ALÞINGISTÍÐINDI

2007–2008

HUNDRAÐ ÞRÍTUGASTA OG FIMMTA
LÖGGJAFARÞING

B

UMRÆÐUR

REYKJAVÍK
ODDI EHF
2008

ISSN 1028-6063 Alþingistíðindi
ISSN 1017-3641 Þingskjöl
ISSN 1017-365X Umræður
ISSN 1026-3233 Efnisyfirlit

Skrifstofa Alþingis hefur annast útgáfu Alþingistíðindanna.

Skammstafanir

afgr. = afgreitt
allshn. (a) = allsherjarnefnd
alþm. = alþingismaður
Alþt. = Alþingistíðindi
aths. = athugasemd
atkv. = atkvæði
atkvgr. = atkvæðagreiðsla
ákv. til brb. = ákvæði til bráðabirgða
brbl. = bráðabirgðalög
breyt. = breyting
brtt. = breytingartillaga
db. = dagbókarerindi
dóms- og kirkjumrn. = dóms- og kirkjumálaráðuneyti
dómsmrh. = dómsmálaráðherra
dómsmrn. = dómsmálaráðuneyti
efh.- og skattan. (es) = efnahags- og skattanefnd
efnismgr. = efnismálsgrein
fél.- og trn. (fl) = félags- og tryggingamálanefnd
félm.- og trmrh.= félags- og tryggingamálaráðherra
félm.- og trmrn. = félags- og tryggingamálaráðuneyti
félmn. (fél) = félagsmálanefnd
félmrh. = félagsmálaráðherra
fjárln. (fl) = fjárlaganefnd
fjmrh. = fjármálaráðherra
fjmrn. = fjármálaráðuneyti
flm. = flutningsmaður
form. = formaður
forsn. = forsætisnefnd
forsrh. = forsætisráðherra
forsrn. = forsætisráðuneyti
Framsfl. (F) = Framsóknarflokkur
frávtill. = frávísunartillaga
frhnál. = framhaldsnefndarálit
Frjálsl. (Fl) = Frjálslyndi flokkurinn
frsm. = framsögumaður
frv. = frumvarp
frvgr. = frumvarpsgrein
fskj. = fylgiskjal
fsp. = fyrirspurn
fyrirsp. = fyrirspyrjandi
fyrrv. = fyrrverandi
gr. = grein
grg. = greinargerð
hagstrh. = ráðherra Hagstofu Íslands
heilbrn. (h) = heilbrigðisnefnd
heilbrrh. = heilbrigðisráðherra
heilbrrn. = heilbrigðisráðuneyti
hv. = háttvirtur
hæstv. = hæstvirtur
iðnn. (i) = iðnaðarnefnd
iðnrh. = iðnaðarráðherra
iðnrn. = iðnaðarráðuneyti
kirkjumrh. = kirkjumálaráðherra
kjörbn. (k) = kjörbréfanefnd
l. = lög
lagafrv. = lagafrumvarp
landbn. (l) = landbúnaðarnefnd
landbrh. = landbúnaðarráðherra
landbrn. = landbúnaðarráðuneyti
lögþ. = löggjafarþing
málsl. = málsliður
menntmn. (m) = menntamálanefnd
menntmrh. = menntamálaráðherra
menntmrn. = menntamálaráðuneyti
mgr. = málsgrein
Norðaust. (Na) = Norðausturkjördæmi
Norðvest. (Nv) = Norðvesturkjördæmi
nál. = nefndarálit
núv. = núverandi
Reykv. n. (Rn) = Reykjavíkurkjördæmi norður
Reykv. s. (Rs) = Reykjavíkurkjördæmi suður
rg. = reglugerð
rökst. = rökstudd
Samf. (Sf) = Samfylkingin
samgn. (sg) = samgöngunefnd
samgrh. = samgönguráðherra
samgrn. = samgönguráðuneyti
samstrh. = ráðherra norrænna samstarfsmála
samþ. = samþykkt
sbr. = samanber
sérn. = sérnefnd
shlj. = samhljóða
Sjálfstfl. (S) = Sjálfstæðisflokkur
sjútv.- og landbn. (sl) = sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd
sjútv.- og landbrh. = sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra
sjútv.- og landbrn. = sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti
sjútvn. (sj) = sjávarútvegsnefnd
sjútvrh. = sjávarútvegsráðherra
sjútvrn. = sjávarútvegsráðuneyti
skv. = samkvæmt
stafl. = stafliður
stjfrv. = stjórnarfrumvarp
stjskl. = stjórnarskipunarlög
stjskr. = stjórnarskrá
stjskrn. = stjórnarskrárnefnd
stjtill. = stjórnartillaga
Stjtíð. = Stjórnartíðindi
Suðurk. (Su) = Suðurkjördæmi
Suðvest. (Sv) = Suðvesturkjördæmi
till. = tillaga
tillgr. = tillögugrein
trmrh. = tryggingamálaráðherra
tölul. = töluliður
umhvn. (um) = umhverfisnefnd
umhvrh. = umhverfisráðherra
umhvrn. = umhverfisráðuneyti
umr. = umræða

utanrmn. (ut) = utanríkismálanefnd
utanrrh. = utanríkisráðherra
utanrrn. = utanríkisráðuneyti
útb. = útbýtt
viðskn. (v) = viðskiptanefnd
viðskrh. = viðskiptaráðherra
viðskrn. = viðskiptaráðuneyti
Vinstri gr. (Vg) = Vinstri hreyfingin – grænt framboð
vþm. = varaþingmaður
þál. = þingsályktun
þáltill. = þingsályktunartillaga
þm. = þingmaður
þmfrv. = þingmannafrumvarp
þmtill. = þingmannatillaga
þskj. = þingskjal

Alþingismenn

ArnbS = Arnbjörg Sveinsdóttir
AtlG = Atli Gíslason
ÁI = Álfheiður Ingadóttir
ÁJ = Árni Johnsen
ÁKÓ = Ármann Kr. Ólafsson
ÁMM = Árni M. Mathiesen
ÁMöl = Ásta Möller
ÁÓÁ = Ágúst Ólafur Ágústsson
ÁPÁ = Árni Páll Árnason
ÁRJ = Ásta R. Jóhannesdóttir
ÁÞS = Árni Þór Sigurðsson
BÁ = Birgir Ármannsson
BBj = Björn Bjarnason
BjarnB = Bjarni Benediktsson
BjH = Bjarni Harðarson
BJJ = Birkir J. Jónsson
BjörgvS = Björgvin G. Sigurðsson
BjörkG = Björk Guðjónsdóttir
EBS = Ellert B. Schram
EKG = Einar K. Guðfinnsson
EMS = Einar Már Sigurðarson
GAK = Guðjón A. Kristjánsson
GÁ = Guðni Ágústsson
GHH = Geir H. Haarde
GMJ = Grétar Mar Jónsson
GSB = Guðfinna S. Bjarnadóttir
GSv = Gunnar Svavarsson
GuðbH = Guðbjartur Hannesson
GÞÞ = Guðlaugur Þór Þórðarson
HerdÞ = Herdís Þórðardóttir
HHj = Helgi Hjörvar
HöskÞ = Höskuldur Þórhallsson
IllG = Illugi Gunnarsson
ISG = Ingibjörg Sólrún Gísladóttir
JBjarn = Jón Bjarnason
JóhS = Jóhanna Sigurðardóttir
JónG = Jón Gunnarsson
JM = Jón Magnússon
KHG = Kristinn H. Gunnarsson
KaJúl = Katrín Júlíusdóttir
KJak = Katrín Jakobsdóttir
KLM = Kristján L. Möller
KolH = Kolbrún Halldórsdóttir
KÓ = Kjartan Ólafsson
KVM = Karl V. Matthíasson
KÞJ = Kristján Þór Júlíusson
LB = Lúðvík Bergvinsson
MS = Magnús Stefánsson
ÓN = Ólöf Nordal
PHB = Pétur H. Blöndal
REÁ = Ragnheiður E. Árnadóttir
RR = Ragnheiður Ríkharðsdóttir
SF = Siv Friðleifsdóttir
SJS = Steingrímur J. Sigfússon
SKK = Sigurður Kári Kristjánsson
StB = Sturla Böðvarsson
SVÓ = Steinunn Valdís Óskarsdóttir
VS = Valgerður Sverrisdóttir
ÞBack = Þuríður Backman
ÞKG = Þorgerður K. Gunnarsdóttir
ÞSveinb = Þórunn Sveinbjarnardóttir
ÖJ = Ögmundur Jónasson
ÖS = Össur Skarphéðinsson

Varaþingmenn

AKG = Anna Kristín Gunnarsdóttir
ALE = Auður Lilja Erlingsdóttir
ALJ = Alma Lísa Jóhannsdóttir
BVG = Björn Valur Gíslason
DPál = Dögg Pálsdóttir
DSk = Dýrleif Skjóldal
EÓÁ = Erla Ósk Ásgeirsdóttir
GBj = Guðný Helga Björnsdóttir
GHK = Guðný Hrund Karlsdóttir
GLG = Guðfríður Lilja Grétarsdóttir
GStein = Guðmundur Steingrímsson
HAð = Huld Aðalbjarnardóttir
HBJ = Hanna Birna Jóhannsdóttir
IIG = Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir
JHák = Jón Björn Hákonarson
KjE = Kjartan Eggertsson
MÁ = Mörður Árnason
PN = Páll Nikolov
RGuðb = Rósa Guðbjartsdóttir
RM = Róbert Marshall
SigfK = Sigfús Karlsson
SÞÁ = Steinunn Þóra Árnadóttir
SÖE = Samúel Örn Erlingsson
TH = Tryggvi Harðarson
VB = Valgerður Bjarnadóttir
ÞI = Þorvaldur Ingvarsson
ÞKM = Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir

Skammstafanir þessar tákna og orðin í fleirtölu og öllum beygingarföllum.

ÞINGSETNINGARFUNDUR

mánudaginn 1. okt.

Árið 2007, mánudaginn 1. október, var hundrað þrítugasta og fimmta löggefandi Alþingi sett í Reykjavík. Er það hundraðasta og tíunda aðalþing í röðinni en hundrað og fimmtugasta samkoma frá því er Alþingi var endurreist.

Þingmenn söfnuðust saman í Alþingishúsinu kl. 1.15 miðdegis og gengu þaðan til guðsþjónustu í Dómkirkjunni kl. 1.30. Séra Halldór Gunnarsson, sóknarprestur í Holti undir Eyjafjöllum, predikaði og séra Hjálmar Jónsson, sóknarprestur við Dómkirkjuna, þjónaði fyrir altari ásamt biskupi Íslands, herra Karli Sigurbjörnssyni.

Að lokinni guðsþjónustu gengu þingmenn aftur til Alþingishússins, fundarsalar Alþingis.

Þessir menn skipuðu þingið:

1. Arnbjörg Sveinsdóttir, 5. þm. Norðaust.
2. Atli Gíslason, 7. þm. Suðurk.
3. Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.
4. Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.
5. Ármann Kr. Ólafsson, 4. þm. Suðvest.
6. Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.
7. Árni Johnsen, 6. þm. Suðurk.
8. Árni M. Mathiesen, 1. þm. Suðurk.
9. Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.
10. Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.
11. Ásta Möller, 7. þm. Reykv. s.
12. Birgir Ármannsson, 9. þm. Reykv. s.
13. Birkir J. Jónsson, 6. þm. Norðaust.
14. Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.
15. Bjarni Harðarson, 8. þm. Suðurk.
16. Björgvin G. Sigurðsson, 2. þm. Suðurk.
17. Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suðurk.
18. Björn Bjarnason, 6. þm. Reykv. s.
19. Einar K. Guðfinnsson, 5. þm. Norðvest.
20. Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.
21. Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.
22. Geir H. Haarde, 1. þm. Reykv. s.
23. Grétar Mar Jónsson, 10. þm. Suðurk.
24. Guðbjartur Hannesson, 2. þm. Norðvest.
25. Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.
26. Guðjón A. Kristjánsson, 6. þm. Norðvest.
27. Guðlaugur Þór Þórðarson, 1. þm. Reykv. n.
28. Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.
29. Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.
30. Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.
31. Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.
32. Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.
33. Illugi Gunnarsson, 3. þm. Reykv. s.
34. Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, 2. þm. Reykv. s.
35. Jóhanna Sigurðardóttir, 5. þm. Reykv. n.
36. Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.
37. Jón Gunnarsson, 7. þm. Suðvest.
38. Jón Magnússon, 10. þm. Reykv. s.
39. Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.
40. Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.
41. Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.
42. Kjartan Ólafsson, 4. þm. Suðurk.
43. Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.
44. Kristinn H. Gunnarsson, 9. þm. Norðvest.
45. Kristján Þór Júlíusson, 1. þm. Norðaust.
46. Kristján L. Möller, 3. þm. Norðaust.
47. Lúðvík Bergvinsson, 5. þm. Suðurk.
48. Magnús Stefánsson, 3. þm. Norðvest.
49. Ólöf Nordal, 9. þm. Norðaust.
50. Pétur H. Blöndal, 6. þm. Reykv. n.
51. Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.
52. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.
53. Sigurður Kári Kristjánsson, 8. þm. Reykv. n.
54. Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.
55. Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.
56. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.
57. Sturla Böðvarsson, 1. þm. Norðvest.
58. Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.
59. Þorgerður K. Gunnarsdóttir, 1. þm. Suðvest.
60. Þórunn Sveinbjarnardóttir, 8. þm. Suðvest.
61. Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.
62. Ögmundur Jónasson, 6. þm. Suðvest.
63. Össur Skarphéðinsson, 2. þm. Reykv. n.

Forseti Íslands setur þingið.

[14:13]

Forseti Íslands (Ólafur Ragnar Grímsson):

Hinn 12. september 2007 var gefið út svofellt bréf:

„Forseti Íslands gjörir kunnugt:

Ég hefi ákveðið, samkvæmt tillögu forsætisráðherra, að Alþingi skuli koma saman mánudaginn 1. október 2007.

Um leið og ég birti þetta er öllum, sem setu eiga á Alþingi, boðið að koma nefndan dag til Reykjavíkur og verður þá Alþingi sett að lokinni guðsþjónustu í Dómkirkjunni, sem hefst kl. 13.30.

Gjört á Bessastöðum, 12. september 2007.

Ólafur Ragnar Grímsson.

Geir H. Haarde.

Forsetabréf um að Alþingi skuli koma saman mánudaginn 1. október 2007.“

Samkvæmt bréfi því sem ég hef nú lesið lýsi ég yfir að Alþingi Íslendinga er sett.

Þegar þingmenn koma að nýju saman eru að venju fagnaðarfundir en um leið sorg og söknuður í hugum allra því einstakur þingskörungur er ekki lengur á meðal okkar, féll frá á fögrum degi, hné að moldu þegar hann var að klífa fegursta fjall sinnar heimabyggðar.

Í síðasta viðtalinu sem tekið var við Einar Odd Kristjánsson, fáeinum dögum fyrir andlát hans og birt í höfuðblaði Vestfirðinga, brýndi hann menn til dáða í baráttunni fyrir lífskjörum fólksins á landsbyggðinni, áréttaði að í raun

væri í húfi þjóðarhagur.

Þessi orð urðu í reynd hinsta kveðja hans til Íslendinga:

„En það er ákaflega dýrmætt fyrir framtíð þessarar þjóðar að við berum gæfu til að byggja þetta land. Ef það gengur ekki erum við í mikilli hættu, bæði menningarlega og siðferðislega.“

Þessi orð Einars Odds ættu að verða okkur öllum veganesti, leiðarljós í stefnumótun, grundvöllur í viðhorfum þings og þjóðar.

Þau minna okkur á hverjar rætur Íslendinga eru, hvað umfram annað hefur gert okkur að einni þjóð, skapað samkennd og kraft sem dugðu best þegar á brattann var að sækja, þegar baráttan fyrir sjálfstæði og efnahagslegum rétti var í algleymingi og útfærsla landhelginnar kostaði hörð átök við nágrannaþjóð.

Við lifum nú aðra tíma og njótum árangurs á mörgum sviðum, umsvif atvinnulífsins aldrei verið meiri og útrásin til annarra landa orðin arðsöm á einstæðan hátt. Meiri auður safnast nú á færri hendur en við höfum áður kynnst.

Í þessu umróti öllu, í hraðfleygri sókn á vígstöðvum í ólíkum áttum, er áríðandi að missa ekki sjónar af þeim grundvallarþáttum sem gert hafa Íslendinga að einni þjóð, skapað sérhverri kynslóð reynslu og vitund sem tengdu fólkið í landinu saman.

Einar Oddur Kristjánsson minnti okkur á að rætur Íslendinga eru á landsbyggðinni, að lífsbarátta bænda og sjómanna, fólksins í dreifðum byggðum, skóp jarðveginn sem nærði menningu okkar og siðferðisvitund. Þaðan erum við komin, flest. Sveitirnar og sjávarþorpin veittu okkur veganestið sem best hefur dugað.

Framtíð þessara byggða vítt og breitt um landið allt verður því aldrei hægt að meta á arðsemiskvarðann einan, né árangurinn aðeins mældur í ársreikningum. Hér er meira en fjárhagur í húfi — öllu heldur sjálfar rætur þjóðarinnar, uppruni okkar og eðlisþættir.

Þegar spurt er: Hvað hefur dugað Íslendingum einna best og gerir enn á okkar tímum? er svarið næsta einfalt: Arfurinn sem sjómenn og bændur, landsbyggðin, gaf okkur í heimanmund.

Það verður því að hlúa að honum, ekki aðeins sem þakkargjörð við liðna tíma, heldur fyrst og fremst til að við glötum ekki sálu okkar, slítum ekki upp ræturnar í umrótinu sem fylgja mun hinni nýju öld.

Sjálfsmynd og staðfesta íslenskrar þjóðar hvílir einkum á þremur stoðum:

Arfleifðinni sem íbúar dreifðra byggða hafa skapað.

Samkenndinni sem hliðstæð lífskjör festu í sessi.

Tungumáli sem gaf menningunni ávallt nýjan sköpunarkraft.

Þessi þrenning arfleifðar, samkenndar og tungu á nú í vök að verjast og því er áríðandi að hugað sé vel að stefnumótun og ákvörðunum.

Líkt og landsbyggðin glímir við margslunginn vanda á samkenndin undir högg að sækja því sífellt breikkar bilið í lífskjörunum. Hinn mikli auður sem umsvifin á erlendum vettvangi hafa skapað má ekki verða til þess að böndin trosni sem bundið hafa þjóðina saman. Hitt væri miklu frekar óskandi að vaxandi auðlegð verði til að útrýma fátæktinni meðal okkar og styrkja verkefni sem gefa sem flestum ný tækifæri — og einnig að hún nýtist okkur til að veita öflugt liðsinni öðrum þjóðum sem eru í vanda, þjóðum sem nú takast á við áskoranir sem við þekkjum margar frá fyrri tíð, erfiðleika sem Íslendingar glímdu fyrrum við.

Ábyrgð þeirra sem skara fram úr er jafnan rík en sérstaklega á það þó við um okkur Íslendinga því öll erum við sprottin úr sama jarðveginum, eigum samkennd og samstöðu kynslóðanna mikið að þakka. Án hennar hefðum við litlum árangri náð.

Um leið og hin mikla sigling atvinnulífsins heldur áfram verða stjórnendur hennar ávallt að hafa hugfast að það var þjóðin öll sem gerði þeim kleift að ýta úr vör. Keppnisandinn, þótt gagnlegur sé, má aldrei slíta véböndin sem tengt hafa fólkið í landinu hvert við annað og gert okkur að einni þjóð.

Ef ólík lífskjör spilla friði á heimavelli er hætta á að vindurinn fari fyrr en varir úr seglum íslenskra fleyja sem stefna á markaði heimsins.

Það skildi Einar Oddur manna best, oddviti atvinnulífsins sem ávallt bjó með sínu fólki í Önundarfirði, þekkti ræturnar og gætti þeirra af einstakri natni. Það var tungutakið vestan af fjörðum sem gerði honum kleift að móta nýjan þjóðarvilja.

Íslenskan, móðurmálið, hefur verið akkeri og nægtabrunnur, auðlegð í aldanna rás þegar erlend áþján, kúgun og arðrán sviptu háa sem lága nær allri björg, lífæð baráttunnar fyrir sjálfstæðum rétti, uppspretta bókmennta sem gáfu Íslendingum aukinn kjark, efldi sjálfstraust sem til þurfti þegar hin fátæka þjóð var að hasla sér völl meðal ríkja heims.

Með íslenskuna að vopni höfum við tileinkað okkur þekkinguna sem vísindin hafa hingað til aflað, gert æ fleiri fræðasvið að vettvangi okkar og auðgað menninguna í ríkum mæli.

Engin efnisrök eru fyrir því að nú verði að víkja íslenskunni til hliðar ef háskólar og fyrirtæki eiga að ná í fremstu röð og hæpið að halda því fram að íslenskan geti ekki áfram verið jafnoki heimsmálanna í þekkingarsköpun og atvinnulífi. Þvert á móti ber að efla íslenskukennslu í skólum landsins um leið og við aukum leikni námsfólks í erlendum málum og hjálpum þeim sem hingað koma frá öðrum löndum að læra íslensku.

Þótt hnattvæðingin skapi okkur fjölda nýrra tækifæra og gagnlegt sé að auðvelda aðgang erlendra manna að samvinnu við Íslendinga skulum við ekki gleyma því að sérstaðan gefur okkur gildi, ekki það að falla inn í fjöldann mikla, verða eins og allir hinir. Landsbyggðin, samkenndin, móðurmálið — þrenning sönn og ein, og þjóðargæfa að þessir þræðir ófust saman.

Með þeim orðum bið ég alþingismenn að rísa úr sætum og minnast ættjarðarinnar.

[Þingmenn risu úr sætum og **forsætisráðherra, Geir H. Haarde,** mælti: „Heill forseta vorum og fósturjörð. Ísland lifi.“ Tóku þingmenn undir þau orð með ferföldu húrrahrópi.]

[Strengjakvartett flutti lagið *Hver á sér fegra föðurland.*]

[14:27]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti Íslands, háttvirtir alþingismenn. Megi störf Alþingis, 135. löggjafarþings, sem er að hefjast, verða landi og þjóð til heilla. Fyrir hönd okkar alþingismanna heilsa ég starfsfólki Alþingis og vænti þess að við megum eiga góða samvinnu við það eins og endranær.

Minning Einars Odds Kristjánssonar.

[14:27]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Við þingsetningu söknum við alþingismenn og minnumst eins úr okkar hópi. Einar Oddur Kristjánsson, 8. þm. Norðvest., varð bráðkvaddur í fjallgöngu 14. júlí, 64 ára að aldri.

Einar Oddur Kristjánsson var fæddur á Flateyri 26. desember 1942. Foreldrar hans voru hjónin Kristján Ebenezersson, skipstjóri þar, og María Jóhannsdóttir símstöðvarstjóri.

Einar Oddur stundaði nám í Héraðsskólanum á Núpi í Dýrafirði og í Menntaskólanum á Akureyri. Á skólaárunum var hann á sjó en einnig við fiskvinnslu í landi. Hann var skrifstofumaður á Flateyri 1961–1965 og póstafgreiðslumaður þar 1965–1968. Frá árinu 1968 starfaði Einar Oddur við sjávarútveg, fyrst sem einn af stofnendum og framkvæmdastjóri hlutafélagsins Fiskiðjunnar Hjálms. Hann var síðar stjórnarformaður hlutafélaganna Hjálms, Vestfirsks skelfisks og Kambs.

Einar Oddur Kristjánsson hóf snemma afskipti af stjórnmálum í heimabyggð sinni. Hann sat í hreppsnefnd Flateyrarhrepps 1970–1982, var formaður Sjálfstæðisfélags Önundarfjarðar 1968–1979, formaður fulltrúaráðs Sjálfstæðisflokksins í Vestur-Ísafjarðarsýslu 1979–1990 og formaður kjördæmisráðs Sjálfstæðisflokksins á Vestfjörðum 1990–1992.

En aðalstarfsvettvangur Einars Odds Kristjánssonar var í atvinnulífinu. Þar voru honum falin margvísleg trúnaðarstörf á landsvísu, einkum á sviði efnahags- og atvinnumála. Hann sat í stjórn Vinnuveitendafélags Vestfjarða frá árinu 1974. Hann var í varastjórn Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna 1983–1989, í aðalstjórn 1989–1994, stjórnarformaður Vélbátaútgerðarfélags Ísfirðinga frá árinu 1984. Hann átti sæti í stjórn Icelandic Freezing Plant í Grimsby 1987–1989 og í stjórn Samtaka fiskvinnslustöðva 1981–1996. Hann var formaður efnahagsnefndar ríkisstjórnarinnar 1988. Formaður Vinnuveitendasambands Íslands var hann 1989–1992 og í stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs 1995.

Einar Oddur Kristjánsson var kjörinn alþingismaður fyrir Sjálfstæðisflokkinn í Vestfjarðakjördæmi 1995–2003 og var síðan alþingismaður Norðvesturkjördæmis 2003 til dánardægurs. Á Alþingi átti hann sæti í mörgum nefndum en lengst og mest starfaði hann í fjárlaganefnd, var varaformaður hennar 1999–2007 og jafnframt aðaltalsmaður síns flokks í ríkisfjármálum. Hann var einnig virkur þátttakandi í alþjóðastarfi þingsins, átti meðal annars sæti í Íslandsdeild Vestnorræna ráðsins og NATO-þingsins.

Einar Oddur Kristjánsson kom sem ferskur gustur að gerð kjarasamninga sem nýr formaður Vinnuveitendasambands Íslands í lok 9. áratugar síðustu aldar og var einn aðalhöfundur þjóðarsáttarsamninganna svokölluðu, ásamt forustumönnum verkalýðshreyfingarinnar, sem lögðu grunn að stöðugleika og efnahagslegum framförum lengi síðan. Hann var sjálfstæður í skoðunum og ódeigur að fylgja sannfæringu sinni. Honum var einkar lagið að komast fljótt að kjarna málsins og setja flókna hluti fram á einfaldan hátt svo að fólkið skildi hann vel og treysti málflutningi hans.

Einar Oddur Kristjánsson var eftirminnilegur einstaklingur sem náði að snerta streng í brjóstum flestra Íslendinga og bar gæfu til þess að hafa heillavænleg áhrif á þróun íslensks samfélags um sína daga.

Minning Jónasar Jónssonar.

[14:31]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Jónas Jónsson, fyrrverandi alþingismaður og búnaðarmálastjóri, andaðist 24. júlí, sjötíu og sjö ára að aldri.

Hann var fæddur í Ystafelli í Köldukinn 9. mars 1930. Foreldrar hans voru hjónin Jón Sigurðsson bóndi þar, rithöfundur og skólamaður, sonur Sigurðar Jónssonar, alþingismanns og ráðherra, og Sigfríður Helga Friðgeirsdóttir húsmóðir.

Jónas lauk stúdentsprófi frá Menntaskólanum á Akureyri 1952, búfræðiprófi frá Hólum 1953 og kandídatsprófi frá landbúnaðarháskólanum á Ási í Noregi 1957. Eftir það stundaði hann framhaldsnám við breskar jurtakynbótastöðvar og háskóla 1961–1962. Jónas vann í Gunnarsholti sumrin 1960–1963, var kennari við bændaskólann á Hvanneyri 1957–1963, sérfræðingur við Rannsóknastofnun landbúnaðarins í Reykjavík 1963–1966 og jarðræktarráðunautur Búnaðarfélags Íslands 1966–1971, starfsmaður Búnaðarfélagsins sem ritstjóri 1974–1980 og búnaðarmálastjóri 1980–1995.

Jónas Jónsson varð ungur að árum áhugasamur um stjórnmál og gekk til liðs við Framsóknarflokkinn. Hann var í framboði fyrir flokkinn í Norðurlandskjördæmi eystra 1967 og 1971 og aðstoðarmaður landbúnaðarráðherra 1971–1974. Við fráfall Gísla Guðmundssonar alþingismanns í nóvember 1973 varð Jónas Jónsson þingmaður Norðurlandskjördæmis eystra og sat á því þingi uns það var rofið 9. maí 1974. Áður hafði hann tekið sæti sem varamaður á árunum 1969 til 1973 og sat samtals á fimm þingum. Jónas Jónsson átti sæti í mörgum nefndum og stjórnum á sviði landbúnaðarmála sem hann var ýmist kjörinn til eða skipaður í eftir að hann kom heim frá námi og hóf að nýta þekkingu sína í þágu íslensks landbúnaðar. Það verður ekki talið hér. Áhugi hans beindist í margar áttir en landnýting og landgræðsla skipuðu þar stóran sess. Hann var í forustu Skógræktarfélags Íslands um áratugaskeið og formaður þess 1972–1981. Jónas var ritfær og afkastamikill við ritstörf. Hann ritstýrði meðal annars og var aðalhöfundur að sögu æðarræktar á Íslandi og vann ásamt fleirum síðustu árin að samningu heildarrits um sögu íslensks landbúnaðar frá öndverðu til okkar tíma. Jónas Jónsson var af þingeyskum bændum kominn langt aftur í ættir og æskuslóðir hans

voru þar sem vagga samvinnuhreyfingarinnar stóð. Þeim hugsjónum, sem þessari arfleifð tengdust, var hann trúr til hinstu stundar.

Ég bið þingheim að minnast Einars Odds Kristjánssonar alþingismanns og Jónasar Jónssonar fyrrverandi alþingismanns með því að rísa úr sætum. — [Þingmenn risu úr sætum.]

[Strengjakvartett flutti lagið *Ísland ögrum skorið.*]

Ávarp forseta Alþingis.

[14:37]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Ég býð háttvirta alþingismenn velkomna til þingsetningar og fagna nærveru gesta við þessa athöfn.

Við höfum nú gengið til Dómkirkju eins og gert hefur verið frá því hið endurreista Alþingi kom fyrst saman árið 1845. Með því höldum við í gamla og góða venju sem líklega er elsta hefð sem tengist þessum degi.

Eins og háttvirtir alþingismenn sjá og heyra hafa orðið nokkrar breytingar á umgjörð þingsetningarathafnarinnar frá því sem verið hefur. Leiðir það af breytingum á þingsköpum sem Alþingi samþykkti sl. vor, en þá var m.a. ákveðið að kosning forseta á fyrsta fundi eftir almennar alþingiskosningar væri ekki bundin við hvert löggjafarþing eins og verið hefur.

Þessi breyting þingskapanna varð tilefni þess að ég fór að leiða hugann að því hvort ekki væri tímabært að breyta nokkuð yfirbragði þessarar athafnar en hún hefur verið í mjög föstum skorðum áratugum saman. Við alþingismenn þurfum þó að hafa í huga að Alþingi er okkar elsta og virðulegasta stofnun og því mikilvægt að sýna mikla varkárni við allar breytingar. Við viljum eðlilega halda í góðar hefðir sem efla samstöðu okkar og styrkja Alþingi sem stofnun.

Við þessa athöfn er nú í fyrsta sinn leikin íslensk tónlist í flutningi frábærra listamanna. Tónlistin göfgar og snertir streng í hjörtum okkar allra, hún sameinar hugi okkar mest og best og setur hátíðlegan blæ á sérhverja samkomu.

Mökum alþingismanna er nú í fyrsta skipti öllum boðið að vera viðstaddir athöfnina. Makar okkar eru óhjákvæmilega beinir og óbeinir þátttakendur í störfum okkar alþingismanna og er það sérstök ánægja að sjá hversu margir þeirra eru með okkur hér í dag. Að venju eru hér einnig fyrrverandi forsetar Alþingis, biskupinn yfir Íslandi, dómarar Hæstaréttar, sendiherrar erlendra ríkja og ýmsir æðstu embættismenn ríkisins auk fleiri góðra gesta.

Í ávarpi mínu við lok sumarþings lýsti ég þeirri skoðun minni að það væri ýmislegt í aðstöðu þingmanna og starfsháttum þingsins sem mætti bæta. Að þessu hef ég unnið í sumar og mótað tillögur í þeim efnum með góðum stuðningi forsætisnefndar. Ég hef rætt við formenn stjórnmálaflokkanna og formenn þingflokkanna og kynnt þeim hugmyndir mínar um bætta starfshætti þingsins. Ég hef haft að leiðarljósi að Alþingi njóti virðingar með þjóðinni og starfshættir þingsins skapi trúverðugleika. Í viðræðum okkar í sumar hafa fjölmörg atriði verið rædd en það sem ég hef einkum lagt áherslu á lýtur að starfstíma þingsins, umræðuforminu á þinginu, starfi fastanefnda og starfsaðstöðu þingmanna.

Almennur stuðningur virðist vera meðal þingmanna fyrir því að starfstími Alþingis verði lengdur. Með breytingu á starfstímanum er ekki stefnt að því að fjölga þingfundum heldur að þingstörf dreifist betur yfir lengri tíma til hagsbóta fyrir þingmenn og allt skipulag þingsins. Þannig gætu þingfundadagar verið jafnmargir og nú er en nefndadögum yrði fjölgað. Það mætti hugsa sér að taka viku og viku í þingnefndastörf einvörðungu, en slíkt gæti stuðlað að góðri samfellu í störfum nefnda við tímafrek mál. Loks yrði kjördæmadögum fjölgað, þ.e. hléum á þingfunda- og þingnefndastörfum, þannig að þingmenn hefðu áætlaðan tíma til skipulegra fundahalda í kjördæmum og þá væri tryggt að slíkir fundir rækjust ekki á við starfsdaga Alþingis.

Annað meginatriði í þeim hugmyndum sem ég hef sett fram er nýr rammi við umræður um þingmál á Alþingi. Hér hef ég í huga að gera umræður markvissari og snarpari en nú er, en draga úr löngum ræðum og fá þannig betur fram mismunandi sjónarmið þingflokka og þingmanna til mála.

Til grundvallar þessum breytingum á umræðuformi liggur líka það sjónarmið að nú á tímum eru gerðar miklar kröfur til alþingismanna og ráðherra um margvíslega þátttöku í stjórnmálastarfi utan við vettvang þingsins. Breytt kjördæmaskipan hefur einnig haft veruleg áhrif á störf alþingismanna. Gerðar eru ríkar kröfur til þess að þingmenn sinni kjördæmi sínu og málefnum kjósenda sinna en slíkt kallar á ferðalög og fjarvistir frá þingstaðnum.

Er þá ekki minnst á vaxandi alþjóðlegt samstarf þingmanna og fjarvistir sem því tengjast. Allt þetta kallar á betri skipulagningu þingstarfanna þannig að hver og einn þingmaður geti á grundvelli starfsáætlunar þingsins og vikuáætlana þess skipulagt önnur störf sín vel. Mikilvægur þáttur í slíkri skipulagningu er að umræðurnar á þinginu séu innan skynsamlegra og hæfilegra marka og að áætla megi fyrir fram hve langan tíma þær geti tekið.

Næturfundir ættu auðvitað ekki að þekkjast. Þingmenn og starfsfólk Alþingis eiga eins og annað fólk að geta sinnt eðlilegu fjölskyldulífi.

Umræður hér á Alþingi snúast eðli máls samkvæmt ekki eingöngu um þingmál. Þingmenn þurfa að geta efnt til almennrar umræðu í þinginu um aðkallandi og pólitísk mál með skömmum fyrirvara. Enginn efi er að slík almenn pólitísk umræða er mikilvæg og einn þáttur í eftirlitshlutverki Alþingis og aðhaldi þess með störfum framkvæmdarvaldsins. Núverandi fyrirkomulag er um margt gallað. Það má einfalda það og gera það skýrara. Ég tel að slík almenn pólitísk umræða geti farið fram í upphafi hvers þingfundar og þar eigi jafnframt að vera möguleiki til þess fyrir þingmenn að eiga orðastað við fleiri en ráðherra, t.d. formenn nefnda og formenn þingflokka.

Síðasta meginatriðið sem ég vil nefna hér og ég hef rætt við formenn þingflokka varðar nefndastarfið, en ég tel brýnt að efla það. Svigrúm nefnda til fundastarfa er oft mjög þröngt. Það er þess vegna nauðsynlegt að gefa nefndum rýmri tíma í störfum Alþingis. Þá tel ég að efla beri hlutverk nefnda í eftirlitshlutverki þingsins. Sem lið í því væri eðlilegt að ráða sérstaka starfsmenn á skrifstofu þings-

ins sem einkum mundu vinna fyrir minni hluta í nefndum. Jafnframt tel ég að til greina komi að opna einstaka nefndafundi fyrir fjölmiðlum.

Fleiri úrbætur hafa verið í undirbúningi sem verða ekki tíundaðar nú.

Þær hugmyndir sem ég hef hér reifað stuttlega endurspegla þá afstöðu mína að taka tillit til þess mikilvæga hlutverks sem stjórnarandstaðan gegnir í lýðræðisríki og er þýðingarmikið í íslensku stjórnkerfi þar sem meirihlutastjórnir eru venjan og staða ríkisstjórnar því að jafnaði sterk. En það er líka mikilvægt fyrir stjórnarandstöðu, jafnt sem stjórnarþingmenn, að Alþingi njóti trausts almennings í landinu. Einn þáttur í að ávinna sér slíkt traust og viðhalda því er að umræðan á þinginu beri með sér að þingmenn vandi alla lagasetningu og komi til umræðunnar vel undirbúnir. Við skulum ekki gleyma því að umræður í þessum sal ná inn á heimili landsmanna og á grundvelli þeirra kveður þjóðin m.a. upp sinn dóm í kosningum.

Eins og háttvirtum þingmönnum er kunnugt er mestur hluti húsnæðis Alþingis leiguhúsnæði sem hefur ekki verið byggt miðað við starfsemi þingsins. Ýmis óþægindi og kostnaður fylgir slíku fyrirkomulagi og því hefur á undanförnum árum mikið verið um það rætt hvernig tryggja mætti til frambúðar aðstöðu þingsins á Alþingisreitnum. Hugmyndir að framtíðarskipulagi liggja nú fyrir og má kynna sér þær á vef Alþingis.

Mikilvægur þáttur í skipulagningu Alþingisreitsins hefur verið að tryggja varðveislu íslenskrar byggingararfleifðar á reitnum. Ég lít svo á að það sé skylda okkar að hafa í heiðri þá löggjöf sem við höfum sett um húsafriðun og hef ég því beitt mér fyrir því, með góðum stuðningi forsætisnefndar og borgaryfirvalda, að Skjaldbreið við Kirkjustræti verði endurgerð og að húsið við Vonarstæti 12, Skúlahús, verði varðveitt og flutt og sett við hlið Skjaldbreiðar á horni Tjarnargötu og Kirkjustrætis. Með því forðum við gömlum og sögulegum húsum frá niðurrifi sem hefði ekki verið í þeim anda húsafriðunar sem hefur ríkt við uppbyggingu á reitnum. Jafnframt verður með endurgerð Skjaldbreiðar og flutningi Skúlahúss til samstæð götumynd sem verður í góðu samræmi við þær endurbætur sem gerðar hafa verið í Aðalstræti.

Það er von mín að góð samstaða geti tekist um það á Alþingi að vinna að þessari uppbyggingu í hæfilegum áföngum á kjörtímabilinu.

Alþjóðlegt samstarf verður sífellt fyrirferðarmeira í störfum alþingismanna og á það ekki síður við um forseta þingsins. Fyrir nokkrum dögum fór ég ásamt öðrum forsetum þjóðþinga Norðurlanda og Eystrasaltsríkjanna í heimsókn til Georgíu. Forsetar Eystrasaltsríkjanna hvöttu til ferðarinnar, minnugir öflugs stuðnings Norðurlandaþjóðanna við þá á erfiðum umbrotatímum.

Markmiðið er að styðja við lýðræðisþróunina í Georgíu og bjóða þinginu til samstarfs og stuðnings í þessum mikilvægu skrefum í lýðræðisátt.

Það voru sannarlega áhrifamiklir fundir sem við áttum með helstu forustumönnum landsins enda er þjóðfélagsástandið viðkvæmt.

Þegar við nú hefjum nýtt löggjafarþing skulum við minnast þess að lýðræðisleg þingstörf eru ekki alls staðar raunin. Þau eru einungis forréttindi hluta mannkyns. Það minnir okkur á hversu dýrmæt lýðræðishefðin er okkur Íslendingum og hversu mikilvægt það er að standa vörð um það frelsi sem við búum við sem sjálfstæð og fullvalda þjóð sem hefur öll efni til þess að búa við félagslega og efnahagslega velsæld.

Þessum þingfundi verður brátt frestað og vil ég biðja gesti að þiggja veitingar í tilefni dagsins í Skála Alþingis. Þingflokksfundir hefjast kl. 3.40.

Ég bið hæstv. forsætisráðherra að ganga með mér til Skála.

Þessum fundi er frestað til kl. 4 síðdegis.

Fundi frestað kl. 14:49.

ÞINGSETNINGARFUNDUR (frh.)

mánudaginn 1. okt.,
kl. 4 síðdegis.

Dagskrá:

Hlutað um sæti þingmanna skv. 4. mgr. 3. gr. þingskapa.

Fjarvistarleyfi:

Kristinn H. Gunnarsson, 9. þm. Norðvest.

Drengskaparheit.

[16:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Við fráfall Einars Odds Kristjánssonar, 8. þm. Norðvesturkjördæmis, tekur sæti hans Herdís Þórðardóttir.

Kjörbréf Herdísar Þórðardóttur hefur þegar verið rannsakað og samþykkt, en hún hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirskrifa drengskaparheit að stjórnarskránni.

[Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[16:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Herdís Þórðardóttir hefur undirskrifað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til starfa á Alþingi.

[16:04]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 1.

Mannabreytingar í nefndum.

[16:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseta hefur borist eftirfarandi tilkynning frá þingflokksformanni Sjálfstæðisflokksins um mannabreytingar í nefndum þingsins, sbr. 16. gr. þingskapa:

Illugi Gunnarsson tekur sæti Einars Odds Kristjánssonar í fjárlaganefnd.

Bjarni Benediktsson tekur sæti Illuga Gunnarssonar í efnahags- og skattanefnd.

Herdís Þórðardóttir tekur sæti Bjarna Benediktssonar í iðnaðarnefnd og sæti Einars Odds Kristjánssonar í samgöngunefnd.

Herdís Þórðardóttir tekur sæti varamanns í Vestnorræna ráðinu.

Birgir Ármannsson tekur sæti í Íslandsdeild þings Vestur-Evrópusambandsins.

Þessar mannabreytingar skoðast samþykktar án atkvæðagreiðslu ef enginn hreyfir andmælum.

Umræða um stefnuræðu forsætisráðherra.

[16:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Stefnuræða forsætisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, sbr. 73. gr. þingskapa, verður flutt annað kvöld og hefst umræðan kl. 7.50 síðdegis.

Samkomulag er um fyrirkomulag umræðunnar, umferðir verði þrjár, 12 mín., 6 mín. og 5 mín. en forsætisráðherra hefur 20 mín. til framsögu.

Umræðunni lýkur rétt fyrir kl. 10.

Afbrigði um dagskrármál.

[16:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Leita þarf afbrigða frá þingsköpum, þ.e. lokamálsgr. 3. gr. þingskapa um hvernig hluta skal um sæti þingmanna, þannig að hv. þm. Helgi Hjörvar geti fengið sæti sem hentar fyrir þann búnað sem hann þarf að hafa í þingsalnum meðan þingfundur stendur. Þetta er sæti 32 fyrir hv. þm. Helga Hjörvar.

Enn fremur hefur orðið samkomulag milli forseta og formanna þingflokka að leggja til að tekin verði frá sæti næst inngangi í salnum fyrir formennina en þeir dragi innbyrðis um þau sæti. Skoðast þau afbrigði samþykkt ef enginn hreyfir andmælum.

Samkvæmt þessu hlýtur Arnbjörg Sveinsdóttir sæti 8, Kristinn H. Gunnarsson sæti 22, Lúðvík Bergvinsson sæti 23, Siv Friðleifsdóttir sæti 45 og Ögmundur Jónasson sæti 44.

Hlutað um sæti þingmanna skv. 4. mgr. 3. gr. þingskapa.

Sætaúthlutun fór á þessa leið:

1. sæti er sæti forseta.
2. sæti hlaut Katrín Jakobsdóttir.
3. sæti hlaut Valgerður Sverrisdóttir.
4. sæti hlaut Ármann Kr. Ólafsson.
5. sæti hlaut Árni Þór Sigurðsson.
6. sæti hlaut Atli Gíslason.
7. sæti hlaut Grétar Mar Jónsson.
8. sæti hlaut Arnbjörg Sveinsdóttir.
9. sæti hlaut Ragnheiður E. Árnadóttir.
10. sæti hlaut Gunnar Svavarsson.
11. sæti hlaut Steingrímur J. Sigfússon.
12. sæti hlaut Kristján Þór Júlíusson.
13. sæti hlaut Katrín Júlíusdóttir.
14. sæti hlaut Álfheiður Ingadóttir.
15. sæti hlaut Pétur H. Blöndal.
16. sæti hlaut Ólöf Nordal.
17. sæti hlaut Höskuldur Þórhallsson.
18. sæti hlaut Herdís Þórðardóttir.
19. sæti hlaut Þuríður Backman.
20. sæti hlaut Guðfinna S. Bjarnadóttir.
21. sæti hlaut Árni Johnsen.
22. sæti hlaut Kristinn H. Gunnarsson.
23. sæti hlaut Lúðvík Bergvinsson.
24. sæti hlaut Einar Már Sigurðarson.
25. sæti hlaut Kjartan Ólafsson.
26. sæti hlaut Bjarni Benediktsson.
27. sæti hlaut Illugi Gunnarsson.
28. sæti hlaut Guðni Ágústsson.
29. sæti hlaut Árni Páll Árnason.
30. sæti hlaut Sigurður Kári Kristjánsson.
31. sæti hlaut Sturla Böðvarsson.
32. sæti hlaut Helgi Hjörvar.
33. sæti hlaut Karl V. Matthíasson.
34. sæti hlaut Kolbrún Halldórsdóttir.
35. sæti hlaut Ásta Möller.
36. sæti hlaut Bjarni Harðarson.
37. sæti er sæti varamanns.
38. sæti er sæti varamanns.
39. sæti hlaut Ellert B. Schram.
40. sæti hlaut Birkir J. Jónsson.
41. sæti hlaut Ragnheiður Ríkharðsdóttir.
42. sæti hlaut Jón Bjarnason.
43. sæti hlaut Steinunn Valdís Óskarsdóttir.
44. sæti hlaut Ögmundur Jónasson.
45. sæti hlaut Siv Friðleifsdóttir.
46. sæti hlaut Magnús Stefánsson.
47. sæti hlaut Birgir Ármannsson.
48. sæti hlaut Guðbjartur Hannesson.
49. sæti hlaut Ágúst Ólafur Ágústsson.
50. sæti hlaut Jón Magnússon.
51. sæti er sæti varamanns.
52. sæti er sæti varamanns.
53. sæti hlaut Guðjón A. Kristjánsson.
54. sæti hlaut Ásta R. Jóhannesdóttir.
55. sæti hlaut Jón Gunnarsson.
56. sæti hlaut Björk Guðjónsdóttir.

57. sæti er sæti varamanns.
58. sæti er sæti samgönguráðherra.
59. sæti er sæti sjávarútvegsráðherra.
60. sæti er sæti menntamálaráðherra.
61. sæti er sæti dómsmálaráðherra.
62. sæti er sæti utanríkisráðherra.
63. sæti er sæti forsætisráðherra.
64. sæti er sæti fjármálaráðherra.
65. sæti er sæti félagsmálaráðherra.
66. sæti er sæti iðnaðarráðherra.
67. sæti er sæti umhverfisráðherra.
68. sæti er sæti viðskiptaráðherra.
69. sæti er sæti heilbrigðisráðherra.

Fundi slitið kl. 16:16.

---

2. FUNDUR

þriðjudaginn 2. okt.,
kl. 7.50 síðdegis.

Dagskrá:
Stefnuræða forsætisráðherra og umræða um hana.

Stefnuræða forsætisráðherra og umræða um hana.

[19:51]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Umræðurnar skiptast í þrjár umferðir. Forsætisráðherra hefur 20 mínútur til framsögu en aðrir þingflokkar en þingflokkar forsætisráðherra hafa 12 mínútur í fyrstu umferð, í annarri umferð hafa þingflokkarnir sex mínútur en í þeirri þriðju fimm mínútur hver þingflokkur.

Röð flokkanna er í öllum umferðum þessi: Sjálfstæðisflokkur, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, Samfylkingin, Framsóknarflokkur og Frjálslyndi flokkurinn.

Ræðumenn fyrir Sjálfstæðisflokk verða Geir H. Haarde forsætisráðherra í fyrstu umferð, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þingmaður Suðvest., í annarri umferð og Einar K. Guðfinnsson, sjávarútvegsráðherra og landbúnaðarráðherra, í þriðju umferð.

Ræðumenn fyrir Vinstri hreyfinguna – grænt framboð verða Steingrímur J. Sigfússon, 4. þingmaður Norðaust., í fyrstu umferð, í annarri Álfheiður Ingadóttir, 11. þingmaður Reykv. s., og í þriðju umferð Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þingmaður Reykv. s.

Ræðumenn Samfylkingarinnar verða í fyrstu umferð Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanríkisráðherra, Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þingmaður Reykv. s., í annarri og Kristján Möller samgönguráðherra í þriðju umferð.

Fyrir Framsóknarflokk tala Guðni Ágústsson, 3. þingmaður Suðurk., í fyrstu umferð, í annarri Valgerður Sverrisdóttir, 2. þingmaður Norðaust., og í þriðju umferð Bjarni Harðarson, 8. þingmaður Suðurk.

Fyrir Frjálslynda flokkinn tala í fyrstu umferð Guðjón A. Kristjánsson, 6. þingmaður Norðvest., Jón Magnússon, 10. þingmaður Reykv. s., í annarri umferð en í þriðju umferð Grétar Mar Jónsson, 10. þingmaður Suðurk.

[19:53]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Góðir Íslendingar. Ný ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hefur nú verið við völd í rúma fjóra mánuði. Í stefnuyfirlýsingu stjórnarinnar sem kynnt var og rædd á vorþingi segir m.a. að flokkarnir hafi einsett sér að mynda frjálslynda umbótastjórn um kraftmikið efnahagslíf, öfluga velferðarþjónustu, bættan hag heimilanna og aukna samkeppnishæfni atvinnulífsins.

Markmiðin eru verðug en jafnframt raunhæf og er markviss vinna þegar hafin til að ná þeim á kjörtímabilinu. Flest bendir til að sú þensla sem einkennt hefur íslenskt efnahagslíf á síðustu tveimur, þremur árum sé á undanhaldi og að fram undan sé tímabil aukins stöðugleika og meira jafnvægis í þjóðarbúskapnum. Það er mjög af hinu góða, jafnvel þótt það þýði minni hagvöxt um hríð en verið hefur undanfarið. Slík aðlögun endurspeglar sveigjanleika og styrk íslenska hagkerfisins, styrk sem birtist í öflugu atvinnulífi, nægum atvinnutækifærum og vaxandi kaupmætti heimilanna, enda eru lífskjör og almenn lífsgæði hér á landi nú með því sem best gerist í heiminum. Nær daglega berast fréttir af auknum umsvifum íslenskra athafnamanna og fyrirtækja víða um heim og á nokkrum sviðum eru íslensk fyrirtæki komin í hóp öflugustu og stærstu fyrirtækja í heimi.

Þetta leiðir hugann að því hversu mikilvægt er að skapa íslenskum fyrirtækjum þann grundvöll að þau sjái sér hag í að vera með höfuðstöðvar á Íslandi. Hagstætt skattalegt umhverfi sem og almennt rekstrarlegt umhverfi vegur þungt í því samhengi. En við þurfum að halda vöku okkar því að samkeppni um öflugustu fyrirtækin og bestu starfsmennina fer sífellt harðnandi. Þetta gerir kröfu um að íslensk stjórnvöld leiti stöðugt leiða til að styrkja rekstrarumhverfi atvinnulífsins og bæta afkomu launafólks. Með þessi sjónarmið í huga stefnir ríkisstjórnin að frekari lækkun skatta á einstaklinga á kjörtímabilinu, m.a. með hækkun persónuafsláttar, auk þess sem unnið verður að endurskoðun á skattkerfi og almannatryggingum til að bæta hag lág- og millitekjufólks. Sömuleiðis er stefnt að frekari lækkun skatta á fyrirtæki.

Traust afkoma ríkissjóðs er forsenda fyrir frekari skattalækkunum. Samkvæmt fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008 er gert ráð fyrir verulegum afgangi á ríkissjóði, ekki aðeins á næsta ári heldur einnig næstu fjögur árin. Þetta er mikil breyting frá fyrri spám sem fólu í sér töluverðan halla á ríkissjóði næstu ár. Ég tel að þessi nýja staða skapi svigrúm til frekari skattalækkana á einstaklinga jafnt sem fyrirtæki á næstu árum jafnhliða því sem ráðist verður í margháttaðar umbætur á velferðarkerfi og innviðum samfélagsins.

Herra forseti. Ríkisstjórnin hefur ekki setið auðum höndum í sumar. Með fyrstu stóru málunum var ákvörðun sjávarútvegsráðherra, með fullum stuðningi ríkisstjórnarinnar, um niðurskurð þorskaflaheimilda að ráðleggingu Hafrannsóknastofnunar um þriðjung frá síðasta fiskveiðiári.

Þessi aðgerð er af færustu sérfræðingum landsins talin nauðsynleg til að byggja megi upp þorskstofninn til framtíðar. Afar mikilvægt er í þessu sambandi að tryggt sé að þeir aðilar sem nú verða að taka á sig kvótaskerðingu njóti þeirrar aukningar sem vonandi verður í þorskkvóta innan fárra ára.

Þótt aflasamdrátturinn hafi tiltölulega lítil áhrif á hagkerfið í heild og mun minni en verið hefði fyrir fáum árum mun ákvörðunin óhjákvæmilega leiða til verulegs tekjutaps í mörgum sjávarbyggðum, jafnt hjá útgerðarfélögum, sjómönnum, landverkafólki og sveitarfélögum. Ríkisstjórnin ákvað því að grípa til sérstakra mótvægisaðgerða til að draga úr þeim áhrifum. Aðgerðirnar fela m.a. í sér að u.þ.b. 6,5 milljörðum kr. verði varið á næstu þremur árum til fjölmargra nýrra verkefna sem ætlað er að styrkja atvinnulíf í landinu, auka menntun og bæta úrræði þeirra einstaklinga sem verða fyrir atvinnumissi, koma til móts við fyrirtæki í sjávarútvegi og styðja sveitarfélögin vegna tekjusamdráttar. Þar til viðbótar verður framkvæmdum fyrir ríflega 4 milljarða kr. flýtt og verða þær unnar á næstu þremur árum.

Enginn heldur því fram að þessar aðgerðir komi nákvæmlega í stað 60 þús. tonna þorskafla en ásamt þeim sveigjanleika sem bankakerfið býður nú upp á og meira svigrúmi Byggðastofnunar til lánveitinga gera þær hlutaðeigandi aðilum kleift, og betur kleift, að þreyja þorrann þar til aflaheimildir aukast á ný.

Virðulegi forseti. Eitt af áherslumálum ríkisstjórnarinnar er að gera samskipti almennings og stjórnvalda greiðari og skilvirkari. Einn þáttur í því er að fækka ráðuneytum og endurskipuleggja verkaskiptingu þeirra. Þannig verður Hagstofa Íslands gerð að stofnun undir forsætisráðuneyti í stað þess að hafa stöðu ráðuneytis og matvælaráðuneytin verða sameinuð í nýtt sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Sú sameining mun auka samhæfingu og bæta eftirlit á öllum stigum matvælaframleiðslu en einnig efla samkeppnisstöðu og orðspor íslenskrar matvælaframleiðslu á mörkuðum.

Jafnframt hefur ríkisstjórnin ákveðið að stokka upp fyrirkomulag heilbrigðis- og tryggingakerfisins og gera það auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi. Það verður m.a. gert með því að samhæfa og gera skilvirkara hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu gagnvart þeim sem hana veita. Verkefnum Tryggingastofnunar ríkisins verður skipt upp og sjúkratryggingar betur afmarkaðar innan heilbrigðisráðuneytis en lífeyristryggingar og félagslegar bætur færðar til félagsmálaráðuneytis. Einnig munu ýmis önnur málefni og stofnanir flytjast á milli ráðuneyta við þessa endurskipulagningu. Á næstu dögum mun ég leggja fram svokallað bandormsfrumvarp um þessi atriði en einnig koma fram önnur frumvörp þar sem lagðar verða til nauðsynlegar breytingar á sérlögum sem leiða af þessum ráðstöfunum. Stefnt er að því að breytingarnar taki gildi um næstu áramót.

Ríkisstjórnin hefur ákveðið að móta nýja stefnu um upplýsingasamfélagið þar sem lögð verður áhersla á að nútímavæða stjórnsýsluna, auka skilvirkni hennar og einfalda samskipti milli almennings og stjórnvalda. Þá hafa öll ráðuneyti farið yfir málaflokka sína undanfarna mánuði og leitað leiða til að ná sömu markmiðum. Treystir ríkisstjórnin á að Alþingi taki hugmyndunum vel og samþykki lagabreytingar þar sem þeirra er þörf vegna þessara umbóta. Útkoman verður vonandi einfaldara Ísland fyrir almenning og fyrirtækin í landinu.

Herra forseti. Ég mun nú gera grein fyrir helstu verkefnum einstakra ráðuneyta eins og þau hafa verið ákveðin á næstu missirum í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Hér er að sjálfsögðu aðeins rúm til að tæpa á litlum hluta þeirra því að þau eru margfalt fleiri en hér er hægt að greina frá, og endurspeglast umfang þeirra m.a. í yfirliti um þau þingmál sem fyrirhugað er að leggja fyrir Alþingi á næstu vikum og mánuðum.

Ríkisstjórnin er sammála um að uppbygging í þágu barna og ungmenna fái sérstakan forgang á næstu árum. Þegar hefur verið samþykkt hér á Alþingi ítarleg aðgerðaáætlun í þágu barna og ungmenna. Uppbygging Greiningar- og ráðgjafarstöðvar ríkisins og Barna- og unglingageðdeildar Landspítalans og önnur verkefni eru þegar hafin í samræmi við áætlunina. Í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er einnig hafin markviss vinna í samráði við aðila vinnumarkaðarins, bæði á einkamarkaði og hjá hinu opinbera, til þess að leiðrétta kynbundinn launamun. Þá er endurskoðun löggjafar á sviði húsnæðismála hafin með aðkomu hagsmunaaðila og sérfræðinga. Einkum verður horft á aðstæður þeirra sem eignast húsnæði í fyrsta sinn og þeirra sem við bág kjör búa.

Á vettvangi félagsmálaráðuneytisins er jafnframt í fyrsta sinn unnið að framkvæmdaáætlun í innflytjendamálum. Hlúð verður sérstaklega að börnum innflytjenda og mannréttindi þeirra tryggð. Framlag innflytjenda á vinnumarkaði er mikilvægt og sjá verður til þess að þeir búi við sambærileg kjör og aðbúnað og íslensk starfssystkini þeirra.

Stefna ríkisstjórnarinnar er að á Íslandi sé veitt heilbrigðisþjónusta á heimsmælikvarða. Hér hefur á undanförnum áratugum verið byggt upp heilbrigðiskerfi sem stenst samanburð við það besta í þeim löndum sem við viljum bera okkur saman við. Á kjörtímabilinu verður annars vegar lögð áhersla á að efla enn frekar þessa þjónustu en hins vegar, og ekki síður, unnið að því langtímamarkmiði að stuðla að heilbrigði þjóðarinnar og draga úr líkum á sjúkdómum. Almennt verður áhersla lögð á að bjóða aukinn fjölbreytileika í vali á heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum. Þannig verði tryggt að sem mest og best þjónusta fáist fyrir það fjármagn sem til þessara mála er varið. Markmiðið er að tryggja bestu og skilvirkustu þjónustu í þágu einstaklinga óháð efnahag og búsetu. Þessar áherslur munu taka til allra þátta heilbrigðisþjónustunnar. Má hér nefna aðgerðir til að opna lyfjamarkaðinn á Íslandi í þeim tilgangi að efla samkeppni og ná þannig fram auknu framboði og lægri lyfjakostnaði og lyfjaverði. Í stjórnarsáttmálanum er lögð stóraukin áhersla á forvarnir á öllum sviðum. Við höfum sett okkur það markmið að stuðla að heilbrigðari lífsháttum og bæta þannig hag og heilsu allra Íslendinga.

Breytingar á skipulagi í málefnum aldraðra hafa verið boðaðar með það að markmiði að auka og bæta þjónustu við þennan hóp en jafnframt að stuðla að sjálfstæði aldraðra og þátttöku þeirra í samfélaginu. Stefnt er að einfaldri og skýrri stjórnsýslu þar sem saman fari ábyrgð á þjónustu og

vald til að hrinda verkefnum í framkvæmd.

Herra forseti. Menntamálaráðherra leggur á þessu þingi fram frumvörp til laga um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla og til lögverndunar á starfsheitum kennara og skólastjórnenda. Er þetta í fyrsta skipti sem lögð eru fram frumvörp um þessi þrjú skólastig samtímis en með þeim er mótaður heildstæður grundvöllur fyrir menntun barna og ungmenna frá upphafi skólagöngu til loka framhaldsskóla.

Verkefni á sviði menntamála eru óþrjótandi og meðal þeirra sem nú er unnið að er að stuðla að aukinni þátttöku nemenda af erlendum uppruna. Jafnframt hefur stuðningur við íslenskukennslu fyrir fullorðna útlendinga verið stóraukinn. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir að kraftmikið atvinnulíf muni einkennast í sívaxandi mæli af þekkingarsköpun og útrás og að virkja eigi kraftinn í menningarlífi þjóðarinnar.

Menning okkar byggist ekki síst á bókmenntum. Bókakaupstefnan í Frankfurt er langmikilvægasti vettvangur rithöfunda til að koma verkum sínum á framfæri erlendis og hefur Ísland formlega óskað eftir því að verða heiðursgestur hennar árið 2011. Stjórnvöld eru sannfærð um að á þessu sviði sé mikilvægur markaður sem geti aukið ferðamannastraum til landsins og útflutningstekjur okkar verulega og ekki síður aukið hróður Íslendinga enn frekar sem bókmenntaþjóðar.

Í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er unnið að því að efla nýsköpun og stuðla að bættum hag sprotafyrirtækja. Stefnt er að því að tvöfalda framlög til Vísindasjóðs og Tæknisjóðs á tímabilinu og verða fyrstu skrefin tekin á árinu 2008. Nýsköpunarmiðstöð Íslands hóf starfsemi 1. ágúst sl. með sameiningu Iðntæknistofnunar og Rannsóknastofnunar byggingariðnaðarins. Áhersla verður lögð á öflugt samstarf Nýsköpunarmiðstöðvar við háskólana í landinu, stoðkerfi atvinnulífsins, frumkvöðla og atvinnulíf um land allt.

Fjölmargir aðilar hafa sýnt áhuga á að setja upp orkufreka starfsemi hér á landi og er sá áhugi ekki lengur bundinn við álfyrirtæki. Hann stafar m.a. af því að við getum boðið upp á vistvæna endurnýjanlega orku á samkeppnishæfu verði. Þetta er ánægjuleg þróun en við þurfum jafnframt að gæta þess að takmörkuðum orkuauðlindum verði ráðstafað af skynsemi og að rúm verði fyrir nýja atvinnustarfsemi til að renna enn frekari stoðum undir hagkerfið. Góðar líkur eru á því að erlend fyrirtæki vilji á næstu missirum reisa hér svokallaðar gagnamiðstöðvar eða netþjónabú í kjölfar þess að lagður verður nýr sæstrengur til landsins. Sérþekking Íslendinga á ýmsum sviðum orkumála er dýrmæt auðlind og ánægjulegt að sjá íslensk orkufyrirtæki hasla sér völl um heim allan.

Á vettvangi samgöngumála eru fjölmörg verkefni fram undan. Flýta á vegaframkvæmdum á 11 stöðum í öllum landshlutum á næstu þremur árum og verða fluttir til verulegir fjármunir vegna þessa. Þrjú verkefni eru fram undan þar sem einkaframkvæmd er talin álitlegur kostur. Þetta eru tvöföldun Suðurlandsvegar, gerð Sundabrautar og göng undir Vaðlaheiði. Til stendur að stórauka eftirlit, fræðslu og áróður gegn akstri undir áhrifum vímuefna, ofsaakstri og akstri án bílbelta. Jafnframt verður umferðarfræðsla í skólum stóraukin.

Á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytis hefur verið samið um smíði á nýju varðskipi og kaup á nýrri flugvél fyrir Landhelgisgæsluna. Auk þess hefur tekist að leigja þyrlur til að tryggja öfluga þyrlustarfsemi á vegum Gæslunnar en kaup á nýjum þyrlum eru í undirbúningi. Lögð verður áhersla á náið samstarf Landhelgisgæslunnar við leitar- og björgunarstofnanir við Norður-Atlantshaf, einkum Dani, sem sinna öryggisgæslu við Færeyjar og Grænland. Samskipti við bandarísku strandgæsluna hafa vaxið á því ári sem liðið er frá því samið var um nýtt fyrirkomulag öryggismála við Bandaríkin.

Í samræmi við yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar við brottför varnarliðsins haustið 2006 hyggst dóms- og kirkjumálaráðherra leggja fram frumvörp til laga um almannavarnir o.fl. Unnið er að því að skipuleggja nýjan löggæslu- og öryggismálaskóla með það að markmiði að tryggja sem best að hæft fólk fáist til þessara mikilvægu starfa með menntun í takt við kröfur tímans.

Herra forseti. Ný skýrsla vísindanefndar Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar sem kynnt var á þessu ári segir vísindalega vissu um hlýnun lofthjúps jarðar af mannavöldum hafa aukist. Ísland er í hópi þeirra ríkja sem vilja hefja nú þegar viðtækar viðræður um nýtt hnattrænt samkomulag sem tæki við eftir gildistíma Kyotobókunarinnar árið 2012. Ríkisstjórnin hyggst efla starf að loftslagsmálum á næstunni og gera áætlun um hvernig Ísland getur mætt væntanlegum framtíðarskuldbindingum á sem bestan og hagkvæmastan hátt. Í því samhengi má ekki gleyma því að í lausninni á loftslagsvandanum eru fólgin mikil tækifæri í nýsköpun. Íslensk þekking á nýtingu jarðhita og á fleiri sviðum loftslagsvænnar tækni er gulls ígildi í heimi sem enn er að mestu knúinn með kolum og olíu.

Þróunarsamvinna er vaxandi þáttur í íslenskri utanríkisstefnu og er nú stærsti einstaki þáttur utanríkisráðuneytisins. Með auknum framlögum og virkari þátttöku í málaflokknum á alþjóðavísu vinnur Ísland markvisst að því að uppfylla skyldur sínar í samfélagi þjóðanna. Í því ljósi fer nú fram innan utanríkisráðuneytisins endurskipulagning á fyrirkomulagi og framkvæmd opinberrar þróunarsamvinnu með það að leiðarljósi að styrkja markvissa stefnumótun og gera framkvæmdina skilvirkari ásamt því að efla eftirlit og mat á árangri hennar. Huga þarf að vaxandi mikilvægi norðurslóða í utanríkismálum samfara aukinni sókn í auðlindir norðursins og vaxandi umferð í tengslum við þær. Við þurfum að nýta okkur þau tækifæri sem skapast við opnun Norður-Íshafsins í kjölfar hlýnandi loftslags og nýrrar siglingartækni sem auðvelda siglingar á hafíssvæðum. Þá skiptir miklu að þau ríki sem eiga beinna hagsmuna að gæta nái samningum um sjálfbæra nýtingu auðlinda og öryggi samgangna á norðurslóðum. Ísland var á meðal brautryðjendaríkja í hafréttarmálum og hefur lagt áherslu á að ná samningum við nágrannaríki um sanngjarna skiptingu hafsvæða á Norður-Atlantshafi. Í þeim anda verður lögð áhersla á að fá viðunandi niðurstöðu í viðræður um yfirráð yfir svonefndu Hatton-Rockall svæði.

Nú er ár liðið frá því að bandarískra varnarliðið hvarf á brott. Við það urðu ekki einungis breytingar í varnar- og öryggismálum þjóðarinnar heldur kom upp ný staða varðandi Keflavíkurflugvöll og það landsvæði sem varnarliðið hafði

áður til umráða. Sett var á fót Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar með þátttöku sveitarfélaganna á Suðurnesjum. Þróunarfélagið hefur unnið skipulega að því að koma svæðinu í arðbær borgaraleg not, hundruð íbúða hafa verið leigð út til námsmanna og margháttuð skólastarfsemi er byrjuð á svæðinu. Þá er unnið að sölu annarra mannvirkja sem nú standa ónotuð. Í ljós hefur komið að áhugi fyrirtækja, t.d. á hátæknisviði, er mikill, m.a. vegna nálægðar við alþjóðaflugvöllinn. Er ljóst að svæðið sem áður var frátekið til varnarþarfa býður upp á stórfellda vaxtarmöguleika. Í samráði við sveitarfélögin á Suðurnesjum er nú unnið að stefnumótun fyrir svæðið í heild þar sem flugvallarstarfsemin verður auðvitað þungamiðjan.

Eftir brottför varnarliðsins hefur utanríkisráðuneytið unnið ötullega að yfirtöku Íslands á rekstri íslenska loftvarnakerfisins og tengdri umsýslu á öryggissvæðinu við Keflavíkurflugvöll. Jafnframt er verið að undirbúa færslu á yfirstjórn almenns reksturs Keflavíkurflugvallar frá utanríkisráðuneyti til samgönguráðuneytis.

Viðskiptaráðherra hefur ákveðið að hrinda af stað heildarstefnumótun á sviði neytendamála. Fyrsta skref þeirrar vinnu er víðtæk úttekt á virkni og viðhorfum neytenda á Íslandi og samanburður á stöðu neytendamála hérlendis og erlendis. Á þeim grunni verður unnið að bættri löggjöf svo að Ísland standi jafnfætis löndum þar sem neytendavernd er lengst komin. Viðskiptaráðherra hefur einnig skipað starfshóp til að gera úttekt á lagaumhverfi viðskipta neytenda og banka, einkum með tilliti til gjaldtöku fjármálafyrirtækja fyrir þjónustu í starfsemi sinni og rafrænna greiðslukerfa.

Í smáu hagkerfi eins og hér á landi þar sem fákeppni ríkir á mörgum mörkuðum er nauðsyn á öflugu samkeppniseftirliti. Á haustþingi hyggst viðskiptaráðherra leggja fram frumvarp sem gerir tillögur að breyttum ákvæðum um samrunaeftirlit og tekur mið af reynslu síðustu ára ásamt þróun Evrópuréttar á þessu sviði. Íslenskur fjármálamarkaður hefur stækkað og eflst verulega á undanförnum árum. Í þjóðhagslegu samhengi skiptir hann sífellt meira máli. Þannig er áætlað að hlutdeild fjármálafyrirtækja til landsframleiðslu hafi numið um 10 af hundraði í lok síðasta árs. Ekkert bendir til annars en að áframhaldandi aukning verði í umsvifum íslenskra fjármálaþjónustufyrirtækja bæði innan lands og utan. Slíkt hefur haft og mun hafa veruleg áhrif á starfsemi Fjármálaeftirlitsins en gerðar eru miklar og vaxandi kröfur til þess af bæði innlendum og erlendum aðilum.

Herra forseti. Gríðarleg tækifæri bíða íslensku þjóðarinnar. Þau felast ekki síst í mannauðnum sem í henni býr og sem verður styrktur enn frekar á næstu árum, m.a. með áherslu á meiri og bætta menntun. Þau byggjast á þeim góða grunni sem hér hefur verið lagður á síðustu árum og ég gerði grein fyrir við upphaf ræðu minnar. Síðast en ekki síst mun samstarf tveggja stærstu stjórnmálaflokka landsins gera mögulegt að hrinda úr vegi hindrunum og leysa úr læðingi krafta sem nýtast munu landi og þjóð til heilla. Ég vænti þess að á Alþingi fari í vetur fram málefnalegar umræður og að af þeim leiði góð og vönduð lagasetning til hagsbóta fyrir landsmenn alla. — Góðar stundir.

[* Sjá þingmálaskrá ríkisstjórnarinnar í lok þingfundar.]

[20:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Forseti Alþingis. Góðir landsmenn. Þegar við komum nú saman til reglulegs þinghalds í haustbyrjun leyfi ég mér að vona að sumarið hafi verið okkur flestum ánægjulegt.

Ég vil í upphafi máls míns gera athugasemdir við eins og þrennt í ræðu hæstv. forsætisráðherra áðan. Ég ætla að halda aftur af mér með að gefa henni einkunn að öðru leyti en því að segja að ekki var þetta nein „fjallræða“, enda mun Stjórnarráðshúsið við Lækjargötu, þar sem þetta hefur væntanlega verið barið saman, vera í innan við 10 metra hæð yfir sjó og það breytist ekki þó að nýr húsbóndi þar láti flagga fram í brúnamyrkur sum kvöld.

Í fyrsta lagi fullyrðir forsætisráðherra hér í ræðu sinni að sú þensla sem einkennt hafi íslenskt efnahagslíf síðustu tvö, þrjú árin sé á undanhaldi og að fram undan sé tímabil aukins stöðugleika og meira jafnvægis í þjóðarbúskapnum.

Ég geri athugasemd við þessa fullyrðingu: Ég óttast að hún sé efnislega og beinlínis röng. Sjálft fjárlagafrumvarpið gerir ráð fyrir þenslu og viðskiptahalla næstu árin og er þó hvorki í forsendum þess gert ráð fyrir neinum stóriðjuframkvæmdum né áhrifum kjarasamninga.

Í öðru lagi segir forsætisráðherra að ríkisstjórnin stefni að frekari lækkun skatta á einstaklinga á kjörtímabilinu, m.a. með hækkun persónuafsláttar.

Hverju sætir þá að persónufrádráttur á aðeins að hækka um 4,8% samkvæmt fjárlagafrumvarpinu, sem sagt vonandi halda í við verðlagsþróun en ekki einu sinni áætlaða hvað þá líklega launaþróun? Var þetta boðað í kosningabaráttunni af hálfu Samfylkingarinnar, að það ætti að halda áfram óbreyttri stefnu fyrrverandi ríkisstjórnar um að læða skattahækkunum aftan að lágtekjufólki með þessum lymskufulla hætti? Og má ég í framhjáhlaupi spyrja: Hverju sætir að ekki stendur til samkvæmt sama fjárlagafrumvarpi að gera eiginlega neitt í viðbót fyrir aldraða og öryrkja umfram það sem fyrri ríkisstjórn var búin að lofa og í mörgum tilvikum beinlínis semja um? Hvar er myndarlegt átak í fjárlagafrumvarpinu gagnvart fíkniefnavánni sem við stöndum frammi fyrir? Hvað með biðlistana?

Í þriðja lagi fjallaði forsætisráðherra hér um aðgerðir til að gera samskipti almennings og stjórnvalda greiðari og skilvirkari og nefndi fækkun ráðuneyta í því sambandi. Það er nefnilega það. Hefur ráðherrunum fækkað? 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12. Nei, ekki sé ég það. Það er að vísu þannig að ríkisstjórnin ætlar að leggja landbúnaðarráðuneytið niður að því er virðist en hún skipti í staðinn upp einu minnsta ráðuneyti Stjórnarráðsins, iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu, og þar sitja þeir nú hálfdrættingarnir, Össur Skarphéðinsson og Björgvin Sigurðsson, af því að Samfylkingin varð að fá jafnmarga stóla og Sjálfstæðisflokkurinn, svona að nafninu til.

Nei, hin frjálslynda, umburðarlynda jafnaðarmannaumbótastjórn eða hvað hún kallar sig svo hátíðlega á stundum, milli þess sem hún kennir sig við gliðnunar- og sprungusvæðið Þingvelli, hefur nú haft meira en fjóra mánuði til að sýna frjálslyndi sitt og umbótavilja í verki. Og hvernig hefur það gengið? Tökum fyrst ótíðindin sem vorskýrsla Hafrannsóknastofnunar færði okkur um ástand þorskstofnsins og horfur með hann. Við vinstri græn tókum það strax fram

að það yrði að horfast af ábyrgð í augu við þau alvarlegu tíðindi og hafa varúðarsjónarmið að leiðarljósi hvað varðaði ákvörðun um afla en við sögðum um leið: Það á að horfast í augu við að kvótakerfið hefur brugðist, það hefur ekki náð því meginmarkmiði sínu að vernda og byggja upp þorskstofninn. Við gagnrýnum ríkisstjórnina fyrir að horfast ekki í augu við að kerfið er hrunið í óbreyttri mynd sinni. Það er fjær því en nokkru sinni að ná því markmiði sínu að byggja upp mikilvægasta nytjastofn Íslandsmiða — þorskinn. Við lýsum okkur reiðubúin til þverpólitísks samstarfs um endurskoðun kerfisins en við höfnum því að taka þátt í einhverri sýndarmennsku eða yfirklóri til að fegra óbreytt ástand.

Og þá að hinum svokölluðu mótvægisaðgerðum við þessu áfalli, því höggi sem niðurskurður þorskkvótans auðvitað er. Þar hefur ríkisstjórnin unnið ákaflega slælega. Fyrst þjófstörtuðu einstakir ráðherrar og eyrnamerktu nánast allt milli himins og jarðar sem mótvægisaðgerðir. Því má auðvitað spyrja: Stóð ekki til að gera neitt að ráði í samgöngumálum, fjarskiptamálum og menntamálum á landsbyggðinni? Átti ekki einu sinni að mála opinberar byggingar á landsbyggðinni nema vegna þess að draga þurfti saman þorskveiðar? Þurfti þess þá allt í einu?

Eftir óvissu í allt sumar átti svo að heita að pakkinn væri kominn saman og ríkisstjórninni tókst, þrátt fyrir að koma þessu upp í 10 milljarða eða þar um bil á þremur árum, að gleyma í öllum aðalatriðum þeim sem sannarlega fá þetta högg beint í andlitið, þ.e. sjómönnum, fiskverkafólki og sjávarbyggðunum og sveitarfélögunum sem í hlut eiga.

Sérstaka athygli hlýtur að vekja hversu rýr hlutur sveitarfélaganna er í þessu og áttu þó einmitt sveitarfélögin á landsbyggðinni og við sjávarsíðuna í ærnum erfiðleikum fyrir. Og ekki veit nú vinstri höndin mikið um það sem sú hægri gjörir. Það á að heita svo að mótvægisaðgerðirnar séu viðleitni til að koma til móts við byggðarlögin og íbúana og hjálpa þeim til að takast á við erfiðleikana með því að bæta búsetuskilyrðin á viðkomandi svæðum en í hinu orðinu er farið að veifa peningum ef fólk vill flytja burt. Það er meira samræmið.

Víkjum þá að öðru sem ætti að vera viðfangsefni ríkisstjórnarinnar. Það eru aðgerðir gagnvart jafnvægisleysi í hagkerfinu og þau brýnu hagstjórnarverkefni sem því miður bæði fyrrverandi og núverandi ríkisstjórn hafa svikist um að takast á við.

Ný ríkisstjórn hefur misst af því gullna tækifæri sem hún fékk í vöggugjöf, að senda sterk skilaboð út í samfélagið, út í efnahagslífið, um að nú yrði tekið á málum. Því miður hafa engin slík skilaboð komið frá þessari ríkisstjórn og þvert á móti oft þannig að stóriðjuhagkerfið á að fá stóraukið eldsneyti, stóraukið fóður á næstu árum í formi tveggja, þriggja, fjögurra, fimm nýrra stóriðjuverkefna sem undirbúin eru af fullum krafti og Seðlabankinn og ríkisstjórn róa áfram sitt í hvora áttina. Eða hvert var innlegg hæstv. utanríkisráðherra í það mál á fundi á dögunum? Jú, það var sagt að peningamálastefna eða stjórn Seðlabankans virkaði ekki sem skyldi og hana þyrfti að endurskoða. Þetta er fína stuðningsyfirlýsingin við viðleitni Seðlabankans frá öðrum stjórnarflokknum, er það ekki? Gott að vita þetta. En starfar ekki Seðlabankinn enn þá samkvæmt sameiginlegri yfirlýsingu ríkisstjórnar og bankans frá 27. mars 2001 um verðbólguviðmið sem ný ríkisstjórn hefur ekki hróflað við, ekki fært úr gildi? Til hvers er hæstv. utanríkisráðherra að vísa?

Eða framlag viðskiptaráðherra sem fer hamförum í lýsingum sínum á því hve gjaldmiðillinn sé ónýtur og krónan okkur dýr? Ráðherrann talar krónuna niður eins og hann lífsins mögulega getur. (Gripið fram í.) Já, sem betur fer tekur markaðurinn ekkert mark á honum, en talið er jafnvitlaust samt.

Hvernig ætlar ríkisstjórnin að hafa þetta með gjaldmiðillinn? Ætlar hún að koma sér upp stefnu í málinu eða eiga ráðherrar að tala áfram hver með sínu nefi? Hvað segir fjármálaráðherra? Telur hann að krónan sé ónýt og kosti þjóðina 70 milljarða? Hvað segir forsætisráðherra? Er hann ekki enn þá yfirmaður efnahagsmála og á að fara með og samræma þau mál eða liggur sú starfsemi kannski niðri? Er verið að undirbúa flutning á henni um næstu áramót? Er verið að pakka hagstjórninni niður í kassa svo hún þoli flutninginn? Er hún óvirk þess vegna? Ég held að hæstv. ríkisstjórn verði að fara að gera grein fyrir því hvort hún ætlar yfir höfuð að hafa einhverja stefnu í þessum efnum vegna þess að andvaraleysi ríkisstjórnarinnar og skortur á trúverðugleika í efnahagsmálum er ekki bara gagnrýnivert, það er stórhættulegt. Við verðum, Íslendingar, að ná jafnvægi, endurheimta stöðugleika, ná niður vöxtum, stöðva viðskiptahalla og erlenda skuldasöfnun. Það eru hagstjórnarmistökin og erlendu skuldirnar sem eru að grafa undan gjaldmiðlinum miklu frekar en smæð hans. Stöðva þarf frekari stóriðjufjárfestingar, slá þannig á þensluna, og á meðan fær náttúran grið og hægt er að fara í þær friðlýsingaraðgerðir sem ráðast þarf í. Kalla þarf til víðtæks samstarfs í öllum þjóðarbúskapnum í anda þjóðarsáttar milli ríkis, aðila vinnumarkaðar og helstu hagsmuna- og almannasamtaka. Mjög sennilega þarf að styrkja áfram Seðlabankann og stækka gjaldeyrisforðann verulega, ekki síst í ljósi gríðarlega ört vaxandi erlendra skammtímaskulda þjóðarbúsins. Það þarf markvissar aðgerðir, ekki hálfkák, til að draga úr misvæginu í byggðamálum vegna þess að misgengið milli þenslusvæðanna og samdráttarsvæðanna innan lands er hluti vandans, einnig í hagstjórnarlegu tilliti. Leggja þarf af það blekkingartal að það geti á einhvern hátt verið lausn bráðavandans að kasta krónunni og taka upp evru. Reyndar væri upptaka evru við núverandi aðstæður í efnahagsmálum eins og bensín á bál. Hver sem framtíð krónunnar verður til lengri tíma litið er alveg ljóst að hún verður gjaldmiðill okkar um mörg næstu ár og það að tala hana niður getur aldrei orðið annað en til bölvunar. Þó að við tækjum ákvörðun á morgun um að ganga í ESB tæki það ferli mörg ár og við þyrftum hvort sem er að ná stöðugleika í efnahagsmálum til að uppfylla inngönguskilyrðin og við yrðum að notast við krónuna á meðan. Þetta eru allt staðreyndir sem ráðherrar Samfylkingarinnar þurfa að kynna sér og viðurkenna áður en þeir hætta sér út í umræður um gjaldeyris- og efnahagsmál.

Það er dapurlegt að horfa upp á tvískinnung ríkisstjórnarinnar á sviði umhverfismála. Það er dapurlegt að ríkisstjórnin skuli engan lit sýna í nýju fjárlagafrumvarpi um að takast á við ört vaxandi misskiptingu gæðanna í okkar sam-

félagi. Og það er dapurlegt að það skuli engin stefnubreyting vera að verða í utanríkismálum þar sem helsta nýmælið er stóraukin nýtilkomin útgjöld til hernaðarmála í fjárlagafrumvarpinu. Hið nýja framlag Samfylkingarinnar er að fara fram á frá þjóðinni hátt í einn og hálfan milljarð kr. til hernaðarútgjalda.

Góðir landsmenn. Heimsfréttirnar minna okkur Íslendinga á það svo til á hverjum einasta degi hversu gæfusöm við erum þrátt fyrir allt að eiga okkar friðsama samfélag, okkar fallega land, okkar ríkulegu auðlindir til lands og sjávar til umsjónar, varðveislu og nota. Hér eru um flest kjöraðstæður til að byggja lýðræðislegt og farsælt velferðarsamfélag en við þurfum þá líka að gæta þess að okkur beri ekki af leið, að við bregðumst ekki gæslumannshlutverki okkar gagnvart landinu, að við slítum ekki í sundur friðinn í samfélaginu með stóraukinni misskiptingu og misrétti, að við gerum ekki blinda og skammsýna græðgi að æðsta boðorði í samfélaginu, að við rífum ekki upp rætur okkar, glötum ekki tungu okkar og menningararfi í stormum hins hnattvædda samtíma. — Ég þakka þeim sem hlýddu.

[20:26]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Gott kvöld, góðir Íslendingar. Fyrir hönd Samfylkingarinnar, Jafnaðarflokks Íslands, fagna ég því að nýtt þing skuli hafið, heilsa þingmönnum allra flokka og lýsi því fyrir hönd míns flokks að við væntum mikils af góðu samstarfi í vetur þjóðinni allri til heilla.

Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn gerðu nýjan samning við þjóð sína í vor. Um nýtt traust innan stjórnmálanna og nýtt traust almennings á því að íslensk stjórnvöld séu fær um að skila sterkara og betra samfélagi.

Nýsköpunarkraftur lýðræðisins er merkilegt fyrirbæri og nýr samstarfsvilji stærstu flokkanna öllum Íslendingum til heilla var kall tímans og kall almennings í landinu. Nú er umræðan líka opnari í pólitíkinni en var á síðustu árum og opin umræða er góð.

Ríkisstjórnin skilgreinir sig sem frjálslynda umbótastjórn og við erum öll einhuga, einbeitt og ákveðin í því að hrinda í framkvæmd margvíslegum umbótum í landsstjórninni. Aðeins eru liðnir fjórir mánuðir frá því að við tókum til starfa en við höfum komið mörgu í verk og lagt grunn að mikilvægum umbótum á flestum málasviðum. Mig langar að nefna hér nokkur dæmi.

Fyrsta skal telja aðgerðaáætlun í þágu barna og ungmenna sem samþykkt var á Alþingi strax á sumarþingi en ríkisstjórnin er sammála um að uppbygging í þágu barna og ungmenna hafi sérstakan forgang á komandi árum. Aðgerðir gegn óþolandi biðlistum á Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og barna- og unglingageðdeild Landspítalans eru þegar hafnar og samráðshópur vinnur að því að hrinda í framkvæmd fjölmörgum öðrum verkefnum sem í áætluninni eru frá bættri tannvernd skólabarna til stuðnings við langveik börn og fjöldamörg önnur mikilvæg verkefni í þágu barnanna sem enginn getur mótmælt að eru sannarlega mikilvægasta fólkið.

Fram undan er líka endurreisn almannatrygginga í landinu. Ríkisstjórnin hefur einsett sér að gera almannatryggingar einfaldari og markvissari svo að þjónustan komi alla leið til þeirra sem mest þurfa á henni að halda. Grundvöllurinn er að við greiðum eftir getu en þiggjum eftir þörfum. Tryggingabætur, framlag úr lífeyrissjóðum og atvinnutekjur fólks eiga að verka saman. Félagsmálaráðherra hefur þegar sett fólk til þessara verka. Þetta er mikilvægt verkefni og viðamikið. Allir vita að það er vandasamt en starfshópi ráðherrans er ætlað að skila heildstæðum tillögum um fyrstu aðgerðir og um langtímastefnu. Vonandi getum við kvatt áður en allt of langt um líður, án nokkurs söknuðar, tíma hins stagbætta kerfis þar sem hver viðbót gat leitt til niðurskurðar á öðrum stað og það hjá því fólki sem síst skyldi. Öll þekkjum við ótal dæmi þessa og líka vonbrigði og öryggisleysi þeirra einstaklinga sem við þetta búa.

Bættur hagur aldraðra og öryrkja er forgangsverkefni. Verið er að undirbúa flutning á almannatryggingum og málefnum aldraðra frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti til félagsmálaráðuneytis. Verða þá almannatryggingar og aðrar greiðslur sem hafa að markmiði að tryggja afkomu fólks á einni hendi. Þar með verður félagsmálaráðuneytið fyrst og fremst ráðuneyti velferðarmála.

Jafnréttismálin hafa verið sett í forgang. Í samvinnu félagsmálaráðuneytis og fjármálaráðuneytis verður nú ýtt úr vör viðamiklu umbótaverkefni til að minnka kynbundinn launamun. Þar verður efnt til endurmats á kjörum umönnunarstétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta.

Endurskoðun húsnæðismála er hafin með það að markmiði að styrkja hinn félagslega þátt húsnæðisaðstoðar á vegum ríkisins. Í velferðarsamfélagi er það grundvallaratriði að fólk hafi þak yfir höfuðið. Á tímum hæsta húsnæðisverðs og hæsta leiguverðs í manna minnum er málum nú svo háttað að í Reykjavík einni búa tæplega þúsund manns eftir félagslegu leiguhúsnæði vegna þess að þetta fólk hefur ekki efni á að eignast eigið húsnæði. Við þetta getum við ekki unað.

Góðir Íslendingar. Í byrjun þessa árs, þegar enn var langt til kosninga, lögðum við samfylkingarfólk upp í fundarferð um landið allt. Þar töluðum við tæpitungulaust um stöðuna í hinum dreifðu byggðum landsins, í sjávarþorpum og þéttbýliskjörnum. Við töluðum um muninn á hagvaxtarstiginu á höfuðborgarsvæðinu og á landsbyggðinni, um nauðsyn þess að efla atvinnutækifæri kvenna á landsbyggðinni og um það að nútímaleg byggðastefna snýst um þrennt, samgöngur, menntun og upplýsingahraðbrautina.

Strax í júní tók ríkisstjórnin þá erfiðu en jafnframt ábyrgu ákvörðun að fara að öllu eftir tillögum Hafrannsóknastofnunar um 130 þús. tonna þorskafla. Öllum eru auðvitað algerlega ljós þau alvarlegu áhrif sem slík ákvörðun getur haft. Reynslan sýnir reyndar ótrúlega hæfni fólks og atvinnulífs til að laga sig að áföllum en engu að síður ákvað ríkisstjórnin að sýna samstöðu sína með byggðarlögunum og virkja kraft nútímalegrar byggðastefnu. Rauði þráðurinn í tillögum ríkisstjórnarinnar um mótvægisaðgerðir er að fleiri stoðir færist undir atvinnulíf á landsbyggðinni. Þá og því aðeins mun byggðarlögum takast að halda í og laða til sín fólk og fyrirtæki að þau búi við öfluga grunngerð og veiti góða þjónustu. Þess vegna leggur ríkisstjórnin áherslu á byggðaaðgerðir sem bæta samgöngur, bæta að-

gengi að menntun, efla fjarskipti og ýta undir nýsköpun starfa. Í því skyni verður vegaframkvæmdum flýtt um 5 milljarða á svæðum sem verða fyrir skerðingu á þorskafla. Ríflega 3 milljörðum á að verja til að efla starfsemi framhaldsskóla og háskóla, ferðaþjónustu, efla nýsköpun gegnum tímabundinn samkeppnissjóð, stórefla starfs- og námsþjálfun í tengslum við nýsköpun starfa, efla jarðhitaleit á köldum svæðum og efla dreifikerfi rafmagns. Marvísleg áhersla er lögð á atvinnusköpun kvenna sem of oft vill gleymast. Auk þess er varið á 3. hundrað milljóna til að fjölga greiddum atvinnuleysisdögum vegna hráefnisskorts, sveitarfélög fá sérstaklega 750 millj. kr. til að mæta tekjutapi sínu, 500 millj. kr. fara í að lækka aflagjald og loks er milljarður settur til sérstakra viðhaldsverkefna til að mæta tímabundnu atvinnuleysi. Fjármagn til rannsókna á þorskeldi verður aukið á næstu árum og sömuleiðis er sérstök fjárveiting til að skoða togararall Hafrannsóknastofnunar sem er ein af undirstöðum ákvörðunar um aflamark.

Ríkisstjórnin getur því miður ekki búið til fleiri þorska í sjónum þó að formaður Framsóknarflokksins virðist á annarri skoðun. En hún getur styrkt innviði samfélaganna sem verða fyrir skerðingu og það mun hún svo sannarlega gera. Tölurnar tala sínu máli. Ný útgjöld vegna þeirra aðgerða eru samtals 6,5 milljarðar og þegar flýtiframkvæmdir eru taldar með eru alls hreyfðar á 12. milljarð kr. Þetta eru því öflugustu mótvægisaðgerðir sem nokkur ríkisstjórn hefur gripið til. Raunveruleg fjárfesting í framtíð byggðar í landinu.

Góðir Íslendingar. Í síðustu viku tók ég þátt í sérstöku þingi um viðbrögð heimsins við loftslagsbreytingum en til þess þings var boðað af Sameinuðu þjóðunum. Loftslagsbreytingarnar eru staðreynd og þær eru að flestra mati stærsta viðfangsefni stjórnmálanna hvarvetna í heiminum. Á Íslandi tölum við stundum á léttum nótum um hlýrri sumur og betra veður en þó að gleðjast megi yfir slíku væri það grunnhyggni að skilja ekki að öll áhrifin munu skila sér til Íslands, hækkun sjávar, bráðnun jökla, breytt loftslag, verri lífsskilyrði.

Verstu átakasvæði heimsins, í Darfúr, í Afganistan, í Miðausturlöndum, eiga sammerkt að fólkið skortir vatn, að jarðvegurinn er að þorna upp, að fólkið tekur sig upp til að finna nýjar jarðir, finna vatn og lífsbjörg. Þá rísa átökin grimmileg og að því er virðist án nokkurs enda. Baráttan gegn loftslagsbreytingum er því barátta fyrir öryggi okkar allra. Nú er runninn upp tími aðgerða. Öll lönd heims þurfa að axla sína ábyrgð og sýna frumkvæði. Þar á Ísland að vera í fararbroddi.

Verum þess líka minnug að þekking Íslendinga á nýtingu jarðhita er framlag á heimsvísu til baráttunnar gegn loftslagsbreytingum ef rétt er á málum haldið. Við Íslendingar stöndum einna fremst allra þjóða varðandi tækni til að framleiða orku úr jarðhita. Um þessar mundir erum við að þróa nýja tækni, djúpboranir, sem gæti margfaldað orkuframleiðslu úr jarðhita. Í meira en 70 löndum, ekki síst í mörgum þróunarlandanna, eru gríðarlegir möguleikar til að nýta jarðhitann. Þau skortir hins vegar mörg þekkingu og tækni. Mikilvægt framlag Íslands í baráttunni gegn hlýnun jarðar verður því að bjóða umheiminum þekkingu okkar, reynslu og tækni til að framleiða orku úr iðrum jarðar. Hér hafa allir hlutverk, orkufyrirtækin, háskólarnir, frjáls félagasamtök og allir sem flytja boðskap Íslands á alþjóðavettvangi.

Ljóst er að í alþjóðlegum viðræðum sem taka við eftir gildistíma Kyoto-bókunarinnar árið 2012 verður gerð krafa um að Íslendingar minnki losun sína á gróðurhúsalofttegundum. Við skulum búa okkur undir þá kröfu á ábyrgan hátt. Það verkefni þarf nú að vinna fljótt og örugglega. Gera þarf ítarlega áætlun um hvernig Ísland getur mætt væntanlegum framtíðarskuldbindingum á sem bestan og hagkvæmastan hátt. Setja þarf tölusett og tímasett markmið fyrir hina ýmsu geira samfélagsins þar sem losun gróðurhúsalofttegunda á sér stað. Við verðum að taka alvarlega álit Sameinuðu þjóðanna um nauðsyn helmingunar útblásturs.

Það dylst engum að orkulindir Íslendinga hafa vakið áhuga innlendra og alþjóðlegra fjárfesta. Það er því tímabært að við skýrum leikreglurnar til að verja í senn almannahagsmuni og greiða um leið fyrir samkeppni og útrás á orkusviðinu. Við viljum greiða fyrir alþjóðavæðingu orkugeirans þannig að Íslendingar geti flutt út þekkingu sína og reynslu í beislun jarðhita og vatnsorku til annarra þjóða. Mikilvægt er að einkaaðilar fjárfesti í þeirri þekkingu sem býr í orkugeiranum og nýti hana til útrásar í verkefnum í öðrum löndum. Það er hins vegar jafnmikilvægt að þjóðin njóti arðsins af auðlindum sínum og hún missi þær ekki úr höndum sér.

Góðir Íslendingar. Okkar eigin reynsla og reynsla annarra þjóða, ekki síst Norðurlandaþjóða, sýnir að jafnvægi í efnahagsmálum á grundvelli traustrar stefnu í fjármálum og peningamálum er forsenda hvors tveggja í senn, varanlegra framfara í þjóðarbúskapnum og félagslegs réttlætis. Það er því eitt brýnasta verkefni ríkisstjórnarinnar að tryggja jafnvægi í efnahagslífinu í þágu heimila og atvinnulífs. Það sem þarf eru samstilltar umbætur á öllum sviðum hagstjórnar. Ríkisstjórnin hefur ákveðið að stíga tvö mikilvæg skref í átt að betri samhæfingu hagstjórnarinnar. Í fyrsta lagi með gerð rammafjárlaga til fjögurra ára frá og með næstu fjárlögum. Í öðru lagi með því að koma á fót samráðsvettvangi með aðilum vinnumarkaðarins um efnahags- og félagsmál sem samstilla á markmið og aðgerðir.

Herra forseti. Kæru landsmenn. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar er ríkisstjórn með mikinn metnað og afl til að hrinda nauðsynlegum umbótum í framkvæmd. Við munum hvergi slá af við að styrkja almannaþjónustuna, fjölga stoðum íslensks atvinnulífs og axla okkar sanngjörnu byrðar í alþjóðlegu samfélagi, svo sem á sviði þróunaraðstoðar og friðargæslu. Framtíðin er björt. Megi komandi þingvetur verða okkur öllum til gæfu. — Góðar stundir.

[20:40]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti, góðir Íslendingar. Setning Alþingis var óvenjutilkomumikil. Samveran í Dómkirkjunni og athöfnin hér í þinghúsinu vitnuðu um vinskap fólks sem allt gegnir mikilli ábyrgð fyrir þjóð sína. Loksins er íslenski þjóðfáninn kominn í þingsal þar sem hann á heima, en undir merkjum þessa fána höfum við sótt fram og sigrað.

Við þingsetninguna átti ég tal við Salome Þorkelsdóttur,

fyrrum forseta Alþingis. Hún sagði við mig: „Ég óska þér til hamingju að vera kominn í stjórnarandstöðu,“ og bætti við að bæði menn og flokkar hefðu gott af því að takast á við hvort tveggja.

Við framsóknarmenn horfum nú fram á veginn og þrátt fyrir ósigur í kosningum erum við bjartsýn fyrir hönd Íslendinga og munum endurreisa flokkinn okkar.

„Í tapi þínu kunna tækifæri þín að liggja. Í ósigrum þínum sigrar morgundagsins.“

Andstreymi á að kenna okkur mikilvægt umburðarlyndi, samúð og sjálfstjórn, dyggðir sem eru hverjum og einum mikilvægar. Winston Churchill tapaði kosningum eftir að hafa sigrað í styrjöldinni fyrir þjóð sína og okkur sem unnum frelsinu. Við framsóknarfólk munum áfram berjast ótrauð fyrir þeim málum sem okkur þykja skynsamleg fyrir land og þjóð.

Forsætisráðherra hefur hér í kvöld flutt þingi og þjóð stefnuræðu sem lýsir góðri stöðu Íslands til að halda áfram að vera á topplista yfir framsæknustu þjóðir heimsins, þjóð sem ekki glímir við atvinnuleysi, þjóð sem á gnægð af bjartsýni og áræði.

Nú er mikilvægt að ríkisstjórnin og forsætisráðherra stýri þjóðarskútunni fram hjá skerjum og ölduróti. Ógnir dagsins liggja í verðbólgu og þenslu í atvinnulífinu. Ógnir dagsins liggja í himinháum vöxtum sem reyna á skuldir unga fólksins og þanið atvinnulíf og hagkerfi. Ógnir dagsins liggja ekki síst í því að forsætisráðherra er værukær og telur að allt bjargist af sjálfu sér.

Forsætisráðherra kunni sem fjármálaráðherra, þá ég starfaði í ríkisstjórn, að ná fram snertilendingu og þannig að forða okkur frá áföllum í efnahagsstjórninni.

Það þarf og verður að stíga á bremsur, hagstjórnin er nú öll í höndum Seðlabankans. Davíð Oddsson seðlabankastjóri er orðinn vélstjóri á þjóðarskútunni. Hann er sótugur upp fyrir haus við að smyrja og kæla vélarnar, hefur eina handbremsu sem hann beitir ótæpilega og hækkar stýrivexti látlaust.

Það hriktir í, gengið verður andstætt útflutnings- og samkeppnisatvinnuvegunum. Viðskiptahallinn hrannast upp og eyðslan heldur áfram.

Samfylkingin kann lítið í efnahagsstjórn og er farin að gera hróp að hinum dygga þjóni í Seðlabankanum. Samfylkingin ræðst að gjaldmiðlinum, krónunni, og telur að evran leysi allan vanda í einu vetfangi. Það er pólitískt verkefni að meta stöðu gjaldmiðilsins, það gera menn ekki í flýti og flaumursskap.

Það sjá allir menn að ríkisstjórnin verður ásamt atvinnulífi og sveitarfélögum að greina vandann og stíga á bremsu — handbremsan ein dugar ekki.

Byggingageirinn er of þaninn, þúsundir íbúða eru í byggingu. Yfir 20 þúsund erlendir verkamenn eru í landinu. Lögmál um framboð og eftirspurn virka ekki lengur á þessum markaði. Það er verið að byggja heilu þorpin og ég spyr: Hver ætlar að búa í öllum þessum húsum?

Það vantar alls staðar fólk til starfa, ekki síst í þjónustustörf. Það er launaskrið, og kjarasamningar lausir. Ofan í þessa stöðu fara ráðherrar Sjálfstæðisflokksins offari og boða skattalækkanir sem væru olía á eldinn.

Við framsóknarmenn erum talsmenn skattalækkana þegar horft er til framtíðar, síðast lækkuðum við matarskattinn um helming en nú tek ég undir orð hagfræðinganna, það er þörf á varúð.

Annars er spaugilegt að fylgjast með nýjum ráðherrum og hamingju þeirra. Björgvin Sigurðsson viðskiptaráðherra botnar t.d. ekkert í útrás Íslendinga. Þegar hann stendur á bryggjusporðinum í Kaupmannahöfn segir hann að útrásin hafi hafist fyrir 10 árum með jarðskjálfta og endað í eldgosi. Í minni sveit voru þetta kallaðar náttúruhamfarir en útrásarvíkingurinn frá Skarði sér e.t.v. tækifæri til útflutnings á nýjum sviðum.

Við framsóknarmenn lögðum á það áherslu í ríkisstjórn á síðustu árum að skapa ný umsvif á Íslandi með umbreytingu á ríkisrekstri í banka- og peningakerfinu, að erlend fjárfesting ætti sér stað og að íslensk fyrirtæki stækkuðu markað sinn með útrás. Íslenska útrásin er ekki talin stafa af náttúruhamförum, heldur því að hin miklu verkefni að hafa skapað tæknikunnáttu í landinu, við eigum fjármagn og öflugt fólk. Íslendingar eru eftirsóttir til að vinna með öðrum þjóðum, bæði á fjármálamörkuðum og í dýrmætum auðlindum þar sem endurnýjanleg orka er.

Forseti Íslands er kallaður fyrir þingnefndir í Bandaríkjunum til að segja frá reynslu okkar við nýtingu jarðhitans. Allt er þetta nýr veruleiki sem framsýnir stjórnmálamenn lögðu grunn að.

Annars ber talsvert á sundurlyndi í ríkisstjórninni og deilum skömmu eftir brúðkaupið. Össur Skarphéðinsson er hamingjusamur með að vera orðinn ráðherra á nýjan leik. Hann vaknar oft á nóttunni og strýkur yfir gráspreng skeggið. Gamli byltingarsinninn stenst ekki mátið og tekur hamskiptum í bloggheimum. Hann er stjórnarsinni á daginn en stjórnarandstæðingur á nóttunni. Hann blótar á laun. Hann veit sem er að Ingibjörg Sólrún Gísladóttir sveik sitt stærsta fyrirheit, þ.e. um að gera Samfylkinguna að höfuðandstæðingi Sjálfstæðisflokksins.

Góðir Íslendingar. Versta aðgerð ríkisstjórnarinnar er aðförin að sjávarbyggðunum. Forsætisráðherra sagði í Valhöll að ekki hefði náðst samstaða við Framsóknarflokkinn um að skera þorskveiðikvótann niður í 130 þús. tonn. Þetta er rétt hjá forsætisráðherra, við hefðum aldrei fallist á svo harkalegan niðurskurð. Við vildum fara hægar í sakirnar, undir okkar tillögur tekur nú fólkið í sjávarbyggðum.

Hæstv. utanríkisráðherra, ég hélt samt sem áður að allar tillögur sneru að því að fjölga þorskum í sjónum. Ég sé að Samfylkingin ræðir aðeins við þorska á þurru landi.

Ráðherrar lofuðu mótvægisaðgerðum en þegar þær litu svo dagsins ljós stóð ekki steinn yfir steini nema stór orð — tunnan valt og úr henni allt ofan í djúpa keldu. Forsætisráðherra og sjálfur sjávarútvegsráðherra forðuðu sér daginn sem stóru orðin um marktækar aðgerðir urðu að engu.

Það reynir á atvinnuveg sem er að tapa 15–20 milljörðum út úr sinni grein. Nú blasir víða við lokun og uppgjöf fyrirtækja í sjávarbyggðum.

Ríkisstjórnin áformar miklar breytingar á Stjórnarráðinu. Það er sjálfsagt og eðlilegt að huga að endurskipulagningu Stjórnarráðsins en áform ríkisstjórnarinnar virðast handahófskennd. Ég ætla hér í fullri vinsemd að biðja báða formenn ríkisstjórnarflokkanna að gá að sér.

Við framsóknarmenn höfum talað fyrir því á liðnum ár-

um að fækka ráðuneytum og láta þau endurspegla þróun og stöðu í íslensku samfélagi. Þessar breytingar geta verið mikilvægar en við skiljum ekki það sem gerðist á Þingvöllum og nú er verið að undirbúa. Við gagnrýnum þær fyrirætlanir að sveitarstjórnarmál fari til samgönguráðuneytisins og að skógrækt og landgræðslan fari undir umhverfisráðuneyti. Skógrækt og landgræðsla eru landbúnaðarmál um alla veröld.

Þetta gefur til kynna að þessi moðsuða stjórnarflokkanna hafi verið samin í miklum flýti og sé liður í hrossakaupum og stólaleikfimi þeirra á milli. Eigi skal höggva, forsætisráðherra, heldur byggja upp og horfa til öflugrar, skilvirkrar og eðlilegrar stjórnsýslu. Svo skil ég auðvitað ekkert í því að setja tvo hæstv. ráðherra í pínulítil ráðuneyti, þau allra minnstu í allri veröld, með fimm og sex menn á bak við sig.

Stjórnarandstaða gegnir stóru hlutverki í þinginu, hún á að vera svipa og samviska. Í þjóðfélagi mikilla efnahagslegra framfara eigum við að virða hvert annað, botnlausar skammir valda því oftast að menn missa heyrnina. Hér tökumst við á með snörpum hætti, markmiðið er eitt — Íslandi allt.

Ísland er á framfaravegi. Við okkur blasir gnægð tækifæra. Við verðum hins vegar að hemja skepnuna, leita að jafnvægi og þjóðarsátt. Það á við um þróun ofurlauna, það á við í byggðum þar sem kyrrstaða og samdráttur ríkir.

Hraðinn er mikill og þjóðfélagið, eins og heimilin, hratt keyrt. Það er mikilvægt að ríkisstjórnin velji besta vaðið á hinu straumþunga fljóti. Framsóknarflokkurinn mun gera allt sem í hans valdi stendur til að leiðbeina ríkisstjórninni á þeirri leið.

[20:51]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Góðir áheyrendur. Stefnuræða forsætisráðherra var að mínu mati afskaplega flöt. Sumir hefðu orðað það þannig að hún væri rýr í roðinu eða jafnvel snautleg. Hafi ég tekið rétt eftir sagði forsætisráðherra meira í Valhöll en hér á þingi. Við upplifum mjög skýrt að þenslan og tekjur henni samfara eru þenslutekjur og auka tekjur ríkissjóðs. Í Stór-Reykjavík er byggt sem aldrei fyrr. Hagkerfi Stór-Reykjavíkur er allt annað en landsbyggðar að undanskildu Miðausturlandi nú um stundir. Bygging tónlistar- og ráðstefnuhúss fyrir 13–14 milljarða þykir engin sérstök atvinnuaðgerð í Reykjavík, en smáverk úti á landi telja menn sértæk verkefni fyrir landsbyggðina, jafnvel nauðsynlegar vegaframkvæmdir.

Hin svokallaða frjálslynda umbótastjórn setti sér markmið 23. maí sl. Þar sagði meira en í þeirri stefnuræðu sem hér var flutt, m.a. þetta í fyrstu málsgrein stjórnarsáttmálans, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin leggur áherslu á að jafnrétti í reynd verði leiðarljós í allri stefnumótun hennar og stefnir að því að skapa jöfn tækifæri allra landsmanna, óháð kyni, búsetu, uppruna og félagslegri stöðu. ... Hún mun vinna að víðtækri sátt í samfélaginu um aðgerðir á sviði efnahags- og félagsmála, um náttúruvernd og auðlindanýtingu og stöðu Íslands í samfélagi þjóðanna. Ríkisstjórnin mun leitast við að eiga gott samstarf við alla flokka á Alþingi og standa vörð um sjálfstæði Alþingis og eftirlitshlutverk þess.“

Þessi orð voru úr stjórnarsáttmálanum.

Þingmenn Frjálslynda flokksins munu veita ríkisstjórninni aðhald með málflutningi sínum og ef þessi markmið sem ég vitnaði til úr stjórnarsáttmálanum, en forsætisráðherra nefndi ekki í ræðu sinni, verða flutt inn í Alþingi kann að fara svo að frjálslyndir og ríkisstjórnin verði samstiga í sumum málum.

Þingflokkur Frjálslynda flokksins fylgir eftir stefnu sinni og áherslum nú í upphafi 135. þings með eftirfarandi málum:

Þingmenn Frjálslynda flokksins hafa af því miklar áhyggjur að enn frekar dragi í sundur í lífskjörum milli landsbyggðar og höfuðborgarsvæðisins vegna þeirrar ákvörðunar sjávarútvegsráðherra að fara algjörlega að tillögu fiskifræðinga og skera niður í 130 þús. tonna þorskafla. Fyrir þessari furðulegu niðurstöðu eru ekki haldbær rök að okkar áliti.

Í svokölluðum mótvægisaðgerðum ríkisstjórnar, þótt viðleitni sé, er alls ekkert sem bætir fyrir þá röngu ákvörðun gagnvart sjávarbyggðunum að skera þorskaflann niður um 60 þús. tonn. Sjómenn og fiskverkafólk eru sniðgengin. Í greinargerð með þeirri þingsályktunartillögu okkar að auka þorskaflann um 40 þús. tonn eru rakin ýmis fiskifræðileg rök fyrir því að Alþingi ákveði að auka þorskaflann á yfirstandandi fiskveiðiári, auk þess sem sagt hefur verið um að verja þurfi lífskjör fólks á landsbyggðinni og stöðva fólksfækkun þar með markvissum aðgerðum.

Kvótakerfið sjálft sem stelur atvinnuréttindum fólksins er algjörlega óásættanleg framtíð og í algjörri andstöðu við lög sem segja að tryggja skuli trausta atvinnu og byggð í landinu skv. 1. gr. laga um stjórn fiskveiða. Um það þjófamark verður aldrei sátt sem rænir fólkið lífsbjörginni.

Það næsta sem virðist blasa við í eignarhaldi auðlinda að óbreyttu er vatnið og orkuréttindin. Frjálslyndi flokkurinn mun ekki ljá þeirri stefnu lið að færa þau verðmæti á fárra manna hendur eða til erlendra auðmanna. Þjóðin getur ekki látið ræna sig verðmætum sínum. Auðlindir okkar eiga að vera fyrir fólkið sem byggir þetta land. Aðgengi okkar og sameignarréttur á m.a. að tryggja hér góð lífskjör og jöfn tækifæri.

Styrkir það byggðir landsins að greiða fólki fé fyrir að flytja þaðan? Svarið hlýtur að vera nei. Nær væri að jafna lífskjörin, m.a. með því að lækka flutningskostnað og orkuverð ásamt því að leggja akfæra heilsársvegi. Við leggjum til að launamenn sem kosta miklu til í ferðalög til atvinnusóknar fái að draga þann kostnað frá tekjum áður en skattar eru lagðir á atvinnutekjur þeirra. Það eykur rauntekjur launafólks og er raunhæf aðgerð til betri afkomu.

Þingmenn Frjálslynda flokksins hafa einnig lagt til breytingar á lögum um almannatryggingar, að atvinnutekjur maka skerði ekki bætur, og einnig að séreignarsparnaður lífeyrisþega skerði ekki fjárhæð bóta og að atvinnutekjur elli- og örorkulífeyrisþegans skerði ekki bætur hans.

Að þessu uppfylltu væri viðmiðunaraldur færður úr 70 árum, eins og samþykkt var í vor, niður í 67 ár, sem sagt að allir sætu við sama borð í þessum efnum. Við leggjum til að Alþingi ályktið að fela viðskiptaráðherra að leita leiða til að koma skipan á lánamál til húsnæðislána og lán til neytenda

í svipað horf og annars staðar á Norðurlöndunum þannig að verðtrygging verði afnumin og samkeppni á lánamarkaði fyrir neytendur tryggð, gjaldtaka lánastofnana verði svipuð og annars staðar á Norðurlöndunum og að láta fara fram skoðun á því hvað veldur því að lánakjör til neytenda eru óhagstæðari á Íslandi en annars staðar í okkar heimshluta.

Ítrekað hefur komið fram í samanburðarkönnunum milli Íslands og hinna Norðurlandaþjóðanna á lánakostnaði einstaklinga og fjölskyldna að kostnaður einstaklinga og fjölskyldna hér á landi er til muna hærri en gerist í okkar heimshluta. Þar munar mestu um að við höfum sérstaka verðtryggingu sem miðast við tilbúna reiknieiningu, vísitölu neysluverðs til verðtryggingar. Áfallinni vísitölu er bætt við höfuðstól lánanna samkvæmt ákveðnum reglum og vextir eru ekki línulegir, heldur miðaðir við uppfærða vísitölu á gjalddaga. Kostnaður lántakenda hér á landi við endurgreiðslu lána er til muna hærri en annars staðar á Norðurlöndunum.

Ljóst er miðað við skuldastöðu heimilanna í dag að miklir erfiðleikar verða innan skamms tíma vegna ofurvaxta lánastofnana og verðtryggingar sem veldur því að lánakjör eru hér mjög óhagstæð.

Við viljum að frelsi til handfæraveiða á eigin bát verði leyft frá apríl til október og að fisktegundum bundnum í kvóta verði fækkað sem fyrst svo að atvinnufrelsi aukist við fiskveiðar.

Kjarasamningar verða lausir um áramót og alls ekki er fyrirséð hvernig þeim málum verður ráðið til lykta. Láglaunafólk vill eðlilega kjarabætur eins og aðrir.

Harðar deilur hafa verið um fjárreiður ríkisins og heimildir fjármálaráðherra í þeim efnum. Deilurnar um Grímseyjarferjuna sýna að margt má bæta í verkferlum hjá því opinbera og í meðferð fjárheimilda. Við í Frjálslynda flokknum leggjum til að 33. gr. laga um fjárreiður ríkisins verði felld brott. Öllum ætti að vera ljóst að óbreytt ástand er ekki á vetur setjandi.

Þingmenn Frjálslynda flokksins leggja til að sérstakur persónuafsláttur verði tekinn upp og tryggi að þeir sem hafa minni tekjur en 1,8 millj. kr. í árslaun greiði hvorki tekjuskatt né útsvar. Hér er sérstaklega hugað að því að bæta hag lágtekjufólks, aldraða og öryrkja með minna en 150 þús. kr. í mánaðarlaun.

Góðir áheyrendur. Athugun okkar þingmanna Frjálslynda flokksins á tillögum Hafrannsóknastofnunar til margra ára, allt frá svörtu skýrslunni 1973, hefur leitt í ljós að á nokkurra ára fresti síðan þá er komið með tillögur þaðan um hrun í þorskstofnum okkar. Þess á milli er lagður til aukinn þorskafli. Nú eru Hafró-menn í einu svartsýniskastinu án þess að hrun sé yfirvofandi eins og ráðherrar vilja vera láta. Aðgerðir sjávarútvegsráðherra vega að grunni byggðar í landinu og búa til enn frekari samþjöppun kvótans á fáar hendur. Hverjir skyldu vilja það? Er það einnig stefna Samfylkingarinnar? Eða var þörf á þessu til þess að finna rök fyrir því að auka enn á þenslu á Stór-Reykjavíkursvæðinu og e.t.v. stóriðju á suðvesturhorninu? Hvað gengur stjórnarliðum til í raun? Vilja menn borgríki? Er það framtíðarsýnin sem núverandi ríkisstjórn horfir til? Ég vænti þess að svo sé ekki, hæstv. forseti, ég vænti þess að menn vilji halda öllu landinu í byggð og tryggja kjör fólks í þessu landi á sem jafnastan hátt. — Góðar stundir.

[21:01]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Góðir áheyrendur. Kraftmikið efnahagslíf, öflug velferðarþjónusta og aukin samkeppnishæfni atvinnulífsins eru meðal markmiða ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar og það er spennandi að fá að vera þátttakandi í því metnaðarfulla verkefni.

Styrkur og kraftur íslensks efnahagslífs birtist í dag í öflugu atvinnulífi, nægum atvinnutækifærum og vaxandi kaupmætti enda eru lífskjör á Íslandi og almenn lífsgæði með því besta sem gerist. Hins vegar er okkur öllum ljóst að nú sverfur að sumum sjávarbyggðum vegna niðurskurðar þorskaflaheimilda. Ríkisstjórnin hefur kynnt mótvægisaðgerðir sínar sem fela í sér að 6,5 milljörðum verður varið til fjölmargra nýrra verkefna, m.a. til þess að efla atvinnulífið, auka menntun og koma til móts við sjávarútvegsfyrirtækin á einn eða annan hátt. Þar til viðbótar verður framkvæmdum flýtt fyrir ríflega 4 milljarða kr. Þessum aðgerðum er hægt að beita nú vegna styrks og krafts í íslensku efnahagslífi. Því verður ekki haldið fram hér að þessar aðgerðir komi í staðinn fyrir 60 þús. tonna þorskafla en ríkisstjórnin mun væntanlega áfram leita leiða til að styrkja enn frekar þær sjávarbyggðir sem verst verða úti vegna niðurskurðarins.

Hæstv. forseti. Framlagt fjárlagafrumvarp fyrir árið 2008 sýnir trausta afkomu ríkissjóðs það árið og næstu fjögur og þar með forsendur til frekari skattalækkana. Lækkun skattbyrða hvort heldur er á einstaklinga eða fyrirtæki er ígildi vítamínsprautu í hagkerfið og samfélagið allt og þar með aukast lífsgæðin á Íslandi enn frekar.

Það hefur sýnt sig á undanförnum árum að frumkvæði, kraftur og áræði íslensks athafnafólks blómstrar í hagstæðu skatta- og rekstrarumhverfi og því þarf stöðugt að leita leiða til að styrkja það enn frekar. Það er hlutverk stjórnmálamanna að skapa umgerðina utan um atvinnulífið þannig að það blómstri og þá spretta fram hugmyndir og nýir vaxtarsprotar. Glöggt má sjá í nýju umhverfi frelsis til athafna og verka hvernig t.d. hátæknifyrirtækin hafa dafnað og á hvern hátt háskólasamfélagið hefur tekið stakkaskiptum. Þar blómstra nýir einkareknir háskólar og ríkisreknu háskólarnir tóku kipp vegna samkeppninnar. Hæstv. menntamálaráðherra á hrós skilið fyrir framsýni og kjark á þeim vettvangi.

Verkefni á sviði menntamála eru óþrjótandi, menntun er forsenda framfara og á þessu þingi verða lögð fram frumvörp til laga um tónlistarskóla og þriggja skólastiga, leik-, grunn- og framhaldsskóla, og með þeim er mótaður heildstæður grunnur menntunar barna og ungmenna frá upphafi skólagöngu til framhaldsskóla. Menntun er forsenda framfara. Því er áhersla á menntun sem og ítarleg aðgerðaáætlun í þágu barna og ungmenna sett í sérstakan forgang á næstu árum og er það vel.

Hæstv. forseti. Ríkisstjórnin ætlar að gera gott heilbrigðiskerfi enn betra og leggja sömuleiðis áherslu á forvarnir og heilbrigðisvæðingu þjóðarinnar almennt. Ég fagna slíkum markmiðum en ekki síður fagna ég því sem

fram kemur í stefnuræðu hæstv. forsætisráðherra um fjölbreytilegra rekstrarform í heilbrigðisþjónustunni. Það er sátt í okkar samfélagi og í íslenskum stjórnmálum um að skattfé okkar sé varið til að halda úti öflugu velferðarkerfi og á því verður engin breyting.

Hæstv. forseti og ágætu áheyrendur. Við verjum miklum fjármunum í íslenskt heilbrigðiskerfi og þá fjármuni verður að nýta eins vel og kostur er. Það gerum við best með því að auka fjölbreytileika í vali á þjónustunni. Við þurfum í þessum málaflokki sem öðrum að vera opin fyrir nýjum leiðum og hugmyndum en ekki síður að hafa kjark og áræði til að hrinda þeim í framkvæmd til hagsbóta fyrir alla landsmenn. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur kjark og áræði og hann mun leiða breytingar í heilbrigðiskerfinu og þjónustunni inn á nýjar brautir landsmönnum öllum til heilla.

Herra forseti. Á vorþingi voru tekin fyrstu skref af mörgum sem styrkja stöðu eldri borgara í landinu. Einföldun almannatryggingakerfisins er löngu tímabær og hugmyndir þar að lútandi liggja á borðinu og eru til þess fallnar að efla þjónustu og gera hana skilvirkari. Samspil skatta, tryggingabóta, greiðslna úr lífeyrissjóðum og atvinnutekna einstaklinga þarf að skoða til að tryggja meiri sanngirni og ekki síður til að hvetja til tekjuöflunar.

Herra forseti. Í dag skarast verkefni ríkis og sveitarfélaga m.a. í öldrunarmálum. Því þarf að breyta og gefa sveitarfélögum tækifæri til að taka við þeim málaflokki ásamt heilsugæslunni. Þeirra yrði síðan að tryggja samhæfða og skilvirka þjónustu. Öldrunarþjónustan er nærþjónusta og hana eiga að veita þeir sem gleggst þekkja til. Sveitarfélögin hafa sýnt að þau eru óhrædd að fara ótroðnar slóðir og leita nýjunga í uppbyggingu og rekstri sem gæti nýst í öldrunarþjónustu sem og öðru.

Hæstv. forseti. Góðir áheyrendur. Ísland er land tækifæranna og öflug ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar fer þar í fylkingarbrjósti landsmönnum öllum til heilla.

[21:07]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Góðir landsmenn. Forsætisráðherra hefur boðað okkur betri tíð með blóm í haga. Nægir peningar í ríkiskassanum, 30 milljarðar sem flóa þar út yfir á næsta ári, 30 milljarðar umfram þarfir, afgangur er það kallað. Og skuldirnar eru minni en í öðrum OECD-ríkjum og minni en annarra Evrópuríkja. Á sama tíma er upplýst að tveir Íslendingar hafa nú sett Norðurlandamet. Þeir voru hæst launuðu stjórnendur hlutafélaga á Norðurlöndunum öllum og var hvor um sig með um 800 millj. ísl. kr. í árslaun. Næstur á eftir þeim kom forstjóri símarisans Nokia og var hálfdrættingur á við þá félaga.

Ef aðeins er litið á þessar staðreyndir mætti ætla að fréttir af kreppunni í samfélagsþjónustunni og af atvinnubrestinum í byggðunum væru frá einhverju allt öðru landi, einhverju landi sem er langt utan Evrópu og alla vega langt utan OECD, en því er ekki svo farið. Þrátt fyrir mikinn tekjuafgang ríkissjóðs og hagstæða skuldastöðu er samfélagsþjónustan í svelti. Hvert sem litið er blasir við mannekla, atgervisflótti og ómanneskjulegt álag á stundum. Fjölmiðlarnir flytja okkur daglega fréttir þessu til staðfestingar. Börn á leikskólum eru send heim, sjúkradeildum er lokað, spítalagangarnir eru fullir af rúmliggjandi sjúku fólki, sérhæft starfsfólk í skólunum er tekið úr sínum starfa og sett í bekkjarkennslu, biðlistar eftir félags- og heilbrigðisþjónustu lengjast og lengjast, veikt fólk veigrar sér við að leita til læknis og kaupa lyf vegna kostnaðar. Þetta er Ísland í dag. Verkamaðurinn er nú 50 ár að vinna sér inn mánaðarlaun forstjórans og bráðum 60 því að kaup forstjóranna tveggja hafði hækkað um 1.600% á fjórum árum meðan meðallaunin í landinu hækkuðu um 21%. Bilið breikkar, misskiptingin vex.

Hvað er það sem veldur? Ég vil nefna hér tvennt. Það er kynjamisréttið annars vegar og markaðshyggjan hins vegar. Kynbundinn launamunur er meiri á Íslandi en í nálægum ríkjum. Nýjasta dæmið er um 30 þús. kr. aukagreiðslu sem hefðbundin karlastétt lögreglumanna fékk á dögunum vegna aukins álags og manneklu. Ég er ekki að gagnrýna þá hækkun, lögreglumenn eru vel að henni komnir en ég vil benda á hverjum er ætlað að sitja hér utan garðs. Það eru kvennastéttirnar, það eru hjúkrunarfræðingarnir, það eru sjúkraliðarnir og það eru umönnunarstéttirnar sem á undanförnum árum hafa mátt búa við vaxandi álag og svo mikla manneklu að hundruð stöðugilda eru ómönnuð í þessum störfum. Félag hjúkrunarfræðinga hefur fengið blákalt nei frá heilbrigðisráðherra, bæði fyrrverandi og núverandi, við sanngjörnum kröfum sínum um aukagreiðslu samkvæmt þessum sama kjarasamningi. Þetta er lýsandi dæmi fyrir það kynjamisrétti sem viðgengst á Íslandi, störf hefðbundinna kvennastétta eru enn ekki metin að verðleikum þegar til launanna kemur.

Menn reiða sig á ábyrgðarkennd kvenna, treysta því að þær yfirgefi ekki sökkvandi skip, hlaupi ekki út frá veikum sjúklingi, að þær lagi sig að aðstæðum, var nefnt hér áðan. En svo lengi má brýna deigt járn að bíti. Umönnunarstéttir á Íslandi, skipaðar konum upp til hópa, hafa fengið nóg og það er skýringin á því að svo marga vantar til starfa í þessi dýrmætu störf í samfélagi okkar. Það þolir enga bið að hækka grunnlaunin í samfélagsþjónustunni, á sjúkrahúsunum, á öldrunarstofnunum, í skólunum og í leikskólunum. Öðruvísi verður hvorki hægt að kalla aftur til starfa það sérfróða og reynda starfsfólk sem þegar hefur horfið til annarra verkefna né heldur laða að ungt fólk sem nú er að ljúka námi í þessum greinum.

Herra forseti. Það var ekkert um þetta að finna í stefnuræðu forsætisráðherra sem talaði samt um heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða. Þess í stað boðar hann lækkun skatta á þá sem betur mega sín og fyrirtækin. Þegar forsætisráðherra boðar jafnframt víðtækar breytingar í heilbrigðismálum í ætt við stefnu Sjálfstæðisflokksins, eins og það var orðað, þá vitum við hvað það þýðir: Enn frekari markaðsvæðingu og aukna misskiptingu.

Við vinstri græn segjum: Nú er lag. Það á að nýta tekjuafgang ríkissjóðs til þess að bæta heilbrigðisþjónustuna en ekki brytja hana niður í búta og bjóða út á markað fyrir fjárfesta til þess að græða á. Það eru nógir peningar í þessu landi, meira að segja Morgunblaðið er búið að átta sig á því og um það fjallar leiðari blaðsins einmitt í dag. Það er lag að bæta almannaþjónustuna og það þarf að ljúka því verki

sem hófst 1961 með setningu laga um jöfn laun karla og kvenna.

Herra forseti. Eitt það versta við myndun þessarar ríkisstjórnar var að Samfylkingin skyldi afhenda Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið. Það er ljóst að forsætisráðherra býst ekki við mikilli andstöðu við áform sín úr þeirri átt, því miður. En þeim mun meiri verður andstaðan að vera hér innan þings hjá stjórnarandstöðunni á þinginu og líka hjá ykkur sem haldið uppi samfélagsþjónustunni í landinu. Við vinstri græn heitum liðsinni okkar í varðstöðu um velferðarsamfélagið á sama tíma og við munum auðvitað veita öllum góðum málum brautargengi. — Góðar stundir.

[21:14]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Góðir áheyrendur. Ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, Þingvallastjórnin, hefur setið sitt fyrsta sumar og nú þegar er farið að gæta áhrifa jafnaðarmanna og jafnaðarstefnunnar á stjórn landsmála, ekki síst í velferðarmálunum. Endurreisn velferðarþjónustunnar er forgangsmál okkar í hinu nýja ríkisstjórnarsamstarfi.

Tryggja verður jafnræði í heilbrigðisþjónustunni og jafnan aðgang allra að góðri þjónustu óháð efnahag, eins og hæstv. forsætisráðherra lagði áherslu á í máli sínu. Stytta þarf biðlista verulega eftir hjúkrunarrými, eftir aðgerðum á spítölum, eftir úrræðum fyrir geðsjúka og geðfatlaða svo eitthvað sé nefnt. Samfylkingin lagði ríka áherslu á velferðarmálin í kosningunum í vor, við lögðum fram vandaða og vel útfærða barnastefnu, *Unga Ísland*, sem varð hluti af stjórnarsáttmálanum. Strax á sumarþinginu var samþykkt aðgerðaáætlun í málefnum barna og hefur félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, fylgt henni vel eftir í sumar, m.a. með fjárveitingum til barna- og unglingageðdeildarinnar og til Greiningarstöðvarinnar svo að eyða megi þeim óviðunandi biðlistum sem hrannast höfðu upp.

Nýlega var mikil umræða um hið mikla óréttlæti sem gætir í afstöðu hins opinbera til foreldra langveikra barna. Lagasetningin um greiðslur til þeirra síðastliðinn vetur var verulega óréttlát svo ekki sé meira sagt, lögin mismunuðu foreldrum þannig að ef börn þeirra höfðu greinst alvarlega veik fyrir tiltekinn tíma var stuðningurinn enginn. Lýsing á stöðu foreldra við þær aðstæður kom vel fram á dögunum í Morgunblaðsgrein móður sem missti litla dóttur sína eftir langvarandi veikindi nú í sumar. Hún féll ekki undir lögin með barnið sitt og hvatti til breytinga á þeim svo aðrir foreldrar þyrftu ekki að búa við sömu aðstæður. Jóhanna Sigurðardóttir félagsmálaráðherra brást strax við og hefur boðað frumvarp til breytinga á þessu óréttlæti nú í upphafi þings.

Í síðustu viku sat ég áhrifaríkan fræðslufund Styrktarfélags krabbameinssjúkra barna þar sem móðir lýsti þrautagöngu sinni og eiginmanns síns með alvarlega veikt barn og tvö eldri systkini þess. Þar kom svo sterkt í ljós hve dyggur stuðningur við foreldrana er mikilvægur á meðan á veikindum barna þeirra stendur. Ekki síður þarf að huga að stuðningi eftir langvarandi veikindi barna, margs konar eftirköst koma fram síðar hjá börnunum sjálfum, foreldrum þeirra og systkinum eins og móðirin lýsti svo vel. Velferðarkerfi sem ekki styður við fjölskyldur langveikra barna á erfiðum tímum er að bregðast þeim sem síst skyldi. Á því viljum við ráða bót.

Málefni lífeyrisþega voru í brennidepli í kosningunum í vor. Nú eru í undirbúningi ýmsar breytingar í þá veru að auka þjónustu og stuðning við þá. Farið verður í löngu tímabæra endurskoðun á almannatryggingunum í heild til að gera kerfið einfaldara og réttlátara. Það er eitt mikilvægasta verkefni ríkisstjórnarinnar á næsta ári að endurreisa þær svo að almannatryggingarnar geti staðið undir nafni sem ein meginstoð velferðarþjónustunnar í landinu.

Endurskoðunin er vandasamt verk. Reglurnar verða að vera skýrar svo að öllum sé ljós réttur sinn. Kerfi sem aðeins örfáir skilja, eins og kerfið er nú eftir fjölmargar bútasaumsbreytingar, stendur vart undir velferðarnafninu. Lagabálkurinn er eins og gatslitin og stagbætt flík enda ekki verið endurskoðaður heildstætt í áratugi. Nú eru reglurnar svo flóknar og oft óréttlátar að lífeyrisþegi getur tapað hundruðum þúsunda kr. á ári ef hann bætir kjör sín um nokkrar krónur. 68 ára gamall maður sem tók að sér létt verk fyrir kunningja sinn og fékk fyrir það 10 þús. kr. missti allar greiðslurnar frá Tryggingastofnun sem hann hefði fengið áfram hefði hann ekki tekið að sér þetta viðvik, grunnlífeyririnn féll og þá féllu allir aðrir tengdir bótaflokkar. Svona eru reglurnar orðnar galnar og þeim verður að breyta.

Hæstv. forseti. Ég get ekki lokið máli mínu án þess að ræða hér stuttlega um málefni sem mér eru mjög hugstæð, stöðu geðsjúkra og geðfatlaðra. Átaksverkefni í málefnum geðfatlaðra var sett á laggirnar í kjölfar sölu Símans til þess að rétta hlut þeirra sem höfðu algjörlega setið eftir í þjónustu og búsetu. Ástandið í málaflokknum hefur hindrað eðlilega útskrift á geðdeildum og bitnað á þeim sem hafa lokið meðferð og endurhæfingu og eru fastir inni á stofnunum. Nú þegar hefur átakið breytt stórkostlega lífi þeirra sem komist hafa í eigið húsnæði og þjónustu vegna þess, en þeir eru enn of fáir. Átaksverkefnið er mikilvægt en stuðningur við þennan hóp verður að vera samfelldur eins og við aðra sem þurfa stuðning velferðarþjónustunnar. Inni á geðdeildum dvelja enn tugir manna við takmörkuð lífsgæði, sem hægt væri að útskrifa út í lífið með stuðningi og nægum úrræðum.

Hæstv. forseti. Góðir landsmenn. Það er verk að vinna í velferðarmálunum og ég treysti þessari ríkisstjórn til þess að skila þeim farsællega í höfn. — Góðar stundir.

[21:20]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti, kæru landsmenn. Ég vil byrja á því að þakka forsætisráðherra fyrir að nefna bæði í upphafi ræðu sinnar og í lokaorðum að síðasta ríkisstjórn hafi skilað góðu búi og að lífsgæði hér á landi nú séu með því besta sem gerist í heiminum.

Á þessum tímamótum er mikilvægt að þetta liggi fyrir. Það er líka mikilvægt að það liggi fyrir að Framsóknarflokkurinn átti aðild að þeirri ríkisstjórn sem fór frá. Miðað við styrkleika stjórnarflokkanna má vera að hér sé að hefjast samstarf sem vara mun lengi en þó eru nú þegar mjög sterkar vísbendingar uppi um að það verði skammvinnt.

Ég tók eftir því að forsætisráðherra reyndi að afsaka ríkisstjórnina þegar hann hitti flokksmenn sína í Valhöll ný-

lega og sagði að það tæki tíma að hrista saman ólíka flokka.

Þjóðin er mjög spennt að vita hversu langan tíma það muni hugsanlega taka. Fólki leiðist hringlandaháttur.

Það sem mér finnst alvarlegast við ræðu forsætisráðherra er að þar er ekki að finna neina framtíðarsýn. Það er þessi tilhneiging að ýta málunum á undan sér í þeirri von að úr rætist. Atburðir dagsins í dag þegar vatnalögunum var frestað um ár eru eitt dæmi um þetta.

Ef einhvers staðar er að finna stefnu til framtíðar má segja að það sé stefnan um að lækka skatta á einstaklinga og fyrirtæki.

Það verður athyglisvert að fylgjast með umræðunni innan ríkisstjórnarinnar um skattamálin. Í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar var skattur á fyrirtæki lækkaður. Samfylkingin var á móti því. Þá var skattur á einstaklinga lækkaður. Samfylkingin var á móti því. Hátekjuskattur var afnuminn. Samfylkingin var á móti því.

Miðað við reynsluna af hinni nýju Samfylkingu, sem er Samfylkingin í ríkisstjórn, mun hana sjálfsagt ekki muna um að éta öll stóru orðin ofan í sig um þetta efni — svona eins og á einum eftirmiðdegi.

Enda vorum við upplýst um það í vor af einum þingmanni flokksins að kosningaloforðin giltu ekki lengur af því að Samfylkingin fór í samstarf við Sjálfstæðisflokkinn.

Ljótasti leikurinn var að mínu mati svikin við unga fólkið, fólkið sem var að kjósa í fyrsta sinn og hélt að það mætti treysta stjórnmálamönnum. Samfylkingin lofaði styrkjum til bókakaupa fyrir framhaldsskólanemendur. Einhvers konar ávísunum var dreift til nemenda, sem sagt innstæðulausum ávísunum. Góð fyrirmynd fyrir ungt fólk eða hitt þá heldur.

Þrátt fyrir það að ríkisstjórnin hafi nú lagt fram fjárlagafrumvarp sem hljóðar upp á hátt í 20% hækkun frá fjárlagafrumvarpi síðasta árs var ekki svigrúm til að standa við loforðin við unga fólkið. Og formaður Samfylkingarinnar afsakaði sig með því að fyrrverandi ríkisstjórn hefði stofnað til svo mikilla útgjalda á síðustu vikum fyrir kosningar.

Með þeim orðum gagnrýndi hún að sjálfsögðu fyrst og fremst samstarfsráðherra í ríkisstjórninni, þ.e. fjármálaráðherrann. Fagráðherrar stofna til skuldbindinga ríkissjóðs án samþykkis hans. Ég get hins vegar tekið undir það með formanninum að það voru lausatök í ríkisfjármálum á þessum umræddu tíma og margt kom mér einkennilega fyrir sjónir þegar ég fylgdist með fréttum sjónvarpsins úr kjördæmi mínu.

Hæstv. forsætisráðherra sér fyrir sér að fram undan sé tímabil aukins stöðugleika. Það er óskandi að þar verði forsætisráðherra sannspár. Hann minnist ekki einu orði í ræðu sinni á óstöðugleika gjaldmiðilsins og hátt gengi. Samkvæmt Alþjóðagjaldeyrissjóðnum er íslenska krónan 15–25% of hátt skráð með tilheyrandi erfiðleikum fyrir útflutningsgreinar.

Í ræðu sem ráðherrann flutti nýlega í Valhöll um gámaflutninga o.fl. lét hann koma fram að hann gæti hugsað sér að endurskoða afstöðu til Evrópumála og evrunnar eftir einhver ár ef það væri best fyrir þjóðina.

Almennt séð þurfa stjórnmálaflokkar ekki að taka fram að stefnumál þeirra miðist við það sem þeir telji best fyrir þjóðina en einhverra hluta vegna hefur forsætisráðherra talið rétt að hafa sérstaklega orð á þessu.

Svokallaðar mótvægisaðgerðir hafa verið mikið til umræðu á síðustu vikum vegna mikils niðurskurðar á þorskveiðiheimildum.

Langmikilvægast hvað varðar mótvægisaðgerðir er að stofna til varanlegra starfa á landsbyggðinni, vel launaðra starfa sem treysta má að verði til framtíðar. Hvernig stæðum við í dag ef ekki hefði orðið af stóriðjuframkvæmdum fyrir austan? Hvernig stæðum við ef Samfylkingunni hefði tekist að stöðva þær framkvæmdir eins og hún svo sannanlega reyndi að gera? Og ég spyr: Mun Samfylkingin líka reyna að koma í veg fyrir uppbygginguna á Bakka við Húsavík? Hvernig er með rannsóknarleyfið í Gjástykki? Það hefur ekkert heyrst frá iðnaðarráðherranum hvað hann hefur í hyggju. (**Iðnrh.:** Jú.) Þetta segi ég vegna þess að ráðherrann hefur ákveðið að banna rannsóknir.

Annað mál þessu tengt er loftslagsmálin. Hver er stefna ríkisstjórnarinnar eftir að gildistíma Kyoto-bókunarinnar lýkur árið 2012? Mikil verðmæti felast í íslenska ákvæðinu svokallaða sem náðist fram vegna öflugrar baráttu undir forustu framsóknarráðherra á sínum tíma. Ég hef verulegar áhyggjur af að ríkisstjórnin muni mæta óundirbúin og ósamstæð til leiks þegar kemur að því að semja um framhaldið. Ég minni á orð Össurar Skarphéðinssonar, núverandi iðnaðarráðherra, þegar íslensk stjórnvöld kynntu kröfur sínar um að sérstakt tillit yrði tekið til íslenskra aðstæðna vegna þess að við byggjum orkuframleiðslu okkar á endurnýjanlegri orku og eigum heimsmet í þeim efnum. Hann sagði að tillögur Íslands yrðu „hlegnar út af borðinu“. Þetta er ekki beinlínis til þess fallið að vekja traust á ríkisstjórninni eins og hún er skipuð í dag.

Að síðustu nokkur orð um vandræðalegustu uppákomu sumarsins, þegar hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir ákvað að kalla heim íslenska upplýsingafulltrúann sem hefur starfað innan NATO, heim frá Írak. Ráðherrann virðist ekki hafa gert greinarmun á innrásinni annars vegar og uppbyggingarstarfinu hins vegar, hún hefur ákveðið að hjálpa ekki þessari hrjáðu þjóð á leið sinni til lýðræðis.

Góðir landsmenn. Að lokum þetta: Sú stefnufesta sem einkenndi fyrrverandi ríkisstjórn með aðild Framsóknarflokksins er horfin. Í staðinn er komin ósamstæð ríkisstjórn með enga framtíðarsýn.

Stefnuræðan er besti vitnisburður um þessa staðreynd. — Góðar stundir.

[21:27]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Góðir Íslendingar. Ég tek undir þau orð formanns Framsóknarflokksins að það er verulega til bóta að hér skuli vera kominn íslenski þjóðfáninn og að Alþingi skuli tala þá undir þeim gunnfána sem, eins og formaður Framsóknarflokksins sagði, hefur fært okkur svo marga sigra.

Hér höfum við hlustað á talsmenn ríkisstjórnarinnar færa fram allt það góða sem ríkisstjórnin ætlar sér að gera, þá miklu hluti sem felast í því sem á að gera og það er spurningin um hvort það sé ekki eitthvað sem geti verið í farangrinum þegar um er að ræða 430 milljarða kr. ríkisút-

gjöld eins og boðað er í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar. Að sjálfsögðu eru þar margir góðir gjafapakkar en það er ekki spurningin um það með hvaða hætti eða hvernig, heldur hvernig er forgangsraðað, hvaða verkefni eru tekin og hvaða verkefnum sleppt. Og það eru þau atriði sem við skulum aðeins huga að og skoða.

Við búum við góðæri og í góðæri er svigrúm til að gera marga góða hluti. Og þá spyr ég: Ætlar ríkisstjórnin að breyta skattareglum eins og svigrúm er til? Ætlar ríkisstjórnin að taka á þeim ofurtekjum sem eru að myndast í þjóðfélaginu? Ætlar ríkisstjórnin að hagræða fyrir fátækasta fólkið í landinu? Svarið er nei. Ríkisstjórnin ætlar ekki að gera það.

Ætlar ríkisstjórnin að hækka skattleysismörk? Svarið er nei. Á að afnema skerðingar á bótum til aldraðra og öryrkja? Svarið er nei. Ríkisstjórnin hefur hins vegar ákveðið að fella niður veiðileyfagjald fyrir kvótagreifa, færa þeim 500 millj. á silfurfati. Það er það sem ríkisstjórnin gerir aðallega í velferðarmálum.

Formaður Framsóknarflokksins talaði um að hann væri sammála þeim sem teldu að skattalækkanir væru ávísun á verðbólgu og þenslu. Það er spurningin alltaf um það hvaða skattalækkanir, hvernig og gagnvart hverjum þær beinast. Það er ekki fátækasta fólkið í landinu sem á vart fyrir því að lifa mannsæmandi lífskjörum sem skapar þensluna í þessu þjóðfélagi. Það eru aðrir sem valda því. Við í Frjálslynda flokknum teljum að það megi og að það sé svigrúm til verulegra skattalækkana með því að hækka skattleysismörk í 150 þús. kr. og höfum flutt tillögu til breytinga á lögum hvað það varðar. Við teljum líka að það sé svigrúm til þess að afnema skerðingarákvæði gagnvart öldruðum og við höfum líka flutt breytingartillögu á lögum hvað það varðar. Þetta svigrúm er fyrir hendi og mun meira til hjálpar fátækasta fólkinu í landinu, til hjálpar því fólki sem hefur minnst fyrir sig að leggja. Þær breytingar munu ekki valda aukinni verðbólgu, þær munu ekki valda aukinni þenslu, þær munu valda því að okkar minnstu bræður geta búið við mannsæmandi lífskjör.

Það var misskilningur hjá talsmanni Samfylkingarinnar hér áðan þegar hún talaði um að Samfylkingin hefði sett sitt velferðarmark á þessa ríkisstjórn. Staðreyndin er einfaldlega sú að Samfylkingin hefur ekki sett neitt mark á þessa ríkisstjórn sem lýsir sér skýrast í því að það á ekki að lagfæra skattareglur gagnvart þeim sem mest þurfa á að halda, þeim sem velferðin þarf að koma til aðstoðar. Það er sá boðskapur sem Samfylkingin er ásamt Sjálfstæðisflokknum að setja fram í þessu þjóðfélagi.

Það er þensla í þjóðfélaginu og forsætisráðherra varð tíðrætt um hana. Þenslan veldur því að ríkistekjur aukast, ríkissjóður bólgnar út. Það er hægt að gera marga góða hluti en þá reynir á. Það verður að taka á þeim málum sem þarf að taka á til að ekki verði slík ofurþensla í þjóðfélaginu að ekki verði við neitt ráðið. En af hverju er þessi þensla? Hún er vegna þess að við erum að flytja inn hundruð milljarða af dýru lánsfé. Á móti erum við að flytja út háa vexti sem ná nú yfir 30% af öllum útflutningsverðmætum Íslendinga. Hve lengi ætlum við að halda þenslunni áfram með þessum hætti? Við erum að flytja inn útlendinga, 15 þús. manns á þessu ári skráð. Hvað eru margir óskráðir? Mér skilst að 1.700 hafi komið í ljós í dag. Þessi hópur veldur þenslu.

Það er gríðarlegur viðskiptahalli. Stjórnmálaskörungurinn Kåre Willoch, sem var á sínum tíma formaður systurflokks Sjálfstæðisflokksins, Høire partiet í Noregi, formaður norska vinnuveitendasambandsins og forsætisráðherra um langt árabil, sagði 1988, með leyfi forseta: „Innflytjendur valda aukinni þenslu en leysa hana ekki.“ Hann var spurður að því um daginn, fyrir nokkrum dögum, hvort hann væri sama sinnis nú og hann sagði: Já, þetta hefur komið berlega í ljós.

Ríkisstjórnin leggur nú fram fjárlagafrumvarp þar sem lögð er til aukning ríkisútgjalda um allt að 20% miðað við fjárlagafrumvarp fyrir árið 2007. Ríkisstjórnin segist vera frjálslynd umbótastjórn en hvað mundi frjálslynd umbótastjórn gera sem þessi ríkisstjórn er ekki að gera? Hún mundi forgangsraða fyrir fólk, draga úr ríkisútgjöldum og koma í veg fyrir okursamfélagið sem við búum við í dag. Í hverju felst okursamfélag? Við erum með hæsta matvælaverð í heimi. Við erum með dýrustu lyf í heimi og við erum með óhagstæðustu lánakjör sem þekkjast í nágrannalöndum okkar. Frjálslynd umbótastjórn mundi koma í veg fyrir þessa hluti. Þess í stað ætlar ríkisstjórnin að hella olíu á eldinn. Hún boðar 20% hækkun fjárlaga miðað við það sem boðað var þegar fjárlagafrumvarp var flutt fyrir einu ári. Þá var tillaga um að ríkisútgjöld væru 357 milljarðar en þeir eru 430 núna. Ríkisstjórnin segir hins vegar í því sem er dreift til þingmanna að um 8% aukningu sé að ræða. Raunin er sú að þegar þetta er borið saman, þær rauntölur án þess að gera ráð fyrir verðbólgu, er um 20% aukningu ríkisútgjalda að ræða. Sú aukning og stefnumörkunin sem ríkisstjórnin hefur mótað er ávísun á verðbólgu. Hún er ávísun á gengisfall íslensku krónunnar og hún er ávísun á óbærilega hækkun vísitölu neysluverðs til verðtryggingar með þeim hætti að unga fólkið í landinu kemur til með að búa við miklar búsifjar. Við það verður ekki unað.

Við búum við slíkt góðæri, góðir Íslendingar, að það eru allir vegir færir. Við getum dregið úr ríkisútgjöldum. Við getum lagfært velferðarhallann og við getum vísað okurþjóðfélaginu í burt. Vilji er allt sem þarf.

[21:36]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Herra forseti. Einn þingmanna stjórnarandstöðuflokkanna sagði í dag að stjórnarandstaðan og samstarf hennar væri algjörlega óskrifað blað. Það eru út af fyrir sig athyglisverðar upplýsingar nú þegar fimm mánuðir eru liðnir frá kosningum, en segir sína sögu. Það má kannski segja sem svo að tilraun hafi verið gerð til þess af hálfu stjórnarandstöðunnar að pára dálítið á blaðið í kvöld í þessum umræðum og þó að skriftin sé ekki beinlínis læsileg þá er aðeins farið að glitta í að nú er að koma fram stjórnarandstaða sem er innbyrðis ósamstiga og með ákaflega mótsagnakenndar tillögur.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gagnrýndi það t.d. að ekki glitti nægilega vel í skattalækkanir í fjárlagafrumvarpinu sem fyrir liggur á sama tíma og hann kallaði eftir því að farið yrði í frekari útgjöld til ýmissa málaflokka. Hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins, talaði

um að byggingariðnaðurinn væri of þaninn, það væri með öðrum orðum verið að leggja of mikið af lánsfé, 90% fé kannski, í húsbyggingar í landinu. Hv. þingmaður talaði líka um að nú væri mjög mikilvægt að auka aðhaldið í ríkisfjármálum. Honum gefst tækifæri til þess á fimmtudaginn kemur, þegar fjárlagaumræðan fer fram, að segja okkur frá því hvernig hann vill beita aðhaldinu, hvar hann vill t.d. skera niður. Það liggur fyrir að auka á útgjöld til vegamála, kannski vill hann skera þau niður, eða kannski hækka skatta. Þetta mun allt koma fram á fimmtudaginn kemur í fjárlagaumræðunni ef hv. þingmaður vill vera sjálfum sér samkvæmur og trúverðugur.

Mikið hefur verið rætt um niðurskurð aflaheimilda í þorski og það er eðlilegt. Um það hefur verið talað eins og að það stafaði af einhverri sérstakri meinbægni af minni hálfu að leggja til þennan niðurskurð í þorskinum. Þó eru fyrir því fyllileg rök. Það liggur ýmislegt fyrir í þeim efnum. Nýliðunin hefur ekki verið nægjanleg, við sjáum að þorskstofninn hefur verið að minnka og má nefna það sérstaklega að verðmætasti hluti þorksins, þ.e. stærsti þorskurinn, hefur verið minni en á undanförnum árum. Um það er í sjálfu sér enginn ágreiningur.

Talað er um að fara hefði mátt hægar í sakirnar. Það er út af fyrir sig sjónarmið sem má alveg hugsa um, það er kannski eitthvað til í því. En þá hefðu menn líka orðið að vera tilbúnir til þess að takast á við þær afleiðingar sem það hefði haft í för með sér. Það er augljóst mál að það hefði að öllum líkindum leitt til þess að orðið hefði að skera frekar niður á næsta ári. Hefðu menn talið það æskilegt? Hvernig halda menn að brugðist hefði verið við í sjávarútveginum við þær aðstæður? Það er alveg augljóst mál hvernig það hefði verið, það hefði verið mjög neikvætt fyrir sjávarútveginn.

Það er nefnilega alveg rétt sem komið hefur fram nú á síðustu vikum, við þær aðstæður sem nú eru reyna menn einmitt að halda í sínar eigin aflaheimildir af því að menn hafa trú á því að þær muni aukast að nýju, það er sú trú á framtíðina sem skiptir máli. Það er nefnilega mjög lítill vandi við svona aðstæður að leika pólitíska lukkuriddara. Það er mjög átakalítið en sæmir þeim sem vilja í sínu pólitíska lífi sitja klofvega á girðingunum út í hið óendanlega.

Mótvægisaðgerðirnar sem ríkisstjórnin hefur boðað eru gerðar vegna þess að við höfum fulla trú á sjávarútveginum í framtíðinni líkt og núna. Mikilvægur hluti aðgerðanna er því fólginn í því að skapa greininni skjól til þess að dafna og varðveita fjölbreytileika sinn. Lækkun veiðigjalds, skuldbreyting Byggðastofnunar, þátttaka fjármálastofnana, stóraukin áhersla á hafrannsóknir, aukið fjármagn til þorskeldis og fleiri aðgerðir í þeim dúr eru settar fram til þess að styðja og styrkja sjávarútveginn sem atvinnugrein til þess að takast á við vandann sem við er að glíma.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði að engar þessar mótvægisaðgerðir kæmu þeim til góða sem mest þyrftu á þeim að halda. Er hann þá að segja að ekkert af þessu sé til gagns fyrir íslenskan sjávarútveg og það fólk sem þar starfar? Er hann að tala um að aukið fé til vegamála, aukið fé til fjarskiptamála, aukin menntunartækifæri og ný atvinnutækifæri komi ekki til góða fyrir sjómenn, verkafólk, almenning úti á landsbyggðinni? Það svarar hver þeirri spurningu eins og hann getur og svarið er augljóst.

Talað hefur verið um að 30% niðurskurður á aflaheimildum hafi í för með sér miklar þrengingar fyrir sjávarútveginn í landinu og það er rétt. Hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins, talaði um að þetta væri sérstök aðför að sjávarbyggðunum og sú mesta. Hann er talsmaður flokks sem lagði til 20% niðurskurð. Hvað kallar hv. þingmaður það þá? Ef 30% er mesta aðförin, hvað er þá 20%? Eða telja menn kannski að 20 þús. tonna meiri þorskur í ár hefði skipt sköpum fyrir fyrirtækin og byggðirnar?

Virðulegi forseti. Íslenskur landbúnaður á mikla framtíð fyrir sér. Hann mun, eins og aðrar atvinnugreinar, þurfa að takast á við breytingar í starfsumhverfi sínu. Það er mikilvægt að slíkar breytingar fari fram sem þróun og skapi greininni ný sóknarfæri líkt og hafa myndast á undanförnum árum. Það er rangt að reyna að slá ryki í augu fólks vegna þeirra breytinga sem verið er að gera á umhverfi í stjórnsýslunni hvað varðar landbúnaðinn. Þær breytingar munu fyrst og fremst hafa það í för með sér að landbúnaður styrkist og eflist eins og til stendur og skrifað er um í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar.

[21:41]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Forseti Alþingis. Góðir Íslendingar. Ég ætla ekki að halda því fram að ný ríkisstjórn vilji ekki vel á ýmsum sviðum. Ég kem til með að styðja aðgerðaáætlun í málefnum barna, endurreisn almannatryggingakerfisins, ýmis góð áform í húsnæðismálum svo fremi að góð markmið ríkisstjórnarinnar náist og að við sjáum að hugur fylgi máli. Við vinstri græn munum styðja þessa ríkisstjórn til góðra verka en við munum líka veita henni aðhald þegar hún lendir á röngu spori og á villigötum. Mér segir svo hugur að í nokkuð mörgum málum geti orðið þörf fyrir aðhald okkar.

Mun ríkisstjórnin t.d. af alvöru takast á við kynbundinn launamun á þessu kjörtímabili — Sjálfstæðisflokkurinn sem var nú ekki hlynntur jafnréttisframvarpi nefndarinnar sem Guðrún Erlendsdóttir stýrði í fyrra? Koma heyrnarlausir til með að fá aðgang að samfélaginu, aukinni túlkaþjónustu eða aukinni textun í sjónvarpi? Mun ríkisstjórnin takast á við neyðarástandið sem ríkir í fangelsismálum, setja fjármuni í nýtt fangelsi á Hólmsheiði? Eða mun hún einungis finna fjármuni til þess að byggja upp ígildi hers undir verndarvæng ríkislögreglustjóra og Landhelgisgæslunnar?

Verða störf kennara — sem við ætlumst til að ali upp börnin okkar af því að við höfum ekki tíma til þess, við erum upptekin við annað — metin að verðleikum og munum við sjá það í komandi kjarasamningum? Eða störf umönnunarstéttanna á sjúkrahúsunum og í þjónustu við aldraða? Hvernig ætlar ríkisstjórnin að tryggja velferð þeirra sem lögðu grunninn að því samfélagi sem fóstrar okkur í dag? Hvernig ætlum við að þakka því fólki fyrir þrautseigjuna og fórnfýsina?

Verður gripið til raunhæfra aðgerða varðandi losun gróðurhúsalofttegunda, verður dregið úr losun? Það mátti skilja á máli hæstv. utanríkisráðherra hér áðan að slíkt væri í bígerð. Ekki seinna vænna, góðir Íslendingar, að gripið sé í taumana því að um þessar mundir losum við Íslendingar

sem nemur tólf tonnum af koltvísýringi á ári á mannsbarn. Það er sennilega ívið meira en meðaltalið í Evrópusambandinu og þegar búið verður að gangsetja álverið í Reyðarfirði verðum við komin upp í 17 tonn, langt yfir Evrópumeðaltalið.

Hvað með eignarréttinn á vatninu? Verða vatnalögin afnumin og verður komið í veg fyrir að vilji orkufyrirtækjanna nái fram að ganga varðandi eignarhald auðlindanna eða umráðaréttur vatnsauðlindanna færður yfir til iðnaðarráðuneytisins? Það vilja orkufyrirtækin, þau telja ekki nauðsynlegt að hitaveiturnar okkar séu háðar einkaleyfum og þau sjá engan tilgang í því að þær séu í meirihlutaeign sveitarfélaganna. Samtök atvinnulífsins telja veiturnar okkar vera einkaréttarlegs eðlis og ekkert sem mæli gegn því að einkaaðilar hafi alla þessa þætti á sinni könnu.

Góðir Íslendingar. Veruleg hætta er á því að þessi ríkisstjórn feti braut forkólfanna í atvinnulífinu, talsmanna einkaeignarréttar á náttúruauðlindum. Við vinstri græn munum koma til með að berjast af hörku fyrir því að auðlindir þjóðarinnar verði áfram í eigu þjóðarinnar og að það teljist áfram til samfélagslegrar þjónustu að sjá almenningi fyrir neysluvatni, fyrir rafmagni og fyrir hita.

Tekist er á um auðlindanýtingu og hnattvæðingu úti um allan heim. Eignarhald á auðlindum og ásókn stórfyrirtækja í auðlindir er harðlega gagnrýnd alls staðar. Stórfyrirtækin keppast við að grænþvo sig með því að ná eignarhaldi á endurnýjanlegum orkugjöfum. Við þekkjum dæmin. Við þekkjum dæmið um Hitaveitu Suðurnesja, sölu hluta ríkisins í hitaveitunni, sem mátti ekki selja til fyrirtækja eða aðila sem voru í opinberri eigu heldur bara til einkaaðila. Við þekkjum dæmið um vatnsréttindin í Þjórsá. Við vitum að fyrri ríkisstjórn afhenti Landsvirkjun 93% vatnsréttindanna í Þjórsá og við spyrjum: Hvers mega sín þá landeigendur og bændur sem eiga sjö prósentin sem upp á vantar? Ætli það verði ekki hákarlarnir sem á endanum gleypi? Mér segir svo hugur að það þurfi að standa í ístaðinu og þörf verði fyrir Vinstri hreyfinguna – grænt framboð í stjórnarandstöðu á þessu þingi. Við munum ekki láta okkar eftir liggja. Ég get lofað því að við berjumst fyrir því að auðlindir þjóðarinnar, sjávarauðlindin, orkuauðlindin og loftslagsauðlindin, verði verndaðar. Þær auðlindir eru í hættu í höndum þessarar ríkisstjórnar.

Við vinstri græn ætlum að standa í lappirnar og lofum því að sterk og málefnaleg stjórnarandstaða verði rekin á því þingi sem nú er að hefjast.

[21:47]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Góðir hlustendur. Ég staldraði við orðalag í ræðu forseta Íslands við setningu Alþingis í gær þegar hann minntist fallins félaga okkar, Einars Odds Kristjánssonar, með fallegum hætti. Forsetinn talaði um böndin sem binda þjóðina saman og ég hugsaði með mér að það væri í raun ekki til réttari lýsing á samgöngum landsins í lofti, láði og á legi en böndin sem binda þjóðina saman. Ég tek undir með forsetanum, og ég veit að ég deili með ykkur þeirri hugsun, að mikill söknuður er að Einari Oddi. Blessuð sé minning hans.

Það er hlutskipti mitt í samgönguráðuneytinu að styrkja þau bönd sem hann ásamt öðrum batt milli landsbyggðar og höfuðborgar, milli atvinnulífs og sáttarinnar í landinu, og gæta þess að þau trosni ekki. Það er trú mín að með samgöngubótum og öflugri fjarskiptum megi færa Íslendingum og gestum okkar Ísland, það megi með þeim færa þjóðina nær landinu og landið nær heiminum öllum. Dæmi um slíkt er tilkynning okkar í samgönguráðuneytinu frá því í gær um nýjan sæstreng til Danmerkur.

Á síðustu vikum og mánuðum hafa ófáar stundir farið í það í ráðuneytinu að tryggja þessu málefni framgang. Í stjórnarsáttmálanum er kveðið á um nauðsyn þess að koma á öflugri varaleið gagnaflutninga til og frá landinu. Með nýja sæstrengnum er gengið enn lengra því að strengurinn er mun öflugri en sá fyrri og felur í sér aukin tækifæri til nýsköpunar á sviði netþjónabúa sem tilkynnt verður um á allra næstu dögum.

Herra forseti. Nú er hafin vinna við það í samgönguráðuneytinu að huga að kostum einkaframkvæmdar á þremur fyrirhuguðum verkefnum á þessu kjörtímabili. Það eru göng undir Vaðlaheiði, tvöföldun Suðurlandsvegar og Sundabraut. Það er skoðun mín að okkur beri að leita leiða til að nýta kosti markaðarins við uppbyggingu og rekstur samgöngumannvirkja eins og þeirra sem hér voru nefnd. Það er mögulegt að auka sveigjanleika, viðbragðsflýti og hæfni til að leysa ákveðin verkefni. Sýnt hefur verið fram á að slík verkefni standast frekar tímaáætlanir. Nýjar lausnir eru notaðar og kostnaður hefur minni tilhneigingu til að fara úr böndum, enda er ábyrgð og áhætta fremur verktaka en verkkaupa. Það skal tekið skýrt fram hér að gefnu tilefni að nauðsynlegt er að ráðast í gerð Sundabrautar á höfuðborgarsvæðinu og það verður gert um leið og forvinnu við þá framkvæmd lýkur.

Herra forseti. Góðir landsmenn. Við þurfum öflugar samgöngur, ekki styrki svo fólk geti flutt. Góður vegur getur skipt sköpum um framtíð byggðarlags. Stundum þarf ekki nema góðan veg til að hækka fasteignaverð. Góður vegur getur bætt atvinnuástand, góður vegur getur orðið til þess að búa til frístundabyggðir sem gefa sveitarfélögum tekjur og góður vegur getur aukið bjartsýni og tengt saman atvinnusvæði. Góður vegur styrkir þau bönd sem binda þjóðina saman.

Þetta er sú hugmyndafræði sem liggur að baki þeim fjölmörgu verkefnum sem ákveðið var að flýta í sumar í ljósi svartrar skýrslu um ástand þorskstofnsins. Við erum öll sammála um að það voru hörmuleg tíðindi og ég hugsa til þess með hryllingi ef það verður viðvarandi ástand. Það var til þess að mæta þessari vondu niðurstöðu sem ákveðið var 10. júlí sl. að setja 6,5 milljarða í flýtiframkvæmdir í vegamálum. Ríkisstjórnin tók ábyrga afstöðu með mótvægisaðgerðum sínum. Það hefði verið freistandi að gera meira í samgöngumálum en ég veit um leið að það hefði verið óábyrg afstaða.

Virðulegi forseti. Ríkisstjórnin er að gera eins mikið og unnt er að gera án þess að reyna um of á þanþol efnahagslífsins. Rétt eins og vegabætur voru og eru forsendur áframhaldandi byggðar í landinu er upplýsingahraðbrautin sú samgöngubylting sem enn frekar mun binda saman eina þjóð í einu landi. Ríkisstjórnin lítur á það sem hlutverk sitt að efla þau bönd og styrkja landsmönnum öllum til hags-

bóta. Ég þakka þeim sem á hlýddu. — Góðar stundir.

[21:51]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Góðir landsmenn. Íslenska þjóðin hefur hlýtt á stefnuræðu forsætisráðherra lýðveldisins, þá aðra í röðinni á skömmum tíma, og ætti því einnig eftir orð hv. þingmanna stjórnarliðsins að vera nokkurs vísari um það hvernig ríkisstjórnin ætlar að haga landstjórninni á næstu missirum. Eða hvað?

Við höfum fengið fyrirheit um aðstoð við nýbúa, flýtingu vegaframkvæmda og það er jafnvel minnst hér í kvöld á loftvarnakerfi. Allt er þetta gott og blessað. Ég hef meiri fyrirvara um breytingar á Stjórnarráðinu og mér þykir sá boðskapur að Sjálfstæðisflokkur telji sig nú geta ráðskast með heilbrigðismálin með þeim hætti sem ekki var hægt í samstarfi við Framsóknarflokk miklu verri. Dylst nú engum að dýru verði hafa kratar þessa lands keypt ráðherrastólana austur í Valhöll og gera hinum gamla velferðararfi Alþýðuflokksins skömm til. Meira að segja tryggingakerfinu skal breytt út af því einu að Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir skilur það ekki.

Við fengum reyndar smjörþefinn af hinum nýju tímum í velferðarmálaflokkunum í vor þegar stjórnin keyrði í gegnum þingið breytingar sem afnema að fullu tekjutengingu eins hóps bótaþega, þ.e. þeirra sem náð hafa sjötugsaldri. Þannig geta aldraðir menn nú setið á þingi og þegið ofan á sitt þingfararkaup fullan ellilífeyri. Ráðstöfun þessi mun trauðla gagnast útslitnum púlsvinnumönnum eða fiskverkakonum öldruðum. Um þetta ræddum við nokkuð í vor á hinu háa Alþingi en ég geri þetta enn að umfjöllunarefni því að með ráðslagi þessu markaði Samfylkingin landstjórninni þá braut að Sjálfstæðisflokkurinn fengi að ráða velferðarmálunum sem öðru. Það er fljótsagt að á því frjálshyggjuheimili hafa menn jafnan haft lítinn skilning á velferðarmálum. Í samstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks tókst yfirleitt að halda ráðum Sjálfstæðisflokks utan við þennan hring stjórnmálanna. Slíkt hefur ekki tekist á hinu nýja heimili og það er mjög miður.

Forsætisráðherra fjallaði hér nokkuð um heilbrigðismálin og þó með þeim hætti að erfitt er að fóta sig hvert ferðinni er heitið, enda held ég að þar hafi ríkisstjórnin ekki einn eða samræmdan vilja svo ekki sé kveðið fastar að orði. Sjálfstæðismenn vita sem er að þeim er hollast í ráðabruggi sínu að láta sem minnst uppi við samstarfsflokkinn og þá fyrst dimmir nú alvarlega í holtaþokunni þar sem áherslan er á aukinn fjölbreytileika í vali á heilbrigðisþjónustu og, með leyfi forseta, „með útboðum og þjónustusamningum“.

Mörg pólitísk verk fara góðum vinnufélögum mínum í Sjálfstæðisflokki vel úr hendi og það höfum við framsóknarmenn reynt í samstarfi en mér er þó þannig farið að ég treysti þeim ekki til uppstokkunar í heilbrigðismálum þjóðarinnar og mér er mjög brugðið ef samfylkingarmenn gera það. Ég kalla eftir svörum frá talsmönnum þess flokks um afstöðu þeirra til þessara ummæla og enn frekar nýlegra ummæla hæstv. forsætisráðherra sem ekki verða túlkuð á annan veg en þann að nú sé lag að ráðast með einkavæðingu og gróðasjónarmiðum að þessum grundvallarþætti í velferðar- og samhjálparkerfi landsmanna.

Stefnuræða forsætisráðherra er til umfjöllunar og efni hennar en það sem mesta athygli vekur hlýtur þó að vera efnisleysi þeirrar ræðu. Hversu sterkur sem meiri hluti þingsins er og hversu mjög hann getur leikið sér að því að bera stjórnarandstöðuna ofurliði með tillögum sínum þá er það ekki svo einfalt að jarðýta sú dugi alltaf. Þegar kemur að stjórn landsins og stjórnleysi þess verður þessi meiri hluti til lítils og stjórninni hált á því að koma sér ekki saman um nokkuð af því sem máli skiptir. Því er líkast nú að í landinu sitji tvær andstæðar ríkisstjórnir sem hvor um sig telur sig hafa nógan styrk til að þurfa ekkert að taka tillit til hinnar.

Víst er um það að ríkisstjórn Samfylkingarinnar tók við góðu búi og ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins gerði það líka. Staða ríkissjóðs er sterk og kraftur efnahagslífsins mikill. En það þarf sterk bein til að þola góða daga og nú þegar bogi hagvaxtarins er hátt spenntur þarf íslenska þjóðin á því að halda að hér sé ríkisstjórn sem kemur samhent fram en ekki af því sundurlyndi sem einkennt hefur hana á liðnu sumri. — Góðar stundir.

[21:56]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Góðir landsmenn. Mótvægisaðgerðir hafa nú litið dagsins ljós. Sjómenn og fiskvinnslufólk munu ekki hafa lyst á að borða malbik eða drekka málningu. Aðgerðir upp á 10,5 milljarða á þremur árum eru ekki fyrir fólkið sem á þeim þarf að halda. Alvöruaðgerðir hefðu verið að setja allan fisk á fiskmarkað og þá hefðu tekjur sjómanna hækkað. Þá hækka útsvarstekjur sveitarfélaganna, þá hækka skatttekjur ríkissjóðs og þá hækka hafnargjöld sem kemur sveitarfélögunum til góða. Allur fiskur á markað tryggir öllum fiskvinnslum sama aðgang að auðlindinni. Fiskvinnslur án útgerðar eru líklega best reknu fyrirtækin í sjávarútvegi. Þessi fyrirtæki eru oftast að selja hverja einingu á hæsta verði og eru þannig arðbærust fyrir samfélagið. Að aðskilja veiðar og vinnslu væri líka af því góða til framtíðar litið.

Herra forseti. Forsendur þessa mikla niðurskurðar á þorskkvótanum eru ekki réttar. Sjómenn hafa gert athugasemdir við togararall Hafrannsóknastofnunar. Togaraskipstjórarnir sem skipulögðu togararallið í upphafi, þ.e. 1984, eru allir sammála um að rallið sé ekki marktækt til stofnstærðarmælinga á þorski sem og öðrum tegundum. Á þessu almanaksári verður sett Íslandsmet í skyndilokunum út af smáfiski. Hafró hefur haldið því fram að nýliðun á þorskinum væri svo léleg eða í sögulegu lágmarki. Þetta stemmir bara alls ekki. Hvað með Grænlandsgöngur eða fiskigöngur annars staðar frá? Það er staðreynd að það eru margir þorskstofnar við Ísland sem þýðir að við verðum að endurskoða öll vinnubrögð okkar í hafrannsóknum.

Herra forseti. Hvað rekur stjórnvöld til þess að verja þetta óréttláta kvótakerfi út í eitt? Af hverju vilja alþingismenn viðhalda þessu brjálaða gjafakvótakerfi þrátt fyrir að 85% þjóðarinnar séu á móti því? Fólkið í landinu vill breytingar. Gjafakvótinn er 900 milljarða kr. virði. Er það vegna þessara miklu auðæfa sem þingmenn virka sem stengjabrúður sægreifanna, eða hvað?

Félagslegur þáttur kvótakerfisins hefur ekki verið mikið

í umræðunni, hrakfarir einstaklinga og fjölskyldna, gjaldþrot og skilnaðir, fjölskyldur sundraðar og líf margra í rúst. Þegar Tony Blair komst til valda borgaði breska ríkisstjórnin sjómönnum og afkomendum þeirra bætur vegna þess að þeir fengu ekki lengur að veiða á Íslandsmiðum. Við Íslendingar færðum landhelgi okkar út í 200 mílur. Hér hafa menn misst atvinnurétt sinn af mannavöldum og þar bera alþingismenn alla ábyrgðina. Af hverju ekki skaðabætur til handa sjómönnum?

Það er engin atvinnugrein í hinum vestræna heimi sem er jafnmikið ríkisstyrkt og íslenskur sjávarútvegur en það eru bara útgerðarmenn sem njóta þess. Þeir geta leigt, selt og veðsett veiðiheimildir en aðrir í greininni, sjómenn, fiskvinnslufólk og fiskvinnslur án útgerðar, geta étið það sem úti frýs. Það þarf ekki að minnast á stöðu byggðanna, sveitarfélaganna.

Kostnaður við þetta kerfi er mikill. Á nýjum fjárlögum er gert ráð fyrir að Fiskistofa fái 840 milljónir en fíkniefnalögreglan aðeins u.þ.b. 320.

Nú er evran í umræðunni og aðild að ESB. Svokallaðir jafnaðarmenn tala hæst um aðild að ESB. Það er hægt að skoða aðildarumsókn en jafnaðarmenn, svokallaðir, skulu átta sig á einu, það væru landráð að ganga í ESB með óbreytt framseljanlegt kvótakerfi.

Herra forseti. Ég vænti þess að fram fari málefnaleg umræða á Alþingi í vetur og af henni leiði góð og vönduð lagasetning til hagsbóta fyrir landsmenn alla með það að leiðarljósi að gæta heildarhagsmuna en ekki sérhagsmuna. — Lifið heil.

[22:01]

Útbýting:

Almannatryggingar og málefni aldraðra, 10. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 10.

Brottfall vatnalaga, 8. mál, frv. SJS o.fl., þskj. 8.

Fyrning kröfuréttinda, 67. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 67.

Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, 9. mál, þáltill. MS o.fl., þskj. 9.

Markaðsvæðing samfélagsþjónustu, 3. mál, þáltill. ÖJ o.fl., þskj. 3.

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, 65. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 65.

Tekjuskattur, 15. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 15.

Verslunaratvinna, 66. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 66.

Þjóðhagsáætlun 2008, 2. mál, skýrsla forsrh., þskj. 2.

Þingmálaskrá ríkisstjórnarinnar 2007–2008

Í eftirfarandi skrá er getið um þau lagafrumvörp sem unnið er að í einstökum ráðuneytum og áformað er að flytja á 135. löggjafarþingi. Flutt kunna að verða fleiri frumvörp en getið er og atvik geta einnig hindrað flutning einstakra frumvarpa. Jafnframt eru taldar upp tillögur til þingsályktunar, sem ætlunin er að flytja, og skýrslur ráðherra. Þá kemur fram hvort ætlunin sé að flytja þingmál að hausti eða vori.

Forsætisráðherra:

1. Frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna flutnings verkefna innan Stjórnarráðs Íslands. (Haust)
2. Frumvarp til laga um Hagstofu Íslands og opinbera hagskýrslugerð. (Haust)
3. Frumvarp til laga um breytingu á stjórnsýslulögum. (Vor)

Dómsmálaráðherra:

1. Frumvarp til laga um almannavarnir. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breyting á lögreglulögum. (Haust)
3. Frumvarp til laga um samræmda neyðarsímsvörun. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breyting á útlendingalögum. (Haust)
5. Frumvarp til laga um meðferð sakamála. (Haust)
6. Frumvarp til laga um breyting á almennum hegningarlögum. (Haust)
7. Frumvarp til laga um nálgunarbann. (Haust)
8. Frumvarp til laga um breyting á lögum um happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga. (Haust)
9. Frumvarp til laga um breyting á lögum um happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna. (Haust)
10. Frumvarp til laga um breyting á lögum um kirkjugarða. (Haust)
11. Frumvarp til laga um breyting á lögum um dómstóla. (Haust)

Félagsmálaráðherra:

1. Frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna. (Haust)
3. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um fæðingar- og foreldraorlof. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um húsnæðismál. (Haust)
5. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um húsaleigubætur. (Haust)
6. Frumvarp til laga um réttindi og skyldur í frístundabyggðum. (Haust)
7. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga. (Haust)
8. Frumvarp til laga um aðild starfsmanna við samruna hlutafélaga yfir landamæri. (Haust)
9. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar. (Vor)
10. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagslega aðstoð. (Vor)
11. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um málefni aldraðra. (Vor)
12. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um málefni fatlaðra. (Haust)
13. Frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga. (Vor)

14. Tillaga til þingsályktunar um áætlun í jafnréttismálum til fjögurra ára (2008–2012). (Vor)
15. Skýrsla félagsmálaráðherra um 96. Alþjóðavinnumálaþingið í Genf 2007. (Vor)

Fjármálaráðherra:
1. Frumvarp til fjárlaga 2008. (Haust)
2. Frumvarp til fjáraukalaga 2007. (Haust)
3. Frumvarp til lokafjárlaga 2006. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt. (Haust)
5. Frumvarp til laga um breytingu á tollalögum. (Haust)
6. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um olíugjald og kílómetragjald. (Haust)
7. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um erfðafjárskatt. (Haust)
8. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um aukatekjur ríkissjóðs. (Haust)
9. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um ársreikninga. (Haust)
10. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um skráningu og mat fasteigna. (Haust)
11. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um stofnun hlutafélags um Orkubú Vestfjarða og lögum um stofnun hlutafélags um Rafmagnsveitur ríkisins. (Haust)
12. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um Lánasýslu ríkisins. (Haust)
13. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. (Vor)
14. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um olíugjald og kílómetragjald. (Vor)
15. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um vörugjald af ökutækjum og eldsneyti. (Vor)
16. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um endurskoðendur. (Vor)

Heilbrigðisráðherra:
1. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um heilbrigðisþjónustu, almannatryggingar og fleiri lögum. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um málefni aldraðra. (Haust)
3. Frumvarp til laga um uppbót á lífeyri lífeyrissjóða. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um tóbaksvarnir. (Haust)
5. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um læknaráð. (Haust)
6. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um geislavarnir. (Haust)
7. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra. (Haust)
8. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um gagnagrunn á heilbrigðissviði. (Haust)
9. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um Lýðheilsustöð. (Vor)
10. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um tæknifrjóvgun. (Vor)
11. Frumvarp til laga um réttindi og skyldur heilbrigðisstétta. (Vor)
12. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um réttindi sjúklinga. (Vor)
13. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um lífsýnasöfn. (Vor)
14. Frumvarp til lyfjalaga. (Vor)
15. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um sjúklingatryggingu. (Vor)

Iðnaðarráðherra:
1. Frumvarp til laga um starfsumhverfi orkufyrirtækja. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breytingar á vatnalögum. (Haust)
3. Frumvarp til laga um breytingar á raforkulögum o.fl. (Haust)
4. Frumvarp til laga um upprunaábyrgð á rafmagni. (Haust)
5. Frumvarp til laga um hitaveitur. (Vor)
6. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um Orkustofnun. (Vor)
7. Raforkuskýrsla. (Haust)

Landbúnaðarráðherra:
1. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um framleiðslu, verðlagningu og sölu á búvörum. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um búfjárhald. (Vor)
3. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um lax- og silungsveiði. (Vor)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um innflutning dýra. (Vor)

Menntamálaráðherra:
1. Frumvarp til laga um lögverndun á starfsheiti og starfsréttindum grunnskólakennara, framhaldsskólakennara og skólastjóra. (Haust)
2. Frumvarp til laga um leikskóla. (Haust)
3. Frumvarp til laga um grunnskóla. (Haust)
4. Frumvarp til laga um framhaldsskóla. (Haust)
5. Frumvarp til laga um opinbera háskóla. (Vor)
6. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna. (Haust)
7. Frumvarp til laga um afnám laga um einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks. (Haust)
8. Frumvarp til laga um Þjóðskjalasafn Íslands. (Vor)
9. Frumvarp til laga um Þjóðarbókhlöðu. (Haust)
10. Frumvarp til laga um listamannalaun. (Haust)
11. Frumvarp til myndlistarlaga. (Haust)
12. Frumvarp til laga um menningarminjar (Þjóðminjalög). (Vor)
13. Frumvarp til safnalaga. (Vor)
14. Frumvarp til laga um skil menningarverðmæta til annarra landa. (Vor)
15. Frumvarp til laga um bókasöfn. (Vor)
16. Frumvarp til laga um launasjóð stórmeistara í skák. (Haust)
17. Frumvarp til laga um hljóð- og myndmiðlun. (Vor)
18. Frumvarp til laga um tónlistarskóla. (Vor)

19. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um Tilraunastöð HÍ í meinafræði og lögum um Rannsóknadeild fisksjúkdóma. (Vor)

Samgönguráðherra:

1. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um skipan ferðamála. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um samgönguáætlun. (Haust)
3. Frumvarp til laga um breytingu á siglingalögum. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um íslenska alþjóðlega skipaskrá. (Haust)
5. Frumvarp til laga um breytingu á hafnalögum. (Haust)
6. Frumvarp til laga um breytingu á fjarskiptalögum. (Haust)
7. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um Póst- og fjarskiptastofnun. (Haust)
8. Samgönguáætlun 2007–2010. (Haust)
9. Samgönguáætlun 2007–2018. (Haust)
10. Frumvarp til laga um sameiningu rannsóknarnefnda. (Vor)
11. Frumvarp til laga um endurskoðun laga um flutningasamninga og ábyrgð við vöruflutninga. (Vor)
12. Frumvarp til laga um breytingar á fjarskiptalögum. (Vor)
13. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um lögskráningu sjómanna. (Vor)
14. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um áhafnir farþegaskipa. (Vor)
15. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um skráningu skipa. (Vor)

Sjávarútvegsráðherra:

1. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða. (Haust)
2. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands. (Haust)
3. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um veiðar utan lögsögu Íslands. (Haust)
5. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða. (Haust)

Umhverfisráðherra:

1. Frumvarp til skipulagslaga. (Haust)
2. Frumvarp til laga um mannvirki. (Haust)
3. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um brunavarnir. (Haust)
4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um eiturefni og hættuleg efni. (Haust)
5. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um meðhöndlun úrgangs. (Haust)
6. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um úrvinnslugjald. (Haust)
7. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um erfðabreyttar lífverur. (Haust)
8. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum. (Haust)
9. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum. (Haust)
10. Frumvarp til laga um fráveitur. (Vor)
11. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og lögum um varnir gegn mengun hafs og stranda vegna olíuleitarmála. (Vor)
12. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um matvæli. (Vor)

Utanríkisráðherra:

1. Frumvarp til laga um utanríkisþjónustu Íslands. (Vor)
2. Frumvarp til laga um framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða. (Haust)
3. Frumvarp til laga um rekstur flugvallarsvæðis Keflavíkurflugvallar. (Haust)
4. Frumvarp til laga um framkvæmd varnarmála. (Haust)
5. Frumvarp til laga um þróunarsamvinnu. (Haust)
6. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu Palermosamnings gegn fjölþjóðlegri og skipulagðri glæpastarfsemi, ásamt bókun við hann um að koma í veg fyrir og refsa fyrir mansal.
7. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu Evrópusamnings um aðgerðir gegn mansali.
8. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu Evrópusamnings um að koma í veg fyrir hryðjuverk.
9. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu bókunar við Evrópusamning frá 1977 um varnir gegn hryðjuverkum.
10. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu kjörfrjálsrar bókunar við samning Sameinuðu þjóðanna gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu.
11. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu samnings Sameinuðu þjóðanna gegn spillingu.
12. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu Evrópusamnings gegn spillingu á sviði einkamálaréttar.
13. Tillaga til þingsályktunar um aðild að Haagsamningi um einkamálaréttarfar.
14. Tillaga til þingsályktunar um aðild að Haagsamningi um birtingu erlendis á réttarskjölum og utanréttarskjölum í einkamálum og verslunarmálum.
15. Tillaga til þingsályktunar um aðild að Haagsamningi um öflun sönnunargagna erlendis í einkamálum og verslunarmálum.
16. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu samnings Matvæla- og landbúnaðarstofnunar Sameinuðu þjóðanna um að stuðla að fylgni fiskiskipa á úthafinu við alþjóðlegar verndunar- og stjórnunarráðstafanir.
17. Tillaga til þingsályktunar um fullgildingu Cartagenabókunar við samning um líffræðilega fjölbreytni, um líföryggi.
18. Tillaga til þingsályktunar um aðild að bókun við samning um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum.
19. Tillaga til þingsályktunar um staðfestingu samninga um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum á árinu 2007

og samnings milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu á árinu 2007.

20. Tillaga til þingsályktunar um staðfestingu samnings milli Íslands og Grænlands um gagnkvæmar heimildir til kolmunnaveiða innan íslenskrar og grænlenskrar lögsögu á árinu 2007.

21. Tillaga til þingsályktunar um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 15/2007, um breytingu á II. viðauka (Tæknilegar reglugerðir, staðlar, prófanir og vottun) við EES-samninginn.

22. Tillaga til þingsályktunar um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka (Umhverfismál) við EES-samninginn.

23. Tillaga til þingsályktunar um staðfestingu fyrirhugaðrar ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar um breytingu á XX. viðauka (Umhverfismál) við EES-samninginn (tilskipun 2003/87 um viðskiptakerfi með gróðurhúsalofttegundir og tengdar gerðir).

Viðskiptaráðherra:

1. Frumvarp til laga um staðfestingu á bráðabirgðalögum um notkun raflagna og raffanga í núverandi ástandi á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli. (Haust)

2. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi. (Haust)

3. Frumvarp til laga um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda. (Haust)

4. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um verslunaratvinnu. (Haust)

5. Frumvarp til laga um breytingar á umferðarlögum. (Haust)

6. Frumvarp til laga um sértryggð skuldabréf. (Haust)

7. Frumvarp til laga um breytingar á lögum nr. 98/1999, um innstæðutryggingar og tryggingakerfi fyrir fjárfesta. (Haust)

8. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins. (Haust)

9. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um hlutafélög. (Haust)

10. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um einkahlutafélög. (Haust)

11. Frumvarp til laga um breytingar á samkeppnislögum. (Haust)

12. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um vátryggingarsamninga. (Haust)

13. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um vátryggingastarfsemi. (Haust)

14. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. (Haust)

15. Frumvarp til laga um niðurlagningu flutningsjöfnunarsjóðs olíuvara. (Haust)

16. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki. (Haust)

17. Frumvarp til laga um greiðsluaðlögun einstaklinga. (Vor)

18. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um sameignarfélög. (Vor)

19. Frumvarp til laga um rafmagnsöryggi, markaðseftirlit og rafvirkjunarstörf. (Vor)

20. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um verðbréfaviðskipti. (Vor)

21. Frumvarp til laga um breytingar á lögum um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði. (Vor)

22. Frumvarp til laga um innheimtu. (Vor)

Fundi slitið kl. 22:03.

---

3. FUNDUR

miðvikudaginn 3. okt.,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Kosning sjö alþingismanna og jafnmargra varamanna í Þingvallanefnd, til upphafs næsta þings, skv. 2. mgr. 2. gr. laga nr. 47 1. júní 2004, um þjóðgarðinn á Þingvöllum.

2. Kosning aðalmanns í bankaráð Seðlabanka Íslands í stað Jóns Þórs Sturlusonar til fyrsta þings eftir næstu almennar alþingiskosningar, skv. 26. gr. laga nr. 36 22. maí 2001 um Seðlabanka Íslands.

3. Kosning aðalmanns í yfirkjörstjórn Norðausturkjördæmis í stað Margrétar Maríu Sigurðardóttur til fyrsta þings eftir næstu almennar alþingiskosningar, skv. 13. gr. laga nr. 24 16. maí 2000, um kosningar til Alþingis.

4. Kosning aðalmanns í stjórn Ríkisútvarpsins ohf. í stað Jóns Ásgeirs Sigurðssonar fram að næsta aðalfundi, skv. 8. gr. laga nr. 6 1. febr. 2007, um Ríkisútvarpið ohf.

Fjarvistarleyfi:

Birgir Ármannsson, 9. þm. Reykv. s.,
Kristinn H. Gunnarsson, 9. þm. Norðvest.,
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.

Tilkynning um embættismenn fastanefnda.

[13:31]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Borist hafa eftirfarandi tilkynningar um kosningu embættismanna fastanefnda:

Efnahags- og skattanefnd: Pétur H. Blöndal formaður og Ellert B. Schram varaformaður.

Viðskiptanefnd: Ágúst Ólafur Ágústsson formaður og Guðfinna S. Bjarnadóttir varaformaður.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd: Arnbjörg Sveinsdóttir formaður og Karl V. Matthíasson varaformaður.

Samgöngunefnd: Ólöf Nordal varaformaður.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill geta þess að tvær utandagskrárumræður verða í dag. Hin fyrri hefst nú á eftir að loknum dagskrármálunum fjórum og er um horfur í efnahagsmálum og hagstjórn. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Hæstv. forsætisráðherra verður til andsvara. Hin síðari hefst um kl. 2.30 strax að lokinni fyrri utandagskrárumræðunni og er um mótvægisaðgerðir. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hæstv. forsætisráðherra verður til andsvara. Umræðurnar fara fram samkvæmt 2. mgr. 50 gr., samanber 72. gr. þingskapa, og standa í eina klukkustund hvor.

[13:32]

Útbýting:

Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, 17. mál, frv. KaJúl o.fl., þskj. 17.

Iðnaðarmálagjald, 11. mál, frv. PHB og SKK, þskj. 11.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 19. mál, frv. BJJ o.fl., þskj. 19.

Skattaívilnanir vegna rannsókna- og þróunarverkefna, 14. mál, þáltill. HöskÞ o.fl., þskj. 14.

Kosning sjö alþingismanna og jafnmargra varamanna í Þingvallanefnd, til upphafs næsta þings, skv. 2. mgr. 2. gr. laga nr. 47 1. júní 2004, um þjóðgarðinn á Þingvöllum.

Fram komu tveir listar sem á voru jafnmörg nöfn og menn skyldi kjósa. Samkvæmt því lýsti forseti yfir að kosin væru án atkvæðagreiðslu:

Aðalmenn:
Björn Bjarnason (A),
Kjartan Ólafsson (A),
Kolbrún Halldórsdóttir (B),
Arnbjörg Sveinsdóttir (A),
Össur Skarphéðinsson (A),
Bjarni Harðarson (B),
Lúðvík Bergvinsson (A).

Varamenn:
Birgir Ármannsson (A),
Björk Guðjónsdóttir (A),
Katrín Jakobsdóttir (B),
Illugi Gunnarsson (A),
Ásta R. Jóhannesdóttir (A),
Guðjón A. Kristjánsson (B),
Katrín Júlíusdóttir (A).

Kosning aðalmanns í bankaráð Seðlabanka Íslands í stað Jóns Þórs Sturlusonar til fyrsta þings eftir næstu almennar alþingiskosningar, skv. 26. gr. laga nr. 36 22. maí 2001 um Seðlabanka Íslands.

Fram kom ein tilnefning og þar sem ekki voru fleiri tilnefndir en kjósa skyldi lýsti forseti yfir að kosin væri án atkvæðagreiðslu:

Sigríður Ingibjörg Ingadóttir hagfræðingur.

Þar sem varamaður hafði verið kosinn aðalmaður lagði forseti til að kosinn yrði nýr varamaður í hans stað. Fram kom ein tilnefning og þar sem ekki voru fleiri tilnefndir en kjósa skyldi lýsti forseti yfir að kosin væri án atkvæðagreiðslu:

Guðný Hrund Karlsdóttir viðskiptafræðingur.

Kosning aðalmanns í yfirkjörstjórn Norðausturkjördæmis í stað Margrétar Maríu Sigurðardóttur til fyrsta þings eftir næstu almennar alþingiskosningar, skv. 13. gr. laga nr. 24 16. maí 2000, um kosningar til Alþingis.

Fram kom ein tilnefning og þar sem ekki voru fleiri tilnefndir en kjósa skyldi lýsti forseti yfir að kosinn væri án atkvæðagreiðslu:

Ólafur Rúnar Ólafsson lögmaður.

Kosning aðalmanns í stjórn Ríkisútvarpsins ohf. í stað Jóns Ásgeirs Sigurðssonar fram að næsta aðalfundi, skv. 8. gr. laga nr. 6 1. febr. 2007, um Ríkisútvarpið ohf.

Fram kom ein tilnefning og þar sem ekki voru fleiri tilnefndir en kjósa skyldi lýsti forseti yfir að kosin væri án atkvæðagreiðslu:

Margrét Frímannsdóttir.

Umræður utan dagskrár.

Horfur í efnahagsmálum og hagstjórn.

[13:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Virðulegur forseti. Ég þakka fyrir að þessi umræða skuli ná að fara hér fram. Ég tel mjög mikilvægt að hægt sé að ræða strax á fyrstu starfsdögum þingsins um þær alvarlegu horfur sem við okkur blasa í efnahagsmálum og hvað varðar úrlausnarefni á sviði hagstjórnar.

Því hefur verið haldið stíft að þjóðinni undanfarin ár að hér hafi ríkt mikið góðæri og hér hafi allt verið í lukkunnar velstandi í efnahagsmálum. Þegar þetta er skoðað í ljósi staðreynda, þ.e. rýnt er í hagskýrslur og tölur, þá kemur að mínu mati talsvert annað í ljós. Veruleikinn er sá að skýrslur Seðlabankans, alþjóðlegra ráðgjafarstofnana og fyrirtækja og greiningarfyrirtækja og umsagnir þeirra hafa allar hnigið í eina átt á undanförnum missirum. Samanburður þess sem nú blasir við okkur við eldri spár og áætlanir, þó ekki sé nema frá því fyrir tveimur árum, sýna hver ósköpin hér hafa gerst. Það sem við blasir auðvitað er hagstjórn í molum og hagspár og áætlanagerð úti í hafsauga. Ég efast um að nema þá á mestu verðbólgutímum hafi skeikað jafngríðarlega miklu milli þess sem menn töldu vera í vændum varðandi t.d. verðbólguþróun og viðskiptahalla og þess sem hefur orðið raunin á.

Ef við tökum aðeins eina breytu viðskiptahallans þá blasir við okkur sú dapurlega staðreynd að síðastliðin 12 ár, ef við tökum yfirstandandi ár með og förum aftur og til og með ársins 1996, hefur aðeins einu sinni náðst jákvæður viðskiptajöfnuður, 1,5% af vergri landsframleiðslu árið 2002. Að öðru leyti eru tölurnar 1,8% í mínus 1996, 1,8% aftur 1997, 6,8% bæði árin 1998 og 1999, 10,2% í halla árið 2000, 4,3% í halla árið 2001, 1,5% í plús árið 2002 eins og áður sagði, aftur halli upp á 4,8% 2003, upp á 9,8% 2004, upp á 16,2% 2005, upp á 25,7% af vergri landsframleiðslu árið 2006 og áætlaður halli upp á 15,2% í ár.

Ég veit ekki hvort allir gera sér fyllilega grein fyrir því hvað þessar tölur segja okkur í raun, að það vantaði meira en fjórðung af landsframleiðslu, af heildarveltu þjóðfélagsins upp á að við ættum fyrir samskiptum okkar við útlönd í fyrra. Tökum haustskýrslu ríkisstjórnarinnar sjálfrar sem þá sat, haustið 2005, tveggja ára gamla, nákvæmlega eins plagg og það sem við fengum í fyrradag, og skoðum hverju menn spáðu þá um framtíðina. Þá var sagt að viðskiptahallinn væri að ná hámarki á árinu. Haustið 2005 sagði fjármálaráðherra: „Viðskiptahallinn er í hámarki, við ætlum að hann verði 13,3%.“ Hann spáði að hann mundi lækka og verða 12% á árinu 2006, kominn niður í 6,4% 2007 og nánast kominn í jöfnuð árin 2008 og 2009.

Hver er niðurstaðan nú sléttum tveimur árum síðar? Hún er sú að hallinn varð ekki 13,3% 2005 og hann var ekki í hámarki, hann varð 16,2%. Hallinn varð ekki 12% árið 2006 eins og fjármálaráðherra spáði þarna. Nei, hann varð 25,7% eða rúmlega tvöfaldur og hallinn stefnir ekki í 6,4% í ár. Nei, hann stefnir í 15,2%. Og hann stefnir ekki í 2,5% á næsta ári heldur 8,8% og ekki 2,5% á árinu 2009 heldur 7,6%. Skilja menn hvað þetta þýðir, að þessi geigvænlega skuldasöfnun æðir áfram og hleðst upp? Þetta er ávísun á allt hitt, verðbólguna, hina svimandi háu vexti og það sem verst er, hina miklu erlendu skuldasöfnun. Um það segir Seðlabankinn í síðasta hefti Peningamála, þess sem út er komið. Þar er fróðleg grein eftir tvo sérfræðinga um erlenda stöðu þjóðarbúsins og þáttatekjur, með leyfi forseta:

„Staða þjóðarbúsins gagnvart útlöndum hefur tekið miklum breytingum á síðustu missirum. Erlendar eignir og skuldir Íslendinga hafa margfaldast á aðeins örfáum árum, en erlendar skuldir hafa aukist talsvert meira en erlendar eignir. Hrein erlend staða þjóðarbúsins er því orðin mjög neikvæð í hlutfalli við landsframleiðslu og hrein skuld með því mesta sem dæmi eru um í heiminum.“

Það er og. Ef tekin er hrein skuldastaða er enginn vafi að Ísland á heimsmetið í skuldum með yfir 200% af vergri landsframleiðslu. Það er tafla í skýrslunni, Viðauki 1, og þar eru borin saman 139 ríki. Þar eru efst ríki eins og Katar, Írland og Sviss sem eiga inni allt upp í 200% af landsframleiðslu sinni, eiga meiri eignir en skuldir. Á botninum situr Ísland við hliðina á Líbanon, Laos, Kirgisíu, Mjanmar, Gana, Tógó, Fílabeinsströndinni og Serbíu og Svartfjallalandi þar sem forsætisráðherra er kunnugur.

Erum við stolt af þessu? Er þetta efnahagsundrið? Er þetta góðærið sem við höfum verið að stæra okkur af? Frumorsakir þessa eru ljósar. Þessu var spáð. Seðlabankinn varaði við þessu, OECD varaði við þessu, Alþjóðabankinn varaði við þessu, að hinar gríðarlegu stóriðjufjárfestingar, svo ekki bættust nú við tugmilljarða skattalækkanir í þenslunni og mistökin sem menn gerðu á fasteignamarkaði, hlytu að valda slíkri upplausn í hagstjórninni. Og nú stöndum við frammi fyrir því nema hvað þetta hefur orðið u.þ.b. tvöfalt verra en menn spáðu fyrir tveimur árum síðan. Skekkjurnar eru frá 100 upp í 200%, því miður í öfuga átt, í átt til meiri viðskiptahalla, hraðari erlendrar skuldaaukningar og ört versnandi stöðu þjóðarbúsins. Þess vegna endurtaka alþjóðlegar ráðgjafarstofnanir varnaðarorðin, þess vegna lækkar lánshæfismat Íslands.

Hver er staðan nú? Hún er auðvitað sú að í fyrsta lagi tikka nú kosningavíxlar fyrri ríkisstjórnar og setja fjármuni í umferð. Margt af því var þarft og gott að gera en það þarf að hafa það í huga samt. Í öðru lagi koma til mótvægisaðgerðirnar. Auðvitað þarf að grípa þar til ráðstafana og það væri vel viðráðanlegt og rýmanlegt innan hagkerfisins ef ekki kæmi annað til en það kemur fleira til. Það blasir líka við að fram undan er gríðarlegt framkvæmdamagn bæði á vegum opinberra aðila og einkaaðila. Það er verið að byggja tónlistarhús við höfnina í Reykjavík fyrir 15 milljarða. Háskóli Íslands er í stórbyggingum. Háskólinn í Reykjavík er að fara að byggja nýtt „háskólakomplex“, nýjan „campus“ við Nauthólsvík. Landspítalabyggingin er að fara af stað og það er búið að taka frá 18 milljarða kr. í fyrsta áfangann. Það á að fara að byggja mislæg gatnamót Kringlumýrarbrautar og Miklubrautar, 1. áfangi eða 1. hluti, 3 milljarðar kr. Tvöföldun Reykjanesbrautar er í gangi, Sundabraut er fram undan, tvöföldun Suðurlandsvegar. Landsbankinn er að fara að byggja nýjar höfuðstöðvar og fleiri fjármálastofnanir að stækka við sig. Grand Hótel er að ljúka byggingu stærsta hótels á Íslandi. Kísilflöguverksmiðja í Helguvík, aflþynnuverksmiðja er að fara af stað á Akureyri. Þar er verið að byggja menningarhús, stækka verslunarmiðstöð, það á að fara að lengja Akureyrarflugvöll og vonandi komast Vaðlaheiðargöng þar í gang og svo framvegis. Með öðrum orðum, fram undan er hrina stórframkvæmda, bæði á vegum opinberra aðila og einkaaðila, og ofan í þetta virðist ríkisstjórnin ætla að bæta þremur, fjórum, fimm risavöxnum álversverkefnum. Hvernig á þetta að rúmast innan hagkerfisins, hæstv. forsætisráðherra? Trúa menn því virkilega enn að það sé bara hægt að láta þetta flæða um dal og hól, að menn geti bara verið í útlöndum og látið þetta sjá um sig sjálft hérna heima? Til hvers er forsætisráðherra í sínu embætti ef hann reynir ekki a.m.k. að sýna lit í hagstjórninni og hvers vegna reynir ríkisstjórnin ekki frekar að vinna með Seðlabankanum en á móti honum eða breytir þá samkomulagi sínu við bankann um þau verðbólguviðmið sem bankinn skal lögum samkvæmt starfa eftir? Það þýðir ekki að kenna aðila úti í bæ, sem er bundinn af lögum frá Alþingi og samkomulagi við ríkisstjórn, um tiltekna hluti að gera ekki eitthvað allt annað. Það er ómaklegt.

Ég vona að hæstv. forsætisráðherra geti gefið okkur einhverjar upplýsingar um það hvernig ríkisstjórnin hyggst á næstunni standa að málum og veitir ekki af því að trúverðugleikaskortur hennar á þessu sviði er á góðri leið með að verða eitt af alvarlegustu efnahagsvandamálum þjóðarinnar.

[13:46]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hv. málshefjanda varð tíðrætt um eitt atriði í heildarefnahagsmynd okkar Íslendinga, þ.e. stöðu þjóðarbúsins út á við og viðskiptahallann. Ég geri ekki lítið úr því að 25% viðskiptahalli eins og var á síðasta ári er vandamál. Það er reyndar gert ráð fyrir því að hann verði 15% á þessu ári og lækki síðan á næstu árum. En þingmaðurinn lét algjörlega hjá líða að útskýra með hvaða hætti þessi halli er til kominn og hvaða greinarmun verður að gera á fjármálum hins opinbera og hvaða áhrif þau hafa á viðskiptahallann og svo það sem einkafyrirtækin í landinu gera og er auðvitað í okkar tilviki langstærsta skýringin á þeim halla sem um er að ræða í viðskiptum við útlönd.

Hv. þingmaður verður að gera sér grein fyrir því eins og allir aðrir að hér ríkir frelsi á fjármagnsmarkaði og fjármálastofnanir og fyrirtæki hafa leyfi til þess að flytja inn fjármagn til þess að fjármagna starfsemi sína, það er ekki stefna ríkisstjórnarinnar að setja tálma á nýjan leik á fjármagnsflutninga á milli landa. Það eru því fyrirtækin í landinu og fjármálastofnanirnar sem hafa stofnað til þeirra skulda sem hv. þingmaður var að fjalla um, vegna þess að allir vita og ég hygg meira að segja að hv. þingmaður viðurkenni það að staða ríkissjóðs að þessu leyti er allt önnur. Það kemur mjög vel fram bæði í fjárlagafrumvarpi og í heftinu um þjóðarbúskap hér, hver staða opinberra fjármála er og með hvaða hætti aðhaldssamri stefnu í ríkisfjármálum hefur verið stillt upp við hliðina á peningamálastefnu Seðlabankans. Það verður að gera þennan greinarmun, ríkissjóður er búinn að vera að borga bæði innlendar og erlendar skuldir í mjög ríkum mæli. Hann hefur verið að styrkja stöðu sína og hann hefur notað sitt svigrúm til þess að styrkja og efla Seðlabankann þannig að hann geti brugðist við með öflugri hætti ef á reynir. Þetta hafa menn verið að gera með skipulegum hætti á undanförnum missirum, tekið gjaldeyrislán til þess að efla bankann og lagt honum til aukið eigið fé auk þess sem ríkissjóður hefur byggt upp miklar innstæður í bankanum.

Þetta vita allir sem kynna sér staðreyndir eins og hv. þingmaður sagði, staðreyndir sem hægt er að finna í hagskýrslum og tölum. Það þýðir ekki að skoða bara eitthvert eitt tiltekið atriði og láta eins og önnur atriði skipti ekki máli. Það er staðreynd að hér hefur verið mikill hagvöxtur á undanförnum árum og innlend eftirspurn hefur verið með mesta móti ef við tökum bara undanfarin þrjú ár eða svo. Undanfarin þrjú ár hefur hagvöxturinn í landinu samtals verið um 20%. Svo halda menn að það taki ekkert í, að það reyni ekki á hagkerfið við slíkar aðstæður, 20% hagvöxtur og reyndar meiri, töluvert meiri raunaukning í þjóðarútgjöldunum.

Ég tel hins vegar mjög athyglisvert hvernig okkur hefur tekist að komast áfallalaust í gegnum þessar miklu breytingar og miklu hræringar án teljandi skakkafalla. Eða telja menn það ekki einhvern árangur að meðan aðrar þjóðir hér í nágrannalöndum og víða um heim berjast við böl atvinnuleysisins skuli atvinnuleysi á Íslandi vera nánast ekki neitt? Það er auðvitað vegna þess að hér hefur gengið vel í efnahagsmálum, við höfum þurft að flytja inn vinnuafl í stórum stíl eins og allir þekkja.

Ég hygg, eins og ég sagði í stefnuræðu minni í gærkvöldi, að fram undan sé aukinn stöðugleiki sem m.a. birtist í því að viðskiptahallinn fer minnkandi og leitar jafnvægis, en það mun auðvitað taka nokkur ár að koma honum í fullt jafnvægi. Hv. þingmaður býsnaðist yfir því að á undanförnum 10 eða 15 árum hefði aðeins eitt ár verið afgangur á viðskiptajöfnuði. Ég held að menn verði nú aðeins að kynna sér hagsögu Íslands ef þeir ætla að fara að tala á þessum nótum vegna þess að Íslendingar hafa í gegnum öll ár verið innflytjendur á fjármagni, þeir hafa ekki haft úr nógu miklu að spila hér og þurft að taka lán í útlöndum til þess að byggja sig upp og fjármagna ýmsar fjárfestingar í landinu, þannig að það er ekkert einsdæmi. Það er algjör undantekning, örfá ár síðustu áratugina sem við höfum verið með jákvæðan viðskiptajöfnuð. Auðvitað má segja að það hefði verið æskilegt ef við hefðum verið með það fleiri ár. Við vorum með það 1978, 1984 ef ég man rétt og svo þau ár sem hv. þingmaður nefndi. En almenna reglan er sú að vegna uppbyggingarinnar í þjóðfélaginu og efnahagskerfinu höfum við ekki getað byggt upp afgang á viðskiptajöfnuði nema sem undantekningu.

Ég vildi nefna það hér vegna þess að það skiptir líka mjög miklu máli og það mun koma betur fram á morgun í umræðum um fjárlagafrumvarpið að staða ríkissjóðs er nú með þeim hætti að allir hljóta að fagna því, nema þeir sem af einhverri sérstakri meinbægni sjá ekki ástæðu til þess, að okkur hefur tekist að grynnka þannig á skuldum að nettóstaða ríkissjóðs er orðin þannig að hann á nú eignir í stað skulda. Nettóstaðan er neikvæð hvað varðar skuldirnar og samanlagður afgangur á ríkissjóði á árunum 2004–2008 nemur tæplega 300 milljörðum kr. hvort sem reiknað er með óreglulegum liðum eða ekki, það jafnast út yfir þetta tímabil. Þessi staða hygg ég að sé nær einsdæmi í Evrópu og sýnir að vel hefur verið staðið að málum hér að þessu leyti til á undanförnum árum. (Gripið fram í.) Þessi mikli árangur hefur verið notaður til þess að byggja upp eiginfjárstöðu Seðlabankans auk þeirra eigna sem ríkissjóður á þar inni.

Auðvitað segir það sig sjálft að þetta hefur aukið aðhald í hagstjórninni og stutt við það aðhald sem peningamálastefna veitir. Og ef við tökum áhrif hagsveiflunnar út úr afkomutölum ríkissjóðs er afgangurinn samt 3–5% af landsframleiðslu á árunum 2005–2007. Þess vegna er þetta tal um það — sem er nú frekar hvimleitt — að ríkissjóður og ríkisfjármálin leggi ekki nægilega mikið af mörkum í hagstjórn í landinu, það tal styðst ekki við rök. Og það er alltaf frekar hlægilegt að hlusta á pólitíska aðila sem sí og æ gera kröfur um aukin útgjöld á aðra höndina, koma síðan á hinn bóginn og segja: Það vantar hérna aðhald, það vantar meira aðhald af hálfu ríkisins, það vantar meiri samdrátt í ríkisútgjöldum o.s.frv. Þetta er ekki trúverðugt, svo maður noti nú það orð sem hv. þingmaður notaði hér áðan.

Hins vegar get ég tekið undir ýmislegt af því sem fram kom hjá hv. þingmanni í gærkvöldi hvað varðar íslenska gjaldmiðilinn og kaflann í ræðu hans um það efni. Það er auðvitað ekki hægt að gera því skóna að íslenski gjaldmiðillinn sé eitthvert sérstakt böl í hagkerfi okkar. Ef menn skoða sveiflurnar á honum miðað við sambærilega hávaxtagjaldmiðla eru þær mjög líkar, t.d. á þessu ári. Menn

gleyma því alltaf að það eru miklar sveiflur í öðrum gjaldmiðlum, dollari og evra sveiflast hvort á móti öðru og það á við um alla gjaldmiðla, þannig að sú umræða er að mörgu leyti á villigötum að mínu mati.

Aðalatriðið er það, að hvað sem líður viðskiptahalla þá er grunnstaða íslenska þjóðarbúsins alveg gríðarlega sterk og hefur ekki áður verið betri. Það á við um flesta þætti í efnahagsmálum og þess vegna höfum við getað leyft okkur að ráðast í mjög öflugt átak til að byggja upp innviði samfélagsins í samgöngum og á mörgum öðrum sviðum eins og við höfum rætt og farið iðulega yfir hér í sölum Alþingis og því mun verða haldið áfram. Og það er sérstök ástæða til þess núna við þær aðstæður sem uppi eru í sjávarútveginum að halda áfram slíku átaki til þess að byggja upp atvinnutækifærin víða um landið.

[13:56]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Síðasta ríkisstjórn skilaði af sér góðu búi. Viðsnúningur náðist í efnahagslífinu, efnahagsstjórnin var sterk og menn meðvitaðir um að íslenskt efnahagslíf þyrfti að ná magalendingu eftir mikið hagvaxtarskeið. Umsnúningurinn hefur verið slíkur að ríkissjóður er rekinn með miklum afgangi ár eftir ár, kaupmáttaraukning landsmanna er sú mesta og samfelldasta frá lýðveldisstofnun, hagvöxtur hefur verið mikill, landsframleiðslan hefur tekið stórt stökk fram á við samhliða skattalækkunum og nánast útrýmingu atvinnuleysis.

Skuldir ríkissjóðs hafa einnig verið greiddar niður og nú er svo komið að vaxtatekjur ríkissjóðs eru hærri en vaxtagjöld. Þegar framsóknarmenn settust í ríkisstjórn voru vaxtagjöld þriðji hæsti útgjaldaliður ríkisins. Svona mætti lengi halda áfram og það deilir enginn um að árangurinn hefur verið glæsilegur eins og staða ríkisfjármála gefur glöggt til kynna.

Því miður vekja ýmis ummæli forkólfa ríkisstjórnarinnar þann ugg í brjósti mér að á komandi missirum eigi að blása til mikillar veislu og eyða miklu á skömmum tíma. Hvað svo tekur við getur hins vegar orðið önnur saga og öllu óskemmtilegri. Þjóðin þarf síst af öllu á því að halda að tala sig út og suður um mikilvæg efnahagsleg mál. Það að tala íslensku krónuna út í óvissuna, eins og hæstv. viðskiptaráðherra stundar nú, gerir ekkert annað en að valda óvissu á fjármálamörkuðum og veikja annars hina sterku stöðu íslensks fjármálalífs á erlendum vettvangi. Íslenskt efnahagslíf þarf miklu frekar á því að halda að rætt sé um krónuna á faglegan og yfirvegaðan hátt.

Það sem mest kom á óvart eftir síðustu kosningar var hinn nýi Sjálfstæðisflokkur sem mætti til leiks, flokkurinn sem ásamt Framsóknarflokknum sigldi Íslandsskútunni af festu og öryggi hefur nú leyst landfestar án þess að nokkur merki sjáist um mannaferðir um borð. Hæstv. fjármálaráðherra hefur fullyrt að það sé venja að veita forstöðumönnum ríkisstofnana ótakmarkaða yfirdráttarheimild þegar engin heimild finnst í fjárlögum fyrir útgjöldum stofnunarinnar. Nú er boðað í nýjum fjárlögum að sömu forstöðumenn geti fengið lán hjá ríkissjóði ef fjárlagaheimildir duga ekki fyrir rekstri stofnunarinnar. Ekki er getið um hvaða vaxtakjör eiga að vera á þeim lánum og hvað þá viðurlög ef stofnunin endurgreiðir ekki lánið. Gera menn sér fyllilega grein fyrir á hvað er verið að opna í þessum efnum?

Þá koma einnig á óvart órökstuddar fullyrðingar hæstv. forsætisráðherra um að þenslan í íslensku efnahagslífi sé á undanhaldi. Um leið boðar hann hátt í 20% útgjaldaaukningu frá síðasta fjárlagafrumvarpi, skattalækkanir og lausatök í ríkisfjármálunum.

Þjóðin þarfnast ekki miðilshæfileika þegar kemur að því að stjórna þjóðarskútunni heldur styrkrar framsýnar á hvert hún ætlar sér að sigla. Þau umskipti í efnahagslífinu sem gerðust í ríkisstjórnartíð okkar framsóknarmanna gerðust ekki af sjálfu sér heldur eru þau afleiðing mikillar og markvissrar baráttu frá því að við settumst í ríkisstjórn fyrir 12 árum og síðasta ríkisstjórn íhalds og krata lét af störfum.

Það þarf hins vegar sterk bein til að þola góða daga og það er auðvelt að glutra góðum árangri niður á skömmum tíma. Menn þurfa því að hafa það í huga að ganga hægt um gleðinnar dyr og sýna forsjálni.

[14:01]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Manni er nokkur vandi á höndum að fara inn í þá umræðu sem mér heyrist helst á milli þeirra stjórnarandstöðuflokka sem hafa lýst því yfir að þeir ætli að standa saman í andstöðu sinni við ríkisstjórnina. Mér heyrist umræðan hérna fyrst og fremst vera á milli þessara tveggja flokka, annars vegar dregur forustumaður Vinstri grænna upp mjög dökka mynd af því ástandi sem Framsóknarflokkurinn hefur átt þátt í að skapa sem dregur aftur upp þá mynd að hér hafi allt verið í lukkunnar velstandi þar til núna. Nú muni að sjálfsögðu allt fara á verri veginn af því að Framsókn sé ekki lengur kjölfestan í ríkisstjórninni. Þetta er myndin sem þessir tveir stjórnarandstöðuflokkar draga upp.

Auðvitað er hagstjórn á Íslandi mjög vandasöm. Hún er vandasöm og hefur alltaf verið það. Þetta er lítið hagkerfi og þar af leiðandi hafa stórar fjárfestingar alltaf verulega áhrif á það hvernig hlutirnir ganga fyrir sig í hagkerfinu, ekki síst eftir að flæði fjármagns er orðið frjálst eins og gerðist með aðildinni að EES-samningnum. Það gerir það að verkum að stjórntækin sem við höfum til að takast á við hagstjórnina eru miklu færri. Stórar fjárfestingar, eins og hafa átt sér stað á umliðnum árum, miklar fjárfestingar á okkar íslenska mælikvarða en kannski ekki á erlenda mælikvarða, setja mikið álag á hagstjórnina. Það vissum við, það vitum við og við vitum líka að fara þarf í samstilltar umbætur á öllum sviðum hagstjórnarinnar. Þetta er vandasamt og tímafrekt verkefni vegna þess að ákveðið ójafnvægi hefur sett svip sinn á íslensk efnahagsmál á undanförnum missirum. Við þurfum að stefna að því að draga úr því misvægi á næstu árum.

Vandi hagstjórnarinnar um þessar mundir er ekki síst sá að einhliða beiting stýrivaxta Seðlabankans til að hafa hemil á verðbólgunni — það er eina tækið sem Seðlabankinn hefur — heldur gengi krónunnar háu sem aftur veldur viðskiptahalla. Háir vextir, of mikill vaxtamunur milli Íslands og annarra landa, lágvaxtalanda — við getum tekið Japan, fólk tekur lán í Japan og kaupir skuldabréf á Íslandi á háum

vöxtum til að ávaxta sitt pund — dregur skammtímafjármagn til landsins sem einnig heldur uppi genginu. Þetta er vandi hins frjálsa flæðis fjármagns í opnu hagkerfi sem er með sína eigin mynt, ákveðinn vítahringur sem við eigum við að etja.

Formaður Vinstri grænna hjó í Samfylkinguna í gær fyrir að tala um peningamálastefnuna, fyrir að tala um gengismálin og spyr svo: Af hverju er ekki bara breytt samkomulaginu frá því í mars 2001 um verðbólgumarkmið við Seðlabankann? Það er vegna þess að þannig aðhafast stjórnvöld ekki, þau taka ekki geðþóttaákvarðanir um að breyta þessu stýritæki. Áður en ákvörðun yrði tekin um slíkt þyrfti að fara fram mjög vel ígrunduð fagleg umræða eins og gerðist áður en lögunum um Seðlabankann var breytt 2001. Það var ekki gert bara sisvona. Menn fóru yfir það, m.a. nokkrir af okkar bestu hagfræðingum. Ég vísa til greinar sem birtist í Fjármálatíðindum, eftir Arnór Sighvatsson, Má Guðmundsson og Þórarin G. Pétursson, þar sem þeir fóru yfir þá kosti sem við ættum um gengisstefnu fyrir Ísland. Niðurstaða þeirra þá var sú að það væri líklega best fyrir okkur að vera með formlegt verðbólgumarkmið. En eins og þeir sögðu þá þyrfti það ekki að útiloka annað þegar fram liðu stundir. Þeir segja beinlínis þar að það þurfi ekki að útiloka inngöngu í myntbandalag síðar. Það er umræða sem við eigum líka eftir.

Við tökum engar skyndiákvarðanir í þessu efni en við verðum að þora að ræða peningamálastefnuna rétt eins og aðra hluti. Það er ekki boðlegt að formaður Vinstri grænna komi og segi: Af hverju breytum við þá ekki bara samkomulaginu? (Forseti hringir.) Þannig standa menn ekki að málum, hv. þingmaður.

[14:05]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Mér þótti það sérkennilegt og tíðindum sæta að hæstv. utanríkisráðherra skyldi gera sérstaka athugasemd við að ágreiningur væri meðal stjórnarandstöðuflokkanna sem kæmi fram og kristallaðist í þessum umræðum. Á sama tíma birtist okkur ágreiningur milli stjórnarflokkanna í afstöðunni til gjaldmiðilsins. Hæstv. forsætisráðherra sagði að íslenski gjaldmiðillinn væri ekki sérstakt böl. Það eru ekki margir dagar síðan hæstv. viðskiptaráðherra lét hafa eftir sér að þetta væri það mikið böl að það kostaði meðalfjölskylduna í kringum 700 þús. kr. á ári. Það er talsvert mikið böl.

Hæstv. utanríkisráðherra segir að við séum í vítahring með gjaldmiðilinn þar sem um er að ræða háa vexti, hávaxtastefnuna sem er afleiðing þess að Seðlabankinn reynir að halda sig innan við verðbólgumarkmið sem hafa verið sett. Það leiðir til þess að við erum með erlendan gjaldmiðil á útsölu sem leiðir síðan aftur til þess sem bent var á í umræðunum að við erum með sívaxandi stórkostlegan viðskiptahalla og erum meðal skuldugustu þjóða í heimi.

Hæstv. utanríkisráðherra talar um að nauðsynlegt sé að taka umræðu um íslenska gjaldmiðilinn og hvert beri að stefna. Að sjálfsögðu er það hárrétt hjá hæstv. utanríkisráðherra. Á sama tíma lætur hæstv. forsætisráðherra í það skína að allt sé í himnalagi með þennan ágæta gjaldmiðil, þrátt fyrir að þetta sé minnsti sjálfstæði gjaldmiðill á markaðsgengi, og íslenskan krónan sé eins og korktappi í ólgusjó. Minnstu hræringar á erlendum gjaldeyrismörkuðum geta leitt til þess að heimilin í landinu verði fyrir gríðarlegum búsifjum, jafnvel þannig að horft geti til fjölda gjaldþrota ef veruleg gengisfelling verður vegna aðstæðna sem koma íslenskum efnahagsmálum kannski í sjálfu sér lítið við vegna þess hve tengd þau eru orðin alþjóðaefnahagsmálum. Þar af leiðandi þurfum við að sýna sérstaka aðgát.

Sú hækja sem íslenska krónan styðst við, þ.e. verðtrygging útlána, er hætta sem vofir yfir öllum heimilum í landinu. Það er brýnasta hagsmunamál unga fólksins í landinu að við búum við sambærileg lánakjör og annars staðar á Norðurlöndunum en ekki gjaldmiðil sem þarf að reiða sig á hækju verðtryggingar eins og við höfum í dag. Það er grundvallaratriði að gjaldmiðillinn sé það traustur að hann geti verið lögeyrir í öllum viðskiptum manna en ekki bara þegar um er að ræða viðskipti með kartöflur og mjólk. Hann á líka að vera lögeyrir í lánaviðskiptum.

Það eru mörg hættumerki á ferðinni, viðskiptahallinn er eitt það alvarlegasta. Alvarlegasta atriðið, sem sett getur tálma fyrir fyrirtækin í landinu, tálma á þá möguleika, þá útrásarmöguleika og sköpunarmátt sem býr með ungu fólki og framtakinu í landinu, er að ríkisstjórnin ætlar að efna til meiri veislu en nokkrum hefur áður dottið í hug, að hækka fjárlög frá þeim sem lögð voru fram á síðasta ári um 20%. Af því gætu orðið alvarlegar afleiðingar.

Hæstv. forseti. Ég tel að þar séu komin rök (Forseti hringir.) fyrir því að við þurfum virkilega að gæta að okkur og skera niður ríkisútgjöld frekar en að bæta við.

[14:10]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fór skilmerkilega yfir þau hættumerki sem eru á lofti í efnahagsástandinu hér á landi. Ég held að flestum ætti að vera ljóst að efnahagsmálin verða eitt stærsta mál þessa þings. Því er ekki að neita að hér hefur verið þensla, einkum á höfuðborgarsvæðinu og Miðausturlandi sem hefur ekki síst byggst á stóriðjuframkvæmdum þar eystra, hækkandi húsnæðisverði á höfuðborgarsvæðinu, sem er orðið með slíkum endemum að venjulegt fólk sem er að kaupa sína fyrstu eign nær varla endum saman.

Það þarf að slá á þensluna meðan hægt er. Ástandið er mjög viðkvæmt þó að ríkissjóður standi vel og fjármuni ríkissjóðs þarf að nýta skynsamlega og ekki í frekari þenslu- og verðbólguhvetjandi stóriðju og byggingaframkvæmdir, ekki í skattalækkanir sem helst nýtast þeim sem best hafa það heldur í annars konar aðgerðir.

Ég minni á að kjarasamningar eru fram undan. Það skiptir miklu að kjör þeirra sem lægst hafa launin í samfélaginu verði bætt umtalsvert um leið og stoðir velferðarkerfisins og almannaþjónustunnar verði styrktar. Slíkar aðgerðir eru ekki þensluhvetjandi á sama hátt og hreinar framkvæmdir og miða að því að endurheimta efnahagslegan og ekki síður samfélagslegan stöðugleika. Staðreyndin er sú að hér hefur þróunin því miður orðið sú að bil á milli manna og bil á milli launa hefur aukist. Sumir geta baðað sig í gullpeningum eins og Jóakim aðalönd en aðrir geta vart lifað af launum fyrir heiðarlega vinnu. Flótti er brost-

inn á í leikskólum og á spítölum. Fólkið sem sinnir sjúkum, öldruðum og börnum leitar í önnur störf og heimilin í landinu líða fyrir.

Bilið breikkar smátt og smátt. Um það má helst ekki tala því að þá er maður talinn öfundsjúkur en við verðum hreinlega að tala um það því að launabilið í samfélaginu snýst ekki bara um að sumir hafi meira en aðrir, það snýst um samfélagsgerð okkar Íslendinga. Við höfum átt því láni að fagna að byggja hér eitt samfélag en þegar munur milli manna verður svo mikill, á sama tíma og talað er um nýja þróun í velferðarkerfinu, aukin notendagjöld, aukinn einkarekstur, svo að dæmi sé tekið, horfum við upp á ógnvænlega þróun sem er gliðnun samfélags, eitt alvarlegasta vandamál sem nútímaríki þurfa að takast á við. Gliðnunin stafar ekki bara af því að menn hafi mismikið milli handanna því að einnig er ýtt undir muninn með ólíkri þjónustu innan velferðarkerfisins, fyrsta og annars flokks þjónustu.

Að sjálfsögðu þarf að ræða kjaramálin á ábyrgan hátt. Það þýðir ekki að um leið og nefnt er að hækka laun þeirra lægst launuðu geti menn rokið upp og talað um launaskrið og verðbólgu. Það hljómar eins og hjóm í eyrum þeirra sem minnst hafa í ljósi þess að hér var 8% verðbólga á tímabili í fyrra og enn stendur Seðlabankinn á bremsunni í von um að ná 2,5% verðbólgumarkmiði.

Forseta lýðveldisins varð tíðrætt um samkenndina í samfélaginu hér á þingsetningardaginn. Ég mundi segja að samkenndin í samfélaginu væri eitt stærsta verkefni þessarar ríkisstjórnar. Þegar kjarasamningar eru fram undan skiptir máli að ríkisstjórnin taki pólitíska ábyrgð. Það gengur ekki að drepa málum hér á dreif þegar rætt er um hagstjórn og peningamál með því að ræða bara um gjaldmiðla og hvort taka eigi upp evru eða krónu, þar sem ríkisstjórnin virðist í rauninni hafa verið nokkuð ósamstiga í því máli. Við vitum líka að evra er nokkuð sem tekur mörg ár að taka upp, yrði sú ákvörðun tekin. Því þjónar sú umræða litlum öðrum tilgangi en þeim að draga athyglina frá mun brýnni verkefnum sem varða daginn í dag, manneklunni í umönnunar- og þjónustustörfum og hag fólksins í landinu.

Það þarf að ná tökum á hagstjórninni, slá á þensluna með stöðvun stóriðjuframkvæmda og nýta þá fjármuni sem ríkissjóður hefur yfir að ráða til að bæta kjör hinna lægst launuðu og koma í veg fyrir að samfélagið gliðni hér í sundur í tvö Íslönd, eitt ríkt og annað fátækt.

[14:14]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Ég rak augun í litla frétt í Fréttablaðinu í morgun. Fyrirsögnin var, með leyfi forseta: „Ísland í 10. sæti.“ Þar var fjallað um niðurstöðu mælingar á vegum Alþjóðabankans á því hvar í heiminum viðskipti ganga auðveldast fyrir sig. Ísland er þar í 10. sæti af 178 ríkjum og í efsta sæti ef aðeins er litið til smærri þjóða. Þetta þykja mér ánægjuleg tíðindi.

Markmið stjórnvalda á liðnum árum hefur verið að koma Íslandi í fremstu röð á meðal þjóða og tryggja að Íslendingar búi við bestu kjör sem völ er á. Þessu verkefni lýkur að sjálfsögðu aldrei. Viðfangsefnin eru fjölmörg og flókin.

Hæglega má viðurkenna að sveiflur í íslensku efnahagslífi að undanförnu hafa verið meiri en æskilegt er. Það hefur gengið á ýmsu undanfarin missiri, enda miklar framkvæmdir í gangi auk þess sem mikill atgangur hefur verið á íbúðalánamarkaðnum. Þetta hefur óneitanlega reynt á þanþol hagstjórnarinnar í landinu. Þess vegna er mikilvægt að færa efnahagslífið nú til meira jafnvægis með hóflegum hagvexti, áframhaldandi vaxandi kaupmætti almennings, minni verðbólgu og viðskiptahalla. Allar vísbendingar sýna að íslenskt efnahagslíf stefnir í átt til jafnvægis og er ný þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins staðfesting á því.

Í þessum tilgangi er frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008 nú lagt fram með tæplega 31 milljarðs kr. afgangi og er aðhald í ríkisfjármálunum meira en þekkst hefur áður. Fram undan eru rólegri tímar og vísbendingar um að þenslan sem hér hefur verið sé á undanhaldi. Staða ríkissjóðs er afar góð og því sérstaklega ánægjulegt að heyra hæstv. forsætisráðherra boða það í stefnuræðu sinni í gær að íslenskur almenningur og fyrirtækin í landinu eigi að fá að njóta þess beint með frekari lækkun á sköttum.

Það er með ólíkindum að hlusta á málflutning stjórnarandstöðunnar í þessari umræðu um efnahagsmál sem og í umræðunum á Alþingi í gærkvöld um stefnuræðu forsætisráðherra. Formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs brá þar ekki út af vana sínum. Hann dró upp alla gömlu þreyttu frasana sem hann hefur notað svo ótæpilega í gegnum árin, talaði um andvaraleysi ríkisstjórnarinnar, skort á trúverðugleika, blekkingarleiki, að ógleymdum uppáhaldsfrasanum, hagstjórnarmistökunum sem hann talar um í hvert sinn sem hann fær tækifæri til. Hér á allt að vera í kaldakoli, glasið er algerlega hálftómt eins og vanalega. Einnig blása stjórnarandstæðingar á öll frekari áform um skattalækkanir eins og fyrri daginn. Ég veit satt að segja ekki í hvaða raunveruleika formaðurinn lifir.

Það vita það allir sem fjalla um íslensk efnahagsmál af þekkingu að þegar á heildina er litið getur staða efnahagsmála hér á landi ekki talist annað en býsna góð. Eða vill formaðurinn ekki búa við það ástand í efnahagsmálum að hér sé full atvinna, mikill hagvöxtur, mikill kaupmáttur almennings, hagstætt skattaumhverfi, bullandi uppgangur og gróska í atvinnulífi? Ég get a.m.k. svarað fyrir sjálfa mig að í þannig umhverfi vil ég búa.

Samkvæmt nýlega endurskoðuðum tölum frá Hagstofu Íslands hefur hagvöxtur hér á landi verið samfelldur frá árinu 1993. Spár gera einnig ráð fyrir hagvexti á þessu ári og áfram næstu fjögur ár. Þetta þýðir sem sagt á mannamáli að hér á landi hefur verið samfelldur hagvöxtur í 14 ár í röð og að hér á landi verði samkvæmt spám þá samfelldur hagvöxtur 18 ár í röð. Öruggt er að slík niðurstaða er fáséð annars staðar í heiminum ef nokkur sambærileg dæmi má finna. Ég leyfi mér a.m.k. að fullyrða að ef viðlíka dæmi eru á takteinum er jafnframt öruggt að þá eru þar á ferðinni lönd sem við höfum einfaldlega mikinn áhuga á að bera okkur saman við.

Það er líka nær einsdæmi í heiminum að ríkissjóður sé allt að því skuldlaus en þannig er staðan hér. Það er mikil breyting frá því sem hún var fyrir nokkrum árum eða áratugum þegar ríkissjóður greiddi tugi milljarða kr. í vaxtagjöld af erlendum lánum ríkissjóðs. Það má svo sannarlega gera margt fyrir þessa fjármuni sem áður fór í vaxtakostn-

að. Þannig hefur verið unnt að styrkja velferðarkerfið meira og betur en annars staðar (Forseti hringir.) hefur verið mögulegt að gera og á þeirri braut ætlum við að vera áfram. Þetta finnst mér vera góð sýn til framtíðar.

[14:18]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Þegar nánast sömu stjórnmálaöfl fóru frá fyrir um 12 árum, þ.e. Sjálfstæðisflokkur og Alþýðuflokkur, var atvinnuleysi hér mjög mikið. Um 20. hver vinnufús maður var atvinnulaus á Íslandi og staða efnahagsmála var þá slæm. Nú í vor tóku sömu stjórnmálaöfl við, þ.e. Sjálfstæðisflokkur og Samfylking. Nú er staðan hins vegar önnur. Þessir flokkar taka við einu blómlegasta búi sem um getur í Íslandssögunni. Atvinnuleysi er ekkert og allar hirslur eru fullar fjár þótt það sé rétt sem hér kom fram að við skuldum erlendis og það eru blikur á lofti.

Við framsóknarmenn erum stolt af því að hafa tekið þátt í að skapa þessar kjöraðstæður á sama tíma og okkur tókst að halda uppi öflugu velferðarsamfélagi á Íslandi. Alltaf þarf hins vegar að bæta það, það kemur ný tækni og nýjar kröfur þannig að við munum standa að því að bæta velferðarsamfélagið áfram inn í framtíðina.

Hér var áðan minnst á það að við höfum verið í 10. sæti hvað varðar fjármálamarkað. Ég vil benda á það að við erum í 1. og 2. sæti varðandi heilbrigðismál og það er sá mælikvarði sem helst er notaður við að mæla hvernig staðan er í samfélögum almennt þannig að við getum verið nokkuð stolt af þeirri stöðu. Ríkisstjórnin er því að mínu mati í óskastöðu. Hún sest að dúkuðu borði og hún er líka með ægivald. Af hverju segi ég ægivald? Jú, það er ofurmeirihluti hér á þinginu. Af 63 þingmönnum eru 43 í stjórnarflokkunum, en 20 í stjórnarandstöðu, þ.e. minna en einn þriðji þingheims. Þetta er ægivald.

Hvernig liggja svo þræðirnir í hinu svokallaða fjórða valdi? Fjórða valdið er vald fjölmiðlanna. Hvernig liggja þræðirnir þar? Það er auðvelt að svara því. Þeir sem hafa lesið dagblöðin í morgun geta séð að í leiðara tveggja stærstu dagblaðanna er gefin skýr lína. Hver er sú lína? Það er hægt að draga hana saman, þá línu, hér með því að segja í samandregnu máli: Sjálfstæðisflokkurinn er æðislegur. Hann hefur alltaf verið æðislegur og hann verður æðislegur í framtíðinni. Þetta er sú lína sem fjórða valdið gefur út í dag. Þetta er sú lína sem við höfum auðvitað fundið mörg hver um nokkurt skeið að er að skapast hjá hinu svokallaða fjórða valdi, valdi fjölmiðlanna. Þetta er Ísland í dag.

Eins og fram hefur komið er þenslan eitt helsta vandamálið í efnahagskerfinu í dag. Vextir eru himinháir og eru að sliga mjög marga. Verðbólga er undirliggjandi, atvinnuleysi er ekkert og gengi krónunnar er ekki rétt skráð. Minni fyrirtæki eiga í vandræðum með þessa stöðu. Á þessum tíma eru gefnar út tilkynningar um skattalækkanir og ég leyfi mér að gera athugasemdir við það að ríkisstjórnin er að tala upp þensluna með því að tala alltaf um skattalækkanir. Framsóknarmenn styðja skattalækkanir en við tökum undir með hagfræðingum að rétti tíminn er ekki núna. Hér hefur komið fram að Samfylkingin hefur verið gagnrýnd fyrir að veikja krónuna með því að reyna að tala hana niður og gert það með óábyrgum hætti. Ég vil líka benda á að það er óábyrgt að tala þensluna upp með skattalækkunum þegar við vitum öll hér inni að fram undan eru kjarasamningar og þar eru stórar stéttir, sérstaklega kvennastéttir, sem ætlast til þess með réttu að kaup þeirra verði leiðrétt. Við eigum að reyna að einbeita okkur að því að styðja við það en síðan geta (Forseti hringir.) skattalækkanirnar komið í kjölfarið.

[14:22]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Forsætisráðherra rakti hér ágætlega áðan þann efnahagslega bakgrunn sem hefur leitt til þeirrar stöðu í efnahagsmálum sem við búum við í dag. Það hefur verið mikil uppbygging í landinu og hagvöxtur undanfarin ár, það er mikill hiti í hagkerfinu og við erum í sjálfu sér að fást við þær afleiðingar.

Það er rétt sem hér kom fram hjá hv. frummælanda, Steingrími J. Sigfússyni, að viðskiptahalli er að sönnu mikill en þó ber að hafa í huga að viðskiptahalli mælir ekki með réttu lagi vægi annars vegar skuldbindinga og hins vegar eigna. Þannig er að við höfum, Íslendingar, tekið fé að láni fé í útlöndum til að kaupa eignir. Sumar af þeim eignum og vonandi sem flestar eru arðberandi en það er rétt að hafa í huga að erlendar eignir eru metnar á bókfærðu verði í þessum samanburði þannig að væntanlega eru þar inni einhver óinnleystur hagnaður en víst er um það að viðskiptahallinn er samt sem áður óþægilega mikill.

Þessi viðskiptahalli og þróun undanfarinna ára hefur leitt af sér verðþrýsting. Við þær aðstæður er Seðlabankanum aðeins einn kostur tiltækur, þ.e. að beita stýrivaxtahækkunum í samræmi við þau meðul sem honum eru tæk. Það hefur Seðlabankinn gert. Þessar stýrivaxtahækkanir hafa hækkað vexti óverðtryggðra skuldbindinga en hafa ekki náð að slá á þensluna að neinu marki. Þetta heitir það sem hagfræðingar kalla að miðlunarkerfi peningamálastefnunnar sé ófullkomið, þ.e. stýrivaxtahækkanirnar hafa ekki þau áhrif sem til er ætlast.

Það er nákvæmlega þessi vandi sem allir hagfræðingar landsins hafa verið að tala um og það er nákvæmlega þessi vandi sem hæstv. viðskiptaráðherra hefur gert að umtalsefni og hæstv. utanríkisráðherra líka. Það er þessi staðreynd að við búum við þær aðstæður að peningamálastefnan, tækið sem við höfum, hefur ekki náð með fullnægjandi hætti að taka á þessu ástandi. Það er auðvitað ástand sem við verðum að ræða með opnum huga og við verðum að leita bestu lausna. Það kann vel að vera að það séu mögulegar lausnir sem rúmist innan þess gjaldmiðils sem við búum við í dag. Það þarf að ræða, kanna og hugleiða en við búum ekki til það umhverfi um efnahagsmál að ekki megi ræða þær efnahagslegu staðreyndir sem uppi eru á borðinu. Það er með öðrum orðum verkefni stjórnmálamanna að finna faglegri umræðu sem auglýst var eftir hér áðan búning með þeim hætti að við hlustum á fyrirtækin í landinu, á aðila vinnumarkaðarins og leitum leiða til þess að tryggja hér til langframa stöðugleika í landinu. Og það er rétt að hafa í huga að það voru hagfræðingar aðila vinnumarkaðarins sem komu með þær ágætu tölur um kostnaðinn af krónunni sem hér var klifað á að hæstv. viðskiptaráðherra hefði sett fram.

Virðulegi forseti. Málflutningur vinstri grænna er nokkuð undarlegur. Það er ekki bent á eitt einasta úrræði. Eina

úrræðið sem hv. frummælandi hefur bent á er að við eigum að koma í veg fyrir frekari stóriðjuframkvæmdir til að vinna bug á þenslunni. Ég ætla að benda hv. frummælanda á að í forsendum fjárlaga er ekki reiknað með neinum stóriðjuframkvæmdum. Þess vegna segi ég enn og aftur: Hver er tilgangurinn með þessari umræðu? Hvaða úrræði býður Vinstri hreyfingin – grænt framboð upp á í efnahagsmálum, hvaða lausnir? Eru það gjaldeyrishöft? Er það afturhvarf til þess tíma þegar við hindruðum fólk í að ráðstafa sínu eigin fé? Eru það lausnirnar sem verið er að bjóða upp á?

[14:26]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í fjarlagafrumvarpi næsta árs er nú gert ráð fyrir betri afkomu en áður voru áætlanir um. Þannig hefur raunþróun verið undanfarin ár að vegna þenslu hafa tekjur ríkissjóðs vaxið mikið. Viðbótin er hreinar þenslutekjur að langmestu leyti. Viðskiptahallinn var 25% árið 2006 en þá var spáð 12% viðskiptahalla. Hann varð sem sagt helmingi meiri en gert hafði verið ráð fyrir.

Varasamt er að trúa því nú að viðskiptahallinn lækki eins og spáð er fyrir næstu ár. Þenslan er til staðar á Stór-Reykjavíkursvæðinu og alls ekki fyrirséð að þar hægi á á næstu árum. Mikil eftirspurn er eftir erlendum verkamönnum, einkum í byggingarvinnu og engin merki um að þar dragi úr aðstreymi erlends vinnuafls. Jafnvel er talið að hátt í 2.000 manns séu í vinnu hér á landi óskráð.

Bankarnir lýsa því að þeir hafi nægt fé til lánveitinga og lausafjárstaða þeirra sé næg án nýrra langtímalána í eitt ár. Væntanlega ætla bankarnir að lána það fé til ávöxtunar og þar komum við að mikilli þenslu í húsbyggingum, einkum á Stór-Reykjavíkursvæðinu. Það er sem sagt fátt sem bendir til þess að úr þenslunni dragi á þessu svæði.

Í blöðunum í morgun er m.a. umfjöllun eftir Björn Rúnar Guðmundsson, forstöðumann greiningardeildar Landsbankans, sem segir í fyrirsögn: *Ekkert hlé í augsýn.* Og þegar kíkt er í þessa grein segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Hagspá Landsbankans fyrir næstu þrjú ár gerir ráð fyrir því að þegar á næsta ári aukist fjárfesting á nýjan leik eftir mikinn samdrátt á þessu ári. Ekki aðeins er reiknað með áframhaldandi stóriðjuframkvæmdum heldur liggur fyrir að fjárfesting í íbúðarhúsnæði verður áfram mikil auk þess sem umfangsmiklar opinberar framkvæmdir standa fyrir dyrum. Þessu til viðbótar má nefna stór verkefni á vegum einkaaðila sem koma til með að standa yfir allt spátímabilið. Það er því ekki að sjá að mikill samdráttur verði í vinnuaflseftirspurn á næstu árum …“ segir hér.

Þetta er alls ekki í samræmi við það sem ríkisstjórnin er að spá um að það hægi á þenslunni.

Þessu er hins vegar öfugt farið á landsbyggðinni. Þar ákveður ríkisstjórnin hörkusamdrátt með vanhugsuðum niðurskurði þorskaflans sem bitnar harkalega á aðalatvinnuveginum, fiskveiðum og -vinnslu með tekjusamdrætti upp á 20 milljarða í atvinnugrein sem er yfirskuldsett.

Einnig var fjallað um skuldir sjávarútvegsins í blöðunum í morgun. Í Morgunblaðinu segir að skuldir sjávarútvegsins hafi vaxið sem aldrei fyrr og stefni í 300 milljarða kr. á sama tíma og aðgerðir ríkisstjórnarinnar munu taka niður tekjur sjávarútvegsins um 20 milljarða kr. Við erum sem sagt að horfa á það að aðalatvinnuvegur landsbyggðarinnar mun veikjast mjög á komandi árum. Þetta eru mikil hættumerki í þjóðfélagi okkar. Það eru mikil hættumerki þegar annars vegar eru allar horfur á því að þenslan haldi áfram á fullri ferð hér á ákveðnu svæði landsins en annars staðar dragi verulega saman og aðalatvinnuvegur landsbyggðarinnar haldi áfram að safna skuldum. Sýnist mönnum e.t.v. að kvótakerfið hafi eflt byggðina eða sé að því og að því eigi að stefna? Ég held að ríkisstjórnin ætti að fara að hugsa sinn gang almennt í þessum málum.

[14:31]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þessa umræðu og þakka þátttöku í henni og hæstv. forsætisráðherra fyrir svör eða ræður skulum við segja, ég man nú ekki hvort þar var miklu svarað.

Ég vil segja við hv. þm. Ragnheiði Árnadóttur að þjóðhagsspáin 2005 spáði því líka að fram undan væru betri tímar og jafnvægi og að þenslan mundi fara minnkandi og viðskiptahallinn minnkandi strax á næsta ári. Tveimur árum síðar stöndum við frammi fyrir því að þróunin varð þveröfug, viðskiptahallinn varð tvöfalt meiri en spáð var. Hvað segir okkur að sömu aðilar geti ekki gert sömu mistökin nú? Gæti verið að við stöndum frammi fyrir króníska tilhneigingu fjármálaráðuneytisins til að fegra myndina eftir að svo fór að Þjóðhagsstofnun, sem átti að vera sjálfstæð og óháð matsstofnun á þessu sviði, var lögð niður og við verðum aðallega að reiða okkur á þá hluti hvað spár varðar sem koma frá fjármálaráðuneytinu, að minnsta kosti þangað til önnur gögn koma fram síðar í haust.

Ég vil búa við þannig aðstæður að innstæður séu fyrir því sem við eyðum, að við séum ekki að halda veislu núlifandi kynslóða í landinu sem við ætlum börnunum okkar að borga, að vöxturinn sé sjálfbær. Og ég get fullvissað hv. þm. Árna Pál Árnason um að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur verið með tillögur sínar um aðgerðir á þessu sviði á hreinu. Við höfum ein flokka undanfarin þrjú ár flutt hér á Alþingi tillögur um beinar aðgerðir til að endurheimta efnahagslegan stöðugleika, þar á meðal stóriðjustopp sem Samfylkingin tók upp á arma sína fyrir um ári. Hvar er það núna, hv. þingmaður?

Við hæstv. utanríkisráðherra vil ég segja, sem hóf mál sitt á því að ræða um misstemmingar innan stjórnarandstöðu sem kemur úr ólíkum áttum: Af mikilli tillitssemi við fortíð hæstv. utanríkisráðherra minntist ég ekki einu orði á málflutning Samfylkingarinnar um efnahagsmál á fyrra kjörtímabili. Þar eru margar ræðurnar til sem gaman væri að rifja upp.

Hæstv. forsætisráðherra talar um að ekki megi einblína á einn hlut, þ.e. viðskiptahallann. Hann segir að vísu að hann viðurkenni að viðskiptahalli upp á 25% sé vandamál. Ég held að hann hafi ekki sagt „visst vandamál“ en hann gerði ekki mikið úr því að það væri vandamál, og ræddi svo um að ekki mætti einblína á hann og gera yrði greinarmun á hlut hins opinbera og einkaaðila í því. Vissulega. En 25% viðskiptahalli eða þaðan af meira er kominn langt út fyrir öll mörk sem þýðir að ræða um að geti verið sjálfbært.

Hinn frægi viðskiptahalli Bandaríkjanna, hver er hann?

Hann hefur verið frá 1% og upp í 6% undanfarin ár, svona að meðaltali 2–4%. Þar er hrein staða Bandaríkjanna innan við 30% af vergri landsframleiðslu í skuldum. Þar ræða menn um hvort þessi viðskiptahalli geti verið sjálfbær en það þýðir ekki hér. Það segir okkur meira að brjóta viðskiptahallann upp og skoða hvað eru fjárfestingar og kaup á framleiðslutækjum og hvað er eyðsla, neysla. Þá kemur í ljós að því miður er aðeins 1/3 hluti þessa gríðarlega viðskiptahalla undanfarin ár fjárfestingar í arðgefandi framleiðslutækjum og fjárfestingum til framtíðar. Afgangurinn er eyðsla þjóðarbúsins umfram það sem verið er að afla. Það er veisla hverrar reikning er verið að senda á framtíðina, það blasir við okkur og þýðir ekki að neita því.

Ég var að vona að einhver svör kæmu frá hæstv. ríkisstjórn um það hvers væri að vænta af hennar hálfu í efnahagsmálum. Hún hefur skilað auðu hingað til. Mín niðurstaða er því miður sú af þessari umræðu að algjör ringulreið ríki á stjórnarheimilinu hvað varðar viðhorf (Forseti hringir.) til þessara mála. Flokkarnir tala út og suður í gjaldeyris- og peningastefnumálum (Forseti hringir.) og ég fékk engan botn í það að ríkisstjórnin sé að ná sér saman um nokkurn skapaðan hlut.

[14:35]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vona að hv. þingmaður hafi ekki meint það sem hann sagði um vinnubrögð fjármálaráðuneytisins við að semja þessa skýrslu tvisvar á ári. Hann gaf til kynna að þar væru menn að misnota aðstöðu sína og fegra myndina frá því sem raunin væri. Þetta er mjög alvarlegur áburður á þá sem þessa skýrslu vinna sem eru nú, og hafa verið, toppfagmenn. Málið er auðvitað það að síðan er fjöldinn allur af öðrum aðilum sem gefur út þjóðhagsspár alveg eins og hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson nefndi varðandi þjóðhagsspá Landsbankans. Það eru auðvitað ýmsir aðrir sem standa í þessu.

Í töfluyfirlitinu í þessari skýrslu geta menn borið saman mismunandi spár og ráðuneytið birtir hér sjálft yfirlit yfir það hvernig spárnar frá ráðuneytinu hafa breyst í áranna rás. Þær breytast ekki vegna þess að menn hafi ekki vitað hvað þeir voru að gera á einhverju tímabili heldur vegna þess að forsendurnar breytast og umhverfið breytist. Það er ástæðan fyrir því að þannig er.

Hv. þm. Árni Páll Árnason vakti athygli á veigamiklu atriði í sambandi við viðskiptahallann. Það er náttúrlega þannig að á móti þeim skuldum sem hann býr til myndast eignir og Íslendingar hafa verið að byggja upp miklar eignir í útlöndum. Þær eru í þessu bókhaldi öllu saman metnar á bókfærðu verði, þ.e. kaupverði, þær eru ekki metnar á markaðsverði. Í flestum tilvikum eru því eignirnar sennilega vanmetnar á móti skuldunum og það hefur heilmikil áhrif á þetta uppgjör, en það er líka þannig að þær skuldir sem hér er verið að tala um, og standa að baki viðskiptajöfnuðinum, eru byggðar á viðskiptum einkaaðila sem væntanlega lána ekki fjármuni nema til arðgefandi starfsemi sem þeir þá eiga von á að geti borgað lánin til baka. Það þarf að hafa allt þetta í huga.

Því hefur jafnframt verið haldið fram af ábyrgum aðilum hér í þjóðfélaginu að mikil skekkja sé í þessu dæmi. Ég minni á það sem fram hefur komið, til að mynda frá Samtökum atvinnulífsins, hvað þetta mál varðar.

Nóg um það, ég ætla ekki að gera lítið úr því að viðskiptahallinn er of mikill hvað sem þessu öllu líður. Við höfum verið að byggja hér upp atvinnuvegi í landinu, m.a. með stóriðjuframkvæmdum á Austurlandi, til þess að auka útflutninginn, til þess að afla gjaldeyris til þess að efla þann jöfnuð sem um er að tefla. Það er búið að flytja mikið inn til þess að geta búið til þessi útflutningstækifæri síðar meir. Hv. frummælandi vék að því, gerði nú heldur lítið úr því, en það er alveg rétt sem hann sagði, að einkaneysla hefur verið mikil í landinu og innflutningur sem af henni hefur stafað. En grunnstoðirnar í íslenskum þjóðarbúskap eru mjög sterkar. Það viðurkenna allir menn, það kemur fram í öllum mælingum sem alþjóðlegar stofnanir og fyrirtæki birta um stöðu okkar og að því er dáðst víða um heim hvernig Íslendingar hafa getað komið ár sinni fyrir borð efnahagslega með sitt litla hagkerfi. Það er móðgun að nefna land eins og Mjanmar eða Laos eða önnur slík lönd í sömu andrá og Ísland hvað varðar efnahagsmál. Það fær náttúrlega ekki staðist með nokkrum hætti, okkar staða er svoleiðis margfalt, margfalt betri en hjá slíkum aðilum og eiginlega fyrir neðan virðingu manna að koma með slíkan samanburð. (Gripið fram í.)

Umræður utan dagskrár.

Mótvægisaðgerðir.

[14:40]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég tel mjög mikilvægt í upphafi þings að þingið eigi þess kost að ræða við hæstv. forsætisráðherra sem fer með efnahagsstjórnina í ríkisstjórninni og ber þess vegna mikla ábyrgð. Hér hefur farið fram mikil umræða, bæði í gærkvöldi og í dag, um hið þanda hagkerfi og þær hættur sem blasa við og mikilvægt að menn takist á við þá erfiðleika.

Hitt er kannski enn stærra mál sem ég ætla hér að taka upp, það er ákvörðun ríkisstjórnarinnar frá því í sumar um niðurskurð á þorskveiðikvótanum og ákveðnar mótvægisaðgerðir sem síðar voru kynntar. Ég er þar að tala um byggðir sem hafa orðið fyrir gríðarlegu áfalli vegna ástandsins á þorskstofninum og þess mikla niðurskurðar sem ákveðinn var. Það eru byggðarlög sem búa ekki við neinn hagvöxt í stærsta stíl. Þau búa ekki við hagvöxt, þar er ekki þensla, þar getur eitt lítið högg, ein lítil ákvörðun, ráðið úrslitum um framtíð fjölskyldunnar á staðnum, um framtíð byggðarlagsins. Þessu gerðu menn sér grein fyrir þegar hið alvarlega ástand þorskstofnsins blasti við. Hins vegar róaði hin góða staða ríkissjóðs menn í byggðunum, hinar miklu tekjur, en fyrst og fremst voru það miklar og stórar yfirlýsingar af hálfu hæstv. ráðherra í ríkisstjórninni.

Hæstv. forsætisráðherra dáðist að sjávarútvegsráðherra að taka þessa ákvörðun en gat þess gjarnan að ríkisstjórnin mundi fara mjög vel yfir mótvægisaðgerðir til þess að draga úr þessu höggi og byggðirnar gætu beðið eftir stækkandi þorskstofni og gaf útgerðinni fyrirheit um að veiðigjaldið yrði skorið niður í tvö ár, sem ber að þakka hér.

Það var engin spurning að sjávarútvegsráðherra, sem tók

verulega stóra ákvörðun, bæði fyrir sína hönd og íslenskrar þjóðar, batt greinilega vonir við að samstaða yrði í ríkisstjórn sinni um marktækar mótvægisaðgerðir.

Með leyfi forseta, sagði hæstv. sjávarútvegsráðherra, Einar K. Guðfinnsson, hinn 23. júlí:

„Hún [þ.e. ríkisstjórnin] ætlar að koma til móts við þau landsvæði þar sem tekjusamdrátturinn verður mestur og við það verður staðið. Þetta er ekki flóknara en það.“

Sannleikurinn er sá að við í stjórnarandstöðunni höfum ekki búið til hin stóru lýsingarorð um aðgerðir ríkisstjórnarinnar frá 12. september þegar mótvægisaðgerðirnar birtust. Það eru stór lýsingarorð sem koma bæði frá fiskverkafólki, sjómönnum, útgerðarmönnum, sveitarstjórnarmönnum úr öllum flokkum í sjávarbyggðum sem hafa lýst mestu vonbrigðum í lífi sínu með þær mótvægisaðgerðir sem ríkisstjórnin kynnti. Og sannleikurinn er sá að þær eru auðvitað fyrst og fremst háðulegar, ég hef sagt: Fjallið tók jóðsótt og það fæddist mús. Hvergi var komið til móts við sjómennina, sem í stórum stíl eru að tapa vinnu sinni, og að litlu leyti gagnvart fiskverkafólkinu. Útgerðin stendur lömuð því að það er mikið tekjufall að missa 15–20 milljarða út úr atvinnuveginum. Við sjáum það í Morgunblaðinu síðast í morgun að sjávarútvegurinn er kannski ekkert mjög vel búinn til að takast á við þessa erfiðleika. Skuldir sjávarútvegsfyrirtækjanna hafa aukist á tíu árum um 200 milljarða, skuldir sjávarútvegsfyrirtækjanna eru á fjórða hundrað milljarða þannig að þar blasa erfiðleikar við.

Ég vil í upphafi aðeins fara yfir stöðu þorskstofnsins. Hæstv. forsætisráðherra fór upp í Valhöll sl. laugardag til þess að lýsa því yfir að hann hefði ekki getað gengið í þessar harkalegu aðgerðir ef Framsóknarflokkurinn hefði setið í ríkisstjórn. Þetta er hárrétt. „Það hefði verið ófært að skera niður með Framsókn,“ segir hæstv. forsætisráðherra. Við vildum ekki ganga svo langt sem ríkisstjórnin gerði og það er af ákveðnum ástæðum. Hins vegar lá það fyrir í öllum stjórnmálaflokkum, meðal allra vísindamanna og útgerðarmanna að menn töldu miðað við stöðu þorskstofnsins óhjákvæmilegt að ganga til mikils niðurskurðar á fiskveiðiheimildum. Það vildum við líka gera en með öðrum hætti.

Það er engin spurning að þorskstofninn er í alvarlegri stöðu og það þarf að byggja hann upp. Það er stórt og mikið verkefni sem okkur ber að fara í og við erum sammála um. Við vorum lengi að veiða 300–400 þús. tonn, hér var Bretinn inni á miðunum, og við höfum tekið upp verndarkerfi sem er kvótakerfi sem við teljum að sé þannig upp byggt að menn viti hvað þeir eru að gera og taki ekki meira af stofninum þannig að hann verði sjálfbær. En það er mjög alvarlegt hvernig samdrátturinn hefur orðið, hvernig lífsstofn þorsksins hefur minnkað í gegnum áratugina. En auðvitað kemur þetta til með að reyna á kvótakerfið sem við höfum stuðst við. En það er ekki stóra málið í þessu. Við framsóknarmenn töldum að það væri mjög mikilvægt nú um leið og menn skæru niður að þeir áttuðu sig á því að þetta yrði erfitt fyrir sjómennina, fiskverkafólkið, útgerðirnar og byggðirnar og að fara niður í 130 þús. tonn hefði mikil áhrif, ekki bara á þorskstofninn heldur líka á ýsu og ufsa. Þær þrjár tegundir eru á sömu slóð á miðunum og það hefði verið heiðarlegra af hálfu sjávarútvegsráðherra að skera þá niður á móti í þeim tegundum. Þetta getur kallað á brottkast á nýjan leik sem væri mjög alvarleg staða. Sem betur fer hefur á síðustu árum dregið úr umræðunni um brottkastið.

Við framsóknarmenn vildum styðjast við þá ráðgjöf sem Norður-Atlantshafsfiskveiðiráðið lagði til, um 150 þús. tonna niðurskurð. Við töldum það raunhæfan möguleika. Við styðjumst því í tillögum okkar líka við vísindin og teljum að þetta hefði verið miklu heppilegra, bæði út frá þorskstofninum, að síður komi til brottkasts, og líka út frá ýsustofninum og ufsanum. Ég orða það því svo að tillögur okkar voru um skynsamlegan niðurskurð til þess að byggja þorskstofninn upp, kannski á örlítið lengri tíma en þær voru mjög raunhæfar.

Ég tel líka mjög mikilvægt að fara yfir þær mótvægisaðgerðir sem kynntar voru og ná ekki tilætluðum árangri. Ég ætla ekki að minnast á lýsingarorðin sem komu frá byggðunum. Það eru mikil vonbrigði og þegar er farið að segja upp hundruðum starfsmanna og hundruð sjómanna munu missa starf sitt, það verður mikill samdráttur. Menn munu selja skip frá byggðunum og sjá ekki að tillögur ríkisstjórnarinnar muni leysa vandann.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort til greina komi að endurskoða þessar aðgerðir, marka þær betur, til hverra þær fari og til hvers því að margt er enn ósagt í þeim efnum af hálfu ríkisstjórnarinnar hvernig úthlutun er varið.

Ég vil enn fremur spyrja hæstv. forsætisráðherra því að allir eru sammála um að meira fjármagn þurfi til hafrannsókna: Deilt er um togararallið, sjómenn töldu á síðasta vetri að það væri mikill þorskur í sjónum og benti margt til þess að þorskstofninn væri stækkandi. Þetta kom þeim því á óvart og því vil ég spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort hann telji að í mótvægisaðgerðunum eigi ekki að leggja meiri áherslu á vísindin og rannsóknirnar. Deilt er um ákvörðun Hafrannsóknastofnunar. Frá 1984 hefur togararallið verið á sama stað og sama tíma. Sjómennirnir segja að fiskurinn sé farinn af þeirri slóð og annars staðar. Menn sjá nýjar tegundir þorsks í sjónum, eða að þorskurinn sé fleiri en ein tegund, þannig að ég hefði talið eðlilegt að Háskóli Íslands, (Forseti hringir.) með líffræðiþekkingu og verkfræðiþekkingu, kæmi inn í hafrannsóknirnar. Ég spyr (Forseti hringir.) hæstv. forsætisráðherra hvort hann vilji stuðla að því. Enn fremur spyr ég hvort hann telji ekki mikilvægt við þessar aðstæður að stórefla þorskeldi á Íslandi og hvort ríkisvaldið með sína góðu stöðu eigi ekki að koma inn í það með atvinnulífinu (Forseti hringir.) til að efla framtíðina á landsbyggðinni og forustuhlutverk íslenskrar þjóðar.

[14:50]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Aðeins út af þessum síðustu spurningum hv. þingmanns liggur það fyrir að það er hluti af mótvægisaðgerðunum að efla Hafrannsóknastofnun, það er verið að setja meira fjármagn í þorskeldi og það er verið að setja meira fjármagn í samkeppnissjóði til að fleiri geti lagt stund á nauðsynlegar rannsóknir á þessu sviði. Ég veit ekki annað en að samstarfið milli Háskóla Íslands og Hafrannsóknastofnunar um þessi mál sé mjög gott, auk þess sem leitað er reglulega út fyrir landsteinana eftir ráðgjöf sem hefur í hvívetna staðfest niðurstöður Hafrannsóknastofnun-

ar varðandi ástand þorskstofnsins. Það er einmitt ástæðan fyrir því að sjávarútvegsráðherra tók þá ákvörðun með fullum stuðningi ríkisstjórnarinnar að draga úr heimildum í þorskveiðum um þriðjung á næsta ári. Vissulega var það sársaukafull og erfið ákvörðun. Hún hefur verið rökstudd ítarlega af hans hálfu og okkar í ríkisstjórninni og ég ætla ekki að fara nánar yfir þau mál en hugmyndin með þessu og meiningin er auðvitað sú að byggja upp þorskstofninn til framtíðar, til þess að byggðarlögin í landinu, útgerðarstaðirnir, sjómennirnir og landverkafólkið, geti haft örugga atvinnu af þessu þegar fram líða stundir. Menn taka hér á sig tímabundna fórn.

Þá vaknar spurningin: Hver er þörfin fyrir mótvægisaðgerðir? Hugmyndin með þeim er auðvitað sú að þessir aðilar geti bjargað sér með slíkri aðstoð í gegnum þá erfiðleika sem nú eru fram undan næstu 2–3 árin, að gerðar séu ráðstafanir til að þessir aðilar og þessi byggðarlög koðni ekki niður á meðan. Síðan er þess vænst að þorskstofninn rétti sig af og þá fái þessir aðilar á ný möguleika á að blómstra. Þá er auðvitað mjög mikilvægt að þeir sem nú færa fórnir og missa aflaheimildir fái þær til baka þegar ástandið batnar. Þess vegna var ákveðið að ráðast í þær mótvægisaðgerðir sem kynntar hafa verið. Þær eru kannski svolítið öðruvísi en Framsóknarflokkurinn hefði viljað. Ég sé það í fréttatilkynningu Framsóknarflokksins að hann vill frekar vera upp á gamla móðinn í þessu, stofna sjóði og rétta mönnum aura með beinum hætti eins og stundum var gert á árum áður með hörmulegum árangri.

Hvers vegna var ákveðið að ráðast í þessar mótvægisaðgerðir? Það er vegna þess að án aðkomu stjórnvalda hefðu verið meiri líkur á því að þessar aðstæður hefðu getað riðið byggðarlögunum að fullu. Með aðgerðum stjórnvalda er verið að auðvelda þeim að komast í gegnum þessar þrengingar. Jafnframt eru þessar aðgerðir lagðar upp á þann hátt að það er ekki tjaldað til einnar nætur, heldur haft að markmiði að styrkja stöðu sjávarbyggðanna til framtíðar og skjóta fjölbreyttari stoðum undir atvinnulífið, m.a. með því að byggja upp vegi og fjarskipti.

Samtals verður um 6,5 milljörðum varið á næstu þremur árum til fjölmargra nýrra verkefna sem ætlað er að styðja atvinnulíf í sjávarbyggðunum og koma til móts við sjávarútvegsfyrirtæki og sveitarfélög vegna tímabundins samdráttar í tekjum. Þar til viðbótar verður framkvæmdum í samgöngum fyrir ríflega 4 milljarða kr. flýtt og verða þær unnar á næstu þremur árum til viðbótar við þá miklu aukningu sem er í fjárlagafrumvarpi næsta árs vegna samgöngumála og ég hygg að fyrrverandi ráðherra Framsóknarflokksins þekki mætavel til. Næsta ár, miðað við fjárlagafrumvarpið, verður algjört metár í samgönguframkvæmdum.

Auðvitað er ljóst að þessar aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur kynnt sem mótvægisaðgerðir koma ekki nákvæmlega í staðinn fyrir 60 þús. tonn af þorskafla en þær eiga til lengri tíma litið að stuðla að því að byggðirnar standi styrkari eftir en áður með fjölbreyttara atvinnulíf. Ég vil nota þetta tækifæri til að skýra aðeins nánar frá helstu aðgerðunum sem þarna er um að tefla. Aðgerðum til skamms tíma er ætlað að koma til móts við fyrirsjáanlegt tekjutap útgerðar og sveitarfélaga. Veiðigjald vegna þorskveiða næstu tveggja fiskveiðiára, samtals um 550 millj. kr., er fellt niður og ég fagna undirtektum hv. þingmanns við þeirri ráðstöfun. Létt verður á skuldum Byggðastofnunar um 1.200 millj. kr. og stofnunin verður því betur í stakk búin til að liðsinna sjávarútvegsfyrirtækjum í þessum byggðarlögum í samvinnu við lánastofnanir þeirra.

Það er rétt að vekja athygli á því sem ég sagði hér í gær, að vegna breytinga í fjármálaumhverfinu og einkavæðingar bankanna eru bankarnir í dag allt aðrar stofnanir en þeir voru og miklu betur í stakk búnir til að koma til móts við viðskiptavini sína úti á landi í þessum tímabundnu erfiðleikum. Þessu til viðbótar verður 750 millj. kr. varið til að koma til móts við minnkandi tekjur sveitarfélaga vegna aflasamdráttar. Megináherslan er hins vegar lögð á að efla grunnstoðir atvinnulífsins í sjávarbyggðunum þannig að þær verði betur í stakk búnar til að bregðast við óvæntum tímabundnum ytri áföllum í framtíðinni. Það er lögð áhersla á að auka tækifæri í menntun og að bæta stöðu þeirra sem hingað til hafa haft takmarkaða möguleika á vinnumarkaði. Framtíðarmöguleikar einstakra staða byggjast mjög á því að þar búi fólk sem aflað hefur sér menntunar og náms- og starfsþjálfunar. Það helst í hendur við að þar geti orðið til störf í nútímasamfélagi. Þess vegna verður ráðist í sérstök átaksverkefni til að treysta atvinnuuppbyggingu á þessum svæðum, m.a. gert með auknum framlögum til atvinnuþróunarstarfs og atvinnuþróunarfélaga í einstökum landshlutum og þar m.a. byggt á því ágæta starfi sem fyrrverandi iðnaðar- og byggðamálaráðherra hafði frumkvæði að, hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir.

Það skiptir miklu að efla nýsköpun í starfandi fyrirtækjum og að auðvelda nýsköpun á meðal frumkvöðla. Það verður þó ætíð að hafa hugfast að árangur af aðgerðum stjórnvalda á þessu sviði hlýtur að byggjast mjög á frumkvæði heimamanna.

Góðar samgöngur og fjarskipti eru mikilvægar forsendur fyrir nútímaatvinnustarfsemi á þessum svæðum. Það er m.a. vegna þess sem vegaframkvæmdum verður flýtt og sömuleiðis verður uppbyggingu í fjarskiptaþjónustu hraðað, jafnt farsímaþjónustu sem háhraðatengingum, og var þó þegar ákveðið verulegt átak í því efni eins og þingmenn þekkja. Fjarskiptasjóður hefur unnið mjög ötullega að því máli eftir að honum var komið á laggirnar þegar búið var að einkavæða Símann.

Það verður líka gert sérstakt átak í viðhaldi opinberra bygginga. Það er þekkt að vinnuaflið sem þar á í hlut er gjarnan menn sem ella hefðu kannski verið á sjó og þess vegna er þetta vel til fundin aðgerð við þessar aðstæður.

Einnig verður efldur stuðningur við jarðhitaleit á þeim svæðum sem hingað til hafa verið talin köld. Náðst hefur góður árangur víða vegna slíks átaks og við í fyrrverandi ríkisstjórn beittum okkur fyrir þessu og því verður haldið áfram með sérstökum viðbótarfjármunum. Ég vil síðan geta þess sem fram kom í upphafi máls míns að stjórnvöld hafa þegar lagt línurnar að eflingu hafrannsókna og þess mun sjá stað í fjárlögum næsta árs, vænti ég, nái fjárlagafrumvarpið fram að ganga. Jafnvel þegar á þessu ári má gera ráð fyrir að gerð verði tillaga um viðbótarfjármuni í fjáraukalögum. Jafnframt fær hópur sérfræðinga það verkefni að leggja mat á veiðiráðgjöf Hafrannsóknastofnunar og það verður farið

yfir fyrirkomulag togararallsins og gerðar tillögur um úrbætur og að sjálfsögðu hlustað á alla sem hafa eitthvað fram að færa hvað það varðar. Þeir eru margir sem þekkja vel til á þessu sviði.

Af þessu má ljóst vera að mótvægisaðgerðir stjórnvalda hafa breiða skírskotun og ná til allra þeirra þátta sem mestu skipta til að treysta sjávarbyggðir og auðlindir þjóðarinnar í hafinu. Það skýtur því skökku við þegar þingflokkur framsóknarmanna telur að aðgerðir ríkisstjórnarinnar gangi ekki nærri nógu langt og þær gagnist ekki þeim sem fyrir mestum áföllum verða. Hins vegar hafa aðrir aðilar í þjóðfélaginu gagnrýnt ríkisstjórnina fyrir að ganga of langt í þessum efnum og fyrir að vera yfir höfuð með aðgerðir af þessi tagi þegar ekkert atvinnuleysi er í landinu. Ég tel mig hafa útskýrt hvers vegna þetta eru nauðsynlegar aðgerðir og við teljum að við höfum einmitt náð að setja saman markvissan pakka með aðgerðum sem gagnast mest þeim sem þarna eiga hlut að máli og munu gera það hratt og örugglega og séu hæfilega víðtækar án þess þó að valda þenslu í efnahagslífinu og séu innan skynsamlegra marka að því leyti til.

[15:00]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Fyrir síðustu kosningar lofuðu allir stjórnmálaflokkar að jafna samkeppnisstöðu og kjör íbúa landsins óháð búsetu. Heilu byggðirnar hafa verið í þeirri stöðu að vera fyrst og fremst veitendur en ekki þiggjendur samfélagsins. Þar á ég við sjávarbyggðirnar vítt og breitt um landið þar sem vinnufúsar hendur, hugvit og kraftur einstaklinga og samfélaga í nálæg gjöful fiskimið hafa lagt grunn að því velferðarkerfi sem við búum við í dag.

En hvar eru loforðin? Hvar eru loforðin um strandsiglingar, um jafnrétti í fjarskiptamálum, jöfnun flutningskostnaðar, lækkun raforkuverðs sem ítrekað hefur verið lofað? Ég veit af fólki í ferðaþjónustu sem mátti búa við það að Síminn var bilaður í meira en tvær vikur um háannatímann. Það var búið að einkavæða Símann. Hann hafði engar samfélagsskyldur. Einkavæðing almannaþjónustunnar hefur bitnað hart á samfélögum í dreifbýlinu.

Vegaframkvæmdir voru skornar niður á síðasta kjörtímabili, liðlega 6 milljarðar kr., sérstaklega á Vestfjörðum og á Norðausturlandi. Vegna þenslu á suðausturhorninu var sagt. Nú eru það kallaðar mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar á þorskheimildum að taka nokkuð af þessum niðurskurði til baka.

Ef rætt er um að flytja opinbert starf út á land eða byggja upp nýja þjónustu er spurt: Hvað leggur sveitarfélagið á móti? Er spurt að því hér?

Já, misréttið er alveg hrópandi. Álver sem varla er tekið til starfa býður íbúum á Vestfjörðum ókeypis flutning og flutningsstyrki. Það sama álver fær hins vegar raforkuna á liðlega krónu, eða hvað, meðan fiskvinnslan, þessi stóra atvinnugrein íslensku þjóðarinnar verður að borga fimm- eða sexfalt raforkuverð miðað við álverin. Er þetta jafnrétti? Og nú ætla stjórnvöld að hafa nákvæmlega sama háttinn á að bjóða fólki flutningsstyrk. Það hafa verið nefndar 200 þús. kr. til að yfirgefa allt sitt og flytja burt af þessum svæðum. Þegar flutningar til Vesturheims stóðu sem hæst, um 1880, voru dæmi um það að opinberir aðilar buðust til að greiða skipsfarið vestur um, sérstaklega þegar þeir óttuðust að fólkið lenti á sveit. Eru það þessir tímar sem eiga að koma aftur með þeirri ríkisstjórn sem nú situr hér?

Sveitarfélögin tóku frumkvæðið, sendu tillögur inn um aðgerðir sem þau vildu grípa til. Þau voru ekki virt viðlits. Sveitarfélögin á Norðurlandi vestra hafa beðið um starfshóp með ríkisstjórninni um málefni sín. Þau hafa ekki verið virt svars. Það þarf fullkomna hugarfarsbreytingu, frú forseti, hjá stjórnvöldum til atvinnu- og byggða- og búsetumála í landinu.

Mér kæmi ekki á óvart þótt forseti lýðveldisins hafi einmitt lesið svokallaðar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar og þær hafi gefið honum tilefni til ræðu hér sl. mánudag. Ákall forseta lýðveldisins til þingsins um að taka á málum byggðanna vítt og breitt um landið, hann kallaði á hugarfarsbreytingu. Þess er ekki að sjá stað hér og ekki að sjá stað í mótvægisaðgerðunum. Ég leyfi mér, frú forseti, að vitna til orða forseta lýðveldisins í ákalli til þingsins um þetta mál, um framtíð byggðanna, með leyfi forseta:

„Framtíð þessara byggða vítt og breitt um landið allt verður því aldrei hægt að meta á arðsemiskvarðann einan, né árangurinn aðeins mældur í ársreikningum. Hér er meira en fjárhagur í húfi — öllu heldur sjálfar rætur þjóðarinnar, uppruni okkar og eðlisþættir.“

Höfum þetta í huga, frú forseti.

[15:04]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason sagði að það þyrfti fullkomna hugarfarsbreytingu gagnvart byggðum og byggðamálum. Ég er sammála því. Ég held hins vegar að sá sem þurfi helst á slíkri hugarfarsbreytingu að halda sé hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins. Ég verð að segja það um leið og ég þakka honum fyrir að taka þetta mikilvæga mál til umræðu að ég sakna þess bjartsýna baráttumanns sem áður gekk hér keikur um sali. Í staðinn er kominn formaður Framsóknarflokks sem er fullur af bölmóð, fastur í pólitísku þunglyndi og sér ekki til sólar. Við þekkjum það hins vegar sum af eigin reynslu, við sem höfum gengið í gegnum þennan djúpa dal sem hann er í núna, að á meðan forustumenn stjórnmálaflokka tala af slíkri vantrú á landsbyggðina og vantrú á sína eigin þjóð þá eru þeir um leið að tala niður fylgi síns eigin flokks. Það var töluverður munur á ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar og formanns Framsóknarflokksins hérna áðan og kannski er það skýringin á því að Vinstri grænir hafa verið að eflast á kostnað Framsóknarflokksins sem hefur undir bölmóðstauti formannsins tapað um fjórðungi fylgisins á örskömmum tíma.

Frú forseti. Það er því alveg rétt hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni að það þarf hugarfarsbreytingu. En hennar sér stað í þeim rauðu práðum sem renna í gegnum mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar. Á hvað leggur ríkisstjórnin áherslu? Á að efla grunngerðina. Á að bæta innviðina og það felst í því eins og allar ályktanir sveitarstjórnar lögðu fram: bæta samgöngur, bæta menntun, bæta fjarskipti og ýta undir nýsköpun starfa á landsbyggðinni. Það er þetta sem hefur verið gert. Það hafa verið lagðir fimm, fast að sex milljarðar í að flýta samgöngubótum á landsbyggðinni, þessi svæði hafa

forgang, skiptir það ekki máli? Það hafa verið lagðar 800 millj. í að bæta endurmenntun og menntastig landsbyggðarinnar? Skiptir það ekki máli?

Það hafa verið settar 500 millj. í að efla hafrannsóknir og efla rannsóknir á þorskeldi þegar teknar eru þær upphæðir sem er að finna í fjárlagafrumvarpinu og í mótvægistillögunum. En það er eins og hv. þm. Guðni Ágústsson hafi ekki lesið tillögurnar.

Það eru næstum því 600 millj. sem eru teknar til að efla nýsköpun á landsbyggðinni. Það eru settar 180 millj. kr. í vaxtarsamning á landsbyggðinni, þar á meðal á Norðurlandi vestra þar sem Framsóknarflokkurinn beiddi upp í fyrra og á norðausturhorninu þar sem Framsóknarflokkurinn hafði greinilega engan sérstakan áhuga á því að setja upp vaxtarsamning. Svona mætti lengi telja.

Í fjölmiðlum hefur formaður Framsóknarflokksins farið háðulegum orðum um aðgerðir sem kosta samtals í nýjum útgjöldum 6,5 milljarða. Samtals eru hreyfðir fast að 13 milljörðum. Hann hefur kallað þetta mús, hann hefur kallað þetta fúsk, hann hefur kallað þetta vitleysu og hann hefur kallað þetta plat. Hann kvartar meira að segja undan því og stillir sér upp með stórútgerðarvaldinu að það fái ekki nóg í sinn hlut. Það fær þó 500 millj. kr. sem eins og hv. þm. Grétar Mar Jónsson sagði í gær að væri umdeilanlegt og það er það. Hann gefur ekkert fyrir þó að Byggðastofnun sé reist úr þeirri öskustó sem Framsóknarflokkurinn skildi hana eftir í. Hlustaði hv. þingmaður á fréttir í gær? Byggðastofnun er þegar farin að vinna sitt verk. Það er verið að búa til 25–30 störf á Ísafirði fyrir atbeina Byggðastofnunar. Formaður Framsóknarflokksins hefur greinilega ekki lesið heima sem er sjaldgæft. Þær tillögur sem hann hefur verið að berjast fyrir eru allar utan eina að finna í tillögum ríkisstjórnarinnar. Svo einfalt er það nú, hv. formaður, og óska ég honum nú góðs dags og meiri bjartsýni í framtíðinni.

[15:08]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Hæstv. viðskiptaráðherra fer mikinn. (**Gripið fram í:** Iðnaðarráðherra.) Iðnaðarráðherra, fyrirgefðu. Þetta var nú einu sinni sama ráðuneytið. En burt séð frá því ætluðum við að tala um mótvægisaðgerðir og ef hann heldur að viðhald á opinberum byggingum, 1.200 milljarðar í Byggðastofnun, lagfæring á fjarskiptasambandi sem var lofað þegar Síminn var seldur og 6 milljarðar í flýtiframkvæmdir í samgöngumál (**Gripið fram í:** En í nýsköpun og menntun?) og síðan einhverjir smáaurar í menntun nýtist fólki í sjávarbyggðunum, sem það gerir ekki, hvorki sjómönnum né fiskvinnslufólki, þá er það svolítið sorglegt að menn haldi að slíkar aðgerðir séu fyrir fólkið. Það eina sem dugar fyrir fólkið í sjávarbyggðunum er að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu og það væri gaman að heyra í ráðherranum með það hvort Samfylkingin ætlar að halda óbreyttu fiskveiðistjórnarkerfinu áfram eða hvort þeir ætla að leggjast á sveif með okkur um að gera breytingar á þessu kerfi sem er að leggja, og búið að leggja sjávarbyggðirnar í rúst. Það er það sem þetta snýst um, hæstv. ráðherra.

Frú forseti. Ég benti á það í gær að ef við settum allan fiskinn á fiskmarkað þá mundu tekjur sjómanna hækka. Þá mundu tekjur sveitarfélaga hækka, þá mundi tekjuskattur hækka og fiskvinnslur án útgerðar fengju sama aðgang að auðlindinni og stórsægreifakompaníin fá í dag. Þetta er raunhæf aðgerð. En allt snýst þetta um fólkið, það er fólkið sem skiptir máli. Sá félagslegi þáttur sem fólkið býr við þegar búið er að rústa möguleikum þess að hafa lifibrauð sitt í sjávarbyggðunum er mjög alvarlegur. Og að bjóða svo þessu fólki flutningsstyrk til að flytja sig í burtu, það er náttúrlega ekkert annað en ósvífni. Ef bjóða á fólkinu einhverja valkosti og ef stjórnvöld ætla að halda þessu fiskveiðistjórnarkerfi áfram þá eiga þau að segja við fólkið í landinu: Við ætlum að borga ykkur sannvirði, rétt verð fyrir fasteignir ykkar og gefa ykkur tækifæri til að flytja í burtu vegna þess að við ætlum að vera með óbreytt fiskveiðistjórnarkerfi og við ætlum ekki að leyfa ykkur að lifa áfram af nálægð ykkar við fiskimiðin sem byggðarlög ykkar voru byggð upp út af. Þau voru nálægt fiskimiðum. Þið fáið ekki að nýta þau lengur. Við ætlum að láta aðra sjá um þetta, kvótagjafaþegarnir sem fengu kvótann gefins mega hafa hann en ekki fólkið. Það væri gaman að heyra í hæstv. iðnaðarráðherra um hvað Samfylkingin ætlar að gera í þessu. Það er hægt að gera ýmislegt en til þess þarf kjark. En það er ekki grósku í atvinnulífinu úti á landi og við þurfum ekki að fara lengra en í Þorlákshöfn til að sjá það. Þar er verið að segja upp fólki í stórum stíl og þar er verið að leggja skipum og jafnvel miklar blikur á lofti um enn þá meiri samdrátt og fækkun atvinnutækifæra.

[15:13]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Íslenskar sjávarbyggðir hafa trúlega aldrei glímt við eins alvarleg vandamál og nú um stundir í framhaldi af mjög umdeildri ákvörðun sem ríkisstjórnin tók um samdrátt í þorskveiðum Íslendinga. Það beið því mjög metnaðarfullt verkefni nýlegrar ríkisstjórnar um að taka á þeim miklu vandamálum og þar hefði þurft að vanda mjög vel til verksins. Það er því undarlegt að ríkisstjórn sem gefur sig út fyrir að vera ríkisstjórn samræðu og samráðs skuli hafa viðhaft það verklag sem raun ber nú vitni. Ekkert samráð hafði ríkisstjórnin við útvegsmenn, við sjómenn, við fiskvinnslufólkið, hvað þá við sveitarfélögin, sjávarbyggðirnar sem glíma við stærstu vandamál í sögunni.

Hæstv. forseti. Ekki skorti á yfirlýsingarnar hjá hæstv. ráðherrum í ríkisstjórninni um þær mótvægisaðgerðir sem átti að kynna áður en þing kæmi saman, þær yrðu flottar. En að öllum öðrum ólöstuðum átti hæstv. iðnaðarráðherra mestan þátt þar í máli með mjög digrum yfirlýsingum á sumarmánuðum. Það átti að flytja 80 opinber störf á Vestfirði. Glæsilegustu mótvægisaðgerðir Íslandssögunnar. Hvar eru þessi 80 störf í dag? Hafa þau litið dagsins ljós? Hvað með aðra landshluta sem glíma við sambærileg vandamál og Vestfirðir? Eiga þau svæði ekki rétt líka á því að opinber störf verði sett í viðkomandi byggðarlög?

Hæstv. forseti. Það er ljótur leikur sem hæstv. iðnaðarráðherra hefur leikið. Hann hefur nefnilega vakið upp væntingar í hinum dreifðu byggðum. Ríkisstjórnin hefur svikið sjávarbyggðirnar. En hverjar eru hinar raunverulegu mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar? Jú, Samfylkingin er að vinna að því með samþykki sjálfstæðismanna að gera tillögur sem eru alger uppgjöf fyrir vandanum. Það á að borga

fólki fyrir að flytja úr sjávarbyggðunum. Það á að borga fólkinu, alger uppgjöf fyrir vandanum. Og hvað kemur svo í ljós í fjárlagafrumvarpinu sem hin nýja glæsilega ríkisstjórn hefur kynnt? Það á að afnema flutningsjöfnun á olíu og bensíni. Hvers lags skilaboð eru það til hinna dreifðu byggða? Flutningsjöfnunarsjóður hefur greitt bensín Þórshafnarbúa niður um 3,30 kr. Þó er verðið þar miklu hærra en á höfuðborgarsvæðinu. Dísilolíuna niður um 2,20 kr. Var verðið á eldsneyti á landsbyggðinni ekki nógu hátt fyrir? Hvers lags aðgerðir eru þetta sem ríkisstjórnin er að boða hér? Sem þingmaður allrar þjóðarinnar, landsbyggðarinnar og höfuðborgarsvæðisins get ég ekki setið þegjandi undir þessu. Við getum ekki aukið óréttmætið og gliðnunina á milli þjóðfélagshópa hér með þeim hætti sem raun ber vitni. Og það er í raun og veru ótrúlegt að ný ríkisstjórn skuli telja að það eigi að vera forgangsmál að hækka eldsneytisverð á landsbyggðinni.

Hæstv. forseti. Hæstv. iðnaðarráðherra kom í umræðuna og sagði að Framsóknarflokkurinn hefði vantrú á landsbyggðinni. (**Gripið fram í:** Fjármálaráðherra.) Tillögur Framsóknarflokksins á mótvægisaðgerðum, raunverulegum mótvægisaðgerðum sýna að Framsóknarflokkurinn hefur trú á landsbyggðinni. Framsóknarflokkurinn hefur hins vegar mikla vantrú á þeirri ríkisstjórn sem nú er að hefja störf.

[15:17]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það var athyglisvert að fylgjast með umræðum hér í dag um mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar vegna niðurskurðar á þorskkvóta. Það eina sem vinstri grænir tala um er skortur á samráði við sveitarfélögin. (Gripið fram í.) Ég efast um að meira samráð hafi verið haft við sveitarfélögin í öðrum málum á undanförnum árum en gert var í þessu máli. Nánast hvert einasta sveitarfélag sem þetta mál snertir hefur sent inn tillögur til ríkisstjórnarinnar (Gripið fram í.) sem farið hefur verið eftir og tillit tekið til.

Það eina sem Grétar Mar Jónsson hefur til málanna að leggja eru fullyrðingar og gífuryrði um að þessi aðgerðin eða hin gagnist ekki þessum eða hinum. Ég leyfi mér að fullyrða að hv. þingmaður veit nákvæmlega ekkert um hvað hann er að tala. Allar þessar aðgerðir gagnast einhverjum af þeim sem í hlut eiga.

Framsóknarflokkurinn, sem er nýstiginn út úr ríkisstjórn, kemur hins vegar mjög sterkur til leiks miðað við aðra flokka stjórnarandstöðunnar. Hann setur fram tillögur, mér liggur við að segja fullbúnar tillögur, sem hann leggur með sér í umræðuna. Ekki er annað hægt að segja um þær tillögur en að þær séu að flestu leyti ágætar enda eru þær allar í sama dúr og tillögur ríkisstjórnarinnar, fjalla um nákvæmlega sömu atriði og tillögur ríkisstjórnarinnar.

Hins vegar eru þær á sama veg og maður hefur margsinnis áður upplifað hjá stjórnarandstöðunni, eini munurinn á þeim og tillögum ríkisstjórnarinnar er að þar er um að ræða yfirboð. Á sama tíma talar fulltrúi flokksins í fjárlaganefnd um það að ríkisstjórnin komi fram með þenslufjárlög.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson telur ákvarðanirnar mjög umdeildar. Hann er greinilega ekki á sama máli og formaður flokksins sem sagði: Við vildum líka ganga til mikils niðurskurðar, bara ekki alveg á sama hátt og ríkisstjórnin vildi gera. Greinilega ekki alveg sami taktur hjá þeim félögum og ég kannaðist við áður. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson talaði líka um flutningssjóð olíuvara, að hann skipti máli í þessu sambandi vegna þess að verið er að gera breytingar á honum í fjárlagafrumvarpinu.

Fyrir einum þremur árum stóðum við saman að því að leggja niður svipaðan sjóð um flutningsjöfnun á sementi. Það tókst ágætlega og flutningsverð og verð á sementi lækkaði við þá breytingu. (**JBjarn:** Á Vestfjörðum? Nei.) Við skulum sjá til hvort sú aðgerð sem boðuð er í fjárlagafrumvarpinu hefur ekki sömu áhrif.

Þær tillögur og þær aðgerðir sem lagt er upp með til að vega upp á móti þorskniðurskurði eru vel ígrundaðar, þær hafa ákveðin markmið. Markmiðin eru þau að hjálpa þeim sem verða fyrir þessum breytingum, hjálpa þeim að fá ný störf, hjálpa þeim til að búa sig undir ný störf og hjálpa sveitarfélögunum til að skapa ný störf í byggðarlögunum og viðhalda því framkvæmdastigi og þeirri þjónustu sem þar þarf að vera þrátt fyrir niðurskurðinn. Við skulum vona að okkur takist að lögfesta tillögurnar tímanlega á þessu þingi til þess að þær geti farið í gang og þá geta þær — jafnvel þó að að einhverju leyti sé meiningarmunur um magn á milli ríkisstjórnarinnar og Framsóknarflokksins — (Forseti hringir.) farið að hafa áhrif í þá veru sem við erum sammála um.

[15:21]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Fyrir allmörgum árum sagði mér margfróð kona að Davíð Oddsson, fyrrum forsætisráðherra, hefði lýst því yfir í upphafi ríkisstjórnarferils síns 1991 að byggðastyrkir væru ekki á dagskrá ríkisstjórnar hans. Við það fyrirheit hefur Sjálfstæðisflokkurinn staðið upp á punkt og prik í fjögur kjörtímabil.

En landsbyggðarfólk er hvorki að biðja um styrki né ölmusu. Það krefst þess einungis að sitja við sama borð og aðrir landsmenn og á rétt á því samkvæmt stjórnarskránni. Hver var staða landsbyggðarfólks fyrir kvótaskerðinguna? Jú, fjölmargir þeirra njóta ekki háhraðatenginga og ekki farsímaþjónustu, sem er þó grundvöllur menntunar og reksturs í dag. Ríkisstjórnarár Sjálfstæðisflokksins eru vörðuð af sviknum loforðum í samgöngumálum og er jafnvel svo að íbúum sumra sjávarbyggða eru búnir átthagafjötrar lélegra samgangna. Dæmi er um að ungur drengur hafi teppt netsamband við heilt byggðarlag í þrjá tíma meðan hann var að hala niður kvikmynd af netinu.

Heilsugæsla á landsbyggðinni hangir víða á bláþræði, aðbúnaður aldraðra og hreppaflutningar eru til skammar og skólamál vanrækt. Flest sveitarfélög á landsbyggðinni bjuggu fyrir við fjársvelti vegna þess að þeim voru ekki úthlutaðir nógir tekjustofnar eða þá að búið var að fela þeim verkefni sem ekki var gert ráð fyrir tekjustofnum til.

Það vita líka allir að íbúar á landsbyggðinni búa yfir miklum krafti og hugmyndaauðgi til athafna. Þeir hafa á takteinum fullt af hugmyndum til nýsköpunar, til atvinnuuppbyggingar. En þeir koma þeim ekki í framkvæmd vegna okurvaxta og vegna þess að einokunarbankarnir sinna þeim ekki. Hvaða heilbrigður rekstur ber 20% raunvexti? Eina

von landsbyggðarinnar er að Byggðastofnun verði stórefld og veiti þolinmótt fjármagn á heilbrigðum vöxtum til langs tíma. Tólf hundruð milljónir til Byggðastofnunar er eins og að pissa í skóinn sinn, það dugir ekki til. (Gripið fram í.)

Horfa verður til fleiri þátta en kvótaskerðingar. Fiskveiðistjórnarkerfið hefur brugðist, það er gjaldþrota. Í stað verndunar og eflingar nytjastofna er þorskstofninn í sögulegu lágmarki og fróðir menn segja að alls engin vissa sé fyrir því að þessi ákvörðun, með óbreyttum veiðiaðferðum, með veiðum á óbreyttri veiðislóð, með veiðum á óbreytt veiðarfæri, bjargi nokkru án hliðaraðgerða. Það liggur fyrir að í stað traustrar atvinnu er stórfellt atvinnuleysi hjá sjómönnum og í stað traustrar byggðar í landinu er fólksflótti. Reynslan sýnir að brýn þörf er á allsherjarendurskoðun.

Þeir milljarðar sem veita á í mótvægisaðgerðir upp í umræddа 20–40 milljarða kr. skerðingu, 6,5 milljarðar, eru ekki neitt. Þetta er eins og blaut tuska framan í landsbyggðina. Þessar hálfkáksaðgerðir eru enn ömurlegri fyrir þá sök að vitlaust er forgangsraðað í þjóðfélaginu og þær eru ömurlegar fyrir þá sök að afgangur af ríkissjóði á þessu ári umfram fjárlög er milli 60 og 70 milljarðar. Það var borð fyrir báru til að gera miklum mun betur.

Það sem ég hef sagt hér sýnir og sannar að Sjálfstæðisflokkurinn hefur engan vilja til að tryggja byggð í öllu landinu og til að íbúar landsbyggðarinnar njóti jafnræðis á við aðra. Mótvægisaðgerðirnar megna ekki að koma í veg fyrir þá stórfelldu viðbótarbyggðaröskun og fólksflótta sem blasir við, megna það alls ekki. Grípa hefði þurft til aðgerða í stíl við þær sem gripið var til 1971 þegar fólk flúði landsbyggðina og flúði land. (Forseti hringir.) Það er ekki verið að gera það með þessum mótvægisaðgerðum.

[15:26]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Frú forseti. Við ræðum hér í dag mótvægisaðgerðir vegna skerðingar á kvóta og málshefjandi er formaður Framsóknarflokksins sem hefur nú skipt um ham.

Ég ætla aðeins að rifja það upp að þegar ég kom til leiks í pólitíkinni fyrir ári ferðaðist ég mikið um Norðvesturkjördæmið og fór að skoða ástandið þar. Og að hvaða niðurstöðu komst ég? Ákveðna þætti á landsbyggðinni þurfti að lagfæra. Það voru samgöngur, það voru menntun og þjónusta og það voru fjarskipti. Þá höfðu stjórnað landinu þeir flokkar sem við þekkjum til og formaður Framsóknarflokksins verið þar í forustuliði. Á norðvestursvæðinu nam fækkun íbúa tugum prósenta. Þannig var staðan. Við bjuggum við fiskveiðistjórnarkerfi sem hafði í för með sér að nú þarf að grípa til sérstakra aðgerða til þess að vernda þorskstofninn. Í upphafi þessa stjórnarsamstarfs stöndum við frammi fyrir því að þurfa að skera þorskkvótann niður um 30%.

Það náðist samkomulag um það í ríkisstjórninni við stofnun hennar að það skyldi vera eitt af forgangsverkefnunum — til að auka jafnrétti og jafnræði í landinu — að efla landsbyggðina og grípa til mótvægisaðgerða til að reyna að snúa við þeirri þróun sem Framsókn átti þátt í. Ég treysti á að mikil einlægni búi þar að baki, að minnsta kosti er svo af hálfu Samfylkingarinnar, og þess vegna sjáum við forgangsverkefnin í samgöngum, fjarskiptum og menntamálum. Þess vegna er ég líka sáttur við þær mótvægisaðgerðir sem hér hafa verið kynntar. Þær eru liður í því að styrkja grunngerð samfélagsins til lengri tíma og búa þannig í haginn að við getum með nokkuð góðri samvisku sagt að landsbyggðin búi við sömu kjör og höfuðborgarsvæðið, að fólk á landsbyggðinni búi við sömu kjör og aðrir landsmenn.

Við höfum búið við mikla þenslu sem hefur skapað misrétti. Það er okkar að snúa dæminu við og það er reynt með mótvægisaðgerðunum. Hvort það tekst eða ekki er í höndum þingsins og það skiptir okkur miklu máli að allir flokkar standi þar saman að verki, leggist á árar og reyni að fylgja því eftir að landsbyggðin fái forgang, ekki aðeins í mótvægisaðgerðunum heldur líka í fjárlagafrumvarpinu öllu.

Einn af kostunum við mótvægisaðgerðirnar er einmitt það sem sumir hafa gagnrýnt þær hvað mest fyrir, þ.e. að ekki er allt njörvað niður í fyrstu lotu. Það er enginn hér í þessum sal sem veit nákvæmlega hvað bíður landsbyggðarinnar í framhaldi af kvótaskerðingunni. Þess vegna er svo mikilvægt að vera tilbúinn til að grípa inn í og koma með viðbótaraðgerðir þegar komið er fram á kvótaárið, þegar við sjáum hvernig niðurskurðurinn verður. En einmitt vegna fiskveiðistjórnarkerfisins má búast við að flutningur verði á kvóta sem getur þýtt að aðgerðirnar komi með öðrum hætti niður á byggðunum en nú er reiknað með.

Í tillögunum, eins og ég sagði áður, er fjallað um samgöngur, fjarskipti og menntun. Við sjáum hvernig reynt er að efla og styrkja sveitarfélögin, það eru þau sem koma fyrst að varðandi þjónustu við einstaklingana, það eru þau sem verða að grípa inn í og hjálpa þar sem atvinnuleysi verður. Það eru þau sem verða að bregðast við stöðu fólks á hverjum tíma. Þessi sveigjanleiki í mótvægistillögunum skiptir miklu máli og það er verkefni okkar þingmanna, þegar við förum að fjalla um fjárlögin, að setja landsbyggðargleraugu á allar framkvæmdir sem fara í gang og skoða með hvaða hætti við getum hlúð að landsbyggðinni og staðið við það ákvæði í stjórnarsáttmálanum að jafnræði gildi í landinu.

[15:30]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ríkisstjórnin sá hvorki fyrir það alvarlega ástand sem skapaðist á landsbyggðinni þegar hún ákvað að fara að mjög svo hæpnum tillögum Hafrannsóknastofnunar um niðurskurð á þorskafla um 60 þús. tonn á nýbyrjuðu fiskveiðiári né að uppsagnir fiskvinnslufólks hæfust á fyrstu mánuðum fiskveiðiársins.

Formaður Samtaka fiskvinnslustöðva segir að hátt í þúsund manns verði sagt upp störfum á næstu 6–12 mánuðum í sjávarbyggðunum. Svokallaðar mótvægisaðgerðir koma að sáralitlu leyti því fólki til góða sem missir vinnuna, þ.e. sjómönnum og fiskvinnslufólki. Í þjónustugreinum sjávarútvegs dregur einnig úr þjónustu og störfum heldur áfram að fækka hjá iðnaðarmönnum í vélsmiðjum, tækja- og rafmagnsverkstæðum, slippum og dráttarbrautum. Landsbyggðarfólki hefur nú verið boðinn flutningsstyrkur til að flytjast búferlum frá sinni heimabyggð í stað þess að efla atvinnu á stöðunum. Einar Kristinn Guðfinnsson sjávarútvegsráðherra, landsbyggðarmaður og þingmaður Norðvesturkjördæmis, kjördæmis sem mest hefur átt undir högg að sækja um þessar mundir, stendur nú fyrir fólksflutningum

frá landsbyggðinni með ótrúlegri ákvörðun um 130 þús. tonna þorskafla. Sveitarstjórnir vítt og breitt um landið hafa ályktað um að þessar svokölluðu mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar gerðu sáralítið gagn og minnst gagnvart því fólki sem er að missa vinnuna, sjómönnum og fiskvinnslufólki.

Í fréttum Ríkisútvarpsins um daginn sagði að það vantaði 20 þúsund manns á höfuðborgarsvæðið þar sem allt er að springa vegna þenslu og stórfelldra íbúðabygginga. Húsin spretta upp og það vantar fólk í þau. Er ríkisstjórnin e.t.v. að bregðast við þeim vanda? Styrkir það byggðir landsins að greiða fólki fé fyrir að flytjast þaðan, er þetta hin nýja byggðastefna ríkisstjórnarinnar? Hefur ríkisstjórnin hugleitt hvar það fólk er statt í lífinu sem þarf að flytjast búferlum frá heimahögum sínum bæði vegna rangra ákvarðana stjórnvalda í fiskveiðistjórn og aðgerðaleysis í atvinnumálum?

Íbúðarhús þessa fólks og aðrar eignir á stöðunum seljast ekki á raunvirði og á nýjum stað sem ríkisstjórnin vill að fólkið verði flutt til þarf það að byrja upp á nýtt eins og landnemarnir í Vesturheimi forðum. Framkoma ríkisstjórnarinnar gagnvart fólkinu í sjávarbyggðunum vítt og breitt um Ísland er ósanngjörn og ómanneskjuleg á allan hátt. Fyrrum sjávarútvegsráðherrar, þeir Lúðvík Jósepsson og Matthías Bjarnason, svöruðu á sinni tíð tillögum fiskifræðinga um að þorskstofninn væri að hruni kominn efnislega á þá leið að það stæði ekki til að drepa fólkið og friða þorskinn. Sömu afstöðu tók Halldór Ásgrímsson haustið 1983, að sjávarbyggðirnar yrðu að halda velli og þess vegna yrði ekki farið að ýtrustu kröfum fiskifræðinga þá varðandi niðurskurð þorskafla.

Aðeins sjávarútvegsráðherrar síðustu ára, þeir Þorsteinn Pálsson, Árni M. Mathiesen og nú Einar Kristinn Guðfinnsson, fara þessa leið. Niðurskurðurinn undanfarin ár hefur engum árangri skilað. Við höfum ekki notið ávaxtanna af þeim niðurskurði sem sjávarútvegsmálaráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafa ákveðið. Þar má byrja á að rifja upp niðurskurðinn í þorskveiðunum á árunum 1992–1995. Staðreyndin er sú að það eru aðrar ástæður, m.a. mjög illa hannað kvótakerfi sem vegur að þorskstofninum og vegur að byggðum landsins. Við verðum að snúa af þeirri braut og við verðum einnig að tryggja að þorskstofninn hafi nægjanlegt æti. Þá mun okkur farnast betur.

[15:34]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það vekur athygli mína við þessa umræðu að enn gerist það að hæstv. sjávarútvegsráðherra fær ekki að tala. Hér situr hann hjá. Þeir forsætisráðherra mættu hvorugir þegar mótvægisaðgerðirnar voru kynntar. Ég hef haldið því fram að hann, drengurinn af Vestfjörðum, hafi orðið undir í ríkisstjórninni. Hann trúði því að gerðar yrðu ákveðnar mótvægisaðgerðir sem mundu gagnast til að koma til móts við byggðirnar. Þetta vekur athygli.

Það er rétt sem hér hefur komið fram, hæstv. forsætisráðherra, það fer engum vel að vera í fýlu og vondu skapi og ég vona að ég sé það ekki en ég er að tala hér um dauðans alvöru, mikið mál sem mun bitna á byggðunum. Eins og mér fer það illa að vera í vondu skapi fer hæstv. forsætisráðherra mjög illa að snúa út úr. Það er ekki réttur svipur. Hann reyndi að hæða tillögur Framsóknarflokksins en þar segir: „Beinar aðgerðir til stuðnings sjómönnum og launafólki, nám á launum.“

Hefur forsætisráðherra heyrt áður um nám á launum? (**Iðnrh.:** Hver var ráðherra ...?) Nei. Þá gæti það gerst í þeim efnum, hæstv. byggðamálaráðherra, að starfsmaður, sjómaður, fiskverkafólk, og fyrirtæki sæju sér leik á borði að fresta uppsögn, notaði fjórar vikur til að fara til náms á einhverju sviði eða í endurmenntun. Þetta eru ekki einhverjar gamaldags aðgerðir, forsætisráðherra, þetta er þekkt aðferð í nútímanum og hluti af tillögum ríkisstjórnarinnar miðar líka að endurmenntun. Þetta er því hreinn og beinn útúrsnúningur, hæstv. forsætisráðherra, sem fer illa í svona umræðu. Ég bið þig um að lesa þetta, þetta er upp á 1,2 milljarða og 150 milljónir til að fólk geti farið á námskeið.

Ég vil hins vegar þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir hans innlegg í þessa umræðu. Ræðan var að hluta til málefnaleg. Hann virti þá viðleitni okkar framsóknarmanna að koma með konkret tillögur sem eru 4 til 5 milljörðum hærri og margar ganga til beinni verka, hefðu róað útgerðarfyrirtækin, fólkið í byggðunum og komið að verulegu gagni. Ég þakka fyrir þessi ummæli. Um leið segi ég náttúrlega við hæstv. fjármálaráðherra, hæstv. ráðherra var að grobba sig af því að hann hefði fundið 49 milljarða óvænt, tekjurnar væru slíkar, og það flóði upp úr öllum döllum hjá hæstv. fjármálaráðherra. Byggðasvæðin sem nú eiga í miklum erfiðleikum í tvö, þrjú ár valda því ekki þenslu, hagvöxtur er í mínus í þessum byggðarlögum. (**Gripið fram í:** Arfleifð Framsóknar.) Nei, þorskurinn er ekki arfleifð Framsóknar. Þess vegna hefði verið auðvelt að koma að með meiri og myndarlegri hætti og ég er að hvetja ríkisstjórnina til þess.

Ég spái því að hæstv. sjávarútvegsráðherra eigi líka eins og hvað hvalamálið varðar, þegar hann sneri frá því, eftir að snúa frá þessari vitlausu ákvörðun og tilkynna það, vonandi, að staðan í sjónum sé betri en útlit er fyrir og hann eigi eftir að auka þessar tillögur upp í 150 þús. tonn. Það mun hjálpa okkur í ýsuveiðum og ufsaveiðum eins og ég hef getið hér og það mundi hjálpa byggðarlögunum mjög.

Ég ætla ekki að fara að karpa hér við hinn glaða hæstv. byggðamálaráðherra sem telur lífið skemmtilegt, sem það er, en mér finnst samt sem áður að menn geti ekki talað af gáleysi um svona stórt mál. Við erum öll sammála um að okkur er mikið í mun að halda landinu í byggð, öllum sem hér erum, og þess vegna hélt ég að hæstv. (Forseti hringir.) ríkisstjórn mundi leggja mikið á sig. Því miður eigum við framsóknarmenn ekki lýsingarorðin sem nú blasa við í öllum fjölmiðlum. Það eru sjálfstæðismenn, (Forseti hringir.) jafnaðarmenn, sveitarstjórnarmenn og útgerðarmenn (Forseti hringir.) sem eru undrandi og hryggir yfir tillögum ríkisstjórnarinnar. Ég bið hæstv. forsætisráðherra að lokum að endurskoða þessar tillögur og gera þær öflugri.

[15:39]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Í gegnum árin og aldirnar hefur iðulega orðið aflabrestur á Íslandsmiðum og þeir sem hafa átt afkomu sína undir sjávarútvegi hafa þurft að glíma við slíkan vanda ítrekað. Það sem við erum að gera með þessum

ráðstöfunum, í kjölfar mikilvægrar ákvörðunar sem tekin var um að minnka aflaheimildirnar, er að koma til móts við fólk sem er í sambærilegri aðstöðu og oft hefur verið hér áður fyrr á árum.

Það er talið að tekjusamdrátturinn í þjóðfélaginu vegna þeirrar ákvörðunar að minnka þorskkvótann geti verið á bilinu 10–15 milljarðar árlega nettó þegar búið er að draga frá kostnaðinn við að afla teknanna. Þær aðgerðir sem við höfum kynnt hérna eru upp á u.þ.b. 11 milljarða yfir tvö til þrjú ár og mörgum finnst vel í lagt. Sú gagnrýni hefur komið frá ýmsum hagfræðingum, sem mikið hefur verið vitnað til hér í dag, að það sé vel í lagt. Það er mjög athyglisvert að heyra t.d. fulltrúa Vinstri grænna segja hér í dag: Það var borð fyrir báru til að gera miklum mun betur. Hann hefur greinilega ekki hlustað á formann sinn fyrr í dag sem kvartar yfir óráðsíu og allt of mikilli útþenslu og miklum ríkisútgjöldum. (**Gripið fram í:** Forgangsraða ...)

Málið er eftirfarandi: Hér er verið að taka mjög mikilvægar ákvarðanir um framtíð þorskstofnsins. Það er verið að lina þjáningar þeirra sem mestan hlut eiga að máli til að hjálpa þeim að komast í gegnum þrengingar á meðan þorskstofninn er í þessari lægð og öll hljótum við að vona að hann nái sér á strik á nýjan leik. Sveigjanleikinn í íslenskum sjávarútvegi er nú mikill, fyrirtækin eru gríðarlega öflug og ég hef fulla trú á að þau muni geta endurskipulagt starfsemi sína á þessu erfiðleikatímabili og komi heil og ósködduð út úr því þó að auðvitað verði þetta mörgum erfitt. Enginn dregur það í efa og eins og sjávarútvegsráðherra hefur sagt og ég hef líka sagt að þessar aðgerðir geta ekki komið beint í staðinn fyrir 60 þús. tonn af þorski. Þær geta aldrei runnið beint í vasana á sama fólki og þarna á hlut að máli, það er óframkvæmanlegt. Hins vegar er verið að byggja hér upp betri innviði í samfélaginu, fjölga menntunartækifærum, búa til ný atvinnutækifæri með ýmsum hætti til að koma til móts m.a. við fiskvinnslufólkið og sjómennina til að milda þetta högg. Það er auðvitað fáránlegt þegar menn tala um það af einhverri sérstakri meinbægni að ríkisstjórnin hafi gripið til þessara ráðstafana út af landsbyggðarfjandsamlegri stefnu hennar. Sú rödd hefur sem betur fer ekki verið hávær í þessum sal í dag en við höfum heyrt annars staðar frá því að sú ákvörðun var kynnt að þarna sé ríkisstjórninni rétt lýst, nú sé hún að fylgja eftir stefnu sinni um að ráðast sérstaklega á landsbyggðina. Það er auðvitað algjörlega af og frá. Með þessum mótvægisaðgerðum erum við að vinna frekar úr þessu máli, eins og heitið var í upphafi, innan skynsamlegra marka. Það verður auðvitað að hafa í huga heildarsamhengi hlutanna, heildartölurnar í þessu máli og ég fór með þær áðan. Síðan getur hver og einn reiknað fyrir sig.

[15:43]

Útbýting:

Erfðabreyttar lífverur, 71. mál, fsp. ÞBack, þskj. 71.

Íslenska friðargæslan, 74. mál, fsp. SJS og ÖJ, þskj. 74.

Íslenska táknmálið, 12. mál, frv. KaJúl o.fl., þskj. 12.

Lagaákvæði um almenningssamgöngur, 23. mál, frv. ÁI og ÁÞS, þskj. 23.

Lánamál og lánakjör einstaklinga, 20. mál, þáltill. JM o.fl., þskj. 20.

Lífríki Hvalfjarðar, 73. mál, fsp. JBjarn, þskj. 73.

Málefni lesblindra, 70. mál, fsp. AtlG, þskj. 70.

Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, 13. mál, þáltill. ÁI o.fl., þskj. 13.

Réttindi samkynhneigðra, 18. mál, frv. KolH o.fl., þskj. 18.

Stjórnarskipunarlög, 24. mál, frv. SF o.fl., þskj. 24.

Vernd fyrir þolendur heimilisofbeldis, 68. mál, fsp. KolH, þskj. 68.

Vernd til handa fórnarlömbum mansals, 69. mál, fsp. KolH, þskj. 69.

Vottaðar lífrænar landbúnaðarvörur, 72. mál, fsp. ÞBack, þskj. 72.

Fundi slitið kl. 15:45.

---

4. FUNDUR

fimmtudaginn 4. okt.,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

Fjárlög 2008, stjfrv., 1. mál, þskj. 1. — 1. umr.

Tilkynning um varaþingmenn.

[10:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hafa bréf þriggja þingmanna, þeirra Arnbjargar Sveinsdóttur, Steingríms J. Sigfússonar og Árna Páls Árnasonar, um að þau séu á förum til útlanda í erindum Alþingis til að sækja allsherjarþing Sameinuðu þjóðanna í New York í Bandaríkjunum frá og með mánudeginum 8. október.

Samkvæmt þessum bréfum taka sæti frá og með þeim degi þau Þorvaldur Ingvason fyrir Arnbjörgu Sveinsdóttur, Björn Valur Gíslason fyrir Steingrím J. Sigfússon og Guðmundur Steingrímsson fyrir Árna Pál Árnason.

Þegar varamenn koma til þings við upphaf þingfundar þriðjudaginn 9. október skulu tveir þeirra, þ.e. Þorvaldur Ingvason og Guðmundur Steingrímsson, sem ekki hafa áður tekið sæti á Alþingi, undirrita drengskaparheit skv. 2. gr. þingskapa.

Tilhögun þingfunda.

[10:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að það hefur orðið að samkomulagi milli þingflokka að þingfundur 12. október nk. falli niður. Þess í stað verður þingfundur eitthvað fram á kvöld fimmtudaginn 11. október.

[10:34]

Útbýting:

Aðgerðaáætlun um íslenskukennslu fyrir innflytjendur, 28. mál, þáltill. KJak o.fl., þskj. 28.

Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, 34. mál, þáltill. SF o.fl., þskj. 34.

Breyting á lagaákvæðum um húsafriðun, 33. mál, frv. ÁÞS o.fl., þskj. 33.

Brottfall laga um búnaðargjald, 31. mál, frv. PHB o.fl., þskj. 31.

Efling rafrænnar sjúkraskrár, 29. mál, þáltill. VS o.fl., þskj. 29.

Háskóli á Ísafirði, 30. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 30.

Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, 32. mál, þáltill. ÁRJ, þskj. 32.

Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, 7. mál, þáltill. ÁÓÁ o.fl., þskj. 7.

Stjórn fiskveiða, 25. mál, frv. GAK o.fl., þskj. 25.

Umferðarlög, 27. mál, frv. SVÓ, þskj. 27.

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, 76. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 76.

Fjárlög 2008, 1. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 1.

[10:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Áður en umræðan hefst vill forseti geta þess að samkomulag er á milli þingflokkanna um ræðutíma í umræðunni, sbr. 2. mgr. 72. gr. þingskapa, og hún verður eins og á síðasta þingi. Ræðutíminn er sem hér segir: Ráðherra hefur 35 mínútur í framsögu, síðan 15 mínútur og í þriðja lagi 10 mínútur. Talsmenn þingflokka hafa 20 mínútur í fyrstu umferð og síðan tvisvar sinnum 10 mínútur. Aðrir þingmenn hafa 10 mínútur tvívegis. Enn fremur er samkomulag um að andsvör verði leyfð frá upphafi umræðunnar, þó þannig að í fyrstu umferð verður aðeins talsmönnum þingflokkanna og fjármálaráðherra heimilt að veita andsvör. Það er mjög mikilvægt að hv. þingmenn átti sig á þessu. Gert er ráð fyrir að umræðu ljúki síðar í dag eða í kvöld eftir atvikum.

[10:37]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til fjárlaga fyrir árið 2008 sem er 1. mál þessa þings og fyrsta fjárlagafrumvarp nýrrar ríkisstjórnar.

Ríkisfjármálin eru í eðli sínu þannig að nokkurn tíma tekur að breyta um stefnu enda á fjárlagaferli hvers árs sér umtalsverðan aðdraganda. Þá er ekki laust við að samsetning og umfang gjalda og tekna hverju sinni sé háð ákvörðunum sem teknar hafa verið á fyrri árum.

Hin nýja ríkisstjórn setur þó mark sitt á ríkisfjármálin með þessu frumvarpi. Í fyrsta sinn verður í kjölfar þessa frumvarps lagður fram rammi um forgangsröðun útgjalda yfir kjörtímabilið í heild. Þar mun áherslum í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar verða hrundið í framkvæmd. Er áætlað að slík rammafjárlög verði lögð fram á komandi vorþingi. Þá mun ríkisstjórnin taka upp nýtt og bætt verklag við fjárlagagerð og framkvæmd fjárlaga með það að markmiði að sýna aukna ráðdeild og taka frávik frá fjárlögum fastari tökum en hingað til hefur verið gert. Mun ég koma betur að þeim áformum síðar en fyrst mun ég í stuttu máli rekja helstu forsendur frumvarpsins.

Ríkisfjármálin standa á óvenjutraustum grunni og er áætlað að ríkissjóður verði rekinn með ríflega 30 milljarða kr. afgangi á næsta ári. Ríkisfjármálum verður því áfram beitt til aðhalds þrátt fyrir mikið átak í samgöngubótum og þrátt fyrir að til komi tímabundin útgjöld vegna mótvægisaðgerða til að mæta samdrætti í þorskafla. Fyrri spár gerðu ráð fyrir tæplega 5 milljarða tekjuhalla á næsta ári og að gengið yrði á innstæður ríkissjóðs hjá Seðlabanka Íslands. Þess í stað er nú gert ráð fyrir áframhaldandi lækkun skulda og að staðan við Seðlabanka batni enn. Ríkisfjármálastefnan er því ábyrg þótt nauðsynlegt sé að auka útgjöld tímabundið vegna ytri aðstæðna og til að byggja upp innviði samfélagsins. En mikilvægt er að innviðir hagkerfisins þróist í takt við þarfir efnahagslífsins því annars er hætt við að kostnaður í atvinnustarfsemi aukist og það dragi úr hagvaxtargetu til lengri tíma litið.

Eins og sjá má á gjaldalið frumvarpsins eru áherslumál ríkisstjórnarinnar að efla háskólamenntun og rannsóknir, treysta velferðarkerfið og stórauka framlög til samgöngumála. Á sama tíma er það stefna ríkisstjórnarinnar að stuðla að auknu jafnvægi í efnahagsmálum. Verða því umbætur í mennta- og velferðarmálum teknar í öruggum skrefum á kjörtímabilinu og vandlega undirbúnar. Í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar verður dregið úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu til hagsbóta fyrir aldraða og öryrkja. Fyrstu skrefin hafa þegar verið stigin með þeirri samþykkt alþingis í sumar að afnema skerðingu lífeyris almannatrygginga vegna atvinnutekna 70 ára og eldri. Koma áhrif þess fram í fjárlagafrumvarpi ársins 2008. Þá er gert ráð fyrir átaki í málefnum geðfatlaðra og kostnaði við stefnumörkun í málefnum barna og ungmenna.

Útreikningar á svonefndri kerfislægri afkomu ríkissjóðs sýna að svigrúm er til að lækka skatta án þess að stefna afkomu ríkissjóðs í langvarandi halla, sem mundi krefjast niðurskurðar útgjalda. Skattalækkanir verða tímasettar miðað við markmið um stöðugleika í efnahagsmálum. Átak í samgöngumálum er hins vegar að stórum hluta tímabundin aðgerð til að mæta auknum kröfum og þeirri öru þróun sem er í flutningum og ferðum með fjölbreyttara atvinnulífi og hærri tekjum landsmanna. Átakinu er sérstaklega beint á þau svæði þar sem hagvöxtur hefur verið lítill. Bættar samgöngur eru forsenda hagvaxtar og mega flöskuhálsar ekki hamla þróun atvinnulífs og byggða auk þess sem bættar samgöngur stytta ferðatíma, draga úr slysum og geta minnkað losun gróðurhúsalofttegunda.

Staðan er góð og að mörgu leyti er bjart fram undan í efnahagsmálum. Þá benda framreikningar til þess að staða ríkissjóðs verði áfram góð, en horfurnar geta breyst og verður ríkisfjármálunum beitt til sveiflujöfnunar í samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar um aukinn stöðugleika í efnahagsmálum. Aðkoma ríkissjóðs að sveiflujöfnun er tvíþætt. Annars vegar bregðast fjármál ríkisins fljótt við ófyrirséð-

um breytingum í efnahagslífinu. Eins og komið hefur fram hafa sjálfvirkir sveiflujafnarar dregið úr ójafnvægi í núverandi uppsveiflu og átt þátt í að skila ríkissjóði meiri afgangi en reiknað var með. Hins vegar getur ríkisstjórnin gripið til sértækra ráðstafana gerist þess þörf.

Ljóst er að efnahagslífið er sífellt háðara ytri aðstæðum og því sem gerist í alþjóðlegum efnahagsmálum. Er það hluti af þeim breytingum sem orðið hafa á atvinnulífinu í tengslum við breytingar á skipulagi hagkerfisins og alþjóðavæðingu þess undanfarin ár. Aðstæður á alþjóðlegum fjármálamörkuðum hafa haft mikil áhrif á þróun mála að undanförnu og munu líklega hafa talsverð áhrif á þróun efnahagsmála hér á landi á komandi árum.

Eins og endranær fylgir nokkur óvissa nýrri þjóðhagsspá. Fjármálaráðuneytið hefur reiknað fráviksdæmi frá meginspá þar sem þjóðhagsleg áhrif tveggja óvissuþátta eru metin með þjóðhagslíkani. Annars vegar er gert ráð fyrir að gengi íslensku krónunnar veikist um 20% og hins vegar er reiknað með að ráðist verði í byggingu nýs álvers og tengdra orkuvera. Niðurstöður þeirra útreikninga sýna að hagkerfið ræður vel við slíkar breytingar þótt það kalli fram tímabundið aukið ójafnvægi. Verðbólguhorfur mundu versna á næstu árum ef kæmi til gengisfellingar en á móti mundi viðskiptahallinn hverfa. Hagvöxtur mundi aukast fyrst um sinn og atvinnuleysi minnka. Með nýju álveri mundi hagvöxtur, verðbólga og viðskiptahalli aukast en atvinnuleysi minnka.

Ef málin þróast á annan veg en gert er ráð fyrir í frumvarpinu mun afkoma ríkissjóðs breytast í takt við það og ríkissjóður hafa áhrif til að draga úr hagsveiflum. Þá má nefna að ef frekari óróa verður vart á alþjóðlegum fjármálamörkuðum er ríkissjóður í sterkri stöðu til að mæta því. Við slíkar aðstæður getur ríkisstjórnin einnig hrundið áformum um samgöngubætur hraðar í framkvæmd.

Íslenskt atvinnulíf hefur einkennst af þrótti, frumkvæði og snerpu og er undirstaða aukinna tekna heimila og ríkissjóðs. Tekjuáætlun ríkisins hefur verið endurskoðuð og endurspeglar þann mikla kraft sem er í atvinnulífinu. Auknum tekjum hefur að mestu verið varið til að styrkja afkomu ríkissjóðs og hefur aðhald ríkisfjármála því verið mun meira en áætlanir gerðu ráð fyrir. Að hluta er tekjunum varið til að treysta stoðir efnahagslífsins og bæta stöðu þeirra sem höllum fæti standa. Þannig er í frumvarpinu gert ráð fyrir auknum framlögum til menntamála, bæði í háskólamenntun og til sí- og endurmenntunar, auk þess að framlög til rannsóknarsjóða eru aukin. Framlög til uppbyggingar hjúkrunarheimila og endurhæfingar eru stóraukin auk þess að dregið er úr tekjutengingum í almannatryggingum. Frekari skref verða stigin í þeim málum og er nú að störfum nefnd á vegum félagsmálaráðherra sem á að endurskoða almannatryggingar og einfalda kerfið.

Fyrirhugað er að gera átak í stjórn ríkisfjármála þar sem krafist verður ábyrgrar fjármálastjórnar á öllum sviðum. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir að unnið verði að einföldun og nútímavæðingu stjórnsýslunnar og að ríkisstjórnin leggi áherslu á að ýtrasta aðhalds sé gætt í rekstri hins opinbera þannig að fjármunir skattgreiðenda séu nýttir sem best. Ráðdeild og varfærni í fjármálum hins opinbera er talin höfuðnauðsyn og áríðandi að hlutur opinberrar starfsemi af þjóðarframleiðslunni aukist ekki umfram það sem nú er.

Í ljósi þessara markmiða kann ýmsum að þykja vöxtur útgjalda heldur mikill. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að útgjöld ríkissjóðs aukist tímabundið sem hlutfall af vergri landsframleiðslu árin 2007–2009, en fari síðan lækkandi þegar ráðstöfun á söluandvirði Landssímans er lokið og dregur úr mótvægisaðgerðum. Rúmlega 86% af hækkun útgjalda af landsframleiðslu frá árinu 2007 til 2008 má rekja til framkvæmda og mótvægisaðgerða og afganginn að mestu til aukinna tilfærsluútgjalda, meðal annars vegna spár um aukið atvinnuleysi svo og vegna samnings um bætt kjör eldri borgara og öryrkja.

Ef horft er yfir tvö ár, á breytinguna frá árinu 2006 til 2008, má rekja 70% af aukningu útgjalda af vergri landsframleiðslu til stofnkostnaðar, aukins atvinnuleysis, vaxtagjalda, mótvægisaðgerða og áhrifa af brotthvarfi varnarliðsins. 25% aukningarinnar eiga rætur að rekja til aukinna elli- og örorkulífeyrisbóta, m.a. vegna samkomulags við eldri borgara, en 5% aukningarinnar eru vegna annarra verkefna.

Þegar fjallað er um vöxt útgjalda er nauðsynlegt að kanna hvaða forsendur liggja þar að baki og þá einkum hvort gjöldin eru tímabundin eða til langframa. Ábyrgð og ráðdeild í meðferð skattfjár er mikilvæg og að ráðstöfun þess sé í samræmi við áherslur stjórnvalda en ráðist ekki nánast af tilviljun eftir á þar sem mestu fé verði varið í verkefni sem eru umfram heimildir fjárlaga.

Til þess að ná markmiðum um bætta meðferð opinberra fjármuna verður annars vegar gerður rammi um forgangsmál ríkisstjórnarinnar út kjörtímabilið og hins vegar hert á framkvæmd fjárlaga og ábyrgð þeirra sem fara með opinbert fé. Þá er áformað í næstu fjárlögum að leggja fé til hliðar í sjóð til að mæta óvæntum útgjöldum innan ársins.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er kveðið á um gerð rammafjárlaga til fjögurra ára í senn. Þar verði sett fram meginstefna í hagstjórn, viðmið um tekjuöflun og útgjöld ríkissjóðs. Jafnframt verði þjónustuverkefnum og framkvæmdum ríkisins forgangsraðað. Þar sem tiltölulega stutt er síðan ný ríkisstjórn tók við og umfangsmikið verk er að forgangsraða þjónustuverkefnum til næstu ára hefur verið ákveðið að leggja fram endurskoðaða stefnumörkun á vorþingi. Þar mun verða lagður fram rammi fjárlaga næstu ára með forgangsröðun verkefna í samræmi við áherslumál í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Með því móti verða áherslumál næstu fjárlaga ljós og ráðuneyti og stofnanir hafa meiri tíma til að undirbúa mál sín. Rammi um fjárveitingar næstu ára gerir meiri kröfur til ráðuneyta um að vanda fjárlagaáætlanir sínar og að leysa úr rekstrarvanda stofnana áður en kemur til framlaga í ný verkefni. Meiri kröfur verða gerðar til rökstuðnings fyrir nýjum verkefnum og gerð krafa um að ráðuneytin skoði fyrst aðra möguleika á að leysa málin en með auknum útgjöldum úr ríkissjóði. Með öðrum orðum verður gerð ríkari krafa um forgangsröðun verkefna innan þess ramma sem ráðuneytin hafa.

Mikil umræða hefur verið um framkvæmd fjárlaga og er hægt að taka undir margar af ábendingum Ríkisendurskoðunar um að þar sé hægt að gera betur. Eins og fram hefur komið er til lítils að leggja fram ramma um útgjöld til nokkurra ára ef ríkisfjármálin ber af leið. Lykilatriði í bættri

framkvæmd er að ábyrgð sé skýr og að saman fari aukið svigrúm stjórnenda til ráðstöfunar fjármuna og framleiðsluþátta og ábyrgð þeirra á fjármálum. Það verður að vera alveg skýrt að auknu valdi og auknum sveigjanleika fylgir aukin ábyrgð. Það verður einnig að vera alveg skýrt að ætlast er til að sá sem fer með ábyrgð á þjónustuverkefni eða rekstri hefur ekki heimild til að ráðstafa meira fé en heimilað er í fjárlögum. Skilaboðin eru skýr; ekki er heimilt að ráðstafa meiru en fjárlög segja til um og því verður fylgt eftir.

Til þess að mæta óvæntum útgjöldum og kjarasamningum er til skoðunar að gert verði ráð fyrir ákveðinni fjárhæð eða sjóði í fjárlögum sem að mestu komi í stað þeirra útgjalda sem hingað til hafa komið fram í fjáraukalögum hvers árs. Einnig verður tekið til athugunar að veita lán ef stjórnendur stofnana telja sig þurfa að mæta tímabundnum útgjöldum í rekstri. Yrði þá skoðað hvort þeim yrði heimilt að sækja um lán með vöxtum hjá ríkissjóði, enda legðu þeir fram áætlanir um hvernig lánið verði endurgreitt. Þá verður stefnt að því að húsnæðiskostnaður og fjárbinding verði reiknuð inn í kostnað stofnana til að allur kostnaður við rekstur komi fram. Þannig verði ríkisreksturinn líkari því sem er á einkamarkaði og gerðar sömu kröfur til stjórnenda og þar. Einnig kemur kostnaður við opinberan rekstur þá skýrar fram og samanburður við kostnað einkaaðila verður auðveldari.

Það er sagt að það þurfi sterk bein til að þola góða daga. Það á líklega hvergi eins vel við og við stjórn ríkisfjármála. Þegar vel gengur í efnahagslífinu er staða ríkisfjármála góð, eftirspurn heimilanna eftir þjónustu eykst og kröfur um gæði verða meiri. Líklega er mun erfiðara að stjórna ríkisútgjöldum þegar vel gengur en þegar harðnar á dalnum. Skilningur fyrir því að halda þurfi aftur af útgjöldum verður minni þegar ríkissjóður er með góðum afgangi en þegar hann er í halla. Þó er aldrei mikilvægara að fara varlega i ríkisfjármálum en einmitt þegar vel árar. Ef óvarlega er farið er hættan sú að um of reyni á þolrifin og í stað þess að bæta hag heimila og fyrirtækja verði niðurstaðan allt önnur. Af þeim sökum leggur ríkisstjórnin höfuðáherslu á jafnvægi í efnahagslífinu og að gera breytingar á velferðarkerfinu í skrefum á kjörtímabilinu. Það er líka óeðlilegt að hið opinbera taki meira til sín en nauðsynlegt er og því er nauðsynlegt í góðæri sem hallæri að endurmeta hlutverk ríkisins og draga úr verkefnum sem ekki eru lengur talin nauðsynleg og færa fjármuni til skattgreiðenda eða í verkefni sem meiri þörf er fyrir.

Staða ríkissjóðs er það góð að allar horfur eru á að hægt sé að lækka skatta án þess að það leiði til hallareksturs yfir hagsveifluna. Í stjórnarsáttmálanum er stefnt að hvetjandi skattaumhverfi þar sem skattar verði lækkaðir á einstaklinga og fyrirtæki. Ríkisstjórnin mun þannig vinna að endurskoðun á skattkerfinu, m.a. með hækkun persónuafsláttar einstaklinga og frekari lækkun skatta á fyrirtæki. Einnig er stefnt að endurskoðun óbeinna skatta, þ.e. vörugjalda og virðisaukaskatts, auk þess að stefnt er að afnámi stimpilgjalda í fasteignaviðskiptum á kjörtímabilinu.

Sterk staða ríkissjóðs hefur leitt til þess að frá og með árinu 2006 eru vaxtatekjur talsvert umfram vaxtagjöld og er áætlað að vaxtatekjur verði ríflega 3,5 milljörðum króna meiri en vaxtagjöld á næsta ári. Það stafar af því að tekjuafgangi undanfarinna ára hefur verið varið til að styrkja stöðuna við Seðlabanka Íslands, lækka hreinar skuldir ríkissjóðs og til að greiða fyrir fram inn á lífeyrisskuldbindingar ríkisins. Í árslok 2006 voru inneignir ríkissjóðs hjá Seðlabanka 117 milljarðar króna. Í stöðunni eru hvorki endurlán ríkissjóðs til bankans til að styrkja gjaldeyrisstöðu hans né framlag úr ríkissjóði til að styrkja eigið fé bankans. Þá námu fyrirframgreiðslur ríkissjóðs inn á lífeyrisskuldbindingar 126 milljörðum kr. ásamt vöxtum um síðustu áramót. Hrein staða ríkissjóðs á næsta ári, þ.e. peningalegar eignir og kröfur að frádregnum skuldum, er áætluð að verði jákvæð sem nemur 4,9% af landsframleiðslu en var neikvæð um 23,4% árið 1998. Horfur eru því á að staða ríkissjóðs batni enn á þessu og næsta ári gangi áform frumvarpsins eftir.

Herra forseti. Sú sterka stjórn efnahagsmála sem hér hefur verið undanfarin ár hefur leitt af sér öflugan hagvöxt og sterka stöðu ríkissjóðs. Samkvæmt nýju endurmati á hagtölum frá Hagstofu Íslands kemur í ljós að hagvöxtur hefur verið samfelldur hér á landi allt frá árinu 1993 og gera spár ráð fyrir áframhaldandi hagvexti a.m.k. næstu fimm ár. Fari svo mun hér á landi verða samfelldur hagvöxtur í 19 ár í röð sem bæði verður að teljast einstakt og eftirsóknarvert í samanburði þjóðanna. Þessi góða staða er m.a. tilkomin vegna þess að dregið hefur verið úr ítökum ríkisins í efnahagslífinu með einkavæðingu, opnara og sveigjanlegra hagkerfi og lækkun skatta á fyrirtæki og einstaklinga í landinu.

Mikill tekjuafgangur ríkissjóðs á síðustu árum hefur leitt til þess að skuldir eru nú litlar og verulegum fjárhæðum hefur verið varið í að styrkja stöðu Seðlabanka Íslands og lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins. Mikilvægt er að þeim miklu fjármunum sem nú eru aflögu hjá ríkissjóði verði varið með skynsamlegum hætti þannig að þeir nýtist til áframhaldandi aukins kaupmáttar fyrir fólkið í landinu. Auðvelt er að láta undan hvers kyns kröfum og óskum um aukin útgjöld en hætt er við að slíkt leiði af sér aukna þenslu og verðbólgu sem áfram leiðir til samdráttar í kaupmætti og verri stöðu þjóðarinnar. Varfærni og ráðdeild á næstu mánuðum og missirum er því mikilvægari en oft áður. Engu að síður staðfestir þessi góða og sterka staða ríkissjóðs að ríkisstjórnin hefur tök á að fylgja eftir áherslum sínum sem fram komu í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 23. maí sl. þar sem m.a. er kveðið á um skattalækkanir og sterkari stöðu velferðarkerfisins. Verða slíkar ákvarðanir tímasettar með tilliti til stöðu og þróunar efnahagsmála á kjörtímabilinu.

Í þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins sem nýverið var kynnt kemur fram að efnahagslífið leitar nú jafnvægis eftir nokkrar sveiflur undanfarinna ára. Hagvöxtur verður hóflegur á næstu árum, viðskiptahalli minnkar, verðbólga hjaðnar og spenna á vinnumarkaði verður minni en verið hefur á síðustu árum. Allar forsendur eru því til að ætla að þróun efnahagsmála hér á landi verði jákvæð á næstu árum og staða einstaklinga og heimilanna í landinu haldi áfram að batna með sífellt vaxandi kaupmætti.

Ég legg til, herra forseti, að frumvarpi þessu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. fjárlaga-

nefndar. Óska ég eftir góðu samstarfi við nefndina nú sem hingað til og að takast megi að afgreiða frumvarpið í samræmi við starfsáætlun þingsins eins og undanfarin ár.

[10:56]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra hefur nú mælt fyrir fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár. Ráðherrann viðurkenndi reyndar sjálfur í ræðunni að það yrði lítið að marka það og boðaði að það yrði skoðað og endurskoðað næsta vor, bæði vinnulag og uppsetning fjárlagafrumvarps og fjárlaga.

Ég tek undir með hæstv. fjármálaráðherra að það frumvarp sem hér er lagt fram er nánast bara eins og vinnuplagg. Þar eru hvorki útfærð uppskipti á ráðuneytum né færsla á málaflokkum á milli ráðuneyta sem hefur stór áhrif á uppsetningu fjárlagafrumvarps og líka gjöld innan hvers málaflokks. Enn fremur eru ekki útfærðar í frumvarpinu hinar margboðuðu mótvægisaðgerðir — sem sumir kalla nú bara eins og grjót í vasa — heldur eru þær að stórum hluta í einni tölu þannig að það út af fyrir sig segir okkur að frumvarpið er gjörsamlega óunnið.

Ef litið er til reynslu fyrri ára, t.d. ársins í ár, er breyting frá samþykktum fjárlaga til áætlaðra loka þessa árs upp á eina 80 milljarða kr. innan ársins sem sýnir á hversu veikum grunni fjárlagavinnan er byggð. Ég spyr því hæstv. fjármálaráðherra: Er eitthvað sem hann gæti núna lagt frekar en á fyrri árum fram hér þannig að við gætum trúað eða að einhver geti trúað á þær tölur sem hann leggur hér fram?

Ég tek undir orð hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar í gær að einmitt ótrúverðugleiki (Forseti hringir.) fjármálaráðuneytisins við framlagningu fjárlaga er einn mesti efnahagsvandinn (Forseti hringir.) í dag, herra forseti.

[10:58]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er auðvitað mjög spennandi að heyra fyrstu viðbrögð stjórnarandstöðunnar við fyrsta fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar. Það er líka spennandi að sjá stjórnmálaflokkinn Vinstri græn vera núna í fyrsta skipti stærsta flokkinn í stjórnarandstöðunni og þar með er fulltrúi þess flokks fyrsti ræðumaðurinn til þess að koma með innlegg á eftir ræðu fjármálaráðherrans.

Ég get hins vegar ekki annað sagt en að innleggið veldur mér gríðarlegum vonbrigðum. Innleggið er bara tuð og fjas um að það sé óvissa í þessu og óvissa í hinu og það sé ekkert hægt að vinna af því að það sé svo mikil óvissa í þessu. Það kemur ekki fram ein einasta tillaga, (Gripið fram í.) það er engin hugmyndafræði í gangi, þetta er eiginlega nákvæmlega eins og í utandagskrárumræðunum hérna í gær þar sem fulltrúar flokksins töluðu. Þeir voru ekki með neinar tillögur sjálfir um eitt eða neitt, það var bara talað um að þetta eða hitt væri ómögulegt og ekki hægt að vinna af því að það væri svo mikil óvissa. Þetta er dálítið aumt hjá þeim, ég verð að viðurkenna það. (Gripið fram í.)

Varðandi spurninguna um verkaskiptingu og mótvægisaðgerðir er einmitt gerð grein fyrir því að þeim fjármunum sem í það verður varið, og kemur fram í frumvarpinu að verði varið til þessara mála, verður skipt niður á einstaka liði við 2. umr. samkvæmt tillögum sem þá koma fram. Hluta af þessu er ekki búið að samþykkja sem lög enn sem komið er og það þarf auðvitað að gera á haustþinginu en ég held að hv. þingmaður þurfi ekki að hafa áhyggjur af þessum liðum í mjög langan tíma, þeim verður komið skilmerkilega fyrir áður en búið verður að afgreiða fjárlögin.

[11:00]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra brást ekki þingheimi í því að svara með útúrsnúningum og tuði. Greinilegt er að það kom illa við hann að þurfa að svara fyrir trúverðugleikann. Það getum við í Vinstri grænum gert. Við getum svarað fyrir trúverðugleikann en ekki hæstv. ráðherra eins og við heyrðum hér áðan. Þetta er efnahagsvandinn, þ.e. skortur á trúverðugleika.

Ég velti fyrir mér hvernig hæstv. ráðherra hafi fengið fjárlögin í gegn, af því að hann minntist á að hann væri búinn að fá svo góðan nýjan samstarfsflokk. Hvað með skattleysismörkin sem var lofað fyrir elli- og örorkulífeyrisþega að ætti að hækka upp í 100 þús. kr. og grunnlífeyrir hækkaður? Þetta var loforðið sem Samfylkingin sagðist ætla að efna þegar að loknum kosningum. Þess sér ekki stað í frumvarpinu.

Hins vegar fékk hæstv. ráðherra Samfylkinguna til að samþykkja hækkun á komugjöldum á heilbrigðisstofnunum um 160 millj. kr. á næsta ári og 100 millj. kr. hækkun á gjöldum sjúklinga til sérfræðinga. Fékk fjármálaráðherrann Samfylkinguna til að samþykkja hækkun á komugjöldum til heilbrigðisstofnana, til sérfræðinga? Það kemur mér mjög á óvart. Ég man eftir því að við stóðum í þingsalnum í fyrra og börðumst gegn hækkun á komugjöldum á heilbrigðisstofnunum. Núna er þessu einfaldlega rennt inn í frumvarpið. Fékk fjármálaráðherra Samfylkinguna til að samþykkja það? Mér er spurn.

Ég ítreka spurningar mínar til hæstv. fjármálaráðherra: Getur hann gefið einhverja frekari tryggingu en fyrri ár varðandi trúverðugleika frumvarps síns? Við stöndum frammi fyrir kjarasamningum og hver vill semja við aðila sem veit ekki hvort hann hefur 30, 40, 50, 60 eða 80 milljarða kr. tekjur eða gjöld umfram áætlun? Hver semur við slíka aðila, sem ekki vita um hvað þeir hafa í bakhöndinni?

[11:02]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Já, ég held að það sé óhætt að segja að Vinstri grænir bregðist hvorki sjálfum sér né þingheimi. Það kemur aldrei neitt uppbyggilegt frá þeim. Þeir eru bara á móti. Alveg sama sagan og jafnvel þótt flokkurinn axli nýja og meiri ábyrgð í þingsölum sem stærsti flokkur stjórnarandstöðunnar. Þá breytist ekkert. Ábyrgðin hefur greinilega engin áhrif á framgönguna.

Það er eins og að hv. þingmenn átti sig ekki á því að hagkerfið sem við búum í er opið markaðshagkerfi. Það er ekki skipulagshagkerfi. Við verðum einfaldlega að búa við óvissu um hvernig málin þróast, það er óvíst hvernig fólkið í þjóðfélaginu mun hegða sér á næstu mánuðum. Hvorki ég

né aðrir getum sagt nákvæmlega til um það. Þess vegna er óvissa í þeim áætlunum sem við byggjum á og við reynum að greina þá óvissu og gera grein fyrir því hvaða áhrif það hefur ef ástandið þróast í þessa áttina eða hina frá þeirri meginspá sem um er að ræða.

Menn sem bundnir eru á klafa skipulagshagkerfisins og hugmyndafræði sem því tengist geta auðvitað ekki hugsað út frá markaðshagkerfinu. Því hlýtur málflutningurinn áfram að verða sá sami og áður. Það er mín eigin sök að ég skyldi hafa gert mér vonir um að einhver breytingar yrðu á málflutningi Vinstri grænna í þessum efnum frá síðasta þingi vegna breyttrar stöðu þeirra. Því miður brugðust þær vonir.

[11:04]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við höfum hlýtt á hæstv. fjármálaráðherra við 1. umr. fjárlagafrumvarp og það er margt gott í þeim pappírum.

Eitt hafði ég ekki skilið fyrr en í dag, þ.e. með hvaða hætti fjárveitingavaldið er í raun algjörlega fært til framkvæmdarvaldsins í þessu frumvarpi. Fjármálaráðherra upplýsti það — ég óskaði skýrari svara við því hvort ég hefði skilið hann rétt — í umræðunni áðan að frumvarp þetta væri vel við vöxt vegna þess að kannski væri kreppa á leiðinni, kannski mundi syrta í álinn og kannski þyrfti mikla peninga.

Þetta er auðvitað mjög góð leið fyrir sterkan þingmeirihluta að ráðstafa það bólgið í alla liði að alls staðar megi skilja eftir afganga. Staða ríkissjóðs er vissulega góð eins og hérna hefur komið fram og ný ríkisstjórn sest að miklu veisluborði. Mér hugnast þó ekki sú aðferð, ég held að hún geti verið háskaleg fyrir hagkerfið, fyrir efnahagsþróunina og þau skilaboð sem ríkið sendir út í samfélagið, að gefa út fjárlög langt umfram vöxt og kannski hreinlega fjárlög langt umfram það sem stendur til að verja af opinberu fé.

Þetta fer mjög að líkjast kosningavíxlum frá því í vor. Ég óska eftir því að hinn sterki meiri hluti komi sér út úr kosningahamnum, út úr loforðahamnum, og láti okkur fá fjárlög sem hafa eitthvað með það að gera hvernig þetta á að verða.

[11:06]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að það er mjög æskilegt að menn komi sér út úr kosningaham. Ég hef sjálfur talið mig kominn úr þeim ham þótt stjórnmálamenn séu í þeirri stöðu að þeir þurfa í öllum sínum störfum að huga að því að kosningar verða áður en varir.

Mér sýnist hv. þm. Bjarni Harðarson í sama ham og hann var í í kosningunum, að vera svolítið á skjön við það sem meðframbjóðendur hans og núverandi formaður flokksins kynnti, aðeins á hliðarsporinu, alltaf aðeins á móti því og ekki alveg í takt við það sem formaðurinn talaði um. Það sem hann talar um er a.m.k. á skjön við það sem formaður Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðni Ágústsson talaði um í gær. Honum fannst þá fjárlagafrumvarpið ekki nægilega bólgið. Hann lagði fram hugmyndir um ríflega 6 milljarða kr. viðbótarútgjöld við mótvægisaðgerðirnar. Þá mundi fjárlagafrumvarpið bólgna enn meira og varla mundi það gleðja hv. þm. Bjarna Harðarson miðað við það sem hann sagði áðan.

Hins vegar get ég upplýst háttvirtan þingmann um, eins og ég gat um í upphafi ræðu minnar, að það tekur dálítinn tíma að breyta kúrsinum í ríkisfjármálunum. Mjög stór hluti af þeim ákvörðunum sem lágu fyrir við gerð þessa frumvarps sem hér er um að ræða var tekinn í tíð síðustu ríkisstjórnar. Þar á meðal var stór hluti af þeim ákvörðunum sem teknar voru um framkvæmdir í samgönguáætlun sem (Forseti hringir.) samþykkt var síðasta vor. Háttvirtur þingmaður getur þá gagnrýnt formann sinn áfram ef honum sýnist svo.

[11:09]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er engu nær um þær spurningar sem ég bar upp. Það er kannski siðvenjan hér á þessum nýja vinnustað. (Gripið fram í.) En ég fékk einkunnir, já. Skilvirkni mætti hér vera meiri. Varðandi einkunnir um að ég fylgi ekki nógu dyggilega forustu míns góða foringja Guðna Ágústssonar þá bið ég hæstv. fjármálaráðherra að ræða það við iðnaðar- og byggðamálaráðherra sem hefur á móti sagt að ég fylgi mínum foringja algerlega í blindni. Ég æski þess að ríkisstjórn komi sér heim og saman um hver afstaða hennar í því máli er.

Ég skildi ræðu formanns Framsóknarflokksins ekki með sama hætti og hæstv. fjármálaráðherra. Það er aftur á móti afskaplega grunn og einföld gagnrýni á okkur sem höfum gagnrýnt að fjárlög séu of bólgin mitt í góðærinu, kreppufjárlög, að þar með höfum við ekki rétt til að leggja fram útgjaldaaukningu á einu eða neinu sviði. Ég minni á að á Íslandi ríkja nánast tvö hagkerfi, í öðru þeirra er mikill samdráttur, á landsbyggðinni. Þótt við teljum of mikla þenslu víða á höfuðborgarsvæðinu og það sé höfuðborgarbúum síst til hjálpar að auka þá elda er ekki þar með sagt að ekkert eigi að gera og við höfum með gagnrýni okkar algerlega komið okkur út af kortinu varðandi það að geta rætt um nokkur útgjöld.

[11:11]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykir leiðinlegt ef ég hef misskilið málflutning Framsóknarflokksins. Ég er orðinn nokkuð vanur að hlusta á málflutning framsóknarmanna og taka mið af honum á ýmsa vegu. Það er sjálfsagt að hv. þingmaður fái tækifæri til að útskýra það betur fyrir mér. Hann gerir það kannski í umræðunni.

Hv. þingmaður hefur áhyggjur af því að fjárlögin séu of bólgin í miðju góðærinu. Við erum hérna 4. október 2007 að fjalla um fjárlög sem eiga að taka gildi 1. janúar 2008 og gilda út 12 mánuðina þar á eftir. Fjárlögin eru byggð á efnahagsspá fyrir það ár. Sú spá gerir ráð fyrir því að mjög verulega dragi úr þjóðarframleiðslu og við þeim samdrætti er verið að bregðast í þessu fjárlagafrumvarpi. Við höfum lengi vitað, vegna þess að þær hafa verið byggðar á áætlunum, að framkvæmdum við álver og stóriðju á Austurlandi lýkur og þá minnka umsvifin í efnahagskerfinu. Þess vegna

er mjög aukið á framkvæmdir hins opinbera í þessu frumvarpi.

Meðan þær framkvæmdir voru í hámarki var á sama hátt verulega dregið úr framkvæmdamagni hjá ríkinu þannig að það var komið niður í um 1% af þjóðarframleiðslunni. Fjárlagafrumvarpið byggist á því að við horfum fram á veginn og tekur mið af ástandi sem við gerum ráð fyrir að verði ríkjandi á því ári sem fjárlögin taka til. Auðvitað eru menn misjafnlega framsýnir. Sumir eru jafnvel skammsýnir og sjá þar af leiðandi ekki (Forseti hringir.) hvað er fram undan.

[11:13]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra hefur mælt fyrir fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar fyrir árið 2008. Fjárlagafrumvarp ríkisstjórnarinnar sýnir í raun hver stefna hennar er í öllum meginmálaflokkum eins og hæstv. fjármálaráðherra sagði. Hann vonaði að fagurgali sinn frá kosningunum væri horfinn og hann væri kominn aftur til raunveruleikans sem blasti nú nakinn við.

Í frumvarpinu kemur fram stefna ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálum, hvernig tekna skuli aflað, hver skuli greiða tekjurnar í ríkissjóð, hvernig þessari tekjuöflun skuli skipt niður á þegnana, á atvinnulífið, á velferðarkerfið, á fjárfestingar o.s.frv.

Með tölum í fjárlögum birtist með skýrum hætti munur á stjórnmálaflokkum. Þar birtist í raun hver er áhersla þeirra í þjóðfélagsmálum, heilbrigðismálum, menntamálum, málefnum elli- og örorkulífeyrisþega o.s.frv. Auðvitað skiptumst við gjarnan í tvær fylkingar, annars vegar í þá sem vill bregðast við og verja og efla sameiginlegt og samábyrgt velferðarkerfi og hins vegar í hina sem horfir á hin breiðu bök og segir kannski að hver sé sinnar gæfu smiður og vill reka þjóðfélagið samkvæmt því. Það er ekki stefna Vinstri grænna.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði leggjum ríka áherslu á samhjálpina, samábyrgðina og eflingu velferðarkerfisins, að allir fái að njóta sín, hver einstaklingur á sinn hátt með þeim möguleikum sem hann hefur og fær innan samábyrgs samfélags. Í kosningunum síðastliðið vor birtist þetta mjög greinilega í bæklingi sem við dreifðum um *Allt annað líf*. Við vildum skipta um frá þeirri hægri stjórn sem hér hafði verið á undanförnum árum og mótað efnahagslífið, mótað velferðarkerfið og var í rauninni á leiðinni að rústa velferðarkerfið og einkavæða almannaþjónustuna o.s.frv. Við vorum með aðrar áherslur í þessum efnum og munum halda þeim áfram á Alþingi. Við munum líka meta tillögur þessarar ríkisstjórnar, fjárlagafrumvarpið og annað sem frá henni kemur á grundvelli okkar stefnu. Við ætlum að vera trú og höfum verið trú okkar stefnu og munum verða það og þjóðin getur treyst því.

Við stilltum upp valkostum, velferðarsamfélag fyrir alla, ekki bara suma, en mér sýnist sú ríkisstjórn sem er nýtekin við ætla að halda óbreyttri þeirri vegferð sem rekin var í tíð Framsóknarflokksins og Sjálfstæðisflokksins þar sem Sjálfstæðisflokkurinn réði ferð, þar sem sífellt stærra gap var að myndast á milli þjóðfélagshópa eftir tekjum, kjörum og búsetu o.s.frv., og mér sýnist að svo eigi að halda áfram í því frumvarpi sem hér er lagt fram. Gegn þessu munum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði berjast.

Ég minni á eitt stærsta málið frá síðasta vetri þar sem stjórnarandstaðan, Samfylkingin, Vinstri hreyfingin – grænt framboð og Frjálslyndi flokkurinn, stóð saman að einu stærsta máli sem við lögðum fram þar. Það var nýskipan lífeyrissjóðsmála þar sem við lögðum til, þessir þrír flokkar og stóðum svo sannarlega saman þá, að yrði eitt fyrsta málið sem tekið skyldi á við myndun nýrrar ríkisstjórnar að bæta kjör elli- og örorkulífeyrisþega og annarra sem hefðu lægstu laun og kjör í samfélaginu. Þetta var grunntónninn í gegnum allan síðasta vetur. Þetta var einn grunntónninn í stefnuskrá okkar fyrir kosningarnar og við munum standa áfram við þá stefnuskrá.

Mér þykir því miður að horfa nú upp á það í því frumvarpi sem hér er lagt fram að það virðist sem ríkisstjórnin haldi áfram á óbreyttri braut frá því síðasta vetur. Við, stjórnarandstaðan þá, náðum þeim árangri saman með harðri baráttu að ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks rann hvað eftir annað á rassinn með tillögur sínar og aðför að elli- og örorkulífeyrisþegum og kom á síðustu mánuðum kjörtímabilsins, í febrúar eða mars eða hvenær það var, með tillögur um hækkun á skattleysismörkum upp í 90 þús. kr., sem höfðu staðið í stað nokkur undanfarin ár, og frítekjumark upp á 25 þús. kr. Það er engu við þetta bætt í því frumvarpi sem hér er lagt fram, ekki sýnist mér það, þrátt fyrir að þetta væri stærsta kosningaloforð og pólitíska mál síðasta vetrar. Það gengur meira að segja svo langt nú í stefnuræðu forsætisráðherra að eldri borgarar eru gleymdir. Hann er gleymdur sá slagur sem tekinn var fyrir síðustu borgarstjórnarkosningar í Reykjavík þar sem Sjálfstæðisflokkurinn breytti allt í einu um stefnu og fór að smjaðra fyrir gamla fólkinu. Þetta kosningamál í vor er ekki nefnt í stefnuskránni. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði munum áfram vera trú okkar hugsjónum. Við munum berjast fyrir kjörum elli- og örorkulífeyrisþega. Við munum knýja þessa ríkisstjórn til að koma til móts við okkar tölur í þessum efnum. Við höfum ekki gleymt þessum hópum.

Svona mætti áfram telja, herra forseti. Ég minni á það sem ég kom að í andsvari mínu hvar hin raunverulega stefna ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum læðist inn í frumvarpið. Reyndar kom hún skýrt fram í stefnuræðu forsætisráðherra þar sem hann sagði: „Við stefnum að því að einkavæða heilbrigðiskerfið og við erum hamingjusöm að vera búin að fá Samfylkinguna okkur við hlið í þeim efnum.“ Ég vona að hann reynist þar ekki sannspár og Samfylkingin standi í fæturna, sem fara nú hvor í sína áttina að mér sýnist oft og tíðum, eða að einhverjir samfylkingarmenn geti þó staðið gegn einkavæðingu heilbrigðiskerfisins. En þetta laumast inn í fjárlagafrumvarpið.

Við sjáum t.d. hækkun á komugjöldum. Það eru skilaboðin til sjúklinga, til elli- og örorkulífeyrisþega, til þeirra sem þurfa að sækja sér heilbrigðisþjónustu. Það á að hækka komugjöld á heilbrigðisstofnunum og hækka komugjöld til sérfræðilækna. Hefur þetta ekki verið eitt pólitískasta átakamál undanfarinna ára? (**Gripið fram í:** Kratarnir komu þessu nú á ...) Jú, kratarnir komu þessu á þá og virðast vera trúir þessu áfram, því miður. Ég sé að fjármálaráðherra langar til að brosa. (**Gripið fram í:** ... hlær að krötunum.)

Já, hann hlær. En ég ber enn þá von í brjósti að Samfylkingin láti ekki endalaust hlæja að sér.

Ef við víkjum aðeins að frumvarpinu sem slíku þá hef ég áður sagt hér og sagði í upphafi að þetta fjárlagafrumvarp er nánast hvað vinnu snertir bara vinnuplagg. Það er ekki búið að færa inn nokkra meginþætti í stefnu ríkisstjórnarinnar og ákvörðun hennar sem hún tók þó á síðastliðnu sumri og er eiginlega það eina sem hún hefur verið að mikla sig af. Það er annars vegar uppstokkun á ráðuneytum og tilfærslur á málaflokkum sem hafa mikil áhrif á það hvernig fjármunum er skipt innan stjórnsýslunnar, hvernig þetta skarast, hvernig þetta kemur til með að vinnast út. Það skiptir máli fyrir hvern málaflokk hvernig hann kemur út í þeim darraðardansi sem stiginn er þar yfir urð og grjót og sprungur sem ég á von á að þessi ríkisstjórn þurfi að berjast á hvað þetta varðar. Það er hvorki tekið tillit til þess né þeirra mótvægisaðgerða sem boðaðar voru, sem af mörgum eru ekki taldar merkilegar, en engu að síður væri mjög mikilvægt fyrir þingið og þjóðina að sjá þær útfærðar eða a.m.k. áform ríkisstjórnarinnar útfærð í fjárlagafrumvarpinu þannig að hægt væri að taka á þeim efnislega sundurliðað. Því er ekki að heilsa heldur er þetta sett að megninu til inn í eina upphæð sem síðan á að dreifast. Hvað þetta varðar er fjárlagafrumvarpið því bara lítið vinnuplagg.

Það kemur við kaunin á hæstv. fjármálaráðherra þegar verið er að tala um áreiðanleika fjárlagafrumvarpsins og áreiðanleika þess talnagrunns, gagnaöflunar sem fjárlög og fjárlagafrumvörp byggja á. Fjárlög og fjárlagafrumvarp er ekki bara plagg fyrir fjármálaráðherra, ríkisstjórnina eða þingið, þetta er grunnplagg til að meta og gera áætlanir í fjármálum og efnahagslífi þjóðarinnar. Þess vegna er mjög alvarlegt þegar grunnforsendur í fjárlagagerð eru svona slappar og með þeim hætti sem við upplifum nú. Bara á þessu eina ári — mig minnir að ég hafi spurt hæstv. fjármálaráðherra í fyrra hvort hann gæti gefið okkur einhverjar vísbendingar um að það væri meira að marka fjárlög hans fyrir árið 2006 en 2005 og hann svaraði með skætingi, þ.e. að engum kæmi þetta við. En hvað hefur gerst? Fjárlög innan ársins eru að breytast í grunntölum yfir 80 milljarða. Það er í sjálfu sér ekki slæmt að fá auknar tekjur ef þær eru vel fengnar en það er líka eins gott að geta þá vitað af því. Ég segi fyrir mig að ef ég hefði vitað að þessi mikli tekjuauki væri í vændum þá hefði ég viljað að við værum nú þegar búin að ráðstafa hluta af þeim tekjum á þessu ári til hækkunar á skattleysismörkum elli- og örorkulífeyrisþega, til hækkunar á grunnlífeyri, til hækkunar á launum og kjörum starfsfólks í umönnunargeiranum á hjúkrunarheimilum, á sjúkrahúsum svo við stæðum ekki frammi fyrir þeim hrikalega vanda nú að þar er mikil vá fyrir dyrum. Eða að setja aukið fjármagn til sveitarfélaganna, ekki aðeins vegna þessara mótvægisaðgerða og þess að mörg sveitarfélög úti um land hafa verið svelt á undanförnum árum heldur líka til að setja þar nýtt og sérmerkt fjármagn inn til þess að sveitarfélögin geti borgað starfsfólki leikskóla samkeppnishæf laun og kjör. Ég hefði heldur viljað að við værum búin að skapa þannig samfélagslegt jafnvægi ef við hefðum efni á að deila því út fremur en að standa hér og monta mig, þenja út brjóst og maga yfir því að eiga tugi milljarða í afgang á árinu sem ekki var gert ráð fyrir og horfa upp á vaxandi sundurleysi og félagslegt misrétti í samfélaginu. Ég hefði heldur viljað gera það, ég segi það alveg satt. Það mundum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði gera ef við fengjum umboð til þess. Þess vegna spyr ég: Hvers konar viðsemjandi verður ríkissjóður á næsta ári þegar kjarasamningar verða lausir, með svona lélega vinnu að baki fjárlaga? Það skiptir máli upp á trúverðugleikann og þótt hæstv. fjármálaráðherra geri lítið úr trúverðugleika gerum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði það ekki, það skiptir máli hversu trúverðugur viðsemjandinn er. Er það trúverðugur viðsemjandi sem veit ekki hvort tekjur hans á næsta ári verða 60, 70, 80, 90 eða 100 millj. kr. meiri eða minni? Nei, hann er það ekki. Ég held að eitt af því mikilvægasta fyrir þingið sé að stofnuð verði við það sjálfstæð efnahagsstofa sem safni grunntölum og geti lagt mat á þróun efnahags- og fjármálalífs þjóðfélagsins og þingið eigi þar beinan aðgang að en verði ekki bara að hlusta á talnasafn fjármálaráðherra. Staðreyndin er sú að þegar Þjóðhagsstofnun var lögð niður skapaðist í rauninni vaxandi vantraust meðal þjóðarinnar og milli þingsins og framkvæmdarvaldsins hvað varðar grunnforsendur í framlagningu fjárlaga og grunnþætti í að meta framvindu efnahagslífsins.

Mig minnir að það hafi komið fram á blaðamannafundinum að fjármálaráðuneytið styddist enn í spálíkönum sínum við gamalt líkan frá Þjóðhagsstofnun sem væri orðið átta eða tíu ára gamalt, þeir hefðu ekkert betra til að styðjast við. Ég dreg ekki í efa að þeir reyna að gera hvað þeir geta og þó að fjármálaráðherra sé þar líka í hópi. En eitt það brýnasta fyrir okkur er að stofnuð verði sjálfstæð efnahagsstofa til að safna grunnupplýsingum til að vinna eftir og til að skapa traust í efnahags- og fjármálalífi landsins. Þetta frumvarp ber ekki merki um trausta vinnu, ekki síst ef við horfum til baka og sjáum hvernig fyrri frumvörp hafa gjörsamlega vikið frá þeim tölum sem lagðar hafa verið fram.

Ég get nefnt sem dæmi viðskiptajöfnuðinn sem hlutfall af vergri þjóðarframleiðslu. Frá forsendum fjárlaga árið 2003 og því sem síðan varð reyndin breyttist hann um 860%. Viðskiptahallinn sem hlutfall af vergri þjóðarframleiðslu árið 2004 breyttist frá forsendum fjárlaga til loka ársins um 180%, breyttist aðeins um 49% árið 2005 en frá forsendum fjárlaga til loka ársins 2006 breyttist hann um 110%. Og við horfum upp á hliðstætt fyrir árið í ár og á næsta ár. Eru þetta trúverðugar forsendur sem unnið er eftir? Nei.

Ég er alveg sammála hæstv. fjármálaráðherra að það verður heldur betur að breyta vinnu við fjárlagagerðina. Ég hef fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ítrekað lagt fram á undanförnum þingum tillögur til breytingar á lögum um fjárreiður ríkisins þar sem einmitt er verið að taka á því að færa fjárveitingavaldið og ákvörðunarvaldið til Alþingis eins og því ber lögum samkvæmt. Ekki til fjármálaráðherra, ekki til Grímseyjarferjuráðherrans eða Hafnarfjarðarferjuráðherrans eða hvað hann vill kalla það sem er dæmigert fyrir það hvernig framkvæmdarvaldi er misbeitt, um það hvernig ráðist er í framkvæmdir og fjármögnun án heimilda á fjárlögum á ábyrgð fjármálaráðherra. Ef við lítum á þetta fjárlagafrumvarp þá stendur nákvæmlega sama setningin í heimildargreininni um Grímseyjarferjuna eða Hafnarfjarðarferjuna, að heimilt sé að selja nú-

verandi Grímseyjarferju og ráðstafa andvirðinu til byggingar nýrrar ferju. Hann hefur ekki lært nokkurn skapaðan hlut frá því í umræðunni í sumar.

Sú hugmynd ráðherra hins vegar að færa eins konar banka inn í fjármálaráðuneytið, þ.e. að þar verði búinn til stór safnliður sem ráðherra úthluti síðan á hinar einstöku stofnanir og ráðuneyti innan ársins ef þurfa þykir, finnst mér alveg fráleit. Þá erum við að fara enn meira yfir í ráðherrafjárlög ef ég skil þessa framlagningu hæstv. ráðherra rétt. Ef við ætlum að fara að búa til einhvern banka í fjármálaráðuneytinu sem á síðan eftir geðþóttaákvörðun eða þeirri ákvörðun sem hverjum sýnist á hverjum tíma að deila út, þá erum við að færa fjárlagaákvörðunina frá þinginu. En ég skil að fjármálaráðherra langi náttúrlega til að fá aukin völd og fá að ráðstafa þessu sjálfur en hæstv. ráðherra á ekki að fá að ráða því. Það er af ýmsu að taka hér og auðvitað er margt gott sem lagt er fram í þessu fjárlagafrumvarpi til einstakra verka og þó það nú væri.

Frú forseti. Ræðutími minn í fyrri umferð er á þrotum en ég kem aftur síðar og fjalla þá meira um einstaka þætti fjárlagafrumvarpsins efnislega hvað varðar útgjöld og aðra afmarkaða tekjuliði. Ég tek hins vegar undir orð hæstv. fjármálaráðherra um gott samstarf við fjárlagagerðina og það skal ekki standa á okkur fulltrúum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að gera þær breytingar til batnaðar sem möguleiki er á að koma fram við þetta fjárlagafrumvarp.

[11:34]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það var svo sem ekki mikið að græða á þessari ræðu hv. þingmanns um afstöðu hans eða hans flokks til einstakra mála sem fram koma í fjárlagafrumvarpinu. Hann lagði enn út af sama þemanu um að það væri svo mikil óvissa í þessu að ekki væri hægt að vinna eftir því, það væri ekki hægt að vinna í svona óvissuumhverfi.

Það var þó eitt sem mér fannst ég sjá í gegnum þokuna hjá honum, honum finnst ekki nægjanlega miklu vera ráðstafað af afkomunni, af afgangnum, hann hefði frekar viljað sjá þessum aukna afgangi ráðstafað til ýmissa verkefna sem hann fór yfir en að hann væri á reikningi í Seðlabankanum. Er þetta rétt athugað hjá mér?

[11:35]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég velti því fyrir mér, þó að það sé fráleit hugmynd eða óraunveruleg, að hæstv. fjármálaráðherra væri starfsmaður á leikskóla eða ég velti fyrir mér, þó að það sé jafnfráleitt, að hæstv. fjármálaráðherra væri starfsmaður á sjúkrahúsi þar sem sjúklingum væri raðað í röð á ganginum vegna þess að það væri ekki pláss og það vantaði hjúkrunarfólk. Og ég velti fyrir mér að ef fjármálaráðherra væri orðinn elli- og örorkulífeyrisþegi og væri bara á grunnlífeyri hvaða augum hann mundi þá líta á ríkissjóð sem er með 60, 70 eða 80 milljarða kr. meiri viðbótartekjur en ráð var fyrir gert fyrir nokkrum mánuðum og ætlaði ekki að sýna lit til þess að ráðstafa því að einhverju leyti til þess að jafna misréttið í samfélaginu.

Það er líka kannski einn veikur hlekkur þessa frumvarps að í því er ekki gert ráð fyrir neinum teljandi launabótum, kjarabótum til umönnunarstéttanna á sjúkrahúsunum, heilbrigðisstofnunum, elliheimilunum, leikskólunum. Það er ekki gert ráð fyrir því í þessu frumvarpi og mér finnst fullkomin veruleikafirring af hæstv. fjármálaráðherra að gera sér ekki grein fyrir því að hér verða að koma stórbætur ef við ætlum að halda jöfnuði og halda samfélaginu saman. Það er krafa okkar númer eitt.

[11:37]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Ég átti að vísu svolítið erfitt með að átta mig á svarinu í gegnum allar þessar myndrænu lýsingar á mér í hinum ýmsu hlutverkum en ég held samt að ég skilji rétt að það hafi verið rétt ályktað hjá mér í mínu fyrra andsvari, hv. þingmaður vill að meiru af tekjuafgangi ríkissjóðs sé ráðstafað til hinna ýmsu verkefna sem hann taldi upp í ræðu sinni.

[11:37]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er alveg hárrétt og ég met það að fjármálaráðherra skuli viðurkenna að hann geti ekki sett sig í þessi spor. Mér finnst það heiðarlegt af honum þó að mér þyki dapurlegt að hann skuli ekki geta það.

Hins vegar get ég frætt fjármálaráðherrann á móti: Ég væri ekki stoltur af að standa hér og segja að ég ætlaði að verja 1,5 milljörðum til nýrra hernaðarútgjalda, til þess að borga erlendum herjum fyrir að vera með heræfingar á íslenskri grund og að það væri hið sérstaka gæluverkefni þessarar ríkisstjórnar.

Frú forseti. Ég er svo fullkomlega hreinskilinn í því að ég teldi að þessum peningum væri betur varið til að hækka laun hjá starfsfólki á sjúkrahúsum, elliheimilum, starfsfólki á leikskólum en að verja peningum til heræfinga á Íslandi. (Gripið fram í.) Já, ég er svo sannarlega á þeirri skoðun, hæstv. ráðherra, og deili alls ekki því viðhorfi þínu að það sé forgangsverkefni að setja 1,5 milljarða í heræfingar og hernaðarumsvif á Íslandi. Þá tek ég leikskólana, sjúkrahúsin, elliheimilin, elli- og örorkulífeyrisþegana fram yfir.

[11:39]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Frú forseti. Ég ætla að byrja á því að óska hæstv. fjármálaráðherra, út af því að verið var að kalla eftir því áðan að hæla honum, að óska honum til hamingju með að hafa lagt fram fjárlagafrumvarpið og starfsmönnum fjármálaráðuneytisins fyrir þá vinnu sem þeir hafa lagt í gerð þess svo og starfsmönnum allra annarra ráðuneyta og stofnana.

Eins og þingheimur veit liggur að baki gerð fjárlagafrumvarpsins hverju sinni gríðarleg vinna og þrátt fyrir að það séu hugsanlega ólíkar skoðanir um innihaldið hverju sinni líkt og fram hefur komið í ræðu talsmanns Vinstri grænna í ríkisfjármálum, hv. þm. Jóns Bjarnasonar, þá er það hins vegar svo að við sem störfum hér á þingi og sitjum m.a. í fjárlaganefnd verðum að horfa til þeirrar miklu vinnu sem lögð hefur verið í gerð frumvarpsins. Tugir ef ekki hundruð starfsmanna ríkisins hafa komið að þessu mikla verki og þið þekkið það sem hafið verið hér á þingi lengur

en ég að allir hafa lagst á eitt við að kappkosta að halda sig við tíma- og verkáætlanir við gerð frumvarpsins.

Tíma- og verkáætlunin er sett þannig upp að það er mjög snemma á þessu ári sem menn fara af stað í þá vegferð að draga saman heildarmyndina í frumvarpinu og á þeim tíma eru menn m.a. að vinna með tekjuspá sem er hugsanlega örlítið önnur en hér hefur komið fram. Þess vegna má segja að fjárlögin hverju sinni séu kannski ekki eins og ákvarðanir hjá einkafyrirtækjum sem hugsanlega eru jafnvel teknar á einum, tveimur dögum eins og gerðist í gær hér á landi þar sem menn geta mjög fljótlega hent upp nýrri tekjuáætlun eða útgjaldaáætlun og tekið stórar og miklar ákvarðanir. Hér byggjum við auðvitað á stjórnarskrárákvæðum og ákvæðum um fjárreiðulög um hvernig verkinu vindur fram hverju sinni.

Hv. þm. Jón Bjarnason, félagi minn og vinur úr fjárlaganefnd sem hefur setið með mér í allt sumar og rætt um framkvæmd fjárlaga, vék að því í andsvari sínu við hæstv. fjármálaráðherra að það væri lítið að marka fjárlögin. Ég vil einfaldlega segja við þennan ágæta hv. þingmann að auðvitað er mikið að marka frumvarp til fjárlaga hverju sinni. Hins vegar geta verið ólíkar skoðanir um innihaldið. Það er auðvitað það sem við eigum að ræða um hverju sinni frekar en að vera að gera lítið úr þessu mikla verki sem ég hef vikið að í inngangi mínum.

Hvað varðar hins vegar trúverðugleikann verður hver að eiga það við sjálfan sig hvernig hann kemur fram. Það má vel vera að mönnum finnist menn ekki vera trúverðugir í þessum hlutum en ég verð hins vegar að segja að það er hlutverk okkar sem komum að hinum opinbera rekstri, hvort sem það er hjá ríki eða sveitarfélögum, að leggja upp með varfærnar tekjuspár og að sama skapi að leggja upp með raunsannar útgjaldaáætlanir. Það á að vera leiðarljósið óháð því hvort við höfum mismunandi skoðanir á innihaldi tekjuhliðarinnar og/eða útgjaldahliðarinnar.

Fjárlagafrumvarpið byggir að þessu sinni, eins og ég sagði áðan, á ákveðinni verk- og tímaáætlun sem fór af stað á fyrri hluta ársins. Líkt og hæstv. fjármálaráðherra kom inn á þegar hann svaraði talsmanni Framsóknarflokksins í ríkisfjármálum, hv. þm. Bjarna Harðarsyni, er mjög margt í frumvarpinu sem búið var að taka ákvarðanir um á fyrri hluta ársins. Farið hefur verið yfir það í kynningum og hugsanlegt að ég geti komið að því í ræðu minni án þess að tiltaka það sérstaklega af því að þar eru auðvitað mjög margir góðir hlutir eins og hv. þm. Bjarni Harðarson veit.

Það hefur verið góð afkoma af ríkissjóði mörg ár í röð og ef fjárlagafrumvarpið gengur eftir, líkt og stefnt er að, þá horfum við upp á 300 milljarða kr. tekjuafgang sl. fjögur ár. Inni í því er vissulega ákveðin eignasala sem átti sér stað 2005 en tekjuafgangur ríkissjóðs að þessu sinni er um 31 milljarður sem jafngildir 2,4% af landsframleiðslunni. Lánsfjárafgangur af fjárlögunum er góður því að það er lagt upp með það að hann sé 32 milljarðar og gert ráð fyrir að hrein staða ríkissjóðs verði jákvæð sem nemur 4,9% af landsframleiðslunni. Heildartekjuhliðin í frumvarpinu er um 460 milljarðar og gjaldahliðin er upp á 430. Ég mun rétt á eftir gera grein fyrir því í hverju helsti útgjaldaukinn er fólginn miðað við þá stefnumörkun sem lagt hefur verið upp með.

Ég vil minna þingheim á það og sérstaklega félaga mína í fjárlaganefnd að horfa til þess, svo og líka þá sem sitja í fastanefndum þingsins, að útgjöldin sem eru um 430 milljarðar skiptast þannig að langsamlega stærstur hluti liggur á sviði heilbrigðis- og tryggingamála, 36% eða tæpir 160 milljarðar af 430. Þar á eftir eru 12% í menntamál, 51 milljarður, og tæp 10% í félagsmál, 23 milljarðar. Það má því segja að um 60% af fjárlögum liggi á þremur afmörkuðum sviðum.

Vissulega er erfitt, eins fram hefur komið, að spá fyrir um tekjur hverju sinni og hv. þm. Jón Bjarnason vék að því. Hins vegar hefur hæstv. fjármálaráðherra boðað ákveðnar breytingar ásamt því sem við höfum rætt það í fjárlaganefnd gagnvart gerð fjárlaga hverju sinni. Það sem skiptir máli er það að við getum farið af stað með ákveðna endurrýni á fjárlagagerðina og horft til þess að fjárlögin verði hugsanlega raunsannari þegar líður á árið en nú er. Þá um leið hefur verið boðuð breyting er lýtur að rammafjárlagagerð. Ég get sagt fyrir mitt leyti að það er gríðarlegur styrkur fyrir þingið að geta komið að slíku verki. Hér er verið að horfa á það að á vorþingi verði samþykkt rammafjárlög fyrir árin 2009–2012. Þetta eru atriði sem þingheimur hefur kallað eftir í mjög langan tíma.

Þeir sem starfa í sveitarstjórnum þekkja það að um síðustu aldamót var sett í löggjöf um sveitarstjórnarmál að sveitarstjórnir þyrftu mánuði eftir fjárhagsáætlun hvers árs, sem er í raun hin eiginlega fjárlagagerð sveitarfélaganna, að leggja fram og taka til umræðu rammafjárhagsáætlun fyrir næstu þrjú ár þar á eftir. Þau 79 sveitarfélög sem starfa hringinn í kringum landið vinna eftir þessu vinnulagi. Þetta hefur þýtt að sveitarfélögin hafa getað lagt út ákveðna stefnumarkandi þætti í rammafjárhagsáætlunum. Á sama hátt mun það verða hægt hér þegar þingið samþykkir eða tekur til umræðu rammafjárlög fyrir fjögur árin þar á eftir að sjá hvert stefnir í einstaka málaflokkum.

Vissulega eru fjárlögin líka þannig til komin að gert er ráð fyrir að það verði meira jafnvægi í efnhagsmálum. Efnahagsforsendur frumvarpsins sem efnahags- og skattanefnd mun taka til skoðunar gera ráð fyrir því að hagvöxturinn verði 1,2%, hækkun verðlags verði 3,3% og aukinn kaupmáttur ráðstöfunartekna verði 1%. Gert er ráð fyrir því að atvinnuleysi á næsta ári fari upp í 2,9%. Ég hef tekið eftir því í umræðunni eftir að þessar forsendur voru kynntar, 2,9% atvinnuleysi, að mönnum virðist þykja vera mikil óvissa í þessum þætti á næsta ári. Ég get vissulega tekið undir það og ég held að þeir sem þekkja til í atvinnulífinu mundu gera það með mér að það er ekki að finna neinn staf í því, alla vega á þessum tímapunkti, um að atvinnuleysi muni aukast. Hins vegar er það svo og við þekkjum það öll að þegar breytingar verða gerast þær mjög fljótt varðandi atvinnuleysi og hugsanlega samdrátt.

Viðskiptahalli er áætlaður 8,8%. Það þýðir að við horfum fram á það að verðbólgan hjaðni og líkt eins og hæstv. forsætisráðherra kom að í umræðu á þriðjudagskvöldið að draga muni verulega úr viðskiptahallanum. Það hlýtur að vera jákvætt fyrir okkur öll að horfa fram á það og ég veit að hv. þm. Jón Bjarnason, talsmaður Vinstri grænna í ríkisfjármálum, tekur undir það sjónarmið með mér og okkur hinum.

Ég vil einnig minnast á að það eru ákveðin útgjaldatilefni sem eru nokkuð stór. Þar með talið er ákveðinn stofnkostnaður sem er farið í, þá sérstaklega í samgöngumálum. Það eru breytingar um 20 milljarða frá áætluninni fyrir árið 2007. Það eru einnig breytingar í almannatrygginga- og velferðarmálum um 10 milljarða, í heilbrigðismálum um 7 milljarða, í löggæslu- og öryggismálum um 3 milljarða og í fræðslumálum um tæpa 3 milljarða.

Segja má að umræddar mótvægisaðgerðir vegna aflasamdráttar og brotthvarfs varnarliðsins, vaxtagjöld, aukning á atvinnuleysi og stofnkostnaður sem hér var lýst skýri um 70% af hækkun útgjaldanna í hlutfalli við landsframleiðslu. Hér er auðvitað horft á það að verið er að fara fram með gríðarlegar framkvæmdir í samgöngumálum, í vegaframkvæmdum. Ég sé að hæstv. samgönguráðherra er að fara yfir þetta staf fyrir staf og er búinn að sitja hér sveittur frá því í morgun að velta upp hvað það er sem verið er að fara í. Ég vil meina að þarna sé annar óvissuþáttur í fjárlagagerðinni. Nú kunna kannski einhverjir að segja að ég tali tæpitungulaust en við höfum einfaldlega verið að horfa upp á það að verkefni á vegum hins opinbera, sveitarfélaga eða ríkis, jafnvel einkaaðila er varða fasteignir, er varða stofnframkvæmdir, að þau hafa farið hægar fram en ella. Gerist það vegna nokkurra þátta.

Í fyrsta lagi vegna þess að það er ekki til staðar nægjanleg fagleg hæfni til þess að vinna verkið. Ástæðan er einfaldlega sú að þeir verktakar sem hafa verið að vinna að þessum verkefnum eru og hafa verið upp fyrir haus. Síðan er orðið tímafrekara en ella að fara fram með verkefni í stofnframkvæmdum eins og vegaframkvæmdum en á árum áður. Koma þar til breytingar á skipulags- og byggingarlögum sem voru samþykktar og tóku gildi 1. janúar 1998, lög nr. 73/1997, en þau kveða á um að fram fer umfangsmikil samræða í sveitarfélögunum um þær breytingar sem fara á fram með. Við þekkjum líka löggjöf um mat á umhverfisáhrifum, löggjöf um fornleifarannsóknir og þessa þætti. Þar af leiðandi hefur vegagerð orðið mun tímafrekari í hönnun og undirbúningi en áður.

Ég horfi glaðbeittur á félaga minn, hæstv. samgönguráðherra, og veit að hann mun halda vel utan um þetta og við þingmenn allir styðja hann í því að ná þessum verkum fram því að hér eru verk sem að mig minnir allir stjórnmálaflokkar gátu tekið undir að mestu á vormánuðum. Auðvitað eru ólíkar skoðanir um einstaka verk en stóra myndin er hins vegar sú að menn gátu í þessum verkum tekið undir velflest þeirra en það verður mikið verkefni fyrir samgöngunefnd að fara yfir þessi mál.

Frú forseti. Ég vil að lokum benda þingheimi á það að annar óvissuþáttur er tiltekinn, með leyfi forseta, í skýrslu fjármálaráðuneytisins um þjóðarbúskapinn á síðu 32 er lýtur að launum á komandi árum. Þar sem kjarasamningar eru flestir lausir um næstu áramót og spenna ríkir enn á vinnumarkaði ríkir nokkur óvissa um þessa þætti og þar af leiðandi tekur fjárlagafrumvarpið nokkurt mið af því.

Ég vil einnig að sama skapi, til þess að létta um fyrir þingmönnum, benda þeim á síðu 22, með leyfi forseta, í sömu skýrslu en þar er fjallað um aðgerðir til að mæta niðurskurði í þorskafla. Þar er auðvitað verið að leggja út aðgerðirnar upp á árin þrjú og fjalla um þau hvert um sig. Þar sést hvernig tölurnar telja sig upp í þá 10, 11 milljarða sem hér hafa verið til umræðu.

Frú forseti. Að lokum vil ég ítreka þakkir til þeirra sem komu að gerð frumvarpsins því að eins og ég sagði í upphafi eigum við þingmenn að þakka því fólki fyrir sem hefur lagt á sig mikla vinnu við gerð þess þrátt fyrir að við höfum kannski ólíkar skoðanir á innihaldinu. Fjölmargir starfsmenn ríkisstofnana, ráðuneyta og ýmsir aðrir hagsmunaaðilar hafa komið með upplýsingar og unnið mikla vinnu, það sést einfaldlega á þessum gögnum.

Við höfum rætt um rammafjárlög, við höfum rætt um hugsanlegar breytingar á verklagi við fjárlagagerðina og að lokum vil ég ítreka að það er samhljómur á milli okkar í fjárlaganefnd um að annað af meginverkefnum fjárlaganefndar sé sá stóri þáttur sem lýtur að framkvæmd fjárlaga. Við höfum verið að taka upp ný vinnubrögð í þeim efnum og það er fullur hugur í fjárlaganefnd með vitund og vilja hæstv. fjármálaráðherra að þingið virki og sinni enn frekar eftirlitsstörfum sínum og við höfum á umliðnum vikum og mánuðum kallað eftir gögnum.

Ég vonast til þess að fastanefndir þingsins geti nýtt sér þá miklu vinnu sem við höfum farið í til þess að endurrýna og fara yfir fjárlagafrumvarpið á milli umræðna.

[11:59]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á því að óska hv. þm. Gunnari Svavarssyni velfarnaðar í formennsku fjárlaganefndar og vona og veit að við eigum eftir að eiga þar gott samstarf. Við verðum kannski ekki alltaf sammála en ég mun náttúrlega reyna eins og ég get að fá hv. þingmann á mitt band og svo bara sjáum við til.

Ég get tekið tekið undir margt sem hann nefndi í sambandi við fjárlagavinnuna og við höfum aðeins rætt það lauslega í fjárlaganefnd. Þó er eitt atriði í því sambandi sem ég vil spyrja hv. þingmann um, þ.e. afstöðuna til þess að þingið komið sér upp eigin efnahagsstofu sem geti annars vegar aflað grunngagna íslensks efnahags- og fjármálalífs sem núna eru ekki fyrir hendi og hins vegar að þingið eigi sjálfstæðan og óháðan aðila til þess að gefa ráð, fara yfir og meta stöðu mála.

Að mínu viti er þetta eitt það brýnasta að koma á. Ég man að við þingmenn Samfylkingarinnar vorum saman um einmitt þessa brýnu ósk á fyrra þingi. Alveg sama hversu menn reyna að bera í bætifláka fyrir talnagrunn fjárlagafrumvarpsins sem nú er lagt fram og fyrri frumvarpa — ég er ekki að kasta rýrð á starfsmennina sem eru að reyna að gera það á sinn besta veg — en það er algjörlega óþolandi og þetta er eitt mesta vandamál í trúverðugleika opinberrar fjármálasýslu, hinn veiki talnagrunnur og (Forseti hringir.) hvað þingið er ósjálfstætt hvað þetta varðar. Eitt brýnasta málið er því efnahagsstofa og ég spyr hv. þingmann um afstöðu hans til þess.

[12:02]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir spurningu hans. Ég held að hann hafi ætlað að beina til mín tveimur en náði bara annarri, um sjálfstæða stofnun, efna-

hagsstofu, sem mundi vinna með þinginu í mati á þessum hlutum.

Efnahags- og skattanefnd mun fara yfir tekjuhlið fjárlagafrumvarpsins og mun gera það jafnfaglega og aðrar nefndir hverju sinni. Það hefur verið það vinnulag, eins og hv. þingmaður veit, að menn hafa ekki verið með þá skrifstofu sem þingmaðurinn er að kalla eftir. Hins vegar hefur fjármálaráðherra, svo og ég sem formaður fjárlaganefndar, verið að boða ákveðið breytt vinnulag við fjárlagagerðina og við eftirlit með framkvæmd fjárlaga, svo og um leið að leggja inn svokölluð rammafjárlög. Þetta eru auðvitað gríðarlega umfangsmiklar breytingar en hvort þær kalli á að umrædd sjálfstæð skrifstofa sem hv. þingmaður er að kalla eftir verði að veruleika vil ég ekki tjá mig um á þessu stigi því að umræðan varðandi hin málin á einfaldlega eftir að þroskast.

Ég vil ítreka að forseti þingsins hefur lagt mikla áherslu á það að aðbúnaður og tækifæri til að mynda stjórnarandstöðu til að koma að málum sem lúta að þessum þáttum verði efldur og ég held að það sé samhugur á þinginu gagnvart þeim málum.

[12:04]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrst varðandi efnahagsstofu þá get ég upplýst að mig minnir að þetta hafi verið meginþorra þingmanna Samfylkingarinnar á fyrri þingum mikið áhugamál. Þarna er ekki verið að tjá neitt vantraust á það sem er í gangi hjá fjármálaráðuneytinu heldur að þetta sé eitt mikilsverðasta tækið til að styrkja trúverðugleika og starfsemi þingmanna, ekki bara stjórnarandstæðinga heldur allra. Ég vil ítreka það.

Frú forseti. Mig langar að beina annarri spurningu til hv. þingmanns sem er líka reyndur sveitarstjórnarmaður og er það enn ef ég man rétt hvað sem síðar verður hjá hv. þingmanni, en það hafa verið uppi mjög stór orð um að það þurfi að færa til fjármuni frá ríki til sveitarfélaga. Mörg sveitarfélög eru mjög skuldug. Verkefni sem hafa færst þangað yfir hafa ekki fengið fjármagn. Einnig hefur komið krafa um að sveitarfélögin fái beina hlutdeild í ákveðnum tekjustofnum ríkisins til að styrkja fjárhagslegan grunn sinn. En þess sér hvergi stað í fjárlagafrumvarpinu, það eru hvergi neinar vísbendingar í þá veruna að styrkja tekjugrunn sveitarfélaganna, hvorki með beinum framlögum umfram það sem nefnt er í þessum svokölluðu mótvægisaðgerðum sem er bara smotterí, hvergi annars, né er heldur neitt vikið að því að styrkja eigi tekjustofnana með beinum hætti, t.d. með því að sveitarfélögin fái beina hlutdeild af tekjustofnum sem ríkið hefur núna — og virðist reyndar vera í vandræðum með.

[12:06]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrst að fyrri spurningunni um hina sjálfstæðu efnahagsstofu. Það má vel vera að þeir þingmenn sem hér voru með hv. þingmanni á síðasta þingi og fylltu þann hóp sem Samfylkingin var með hafi unnið að þessu máli með hv. þingmanni þá en ég kom hins vegar ekki að þeirri vinnu. Ég var ekki að skjóta neitt út af borðinu, hv. þingmaður, heldur var ég einfaldlega að benda á það að forgangsatriði okkar í þessari vinnu snúa að rammafjárhagsáætlunargerðinni, framkvæmd fjárlaga og að breyttu verklagi við fjárlagagerðina. Það eru forgangsatriðin sem á að skoða á þessu stigi og ég held að hv. þingmaður sé eiginlega sammála mér í meginatriðum varðandi öll þau þrjú atriði.

Ef við hins vegar skoðum tekjustofna ríkis og sveitarfélaga þá þekkja menn það og vita að ég hef verið talsmaður þess á umliðnum árum að styrkja beri tekjustofna sveitarfélaga og ég ætla ekkert að víkja mér undan þeirri umræðu. Ég hef m.a. bent á að það séu ákveðnir tekjustofnar sem sveitarfélögin geti hugsanlega horft til. Það er í gangi vinna á milli Sambands ísl. sveitarfélaga og ríkisins að skoða þá hluti. Á sama hátt erum við með nefnd í gangi, ríki og sveitarfélög, varðandi endurskoðun Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga.

Ég vil benda ágætum þingheimi á það að framlög til jöfnunarsjóðsins hafa verið að aukast ár frá ári því þau tengjast veltunni. Hins vegar hafa margir bent á að það er að skapast ákveðin yfirjöfnun í jöfnunarsjóðnum og þær aðgerðir sem sjóðurinn getur gripið til þurfa ekki endilega að henta öllum sveitarfélögum því ákveðin sveitarfélög hafa ekki tekjur úr jöfnunarsjóði og hafa ekki haft á umliðnum árum. Þetta er því í raun tvíþætt umræða, en að lokum bendi ég á að framlög til jöfnunarsjóðs eru einnig að koma í gegnum mótvægisaðgerðina og sérstök aukaframlög sem samþykkt voru á vorþingi.

[12:08]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á því að taka undir orð hv. 2. þm. Suðvest. að það liggur mikil og aðdáunarverð vinna á bak við fjárlagafrumvarpsgerðina og fyrir hana ber að þakka.

Það sem ég sakna aftur á móti í því fjárlagafrumvarpi sem liggur fyrir er að hinar pólitísku línur séu skýrari. Mér dettur ekki í hug af kynnum mínum af þeim sveitungum, hæstv. fjármálaráðherra og hv. formanni fjárlaganefndar, að saka þá um vinnuleysi í þeim efnum. Ég veit að þeir eru báðir dugnaðarmenn en ég held að þá hafi skort á stundum einingunga til að vinna að heildstæðri stefnu og því fáum við fjárlögin út eins og þau eru núna.

Ég hnaut um orð hv. þingmanns um óvissu í kjaramálum og þá fullyrðingu hans að ráð væri fyrir því gert í fjárlagafrumvarpinu. Ég sakna þess einmitt að það sé nokkuð gert ráð fyrir þeim erfiða kjarasamningavetri sem fram undan er og bendi á af því að hv. þingmaður vísaði okkur á að lesa einmitt bls. 32 í *Þjóðarbúskapnum*, að þar segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir 9% hækkun kauptaxta á árinu 2007 en heldur að dragi úr hækkunum á næsta ári og að hún verði 5,5% og 3,8% árið 2009. Þessi spá grundvallast á því að aukinn slaki myndist á vinnumarkaði sem heldur aftur af launaskriði.“

Ég tel þá mynd sem þarna er dregin upp mjög pólitíska og alls ekki í samræmi við þann veruleika sem ég þekki og kalla eftir svörum hv. formanns fjárlaganefndar hvort hann sé sammála þessu mati.

[12:10]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir þessar spurningar og vissulega er hann að fara í ákveðin mál sem ég kom að í ræðu minni áðan. Ég vil hins vegar í upphafi taka undir það sem hv. þingmaður sagði varðandi verktímann. Þrátt fyrir það að kallaðir hafa verið til fjölmargir öflugir aðilar, m.a. úr Hafnarfirði, þá er verktíminn búinn að vera mjög langur og kannski má segja að verktími fjárlagagerðarinnar sé alltaf í gangi. Þar af leiðandi hafði ríkisstjórnin og þar með talinn Framsóknarflokkurinn tækifæri til að koma að þessum málum í vor og hefur auðvitað fulla aðkomu að málinu á næstu dögum og vikum og ég veit að menn munu beita sér í því.

Hvað varðar óvissu í launamálum þá hefur hæstv. fjármálaráðherra bent á það í kynningum sínum um frumvarp til fjárlaga að það er ákveðin óvissa varðandi launamál og sú skýrsla sem ég vitnaði í áðan um þjóðarbúskapinn fjallar einnig um þá hlið. Þar af leiðandi setja menn upp eins raunsanna útgjaldaspá og menn geta haft hverju sinni en hún byggir auðvitað á áætlunargerð.

Ég vil að sama skapi benda á að hér er það eðli ríkis og sveitarfélaga hverju sinni að fara fram með varfærnar tekjuspár á móti til þess að mæta þeim breytingum sem hugsanlega kunna að verða í launaþáttum eða öðru sem þarf að takast á við hverju sinni og ég held að það sé hljómgrunnur á milli flokkanna í þeim efnum.

[12:13]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það hefur ekki farið fram hjá neinum að umfjöllunarefni dagsins er frumvarp til fjárlaga, frumvarp sem hæstv. fjármálaráðherra hefur ákveðið að miða við þær forsendur að stóriðjuuppbyggingu í landinu sé nú lokið, að hér muni ríkja stöðnun í kjaramálum á næstunni, að hér sé að hægja á hjólum hagkerfisins og hér komi allt af sjálfu sér með fallegum haustlitum.

Þessar aðstæður gefa ríkisstjórninni svo möguleika á allt að 20% aukningu ríkisútgjalda ef miðað er við reynslu liðinna ára um gang mála frá fyrsta fjárlagafrumvarpi til lokaniðurstöðu ríkisreiknings. Nýjar vinnureglur meiri hlutans sem setja á í framhaldi af Grímseyjarferjumáli gætu lyft þessari tölu enn ofar. Framkvæmdarvaldið boðar líka skattalækkanir á kjörtímabilinu og útgreiðsla á kosningavíxlum tveggja stærstu stjórnmálaflokka landsins er hafin. Hikandi á köflum en hún er hafin.

Það eru sem sagt sannkölluð kreppufjárlög hér til umræðu. Einhvern tímann boðuðu sjálfstæðismenn að það yrði í landinu kreppa ef samfylkingarmenn kæmust til valda, en þetta er heldur um of mikill bölmóður fyrir minn smekk.

Ég heyrði að hv. formaður fjárlaganefndar hafði líka efasemdir og kem kannski aðeins að þeim á eftir.

Það er vond blanda, bölmóður og dramb saman, og þeir sögðu, þeir gömlu, að dramb væri falli næst og það eru að verða orð að sönnu í sögu Sjálfstæðisflokksins sem fékk síðasta vetur glæsilega kosningu og tókst svo að innlima heilan krataflokk í regnhlíf flokksins austur í Valhöll. Flokkurinn telur sig því hafa öll ráð í hendi sér, ekki bara ofurmeirihluta á þingi heldur líka alla fjölmiðla landsins undir krumlu sinni og engan andstæðing utan litla stjórnarandstöðu hér í þingsalnum og kannski einn eldri mann í húsi við Sölvhól — sem hver tekur þar lengur mark á? Að minnsta kosti þykir mér hæstv. fjármálaráðherra ekki gera það með sínu innspýtingar- og þenslufjárlagafrumvarpi.

Á liðnu sumri kom upp á yfirborðið að hæstv. fjármálaráðherra hafði í svokölluðu Grímseyjarferjumáli ráðstafað fé gróflega á skjön við lög um fjárreiður og þar með á skjön við þá þrískiptingu valds sem stjórnskipan okkar og stjórnarskrá byggja á. Stjórnarskráin, það er þetta gamla plagg sem við sverjum trúnað okkar við, en sleppum því í bili, það er máske úrelt að tala um slíka hluti í landi þar sem vel helmingur ráðherra landsins hefur orðið efasemdir um fullveldi Íslands. Og vitaskuld eins og hver önnur leiðindi að vera að tala um að fjármálaráðherra megi ekki ráðskast með ríkissjóð að vild. Við þann sjóð hafa ráðherrar Sjálfstæðisflokks nú setið allt frá því að okkar góði Möðruvellingur Ólafur Ragnar Grímsson stóð þar upp 1991, enda styggðist fjármálaráðherra mjög við athugasemdir Ríkisendurskoðunar og sýndi okkur nú hvers megnugur flokkur hans er. Og ekki þurfi einhverjir smástrákar úr Firðinum að vera með uppsteyt.

Í stað þess að taka gagnrýnina til greina boðar fjármálaráðherra krók á móti bragði og einhvers konar sjálftöku stofnana úr ríkissjóði, lántökur og fleira sem hvergi hefur komið fram hvernig samrýma á stjórnarskrá þessa lands. Við sem sitjum í fjárlaganefnd höfum reyndar ekki fengið meira að vita um þetta en það sem ráðherra þóknast að segja í fréttablaðsviðtali fyrir nokkrum dögum og svo eftirfarandi setningu úr 7. gr. fjárlagafrumvarpsins sem lendir þar fyrir augum okkar þingmanna, jafnt fjárlaganefndarmanna sem annarra, án nokkurrar undangenginnar umræðu — það eru samræðustjórnvöldin, hæstv. samgönguráðherra — og þarf svo sem ekki vitnanna við, með leyfi hæstv. forseta:

„Að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála …“ — Allt er þetta gott og blessað. Síðan kemur og það mun kæta gróðaöfl samfélags okkar:

„Samningar, sem fela í sér fjárskuldbindingar, skulu lagðir fyrir ráðherra“ — takið eftir, ráðherra, þá flokksbræðurna, það stendur reyndar ekki, þetta um flokksbræðurna í fjárlagafrumvarpinu, ég bætti því hér inn innan hornklofa — „heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.“

Það þarf ekkert að ræða það neitt við þingið, ekki við fjárlaganefndina. Stofnað verður til útgjalda á heilbrigðissviðinu, stórkostlegra útgjalda, í gegnum þessa litlu grein þannig að Grímseyjarferjumálið verður kirfilega grafið undir enn stærri skriðuföllum árása framkvæmdarvaldsins á þrískiptingu valdsins, á fjárveitingavald Alþingis. Þetta er leiðin í Grímseyjarferjumálinu.

Ég kallaði síðast í fyrradag eftir viðbrögðum samfylkingarmanna, hæstv. samgönguráðherra og hv. þingmanna Samfylkingarinnar. — Fleirtala á kannski ekki við. (Forseti hringir.)

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti vill áminna hv. þingmann um að ávarpa forseta en ekki einstaka þingmenn eða ráðherra.)

Ég tek það til greina.

Ég kallaði síðast í fyrradag eftir viðbrögðum samfylkingarmanna við þeirri hægri stefnu sem nú skal keyrð yfir heilbrigðismál okkar lands og ég ítreka þá fyrirspurn mína hér. Hæstv. forsætisráðherra hefur látið þau orð falla um heilbrigðiskerfið að við sem viljum standa vörð um velferðina höfum áhyggjur af. Ég veit að fjölmargir af kjósendum Samfylkingar deila þeim áhyggjum með okkur. Kannski á þetta þó ekki við um þá samfylkingarmenn sem nú verma ráðherrastóla.

Umræðuefni dagsins er það háttalag fjármálaráðherra að telja að hægt sé með þessum hætti og þeim sem hann boðaði í fréttablaðsviðtali að ganga nú skipulega á skjön við fjárreiðulög og þrískiptingu valdsins. Líklega var það þetta sem meiri hluti fjárlaganefndar átti við þegar nefndin hafði orð á því í yfirlýsingu um Grímseyjarferjumálið að skerpa þyrfti á reglum svo að ekki komi til ágreinings að nýju milli Ríkisendurskoðunar og fjármálaráðuneytis.

Það var ekkert sagt í þeim yfirlýsingum meiri hluta fjárlaganefndar um hvernig þessar reglur skyldu lagaðar en einfaldasta og skilvirkasta leiðin er vitaskuld að flytja einfaldlega allt vald til ráðuneytanna sem Sjálfstæðisflokkurinn ræður í dag og telur sjálfsagt að hann muni ráða um alla framtíð með sínum 40%, flytja allt vald ráðuneytanna. Ég held reyndar að Sjálfstæðisflokkurinn hafi lengi haft vel völd við kjörfylgi og í dag miklu meira.

Það er von að flokkur í þessari stöðu telji sig líka geta ráðið veðri og vindum í efnahagslífinu, geti bara slegið því föstu að þenslan sé nú að baki og sagt sisona: Stóriðjutímabilinu er lokið. Þessi sérstaka veðurspá í fjárlagafrumvarpinu á bls. 6, í litlu bókinni, þar sem fjallað er um stefnur og horfur, með leyfi forseta:

„Til að mæta væntum“ — ég hnaut um þetta orð, þetta ætti að vera væntanlegum en þetta er nafnorðið vænti í eintölu karlkyni — „samdrætti í þjóðarútgjöldum hefur verið ákveðið að auka útgjöld til fjárfestinga ríkissjóðs árið 2008. Þá er víða brýn þörf á úrbótum í innviðum efnahagslífsins, sérstaklega úti á landi. Aukningin er þó aðeins brot af fyrirséðum samdrætti í fjárfestingu atvinnuveganna við lok stóriðjuframkvæmda.“

Er atvinnulífið orðið eitthvert „skuespil“ sem ráðherrar ætla að stjórna hérna? Hver boðaði þessi lok stóriðjuframkvæmda? Ég veit það ekki.

„Í fjárlögum fyrir árið 2008 er gert ráð fyrir aðhaldsstigi sem er í samræmi við væntingar um hægari hagvöxt á árinu,“ segir enn fremur.

Í þessu sama riti er því slegið föstu að verðbólga fari lækkandi, atvinnuleysi vaxandi og þenslan er sem sagt á förum, ekki af því að eitthvað hafi gerst hér utan veggja þingsins eða stjórnvöld hafi gripið til einhverra sérstakra ráðstafana. Nei, því skyldi flokkur sem hefur öll völd ómaka sig af jafnmiklum hégóma og raunveruleikanum? Flokkur sem hefur tögl og hagldir og meira að segja hæstv. iðnaðar- og byggðamálaráðherra sem sérstakan talsmann. Slíkur flokkur hlýtur að geta stjórnað hagkerfinu með hugarórunum einum og þarf kannski ekki að láta sig raunveruleikann öllu varða.

Hann þarf ekki einu sinni að hafa minni nokkrar vikur aftur í tímann í þeim efnum, við fengum staðfestingu þess í umræðum í gær um mótvægisaðgerðir ríkisstjórnar þegar hæstv. fjármálaráðherra fullyrti að það hefði verið haft mjög mikið samráð og aldrei meira um nokkrar aðgerðir eins og í mótvægisaðgerðum við sveitarfélögin í landinu. Ég kalla eftir því hvaða flokksbræður hæstv. fjármálaráðherra staðfesta þessi orð. Ég heyri frá þeim mjög mörgum — þeir eru margir í mínu nágrenni, mínu kjördæmi — að þetta er ekki þeirra upplifun af samráði um mótvægisaðgerðir.

En svona er raunveruleikinn mikill hégómi þegar maður er orðinn stór og sterkur.

Hæstv. iðnaðar- og byggðamálaráðherra ríkisstjórnarinnar hefur samsamað sig vel þessum veruleika. Meira að segja í fréttatilkynningu sem þeir stóðu saman að, hann og hæstv. fjármálaráðherra, um mótvægisaðgerðir var notuð alveg áður óþekkt aðferð til samlagningar. Hæstv. byggðamálaráðherra — það er svo langt að segja alltaf iðnaðar- og byggðamálaráðherra eins og mér skilst að sé réttur titill — bætti svo um betur í sumar og nú eru mótvægisaðgerðirnar sem ekki einu sinni Morgunblaðinu tókst að reikna upp í meira en nokkra milljarða og nema í reynd, í þeim veruleika sem fólk lifir við hér utan þingsalanna, 3–4 milljörðum, komnar í þingsal þessum í gær, ef mig brestur ekki heyrn á aftasta bekk, í 16,5 milljarða. Ég velti fyrir mér hvaða stærðfræðiaðferðir eru notaðar, hvort hv. stærðfræðingur stjórnarmeirihlutans hafi diffrað tölurnar saman. Ég veit það ekki.

Ég veit bara það (Gripið fram í.) — já, veldisvexti frekar. Þar sér nú hvað mér er farið að förlast síðan í stærðfræðideildinni í gamla daga. Ég veit bara að Sjálfstæðisflokki og foringjum hans er nú farið eins og kóngum vorum norrænna manna sem sumum hættir til að ofmetnast af valdi sínu og vildu sigla en gleymdu gjarnan að byr mun jafnan ráða.

[12:25]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það kom fátt á óvart í ræðu talsmanns Framsóknarflokksins, hv. þm. Bjarna Harðarsonar, eftir að hafa setið með honum í fjárlaganefnd í fjóra mánuði og átt gott samstarf og skemmtilega umræðu með honum. Það vakti furðu mína að heyra talsmann Framsóknarflokksins við fjárlagaumræðu ársins 2008 tala með þeim hætti sem hann gerði. Það eru einungis fjórir mánuðir síðan samstarfi Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins lauk, 12 ára stjórnarsamstarfi, og miðað við orðræðu talsmanns Framsóknarflokksins virðist sem svo að framsóknarmenn hafi litið á ráðherra sína sem heilaga menn og tekið þá í kónga tölu. En að ræða fjárlagafrumvarp ársins 2008 með þeim hætti sem hv. þingmaður gerði hér er raunar alveg með ólíkindum, að tala um það að Sjálfstæðisflokkurinn hafi völd yfir kjörfylgi. Líti menn bara í eigin barm og taki aðeins umræðuna um þau völd og áhrif sem Framsóknarflokkurinn hefur haft síðustu 12 árin og beri saman við það kjörfylgi sem hann hefur haft.

Ég held að það væri óskaplega hollt fyrir hv. þingmann að gera það. Ég deili hins vegar áhyggjum hans af því sem fram kom í máli hans varðandi völd, annars vegar framkvæmdarvaldsins og hins vegar þingsins, og hef raunar tekið þá umræðu við hann í fjárlaganefnd um það að við eig-

um að standa saman um það að styrkja áhrif og völd þingsins. Ég heyri ekki annað en að forseti Alþingis hafi boðað það alla tíð frá upphafi þessa kjörtímabils og ég veit að það er fullur vilji til þess innan fjármálaráðuneytisins að vinna með fjárlaganefnd að því að styrkja okkar hlutverk í því að fylgja eftir og vinna með fjárlögin.

[12:28]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég er svolítið ráðvilltur því að hv. varaformaður fjárlaganefndar hóf ræðu sína á því að segja að fátt hefði komið honum á óvart í ræðu minni en hún vekti honum furðu. Og nú velti ég fyrir mér hvort það sé eitthvað í tungutaki minna mætu vina í Eyjafirði sem ég kann vel að meta, og samstarfið við hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hefur verið skemmtilegt, sem ég ekki skil.

En við skulum ekki hengja okkur í smáatriði. Mér þótti vænt um að heyra það að hv. varaformaður fjárlaganefndar hafi áhyggjur af valdi fjárlaganefndar og ég kalla eftir áliti hans og viðbrögðum við þeim fyrirætlunum sem fram koma í fjárlagafrumvarpinu, þar á meðal í tilvitnaðri 7. gr., í ákvæðinu sem ég las upp úr áðan, og þeim fyrirætlunum sem eru uppi um að auka möguleika ríkisstofnana til lánsheimilda og aukið, að ég vil túlka sem svo, frjálsræði í ríkisfjármálum sem ég hef miklar áhyggjur af.

[12:29]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þetta er allt að koma hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni, að taka til norðlenska tungutaksins og ég óska honum velfarnaðar í því. Ég vænti þess að hann muni læra það óðfluga í samstarfi okkar í vetur.

Það er rétt að ég deili að nokkru áhyggjum hans af völdum og áhrifum þingsins. Það er umræða sem er síkvik og á alltaf að vera uppi. Varðandi þær hugmyndir sem hann nefndi sérstaklega þá hefur verið opnað á að ræða breytingar og aðra útfærslu en tíðkuð hefur verið á 7. gr., heimildaákvæðum. Það kom m.a. fram hjá hæstv. fjármálaráðherra úr þessum ræðustóli hér.

Hv. þingmaður spurði um lánsheimildir ríkisstofnana en ég lít á þá tillögu sem hæstv. fjármálaráðherra hefur kynnt sem mjög gott innlegg í að breyta því ástandi sem hefur ríkt í þessum búskap. Ég tel gjörsamlega ólíðandi að við rekum ríkissjóð með þeim bravúr sem raun ber vitni á umliðnum árum en á sama tíma séum við með ríkisstofnanir sem keyra sig á yfirdrætti í bönkum svo nemur tugum eða hundruðum milljóna. Allar tillögur í þá veru að breyta þessu ástandi eru að mínu mati mjög góðar og æskilegar.

[12:31]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er af mörgu að taka í heilu fjárlagafrumvarpi, vilji menn kafa mjög djúpt í það. Ég ætla hins vegar í upphafi máls — mér finnst það eiginlega rétt við 1. umr. — að fjalla um þau mál sem sérstaklega snúa að grunni fjárlagafrumvarpsins. Ég vænti þess að hæstv. fjármálaráðherra hafi þolinmæði til að hlusta á mál mitt þótt nú nálgist hádegismat.

Hæstv. forseti. Í fjárlagafrumvarpinu segir undir fyrirsögninni Stefnur og horfur, með leyfi forseta:

„Þótt aðhald í hagstjórn hafi aukist jafnt og þétt undanfarin ár hefur gangur efnahagsstarfseminnar verið meiri en búist var við þannig að verðbólga og viðskiptahalli hafa aukist tímabundið. Við lok núverandi stóriðjuframkvæmda er gert ráð fyrir viðsnúningi í eftirspurn og utanríkisviðskiptum. Hagvexti er spáð að vera hóflegur á komandi árum ásamt meira jafnvægi í erlendum viðskiptum og lægri verðbólgu.“

Í ræðu minni í gær í utandagskrárumræðu um efnahagsmál vakti ég máls á skrifum Björns Rúnars Guðmundssonar hagfræðings sem er forstöðumaður greiningardeildar Landsbanka Íslands. Hann lýsir því að efnahagsstefnan beri öll merki mikilla umsvifa. Mér finnst mestu skipta, hæstv. forseti, við 1. umr. um undirstöður fjárlaga 2008, en framhald ræðu minnar mun fjalla um það efni, að við áttum okkur á því hvort forsendurnar fyrir fjárlagafrumvarpinu eigi við rök að styðjast.

Í grein sinni segir Björn Rúnar Guðmundsson þetta, með leyfi forseta:

„Engum dylst, sem hér hefur fylgst með þróun þjóðfélags- og efnahagsmála, hversu gífurleg breyting hefur orðið á samsetningu mannfjöldans á síðustu árum. Í upphafi hagsveiflunnar árið 2002/2003 voru 10.200 útlendingar búsettir hér á landi og þar af var stór hluti starfandi í fiskvinnslu. Í júlí síðastliðnum var talan 21.200 og hlutur útlendinga í vinnuaflinu var kominn í 10% sem er býsna hátt á alþjóðlegan mælikvarða. Tölur um fólksfjölda bera þessari breytingu einnig vitni og hefur þjóðinni fjölgað hlutfallslega meira í þessari uppsveiflu en dæmi eru um í langan tíma.

Að baki þessari þróun býr að sjálfsögðu mikil eftirspurn eftir vinnuafli vegna mikilla umsvifa í efnahagslífinu. Ekki aðeins eru umsvifin mikil, þau beinast í ríkum mæli að atvinnugreinum þar sem vinnuaflsnotkun er tiltölulega mikil eins og t.d. í byggingaiðnaði og tengdum iðngreinum. Á sama hátt hafa hækkandi ráðstöfunartekjur aukið eftirspurn eftir þjónustustarfsemi af ýmsum toga sem erfitt hefur verið að manna með innlendu vinnuafli.

Þessi alþjóðavæðing á vinnumarkaði, sem hér hefur átt sér stað, er á engan hátt bundin við Ísland. Þvert á móti má sjá þessi einkenni víðast hvar í iðnríkjunum í kjölfar aukins frelsis og hratt vaxandi alþjóðavæðingar og hafa íslensk fyrirtæki lagað sig að þessum nýju aðstæðum með miklum hraða. Í síðustu hagsveiflu, sem lauk árið 2002, mátti greina sterk áhrif innflutts vinnuafls, sérstaklega í byggingaiðnaði á árunum 1999–2000 þegar þenslan var í hámarki. Þegar síðan dró úr efnahagsumsvifum á árunum 2001–2003 hægði verulega á innstreymi erlends vinnuafls.

Nú er útlit fyrir að annað verði upp á teningnum. Í fyrsta lagi virðist sem eftirspurn eftir vinnuafli verði áfram mikil þó að umfangsmestu framkvæmdunum í tengslum við stóriðjuna sé um það bil að ljúka. Hagspá Landsbankans fyrir næstu þrjú ár gerir ráð fyrir því að þegar á næsta ári aukist fjárfesting á nýjan leik eftir mikinn samdrátt á þessu ári. Ekki aðeins er reiknað með áframhaldandi stóriðjuframkvæmdum heldur liggur fyrir að fjárfesting í íbúðarhúsnæði verður áfram mikil auk þess sem umfangsmiklar opinberar framkvæmdir standa fyrir dyrum.“

Við höfum rætt þetta í þingsalnum, m.a. í gær í umræð-

um um efnahagshorfurnar. Síðan segir, í sömu grein:

„Þessu til viðbótar má nefna stór verkefni á vegum einkaaðila sem koma til með að standa yfir allt spátímabilið.“ — Það eru þau þrjú ár sem Landsbankinn spáir fyrir um. — „Það er því ekki að sjá að mikill samdráttur verði í vinnuaflseftirspurn á næstu árum heldur þvert á móti höfum við gert ráð fyrir því að árleg aukning vinnuafls á næstu tveimur til þremur árum verði áþekk og verið hefur síðustu tvö árin.

Hér birtast í raun samfélagsleg og efnahagsleg umskipti sem Íslendingar hafa ekki upplifað áður. Svo virðist sem stór hluti, jafnvel meiri hluti, þeirra útlendinga sem hingað hafa komið hyggist taka hér upp fasta búsetu.“

Við skulum veita því athygli að þetta er talsmaður bankastofnunar sem væntanlega lánar mjög mikið til þess fólks sem kaupir sér íbúð. Hann getur lagt mat á eftirspurnina frá fyrstu hendi. Hann segir, með leyfi forseta:

„Eftirspurn eftir fasteignum og fjölgun barna af erlendum uppruna í skólum landsins bendir eindregið til þess að svo sé. Verði þetta raunin má líkja þessu við varanlega hliðrun á framboðs- og eftirspurnarhlið hagkerfisins í átt til aukinnar framleiðslugetu. Hvort breytingu af þessum toga fylgi jafnframt jákvæð framleiðniáhrif skal ósagt látið en óneitanlega kallar jafnróttæk breyting á grunngerð samfélagsins á töluvert rask á meðan hún gengur yfir.

Þjóðfélagsbreytingum af þessu tagi fylgja óhjákvæmilega mikil umsvif sem erfitt getur verið að aðgreina frá hefðbundinni hagsveiflu. Sennilega hafa áhrifin verið mest á fasteignamarkaði þar sem skortur á virkum leigumarkaði hér á landi kemur í veg fyrir að þeir sem koma nýir inn á markaðinn geti fundið sér tímabundna búsetu í leiguhúsnæði, þar til endanlega kemur í ljós hvort um fasta búsetu verður að ræða.

Hingað til hefur verið gengið út frá því að erlent vinnuafl hafi fyrst og fremst gegnt því hlutverki að milda áhrif uppsveiflunnar á vinnumarkaði og halda aftur af launaskriði, sérstaklega í byggingaiðnaði. Að lokinni uppsveiflu mundi þetta vinnuafl síðan hverfa af landi brott og áhrif þess að mestu fjara út og nýtt jafnvægi myndast í hagkerfinu. Nú virðist sem framvindan verði allt önnur. Í fyrsta lagi liggur nú ljóst fyrir að næsta stóriðjuuppsveifla er handan við hornið“ — allt annað en fram kemur í fjárlagafrumvarpinu — „og því ljóst að þörf fyrir aðflutt vinnuafl er áfram til staðar. Í annan stað þarf að reikna með áhrifum af því að stór hluti erlends vinnuafls taki hér upp fasta búsetu og ílendist hér til frambúðar. Slíkt kallar á ýmiss konar framkvæmdir, að hluta í samfélagslegum innviðum sem stjórnvöld verða að taka með í reikninginn.“

Að lokum segir Björn Rúnar Guðmundsson:

„Hin réttu hagstjórnarviðbrögð við þessum aðstæðum eru því ekki endilega aukið aðhald í peningamálum eins og ef um hefðbundna hagsveifluþenslu væri að ræða. Taka þarf með í reikninginn þá auknu framleiðslugetu sem þessum breytingum fylgja. Ákveðinn sveigjanleiki frá strangt skilgreindu verðbólgumarkmiði getur því verið réttlætanlegur við þær óvenjulegu aðstæður sem nú er við að glíma. Að þessu verða stjórnvöld, og þeir sem stýra peningamálunum, að huga við mótun hagstjórnar.“

Nú spyr ég hæstv. fjármálaráðherra: Hvað skal nú segja, ráðherra góður? Greinarhöfundur er greinilega algjörlega ósammála hæstv. fjármálaráðherra um að úr þenslunni dragi á næsta ári og segir í raun hið sama og við í Frjálslynda flokknum sögðum fyrir síðustu alþingiskosningar, að auðvitað vildi fólk sem hingað kæmi í atvinnuleit setjast að og tryggja sér mikla vinnu og góð laun.

Ég geri ráð fyrir því, hæstv. forseti, að forstöðumaður greiningardeildar Landsbanka Íslands hafi eitthvað fyrir sér í þeirri skoðun sinni. Hann hlýtur að draga ályktanir sínar af því að menn sæki í lánsfé og e.t.v. er það ástæðan fyrir því að svo mikið er byggt á suðvesturhorninu. Hagfræðingurinn segir einnig að hagspá Landsbankans geri ráð fyrir að þegar á næsta ári sé reiknað með áframhaldandi stóriðjuframkvæmdum. Ríkisstjórnin gerir ekki ráð fyrir því í fjárlagafrumvarpinu. Hann telur að fjárfesting í íbúðarhúsnæði verði mjög mikil á næsta ári sem og allt spátímabilið.

Lýsingin sem ég hef farið yfir er í algjörri andstöðu við það sem hæstv. fjármálaráðherra lýsir í fjárlagafrumvarpinu. Ég verð að segja eins og er, að mér finnst það mjög áhugavert, við upphaf umræðunnar, að fara vel og gaumgæfilega yfir það þessar forsendur. Við getum auðvitað tekist á um ýmislegt í fjárlagafrumvarpinu og málefnalega náum við oftast nær samstöðu um talsvert af þeim málum sem í fjárlagafrumvarpinu birtast. En það hlýtur að skipta máli að við 1. umr. fjárlagafrumvarpsins að við ræðum ofan í kjölinn hvort forsendurnar réttar. Þetta er væntanlega enginn aukvisi sem ég vitnaði í og hinir sjálfstæðu bankar, sem fara bara eftir markaðslögmálunum, hafa einnig lýst því yfir að þeir hafi nægjanlegt lausafé, svo mikið lausafé að þeir þurfi ekki einu sinni á langtímaláni að halda næsta árið til þess að viðhalda stöðu sinni.

Þegar bankinn spáir því að mikil þensla verði á byggingamarkaði allt næsta ár og út allt spátímabilið, sem í þessu tilfelli eru þrjú ár hjá bankanum, hvað sjáum við þá fram á? Við sjáum væntanlega fram á að þenslan verði keyrð áfram hér á suðvesturhorninu sem aldrei fyrr, það hlýtur að vera það sem við sjáum fram á. Það er hingað sem menn sækja í atvinnu, það er hér sem atvinnuframboðið er nægt. Við erum að taka niður atvinnu á landsbyggðinni. Við erum að taka niður afkomu í grunnatvinnuvegi landsbyggðarinnar, sjávarútveginum. Af þessum orðum er ekki hægt að draga aðra ályktun en þá að okkur þingmönnum beri að hafa verulegar áhyggjur af því hvað maðurinn segir. Mér finnst það algjörlega stangast á, hæstv. fjármálaráðherra, við það sem segir í fjárlagafrumvarpinu um stefnu og horfur til næstu ára.

Ef þenslan verður áfram til staðar mun viðskiptahallinn væntanlega verða meiri og að öllum líkindum mun verðbólgan verða hærri. Það mun þýða að lánsfé fólks til húsakaupa mun verða dýrara, lánin munu hækka, verðtryggingin mun sjá til þess. Þetta getur því haft mjög margar og slæmar afleiðingar. Ég óska því sérstaklega eftir því nú við hæstv. fjármálaráðherra að áður en lengra verði haldið geri hann okkur grein fyrir því, frekar en hann hefur gert í umræðunum í morgun, hvort hann telji að forsendur fjárlaga fyrir árið 2008 séu reistar á traustum grunni. Í þeirri stöðu sem nú er, annars vegar með fjárlagafrumvarpið og forsendur þess og hins vegar með nýútkomna þjóðhagsspá frá fjármálaráðuneytinu — að vísu segir neðst í þjóðhags-

spánni að helstu óvissuþættir verði varðandi stóriðjuframkvæmdir, sem tilvitnaður greinarhöfundur fullyrðir að hefjist á næsta ári, ástand á fjármálamörkuðum og gengi og endurnýjun kjarasamninga sem standa fyrir dyrum. Það sem mér finnst kannski einna markverðasta fullyrðingin sem hann setur fram í þessari merku grein er að byggingamarkaðurinn muni áfram verða í fullu fjöri, ekkert lát sé þar á og ekki stefni í það. Ef það er rétt — og ekki getur maður dregið í efa það sem forustumenn bankanna segja — að þeir hafi svo mikið lausafé handa á milli að þeir séu ekki í neinum vandræðum á næsta ári jafnvel þó að þeir fái ekki endurnýjuð langtímalán eða endurfjármögnun, þá hljóta þeir að ætla að koma því fé í ávöxtun og lána það út. Ég held ég hafi tekið rétt eftir þegar ég hlustaði á ræðu hæstv. fjármálaráðherra í morgun þegar hann sagði: Markaðurinn fer oft sínar eigin leiðir. Efnislega held ég að hann hafi sagt það þó ekki sé það orðrétt. Ég get vissulega verið sammála honum um það. Bankamarkaðurinn fer sínar eigin leiðir og fjármálamarkaðurinn og ef húsbyggjendur hafa aðgang að því lánsfé sem mér sýnist að bankarnir muni bjóða og hafa vilja til að halda uppi þenslu á byggingamarkaði þá heldur þenslan áfram. Það er ekkert að sjá sem kemur í veg fyrir það. Það getur þýtt að verðbólgan verði hærri og viðskiptajöfnuðurinn óhagstæðari o.s.frv.

Í ritinu *Stefna og horfur*, sem fylgir fjárlagafrumvarpinu, segir í lokakaflanum um efnahagsstöðugleikann, með leyfi forseta:

„Meginniðurstaða fjárlagafrumvarps og langtímaáætlunar í ríkisfjármálum er að stöðugleiki ríki í efnahagslífinu þegar hratt dregur úr umsvifum vegna stóriðjuframkvæmda og samdráttur verður í innlendri eftirspurn. Við þær aðstæður er dregið úr aðhaldsstigi í ríkisfjármálum árið 2008 sem er í samræmi við markmið í efnahagsstjórn ríkisstjórnarinnar um stöðugleika í efnahagslífinu.“

Þetta er lokaniðurstaðan í þessum kafla.

Ég tel mig hafa fært fyrir því nokkur rök í máli mínu að ástæða sé til að hafa áhyggjur og við eigum að skoða þetta vandlega. Við erum að tala um grunn fjárlagafrumvarpsins og grunn stefnumótunar fyrir næstu ár. Ég ætla í þessari ræðu minni ekki að fara mikið inn í einstök atriði fjárlagafrumvarpsins. Ég ætla hins vegar að lýsa því yfir fyrir hönd míns flokks, Frjálslynda flokksins, að við höfum verið mjög hlynntir því að styðja við það sem við höfum kallað varanlegar samgöngubætur, varanlega vegagerð, jarðgöng, jarðgangagerð og styttingu aksturs leiða milli landsvæða. Við höfum flutt um það mörg mál undanfarin ár og reyndar var þingsályktun um aukna áherslu á jarðgangagerð samþykkt og vísað til ríkisstjórnarinnar í vor. Ég vænti þess að hæstv. samgönguráðherra sé að skoða þau mál eins og annað sem lýtur að samgöngumálum. Ég bind við það vonir að áframhaldandi kraftur verði í því að koma okkur inn í nútímann að því er varðar vegakerfi landsins. Ég held að það séu mjög arðbærar framkvæmdir og eigi að setja þær fram yfir margt annað í verklegum framkvæmdum eða framkvæmdum sem ríkið vill ýta undir.

Velferðarmálin höfum við stutt á undanförnum árum og höfum þegar flutt mörg mál um bætta velferð ellilífeyrisþega og aldraða. Að sjálfsögðu munum við í Frjálslynda flokknum samkvæmt venju styðja góð mál þegar þau eru á ferðinni hvaðan sem þau koma. Ég vænti þess að okkur í fjárlaganefndinni takist að vinna þessi mál vel. Ég mun leggja mitt af mörkum í því að vinna vel í fjárlaganefndinni með öðrum sem þar sitja. Við í Frjálslynda flokknum munum leggja áherslu á að hvað varðar skattalækkanir verði horft til þess að lækka persónuafslátt og jafna þar af leiðandi stöðu láglaunafólks. Það er í samræmi við þá stefnu sem við í stjórnarandstöðunni fluttum sameiginlega á síðasta hausti. Fleira mætti telja upp en fyrst og fremst hef ég áhyggjur af þeim grunni sem við erum að byggja á og bið því hæstv. fjármálaráðherra að fara um það nokkrum orðum. Það finnst mér skipta mestu máli nú í upphafi.

[12:52]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir ræðuna, mér liggur við að segja fyrstu málefnalegu ræðuna af hálfu stjórnarandstöðunnar í dag. Auðvitað á mikinn þátt í því löng tilvitnun í Björn Rúnar Guðmundsson. (**GAK:** Mér fannst ástæða til.) Ég held hins vegar að ekki sé rétt að tala um hann sem talsmann Landsbankans, greiningardeildirnar eiga að vera óháðar deildir innan bankanna. En hann er mjög trúverðugur hagfræðingur, enda fyrrverandi starfsmaður bæði í Þjóðhagsstofnun og fjármálaráðuneytinu. Þær vangaveltur og sú umfjöllun sem hann er með í grein sinni eru einmitt ástæðan fyrir því að ég hef, bæði þegar ég hef kynnt fjárlagafrumvarpið í ræðu minni í dag og eins í þjóðhagsskýrslu ráðuneytisins, fjallað um óvissuþætti í efnahagsspánni. Þar er einn af þremur stærstu þáttunum sú spurning hvort um áframhaldandi stóriðjuuppbyggingu verður að ræða eða ekki. En eins og margoft hefur komið fram hjá mér, bæði í dag, fyrr á árinu og á fyrri árum, hefur reynslan kennt okkur að við eigum að fara varlega í að taka inn í áætlanir okkar hluti sem ekki er búið að ákveða. Þess vegna er frávíksspá í þjóðhagsspánni um það sem gerist ef til stóriðjuframkvæmda kemur. Þá verður staðan vissulega önnur og þá er kerfið þannig útbúið að bæði bregst það sjálfkrafa við og eins hefur Alþingi og framkvæmdarvaldið möguleika á því að bregðast við.

[12:54]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við höfum mörg hver sem höfum farið í ræðustól undanfarna daga nefnt það alveg sérstaklega að hagkerfið í landinu virðist vera þannig að mikil þensla er á suðvesturhorninu en niðursveifla sums staðar annars staðar, neikvæður hagvöxtur og fólksfækkun. Ef eitthvað er mun frekar herða að hinum dreifðu byggðum við þann niðurskurð sem boðaður hefur verið varðandi þorskaflann. Þegar maður les svo grein eins og ég vitnaði í í löngu máli, þar sem fullyrt er af talsmanni öflugasta banka landsins að áfram verði þensla á byggingamarkaðinum, þá spyr maður sig, vitandi að bankarnir hafa ekki verið mjög viljugir að lána út á land og reyndar bara alls ekki lánað á suma staði, hvort þeir ætli þá að halda áfram að stuðla að miklum byggingarframkvæmdum á suðvesturhorninu. Menn hafa svo sem talið það upp hér hvað verið er að gera og hvað ætlunin er að gera í opinberum framkvæmdum, hvað einka-

fyrirtækin eru að gera og hvað Landsbankinn ætlar að gera með því að byggja splunkunýjar höfuðstöðvar í miðbæ Reykjavíkur. Fjármálaráðherra hefur sjálfur sagt að ríkisstjórnin og við í þinginu réðum ekki markaðinum. Það er rétt. Við ráðum ekki yfir peningastefnu bankanna. Við getum hins vegar velt því fyrir okkur hvert þeir stefna. Niðurstaða mín er sú, hæstv. fjármálaráðherra, þrátt fyrir svar þitt hér áðan, að verið sé að stefna í eina átt, að viðhalda þenslunni á þessu svæði en takast ekki á við þann vanda sem er í tvöföldu hagkerfi okkar með niðursveiflu á landsbyggðinni.

[12:56]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Við gerum okkur fulla grein fyrir því, frú forseti, að ekki hafa öll landsvæði notið hagvaxtar á sama hátt. Við gerum okkur líka vel grein fyrir því að þar eykur þorskaflasamdrátturinn á vandann. Þess vegna erum við með mótvægisaðgerðir í gangi, sérstaklega til að hjálpa þessum landsvæðum. Þrátt fyrir að eftirspurn sé eftir vinnuafli í heildina tökum við samt ákveðna áhættu. Það er ákveðin áhætta fólgin í því að setja peninga inn á þessi svæði. Þess vegna styðjum við Byggðastofnun, til þess að Byggðastofnun geti komið inn á þessi svæði ef bankarnir eru ekki tilbúnir til að lána peninga. Í þessu er fólgin ákveðin áhætta og við viljum gera þetta.

Mér finnst það ekki sanngjarn málflutningur að halda því fram að við séum markvisst að draga hlutina á höfuðborgarsvæðið þegar við erum að setja meiri peninga en áður hefur verið gert í samgönguframkvæmdir, sem eru eðli málsins samkvæmt að langmestu leyti úti á landsbyggðinni, og erum meira að segja að draga úr fjármunum til þeirra framkvæmda sem áætlaðar eru á höfuðborgarsvæðinu þó að það sé vegna þess að þær eru einfaldlega ekki tilbúnar. Mér finnst það ekki sanngjarn málflutningur og ekki alveg í takt við annars vel ígrundaða umfjöllun hjá hv. þingmanni í ræðu hans áðan. Það er verið að reyna að gera grein fyrir því að óvissa er í stöðunni og það er verið að takast á við þau vandamál sem hann hefur áhyggjur af í þröngri stöðu vegna þess ástands sem hann að hluta til er að lýsa. Og ég held að hv. þingmaður eigi að sýna þá sanngirni að virða það við ríkisstjórnina, það sem er á þeim nótum í fjárlagafrumvarpinu.

[12:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það var ekki tilgangur minn að sýna hæstv. fjármálaráðherra neina sérstaka ósanngirni eða stjórnarliðinu yfirleitt. Ég var einungis að ræða hlutina á þeim nótum sem mér finnst þeir liggja fyrir og velta upp þeim vandamálum sem eru til staðar og koma í veg fyrir að okkur takist að vinna fjárlagafrumvarpið rétt og byggja það á réttum forsendum. Það skiptir líka máli þegar við erum að horfa til þess hvernig við tökum á hinum einstöku málum sem snúa að landsbyggðinni sérstaklega. Nánast allar sveitarstjórnir vítt og breitt í kringum landið, sérstaklega í sjávarbyggðunum, hafa sent okkur mörg erindi um það sem þau telja að þurfi að koma til til að styðja við þróun byggðar og atvinnumöguleika þar á komandi árum með tilliti til þess sem ríkisstjórnin hefur ákveðið. Við heyrum síðan spádóma annarra manna, sem ég vitnaði til, en þeirra sem eru í ríkisgeiranum um að það stefni í aðra átt en lagt er upp með í fjárlagafrumvarpinu.

Ég vil mótmæla því að ég hafi sýnt fjármálaráðherra einhverja sérstaka ósanngirni eða stjórnarliðum. Ég hélt að ég hefði verið að ræða málin á mjög málefnalegum nótum. Það getur vel verið að síðar komi að því að ég sýni fjármálaráðherra ósanngirni en þá skal ég gera það mjög hressilega.

[13:00]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson fór mjög rækilega yfir það hversu mikilvægt væri að forsendur fjárlagagerðarinnar væru réttar og sannar, hvort sem við værum sammála þeim eða ekki. Hann vitnaði einmitt til mikilla missagna hvað það varðar, sérstaklega varðandi stóriðju. Ég leyfi mér að spyrja hv. þingmann hvort það sé ekki skilyrði að við fáum afdráttarlaus svör frá ríkisstjórninni, frá fjármálaráðherra, upp á borðið. Að við fáum afdráttarlaus svör um það hvort ráðast eigi í ný stóriðjuverkefni eða ekki. Eins og hv. þingmaður sagði réttilega: Verði ráðist í nýtt stóriðjuverkefni, nýtt álver, verður ekkert pláss fyrir neina byggðastefnu. Þá verður áfram hátt gengi og þensla, og ekkert pláss fyrir neinar kjarabætur til láglaunafólks, til umönnunarbóta. Valið stendur í rauninni á milli þess að ráðast í nýja stóriðju, nýtt álver, eða að styrkja innviðina og bæta kjör og koma til móts við byggðirnar eins og hv. þingmaður rakti rækilega. Ég vil því spyrja hv. þingmann hvort það sé ekki rétt skilið hjá mér að við verðum að krefjast svara um svo stóran þátt sem hefur áhrif á framvindu efnahagslífs og fjármála á næstu árum. Við verðum að fá svör við því hvort ríkisstjórnin ætlar að fara út í enn eitt nýtt álverið með þenslu og spennu og háum vöxtum og háu gengi sem mun virka lamandi á byggðirnar og atvinnulífið og koma í veg fyrir kjarabætur.

[13:02]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Að öðru jöfnu er alltaf betra að fá skýr svör en loðin. Ég tek því undir þá skilgreiningu hv. þm. Jóns Bjarnasonar að við erum vissulega að fara fram á það við ríkisstjórnina, þegar við ræðum málin, að við fáum skýr svör. En jafnvel þó að við fáum skýrari svör en við höfum fengið er ekki þar með sagt að hlutirnir verki nákvæmlega eins, hvorki að því er varðar stóriðjuframkvæmdir né aðrar framkvæmdir. Ég tel að stóriðjuframkvæmdir á norðausturhorninu, t.d. á Húsavík, hefðu allt önnur áhrif en ef þeim væri bætt inn á þenslusvæðið á suðvesturhorninu. Ég held að þau hafi frekar áhrif til atvinnuuppbyggingar á svæðum sem eru í vanda eins og víða er á landsbyggðinni. Við þurfum því að hugsa hlutina út frá því að það skiptir máli í hinu tvöfalda hagkerfi okkar hvernig við stýrum fjármálum og framkvæmdum.

[Fundarhlé. — 13:04]

[13:30]

Útbýting:

Aukinn þorskafli á fiskveiðiárinu 2007/2008, 5. mál, þáltill. GAK o.fl., þskj. 5.

Árneshreppur, 75. mál, fsp. JBjarn, þskj. 75.

Fullvinnsla á fiski hérlendis, 38. mál, þáltill. JBjarn o.fl., þskj. 38.

Lyfjalög, 37. mál, frv. KaJúl o.fl., þskj. 37.

Sala áfengis og tóbaks, 6. mál, frv. SKK o.fl., þskj. 6.

Staða íslenskrar tungu, 77. mál, fsp. ÓN, þskj. 77.

Stéttarfélög og vinnudeilur, 40. mál, frv. GAK og GMJ, þskj. 40.

Tekjuskattur, 36. mál, frv. SKK o.fl., þskj. 36.

Tekjutap hafnarsjóða, 39. mál, þáltill. BjH o.fl., þskj. 39.

Verklagsreglur við töku þvagsýna, 78. mál, fsp. KaJúl, þskj. 78.

Þyrlubjörgunarsveit á Akureyri, 44. mál, þáltill. BJJ o.fl., þskj. 44.

[13:32]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Við upphaf máls míns vil ég þakka hæstv. fjármálaráðherra greinargott yfirlit um frumvarp til fjárlaga næsta árs og sömuleiðis taka undir þær þakkir sem bornar hafa verið fram hér úr ræðustóli til allra þeirra starfsmanna ríkisstofnana sem komið hafa að verki við samningu frumvarpsins.

Frumvarpið ber með sér að staða ríkissjóðs er afar sterk en ljóst er að umræðan á hinu háa Alþingi virðist ætla að verða með hefðbundnu sniði, þ.e. stjórnarliðar verja frumvarpið og þær áherslur sem þar er að finna en stjórnarandstaðan leitar að veikum blettum í röksemdafærslu stjórnarliða. Þessu fylgja síðan að venju margar lærðar tölur um skattamál, fjármál og efnahagsmál.

Þetta umræðuefni er í eyrum margra fremur tyrfið og illskiljanlegt nema þá helst þeirra sem lifa og hrærast í þessum veruleika dag hvern. En allir landsmenn verða hins vegar varir við, hver þó á sinn hátt, hvort fjármál ríkissjóðs eru í góðu fari eður ei. Þeir finna það á eigin skinni, aðbúnaði öllum og samfélagsþjónustu, að íslenskt samfélag hefur á síðustu árum notið þeirrar gæfu að fjármál hins opinbera hafa verið í afar traustri umsýslu. Undir forustu Sjálfstæðisflokksins í ríkisstjórnum þessa tíma hefur efnahagur landsins tekið algjörum stakkaskiptum og er nú svo komið að Ísland skipar sér á bekk meðal þeirra þjóða heims sem búa þegnum sínum hvað best lífsskilyrði.

Breytingar á viðskiptalöggjöf landsins lögðu grunninn að þeim árangri sem náðst hefur. Efnahagslífið er nú að mestu frjálst, laust við þrúgandi hömlur ríkisforsjárinnar sem áður drap allt í dróma og skerti kjör fólks. Við búum við frjálsa verðmyndun, litlar sem engar hömlur á innflutningi, einstaklingum og fyrirtækjum er frjálst að fjárfesta og fleira mætti eflaust nefna. Þessar skipulagsbreytingar íslensks hagkerfis á undanförnum árum ásamt aukinni þátttöku í alþjóðlegu efnahagsstarfi leiddu af sér gríðarlega öflugt hagvaxtarskeið sem byggist á mun fjölbreyttari og öflugri atvinnustarfsemi en áður var. Landsframleiðslan hefur margfaldast og svo hefur verið búið um hnútana að meira er til skiptanna en áður var, kakan hefur með öðrum orðum stækkað ár frá ári.

Þannig hefur ríkissjóður haft svigrúm til að auka velferðarþjónustu svo mjög að óvíða er velferð meiri en hér á landi. Þrátt fyrir þau útgjöld sem fylgja uppbyggingu á þessum sviðum hefur á sama tíma tekist að greiða niður skuldir ríkisins og fjárlög landsins eru hallalaus. Samhliða þessum árangri hefur svo lífeyriskerfi þjóðarinnar verið byggt upp með miklum myndarbrag.

Staða ríkisfjármála er til fyrirmyndar og endurspeglar fjárlagafrumvarp ársins 2008 ágætlega vel þá stöðu. Ekki þykir mér ástæða til neins annars en að fagna því. Líkt og komið hefur fram í umræðum í dag, og einnig í gær og fyrradag, snúast hugleiðingar þingmanna meðal annars um áhrif frumvarpsins á verðbólgu, vaxtastig og viðskiptajöfnuð, samspil og áhrif fjárlaga ríkisins á aðra þætti í efnahagslífi landsins.

Undanfarin ár hefur mikill afgangur verið af rekstri A-hluta ríkissjóðs. Árið 2006 nam hann 82 milljörðum kr. og árið 2005 var hann 113 milljarðar kr. Sá afgangur skýrist einkum af auknum skatttekjum og öðrum rekstrartekjum vegna þenslu í íslensku efnahagslífi undanfarin ár sem skilar sér í hækkun flestra skattstofna. Einnig hafa komið til tekjur vegna eignasölu, einkum þó árið 2005 eins og áður hefur komið fram, þegar hlutabréf í Landssíma Íslands voru seld. Afkoma ríkissjóðs á árinu 2006 var mun betri en fjárlög ársins gerðu ráð fyrir og við sjáum þess stað í greinargerð með fjárlagafrumvarpi ársins 2008 að fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir tæplega 60 milljarða kr. meiri afgangi ríkissjóðs á árinu 2007 en fjárlög þess sama árs ætluðu.

Ég vil einnig nefna að fjárlög ársins 2008 gera ráð fyrir 31 milljarðs kr. tekjuafgangi úr rekstrinum og jafnframt segir í þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins að flest bendi til þess að fljótlega á næsta ári fari að draga úr þeirri þenslu sem ríkir nú um stundir í þjóðfélaginu. Fram undan sé tímabil meiri stöðugleika og jafnvægis í þjóðarbúskapnum og því fylgi þá minni hagvöxtur en verið hafi um nokkra hríð. Frumvarpið gerir því ráð fyrir að verðbólga lækki þegar líða taki á árið og verulega dragi úr viðskiptahalla og hvort tveggja á þá að skapa skilyrði fyrir lækkun vaxta.

Ég hef fyrirvara á þeirri spá manna að það dragi hratt úr þenslu í þjóðfélaginu. Sérstaklega tel ég litlar líkur á skjótum samdrætti á vaxtarsvæðinu við Faxaflóa. Í því sambandi er einnig rétt að vekja sérstaka athygli á þeim gríðarlegu áformum um fjárfestingu og framkvæmdir sem fjárlagafrumvarpið felur í sér. Ekki kæmi mér á óvart að öll þau verkefni sem þar eru ráðgerð verði ekki unnin á næsta ári í ljósi þeirrar stöðu sem nú er á íslenskum vinnumarkaði. Meðal annars af þeirri ástæðu tel ég þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins varðandi atvinnuleysi næsta árs upp á tæp 3% fremur svartsýna þar sem fátt bendir til annars en að eftirspurn eftir vinnuafli haldist, að minnsta kosti langt fram eftir næsta ári. Að þessu leyti tek ég undir þær hugleiðingar sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson hafði uppi í umræðum fyrr í dag.

Ég vil að lokum við þetta tækifæri, fyrstu umræðu mína á þessum vettvangi, um fjárlög ríkisins, árétta skoðun mína varðandi meginskyldu og jafnframt meginréttindi þingsins. Fjárstjórnarvaldið, þ.e. valdið til að innheimta skatta og

stofna til útgjalda á vegum ríkisins, er í höndum löggjafans. Það er ljóst af umræðu þingmanna hér í dag að margt má bæta. Við höfum líka tekið þá umræðu í fjárlaganefnd þingsins í tengslum við álitsgerðir sem við höfum verið að fara yfir frá Ríkisendurskoðun. Í skýrslu Ríkisendurskoðunar fyrir framkvæmd fjárlagaársins 2006 kemur margt athyglisvert fram. Samkvæmt niðurstöðu ríkisreiknings stóðu 75 fjárlagaliðir, eða um það bil sjöundi hver, í halla umfram 4% í árslok 2006. Í árslok 2005 voru þetta 96 liðir sem höfðu halla umfram hin svokölluðu vikmörk.

Þó að færri liðir standi í halla umfram 4% í lok ársins 2006 en árið þar á undan hefur samanlögð staða hallaliða ekki batnað og þannig hefur það verið mörg undanfarin ár. Það er þá ljóst að í íslenska stjórnkerfinu er ríkjandi ákveðið umburðarlyndi gagnvart brotum á fjárlögum.

Í 41. gr. stjórnarskrárinnar er kveðið á um að ekkert gjald megi reiða af hendi nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum. Meginreglan er því skýr en 33. og 34. gr. laga um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997, veita þó þröngar heimildir til greiðslna utan fjárlaga þoli þær ekki bið eða séu vegna nýgerðra kjarasamninga.

Ef maður lítur yfir skýrslu Ríkisendurskoðunar með þetta í huga á framkvæmd fjárlagaársins 2006 þá kemur þar fram, og ég leyfi mér að vitna, með leyfi forseta, orðrétt í skýrsluna:

„Þegar á heildina er litið stóðu tveir af hverjum þremur fjárlagaliðum annaðhvort með ofnýttar eða vannýttar heimildir umfram 4% vikmörk um síðustu áramót. Ríkisendurskoðun bendir á mikilvægi þess að Alþingi fjalli sérstaklega um þessa fjárlagaliði í tengslum við afgreiðslu fjárlaga fyrir árið 2008.“

Það er ljóst af þessum orðum að við þurfum að fara í gegnum skýrslu Ríkisendurskoðunar. Af umræðum innan fjárlaganefndar að dæma er fullur vilji til þess að fara mjög vandlega yfir þær athugasemdir sem gerðar hafa verið. Af fundi með starfsmönnum fjármálaráðuneytis að dæma er einnig ríkur vilji þar til að taka á í þessum efnum og við heyrðum það einnig í ræðu hæstv. fjármálaráðherra fyrr í dag að þar á bæ er mjög eindreginn vilji til þess að fara betur ofan í þessa þætti.

Það er bjargföst trú mín að styrkja þurfi þingið í starfi sínu og þá sérstaklega í þeim efnum er lúta að fjárlögum og eftirliti með framkvæmd þeirra. Ég veit að þessi atriði hafa iðulega komið til umræðu á hinu háa Alþingi og þá sérstaklega í tengslum við fjárlagagerð. Ég tel slíka umræðu af hinu góða, hún er í raun áminning til þingmanna um að rækja af alúð og skyldurækni það mikilvæga verkefni sem þeim hefur verið trúað fyrir.

[13:42]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir margt af því sem kom fram í ræðu hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, varaformanns fjárlaganefndar, hvað varðaði mikilvægi þess að styrkja stöðu þingsins í vinnu þess við fjárlagagerð og mat á efnahagsforsendum, þróun efnahagsmála og fjármála. Við getum horft til þess hversu mikill stuðningur okkar er af Ríkisendurskoðun sem var jú stofnuð og tekin út úr fjármálaráðuneytinu á sínum tíma og gerð að sjálfstæðri stofnun. Það er því ekki verið að deila á neinn þó svo að mikilvægi þess sé ítrekað.

Ég vil spyrja hv. þingmann hvort hann muni ekki einmitt stuðla að beinum aðgerðum í því efni sem hefur einmitt fólgist í því meðal annars að við samþykkjum að koma á efnahagsstofu þingsins til þess að fjalla um þessi mál. Ég veit að hann hefur stýrt sveitarfélögum vítt og breitt um landið og þekkir mjög vel mikilvægi áætlanagerða og mikilvægi forsendna fyrir fjárhagsáætlun og þess háttar. Þar þýðir ekkert að segja á miðju ári: Æ, mér sást yfir 10 milljarða. Það gengur ekki upp í rekstri sveitarfélaga en hæstv. fjármálaráðherra kemst upp með að segja að þetta sé allt í lagi.

Þess vegna spyr ég, um leið og ég óska eftir góðu samstarfi í fjárlaganefnd, sem ég þykist viss um að verði með jafnreyndan mann vanan rekstri sveitarsjóða, hvort hv. þingmaður muni ekki styðja það mál okkar að styrkja stöðu þingsins með efnahagsstofu.

[13:45]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi þá orðræðu sem hv. þm. Jón Bjarnason og félagi í fjárlaganefnd þingsins hafði hér áðan þá vil ég byrja á að þakka honum sérstaklega hlý orð í minn garð og ég vænti sömuleiðis góðs samstarfs við ágætan skólameistara norðlenskrar skólastofnunar að Hólum í Hjaltadal.

Ég hjó eftir því í spurningunni sem hann varpaði til mín í þessu andsvari að hún var samhljóða þeirri spurningu sem hann bar til félaga okkar hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar, fyrr í umræðunni um stofnun svokallaðrar eftirlitsstofnunar þingsins eða efnahagsstofnunar. Svar mitt í þá veru verður á svipaða lund og formaðurinn gaf í morgun. Ég er alveg til í að ræða allar þær leiðir sem eru færar og hugsanlegar til að styrkja eftirlitshlutverk þingsins gagnvart framkvæmd fjárlaga og öllu því er lýtur að fjárlagagerðinni. Ég held að það sé öllum hollt og um það getum við sameinast. Þær áherslur komu líka mjög rækilega fram hjá forseta Alþingis við setningu vorþingsins að vilji hans liggur til þess að styrkja stöðu þingsins. Þá umræðu nefndi ég fyrr í morgun. Fjármálaráðuneytið hefur sömuleiðis gert þetta og enn fremur hafa oddvitar ríkisstjórnarinnar lýst yfir vilja til þess að vinna í þessa veru. Ég hef því ekki ástæðu til að ætla annað en að við munum gera breytingar í þá veru til að styrkja stöðu þingsins í þessum efnum og þá fjárlaganefndarinnar. Í hvaða formi það verður hins vegar get ég á þessu stigi ekki haft neina ákveðna skoðun á.

[13:47]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir góðar undirtektir. Hv. þingmaður er líka þaulvanur sveitarstjórnarmálum og er að ég best veit enn þá starfandi sveitarstjórnarfulltrúi á Akureyri. Sveitarstjórnir um allt land hafa borið fram mjög afdráttarlausar kröfur og óskir um styrkingu á tekjustofnum sveitarfélaga, um fjárhagsgrunn sveitarfélaga og reyndar um bein framlög, aukin framlög til þeirra sveitarfélaga sem verst standa og legið hefur fyrir í nokkur ár að

munu ekki ráða við að standa með eðlilegum hætti undir rekstri sínum. Ekki bætir að þetta eru yfirleitt sömu sveitarfélögin og nú lenda í hremmingum vegna niðurskurðar á þorskheimildum. Mun hv. þingmaður beita áhrifum sínum og fylgja eftir þeim málflutningi á þingi sem ég hef heyrt hann gera utan þings af mikilli einurð og ber virðingu fyrir? Mun hann beita sér fyrir því innan þingsins að hér verði komnar, áður en við afgreiðum fjárlög fyrir jól, beinar aðgerðir til að styrkja tekjugrunn og tekjustofna sveitarfélaganna með því að láta þau fá hluta í ákveðnum tekjustofnum, með því að færa beinlínis beinar greiðslur til ákveðinna sveitarfélaga umfram það sem gert er vegna mótvægisaðgerðanna til að styrkja tekjugrunn þeirra? Ég veit að hv. þingmaður veit nákvæmlega hversu það brennur á sveitarfélögunum því þetta er kannski ein mesta ógnunin við jafnvægi samfélagsins í landinu öllu. Mun þingmaðurinn beita sér af sama afli og ég hef heyrt hann beita sér utan þings til að ná þessu fram? Ég mun styðja hann í því.

[13:49]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Einhver greip fram í og sagði að þetta væru sömu spurningar og formaður fjárlaganefndar hefði fengið í kjölfar ræðu sinnar og ég skal glaður taka þátt í að svara því. Ég er alveg tvímælalaust talsmaður þess að styrkja tekjugrunn sveitarfélaga og hef enga ástæðu til að bakka neitt með það. Vandræði okkar hins vegar varðandi þá styrkingu er hversu breytileg staða og gerð sveitarfélaga er í landinu. Við erum að tala um sveitarfélög af stærðinni 60 íbúar og upp í 115 þúsund eða guð má vita hvað við erum komin í hér. Það segir sig sjálft í því ljósi að ekki er auðvelt að færa yfir á einn hátt tekjur til allra þessara gerða sveitarfélaga þannig að við látum þau njóta sem mest þurfa.

Ég hef verið talsmaður þess að jöfnunarsjóðurinn ætti að taka til þeirra sveitarfélaga sem við mest vandræði eiga að etja, taka bara af skarið í því og gefa sér svo sem þrjú ár í það og betur stæðari sveitarfélögin geta þá reynt að þola það með einhverjum hætti. Í þessu fjárlagafrumvarpi er verið að leggja drög að því að það komi aukið fé inn í jöfnunarsjóðinn með vaxandi skatttekjum ríkisins og jafnframt eru beinar greiðslur fyrirhugaðar til verst stöddu sveitarfélaganna sem mest eiga undir högg að sækja upp á 1.400 millj. Að því er verið að vinna nú um stundir að koma á.

Mesti batinn fyrir sveitarfélögin sem í þessum vanda eiga er þegar vöxtur verður í atvinnulífi og við höfum mjög gleðilegt dæmi af Miðausturlandi, á Reyðarfirði í Fjarðabyggð, sem hefur gerbreytt fjárhagsgrunni þess sveitarfélags og ég veit ekki annað en flokkur fyrirspyrjanda hafi verið andvígur þeirri aðgerð. Vonandi náum við saman í þeim málaflokki líka þegar fram líða stundir eins og við munum standa saman um að bæta tekjugrunn sveitarfélaga í landinu.

[13:51]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra hefur mælt fyrir frumvarpi til fjárlaga fyrir árið 2008 en það er eitt helsta tæki ríkisstjórnarinnar í hagstjórninni. Í því birtast áherslur stjórnarinnar bæði að því er varðar umgjörð og umfang ríkisfjármálanna en einnig um innbyrðis forgangsröðun verkefna milli málaflokka og innan málaflokka. Í fjárlögum endurspeglast stefna stjórnvalda, m.a. í skattamálum og tekjujöfnunarmálum, og afkoma ríkissjóðs hefur að sjálfsögðu áhrif á aðra þætti efnahagsstjórnarinnar eins og peningamálanna. Þannig eru fjárlögin gríðarlega áhrifamikið stjórntæki.

Talsmaður okkar vinstri grænna í ríkisfjármálum, hv. þm. Jón Bjarnason, hefur nú þegar farið yfir helstu sjónarmið okkar hvað varðar frumvarpið eins og það blasir við við 1. umr. Ég mun því ekki fara frekar inn á þau mál enda tíminn takmarkaður heldur beina sjónum að nokkrum atriðum öðrum sem mér eru sérstaklega hugleikin.

Það er sérstök ástæða til að fjalla hér um fjármál og stöðu sveitarfélaganna enda eru þau mikilvægur og ört vaxandi hluti í þjóðarbúskapnum. Á undanförnum árum hafa sveitarfélögin í landinu verið að taka við auknum verkefnum. Í sumu tilvikum hefur verið um samkomulag að ræða á milli ríkis og sveitarfélaga og samið um tilflutning tekjustofna í leiðinni. Í öðrum tilvikum hefur ríkið einhliða sett verkefni til sveitarfélaga sem hafa kostað þau umtalsverðar upphæðir án þess að fá aukna tekjustofna til að sinna þeim. Þá hafa breytingar í skattaumhverfi sömuleiðis skert stöðu sveitarfélaganna. Má þar nefna að fjölmargir launþegar hafa kosið að stofna einkahlutafélög og fært þannig skattbyrði sína til og lækkað hana. Á því hafa þeir hagnast og ríkið hefur hagnast á því sömuleiðis en sveitarfélögin hafa blætt. Þau hafa orðið af útsvarstekjum en ríkið fengið í staðinn aukinn fjármagnstekjuskatt og tekjuskatt frá lögaðilum. Þess vegna hafa sveitarfélögin reist kröfuna um hlutdeild í fjármagnstekjuskatti sem er réttlætismál því að þeir sem einungis greiða fjármagnstekjuskatt eiga að leggja sitt af mörkum til þeirrar þjónustu sem sveitarfélögin sinna. Af hverju skyldu þeir ekki greiða sína hlutdeild í leikskóla og grunnskóla fyrir börnin sín eins og allur almenningur gerir?

Frá 1993 og til ársins 2009 er uppsafnaður halli á rekstri sveitarfélaganna samkvæmt þjóðhagsspá um 50 milljarðar kr. Aðeins fjögur ár af þessum sautján árum hafa sveitarfélögin skilað tekjuafgangi sem segir ekki alla sögu því að afkomu sveitarfélaganna er afar misskipt eins og við þekkjum og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson vék að í sínu máli. En ég vil þó bæta því við að það er ekki vandi í sjálfu sér heldur verkefni að takast á við hvernig væntanlegum, vonandi, tekjuauka sveitarfélaganna verður skipt á milli þeirra.

Þetta er grafalvarleg staða sem blasir við sveitarfélögum sem er að sjálfsögðu hluti af vanda hins opinbera og ríkið verður að hætta að velta verkefnum og vanda yfir á sveitarfélögin og berja sér svo á brjóst yfir því hve vel gengur hjá ríkissjóði. Meðal þess sem sveitarfélögin hafa tekið við en ekki fengið bætt með tekjustofnum eru alls konar tilskipanir í gegnum EES-samninginn en talið er að sveitarfélögin beri meginhluta kostnaðar við innleiðingu EES-tilskipana, jafnvel allt að 75%. Má þar nefna að kostnaður sveitarfélaga við að innleiða svonefnda fráveitutilskipun Evrópusambandsins er talinn nema um 20 milljörðum kr. og engir nýir tekjustofnar hafa komið þar á móti og er hér aðeins nefnd ein tilskipun af mörg hundruð sem hafa komið frá Brussel.

Í aðdraganda kosninganna í vor var því heitið, a.m.k. af

hálfu Samfylkingarinnar, að fjárhagur sveitarfélaganna yrði bættur. Meðal annars sagði í kosningastefnuskrá flokksins að auka ætti hlutdeild sveitarfélaganna í skatttekjum. Það sem ratað inn í stjórnarsáttmálann í þessu efni er að endurskoða eigi tekju- og verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga með það að markmiði að efla sveitarstjórnarstigið. Þessa sér hins vegar hvergi stað í fjárlagafrumvarpinu. Sveltistefna Sjálfstæðisflokksins gagnvart sveitarfélögunum heldur áfram og það kemur einnig fram í svokölluðum mótvægisaðgerðum vegna aflasamdráttar. Sveitarsjóðir og hafnarsjóðir eiga að fá 250 millj. á ári í þrjú ár vegna tekjusamdráttar. Svo vill til að hafnarsjóðirnir einir verða af u.þ.b. 150 millj. kr. tekjum á ári og líkur benda til að sveitarsjóðir geti orðið af tekjum á bilinu 200–300 millj. kr. á ári og er það líklega varlega áætlað. Þetta bætist ofan á hjá sveitarfélögum sem mörg hver eru afar illa stödd fyrir en þurfa að sjálfsögðu að halda uppi fullri þjónustu eftir sem áður. Því miður hefur ríkisvaldið hingað til ekki verið reiðubúið að tryggja tekjugrundvöll sveitarfélaganna til frambúðar og það eru engin teikn á lofti í þessu fjárlagafrumvarpi um að þar verði breyting á. En því get ég hins vegar heitið hæstv. fjármálaráðherra að honum verður haldið við efnið hvað varðar stöðu sveitarfélaganna og mikilvægi þess að styrkja og breikka tekjustofna þeirra og við væntum að sjálfsögðu liðsinnis þeirra fjölmörgu sveitarstjórnarmanna sem sitja nú á Alþingi og m.a. við þessa umræðu. Horfi ég þar sérstaklega á félaga mína, formann og varaformann fjárlaganefndar, í því efni.

Herra forseti. Það er mikilvægt að fjárlögin séu virt og eftir þeim farið og það er brýnt að fjármálaráðuneytið taki fjárlögin alvarlega og fylgi fjárreiðulögum, annars eru fjárlögin lítils virði.

Nú í sumar og haust hefur mikil umræða farið fram um málefni Grímseyjarferju og meðferð fjármuna og fjárheimilda ríkisins í því sambandi og langt í frá að þar séu öll kurl komin til grafar. Ýmsir hafa haldið því fram að í því máli hafi ráðuneytið farið afar frjálslega með heimildir sínar og jafnvel sniðgengið fjárreiðulögin. Ég skal ekki fullyrða hér að svo sé. Það eru stór orð og mikil ábyrgð fylgir því að fullyrða slíkt. Hins vegar er full ástæða til að fara í saumana á vinnulagi og það gengur auðvitað ekki að stjórnsýslan, framkvæmdarvaldið, hafi allt annan skilning á heimildum sínum en löggjafarvaldið sem einnig fer með fjárveitingavald. Ég get nefnt hér lítið dæmi sem ég tel fulla ástæðu til að skoða gaumgæfilega. Það er hin auglýsta sala ríkisins á eignum sínum í Hvalfirði. Í fjárlögum er heimild til að selja landið en þá tekur ráðuneytið sig til og hyggst selja allt sem á landinu er, hús, mannvirki og bryggju. Þarna er farið frjálslega með heimildir fjárlaganna að mínu mati fyrir utan að það er fullkomin óvissa um skipulag á þessu svæði, verðmat á eignum liggur ekki fyrir og svo virðist sem ráðuneytið hafi ekki tekið tillit til álits umboðsmanns Alþingis sem fór fram á það árið 2001 að við ráðstöfun á eignum ríkisins væri fylgt ákvæðum reglugerða þar um. Þá virðist eins og tilteknar upplýsingar úr ástandsskýrslu um eignirnar hafi verið ritskoðaðar burtu og þær ekki birtar en það eru upplýsingar um kostnað við endurbætur, niðurrif og fleira á þeim mannvirkjum sem verið er að selja. Þetta eru satt að segja ótrúleg vinnubrögð, herra forseti, og að mínu mati ekki vel haldið á hagsmunum ríkisins fyrir utan að sveitarfélagið sem hefur skipulagsvaldið á svæðinu er algerlega sniðgengið.

Ég hef, virðulegi forseti, lagt fram ítarlegar fyrirspurnir til hæstv. fjármálaráðherra til skriflegs svars um þetta efni en ég skora hér og nú á ráðherrann að fara í saumana á málinu og kynna sér málflutning og sjónarmið sveitarfélagsins sem í hlut á og fresta fyrirhugaðri sölu þar til málið hefur fengið viðunandi undirbúning.

Ég get ekki lokið umfjöllun við 1. umr. um fjárlagafrumvarpið án þess að nefna samgöngumálin og þá einkum og sér í lagi vegamálin. Það væri út af fyrir sig fróðlegt að fá frekari upplýsingar um uppbyggingu í fjarskiptamálum vítt og breitt um landið í samræmi við fyrirheit í fjarskiptaáætlun því að fjárlagafrumvarpið veitir engin sérstök svör í því efni. Vonandi gefst tækifæri til þess í meðförum frumvarpsins í samgöngunefnd.

Ég ætla aðeins að nefna að í umræðunni um fjárlagafrumvarpið, flýtiframkvæmdir og mótvægisaðgerðir, er mikið talað um stórfellda aukningu á fjármagni til samgöngumála. Vonandi fæst það staðist skoðun en er það samt ekki svo að hér er fyrst og fremst um að ræða að koma sér af stað í verkefni sem þegar var búið að fresta undanfarin fjögur ár eða svo vegna þenslunnar að sagt var? Og hvernig er með Sundabraut? Hverju sætir það að nú á að skera niður framlagið til Sundabrautar á árinu 2008 um a.m.k. 1,5 milljarða þótt ákveðið hafi verið í lögunum um ráðstöfun á söluandvirði Símans að setja um 4 milljarða í verkið á næsta ári? Eftir allan hamaganginn í ýmsum núverandi þingmönnum stjórnarflokkanna um Sundabrautina á undanförnum árum er engu líkara en leki nú úr þeim loftið og mér koma þá sérstaklega í hug hæstv. heilbrigðisráðherra sem er ekki staddur hér núna og ég hlýt að horfa á hv. formann samgöngunefndar í þessu efni líka.

Ég ætla líka að nefna hér stuttlega og vekja athygli á framlögum til Jafnréttisstofu. Það er ekki stór málaflokkur í fjármunum talið en mikilvægur m.a. í ljósi heitstrenginga, a.m.k. annars stjórnarflokksins, um aukið framlag, fjármagn og árangur í kynjajafnréttismálum. Í fjárlagafrumvarpinu er gert ráð fyrir framlagi upp á 41,9 millj. kr. til Jafnréttisstofu en það er hækkun um 1,3 millj. frá fyrra ári. Það heldur engan veginn í við verðbólgu þannig að í raun er um lækkun framlags að ræða og við hljótum að spyrja hvort það sé metnaður hæstv. félagsmálaráðherra í þessum brýna málaflokki.

Þá væri líka hægt að nefna framhaldsskólann en því var heitið í kosningunum síðastliðið vor að námsgögn og kennsla í framhaldsskólum ætti að vera nemendum að kostnaðarlausu en þess sér hvergi stað í fjárlagafrumvarpinu.

Herra forseti. Það væri áreiðanlega tilefni til að fara mun dýpra í ýmsa þætti fjárlagafrumvarpsins og hagstjórnarinnar almennt hér við 1. umr. en tíminn leyfir það því miður ekki. Hins vegar er bersýnilegt að margt í stefnu ríkisstjórnarinnar eins og hún birtist í stefnuræðu forsætisráðherra og í fjárlagafrumvarpinu hljómar ekki saman og nægir þar að nefna fullyrðingar um að þenslan sé á undanhaldi því að fjárlagafrumvarpið ber það ekki með sér nema síður sé.

[14:02]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil nefna tvö atriði vegna ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar.

Í fyrsta lagi varðandi sveitarstjórnarmálin. Hv. þingmaður brýndi aðra þingmenn, sveitarstjórnarmenn, til dáða í fjárhagslegum samskiptum ríkis og sveitarfélaga. Mér finnst ástæða til að segja það úr þessum ræðustól að ég tel að engan bilbug sé á okkur að finna, sveitarstjórnarmönnunum sem sitjum í fjárlaganefnd. Við skiptum ekki um skoðun þótt við séum komin á hið háa Alþingi varðandi það að að sjálfsögðu þarf að leiðrétta og endurskoða verkaskiptingu og tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga. Ég hygg að fjárlaganefnd sé þannig skipuð núna að sex af ellefu nefndarmönnum eru fyrrverandi og sumir núverandi sveitarstjórnarmenn.

Varðandi hitt atriðið sem þingmaðurinn nefndi, með Sundabraut, þá á hv. þm. Árni Þór Sigurðsson að vita það jafn vel og sú sem hér stendur að ástæðan fyrir því að ekki er hægt að setja fjármuni til Sundabrautar á næsta ári er m.a. beiðni frá núverandi borgaryfirvöldum um að skoða frekar svokallaða ytri leið á Sundabraut. Við hv. þm. Árni Þór Sigurðsson höfum verið sammála um það í gegnum tíðina að ytri leiðin væri heppilegri en sú innri þannig að ég fagnaði því að núverandi borgaryfirvöld skyldu óska eftir því við Vegagerðina að hún verði skoðuð. Það gerir að verkum að sú leið þarf að fara í umhverfismat og bera þyrfti kostnað við hana saman við kostnað við innri leiðina. Þegar þeirri vinnu er lokið, væntanlega fljótlega, verður hægt að taka endanlega ákvörðun um hvort Sundabraut fer ytri eða innri leið. Sú ákvörðun liggur ekki fyrir en þegar Vegagerðin og Reykjavíkurborg hafa komið sér saman um það verða að sjálfsögðu settir fjármunir í Sundabraut, enda er það löngu tímabært.

[14:04]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vissi svo sem að ég þyrfti ekki að brýna félaga mína úr sveitarstjórnargeiranum til dáða varðandi tekjustofna sveitarfélaga. Það vill svo skemmtilega til að í alþingiskosningunum í vor vorum við fimm af ellefu stjórnarmönnum í Sambandi íslenskra sveitarfélaga sem hlutum kosningu á Alþingi. Við öll sem buðum okkur fram hlutum kosningu þannig að ég er sannfærður um að góður stuðningur verður við það á vettvangi Alþingis, meðal þessa öfluga hóps sveitarstjórnarmanna, að láta ekki sitt eftir liggja í baráttunni fyrir því að tekjustofnar sveitarfélaga verði breikkaðir og styrktir og þar verði um frambúðarlausnir að ræða en ekki smáskammtalæknir, sem við höfum öll fengið meira en nóg af. Ég fagna því sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir sagði um það atriði.

Varðandi Sundabrautina þá er meira og minna allt hárrétt í því sem hv. þingmaður sagði um það mál. Ég gat bara ekki látið hjá líða að nefna það mál vegna þess að það vill svo til að ég og hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir höfum um árabil legið undir ámæli frá samstarfsflokki hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur í borgarstjórn Reykjavíkur fyrir að hafa ekki komið Sundabraut áfram vegna þess að skipulagið væri ekki komið nógu langt eða vegna þess að alls konar skýrslugerðir drægjust. Núna virðast slík mál ætla að tefja enn eina ferðina. Þess vegna er ekki hægt annað en nefna það í þessu samhengi, þegar Sjálfstæðisflokkurinn er nú ráðandi um peningamálin. Sá flokkur hefur einna helst gagnrýnt okkur fyrir að hafa farið okkur hægt í skipulagsmálum. Það kennir okkur líka að stundum er best að hugsa sig vel um áður en menn taka ákvarðanir um hvaða leiðir eru farnar, t.d. í stórframkvæmdum eins og Sundabrautin sannarlega verður. Ég held að vandaður undirbúningur og mikil vinna sem hefur farið í það mál muni einmitt skila okkur bestu leiðinni þegar upp verður staðið.

[14:06]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Herra forseti. Við ræðum hér við 1. umr. fyrstu fjárlög nýrrar ríkisstjórnar þar sem stefna ríkisstjórnarinnar birtist, eins og stjórnarandstaðan hefur réttilega bent á. Þó vil ég taka fram strax í byrjun, sem hefur kannski vantað inn í umræðuna sem hingað til hefur farið fram, og vekja athygli á því að þó að ríkisstjórnin hafi starfað á fimmta mánuð og hafi lagt fram skýra stefnuskrá þá kann að vera of snemmt að telja upp einstök atriði sem ekki hafa komist inn í þessi fjárlög því að við höfum ætlað okkur fjögur ár til að standa við þau loforð sem gefin voru.

Eins finnst mér mjög forvitnilegt að heyra í umræðunni þegar verið er að rukka um einstök atriði úr stefnuskrám ríkisstjórnarflokkanna. Ríkisstjórnin er mynduð af tveimur flokkum og hefur birt stefnu sína í sameiginlegri stefnuskrá. Það á að vera verkefni stjórnarandstöðunnar jafnt og okkar sjálfra að leggja mat á með hvaða hætti við stöndum við þær yfirlýsingar og þau stefnumál sem við höfum sett fram. Það skiptir auðvitað mjög miklu að við fáum slíkt aðhald. Ég vona að í framhaldinu verði fylgst vandlega með því hvort við stöndum við það sem í stefnuskránni er.

Þær áherslur sem eru hér í fjárlögum, sem eru með mikinn tekjuafgang, eru m.a. á samgöngumál, á bætta stöðu byggðar í landinu með bættum samgöngum og fjarskiptum. Lögð er áhersla á almannatryggingar, velferðarmál og heilbrigðismál. Menn geta ekki sagt með neinum sanni að það sé í andstöðu við stefnu ríkisstjórnarflokkanna og allra síst í andstöðu við stefnu Samfylkingarinnar.

Það er jafnljóst þegar við leggjum fram fjárlagafrumvarp að gera verður grein fyrir þeirri óvissu sem fylgir slíkri framlagningu. Það hefur komið berlega í ljós þegar menn skoða væntanlega niðurstöðu á þessu ári og spána um tekjur á næsta ári. Það hefur reynst erfitt að spá nákvæmlega fyrir um tekjur, þær hafa reynst mun hærri en áætlað hefur verið. Þess vegna verður að hafa allan fyrirvara á tekjum eins og áður. En það er auðvitað hlutverk okkar að fara varlega í tekjuspána en vanda þeim mun meira vinnuna við útgjaldaliðina. Það er líka óvissa sem fylgir því að eftir á að ganga frá tilfærslu á milli ráðuneyta og auðvitað verður að leggja í þá vinnu í fjárlaganefndinni að færa til í fjárlagafrumvarpinu í samræmi við þær ákvarðanir sem þar verða teknar.

Það hefur vakið athygli mína þegar menn ræða launa- og kjarasamninga að það er eins og sumir talsmenn stjórnarandstöðunnar hafi átt von á að kjarasamningar yrðu leystir í fjárlögum. Eftir að hafa verið í sveitarstjórn í yfir áratug

kannast ég ekki við að hafa gert spá um útgjaldaliði vegna launaliða inni í fjárhagsáætlunum. Það hefur heldur ekki verið gert í fjárlögum en auðvitað verða menn að reikna með því að gerðir verði kjarasamningar sem hafa áhrif á niðurstöðu fjárlaga.

Í síðasta lagi hefur verið bent á þá óvissu sem fylgir því að ekki er sundurliðun á öllum smáatriðum á mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar sem er þó stór liður og skiptir miklu máli.

Ef við snúum okkur að því sem er jákvæðast í þessu frumvarpi og ég vil vekja athygli á þá ber fyrst að nefna þann stóra samgöngupakka sem hér er settur inn, þær miklu framfarir og þeim framkvæmdum sem flýtt er í sambandi við samgöngumál þar sem tugum milljarða er bætt í framkvæmdafé, hvort sem er í nýframkvæmdum á vegum, flugvöllum eða höfnum. Einnig verður aukning í viðhaldi vega þó að auðvitað hefði mátt gera betur þar enda eru þau verkefni gríðarlega stór, einkum á landsbyggðinni.

Við sjáum líka í mennta- og velferðarmálunum að efla á háskólastigið og menntun og rannsóknir á háskólastigi en ekki síður á framhaldsskólastigi. Í velferðarmálunum sjáum við verulega breytingu í sambandi við málefni geðfatlaðra bæði hvað varðar rekstur en einnig varðandi húsnæði en þar eru að vísu að koma til símapeningarnir, sem var búið að ráðstafa af fyrrverandi ríkisstjórn í þann málaflokk. Við sjáum líka í frumvarpinu, af því að menn eru að telja upp hverjum af stefnumálunum hefur verið komið í gegn, að aukinn þungi er settur í málefni barna og ungmenna. Sú þingsályktun sem samþykkt var á vorþinginu er að koma til framkvæmda og við sjáum það þarna inni. Við sjáum jafnframt fram á eflingu símenntunar.

Menn hafa réttilega bent á að ekki hefur verið komið að mörgum ákvæðum í sambandi við lífeyris- eða örorkumál og öldrunarmálin. En hins vegar er verið að vinna mjög skipulega og hratt að því að endurskoða almannatryggingakerfið og allir þeir sem til þekkja vita að það verður ekkert gert í einu vetfangi. Það er búið að stagbæta það kerfi nógu lengi og nú þarf að ná heildarsýn þannig að viðbætur á einstökum stöðum kosti ekki skerðingar annars staðar. Ég bind miklar vonir við þá nefnd sem er að starfi og mun skila vinnu sinni núna 1. desember. Vonandi tekst okkur að koma þar að einhverjum af málunum í lokaumræðunni um fjárlagafrumvarpið.

Það má sömuleiðis benda á að í félagsmálaráðuneytinu er unnið að húsnæðismálunum og er verið að skoða hvernig hægt verði að koma til móts við þá tekjulægri og þá sem eiga erfitt með að fjárfesta í nýju húsnæði.

Einn af þeim liðum sem hafa heldur ekki verið dregnir sérstaklega fram er stórhækkun á framlagi ríkisins til þróunaraðstoðar, bæði til Þróunarsamvinnustofnunar og til þróunarmála og hjálparstarfs hins vegar. Þarna er um að ræða um milljarð króna og fagna ég því sérstaklega að við höfum tekið hressilega á þeim lið.

Því hefur verið haldið fram að við ætlum að eyða fé í hernaðarmál. Mér fannst hv. þm. Jón Bjarnason tala svolítið frjálslega þegar hann fór að nefna upphæðir vegna þess að aukningin er þar að mestu í ratsjárstöðvar og öryggismál sem snúa beint að okkur sjálfum. Það er kostnaður sem fylgir því að herinn hvarf af landi brott.

Einn af stóru útgjaldaliðunum eru mótvægisaðgerðirnar. Það er rétt sem hefur komið fram að þær eru ekki sundurgreindar í smáatriðum, sem betur fer að mínu mati. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við eigum þar borð fyrir báru, getum fært til eða hliðrað til peningum þegar við sjáum hvernig niðurskurður á þorskafla kemur niður á sveitarfélögunum. Það verður örugglega með öðrum hætti en við reiknum með í dag einfaldlega vegna þess að enn er framsal á kvóta leyfilegt og við vitum aldrei hverjir verða með kvótann þegar kemur fram á næsta kvótaár. Við þurfum auðvitað að geta brugðist við jafnóðum.

Ég sagði í umræðunni í gærkvöldi, þegar við ræddum um stefnumál ríkisstjórnarinnar, að mér fyndist að menn þyrftu að setja upp ákveðin gleraugu þegar fjárlagafrumvarpið væri skoðað. Ég sagði þá að það ætti að setja byggðagleraugun upp. Það má kannski orða það með öðrum hætti og segja að það ætti að setja jafnréttisgleraugun upp við að skoða fjárlagafrumvarpið. Við höfum sett okkur það sem stefnumið að berjast fyrir jafnrétti, ekki aðeins milli kynja heldur líka milli byggðarlaga. Við eigum að vakta það að í öllum okkar ákvörðunum og gerðum verði þau sjónarmið mjög ofarlega. Það verður spennandi að sjá hvernig okkur hefur miðað. Við höfum sett okkur þau kláru markmið að reyna að útrýma kynbundnum launamun í samfélaginu. Þar treystum við á að menn standi saman um að reyna að ná því markmiði og sama gildir um að jafna stöðu byggðanna með betri samgöngum og aukinni menntun á landsbyggðinni. Þetta skiptir gríðarlegu máli.

Ég bind þær vonir við framhaldið á umræðunni að þessum samanburði við stefnumál ríkisstjórnarinnar verði stöðugt haldið gangandi en ég biðst undan því að talin verði upp einstök mál eins og námsbókakostnaður. Það liggur fyrir að taka á á námsbókakostnaði í framhaldsskólunum. Frá því var ekki gengið fyrir þessi fjárlög en það kemur þá vonandi ári seinna. Væntanlega hefur enginn búist við því að við gætum lokið þessu öllu á fyrsta ári þótt dugleg séum.

Sama gildir þegar verið er að ræða um kjarasamningana. Það mátti skilja menn þannig að þeir hefðu einhverjar væntingar um að þingið mundi leysa kjarasamninga á almennum vinnumarkaði með fjárframlögum núna í fjárlögum. Það er bara ekki þannig að ríkið semji eitt og sér um kjör í landinu. Mikið af þeim umönnunarstéttum, sem ég tek undir að þurfa að fá verulegar bætur í komandi kjarasamningum, hvort sem eru kennarar eða aðrir sem sinna uppeldis- og umönnunarstörfum, eiga eftir að semja um þau kjör. Vert er að taka skýrt fram að það er klárt í stefnu ríkisstjórnarinnar að þessar stéttir, kvennastéttirnar og umönnunarstéttir, að það er ósk ríkisvaldsins að horft verði sérstaklega til þeirra við gerð kjarasamninga.

Við förum núna í gegnum 1. umr. um fjárlögin en við eigum eftir að vinna mjög mikla vinnu í sambandi við afgreiðslu þeirra og ég treysti á að gott samstarf verði um það í fjárlaganefnd. Ég treysti einnig á að við verðum áfram undir stöðugu eftirliti með því að við stöndum við gefin fyrirheit en háttvirtir þingmenn verða líka að gefa okkur tíma til að standa við þau.

[14:16]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er eins og við mátti búast, þingmenn Samfylkingarinnar eru strax farnir að biðja sér vægðar. Þeir hafi ekki náð þessu og hinu kosningaloforðinu inn í fjárlagafrumvarpið. Ekki kæmi á óvart að við fengjum fleiri og stærri skriður í þeim dúr á næstunni. Einhver þingmaður orðaði það svo að Sjálfstæðisflokkurinn hefði verið búinn að lofa svo miklu fyrir kosningar að ekki yrði pláss fyrir kosningaloforð Samfylkingarinnar fyrr en á miðju kjörtímabili eða svo.

Ég er ekki sammála því að Samfylkingin eigi að bogna svona eins og hv. þingmaður var að lýsa. Það er einmitt í fyrsta frumvarpinu, sem er stefnumarkandi fyrir framtíðina, sem Samfylkingin á að standa í lappirnar. Ef hún gerir það ekki í byrjun býð ég ekki í hana þegar líða fer á kjörtímabilið. Reynslan af Framsóknarflokknum í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn segir okkur að það varð heldur lítið úr honum í því starfi. Þetta er því einungis hollráð til hv. þingmanns.

Ég ætla að spyrja hv. þingmann um eitt. Eitt helsta kosningamál Samfylkingarinnar á Vesturlandi var að frítt yrði í Hvalfjarðargöngin. Ég minnist þess að ýmsa góðviðrisdaga, eða hvort sem það var góðviðri eða ekki, stóðu frambjóðendur Samfylkingarinnar við göngin og lýstu því að það yrði þeirra fyrsta mál. Nú heyrist mér að auka eigi og lengja innheimtu við Hvalfjarðargöngin til frekari vegaframkvæmda. Ég vil inna hv. þingmann eftir því hvernig hann hyggst standa við þetta loforð sem var eitt stærsta kosningamál Samfylkingarinnar á Vesturlandi, Samfylkingarinnar á Akranesi og hv. þingmanns sem frambjóðanda síðasta vor.

[14:19]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka umhyggju hv. þm. Jóns Bjarnasonar fyrir Samfylkingunni og vona að hún endist út árið.

Við höfum ekki kveinkað okkur undan því að hafa þurft að fara í samninga um ýmis mál og eins og ég gat um áðan teljum við að við höfum haft veruleg áhrif nú þegar. Ég nefndi þar samgöngumálin, menntamálin, velferðarmálin. Þess má sjá stað að töluverð breyting hefur orðið við stjórnarskiptin þó að menn geti ávallt bent á einhver einstök atriði sem ekki hafi komist inn í fyrstu fjárlög. Ég held að það sé augljóst fyrir þá sem sjá vilja að Samfylkingin er komin í ríkisstjórn og við það verða verulegar breytingar.

Kosningamál mitt um Hvalfjarðargöngin er mikið baráttumál, eitt af þeim jafnréttismálum sem ég vil gjarnan sjá að verði sett ofarlega á blað. Það fór ekki inn í stjórnarsáttmálann, það er rétt. Aftur á móti hef ég verið í viðræðum við samgönguráðherra um með hvaða hætti hægt er að taka á því máli. Ég mun berjast eindregið gegn því að einhver frekari gjaldtaka verði á þjóðvegunum með þeim hætti sem nú er. Aftur á móti er full ástæða til að ræða tekjustofna í samgöngum almennt og hef ég því beðið með að flytja um þetta sérstakt mál. En ef til þess kemur treysti ég á að hv. þm. Jón Bjarnason verði meðflutningsmaður minn í því að við leggjum niður þetta gjald. Það er óréttlátt og það skiptir landsvæðum. Ég hef bent á ýmsar aðrar leiðir til að ná gjaldi sem nemur þessum milljarði inn í tekjustofna til samgöngumála. En þetta fór ekki inn í stjórnarsáttmálann, til þess hafði ég ekki nægan styrk. En það kemur síðar.

[14:20]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, það kemur síðar, það kemur síðar. Ég hugsa að þetta verði æðioft viðbrögð samfylkingarmanna í ríkisstjórnarsamstarfinu. Þetta segi ég af því að ég ber vissa umhyggju fyrir Samfylkingunni, það er alveg hárrétt, og ég tel að það hafi verið rangt hjá henni að leggja fram stefnuskrá sína og ganga til samstarfs við Sjálfstæðisflokkinn.

Mér heyrist á samgönguráðherra að enn eigi að fara í auknar einkaframkvæmdir í vegum. Ég er alveg sammála því að á sínum tíma varð vafalaust að hafa þetta með þessum hætti í Hvalfjarðargöngunum en það er engin ástæða til þess nú og ég tek undir þau orð þingmannsins að gjaldtakan í Hvalfjarðargöngum sé óréttmæt. Hún eru skattur á ákveðna hópa landsins og því er mikilvægt að koma þessu máli áfram.

Eitt að lokum, herra forseti, (Forseti hringir.) Háskóli Vestfjarða á Ísafirði var líka eitt af stóru málunum sem við höfum barist fyrir. Það er ekki heldur inni í fjárlagafrumvarpinu, herra forseti.

[14:22]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er svo sem ágætt að við eigum hér samtal, þingmenn Norðvesturkjördæmis, og ræðum stefnumálin sem við lögðum fram í kosningunum og að hve miklu leyti þau hafa komist til framkvæmda. Það er rétt, ég sagði: Kemur síðar. En það gerist ekki allt fyrsta árið. Ég átti ekki heldur von á því þegar ég fór á þing að allt mundi gerast á fyrsta ári og ég gæti þar með farið heim.

Mér finnst aftur á móti mjög erfitt að taka þátt í umræðunni eins og hv. þm. Jón Bjarnason leggur hana upp aftur og aftur og ruglar saman öllum hugtökum hvað varðar einkavæðingu eða rekstur á vegum ríkisins, einkaframkvæmd o.s.frv. Ekki er þar með sagt að um sé að ræða einkarekstur þó að einhver taki að sér að framkvæma einhverja hluti. Við eigum vonandi eftir að eiga orðastað um þetta síðar.

Hvað háskólann á Ísafirði varðar þá er búið að skipa nefnd sem á að vinna í því með hvaða hætti standa eigi að því máli. Það þarf að gerast með lagabreytingu og ég bind miklar vonir við starf þeirrar nefndar. Það mál er komið í skýran farveg. Það getur vel verið að ég verði að segja einu sinni enn: Það kemur síðar. En við skulum vona að þetta „síðar“ verði innan ekki of langs tíma.

[14:23]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við höfum hlýtt á ræðu Guðbjarts Hannessonar og ég deili þeirri skoðun með honum að margt er gott í fjárlagafrumvarpinu sem nú liggur frammi. Það er sem betur fer alltaf þannig að meiri hlutinn af þeim verkefnum sem ríkið ræðst í eru verkefni sem við erum algjörlega sammála um og við erum sem betur fer sammála um miklu fleira en við erum ósammála um.

Hv. þm. Guðbjartur Hannesson vék aðeins að orðum mínum um kjarasamninga og um það hverjar forsendur fjárlagafrumvarpsins væru í þeim efnum. Orð mín verða ekki misskilin með þeim hætti að ég hafi talið að svo og svo há upphæð ætti að liggja fyrir til þess að setja í samningspúllíuna. Slíkt barn er ég nú ekki þó að ég sé úr Flóanum.

Ég vakti í morgun athygli á því að fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir að hækkun kauptaxta á næsta ári verði 5,5% og 3,8% árið 2009. Ég innti fulltrúa Samfylkingarinnar, sem þá var í salnum, eftir því hvort hann teldi þetta vera í anda þess sem Samfylkingin vildi sjá og fékk ekki við því nein efnisleg svör. Ég mun nú enn reyna hvort ég fái þau svör hér og nú. Þó að ekki sé settur ákveðinn peningur til kjarasamninganna tel ég að fjárlagafrumvarpið eigi að taka mið af þeim veruleika sem fram undan er, taka mið af því að fram undan er mjög erfiður kjarasamningavetur. Aukning í almennum útgjöldum upp á 20%, útgjöldum sem eru fæst á nokkurn hátt tengd kjarasamningum, er því mjög óvarleg við þær aðstæður sem nú ríkja vegna kjarasamninganna.

[14:26]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit svo sem ekki hvort ég get bætt miklu við fyrri athugasemdir eða ábendingar mínar varðandi kjaramálin. Gert er ráð fyrir 1% raunhækkun á launum á næsta ári og það er rétt hjá hv. þingmanni að miðað er við einhverjar prósentutölur. En menn verða að bíða og sjá hvað kjarasamningarnir hafa í för með sér. Innlegg ríkisstjórnarinnar í þá umræðu er alveg klárt, það á að draga úr og eyða launamun kynjanna og bæta stöðu umönnunarstétta. Það eru skilaboðin sem ríkisstjórnin gefur varðandi kjarasamningana. Hún mun standa á bak við það að því leyti sem hún kemur að kjarasamningum. Ég treysti því að hún hafi það til grundvallar.

Mér finnst óvarlegt að spila meiru út á þessu stigi og ég treysti á að menn skilji að ekki er hægt að segja með neinum nákvæmum hætti hvað kemur upp úr pottunum þegar að samningum kemur. Auðvitað geta einhver önnur mál — það þekkjum við úr kjarasamningum — fléttast inn í það og við skulum bara sjá hvað það hefur í för með sér.

Það er alveg rétt að í flestum málum erum við sammála en það er nú kannski ekki það sem hefur verið dregið fram hér í umræðunum þegar menn ræða fjárlagafrumvarpið. Kannski hefðu hv. þingmenn betur mátt gera það til þess að undirstrika sína eigin afstöðu. Það væri að mörgu leyti miklu eðlilegra að þeir tækju þá að minnsta kosti afstöðu og bentu á það sem þeir væru sáttir við og gerðu tillögur um með hvaða hætti þeir vildu standa öðruvísi að málum. Þannig hefði hv. þm. Bjarni Harðarson getað komið með góðar tillögur um það hvernig hafa hefði átt hækkunina minni en 20%, skera vel niður þannig að við ættum fyrir kjarasamningunum.

[14:27]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er jafnnær um afstöðu Samfylkingarinnar til þeirra kjaraviðræðna sem fram undan eru. Ég greini í fjárlagafrumvarpinu, sem nú er lagt fram, mikið andvaraleysi gagnvart því ástandi sem er fram undan. Ég er ekki að segja að það eigi að spila út spilum kjarasamninganna og ég held meira að segja að jafnvel hafi verið gengið aðeins of langt með því að gefa það út að stefnt sé að skattalækkunum.

Það sem ég á við er það að rýmið til hinna almennu hækkana á fjárlögum er mun minna en það sýnist vera vegna þess að kjarasamningavetur er fram undan. Þegar spurt er hvar ég vilji lækka tölur í fjárlagafrumvarpinu, hvað ég vilji skera niður þá áskil ég mér allan rétt til þess að taka mér tíma til að skoða það. Ég hef ekki náð að kynna mér fjárlagafrumvarpið til hlítar og get ekki komið með ábyrgar tillögur um það þremur dögum eftir að hafa séð þessa (Forseti hringir.) þykku bók í fyrsta skipti. En ég mun koma með þær tillögur.

[14:29]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er eins og hv. stjórnarliðar haldi að þetta verði og eigi að vera einhver hallelújakór í sölum Alþingis í vetur, þeim finnst fagnaðarlætin láta á sér standa. Maður heyrði það hjá hæstv. fjármálaráðherra nú í morgun, honum fannst frumvarpinu sínu og sér ekki hrósað nóg. Og nú kemur hv. þm. Guðbjartur Hannesson og kvartar undan því að ekki sé nógu vel með Samfylkinguna farið. Menn eigi að sjá að Samfylkingin hafi sett mark sitt og muni setja mark sitt á fjárlögin og stjórnina.

Ég hef verið að leita logandi ljósi, virðulegi forseti, að því marki sem Samfylkingin ætlaði að setja á landsmálin með þátttöku sinni í ríkisstjórn, meðal annars í heilbrigðismálum. Ég er að leita logandi ljósi, hæstv. forseti, og hvað finn ég? Jú, ég finn að áætlað er að hækka tannlækningar um 42 milljónir vegna árlegrar aukningar. Ég vil spyrja hv. þm. Guðbjart Hannesson hvort Samfylkingin sé ánægð með að búið er í þessu frumvarpi að hækka sjúklingaskattana um 30%. Sértekjur í heilbrigðisgeiranum eru hækkaðar með þessu frumvarpi úr 3,8 milljörðum kr. í 5,1. Þetta er 30% hækkun og ég spyr: Er þetta það mark sem Samfylkingin setur á fjárlögin?

Samkvæmt fjárlagafrumvarpinu á að hækka komugjöldin almennt um 160 millj. kr. Til sérgreinalækna á að hækka um 100 millj. kr. og það á að hækka greiðslur frá vistmönnum á öldrunarheimilum um 90 millj. kr. Er það nema von að menn spyrji: (Forseti hringir.) Hverra erindi er Samfylkingin að reka í þessari ríkisstjórn?

[14:31]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir skildi mig þannig að ég væri að óska eftir einhverjum hallelújakór og að ég væri að kveinka mér undan því að ekki væri nógu vel farið með Samfylkinguna. Hvort tveggja er rangt. Vorþingið kenndi mér að ég átti ekki von á neinum hallelújakór. Aftur á móti átti ég von á því að menn drægju upp einstök mál, tækju þau sem dæmi um ríkisstjórn í heild, tíndu út einhver smáatriði og segðu að í þeim fælist einhver heildarstefnubreyting. Hv. þingmaður nefnir hér sjúklingaskattana, að þeir hafi hækkað um 1,3 milljarða, ég skal skoða þá tölu

betur, en tekur svo tölur upp á 250–300 millj. Það vantar því svolítið inn í spurninguna þó ekki væri annað. Það er alveg ljóst að ekki hefur orðið nein stefnubreyting varðandi gjaldtöku í heilbrigðiskerfinu af hálfu ríkisstjórnarinnar, a.m.k. ekki formlega. Það verður þá forvitnilegt að skoða það ef það er eitthvað nýtt sem er að koma hér inn en við förum að sjálfsögðu yfir þetta saman. Það er aftur á móti búið að ræða um ýmsa hluti, ekki varðandi gjaldtöku heldur ýmsa aðra þætti og þær umræður eiga sér væntanlega stað í fjárlaganefndinni þegar þar að kemur.

Ég benti á öll hin atriðin sem skipta auðvitað miklu máli og hefði verið gaman að heyra athugasemdir Álfheiðar um þau, eins og um málefni geðfatlaðra, um málefni fatlaðra, ýmislegt annað sem kemur til eins og í menntamálum, rannsóknastyrkirnir, byggðamálin og leiðréttingá þeim. Ef þetta eru ekki dæmi um eitthvað sem ríkisstjórnin hefur tekið ákveðna stefnu í og sýnt með hvaða hætti hún ætlar að starfa og með þeim fyrirheitum sem hún gefur sem á eftir að vinna betur úr eins og jöfnun á launamuninum eða bótum fyrir umönnunarstéttirnar þá skulum við láta reyna á það. Það hefði því kannski verið óhætt, þó að ég sé ekki að biðja um hallelújakór, að ætlast til þess að þingmaður eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir mundi a.m.k. fagna því að þetta væri þarna inni.

[14:33]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig tekur það sárt að Samfylkingin skuli í dag kalla sjúklingaskattana smáatriði. Það er ekki smáatriði fyrir þá, virðulegur forseti, sem þurfa að slíta upp budduna þegar þeir eru komnir inn á heilsugæslustöðvarnar að leita sér lækninga.

Ég vil vekja athygli hv. þingmanns á því að samkvæmt fjárlögum síðasta árs var áætlað að sértekjur í heilbrigðiskerfinu — ég hygg að það sé Samfylkingin fyrrverandi, undanfari Samfylkingarinnar, sem á þetta nafn, sjúklingaskattar — áttu að nema 2,6% af heildarútgjöldum ráðuneytisins á því ári sem nú er að líða. Stefnubreytingin sem er að finna í þessu frumvarpi er sú að nú eiga sértekjur á næsta ári að dekka 3,3% af útgjöldum ráðuneytisins. Þær hafa eins og ég sagði hækkað um 30% meðan útgjöld ráðuneytisins hafa hækkað um 10.

[14:35]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil gjarnan blanda mér í þessa umræðu um fjárlög ríkisins sem er alltaf mikil umræða og aðalumfjöllunarefni þingsins á haustþingi. Ég viðurkenni að margt af því sem kemur fram í þessu frumvarpi er kunnuglegt og mál sem voru til umfjöllunar í þeirri ríkisstjórn sem ég sat í. Ég er því ekki komin hér til að gagnrýna þetta allt saman heldur fyrst og fremst til að leggja nokkur orð inn í umræðuna. Það sem ég vil gjarnan segja í upphafi er að fjárlagafrumvarpið er mikil skilaboð út í samfélagið. Þess vegna hefur það verið reynsla mín að þar sé vandað til verks og reynt á tímum þenslu að búa þetta frumvarp þannig úr garði að það auki a.m.k. ekki á þensluna og sé frekar aðhaldsskilaboð út í samfélag sem er nokkuð bólgið.

Ég er ekki viss um að hægt sé að segja um þetta frumvarp að það gefi sérstaklega góð skilaboð út í samfélagið vegna þess að þar eru gríðarlega mikil útgjöld og aukning útgjalda. Hæstv. fjármálaráðherra sagði í upphafi og gerði það skyldu sinnar vegna, held ég, að nýr samstarfsflokkur og þessi nýja ríkisstjórn setti dálítið mikið mark á þetta frumvarp. Vel má vera að svo sé en ég hef kannski ekki alveg tekið eftir hvar það ætti helst að vera. Sú spurning sem ég vil leyfa mér að koma fram með er hvort hæstv. fjármálaráðherra sé ekki sammála mér að það hefði þurft að sýna meira aðhald í útgjöldum, ekki síst þar sem ég heyrði hann segja nýlega í afmæli Viðskiptaráðs að hann teldi mjög áhugavert og æskilegt að draga úr umsvifum ríkisins svona eins og um fimmtung og taldi að það væri ekki mjög erfitt en alltaf fer þetta frekar á hinn veginn.

Nú er ég ekki talsmaður þess að við förum út í allt of mikinn einkarekstur, eins og t.d. í heilbrigðiskerfinu, af því að ég er ekki búin að sjá að það sparist við það fjármagn en það er eitthvað sem við ætlum að sjálfsögðu að skoða í nefndinni. Útgjaldaaukningin er talsvert mikil og ég sé það fyrir mér að Samfylkingin hafi verið svolítið eins og fíll í leikfangabúð þegar hún komst í alla þessa peninga sem fyrrverandi ríkisstjórn er búin að búa til og ekki síst Framsóknarflokkurinn en ég tel að það hefði verið hlutverk hæstv. fjármálaráðherra að halda svolítið betur utan um budduna. Mér finnst í raun að fyrrverandi hæstv. fjármálaráðherra, Geir H. Haarde, hafi sýnt meira aðhald í ríkisfjármálum. Nú er hann í þeirri miklu stöðu að vera forsætisráðherra og hefði að mínu mati átt að halda þeirri stefnu sem hann sýndi í fjármálaráðuneytinu en einhvern veginn er þetta allt á annan veg og kannski vantar Framsóknarflokkinn til þess að halda þessu öllu í jafnvægi en það á eftir að koma í ljós.

Mér finnst þessi samanburður, þegar verið er að tala um að sé 8% aukning á útgjöldum, ekki vera rétti samanburðurinn, því að það er í rauninni ekki hægt að bera þetta fjárlagafrumvarp saman við annað en þá fjárlagafrumvarpið sem dreift var hér fyrir ári síðan því að auðvitað á eftir að bætast eitthvað við í meðförum fjárlaganefndar og síðan koma fjáraukalög o.s.frv. o.s.frv. Við skulum bara sjá til hvernig þetta gengur en útgjöldin eru mikil. Ég man ekki betur þegar ég var að fjalla um fjárlög í upphafi míns ferils en að þá höfum við verið að tala um 100 milljarða í útgjöldum en nú eru þeir 461 og fara sjálfsagt hátt í 500 þegar meiri hlutinn í fjárlaganefnd kemur fram með sínar tillögur.

Hæstv. fjármálaráðherra hafði nokkuð mörg orð um átak í sambandi við ábyrgð og aðhald. Þá veltir maður því fyrir sér hvort hann sé rétti maðurinn, hvort hann eigi ekki svolítið erfitt með að tala um þessi mál eftir þá reynslu sem við höfum af því sumri sem er nýliðið og þá er ég að tala um Grímseyjarferjuna. Það að fjármálaráðherra sýni fordæmi sem hann gerði þar er vissulega ekki til þess fallið að gefa góð skilaboð út í samfélagið og ekki út í þær ríkisstofnanir sem hann er nú að tala til og leggja áherslu á að haldi sér innan marka. Hann segir að ekki sé heimilt að ráðstafa meiru en heimild er fyrir. Þetta voru hans orð. Við skulum sjá til hvernig það gengur en hæstv. ráðherra lenti vissulega í miklum brotsjó í því máli sem kallað hefur verið Grímseyjarferjumál og við eigum örugglega eftir að ræða frekar á hv. Alþingi.

Staðreyndin er sú að heildarútgjöld ríkissjóðs hækka næstu missirin sem hlutfall af vergri landsframleiðslu, verða 34% árið 2008 og 2009 og þetta hlutfall hefur ekki verið svona hátt alveg síðan 1993. Þetta eru staðreyndir sem liggja fyrir. Ef hæstv. fjármálaráðherra ætlar að spyrja mig hvar ég sé tilbúin til að lækka útgjöld og draga úr framlögum þá ætla ég ekki að svara því. Ég ætla bara að segja það strax að ég ætla ekki að svara því hér, enda er það ekki sanngjörn spurning. Það sem búið er að sýna á annað borð í fjárlagafrumvarpinu sem útgjöld, og flest af því eru bestu mál, er ekki svo auðvelt fyrir stjórnarandstöðuna að segja að megi fara út, þetta eða hitt. Reynsla mín er sú að ekki fær allt blessun af hálfu fjármálaráðuneytis og forustu í ríkisstjórn en það er kannski orðinn annar svipur á því öllu saman núna.

Það sem hæstv. ráðherra talaði um sem ástæðu þess að samfélagið er í þeirri góðu stöðu sem það er í dag og að ríkissjóður stendur svo vel sem raun ber vitni var einkavæðingin og skattalækkanir fyrirtækja. Þetta er alveg rétt og ég er sammála honum um það að einkavæðingin og sala bankanna hefur haft alveg gríðarleg áhrif á efnahag okkar og útrás og fjölgun í hálaunastörfum. Það er þess vegna aldrei of oft sagt að sala bankanna var gríðarlega mikilvæg á þeim tíma sem hún fór fram og skipti bókstaflega sköpum hvað varðar framhaldið.

Síðan má náttúrlega nefna það líka að fiskveiðistjórnarkerfið sem við höfum búið við hefur líka verið þjóðinni efnahagslega mjög mikilvægt og sama vil ég segja um þá uppbyggingu sem hefur átt sér stað í stóriðjunni. Þetta er það sem hefur verið að gerast hér á landi á síðustu árum og hefur gert það að verkum að ríkisstjórnin sem nú situr hefur úr miklum fjármunum að spila. En aldrei er góð vísa of oft kveðin og það getur líka verið vandi að stjórna í góðæri.

Ég ætla að nefna hér nokkur orð — ekki er tími minn að verða búinn, forseti?

(**Forseti** (ÞBack)**:** Jú.)

Óskaplega líður tíminn hratt, ég á eftir að fara í heilmörg mál. En það er þá bara eitt sem ég ætla að nefna við hæstv. fjármálaráðherra og það varðar samgönguráðuneytið — ég sé að samgönguráðherra er ekki hér — en mikið er talað um mikla aukningu í útgjöldum þar sem er vissulega hið besta mál en hluti af því er reyndar fjármunir sem ákveðið var af hálfu fyrrverandi ríkisstjórnar að verja til samgöngumála. Þá er ég að tala um að peningarnir sem fara til samgöngumála eru í tengslum við sölu Símans, 7,2 milljarðar kr. Það er því ekki eins og þetta hafi allt saman orðið til á síðustu dögum. Hvað varðar mótvægisaðgerðirnar almennt þá teljum við framsóknarmenn, eins og hér hefur komið fram áður, að þær hafi ekki hitt í mark og þess vegna lögðum við fram viðbótartillögur í þeim efnum sem eiga fyrst og fremst að aðstoða þá sem verða fyrir þessari miklu skerðingu og þá erum við að tala um sjómenn og fiskverkafólk auk sveitarfélaganna og útgerðarfyrirtækja.

[14:45]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir gagnrýnir útgjaldastig frumvarpsins en hún ætlar ekki að segja mér hvar eigi að draga úr útgjöldum. Hver er trúverðugleikinn í þessu? Jafnreyndur stjórnmálamaður og raun ber vitni kemur hér upp og gagnrýnir útgjaldastigið en hefur engar hugmyndir um hvar eigi að minnka útgjöldin. Fjárlagafrumvarpið er lagt fram í þinginu til þess að það sé rætt og til þess að fá fram skoðanir á því og til þess að menn geti lagt fram breytingartillögur og tekið afstöðu til þeirra. (**Gripið fram í:** Á þremur dögum?) Á þremur dögum. Nei, það var enginn að tala um það en einn hv. þingmaður boðaði fyrir tveimur árum að fram kæmu tillögur um lækkun útgjalda. Við erum reyndar enn þá að bíða eftir þeim tillögum. En ef frammíkall hv. þingmanns þýðir það að Framsóknarflokkurinn ætlar að koma með tillögur um minni útgjöld áður en yfir lýkur við afgreiðslu fjárlagafrumvarpsins þá getum við örugglega beðið í þann tíma en ég veit ekki hvort við getum beðið í tvö ár. — Nú er tími minn að renna út líka.

Hv. þingmaður spurði um samgöngumálin. Auðvitað er það rétt að stór hluti af samgönguframkvæmdunum, reyndar mestur hluti þeirra eru ákvarðanir frá tíð fyrri ríkisstjórnar þannig að hv. þingmaður ber auðvitað mikla ábyrgð á þeim. Út af fyrir sig er því ekki mikið meira um það að segja en fyrst hún fór að nefna það þá get ég alveg staðfest það.

[14:47]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að hæstv. fjármálaráðherra hefði átt að sleppa þessari ferð sinni í stólinn. Samkvæmt þingsköpum á að ræða mál á breiðum grundvelli við 1. umr. en við 2. umr. á frekar að fara í smáatriði. Það skal ég svo sannarlega gera þegar þar að kemur því ég hef ýmsar athugasemdir við einstaka liði en ég taldi rétt að segja hæstv. ráðherra það fyrir fram að ég ætlaði ekki að koma í þessari 10 mínútna ræðu minni með tillögur um það hvar ætti að draga úr. Ég var með vangaveltur um það hvort hæstv. ráðherra, sem er fulltrúi Sjálfstæðisflokksins og ætti kannski þess vegna ekki að vera mjög áfjáður í það að koma með miklar útgjaldatillögur á sama tíma og hann segir úti í bæ að minnka eigi umsvif ríkisins um fimmtung og það sé létt verk. Væri mjög gaman að heyra það í seinna andsvari hans hvort hann er mjög sáttur við það frumvarp sem hér liggur fyrir miðað við þau auknu útgjöld sem það ber með sér.

[14:49]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Já, ég er mjög sáttur við frumvarpið. Hv. þingmaður kallaði eftir auknu aðhaldi. Það er meiri afgangur í frumvarpinu en okkur tókst nokkru sinni sameiginlega að koma fram með í frumvarpi allan þann tíma sem við vorum saman í ríkisstjórn, og samanburður við fyrri ár sem hún nefndi í ræðu sinni er nákvæmlega eins og samanburður við fyrri ár var í fyrra, hittiðfyrra og árið þar á undan. Það hefur því ekkert stórkostlegt breyst í þessu enn sem komið er. Við erum hins vegar með á prjónunum, eins og fram hefur komið í umræðunni, umtalsverðar breytingar.

Ég heyri það reyndar líka að hún hefur áhuga á því að ræða ýmis mál við mig, eins og þau er varða heimildir Grímseyjarferjunnar en vill gera það við annað tækifæri og

það er sjálfsagt að bíða með það. Ég vil alveg sérstaklega ræða þetta við fyrrum 1. þm. Norðaust.

En vegna ræðu fyrsta talsmanns Framsóknarflokksins í ríkisfjármálunum, hv. þm. Bjarna Harðarsonar, áðan þá langar mig til að spyrja hv. þingmann út í sérstaklega eitt atriði, eina grein í frumvarpinu sem hv. þingmaður gagnrýndi sérstaklega. Ef hv. þingmaður er ekki tilbúinn til að svara því núna við þessa umræðu þá gerir hann það kannski við 2. umr., en það er 6. gr. heimildin sem hv. þm. Bjarni Harðarson gagnrýndi. Það er 6. gr., liður 7.5 sem fjallar um heimildir heilbrigðisstofnana til þess að eiga samstarf við einkaaðila á heilbrigðissviðinu og ef það eru fjárhagsskuldbindingar sem því fylgja þá á að bera það undir fjármálaráðherra og heilbrigðisráðherra. Hann gagnrýndi þetta mjög og taldi þetta vera mjög neikvæða þróun. Ég vil gjarnan vita afstöðu hv. þingmanns til þeirrar heimildar, hvort hún er sammála þessari gagnrýni eður ei.

[14:51]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég lét koma fram í máli mínu áðan þá erum við að velta mikið fyrir okkur þessum áhuga Sjálfstæðisflokksins. Reyndar orðaði ég það ekki þannig áðan en það er greinilegt að það er mikill áhugi hjá sjálfstæðismönnum að fá heilbrigðisráðuneytið og það varð raunin í þeirri ríkisstjórn sem nú situr. Það er eitt af því sem gerir það að verkum að maður veltir því mjög fyrir sér hvað sjálfstæðismenn hafa á prjónunum í sambandi við heilbrigðismálin og hvort þeir ætla sér út í róttækar breytingar á því góða heilbrigðiskerfi sem hefur verið byggt upp á síðustu árum sem er eitt af því besta sem þekkist í heimi.

Ég hef ekki útilokað það að að einhverju leyti sé um einkarekstur að ræða í heilbrigðiskerfinu enda hafa framsóknarmenn haft frumkvæði að því að það er um einkarekstur að ræða í ákveðnum tilfellum. Mér finnst hins vegar mjög mikilvægt að við vitum hvort það form er að spara ríkissjóði fjármuni og hvort það form er þegar allt kemur til alls betra gagnvart neytendum, gagnvart sjúklingum. Það er það sem við þurfum að vita áður en lengra er haldið. Við höfum nú þegar óskað eftir því í heilbrigðisnefnd að fá svör heilbrigðisráðuneytisins um það hvort reksturinn á þeim stofnunum sem eru í einkarekstri er betri en almennt er og þjónustan. Þetta þarf að liggja fyrir áður en vaðið er áfram í einhvern einkarekstur sem er jafnvel lítið hugsaður.

[14:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er að mörgu að hyggja þegar verið er að ræða fjárlagafrumvarpið. Þar er allt ríkiskerfið undir og velferðarkerfið þannig að það er eðlilegt að margt beri á góma sem ástæða þykir til að ræða.

Ég vildi kannski aðeins bæta við það sem hér féll áðan í umræðum um heilbrigðismál. Ég las í vikunni mjög athyglisverða frétt um gæði heilbrigðisþjónustunnar í Evrópusambandslöndunum og nokkrum löndum þar fyrir utan. Þar kom mjög glögglega í ljós að kerfið er best í þeim ríkjum Evrópu sem styðjast við svonefnt Bismarck-kerfi og mun betra en kerfi þeirra ríkja sem hafa byggt kerfi sitt upp á grundvelli hugmyndar breska Beveridge-kerfisins. Stærsti munurinn á þessum tveimur kerfum er sá að í hinu upprunalega þýska kerfi er gerður greinarmunur á seljanda og kaupanda. Ég held að menn verði auðvitað að skoða heilbrigðiskerfi eins og hvert annað kerfi sem menn setja á fót og leitast við að breyta því og þróa þeim til hagsbóta sem kerfið er ætlað. Kerfið sjálft er aldrei aðalatriði og menn eru á villigötum að mínu viti þegar þeir leggjast í vörn fyrir kerfið sem slíkt. Það á við í heilbrigðismálum alveg eins og það á við í sjávarútvegsmálum þegar menn liggja í vörn fyrir kvótakerfi sem hefur það eitt sér til árangurs unnið að geta skuldsett greinina um 300 millj. kr. Það á eftir að sanna gildi sitt með því að sýna fram á að þeir sem tóku á sig skuldirnar geti borgað þær.

Fjárlagafrumvarpið sem hér er lagt fram ber fyrst og fremst með sér að fjármálastjórnunin og efnahagsstefnan í núverandi ríkisstjórn og þeirri sem sat á síðustu árum er í ólgusjó. Menn eru að sigla sjóinn með þanin segl upp í hæstu möstur og láta skeika að sköpuðu um það hvar skipið ber niður eða hvar það nær landi. Við sjáum það á þeim óstöðugleika sem er í efnahagslífinu og er búinn að vera mjög lengi. Hann á sér einfaldar og skýrar rætur sem Seðlabankinn og fleiri aðilar hafa verið að benda á. Allt frá árinu 2004 hafa menn gert þrennt sem samanlagt magnar upp þann vanda sem við er að glíma:

Í fyrsta lagi að lækka skatta mjög mikið.

Í öðru lagi hafa laun hækkað langt umfram verðlag. Í nýlegri skýrslu frá Samtökum atvinnulífsins kemur í ljós að laun á Íslandi eða launakostnaður er 30% hærri en á evrusvæðinu og launin á Íslandi hafa hækkað um 15% meira en þar frá árinu 2004.

Í þriðja lagi hafa vextir lækkað með þeirri breytingu sem varð með Íbúðalánasjóði árið 2004 og bankarnir síðan fylgdu í kjölfarið með miklum látum.

Þegar þetta þrennt kemur saman verður mikil kaupmáttaraukning sem leiðir af sér mikla eftirspurn, mikla einkaneyslu. Bætast svo við stóriðjuframkvæmdirnar sem verið hafa á þessum tíma. Þá eru menn með kokteil sem þýðir það að menn standa frammi fyrir verðbólgu og mjög skrykkjóttu gengi og það mat Alþjóðagjaldeyrissjóðsins að gengið hér á landi eigi eftir að falla um 25% á stuttum tíma. Það er mat alþjóðlegra sérfræðinga. Til þess að ná jafnvægi í efnahagslífinu, sem ég tel mikilvægasta verkefnið um þessar mundir, þurfa menn að hægja á ferðinni. Það þarf að rifa seglin. Það þarf að draga úr væntingum almennings um batnandi kjör á næstu árum. Það þarf að hægja á framkvæmdum ekki bara hins opinbera heldur fyrst og fremst á almennum markaði. Ekkert af þessu er verið að gera í fjárlagafrumvarpinu og forsætisráðherra hellir olíu á eldinn með því að boða skattalækkanir sérstaklega ofan í allan undirbúninginn sem er í gangi um áframhaldandi stóriðju þannig að það verður ekkert stóriðjuhlé.

Við stöndum frammi fyrir því á næstu árum að það verði þessi ólgusjór og ég held, virðulegi forseti, að hann endi bara á einn veg. Hann endi bara á þann veg að skipið mun fara á hliðina. Ég ætla ekki að spá því að það muni sökkva en það mun fara á hliðina vegna þess að gengið mun falla mikið og það mun falla hratt. Hægja þarf á þessum snúningi sem kemur fram í því að fjármunamyndun á næsta ári er talin verða nærri 400 milljarðar kr. í íbúða-

byggingum, stóriðju, atvinnulífinu og m.a. framkvæmdum sem ríkið stendur að undir dulnefni sem er á hafnarbakkanum. Þar er verið að byggja ráðstefnuhús og tónlistarhús fyrir um það bil 14–16 milljarða og hlutur ríkissjóðs af því er 54%. Þetta á að vera búið árið 2009.

Samhliða þessum framkvæmdum er verið að byggja nýtt hótel upp á 250 herbergi og samhliða því er verið að byggja nýjar höfuðstöðvar Landsbanka Íslands. Ég mundi því áætla að þessar framkvæmdir einar og sér á þessum byggingarreit séu ekki undir 30 milljörðum kr. sem eiga að vera búnar á árinu 2009. Halda menn að þetta hafi engin áhrif? Hvers vegna var verið að fresta nokkrum samgönguframkvæmdum fyrir tæpum tveimur árum að sumarlagi fyrir smámuni, um heilt ár? Það var til að slá á þensluna. En hvernig halda hæstv. ráðherrar að þeir geti staðið fyrir framkvæmdum upp á tugi milljarða króna með ábyrgð úr ríkissjóði án þess að það hafi nokkur áhrif á þensluna? Það getur ekki gengið að koma fram með svona misvísandi skilaboð eftir því hvort framkvæmdin er á landsbyggðinni því þar var vegaframkvæmdum frestað sumarið 2006 eða á hafnarbakkanum í Reykjavík þar sem framkvæmdunum er ekki frestað fyrir margfalt hærri fjárhæðir.

Mótvægisaðgerðirnar eru 10 milljarðar og ef við drögum frá þær framkvæmdir sem átti að gera hvort sem er og búið var að ákveða þá eru þetta ekki nema um 4 milljarðar á þremur árum. Það er rúmlega 1 milljarður á ári að meðaltali í framkvæmdaumhverfi hins opinbera og almenna markaðarins sem er upp á nærri 400 milljarða. Þetta er um fjórðungur úr prósenti, mótvægisaðgerðirnar. Halda menn að fjórðungur úr prósenti sé eitthvert mótvægi við allt hitt, alla hina uppbygginguna sem er fyrst og fremst samanþjöppuð hér á litlu svæði? Það er ekkert mótvægi. Það er svo ójafnt að jafnvel þó að mótvægisaðgerðirnar hafi einhver áhrif sem ég ætla að vona og tel að séu af hinu góða og til hins betra og vona að það verði sem mestur árangur af þeim en hann er bara sáralítill í hlutfalli við allt hitt sem verið er að gera með hinni hendinni.

Ég vil svo að lokum spyrja: Er eitthvað að marka þetta fjárlagafrumvarp hæstv. fjármálaráðherra? Lítur hæstvirtur ráðherra svo á að fjárlög séu lög sem honum beri að fara eftir? Ég spyr að gefnu tilefni, þ.e. af því tilefni að hæstv. fjármálaráðherra hefur látið sig hafa það að ákveða útgjöld án heimildar í fjárlögum. Hann hefur ákveðið að túlka heimildargrein í fjárlögum, sem er eitthvað á þá leið að heimilt sé að selja ferju og ráðstafa andvirðinu til að kaupa aðra eða leigja, þannig að þar séu tvær heimildir, óháðar hvor annarri og hann hafi heimild til að stofna til útgjalda, ótiltekinna, án tillits til þess hvort búið sé að selja hina fyrri ferju. Með slíkri lagatúlkun er eðlilegt að menn velti fyrir sér spurningunni: Ber hæstv. fjármálaráðherra einhverja virðingu fyrir fjárlögum? Telur hann að hann geti gert það sem honum sýnist?

[15:03]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður talar um að við siglum með þanin segl og þörf sé á að rifa seglin og draga úr væntingum um batnandi kjör fólks í landinu. Er það ekki hlutverk okkar að bæta kjör fólksins í landinu? Verði væntingar manna um betri kjör að raunveruleika, er það ekki bara verkefnið sem við eigum að vera að vinna að? Auðvitað væntu menn bættra kjara síðustu ára áður en þau urðu að raunveruleika. Þau urðu að raunveruleika. Vorum við ekki að vinna vinnuna okkar og standa okkur bara nokkuð vel í því? Eigum við nú að snúa þessu við og draga úr væntingum um bætt kjör?

Það hlýtur þá annaðhvort að þýða að vænta eigi stöðnunar í kjörum eða búast við að kjörin versni. Eigum við að skapa slíkar væntingar? Er það hlutverk okkar? Ég held ekki. Ég held að okkar hlutverk sé að búa til væntingar um betri kjör og láta þær væntingar verða að raunveruleika. Það höfum við verið að gera og það ætlum við að halda áfram að gera.

Menn geta talað endalaust um tónlistar- og ráðstefnuhúsið. Það virðist vera endalaus uppspretta umræðu. Hv. þingmaður talar um að það sé byggt með tugmilljarða ábyrgð ríkissjóðs. Ef ég man rétt, ég fer með þetta eftir minni og þar skeikar kannski en ekki mjög miklu, þá er hlutur hins opinbera í þessum verkefnum 7 milljarðar og hann skiptist á milli ríkis og borgar í hlutföllunum 45% á móti 55%. Það er allt og reyndar greitt á um 30 ára tímabili.

[15:05]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er fyrst og fremst hlutverk stjórnmálamanna að láta hlutina rætast. En væntingar um að fram undan sé að kjörin batni hjá öllum þorra almennings með áframhaldandi uppsveiflu eru því miður ekki líklegar til að rætast. Við höfum stöðuna í dag sem hefur hlotið sinn dóm, m.a. frá alþjóðlegum sérfræðingum. Hæstv. fjármálaráðherra virðist ekki taka nokkurt mark á því þegar þeir segja að fram undan sé gengisfelling upp á 25% eða allt að því.

Í fjárlagafrumvarpinu er strikað yfir þetta og sagt að gengið muni hækka á næsta ári. Hæstv. fjármálaráðherra er því algjörlega ósammála sérfræðingum Alþjóðagjaldeyrissjóðsins. Ég tel, virðulegi forseti, að engum sé greiði gerður með því að nánast hvetja fólk til að efna til skulda út á væntanlegar tekjur þegar því er spáð að skuldirnar muni hækka í verði vegna gengisfellingar og vaxtahækkana sem setja muni fjárhagsstöðu heimilanna úr skorðum.

Hæstv. fjármálaráðherra á ekki að ganga á undan öðrum í þessum leik. Hann á að horfast í augu við veruleikann eins og hann er, horfast í augu við það hverjar afleiðingarnar af stefnu hans eru síðustu tvö, þrjú ár og haga sér skynsamlega þannig að fram undan sé stöðugleiki í efnahagsmálum því að stöðugleikinn kemur almenningi best.

[15:07]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn hefur sagt að staða okkar Íslendinga í efnahagsmálum sé öfundsverð. Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn hefur ekki sagt að krónan muni lækka á næsta ári. Hann hefur hins vegar metið það svo að krónan sé of hátt skráð. Það er bara allt annað mál hvort hún er of hátt skráð eða hvort hún muni lækka á næsta ári eða ekki. Það eru tveir ólíkir hlutir.

Mér finnst reyndar skjóta svolítið skökku við í málflutningi hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, þingflokksformanns Frjálslynda flokksins, í samanburði við málflutning hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar, formanns Frjálslynda flokksins, sem hafði fyrir hádegishlé mestar áhyggjur af því að þjóðhagsáætlun fjármálaráðuneytisins væri of svartsýn og von væri á meiri virkni í hagkerfinu og meiri fjárfestingum en meginspáin gerði ráð fyrir og þar af leiðandi væru líkur á meiri eftirspurn eftir vinnuafli, minna atvinnuleysi, meiri kaupmáttaraukningu og meiri hagvexti en meginspáin gerði ráð fyrir. Þetta er þvert á það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson talar um. Málflutningur þingflokksformannsins og flokksformannsins er hvor í sína áttina.

Hv. þingmaður spurði mig í ræðu sinni hvort ég bæri virðingu fyrir fjárlögunum sem lögum. Ég held að eftir ræður mínar í dag og aðrar ræður mínar á þinginu um langan tíma ætti hv. þingmaður að vita að ég geri það. Hann var með ásakanir um að ég hefði ákveðið útgjöld án heimilda. Mér virðist sem nokkrir aðrir hafi verið með þær ásakanir í umræðunni í dag þannig að ég held að ég verði að ætla mér meiri tíma til að ræða það síðar.

[15:10]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hæstv. fjármálaráðherra má ekki gleyma ríkisendurskoðanda. Hann hefur verið með ummæli um það og það mjög skýr að hæstv. ráðherra hafi ekki farið að fjárlögum eða fjárreiðulögum. Ég hlakka því til að eiga frekari orðastað við fjármálaráðherra um það mál síðar í haust.

Það er kjarni málsins, virðulegi forseti, sem formaður Frjálslynda flokksins benti á þegar hann dró fram mat manna á því hvað væri fram undan, hversu ónákvæmt fjárlagafrumvarpið væri í lýsingu sinni á því sem fram undan er. Í tíð hæstv. fjármálaráðherra Árna Mathiesens er áætlanagerð algerlega farin úr böndunum. Fjárlög 2007 gerðu ráð fyrir skatttekjum upp á um 340 milljarða kr. Nú er áætlað að þær verði 405 milljarðar eða 62 milljörðum hærri. Það er 18% frávik, 18% frávik innan eins árs. Hvers konar áætlanagerð er þetta?

Núna er gert ráð fyrir því að afgangur af fjárlögum 2008 verði 31 milljarður. Í greinargerð fjármálaráðherra segir að áætlunin hefði gert ráð fyrir 60 milljarða kr. afgangi ef ekki hefðu komið til óvænt útgjöld. Fyrir ári taldi ráðherrann að árið 2008 yrði 5 milljarða kr. halli. Þetta er náttúrlega tóm vitleysa. Þetta er engin áætlanagerð. Þetta er skáldskapur, þetta er reyfarasaga sem hæstv. fjármálaráðherra býr til til að fela ákveðna hluti. Það er það sem hæstv. ráðherra er að gera núna, að fela áframhaldandi feiknarleg útgjöld í byggingaiðnaði, áframhaldandi stóriðju og áframhaldandi eftirspurn eftir vinnuafli og hækkandi laun. Ef við bætum því sem við vitum að er fram undan á næstu tólf mánuðum (Forseti hringir.) við spána sjáum við ólgusjóinn sem við blasir, virðulegi forseti.

[15:12]

Útbýting:

Almannatryggingar, 35. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 35.

Fjárreiður ríkisins, 45. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 45.

Friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár, 48. mál, þáltill. KolH o.fl., þskj. 48.

Kjarasamningar opinberra starfsmanna, 46. mál, frv. PHB o.fl., þskj. 46.

Raforkulög, 43. mál, frv. SJS o.fl., þskj. 43.

Takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru, 47. mál, þáltill. ÁRJ, þskj. 47.

[15:13]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér til 1. umr. fyrsta fjárlagafrumvarp nýrrar ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Ég vil í upphafi taka undir með þeim hv. þingmönnum Framsóknarflokksins sem hafa ítrekað bent á að síðasta ríkisstjórn skilaði góðu búi.

Íslenskt þjóðarbú uppsker nú ríkulegan árangur breyttra áherslna í efnahagsstjórn sem teknar voru upp eftir 1991. Aukið frelsi í viðskiptum, einkavæðing ríkisfyrirtækja og lækkun skatta á fyrirtæki og einstaklinga hefur skilað sér í auknum þrótti atvinnulífsins. Afleiðingin er blómlegt atvinnulíf sem skilar skatttekjum til ríkisins í mun meiri mæli en okkur gat órað fyrir. Hagnaður fyrirtækja, bættur hagur launamanna og aukin eignamyndun skila tekjum í ríkissjóð og skapa sterkari grundvöll undir samfélagsþjónustuna en við höfum áður búið við. Þessa sér stað í fjárlagafrumvarpinu fyrir árið 2008 sem hér er lagt fram.

Bankarnir sem voru áður í ríkiseigu og skiluðu ekki skatttekjum í ríkissjóð skila nú, nokkrum árum eftir einkavæðingu, tekjuskatti upp á um 25 milljarða kr. í ríkiskassann samkvæmt þeim áætlunum sem birtar voru fyrr á þessu ári. Fyrirtækin sem áður báru 50% tekjuskatt, sem var ekki beint hvatning fyrir þau til að sýna hagnað í rekstri, greiða nú „með ánægju“ 18% tekjuskatt og sjá fram á að hann lækki frekar á næstu árum. Afleiðingin er ekki lækkun skatttekna ríkisins eins og úrtölumenn skattalækkana fullyrtu á sínum tíma heldur stórhækkun á tekjuskatti lögaðila sem rennur í ríkiskassann. Tekjuafgangur ríkissjóðs á þessu ári telst því tugur milljarða kr. og Ísland er í hópi afburðaþjóða varðandi hagvöxt og tekjuafkomu hins opinbera. Skuldir ríkisins hafa verið greiddar niður á síðustu árum og er nú svo komið að vaxtatekjurnar eru hærri en vaxtagjöldin.

Rétt er einnig að halda því til haga, sem fram kom í ræðu hæstv. forsætisráðherra í utandagskrárumræðu í gær, að samanlagður afgangur af ríkissjóði á árunum 2004–2008 mun nema tæpum 300 milljörðum kr. Þessi sterka staða hefur gert ríkissjóði kleift að greiða niður skuldir ríkisins, greiða inn á lífeyrissjóðsskuldbindingar ríkisstarfsmanna hjá Lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins, sem nema um 150 milljörðum kr. frá árinu 1999, og um leið styrkja fjárhagslega stöðu Seðlabanka Íslands.

Því verður ekki á móti mælt að staða ríkissjóðs er sterk. Það gerir kleift að standa myndarlega við loforð ríkisstjórnarinnar í stefnuyfirlýsingu hennar í júní síðastliðnum um lækkaðar álögur á fyrirtæki og einstaklinga í landinu og bæta velferðarkerfið enn frekar. Mitt innlegg í fjárlagaumræðuna í dag beinist fyrst og fremst að því síðarnefnda.

Forsvarsmenn Landssambands eldri borgara vöktu athygli á málefnum sínum í fréttum í gær. Í stefnuyfirlýsingu

ríkisstjórnarinnar segir að hún muni leggja megináherslu á málefni elstu og yngstu kynslóðanna. Sérstök áhersla er á að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja. Uppbyggingu 400 hjúkrunarrýma verður hraðað og einbýlum fjölgað. Jafnframt verður lögð áhersla á heimahjúkrun og heimaþjónustu, m.a. með eflingu sólarhringsþjónustu.

Þessi mál eru í góðum farvegi. Á næsta ári eru 962 millj. kr. eyrnamerktar sérstaklega til uppbyggingar hjúkrunarheimila til að mæta þörf fyrir hjúkrunarrými fyrir aldraða og til breytinga og endurbygginga á hjúkrunarheimilum auk þess sem allt framlag til Framkvæmdasjóðs aldraðra á næsta ári, sem er 1,05 milljarðar kr., verður nýtt til stofnkostnaðar og endurbyggingar hjúkrunarheimila en ekki til rekstrar eins og áður. Til viðbótar verður um 220 millj. kr. varið til viðhalds öldrunarstofnana. Alls eru þetta um 2 milljarðar kr. á næsta ári til stofnkostnaðar og endurbóta hjúkrunarheimila sem mun bæta úr brýnni þörf. Þess má jafnframt geta að á árunum 2009 og 2010 verður rekstrarframlag til nýrra hjúkrunarrýma hækkað enn frekar í samræmi við samkomulag við eldri borgara sem gert var sumarið 2006.

Kröfur um aðbúnað á hjúkrunarheimilum hafa tekið miklum breytingum á síðustu árum. Nú dettur engum í hug að byggja hjúkrunarrými öðruvísi en sem einbýli, með sér baði og snyrtiaðstöðu. Þessar breyttu hugmyndir kalla á miklar endurbætur á núverandi hjúkrunarrýmum sem óhjákvæmilega þýðir fækkun þeirra. Að óbreyttu væri mikil hætta á að biðlistar eftir hjúkrunarrýmum ykjust.

Á sama tíma hafa hugmyndir manna um áherslur í öldrunarþjónustu breyst. Aukin áhersla er á að styðja aldraða til að búa heima eins lengi og nokkur er kostur. Við sjáum þegar þessar áherslubreytingar eiga sér stað þar sem eldri borgarar kjósa að byggja sér eða leigja íbúðir í þjónustukjörnum með það í huga að fá þjónustuna heim þegar þörf krefur. Til að mæta breyttum áherslum í öldrunarþjónustu þarf að efla heimaþjónustuna við þann aldurshóp.

Til eflingar heimahjúkrun eru settar 300 millj. kr. í fjárlagafrumvarpinu til að styðja aldraða einstaklinga til sjálfstæðrar búsetu þrátt fyrir veikindi og minni færni. Það er í samræmi við samkomulag við eldri borgara sem áður er nefnt. Þetta fé dugar hins vegar skammt til að ná fram þeim áherslubreytingum sem stjórnvöld og eldri borgarar eru sammála um og gera þarf áætlun um hvernig þeim breytingum verði hrint í framkvæmd.

Í umræðu um flutning verkefna milli félagsmálaráðuneytis og heilbrigðisráðuneytis sem kveðið er á um í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og er ekki að fullu frágenginn vil ég halda því til haga að þjónusta við aldraða í heimahúsum og hjúkrunarheimilum vegna heilsubrests hins aldraða og sem veitt er af heilbrigðisstarfsfólki telst til heilbrigðisþjónustu. Talsmenn samtaka eldri borgara hafa m.a. lagt til að lög um málefni aldraðra verði lögð niður, m.a. með þeim rökum að ekki eigi að gilda sérlög um þann aldurshóp. Ég legg áherslu á að hið sama gildir um heilbrigðisþjónustu við aldraða. Þetta tek ég fram vegna umræðunnar undanfarið. Ég tel það ekki neinum vafa undirorpið að heilbrigðisþjónusta við aldraða á öllum stigum eigi að falla undir verksvið heilbrigðisráðuneytis eins og heilbrigðisþjónusta við aðra aldurshópa.

Varðandi kjör aldraðra þá hækka bætur lífeyristrygginga í samræmi við breytingu á lögum sem gerðar voru síðasta vetur á sumarþingi. Í því fólst m.a. að lífeyrisgreiðslur voru hækkaðar og dregið var úr tekjutengingu við tekjur maka og lífeyristekjur. Þá hafa tekið gildi ákvæði um að atvinnutekjur þeirra sem eru orðnir 70 ára hafi ekki áhrif á tekjur almannatrygginga en þegar má merkja aukna atvinnuþátttöku eldra fólks í kjölfar þeirra breytinga. Áfram verður unnið með loforð ríkisstjórnarinnar um frekari lækkun á skerðingarhlutfalli í almannatryggingakerfinu og um að ríkissjóður tryggi ellilífeyrisþegum að lágmarki 20 þús. kr. úr lífeyrissjóði. Að þessu sögðu verður ekki annað sagt en að fjárlagafrumvarp næsta árs beri þess merki að ríkisstjórnin hafi sett málefni eldri borgara í forgang.

Aukinnar áherslu á önnur velferðarmál má víða sjá stað í fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008, bæði aukið fjármagn til barna og ungmenna með þroska- og geðraskanir, með auknu framlagi til barna- og unglingageðdeildar og til Greiningar og ráðgjafarstöðvar ríkisins. Jafnframt hefur aukið fjármagn verið sett í þjónustu við geðfatlaða með fjölgun úrræða í sambýlum og skammtímavistun fyrir fötluð börn og ungmenni.

Ég hef á undanförnum árum hvatt til þess bæði í ræðu og riti að skipulag heilbrigðisþjónustu verði tekið til gagngerrar endurskoðunar. Allir alþjóðlegir mælikvarðar benda til þess að við gerum vel í heilbrigðisþjónustunni. Samt sem áður stöndum við frammi fyrir ýmsum vanda í heilbrigðisþjónustunni og vil ég nefna nokkur atriði.

Aðgengi að þjónustu er víða ábótavant á sjúkrahúsum og heilsugæslustöðvum og hjá læknisfræðilegum sérfræðingum. Það er mikil mannekla í hjúkrunar- og umönnunarstéttum á heilbrigðisstofnunum. Í þessu sambandi vil ég vekja athygli á stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar varðandi það að endurmeta beri sérstaklega kjör kvennastétta hjá hinu opinbera. Til þess er sérstaklega horft sem lausnar á mannekluvanda.

Aðgengi að upplýsingum um heilbrigði og heilbrigðisþjónustu er ábótavant. Fólk leitar of mikið í þjónustu á of háu þjónustustigi. Heilbrigðisþjónusta í heimahúsum er vanþróuð og langt að baki nágrannaþjóðum okkar. Hjúkrunarrýmum í landinu er misskipt. Á höfuðborgarsvæðinu er tilfinnanlegur skortur á þeim en víða úti á landi eru laus rými sem ekki er hægt að fylla. Aldraðir einstaklingar sem lokið hafa meðferð eru innlyksa á sérhæfðum sjúkrahúsum vegna skorts á úrræðum þeim til handa utan þeirra. Heilbrigðisstofnanir eru of miðstýrðar og byggja um of á miklu skrifræði. Sjálfræði hámenntaðs heilbrigðisstarfsfólks er ekki í samræmi við fagmenntun þeirra.

Við getum gert betur með ákveðnum áherslubreytingum. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur á undanförnum vikum vikið að slíkum skipulagsbreytingum sem hann hefur hug á að hrinda í framkvæmd með það að markmiði að auka skilvirkni í heilbrigðisþjónustunni, nýta betur fagþekkingu heilbrigðisstarfsmanna og auka sjálfræði þeirra. Þetta verður m.a. gert með því að yfirfæra í auknum mæli hugmyndir um nýskipan í ríkisrekstri og fjölbreytni á rekstrarformum, m.a. með útboðum og þjónustusamningum. Meðal annars er fyrirhugað að taka upp breytta tilhögun í fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar í þá veru að fé fylgi sjúklingi um

leið og búið er til umhverfi kaupenda og seljenda í heilbrigðisþjónustunni. Ég hlakka til umræðna um þau mál á næstu vikum og mánuðum á hinu háa Alþingi.

Í sambandi við fjárlagafrumvarpið er ánægjulegt að fjárhagur Landspítalans skuli styrktur. Landspítalinn veitir sérhæfðustu heilbrigðisþjónustuna í landinu og er í þeirri stöðu að þegar aðrar heilbrigðisstofnanir dragast saman lenda verkefnin á sjúkrahúsinu. Það getur ekki vísað verkefnum frá sér. Nauðsynlegt er að taka á þeim fjárhagsvanda. Hins vegar er ég einnig þeirrar skoðunar að taka þurfi skipulag spítalans til endurskoðunar með þær hugmyndir í huga sem ég nefndi áðan.

Að lokum vil ég fagna auknu framlagi til þróunarmála í fjárlagafrumvarpinu. Við eigum nokkuð í land með að ná þúsaldarmarkmiðum, með að 0,7% þjóðarframleiðslu renni til opinberrar þróunaraðstoðar. En við erum á réttri leið. Jafnframt tel ég að við eigum að leggja áherslu á aðstoð í formi heilbrigðisþjónustu í þróunarlöndum, minnug nýlegrar fréttar í fjölmiðlum þar sem bent var á að samkvæmt upplýsingum frá Barnahjálp Sameinuðu þjóðanna hefði mikill árangur náðst í baráttunni við barnadauða frá árinu 1990. Það er ekki síst að þakka þróunaraðstoð og á það viljum við leggja áherslu.

[15:23]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ástu Möller fyrir aðkomu hennar að fjárlagagerðinni og fyrir að leggja áherslu á heilbrigðismálin og ýmislegt sem þar á að færa til betri vegar. Ég gæti þó sagt að sumt af því verði að hafa innan gæsalappa en ég vil spyrja hv. þingmann um það sem hún kom inn á varðandi hagnað bankanna og aukna skatta til ríkisins og alla þá veltu sem á að auka fjármagn til að bæta velferðarkerfið. Nú er viðurkennt að stór hluti aukinna skatttekna er vegna mikillar veltu í dag en hvernig lítur hún til framtíðar, ef hér verður samdráttur eftir þann hagvöxt og þenslu sem verið hefur? Hvaða áherslur hefur hv. þingmaður varðandi skattalækkanir sem boðaðar hafa verið? Verða það skattalækkanir til fyrirtækja eða skattalækkanir til þeirra sem minna mega sín? Verður farið í afnám tekjutenginga hjá öldruðum og öryrkjum? Er áherslan á hækkun frítekjumarksins eða hækkun skattleysismarka? Verður farið að kröfum aldraðra og öryrkja? Hvað mun hv. þingmaður, formaður heilbrigðisnefndar, leggja áherslu á sem fulltrúi Sjálfstæðisflokksins í þeirri meirihlutastjórn sem hyggst ráðast í skattalækkanirnar?

[15:25]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að núverandi ríkisstjórn leggur áherslu á skattalækkanir. Það hefur hins vegar ekki verið útfært í hvaða formi það verður að öðru leyti en því að við vitum að við höfum tekið ákvarðanir um tekjuskattslækkanir á bæði fyrirtæki og einstaklinga í landinu. Það hefur líka verið rætt um hækkun skattleysismarka en það er allt óútfært.

Jafnframt hefur verið lögð áhersla á að ráðast ekki í skattalækkanir fyrr en það er hagstætt fyrir hagkerfið þannig að það leiði ekki til verðbólgu. Ég er þeirrar skoðunar að það þurfi sérstaklega að bæta hag þeirra sem lægstu tekjurnar hafa og á það er jafnframt lögð áhersla í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Á því leikur enginn vafi.

[15:26]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Sjálfstæðisflokkurinn hefur verið nokkuð lengi við völd og lagt áherslu á lækkun skatta, einkum skatta einstaklinga með háar tekjur og fyrirtækja. Ég vildi fá fram hvort til standi að halda áfram að lækka skatta á hátekjumenn en eins og með margt annað í þessu frumvarpi er erfitt að sjá það þar sem það er ekki unnið til fullnustu. Útfærslan er eftir og því erfitt að átta sig á því hvernig fara eigi með afgreiðslu þessa máls.

Ég spyr hv. þm. Ástu Möller hvar hún telji að einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni muni fyrst bera niður. Það er mjög ákveðin stefna Sjálfstæðisflokksins, og af þeim sökum gerði Sjálfstæðisflokkurinn kröfu um að fá heilbrigðisráðuneytið til sín, að auka einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni. Erfitt er að lesa út úr fjárlagafrumvarpinu hvað stendur fyrir dyrum í þeim efnum en ríkisstjórnin boðar að auka einkarekstur og það væri áhugavert að fá upplýsingar um á hvaða sviði þær tilraunir eða fyrirhuguðu breytingar yrðu. Við vitum að Framsóknarflokkurinn stóð gegn öllum hugmyndum um frekari einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni en nú er kominn nýr flokkur til samstarfs, Samfylkingin. Við áttum okkur ekki alveg á því, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hvort sá flokkur muni standa áfram í ístaðinu eða hvort gefið verði í og klárnum hleypt á skeið.

[15:28]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Skattalækkanir voru verulegar á síðasta kjörtímabili, bæði til einstaklinga og fyrirtækja. Verulega hækkun varð á greiðslum úr almannatryggingakerfinu til aldraðra og öryrkja og gerðar breytingar sem bættu hag þeirra. Við höfum líka séð tölur um aukinn kaupmátt hjá almennu launafólki. Við teljum að við höfum á síðasta kjörtímabili bætt hag almennings verulega. Þess sér hins vegar ekki stað í frumvarpi til fjárlaga að skattalækkanir verði á þessu ári.

Háttvirtur þingmaður rifjar kannski upp með mér að í byrjun síðasta kjörtímabils var lagt fram frumvarp um skattalækkanir sem náðu yfir allt kjörtímabilið, m.a. 4% lækkun tekjuskatts á einstaklinga þótt það hafi aðeins breyst þegar líða tók á kjörtímabilið en þeim peningum sem lofað var að skilað yrði til almennings var að fullu skilað og gerðar voru breytingar, með hækkun persónuafsláttar, sem komu láglaunafólki sérstaklega til góða.

Hv. þingmaður spyr einnig á hvaða sviði megi vænta breytinga í heilbrigðisþjónustunni í þá veru að þar verði farið í fjölbreyttara rekstrarform. Ég tel að það verði á öllum sviðum. Í dag eru 90% af öllum öldrunarstofnunum í rekstri á vegum einkaaðila og sjálfseignarstofnana og við höfum ekki gert neinar athugasemdir við það. Stór hluti allra endurhæfingarstofnana er í höndum sjálfseignarstofnana, einkaaðila og annarra heldur en ríkisins. Síðan hefur Framsóknarflokkurinn, nú fyrst í dag heyrði ég hann státa

sig af því, farið þá leið sem var farin í Salahverfi og Sóltúni. En Salahverfið er heilsugæslustöð og Sóltúnið er hjúkrunarheimili og í báðum tilvikum er þjónustan höfð til fyrirmyndar fyrir ríkisreknu stofnanirnar, þannig að það er ekkert að óttast.

[15:30]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Á öllum sviðum munu einkaframkvæmd og einkarekstur koma til greina, segir hv. formaður heilbrigðisnefndar, Ásta Möller, og ruglar síðan saman einkarekstri og félagslegum rekstri í einkahlutafélögum, sem rekin eru til þess eins að skila eigendum sínum og fjárfestum í þeim arði, og sjálfseignarstofnunum, svo sem eins og SÍBS, DAS, Krabbameinsfélaginu og öðrum þeim félagslegu stofnunum sem á undanförnum árum og áratugum hafa rekið mjög góða þjónustu í sátt við ríkið. Í þeim rekstri er það markmiðið að ef einhver arður verður fer hann beina leið til þess að bæta þjónustuna en ekki í vasa einhverra fjárfesta úti í bæ.

Það er talað um að við vinstri græn þekkjum ekki mun á einkarekstri og einkavæðingu en ég bið talsmenn Sjálfstæðisflokksins að gera greinarmun á því sem heitir rekstur í hagnaðarskyni og rekstur til félagslegra þarfa. „Profit“ og „non-profit“ heitir það á tungumáli sem menn skilja kannski.

Erindi mitt hingað er að spyrja hvort hv. þingmaður er tilbúinn til þess að snúa til baka með klúðrið í sambandi við Heilsuverndarstöðina. Í frumvarpinu kemur fram að veita á 20 millj. kr. til þess að stytta biðlista á Miðstöð heilsuverndar barna, setja á 12 millj. kr. í að flytja mæðraskoðun í áhættuhópum inn á Landspítala og setja á ríflega milljón eða tæpa hálfa aðra milljón í að flytja ljósmæður í Heilsugæslustöð í Lágmúla. Það er búið að slíta þessa þjónustu algerlega í sundur og ég spyr hv. formann (Forseti hringir.) heilbrigðisnefndar: Eigum við ekki að snúa við og reyna að þétta þessa þjónustu aftur?

[15:33]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi rekstrarform gerir Sjálfstæðisflokkurinn ekki greinarmun á því hvort rekstur er á einkarekstrargrunni, á sjálfseignarstofnunargrunni eða á öðrum félagslegum grunni. Það sem vakir sérstaklega fyrir Sjálfstæðisflokknum er að fá betri nýtingu fjármuna, gera samkomulag um rekstur, auka gæði þjónustunnar og auka ánægju starfsfólks í starfi þannig að það skili sér til skjólstæðinga. Þegar við tölum um að breyta rekstrarformi koma ýmis rekstrarform til greina.

Hvað Heilsuverndarstöðina snertir skildi ég orð hv. þingmanns fyrst sem svo að hann væri að tala um húsnæði Heilsuverndarstöðvarinnar. Hann þarf náttúrlega ekki að fara í grafgötur um skoðanir mínar á því hvernig farið var með Heilsuverndarstöðina, ég hef lýst þeirri skoðun minni áður. Varðandi húsnæðið sjálft verður ekki snúið til baka. Það er búið að selja það til einkaaðila og einkaaðilar hafa tekið það á leigu til lengri tíma, og hvernig sem það verður. Þar verður að vísu starfsemi sem snertir heilbrigðismál en ekki á höndum ríkisins.

Ákveðin rök voru fyrir því að færa heilsuvernd barna yfir til Landspítalans. Ég keypti ekki þau rök og taldi að hlutirnir hefðu verið í réttum farvegi. Ég held þó að það versta sem við gerðum væri að hringla eina ferðina enn með þá ákvörðun. Hún verður að festa sig í sessi, við verðum að sjá hvort hún dugar ekki. Ég hef verið þeirrar skoðunar að meðganga sé að stærstum hluta eðlilegur þáttur lífsins og ekki þurfi sérhæfða sjúkrahússþjónustu í eftirlit nema í þeim tilvikum sem þeirrar þjónustu er sérstaklega þörf, og tel að það eftirlit hefði átt að vera innan heilsugæslunnar í meira mæli en nú er.

[15:35]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er mjög mikilvægt að talað sé skýrt í þessum efnum. Hv. þm. Ásta Möller sagði áðan að yfir 90% af öllum öldrunarstofnunum væru í einkarekstri. Ég geri mjög skýran greinarmun á því hvort verið er að reka slíkar stofnanir í hagnaðarskyni, í þeirri von að þær skili arði til fjárfesta og eigenda, eða ekki. Það er alltaf fullyrt að einkareksturinn skili betri árangri. Þegar það er fullyrt hljótum við að spyrja: Hvar er árangurinn? Sýnið okkur hann svart á hvítu. Við höfum niðurstöður frá nálægum löndum af tilraunum sem voru gerðar með einkarekstur á heilu sjúkrahúsunum í Noregi, Svíþjóð og Bretlandi og niðurstöðurnar eru alls ekki á þennan veg. Það er því mjög mikilvægt að gerð sé allsherjarathugun á árangri af einkarekstri, tilviljunarkenndum einkarekstri, í íslenska heilbrigðiskerfinu áður en lengra verður haldið á þeirri braut.

Ekki vantar fjármunina í fjárlagafrumvarpinu þegar kemur að einkarekstrinum. Þar eru nú 30 millj. kr. til hagræðingar og endurskoðunar á rekstrarformi heilsugæslustöðva, til þess að auka aðgengi og skilvirkni og undirbúa kaup á þjónustu með útboðum í ríkari mæli. Þar eru 30 millj. kr., dekur við þennan einkarekstur án þess að menn hafi nokkuð í höndunum sem sýnir að hann skili árangri, að hann sé betri fyrir sjúklingana sem eiga að njóta þjónustunnar, að hann sé ódýrari fyrir ríki og sveitarfélög sem eiga að greiða þjónustuna, hvað þá að hann skili betri árangri eða starfsöryggi fyrir þá sem eiga að skila þjónustunni. 30 milljónir í að breyta rekstrinum á heilsugæslustöðvunum en 300 þús. kr. til þess að auka og bæta við reksturinn á Heilsugæslustöðinni í Dalvík. Við skulum skoða þessar tölur í samhengi, frú forseti.

[15:37]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég endurtek að við gerum ekki upp á milli rekstrarforma þegar þau eru komin af hendi ríkisins. Sjálfseignarstofnanir hafa sýnt góðan árangur í rekstri heilbrigðisstofnana og þar á meðal má nefna Reykjalund og mörg öldrunarheimili. En við höfum líka séð að heimili eins og Sóltún, sem er vissulega einkarekið, bætti gæði og, ef ég má sletta, „standard“ í þjónustu hjúkrunarheimila verulega. Þjónustan á Sóltúni er sú þjónusta sem önnur hjúkrunarheimili, bæði hérlendis og erlendis, nota sem fyrirmynd. (Gripið fram í.) Ríkið, heilbrigðisráðuneytið, samdi við eigendur Sóltúns um ákveðið verð og ekki er hægt að bera það saman við aðrar stofnanir (Gripið fram í.) þar sem

samningurinn var til 25 ára og ríkið lagði ekki til fjármagn til byggingarinnar eins og við önnur heimili. (Gripið fram í.) Ég skal ræða málin við hv. þingmann hér á eftir, og hef gert það áður, en ekki með hrópum um salinn. (Gripið fram í.)

Varðandi önnur fyrirtæki eða einkaaðila sem hafa verið í heilbrigðisþjónustu má nefna Salahverfið og Orkuhúsið og Art Medica sem er tæknifrjóvgunardeild. Ein leið til þess að meta gæði þjónustu er að spyrja skjólstæðinga. Við höfum séð, bæði í samtölum og í könnunum, að gæði þjónustunnar í Salahverfinu eru metin meiri en á öðrum heilsugæslustöðvum. Mér finnst að Heilsugæslan í Reykjavík, (Gripið fram í.) sem er ríkisrekin, þurfi að svara fyrir það, (Forseti hringir.) þ.e. hvers vegna skjólstæðingar meta hlutina með þessum hætti.

[15:39]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að tala íslensku í ræðustól.

[15:40]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Nú við 1. umr. fjárlaga er mikilvægt að hafa forsendur fjárlaga skýrar. Við erum í 1. umr. að tala heildstætt um fjárlagagerðina og fjárlagafrumvarpið en munum síðan í 2. og 3. umr. fara betur ofan í einstaka þætti. Það segir sig sjálft að ekki gefst tími í tíu mínútna ræðu til að fara vel yfir einstaka þætti. Ég vil fyrir mitt leyti nefna sérstaklega heilbrigðisþjónustuna, velferðarþjónustuna, ýmis mál sem snúa að byggðum landsins og fleiri einstök mál.

Það er mikilvægt að hafa stefnu ríkisstjórnarinnar til hliðsjónar við að reyna að leggja mat á hugsanlega þróun í opinberum rekstri. Við þurfum líka að gera okkur grein fyrir stöðu og rekstri opinberra stofnana eins og reksturinn birtist í dag og hvort staða þeirra uppfylli ákvæði laga um ábyrgð og þjónustu, og þá sérstaklega á sviði velferðarmála þar sem það er ein viðkvæmasta þjónustuskylda ríkis og sveitarfélaga.

Við þurfum líka að hafa það á hreinu hvort bæta þurfi stöðu ákveðinna hópa, ákveðinna atvinnugreina eða ákveðinna landshluta og hvort jafnréttis sé gætt hvað varðar búsetu og aldur, hvort hugað sé að börnum, öldruðum, öryrkjum og langveikum, hvort hugað sé að jafnrétti hvað varðar kyn og jafnrétti í aðgengi að opinberri þjónustu.

Þegar við skoðum þessa þætti og hvort þess gætir í fjárlagafrumvarpinu að með einhverjum hætti sé reynt að bæta stöðu þessara hópa og hvort forsendur fjárlaga séu skýrar kemur í ljós — og það kom mjög vel fram, bæði í utandagskrárumræðu um horfur í efnahagsmálum og hagstjórn, sem fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Steingrímur J. Sigfússon, var upphafsmaður að, og eins í framsögu talsmanns Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Jóns Bjarnasonar, talsmanns okkar í fjárlaganefnd — að forsendur fjárlaga eru óvenjulega óskýrar.

Ég vísa því á bug sem bæði hæstv. forsætisráðherra, við umræðurnar í gær, og fjármálaráðherra, við umræðurnar í dag, töluðu um, að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hefðum lítið til málanna að leggja, værum ekkert nema bölmóðurinn og svartsýnin og hefðum ekki skýra stefnu. Það er skýrt í þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins að forsendur fjárlaga eru óljósar og vegna þess að miklar breytingar eru fram undan muni á vorþingi verða lögð fram rammafjárlög eða frekari greining á því hvernig vinna eigi með fjárlögin. Það er alveg skýrt. Síðan liggja stórir óvissuþættir í loftinu. Ráðamenn ríkisstjórnarinnar hafa boðað áframhaldandi stóriðjustefnu og við fáum þær upplýsingar frá Landsvirkjun og fleiri aðilum að álfyrirtæki og önnur stóriðjufyrirtæki bíði í löngum röðum eftir því að komast að til að hefja rekstur. Það er búið að gefa því undir fótinn að áfram verði haldið með að minnsta kosti eitt ef ekki fleiri álver nú á næstunni og undirbúningur verði hafinn fljótlega, meira að segja er búið að nefna stað undir næsta álver. Þessar yfirlýsingar einar og sér um áframhaldandi stóriðju og áframhaldandi álversuppbyggingu hafa þegar haft og munu hafa áhrif á áframhaldandi þenslu og alvarleg áhrif á alla innviði íslensks samfélags og þær munu hafa varanleg áhrif á umhverfi og náttúru.

Krafan um viðvarandi og mikinn hagvöxt viðheldur þenslu sem þjóð eins og við, 300 þúsund manna samfélag, ræður ekki við. Orkulindir þjóðarinnar eru sá auður sem stóriðjan sækir í. Stóriðjufyrirtækin sækja fast á í heimi þverrandi auðfenginna orkugjafa, sérstaklega vistvænnar orku. Menn bíða nú í langri röð, eins og ég sagði áðan, og ráðamenn þjóðarinnar virðast ánægðir með athyglina og hugsa til skamms tíma, trúlega bara til næsta kjörtímabils, næstu þriggja ára, þar til farið verður að undirbúa næstu kosningar ef ríkisstjórnin endist svo lengi. Ekki er horft til lengri tíma. Það er þessi skammtímahagvöxtur, áframhaldandi loforð ríkisstjórnarinnar um áframhaldandi góðæri, sem rekur ríkisstjórnina áfram. Vandamálið verður afkomenda okkar.

En vandinn er líka okkar því að það kemur að ruðningsáhrifum stóriðjunnar. Við höfum fundið fyrir þeim undanfarin ár á meðan stærsta byggðaaðgerð allra tíma hefur staðið yfir, bygging Kárahnjúkavirkjunar og álvers í Reyðarfirði. Vissulega eru mikil umsvif á Miðausturlandi, þau hafa verið svo mikil að sveitarfélögin hafa varla ráðið við uppbygginguna. Þau hafa gert sitt besta en hafa mjög lítinn stuðning frá ríkisvaldinu, sem þó kom þessum ósköpum á, til að standa undir þjónustunni sem hefði þurft að fylgja. Hinni miklu þenslu, uppgangi, hagsæld og hamingju, sem á að ríkja á Miðausturlandi, hafa fylgt miklir vaxtarverkir og ég tel að sveitarstjórnir á þessum svæðum hafi sýnt kjark og samstöðu með ríkisstjórninni, af því að þeir studdu nú þessar framkvæmdir, og ekki látið mikið í sér heyra hvað varðar aðstöðuleysi til að standa undir þessum miklu framkvæmdum.

Enda hefur ýmislegt verið látið hjá líða án þess að tekið hafi verið á vandamálunum, samanber þær upplýsingar sem við höfum núna um allan þann fjölda starfsmanna sem er ekki skráður til atvinnu eða búsetu, þannig hefur það verið allan tímann og látið afskiptalaust. Við höfum líka upplýsingar um ýmis lögbrot, sem hafa snúið að lögreglunni og fleirum, sem hafa verið látin afskiptalaus vegna þess að löggæslan fékk ekki þann stuðning eða styrk sem hún þurfti til þess að fylgjast með. Hún fékk ekki stuðning til þess að fylgjast með því sem eðlilegt hefði verið, þó ekki væri

nema umferð á stórum trukkum uppi á hálendi landsins vegna kröfu um aðhald í opinberum rekstri. Allt þetta ryður út möguleikum okkar til þess að sinna þeim þáttum sem mikilvægastir eru eins og að leggja fjármagn í verulega uppbyggingu heilbrigðis- og velferðarþjónustunnar.

Hæstv. forseti. Ég óska eftir að komast aftur á mælendaskrá því að þetta var eingöngu inngangur að ræðu minni. En það segir ef til vill svolítið til um það hve mikilvægt er að hafa (Forseti hringir.) forsendur fjárlaga skýrar, sem ég tel að sé ekki í dag.

[15:50]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil beina þeirri spurningu til hæstv. forseta hvað skýri það að hæstv. fjármálaráðherra skuli ekki vera til staðar og hvernig stendur á því að formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, fulltrúi Samfylkingarinnar, skuli ekki vera í salnum til að fylgjast með þessum umræðum eða varaformaður fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Júlíusson. Hvernig stendur á því að þessir menn sitja ekki hér og taka þátt í umræðum og hlusta á það sem fram fer ?

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti mun gera ráðstafanir til þess að hæstv. fjármálaráðherra sem er í húsinu muni koma í salinn og láta aðra þingmenn sem hv. þingmaður nefndi vita að þeirra er vænst í þingsalnum.)

Síðan vil ég spyrjast fyrir um það hvort hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller sé í húsinu.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Hann er ekki í húsinu.)

Hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller er ekki í húsinu og fylgist ekki með umræðum m.a. um hans málaflokk en ég hafði hugsað mér að beina fyrirspurnum til hans.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Óskar þingmaðurinn eftir því að hæstv. samgönguráðherra verði kallaður í hús?)

Ég held að það væri ágætt fyrir síðari ræðu mína því að ég mun þá beina fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra.

Hæstv. fjármálaráðherra er kominn í salinn svo og varaformaður fjárlaganefndar en ég sakna enn formanns nefndarinnar, hv. þm. Gunnars Svavarssonar, fulltrúa Samfylkingarinnar.

Að mörgu leyti hefur farið fram mjög fróðleg umræða um það sem er að finna í þessu fjárlagafrumvarpi og þá ekki síður um hitt sem ekki er þar að finna. Það segir nefnilega líka sína sögu og ég ætla aðeins að víkja að nokkrum slíkum þáttum.

Því miður hef ég ekki tíma til að ræða öll þau miklu loforð sem voru gefin í aðdraganda síðustu alþingiskosninga um að stórbæta kjör öryrkja, um að stórbæta kjör aldraðra. Þess sér ekki stað í fjárlagafrumvarpinu. Talað var um að stórefla velferðarþjónustuna og það er kapítuli út af fyrir sig að þess skuli ekki sjá stað í þessu frumvarpi um fjárlög og útgjöld ríkisins á komandi ári. Þetta er ekki gert þó að hverju mannsbarni sé ljóst að víða í velferðarþjónustunni horfir til mikilla vandræða ef ekki beinlínis neyðarástands m.a. vegna manneklu á stofnunum sem helst ekki á fólki vegna bágra kjara. Ég ætla ekki heldur að ræða það í neinum smáatriðum hvernig þessi ríkisstjórn forgangsraðar fjármunum. Í stað þess að veita fjármagn inn í velferðarstofnanirnar er varið auknu framlagi úr ríkissjóði til hermála. Þangað streyma milljónirnar og milljarðarnir en ekki inn í velferðarstofnanir til að borga sjúkraliðanum laun, umönnunarstéttunum, lögreglumanninum, þeim sem sinna fötluðu fólki. Þess sér ekki stað. Í fjárlagafrumvarpi er að vísu ekki venja að gera ráð fyrir kjarasamningum á komandi ári en sú vísbending sem við höfum í þessu frumvarpi um pólitíska forgangsröðun ríkisstjórnarinnar er ekki góð, hún er því miður ekki góð.

Það er eitt sem mig langar að staldra við sérstaklega í tengslum við þetta fjárlagafrumvarp og þá jafnframt loforð sem gefin voru í aðdraganda síðustu alþingiskosninga, ekki síst af hálfu hins fölblárri stjórnarflokks, Samfylkingarinnar, sem á mörgum kosningafundum sem ég sótti lofaði kjósendum því að skattleysismörk færu í 150 þús. kr. Ég sótti marga kosningafundi fyrir síðustu alþingiskosningar þar sem fulltrúar Samfylkingarinnar hétu kjósendum því að hækka skattleysismörk í 150 þús. kr. (**Gripið fram í:** Allt svikið.) Allt svikið. Hvað er talað um að gera núna? Það er talað um að persónuafslátturinn, skattleysismörkin, verði látinn fylgja verðlaginu. Hvernig hefur verðlagsþróunin verið á liðnum mánuðum? Ef við lítum á verðlagsþróun frá september til september þá hefur verðlag hækkað um 4,2%. Ef við tökum mið af því sem menn gera núna ráð fyrir í fjármálaráðuneytinu þá ætla menn að verðlag hækki frá desember til desember um 4,8% eða þar um bil.

Hvað með launin? Hvað með launavísitöluna? Ef menn líta á launavísitölu frá ágústmánuði á síðasta ári til ágústmánaðar nú, þá erum við að tala um 8% hækkun og það má ætla að launavísitalan gæti orðið enn hærri í lok ársins. Hvað þýðir þetta? Ef persónuafslátturinn verður hækkaður í samræmi við verðlag, og við skulum gefa okkur hærri töluna 4,8% sem fjármálaráðuneytið ætlar núna, þá mundu skattleysismörkin fara úr 90 þús. kr. í 94.326. Ef þau fylgdu hins vegar launavísitölunni og við skulum bara staðnæmast við þróun hennar frá ágústmánuði til ágústmánaðar, þá ættu skattleysismörkin ekki að fara í 94.300 rúmar heldur í 97.205.

Hvers vegna er ég að vekja athygli á þessu? Ég er að segja að þrátt fyrir hin digru loforð Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar eru skattleysismörkin að lækka að raungildi, þau eru að lækka miðað við þróun launavísitölunnar. Ég er ekki að gera kröfu um að skattleysismörkin fari núna í 150 þús. kr. eins og Samfylkingin lofaði en ég geri þá kröfu að skattleysismörkin verði ekki rýrari, að þau rýrni ekki eins og allt bendir til að þróunin verði.

Hæstv. forseti. Ég ætla að bíða með fyrirspurn mína til hæstv. samgönguráðherra þar til í síðari ræðu og hann verður hér vonandi til staðar en víkja aðeins að ástarjátningum á milli oddvita Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar núna síðustu daga.

Hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde hélt ræðu í Valhöll fyrir nokkrum dögum. Hann sagði að nú væri ástæða til að gleðjast, nú ætti nefnilega að fara að taka til hendinni og það væri svo margt í pípunum. Hvar? Jú, á sviði heilbrigðismála sérstaklega og orkumála. Á báðum sviðum átti að einkavæða og á að einkavæða og hann sagði, með leyfi forseta:

„Á þessum sviðum“ — og verið er að vísa til heilbrigðismála og orkugeirans — „eru ótrúlega miklir möguleikar

fram undan sem Samfylkingin er tilbúin til að vera með okkur í en aðrir flokkar voru og hefðu ekki verið.“

Síðan er svarað á flokksráðsfundi Samfylkingarinnar, eða var hann á undan? Það má vel vera. Það er hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir og formaður Samfylkingarinnar sem segir, með leyfi forseta:

„Það er mikilvægt að einkaaðilar fjárfesti í þeirri þekkingu sem býr í orkugeiranum og nýti hana til útrásar í arðbærum verkefnum í öðrum löndum.“

Hér er verið að mæra einkavæðingu orkugeirans. Hvað erum við síðan að horfa upp á gerast núna vegna þess að útrás er yfirskin? Við erum að verða í upphafi 21. aldar vitni að einhverjum stærsta og alvarlegasta þjófnaði sem þjóðin hefur orðið vitni að. Ég er að tala um það að einkaaðilar eru að stela auðlindum þjóðarinnar. Við erum að verða vitni að því þessa dagana og við eigum eftir að ræða þetta nokkrum sinnum, því að þetta er að gerast undir handarjaðri þessarar ríkisstjórnar. Það er að gerast undir handarjaðri íhaldsins í Reykjavík og síðan undir handarjaðri ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Þeirra er ábyrgðin og þeirra er að svara fyrir það sem nú er að gerast.

[16:00]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þegar hv. þingmaður steig í ræðustól fór óneitanlega aðeins að gusta hér um í umræðunni. Ég sé hins vegar ekki alveg tilganginn með því að standa hérna og hrópa upp yfir sig að það sé verið að stela hlutum. (**Gripið fram í:** Hvað er ...?) Það eiga sér stað viðskipti á fullkomlega löglegan og eðlilegan hátt í viðskiptalífi þjóðarinnar og menn standa hér og tala um að verið sé að stela. Mér finnst það frekar óviðkunnanlegt.

Ég velti því líka fyrir mér hvers vegna hv. þingmaður þarf að gera lítið úr því sem er í frumvarpinu. Hann talar jú um eitthvað sem sé þar ekki en í leiðinni gerir hann lítið úr því sem þar er. Ég horfi á þetta sérstaklega í samhengi við það sem flokksformaður hans sagði hér í gær í umræðu um efnahagsmálin og hann talaði sérstaklega um það hve útgjöldin væru mikil og hve þenslan væri mikil. Mér fannst það vera dálítið á skjön við það sem talsmaður flokksins í ríkisfjármálunum sagði hér fyrr í dag þegar hann vildi eyða stærri hluta af afganginum í hin ýmsu þjóðþrifamál sem hann nefndi. Hv. þingmaður nefndi sérstaklega að hann teldi að hlutur ellilífeyrisþega og öryrkja væri fyrir borð borinn en sú aukning sem formaður flokksins var að tala um, fjórðungur af þeirri aukningu fer einmitt í þessa málaflokka til að bæta kjör ellilífeyrisþega og öryrkja. Þarna er um miklar upphæðir að ræða. Ég er ekkert að segja að þær séu of miklar en í samhengi við það sem flokksformaðurinn sagði, sem býsnaðist yfir hve miklu væri eytt, þá eru þetta umtalsverðar upphæðir sem hv. þingmaður ætti ekki að gera lítið úr.

[16:03]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Öryrkjum á Íslandi eru búin smánarleg kjör. Velferðarstofnanir sem starfa undir handarjaðri hæstv. fjármálaráðherra og ríkisstjórnarinnar standa frammi fyrir neyðarástandi margar hverjar. Það er ekki hægt að veita öldruðum og fötluðum þá þjónustu sem sæmandi er. Þessum stofnunum helst ekki á starfsfólki vegna lágra starfskjara.

Það sem við höfum verið að gagnrýna, og við erum einhuga í þeirri gagnrýni, er forgangsröðun ríkisstjórnarinnar. Við horfum á tugi milljarða sem standa út af í þessum fjárlögum og við erum að benda á hvert við viljum beina þessu fjármagni. Við erum líka að gagnrýna hvert ríkisstjórnin beinir peningum og höfum nefnt þar sérstaklega hernaðarmálin.

Hæstv. ráðherra talar um stór orð, um þjófnað og stuld, og þau eigi ekki við. Fulltrúi Orkuveitu Reykjavíkur sagði um daginn að það fyrirtæki byggi yfir mikilli viðskiptavild og það er rétt. Í hverju liggur þessi viðskiptavild? Hún liggur í Hellisheiðinni, hún liggur í Nesjavöllum, hún liggur í auðlindum Íslands. Það er um þetta sem verið er að tefla þegar menn eru að færa eignarhaldið á þessum auðlindum yfir í hendur einkageirans. Nú er þessi eignaraðild líka að færast til útlanda, eða hafa menn ekki heyrt getið um Goldman Sachs og aðra aðila sem eru að læsa klónum um auðlindir Íslands? Ef mönnum finnst þetta ekki vera neitt mál, að þetta séu bara viðskipti, (**Gripið fram í:** ... hafa ekki viðskipti.) þá held ég að menn séu komnir út á hálar brautir.

[16:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Enginn hefur sagt að það væru ekki enn eftir verkefni að vinna til að bæta kjör hinna ýmsu hópa í þjóðfélaginu. Við erum að bæta 2,3 milljörðum í hjúkrunarheimili og endurhæfingu hjá eldri borgurum, við erum með tæpa 2 milljarða í aukningu í minni tekjutryggingu hjá almannatryggingum og 1 milljarð í átak í málefnum fatlaðra. Þetta er ofan á 30 milljarða pakka sem við samþykktum hér fyrir ári síðan í málefnum eldri borgara og öryrkja. Hluti af þessum peningum er reyndar svokallaðir símapeningar sem komu úr viðskiptum ríkisins þegar ríkið seldi Landssímann.

Hv. þingmaður hélt síðan áfram að ræða um viðskiptavild og sölu á viðskiptavild og að viðskiptavildin væri í Hellisheiðinni og Nesjavöllum. Ef hv. þingmaður og flokkur hans fengi að ráða væri nákvæmlega engin viðskiptavild falin í þessum stöðum því að hann mun aldrei leyfa að þessir staðir verði virkjaðir því að þessi flokkur vill ekkert gera í þessum efnum. Hann vill stöðva alla þá framþróun sem þarna hefur verið, það má ekkert virkja og má ekkert gera. (Gripið fram í.)

Við erum að tala um það að erlendir aðilar sýna því áhuga að fjárfesta á Íslandi, fjárfesta í því að nýta auðlindirnar til orkuframleiðslu og til þess að nota þær í hina ýmsu framleiðslustarfsemi. Auðvitað var þá viðbúið en það er manni sjálfum að kenna að verða fyrir vonbrigðum með málflutning vinstri grænna því að hann er alltaf eins. (**Gripið fram í:** ... fjallagrösin.) Já, hann er alveg eins, ég hef ekki nefnt fjallagrösin, hv. þingmaður gerði það. (Gripið fram í.) Það er tungunni náttúrlega tamast sem hjartanu er kærast. Hv. þingmaður, ekki vera með þessi gífuryrði, ekki sýna því fólki sem vill koma hingað og vinna með okkur þessa andúð og ekki tala um að (Forseti hringir.) einhver

viðskiptavild sé fólgin í því sem þú vilt ekki að sé gert.

[16:07]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er alltaf dapurlegt að fylgjast með því hve smátt Sjálfstæðisflokknum tekst að hugsa þegar aldrað fólk og öryrkjar eru annars vegar. Þessum flokki finnst hann hafa gert svo mikið, hann hefur setið hér að völdum síðan 1991. Ég er búinn að heyra þessa ræðu ég veit ekki hvað oft, sennilega síðan 1991. Engu að síður er það svo að í þessari gósentíð búa hópar aldraðra og hópar öryrkja við smánarkjör og það þótt tugir milljarða séu afgangs á fjárlögum. Við erum að vekja athygli á þessu.

Síðan er það hitt, með viðskiptin og fólkið sem vill koma að vinna með okkur. Hvað heita þeir? Goldman Sachs, Bjarni Ármannsson hjá Glitni, Hannes Smárason hjá FL Group. Ef þetta eru svona óskaplega brilljant menn á sviði orkumála af hverju fara þeir þá ekki og virkja brilljansinn sinn og peningana sína? (**Gripið fram í:** Eru þeir ekki að því?) Nei, þeir ætla að fá á silfurfati frá hæstv. ráðherra Árna M. Mathiesen og félögum hans í ríkisstjórn, í Sjálfstæðisflokki og Samfylkingu, Hellisheiðina og Nesjavelli. Eða hvers vegna þurfti Alcoa ekki að borga nema 300 milljónir til að fá að taka þátt í djúpborunum á Íslandi? Það er út af velvild stjórnvalda sem vilja heimila auðmagninu aðgang að eigum íslensku þjóðarinnar, dýrmætustu eignum hennar, auðlindunum.

Ef ráðherranum og ríkisstjórninni finnst þetta vera smámál, ekkert annað en svona lítið viðskiptamál sem óþarfi sé að að æsa sig yfir, þá fer ég að skilja hvers vegna sömu mönnum þótti ekki tiltökumál þegar sjávaraflinn, auðlindir hafsins, voru einkavæddar á sínum tíma (Forseti hringir.) og hafa aldrei sýnt minnstu tilburði til að skrúfa það óláns-kerfi til baka.

[16:10]

Illugi Gunnarsson (S):

Frú forseti. Það er ástæða til þess að óska fjármálaráðherranum til hamingju með það frumvarp sem hér hefur verið lagt fram. Það er reyndar aldrei svo að ekki sé hægt að deila um fjárlagafrumvarp og sennilega er það eitt af þeim frumvörpum sem menn geta deilt hvað mest um, en það er ekki nokkur vafi í huga þeirra sem hafa skoðað frumvarpið og kynnt sér efni þess að staða ríkissjóðs er alveg einstaklega sterk. Ég held að engan mann hafi órað fyrir því í upphafi síðasta áratugar að fjármálaráðherra í ríkisstjórn Íslands ætti eftir að leggja fram frumvarp með um 30 milljarða kr. afgangi. Það hefðu sennilega þótt tröllasögur og ýkjudraumar.

Góður afgangur er ekki markmið í sjálfu sér, markmiðið með ríkissjóði er að styðja við blómlegt og fagurt mannlíf í landinu. Þess vegna og meðal annars hefur Sjálfstæðisflokkurinn staðið fyrir því að lækka skatta til að skilja meira eftir hjá fólkinu í landinu af sjálfsaflafé sínu og um leið hafa tekjur ríkissjóðs aukist alveg gríðarlega vegna þess að það hefur komið fjör og kippur í starfsemina.

Mér fannst áhugavert að hlusta á hv. þm. Ögmund Jónasson sem lagði upp með þá skoðun að sú gósentíð sem verið hefur á Íslandi undanfarinn hálfan annan áratug, hefði ekki á nokkurn hátt verið nýtt til að bæta kjör almennings, hvorki öryrkja, sjúklinga né nokkurra annarra, og var látið að því liggja að einungis örfáir auðmenn hefðu notið ávaxtanna. Þá er til að taka, sem er áhugavert, og skoða bara tímabilið frá 1998, þó ekki sé farið lengra aftur en til 1998. Á milli áranna 1998 og 2007 hækkuðu útgjöld til heilbrigðismála um 34 milljarða á föstu verðlagi. Það þýðir 57% raunaukning. Það er glæsilegt fyrir fjármálaráðherra Sjálfstæðisflokksins að hafa getað haft efni á að leggja þessa peninga inn í heilbrigðiskerfið á sama tíma og skuldir ríkissjóðs hafa verið greiddar niður, á sama tíma og skattarnir hafa verið lækkaðir. Það hlýtur að vera ánægjuefni.

Það hlýtur líka að vera ánægjuefni þegar við skoðum framlög til menntamála og við sjáum að þar hafa á sama tímabili, þ.e. frá 1998 til 2007, útgjöld ríkissjóðs til menntamála vaxið um 70% og er þá tekið tillit til verðlagsbreytinga líka. Þetta eru áhugaverðar tölur því að þær segja mikla sögu. Þær segja söguna um það að sú nálgun sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur staðið fyrir í ríkisstjórn, að lækka skattana, auka kraftinn í efnahagslífinu með því að einkavæða og með því að einfalda regluverk viðskiptalífsins, hefur skilað ríkissjóði alveg gríðarlega miklum tekjuauka. Við eigum að vera ánægð með það og ekki nálgast þessa umræðu með þeim hætti sem Ögmundur Jónasson gerði hér áðan.

Það sem mig langar að nefna í ræðu minni fyrir utan þetta er að ég hef vissar áhyggjur, og get tekið undir með mörgum þingmönnum sem hér hafa talað áður, hvað varðar forsendur fjárlagafrumvarpsins. Ég hef tekið eftir því og það hafa aðrir gert að illa hefur gengið að ná að grípa utan um hvernig á að mæla efnahagsstarfsemina. Það helgast af því, tel ég, að þær breytingar sem hafa orðið í efnahagsstarfseminni og uppbyggingu hennar eru þannig að menn hafa ekki náð að grípa utan um þær með nýjum hagmódelum eða haglíkönum. Þess vegna lendum við í því aftur og aftur að ná ekki að mæla eðlilega eða rétt eða spá fyrir um þróun ríkisútgjalda eða tekna ríkissjóðs fyrst og fremst.

Ég held að stóri þátturinn í því sé hve fjármálastarfsemin hefur vaxið í samfélagi okkar. Það er mjög erfitt að grípa utan um fjármálastarfsemina einfaldlega vegna þess að hún er svo alþjóðleg í eðli sínu og það er erfitt að koma henni inn í hefðbundin haglíkön sem við höfum notað á Íslandi til að lýsa því litla hagkerfi sem við höfum búið við og sem svo lengi var svo lokað. Við sjáum þetta t.d. bara í því vandamáli að mæla viðskiptahallann. Færð hafa verið fyrir því mjög veigamikil rök, m.a. hjá Samtökum atvinnulífsins, að viðskiptahallinn sé rangt mældur, að hann sé í raun ofmældur. Svo tekið sé dæmi þegar tekið er lán erlendis, kannski upp á milljarð, fjárfest í fyrirtæki þar sem nafnverð eigin fjárins er 500 milljónir en kaupverðið er milljarður þá eru færðar til bókar 500 milljónir í eign erlendis, þúsund milljónum var eytt til kaupanna, sem vissulega áttu sér stað, og þá er í ríkisreikningi eða þjóðhagsreikningi eins og tapast hafi 500 milljónir, þær hafi bara horfið, þeim hafi bara verið eytt. Fleiri slík dæmi eru til um það þegar menn hafa verið að vandræðast með eða bögglast með hvernig á að mæla þetta.

Ég hef síðan sérstakar áhyggjur af því þegar ég skoða núna þær forsendur sem eru settar fram í þjóðarbúskapnum

og mér verður litið á hagvaxtarspána fyrir árið 2007, ég hef áhyggjur af því eða réttara sagt ég tel bara að sú spá að hagvöxturinn verði 0,7% sé meira en varfærin. Ég held því fram að þetta muni verða hærri tala og ég held að menn geti séð það ef þeir skoða bls. 29 í *Þjóðarbúskapnum*, þar sjá menn ef þeir skoða þróun í ársvexti fjölda starfa í heild á Íslandi að á árinu 2006 var þessi vöxtur 4% og hagvöxturinn á því ári var líka 4%, það hefur verið að koma í ljós.

Þegar horft er til tveggja fyrstu ársfjórðunga ársins kemur í ljós að það er enn töluverð fjölgun og vöxtur í ársstörfunum. Hvað þýðir það? Það þýðir að sú spá að einungis verði 0,7% hagvöxtur hvílir þá í raun á því að annaðhvort verði mikið hrap í þessum tölum næstu mánuðina eða að framleiðnin í atvinnulífinu sé á hraðri niðurleið, af því að á fyrsta ársfjórðungi er talið að fjölgunin hafi verið um 6%, á öðrum ársfjórðungi ríflega 4%, sem þýðir það einfaldlega að störfunum er að fjölga sem þessu nemur, á milli 4 og 6%, en menn ætla að hagvöxturinn verði bara upp um 0,7%.

Mér þykir miklu líklegra þegar ég horfi á þessar tölur að ef fram fer sem horfir verði fjölgun ársverkanna einhvers staðar á bilinu 3–4% sem mun þá gefa okkur vísbendingu um hagvöxtinn á árinu 2007. Ég hef því ákveðnar áhyggjur af þessari forsendu sem sett er fram í fjárlagafrumvarpinu þegar verið er að skoða til ársins 2007 og nú minni ég auðvitað á að við erum að tala um fjárlögin fyrir 2008, en þetta hefur áhrif á það mat sem menn hafa á stöðu hagkerfisins. Ég hvet til þess að menn hafi það í huga þegar kemur að því meta þetta í meðförum þingsins.

Loks er hitt að nú hafa verið að hlaðast upp peningar vegna efnahagsstefnunnar, vegna þess hversu vel hefur verið haldið á ríkisfjármálunum, vegna þess hversu vel hefur tekist til með efnahagsstjórnina á Íslandi undanfarinn einn og hálfan áratug hafa verið að hlaðast inn innstæður í Seðlabankanum. Ríkið á orðið gríðarlega mikla peninga þar inni. Ég geri það að tillögu minni að skoðað verði alveg sérstaklega hvernig við förum með þá peninga af því að ég hef það á tilfinningunni að fyrir utan Seðlabankann standi óvígur her ráðherra sem gráir fyrir óskajárnum vilja ná þessum pening til sín, í sína málaflokka og í sín ráðuneyti, og meðan þessir peningar eru þarna eins og ormur á öngli er hætt við að það verði enn meiri pressa á útgjöld ríkisins. Ég minni bara á orð hv. þm. Jóns Bjarnasonar áðan þar sem hann lýsti því hvað hann vildi gera með þessa peninga.

Þess vegna held ég að ekki væri óráð að taka núna töluvert af þessum peningum og borga þá inn í lífeyrissjóð opinberra starfsmanna af því að við vitum að þar þurfum við að setja inn peninga á næstu árum, nokkra milljarða á hverju ári til að halda þar sjó. — Er hann er farinn, hann Jón? — Ég held að við ættum að setja þessa peninga inn sem fyrst, taka þá úr umferð af því að þetta eru peningar sem við sannarlega þurfum að borga. Ég veit að margir tryggingastærðfræðingar segja að það sé betra að gera þetta með jöfnum hraða og á einhverjum ákveðnum hraða en ég held að það sé betra fyrir okkur að taka þessa freistingu frá mönnum og setja hana í lífeyrissjóðinn. Þá erum við búin að borga það. Ég held að það væri ábyrgt gagnvart komandi kynslóðum og ég tala nú ekki um gagnvart útgjaldastiginu á næstu mánuðum og missirum.

[16:19]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var athyglisvert niðurlag á ræðu hv. þingmanns með að taka peninga úr umferð með því að setja þá inn í Lífeyrissjóð opinberra starfsmanna. Nú langar mig að spyrja hv. þingmann: Hvað heldur hann að verði af peningunum þegar þeir eru komnir þangað? Fara þeir ofan í skúffu í Seðlabankanum eða hjá Ögmundi Jónassyni stjórnarformanni, hann var það síðast þegar ég vissi, eða hvort það geti verið að lífeyrissjóðurinn fjárfesti eitthvað? Hvar heldur hv. þingmaður að lífeyrissjóðurinn fjárfesti?

[16:20]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þessu er auðsvarað. Ég mundi leggja til við þessa aðgerð að lífeyrissjóðunum verði uppálagt að fjárfesta fyrir þær upphæðir sem þarna væri um að ræða erlendis þannig að aukin áhættudreifing yrði í sjóðunum og fjármagninu yrði þar með haldið fyrir utan íslenska hagkerfið. Vissulega mundu þá streyma inn, ef vel gengur, arðgreiðslur vegna slíkra fjárfestinga. Ég held að sá vandi sem af því hlytist væri minni en sá vandi sem hlýst af því að hafa þessa peningana þar sem ráðherrarnir geta náð í þá og eytt þeim.

[16:21]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hugsa að lífeyrissjóður opinberra starfsmanna fjárfesti erlendis að því marki sem lög heimila. Ég spyr: Er þá hv. þingmaður að leggja til að lögum verði breytt þannig að sá lífeyrissjóður og aðrir lífeyrissjóðir geti farið með fjármagn í erlendar fjárfestingar í auknum mæli frá því sem nú er? Þá þurfa menn að gá að því, við þá lagasetningu, að setja ákvæði sem rammaði af áhættustigið sem lífeyrissjóðurinn getur leyft sér í þeim erlendu fjárfestingum.

Það hefur ekki alltaf verið svo gæfulegt að fjárfesta erlendis, t.d. í bréfum sem hafa mátt þola gengisfellingu, í Bandaríkjunum og reyndar víðar. Niðursveiflunnar vegna ótryggra húsnæðislána í Bandaríkjunum hefur gætt um allan heim og hefur sjálfsagt komið víðar fram, jafnvel í óskyldum fjárfestingum erlendis. Þetta er vandasamt og menn þurfa að setjast niður og hugsa málið til enda. En ég er ekkert fjarri því að þetta geti verið ráð sem menn ættu að skoða til að færa úr íslenska hagkerfinu meira af peningum í fjárfestingu erlendis til að draga úr hinni miklu þenslu sem er m.a. haldið uppi af peningum úr lífeyrissjóðnum með fjárfestingu á einkamarkaði. Mér er ekki alveg grunlaust um að þessi mikli áhugi á að fjárfesta í íslenskum opinberum orkufyrirtækjum komi að einhverju leyti frá lífeyrissjóðum.

[16:23]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það væri þjóðráð ef það þyrfti. Ég treysti vel þingmanninum til að hafa rétta skoðun á því að þá þyrfti að breyta lögum um þennan lífeyrissjóð eða almennt um lífeyrissjóðina og þá er sjálfsagt að skoða það. Miðað við það hvernig stjórnarandstaðan hefur talað í dag

virðist full ástæða til að ætla að lífeyrissjóðirnir eigi að fjárfesta sem mest erlendis. Annað verður ekki ráðið af þeim ummælum sem hér hafa fallið en að hér sé allt meira og minna í kaldakoli, í það minnsta við að fara á hliðina, þó ekki sokkið.

Ég er bara að reyna að leggja upp með þetta: Við eigum þessa miklu sjóði og við þurfum að velta fyrir okkur hvað við ætlum að gera. Ég held að það sé best að borga þær skuldir sem á okkur eru fallnar. Ég tel það skynsamlegast og ég er virkilega ánægður og glaður yfir að þingmaðurinn hefur tekið undir með þeim hætti sem hann gerði áðan, að það væri ráð að skoða þetta. Ég held að menn gætu sameinast um að nálgast málið með þessum hætti. Ég held að það væri óráð ef við færum að veita allar þessar stóru fjárhæðir í hagkerfið, annaðhvort með því að auka ríkisútgjöld eða að þessir peningar rynnu með öðrum hætti inn í hagkerfi okkar. Það er ekki stórt og við þurfum á því að halda að hafa möguleika á að fjárfesta erlendis.

Ég vek athygli á fréttum sem borist hafa undanfarið um að fjöldi starfsmanna íslenskra fyrirtækja erlendis jafnist nærri því á við alla íslensku þjóðina, þ.e. að tvær íslenskar þjóðir eru í vinnu hjá íslenskum fyrirtækjum. Það er áhugavert og sýnir þær miklu breytingar sem hafa orðið á hagkerfi okkar. Um leið sýnir það hinn mikla vanda við að reyna að búa til líkön eða módel sem ná utan um hagkerfið. Það er vandinn sem við höfum séð á undanförnum missirum og árum. Við eigum alltaf erfiðara og erfiðara með að gera þetta. Það kallar á töluvert mikla vinnu að laga þetta en það er mjög mikilvægt.

Það er mjög erfitt að sjá fyrir sér að hagstjórn geti verið skynsamleg þegar menn vita ekki hvort hagvöxturinn verður 2% eða 4%, ég tala ekki um núna þegar kemur loksins í ljós að árið 2001, þegar menn töldu að hefði verið samdráttur og við vorum skammaður fyrir það í kosningunum 2003, þá kemur í ljós að það var hagvöxtur. Einhverjir skulda okkur afsökunarbeiðni, sumir í Samfylkingunni meira að segja. Vinur minn Lúðvík skuldar okkur afsökunarbeiðni fyrir það hversu illa var talað um hagvöxtinn þá.

[16:25]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti minnir hv. þingmenn á að ávarpa með réttum hætti úr ræðustól.

[16:25]

Útbýting:

Félagsleg aðstoð, 50. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 50.

Réttindi og staða líffæragjafa, 49. mál, þáltill. SF o.fl., þskj. 49.

Tekjuskattur, 54. mál, frv. GAK o.fl., þskj. 54.

[16:26]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hér fór fram mjög athyglisverð umræða og ég vil lýsa ánægju minni með þann hluta málflutnings hv. þm. Illuga Gunnarssonar sem laut að því hve mikilvægt er að við stórbætum grunninn fyrir áætlanagerð í vinnu fjárlaga, við að meta forsendur efnahagslífsins.

Eitt alvarlegasta málið sem við stöndum frammi fyrir í dag er að bæta þar vinnubrögðin. Eins og hv. þingmaður kom að er fyrst nú á þessum mánuðum sem menn fá upplýsingar um hagvöxtinn árið 2001. Ég man að eitt ár endaði hagvöxturinn í 7% en hafði lengi verið bara metinn í um 3%. Það er ekki hægt að reka trúverðugt efnahagslíf með svo lélegar upplýsingar. Ég tek alveg undir það með hv. þingmanni.

Þó að hæstv. fjármálaráðherra lemji stöðugt hausnum við steininn og viðurkenni ekki vandann þá eru þau gögn og líkön sem notuð eru kannski átta eða tíu ára gömul og hefur margt breyst síðan. Eitt brýnasta málið er að stofna sjálfstæða efnahagsstofu sem hafi metnað og fagþekkingu til að vinna upp nýjar forsendur, ný módel sem hægt væri að byggja á við áætlanir, fjárlagagerð og mat á efnahagsforsendum. Ég er alveg sammála hv. þingmanni um það.

Það er mjög athyglisvert að velta fyrir sér hvernig menn vilja draga úr þenslu. Eitt af ráðum sem Seðlabankinn getur beitt fyrir utan stýrivextina er að hækka bindiskyldu bankanna. Menn hafa viðurkennt að það var glapræði fyrir fjórum árum er bindiskyldan var lækkuð um nærri 2% og er nú 1,5 eða eða 2%. (Gripið fram í.) Já, 2003 var hún lækkuð. Það viðurkenna allir að það var glapræði. Þá fóru allt í einu fóru hundruð milljarða í umferð án þess að það væri neitt skipulegur farvegur fyrir þá. Þetta tæki hefur hann enn. Ég held að við ættum að horfa t.d. til þess sem gerðist í Bretlandi nýverið, af því að menn eru að tala um að fjármálalífið hafi svo frjálsar hendur og megi valsa um eins og því sýnist vegna þess að það beri ábyrgð á sér sjálft. Var það þannig í Bretlandi um daginn þegar banki, frjáls einkabanki, var við það að fara á hausinn? Hann var ekki látinn taka afleiðingum gerða sinna. Það var talin of mikil áhætta fyrir samfélagið þannig að breska ríkið hljóp undir bagga með þeim banka og forðaði honum frá yfirvofandi gjaldþroti. Mundi ekki það sama gerast hér? Þegar menn eru að tala um að þeir hafi svo mikið frelsi til að valsa með eigur samfélagsins eins og þeim sýnist og taka þá áhættu sem þeim sýnist þá er það ekki í rauninni svo og það er blekking ef menn halda því fram.

Ætli íslenska ríkið mundi horfa upp á KB-banka verða gjaldþrota? Nei. Ætli íslenska ríkið mundi horfa upp á Landsbankann verða gjaldþrota? Nei. Þegar menn eru að tala um þetta mikla frelsi og þetta mikla sjálfstæði þá er það ekki svo að menn hafi rétt til að valsa með eigur samfélagsins, eigur þjóðfélagsins, eins og þeim sýnist. Þeir eru með beina eða óbeina ríkisábyrgð. Þetta er rétt að hafa í huga.

Annað hefur verið rætt varðandi stjórn peningamála, þ.e. að það þurfi að berja niður Íbúðalánasjóð. Drottinn minn dýri. Íbúðalánasjóður stendur undir því hlutverki að lána, fjármagna á lægstu vöxtum mögulegum og tryggja hinum almenna borgara möguleika á að koma sér upp eigin húsnæði. Það er reyndar sett þak á þátttöku Íbúðalánasjóðs. Hann tekur ekki þátt í fjármögnun við kaup á stærstu og dýrustu eignunum. En hver var fyrsta mótvægisaðgerð ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálum gagnvart landsbyggðinni? Lækkun á lánshlutfall Íbúðalánasjóðs úr 90% í 80%. Á hverjum bitnaði það? Þetta bitnaði fyrst og fremst á húsnæðiskaupendum á landsbyggðinni þar sem íbúðir eru með hátt brunabótamat og lágt söluverðgildi. Lánsmöguleikar hjá Íbúðalánasjóði hafa lækkað og það bitnaði á tekjulágu

fólki sem var að kaupa sér íbúðir á 20 millj. kr. og þar undir. Hámarkslán Íbúðalánasjóðs er 18 millj. kr. á íbúð og má ekki fara upp fyrir ákveðið hlutfall af brunabótamati. Þetta var fyrsta aðgerð þessarar ríkisstjórnar gagnvart landsbyggðinni, að skerða lánamöguleika hjá Íbúðalánasjóði. Auk þess þrýsti það heimilunum, íbúðarkaupendum til þess að taka sér viðbótarlán á hæstu vöxtum. Var það aðgerð sem þurfti inn í þetta samfélag? Nei.

Það voru mjög dapurleg spor sem hæstv. félagsmálaráðherra lét hafa sig í og reyndi að verja þótt enginn botnaði í rökunum hjá henni, hæstv. ráðherra, að þetta væri ofboðsleg efnahagsaðgerð, að lækka lánshlutfall Íbúðalánasjóðs um 10% sem bitnar aðeins á ákveðnum hóp einstaklinga og fjölskyldna á landsbyggðinni þar sem íbúðaverðið er lægst. Lágt var risið á þeim aðgerðum.

Það er hins vegar athyglisvert að lesa ræðu sem Ingimundur Friðriksson seðlabankastjóri flutti 3. október í Háskólanum á Akureyri, um peningastefnuna og áhrif hennar, þar sem hann hrekur ruglið sem sumir stjórnmálaleiðtogar hér láta hafa sig í að ræða um, að fara eigi að taka upp evru á næstu dögum og það muni bjarga stöðugleika efnahagslífsins. Hann segir í upphafi, með leyfi forseta:

„Ójafnvægi hefur einkennt íslenskan þjóðarbúskap undanfarin missiri og gerir enn. Yfirstandandi þensluskeið á rætur í stórframkvæmdum sem hófust fyrir nokkrum árum og breytingum á fasteignaveðlánamarkaði …“ — og lækkun skatta, eða skattbreytingum.

Hann veit hvers vegna þetta ójafnvægi er þó að fjármálaráðherra viti það ekki og hafi ekki viðurkennt það. Hann rekur ítarlega í ræðu sinni að kannski hafi það verið styrkur okkar að hafa krónuna til að bregðast við í ölduróti vanstjórnar efnahagsmála í landinu. Kannski var það bjargráð. Hann kallar eftir stuðningi við að halda jafnvægi í efnahagsmálum. Ég er ekki stuðningsmaður þess að hér eigi að vera ástand sem réttlæti að Seðlabankinn sé með hæstu vexti í heimi, alls ekki. Ég tel það afar misráðið. En við megum ekki heldur fá óðaverðbólgu. Við skulum minnast þess að það varð þó fullt samkomulag á sínum tíma um lögin um Seðlabankann. Ég tel, þótt ég sé ekki sammála stefnu Seðlabankans og því hve fáránlegt það er þegar seðlabankastjóri talar um að Íbúðalánasjóður, með þátttöku sinni í íbúðakaupum, sé vandinn á markaðinum, að það sýni veruleikafirringuna á þeim bæ.

Ég er heldur ekki sammála því að forsvarsmenn í íslensku atvinnulífi eigi að tala niður þá litlu viðleitni sem Seðlabankinn sýnir í efnahagsmálum í stað þess að breyta efnahagsstjórnuninni. Það á að krefjast breyttrar efnahagsstjórnunar. Það á að krefjast þess að strikað verði yfir stóriðjuframkvæmdirnar. Fram undan er val, val á milli þess að við styrkjum innviði samfélagsins, getum hækkað laun hjá umönnunarstéttunum og förum ekki í stóriðju og ekki í hernaðarumsvif. Þeir sem vilja fara í stóriðjuna eru slá á möguleikana til að styrkja innviði þessa samfélags.

[16:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir ræðu hans og framlag til umræðunnar. Hann hefur verið talsmaður Vinstri grænna, sem er stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn hér á þingi, og því ekki óeðlilegt að þar ómi helstu sjónarmið stjórnarandstöðunnar.

Ég hlýddi í gær á ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Hann gagnrýndi mjög hart þá miklu þenslu og óstjórn sem ríkti í efnahagsmálum hér á landi og taldi mikilvægt að ríkisstjórnin, sem nú situr, notaði tækifærið og drægi saman seglin eða skæri niður eins og hann orðaði það. Mér finnst allt annar tónn í ræðu talsmanns Vinstri grænna hér í fjárlagaumræðunni og þætti vænt um að hv. þingmaður upplýsti okkur um hvor stefnan er stefna Vinstri grænna. Ég veit að það er erfitt að gera það í stuttu andsvari en það yrði alla vega til þess að skýra umræðuna að þetta kæmi fram.

Í annan stað hefur mér fundist eins og Seðlabankinn sé orðinn leiðtogi þessa stjórnmálaflokks hér í umræðunni um efnahagsmál og ég geri ekkert lítið úr því. En Seðlabankinn hefur, eins og hv. þingmaður nefndi sérstaklega, gagnrýnt lágt vaxtastig hjá Íbúðalánasjóði og þess vegna hafa stýrivaxtahækkanir bankans meðal annars ekki virkað. Hv. þingmaður gagnrýndi það reyndar en hann talaði einnig um breytta efnahagsstjórn. Mér þætti vænt um að hv. þingmaður upplýsti betur hvað í þeim orðum felst. Það yrði líka til þess að styrkja umræðuna. Ég hlustaði grannt á ræðu hv. þingmanns en náði því ekki alveg (Forseti hringir.) hvað hann átti við með þessu.

[16:38]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mér þykir mjög vænt um að heyra að þingmenn Samfylkingarinnar ætla að fara að reyna að hlusta, ég verð að viðurkenna það. Ég fagna því og mun nýta mér það í framtíðinni, að minnsta kosti ef framhald verður á.

Hins vegar hefur hv. þm. Lúðvík Bergvinsson ekki hlýtt vel á ræðu Steingríms J. Sigfússonar í gær ef hann hefur misskilið hana með þessum hætti. Hann var einmitt að vara við þeim miklu framkvæmdum sem væru í gangi, bæði á vegum einkaaðila og líka á vegum hins opinbera. Hvað vorum við þá fyrst og fremst að tala um? Við vorum ekki að tala um vegaframkvæmdirnar sem hafði verið slegið á frest, nei.

Landsvirkjun er í opinberri eigu. Orkuveita Reykjavíkur er í opinberri eigu. Leyfin sem veitt eru fyrir stóriðjuframkvæmdum, hvort sem það eru stóriðjuframkvæmdirnar sem verið hafa í gangi á undanförnum árum fyrir austan eða á Grundartanga eða áform og undirbúningur undir frekari stóriðju, eru drifin áfram af ríkinu og ríkisfyrirtækjum sem ríkisstjórnin, ef hún vill, getur haft hemil á. Þar bregst hún. Þar köllum við eftir svörum. Við köllum eftir svörum um það hvort ríkisstjórnin ætlar að heimila eitt nýtt álver eða fleiri á næstunni. Hæstv. fjármálaráðherra viðurkennir að fjárlagafrumvarpið sé í uppnámi ef einu slíku álveri yrði hleypt af stokkunum. En það fást ekki svör um það.

Meðan þannig er staðið að málum er þess ekki að vænta að við vitum hvað framtíðin ber í skauti sér (Forseti hringir.) og þess vegna viljum við styrkja innviði samfélagsins en hætta við stóriðjuframkvæmdir.

[16:41]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég var í andsvari mínu með tvær meginspurningar á lofti. Þær gengu annars vegar út á það af hverju stefnan í gær væri ekki stefnan í dag, og það kom kannski ekki nægilega skýrt fram nema hv. þingmaður reyndi að draga það inn í umræðuna að miklar framkvæmdir væru hjá einkaaðilum og hinu opinbera. Nú erum við að ræða fjárlögin og hið opinbera á kannski ekki gott með að grípa inn í einkaframkvæmdir, einkum þær sem hér voru raktar í gær. En til þess að þrengja spurninguna og gera hlutina aðeins einfaldari vil ég spyrja hv. þingmann: Hvaða framkvæmdir ríkisvaldsins ætti að hætta við? Hvaða framkvæmdir eru það sem ekki ætti að ráðast í? Mér þætti vænt um að heyra af þeim framkvæmdum.

Hv. þingmaður, sem situr í fjárlaganefnd, veit mætavel að ekki er gert ráð fyrir stóriðjuframkvæmdum í fjárlagafrumvarpinu. Það veit hv. þingmaður vel. Það er því ekki nægilega góð röksemdafærsla að flýja þangað. Ég einfalda þetta því og spyr: Hvaða opinberu framkvæmdir er hv. þingmaður að leggja til að hætt verði við til þess að slá á þensluna? Það er fyrri spurningin.

Seinni spurninguna vil ég ítreka frá því áðan. Hv. þingmaður talar um að breytt efnahagsstjórn sé algjörlega nauðsynleg og væntanlega byggist það á því að hér sé allt í kaldakoli, að hér sé allt í steik og fara þurfi aðrar leiðir en menn hafa gert á undanförnum árum. Mér þætti vænt um að heyra hvaða innlegg eða hvaða leið hv. þingmaður er að kalla eftir. Það hljómar frasakennt ef menn slá um sig með orðum sem ekkert innihald er í. Sem talsmaður stjórnarandstöðunnar í fjárlagaumræðunni finnst mér ekkert ósanngjarnt að kalla eftir því hvaða breyttu efnahagsstjórn verið er að kalla eftir svo að við getum (Forseti hringir.) rætt það á faglegum nótum.

[16:43]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Við, ég og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, höfum nú um nokkurra ára skeið verið á þingi. Ég minnist þess ekki að í fjárlagafrumvarpi sem lagt hefur verið fram á þessum tíma — nema kannski einu sinni — hafi verið getið um að ráðast ætti í stóriðjuframkvæmdir. Það hefur einungis verið sagt að þessi mál væru í óvissu og ákvörðun kæmi síðar. Samt hefur á þessu tímabili verið ráðist í einar mestu stóriðjuframkvæmdir sögunnar.

Hann spyr: Hvaða framkvæmdir? Ég segi: Stoppa Landsvirkjun í Þjórsá. Stöðva áform um virkjanir í Þjórsá, það eru skilaboð. Ég segi stoppa. (Gripið fram í.) Herra forseti. Þetta kemur greinilega mjög illa við þingmennina og eðlilega, ekki síst fjármálaráðherra sem aldrei skilur hvað hann er að leggja fram.

Landsvirkjun er 100% í eigu ríkisins. Við vorum að tala um hverjir hefðu áhrif á þenslu og framkvæmdir. Það er meðal annars Landsvirkjun og ríkisstjórnin ræður algjörlega yfir Landsvirkjun. Hún getur alveg stýrt þeim framkvæmdum sem Landsvirkjun ræðst í. Þar mætti stoppa núna strax og þá eru það skilaboð um að ekki verði ráðist í stækkun álvers í Helguvík, ekki í stækkun álvers í Straumsvík o.s.frv.

Það er verið að sigla hraðbyri inn í einkavæðingu, ég er reyndar alveg hissa á að Samfylkingin skuli vera með í því. Einkavæðing heilbrigðiskerfisins er hið stóra mál næstu vikna og missira enda er forsætisráðherra alveg yfir sig heppinn og ánægður að vera kominn með Samfylkinguna sér við hlið (Forseti hringir.) þannig að hægt sé að taka til hendi og fara á fullt í einkavæðingu. Við erum ekki sammála því, við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði.

[16:45]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Þetta var um mjög margt merkileg ræða hjá félaga mínum, hv. þm. Jóni Bjarnasyni, talsmanni Vinstri grænna í fjármálum. Ég verð nú eiginlega að útnefna hv. þingmann sem skuggaráðherra fjármála landsins og mun líta til þess þegar við förum að vinna í fjárlaganefndinni. Honum þykir vænt um að þingmenn Samfylkingarinnar séu farnir að hlusta. Ég hélt að engum hefði dulist að Samfylkingin hlustar, hún hefur verið nefnd hér samræðustjórnmálaflokkur landsins og samræður byggja yfirleitt á góðri hlustun.

Félagi hv. þm. Jóns Bjarnasonar, hv. þm. Ögmundur Jónasson, hafði orð á því áðan að ég hefði ekki setið undir ræðu hans í salnum. Ég bendi hins vegar á að hægt er að hlusta víða á þessu svæði og minnist þess ekki að ýmsir þingmenn Vinstri grænna hafi setið undir fádæma góðri ræðu minni morgun. (Gripið fram í.) Talsmaður Vinstri grænna sat hins vegar undir henni og hlýddi á og veitti andsvör.

Það er tvennt sem ég vildi koma að út af þessari ræðu. Í fyrsta lagi að hv. þm. Jón Bjarnason minntist á bindiskyldu bankanna og að fjármagn í umferð ætti að vera minna en það er. Í öðru lagi minnist hann á að lánshlutfall Íbúðalánasjóðs hafi lækkað úr 90 í 80% eða í raun og veru að dregið er úr fjármagni í umferð eins og hann sjálfur minntist á. Því vil ég spyrja hv. þingmann: Er það stefna Vinstri grænna að takmarka flæði á fjármagni? Og svo varðandi þær sögur sem hann sagði af Englandsbanka: Er það stefna Vinstri grænna að það sé eðlilegt að veita bönkum landsins og öðrum einkafyrirtækjum ríkisábyrgð eins og hann vék að í ræðu sinni?

[16:47]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hvað varðar Íbúðalánasjóð þá er það furðulegur misskilningur sem kemur fram hjá hv. þingmanni að lækki lánshlutfallið létti það greiðslubyrði á íbúðakaupendum. Það er einmitt þveröfugt. Að mati okkar vinstri grænna er það ein af frumþörfum landsmanna að eiga íbúðarhúsnæði og við höfum talið það styrk okkar samfélags að sem flestir ættu sitt eigið húsnæði þó að við teljum líka að það eigi að vera til húsnæði á leigumarkaði á hóflegum kjörum, á hóflegum kjörum sem Íbúðalánasjóður styrkti líka því að ekki veita bankarnir slík kjör. Hv. þingmaður ætti að þekkja það vel til að innkoma bankanna á húsnæðismarkaðinn þýddi stórhækkun á vöxtum og stórhækkun á verði húsnæðis. Og það að lækka lánshlutfall Íbúðalánasjóðs leiddi til þess að þeir sem voru að kaupa sér íbúðarhúsnæði þurftu að taka viðbótina, þessi 10%, og þá

sennilega á yfirdráttarlánum með yfir 20% vöxtum. Varð það til að létta greiðslubyrðina eða minnka þensluna í samfélaginu? Nei, herra forseti. Ég sé að hv. þingmaður skilur núna að hann var á villigötum hvað þetta varðaði.

Varðandi hitt, hvort bankarnir séu með óbeinni ríkisábyrgð, hvað mundi hv. þingmaður leggja til ef það lægi fyrir að KB-banki væri að fara á hausinn, sem ég vona að gerist alls ekki og ég veit að styrkur hans stendur styrkum fótum, og þeir sem ættu fjármagn í bankanum ættu á hættu að missa fé sitt eins og var í þessum breska banka? Ég hygg að það mundu renna tvær grímur á marga í þeim efnum. Ég vona reyndar svo sannarlega að bankarnir hér á landi séu svo sterkir að þetta komi ekki fyrir en þetta kom fyrir bankann í Bretlandi og var hann þó talinn sterkur fyrir og ríkið vildi ekki láta það falla á almenning í Bretlandi.

[16:50]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að ítreka spurningu mína. Ég ræddi ekkert um greiðslubyrði í spurningu minni og vék ekki einu orði að því. Ég lagði einfaldlega út af ræðu hv. þingmanns sem var þannig að hann hefði verið á móti þessari breytingu á bindiskyldu bankanna og að fjármagn hefði orðið meira en ella í umferð, á sama tíma veltum við því upp að þegar Íbúðalánasjóður breytir lánshlutfalli sínu er auðvitað verið að draga úr fjármagni í umferð. Þess vegna spurði ég einfaldlega hvort það sé stefna skuggaráðherra fjármála landsins, hv. þm. Jóns Bjarnasonar, að takmarka flæði á fjármagni inn á markaði. Í annan stað óskaði ég eftir að þeirri spurningu yrði svarað af hálfu Vinstri grænna: Eru menn tilbúnir í að fara í ríkisábyrgðir á einkafyrirtækjum eins og hv. þingmaður vék að? Ég lagði fram þessa spurningu, hv. þingmaður, og ætlast til að henni sé svarað líkt og hv. þingmaður spurði mig að ákveðnum atriðum í morgun og við sem sitjum í fjárlaganefnd með honum gátum gefið skýr svör við.

[16:51]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þessi umræða um bindiskyldu bankanna kom í framhaldi af ræðu sem hv. þm. Illugi Gunnarsson flutti hér og velti fyrir sér hvernig hægt væri að draga fé úr umferð. Þá benti ég á að þetta er heimild sem Seðlabankinn hefur og þegar bindiskyldan var lækkuð á sínum tíma held ég að margir hafi talið það vera ranga ákvörðun. Það var m.a. nefnt sem ein ástæðan fyrir því að þenslan fór í gang. Hvort það sé aðgerð sem á að beita núna þá má vel vera að það sé eðlilegt að leggja meira fé í Seðlabankann til að standa af sér hugsanlegar sveiflur. Þetta var gert á síðasta ári og talið nauðsynlegt þá að styrkja eigið fé Seðlabankans og ég tel að það geti líka verið brýnt að gera það í dag. Hvað varðar þá spurningu tel ég mjög mikilvægt að staða Seðlabankans sé sem allra sterkust gagnvart því að standa af sér sveiflur og Seðlabankinn hefur ekki mörg tæki til þess.

Varðandi þetta með bankana. Já, þetta er mjög athyglisvert og ég get alveg sagt að á sínum tíma þegar bankarnir voru einkavæddir og gefnir nokkrum auðmönnum sem löbbuðu með þá út undir hendinni fyrir spottprís, þá var ég andvígur því að báðir bankarnir væru seldir með þeim hætti og taldi að ríkið ætti að eiga einn sterkan þjóðbanka sem það gæti síðan haft hér. Sú skoðun mín er alveg óbreytt. Hins vegar viðurkenni ég að það mundu renna á mig tvær grímur alveg eins og það runnu tvær grímur á forsætisráðherra Bretlands, og er þó ekki við neitt smámenni að jafna og ég ætla ekki endilega að fara að gera það, þegar hann ákvað að hlaupa undir bagga með breska bankanum sem var að fara á hausinn þó að hann væri á þessum ofboðslega frjálsa markaði sem allir mæra, til að koma í veg fyrir að almenningur og fyrirtæki töpuðu eignum sínum og færu á hausinn. (Forseti hringir.) Ég hygg að við bærum ábyrgð á því hvernig hlutirnir þróuðust og hvernig við mundum síðan bregðast við.

[16:54]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér við 1. umr. frumvarp til fjárlaga árið 2008 og umræðan hefur fyrir margra hluta sakir verið athyglisverð. Samkvæmt því frumvarpi sem við ræðum hér er ljóst að ríkisstjórnin hefur gefist upp á því að nýta fjárlögin sem hagstjórnartæki. Frumvarp ársins 2007 og það frumvarp sem við ræðum hér eru eins og svart og hvítt því að frumvarpið sem þáverandi ríkisstjórn lagði fram fyrir fjárlagaárið 2007 var 17,2% lægra en það frumvarp sem við við ræðum nú á tímum óstöðugleika og undirliggjandi verðbólgu í samfélaginu. Hvaða skilaboð er þessi nýja ríkisstjórn að senda út á markaðinn nú þegar Seðlabankinn stendur í því að ná tökum á stöðugleikanum og lækka verðbólguna? Jú, ríkisstjórnin birtir hér þenslufjárlög á mjög viðsjárverðum tímum sem er mjög alvarlegur hlutur. Þó að þessi ríkisstjórn hafi nýhafið störf hefur hún, eins og ég sagði áðan, strax gefist upp á því viðfangsefni að ná tökum á stöðugleikanum og verðbólgunni sem nú einkennir íslenskt samfélag.

Hæstv. forseti. Í því merka riti *Stefna og horfur* sem fylgir frumvarpi til fjárlaga segir á bls. 18 að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar sé sett markmið um að ríkisútgjöld aukist ekki í hlutfalli við þjóðarframleiðslu frá því sem nú er. Síðasta ríkisstjórn tók upp þá góðu venju að birta langtímaáætlun í ríkisfjármálum og þessi ríkisstjórn hefur jafnframt gert það. Samkvæmt þessari langtímaáætlun og því frumvarpi sem við ræðum hér mun ríkisstjórnin ekki ná markmiðum sínum. Ríkisstjórnin mun ekki ná þessum markmiðum sem hún er nýbúin að setja sér. Samneyslan árið 2007 er áætluð 2% á meðan þjóðartekjur eða landsframleiðsla eru að aukast um 1,2%. Næstu fjögur ár verður þetta þannig að samneyslan samkvæmt þessum áætlunum eykst hlutfallslega miklu meira en landsframleiðslan. Hvar eru nú ræður samfylkingarmannanna sem töluðu um það á síðasta kjörtímabili að það þyrfti aga í ríkisfjármálum, að það þyrfti að hemja þessi útgjöld? Hvar eru þeir hv. þingmenn? Frumvörp áranna 2007 og 2008 eru að hækka um 17,2%. Ég held að við þurfum að fara aftur fyrir þjóðarsáttarsamningana til að finna viðlíka breytingar sem hafa átt sér stað á milli ára. Það er mjög alvarlegt ef ríkisstjórnin er að feta í þá átt að óstöðugleiki verði raunin sem hann er í dag og ef enn á að auka á óstöðugleikann.

Þegar maður skoðar einstök ráðuneyti, hæstv. forseti,

kemur í ljós m.a. að utanríkisráðuneytið með öllum sendiráðunum og öllu hækkar um 21,2% á milli frumvarpa. Hvar eru nú samfylkingarmennirnir, hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, varaformaður Samfylkingarinnar, og ég ætla að benda á að formaður Samfylkingarinnar er komin í utanríkisráðuneytið, hvar er hv. þingmaður nú? Framlög til utanríkisráðuneytisins hækka um 21,2% á milli ára. Á meðan aðrir þingmenn benda réttilega á það að öryrkjar og eldri borgarar fá trúlega kjaraskerðingu á næsta ári, hvar eru þá hinar digru yfirlýsingar samfylkingarmanna og gamla góða Sjálfstæðisflokksins fyrir síðustu kosningar? (**Gripið fram í:** Samfylkingarskerðingin.) Það er alveg ljóst að Samfylkingin hefur kokgleypt allar hugsjónir sínar og öll sín stefnumál á Þingvöllum síðastliðið vor bara til að fá stólana. Margt sem birtist í þessu frumvarpi er svo langt, langt frá því sem Samfylkingin hefur lagt til úr þessum ræðustól sem hlýtur að benda til þess að hún hafi ekki haft mikil áhrif á þetta fjárlagaferli eða er gersamlega búin að gleyma þeim málflutningi sem hún hélt uppi fyrir síðustu kosningar. Einnig veltir maður því fyrir sér hvernig ungum sjálfstæðismönnum líður þessa dagana.

Nú er ljóst að heildarútgjöld ríkissjóðs sem hlutfall af vergri landsframleiðslu aukast næstu missirin eins og ég sagði áðan og gerir fjármálaráðuneytið ráð fyrir að þetta hlutfall verði 34% árin 2008 og 2009. Svo hátt hefur hlutfallið ekki verið síðan 1993. Þetta eru afrek fjármálaráðherra Sjálfstæðisflokksins og þvílíkar hugsjónir hjá ungum sjálfstæðismönnum hér á þinginu sem hafa talað fyrir því að minnka ríkisbáknið. Það er mark á þessum mönnum takandi. (**Gripið fram í:** Þeir eru orðnir gamlir.) Báknið þenst og þenst út og hvar er stefna og hvar eru hugsjónir ungra sjálfstæðismanna? Endurspeglast þær í þessu frumvarpi? Nei, heldur betur ekki. Endurspeglast áherslur Samfylkingarinnar á síðasta kjörtímabili í frumvarpinu? Heldur betur ekki. Þessir flokkar hafa einfaldlega gefist upp á því að nota fjárlögin sem alvöruhagstjórnartæki. Ég ætla að leyfa mér að koma með þann spádóm að þegar Seðlabankinn mun tjá sig um þessi þenslufjárlög og þegar ýmsar greiningardeildir skoða þessi fjárlög muni hæstv. fjármálaráðherra ekki fá 10 á því prófi. Ríkisstjórnin mun fá falleinkunn. Við skulum líka hafa í huga að hér er einungis um frumvarp að ræða og hefðin hefur verið sú að upphæðirnar hækka frekar í meðförum þingsins en lækka þannig að hér er um mikið þenslufrumvarp að ræða.

Hæstv. forseti. Mig langar að spyrja að því hvort hæstv. heilbrigðisráðherra sé á svæðinu.

(**Forseti** (MS)**:** Hæstv. heilbrigðisráðherra mun vera í húsinu og forseti mun gera ráðstafanir til að kalla hann til ef það er ósk hv. þingmanns.)

Takk fyrir það.

Hæstv. forseti. Ástæða þess að ég óska eftir nærveru hæstv. heilbrigðisráðherra eru heimildir í 6. gr. frumvarpsins og raunar hefur umrædd heimild verið í fjárlagafrumvarpinu mörg síðustu ár. Það var reyndar þáverandi heilbrigðisráðherra Framsóknarflokksins sem kom þessari heimild þar inn, enda er það svo að þeim ágætu ráðherrum hefur verið mjög vel treystandi fyrir því að þróa heilbrigðiskerfið og hafa staðið fyrir því að við eigum eitt besta heilbrigðiskerfi í heiminum í dag. Nú kveður við nýjan tón. Sjálfstæðisflokkurinn er búinn að gleypa heilbrigðisráðuneytið og fjármálaráðuneytið. Í heimild 7.5 stendur, með leyfi forseta:

„Að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði. Samningar, sem fela í sér fjárskuldbindingar, skulu lagðir fyrir ráðherra heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.“

Við höfum túlkun hæstv. fjármálaráðherra á heimild 7.8 þar sem stendur, með leyfi forseta:

„Að selja Grímseyjarferjuna m/s Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri hentugri ferju.“

Hæstv. ráðherra gengur svo langt í túlkun sinni á þessari annars auðlesnu heimildargrein að hann telur að um ótakmarkaða heimild sé að ræða fyrir framkvæmdarvaldið sem þingið hafi veitt. Þess vegna tel ég eðlilegt að við, hv. þingmenn, þurfum að átta okkur á því, í ljósi skilnings ráðherrans á heimildargreinum almennt, hvaða vald þingið er að framselja með þessum hætti. Um milljarðamál getur verið að ræða, einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu. Í raun og veru á ég von á því, náum við ekki breytingum á heimildargreinum fjárlagafrumvarpsins, að þetta verði eitt aðalumræðuefnið við 2. umr. fjárlaganna, a.m.k. vil ég beita mér fyrir því. Því miður er hæstv. heilbrigðisráðherra ekki á svæðinu þannig að ég verð að biðja hæstv. forseta um að setja mig aftur á mælendaskrá. Það er mjög mikilvægt við þessa umræðu, og fyrir fjárlaganefndina sem á mikið verk fyrir höndum, að fá það á hreint hjá hæstv. heilbrigðisráðherra og fjármálaráðherra hvort eitthvað standi til að eiga við heilbrigðiskerfið á næstunni með því að nýta þessar heimildargreinar þegar þingið verður búið að afgreiða fjárlög fyrir árið 2008.

[17:04]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það var mjög athyglisvert að heyra ræðu fyrrv. formanns fjárlaganefndar um þetta fjárlagafrumvarp. Hann er kominn í hlutverk stjórnarandstöðunnar. Þegar maður veltir því fyrir sér um hvaða fjárveitingar er að ræða sem hann vísar til að séu þensluhvetjandi, ef við tökum frá það sem er talið að séu reiknuð útgjöld og tilfallandi ófyrirséð útgjöld eins og mótvægisaðgerðir, aftur til skattkrafna, brotthvarfs varnarliðsins sem hv. þingmaður þekkir vel og vaxtamunar á lánum til leiguíbúða, þá eru 25 milljarðar kr. sem eru stefnumarkandi útgjöld. Af þessum 25 milljörðum eru 17 milljarðar í samgönguframkvæmdir, 2,4 milljarðar í háskólarannsóknir, 2,3 milljarðar í hjúkrunarheimili og endurhæfingu, tæpir 2 milljarðar í minni tekjutengingar almannatrygginga og 1 milljarður í málefni fatlaðra. Eru þetta atriði sem hv. þingmaður telur að valdi þenslunni? Eru þetta hlutirnir sem hann er á móti í frumvarpinu og hefur mestar áhyggjur af núna eftir að hann er kominn úr stjórnarsamstarfinu?

Samgönguáætlunin er að mestu leyti á bak við útgjöldin, mál sem við samþykktum sameiginlega í vor, málefni fatlaðra sem ráðherrar Framsóknarflokksins höfðu mikinn áhuga á á þeim tíma sem þeir voru í félagsmálaráðuneytinu. Ég tala nú ekki um hjúkrunarheimilin og almannatrygging-

arnar sem ráðherrar Framsóknarflokksins höfðu mikinn áhuga á meðan þeir voru í heilbrigðisráðuneytinu. Er áhugi Framsóknarflokksins ekki lengur á þessum málum? Eiga þau ekki að vera þarna? (Forseti hringir.)

Reyndar, herra forseti, tókst okkur við gerð þessara fjárlaga að skila meiri afgangi en okkur tókst sameiginlega nokkru sinni á þeim 12 árum sem við vorum í samstarfi með Framsóknarflokknum.

[17:07]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Vissulega er það ný staða að vera kominn í stjórnarandstöðu og þurfa að veita stjórnarmeirihlutanum málefnalegt aðhald. En ég vil minna á að sem formaður fjárlaganefndar varði ég margar óvinsælar aðgerðir sem ríkisstjórnin fór í á sínum tíma til að koma böndum á efnahagslífið og til þess að minnka verðbólguna. Hvaða aðgerðir eru nú í gangi? Eini raunhæfi samanburðurinn á fjárlagafrumvarpinu sem við erum að ræða núna er við fjárlagafrumvarpið sem sett var fram í þinginu fyrir ári. Það er alveg sama hvað hæstv. ráðherra þylur upp, breytingin á milli ára er 17,2%. Ber það vott um að það sé stöðugleiki í samfélaginu? Ber það einhvern vott um það að þessi ríkisstjórn ætli að beita sér fyrir því að ná niður verðbólgunni og óstöðugleikanum? Ég segi nei. Það vill svo til að flestir aðilar á markaði eru sammála því að beita eigi fjárlögum fyrir árið 2008 sem stjórntæki í efnahagsmálum. Það stjórntæki ætlar ríkisstjórnin ekki að nýta sér. Hún hefur einfaldlega gefist upp á verkefninu.

Síðan er staðreyndin, hæstv. forseti, og það var ágætt að heyra álit hæstv. ráðherra á því, að gríðarleg aukning hefur orðið á samneyslunni. Er hún í stefnu og anda Sjálfstæðisflokksins? Samkvæmt frumvarpinu hefur samneyslan ekki verið meiri hlutfallslega síðan árið 1993. Ég hugsa að þegar ungir sjálfstæðismenn fara að veita þingmönnum Sjálfstæðisflokksins einkunnir, eins og þeir eru vanir að gera, muni þingmenn þeirra ekki skora hátt á því prófinu, enginn af þeim. Allir bera ábyrgð á þessu frumvarpi sem við erum að ræða hér, ekki síst hæstv. fjármálaráðherra.

[17:09]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Rekstrargjöldin í þessu frumvarpi hækka minna að raungildi en þau gerðu á milli áranna 2006–2007. Stærsti hlutinn, nánast helmingurinn af þeirri aukningu (**BJJ:** Talaðu um heildarmyndina.) er vegna varnarliðsins.

Það eru tilfærslurnar sem hækka umtalsvert. Stærsti hlutinn af því eru almannatryggingarnar, samningur við eldri borgara og öryrkja, sem ég og þáverandi heilbrigðisráðherra Siv Friðleifsdóttir gerðum við eldri borgara og samþykktur var í lok síðasta árs. Samgöngurnar hafa aukið við framkvæmdirnar og það er m.a. vegna þess að lotunni í stóriðju er að ljúka. Það er í samræmi við langtímaáætlunina sem var í gildi fyrir ári síðan.

Síðan hefur hv. þingmaður eitthvað gleymt því hvernig 6. gr. heimildirnar virka. Þó að það sé heimild í 6. gr. þá eru takmarkanir fyrir því hvaða skuldbindingar og kostnaður má vera þar á bak við. Það byggir á öðrum greinum fjárlagafrumvarpsins í ýmsum köflum sem við eiga, í heimildargreininni sjálfri eða þá, í því tilfelli sem hann vísar til sem hefur væntanlega skírskotun til fjárreiðulaganna, að heimilt er að gera skuldbindingar vegna fjárlagaliða sem áætlað er fyrir inn í tímann, til framtíðar. Það þurfa viðkomandi ráðherrar að gera, fagráðherrann og fjármálaráðherrann. Þannig er 6. gr. sem fyrrv. heilbrigðisráðherra Framsóknarflokksins fékk inn í frumvarpið við 2. umr. árið 2000.

[17:11]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að við ættum að geyma umræður um heimildargreinar og hvernig framkvæmdarvaldið hefur farið með þær heimildargreinar sem Alþingi hefur samþykkt. Við getum geymt okkur það til þeirrar umræðu sem bíður okkar vegna þeirra mála. Það er einfaldlega ekki tími né rúm til að ræða það hér.

Staðreyndin er einfaldlega sú, sama hvað hæstv. fjármálaráðherra gumar sig af því frumvarpi sem við erum að ræða hér, að frumvarpið er á skjön við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar sem er ekki gömul. Þar segir að stefnt skuli að því að „ríkisútgjöld aukist ekki í hlutfalli við þjóðarframleiðslu“. Svo lesum við þetta frumvarp sem við erum að fjalla um og það stenst ekki. Síðan rýnum við í langtímaáætlunina til fjögurra ára. Ekki stendur steinn yfir steini þar. Þessi grundvallarstefna sem ríkisstjórnin setti sér í efnahagsmálum er ekki stafsins virði, því miður. Hæstv. fjármálaráðherra opinberar það sjálfur, með þeim gögnum sem hér hafa verið lögð fyrir okkur, að ríkisstjórnin ætlar sér ekki að standa við þetta stefnumið. Það er ósköp eðlilegt að stjórnarandstæðingar á þingi, því ekki heyrist mikil gagnrýni úr stjórnarliðinu, hafi áhyggjur af því hver staða efnahagsmála er almennt. Hæstv. ráðherra virðist ekki hafa miklar áhyggjur af því.

Við í stjórnarandstöðunni þurfum að veita þessari ríkisstjórn mikið aðhald. Ekki fer hún vel af stað í þessu máli frekar en mörgum öðrum. En ég kem þeirri ósk hér með á framfæri, hæstv. forseti, að hæstv. heilbrigðisráðherra verði viðstaddur þegar ég flyt aðra ræðu mína um þetta frumvarp.

[17:13]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir hressilega ræðu. Það blés aðeins um sali þegar hann flutti sína tölu þótt ég hafi reyndar verið þeirrar skoðunar, eftir að hafa hlýtt á umræðuna í dag, að mikilvægt sé að þingið styrki stjórnarandstöðuna með öllum tiltækum ráðum til að fram fari málefnaleg og öflug umræða.

En það var kannski ekki erindi mitt hingað heldur hitt að hv. þingmaður talaði mikið um þenslufjárlög og fann þeim allt til foráttu. Hæstv. fjármálaráðherra upplýsti um grunnstefið í auknum útgjöldum. Ég ætla ekki að fara yfir það en mig langar að minna á að hv. þingmaður var formaður fjárlaganefndar allt þar til í vor. Það kom fram í ræðu hæstv. fjármálaráðherra að stór hluti fjárlagafrumvarpsins var unninn einmitt á þeim tíma þegar hv. þingmaður var formaður fjárlaganefndar. Hann er því kannski ekki laus við einhverja ábyrgð þó að að sjálfsögðu sé þetta lagt fram á ábyrgð þeirrar ríkisstjórnar sem nú situr.

Ég vil einnig minna á það að þegar hv. þingmaður var í fjárlaganefnd jukust útgjöld svo mikið að Standard & Poor's lækkaði lánshæfismat ríkissjóðs eftir að hv. þingmaður hafði stjórnað umferðinni á hinu háa Alþingi. Nú kemur hv. þingmaður, ber sér á brjóst og telur að efnahagsþekking ríkisstjórnarinnar og þá væntanlega stjórnarliðsins alls sé slík að nauðsynlegt sé að veita henni mikið málefnalegt aðhald. Ég geri ekki lítið úr því en það væri gaman að heyra hvaða sjónarmið ríktu á þeim tíma þegar hv. þingmaður var formaður fjárlaganefndar og Standard og Poor's sáu sig tilneydda að lækka lánshæfismat ríkissjóðs eftir aukninguna undir forustu hv. þingmanns.

[17:15]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að hv. þingmaður hafi akkúrat verið að nálgast kjarna málsins í máli sínu áðan. Það er um stöðu þingsins og þingnefndanna. Fjárlaganefnd Alþingis er ekki þannig búin að hún geti með sómasamlegum hætti afgreitt fjárlög hverju sinni. Í fyrsta lagi er takmörkuð sérfræðiþekking þar þrátt fyrir frábært starfsfólk og í öðru lagi er það gríðarlegt vinnuálag að ætla sér að afgreiða eitt fjárlagafrumvarp í október og nóvember, á 60 dögum. Það þarf að sjálfsögðu að breyta þessu verklagi og mikil umræða var um það í fjárlaganefnd.

Mér finnst t.d. mjög óþægilegt að við hv. þingmenn, að við tölum ekki um þingmenn í fjárlaganefnd þingsins, skulum sjá fjárlagafrumvarpið á sama tíma og fjölmiðlar landsins. Síðan eiga menn að koma í viðtal um hádegið og segja hvað þeim finnst um fjárlagafrumvarpið. Hvaða viti borin umræða getur orðið um fjárlagafrumvarpið? Að sjálfsögðu þarf að hleypa fjárlaganefndinni miklu fyrr að þessari vinnu. Ég held að við hv. þingmaður hljótum að vera sammála um að hv. þingmenn í fjárlaganefnd þurfi að minnsta kosti að vera búnir að fara yfir frumvarpið með þar til greindum ráðuneytum þannig að þeir séu reiðubúnir í þá umræðu sem hér fer fram. Auðvitað er umræðan dálítið yfirborðskennd, það verður að viðurkennast, því að aðalvinnan hefur ekki farið fram sem er að kafa ofan í frumvarpið og kynna sér allar forsendur á bak við það. Ég held að við hv. þingmaður séum sammála um það, og ég skal staðfesta það, að að sjálfsögðu hefur það verið framkvæmdarvaldið sem hefur verið hvað mest leiðandi í fjárlagagerðinni hingað til.

[17:18]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þingmaður hafi einmitt gefið ágæta lýsingu á því hér í lokin, og kannski dæmt sína eigin ræðu á þeim forsendum, að menn hafi ekki haft nægan tíma til að kynna sér málið. Í meðförum fjárlaganefndar, þar sem hv. þingmaður var formaður, jukust útgjöldin svo að lækka varð lánshæfismat ríkissjóðs. Síðan kemur hv. þingmaður núna, með þetta orðspor ekki nema ársgamalt eða svo, tæplega ársgamalt, ber sér á brjóst og æpir yfir þingheim að mikilvægt sé og algerlega nauðsynlegt að draga úr þenslu. Þetta er náttúrlega mjög athyglisvert.

Í annan stað vil ég einmitt ítreka nauðsyn þess að styrkja stjórnarandstöðuna því að í umræðunni fyrr í dag kom fram að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon talaði á svipuðum nótum og hv. þm. Birkir Jón Jónsson í umræðu utan dagskrár í gær. Hv. þingmaður og skuggafjármálaráðherra, Jón Bjarnason, talaði síðan fyrir frekari útgjöldum í dag.

Hv. þm. Bjarni Harðarson talaði í morgun um að hér væru á ferðinni kreppufjárlög. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson kemur nú og talar um að hér séu á ferðinni þenslufjárlög. Það verður að segjast eins og er, með virðingu fyrir öllum, að það er þrautin þyngri að reyna að átta sig nákvæmlega á því hvað stjórnarandstaðan er að fara. Ég vil einfaldlega segja, og ég held að það sé afar mikilvægt, að við eigum að huga að stöðu þingsins til þess að umræðan geti orðið málefnalegri, uppbyggilegri og betri. Þannig gætum við hv. þingmenn, sem erum að reyna að átta okkur á því hvert stjórnarandstaðan er að fara í þessu tilviki og hvað hún er að segja, átt þess kost að eiga uppbyggilegar samræður um fjárlögin en ekki á þeim nótum sem hér hefur verið.

[17:20]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var ekki besta ræða sem hv. þingmaður hefur flutt. Það getur nefnilega vel farið saman að menn tali um kreppu og menn tali um þenslu. Hv. þingmaður hlýtur að geta gert sér grein fyrir því. Ef menn missa tökin á efnahagsmálunum getur það vissulega leitt til kreppu og það eru sterkar áhyggjuraddir í samfélaginu í þá átt að þenslan sé of mikil og heyrist kannski ekki síst frá fyrrverandi forsætisráðherra Davíð Oddssyni.

Hæstv. forseti. Ég vil í lok þessa andsvars míns spyrja: Hver er stefna Samfylkingarinnar tengd þessum fjárlögum? Hvaða stefnubreyting hefur átt sér stað á örfáum mánuðum? Samfylkingin, með varaformann sinn í broddi fylkingar, gagnrýndi þá útþenslu utanríkisþjónustunnar, hvort ekki væri hægt að nota internetið meira, loka sendiráðum og allt þetta, hvers lags óráðsía þetta væri. Síðan verður formaður Samfylkingarinnar utanríkisráðherra og fjárveitingar til utanríkisráðuneytisins aukast um rúm 20%. Er þessi flokkur samkvæmur sjálfum sér í pólitík?

Við getum fundið margar ræður úr tíð síðustu ríkisstjórnar þar sem stjórnarliðar komu upp og bentu á að margt væri athugavert við þau fjárlög sem þá voru rædd og menn viðruðu áhyggjur sínar. Höfum við heyrt einhverjar raddir um það? Nei, þetta eru æðisleg fjárlög. Þetta er alveg frábært. Við höfum aldrei skilað meiri tekjuafgangi, alveg meiri háttar. Hér er fólk sem býr í fílabeinsturni og neitar að hlusta á þá umræðu sem á sér stað úti í þjóðfélaginu. Fólk hefur áhyggjur af því að verðbólgan muni valda því miklu hugarangri og erfiðleikum. Húsnæðismálin eru til að mynda tengd verðbólgunni. Þetta eru mál sem snerta okkur öll og ekki er allt jafnæðislegt og menn hafa gefið til kynna.

[17:22]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Hin árvissa umræða um fjárlög ríkisstjórnarinnar er ævinlega ein af líflegri umræðum Alþingis og 1. umr. kannski sérdeilis lífleg vegna þess að þá höfum við leyfi til að fara ansi vítt yfir sviðið og tæpa á þeim pólitísku málum sem eru grundvallaratriði hjá hverju og einu okkar, hjá hverjum og einum flokki sem á fulltrúa á Alþingi Ís-

lendinga. Það er eðli málsins samkvæmt gaman. Við höfum gefið okkur út í það að vinna þessi pólitísku störf. Við tökumst á um grundvallarsjónarmið og um okkar hjartans mál þegar fjárlagafrumvarpið er lagt fram. Þess vegna er hiti í umræðunni. Þess vegna tökumst við á. Auðvitað erum við öll að reyna að vera málefnaleg og það þarf ekkert að skamma okkur fyrir það þó að við förum stundum tilfinningalega í hlutina.

Ég ætla að leyfa mér að fara tilfinningalega í ákveðna þætti fjárlagafrumvarpsins. Ég ætla t.d. að leyfa mér að segja að mér finnst afar dapurlegt hvernig Samfylkingin kemur fram gagnvart sjúklingum og öldruðum. Í kaflanum frá heilbrigðisráðuneytinu er talað um aukna greiðsluþátttöku á hverri blaðsíðunni af annarri. Á einum stað stendur að lagt sé til að komugjöld hækki 1. janúar 2008 sem nemur 160 millj. kr. fyrir heilt ár, á annarri blaðsíðu segir að gert sé ráð fyrir 100 millj. kr. hækkun komugjalda til sérgreinalækna frá 1. janúar 2008 og á þriðju síðunni segir að hækka eigi greiðslur frá vistmönnum á öldrunarstofnunum um 90 millj. kr. Það skýrist ekki bara af auknum fjölda fólks á öldrunarstofnunum heldur af því að greiðsluþátttaka verði aukin. Ég verð að segja að mér finnst þetta rosalega dapurlegt og mér finnst Samfylkingin hafa náð litlu fram af þeim málum sem hún lagði áherslu á í kosningunum. Ég hefði viljað sjá meira af þeim í fjárlagafrumvarpinu.

Mér finnst það líka dapurlegt að hækkun skattleysismarka skuli ekki vera hér inni. Það var annað kosningaloforð Samfylkingarinnar sem hún hélt fram í kosningabaráttunni. Hvar standa nú þeir fulltrúar Samfylkingarinnar og þessara sjónarmiða sem fengu gríðarlega fína kosningu út á þessi hjartans mál sín þegar við finnum þeirra ekki stað í fjárlagafrumvarpinu? Ég trúi ekki að kjósendur Samfylkingarinnar séu ánægðir að sjá boðskapinn sem hér er til staðar.

Ég ætla líka að leyfa mér að segja að mér finnst mjög dapurlegt að sjá hvað hæstv. fjármálaráðherra og ríkisstjórnin þverskallast endalaust við að horfa á hugtakið kynjuð hagstjórn. Hvar eru kynjasjónarmiðin í fjárlagafrumvarpinu? Ég spyr eina ferðina enn, sennilega í níunda sinn, eftir að hafa talað í fjárlagaumræðu í átta ár. Þetta er níunda ræðan mín um fjárlög á Alþingi Íslendinga og ekkert breytist hvað varðar kynjasjónarmiðin, ekkert. Það er alveg sama ásjónan á frumvarpinu nú og var á frumvarpinu sem ég gagnrýndi fyrir átta árum hvað þetta varðar.

Ég tek undir með borgarfulltrúum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Reykjavík sem óskuðu eftir því að fjárlagafrumvarp borgarstjórnar yrði sent til umsagnar til Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Ég vil leyfa mér að taka þá hugmynd upp hér og leggja til að fjárlagafrumvarpið fari til umsagnar hjá Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Það er löngu orðið tímabært að ríkisstjórn, hvort sem það er ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks eða Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, fái „gúmoren“ fyrir slíka frammistöðu svo að talað sé sjómannamál. Það er ekki forsvaranlegt á þessum tímum, þegar við erum að reyna að takast á við spurninguna um jafnrétti kynjanna af einhverri alvöru, og höfum lög í landinu sem segja að við eigum að gera það í hólf og gólf í allri stefnumörkun, að ævinlega skuli koma fram fjárlagafrumvarp sem ber þess engin merki að hugsað sé í þessum efnum.

Hvar er t.d. stærsta heilbrigðisvandamál kvenna á Íslandi og þó víðar væri leitað, um alla veröld sennilega, þ.e. kynbundið ofbeldi? Hvenær ætla menn að átta sig á því að við útrýmum ekki kynbundnu ofbeldi nema setja í það fjármuni? Meðan það er ekki gert er ekki vilji hjá ríkisstjórninni til að ráðast gegn kynbundnu ofbeldi með þeim meðulum sem við höfum í samfélaginu.

Mér finnst það líka dapurlegt þegar ég horfi á frumvarpið að þar skortir hin grænu sjónarmið og þau hef ég líka nefnt aftur og aftur. Ég sakna þess að sjá ekki gríðarlega aukna áherslu á almenningssamgöngur og þátttöku hins opinbera í almenningssamgöngum um allt land. Ef við ætlum í alvöru að takast á við þá umhverfisvá sem er til staðar í hlýnun lofthjúpsins, sem tengist losun koltvísýringsins, verðum við á löggjafarsamkundunni að axla ábyrgð okkar og gera það sem við getum. Við getum sett fjármuni í að veita almenningssamgöngum í samfélaginu forgang. Við getum sett fjármuni í að tryggja að auðveldara verði fyrir fólk að ferðast um landið, hvort sem það er í þéttbýli eða í dreifbýli, án þess að vera ævinlega á einkabílnum sínum. Við getum líka stýrt því hvernig bíla menn kaupa sér. Við getum tryggt að stórum, bandarískum fóðurflutningadrekum fækki og við fáum fleiri smábíla sem losa minna út í andrúmsloftið. Þessa á að sjá stað í fjárlagafrumvarpinu en gerir það ekki af því að viljann skortir. Ríkisstjórnina skortir pólitískan vilja til að takast af alvöru á við umhverfismálin. Fjárlagafrumvarpið er manifesto, stefnuyfirlýsing, um það og það er dapurlegt að horfa upp á þetta.

En það dapurlegasta af öllu sem mér finnst dapurlegt við frumvarpið er hernaðaráherslan, að Íslendingar, friðelskandi þjóð í Norður-Atlantshafinu, sem hefur engan her og vill í orði kveðnu bera friðarboðskap út um veröldina, skuli setja 1,5 milljarða í hernaðarútgjöld í eigin landi. Það er þyngra en tárum taki að horfa upp á og ekki hægt að láta það gagnrýnislaust. Það er margt sem veldur mér áhyggjum þegar ég les frumvarpið og það er margt sem mér finnst afar dapurlegt í því og ég leyfi mér að vera tilfinningaleg þegar ég segi frá því hvernig lestur þess snertir mig.

Við fáum stuttum ræðutíma úthlutað í þessari umræðu en gætum talað í mjög langan tíma af því að við höfum áhuga á því að takast á um þessi grundvallarmál. (**Iðnrh.:** Þú getur talað aftur.) Ég get talað aftur, segir hæstv. iðnaðarráðherra og ég á vafalaust eftir að nýta mér þann rétt minn. Ég var að fá í hendurnar og við öll endurskoðun ríkisreiknings fyrir árið 2006. Þegar maður fer að lesa það sem ríkisendurskoðandi hefur að segja við okkur kemur eitt af grundvallaratriðunum í ljós, það er meðferð ríkisfjármuna og það hvernig stofnunum okkar og framkvæmdarvaldinu ferst það úr hendi að vinna eftir fjárlögunum. Niðurstaðan er dapurleg hvað varðar einn ákveðinn þátt sem ríkisendurskoðandi bendir okkur á og við verðum að taka til okkar og skoða. Þegar skýrslan er lesin sjáum við að í lok ársins 2006 stóðu 75 fjárlagaliðir, eða sjöundi hver fjárlagaliður, í halla umfram 4% fjárheimild, samtals að fjárhæð 14 milljarðar kr. Sömuleiðis segir í skýrslunni að 54% allra fjárlagaliða séu með afgang umfram 4% vikmörk. Þegar á heildina er litið hafi tveir af hverjum þremur fjárlagaliðum

annaðhvort verið með ofnýttar eða vannýttar heimildir umfram 4% vikmörk um síðustu áramót. Þetta er gríðarlega alvarlegur dómur ríkisendurskoðanda um það hvernig ríkisstjórninni og stofnunum sem starfa eftir fjárlögunum tekst til.

Við verðum að spyrja hæstv. fjármálaráðherra að því hvernig hann hyggst bregðast við þessu. Ríkisendurskoðandi brýnir okkur og telur að taka þurfi af festu á rekstri stofnananna sem fara meira en 4% fram úr fjárheimildum, ýmist með því að ákveða hærri fjárheimildir til þeirra eða þá með því að ganga eftir því að þær dragi úr útgjöldum sínum. Mig langar til að spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvað verið sé að gera í fjármálaráðuneytinu til þess að ná þeim markmiðum sem ríkisendurskoðandi setur okkur og einnig við sjálf með löggjöfinni. Ríkisendurskoðun telur að ónýttar fjárheimildir sem eru umfram 4% eigi að fella niður nema þær eigi að nýta að nýju á næsta fjárlagaári en heimildir megi endurnýja á fjárlögum næstu ár eftir því sem þörf er á. Ég tel að fjármálaráðherra þurfi að svara okkur því í þessari umræðu hvernig hann lítur á ábendingar Ríkisendurskoðunar (Forseti hringir.) og hvað hann sé að gera í sínu ráðuneyti til þess að betur megi fara.

[17:32]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vildi bregðast aðeins við síðari hluta ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sem laut að framkvæmd fjárlaga. Það hefur ítrekað verið nefnt í þingsölum í dag að fjárlaganefndin og fjármálaráðuneytið hafa lagt mikla áherslu á, á umliðnum mánuðum og ekki síður á næstu vikum, að fara yfir framkvæmd fjárlaga. Við höfum kallað eftir ýmsum gögnum til fjárlaganefndarinnar. Þetta er eitt af þeim þremur verkefnum sem hæstv. fjármálaráðherra kynnti hér í morgun. Í fyrsta lagi breytt verklag við fjárlagagerðina, í öðru lagi rammafjárlagagerð og í þriðja lagi yfirferð á framkvæmd fjárlaga. Það skýrir sig og hefur skýrt sig í umræðunni eins og fjölmargir hafa vikið að.

Hins vegar vekur það ekki eftirtekt að hér séu ólíkar skoðanir, að dregið sé fram það sem hv. þingmönnum finnst fara miður eða það sem mönnum finnst hafa gefist vel. Ég vildi einfaldlega spyrja hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur hvort sú mikla vinna og yfirferð sem starfsmenn ríkisstofnana og ráðuneyta hafa lagt í umrætt fjárlagafrumvarp sé þannig að þingmönnum Vinstri grænna þyki ekki neitt til þeirrar vinnu koma og að í raun sé ekkert í fjárlagafrumvarpinu sem hægt er að vera stoltur af.

[17:34]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þykir auðvitað ágætt að menn hafi áform um að taka til í ríkisfjármálum okkar og breyta vinnulaginu en það höfum við ætlað að gera í mörg ár. Við höfum talað um það ítrekað og að nafninu til höfum við haft þessi rammafjárlög til þriggja ára. Þau hafa bara ekki virkað. Mín kenning er sú að ekki hafi verið nægur vilji til þess hjá framkvæmdarvaldinu að fara eftir þeim stefnumiðum eða þeim neyðarljósum sem menn hafa þó sett, í orði kveðnu.

En með nýjum mönnum koma kannski nýjar reglur. Ég treysti hv. formanni fjárlaganefndar alveg til að standa vaktina og ég brýni hann til þess og vona að hann komi til með að gera það og eitthvað breytist frá því sem verið hefur. Þetta hefur ekki verið í góðu ástandi og þetta er ekki í fyrsta skipti sem ríkisendurskoðandi gefur okkur ábendingar á borð við þær sem við fáum í dag eða í skýrslu hans, sem ég var að nefna.

Varðandi hitt, hvort við séum vanþakklát gagnvart öllu því fólki sem hefur lagt hönd á plóg við gerð þessa mikla plaggs, vil ég segja að svo er ekki. Við erum ekki að gagnrýna það fólk sem hefur unnið vinnuna, handavinnuna, sem er mikil, flókin og er vel af hendi leyst. En fólkið sem hefur unnið þá vinnu er ekki ábyrgt fyrir pólitíkinni í plagginu, svo sannarlega ekki. Við gagnrýnum pólitíkina í plagginu. Pólitíkin í plagginu er ríkisstjórnarflokkanna, Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks.

[17:36]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hlýt að líta svo á að hv. þingmaður sé þar af leiðandi ánægður með fjölmargt í plagginu án þess að það hafi komið fram í þessari umræðu. Auðvitað eru mismunandi skoðanir á ýmsu í umræddu frumvarpi eins og hefur verið vikið að í morgun. Auðvitað er hér pólitískur ágreiningur á milli stjórnmálaflokkanna um margt.

Hins vegar er gott til þess að vita að þingmenn Vinstri grænna, þess stjórnmálaflokks, geti fylkt sér á bak við fjölmörg atriði í umræddu frumvarpi. Enda eru í frumvarpinu fjölmörg atriði sem við munum svo sannarlega ná samstöðu um. Hingað til hefur verið mjög góð samstaða í nýrri fjárlaganefnd og sérstaklega gagnvart því verkefni sem lýtur að framkvæmd fjárlaga. Þar hafa þingmenn stjórnar og stjórnarandstöðu náð að einbeita sér. Ég sé ekki fram á annað en að stjórnarandstöðuþingmenn í nefndinni geti í raun tekið jafnríkan þátt í því verkefni og við hin sem þar sitjum.

[17:38]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég sagði í inngangi ræðu minnar, þegar við vorum að fjalla um stefnuræðu hæstv. forsætisráðherra, þá er ég tilbúin að styðja þessa ríkisstjórn til góðra verka. Að sjálfsögðu eru margir góðir þættir í fjárlagafrumvarpinu. Við búum í góðu samfélagi og höfum alla möguleika á að gera það betra. Ábendingar þær sem ég var með í tíu mínútna ræðu minni lutu að því að gera samfélagið betra en það er.

Það má því ekki skilja orð mín svo að ég sjái hvergi ljós í þessu frumvarpi. Við eigum auðvitað eftir að takast á um grundvallaratriði í frumvarpinu, eigum eftir að vinna saman, leggja hönd á plóg öll saman úr flokkum sem eiga fulltrúa á Alþingi. Vonandi kemur út úr því málamiðlun á ýmsum sviðum og auðvitað treysti ég því að eitthvað af sjónarmiðum Vinstri hreyfingarinnar — græns framboðs, sem við höfum talað fyrir í dag, nái fram að ganga á endanum. Eins og ég segi þá eigum við eftir að fara með þetta allt í gegnum nefndirnar og það er kannski þar sem hin eiginlega vinna, við pólitíkina í þessu öllu saman, mótast og tekur á sig endanlega mynd.

[17:39]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Það er satt best að segja ánægjulegt að standa hér og fjalla um fjárlagafrumvarp ársins 2008, frumvarp sem gerir ráð fyrir 38 milljarða kr. tekjuafgangi. Þetta er auðvitað mjög góð niðurstaða, ekki síst þegar litið er til þess að hún er mun betri en langtímaáætlun gerði ráð fyrir. Það sýnir hvaða árangri umbreytingar í íslensku samfélagi hafa skilað á undanförnum árum.

Það kemur manni hins vegar á óvart að ýmsir sem hér hafa talað eru ósáttir við það að ekki sé hægt að gera nákvæmari áætlanir þegar kemur að tekjuhlið ríkissjóðs, með öðrum orðum: að frelsi Íslendinga sé orðið slíkt að þeir geti tekið upp á því að framkvæma umfram það sem fjármálaráðuneytið eða Alþingi gerir ráð fyrir. Það truflar mig hins vegar alls ekki, jafnvel þó að það samræmist ekki áætlunarbúskaparhugsunarhætti og forræðishyggju margra þeirra sem hér hafa talað í dag. Það sem skiptir mestu máli, að því gefnu að tekjurnar séu ekki undir áætlun fjárlaga, er að útgjaldahlutinn standist. Það er staðreynd að sú skekkja sem að þeim lið snýr hefur verið 0,1–0,8% þegar horft er til samneyslu ríkis og almannatrygginga síðustu ára.

Það eru hins vegar auknar tekjur sem margir þingmenn hafa mestar áhyggjur af. Það vantar ekki að hv. þingmenn Vinstri grænna vilji eyða þessum tekjum sem allra fyrst og jafnvel ganga til kjarasamninga úr þessari pontu, helst í dag. En þannig gengur það ekki fyrir sig þótt ég sé sammála því að horfa verði sérstaklega til þeirra hópa sem minnst hafa í þjóðfélaginu. Það verður að horfa sérstaklega á þann hóp í komandi kjarasamningum, leiðrétta kjör þeirra án þess að það skili sér síðan upp allan launastigann og valdi víxlverkunum og verðbólgu sem kemur engum til góða og þeim allra verst sem síst skyldi.

Eins og ég kom inn á áður hafa Vinstri grænir sérstakar áhyggjur af því að ríkissjóður hafi meiri tekjur en ráð var fyrir gert. En það kemur okkur sjálfstæðismönnum ekkert á óvart. Við höfum margoft sagt að lækkun skatta leiðir til þess að tekjur ríkissjóðs aukist ef eitthvað er.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson leggur í raun til skattalækkanir úr pontu í dag, talar um skattalækkanir, en formaður flokks hans, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, hefur hins vegar gagnrýnt hæstv. forsætisráðherra fyrir að nefna að svigrúm sé fyrir skattalækkanir á kjörtímabilinu.

Frú forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason lék sér að því að setja hæstv. fjármálaráðherra í ýmis hlutverk í dag. Það varð til þess að ég fór ósjálfrátt, þar sem ég sat úti í sal, að setja Jón Bjarnason í annað hlutverk en hann á að venjast. Hvernig hefði málið litið við ef hann væri t.d. þingmaður á franska þinginu þar sem vandamálið er allt annað en hér. Þar er allt að 25% atvinnuleysi hjá ungu fólki á ákveðnum svæðum. Þar er málum jafnframt þannig farið að hagvöxtur er mjög lítill.

Það er merkilegt að rýna í töflur kynningarefnis fjármálaráðuneytisins sem gefið er út í tilefni af framlagningu frumvarpsins. Þar er staða Íslands borin saman við lönd OECD á árunum 2003–2007. Horft er til tekjuafkomu ríkissjóðs og hagvaxtar. Í slíkum samanburði kemur fram að tekjuafgangur ríkissjóðs og hagvöxtur eru hér með því besta meðal ríkja OECD.

Sé hins vegar horft til þeirra ríkja sem hvað minnstan hagvöxt hafa, til þeirra ríkja þar sem fjárlagahallinn er mestur, hvað kemur þá í ljós? Þar sitja lönd eins og Þýskaland, Holland og Frakkland. Þetta eru lönd sem við höfum ekki litið niður á hingað til. Þar eru líka Ítalía og Portúgal. En hvað eiga þessi ríki sammerkt? Jú, þau eru öll í Evrópusambandinu og nota hina margrómuðu evru. Hvort viljum við frekar glíma við hátt atvinnustig eða atvinnuleysi? Hvort viljum við frekar glíma við fjárlagaafgang eða fjárlagahalla? Ég held að allir Íslendingar séu sammála um að betra sé að glíma við hið fyrrnefnda. Ég spyr: Ef stjórnarandstaðan getur verið með svartsýni og bölmóð yfir fjárlagafrumvarpi næsta árs, hvernig væru þá ræður hennar í því efnahagsástandi sem mörg Evrópulönd, flest þeirra, búa við?

Öfugt við Vinstri græna gerir Framsóknarflokkurinn sér grein fyrir þessu. Framsóknarmenn telja að réttara sé að sýna aðhald við þessar kringumstæður en að ausa úr sjóðum ríkisins. Framsóknarflokkurinn hefur áhyggjur af því að þetta frumvarp sé allt of þanið. Við megum því væntanlega búast við því að Framsóknarflokkurinn leggi fram ítarlegar tillögur um hvar skera eigi niður og hvar aðhalds skuli gætt. Vill Framsóknarflokkurinn skera niður í samgöngumálum? Vill Framsóknarflokkurinn skera niður í almannatryggingum og velferðarmálum? Vill Framsóknarflokkurinn skera niður í heilbrigðismálum, samgöngum, löggæslu- og öryggismálum eða fræðslumálum?

Það gengur ekki upp að hv. þingmenn Framsóknarflokksins nefni ekki í nokkru hvar á að draga saman. Fyrrgreindir málaflokkar eru þeir einstöku málaflokkar sem mest er aukið við í fyrirliggjandi frumvarpi. Því munu niðurskurðartillögur væntanlega bitna á einhverjum þeirra eða öllum. Það hefur verið boðað að slíkar tillögur muni koma fram við 2. umr. og verður fróðlegt að sjá þær sundurliðaðar. Eina einstaka tillagan sem ég hef heyrt koma frá þeim er um útgjaldaaukningu til að skora stig í tengslum við mótvægisaðgerðir á landsbyggðinni. Þeir hafa lagt til útgjaldaaukningu.

Herra forseti. Staðreyndin er sú að fjárlagafrumvarpið undirstrikar sterka stöðu ríkissjóðs og öflugan rekstur ríkisins á undanförnum árum. Í því kemur fram að þrátt fyrir mikinn rekstrarafgang undanfarinna ára hefur aðhalds verið gætt í rekstri ríkissjóðs og afgangnum verið varið í að greiða niður skuldir. Þess vegna erum við orðin skuldlaus. Það er til marks um að stjórnvöld rækja hlutverk sitt af ábyrgð og hafa komið málum þannig fyrir að við munum búa við gott bú á Íslandi næstu árin og jafnvel leggja grunn að góðu búi næstu áratugina.

[17:47]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég staldraði aðeins við það sem kom fram í upphafi ræðu hv. þingmanns, um áætlanagerð. Ég er ósammála honum um að það sé vönduð áætlanagerð þegar tekjur fara svo langt fram úr því sem áætlað hefur verið. Nú er áætlað að á þessu ári verði skatttekjurnar 405 milljarðar en í desember þegar gengið var frá fjárlögum voru þær áætlaðar 343 milljarðar. Þarna munar 62 milljörðum kr. eða 18%.

Fyrir næsta ár er áætlað að afgangurinn verði 31 milljarður. Reyndar hefði hann orðið 60 milljarðar ef ekki hefðu komið til útgjöld frá því að gengið var frá áætluninni fyrir ári síðan. En þá var talið að árið 2008 yrði ríkissjóður rekinn með 5 milljarða kr. halla. Munurinn á matinu núna og spánni fyrir ári fyrir árið 2008 er 65 milljarðar kr., liðlega 18%.

Ég verð að segja, virðulegur forseti, að mér finnst það ekki vönduð áætlunargerð þegar svo miklu munar í mati á skatttekjum ríkissjóðs. Ég veit að hv. þingmaður sem bæjarfulltrúi í Kópavogi væri ekki ánægður með það ef tekjuáætlun kaupstaðarins væri svona langt fjarri því sem síðar reyndist. Þá á eftir að taka tillit til skatttekna á næsta ári, af framkvæmdum sem ekki er gert ráð fyrir í fjárlagafrumvarpinu en gætu orðið. Þar á ég við stóriðjuna.

[17:49]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að svara hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni þannig að þó að honum finnist þetta ekki vönduð áætlunargerð þá truflar þetta mig afskaplega lítið. Það mundi trufla mann ef tekjurnar væru langt undir áætlunum. Það kæmi sér náttúrlega illa fyrir ríkissjóð. En á meðan áætlunin gerir ráð fyrir minni tekjum en í rauninni koma í kassann þá truflar það mig ekki neitt. Og fyrst hv. þingmaður vísar sérstaklega til Kópavogs þá höfum við einmitt lent í því sama þar. Þar hefur fleira spilað inn í, t.d. úthlutanir á lóðum sem kannski hafa komið inn fyrr en við ætluðum, sem er í raun nokkuð sem hefðum átt að geta stjórnað sjálfir, og þenslan í þjóðfélaginu sem hefur skilað meiri tekjum inn í kassann þar rétt eins og hjá ríkissjóði.

Áætlunarbúskapurinn sem slíkur hefði kannski tekið á þessu með markvissari hætti en við höfum búið til þannig samfélag hér að fólk hefur frelsi til athafna, sem betur fer. Þegar vel gengur í efnahagslífinu, ég tala nú ekki um á heimsvísu, þá njóta menn athafnafrelsis og taka ekki mið af því hvað við í þessum sal segjum eða hvað fjármálaráðuneytið segir. Menn framkvæma eins og þeim dettur í hug og njóta síðan uppskerunnar sem skilar sér aftur í blómstrandi efnahagslífi sem eykur tekjur ríkissjóðs umfram það sem áætlað hefur verið. Það truflar mig ekki.

[17:51]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Svona geta hv. þingmenn ekki talað þegar þeir semja fjárlög, að tala um að tekjuhlið fjárlaga sem megi vera skáldskapur og trufli menn ekkert þó hún sé fjarri öllum veruleika þegar upp er staðið. Áætlun sem stjórnvöld gera um tekjur eða gjöld er auðvitað alvörumál. Á grundvelli þeirra eru ákvarðanir teknar. Það er ekki boðlegt að tala um það af slíkri léttúð og kom fram hér í andsvari hv. þingmanns.

Ef þingmaðurinn skoðar muninn á áætlunum og reynslu af útgjöldum ríkissjóðs sér hann að fjármálaráðherra og hans mönnum gengur tiltölulega vel að sjá fyrir útgjöldin. Hvernig má það þá vera að þeim gangi ekki vel að sjá fyrir um tekjuhliðina?

Ég tel, virðulegur forseti, tölur ráðherrans fyrir þetta ár og næsta ár svo fjarri því sem ætla má að verði að það sé ekki áætlanagerð heldur séu settar fram tölur, vitandi vits að þær eru fjarri lagi, til að rugla umræðuna og villa um fyrir fólki. Ef þær tölur væru settar inn sem ég held að fjármálaráðherra hafi á borðinu hjá sér væri önnur mynd fyrir framan okkur. Þá væri hinn pólitíski veruleiki sá að menn ræddu um það hvort draga eigi úr skattheimtu eða jafna kjörin hér í landinu með frekari hætti en gert er ráð fyrir í fjárlagafrumvarpinu.

Með því að fara svo langt frá því sem ætla má að verði á tekjuhliðinni er verið að afvegaleiða þing og þjóð, virðulegi forseti.

[17:53]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er alveg sammála hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni um að hvað útgjaldaþáttinn varðar hefur hann staðist nokkurn veginn og skekkjan verið 0,8% eða minna undanfarin ár, eins og ég vék að áðan. Skýringin á því er í rauninni sú að menn hafa ákveðnar fjárheimildir til að eyða og menn verða einfaldlega að fara að fjárlögum og ekki fara fram úr því sem þeim er skammtað. Ég held að við hljótum öll að vera sammála því.

Hins vegar getum við ekki stjórnað einstaklingunum að þessu leyti. Það er nokkuð sem við ráðum bara ekki við. Í áætluninni er miðað við núverandi ástand en síðan getur eitthvað komið upp á, menn ákveðið að gera eitthvað sem leiðir til þess að tekjurnar aukist. Það er þá hægt að horfa til þess sérstaklega og er í raun horft til þess í fjárlagafrumvarpinu með ákveðnum frávikspáttum. Menn geta í sjálfu sér séð ýmsar vangaveltur um þau atriði. En menn verða einhvers staðar að negla niður tiltekna tölu. Hv. þingmaður er ósammála þessari tölu. Ég ætla ekki að segja að hugmyndir hans verði alveg út í bláinn. Ég er bara að segja að það er mjög erfitt að áætla þennan tekjuhluta, miklu auðveldara að áætla gjaldahlutann. Það er ekki sagt af neinni léttúð. Þetta fylgir bara þessu frjálsa þjóðfélagi, að það er miklu erfiðara að áætla tekjurnar en gjaldahlutann sem við neglum niður í frumvarpinu.

[17:55]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að leyfa mér að óska hæstv. fjármálaráðherra til hamingju með fyrsta fjárlagafrumvarpið sem hann leggur fram á nýbyrjuðu kjörtímabili. Við erum gamlir samstarfsmenn og mér þykir tilheyrandi að byrja mína ræðu á að óska honum til hamingju.

Það er svo að 1. umr. um fjárlagafrumvarp felur yfirleitt í sér umræðu um útlínurnar, efnahagsástandið o.s.frv. Við bíðum gjarnan með að koma með tillögur um einstök málefni þangað til í 2. umr. Ég vona að stjórnarliðar skilji það og ég veit þeir gera það. Við eigum eftir að fara í gegnum fjárlagafrumvarpið og gera okkur grein fyrir því hvað það felur í sér. Þetta frumvarp ber vitni um góðan árangur fyrri ára, hjá fyrri ríkisstjórnum, og Framsóknarflokkurinn er stoltur af því að það skuli birtast með þessum hætti. Við höfum skilað góðum árangri og margoft rætt það og ný ríkisstjórn tekur við góðu búi.

Ég vil aðeins koma inn á að ég tel mikilvægt að haldið verði áfram að bæta áætlanagerð í ríkisfjármálum. Við höf-

um margrætt þetta og margt hefur verið gert í því á undanförnum árum. Ég hvet hæstv. fjármálaráðherra til dáða í að halda því áfram. Það koma fram mikil frávik í tekjuáætlun ársins 2007 frá fjárlögum ársins. Það er náttúrlega athyglisvert að sjá áætlun um að fjármagnstekjuskattur skuli hækka um 20 milljarða milli ára. Ég held að hæstv. fjármálaráðherra ætti líka að ná samstarfi með skattyfirvöldum við að lagfæra áætlanagerð við álagningu skatta. Það skekkir útlínur og mynd fjárlaga, tekjuáætlunar, ef það er ekki í góðu lagi. Ég held að þar sé verk að vinna og ég er viss um að menn geta náð þar góðum árangri með samstarfi.

Ég ætla ekki að lengja umræðuna með því að ræða um framkvæmd fjárlaga, við höfum svo oft gert það á undanförnum árum. Hæstv. fjármálaráðherra þekkir sjónarmið mín í því og ég þekki hans sjónarmið. Ég hvet hann einfaldlega til dáða við það að ná betri árangri í þeim efnum. Ég veit að félagar hans í stjórnarmeirihlutanum eru tilbúnir til þess með honum. Þar er verk að vinna eins og við höfum séð í skýrslu Ríkisendurskoðunar og auðvitað þarf að ná betri árangri.

Ég vil fagna því sem fram hefur komið um að hér verði á vorþingi rætt um útgjaldaramma og forgangsröðun í útgjöldum ríkissjóðs næstu ára. Ég er einn af þeim sem hafa margoft rætt það og lagt til að svo verði gert. Mér sýnist að ríkisstjórnin ætli að fara út á þá braut. Ég fagna því og ég held að það sé til bóta varðandi fjárlagagerðina og vinnubrögðin í því. Ég vil lýsa ánægju minni með það hér í þessari umræðu.

Eins og gengur kemur margt fram í framsögu hæstv. fjármálaráðherra við 1. umr. fjárlaga. Eitt af því sem vakti athygli mína var hugmynd, a.m.k. hugmynd, um að stofna sjóð til að mæta óvæntum útgjöldum. Ég held að ýmis rök mæli með þessu. Ég þekki það sjálfur frá fyrri tíð og er fyrir mitt leyti tilbúinn að fara yfir það. En ég vek athygli á því og legg á það áherslu að ákvarðanir um útgjöld úr þeim potti, ef við getum orðað það svo, verði nátengdar Alþingi þannig að fjárveitingavaldið komi mjög sterkt að því. Þar vísa ég til laga um fjárreiður ríkisins og stjórnarskrár. Þegar við ræðum þau mál nánar verður að hafa það í huga.

Annað sem vakti athygli í ræðu hæstv. ráðherra var hugmynd um að stofnanir gætu slegið lán hjá ríkissjóði og greitt til baka með vöxtum. Hér er athyglisvert mál á ferðinni sem við þurfum að fara vandlega í gegnum og hafa hliðsjón m.a. af fjárreiðulögum og stjórnarskrá. Ég held að það sé að mörgu leyti varhugavert að fara út á þá braut að gera þetta þótt ég telji ekki ástæðu til að útiloka það á þessu stigi. Ég vil taka þátt í umræðu um það, fara yfir þessar hugmyndirnar og átta mig betur á því hvað hæstv. fjármálaráðherra á við með þessu. Vonandi fáum við tækifæri til þess fljótlega.

Í frumvarpinu og fylgigögnum sjáum við þá jákvæðu þróun sem orðið hefur síðustu ár varðandi hreina stöðu ríkissjóðs. Það er með ólíkindum að sjá þessar tölur, hreina stöðu ríkissjóðs á Íslandi. Ég hef ekki rannsakað það en ég efast um að við sjáum hliðstæður hjá öðrum löndum í nágrenni okkar. Ég minnist þess að þegar ég kom inn á Alþingi 1995 voru vaxtagjöldin líklega þriðji stærsti útgjaldaliður fjárlaga. Í dag eru vaxtatekjurnar hærri en vaxtagjöld og ríkissjóður skuldar nánast ekkert. Af þessu sést hve gríðarlegur árangur hefur náðst í ríkisfjármálum á undangengnum árum. Þar hafa haldist í hendur framsóknarmenn og sjálfstæðismenn, í þeirri baráttu, og getum við verið sáttir með það og ánægðir.

Ég vek athygli á öðru sem kemur fram í frumvarpinu, þ.e. fjármagnstekjuskatti sem ríkið innheimtir. Árið 1995 var ekki innheimtur fjármagnstekjuskattur. Árið 2005 var þessi skattur sem ríkið innheimtir rétt tæplega 15 milljarðar kr. Á þessu ári er áætlað að fjármagnstekjuskatturinn verði um 31 milljarður, hann hefur tvöfaldast á tveimur árum. Þetta sýnir okkur hvað er að gerast í okkar hagkerfi og hvaða afleiðingar við sjáum, m.a. af einkavæðingunni á fjármálamarkaði sem við fórum út í fyrir nokkrum árum. Þetta er athyglisvert.

Tíminn flýgur, margt að segja og ég þarf að stytta mál mitt miðað við það sem ég ætlaði mér. Ég vil bara ítreka, virðulegur forseti, án þess að ég sé með tillögur um það núna, að ég hvet ríkisstjórnina til að gæta að sér í ríkisútgjöldum. Þó að tekjuafgangur sé samkvæmt þessu frumvarpi góður, og ég ætla ekki að draga úr því, þá er full ástæða til að gæta að sér varðandi útgjöld ríkissjóðs. Tekjuafgangurinn núna er fyrst og fremst borinn uppi af tekjuaukanum, ekki af aðhaldi í útgjöldum, að mínu mati. Ég vil beina því til hæstv. fjármálaráðherra, sem ég veit að gerir sér fulla grein fyrir þessu, að horfa til þessara hluta.

Það væri út af fyrir sig ástæða til að nefna nokkur einstök atriði í frumvarpinu en tímans vegna ætla ég að spara mér það þar til síðar. Í því eru ýmsir óvissuþættir og það er ekkert óeðlilegt, t.d. er varðar hugsanlegar stóriðjuframkvæmdir og hvað varðar kjarasamninga. Ég geri þó ráð fyrir því að í frumvarpinu sé gert ráð fyrir einhverju svigrúmi til þess að mæta kjarasamningum og hugsanlegum launabreytingum sem þar verða. Ég á hins vegar eftir að rannsaka nánar hvort frumvarpið gerir ráð fyrir útgjöldum varðandi breytingar á Stjórnarráðinu og — af því að hæstv. iðnaðarráðherra gengur hér fram hjá — hvort gert er ráð fyrir sérstökum útgjöldum, kostnaði, t.d. vegna þess að iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu er skipt upp í tvö ráðuneyti. Það á eftir að koma í ljós og við munum skoða það.

Eins og heyrist, sem eflaust kemur einhverjum á óvart, eru viðhorf mín almennt séð gagnvart þessu frumvarpi jákvæð. Ég tek hins vegar fram að ég á eftir að fara í gegnum það efnislega. En ef maður skoðar útlínurnar og heildarmyndina þá er hér auðvitað á ferðinni frumvarp sem sýnir gríðarlega öfluga stöðu ríkissjóð. Sú staða er fyrst og fremst árangur ríkisstjórna síðustu ára. Við stóðum saman í þessu verkefni, framsóknarmenn og sjálfstæðismenn.

Hér hefur verið mikið rætt um, m.a. forsætisráðherra hefur nefnt það, að svigrúm sé til skattalækkana. Ég er almennt hlynntur því að lækka skatta en hlýt að taka undir varúðarsjónarmið sem fram hafa komið um skattalækkanir við þær aðstæður sem nú eru í hagkerfinu. Ég beini því til stjórnarmeirihlutans og hæstvirtra ráðherra að hafa það í huga og velja réttar tímasetningar til þess, þegar þar að kemur.

Nú er tíminn runninn út, virðulegur forseti. Ég á heilmikið eftir sem ég ætlaði að nefna en ætla ekki að fjalla um það hér og nú. Ég læt þá máli mínu lokið en við eigum eftir að fara í gegnum frumvarpið og gera okkur grein fyrir hvað

í smáatriðum felst í því og munum auðvitað taka ýmis mál fyrir við 2. umr. og brjóta frumvarpið til mergjar.

[18:06]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir hlý orð í minn garð og þakka honum fyrir málefnalega umræðu. Það er vissulega rétt hjá honum að það er gott bú sem við höfum með að sýsla þessa dagana.

Ég held að hv. þingmaður hafi einmitt greint rétt eitt af stærstu umræðuefnum dagsins, þ.e. áætlanagerðina og þá sérstaklega tekjuáætlunina. Hv. þingmenn hafa verið mjög ósáttir við það hve ónákvæm hún hefur reynst. Hv. þingmaður kom inn á réttu skýringuna þegar hann nefndi fjármagnstekjuskattinn til sögunnar. Þar er nánast nýr tekjustofn kominn til sögunnar og jafnframt aukast mjög tekjur af tekjuskatti lögaðila. Þessir tveir þættir breyta hlutföllunum í tekjuöflun ríkisins og skýra að miklu leyti þann tekjuauka sem orðið hefur á síðustu árum. Þegar við förum að skilja betur hvernig þessir þættir virka í hagkerfi okkar mun áætlanagerðin batna að sama skapi.

Ég vil einnig þakka hv. þm. Magnúsi Stefánssyni fyrir málefnaleg viðhorf til þeirra sjónarmiða sem ég hef kynnt um bætta fjárlagagerð. Ástæðan fyrir því að ég kynnti þau til sögunnar fyrir kynningu fjárlaga og fyrir þessar umræður var einmitt sú að ég vildi fá umræðu um þetta, fá menn til þess að taka höndum saman um að ræða það mál og finna betri farveg fyrir vinnu okkar í þeim efnum. Það er hárrétt sem hann segir um framkvæmd fjárlaga, að hana höfum við rætt mjög oft. Við megum ekki gera hana að hanaslag. Þetta er sameiginlegt verkefni okkar, framkvæmdarvaldsins, fjárveitingavaldsins og Ríkisendurskoðunar, að hafa hemil á þessu.

Ég tek síðan undir það sem hv. þingmaður sagði, að við þurfum að gæta að okkur í útgjöldunum, jafnvel þótt staðan sé góð.

[18:08]

Magnús Stefánsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka orð hæstv. ráðherra í minn garð. Það mætti halda að við værum enn þá í sama liðinu. Auðvitað erum við það að mörgu leyti og viljum vinna saman að þessum málum.

Hvað varðar tekjuáætlunina geri ég mér grein fyrir því, sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar, að það er ekki eins einfalt og sumir vilja vera láta að búa til nákvæma tekjuáætlun. Það er hárrétt sem hæstv. ráðherra sagði, sérstaklega varðandi fjármagnstekjuskattinn. Það er ekki mjög einfalt að áætla hann fyrir fram enda margir óvissuþættir sem spila þar inn í og mjög gróf nálgun sem menn þurfa að beita í þeirri áætlunargerð.

Ég ætla ekki að lengja umræðuna frekar en ítreka það sem ég sagði áðan og hvet hæstv. fjármálaráðherra, ríkisstjórnina, stjórnarmeirihlutann og fjárlaganefnd, til að vera vakandi varðandi gjaldahlið fjárlaganna. Þótt það sé góðæri í dag og tekjurnar langt umfram áætlanir þá getum við ekki búist við því að það vari að eilífu. Við skulum því búa okkur undir að einhvern tíma komi að því að kreppi að og þá er eins gott að menn hafi ekki verið of gírugir í að auka samneysluna. Þeir sem þá verða við völd þurfa að taka sér ákveðin verkfæri í hendur og gera hluti sem ég held að ekkert okkar sem hér erum a.m.k. viljum þurfa að gera.

[18:10]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla að segja nokkur orð til viðbótar við fyrri ræðu mína um fjárlagafrumvarpið. Þar vil ég nefna að ég lít svo á að fjárlagafrumvarpið endurspegli pólitískan vilja. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði viljum nota fjárlögin til jöfnunar, til að jafna stöðu fólks eftir búsetu, eftir kyni, eftir því hvort fólk býr við fulla heilsu eða ekki og til að jafna aðgengi fólks að opinberri þjónustu. Við viljum nota fjárlögin til þess að jafna stöðu íbúa þessa lands og lítum á fjárlögin sem tæki til forgangsröðunar. Ég get ekki talið upp hvert einstakt atriði í því efni í stuttri ræðu en þessa sýn höfum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Þess vegna setjum við fram gagnrýni okkar á forgangsröðun ríkisstjórnarinnar og við eigum eftir að koma enn frekar að því við frekari vinnslu fjárlagafrumvarpsins fyrir árið 2008.

Mörg okkar hafa nefnt að forsendur fjárlagagerðarinnar eru mjög veikar af ýmsum ástæðum, m.a. vegna fjármagnstekjuskattsins. Það er erfitt að áætla hver hann verður. En eitt er alveg víst, að verði sú ákvörðun tekin að halda hér áfram með stóriðjustefnuna þá mun það eitt og sér ryðja öllu öðru til hliðar því að ruðningsáhrifin verða áfram inni í hagkerfinu og munu reynast erfið. Þótt við búum núna tímabundið við ástand sem við höfum í raun illa ráðið við þá gerum við það enn síður til lengri tíma.

Ég spyr: Viljum við búa við það ástand sem ríkir í dag, ofþensluna í þjóðfélagi okkar á öllum sviðum? Við ráðum ekki við að manna heilbrigðisþjónustuna, ráðum ekki við að manna leikskólana og aðra skóla. Við fáum ekki fólk til að vinna þau störf. Opinberar stofnanir eru ekki samkeppnishæfar gagnvart hinum frjálsa markaði. Hér verðum við að stóla á að fá fólk af erlendu bergi brotið til að vinna fyrir okkur. Sem betur fer, segi ég, er það möguleiki en til lengri tíma litið tel ég að það sé óheillaþróun að spenna bogann svo hátt að við getum ekki mannað heilbrigðisþjónustu og skóla. Ég tel að sú staða sem nú er uppi á þessum mikilvægu stofnunum sé okkur til vansæmdar, sé okkar skömm. Ef við getum ekki búið svo að þeim starfsmönnum og stofnunum sem sinna velferðarþjónustu okkar á þvílíkum þenslu- og uppgangstímum sem nú eru, þegar við getum og höfum efni á að leggja til hliðar fjármuni, skatttekjur sem eru umfram áætlanir, hvenær eigum við þá að gera það? Getum við gert það þegar niðursveiflan kemur, getum við þá farið að bæta kjörin? Nei, það er ekki hægt.

Með þeirri hagstjórn sem nú ríkir er það eingöngu hið opinbera, þ.e. ríkisvaldið sem heldur í við sig. Alþingi hefur eingöngu það ráð að draga saman í opinberum rekstri eða halda þétt utan um fjármálin og fresta eða fara ekki í opinberar framkvæmdir. Það er eina ráðið sem hið opinbera hagkerfi hefur til að draga úr verðbólgu. Ef við ætlum að búa við slíkt þensluástand áfram mun það bitna enn meira og verr á opinberri þjónustu en gerist í dag.

Við höfum nýlega fengið í hendurnar endurskoðun rík-

isreiknings frá 2006 frá ríkisendurskoðanda sem bendir á þá alvarlegu stöðu að margar opinberar stofnanir hafi farið langt yfir 4% markið sem sett er að megi ekki fara yfir á fjárlögum, það sé alvarleg staða og fjármálaráðherra og Alþingi verði að skoða það mjög vel.

Ég leyfi mér að fullyrða, hæstv. forseti, að það sé í raun óþarfi að leggjast í mikla rannsókn á þessu sviði. Að því leyti sem ég þekki til heilbrigðisstofnana, hvort heldur það er Landspítalinn, sjúkrahús, heilsugæslustöðvar, dvalarheimili, hjúkrunarheimili, tökum allt fyrir, þá er augljóst að allar þessar stofnanir hafa verið fjársveltar á undanförnum árum og eiga þó allar að sinna ákveðnum skyldum. Þeim hefur ekki tekist að uppfylla þær eins og sem þeim ber og þannig að þjónustan sé eins og vilji og geta leyfir vegna þess að þær hafa ekki fjármagn til þess. Hvað á þá að gera? Núna er það svo að framkvæmdarstjórarnir einir bera fjárhagslega ábyrgð á hverri stofnun. Hvað eiga þeir að gera þegar þeir sjá fram á að reksturinn sem þeir bera ábyrgð á, sem er skilgreindur, þegar fjármagnið dugar ekki? Hvað eiga þeir að gera, fara fram úr fjárlögum? Það er ekki heimilt. Draga saman, loka deildum, skella saman tveimur bekkjum í hverjum árgangi?

Hver ber hina pólitísku ábyrgð? Það er ekki ráðherrann sem segir: Þú skalt loka ákveðnum deildum og þú skalt draga úr skilgreindri þjónustu. Ábyrgðin er þín vegna þess að þér var ekki skammtað meira fjármagn en þetta. Nei, hjá ráðherra er engin ábyrgð. Ábyrgð á skertri þjónustu er hjá framkvæmdarstjóranum eða stofnuninni. Er hægt að stjórna opinberri þjónustu með þessum hætti? Nei, það er ekki hægt. Þá segja menn: Já, en Sóltún? En heilsugæslan í Salahverfi? Þar eru allir svo ánægðir, svo ánægðir með þjónustuna í einkarekstri.

Sóltún, sem betur fer, náði þeim samningum sem nægja til að reka þá þjónustu, eins og við viljum að opinbera þjónustan sé. Þeir fengu það fjármagn sem önnur hjúkrunarheimili í sömu stöðu ættu að fá en fá ekki. Síðan er sagt: Þarna sjáið þið, einkarekin þjónusta er miklu, miklu betri. Það eru allir miklu ánægðari, sjúklingarnir, starfsfólkið og allir eru ánægðir.

Væri ekki starfsfólkið á Grund og öðrum hjúkrunarheimilum og dvalarheimilum ánægðara ef daggjöldin væru það há og sanngjörn og sambærileg og framlögin til Sóltúns? Væru þá ekki allir ánægðari, starfsfólk og sjúklingar? Yrði ekki niðurstaðan hin sama í samsvarandi könnun á ánægju með þjónustuna?

Það er búið að svelta opinberar stofnanir svo lengi og svo illa að það er meira að segja orðið viðkvæðið hjá dvalarheimilisgestum, hjá sjúklingum: Svei mér þá, það má einkareka þetta allt saman — allt er betra en þetta. Fjársvelti stofnananna hefur verið viðvarandi og getur varla versnað. Á svo að bera þær saman við þær stofnanir sem fá nægilegt fjármagn?

Auðvitað vantar meira fjármagn inn í opinberu stofnanirnar þannig að við getum verið stolt af þeirri þjónustu sem við höfum efni á og viljum veita. Við höfum menntað starfsfólk, menntaða hjúkrunarfræðinga sem vinna við önnur störf en hjúkrun. Hvers vegna? Þenslan er það mikil og launakjörin svo miklu betri á hinum almenna markaði en hjá ríkisstofnunum. Auðvitað sækir þá fólk í betur launuð störf. Er það ekki eðlilegt?

Hvernig er þá þessu mætt? Er þessu mætt með fjölgun nema? Er þessu mætt með því að bæta svo kjör hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða og annarra í umönnunarstörfum að þeir fáist til að vinna þau störf? Nei. Nú á að leita út fyrir landsteinana og fá útlendinga í þessi störf. Meira að segja hin einkarekna hjúkrunarþjónusta reynist of dýr. Nei, nú á að leita að útlendingum. Er þetta (Forseti hringir.) þjóðfélagið sem við viljum? Viljum ekki aðeins slaka á, halda stóriðjunni fyrir utan og (Forseti hringir.) reyna að ná mjúkri (Forseti hringir.) lendingu svo að við getum lifað í eðlilegu og mannúðlegu samfélagi.

[18:20]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ástæðan fyrir því að ég er aftur stiginn í ræðustól, í annað sinn í dag, er sú að ég ætlaði að eiga orðastað við hæstv. samgönguráðherra, Kristján Möller, langaði til að fá þann ágæta mann til að taka mig og þingheim í smákennslustund varðandi samgöngumálin. Hann lýsti því yfir við stefnuræðu hæstv. forsætisráðherra 1. október að hann hefði fyrir því sannanir að einkaframkvæmd í samgöngumálum hefði reynst heppilegri, hún væri ódýrari, hún stæðist betur tímaáætlanir o.s.frv. Ég hafði hug á því að fá hæstv. ráðherra til að skýra fyrir okkur hvaðan hann hefði þessar upplýsingar og færa rök fyrir máli sínu. Hæstv. ráðherra hafði samband við mig og okkur kom saman um að umræða um þetta efni færi fram síðar, hann hefur eðlilegar ástæður til að sækja ekki þingfund nú síðdegis og hef ég ekkert við það að athuga.

Hér hafa komið fram ýmsar athugasemdir og ábendingar, m.a. við mitt mál. Ég vísa í mál hv. þm. Illuga Gunnarssonar. Hann upplýsti okkur um að á undanförnum árum hefði framlag til heilbrigðismála og menntamála aukist að raungildi á Íslandi. Ég get upplýst hv. þingmann um að þetta hefur gerst víðast hvar í hinum vestræna heimi og hinum iðnvædda heimi, heilbrigðiskerfið hefur orðið dýrara, sömuleiðis menntakerfið. En það er einn hængur á, enn skortir fjármagn til þess að hægt sé að reka íslenska velferðarkerfið og íslenska menntakerfið sem skyldi. Víða má segja að landauðn blasi við, stofnanir eru að tæmast og þar vísa ég til ýmissa stofnana í öldrunarþjónustu, í málefnum fatlaðra og einnig í skólunum. Ekki er það allt á ábyrgð ríkisins, sumt er á ábyrgð sveitarfélaga, en það er alvarlegur vandi sem við blasir. Við höfum hvatt til þess að ríkisstjórnin rísi undir ábyrgð í fjárveitingum sínum og við höfum gagnrýnt að það sé ekki gert í fjárlagafrumvarpinu sem liggur fyrir.

Hv. þm. Illugi Gunnarsson vék einnig að framlagi til lífeyrismála og þá einnig til Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins. Ég verð að segja að ágætlega hefur verið staðið að þeim þætti á undanförnum árum þegar litið er aftur til ársins 1997 en þá var gerð breyting á lagaumhverfi lífeyrissjóðanna, m.a. hinna opinberu. Talsvert fjármagn hefur verið látið renna til gömlu deildar LSR til þess að styrkja stöðu hans og hefur þar verið sýnd framsýni. Þó verð ég að segja að þetta frumvarp veldur mér áhyggjum að því leyti að fjórða árið í röð er krónutalan sem hér um ræðir hin sama, um 4 milljarðar kr. Sérfræðingar telja að þetta geri ekki

meira en rétt halda í horfinu og væri ekki fyrir að þakka góðri ávöxtun fjármuna lífeyrissjóðanna stefndi í óefni.

Það eru engar ölmusugreiðslur sem hér er verið að inna af hendi og minni ég á að hér fyrr á tíð voru miklir fjármunir teknir úr hinum opinberu lífeyrissjóðum vaxtalaust og nýttir til samfélagslegrar uppbyggingar. Ég gagnrýni ekki að svo hafi verið gert en þetta var að sjálfsögðu gert á kostnað eiginfjárstöðu þessara sjóða. Annað er að almannatryggingakerfið hefur notið þess hve öflugt lífeyriskerfi opinberu lífeyrissjóðanna var.

Hv. þm. Illugi Gunnarsson fékk andsvar vegna ræðu sinnar hvað þetta snertir. Hann hvatti til þess að það yrði íhugað að greiða jafnvel þessar skuldir upp, eða þessar skuldbindingar öllu heldur, og finnst mér það vera íhugunarefni að sönnu, en sú gagnrýni sem hann fékk þá á sig var að með því móti væri hugsanlega verið að sleppa miklu fjármagni út í hagkerfið. Hv. þingmaður benti þá á að hægt væri að setja þær skorður með lögum eða reglum að þessu fjármagni yrði beint til útlanda.

Staðreyndin er sú að það sem verið er að láta renna inn í lífeyrissjóðina með þessum hætti er miklu minna en sú upphæð sem lífeyrissjóðirnir beina út úr landinu. Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins er með á milli 91 hundrað milljarða í fjárfestingum erlendis en það er um 30% af fjárfestingarfé sjóðsins. Lögum samkvæmt er hægt að fara upp í hærri hlutföll, um 50%, en það er um þriðjungur, 30%, sem rennur til útlanda í hlutabréf aðallega og eitthvað í aðrar skuldbindingar.

Ármann Kr. Ólafsson, hv. þingmaður Sjálfstæðisflokksins, kvaddi sér hljóðs og vildi gefa okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði umsagnir og einkunnir, sagði að við töluðum út og suður, einn mælti með niðurskurði og aðhaldi í ríkisbúskapnum og aðrir töluðu fyrir skattalækkunum og var þar vísað í þann sem hér stendur. Ég var ekki að tala fyrir skattalækkunum. Ég var hins vegar að benda á svik Samfylkingarinnar sem á hverjum stjórnmálafundinum á fætur öðrum, sem ég sótti fyrir síðustu kosningar, lofaði því að hækka skattleysismörk í hvað? 150 þús. kr. (Gripið fram í.) Nú kannast enginn neitt við neitt. Við? spyr hæstv. iðnaðarráðherra, lofuðum við þessu? Já. Í Borgarnesi (Forseti hringir.) fullyrti hv. þm. Ellert B. Schram frammi fyrir fullskipuðum sal að Samfylkingin ætlaði að hækka skattleysismörk í 150 þús. kr. Ég heyrði þetta á fleiri fundum sem fulltrúar Samfylkingarinnar voru á. Við? spyrja fulltrúar Samfylkingarinnar nú.

Það sem Samfylkingin er hins vegar að gera núna er að lækka skattleysismörkin að raungildi. Það er sagt í frumvarpinu að skattleysismörkin og persónuafslátturinn eigi að fylgja þróun verðlags. Hver er þróun verðlags frá ágúst til ágústmánaðar? 4,2%. Það er gert ráð fyrir að frá desember í fyrra til desember í ár verði hún 4,8%. Og menn ætla að 90 þús. kr. skattleysismörkin fari upp í rúmlega 93 þús. kr. með þessum hætti, rúmar 93.200 krónur.

Ef hún fylgdi hins vegar launavísitölu, sem frá september til september hækkar um 8%, færu skattleysismörkin í rúmar 97 þús. kr. En Samfylkingin, sem lofaði að keyra skattleysismörkin upp í 150 þús. kr., er að rýra skattleysismörkin að verðgildi. Það var ekki ég sem var að lofa skattalækkunum eða krefjast skattalækkana. Ég var að minna á þau loforð sem menn voru kosnir út á inn á þing. Það var ég að gera og það væri ágætt ef hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson áttaði sig á því. Það er ekkert misræmi í málflutningi þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hvað þetta snertir. Við erum einvörðungu að minna á loforð sem gefin voru í aðdraganda síðustu alþingiskosninga og við erum að benda á efndirnar í fyrsta fjárlagafrumvarpi sem ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar leggur fram. Það var það sem við vorum að gera.

Við vorum að gera annað og höfum gert og ég gerði það í ræðu minni hér áðan, þegar ég sagði að öldin væri ung en þegar værum við sennilega að verða vitni að stærsta þjófnaði Íslandssögunnar. Það er nefnilega verið að stela auðlindum þjóðarinnar. Fyrst voru það sjávarauðlindirnar, nú eru það fallvötnin og jarðvarminn sem fjárfestarnir gína yfir, voma yfir, og þetta gerist í skjóli ríkisstjórnarinnar, þetta gerist í skjóli íhaldsins í Reykjavík. Eða vita menn hvað er að gerast hér í skjóli myrkurs nánast án lýðræðislegrar umræðu þegar menn eru að renna saman Geysi Green Energy, sem er dulnefni fyrir Glitni og FL Group, og síðan dótturfyrirtæki Orkuveitu Reykjavíkur? (Forseti hringir.) Þetta eru mál sem kalla á miklu meiri umræðu og alvarlegri en við höfum tíma til við þessa umræðu þar sem hverjum þingmanni eru skammtaðar tíu mínútur.

[18:31]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sannarlega hefði iðnaðarráðherra gaman af því að taka þátt í þeirri umræðu sem hv. þingmaður nefndi. Ég held að það sé margvíslegt tilefni til að hún fari fram. Áður en ég kem aðeins að því í þessu stutta andsvari þá fannst mér drengilegt af hv. þm. Ögmundi Jónassyni að vísa til þess að hæstv. samgönguráðherra gæti ekki, af verðugu tilefni, verið hér. Hv. þingmaður vildi spyrja hann um einkaframkvæmdina og hagkvæmni hennar. En ég velti fyrir mér, frú forseti, hvort hv. þingmaður ætti ekki að spara sér að kalla hæstv. samgönguráðherra í salinn til þess að spyrja hann út í það. Af hverju spyr hann ekki hv. þm. Árna Þór Sigurðsson um það? Er sá hv. þingmaður ekki einn af þeim borgarfulltrúum í Reykjavík sem lýsti því yfir að hann hefði ekkert á móti því að tiltekin stórframkvæmd sem tengist samgöngumálum Reykvíkinga yrði sett í framkvæmd með þeim hætti?

Að því er varðar stuld á orkulindum þá vil ég bara segja eitt: Ef hv. þingmaður hefur haft tíma til að hlusta á með hvaða hætti iðnaðarráðherra hefur talað um það þá vissi hann að sá ráðherra hefur sagt það algjörlega skýrt að hann sé þeirrar skoðunar að skipta eigi orkumarkaðnum upp þannig að samkeppnisreksturinn verði í sérstökum fyrirtækjum og í öðru fyrirtæki verði þá jafnan sá þáttur sem við getum kallað einokunarþáttinn og sá hluti verði alltaf í félagslegri meirihlutaeign.

Sá gerningur sem var gerður í dag fól t.d. í sér ákvæði í samningnum sem gerir það að verkum að einokunarþátturinn í Hitaveitu Suðurnesja verður í félagslegri meirihlutaeign. Það skiptir miklu máli, ekki síst vegna þess að forustumenn þess fyrirtækis höfðu áður talað í aðra veru.

Að því er varðar stefnu iðnaðarráðherra í sambandi við

orkulindirnar sjálfar þá er staðan þannig núna að stór meiri hluti þeirra er í samfélagslegri eigu, bæði nýttar og ónýttar orkulindir. Það liggur ljóst fyrir að sú stefna sem ég hef lýst að ég vilji fylgja í vetur gerir ráð fyrir því að ekki verði heimilt að flytja þær úr samfélagslegri eigu. Hv. þingmaður getur því a.m.k. (Forseti hringir.) sofið rólegur vegna þess.

[18:33]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst varðandi einkaframkvæmdina. Hæstv. samgönguráðherra fullyrti í ræðustól fyrir nokkrum dögum, 1. október í umræðum um stefnuræðu forsætisráðherra, að einkaframkvæmd í vegagerð, í samgöngumálum, skilaði betri árangri, stæðist betur tímasetningar og kostaði minna. Ég vildi fá upplýsingar um hvaðan hann hefði þetta. Við höfum lagt fram þingmál sem kemur til umræðu í byrjun næstu viku þar sem kallað er á rannsókn á þeim málum áður en ráðist verði í frekari einkavæðingu og einkaframkvæmd. Ef hugmyndafræðingar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar þola ekki slíka umræðu býð ég ekki mikið í þann söfnuð.

Varðandi einkaorkugeirann er það að segja að rétt fyrir kosningar heimilaði ríkisstjórnin sölu á hlut í Hitaveitu Suðurnesja sem var seldur með því skilyrði að hann gengi til einkaaðila. Inn kom Geysir Green Energy. Það heitir alltaf voðalega fínum nöfnum þegar menn ætla að gera eitthvað vafasamt.

Nú er það síðan að gerast að Reykjavík Energy Invest hefur opnast einkaframtakinu og einkafjármagninu. Bjarni Ármannsson, fyrrum Glitnisforstjóri, hann setti t.d. 500 millj. þangað þangað inn, hálfan milljarð á genginu 1. Nú er verið að selja á genginu 1,3 og 2,3 og við vitum að það á eftir að margfaldast. Þessir aðilar eiga núna tæplega helminginn í Hitaveitu Suðurnesja. Svona hratt er þetta að gerast. Þetta er ekki bara hús, fólk og þekking heldur auðlindir þjóðarinnar. Við eigum að taka það alvarlega.

Við skoruðum á fyrri ríkisstjórn að stöðva þetta og við skoruðum á núverandi ríkisstjórn að stöðva þessa (Forseti hringir.) sölu og þessi kaup. Það var ekki gert.

[18:35]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tilheyri þeim hópi manna sem hv. þingmaður kallar söfnuð sem hann dregur í efa að þoli að fram fari umræða um hagkvæmni einkaframkvæmdar. Ég þoli það alveg og það getur vel verið að niðurstaðan verði einhvern veginn öðruvísi en ég í dag þenki eða hv. þingmaður. En hann gæti örugglega leitað, ekki í geitarhús að ull heldur að góðum ráðum hjá félaga sínum, hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni. Hann var í Reykjavíkurlistanum sem tók þessa ákvörðun, talaði um einkaframkvæmd á Sundabrautinni.

Ég vænti þess að jafnvandlega og hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs jafnan vinna sína heimavinnu þá hafi hann þegar gert slíkar kannanir. Ekki talar hv. þingmaður út í loftið um jafnalvörumikil mál og þessi.

Að því er varðar síðan söluna á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja þá er það einfaldlega þannig að hún fór fram áður en kom til kosninga. Hvað á núverandi iðnaðarráðherra að gera í því máli? Ég er ekki í grundvallaratriðum á móti þeirri sölu. Ég er hins vegar í prinsippatriðum á móti því að það sé hægt að selja orkulindir sem eru í samfélagslegri eigu. Ég er í grundvallaratriðum á móti því að einkafyrirtæki geti eignast ráðandi hlut í þeim þáttum í orkumarkaðnum sem eru að lögum undir einokun. Um þessa stefnu held ég að sé ekki deilt. Enginn sjálfstæðismaður, svo að ég muni eftir, hefur mælt gegn þessu og upp er komin upp sú staða að m.a. sjálfstæðismenn í tveimur bæjarfélögum virðast fylgja henni. Það birtist t.d. í þessum samningi í dag.

Hv. þingmaður ætti að taka í mína útréttu sáttarhönd og hjálpa mér að koma þessu máli í gegn fremur en að fjandskapast um málið hér. Reynum að vinna úr þessari stöðu. Það er háttur praktískra stjórnmálamanna eins og ég veit að a.m.k. hv. þm. Ögmund Jónasson langar til að vera. (Forseti hringir.) Ég veit ekki alveg hvernig veruleikinn hefur hrint þeim (Forseti hringir.) draumi í framkvæmd. Ég hef stundum (Forseti hringir.) efasemdir um að það hafi gerst.

[18:38]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þótti hæstv. iðnaðarráðherra gefa mjög athyglisverða yfirlýsingu. Hann sagðist því fylgjandi, ef ég heyrði rétt, að fram færi rannsókn og umræða um afleiðingar (**Iðnrh.:** Ég er ekki hræddur við umræðuna.) (Forseti hringir.) einkavæðingarinnar. Hann er ekki hræddur við það og er þar með að lýsa yfir samþykki við slíkt. Ég vildi fá það upplýst hvort hann væri þá líka tilbúinn að fara að tillögu okkar og stöðva frekari einkavæðingu velferðarþjónustunnar og orkugeirans þar til slík málefnaleg umræða hefur farið fram.

Ég átti svolítið erfitt með að átta mig á málatilbúnaði hæstv. ráðherra varðandi eignarhald á orkulindunum. Hann sagði að þær mættu ekki fara úr almannaeign að meiri hluta. Var það ekki rétt hjá mér? Hann hristir höfuðið. Ég hef greinilega misskilið eitthvað. En hann bað um hjálp. Hæstv. ráðherra bað um hjálp og ég skal líkna, hjálpa hæstv. ráðherra Össuri Skarphéðinssyni. Hver veit nema ég eigi eftir að fara fram á umræðu utan dagskrár um nákvæmlega þetta efni á næstu dögum.

[18:39]

Útbýting:

Aðild Íslands að alþjóðasamningum, 80. mál, fsp. ÁI, þskj. 80.

Framhaldsskólar, 53. mál, frv. ÁÞS o.fl., þskj. 53.

Mismunandi hrygningarstofnar þorsks og veiðiráðgjöf, 83. mál, fsp. KolH, þskj. 83.

Náttúruvernd við Mývatn og Laxá í Suður-Þingeyjarsýslu, 85. mál, fsp. KolH, þskj. 85.

Sala eigna ríkisins í Hvalfirði, 79. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 79.

Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, 16. mál, þáltill. ÁMöl o.fl., þskj. 16.

Skýrsla nefndar um flutningskostnað og jöfnun flutningskostnaðar á landsbyggðinni, 84. mál, fsp. JBjarn, þskj. 84.

Tengsl NATO við fangaflug bandarísku leyniþjónustunnar o.fl., 81. mál, fsp. SJS, þskj. 81.

Uppbygging fjarskipta og háhraðanetstenginga, 86. mál, fsp. JBjarn, þskj. 86.

Upplýsingagjöf til bandarískra stjórnvalda, 82. mál, fsp. ÁI, þskj. 82.

Varðveisla Hólavallagarðs, 51. mál, þáltill. ÁRJ, þskj. 51.

[18:41]

Illugi Gunnarsson (S):

Frú forseti. Ég hyggst taka hv. þm. Ögmund Jónasson á orðinu með það að hann hyggist óska eftir umræðu í þinginu um orkumál og ætla því að spara mér að tjá skoðanir mínar um þau mál sem hér hafa verið til umræðu í undanförnum ræðum.

En hjá þingmanninum kom fram sú athugasemd að von væri að útgjöld til heilbrigðismála og menntamála á Íslandi hefðu aukist, það væri í takt við það sem gerðist í löndum í kringum okkur. Þá er til að taka að það er rétt að útgjöld til þessa málaflokks hafa víðast hvar aukist. Það er þó ekki algilt. Í fyrsta lagi eru menn betur meðvitaðir um mikilvægi menntunar en áður og vita að til þess að komast af í samkeppni þjóðanna í framtíðinni mun alltaf reyna meira á hvernig menn hafa fjárfest í þeim málaflokki.

Við Íslendingar búum að því núna að okkur hefur tekist jafnmyndarlega að auka framlög til menntamála á sama tíma og við höfum aukið útgjöld til heilbrigðismála og félagsmála og annarra góðra málaflokka. Ég vil sérstaklega nefna vegamálin. Þar hefur verið unnið stórkostlegt afrek á síðustu árum, síðasta einn og hálfan áratug. Á sama tíma hefur okkur tekist nokkurn veginn að greiða upp skuldir ríkissjóðs við útlönd. Það er stórkostlegt afrek en samtímis hefur tekist að lækka skattana bæði á fyrirtæki og einstaklinga.

Berum þetta saman við lönd sem hafa vissulega aukið útgjöld sín til menntamála, t.d. Frakkland eða Þýskaland, lönd sem búa við viðvarandi halla á fjárlögum, halla sem velt er yfir á næstu kynslóðir, sem eru í nákvæmlega þeirri stöðu sem við Íslendingar vorum í fyrir ekki svo löngu. Í staðinn fyrir að við veltum halla og byrðum yfir á næstu kynslóðir þá léttum við undir með komandi kynslóðum.

Við búum yfir lífeyrissjóðakerfi, okkur hefur lánast að búa til kerfi á Íslandi sem er þannig að eignir lífeyrissjóðanna eru nú metnar á u.þ.b. 1.500 milljarða kr., sem er gríðarleg eign, einhvers staðar í kringum 120% af þjóðarframleiðslunni. Í OECD-löndunum er þetta hlutfall í kringum 25%, sem er ekkert annað en ávísun á skattahækkanir í framtíðinni til að geta staðið undir þeirri velferð, því lífi sem menn vilja veita eldri borgurum landsins.

Munurinn er sem sagt þessi: Það velferðarkerfi sem við höfum búið til og sú aukning sem við stöndum fyrir, bæði í menntamálum, heilbrigðismálum og félagsmálum, er velferð sem við höfum efni á, sem við getum borgað núna. Þetta eru ekki byrðar fyrir næstu kynslóðir. Það er grundvallarmunurinn á okkur og mörgum þeim sem við berum okkur saman við. Takið eftir öðru: Nú er það þannig að framlög Íslendinga til menntamála eru næsthæst í heimi sem hlutfall af þjóðarframleiðslu. Vissulega þurfum við að gera betur en það er samt sem áður staðreynd að þetta er hlutfallið. Og þjóðarframleiðsla á mann er há á Íslandi, hærri en hjá mörgum þjóðum sem við berum okkur saman við.

Hvað þýðir þetta og hvað segir þetta? Það segir að áhersla ríkisstjórnarinnar er á að fjárfesta í menntun, það eru skilaboðin. Í fjárlagafrumvarpinu sem nú liggur fyrir er það ein af hinum stefnumótandi ákvörðunum að auka enn frekar við framlög til menntamála, sérstaklega til háskólanna og í rannsóknarsjóði. Ég tel að þetta sé algjört grundvallaratriði og ég er þeirrar skoðunar að við séum rétt að byrja. Við þurfum að gera meira og auka fjárframlög til menntamála og munum gera það á næstu árum af því að við munum hafa efni á því. Við munum geta gert það þannig að við séum ekki að skuldsetja komandi kynslóðir fyrir þeirri þjónustu sem við veitum í dag. Við erum að fjárfesta í komandi kynslóðum með því að auka framlög til mennta.

Það er líka áhugavert fyrir þá sem hafa svo lengi talað fyrir því að hækka skatta á fjármagnstekjur að skoða þá staðreynd að fjármagnstekjuskatturinn, á fyrstu sjö mánuðum þessa árs, er nokkurn veginn sama tala og kostar okkur að reka menntakerfið. Með öðrum orðum, fjármagnstekjuskatturinn skilar okkur jafngildi menntakerfisins. Skattur sem engu skilaði fyrir nokkrum árum síðan. (**Gripið fram í:** Framsóknarflokkurinn setti hann á.) Það var svo margt gott með Framsóknarflokkinn og það yrði langur listi að telja það upp en það var líka margt hræðilegt með þann flokk, en hann var að meðaltali góður. Eitt af því góða sem gerðist í síðustu ríkisstjórn var m.a. að menn stóðu af sér kröfur um að hækka þennan skatt. Sjálfstæðisflokkurinn og Framsóknarflokkurinn vissu að með því að hækka þann skatt mundum við ekki auka skatttekjurnar og það var lykilatriði.

Þegar við horfum á fjárlagafrumvarpið sem heild má helst finna það að því, eins og ég nefndi í fyrri ræðu minni, að við búum við þann vanda að eiga erfitt með að áætla tekjurnar. Það er vissulega áhyggjuefni. Það má líka taka undir þá skoðun að útgjaldaaukningin sé mikil. Ég sæki mér huggun í það, hvað það varðar, að töluvert stór hluti af þeim sé tilfallandi, komi sérstaklega til vegna ákveðinna aðstæðna í samfélaginu, þá sérstaklega vegna þorskniðurskurðar og tilrauna til að mæta þeim vanda sem blasir við á landsbyggðinni. Menn hafa reynt að bregðast við því, að ég tel skynsamlega, með því að auka framlög til vegagerðar, styrkja innviði samfélagsins og auka möguleika íbúa þessara svæða á því að bjarga sér sjálfir.

Því er ekki að neita að auðvitað hljóta menn að hafa áhyggjur af því hvaða áhrif þessi fjárlög muni hafa á efnahagslífið í landinu. Það er sjálfsagt mál og við verðum að fylgjast með því. En það eru ástæður fyrir aukningunni í fjárlagafrumvarpinu, ástæður fyrir þessum útgjaldaauka. Hann er ekki kominn til að vera, er ekki viðvarandi þar sem stór hluti hans er sérstök verkefni. Það ber að horfa til þess.

Ég vil að lokum árétta þá skoðun mína að hin sterka staða ríkissjóðs sem við horfum fram á er sérstök ástæða til þess að við horfum til þess að skattar verði lækkaðir í framhaldinu. Það er einhvern veginn þannig, stundum er svolítið við menn með mína menntun að sakast í því efni, hagfræðingana, að fræðimenn eru alltaf þeirrar skoðunar að það sé

ekki möguleiki á að lækka skatta. Ýmist er það þannig vegna þess að ríkissjóður stendur of veikt og því ekki hægt að lækka skattana eða einfaldlega vegna þess að ríkissjóður er of sterkur og ekki heldur hægt að lækka skattana. Það er eins og útgerðarmaðurinn sem aldrei gat farið á sjóinn af því að ýmist var veðrið að verða vont, orðið vont eða gæti orðið vont eða hvernig það nú var, það var bara aldrei nógu gott.

Þess vegna ættum við núna að einsetja okkur, eins og komið hefur fram í stefnuræðu hæstv. forsætisráðherra, eins og komið fram hjá hæstv. fjármálaráðherra og eins og fram kom í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, á þessu kjörtímabili að lækka skatta. Við eigum að horfa á vörugjöldin, horfa á tekjuskattinn, á fyrirtækjaskattinn og þá skatta sem við getum mögulega lækkað. Það mun skila sér margfalt til ríkissjóðs þegar upp verður staðið.

[18:49]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég var búin með kjarnann af því sem ég ætlaði að segja í fyrri ræðu minni en langar þó áður en umræðum lýkur að nefna örlítið eitt af mínum hjartans málum sem eru menningarmálin. Ég vil taka undir með síðasta ræðumanni, hv. þm. Illuga Gunnarssyni, að í menntamálakafla frumvarpsins eru vissulega tíðindi sem varða menntamálin sem eru ánægjuleg alla vega við fyrsta yfirlestur. Menntamálanefnd mun síðan að sjálfsögðu fá í heimsókn það fólk sem stendur fyrir hin ólíku skólastig, háskólastigið, framhaldsskólastigið og grunnskólastigið, og fara nánar yfir þann kafla. En við fyrstu yfirferð virðist manni vera margt gott og vel tekið á málum þar.

Hins vegar langar mig til að senda örlítil skilaboð um fjárveitingar til menningarmála inn í vinnu nefndanna. Nú vitum við öll hve mikil áhersla hefur verið lögð á nýsköpun í atvinnuvegunum, framsækið samfélag þarf á því að halda að nýsköpun sé mikil. Í mínum huga skiptir þar verulegu máli hversu vel við búum að hinum skapandi stéttum, hversu vel við gerum listamönnum þessa lands kleift að skapa verðmæti og leggja sinn skerf til menningararfsins, og ekki bara starfandi listamönnum heldur ekki síður áhugafólki í menningu og listum. Nú er það alkunna að fjármunir hins opinbera hafa í áranna rás runnið í menningarstarfsemi bæði atvinnufólks og áhugafólks og ég ætla svo sannarlega ekki að gagnrýna það. Mér finnst sjálfsagt að svo sé því að við hér erum ábyrg fyrir því að menningararfurinn haldi áfram að verða til, að til verði menningararfur.

Hins vegar hefur mér oft fundist streymi fjár héðan í einstök menningarverkefni og í einstaka geira menningarinnar æðiómarkvisst. Ég á mér þann draum að fjárlög ríkisins geti verið með þeim hætti að það fólk sem starfar innan menningarinnar, hvort sem það er atvinnufólk eða áhugafólk, viti nokkurn veginn að hverju það gengur varðandi stuðning hins opinbera í þessum málaflokkum.

Ég er ekki sátt við þann plagsið sem viðhafður er hér að safnliðir í fjárlagafrumvarpi í menningarmálunum skuli ævinlega skornir niður við trog frá einu fjárlagaári til annars. Nú er það svo að fjárlaganefnd hefur sýslað með safnliðina í þessum geira og bætir iðulega mjög ríflega í þá þegar farið er að vinna mál í nefndinni, en þegar fjárlagafrumvarpið lítur dagsins ljós að ári er ævinlega búið að skera niður alla þessa safnliði. Það verður til þess að það fólk sem rekur t.d. tónlistarhátíðir vítt og breitt um landið heldur að það sé búið að skera niður, að það fái ekki fjárveitingu til starfsemi sinnar á því ári sem fjárlagafrumvarpið varðar.

Nú er það ekki svo því að í langflestum tilvikum fá þessir aðilar aftur stuðning. En mér finnst algerlega ófært að hátíðir, t.d. tónlistarhátíðir sem eru á ársbasis, ég nefni tónlistarhátíð í Reykholti, Skálholti, Kirkjubæjarklaustri, Siglufirði, Mývatni og víðar um landið viti ekki hverju má búast við. Þegar tónlistarsjóður var stofnaður á Alþingi Íslendinga fagnaði ég því mjög að þar með væri kannski kominn ákveðinn farvegur fyrir slíkar fjárveitingar.

Nú hefur það því miður ekki orðið raunin. Nú er tónlistarsjóður búinn að starfa í þrjú ár, ég er ekki með nákvæmar tölur fyrir árið sem nú er að líða, hvernig fjárveitingar í gegnum tónlistarsjóð voru eða hvernig það fór á endanum, en árið þar á undan, þ.e. 2006, tók tónlistarsjóður til sín á fjárlögum 50 millj. kr. En fjárlaganefnd gat ekki á sér setið og leyfði tónlistarsjóðnum ekki að úthluta einum til tónlistarverkefna heldur úthlutaði fjárlaganefnd að auki tæpum 10 millj. kr. til tónlistarverkefna, sem fór þá ekki í gegnum það faglega mat sem allar umsóknir sem fóru í gegnum tónlistarsjóðinn urðu að fara í gegnum. Þetta hefur orðið til þess að nú sækja þeir sem eru að sækja um til Alþingis bæði til sjóðanna sem við búum til, tónlistarsjóðs, hins nýja bókmenntasjóðs og til leiklistarráðs — þetta eru farvegir sem við höfum verið að reyna að koma á — en líka til fjárlaganefndar af því að fólk veit að fjárlaganefnd getur ekki á sér setið og opnar budduna fyrir þeim sem hljóta náð fyrir augum hennar.

Þetta er ekki nógu góður framgangsmáti þannig að ég auglýsi eftir því og hvet fjárlaganefnd og þá sem koma áfram að fjárlagavinnunni í nefndunum til þess að taka þetta allt til gagngerrar endurskoðunar og hæstv. fjármálaráðherra til að skoða þetta í sínum ranni, hvort ekki megi tryggja að tónlistarsjóður sé svo gildur að hann geti t.d. gert samninga við fastar tónlistarhátíðir til þriggja ára eða til fimm ára þannig að tryggt sé að tónlistarfólk viti að hverju það gengur í þessum efnum. Svipað fyrirkomulag hefur verið við lýði hjá leikhúsfólki. Leikhúsfólk hefur haft ákveðinn fjárlagalið til sjálfstæðra leikhópa á fjárlögum og það hefur verið hending og undantekning ef leikhópur hefur sótt um sjálfstætt til fjárlaganefndar, allt fjármagnið hefur farið í gegnum leiklistarráð. — Nema núna, í fyrra og á þessu ári, þá ber á því að fólk áttar sig á því að það er líka hægt að sækja fjármuni beint til fjárlaganefndar.

Nú kemur hv. formaður fjárlaganefndar í salinn og ég treysti því, úr því að hann heyrði ekki ræðu mína, að hann lesi hana þegar hún er komin á þingvefinn og taki ráðleggingar mínar afar alvarlega. Það skiptir alla máli sem starfa innan menningargeirans að fólk viti að hverju það gengur, að það hafi ákveðið öryggi, geti planlagt eða gert áætlanir til lengri tíma en eins árs — eða þess vegna eins og nú er kannski jafnvel alls ekki. Það er á okkar ábyrgð að þessu fólki sé gert kleift að starfa. Því betur sem við skipuleggjum fjármuni og fjárveitingar til menningargeirans því meiru megum við búast við af því fólki sem starfar í geiran-

um, hvort heldur það er atvinnufólk á sviði menningar og lista eða áhugafólk.

[18:56]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir þessar ábendingar. Þrátt fyrir að ég hafi ekki verið í salnum náði ég að heyra það sem um var rætt varðandi þann hlut sem lýtur að menningarstarfi og þar á meðal starfsemi til að mynda leikhúsa og annarra ólíkra hópa sem hún fór yfir. Ég hef fundið fyrir því þann stutta tíma sem ég hef verið formaður fjárlaganefndar að mjög stórir hópar á þessu starfssviði, atvinnuleikarar, atvinnumenn jafnt sem áhugafólk, hafa leitað til mín í miklum mæli til þess að leggja áherslu á erindi sín. Við Íslendingar erum svo lánsöm að eiga framúrskarandi listafólk í mjög mörgum menningargreinum og þetta fólk er að fylgja sínu eftir. Það hefur gert það á umliðnum árum gagnvart fjárlaganefnd hverju sinni og ég hef trú á því að fullur vilji sé til þess hér eftir sem hingað til að horfa til þeirra stóru hópa sem vilja fylla þann flokk sem kemur að menningarstarfi.

Menntamálaráðuneytið fer vissulega fram með verkefni sín innan þess ramma sem við höfum skapað hverju sinni en ég hef áður lýst því yfir að fjárlaganefndin öll, ekki bara stjórnarliðar heldur einnig stjórnarandstaðan, getur komið að þessum verkefnum í umræðu í fjárlaganefnd og ég á von á því að það gerist milli 1. og 2. umr.

[18:58]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér virðist nú að hv. þingmaður hafi þrátt fyrir allt þörf fyrir að lesa ræðu mína því að kjarni ræðunnar var sá að ég tel að það þurfi að koma ákveðnu skikki og setja ákveðið form á þær fjárveitingar sem fara í gegnum þingið til menningarmála og listastarfsemi.

Við höfum á fjárlögum safnasjóð, við höfum húsafriðunarsjóð, við höfum tónlistarsjóð, bókmenntasjóð, fornleifasjóð og menningarsamninga við landsbyggðina. Allt eru þetta tæki sem við höfum búið okkur til til þess að hafa hlutina í farvegi. En við erum á villigötum ef við búum til tvo farvegi og höfum þessa sjóði með ákveðinn eyrnamerktan sjóð eða pott en gerum jafnframt því fólki sem sækir í þessa sjóði kleift að sækja um til fjárlaganefndar, ef fjárlaganefnd hefur aukaúthlutun fyrir það fólk sem á rétt á því að sækja í þessa sjóði. Við eigum að setja þá fjármuni sem við ætlum í þessa hluti inn í sjóðina og tryggja að þar fái hlutirnir faglega umfjöllun í þeim sjóðstjórnum sem við höfum ákveðið að séu skipaðar en reyna að standast þá freistingu að fjárlaganefnd sé til hliðar með sjálfstæða útdeilingu fjármuna, jafnvel miklu, miklu hærri upphæðir en sjóðirnir fá.

Ég held ég muni það rétt að húsafriðunarsjóður hafi rúmar 90 millj. kr. í fjárlagafrumvarpinu. Ég held ég muni það líka rétt að í fyrra og árið þar áður hafi fjárlaganefnd úthlutað að auki hærri upphæð en húsafriðunarsjóðurinn hafði eyrnamerkt á fjárlögum. Það sama á við um safnasjóð. Fjárlaganefnd úthlutaði hærri upphæðum til safna en safnasjóður úthlutaði á síðasta ári. Það er þetta sem ég er að gagnrýna, þessu verðum við að koma í farveg. Það held ég að komi okkur öllum til góða.

[19:00]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að viðurkenna það að mér fannst um tíma eins og hv. þingmaður væri að gagnrýna fjármuni til menningarstarfsemi. Þar af leiðandi tek ég það sem svo að við getum orðið ásátt um þann hluta fjárlagafrumvarpsins.

Hins vegar er það svo að þeir hlutir sem hv. þingmaður fór yfir fór ég yfir í ræðu minni í morgun og gerði grein fyrir því m.a. þar og/eða á öðrum stöðum, m.a. í fjölmiðlum á sumarmánuðum. Ég hef rætt þetta innan fjárlaganefndar og verið með mjög skýr skilaboð um þetta. Ljóst er að það er alla vega einhugur innan fjárlaganefndar að horfa á þetta með öðrum hætti en verið hefur því við getum auðvitað ekki horft á það að við séum að halda úti tveimur húsafriðunarsjóðum svo dæmi sé tekið. Menn verða því einfaldlega að velta því fyrir sér hvort umræddir liðir sem hafa verið á verksviði fjárlaganefndar eigi að vera í húsafriðunarsjóði og/eða aðrir sjóðir sem um er rætt.

Ég hef hins vegar lýst því yfir, hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, að ég telji að við gerum ekki stórkostlegar breytingar á þessu haustþingi. Fjárlaganefnd er ásátt um það að viðhafa sama vinnulag á þessu þingi eins og á undanförnum þingum. Það er enginn ágreiningur um það á milli stjórnar og stjórnarandstöðu. Ástæðan fyrir því er einfaldlega sú að þeir sem eru að setjast í fjárlaganefnd eru flestir nýir og þess vegna vilja menn reyna að slípa sig til í störfum innan nefndarinnar en horfa til breytinga í þessu verkefni, því ég tek svo sannarlega undir það sem hér hefur verið sagt og má kannski segja að hv. þingmaður sé að taka undir það sem ég hef sagt.

[19:02]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef haldið þessa ræðu úr ræðustóli í átta ár. Við þurfum því kannski ekki að metast um það, ég og hv. þingmaður, hvor hefur sagt þessa hluti oftar. Ég fagna því ef hv. formaður fjárlaganefndar ætlar að fara að taka þessi vinnubrögð til gagngerrar skoðunar á þeim nótum sem ég hef verið að tala um og ég lýsi mig reiðubúna til að þess að koma að því starfi því ég tel mig vita nokkuð um hreyfingu fjármuna innan þessa geira. Ég er því sannarlega viljug til þess að taka þátt í að benda hv. þingmanni á þær leiðir sem ég hef komið auga á í starfi mínu sem þingmaður og í starfi mínu úti á akrinum sem listamaður.

Hins vegar finnst mér ákveðin vonbrigði fólgin í því að hv. þingmaður skuli lýsa því yfir að sömu vinnubrögð verði viðhöfð í ár og hafa verið hingað til. Ég veit auðvitað að það er rétt og það verður ekki hjá því komist vegna þess að fjárlagafrumvarpið er eins og það er. Ég hefði viljað sjá að skrefið hefði verið stigið með frumvarpinu, að safnliðirnir hefðu ekki verið skornir niður heldur hefðu þeir verið færðir yfir á þá sjóði sem í raun var verið að veita verkefni til, í gegnum safnliði á síðasta ári. En gott og vel, svona standa þessi mál. Hv. formaður fjárlaganefndar hefur lýst yfir vilja til að taka þau til endurskoðunar. Ég sem er áhugamann-

eskja um þetta er til í að starfa með honum í því og þá held ég að við getum tekið saman á því verkefni sem ég tel vera mjög mikilvægt, að listamenn og fólk sem starfar að listum og menningu í landinu geti aðeins séð fótum sínum forráð í þessum efnum, þ.e. hversu mikið er til skiptanna í viðkomandi geira frá ári til árs.

[19:04]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég kem hér í annað sinn. Mér fannst ég fá hvatningu frá hæstv. fjármálaráðherra til að fara frekar ofan í ákveðna liði í dag þannig að ég ætla að gera það.

Það sem ég vil koma sérstaklega inn á og hefði gjarnan viljað að hæstv. samgönguráðherra væri hér til að hlusta á mál mitt, sá mikli byggðamálaráðherra, er að það á að leggja niður flutningsjöfnunarsjóð, sjóð sem hefur haft það hlutverk að ná niður verði á bensíni og gasolíu á landsbyggðinni. Sem dæmi má nefna að á Þórshöfn munar þetta 3 krónum og 30 aurum annars vegar hvað varðar bensín og 2 krónum og 20 aurum hvað varðar gasolíuna. Nú á að þurrka stuðninginn sem kemur af innkaupum á þessari vöru út, þannig að það er ekki eins og þetta séu framlög úr ríkissjóði, og láta fólkið borga fullt verð. Stuðningurinn hefur verið til þess að jafna búsetuskilyrði á landinu og nú á að henda honum í burtu. Þetta kemur mér svo sem ekki á óvart því ég veit að sjálfstæðismenn hafa haft áhuga á að koma sjóðnum fyrir kattarnef í mörg ár en við höfum staðið á bremsunni, en það virðist hafa gengið vel að fá Samfylkinguna inn á þetta. Mér finnst þetta algjört hneyksli. Á sama tíma og verið er að grípa til ráðstafana vegna minnkunar á aflaheimildum í þorski þá er þetta eins og blaut tuska framan í landsbyggðarfólk.

Ég veit að hæstv. fjármálaráðherra mun koma hér upp og segja að ég hafi lagt niður jöfnun á sementi en þar var bara allt annað fyrirkomulag. Þar var greitt samkvæmt reikningi og það var enginn hagræðingarhvati til staðar og þess vegna taldi ég rétt að leggja niður það fyrirkomulag. Hér er aftur á móti um að ræða að borgað er fyrir hvern lítra af bensíni og gasolíu sem kemur í landið og síðan er endurgreitt eftir því hvar varan er seld og eftir því sem það er lengra frá Reykjavík því hærra er þetta. Mér finnst þetta því vera grafalvarlegt mál og hæstv. fjármálaráðherra, hæstv. samgönguráðherra og fleiri ráðherrar eiga eftir að fá að heyra eitthvað á svipuðum nótum og ég hef verið að segja núna frá landsbyggðarfólki.

Svo ætla ég aðeins fyrst ég er komin hérna upp að nefna nokkur mál, t.d. Hafrannsóknastofnun sem hefur verið mikið til umfjöllunar og flestir hafa haldið því fram að þar sé fjárskortur. Það er mjög lítið sem hæstv. ríkisstjórn hefur komist að niðurstöðu um að hækka framlög til Hafró. Vissulega eru 30 millj. til viðbótar til veiðarfærarannsókna á Ísafirði sem ég þekki vel til og er ánægð með það en þarna tel ég að standa hefði þurft betur að málum.

Svo vil ég gjarnan nefna Þróunarsamvinnustofnun sem var í minni tíð í utanríkisráðuneytinu tekin mjög til umfjöllunar. Skilað var skýrslu sem hljóðar upp á það að skynsamlegast væri að taka þessa starfsemi í ráðuneytið. Við hæstv. forsætisráðherra vorum sammála um að það skyldi gert þótt ég væri ekki með tillögur um það á síðasta þingi þar sem það var orðið stutt til kosninga. Ég taldi rétt að ný ríkisstjórn og nýr utanríkisráðherra mundi fjalla um þessi mál og móta tillögur. Ég geri mér ekki grein fyrir því hvort það er komin niðurstaða í það hvað gera skal.

Fyrst ég er að tala um utanríkisráðuneytið vil ég lýsa ánægju með það að Ratsjárstofnun sé undir utanríkisráðuneytinu í fjárlagafrumvarpinu sem þýðir að það verður ekki breyting á hvað það varðar. Þó vissulega sé breyting á að nú er þetta orðin stofnun í íslenskri stjórnsýslu þá hefur ekki verið látið eftir hæstv. dómsmálaráðherra með það að stofnunin fari undir dómsmálaráðuneytið. Að þetta skuli vera sett fram með þessum hætti sannar að það er búinn að vera ágreiningur í Sjálfstæðisflokknum um málið. Forsætisráðherra hefur ekki viljað viðurkenna það en miðað við að þetta er gert með þessum hætti og miðað við það sem fram hefur komið opinberlega frá hæstv. dómsmálaráðherra, Birni Bjarnasyni, leikur enginn vafi á því að það er bullandi ágreiningur í Sjálfstæðisflokknum um málið. Ég stend með utanríkisráðuneytinu og tel að það væri útilokað að starfsemin færi undan utanríkisráðuneytinu þar sem um er að ræða starfsemi sem snýr að verulegu leyti að Atlantshafsbandalaginu og Atlantshafsbandalagið hefur ekki samskipti við fagráðuneyti eftir því sem ég best veit.

Síðan vil ég spyrja að einu og fjármálaráðherra sem er þar að auki fyrrverandi sjávarútvegsráðherra getur kannski upplýst mig um það. Fram hefur komið í máli hæstv. ráðherra á síðustu dögum að meiningin sé að setja meiri kraft í þorskeldi hér á landi. Þetta er eitt af því sem við framsóknarmenn settum fram sem tillögu að mótvægisaðgerðum. Ég hef ekki áttað mig á því hvar upplýsingar er að finna um það hvernig þetta skuli gert og hvað ríkisstjórnin hafi sérstaklega í huga í þeim efnum. Ég tel að við eigum mikla möguleika þarna. Við megum ekki verða eftirbátar annarra í þessu sambandi og minni á að þegar farið var í lúðueldið og framleiðslu á lúðuseiðum, þá kom ríkið mjög myndarlega að því máli sem varð til þess að við erum best í heimi í að framleiða lúðuseiði. Ég trúi því að við getum líka náð miklum árangri í sambandi við framleiðslu á þorskseiðum ef staðið er myndarlega að málum. Þá er ég að tala um að ríkið mundi í samstarfi við útgerðarfyrirtækin — ég er ekki að tala um að ríkið standi eitt í þessu og kannski þarf ríkið ekki að setja svo mikið fjármagn í þetta heldur mundu útgerðarfyrirtækin gera það, en að ríkið sýni einhvern lit, sýni einhvern áhuga á málinu og segi opinberlega að ríkisstjórnin sé þeirrar skoðunar að þetta sé einn af okkar framtíðaratvinnuvegum.

Síðan væri hægt að segja ýmislegt sem ég ætla ekki að gagnrýna, en miðað við hvernig Samfylkingin hefur talað í landbúnaðarmálum á síðustu missirum er það náttúrlega eitt af kosningasvikunum hjá Samfylkingunni að framlög til landbúnaðarráðuneytisins hækka milli ára. Það stendur því ekki steinn yfir steini þar frekar en annars staðar í málflutningi samfylkingarmanna.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa þetta lengra en það var sérstaklega þetta með flutningsjöfnunina sem gerði það að verkum að ég vildi koma hér upp.

[19:13]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir á kollgátuna, það er einmitt sá góði árangur sem náðist með flutningskostnaðinum á sementinu þar sem menn tala um að flutningskostnaður og þar með verð á sementi hafi lækkað við breytinguna sem leiðir til þess að við teljum að svipuðum árangri eigi að verða hægt að ná varðandi flutningskostnað á olíu. Enda sjáum við það líka að stórfyrirtæki á stærð við olíufyrirtæki selja vöru sína á sama verði alls staðar á landinu, nánast undantekningarlaust. Ef Jóhannes í Bónus getur það, þá geta olíufélögin gert það líka. Ég er alveg sannfærður um það.

Ég átta mig ekki alveg á því að það sem hv. þingmaður sagði um Ratsjárstofnun komi fjárlögunum beint við en allt í lagi fyrir hana að koma sínu skoðunum á framfæri þar. Ég veit reyndar, og hef auðvitað fylgst með því lengi, að hún ber hag Þróunarsamvinnustofnunar fyrir brjósti.

Varðandi það sem hún nefnir sem tengist Hafrannsóknastofnun, þá er það fleira en veiðarfærahlutinn fyrir vestan sem er um að ræða, það eru líffræðiverkefni upp á einar 25 millj. til viðbótar og eitthvað þar að auki sem ég man ekki í augnablikinu. Síðan kemur úr mótvægisaðgerðunum sem ekki er búið að dreifa á stofnanirnar í frumvarpinu en er í potti undir fjármálaráðuneytinu enn þá og verður væntanlega breytt við 2. umr., að þá koma 50 millj. vegna togararallsins. Síðan er gert ráð fyrir því að í rannsóknraukningunni yrði um þorskeldismarkáætlun að ræða og að það verði markáætlun í hafrannsóknum. Þorskeldisáætlunin yrði undir AVS-sjóðnum svokallaða. Ég vil einnig nefna fjárveitingar í mótvægisaðgerðum til útibúanna og setranna sem jafnframt munu duga vel í hafrannsóknum.

[19:15]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ekki hægt að bera saman þetta tvennt, þ.e. flutningsjöfnunarsjóð vegna olíuvara og sementsjöfnunina. Þetta eru gjörólík kerfi. Sú ákvörðun að leggja niður þennan sjóð flytur ákveðin skilaboð til landsbyggðarmanna: Ríkisstjórnin ætlar ekki að sinna byggðunum. Þetta er gróf aðgerð. Ég hefði viljað fá tækifæri til að tala við hæstv. samgönguráðherra um þetta mál miðað við allar ræðurnar sem hann hefur haldið á háttvirtu Alþingi úr þessum ræðustóli um flutningskostnað. Hann á eftir að heyra ræður um þetta á Eyþingi. Um helgina er sveitarstjórnarþing á Norðurlandi eystra, á Raufarhöfn, og eitt er víst, hann mun ekki komast í gegnum það þing án mikillar gagnrýni, miðað við öll stóru orðin sem hafa verið látin falla um flutningskostnað. Það fyrsta sem hann gerir þegar hann kemur í ríkisstjórn, hann fer ekki erindisleysu inn í ríkisstjórnina, hæstv. ráðherra, er að leggja niður flutningsjöfnunarsjóðinn.

[19:16]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst það dálítið sérstakt að þegar Framsóknarflokkurinn leggur niður gamalt jöfnunarkerfi þá er það allt í lagi og sjálfsagt og það virkar og hefur jákvæð áhrif á verðþróunina. En þegar Samfylkingin leggur til að leggja niður gamalt jöfnunarkerfi þá er allt ómögulegt og útilokað að það virki neitt. (**VS:** Þau eru mjög ólík.) Jöfnunarkerfin eru ólík. Hvernig í ósköpunum stendur á því að svona vitlaust jöfnunarkerfi var rekið í sementinu? Bar Framsóknarflokkurinn ekki ábyrgð á því? Það ber allt að sama brunni. Þær breytingar sem hafa átt sér stað koma fram í afstöðu manna.

Ég vil aðeins koma aftur að Hafrannsóknastofnuninni. Mér sýnist að í fjárlagafrumvarpinu og í mótvægisaðgerðunum sé verulega verið að bæta í hvað varðar hlut hafrannsókna, varðandi Hafrannsóknastofnunina sjálfa og einnig varðandi útibúin og setrin víða um land. Í þriðja lagi er það gert með því að setja upp markáætlanir bæði í þorskeldi og í hafrannsóknum. Með því er verið að opna fyrir aðkomu annarra vísindamanna en þeirra sem eru annaðhvort við Hafrannsóknastofnunina eða í útibúum eða setrum sem henni tengjast. Við ættum því að fá meiri breidd og þar með meiri möguleika á því að fá góða og virka vísindalega umræðu um hafið og fiskinn í sjónum til þess að styrkja okkur í því að taka ákvarðanir í framtíðinni. Ég fagna því að hv. þingmaður sýnir þessum hluta skilning og áhuga.

[19:19]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum fjárlagafrumvarp fyrir árið 2008. Ég vil byrja á því að óska hæstv. fjármálaráðherra hjartanlega til hamingju með frumvarpið. Þetta er fjórða árið í röð sem fjárlagafrumvarp sýnir afgang. Samanlagður afgangur þessara fjögurra ára er um 300 milljarðar eins og kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra.

Ég ætla ekki að fara í efnislega umræðu enda tíðkast það ekki við 1. umr. að ræða efnislega um framlög til aldraðra eða öryrkja, til heilbrigðismála eða menntamála. Það bíður 2. umr. og umfjöllunar í nefnd. En ég vil benda á að þessi afgangur á fjárlögum fjögur ár í röð er mjög mikilsvert framlag ríkisvaldsins til þess að berjast gegn þenslu hér á landi. Ég vil einnig benda á þau gleðilegu tíðindi að vaxtagjöld eru nú verulega lægri en áætlaðar vaxtatekjur, sem þýðir að ríkissjóður er farinn að láta vextina vinna með sér en ekki á móti sér og mætti margur Íslendingurinn læra af því. Ég ætla heldur ekki að geta um stóraukin útgjöld, sem eru á vissan hátt dapurleg en stóraukna tekjur vega þar á móti. En ég ætla að ræða um þensluna sem mönnum hefur orðið tíðrætt um.

Ég tel að Kárahnjúkavirkjun hafi ekki valdið mikilli þenslu. Mannskapurinn var að mestu leyti erlendur, fjármagnið var erlent og tækin og tólin voru erlend og það kom því ekki mikið við íslenskt efnahagslíf. Hins vegar er vaxtalækkun bankanna, sem hófst fyrir þremur árum, vextir voru lækkaðir stórlega og útlán að sama skapi aukin, ein aðalástæða þenslunnar sem við búum við í dag sem er vegna þess að mikil eftirspurn er eftir íbúðarhúsnæði.

Menn hafa talað um að miklar sveiflur séu í gengi á myntum. Ég skil þá umræðu ekki almennilega vegna þess að sveiflur krónunnar gagnvart evrunni eru ekkert mjög miklar og eiginlega minni en sveiflur dollarans gagnvart evrunni. Ég heyri frá Evrópuþjóðum að þær kvarta mikið

undan því hvað evran sé orðin dýr. Forsvarsmenn útflutningsgreina í Þýskalandi og Frakklandi kvarta undan því að þeir fái lítið fyrir vöru sína í Bandaríkjunum og vilja að gripið verði til aðgerða. Það væri þá kannski ráð að taka upp dollara í evrulandinu eins og menn vilja taka upp evru hér þegar þeir kvarta undan sveiflum. En mér skilst að bandaríkjadollari hafi hækkað um 70% á sjö árum gagnvart evru og mundi mönnum bregða hér á landi ef því væri svo farið um krónuna.

En mig langar til þess, herra forseti, að ræða um viðskiptahallann. Nokkur lönd í heiminum hafa mikinn viðskiptahalla og eru Bandaríkin ef til vill þar fremst í flokki. Ég leyfi mér að fullyrða að góður hluti af halla Bandaríkjanna er með ríkisábyrgð. Hann er með ríkisábyrgð vegna þess að löndin sem mest flytja út til Bandaríkjanna, Kína sérstaklega, hafa notað afganginn af viðskiptajöfnuðinum til að kaupa bandarísk ríkisskuldabréf. Þannig séð má segja að halli Bandaríkjanna sé fjármagnaður með ríkisábyrgð. Þessu er öðruvísi farið hér á landi. Ríkissjóður er með afgangi og hann er orðinn skuldlaus. Sveitarfélögin hafa líka séð að sér og staða þeirra hefur batnað þannig að hið opinbera á Íslandi á engan þátt í viðskiptahallanum. Hann er allur fjármagnaður með ábyrgð einstaklinga. Það er mjög veigamikið atriði.

Nú vil ég biðja menn að hafa í huga að það er einhver aðili, einhver lánveitandi, sem lánar fyrir þessum viðskiptahalla. Hann hlýtur að gæta að því að þau lán sem hann veitir skili arði. Hann færi ekki að lána öðruvísi, sem segir mér að viðskiptahallinn er ekki til. Það hljóta að vera duldar tekjur á móti. Reyndar er hluti af viðskiptahallanum jöklabréfin sem eru væntanlega með ábyrgð íslenskra fjölskyldna að einhverju leyti, yfirdrætti og öðru slíku, sem sagt skammtímalánum. Og síðan er viðskiptahallinn líka vegna útrásarinnar eins og menn hafa nefnt hér. Fyrirtæki sem kaupir t.d. fyrirtæki í Bretlandi tekur til þess breskt lán og fjárfestir í Bretlandi en þeir peningar koma aldrei til Íslands. En vaxtagreiðslurnar af láninu koma til gjalda í viðskiptahallanum. Hagnaðurinn af kaupunum kemur hugsanlega ekkert fram ef eignin eða hlutabréfin eru ekki seld. Það er ekki fyrr en þau eru seld sem hagnaðurinn kemur fram. Þess vegna tel ég að viðskiptahallinn sé stórlega ofmetinn og í ljósi þeirrar röksemdar að hann sé án ríkisábyrgðar hlýtur hann að vera mjög lítill.

Varðandi skuldsetningu heimilanna þá hafa íbúðir hækkað mjög mikið í verði þannig að í reynd eiga einstaklingarnir mjög vel fyrir skuldunum. Eignirnar hafa hækkað miklu meira en skuldirnar, jafnvel þær verðtryggðu, vegna þess að meginuppistaða verðbólgunnar er jú hækkun á fasteignum. Á bak við þetta allt saman eru því mjög góð veð og góðar eignir.

Mér finnst ekki hægt að tala um fjárlagafrumvarpið með svo góðri afkomu án þess að geta þess hvernig við ætlum að nýta afganginn og ég vil gera það með því að lækka skatta. Það er ekki spurning. Ég tel að góða stöðu ríkissjóðs megi skýra með því að við höfum lækkað skatta. Lækkun skatta hvetur einstaklinga og fyrirtæki til dáða. Lækkun skatta er hvati fyrir menn að skaffa meira, afla sér hærri tekna, annaðhvort með meiri menntun, ábyrgð eða jafnvel með meiri vinnu, sem er kannski ekki beint æskilegt. En skattalækkanir hvetja menn til að skila góðri afkomu og fá há laun.

Þegar ég kem að þeim óskalista þá eru vörugjöldin fyrst og fremst. Þau eru svo óskapleg. Flækjustigið er svo hátt. Það kostar svo mikið að greiða vörugjöld. Ég hef heimsótt fyrirtæki þar sem tveir starfsmenn gera ekkert annað en að reikna út vörugjöld. Það er ekki vinna sem skilar miklu í þjóðarbúið. Þannig að ég hugsa að lækkun vörugjalda mundi einfalda alla skattaframkvæmd í fyrirtækjum og verða þar af leiðandi arðsöm.

Svo er það stimpilgjaldið. Við getum að sjálfsögðu ekki lækkað stimpilgjald á fasteignir eða fasteignaverðbréf í þeirri stöðu sem nú er því að stimpilgjöldin er eina veikburða bremsan á frekari hækkun íbúðaverðs. Ef við mundum fella þau niður þá mundi síðasta bremsan gefa sig og verðið á íbúðum hækka enn frekar. Ég held að það séu ekki margir sem vilja það. Við gætum hins vegar lækkað stimpilgjöld á öðrum skuldbindingum, skammtímalánum og öðru slíku, og ég held að við ættum að skoða það og vera tilbúin um leið og fasteignaverð fer að lækka. Stóraukið framboð á íbúðum mun fyrr eða seinna lækka verð á fasteignum. Þá á hæstv. fjármálaráðherra að vera tilbúinn að lækka stimpilgjaldið.

Ég vil svo að sjálfsögðu lækka tekjuskattinn. Ég vil frekar lækka prósentuna en persónuafsláttinn vegna þess að persónuafslátturinn er niðurgreiðsla á lág laun. Við erum að niðurgreiða lág laun með persónuafslættinum. Ég vil ekki sjá lág laun á Íslandi. Ég vil hvetja fyrirtæki og einstaklinga til að borga há laun og fá há laun. Það gerum við best með því að lækka prósentuna þannig að menn sjái meira eftir því sem þeir vinna meira og hafa hærri tekjur. Þetta er mjög mikilvægt. Ég held að þar sé heilmikið land að vinna. Lækkun tekjuskatts í prósentum mundi hvetja menn til frekari mennta, til þess að taka að sér aukna ábyrgð, afla meiri tekna o.s.frv. Það kemur þjóðfélaginu til góða í auknum umsvifum og ríkissjóði til góða með auknum skatttekjum.

[19:28]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að ítreka, eins og ég gerði í upphafi máls míns í morgun, þakkir og hamingjuóskir til hæstv. fjármálaráðherra, ráðuneyta og annarra sem komið hafa að gerð fjárlagafrumvarpsins. Þó að ólíkar skoðanir hafi komið fram varðandi innihaldið í frumvarpinu þá er það einfaldlega svo að við sem fyllum þennan stóra sal þingheims getum öll verið stolt af þeirri miklu vinnu sem starfsmenn ráðuneyta og stofnana hafa lagt fram á umliðnum vikum og mánuðum í gerð frumvarpsins. Auðvitað eigum við eftir að takast á eða alla vega að ræða, á milli 1. og 2. umr., um einstaka hluti efnislega, líkt og komið hefur fram í umræðum í dag.

Ég vil þó áður en ég fer yfir hið tæknilega í málinu víkja örfáum orðum að hlutum sem hv. þm. Ögmundur Jónasson kom að í ræðu sinni og varða orkumál. Hv. þm. Ögmundur Jónasson leiðrétti hv. þm. Illuga Gunnarsson, eða lagði út af orðum varðandi mál er lúta að LSR þar sem hann þekkir vel til. Enda er hann að mig minnir enn stjórnarformaður LSR og hefur sérstaka þekkingu á starfsemi sjóðsins.

Virðulegi forseti. Ég á sæti í stjórn Hitaveitu Suðurnesja, sem hv. þingmaður ræddi mikið um í dag. Hann vísaði til ákveðinna breytinga orðið hafa síðasta sólarhring. Ég vil einfaldlega leiðrétta aðila í þeirri umræðu. Þannig er að í Hitaveitu Suðurnesja eru nokkrir hluthafar sem hafa gert með sér hluthafasamkomulag sem byggir á því að hver um sig virði rétt annars óháð eignarhlut. Það byggir líka á því að aðilar hafi gagnkvæman forkaupsrétt á hlutum hver annars svo fremi sem þeir hlutir hafi ekki áður verið tilkynntir til sölu. Þetta þýðir að þeir hluthafar sem að hluthafasamkomulaginu standa, sem eru fjórir, Reykjanesbær, Geysir Green, Orkuveita Reykjavíkur og Hafnarfjarðarbær, hafa ákveðið að hlutir skipti ekki um eiganda nema um það náist samstaða. Ég er með öðrum orðum að að segja að þær yfirlýsingar sem hafa verið gefnar á umliðnum sólarhring eiga eftir að fara í efnislega umræðu hjá eigendahópnum. Ég vil fyrir hönd þess eiganda sem ég sit í stjórn fyrir, Hafnarfjarðarbæjar, lýsa því yfir að sú umræða hefur ekki farið þar fram. Sú umræða hefur ekki farið þar fram.

Það er ljóst að sé ætlunin að gera einhverjar breytingar á Hitaveitu Suðurnesja sem hlutafélagi, uppskiptingu eða annað, eins og hv. þingmaður kom að, þá þarf sú umræða að fara fram hjá öllum eigendum. Ég vara því menn við því að úttala sig um málið áður en allir eigendur eru búnir að fjalla um það. Við megum ekki fella dóma í þingsölum um mál sem eiga eftir að koma til umræðu hjá eigendahópnum. Ég lýsi því einfaldlega hér yfir að sú umræða hefur ekki farið fram hjá einum af stærri eigendum hitaveitunnar, Hafnarfjarðarbæ, sem hefur um langan tíma verið næststærsti eigandi í hitaveitunni. Auðvitað breyttist það eftir það hluthafasamkomulag sem gert var í sumar.

Hafnarfjarðarbær hefur hins vegar ekkert haft út á aðra eigendur í hlutafélaginu að setja, hvorki þá sem hafa verið eigendur um langt skeið né þá sem hafa komið nýir inn enda var tekin ákvörðun um að selja hlut ríkisins í Hitaveitunni á opnum markaði. Það þýddi að ákveðnir aðilar gátu eignast hluti í félaginu. Eftir á að hyggja er ljóst að að ríkið fékk í sjálfu sér ansi góða sölu, eins og sagt er á markaði. Verðið var mun hærra en það verðmat sem lá fyrir. Ég vildi koma þessu á framfæri í þessari umræðu þannig að einstaka hv. þingmenn Vinstri grænna færu ekki fram úr því sem er að gerast úti í sveitarfélögunum.

Að lokum vil ég einfaldlega ítreka að helstu niðurstöður þessa fjárlagafrumvarps eru þær að það er tekjuafgangur upp á 31 milljarð kr., sem jafngildir 2,4% af landsframleiðslunni. Lánsfjárafgangur er jafnframt áætlaður 32 milljarðar kr.

Nú mun fjárlaganefnd taka við frumvarpinu og vinna samkvæmt 25. gr. laga um þingsköpin og getur nefndin vísað til annarra fastanefnda þeim þáttum fjárlagafrumvarpsins sem fjalla um málefnasvið þeirra. Með sama hætti geta aðrar fastanefndir ákveðið að fjalla um einstaka þætti lagafrumvarpsins.

Hv. þm. Pétur Blöndal fór yfir ákveðna atriði hér á undan og til hans og efnahags- og skattanefndar verður vísað frumvarpi til lánsfjárlaga og tekjugrein fjárlagafrumvarpsins. Miklu máli skiptir að menn haldi tímamörk í þessari umræðu út í fastanefndunum og í umræðu við þá aðila sem rætt er við. Tímamörkin þurfa að halda og þeir sem hafa verið á þingi lengur en ég vita að umfangið er gríðarlega mikið og áætlun fjárlaganefndar gengur út á að 2. umr. — en áætlunin er gerð í samráði við forseta þingsins — fari fram 29. nóvember. Þar af leiðandi liggur fyrir nákvæm starfsáætlun næstu daga og vikur. Við munum í næstu viku fá til 1. umr. fjáraukalögin og gerum ráð fyrir að afgreiða þau viku fyrr, eða að 2. umr. fari fram 20. nóvember.

Ég ítreka að hlutverk fjárlaganefndar er að fara yfir það verk sem fjármálaráðuneytið hefur skilað. Það mun gert í góðu samstarfi við fjármálaráðuneytið eins og verið hefur hingað til. Hæstv. fjármálaráðherra hefur boðað ákveðnar breytingar á vinnulagi og hvatt til rammafjárhagsáætlunargerðar líkt eins og Alþingi sjálft. Það hefur komið fram í stefnuyfirlýsingum forustumanna stjórnarflokkanna. Ég hef ekki heyrt annað en að stjórnarandstaðan taki undir þau sjónarmið.

Það hefur verið lögð áhersla á það í umræðunni í dag að við viljum frekar horfa til þess eftirlitsþáttar sem lýtur að þinginu er varðar framkvæmd fjárlaga. Það er ljóst að að mörgu er að hyggja á næstu dögum og vikum. Ég óska eftir því að eiga gott samstarf við alla aðila sem að þessu koma og ekki hvað síst að fólk geri sér grein fyrir því, þingmenn sem aðrir, að það verður gríðarlegt álag á þinginu og starfsfólki þingsins. Við þurfum að horfa til þess að það álag sé þá í sjálfu sér nýtt þannig að við yfirkeyrum hvorki okkur né starfsfólk þingsins.

Ágæti forseti. Ég þakka fyrir umræðuna sem hefur farið fram í dag og vænti markvissrar umræðu á næstu vikum og dögum, ekki hvað síst við 2. og 3. umr. fjárlaga.

[19:37]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna þeim yfirlýsingum sem hv. þm. Gunnar Svavarsson gaf varðandi samruna Geysis Green Energy og dótturfyrirtækis Orkuveitu Reykjavíkur, Reykjavík Energy Invest, sem Sjálfstæðisflokkurinn í Reykjavík reynir að keyra áfram í samvinnu við Framsóknarflokkinn. Hv. þm. Gunnar Svavarsson sagði að við yrðum að gæta okkur á að tala málið ekki of langt áður en ákvarðanir hafa verið teknar. Ég tek þessari ábendingu að sjálfsögðu. Við höfum einvörðungu horft til vinnubragðanna í Reykjavík, stjórnarmeirihlutans í borginni, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, sem ég tel vera mjög ámælisverð.

Hv. þm. Gunnar Svavarsson sagði að þessi mál ættu eftir að koma til ákvarðanatöku hjá öðrum eignaraðilum og við skyldum ekkert gefa okkur í þeim efnum. Hann gaf engin fyrirheit á einn veg eða annan. En mér þótti í sjálfu sér gott að heyra þessa yfirlýsingu.

Hann sagði, hv. þingmaður, að hlutur ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja hefði verið seldur á opnum markaði. Þetta er ekki alveg rétt vegna þess að eftir að hæstv. fjármálaráðherra Árni M. Mathiesen hafði farið höndum um þessar tillögur var salan skilyrt að einu leyti, þ.e. að þessi sala yrði ekki á opnum markaði. Opinberum fyrirtækjum, stofnunum í almannaeign, var meinað að kaupa hlutinn. Hvort það er rétt hjá hv. þingmanni að ríkið hafi fengið góðan pening fyrir þessa sölu, miklir peningar voru það vissulega, veit ég ekki en ég held að það sé agnarsmá upphæð þegar málið er skoðað til lengri tíma.

[19:40]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil bæta því við í umræðuna að það sem ég var einfaldlega að benda á að þegar menn gera með sér hluthafasamkomulag og eru hluthafar í hlutafélögum þá koma svona mál til umræðu í hlutafélaginu. Það er alveg óvíst hvernig því vindur fram og jafnframt hvernig eigendahópurinn tekur á því.

Í sumar kom upp sambærilegt mál og ég verð að segja fyrir mitt leyti að margt í því hefði farið á annan veg hefði farið fram umræða um málið. Umræðan í Hafnarfirði núna er hins vegar með þeim hætti að þeir sem sitja þar í bæjarstjórn fá allir að koma að umræðunni, þ.e. Sjálfstæðisflokkurinn, Vinstri grænir og Samfylkingin. Í því er enginn undanskilinn, allir fá tækifæri til þess að taka þátt og vinna í þeim málum. Þannig mun það verða áfram í Hafnarfirði því auðvitað eru þetta stórir hagsmunir.

Ég vil hins vegar leiðrétta hv. þm. Ögmund Jónasson að vissu marki. Auðvitað má túlka það sem að þetta hafi ekki verið á opnum markaði. En þar nýttu þrjú sveitarfélög sér forkaupsréttinn. Reykjanesbær, Hafnarfjarðarbær og Grindavík nýttu sér forkaupsréttinn á hlut ríkisins og keyptu hann. Það var síðan ákveðið í hluthafasamkomulaginu hvernig því yrði deilt á síðari stigum þegar náðist sátt varðandi ákveðin átök í félaginu. Ríkið sem slíkt seldi ekki einkaaðila hlutinn heldur voru það sveitarfélögin sem nýttu sér forkaupsréttinn.

[19:42]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er rétt að sveitarfélögin gátu nýtt sér forkaupsrétt sem þeim var áskilinn í reglum sem um þetta giltu en að því leyti sem hæstv. fjármálaráðherra réði einhverju um þessi mál og að því leyti sem einkavæðingardeild Sjálfstæðisflokksins kom að málinu var reynt að sporna gegn því að aðrir en einkaaðilar fengju að eignast þann hluta. Það er nokkuð sem við skulum ekki gleyma, að einkavæðingardeild Sjálfstæðisflokksins stjórnast af hugmyndafræði og ótrúlegri þjónustulund við fjárfesta á markaði. Ásetningurinn er sá að koma orkugeiranum í einkahendur.

Minnumst samþykktar þings Sjálfstæðisflokksins sem haldið var í aðdraganda síðustu kosninga. Þar kom þessi ásetningur fram. Þar var reynt að drepa málinu á dreif vegna þess að vitað var að þjóðinni félli það almennt ekki í geð og úr þessu urðu fremur loðmullulegar misvísandi yfirlýsingar. Sama gildir um heilbrigðisgeirann. Menn vissu að málið þoldi ekki mikla umræðu og var ekki líklegt til að afla flokknum mikils fylgis ef það kæmist í hámæli hver raunverulegur ásetningur Sjálfstæðisflokksins er þegar heilbrigðisþjónustan er annars vegar.

Ég tel mikilvægt að við höfum í huga að þessi flokkur, sérstaklega einkavæðingarhluti hans sem ræður því miður of miklu í flokknum, lætur ekki stjórnast af rökum eða skynsemi heldur einvörðungu af hagsmunum. Það eru hagsmunir peningamannanna sem ráða og við erum að verða vitni að því á mjög dapurlegan hátt í Reykjavík.

[19:44]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég var staddur á fundi í gær þar sem ég útnefndi ákveðinn fundarmann viðurkenningu. Taldi ég að hann ætti skilinn þann mikla heiður að fá bjartsýnisverðlaun. En hann hafði þann háttinn á að hann gat alltaf komið Reykjavíkurflugvallarumræðu inn í umræðu um að því er virtist ótengd mál. Það er kannski eins með síðasta andsvar félaga míns, hv. þm. Ögmundar Jónassonar. Hér vorum við einfaldlega að upplýsa um ákveðin mál. Ég fór yfir það að í kjölfar umræðu í dag, líkt og hv. þm. Ögmundur Jónasson fór í umræðu um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins enda þekkir hann þar vel til.

Á einhvern hátt þróaðist þetta andsvar út í að fjalla um deildaskiptingu í stjórnmálaflokkum. Ég verð að segja að í það ekki þannig í mínum stjórnmálaflokki að við séum með slíkar deildir. (Gripið fram í.) Aðrir stjórnmálaflokkar (Gripið fram í.) hafa kannski slíkar deildir. Ég á einfaldlega eftir að kynna mér það.

En ég vil bara að lokum eftir andsvör mín við ræðu hv. þm. Ögmundar Jónassonar nota enn og aftur tækifærið og þakka fyrir málefnalega umræðu í dag.

[19:45]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Aðeins út af því sem formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, sagði um endurskoðun á fjárreiðulögum eða reglugerðum og verklagi við fjárlagagerðina sem hæstv. fjármálaráðherra hafði tæpt á í máli sínu í morgun, þá vil ég bara segja að að sjálfsögðu erum við tilbúin til að skoða og endurskoða þessi lög og þessar reglur og það sem að því lýtur. Það er bara alveg sjálfsagt. Ég hef flutt held ég nánast á hverju þingi í nokkur ár, frumvarp til laga um breytingar á lögum um fjárreiður ríkisins sem lutu einmitt að því að farið væri að lögum varðandi framkvæmd fjárlaga. Ef tillögur mínar hefðu verið samþykktar stæðum við ekki frammi fyrir Hafnarfjarðarferju hæstv. fjármálaráðherra sem sumir kalla Grímseyjarferju, en hún er nú enn þá í Hafnarfirði og óvíst hvort hún fer nokkurn tímann þaðan.

Önnur atriði sem hv. þingmaður minntist á og komu fram í ræðu fjármálaráðherra er ég ekki tilbúinn að skrifa upp á, að fjármálaráðherra fái að stofna einhvers konar banka sem hann deili svo út úr og fái í rauninni meira og minna lögbundnar heimildir til þess sem hann var að gera á svig við lög síðastliðið sumar. Ég er ekki tilbúinn að skrifa upp á það og aðrar hugmyndir sem þar komu fram og voru bara til þess að staðfesta að mér virtist í fljótu bragði enn frekar kverkatak eða tröllatak framkvæmdarvaldsins á þinginu hvað varðar framkvæmd fjárlaga.

Ég ætlaði bara að taka fram að það var alveg sjálfsagt og ég hef verið mikill hvatamaður þess að skerpa á ákvæðum fjárreiðulaga en ekki í þeim anda sem (Forseti hringir.) sem hæstv. fjármálaráðherra var að fara fram á um að hann fengi aukið vald.

[19:48]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég veitti nú hv. þm. Ögmundi Jónassyni

bjartsýnisverðlaunin áðan en ég verð eiginlega að taka þau strax af honum og veita þau félaga mínum og kollega í fjárlaganefndinni, hv. þm. Jóni Bjarnasyni. Auðvitað er það svo að við höfum rætt almennt um atriði er snúa að framkvæmd fjárlaga og höfum haft sameiginlegan skilning í því máli að ég tel, öll fjárlaganefndin. Hins vegar þarfnast málið sem hér er vikið að þá annarrar umræðu af hálfu hv. þingmanns.

Hv. þm. Jón Bjarnason vill auðvitað vel í þessu máli og hefur sínar skýringar og skoðanir í þeim efnum líkt og hæstv. fjármálaráðherra. Hæstv. fjármálaráðherra hefur öll tækifæri og getu til að koma fram með hugmyndir eins og hér hefur verið varpað fram og þær hugmyndir fara auðvitað til efnislegrar umræðu. Ég verð því að segja fyrir mitt leyti að ég horfi til þess að ráðherrar jafnt sem aðrir þingmenn varpi fram hugmyndum um það sem betur má fara. Síðan getum við haft ólíkar skoðanir á því þegar til umræðunnar kemur.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir innlegg hans hér. Ég nefndi hann í ræðupúltinu í morgun sem skuggaráðherra fjármála, enda er hann talsmaður Vinstri grænna, stærsta stjórnarandstöðuflokksins, í fjármálum og situr í fjárlaganefnd. Ég vonast til að eiga við hann gott samstarf jafnt sem aðra stjórnarandstæðinga í fjárlaganefnd í þeirri vinnu sem við förum í á næstu vikum og mánuðum.

[19:50]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það var í rauninni ekkert annað en að ég fagna undirtektum eða orðum hv. formanns fjárlaganefndar um að þessir allir þættir fara náttúrlega til umfjöllunar og allir hafa rétt til að koma sínum ábendingum og skoðunum á framfæri hvað það varðar og svo er bara unnið úr því.

Af því að menn voru að ræða söluna á Hitaveitu Suðurnesja áðan, þá er einmitt hægt að benda á á grunni hvaða heimildar er selt, hvaða orðum í fjárlögunum. Þar stendur einfaldlega: „Að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja.“

Ég minnist þess að hliðstæðar setningar voru inni þegar bankarnir voru seldir og ég held að ég muni það rétt að í athugasemdum sem komu bæði frá Ríkisendurskoðun og frá umboðsmanni Alþingis um framkvæmd slíkrar einkavæðingar og sölu á ríkiseignum, kæmi fram að setja bæri mun skýrari lög og mun skýrari verklagsreglur ekki aðeins um heimild til að selja þær heldur líka hvernig mætti selja þær og afleiðingar væru metnar, þannig að slíkt færi til umræðu innan þingsins og settar væru um það ákveðnar reglur. Enda er alveg fráleitt að hugsa sér framkvæmd fjárlaga með þeim hætti að hægt sé að selja hlut ríkisins í samfélagseign Hitaveitu Suðurnesja með skilyrðum í útboðum sem hvergi koma fram og hvergi standa á blaði í fjárlögunum. Að mínu viti var því ekki löglega staðið að sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja (Forseti hringir.) og reyndar bara ólöglega, að mínu mati, (Forseti hringir.) miðað við þær heimildir sem hér eru fyrir hendi.

[19:52]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þar erum við ósammála, ég og hv. þm. Jón Bjarnason, því að ég lít svo á að umrædd sala á sínum tíma hafi verið fullkomlega lögleg. Tekin var ákvörðun um að fara ákveðna leið og fela í þessu tilfelli einkavæðingarnefnd að sjá um söluna. Hún gerði það á ákveðinn hátt og framkvæmdi það faglega og er ekkert út á það að setja. Salan var vel kynnt og um hana víða fjallað. Fengnir voru fagaðilar til að fjalla um hana þannig að allir höfðu aðkomu að henni.

Auðvitað má kannski segja sem svo að menn gagnrýndu þau hliðarskilyrði sem sett voru við söluna. Í þeim efnum, eins og öðrum, voru ólíkar skoðanir uppi. Það var ákveðinn hugur sem lá að baki í þeim efnum og hugsun af hálfu ráðuneytisins. Það var einfaldlega ekkert óeðlilegt í gangi varðandi þá sölu heldur var hún fyrst og fremst öll unnin á faglegan hátt. Síðan kom í ljós að þrjú sveitarfélög ákváðu að nýta sér forkaupsréttinn og ég geri varla ráð fyrir að hv. þm. Jón Bjarnason hafi nokkuð út á það að setja, enda höfðu þau fullan rétt til þess samkvæmt þeim samþykktum sem félagið HS hf. starfar eftir.

[19:54]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Tímans vegna ætla ég að neita mér um að ræða orkumálin og söluna á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja og fjárheimildir framkvæmdarvaldsins og Grímseyjarferjuna því til þess munu gefast önnur tækifæri í haust. (Gripið fram í.) Misskildirðu mig?

Ég vil þakka fyrir þessa umræðu sem nú hefur staðið frá því klukkan hálfellefu í morgun. Ekkert eitt efnisatriði eða efnisflokkur eða þáttur hefur að mínu mati staðið upp úr í umræðunni. Hins vegar ber umræðan þess merki að um er að ræða 1. umr. fyrstu fjárlaga kjörtímabilsins og að breytingar hafa orðið á Alþingi frá því á síðasta kjörtímabili. Bæði eru hv. þingmenn, sumir hverjir, og þingflokkarnir að fóta sig á nýjum hlutverkum og það hefur áhrif á það hvernig mál eru lögð fram og hvernig menn bregðast við.

Ef ég hleyp aðeins örlítið á heildarframsetningu mála eins og ég upplifi hana síðustu sólarhringana, þá finnst mér á málflutningi Vinstri grænna að þeir tali bæði um að það sé þensla í fjárlögunum, of mikil þensla, og telji á hinn bóginn að ekki sé nóg að gert í hinum ýmsu málum.

Hvað málflutning Frjálslynda flokksins varðar og talsmanna hans, þá telur annar þeirra frumvarpið allt of svartsýnt, að miklu meira sé að vænta í efnahagskerfinu á næstunni en frumvarpið gerir ráð fyrir, og hinn talsmaðurinn telur að frumvarpið og umfjöllun forsvarsmanna ríkisstjórnarinnar ýti undir væntingar hjá almenningi um betri hag og að halda beri aftur af slíkum væntingum.

Framsóknarflokkurinn talar um bólgin fjárlög en leggur jafnframt til aukin útgjöld til tiltekinna mála. Það má segja að þær tillögur sem hann hefur lagt fram séu um það bil einn fjórði af því sem ég hef kynnt hér sem tillögur um stefnumarkandi útgjaldaaukningu í frumvarpinu. Framsóknarflokkurinn, þ.e. bæði hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir og hv. þm. Birkir Jón Jónsson, boða tillögur um lækkun útgjalda síðar í ferlinu og þá væntanlega við 2. umr. Ég undrast hins vegar hvers vegna í ósköpunum þingmenn Framsóknarflokksins draga inn í umræðuna 6. gr. heimild sem varðar heilbrigðisstofnanir og fyrst kom inn í fjárlög við 2. umr. árið 2000, væntanlega fyrir forgöngu þáverandi hæstv.

heilbrigðisráðherra, Ingibjargar Pálmadóttur. Ég skil ekki almennilega hvaða tilgangi það þjónar að draga þessa 6. gr. heimild inn í umræðuna, en hv. þingmönnum er það að sjálfsögðu frjálst.

Það er þó þrennt sem hefur hvað eftir annað komið upp í umræðunni hjá fulltrúum að segja má allra flokka. Það er í fyrsta lagi sú óvissa sem menn tala um að sé í þjóðhagsáætluninni. Ég hef reyndar sjálfur gert það að umtalsefni og tiltekið þrjár sérstakar ástæður til þess og einnig það að í þjóðhagsáætluninni eru tvö frávikstilvik vegna tveggja þessara þriggja óvissuþátta. Því er á engan hátt hægt að halda því fram að ekki séu allar upplýsingar lagðar á borðið eða sú hugsanlegu staða sem upp gæti komið og Alþingi gæti þurft að taka tillit til í umfjöllun sinni um málið.

Auðvitað eru skýringar á því hvers vegna um þessa óvissu er að ræða. Það er sjálfsagt rétt að nefna það svona til fyllingar í umræðuna, án þess að ég sé að gera það til að afsaka eitt eða neitt, að það eru fleiri aðilar sem hafa átt við svipuð vandkvæði að stríða, sérstaklega í tekjuáætlununum. Það á bæði við um slíka vinnu í fjárlögum annarra landa og eins hvað varðar þá aðila hér landi sem setja fram efnahagsáætlanir eða efnahagsspár og jafnvel Seðlabankann sjálfan en hann hefur líka átt í erfiðleikum með að spá fyrir um tekjur ríkissjóðs og greiningardeildirnar jafnframt.

Hins vegar held ég að hv. þm. Magnús Stefánsson, fyrrverandi formaður fjárlaganefndar, hafi kannski tengt saman í ræðu sinni það sem að mínu mati eru líklegustu skýringarnar á þessu. Þær eru að nýir tekjustofnar eru að koma inn í fjárlögin og hafa verið að koma inn í þau á síðustu árum og nýtt efnahagsumhverfi með breytingum því til viðbótar sem gera það að verkum að við höfum ekki sömu forsöguna til að byggja á þegar við erum að meta gögnin og komast að réttu niðurstöðunum. Þetta er annars vegar fjármagnstekjuskatturinn og hins vegar tekjuskattur lögaðila sem hafa breytt hlutföllunum í tekjuskiptingu ríkissjóðs.

Annað atriði sem hefur komið upp hjá fjölmörgum ræðumönnum eru ýmsir ósiðir í framkvæmd fjárlaga, framúrkeyrsla og þar fram eftir götunum. Og þriðja atriðið er starfsumhverfi þingmanna og þingnefnda sem margir hafa talið ófullnægjandi og talið að það þyrfti að bæta og að það gæti jafnvel orðið til þess að bæta forsendur manna til þess að starfa við fjárlagaframvarpið og jafnvel forsendur manna til þess að taka þátt í umræðu eins og fjárlagaumræðunni.

Það hefur líka komið fram hjá nánast öllum aðilum að á öllum þessum þremur sviðum er verið að vinna að úrbótum á ýmsum stöðum. Menn eru almennt sammála um að hlutir færu betur fram ef betur tækist til með þessa þætti. Því er óhætt að segja að þrátt fyrir að tekist hafi verið á um ýmsa hluti sé kannski meiri samstaða um það sem skiptir mestu máli þegar til lengri tíma er litið, það er að áætlunargerðin sé sem best til þess að byggja ákvarðanatökuna á, að framkvæmdin sé sem réttust og í samræmi við lög og að þingið hafi forsendur til þess að vinna vel úr þeim málum sem lögð eru fyrir.

Ég held að það eigi að geta verið þokkalega góð niðurstaða úr þessari umræðu sem allir ættu að geta vel við unað. Ég vil að lokum þakka þeim sem þátt tóku í umræðunni og óska góðs samstarfs við nefndina og þingheim allan í áframhaldandi vinnu í fjárlaganefnd.

[20:02]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir það sem hæstv. ráðherra sagði varðandi starfsaðstöðu þingsins og annað þar að lútandi. Hæstv. ráðherra sagði að að sínu viti stæði ekkert upp úr við þessa umræðu. Það væri fátt sem hefði komið á óvart. Ég get nú ekki sagt að það eigi við um okkur í stjórnarandstöðunni. Við urðum undrandi yfir því að ekki kæmu fram breyttar áherslur í fjárlagafrumvarpinu eftir að Sjálfstæðisflokkurinn, hvað eigum við að kalla það, skipti um staf á göngu sinni um íslenskt samfélag og íslenskt efnahagslíf sem hefur staðið nú frá byrjun 10. áratugarins. Hann komst fyrst til valda með fulltingi Alþýðuflokks árið 1991, síðan tók Framsókn við 1995 og nú heitir stafurinn Samfylking. Þrátt fyrir digrar yfirlýsingar og loforð Samfylkingarinnar í aðdraganda síðustu alþingiskosninga þá gætir þeirra því miður ekki í fjárlagafrumvarpinu. Við vöktum athygli á því hér við umræðuna hve slöpp Samfylkingin virðist hafa verið við smíði fjárlagafrumvarpsins.

Það er alveg rétt sem fram kom hjá hæstv. ráðherra að annars vegar hafa talsmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs varað við þeirri miklu þenslu sem er í samfélaginu og þar koma margir þættir við sögu. Röng forgangsröðun í fjárlögum vissulega og einnig aðrir þættir. Á hinn bóginn höfum við bent á að ýmis starfsemi á vegum hins opinbera er alvarlega fjársvelt, það eru grunnþjónustustofnanir í velferðarþjónustunni. Í þessu er engin mótsögn fólgin.

[20:04]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mér finnst hv. þingmaður vega heldur ómaklega að Samfylkingunni og gera henni bæði upp hugarfar og verk sem ekki eru rétt. Fjárlagavinnan er þannig að hún gerist ekki á stuttum tíma. Það má líkja henni við olíuskip, það tekur talsverðan tíma að beygja og taka nýja stefnu. Það er vissulega hægt að láta það taka krappar beygjur. En það kostar öldugang og það er engin ástæða til þess að skapa einhvern öldugang í samfélaginu.

Vinstri grænir hafa örugglega önnur sjónarmið en fram koma í frumvarpinu. Það kemur engum á óvart. Og miðað við það sem hv. þingmaður segir, að það séu bæði hlutir sem þeir telji of mikið í lagt og hlutir sem vanti upp á, þá hlýtur hann ásamt félögum sínum að sýna okkur þær hugmyndir þegar líður á þessa vinnu á svipaðan hátt og Framsóknarflokkurinn hefur boðað. Ég tek orð hans þannig að hann boði svipaðar tillögur af hálfu Vinstri grænna. Þá verður tekist á um það í nefndinni og hér í þingsalnum þegar líður á fjárlagavinnuna og úrslit munu ráðast um það hver niðurstaðan verður. Þannig er það, þannig hefur það verið og þannig mun það vonandi verða áfram því að við viljum áfram byggja á þeim lýðræðishefðum sem eru grundvöllur þess starfs sem fer fram á Alþingi.

[20:06]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er fallega gert af hæstv. ráðherra

Sjálfstæðisflokksins að taka upp hanskann fyrir Samfylkinguna. Það má vel vera að það taki tíma að taka krappar beygjur. En einmitt því hefur hæstv. forsætisráðherra hótað. Hann hefur hótað því að taka krappar beygjur til hægri. Hann hefur sagt að nú sé hann kominn með áhöfn sem sé dugandi, greiðvikin og hjálpfús þegar einkavæðingin er annars vegar og þar hefur hann vísað í heilbrigðisgeirann og orkugeirann sérstaklega. Og af yfirlýsingum oddvita Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, að dæma, þá virðist hæstv. forsætisráðherra hafa nokkuð til síns máls í því efni.

Ég ætla ekkert að þræta fyrir það að góður ásetningur stjórnarflokkanna kunni að vera til staðar þegar velferðarþjónustan er annars vegar, en á það mun að sjálfsögðu reyna á komandi ári þegar stéttir innan samfélagsþjónustunnar ganga til kjarasamninga. Ég ætla að bíða með að fella hina þyngstu dóma þar til þeim er lokið.

[20:08]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er afstætt hvaða beygjur eru krappar og hverjar ekki. Og afstætt hvaða hlutir eru róttækir og hvaða afstaða er íhaldssöm. Þannig geta vel verið forsendur fyrir því að ég skilji forsætisráðherra á annan hátt en hv. þingmaður. En ég held að það sé örugglega skynsamlegt hjá honum að bíða með, hvernig má orða þetta, (Gripið fram í.) hina stóru dóma þangað til niðurstöður í málunum liggja fyrir.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fjárln.

Fundi slitið kl. 20:09.

---

5. FUNDUR

þriðjudaginn 9. okt.,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.
2. Fyrning kröfuréttinda, stjfrv., 67. mál, þskj. 67. — 1. umr.
3. Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, stjfrv., 65. mál, þskj. 65. — 1. umr.
4. Verslunaratvinna, stjfrv., 66. mál, þskj. 66. — 1. umr.
5. Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, stjfrv., 76. mál, þskj. 76. — 1. umr.
6. Markaðsvæðing samfélagsþjónustu, þáltill., 3. mál, þskj. 3. — Fyrri umr.
7. Skattaívilnanir vegna rannsókna- og þróunarverkefna, þáltill., 14. mál, þskj. 14. — Fyrri umr.
8. Aukinn þorskafli á fiskveiðiárinu 2007/2008, þáltill., 5. mál, þskj. 5. — Fyrri umr.
9. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — 1. umr.
10. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um klukkan tvö, að loknum óundirbúnum fyrirspurnum, fer fram umræða utan dagskrár um fyrirhugaðan flutning Atvinnuleysistryggingasjóðs. Málshefjandi er hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson. Hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Varamenn taka þingsæti.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Eins og áður hefur verið tilkynnt tóku sæti frá og með mánudeginum 8. október varamennirnir Þorvaldur Ingvarsson fyrir Arnbjörgu Sveinsdóttur, Björn Valur Gíslason fyrir Steingrím J. Sigfússon og Guðmundur Steingrímsson fyrir Árna Pál Árnason. Varaþingmennirnir eru nú komnir til þings. Kjörbréf þeirra hafa þegar verið rannsökuð og samþykkt. Björn Valur Gíslason hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðinn velkominn til starfa að nýju.

Þorvaldur Ingvarsson og Guðmundur Steingrímsson hafa ekki tekið sæti á Alþingi áður og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni.

[Þorvaldur Ingvarsson, 5. þm. Norðaust., og Guðmundur Steingrímsson, 11. þm. Suðvest., undirrituðu drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Þorvaldur Ingvarsson og Guðmundur Steingrímsson hafa undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og eru boðnir velkomnir til starfa á Alþingi.

[13:34]

Útbýting:

Rannsóknir í þágu atvinnuveganna og stjórn fiskveiða, 55. mál, frv. KHG og GMJ, þskj. 55.

Almannatryggingar, 60. mál, frv. ÞBack og ÖJ, þskj. 60.

Hafnalög, 93. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 93.

Lánasýsla ríkisins, 87. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 87.

Loftslagsráð, 62. mál, þáltill. KolH o.fl., þskj. 62.
Skipan ferðamála, 92. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 92.
Stjórn fiskveiða, 91. mál, stjfrv. (sjútvrh.), þskj. 91.
Sveitarstjórnarlög, 64. mál, frv. ÁÞS og KolH, þskj. 64.
Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, 90. mál, stjfrv. (sjútvrh.), þskj. 90.

Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.

Einkavæðing orkufyrirtækja.

[13:35]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Blikur eru á lofti í orkumálum landsmanna og hætta á því að hafin sé vegferð sem getur endað á því að þjóðin missi eignarhald yfir dýrmætustu auðlindum sínum, orkulindunum. Þrátt fyrir yfirlýsingar, bæði úr Stjórnarráðinu og frá sveitarstjórnarmönnum, um að ekki standi til að einkavæða orkulindirnar þá er nákvæmlega það að gerast núna.

Fyrri ríkisstjórn setti þessa hringekju í gang þegar hún ákvað að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja með því skilyrði að aðeins einkaaðilar gætu keypt.

Hér segir, með leyfi forseta:

„Íslensk orkufyrirtæki í opinberri eigu mega ekki bjóða í eignarhlut íslenska ríkisins.“

Það voru skilmálarnir sem ríkisstjórnin setti. Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs mótmæltu þessu og eftir að ný ríkisstjórn var mynduð voru þau mótmæli ítrekuð. Allt kom fyrir ekki, ríkið seldi og nú komu til sögunnar einkafjárfestar sem keppa að því að sölsa undir sig jarðhitasvæðin á Suðurnesjum. Reykjanes Peninsula Geothermal Areas heitir það á ensku á heimasíðu Reykjavík Energy Invest þar sem félagið telur upp eigur sínar. Þar er líka vísað í Hellisheiðina og þar er líka vísað í Nesjavelli. Reyndar er margt mótsagnakennt og misvísandi í fullyrðingum sem fram koma í yfirlýsingum sem gefnar eru út og á heimasíðum orkufyrirtækjanna. Þannig segir í fréttatilkynningu frá Orkuveitu Reykjavíkur þegar hún greinir frá samruna fyrirtækjanna í Reykjavík Energy Invest að fyrirtækið eigi 48% hlut í Hitaveitu Suðurnesja. Á heimasíðu Hitaveitu Suðurnesja segir hins vegar að Orkuveita Reykjavíkur eigi rúm 16% og sé eignarhlutur hins einkavædda fyrirtækis minni sem þessu nemur. Maður spyr sig hvað búi að baki og hver innstæðan sé að baki yfirlýsingum borgarstjórans í Reykjavík, að ekki standi til að einkavæða auðlindirnar.

Með leyfi forseta beini ég þeirri fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra hvernig ríkisstjórnin hyggist koma að þessu máli sem hún beinlínis á sök á eins og ég hef hér rakið.

[13:38]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hygg að þingmanninum sé vel kunnugt um að ekki stendur til að einkavæða Orkuveitu Reykjavíkur. Það hefur margoft komið fram hjá borgarstjóranum í Reykjavík og um það var mörkuð alveg skýr stefna á landsfundi Sjálfstæðisflokksins á síðasta vori.

Miklar hræringar hafa verið á orkumarkaðinum, það er vissulega alveg rétt, og það eru mörg sveitarfélög sem áttu miklar eignir í Hitaveitu Suðurnesja sem nú hafa leyst til sín þau verðmæti og geta gert upp skuldir sínar og margt fleira á þeim grundvelli.

Ég get upplýst hv. þingmann um það að iðnaðarráðherra er með í undirbúningi lagabreytingar sem skipta máli í þessu sambandi. Ég hygg að ef vel er á öllum málum haldið væri hægt að ná hér breiðri samstöðu um ákveðin atriði í því efni því að ég get tekið undir eitt og eitt sjónarmið hjá hv. þingmanni hvað þetta varðar að auðlindirnar sjálfar, sem eru í almannaeigu í dag, eiga ekki endilega að vera andlag einkavæðingar.

[13:39]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Heyrði þingheimur hvað hæstv. forsætisráðherra sagði? (**Iðnrh.:** Já.) Að orkulindirnar, auðlindirnar, ættu ekki endilega allar (Gripið fram í.) að vera í höndum einkaaðila. Skildi ég það rétt? (Gripið fram í.) Var hæstv. forsætisráðherra að taka undir með hæstv. iðnaðarráðherra að setja beri löggjöf sem tryggi eignarhald íslensku þjóðarinnar á orkulindunum að öllu leyti? Mér hefur sýnst að sumir ráðherrar Sjálfstæðisflokksins, þar á meðal hæstv. menntamálaráðherra, dragi lappirnar í þeim efnum.

En það eru aðrar hliðar á þessum málum líka sem snúa að ríkisstjórninni. Áhöld eru um það hvort sveitarstjórnarlög hafi verið brotin. Menn hafa nefnt til sögunnar rannsóknarskyldu stjórnsýsluréttar og að ekki hafi verið farið eftir því sem kveðið er á um í lögum um sveitarfélög, að allar meiri háttar ákvarðanir beri að ræða á opinskáan og lýðræðislegan hátt. Það er þá spurning hvernig hæstv. félagsmálaráðherra og ríkisstjórnin hyggst axla ábyrgð í því efni.

[13:41]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður tók ekki rétt eftir. Ég sagði „ekki endilega andlag einkavæðingar“. Hv. þingmanni heyrðist ég segja „allar“ í staðinn fyrir „andlag“. Að öðru leyti hef ég ekki neinu við þetta sérstaklega að bæta.

[13:41]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ekki endilega andlag einkavæðingar. Heyra menn hvernig rætt er um þessi alvarlegu mál? Staðreyndin er sú að það er verið að einkavæða orkulindirnar. Það er að gerast núna varðandi Hitaveituna á Suðurnesjum. Þetta er staðreynd. Og hæstv. forsætisráðherra svarar með þeim hætti að næstum óskiljanlegt er hvert maðurinn er að fara. Staðreyndin er þessi: Undir verndarskjóli ríkisstjórnarinnar er verið að einkavæða orkulindir landsmanna.

Nú er ég farinn að skilja það líka hvers vegna talað er um að hið opinbera sé of svifaseint fyrir einkareksturinn. Það er náttúrlega þegar verið er að véla á þann hátt sem við höfum orðið vitni að núna á undanförnum dögum, þegar menn eru að færa dýrmætar eignir á milli. Slíkar tilfærslur

þola ekki dagsljósið og það höfum við fengið heim sanninn um nú á undanförnum dögum.

Upplýsingaöflun NATO-þjóða.

[13:43]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Í ræðu á ráðstefnu þingmanna NATO sem haldin var þann 6. október sl. sagði hæstv. utanríkisráðherra, í stjórnmálanefnd þingsins, með leyfi forseta:

„Third, Iceland now engages in the dissemination, analysis and interpretation of information among allies. The main emphasis is on threat analysis connected to our participation in peacekeeping operations. Iceland´s participation is as well for the first time, producing information and intelligence to share with other allies, specifically regarding air activities in our area of responsibility in air surveillance and policing.“

Í lauslegri þýðingu minni: Í þriðja lagi tekur Ísland nú þátt í dreifingu upplýsinga, greiningu og túlkun upplýsinga milli bandamanna. Höfuðáherslan er greining hættu í sambandi við þátttöku okkar í friðarstarfi. Ísland er líka í fyrsta skipti að afla upplýsinga og frétta til að miðla með öðrum bandamönnum einkum hvað varðar aðgerðir í lofti á svæði sem við berum ábyrgð á.

Í tilefni þessara orða vil ég spyrja hæstv. utanríkisráðherra að gefnu tilefni: Hvaða starfsmenn utanríkisráðuneytisins eða aðrir annast þessa upplýsingaöflun eða miðlun til bandalagsþjóða og á grundvelli hvaða heimilda er þessara upplýsinga aflað og miðlað til annarra?

[13:44]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það eru greinilega hin tvítyngdu stjórnmál sem eiga sér stað á Alþingi í dag. Spurt var um það hvaða starfsmenn önnuðust upplýsingaöflun sem ég gat um í ræðu minni á þingi NATO nú um helgina og hvaða heimildir væru til að sinna þeirri upplýsingaöflun. Ég vil fyrst segja það að í ræðu minni á NATO-þinginu sagði ég frá því að Ísland tæki þátt í að dreifa og greina upplýsingar með bandalagsþjóðum og þar átti ég við tvennt. Annars vegar eru upplýsingar sem starfsmenn Ratsjárstofnunar safna úr loftvarnakerfinu og senda til grannríkja eins og ítrekað hefur gerst vegna flugs rússneskra sveita og ítrekað hefur komið fram. Þetta er eina söfnun upplýsinga sem fram fer á Íslandi og henni er sinnt af starfsmönnum Ratsjárstofnunar.

Hins vegar berast frá NATO upplýsingar um öryggisástand á svæðum þar sem íslenskir friðargæsluliðar eru að störfum og ráðuneytið tekur við þeim upplýsingum og á grundvelli þeirra fer fram stöðugt mat á öryggi okkar fólks og við reynum að meta það, meðal annars á Sri Lanka, í Afganistan og víðar.

Heimildirnar sem að baki þessu búa, að taka við þessum upplýsingum frá NATO, grundvallast á aðild Íslands að Norður-Atlantshafssamningnum frá 1949 og eins aðild Íslands að samkomulagi varðandi réttarstöðu Atlantshafsbandalagsins frá árinu 1954. Hér er fyrst og fremst um að ræða utanríkismál, þ.e. örugga upplýsingamiðlun og samskiptaleið á vettvangi alþjóðasamtaka um öryggi og varnir Íslands.

[13:46]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Það er nú þannig að varaformaður Samfylkingarinnar hefur hvatt sérstaklega til þess að tekin verði upp tvítyngd stjórnsýsla. Ég er honum að vísu ekki sammála í því efni en það er allt annað mál. Það var hins vegar nauðsynlegt að gera grein fyrir þessum ummælum vegna þess að stundum vilja glatast ákveðin atriði í þýðingu þegar texti er saminn á öðru tungumáli en það er annað mál.

Ég þakka utanríkisráðherra fyrir greið svör hvað þetta varðar. Ég átta mig á því að eins og þetta var orðað af hennar hálfu á fundi Þingmannasambands NATO þá virtist vera um miklu víðtækari upplýsingamiðlun að ræða en í raun kemur fram samkvæmt svari hennar og ég þakka svarið.

Byggðakvóti.

[13:47]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Byggðakvótinn er einn af öryggisventlunum fyrir byggðirnar og á að bregðast við þeim ágöllum sem eru á núverandi fiskveiðistjórnarkerfi og er því mjög mikilvægt verkfæri fyrir þær byggðir sem verða illa út úr þeirri þróun, sérstaklega í ljósi válegra tíðinda af stöðu þorskstofnsins.

Framkvæmd sjávarútvegsráðuneytisins og hæstv. ráðherra á úthlutun byggðakvótans er vægast sagt til vansa. Nú fyrst er verið að veiða byggðakvóta vegna fiskveiðiársins 2006/2007 og nýtt fiskveiðiár er hafið. Það er því eðlilegt að spyrja hæstv. ráðherra: Hvenær stendur til að útdeila byggðakvóta vegna fiskveiðiársins 2007/2008 sem nú er yfirstandandi og hvernig er staðan nú í veiðum á byggðakvótanum? Er ljóst hvort smábátar muni geta veitt þann byggðakvóta sem úthlutað var á síðasta fiskveiðiári? Er sá frestur nægilegur sem þeim var veittur til að veiða hann?

Það er því miður staðreynd að þessi framkvæmd hefur verið lýti á byggðakvótanum. Ég verð var við það út um land að umræðan um byggðakvóta er orðin mjög neikvæð og maður hlýtur að velta því fyrir sér hvort það sé ekki vegna þess hvernig sjávarútvegsráðuneytið hefur staðið að verki í þessu mikilvæga máli. Það er mjög mikilvægt fyrir byggðirnar að frá skýr svör við því hvað hæstv. sjávarútvegsráðherra ætlar sér með það mikilvæga stjórntæki sem byggðakvótinn er fyrir byggðirnar.

[13:49]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það hefur vonandi ekki farið fram hjá hv. 6. þm. Norðaust. að gerðar voru verulegar breytingar á lögum sem sneru að byggðakvótanum. Það sem var ánægjulegt í þeim efnum var að það tókst að skapa mikla samstöðu um þessi mál á Alþingi og Alþingi samþykkti þessar breytingar samhljóða. Einhvern tíma hefðu það þótt heilmikil tíðindi að breið samstaða tækist á þinginu um það hvernig að haga ætti málum varðandi úthlutun á byggðakvóta.

Þessi ákvörðun og lagasetning var gerð við lok þingsins og kallaði á alls konar breytingar sem vinna þurfti að. Þetta gerði það m.a. að verkum að kæruferlar voru gerðir gagnsærri og kærumöguleikar meiri sem hafði það í för með sér að úthlutun byggðakvótans tók lengri tíma auk þess sem þessar breytingar, sem m.a. sneru að sveitarfélögunum, kölluðu á það að menn þurftu að tileinka sér ný vinnubrögð, t.d. hjá sveitarfélögunum. Það komu í ljós margs konar vanhöld á þessu sem við vorum að reyna að bregðast við.

Það er ekki þannig að sjávarútvegsráðuneytið hafi verið að tefja úthlutun þessa kvóta. Breytingarnar sem gerðar voru gerðu það að verkum að þessi úthlutun varð einfaldlega tímafrekari en við höfðum gert ráð fyrir. Fram á þennan dag höfum við staðið í því að ljúka þessari úthlutun byggðakvótans. Ég geri ráð fyrir að byggðakvótinn verði að öllu og fullu nýttur fyrir lok þessa árs í samræmi við ákvarðanir sjávarútvegsráðuneytisins. Því er ekkert að vanbúnaði að við getum úthlutað byggðakvótunum miklu fyrr á þessu fiskveiðiári.

[13:51]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Staðreyndin er sú að sjávarútvegsráðuneytið er enn að vinna í kærum er snúa að byggðakvóta vegna fiskveiðiársins 2006/2007. Þar eru mál enn í ákveðnum farvegi. Það gefur ekki tilefni til bjartsýni um að byggðakvóta fyrir fiskveiðiárið 2007/2008 verði úthlutað fljótlega ef marka má söguna.

Það er einfaldlega staðreynd, hæstv. forseti, að aldrei hefur verið nein sérstök hrifning meðal margra sjálfstæðismanna á því fyrirbæri sem byggðakvótinn er. Það er eðlilegt að við veltum því fyrir okkur hvort verið sé að reyna með skipulegum hætti að sverta það orðspor sem fer af byggðakvótanum, því að framkvæmdin á úthlutun á byggðakvóta af hálfu sjávarútvegsráðuneytisins hefur verið með eindæmum og við getum ekki fengið svör hér hvenær ráðuneytið ætlar að auglýsa byggðakvótann fyrir árið 2007/2008 og það er miður.

[13:52]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég frábið mér þessa dylgjupólitík hv. þingmanns. Það var einfaldlega verið að breyta lögum. Það var einfaldlega verið að reyna að bregðast við m.a. athugasemdum umboðsmanns Alþingis. Alþingi komst samhljóða að niðurstöðu um það hvernig standa ætti að úthlutun byggðakvótans. Það þýddi m.a. að kæruferlar voru lengri en þeir voru líka gerðir gagnsærri. Við vitum að við vorum að fara inn í nýtt umhverfi. Allmörg tilvik komu upp þar sem sveitarfélög höfðu gert tillögur um tiltekna úthlutun á byggðakvóta. Þegar þau sáu hvert það leiddi óskuðu þau eftir því sjálf að þessi mál yrðu tekin upp að nýju. Þetta gerði það að verkum að úthlutun byggðakvótans í tilteknum tilvikum gekk hægar fyrir sig. Sú staðreynd að útgerðarmenn og sjómenn og aðrir sem höfðu hagsmuni af málinu gátu sent kærur til sjávarútvegsráðuneytisins gerði það líka að verkum að þessi mál gengu hægar fyrir sig.

Ég er hins vegar sannfærður um að við höfum lært af þessu og menn hafa áttað sig betur á því lagalega umhverfi sem Alþingi setti í kringum þetta mál og það verður þess vegna hægt að úthluta byggðakvótanum fyrr en ella. (Forseti hringir.) En ég ætla ekkert að fara að festa mig í dagsetningum og hv. þingmaður sem er með þessar dylgjur hér ætti að reyna að halda sig við efni málsins.

[13:54]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Mér heyrist að þetta málefni sé dálítið viðkvæmt fyrir ráðherrann miðað við hvernig hann hagar sér í ræðupúlti Alþingis. Hér er einfaldlega um staðreyndir að ræða, engar dylgjur. Málið vegna fiskveiðiársins 2006/2007 er enn í farvegi í ráðuneytinu og það veit hæstv. ráðherra vel. Hæstv. ráðherra þarf því ekki að tala um dylgjur hér.

Ég held, hæstv. forseti, að það sé kominn tími til að jarðtengja þessa ríkisstjórn. Jarðtengja hana segi ég, því að hæstv. ráðherra kemur hér upp og talar um hvað það sé mikil ánægja og mikil samstaða um byggðakvótann. Hefur hæstv. ráðherra ekkert heyrt í sveitarstjórnarmönnum vítt og breitt um landið? Er mikil ánægja hjá sveitarstjórnarmönnum með það hvernig staðið er að málum hér? Sýnir reynslan það? Nei, því miður. Ég held að það þurfi að jarðtengja þessa ríkisstjórn því að eins og ríkisstjórnin hélt að fólkið í byggðunum væri ánægt með þær mótvægisaðgerðir sem hún stendur að þessa dagana, þá er raunin ekki sú heldur, enda ekki nema von því að hæstv. ríkisstjórn hefur ekkert rætt við sveitarstjórnarmenn (Forseti hringir.) um þau vandamál sem steðja að byggðunum.

[13:55]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það hefur ekki farið fram hjá neinum að hv. þingmaður er kominn á flótta undan því máli sem hann hóf máls á í upphafi. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að ég er viðkvæmur gagnvart því þegar hv. þingmaður er með dylgjur um það að við séum af annarlegum ástæðum að reyna að koma í veg fyrir úthlutun byggðakvóta þegar hann veit betur. Hann veit að þetta byggir m.a. á því að fram hafa komið sérstakar óskir frá tilteknum sveitarfélögum um að endurúthluta byggðakvótanum og sjávarútvegsráðuneytið hefur verið að reyna að bregðast við því til þess m.a. að koma til móts við sveitarfélögin. Hv. þingmaður virtist alveg hafa gleymt því. Var hann sofandi, var hann fjarstaddur eða vissi hann ekki hvað hann var að gera þegar hann greiddi atkvæði með þeim lagabreytingum sem samþykktar voru í vor? Hv. þingmaður talar eins og hann hafi hvergi komið nærri. Hv. þingmaður er farinn að þvo algerlega fortíðina af sér sem er undarlegt vegna þess að hann á glæsilega fortíð í góðu stjórnarsamstarfi með Sjálfstæðisflokknum.

Húsnæðismál Náttúrugripasafnsins.

[13:56]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Þrem dögum fyrir kosningar og daginn eftir að skipaður var nýr safnstjóri við Náttúruminjasafn Ís-

lands var kynnt samkomulag sem menntamálaráðherra, borgarstjórinn í Reykjavík og háskólarektor gerðu um að leyst hefði verið til frambúðar úr húsnæðisvanda Listaháskóla Íslands. Eðlilega var það öllum áhugamönnum um listmennt til mikillar ánægju og léttis vegna þess að húsnæðismál þessa skóla höfðu verið í miklum vanda.

Sá hængur var á að lóðin sem þarna var til umræðu og Listaháskólinn fékk er samkvæmt staðfestu deiliskipulagi ætluð undir Náttúruhús og var reyndar færð Náttúrugripasafni og Hinu íslenska náttúrufræðifélagi í tilefni af 100 ára afmæli þess á árinu 1989.

Það kom eins og blaut tuska framan í áhugamenn um byggingu Náttúruhúss og náttúrufræðisafns að þessari lóð, sem hefur verið litið á sem heimanmund nýs safns sem lög voru samþykkt um á síðasta þingi, skyldi hafa verið ráðstafað í annað sinn með þessum hætti og það, eins og ég sagði, sama dag nánast og nýr safnstjóri var ráðinn til starfa.

Af þessu tilefni langar mig til að spyrja hæstv. menntamálaráðherra hvort ráðherranum hafi verið kunnugt um samkomulag sem menntamálaráðherra, háskólarektor og borgarstjóri gerðu í tilefni af 100 ára afmæli Hins íslenska náttúrufræðifélags og Náttúrugripasafns Íslands um m.a. staðarval fyrir Náttúruhús á svokölluðum byggingarreit G í Vatnsmýrinni á háskólalóðinni.

Í öðru lagi, hvort hæstv. ráðherra var kunnugt um að á staðfestu deiliskipulagi er áskilnaður og áritun þar sem segir að þessi lóð sé einungis ætluð fyrir Náttúrufræðisafn og tengda starfsemi Náttúrufræðistofnunar Íslands.

Og að lokum. Ef ráðherranum hæstv. var kunnugt um þetta fyrirheit og áskilnað, af hverju var ekki lögð á það áhersla (Forseti hringir.) að halda í þessa lóð fyrir þá nýstofnað Náttúruminjasafn?

[13:58]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að það er mikið fagnaðarefni að búið er að leysa í rauninni húsnæðisvanda Listaháskóla Íslands með þeim gjörningi sem undirritaður var á vordögum. Ég held að þar skipti miklu máli framlag Reykjavíkurborgar þar sem efnt var m.a. gamalt loforð um að Reykjavíkurborg mundi leggja til lóð undir Listaháskóla Íslands.

Síðan er hitt að lög um Náttúruminjasafn hafa lengi verið til umræðu í þinginu og loksins voru þau samþykkt á síðasta þingi. Ég hef margítrekað og margoft sagt að núna er það helsta verkefni m.a. nýskipaðs forstöðumanns Náttúruminjasafns, dr. Helga Torfasonar, að móta stefnu og framtíðarsýn safnsins í samráði við samfélagið. Í samvinnu m.a. við fræðasamfélagið, háskólana og fleiri sem hlut eiga að máli. Það skiptir því miklu máli að við nálgumst það mál með opnum huga. Hvort heldur Náttúruminjasafnið rís í framtíðinni í Vatnsmýrinni eða í Laugardalnum eða hvar sem er á höfuðborgarsvæðinu, þá skiptir mestu máli að við höfum skýra sýn um það hvert ber að stefna með Náttúruminjasafninu. Safnamál heimsins hafa, eins og hv. þingmaður veit mætavel, breyst mjög mikið á undanförnum 15–20 árum. Náttúruminjasafn í dag er allt annað en það Náttúruminjasafn sem hefði risið hér fyrir 15–20 árum. Við eigum að nýta okkur þær framfarir sem hafa orðið í safnamálum og við eigum að fara með opnum huga inn í framtíðina og hafa að mínu mati hlutverk Náttúruminjasafnsins mjög víðtækt. Við eigum heldur ekki að binda hendur þess forstöðumanns og þeirra sem koma að málinu með því að rígnegla og geirnegla það niður í Vatnsmýrina. Við eigum að hafa opinn huga hvað varðar staðsetningu Náttúruminjasafns.

[14:00]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er rétt að mikið hefur breyst varðandi skipulag náttúruminjasafna í aldanna rás. Þetta er 118 ára gömul saga sem við erum að ræða um, þrautaganga bygginga yfir náttúruminjasafn á Íslandi. Það verður að segjast eins og er að staðarvalið, að velja því stað í Vatnsmýrinni var ekki tilviljun. Þetta er rúmgóð 11 þús. fermetra lóð í tengslum við vísindasamfélagið, í tengslum við Háskóla Íslands og í miðju safnahverfi Kvosarinnar. Ávinningurinn af staðsetningunni er augljós. Þarna yrði náttúruminjasafn í næsta nágrenni við Þjóðminjasafn, Árnastofnun, Þjóðarbókhlöðu, Listasafn Íslands og Listasafn Reykjavíkur, Norræna húsið. Nálægðin við kennslu í líffræði, landafræði og jarðvísindum skapar einnig færi á samnýtingu.

Ráðherra svaraði engri af þessum þremur spurningum mínum um hvort henni hafi verið kunnugt um þessi fyrirheit, (Forseti hringir.) Það er óþarfi að tala eins og staðarvalið í Vatnsmýrinni hafi verið einhver tilviljun. Það er rangt.

[14:01]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Að sjálfsögðu var mér kunnugt um þennan gerning. Að sjálfsögðu veit ég líka að það var engin tilviljun heldur hugsuðu menn málið á sínum tíma. En síðan hefur margt breyst í áranna rás. Í ljósi húsnæðisvanda Listaháskóla Íslands, sem er á fjórum stöðum í borginni, tel ég afar mikilvægt og brýnt að Listaháskólinn komist undir eitt þak. Það er verið að vinna að því. Þannig er þessi forgangsröðun.

Við vitum líka að það er nýbúið að stofna Náttúruminjasafnið og það fer mikill tími í það og markviss vinna að móta framtíðarsýn og stefnu safnsins. Það var allan tímann ljóst við umræðuna á hinu háa Alþingi hvernig þetta yrði, að fyrst yrði farið í stefnumótun og síðan farið í samráð við sveitarfélögin og Reykjavíkurborg um staðarvalið, hugsanlega með tilliti til háskólasamfélagsins en líka annarra þátta.

Ég tel mikilvægt að koma Listaháskólanum undir eitt þak hið fyrsta og síðan beri að huga að framtíðarmálum og húsaskipan (Forseti hringir.) Náttúruminjasafns Íslands.

[14:02]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég legg mikla áherslu á að vel sé búið að Listaháskóla Íslands. Allar þjóðir með sjálfsvirðingu búa vel bæði að listaháskólum og náttúruminjasöfnum. Þar hefur þessa ríkisstjórn og undanfarandi ríkisstjórnir skort

metnað og framtíðarsýn.

Það var ljóst frá upphafi að Listaháskólinn kærði sig engan veginn um að vera í Vatnsmýrinni. Það hefur alltaf legið fyrir, enda var áskilið í þessari yfirlýsingu að Listaháskólinn mætti ráðstafa þessari lóð annað, sem hefur nú verið gert. Það blasir við að henni hefur verið nú þegar verið afsalað í makaskiptum til Samson Properties, sem er byggingar- og fjárfestingarfélag í eigu Björgólfs Guðmundssonar og fleiri. Í staðinn fær Listaháskólinn ágætissvæði á mótum Frakkastígs, Laugavegar og Hverfisgötu.

Árlegt framlag ríkisins, 210 millj. kr., á að fara í leigu til Samson (Forseti hringir.) til 30 ára, samtals 6,3 milljarðar kr. Til samanburðar yrði Náttúruminjasafn Íslands, með því framlagi sem því er ætlað á fjárlögum (Forseti hringir.) næsta árs, 30 ár bara að vinna fyrir lóðinni sem búið er að afsala. En hún er metin á 1 milljarð kr.

[14:04]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Deiliskipulagið í Reykjavík hefur ekkert breyst þannig að það sé á hreinu — ekki svo ég viti. Aðalatriðið í þessu máli er að við komum tveimur málum á gott skrið. Við erum að koma Listaháskólanum undir eitt þak og lausnin fólst í þessu samkomulagi sem gert var við Reykjavíkurborg annars vegar og hins vegar við Listaháskólann. Í því fólst þetta samkomulag. Við viljum að Listaháskólinn komist undir eitt þak eigi síðar en 2009. Það er margt sem mun gerast 2009, m.a. Tónlistar- og ráðstefnuhúsið.

Síðan er hitt, að koma náttúruminjasafninu í ákveðinn farveg. Við ætlum að byggja hér glæsilegt náttúruminjasafn sem vonandi verður líka vísindasafn og fleira og nægilega aðlaðandi fyrir m.a. grunnskólanemendur þessa lands til þess að sækja og yrði til stuðnings skólakerfinu í heild. Við erum með þetta mál í ákveðnum farvegi og eins og sakir standa erum við í stefnumótun varðandi framtíðarsýn náttúruminjasafnsins. Lengra er málið ekki komið.

Umræður utan dagskrár.

Fyrirhugaður flutningsstyrkur Atvinnuleysistryggingasjóðs.

[14:06]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég kveð mér hljóðs vegna frétta sem bárust fyrir nokkrum dögum um 200 þús. kr. styrk sem stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs leggur til við félagsmálaráðherra að verði boðinn atvinnulausu fólki í þeim tilgangi að fá það til að flytja búferlum frá sinni heimabyggð og þangað sem vinna er í boði. Ég geri sérstaka athugasemd við að ætlunin sé að bera fé á fólk til að flytja sig í stað þess að stjórnarflokkarnir axli ábyrgðina sem fylgir því að vera við stjórnvölinn og sinna atvinnumálum um land allt en ekki bara á útvöldum svæðum.

Fólk á rétt á að velja sér búsetu og hinu opinbera ber að virða þann rétt í orði og verki. Segja má að við eðlilegar aðstæður í þjóðfélaginu þar sem jafnvægi ríkir geti verið rétt að aðstoða fólk við að flytjast búferlum vegna atvinnusóknar enda mundi þá ekki halla á einhver landsvæði umfram önnur, en því fer fjarri að svo sé um þessar mundir.

Undanfarin ár hefur æ meira hallað á mörg byggðarlög á landsbyggðinni í samanburði við höfuðborgarsvæðið, hvort sem litið er til launa, fjölbreytni starfa, nýsköpunar í atvinnulífinu eða grunngerðar samfélagsins. Sérstaklega hefur vatnað undan sjávarbyggðum landsins þar sem starfsöryggi launafólks er með öllu óviðunandi vegna hinna ógeðfelldu vankanta kvótakerfisins. Þessar hugmyndir um sérstakan hvata til að örva fólk til flutnings af landsbyggðinni — eins og það var orðað, því að um það snýst málið — eru eins og löðrungur framan í fólk sem á heima þar og vill eiga heima þar. Það er verið að segja því undir rós að ríkið vilji að fólkið pilli sér suður og hætti að vera stjórnvöldum til ama og leiðinda á hinum og þessum útkjálkanum. Þetta er ekki það sem fólkið vill.

Fyrir helgina var kynnt rannsókn sem Fjölmenningarsetrið á Ísafirði vann í samvinnu við Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands um afstöðu fiskvinnslufólks á norðanverðum Vestfjörðum. Þar kom fram að margir höfðu áhyggjur af því að fá ekki vinnu í sinni heimabyggð. Sérstaklega voru það konurnar sem höfðu áhyggjur af þessu. Í einu dagblaðanna var á föstudaginn var viðtal við fiskvinnslukonu á Flateyri af því tilefni að vinnsla var þar að hefjast á nýjan leik í plássinu eftir rúma tvo mánuði. Konan upplýsti að hún hefði ekki þorað að fara á atvinnuleysisbætur ef ske kynni að hún þyrfti að fara eitthvað annað í vinnu. Fólk vill vinnu þar sem það býr, það er niðurstaðan.

Fram undan er langvarandi mikill niðurskurður í þorskveiðum með tilheyrandi samdrætti um sjávarsíðuna til viðbótar erfiðleikunum þar undanfarin ár. Greiningardeild Landsbankans segir í nýjustu hagspá sinni að skilin milli vinnumarkaðar á höfuðborgarsvæðinu og landsbyggðinni muni enn aukast á næstu árum. Þar segir að í fyrsta lagi sé útlit fyrir að stærstu fjárfestingar næstu ára, hvort sem er í íbúðabyggingum, stóriðju eða opinberum framkvæmdum, verði bundnari við höfuðborgarsvæðið en verið hefur. Í öðru lagi muni afleiðinga kvótaskerðingar og frekari hagræðingar í sjávarútvegi og fiskvinnslu fyrst og fremst gæta á landsbyggðinni.

Formaður Samtaka fiskvinnslustöðva spáir því að störfum í fiskvinnslu muni fækka um 500 á árinu 2008 og að hátt í 1.000 manns muni sagt upp störfum á næstu tólf mánuðum, þúsundir muni flytjast af landsbyggðinni á höfuðborgarsvæðið á næstu árum ef ekki verði við brugðist. Þetta er kannski afar heppilegt í ljósi þess sem fram kemur í fyrrnefndri hagspá Landsbankans um íbúðabyggingar næstu ára. Þar segir að útlit sé fyrir að framboð nýrra íbúða muni aukast enn á árunum 2008 og 2009 og að a.m.k. 20 þúsund nýja íbúa þurfi inn á svæðið til að fylla þær íbúðir. Það þarf ekki að stafa ofan í menn hvað flutningsstyrkur þýðir við þessar aðstæður. Það er bein aðför að byggð í landinu og fyrst og fremst til þess að efla borgríkið.

Félagsmálaráðherrann má taka eftir því að konur munu sérstaklega verða fyrir barðinu á þessari þróun. Áformin um flutningsstyrkinn sýna, eins og hagspá Landsbankans lýsir vel, önnur áform en stjórnin vill vera láta. Þau sýna skeytingarleysi og virðingarleysi fyrir fólki, vilja þess, búsetu, tilfinningum og fjölskylduböndum. (Forseti hringir.)

Kannski sýna þau fyrst og fremst lítilsvirðingu fyrir Íslendingum sem þjóð.

[14:11]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Herra forseti. Ákvæði um búferlastyrki til atvinnulausra hafa verið í lögum a.m.k. frá árinu 1981 eða í 26 ár. Á síðustu tíu árum hafa einungis verið veittir átta styrkir alls, að fjárhæð um 310 þús. kr. Hver styrkur hefur numið 50–75 þús. kr. Vegna þess hve styrkirnir hafa lítið verið nýttir og þar sem lagastoð þeirra var endurnýjuð með lögum nr. 54/2006, sem samþykkt voru samhljóða á Alþingi síðasta sumar, líka af hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, hefur stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs haft til umfjöllunar hvort breyta eigi fjárhæð þeirra.

Drög að reglum um búferlaflutning vegna starfstilboða til handa atvinnulausum hafa fengið talsverða umræðu og ýmsir orðið til að gagnrýna þau. Það er að hluta til eðlilegt í ljósi aðstæðna og þess að umfjöllun um þau hjá stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs kom upp á sama tíma og mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar.

Ég tel að það hafi verið óheppileg tímasetning að fara í endurskoðun á þessum búferlastyrkjum á sama tíma og boðaðar hafa verið uppsagnir í fiskvinnslunni vegna þorskaflaskerðingar. Ákvæði um þessa styrki hafa verið lengi í lögum, eins og ég sagði, og ekki áður verið gagnrýnd. Nú þegar styrkirnir eru settir í samhengi við uppsagnir og þorskaflabrest hefur túlkunin verið sú að verið sé að ýta undir brottflutning af landsbyggðinni sem ég tel ekki alls kostar sanngjarna túlkun. Ég legg áherslu á að ákvörðun um framhald málsins verði að taka á yfirvegaðan hátt. Að því vil ég stuðla og í samráði við sem flesta í samfélaginu. Komist menn að þeirri niðurstöðu að styrkir af þessu tagi séu ekki réttlætanlegir hljótum við að breyta þeim reglum sem nú hafa verið í lögum vel á þriðja áratug.

Ég vil hins vegar upplýsa að samkvæmt upplýsingum sem ég aflaði mér hjá Vinnumálastofnun í gær hafa engar umsóknir um styrki vegna búferlaflutninga borist undanfarna daga og vikur þrátt fyrir mikla umræðu um tilvist þeirra, enda er það svo að þessir styrkir eru ætlaðir þeim sem raunverulega ætla að flytja vegna nýrra starfstilboða og hafa verið atvinnulausir þegar þeir flytja vegna nýrra starfa. Umsækjendur um styrki þurfa að leggja fram reikninga sem sýna fram á raunverulegan kostnað við flutningana og yfir þá er farið. Þannig er þetta í raun endurgreiðsla á útlögðum kostnaði.

Það er því ekki sjálfgefið að afnema þetta ákvæði og þennan rétt sem hefur verið í gildi um langt skeið fyrir þá sem hafa verið atvinnulausir og vilja nýta þennan kost. Það þarf að skoða vandlega hvort afnema eigi rétt þeirra eða draga úr honum. Ég varpa því hér fram og vil hlýða á öll sjónarmið sem fram kunna að koma þar að lútandi.

Til upplýsingar fyrir háttvirta alþingismenn hefur verið fjallað um reglur um búferlaflutning í stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs og málið verið rætt þar aftur eftir að gagnrýni kom fram á búferlastyrkinn. Þrátt fyrir það hefur stjórnin ekki lagt fram neinar breytingar á fyrri ákvörðun um að hækka styrkinn í 184 þúsund. Þeir sem eiga aðild að stjórn sjóðsins og þá þessari ákvörðun eru fulltrúar Alþýðusambands Íslands, Bandalags starfsmanna ríkis og bæja, Bandalags háskólamanna, fjármálaráðuneytis, Sambands íslenskra sveitarfélaga og Samtaka atvinnulífsins.

Ég hef enn ekki fengið málið á mitt borð en mun koma þeim boðum til stjórnar Atvinnuleysistryggingasjóðs að fyrirliggjandi drög að reglum verði send til umsagnar til nýskipaðra vinnumarkaðsráða, sem eru átta talsins um land allt. Í þeim ráðum eiga sæti, auk fulltrúa félagsmálaráðherra, fulltrúar tilnefndir af samtökum launafólks og atvinnurekenda á hverju svæði auk fulltrúa menntamálaráðherra, heilbrigðisráðherra og sveitarfélaga. Ráðunum, sem skipuð eru heimamönnum, er m.a. ætlað að greina stöðu og þróun atvinnumála á sínu starfssvæði og gera tillögur að vinnumarkaðsúrræðum og það fer ágætlega á því að þetta mál verði þar til umræðu áður en lengra er haldið.

Jafnframt mun ég leggja til að regludrögin verði send Sambandi íslenskra sveitarfélaga til umsagnar. Í ljósi umsagna þessara aðila verður tekin ákvörðun um framhald málsins. Ef ekki næst sátt um ákvæðið eða framkvæmd þess kemur að mínu mati til greina að fella það úr lögum eða breyta því í ljósi umfjöllunar um það en slíkar breytingar kæmu þá til kasta Alþingis.

[14:15]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Þegar manni blöskrar eða finnst eitthvað keyra um þverbak þá er oft gripið til sterkra lýsingarorða. Ég verð að segja að þegar nýjustu tillögur ríkisstjórnarinnar í atvinnu- og byggðamálum hafa á síðustu dögum verið dregnar svo sterkt inn í umræðuna, að fara að borga fólki sérstaka hvatningarstyrki, stuðningsstyrki til að flytja burt, þá finnst mér taka út yfir allan þjófabálk. Fyrst eru fiskveiðiréttindin tekin af fólkinu með óréttlátu kvótakerfi sem hefur leitt til eignaupptöku á auðlindum íbúanna meðfram ströndum landsins og þegar menn þykjast komnir eins langt og komist verður með því þá skal fara þessa leið, að kaupa það burt.

Ég vil gjarnan spyrja hæstv. félagsmálaráðherra um annað fyrirtæki, því mér finnst þetta vera nánast eins og fyrirtækjarekstur eins og hæstv. ráðherra lýsti þessu, hvenær borgar sig að kaupa fólk burtu, að álver fyrir austan á Reyðarfirði, sem er bara ríkisrekin framkvæmd, byggt af ríkinu er að bjóða flutningsstyrki, reyna að kaupa fólk, m.a. af Vestfjörðum, til að koma austur til vinnu. Ég heyri þar nefndar enn hærri upphæðir sem fólkinu á að hafa verið boðið til að flytja burt. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra: Hefur hæstv. ráðherra fylgst með þessu og finnst henni þetta réttmætt?

Ég spyr líka hæstv. ráðherra: Var það liður í þessum byggðaaðgerðum að lækka lán Íbúðalánasjóðs um 10% sem bitnar nákvæmlega á þessu sama fólki, landsbyggðarfólkinu sem hæstv. ráðherra ætlar líka að bjóða flutningsstyrki til að flytja burt? Nei, ég skora á hæstv. félagsmálaráðherra að afturkalla lækkun á lánshlutfalli Íbúðalánasjóðs. Það væri bót fyrir íbúa landsbyggðarinnar.

[14:18]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Á síðasta kjörtímabili átti ég sæti í iðnað-

arnefnd Alþingis. Iðnaðarnefndin hefur með að gera undirbúning að byggðaáætlun sem samþykkt er til fjögurra ára hverju sinni á Alþingi og Alþingi er skylt að samþykkja. Á þeim tíma kom ég ásamt hv. fyrirspyrjanda að þeim málum og þá var ljóst að áhugi og stuðningur sveitarstjórna hvaðanæva af landinu var fyrst og fremst við að samgöngur á landsbyggðinni yrðu bættar, að menntamálum yrði sinnt af meiri dugnaði en áður hefur verið gert. Áherslan var á að auka menntunarúrræði á landsbyggðinni og bæta samgöngur. Þetta tvennt kom skýrt fram alls staðar. Núverandi byggðaáætlun sem við vinnum eftir tekur einmitt á þessum tveimur meginþáttum sem snúa að því að laga innra kerfi sveitarfélaganna og landsbyggðarinnar þannig að fólk geti búið þar og atvinnulíf þrifist þar betur.

Það er ekkert nýtt að fólk flytjist á milli staða vegna vinnu á Íslandi. Þetta hefur verið að gerast síðustu 100 árin á Íslandi. Það er ekki síst flutningur vinnuaflsins frá og til þeirra staða sem sækja sjóinn og vinna afla. Landbúnaðurinn, uppbygging orkuvera allt frá 1968, byggðist á tilflutningi á vinnuafli. Það er kostur í okkar samfélagi að fólk hefur sótt vinnuna, farið í ver. Það er fráleitt að kenna kvótakerfinu um þá fólksflutninga sem við höfum upplifað síðustu 100 ár. Það er útilokað að kenna því um. Fólk leitar auðvitað þangað sem tekjuöflunin er, þangað sem verðmætasköpunin er. Við eigum að leyfa fólki að ferðast þannig á milli. (Forseti hringir.) Ég vil treysta núverandi ríkisstjórn og hæstv. félagsmálaráðherra til að vinna úr þessu máli.

[14:20]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Í kjölfar lítilfjörlegra mótvægisaðgerða vegna niðurskurðar þorskkvóta bárust þau skilaboð frá stjórnarheimilinu að uppi væru hugmyndir um að styrkja sérstaklega með allt að 200 þús. kr. þá sem vegna atvinnuleysis þurfa að flytja sig um set vegna slæms atvinnuástands. Það er út af fyrir sig gott mál að styrkja atvinnulaust fólk sem fær vinnu í öðru byggðarlagi og stendur frammi fyrir dýrum flutningskostnaði. Ég mæli ekki með því að slíkt ákvæði sé tekið úr lögum. En að koma með þessi skilaboð í kjölfar einhverrar afdrifaríkustu ákvörðunar sem ríkisstjórn á Íslandi hefur tekið, um niðurskurð á þorskkvótanum, ber því miður aðeins vott um þá uppgjöf sem ríkir á stjórnarheimilinu gagnvart þeim vanda sem blasir við víðast á landsbyggðinni.

Ákvörðunin um að skerða þorskkvótann var risastór ákvörðun. Ákvörðun sem gæti gert það að verkum að hátt í eitt þúsund manns gæti misst vinnuna á næstu 6–12 mánuðum. Ákvörðunin gæti jafnvel leitt til þess að heil byggðarlög muni aldrei jafna sig. Hvarvetna í grannríkjum okkar hafa stjórnvöld í frammi aðgerðir til að stýra eða hafa hönd í bagga með byggðaþróun og hamla gegn því að landsvæði leggist í eyði. Hér á landi eru stór landsvæði þar sem byggð hangir á bláþræði, jafnvel heilir landshlutar eins og Vestfirðir og norðausturhluti landsins þar sem fólksfækkun hefur verið mikil og meðaltekjur langt undir meðaltali og þarf ekki að ræða það sérstaklega. Hagvaxtarstigið er allt annað á þessum svæðum heldur en á höfuðborgarsvæðinu.

Ég skynja því miður eingöngu uppgjafartón og úrræðaleysi úr ræðu hæstv. félagsmálaráðherra. Ég tel það einkennandi fyrir þá ríkisstjórn sem ekki hefur setið í lengri tíma heldur en fimm mánuði. Ég beini þeim vinsamlegu tillögum til ríkisstjórnarinnar um að hún hysji upp um sig og (Forseti hringir.) sendi frekar þau skilaboð til þjóðarinnar (Forseti hringir.) að hún muni berjast fyrir því að halda landinu í byggð.

[14:22]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Hæstv. þingforseti. Góðir þingmenn. Ég hef löngum sagt að besta byggðastefnan væri að breyta lögum um stjórn fiskveiða. Það er eina raunhæfa byggðastefnan og eina raunhæfa byggðamálið sem við getum sinnt fyrir fólkið í landinu. Þess vegna vil ég spyrja hæstv. félagsmálaráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur hvort Samfylkingin ætli að viðhalda þessu rangláta fiskveiðistjórnarkerfi. Við vitum hver afstaða sjálfstæðismanna er í þeim málum en mig langar að vita hver stefna Samfylkingarinnar er. Ætlar hún að láta þetta yfir sig ganga? Hv. þm. Helgi Hjörvar gat þess í viðtali um daginn á Útvarpi Sögu að búið væri að stela fisknum úr sjónum frá fólkinu og afhenda fáum útvöldum. Ég vil fá skýr svör frá Samfylkingunni um hvað þau ætla sér í náinni framtíð í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum, hvort þau ætli að láta þetta yfir sig ganga og verja hið rangláta fiskveiðistjórnarkerfi.

Það er auðvitað sorglegt að þingmenn eins og hv. þm. Kjartan Ólafsson skuli ekki átta sig á því að þetta er út af fiskveiðistjórnarkerfinu en ekki öðru. (Gripið fram í.) Það eru 150 manns í Þorlákshöfn, sveitarfélaginu sem Kjartan býr í, sem eru að missa atvinnu sína út af mótvægisaðgerðum og kvótaleysi. En það er auðvitað ekki hægt að ætlast til þess að strengjabrúður (Forseti hringir.) eins og Kjartan Ólafsson og fleiri (Forseti hringir.) hjá sægreifunum (Forseti hringir.) ...

[14:25]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Herra forseti. Ég skal játa að mér brá ansi mikið þegar ég heyrði að borga ætti um 200 þús. kr. til að hjálpa fólki til að flytja sig á milli landshluta. Ég fór að skoða þetta mál og fylgjast með því hvað væri að gerast og í fyrsta lagi hvort ríkisstjórnin hefði komið fram með slíkar tillögur. Það kemur í ljós að það er Atvinnuleysistryggingasjóður, með aðilum vinnumarkaðarins, sem er að útfæra reglugerð sem m.a. var samþykkt af málshefjanda, hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, í júní sl. Þetta er sett fram sem útfærsla á þeirri reglugerð.

Hæstv. félagsmálaráðherra hefur vakið athygli á því að málið sé ekki einu sinni komið á borð hjá ráðherra og það væri nær fyrir okkur, þingmenn úr Norðvesturkjördæmi, þar sem augljóst er að við þurfum að vinna vel saman að því að snúa við þróuninni við varðandi byggðina í landinu, í stað þess að hrópa hátt og láta eins og hér sé allt að fara til fjandans og ríkisstjórnin að reyna að kollsteypa landinu, að snúa bökum saman og reyna að sinna því að bjarga málunum í okkar kjördæmi. Upphrópanir eins og ætlunin sé að bera fé á fólk til að flytja af landsbyggðinni eða að kalla þetta nýjar tillögur ríkisstjórnarinnar eru eiginlega ekki

svaraverðar. Ég held að menn ættu að snúa sér að því stóra verkefni að standa við það sem er í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar, að landið verði eitt atvinnusvæði að fólkið fái að búa á landsbyggðinni.

Ég vil heyra frá þeim þingmönnum sem hér hafa talað hvort þeir leggi til að flutningsstyrkurinn, sem er eldgamalt ákvæði, og þingmál um það endurflutt sl. ár og samþykkt af viðkomandi aðilum, verði fellt úr lögum.

[14:27]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Herra forseti. Sú umræða sem að undanförnu hefur átt sér stað um fólksflutningastyrki er í senn bæði niðurlægjandi og móðgandi fyrir landsbyggðarfólk. Hugmyndir af þessu tagi lýsa sömuleiðis algerri uppgjöf stjórnvalda við að leysa atvinnuvanda landsbyggðarinnar og bera vott um ráðaleysi gagnvart ástandi sem ríkisstjórnin hefur sjálf komið landsbyggðinni í. Nú er ekki lengur leitað lausna á vandanum heldur á að flytja hann í burtu. Nú er það fólkið sjálft sem er vandinn, landsbyggðarfólkið og byggðirnar.

Í stað þess að einhenda sér í að færa atvinnutækifæri til fólks, styrkja innviði samfélaganna, og vekja von að nýju í brjóstum þeirra sem vilja byggja landið er nú rætt af fullri alvöru um að hvetja fólk til að flytja í burtu frá heimilum sínum, fá það til að yfirgefa heimabyggðir sínar.

Þetta vekur upp ýmsar spurningar. Hvert á að flytja fólkið? Hvaðan á helst að færa það? Hvert á að beina fólksstraumnum? Er væntanlegur fólksflutningsstyrkur háður skilyrðum um hvert fólk vill fara? Mun fólksflutningastyrktarsjóðurinn jafnvel veita styrkþegum einhvers konar ráðgjöf, vegvísi til fyrirheitna landsins? Stendur kannski til að bjóða flutningana út, markaðsvæða vandann þannig að einhverjir geti grætt á honum?

Hæstv. samgönguráðherra sem er ekki í salnum. Hann þyrfti þá ekki lengur að tala um jöfnunarstyrki til landsbyggðarinnar eins og hann hefur gert síðustu áratugina, þegar enginn verður eftir til að byggja landið. Þvert ofan í svokallaðar mótvægisaðgerðir, sem ætlaðar voru til varnar atvinnulífinu í landsbyggðinni, til varnar byggð í landinu, eru nú uppi hugmyndir um hvernig best er að koma fólkinu af landsbyggðinni, flytja það í burtu. Eru það orðnar einhvers konar mótvægisaðgerðir gegn mótvægisaðgerðunum?

Landsbyggðinni stendur ógn af ríkisstjórn sem gefur hugmyndum um fólksflutninga af þessu taginu undir fótinn. Það er kannski kominn tími til þess núna að gert verði ógnarmat fyrir landsbyggðina vegna þeirrar hættu sem að henni steðjar þegar hugdettur af þessu tagi fá hljómgrunn meðal stjórnvalda.

[14:29]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil í upphafi fagna yfirlýsingum hæstv. ráðherra um að skoða eigi þessi mál nánar og hafa samráð, m.a. við fólkið í byggðunum, um hvernig verði haldið á málum. Það er nefnilega staðreyndin að það væri merki um uppgjöf ef fara ætti að veita fólki rausnarlega styrki til að flytja burt úr hinum dreifðu byggðum, merki um uppgjöf nýrrar ríkisstjórnar gagnvart þeim vandamálum sem blasa við landsbyggðinni. Því væru það mjög slæm skilaboð.

Ég vil þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að vekja máls á þessu. En jafnframt vil ég biðjast undan þeirri ræðu sem hv. þm. Guðbjartur Hannesson flutti áðan, um að við megum ekki taka upp mikilvæg mál sem snerta landsbyggðina og ræða á opnum vettvangi. Það er náttúrlega ekki boðlegt. (**GuðbH:** Þið eigið að viðurkenna að þið hafið sjálfir flutt ...)

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður talar um að nú þurfum við að einbeita okkur að því að ríkisstjórnin standi við stefnuskrá sína. Hver er stefna ríkisstjórnarinnar sem hv. þingmaður styður? Jú það á að leggja niður flutningsjöfnun á eldsneyti, 400 millj. kr. Þannig mun eldsneytið á Þórshöfn, bensínið hækka um 3,30 kr. og olían um 2,20 kr. Þetta er forgangsverkefni nýrrar ríkisstjórnar.

Ég held að það sé rétt að við ræðum það úr ræðustóli Alþingis þrátt fyrir að hv. þm. Guðbjartur Hannesson áfellist okkur fyrir það. Það þarf nefnilega að ræða þessi mál opinskátt. Ég segi að hæstv. félagsmálaráðherra eigi að skammast sín fyrir þá ákvörðun sem hæstv. ráðherra tók, að lækka hámarkslán Íbúðalánasjóðs á landsbyggðinni úr 90% ofan í 80%, skammast sín segi ég því hæstv. ráðherra ræddi oft um það að fyrri ríkisstjórn ætti að skammast sín þegar hún tók ákvörðun um sömu hluti á síðasta kjörtímabili. Þáverandi félagsmálaráðherra, (Forseti hringir.) hv. þm. Magnús Stefánsson, sá að sér og dró ákvörðunina til baka (Forseti hringir.) en fyrsta verkefni nýs félagsmálaráðherra var að ráðast að landsbyggðinni með þessum hætti.

[14:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Eitt mikilvægasta hlutverk alþingismanna er að nýta sér þann vettvang sem þingsalurinn er til að taka upp málefni líðandi stundar eða almenna stefnumörkun í stjórnmálum og ástunda þar umræðustjórnmál til þess að hafa áhrif á á ákvarðanatöku í kjölfarið á umræðunum. Því vænti ég þess að það hafi verið mistök sem ekki verða endurtekin að fundið sé að því að menn taki upp í þingsölum tillögur sem eru að fæðast í stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs og eru á leiðinni til hæstv. ráðherra, og ræði málið við ráðherrann áður en málið kemst á ákvörðunarstig. Það er eðlilegur hlutur og ekki ástæða til að finna að því. Ég er satt að segja undrandi á því að heyra fundið að umræðustjórnmálum úr þessari átt, virðulegi forseti.

Ég tel að hugmyndinni á þessari stundu í þeirri stöðu sem við erum — ofan í þá ákvörðun sem ríkisstjórnin tók, þá vitlausu ákvörðun að skera niður þorskveiðiheimildir um 30%, sem er vitlaus efnahagsleg, vitlaus fiskifræðileg og vitlaus byggðarleg aðgerð — að fara að umbreyta gömlum, úreltum lagaákvæðum sem ekki hafa haft nein áhrif og ætla sér lyfta þeim upp í aðgerð sem bítur fólk í burtu, sé ekki hægt að taka þegjandi, virðulegi forseti.

Ég verð að segja, virðulegi forseti, að mér fannst svör hæstv. félagsmálaráðherra að mörgu leyti mjög góð. Mér fannst ráðherrann sýna að hún hefði skilning á þörfum landsbyggðarinnar, skilning á því að byggja þarf upp atvinnulíf á landsbyggðinni en ekki að flytja fólkið þaðan. Þó að ég sé ekki alltaf sammála því sem ríkisstjórnin er að gera í þeim efnum, þá er það eitt að grípa til mótvægisaðgerða viðurkenning á því að atvinnumálin (Forseti hringir.) eru

verkefni en ekki að flytja fólkið burt. Ég vona að hæstv. ráðherra og ég verðum samferða í því máli á komandi vetri.

[14:34]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er erfitt að skilja þennan málflutning, hér er hreinlega öllu snúið á hvolf. Hér er látið eins og tillagan um búferlastyrki sé ein af tillögum ríkisstjórnarinnar í mótvægisaðgerðum. Málið er bara ekki þannig. Þetta ákvæði í lögum hefur verið til í 26 ár. Það ber ekki vott um að mikill hvati sé til þess að nýta sér það þegar einungis átta styrkir hafa verið veittir á síðustu tíu árum. Samt nota hv. þingmenn hér stór orð, eins og að þetta sé hvati til að örva flutning frá landsbyggðinni, aðför að byggðunum í landinu og að verið sé að bera fé á fólk til að flytja það burt af landsbyggðinni. Þetta er bara ekki svona, þetta er ekki þannig.

Ríkisstjórnin lagði ekki til þess tillögu. Stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs hefur verið með þessar tillögur uppi á sínu borði. Í stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs eiga sæti m.a. fulltrúar BSRB, fulltrúar ASÍ og fulltrúar Sambands íslenskra sveitarfélaga. Þeir hafa ekki lagt fram tillögu um að hætta við þessa styrki. Mér finnst þetta mjög einkennilegur og sérkennilegur málflutningur sem hér fer fram.

Ég hef sagt að vinnumarkaðsráðin, átta talsins, muni nú fjalla um þessa tillögu en í þeim sitja t.d. fulltrúar sveitarstjórna á þessum stöðum. Ef í ljós kemur að þeir vilja ekki þessa styrki, vilja jafnvel fella þá úr lögum, þá verður það skoðað. Ég get líka sent félagsmálanefnd umsagnir vinnumarkaðsráðanna og látið félagsmálanefnd sjálfa ákveða hvort hún vilji breyta þessum styrkjum eða afnema þá. Ég frábið mér að það sé borið á ríkisstjórnina að þetta sé liður í mótvægisaðgerðum hennar og hún sé með þessu að stuðla að því að fólk flytji af landsbyggðinni. Það er bara rangur málflutningur.

Við hv. þm. Birki Jón Jónsson vil ég segja að hv. þingmaður ætti að skammast sín fyrir að (Forseti hringir.) eyðileggja félagslega íbúðakerfið með lagabreytingu fyrir nokkrum árum (Forseti hringir.) með þeim afleiðingum að það er neyðarástand hjá nærri 3.000 manns, líka á landsbyggðinni.

[14:36]

Útbýting:

Siglingalög, 88. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 88.

Fyrning kröfuréttinda, 1. umr.

Stjfrv., 67. mál (heildarlög). — Þskj. 67.

[14:36]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um fyrningu kröfuréttinda. Til að draga fram kjarna málsins má segja að verið sé að færa fyrningarreglur í íslenskum lögum til nútímans en í gildi eru lög frá 1905 í því efni. Lögin eru því orðin meira en 100 ára gömul og kominn tími til að færa þau til nútímans og samræma hinar ólíku reglur um fyrningu eftir því við hvað er átt. Það er mjög mikilvægt að samræma þessar reglur og færa þær til réttlátari og sanngjarnari vegar, t.d. þannig að ekki sé hægt að elta fólk uppi í óhóflega og fáránlega langan tíma út af litlum skuldum, smáum skuldum, ef ekki hefur náðst að ljúka þeim einhvern veginn með öðrum og eðlilegri hætti, að ekki sé verið að elta fólk uppi í áratug út af gömlum símareikningi eða einhverri vangoldinni smáskuld. Það er sanngirnismál að fyrningarfrestur kröfuréttinda verði styttur niður í það sem hér er kveðið á um eða í fjögur ár.

Frumvarpið felur í sér heildarendurskoðun á lagaákvæðum um fyrningu kröfuréttinda en þau eru nú í lögum um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda eins og ég gat um frá árinu 1905. Á lögunum hafa litlar breytingar verið gerðar á þeim 100 árum sem liðin eru frá gildistöku þeirra og rúmlega það og ákvæði laganna miðast því eðli málsins samkvæmt í mörgu við löngu horfna og breytta viðskiptahætti. Í þau vantar reglur um ýmis atriði sem æskilegt verður að teljast að mælt sé fyrir um í settum lögum.

Reglur um fyrningu eru ein tegund réttarreglna sem mæla fyrir um lagaleg áhrif aðgerðaleysis. Það sem almennt býr að baki fyrningarreglunum er að tryggja að endi verði bundinn á skuldbindingar sem stofnað hefur verið til á ákveðnum tímapunkti þannig að réttarstaða neytenda og hins almenna borgara í samfélaginu batni verulega þegar fyrningarreglur hafa verið samræmdar og færðar í það að almennt séu þær fjögur ár en ekki tíu eins og nú er.

Hugtakið fyrning hefur verið skilgreint á þann veg að réttindi falli niður eða missi réttarvernd sína að meira eða minna leyti fyrir það að þeirra er ekki neytt um tiltekinn tíma og ekki gerðar aðrar ráðstafanir um þau sem að lögum gætu varnað því að þau fyrnist.

Gildissvið frumvarpsins takmarkast að meginstefnu til við kröfuréttindi. Í því felst að við úrlausn um hvort tiltekin réttindi séu undirorpin fyrningu verður að líta til almennra lagasjónarmiða um hvort réttindin séu kröfuréttareðlis.

Að mestu má segja að frumvarpið sé lögfesting á því sem talið hefur verið gildandi réttur. Þó eru nokkur nýmæli þar fyrir utan. Helstu nýmæli frumvarpsins eru eftirtalin:

Í fyrsta lagi er lagt til að almennur fyrningarfrestur kröfuréttinda verði fjögur ár, eins og ég gat um áðan. Meginregla gildandi fyrningarlaga er aftur á móti sú að kröfur fyrnist á tíu árum, sbr. 2. tölul. 4. gr. laganna. Reyndin er hins vegar sú að flestar kröfur fyrnast á fjórum árum, þó ekki næstum því allar. Er að því leytinu um að ræða lögfestingu á gildandi reglu í mörgum tilvikum þó ekki í öllum að sjálfsögðu, enda ekki lögfestur fyrningarfrestur.

Í öðru lagi er lagt til að ábyrgðarskuldbindingar fyrnist eftir sömu reglum og krafa á hendur aðalskuldara og að reglurnar verði einfaldaðar nokkuð frá því sem nú er, það er verið að samræma og einfalda þessar reglur.

Í þriðja lagi er í frumvarpinu nýtt ákvæði um fyrningu flestra skaðabótakrafna utan samninga og skaðabótakrafna vegna líkamstjóns. Þar er lagt til að skaðabótakröfur fyrnist á fjórum árum frá þeim degi er tjónþoli fékk nauðsynlegar upplýsingar um tjónið og þann sem ábyrgur er fyrir því eða bar að afla sér slíkra upplýsinga. Þó er gert ráð fyrir að krafa fyrnist í síðasta lagi 20 árum eftir að tjónsatburði lauk með tilteknum undantekningum varðandi líkamstjón. Und-

antekningarnar varða í fyrsta lagi þau tilvik þegar tjónið sem um ræðir hefur orðið í atvinnustarfsemi eða starfsemi sem má jafna við hana og í öðru lagi gildir 20 ára fyrningarreglan ekki meðan tjónþoli er undir 18 ára aldri. Hún byrjar ekki að telja fyrr en tjónþoli er orðinn 18 ára gamall. Þetta er gert til að mæta því að slík tjón, líkamstjón og skaðabótakröfur fyrir utan samninga, eru annars eðlis og eðlilegt að þeir sem í þeim lenda hafi rýmri tíma en aðrir. Þó að hér sé um að ræða almennar samræmdar fjögurra ára reglur þá er verið að tala um í þessum tilfellum að krafan verði til á tjónsdegi og þegar umfang tjónsins er ljóst, t.d. ef einhver lendir í bílslysi og afleiðingarnar koma ekki að fullu fram fyrr en löngu seinna. Þá byrjar fjögurra ára fyrningin að gilda hafi þetta umfang komið fram innan 20 ára tímabilsins. Hér er sem sagt verið að samræma og einfalda með þeim undantekningum er varða líkamstjón, börn o.s.frv. þannig að ýtrustu sanngirni sé gætt gagnvart þessum aðilum.

Í fjórða lagi er gert ráð fyrir fleiri úrræðum til að slíta fyrningu en er samkvæmt núgildandi lögum. Þannig er lagt til að unnt verði að slíta fyrningu með því að leggja málið fyrir stjórnvald sem hefur úrskurðað um málið sem og kærunefndir. Eins og samkvæmt gildandi lögum er gert ráð fyrir að unnt sé að semja um lengri eða skemmri fyrningarfresti en lögin mæla fyrir um.

Loks er í frumvarpinu lagt til að settar verði almennar reglur um upphaf fyrningarfrests og því verði afnumdar sérreglur um það.

Hér er um að ræða frumvarp þar sem lögð er til endurskoðun á meira en 100 ára gömlum lögum eins og ég gat um áðan og ein af ástæðum þess að nauðsynlegt er talið að endurskoða gildandi fyrningarlög er að orðalag laganna er oft og tíðum bæði torskilið og flókið. Með hliðsjón af því hefur verið leitast við að einfalda uppbyggingu frumvarpsins og gera það eins gagnsætt og kostur er. Þá miðar frumvarpið að því að færa fyrningarreglur til nútímans og þar er kveðið á um ýmis atriði sem þörf er á að kveðið sé á um í lögum en gildandi lög eru þögul um. Því er mikilvægt að frumvarp þetta nái fram að ganga sem allra fyrst. Ég óska eftir að málinu verði vísað til viðskiptanefndar að lokinni þessari umræðu.

Aðeins um það sem ég nefndi áðan um 9. gr. frumvarpsins þar sem lagður er til fjögurra ára fyrningarfrestur um þau tjón sem þar um ræðir. Ábendingar hafa komið fram t.d. frá Lögmannafélaginu, talsmanni neytenda og fleirum að umhugsunarvert sé hvort stytta eigi fyrningarfrestinn í fjögur ár eins og frumvarpið gerir ráð fyrir, þ.e. þó með þeim tilslökunum sem við leggjum þar til með 18 ára aldurinn og 20 ára regluna frá því að umfangið er að fullu komið fram. Ég mun beina því til nefndarinnar að fara mjög vandlega ofan í þetta, hvort ástæða sé til að endurskoða þetta eða halda tíu ára fyrningunni þarna til að ganga eins langt og hugsanlega er hægt gagnvart þeim sem verða fyrir líkamstjóni utan atvinnustarfsemi, verða fyrir tjóni á unga aldri o.s.frv. Þetta er að sjálfsögðu ekkert sem er klappað í grjót eða hefur verið ákveðið endanlega eða tekin endanleg niðurstaða um. Ég tel þetta mjög skoðunarvert. Ég hef velt því mikið fyrir mér eftir mjög málefnalegar ábendingar frá þeim sem ég nefndi áðan, Neytendasamtökunum, Lögmannafélaginu, talsmanni neytenda og fleirum, að þetta verði skoðað. Kæmi mér ekki á óvart þótt nefndin færi ítarlega ofan í það mál, hvort þetta ætti að fyrnast áfram á tíu árum eftir að 18 ára aldri er náð og eftir að tjón eru komin fram að fullu, þannig að það verði gengið mjög langt þar og vikið frá þessu fjögurra ára samræmi. Það verður að sjálfsögðu skoðað málefnalega í nefndinni og er mál sem á að fara mjög ítarlega yfir.

[14:45]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Þessu frumvarpi er ætlað að leysa af gömul lög. Það er í sjálfu sér ekki alltaf rétt að leggja niður gömul lög, þau hafa reynst ákaflega vel (**Iðnrh.:** … vatnalögin?) en þarfnast úrbóta. Ég vil taka fram að hér er verið að breyta meginreglunni úr tíu ára fyrningu í fjögurra ára, en í raun hefur meginreglan verið fjögur ár vegna fjölda undantekninga.

Það er atriði sem ég vildi nefna hérna sem hæstv. ráðherra kom inn á í lok ræðu sinnar. Ég vek athygli á því að skv. 5. gr. fyrnast skuldabréf á tíu árum, eftirlaun skv. 6. gr. og framfærslueyrir á tíu árum en svo bregður við í 9. gr. að kröfur vegna skaðabóta fyrnast á fjórum árum. Þar er um umtalsverða breytingu að ræða og hallar þar á tjónþola.

Kröfur um skaðabætur eru ekkert nema framtíðarlífeyrir, annars vegar varanlegur miski og varanleg örorka, framtíðartekjur. Það er algjörlega augljóst að þessar framtíðartekjur ættu að lúta sömu reglum og eru í 6. gr. um eftirlaun og fleira slíkt. Ég skil ekki af hverju þetta ákvæði kemur inn, þessi fjögurra ára tími á skaðabótakröfu. Þetta lyktar einhvern veginn af tryggingafélögum. Mér sem gömlum lögmanni finnst sem verið sé að skjóta þessu inn að tilefnislausu.

Ég vek athygli á því að með þessu ákvæði er verið að skapa ákveðna réttaróvissu. Hún felst í því að í greinargerð með frumvarpinu er fjallað um að það eigi að miða við hinn svonefnda stöðugleikatímapunkt og það liggur líka þannig að í umferðarlögum er sérstakt fjögurra ára fyrningarákvæði. Um þessar fyrningarreglur er engin réttaróvissa. Það er alveg skýr dómaframkvæmd og engin réttaróvissa. Með því að breyta þessu er verið að búa til réttaróvissu, hæstv. ráðherra, sem kallar á nýjar úrlausnir dómstóla og annað slíkt. Og það er algjör óþarfi að kasta þessu þannig inn í umræðuna.

Af hverju segi ég réttaróvissa? Jú, vegna þess að vísbending er gefin um svonefndan stöðugleikatímapunkt, þ.e. þegar hinn slasaði hefur náð þeirri heilsu eftir slys að ekki má vænta frekari bata. Þessi stöðugleikatímapunktur er iðulega ákvarðaður löngu eftir að hann er kominn á. Þegar lögmenn eru með tjónþola og skaðabótamál til meðferðar líður oft langur tími þangað til maður sannreynir eða fær vottorð frá lækni um að núna sé tímabært að kalla eftir endanlegu örorkumati. Þá getur matsnefndin, tveggja lækna mat eða örorkunefnd komist að þeirri niðurstöðu með matsgerð dagsettri á tilteknum degi að stöðugleikatímapunkturinn hafi dottið á fyrir tveimur árum og þá eru þegar liðin tvö ár af fyrningarfresti.

Ég beini þeim eindregnu tilmælum til nefndarinnar sem fjallar um þetta, viðskiptanefndar, að halda óbreyttum

ákvæðum um fyrningarfrest skaðabótakrafna. Undantekningarákvæði í umferðarlögunum um fjögurra ára fyrningu þar heldur áfram en þetta varðar líka vinnuslys og það er mjög oft erfitt að sannreyna tjónið og tekur oft langan tíma. Það er um framtíðartekjur tjónþola að ræða. Það er verið að bæta tekjumissi til framtíðar og nákvæmlega sömu rök eiga við um skaðabætur skv. 9. gr. og lífeyri sem ætlaður er tíu ára fyrningarfrestur skv. 6. gr. þannig að ég vara við breytingum á fyrningarfresti skaðabótakrafna.

[14:49]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um fyrningu kröfuréttinda sem er heildarendurskoðun á lögum um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda frá árinu 1905. Þessi heildarendurskoðun hófst fyrir nokkrum árum og var það þáverandi iðnaðarráðherra, Valgerður Sverrisdóttir, sem leiddi það mál þannig að í grunninn erum við framsóknarmenn hlynntir því að taka þessi málefni til heildarendurskoðunar.

Hins vegar tek ég undir t.d. með hv. þm. Atla Gíslasyni að það er mjög mikilvægt að við förum yfir þetta málefni í nefndinni. Það eru nokkur álitamál þarna sem við þurfum að fara betur yfir og rétt eins og hæstv. ráðherra kom að hér þurfum við að taka tillit til ýmissa sjónarmiða og að sjálfsögðu verður þetta frumvarp sent út til umsagnar til hlutaðeigandi aðila.

Ég legg áherslu á að hér er um mjög stórt mál að ræða sem er mikilvægt að nefndin fari vel yfir. Hins vegar vildi ég að það kæmi hér fram að það var m.a. fyrir hlutdeild okkar framsóknarmanna sem þessi heildarendurskoðun fór fram. Ég legg mikla áherslu á að það er mjög mikilvægt að vanda vel til verka í því nefndarstarfi sem er fram undan.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Markaðsvæðing samfélagsþjónustu, fyrri umr.

Þáltill. ÖJ o.fl., 3. mál. — Þskj. 3.

[14:51]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu sem þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs stendur allur að og ég ætla að hefja mál mitt með því að lesa efni sjálfrar tillögunnar og fara síðan nokkrum orðum um rökstuðning sem henni fylgir.

Tillagan er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að gerð verði ítarleg rannsókn á áhrifum og afleiðingum markaðsvæðingar samfélagsþjónustunnar. Könnuð verði reynslan af markaðs- og einkavæðingu viðfangsefna ríkis og sveitarfélaga hér á landi og einnig verði dregnar saman og hafðar til hliðsjónar helstu niðurstöður rannsókna á slíkum breytingum erlendis. Sérstök verkefnisstjórn hafi yfirumsjón með rannsóknunni, skipuð einum fulltrúa frá hverjum þingflokki, sem og einum fulltrúa frá hverjum um sig, Alþýðusambandi Íslands, Samtökum atvinnulífsins og BSRB, en formann hópsins skipi forsætisráðherra án tilnefningar. Forsætisráðuneytið skal aðstoða verkefnisstjórnina og leggja henni til starfsaðstöðu, en stjórninni er einnig heimilt að ráða sér starfsmenn og kaupa utanaðkomandi sérfræðiþjónustu eftir þörfum. Kostnaður greiðist úr ríkissjóði. Verkefnisstjórn skal skila niðurstöðum sínum í formi skýrslu til Alþingis er þar komi svo til umræðu. Verklok skulu vera fyrir 1. október 2008. Fallið skuli frá öllum áformum um frekari einkavæðingu og einkarekstur þar til niðurstöður skýrslunnar liggi fyrir.“

Svohljóðandi er þessi tillaga sem við berum fram sameiginlega, þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég vek athygli á þessari lokasetningu: „Fallið skuli frá öllum áformum um frekari einkavæðingu og einkarekstur þar til niðurstöður skýrslunnar liggi fyrir.“

Ég spyr: Er til of mikils mælst að þegar ráðist er í grundvallarbreytingar á samfélaginu fari fram ítarleg málefnaleg umræða þar sem leitað verði í smiðju þeirra sem hafa ráðist í samsvarandi breytingar á erlendri grundu? Við þekkjum það öll að víða um heim hafa markaðs- og einkavæðingaröfl knúið fram umfangsmiklar breytingar á almannaþjónustu og víða hefur grundvallarstoðum velferðarsamfélagsins verið breytt. Í sumum tilvikum hefur verið þverpólitísk samstaða um breytingar af þessu tagi, um einkavæðingu hér á landi. Ég nefni sem dæmi að þegar SR-mjöl var einkavætt var ekki um það ágreiningur í sjálfu sér. Menn greindi á um hvernig staðið var að sölunni og Ríkisendurskoðun, eins og marga kann að reka minni til, reiddi fram skýrslu þar sem fram kom að þar var ekki allt sem skyldi. Ég nefni Gutenberg-prentsmiðjuna, hún var seld og enginn ágreiningur um það. Áburðarverksmiðjan var seld. Aftur var ekki ágreiningur um söluna í sjálfu sér, heldur hitt hvernig að málunum var staðið. Það er allt önnur saga.

Þegar hins vegar kemur að einkavæðingu innan heilbrigðisþjónustunnar, innan velferðarþjónustunnar, fer því fjarri að samstaða hafi verið um slík efni og við erum núna að verða vitni að einkavæðingu í orkugeiranum og á vatninu. Það stendur til að einkavæða vatnið. Það er verið að búa í haginn fyrir slíkt með hinum illræmdu vatnalögum sem vonandi dagar uppi sem frumvarp sem aldrei átti að verða til.

Í upphafi þingfundar í dag var rætt um einkavæðingu eða þá hættu sem við stöndum frammi fyrir núna í orkugeiranum. Nái áform borgarstjórnarmeirihlutans í Reykjavík fram að ganga er ljóst að orkuauðlindir á Suðurnesjum verða færðar í einkaeign. Þetta er staðreynd. Við höfum fylgst með fréttum undanfarna daga um þetta efni. Þar segir borgarstjórinn í Reykjavík, Vilhjálmur Þ. Vilhjálmsson, að ekki standi til að einkavæða Orkuveitu Reykjavíkur og hæstv. forsætisráðherra ítrekaði þá afstöðu í sínu máli hér fyrr í dag. En hann sagði ekkert um orkuauðlindirnar á Suðurnesjum vegna þess að þar er stjórn Orkuveitunnar og stjórnarmeirihlutinn í Reykjavík að selja hlut sinn í einmitt orkuauðlindunum á Suðurnesjum. Um það átti umræðan hér fyrr í dag að standa en hæstv. forsætisráðherra svaraði engu og hef ég nú sett inn ósk um utandagskrárumræðu um það efni sem vonandi fer fram á allra næstu dögum.

Hæstv. forsætisráðherra tók reyndar allsérkennilega til

orða þegar hann tjáði sig um einkavæðingu orkuauðlindanna. Hann sagði, ef ég man rétt, að orkuauðlindirnar yrðu ekki endilega allar andlag einkavæðingar. (**Gripið fram í:** … aldrei allar.) Ég náði ekki alveg hvað hæstv. forsætisráðherra var að fara, mér heyrðist hann hafa sagt að þær yrðu ekki endilega allar einkavæddar. (**Gripið fram í:** Andlag einkavæðingar.) Andlag einkavæðingar, en þetta þýðir nákvæmlega það sama en segir okkur eitt, hvernig reynt er að drepa þessari umræðu á dreif með aulalegum yfirlýsingum af þessu tagi, með aulalegum og misvísandi yfirlýsingum af þessu tagi. Það sem hæstv. forsætisráðherra var að segja var að í hans huga stæði ekki endilega til að einkavæða allar orkuauðlindir landsmanna. Það stendur ekki endilega til, það á ekki endilega að einkavæða allar orkuauðlindir landsmanna. Þetta eru mjög alvarlegar hótanir sem koma úr Stjórnarráðinu, um að það eigi að ráðast í umfangsmikla einkavæðingu í orkugeiranum, enda er þetta í fullkomnu samræmi við það sem Sjálfstæðisflokkurinn ályktaði á landsþingi sínu í aðdraganda síðustu kosninga og var síðan reynt að sveipa dulúðarhjúp vegna þess að menn gerðu sér grein fyrir því að þetta mundi ekki falla í kramið hjá kjósendum og væri ekki líklegt til að verða Sjálfstæðisflokknum til framdráttar í kosningabaráttunni.

Aftur að því þingmáli sem við berum hér fram í sameiningu, þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég vil minna á að við höfum áður sett fram tillögu svipaðs eðlis. Það gerðum við á Alþingi árið 1999 þegar við lögðum til að sett yrði á laggirnar nefnd með fulltrúum allra þingflokka sem tæki til skoðunar — og hér vitna ég, með leyfi forseta, í þingsályktunartillöguna: „hlutverk og verkaskiptingu ríkis, sveitarfélaga og einkaaðila“.

Þessi tillaga var samþykkt að efni til en kom aldrei til framkvæmda. Ríkisstjórnin lét aldrei að vilja þingsins hvað þetta snertir. Í greinargerð með þeirri tillögu er, sem nú er gert, vísað í þær breytingar sem verið er að gera og breytingar sem einkavæðingin og markaðsvæðing samfélagsþjónustunnar hefur í för með sér og hvatt til þess að fram fari málefnaleg umræða áður en ráðist verður í breytingarnar.

Annar stjórnarflokkurinn hefur talað mjög mikið um svokölluð umræðustjórnmál. Ég hef skilið það svo að það snúi einmitt að umræðu um grundvallarefni, að áður en ráðist verði í breytingar ræði menn á hvaða forsendum þær skuli framkvæmdar. Það er það sem við erum að leggja til.

Í þingskjalinu er vísað í rannsóknarskýrslur víða að. Gerðar hafa verið ítarlegar rannsóknir á afleiðingum markaðsvæðingar í Nýja-Sjálandi, í Bretlandi, í Evrópu almennt, þegar raforkugeirinn og vatnið er annars vegar, og reyndar einnig í Bandaríkjunum. Við hvetjum til þess að menn dragi að sér allan þennan efnivið og skoði til hlítar áður en ráðist verður í breytingar. Og ég minni á eitt: Sönnunarskyldan hlýtur að hvíla á þeim sem stýrir för, þeim sem ætlar að breyta. Hann hlýtur að þurfa að gera skýra grein fyrir ástæðum þess að ráðast beri í breytingarnar. Einhvern tíma var sagt að ef menn ætluðu að gera við eitthvað þyrftu þeir fyrst að vita hvað væri bilað. Þú ræðst ekki í viðgerðir áður en þú veist hvað er að. Á hverju ætlarðu að ráða bót? Hverju ætlarðu að ná fram með breytingunum? Og við sættum okkur ekki við innantómt orðagjálfur sem iðulega heyrist úr frjálshyggjudeild Sjálfstæðisflokksins, að það eigi bara að breyta „af því bara“. Og það er svolítið sérstakt, þegar maður hugleiðir það, að það sama hefur hent frjálshyggjuvæng Sjálfstæðisflokksins og áður einkenndi harða sósíalista á öndverðri 20. öldinni sem létu stjórnast af hugmyndafræðinni einni. Þeir sögðu: Dæmið okkur ekki af verkum okkar, við erum að búa til nýjan heim og þangað til hann verður til skulið þið sýna okkur þolinmæði. Dæmið okkur þegar við höfum skapað nýja veröld. Þetta voru gömlu sósíalistarnir og kommúnistarnir. Þá komu miðjumennirnir og hægri mennirnir, sem vildu fara rólega í sakirnar og skoða reynsluna, hvernig til hefði tekist, pragmatistarnir, en það var reynt að slá þá út af laginu.

Hvað er að gerast núna? Nú erum það við sem stöndum til vinstri í stjórnmálum sem viljum skírskota til reynslunnar, skoða hvað hún hefur leitt í ljós. Hverju svarar þá frjálshyggjudeild Sjálfstæðisflokksins? Hún svarar þessu til: Við erum að búa til nýjan heim. Við erum að búa til nýja veröld. Dæmið okkur ekki fyrr en markaðurinn er raunverulega farinn að virka. Þá skuluð þið fella dóma ykkar. Og þegar hver rannsóknarskýrslan á fætur annarri er reidd fram í Brussel, um afleiðingar af einkavæðingu orkugeirans, um afleiðingar af einkavæðingu á vatninu og um afleiðingar af einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar, segja menn nákvæmlega þetta: Við erum að búa til nýja veröld. Við erum að búa til veröld markaðshyggjunnar og þar til markaðurinn er farinn að virka skuluð þið ekki dæma okkur. En við erum búin að fá nóg af þessu og samfélögin eru búin að fá nóg af þessu og ég spyr: Þorir ríkisstjórnin og stjórnarmeirihlutinn ekki að setjast yfir þessi mál og láta reynsluna tala. Það er það eina sem við óskum eftir og út á það gengur þetta þingmál okkar, að við drögum til okkar gögn um reynslu þjóðanna af einkaframkvæmd í Bretlandi, af einkavæðingu og markaðsvæðingu samfélagsþjónustunnar í Nýja-Sjálandi og annars staðar í heiminum. Að við leggjum í þetta þverpólitíska vinnu með aðkomu allra stjórnmálaflokka, samtaka atvinnulífsins og verkalýðshreyfingarinnar. En þar til niðurstöður liggja fyrir skulum við setja stopp á allar grundvallarbreytingar á samfélaginu.

Við þekkjum öll hótanir Sjálfstæðisflokksins um að ráðast til atlögu gegn heilbrigðiskerfinu. Það var óhugnanlegt að hlusta á hæstv. forsætisráðherra ekki alls fyrir löngu þegar hann sagði að nú væru þeir búnir að finna samverkamenn sem væru til í tuskið. Þeir eru til í að vera með okkur í þessu, sagði hann um Samfylkinguna þegar hann boðaði að nú yrði heldur betur sveigt til hægri þegar heilbrigðiskerfið væri annars vegar og þegar hægt væri að ráðast til atlögu við orkugeirann í samræmi við yfirlýsingar og ályktanir landsfunda Sjálfstæðisflokksins. Það er þetta sem vakir fyrir þessum flokki. Út á þetta gengur hann. En við vitum það líka að innan Sjálfstæðisflokksins og innan allra stjórnmálaflokka á Íslandi eru félagsleg öfl sem vilja hag þjóðarinnar og samfélagsins sem bestan og við erum að biðla til þeirra afla auk þess sem við erum að biðja um sanngirni og samvinnu.

[15:06]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum tillögu til þingsályktunar, um

rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustu, sem fulltrúar í þingflokki Vinstri grænna hafa lagt fram og hafa reyndar gert áður. Í grunninn séð erum við framsóknarmenn ekki að öllu leyti sammála Vinstri grænum þegar kemur að þessum málum eins og umræðan á síðasta kjörtímabili bar vott um. Við höfum til að mynda viljað gera skýran greinarmun á einkarekstri og einkavæðingu, það er gömul umræða sem hefur farið fram á vettvangi þingsins. En í ljósi þess að nýir tímar hafa runnið upp í stjórnmálunum, og ný ríkisstjórn, sem hefur kennt sig við samráð og samræðu, hefur tekið við, tel ég að ganga eigi til móts við þingsályktunartillöguna og skoða þessi mál heildstætt. Ég held að það ætti ekki að vera neitt feimnisatriði fyrir þingmenn að velta þeirri spurningu fyrir sér hvernig þær breytingar sem við höfum staðið fyrir hafa reynst almenningi, hvernig breytingar hafa reynst þeim sem greiða fyrir þjónustuna, hvernig þær hafa komið út gagnvart þeim sem veita þjónustuna og þar fram eftir götunum. Ég er sannfærður um að margt af því sem síðasta ríkisstjórn stóð fyrir hafi verið af hinu góða þó að félagar mínir í Vinstri grænum séu því ósammála.

En umfram allt eigum við ekki að vera feimin við að skoða þessi mál og taka þau til umræðu og það er það sem þingsályktunartillagan gengur út á. Ég hef ekki trú á að mikil andstaða verði við það af hálfu stjórnarflokkanna, þessi nýja ríkisstjórn hefur gefið sig út fyrir það að standa fyrir samráð og samræðu. Ég held því að enginn ætti að hræðast að fara í efnislega umræðu um þessi mál. Fram undan eru nýir tímar, tímar breytinga í heilbrigðiskerfinu. Ríkisstjórnin hefur gefið það út að breytingar muni eiga sér stað. Sjálfstæðismenn hafa sagt að nú sé hægt að ráðast í hluti sem ekki hefði verið hægt að gera með framsóknarmönnum, og þar erum við að tala um heilbrigðismál. Er þá óeðlilegt að við veltum fyrir okkur opnum heimildargreinum sem eru í fjárlagafrumvarpinu sem þingið fjallar nú um? Þar stendur, með leyfi hæstv. forseta:

„Að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði. Samningar, sem fela í sér fjárskuldbindingar, skulu lagðir fyrir ráðherra heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.“

Margir sjálfstæðismenn hafa velt því fyrir sér hvernig standi á því að Framsókn sé allt í einu orðin svona hrædd við heimildargrein sem hefur verið í mörgum undangengnum fjárlagafrumvörpum. Staðreyndin er sú að Framsóknarflokkurinn hefur farið með heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið síðustu 12 árin. Það er alveg rétt að Framsóknarflokkurinn er ekki tilbúinn að fara út í taumlausa einkavæðingu á sviði heilbrigðismála hér á landi og get ég bent á fyrir hvað hann hefur staðið í þeim efnum og bent á þá yfirlýsingu sjálfstæðismanna að nú sé hægt að ráðast í hluti sem ekki hefði verið hægt að ráðast í með Framsóknarflokknum.

Ég horfi til ýmissa samfylkingarmanna sem eru væntanlega reiðubúnir að leggja út á slóð einkavæðingar í heilbrigðiskerfinu. Öðruvísi mér áður brá. Öðruvísi töluðu þessir menn fyrir síðustu kosningar en nú eru þeir reiðubúnir að feta stíginn með frjálshyggjudeild Sjálfstæðisflokksins í átt að einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu. Ummælin hræða og ljóst er að miklir óvissutímar eru fram undan í heilbrigðis- og velferðarmálum þjóðarinnar. Í því ljósi held ég að það sé nauðsynlegt að við tökum opna umræðu um þessi mál og setjum á fót nefnd til að ræða þau. Ég er reyndar ekki alveg sammála Vinstri grænum í því að fallið skuli frá öllum áformum um frekari einkavæðingu eða einkarekstur þar til niðurstöður skýrslunnar liggja fyrir. Ég held að við þurfum að taka efnislega afstöðu til einstakra verkefna hvað þau mál áhrærir og það þurfum við náttúrlega að gera á vettvangi þingsins. Þess vegna verðum við, hæstv. forseti, að ná þessari heimildargrein út sem veitir heilbrigðisráðherra og fjármálaráðherra Sjálfstæðisflokksins sjálfdæmi um það að ráðast í einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu, óháð því hvað þingið hefur um málið að segja, því að með heimildargreininni er farið fram hjá lýðræðislega kjörnum fulltrúum þjóðarinnar og umræðan fer ekki fram á opnum vettvangi.

Hæstv. forseti. Verkin hræða líka. Við getum horft til þess hvernig farið var með þær heimildargreinar sem snerta Grímseyjarferjuna, hvernig ráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafa farið með þær heimildargreinar. Það er víti til að varast og ég hvet hv. þingmenn til þess að huga að þessum heimildargreinum við 2. umr. fjárlaga. Það er mjög mikilvægt að framkvæmdarvaldinu séu ekki gefnar allt of sveigjanlegar heimildir til að ganga fram hjá þinginu sem leiðir hugsanlega til gerbreytingar á heilbrigðisþjónustu landsmanna.

Hæstv. forseti. Ég er líka einn af þeim sem hef hugsað mikið um þessar einkaframkvæmdir og það er alveg rétt, sem kemur fram á bls. 12 í þingsályktunartillögunni, að fjárfestingarkostnaður ríkisins í ljósi góðrar stöðu ríkissjóðs er náttúrlega miklu lægri og vaxtakostnaðurinn er miklu lægri hjá ríkinu en hjá einkaaðilum úti í bæ. Það er því mjög eðlilegt að margir sjálfstæðismenn hafi spurt og, að því er mig minnir, fulltrúar úr öllum stjórnmálaflokkum: Er það eðlilegt að aðilar úti í bæ fjármagni verkefni sem ríkissjóður ætti annars að inna af hendi og gæti vel gert? Það er umhugsunarefni hvaða slóðir einstök sveitarfélög hafa fetað í þeim efnum og ég held að það þyrfti einnig að taka þá umræðu inn í nefndarstarfið sem hér er lagt til að fari fram.

Hæstv. forseti. Ég lýsi mig í grundvallaratriðum sammála því að við förum í opna og lýðræðislega umræðu um það hverju þessar breytingar hafa skilað okkur og hvert við eigum að stefna í þessum efnum. Eins og ég rakti áðan hafa vinstri grænir og framsóknarmenn ekki að öllu leyti verið sammála í þessum efnum og við getum vitnað til þeirrar umræðu og orðaskaks sem fór fram á síðasta kjörtímabili. Þá umræðu munum við taka á vettvangi þessarar nefndar óhræddir og fordómalausir. Ég legg til, hæstv. forseti, að þingsályktunartillagan verði samþykkt með því fororði að mér finnst fulllangt gengið í því að fallið skuli frá öllum áformum um frekari einkavæðingu og einkarekstur. Ég vil að við fellum þessar heimildargreinar út og tökum þau verkefni sem til gætu komið til umræðu á vettvangi þingsins. Við skulum varast það að ráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafi rúmar heimildir til þess að ráðast í ýmsar breytingar sem þeir hafa boðað að undanförnu.

[15:14]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrir góðar undirtektir við það mál sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum hér. Þetta er fyrsta þingmál sem flokkurinn flytur á þessu hausti, tillaga til þingsályktunar um rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustu. Framsögumaður málsins, hv. þm. Ögmundur Jónasson, rakti hvað hefur verið að gerast á undanförnum árum í einkavæðingu, t.d. í samfélagsþjónustu og fjarskiptum og nú er verið að horfa til nýrra þátta, þ.e. markaðsvæðingar raforkukerfisins. Það er því rétt að staldra við áður en lengra er haldið í þeim efnum og taka út hvort þetta hafi verið vegferð til góðs, hvort ekki séu einhverjir annmarkar á. Eins og ég segi, herra forseti, þá vil ég þakka ágætar undirtektir Birkis Jóns Jónssonar en þetta ætti að vera þeim fagnaðarefni, jafnt þingmönnum Framsóknarflokksins sem Sjálfstæðisflokksins, sem hafa það sem trúaratriði að það verði að einkavæða alla hluti. Þessir þingmenn hafa þá fengið staðfestu á trú sinni, einkavæðingartrúnni, sem hefur í rauninni ráðið ferð um of.

Ég vil nefna nokkur dæmi um hvernig ég hef upplifað þessa einkavæðingu á sl. árum, t.d. einkavæðingu Símans og fjarskipta. Í fyrstu var Landssímanum breytt í hlutafélag og þá settu ráðherrar Sjálfstæðisflokksins upp mikinn helgisvip og sögðu: Það stendur alls ekki til að einkavæða eða selja Símann, bara að breyta honum í hlutafélag af því að það er sagt að það sé miklu betra, en hann verður ekki seldur.

Svo liðu þrjú til fjögur ár og þá var Síminn kominn á hraða vegferð og var síðan seldur, þetta þjónustutæki sem er hvað mikilvægast í að tryggja jafna búsetu og jöfn lífskjör og möguleika um allt land, en markmiðið með Símanum var að hægt væri að beita styrk hans til þess. Það var mjög táknrænt að um leið, eiginlega sama dag og Síminn var seldur lokuðu þjónustuskrifstofur Símans á Siglufirði, Sauðárkróki, Blönduósi, í Vík í Mýrdal og á Hvolsvelli, minnir mig. Þjónustustöðvar sem höfðu verið viðbragðs- og þjónustunet og skapað öryggi í þjónustunni þeim var lokað, eða eins og sagt var vegna þess að nú bar Símanum aðeins að hugsa um arð eigenda sinna, arð þess fjármagns sem eigendur hans höfðu lagt í. Samfélagsskyldurnar voru seldar og komu málinu ekkert við.

Það er reyndar mjög athyglisvert að þetta átti að leiða til ódýrari þjónustu en ekki voru liðin nema þrjú ár frá sölu Símans þegar gjaldskrá eða kostnaður vegna t.d. GSM-síma hafði hækkað um 40% á Íslandi, þegar verð á sambærilegri þjónustu hafði staðið í stað eða jafnvel lækkað í löndunum í kringum okkur. Þjónustan hafði ekki vaxið, það hafði ekki fjölgað svo mikið notendum, heldur hafði einkavæðingin haft þetta í för með sér.

Þjónustan hefur breyst, ég þekki mörg dæmi þess að fólk hefur orðið að bíða vikum saman eftir að fá þjónustu, fá gert við bilanir eða að fá nýtt inntak. Bara núna síðastliðið sumar hringdi í mig fólk á ferðaþjónustubýli og var þá búið að bíða í tvær vikur eftir því að fá þjónustu hjá Símanum til þess að fá viðgerð á símanum heima hjá sér. Svo var allt í einu hægt að selja grunnnetið frá og búa til sérstakt fyrirtæki, sem var ekki hægt þegar verið var að einkavæða hann því þá var sagt að hann yrði svo verðlaus á eftir. Síðan var hægt að selja hann og skipta því út og viðkomandi fyrirtæki gat farið að selja sjálfu sér aðgang að grunnnetinu.

Ég vil líka minnast á orkuveiturnar. Í þessu frumvarpi, í lögunum eru heimildir til hinna ýmsu hluta eins og t.d. að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja, bara slétt setning. Hvernig var hún svo seld? Jú, þegar þingið var farið heim og hvergi var tekið fram í fjárlagafrumvarpinu hvernig átti að fara með söluna, þá var hún seld með þeim hætti að sveitarfélögin mega ekki bjóða í hana, þeir mega ekki bjóða í sinn hlut. Hér á Alþingi var einmitt rætt um að það væri hægt að selja sveitarfélögunum hlut þeirra í Hitaveitu Suðurnesja.

Hvað sjáum við svo aftur? Hér stendur aftur nákvæmlega sams konar heimild til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, nákvæmlega eins heimild. Ríkissjóður á liðlega 20% í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og á grunni þeirrar heimildar geti ríkisstjórnin síðan, fjármálaráðherrann, selt hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og gert það að kröfu að það sé bara Geysir Green Energy eða Glitnir banki eða hvað það nú er — eða bara Baugur beint og milliliðalaust — keypt þann hlut, það er þessi opna heimild og þá er hrein opin heimild áfram. Og hvað er það sem Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar á? Jú, hún á einn stærsta og vatnsmesta hver á Íslandi, Deildartunguhver, (**Gripið fram í:** Í heimi.) í heimi, sem á sínum tíma var tekinn eignarnámi því að það þótti svo brýnt almannahagsmunamál að taka vatnsréttindin þar eignarnámi og Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar á þau eignarréttindi.

Á grundvelli þessarar litlu, stuttu setningar sem hér stendur um „heimild til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarness“ er hægt að fara með Deildartunguhver á markað alveg nákvæmlega eins og verið er að fara með hitaréttindi Hitaveitu Suðurnesja, Krísuvík, Svartsengi, allan Reykjanesskagann er hægt að fara með á markað og selja hann, sama hvort það eru innlendir eða erlendir spekúlantar sem byrja á því áður en þeir fara að vinna að því að skammta sér svo og svo miklar heimildir til þess að hirða fé úr almannasjóðum, t.d. 700 milljónir, það þykir bara smotterí og verðlítill maður sem ekki tekur a.m.k. það.

Á grundvelli þessara heimilda er hægt að fara í bullandi einkavæðingu á Deildartunguhver eins og við upplifðum framkvæmd laganna (Forseti hringir.) varðandi Hitaveitu Suðurnesja. (Forseti hringir.) Er það þetta sem við viljum, herra forseti? Nei, þetta viljum við sko alls ekki. (Forseti hringir.) Það er því vissulega ástæða til þess að staldra við og stoppa og segja: (Forseti hringir.) Erum við á réttri leið?

[15:23]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Ég kveð mér hér hljóðs vegna tillögu til þingsályktunar. Það hefur verið gerð ítarleg grein fyrir efni hennar og aðdraganda og ég ætla svo sem ekki að ræða það. Ég vil þó gera athugasemd við eitt, það er að mér þykir nokkuð lagt upp með þá skoðun að menn hafi ráðist í einkavæðingu og sölu ríkisfyrirtækja einhvern veginn án þess að athuga sinn gang, án þess að kanna málið, án þess

að gera sér grein fyrir afleiðingum, aðstöðu eða aðstæðum í hvert sinn.

Nú er það þannig að á vegum ríkisstjórnarinnar hefur verið starfandi einkavæðingarnefnd til margra ára og á vettvangi hennar fer fram í hvert skipti sem stendur til að selja eða einkavæða ríkiseignir mjög umfangsmikil og vönduð vinna við að kanna bæði hvað snýr að aðferðafræði við sölu og líka hvaða afleiðingar viðkomandi einkavæðing hefur. Þess vegna var það, af því að hv. þm. Jón Bjarnason nefndi það hérna varðandi sölu Símans, að árum saman var aldrei möguleiki að einkavæða það fyrirtæki einfaldlega vegna þess að þegar menn skoðuðu það mál lá fyrir að það var ekki markaður, það var ekki neinn samkeppnismarkaður á því sviði. Þess vegna var tómt mál um það að tala að ráðast í einkavæðingu Símans fyrr en það voru komin önnur fyrirtæki sem störfuðu á þessum markaði og einnig að þær tæknibreytingar væru orðnar á þeim markaði sem gerðu það að verkum að hægt væri að einkavæða það fyrirtæki, þ.e. Símann.

Annað vil ég líka nefna og það kemur inn á það sem flutningsmaður tillögunnar nefndi áðan og snýr að hugmyndafræðinni. Mér þykir það alltaf áhugavert þegar menn vilja ræða hugmyndafræði og ég tel reyndar og ég veit að hv. þingmaður er mér sammála um að það er það sem skiptir mestu máli í störfum okkar hér í þinginu hvaða hugmyndafræði við stöndum fyrir, hverjar grundvallarskoðanir við höfum. Mér eru skoðanir hv. þingmanns mjög vel ljósar og ég tel að hann hafi gert mjög vel grein fyrir sinni hugmyndafræði í gegnum tíðina og ég ætla að þingmanninum séu nokkuð ljósar þær skoðanir sem ég stend fyrir. Það er þó ekki þar með sagt, þó að menn hafi skýra hugmyndafræðilega sýn, að reynslurök eða hver niðurstaðan er sem menn horfast í augu við, t.d. varðandi einstaka einkavæðingar eða önnur þau atriði sem falla undir svið stjórnmála, sem að sjálfsögðu skiptir máli hvaða afleiðingar hafa, þá er það hreinn útúrsnúningur að ætla að þó að menn hafi ákveðna hugmyndafræðilega sýn að þeir láti sig það engu varða hver niðurstaðan er, en oft er það þannig að það veldur miklu hvernig framkvæmt er. Og ég veit að menn geta verið sammála um að stundum hefur mönnum heppnast vel við einkavæðingu, stundum ekki eins vel. Það er aldrei þannig að þessi mannanna verk séu yfir vafa hafin, langt í frá.

Síðan tók ég eftir einu í ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar, þar gætti einhvers misskilnings varðandi sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja. Það var ekki þannig að sveitarfélögunum væri bannað að kaupa þann hlut eða bjóða í hann, langt í frá. Sveitarfélögin höfðu forkaupsrétt þannig að þau höfðu rétt til þess að leysa þennan hlut til sín ef þeim hugnaðist svo, það lá alveg fyrir. Það sem voru settar skorður við, af því að þarna var um að ræða sölu ríkiseigna, var að ríkið sjálft eða hið opinbera kæmi að þeim kaupum, það var það sem var sett upp. Sveitarfélögin sem áttu í Hitaveitu Suðurnesja gátu leyst til sín hlutina af því að þau höfðu forkaupsrétt og það er auðvitað mikilvægt atriði að menn átti sig vel á því.

Hvað varðar afleiðingarnar af einkavæðingunni á Íslandi geta menn auðvitað rifist um það fram og til baka en ég tel að það sé auðsætt að þegar horft er yfir sviðið hafi afleiðingarnar verið til hins góða. Við skulum bara líta á bankakerfið. Vitanlega geta menn rifist um hvernig var staðið að einkavæðingu bankanna, það er ekkert allt hafið yfir vafa þar. En afleiðingarnar fyrir íslenskt samfélag, breytingarnar sem hafa orðið á íslensku samfélagi vegna sölu ríkisbankanna eru alveg gríðarlegar. Efnahagslíf okkar hefur ekki bara tekið stakkaskiptum, það hefur eflst til mikilla muna. Gamli draumurinn um að losna undan því að vera svo háð sjávarútvegi að við ættum allt okkar undir því hversu margir þorskar væru í sjónum hefur ræst.

Það sem ræst hefur í því nýja hagkerfi sem er búið að búa til er að mestu máli skiptir hvaða menntun við bjóðum upp á í landinu vegna þess að við höfum breytt hagkerfinu þannig að það er menntunin sem skilar mestu. Það er menntunin og aftur menntunin sem er lykilatriðið.

Stór þáttur í því – og horfið bara á bankastofnanirnar, horfið á menntastigið sem þar er inni, horfið á fjölda starfsmanna sem bæði eru að vinna hér á Íslandi og erlendis, þá sjá menn það auðvitað að þessi gata var gengin til góðs. Ég er líka þeirrar skoðunar að rétt hafi verið að einkavæða þau fyrirtæki sem nefnd voru hér áður af flutningsmanni tillögunnar, þ.e. prentsmiðjuna og SR-mjöl og hvað þetta hét nú allt saman, ég held að það hafi verið skynsamlegt og það voru ekki einhver stór rifrildi út af því, en það var tekist harkalega á um t.d. bankana og það var tekist harkalega á um Símann en ég tel að þær ákvarðanir hafi verið pólitískt réttar.

Hvað varðar þær hugmyndir eða þær fullyrðingar sem hér eru settar fram varðandi yfirvofandi einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu, þá liggur það alveg fyrir og er óumdeilanlegt frá mínum bæjardyrum séð og það er stefna Sjálfstæðisflokksins í því máli að þjónustan sé greidd úr almannasjóðum, þ.e. að tryggt sé að aðgengi manna að heilbrigðisþjónustunni sé án tillits til efnahags. Það grundvallarsjónarmið er ófrávíkjanlegt. En, og á það höfum við lagt áherslu, að þar sem hægt er að nýta kosti einkaframtaksins, þar sem hægt er að gera meira með peninga skattborgaranna, þar sem hægt er að búa til betri þjónustu fyrir skattborgarana með því að nýta kosti einkaframtaksins þá erum við að sjálfsögðu ekki svo bundin á hugmyndafræðilegan klafa að segja nei við slíkum kostum.

Ég óttast ekki að það sé skoðað vel hvaða afleiðingar einkavæðing hefur haft á Íslandi en ég get ekki fellt mig við uppsetninguna á þessari þingsályktunartillögu, því miður, vegna þess eins og kom fram hér hjá öðrum hv. þingmanni þá er gert ráð fyrir því að fallið skuli frá öllum áformum um frekari einkavæðingu og einkarekstur þar til niðurstaða skýrslunnar liggur fyrir. Ég get ekki fellt mig við þetta vegna þess að ég tel að við getum rætt mjög ítarlega hér í þingsalnum og farið vel yfir þau mál sem gætu komið til umræðu ef menn komast að þeirri niðurstöðu að þeir vilji ráðast í slík verkefni. Hér er sá salur sem við getum rætt það, hér getum við lagt fram öll þau gögn sem við viljum, það er hér sem ákvarðanirnar eru teknar. Ég hef því engar áhyggjur af því að menn ráðist fram í einkavæðingu nema að vel athuguðu máli, eins og menn hafa heldur ekki gert áður.

Ég fagna því þess vegna í sjálfu sér að þetta sé skoðað og það sé lagt á þetta mat en ég held að menn verði að gera

það með aðeins öðrum hætti en hér er lagt til í þingsályktunartillögunni.

[15:31]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég tek hv. þingmann á orðinu. Hvernig leggur hv. þingmaður til að við stöndum að þessari umræðu og rannsóknum ef hann fellir sig ekki nákvæmlega við þá aðkomu sem við leggjum til?

Hann gagnrýnir mig fyrir að gera því skóna að menn hafi ráðist í einkavæðingu, iðulega að óathuguðu máli. Hann segir að einkavæðingarnefnd hafi staðið fyrir umfangsmikilli og vandaðri vinnu. Ég hef miklar efasemdir um þetta vegna þess að einkavæðingarnefnd ríkisstjórnarinnar var sett ákveðið verkefni, þ.e. að koma á einkavæðingu. Við óskum eftir að ræða sjálfar forsendurnar og reynsluna af einkavæðingunni, ekki endilega bara framkvæmdina. Við þekkjum hins vegar náttúrlega hvernig til hefur tekist í mörgum tilvikum.

Hv. þingmaður nefndi bankana. Ætlar hann að gefa sinn stimpil á einkavæðingu Búnaðarbankans, svo dæmi sé tekið, hvernig staðið var þar að málum? Vill hann kannski halda litla ræðu um öldrunarheimilið Sóltún, hvernig var staðið að því að ráðstafa því til Öldungs hf. og hvernig Aðalverktakar komu þar að málum? Þar átti í hlut fulltrúi í einkavæðingarnefnd ríkisstjórnarinnar sem var stjórnarformaður í Aðalverktökum, sem fékk verkefnið í sínar hendur. Það var gagnrýnt af Ríkisendurskoðun á sínum tíma. Við skulum fara varlega í að tala um að vel hafi til tekist með einkavæðinguna.

Þegar hann síðan nefnir bankana þá þótti mér vænt um hvernig hann orðaði það. Hann talaði um þær breytingar sem orðið hefðu á íslensku samfélagi með einkavæðingu bankanna. Ég verð að segja að í því sambandi hef ég miklar efasemdir. Ég horfi til lýðræðisins, því sem er að breytast á því sviði um alla ákvarðanatöku í samfélaginu og hvað yfirleitt er að gerast í samfélagi okkar, um þá miklu og vaxandi misskiptingu sem við höfum orðið vitni að og á að hluta til rót sína að rekja til einkavæðingarstefnu ríkisstjórnarinnar. (Forseti hringir.)

[15:33]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hvað varðar framkvæmd slíkrar athugunar þá held ég að betur færi á að því væri beint til ríkisstjórnarinnar að skipuð yrði sérfræðinganefnd til að fara yfir alla þessa sögu og afleiðingar einkavæðingar. Ég er ekki viss um að það væri best að gera með því að tilskipaðir séu pólitískir fulltrúar, einn frá hverjum þingflokki, einn frá BSRB, með allri mögulegri virðingu fyrir þeim ágætu samtökum eða frá Samtökum atvinnulífsins og ASÍ. Ég held að það færi betur á að skipuð yrði sérfræðinganefnd til að kanna þetta og fara yfir þetta. Það væri þá ekki litað pólitískum viðhorfum heldur nálguðust menn málið út frá faglegum forsendum.

Hvað varðar einkavæðingu Búnaðarbankans eða söluna á Búnaðarbankanum þá ætla ég ekki að gefa ein eða nein vottorð um hana. Ég hef komið inn á að þegar kallað var eftir tilboðum í Búnaðarbankann bárust, ef ég man rétt, tilboð frá þremur hópum. Eitt var frá svokölluðum S-hópi, eitt frá svokölluðum Kaldbak og annað frá Samson-hópnum. Samson-hópurinn hafði þá nýverið keypt Landsbankann og kom þess vegna vart til greina sem kaupandi. Þá voru eftir tveir hópar og annar hópurinn bauð betur en hinn. Þannig gekk málið fyrir sig í hnotskurn. Þetta er ekki allt hafið yfir vafa, hv. þingmaður, ekki alveg. Ég skal fallast á það. En þó tel ég að meginlínurnar hafi verið þessar og ég fullyrði að þeir sem þar stóðu að og sátu í einkavæðingarnefnd hafi reynt að vinna sína vinnu jafn vel og kostur var á.

Hvað varðar breytingarnar á samfélaginu hefur það gerst að velmegun á Íslandi hefur vaxið meira en nokkru sinni fyrr. Þetta sambland af einkavæðingu, lækkun á sköttum, einföldun á regluverki viðskiptalífsins og inngangan í EES, hefur allt spilað saman til að gjörbreyta þessu samfélagi. Ég tel að það hafi breyst til hins betra. Samfélagið getur veitt þegnum sínum meiri lífsgæði, hvort heldur er í formi opinberrar þjónustu eins og heilbrigðisþjónustunnar, menntakerfisins og hærri laun. Ég tel að það sé engin spurning um að við höfum gengið (Forseti hringir.) þá götu til góðs.

[15:35]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég hef miklar efasemdir um að við göngum götuna til góðs þegar við erum að færa ákvarðanavald í þjóðfélaginu frá stofnunum á borð við þessa, Alþingi Íslendinga eða sveitarstjórnum, yfir til auðmanna, þeirra sem hafa peninga handa á milli. Hugtakið auðvald smellur sem flís við rass, eins og það gerði fyrr á tíð. Viljum við þetta?

Viljum við að Baugsmenn, Björgólfar og Jónar Ásgeirar lækni og líkni, ákveði áherslur í heilbrigðismálum, í skólamálum eða í menningarmálum? Viljum við svona þjóðfélag? Viljum við þjóðfélag misskiptingar, sem fer hér vaxandi?

Fyrr í dag var rætt um vandamál í hinum dreifðu byggðum landsins. Við heyrum af biðröðum eftir húsnæði. Við fáum fréttir af því að fátækt fólk hafi ekki lengur efni á því að leita sér lækninga. En við fáum líka fréttir af auðmönnunum sem halda upp á afmæli sín, boða til mikilla afmælisveislna hér á landi og utan lands sem kosta mörg hundruð milljónir króna. Þetta er ekki það samfélag sem ég held að íslenska þjóðin sækist eftir. Ég held ekki. Ég er ósammála fulltrúa Sjálfstæðisflokksins við þessa umræðu hvað þetta snertir.

Varðandi aðkomu sérfræðinga að þessari vinnu vil ég vekja athygli á því að í þingsályktunartillögunni er vísað til þess að stjórnmálaflokkarnir á Alþingi skipi fulltrúa sína. Að sjálfsögðu munu þeir leita til sérfróðra aðila og að sjálfsögðu mun hið sama gilda um verkalýðssamtökin og samtök atvinnulífsins hvað það snertir. (Forseti hringir.) Auðvitað er verið að efna til vitiborinnar umræðu þar sem sérfrótt fólk (Forseti hringir.) kemur að máli. Ég auglýsi enn eftir rökum frá hv. þingmanni um hvernig hann vilji standa að þessu máli.

[15:38]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Enn og aftur. Ég tel nær að sleppa millileiðinni sem þarna er farin og skipa slíka sérfræðinganefnd beint, annaðhvort af forsætisráðherra eða af ríkisstjórninni og síðan skili sérfræðinganefndin skýrslu, annaðhvort til forsætisráðherra, þ.e. ríkisstjórnar, eða þings. Ég held að sú leið sé betri en sú sem lagt er upp með hér. Ég tel að þetta sé ekki bara pólitískt viðfangsefni. Þetta er rannsóknarefni og það ætti að setja beint í hendur sérfræðinga.

Hvað varðar þessa breyttu samfélagsgerð, af því að þar auðvitað rekast á hugsjónir okkar og mismunandi skoðanir á því hvernig samfélagið eigi að verða, þá verðum við auðvitað dæmdir af verkum okkar sem berum ábyrgð á þeirri ríkisstjórn sem nú situr og hefur setið undanfarin ár. Það er alveg rétt. Reynslurökin verða að tala, hv. þingmaður, rétt eins og bent var á í upphafi umræðunnar. Hver eru reynslurökin, þegar við horfum til síðustu 16 ára eða svo? Hver er reynsla okkar Íslendinga af þeirri stefnu sem fylgt hefur verið eftir undir forustu Sjálfstæðisflokksins? Hún er þessi: Kaupmáttaraukning á þessum tíma hefur aldrei verið jafnmikil í sögu lýðveldisins. Geta okkar til þess að veita opinbera þjónustu, t.d. heilsugæslu, menntun og félagsþjónustu, hefur aldrei verið jafnmikil. Ríkissjóður Íslands hefur aldrei staðið jafn vel. Við höfum náð að greiða niður skuldir okkar við útlönd. Hver hefði nú trúað því? Á sama tíma höfum við lækkað skatta og skilið meira eftir í buddunni hjá almenningi og um leið aukið útgjöldin til þeirra málaflokka sem ég nefndi hér áðan. Þetta gerist ekki af sjálfu sér. Þegar horft er lengra aftur í tímann er þetta ekki sú saga sem við horfum á. Það er saga um stanslausan ríkishalla, erfiðleika í atvinnurekstri, neyðaraðgerðir til þess að bjarga atvinnuvegunum og samfélag sem var miklu fábrotnara og einfaldara en það sem nú er.

Við skulum einmitt tala um reynslurökin. Við skulum tala um það hver reynslan er og þá sjáum við sjálfstæðismenn að við getum staðið stolt og horft til okkar verka og sagt: Við höfum breytt þessu samfélagi (Forseti hringir.) til hins betra. En það er ekki þar með sagt að við höfum búið til fullkomið samfélag. Það er langt í frá enda getur enginn maður gert sér (Forseti hringir.) vonir um slíkt.

[15:40]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Illuga Gunnarssyni fyrir innlegg hans í umræðuna. Hann tekur undir að þörf sé á því að gera úttekt á því hvernig markaðsvæðing og einkavæðing almannaþjónustunnar hefur gengið, hvernig henni hefur reitt af. Hverju erum við bættari og hvernig eigum við að halda áfram? Auðvitað hefur sumt farið betur og annað verr. En það sæjum við með því að gera á því úttekt. Það ætti síst að vera Sjálfstæðisflokknum á móti skapi að gera á því rækileg úttekt því fá mál eru meira umdeild í samfélaginu en einmitt þessi.

Nýjasta dæmið er markaðsvæðing og einkavæðingarátak í Orkuveitu Reykjavíkur og Hitaveitu Suðurnesja, hvernig það er framkvæmt, að einkavæða og selja orkuauðlindirnar, ef það gengur eftir sem menn þar vilja. Ekki bara það, græðgisvæðingin er þar styrkt. Mönnum finnst allt í lagi að taka til sín 1,5 milljarða og segja: Ég er svona mikils virði í þessu eina máli. Við höfum klofið þjóðina í tvennt.

En ég ítreka spurningu til hv. þingmanns: Er ekki bara eðlilegt að við gerum á þessu ítarlega úttekt? Það má vel vera að við þurfum að flétta saman pólitíska úttekt og, eins og hv. þingmaður orðaði það, sérfræðingaúttekt. Við erum reiðubúin að finna þá leið til þess að úttektin verði gerð. En ég fagna því að hann taki undir að þetta sé mál sem sé vel þess virði að taka á.

[15:42]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég geri heilmikinn greinarmun á því hvort um er að ræða pólitíska nefnd, eins og mér sýnist lagt upp með í þessari tillögu (Gripið fram í.) og að sett sé saman sérfræðinganefnd sem fengi það verkefni að gera fræðilega úttekt á þessari niðurstöðu. Ég óttast enga slíka skoðun og mundi bara fagna slíku. Það væri í raun alveg ágætt og vel til fundið.

En þó vil ég nefna að fyrir liggja ýmsar skýrslur og athuganir á afleiðingum einkavæðingar. Þar nefni ég aftur einkavæðingarnefnd sem birt hefur skýrslur um einstök einkavæðingarverkefni, hvernig þeim hafi reitt af og hvernig þeim hefur gengið við einkavæðinguna. Vissulega er það miðað töluvert við framkvæmdina sjálfa. En um leið eru menn líka að skoða það umhverfi sem einkavæðingin fer fram í og það er ekki svo að menn hafi ekki velt þessu rækilega fyrir sér.

Enn og aftur, af því hér var talað um græðgisvæðingu. Græðgi er í sjálfu sér löstur. Ég vorkenni þeim mönnum sem lifa við þann þunga löst að vera gráðugir. Græðgi hefur ekkert með einkavæðingu að gera. (Gripið fram í.) Það getur verið ágætt að gleðjast yfir því sem menn hafa gert vel og ef mönnum hefur tekist vel upp í því, hv. þingmaður, að búa til verðmæti þá er það til að gleðjast yfir. Sennilega gleðjast þeir mest sem mest hafa á sig lagt. Það er eðlilegt. En græðgi er alltaf slæm. Hún er verst fyrir þá sem fyrir henni verða.

Það að leggja það að jöfnu eða segja að græðgi sé til vegna einkavæðingar eða hafi fengið þar einhverja sérstaka útrás þá tel ég, þegar horft er til baka í sögunni, að við finnum mörg dæmi um græðgi. Hún hefur sprottið upp hvort sem verið hafa lítil eða mikil ríkisumsvif. En í því fátæka landi sem var hér fyrir ekki svo löngu, þar sem ríkið réð svo miklu og áhrif stjórnmálamannanna voru svo mikil átti græðgin til að finna sér aðrar leiðir en bara gegnum það að eignast peninga. (Forseti hringir.) Oft fóru menn illa með það vald sem þeir höfðu, hvort sem það var frá ríkinu eða í gegnum (Forseti hringir.) atvinnulífið. Stundum höguðu menn sér þannig að græðgin kom fram með ömurlegum afleiðingum.

[15:45]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hv. þingmaður kom inn á sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja í ræðu sinni áðan sem var sett í fjárlagafrumvarpið með bara einni lítilli setningu: Ríkinu er heimilt að selja hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja.

Við höfum rætt um það á undanförnum þingum að sveitarfélögin sem áttu fyrirliggjandi hlut gætu leyst til sín þá hluti. Þegar þetta var til umræðu á Alþingi var látið í það skína að sveitarfélögin hefðu áhuga á því að kaupa hluti. Ég minnist þess að hér var einmitt flutt tillaga af, ef ég man rétt, hv. núverandi formanni þingflokks Samfylkingarinnar um að svo yrði gert og þannig yrði búið um hnútana fyrir einum þremur árum.

Þegar þetta er síðan selt af ríkinu án þess að nokkuð nánar sé kveðið á um er skýrt tekið fram, með leyfi forseta:

„Íslensk orkufyrirtæki sem stunda starfsemi sem fellur undir raforkulög í opinberri eigu mega ekki bjóða í eignarhlut íslenska ríkisins. Sama gildir um dótturfélög framangreindra fyrirtækja og önnur félög þar sem þau fara með yfirráð í skilningi samkeppnislaga.“

Það var því beinlínis verið að beina þessu í þennan farveg með markvissum, meðvituðum hætti enda þekkjum við síðan leikinn sem enn er ekki búinn. Ég spyr hv. þingmann: Hvað finnst hv. þingmanni um að fara svona aftan að hlutunum og reyna að fara að markaðsvæða orkuauðlindirnar á Reykjanesi með þessum hætti? Nákvæmlega eins standa nú Akurnesingar og Borgfirðingar gagnvart Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og þar með líka Deildartunguhver, að nákvæmlega á sömu setningu og nú stendur í fjárlagafrumvarpinu er hægt að láta (Forseti hringir.) Green Globe eða Globus Green eða hvað sem það heitir, (Forseti hringir.) Baug eða hvað sem er (Forseti hringir.) fá Deildartunguhver með sama hætti og nú er verið að gera með Hitaveitu Suðurnesja. Er hv. þingmaður sáttur við þessa meðferð mála?

[15:47]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Aftur að söluhlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja. Ástæðan fyrir því að ákveðið var að setja takmarkanir á hverjir gætu keypt eða boðið í þennan hlut var sú að menn vildu koma í veg fyrir aukna samþjöppun á raforkumarkaði. Talið var óheppilegt að annaðhvort Orkuveita Reykjavíkur eða Landsvirkjun gætu keypt þennan hlut. Það var óheppilegt fyrir margra hluta sakir, m.a. vegna þess að slíkum hlut mundi fylgja stjórnarsæti í Hitaveitu Suðurnesja sem aftur er óeðlilegt á markaði þar sem á að kalla fram samkeppni í sölu, að eitt fyrirtæki eigi stjórnarsæti í öðru fyrirtæki og geti þar með nærri því gert viðkomandi stjórn óvirka.

Hitt er líka að það yrði að heita undarleg einkavæðing ef ríkið hefði selt eignarhlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja og Landsvirkjun hefði keypt. Það hefði verið nokkuð öfugsnúið og gegn þeim markmiðum sem sett voru með sölu hlutarins.

Aðalatriðið hvað varðar stöðu sveitarfélaganna, svo ég ítreki það enn og aftur, var að þá lá fyrir að sveitarfélögin höfðu forkaupsrétt í þessu og þess var virkilega gætt með mjög grandvörum og gerhyglum hætti að tryggt væri að sveitarfélögunum væri algjörlega og fullkomlega ljós réttur sinn í málinu, þau hefðu alla þá fyrirvara og allan þann tíma sem þyrfti til þess að meta það hvort þau vildu neyta forkaupsréttar síns enda kom það síðan í ljós að öll þeirra gerðu það. Ég tel því að það hafi verið óheppilegt þegar Orkuveita Reykjavíkur fór síðan í fyrirtækið, ég harma það. Ég held að það upplegg sem lagt var upp með, ef því hefði verið fylgt, hefði verið mun happasælla, betra og drýgra fyrir samfélagið en sú leið sem því miður var farin. (Gripið fram í.) Þarna tel ég að mönnum hafi orðið á og ég gerði við það athugasemdir á sínum tíma þegar Orkuveita Reykjavíkur ásældist Hitaveitu Suðurnesja sem var illu heilli og hefði aldrei átt að verða.

[15:50]

Guðmundur Steingrímsson (Sf):

Herra forseti. Ég var á leiðinni út áðan að fá mér kaffibolla með hv. þingmanni, séra Karli Matthíassyni, þegar ég fékk slíkt magnþrungið augnaráð frá hv. þingmanni Framsóknarflokksins að ég sé mig tilknúinn til að stíga hér í pontu og svara fyrir hönd mína og Samfylkingarinnar í þessum málaflokki vegna þess að það hefur ýmislegt verið sagt um Samfylkinguna og Samfylkingunni gerðar upp skoðanir varðandi einkavæðingu, heyrist mér, í umræðunni. Þetta verður því jómfrúarræða mín á þingi um þetta mál, m.a. út af þessu augnaráði.

Það er oft gefið í skyn í umræðunni að Samfylkingin sé á einhvern hátt, ekki síst vegna þess að hún gekk í stjórnarsamstarf við Sjálfstæðisflokkinn, skilyrðislaust fylgjandi því að einkavæða alla hluti. Við höfum hins vegar ljáð máls á því að við verðum að skoða mismunandi rekstrarform í samfélagsþjónustu. Hvað þýðir þetta? Þetta þýðir m.a. að við verðum að skoða heilbrigðisþjónustuna. Virkar hún vel eins og hún er núna? Virkar það vel að hafa einn stóran miðstýrðan ríkisspítala? Eru ekki biðlistarnir þarna gríðarlegir? Talar það ekki sínu máli?

Er einkarekstur þegar í heilbrigðisþjónustu? Já, t.d. hjá tannlæknum, augnlæknum og alls konar klíník úti um alla borg sem er einkarekin. En hvert er grundvallaratriðið þarna? Grundvallaratriðið er að þau eru öll innan sjúkratryggingakerfisins og það má að sjálfsögðu aldrei einkavæða. Allir verða að hafa jafnan aðgang að þjónustunni hvernig sem við veitum hana. Svo verður að skoða það hvernig best er að veita hana. Ég er þeirrar skoðunar að fyrirkomulagið eins og það er núna í þessu afmarkaða dæmi heilbrigðisþjónustunnar sé ekkert endilega til fyrirmyndar og ég er viss um að þingmenn Vinstri grænna eru á sama máli.

Síðan fagna ég því auðvitað að við ætlum að hefja umræðu og ég held að hún hafi líka verið mjög mikil í samfélaginu um einkavæðingu og hvort hún hafi verið góð eða ekki. Ég ætla alls ekki á mínum fyrsta degi á þingi að taka t.d. alla framkvæmd einkavæðingar Búnaðarbankans í fangið og mæla því einhverja sérstaka bót hvernig hún fór fram. Ég held að ýmislegt megi skoða í því ferli. Ég held að sérhver einkavæðing í samfélaginu og einkavæðingarferli og markaðsvæðing samfélagsþjónustu kalli á spurningar, afmarkaðar spurningar hverjar og einar, t.d. háskólakerfið. Þar höfum við einkarekna háskóla núna og ég fagna því, minn flokkur fagnar því. En þá þurfum við líka að skoða stöðu Háskóla Íslands. Markaðsvæðing háskólakerfisins hefur leitt til fjölbreyttara háskólakerfis en það kallar að sama skapi á spurningar um það hvernig við eflum Háskóla Íslands.

Einkavæðing bankanna sem er náttúrlega gríðarlega umfangsmikil kallar á fjölmargar spurningar. Hefur einkavæðing bankanna t.d. leitt til þess að samkeppnisumhverfi sé virkt gagnvart neytendum á Íslandi? Hugsanlega ekki. Þetta má kanna og ég held að við séum stöðugt að kanna það og ég held að þetta sé eitt yfirgripsmesta samfélagsmál nútímans á Íslandi.

Þessi umræða fer stöðugt fram þannig að auðvitað fagna ég því að Vinstri grænir vilji opna umræðu um þessi mál hvort sem þeir gera það með þessum hætti eða öðrum. Ef við hefðum þingnefndir á Íslandi sem hefðu leyfi til þess að skoða afmarkaða hluti held ég að það hafi gefist fjölmörg tilefni til þess á undanförnum árum að skoða ýmis einkavæðingarferli. Ég mundi því segja að til langs tíma ættum við að stefna að því, það er mín persónulega skoðun, að koma á slíkum nefndum.

Við aðhyllumst umræðustjórnmál, við förum ekkert ofan af því. Hins vegar vekur það athygli mína að í hvert einasta skipti sem samfylkingarmaður opnar munninn á grunni stefnu Samfylkingarinnar um að tilhlýðilegt sé að skoða ýmis rekstrarform á samfélagsþjónustu, þá rjúka ekki síst þingmenn Vinstri grænna upp og væna okkur um það frasakennt að vilja einkavæða allt, eins og það er orðað. Þetta er af og frá. Ég vonast þá til að þingsályktunartillagan sé til vitnis um það að einmitt vinstri grænir sem hafa, leyfi ég mér að segja, verið hvað helst til klisjukenndir í umræðunni og hvað helst í skotgröfum í umræðunni á undanförnum árum, að þeir séu ekki síst reiðubúnir til þess að skoða ýmis rekstrarform á samfélagsþjónustunni með opnum huga nákvæmlega eins og Samfylkingin er tilbúin til að gera.

[15:55]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þótti þetta vera góð ræða. (**Gripið fram í:** Þetta var það. …) Ég meina það og er ekki að gera neitt grín þótt ég sé hv. þingmanni ekki sammála um það að málflutningur okkar varðandi markaðsvæðingu og einkavæðingu hafi verið klisjukenndur. Ég nefni þingmálið sem við höfum reitt fram með ítarlegum reynslurökum og málefnalegum tilbúnaði.

Nú höfum við fengið viðbrögð nokkurra flokka við þingmálinu. Sjálfstæðisflokkurinn tekur að sumu leyti vel í þetta en vill hafa þrengri aðkomu að málinu en við gerum ráð fyrir í stað þess að allir pólitískir flokkar á Alþingi skipi sína fulltrúa fyrir sín sjónarmið í rannsóknarnefndina. Að sjálfsögðu mundu menn skipa sérfrótt fólk eða fólk sem þekkir til. Þá vill Sjálfstæðisflokkurinn eða fulltrúi hans við umræðuna að ríkisstjórnin hafi einvörðungu ákvarðanavald um þetta efni, þetta er svona þröng aðkoma.

Ég vil spyrja hv. þingmann sem tekur vel í efni málsins hvort hann sé reiðubúinn að lýsa því yfir fyrir hönd flokks síns eða eigin hönd að hann muni samþykkja málið, að ráðist verði í rannsókn af þessu tagi. Mér heyrðist hann taka vel undir það. Hann minnti okkur á að Samfylkingin aðhyllist svokölluð umræðustjórnmál, hann vill komast út úr klisjukenndri umræðu og taka á málinu að því er mér skilst samkvæmt því sem hér er lagt til. Getur hann lýst því yfir að hann muni styðja málið og flokkur hans?

[15:58]

Guðmundur Steingrímsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nei, ég get ekki lýst því yfir algjörlega fyrir hönd míns flokks að hann styðji þingsályktunartillöguna. Ef ég tala fyrir mig persónulega er ég ekki viss um að þetta sé rétta leiðin til að skoða málið. Ég tek undir með hv. þm. Illuga Gunnarssyni að það kunni að vera fullbratt að ætla sér að setja einhvers konar stopp á það sem kallað er markaðsvæðing í tillögunni meðan við ræðum þessi mál í nefndinni. Ég held að það sé fullbratt og ég held líka að umræða um einkavæðingu á undanförnum árum sem hefur verið gríðarlega umfangsmikil sé of stórt viðfangsefni fyrir eina nefnd að skoða. Ég held að afmörkuð mál, eins og ég sagði áðan í ræðu minni, kalli á afmarkaðar spurningar.

Ég sé t.d. ekki alveg hvernig umræðan um markaðsvæðingu háskólastofnana eigi endilega heima í sömu nefnd og fjallar um einkavæðingu bankanna. Ég held að þetta séu það aðskilin umræðuefni að ég tel að við þurfum einfaldlega að ræða þessi mál á mörgum sviðum.

Tillaga mín væri sú og óskalending í þessu er að Alþingi væri á einhvern hátt gert virkara í því að fjalla um einstök einkavæðingarferli og einstök mál sem upp koma. Ég held að á undanförnum árum hefðum við margoft haft þörf fyrir sérstakar þingnefndir sem hefðu þá haft tækifæri til að kalla á sinn fund sérfræðinga til að fara yfir ýmis mál og komast að niðurstöðu um hvort rétt hafi verið að málum staðið eða ekki. (Forseti hringir.) Það held ég að sé rétta leiðin.

[16:00]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kann að vera spurning um útfærsluatriði hvernig ráðist verði í þetta verkefni. Hv. þingmaður telur að verkefnið, eins og það er tilreitt hér, sé of umfangsmikið og stórt til þess að hægt sé að taka á því með þessum hætti. Ég vil minna á að við höfum af því áhyggjur að það kunni að vera of stórt viðfangsefni fyrir eina þjóð að kokgleypa öll þau áform sem ríkisstjórnin hótar okkur nú með. Er ég þar að vísa aftur í einkavæðingaráformin í heilbrigðisþjónustunni og í orkugeiranum. Ég mun síðar við umræðuna taka upp ýmsa þætti sem hv. þingmaður vék að um heilbrigðismálin og mismunandi rekstrarform þar.

En aðrar tillögur hafa komið fram. Fulltrúi Framsóknarflokksins við umræðuna sagði, á svipaðan hátt og hv. þingmaður gerði, að sér fyndist of bratt að stöðva öll áform um einkarekstur eða einkavæðingu í velferðarþjónustunni á meðan rannsókn af þessu tagi færi fram. Fulltrúi Framsóknarflokksins kom með málamiðlunartillögu hvað þetta varðar. Tók undir með hv. þingmanni. Hún var sú að nema brott úr lögum heimildarákvæði, sem þar er að finna, til framkvæmdarvaldsins um einkavæðingu. Nokkuð sem hv. þm. Jón Bjarnason vék að varðandi heimildarákvæði um sölu á orkufyrirtækjum t.d. Hv. þingmaður, fulltrúi Framsóknarflokksins við umræðuna, vék að heilbrigðismálunum hvað þetta snerti. Þannig að þetta er útfærsluatriði sem við kunnum að vera til samkomulags um ef menn fallast á þá meginhugmynd sem við leggjum fram, (Forseti hringir.) að þessi mál verði brotin til mergjar.

[16:02]

Guðmundur Steingrímsson (Sf) *(andsvar)***:**

Það er rétt skilið hjá hv. þingmanni að almennt er vel tekið í það, heyrist mér, í þingsal að svona umfangsmikið samfélagsverkefni og svona umfangsmikill samfélagslegur þáttur eins og markaðsvæðing þarfnist alltaf umræðu og skoðunar, þarfnist þess að öll reynslurök séu uppi á borðinu. Hvernig við gerum það er hins vegar til umræðu hér. Ég hef lýst því hvernig ég telji að það verði best gert, það er að við skoðum einstök mál eftir því sem þau koma upp og höfum þannig virka skoðun í gangi á því hvernig einkavæðing samfélagsþjónustunnar fer fram.

Eitt dæmi sem mig langar að nefna í lokin á þætti mínum í umræðunni, og er til vitnis um það hversu flókinn málaflokkur þetta er, alla vega frá mínum bæjardyrum séð, varðar orkufyrirtækin og auðlindirnar. Þar horfum við upp á það að án þess að nokkuð hafi verið einkavætt er ákvörðunarvaldið í málaflokknum komið af hendi Alþingis. Þar þurfti engrar einkavæðingar við. Þar voru einfaldlega ýmis ákvæði í lögum sem fela t.d. sveitarstjórnum miklu meira ákvörðunarvald en þær ættu að mínum dómi að hafa í þessum málaflokki.

Það er ekki endilega einkavæðingin ein og sér sem er drifkraftur þess að ákvörðunarvald í samfélagsþjónustu fari frá Alþingi og ríkisstjórn heldur ýmislegt annað. Þetta er til vitnis um það hversu flókinn þessi málaflokkur er og líka til vitnis um það hversu mikilvægt er að við höfum stanslaust virka og opna umræðu um nákvæmlega þessi mál.

[16:04]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég vil, líkt og 1. flutningsmaður þingsályktunartillögunnar, hv. þm. Ögmundur Jónasson, þakka það sem ég vil kalla mjög góðar undirtektir við hana. Ég hygg að þingheimur allur átti sig á því að sá einkarekstur og sú einkavæðing sem farið hefur fram á undanförnum árum er ekki endilega mjög markviss og hefur ekki endilega skilað þeim samfélagslega árangri sem hún þarf að gera þó að hún hafi kannski skilað aurum í buddu einhverra gráðugra eða feitra katta, eins og það er kallað upp á enska tungu svona létt snarað. Það er hugsanlega of bratt að ætlast til þess að menn taki afstöðu til þessarar tillögu af eða á, hér og nú. En mjög gott færi mun væntanlega gefast á því í þingnefnd sem mun fá málið til umfjöllunar. Ég tel eins og fleiri að um mjög brýnt verkefni sé að ræða sem Alþingi megi ekki láta fram hjá sér fara án þess að taka afgerandi ákvörðun um þróun mála í framhaldinu. Það er ekki hægt að gera það öðruvísi en á grundvelli rannsókna.

Það hefur farið svolítið fyrir brjóstið á mönnum, þeim hv. þingmönnum sem hafa talað, að síðast í tillögugreininni er gert ráð fyrir því að fallið verði frá öllum áformum um frekari einkavæðingu og einkarekstur þar til niðurstöður skýrslunnar liggja fyrir. En ég hygg að ef menn skoða þann tímaramma sem settur er, áætlað er að verklok geti verið fyrir 1. október 2008, sem sagt að ári liðnu, ætti það ekki að vera svo mikið vandamál.

Vissulega er hér spurt um hugmyndafræði og því er ekki að leyna að oft finnst manni eins og hugmyndafræði frjálshyggjunnar hafi gripið þetta samfélag þannig að líkja megi við kverkatak. Við sjáum byggðirnar engjast undan græðginni sem hefur gripið um sig í orkugeiranum bara á undanförnum dögum. Við skulum gæta okkar í þessari umræðu að göfga ekki græðgina. Vissulega er hún löstur. Við skulum ekki göfga hana með fallegum orðum eins og að menn hafi komið miklu í verk og séu duglegir. Við skulum gæta okkar á því.

Það er eðlilegt að sérstaklega sé rætt um heilbrigðismál þegar verið er að tala um markaðsvæðingu í samfélagsþjónustunni. Í stefnu ríkisstjórnarinnar, eins og fram kom í stefnuræðu forsætisráðherra og reyndar líka í frægri ræðu hans í Valhöll í lok september, er lögð á það sérstök áhersla að gera breytingar í heilbrigðisþjónustunni, meðal annars með útboðum og þjónustusamningum.

Ekki þarf að fjölyrða í þessum sal um ástandið á heilbrigðisstofnunum landsmanna og það mikla vinnuálag og þau lágu laun sem starfsmenn þar búa við og ekki síður það öryggisleysi og þá biðlista sem plaga sjúklinga sem þangað leita eftir þjónustu. Svör ráðamanna, og nú ríkisstjórnarinnar og nýs heilbrigðisráðherra, við því hvað eigi að gera í þeim efnum eru öll á einn veg. Töfraorðið er svokallaður einkarekstur. Það eru útboðin og það eru þjónustusamningarnir og það er einkarekstur sem nú á að bjarga öllu. Menn taka vissulega fram að alls ekki sé um einkavæðingu að ræða, alls ekki ameríska módelið. Þeir segjast ekki ætla að hverfa frá norræna módelinu sem byggist á jöfnum aðgangi allra að þjónustunni án tillits til efnahags og ekki ætla að hverfa frá því að þjónustan sé að mestu greidd úr sameiginlegum sjóðum. En sporin hræða og við sjáum að nú þegar er orðin mikil mismunun í kerfinu eftir efnahag. Við sjáum líka að heilbrigðisþjónustan er í æ ríkara mæli borin uppi af framlögum beint úr buddunni en ekki úr samfélagslegum sjóðum. Ég vil því ítreka að ekki er allt sem sýnist þegar menn segja að þetta sé ekki á þennan veg.

Menn afneita sem sagt ameríska módelinu og einkavæðingu í heilbrigðisgeiranum en klæða þessar aðgerðir í afskaplega aðlaðandi búning fyrir alla hlutaðeigandi. Talað er um að nýta kosti einkaframtaksins og að auka fjölbreytni í heilbrigðisþjónustu. Talað er um að samkeppni muni minnka tilkostnað í kerfinu og loks á einkarekstur að auka valfrelsi sjúklinga og hækka laun starfsmanna. Það hljóta allir að sjá að það er afskaplega erfitt að hafna svo lokkandi boði miðað við þær aðstæður sem eru á heilbrigðisstofnunum. Það er athyglisvert að hækka eigi laun starfsmanna og bæta öryggi þeirra með útboðum og þjónustusamningum. Hvað gerist ef starfsmannaleigan, sem þarf að bjóða í verk hins opinbera og jafnvel á Evrópska efnahagssvæðinu ef umfangið er mjög mikið, fær ekki þjónustusamninginn eins og gerðist á dögunum á Landspítalanum? Hvaða tryggingar hafa starfsmennirnir þá fyrir störfum sínum? Hvar er þá atvinnuöryggið sem þeir njóta í hinu opinbera kerfi? Maður hlýtur í þeim efnum líka að spyrja: Hvaða samfella getur orðið í starfinu á sjúkrahúsunum ef starfsmannaleigur eiga sí og æ að sjá deildum fyrir starfsmönnum?

Við skulum átta okkur á því að sú einkavæðing, sá einkarekstur, sem nú þegar er í heilbrigðisþjónustunni og samfélagsþjónustunni hjá okkur hefur ekki orðið til vegna einhverrar markaðrar stefnumótunar eða vegna þess að sýnt hafi verið fram á að hún sé svo miklu hagkvæmari. Það er

afskaplega tilviljunarkennt hvað er úti á einkamarkaðinum og hvað ekki. Því hefur jafnvel verið hreyft að það sem er úti á markaði í heilbrigðisþjónustunni geti verið tilkomið þar vegna þess að viðkomandi læknar, sem reka þá þjónustu úti í bæ, séu jafnframt í aðstöðu til þess inni á sjúkrastofnunum að takmarka aðgang að þjónustunni og lengja þar með biðlista. Þetta eru atriði sem við verðum að horfa á. Það er ekki nóg að fullyrða að einkarekstur sé hagkvæmur. Það verður, áður en lengra er haldið, að rannsaka árangur og áhrif einkavæðingar í samfélagsþjónustunni. Það eru allt mælanlegar stærðir en það þarf að mæla bæði fjárhagslegan og samfélagslegan ávinning. Ég lít svo á að með góðum undirtektum við tillöguna geti þingheimur (Forseti hringir.) sameinast um það.

[16:13]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þessi þingsályktunartillaga sem hér er til umræðu fjallar um rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustu og lagt er til að meðan sú rannsókn fari fram verði engar frekari breytingar frá núverandi fyrirkomulagi. Mér finnst að þessi tillaga lúti í sjálfu sér, svo pólitísk sem hún er í eðli sínu, ekki að réttu viðfangsefni þar sem hún snýst fyrst og fremst um formið á þjónustunni þar sem tekið er fyrir og athugað hvort þetta form eða hitt sé betra eða verra með þeirri gefnu forsendu að annað sé betra en hitt og þess vegna eigi ekki að gera neinar breytingar á meðan rannsóknin fari fram.

Mér finnst að menn eigi kannski að einbeita sér að hinum pólitísku viðfangsefnum á þessu sviði sem eru hlutir eins og að rannsaka áhrifin af vaxandi misskiptingu í þjóðfélaginu. Það eru út af fyrir sig mælanlegir hlutir. Það er hægt að fá fólk til að gera þá athugun. Það er hægt að rannsaka áhrifin af því að ráðstafa auðlind þjóðar, réttindum hennar til einkaaðila án endurgjalds, að gefa þeim fullt frelsi til þess að endurselja þá þau réttindi um lengri eða skemmri tíma eins og reynslan er komin af kvótakerfinu í fiskveiðistjórn.

Við getum rannsakað þetta og haft það til hliðsjónar þegar menn velta fyrir sér hvernig eigi að skipa málum með löggjöf varðandi önnur réttindi sem eru í þjóðareign eða menn vilja hafa á almenningsvettvangi, annaðhvort sem eign með beinu eignarhaldi eða með því að tryggja þjóðinni tekjur af nýtingu þessara réttinda. Þessa hluti geta menn tekið fyrir að mínu viti og eiga að gera slíkar athuganir. Menn geta líka látið athuga hvaða áhrif það hefur að varpa kostnaði í heilbrigðiskerfinu yfir á einstaklinginn, yfir á sjúklinginn. Það eru til erlendar rannsóknir á því sviði sem leiða það í ljós að af því leiðir ekki neinn sparnaður, þ.e. kostnaðarvitund einstaklingsins er ekki sú, í þessu tilviki í heilbrigðismálum, að þó að kostnaði sé velt meira og minna yfir á hann leiði það til þess að kostnaðurinn við þjónustuna í heild minnki. Þvert á móti leiðir þetta frekar til aukins kostnaðar miðað við þær athuganir sem fyrir liggja. Þetta getum við athugað líka hér innan lands.

Að skoða þetta form finnst mér eiginlega beina athyglinni að röngum hlut í málinu. Það er ekki að mínu viti skurðarpunkturinn í pólitískri umræðu hvort tiltekinn rekstur sé unninn af starfsmönnum hins opinbera eða starfsmönnum einkafyrirtækja. Ég held að það hafi enga þýðingu að gera athugun á því hvort það hafi verið betra að starfsmenn áhaldahúsa sveitarfélaga hafi verið starfsmenn sveitarfélaganna eða hvort verkið sé unnið af verktökum sem hafa sína starfsmenn í vinnu eins og snjómokstur og annað slíkt sem nú er meira og minna unnið af einkaaðilum. Ég held að það sé ekki mjög frjótt athugunarefni.

Ég held að það sé ekki mikill ávinningur í því að fara að stöðva t.d. þá þróun sem vonandi fer í gang að ríkið felli undir sjúkratrygginguna allt munnholið og tannbeinin sem tekið var undan sjúkratryggingunni fyrir nokkuð löngu með mjög slæmum áhrifum. Tannheilsu hefur mjög hrakað eftir að það gerðist. Eðlilegt er að ríkisvaldið beiti sér fyrir samningum við tannlækna um að veita öllum landsmönnum þessa þjónustu en það eru þá samningar um einkarekstur líklega eða jafnvel einkavæðingu samkvæmt skilningi þeirra sem flytja þetta mál og yrði þá lagst gegn því að það ætti sér stað á meðan þessi rannsókn færi fram.

Það hefur verið tekið upp á síðustu árum að heimila að einstaklingar geti hugsað um veikt fólk. Maki fær greiðslur úr ríkissjóði til þess að hugsa um veikan maka sinn heima hjá sér eða einhver sem á lögheimili með honum. Ef við rýmkum þetta ákvæði eins og við höfum lagt til, þingmenn Frjálslynda flokksins, þannig að það ætti við aðra einstaklinga en þá sem eiga lögheimili með hinum veika væri væntanlega litið á þetta sem frekari einkavæðingu og hv. þm. Ögmundur Jónasson mundi þá líklega telja þetta slæma þróun, en ég efast ekki um að hann teldi þetta góða þróun. Ég held að málið sem hann flytur beinist kannski ekki að nákvæmlega þeim þáttum sem ég held að hann vilji láta athuga. Ég held að menn þurfi svolítið að endursemja þennan texta til þess að fá fram athugun … (Gripið fram í.) Frjálslynda flokknum? Það er það, virðulegi forseti. Hins vegar er frammíkallandi formaður BSRB, það kannski kann að skýra að hann horfir á þetta mál bara frá þessum sjónarhóli.

Við eigum að ræða hér í þingsal og nefndum þingsins um pólitíkina, hvernig við ætlum að fara með auðlindir þjóðarinnar, ráðstafa réttindum til að nýta orkuna. Það eru pólitísk viðfangsefni sem við eigum að taka fyrir, við eigum ekki að leggjast gegn því að þeir sem munu nýta þessa orku eigi endilega að vera opinber fyrirtæki. Ég sé það ekki fyrir mér að það sé skilyrði framtíðarinnar að enginn megi nýta eða virkja hér á landi nema fyrirtæki eins og Landsvirkjun eða annað opinbert fyrirtæki. Það er ekki framtíðarsýnin. Það væri alveg jafnóskynsamlegt að mínu viti og að segja: Það má enginn nýta fiskveiðiauðlindina nema fiskiskip í eigu hins opinbera. Auðvitað dettur engum í hug að setja atvinnulífi landsmanna þær skorður til framtíðar litið. En við hv. þm. Ögmundur Jónasson kunnum að vera sammála um að það er óskynsamlegt að opna fyrir einkavæðingu inni í orkugeiranum áður en menn setja skynsamlega löggjöf um það hvernig afraksturinn af nýtingu auðlindarinnar skiptist.

Mér finnst, virðulegi forseti, rétt að tala fyrir því að menn beiti málinu meira inn á skýr pólitísk álitaefni en festi sig ekki í deilum eða afstöðu til rekstrarforma í tilteknum rekstri.

[16:21]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þá ágætu umræðu sem hér hefur farið fram. Ég tek fram að ég held að við séum sammála um mjög margt sem snýr að samfélagsþjónustunni, ég og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, sem hér talaði síðastur en hann gagnrýndi jafnframt nokkuð nálgun okkar til málsins og taldi að við beindum ekki sjónum okkar að öllu leyti í rétta átt. Það gæti ekki skipt máli hvort það væru starfsmenn hins opinbera, ríkisstarfsmenn eða starfsmenn sveitarfélaga, sem sinntu verkefnum á vegum samfélagsins eða starfsmenn einkafyrirtækja. Ég held að málið snúist ekki um þetta, heldur hvaða lögmál eru virkjuð, hvaða markmiðum tiltekin rekstrarform hlíta eða starfa samkvæmt.

Við skulum taka dæmi. Landspítalinn er á vegum ríkisins og er opinber stofnun að öllu leyti. Það er Hrafnista ekki, það er SÍBS ekki. Þær stofnanir eru sjálfseignarstofnanir sem eru sprottnar upp úr samtökum sjúklinga, samtökum verkalýðshreyfingar eins og Hrafnista, en þessar stofnanir og þessi mismunandi rekstrarform eiga eitt sameiginlegt, samfélagsleg markmið eru höfð að leiðarljósi en ekki gróðamarkmið.

Hvernig skyldi standa á því að Ríkisendurskoðun komst að þeirri niðurstöðu að eðlilegt væri að hið einkarekna fyrirtæki öldrunarstofnunin Sóltún væri dýrari í rekstri en sjálfseignarstofnanir eða opinberar stofnanir, hún væri skattborgaranum kostnaðarsamari en hinar stofnanirnar? Hver var ástæðan fyrir þessu? Jú, það kom fram í álitsgerð Ríkisendurskoðunar að eðlilegt væri — ég held að ég muni orðalagið rétt — að eigendur þessa fyrirtækis greiddu sjálfum sér arð, til þess fjárfestu þeir í þessari starfsemi. Það er um þetta sem málið snýst, ekki um hitt hvort starfsmennirnir heita opinberir starfsmenn eða ekki, heldur hvaða lögmál eru virkjuð í samfélagsþjónustunni.

Ég er alveg sammála hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni um að við eigum að horfa á hinar samfélagslegu afleiðingar þeirra kerfisbreytinga sem ráðist hefur verið í og skoða málin í víðu samhengi. En ég vek athygli á því sem fram kemur í greinargerð með þingsályktunartillögunni hvað þetta snertir, við tíundum þetta nefnilega nákvæmlega. Við nefnum sem dæmi um spurningar sem vert væri að spyrja: Hvernig hafa breytingarnar reynst almenningi? Svo er gerð ítarleg grein fyrir því hvað hér er um að tefla. Ég nefni sem dæmi þó að ekki sé vikið að því í greinargerðinni: Hvernig hefur það reynst almenningi að markaðsvæða raforkukerfið? Hvernig hefur það reynst almenningi í Evrópu þar sem vatnsveitur hafa verið einkavæddar? Það liggja fyrir um þetta skýrar niðurstöður í rannsóknarskýrslum sem m.a. hafa verið unnar á vegum Evrópusambandsins. Við erum að hvetja til þess að við öflum þessara gagna og rýnum í þau.

Við þurfum ekkert að finna upp hjólið á öllum sviðum, það er til mikið af rannsóknum um einkaframkvæmd í velferðarþjónustunni á Bretlandi. Því fer fjarri að skiptingin sé hægri/vinstri í pólitík um afstöðu til þessara breytinga, Verkamannaflokkurinn undir stjórn Tonys Blairs hefur gengið miklu harðar fram en margir íhaldsmenn hafa viljað. Þegar svo var komið að einkaframkvæmdarverkefni voru farin að ganga kaupum og sölum á markaði voru það íhaldsmenn, þingmenn Íhaldsflokksins, sem gagnrýndu það harðast. Ég vísa í rannsóknarskýrslur sem gerðar hafa verið um þetta efni, umfjöllun í breska ríkisútvarpinu BBC sem vísað er til hér og slóðir gefnar í greinargerð með þingmálinu. Þetta er ein spurningin sem við höfum spurt: Hvað þýðir það að virkja markaðslögmálin innan heilbrigðisþjónustunnar og innan annarra geira?

Hv. þingmaður, fulltrúi Samfylkingarinnar við þessa umræðu, sagði að innan íslenska heilbrigðiskerfisins væri ekkert einhlítt í þessu efni. Við værum með einkarekstur á ýmsum sviðum, nefndi tannlækningar, nefndi aðra þætti einnig. Þetta er alveg rétt, við höfum verið með blöndu, eins konar kokteil sem hefur verið sæmileg sátt um. Spurningin er: Hvert eigum við að hreyfa okkur í því efni? Slagurinn, átökin undanfarin ár á milli stjórnvalda, Tryggingastofnunar, heilbrigðisráðuneytis og sérfræðilækna svo dæmi sé tekið, er um hve langt eigi að ganga í að virkja markaðslögmálin. Þar hefur verið gengið lengra gagnvart einni stétt, tannlæknum, en öðrum stéttum lækna vegna þess að þeir hafa haft frelsi um gjaldskrána jafnvel þótt þeir hafi fengið greiðslur frá Tryggingastofnun. Hið sama gildir ekki um marga aðra sérfræðilækna. Þeim hefur verið gert að hlíta þeim verðskrám sem almannatryggingar hafa sett. Þarna er verið að reisa skorður og setja bönd á markaðslögmálin. Spurningin er: Hversu langt eigum við að ganga í þessum efnum? Það er því alveg rétt sem hér hefur verið sagt, það eru til mismunandi rekstrarform en ágreiningurinn hefur snúist um hve langt við eigum að ganga í markaðsvæðingaráttina. Þetta eru hlutir sem við höfum kallað eftir umræðu um.

Við viljum spyrja hvernig breytingar í markaðsvæðingarátt hafa reynst þeim sem greiða fyrir þjónustuna. Hefur hún orðið dýrari eða ódýrari fyrir einstaka greiðendur og samfélagið í heild sinni, hvort sem það eru einstaklingarnir eða samfélagið? Núna er Sjálfstæðisflokkurinn búinn að taka upp þá stefnu sem hann hafði ekki fyrir 1998 þegar hann lagði áherslu á að við einkavæðingu og einkaframkvæmd ætti að láta einstaklinginn, notandann, greiða sem mest — það kom fram í skýrslu frá fjármálaráðuneytinu á þeim tíma — nú segir hann: Samfélagið á þá að borga. Við viljum einkarekstur — og Samfylkingin hefur tekið undir þessi sjónarmið — en samfélagið á að borga, skattgreiðandinn á að borga. En bíðum við, borga hvað, endalaust? Ef ég stofna klíník eða háskóla á ég þá kröfu á hendur skattgreiðendum samfélagsins alveg sama hvað ég geri? Eru engin takmörk fyrir því hve miklir peningar eru til og hver á að ráða þá um framvinduna? Á bara að vera sjálftaka þessara stétta? Á að vera sjálftaka stofnana sem settar eru á laggirnar? Nei, að sjálfsögðu þurfum við að hafa einhvern hemil á þessu. Þetta þarf að ræða og um það hafa þessi átök snúist. Markaðssinnarnir hafa viljað láta samfélagið fjármagna sig, þeir eru himinlifandi yfir þessari stefnubreytingu Sjálfstæðisflokksins, en þeir vilja líka fá að ráða sér sjálfir um verðlagningu og annað eins og tannlæknarnir hafa gert. Þá hefur það gerst að það hefur færst í sundur, annars vegar sú greiðsla sem kemur frá samfélaginu, almannatryggingum, og það sem notandinn, sjúklingurinn, greiðir fyrir hins vegar. Þetta eru hlutir sem við þurfum að taka afstöðu til.

Ég held því ekki fram að þetta sé einhver einföld um-

ræða sem verði afgreidd í einum pakka. Að sjálfsögðu getum við greint hana í sundur í einstaka liði og tekið einstaka þætti til skoðunar, að sjálfsögðu eigum við að gera það. Við hvetjum einfaldlega til þess að umræða fari fram því að í allt of mörgum tilvikum hefur verið ráðist í breytingar umræðulaust eða án teljandi umræðu. Þar held ég að við hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson höfum æðioft verið sammála. Við höfum verið ósammála um ýmsa þætti en um þetta atriði höfum við þó verið sammála, við viljum láta fara fram opna og gagnsæja umræðu um þessi mál.

Síðan höfum við spurt: Hvernig hafa breytingar af þessu tagi reynst þeim sem veita þjónustuna? Aftur er ekkert einhlítt svar, það er ekkert einhlítt svar við því. Einkavæðing velferðarþjónustunnar hefur reynst mörgum mjög vel, mörgum starfsmönnum alveg prýðilega, öðrum illa. Ég held að skiptingin þarna sé nokkuð tekjutengd. Því hærri tekjur, því meira sjálfræði sem maður hefur sjálfur, því betur hefur hún reynst. Því lægri tekjur, því verr. Ég vísa t.d. í einkavæðingu á ræstingarþjónustu á sjúkrahúsum. Hún hefur ekki verið sérstaklega hagfelld þeim sem veita þá þjónustu, alls ekki. Ég get reitt fram mörg dæmi um það. Sama er í skólunum. Einkavæðing á ræstingarþjónustunni í skólunum hefur ekki reynst starfsfólkinu vel. En þetta þurfum við að kanna og fara í saumana á og það er það sem þetta mál gengur út á. Ef það eru einhverjir þættir sem er erfitt að ná utan um þurfum við að skilgreina þá og hvað það er sem við getum sameinast um.

Síðan varðandi nokkuð sem hér kom fram við umræðuna, ég held að það hafi verið frá Samfylkingunni, þar sem málið var afgreitt með þessum hætti — afgreitt er kannski ekki sanngjarnt að segja því að reynt var að velta upp ýmsum hliðum á málinu en engu að síður var spurt hvort við værum ánægð með heilbrigðisþjónustuna, hvort þetta kerfi væri óskaplega gott á Íslandi og hvort við ættum ekki að vinda okkur í að breyta því af þeim sökum, það svona lá í hugsuninni. Þetta heyrum við iðulega. Við heyrum þetta iðulega um skólana og aðra þætti samfélagsþjónustunnar: Er þetta nógu gott, erum við nógu ánægð, eigum við ekki að breyta?

Þá vil ég minna á ljótan leik sem æðioft hefur verið leikinn, að svelta stofnanir til einkavæðingar. Það er gert nákvæmlega svona, það er skorið niður nógu lengi og svo er spurt: Eruð þið ánægð með þessa þjónustu? Og til starfsfólksins: Eruð þið ánægð með kaupið ykkar og kjörin? Eigum við ekki bara að vinda okkur í einkavæðinguna? Þetta var hugsunin sem við fengum að heyra hér áðan. Þetta er ekki sanngjarnt, þetta kalla ég að svelta menn til hlýðni. Þetta er aðferð sem var úthugsuð á Nýja-Sjálandi á sínum tíma sem varð eins konar tilraunastofa fyrir frjálshyggjumarkaðsöflin og reyndist þjóðinni afskaplega dýrkeypt en þetta var leiðin sem var farin, að svelta þessar samfélagsstofnanir til einkavæðingar. Þessi sami leikur hefur verið leikinn gagnvart starfsfólkinu. Því miður hafa verið nokkur dæmi um það innan heilbrigðisþjónustunnar að farið er að ráða fólk á verktakakjörum. Eflaust eru þau kjör í einhverjum tilvikum betri en í þeim tilvikum sem ég hef kynnt mér, haft aðstöðu til að kynna mér, hafa þau verið lakari en samningar stéttarfélaga kveða á um.

Þar er um að ræða starfsfólk sem var ráðið á tímakaupi sem var heldur hærra en stéttarfélagsbundið fólk hafði. Svo bara leið tíminn, fólkið fékk ekki umsamdar kjarabætur eins og starfsmenn í stéttarfélögunum fengu og síðan kom á daginn þegar viðkomandi veiktist að það var enginn veikindaréttur. Viðkomandi var sagt að þetta væri bara allt inni í kaupinu. Þetta er leikur sem farið er að leika. Mér skilst að ríkisspítalarnir séu að reyna að hamla gegn þessu og er það vel en þetta eru ljótar hliðar á markaðsvæðingu velferðarþjónustunnar sem ég held að væri mjög hollt að taka til ítarlegrar skoðunar. Þetta er að sjálfsögðu bara ein hliðin en ég vísa mönnum á þingmálið, (Forseti hringir.) á greinargerðina sem því fylgir, en þar setjum við fram rök og vísum í skýrslur og álitsgerðir sem fram hafa verið reiddar.

[16:36]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður nefndi Öldung og samninginn við það fyrirtæki um að veita hjúkrunarþjónustu fyrir aldraða. Ég tek undir það að mér finnst ekki æskilegt að semja um slíka þjónustu við aðila sem starfar á arðsemisforsendum. Ég verð að viðurkenna það. Það kunna að vera í því fólgnir einhverjir fordómar. En mér hugnast ekki að fara inn á þær brautir. Ég mæli með því að ríkið í slíkum samningum gangi út frá því að hafa að minnsta kosti mjög stífar takmarkanir á mögulegum arðgreiðslum.

Hins vegar vil ég segja það því fyrirtæki, Sóltúni, til framdráttar og ríkinu líka, að þar er um að ræða mjög vel skilgreinda þjónustu sem veitt er og um samið. Vistmenn fá mjög góða þjónustu þar og plássin eru mjög eftirsótt, sérstaklega í samanburði við aðrar öldrunarstofnanir eða fyrirtæki.

Ríkisendurskoðun hefur einmitt gert athugasemdir við það að ríkið hafi ekki samið við aðra aðila sem veita þessa þjónustu, hvort sem það eru sjálfseignarstofnanir eða undir öðrum formerkjum, ekki samið við þá um þjónustuna. Þeir fá greitt og enginn virðist fylgjast með því að hinir öldruðu fái þá þjónustu sem ríkið borgar fyrir. Mér finnst að það eigi að taka til að því leytinu til og að ríkið eigi að keppast við að gera samninga við þá sem veita þessa þjónustu. Það mundi væntanlega heita einkarekstur eða jafnvel einkavæðing í skilningi hv. þm. Ég sé ekkert athugavert við það. Þetta er fyrirkomulag sem hefur byggst upp og hefur að mörgu leyti reynst vel. Það þarf að bæta það og það sendur upp á ríkið að beita sér fyrir því.

[16:38]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er því að sjálfsögðu fylgjandi og við erum það í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að fjárveitingavaldið og löggjafinn veiti þeim stofnunum sem fjármunum er veitt til eðlilegt aðhald, að sjálfsögðu. Ég hef trú á því að það sé gert gagnvart heilbrigðis- og öldrunarstofnunum almennt.

Við höfum hins vegar gagnrýnt að þessum stofnunum skuli mismunað á grundvelli rekstrarforms að því leyti að sá skuli fá mest í sinn hlut sem þarf að greiða eigendum sínum arð. Það var sett niður á blað í skýrslu Ríkisendurskoðunar að þetta væri skýringin á þessu. Þetta var skýringin á þessu. Um það snerust deilurnar um Öldung hf. á sín-

um tíma. Síðan var það náttúrlega ýmislegt annað í þeirri ráðagjörð allri, og ég vék að því hér fyrr í dag, um útboðið og hvernig að því var staðið. En það er önnur saga og talsvert lengri.

[16:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að menn ættu einmitt að skoða reynsluna af þessum samningi, vita hvernig til hafi tekist, athuga til dæmis hvernig gangi að manna Sóltún starfsfólki í samanburði við aðrar sambærilegar stofnanir sem ekki er neinn þjónustusamningur við gagnvart ríkinu. Kannski er reynslan sú að það gangi betur að manna störf hjá Sóltúni en öðrum öldrunarþjónustustofnunum með svipuðum hætti og það gengur mun betur í Hjallastefnunni að fá fólk til starfa en á almennum leikskólum. Stundum virðist vera — þó að ég viti það ekki, því að ég hef þekkingu á því og það hefur ekki verið gerð úttekt á því — en stundum virðist sem betur gangi að manna og veita þjónustu ef formið er svolítið annað en hefðbundið ríkisform eða hið opinbera form. Við megum ekki alveg slá það út af borðinu eins og gert er í þessari þingsályktunartillögu. Það á einfaldlega að frysta það sem er á meðan verið er að athuga. Það er gengið út frá því að opinbera fyrirkomulagið sé betra. Það þarf að sanna hitt. En mér finnst nú margt í reynslunni, hvort heldur í heilbrigðiskerfinu eða menntakerfinu, benda til þess að það sé ekkert einhlítt. Þess vegna er ekki skynsamlegt að hafa einhlíta afstöðu í því.

Skólar eru ekkert endilega verkefni ríkisvalds. Þeir hafa verið reknir í hundruð ára af einkaaðilum sums staðar í Evrópu. Menntun hefur gengið eftir kynslóðunum utan arma hins opinbera í gegnum aldirnar þannig að það er ekkert endilega sjálfskipað viðfangsefni ríkisins að reka skóla þó að það sé eðlilegt að það hafi tekið það að sér og hafi sinnt því að mörgu leyti vel vegna þess að þar koma menn þó fram tiltekinni pólitískri stefnu. Spurningin er: Geta menn ekki haldið áfram og komið með aðalatriðin í þeirri pólitísku stefnu fram þó að formið breytist?

[16:42]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Spurningin snýst ekki um það að frysta það sem er. Við erum fyrir breytingar og við erum fyrir framfarir. Við höfum hins vegar efasemdir um að einkavæðing sjúkrahúsanna og heilbrigðisþjónustunnar og orkulindanna feli í sér nokkrar framfarir. Við höfum þá skoðun að það kunni að fela í sér mikla afturför. Við erum fylgjandi breytingum og tölum fyrir breytingum og framförum en vörum við kerfisbreytingum að þessu leyti.

Hvort það er auðveldara að ráða fólk til starfa hjá stofnunum sem hafa rýmri fjárráð en hjá hinum sem hafa þau rýrari þá held ég að það liggi í augum uppi að ríkari stofnunin á auðveldara með að bjóða betri kjör og af þeim sökum eigi hún auðveldara með að ráða fólk til starfa. Hér erum við að tala um útgjöld ríkisins. Við erum að tala um hagsmuni greiðandans og þá viljum við láta kanna.

Ég veit að sveitarfélögin hafa haft mismunandi skoðun á þessu. Sum sveitarfélög hafa ráðist í umfangsmikla einkaframkvæmd. Önnur hafa ekki gert það. Mér kemur eitt í hug sérstaklega. Það er Kópavogur. Þar er bæjarstjóri fyrrverandi hv. þm. Gunnar Birgisson, maður sem við þekkjum ágætlega. Hvernig skyldi standa á því að hann ræðst ekki í einkaframkvæmd? Gæti það verið vegna þess að hann er bisnessmaður og svolítið klókur sem slíkur?

[16:44]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hvað varðar þau orð sem hér féllu hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni um sveltistefnu af hálfu hins opinbera eða ríkisvaldsins gagnvart einstökum stofnunum eða þjónustu er rétt að halda því til haga að á undanförnum árum og áratug hafa útgjöld til þeirra málaflokka sem við erum helst að ræða í þessari umræðu aukist gríðarlega að raungildi. Ég nefndi það hér fyrir bara nokkrum dögum úr þessum ræðustól að útgjöld til bæði heilbrigðismála og menntamála hefðu aukist að raungildi um tugi prósenta frá árinu 1997. Megnið af þeim rekstri er opinber. Og nú stöndum við frammi fyrir því, hv. þingmaður, að útgjöld til heilbrigðismála eru á Íslandi hvað hæst í öllum löndum OECD og þá sem hlutfall af þjóðarframleiðslu og á sama tíma er íslenska þjóðin ein sú yngsta. Með öðrum orðum þá stöndum við frammi fyrir því verkefni hvernig við ætlum að tryggja þjóðinni sambærilega og betri þjónustu en við höfum núna í komandi tíð þegar þjóðin eldist og heilbrigði hennar þar af leiðandi versnar sem því nemur.

Ég tel að þess vegna verði menn að nálgast þetta umræðuefni fordómalaust. Þeir verða að varpa af sér klafa hugmyndafræðinnar og vera ekki bundnir við það að segja: „Ég tek bara ekki í mál einhverja ákveðna lausn.“ Þeir verða að skoða þetta einmitt pragmatískt og segja: „Þar sem hægt er að koma við og þar sem við getum fengið betri nýtingu á fjármagni, þar eigum við að gera það, þar eigum við að nota einkarekstur. Þar sem við getum það ekki þar gerum við það heldur ekki.“ Mér finnst að þetta eigi nálgast svona og tek undir með þingmanninum frá fyrstu ræðu hans að menn eigi að vera pragmatískir og það tel ég að við höfum verið.

Síðan vil ég segja örstutt um skólana að ég vek athygli á því að munurinn á Íslandi og Norðurlöndunum er sá að á flestum hinna Norðurlandanna, í Danmörku, Noregi, Svíþjóð og Finnlandi, eru í kringum 10–12% grunnskólabarna í sjálfstætt reknum grunnskólum á meðan sambærilegt hlutfall á Íslandi er í kringum 1%. (Forseti hringir.) Það er til umhugsunar hvort þetta sé skynsamleg stefna sem við höfum rekið hér.

[16:46]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það skyldi þó aldrei vera að við gætum náð saman í þessu máli um að fara í rannsóknina. Hv. þingmaður tekur undir með mér varðandi það sjónarmið að við eigum að skoða málið pragmatískt eins og hann segir, þ.e. með tilliti til reynslu, og út á það gengur þingmálið okkar.

Hann bendir á að útgjöld til heilbrigðismála og útgjöld til menntamála hafi aukist að raungildi hér á landi á undanförnum árum og áratugum. Það er rétt, ég efast ekki um það. Það hefur líka gert það hjá öðrum þjóðum. Ég minni á að sú þjóð sem ver hlutfallslega mestum fjármunum til heil-

brigðisþjónustu í heiminum er Bandaríkjamenn. Ég hef nefnilega alltaf haft ákveðnar efasemdir um þennan mælikvarða.

Þegar um gæði þjónustunnar og aðgengi að henni er hins vegar að ræða þurfum við að fara varlega. Spurningin sem við veltum upp hér er að rannsókn fari fram á því hvaða kerfi hafi reynst best frá sjónarhóli þess sem nýtir þjónustuna, frá sjónarhóli þess sem greiðir fyrir hana, hvort sem það er notandinn beint eða skattborgarinn, og í þriðja lagi frá sjónarhóli þess sem veitir þjónustuna. Að sjálfsögðu viljum við taka þá lausn sem er hagstæðust, sem svarar öllum þessum spurningum játandi. Ef hv. þingmaður getur sannfært mig um það að breytingar sem hann vill standa fyrir — ef hann svarar öllum þessum spurningum játandi — skal ég hiklaust vera með honum í liði hvað það snertir.

[16:48]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta þótti mér afskaplega ánægjuleg ræða. Ég er þess fullviss að félagi minn og samflokksmaður, hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson, mun fara létt með það á næstu missirum að sannfæra þingmanninn um að sú stefna sem Sjálfstæðisflokkurinn leggur til í þessum málum mun svara játandi þeim spurningum sem hv. þingmaður bar fram. Það verður tilhlökkunarefni fyrir okkur óbreytta þingmenn að fylgjast með því þegar hv. þm. Ögmundur Jónasson tekur undir, að þessum skilyrðum gefnum, að menn beiti þeim kostum sem einkarekstur getur haft í för með sér í heilbrigðisþjónustunni. Það er tilhlökkunarefni og ég er sannfærður um að við getum glaðst sameiginlega yfir því í fyllingu tímans.

Síðan er hitt sem ég hafði ekki tíma til að koma að í svari mínu áðan en vil ítreka hérna varðandi útgjöld til þessara málaflokka. Við ræddum reyndar í síðustu viku, ég og hv. þingmaður, að það er alveg rétt að útgjöldin hafa hækkað hjá öðrum þjóðum. En þau hafa hækkað hraðar og meira á Íslandi en hjá þjóðum sem við berum okkur saman við. Það er ánægjuefni og við getum verið stolt yfir því. Þess vegna skiptir máli hvaða kerfi menn hafa búið til í kringum samfélagið. Ég segi að það að hafa einkavætt, lækkað skattana og einfaldað regluverk efnahagslífsins hefur skilað þjóðinni og þar með ríkissjóði gríðarlegum fjármunum sem við nýtum til þess að bæta almannaþjónustuna ár frá ári. Við gerum það á sama tíma og við getum staðið undir þeirri þjónustu á næstu áratugum ólíkt mörgum þeirra landa sem við berum okkur saman við. Við erum með lífeyrissjóði sem standa undir sér, við erum með ríkissjóð sem stendur undir sér og við erum með sjálfbæra þróun hvað þetta varðar. Þess vegna þýðir lítið að bera saman það sem við búum við og þær þjóðir sem við vitum að geta ekki haldið uppi því þjónustustigi sem þær gera núna vegna þess að þær hafa ekki klárað að borga í lífeyrissjóðina sína o.s.frv. Þetta er því lykilatriði og afleiðing af skynsamlegri stjórnarstefnu sem hefur verið hér frá því að Sjálfstæðisflokkurinn fór að veita ríkisstjórn forustu árið 1991.

[16:50]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki farið út í nein ítarleg svör um afleiðingar markaðsstefnu og einkavæðingarstefnu Sjálfstæðisflokksins, ekki síst ef við lítum til orkugeirans þar sem raforkuverðið hefur farið upp úr öllu valdi, nokkuð sem menn þekkja hvað best á landsbyggðinni. Sömu sögu er að segja af ýmsum þáttum heilbrigðisþjónustunnar sem hafa verið einkavæddir. Við þekkjum það líka sem erum sæmilega jarðtengd í íslensku samfélagi að þótt kaupmáttur hafi farið vaxandi á umliðnum árum er það erfiðara fyrir tekjulítinn mann að vera sjúkur núna en þegar Sjálfstæðisflokkurinn komst til valda 1991. Fyrir tekjulítinn einstakling og tekjulitla fjölskyldu er erfiðara að komast yfir húsnæði en það var 1991 þegar Sjálfstæðisflokkurinn komst til valda. Þetta eru því miður staðreyndir máls.

Hv. þingmaður sagði að það yrði eflaust létt verk fyrir kollega sinn, hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaug Þór Þórðarson, að sannfæra mig um að einkavæðing innan heilbrigðisþjónustunnar væri ódýrari og hagkvæmari kostur en samfélagslega rekin þjónusta. Á þessa lund var röksemdafærslan. Ef það er tilhlökkunarefni að sjá hæstv. ráðherra sannfæra mig um þetta er ekki síður tilhlökkunarefni hjá mér að sjá hvernig félagar hv. þingmanns í Sjálfstæðisflokki og Samfylkingu, fulltrúar stjórnarmeirihlutans á þingi, taka þingmáli okkar, hvernig þeir afgreiða það, hvort þeir fallast á að fram fari málefnaleg rannsókn á afleiðingum þeirrar stefnu sem þeir boða.

[16:52]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Mér finnst þetta hafa verið mjög áhugaverð umræða sem hér hefur farið fram og tel að mjög þarft sé að þessi mál verði skoðuð gaumgæfilega eins og fram kemur í tillögunni. Menn geta auðvitað haft á því misjafnar skoðanir hvernig nákvæmlega eigi að raða niður verkum, skipta í verkþætti o.s.frv. Það finnst mér eiginlega ekki vera efni málsins þannig lagað séð heldur fyrst og fremst að við ræðum það og fáum farveg til þess að skoða það vandlega eftir að í það hafa verið settir menn til verka til að kanna í hvaða farvegi þjóðfélagið hefur verið á undanförnum árum og missirum. Höfum við gengið götuna til góðs? Vafalaust — ég geng bara út frá því — er það ekki stefna okkar allra á hv. Alþingi að færa hlutina fram til góðs fyrir þjóðina í heild sinni? En okkur greinir auðvitað á um það hvaða markmiðum við höfum náð og hvernig við stígum þau skref.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að ég hef efasemdir um það hvernig við höfum stigið þessi skref á undanförnum árum. Vafalaust kemur það engum á óvart að miðað við þær mörgu ræður sem ég flutti, m.a. um raforkumálin á sínum tíma þegar verið var að koma því hér í gegnum þingið, að ég hafði miklar athugasemdir við það hvert við stefndum á þeim vettvangi. Ég hef þær enn. Enda hefur komið í ljós að það sem átti að verða neytendum til hagsbóta í þeim efnum hefur ekki fært þeim ávinning, þvert á móti. Í mjög mörgum byggðarlögum hefur orkuverð hækkað verulega, sérstaklega í hinum dreifðu byggðum. Þó að við höfum reynt að bæta úr ágöllum þess með því að taka upp niðurgreiðslur

hefur það ekki dugað til og lífskjörin í hinum dreifðu byggðum hafa versnað fyrir vikið. Þetta er einn af þeim þáttum sem við þurfum vissulega að skoða og verk sem var fylgt eftir af síðustu ríkisstjórn. Ég tel að afleiðingarnar séu þær að við höfum í mörgum tilfellum alls ekki farið réttar leiðir í þeim efnum.

Ég tek hins vegar undir það að á sumum sviðum heilbrigðisþjónustunnar má örugglega nýta fjármagn betur með því að fela verkefni einkaaðilum og að þeim fylgi fjármagn til þess. Hins vegar á ekki að gera það með því að setja heimildarákvæði í 6. gr. fjárlaga. Það er alveg arfavitlaus aðferð og er okkur alls ekki til sóma að á bls. 55 í fjárlagafrumvarpinu standi eitthvað á þá leið að sjúkrahúsum sé heimilt að semja um ákveðna verkþætti og ef þeir samningar leiða til kostnaðarauka skuli fjármálaráðherra og heilbrigðisráðherra kynnt málið. Þetta er ekki vönduð stefnumótun.

Ég tel því fulla ástæðu til að fara ofan í þessi mál með þeim hætti sem hér er lagt upp með en það kann vel að vera að menn þurfi að skipa þessu öðruvísi og setja það í öðruvísi verkferla en hér er lagt til. Efnislega tel ég að tillagan sé þó af hinu góða. Þess vegna held ég að reyna eigi að vinna málið hratt og vel og fá um það góða yfirferð. Hvort setja eigi á fót sérstaka sérfræðinganefnd skal ég ekki um segja. Ég hefði talið að það væri alveg eins gott að fulltrúar þingflokkanna ættu aðild að slíkri nefnd en leituðu til sérfróðra manna um það að vinna með nefndinni o.s.frv. Ég held því að málið sé ekki í slæmum farvegi eins og það er sett upp af hálfu flutningsmanna en fyrst og fremst er það einfaldlega þannig að það er mikilvægt fyrir framtíðina að þingheimur komi að þessum málum með öðrum hætti en mér hefur fundist vera staðið að þeim á undanförnum árum og ég hef ekki heyrt annað af máli hv. þingmanna í dag en að flestir telji eðlilegt að skoða þessi mál þótt menn hafi misjafnar áherslur. Við erum auðvitað að vinna málið fyrir almenning og eigum að horfa til þess hvað kemur honum best og hvernig okkur tekst að fá sem mest út úr því fé sem við viljum verja til einstakra málaflokka.

Varðandi það að dæma um einkavæðingu á einhverjum sviðum fyrir fram að því er þetta varðar ætla ég ekki að tjá mig að því er varðar heilbrigðissviðið. Ég tel hins vegar að mjög margt sem snýr að orkugeiranum, vatninu, jarðhitanum, séu mál sem við þurfum í ljósi reynslunnar og umræðunnar að vanda okkur vel við og við höfum ekki stigið þar gæfuskref að undanförnu að mínu viti, hæstv. forseti.

[16:59]

Þorvaldur Ingvarsson (S):

Herra forseti. Hér liggur fyrir tillaga til þingsályktunar um rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustu. Þetta hefur um margt verið merkileg umræða í dag en mér finnst hún hafa dreifst út um víðan völl. Það er alveg ljóst að við sjálfstæðismenn teljum að einkarekstur í heilbrigðisþjónustu sé hlutur sem geti verið af hinu góða. Við höfum mörg dæmi þess, og þau hafa verið nefnd hér af hv. þingmönnum, að sú þjónusta hafi skilað góðum árangri.

Það sem er verra er að hér hefur verið látið að því liggja að heilbrigðisstarfsmenn leiki þann leik að útskrifa fólk af sjúkrahúsum til að sinna þeim annars staðar. Við vitum að stórum hluta af heilbrigðisþjónustunni er sinnt af sérfræðingum, svo sem sjúkraþjálfurum, læknum og hjúkrunarfræðingum, sem hafa gert samninga um það við Tryggingastofnun ríkisins. Dylgjur sem þessar eru varhugaverðar.

Ég er þeirrar skoðunar að ef við horfum til framtíðar verði einkarekstur í heilbrigðiskerfinu eitt af því sem þurfum að skoða og nota einfaldlega vegna þess að við fáum betri þjónustu og hún er hagkvæmari. Til þess að nefnd sem þessi geti skilað árangri þurfa menn að vita hvernig þjónustan er veitt í dag og hver gæði hennar eru. Þar þurfum við að byrja.

[17:01]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka þingmanninum fyrir að blanda sér í umræðuna og ég óska hv. þm. Þorvaldi Ingvarssyni til hamingju með ræðuna, ég hef ekki heyrt hann flytja ræðu hér fyrr. Ég hygg að hv. þingmaður hafi mikla reynslu af heilbrigðismálum og það er ágætt að fá hans innlegg inn í umræðuna.

Ég fagna þeim áhuga sem hv. þingmenn, m.a. í Sjálfstæðisflokknum, sýna því að tekin sé umræða um einkavæðinguna og hvernig hún hefur tekist til, einkavæðing og markaðsvæðing á samfélagsþjónustunni. Að sjálfsögðu geta menn nefnt dæmi um að eitthvað hafi tekist vel, enda er þessi þingsályktunartillaga ekki sett fram bara til að mæla eitthvað sem hefur örugglega tekist illa, alls ekki, heldur til að fá sem sannasta mynd af því sem hefur verið að gerast varðandi ákveðna samfélagsþætti núna einmitt í markaðsvæðingu almannaþjónustunnar og hvort ekki sé rétt að staldra við og meta það, því að það er í sjálfu sér stórpólitískt mál að meta það áður en farið er út í stóra þætti, nýja, eins og t.d. markaðsvæðingu og einkavæðingu á heilbrigðisþjónustunni þar sem formaður Sjálfstæðisflokksins hefur lýst sérstakri ánægju með að vera kominn í samstjórn með Samfylkingunni svo hægt sé að gera stórátak í einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar.

[17:04]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Hér er verið að ræða mjög athyglisverða þingsályktunartillögu um að gerð verði ítarleg rannsókn á áhrifum afleiðinga markaðsvæðingar samfélagsþjónustunnar. Það er náttúrlega hægt að ræða mikið um þetta mál og þar er eins og sagt er verið að ræða grundvallarmál um það hvernig reka eigi hinar ýmsu stofnanir í samfélaginu.

Í greinargerð með tillögunni er vitnað í nokkrar skýrslur. Mér sýnist í fljótu bragði að þær sýni fram á eða þeir sem gerðu skýrslurnar og unnu þær að allt hafi algjörlega mistekist og það borgi sig alls ekki að vera með einkavæðingu. Þannig finnst mér í raun og veru koma fram í þingsályktunartillögunni eða greinargerð með henni næstum því gefin niðurstaða, eins og gengið sé út frá því að ef eitthvað er einkavætt og einkaaðilum er falið að reka eða sjá um rekstur á opinberum fyrirtækjum hljóti það að leiða til bölvunar fyrir þá sem eiga að njóta þjónustunnar.

Ég minnist þess, herra forseti, að árið 1972 var ég á fundi ungra sósíalista á Akureyri hjá Alþýðubandalaginu og eitt af því sem þar var mikið rætt var hvort leigubílastöðvar

ættu að vera reknar af ríkinu eður ei og hvort leigubílar mættu vera í einkaeigu. Það er á vissan hátt í hugum sumra samfélagsþjónusta að vera með slíkan þjónustuakstur. (Gripið fram í.) Ég get alveg sagt það að á þessum tíma hugsaði ég þannig og var þeirrar skoðunar að það væri best að flest fyrirtæki samfélagsins væru rekin af ríkinu. Það var skoðun mín þá en viðhorf mín hafa breyst með árunum. Ég segi það eins og er. (**Iðnrh.:** Og hár þitt gránað.) Og hár mitt gránað þó að hæstv. iðnaðarráðherra geti ekki sagt hið sama um sitt.

Það sem skiptir mestu máli, og kom svo greinilega og vel fram í ræðu hv. þm. Guðmundar Steingrímssonar, þegar við töluðum um almannaþjónustu eins og t.d. sjúkrahús, að hlúa að öldruðum, menntun og svo mætti lengi telja, hlýtur að vera sú grundvallarhugsun að hver einasti þegn landsins hafi aðgang að þessari þjónustu án tillits til efnahags. Verður það að vera svo að ríkið eigi alla heilbrigðisþjónustuna? Verður ríkið að eiga alla skóla? Verður ríkið að eiga alla bíla sem búa til vegi landsins? Er það þannig? Það hefur borið við á minni lífsleið að ég hafi talað við gamalt fólk sem vann hjá Vegagerðinni fyrir fjölda ára. Þeir menn unnu hjá ríkinu, þeir voru að vinna hjá Vegagerðinni með skóflur og hjólbörur o.s.frv. Síðan þegar tækin fóru að verða stærri og tæknin að verða meiri komu upp ýmsar spurningar um það hvort ríkið ætti að vera að kaupa vörubíla, hvort ríkið ætti að vera að kaupa jarðýtur og alls konar tæki og tól til að búa til þessi mannvirki. Hver er niðurstaðan í dag? Ríkið lætur gera vegi en á ríkið tækin sem eru notuð til að gera vegina? Nei, verkin eru boðin út og það eru margir sem sækjast eftir því að gera vegina og sinna framkvæmdunum. Það er ekkert athugavert við það að minni hyggju og hef ég nú greinilega snúið frá þeirri skoðun sem ég var að tala um áðan að ríkið ætti t.d. að eiga allar leigubílastöðvarnar í landinu. (**Gripið fram í:** Góð hugmynd.)

Því segi ég það, herra forseti, að ég tel sjálfsagt að nota undir vissum kringumstæðum tæki markaðarins, aðferðir hins frjálsa markaðar til að veita þjónustu, kaupa þjónustu sem ríkið kaupir en þegnarnir fá endurgjaldslausa. Það er grundvallaratriði. Þetta sjáum við t.d. í öldrunarþjónustu. Elliheimilin á Íslandi eru ekki ríkisrekin elliheimili. Það er aðeins eitt fyrirtæki sem ég er algerlega sannfærður um að sé best borgið í eigu ríkisins og það er Áfengis- og tóbaksverslunin til að reyna að draga sem mest úr þeirri starfsemi, draga eins og hægt er úr útbreiðslu alkóhóls og nikótíns í landinu.

Ég vildi bara koma þessu að og benda á greinargerðina af því að mér finnst athyglisvert að allar þær skýrslur sem vinir vorir í Vinstri grænum eru að vitna til, að því er mér sýnist í fljótu bragði, herra forseti, ég er ekki alveg búinn að þaullesa þetta, benda til þess að það borgi sig alls ekki að einkavæða neitt og því finnst mér hlutleysisblær tillögunnar og sá máti sem tillagan er lögð fram á og kynnt á þinginu ekki koma alveg nógu vel fram með þessu. Kannski eru dæmin bara þannig að engin einkavæðing hafi nokkurn tíma tekist í allri veröldinni.

[17:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil aðeins leiðrétta þetta, það er alls ekki svo sem hv. þm. Karl V. Matthíasson sagði áðan að allar þær rannsóknir sem gerðar hafa verið á árangri einkarekstrar, bæði fjárhagslega og félagslega, séu á einn veg. Þær eru mjög misvísandi. Við leggjum áherslu á það að spyrja þriggja spurninga um hvert eitt verkefni; hvort það er betra fyrir viðkomandi sem á að njóta þjónustunnar, hvort það er betra fyrir þann sem á að borga þjónustuna eða hagkvæmara og hvort það er betra fyrir þann sem á að vinna við þjónustuna. Það er ekki endilega alltaf einhlítt já eða nei við öllum þessum spurningum. Gerðar voru tilraunir með að setja heilu sjúkrahúsin í einkarekstur á Norðurlöndunum, m.a. í Svíþjóð og Noregi, fyrir síðustu aldamót og nú eru menn að gera upp reynsluna af þeirri vegferð og það kemur til að mynda fram að fyrir Stokkhólmslén var miklum mun dýrara að hafa tiltekið sjúkrahús þar í einkarekstri. Þjónustan batnaði ekki mikið — það skal tekið fram að hún var mjög góð á þessu sjúkrahúsi fyrir — og vinnuöryggi starfsmanna varð ekki betra. Það er því ekki svo, hv. þingmaður, að við séum endilega að draga bara fram allt hið versta, við erum bara að segja: Það er ekki hægt að fullyrða fyrir fram eins og einn hv. þingmaður gerði áðan að einkarekstur sé einfaldlega betri og ódýrari. Það er bara ekki þannig, langt í frá. Það eru mjög misvísandi niðurstöður í þessum efnum og við getum ekkert fullyrt og haldið áfram eins og ekkert hafi í skorist án þess að leggja mat á árangurinn hér á landi, bæði fjárhagslega og félagslega.

[17:13]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hélt því ekki fram að einkavæðing bjargaði öllu og það ætti að afnema allan ríkisrekstur. Ég var bara að greina frá ákveðnum viðhorfum og sjónarmiðum og skoðunum sem ég hef haft í gegnum tíðina. Viðhorf mín hafa breyst. Eigum við að orða það þannig að þau hafi mildast? Ég get alveg séð fyrir mér og sé það og veit það að enda þótt fyrirtæki sé í eigu ríkisins er ekki þar með sagt að það sé illa rekið eða rekið með tapi eða að það hljóti að vera óhagkvæmt. Veldur hver á heldur. Það er fullt af einkafyrirtækjum og miklu fleiri einkafyrirtæki sem hafa lotið í lægra haldi á markaðnum, það er fullt af fyrirtækjum sem fara á hausinn þó að þau séu einkafyrirtæki. Það er eins í sambandi við ríkisreksturinn, sumt er vel gert innan ríkisins og annað ekki.

Það var umræða um daginn sem kom í kjölfar ummæla hæstv. dóms- og kirkjumálaráðherra varðandi fangelsismál, að opna möguleika á að reisa fangelsi á vegum einkaaðila. Það má náttúrlega ræða um slíka hluti fram og aftur en hvað hvetur menn til að koma með þessi orð? Er það vegna þess að þeir telja að fangelsin séu ekki í nógu góðum farvegi? Þetta eru hlutir sem við verðum að ræða og skoða með sanngirni en útiloka ekki hvorn þáttinn fyrir sig. Það getur verið að báðir kostirnir séu góðir, ríkisrekstur og einkarekstur.

[17:15]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við skulum aðeins átta okkur á því hver munurinn er á einkarekstri, opinberum rekstri og síðan

rekstri sjálfseignarstofnana því að hér var rætt um öldrunarþjónustu og öldrunarstofnanir sem eru í ýmiss konar rekstrarformi. Maður hlýtur að spyrja: Hver er tilgangurinn með rekstri þessara stofnana annar en sá, sem ég hygg að sé í öllum tilfellum, að veita sem besta þjónustu fyrir það fé sem lagt er til starfseminnar?

Í einkarekstrinum er gengið út frá því að arður sé af því fé sem lagt er í reksturinn, að hagnaðarvon sé í rekstrinum. Sá hagnaður er þá tekinn út úr starfseminni og rennur í vasa fjárfestanna, eigendanna, úti í bæ. Það er auðvitað misjafnt hversu skýrt þetta er en við sjáum þetta mjög greinilega núna í stóru einkavæðingarmálunum. Í ríkisrekstri er gengið út frá því almennt að reka þjónustuna á kostnaðarverði og reyna að komast eins hagkvæmt frá henni og mögulegt er. Þegar um sjálfseignarstofnanir er að ræða þá er það kannski blanda af báðum leiðum. Menn mega ekki rugla því saman við einkarekstur vegna þess að ef einhver hagnaður verður af rekstri sjálfseignarstofnana, eins og Reykjalundar, eins og DAS, eins og Krabbameinsfélags Íslands o.fl., þá rennur sá hagnaður beina leið til þess að bæta þjónustuna en ekki í vasa fjárfesta úti í bæ. Þetta er munurinn, hv. þingmaður. Þetta eru grunnatriði sem við verðum að ganga út frá þegar við ræðum þessi mál. (Gripið fram í.)

[17:17]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Það er náttúrlega hægt að ræða þetta endalaust. Við erum að tala um grundvallarmál. En við eigum ekki að líta svo á að ríkisrekstur, bara af því að það er ríkisrekstur, hljóti að skila sem mestum ávinningi. Það er ekkert lögmál sem þarf að vera þar á milli. Margir hafa bent á að ýmis vandamál séu t.d. við Landspítala Íslands sem er ríkisrekinn og það megi stokka þar upp og það þurfi að skoða þann rekstur betur.

Grundvallaratriðið í málinu, það sem við samfylkingarmenn höfum haldið fram, er einfaldlega það að velferðarþjónusta sé tiltæk öllum þegnum samfélagsins. (**ÁI:** Við erum sammála um það.) Við erum sammála um það. Ef það er hagkvæmara og æskilegra að ríkið, sem veitir þessa þjónustu, kaupi hana af einhverjum einstaklingum úti í bæ frekar en að ríkisfyrirtæki sjái um hana, ef það kemur betur út að einkaaðilar sinni því afmarkaða verkefni hverju sinni, þá er það bara allt í lagi. Það finnst mér þurfa að koma fram í þessari umræðu og ekki síst vegna þess að talað hefur verið um að Samfylkingin vilji einkavæða allt o.s.frv. Það er ekki þannig. Við erum jafnaðarmenn og viljum byggja upp velferðarkerfið á Íslandi og við viljum nota öll góð meðul og ráð til þess að hægt sé að halda því áfram og efla það.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

[17:19]

Útbýting:

Erfðabreytt aðföng í landbúnaði, 100. mál, fsp. ÞBack, þskj. 100.

Fangelsismál, 99. mál, fsp. SF, þskj. 99.

Fjáraukalög 2007, 103. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 103.

Fjöldi landvarða og vinnutímabil þeirra, 101. mál, fsp. KJak, þskj. 101.

Menntun leikskólastarfsmanna, 102. mál, fsp. KJak, þskj. 102.

Samstarf Íslands, Noregs og Danmerkur um björgunarmál og almannavarnir, 105. mál, fsp. SF, þskj. 105.

Samstarf við Norðmenn og Dani á sviði öryggismála, 104. mál, fsp. SF, þskj. 104.

Stimpilgjöld af lánum til húsnæðiskaupa, 97. mál, fsp. MS, þskj. 97.

Strandsiglingar, 96. mál, fsp. MS, þskj. 96.

Vatnalög, 94. mál, stjfrv. (iðnrh.), þskj. 94.

Þrífösun rafmagns, 98. mál, fsp. JBjarn, þskj. 98.

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, 1. umr.

Stjfrv., 65. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 65.

[17:21]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga, um staðfestingu Alþingis á bráðabirgðalögum um rafmagnsöryggismál í íbúðar- og skólahúsnæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli.

Eins og þingheimi er kunnugt var ákveðið að íbúðar- og skólahúsnæðið á fyrrum varnarsvæðinu yrði tekið í notkun á þessu hausti en það hafði þá staðið autt frá því herinn yfirgaf Ísland. Rafföng og raflagnir á svæðinu uppfylltu ekki þær kröfur sem gerðar eru í íslenskum lögum og reglugerðum og ljóst var að skipta þurfti um raflagnir innan svæðisins. Það er afskaplega viðamikið verkefni að skipta um raflagnir og koma íslenska kerfinu á í öllum þeim miklu mannvirkjum sem þarna eru og talið að það kosti ekki minna en 1 milljarð kr. Það má minna á að þetta er stórt og mikið þorp sem áður hýsti á sjötta þúsund manns. Í því eru gífurleg verðmæti fólgin fyrir samfélagið suður með sjó að fá þetta tækifæri eftir efnahagsleg áföll, eftir að herinn fór og kvótaniðurskurður kom til en veiðiheimildir á þorski hafa verið mjög miklar í Grindavík og víðar. Þegar það kom upp snemmsumars, að taka átti þetta húsnæði í notkun, varð að sjálfsögðu að taka það mál fyrir á þennan hátt. Það hefur mikinn kostnað í för með sér fyrir Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar sem fékk þetta til umfangs og hafði ekki yfir slíkum fjármunum að ráða að svo stöddu að unnt væri að ljúka endurbótum til að uppfylla íslensk lög og kröfur um öryggi þannig að skólastarf gæti hafist haustið 2007, eins og búið var að leggja upp með og auglýsa og undirbúa með ýmsum hætti og innrita þarna á annað hundrað nemendur o.s.frv.

Ákveðið var að afhenda fyrstu íbúðirnar til leigu um miðjan ágúst og var algjörlega ómögulegt að koma raflögnum í rétt ástand fyrir þann tíma vegna þess hve knappur hann var, auk þess sem erfitt var að fá iðnaðarmenn til starfsins nákvæmlega á þeim tímapunkti. Af þeim ástæðum þótti nauðsyn bera til að sett yrðu bráðabirgðalög svo að skólastarf gæti hafist um haustið.

Það má segja að það sé ámælisvert af hálfu þeirra sem fara með málið að hafa ekki komið að máli við stjórnvöld fyrr, hafa t.d. ekki komið með málið á borð mitt sem við-

skiptaráðherra snemmsumars þannig að hægt hefði verið að taka málið til eðlilegrar afgreiðslu á sumarþingi og afgreiða um það hefðbundin lög. Sumarþingi var lokið þegar þetta mál kom upp og þá var annaðhvort að bregðast við því með þessum hætti — auðvitað hefði verið hægt að kalla þingið saman, enda situr þingið allt árið eins og þekkt er, en tilefnið var kannski ekki nógu brýnt til að gera það. Þó er það brýnt samfélagslegt mál að koma þessum miklu mannvirkjum í notkun sem allra fyrst, samfélaginu þarna suður frá til mikils ábata sem og íslensku samfélagi öllu.

Minna má á að það var ekki bara það að þarna væri verið að mæta efnahagslegum áföllum eftir að herinn fór og út af verulegum kvótaniðurskurði sem bitnaði mjög harkalega t.d. á Grindavík og Sandgerði og öðrum svæðum þarna. Það var einnig verið að mæta uppsafnaðri þörf til margra ára fyrir leiguhúsnæði og þá ekki síst fyrir ungt fólk, enda mjög alvarlegt ástand á þeim markaði. Þarna gafst færi á að koma íbúðum á markað, ódýru, hagstæðu leiguhúsnæði fyrir ungt fólk. Hvort sem það er að nema við Keili eða er í iðnnámi eða háskólanámi á Reykjavíkursvæðinu þá er það umsóknarhæft fyrir þetta húsnæði og gafst kostur á að leigja sér ódýrt húsnæði í mjög fínu samfélagi þar sem allt er til alls, leikskólar, skólar, búðir, ferðir til og frá Reykjavík o.s.frv.

Þannig að allt mælti með því að þessum verðmætum yrði komið í gagnið ekki seinna en strax. Þessi leið var farin. Það er alltaf umdeilanlegt að setja bráðabirgðalög en það er gert. Ég er sannfærður um að það var réttlætanlegt og nauðsynlegt að gera það. Ekki þótti nógu mikið tilefni til að kalla þingið saman og þess vegna setti ég bráðabirgðalög til þess að koma þessu í gagnið, sem aftur kæmu til afgreiðslu á fyrstu dögum Alþingis. Það var því ekki eins og verið væri að ganga fram hjá þinginu, alls ekki.

Ég ætla að rekja málið í nokkrum orðum, hver staðan er, af því að þetta er einnig öryggismál sem snertir marga þætti. Helstu efnisatriði bráðabirgðalaganna eru þau að heimilað er að nota raflagnir og rafföng í núverandi ástandi á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis til 1. október 2010. Þetta er sem sagt afmarkað og skilyrt og þetta er sá tími sem Þróunarfélagið fær til að skipta út öllum raflögnum og rafföngum þarna þannig að það sé algjörlega orðið að íslensku kerfi á þeim tíma. En líklega gerist það miklu fyrr, eins og ég kem að í máli mínu á eftir, því svo vel gengur að skipta út gamla kerfinu fyrir hið íslenska. En þá verður endurbótum lokið á rafmagnsöryggismálum á svæðinu til samræmis við gildandi lög um öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga.

Í öðru lagi er kveðið á um að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. afhendi Neytendastofu áætlun um hvernig unnið verði að lagfæringum sem hér um ræðir fyrir 1. október 2007, sem nú er liðinn. Og það hafa þeir að sjálfsögðu gert, enda hafa þeir hjá Þróunarfélaginu unnið mjög vel með Neytendastofu og stjórnvöldum að því að standa eins vel og hægt er að þessum málum. Enda mjög mikilvæg mál á ferðinni.

Í þriðja lagi er kveðið á um að Þróunarfélagið tilnefni sérhæfðan fulltrúa í rafmagnsöryggismálum sem verði tengiliður Neytendastofu vegna verkefnisins. Hann skal uppfylla þær hæfniskröfur sem gerðar eru til þeirra sem fara með öryggisstjórnun á sviði rafmagnsmála, sbr. ákvæði í reglugerð 246/1971, um raforkuvirkjun, með síðari breytingum.

Í kjölfar þess að íslensk stjórnvöld tóku við fyrrum varnarsvæði á Keflavíkurflugvelli á síðastliðnu ári fóru fram fundir milli Þróunarfélags Keflavíkur og Neytendastofu um rafmagnsöryggismál á svæðinu. Samkomulag varð um að Neytendastofa mundi gera úttekt á ástandi raflagna í húsum á fyrrgreindu svæði og var sú úttekt send félaginu í febrúar árið 2007. Úttektin sýndi að umfangsmiklar breytingar væru nauðsynlegar á svæðinu til þess að unnt væri að uppfylla íslenskar og samevrópskar reglur á þessu sviði enda rafkerfið á svæðinu miðað við aðra staðla. Hér var um að ræða breytingar á rafmagnskerfi svæðisins í heild og öðrum rafbúnaði sem fylgir húsnæðinu, svo sem raflögnum, rofum, rafmagnstenglum, aðalrafmagnstöflum, útsláttaröryggjum í rafmagnstöflum og jarðtaugum og loks þarf einnig að breyta spennukerfi á umræddu svæði til samræmis við íslenskar reglur. Samtímis var að sjálfsögðu unnið að því af hálfu Þróunarfélagsins að taka í notkun eins fljótt og hægt væri íbúðir á þessu svæði og nýta meðal annars í þágu nýnema á háskólastigi og fleiri eins og ég nefndi áðan.

Miðað við umfang framkvæmda og með tilliti til tíma og kostnaðar var ljóst að nauðsynlegt væri að áfangaskipta þessu verkefni því það einfaldlega tækist ekki að ljúka þessu umfangsmikla verki á þeim tíma sem þá var eftir fram að afhendingu fyrstu íbúða um miðjan ágúst. Miðað við ástand á atvinnumarkaði þótti einnig einsýnt að ekki væri hægt að ná því markmiði að gera allar æskilegar breytingar innan þeirra tímamarka. Því var ákveðið, af því að þessi staða var uppi eins og ég nefndi áðan, að það var útilokað tæknilega og verklega að ná því að breyta öllum þessum raflögnum fyrir ágústmánuð núna þá varð annaðhvort að stoppa allt, að hætta við auglýst skólastarf og hætta við að koma íbúðunum í gagnið og bjóða nýstúdentum hvar sem þeir eru í námi á þessu stóra svæði öllu, höfuðborgarsvæðinu og Suðurnesjunum, aðgang að þessum íbúðum eða grípa til þess að setja bráðabirgðalög. Af framangreindum ástæðum voru þau því sett 6. júlí í því skyni að treysta grundvöllinn fyrir hagnýtingu íbúðanna án þess þó — sem er algert grundvallaratriði — án þess þó að öryggi væntanlegra íbúa yrði stefnt í hættu. Við fórum mjög ítarlega yfir það áður en lögin voru sett og þau tekin fyrir í ríkisstjórn að það væri alveg á hreinu að ýtrasta öryggis væri gætt í þessu máli og þegar sú áætlun lá fyrir í samráði við Neytendastofu þá var þetta gert.

Það er rétt að gefa hér yfirlit yfir stöðuna í öryggismálunum af því að þau skipta þarna mjög miklu máli og þróunina á þessu fyrrum varnarsvæði eftir að lögin voru sett 6. júlí. Það er byggt á upplýsingum Neytendastofu frá því 20. september síðastliðinn um stöðu mála og svo upplýsingum frá Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar ehf.

Í samræmi við ákvæði 2. gr. bráðabirgðalaganna hefur Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar tilnefnt umsjónarmann öryggismála á svæðinu. Umsjónarmaður ber ábyrgð á og hefur umsjón með öllum neysluveitum svæðisins og er hann jafnframt tengiliður Neytendastofu sem fer með yfireftirlit með framkvæmd rafmagnsöryggismála hér á landi. Hins vegar er það svo að Hitaveita Suðurnesja ber ábyrgð á

raforkudreifikerfi svæðisins og er hún jafnframt undir yfireftirliti Neytendastofu um framkvæmd rafmagnsöryggiseftirlitsmála. Samkvæmt upplýsingum frá Neytendastofu störfuðu alls níu löggiltir rafverktakar að því að lagfæra rafkerfi um 340 íbúða sem verið er að taka í notkun á svæðinu. Þar er um að ræða 220 fjölskylduíbúðir og 80 stúdíóíbúðir og um 40 einstaklingsherbergi. Auk þess hafa starfað að málinu með einum eða öðrum hætti, auk umsjónarmanns öryggismála, fjöldi rafvirkja og ráðgjafa með þekkingu og reynslu af svæðinu og rafkerfi þess meðan það féll undir varnarliðssamninginn.

Samkvæmt tölum frá mánaðamótunum ágúst, september síðastliðnum var búið að tilkynna breytingar á raflögnum í 266 íbúðum af þeim 340 sem taka á í notkun í fyrsta áfanga eða 66% af íbúðarhúsnæðinu sem tekið verður í notkun. Neytendastofa hefur látið faggilta skoðunarstofu skoða 130 þeirra eða um helming íbúðanna sem er mun hærra skoðunarhlutfall en Neytendastofa er almennt að láta framkvæma á skoðun neysluveitna í landinu. Lagfæringarnar hafa verið unnar í samræmi við tillögur sem þróunarfélagið lagði fram á fundi með Neytendastofu þann 10. júlí síðastliðinn.

Milli Neytendastofu og þróunarfélagsins hefur jafnframt tekist samkomulag um hvernig þessu stóra verkefni verður skipt upp. Í fyrsta lagi snýr sú uppskipting að húsnæði og rafbúnaði á svæðinu, þ.e. raflögnum í íbúðarhúsnæði, notkun rafmagnstækja og þess háttar. Í öðru lagi snýr samkomulagið að því hvernig staðið verði að umbreytingu raflagnakerfisins í takt við uppbyggingu og nauðsynlegrar breytingar innan dreifikerfisins á svæðinu.

Í framhaldi af því er stutt yfirlit um nánari stöðu þessara mála, núna þegar frumvarp þetta er lagt fram á Alþingi, enda er um að ræða brýna öryggishagsmuni sem stjórnvöld vilja standa vel að og hafa gert að mínu mati.

Varðandi húsnæði og rafmagnsbúnað sem neytendur nota í húsnæðinu hefur þróunarfélagið í samvinnu við Neytendastofu skipt verkefninu í tvo áfanga og jafnframt skilgreint nánar einstaka verkþætti hvors áfanga fyrir sig.

Í fyrsta áfanga í þessum hluta þessa viðamikla verkefnis hefur orðið að samkomulagi að skipt sé um greinatöflur í íbúðum með því að ný tafla kemur yfir eldri töflu. Í fjölskylduíbúðum er rafmagn fyrir tvo fasa, þ.e. fyrir 230 volt og einnig 150. Allar greinatöflur á íbúðum eru gerðar samkvæmt íslenskum reglum með sjálfvari og lekastraumsrofa. Ljós og tenglar í íbúðunum eru fyrir 230 volt og öll stærri raftæki sem fylgja. Önnur raftæki sem nota á í íbúðunum eru gerð fyrir 220–240.

Rafmagn í sameignaríbúðum þar sem eru 115 volt, þar hafa allir tenglar verið huldir og þar af leiðandi ekki í notkun til að koma í veg fyrir hættu sem gæti skapast af því. Þegar kemur að stúdíóíbúðum og einstaklingsherbergjum þá eru greinatöflur einnig samkvæmt íslenskum reglum í öllum íbúðum þ.e. með lekastraumsrofa og sjálfvari. Allir tenglar eru nú fyrir 230 volt.

Allir leigutakar eru að sjálfsögðu vel upplýstir á meðan á breytingunum stendur um hvernig málum er háttað og handbók var gefin út til leiðbeiningar og umfjöllun um mismun kerfanna. Leigutakar verða jafnframt upplýstir um breytingarnar jafnóðum og þær gerast. Allur rafbúnaður sem var tekinn í notkun á svæðinu verður skoðaður af öryggisfulltrúa Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar efh. og félagið mun sjá um viðhald þess rafbúnaðar sem fylgir íbúðunum.

Í öðrum áfanga þessa verkefnis á að gera nauðsynlegar breytingar á íbúðarhúsnæðinu og á raftækjum á svæðinu og verður unnið að uppbyggingu á nýju rafdreifikerfi þar sem spennan verður 400/230 og spennukerfið 50 rið eins og við þekkjum í íslenska kerfinu. Í framhaldi af því verður framkvæmd útskipting á raftækjum og rafkerfi uppfært eftir því sem þar á við. Þá verður skipt út aðalrafmagnstöflu fyrir hvert einasta hús. Kvíslum að greinatöflum verður skipt út þar sem nauðsynlegt er og stefnt að því að öll kerfi verði uppfærð að öðru leyti við íslenskar kröfur.

Frekari breytingar á rafkerfi alsvæðisins, þar með talið raforkudreifikerfinu sem Hitaveita Suðurnesja mun bera ábyrgð á, til samræmis við íslenskar reglur eru útlistaðar í verkáætlun frá þróunarfélaginu sem inn var skilað fyrir 1. október til Neytendastofu. Breytingar á rafkerfi bygginga til samræmis við íslenskar reglur eru því þegar hafnar af fullum krafti eins og sést á þessu yfirliti og upplýsingum frá Neytendastofu og þróunarfélaginu.

Gert er ráð fyrir því að framkvæmdatími við umbreytingu kerfisins að fullu yfir í íslenskt kerfi að öllu leyti geti tekið þrjú ár. Það er það tímaviðmið sem við settum í þessum lögum en hins vegar miðað við hvernig gengur, miðað við hvernig dampurinn er í málinu þá er allt útlit fyrir að því verði lokið löngu fyrr. Rafkerfið mun því þegar aðlögunarfrestinum lýkur samræmast íslenskum reglum sem almennt gilda í okkar kerfi að öllu leyti.

Samkvæmt framangreindri skýrslu frá Neytendastofu sem einnig er byggð á upplýsingum frá þróunarfélaginu má vera ljóst að vel hafi tekist til um framkvæmdir á sviði öryggismála á þessu fyrrum varnarsvæði og vænti ég þess að með samstilltu átaki verði framkvæmdum lokið hið allra fyrsta við samræmingu rafkerfis á svæðinu við íslensk lög og reglur settar samkvæmt þeim svo að öllum öryggiskröfum verði fullnægt.

Virðulegi forseti. Ég legg til að málinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. viðskiptanefndar til umfjöllunar.

[17:37]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Hæstv. ráðherra hefur mælt fyrir frumvarpi til laga um notkun raflagna og raffanga í núverandi ástandi — það er svolítið sniðugt að nota orðið ástand í sambandi við þessi mannvirki á Keflavíkurflugvelli — á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli. Í raun er verið að mæla fyrir bráðabirgðalögum sem sett voru í sumar, 6. júlí 2007, um að fá lagalega heimild til þess að nota raflagnir og rafföng í ástandi sem ekki er viðurkennt að megi gera samkvæmt íslenskum lögum á íslensku landsvæði.

Í fyrsta lagi fagna ég því að herinn og það sem honum tengdist skuli vera farinn úr þessu húsnæði. Ég hygg að ... (Gripið fram í.) Já, frú forseti, það er virkilega. Hversu mjög sem fyrrverandi utanríkisráðherrar börðust fyrir því að halda hernum í landi ... Ég minnist þess til dæmis að (Gripið fram í.) einn frambjóðandi á Suðurnesjum og þingmaður Framsóknarflokksins sem nú tengist starfsemi þarna

sagði í blaðaviðtali eitthvað á þá leið að stuðningur við innrásina í Írak hefði verið til að bæta samningsaðstöðuna til að halda hernum í landi. (**Iðnrh.:** Og hann var gamall herstöðvarandstæðingur.) Já, já, hann var gamall herstöðvarandstæðingur og flokksbróðir utanríkisráðherra — ekki þáverandi en sem var síðast í fyrrverandi ríkisstjórn. Það var því mikið lagt á sig til að halda hernum í landi. Meira að segja voru notuð rök eins og þessi, þ.e. að styðja innrásina í Írak til þess að bæta samningsaðstöðu sína til þess að halda hernum í landi. (**Gripið fram í:** Er herinn ...?) Mannvirki hersins. Það er visst fagnaðarefni að herinn skuli vera farinn þrátt fyrir einbeittan vilja fyrrverandi utanríkisráðherra og reyndar forsætisráðherra til að halda honum í landi þannig að vandamál varðandi þessar húseignir eru í sjálfu sér bara gleðileg séð í því ljósi. (Gripið fram í.) Séð í því ljósi er það mjög gleðilegt … (**Gripið fram í:** Jákvæður í dag ...) Já, ég er jákvæður í dag varðandi þetta og skil vel vonbrigði fyrrverandi utanríkisráðherra sem börðust með kjafti og klóm til að halda hernum hér í landi.

Viðfangsefnið sem slíkt er gott. Ég minnist ræðu sem ég flutti einmitt þegar verið var að ræða um að hugsanlega færi herinn úr landi. Þá talaði ég í utandagskrárumræðu og lagði til að mannvirkin yrðu einmitt notuð til að stofna friðarháskóla, alþjóðlegan friðarháskóla, stofnun sem beitti sér fyrir eflingu friðar í heiminum í stað hernaðar eins og þessi mannvirki voru notuð til. Þá var ég úthrópaður fyrir að ég væri að spilla hagsmunum þjóðarinnar með því að vera á móti því að láta herinn vera í þessu húsnæði þannig að þetta er mjög ánægjulegt hvað þetta varðar.

Hins vegar verð ég jafnframt að tjá það að það að þurfa að keyra þetta mál í gegn með bráðabirgðalögum finnst mér ansi dapurt. Í ljósi þess að þessar eignir komu í hendur íslenska ríkisins fyrir meira en ári síðan, að mig minnir, kannski fyrir einu og hálfu ári síðan og það var alveg ljóst hvernig þetta væri … (**Iðnrh.:** Ertu að skamma Valgerði?) Ég er ekki að skamma einn eða neinn. Hæstv. þáverandi utanríkisráðherra Valgerður Sverrisdóttir gerði eins og hún gat til að halda hernum í landi. Mér finnst bara að það verði að gagnrýna það að þurfa að setja bráðabirgðalög um þetta. Við vorum með sumarþing sem stóð frá maílokum og fram undir miðjan júní. Undir öllum eðlilegum kringumstæðum hefðu öll mál átt að liggja fyrir þá og geta komið inn á það þing og verið afgreidd eðlilega. En það er skrifað undir þessi bráðabirgðalög rúmum tveim vikum eftir að þing er farið heim. (**Gripið fram í:** Ég er ekki að flytja þetta mál.) Nei, ég er ekki að horfa … Frú forseti. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir má ekki taka það illa upp þó að ég líti af og til á hana. Það er nú samt svolítið gaman að horfa á aðra þingmenn og ég bið Alþingi virða það mér ekki til hnjóðs á nokkurn hátt þó ég meðal annars horfi á hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur. (Gripið fram í.) Ég horfi bara á hana með velþóknun eftir að við höfum losnað við herinn.

En við skulum halda okkur við það alvörumál að hér er verið að flytja frumvarp til staðfestingar bráðabirgðalögum sem hefði átt að vera í lófa lagið að taka fyrir með eðlilegum hætti á vorþingi og ég bara gagnrýni það jafnmikinn skilning og ég sýni því að það þarf að finna lagalegar heimildir til að þessu megi ganga frá eins og lögin mæla þarna fyrir um.

Í annan stað velti ég fyrir mér stöðu þessa húsnæðis. Hvert er eignarhald á því? Hver á þetta húsnæði? Ég velti líka fyrir mér ábyrgð á þeim sem búa í því og koma með sín tæki og tól, þ.e. ef hann reynir síðan ekki að uppfylla íslensk skilyrði ellegar þá að af því geti hlotist slys að vera með tæki sem nota aðra spennu. Af því geta hlotist slys. Ég velti fyrir mér hver skaðabótakrafan sé, hvort hún sé einhver og hvar hún þá lendi — svona öryggin í þessu — og hver beri kostnað af þeim breytingum sem þarna er verið að gera. Hvernig reiknast það inn? Ég hef verið að skoða frumvarp til fjáraukalaga þar sem þetta kemur inn á ýmsum stöðum. Þetta kemur inn undir rekstri utanríkisráðuneytisins, undir liðnum 215, Rekstur fyrrum varnarsvæða við Keflavíkurflugvöll, þar sem er verið að ræða um eignir og annað því um líkt sem tilheyrir.

Síðan heyrir þetta líka undir fjármálaráðuneytið, undir liðnum 985 þar sem er rekstur fyrrum varnarsvæða við Keflavíkurflugvöll. Þar kemur fram að stofnað hafi verið sérstakt þróunarfélag sem annist rekstur svæðisins en það kemur ekki skýrt fram hver á þær eignir og hver hefur þá rétt til þess að selja þær eða kaupa. Ef ég man rétt hefur það verið kynnt á síðustu dögum að hluti af þessum eignum hafi verið seldur. Þetta eru eignir ríkissjóðs og maður veltir fyrir sér fjárlagaheimild til þess að selja þær. Maður veltir því líka fyrir sér í hvaða ástandi þær eru seldar. Uppfylla þær byggingarreglugerðir og lög um byggingar sem verið er að selja á markaði til íbúðar?

Mér finnst ráðstöfun á þessum eignum svolítið flaustursleg. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra, ef hann þá veit það: Hvernig er eignarhaldi háttað og hvernig er verið að ráðstafa eignarhaldi á þessum húsum? Samkvæmt hvaða lögum og reglugerðum er verið að selja þessi hús sem uppfylla kannski ekki eðlilegar kröfur sem gerðar eru á íslenskum byggingamarkaði til íbúðarhúsnæðis? Er verið að selja húsnæði sem uppfyllir ekki almennar kröfur um íbúðarhúsnæði hér á landi þó að verið sé að veita undanþágu í þessum húsum hvað raflagnir varðar?

Frú forseti. Ég ætla ekki að hafa langt mál um þetta. Ég vildi ítreka að ég fagna því að herinn skuli vera farinn úr þessu húsnæði, harma það hins vegar að ríkisstjórnin skuli hafa fallið í þá gryfju að auka aftur hernaðarumsvif hér á landi og auka útgjöld til hernaðar með öðrum hætti. En það er fagnaðarefni að þetta húsnæði skuli vera komið úr notkun hersins og ýmislegt er á sig leggjandi, einmitt hvað meðferð stjórnarskrár varðar, til þess að hreinsa upp eftir hinn erlenda her sem hér hefur verið til óþurftar um allt of langan tíma en er nú farinn. Þrátt fyrir mikla baráttu ráðherra og ríkisstjórnarflokkanna, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, fyrir því að halda hernum fór hann. Fari hann vel og komi aldrei aftur.

[17:48]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Örlítið fyrst um lagasetninguna sjálfa á sumarþinginu, sem hv. þingmaður vék að. Eins og ég gat um í framsögu minni tek ég heils hugar undir það með þingmönnum að þetta mál hefði að sjálfsögðu átt að koma inn á sumarþing til þeirrar hefðbundnu afgreiðslu sem það

er í núna. Þá var nógur tími til þess að afgreiða það. En ekki var komið með málið til mín eða ríkisstjórnarinnar fyrr en eftir að sumarþingi lauk. Þá stóðum við frammi fyrir þremur valkostum: Að stoppa af þá starfsemi sem var fyrirhuguð þarna, auglýst og margboðuð, og átti að hefjast um miðjan ágúst, setja bráðabirgðalög eða kalla þing saman aftur. Tilefnið þótti einfaldlega ekki nægjanlegt til þess að kalla þingið saman en bráðabirgðalög voru sett af því að málið var samt sem áður mjög brýnt enda kæmu lögin að sjálfsögðu til meðferðar Alþingis strax á fyrstu dögum þingsins. Við töldum það skástu leiðina í málinu af því að gífurlega miklir hagsmunir voru í húfi, þeir hagsmunir að koma mannvirkjum fyrir milljarða í gagnið þarna suður frá, hefja skólastarf og leigja út íbúðir til nýstúdenta á höfuðborgarsvæðinu og Suðurnesjunum o.s.frv. Það var engin spurning í mínum huga að þessu þurfti að koma í gagnið og þetta var skásta leiðin í stöðunni.

Hvað varðar öryggismál og meðferð eigna þá er Þróunarfélagið hf. einfaldlega með umsýslu eignanna og er náttúrlega rekið eins og hvert annað fyrirtæki og tekjustofnar eru hér og þar, þeir voru að selja Keili o.s.frv. Það er ekki á mínu borði þannig að ég þekki ekki smáatriðin í þeirri sögu. Þetta einstaka mál snýr að mér og sem betur fer er það komið til þingsins til meðferðar.

[17:50]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í sjálfu sér er ekkert að segja um svar hæstv. ráðherra hvað það varðar að setja þurfti bráðabirgðalög til þess að hægt væri að taka húsin í notkun. Hæstv. ráðherra tekur undir þá gagnrýni að undir öllum eðlilegum kringumstæðum hefði málið átt að koma inn á vorþingið og afgreiðast þar því að nægur tími hefði verið til þess.

Annað mál er það er varðar not á húsunum og hugsanlega sölu þeirra ef ekki er búið að taka upp raflagnir og breyta þeim samkvæmt íslenskum byggingarlögum og reglugerðum. Nú veit ég ekki hvort svo er en ég held að það sé mjög mikilvægt að við höfum það alveg klárt í hvaða ástandi verið er að leigja hús til langs tíma eða jafnvel selja. Og þó svo að þetta heyri ekki beint undir hæstv. viðskiptaráðherra er þetta engu að síður mál sem snertir ráðstöfun þessara húsa, að sú ráðstöfun fari að lögum og reglum.

[17:52]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fullt tilefni er til þess að taka undir með hv. þm. Jóni Bjarnasyni. Auðvitað hefðu þeir sem standa að atvinnustarfseminni þarna suður frá átt að gera vart við þörfina fyrir lög af þessu tagi löngu fyrr. Það er alveg hárrétt hjá honum að það hefði verið miklu þægilegra og eðlilegra að geta komið þessum lögum fram á sumarþingi. Ég er viss um að hinn ágæti gamli herstöðvaandstæðingur, sem ber sér á brjóst í gleði sinni yfir því að herstöðin er loksins lokuð og henni breytt í miklu geðþekkari vistarverur, tekur þátt í því með okkur hinum að koma þeim í gegn.

Það má líka segja að það sé ámælisvert af þeim sem áður fóru með utanríkisráðuneytið, það er þeim ágæta þingmanni sem hv. þingmaður átti orðastað við í frammíköllum áðan, að hafa ekki haft vara á sér og komið fram með þetta mál löngu fyrr. Það hefði mátt ætla að þeir sem véluðu um þetta mál heilan vetur hefðu átt að sjá þessa þörf fyrir en eins og við vitum var allt öðruvísi farið með þetta. Hv. þingmaður man að húsin voru látin vera þarna í reiðileysi og frostspringa og miklar skemmdir urðu og sannarlega er það líka ámælisvert. Það má svo velta því fyrir sér hvort hv. þingmaður geti séð í gegnum fingur sér við ríkisstjórn sem er ný og er nýlega staðin upp með þingheimi öllum eftir sumarþing þegar þetta kemur skyndilega í ljós. Hann getur deilt á það, og hefur fullt tilefni til þess.

Mér finnst þó að hv. þingmaður ætti að gleðjast yfir því hvers konar rífandi gangur er í atvinnulífinu í kringum hina gömlu herstöð. Þegar hann og ég deildum vistarverum í Alþýðubandalaginu forðum tíð höfðum við alltaf uppi drauma um að þegar herinn færi væri hægt að byggja þarna upp þróttmikið atvinnulíf og það er að gerast. Þarna er dugmikið og framsýnt fólk sem hefur komið fram með hugmyndir og er að hrinda þeim í framkvæmd. Eigum við ekki að gleðjast yfir því, hv. þingmaður, en ekki reka hnýflana á okkar kollóttu höfðum (Forseti hringir.) í allt það jákvæða sem virðist vera að gerast þarna?

[17:54]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er ágæt ræða hjá hæstv. iðnaðarráðherra. Hann missti greinilega af þeim kafla í ræðu minni þar sem ég greindi frá því að líklega eru ein fjögur ár eða meir síðan ég lagði til á Alþingi að við losuðum okkur sem fyrst við herinn og byggðum þar upp alþjóðlegan háskóla sem hefði það verkefni að sinna friðarmálum á alþjóðlega vísu — og kannski veitti ekki af því hér á höfuðborgarsvæðinu líka — þannig að það er ánægjulegt að hlutirnir skuli vera að þróast á þennan veg. Ég er ekki endilega að blessa öll þau ímynduðu rekstrarform sem þarna eru sett upp. Þarna virðast dúkka upp hinir ýmsu aðilar og maður veltir því stundum fyrir sér hvort það sé tilgangur þeirra að komast yfir eignir ríkisins á sem billegastan hátt. En það er nú einu sinni þannig að hrægammar eru oft á ferðinni, hvort sem það á við í þessu tilviki eða ekki, ég veit það ekki.

Ég tek undir það með hæstv. ráðherra að það er óforsvaranlegt að hafa ekki verið búinn að kanna þetta áður og vita þetta til að geta lagt þetta fyrir þingið með eðlilegum hætti. Ég man ekki betur en við hér á þingi höfum einmitt krafist úttektar á ástandi mannvirkjanna sem herinn var að yfirgefa, hvernig hann var að skilja við og hvaða ábyrgðir hann bar á þeim viðskilnaði. Þetta var náttúrlega flaustursleg og kæruleysisleg viðskilnaður enda börðust ráðherrar fyrrverandi ríkisstjórnar, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, fram í rauðan dauðann fyrir því að halda hernum í landi og vildu aldrei viðurkenna að hann væri farinn þó að hann væri farinn. Þar stóð hnífurinn í kúnni.

[17:56]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst nú að hnífurinn standi ekki síður í kú hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Mér sýnist allt hans mál nefnilega einkennast af ákveðnum söknuði. Hann er hald-

inn því sem heitir á erlendum tungum „nostalgía“, þrá eftir fortíðinni, því að auðvitað leiddi brottför hersins til þess að heimsmynd hans breyttist og heimsmynd okkar. Munurinn á mér og hv. þingmanni, ríkisstjórninni og að minnsta kosti þessum parti stjórnarandstöðunnar, er sá að við fögnum hinum nýja veruleika og tökumst á við hann. Hv. þingmaður saknar hans, hann vill helst vera rótfastur í tímum kalda stríðsins.

Frú forseti. Allt það sem þarna er að gerast er mjög jákvætt. Hv. þingmaður talar um háskóla, það er verið að búa til háskóla í gömlu herstöðinni. Iðnaðarráðuneytið tekur þátt í því, bæði sjálft og í gegnum Nýsköpunarmiðstöðina, að byggja þarna upp starfsemi á háskólastigi sem tengist orkuútrás og orkurannsóknum. Orkan er hugleikin flokki hv. þingmanns á þessum tímum. Iðnaðarráðuneytið er á næsta ári að senda sendinefnd til Bandaríkjanna til þess meðal annars að ýta undir samstarf af þessu tagi.

Þessu á hv. þingmaður að fagna. Við eigum að fagna því sem er jákvætt. Þarna er verið að byggja upp starfsemi af margvíslegu tagi, hátæknistarfsemi. Þessi nýi staður, þessi ágætu húsakynni sem þarna eru skilin eftir af hernum laða til sín hvers konar starfsemi, stórauknar fjárfestingar utan úr heimi og af hverju er það hægt? Af því að hæstv. viðskiptaráðherra lagði það þó á sig að bera fram þessi umdeildu bráðabirgðalög. Ef ekkert rafmagn væri í þessum húsum hefðum við ekki tilefni til þess að fagna þeirri starfsemi sem þarna er. Horfum á það sem er jákvætt í málinu og það er sú staðreynd að þarna er að byggjast upp þróttmikið atvinnulíf. Það sem Alþýðubandalagið og síðan Vinstri grænir og svo ákaflega margir töluðu um, að ef herstöðin færi mundi skapast rými fyrir jákvætt og þróttmikið atvinnulíf, er að gerast núna. Hv. þingmaður ætti að koma hingað (Forseti hringir.) og slá höndum sínum í fagnaðarlátum yfir þessu. (Forseti hringir.) Atvinnuleysið á Suðurnesjum er að minnka út af þessu. (Forseti hringir.) Við gætum, frú forseti, þakkað hæstv. viðskiptaráðherra fyrir að hafa sýnt þennan kjark.

[17:59]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst hæstv. iðnaðarráðherra vera haldinn miklu óöryggi hvað það varðar að hafa misst herinn úr landi. Ég hef lýst yfir fögnuði með það og ætla meira að segja að umbera það þó að eiginlega sé verið að þjarma að lýðræðinu með því að fara með bráðabirgðalög í gegn, sem á að heyra til algjörrar undantekningar, um að breyta innstungum og rafmagnstöflum í ákveðnum fjölda húsa á Keflavíkurflugvelli, að keyra bráðbirgðalög í gegn til þess.

Ég deili ekki þessu óöryggi hæstv. iðnaðarráðherra sem birtist einmitt á blaðsíðu 311 í fjárlagafrumvarpinu þar sem stendur Varnarmál. Það þola nú ekki einu sinni gamlir alþýðubandalagsmenn sem komnir eru í faðm íhaldsins sem var nú þeirra mesti ógnvaldur áratugum saman, heldur á núna að fara að stofna eigin varnarmálaskrifstofu og varnarmálaframlaga. Meðal annars er hér sótt um 100 millj. kr. framlag til viðbúnaðar á öryggissvæði, sótt er um 42 millj. kr. til heræfinga og sótt er um 30 millj. kr. til þess að standa straum af kostnaði erlendra herja sem eru í heræfingum á Íslandi.

Ég hélt að við hefðum alveg losnað við þennan bagga. En því miður. Þó að það hafi verið blessunarlega gott að vera laus við herinn af Keflavíkurflugvelli (Forseti hringir.) þá vildi ég að við hefðum borið gæfu til þess og styrk að vera alveg laus við hann en leggjast ekki aftur flöt (Forseti hringir.) fyrir honum eins og hæstv. ríkisstjórn er að gera.

[18:01]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hún er svolítið brosleg þessi umræða sem hefur snúist upp í nagg og trumbuslátt tveggja gamalla herstöðvarandstæðinga, hæstv. iðnaðarráðherra og hv. þm. Jóns Bjarnasonar.

Spurt hefur verið um hver eigi þessi mannvirki. Mér sýnist af ræðum tveggja síðustu ræðumanna að þeir hafi kannski hvorugur sett sig nógu vel inn í það sem er að gerast á öllu svæði Keflavíkurflugvallar. Það er alveg ljóst að íslenska ríkið á eignirnar á Keflavíkurflugvelli. Það er líka alveg ljóst að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar hefur umboð til að selja eignirnar og ganga þar til verka. Það fer ekkert á milli mála. Þetta ættu allir að vita sem fjalla um þetta mál.

Talað hefur verið um hættuna af rafmagni, 110 volta rafmagni. Það er alveg ljóst að rafkerfið á Keflavíkurflugvelli er mjög vel gert og vandað. Þar er 110 volta kerfi. Það er ekki nákvæmlega sama uppbygging á því og 220 volta kerfinu, t.d. varðandi lekaleiðara og slíkt, en það hefur alls staðar reynst mjög vel. Í Japan til að mynda, þar sem hefur verið mest þróun í þessu, geta menn valið um það hvort þeir taka 220, 110 eða 60 volta kerfi. Þetta er einfaldlega hlutur sem menn horfast í augu við í nútímanum. Það er alveg ljóst að ef breyta ætti kerfinu á Keflavíkurflugvelli mundi það kosta um 4 milljarða kr. Það mundi binda alla rafvirkja á Íslandi í tvö til þrjú ár. Það yrði enginn rafvirki til aflögu annars staðar. Svo það er af mörgum ástæðum sem menn verða að horfast í augu við að gera þetta almennilega.

Það hefur verið gagnrýnt að málið hafi komið seint fram frá Keflavíkurmönnum eða flugvallarmönnum. Þeir hafa unnið aðdáunarlega hratt og vel að framgangi þessa máls eftir það áfall sem varð þegar herinn fór mjög skyndilega. Það er ástæðulaust fyrir iðnaðarráðherra að gera mikið úr þeim skemmdum sem urðu í frostum á sínum tíma því að þær voru miklu, miklu minni en um var fjallað í fréttum. Það ætti auðvitað hæstv. iðnaðarráðherra að vita.

[18:03]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sá vinkill sem hv. þm. Árni Johnsen kemur með á málið kemur kannski ekki beint þessum bráðabirgðalögum við en allt í lagi með það. Ég hygg þó að þingmaðurinn yrði var við ef hann væri með rakvélina sína sem stillt væri á 60 volt og setti hana síðan í samband við 110 volt eða 220. Ég hugsa að hann mundi verða var við það. Það er alveg sama hversu gott rafmagnið er menn mundu verða varir við það.

Ég endurtek að það er fagnaðarefni að þessar byggingar skuli vera komnar úr hernaðarnotum. Þarna þarf að ráðast í endurbætur þó að það sé gert með þessum bráðabirgðalög-

um eða þurfi staðfestingu með bráðabirgðalögum sem við höfum gagnrýnt hér, allir hljóta að gagnrýna það í sjálfu sér að þurfa að fara með mál með þeim hætti í gegnum þingið, ekki síst þar sem fullt tækifæri var til að gera það tveimur vikum fyrr, eða liðlega tveimur vikum fyrr á reglulegu þingi í vor, það hefði verið eðlilegt en þetta gengur nú svona fyrir sig.

Varðandi síðan eignarhaldið sem við komum að þá er það nú svo að meira að segja í fjárlagafrumvarpi næsta árs er verið að sækja um heimildir til að selja þessar eignir. Ég held að það sé mikilvægt að fá svör við spurningunni: Í hvaða ástandi er verið að selja þessar eignir? Eru þær með gamla rafmagninu eða eru þær komnar með rafmagn sem uppfyllir kröfur íslenskra byggingarlaga, óháð því hvort rafmagnið geti verið gott eða slæmt eða tengingarnar? Það er svo mikilvægt að um það sé vitneskja. Ég vil svo bara ítreka að það er virkilegt (Forseti hringir.) fagnaðarefni að herinn er farinn og komi hann aldrei aftur.

[18:05]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil nú hvetja hv. þm. Jón Bjarnason til að fara upp á Keflavíkurflugvöll og skoða þau mannvirki sem þar eru. (Gripið fram í.) Nei, sá sem spyr í hvaða ástandi mannvirkin eru og hvernig hús þetta eru hefur ekki skoðað þau vegna þess að mannvirkin eru í mjög góðu ástandi. Þetta eru mjög vandaðar byggingar, rúmar að stærð og öllu slíku. Það er alveg klárt að sá sem spyr hefur ekki kannað til hlítar hvernig þau mál standa.

Það er líka alveg ljóst að það er alveg sama hvar maður kemur í heiminum, maður þarf að kynna sér öll grundvallaratriði. Það er auðvitað borðleggjandi að þeir sem sjá um framkvæmdir á Keflavíkurflugvelli hljóta að kynna það mjög vel að það sé 110 volta rafmagn á Keflavíkurflugvelli. Það ætti ekki að vera neitt erfitt fyrir venjulegt fólk að umgangast það.

Þessi umræða hefur farið svona út og suður og mér fannst svolítið skrýtið þegar hv. þm. Jón Bjarnason fór að tala um að umræðan væri farin úr böndum þegar maður benti á staðreyndir málsins og meira að segja það sem að var spurt því að hv. þingmaður margspurði: Hver á eiginlega þessar eignir og hver hefur leyfi til að selja þær? Ég held að ég hafi svarað því alveg rétt.

[18:07]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ítreka bara meginmál mitt hér sem hv. þingmaður virðist skauta fram hjá að hlusta á vegna þess að sjálfsagt hefur hann verið í hópi þeirra sem vildu halda í herinn sem lengst. Ég ítreka það hversu ánægjulegt er að vera laus við herinn. Ég heyri að það er tregi í hv. þingmanni, enda var það eitt af meiriháttarkappsmálum fyrrverandi ríkisstjórnar að halda í herinn. Hún lagði allt í sölurnar til að halda í herinn og þess vegna vildi hún aldrei viðurkenna að hann væri farinn. Meira að segja, eins og hæstv. iðnaðarráðherra kom inn á, vildu menn ekki einu sinni fara og tékka á vatninu á húsunum því að þeir vildu ekki viðurkenna að herinn væri farinn. Þeir börðu þannig höfðinu við steininn. Hv. þm. Árni Johnsen skipar sér í þann hóp sem hefur ekki viljað viðurkenna það.

Það er virkilegt fagnaðarefni að herinn skuli vera farinn og sjálfsagt að reyna að nýta þessi hús en auðvitað verða þau að uppfylla íslensk byggingalög og byggingareglugerðir til að mega vera á markaði. Það er að minnsta kosti mín skoðun. Frumvarpið er flutt til þess að lagfæra megi raflagnirnar þannig að nota megi húsin. Þrátt fyrir að þessi fjallabaksleið sé farin, að flytja þurfi um það bráðabirgðalög sem á að heyra til undantekninga, og í ljósi þess hve ánægjulegt það er að herinn er farinn þrátt fyrir baráttu Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks til að halda honum, þá er meira að segja hægt að fagna því að hægt sé að nota þessi hús til annars og til borgaralegra nota, jafnvel þótt flytja verði hér bráðabirgðalög til að hægt sé að breyta raflögnunum í þá veru. Burt með herinn, komi hann aldrei aftur.

[18:09]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ekki er gerð athugasemd við það af hálfu þingflokks okkar, Frjálslynda flokksins, að þetta húsnæði sé tekið til þeirra nota sem reyndin er og reynt að styrkja atvinnulíf á Suðurnesjum til mótvægis við þá breytingu sem varð þegar herinn fór þaðan, því að vissulega urðu miklar breytingar þar og margir misstu atvinnuna við þau tímamót. Það er því eðlilegt að ríkisstjórnin leitist við að styðja við bakið á fólki sem þar býr og nýta m.a. þessar eignir til atvinnuskapandi aðgerða.

Það má kannski geta þess vegna þess að í dag fór fram umræða um flutningsstyrki að mér sýnist að í þessu máli sé í raun og veru um ígildi flutningsstyrkja að ræða í formi þess að húsnæðið er lagt til félagi fyrir lítið sem ekkert fé. Það getur leigt út húsnæðið á mjög lágu verði, svo lágu að fólk sem býr í Reykjavík og er þar í háskólanámi sér sér hag í því að flytja til Keflavíkur og búa þar en stunda námið áfram í Reykjavík.

Ég sá í blaði í sumar að talið væri að þessi stuðningur ríkisins jafngilti um 100 þús. kr. á mánuði fyrir hverja íbúð. Ég hef ekki kannað sannleiksgildi þess. Þetta er hins vegar augljóslega mikill stuðningur sem ríkið er að leggja fram til að efla atvinnulíf á þessu svæði. Ég vil draga það fram einmitt af þessu tilefni að í stjórn Atvinnuleysistryggingasjóðs hafa verið uppi hugmyndir um að hækka verulega flutningsstyrk til að fá fólk til að flytja sig frá stöðum þar sem vinna hefur horfið eða er að hverfa og á aðra staði þar sem vinnu er að hafa. Þarna er um að ræða mjög ólíka nálgun til sambærilegra viðfangsefna og ég vil lýsa yfir stuðningi mínum við viðbrögð ríkisstjórnarinnar hvað þetta varðar á Suðurnesjum þannig að það liggi fyrir.

Hins vegar hef ég efasemdir um að rétt sé efnislega að setja lög sem undanskilja ákveðinn hluta landsins eða íbúa öryggisákvæðum laga sem ætlað er til að vernda líf og limi fólks. Ef það er nauðsynlegt að hafa slík ákvæði í lögum, hvort sem það varðar raflagnir eða eitthvað annað, þá sé ég ekki rökstuðninginn fyrir því að unnt sé að víkja frá þeim ákvæðum í þrjú ár á tilteknu svæði þannig að fólk á því svæði geti með fullkomnu öryggi eftir sem áður búið þar og öryggisákvæðin eigi ekki við. Það fer ekki saman að mínu viti og ég set fram efasemdir um að rétt hafi verið að gera

slíkt, a.m.k. finnst mér ekki hafa komið fram sá rökstuðningur fyrir því að víkja frá með staðbundnum hætti ákvæðum laga af þessum toga. Ef það reynist vera svo að ríkisstjórnin telji óhætt að gera það hlýtur það að vera yfirlýsing um að slíkt geti átt við önnur öryggisákvæði á öðrum svæðum landsins og hvert erum við þá komin, virðulegi forseti?

Ég geri alvarlegar athugasemdir við það að sett voru bráðabirgðalög. Ég minni á ályktun þingflokks Frjálslynda flokksins sem send var út í sumar þegar lögin voru sett þar sem við mótmæltum því harðlega. Rökstuðningur hæstv. ráðherra fyrir þessu er ekki sannfærandi þar sem hann segir annars vegar: Það var ekki nægjanlegt tilefni til að kalla Alþingi saman að mati ríkisstjórnarinnar. Ég endurtek: Það var ekki nægjanlegt tilefni til að kalla Alþingi saman. Og hins vegar: Það voru gífurlegir hagsmunir undir. Þetta fer ekki saman, virðulegi forseti. Ef það eru gífurlegir hagsmunir undir er það auðvitað viðfangsefni Alþingis að útkljá mál sem tengjast því.

Ég vil í stuttu máli rifja upp að þegar gerð var breyting á stjórnarskrá lýðveldisins 1991 og deildaskipting Alþingis afnumin, þá var líka gerð breyting sem lýtur að bráðabirgðalagavaldi ríkisstjórnarinnar eða forsetans að formi til og því var lýst mjög nákvæmlega í framsöguræðum þeirra sem fluttu það mál í efri og neðri deild Alþingis, Ólafs G. Einarssonar og Margrétar Frímannsdóttur. Ólafur G. Einarsson sagði um þetta mál í þingræðu á fyrra þinginu sem stjórnarskrárbreytingin var til umfjöllunar, með leyfi forseta:

„Við þingflokksformenn höfðum ekki uppi tillögur um að breyta starfstíma Alþingis að neinu verulegu leyti. Það verður að þróast eftir sínum lögmálum á næstu árum. En við leggjum til að þingið verði sett 1. okt. og það starfi fram í maí, lengur eða skemur eftir því sem verkast vill. Þá sé þingfundum frestað til loka þingársins með því skilyrði að það sé kallað saman ef nauðsyn krefur,“— ég endurtek: með því skilyrði að það sé kallað saman ef nauðsyn krefur — „t.d. til þess að afgreiða aðkallandi löggjöf að ósk ríkisstjórnar eða efna til mikilvægra umræðna.

Við teljum þetta mikilsverða breytingu sem treysti störf Alþingis og stöðu löggjafarsamkundunnar í stjórnkerfinu. Alþingi er því starfshæft allt árið og getur komið til funda mjög skjótlega ef þörf er á.“

Ólafur G. Einarsson segir líka í ræðu sinni fyrir þessu þingmáli að þingflokksformenn hafi rætt við undirbúning málsins hvort gera ætti verulegar breytingar á heimild forseta til að gefa út bráðbirgðalög. Hann segir, með leyfi forseta:

„Niðurstaða okkar varð sú að gera nokkrar breytingar á ákvæðunum um útgáfu bráðabirgðalaga og meðferð þeirra á Alþingi, og mun ég koma að þeim síðar, en jafnframt þessa breytingu á starfstíma Alþingis í því skyni að ekkert stæði í vegi fyrir því formlega að Alþingi gæti komið saman til fundar með stuttum fyrirvara ef eftir því væri óskað og ríkisstjórn teldi það mikilvægt.

Þetta var sú niðurstaða sem unnt var að fá með samþykki allra nefndarmanna.“ — Allra þingflokksformanna sem þá voru.

Margrét Frímannsdóttir, fyrrverandi þingmaður, sagði um þetta mál í framsöguræðu sinni fyrir málinu í neðri deild, með leyfi forseta:

„Að vísu er það svo að ríkisstjórn mun áfram hafa heimild til þess að leggja til við forseta að gefa út bráðabirgðalög meðan þingfrestanir standa, en það er skilningur allra sem að þessu máli hafa staðið að til þess komi ekki nema í sérstökum neyðartilvikum, heldur verði tekinn upp sá nýi siður að verði þörf á skjótri löggjöf utan venjulegs starfstíma Alþingis, t.d. yfir sumartímann, þá verði Alþingi kallað saman til aukafunda til þess að afgreiða hana með eðlilegum hætti.“

Virðulegur forseti. Ég læt lokið tilvitnun í framsöguræður þingmanna fyrir stjórnarskrárfrumvarpinu 1991, á fyrra þinginu sem það var lagt fyrir og samþykkt á Alþingi, til að skýra hvernig það samkomulag sem stjórnarflokkarnir á þeim tíma gerðu um breytingar á stjórnarskrá lýðveldisins og sérstaklega skilning þeirra á meðferð lagaákvæðisins eða stjórnarskrárákvæðisins um bráðabirgðalög. Í þessu tilviki hefur ekki verið haldinn sá skilningur sem menn komu sér saman um, ekkert frekar en það var gert árið 2003 þegar þáverandi landbúnaðarráðherra gaf út bráðabirgðalög sem ég gagnrýndi harðlega þá, bæði utan þings og innan. Ég held enn fram þeim skilningi sem samkomulag varð um og ég stóð að á síðara þingi árið 1991 til að það falli ekki í gleymskunnar dá og til þess að ríkisstjórnin fari ekki að fikra sig upp eftir þessum þræði og útvíkka bráðabirgðalagaheimildina frá því sem ætlunin var að yrði.

[18:19]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni prýðilegt innlegg í þessa umræðu. Eins og ég kom inn á í framsögu minni deili ég í sjálfu sér viðhorfum hans, það deilir enginn um það að þingið situr allt árið og þegar upp koma brýnar aðstæður þá er best að kalla þingið saman.

Hér voru einfaldlega afar sérstakar aðstæður, alþingiskosningum var nýlokið, sumarþing hafði nýlokið störfum og var farið heim. Það var ákvörðun ríkisstjórnarinnar að ekki væri heppilegt að kalla þingið strax saman aftur en þetta mál yrði að leysa með þessum hætti og það kæmi inn á þingið strax á fyrstu dögum þess. Um leið og þing kæmi saman í haust væri hægt að leysa þetta svona. Það er aldrei eftirsóknarvert að þurfa að setja bráðabirgðalög en í þessu tilfelli var það nauðsynlegt fyrst ekki var vilji til að kalla þingið saman.

Aðeins um lög sem undanskilja öryggisreglur, þ.e. að víkja frá hefðbundnum reglum eins og þingmaðurinn talaði um áðan. Hér er það líka réttlætanlegt að mínu mati þar sem mjög sérstakar aðstæður eru uppi og einstakar. Þetta er yfirgefin herstöð sem verið er að taka í gagnið. Það er verið að taka hana í gagnið í áföngum og það er mjög brýnt að gera það sem fyrst en ekki eftir 4–5 ár þegar kannski væri búið að skipta út rafföngum og raflögnum. Þess vegna er hægt að víkja frá reglum í þessu tilfelli af því að talið er að ýtrasta öryggis sé gætt, og þótt þetta sé annað kerfi er það ekki endilega miklu verra kerfi, það er einfaldlega annað kerfi. Þetta var amerísk herstöð á íslenskri grundu með sitt sérstaka kerfi. Við erum að skipta því út, við gáfum Þróunarfélaginu þrjú ár til þess. Það gengur miklu hraðar en efni

stóðu til þá, sem betur fer. Í það heila tekið stendur málið mjög vel þó að ég taki undir með hv. þingmönnum að best sé að þurfa aldrei að setja bráðabirgðalög. En svona stóð málið þá og það varð að leysa það til að koma húsnæðinu í gagnið.

[18:21]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fellst á athugasemdir hv. þingmanns varðandi útgáfu bráðabirgðalaga. Ég er honum sammála í því að menn eiga að fara sparlega með þá heimild. Hér hefur verið marglýst yfir af hverju og til hvers þessi bráðabirgðalög voru sett og ég get svo sem fallist á þau rök hjá hæstv. viðskiptaráðherra.

En mig langar til að spyrja hv. þingmann. Hann talaði um að vikið sé frá öryggisstöðlum með þessum lögum og hann talar eins og að einhver ógnarhætta skapist þarna í 2–3 ár. Ég vil spyrja hv. þingmann: Hvernig fóru Ameríkanar að því að vera þarna í 50 ár með þessa ógnarhættu yfir sér allan tímann? Nú er sagt að raflagnir þarna séu í samræmi við ameríska staðla. Er hv. þingmaður að gefa í skyn að 280 millj. Bandaríkjamanna lifi í stöðugri ógn og hættu og að þeir ættu að taka sig snarlega til og taka upp íslenska staðla?

Ég held að þetta sé misskilningur. Þessar raflagnir eru gerðar samkvæmt amerískum stöðlum og þeir staðlar eru mjög góðir og öruggir fyrir þau tæki sem þar eru notuð. Ég bendi á að 110 volt er miklu lægri spenna en 220 volt og bara þess vegna er kerfið miklu hættuminna en það kerfi sem við búum við sem er 220 volt en sparar náttúrlega mikið í viðnámi og slíku því það er þekkt að þegar spennan minnkar eykst viðnám og það þarf sverari víra.

Ég spyr hv. þingmann hvort hann telji að þarna sé virkilega hætta á ferðum næstu þrjú árin?

[18:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það segir í aðfaraorðum bráðabirgðalaganna, með leyfi forseta:

„Raflagnir og rafföng, sem séu á svæðinu, uppfylli ekki þær kröfur sem gerðar eru í íslenskum lögum og reglugerðum og því sé ljóst að skipta verði um raflagnir sem séu innan svæðisins.“

Það er niðurstaðan þrátt fyrir bráðabirgðalögin að það verður að skipta um þær. Það er niðurstaða ráðherra og niðurstaða Alþingis í löggjöfinni sem fyrir liggur að þetta sé ekki öruggt. Þess vegna tek ég svo til orða. Ef þingið eða ráðherrann teldi að þetta gæti verið svona áfram þá væri auðvitað lagt til að þetta yrði svona áfram, þá væri ekki verið að gera kröfu um að skipta um. Hættan að mínu mati liggur ekki í því að kerfið er á lægri spennu. Hættan er sú að í íbúðunum mun búa fólk sem er vant hinu kerfinu og er með tæki og búnað sem hefur verið stilltur miðað við það. Það að vera með tvö kerfi í gangi er það sem ég hygg að sé skýringin á því að menn telji að þetta skapi hættu og því nauðsynlegt skipta um.

Ég vil samt segja, virðulegi forseti, að þetta er ekki mitt sérsvið þannig að ég tel mig ekki besta manninn til að útskýra þetta tæknilega.

[18:24]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það hefur verið séð við þessu um heiminn allan vegna þess að menn eru með mismunandi staðla í klóm, bandarískar klær eru allt öðruvísi en okkar klær og menn setja ekki tækin í samband nema í rétt kerfi. Auðvitað gæti það gerst að einhver íbúi þarna setti tæki sem væri fyrir íslenskan staðal í samband þarna en þá gerist ekki neitt vegna þess að spennan er of lág og tækin brenna ekki yfir. Færu menn hins vegar hina leiðina og settu eitthvert tæki frá Bandaríkjunum í samband á Íslandi þá gæti það brunnið yfir og það hefur svo sem margur Íslendingur reynt sem hefur keypt rafmagnstæki í Ameríku.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Verslunaratvinna, 1. umr.

Stjfrv., 66. mál (eigendasaga myndverks). — Þskj. 66.

[18:26]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 28/1998, um verslunaratvinnu, með síðari breytingum, sem lýtur að eigendasögu myndverka. og er nokkuð þekkt mál úr umræðunni.

Lagafrumvarp þetta sem samið er í viðskiptaráðuneytinu og flutt var á síðasta löggjafarþingi en var ekki lokið, tekur mið af tillögum starfshóps sem menntamálaráðherra skipaði í maí árið 2004 til að fjalla um fölsun listaverka og gera tillögur um hvernig unnt væri að bregðast við þeim mikla vanda sem var kominn upp og er uppi á íslenskum listaverkamarkaði þar sem fram komu alls konar vísbendingar og staðreyndir um að umfang falsaðra verka á listaverkamarkaði væri töluvert, bæði eftir fræga meistara sem allir þekkja og aðra. Slík vitneskja, slíkur orðrómur og slík staða vegur að sjálfsögðu að listaverkamarkaðnum í heild, gengisfellir listaverkin og kemur óróa og óvissu á markaðinn og veldur þar uppnámi sem verður að leysa. Staðan er sú að markaðurinn tryggir ekki án einhverrar aðkomu okkar að þessu að listaverk séu ekki fölsuð í stórum stíl og markaðurinn þannig eyðilagður.

Hliðsjón hefur verið höfð af umsögnum sem komu fram um frumvarpið í fyrra, t.d. til hvaða myndverka ákvæði þessi ættu að ná o.s.frv. Von mín er því sú að frumvarp það sem nú er lagt fram nái fram að ganga og skjóti þannig mikilvægum stoðum undir listaverkamarkaðinn.

Í frumvarpinu er í stuttu máli gerð krafa til þess að seljandi leggi fram eigendasögu myndverks, enda sé myndlistarmaðurinn, innlendur sem erlendur, á skrá Listasafns Íslands. Gildir þetta ef myndverkið selt hjá listaverkasala sem annast viðskipti í atvinnuskyni ellegar á opnu eða lokuðu listmunauppboði. Bera annars vegar seljandi og hins vegar verslunaraðili, listaverkasali eða uppboðsstjóri, nánar tilteknar skyldur hér að lútandi. Ákvæði frumvarpsins um

ábyrgð hafa verið hert með breytingu á 3. mgr. 23. gr. laganna, þ.e. ákvæðunum um svik. Ná þau ekki aðeins til seljenda heldur einnig til verslunaraðila. Jafnframt er kveðið á um að gæta skuli sérstakrar varúðar varðandi ranga eignaraðild og hættu á fölsun verkanna. Áskilnaður um eigendasögu við sölu myndverka hinna tilteknu myndlistarmanna hjá listaverkasala, á opnu listmunauppboði eða á lokuðu listmunauppboði getur dregið úr hættu á fölsunum myndverka með þar af leiðandi tjóni, jafnvel miklu tjóni fyrir ýmsa aðila, eins og ég gat um áðan, svo og myndlistarmarkaðinn í landinu í heild sinni. Það veikir og vegur að stoðum markaðarins og svo er að sjálfsögðu um að ræða mikilvæga neytendavernd fyrir þá sem kaupa myndlistarverk hvort heldur er til að fjárfesta í eða skreyta heimili sín eða hvoru tveggja.

Eigendasagan kemur einkum að gagni þegar um er að ræða eldri eða mjög dýr myndverk þar sem minnstum vafa má vera undirorpið hvort um er að ræða falsað verk eða ekki. Ekki er þó með kröfugerð unnt að tryggja að eigandi leggi eigendasöguna fram. Skortur á eigendasögu eða hnökrar á henni geta hins vegar leitt til þess að viðkomandi myndverk verði ekki tekið til sölu, seljist á lægra verði eða seljist jafnvel alls ekki. Hér er að því stefnt að bestu fáanlegu upplýsingum sé safnað saman fyrir alla aðila, bæði þá sem selja verkin, eiga verkin og þá sem kaupa verkin o.s.frv. sem einhvers konar varnagla gagnvart fölsunum.

Fjármálaráðuneytið telur að frumvarpið leiði ekki til aukinna útgjalda fyrir ríkissjóð. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði málinu vísað til viðskiptanefndar.

[18:30]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég hef verulegar athugasemdir við þetta frumvarp. Í fyrsta lagi sé ég engan tilgang með því, það er algjörlega óþarft vegna þess að markaðurinn gæti jú sett sér sínar reglur sjálfur og gerir það örugglega. Það þarf ekki atbeina löggjafans til þess að setja svona reglur.

Ég er sérstaklega á móti þessu vegna þess að þetta er takmörkun á eignarrétti eða skerðing á honum að einhverju leyti. Menn geta ekki lengur selt eignir sínar án þess að eitthvað fylgi með sem löggjafinn er búinn að skilgreina sem eigendasögu og síðan er Listasafn Íslands með mjög sérkennilegt hlutverk þarna, að skilgreina hverjir eru listamenn á Íslandi, hverjir eru myndlistarmenn. Nú veit ég ekki einu sinni hvað myndlistarmaður er því að ég veit ekki hvernig er með ljósmyndara. Ég tek heilmikið af ljósmyndum og ég veit ekki hvort ég ætti þá að fara á skrá hjá Listasafninu.

„Myndverk“ er örugglega mjög víðtækt hugtak og þetta gæti orðið mjög stórt mál fyrir Listasafn Íslands, að skilgreina hverjir eru þess verðir að falla undir slíka skrá og hverjir ekki. Hvað gerist ef maður fellur inn á þessa skrá með mikinn fjölda af málverkum eða listaverkum sem ekki hafa verið skráð þangað til eigendasaga var fyrir?

Ég sé ekki að það sé þörf á atbeina ríkisvaldsins og löggjafans til þess að setja svona reglur. Ég mun greiða atkvæði gegn þessu frumvarpi.

Á ýmsum sviðum hafa menn sett sér svona reglur. Ég minni á að Hundaræktarfélagið er með ættartölu fyrir hunda án þess að það sé sett í lög, — ég kannast ekki við það — og Kattaræktarfélagið og mörg önnur atriði þar sem menn telja að skipti máli að einhver saga sé til staðar setja menn sér svona reglur sjálfir. Þetta gæti myndlistarmarkaðurinn að sjálfsögðu gert.

Ég vil benda á að það gæti verið að sumir menn mundu skirrast við að kaupa málverk mjög dýrum dómum og vera svo stimplaðir sem eigendur þeirra seinna meir. Þeir kæra sig kannski ekkert um að hafa verið eigendur að verki sem er óskaplega dýrt. Það er því ýmislegt sem mælir gegn þessu. Menn geta fengið málverk að gjöf og vilja kannski ekkert endilega gefa upp hver gaf þeim það þannig að mér finnst þetta vera inngrip inn í frelsi einstaklingsins, inngrip inn í rétt hans til að fara með eigur sínar og gera það sem hann vill við þær án þess að settar séu einhverjar skorður við því í lögum.

[18:33]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það má í sjálfu sér taka undir prinsippin sem fram komu í ræðu hjá hv. þingmanni sem hefur talað fyrir frjálsræði og frelsi einstaklinga á öllum sviðum í mörg, mörg ár. Nú er það einu sinni svo að við setjum takmarkandi reglur á hinum ýmsu sviðum til að vernda frelsi einstaklinganna á einhverjum öðrum sviðum. Við setjum takmarkandi reglur um húsnæðisviðskipti, bílaviðskipti, viðskipti með skepnur, eins og þingmaðurinn talaði um áðan, og ef hann hefði farið að ræða um útflutning hrossa þá gilda þar mjög stífar reglur, um nákvæmlega það sem við erum að tala um hér, þ.e. ættarsöguna, foreldra o.s.frv., mjög stífar reglur.

Auðvitað er best ef markaðurinn bregst við slíkum vanda, sem kom upp fyrir nokkrum árum, með því að setja sér slíkar reglur sjálfur. Það er lang-, langbest og hefði verið óskandi að hann hefði gert það og einhvern veginn unnið gegn þessu meini eða hættunni sem steðjar að honum. Þess vegna er þetta opinbera inngrip á ferðinni núna af því að við erum að freista þess með takmarkandi reglum sem vissulega hafa áhrif á hið algjöra frelsi á þessum markaði.

Það er líka ófrelsi eins að kaupa falsaða vöru ef það er engin neytendavernd gegn fölsuninni eins og okkar ágætu heimspekingar sem mest fjölluðu um frelsið, t.d. John Stewart Mill, John Locke og fleiri bentu á, þ.e. réttlætingin fyrir reglusetningu sem takmarkar frelsi eins er að vernda frelsi annars. Við erum því í sjálfu sér þarna að ná fram nauðsynlegu markmiði sem er að sporna gegn umfangsmikilli fölsun á verkum frægra meistara sem varpa rýrð og óstöðugleika og ókyrrð á listamarkaðinn í heild sinni. Það er aldrei ákjósanlegt að grípa inn í með einhverjum íþyngjandi eða takmarkandi reglum en stundum er nauðsynlegt að gera það og mér finnast þessar reglur nú býsna mildar. Það eru engin viðurlög, það er verið einfaldlega að kalla eftir eigendasögu eins og hún liggur best fyrir.

[18:35]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er einmitt það sem ég var að segja. Það þarf enga lagasetningu um þetta mál. Markaðurinn gæti sett sér svona reglur án viðurlaga, án nokkurs, hann bara

setur svona reglur.

Svo er það spurning, maður sem kaupir fallegt málverk, er hann ekki að sækjast eftir feguðinni og af hverju ætti það að skipta máli hver nákvæmlega málaði það? Er þetta spurning um snobb eða hvað?

Svo þótti mér sérstaklega gaman að heyra hv. þingmann — sem hefur nú ekki alltaf verið þeim megin — dásama útflutning hrossa sem eitthvert fordæmi fyrir þessu frumvarpi því að landbúnaðarkerfið á Íslandi hefur stundum verið gagnrýnt fyrir ofstjórn og ofreglusetningu. (Gripið fram í.)

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, 1. umr.

Stjfrv., 76. mál (EES-reglur). — Þskj. 76.

[18:36]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á umferðarlögum, nr. 50/1987, og lögum um vátryggingastarfsemi.

Tilefni og tilgangur þessa lagafrumvarps er innleiðing tilskipunar sem hér er vísað í um breytingu á lögum um ábyrgðartryggingu vegna notkunar vélknúinna ökutækja. Tilskipunin, sem almennt gengur undir heitinu „fimmta tilskipun um ökutækjatryggingar“, var tekin upp í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar 7. júlí 2006. Samkvæmt 6. gr. tilskipunarinnar átti að hafa verið búið að innleiða hana eigi síðar en 11. júní 2007 en vegna þess hve vorþingið stóð stutt reyndist hins vegar ekki unnt að standa við þau tímamörk og þess vegna er málið komið núna á haustþingi og fresturinn í sjálfu sér runninn út.

Í tilskipuninni eru ákvæði sem gera auknar kröfur um vernd tjónþola sem verða fyrir tjóni af völdum vélknúins ökutækis, þannig að þetta er mikilvæg tilskipun í sjálfu sér og eykur neytendarétt í landinu gangi hún fram og er hluta þessara ákvæða þegar að finna í íslenskri löggjöf. Í frumvarpinu eru því eingöngu tillögur um lagabreytingar sem eru nauðsynlegar til að aðrir hlutar tilskipunarinnar verði innleiddir.

Hæstv. forseti. Ég ætla að gera nánari grein fyrir þeim ákvæðum fimmtu tilskipunarinnar sem kalla á lagabreytingar og eru tilefni þessa frumvarps sem ég mæli nú fyrir.

Í 4. mgr. 4. gr. fimmtu tilskipunar er mælt fyrir um breytingu á ákvæði í þriðju tilskipun þess efnis að vátryggingartaki skuli hvenær sem er eiga rétt á að óska eftir yfirlýsingu eða vottorði frá vátryggingafélagi um skaðabótakröfur sem varða vátryggt ökutæki eða um að ekki sé um slíkar kröfur að ræða. Yfirlýsingin skal ná til fimm ára og vátryggingartakinn skal fá yfirlýsinguna í hendur innan 15 daga frá því hann setti fram beiðni um hana. Það kemur fram í aðfaraorðum tilskipunarinnar að rökin fyrir ákvæðinu séu þau að aðili, sem óskar eftir að kaupa nýja vátryggingu í öðru vátryggingafélagi, eigi að hafa möguleika á því að færa sönnur á tjónasögu ökutækisins samkvæmt fyrri vátryggingarsamningi.

Samkvæmt 1. mgr. 94. gr. umferðarlaga setur viðskiptaráðherra reglur um framkvæmd vátryggingarskyldunnar, þar á meðal um skyldu vátryggingafélaga til að taka þátt í gagnkvæmu ábyrgðarkerfi vegna tjóna af völdum óvátryggðra eða óþekktra ökutækja. Það skal lagt til að þessi heimild verði rýmkuð þannig að ráðherra geti sett reglur um skyldu vátryggingafélaga til að gefa vottorð með upplýsingum um skaðabótakröfur sem varða vátryggt ökutæki eða að ekki sé um slíkar kröfur að ræða. Á grundvelli þeirrar heimildar er síðan unnt að setja reglur um vottorðagjöfina í tiltekinni reglugerð.

Í 5. mgr. 4. gr. fimmtu tilskipunar er enn fremur kveðið á um breytingu um að upplýsingamiðstöð, sem viðurkennd er í samræmi við 4. tilskipun (á Íslandi Alþjóðlegar bifreiðatryggingar sf.), skuli veita upplýsingar, sem nefndar eru í tilskipuninni, til sérhvers sem átt hefur hlut að umferðarslysi sem vátryggt ökutæki veldur. Þar með er fellt niður skilyrðið um að tjónið hafi orðið í öðru ríki en heimaríki tjónþola.

Sú tilskipun mælir fyrir um aukna möguleika á aðgangi tjónþola, vátryggingafélags hans eða lögmanns að grundvallarupplýsingum sem eru nauðsynlegar fyrir meðferð tjónamáls. Tilskilið er að þessar upplýsingar skuli í ríkum mæli liggja fyrir í rafrænu formi á miðlægri skrá í hverju aðildarríki og vera aðgengilegar þeim aðilum máls sem um þær biðja.

Til grundvallarupplýsinga má telja upplýsingar um skráningarnúmer ökutækis, hvernig vátryggingu er háttað, nöfn og heimilisföng, símanúmer þeirra sem hlut eiga að máli og tjónsstað ásamt upplýsingum í lögregluskýrslu eða tjónstilkynningu um aðdraganda tjónsatviks eða tjónsuppdrátt.

Samkvæmt 1. mgr. 94. gr. b umferðarlaga skal ráðherra viðurkenna upplýsingamiðstöð til að aðstoða við öflun upplýsinga um vélknúið ökutæki sem valdið hefur tjóni og vátryggingu þess. Alþjóðlegar bifreiðatryggingar á Íslandi sf. (ABÍ) hafa verið viðurkenndar sem upplýsingamiðstöð, sbr. 21. gr. reglugerðar um lögmæltar ökutækjatryggingar og getur ráðherra sett nánari reglur um starfsemi hennar.

Í 3. gr. fimmtu tilskipunar er kveðið á um breytingu á annarri skaðatryggingatilskipuninni og breytingin felur í sér að vátryggingafélag getur notað útibú sitt eða dótturfélag sem er vátryggingafélag í öðru aðildarríki sem tjónsuppgjörsfulltrúa vegna starfsemi félagsins í ökutækjatryggingum.

Í athugasemdum sem fylgja frumvarpinu er gerð ítarleg grein fyrir ákvæðum tilskipunarinnar og þeim hlutum hennar sem innleiða þarf með lagabreytingum og ég hef núna verið að stikla í gegnum, þeim hlutum sem þegar hafa verið innleiddir og þeim sem unnt er að innleiða með reglugerð. Þær reglugerðir eða reglugerðabreytingar verða ýmist gefnar út af viðskiptaráðherra eða, eins og gefur augaleið, samgönguráðherra.

Vegna þeirra ítarlegu umfjöllunar sem er í athugasemdunum með frumvarpinu tel ég ekki, virðulegi forseti, tilefni til að fara nánar yfir þetta hér og nú. Viðskiptanefnd mun fá málið til umfjöllunar að lokinni þessari umræðu og fara að

sjálfsögðu vandlega og ítarlega yfir þetta ágæta mál.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Út af dagskrá voru tekin 7.–10. mál.

Fundi slitið kl. 18:43.

---

6. FUNDUR

miðvikudaginn 10. okt.,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

Til dómsmálaráðherra:

1. Vernd fyrir þolendur heimilisofbeldis, fsp. KolH, 68. mál, þskj. 68.
2. Vernd til handa fórnarlömbum mansals, fsp. KolH, 69. mál, þskj. 69.

Til menntamálaráðherra:

3. Málefni lesblindra, fsp. AtlG, 70. mál, þskj. 70.
4. Staða íslenskrar tungu, fsp. ÓN, 77. mál, þskj. 77.

[13:30]

Útbýting:

Samningar, viljayfirlýsingar og fyrirheit ráðherra, 106. mál, beiðni um skýrslu JBjarn o.fl., þskj. 106.

Vernd fyrir þolendur heimilisofbeldis.

Fsp. KolH, 68. mál. — Þskj. 68.

[13:31]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Þegar við þingmenn á síðasta löggjafarþingi, hinu 133., vorum að vinna breytingar á almennum hegningarlögum þróuðust mál með þeim hætti að á lokaspretti afgreiðslu málsins náðist um það samkomulag innan allsherjarnefndar Alþingis að til þess að ná niðurstöðu í ágreiningsefni sem hafði verið milli þingmanna í nefndinni sameinaðist hún um að senda til ríkisstjórnarinnar tvö mál sem höfðu verið til umfjöllunar í nefndinni, að hluta til í tengslum við umfjöllun um breytingar á kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga en að hluta til sem sjálfstæð úrlausnarefni. Málin tvö sem hér um ræðir voru lögð fram af okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og hafa verið lögð fram oftar en einu sinni á löggjafarsamkomunni.

Ég nota þennan fyrirspurnatíma, virðulegi forseti, til að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra út í afdrif þessara tveggja mála. Fyrst er það mál sem varðar úrlausnir fyrir fólk sem verður fyrir ofbeldi á heimilum sínum. Þetta er frumvarp um breytingar á meðferð opinberra mála og almennum hegningarlögum. Allsherjarnefnd lagði til að vísa frumvarpinu til ríkisstjórnarinnar síðasta vor og spurning mín til hæstv. dómsmálaráðherra varðar það hvað hafi gerst í ráðuneytinu síðan þá, hvað líði skoðun ráðuneytisins á aðgerðum til að vernda þá sem verða fyrir ofbeldi á heimilum sínum.

Frumvarpið gengur út á það að lögregla fái í hendur úrræði til að fjarlægja ofbeldismann af heimili með sérstökum dómsúrskurði um þá gjörð eigi síðar en sólarhring eftir að gjörningurinn hefur verið framkvæmdur. Hér er verið að vísa til aðferðar sem þróuð hefur verið á löggjafarsamkomum nágrannalanda okkar. Hugmyndin kom upphaflega frá Austurríki. Austurríska þingið lögfesti ákvæði af þessu tagi fyrir nokkuð mörgum árum. Síðan hafa þjóðir í nágrannalöndum okkar farið að dæmi Austurríkismanna og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt mikla áherslu á það að sams konar leið verði farin hér.

Í vinnu allsherjarnefndar í fyrravor sýndi hæstv. dómsmálaráðherra okkur drög að frumvarpi um nálgunarbann og ég sé ekki betur en að það mál sé áfram á lista ríkisstjórnarinnar og hæstv. ráðherra. Eins og það var kynnt nefndinni í fyrra er það í sjálfu sér ekki sambærilegt við það mál sem vísað var til ríkisstjórnarinnar og ég spyr hæstv. dómsmálaráðherra um hér.

[13:34]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á því atriði sem hér er um spurt. Ráðuneytið hefur haft þetta mál til skoðunar yfir sumarmánuðina og niðurstaðan er sú að flutt verður frumvarp til laga um meðferð sakamála sem kemur í stað laga um meðferð opinberra mála og síðan verður flutt sérstakt frumvarp til laga um nálgunarbann. Bæði þessi frumvörp eru unnin af réttarfarsnefnd en það er ekki gert ráð fyrir efnislegum breytingum á gildandi rétti í frumvarpinu um nálgunarbann.

En frumvarpið verður lagt fram og ég tel að það muni auðvelda þinginu mjög að taka afstöðu til ákvæða um nálgunarbann að hafa þetta sérstaka frumvarp til meðferðar hér í vetur og breyta í þá átt sem þingið ákveður. Ef vilji er til þess í allsherjarnefnd að breyta frumvarpinu frá því sem það kemur fyrir að tillögu réttarfarsnefndar er það að sjálfsögðu réttur nefndarinnar að taka málið til þeirrar skoðunar.

[13:35]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra þetta svar sem hefði þó mátt vera efnismeira. Mér sýnist á svari hæstv. ráðherra að ráðuneytið hafi hafnað þeirri hugmynd sem var í frumvarpinu sem vísað var til ríkisstjórnarinnar síðasta vor með því að við fáum að heyra hér að það frumvarp sem er í vinnslu og kemur til með að verða lagt fyrir þingið hafi ekki að geyma þau úrræði sem lagt er til að verði sett í lög í því frumvarpi sem vísað var til ríkisstjórnarinnar. Hæstv. ráðherra leggur það síðan í hendur löggjafans og löggjafar-

samkomunnar að ræða það þegar frumvarp hans lítur dagsins ljóst hvort tilefni séu til að fara aðrar leiðir. Ef ég skil hann rétt að það sé þá okkar sem hér sitjum að ákveða hvort úrræði það sem frumvarp okkar vinstri grænna fjallar um verði sett fram sem breytingartillaga við frumvarp ráðherrans.

Mér finnst þetta ófullnægjandi og ég vil að hæstv. ráðherra svari okkur á hvaða forsendum þeirri hugmyndafræði sem frumvarp okkar felur í sér er hafnað af ráðuneytinu. Hvers vegna eru ekki talin tilefni til þess að leiða í lög það úrræði sem þar um ræðir og hefur reynst afskaplega vel í nágrannalöndum okkar sem vörn þeirra sem eiga yfir höfði sér ofbeldi á heimilum sínum? Heimilin eru og eiga að vera griðastaður fjölskyldna. Það er ekki svo í öllum tilfellum. Ofbeldismenn ganga lausir og lögreglan hefur engin úrræði að öðru leyti en því að hún getur komið fórnarlömbum ofbeldismannsins í athvarf. Fjöldi kvenna og barna er flóttamenn í eigin löndum, sett í athvarf á meðan ofbeldismaðurinn fær áfram að hreiðra um sig á heimilinu þar sem ofbeldinu var beitt eða hótun um ofbeldi kom fram. Það eru þessi úrræði sem við viljum að lögregla hafi í hendi sér, og ég spyr: (Forseti hringir.) Hvers vegna er hæstv. ráðherra ekki sammála því?

[13:38]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég tel að lögregla hafi samkvæmt lögum heimildir til að grípa inn í mál af þeim toga sem hv. þingmaður nefndi. Ég er þeirrar skoðunar að það sé framlag af okkar hálfu í ráðuneytinu að leggja fram sérstakt frumvarp um nálgunarbann með þeirri stefnumörkun sem þar kemur fram og er samið af réttarfarsnefnd, þar með sé þetta mál lagt fyrir Alþingi og eðlilegt að Alþingi taki afstöðu til frumvarpsins. Ef Alþingi vill breyta því er það málefni þingsins en við leggjum tillöguna fram.

Umræðu lokið.

Vernd til handa fórnarlömbum mansals.

Fsp. KolH, 69. mál. — Þskj. 69.

[13:38]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er um framhaldsræðu að ræða. Ég spyr hæstv. ráðherra um hitt málið sem vísað var til ríkisstjórnarinnar að tillögu allsherjarnefndar síðasta vor í tengslum við vinnuna með almennu hegningarlögin. Nú er ég að spyrja um það hvað líði skoðun ráðuneytisins á aðgerðum til að vernda fórnarlömb mansals og vísa í frumvarp sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum oftar en einu sinni lagt fram á Alþingi Íslendinga og köllum frumvarp til laga um fórnarlambavernd. Það varðar breytingu á almennum hegningarlögum, breytingu á lögum um útlendinga og breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga og endurspeglar í raun og veru ákvæði í alþjóðasamningum sem við höfum skuldbundið okkur til að fara eftir. Þá er ég í fyrsta lagi að tala um Palermo-samninginn svonefnda frá því í desember árið 2000 en ekki síður um samning Evrópuráðsins um aðgerðir gegn mansali. Það vill einmitt svo til að okkur þingmönnum hafa borist áskoranir frá Íslandsdeild Amnesty International um að það sé orðið tímabært að við Íslendingar fullgildum þann samning sem varðar ekki hvað síst vernd fórnarlamba þeirra glæpamanna sem stunda mansal.

Nú er það svo að einungis tíu ríki þurfa að fullgilda þennan samning, Evrópusamninginn, til að hann gangi í gildi sem fullgild tilskipun og í sjálfu sér til að hann nái áhrifamætti. Það væri afar eftirbreytnivert að mínu mati og til fyrirmyndar ef Íslendingar gætu verið 10. ríkið. Nú eru níu ríki búin að fullgilda samninginn. Við gætum orðið 10. ríkið sem gerði það þá að verkum að samningurinn gengi í gildi. Enn hafa einungis fullgilt hann þau Evrópuríki sem má segja að séu upprunalönd mansals: Albanía, Búlgaría, Króatía, Georgía, Moldóva, Rúmenía og Slóvakía auk tveggja landa sem ekki eru upprunalönd, Austurríkis og Danmerkur.

Eitt land í viðbót til að fullgilda samninginn sem kveður á um ábyrgð landa til handa fórnarlömbum mansals og þá erum við að tala um ábyrgð á því að fórnarlömbin fái einhvern stuðning, einhverja hjálp til að koma sér aftur út í lífið, byrja að lifa því á nýjan leik. Við erum að ræða um að úrræðin séu með þeim hætti að fólk fái þá stuðning, lögfræðistuðning, stuðning við atvinnuleit, húsnæði, aðra félagslega aðstoð, til að tryggja að það sé litið á tengslin milli fórnarlambsins og þeirra sem hafa selt viðkomandi á milli landa, (Forseti hringir.) oftar en ekki í kynlífsþrælkun.

[13:42]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegur forseti. Ég þakka einnig fyrir þessa fyrirspurn og skýri frá því að unnið hefur verið að því á undanförnum mánuðum og missirum að kanna hvaða breytingar þurfi að gera á lögum vegna fullgildingar þessara samninga gegn mansali og einnig vegna fullgildingar á samningum sem snerta skipulagða alþjóðlega glæpastarfsemi. Ég mun síðar í haust leggja fram frumvarp á þinginu þar sem lagðar eru til nauðsynlegar breytingar á refsilöggjöfinni vegna samninganna um þetta efni og þar nefni ég bókun við Palermo-samninginn sem fjallar um aðgerðir gegn mansali og einnig Evrópusamninginn gegn mansali. Þingið mun fá þetta til meðferðar á haustmánuðum. Hvort fullgildingin á þessum samningum kalli á aðrar lagabreytingar en þær sem við erum að huga að vegna refsilöggjafarinnar er enn til skoðunar í ráðuneytinu og vænti ég að þeirri skoðun verði lokið síðar í vetur.

[13:43]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum hér afskaplega mikið og alvarlegt vandamál og við þurfum að berjast gegn því, bæði þar sem það verður til, í upprunalöndunum, og líka að berjast gegn því í okkar eigin landi þar sem fórnarlömbin eru oft lögbrjótar. Við þurfum enn fremur að stuðla að endurhæfingu fórnarlambanna.

Í sumar sem leið heimsótti ég einmitt Albaníu til að kynna mér starf ÖSE í baráttu gegn mansali. Þar eru menn

að gera góða hluti en vandamálin eru þau að fólk þar í landi hefur hvorki ákveðna þjóðskrá né heimilisfang þannig að það getur verið mjög erfitt að sanna að eitthvert fórnarlamb sem finnst í Vestur-Evrópu sé Albani yfirleitt, hvar það eigi heima og hvert eigi að snúa því til baka. Okkar verkefni er að hætta að gera þetta fólk að lögbrjótum.

[13:44]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Það fór fyrir hæstv. dómsmálaráðherra á svipaðan veg og í hans fyrra svari varðandi nálgunarbannið. Við fáum ekki að sjá neitt á spilin hjá hæstv. ráðherra um það hvort í frumvarpinu sem hann hyggst leggja fram verði þannig um hnútana búið að fórnarlömbum mansals standi til boða sú vernd sem gert er ráð fyrir í frumvarpi því sem vísað var til ríkisstjórnarinnar síðasta vor. Ég lýsi aftur yfir vonbrigðum með það að ég skuli ekki fá að heyra meira í hæstv. ráðherra um það hvers konar vernd við getum átt von á að verði lögð til í því frumvarpi sem verið er að vinna í ráðuneytinu.

Það er alveg ljóst og kom fram í máli hv. þm. Péturs H. Blöndals að eitt af þeim vandamálum sem þarf að horfa til í þessum efnum er það að fórnarlömbin eru iðulega lögbrjótar sjálf. Við þurfum líka að horfa til þess að það er mjög erfitt í mjög mörgum tilfellum að fá þetta fólk til að vinna með lögreglu að því að upplýsa málin eða benda á glæpamennina. Í frumvarpi mínu hefur það ekki verið gert að skilyrði að viðkomandi fórnarlamb þurfi endilega að aðstoða lögreglu í því að koma upp um glæpamanninn. Ef hugmynd okkar nær fram að ganga yrði nefnd sett á laggirnar sem mundi meta ástand fórnarlambsins og möguleika viðkomandi á því að leggja lögreglu lið í þessum efnum og líka að meta sakaferil viðkomandi, hvort hann sé kannski með þeim hætti að hann sé bein afleiðing af því að viðkomandi er fórnarlamb. Hér er um afar flókið mál að ræða og við höfum í frumvarpinu útlistað mjög nákvæmlega á hvern hátt við Vinstri hreyfingin – grænt framboð viljum sjá að þessi fórnarlambavernd gangi í gildi og með hvaða hætti hún sé. Ég vona að hæstv. ráðherra og hæstv. ríkisstjórn átti sig á því að það eru þau útfærsluatriði sem þar er getið um sem skipta verulegu máli til þess að fórnarlambaverndin verði (Forseti hringir.) virkt tæki í höndum okkar.

Umræðu lokið.

Málefni lesblindra.

Fsp. AtlG, 70. mál. — Þskj. 70.

[13:46]

Fyrirspyrjandi (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. menntamálaráðherra um málefni lesblindra. Spurningin er tvíþætt. Í fyrra lagi spyr ég: Hvað líður störfum nefndar sem ráðherra skipaði í nóvember 2006 til að setja fram tillögur í þessum málaflokki og hvers væntir ráðherra af störfum nefndarinnar?

Í öðru lagi spyr ég: Hyggst ráðherra beita sér fyrir því að lesblindir nemendur í grunn- og framhaldsskólum eigi kost á lesblinduleiðréttingu sér og foreldrum sínum að kostnaðarlausu?

Fyrri fyrirspurnin er sprottin upp úr fyrirspurn frá hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvini G. Sigurðssyni, sem hann flutti á síðasta þingi þar sem hann spurði m.a. um fjölda og hlutfall barna með lesblindu í grunnskólum og hvort til stæði að endurskoða málið. Í svari hæstv. menntamálaráðherra kom fram að rúmlega 10% af börnum í grunn- og framhaldsskólum eigi við lesblindu að stríða. Jafnframt svaraði hæstv. ráðherra því til að hún hefði í nóvember 2006 skipað þá nefnd sem ég geri að umtalsefni til að setja fram þessar tillögur. Og ég spyr sem sagt hvað störfum þessarar nefndar líði.

Í annan stað er ég að spyrja um kostnað af lesblinduleiðréttingu sem mér sjálfum og foreldrum sem þekkja til og eiga lesblind börn eða barnabörn eða stjúpbörn finnst að eigi að vera sjálfsagður hluti af skólakerfinu, sjálfsagður, eðlilegur hluti af því. Skiptir þá ekki máli hvort það er leyst innan skólakerfisins eða utan en skólakerfið eigi frumkvæði að því. Það er mín skoðun að bæði grunnskólalögin og lögin um framhaldsskóla leggi þessa skyldu á yfirvöld menntamála í landinu.

Í 3. mgr. 2. gr. grunnskólalaga segir að grunnskólinn skuli „veita nemendum tækifæri til að afla sér þekkingar og leikni og temja sér vinnubrögð“ o.s.frv. Þessir nemendur án lesblinduleiðréttingar eiga ekki kost á því sem grunnskólalögin mæla fyrir um að þau eigi kost á.

Hið sama segir í lögum um framhaldsskóla í markmiðslýsingu eða hlutverkalýsingu framhaldsskóla, að það eigi að stuðla að alhliða þroska nemenda. Og barn með lesblindugreiningu á þess ekki kost.

Ég vil taka það fram að lesblinda er náðargáfa. Börn með lesblindu skynja og skilja hluti með allt öðrum hætti en við sem ekki búum við þetta og takist að leiðrétta lesblinduna birtist þessi náðargáfa í snilligáfu viðkomandi barna.

[13:50]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmanni og fyrirspyrjanda fyrir þessa fyrirspurn sem tengist brýnu viðfangsefni sem blasir við okkur sem komum að stefnumótun í skólakerfinu.

Innan íslenska skólasamfélagsins, svo að ég vindi mér í að svara fyrirspurninni, er almenn meðvitund um að nemendur tileinki sér þekkingu eftir ólíkum leiðum og því þurfi skólakerfið að geta mætt þörfum nemenda með hliðsjón af því. Þegar um er að ræða nemendur sem eiga í erfiðleikum með lestur eða lestrarnám þarf að taka mið af vanda hvers og eins og reyna síðan að laga viðfangsefnið sem best að þörfum þeirra.

Á síðustu áratugum hefur þekking á lestrarerfiðleikum aukist mjög mikið og ýmsar hugmyndir og leiðir og kenningar komið fram þar sem leitast er við að skýra vandann og benda á leiðir til að mæta honum. Í slíku samhengi hefur m.a. verið bent á að til bóta geti verið að líta ekki eingöngu á lestrarerfiðleika sem vandamál heldur viðfangsefni sem

krefst nýrrar og öðruvísi nálgunar. Jafnframt hafa augu manna beinst að því að skoða þær afleiðingar sem það hefur fyrir nemandann að eiga í erfiðleikum með lestur. Nú þegar sýnt hefur verið fram á að takmörkuð lestrarfærni getur haft margvíslegar neikvæðar afleiðingar, er alveg ljóst að bregðast þarf við með markvissum hætti.

Til að efla þjónustu við nemendur með lesblindu eða leshömlun skipaði ég í nóvember 2006 títtnefnda nefnd sem hv. fyrirspyrjandi kom inn á sem átti að setja skýrt fram tillögur um úrræði fyrir nemendur sem glíma einmitt við lestrarörðugleika. Nefndin skilaði skýrslu með tillögum til úrbóta í apríl 2007. Strax í framhaldi af því setti ég á fót framkvæmdahóp sem nú vinnur að því að hrinda í framkvæmd þessum tillögum nefndarinnar. Í skýrslunni er sérstök áhersla lögð á það við menntamálaráðuneytið að það beiti sér fyrir því hið fyrsta að efla upplýsingagjöf til kennara, foreldra og nemenda um lestrarerfiðleika og tengt efni. Mjög rík áhersla var lögð á þetta atriði í tillögum nefndarinnar.

Þess vegna hefur verið ákveðið að koma strax á fót heimasíðu um lestrarerfiðleika. Með þessu teljum við okkur vera að svara kalli foreldra barna með leserfiðleika. Ætlunin er að þar geti nemendur grunn- og framhaldsskóla, foreldrar og kennarar fundið upplýsandi efni um lestrarerfiðleika auk þess sem fyrirspurnum þar verður svarað. Stefnt er að því að heimasíðan verði opnuð í næsta mánuði.

Meðal annarra tillagna sem nú er þegar unnið að má nefna að lagt er til að Námsmatsstofnun verði falið að breyta samræmdu prófunum í 4. og 7. bekk þannig að þau nýtist til að skima lestrarvandann fyrr. Starfshópur ráðuneytisins er nú að skoða í samvinnu við Námsmatsstofnun hvernig útfæra megi þessa tillögu. En í skýrslunni er áréttað að þar til prófunum hefur verið breytt, þar til búið er að finna þá niðurstöðu sem hentar nemendunum, verði að koma til móts við nemendur með dyslexíu með sama hætti og gert var haustið 2006 og það er nú þegar búið að taka ákvörðun um að svo verði gert til þess að brúa bilið.

Lagðar eru til breytingar á gildandi lögum og reglum um grunn- og framhaldsskóla. Þar sem nú er unnið að endurskoðun þessara laga hefur þeim tilmælum verið beint til formanna endurskoðunarnefndanna sem eru með leik-, grunn- og framhaldsskólann til umfjöllunar að þeir hafi sérstaklega þessar tillögur nefndarinnar til hliðsjónar og m.a. varðandi þá kafla í grunnskólafrumvarpinu sem til að mynda snerta sérfræðiþjónustu innan skólakerfisins.

Einnig er í skýrslunni lögð áhersla á að árangursríkt sé að bregðast við seinkuðum málþroska og slakri hljóðkerfisvitund hjá börnunum áður en þau byrja í grunnskóla, þ.e. í leikskólanum. Menntamálaráðuneytið hefur sérstaklega óskað eftir fundi með fulltrúum heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis til að skoða hvort hugsanlegt sé að mæta þessum hópi í samvinnu við m.a. slíka miðstöð heilsuverndar barna. Þá er lagt til að skipuð verði nefnd til að vinna að framkvæmdaáætlun fyrir upplýsingar um læsi. Þetta kemur fram í skýrslunni með áherslu á sérstaka lestrarörðugleika. Stefnt er að því að funda þá í lok október með fulltrúum Háskólans á Akureyri og Kennaraháskólans, þessara kennaramenntunarstofnana, til að leiða fram þá sérþekkingu sem þörf er á til að koma þessu í framkvæmd. Í heildina eru þær tillögur sem voru settar fram af hálfu skýrsluhöfunda komnar í ákveðinn farveg og sumar hverjar nú þegar til framkvæmda.

Í öðru lagi var spurt hvort ráðherra hyggist beita sér fyrir því að lesblindir nemendur í grunn- og framhaldsskólum eigi kost á lesblinduleiðréttingu sér og foreldrum sínum að kostnaðarlausu. Ég geri ráð fyrir því að þingmaðurinn, af því að talað hefur verið um lesblinduleiðréttingu, eigi hér við þá aðferðafræði sem hefur verið kennd við kenningar Rons Davis. Þeirri aðferðafræði hefur verið beitt hér á landi um nokkurra ára skeið en hún er ein af mörgum aðferðum sem menn hafa beitt og notað með þokkalegum árangri.

En ég tel mikilvægt að benda á að áfram verður (Forseti hringir.) unnið markvisst að því í öllu skólakerfinu, ekki síst í grunn- og framhaldsskólum, hvernig hægt verði að mæta beinlínis þörfum þessa hóps sem við erum alltaf að átta okkur betur og betur á að þarf á auknum stuðningi að halda.

[13:55]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Þó að fyrirspurnin og svar hæstv. menntamálaráðherra hafi fyrst og fremst varðað börn og lestrarörðugleika þeirra langar mig að nota tækifærið og benda á það að við þurfum í auknum mæli að beina sjónum okkar að torlæsi í hópi fullorðinna.

Hlutfall þeirra sem hafa takmarkaða lestrarhæfni í hópi ófaglærðra á vinnumarkaði er mjög hátt á Íslandi. Því betur sem við stöndum að málum í grunnskólunum og því fyrr sem við greinum þessa erfiðleika eða þessa takmörkuðu lestrarhæfni, því betra. Minna verður úr vandamálinu þegar fólk eldist en sá hópur sem á við þennan vanda að stríða úti í samfélaginu þarfnast líka ákveðinna aðgerða. Ég held að við þurfum að átta okkur á því að vandamálið takmarkast hvorki við grunnskólann (Forseti hringir.) né framhaldsskólann.

[13:56]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég fagna því umfjöllunarefni sem hérna er. Lesblinda er vissulega viðfangsefni sem þarf að gefa gaum. Ég vil aðeins vekja athygli á því í tengslum við þessa umræðu og aðra um menntakerfið á Íslandi að með því sem hér er rætt um að gera til úrbóta aukum við í hvert skipti kostnað sveitarfélaga án þess að það sé, að ég best veit, nokkuð rætt á sama tíma. Á hverju ári eru auknar skyldur lagðar á grunnskólann en fjárveitingar breytast ekki. Kostnaður við nám, rétt eins og kostnaður við heilsugæslu, vex stöðugt með vaxandi tækni.

Ég skora þess vegna á menntamálaráðherra að horfa til þess þáttar þegar í þessu efni.

[13:57]

Fyrirspyrjandi (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir svörin, sérstaklega við fyrri liðnum. Það er greinilegt að hún hefur kynnt sér þessi mál, er meðvituð um þau og sinnir þeim.

Hvað varðar seinni fyrirspurnina ítreka ég að ég tel al-

gjörlega tvímælalaust að ríkið eða skólakerfið eigi að standa straum af þessari lesblinduleiðréttingu, hvort sem hún fer fram innan eða utan skóla. Ég hef nefnt markmiðslýsingar bæði í grunnskóla- og framhaldsskólalögum og þar fyrir utan mælir stjórnarskráin fyrir um að allir skuli njóta jafnræðis burt séð frá kynferði, litarhætti og stöðu að öðru leyti. Þetta er það stór hópur barna sem fer á mis við þessa þekkingu. Bara greiningin í dag kostar milli 25 og 40 þús. og sjálf leiðréttingin um eða yfir 200 þús. Auðvitað leggur maður slíkt ekki á sveitarfélög nema því fylgi tekjustofnar. Stjórnarskráin er að mínu mati brotin á þessum börnum og þessu verður að kippa í liðinn sem fyrst.

Mér finnst til að mynda óviðeigandi þau viðbrögð sem birtust í fyrra að heimila lesblindum börnum að sleppa við lesskilningshluta prófa í íslensku í 4. og 7. bekk á síðasta ári. Það er flótti frá vandamálinu.

Ég ítreka það að í þessum börnum, lesblindu börnum, felst náðargáfa. Ef hún er virkjuð með leiðréttingunni erum við að skapa okkur fjársjóði mjög víða. Í listum, í tónlist allri og víðar. Það er talað um átta grundvallareiginleika í þessu sambandi. Ef þeir eru ekki eyðilagðir kemur fram greind yfir meðallagi og óvenjurík sköpunargáfa.

[14:00]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir þau orð sem hv. þm. Atli Gíslason lét falla hér í lokin um að hér sé í raun um náðargáfu að ræða. Ég var viðstödd á föstudaginn mjög athyglisverða ráðstefnu sem Fjölbrautaskóli Suðurnesja hélt um lesblindu í Fjölbrautaskólanum í Keflavík, í Reykjanesbæ. Ég sé að nokkrir brosa þegar mér verða á þessi mismæli. En þetta er nú einu sinni svona. Það sem hjartanu er kærast er tungunni tamast. Þar kom þetta einmitt mjög skýrt fram í máli fyrirlesara sem var frá Skotlandi. Hann undirstrikaði þetta sem hv. þingmaður var að segja. Þetta er náðargáfa. Þetta er ekki vandamál heldur er þetta viðfangsefni og þetta er viðfangsefni sem skólakerfið allt verður að taka á.

Ég get tekið líka undir með hv. þm. Bjarna Harðarsyni um að þegar við erum að huga að skólamálunum að vera kann að eitt og annað færist yfir á sveitarfélögin. En það eru líka aðrir hlutir sem eru að færast á kostnaði yfir á ríkið. Ég nefni í því tilfelli tónlistarkennslu. Ráðuneyti menntamála verður hins vegar að hafa í huga að það á ekki fyrst að hugsa um kostnaðarliðina heldur hvernig það geti sinnt þörfum nemendanna, sinnt þörfum nemenda út frá þeirra hæfni og þeirra þekkingu og þeirra þroska innan skólakerfisins. Síðan eftir á verða einfaldlega ríki og sveitarfélög að reyna að púsla í þann ramma hvernig við dreifum síðan kostnaðinum á milli. Við verðum fyrst að hugsa um mismunandi þarfir og breytileika einstaklinga innan skólakerfisins. Við erum að reyna meira en af veikum mætti að koma til móts við þarfir þeirra sem við ræðum akkúrat hér, fólks með mismunandi lesskilning og lestrarerfiðleika.

Ég bind því miklar vonir við að meðal annars því fjármagni verði vel varið sem við samþykktum á fjárlögum á þessu ári, árið 2007, og munum vonandi samþykkja á næsta fjárlagaári fyrir árið 2008, en ákveðnu fjármagni er sérstaklega beint í þann farveg að stuðla að því að efla úrræði og auka úrræði fyrir lesblinda (Forseti hringir.) nemendur í skólakerfinu.

Umræðu lokið.

Staða íslenskrar tungu.

Fsp. ÓN, 77. mál. — Þskj. 77.

[14:02]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Hæstv. forseti. Mikil umræða hefur verið um íslenska tungu í samfélaginu og það er í sjálfu sér vel. Íslenskan er samofin menningu okkar og lífi og á einn stærstan þátt í því að gera okkur að þeirri þjóð sem við erum. Hún er sérkenni okkar og ég er viss um að hún hefur haft veruleg áhrif á sýn útlendinga á Ísland og íslenskt samfélag. Tunga okkar vekur forvitni útlendinga um okkur, líf okkar og aðstæður hér í norðurhöfum.

Við höfum eflst gríðarlega á síðustu árum og ég vona að við munum styrkja okkur enn frekar á komandi árum ekki síst á sviði þekkingar og vísinda. Þar skiptir íslensk tunga miklu máli. Henni, sem við eigum svo margt að þakka, eigum við að hlúa að.

Kannski vegna þess að það liggur í augum uppi að engir aðrir en við tala íslensku hefur ekki verið talin ástæða til að gefa henni sérstaka lagalega stöðu sem þjóðtungu okkar. En heimurinn er að skreppa saman og það er bráðnauðsynlegt að við lærum erlend tungumál sem mest og best, að börnin okkar hafi tök á góðri menntun í erlendum málum. En við verðum að átta okkur á því að ef við sinnum ekki okkar eigin tungumáli og kunnum ekki móðurmálið vel getum við ekki lært tungu annarra almennilega. Þegar stöðugt vaxandi hluti þjóðarinnar hefur annað móðurmál en við verðum við að sinna íslenskunni og passa að hún sé mikilvægt tól sameiningar fyrir alla sem hér búa.

Í því efni held ég, um leið og ég hvet hæstv. menntamálaráðherra í því verki hennar að efla kennslu bæði fyrir okkur sem höfum hana að móðurmáli og aðra, að það sé tímabært að setja ákvæði um íslenska tungu í stjórnarskrá.

Því spyr ég hæstv. menntamálaráðherra:

Hyggst ráðherra grípa til sérstakra aðgerða í því skyni að styrkja stöðu íslenskrar tungu? Mun ríkisstjórnin beita sér fyrir því að sett verði ákvæði í stjórnarskrá um að íslenska sé þjóðtunga Íslendinga?

[14:04]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmanni sérstaklega fyrir þessa mikilvægu fyrirspurn sem kemur fram á tímum þar sem íslenskan á undir högg að sækja í heimi hnattvæðingar sem fer ört vaxandi. Sótt er að íslenskunni úr öllum áttum eins og við vitum og það er full þörf á því að stjórnvöld jafnt sem allir landsmenn geri sér grein fyrir því að það er ekkert sjálfsagt mál að íslenskan lifi af í heimi þar sem enskan sækir sífellt meira á og mörg tungu-

mál eru í útrýmingarhættu. Íslensk fyrirtæki þurfa einnig að hugsa sinn gang hvað varðar val á tungumáli innan sinna vébanda en á tímum hraðvaxandi alþjóðasamskipta er notkun erlendra tungumála, einkum ensku, að verða æ ríkari þáttur í íslensku samfélagi. Ef við slökum á árvekni okkar í baráttunni fyrir því að viðhalda tungunni verður þess ekki langt að bíða að íslenskan fari halloka.

Í stefnuskrá Íslenskrar málnefndar fyrir árin 2006–2010 kemur fram að nefndin hyggst leggja til að íslenska verði lögfest sem opinbert tungumál á Íslandi. Það má færa rök fyrir því að rétt sé að ganga lengra en nefndin leggur þarna til. Ég hef áður lýst því yfir í þessum ræðustól að ég telji skynsamlegt og æskilegt að tryggja stöðu íslenskunnar með sérstöku ákvæði í stjórnarskrá. Mér er kunnugt um að þetta hefur verið rætt á vettvangi stjórnarskrárnefndar á síðasta kjörtímabili og bind ég vonir við að næst þegar Alþingi fjallar um breytingar á stjórnarskrá Íslands verði ákvæði um stöðu íslenskunnar bundið í stjórnarskrá og svo ég svari spurningu hv. þingmanns: Já, ég mun beita mér sérstaklega fyrir því að svo verði.

Við tryggjum hins vegar ekki stöðu íslenskunnar til framtíðar með laga- og stjórnarskrárákvæðum einum og sér. Margt annað þarf að koma til. Á degi hverjum heyjum við orrustu um stöðu íslenskunnar og þar verðum við öll að leggja okkar af mörkum. Við megum ekki hopa undan ásókn enskunnar eða annarra tungumála heldur halda uppi vörnum og helst að sækja fram.

Það má auðvitað benda á eitt og annað sem gert hefur verið á undanförnum árum. Ég vil fyrst nefna til dæmis sameiningu fimm íslenskustofnana í hina öflugu Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Ég er sannfærð um að þar felist ákveðin og ný spennandi sóknarfæri fyrir íslenskuna. Það er líka hægt að nefna önnur minni mál en allt vegur þetta þó nokkuð inn í baráttu okkar fyrir íslenskunni. Ég vil geta þess að ég sendi á árinu 2006 bréf til dreifingarmiðla kvikmynda, kvikmyndaframleiðenda, sjónvarpsstöðva og fjölmiðla og fleiri, og Samtaka þýðenda þar sem ég benti á að það færist sífellt í vöxt að heiti erlendra kvikmynda séu eingöngu á ensku þegar þær eru kynntar í kvikmyndahúsum, fjölmiðlum og víða, óháð því hvaðan þær eru síðan upprunnar. Ég beindi þeim óskum til allra sem framleiða, kynna og sýna kvikmyndir á Íslandi að staðinn sé vörður um íslenska tungu og að við kynningu á erlendum kvikmyndum verði áhersla lögð á að birta heiti þeirra á íslensku jafnframt því sem heiti á upprunamálinu fylgi með.

Ég get líka nefnt sérstakan þjónustusamning sem ráðuneytið gerði við Ríkisútvarpið þar sem auknar kröfur og kvaðir eru lagðar á herðar Ríkisútvarpinu við það að stuðla að eflingu íslenskunnar og íslensks dagskrárefnis enda á íslensk tunga að vera þungamiðjan í menningarstarfsemi Ríkisútvarpsins.

Ég vil að lokum einnig geta þess sérstaklega að ríkisstjórnin hefur samþykkt að veita 200 millj. kr. til íslenskukennslu fyrir fullorðna útlendinga fyrir árið 2007 og það sama gildir um fjárlagafrumvarpið 2008.

Að auki vil ég geta þess að sérstök fjárveiting er fyrir ákveðið átaksverkefni sem er nú þegar hafið þar sem við erum að styrkja erlenda nemendur í framhaldsskólunum þannig að þeir verði ekki brottfallinu að bráð, að þeir haldist innan framhaldsskólanna og lykill að því er að efla íslenskuna í þeirra röðum. Samtals er því gert ráð fyrir að um 240 millj. kr. renni beint til íslenskukennslu fyrir útlendinga í því fjárlagafrumvarpi sem við ræðum nú á þinginu.

Reynslan af íslenskukennslu fyrir útlendinga árið 2007 sýnir að eftirspurnin er gríðarleg. Að mínu mati hafa fyrirtækin staðið sig nokkuð vel við að sækja í að auka mögguleika starfsfólksins til þess að læra íslensku. Ég vil geta þess að við úthlutuðum styrkjum til námskeiða fyrir um 7.600 einstaklinga á þessu ári.

Hæstv. forseti. Ábyrgðin er hins vegar ekki eingöngu stjórnvalda. Hún er okkar allra, ekki síst fyrirtækjanna, stofnana og einstaklinga. Það hversu vel við öll hlúum að tungu okkar mun að sjálfsögðu ráða úrslitum um stöðu hennar í framtíðinni.

[14:10]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Það er rétt að fagna sérstaklega þeirri fyrirspurn sem hv. þm. Ólöf Nordal færði hér fram til hæstv. menntmálaráðherra og einnig fagna því skýra svari sem hæstv. ráðherra veitti við spurningunni um það hvort eðlilegt væri að setja ákvæði í stjórnarskrá um íslenska tungu.

Það er nauðsynlegt líka í þessu samhengi að rifja upp að á þinginu 2003–2004 flutti Mörður Árnason ásamt þingmönnum úr öllum þingflokkum tillögu til þingsályktunar um að athuga réttarstöðu íslenskrar tungu. Sú þingsályktunartillaga var samþykkt, þ.e. á þann hátt að henni var vísað til ríkisstjórnarinnar í maímánuði árið 2004. Í raun hefur því komið fram ríkur vilji þingsins til þess að taka þetta mál föstum tökum. Það er því, eins og ég sagði áðan, alveg sérstakt fagnaðarefni að hæstv. ráðherra tekur svo skýrt til orða. Ég er viss um að ríkisstjórnin sem nú situr mun að sjálfsögðu tryggja það með aðstoð allra þingmanna, hvar í flokki sem þeir standa, að við náum því markmiði sem að er stefnt (Forseti hringir.) því að oft er þörf en nú er nauðsyn.

[14:11]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég tek undir orð þeirra sem hafa hér fagnað fyrirspurn hv. þingmanns og svörum hæstv. ráðherra. Ég held að það sé brýn þörf á umræðu á þessum vettvangi um stöðu íslenskunnar sem og annars staðar í samfélaginu. Ég fagna auðvitað umræðu um lagasetningu til að tryggja réttarstöðu íslenskunnar en tel mig þó vita að slík lagasetning dugi ekki til. Hún dugar fyrst og fremst ekki til þess að tryggja að við höldum áfram að hugsa á íslensku og að íslenska haldi áfram að vera það gagnsæja tungumál sem við höfum búið að hér frá landnámi. Í því samhengi vil ég ekki aðeins minna á íslenskukennsluna fyrir innflytjendur sem er mikilvæg heldur móðurmálskennsluna. Við höfum verið að sjá tölur um að hér sé minni móðurmálskennsla í grunnskólunum en í sumum nágrannalanda okkar, Svíþjóð og Danmörku til dæmis, og ég held að þar skipti máli að skoða málin mjög gaumgæfilega, ekki síst í ljósi síminnkandi lestrar barna og ungmenna, sem er (Forseti hringir.) auðvitað lykillinn að framþróun málsins, (Forseti hringir.) íslenskunnar.

[14:12]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að halda hér hlut íslenskunnar á lofti. Brýnt er að taka hana til umfjöllunar hér og annars staðar í samfélaginu ekki síst í ljósi umræðunnar sem verið hefur á undanförnum mánuðum og missirum og þess misskilnings sem jafnvel hefur gætt um málið sem notað er í landinu og stöðu þess.

Hins vegar er það rétt sem kom fram hjá hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni að þetta efni var til umfjöllunar hér á þingi vorið 2004, flutt af fulltrúum úr öllum stjórnmálaflokkunum. Samþykkt var að vísa stöðu íslenskunnar til meðferðar í ríkisstjórninni. Vegna þess að núna er liðinn þessi tími þaðan í frá vildi ég nota þetta tækifæri og inna hæstv. menntamálaráðherra eftir því hvaða umfjöllun sú þingsályktun hlaut í ríkisstjórn og hvaða afgreiðslu málið fékk þar til þess að þingið sé upplýst um hvernig sá vilji hefur speglast í (Forseti hringir.) meðferð ríkisstjórnarinnar.

[14:14]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil eins og aðrir hér fagna þessari umræðu og þeirri fyrirspurn sem hér hefur komið fram og svörum hæstv. ráðherra. Þetta er eitt af þeim málum sem við sennilega öll getum verið sammála um í þingsalnum að sé mikilvægt og við viljum vera á varðbergi gagnvart því að tapa ekki tungunni okkar, tungumálinu. Við viljum tryggja stöðu íslenskunnar.

Hvað varðar þá þingsályktun sem hér var samþykkt og hefur komið til umfjöllunar þá mun hæstv. menntamálaráðherra eflaust svara því á eftir hvernig það mál þróaðist í ráðuneytinu, en það er ekki ríkisstjórnin sem slík sem fjallar um einstakar þingsályktunartillögur sem samþykktar eru.

Ég vil bara fyrst og fremst koma hér upp til þess að taka undir með þeim sem hafa látið fögur orð falla um tunguna. Við Íslendingar erum náttúrlega sérfræðingar á ákveðnu sviði sem er að búa til ný orð þegar (Forseti hringir.) nýjungar koma upp til dæmis á tæknisviðinu og margir bera virðingu fyrir okkur fyrir að gera það.

[14:15]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil sérstaklega þakka fyrir umfjöllunarefnið hér er í dag. Ég tel þetta eitt af því brýnna sem þetta þing fjallar um, þ.e. sjálf tungan.

Ég sakna þess eiginlega að enginn hafi komið inn á þá umræðu hérna en undanfarnar vikur hefur verið lítils háttar umræða um hvort við getum tekið upp einhvers konar tvítyngi í stjórnsýslunni. Ég held að það sé hlutur sem við þurfum að ræða. Ég er ekki sannfærður um að píetismminn sé endilega það besta. Slíkt gæti líka orðið til þess að fyrirtæki væru þá skyldug til að nota íslenskuna líka, þau sem þegar hafa tekið upp ensku sem aðalmál.

Ég vil beina öðru sérstaklega til hæstv. menntamálaráðherra — ég heyrði áðan að hæstv. menntamálaráðherra hefur beint tilmælum til kvikmyndahúsanna og annarra varðandi nafngiftir kvikmynda — að sambærilegum tilmælum sé beint til fyrirtækjaeigenda þar sem það hefur verið plagsiður til margra áratuga, sá ósiður að fyrirtæki og verslanir heiti útlendum nöfnum sem sjálfsagt er að landstjórnin beiti sér gegn.

[14:16]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil fagna fyrirspurn hv. þm. Ólafar Nordal og sömuleiðis svari hæstv. menntamálaráðherra Þorgerðar Katrínar Gunnarsdóttur og annarra þeirra sem hér hafa talað.

Það er meginmarkmið okkar Íslendinga að viðhalda tungunni. Hún er sameiningartákn þjóðarinnar og við þurfum, í þessu öra fjölmenningarsamfélagi sem við byggjum, að leggja megináherslu á að kenna aðfluttum Íslendingum íslenska tungu þannig að þeir upplifi að þeir séu í okkar landi sem hluti þjóðarinnar undir þessu sameiginlega tákni sem íslensk tunga er. Á það ber að leggja höfuðáherslu. Það skiptir meginmáli. Við hin sem fædd erum hér, höfum íslensku að móðurmáli, eigum síðan að sjá um að rækta þann arf sem okkur hefur verið færður.

[14:17]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir skýr svör. Það er rétt hjá henni og öðrum sem hafa talað að auðvitað er lagasetningin sjálf gagnvart íslenskunni ekki endilega grundvallaratriði en væri hins vegar mjög skýr skilaboð um það hvað okkur finnst um íslenskuna.

Það er þannig að íslensk tunga býr með okkur öllum. Við verðum öll að leggjast á eitt ef við ætlum að halda íslenskunni á þeim stalli sem hún er. Síðustu vikur og mánuði hafa menn talað dálítið óljóst um það hvað þeir vilji með íslenskuna og þá er ég ekki að tala um menntamálaráðherrann. Ég tala fyrst og fremst um það hvernig þetta hefur þróast á viðskiptamarkaði og víðar. Þess vegna finnst mér mikilvægt að heyra sjónarmið ráðherrans og fagna þeim sérstaklega.

Ég vil líka taka undir með öðrum hv. þingmönnum, sérstaklega hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur, um lesturinn. Íslendingar lesa ekki nóg. Ég held að það sé mikið atriði til að viðhalda íslenskunni að við lesum og kennum börnunum okkur það. Því byrjum við á heima og getum bara gert heima.

En nú er það þannig að stór hluti þeirra sem búa á Íslandi og hefur flust hingað síðustu ár talar sama tungumálið. Sá hópur hefur ekki sérstaklega mikla þekkingu á enskri tungu þannig að það er á margan hátt vandasamt við þá að tala. Þess vegna er mikilvægt eins og hæstv. ráðherra hefur oft nefnt og ítrekar það í svari sínu að kenna því fólki sem ætlar að búa hér tungumálið íslensku. Hún er hluti af okkar landi og okkar lífi.

Að lokum vonast ég til þess að þingheimur sé mér og hæstv. menntamálaráðherra sammála um að íslenskan fái sinn sess í stjórnarskrá.

[14:20]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég held að það sé nokkuð mikill samhljómur á Alþingi um að þetta ákvæði verði sett í stjórnar-

skrána. Ég dreg þá ályktun af umræðunni sem var góð um þessa fyrirspurn hv. þm. Ólafar Nordal. Ég held að það sé rétt sem hún m.a. kom inn á áðan, að við eigum að leggja mikla áherslu og mikinn þunga á íslenskukennslu fyrir útlendinga og þá sem vilja dveljast og búa á Íslandi. Við eigum í raun ekki að veita neinn afslátt af því. Við eigum að veita fólki tækifæri og veita fjármagn í það. Ég sé ekki betur, eins og ég gat um áðan, en að fyrirtækin séu að axla þessa ábyrgð, að reyna að miðla þessari kennslu og þeim námskeiðum sem á þarf að halda til fólksins, enda á það að vera að sjálfsögðu réttur okkar þegar við förum í blessuð bakaríin, eins og margir hafa verið að tala um, að fólk sem afgreiði okkur geti tjáð sig á íslensku. Ég veit að metnaður fyrirtækjanna stendur til þess að svo verði.

Hér hafa menn m.a. nefnt tvítyngi. Ég held að þrátt fyrir ágæta anga alþjóðavæðingarinnar þá eigum við ekki algerlega að sleppa okkur eða missa í alþjóðavæðingunni sem slíkri. Auðvitað er þjónustan í hinu íslenska stjórnkerfi oft og tíðum veitt á erlendum tungumálum, hvort sem það er á pólsku eða ensku. En að sjálfsögðu á það ekki að vera þannig að sú skylda verði lögð á íslenskt stjórnkerfi að tala annað tungumál en íslensku. Íslenska er málið, hún hefur verið málið, er málið og hún er okkar mál til framtíðar. Hún er það sem hefur gert okkur að þjóð og ef við ætlum að veita einhvern afslátt innan stjórnkerfisins með því að skylt verði að tala annað tungumál þá verðum fyrst illa á vegi stödd.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 14:22.

---

7. FUNDUR

miðvikudaginn 10. okt.,
að loknum 6. fundi.

Dagskrá:

1. Skattaívilnanir vegna rannsókna- og þróunarverkefna, þáltill., 14. mál, þskj. 14. — Fyrri umr.
2. Aukinn þorskafli á fiskveiðiárinu 2007/2008, þáltill., 5. mál, þskj. 5. — Fyrri umr.
3. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — 1. umr.
4. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.,
Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Skattaívilnanir vegna rannsókna- og þróunarverkefna, fyrri umr.

Þáltill. HöskÞ o.fl., 14. mál. — Þskj. 14.

[14:23]

Flm. (Höskuldur Þórhallsson) (F):

Frú forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar á þskj. 14 um skattaívilnanir vegna rannsókna- og þróunarverkefna. Flutningsmenn ásamt mér eru hv. þm. Bjarni Harðarson og Birkir Jón Jónsson. Tillögugreinin hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela fjármálaráðherra að hefja nú þegar undirbúning þess að heimila skattaívilnanir vegna kostnaðar sem fyrirtæki leggja í vegna rannsókna og þróunar. Miðað verði við skilgreind og afmörkuð verkefni og ákveðið hámark sett á endurgreiðslufjárhæð hvers árs.“

Víða í nágrannalöndum okkar fjárfestir hið opinbera í nýsköpun og þróunarverkefnum með góðum árangri. Í dag veita 18 af 30 OECD-ríkjum einhvers konar skattaívilnanir vegna rannsókna og þróunar. Fjölmargar úttektir og kannanir sem gerðar hafa verið sýna að verulegur skortur er á stuðningi við fjármögnun nýsköpunar- og þróunarstarfa íslenskra fyrirtækja. Þá sýna tölur frá OECD að bein framlög bandarískra yfirvalda til rannsókna- og þróunarstarfs þarlendra fyrirtækja eru þreföld sem hlutfall af þjóðarframleiðslu samanborið við það sem hér þekkist.

Markmiðið með þessari þingsályktunartillögu er m.a. að efla nýsköpun í atvinnulífinu sem leitt geti til efnahagslegra framfara og bættrar samkeppnisaðstöðu. Norðmenn breyttu skattalögunum sínum á þann hátt að lögaðilar sem stunda rannsóknir og þróun fengu heimild til frádráttar frá tekjuskattsstofni, allt að 20%, að uppfylltum tilteknum skilyrðum. Í lögunum var lögð áhersla á að þeir sem nytu þessara heimilda stunduðu vel skilgreind og afmörkuð rannsókna- og þróunarverkefni með skýrum markmiðum um árangur.

Norðmenn hafa farið þá leið að fela rannsóknarráði Noregs að meta hvort verkefnin uppfylli skilgreiningu skattyfirvalda og jafnframt að meta hvort framtaldir kostnaðarliðir teljist viðurkenndur rannsókna- og þróunarkostnaður.

Þó að þingsályktunartillagan beri heitið skattaívilnanir þá er norska kerfið sem hér er lagt til að farið verði eftir í raun endurgreiðslukerfi sem veitir skattskyldum fyrirtækjum rétt til að fá endurgreiddan 20% kostnaðar vegna rannsókna og þróunarverkefna að tilteknu þaki. Skattkerfið nýtist í þessu skyni þannig að þau fyrirtæki sem greiða tekjuskatt fá afslátt en þau sem ekki greiða tekjuskatt fá endurgreiðslu. Kerfið er þannig óháð skattprósentu og þeim skatti sem fyrirtækin greiða. Þetta gerir kerfið sérstaklega áhugavert fyrir lítil og vaxandi fyrirtæki sem enn bera það mikinn þróunarkostnað að þau eru enn ekki farin að greiða beina tekjuskatta af rekstrarhagnaði.

Þingsályktunartillaga þessi er sérstaklega miðuð að því að bæta hag sprotafyrirtækja eða fyrirtækja með færri en tíu starfsmenn. Reynslan af kerfinu er sérstaklega góð í Noregi eins og áður hefur komið fram. Kerfið hefur komið mikilli hreyfingu á nýsköpunarstarf norskra fyrirtækja og verkefni þeirra hefðu ekki komist á legg án þessa stuðnings. Verðmæti fyrirtækjanna hefur aukist sem og samstarf við önnur fyrirtæki og stofnanir. Sérstaklega vil ég benda á það að

25% norskra útrásarfyrirtækja hafa nýtt sér kerfið.

Öflugt og fjölbreytt atvinnulíf er undirstaða hagvaxtar á Íslandi. Án nýsköpunar- og þróunarverkefna er hætt við að atvinnulífið verði einsleitara, samfélagið staðnaðra og viðkvæmara fyrir sveiflum. Á tímum mikilla sveiflna á gengi krónunnar og miklum mun á hagvaxtarstigi á höfuðborgarsvæðinu og landsbyggðinni hefur því aldrei verið mikilvægara að efla rannsókna- og þróunarþátt fyrirtækja. Þannig er hægt að skapa fleiri stoðir undir atvinnulífið. Ég er viss um að umræddar ívilnanir muni sérstaklega gagnast nýsköpunarfyrirtækjum úti á landi.

Búa þarf atvinnulífinu hagstæð starfsskilyrði en jafnframt þurfa fyrirtæki stuðning fyrstu starfsárin til rannsókna- og þróunarstarfs. Sá stuðningur þarf að vera sambærilegur við þann sem veittur er fyrirtækjum í samkeppnislöndunum. Ég tel því að um afar mikilvægt mál sé að ræða og vona að þessari þingsályktunartillögu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar. Ég tel viðeigandi að sú nefnd fjalli um málið en vil þó einnig benda á, þar sem efnisþáttur þessarar þingsályktunartillögu skarast dálítið við aðrar nefndir og gæti þess vegna átt undir menntamálanefnd, að hún verði einnig tekin til skoðunar í þeirri nefnd.

Ég vonast einnig til að tillögunni verði vísað til síðari umræðu.

[14:28]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég er sammála flutningsmönnum þessarar þingsályktunartillögu um að mikilvægt sé að búa þannig atvinnuskilyrði fyrir atvinnulífið að það geti blómgast og dafnað. Hins vegar er spurningin hvernig það skuli gert og hvaða leiðir við förum. Við höfum að mörgu leyti tekið upp ákveðna hætti sem mér finnast óæskilegir, sem ég kalla velferðarkerfi atvinnuveganna. Þessi þingsályktunartillaga miðar að því sama, þ.e. að auka velferðarkerfi atvinnuveganna en spurningin er hvort það sé rétt og hvernig við viljum stýra málum.

Þannig er með fyrirtæki í þróun og rannsóknum að ef þróun og rannsóknir skila tekjum þá greiða fyrirtækin skatt. Af hverju skyldu þau ekki gera það ef þau koma upp arðsamlegri framleiðslu? Skili þróunin ekki hagnaði þá bera fyrirtækin ekki skatt. Af hverju ættu þá að koma til sérstakar skattaívilnanir? Síðan má spyrja: Er það eðlilegt að fjölga skattaívilnunum í þessu þjóðfélagi? Erum við ekki einmitt komin á þann stað að fara þarf fram heildarendurskoðun á skattkerfinu með tilliti til þess að fækka skattaívilnunum og helst að afnema þær og taka upp annað skattkerfi? Nú er svo komið að þeir sem minnst hafa fyrir sig að leggja eiga að greiða hlutfallslega mesta skatta. Það er ekki það sem á að stefna að varðandi skattkerfið.

Við leggjum hvað lægstu skatta á fyrirtæki í okkar heimshluta. Ég veit ekki hvernig skattheimtan og skattheimtuprósentan er í Noregi en ég hygg að hún sé nokkru hærri en hér án þess þó að hafa kannað það sérstaklega. En hvað sem því líður eru menn með mjög lága skatta á fyrirtæki og menn hafa talað um að jafnvel eigi enn að lækka skattheimtuna á fyrirtæki. Þannig hefur hæstv. forsætisráðherra talað. Hann lét þau orð m.a. falla á skattaráðstefnu í haust. Það kann vel að vera að að full ástæða sé til þess ásamt öðrum breytingum á skattalögum. En það að fjölga skattaívilnunum tel ég óráð, hvort heldur til þessarar starfsemi sem annarrar. Þvert á móti tel ég að við eigum að fara þá leið að fækka skattaívilnunum og líka að taka til endurskoðunar hina flóknu og víðtæku aðstoð sem við höfum tekið upp í velferðarkerfi atvinnulífsins, eins og ég kalla það. Það felst í margvíslegum útlátum ríkisins til margs konar rannsóknarstarfsemi, til ýmissa hluta sem þeir sem reka fyrirtækin með hagnaði njóta arðsins af en skattgreiðendur fá nánast ekki til baka. Það er miklu mikilvægara fyrir okkur alþingismenn að velta fyrir okkur hvernig megi stuðla að jafnræði í þessu þjóðfélagi.

Við höfum gert mikið til, og sú ríkisstjórn sem síðast sat gerði mikið til þess að bæta umbúnað fyrir atvinnulífið. Því verður ekki á móti mælt. En að taka upp sérstakar meðgjafir til viðbótar vekur spurningar um hvort við séum ekki komin í velferðarkerfi sem er umfram það sem er eðlilegt getur talist eða samrýmist jöfnuði skattborgaranna í landinu.

Ég tel að það hafi verið röng leið að hafa hér tvö virðisaukaskattsþrep. Ég hefði haldið að það væri mun betra og skilvirkara að hafa eitt virðisaukaskattsþrep og í raun sé ég enga forsendu fyrir því að hafa þau tvö. Það er einu sinni þannig að þegar við höfum tekið upp tvö þrep þá er aukin ásókn í að fjölga þeim vöruflokkum sem falla undir lægra virðisaukaskattsþrepið. Þegar menn fara í að beita slíkum aðferðum við skattheimtu að fjölga ívilnunum búa þeir til aðferðir fyrir menn til að geta smeygt sér undan skattheimtu. Þar með gera þeir kerfið ógagnsærra og valda fleiri vandamálum í þjóðfélaginu varðandi þessa mikilvægu lagasetningu. Menn stuðla þannig að auknum ójöfnuði í þjóðfélaginu. Það er ekki sú leið sem við viljum fara og ég veit að það vakir ekki fyrir flutningsmönnum. Það sem vakir fyrir þeim er að bæta umbúnað atvinnulífsins til að stuðla að sem öflugustu og virkustu atvinnulífi. Ég er sammála þeim um að vilja koma því að en ég tel það hins vegar ekki rétta leið með þeim forsendum að auka skattaívilnanir, fyrst og fremst á grundvelli þess að það ber að draga úr skattaívilnunum og hafa skattkerfið sem einfaldast og gegnsæjast þannig að menn geti áttað sig á því og við stuðlum að auknum jöfnuði í þjóðfélaginu.

[14:34]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi máls míns fagna því að fulltrúi Framsóknarflokksins skuli koma með þessa ágætu tillögu. Eins og kannski flestir vita þá er þetta tillaga sem Samfylkingin lagði fram á sprotaþingi í fyrra, sem sagt í febrúar síðastliðnum, og fékk verðlaun fyrir. Batnandi mönnum er best að lifa og við fögnum því að framsóknarmenn séu farnir að sjá ljósið í þessum efnum og farnir að taka okkar ágætu mál upp á sína arma. Við reyndum á síðasta kjörtímabili að fá framsóknarmenn til að taka eftir þessari tillögu. Það er hárrétt, sem hv. flutningsmaður sagði, að þetta skarast á við fleiri nefndir en eingöngu efnahags- og skattanefnd, þetta er líka mál sem iðnaðarnefnd gæti komið að.

Við ræddum þetta talsvert þegar við ræddum málefni nýsköpunar, eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir ætti að

muna. Þá ræddum við talsvert málefni nýsköpunar á síðasta kjörtímabili vegna stofnunar Nýsköpunarmiðstöðvar. Í þeirri umræðu kom þetta mál ítrekað upp. Þá vildu framsóknarmenn ekki ljá máls á því en núna er það hingað komið.

Það er líka svolítið skemmtilegt að þetta er ekki eina málið sem um ræðir. Nú þegar Framsóknarflokkurinn er farinn að hugsa almennt um málefni en ekki eingöngu um hagsmunagæslu fyrir sjálfan sig hefur hann tekið upp hvert málið á fætur öðru frá Samfylkingunni og því hljótum við að fagna. Má líka nefna að fyrir þinginu liggur sambærilegt frumvarp, sem hv. þm. og núverandi ráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, lagði fram í fyrra, um að 30% af námslánum ættu að breytast í styrki. Framsóknarmenn hafa nú tekið það mál upp og lagt fram frumvarp og er það vel. Ég segi enn og aftur: Batnandi mönnum er best að lifa.

En á umræddu sprotaþingi í fyrra kynnti Samfylkingin mjög ítarlegar tillögur um það hvernig hægt væri að byggja undir hátækniiðnaðinn á Íslandi. Við vorum með mjög ítarlega stefnu í þeim efnum. Þar á meðal var sú ágæta tillaga sem nú kemur fram í tillögu til þingsályktunar frá fulltrúum framsóknarmanna og var hluti af stórum pakka. Við teljum nefnilega gríðarlega mikilvægt að byggja undir hátækniiðnaðinn á Íslandi og nýsköpunina. Þar þarf margt að koma til.

Við lögðum meðal annars fram tillögu um að stórefla rannsóknar- og tækniþróunarsjóð og sú tillaga vann einnig til verðlauna á þinginu. Á sprotaþinginu lögðu framsóknarmenn fram ágæta tillögu um árlega nýsköpunarkeppni grunnskóla, framhaldsskóla og háskóla með tilheyrandi þjálfun og undirbúningi fyrir nemendur og kennara. Það var áhugaverð tillaga en hún náði ekki í gegn. Það er gott að við erum komin inn á sömu braut, þingmenn í ólíkum flokkum, um það hvað best sé að gera fyrir hátækniiðnað og nýsköpun í landinu. Því hlýt ég að fagna.

Mig langar aðeins að fara efnislega í þetta mál. Ég er mjög á öndverðum meiði við það sem hv. þm. Jón Magnússon sagði rétt í þessu. Frá árinu 2003, frekar en 2002, hefur vöxtur hátækninnar í landsframleiðslunni stöðvast. Vöxturinn hefur stöðvast frá þeim tíma. Það tel ég verulegt áhyggjuefni. Ef eitthvað er ætti hann að vera á uppleið, það hafði hann verið sex til sjö ár þar á undan. Þá hafði vöxtur hátækninnar margfaldast. Það var þróun sem mér líkaði vel og Samfylkingunni líkaði vel. Hátækniiðnaðurinn á að vera meira en 4%, eða þar um bil, í landsframleiðslunni.

Það skiptir líka máli í þessu sambandi að vöxtur flottustu hátæknifyrirtækja á Íslandi fer ekki lengur fram á Íslandi, hann fer fram erlendis. Það er áhyggjuefni vegna þess að við eigum í bullandi samkeppni við framsýn ríki, Kanada og fleiri lönd, um þessi flottu nýsköpunar- og þróunarfyrirtæki, hátæknifyrirtæki. Ég tel gríðarlega mikilvægt að við spornum við þessari þróun, það er að flott íslensk hátæknifyrirtæki vaxi á erlendri grund en sjái ekki hag í því að vaxa á Íslandi. Hátækni fylgja mjög skemmtileg og fjölbreytt störf fyrir vel menntaða Íslendinga og hún er hvati fyrir íslenska námsmenn að fara t.d. í tækninám en við höfum verið á eftir nágrannaríkjum okkar í því. Hlutfall íslenskra námsmanna í tækninámi hefur verið lægra hér en í nágrannaríkjum. Það er sem betur fer að breytast og liður í því að hækka það hlutfall er auðvitað að hér séu spennandi störf á þessu sviði. Ég segi þetta við hv. þingmann, og það er gaman að eiga við hann samræður um þetta, vegna þess að þetta skiptir miklu máli.

Einn liður í þessu er sá að við komum til móts við fyrirtæki í þessum geira og séum samkeppnishæf í að halda þeim hér. Það tekur fyrirtæki sem eru að byrja að þróa vöru, nýsköpunarfyrirtæki, yfirleitt 10–15 ár, að því er talið er, að vaxa og þróa vöru sína og verða að fullvaxta fyrirtæki. Við búum við mjög hagstætt skattaumhverfi hér á landi fyrir þau fyrirtæki sem ekki eru í nýsköpunarþróun þar sem hagnaður þeirra fer eingöngu í það. Við þurfum að koma til móts við þessi fyrirtæki, gefa þeim færi á að vaxa og dafna hér á landi frekar en í útlöndum til að gefa íslenskum námsmönnum tækifæri og stuðla að því að þeir fái skemmtilegri og frjórri vinnu í framtíðinni við nýsköpun og hátækni á Íslandi.

En enn og aftur fagna ég því að við séum komin á sömu blaðsíðu í nýsköpunar- og hátæknimálum, þvert á flokka. Það gekk ekki nógu vel á síðasta kjörtímabili, menn fóru þá dálítið út og suður. En ég fagna því að framsóknarmenn séu komnir á sömu blaðsíðu og við samfylkingarfólk.

[14:41]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Vegna ummæla hv. 5. þm. Suðvest. vil ég segja, virðulegi forseti, varðandi vöxt hátæknifyrirtækja og spurninguna um það af hverju sá vöxtur hefur stöðvast: Menn verða alltaf að greina á milli þegar þeir eru að tala um epli og appelsínur. Menn verða alltaf að greina orsakirnar og átta sig á því hvort vandinn er af einum ástæðum eða öðrum. Það er nú einu sinni þannig að þau hátæknifyrirtæki, sem um er að ræða, hafa hér hvað hagstæðasta skattaumhverfið. Þau hafa eitt hagkvæmasta umhverfi sem atvinnulífi og nýsköpunarfyrirtækjum hefur verið búið. Þannig að menn verða þá að reyna að finna rétta skilgreiningu, hana er ekki að finna í því að skattaumhverfið sé óeðlilegt eða óhagstætt. Það eru einhver önnur atriði sem valda þessu. Það er einfaldlega þetta sem ég vil benda á.

Ég er ekki að mæla á móti því að við förum jafnvel enn lægra niður með skattprósentu gagnvart lögaðilum. Það kann vel að vera að það væri mjög heppileg þjóðfélagsleg aðgerð að gera það.

Meginatriðið í því sem ég er að benda á er þetta: Við eigum ekki að bæta við skattaívilnunum. Við eigum þá frekar, t.d. varðandi sprotafyrirtæki, að fara aðra leið. Ekki taka þau í gegnum skattkerfið heldur frekar með því að veita gagnsæja styrki eða aðstoð. Og ég segi, og mæli af töluverðri þekkingu sem stjórnarformaður Iðnlánasjóðs til átta ára á sínum tíma: Það er nú einu sinni þannig að það skiptir máli að styrkirnir og aðstoðin fari á rétta staði. Hætt er við því að slíkar skattaívilnanir komi þá helst til hjálpar þeim sem minnst þurfa á að halda.

[14:43]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fæst þeirra sprotafyrirtækja sem eru að byggja sig upp greiða skatta þegar þau eru að vaxa. Það sem við erum að tala um hér er því að koma til móts við þau þannig að þau fái endurgreiðslu á rannsókna- og þróun-

arkostnaði sínum til þess að þau geti vaxið á Íslandi. Við erum í samkeppni. Það er verið að bjóða í íslensk sprotafyrirtæki og hátæknifyrirtæki að utan. Það er verið að bjóða í þessi fyrirtæki með skattaívilnunum, t.d. frá Kanada. Ég tel að við verðum að svara því með því að bjóða upp á sambærilegt umhverfi hér.

[14:44]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa ánægju með að formaður iðnaðarnefndar, hv. 5. þm. Suðvest., styður þetta mál sem flutt er af þremur framsóknarmönnum og er mér ekki algerlega ókunnugt. Í tíð minni í iðnaðarráðuneytinu voru unnar tillögur til þess að bæta rekstrarumhverfi sprotafyrirtækja, nýsköpunarfyrirtækja.

Ég náði því miður ekki með þær tillögur alla leið nema að litlu leyti þar sem það strandaði á stuðningi frá Sjálfstæðisflokknum. Samfylkingin var hins vegar mjög útsmogin. Hún notaði þessar tillögur sem sínar á sprotaþingi og fékk verðlaun fyrir tillögurnar mínar. Það var nú ekki öðruvísi en þetta. Nú kemur hv. þingmaður hér og ber sér á brjóst og talar um að batnandi mönnum sé best að lifa o.s.frv.

Miðað við það sem komið hefur fram í máli hennar vænti ég þess að henni gangi betur en mér að fá sjálfstæðismenn inn á þessar tillögur og hugmyndir. Þær eru virkilega áhugaverðar. Það hefur sýnt sig hjá mörgum þjóðum, ekki síst Norðmönnum, að þær geta skipt sköpum. Þetta snýst um það að breyta rannsóknum í störf og auka þannig fjölbreytni í atvinnulífinu. Maður hélt að allir gætu verið sammála um að það væri mikilvægt. En hv. þingmaður var að mínu mati heldur drjúgur með verðlaunin á sprotaþingi.

[14:46]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er náttúrlega orðið dálítið hlægilegt að standa hér og tala um það hver átti hugmyndina að því kerfi sem Norðmenn eru búnir að nota með góðum árangri árum saman. Það er ekki hægt að segja að hugmyndin komi frá Íslandi vegna þess að þarna er verið að endurnýja hugmynd að kerfi sem Norðmenn hafa notað með góðum árangri árum saman og Kanadamenn líka í vissum hlutum þess lands. Það er hálfhlægilegt ef hv. þingmaður, fyrrverandi iðnaðarráðherra, hefur eytt löngum tíma í að finna þá tillögu upp á sínum tíma í ráðuneytinu. Er það annars svo sem vel.

Virðulegi forseti. Það sem mér þykir dálítið merkilegt og ég hefði kannski líka viljað heyra frá hv. þingmanni sem vildi koma hér í andsvar er: Hvers vegna fóru þá þessar tillögur ekki hærra og hvers vegna tóku þáverandi iðnaðarráðherra Valgerður Sverrisdóttir og líka hæstv. ráðherra Jón Sigurðsson ekki undir þegar við samfylkingarmenn tókum þetta mál ítrekað upp hér í þingsölum undir heitinu norska leiðin? Þetta er svo sannarlega ekki íslensk leið. Hvers vegna var ekki tekið betur í þessar tillögur þá? Það þætti mér vænt um að heyra vegna þess að það er ekki eingöngu hægt að kenna þáverandi samstarfsflokki framsóknarmanna um. Vissulega hafði þáverandi iðnaðarráðherra heildarstefnumörkun í þessum efnum á sinni könnu, hefði getað gert miklu betur og m.a. tekið undir málflutning okkar í þingsölum.

Ég held að ég nefni það aldrei of oft að það er líka merkilegt að þetta mál — og það er ekki eingöngu þetta mál sem birtist hér í þingsölum heldur líka 30% endurgreiðsla á námslánum sem er mjög áhugavert að skuli birtast hér. Er það kannski líka gömul hugmynd sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir vann með í þau 12 ár (Forseti hringir.) sem hún var í meiri hluta með sjálfstæðismönnum?

[14:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil fyrst segja að ég fór ekki með menntamál í þeirri ríkisstjórn sem ég sat í þannig að ég hefði ekki komið fram með tillögur í sambandi við námslánakerfið. Hins vegar er þetta eitt af þeim málum sem við höfðum á kosningastefnuskrá okkar fyrir þessar kosningar.

Ég færði ekki umræðuna niður á það plan sem hún er því miður komin á núna, umræða um þetta góða mál. Það var hv. þm. Katrín Júlíusdóttir sem gerði það. Mér finnst hún svolítið blaut á bak við eyrun í þessu nýja stjórnarsamstarfi ef hún er að finna að því við mig að ég skuli ekki hafa tekið undir með Samfylkingunni á síðasta kjörtímabili þegar hún flutti hér ágætar tillögur. Ég held að hún eigi eftir að læra dálítið inn á það að starfa með stjórnmálaflokki í ríkisstjórn. Við skulum bara tala saman þegar líður á kjörtímabilið og átta okkur á því þá hvort það verði ekki komið annað hljóð í strokkinn.

Það var annað sem hv. þingmaður nefndi hér sem mér fannst óþarfi, hún fór að tala um hagsmunagæslu, að við værum komin út úr hagsmunagæslunni, framsóknarmenn, og farin að sinna góðum málum eins og því sem hér er komið fram. Hver er í hagsmunagæslu þessa dagana ef ekki Samfylkingin? Hún hefur bókstaflega notað öll tækifæri í öllum hugsanlegum nefndum þar sem hún hefur yfirráð og hent út framsóknarmönnum og inn skulu samfylkingarmenn. Ég held að það sé ekki til undantekning. (Gripið fram í.) (Gripið fram í.)

Hins vegar skal ég minna á eitt, að í tíð (Gripið fram í.) Framsóknarflokksins í ríkisstjórn gengum við svo langt gagnvart stjórnarandstöðunni og Samfylkingunni að við meira að segja, og ég beitti mér fyrir því, samþykktum að Össur Skarphéðinsson, núverandi hæstv. iðnaðarráðherra, yrði formaður í þingnefnd sem stjórnarandstæðingur. (**Gripið fram í:** Það var nú ég …) Því miður fór hann ekki vel með það vald sem honum var veitt (Gripið fram í.) í það skiptið og þess vegna (Forseti hringir.) varð ekki úr því frekar að stjórnarandstaðan fengi formennsku í nefndum. Þetta er nú munurinn á því hvernig þessir tveir flokkar starfa.

[14:51]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var mjög ómerkileg athugasemd frá hv. þingmanni verð ég að segja. Þarna hefur hún fundið sér einhverja tylliástæðu til þess að halda stjórnarandstöðunni frá nefndum. Þarna viðurkenndi hún að í sinni tíð hefði hún haldið stjórnarandstöðunni frá nefndarsetum á

vegum ráðuneytanna.

Vissulega hefur einhverjum nefndarmönnum verið skipt út frá því að ný ríkisstjórn tók við, annað væri óeðlilegt, og það varð ekki þverfótað fyrir framsóknarmönnum í nefndum á vegum ráðuneytanna. Vissulega er það áberandi þegar þessum fáu einstaklingum hefur verið skipt út sem hefur verið. Það er ekkert óeðlilegt að ný ríkisstjórn endurmanni nefndir á vegum hins opinbera.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð önnur en þau að það er augljóst að ég hef eitthvað komið við kaunin á hv. þingmanni, fyrrverandi ráðherra og núverandi varaformanni Framsóknarflokksins með athugasemdum mínum áðan sem kannski segir okkur að einhverju leyti að það hafi verið sannleikskorn í því sem ég sagði í ræðu minni.

[14:52]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(ber af sér sakir)***:**

Frú forseti. Mér finnst ákaflega ómaklegt af hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur að koma hingað og ásaka mig um að hafa með mínum litla þunga orðið til þess að menn hættu við þá tilraun sem hér hófst að frumkvæði núverandi hæstv. forsætisráðherra á þarsíðasta tímabili og fólst í að veita stjórnarandstöðunni þann trúnað að vera í forustu fyrir nokkrum nefndum á þinginu. Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að efla eigi stjórnarandstöðuna á þinginu, bæði aðbúnað og sömuleiðis með því að sýna henni þann trúnað að hún stýri nefndum í takt við það hlutfall sem hún hefur á þinginu.

Það er rétt að mér var falinn sá trúnaður að vera formaður heilbrigðis- og tryggingaefndar. Ég fór ekki illa með vald mitt. Ég fór með vald mitt í samræmi við það sem stjórnarskráin lagði á herðar mínar, þ.e. ég fór eftir sannfæringu minni. Sú krafa var gerð á mig af hálfu Framsóknarflokksins að ég tæki við skipunum frá fyrirtæki úti í bæ sem flokkurinn hafði tekið upp á arma sína. Það komu beinar fyrirskipanir frá þessu fyrirtæki um það hvernig ætti að haga löggjöf hérna og ég hafnaði því. Framsóknarflokkurinn gerði kröfu um það að ég tæki við leiðbeiningum fyrirtækisins deCodes um það hvernig hér ætti að setja lög um gagnagrunna. Ég fór eftir sannfæringu minni. Ég tók ekki boðum frá þessum hv. þingmanni og nótum hennar í ríkisstjórninni vegna þess að ég er öðruvísi en framsóknarmenn. Ég fer eftir því sem mér finnst. Það eru ekki fyrirtæki og kapítalistar úti í bæ sem ráða gjörðum mínum eins og þau hafa því miður allt of lengi og allt of oft gert varðandi Framsóknarflokkinn.

Þetta var mín sök og fyrir það var ég hýddur og settur á gálga og það var allt í lagi. Ég hafnaði því einfaldlega að fara eftir því sem Framsóknarflokkurinn vildi. Svo einfalt var það. Það varð til þess að þeirri tilraun var hætt. Ég sit eftir keikur, reynslunni ríkari. Ég þekki Framsóknarflokkinn eftir þetta. Ég þekki myrkrið í augum hans.

[14:55]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mig langaði til að segja nokkur orð um það góða mál sem hér er til umfjöllunar, flutt af þremur framsóknarmönnum og varðar skattaívilnanir vegna rannsókna- og þróunarverkefna.

Þetta mál fellur ákaflega vel að þeim stjórnarsáttmála sem nú er starfað eftir í þessu landi því að þar stendur, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin vill skapa kjörskilyrði fyrir áframhaldandi vöxt, útflutning og útrás íslenskra fyrirtækja, m.a. með aðgerðum til að efla hátækniiðnað og starfsumhverfi sprotafyrirtækja …“

Með þessu ákvæði í stjórnarsáttmála hlýtur að mega gera sér vonir um að á þessu máli verði tekið af hálfu ríkisstjórnarinnar. Það væri óskandi, það er a.m.k. ekki spurning að Samfylkingin styður málið og þá er bara eftir að sjá hvað gerist í Sjálfstæðisflokknum.

Eins og hér hefur komið fram er þetta mjög mikið notuð aðferð hjá þeim ríkjum sem við berum okkur helst saman við og þau telja sig hafa náð miklum árangri með því að fara þessa leið. Það hefur löngum verið talað um það í okkar samfélagi að það skorti á samkeppni í atvinnulífinu, það skorti á fleiri störf sem verði til í tengslum við þekkingariðnaðinn. Þetta er einmitt mál til að ýta undir að svo geti orðið.

Það mætti kannski tala um velferðarkerfi atvinnulífsins með því að samþykkja tillögu sem þessa. Það getur vel verið að nota megi það orðalag og ég ætla ekkert að neita því að vissulega er með tillögu sem þessari og samþykkt tillögu sem þessarar verið að skapa sérstök skilyrði fyrir þau fyrirtæki sem oft hafa verið kölluð sprotafyrirtæki. Margir binda miklar vonir við það að með því að aðstoða þau frekar á þessum unglingsárum sé hægt að fjölga mjög störfum og vonandi þá um allt land. Eins og hér hefur komið fram í umræðunni er talið að það taki 10–15 ár fyrir fyrirtæki sem þessi að komast þannig á legg að þau geti staðið sig.

Við höfum lagt mikla orku og mikla vinnu í það á síðustu árum að styrkja samkeppnisstöðu Íslands og okkur hefur orðið nokkuð ágengt í þeim efnum. Þetta er eitt af þeim atriðum sem ekki hafa náðst fram og það er talið miður. Hér er ekki verið að tala um eitthvert opið kerfi sem allir geti komist í gegnum án athugunar, heldur er talað um að hafa aðhald og að fyrirtæki séu metin áður en þau annaðhvort fá afslátt á skatti eða þá hreinar styrkveitingar. Auðvitað mundi fagfólk fara yfir það allt saman áður en einhverjar ákvarðanir eru teknar.

Aðalástæða þess að ég vildi taka þátt í þessari umræðu er sem sagt bara að koma því á framfæri að ég tel að hér sé um mjög mikilvægt mál að ræða og trúi því og treysti að það verði tekið alvarlega til athugunar að fara þessa leið sem svo margar aðrar þjóðir sem við berum okkur saman við hafa farið.

[14:59]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég efast ekki um að þeir sem standa að þessari þingsályktunartillögu vilji veg atvinnulífsins sem mestan og bestan, ég held að það sé alveg á hreinu. Hins vegar efast ég um að þetta sé rétta leiðin til að efla íslenskt atvinnulíf að því leytinu til að ég held að númer eitt, tvö og þrjú sé málið að hafa skattkerfið einfalt og skatta lága.

Við höfum heyrt að það geti verið sniðug leið að efla

einstaka málaflokka með því að veita skattaívilnanir. Menn hafa m.a. talað um að það mætti efla listir og menningu með því að veita fyrirtækjum sérstaka ívilnun við að styrkja menningu og listir. Jafnframt hafa menn talað um að efla mætti góðgerðamál á Íslandi með því að veita sérstakan afslátt þeim fyrirtækjum sem styrkja góðgerðamál. Við höfum líka heyrt að það væri sniðugt að taka upp sérstakan skattafslátt fyrir þá sem vilja búa úti á landi eða fyrirtæki sem vilja vera með starfsemi úti á landi og svo mætti lengi telja. Þetta er allt til þess fallið að flækja skattkerfið.

Af því að hér er minnst á Noreg í þessu sambandi hafa Norðmenn einmitt verið að endurskoða sitt kerfi vegna þess að þeim fannst það of opið hjá sér og að það virkaði í rauninni eins og botnlaus sjóður, þ.e. menn geta átt tvær leiðir til að efla sprotafyrirtæki, sjóðakerfið og skattafslætti. Mig langar að spyrja hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur hvort hún hafi engar áhyggjur af því að þetta verði misnotað eins og svo oft vill verða þegar við förum að flækja skattkerfið.

[15:01]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Mér finnst eðlilegt að hv. þingmaður velti því fyrir sér hvort svona kerfi gæti verið misnotað. Það er bara mjög eðlileg spurning vegna þess að við höfum oft rekið okkur á það þegar verið er að bora göt á skattkerfið að þá vilja þau stækka. Mér finnst þetta því eðlileg spurning en vil þó segja að miðað það hve margar af þeim þjóðum sem við berum okkur saman við innan OECD hafa tekið upp þetta fyrirkomulag, hlýtur að vera hægt að koma nokkurn veginn í veg fyrir misnotkun.

Talandi um einfalt skattkerfi, svo maður rifji áfram upp fortíðina, þá komum við fram með mjög róttæka tillögu í skattamálum þegar Framsóknarflokkurinn var í stjórnarandstöðu á tímabilinu 1991–1995, þ.e. að vera bara með eitt skattþrep í virðisaukaskatti en ekki tvö, eins og hv. þm. Jón Magnússon nefndi áðan þegar hann taldi að það væri best að vera með eitt skattþrep. Þetta var tillaga okkar í stjórnarandstöðu þá, vissulega ekki vinsæl að öllu leyti en einmitt til að reyna að koma í veg fyrir misnotkun og hafa skýrt og skilvirkt kerfi. En af því að ekki hefur náðst fram að búa til þetta einfalda skattkerfi sé ég ekki af hverju við ættum einmitt núna að telja að ekki megi gera þær breytingar sem lagðar eru til með þeirri tillögu sem er hér til umfjöllunar vegna þess að þá séum við að bora of mörg göt á kerfið. Þetta er því miður dálítið götótt kerfi.

[15:03]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég efast um að málshefjandi, hv. þm. Höskuldur Þórhallsson, hafi reiknað með því að þessi tillaga mundi kalla fram umræðu um myrkrið í sálarkirnum Framsóknarflokksins en þetta er búin að vera afar áhugaverð umræða að fylgjast með. Ég ætla þó ekki að blanda mér í umræðu um eignarhald á hugmyndum heldur ræða um hugmyndina sjálfa, hver sem hana á, og um þá hugmynd í rauninni almennt að nýta skattkerfið á þennan hátt til að stuðla að nýsköpun og þróun í atvinnulífi, ekki síst til að efla lítil og meðalstór fyrirtæki, svokölluð sprotafyrirtæki sem byggja starfsemi sína á rannsóknum og þróun. Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur margoft lýst áhuga sínum á að efla slíka starfsemi, telur þá þróun jákvæða fyrir atvinnulífið að gera Ísland að þekkingarsamfélagi og stíla þar fremur inn á hátækniiðnað. Það er vissulega rétt sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir kom inn á áðan að samkvæmt gögnum frá Samtökum iðnaðarins hefur orðið stopp í vexti hátækniiðnaðar hér á landi. Þar hefur verið bent á ýmsar skýringar, til að mynda áherslu á stóriðju sem hefur verið í atvinnulífinu undanfarin ár.

Annað sem tengist þessu máli, hvernig við getum stuðlað að vexti hátækniiðnaðar, er að þekkingarfyrirtæki eru í eðli sínu mjög lengi að byggja sig upp. Þetta er hægur vöxtur og við sjáum það ef við horfum á vaxtarlínurit eða vaxtarkúrfur allra þeirra hátæknifyrirtækja sem hér hafa starfað, hvort sem þau heita Marel eða Össur eða eitthvað annað, að vöxturinn er mjög hægur til að byrja með og tekur svo stökk eða ekki, því að þetta er auðvitað alltaf áhættuspil og vandi slíkra fyrirtækja hefur verið að fá það sem kallað er þolinmótt fjármagn á góðri íslensku, þ.e. fá fjármagn inn í reksturinn þar sem fólk er reiðubúið að bíða eftir því að starfsemin fari að skila arði. Að því leytinu til, út af eðli þessa atvinnurekstrar, tel ég mjög mikilvægt að við skoðum það með opnum huga hvort við getum á einhvern hátt nýtt skattkerfið til að stuðla að vexti í þessum atvinnugreinum þannig að mér þykir tillagan allrar athygli verð. Ég legg því til að hún verði tekin til ítarlegrar skoðunar í efnahags- og skattanefnd. Hins vegar held ég einnig að það sé jafnframt mikilvægt að við skoðum hana í samhengi við aðrar skattaívilnanir sem hafa verið til umræðu, hafa verið teknar upp — það er rétt að lagt hefur verið til að taka upp skattaívilnanir fyrir menningarstarfsemi, listir og annað slíkt — og skoða það mjög nákvæmlega hvernig við nýtum slíkar ívilnanir. Auðvitað snýst þetta um ákveðinn hugmyndafræðilegan mun, getum við sagt, hvort okkur þykir eðlilegt að nýta skattkerfið á þennan hátt til að hafa ákveðin áhrif á þróun atvinnulífs í landinu. Ég held að þessi þróun sé mjög jákvæð fyrir atvinnulífið, og ég tel að þetta sé eðlilegt framhald af þeirri aukningu í háskólamenntun sem orðið hefur í landinu, aukningu í rannsóknum og öðru. Ég tel að samhliða því að efla rannsóknarsjóði, samkeppnissjóði og þróunarsjóði eigum við að horfa á það hvernig við getum styrkt atvinnuhlið rannsóknanna, þekkingariðnaðinn, hvort sem það verður gert með skattaívilnunum eða styrkjum.

Ég ítreka að þessi tillaga er allrar athygli verð og að við skoðum hana með mjög opnum huga í efnahags- og skattanefnd.

[15:07]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Sá þingmaður er nú gengin úr salnum, sem nefndi áðan að hún hefði ekki átt von á að í þessari umræðu yrði varpað ljósi í myrkar sálarkirnur Framsóknarflokksins. Ég get upplýst hv. þingmann um að það er ekki myrkur í öllum framsóknarmönnum. Sumir hafa komið vel að góðum málum. Ég vil segja það alveg skýrt að ég tel að fyrrverandi hæstv. iðnaðarráðherra, Valgerður Sverrisdóttir, núverandi hv. þingmaður, hafi gert margt ákaflega gott í þessum efnum. Eitt af því t.d. sem er arfleifð Framsóknarflokksins og síðustu ríkisstjórnar er sú breyting sem var

gerð af Alþingi þar sem sameinaðar voru tvær stofnanir, rannsóknastofnanir í þágu atvinnuveganna, þ.e. Rannsóknastofnun byggingariðnaðarins og Iðntæknistofnun í eina Nýsköpunarmiðstöð. Ég held að þau lög og sú stofnun, ef vel er með farið, geti reynst mikil lyftistöng undir nýsköpun á Íslandi og sprotafyrirtækin. Ég segi því alveg skýrt að ég held að Framsóknarflokkurinn hafi ekki alltaf verið svo illa upplýstur að hann hafi ekki stundum komi auga á einhver mál sem voru góð.

Ég tel hins vegar að núverandi ríkisstjórn hafi gengið töluvert framar en fyrri ríkisstjórn í áherslu sinni á þessi mál. Ég segi þetta ekki vegna þess að ég sé að forsóma þá tillögu sem hér liggur fyrir enda er alveg ljóst að hún er mjög í anda margs sem þessi ríkisstjórn er að gera. Þar sem í tillögunni er beinlínis lagt til að hæstv. fjármálaráðherra hefji nú þegar undirbúning að tiltekinni meðferð á kostnaði fyrirtækja vegna rannsókna þá er rétt að það komi fram að sú skoðun á því máli er þegar hafin í fjármálaráðuneytinu. Hæstv. fjármálaráðherra er því þarna eins og kannski oft áður a.m.k. spönn ef ekki heilli áln á undan Framsóknarflokknum og kann kannski engan að undra. Það er sem sagt til skoðunar á vettvangi ríkisstjórnarinnar hvort heppilegt sé að fara þessa tilteknu leið sem mörgum finnst jákvæð. En þessi ríkisstjórn hefur líka með margvíslegum öðrum hætti tekið á málefnum nýsköpunar langt umfram það sem blessuðum Framsóknarflokknum tókst að gera á síðasta kjörtímabili.

Þessi ríkisstjórn telur nauðsynlegt að taka einmitt betur utan um þann enda nýsköpunar á Íslandi sem er svona í grennd eða nábýli við sprotafyrirtækin. Það hefur hún gert með því að lýsa því yfir að hún muni a.m.k. tvöfalda framlagið sem fer til þessara tveggja sjóða sem eru grundvallarsjóðir að því er varðar nýsköpun, þ.e. Rannsóknasjóður sem er undir hæstv. menntamálaráðherra og Tækniþróunarsjóður sem er hjá iðnaðarráðuneytinu. Ef hv. þingmenn Framsóknarflokksins gæfu sér tíma til þess úr önnum dagsins og innanflokkserjum að lesa fjárlagafrumvarpið sæju þeir t.d. að báðir þessir sjóðir, samkvæmt tillögu hæstv. fjármálaráðherra, njóta nú fimmtungshækkunar á næsta fjárlagaári. Ríkisstjórnin hefur því sýnt það í verki sem hún hefur sagt í orði. Það var ekki, hv. þm. Höskuldur Þórhallsson, alltaf hægt að segja um þinn góða flokk, þó að ég beri miklar vonir í brjósti um að að hv. þingmaður, sem gæðingsefni innan vébanda þess flokks, eigi kannski eftir að reynast þeim nýtilegri og notadrýgri en ýmsir þeir sem hafa vélað um þessi mál. Sömuleiðis er rétt að það komi hér fram, þó að hv. þm. Jón Magnússon hafi lagst gegn þeim góðu aðgerðum, að í hinum svokölluðu mótvægisaðgerðum, sem hv. þm. Jón Magnússon sagði, alveg þvert á það sem aðrir félagar hans í Frjálslynda flokknum sögðu, að væri sóun á peningum og mundi ýta undir þenslu — og geta menn bara lesið heimasíðu þessa ágæta þingmanns til að nema öll þau snilldaryrði sem hann setti þar á blað beinlínis í andstöðu við stefnu formanns síns — í þeim aðgerðum er lagt til að varið verði 800 millj. kr. á næstu þremur árum sem beinlínis eiga að stuðla að nýsköpun á landsbyggðinni alveg eins og þau ágætu lög sem flokkur hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar hafði forgöngu um að hér voru samþykkt um Nýsköpunarmiðstöðina.

Það liggur líka alveg ljóst fyrir að hafinn er annar óður núna í ranni Nýsköpunarsjóðs. Það eru ekki bara framsóknarfyrirtæki sem hann sinnir í dag. Hann átti auðvitað erfitt uppdráttar og er sjálfsagt að fella enga fjöður yfir það, staða hans núna er þannig að fjárhagslegt svigrými hans til að taka á þeim hugmyndum sem eru kannski komnar af því sviði sem Rannsóknasjóður og Tækniþróunarsjóður ná til er miklu betra en áður. Honum er ekki féskylft í dag, það er frekar að hann skorti verkefni. Umbúnaðurinn sem ríkisvaldið veitir þessum enda nýsköpunar er því töluvert hagstæðara og þar blása miklu gjöfulli vindar um skaut en áður. Sem betur fer er markaðsbresturinn að því er varðar þolinmótt fjármagn þegar nýsköpun er annars vegar ekki jafnátakanlegur og oft áður. Einkaframtakið, sem betur fer segi ég af því að ég er fjrálslyndur jafnaðarmaður eins og hv. þm. Guðmundur Steingrímsson, markaðurinn, er að koma miklu sterkar inn á þessu sviði. Við erum núna komin með fjárfestingarsjóði, jafnvel heil fjárfestingarfélög sem beinlínis hafa gert nýsköpun að andlagi sínu eins og Brú t.d. Það eru meira að segja komnir fram á sjónarsviðið þolinmóðir fjárfestendur, viðskiptaenglar, sem er eitt af því sem hefur skort á Íslandi. Ef við erum að velta því fyrir okkur með hvaða hætti við eigum að verja fjármagni hins opinbera til þess að styðja nýsköpun, þá er þetta ein leið sem hér kemur fram hjá Framsóknarflokknum sem er sannarlega meira en einnar messu virði að skoða.

Það eru aðrar leiðir og hugsanlega betri til að verja fjármagni með sama hætti. Ég vísa t.d. til reynslu Skota af formlegum samtökum viðskiptaengla sem leggja fram fé gegn því að ríkisvaldið leggi fram svipaða upphæð í sprotahugmyndir. Ef ríkisvaldið gerir það hefur það vissa tryggingu fyrir því að vel sé farið með það fé vegna þess að einkafjárfestir kemur líka að málinu. Hér á landi er vísir að þessu að þróast í gegnum Félag íslenskra stórkaupmanna þar sem heildsalar á eftirlaunum koma að þessu í vaxandi mæli með stórkostlegum hætti. Það kynni að vera betri leið. Og af því að hér er í salnum manneskjan sem bjó nánast til Háskólann í Reykjavík þá er stórkostlegt að sjá það hvernig innan Háskólans í Reykjavík er ekki bara búið að koma upp vísi að frumkvöðlanámi heldur heilli klakstöð þar sem hugmyndir eru teknar í fóstur alveg eins og gert var og er gert hjá Nýsköpunarmiðstöðinni. Þetta eru líka dæmi um það hvernig markaðurinn er í reynd að taka utan um þetta sem ríkið varð áður að gera og markaðsbresturinn er ekki jafnþungur og alvarlegur. Bara í þessum töluðu orðum og meðan við ræðum þetta mál er í gangi ráðstefna í Reykjavík þar sem 250 ungir námsmenn eru að ræða nýsköpun. Sem betur fer er margt jákvætt að gerast í þessum efnum. Ég fagna því hins vegar að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson er að stíga hér sín fyrstu skref og gerir það með jákvæðum hætti. Hann hefur a.m.k. móralskan stuðning iðnaðarráðherra.

[15:15]

Flm. (Höskuldur Þórhallsson) (F):

Frú forseti. Ég vil fyrir það fyrsta þakka þá umræðu sem hefur farið hér fram um þetta ágæta mál. Ég vil sérstaklega þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir góð orð í minn garð.

Ég hafði það á tilfinningunni við fyrri ræðu hæstv. iðnaðarráðherra að hann væri nývaknaður og úrillur, (Gripið

fram í.) teldi að það væri nótt og fór að tala um myrkrið í augum framsóknarmanna. En í seinni ræðunni hafði hann greinilega fengið sér kaffibolla, var heldur hressari og fór að hrósa okkur framsóknarmönnum fyrir lögin um Nýsköpunarmiðstöðina og fleira þannig að mér sýnist þetta nú allt vera í réttum gangi.

Ég tel að hv. þm. Jón Magnússon misskilji málið. Það kom fram í ræðu hans að við ættum ekki að bæta við skattaívilnunum, hvað þá að taka upp sértæka styrki eða aðstoð. Það er nú einmitt það sem þessi tillaga gengur út á, hér er ekki um sértæka styrki að ræða heldur skipulagða styrki.

Þau fyrirtæki sem hafa reynslu af sama kerfi í Noregi telja að helstu kostir þess séu hversu einfalt, aðgengilegt og skrifræðislaust það er. Umsóknarferlið er opið og hraðvirkt og þau fyrirtæki sem sækja um endurgreiðslu fá svör við umsóknum sínum innan þriggja vikna.

Það er talað um að frekar eigi að lækka skattbyrðina en það nýtist einfaldlega ekki þeim fyrirtækjum sem hafa lagt út fyrir þróunarkostnaði og eru ekki farin að greiða tekjuskatt. Þannig að ég held að þetta kerfi sé bæði einfalt og skilvirkt og komi til með að nýtast öllum fyrirtækjum hvar sem er á landinu.

Ég fagna því sem kom fram hjá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur. Ég ætla ekki að fara að deila um það hver á hugmyndina að þessu kerfi. Ég held að það sé nú einfaldlega þannig að Norðmenn komu með þetta kerfi og bæði framsóknarmenn og samfylkingarmenn hafa tekið vel í þær hugmyndir enda hafa þær reynst vel í Noregi.

Mig langar til þess að svara þessu örstutt með 30% endurgreiðslustyrk af námslánum. Það var einfaldlega þannig að samfylkingarmenn dreifðu ávísun í mínu kjördæmi sem bauð upp á fríar skólabækur. Ég kalla eftir því að sú ávísun verði lögð fram og það kosningaloforð verði efnt.

Það er í sjálfu sér ekki mikið um þetta að segja. Ég hefði kannski viljað að orðið hefði aðeins málefnalegri umræða um þetta góða mál. Ég finn mjög jákvæða strauma frá Samfylkingunni og tek undir þær skoðanir hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur að þetta mál ætti kannski heima hjá iðnaðarnefnd. Ég mæli um að skoðað verði sérstaklega hvort það eigi kannski heima þar vegna þess að ég skynja það líka að hæstv. iðnaðarráðherra er mjög jákvæður gagnvart málinu eða þá einhvers konar sambærilegum leik. En að lokum þakka ég kærlega fyrir umræðuna og vona að tillögunni verði vísað til seinni umræðu.

[15:19]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég kem hingað upp vegna þess að eftir því var kallað að ég svaraði spurningum um námsgögn og bækur. Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hefur farið mikinn í fjölmiðlum og haldið því fram að í stjórnarsáttmálanum sé hvergi neitt um þetta að finna. Ég vil benda hv. þingmanni á að það er rangt. Hann fer með rangt mál hvað það varðar. Undir kaflanum um barnvænt samfélag í stjórnarsáttmálanum er einmitt fjallað um þetta, það er að ríkisstjórnin ætli að fara í niðurgreiðslur á námsgögnum. Þar er gengið lengra en við samfylkingarfólk lögðum til í kosningabaráttunni þar sem við töluðum eingöngu um skólabækur. Í stjórnarsáttmálanum er hins vegar fjallað um námsgögn heildrænt og er þá talið með það sem námsmenn nota hugsanlega í verklegu námi og iðnnámi.

Ég get líka upplýst hv. þingmann um að þessi vinna er nú þegar farin af stað. Það er ekki sama hvernig þetta er gert. Það þarf að finna leiðir til þess. Þessi vinna er nú þegar farin af stað og það verður eins og segir í stjórnarsáttmálanum, á þessu kjörtímabili verður þeim aukna kostnaði sem námsmenn í framhaldsskólum verða að bera mætt. Ég bið hv. þingmann um að fara rétt með opinberlega í þessum efnum, þetta stendur allt í stjórnarsáttmálanum undir kaflanum um barnvænt samfélag. Ég hvet hann til að kynna sér það. Þessu máli verður hrundið í framkvæmd á þessu kjörtímabili.

Hv. þingmaður vísaði í orð mín, það er að ég fagnaði því að þegar framsóknarmenn væru loks farnir að huga að málefnum tækju þeir mál okkar samfylkingarmanna upp í röðum og þar á meðal að breyta námslánum í styrki. Ég fagnaði því sérstaklega áðan vegna þess að hv. þingmaður og núverandi ráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, flutti nákvæmlega eins frumvarp á síðasta þingi. Ég varð að (Forseti hringir.) fagna því að framsóknarmenn væru komnir á sömu blaðsíðu og við í þessum efnum, þó fyrr hefði verið.

[15:22]

Flm. (Höskuldur Þórhallsson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta málefni snýst í sjálfu sér ekki um námsgögn þó að umræðan sé aðeins komin út í þá veru. Það var þannig að Samfylkingin á Akureyri dreifði ávísunum til ungs skólafólks þar sem lofað var tiltekinni fjárhæð fyrir þá nemendur sem mundu kjósa Samfylkinguna. Ég mæli með því að sú ávísun verði einfaldlega dregin fram í dagsljósið og farið verði yfir efni hennar í þingsal. Það er að mínu mati alvarlegt að lofa svona upp í ermina á sér, og það ungum kjósendum. Ég hef að minnsta kosti ekki séð að þetta kosningaloforð eigi að efna. En að sjálfsögðu fagna ég því að farin sé af stað vinna við endurgreiðslu á námsgögnum og undir það tökum við framsóknarmenn heils hugar.

[15:23]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Ég vil benda hv. þingmanni, og þeim sem hér eru, á að ég kom upp vegna þess að eftir því var kallað af hv. þingmanni. Ég veit ekki hversu löng snúran er hjá honum í þessum efnum. Hann segir að menn hafi verið að lofa upp í ermina á sér.

Virðulegi forseti. Það stendur í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar — ég bið hv. þingmann að hlusta vel þannig að hann geti hætt að fara með rangt mál — að nemendur í framhaldsskólum skuli fá stuðning til kaupa á námsgögnum.

Þarna er verið að ganga lengra en kosningaloforð Samfylkingarinnar gengu út á en þau náðu eingöngu til skólabóka. Þarna er verið að ganga lengra og ég vona að hv. þingmaður fari loksins að ná því að þetta er í stjórnarsáttmálanum og fari að segja satt og rétt frá í þessum efnum.

[15:24]

Flm. (Höskuldur Þórhallsson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tel mig hafa náð þessu algjörlega og skil málið. Ég kalla aftur á móti eftir ávísuninni. Ég tel að þingmenn Samfylkingarinnar séu einfaldlega í mjög góðri aðstöðu til að leggja hana fram, hún er allt annars eðlis en það sem kemur fram í stjórnarsáttmálanum eins og ég skil hann.

Að lokum vil ég þakka fyrir þá góðu umræðu sem fór hér fram um þingsályktunartillöguna. Ég fann að afar vel var tekið í tillöguna, og sérstaklega af hálfu samfylkingarmanna, og trúi ekki öðru en að hún eigi greiða leið til viðeigandi nefndar og svo í síðari umræðu.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og efh.- og skattn.

[15:25]

Útbýting:

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 95. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 95.

Meðferð opinberra mála, 89. mál, frv. KHG, þskj. 89.

Aukinn þorskafli á fiskveiðiárinu 2007/2008, fyrri umr.

Þáltill. GAK o.fl., 5. mál. — Þskj. 5.

[15:26]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil vekja athygli þingmanna á því að merkilegt hefti var að koma í hólfin þeirra, hefti sem þeir ættu að kíkja á. Þar eru ýmsar gagnlegar upplýsingar sem ég kem kannski inn á í ræðu minni af og til.

Það mál sem ég mæli hér fyrir er um það hvað við þingmenn Frjálslynda flokksins teljum að þurfi að gera við þær aðstæður sem eru uppi í þjóðfélaginu. Eftir að hafa séð þær tillögur sem komið hafa frá ríkisstjórninni fram til þessa um mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar á þorskafla, eftir að hafa setið fjölmörg þing í landshlutunum um stöðuna sem þar er með sveitarstjórnarmönnum einstakra byggðarlaga og eftir að hafa farið um landið í sumar og rætt við mjög marga sem stunda fiskveiðar þá er það niðurstaða okkar, sem hér birtist, að leggja fram þingsályktunartillögu um að þorskaflinn á Íslandsmiðum á fiskveiðiárinu 2007/2008 verði aukinn.

Við teljum, í samræmi við þá stefnu sem við töluðum fyrir á síðastliðnu vori, að eigi muni af því veita að auka þorskaflann um 40 þús. tonn og að þeirri viðbót verði úthlutað til aflamarks og þorskaflamarks krókabáta sem verði hækkað sem nemur hlutdeild þeirra í 40 þús. tonna viðbótinni. Þannig verði sérstaklega tekist á við þann mikla vanda sem er til staðar í sjávarútvegsbyggðunum.

Það fylgir svohljóðandi greinargerð með þessari þingsályktunartillögu, með leyfi hæstv. forseta:

„Ástæður þess að þingmenn Frjálslynda flokksins leggja til að þorskaflinn á fiskveiðiárinu 2007/2008, 1. september 2007 til 31. ágúst 2008, verði aukinn eru margar. Verða þær helstu raktar hér í stuttu máli en nánar gerð grein fyrir þeim við umræðu málsins á Alþingi þegar málið kemst þar á dagskrá. Vonandi verður það sem fyrst í október svo að málið berist meðal annars til hagsmunasamtaka fyrir aðalfundi þeirra nú í haust og þau geti kynnt sér þau rök og umræður sem fram koma við 1. umr. málsins. Það er mikil nauðsyn nú að ræða rök og tillögur Hafrannsóknastofnunarinnar (Hafró) ofan í kjölinn enda um vafasaman málstað að ræða.“ — Ég mun færa fyrir því rök í máli mínu.

Flutningsmenn telja að margt bendi til þess að uppvaxandi árgangar ungþorsks séu á Íslandsmiðum í meira mæli en gert er ráð fyrir í gögnum Hafró. Fjöldi skyndilokana. Á þessu ári hefur verið mikið um lokanir veiðisvæða vegna uppvaxandi þorsks sem er undir 55 sm að stærð, þ.e. tveggja, þriggja og fjögurra ára þorsks, og ekki er ólíklegt að skyndilokanir vegna ungþorsks geti orðið með mesta móti á þessu ári. Meðaltal skyndilokana vegna þorsks sl. tíu ár er um 60 lokanir ár hvert en árin 2000, 2001 og 2002 skera sig þar úr með 77–97 lokanir hvert ár.

Viðmiðunarárgangar svokallaðir þeirra ára, þ.e. áranna 2001 og 2002, árgangarnir frá 1997–2000, voru metnir af Hafrannsóknastofnun 170 millj. þriggja ára þorska, sem þriggja ára nýliðar inn í þorskstofninn. Þeir hafa verið áberandi í þorskveiðinni síðustu ár og hafa reyndar að stórum hluta borið hana uppi. Stóra spurningin er hvernig það megi vera að lokanir árið 2006, þ.e. á síðasta ári, hafi verið 86 vegna þorsks í uppvexti og að nú stefni í að þær verði 80–90 á árinu 2007, bæði árin langt yfir meðaltali, ef svo lítið er af uppvaxandi ungþorski eins og sagt er frá í skýrslu Hafrannsóknastofnunar frá síðasta vori. Um það má sjá í skýrslunni um nytjastofna fyrir árin 2006–2007 en þar má lesa um aflahorfur í fjölriti nr. 129, bls. 22 ef menn hafa þá skýrslu undir höndum eða vilja fletta upp á því síðar.

Það er hins vegar hægt að færa þær gleðilegu fréttir inn í þennan þingsal, hæstv. forseti, að skyndilokanir þessa árs eru nú þegar orðnar milli 150 og 160, 153 eða 154 þegar ég heyrði síðast sagt frá því í útvarpinu. Eftir þeim upplýsingum sem ég hef eru skyndilokanir vegna þorsks nú þegar komnar yfir 80. Sumar skyndilokanirnar í þeirri tölu eru vegna lokunar á þorski eða ýsu, þ.e. það hefði lokast eftir hvorri reglunni sem var.

Þetta segir, hæstv. forseti, að skyndilokanir þessa árs stefna yfir 100 að óbreyttu. Þær hafa sem sagt ekki verið fleiri á þessum viðmiðunartíma sem ég hef farið hér yfir. Það þarf að fara mörg ár aftur í tímann til að finna slíkan fjölda skyndilokana vegna þorsks ef rétt mun verða spá mín um að þær fari yfir 100. Ég tel það mjög líklegt því að nú fer í hönd sú árstíð þegar hafið kólnar við strendurnar og þorskurinn leitar af grunnmiðunum niður á dýpið og verður þar af leiðandi meira inni í veiðinni.

Ég fór vítt og breitt um landið í sumar og ræddi við fiskimenn um það hvað þeim fyndist um það hvað væri að vaxa upp af ungviði á Íslandsmiðum. Svörin voru að ég hygg 95–99% á þá leið að ekki mætti fara upp fyrir 27–30 faðma án þess að lenda í eintómum smáfiski. Kerfið er þannig uppbyggt á Íslandsmiðum í dag að það eru allir að leita í stærri fisk, það er enginn að leita eftir því að vera í smáfiski. Þrátt fyrir það er staðan sú sem ég er að lýsa og henni verður ekkert á móti mælt, þetta eru staðreyndir af skyndilokunarkerfinu. Skyndilokunarkerfið byggir á því að

loka miðum tímabundið í hálfan mánuð. Þessu kerfi var áður beitt í sjö daga en er nú almennt lokað í 14 daga við hverja mælingu sem fer yfir mörk og hér er miðað við fisk sem er undir 55 sm í stærð á þorski, sem sagt tveggja og upp í fjögurra ára fisk.

Þegar litið er til þess hvernig veiðunum er hagað hér á Íslandsmiðum verður ekki hægt að draga aðra ályktun af þessu en þá að mun meira er að vaxa upp af ungþorski en gert er ráð fyrir, það séu ekki 115 millj. þriggja ára nýliða, eins og Hafrannsóknastofnun gerir ráð fyrir, sem meðaltal af þeim árgöngum sem núna á að vera að vernda heldur sé talan hærri. Þegar lélegasta nýliðunin hefur verið á Íslandsmiðum hafa skyndilokanir farið niður í 8, niður í 16 þegar nánast ekkert varð vart við smáfisk á Íslandsmiðum. Þá fór oft um marga, bæði fiskimenn og aðra. Þetta er sem sagt staðreynd máls, hæstv. forseti, og þetta eru upplýsingar sem hefur bæst í frá því á vordögum þegar sjávarútvegsráðherra og ríkisstjórnin ákváðu að skera þorskaflann niður í 130 þús. tonn.

Það vita allir að við höfum hlýsjó á Íslandsmiðum um þessar mundir og þar af leiðandi eru uppvaxtarskilyrði þorsksins góð svo framarlega sem hann hefur nóg æti. Ef menn keyra hins vegar fram með þann þorskkvóta sem núna á eftir að veiða á þessu fiskveiðiári og miða við þá reynslu sem er af skyndilokunum — þá geng ég út frá því að ekki sé verið að loka á draugafisk, það sé verið að loka á raunverulega veiði. Það er auðvitað þannig, það er verið að loka á raunverulega veiði. Aflabrögðin af smáfiski sýna okkur að það er mikið að vaxa upp, mun meira en gert er ráð fyrir í skýrslum Hafrannsóknastofnunar og er ég ekki þar með að fullyrða að þorskur á Íslandsmiðum sé að yfirfylla miðin eða að þau séu alveg yfirfull af þorski. Ég er einfaldlega að segja að rök fiskifræðinga í þessu máli fá ekki staðist þessa tímaskoðun skyndilokunarkerfisins.

Þessar upplýsingar hefur sjávarútvegsráðherra nú þegar undir höndum og ég vænti þess að hæstv. ráðherra muni á haustdögum taka mið af þeim upplýsingum sem hann hefur undir höndum og hafa bæst við eftir að hann tók þá ákvörðun sem ég hef talið ranga alla tíð, að skera aflann niður um yfir 60 þús. tonn.

Ef við lítum á þann sóknarvilja skipstjórnarmanna sem vissulega er til staðar, að sækja ævinlega í stærsta og besta fiskinn, sætir í raun undrun að við skulum fá upp allar skyndilokanir þessa árs. Þar sem komið er í ljós að mínu viti að við eigum von á betri innkomu árganganna sem eru að vaxa upp inn í veiðistofnana á næstu árum en gert er ráð fyrir má auðvitað spyrja sig: Hver yrði þá mesti ávinningur okkar á komandi árum? Hann yrði vissulega sá að þessi þorskur fengi nóg að éta á komandi mánuðum og missirum, það hlýtur að vera.

Ég bendi ykkur á, hv. þingmenn, töflu sem er aftast í þingskjalinu um samspil á meðalfallþunga þorsks annars vegar og stærð loðnustofnsins hins vegar. Ef menn skoða það sjá menn að þar er yfirlit yfir annars vegar meðalfallþunga þorsksins í 30 ár, það er efri taflan. Neðri taflan er stærð loðnustofnsins, annars vegar stærð veiðistofnsins og hins vegar heildarveiðin, súlurnar eru heildarveiði af loðnu en strikið er stærð veiðistofnsins. Ef menn líta á þetta sjá þeir væntanlega að það er beint samhengi á milli þess þegar fallþungi þorsksins fer niður fyrir meðaltal og þess að loðnustofninn er lítill, það er beint samhengi þar á milli.

Við sjáum líka að síðustu árin hefur við minnkandi loðnustofn fallþungi þorsksins fallið, þ.e. ef við orðum þetta bara eins og í sláturhúsi: Slátrunarstærð hvers einstaklings hefur minnkað. Ef við værum að tala um lömb værum við ekki að tala um 17 kíló heldur værum við að tala um 15 kíló svo að við setjum það í samhengi við landbúnaðinn. Þetta segir okkur auðvitað, hæstv. forseti, að þorskurinn hefur ekki fengið nægjanlegt æti á undanförnum árum og það voru löngu komnar fram vísbendingar um það. Allir íbúar við sjávarsíðuna norðan lands og sjómenn sáu fyrir nokkrum árum að svartfuglinn hafði ekki nægilegt að éta. Menn hafa líka séð það í lundastofni og kríustofni. Sjófuglinn hefur ekki haft nægt æti á undanförnum árum en sem betur fer lifnaði sandsílið, sem er ein aðalfæða sjófuglanna og líka þorsksins, seinni part sumars en mjög seint, tveimur mánuðum seinna en hefði verið í venjulegu árferði, þó þannig að sjófuglarnir sumir náðu að koma upp ungum sínum þó að ekki hefði varpið verið svipað og á árum áður, eins og sagt var.

Þetta gerir það hins vegar að verkum, hæstv. forseti, að ef skyndilokanirnar sýna réttan vöxt í uppvaxandi árgöngum fær fiskurinn væntanlega æti af sandsíli og við leggjum til í Frjálslynda flokknum að menn spari sér loðnuveiðina og veiði eingöngu loðnuna á komandi vertíð til manneldis, til frystingar, til hrognatöku o.s.frv. en spari sér bræðsluveiðarnar. Það teljum við, hæstv. forseti, að mundi gefa besta raun við að stækka þorskstofninn.

Nú eru fjöldamörg rök eftir sem ég hefði viljað fara yfir í ræðu minni en ég geri það í síðari ræðu, hæstv. forseti.

[15:41]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vona svo sannarlega að hv. þingmaður standi við þau orð sín að hann flytji hér aðra ræðu á eftir. Mér finnst vanta skýringar á ýmsu sem kom fram í máli hans, til að mynda leggur hann til að loðnuafli verði skertur, en við hvaða mark? Af hverju kemur þá ekki fram í þessari tillögu hvað má veiða af loðnu? Mér finnast hin fiskifræðilegu rök hér ekki nægilega sterk, eins og t.d. varðandi þessar skyndilokanir.

Ég geri mér algjörlega grein fyrir því að það er hægt að finna margt að aðferðum Hafrannsóknastofnunar. Eitt af því sem sjómenn hafa sagt er t.d. að útfærsla á togararalli sé ekki nægilega góð og ekki rétt. Ríkisstjórnin hefur brugðist við því með því að verja núna á næstu þremur árum eða leggja til að varið verði 150 millj. til þess að skoða það.

Það sem mér fannst algjörlega skorta hjá hv. þingmanni varðandi fiskifræði hans er sú staðreynd sem mér finnst uggvænlegust í skýrslum Hafrannsóknastofnunar. Hún er þessi: Fiskurinn sem veiðist núna er miðað við aldur styttri, en hann er ekki horaður. Með öðrum orðum er að koma fram fiskur í stofninum sem virðist vaxa miklu hægar án þess að hann sé horaður. Það er áhyggjuefnið.

Ég spyr nú hv. þingmann: Gæti verið að það væri ástæðan fyrir því að það sé svona mikið af smáþorski uppi við landið núna, þ.e. að þetta væri eldri fiskur en styttri? Það

væri mjög alvarleg staðreynd og alvarleg staða ef svo væri.

Hins vegar verð ég að segja að eitt er mér mjög erfitt að skilja í þessari tillögu hjá hv. þingmönnum Frjálslynda flokksins. Þeir skammast út í hæstv. sjávarútvegsráðherra fyrir að hafa skert kvótann. Samt sem áður viðurkenna þeir að það er háskaleg staða á miðunum vegna þess að þeir leggja líka til að aflinn verði skertur. Þeir vilja bara skerða minna. Ef þeir væru fullkomlega sannfærðir um málflutning sinn hefðu þeir auðvitað lagt til að það yrði engin skerðing. Það gera þeir ekki og það bendir til þess að þeir telji sig standa á heldur veikum grunni.

[15:43]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það komu aðallega þrjár spurningar ef ég hef skilið hæstv. ráðherra rétt, í fyrsta lagi um það hvað ætti að veiða mikið af loðnu.

Nú er það þannig, hæstv. forseti, að á hverju ári eru farnir sérstakir stofnmælingaleiðangrar til að mæla loðnustofninn. Það hefur verið gert á haustin undanfarin ár, hefur yfirleitt ekki tekist en tókst hins vegar að leggja mat á loðnu í Norðurhöfum fyrir þetta ár, uppvaxandi loðnu, og þar af leiðandi var áætlað hvað mætti veiða þegar í haust.

Sjávarútvegsráðherra tók hins vegar þá skynsamlegu ákvörðun að fresta loðnuveiðunum til 15. nóvember — ég tel að hann hefði alveg hiklaust átt að fresta þeim fram yfir áramót — þannig að talan sem hæstv. ráðherra vill fá og mun koma á borð ríkisstjórnarinnar mun væntanlega koma út úr stofnmælingu á stærð loðnustofnsins í janúar, hæstv. ráðherra, og ég get ekki svarað því betur.

Varðandi togararallið er það rétt sem hæstv. ráðherra vék að, ég hef gert athugasemd við togararallið, og fjöldamargir aðrir. Ég var einn af þeim á árunum 1984 og 1985 sem komu að hönnun þessa togararalls ásamt fjöldamörgum öðrum skipstjórnarmönnum vítt og breitt í kringum landið. Sex hópar voru settir á fót til þess að fjalla um útsetninguna. Okkur skipstjórnarmönnum var falið að setja út 50% af togstærðarfjöldanum og við völdum það eðlilega í samræmi við okkar veiðireynslu. Strax tveimur árum eftir að við tókum þátt í þessu gerðum við kröfu til þess að fá að velja upp á nýtt því að það væri ekkert gagn í að láta okkur velja einu sinni miðað við reynslu, við yrðum að fá að velja upp á nýtt miðað við reynslu. Þannig að ég er sammála því að það þurfi að skoða (Forseti hringir.) togararallið.

[15:46]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég og hv. þingmaður, ríkisstjórnin og Frjálslyndi flokkurinn erum sammála því að það eigi að skoða togararallið. Þess vegna erum við að setja 150 milljónir til þess.

Það sem ég er að segja varðandi þessa tillögu hv. þingmanna Frjálslynda flokksins er að hún byggir á ákaflega hæpnum grunni. Á annað borðið ráðast þeir á hæstv. sjávarútvegsráðherra fyrir að hafa skert þorskkvótann á yfirstandandi fiskveiðiári og þeir segja að það hafi verið óþarfi og þeir hafa talað með þeim hætti að það sé enginn háski í hafinu. Á hitt borðið viðurkenna þeir að staðan í hafinu sé ekki nógu góð vegna þess að þeir leggja sjálfir til að þorskaflinn verði skertur, bara ekki alveg eins mikið og hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur gert. Með þeirri tillögu eru þeir að viðurkenna í orði að það kunni að vera háskaleg staða á miðunum sem aftur ætti að leiða menn að þeirri niðurstöðu að það ætti ekki að taka neina áhættu en þeir ætla samt að taka áhættu og ég spyr: Á hvaða fiskifræðilegum forsendum?

Ég get alveg verið sammála þeim sem gagnrýna Hafrannsóknastofnun og ég hef gert það mörgum sinnum hérna. Ég var fyrr á árum einn af þeim sem trúðu bara nokkuð sterklega á vísindi hennar. Reynslan sýnir að menn geta ekki leyft sér þann munað. Hvað eiga menn þá að gera? Jú, þeir eiga auðvitað að reyna að treysta þessi vísindi en þeir mega ekki leika sér með fjöreggið. Við í ríkisstjórninni stóðum frammi fyrir þeirri ákvörðun að fara að tillögum flestra virtustu sérfræðinga hér á landi varðandi þetta eða að fara eftir einhverju sem mætti kalla tilfinningu. Við fórum hina vísindalegu leið og það var erfið ákvörðun og hæstv. sjávarútvegsráðherra á hrós skilið fyrir kjarkinn.

Nú kemur hins vegar Frjálslyndi flokkurinn og hann setur puttann upp í loftið og honum finnst að þetta eigi að vera svona eða hinsegin og hann ætlar að byggja framtíðarþróun þorskstofnsins á því. Ég er því einfaldlega ósammála. (Forseti hringir.) Ég held að hættan sem liggur í tölum Hafrannsóknastofnunar komi ekki fram í máli hv. þingmanna. Það eru allt aðrir váboðar sem þar rísa en þeir benda á.

[15:48]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla að vona að hæstv. ráðherra, sem er nú mikill áhugamaður um fiskifræði, hafi þolinmæði til að sitja hér í þingsalnum í dag, hann skal fá svör við öllu því sem hann hefur spurt um. Ég skal taka hann í kennslustund sem hann fékk kannski ekki á háskólaárunum.

Það er talað hér um stuttan fisk. Ef þú kíkir á töfluna sem er aftast í þessu þingskjali sérðu, hv. þingmaður og hæstv. ráðherra, að það hefur verið lélegur vöxtur í þorskstofninum undanfarin sjö, átta ár miðað við meðaltal. Ég geri ráð fyrir því að ef fiskur hefur ekki nægjanlegt æti í mörg ár geti það komið þannig fram að hann verði styttri. (Gripið fram í.) Það er a.m.k. engin trygging fyrir því að Össur Skarphéðinsson hefði orðið stærri en hann er ef hann hefði ekki fengið mikið að éta í sjö ár. Ég tel bara mjög líklegt að ef langtímaæti vantar í hafið, eins og við höfum séð merki um — þeir sem á annað borð horfa á náttúruna (Gripið fram í.) og t.d. áttuðu sig á því að svartfuglinn fór að drepast fyrir fjórum, fimm árum síðan, þeir sem á annað borð nenna að lesa náttúruna, hv. þingmaður, (Gripið fram í.) þeir skynja það auðvitað að það voru vísbendingar um að æti væri ekki til staðar og það hefur áhrif, til langs tíma hefur það áhrif.

Þú getur farið norður í Súgandafjörð og horft á þorskana sem þar eru í tjörn, þar sérðu akkúrat þetta fyrirbæri, þegar þorskurinn elst upp við aðstæður þar sem hann hefur ekki nægilegt að éta. Hann étur náttúrlega sjálfan sig en hann nær ekki góðum vexti fyrir það.

Hæstv. forseti. Ég mun svara hv. þingmanni skilmerkilega í ræðu minni síðar í dag.

[15:50]

Útbýting:

Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, 107. mál, þáltill. KJak o.fl., þskj. 107.

[15:50]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Fyrir ári síðan var ég á fundi með forstjóra Hafrannsóknastofnunar og öðrum starfsmönnum og þá spurði ég að því hvort fleiri en einn þorskstofn væru við Ísland. Þeir sögðu að það væri verið að skoða málið og það væri ekki hægt að fullyrða það enn þá og það þyrfti að rannsaka málið betur. Í fyrsta skipti í ár viðurkenna fiskifræðingar að það séu fleiri en einn þorskstofn við Ísland. Það segir dálítið sögu hafrannsókna á Íslandi að menn séu í fyrsta skipti í dag að átta sig á því að það séu margir þorskstofnar við Ísland.

Stærð á fiski er misjöfn eftir því hvar hann elst upp og þegar þessar nýju staðreyndir blasa við þá er t.d. algjörlega út í hött að ætla að úthluta í einni tölu og stjórna þorskveiðum með einni tölu í marga þorskstofna. Við búum nefnilega við það að við erum sums staðar að vannýta stofna og hugsanlega að ofnýta stofna á öðrum svæðum. Þetta er dálítið merkilegt í mínum huga og segir okkur hvað við vitum lítið um fiskinn í sjónum, hvað vitneskja okkar er lítil. Þess vegna er full ástæða til þess fyrir okkur, sérstaklega alþingismenn, sem hafa um þau mál að segja hvert peningarnir fara, að hleypa öðrum aðilum að í rannsóknir. Við þurfum að hleypa einstaklingum, stofnunum og fyrirtækjum í að rannsaka svæði eða ákveðnar tegundir á svæðum. Það er mjög af því góða ef það getur orðið og við fáum meiri samkeppni í rannsóknir, við sitjum ekki uppi með eina ríkisstofnun eins og kannski Laddi mundi kalla það — hún mundi falla inn í eina af stofnununum hans þegar hann er í sínum grínhlutverkum. Það er mikið mál fyrir okkur að rannsaka hafið betur en við höfum gert og við þurfum að veita meiri fjármuni til rannsókna á sem flestum sviðum. Við nýtum t.d. ekki ýmsar skeljar og ýmis dýr í hafinu sem við gætum nýtt betur en við gerum.

Sem betur fer er það tilfinning allra sem stunda sjó og hafa stundað sjó á síðustu árum að fiskiríið í vetur og aðstæður í hafinu séu með mjög góðu móti og það hafi ekki verið ástæða núna frekar en oft áður til þess að skera niður í þeirri ofsalegu hræðslu sem virtist vera í gangi. Það er ekki ástæða til að gera þetta og þegar hv. þm. Guðjón Arnar minntist á það áðan að það væri met af skyndilokunum vil ég leggja mikla áherslu á að í dag erum við að loka í 14 daga í hverri skyndilokun. Hér á árum áður var ekki lokað nema í sjö daga, það má eiginlega segja að það megi tvöfalda þær skyndilokanir sem eru í dag miðað við þær skyndilokanir sem voru fyrir nokkrum árum þegar menn eru að bera saman núið og það sem var fyrir kannski fimm eða tíu árum.

Þetta er auðvitað að stórum hluta margt mjög merkilegt og virðist vera að Hafrannsóknastofnun sjái alls ekki og geti alls ekki metið stöðuna rétt. Sama er hægt að segja um þetta blessaða togararall sem nánast er aðalaðferðafræði þeirra til að mæla fisk, þ.e. að taka 500 tog hér og þar hringinn í kringum Ísland og bera saman á milli ára. Það hafa verið verulega breytingar í hafinu, sjórinn hefur verið að hitna og lífríkið hefur allt færst til og það er það sem þarf að taka og skoða.

Við í Frjálslynda flokknum vildum fá fulltrúa þeirra, eða þá aðila sem stóðu að því að búa til þetta togararall 1984 og skipuleggja það á fund hjá sjávarútvegsnefnd svo að sjávarútvegsnefnd hefði tækifæri til þess að heyra þeirra mat á því hvernig til hefði tekist. En það var ekki orðið við því af því að þeir voru ekki í formlegum samtökum, þessir ágætu menn, en þeir voru nógu góðir á sínum tíma til að hanna byrjunina á þessu togararalli en ekki núna 20 árum síðar til að meta þá reynslu sem þeir höfðu af því að vera og vinna með togararallinu.

Það er auðvitað margt annað sem verður að taka tillit til þegar menn eru að skoða árangur af hafrannsóknum og hvernig Hafrannsóknastofnun vinnur. Þess vegna segi ég að hæstv. sjávarútvegsráðherra á auðvitað að taka tillit til fiskifræði sjómannsins, manna sem eru búnir að hafa það að atvinnu í 30, 40 ár, sumir jafnvel upp í 50 ár, að eltast við fisk. Þá er ég að tala um skipstjórnarmennina, það er ekki hægt að leggja háseta að jöfnu við skipstjórnarmann, það er ekki hægt að leggja vélstjóra að jöfnu við skipstjórnarmann, en skipstjórnarmennirnir sem eru að eltast við fisk vita hvort það er sól í dag eða rigning. Þegar Veðurstofan segir að það eigi að vera rigning en það er sól er ekki ástæða til þess að taka Veðurstofuna trúanlega. Það sama má segja um starfandi sjómenn, að þegar þeir sjá að á flestum svæðum sem þeir koma á til að veiða er fullt af fiski er ekki hægt að trúa því þó að Hafrannsóknastofnun segi að enginn fiskur eigi að vera í sjónum eða þá að það vanti nýliðun og annað í þeim dúr.

Það er þetta sem hæstv. sjávarútvegsráðherra á að taka meira tillit til og alþingismenn eiga líka að taka tillit til málflutnings sjómanna og gera meira úr honum.

Umræðu frestað.

Út af dagskrá voru tekin 3.–4. mál.

Fundi slitið kl. 16:00.

---

8. FUNDUR

fimmtudaginn 11. okt.,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Samningar, viljayfirlýsingar og fyrirheit ráðherra, beiðni um skýrslu, 106. mál, þskj. 106. *Hvort leyfð skuli.*

2. Fjáraukalög 2007, stjfrv., 103. mál, þskj. 103. — 1. umr.
3. Lánasýsla ríkisins, stjfrv., 87. mál, þskj. 87. — 1. umr.
4. Siglingalög, stjfrv., 88. mál, þskj. 88. — 1. umr.
5. Skipan ferðamála, stjfrv., 92. mál, þskj. 92. — 1. umr.
6. Hafnalög, stjfrv., 93. mál, þskj. 93. — 1. umr.
7. Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, stjfrv., 90. mál, þskj. 90. — 1. umr.
8. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 91. mál, þskj. 91. — 1. umr.
9. Vatnalög, stjfrv., 94. mál, þskj. 94. — 1. umr.
10. Brottfall vatnalaga, frv., 8. mál, þskj. 8. — 1. umr.
11. Aukinn þorskafli á fiskveiðiárinu 2007/2008, þáltill., 5. mál, þskj. 5. — Frh. fyrri umr.
12. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — 1. umr.
13. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.
14. Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, þáltill., 9. mál, þskj. 9. — Fyrri umr.

Tilkynning um dagskrá.

[10:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um kl. 1.30, að loknu hádegishléi, fer fram umræða utan dagskrár um stöðuna í sjávarútvegi, kjör sjómanna og fiskvinnslufólks. Málshefjandi er hv. þm. Björn Valur Gíslason. Hæstv. sjávarútvegsráðherra Einar K. Guðfinnsson verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Athugasemdir um störf þingsins.

Einkavæðing orkufyrirtækja.

[10:34]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég kveð mér hljóðs undir liðnum um störf þingsins til að ræða einkavæðingu orkufyrirtækja á Íslandi, sér í lagi fyrirhugaða einkavæðingu Hitaveitu Suðurnesja þar sem augljóslega er fyrir dyrum að koma henni úr eigu almennings í hendur einkaaðila og það fyrr en seinna.

Málið hefst með þeirri ákvörðun fjármálaráðherra að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja með þeim áskilnaði að aðrir opinberir aðilar megi ekki kaupa þann hlut, heldur verði það að vera einkaaðilar sem eignist hlut ríkissjóðs. Stefnan er mörkuð og undirstrikuð í ummælum hæstv. forsætisráðherra í þinginu á þriðjudaginn þar sem hann upplýsti að orkuréttindi þyrftu ekki endilega að vera andlag sölu Hitaveitu Suðurnesja. Það er nákvæmlega kjarni málsins, að það kemur vel til greina og er meira að segja að því stefnt að þessi réttindi fari úr höndum hins opinbera vegna þess að það er ekki endilega — ef maður færir ummæli hæstv. forsætisráðherra lengra — að þessi réttindi eigi að vera í höndum hins opinbera. Sá er kjarni málsins.

Staða málsins er sú að 48,6% í Hitaveitu Suðurnesja eru nú í eigu REI sem að meiri hluta til, þ.e. tveimur þriðju, er í eigu einkaaðila. Fyrir liggja annars vegar yfirlýsingar sjálfstæðismanna í borgarstjórn um að selja hlut borgarinnar í REI þannig að REI verði að öllu leyti í eigu einkaaðila og hins vegar yfirlýsing bæjarstjóra Reykjanesbæjar, sjálfstæðismannsins Árna Sigfússonar, um að skipta Hitaveitu Suðurnesja í tvennt þannig að virkjanir í eigu fyrirtækisins og þá væntanlega réttindin verði færð í sérstakt hlutafélag sem verði að öllu leyti í eigu REI. Gangi þetta tvennt eftir sem sjálfstæðismenn hafa boðað verða öll virkjunarréttindi og virkjanir Hitaveitu Suðurnesja komin í einkaeigu innan skamms.

Ég vek því athygli á þessu, virðulegi forseti, og hlýt að spyrja samstarfsflokk Sjálfstæðisflokksins, Samfylkinguna: Ætlar Samfylkingin að láta þetta gerast? Ætlar hún að sitja í ríkisstjórn og láta Sjálfstæðisflokkinn einkavæða orkulindir Íslands?

[10:37]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Þetta er afskaplega einkennilegur málflutningur hjá hv. þingmanni þegar hann leitar upphafs á þeim málum sem hafa verið í fjölmiðlum að undanförnu í sölu ríkisins á hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja. Áður en sú sala fór fram átti ríkið u.þ.b. 15% í fyrirtækinu og sveitarfélög 85% þannig að það getur varla verið um það að ræða að þar hafi farið fram einkavæðing þegar sá hlutur var seldur. Af því að hann nefndi sérstaklega að það hefði verið skilyrt að sá hlutur yrði ekki seldur opinberum aðilum var það ekki alveg þannig, heldur yrði hann ekki seldur opinberu orkufyrirtækjunum, hvorki Landsvirkjun né Orkuveitu Reykjavíkur. Það var gert út frá samkeppnissjónarmiðum og eftir samráð við Samkeppniseftirlitið til að gæta að því að ekki yrði um of mikinn samruna að ræða á fyrirtækjum á markaði. Þess vegna hafa margir reyndar velt fyrir sér hvers vegna Samkeppniseftirlitið gerði ekki athugasemd við þau viðskipti sem síðan sigldu í kjölfarið þegar Orkuveita Reykjavíkur keypti stóran hlut í Hitaveitu Suðurnesja af öðrum sveitarfélögum. Þau viðskipti sem þarna hafa farið fram hafa að stærri hluta til verið af hálfu þeirra aðila sem áður voru þá sameigendur ríkisins í félaginu og seldu til annarra sveitarfélaga eða þann hluta sem þeir aðilar seldu einkaaðilum.

Það sem er hins vegar athyglisverðast í þessu máli er að verðmæti orkufyrirtækjanna hafa komið miklu skýrar í ljós þannig að við vitum miklu betur hvaða verðmæti við höfum í höndunum og þar af leiðandi hvernig við getum ráðstafað þeim í framtíðinni þjóðinni til hagsbóta.

[10:39]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil í upphafi þessa máls minna á að þrátt fyrir að ríkisstjórnin hafi á sínum tíma tekið ákvörðun um söluferli sem var væntanlega gert með umboði Framsóknarflokksins og hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar á sínum tíma var það svo að ríkið seldi ekki einkaaðila, heldur keyptu þrjú sveitarfélög, Grindavík, Hafnarfjörður og Reykjanesbær, hlut ríkisins. Það var ekki ríkið sem færði í raun og veru hlutina á markað, heldur voru það sveitarfélög suður með sjó sem tóku ákvörðun um að selja síðan í framhaldinu Geysi Green og önnur sveitarfélög tóku ákvörðun

um að selja Orkuveitunni.

Í framhaldi af því náðist hluthafasamkomulag í félaginu en ég vil að það liggi alveg skýrt fyrir að þrátt fyrir það söluferli sem ríkisstjórnin tók ákvörðun um á sínum tíma var það þannig að menn nýttu forkaupsrétt sinn. Hann er enn til staðar inni í þessu félagi, forkaupsrétturinn, og hvert og eitt sveitarfélag getur nýtt hann hverju sinni. Ég hef sagt í umræðu um þetta að auðvitað er það ákvörðun til að mynda Vogamanna, Grindavíkur eða hverra sem er að taka upp hvort menn skoði kauptilboð eða sölutilboð þegar þau liggja fyrir.

Nú deila menn um hvort sá samruni sem hefur verið kynntur gangi eftir út af því að forkaupsrétturinn er til staðar. Þetta þarf að liggja skýrt fyrir. Hluthafar, hvert og eitt sveitarfélag, sveitarfélögin eða þá Geysir Green, þurfa að taka ákvörðun á faglegum grunni. Það sem við höfum bent á í þessari umræðu er einfaldlega að auðlindirnar hverju sinni eiga að vera í eigu almennings og mér heyrist ekki annað en að það sé góður hljómgrunnur um það á þingi að svo sé, jafnframt að dreifikerfin séu í meirihlutaeigu almennings.

Nú er það alveg ljóst að arðsemi af rekstri dreifikerfanna er mjög lítill því að það er bundið í raun og veru hvernig framleiðnin af því verki er. Ég vil hins vegar benda ágætum þingmönnum á það að framtíð Hitaveitu Suðurnesja liggur í landsvæði sem Grindavík, Hafnarfjörður og Vogamenn eiga og þar er verið að sækjast eftir rannsóknum á þessu stigi.

[10:42]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Það er ekkert einkennilegt að þetta málefni sé tekið upp á þessum vettvangi eins og hæstv. fjármálaráðherra ýjaði að hér áðan. Hér er nefnilega um stóralvarlegt mál að ræða, og hvert er upphaf þessa máls? Það er að 15% hlutur ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja var seldur. Hvernig var hann seldur? Jú, Alþingi veitti framkvæmdarvaldinu heimild, án nokkurra skilyrða, til að selja þessi 15%. Það er grundvallaratriðið í þessari umræðu og allri umræðu um 6. gr. heimildir sem núverandi ríkisstjórn hefur í því fjárlagafrumvarpi sem hún hefur lagt fram.

Málið er að salan á Hitaveitu Suðurnesja fór fram af hálfu framkvæmdarvaldsins án þess að opin og lýðræðisleg umræða hefði farið fram í sölum Alþingis um það málefni. Að sjálfsögðu hefðum við þingmenn átt að ræða um það (**HHj:** Hver var formaður fjárlaganefndar?) hvernig ætti að standa að þeirri umræðu. Hver var formaður fjárlaganefndar? spyr hv. þm. Helgi Hjörvar sem þá var í fjárlaganefnd. Það var sá sem hér stendur. Það breytir samt ekki því að umræða um 15% sölu á Hitaveitu Suðurnesja fór ekki fram í sölum Alþingis (**Gripið fram í:** Hver var iðnaðarráðherra?) og hvernig ætti að standa að henni.

Hæstv. forseti. (Gripið fram í.) Hér er nokkuð sem við þurfum að læra af. Það er mikilvægt og ekki til að hafa í flimtingum því að hér er um alvarlegt mál að ræða. Síðan er það mál út af fyrir sig hvernig borgarstjórnarflokkur Sjálfstæðisflokksins hagar sér í málinu. Borgarstjórnarflokkur Sjálfstæðisflokksins ætlar sér að einkavæða Hitaveitu Suðurnesja. Ég vona að sá ágæti flokkur í borgarstjórn Reykjavíkur sé í minni hluta í því máli, en frjálshyggjudeild Sjálfstæðisflokksins hefur greinilega orðið ofan á í þessu máli því að það er einsetningur sjálfstæðismanna í borginni að selja hlut Orkuveitunnar (Forseti hringir.) í Hitaveitu Suðurnesja og það er grafalvarlegt mál, hæstv. forseti.

[10:44]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Sú einkavæðingarferð sem er nú hafin á orkulindum landsmanna er alveg forkastanleg. Í gildandi fjárlögum fyrir árið 2007 stendur í heimildagrein, með leyfi forseta:

„5.1 Að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar.

5.2 Að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja.“

Svo mörg eru þau orð. Á grundvelli þessara heimildagreina er síðan Hitaveita Suðurnesja seld. Ríkið selur sinn hlut, 15%, í Hitaveitu Suðurnesja, ekki bara rör og lagnir, heldur líka þær orkuauðlindir, bæði nýttar og ónýttar, sem hitaveitan á og gerir það að skilyrði að opinberir aðilar, sveitarfélög og aðrir, geti ekki boðið í.

Sem betur fer hefur Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar sloppið enn þá en hún er hér á sölulista við hliðina á Hitaveitu Suðurnesja. Það er líka sóst eftir heimild til þess að mega selja hlut ríkisins sem er 20% í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Hver er þar stærsta eignin? Jú, það er einn stærsti hver á Íslandi, vatnsmesti hver í heimi, Deildartunguhver sem með þessari einu setningu fer á sölulista hjá ríkisstjórninni, ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins sem vill allt einkavæða. Samfylkingin segir ekki múkk. Framsókn studdi þetta líka með ráðum og dáð. (Gripið fram í.) Ég krefst þess að Deildartunguhver verði tekinn af sölulista.

[10:46]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Mér fannst ansi athyglisvert að hlusta á hv. þm. Birki Jón Jónsson, fyrrum formann fjárlaganefndar, fara yfir þetta mál og dósera hér um það að þingmenn ættu auðvitað að ræða og hefðu átt að ræða frekar um þetta mál þegar tekin var ákvörðun um að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja.

Hvernig var það? Hafði ekki hv. þingmaður tækifæri til þess á þeim tíma sem formaður fjárlaganefndar? Hvar var Framsóknarflokkurinn í þessu máli sem átti tvo ráðherra í sérstakri ráðherranefnd og tvo fulltrúa í einkavæðingarnefnd ríkisins þegar þessi ákvörðun var tekin? Svo kemur hv. þingmaður hér upp og talar um að menn þurfi að ræða málin betur.

Framsóknarflokkurinn var í lykilhlutverki í þessu máli við að taka ákvörðun um að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja. Það þýðir ekkert, í ljósi sögunnar, að koma hér upp og segja að menn eigi að ræða hlutina frekar. Hv. þingmaður og félagar hans í Framsóknarflokknum höfðu fullt tækifæri til þess að gera það á þeim tíma sem ákvörðunin var tekin. Svo kemur hv. þingmaður hér og veltir því fyrir sér hvernig borgarstjórnarflokkur Sjálfstæðisflokksins ætlar að haga sér í þessu máli. Fólk sem er ekki hér til andsvara.

Ég get bara sagt það við hv. þingmann að borgarstjórnarflokkur Sjálfstæðisflokksins tók skynsamlega ákvörðun í

síðustu viku um það að selja hlut Orkuveitu Reykjavíkur í fyrirtækinu REI. Á hverju byggir sú ákvörðun? Hún byggir á því að fulltrúar fólksins í borginni eiga ekki að stunda áhættufjárfestingar og spákaupmennsku fyrir reikning umbjóðenda sinna. Þeir sem eru á móti þessu sjónarmiði, eins og mér heyrist að hv. þingmaður sé, (Forseti hringir.) eru þeirrar skoðunar að við kjörnir fulltrúar (Forseti hringir.) fólksins í landinu eigum að stunda fjármálabrask á hlutabréfamarkaði fyrir reikning einhverra annarra. Við sjálfstæðismenn viljum ekki taka þátt í (Forseti hringir.) slíku þótt hv. þingmaður vilji gera það.

[10:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það er nú eðlilegt að þetta sé rætt hér. Þannig er að ég barðist dálítið mikið fyrir því fyrir nokkrum árum að koma frumvarpi í gegnum þingið um ný raforkulög, ef einhvern skyldi reka minni til þess. Það voru nokkur róttæk lög og breyttu mjög miklu um allt raforkuumhverfið. Þau gengu út á það að skipta þessum þáttum upp í sérleyfisþætti og svo samkeppnisþætti.

Hvað varðar samkeppnina og þar með virkjanaréttinn þá erum við hreinlega ekki með hann í okkar hendi, Íslendingar, lengur. Það er búið að opna á það gagnvart öllu Evrópska efnahagssvæðinu að fyrirtæki geti komið hingað og einstaklingar og virkjað, svo framarlega sem þeir hafa farið í gegnum allt það ferli sem þarf að fara í gegnum til þess að slíkt sé mögulegt.

Mér finnst sumir ágætir þingmenn vera að rugla svolítið saman, leyfi ég mér að segja, þessu með auðlindirnar sjálfar. Hverjir eiga auðlindirnar? Það er tvennt til í því. Annaðhvort eru þær í eigu opinberra aðila, ríkisins, og flestallar auðlindir, flestar mikilvægustu auðlindir okkar eru í þjóðlendum og þar með í eigu ríkisins, en auðlindir geta líka verið í einkaeigu vegna þess að við höfum sett lög á Alþingi sem varða einkaeignarréttinn og því munum við ekki breyta nema með nýjum lögum.

Ég á eftir að sjá það, þrátt fyrir hinar digru yfirlýsingar samfylkingarmanna um að auðlindir eigi að vera í eigu almennings, ég á eftir að sjá að þeir nái samkomulagi við Sjálfstæðisflokkinn um að breyta lögunum frá 1998, auðlindalögunum. Menn verða að vera alveg klárir á því hvað þeir eru að tala um þegar þeir tala um auðlindir í eigu almennings, eins og hv. þm. Gunnar Svavarsson sagði áðan. Það hljómar óskaplega fallega en það er dálítið mikil aðgerð að fara í þá breytingu. Ég bíð ákaflega spennt eftir að sjá hvernig það muni ganga að ná samkomulagi við Sjálfstæðisflokkinn (Forseti hringir.) um það mál.

[10:51]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég tel ekkert óeðlilegt að stjórnarandstaðan taki þetta mál upp í þessum sölum. Hins vegar er það svolítið óeðlilegt að það skuli vera hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sem gerir það í ljósi þess að hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur þegar beðið um utandagskrárumræðu um þetta mál.

Ég skal hins vegar svara hv. þingmanni algerlega skýrt fyrir mína parta. Ég hef lýst því yfir margsinnis á síðustu dögum að ég sé með frumvarp í smíðum sem kemur ákveðinni reglu á orkumarkaðinn. Það eru þrír meginþættir sem ég vinn eftir. Í fyrsta lagi að skilja á milli þess sem nú er að lögum samkeppnisrekstur og hins vegar sérleyfisþátturinn.

Í öðru lagi að sérleyfisþátturinn eða það sem býr núna við einokun lögbundna eða náttúrulega, dreifing á heitu vatni, köldu vatni, rafmagni og fráveitur, verði að meiri hluta í félagslegri eigu. Fordæmi fyrir því sæki ég í vatnsveitulögin eins og þau eru í dag.

Í þriðja lagi, og það svarar kannski spurningu hv. þingmanns, þá er gert ráð fyrir því að þær orkulindir sem í dag eru í samfélagslegri forsjá verði það áfram. Staðan í dag er sú að meginhluti þeirra virkjuðu linda í vatnsafli og jarðgufu sem Íslendingar eiga í dag er í samfélagslegri forsjá og reyndar líka það sem óvirkjað er. Þá gæti hv. þingmaður spurt hvort einhver ágreiningur væri um þetta efni milli Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar. Ég vísa þá hv. þingmanni t.d. í grein hv. þm. Illuga Gunnarssonar í Fréttablaðinu um síðustu helgi þar sem tekið er undir meginpartinn af því sem ég hef hér að segja. Ég skildi heldur ekki orð hæstv. forsætisráðherra í gær með þeim hætti sem hv. þingmaður skildi. En allt um það.

Mig langar hins vegar aðeins að koma að þætti Framsóknarflokksins. Það er í hans höndum núna hvort þessi hlutur í Hitaveitu Suðurnesja verður einkavæddur. Ef hann felst á það hjá Reykjavíkurborg að selja hlutinn í REI gæti það orðið að veruleika.

[10:53]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil fagna sérstaklega yfirlýsingu hæstv. iðnaðarráðherra um að frumvarp sé á leiðinni þar sem farið verður yfir samkeppnismarkaði í veitufyrirtækjum sveitarfélaganna og sérleyfin. Ég fagna því alveg sérstaklega og tel það mjög mikilvægt miðað við þá þróun sem er að eiga sér stað í landinu og þann atgang allan. (**Gripið fram í:** Af hverju ...?)

Ég viðurkenni það auðvitað, hæstv. iðnaðarráðherra, að ég sat í ríkisstjórn á Alþingi þar sem samstaða var um að selja hlut í Hitaveitu Suðurnesja, 15%. Þegar það var gert hófst mikið ferðalag, kannski meira ferðalag en menn áttuðu sig á á þeim tíma. Þarna mynduðust hærri verð og meiri og sveitarfélögin sjálf fengu auðvitað gullglampa í augun til að losa sig við skuldir og bæta stöðu sína í gegnum þetta. Þar með er þessi mikla veitustofnun farin frá sveitarfélögunum að hluta til yfir á hinn almenna markað. Það er aftur á móti áhyggjuefni. Ég get alveg sagt sem svo hér að það er ekkert víst að ríkisstjórn mín á þeim tíma hafi verið að gera alveg réttan hlut. Við getum líka litið á það þegar Reykvíkingar og Akureyringar seldu sinn hlut í Landsvirkjun til ríkisins að þá var um það samið.

Það er öllum heimilt að vera vitrari í dag en þeir voru í gær. Við þurfum að fara yfir þessi mál. Mér finnast áhyggjur sveitarfélaganna í Suðurkjördæmi og þeirra sem eiga í Hitaveitu Suðurnesja og hafa af henni þjónustu, eðlilegar. Mér finnst mjög eðlilegt að ríkisstjórnin og sveitarstjórnarmenn á þessu svæði komi saman og fari yfir þessa nýju stöðu og meti hana út frá hagsmunum íbúa sinna. Við þurfum ekki í sjálfu sér að hafa mikið moldviðri um þetta, aðal-

atriðið er að finna farsæla lausn sem ég finn að hér vakir yfir þessu þingi. (Gripið fram í.)

Ég vil líka segja hér að það er skoðun mín að auðlindir háhitasvæðanna á Íslandi eigi að vera samfélagsleg eign Íslendinga. Það er enginn vafi að (Gripið fram í.) á hitaveitusvæðum á Suðurnesjum sem Hitaveita Suðurnesja á, eru miklar eignir í jörðum og fleiru. Ég segi því hér: Lækkum aðeins (Forseti hringir.) hávaðann í kringum málið og reynum að finna á því farsæla lausn sem allir aðilar sætta sig við.

[10:56]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ruglið í Ráðhúsi Reykjavíkur síðustu daga sýnir okkur svo ekki verður um villst að Alþingi Íslendinga hefur ekki unnið heimavinnuna sína. Við höfum ekki enn tryggt með lögum ótvírætt áframhaldandi eignarhald almennings á orkuauðlindum landsins og almenningseign á náttúrulegri einokun sem er í veitustarfsemi. Við þurfum að vinda bráðan bug að því vegna þess að annars stefnir hér í sams konar samfélagsdeilur um orkuauðlindirnar næstu árin og hafa skipt þjóðinni upp í fylkingar vegna auðlindanna í hafinu, um kvótakerfið og fiskinn í sjónum. Vegna þess að hér eru undir gríðarlegir hagsmunir, hér hafa orðið miklar breytingar á lagaumhverfinu og við höfum ekki enn sett lögin.

Ég bind vonir við að ríkisstjórnin muni vinna hratt að því máli og að Sjálfstæðisflokkur og Samfylking geti í sameiningu tryggt bæði almannahagsmuni í auðlindunum og í veitustarfseminni en um leið skapað einkafyrirtækjum innkomu í orkuiðnaðinn til að nýta þá þekkingu sem þar er til útrásar.

Það er hins vegar í besta falli hlægilegt að heyra þingmenn Framsóknarflokksins, að hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni meðtöldum, fara mikinn um þessi mál, því það eru þeir sem síðustu 12 árin áttu að standa þessa vakt. Það eru þeir sem höfðu forustu um lagasetninguna í þessu umhverfi, Valgerður Sverrisdóttir hv. þingmaður, meðal annarra. Það er þó fagnaðarefni að formaður Framsóknarflokksins vilji vera gáfaðri í dag en í gær og við skulum vona að (Gripið fram í.) á morgun verði hann enn vitrari en í dag.

[10:58]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það hefur að mörgu leyti verið ánægjulegt að hlýða á hv. framsóknarmenn í þessari umræðu koma hér upp og í reynd viðurkenna að sú vinna sem hefði þurft að vinna á sínum tíma fór ekki fram. Það er alveg kórrétt. Sá vandi sem Alþingi stendur frammi fyrir núna er að sú sala sem fór fram og sú þróun sem hefur orðið í kjölfarið gerir það að verkum að nú þarf Alþingi að bregðast við, bregðast við ástandi sem er orðið í stað þess sem hefði átt að vera, að Alþingi hefði brugðist við áður en þessi hlutur var seldur. Þetta eru staðreyndir málsins, þetta er sú staða sem við stöndum frammi fyrir.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, sem hóf þessa umræðu, spurði einmitt hver væri afstaða Samfylkingarinnar í þessu máli. Hæstv. iðnaðarráðherra hefur gert ágæta grein fyrir því en afstaða okkar er afar skýr. Hún er sú að í dag eru svo til allar auðlindir í eigu almennings eða sveitarfélaga eða ríkisins og þar viljum við tryggja að þessar auðlindir verði áfram. Það er alveg skýrt. Á sama hátt er það alveg skýrt að við viljum tryggja að dreifing og flutningur á orkunni verði áfram í félagslegri eigu. Hins vegar er ljóst að framleiðslan á orkunni getur farið yfir á samkeppnismarkað. Fyrir þessu höfum við talað lengi og staðreyndin er sú að þessi uppákoma, auðvitað er ekki hægt að kalla þetta neitt annað en uppákomu, sem orðin er er þess eðlis að Alþingi þarf að bregðast við ef ekki á að verða hér einhvers konar allsherjarstríð um orkulindir og annað í þessu samfélagi, vatn, hita og rafmagn. Að þessu þarf Alþingi sameiginlega að vinna. Það er alveg ljóst að við þurfum að hreinsa til og (Forseti hringir.) leysa úr þeim vanda sem fortíðin hefur skapað.

[11:00]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill vekja athygli á því að sú umræða sem hér fór fram er samkvæmt þingskapaákvæðinu um störf þingsins. Það kannski segir hv. þingmönnum eitthvað um það hvort ekki sé ástæða til þess að gera einhverjar breytingar hér á störfum þingsins.

Samningar, viljayfirlýsingar og fyrirheit ráðherra.

Beiðni JBjarn o.fl. um skýrslu, 106. mál. — Þskj. 106.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:02]

Beiðni leyfð til forsætisráðherra með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, BÁ, BjH, BjörkG, EBS, GMJ, GStein, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, RR, SVÓ, StB, VS, ÞI, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

1 þm. (JM) greiddi ekki atkv.

28 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, BBj, BVG, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, HöskÞ, ISG, KJak, KÓ, KLM, LB, MS, REÁ, SKK, SF, ÞKG) fjarstaddir.

Fjáraukalög 2007, 1. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 103.

[11:03]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti Ég mæli fyrir frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007, 103. máli þingsins á þskj. 103. Með frumvarpinu er lögð fyrir Alþingi endurskoðuð áætlun um tekjur í samræmi við endurskoðaða þjóðhagsspá og tillögur um breytingar á fjárheimildum ýmissa fjárlagaliða ársins 2007. Frumvarpið byggir einnig á endurmati á helstu hagrænum forsendum fjárlaganna, áhrifum af lögbundnum útgjaldalið-

um, samningum og ýmsum ákvörðunum ríkisstjórnarinnar um mál sem fram hafa komið eftir afgreiðslu fjárlaga.

Í fjárlögum fyrir þetta ár var áætlað að tekjuafgangur ríkissjóðs yrði 9,1 milljarður kr. en nú er áætlað að hann verði 66 milljarðar, eða 5,4% af vergri landsframleiðslu. Aðhald ríkisfjármála verður því mun meira en fyrri áætlanir gerðu ráð fyrir annað árið í röð. Aukinn tekjuafgang má fyrst og fremst rekja til meiri umsvifa og hærri tekna en gert var ráð fyrir í forsendum fjárlaga. Er áætlað að tekjur ríkissjóðs verði um 72 milljörðum meiri en áætlað var í fjárlögum eins og nánar verður komið að síðar. Með frumvarpinu er lagt til að útgjöld ríkissjóðs verði aukin um 15,8 milljarða, en bent er sérstaklega á að greiðslur úr ríkissjóði aukast mun minna eða um tæplega 9,7 milljarða. Stafar það af því að nokkuð er um reiknaða liði sem færðir eru til gjalda en kalla ekki á greiðslur úr ríkissjóði.

Handbært fé frá rekstri, eða það fé sem regluleg starfsemi ríkissjóðs skilar, er áætlað að verði tæplega 53 milljarðar kr. í stað 6,7 milljarða eins og áætlað var í fjárlögum. Þrátt fyrir það verður lánsfjárþörf ríkissjóðs tæplega 13 milljarðar en reiknað var með tæplega 10 milljarða lánsfjárafgangi í fjárlögum. Stafar lækkunin, sem verður þrátt fyrir hækkun handbærs fjár, nær alfarið af tveimur tilefnum. Annars vegar leggur ríkissjóður Seðlabanka Íslands til 44 milljarða í eigið fé á árinu og hins vegar keypti ríkissjóður eignarhlut sveitarfélaganna í Landsvirkjun um síðustu áramót fyrir um 30 milljarða kr. Í fjáraukalögum síðasta árs var gert ráð fyrir að þau viðskipti færðust á árið 2006 en samkvæmt samningum tók ríkissjóður yfir eignir og skuldbindingar Landsvirkjunar 1. janúar á þessu ári.

Gert er ráð fyrir að heildartekjur í ár verði 448 milljarðar kr. sem er tæplega 72 milljarða kr. hækkun frá þessu ári. Þar af eru skatttekjur tæplega 62 milljörðum meiri, vaxtatekjur 4,6 milljörðum hærri og tekjur af sölu eigna 5,7 milljörðum meiri en áætlað var. Hækkun skatttekna má rekja til breytinga á þjóðhagsforsendum fjárlaga og til niðurstöðu ríkisreiknings 2006. Þannig er því nú spáð að einkaneysla verði 3,9% meiri en forsendur fjárlaga gerðu ráð fyrir sem stafar af meiri hækkun ráðstöfunartekna á mann en spáð var. Er nú gert ráð fyrir að ráðstöfunartekjur á mann hækki um 9,8% frá síðasta ári sem er 1,3% meira en í forsendum fjárlaga. Óbeinir skattar verða því um 26 milljörðum meiri en spáð var og má þar rekja 22 milljarða til meiri tekna af virðisaukaskatti. Beinir skattar á tekjur og hagnað hækka meira eða um 28 milljarða kr., þar af skilar tekjuskattur einstaklinga 15 milljörðum meira í tekjur og fjármagnstekjuskattur 12 milljörðum meira en áætlað var. Hækkun tekna má rekja til meiri hagvaxtar árið 2006 og meiri þjóðarútgjalda árið 2007 en forsendur fjárlaga byggðu á. Nánari grein er gerð fyrir tekjuspánni og forsendum hennar í frumvarpinu.

Útgjöld verða 15,8 milljörðum meiri en í fjárlögum. Stærstan hluta útgjaldanna, eða 10,7 milljarða kr., má rekja til ýmissa reiknaðra liða og ákvarðana sem hafa verið teknar til mótvægis lækkun fiskveiðiheimilda í þorskveiðum. Þar af vegur þyngst 4 milljarða reiknuð hækkun á afskriftum skattkrafna í kjölfar endurskoðunar á tekjuáætlun og í ljósi þróunarinnar árið 2006. Þá hækka reiknuð framlög í Jöfnunarsjóð sveitarfélaga um 1,1 milljarð vegna tenginga framlaganna við tekjur ríkissjóðs, en þar að auki er sérstakt 700 millj. kr. framlag til sveitarfélaga sem standa höllum fæti.

Mótvægisaðgerðir kosta samtals 1,3 milljarða á þessu ári og þar til viðbótar kemur 1,2 milljarða kr. stofnframlag til Byggðastofnunar sem ekki er fært til gjalda. Samtals nema því mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar 2,5 milljörðum kr. Eru þær aðgerðir miðaðar við að styrkja atvinnu og menntun á þeim svæðum sem talið er að verði fyrir mestum neikvæðum áhrifum af minni þorskafla. Er gert ráð fyrir að um tímabundinn vanda sé að ræða þar til hægt verður að auka við kvótann. Birt er sérstakt yfirlit yfir aðgerðirnar í greinargerð frumvarpsins sem nema samtals 1,3 milljörðum kr. eins og áður sagði. Aðgerðirnar skiptast í verkefni sem ætlað er að hafa bein áhrif strax og ýmsar aðgerðir sem bæta stöðu sjávarbyggðanna til lengri tíma litið. Aðgerðirnar snúa að einstaklingum, að fyrirtækjum og sveitarfélögum.

Þá má nefna að vegna breytinga á reikningsskilum ríkissjóðs er 1,1 milljarður kr. færður til gjalda vegna mismunar á fjármögnunarkostnaði og útlánsvöxtum á lánum til leiguíbúða. Núvirtur vaxtamunur er færður í einu lagi en ekki dreift á lánstímann. Áætlað er að vaxtagjöld verði 1,2 milljörðum hærri en í fjárlögum, þá greiðir ríkissjóður 1,1 milljarði meira í fjármagnstekjuskatt vegna söluhagnaðar af Hitaveitu Suðurnesja og af meiri vaxtatekjum af sjóðsstöðu sem hefur batnað með betri afkomu innan ársins. Aðrir reiknaðir liðir eru sem dæmi aukin fasteignagjöld sem ríkissjóður greiðir, framreikningur á útgjöldum vegna búvörusamninga og áhrif kjaraúrskurðar. Á móti kemur að atvinnuleysi verður minna en spáð var sem lækkar útgjöld um 1,3 milljarða og vaxtatekjur ríkissjóðs verða 500 millj. kr. meiri en gert var ráð fyrir í fjárlögum.

Helstu breytingar á útgjöldum sem eru stefnumarkandi eru hækkandi útgjöld almannatrygginga um tæplega 600 millj. kr. vegna ákvörðunar ríkisstjórnarinnar um að afnema tengingu lífeyris við atvinnutekjur 70 ára og eldri auk þess að ríkisstjórnin ákvað að flýta gildistöku ákvæða í samkomulagi við félag eldri borgara. Loks má nefna sem stefnumarkandi útgjöld að ríkissjóður ákvað að greiða sérstakt 700 millj. kr. framlag í jöfnunarsjóð vegna þeirra sveitarfélaga sem höllum fæti standa. Verða sérstök framlög ríkisins í sjóðinn þá samtals 1,4 milljarðar kr.

Herra forseti. Mun ég nú víkja nánar að lánsfjármálum ríkissjóðs árið 2007, skv. 2. og 3. gr. frumvarpsins. Í 3. gr. er farið fram á að lántökuheimildir ríkissjóðs aukist úr 30 milljörðum í tæplega 61 milljarð kr. Munar þar mestu um 26,8 milljarða kr. lántöku vegna kaupa ríkissjóðs á eignarhlut sveitarfélaganna í Landsvirkjun. Að öðru leyti er auknum lánsfjárheimildum varið til að endurfjármagna ríkissjóð. Er gert ráð fyrir að ríkissjóður greiði niður skuldir er nema 33,6 milljörðum þannig að nettólántökur verða 27,3 milljarðar kr.

Í 3. gr. er lögð til 27,2 milljarða kr. hækkun á ríkisábyrgðum sem veittar eru aðilum sem hafa heimild til lántöku samkvæmt sérlögum. Þar af eru 21,7 milljarðar vegna meiri lánsfjárþarfar Íbúðalánasjóðs en gert var ráð fyrir í forsendum fjárlaga og 6 milljarðar vegna Landsvirkjunar. Þar munar mestu um 3 milljarða lántöku fyrirtækisins

vegna yfirtöku Landsnets á flutningslínum Orkuveitu Reykjavíkur og Hitaveitu Suðurnesja og 2,3 milljarða auknum afborgunum af teknum lánum. Eins og fram hefur komið er áætlað að handbært fé úr ríkissjóði verði tæplega 46 milljörðum kr. meira en áætlað var í fjárlögum, eða samtals 52,6 milljarðar kr. Á móti kemur að áætlað er að fjármunahreyfingar verði neikvæðar um samtals 65,5 milljarða kr. Munar þar mestu um stofnfjárframlög og kaup á eignarhlutum í félögum fyrir 77 milljarða kr. Þar af eru 44 milljarðar kr. aukin stofnframlög til Seðlabanka Íslands og áðurnefnd kaup ríkissjóðs á eignarhlut Reykjavíkur og Akureyrarbæjar í Landsvirkjun 30,3 milljarðar kr. Þar að auki er gert ráð fyrir að auka eigið fé Byggðastofnunar um 1,2 milljarða kr. og er það hluti af mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar. Þá er gert ráð fyrir að ríkissjóður leggi til allt að 400 millj. kr. hlutafé í eignarhaldsfélagið e-Farice ehf. vegna áforma um nýjan sæstreng til meginlands Evrópu um Danmörku. Loks er gert ráð fyrir að ríkissjóður leggi fram 150 millj. kr. eigið fé til Matíss ohf., en þar af eru framlagðar eignir umfram skuldir 68 millj. kr. og 82 millj. kr. í reiðufé. Er þar um að ræða hlutafé í samræmi við lög um stofnun félagsins og áætlanir um nauðsynlega eiginfjárstöðu fyrirtækisins við stofnun þess samkvæmt áætlunum Ríkisendurskoðunar þar um. Á móti auknum eiginfjárframlögum í félögum kemur að ríkissjóður seldi á árinu hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja og nam söluandvirðið 7,6 milljörðum kr.

Að öllu samanlögðu verður hrein lánsfjárþörf ríkissjóðs því 13,8 milljarðar kr. og eins og áður sagði verða lántökur umfram afborganir 27,3 milljarðar. Þá verða 4 milljarðar greiddir inn á lífeyrisskuldbindingar ríkissjóðs hjá B-deild Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins og staðan við Seðlabanka bætt um 9,5 milljarða kr.

Herra forseti. Hef ég nú rakið helstu efnisatriði frumvarpsins sem sýna að staða ríkissjóðs er sterk og mun betri en fyrri áætlanir gerðu ráð fyrir. Þannig verður tekjuafkoman 66 milljarðar kr., staðan við Seðlabanka er yfir 100 milljarðar og verulegir fjármunir hafa farið til að lækka skuldbindingar ríkissjóðs á næstu árum.

Legg ég til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. fjárlaganefndar þingsins.

[11:13]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það vakti athygli mína að í frumvarpi til fjáraukalaga, sem er þó ætlað að draga í land yfirsjónir löggjafans eða framkvæmdarvaldsins gagnvart fjárlögum yfirstandandi árs, er eitt stærsta málið fjármál svokallaðrar Grímseyjarferju. Eina heimildin sem er á fjárlögum þessa árs er heimildin við 6. gr. sem hljóðar upp á það að selja Grímseyjarferjuna m/s Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri hentugri ferju.

Nú skyldi maður ætla að verkið væri komið það langt og það hefði verið unnið á þessu ári og í fjárlögum er ekki áætlað neitt fjármagn til þessa verkefnis. Samt er verið að vinna í því á fullu. Ég leyfi mér því að spyrja hæstv. fjármálaráðherra: Hvers vegna er áfram keyrt á heimild sem ráðherra gaf til að veita yfirdrátt til smíði ferjunnar? Er það í samræmi við fjárreiðulög? Og hvers vegna er ekki sótt um neyðarheimild til þess að greiða áfallinn kostnað við ferjubreytinguna á þessu ári? Hversu mikill kostnaður er nú þegar fallinn á ferjusmíðina og hver er áætlaður heildarkostnaður við hana þannig að fjárlaganefnd geti þá skoðað málið þegar það kemur til hennar?

[11:15]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef ekki neinar nýjar tölur um kostnað við Grímseyjarferjuna umfram þær sem komið hafa fram í umræðunni að undanförnu. Það hafa engar breytingar orðið á þeim ákvörðunum sem teknar voru við upphaf verksins, að verkið verði fjármagnað af þeim heimildum sem Vegagerðin hefur til framkvæmda eins og fram hefur komið og Vegagerðin hefur ekki ráðstafað til annarra verka. Það liggur því fyrir að Vegagerðin hefur mjög rúmar heimildir, hefur reyndar haft það á undanförnum árum vegna þess að verk hafa ekki gengið fram. Um er að ræða lögbundin verkefni Vegagerðarinnar og því hefur hún bæði heimild í 6. gr. til að kaupa ferjuna og í fjárlögum til að ráðstafa fjármunum til verksins.

[11:17]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hlýt að krefjast þess að fjármálaráðherra komi með tölur um stöðu þessa verks, bæði hvað varðar heildarútgjöld sem áætluð eru til verksins, hvernig það stendur í dag og hvenær ætlunin er að því verði lokið. Það að ætla að skjóta sér áfram á bak við heimildargrein eins og ráðherra reyndi að gera er að mínu mati á svig við lög, en það er annað mál, en ég krefst þess að hæstv. ráðherra komi með þessar tölur strax og opinberi fyrir þingheimi hver staða kostnaðar sé, bæði áætlunarkostnaðar og þess kostnaðar sem kominn er í Grímseyjarferjuna eða Hafnarfjarðarferjuna sem er enn þá föst í Hafnarfirði og enginn veit hversu lengi verður þar.

[11:18]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er sjálfsagt að þessum upplýsingum verði komið á framfæri við nefndina eins og hefðbundið er þegar farið er dýpra ofan í einstök mál. Eins og kom fram í máli hv. þingmanns þá er ekki um það að ræða að það séu neinar sérstakar fjárveitingar eða einhverjar sérstakar heimildir vegna Grímseyjarferjunnar í þessu frumvarpi sem hér er um að ræða en að sjálfsögðu er ekkert því til fyrirstöðu að upplýsa hv. þingmann og aðra þingmenn um stöðu málsins á vettvangi nefndarinnar.

[11:19]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra hefur mælt fyrir frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007. Við höfum fyrr á þessu hausti farið í gegnum einstakar forsendur fjárlaga þessa árs, borið áætlanir saman við það sem lagt var upp með í fjárlögunum fyrir ári síðan. Ég ætla svo sem ekki að fara mjög ítarlega í það mál hér en ég vitna bara til þess hversu gríðarlegt vandaverk áætlanagerð af hálfu fjármála-

ráðherra er við fjárlagavinnu og allar helstu grunntölur fyrir efnahags- og fjármálaáætlanir í þjóðfélaginu.

Viðskiptahallinn á síðasta ári sem hafði verið áætlaður, að mig minnir, kringum 13,2% fyrir árið 2006 reyndist síðan einhvers staðar í kringum 26% sem lýsir í hnotskurn hvernig aðrar forsendur eru. Sama er í ár, viðskiptahallinn í ár var áætlaður, að mig minnir, einhvers staðar í kringum rúm 10% en núna er spáð að hann verði tæp 16% og reynsla undanfarinna ára sýnir okkur að það er álíka merkileg ágiskunartala. Hann getur þess vegna lent í 18 eða 20% í lok árs, miðað við reynslu fyrri ára. Sama er með aðrar forsendur eins og vexti, mig minnir að þegar hækkunarferli á stýrivöxtum fór í gang fyrir um ári síðan hafi verið gert ráð fyrir því að stýrivextir yrðu farnir að lækka aftur en núna er því spáð að það verði á næsta ári. Þetta er sem sagt sama spá og var fyrir ári síðan. Þá var því líka spáð að stýrivextir færu að lækka á næsta ári þannig að það ætti að vera óþarfi að prenta þessar spár upp árlega. Þær eru jafnómarkvissar.

Við sjáum svo líka tekjuforsendur fyrir ríkissjóð á tekjum og gjöldum, bara innan ársins frá því að fjárlög voru samþykkt fyrir ári síðan og þess sem nú er gert ráð fyrir munar samtals bæði á tekjum og gjöldum yfir 80 milljörðum kr. Það má vera að sumum finnst gott að fá svona fjármagn óvænt eins og hæstv. ráðherra hefur lýst því að það sé skemmtilegt og ánægjulegt og það er hægt að taka undir það að því marki en það sýnir hversu forsendur sem stuðst er við eru veikar og illa unnar fyrir fjárlög innan ársins. Þetta held ég reyndar að sé einn höfuðvandi okkar sem erum að koma að stjórn landsmála hvað þessari grunnvinnu er ábótavant.

Hitt atriðið sem ég ætlaði síðan að koma að í upphafi, herra forseti, eru þá sjálf fjárreiðulögin sem skapa þennan ramma en eins og við þekkjum þá eru fjárlög lögð fram í upphafi þings hvert haust fyrir næsta ár. Þá leggur ríkisstjórnin fram sitt fjárlagafrumvarp sem er í rauninni stefna viðkomandi ríkisstjórnar í fjármálum ríkisins. Síðan fer hún til meðhöndlunar í fjárlaganefnd þingsins og geta verið gerðar á því nokkrar breytingar en þó eru þær sjaldan í neinum veigamiklum atriðum. Sú hefur ekki verið reynslan. Fjárlög fyrir næsta ár eru síðan samþykkt skömmu fyrir jól.

Svo koma fjáraukalög sem eru líka lögð fram í upphafi þings fyrir þær breytingar sem talið er nauðsynlegt að þurfi að gera á fjárlögum ársins fyrir þetta yfirstandandi ár. Ég hef í sjálfu sér gagnrýnt þessi vinnubrögð og lagt þunga áherslu á að samkvæmt lögum er það Alþingi sem hefur og ber ábyrgð á fjárveitingavaldinu, fer með það vald og þá ábyrgð, ekki framkvæmdarvaldið. Framkvæmdarvaldinu er aðeins ætlað að vinna úr þeim verkefnum sem Alþingi fær því. Ég hef því lagt áherslu á að lögum um fjárreiður ríkisins yrði breytt með þeim hætti að fjárlagafrumvarp kæmi fram með líkum hætti og nú er að unnið en það verði skylda að leggja fram fjáraukalög að vori í þinglok sem tækju á þeim meginbreytingum sem orðið hafa innan þingsins. Það hafa getað verið samþykkt ný frumvörp sem kosta útgjöld og einnig breytingar á hinum ýmsu forsendum einstakra fjárlagaliða og þá tæki Alþingi afstöðu til þeirra og gengi frá því.

Samkvæmt lögum um fjárreiður ríkisins er lögð áhersla á að ekkert gjald má greiða úr ríkissjóði án heimildar Alþingis. Þó er til undantekning á því, sú eina undantekning sem er í 33. gr. fjárreiðulaganna en þar stendur, með leyfi forseta:

„Valdi ófyrirséð atvik því að greiða þarf úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum er fjármálaráðherra að höfðu samráði við hlutaðeigandi ráðherra heimilt að inna greiðsluna af hendi enda þoli hún ekki bið. Fjármálaráðherra er skylt að gera fjárlaganefnd Alþingis grein fyrir slíkum ófyrirséðum greiðslum strax og ákvörðun hefur verið tekin um þær og leita heimilda til þeirra með frumvarpi til fjáraukalaga.“

Þetta er mjög skýrt og ætti í sjálfu sér ekki að þurfa að velkjast í vafa um framkvæmd þessa. Um fjáraukalögin stendur hins vegar í V. kafla, í 43. gr. fjárreiðulaganna, með leyfi forseta:

„Ef þörf krefur skal í frumvarpi til fjáraukalaga leitað eftir heimildum til frekari fjárráðstafana en fjárlög ársins gera ráð fyrir.“

Í 44. gr. er talið upp hvað fjáraukalög geta kallað á, með leyfi forseta:

„Valdi ófyrirséð atvik, kjarasamningar eða ný löggjöf því að grípa þarf til sérstakra fjárráðstafana sem ekki var gert ráð fyrir í fjárlögum ársins skal leitað heimilda fyrir þeim í frumvarpi til fjáraukalaga. Heimilda fyrir fjárráðstöfunum af þessu tagi, sem grípa þarf til eftir samþykkt fjáraukalaga, skal leitað í lokafjárlögum.“

Hér er sem sagt alveg skýrt kveðið á um vinnulag og hvernig þetta skuli gert. En það hefur einnig verið mikið vandamál með framkvæmdarvaldið að það hefur í raun tekið sér fjárveitingavald. Þegar við nú hér stöndum með frumvarp til fjáraukalaga í höndum þá er að meginþorra búið að ákveða eða samþykkja að inna af hendi þær greiðslur sem verið er að leita heimilda eftir og það er ekki samkvæmt lögunum og á þetta hefur mjög ítrekað verið bent en ráðherra ekki farið eftir því. Ég tel því einna brýnast að það sé skerpt á þessum ákvæðum í fjárreiðulögunum og ekki aðeins hvað varðar fjárheimildirnar sjálfar heldur líka hvað varðar annan lið í þessu fjárlagadæmi sem heitir heimildargreinar, þar sem leitað er eftir heimildum, tiltölulega opnum heimildum til að selja, kaupa eða ráðstafa fjármunum ríkisins án þess að bera það að öðru leyti undir Alþingi.

Við ræddum í upphafi þings eitt dæmið sem var sala á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja þar sem veitt er slík heimild með örstuttri setningu sem getur síðan kollvarpað eða sett allt orkuveitukerfi landsmanna flot. Það sér hver heilvita maður að það er ekki hægt að una því og eins og ég minntist á áðan þá er hérna m.a. einnig opin heimild til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og eins og fjármálaráðherra beitti þeirri heimild gagnvart Hitaveitu Suðurnesja þá er alveg eins hægt að beita þessari heimild með sama hætti gagnvart Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar en ríkið á einmitt 20 eða tæplega 21% í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og þar með líka sinn hlut í einum vatnsmesta hver landsins, Deildartunguhver. Með þessum heimildum getur því ríkið sett Svartsengi og Krýsuvík, hitasvæðin þar, á uppboð með sama hætti og Deildartunguhver.

Eins er það með svokallaða Grímseyjarferju að heimildin til að fara í þær endurbætur eða framkvæmdir varðandi

Grímseyjarferju er bara í einni slíkri opinni heimild, en í lið 7.9 stendur, með leyfi forseta:

„Að selja Grímseyjarferjuna m/s Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri hentugri ferju.“

Þetta er öll heimildin. Fátt hefur meir verið hér um rætt nú seinni partinn í sumar en hvernig farið hefur verið með þá fjárráðstöfunarheimild.

Ég vil vitna í það bréf sem ég var áður með og hæstv. fjármálaráðherra víkur sér undan að svara. Ég vek athygli forseta á því með hvaða hætti hæstv. fjármálaráðherra víkur sér undan ábyrgð og víkur sér undan því að svara beinum spurningum sem hann er spurður um. Maður skyldi þó hafa haldið að hann kæmi lesinn í tíma varðandi Grímseyjarferjuna en sú heimild sem gefin er til að ráðast í þær framkvæmdir er hér í bréfi sem er dagsett 25. nóv. 2005. Þar er sagt með einni setningu sem hæstv. fjármálaráðherra ber ábyrgð á, með leyfi forseta:

„Hafi Vegagerðin ekki svigrúm til að nýta ónotaðar heimildir mun fjármálaráðuneytið heimila yfirdrátt sem þessari vöntun nemur.“

Herra forseti. Það þarf mikið hugmyndaflug eða afar lélegt hugmyndaflug til að halda að hægt sé að beita þessari grein til þess að opna fyrir heimild upp á fleiri hundruð millj. kr. verkefni.

Nú vil ég taka það fram að ég er mjög hlynntur því að landsmenn fái góða ferju sem gengur á milli fastalandsins og Grímseyjar. Ég hef lagt til að það verði skoðað hvort ekki væri réttast að kaupa nýja ferju eða smíða nýja ferju sem uppfyllti þá þau skilyrði sem væri verið að sækjast eftir. En á þessari stundu, eftir alla þá umfjöllun sem hefur verið í fjárlaganefnd — meiri hlutinn guggnaði á því að fylgja málinu eftir til loka. Ef við spyrðum formann fjárlaganefndar að því hvaða kostnaður eða fjármagn væri komið í Grímseyjarferjuna efast ég um að hann gæti svarað því. Alla vega stendur málið þar.

Þetta mál kom til umræðu á Alþingi síðasta vetur í orðaskiptum við núv. hæstv. samgönguráðherra og fyrrv. samgönguráðherra sem nú er forseti þingsins. Þá spyr hv. þingmaður, sem nú er samgönguráðherra, með leyfi forseta:

„Hvenær er áætlað að nýja Grímseyjarferjan verði tilbúin til notkunar, og hvenær átti hún að vera tilbúin samkvæmt útboði?“

„Samkvæmt endurskoðaðri verkáætlun verktaka, dagsettri 13. janúar sl., eru verklok nú áætluð 25. maí 2007. Samkvæmt upphaflegum samningi eftir útboð voru verklok áætluð 31. október 2006, þannig að ljóst er að mikil seinkun hefur orðið …“.

Þá hafði því þegar seinkað um eitt ár en samt var enn unnið eftir þessari verkáætlun.

Ég ítreka því spurningu mína til hæstv. fjármálaráðherra: Hver er staða þessa verks nú? Ég vek athygli forseta á því að fylgjast með því hvort ráðherra ætlar enn að hafna því að svara, og við erum að ræða fjáraukalög og framkvæmd fjárlaga á árinu.

Önnur atriði sem væri líka rétt að minnast á, um framkvæmd fjárlaga, og ég skrifaði einmitt fjárlaganefnd út af, er ráðstöfun á fjármagni til heræfinga. Ég vísa til þess sem stendur í lögum um fjárreiður ríkisins að ekkert gjald má inna af hendi nema það hafi áður fengið samþykki Alþingis. Þó stendur hér undir liðnum utanríkisráðuneyti að lagt sé til að veitt verði — takið eftir því að textinn í frumvarpinu, það er lagt til að veitt verði — 45 millj. kr. fjárheimild til sameiginlegra heræfinga Íslands og Bandaríkjanna, Norðurvíkingur 2007.

Þeir sem fylgjast með fréttum töldu sig nú vita af því að þessar heræfingar fóru fram nú síðsumars. Er það ekki rétt, hæstv. fjármálaráðherra, fóru þær ekki fram þá? Og kom þetta svo skyndilega upp á að ekki væri hægt að taka það með inn á fjárlög ársins þá? Eða er það samkvæmt fjárreiðulögum að vera að sækja um heimild eftir á til að greiða þessar heræfingar? Nei, þetta er brot á fjárreiðulögum og ég þarf ekkert að spyrja hæstv. fjármálaráðherra að því. Það er brot á fjárreiðulögum að sækja um eftir á 45 millj. kr. heimild til þess að greiða fyrir heræfingar sem fóru fram í sumar. Hvort sem menn eru með eða á móti þessum heræfingum er þetta ekki samkvæmt fjárreiðulögunum.

Hægt er að tilgreina fleiri slík dæmi í frumvarpinu um að fjárreiðulögin séu virt að vettugi. Á fjáraukalögunum, neyðarráðstöfun, er farið fram á 9,8 millj. kr. til þess að skipta um bifreið hjá forseta Íslands. Það er sjálfsagt að hann hafi góðan bíl en þurfti það endilega að flokkast undir neyðartilvik?

Sama má segja með háskólatorg. Óskað er eftir 282 millj. kr. fjárheimild til að ljúka framkvæmdum við háskólatorg. Jú, vafalaust þarf að ljúka framkvæmdum við háskólatorg en var það einhver neyðarráðstöfun sem þarf að koma inn í fjáraukalög? Var það ekki allt saman fyrirséð við fjárlagagerðina í fyrra?

Hægt er að nefna fleiri dæmi. Þjóðleikhúsið, það er afar brýnt að gera við það. Á það var bent af þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs við umræður um fjárlög í fyrra og var einmitt gagnrýnt að ekki skyldi vera fjármagn á fjárlögum til að gera við Þjóðleikhúsið. En nú kemur hér, góðu heilli, 130 millj. kr. framlag svo að unnt verði að ljúka utanhússviðgerðum á Þjóðleikhúsinu. Jú, gott mál, en það átti ekki að fara inn á fjáraukalög, það átti heldur að fara að tillögum við gerð fjárlaga því að þetta var vitað.

Svona má lengi telja, góð mál en þau eiga ekki að koma svona inn. Þátttaka í bókakaupstefnu í Frankfurt, jú, jú, besta mál, en á það að koma inn sem fjáraukalagamál? Nei. Svona getum við rakið þessi mál áfram þannig að það skortir enn mikið á að fjármálaráðherra virði fjárreiðulög. Það hefur ekkert með það að segja hvort málið sé gott eða slæmt. Margt af því sem verið er að gera tillögur um í fjáraukalögum átti með eðlilegum hætti að koma inn í fjárlögin sjálf enda var það vitað.

Hins vegar eru málaflokkar sem standa út af. Ég spyr um Landspítalann. Við bentum á það fyrir ári að fjárveitingar til Landspítalans væru allt of lágar á þessu ári. Við töldum að þær væru að minnsta kosti 1 milljarði of lágar. Við höfum upplýsingar um það nú að hann var skilinn eftir með um 800 millj. kr. halla á síðasta ári og nú er hallinn á Landspítalanum kominn eitthvað hátt á 2 milljarð kr. á þessu ári. Það er ekkert rætt um það eða tekið á því hér.

Það skiptir máli að (Forseti hringir.) fjárlögin sjálf séu vel unnin en á það hefur skort og skortir enn.

[11:39]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég verð að segja að mér finnst afar óviðkunnanlegt hvernig hv. þingmaður ræðir um þjóðhagsáætlunina og forsendur hennar, og talar um að hún sé illa unnin. Það getur vel verið að honum finnist sniðugt að tala um að fjármálaráðherra sé svo lélegur í þessu að hann vinni svona slæmar áætlanir. En hv. þingmaður og ég held allur þingheimur, og jafnvel miklu fleiri, vita að fjármálaráðherra sest ekkert niður og vinnur þjóðhagsáætlun. Það er skrifstofa með heilum hópi af hæfum hagfræðingum sem vinnur þjóðhagsáætlun og þar eru ekki lagðar neinar pólitískar forsendur um það hvernig meta eigi tekjuáætlanir.

Staðreyndin er sú að þessum ágætu hagfræðingum gengur bara ekkert verr, nema síður væri, en öðrum hagfræðingum sem stunda það að gera slíkar áætlanir, að láta þær síðan standast við raunveruleikann. Staðreyndin er hins vegar sú að raunveruleikinn er ekki alltaf í samræmi við áætlanir. Fólkið úti í bæ tekur sínar ákvarðanir alveg óháð því hvað hv. þingmaður vill eða hvað áætlanir segja. Þess vegna finnst mér það óréttmætt og rangt af hv. þingmanni á einhverjum misskildum forsendum — þegar hann heldur að hann sé að gera lítið úr fjármálaráðherranum þá er hann í raunveruleikanum að gera lítið úr fólki sem er að reyna að vinna sína vinnu af bestu samvisku. Það fer hv. þingmanni ekkert sérstaklega vel að vinna þannig og hann á ekki að gera það, því að hann veit betur og ég held að hann ætti alla vega í næsta andsvari, sem hann væntanlega fer í, að biðja þetta fólk afsökunar á því hvernig hann hefur talað til þess hér í dag.

[11:41]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Þetta eru miklir útúrsnúningar hjá hæstv. fjármálaráðherra og veldur mér áhyggjum að hann skuli ekki gera sér grein fyrir þeim veikleika sem þarna er að baki. Að ætla að fara að snúa því upp á starfsfólkið er lélegt hjá ráðherranum. Ég hef aldrei minnst á starfsfólkið, ég hef kallað til ábyrgðar ráðherrans sjálfs og hann verður að gjöra svo vel að axla hana en ekki vera að setja hana á starfsfólk sitt. Það finnst mér ekki stórmannlegt af hæstv. ráðherra.

Það er vandamál að grunnurinn er ekki nógu ábyggilegur. Ég hef lagt áherslu á að stofnuð yrði efnahagsskrifstofa þingsins. Við höfðum Þjóðhagsstofnun og hún safnaði gögnum sem var unnið eftir. Auðvitað hefur margt breyst síðan. Var það ekki hæstv. forsætisráðherra og ráðherra Sjálfstæðisflokksins sem í einhverju geðvonskukasti lagði Þjóðhagsstofnun niður vegna þess að hún kom með athugasemdir sem honum ekki líkaði? Ég minnist þess, ég var hér þá.

Ég tel mjög mikilvægt að í því sé gert stórátak að safna upplýsingum og tryggja grunninn sem unnið er á. Ráðherra getur ekki sagt að það sé í góðu lagi hvernig þetta birtist, þá væri hann mjög óraunsær. Ég held að ráðherra ætti frekar að fagna og taka undir með þeim sem hér stendur um að þetta sé eitt brýnasta málið, ekkert að byrja á að vera að sakast við starfsmennina, þeir vinna örugglega vel sína vinnu, það er alveg klárt mál og þar sem ég þekki til, og á ekki að vera að hlaupa í skjól við þá.

Þetta er eitt brýnasta málið að taka á, það er að við fáum hér betri grunn, við fáum efnahagsstofu þingsins sem gæti starfað sjálfstætt og þingmenn, jafnt í stjórn sem stjórnarandstöðu, geti leitað til og stofnanir aðrar. Það vantar þessa grunnvinnu eins og við sjáum á (Forseti hringir.) tölum fjárlaga.

[11:43]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Enn heldur þingmaðurinn áfram og talar niður til hagfræðinganna í fjármálaráðuneytinu. Efnahagsskrifstofa þingsins? Hverju ætli hún mundi bæta við það sem kemur frá fjármálaráðuneytinu, (Gripið fram í.) það sem kemur frá Seðlabankanum, það sem kemur frá IMF, það sem kemur frá OECD, það sem kemur frá hinum ýmsu greiningardeildum bankanna, hverju mundi hún bæta við? Mundi efnahagsskrifstofa þingsins ekki nota sömu hagtölurnar og allir þessir aðilar nota og fá frá Hagstofunni og eru bestu mælingar sem við höfum á þessu sviði? Hefðu þeir einhverjar aðrar tölur? Efnahagsskrifstofa þingsins mundi ekki bæta neinu úr um þetta.

Það er síðan annað mál hvort bæta megi aðstöðu þingmanna, það skal vera til skoðunar eins og lýst hefur verið yfir. Efnahagsskrifstofa fjármálaráðuneytisins hefur hins vegar boðið þingflokkunum að kynna fyrir þeim þjóðhagsáætlunina og ég geri ráð fyrir því að þar með muni fylgja samanburður á því hvernig áætlanir efnahagsskrifstofunnar eru og hvernig áætlanir annarra þeirra aðila sem ég nefndi eru. Þá sjáum við hvernig staða þessara mála er. Ef einhverjum dettur í hug að það eitt að bæta við enn einni skrifstofunni, enn einum aðilanum sem metur þetta, breyti einhverju er það í besta falli barnaskapur.

[11:45]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég hygg að það sé mesti barnaskapur að hafa hv. þingmann sem ráðherra. Ég býst við að það sé vandinn. Hæstv. ráðherra blandar starfsmönnum fjármálaráðuneytisins ágætum inn í umræðuna og skýtur sér á bak við það. Þeir koma ... (Gripið fram í.) Þeir komu á fund fjárlaganefndar og gerðu mjög vel grein fyrir sínum málum, mjög vel grein fyrir þeirri vinnu sem var unnin og prýðilega og sögðu meðal annars líka að það vantaði ákveðinn talnagrunn sem hefði ekki verið unninn síðan Þjóðhagsstofnun var lögð niður, menn væru enn þá að nota líkön frá þeim tíma og það hefði margt breyst sem gerði meðal annars þetta óvissara. Þetta ætti hæstv. fjármálaráðherra að vita en ekki koma hér eins og sá sem ekkert veit. Hvort sem það er efnahagsstofa þingsins eða aðrir sem vinna þessi gögn þá þarf að vinna þau. Ég veit að starfsmenn fjármálaráðuneytisins eru mjög hæfir og geta gert það. En það þarf að fara í þá vinnu.

Ég hef bent á þetta áður, í fyrra, í hittiðfyrra og árið þar áður — þetta er ekki í fyrsta skiptið sem ég geri það — og áfram þverskallast hæstv. ráðherra eins við heyrðum áðan. Ég spurði hann um Grímseyjarferjuna. Nei. Hann gat engu svarað um Grímseyjarferjuna, engu. Er hún og það mál þó

kannski dæmigerðast fyrir embættisfærslu fjármálaráðherrans núna síðustu mánuðina.

[11:47]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér hlýddum við á fyrstu ræðu talsmanns Vinstri grænna í ríkisfjármálum, að minnsta kosti þennan þingvetur, eða kannski ætti maður að kalla hann talsmann stjórnarandstöðunnar í ríkisfjármálum. (**Gripið fram í:** Skuggaráðherra.)

Ég kem hér upp vegna málflutnings hv. þingmanns í ríkisfjármálum, fyrstu umræðu um fjáraukalög. Hann tiltók sérstaklega eitt mál, svokallað Grímseyjarferjumál. Það sem hann sagði í því máli, herra forseti, fannst mér einkennast af miklum popúlisma. Hvað var þingmaðurinn að leggja til? Hann var að leggja til að menn legðu til hliðar það skip sem hefur verið unnið að endurbótum á núna. Ef við umreiknum það í peninga þá erum við kannski að tala um svona 600 milljónir. Hann lagði til að því skipi yrði lagt og að keypt yrði nýtt skip. Hvað skyldi það kosta ríkissjóð þegar upp er staðið? Ég mundi skjóta á að það væri einhvers staðar í kringum 1 milljarð kr.

Ég spyr: Er það ábyrgur málflutningur talsmanns stjórnarandstöðunnar í ríkisfjármálum að leggja bara sisvona til eins milljarðs útgjöld, að hætta við skip sem er búið að fullvissa okkur um að muni þjóna hagsmunum Grímseyinga ágætlega, hætta við það og kaupa bara sisvona nýtt skip? Þetta er billegur málflutningur. Það er auðvelt að gagnrýna og það er auðvelt að standa í þessum ræðustól og gagnrýna og tala um allt sem miður fer. En ég gagnrýni það að á sama tíma og menn gera það skuli þeir ekki koma með neina sýn, enga sýn á ríkisfjármálin, ekki það hvað fyrir þeir standa, bara gagnrýni á gagnrýni ofan (Forseti hringir.) og það finnst mér popúlismi, hv. þingmaður.

[11:49]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér er til umræðu frumvarp til fjáraukalaga. Ég fór talsvert ítarlega í að gera grein fyrir þeim breytingum sem ég vildi sjá á þeim, hvernig þau eru unnin, þ.e. að það kæmu frumvörp til fjáraukalaga oftar á ári þannig að Alþingi hefði í raun fjárveitingavaldið og auk þess þá mundum við skoða það að fella niður þessar heimildargreinar þannig að þær kæmu inn í þingið til meðferðar hverju sinni. Ég fór nokkuð ítarlega yfir þetta mál hvað það varðar, herra forseti.

Varðandi Grímseyjarferjumálið þá var ég aðeins að spyrja hæstv. fjármálaráðherrann um hverjar væru núna tölurnar, hvað þetta kostar og hve mikið fjármagn hafi verið lagt í skipið. Hvað er áætlað að það muni kosta verði það fullbúið eins og væntanlega er verið að vinna að og hvenær verður það tilbúið? Ég spurði hæstv. ráðherra bara þessara þriggja einföldu spurninga vegna þess, eins og hv. þingmaður veit, að þetta verkefni er ekki á fjárlögum. En hvort það ætti að skoða það að fara að byggja nýtt skip þá var ég ekki í sjálfu sér að tala um það. (Gripið fram í.) Ég lagði það til í haust að sá þáttur yrði skoðaður. En þessara þriggja spurninga var ég að spyrja hæstv. ráðherra sem hann vék sér undan að svara. (**Gripið fram í:** Ætlar þú ekkert að fara ...)

[11:51]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var nú ósköp rýrt andsvar hjá hv. þingmanni. Hann svaraði fyrirspurn minni þannig að hann hefði gert athugasemdir við vinnubrögð í kringum fjárlagafrumvarpið og fjáraukalögin. Það er rétt. Ég tók eftir því. Hann gerði það. Það voru bara vinnubrögðin en ekkert efnislega um það sem talsmaður stjórnarandstöðunnar í ríkisfjármálum mundi vilja sjá öðruvísi. En kannski heyrum við það hér í dag í umræðum. Vonandi fáum við að heyra hvernig hv. þingmaður hefði haft þetta öðruvísi hefði hann verið í ríkisstjórn.

Það vakti líka athygli mína í þessu andsvari þingmannsins að hann er svolítið á flótta frá yfirlýsingum Vinstri grænna hingað til um Grímseyjarferjuna. Má ég minna þingmanninn á að hann og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson skrifuðu samgönguráðherra og samgöngunefnd þingsins bréf þar sem meðal annars var farið fram á að sá háttur yrði hafður á að hætta við smíði Grímseyjarferju og kaupa nýtt skip? Kannski hefur þingmaðurinn áttað sig á því núna í umræðum um þetta mál að þetta er ekki afstaða sem er stjórnarandstöðunni eða Vinstri grænum til framdráttar vegna þess að hún sýnir það sem ég kallaði í fyrra andsvari mínu popúlisma og er ekki sannfærandi þegar menn tala um ábyrgan ríkisrekstur og góða nýtingu opinberra fjármuna.

[11:53]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi umræðuna um fjáraukalögin sem slík þá hafa þau bara ákveðið stjórnsýslulegt hlutverk. Þau eru fyrst og fremst til þess að leiðrétta eða taka inn skyndilega nauðsynlegar breytingar innan ársins. Þau eru ekki fjárlög sem slík þannig að þau eru ekkert stefnumarkandi sem slík nema að því marki sem þau taka þá inn atriði sem hafa verið samþykkt áður í lögum. Það er nú þannig. Ég hef meira að segja flutt ítrekað frumvarp um breytingar á þessum lögum þannig að það liggur nú fyrir.

Hitt kemur mér á óvart, herra forseti, að hv. þingmaður skuli hlaupa til varnar vinnubrögðum fjármálaráðherra varðandi umgengni við fjárreiðulögin. Ég man nefnilega að núverandi samgönguráðherra — og ég er með hér útskrift af nokkrum ræðum hans — gagnrýndi þetta sem hv. þingmaður er nú að verja.

Það að geta ekki gefið upplýsingar um kostnaðurinn núna við ferjuna, hver áætlaður heildarkostnaður við lok smíðinnar sé, hvenær ferjan verði tilbúin, að geta ekki svarað þessum þrem spurningum eftir alla umræðuna og stöðu málsins, athugasemdir frá Ríkisendurskoðun og bréfa- og skeytasendingar milli fjármálaráðuneytis og Ríkisendurskoðunar, að geta ekki svarað þessum þrem spurningum nú, einmitt þegar þetta heyrir undir meðferð fjárlaga ársins og fjáraukalög, finnst mér lélegt.

[11:55]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Við erum að ræða um frumvarp til fjáraukalaga sem hæstv. fjármálaráðherra hefur gert grein fyrir. Ég vil í upphafi máls míns þakka hæstv. fjármálaráðherra

og fjármálaráðuneytinu fyrir þá vinnu sem þau hafa lagt í gerð frumvarpsins og óska þeim til hamingju með að hafa komið með þetta fram á tilsettum tíma. Eins og kom fram í umræðu um fjárlögin í síðustu viku þá skiptir það þingheim miklu máli að við stöndumst tímaáætlanir og verkáætlanir við fjárlagagerð og fjáraukalagagerð. Hæstv. ráðherra og fjármálaráðuneytið, auk annarra ráðuneyta, hafa komið að þessu verki þannig að tímamörk hafa staðist og nú er frumvarpið komið hingað til umfjöllunar.

Hæstv. fjármálaráðherra hefur gert grein fyrir innihaldinu og þeim breytingum sem þar eru. Auðvitað má kannski segja sem svo í upphafi að sú breyting sem við sjáum í tekjujöfnuðinum upp á 56 milljarða, eða frá 9,1 milljarðs kr. tekjujöfnuði yfir í um 66 milljarða, sé mikil og í framhaldi af því tók hv. þm. Jón Bjarnason, talsmaður Vinstri grænna í ríkisfjármálum, upp umræðu um þjóðhagsspá og forsendur fyrir fjárlögum þessa árs og þar með talda þá breytingu sem boðuð er nú í frumvarpi til fjáraukalaga.

Hæstv. fjármálaráðherra svaraði hv. þingmanni og fór nokkuð yfir þá hluti líkt og við gerðum í síðustu viku þegar við ræddum frumvarp til fjárlaga. Hins vegar hefur fjármálaráðuneytið mætt á fund fjárlaganefndar og farið yfir haustskýrslu sína. Ég vil ítreka að mjög margt athyglisvert kom þar fram og ekki hvað síst sá samanburður sem fjármálaráðuneytið sýndi í samanburði við aðrar spár eins og hæstv. fjármálaráðherra vék að. Spáin sem fjármálaráðuneytið gengur út frá hefur verið ein sú besta, eigum við ekki að segja, í samanburði við aðrar spár ef við tökum tillit til meðaltals. Vissulega getur menn alltaf greint á um hvaða spá sé best hverju sinni.

Hins vegar er öll áætlanagerð eins og þessi flókin. Greiningardeildir bankanna hafa lent í því sama og OECD hefur lent í því sama. Ég er alveg klár á því að þótt Þjóðhagsstofnun væri enn við lýði og/eða efnahagsskrifstofa þingsins eins og hv. þm. Jón Bjarnason, skuggaráðherra ríkisfjármála, hefur boðað þá er ég alveg klár á því að ákveðin óvissa fælist alltaf í spá sem kæmi frá slíkri skrifstofu.

Ég vil hins vegar benda á, eins og ég gerði hér í síðustu viku, vegna þess ég sé hv. þm. Pétur Blöndal, formann efnahags- og skattanefndar, að það er hlutverk efnahags- og skattanefndar þar sem allir þingflokkar eiga aðkomu að fara yfir tekjugrunninn í fjáraukalögum og fjárlögum hverju sinni og því frumvarpi sem við erum með til umræðu. Ég hef ekki fundið fyrir öðru en að hv. þm. Pétur Blöndal vilji halda utan um þá vinnu þannig að þingmenn allir sem þar sitja hafi ríkt tækifæri til að koma að slíku. Nýlega hafa mætt á fund efnahags- og skattanefndar fulltrúar greiningardeildanna. Einnig hefur efnahags- og skattanefndin átt fund með Seðlabanka og stærstu lífeyrissjóðunum þannig að í efnahags- og skattanefndinni er mikil vinna einmitt til þess að undirbúa það álit sem nefndin mun væntanlega senda frá sér í ljósi þeirra áætlana sem fjármálaráðuneytið hefur lagt fram annars vegar í frumvarpi til fjárlaga og nú frumvarpi til fjáraukalaga.

Hæstv. fjármálaráðherra hefur nú mælt fyrir frumvarpinu og ég ætla ekki að fara efnislega í einstaka liði frumvarpsins. Það liggur einfaldlega fyrir að við munum taka þetta til efnislegrar umræðu í fjárlaganefndinni og stefnt er að því að 2. umr. um fjáraukalögin verði 20. nóvember.

Þá vil ég leggja áherslu á við þingheim allan að það er afar mikilvægt í jafnflókinni vinnu og þessari og jafnyfirgripsmikilli vinnu og þingið stendur frammi fyrir hverju sinni að við virðum þau tímamörk sem sett eru upp í verkáætlun fjárlaganefndar í samvinnu við fjármálaráðuneyti og forseta þingsins. Umrædd umræða, hvort heldur 2. eða 3. umr. fjáraukalaga og fjárlaga, er sett á starfsáætlun þingsins og allar breytingar sem kunna að verða á verkáætlun fjárlaganefndar raska þar af leiðandi umræddri starfsáætlun. Þar af leiðandi þýðir þetta að ráðuneyti og starfsmenn ráðuneyta svo og annarra stofnana þurfa að virða þau tímamörk sem við setjum þeirri vinnu.

Þar af leiðandi bíður fjárlaganefndar og annarra sem að koma mikið verk. Við höfum boðað það nú í upphafi þings í samráði við fjármálaráðuneyti og forseta þingsins að við viljum leggja megináherslu á þann hljómgrunn sem hefur birst í greinargerðum Ríkisendurskoðunar ár hvert um framkvæmd fjárlaga. Í ágústmánuði sendi Ríkisendurskoðun frá sér skýrslu um framkvæmd fjárlaga fyrir árið 2006. Þann 10. ágúst sendi fjármálaráðuneytið til fjárlaganefndar yfirlit yfir ríkisreikninginn vegna ársins 2006 og fjallaði um einstök frávik þar. Samhliða þessu hefur fjármálaráðuneytið sent fjárlaganefnd reglulega yfirlit á undanförnum mánuðum, þann 13. júní síðastliðinn yfirlit yfir framkvæmd fjárlaga frá janúar til mars árið 2007 og 12. september yfirlit yfir framkvæmd fjárlaga fyrir janúar til júní 2007. Í kjölfar þessara yfirlita hefur fjárlaganefndin óskað eftir skýringum jafnt sem fjármálaráðuneytið hefur einnig gert hið sama og skýringar vegna rekstursins janúar til mars hafa komið fram frá öllum ráðuneytum. Nú er það okkar að skoða þær skýringar, meðan beðið er eftir skýringum vegna apríl, maí og júní, samhliða því frumvarpi sem hér er til umræðu.

Hv. þm. Jón Bjarnason vék í lokin að málefnum Landspítalans. Sú stofnun er liður í fjárlögunum. Hann nefndi ákveðin frávik sem hafa komið fram í umræddum yfirlitum sem ég vék að áðan. Það kom skýrt fram á fundi fjárlaganefndar með starfsmönnum heilbrigðisráðuneytisins að málefni Landspítala – háskólasjúkrahúss væru í yfirferð í sérstakri nefnd og þar af leiðandi mundu þau verkefni verða lögð inn hér síðar. En það var fullljóst af hálfu heilbrigðisráðuneytisins og einnig fulltrúa fjármálaráðuneytisins sem voru með okkur á þeim fundi að um er að ræða mjög stórt verkefni og miklar breytingar hafa verið á rekstrarumhverfi spítalans sem þurfa að sjálfsögðu að speglast í fjárlögum hverju sinni.

Ég held að þingheimur og ekki hvað síst hæstv. ráðherrar séu meðvitaðir um þetta stóra verkefni. Því vil ég einfaldlega segja í þessu eins og svo mörgu öðru að allur þingheimur og þingflokkar hafa tækifæri til að koma sínum sjónarmiðum á framfæri til þess að betur megi fara. Hér er ekki verið að ýta einhverju verki frá heldur fyrst og fremst að setja það í sérstakan farveg, enda er málið mjög stórt.

Að framansögðu óska ég eftir góðri samvinnu hér eftir sem hingað til við alla þingmenn í fjárlaganefndinni, meiri og minni hluta. Einnig óska ég þess að við getum unnið þetta í góðu samstarfi við framkvæmdarvaldið en um leið að hver og einn hafi tækifæri til að koma sjálfstæðri skoðun

sinni á framfæri því þannig á þessi vinna að fara fram. Þó við höfum hugsanlega ólíkar skoðanir í einstaka málum, eins og hv. þm. Jón Bjarnason hefur svo iðulega nefnt, þá viljum við öll vinna faglega að þessu verkefni þannig að endapunkturinn verði okkur til sóma.

Þar af leiðandi vil ég ítreka að gagnrýni á forsendur þessa máls þarf að vera hóflega framsett. Ég þekki það sjálfur að vinna í umhverfi eins og þessu þar sem nauðsynlegt er að fara fram með forsendur jafnvel nokkrum mánuðum eða árum áður en við fáum, má segja, raunstöðu á verk. Mjög margar breytingar er því ekki hægt að sjá fyrir þannig að fyrstu áætlanir þyrftu kannski að taka breytingum. En þetta er einmitt það sem er verið að gera með frumvarpi til fjáraukalaga. Það er verið að reyna að bregðast við breytingum. Í þessu tilfelli er lagt til grundvallar mat fjármálaráðuneytis og hæstv. fjármálaráðherra og annarra ráðuneyta sem að verkinu koma og nú er það þingsins að leggja faglegt mat á þessar breytingar og taka þær til umfjöllunar.

[12:08]

Bjarni Harðarson (F):

Virðulegi forseti. Við undirbúning að þessari umræðu fór ég sem nýliða sæmir að glugga í það sem forverar mínir höfðu sagt um þessi mál og hnaut þá strax mjög um langar og miklar ræður stjórnarandstöðunnar frá fyrri árum um það að breyta þyrfti vinnubrögðum varðandi fjárlagagerð og fjáraukalög. Ég ætla mér ekki þá ósanngirni að ætla hv. þm. Gunnari Svavarssyni að hafa þegar komið þessum breytingum í kring. Nógu mikil vinna hefur verið að setja sig inn í þetta fyrir nýja þingmenn. Mér þykir sjálfum nógu mikil vinna að vera í stjórnarandstöðu og veit ég að hans vinna er meiri. En ég kalla samt eftir því að menn lagfæri vinnubrögð og sé að margt í þeirri gagnrýni sem hefur verið sett fram á undanförnum árum er fyllilega réttmætt. Sú gagnrýni hefur m.a. komið frá flokksbræðrum hv. formanns fjárlaganefndar og bendi ég honum á að kynna sér hana.

Hér hefur verið rætt nokkuð um Grímseyjarferjumál. Við lestur fjáraukalaga datt mér í hug í barnaskap mínum að við lifðum hér í umhverfi þar sem menn tækju tilsögn, þar sem stjórnkerfið virkaði þannig að þegar eftirlitsstofnanir gera athugasemdir væri örlítið eftir því farið. Því hnaut ég um lið í fjáraukalagafrumvarpi á bls. 106 þar sem gert er ráð fyrir nokkur hundruð milljóna kr. fjárveitingu til ferjumála en við nánari athugun reyndist þetta vera Grímseyjarferju alfarið óviðkomandi.

Ég tel, herra forseti, allsendis óviðunandi að ekki sé gerð tilraun til að taka athugasemdir til greina með því að færa þó ekki sé nema þann sannanlega kostnað sem þegar er kominn fram vegna ferjunnar, til gjalda í fjáraukalagafrumvarpi. Raunar er þetta alfarið sambærilegt við það að á bls. 6 í núverandi fjáraukalögum er ein heimildargrein sem heimilar fjármálaráðherra að selja eignir ríkisins í Gunnarsholti, stóðhestastöðina, og verja andvirðinu til uppbyggingar á landsmótsaðstöðu á Gaddstaðaflötum. Ég vil vekja athygli á því, og einmitt í tengslum við umræðu sem var hér í gær, að það segir í fjáraukalagafrumvarpi, herra forseti, Gaddastaðaflötum en það er vitaskuld meinleg villa og það er mikilvægt að þingið og hið opinbera fari rétt með örnefni og við berum virðingu fyrir örnefnum landsins. Það verður hluti af mínum hætti hér að halda daglega helst uppi einhverju málsfarsnöldri eins og þessu en Gaddstaðaflatir og Gaddstaðir er auðvitað eitthvað sem dregið er af gaddi í hestum eða gaddi í veðri og er samstofna því en ekki neinu sem líkist gaddakylfu. Þetta þarf að laga í þessu frumvarpi.

Það sem ég ætlaði að minnast á í þessu sambandi er að sú heimildargrein sem er í fjáraukalögum núna gæti með sama hætti og heimildargreinin sem endursmíði Grímseyjarferju byggir á heimilað fjármálaráðherra og hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra að byggja alfarið upp landsmótsaðstöðuna á Gaddstaðaflötum. Auðvitað væri það bæði mér og hæstv. fjármálaráðherra mjög hugnanlegt að ríkið gerði þetta en við vitum að svo einfalt er það ekki að ríkið ætli að kosta þetta alfarið en þarna er einfaldlega sagt að það eigi að selja þessar eignir og verja andvirðinu til að byggja upp landsmótsaðstöðu. Ég er alls ekki að mótmæla þessu efnislega en ég er að mótmæla þeim skilningi að geta talið að þetta heimili síðan framkvæmdir eins og gert hefur verið í Grímseyjarferjumálinu.

Sama vandamál er vitanlega varðandi hinn mikla hallarekstur og hið mikla vandamál Landspítalans en það er þó sá munur á að þar hefur verið rætt um viðfangsefnið. Þar er skipuð nefnd til að taka það til umfjöllunar. Það hefði auðvitað verið æskilegt að einhver hluti af því sem enginn vafi er á að þarf að greiða hefði verið tekinn inn í fjáraukalög en það er ekki gert.

Að öðru leyti eru í rauninni engar stórar efnislegar athugasemdir sem ég hef fram að færa varðandi þessi fjáraukalög. Það er rétt sem hér hefur komið fram að í þeim er ekki mikil stefnumörkun, þau eru fyrst og fremst viðurkenning á því sem þegar er komið fram. Það sem er aftur á móti mikið umhugsunarefni eru þeir 70 milljarðar sem fundust í ríkiskassanum við endurmat á ríksreikningnum og koma fram í fjáraukalögum. Þessir 70 milljarðar og þessi góða staða ríkissjóðs hefur skapað mikla stemmningu í hinni nýju ríkisstjórn. Það hefur svo sem lengi verið ákveðin Klondyke-stemning í íslensku efnahagslífi og það er máli að linni. Í stað þess að ríkisstjórnin taki á efnahagsvandanum og átti sig á því að vandamálið er ekki það að lítils háttar hefur safnast fyrir í ríkissjóði heldur er vandamálið ofkeyrsla hagkerfisins þá ákveða ríkisstjórnarflokkarnir að koma fram með þenslufjárlagafrumvarp og þarf í rauninni að fara aftur fyrir tíma þjóðarsáttar til að finna jafnmikla aukningu ríkisútgjalda milli ára og nú er boðuð.

Að hluta til er þetta byggt á spádómum sem voru hér aðeins til umræðu í svörum og andsvörum milli hæstv. fjármálaráðherra og hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Ég get alveg tekið undir með hæstv. fjármálaráðherra að ég held að efnahagsskrifstofa þingsins, jafnvel þótt þær væru þrjár, mundi litlu breyta um þetta ástand, mundi lítið laga stöðuna. Við sem sitjum í fjárlaganefnd höfum kynnst því á undanförnum dögum að það koma fram mjög margar og mismunandi spár um efnahagsástandið. Það sem ríkisstjórnin gerir er að velja eina þeirra, fjármálaráðuneytið gerir mat á þessum spám og gerir sína eigin út frá þessu og út frá henni eru ríkisútgjöldin ákveðin.

Herra forseti. Við getum einfaldlega aldrei lagt þá ábyrgð á sérfræðinga þjóðarinnar hvernig ástandið verður í hagkerfinu og þess vegna erum við kjörnir til þeirra starfa

sem við gegnum hér. Það sem er lykilatriði að komi til viðbótar er hið pólitíska mat. Hið pólitíska mat segir okkur að þessar spár um gang efnahagslífsins eru allar vanáætlaðar og hafa verið það um mjög langt skeið. Það er ekkert sem bendir til að þar sé að verða stórfelld breyting á og fjáraukalögin koma í rauninni þessu máli við þannig að þau sanna það að enn og aftur eru spár hagfræðinga og sérfræðinga, sem vinna þær eftir bestu samvisku, ég ætla ekki að gagnrýna þá, ekki endanlegar, það þarf að leggja á þær pólitískt mat.

Þetta er alveg sami hlutur og við höfum rætt hér lítillega í sambandi við þorskstofninn, ég ætla ekki að fara út í það í smáatriðum en mundi gera það ef hér væri viðstaddur hæstv. byggðamálaráðherra vegna þess að honum hefur ekki gengið sem öðrum að skilja gildi þessa. Það er í rauninni ekkert undrunarefni í mínum huga að hv. þm. Jón Bjarnason og hæstv. byggðamálaráðherra skilji þetta svolítið öðruvísi. Þeir tímar voru að menn trúðu á vísindalega stjórnun samfélagsins og arfur af þeirri hugsun er víða í pólitískri hugsun samtímans að það sé einfaldlega hægt að reikna þetta allt út. (**Gripið fram í:** Með Byggðastofnun?) Byggðastofnun er ekki reiknistofnun eftir því sem ég best veit og kemur þessu máli ekki við. Þetta er ekki svo einfalt að við leggjum bara hina pólitísku ábyrgð og hagstjórnina alla í hendur hagfræðinga og segjum: Komið með vísindalega niðurstöðu.

Mitt helsta átrúnaðargoð í bókmenntum, Þórbergur heitinn Þórðarson, talar um þetta á einum stað, að þeir tímar muni koma að hér verði vísindaleg stjórnun á samfélaginu. Margir trúa á þetta enn, þeir eru farnir að trúa því í Brussel aftur núna. Það leysir ekki vandann að þrátta um það hér hvort spárnar séu réttar, það er ekki vandamálið varðandi fjárlagagerðina á Íslandi. Vandamálið er að það vantar kjark og raunsæi til að taka á efnahagsmálum. Það vantar þann kjark að leggja pólitískt mat á allar þessar spár, það þarf ekkert að horfa mjög lengi á þær og bera þær saman við það sem verið hefur undanfarin ár og ég held að allir hugsi það sama þegar þeir horfa á þessa spá: Þetta er vanáætlað, kreppan er ekkert að koma. Tilefni til að koma með kreppufjárlög er ekki fyrir hendi, herra forseti. Það er einfaldlega ekki þannig að við höfum leyfi til að keyra efnahagslífið upp með þeim hætti sem núverandi ríkisstjórn vill gera í kapp við einkageirann og í kapp við hið frjálsa efnahagslíf. Það er ekki hlutverk ríkisstjórnarinnar.

Hitt skal ég fyrstur manna viðurkenna að þegar harðnar á dalnum þurfa stjórnvöld vissulega að grípa inn í, þá þurfa þau vissulega að vera tilbúin. Ég stóð sjálfur í kosningabaráttu minni margoft frammi fyrir þeirri spurningu frá kjósendum mínum og þeim sem kannski voru að hugsa um að kjósa mig og kannski hættu við að kjósa mig af því hvernig ég svaraði spurningunni: Á ekki að ráðast í stórfelldar vegaframkvæmdir, á ekki að gera þetta allt á næstu árum? Svar mitt var alltaf það sama, að það ætti ekki að ráðast í stórfelldar vegaframkvæmdir við núverandi aðstæður í efnahagslífi. Það ætti ekki að ráðast í stórfellda þenslu ríkisútgjalda við núverandi aðstæður í efnahagslífinu en ríkisstjórnin metur hlutina öðruvísi og hún gerir það með tvennt að leiðarljósi, ákveðna óskhyggju og ákveðna tegund af kjarkleysi. Kannski er það samstöðuleysi en það gerðist auðvitað í ríkisfjármálunum núna í nýrri ríkisstjórn að gullgrafaralyktin af þessum 72 milljörðum skiptir miklu máli í þessari mynd, þessir 72 milljarðar sem fundust á miðju sumri. Um það erum við hæstv. fjármálaráðherra sammála og höfum báðir sagt í þessum stól á síðustu dögum að það þarf sterk bein til að þola góða daga. Gulllyktin af þessum 72 milljörðum er einfaldlega svo sterk að það er ekki auðvelt fyrir nýskipaða ráðherra, fyrir menn sem eru nýsestir í fallega stóla að eiga að sitja á sér en það þurfa þeir bara að gera. Ef aðstæður breytast skyndilega til hins verra, ef skyndilega verður samdráttur þá gerist það samt ekki svo hratt að það sé ekki fært, með þeim forsendum sem eru í stjórnkerfinu, með nýjum fjárlögum. Það koma nefnilega alltaf aftur ný fjárlög. Mér finnst reyndar að hv. þingmenn átti sig ekki alveg á afstæði tímans, stundum tala menn eins og allt sé endanlegt. Þannig fáum við framsóknarmenn oft og einatt að heyra þá gagnrýni að við höfum ekki mikið um þetta að segja af því að við vorum í ríkisstjórn fyrir tæpu ári og af hverju við löguðum þetta ekki þá. Ef menn trúa því að allt sé svo endanlegt, spyr ég á móti: Af hverju var verið að kjósa eftir síðustu ríkisstjórn fyrst hún var svona góð? Var ekki bara búið að ákveða þetta allt saman?

Auðvitað þarf sífellt að taka á hlutunum, auðvitað er þetta sífellt viðfangsefni. En þegar við komum að stöðunni núna og berum saman þau fjárlög sem nú eru til umræðu og þau fjárlög sem hafa verið til umræðu undanfarin ár, segjum undanfarin 12 ár, þá eru fjárlögin og fyrirætlanir ríkisstjórnarinnar núna alveg einstök, kannski vegna þess hve búið frá Framsóknarflokki er gott, frá samstarfi Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks svo öllu sé til skila haldið, og kannski vegna þess að samstaðan í ríkisstjórnunum tveimur, ríkisstjórn Samfylkingar og ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks, er ekki eins góð og vera ætti.

Ég er ekki viss um að þingið geri sér alltaf grein fyrir því hvað er svona alvarlegt við það að keyrt sé hratt í kapp við einkaframtakið, að keyrslunni sé haldið uppi með einkaframtakinu og þenslunni sé haldið uppi. Við höfum fregnir af því að í hverri viku sé verið að bera fátækt fólk út úr húsum sínum í Reykjavík. Við höfum fregnir af því að á Íslandi séu hæstu vextir í heimi. Allt eru þetta afleiðingar af of harðri keyrslu á efnahagslífinu. Það er langt í frá að það eina eftirsóknarverða í hagstjórn sé meiri og meiri hagvöxtur, það er ekki svo einfalt. Eitt það eftirsóknarverðasta í hagstjórn er jafnvægi. Fjáraukalagafrumvarpið sem nú er til umræðu sýnir okkur fullvel að hér hefur skort nokkuð á þetta jafnvægi en afleiðingarnar af þessum fjáraukalögum og þeim 72 milljörðum sem þar eru til staðar boða okkur að ríkisstjórnin ætlar að standa að enn meira ójafnvægi í hagkerfinu og af því hef ég áhyggjur, herra forseti.

[12:26]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir ræðu hans. Hv. þm. Bjarni Harðarson er talsmaður Framsóknarflokksins í ríkisfjármálum og ég verð að segja að miðað við málflutning hans gerir hann eiginlega tilkall til þess að verða skuggaráðherra stjórnarandstöðunnar en við vorum auðvitað búin að útnefna hv. þm. Jón Bjarnason, talsmann vinstri grænna í ríkisfjármál-

um, sem skuggaráðherra. (**Gripið fram í:** Ég er ...) Ég veit að stjórnarandstaðan gerir þetta upp sín á milli og hugsanlega færir þetta til og frá.

Ég vil hins vegar rétt koma að ábendingu varðandi atriði sem kom fram í upphafi ræðu hv. þingmanns varðandi breytingar á verklagi og ýmsu sem lýtur að þeim hlutum. Það kom fram í ræðu um fjárlagafrumvarpið á fimmtudaginn að boðaðar eru af hálfu fjárlaganefndar allrar ákveðnar breytingar sem við höfum verið að vinna að og ég finn ekki betur en að það sé ákveðinn hljómgrunnur í þeim efnum. Vissulega mun það taka ákveðinn tíma en umfram allt er hljómgrunnur fyrir því í fjárlaganefnd og einnig hjá fjármálaráðuneyti og hæstv. fjármálaráðherra svo og forseta þingsins að ákveðnir þættir í vinnu fjárlaganefndar og verklagi verði með öðrum hætti en verið hefur. Ég vil ítreka það að þingmenn allir munu fá tækifæri til að koma að því líkt og við höfum verið að ganga frá síðustu daga varðandi skipan í starfshóp til að fylgja eftir ákveðnum málum sem tengjast m.a. fjárreiðulögum og öðru.

[12:29]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það fer vel á því að hv. þm. Bjarni Harðarson hefji mál sitt um frumvarp til fjáraukalaga á því að leggja mönnum línur varðandi notkun á íslensku máli. Hann hefur gert það reglulega frá því að við höfum átt samskipti í þinginu og ég skora á hann að halda því til streitu því að tengja má það ágætri umræðu sem fór fram hér í gær að frumkvæði hv. þm. Ólafar Nordal um stöðu íslenskrar tungu. Ég heiti því að leggja honum lið í þessu máli sem mest ég má en fátt annað get ég tekið undir í þeirri ræðu sem hann flutti þingheimi áðan sem sérstakur talsmaður Framsóknarflokksins við fjárlagagerðina.

Í ræðu sinni fór hv. þingmaður um víðan völl og ræddi að mínu mati miklu frekar þau atriði sem lúta að fjárlagafrumvarpi næsta árs en því frumvarpi sem hér liggur fyrir og að einbeita sér að því að taka þá á því vandamáli sem vissulega endurspeglast í frumvarpinu, hvernig ríkisrekstur inn á það til að losna úr þeim böndum sem Alþingi hefur hnýtt hann í. Í stað þess að koma með fastar og fullmótaðar tillögur í því efni lagði þingmaðurinn meira upp úr því að vitna til þess að í fyrri þingræðum sem hann hefði lesið og kynnt sér áður en hann hóf þessa umræðu hefði þetta verið stef sem hefði verið sungið alla tíð og menn væru hálfpartinn við það að gefast upp á því.

Formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, vitnaði um það áðan að fjárlaganefnd hefur einbeittan vilja til að taka á í þessum málum og ég heiti á hv. þingmann að taka á með okkur í þeim efnum.

[12:31]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka þau viðbrögð sem ég hef fengið hér og jákvæðar undirtektir formanns fjárlaganefndar. Varðandi ræðu hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, þá átta ég mig ekki alveg á hvernig mér ber að svara henni. Ég tók það fram í ræðu minni að ég gæfi þeim félögum, hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni og hv. formanni fjárlaganefndar, nokkurn frest til þess að móta hvernig þeir telji best að koma þessum hlutum í lag, enda hafa þeir ekki komið fram með fullmótaðar reglur um það og það væri afar ósanngjarnt að ætlast til þess af mönnum sem hófu þingmannsferil sinn fyrir fáum mánuðum.

Mér finnst óneitanlega að það gæti ekki sömu sanngirni á móti þar sem hv. varaformaður fjárlaganefndar ætlast til þess að ég leggi honum nú til þessar reglur allar fullmótaðar. Það er að vísu það sem hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins eru löngum vanir, að framsóknarmenn vinni fyrir þá verkin og leggi fyrir þá reglurnar og útbúi þetta fyrir þá. En þeir dagar ríkja ekki nú.

Hitt veldur mér meiri undrun og áhyggjum að hv. varaformaður fjárlaganefndar skyldi ekki geta tekið undir neitt í ræðu minni. Ég ræddi nokkuð um alvarleika þess að ríkisútgjöld væru þanin út og einnig um alvarleika þess að menn tryðu um of á áætlanabúskap. En þá er þess að gæta að Sjálfstæðisflokkurinn hefur löngum verið mjög rúm regnhlíf og þar hafa jafnvel rúmast menn sem trúa á áætlanabúskap og eru það nokkur tíðindi.

[12:33]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er oft spurningin um sanngirni eða ósanngirni í garð einstaklinga. Í ræðu minni vildi ég ekki á neinn hátt mæla móti hv. þm. Bjarna Harðarsyni af ósanngirni og skal alveg játa að ef honum hefur þótt eitthvað skorta á í þeim efnum þá skal ég taka undir það sjónarmið hans að við skulum ekki leggja ábyrgðina í hendur sérfræðinga, heldur þarf alltaf að koma til þetta pólitíska mat sem við hljótum að standa og falla með við ákvarðanir sem okkur er ætlað að taka.

Ég hlýt hins vegar að mótmæla þeim orðum sem hann hefur hér um verklag okkar sjálfstæðismanna og kýs að túlka orð hans með þeim hætti að hann hafi verið að reyna að skýra út þá skringilegu staðhæfingu sína að pólitísk völd Sjálfstæðisflokksins á undanförnum áratug eða meira hefðu ekki verið í neinu réttu hlutfalli við það fylgi sem hann hefur uppskorið úr kosningum. Því þannig geta menn ekki snúið út úr staðreyndunum. Við sjálfstæðismenn höfum ekki staðið þannig að verkum, að við höfum allra síst ætlað hv. framsóknarmönnum í ríkisstjórnarsamstarfi að móta fyrir okkur tillögur. Til þess hefur flokkurinn ekki haft kjörfylgi að við gætum treyst því að bakgrunnurinn væri nógu drjúgur til að þær væru á vetur setjandi.

Ég vænti þess að í því samstarfi sem Sjálfstæðisflokkurinn á núna við Samfylkinguna sé miklu breiðara bakland og þær tillögur sem komi fram muni halda til muna betur en áður hafi gert.

[12:35]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil aðeins að það komi fram hér að ég kveinka mér seint undan því að hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hafi sýnt mér ósanngirni en vakti aðeins athygli á því á að meðan ég teldi fyllilega eðlilegt að forusta fjárlaganefndar hafi nokkurn tíma til að móta nýjar reglur, þá hlýtur að vera eðlilegt að ætla stjórnarandstöðu líka nokkurn tíma til þess.

Varðandi vinnulag milli stjórnmálaflokka þá ætla ég ekki að fara langt út í þá sálma en vek þó athygli á því að á

liðnu sumri komu fram tillögur að mótvægisaðgerðum sem unnar voru af núverandi stjórnarflokkum og ég fullyrði að þær hefðu verið unnar af meiri vandvirkni í tíð samstjórnar Framsóknarflokksins og Sjálfstæðisflokksins, a.m.k. að því er lýtur að samlagningaraðferðum.

[12:37]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða fjáraukann, fjáraukalögin fyrir árið 2007. Það er svo sem af nógu að taka ef menn vilja drukkna í smáatriðunum en ég ætla nú kannski ekki að gera það í þessari ræðu minni.

Í upphafi máls vil ég þó minna á að hér við 1. umr. fjárlaga ræddi ég nokkuð um það hver væri undirstaða fjárlagafrumvarpsins, hversu traust það væri eða ótraust eftir atvikum og átti um það nokkur skoðanaskipti við fjármálaráðherra. Ég vitnaði þar í greiningardeildir bankanna o.s.frv. þar sem talsvert ber á milli varðandi framsetningu fjármálaráðuneytis annars vegar og greiningardeildar bankanna hins vegar.

Ég ætla nú ekkert að orðlengja það mjög mikið en það er alveg ljóst að í fjáraukanum nú má sjá þess merki að fjárlögin fyrir árið 2007 eru ekki mjög áreiðanlegt plagg að því er varðar nokkra liði. Það er alveg ljóst að tekjustreymið á yfirstandandi ári er miklum mun meira en menn gerðu ráð fyrir þó að menn þurfi auðvitað ekki að kvarta undan því að hafa tekjur. Annaðhvort væri nú, menn hafa fundið þess stað að hafa fjármuni til ráðstöfunar, að hafa tekjur, því ekki er gott að ráðstafa því sem ekki er til. Þannig að í sjálfu sér er ekki hægt að gráta það þó að við fáum meiri tekjur.

En það er auðvitað skylda okkar sem erum að reyna að vinna í fjárlögunum, jafnt mín sem annarra, að reyna að hafa áhrif til þess að vera eins nálægt niðurstöðum sem vænta má og kostur er. Það var þess vegna, hæstv. forseti, sem ég ræddi þetta mjög í fyrstu ræðu minni um fjárlögin.

Hins vegar eru nokkur atriði í fjáraukalagafrumvarpinu sem mig langar til að ræða. Af því við höfum tekið nokkrar umræður um m.a. mótvægisaðgerðir hér í þingsal þá er kannski bara rétt að byrja á að skoða það svolítið.

Á bls. 66 er tafla í fjáraukalagafrumvarpinu um mótvægisaðgerðir. Til þess að vera ekki fletta þessu fram og til baka held ég að best sé að líta á þessa töflu og fara yfir hana í stuttu máli. Ég hef verið að reyna að flokka þetta niður fyrir mér með því hugarfari hvað við gætum í raun og veru tengt mótvægisaðgerðum, því ég verð var við að víða í frumvarpinu er verið að tala um að þetta og hitt teljist til mótvægisaðgerða. Ég held að það sé langbest að skoða bara töfluna á blaðsíðu 66 og bið þá sem áhuga hafa til andsvara um að hafa hana fyrir framan sig.

Þar er byrjað að tala um háskólana, Háskóla Íslands, framhaldsskóla almennt, framhaldsskólann í Vestmannaeyjum, á Norðurlandi vestra o.s.frv. og svo símenntun og fjarkennslu. Þetta er liður í fjáraukalagafrumvarpinu upp á 178 millj. kr. Þetta er allt talið sem mótvægisaðgerðir. Ég fagna því vissulega að við séum að taka á í þessum efnum en ég er ekki endilega sammála því að þetta gildi allt sem mótvægisaðgerðir. Þetta er bara stefnumótun sem er verið að reyna að ýta undir um það að efla menntunarstig hér á landi og stuðla að frekari háskólamenntun og almennt að styðja við menntun í landinu. Það er af hinu góða en að flokka það allt saman sem sérstaka mótvægisaðgerð, tel ég ekki endilega rétt. (**Gripið fram í:** Vertu ekki svona neikvæður.)

Hæstv. forseti. Ég veit ekki af hverju hæstv. ráðherra Össuri Skarphéðinssyni líður illa undan því þótt ég sé að reyna að fara yfir það í rólegri rökræðu hvað séu mótvægisaðgerðir og hvað séu ekki mótvægisaðgerðir. Ég vil nú biðja hæstv. ráðherra að sitja á strák sínum, eins og einhvers staðar hefur verið sagt. (**Gripið fram í:** Hvað stendur?)

Já, við skulum nefna t.d. eitt sem a.m.k. var búið að ræða hér lengi í þinginu og var flutt um þingsályktunartillaga á síðasta þingi. Þá var verið að tala um — og ég held að við höfum stutt það langflestir hér í þingsal á síðasta þingi — uppbyggingu framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Er það svo, hæstv. forseti, að sú stefnumörkun sem ég held að menn hafi algerlega verið sammála um og tengdist m.a. því að tengja saman byggðirnar á Tröllaskaga, Fjallabyggð, teljist nú sérstök mótvægisaðgerð? Auðvitað mun hún gagnast sem slík en hún var ekki sett þannig af stað, hún var einfaldlega sett þannig af stað að þörf væri fyrir þennan skóla á svæðinu, sérstaklega þegar búið væri að efla samgöngur á milli þessara byggðarlaga.

Ég er bara að benda á þetta, hæstv. forseti, vegna þess að mér finnst að menn eigi ekki að setja þetta fram með þessum hætti, að skíra allt upp á nýtt af því að ríkisstjórnin þykist vera að taka mikið á í sambandi við byggðamálin og atvinnumálin og er ég þá ekkert að gera lítið úr því sem reynt er að gera. En ég segi enn og aftur að því miður er margt í þessum mótvægisaðgerðum sem ekki hittir á þá hópa sem mest verða fyrir skaðanum. Sjómenn, fiskvinnslufólk, útgerðaraðila, en tökum þá út fyrir sviga í bili.

Síðan er önnur aðgerð sem ég get alls ekki fallist á að eigi að heita mótvægisaðgerð. Í fjáraukalögunum er beðið um 50 millj. kr. til útvíkkunar svæða vegna togararalls, bæði á grunnslóð og djúpslóð. Ég álít það ekki sérstaka mótvægisaðgerð. Það hefur lengi verið þörf fyrir að takast á við það að efla þessar rannsóknir og endurskipa togararallinu með markvissum hætti. Sú gagnrýni hefur verið uppi meðal íslenskra skipstjórnarmanna fiskiskipa í áratugi að þessa væri þörf. Ég er bara að benda ríkisstjórninni á að þegar hún lætur þetta nú heita sérstaka mótvægisaðgerð þá passar það illa inn í umræðu undanfarinna ára. (Gripið fram í.) Já, það er nefnilega það.

Síðan eru nokkur atriði eins og félagsmál, Vinnumálastofnun, Atvinnuleysistryggingasjóður, sérstakt átak í atvinnumálum kvenna til að auka svigrúm fiskvinnslufyrirtækja o.s.frv. — ég tek undir það, þetta eru mótvægisaðgerðir í þeirri stöðu sem uppi er. Sama má segja um flest það sem á eftir kemur í töflunni. Það má taka undir það að þær aðgerðir geti kallast mótvægisaðgerðir upp að ákveðnu marki þó að þær nái ekki utan um þann hóp sem niðurskurðurinn bitnar harðast á, sjómenn og fiskvinnslufólk. Það ber að taka því vel sem lagt er til en mér finnst að menn eigi að nota rétt orð um hlutina.

Í þessu sambandi mætti t.d. spyrja um það deilumál sem kom upp áður en þing kom saman nú í haust og snertir

Grímseyjarferjuna. Ætla menn í þeim lokahnykk að setja fram einhvern texta um að það sé mótvægisaðgerð að klára hana? Ég vænti þess að svo verði ekki. Nóg er nú samt. Úr því sem komið er óska ég þess eins að okkur takist að ljúka viðgerð ferjunnar og gera hana að skipi sem dugar Grímseyingum til margra ára. Ég vænti þess. Ég held að það geti vel tekist en það er alveg ljóst að mjög margt í þessu ferli hefur leitt til þess að fjárveitingar til verksins voru illa skipulagðar. Það er fjöldamargt sem að má finna í því sambandi.

Það er víti til varnaðar fyrir okkur sem vinnum að fjárlagagerðinni að horfast í augu við að það er ekki hægt að setja svona opnar heimildir inn í 6. gr. fjárlaga og vinna svo verkin á grundvelli þeirra árum saman. Ég minni á ræður sem hv. fyrrv. þingmaður, vinur minn Einar Oddur Kristjánsson, flutti oft í þessum ræðustól, þegar hann var að tala um Austurhöfnina og minnti á hvernig það verk hófst með texta í 6. gr. fjárlaga. Það er reyndar enn í fjárlögunum, liður 7.6, með leyfi forseta:

„Að greiða hlut ríkisins í undirbúningskostnaði Austurhafnar TR sem stofnað var á grundvelli samnings við Reykjavíkurborg um rekstur og byggingu tónlistar- og ráðstefnuhúss í Reykjavík.“

Ég held að við þurfum að læra af þessu, fjárveitinganefnd í heild sinni og fjármálaráðuneytið, að fara ekki af stað með mál með þessum hætti og ef það er gert þá sé það strax sett inn í fjárlögin en ekki keyrt áfram á 6. gr. heimild.

Hæstv. forseti. Ég lét þess getið í ræðu fyrir nokkru að ég teldi að ekkert væri því til fyrirstöðu að ríkið notaði fjármuni sína með sem bestum hætti og þess vegna mætti horfa til þess að útvista verkefni, meðal annars á heilbrigðissviði. Við höfum alls ekki hafnað því í Frjálslynda flokknum en um það þarf að fara fram stefnumótun. Það þarf stefnumótun í þeim málum og þess vegna finnst mér þetta allt of opið. Ég sé víða í fjárlagafrumvarpinu og fjáraukalögunum setningar um að það megi semja um þetta og semja um hitt. Mér sýnist að það sé allt hengt á liðinn á bls. 55 í fjárlögunum þar sem segir, með leyfi forseta:

„Að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði. Samningar, sem fela í sér fjárskuldbindingar, skulu lagðir fyrir ráðherra heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.“

Þetta er galopin 6. gr. heimild um alls konar fyrirkomulag í heilbrigðisþjónustunni og ég er ekki sammála því að við vinnum þetta svona. Ég vara við því að við séum enn að halda inn á þá braut að sitja uppi með mál langt fram í tímann, mál sem eru svo galopin að tveimur ráðherrum er nánast lagt það í vald hvað þeir vilja gera við þá stefnumótun til framtíðar.

Í þjóðfélaginu er nú tekist á um orkuauðlindir landsins og við erum ekki aldeilis sammála um hvert stefnir. Ég held að við eigum að vanda okkur mjög þegar við erum að tala um það sem snýr að ríkisfjármálum og sölu ríkiseigna eða því sem við köllum að útvista verkefni, sem er náttúrlega allt annar hlutur en að einkavæða reksturinn. Í ljósi reynslunnar vil ég segja að við höfum verið minnt á það í fjárlaganefnd að vanda okkur vel í þessum efnum því að sporin hræða.

Þegar sú staða kemur upp að sjávarútvegsráðuneytið biður um sérstaka fjárveitingu vegna hvalatalningar set ég spurningarmerki við það. Ég hef alltaf talið að slíkt væri skipulagt með löngum fyrirvara og menn ættu að geta séð það fyrir. Ég er ekki sammála því að slík rannsókn þurfi að lenda á fjáraukalögum. Það hlýtur að vera hægt að sjá það betur fyrir. Fyrir Hafrannsóknastofnun er verið að biðja um mikla fjármuni til viðbótar því sem áður var og það kunna að vera rök fyrir því. Við erum vissulega í mjög breytilegu lífríki miðað við það sem áður var, miklum breytingum á hitafari sjávar og hafstraumum, og ég hygg að þeir peningar sem settir eru í að efla rannsóknir verði okkur til góðs.

Í fjáraukalagafrumvarpinu er einnig verið að tala um samning við áhugamannasamtökin SÁÁ. Þar er ekki kominn á samningur og nánast er verið að afgreiða málin frá einu ári til annars. Ég held að enginn samningur sé kominn á fyrir næsta ár. Þetta er mjög mikilvæg stofnun í samfélaginu, sem snýr að vímuefnavörnum og áfengisvandamálinu, og mér finnst, og hef talað um það áður oft í þessum ræðustól, að samskipti ríkisins og þessara áhugamannasamtaka þurfi að komast í miklu fastara form en verið hefur á undanförnum árum.

Síðan vil ég nefna, hæstv. forseti, örorkuþáttinn, það er það sem er undir lið fjármálaráðuneytisins um jöfnun á örorkubyrði almennra lífeyrissjóða, talað er um að setja eigi í það 1.000 millj. Ég vil spyrja að því, ef einhver getur svarað, hvort ekki hafi verið stefnumótun til lengri tíma en eins árs að því er þetta varðar. Hæstv. fjármálaráðherra getur vafalaust upplýst mig um það. Mig minnti að gert hefði verið samkomulag við heildarsamtök á vinnumarkaði um að lækka kostnað lífeyrissjóðanna, sérstaklega þeirra sem höfðu erfiðustu örorkubyrðina með inngreiðslum til einhverra ára en ekki eins árs og þætti vænt um ef fjármálaráðherra rifjaði það upp. Ég hélt að gert hefði verið samkomulag til tveggja eða þriggja ára um að ná þessari byrði niður hjá þeim lífeyrissjóðum launamanna sem hafa langmestu og erfiðustu örorkubyrðina, en þær 1.000 millj. kr. sem hér eru merktar eru ætlaðar til þess.

Síðan langar mig að spyrja fjármálaráðherra um afskrift skattkrafna upp á 4 milljarða kr. Ekki það að ég ætli að fara fram á það við hæstv. ráðherra að hann fari með nöfn einstaklinga eða fyrirtækja. Ég spyr einfaldlega: Hvaða greiningu hefur hæstv. ráðherra eða fjármálaráðuneytið á þessum skattkröfum sem verið er að afskrifa? Er þetta meira í einni atvinnugreininni en í annarri? Er þetta eftir landsvæðum? Það væri fróðlegt að heyra eitthvað um það því að hér er þetta afgreitt með einni tölu, hæstv. forseti.

Nú er tíma mínum að verða lokið og læt ég staðar numið að sinni.

[12:56]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson er allt of góður og vandaður þingmaður til að verja tíma sínum í að festast í tuði og málalengingum, að ég segi ekki svartsýni. Hann á ekki að koma hingað til að tala niður góða hluti sem verið er að gera fyrir landsbyggðina. Ef maður legði þann mælikvarða sem hv. þingmaður leggur á orðið

mótvægisaðgerðir á þá hluti sem hv. þingmaður hefur stundum sjálfur lagt til, þá má segja að ekki sé hægt að fara í neinar mótvægisaðgerðir. Það á hvort sem er að gera allt það sem nefnt er. Er það ekki til hagsbóta fyrir landsbyggðina t.d. að flýta uppbyggingu skólakerfisins?

Hv. þingmaður gerði lítið úr því að verið væri að setja fjármagn í að flýta stofnun framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Hvaðan kemur sú hugmynd? Hún kemur frá norðanmönnum. Ríkisstjórnin varð við óskum þeirra, þeir báðu sérstaklega um þetta.

Hv. þingmaður gerði lítið úr því að verið er að verja 50 millj. kr. á hverju ári næstu þrjú árin til að styrkja með rannsóknum umhverfi togararallsins. Hvaðan kom sú hugmynd? Frá þeim samtökum og þeirri stétt sem hv. þingmaður hefur, sem betur fer, varið obbanum af starfsævi sinni á þingi í að berjast fyrir, það er sjómönnum. Það voru sjómenn sem báðu um aukið fjármagn í hafrannsóknir. Í mótvægisaðgerðunum er að finna 500 millj. kr., ef allt er tekið til og líka það sem menn marka til þess báttar í markáætlunum, í rannsóknapeningum framtíðarinnar, í hafrannsóknir. Svo kemur hv. þingmaður, fyrrv. forustumaður í samtökum sjómanna, og gerir lítið úr þessu. Úr hverju er hann þá að gera lítið? Úr sínu eigin fólki sem bað um þetta.

Það rann eins og rauður þráður í gegnum óskir sveitarfélaga að efla menntastigið, bæta samgöngur, auka fjarskipti og styrkja nýsköpun. Allt þetta er gert í þessum mótvægisaðgerðum. Svo kemur hv. þingmaður og gerir lítið úr því. Hvar eru tillögur Frjálslynda flokksins? Ég hef ekki enn séð þær nema eina sem ég tók þátt í lítilli umræðu um í gær.

[12:59]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég verð að reyna að svara hæstv. ráðherra. Ef hæstv. ráðherra telur að ég hafi verið að tala niður aðgerðir á landsbyggðinni þá er það rangt. Það er einhver misskilningur sem ráðherra hefur komið sér upp. Ég var ekki að því. Ég var einfaldlega að benda á að ýmislegt sem menn hafa verið að stefna að á undanförnum árum er inni í þessari upptalningu og meðal annars að flýta uppbyggingu framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Ég var einn af þeim sem studdu þá tillögu svo að ég upplýsi hæstv. ráðherra um það. Ég var einfaldlega að benda á að mér fyndist að ríkisstjórnin legðist í ákveðna leit að því að láta allt sem hún er að gera heita mótvægisaðgerð. Mér finnst að margt af því sem verið er að leggja til sé ekki hægt að nefna mótvægisaðgerðir. Það eru ágætisaðgerðir út af fyrir sig og ekki hægt að amast við þeim og ég var ekki að gera það. Ég var ekki að leggjast gegn tillögunum sem slíkum. Ég var að benda á að mér fyndist þær ekki eiga heima undir heitinu mótvægisaðgerðir.

Ætli sá sem hér stendur hafi ekki talað nokkuð oft fyrir því á undanförnum árum að efla hafrannsóknir og einnig fyrir ýmsum breytingum sem ég teldi að þar þyrftu að komast á. Venjulega kosta breytingar talsverða fjármuni þannig að ég hygg að því verði ekki fundinn staður að ég hafi lagst gegn því að efla hafrannsóknir. Ég hef hins vegar haft ýmislegt við hafrannsóknir að athuga, hvernig að þeim er staðið, hvernig menn leggja út af þeim o.s.frv. Ég hef ekki neina ástæðu til að breyta háttum mínum í því, hæstv. forseti.

[13:01]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er eins og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson skilji það ekki að það er ör framþróun í öllum atvinnugreinum. Sú grein sem hann tilheyrði áður en hann kom hingað, þ.e. stétt sjómanna, er að breytast vegna þess að bæði um borð í fiskiskipum hefur tæknin haldið innreið sína og eins við verkun fisks í landi. Þetta þýðir að sjálfkrafa fækkar og hefur fækkað í þessum stéttum um langt árabil. Það er því miður ekkert sem við getum gert til þess að koma í veg fyrir það og við viljum það ekki einu sinni. Við getum ekki staðið í vegi fyrir tækninni.

Það þýðir það einfaldlega, herra forseti, að ef við ætlum að halda byggð úti á landi þá þurfum við að reyna að byggja upp aðrar atvinnugreinar sem ekki eru háðar hinum hvikula sjávarafla. Það er það, ólíkt Frjálslynda flokknum, sem sveitarstjórnirnar báðu um. Það var þess vegna sem í þeim tillögum sem ég og hæstv. fjármálaráðherra lögðum fyrir ríkisstjórn og liggja núna fyrir Alþingi, að verið er að setja 600 millj. í að efla menntastigið á landsbyggðinni. Það er verið að setja samtals 800 millj. með einhverjum hætti til þess að efla nýsköpun starfa á landsbyggðinni og þjálfun og endurmenntun sem tengist því. Það er verið að leggja fast að 500 millj. í hafrannsóknir. Svo kemur hv. þingmaður og gerir bara lítið úr þessu.

Ég spyr hv. þingmann, af því hann talar heldur háðulega um þá framkvæmd að flýta framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð: Vill hann þá ekki líka koma hérna og spotta framlag ríkisstjórnarinnar til þess að styrkja háskólasetur á Vestfjörðum? Það er nákvæmlega það sem ríkisstjórnin er að gera hérna.

Hv. þingmaður. Ég er ekki viss um að þeir sem búa á ýmsum stöðum á landinu sem njóta stuðnings og liðsinnis ríkisstjórnarinnar með þessum fjáraukalögum og fjárlagafrumvarpinu, séu sammála honum. Hann ætti að fara til Hafnar í Hornafirði, til Sauðárkróks, til Hólmavíkur, til Ísafjarðar, til Bolungarvíkur, til Patreksfjarðar, til Ólafsfjarðar, til Stykkishólms, og ég gæti haldið áfram. Þetta eru þeir staðir þar sem menn tóku fagnandi framlögum (Forseti hringir.) til þess að efla nýsköpun á þessum stöðum. Svo kemur hv. þingmaður, formaður Frjálslynda flokksins, og gerir bara lítið úr þessu. (Forseti hringir.)

[13:03]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla nú að leyfa mér að segja það að mér þykir leitt þegar hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson kemur hérna upp í ræðustól til að gera sig að fífli. (Gripið fram í.) Til að gera sig að fífli. Hvar ætlar hæstv. ráðherra að finna rök fyrir því að ég hafi verið að leggjast gegn öllu því sem hann taldi hér upp? Hvar ætlar hann að finna því rök í málflutningi mínum á undanförnum árum? (Gripið fram í.) Þetta er algjörlega ómaklegt af hæstv. ráðherra að tala með þeim hætti sem hann gerir hér.

Ég geri mér vel grein fyrir því að það er framþróun í öll-

um atvinnugreinum. Það breytir hins vegar ekki því að sjávarútvegurinn er undirstaða byggðanna í landinu og verður það væntanlega og vonandi um talsvert langa framtíð. Það er afar slæmt og erfitt að framkvæma það að reyna að byggja upp og efla byggðina með því að byrja á því að rífa frá henni atvinnutekjurnar. En það er það sem bæði kvótakerfið hefur gert og það sem síðasta tillaga hæstv. sjávarútvegsráðherra og ríkisstjórnarinnar um yfir 60 þús. tonna niðurskurð í þorski gerir.

Það hljóta allir að átta sig á því að það er miklu betra að reyna að efla nýjar atvinnugreinar þegar undirstaðan fær að vera til staðar heldur en að byrja á að rífa hana í burtu og fara svo að reyna að stoppa í götin.

Þetta vildi ég nú bara sagt hafa. Við Íslendingar höfum alltaf þurft að byggja á hvikulum sjávarafla. Hann hefur alltaf verið breytilegur. En hann hefur aldrei verið jafnbreytilegur og hann er boðaður núna. Það þarf nefnilega að fara aftur í frostaveturinn 1918 til að finna sambærilegan þorskafla sem boðað er að veiða megi á þessu fiskveiðiári og því næsta væntanlega líka. (Gripið fram í.) Þannig er það. Menn eiga ekki bara að sjá frostið fram undan.

[13:05]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn að gæta orða sinna.

[13:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það virðist gæta einhvers misskilnings varðandi 6. gr. heimildina, að það séu einhverjir óútfylltir tékkar og hvað eina. Til þess að hægt sé að nýta 6. gr. heimild á tilteknu fjárlagaári verður auðvitað að gera ráð fyrir fjármunum til þess verkefnis sem um er fjallað í greininni í fjárlögunum sjálfum. Það getur annars vegar verið gert í sérstakri grein sem veitir fjármuni til heimildagreina eða þá í öðrum þeim fjárheimildum sem tilheyra þeim verkefnum sem verið er að fjalla um í 6. gr.

Í þriðja lagi er síðan um það að ræða að verið sé að heimila framtíðarskuldbindingar. Þá verður auðvitað að áætla fyrir þeim í fjárlögum síðari ára. Þær verða þá auðvitað líka að vera í samræmi við fjárreiðulögin en þar er einmitt fjallað um það hvernig eigi að standa að því að skuldbinda ríkissjóð fram í tímann. Þar eru meira að segja heimildir til ráðherra til þess að gera það án atbeina Alþingis ef um fjárlagaliði er að ræða. Ég held að það hafi ekkert mál verið eins vel kynnt í gegnum 6. gr. og málefni Austurhafnar.

En hins vegar er umfjöllunin um heilbrigðisþjónustu 6. gr. sem hv. þingmaður vitnaði til bara að verða brandari haustsins, held ég, því hún er búin að vera í fjárlögum frá því árið 2000 og afskaplega lítið notuð en kom upp vegna samninga sem Krabbameinsfélagið var að gera. Þetta er alls ekki grein sem er ætluð til að útvista verkefnum heldur snýst hún um rannsóknir í heilbrigðiskerfinu. Ég man eiginlega ekki eftir því að hún hafi verið nýtt í annað (Forseti hringir.) en hjá Krabbameinsfélaginu, þó að ég þori ekki alveg að lofa því.

[13:08]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka ráðherranum fyrir svörin. Það sem ég var einfaldlega að benda á var að víða í fjárlagafrumvarpinu má finna orðalag sem bendir til þess að stofnanir, sérstaklega á heilbrigðissviði, geti samið um fyrirkomulag. Mér sýnist að í fjárlagafrumvarpinu núna séu menn akkúrat að leggja upp með það að setja hingað og þangað inn heimildir sem gætu beinlínis nýst við það að nýta þessa 6. gr. heimild, hvort sem hún hefur verið lítið nýtt til þessa eða ekki.

Ég var því bara að vara við því að menn færu á þá braut án þess að fara í umræðu um stefnumótun um það hvert við viljum stefna með heilbrigðiskerfið og annað hitt, hvaða verkþættir það eru sem menn eru þá sammála um að útvista til einkaaðila sem taka að sér að framkvæma verkið.

Hæstv. ráðherra nefnir það að það komi heimildir síðar inn í fjárlög að því er varðar 6. gr. En ég verð að segja eins og er, ég hef ekki séð neina sérstaka heimild í fjárlögunum eða fjáraukalögunum núna fyrir þeim fjármunum sem verið er að verja til þess að klára þá umræddu Grímseyjarferju sem við höfum margoft rætt um. Ég bið hæstv. ráðherra að benda mér á hvar það standi.

[13:09]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Það er ekki fjallað sérstaklega um Grímseyjarferjuna í fjáraukalögunum því að Vegagerðin sem fer með það lögbundna hlutverk að byggja þessa ferju hefur nægar fjárheimildir til þess að standa undir verkinu. Það hefur verið þannig undanfarin ár, hún hefur haft ríflegar fjárheimildir og ekki nýtt þær allar og hefur þess vegna getað farið í þetta lögbundna verkefni sitt án þess að það væri sérstaklega áætlað fyrir því á þessum árum. En hins vegar er gert ráð fyrir því í samgönguáætlun að það verði komið fjármagn til þess á næstu árum og m.a. er gert ráð fyrir því í fjárlagafrumvarpi ársins 2008, það fæst inn á þennan framkvæmdalið þar.

Ég átti eftir að svara tveimur öðrum spurningum hv. þingmanns, annars vegar varðandi örorkubyrðina. Þar var um samkomulag að ræða sem gilti til að mig minnir þriggja ára með stighækkandi framlögum, ég er bara með þetta eftir minni. Síðan varðandi afskriftir skattkrafna, þá er ég ekki með tölur um niðurbrot á því. En það verður sjálfsagt hægt að koma með slíkar tölur og kynna í fjárlaganefndinni við yfirferð málsins.

En eðli málsins samkvæmt, þegar tekjurnar aukast, skatttekjurnar aukast, þá eykst það sem þarf að leggja til hliðar vegna skattaafskriftanna. Því miður er enn of mikið um áætlanir á sköttum í skattkerfinu þó að þær hafi minnkað á síðustu árum, samanber það sem kemur fram í umfjöllun Ríkisendurskoðunar um ríkisreikning 2006.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 13:12]

Umræður utan dagskrár.

Staðan í sjávarútvegi, kjör sjómanna og fiskvinnslufólks.

[13:31]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Fyrir sléttum einum mánuði tilkynnti ríkisstjórnin um aðgerðir sem hún hygðist grípa til til að sporna gegn neikvæðum áhrifum af fiskveiðióstjórninni. Í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá þeim tíma segir um framtíðarhorfurnar í sjávarútvegi:

„Ekki er líklegt að til fjöldaatvinnuleysis komi neins staðar á næstu mánuðum, hvorki hjá sjómönnum né landverkafólki. Mörg fyrirtæki munu bíða fram yfir áramót með að sjá til hvernig málin þróast.“ — Það mun ekki koma til fjöldaatvinnuleysis á næstu mánuðum.

Þetta var yfirlýsing frá ríkisstjórninni sem birt var fyrir sléttum mánuði, þann 12. september sl. En hver er þá staðan í dag? Hefur þessi framtíðarsýn ríkisstjórnarinnar ræst, nú þegar mánuður er liðinn frá því að henni var varpað fram? Hver fiskvinnslan af annarri hefur þegar gripið til fjöldauppsagna og síðast í gær bárust fréttir af uppsögnum í fiskvinnslu á Austfjörðum og á Eyjafjarðarsvæðinu og þar var tilkynnt um að útgerðin væri að leggja upp laupana sökum samdráttar í veiðiheimildum. Fjórðungur fiskverkafólks á Vestfjörðum hefur misst vinnuna og stór hluti þeirra sem eftir eru óttast atvinnuleysi.

Starfsfólk í sjávarútvegi, sjómenn og fiskverkafólk, veit ekki hvað morgundagurinn ber í skauti sér hvað varðar atvinnu þess og framtíðarhorfur mánuði eftir að ríkisstjórnin taldi afar ólíklegt að til fjöldauppsagna kæmi. Staðreyndin er önnur og fjöldauppsagnir dynja yfir í greininni bæði til sjós og lands. Hverjar telur sjávarútvegsráðherra nú vera framtíðarhorfurnar í sjávarútveginum, mánuði eftir síðustu spá? Ég er ekki að fara fram á neina langtímaspá. Vika til hálfur mánuður dugar til að reyna að sjá aðeins fram í tímann.

Sjómenn eru sú stétt fólks sem fór verst út úr niðurskurðinum í þorskkvótanum síðasta sumar og staða sjómannastéttanna hefur líklega aldrei verið lakari en hún er einmitt í dag hvað varðar starfsöryggi og framtíðarhorfur. Það þarf enga spámenn til að sjá það fyrir.

Nú er þannig komið fyrir íslenskri togaraútgerð að verulegir erfiðleikar eru við að manna skipin og koma þeim á sjó. Bátaútgerðin á við sama vanda að stríða og mörg dæmi eru um að skip hafi ekki komist til veiða af þessum sökum. Útgerðir eru byrjaðar að yfirborga menn til að fá þá til skips, fast kaup á hvern úthaldsdag, en það dugar varla til. Og hverjir þrífast best í slíkum jarðvegi sem búið er að plægja í sjávarútveginum, hverjir mæta þá til leiks? Jú, það eru íslensku þrælahaldararnir sem eru mættir á kajann, bjóða þræla sína fala í hásetapláss á skipum sem illa gengur að manna. Upp á síðkastið hafa nefnilega borist fréttir af því að erlent fólk sem narrað hefur verið til landsins með loforðum um gull og græna skóga sé starfandi um borð í íslenskum fiskiskipum á kjörum — það er rökstuddur grunur um það — sem eru ekki samboðin nokkrum einasta manni, á föstu kaupi þar sem á að vera hlutur o.s.frv. Þetta er sá jarðvegur sem er orðinn til í þessari grein í dag.

Fyrir þinginu liggur nú frumvarp sjávarútvegsráðherra um afnot veiðigjalds á þorski vegna niðurskurðarins, eins og segir í frumvarpinu, til að „koma til móts við þær útgerðir sem verða fyrir skerðingu veiðiheimilda vegna niðurskurðar aflamarks í þorski“. Ég vil rifja upp í leiðinni að það er ekki langt síðan ríkisstjórnin setti líka Byggðastofnun í sérstaka viðbragðsstöðu til að bregðast við erfiðleikum í sjávarútvegi og biðlað er til bankastofnana og annarra lánastofnana að sýna útgerðinni góðvild og umburðarlyndi af sömu ástæðu. Allt er þetta gott og gilt og ég ætla ekki að setja mig upp á móti því eða gera verulegar athugasemdir við.

Hitt vil ég minna á að tekjur sjómanna taka mið af tekjum útgerðar, aflaverðmætinu sem hlutur sjómanna er reiknaður af. Sjómenn verða því að sjálfsögðu fyrir hlutfallslega sömu tekjuskerðingu og útgerðin í landinu. Hásetahlutur á skipi sem veiddi 1.000 tonn af þorski á síðasta ári skerðist um nærri milljón á yfirstandandi fiskveiðiári. Hásetahlutur á skipi sem veiddi 1.500 tonn af þorski á síðasta fiskveiðiári skerðist um eina og hálfa milljón og það munar um slíkt í heimilisbókhaldinu ofan í 25–30% skerðingu vegna gengisskráningar og sterkrar stöðu krónunnar.

Þorskveiðar bera uppi tekjur útgerðar og sjómanna. Svo einfalt er það nú. Þetta eru þær staðreyndir sem blasa við okkur í dag. Er sjávarútvegsráðherra kannski með sambærilegt frumvarp í smíðum sem á að milda það áfall sem sjómenn urðu fyrir líkt því sem liggur fyrir þingi varðandi útgerðirnar? Hafa opinberar lánastofnanir verið settar í viðbragðsstöðu vegna yfirvofandi tekjutaps fólks til sjós og lands og hafa ráðherrar kannski biðlað til lánastofnana um að sýna því skilning og blíðu þegar að skuldadögum kemur? Það er ekkert slíkt í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar enda snúast þær ekki um sjávarútvegsmál.

Forseti. Staðan í sjávarútveginum er alvarlegri en flesta grunar. Greinin hefur aldrei áður staðið frammi fyrir jafnalvarlegu ástandi og í dag. Og hvað ætlar þessi frjálslynda umbótastjórn að gera í þeim málum? Ætla nýir ráðherrar Samfylkingar að stilla sér upp í varnarvegginn með kvótaliðunum, urra þar og gelta á alla þá sem krefjast breytinga (Forseti hringir.) eða ætla þeir að standa við stóru orðin frá því fyrir kosningar? Ég kalla eftir svörum frá Samfylkingunni (Forseti hringir.) um þessi mál og ég kalla eftir svörum frá ráðherra: Er ætlunin að grípa til aðgerða (Forseti hringir.) til aðstoðar sjómönnum og fiskverkafólki, þá hvaða aðgerða og (Forseti hringir.) hvenær megum við eiga von á þeim?

[13:37]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á þessu máli sem auðvitað skiptir gríðarlega miklu að við ræðum og reynum að komast til botns í.

En við skulum byrja á því að velta fyrir okkur hver þessi vandi er. Hvers vegna stöndum við hér og ræðum þessi mál? Ástæðan er auðvitað sú að við tókum um það ákvörðun að lækka aflamarkið í þorski eins og allir vita. Þannig er nú mál með vexti að fyrsti aðilinn til að hvetja til þess að þeirri leið yrði fylgt var flokkur hv. þingmanns sem kvað

upp úr með það löngu áður en ríkisstjórnin hafði komist að sinni niðurstöðu þannig að ég lít þannig á að flokkur hv. þingmanns og hv. þingmaður séu þeirrar skoðunar að það hafi verið óhjákvæmilegt að fara þessa leið. Spurningin hefur þá verið fyrst og fremst sú hvernig ætti að bregðast við.

Við vitum auðvitað, og það þarf ekki að hafa um það mörg orð, að við getum ekki skapað ný störf í sjávarútvegi fyrir það sem hverfur við það að lækka aflamarkið í þorski. Til þess að bregðast við þessum vanda urðum við að gera það með þeim hætti að reyna að skapa ný störf á nýjum sviðum. Það var það sem lá til grundvallar þeim mótvægisaðgerðum sem við höfum kynnt og ríkisstjórnin hefur lagt fram og sér m.a. stað bæði í fjáraukalagafrumvarpinu og frumvarpi til fjárlaga. Þetta lýtur bæði að því að bæta innri gerð samfélaganna, auka menntunaraðgengi, bæta samgöngur, m.a. til að draga úr tilkostnaði heimila og fyrirtækja sem auðvitað kemur til góða fyrir sjómenn og fiskverkafólk og alla þá sem á landsbyggðinni búa. Ætlar einhver að halda því virkilega fram að þetta skipti ekki einhverju máli, bæði fyrir kjör og atvinnumöguleika fólks á landsbyggðinni?

Hitt er það síðan að þess var líka freistað að leggja fram hugmyndir sem stuðla að því að skapa tafarlaust ný störf á ýmsum sviðum. Ég ætla að taka dæmi af einu atriði sem búið er að reyna að gera tortryggilegt. Ríkisstjórnin ákvað að leggja sérstaka fjármuni til þess að stuðla að atvinnusköpun bæði með því að styrkja stoðir sveitarfélaganna og fara í sérstök verkefni á vegum ríkisins vegna þess m.a. að við gerum okkur grein fyrir því að þegar við drögum saman seglin eins og verið er að gera í heildaraflamarkinu hefur það áhrif á umsvifin í þessum byggðum, ekki bara hjá sjómönnum og fiskverkafólki heldur líka í ýmsum atvinnugreinum sem leiða af umsvifum sjávarútvegsins. Þetta skiptir auðvitað miklu máli. Þess vegna finnst mér að við eigum ekki að gera lítið úr því sem þarna er verið að gera. Þetta hefur þau áhrif til skemmri tíma að það verða umsvif sem ella hefðu ekki orðið í þessum byggðum og kemur til góða fyrir byggðirnar og fyrir það fólk sem þar býr og starfar.

Það blasir líka við að það þurfti sérstaklega að huga að atvinnumöguleikum kvenna. Við vitum að í fiskvinnslunni eru konur mjög stór hluti vinnuaflsins og þess vegna er mjög eðlilegt að í mótvægisaðgerðunum hafi verið sérstaklega kveðið á um ýmis úrræði til að bregðast við þeim vanda sem konur stóðu sérstaklega frammi fyrir. Mér fannst sérkennilegt þegar menn voru að reyna að gera lítið úr því og tala það niður að það væri sérstök ástæða til að nefna konur í þessu sambandi. Ég er þeirrar skoðunar að það hafi verið fyllilega verðskuldað og nauðsynlegt að það væri gert eins og hægt væri.

Hv. þingmaður vék að sjálfsögðu mjög að stöðu sjómanna í þessu sambandi. Ég er fyrstur manna til að viðurkenna það og átta mig á því að auðvitað hlýtur þetta að koma sérstaklega hart niður á sjómönnum. Það er eðli málsins samkvæmt og enginn þarf að fara í neinar grafgötur með það. Vitaskuld eru þessar aðgerðir sem ég nefndi hér aðgerðir af því taginu sem koma sjómönnum bæði beint og óbeint vel. Hins vegar er þetta þannig að ég hef átt viðræður við forustumenn sjómanna, bæði Sjómannasambandsins og Farmanna- og fiskimannasambandsins. Þeir hafa nefnt ýmsa hluti í þessu sambandi, svo sem eins og það — af því að hv. þingmaður nefndi það sérstaklega — hvort einhver viðbúnaður væri uppi hjá opinberum lánastofnunum gagnvart vanda fólks á landsbyggðinni sem stafaði af þessum minnkandi tekjum í sjávarútvegi. Það er þannig eins og við vitum í hinum opinbera lánasjóði sem flestir landsmenn eiga viðskipti við, Íbúðalánasjóði, að þar er viðvarandi verið að bregðast við með skuldbreytingum, lánafrestunum o.s.frv. Það þarf í sjálfu sér ekki opinbert átak til þess. Þær aðstæður eru allar fyrir hendi.

Hins vegar hafa m.a. stéttarbræður hv. þingmanns, skipstjórnarmenn, fyrst og fremst lagt áherslu á eitt í viðræðum við mig. Þeir hafa sagt við mig: Það sem skiptir mestu máli núna er að við reynum að fara í það hvort hægt sé að bæta aðgengi okkar að öðrum tegundum eins og ufsa og ýsu, m.a. með því að fara í það að skoða aðstæðurnar í hólfunum vítt og breitt um landið. Ég ætla að vitna t.d. í einn þekktasta togaraskipstjóra landsins og einn þann reyndasta, Björn Jónasson, skipstjóra á Málmey SK, sem sagði í næstsíðustu Fiskifréttum:

„Það hefur gengið mjög illa að ná ýsukvótanum enda er ýsan öll lokuð inni í reglugerðarhólfum. Ýsumiðin hérna úti fyrir Norðurlandi eru að stærstum hluta lokuð. Besta mótvægisaðgerðin," segir þessi reyndi skipstjóri, „gagnvart þorskkvótaskerðingunni miklu væri sú að opna þessi hólf enda eru engar forsendur lengur fyrir lokun þeirra."

Þess vegna var farið í það að skoða þessi hólf. Þess vegna höfum við opnað ýmislegt á þessum hólfum og brugðist þannig við áskorun Farmanna- og fiskimannasambands Íslands — ég átti fundi með mörgum skipstjórum úr þeirri hópi — og áskorun frá reyndum mönnum (Forseti hringir.) sem ég veit að hv. þingmaður er sammála um. Ég tek undir það með þessum reyndu skipstjórum, við erum að fara í það sem þessir skipstjórar kalla mestu og bestu mótvægisaðgerðirnar.

[13:42]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu þó að vissulega sé erfitt á tveimur mínútum að ná yfir svo stórt mál sem sjávarútvegurinn er og staða sjómanna og fiskverkafólks. En ég þakka málshefjanda.

Sjávarútvegurinn er mikilvæg atvinnugrein þó að vissulega hafi dregið úr mikilvægi sjávarútvegs á síðustu árum og jafnvel áratugum vegna nýrra greina, en ég segi: Sjávarútvegurinn er mjög mikilvæg atvinnugrein. Eins og ég hef komið að áður hefur Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn sagt að gengið sé 15–25% of hátt skráð. Þetta kemur mjög við útgerðina og ekki bara útgerðina heldur náttúrlega sjómennina líka vegna þess fyrirkomulags sem hér ríkir. Niðurskurður á aflaheimildum er hér kannski hvað helst til umræðu og þær mótvægisaðgerðir sem ríkisstjórnin greip til. Ég held því fram að þær hafi því miður ekki náð nægilega vel til þeirra hópa sem skyldi og þá erum við að tala um sjómenn og fiskverkafólk. Eins vil ég segja að þær hafi ekki náð nægilega vel til þeirra svæða þar sem t.d. ég þekki best til, þar sem niðurskurðurinn er mestur, í Norðaustur-

kjördæmi, svo langmestur.

Hvað varðar þessar aðgerðir og niðurstöður ríkisstjórnarinnar í þeim efnum er Norðausturkjördæmið varla á blaði og þetta gagnrýni ég. Við framsóknarmenn komum með okkar eigin tillögur sem við höfum lagt fram sem ganga út á það að ríkið í samstarfi við sjómenn og fiskverkafólk gefi þeim sem annars mundu missa vinnuna tímabundið vegna skerðingar á þorskkvóta tækifæri til að afla sér menntunar og þjálfunar í allt að fjórar vikur á launum sem tækju mið (Forseti hringir.) af launum þeirra síðustu tvö árin. Þessar tillögur kallaði forsætisráðherra sjóðasukk eða eitthvað þvílíkt og ég (Forseti hringir.) harma það.

[13:45]

Guðmundur Steingrímsson (Sf):

Frú forseti. Eins og aðrir sem hafa tekið þátt í þessari umræðu hingað til fagna ég henni auðvitað, þetta er mikilvægt málefni og varðar líka ákveðið grundvallaratriði. Við þekkjum það, Íslendingar, af margra alda reynslu að við búum við atvinnuvegi sem eru sveiflukenndir og núna horfumst við í augu við það að við þurfum að taka mikla niðursveiflu í sjávarútvegi. Við höfum líka horft upp á þetta í öðrum atvinnugreinum, við höfum horft upp á það að bændum hefur fækkað á Íslandi svo dæmi sé tekið. Við horfum líka upp á það að fólk sem vinnur við sjávarútveginn býr við sveiflur af öðrum orsökum en þeim að við þurfum að skera niður þorskafla, það eru ýmsar tækninýjungar í sjávarútvegi sem t.d. leiða til þess að það þarf færra fólk í vinnu svo dæmi sé tekið. Ekki viljum við banna tækninýjungar þannig að við þurfum auðvitað að hafa einhvers konar heildarstefnu og einhvers konar heildarhugmyndafræði um það hvernig við búum einfaldlega á Íslandi undir þessum kringumstæðum.

Nú liggur það sem sagt fyrir að við þurfum að skera verulega niður í þorskafla. Hvernig hefur ríkisstjórnin ákveðið að mæta því? Hún ákveður að reyna eftir fremsta megni að auka fjölbreytni í atvinnulífinu, takmarkið er að skapa ný störf á landsbyggðinni. Þetta gerum við með því að efla grunngerðina, efla menntun, nýsköpun, fjarskipti og samgöngur. Á síðasta þingi var samþykkt tillaga að okkar frumkvæði sem hét *Störf án staðsetningar*.

Auðvitað getur stjórnarandstaðan tekið hvern lið fyrir sig og sagt að hann geri ekkert fyrir sjómenn sérstaklega en þegar við horfum á allar þessar aðgerðir saman eru þær til þess fallnar að gera þjóðfélagið betur í stakk búið til að mæta áföllum eins og þessum. (Forseti hringir.) Það er langtímahugsunin.

Að síðustu, niðurskurðurinn á þorskkvóta er ekkert annað en (Forseti hringir.) fjárfesting í fiskstofnunum til framtíðar sem auðvitað ætti síðan að gagnast fiskverkafólki og sjómönnum.

[13:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Hetjur hafsins og hermenn þjóðarinnar hafa orðið eftir ásamt fiskvinnslufólki í þeim mótvægisaðgerðum sem gerðar hafa verið. Það er ekki komið til móts við þetta fólk og það þarf öllum alþingismönnum í þessum sal að vera ljóst. Það er á það hallað í þessu, aðrir njóta góðs af þessum aðgerðum sem eru sumar til langframa og geta skilað sér eftir mörg ár en fæst af því sem lagt er til kemur til þess fólks sem þarf á því að halda. Það er ömurlegt til þess að vita að það eina sem stjórnarflokkarnir ætla að gera er að skipa nefnd til að skoða stöðu sjávarbyggðanna. Það er ömurlegt að þetta skuli vera tillögur þeirra í sjávarútvegsmálum. Það er sorglegt þegar það fólk sem situr á Alþingi áttar sig ekki á því hver staðan er.

Að setja allan fiskinn á fiskmarkað er mótvægisaðgerð sem dugar og hjálpar til. Það þarf ekki að telja upp alla þá kosti sem því fylgir að gera það. Að setja allan fiskinn á fiskmarkað er alvörumótvægisaðgerð. Það er löngu tímabært að menn átti sig á í hvað stefnir með þessi mál og það þarf ekki að skipa nefndir. Það þarf að framkvæma hlutina, það tryggir afkomu fólks sem verður fyrir skerðingum af þorskniðurskurðinum. Ég hvet menn til að endurskoða það sem þeir hafa lagt til.

[13:49]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Birni Val Gíslasyni fyrir að efna til þessarar mikilvægu umræðu. Á undanförnum árum hefur þjóðfélagsumræðan í allt of litlum mæli beinst til sjómanna og fiskvinnslufólks. Þjóðfélagið hefur verið uppteknara af milljarðamæringunum, hvernig þeim líður, og margir eru farnir að trúa því og treysta á að þeir komi til með að afla okkur bjargar í bú á komandi tíð. Það hefur verið, eins og við þekkjum, nánast heilög kennisetning hjá Sjálfstæðisflokknum að ekki megi skerða hár á höfði þessa fólks, ríka fólksins. Því hefur verið veittur skattafsláttur og hvers kyns ívilnanir á ívilnanir ofan. Minni áhyggjur hafa stjórnvöld haft af þeim atvinnuvegum sem hafa um árhundruð verið undirstöðuatvinnuvegir á Íslandi, landbúnaði og sjávarútvegi.

Við stefnuræðu forsætisráðherra í þingbyrjun sagði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að betur hefði verið hlustað á þær tillögur sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur sett hér fram á nánast hverju þingi frá því að flokkurinn varð til um atvinnumál og byggðamálin. Hann sagði jafnframt að við þær aðstæður sem við búum við nú, stórfelldan niðurskurð á fiskkvóta, verði að horfast í augu við vandann í víðu samhengi og við yrðum að viðurkenna að fiskveiðistjórnarkerfið sem við höfum búið við hefur brugðist, það hefur ekki skilað þeim árangri sem margir ætluðu.

Aðalsteinn Baldursson, sem er í forsvari fyrir fiskvinnslufólk á Íslandi, (Forseti hringir.) sagði í mín eyru að þessi tónn frá VG væri hárréttur. En ég spyr: Hvers vegna hefur ekki verið hlustað á fiskvinnslufólkið? (Forseti hringir.) Hvers vegna hefur ekki verið hlustað á forustu sjómanna (Forseti hringir.) sem fullyrðir nú að þær aðgerðir sem ríkisstjórnin kallar mótvægisaðgerðir komi ekki þeim til góða? (Forseti hringir.)

[13:52]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Þær aðgerðir sem nauðsynlegt hefur verið að grípa til vegna tímabundins ástands þorskstofnsins hafa víðtæk áhrif í samfélaginu. Það liggur í augum uppi að

það kemur verst niður á þeim sem við greinina starfa og þeim byggðum sem byggja afkomu sína á sjávarútvegi. Það er ljóst að þrátt fyrir góðan vilja og ýmsar mótvægisaðgerðir kemur það aldrei í stað þeirra 60 þús. tonna sem skerðingin er á yfirstandandi fiskveiðiári.

Ríkisstjórnin hefur beitt sér fyrir ýmsum mildandi aðgerðum til að styðja við útgerðarfyrirtæki, sveitarfélög og einstaklinga sem mæta erfiðleikum við þessar aðstæður. Byggðastofnun hefur verið gert kleift að standa við bakið á fyrirtækjum og sveitarfélögum, gert er ráð fyrir aukinni þátttöku Atvinnuleysistryggingasjóðs gagnvart fiskvinnslufyrirtækjum og fiskvinnslufólki og það er ástæða til að hvetja til skoðunar á því hvort aðgerðir sjóðsins eigi einnig að taka að einhverju leyti til sjómanna og útgerða. Það er þó grundvallarmunur á uppsagnarákvæðum sjómanna og fiskvinnslufólks. Við síðustu kjarasamninga breyttust samningar sjómanna mikið að þessu leyti og þeir búa nú við sambærileg kjör og flestar aðrar stéttir í þeim efnum.

Í frumvarpi hæstv. sjávarútvegsráðherra er gert ráð fyrir skerðingu veiðigjalds á þorski. Þetta þýðir lækkun um 250 millj. á yfirstandandi fiskveiðiári. Þá hefur einnig verið gripið til þeirra úrræða að flýta verkefnum á sviði samgangna og fjarskipta, flýta uppbyggingu skólakerfis og fleira mætti telja. Allar þessar aðgerðir miða að því að gera fyrirtækjum kleift að þurfa ekki að grípa til stórfellds samdráttar í rekstri með tilheyrandi uppsögnum eins og annars væri, hjálpa þeim til aðlögunar á þessu tímabundna ástandi. Með þessum aðgerðum munu skapast störf sem sjómenn og aðrir hafa möguleika á að leita tímabundið í.

Virðulegi forseti. Við höfum áður upplifað erfiðar aðstæður á sjávarútvegi af ýmsum ástæðum og ég deili áhyggjum með málshefjanda, hv. þm. Birni V. Gíslasyni, vegna áhrifa þeirra á samfélagið, ekki síst sjávarbyggðirnar og þá sem þar búa. Við höfum ekki áður verið jafn vel í stakk búin til að takast á við erfiðleika sem fylgja aflabresti. (Forseti hringir.) Þá stöðu er verið að nýta til að standa við bakið á þeim svæðum sem samdrátturinn bitnar harðast á. (Forseti hringir.) Við höfum komist yfir erfiða hjalla fram að þessu og við munum gera það enn og aftur.

[13:54]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Já, staðan og útlitið sem nú er uppi eftir skerðingu á þorskkvótanum er sannarlega mjög alvarlegt. Hún snertir sjávarbyggðirnar, fólkið í sjávarútveginum, þjónustugreinar og sveitarfélögin. Ég verð að viðurkenna að ég óttast að afleiðingarnar verði mjög slæmar í mörgum byggðarlögum landsins. Það þrengir mjög að mörgum sjávarútvegsfyrirtækjum og afkoma margra þeirra er í hættu. Margar minni útgerðir og fiskvinnslufyrirtæki standa illa að vígi en hins vegar eru mörg þeirra stærri betur stödd hvað varðar afkomu en þau þurfa náttúrlega að ganga í gegnum ákveðna hagræðingu sem hefur áhrif.

Það er margt í þessu máli, hæstv. forseti. Mér barst áðan í hendurnar bréf frá Strandabyggð þar sem mótmælt er skerðingu á rækjubótum sem kemur í kjölfar þessarar þorskaflaheimildarskerðingar. Þar er vitnað til loforða hæstv. sjávarútvegsráðherra um að þetta yrði ekki gert og þar er fjallað um að væntanlega muni rekstrargrundvöllur bresta undan mörgum útgerðum. Ég beini því til hæstv. sjávarútvegsráðherra hvernig hann muni bregðast við slíku ákalli frá þessu sveitarfélagi og svo mörgum öðrum.

Virðulegi forseti. Útlitið er ekki gott í sjávarbyggðunum og því miður er það mín skoðun að svokallaðar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar muni ekki duga til að halda uppi lífskjörum þess fólks sem hér um ræðir, því miður. Ég óttast að víða muni eitthvað láta undan og að veruleg byggðaröskun sé í sjónmáli. Það er auðvitað ekki ánægjulegt að þurfa að tala svona en þetta er þó það sem ég tel að blasi við, því miður. Ég tek undir með hv. málshefjanda, ég held að útlitið og staðan sé mun alvarlegri en mjög margir gera sér grein fyrir, því miður, og ég óttast að það muni birtast fyrr en varir.

[13:56]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Það er ljóst að sjávarbyggðir landsins verða fyrir geipilegum áföllum þegar hinn mikli niðurskurður á heimildum til þorskveiða fer að virka fyrir alvöru. Ég tel reyndar að mörg byggðarlög hafi þegar orðið fyrir meiri áföllum en þeim niðurskurði sem við stöndum nú frammi fyrir, eins og t.d. þegar heilu togararnir voru seldir í burtu og ekkert kom í staðinn. Minna var sagt þá en nú.

Sú breyting hefur þó orðið á með nýrri ríkisstjórn að byggðavandinn er viðurkenndur og mjög er leitast við að taka á honum með margvíslegum hætti, enda kemur það nú fram í einum allra öflugustu aðgerðum sem gripið hefur verið til í málefnum byggðanna síðustu áratugina. (**ÖJ:** Trúirðu þessu?) Já, þetta er sannleikurinn. Beinar aðgerðir felast m.a. í breytingum á úthlutun byggðakvóta, aukningu fjármuna sem Atvinnuleysistryggingasjóður leggur til vegna hráefnisskorts og gríðarlegri innspýtingu fjár frá Byggðastofnun til sjávarútvegsfyrirtækjanna. Ég vænti þess, frú forseti, að Byggðastofnun gangi þar fram með hugrekki og trú á framtíðina.

Ríkisstjórnin gerir sér líka grein fyrir því að landsbyggðinni verður ekki haldið í byggð með sjávarútveginum einum saman. Aukin fjölbreytni verður að koma til og þess vegna mun gríðarlegum fjármunum beint til uppbyggingar menntunar, rannsókna hvers konar og svo auðvitað annarra vaxandi atvinnugreina, svo sem ferðamennsku. Samgöngur verða stórbættar og einnig verður komið upp betri tengingu við netið sem er grundvallaratriði í öllum fyrirtækjarekstri í dag. Enn fremur minni ég á rannsóknir á þorskeldi, þær verða stórefldar sem og vonandi kræklingarækt. Hver veit nema við getum framleitt þúsundir tonna af þessum matvælum innan nokkurra ára með þessum hætti.

Frú forseti. Það er rétt að (Forseti hringir.) sjávarbyggðir landsins hafa átt undir högg að sækja en ég bind miklar vonir við þær varnaraðgerðir sem nú hefur verið gripið til.

[13:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er algjörlega ljóst að það verður afar erfitt að halda uppi tekjum sjómanna við þann mikla niðurskurð þorskafla sem boðaður hefur verið. Á það höfum við bent í Frjálslynda flokknum og lagt til að hann verði aukinn.

Það er líka fleira sem hægt er að gera til þess að ná upp þeim afla sem þó þarf að veiða á þessu fiskveiðiári. Við

stefnum að því eftir tilfærslur á milli ára að veiða sennilega yfir 110 þús. tonn af ýsu. Til þess að ná ýsunni af veiðislóðinni þarf að komast að henni og það er það sem sjávarútvegsráðherra var að segja hérna áðan, að hann væri að opna hólf. Ég veit til þess að hann er búinn að opna eitt hólf á Kolkugrunninu í Húnaflóa. Þar hefur ekki hingað til verið talin mikil ýsuslóð en hins vegar rétt norðan við það er mikil ýsuslóð, svokallað Hornabankasvæði, og það væri fróðlegt að vita hvenær sjávarútvegsráðherrann hyggst opna það því að það kann auðvitað að verða til þess að gera mönnum veiðina auðveldari og takast á við það að veiða sínar aflaheimildir. Ég óttast reyndar mjög að svo þröngur stakkur sem mönnum er nú sniðinn muni leiða til verulega aukins brottkasts.

Það er einfaldlega þannig að það er illa hægt að framkvæma veiðar á Íslandsmiðum með svo litlum þorskafla sem boðaður er. Það veit sjávarútvegsráðherra, það vita fiskifræðingar, það vita allir sjómenn og allir vita hvað er fram undan í þessum efnum ef ekkert verður að gert. Það verður aukið brottkast, það þýðir ekkert annað en að horfast í augu við það. Því miður. Menn munu ekki horfa á litlu fiskana þegar þeir koma inn fyrir borðstokkinn eða halda þeim og koma með að landi á verði sem enginn getur unað við.

Í annan stað vil ég minna á að leiguverð á þorski er svo óheyrilega hátt að það er nánast ógerningur fyrir útgerðir að leigja til sín þorsk til að gera út. (Forseti hringir.) Allt þetta vinnur saman að því að við munum ekki geta nýtt fiskislóðina rétt undir núverandi (Forseti hringir.) kringumstæðum og þar af leiðandi munu tekjur sjómanna hrynja.

[14:01]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Það fór eins og mig grunaði að ekki yrði mikið um svör varðandi nýjar eða öflugar aðgerðir fyrir þær tvær stéttir sem ég nefndi áðan og var að spyrjast fyrir um hvort stæði til að grípa til einhverra ráðstafana fyrir, þ.e. sjómanna og fiskverkafólks. Sérstaklega ollu mér vonbrigðum viðbrögð samfylkingarmanna, nýliðanna í ríkisstjórn, sem lengi vel töluðu háum rómi fyrir breytingum í fiskveiðistjórnarkerfinu en þar er annað hljóð núna.

Það er engin huggun í því sem hv. þm. Jón Gunnarsson nefndi áðan fyrir sjómenn að vera nú loksins komnir með sams konar uppsagnarákvæði í kjarasamninga sína og aðrir. Ég get ekki séð að það leysi neinn vanda hjá fiskvinnslufólki í dag.

Ráðherrann nefndi áðan að verið væri að fara eftir ráðum reyndra skipstjórnarmanna um opnun veiðisvæða og ekki bara opnun veiðisvæða til að veiða ýsu heldur til að auka sóknina í smáýsu. Búið er að breyta reglugerðum um það hvað er smáýsa í dag og hvað er smáýsa á morgun, færa reglugerðina úr 45 sm ýsu niður í 41 og ég spyr: Hvaða fiskifræðilegu rök eru það? Hvaða fiskifræði býr þar að baki? Er kannski bara verið að fikta eitthvað í metrakerfinu? Er þetta jafnstór ýsa fyrir það? Ég vitna í skýrslu Hafrannsóknastofnunar um ýsu og hvernig á að byggja upp ýsustofninn fyrst ráðherra vill gjarnan fara eftir þeirri skýrslu:

„Undanfarin ár hefur ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar miðast við meðalveiðidánartala 4–7 ára fisks fari ekki yfir 0,47. Hafrannsóknastofnun leggur það til að frekar verði horft til stærðar ýsu en aldurs við ákvörðun aflamarks til að ná fram skynsamlegri nýtingu stofnsins.“

Með öðrum orðum, að veiða ekki smáa ýsu, beina skal sókninni í stóra ýsu til að hægt sé að byggja upp stofninn. Á þetta þá ekki við um aðrar fisktegundir líka sem verið er að skera niður, t.d. ýsu, karfa eða ufsa, eða er þetta bara neyðaraðgerð (Forseti hringir.) sem gripið er til vegna þess að það er að renna upp fyrir ráðherra að fisksókn á Íslandi er komin að fótum fram og það er ekki orðið hægt að stunda fiskveiðar á Íslandi miðað við núverandi aðstæður?

[14:04]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessa umræðu en vil segja það út af orðum hv. síðasta ræðumanns að það er dálítið sérkennilegt þegar búið er að hvetja mig til þess vikum og mánuðum saman að bregðast við breyttum aðstæðum, m.a. með því að opna hólf og skoða breytt viðmiðunarverk, og þegar við því er brugðist þá kemur þessi hv. þingmaður og reyndi skipstjóri og talar eins og hér hafi verið drýgð einhver erkisynd. Það var verið að bregðast við m.a. óskum starfandi sjómanna og skipstjórnarmanna sem hafa mikla þekkingu á þessum sviðum. Farið var yfir þetta með Hafrannsóknastofnun og þessi mál voru skoðuð mjög ítarlega á fundum þar sem bæði skipstjórar og vísindamenn sátu saman og þetta var niðurstaðan af því. Ég vek athygli á því að í Morgunblaðinu í dag er viðtal við Árna Bjarnason, forseta Farmanna- og fiskimannasambands Íslands, sem fagnar þessu sérstaklega. Ég held að það sé nú þannig almennt talað að meðal starfandi sjómanna sé mikill skilningur á þeim breytingum sem við erum að gera.

Í þessari umræðu komu í sjálfu sér ekki fram miklar tillögur, einungis þessi gamla tillaga hv. þm. Grétars Mars Jónssonar um að slíta á öll tengsl veiða og vinnslu og koma í veg fyrir að útgerðarmenn og fiskverkendur geti starfað saman eins og verið hefur og menn geti tryggt sæmilegt atvinnuöryggi hjá fiskverkunarfólki. (Gripið fram í.) Hv. þingmaður vill banna mönnum að landa fiski í sínar eigin fiskvinnslustöðvar sem er náttúrlega alveg fáheyrt og undarlegt og mundi auðvitað vinna sérstaklega gegn hagsmunum dreifbýlisins og fólksins sem vinnur í fiskvinnslunni. Þessi tillaga hv. þingmanns kæmi beint í bakið á því fólki sem hann þykist bera fyrir brjósti.

Það sem hv. þm. Björn Valur Gíslason sagði hins vegar í fyrri ræðu sinni um að verið væri að brjóta samninga er náttúrlega mjög alvarlegt ef satt reynist og auðvitað verður þá að grípa til ráðstafana með viðeigandi hætti. Þess vegna höfum við einmitt frjáls verkalýðsfélög og launþegahreyfingu til að gæta réttar þess fólks sem er að starfa hvort sem er til sjós eða lands.

Virðulegi forseti. Eins og við höfum margoft sagt þegar við erum að draga saman seglin vegna fiskveiðistjórnarinnar, draga úr heildarafla, þá þurfum við einfaldlega að gera það á þann hátt sem við höfum gert. Við erum að reyna að skapa ný störf, við erum auðvitað ekki að skapa eins störf og hverfa vegna minnkandi aflaheimilda, það vissu allir fyrir, það gátu allir sagt sér sjálfir. Eða var það hulið fyrir

þeim sem t.d. lögðu það fyrstir til að við færum í 130 þúsund tonn, þingflokkur Vinstri grænna?

[14:06]

Útbýting:

Meðferð opinberra mála, 41. mál, frv. BjarnB o.fl., þskj. 41.

Samkeppnislög, 26. mál, frv. BjarnB o.fl., þskj. 26.

Fjáraukalög 2007, frh. 1. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 103.

[14:07]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það vekur sérstaka athygli við þetta fjáraukalagafrumvarp hversu ónákvæm tekjuspá frumvarpsins eða fjárlaganna hefur orðið annað árið í röð en við fórum aðeins yfir þetta mál í umræðunni um fjárlög fyrir nokkrum dögum þannig að ég ætla ekki að endurtaka það og vísa einfaldlega til þess sem ég hafði um það mál að segja við þá umræðu.

Ég vildi aðeins beina athyglinni að fáeinum atriðum í fjáraukalagafrumvarpinu og fá fram skýringar hæstv. fjármálaráðherra við þau. Ef svo gæti staðið á að hæstv. ráðherra gæti verið viðstaddur væri það þegið en ég geri ekki alvarlega athugasemd við það þótt hann verði fjarverandi, væntanlega verða hér aðrir menn sem geta tekið upp merki hans og hlaupið í skarðið og veitt svör við þeim fyrirspurnum sem ég kann að bera fram. Til dæmis veit ég að hv. þm. Kristján Júlíusson er örugglega á þeirri skoðun að hann sé fullfær um að gegna starfi fjármálaráðherra og geti tekið að sér að svara fyrir ráðherrann ef hann er vant við látinn (**Gripið fram í:** Byrjaðu bara, Kristinn minn.) Ég held að ég fari þá að þeim ráðum sem ég fæ héðan úr salnum.

Fyrst langar mig að koma að þeim lið í kaflanum um fjármálaráðuneytið sem varðar viðhald fasteigna ríkissjóðs. Þar eru lagðar til 333 millj. kr. til framkvæmda við endurbætur og viðhald fasteigna og mannvirkja í eigu ríkisins. Það er í samræmi við það sem kynnt hefur verið í mótvægisaðgerðum og það má finna þessa fjárhæð í fréttatilkynningu ríkisstjórnarinnar frá þeim tíma. Í athugasemdum við frumvarpið segir að litið verði sérstaklega til þeirra sveitarfélaga og svæða þar sem í ljós kemur að aflasamdráttur í þorski muni leiða til fækkunar starfa. Ég vil gjarnan fá frekari skýringar á þessu. Hvernig verður litið til þessara svæða? Verður þar einvörðungu horft á hversu mikill samdrátturinn er í sjávarútvegi eða verður horft til þess hve samdrátturinn í sjávarútvegi er mikill af heildaratvinnustarfsemi svæðisins. Það er ólíku saman að jafna verði töluverður samdráttur í þorskveiðum í byggðarlagi þar sem þorskveiðar eru stór hluti atvinnustarfseminnar og aðrir atvinnuvegir ekki öflugir, eða í stóru sveitarfélagi eins og t.d. Reykjavík þar sem segja má að sé yfirfljótandi vinna. Þannig að þótt þar yrði töluverður samdráttur í störfum vegna niðurskurðar á þorskveiðiheimildum mundi ég varla telja að það hefði í heildina áhrif á atvinnustöðu svæðisins. Það gæti haft áhrif á þá sjómenn eða starfsmenn í greininni sem misstu vinnuna en þeir ættu a.m.k. möguleika á störfum á sínum heimaslóðum.

Ég tók eftir því þegar þetta var kynnt á sínum tíma að þá var það kynnt með þeim hætti að taka ætti tillit til atvinnusamsetningar og miða við að sjávarútvegur væri a.m.k. 10% af atvinnusamsetningu viðkomandi byggðarlags. Ég sé að það er hins vegar ekki í skýringunum með þessu fjárlagafrumvarpi þannig að ég spyr hvort fallið hafi verið frá þessari viðmiðun og hvort ætlunin sé að verja þessu fé til viðhalds eigna ríkissjóðs á miklu fleiri svæðum, fleiri byggðarlögum en ætla mátti miðað við þær skýringar sem komu fram á sínum tíma á blaðamannafundi þegar mótvægisaðgerðirnar voru kynntar. Það skiptir auðvitað máli t.d. hvort verja á einhverju af þessu fé, 330 milljónum, til viðhalds mannvirkja í eigu ríkissjóðs á höfuðborgarsvæðinu því þá væri peningurinn ákaflega fljótur að fara af því að þar eru náttúrlega langflestar eignir í eigu ríkissjóðs. Það mætti örugglega draga fram að samdráttur í sjávarútvegi verður tilfinnanlegur hjá þeim útgerðum og fyrirtækjum sem starfa þar og ef aðeins er horft á áhrifin í greininni kæmi höfuðborgarsvæðið til greina í þessu sambandi. Verði hins vegar tekið mið af skýringum fjármálaráðherra þegar hann kynnti málið á sínum tíma að fénu yrði einungis varið til þeirra byggðarlaga þar sem sjávarútvegur væri yfir 10% af atvinnustarfsemi, þá horfir málið auðvitað öðruvísi við. Mér finnst skipta máli að fá þetta á hreint þar sem skýringarnar með fjárlagafrumvarpinu passa ekki við skýringarnar í mótvægisaðgerðunum.

Í öðru lagi staldra ég við liðinn Rekstur fyrrum varnarsvæða á Keflavíkurflugvelli, 280 millj. Það er eiginlega meira til að átta mig á því sem þar hefur verið að gerast. Ég sé í fréttum af því að á annað þúsund íbúðum þar var ráðstafað til þróunarfélagsins sem síðan er búið að selja til nýs hlutafélags sem heitir Háskólavellir ehf. Þeir hafa keypt 1.660 íbúðir auk annarra mannvirkja fyrir 14 milljarða kr. Það þýðir að söluverð á hverri íbúð er ekki hærra en 8,4 millj. að meðaltali en þá á eftir að taka tillit til verðs á öðrum mannvirkjum en íbúðarhúsnæði. Ég býst þess vegna við að verð á hverri íbúð sé nokkru lægra en 8,4 millj. Ég spyr: Eiga þessar 280 millj. kr. að renna til þróunarfélagsins? Er verið að greiða hlut ríkissjóðs inn í kaup á þessum eignum eða á þetta fé að renna til að greiða reksturinn á þessum íbúðum og þar með talinn rekstur á þeim 350 íbúðum sem hafa verið leigðar á svæðinu til nemenda sem stunda háskólanám á höfuðborgarsvæðinu og fengu tilboð um leigu á íbúðum í Keflavík á mjög hagstæðum kjörum miðað við leiguverð íbúða þar hvort heldur miðað er við stúdentaíbúðir eða íbúðir á almennum markaði? Munurinn fyrir sambærilega íbúð er um 100 þús. kr. á mánuði sem leigan í Keflavík er lægri en á almennum markaði í Reykjavík. Það dregur auðvitað að stúdenta frá Reykjavík til að setjast að í Keflavík auk þess sem þeim eru boðnar fríar ferðir í almenningsvögnum á milli og frír netaðgangur eða hann er innifalinn í leiguverðinu. Er verið að verja þessu fé, 280 milljónum, til að greiða niður þessar ráðstafanir? Það væri fróðlegt að fá skýringar ráðherra á því í hvað á að ráðstafa þessu fé og almennt um ráðstöfun á þessum íbúðum.

Ég sé þessa ráðstöfun á íbúðum í Keflavík til háskólastúdenta við Háskóla Íslands og Háskólann í Reykjavík

vera kannski dæmigerðar mótvægisaðgerðir við það að herinn fór. Það er verið að aðstoða byggðina á Suðurnesjum við að halda velli eftir þá breytingu sem varð, sem var töluvert áfall í atvinnumálum fyrir þetta svæði. Ég hef engar athugasemdir við það að hæstv. ráðherra sé að vinna að mótvægisaðgerðum þarna eins og annars staðar þar sem áföll verða í atvinnulífinu. En ég vildi gjarnan fá upp á borðið aðgerðirnar sem ríkisvaldið hefur gripið til, mótvægisaðgerðirnar á Suðurnesjum. Er þessi liður sem ég spyr um bara hluti af því og verður framhald á því til dæmis í fjárlögum næsta árs að ríkið leggi til fé til þess að gera Keili kleift að leigja út íbúðir og laða til sín fólk á mjög hagstæðum kjörum. Það er alveg greinilegt að þessi aðgerð virkar og ég held að menn ættu þá að læra af því og nota hana til dæmis annars staðar. Það væri til dæmis líka hægt að láta hana virka á Akureyri með því að ríkið greiddi niður húsaleigu þar fyrir til dæmis fólk sem stundar nám við Háskólann á Akureyri, til að laða fólk til að stunda nám sitt við Háskólann á Akureyri. Þrátt fyrir að stjórnmálamenn hafi á síðustu árum gert býsna mikið til að reyna að efla atvinnulíf á Akureyri þá verður að segjast eins og er að ef maður skoðar tölur um íbúaþróun þar þá hefur lítið í raun gerst þar meira en að halda í horfinu, virðulegi forseti. Ég veit að þetta er sárt fyrir fyrrverandi bæjarstjóra en ég held að þetta séu svona kannski sannmælin í því. Það hefur auðvitað margt verið gert en á engan hátt hefur tekist að gera Akureyri að einhverju mótvægi við höfuðborgarsvæðið. Það hefur algerlega mistekist.

Það er eðlilegt að menn leiti þá að frekari leiðum til að styrkja þann stað sem mér finnst eðlilegt að gera. Þetta væri þá leið sem ég bendi á með vísan til þess að hún hefur þegar verið farin og með góðum árangri. Mótvægisaðgerðir hljóta að vera þannig hugsaðar af hálfu stjórnvalda að þau séu tilbúin að beita sambærilegum aðgerðum sem víðast um landið þar sem þær eiga við.

Ég hef nefnt sem dæmi inn í þessa umræðu mótvægisaðgerðir sem raunverulega er það sama og felst í því að auka ráðstöfunartekjur fjölskyldna með þessum hætti og það er einfaldlega að lækka skattana, hvort sem menn gera það í gegnum tekjuskattinn eða útsvarið. Það hefur áhrif alveg eins og þetta hefur áhrif með stúdentana. Ef fólkið bætir kjör sín með aðgerðum hins opinbera þá hefur það áhrif til þess að draga fólk til búsetu þar sem ætlast er til.

Ég spyr hæstv. fjármálaráðherra líka hvar sé að finna í frumvarpinu fjármuni til að standa undir ákvörðun hans og dómsmálaráðherra um að greiða lögreglumönnum sérstaka 30 þús. kr. greiðslu á mánuði sem kveðið er á um í kjarasamningum, reyndar við fleiri stéttir en lögreglumenn, og spyr hæstv. ráðherra hvort hann muni ekki beita sér fyrir því að sambærilegt ákvæði verði nýtt í öðrum kjarasamningum sérstaklega þar sem eftir því hefur verið sótt. (Gripið fram í.)

Í fjórða lagi vil ég vekja athygli á því að fjárlögin og fjáraukalögin gefa okkur ekki heildarmynd af umsvifum hins opinbera. Ég spyr: Hvar er að finna í þessu fjáraukalagafrumvarpi umsvifin við Reykjavíkurhöfn, uppbygginguna í tónlistar- og ráðstefnumiðstöðinni. Hvar er það að finna í fjárlagafrumvarpinu? Þetta eru framkvæmdir upp á 14–16 milljarða kr. hlut ríkissjóðs sem á að vera lokið á árinu 2009. Fyrir atbeina og afl ríkissjóðs inn í þessar framkvæmdir er ráðist í byggingu hótels á sama tíma með 250 herbergi sem líklega kostar jafnháa fjárhæð og tónlistar- og ráðstefnumiðstöðin. Þar til viðbótar er verið að reisa nýjar höfuðstöðvar Landsbanka Íslands á sama stað. Þar til viðbótar er verið að byggja verslunarmiðstöð. Ef við skoðum þennan byggingarreit má ætla — vil ég þó ekki fullyrða því ég hef ekki nákvæmar upplýsingar um kostnað á öllum þessum framkvæmdum — en það má ætla að þessar framkvæmdir séu á bilinu 30–50 milljarðar kr. sem standa yfir núna og á næstu tveimur árum. (Gripið fram í.) „Miklu meira“ heyri ég kallað og ég ætla ekkert að rengja það því ég hef einfaldlega ekki upplýsingar til að vega það eða meta. En þetta er mín ágiskun.

Hvar eru mótvægisaðgerðirnar á landsbyggðinni gegn þessum framkvæmdum, virðulegi forseti? Hvar eru þær mótvægisaðgerðir, hv. varaformaður fjárlaganefndar? Ætlar fjárlaganefndin að steypa öllum framkvæmdum á vegum ríkissjóðs eða með tilverknað ríkissjóðs inn á höfuðborgarsvæðið? Er verið að flytja fólkið suður, virðulegi forseti? Menn hljóta að spyrja: Hvað ætlast ríkisstjórnin fyrir? Ég ætla ekki að þreyta hæstv. fjármálaráðherra á því að rifja upp umræður sem hafa orðið í þingsalnum á undanförnum tveimur árum um skuldbindingu ríkissjóðs, um hlut ríkissjóðs í byggingu og rekstri tónlistar- og ráðstefnumiðstöðvarinnar á næstu 35 árum. Samningurinn og skuldbinding ríkissjóðs var aldrei lögð fyrir Alþingi. Það er ekki ég sem fullyrði þetta, virðulegi forseti, það er fyrrverandi varaformaður fjárlaganefndar og ég veit að hæstv. fjármálaráðherra veit hver hann er. Ég þarf ekki að rifja það upp.

Hvar eru þessar skuldbindingar? Af hverju koma þær ekki inn í fjárlögin? Hvar eru skuldbindingarnar á samningi hæstv. menntamálaráðherra við Háskóla Íslands? Sá samningur var undirritaður skömmu fyrir síðustu kosningar, snemma á þessu ári, upp á 8 milljarða kr. á fáum árum. Það eru 8 milljarða kr. útgjöldum ríkissjóðs á fáum árum. Hvar eru þau útgjöld í fjáraukalagafrumvarpinu eða fjárlagafrumvarpinu? Hvernig getur það gengið, virðulegi forseti, að stóru fjárhæðirnar eru ekki hér á blaðinu fyrir framan okkur? Þær eru gerðar utan þingsalarins. Fjármálastjórn gengur ekki, virðulegi forseti, með þessum hætti. Alvörufyrirtæki á einkamarkaði sem hefði svona forstjóra eða fjármálastjóra mundi reka slíkan mann strax. (**JBjarn:** Ættum við ekki bara að gera það?) Ég hlýt að spyrja hvort þeir ábyrgu stjórnmálaflokkar sem eru við völd um þessar mundir ætli að viðhalda þessum lausatökum í fjármálum ríkissjóðs, ætli að líða það að einstakir ráðherrar geti skrifað undir skjöl úti í bæ og skuldbundið ríkissjóð um tugi milljarða kr. Og svo er hér verið að rífast um einhverjar 5 milljónir í einhverjar mótvægisaðgerðir á þessum stað og 10 milljónir á hinum staðnum og egna þingmenn til að deila um það þegar stóru stærðirnar liggja þarna.

Ég held, virðulegi forseti, að það þurfi að verða veruleg bragarbót á í þeim efnum og það er nærtækast að vísa til álits ríkisendurskoðanda og hvatningar hans til að gera breytingar í þessum efnum.

Ég vil að lokum, virðulegi forseti, minna á það, svo það gleymist ekki við þessa umræðu, að margt af því sem hér er dregið fram óbirt í þessu fjáraukalagafrumvarpi sem mót-

vægisaðgerðir vegna niðurskurðar á þorskveiðiheimildum eru tillögur til að mæta stöðunni á Vestfjörðum eins og hún var í vetur samkvæmt skýrslu sem kom út í mars skömmu fyrir síðustu alþingiskosningar, skýrslu nefndar sem í sátu nær eingöngu sjálfstæðismenn ef ég veit rétt — aðrir fengu nú ekki að koma þar að borði — sem var til þess að telja Vestfirðingum trú um að hægt væri að skapa aðstæður með jákvæða framtíðarsýn þar sem fólki mundi fjölga og verða orðið árið 2020, þ.e. að þá yrðu Vestfirðingar hvorki fleiri né færri en 8.300.

Til þess að ná því markmiði var útbúin mikil skýrsla með mörgum tillögum. Þær eru svo hér lið fyrir lið teknar inn í þetta fjáraukalagafrumvarp og heita þar aðgerðir til mótvægis niðurskurði á þorskveiðiheimildum sem ekki var komið til tals á þeim tíma. Ég hlýt þá að spyrja hæstv. fjármálaráðherra: Hefur þá ríkisstjórnin með tilkomu Samfylkingarinnar fallið frá þessari framtíðarsýn að það fjölgi á Vestfjörðum fram til 2020? Á þá bara að reyna að andæfa niðurskurði þorskveiðiheimilda? Eru menn þá búnir að ýta til hliðar öllum áformum um að reyna að gera betur, reyna að snúa þróuninni við? Ég verð að segja, virðulegi forseti, að mér finnst ekki stórmannlegt af hæstv. ríkisstjórn að skreyta sig með þessum fjöðrum sem hún seldi kjósendum í Norðvesturkjördæmi fyrir kosningarnar í maí síðastliðnum, að reyna að endurvinna þær sem mótvægisaðgerðir við ákvörðun ríkisstjórnarinnar eftir kosningarnar í maí síðastliðnum.

Ég held að ég láti máli mínu lokið, virðulegi forseti, með þessum fáu orðum um fjáraukalagafrumvarpið fyrir þetta ár.

[14:27]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi andsvars míns lýsa sérstakri ánægju með þann áhuga sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur á því að Akureyri byggist upp sem sveitarfélag og þjónustukjarni fyrir landsbyggðina. Það er annað viðhorf en við höfum oft mátt mæta þar fyrir norðan í hans málflutningi á Alþingi undanfarin ár og ég fagna þeim sinnaskiptum sem hv. þingmaður sýnir í þessum efnum.

Það kom ágætlega fram hjá hv. þingmanni að þessar smáu upphæðir sem oft er um að ræða í því sem við getum kallað að teljist til byggðaaðgerða verði þess valdandi að hrepparígurinn leiði menn til að karpa um smámolana sem falla af stærri borðum. Það er mikið til í því. En með sama hætti hallast ég líka að því að ræða um eitthvert sveitarfélag eða byggðarlag sem mótvægi við eitthvert annað eins og hv. þingmaður nefndi, þ.e. að Akureyri væri ekki mótvægi við höfuðborgarsvæðið. Ég lít ekki svo á. Þessi svæði eiga að sjálfsögðu að spila saman og þetta er einfaldlega annarra valkostur til búsetu í landinu heldur en setja sig niður á höfuðborgarsvæðinu. Við eigum ekki að ræða byggðamál undir þeim formerkjum að svæðin séu að bítast hvert við annað heldur er það sameiginlegt markmið okkar allra, þeirra 300 þúsund íbúa sem byggja þetta land, að byggja það saman. Það er meginatriði í mínum huga. Sökum þess að tími minn er að renna hér út mun ég í seinna andsvari örlítið að rökstyðja það sem ég mótmælti í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar áðan þar sem hann talaði um að íbúaþróun á Akureyri hefði ekki verið með eðlilegum hætti. Ég skal víkja að því nokkrum orðum í seinna andsvari mínu.

[14:29]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að ekki þurfi annað en bara skoða tölur um íbúaþróun á Akureyri á síðustu árum annars vegar og hins vegar taka saman á einn stað allt það sem stjórnvöld hafa beitt sér fyrir að gert verði á staðnum á undanförnum árum, sem er býsna mikið, til að átta sig á því að árangurinn til uppbyggingar hefur ekki verið í samræmi við það sem ætlast var til. Íbúum hefur fjölgað ákaflega hægt og lítið og langtum minna en á höfuðborgarsvæðinu eða að landsmeðaltali. Ég held því að erfitt sé að andmæla þessu sjónarmiði mínu í þeim efnum.

Það er misskilningur hjá hv. þingmanni að fram hafi komið einhver önnur sjónarmið af minni hálfu gagnvart Akureyri á undanförnum árum. Hann hefur að vísu ekki verið í þingsalnum þannig að ég held að hann hafi fengið (Gripið fram í.) rangar upplýsingar um þau sjónarmið sem ég hef sett fram. Ég fagna því hins vegar að hv. þm. Kristján Þór Júlíusson er stuðningsmaður þess núna og hefur áttað sig á því að breytingar í sjávarútvegi kalla á aðgerðir hins opinbera til að vega á móti þeim, breytingar sem verða vegna þess að minna er til að veiða og vinna á einhverjum tilteknum stað. Það að ríkisstjórnin hefur gripið til mótvægisaðgerða er viðurkenning á því. Það að skera fiskveiðiheimildir í þorski niður um 30% hefur sömu áhrif og á sumum stöðum hafa orðið þegar veiðiheimildir eru fluttar þaðan á aðra staði. Þá hefur hv. þm. Kristján Þór Júlíusson ásamt mörgum öðrum dyggum stuðningsmönnum kvótakerfisins talað gegn því að það þyrfti að bregðast við slíkum áhrifum.

[14:31]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrst varðandi íbúaþróun á Akureyri og upplýsingar mínar um þá orðræðu sem á sér stað á Alþingi þá hef ég hana einfaldlega úr þingtíðindum og gæti við betra tækifæri vitnað orðrétt til ræðu sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hélt hér eitt sinn um málefni Akureyrar. En það er annað mál og við skulum láta það liggja á milli hluta.

Íbúaþróun á Akureyri hefur verið yfir landsmeðaltali síðastliðin 10 ár og ég bið hv. þingmann um að kynna sér það. Svo getum við alveg deilt um það hversu æskilegt hámark ætti að vera í því. Landsmeðaltal íbúaþróunar í landinu öllu liggur nærri einu prósenti og íbúaþróun á Akureyri hefur verið þar yfir síðastliðin ár, eins og ég gat um hér áðan og tel það bara vera þokkalega vel að verki staðið.

Ég er ekki þeirrar skoðunar að það sé að þakka aðgerðum stjórnvalda. Það er svo langur vegur frá. Það er fyrst og fremst að þakka áræði og dugnaði heimamanna sjálfra. Líka innan sjávarútvegs. Það var fyrirtækið Samherji hf. sem tók við þegar sambandsverksmiðjurnar með 700 störfum hrundu gjörsamlega til grunna, því miður. Þá byggði endurreisn bæjarfélagsins í atvinnulegu tilliti til á frumkvæði og dugnaði og áræði einstaklinga. Við njótum þess enn í dag. Ég hef aldrei verið talsmaður þess að ríkið ætti

að hafa bein inngrip inn í þennan atvinnurekstur. Það er langur vegur frá.

Varðandi umræðu sem farið hefur fram um mótvægisaðgerðirnar vil ég líka nefna að þær aðgerðir sem þar er verið að ræða um í byggðarlegu tilliti hefðu löngu fyrr verið komnar fram. Þá værum við kannski ekkert að ræða það sem mótvægisaðgerðir í dag, þessi sjálfsögðu verkefni, að gefa fólki á landsbyggðinni kost á því að breyta um í atvinnulegu tilliti þegar þrengir að í þeim sveiflukennda atvinnuvegi sem sjávarútvegurinn er. (Forseti hringir.) Það hefur legið fyrir í allmörg ár að starfa í þeirri atvinnugrein bíður ekkert annað en að fækka.

[14:34]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég dreg ekkert úr því að einkaframtakið hefur auðvitað mikil áhrif á þróun í atvinnumálum. En hinu er ekki hægt að neita, og hv. þingmaður getur nú ekki eytt því eða gert minna úr því en efni standa til, að hlutur hins opinbera í þeirri þróun á undanförnum árum fyrir norðan hefur verið býsna mikill.

Sérstaklega hefur það verið vel heppnað að byggja upp Háskólann á Akureyri, sem var pólitísk aðgerð, gerð gegn vilja hagsmunaaðila skulum við segja og mikilli andstöðu hagsmunaaðila. Það þurfti pólitískt þrek til að fara með það mál í gegnum stjórnsýsluna og þingið. Það hefur einmitt verið lykilatriði að það var sjálfstæður skóli en ekki deild í einhverjum öðrum skóla eða annexía að sunnan. Ríkið hefur lagt sig fram um að efla það á undanförnum árum og leggja því til fé, bæði til reksturs og uppbyggingar. Þannig að ég vil nú draga það fram sérstaklega sem aðgerð sem hefur lagt mikið af mörkum til þess að geta mætt þeim miklu breytingum sem hafa orðið í atvinnuháttum á Akureyri, m.a. vegna þess hve iðnaðurinn í raun og veru ekki bara dróst saman, hann hvarf á tiltölulega fáum árum á þessum stað sem var mjög sterkur í þeim efnum.

Ég vil ekki sleppa hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni, (Gripið fram í.) án þess að rifja það upp og minna hann á að núna styður hann það að hið opinbera þurfi að grípa til aðgerða til mótvægis við minnkandi fiskveiðiheimildir í byggðarlögum. Vestfirðingar og reyndar margir aðrir þurfa sannarlega á því að halda að ríkisvaldið geri það sem því ber að gera og það getur gert í að breyta atvinnulífinu á þessum stöðum. Ég tek undir það sjónarmið hjá hv. þingmanni, ég gæti sagt miklu meira um það (Forseti hringir.) en það er best að láta það bíða betri tíma.

[14:36]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Við erum hér að ræða fjáraukalög og vorum á dögunum að ræða frumvarp til fjárlaga fyrir komandi ár. Ég ætla hvorki að ræða hér efni fjárlaga né heldur efni fjáraukalaga, ég ætla að ræða það sem vantar í hvort tveggja.

Í 40. gr. stjórnarskrárinnar eru reistar mjög stífar skorður við fjárútlátum úr ríkissjóði. Þar er skýrt tekið fram að ekki megi taka lán er skuldbindi ríkið né selja eða með öðru móti láta af hendi neina af fasteignum landsins né afnotarétt þeirra nema samkvæmt lagaheimild. Við köllum þessa lagaheimild fjárlög og svo eru sett fjáraukalög þegar nauðsynlegt reynist að greiða úr ríkissjóði fé utan fjárlaga eins og það mál sem nú er á dagskrá.

Í 29. gr. fjárreiðulaga eru þessar skorður nánar útfærðar og þar segir m.a. að ríkið og ríkisstofnanir skuli hverju sinni afla heimilda í lögum til að kaupa, selja, skipta eða leigja til langs tíma eignir sem þar eru upp taldar, m.a. fasteignir og aðrar eignir sem verulegt verðgildi hafa og ekki falla undir upptalningu sem þar er um að ræða, t.d. skip og flugvélar, söfn og fleira. Þar er líka tekið fram að með þessu ákvæði sé ekki verið að takmarka venjulegar rekstrarleigu.

Sem sagt þá er bannað að selja eða láta af hendi fasteignir og afnotarétt samkvæmt stjórnarskránni. Það skal afla heimilda hverju sinni þegar ríkið eða ríkisstofnanir láta af hendi eignir sem verulegt verðgildi hafa. Í 36. gr. fjárreiðulaga er þetta enn ítrekað, að óheimilt er að gefa eða afhenda eigur ríkisins án endurgjalds. Þetta tekur sem sagt ekki bara til sölu, þar sem endurgjald kemur fyrir, heldur tekur þetta líka til þess að eignir ríkisins séu afhentar án þess að fyrir komi endurgjald. Það skal sem sagt leita heimilda hverju sinni, lagaheimilda samkvæmt stjórnarskránni.

Hér er, virðulegi forseti, vandlega um hnúta búið af hálfu löggjafans. Ég sé í rauninni ekki hvernig hægt er að gera þetta betur. Það er þeim mun undarlegra að ráðamenn þjóðarinnar, hæstv. ráðherrar, skuli staðnir að því að hundsa þessi ákvæði. Að þeir séu staðnir að því, því miður, að sýsla með fé og eigur ríkisins eins og þær væru þeirra eigin án heimilda og jafnvel án fyrirvara um samþykki Alþingis.

Fyrir síðustu kosningar var þannig ausið úr ríkissjóði loforðum og skuldbindingum, jafnvel til margra ára fram í tímann. Ég hygg að vikan fyrir 12. maí síðastliðinn eigi eftir að reynast sú dýrasta á öllu liðnu kjörtímabili þegar allt verður talið. Þingflokkur Vinstri grænna hefur einmitt óskað eftir því að allt þar verði talið. Við höfum óskað eftir skýrslu um kosningavíxlana og ég vænti þess að þegar hún hefur litið dagsins ljós þá verði hún tekin hér til umræðu. Ég ætla því ekki að fara mörgum orðum um þessi kosningaloforð. Ég ætla að fjalla hér um eitt tiltekið mál, einn tiltekinn gjörning, sem hvergi er að finna í fjárlögum og heldur ekki á því þingskjali sem hér er til umræðu, frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007.

Þetta er, hæstv. forseti, samkomulag íslenska ríkisins og Landsvirkjunar um yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár. Þetta er samkomulag sem þrír ráðherrar undirrita, ráðherra fjármála, ráðherra iðnaðar og ráðherra landbúnaðar annars vegar og svo forstjóri Landsvirkjunar hins vegar. Eins og segir á forsíðu þessa samnings, þá fjallar þetta um yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár. Hér er um að ræða 93% af öllum vatnsréttindum neðan Búrfells. Vatnsréttindi sem ríkið eignaðist með afsali Titan-félagsins sáluga, Einars Benediktssonar, á árinu 1952, 16. janúar 1952 nánar tiltekið.

Þetta samkomulag um yfirtöku Landsvirkjunar á vatnsréttindum ríkisins á Þjórsá var undirritað 9. maí, þremur dögum fyrir kosningar í fullkominni leynd. Þessa daga þegar ráðherrar böðuðu sig í kastljósi fjölmiðla. Það var ekki hægt að opna svo blað eða kveikja á ljósvakamiðli öðruvísi

en þeir væru þar með klippur og penna, að lofa fram í tímann. En þessi gjörningur þoldi ekki dagsins ljós. Honum var haldið leyndum. Það vissi enginn af honum, ekki heimamenn, ekki Alþingi, enginn.

Hulunni var svipt af þessum samningi á fjölmennum fundi iðnaðarnefndar Alþingis og umhverfisnefndar Alþingis í Árnesi, um miðjan ágúst síðastliðinn. Þar voru leiddir saman heimamenn, þ.e. fulltrúar sveitarstjórnanna vestan Þjórsár, sem hagsmuna eiga að gæta vegna fyrirhugaðra framkvæmda Landsvirkjunar við Hvammsvirkjun, Holtavirkjun og Urriðafossvirkjun. Þar voru líka samankomnir fulltrúar landeigenda og sumarbústaðaeigenda og fulltrúar Sólar á Suðurlandi og annarra náttúruverndarsamtaka, og síðan fulltrúar Landsvirkjunar.

Fulltrúi Sólar á Suðurlandi gerði athugasemd við það þegar talsmaður Landsvirkjunar á fundinum sagði að Landsvirkjun ætti nú nær því öll vatnsréttindin í Þjórsá. Hann spurði: Hvenær eignaðist Landsvirkjun þessi vatnsréttindi? Á ekki ríkið þau? Og smám saman var togað upp úr fulltrúum Landsvirkjunar sem þarna voru á fundi með fulltrúum iðnaðarnefndar og umhverfisnefndar, hvernig í pottinn var búið og þessi samningur kom upp á yfirborðið. Með honum er verulegum verðmætum afsalað úr hendi ríkisins til Landsvirkjunar, eins og ég segi, án nokkurrar heimildar í lögum.

Spurningar hljóta að vakna, m.a. í ljósi spurninga sem umboðsmaður Alþingis sendi sveitarstjórnum á höfuðborgarsvæðinu og á Akranesi og í Borgarfirði í gær vegna þess sem menn eru þar að sýsla með eigur almennings. Hvernig er hægt að afhenda einu fyrirtæki, fyrirtækinu Landsvirkjun, slík réttindi, fyrirtæki sem á að heita að starfi í svokölluðu samkeppnisumhverfi? Ég óska eftir því að hæstv. ráðherra útskýri það fyrir þingheimi hér á eftir hvernig á því getur staðið.

Þessi samningur felur það í sér að Landsvirkjun yfirtekur frá undirritunardegi, þrem dögum fyrir kosningar, nýtingarrétt allra vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár neðan Búrfellsvirkjunar og yfirtekur auk þess réttindi ríkisins til nýtingar lands og landsafnota. Hvað skyldi það nú þýða? Þar er um að ræða réttindin til þess meðal annars að reisa stíflugarða, grafa skurði og reisa stíflur því að ríkið hafði með vatnsréttindunum, samkvæmt gamla Titan-samningnum, réttindi til að ráðstafa landinu í þágu þessarar nýtingar. Þetta á að heita tímabundið samkomulag til 15 ára. Hér segir að hafi Landsvirkjun ekki fengið virkjunarleyfi þegar 15 ár eru liðin frá undirritun þessa samkomulags gangi það einfaldlega til baka og réttindin fari aftur í hendur ríkisins.

Ég nefndi áðan að í fjárreiðulögum væri skýrt tekið fram að óheimilt sé að ráðstafa eigum ríkisins jafnvel þótt ekkert endurgjald komi fyrir. Ég hef heyrt þær varnir hafðar uppi um þetta samkomulag að hér hafi ekkert verið selt vegna þess að ekki hafi verið samið um neitt verð. Í samkomulaginu segir að endurgjald fyrir þessi réttindi skuli koma eftir að virkjunarleyfi er gefið út og skuli um það samið innan 90 daga eftir að virkjunarleyfi liggur fyrir — um endurgjald — og þá skuli það taka mið af öðrum samningum um vatnsréttindi. Þetta er eins og ég sagði áðan undirritað af þremur ráðherrum og forstjóra Landsvirkjunar, Friðriki Sophussyni. Það er athyglisvert vegna þess að hvergi er að finna heimildir fyrir þessum gjörningi.

Síðasta setningin áður en menn setja nafn sitt undir gjörninginn er þessi, með leyfi forseta:

„Í samræmi við framangreint rita fulltrúar samningsaðila í fullri heimild“ — í fullri heimild — „nöfn sín undir samkomulag þetta sem gert er í fjórum samhljóða eintökum, þremur fyrir íslenska ríkið og einu fyrir Landsvirkjun.“

Í fullri heimild hverra, virðulegi forseti? Ég vil spyrja hæstv. fjármálaráðherra: Hvaða fulla heimild er þetta? Hvaða fulla heimild er það sem hann og aðrir ráðherrar fyrri ríkisstjórnar töldu sig hafa til þess að afhenda öll vatnsréttindi neðan Búrfells á einu bretti til eins fyrirtækis, fyrirtækis sem á að heita á samkeppnismarkaði?

Hér er um mjög stórt mál að ræða. Þetta snertir miklar deilur sem eru uppi við Þjórsá vegna þeirra framkvæmda sem Landsvirkjun áformar við þrjár virkjanir. Haldnir hafa verið fjölmennir fundir heimamanna, landeigenda og sumarhúsaeigenda og hafa þessir menn hlotið mjög góðar undirtektir við þeim varnaðarorðum sem þeir hafa haft uppi vegna þessarar framkvæmdar. Meðal annars telja menn sem búa í Flóahreppi mikla hættu á því að stíflur bresti og flóð geti orðið íbúum þar hættuleg í Suðurlandsskjálfta eða við aðra jarðskjálfta en þessar stíflur og þessi lón eru öll reist á mesta og virkasta sprungubelti landsins.

Ég spyr mig: Hvað gekk þessum ráðherrum til, að kippa stoðum undan samningsstöðu landeigenda sem eiga 7% vatnsréttinda í Þjórsá og margir hverjir hafa lýst því yfir að þeir ætli sér ekki að láta þau af hendi? Þessi gjörningur kemur algjörlega í bakið á þeim og algjörlega í bakið á sveitarfélögunum sem slíkum. Það hefur verið bent á að hér sé í raun um dulbúið eignarnám að ræða og þingmenn sem tjáðu sig um slíkt á síðasta þingi voru allir á einu máli um að eftir að svokallað samkeppnisumhverfi væri komið upp í raforkuöflun og -vinnslu á Íslandi væri óeðlilegt að veita eignarnámsheimild til þess að framleiða rafmagn fyrir eitt stykki álver.

Það var upplýst á þessum fundi, og ég get vitnað til umræðna sem urðu 22. febrúar á síðasta ári hér á Alþingi, en í þeim tók meðal annars þátt núverandi hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, og þáverandi umhverfisráðherra. Allir þingmenn sem hafa tjáð sig um þessa hluti hafa verið á einu máli um að eignarnám komi ekki til greina. En þarna er um dulbúið eignarnám að ræða, það er verið að taka þessi vatnsréttindi og afhenda þau Landsvirkjun án þess að farið sé í formlegt eignarnám. Þessi gjörningur, virðulegi forseti, það er sama hvernig á hann er litið, stenst enga krítik.

Það var upplýst á fundinum í Árnesi að samningaviðræður hefðu staðið við Landsvirkjun frá því í nóvember 2006 sem hefðu endað með þessum hætti. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra: Hvernig stendur á því að þingheimur var ekki upplýstur um þær samningaviðræður þegar málefnið var hér til umræðu 22. febrúar 2007, þegar verið var að ræða það hvernig ætti að afla Landsvirkjun þessara vatnsréttinda og landa, hvort mögulegt væri að gera það með eignarnámi? Og þingheimur sem tjáði sig var allur á einu máli um að það væri ekki hægt.

Við þingmenn Vinstri grænna óskuðum eftir því 22. ágúst sl. að ríkisendurskoðandi færi í saumana á þessu sam-

komulagi og léti í ljós álit á því hvort gerningurinn fengi staðist. Þær upplýsingar sem ég fékk í morgun frá skrifstofu ríkisendurskoðanda eru á þann veg að málið sé þar í vinnslu. Það kann vel að vera að við fáum að sjá þá niðurstöðu innan tíðar. Það kann líka vel að vera að það þurfi að fara sömu leið og í Reykjavíkurborg, búið er að stefna forsvarsmönnum þess gjörnings sem mest hefur verið til umræðu þar undanfarna daga, það getur vel verið að það þurfi að draga menn fyrir dóm sem afsala eigum ríkisins með þessum hætti. Ég velti því fyrir mér, virðulegi forseti.

Ég nefndi áðan að þetta fór algjörlega fram hjá og á bak við allar sveitarstjórnir á svæðinu og heimamenn. Það er eitt atriði til viðbótar í þessum samningi sem ég vil vekja athygli á — og spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvort mörg slík dæmi séu til — og það varðar jörðina Þjótanda. Jörðin Þjótandi er ein af þeim jörðum sem eru í þessari frægu 6. gr. á fjárlögum ársins 2007, „heimilt er að selja jörðina Þjótanda“ o.s.frv. Jörðin Þjótandi er inni í þessu samkomulagi, það er minnst á jörðina Þjótanda. Það er gert þannig — hún er í Flóahreppi — að landbúnaðarráðuneytið lýsir því yfir að það sé reiðubúið að taka upp samningaviðræður við Landsvirkjun í þágu þeirra virkjunarframkvæmda sem fyrirhugaðar eru, eins og þar segir, með leyfi forseta: „þar á meðal þær hugmyndir Landsvirkjunar að koma upp upplýsingamiðstöð á jörðinni um vatnasvæði Þjórsár og virkjanir í ánni“.

Flóahreppur, sveitarfélagið sem þessi jörð er í, óskaði eftir því að fá að kaupa þessa jörð í ljósi þess að heimilt var að selja hana samkvæmt fjárlögum. Hún var aldrei auglýst. Henni var leynilega afsalað til Landsvirkjunar með þessu plaggi hér. Svo kom svarið til sveitarfélagsins: Nei, landbúnaðarráðuneytið getur ekki látið sveitarfélagið neyta forkaupsréttar á grundvelli þess samkomulags sem hér er.

Herra forseti. Ég hef varið tíma mínum hér við umræður um fjáraukalög til þess að fjalla um gjörninga sem hvergi finnst stafur fyrir í fjárlögum eða fjáraukalögum. Ég fann ekki annan stað betri í dagskrá þingsins en þennan. Ég tel að þetta hafi verið vafasamur gerningur í meira lagi og tel mikinn vafa leika á að hann standist lög. Í því ljósi væri æskilegt að vita í hvers umboði Landsvirkjun er nú að semja við heimamenn þar eystra.

[14:56]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að vandlega er búið um hnúta í þessum efnum. Á þessum tíma var afskaplega mikilvægt að gert yrði samkomulag við Landsvirkjun um þessi vatnsréttindi þar. Ef það hefði ekki verið gert eða væri ekki gert gæti það staðið því fyrir þrifum að þessi mál gætu þróast áfram á eðlilegan hátt, meðal annars vegna þess að sveitarfélögin höfðu sett það skilyrði fyrir því að breyta skipulagi að búið væri að semja við þá sem eiga vatnsréttindi sem ríkið á ekki. Því var þetta nauðsynlegt, málið hefði getað stöðvast.

Þannig er um hnúta búið í þessum málum, og er um það fjallað í raforkulögum, í lögum um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu og í þjóðlendulögum, að í fyrri tilvikunum tveimur hefur iðnaðarráðherra það hlutverk að semja um endurgjald fyrir nýtingu á vatnsréttindum ríkisins. Hann hefur reyndar líka það hlutverk að úthluta rannsóknarleyfum og þeim hefur verið úthlutað til Landsvirkjunar í þessu tilfelli, auk þess að úthluta virkjunar- eða nýtingarleyfum. Það má eiginlega lýsa þessu samkomulagi sem svo að það sé ekki klárað þar sem það er háð því skilyrði að nýtingarleyfið fáist. Það er hlutverk iðnaðarráðherra að veita það og fyrr en það er komið er ekki hægt að fullnusta samkomulagið.

Landbúnaðarráðherra kemur að þessu vegna jarðarinnar Þjótanda. Hún hefur ekki enn verið seld en Flóahreppur á ekki forkaupsrétt. Fjármálaráðherra kemur að þessu vegna almenns fyrirsvars fyrir eignum ríkisins. (Forseti hringir.) En það er vel um þessa hnúta búið, hv. þingmaður.

[14:58]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er rétt í síðustu setningunni að hæstv. ráðherra kom að því hvert hlutverk fjármálaráðherra hefði verið og væri í þessum efnum, jú, hann á að passa eigur ríkisins. Ég tel, frú forseti, að það hafi hann ekki gert.

Það er til lítils að vísa á það að iðnaðarráðherra beri að semja um endurgjald fyrir réttindi sem þessi, samkvæmt raforkulögum og þjóðlendulögum og guð má vita hvaða lögum. Það er ekkert komið að því enda ekkert virkjunarleyfi sem liggur fyrir og þess vegna ekki um neitt endurgjald að semja.

Ég tel að orð ráðherrans hafi staðfest þann grun sem menn hafa haft um tilganginn með þessu, það er að ríkisstjórnin hafi á þeim tíma talið það mikilvægt að Landsvirkjun hefði þessi réttindi í hendi til þess að hægt væri að semja við landeigendur, til þess að hægt væri að sauma að landeigendum, vil ég orða það, til þess að hægt væri að kippa samningsstöðunni undan landeigendum í samningum við Landsvirkjun.

Ég vil vekja athygli hæstv. ráðherra á því að ekki hefur enn verið samið við landeigendur og það eru landeigendur þar eystra sem ætla sér ekki að semja við ríkið á þeim forsendum sem fyrir liggja. Þeirra á meðal eru jarðeigendur sem var boðin jörðin Þjótandi í skiptimynt fyrir sína jörð.

[15:00]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Ég ætla aðeins að leiðrétta, það kom ekki alveg skýrt fram hjá mér í fyrra andsvari, að í tilfelli þjóðlendulaga er það forsætisráðherra sem hefur það hlutverk sem iðnaðarráðherra hefur varðandi raforkulög og lög um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu. Raforkulög varða fallvötnin en lög um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu varða jarðvarma.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að þetta var gert til þess að auðvelda samninga. Til þess að hægt væri að semja um þessi réttindi og þann aðgang sem sá sem nýta mundi réttindin ætti að hafa til þess að geta gert það samkvæmt því samkomulagi sem Titan-félagið gerði á árum áður. En það er rangt að það hafi verið gert til þess að sauma að einhverjum eða kippa samningsgrundvelli undan einhverjum. Það er rangt. Því er ekki að heilsa í þessu, þarna þurfa að

fara fram eðlilegir samningar. En það var nauðsynlegt og er nauðsynlegt ef þarna eiga að fara fram einhverjar framkvæmdir að semja. Það var því afar mikilvægt að þetta væri gert á þessum tíma. En það er ekkert vafasamt við þetta þrátt fyrir það. Þó að hv. þingmaður sé á móti því að einhverjar framkvæmdir verði í þessum tilgangi gerir það hluti ekki vafasama samkvæmt lögum. Þeir eru mjög skýrir samkvæmt lögunum.

[15:02]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hæstv. ráðherra svaraði því engu hvaða heimildir hann hefði haft til þessa gjörnings. (**Fjmrh.:** Lögin sem ég var að vísa í.) Það er ekkert í raforkulögum, það er ekkert í þjóðlendulögum, það er ekkert í fjárlögum og ekkert í fjáraukalögum. Það er ekkert sem segir að ráðstafa megi 93% af vatnsréttindum í Þjórsá án endurgjalds eða fyrir endurgjald án heimilda. Það er bara þannig. Enda sagði hæstv. ráðherra það hreint út. Það eru engar heimildir fyrir þessu enda þótt það standi hér að menn skrifi í fullri heimild nöfn sín undir þetta.

Hæstv. ráðherra talar um að þetta hafi verið eðlilegur gjörningur. Það hafi þurft að ná þarna samningum. Með þessum gjörningi eru 93% af vatnsréttindum í Þjórsá neðan Búrfells afhent Landsvirkjun á silfurfati, án endurgjalds og án heimildar, eins og ég hef rakið hér. Samningsstaða hinna sem fara með 7% hlýtur að vera öllum ljós. Þar er ólíku saman að jafna, samningsaðstöðunni.

Því stend ég við það, frú forseti, sem ég sagði, að með þessum gjörningi var fráfarandi ríkisstjórn að kippa allri samningsstöðu undan íbúum og landeigendum við Þjórsá og gerði það í þágu stóriðjustefnunnar sem sú ríkisstjórn gekk fyrir.

[15:04]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Mig langar til að blanda mér aðeins í þessa 1. umr. um fjáraukalög fyrir árið 2007 sem fjármálaráðherra hefur mælt fyrir og hefur nú þegar verið talsverð umræða um.

Það kemur hér fram að veruleg frávik séu í þessum fjáraukalögum frá samþykktum fjárlögum fyrir árið 2007. Í athugasemdum með frumvarpinu segir að mesta breytingin sé fólgin í því að heildartekjur ríkissjóðs verði um 72 milljörðum hærri en reiknað var með í fjárlögum. Það eru að sjálfsögðu jákvæð tíðindi fyrir ríkissjóð að hann skuli rekinn með myndarlegum afgangi en á því máli eru alltaf fleiri hliðar sem vert er að skoða.

Í fyrsta lagi bíða fjölmörg verkefni þess að fá úrlausn og væntanlega eru þá til fjármunir til að takast á við þau. Það eru verkefni í menntamálum, heilbrigðismálum, félagsmálum, umhverfismálum, jafnréttismálum o.s.frv. Það hlýtur líka að verða umræðuefni hversu illa áætlanir ríkisins standast þegar á hólminn er komið.

Við höfum orðið vitni að talsverðri umræðu um ýmislegt sem hefði mátt fara betur í þessu samhengi. Mér nægir þar að vísa til umræðunnar um Grímseyjarferju sem talsvert hefur verið til umfjöllunar á hv. Alþingi. Ég fæ ekki séð að því máli sé nándar nærri lokið eða að þar séu öll kurl komin til grafar.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, í fjárlaganefnd annars vegar og í samgöngunefnd hins vegar, höfum óskað eftir því í bréfi til hæstv. samgönguráðherra að það verði skoðað hvort til greina komi, hvort það geti verið hagstætt fyrir ríkið og málið í heild, að endurskoða þau áform öll og jafnvel ákveða að fara í nýsmíði á ferju, ferju sem væri sérstaklega smíðuð fyrir þær þarfir sem hún á að sinna í samgöngum milli Grímseyjar og lands. Út af fyrir sig er það ekki afdráttarlaus afstaða okkar að það beri að gera það en við viljum að látið verði á það reyna og kannað til þrautar hvort það kunni þegar upp er staðið að vera skynsamlegasta leiðin og það skip sem nú er í undirbúningi að taki við þessu hlutverki verði þá selt. Hæstv. samgönguráðherra hefur nú svarað þessu erindi okkar og segir þar meðal annars, með leyfi forseta:

„Samgönguráðherra fór þess á leit við Vegagerðina að hún skipaði þegar í stað sérstaka verkefnisstjórn sem hafi það markmið að ljúka verkinu og gæta hagsmuna ríkissjóðs“ — ég vek athygli á þessu, gæta hagsmuna ríkissjóðs — „samanber bréf ráðuneytisins til Vegagerðarinnar, dagsett 14. ágúst síðastliðinn. Hlutverk hennar er að greina stöðu mála og vinna nákvæma verkáætlun þar sem meðal annars koma fram þeir verkþættir sem vinna þarf og kostnaðar- og tímaáætlun þeirra.“

Þetta er út af fyrir sig nánast svar frá ráðherranum um að hann hafi móttekið erindi okkar en engin efnisleg afstaða er tekin til þess. En það vekur spurningar um hvort rétt sé og skynsamlegt að sá aðili sem hefur borið alla ábyrgð á þessu máli og því sem sumir stjórnarliðar, meðal annars hv. formaður samgöngunefndar, hafa kallað klúður á klúður ofan, sé hinn rétti til þess að stýra yfirferð á málinu og gæta hagsmuna ríkissjóðs í því samhengi. Það er vægast sagt undarlegt að ætla sér að fara yfir það mál allt með þeim hætti með þeim sömu aðilum, og ekki virðast aðrir eiga að koma að því.

Ég vil leyfa mér að fullyrða að það sé óeðlilegt að standa þannig að málum. Þetta mál þarf miklu frekari umfjöllun á vettvangi Alþingis og í þeim nefndum sem um það eiga að fjalla, fjárlaganefnd, sem að sjálfsögðu á að fjalla um framkvæmd fjárlaga og meðferð fjármuna, og samgöngunefnd, sem hlýtur að fjalla um þetta mál frá sínu sjónarhorni.

Það er fleira sem vekur athygli í frumvarpinu. Ég tek sérstaklega eftir þeim miklu viðbótarfjármunum sem gert er ráð fyrir að fari til svokallaðra hermála eða varnarmála sem kemur í kjölfar þess að Bandaríkjamenn tóku ákvörðun um að loka herstöð sinni hér á landi — því fögnum við að sjálfsögðu sem höfum barist fyrir því lengi. En sá böggull fylgir skammrifi að allt í einu verða til heilmikil útgjöld hjá íslenska ríkinu sem ekki virðist hafa verið gert ráð fyrir í fjárlögum fyrir árið 2007 enda þótt þetta hefði átt að vera alveg ljóst á þeim tímapunkti. Þau útgjöld koma nú inn í frumvarpi til fjáraukalaga þar sem farið er fram á verulegar fjárhæðir, meðal annars í heræfingar og aðra slíka hluti. Við hljótum að spyrja hvort þær æfingar séu nauðsynlegar og hvort eðlilega og rétt sé að þessum hlutum staðið.

Ég vil enn fremur vekja máls á því að í einni grein frumvarpsins, heimildargrein frumvarpsins, 4. gr., er meðal annars farið fram á að liður sem heitir 460 í 6. gr. fjárlaga heiti

nú Að selja fasteignir og landsvæði fyrrum olíustöðvar NATO í Hvalfirði. Þegar grannt er skoðað kemur í ljós að í upphaflegu greininni hafði fjármálaráðuneytið fengið heimild á fjárlögum til þess að selja landspildur ríkisins í Hvalfirði, eins og það hét í fjárlögum.

Ég leyfði mér, virðulegi forseti, að gera þetta að umtalsefni í 1. umr. um fjárlögin og spurði fjármálaráðherra út í það hvort hann hefði skoðað þetta mál til þrautar. Ég lét það sjónarmið koma fram að ég teldi að ekki væru heimildir til að fara í þá sölu sem auglýst var í byrjun september af hálfu Ríkiskaupa fyrir hönd ríkissjóðs.

Ég hef líka lagt fram ítarlegar fyrirspurnir til hæstv. fjármálaráðherra og óskað skriflegs svars við þeim. En þar sem þetta mál kemur inn í fjáraukalögunum finnst mér óhjákvæmilegt að fjalla um það nú. Ég spyr meðal annars: Á grundvelli hvaða heimilda eru húseignir, tækjabúnaður og bryggja fyrrum olíubirgðastöðvar NATO í Hvalfirði auglýstar til sölu?

Það var mín skoðun þá að orðalagið í fjárlögunum hefði ekki veitt heimild til að auglýsa allar þessar eignir til sölu. Í mínum málskilningi eru landspildur ríkisins í Hvalfirði bara ósköp einfaldlega land en ekki öll þau mannvirki, olíutankar, hús eða bryggjur, sem þar voru og voru líka auglýst til sölu. Enda kemur það í ljós, þegar fjáraukalagafrumvarpið birtist, að fjármálaráðherra óskar nú heimildar til að selja fasteignir og landsvæði fyrrum olíustöðvar NATO í Hvalfirði.

Það er í raun svar. Þótt ég hafi ekki enn þá fengið skriflegt svör frá hæstv. fjármálaráðherra við fyrirspurnum mínum er hér engu að síður svar við fyrstu spurningu minni. Fjármálaráðuneytið viðurkennir að þessar heimildir hafi skort og er nú að leita þeirra þrátt fyrir að þessar eignir hafi allar verið auglýstar til sölu í byrjun september og ekkert þar undanskilið.

Ég gagnrýni það og tel það ámælisverð vinnubrögð að standa þannig að málum. Ef það voru áform ríkisins að selja allar eignir á þessum stað ásamt landi hefði annað tveggja átt að afla þeirra heimilda strax í fjárlögum fyrir árið 2007 eða þá að fara ekki í þessa sölu fyrr en allar heimildir væru fyrir hendi. En það er ekki gert heldur er einfaldlega ákveðið að auglýsa eignirnar og síðan er kylfa látin ráða kasti um það hvort heimild fæst síðar.

Það er auðvitað fjölmargt annað í því máli sem ég tel ámælisvert í vinnubrögðum ríkisins. Það er tilefni til að fara aðeins betur í þetta mál hér vegna þess sem gert er ráð fyrir eða óskað eftir í fjáraukalögum. Ég hef t.d. líka spurt hvort fjármálaráðuneytið hafi, áður en það auglýsti söluna, gengið úr skugga um að umræddar eignir væru skráðar í Landsskrá fasteigna og ef svo er ekki hvort ráðherrann telji eðlilegt að auglýsa til sölu óskráðar eignir. Ég hef fyrir því heimildir núna, m.a. kemur það fram í bréfi frá sveitarstjórn Hvalfjarðarsveitar að engin af umræddum eignum séu skráðar í Landskrá fasteigna. Þær eru í raun sem sagt ekki til en eru engu að síður auglýstar lausar til sölu. Mér finnst fróðlegt að vita hvort þetta eru eðlileg vinnubrögð hjá ríkinu.

Það er líka þannig að í gögnunum sem fylgdu auglýsingunni er ekki samræmi í því hversu stórt þetta land er sem er verið að selja. Mér þætti líka fróðlegt að vita það hvað þeir sem buðu í þessar eignir voru í raun að bjóða. Voru þeir að bjóða í 18,6 hektara lands sem stóð í auglýsingu eða voru þeir að bjóða í 47,3 hektara sem stóð í sölugögnum?

Ég held líka að það sé mikilvægt þegar svona mál er til meðferðar, þegar verið er að selja eignir og land, að menn viti undir hvaða starfsemi það land getur nýst samkvæmt skipulaginu. Samkvæmt heimildum mínum og því sem fram kemur í bréfi Hvalfjarðarsveitar til Ríkiskaupa þá liggur ekki fyrir neitt skipulag á þessu svæði og því vita hvorki seljandinn né kaupandinn undir hvaða starfsemi má nota þetta land. Mér finnst ekki vel haldið á hagsmunum að standa þannig á málum. Það er ekki heiðarlegt gagnvart kaupandanum að hann viti ekki til hvers má nota landið sem hann er að kaupa og það er ekki skynsamlegt af hálfu ríkisins að selja land sem það veit ekki hvers er virði vegna þess að ákvæði skipulagsins geta haft heilmikið um það að segja hvers virði landið er. Ég tel því að þarna hafi ríkisvaldið farið fram úr sjálfu sér.

Svo verð ég líka að rekja það, frú forseti, sem þykir nú eiginlega bara brandari, en í sölugögnum er húseignunum lýst og þar segir m.a. um eina húseignina að hún sé metin ónýt og svo segir, með leyfi forseta, að hún sé í eigu bónda í sveitinni. Ein húseignin sem auglýst er til sölu af hálfu ríkisins er sögð í eigu bónda í sveitinni. Þá spyr maður sig: Hefur Ríkiskaup, fjármálaráðuneytið og Ríkiskaup fyrir hönd fjármálaráðuneytisins tekið að sér að selja eignir fyrir fólk hér og þar í landinu? Að því forspurðu kannski? Það á eftir að fá að vita það hvort fjármálaráðuneytið hafði umboð viðkomandi eiganda. En það er engu líkara en að fjármálaráðuneytið eða Ríkiskaup fyrir hönd þess sé orðin hálfgerð fasteignasala. Það sé farið að selja eignir sem fólk á og að því er virðist að því forspurðu.

Síðan er líka alvarlegt í þessu máli að í þeim gögnum sem Ríkiskaup birta með auglýsingunni þá birtir Ríkiskaup kafla úr skýrslu Almennu verkfræðistofunnar um ástand þessara eigna frá árinu 2004. Í auglýsingunni verður ekki betur séð en að Ríkiskaup kjósi að birta ekki allar þær auglýsingar sem voru í hinni raunverulegu skýrslu frá árinu 2004 heldur aðeins valinn hluta. Til dæmis er öllum áætlunum Almennu verkfræðistofunnar um kostnað kippt burtu í auglýsingu Ríkiskaupa. En í upprunalegu skýrslunni eins og hún er í sinni fullu mynd, þá segir m.a. þar sem verið er að útlista þessar eignir allar og hvernig hægt sé að nýta þær, með leyfi forseta:

„Reiknað er með að loka stöðinni og fjarlægja allan búnað, fasteignir og það sem er innan svæðis NATO, fjarlægja mengaðan jarðveg og ganga frá jarðvegsyfirborði. Áætlaður kostnaður við slíka framkvæmd eru 900 millj. kr.“

Og hver á að bera þann kostnað eða á kannski ekkert að fara í þetta verkefni?

Það segir hér líka, virðulegi forseti, að halda við eignum og öllum búnaði og tækjum sem tilheyra olíubirgðastöðinni er áætlað að kosti 60 millj. kr. á ári. Og áfram segir, með leyfi forseta:

„Einn valkostur er að olíubirgðastöðin verði sett í notkun fljótlega og til að svo verði hægt þá þarf að leggja út í kostnað vegna viðgerða og fleira til að hægt sé að starf-

rækja stöðina. Áætlaður kostnaður við standsetningu eru 450 millj. kr. og við það bætist að viðhald á eigninni er 90 millj. kr. á ári.“

Ég spyr: Hver á að bera þennan kostnað? Hvers vegna fengu bjóðendur í þessar eignir ekki upplýsingar um þennan þátt?

Svo segir hér að lokum í þessari ágætu skýrslu, virðulegi forseti:

„Að nota stöðina fyrir annað en olíubirgðastöð telst ekki álitlegur kostur. Þeir möguleikar sem væru hugsanlega í stöðinni væru að sett verði upp stríðsminjasafn. Nota rafstöðvar til að selja inn á dreifikerfi, toppstöð eða nota sem hluta af olíuhreinsistöð. Kostnaður við niðurrif gæti því verið nokkuð lægri ef gert væri t.d. stríðsminjasafn þar sem hluti af eignum stæðu um ókomna tíð.“

Það er nefnilega það. Hefur sveitarfélagið verið spurt eitthvað um þetta? Nei. Í erindi Hvalfjarðarsveitar til Ríkiskaupa eru gerðar athugasemdir, mjög alvarlegar athugasemdir við þessa málsmeðferð fjármálaráðuneytisins og Ríkiskaupa og þar kemur fram að það hefur ekkert verið við sveitarfélagið talað. Ég segi nú alveg eins og er, að ég hefði talið að ríkið hefði átt að standa allt öðruvísi að þessu máli. Það átti að sjálfsögðu að fara í viðræður við sveitarfélagið um það hvaða nýtingu, hvaða landnotkun yrði hugsanlega heimiluð í skipulagið því það þarf að sjálfsögðu að vinna að skipulagi á þessu svæði, landið allt er skipulagsskylt, en því var kippt til baka þegar sveitarfélagið gerði sitt aðalskipulag vegna þess að þarna var um herstöð að ræða, eða svæði á vegum Atlantshafsbandalagsins. Nú þarf að sjálfsögðu að klára aðalskipulag þessa svæðis og um það þarf að ræða við sveitarfélagið.

Af hverju fór ríkisvaldið ekki í viðræður við sveitarfélagið um það hvernig ætti að nýta þetta land og hvaða heimildir yrðu í skipulagi? Síðan kæmu menn sér að einhverri sameiginlegri niðurstöðu um hvernig ætti að fara með þetta.

Ég er þeirrar skoðunar, virðulegi forseti, að þetta sé enn eitt dæmið um að það er ekki haldið vel á hagsmunum ríkisins og það er farið býsna frjálslega með þær heimildir sem menn hafa í lögum. Mér finnst það mjög miður að svo sé staðið að málum og mér finnst engin sanngirni í því hvernig komið hefur verið fram við sveitarfélagið. Ég er sannfærður um að þeir sem voru að bjóða í þessar eignir hafa ekki vitað allt um ástand þeirra. Þeir vita ekki nákvæmlega hvað sveitarfélagið hyggst fyrir um landnotkun á svæðinu. Þeir vita ekki um ástand olíugeymanna. Þeir vita ekki hvort þeir uppfylla þær kröfur sem gerðar eru í íslenskum lögum til birgðahalds. Allt þetta skiptir verulega miklu máli og á að sjálfsögðu að vera uppi á borði þannig að það liggi fyrir þegar menn eru að bjóða í eignir og líka af hálfu ríkisins þegar það er að selja eignir. Fyrir utan það að ríkið þarf að sjálfsögðu að hafa klárar heimildir áður en það leggur af stað í svona leiðangur.

[15:24]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Nú er það orðið svo í umræðunni hér í dag að fjármálaráðherra og fjármálaráðuneytið hafa bæði verið gagnrýnd fyrir það að leita fyrst heimilda og selja svo og líka að fara út í það að auglýsa og selja áður en heimildin er fengin. Auðvitað geta menn haft mismunandi skoðanir á þessu en það er ekki örgrannt um að gagnrýni á báða vegu hafi komið fram hjá þingmönnum úr sama flokki.

Varðandi Hvalfjarðarmálið sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson spyr um þá fór fjáraukalagafrumvarpið í prentun fyrir 1. umr. fjárlaga þannig að heimildarbeiðnin þar var komin af stað áður en hann hélt ræðu sína.

Hann las hér upp heilmikið af athugasemdum sem hann hafði. Þetta eru efnislegar athugasemdir sem sveitarstjórn Hvalfjarðarstrandarhrepps sendi til Ríkiskaupa og hefur verið svarað bréflega og greinilegt að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur það bréf. Hann hefði því ekki þurft að spyrja allra þessara spurninga hérna. Og þegar hann talar um að ekkert hafi verið talað við sveitarfélagið, þá er í þessum bréfaskriftum vitnað til funda sveitarfélagsins í fjármálaráðuneytinu.

Það merkilegasta sem hv. þingmaður sagði er hins vegar að honum fyndist ekki vel haldið á hagsmunum ríkisins. Ég velti því fyrir mér um hvaða hagsmuni við séum að tefla hérna. Jú, þessi eign var boðin til sölu. Hæsta boð var 470 millj. kr. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson situr í stjórn Faxaflóahafna og honum var tíðrætt um bjóðendur í þessari umræðu. Hann situr þar í stjórn og Faxaflóahafnir voru einn af bjóðendunum og bauð 110 millj. Um hvaða hagsmuni er þá verið að tefla og hverra hagsmuna er verið að ganga í þessu máli? (Forseti hringir.)

[15:27]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég get upplýst hæstv. fjármálaráðherra um að það er rétt sem hann heldur fram að ég hafi undir höndum erindi Hvalfjarðarsveitar til Ríkiskaupa. Ég hef líka svar Ríkiskaupa við nokkrum spurningum sem komu frá Faxaflóahöfnum að því er þetta mál varðar og fullyrði að það er ekkert á þeim svörum að græða. Í svörunum er engin efnisleg afstaða tekin um þau álitamál sem þar var spurt um, ekki um nokkurn skapaðan hlut.

Ég er þeirrar skoðunar að það þurfi að sjálfsögðu að hafa heimildir fyrir fram til þess að auglýsa eignir til sölu, að ég tali nú ekki um til að ganga frá samningum. Þegar hann spyr hvaða hagsmuni sé verið að tala um og vitnar þar í hæsta boð og svo boð Faxaflóahafna þar sem ég sit sannarlega í hafnarstjórn, þá segi ég bara að ég tel að bæði hugsanlegir kaupendur og seljandinn eigi að vita fyrir fram hvað verið er að selja.

Það er alveg klárt í mínum huga að af hálfu Faxaflóahafna lágu fyrir ýmsar upplýsingar vegna þess að þessar gömlu skýrslur lágu fyrir í heild sinni og menn vissu nokkurn veginn hvað var verið að tala um. Kannski var það hið raunverulega sannviðri, ég veit ekkert um það en ég tel líka að það gæti vel verið ef ríkisvaldið hefði vitað hvaða skipulag yrði heimilað á þessu svæði þá hefði verðmæti svæðisins aukist. En það vissu menn ekki um fyrir fram, hvorki bjóðendur né fjármálaráðuneytið.

Ég er því þeirrar skoðunar að ef fjármálaráðuneytið hefði farið í viðræður við sveitarfélagið þá hefði niðurstaðan hugsanlega orðið sú að þetta svæði hefði orðið enn verð-

meira. Ég veit ekkert um það. Ég er bara að segja að þessar upplýsingar lágu ekki fyrir og ég tel það ekki góða stjórnsýslu.

[15:28]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að þetta andsvar hv. þingmanns hafi staðfest það sem ég var að segja hérna áðan, að Faxaflóahafnir koma meira inn í þetta hjá hv. þingmanni heldur en mér sýnist hagsmunir ríkissjóðs koma.

Ef hv. þingmaður er ekki ánægður með það verð sem boðið hefur verið í eignina og ef hv. Alþingi er ekki ánægt með það verð sem hefur verið boðið í eignina, þá verður hún auðvitað ekki seld nema heimild fáist eðli málsins samkvæmt og lögum samkvæmt. Það er þá ekki um stórvandamál að ræða og það verður þá ekki brotið á þeim réttindum hvað það varðar.

En miðað við það boð sem Faxaflóahafnir sendu inn þá sýnist mér að hæsta boðið sé talsvert gott og jafnvel viðunandi og kannski sættir hv. Alþingi sig við það.

[15:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst að hæstv. fjármálaráðherra eigi að koma hér og svara því sem til hans er beint. Hann hefur sérstakan áhuga á því hvort ég sé meira að hugsa um hagsmuni eða sjónarmið hafnanna á umræddu svæði. Auðvitað finnst mér málefni þeirra skipta máli. En fjármálaráðherra á hér að svara fyrir hönd ríkissjóðs og hann á að gera það hér á hinu háa Alþingi og svara alþingismönnum því sem um er spurt en ekki snúa út úr.

Ég segi bara að ef það er rétt sem fram kemur í skýrslu Almennu verkfræðistofunnar að það kosti hundruð milljóna að koma þessu svæði í kring, finnst fjármálaráðherra þá rétt að standa þannig að sölunni að sá sem á hugsanlega hæsta boð bjóði það án þess að hafa upplýsingar um hvað kunni að fylgja þegar eignin verður svo loksins seld? Mér finnst það ekki vera góð stjórnsýsla og mér finnst að fjármálaráðherra eigi ekki að vera stoltur af því.

Ég hvatti hann til þess hér í umræðu um fjárlög að fara í saumana á þessu máli. Hann hefur kannski gert það og kannski hrín það ekkert á hann þó að sveitarfélagið, Hvalfjarðarsveit, geri verulegar athugasemdir við málsmeðferð ríkisins. Ég ætla þess vegna að spyrja hæstv. fjármálaráðherra að því, það kann vel að vera að það sé ekki venja hér á hv. Alþingi, en ég ætla að leyfa mér það samt, að spyrja hann að því: Hvenær er að vænta skriflegra svara fjármálaráðuneytisins við þeirri fyrirspurn sem hér liggur fyrir um þetta málefni?

[15:31]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég get ekki látið hjá líða að blanda mér örlítið í þá umræðu sem hér á sér stað um frumvarp til fjáraukalaga. Eins og gefur að skilja fara menn vítt um völl í umræðunni og drepa þar niður sem áhugasvið þeirra liggur frekast og þrengja því töluvert í umræðunni um það.

Áður en ég fer yfir frumvarpið vildi ég gjarnan vekja máls á því að undir þessari umræðu, líkt og við 1. umr. fjárlagafrumvarpsins þegar það var lagt fram, hefur verið nægt rými í þingsalnum. Það hefur verið fámennt en afskaplega góðmennt við þessar umræður og það hefur vakið mig til umhugsunar um það hvort fjárlögin séu ekki nægilega spennandi umræðuefni. Á þeim skamma tíma sem ég hef setið á hinu háa Alþingi virðist a.m.k. vera nokkuð beint samband á milli þátttöku þingmanna í umræðum og þess hvort um er að ræða mál sem fjalla um það hvort við eigum að eyða einhverjum fjármunum í tiltekin „góð verkefni“. Þá er spenningurinn miklu meiri, þá er þátttakan meiri og þá er atið meira. Hér reynum við að horfa á hinar stóru línur í ríkisbúskapnum og leggja drög að starfsemi ríkisins á hverju ári í fjárhagslegu tilliti og það er, eins og ég raunar kom að við 1. umr. fjárlaga, verkefni sem hefur kannski ekki svo mikinn kjörþokka meðal þingmanna. Hitt hefur miklu meira aðdráttarafl að fá að eyða þeim krónum sem fjármálaráðuneytið hefur með höndum að draga í ríkiskassann af þegnum þessa lands.

Ef við lítum á þetta frumvarp til fjáraukalaga eins og það liggur fyrir sjáum við að stóru línurnar liggja í því að tekjur ríkissjóðs á árinu 2007 sveiflast verulega umfram þær forsendur sem lagðar voru í fjárlögunum, um heila 72 milljarða, og stefna í að verða rétt tæpir 450 milljarðar á árinu 2007. Þetta gerist þrátt fyrir að margumrædd lækkun á tekjuskatti einstaklinga upp á 1% hafi komið til framkvæmda á árinu og sannar að mínu mati ágætlega þá fullyrðingu og þá skoðun sem við sjálfstæðismenn höfum haldið fram að því minni skattbyrði þeim mun meiri tekjum höfum við úr að spila í ríkiskassanum. Það eykur einfaldlega svigrúm einstaklinga og fyrirtækja til athafna sem skilar okkur með öðrum hætti inn í ríkiskassann.

Gjaldahliðin er að sama skapi líka verulega frábrugðin því sem menn lögðu upp með. Hins vegar liggur fyrir í þessu frumvarpi ósk eða tillaga um að fjárheimildir ráðuneyta á árinu 2007 verði auknar um tæpa 16 milljarða kr. Bróðurpartur þeirrar fjárhæðar, eða rétt um 10 milljarðar, er reiknaðar stærðir og minni stærðir liggja í einstökum fjárveitingum til einstakra ráðuneyta en stærstu atriðin í þessu eru hins vegar, eins og komið hefur fram áður í þessari umræðu, 4 milljarða afskrift af skattaskuldum og síðan hefur verið rætt töluvert um 1,3 milljarða, sem ég ætla að koma að á eftir, í svokallaðar mótvægisaðgerðir í tengslum við niðurskurð á þorskaflahámarki.

Allt þetta tengist síðan líka inn í sjóðstreymi ríkissjóðs og þar eru einnig gríðarlegar sveiflur. Ef við lítum örlítið á það nánar eins og það er birt í frumvarpinu þá var gert ráð fyrir að útstreymi fjármunahreyfinga á sjóðstreyminu yrði jákvætt um 3 milljarða, innstreymi, en niðurstaðan verður útstreymi upp á 63,5 milljarða. Þarna er umsnúningur upp á hátt í 70 milljarða sem er gríðarleg sveifla og þetta stafar aðallega af tveimur þáttum. Annars vegar auknum eiginfjárframlögum og hins vegar kaupum og sölum á eignarhlutum og stærst í þeim efnum eru kaup ríkissjóðs á eignarhlutum sveitarfélaga í Landsvirkjun en í eiginfjárframlögunum er innleggið inn í Seðlabankann upp á 44 milljarða.

Það er alveg rétt eins og margítrekað hefur verið í umræðunni um fjáraukalagafrumvarpið að það eru gríðarleg frávik fyrirsjáanleg í niðurstöðum ríkisreiknings árið 2007

frá fjárlögum sama árs. Það kemur ágætlega fram á blaðsíðu 60 í frumvarpinu og ég ætla að leyfa mér að vitna orðrétt til þess, með leyfi forseta.

„Viðvarandi þróttur efnahagslífsins er meginskýring enduráætlunar tekna ríkissjóðs til hækkunar en gagnstætt því sem reiknað var með við áætlun fjárlaga hefur einkaneysla aukist og atvinnuleysi minnkað á árinu. Laun hafa hækkað meira en áætlað var í upphafi árs og starfandi fólki haldið áfram að fjölga, m.a. vegna aðstreymis erlends vinnuafls.“

Þetta eru að sjálfsögðu þær stærðir sem hleypa þessu öllu úr böndunum. Við höfum átt umræðu um þessa þætti í fjárlaganefnd við undirbúning fjárlaga fyrir árið 2008, m.a. átt viðræður við fulltrúa fjármálaráðuneytisins um þær staðreyndir sem hér liggja á borðinu. Þær hljóta að kalla á að við förum í gegnum það með mjög ákveðnum hætti hvernig forsendur fyrir fjárlagafrumvarpi eru lagðar og hvaða líkön fjármálaráðuneytið og þingið hefur til þess að spá fyrir um væntanlega efnahagsþróun á komandi árum. Það er sameiginleg niðurstaða okkar og skilningur að við þurfum að endurbæta þau líkön frá því sem nú er.

Ég nefndi það líka áðan að það færi dálítið eftir áhugasviði hvers og eins þingmanns hvað hér kæmi til umræðu. Við heyrðum það í umræðunni áðan hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, hvað hann ræddi. Fyrr á þessum þingfundi voru miklar umræður um svokallaðar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar og bar töluvert á milli í skilningi manna á þeim aðgerðum sem þar eru boðaðar. Ég ítreka að þær aðgerðir sem felldar eru undir þetta samheiti, mótvægisaðgerðir, eru þess eðlis að allir rétthugsandi einstaklingar á þinginu hljóta að fagna því sem þar er á ferðinni. Vissulega getum við haft skiptar skoðanir á því hvort gera eigi meira eða hvort áherslur eigi að vera aðrar en öll hljótum við að geta verið sammála um að aðgerðirnar sem þarna er lagt til að ráðist verði í hljóti með einum eða öðrum hætti að bæta þau lífsskilyrði sem fólk býr eða hefur búið við í afskekktari byggðum landsins. Það er alveg einboðið að draga þá ályktun og það er vel.

Ég hef haldið því fram að ráðast hefði átt í mörg þeirra verkefna sem þarna er um að ræða fyrir löngu síðan. Við sjáum það á hvoru tveggja, í forsendum og niðurstöðum þeirra tillagna sem liggja fyrir í fjárlagafrumvarpi ársins 2008 og enn fremur í því frumvarpi til fjáraukalaga sem hér liggur fyrir að efnahagsleg geta og fjárhagslegt svigrúm ríkissjóðs til að takast á við þessi löngu tímabæru verkefni, hefur aldrei verið betra en einmitt nú og því er ekkert skrýtið að menn grípi til þessara aðgerða.

Að því hefur verið spurt — mig minnir að það hafi verið hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hér áðan þegar hann var að fjalla um fjáraukalagafrumvarpið — hvernig ég áliti að staðið yrði við það að þessi fjárveiting sem mest væri viðhald fasteigna ríkissjóðs út um land yrði nýtt til viðhalds á ríkiseignum á þeim svæðum sem yrðu hart úti í niðurskurði þorskaflaheimilda. Ég get svarað því hér og nú að ég tek að sjálfsögðu þá skýringu gilda sem þar er lögð til grundvallar og sett fram í frumvarpinu og lít þannig til að megináherslan verði á þær fasteignir sem ríkissjóður hefur trassað viðhald á síðastliðin ár og að þær eignir njóti forgangs í þessum efnum. Það er einboðið að horfa þannig til og ég tel ekki nokkra ástæðu til annars en að ætla að eftir því verði unnið.

Við höfum rætt m.a. við heilbrigðisráðuneytið sem upplýsti okkur á fundi í fjárlaganefnd í gærmorgun að sú vinna sé hafin á milli heilbrigðisráðuneytisins og fjármálaráðuneytisins að móta tillögur í þeim efnum hvernig þessum eina milljarði verði skipt og meginástæðan, eins og kemur fram í texta frumvarpsins, liggur til þess að leggja bróðurpart þessara fjármuna inn í viðhald heilbrigðisstofnana. Ég get alveg játað það úr þessum ræðustóli, eftir ferð fjárlaganefndar um Suðvesturkjördæmi og Suðurkjördæmi ásamt því að þekkja til heilbrigðisstofnana víðar um land, að ekki er vanþörf á að leggja aukna fjármuni til viðhalds þessum eignum og er í rauninni í mínum huga fyrst og fremst vörn ríkisins til að verja þessar eignir gegn frekari skemmdum.

Í fjárlagafrumvarpinu er, ef ég man rétt, gert ráð fyrir því í heilbrigðisráðuneytinu, sem hefur með höndum mjög stóran eignastabba, að til viðhalds allra húseigna eða fasteigna sem þar heyra undir fari um 73 millj. Það hlýtur að vera einboðið að bæta í þá tölu að mínu mati vegna þess að eignasafnið er gríðarlega stórt og þessi fjárveiting, að öllu óbreyttu, dugar lítt til að halda í við þær skemmdir sem þar hafa verið að myndast. Vil ég þá sérstaklega nefna eina húseign sem ég gekk inn í og það var heilbrigðisstofnun í Keflavík sem var afskaplega illa farin.

Ég vænti þess svo sannarlega að á þessum málum verði tekið með miklum myndarbrag. Ég sé ekki annað af því fjáraukalagafrumvarpi sem hér liggur fyrir en að efni séu til þess og enn fremur vænti ég þess ef maður tengir þetta frumvarp við það frumvarp sem liggur fyrir um fjárlög ársins 2008 að við getum tekið ágætlega á.

Ég vil að lokum geta þess að við erum að hefja umræðu og vinnu með þetta mál í fjárlaganefndinni og ég vænti góðs samstarfs eins og áður við fjármálaráðuneytið í þeim efnum sem og önnur ráðuneyti þegar við förum yfir tillögur eða óskir þeirra um viðbót á fjárlögum ársins 2007. Ég ítreka og vil raunar líka taka undir þær þakkir sem bornar hafa verið fram til þeirra starfsmanna sem lagt hafa hönd að verki við að semja þetta frumvarp.

[15:44]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Forseti. Ég tók eftir því að hv. þm. Kristján Þór Júlíusson nefndi áðan að þingmenn virtust sýna fjárlögum og umræðu um fjárlög frekar litla athygli sem er rétt. Þetta hefur loðað við í stjórnsýslunni almennt, hvort heldur það er í þinginu eða í sveitarstjórnum.

Hitt var ég ekki eins ánægður með, þegar hann fór að ræða um mótvægisaðgerðirnar og taldi að allir rétthugsandi einstaklingar, eins og hann orðaði það, hlytu að geta tekið undir þær tillögur sem koma fram í frumvarpi til fjárlaga og í því sem verið er að ræða hér, fjáraukalagafrumvarpinu. Gagnrýnislaust hlytu allir rétthugsandi einstaklingar að taka undir slíkt. Ég er ekki alveg klár á því hvað þingmaðurinn á við um rétthugsandi einstaklinga. Ég hélt að það væri hugsunarháttur sem væri á miklu undanhaldi í okkar þjóðfélagi að flokka fólk sem rétthugsandi eftir því hvort það væri manni sammála eða ekki.

En varðandi mótvægisaðgerðirnar. Í fjáraukalagafrum-

varpinu er víða talað um mótvægisaðgerðir. Ég er ekkert viss um að allir séu sammála um að ævinlega sé um mótvægisaðgerðir að ræða. Ég get séð mörg dæmi þess að verið er að telja til verkefni sem þegar eru í gangi og eru jafnvel búin að vera í gangi í áratugi sem einhvers konar mótvægisaðgerð í dag. Ég nefni framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð sem er búinn að vera í umræðu lengi á Alþingi og er löngu búið að að ákveða að verði við utanverðan Eyjafjörð. Ég nefni togararall sem er búið að standa yfir í 20 ár og er núna kallað mótvægisaðgerð. Og ýmsar aðgerðir í menntamálum sem kallaðar eru mótvægisaðgerðir núna benda hreinlega til þess að ekki hafi staðið til að fara í neinar aðgerðir varðandi menntamál (Forseti hringir.) úti á landi ef ekki hefðu komið til neyðaraðgerðir í sjávarútvegsmálum. (Forseti hringir.)

[15:47]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skal með ánægju útskýra fyrir hv. þingmanni Birni Val Gíslasyni hvað ég átti við með orðunum allir rétthugsandi einstaklingar. Það skýrist, hv. þingmaður, m.a. af því sem ég nefndi fyrr í umræðunum, ég er sannfærður um að allir rétthugsandi Íslendingar hafa áhuga á því að við byggjum þetta land í sameiningu, þessir 300 þús. íbúar. Markmið okkar er að búa þegnum þessa lands sem best búsetuskilyrði hvar svo sem þeir kjósa að búa á landinu. Það er okkar meginverkefni. Og það er þetta sem ég á við þegar ég tala um rétthugsandi Íslendinga. Það á hvorki skylt við einhverja pólitíska lífssýn né neitt annað, er þvert á móti fyrst og fremst út frá þessu sjónarhorni.

Varðandi mótvægisaðgerðirnar sem hér hafa verið leystar upp og eru raunar tilgreindar allar á blaðsíðu 66 í frumvarpinu til fjáraukalaga, nákvæmlega tilgreindar þar, get ég tekið undir margar þeirra athugasemda sem menn gera við einstök verkefni sem hafa verið lengi í burðarliðnum. Vissulega hefðu þau, mörg hver, mátt vera komin fram miklu fyrr. Vissulega er búið að vinna að þeim, eins og t.d. stofnun framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð, í mörg herrans ár eins og hér hefur komið fram og kom m.a. ágætlega fram hjá hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni.

Ég læt mér í léttu rúmi liggja skilgreininguna á því hvort þetta eiga að heita mótvægisaðgerðir eða byggðaaðgerðir, eða bara framkvæmdir til þess að styrkja stöðu fólks sem vill búa utan þessa svæðis. Meginatriðið í mínum huga er að hér er verið að leggja fram tillögur til þess að efla byggð um landið. Við getum hins vegar verið alveg sammála um að við vildum gera miklu meira, vissulega, til að styrkja og bæta búsetuskilyrði vítt um land. En við eigum (Forseti hringir.) ekki að lasta það sem vel er gert. Það er mín skoðun.

[15:49]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var ágætt að fá seinni skýringu þingmannsins á því hvað hann á við með rétthugsandi einstaklingum, þ.e. að það eru þeir einstaklingar sem eru að byggja þetta land en ekki eins og mátti auðveldlega lesa úr orðum hans hér áður að það væru þeir einstaklingar ekki sem ekki væru honum sammála um mótvægisaðgerðir.

Hann lætur sér í léttu rúmi liggja hvað aðgerðirnar heita sem eiga að koma landsbyggðinni til bjargar vegna niðurskurðarins í þorskinum og stöðunnar í sjávarútvegi. Í sjálfu sér má taka undir að það skipti ekki máli hvað hlutirnir heita, svo framarlega sem þeir eru gerðir og ekki ætla ég að lasta það sem vel er gert af hálfu ríkisstjórnar í þeim málum. En ég tel bara alls ekki vel að málum þar staðið.

Mér finnst það líka skipta máli að verkefni sem þegar hafa verið í farvatninu og þegar hafa verið í gangi séu flokkuð frá þeim séraðgerðum sem ríkisstjórnin hyggst fara í sem mótvægisaðgerðir. Mér finnst skipta máli að ekki sé verið að kippa inn í mótvægisaðgerðirnar og skíra upp á nýtt þá hluti sem eru búnir að vera í gangi árum og áratugum saman eins og ég nefndi hér áðan, varðandi framhaldsskólann, togararallið og ýmis menntamál að auki.

Mér finnst það líka skipta máli og lýsa viðhorfi ríkisvalds til uppbyggingar á landinu, t.d. í menntamálum og vegamálum, að það séu kallaðar sérstakar mótvægisaðgerðir að byggja upp menntun í landinu og efla vegasamgöngur. Ég lít ekki á það sem einhvers konar neyðaraðgerð eða mótvægisaðgerð. Það á að byggja hér upp jafnt og þétt menntunarstigið í landinu og það á að byggja hér upp jafnt og þétt vegakerfið í landinu, óháð því hvernig staða fiskstofnanna er hverju sinni.

[15:51]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég álít að í grunninn séum við innilega sammála, ég og hv. þm. Björn Valur Gíslason, enda kannski ekki langt á milli okkar í búsetunni. Við höfum alist upp á svipuðum slóðum og skynjum veröldina með áþekkum hætti að mörgu leyti, en þó ekki pólitískt. Ég held að við séum sammála um að við erum að horfa til þess hvernig við viljum byggja þetta land. Við erum kannski ekki sammála um það hvernig við viljum standa að því að nýta skattalegar heimildir. Sumir vilja hækka skattana en aðrir lækka þá o.s.frv.

Meginmarkmiðin eru ágætlega (Gripið fram í.) kýrskýr, þakka þér innskotið, hæstv. iðnaðarráðherra, en þetta kemur allt saman með kalda vatninu eins og maðurinn sagði. Meginatriðin eru skýr, meginmarkmiðin. Ég get alveg tekið undir margt af því sem menn nefna í þessari vinnu um að þetta mætti vera komið fyrr eins og ég sagði hérna áðan. Veruleikinn er bara ekki sá. Þetta er að birtast okkur núna. Ég segi, og segi enn og aftur, að mér er sama hvaðan gott kemur og mér er nokk sama um hvenær það kemur, bara ef ég hef tryggingu fyrir því að það mæti þegar þörf er á. Það er full þörf á þessu.

Ég vil undirstrika það úr þessum ræðustóli að ég lít ekki svo á að með þessum aðgerðum, þeim framkvæmdum sem hér eru boðaðar, séum við þar með búin að leysa úr þeim verkefnum sem lúta að því að tryggja betur en verið hefur á undanförnum áratugum búsetu fólks um allt land þar sem það kýs að búa. Það er margt óleyst enn í þeim í efnum.

[15:53]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek heils hugar undir orð hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar um mikilvægi þess að láta ekki hús-

eignir ríkisins grotna niður. Það verður að standa vel að viðhaldi þeirra og veita til þess myndarlega fjármuni.

Það er rétt að heilbrigðisstofnanir eru margar hverjar nokkuð komnar til ára sinna og þarfnast mikils viðhalds. Hann nefndi húsnæði heilbrigðisstofnunar í Reykjanesbæ. Ég vil leyfa mér að minna á hús Rannsóknarstofu í veirufræði við Ármúla þar sem ekki hefur verið, held ég, sett króna í viðhald árum eða áratugum saman. Það er svo komið að límband er sett yfir rúður þegar kemur í þær brestur eða brot.

Það hefur verið lenska hér á undanförnum árum að draga úr viðhaldi á opinberum byggingum þangað til það er orðið nær óviðráðanlegt að gera þær upp. Þá er gripið til þess ráðs að láta einkaaðila byggja fyrir sig nýtt hús og leigja það aðeins til 30 eða kannski 50 ára. Þannig hefur í rauninni ein mesta einkavæðing Íslandssögunnar farið fram hægt og hljótt á undanförnum árum. Ég fagna því að nú kveður við annan tón hjá hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni og tel að það sé tími til kominn að við tökum höndum saman um viðhald á húseignum ríkisins í stað þess að láta þær grotna niður.

[15:55]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil segja það við þessa umræðu að ég fagna því hversu góða samleið við virðumst eiga, vinstri græn og sjálfstæðismenn, í þessum efnum, þ.e. að verja eignir okkar skemmdum. Ég álít raunar að mjög myndarlegt átak hafi verið gert í þeim efnum, bæði af hálfu sveitarfélaga og ríkisins á síðustu árum. Það má samt alltaf gera betur.

Ég skynja það og finn að það er fullur vilji til þess, enda er það einfaldlega vörn á þeim eignum sem ríkissjóður hefur komið sér upp að sinna vel viðhaldi á þeim. Það er bara vel. Það er fínt og gott að heyra að um þetta er góð samstaða.

[15:56]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Frú forseti. Ágæti þingheimur. Ég vil svona í lokin á þessari umræðu fá að þakka hér fyrir allt það sem komið hefur fram í dag og ítreka óskir til handa hæstv. fjármálaráðherra og fjármálaráðuneytis og annarra ráðuneyta sem hafa komið að gerð þessa frumvarps og sett það hér inn í meðferð í þinginu. Ég vil einnig ítreka það að fjárlaganefndin vinnur eftir mjög fastmótuðu verklagi við yfirferð á þessu verkefni og hér þurfum við öll að standa saman og virða þau tímamörk sem okkur eru sett gagnvart þinginu. Ég vonast til þess, enda hef ég heyrt það í umræðunni í dag að við viljum koma að þessu af heilum hug og fylgja þessu verki áfram líkt og fjárlögunum sjálfum sem við ræddum um í síðustu viku.

Ég ætla ekki að hafa þetta lengra. Það eru það mikil tíðindi að gerast annars staðar og þar af leiðandi tel ég kannski rétt að við getum lokið þessari umræðu í dag, enda sýnist mér flestir þingmenn vera búnir að tæma sig. Ég ítreka þakkir til handa hæstv. ráðherra og ráðuneytis svo og annarra sem hafa lagt hér efni inn í þessa umræðu.

[15:57]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Þetta hafa orðið ansi fjörlegar umræður í dag og farið eins og oft áður um víðan völl. En mér þykir afskaplega miður að mér tókst ekki í tæka tíð að leiðrétta prentvilluna um Gaddstaðaflatir. Nógu vel þekki ég þann stað til þess að vita hvernig á að stafsetja nafnið.

Mér finnst hins vegar að það þurfi afskaplega mikinn vilja til þess að misskilja skýringar í frumvarpinu með viðhaldsfjármununum sem eru hluti af mótvægisaðgerðunum, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson virtist gera, að telja að þessi texti væri ekki í samræmi við það sem áður hefur fram komið varðandi mótvægisaðgerðirnar. Ég held að það sé bara ekki hægt að skilja þennan texta þannig. Þetta er í fullu samræmi við það sem sagt hefur verið. Við höfum einbeitt okkur að þeim sveitarfélögum sem eru með yfir 10% af starfandi fólki við veiðar og vinnslu og það verður haldið áfram við það.

Síðan varðandi fyrrum varnarsvæðið og þá fjármuni sem þangað eiga að renna, þeir renna auðvitað til þess að fjármagna þá starfsemi, viðhald, breytingar, öryggisgæslu og þar fram eftir götunum. Það starf mun standa undir sér þannig að ég á ekki von á því að það sé raunverulega hægt að tala um að það séu einhverjar niðurgreiðslur á einu eða neinu.

Hv. þingmaður spurði um viðbótarlaun. Ég held að ég geti verið nokkuð sáttur við sjálfan mig hvað viðbótarlaunin varðar því að ég setti um þau reglur með reglugerð fyrr á árinu. Slíkt hafði ekki verið gert vegna þess að það var ósamkomulag milli ráðuneytisins og stéttarfélaganna um þetta málefni. Þó höfðu tilteknar stéttir fengið launahækkanir á þessum grundvelli hjá einstaka stofnunum. Það verður þó að taka fram að viðbótarlaun, hvort sem það er vegna þess að þau séu samningsbundin hjá þeim sem teljast til embættismanna eða vegna lagaákvæða hjá þeim sem ekki eru embættismenn, fara í gegnum stofnanirnar og gegnum stofnanasamningana og hvorki dómsmálaráðherra né aðrir ráðherrar gera um þau samninga. Síðan varðandi þá samninga sem gerðir hafa verið er gert ráð fyrir þeim í launa- og verðlagslið fjáraukalagafrumvarpsins.

Umsvif hins opinbera koma ekki fram í fjárlagafrumvarpinu og það er kannski svolítið erfitt að telja allar framkvæmdirnar hér við höfnina til umsvifa ríkisins ef þær tölur eru réttar sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fór með. Ég ætla svo sem ekkert að rengja það. Þá má gera ráð fyrir að hlutur ríkisins sé kannski þegar upp er staðið, eftir 35 ár eða hvað það nú var sem er samningstímabilið, svona á bilinu 10–15% af heildarupphæðinni.

Þá spyr hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hvenær hann megi vænta svars við fyrirspurn vegna Hvalfjarðarsölunnar. Ég geri ráð fyrir því að það verði vandalaust að svara því innan tilskilins tíma. Að lokum, frú forseti, þakka ég umræðuna og óska eftir góðu samstarfi við nefndina um afgreiðslu málsins hér eftir sem hingað til.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fjárln.

Lánasýsla ríkisins, 1. umr.

Stjfrv., 87. mál (afnám stofnunarinnar og flutningur verkefna til Seðlabanka Íslands). — Þskj. 87.

[16:02]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingar á lögum nr. 43/1990, um Lánasýslu ríkisins, sem fela í sér að starfsemi stofnunarinnar Lánasýslu ríkisins verði lögð niður en þau ákvæði laganna sem snúa að lánastýringu og almennri lánaumsýslu ríkissjóðs standi óbreytt.

Lögin um Lánasýslu ríkisins voru upphaflega sett á þeim tíma er miklar breytingar áttu sér stað á íslenskum fjármálamarkaði í frjálsræðisátt, m.a. með uppbyggingu markaðsviðskipta. Þetta breytta umhverfi leiddi til þess að endurskoða þurfti stöðu, þróun og markaðssetningu ríkisverðbréfa. Talið var heppilegra á þeim tíma að það yrði gert með því að setja á fót sérstaka stofnun sem færi með þetta verkefni á innlenda fjármagnsmarkaðnum en að það yrði að hluta til innan fjármálaráðuneytisins og Seðlabankans eins og verið hafði. Hins vegar var gert ráð fyrir að Seðlabanki Íslands mundi áfram sinna erlendum lánamálum ríkissjóðs.

Á þeim tíma sem liðinn er frá lagasetningu þessari hafa miklar breytingar orðið á umhverfi lánaumsýslu ríkissjóðs. Innlendi fjármálamarkaðurinn hefur tekið stórstígum framförum og fyrirtæki sem þar starfa eru nú tilbúin að taka við stærri verkefnum en áður. Þá hefur ríkissjóður alfarið dregið sig út af smásölumarkaði og selur nú ríkisverðbréf eingöngu í útboðum til viðskiptavaka sem miðla bréfunum áfram út á markað til viðskiptaaðila. Samkeppnisstaða og hlutverk ríkisverðbréfa hefur einnig breyst þar sem fjármálafyrirtæki telja nú mikilvægt að til séu markaðshæfir flokkar ríkisverðbréfa sem geta myndað vaxtaviðmiðun fyrir önnur verðbréfaviðskipti á markaði. Hins vegar hefur minni lánsfjárþörf ríkissjóðs og takmörkun endurlána dregið verulega úr umfangi verðbréfaútgáfu ríkissjóðs undanfarin missiri og útgáfan því ekki í samkeppni um fjármagn með sama hætti og áður. Fjármálafyrirtækin líta þar af leiðandi ekki lengur á ríkisverðbréf sem samkeppnisvöru heldur sem mikilvægan þátt til að viðhalda öflugum fjármálamarkaði með íslensk verðbréf sem einfaldar bæði markaðssetningu og söluferli ríkisverðbréfa frá því sem áður var. Í ljósi þessa tel ég nú mögulegt að framkvæma lánaumsýslu ríkissjóðs með hagkvæmari hætti en verið hefur með því að flytja verkefni Lánasýslu ríkisins til Seðlabanka Íslands. Helstu kostir við að færa heildarumsjón lánamála ríkissjóðs á einn stað eru að með því fæst betri yfirsýn og skilvirkari lána-, gjaldeyris- og lausafjárstýring og hagræðing næst hvað varðar fastan kostnað og nýtingu starfsmanna.

Til þess að sinna áfram verkefnum á sviði lánaumsýslu ríkissjóðs hefur verið gerður samningur milli fjármálaráðuneytis og Seðlabanka Íslands um verkefni þau sem Lánasýsla ríkisins sinnti áður og tók samningurinn gildi 1. október 2007. Markmið samningsins er að stuðla að hagkvæmri og vandaðri lánaumsýslu fyrir ríkissjóð sem byggist á stefnumörkun fjármálaráðuneytisins í lánamálum. Í því felst að halda innlendum og erlendum vaxta- og fjármagnskostnaði ríkisins í lágmarki með því að leita hagkvæmra fjármögnunarleiða fyrir ríkissjóð innan lands sem erlendis, dreifa gengis-, vaxta- og verðlagsáhættu vegna skulda ríkissjóðs á sem hagkvæmastan hátt og draga eins og kostur er úr áhættu ríkissjóðs vegna ábyrgða og endurlána. Þar sem eitt meginhlutverk Seðlabankans snýr að peningamálastjórnun, sem þarf ekki alltaf að fara saman við hagkvæma lánastýringu ríkissjóðs, er í samningnum skýrt kveðið á um verkskiptingu milli aðila og um ákvörðunarvald fjármálaráðuneytisins í lánamálum og endanlegt úrslitavald ráðuneytisins gagnvart framkvæmd samningsins. Þannig skal ábyrgð á stjórn lánamála ríkisins vera í höndum fjármálaráðuneytisins sem tekur ákvarðanir um skuldabréfaútgáfu ríkissjóðs. Ráðuneytið ákvarðar ávöxtunarkröfu tekinna tilboða í útboðum ríkisverðbréfa, tekur ákvarðanir um uppbyggingu einstakra lánaflokka, tímalengd og eiginleika þeirra, uppkaup flokka og/eða gerð skiptasamninga. Seðlabankinn sér hins vegar um framkvæmdina og skuldstýringu í umboði fjármálaráðuneytis og í samræmi við viðmiðunarreglur sem settar eru af ráðuneytinu.

Þetta fyrirkomulag er ekki ósvipað því og er við lýði í Danmörku og Noregi en horft var til þessara landa við ákvörðunartöku um breytta tilhögun lánaumsýslu ríkissjóðs.

Ég legg til, frú forseti, að frumvarpi þessu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. efnahags- og skattanefndar.

[16:06]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa langt mál um frumvarpið nú við 1. umr. þess en með frumvarpinu er gert ráð fyrir því að leggja niður ríkisstofnun, Lánasýslu ríkisins. Ég tel mjög mikilvægt að þingið fari mjög rækilega í saumana á þessu. Ég minnist þess að mjög athyglisverð grein var birt á leiðaraopnu Morgunblaðsins um þetta efni þar sem vísað var til fyrirkomulags hjá öðrum þjóðum og því haldið fram að við værum ekki að stíga framfaraskref með því að færa þessa starfsemi inn undir Seðlabankann. Það er vissulega rétt að umfang starfsemi Lánasýslu ríkisins hefur dregist verulega saman í seinni tíð, einfaldlega vegna þess að lántökur af hálfu hins opinbera hafa verið minni en þær voru áður en við skulum minnast þess að sá tími getur runnið upp að nýju að þörf sé á því að ríkið ráðist í umfangsmiklar lántökur. Sú gósentíð mun ekki vara að eilífu að hægt sé að selja eignir ríkisins og afla þannig tekna í ríkissjóð og það er ekki endilega víst að við búum alltaf við þær skatttekjur sem við gerum nú í ljósi þess að verulegur hluti skattekna ríkisins eru svokallaðir þensluskattar þannig að þetta er allt saman breytingum undirorpið.

Ég kem hingað fyrst og fremst til þess að leggja áherslu á að fara þurfi mjög rækilega í saumana á þessum málum í meðförum þingsins og munum við þá að sjálfsögðu skoða þær röksemdir sem komu fram í umræddri Morgunblaðsgrein sem birtist mánudaginn 1. október eftir Þór Sari, sem er starfsmaður Lánasýslunnar og Morgunblaðið sá ástæðu til að birta þessa grein á leiðaraopnu sinni.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta að sinni enda þekki ég málið ekki svo að ég hafi tök á því að ræða það í þaula en legg áherslu á að þetta er mál sem við þurfum að

gaumgæfa rækilega áður en það verður afgreitt í gegnum þingið.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Siglingalög, 1. umr.

Stjfrv., 88. mál (uppfærsla takmörkunarfjárhæða). — Þskj. 88.

[16:10]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á siglingalögum, nr. 34/1985, með síðari breytingum.

Um er að ræða breytingu á IX. kafla siglingalaga sem fjallar um ábyrgð útgerðarmanns og takmörkun ábyrgðar en í þeim kafla er að finna undantekningu frá þeirri meginreglu skaðabótaréttar að sá sem ber ábyrgð á tjóni skuli bæta það að fullu. Þessar undantekningarreglur eru í formi ábyrgðartakmörkunar, þ.e. þar er kveðið á um hver getur verið hámarksbótafjárhæð vegna bótaskylds tjóns. Þetta eru sérreglur sem byggjast á alþjóðlegum samningi frá 19. nóvember 1976 og var sá samningur saminn að tilstuðlan Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar eða IMO. Hann öðlaðist gildi 2. desember 1986 og eru nú 50 ríki aðilar að honum. Ísland hefur ekki gerst aðili að samningnum og er því ekki bundið af honum þrátt fyrir að reglur IX. kafla endurspegli ákvæði hans. Ísland hefur hins vegar fullgilt og er aðili að eldri samningi frá 1957 um sama efni.

Þótt Ísland sé ekki bundið af ákvæðum samningsins frá 1976 endurspegla reglur IX. kafla siglingalaga ákvæði hans. Í kaflanum er því eins og í samningnum fjallað um hverjir eigi rétt á að takmarka ábyrgð, hvaða kröfur falla undir ábyrgðartakmörkun, hver eru ábyrgðartakmörkin, missi réttar til að takmarka ábyrgð og stofnun takmörkunarsjóða.

Þann 1. maí 1996 var samþykkt af hálfu Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar bókun við samninginn frá 1976. Með þeirri bókum voru einkum gerðar breytingar á ábyrgðartakmörkunarfjárhæðunum og voru fjárhæðir hækkaðar verulega frá því sem var í samningnum enda full ástæða til, m.a. vegna verðbólgu á tímabilinu. Bókunin öðlaðist gildi í maí 2004. Nú eru 26 ríki aðilar að henni og er unnið að því á vegum utanríkisráðuneytisins að Ísland gerist einnig aðili.

Þær breytingar sem lagðar eru til með frumvarpinu sem hér er lagt fram eru í samræmi við þær breytingar sem gerðar voru með fyrrnefndri bókun. Með frumvarpinu er því verið að leggja til verulega hækkun þeirra fjárhæða sem bætur takmarkast við og leiðir það til mun betri stöðu þeirra sem verða fyrir tjóni eins og áður hefur verið sagt. Þá er einnig lögð til sú breyting með frumvarpinu að í stað þess að miða stærð skipa við brúttórúmlestir er miðað við brúttótonn. Auk þess er lögð til breyting á því hvaða vexti skuli reikna af takmörkunarfjárhæðum.

Ég mun nú í stuttu máli gera nánari grein fyrir breytingum sem lagðar eru til á einstökum ákvæðum.

Í fyrsta lagi er um að ræða breytingu á 177. gr. sem fjallar um upphæðir takmörkunarfjárhæða bæði vegna lífs- og líkamstjóns sem og annars tjóns. Auk þess að hækka fjárhæðir vegna einstakra krafna verulega er fellt niður ákvæði í 1. mgr. 177. gr. um hámarksfjárhæð bóta vegna farþegaskips enda er slíkt ákvæði ekki lengur að finna í bókuninni frá 1996. Eins og áður sagði er einnig lögð til sú breyting að miða stærð skipa við brúttótonn í stað brúttórúmlesta og er það í samræmi við áðurnefnda bókun.

Í öðru lagi eru lagðar til breytingar á 180. og 183. gr. Þær breytingar snúa einungis að því að breyta tilvísun í samningi frá 1976 í tilvísun til bókunar frá 1996. Hér eru engar efnislegar breytingar á ákvæðunum á ferðinni.

Í þriðja lagi, hæstv. forseti, er lögð til breyting á 2. málslið 185. gr. laganna þar sem fjallað er um vexti sem reikna skal af takmörkunarfjárhæðum sem lagðar eru í takmörkunarsjóðinn sem kveðið er á um í 179. gr. laganna. Sú vaxtaviðmiðun sem er í gildandi lögum þykir óhentug enda liggur ekki alltaf fyrir hver hún skal vera á hverjum tíma. Því er lagt til að um vexti fari samkvæmt vaxtalögum, nr. 38 frá 2001, nánar tiltekið 2. málslið 4. gr., sem fjallar um vexti af almennum verðtryggðum útlánum. Hér er á ferðinni veruleg einföldun á vaxtaviðmiðinu frá því sem er í gildandi lögum.

Hæstv. forseti. Eins og áður hefur komið fram eru þær breytingar sem lagðar eru til með frumvarpinu að mestu leyti fólgnar í hækkun takmörkunarfjárhæða og þar með verulega betri stöðu tjónþola. Þetta eru nauðsynlegar breytingar sem gera þarf, sérstaklega þar sem nú er unnið að aðild Íslands að bókuninni frá 1996 sem kveður á um þetta.

Ég tel ekki ástæðu til að hafa um þetta frekari orð heldur legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Skipan ferðamála, 1. umr.

Stjfrv., 92. mál (viðurlög o.fl.). — Þskj. 92.

[16:15]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um um breytingu á lögum nr. 73/2005, um skipan ferðamála. Með lögunum sem tóku gildi 1. janúar 2006 voru gerðar verulegar skipulagsbreytingar sem fólust meðal annars í því að sett var á stofn Ferðamálastofa sem fer með það hlutverk að sjá um leyfisveitingar og aðra umsýslu vegna þeirrar starfsemi sem fellur undir lögin. Vel hefur tekist til við framkvæmd en orðið vart við einstök atriði sem betur mega fara. Rétt þykir að taka á þeim strax og eru þær úrbætur lagðar til með frumvarpinu sem hér er lagt fram. Ég geri nú nánari grein fyrir einstökum breytingum.

Í fyrsta lagi er lögð til breyting á 7. gr. laganna þar sem fjallað er um skilgreiningu á hugtakinu ferðaskipuleggj-

andi. Nokkuð hefur borið á misskilningi meðal umsækjenda á því hvaða starfsemi getur fallið hér undir. Snýr það helst að því hvað felst í hugtakinu „dvöl“ og telja sumir að þar undir falli gisting og ferðaskipuleggjendur hafa þannig selt ferðir beint til neytenda sem standa lengur en í 24 klukkustundir. Þá er hins vegar komið inn á svið alferða og eru það einungis ferðaskrifstofur sem selja slíkar ferðir eins og skýrt er í öðrum ákvæðum laganna. Þær breytingar sem lagðar eru til eru til að fyrirbyggja þennan misskilning enda er mjög mikilvægt að munurinn á starfsemi ferðaskipuleggjenda og ferðaskrifstofu sé skýr, einkum þar sem um sölu alferða fylgir skylda til að hafa sérstaka tryggingu.

Í öðru lagi er lögð til breyting á 2. mgr. 8. gr. laganna en þar er kveðið á um myndrænt auðkenni sem Ferðamálastofa skal heimila leyfishöfum að nota. Með breytingunni er lagt til að leyfishöfum verði skylt að nota það auðkenni en eins og ákvæðið er nú orðað er sú skylda ekki nægilega skýr. Almennt nota leyfishafar þetta auðkenni þar sem það er staðfesting á því að viðkomandi hafi leyfi í lagi. Auk þess er auðvelt fyrir neytendur að ganga úr skugga um að viðskiptaaðilar hafi sín leyfi í lagi. Það þykir þó rétt að gera ráð fyrir að hægt sé að fá undanþágu frá þessari skyldu og er þá einkum verið að horfa til þess að það sé tæknilega erfitt eða kostnaðarsamt að koma því við, til dæmis ef starfsemin stendur einungis stuttan tíma ársins. Sækja þarf um slíka undanþágu til Ferðamálastofu.

Í þriðja lagi er um breytingu á 3. mgr. 18. gr. að ræða þar sem fjallað er um frest fyrir ferðaskrifstofu til að skila ársreikningum vegna mats á tryggingaskyldu. Í gildandi lögum er sá frestur til 1. apríl en lagt er til að fresturinn verði til 1. október. Það er í samræmi við almennan frest fyrirtækja til skattskila, en fyrirtæki eru almennt ekki í stakk búin að skila ársreikningum sínum fyrr en þá.

Í fjórða lagi, virðulegi forseti, er lögð til breyting á 1. mgr. 21. gr. um tímamörk ef leyfið fellur niður. Þar er um að ræða þegar leyfishafi verður gjaldþrota og lagt til að það miðist við uppkvaðningu úrskurðar héraðsdóms.

Í fimmta lagi er lögð til breyting á 26. gr. en þar er fjallað um úrræði vegna brota á lögum og má segja að þetta sé veigamesta breytingin sem lögð er til í frumvarpinu. Hér er bæði um að ræða breytingu á 1. mgr. 26. gr. þar sem brotalýsinguna er að finna og einnig í 3. mgr. 26. gr. þar sem kveðið er á um úrræði vegna brota. Þar sem lögin kveða á um leyfisskylda starfsemi er nauðsynlegt að hafa virk úrræði til að grípa til ef brotið er gegn þeim með því að stunda starfsemi án þess að hafa lögbundið leyfi.

Breytingar á 1. mgr. snúa aðallega að skýrari brotalýsingu, þ.e. hvað teljist brot gegn ákvæðum laganna og er þar einnig tekið fram hvaða brot geta varðað úrræði það sem 3. mgr. kveður á um. Breytingin á 3. mgr. varðar það úrræði sem hægt er að grípa til vegna brota. Það felst í því að stöðva hina brotlegu starfsemi og er lagt til að Ferðamálastofa geti óskað eftir því við lögreglu að það verði gert. Þetta eru að sjálfsögðu verulega íþyngjandi úrræði sem verður að beita varlega. Til að takmarka beitingu þess eru því í ákvæðinu talin upp þau tilvik þar sem þetta er heimilt og er fyrst og fremst um að ræða að leyfisskyld starfsemi sé stunduð án tilskilins leyfis og starfsemin fer út fyrir það leyfi sem viðkomandi hefur. Heimild til beitingar þessa þvingunarúrræðis er því takmörkuð við þessi tilvik.

Hæstv. forseti. Ég hef rakið helstu breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu og legg áherslu á að hér er um að ræða úrbætur á annars ágætri löggjöf sem mun stuðla að bættri framkvæmd á þessu sviði. Þess má geta líka, virðulegi forseti, að þessar tillögur eru unnar í samráði við Ferðamálastofu sem fer með framkvæmd laganna.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[16:21]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Aðeins nokkur orð um það frumvarp sem hér er til umfjöllunar og hæstv. samgönguráðherra hefur mælt fyrir. Ég vil segja að það er áhugavert að takast á við málefni ferðaþjónustunnar sem atvinnugreinar og koma að þeim málum á þessum vettvangi núna. Það er orðið nokkuð langt um liðið síðan ég starfaði að ferðamálum meðal annars sem varaformaður Ferðamálaráðs Íslands á sínum tíma og kynntist þá vel þessari atvinnugrein og öllu því sem undir hana fellur. Það er alveg ljóst og við vitum það hér að ferðaþjónustan er orðin einn af burðarásunum í íslensku atvinnu- og efnahagslífi. Umfang hennar hefur farið sívaxandi og hún skapar þjóðarbúinu æ meiri gjaldeyristekjur ár frá ári. Það hefur verið mjög ánægjulegt að fylgjast með þróun hennar sem slíkrar og því að Ísland er orðið afar áhugaverður áningarstaður fyrir ferðafólk hvaðanæva að úr heiminum. Eftir því sem samgöngur batna verða fjarlægðir og ferðatími að minnsta kosti styttri og styttri og margir kjósa að koma til Íslands í frí.

Ég tel þess vegna mjög þýðingarmikið að vel sé búið að ferðaþjónustunni af hálfu hins opinbera, að löggjöf sem um þessa starfsemi gildir sé skýr og ég er þeirrar skoðunar svona í öllum meginatriðum að í lögum frá 2006 eða lögum sem þá tóku gildi, 1. janúar 2006, tóku við af eldri lögum frá árinu 1994 um skipulag ferðamála, hafi verið búið vel að ferðaþjónustunni, skýrt skilgreint hlutverk Ferðamálastofu sem stjórnsýslustofnunar. Hennar hlutverki var breytt og ég tel að það hafi allt í meginatriðum verið jákvætt.

Í framsöguræðu hæstv. samgönguráðherra kemur fram að í þessu frumvarpi sé fyrst og fremst verið að sníða einhverja agnúa af lögunum sem hafi komið fram við framkvæmd þeirra á þeim tíma sem liðinn er frá því þau tóku gildi. Það er að sjálfsögðu ekkert nema gott um það að segja að það sé gert.

Ég vil líka leggja áherslu á að mikilvægt sé að vinna löggjöfina og líka þegar verið er að gera lagfæringar að gera það þá í góðri samvinnu við þá sem starfa eftir lögunum, þ.e. að mikilvægt sé að hafa gott samráð við þá. Nú kemur það út af fyrir sig ekki alveg fram í athugasemdum við þetta lagafrumvarp en það kom fram í máli ráðherra að frumvarpið væri unnið í samráði við Ferðamálastofu. En það kannski kemur ekki alveg fram að hve miklu leyti hefur verið haft samráð við hagsmunaaðila sem starfa í greininni. Þeir eru fjölmargir.

Ég tel sjálfsagt að gera þær breytingar sem hér er gerð tillaga um. Það eru að minnsta kosti mín fyrstu viðbrögð. Ég velti að vísu fyrir mér því sem segir í 3. gr. þar sem ver-

ið er að breyta fresti til að skila ársreikningum til ríkisskattstjóra. Það kemur fram í máli hæstv. ráðherra að almennt séu fyrirtæki ekki reiðubúin til að skila þessu fyrr en síðar miðað við þau tímamörk sem eru í gildandi lögum. En einhvern veginn finnst mér að fyrirtæki séu almennt á markaði að halda sína aðalfundi fyrri hluta árs, í mars jafnvel eða apríl og þá liggi fyrir ársreikningar ársins á undan. Ég veit því ekki alveg hvað er á bak við það að gefa þurfi svona langan frest. Er þetta þá sérstakt fyrir ferðaþjónustuna að ársreikningar liggi ekki fyrir fyrr en svona seint? Það kemur mér dálítið spánskt fyrir sjónir.

Síðan tek ég undir það með hæstv. samgönguráðherra að það sé mikilvægt að vanda sig þar sem á í hlut ákvæði sem varða úrræði vegna brota á lögum. Þar er að sjálfsögðu um íþyngjandi ákvæði að ræða og mikilvægt að vandað sé til verka, að stjórnsýslan sé mjög yfirveguð og menn viti nákvæmlega hvaða áhrif þau ákvæði hafa.

Ég ætla ekki, virðulegur forseti, að hafa mörg orð um þetta frumvarp við 1. umr. Ég á sæti í hv. samgöngunefnd sem fær þetta mál til umfjöllunar og áskil mér að sjálfsögðu allan rétt til þess að fara dýpra ofan í málið og skiptast vonandi á skoðunum og sjónarmiðum við þá sem málið varðar í umfjöllun nefndarinnar og fá þangað þá hagsmunaaðila sem starfa á vettvangi þessarar atvinnugreinar. En við fyrstu yfirferð finnst mér allt benda til þess að um þetta frumvarp hæstv. samgönguráðherra geti orðið nokkuð góð samstaða á Alþingi.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Hafnalög, 1. umr.

Stjfrv., 93. mál (geymslugjald og heimild til að fresta framkvæmdum). — Þskj. 93.

[16:27]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á hafnalögum, nr. 61/2003.

Hér er um að ræða tvær smávægilegar breytingar á lögunum, annars vegar til nánari skýringar á einu ákvæði laganna og hins vegar breytingu sem leiðir af ákvörðun ríkisstjórnarinnar í júlí síðastliðnum um sérstakar aðgerðir vegna samdráttar í þorskafla. Nánar tiltekið er um að ræða breytingu á 3. tölul. 1. mgr. 17. gr. sem fjallar um geymslugjöld. Eins og ákvæðið er nú orðað er ekki nægilega skýrt að heimilt er að taka geymslugjöld hvort sem varan er geymd innan eða utan húss. Breytingunni sem lögð er til er ætlað að koma í veg fyrir slíkan vafa og er með henni skýrt kveðið á um heimild til gjaldtöku í báðum tilvikum.

Síðari breytingin snýr að því að heimila sveitarfélögum að fresta styrktum hafnarframkvæmdum á meðan samdráttartímabilið vegna skerðingar þorskkvóta varir. Samkvæmt gildandi hafnalögum í bráðabirgðaákvæði II er gert ráð fyrir að ný ákvæði um styrktar framkvæmdir taki gildi 1. janúar 2009. Vegna þess má búast við því að sveitarfélög sem þegar hafa fengið heimildir til framkvæmda á grundvelli eldri styrkjareglna muni ráðast í þessar framkvæmdir fyrir þann tíma. Það munu þau gera til að missa ekki af þeim betri styrkjum sem eldra kerfið hefur í för með sér hvað sem líður tekjusamdrættinum vegna aflasamdráttarins og áhrifum hans. Rétt þykir því að breyta bráðabirgðaákvæðinu þannig að heimila þeim sveitarfélögum sem þess óska að fresta slíkum hafnarframkvæmdum þann tíma sem samdrátturinn varir.

Hæstv. forseti. Þetta eru þær breytingar sem lagðar eru til með frumvarpinu og ég tel ekki ástæða til að hafa um það fleiri orð. Ég legg því til, virðulegi forseti, að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[16:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Hér liggur fyrir frumvarp til laga um breytingu á hafnalögum sem eru frá árinu 2003. Þannig vill til að þau lög voru að mestu leyti byggð á starfi nefndar sem samgönguráðherra þáverandi skipaði til þess að endurskoða hafnalögin í heild sinni. Undirritaður átti þá sæti í þeirri nefnd sem fulltrúi Hafnasambands sveitarfélaga. Ég get upplýst það hér að það nefndarstarf var undir forustu núverandi hæstv. sjávarútvegsráðherra, Einars K. Guðfinnssonar og var að mörgu leyti mjög gott. Þar var unnið að því breyta hafnalögum og gera höfnum kleift að takast á við ýmsar breytingar sem orðið hafa á, má segja, rekstrarumhverfi hafnanna vegna breytinga í samfélagsmunstri, flutningamunstri og þess háttar, sem var óhjákvæmilegt að gera.

Hins vegar er kannski líka rétt að halda því til haga að á þeim tíma var ýmislegt í lagafrumvarpinu sem þáverandi samgönguráðherra flutti ekki algerlega í anda þeirra tillagna sem komu frá þeirri ágætu nefnd. Ráðherra ákvað sem sagt að víkja frá ýmsum tillögum sem komu frá nefndinni og að sjálfsögðu er ekkert annað um það að segja en að ráðherra hefur að sjálfsögðu heimildir til þess. Það er jú hann sem leggur fram frumvarpið í sínu nafni og hlýtur að ráða því hvernig hann gerir það úr garði. Engu að síður held ég að full ástæða sé til að skoða jafnvel fleiri greinar í hafnalögunum en gerð er tillaga um í þessu frumvarpi. Ég tek undir það með hæstv. samgönguráðherra að skynsamlegt sé að gera þær breytingar sem hér eru lagðar til varðandi 17. gr. Ég vil samt segja það strax í þessari umræðu, 1. umr., að ég mun á vettvangi samgöngunefndar óska eftir umfjöllun um fleiri greinar í þessu frumvarpi svo sem eins og 24. gr. Ég tel ástæðu til að fara betur yfir það hvernig hún er úr garði gerð. Ég tel eðlilegt og sjálfsagt í ljósi þess sem hefur verið að gerast varðandi tekjusamdrátt sveitarfélaga vegna skertra veiðiheimilda að breyta ákvæðum til bráðabirgða og framlengja þann tíma sem hafnirnar hafa til að ráðast í endurbætur. Ég hef hins vegar fyrirvara við það sem segir í fylgiskjalinu þar sem er umsögn fjármálaráðuneytisins um frumvarpið. Þar segir í lokaniðurstöðu, með leyfi forseta:

„Ekki er gert ráð fyrir breytingum á framlögum til samgöngumála.

Verði frumvarpið óbreytt að lögum verður ekki séð að það hafi teljandi áhrif á útgjöld ríkissjóðs.“

Ég held, virðulegur forseti, að nauðsynlegt sé að fara aðeins betur yfir þetta vegna þess að mér er kunnugt um að staða fjölmargra hafnarsjóða, ekki síst lítilla vítt og breitt um landið er mjög bágborin og aflasamdráttur sá sem nú hefur verið ákveðinn mun hafa veruleg áhrif á afkomu þeirra. Sömuleiðis er ljóst að ef slíkur aflasamdráttur er varanlegur til einhverra ára, fleiri en eins árs, kannski þriggja, fjögurra, fimm ára, þá mun það hafa enn þá alvarlegri afleiðingar fyrir fjölmarga hafnarsjóði.

Ég held þess vegna að full ástæða sé til að skoða fleiri ákvæði þessara laga og sjá hvort unnt er að koma betur til móts við þessa hagsmuni hafnarsjóðanna. Ég er ekki síst að tala um smærri hafnarsjóði vítt og breitt um landið, meðalstóra kannski, þar sem afkoman er bágborin. Ég held að það geti verið ástæða til að kanna hvort það sé skynsamlegt og lag og stuðningur við það að ekki bara framlengja þennan tíma sem hér er um að ræða, eins og bráðabirgðaákvæðið gerir ráð fyrir, heldur jafnvel að bæta einhverju inn í samgönguáætlunina til að koma betur til móts við þessa hafnarsjóði.

Mér finnst mikilvægt, virðulegi forseti, nú við 1. umr. að upplýsa að ég mun alla vega á vettvangi nefndarinnar óska eftir umræðum um þetta og að fá álit þeirra hagsmunaaðila sem hér um ræðir, meðal annars Hafnasambands Íslands og einstakra hafnarsjóða sveitarfélaga þess vegna. Ég er þess vegna kannski ekki algerlega sammála, ef svo má segja, niðurstöðunni í umsögn fjármálaráðuneytisins. En ég skil hana þannig að fjármálaráðuneytið geri ekki ráð fyrir neinum slíkum breytingum. Mér þætti fróðlegt að heyra það frá hæstv. samgönguráðherra hvort hann teldi það vera eitthvað sem kæmi til greina að skoða, eins og ég segi, bæði 24. gr. og framlögin í samgönguáætlun til hafnaframkvæmda á vegum sveitarfélaganna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, 1. umr.

Stjfrv., 90. mál (friðun hafsvæða). — Þskj. 90.

[16:35]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands. Málið varðar varðveislu viðkvæmra hafsvæða.

Þannig er mál með vexti að þetta frumvarp var flutt í fyrra en það var hvorki útrætt né afgreitt frá sjávarútvegsnefnd Alþingis. Þá var það flutt sem hluti af öðru og stærra frumvarpi en er nú flutt sem sérstakt frumvarp.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að gerðar verði þær breytingar á lögunum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, að bætt verði inn tveimur málsliðum. Annars vegar þar sem kveðið er á um varðveislu viðkvæmra hafsvæða og hins vegar er gert ráð fyrir því að ráðherra geti með reglugerð ákveðið sérstök friðunarsvæði þar sem veiðar með öllum eða tilteknum veiðarfærum eru bannaðar.

Þetta á sér þann aðdraganda að fyrrverandi hæstv. sjávarútvegsráðherra, Árni M. Mathiesen, skipaði á sínum tíma nefnd til að fara yfir það hvort eðlilegt væri og æskilegt að setja upp tiltekin hafsvæði þar sem veiðar væru algjörlega bannaðar í því skyni að vernda viðkvæm hafsvæði. Þetta eru nokkur nýmæli í þeim skilningi að hingað til höfum við fyrst og fremst bannað veiðar á tilteknum svæðum með hliðsjón af stöðu fiskstofna o.s.frv. En þarna var verið að taka afstöðu til þess hvort eðlilegt væri að við bönnuðum tilteknar veiðar og veiðar algjörlega í kringum viðkvæm hafsvæði, t.d. kóralsvæði.

Skemmst er frá því að segja að nefndin, sem hæstv. fyrrverandi ráðherra, skipaði skilaði áliti sínu og mælti með tilteknum friðunarsvæðum sem yrðu sett út við landið. Við sendum þetta síðan til umsagnar til hagsmunaaðila og ég hef stundum sagt frá því að niðurstaðan í hópi þeirra var athyglisverð, þ.e. að setja fram breytingar sem fólu það í sér að stækka þessi hafsvæði frá því sem upprunalega hafði verið hugmyndin að gera. Á þeim grundvelli var síðan sett reglugerð sem kveður á um verndun þessara svæða.

Það er nauðsynlegt að setja styrkari lagastoð undir aðgerðir af þessu tagi. Hingað til hafa þessar aðgerðir fyrst og fremst miðað að því að vernda fiskstofnana en þarna erum við að ganga skrefinu lengra og taka ákvörðun um að vernda tiltekin hafsvæði.

Við vitum að umræða um þessi mál er heilmikil, bæði á innlendum vettvangi og ekki síður á alþjóðlegum vettvangi. Við Íslendingar höfum verið í fararbroddi. Við höfum beitt hólfalokunum mjög mikið, m.a. af þeim ástæðum sem ég hef nefnt, svo mikið raunar að margir hafa kvartað undan. Þess vegna er það rangt, sem sumir halda fram, að við séum ekki að beita þessari aðferð við fiskveiðiverndun. Síðan er það svo að það er þróun í þá átt að hafa meiri áhyggjur af hafsbotninum og áhrifum á lífríki hafsins.

Frumvarpið er flutt til þess að koma til móts við þessi sjónarmið, sem ég tel að séu eðlileg. Ég held að um þessi mál eigi að geta skapast víðtæk sátt. Að lokinni þessari umræðu legg ég til að málinu verði vísað til 2. umr. og hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar.

[16:39]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Frumvarp til laga um breyting á lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands snýr að því, eins og ráðherra kom að, að vernda lífríki sjávar kannski frekar en fiskstofnana með beinum hætti. Í 1. gr. frumvarpsins segir að það eigi að snúa að varðveislu viðkvæmra hafsvæða. Það er orðið löngu tímabært að að varðveita viðkvæm hafsvæði í mun meira mæli en við höfum gert fram til þessa.

Þau veiðisvæði sem eru lokuð í dag, sérstaklega í þessum tilgangi, eru einungis þrír lófastórir blettir, eins og við segjum sem þekkjum fiskimiðin út af Suður- og Suðausturlandi, sem eru kóralsvæði. Reyndar er ekki svo langt síðan að þessi svæði voru friðuð. Þó að fram hafi farið nokkrar rannsóknir á þessum atriðum á vegum Hafrannsóknastofnunar á undanförnum árum þarf miklu fleiri rannsókna við, þ.e. ekki bara á kóralsvæðum og þeim ósnertu svæðum sem eru hugsanlega orðin eftir innan fiskveiðilögsögunnar og á landgrunninu — þau eru ekki mörg reyndar, þau þrjú sem

eru út af Suður- og Suðausturlandi eru reyndar þau stærstu sem ég í fljótu bragði man eftir sem hægt væri að kalla ósnert svæði í dag. Þetta eru afar lítil svæði, ná yfir lítil svæði á hafsbotninum, og það tálgast af þeim hægt og rólega og hefur tálgast af þeim með hverju árinu. Tilhneigingin er sú þegar menn leita sér fiskjar, sérstaklega með botnveiðarfærum, að reyna að elta hann þangað þar sem hann helst finnur skjól á svæðum þar sem erfitt er að toga á. Smám saman verður það til þess að menn nálgast þessi svæði kannski meira en hollt er fyrir gróðurinn og botnlagið.

Vissulega hafa orðið miklar breytingar á hafsbotninum við Ísland á síðustu áratugum, eða frá því að togveiðar hófust við landið. Enn er það nú samt þannig að við erum að veiða þessar botnlægu tegundir, aðallega þorsk og ýsu, á sömu svæðunum áratug eftir áratug. Mesta veiðin í þorski er á Vestfjarðamiðum, á gjöfulum Halamiðum, og síðan árstímabundið hér út af Suðurlandinu í hrygningarfiski og öðru slíku. Það bendir til þess, sem er augljóst, að það séu fleiri atriði en botnlagið sem skiptir máli varðandi fiskstofnana og aðgang okkar að þeim. Hafstraumar, ætiskilyrði, hlýindi í sjónum o.s.frv. breyta miklu.

Nú hafa nokkuð stór svæði við landið verið lokuð fyrir öllum veiðum og önnur eingöngu fyrir togveiðum. En nokkur stór svæði — t.d. út af Norðurlandi, norður af Horni, út af Skagatá og vestur af Grímsey, í kringum Kolbeinsey, við Hvalbak, stór veiðisvæði við enda landgrunnsins allt vestur af landinu suður úr Reykjanesi vestur og norður að Bjargtöngum o.s.frv. — eru kjörsvæði til þess að rannsaka hvaða breytingar verða á lífríki sjávar eftir að togveiðum er þar hætt. Þær litlu rannsóknir sem hafa verið gerðar sýna að gróður tekur ótrúlega fljótt við sér á þessum svæðum, það er hægt að græða hafsbotninn upp að nýju með því að hætta að draga þar veiðarfæri.

Eins og ráðherra kom inn á er í æ meira mæli þrýst á aðila í sjávarútvegi, jafnt veiðimenn og útgerð og þá sem selja fisk til útlanda, að leita uppruna fisksins, hvar hann er veiddur, hvernig, hvort það er á botnlæg veiðarfæri eða hvort það er á línu, þ.e. hreyfanleg veiðarfæri eða kyrrstæð veiðarfæri, og hvers konar aðferðum er beitt, hvort hann er frystur úti á sjó, hvort hann er frystur í landi, hvort hann kemst ferskur á markað eða með öðrum hætti.

Við sem störfum í þessari atvinnugrein finnum fyrir æ meiri þrýstingi gegn togveiðarfærum og það er spurt um það æ oftar hvort fiskurinn sem við erum að selja sé veiddur með hreyfanlegum veiðarfærum sem eru dregin eftir botninum og hvort fiskiskipin, togararnir sem við erum að ná í fiskinn á, skilji eftir sig mikla mengun í andrúmsloftinu. Við höfum heyrt það víða, m.a. á vettvangi Sameinuðu þjóðanna á undanförnum árum og síðast núna í vetur ef ég man rétt þar sem rætt var um þessi mál og að takmarka með öllum mögulegum hætti togveiðarfæri, bæði reyndar flotvörpu sem botnvörpu. Við þessu hafa menn reynt að bregðast og þá aðallega varðandi fiskstofnana. Í samtölum mínum við menn í Hampiðjunni, því íslenska merkilega fyrirtæki sem er með umsvif úti um allan heim, segja þeir mér að æ meiri orka hjá þeim, æ meiri kraftur, beinist í það að hanna veiðarfæri sem skaða umhverfið sem minnst, þ.e. veiðarfæri sem eru notuð í umhverfisvænna efni skulum við segja, kannski ekki umhverfisvæn en umhverfisvænni en þau efni sem við þekkjum úr hefðbundnum veiðarfærum. Hönnun veiðarfæra tekur æ meira mið af því að það sé léttara að draga þau yfir hafið, þau mengi minna og það fari minni orka í það. Síðast en ekki síst eru á undanhaldi þau veiðarfæri sem eru dregin eftir botninum, þ.e. botntrollin, toghlerarnir og vírarnir, má segja í því formi sem við þekkjum í dag. Það er að færast æ í aukana að skip eru hætt að nota þessa hefðbundnu togvíra, svera þunga togvíra sem dragast eftir botninum og skrapa hann upp. Í stað þess eru notuð önnur efni, svokölluð Dynex-efni og nælonefni sem dragast ekki eftir botninum.

Hönnun á hlerum, sem eru mjög skaðlegir fyrir hafsbotninn og miklu skaðlegri en í raun og veru veiðarfærið sjálft að mínu viti, miðast að því í dag að þeir snerti botninn ekki nema að mjög litlu leyti og helst ekki neitt, heldur svífi yfir botninum án þess að snerta hann. Með alls konar búnaði, tækjum og tólum sem hægt er að hengja á veiðarfærin geta skipstjórnarmenn stýrt þessu nokkuð vel. Að lokum snýst hönnun að því sem áður var kallað bobbingjalengjur eða fótreipislengjur sem dragast eftir botninum. Þær voru í eina tíð kúlur sem snerust eftir botninum og að margra mati sköðuðu ekki botninn nándar nærri eins mikið og þau veiðarfæri sem við notum ekki í dag, þ.e. stórir gúmmíhólkar sem snúast ekki, heldur dragast eftir botninum og mylja það sem undir þeim lendir.

Nú er þessi þróun að fara aftur til baka í þá veru að hanna að nýju fótreipi og bobbingalengjur fyrir troll sem velta eins og hjól eftir botninum í stað þess að dragast eftir honum. Allt er þetta auðvitað liður í því að menn leita leiða til umhverfisvænni veiða, bæði varðandi orkunotkun og verndun á lífríki sjávar. Það sem snýr að útgerð og fiskveiðum er að stærstum hluta af efnahagslegum hvötum, þ.e. menn eru reknir áfram til þessara verka vegna þrýstings erlendis frá af fiskkaupendum og því að reyna að spara orkuna.

Ég fagna því að hér skuli vera komið frumvarp sem beinist að því að fara að sinna rannsóknum og verndun á hafsbotninum meira en gert hefur verið. Ég tel reyndar að það hefði átt að vera komið fram miklu fyrr að við færum að huga að hafsbotninum og reyndar sjávarauðlindum öllum með sama hætti og við ræðum um og hugsum um aðrar náttúruauðlindir til lands, hvort sem það eru fallvötn, jarðhiti eða hvað annað. Við erum að tala um náttúru hafsins, náttúruvernd í hafinu, við erum að tala um að nýta þessa náttúruauðlind með þeim hætti að sjálfbær verði sem er langt frá því að sé í dag, því miður.

Aðrar aðgerðir sem menn hafa gripið til varðandi friðun á veiðarfærum snúa allar að því að vernda fisk og reyndar hrygningarstöðvar líka en ekki beint að náttúru landsins. Það sem ég set spurningarmerki við í þessu frumvarpi er að mér er persónulega illa við að ráðherra sé gefið mikið vald í þeim efnum að taka ákvarðanir um verndun eða nýtingu náttúruauðlinda og það á jafnt við um náttúruauðlindir í sjó og á landi. Ég tel að þessi umræða eigi að fara fram á Alþingi sem og sú hvernig við nýtum náttúruauðlindirnar í sjónum, náttúruauðlindir í hafinu, auðlindir hafs og sjávar og hvernig við stýrum verndun og nýtingu fiskstofna og botnlagsins á landgrunninu. Þessi umræða á fyrst og fremst

að fara fram á Alþingi að mínu viti og Alþingi á að taka ákvörðun um allar slíkar ákvarðanir.

Nýjasta dæmið um það sem ég reyndar nefndi lítillega við aðra umræðu fyrr í dag varðandi þetta atriði er sú ákvörðun sjávarútvegsráðherra að hvetja til aukinna veiða á grunnslóð með hreyfanlegum veiðarfærum með því að gera breytingar á viðmiðunarmörkum á ýsu og leggja niður reglugerðarákvæði um notkun smáfiskaskilja á landgrunninu. Nú ætla ég í sjálfu sér ekki að taka afstöðu til þess hvort það er rétt eða röng ákvörðun hvað varðar það að geta haldið úti fiskiskipaflotanum á Íslandsmiðum. Ég geri mér fulla grein fyrir því að miðað við ástandið í dag er nánast ómögulegt að gera út skip á Íslandi án þess að hafa meiri aðgang að fiskimiðunum. En ég set spurningarmerki við fiskifræðilega þáttinn í því vegna þess að það stangast á við allt annað það sem við höfum verið að gera við stjórn fiskveiða, þ.e. að forðast það að veiða smáfisk. Það hefur verið mín glíma í því fagi áratugum saman, að reyna að forðast að veiða smáfisk af öllum tegundum, hvort sem það er ýsa, ufsi, karfi eða þorskur. Mér finnst það stangast á við þau markmið Hafrannsóknastofnunar, sjávarútvegsráðuneytisins og laga um stjórn fiskveiða að byggja upp fiskstofna við landið ef raunin er sú að það má ekki veiða smáfiskinn. Þess vegna set ég spurningarmerki við fiskifræðilega þáttinn í þeirri ákvörðun. Þeirri ákvörðun fylgir að auki hvati til þess að fara lengra upp á landgrunnið til veiða með hreyfanleg veiðarfæri, nær þeim stöðvum sem við kannski teljum til hrygningarstöðva og þeirra svæða sem við kannski og ekki ólíklega mundum vilja vernda lífríki sjávar.

Einn þáttur hvað þetta varðar sem mér finnst jafnvel að snerti þetta mál eru þau áhrif á framburð jökuláa eftir að búið er að sigta úr þeim lífrænu efnin áður en þau falla til sjávar, eftir stíflugerðir og virkjanir, að ýmislegt bendir til þess í erlendum rannsóknum og víða úti í heimi að það hafi meiri áhrif á lífríki sjávar en menn hafi nokkru sinni ætlað. Jökulárnar bera til sjávar ýmis lífræn efni sem smáfiskur, eða smáseiði fyrst og fremst, nærist á við yfirborð sjávar þangað sem seiðin forða sér fljótlega eftir gotið og þar er þeirra lífríki. Þau forða sér undan áti annarra fiska og á því nærast þau. Það eru til um þetta upplýsingar hjá meðal annars Sameinuðu þjóðunum þar sem hægt er að skoða það mjög myndrænt, t.d. í Kína og í Suður-Ameríku ef ég man rétt, þar sem áhrifin sjást á loftmyndum, hvernig yfirborð sjávar hefur breyst, hvernig það hefur nánast verið gerilsneytt á sumum hafsvæðum vegna þess að þangað rennur sjór sem búið er að sía alla lífræna þætti úr.

Þetta er einn hluti af því sem mér finnst frumvarpið snúast um, þ.e. varðveislu hafsvæða og varðveislu lífríkis sjávar. Mér finnst varla hægt að aðskilja þetta að miklu leyti. Þetta er í raun og veru einn og sami hluturinn.

Að lokum ítreka ég bara að ég fagna því að þetta frumvarp er komið fram. Ég hvet til þess að það verði tekið til alvarlegrar umræðu en ég set fyrirvara um ráðherravaldið, heimild ráðherra til að taka ákvörðun í þessum málum einn og sér. Það tíðkast ekki varðandi aðrar náttúruauðlindir. Það á ekki að eiga við varðandi auðlindir sjávar heldur.

[16:56]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Þetta er á margan hátt jákvætt þar sem hæstv. sjávarútvegsráðherra er að fjalla um að loka svæðum. Hann kynnti fyrir okkur á fundi í gær í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd hugmyndir sínar um að loka sérstaklega kóralsvæðum fyrir suðurströndinni og gat þess að sjómenn og skipstjórnarmenn hefðu lagt til stærri og meiri lokanir en fyrirhugaðar eru. Það er auðvitað af því góða en að sama skapi vara ég við því að farið verði að hleypa stórum togurum nær landi þar sem 12 mílna lögsagan hefur verið látin gilda, þessi svokallaða togaralína á fagmáli. Mér líst ekki á að við förum að hleypa stórum skipum miklu nær vegna þess að það stangast æðioft á við veiðisvæði hjá línu- og netabátum og jafnvel snurvoðarbátum þegar stóru togararnir koma inn á þessi svæði.

Ég tek undir þau orð hv. þm. Björns Vals Gíslasonar að fara varlega í að smækka viðmiðunarmörk. Til gamans má geta þess út frá fiskifræðinni, verndunarsjónarmiðum og ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar að við erum búnir að veiða hlutfallslega meira fram yfir tillögur fiskifræðinga í ýsu en ef við miðum við þorsk. Samkvæmt því sem Hafrannsóknastofnun leggur til ætti þorskurinn að vera betur staddur. Þetta var smáútúrdúr en segir kannski að það er ekki þörf til að fara í stífar verndunaraðgerðir á þorskinum.

Ég vara við því að opna hólf hringinn í kringum landið og halda ekki áfram út af Reykjanesi, Garðskaga, Sandgerðisvita og Stafnesvita þar sem var línu- og netasvæði. Mér finnst þetta vera dálítið hættulegt. Það er nóg um að skip sem eru í dag að koma inn og fá að fara upp á þrjár eða fjórar mílur, eru með stærri vélar og meiri niðurgírun eða stærri og betri skrúfuútbúnað og meiri togkraft, eru komin upp í kálgarða eins og maður segir stundum. Það er líka búið að opna fyrir snurvoðina upp í fjöru frá Þorlákshöfn og austur að Vestmannaeyjum. Á fleiri stöðum vara ég við því að menn sækist eftir smáýsu bara af því að þetta er. Það er miklu nær að snúa okkur að alvörunni, þ.e. aðalforsendunni að skera ekki svona mikið niður þorskkvótann og ég held að það væri gott fyrir hæstv. sjávarútvegsráðherra að taka tillögur Frjálslynda flokksins, sem eru mjög hógværar, um að bæta við núverandi úthlutun 40 þús. tonnum af þorski og geta þá forðast svona aðgerðir eins og að hleypa togurum nær landi og annað til að reyna að tryggja það að menn nái að veiða ýsukvóta sem er kannski allt of stór, ýsukvótinn, og að sama skapi of lítið úthlutað af þorski.

Það er augljóst að þessi niðurskurður á þorski mun leiða af sér aukið brottkast og ýmsa aðra ógæfu, menn fara að freistast til þess að landa fiski fram hjá eða annað í þeim dúr. Ég minni á að í vor rétt fyrir kosningar var mjög merkilegur þáttur í sjónvarpinu, hjá Kompás á Stöð 2, um umgengni um auðlindina, spillinguna, svínaríið og svindlið og allt sem þar er í kring. Ég þekki þessa hluti á margan hátt og veit hvernig þetta hefur gengið fyrir sig í gegnum tíðina og ég vara við því að vera með reglur sem þurfa svona stíft prógramm. Og enn og aftur minni ég á að til að viðhalda þessu kvótakerfi borgum við til Fiskistofu 840 millj. á ári en setjum sennilega ekki nema 320 millj. í fíkniefnalögregluna. Þetta segir auðvitað dálítið um kerfið og minnir kannski svolítið á vinnubrögð í Sovétríkjunum sál-

ugu eða í Austur-Þýskalandi hjá Stasi, þar sem allir voru að njósna um alla og allir að reyna að passa. Mergur málsins er sá að kerfið er vonlaust, það er glatað, það er vont og á ekki tilverurétt og þess vegna legg ég til að farið verði að huga að alvörubreytingum. Það má líka taka kvótabundnar tegundir út úr kvóta, eins og löngu, keilu og skötusel. Það hefði létt töluvert á mörgum útgerðum ef þær hefðu verið tekið út úr kvóta. Svo ég minnist ekki á kvótaleiguna sem er í dag og mun leiða af sér aukið brottkast þegar verð á hverju þorskkílói er orðið 220–240 kr. og jafnvel það lítið framboð að menn fá ekki þennan kvóta til leigu þótt þeir vilji borga allt upp í 240 kr. á kíló og séu reiðubúnir til þess.

Þetta segir mikið um fiskveiðistjórnarkerfið og ég verð aldrei svo gamall að ég hætti að tönnlast á því meðan það er við lýði og tel náttúrlega fulla þörf á því að menn fari að reyna að átta sig á þessari villu. Það hefur stundum verið sagt að við værum með svo gott fiskveiðistjórnarkerfi, það besta í heimi hefur stundum verið sagt, en það kemur á daginn að þegar við settum það á fyrir 22 árum veiddum við 267 þús. tonn af þorski en núna erum við komin niður í 130 þús. tonna úthlutun. Það segir mér, hæstv. ráðherra, að þetta kerfi sé með öllu vonlaust og það er bara út af eignarhaldinu og peningunum sem liggja í þessu sem menn eru fastir í því og vilja ekki breyta því. Það er ömurlegt að horfa upp á að þetta skuli vera með þessum hætti og menn skuli alltaf vera að gæta hagsmuna fárra, þ.e. sægreifanna, en ekki hagsmuna fjöldans sem hefur náttúrlega liðið fyrir þetta, ég tala nú ekki um byggðirnar kringum landið og mannlífið þar á alla kanta, félagsleg vandamál sem hafa fylgt kvótakerfinu eru víða og á mörgum sviðum. Við þurfum endilega að breyta þessu en það er kannski eins og að tala við stein, hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur ekki séð sér fært að breyta einu einasta snitti eða leggja eitt eða neitt til. Ég sagði áðan að hægt væri að taka tegundir út úr kvóta, ég talaði bara um þrjár tegundir, og ég sæi líka fyrir mér, og það kæmi Vestfirðingum og sveitungum hans til góða, að taka steinbít og jafnvel ufsa og ýsu út úr kvóta líka. Þegar veiða má að tillögu fiskifræðinga 110–120 þús. tonn af ýsu er engin ástæða til að vera með hana kvótabundna. Þess þarf ekki.

Það er svo margt sem hægt er að ræða í sambandi við sjávarútvegsmálin að maður getur endalaust rætt um þau en ég vonast til að við eigum eftir að fá meiri umræðu um þau í dag. Þó vil ég taka enn og aftur fram að ég fagna þessum lokunum varðandi kóralrifin fyrir sunnan en ég vara við því að fara að hleypa togurum nær landi. Það er hægt á einstaka svæðum en í flestum tilfellum er það til skaða að hleypa togurum nær landi því að 5 tonna hlerar hafa áhrif á botninn. Þess vegna eigum við að varast það og varast líka að stefna veiðarfærum saman, að hleypa togurum inn á grunnslóð þar sem línu- og netabátar og jafnvel snurvoðarbátar eru að veiða fer bara ekki saman.

[17:06]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þarf í sjálfu sér ekki að hafa mörg orð um þessi mál frekar og þakka kærlega fyrir þá fróðlegu umræðu sem hér hefur farið fram. Ég held að það hafi verið gagnlegt fyrir okkur að hlusta á raddir þessara reyndu skipstjórnarmanna sem þekkja auðvitað mjög vel til á þessu sviði.

Það er alveg rétt sem hv. þm. Björn Valur Gíslason sagði áðan, það hafa orðið miklar breytingar á lífríkinu og við verðum auðvitað vör við það að umræðan, ekki síst úti í hinum stóra heimi, tekur mjög mið af því. Mikið er vísað til þess hvort við veiðum með sjálfbærum og ábyrgum hætti og oft eru uppi spurningar um það hvort við veiðum með veiðarfærum sem valdi skaða í umhverfinu. Við vitum að þessi umræða á alþjóðlegum vettvangi hefur að sumu leyti verið okkur mótdræg en hún hefur líka verið mjög yfirborðskennd vegna þess að hún hefur miðað að því að banna einhver tiltekin veiðarfæri algerlega, en eins og hv. þingmaður vakti athygli á hafa útgerðirnar brugðist við þessari umræðu með því að leggja áherslu á að þróa veiðarfærin á þann veg að ætla mætti að þau leiði til þess að skaðlegu áhrifin á lífríkið verði minni.

Ég held þess vegna að við eigum að svara þeirri umræðu með svipuðum hætti og við gerum í þessu frumvarpi, að búa til lagaramma sem gerir stjórnvöldum kleift að loka á veiðar á hafsvæðum þar sem botnsvæðið er sérstaklega viðkvæmt og það er í raun og veru markmiðið með þessum lögum. Það er hins vegar nauðsynlegt að í lögum af þessu tagi sé reglugerðarheimild fyrir ráðherra. Það væri auðvitað mjög erfitt að koma í hvert skipti fyrir Alþingi með breytingar sem lytu að lokunum þannig að reglugerðin verður auðvitað að vera til staðar. Hins vegar er aðdragandinn að svona lokunum sá, eins og við þekkjum, að við leitum eftir áliti bæði vísindamanna og sjómanna. Sem betur fer hefur það í langflestum tilvikum tekist mjög vel og dæmið fyrir Suðurlandi og Suðausturlandi er gott dæmi um það að bæði sjómenn og vísindamenn geta mjög vel unnið saman að svona hlutum.

Varðandi opnun á hólfum þá er ég alveg sammála því að við verðum við að vera mjög varkár í þeim efnum og ég tel að sjávarútvegsráðuneytið hafi verið mjög varkárt í þeim efnum. Við þekkjum það að vísindamenn okkar eða Hafrannsóknastofnun hefur verið afar íhaldssöm og gætin þegar kemur að því að opna hólf og miklu oftar höfum við í sjávarútvegsráðuneytinu fengið ákúrur fyrir það að vera of treg til að opna hólf sem menn hafa talið fulla ástæðu til að skoða. Það hafa hins vegar orðið dálitlar breytingar eins og við vitum í lífríki okkar sem kalla á það að við séum meira vakandi en áður fyrir þessum hólfum. Breytingar hafa orðið í lífríkinu og ástand sem var kannski fyrir 10 eða 20 árum er ekki endilega það sama í dag. Þess vegna var ástæða til þess og þetta voru alveg réttmætar ábendingar sem komu frá skipstjórnarmönnum um að að skoða inn í þessi hólf. Sumar af þessum skoðunum leiddu til þess að hólfin voru áfram eins og þau hafa verið. Í öðrum tilvikum voru þau opnuð en það var alltaf gert á efnislegum forsendum. Það átti t.d. við um fjöruna fyrir austan Þorlákshöfn sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson talaði um. Þetta hefur verið ágreiningsefni eins og við vitum meðal heimamanna. Margir skipstjórnarmenn á þessum svæðum höfðu hins vegar áhuga á að skoða þetta. Það hafði verið gert áður. Niðurstaðan þá var sú að ekki var ástæða til að opna. Núna var þetta skoðað upp á nýtt og þá kom í ljós að forsendur voru

til að opna og þá var auðvitað engin ástæða til að halda þessu svæði lokuðu og koma í veg fyrir að menn gætu nýtt ýsuna. Ég vek t.d. athygli á að sjómenn í Þorlákshöfn hafa bent á að það olli þeim miklu óhagræði, kostnaði og kom í veg fyrir að þeir gætu nýtt möguleika sína að þessu svæði var lokað en ég var mjög staður gagnvart þessu máli í sjávarútvegsráðuneytinu þangað til ég hafði efnislegar forsendur til að opna það.

Það er heilmikil íhaldssemi í þessu máli. (Gripið fram í.) Hún er mikil dyggð. Varðandi breytingarnar á viðmiðunarmörkunum þá vorum við auðvitað að koma til móts við ákveðin sjónarmið. Ég tel að þarna séum við ekki að taka mikla áhættu. Ýsustofninn er stór eins og við vitum og það eru möguleikar á því að nýta hann með þessum hætti. Við erum að gera það við þessar tilteknu aðstæður til þess að koma til móts við hagsmuni sjómanna í landinu og ég held að það að við gerum tímabundnar breytingar á viðmiðunarmörkunum í ljósi aðstæðna núna sé vel réttlætanlegt. Ég vek aftur athygli á því að viðbrögð skipstjórnarmanna, a.m.k. þau sem hafa birst hingað til, eru jákvæð og það á við um fulltrúa t.d. Farmanna- og fiskimannasambandsins en einnig Landssamband smábátaeigenda sem fagnaði sérstaklega þessum breytingum á viðmiðunarmörkunum á heimasíðu sinni þegar þær áttu sér stað.

Virðulegi forseti. Þetta er kannski önnur saga, aðalatriðið er það sem liggur fyrir í þessu frumvarpi. Ég lít svo á að þessu máli hafi verið almennt vel tekið, bæði núna og áður, og vænti þess að um það geti orðið ágæt samstaða að lokum.

[17:12]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Það sem ég vildi bæta við í umræðuna um þetta mál — það væri reyndar hægt að hafa talsvert langt mál um það — varðar opnun hólfa sem ráðherra nefndi áðan að ævinlega hefði verið gert að gefnum efnislegum forsendum og þá reikna ég með að hann eigi við að einhverjar fiskifræðilegar forsendur sé á bak við það. Ég tek ekki undir það að öllu leyti. Ég minni á opnun á hólfi úti á Jökultungu á síðasta vetri sem var náttúrlega lokað jafnharðan af því að menn vissu nákvæmlega hvaða fiskur þar var. Það voru engar efnislegar forsendur fyrir því, það var bara þrýstingur frá útgerðarmönnum, aðallega, til að opna það svæði. Ég bendi á svæðið suðvestur af Reykjanesi, Melsekk, eins og það er venjulega kallað. Þar er jafnsmár karfi og verið hefur áratugum saman en það var náttúrlega opnað út af þrýstingi vegna þess að þá voru menn að fara að flaka smákarfa fyrst og fremst á frystiskipum og gekk illa að flaka þann stóra og á þeim tíma var það þrýstingur frá tveim stórum og öflugum útgerðarfyrirtækjum sem varð til að þau voru opnuð. Ég nefni líka að við höfum hiklaust fært til línur sem hafa markað af úthafskarfastofn og heimakarfastofn. Ef svo vill til að við erum ekki búnir með úthafskarfann okkar þá höfum við fært línuna og elt karfann með línunni og fært hana aftur í þeim tilgangi að reyna að klára úthafskarfann áður en hann breytist í heimakarfa þannig að það eru ekki efnislegar forsendur fyrir öllu því sem við gerum.

Þetta er svona til hliðar við þetta frumvarp, en ég vil undirstrika það að ég lít jákvæðum augum á frumvarpið að því undanskildu að ég hef efasemdir um ráðherravaldið. Ég held að erfitt verði að mynda einhvers konar heildarstefnu um verndun lífríkis sjávar og hafsbotnsins nema um það fari fram góð og gagnmerk umræða á Alþingi.

[17:14]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og hv. þingmaður segir þá eigum við auðvitað að marka heildarstefnuna, almennu stefnuna hér á þinginu. Hins vegar er það þannig þegar við þurfum að grípa til þess að loka hólfum eða gefa heimildir til að opna þau þá verður það ekki gert með því að setja um það lög í hvert einasta skipti. Það er bara þannig að hlutirnir gerast hraðar í okkar lífi en svo að við getum stýrt þeim öllum með lagasetningu frá degi til dags. Það er ekki svo. Þess vegna höfum við reglugerðarvaldið og þess vegna er það reglugerðarvald markað með lögunum sjálfum, það er það sem verið er að gera með þessum lögum. Það er verið að segja: Ráðherrann hefur heimild á þessu sviði til að beita reglugerð og hann verður auðvitað að gera sínar reglugerðir á grundvelli laganna. Ég held að ómögulegt sé að gera þessa hluti þannig að við ákveðum á Alþingi í hvert einasta skipti sem við ætlum að setja niður ný hólf, t.d. vegna verndunar kóralsvæða eða þess háttar.

Aðeins varðandi opnanir og lokanir hólfa. Ég ætla ekki að tjá mig um einstakar opnanir. Ég hef ekki forsendur til þess, sumar hafa gerst löngu áður en ég kom að málum í sjávarútvegsráðuneytinu og ég hef engar forsendur til að fjalla um það. Ég vil aðeins segja að þegar krafa hefur komið um opnun hólfa þá hefur hún ekki síður verið frá sjómönnum eins og eðlilegt er. Þeir eru í mesta návíginu og fara auðvitað fram á það vegna þess að þeir telja ástæðu til að sé kíkt sé inn í þessi hólf. Það er gert þannig, eins og hv. þingmaður veit ekki síður en ég, að sendur er út eftirlitsmaður frá Fiskistofu og gerðar eru togprufur og oft er nú kvartað undan því að menn séu ekki nógu duglegir eða leyfi nógu margar togprufur. Á grundvelli mælinga er síðan ákveðið hvort svæðið verði lokað eða opnað að nýju. Viðbrögðin sem ég hef heyrt, a.m.k. viðbrögðin sem ég fæ frá starfandi sjómönnum eru yfirleitt þau að mönnum finnst við vera heldur íhaldssamir í þessum efnum. En auðvitað er sjálfsagt að fara yfir þessa hluti því að það er eðlilegt í þessum efnum að við styðjumst við efnislega þætti. Ég held að við séum örugglega sammála um það, ég og hv. þingmaður.

[17:16]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég er enn fastur á því að það sé ekki til góðs í þessum málaflokki, hvort sem við ræðum um náttúruauðlindir lands eða sjávar, að það sé eingöngu á valdi ráðherra að taka ákvörðun um það. Það þarf að móta um þetta heildarstefnu, það þarf að móta heildarstefnu í verndun auðlinda sjávar, verndun auðlinda lífríkisins og botnsins, eins og reyndar þetta frumvarp kveður á um að ráðherra eigi að hafa vald til að gera og taka ákvarðanir um. En hvernig fer þetta fram, hverjir gera tillögur um verndun svæða? Hver sér um mat á hafsvæðum, hver á að fylgja þessu eftir? Er

ætlunin að Hafrannsóknastofnun sjái um þessi mál eða er ætlunin að Fiskistofa eða einhverjar aðrar stofnanir, sem eru kannski ekki til þess bærar að meta áhrif veiðarfæra á botnlagið eða áhrif á lífríki sjávar sem slíks, geri það? Hafrannsóknastofnun hefur hingað til að langstærstum hluta einbeitt sér að fiskstofnum en ekki lífríkinu sem slíku þó að það sé að fá aukið vægi í rekstri stofnunarinnar sem betur fer, ég held að það geti allir verið ánægðir með það.

Það er rétt sem ráðherra segir, það eru jákvæð viðbrögð við þessum hliðarmálum sem við vorum að ræða varðandi ýsustofninn og opnun veiðisvæða. Þau viðbrögð byggjast auðvitað á því að það er afar erfitt fyrir skipstjórnarmann að fara á sjó með skip og 25 til 27 manna áhöfn með þær heimildir að mega veiða 1 til 2 tonn af þorski á hverjum úthaldsdegi. Það er í raun og veru hræðilegt að þurfa að leysa landfestar skips og leggja af stað í slíkt. Þrýstingurinn stafar af því að það er ómögulegt fyrir okkur að róa til fiskjar öðruvísi en fá að veiða hann. En fiskifræðilegu forsendurnar á bak við það eru ekki sterkar.

[17:18]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér koma nú til hugar stjórnsýsluvinnubrögð og vinnubrögð sjávarútvegsráðuneytisins. Það er út af því að smábátafélag Suðurnesja óskaði eftir því að það yrði virt eins og hefur verið síðustu 30 til 40 ár, eða alla vega frá því ég byrjaði að róa, að á ákveðnum tímum á haustin hefur svæði verið lokað og verið sérstakt línu- og netasvæði í vestur frá Sandgerði. Síðan hefur það stækkað þegar liðið hefur fram á vertíð og 15. nóvember hefur það komið í vestur frá Stafnnesi. Þeir sendu bréf í haust eins og þeir hafa gert á hverju hausti nú síðustu árin. Svarið sem þeir fengu var ljósrit af bréfi sem Útvegsmannafélag Suðurnesja hafði sent þar sem þeir töldu að ekki væri ástæða til að loka þessu svæði fyrir línu og net. Ég hef þetta bréf undir höndum og mér finnst það sorgleg vinnubrögð hjá ráðuneytinu varðandi lokanir eða ekki lokanir. Óskir koma frá ákveðnum hópum en það er ekki hlustað á það. Það er heldur farið eftir tillögum aðila, sem við segjum nú stundum, Einar, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að þið sem aðhyllist og verjið þetta fiskveiðistjórnarkerfi séuð einfaldlega strengjabrúður fyrir.

[17:20]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti ítrekar að hv. þingmenn virði reglur um ávörp.

[17:20]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þegar verið er að taka afstöðu til þessara hólfamála, það þekki ég býsna vel, er það ekki gert átakalaust. Ef einhvers staðar eru uppi trúarbragðadeilur er það þegar kemur að þessum hólfum. Ég held ég geti fullyrt að yfirleitt reynum við að leita eftir áliti hagsmunaaðila, það eru þá útgerðarmenn og sérstaklega útgerðarmenn stærri og minni báta. Stundum tekst okkur að lenda þessu í sæmilegri sátt en stundum þurfum við að taka af skarið og það hefur þá gerst á báða vegu. Smábátasjómenn á Suðurnesjum eru kannski ekki ánægðir með niðurstöðu ráðuneytisins sem hv. þingmaður vísaði til. Ég get síðan vitnað til ýmissa dæma þar sem útgerðarmenn innan LÍÚ hafa verið afar óánægðir með niðurstöðu okkar og hafa talið að við værum að draga taum eigenda minni báta. Ég gæti nefnt ýmis dæmi í því sambandi sem ég ætla út af fyrir sig ekki að rekja.

Hv. þingmaður sagði að við værum strengjabrúður LÍÚ en ekki finnst LÍÚ það. Þeir hafa haft mjög hátt, eins og menn hafa tekið eftir, upp á síðkastið og telja að við séum þvert á móti strengjabrúður Landssambands smábátaeigenda og ég alveg sérstaklega tiltekins hóps smábátaeigenda að vestan með því að hafa staðið vörð um línuívilnun, með því að hafa ekki viljað leggja af byggðakvóta og með því að hafa ekki fallist á það að lækka slægingarstuðulinn eins og mikil krafa var uppi um. Þetta eru allt saman mjög mikil álitamál, mikil deiluefni, og það fer ekkert á milli mála hvar ég setti mig inn í þá deilu. Ég kannast því ekki við að vera strengjabrúða þessara manna í LÍÚ og ég held að síðast af öllu mundu þeir vilja kannast við að bera ábyrgð á því sem ég er að gera í sjávarútvegsmálum.

[17:22]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. ráðherra svíður undan því að vera kallaður strengjabrúða. En málið er einfaldlega það að þegar kemur að aðalatriðunum eins og því að fækka kvótabundnum tegundum sem er í reglugerðarformi í dag — þú getur meira að segja tekið þorsk út úr kvóta ef þú teldir ástæðu til þess, hæstv. sjávarútvegsráðherra, og ég hvet þig til þess að koma því af þér að þú sért einn af þeim sem styðja þetta óbreytta kerfi. Ég vona að í framtíðinni leggirðu því lið að gera einhverjar breytingar til þess að taka mestu höggin af fólki sem býr við þá hörmungarkosti að lifa með hinu óréttláta og ósanngjarna fiskveiðistjórnarkerfi.

[17:23]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla aðeins að rifja það upp, sem sögulegan fróðleik, að ekki eru mjög mörg ár síðan tekin var ákvörðun um að taka steinbít út úr kvóta og þá gerðist það merkilega að kötturinn og kanarífuglinn urðu vinir. Þeir sem áður höfðu borist á banaspjót í sjávarútvegsumræðunni urðu skyndilega miklir vinir og töldu þetta óskaplega vitleysu. Ég held ég muni það rétt að það hafi verið tveir einstaklingar sem hafi varið þessa ákvörðun þáverandi hæstv. sjávarútvegsráðherra og það vorum við hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson.

Við getum skapað allt eins mörg vandamál með slíkum aðferðum eins og því að hafa hlutina eins og þeir eru í dag. Við höfum einfaldlega tekið þessar ákvarðanir, við erum að reyna að takmarka veiðarnar í tilteknar tegundir og við gerum það með þessum hætti. Þegar aðstæður síðan verða þannig að við þurfum að reyna að auðvelda mönnum aðgang að tilteknum tegundum vegna þess að samsetningin hefur breyst getum við reynt að gera það með ýmsum hætti, til að mynda varðandi þessi hólf. Við vitum það hins vegar,

ég og hv. þingmaður, sem báðir þekkjum til í sjávarútveginum, að hlutfall ýsu og þorsks í veiði hefur verið að þróast með ýmsum hætti. Ekki eru mjög mörg ár síðan menn töldu nánast óhugsandi að hægt væri að ná þeim árangri í ýsuveiði á línubáta og menn náðu þegar þorskaflahámarkið var að byrja að festa sig í sessi. Það var mjög athyglisverður árangur sem smábátaeigendur hafa síðan getað nýtt sér. Það sýnir að það er ýmis sveigjanleiki í þessum efnum og það er engin töfratala til um hlutfall ýsu og þorsks í afla eins og við vitum. Við sjáum líka að þegar menn hafa heimildir til þess að stunda veiðar með einhverjum öðrum hætti, t.d. með aðgangi að einhverjum hólfum, verður aflasamsetningin allt önnur.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

[17:25]

Útbýting:

Dómstólar, 22. mál, frv. LB o.fl., þskj. 22.

Staða forsjárforeldra sem hafa annað lögheimili en börn þeirra, 108. mál, fsp. GStein, þskj. 108.

Tekjuskattur, 42. mál, frv. LB, þskj. 42.

Stjórn fiskveiða, 1. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 91.

[17:26]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 116 10. ágúst 2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.

Þessar breytingar eru í raun tvenns konar. Annars vegar eru breytingar á ákvæði til bráðabirgða IV við lögin þar sem gert er ráð fyrir því að ákvæðið sem nú er í gildi, og felur það í sér að ekki er innheimt veiðigjald vegna úthafsrækju og rækju sem veidd er á Flæmingjagrunni, — þessi innheimta sem féll niður með lögum og átti að gilda út yfirstandandi fiskveiðiár — nái líka til fiskveiðiáranna 2008/2009. Við vitum að rökin fyrir því að afnema þetta veiðigjald af rækjunni voru skýr. Miklir erfiðleikar hafa verið í rækjuveiðum og -vinnslu og efnahagslegar forsendur til þess að stunda rækjuveiðar hafa varla verið til staðar þó að rækjuveiðin hafi verið aðeins skárri á yfirstandandi ári og síðasta fiskveiðiári en áður og vonandi er það til marks um að rækjuveiðar geti hafist af meiri krafti.

Í annan stað hefur verð á rækju á mörkuðum verið lágt og þess vegna hafa ekki verið fjárhagslegar eða efnahagslegar forsendur til þess að stunda rækjuveiðarnar. Það var ankannalegt að menn voru að greiða veiðigjald af rækjukvóta sem þeir ekki gátu nýtt sér, urðu með öðrum orðum fyrir tvöföldu böli, höfðu annars vegar verið með fjárhagslegar skuldbindingar vegna rækjukvótans og urðu síðan að borga veiðigjald af afla sem aldrei var veiddur. Það er sem sagt lagt til að þetta ákvæði, sem felur í sér að ekki sé greitt veiðigjald af rækjunni, nái líka til fiskveiðiársins 2008–2009.

Að auki er lagt til að næstu tvö fiskveiðiár, þ.e. yfirstandandi fiskveiðiár og næsta fiskveiðiár, verði ekki heldur innheimt veiðigjald í þorski. Við vitum hverjar forsendurnar eru fyrir því. Ákvörðun okkar um að skerða aflaheimildir í þorski niður um þriðjung hefur í för með sér mikinn tekjumissi fyrir útgerðir í landinu. Það er þess vegna ásetningur stjórnvalda að reyna að finna leiðir til þess að draga úr kostnaði í útgerðinni. Það verður ekki bara til hagsbóta fyrir útgerðarfyrirtækin heldur ekki síður fyrir starfsfólkið, hvort sem það er til sjós eða lands, að við lækkum kostnað í þessum greinum. Kostnaðarauki í greininni veltur með einum eða öðrum hætti yfir á annaðhvort kaupendur að afurðunum eða þá sem eru starfandi í greininni. Það er því sameiginlegt hagsmunamál bæði útgerðarmanna og sjómanna að lækka þetta gjald við þessar aðstæður. Ég hef líka tekið eftir því að fulltrúar ýmissa hagsmunasamtaka launþegamegin í sjávarútvegi hafa fagnað því að þetta sé gert vegna þess að þeir hafa talið að veiðigjaldið hefði neikvæð áhrif á afkomu þeirra.

Veiðigjaldið er þannig útreiknað að miðað er við tiltekið tímabil þar sem framlegðin, það sem menn hafa upp í fjármagnsliðina, er skoðuð og síðan er úthlutun aflaheimilda líka skoðuð. Út frá því er veiðigjaldið reiknað út með tilteknum hætti, sem gerð er grein fyrir í lögunum. Það þýddi að á síðasta fiskveiðiári var veiðigjaldið tiltölulega lágt, hafði lækkað talsvert frá árunum á undan vegna þess að afkoman í greininni hafði verið léleg, gengið var allt of sterkt árið 2005. Nú er það hins vegar þannig að árið 2006, sem vigtar mest inn í þetta, var gengið eins og hjá fólki, var veikara, og það hefur þau áhrif að veiðigjaldið hækkar auk þess sem í lögunum er gert ráð fyrir því að veiðigjaldið fari stighækkandi eftir prósentum ár fyrir ár, verði endanlega komið í það horf sem því er ætlað að vera á næsta fiskveiðiári.

Þetta hafði það í för með sér að veiðigjaldið verður á þessu fiskveiðiári að öllu óbreyttu um það bil milljarður kr. en var helmingi lægra og rúmlega það á síðasta fiskveiðiári. Niðurstaða ríkisstjórnarinnar var sú að til þess að koma til móts við fyrirtækin og þar með starfsfólk þeirra væri skynsamlegt að fella niður veiðigjald af þorskhlutanum. Þetta má segja að hafi verið svipuð grunnprinsipp og við notuðum varðandi rækjuna. Við erum að taka þá fyrir og afmarka þann stofn þar sem heimildirnar eru sérstaklega að dragast saman og það má segja sem svo að þessi aðferð, að innheimta ekki veiðigjald í þorski, komi þá hlutfallslega best út fyrir þá sem eru með mestar aflaheimildir í þorski. Þetta leiðir til þess að veiðigjaldið lækkar um 275 millj. kr. á yfirstandandi fiskveiðiári.

Þetta kallar vitaskuld á lagabreytingu og þess vegna er þetta frumvarp flutt. Lögin eða reglurnar eru hins vegar þannig að innheimt er að 1/3 veiðigjaldið í upphafi fiskveiðiárs, næsti þriðjungur við áramót og svo að lokum síðar á næsta ári. Það þýðir að nú þegar hafa menn greitt hluta af sínu veiðigjaldi og það er gert ráð fyrir að það geti gerst þannig að við næstu innheimtu verði innheimt sem þessu nemur lægri tala eða ef menn eru í þeirri stöðu að hafa greitt meira en sem svarar veiðigjaldinu þegar búið er að

draga þorskinn frá fá menn vitaskuld endurgreitt. Hér er að mínu mati um að ræða ágæta aðferð til þess að koma til móts við útgerðirnar sem munu búa við minnkandi tekjur. Þetta er gert til þess að reyna að koma í veg fyrir að fyrirtæki gefist upp við þann mótbyr sem stafar af því að við erum að draga saman seglin í útgefnum veiðiheimildum sem veldur því að tekjurnar minnka og erfiðara verður að láta enda ná saman.

Virðulegi forseti. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði þessu máli vísað til 2. umr. og hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar.

[17:33]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, við ætlum að fella 275 millj. niður af handhöfum veiðiheimilda, útgefins aflamarks í þorski. Nú vill svo til að þetta er innan við 2 kr. á kíló sem þeir þurfa að borga fyrir veiðiheimildina, fyrir kílóið af þorski borga þeir innan við 2 kr. En þeir mega leigja þetta öðrum útgerðarmönnum. Eins og staðan er í dag er leigan verðlögð á 220–240 kr. kílóið og lítið sem ekkert framboð, hæstv. ráðherra. Það er dálítil skondin staða að við skulum þurfa að gera þetta í besta fiskveiðistjórnarkerfi í heimi, að staðan í þessari atvinnugrein skuli vera orðin svoleiðis að við þurfum að skera niður veiðileyfagjald þrátt fyrir að þeir geti leigt veiðiheimildir á þessu brjálæðislega verði. Þetta er bara eitt af mörgum dæmum sem er sjálfsagt að benda á og sýnir fáránleika þessa kerfis sem við búum við.

[17:34]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Á síðasta þingi breyttum við lögum um Verðlagsstofu skiptaverðs til að reyna að tryggja að það kæmi ekki fyrir að sjómenn væru látnir taka þátt í kvótakaupum. Sú umræða hafði verið mjög hávær að hluti af þessu háa leiguverði sem hv. þingmaður vísaði til stafaði m.a. af því að sjómenn væru bakdyramegin og með ýmsum aðferðum látnir taka þátt í kvótakaupum. Ég get ekki fullyrt neitt um það en við styrktum lagagrundvöll Verðlagsstofu skiptaverðs sem var stofnun sem var komið á laggirnar í kjölfar sjómannadeilu um árið.

Ég trúi því að það geti haft veruleg áhrif og eigi þess vegna að auka öryggi sjómanna í þessum efnum. Ég get út af fyrir sig tekið undir með hv. þingmanni. Mér finnst mjög óskiljanlegt þetta háa leiguverð. Menn vísa til þess að vísu að fiskverð hafi hækkað mjög mikið, fiskverð á erlendum mörkuðum hafi hækkað, fiskverð á innlendum mörkuðum sömuleiðis, og ef við skoðum þetta t.d. í tveggja ára samhengi er alveg ljóst mál ef við tökum bara þorskinn að hann hefur hækkað gríðarlega mikið í verði. Síðan er auðvitað Verðlagsstofu skiptaverðs ætlað að elta þessa verðhækkun uppi.

Hv. þingmaður tók til máls í andsvörum um þessi efni og vakti athygli á því. Ég gat hins vegar ekki skilið af andsvari hans hvort hann væri á móti því yfir höfuð að fella niður þetta veiðigjald í þorskinum, hvort hann teldi að það væri eðlilegast að viðhalda því — eða er hann þeirrar skoðunar eins og við í ríkisstjórnarflokkunum að það sé eðlilegt við þessar aðstæður að fella niður veiðigjaldið í þorskinum?

[17:36]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, ég sé ekki ástæðu til að fella niður veiðigjald upp á þau býti sem við erum að tala um, þeir þurfa að borga raunverulega fyrir þessar veiðiheimildir 1–2 kr. en geta leigt á 220–240. Það er óeðlilegt. Og það væri ekki óeðlilegt að gera einhverjar kröfur á fyrirtækin til þess að þau fengju niðurfellingu á veiðigjaldi, m.a. eins og það að vinna aflann í landi og ýmislegt annað sem hægt væri að hugsa sér. Það er auðvitað önnur útfærsla en það er ekki eðlilegt að gera þetta svona. Ég get bara sagt enn og aftur að ég er á móti því að fella niður þetta veiðileyfagjald án þess að það séu þá einhver skilyrði fyrir því með hvaða hætti aflinn er unninn, hvað er gert við hann og annað þess háttar. Ef þetta á að vera einhvers konar partur af mótvægisaðgerðunum sem eru skrautlegar kemur þetta ekki til þeirra sem þurfa á því að halda eins og svo margt í þeim aðgerðum sem því miður eru fyrir allt aðra en þá sem á því þurfa að halda.

Við erum búin að tala dálítið um þessar mótvægisaðgerðir síðustu daga í þinginu, afleiðingar af þeim og fyrir hverja þær eru þannig að ég þarf ekki að endurtaka það. Ég get hins vegar sagt enn og aftur að ég er ósáttur við þessa aðferðafræði og tel að miklu nær hefði verið að brjóta þetta kerfi upp.

[17:38]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég hef svo oft tekið umræðu um útfærsluna á veiðigjaldinu, þ.e. að grunnurinn er fundinn fyrir fram og síðan er gjaldið innheimt árið á eftir, og bent á að þetta er svona svipaður galli og þegar við vorum með tekjuskattskerfið og fengum skattinn eftir á. Við vissum ekki hvaða tekjur við hefðum árið á eftir þegar við áttum að greiða tekjuskattinn af árinu á undan. Væntanlega tókum við þess vegna upp staðgreiðslukerfi sem ég held að þjóðin mundi í flestum tilfellum ekki vilja losna við í dag.

Kannski er megingallinn á þessari útfærslu sá að við erum að reikna okkur verðmæti frá maí út apríl og síðan er fundinn út tekjugrunnurinn þar, þ.e. heildaraflaverðmætið, teknir frá aflahluta olía og annar rekstrarkostnaður. Út á þorskígildisfjöldann finnum við svo afkomuna og greiðum stærstan hluta gjaldsins á þessu fiskveiðiári miðað við tekjustofninn eins og hann var á síðasta fiskveiðiári. Þetta er bara staðreynd máls og það er náttúrlega í grunninn gallað að kerfið skuli vera með þessum hætti.

Það var þó á tímabili annað kerfi uppi vegna þess að það var enginn kvótaútreikningur á sóknardagabátana og þá greiddu þeir veiðigjald af afla ársins miðað við landaðan afla. Það form held ég að ætti að vera á þessu, þ.e. að menn greiddu veiðigjaldið miðað við raunverulegan stofn og greiðslugetu landaðs afla, aflaverðmæti sem menn fá í hverjum mánuði og síðan þyrftu menn kannski að hafa mánaðargreiðslufrest til að skila gjaldinu eða eitthvað svoleiðis eða skila því á þriggja mánaða fresti miðað við raunverulegt aflaverðmæti í mánuðunum á undan. Ég held að það væri skárri útfærsla og endurtek ábendingar mínar til

hæstv. sjávarútvegsráðherra í þá veru eins og ég hef reyndar oft gert áður þegar við höfum rætt útfærslu á veiðigjaldinu.

Það er hins vegar rétt að benda á það að það frumvarp sem við erum að ræða er tvenns konar, annars vegar um niðurfellingu á veiðileyfagjaldi á rækju, djúphafsrækju og rækju á Flæmingjagrunni, og hins vegar um niðurfellingu á veiðigjaldinu af því sem nemur af þorskígildisverðmætunum. Við erum þar af leiðandi að lækka veiðigjaldið um u.þ.b. 275 millj. á hverju ári, a.m.k. á þessu fiskveiðiári og sennilega næsta ef svo heldur fram sem horfir en samt er rétt að vekja athygli á því, hæstv. forseti, að þó að þetta sé gert er veiðigjaldið á þessu fiskveiðiári sem útgerðin greiðir tæplega helmingi hærra en það var á fiskveiðiárinu í fyrra, yfir 800 millj. á móti 429 millj. eins og það var, sýnist mér, miðað við þá töflu sem ég er með fyrir framan mig. En nóg um það, hæstv. forseti.

Ég hef hins vegar talið að eins og staðan hefur verið í rækjuveiðunum á undanförnum árum væri orðið meira en tímabært hjá hæstv. sjávarútvegsráðherra að taka úthafsrækjuna út úr kvóta. Ég sé engin skynsamleg rök fyrir því að hafa hana inni í kvóta og að menn leigi sem sagt hverjir öðrum aflaheimildir af fisktegund sem hefur ekki veiðst upp í kvóta árum saman. Það eru engin rök fyrir því og ég held reyndar að hæstv. sjávarútvegsráðherra sé á mjög hæpnum lagagrundvelli að gera þetta svona. (Gripið fram í.) Grunnurinn fyrir því að takmarka atvinnufrelsið eins og því hefur verið haldið fram almennt í fiskveiðistjórnarlögunum er að menn þurfi að vernda og stýra fiskveiðunum til að halda því innan einhverra ákveðinna marka sem menn hafa viljað stefna að. Við höfum á undanförnum árum í úthafsrækjunni verið langt innan þeirra marka sem við höfum stefnt að að veiða og lagt hefur verið til í veiðar og hafa þær þó ekki verið miklar. Reyndar hefur Hafrannsóknastofnun sagt í skýrslu sinni sem er á borðinu mínu frá því í vor að veiðar á rækju séu ekki ráðandi um stærð rækjustofnsins, þorskgengdin á miðunum sé ráðandi um stærð rækjustofnsins. Það vekur auðvitað athygli mína, af því að ég hef gaman af því að lesa svona skýrslur frá Hafró, að sjá að þorskgengdin á rækjumiðunum hefur vaxið mikið öll síðustu ár, mjög mikið, það er mjög vaxandi þorskgengd á rækjumiðunum. En auðvitað gera fiskifræðingarnir ekkert með það, enda hafa þeir tekið þá trú að þorskstofninn sé að hrynja. Þeir hafa haldið þeirri trú núna í 35 ár og hafa á 5–7 ára fresti komið með spár um að stofninn væri að hrynja. Þess á milli hafa þeir svo bætt við heimildum. Þetta veit ég að hæstv. ráðherra veit mætavel, alveg jafn vel og ég, þetta er bara saga staðreynda um það hvernig Hafrannsóknastofnun hefur lagt til niðurskurð annað slagið og nánast hrætt þjóðina upp úr skónum á 5–7 ára fresti með sögum um að allt væri að fara fjandans til, nú síðast með þessari 130 þús. tonna tillögu sem aldrei skyldi verið hafa.

Ég beini því til hæstv. sjávarútvegsráðherra þar sem við erum hér að tala um rækjukvótann að það verði hreinlega sett í það vinna í ráðuneytinu að skoða hvort það standist lengur að hafa takmörkun á atvinnufrelsi manna við að veiða rækju, hvort það beri ekki að gefa þær veiðar bara frjálsar. Ég held að það sé miklu nær, hæstv. ráðherra, en að hafa þetta eins og þetta er í dag enda lét hæstv. ráðherra þess getið hér í umræðu um fyrra mál að hann hefði til þess völd. Hann hefur staðið fyrir því að vera með steinbítinn inni í kvóta eða utan kvóta og sett hann svo aftur inn í kvóta eins og við vitum báðir og hann nefndi sérstaklega í ræðustól áðan. Það eru reglugerðarheimildir sem stjórna því hvort fisktegund sé kvótabundin. En það er rétt að vekja enn einu sinni athygli á því að þeirri virðulegu fisktegund sem fékk að flakka inn og út úr kvóta, steinbítnum, hefur aldrei vegnað betur en í þessu flakki inn og út, það hefur ekkert komið fyrir hana. Hún er bara í þessu fína lagi eins og hún hefur alltaf verið og veit ekkert af því hvort hún er inni í kvóta eða utan kvóta þannig að … (Gripið fram í.) Nei, það virðist ekki hafa haft nein sérstök áhrif. Að vísu hafa menn borið gæfu til þess, og ber að hæla ráðherranum fyrir það, að loka ákveðnum veiðisvæðum þar sem steinbíturinn hrygnir og það þarf vafalaust að fara að gera það á fleiri stöðum, takmörkuðum blettum. Það er vitað að steinbíturinn hrygnir á fleiri stöðum en á Látragrunni eða þeirri frægu slóð sem menn kalla ofan við A-götu. Ég ætla ekki að fara að rekja þá sögu hér hvers vegna miðið heitir það en mér er sagt að það hafi fæðst á götuhorni úti í Berlín í Þýskalandi fyrir mörgum árum. Það er önnur saga.

Ég beini því hins vegar til hæstv. ráðherra að hann fari að skoða í alvöru hvort ekki sé rétt að auðvelda mönnum veiðarnar með því að fækka kvótabundnum fisktegundum, auðvelda mönnum að komast að og ég ítreka einnig það sem ég sagði fyrr í dag að ég tel að það þurfi að skoða veiðisvæðin, sérstaklega að því er varðar ýsuna, upp á nýtt og heimildir manna til að veiða ýsu. Samt verða menn að fara varlega í því. Ég er ekki þar með að mæla fyrir því sérstaklega að menn opni inn á alla flóa og firði fyrir snurvoð eða togveiðar en það eru nokkur góð ýsusvæði verulega fjarri landinu sem nánast eingöngu eru nýtt af togveiðiskipum. Ég held að menn ættu að skoða það í alvöru að það er ekki ástæða til að halda veiðisvæðum þar sem má veiða góðan ýsuafla eins og á svæðinu kringum Hornbankann lokuðum árum saman vegna trúarbragða, trúarbragða um að þetta sé eitthvert sérstakt svæði sem ævinlega þurfi að vera lokað.

Ég beini því til hæstv. ráðherra að það verði skoðað. Við ætlum væntanlega að reyna að ná upp þessum mikla afla af ýsu sem við stefnum að og það er þáttur í því að útgerðin komist af, ekki bara það að draga úr veiðigjaldinu heldur líka það að útgerðin nái að veiða þessar heimildir og sjómenn geti framkvæmt veiðarnar skynsamlega og eðlilega. Nógu erfitt verður samt, hæstv. ráðherra, að umgangast veiðislóðina þannig að mönnum líki vel. Það er ömurlegt að vera sjómaður og þurfa að umgangast veiðislóðina með þeim hætti vegna reglna um að mönnum líki ekki vinnan sín en það er akkúrat hættan sem við erum að bjóða mönnum upp á. Þess vegna ber hæstv. ráðherra að gera allt sem hann getur til að auðvelda það að stunda fiskveiðarnar með eðlilegum hætti og það er þess vegna sem við höfum í velvilja í Frjálslynda flokknum lagt til að auka þorskveiðarnar um 40 þús. tonn þannig að það megi komast út úr þeirri krísu sem við erum í. Það er vel meint, hæstv. ráðherra, alveg sérstaklega gagnvart byggðunum í landinu.

Við fáum vonandi að fara yfir það síðar í dag þegar við ræðum það mál og þau fjöldamörgu rök sem við bendum á

í því sambandi en ég ætla ekki að ræða það sérstaklega hér. Hér er verið að ræða um veiðigjaldið á næsta ári og ég hef að venju bent á galla þess hvernig það er uppbyggt. Ég benti á það strax í upphafi þegar þetta var búið til, þessa eftiráinnheimtu miðað við tekjur ársins á undan sem ekkert endilega fara saman. Núna þegar við erum að horfa á tekjur frá fyrra ári upp á 85 milljarða á viðmiðunartímabilinu en skerum svo þorskinn niður um 63–64 þús. tonn er alls ekki víst þó að fiskverð sé hátt um þessar mundir að tekjugrunnur útgerðarinnar dugi til að greiða það veiðigjald sem hér er. Það er áætlað 2,42 pr. kg en var 0,91 í fyrra. Þrátt fyrir að menn dragi það niður um 275 millj. sýnist mér að veiðigjaldið verði samt 813 millj. á þessu ári í staðinn fyrir 429 millj. á árinu sem var að líða.

[17:50]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður hefur oft farið yfir að hann telji forsendur veiðigjaldsins ekki eins og þær ættu að vera og vísar sérstaklega til þess að það er að hluta til reiknað út frá framlegð sem nær bara til aprílloka á yfirstandandi almanaksári. En það sem hv. þingmaður lagði mesta áherslu á í lokin var að þetta veiðigjald væri mjög íþyngjandi fyrir útgerðirnar. Einmitt þess vegna er verið að flytja þetta frumvarp. Það er verið að reyna að létta á gjöldum af útgerðinni til að auðvelda henni að komast í gegnum þennan skafl, sem sannarlega er fram undan, vegna minni aflaheimilda.

Ég gat ekki skilið hv. þingmann öðruvísi en svo að hann væri í raun að hvetja til að ganga lengra í þessum efnum. Eins og hv. þingmaður nefndi var framlegðin góð á árinu 2006 og það náði fram á árið 2007. Síðan hefur hún versnað, bæði vegna minni aflaheimilda í þorski og eins vitum við að gengi krónunnar hefur verið að styrkjast. Var hv. þingmaður að hvetja til þess að við gengjum lengra, að við tækjum meira tillit til þess að aðstæðurnar yrðu erfiðari á komandi mánuðum? Ég gat ekki skilið hv. þingmann öðruvísi. Hann talaði um að veiðigjaldið væri íþyngjandi og vísar til þess að á kíló hafi það hækkað talsvert, sem er alveg rétt hjá hv. þingmanni. En ég gat ekki skilið hv. þingmann öðruvísi en svo að hann væri að hvetja til að við lækkuðum þetta gjald enn frekar.

Út af fyrir sig kæmi það sjónarmið mér ekki á óvart. Ég man ekki betur en við hv. þingmaður höfum verið samstiga þegar Alþingi ákvað breytingar á þessu gjaldi hvað varðar rækjuna. Þá vorum við sammála um að fella þetta gjald algjörlega niður. Ég held að það hafi verið skynsamlegt. Ég man ekki betur en við höfum verið samstiga um það. Þess vegna leikur mér forvitni á að vita hvort hv. þingmaður hafi í raun hvatt okkur til að ganga lengra heldur en gert er með lækkun veiðigjaldsins.

[17:52]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt munað hjá hæstv. ráðherra að ég studdi að fella niður veiðigjaldið af rækjukvótanum á sínum tíma enda sá ég ekki grundvöllinn fyrir því að íþyngja mönnum með veiðigjaldi af veiðiheimildum sem þeir gátu ekki nýtt vegna þess að aðstæður buðu ekki upp á það, hvorki út frá sjónarhóli útgerðarinnar né afkomunnar í rækjuvinnslunni.

Ég hvet ráðherrann fyrst og fremst til að fækka kvótabundnum fisktegundum. Ég tel að honum beri að afnema kvótaúthlutun á rækju. Fyrir því eru engar forsendur og það er ekki stutt nokkrum rökum að hefta skuli atvinnufrelsi manna við rækjuveiðar meðan ekki veiðist upp í aflaheimildir.

Ég vil líka vekja athygli á því, hæstv. ráðherra, að við veiddum heldur ekki upp í aflaheimildir okkar á ýsu á síðasta ári og munum kannski ekki gera það á þessu fiskveiðiári. Ég hef lengi verið talsmaður þess að menn reyndu að einfalda þetta kerfi með því að hafa færri fisktegundir kvótabundnar. Við höfum margoft talað fyrir því svo það kemur örugglega hæstv. ráðherra ekki á óvart.

Ég er talsmaður þess að færri fisktegundir verði kvótabundnar en verið hafa og menn reyni eftir fremsta megni að fara að vinna sig út úr þessu kerfi en ekki á bólakaf í það.

[17:54]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tók vel eftir því að hv. þingmaður hvatti mig til að fækka kvótabundnum tegundum og það skildi ég mjög vel. Ég var ekki að heyra það í fyrsta skipti af hans vörum og hef meðtekið þann boðskap. Ég er ekki í neinum vafa um hvernig ég eigi að skilja orð hv. þingmanns að því leyti.

Það sem mér var hins vegar ekki alveg ljóst, og þess vegna kom ég upp í andsvar, var hver afstaða hv. þingmanns er til frumvarpsins. Við leggjum til að lækka veiðigjaldið með því að afnema veiðigjaldið í þorski. Hv. þingmaður vísaði til þess að fyrirkomulag veiðigjaldsins væri núna þannig að við tækjum tillit til framlegðarinnar á tímabili sem lauk seinast í apríl. Síðan hafa aðstæður versnað. Það er alveg rétt. Gengið hefur orðið útflutningsatvinnuvegunum óhagstæðara og fram undan eru minni aflaheimildir í þorski. Ég gat ekki skilið hv. þingmann öðruvísi en svo að hann hefði áhyggjur af því að þetta veiðigjald, jafnvel þó að frumvarpið yrði samþykkt, væri of íþyngjandi. Það var ekki hægt að skilja hv. þingmann öðruvísi.

Hann vísaði til þess að veiðigjaldið hefði hækkað talsvert á hvert kíló milli fiskveiðiára, sem er alveg rétt hjá hv. þingmanni. Þess vegna vildi ég, til að glöggva mig betur á umræðunni og átta mig á afstöðu hv. þingmanns til frumvarpsins, að hann svaraði mér því hvort hann hefði mótað sér afstöðu til málsins. Mun hann styðja það að ganga til móts við útgerðina með hagsmuni sjómanna og fiskverkafólks að leiðarljósi með því að afnema veiðigjaldið á þorski? Það leiðir til þess að útgjöld útgerðarinnar minnka sem því nemur. Það hefur auðvitað áhrif á kjör sjómanna. (Gripið fram í.)

Skilur hv. þingmaður sem kallar fram í ekki að ef við leggjum aukin útgjöld á atvinnulífið, hvort sem það er á útgerð eða annað, þá hefur það áhrif, t.d. á hvað hægt er að greiða í laun.

[17:56]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Svo að það sé alveg ljóst þá er ég ekki að leggjast gegn því að aflétta veiðigjaldi af útgerðinni sem nemur þessum 275 millj. kr. vegna niðurskurðar þorskveiða. Ég held að það geti komið sjávarútvegsbyggðunum til góða.

Ég hvet hins vegar hæstv. ráðherra til að horfa í fleiri áttir varðandi hagsmuni útgerða og sjómanna landsbyggðarinnar, sjávarbyggðanna, fiskvinnslufólksins, en bara til þessa þáttar, sem snýr reyndar beint að útgerðinni.

Eins og við höfum oft bent á þarf ýmislegt að koma til — það var rætt sérstaklega í dag í umræðu um kjör sjómanna — og þarf að horfa sérstaklega til þess hvernig sjómenn fara út úr þessu, sérstaklega sá floti sem er háður botnfisksveiðum. Það liggur fyrir að sá floti sem er háður botnfisksveiðunum, hefur stundað botnfisksveiðarnar, verður fyrir sérstaklega mikilli tekjuskerðingu vegna þessara aðgerða. Þetta bitnar með allt öðrum hætti á uppsjávarveiðiskipunum.

[17:58]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. Ég ætla að víkja sérstaklega að því atriði í frumvarpinu sem hér er til umræðu og lýtur að veiðigjaldi á veiðiheimildir í þorskafla.

Það er því miður held ég varlega sagt að skuggi vofir yfir mörgum sjávarbyggðum landsins á næstu missirum í kjölfar þeirra skerðinga sem hafa verið ákveðnar af hálfu stjórnvalda í þorskafla. Það bætir um betur þegar það er ljóst að með 130 þús. tonna aflamarki í þorski er ekki hægt að veiða aðrar tegundir sem eru þó áætlaðar og fram boðnar, svo sem ýsu. Það er ekki hægt, það vita allir. Það vita allir hvað þarf að gera til að það megi ganga fram og þá var betur heima setið en af stað farið.

Þessi skerðing hefur gríðarleg áhrif í flestum sjávarbyggðum landsins. Gott dæmi er Grindavík og Suðurnes þar sem skerðingin er 9 þús. tonn. Það er ámóta skerðing og allur afli sem er veiddur í þorski á Vestfjörðum þannig að höggið er feiknarlega mikið. Það er oft talað um að þessi vandi liggi ekki annars staðar og það er því miður lenska í því sambandi hjá mörgum í þjóðfélagi okkar að þessi vandi liggi aðeins á Vestfjörðum. Það er bara ekki þannig og það ætti að vera markmið sjávarútvegsráðherra að kynna það hvað þessi vandi liggur víða. Það vantar að hæstv. sjávarútvegsráðherra geri það. Þessi vandi er um allt land og alveg sama hvort við tökum dæmi eins og Grindavík með 6 þús. tonna skerðingu, Vestmannaeyjar með 4 þús. tonna skerðingu, Hornafjörð með yfir 2 þús. tonn eða Garðinn með 1.500, þetta mun þýða verulega fækkun starfa í þessum sjávarplássum og þess vegna skýtur skökku við að ganga ekki til fullnustu í það að taka veiðileyfagjaldið úr sambandi í öllum tegundum. Það eru engin rök fyrir veiðileyfagjaldinu, ekki nokkur. Veiðileyfagjaldið er í raun geðþóttaákvörðun, pólitísk ákvörðun sem er aldrei byggð á neinum rökum vegna þess að það er ekkert samræmi í veiðileyfagjaldinu gagnvart annarri skattheimtu í landinu. Því hefur aldrei verið fylgt eftir að skilgreina auðlindaskatt á aðrar greinar í landinu og þess vegna á að taka þetta úr sambandi. Eða er einhver sérstakur skattur á þá sem véla um verðbréf og eru í bankastarfsemi á Íslandi? Nei, þar er enginn skattur. Þeir hafa meira að segja aðstöðu til að leggja sjálfir á skatt sem ekkert er gert við og hirða hann eins og þeim sýnist. Þetta eru hlutir sem við verðum að horfast í augu við því að þarna gætir ójöfnuðar og ósamræmis.

Það er áætlað að veiðileyfagjaldið á næsta ári verði 1.100 millj. Þorskurinn er metinn 275 millj., þ.e. til fjórðungs. Skerðing með þessu móti sem gerð er — það er ekki að mínu mati bara skerðing í þorskinum, það er líka skerðing í tekjumöguleikum útgerðanna vegna þess að þær eru á röngum forsendum — þýðir að fyrirtæki víða um land, sjávarútvegsfyrirtækin, útgerðir og fiskvinnslufyrirtæki þar sem þetta spinnst saman hafa mun lakari stöðu til að bregðast við þessari gríðarlegu skerðingu og verða mun verr í stakk búin til þess að tryggja fólkinu í þessum byggðarlögum meiri vinnu og frambærileg kjör. Þessar aðgerðir eru alveg þvert á það sem annars er vilji ríkisstjórnarinnar, að koma til móts við byggðarlögin í þessum efnum. Því miður er ekki hægt að kalla þessa uppsetningu eins og hún er annað en hálfkák. Það er ekki vel spúlað dekk fram undan í þessum efnum með þessari aðgerð.

Að mínu mati er full ástæða til þess að fella veiðileyfagjaldið niður meðan þessi óáran gengur yfir, vonandi, í þrjú ár og taka þá nýja ákvörðun í málinu. Ég stefni að því að flytja við 2. umr. breytingartillögu er þetta varðar.

Það segir nokkuð mikið þegar vitnað er einfaldlega í orð þeirra sem við vandann eiga að glíma. Tökum dæmi af bréfi og ályktun Útvegsmannafélags Suðurnesja, með leyfi forseta:

„Þessa dagana eru útvegsmenn um allt land að leita leiða til þess að mæta niðurskurði á aflamarki í þorski. Ómögulegt verður að mæta 33% samdrætti veiðiheimilda án þess að það komi niður á starfsemi fyrirtækjanna í greininni og þeim sem hafa viðurværi sitt af því að þjónusta þá sem starfa í sjávarútvegi, fyrirtæki, sveitarfélög og einstaklinga. Það er allur pakkinn undir. Vegna niðurskurðarins mun þorskafli á Suðurnesjum verða tæplega 9 þúsund tonnum minni á yfirstandandi fiskveiðiári, en í engu einu sveitarfélagi er niðurskurðurinn jafnmikill og í Grindavík þar sem hann nemur um 6 þúsund tonnum. Til viðbótar þeirri tímabundnu skerðingu sem útvegsmenn á Suðurnesjum standa nú frammi fyrir hafa margir þeirra þegar verið skertir umtalsvert og varanlega með tilfærslu aflaheimilda í nafni byggðastefnu. En þær aðgerðir hafa komið sérlega illa niður á útgerðarfyrirtækjum á Suðurnesjum.

Útgerðarmenn hafa ekki farið fram á sérstakan stuðning frá stjórnvöldum vegna þessarar skerðingar. Útvegsmannafélag Suðurnesja skorar aftur á móti á alþingismenn í kjördæminu að þeir beiti sér fyrir almennum aðgerðum og skapi greininni þannig aðstæður sem geri henni kleift að dafna þrátt fyrir umrædda skerðingu.

Nokkur atriði eru mikilvægust og það eru einmitt atriðin sem víða brenna á, að mismunun í sjávarútvegi verði hætt, línumismununin verði felld niður strax og slægingarstuðlar leiðréttir. Byggðakvóti verði felldur niður í áföngum á þremur árum og þar sem tekið verður af aflamarki vegna aflabrests og vegna byggðakvóta verði þá tekið af öllum út-

gerðum með aflahlutdeild. Flestar þessar aðgerðir eiga það sammerkt að með þeim er verið að færa veiðiheimildir frá einni sjávarbyggð til annarrar eða jafnvel milli útgerðaraðila innan sömu byggðar.

Annað atriði er að stjórnvöld afnemi sérstakar álögur og gjöld sem sjávarútvegsfyrirtæki þurfa að axla umfram aðra atvinnuvegi í landinu," — ég endurtek, umfram aðra atvinnuvegi í landinu — „og er þar sérstaklega nefnt hið svokallaða veiðigjald sem í rauninni er skattur er leggst þyngst á landsbyggðina því þar er stærstur hluti þeirra fyrirtækja sem eru í sjávarútvegi og hafa sérstöðu miðað við Reykjavík í þeim efnum."

Aðeins skerðingin á Suðurnesjum og í Suðurkjördæmi þýðir það sama og að höfuðborgarsvæðið yrði fyrir um 300 millj. kr. skerðingu. Það eru nærri 2 millj. á mann og þess vegna verða menn að horfast í augu við þetta með þeim hætti. Það mundi eitthvað hvína í ef þessi skerðing ætti að ganga yfir okkar ágæta höfuðborgarsvæði sem hefur forskot í svo mörgu í þjóðfélaginu, í félagslegu tilliti, menningarlegu, heilbrigðisgæslu og ýmsum öðrum þáttum.

Hitt fólkið í landinu — ég segi hitt fólkið sem er úti á landsbyggðinni — á að njóta þess að það er þar að afla verðmæta sem hafa safnast saman jafnt og þétt, hægt og sígandi yfir langt tímabil. Þetta er það sem blasir við og skiptir miklu máli að menn loki ekki augunum fyrir því.

Það er lykilatriði í þeim aðgerðum sem nú hafa verið ákveðnar og vonandi ganga ekki fram jafnlengi og stefnt hefur verið að að þeir sem verða fyrir skerðingunum njóti þá réttarins á ný þegar úr raknar.

Grímsey er ágætt dæmi. (Gripið fram í.) Grímseyingar urðu fyrir missi mikils kvóta fyrir nokkrum missirum og þeir brugðust við eins og þeirra var von og vísa með miklu áræði og mikilli djörfung. Þeir keyptu kvóta fyrir 800 millj. kr. Við skerðinguna fuku 730 millj. til baka. Við því var ekkert að gera, en sú er staðreyndin. Það er þetta sem sjávarútvegsbyggðirnar glíma við alls staðar í kringum land, gríðarlegt áfall í annars öflugu og sterku góðæri íslensku þjóðarinnar þar sem margt mætti kalla fordekrun. Ég held að menn hafi því miður ekki einbeitt sér að því að horfa fram á veginn í þessu, til nánustu framtíðar, vegna þess að ef þessir hlutir ganga eftir sem ætla má mun höggið koma í mars/apríl. Höggið mun koma þegar kvóti bátaflotans verður uppurinn og flotinn bundinn við bryggjur allvíða þótt menn muni ugglaust reyna að spila úr þessu eins og hægt er. Það er líka ljóst að með þessari þrengingu mun þrengja enn meira að þeim sem þó hafa gert út og skilað atvinnu og möguleikum víða um land með svokölluðum leigukvóta. Þeim mun ganga verr að sinna þeim þætti sem þeir hafa þó gert og hefur skipt verulega miklu máli í mörgum byggðum. Þetta mun koma sérstaklega illa við ýmsar verstöðvar. Þetta mun til að mynda koma mjög illa við Þorlákshöfn og mætti nefna marga fleiri staði.

Það er kannski ekki ástæða til þess í umræðunni núna að fjalla mikið um hvað það var skynsamlegt að fara niður í 130 þús. tonnin. Ég mótmæli því ekki að það halli á en það vantar gjörsamlega í þessar rannsóknir Hafrannsóknastofnunar samstarf við aðra vísindamenn utan stofnunarinnar og ekki síst samstarf við starfandi sjómenn víða um land.

Ég hef reyndar í mörg ár haldið því fram að það væri rík ástæða til þess að kalla til reyndustu skipstjórnarmenn í ýmsum greinum víða um land og fá þá til að leggja sína fiskifræði á borðið. Skipstjórnarmenn á Íslandi í dag eru ekki bara veiðimenn, þeir eru líka fiskifræðingar vegna þess mikla og vandaða tækjabúnaðar sem er í svo mörgum íslenskum fiskiskipum. Auðvitað á að nota þessa þekkingu. Auðvitað á að kalla þá til. Þeir eru kannski bestu gæslumennirnir á þeim miðum sem þeir þurfa síðan að sækja og afla sér lífsviðurværis á. Þeir þekkja túnið í hafinu eins og bóndinn þekkir túnið sitt á landinu. Bóndinn kann best að rækta sitt tún og ugglaust eru skipstjórnarmennirnir sjálfir best færir um að rækta bleyðurnar í hafinu.

Þetta er erfitt mál. Það skiptir miklu að menn hafi trú á hlutunum þegar þeir ganga fram. Því miður eru mjög margir sem hafa ekki trú á rannsóknarlíkani Hafrannsóknastofnunar. Ég er einn af þeim. Ég tel það götótta flík sem þarf að bæta á margan hátt og ég hefði talið miklu hyggilegra að halda sjó í kannski 2–3 ár, fara að tillögu útvegsmanna um að aflinn yrði 160 þús. tonn en ekki 130 þús. og byggja upp nýjan rannsóknarferil, styðjast við þann gamla en byggja upp nýjan með nýjum mönnum, nýrri aðkomu og taka til greina ýmsa gagnrýni sem hefur legið í loftinu um árabil, svo sem slóðir togararallsins sem mjög mikið hefur verið gagnrýnt. — Það væri æskilegt að hv. þingmenn og hæstv. ráðherrar mundu fylgjast með þessari umræðu því hún er í fullri alvöru. (Gripið fram í.) Fullri alvöru.

Auðvitað efast ég ekki um að hæstv. sjávarútvegsráðherra færir hlutina fram best og öruggast að mati sínu. Ég þekki hæstv. sjávarútvegsráðherra ekki að neinu öðru, en það er skoðanaágreiningur um þessi mál og þetta er svo alvarlegt mál fyrir byggðirnar í landinu, það eru svo miklir hagsmunaárekstrar innifaldir í umfjöllun þessa máls og ákvörðunum að það hlýtur að vera erfitt að ná alhliða samstöðu um það. Það er því óskandi að hæstv. sjávarútvegsráðherra taki upp þann þráð að skipuleggja markvisst ný vinnubrögð í rannsóknastefnu, ný vinnubrögð hjá Hafrannsóknastofnun sem ná lengra en gerst hefur í þessum þrönga ramma, þessum fámenna hópi, ekki segja sérfræðinga heldur manna sem vinna hjá Hafrannsóknastofnun. Það eru víðar sérfræðingar en í stofnunum. (**Gripið fram í:** Á þingi.) Það er ekki alltaf nóg að kunna að babla á bók til að hafa reynslu og þekkingu á hlutunum. Reynslan er drjúg og við eigum að nota hana eins og við getum.

Það er grundvallaratriði til að ná sátt um þessi mál í framtíðinni að kalla til vísindamenn frá öðrum stofnunum og, ég ítreka, skipstjórnarmenn víða um land, leita álits þeirra og láta þá leggja á ráðin. Það er mikilvægast að við getum siglt þessu áfram, komist út úr þessu dæmi með eins mikilli sátt og hægt er.

[18:18]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar að benda hv. þingmanni á að hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur þegar gefið út yfirlýsingu um að efla eigi starf Hafrannsóknastofnunar og þar með hafrannsóknir. Ég sé ekki að neitt bendi til þess að við getum ekki treyst því og bind miklar vonir við það.

Það er alveg ljóst að Hafró hefur sætt mikilli gagnrýni og það er ekkert óeðlilegt þegar jafnmikil hagsmunamál

eiga í hlut. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur ákveðið að skera niður þessar veiðar vegna fiskverndarsjónarmiða sem lögð hafa verið til. En jafnframt leggur hann til að farið verði að vinna frekar í hafrannsóknum, m.a. í togararallinu sem endalaust er verið að tala um.

Niðurskurður á þorski bitnar gríðarlega hart á samfélaginu en margoft hefur komið fram að grípa á til svokallaðra mótvægisaðgerða. Það er gert með miklum aðgerðum, bæði í sambandi við að láta fjármagn beint út í sjávarútvegsfyrirtæki og annað.

Veiðigjaldið er ákveðin niðurstaða samkomulags. Veiðigjaldið er tákn þess að fiskstofnarnir í kringum Íslandsstrendur séu sameign íslensku þjóðarinnar. Í raun og veru má segja að þeir sem veiða fiskinn greiði veiðigjald vegna þess að þeir fái leyfi til þess frá íslensku þjóðinni. Það verður því ekki afnumið.

[18:20]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Veiðigjaldið í fiskveiðum er ekkert annað en valdbeiting gagnvart einni atvinnugrein. Hægt er að standa á því af fullri festu vegna þess að engir aðrir í landinu eru rukkaðir um neitt samsvarandi gjald, skattlagðir svo gríðarlega. Það var ágætt að heyra í hv. síðasta ræðumanni en allt sem hann sagði er morgunljóst úr Litlu gulu hænunni, svona grundvallaratriði.

Það hefur lengi verið sagt á Íslandi að það þurfi að efla rannsóknir. Það er af hinu góða. Það hefur hins vegar gerst mjög hægt og mjög seint. Engin viðbrögð hafa t.d. komið frá hæstv. sjávarútvegsráðherra í þá veru að kalla til og leita eftir reynslu skipstjórnarmanna. (Gripið fram í.) Ef það er rangt biðst ég afsökunar á því. En ef það er inni í myndinni í nærliggjandi ferli þá er það mjög vel og af hinu góða. Það þarf að vinna þessa hluti í eins heilum pakka og hægt er, eins og ég gat um áðan.

[18:22]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er nú gott að það kemur hér fram að mikið verður lagt í auknar rannsóknir. Ég minni hv. þingmann á samveru okkar á Grænlandi á þingi Vestnorræna ráðsins þar sem samþykkt var ályktun um að auka samstarf í rannsóknum á milli Íslands, Færeyja og Grænlands. Ráðherra hefur verið tjáð um þá tillögu og fann ég ekki betur en að hann brygðist vel við henni. Hún mun verða lögð hér fram síðar.

Ýmsu má velta fyrir sér í sambandi við alls konar gjöld og skatta. Ákveðið hefur verið að koma til móts við fiskvinnslurnar með því að nota Atvinnuleysistryggingasjóð til að fjölga dögum vegna hráefnisskorts. Ég vona að þegar hráefnisskortur er í fiskvinnslustöðvunum verði hægt að nýta krafta fólks með öðrum hætti, t.d. við viðhald og lagfæringar og annað. Í þetta verður sett stóraukið fjármagn. Þetta skiptir allt mjög miklu máli. Það sama gildir fyrir útgerðina þegar veiðileyfagjaldið er lækkað, verið er að koma til móts við útgerðina vegna niðurskurðarins.

Það er að minni hyggju alls ekki inni í myndinni að fella veiðileyfagjaldið niður. Það kemur til vegna ákveðins samkomulags og er niðurstaða mikillar vinnu. Þótt menn hafi ekki endilega verið sáttir við þá niðurstöðu var hún þó ákveðið (Forseti hringir.) samkomulag sem menn gerðu.

[18:24]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Útgangspunkturinn, virðulegi forseti, er að veiðileyfagjaldið er fyrst og fremst þungur skattur á landsbyggðina. Það er mjög undarlegt að heyra landsbyggðarþingmann mæla því bót að ekki sé í fullri alvöru tekið tillit til þess að mikið vandatímabil er fram undan. Það er mjög furðulegt að heyra slíkt. Þótt einhver hafi komist að samkomulagi um annað við póleruð skrifborð í Reykjavík þá er raunveruleikinn allt annar úti á landsbyggðinni þar sem vandinn blasir við.

Ef við ætlum að koma sjávarbyggðunum út úr þeim brimgarði sem þær munu illu heilli lenda í á næstu missirum verður að taka af fullri alvöru í taumana og ekki gefa tommu eftir. Eitt af því sem á að gera er að hnika til sköttum sem eiga sér enga fyrirmynd gagnvart öðrum í atvinnurekstri á Íslandi.

[18:26]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var nú margt áhugavert sem kom fram í ræðu hv. þingmanns og sumu af því er ég ágætlega sammála. En hins vegar brást þingmaðurinn því ekki að vera talsmaður stórútgerðarinnar sem helst vill fénýta auðlindina í eigin þágu og á kostnað margra annarra.

Hann sagði að veiðigjaldið, sem er 2 kr. og 42 aurar á hvert kíló af þorski, væri þungur skattur á landsbyggðina. Ég get tekið undir það að þeir sem veiða sinn fisk og þurfa að borga veiðigjald verða fyrir útgjöldum sem þeir voru án áður en veiðigjaldið var sett á. En þungur skattur getur það ekki verið því miðað við meðalverð á þorski, sem menn fá í dag, eru það kannski á milli 1–2% af aflaverðmæti sem menn greiða í veiðigjald af veiddum fiski.

Síðan eru það þeir sem ekki nota veiðiheimildir til þess að veiða heldur til þess að fá aðra til að veiða fyrir sig gegn gjaldi. Það eru þeir sem leigja til sín veiðiheimildirnar sem eru að borga þungan skatt, virðulegi forseti. Þeir eru að borga frá 150–180 fyrir hvert kíló af heimild sem þeir taka á leigu.

Miðað við upplýsingar Fiskistofu voru liðlega 55 þús. tonn af aflamarki í þorski flutt á milli skipa í eigu óskyldra aðila á síðasta fiskveiðiári. Miðað við 150 kr. í leiguverð þá skilar það þeim sem hefur kvótann undir höndum 8,2 milljörðum kr. í tekjur. Þeir greiða hins vegar aðeins um 130 millj. kr. í veiðigjald þannig að þeir hafa af þessu gríðarlegan hagnað. Það eru þeir sem framleigja kvótann sem eru að leggja þungan skatt á ýmsar útgerðir í landinu.

[18:28]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða til að koma til móts við þær útgerðir sem orðið hafa fyrir skerðingu veiðiheimilda með niðurskurði aflamarks í þorski. Ráðherra fór ágætlega yfir frumvarpið og þá hugsun sem að baki því býr. Hann útskýrði m.a. hvernig veiðigjaldið hefur verið reiknað út og í

raun líkist það æðimikið útreikningum á launaseðli sjómanna. Þetta er hálfgert hlutaskiptakerfi. Menn reikna áætlað aflaverðmæti á flotann, fyrir árið í ár eru það 85 milljarðar kr. Síðan er dregin frá því olía og annar rekstrarkostnaður rétt eins og hjá sjómönnum áður en launin þeirra eru reiknuð út. Þá er fundið út veiðigjald sem var áætlað í ár rétt tæpar 1.100 millj. kr. eða um 2,42 kr. á hvert kíló.

Sú upphæð sem til stendur að fella niður snýr eingöngu að þorski en ekki bara að þessari 30% skerðingu heldur af öllum heimildum, ólíkt því sem gert er í mótvægisaðgerðum annars staðar. Þær aðgerðir voru t.d. raktar í ræðum í dag. Aðrar mótvægisaðgerðir snúa að því að reyna að bæta þessa 30% skerðingu með einhverju móti en í þessu tilfelli er aflagjald af þorski fellt niður í heild sinni, ekki eingöngu þar sem skerðing verður. En upphæðin er ekki há, 275 millj. kr. í þessu samhengi eru kannski rétt um einn þriðji af aflaverðmæti eins togara hér á landi á ári. Því er ekki um neinar gríðarlegar upphæðir hvað það varðar. Ég efast um að þær muni, þegar búið er að deila því niður á þær útgerðir sem skerðast í þorskinum, verða til að þær annaðhvort sökkvi eða fljóti.

Þegar álagning á veiðigjald er skoðuð frekar sést að veiðigjald er líka lagt á aflaheimildir utan lögsögu, þ.e. ekki eingöngu á þorsk í landhelgi og aðrar tegundir heldur líka á þorsk sem veiddur er utan lögsögu, t.d. í norskri lögsögu eða rússneskri. Þar verður ekki sambærileg skerðing að neinu leyti við það sem rætt er um innan lögsögunnar. Þar halda menn heimildum sínum þrátt fyrir það sem gerist á Íslandsmiðum. Þetta er að mörgu leyti dálítið einkennilegt gjald.

Það má nefna að t.d. úthafskarfi er flokkaður niður í fjórar gjaldtegundir, þ.e. úthafskarfa á Reykjanesi innan lögsögu, í öðru lagi úthafskarfa á Reykjaneshrygg utan lögsögu, í þriðja lagi úthafskarfa innan landhelgi og í fjórða lagi úthafskarfa utan landhelgi. Við erum samt sem áður alltaf að tala um sama fiskstofninn. Bæta má við veiðigjaldi á karfa innan íslenskrar lögsögu, sem sagt djúpkarfa, sem er enn og aftur sami fiskurinn. Menn taka þennan stofn og búta niður í mismunandi gjaldflokka eftir því hvar hann veiðist burt séð frá því hvaða kostnaður er þar að baki eða hvert verðmætið er. Hið eina sem aðskilur þessa stofna, þ.e. þessar tegundir, er að það skiptir máli hvar hann er veiddur upp á afurðaverðið að gera. (**GMJ:** Úthafskarfinn í Smugunni.) Já, þar fyrir utan. Hann er sennilega eitthvað „innviklaður“ í þetta að auki. En þarna fyrir utan er reiknað veiðigjald á fiskstofna utan landhelgi í rússneskri og norskri lögsögu og sömuleiðis veiðigjald á rækju sem veidd er á Flæmingjagrunni o.s.frv.

Þetta útskýrir að hluta til tilgang veiðigjaldsins, sem er ekki sá sem hv. þm. Karl Matthíasson sagði áðan að væri sáttargjörð á milli þjóðar og útgerðar, um sameign þjóðarinnar. Svo er alls ekki. Þvert á móti undirstrikar gjaldið eignarhaldið sem útgerðarmenn krefjast á þessum veiðiheimildum. Eftir að gjaldið var tekið upp á sínum tíma og eftir að það hefur verið í gildi í nokkuð mörg ár þá fara menn að líta á það sem sína eign, sem þeir hafi borgað fyrir. Þetta gengur þvert á þau markmið sem hv. þm. Karl Matthíasson taldi að veiðigjald ætti að snúast um. Það gerir það bara alls ekki. Þetta var þrautalending á sínum tíma til að koma á gjaldi, m.a. til að standa undir ýmsum kostnaði varðandi sjávarútveginn, rannsóknir, veiðistýringu og annað í þeim dúr, hvað sem okkur finnst um það.

Ég bendi á, líkt og ég gerði í ræðu fyrr í dag, að fleira er að gerast í sjávarútveginum en eingöngu samdráttur í útgerð vegna niðurskurðar á þorski. Sjómenn og fiskverkafólk verður fyrir mikilli tekjuskerðingu eins og komið hefur fram við þessa umræðu, mikilli tekjuskerðingu. Lausnin þar felst í, eins og ég sagði áðan, að reyna að bæta upp þá 30% skerðingu en ekki meira. Menn hafa viðurkennt það og að sjálfsögðu gengist við því enda ekki annað hægt enda erfitt ef ekki ómögulegt að bæta það. Gagnvart útgerðinni á að bæta þetta allt frá upphafi til enda hvað þorskinn varðar. Þarna skarast auðvitað aðgerðir, annars vegar gagnvart útgerð og hins vegar gagnvart sjómönnum og fiskverkafólki.

Samningar eru lausir víða í samfélaginu í dag, kjarasamningar hjá launafólki sem er að brýna hnífana og ætlar að krefjast launahækkana, mikilla kjarabóta. Fólk flýr úr ákveðnum stéttum. Við þurfum ekki að ræða mikið um það en fólk flýr úr umönnunarstéttum, kennarastétt og öðrum stéttum. Getum við ímyndað okkur hvað gerðist í stéttarfélögum þessa fólks, hvers konar línu þau legðu fyrir kjarabaráttu sína, ef félagsmenn þeirra hefðu kannski misst 20 eða 25% af launum sínum með beinum hætti vegna stjórnvaldsaðgerða? Ætli það fólk væri í vinnu í dag? Hefðu menn ekki hreinlega látið sig hverfa? En þetta blasir við okkur í dag í sjávarútveginum. Það er tómt mál fyrir okkur að tala um að fá það til baka með einhverju móti.

Það eru fleiri gjöld sem tengjast ríki og útgerð. Ég hef haldið því fram, stundum í gamni en stundum af meiri alvöru, að sjávarútvegur eða útgerð á Íslandi sé sennilega mest ríkisstyrkti atvinnuvegur á landinu. Hvers vegna segi ég það? Í fyrsta lagi: Í upphafi var veiðiheimildum útdeilt samkvæmt reglum sem þá voru ákveðnar án nokkurrar gjaldtöku, án nokkurs gjalds. Menn fengu afhentan aðgang að auðlindinni með kvótasetningu og þurftu ekki að greiða krónu fyrir það. Þeir fengu kvótann til sín og gátu ráðstafað að eigin vild og hafa gert það síðan. Það er enginn smástyrkur, enginn smástuðningur og það voru bara örfáir aðilar í sjávarútvegi sem fengu hann. (Gripið fram í.) Síðan að auki — ég veit að það er viðkvæmt mál í minni stétt — hefur útgerðin verið styrkt til að greiða niður laun sjómanna um langan tíma í formi sjómannaafsláttar. Það var á sínum tíma samkomulag á milli sjómanna og útgerðarmanna ríkisins um að sjómenn ættu rétt á launabótum, sem útgerðin treysti sér ekki til að greiða og ríkið tók að sér að gera. Það er auðvitað ekkert nema niðurgreiðsla á launum sem sléttar kannski út leigugjaldið að hluta þótt við sitjum með það óbætt sjómennirnir. Það eru víða gjöld sem fara til sjávarútvegsins á milli ríkis og útgerðar.

Ég tel að áhrif af lækkun veiðigjalds, gjalds sem ýtir undir kröfur þeirra sem hafa yfir veiðiheimildum að ráða um að það sé þeirra eign, veiðigjaldið eykur þá kröfu, hvetji til áframhaldandi framsals á veiðiheimildum og leigu án þess að snerta nokkurn tíma þá sem menn hafa rætt um, t.d. bæta kjör sjómanna og fiskverkafólks. Því fólki kemur ekki til góðs að sköttum verði aflétt af útgerðinni. Það hef ég aldrei upplifað nokkurn tíma. Ég hef aldrei upplifað það eða notið góðs af því að gjöld hafi verið færð af útgerð.

Þetta mun hins vegar hafa áhrif á leiguverð á þorski og framsal á þorski. Menn fá þá kvótann fyrir annan pening, ef svo má segja, eftir að gjaldið hefur verið fellt niður, heldur en áður. En það mun ekki skila sér í vasa sjómanna.

Leigubraskið og framsalið eru að mínu mati langvanmetnasti áhrifavaldurinn varðandi fiskstofnana. Fyrir viku eða svo var endanlega staðfest, sem margir sjómenn hafa viljað halda fram um langan tíma, að fleiri en einn fiskstofn væru við landið, þ.e. þorskstofnar. Það var staðfest af vísindamanni fyrir skemmstu, þ.e. að það er einn hægvaxta stofn fyrir norðan land og tveir hraðvaxta stofnar út af Suðurlandi, einn á grunnslóð og einn á djúpslóð. Þeir eru erfðafræðilega aðskildir. Framsalið hefur haft þau áhrif, t.d. á netabátaútgerð sem var mjög öflug og sterk við Suðurlandið — menn veiddu þar stóran fisk, kannski 180 eða 120 fiska í tonni og öfluðu sér veiðiheimilda með slíkum veiðiskap — að sú útgerð hefur nánast lagst af. Netaútgerð hefur nánast lagt af. Þær veiðiheimildir hafa síðan verið fluttar frá Suðurlandi úr formi netafisks jafnvel norður í land, jafnvel norður í Húnaflóa eða í Eyjafjörð þar sem sömu heimildir eru fylltar af fiski sem þarf kannski 500–600 stykki í tonnið á móti 100 áður og að auki úr öðrum stofni. Það þarf ekki að ræða ítarlega um hvaða áhrif það hefur á þann stofn ef hann hugsanlega hefur enga burði til að bera þá veiði. Þetta er nánast sambærilegt við að ætla sér að skera niður veiði í laxveiðiá á Suðurlandi um helming en auka hana um helming á Norðurlandi, fá jafnmarga laxa á land, bara úr öðrum stofni. Þetta mun hafa gríðarleg áhrif á viðgang þorskstofnsins, sem er reyndar orðið viðurkennt. Reyndar snerist umrædd rannsókn ekki beint að veiðinni en vísbendingarnar eru mjög sterkar hvað þessi áhrif varðar.

Talsvert hefur verið rætt um Hafrannsóknastofnun varðandi fiskveiðiráðgjöfina og einnig veiðigjaldið, þ.e. áhrif fiskveiðiráðgjafarinnar á veiðigjaldið. Þess vegna ræðum við um þetta hér. Ég vil ekki gera lítið úr vísindamönnum Hafrannsóknastofnunar. Það geri ég ekki. Ég þekki þá að góðu einu. Þeir vinna sína vinnu og þeir leggja fram tillögur um veiðar og stöðu fiskstofna eftir bestu vitund. Ég hef átt við þá ágætis samstarf í gegnum árin.

Það er ekki deilt um það meðal sjómanna hvort færri fiskar eru í sjónum í dag en voru fyrir 30 árum eða 20 árum eða 50 árum. Það þarf ekki að deila um það. Við vitum að það eru færri fiskar í sjónum en voru fyrir daga fiskveiðistjórnarkerfisins. Það eru kannski örfáar hræður sem mótmæla því en það eru ekki góð rök á bak við þau mótmæli. Spurningin er hins vegar: Hvers vegna eru færri fiskar í sjónum í dag en voru áður en við fórum að stýra veiðunum? Hvernig stendur á því að þegar við gripum í taumana, þegar við þóttumst sjá að allt væri að fara til fjandans, hefur ástandinu farið aftur, þrátt fyrir það að við höfum fylgt niðurstöðum og ráðleggingum Hafrannsóknastofnunar í öllum veiðiheimildum, öllum fiskikvótum, hvort sem við tölum um ýsu, þorsk, ufsa, karfa, loðnu eða grálúðu. Þrátt fyrir að hafa fylgt því eftir til hins ýtrasta, öllum ráðleggingum, þá er staðan svona. Það er rangt sem hefur komið fram, sem orðræðan hefur snúist um, að við séum að ofveiða þorsk ár eftir ár. Það er beinlínis rangt. Tölur Hafrannsóknastofnunar sýna annað.

Þegar við veiðum um og innan við 1% af veiðistofninum umfram ráðleggingarnar, langt innan þeirra skekkjumarka sem Hafrannsóknastofnun sjálf setur, þá er það ekki ofveiði. Á undanförnum 11 árum hefur einu sinni verið veitt meira en 3% umfram af veiðistofni en Hafrannsóknastofnun hefur ráðlagt. Það er ekki ofveiði. Þessi 3% fóru ofan í smábátana sem misstu sig eitthvað eitt árið. Við höfum fylgt eftir ráðgjöf um loðnu nánast upp á kíló. Við höfum fylgt eftir ráðleggingunum, yfir milljón tonn upp í 1,6 millj. tonn held ég þegar það var mest. Við erum komin niður í 300 þús. tonn í ár og erum í basli með að ná því. Við höfum fylgt eftir ráðleggingum í grálúðu alveg þar til síðustu árin vegna þess að við höfum ekki getað fylgt þeim eftir. Við náum ekki grálúðunni. Það er alltaf gefinn út sami kvótinn burt séð frá veiðinni og við erum langt frá því að ná henni. Sama sagan er í ýsu. Það er reyndar eini fiskstofninn sem við höfum ekki veitt eftir ráðleggingum Hafrannsóknastofnunar. Við höfum árum saman veitt þriðjungi meira en ráðleggingarnar kveða á um og jafnvel 50% meira. Fyrir 5 árum veiddum við 50% meira af ýsu heldur en okkur var ráðlagt að gera og frá þeim degi hafa ráðleggingar ráðherra og Hafrannsóknastofnunar um ráðlagðan ársskammt í ýsu aukist um 250%.

Ég er ekki að segja þetta til að gera lítið úr vísindum Hafrannsóknastofnunar, langt frá því, heldur til að vekja athygli á því á því að þetta er ekki svart/hvít mynd. Það eru margir þættir sem stjórna því hvernig fiskstofnarnir standa.

Mér heyrist ekki vera vilji til þess núna á Alþingi frekar en áður, að takast á við þennan vanda, kjarna málsins, um hvernig við stjórnum veiðunum, hvernig við ætlum að byggja upp fiskstofnana. Það er ekki vilji til þess að horfa til reynslunnar og nota reynslu okkar bæði við fiskveiðar og stjórnina til að snúa við af þeirri braut sem við höfum fylgt. Það væri hins vegar besta mótvægisaðgerð sem við gætum tekið upp. Það hlýtur að fara að renna upp fyrir flestum að við höfum verið að gera eitthvað rangt fyrst við náum aldrei árangri og ef markmið laga við stjórn fiskveiða eru svo gersamlega á röngunni að þau eru farin að vinna í þveröfuga átt við það sem þeim er ætlað, að byggja upp fiskstofna, efla atvinnu, auka hagkvæmni o.s.frv. Ekkert af þessu hefur gengið upp. Við þurfum að víkja af þeirri leið.

Það er líka rétt sem kom fram áðan hjá hv. þm. Árna Johnsen að vandinn í sjávarútvegi er víðar en á Vestfjörðum án þess að ég ætli að gera lítið úr honum þar. En ég tel rétt að vekja athygli á því að þetta er vandi sem er um allt land. Sem betur fer eru augu manna að opnast fyrir því við hvað er að kljást í þessu samhengi og mig langar að ljúka máli mínu á að vitna, með leyfi forseta, í orð sem sögð voru í 17. júní-ræðu vestur á Fjörðum:

„Áform okkar um að byggja upp fiskstofnana með kvótakerfinu sem stjórnkerfi fiskveiða virðist hafa mistekist. Sú staða kallar á allsherjaruppstokkun á fiskveiðistjórnarkerfinu ef marka má niðurstöðu Hafrannsóknastofnunar.“

Þetta eru orð sem núverandi forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, lét falla á 17. júní í sumar.

[18:48]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það eru aðeins tvö, þrjú atriði sem mig langar að nefna hérna. Í fyrsta lagi að vandinn sé víðar en á Vestfjörðum. Það er öllum ljóst að vandinn er víðar en á Vestfjörðum. Í fyrra setti ég af stað vinnu af hálfu Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands sem ég kynnti rækilega áður en hún fór af stað, m.a. af tilefni sem gefið var í skýrslu Hafrannsóknastofnunar þá. Ætlunin var að reyna að átta sig á hver áhrifin yrðu af mismunandi aflareglu, m.a. á byggðirnar, á einstaka skipaflokka o.s.frv. Þessi skýrsla kom út um það leyti sem skýrsla Hafrannsóknastofnunar kom út. Þá kom glögglega fram hver áhrifin yrðu fyrir hvert sveitarfélag, annars vegar í tonnum og hins vegar hlutfallslega. Þarna kom greinilega fram hvar aflaheimildir eru mestar fyrir í þorski og því er auðvitað ljóst að þar verða menn fyrir mestu tapinu þegar við skerum niður aflann í þorskinum en við sjáum líka að hlutfallslegt vægi þorsksins í heildaraflamarki einstakra verstöðva er líka mjög mismunandi. Það verða menn að hafa í huga jafnframt því að við vitum að aðstæður til nýrrar atvinnusköpunar eru mismunandi milli svæða. Allt þetta kemur fram í þessari skýrslu.

Í öðru lagi hef ég líka sett af stað vinnu við það að varpa betra ljósi á fiskveiðiráðgjöf okkar. Það er gert ráð fyrir því í fjáraukalagafrumvarpinu sem var verið að ræða í dag og það kemur fram í fjárlagafrumvarpinu líka að lagðar eru fram 50 millj. til að styrkja grundvöll togararallsins. Til þess verks verða vitaskuld kallaðir skipstjórnarmenn, sjómenn og aðrir sem þekkja þarna best til.

Í þriðja lagi er verið að efla annars konar vinnu utan Hafrannsóknastofnunar með því að setja á laggirnar samkeppnissjóð sem bara í þessari viku auglýsti eftir umsóknum til að geta kallað eftir fleiri viðhorfum en eru inni í Hafrannsóknastofnun. Og undir forustu prófessors í fiskifræði við Háskóla Íslands fer líka fram sérstök athugun þar sem (Forseti hringir.) sérfræðingar úr öðrum háskólum, öðrum rannsóknastofnunum koma að. Ég held því að segja megi með sanni að verið sé að reyna að varpa margvíslegu ljósi á þetta mikla viðfangsefni.

[18:51]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Forseti. Umræðan hefur nú farið víðar en um sjálft frumvarpið sem hér er til umræðu en allt snertir það auðvitað málið sem sjávarútvegsráðherra er að leggja hér fram.

Það kom fram hjá hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni áðan að lækkun eða niðurfelling veiðileyfagjalds er í raun og veru hækkun þegar upp er staðið því að reiknistuðlarnir eru einfaldlega þannig að þegar búið er að leggja saman og draga frá þá lítur út fyrir að veiðigjaldið hækki umtalsvert á milli ára, líklega um hærri upphæð en þá sem sögð er vera lækkunin.

Eins og ég sagði áðan í ræðu minni hef ég ekki verið svo hlynntur veiðigjaldi frá upphafi vegna þeirrar ástæðu að ég óttaðist það strax í upphafi, sem reyndar er að verða raunin núna, að veiðigjald mundi ýta undir þá kröfu þeirra sem væru að leigja að þeir eignuðust það sem þeir væru að leigja með tímanum, það myndaðist eignarréttur. Það vil ég ekki sjá. Ég vil að 1. gr. laga um stjórn fiskveiða verði gild og að við getum ævinlega gengið að því sem vísu að auðlind sjávar sé sameign þjóðarinnar en ekki séreign þeirra sem hafa peninga til að kaupa hana eða hafa einhvern tímann fengið hana afhenta.

Ég held að í sjálfu sér sé ágætissamkomulag, a.m.k. svona opinberlega, um eignarhaldið á auðlindinni en leigugjaldið og lögin hvetja til annars. Því hef ég gert athugasemdir við þetta veiðigjald á þeim rökum. Ég set mig ekki upp á móti þessari aðgerð, að lækka veiðigjaldið, komi það útgerðinni til bjargar. Það ætla ég ekki að gera.

[18:53]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég fagna síðustu yfirlýsingu hv. þingmanns sem felur í sér afdráttarlausan stuðning hans við þetta frumvarp og það er auðvitað mjög af hinu góða. Hv. þingmaður sagði að hann væri þeirrar skoðunar, það kom fram í ræðu hans áðan, að það að leggja á veiðigjald væri til þess fallið að styrkja eignarhald útgerðar á aflaheimildum. Ég er út af fyrir sig ekki sammála því en væntanlega lítur hann svo á að þessi ákvörðun núna, að taka burt veiðigjaldið í þorskinum, veiki eða afnemi með sama hætti væntanlega meint eignarhald útgerðar á þorskinum.

Þess vegna er þetta mjög mikilvæg yfirlýsing sem hér kom fram. Það liggur þá fyrir í þessari umræðu stuðningur bæði formanns Frjálslynda flokksins og talsmanns Vinstri grænna, stuðningur þeirra beggja við það frumvarp sem hér hefur verið lagt fram, þannig að ég vænti þess að það hljóti góða meðhöndlun og um það megi nást mjög víðtækt pólitískt samkomulag.

[18:54]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Forseti. Það er réttur skilningur sem ráðherra lagði í orð mín áðan að ég mun ekki leggjast gegn því að fella niður veiðigjald á þeirri forsendu eins og ég margítrekaði áðan að ég tel það styrkja eignarhaldið á heimildunum í sessi. Mér finnst slæmt þegar menn eru farnir að líta svo á að úr því að þeir séu búnir að leigja slíkar heimildir í mörg ár geti þeir litið á þær sem sína eign. Það vil ég ekki.

Ég vil undirstrika það líka að þessi lækkun er ekki til frambúðar. Það kemur hér fram að þetta sé ætlað fyrir fiskveiðiárið 2007/2008 og fiskveiðiárið 2008/2009. Það er því ekki ætlunin í sjálfu sér að draga úr ferðinni hvað þetta varðar og líklega verður þetta lagt á að nýju á fiskveiðiárinu 2009/2010 svo framarlega sem menn telja ástæðu til að gera það vegna ástands fiskstofnsins.

[18:56]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Mig langar bara til að árétta þann skilning að veiðigjaldið er í raun og veru staðfesting á því að fiskurinn sem syndir í sjónum og nytjastofnar sjávar eru eign íslensku þjóðarinnar, sameign þjóðarinnar. Þess vegna er gjaldið. Það er verið að greiða þetta gjald sem nokkurs konar veiðigjald, veiðileyfi. Þeir sem veiða fiskinn fá leyfi hjá þjóðinni til að veiða hann. Þess vegna var þetta gjald sett á

og það er skilningurinn.

Ef einhver veiðir fisk í vatni gegn því að borga fyrir það og gerir það árum saman þýðir það ekki að hann muni eignast allan rétt til að veiða fiskinn í vatninu. Það er ekki þannig, það vildi ég taka fram hér.

[18:57]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég vil endurtaka það sem ég sagði áðan um þetta álit hv. þm. Karls V. Matthíassonar um veiðigjaldið og tilurð þess að það er auðvitað ekki staðfesting eða einhvers konar samkomulag á milli þjóðar og útgerðar um eignarhaldið á auðlindinni. Það er langt í frá að veiðigjaldið hafi verið sett á sem einhvers konar samkomulag milli útgerðarmanna og þjóðarinnar, að með því bara að greiða gjald fyrir auðlindina staðfestu þeir þar með eignarhald þjóðarinnar á auðlindum sjávar. Þetta kom til vegna þess að það var orðið afar umdeilt í þjóðfélaginu og þar á meðal í þinginu að útgerð gæti valsað um, eins og hún hafði gert fram að því, með þessa þjóðarauðlind eins og hún vildi án þess að spyrja einn eða neinn á meðan þjóðin bæri af því ákveðinn kostnað að auki. Þá var engin staðfesting á því að þjóðin ætti auðlindina en ekki útgerðin. Það hafði ekkert samkomulag verið gert um það, þetta á ekkert skylt við það. Þetta var auðvitað sett á í þeim tilgangi að því fylgir ákveðinn kostnaður að halda utan um þessa eign, þessa þjóðarauðlind. Þannig var þetta sett á.

Hins vegar hafa útgerðarmenn og þeir sem hafa ráðið yfir veiðiheimildum og greitt fyrir þær litið á þetta gjald sem viðurkenningu á rétti á sínum á auðlindinni, sem kemur fram í því að þeir framselja veiðiheimildir og þær heimildir sem þeir hafa fengið og greitt þetta gjald fyrir eins og þeir vilja. Þeir fara með þessa eign eins og þeir vilja og þeir veðsetja hana og selja eins og þeir vilja. Það bendir ekki til þess að gert hafi verið samkomulag milli þjóðarinnar og útgerðarinnar um að þetta sé sameign þegar menn geta hagað sér þannig með þær heimildir sem þeir hafa.

[18:59]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Veiðileyfagjaldið var í raun og veru ekki niðurstaða einhvers samkomulags á milli útgerðar og — ja ég veit ekki hverra. Þetta var niðurstaða auðlindanefndar sem skipuð var af ríkisstjórn á sínum tíma. Sumir voru mjög ósáttir við þá niðurstöðu af því að þeim fannst hún ekki vera nógu afmarkandi og skýr um þetta eða koma nóg inn á auðlindir almennt og umræðu um auðlindir í samfélaginu.

En ég get aldrei skilið að veiðigjald sem verið er að greiða til þjóðarinnar tákni það að sá sem greiði það eigi orðið fiskinn í sjónum, þann fisk sem hann er að veiða eða þann stofn sem hann er að veiða úr. Ég næ því alls ekki, frú forseti.

[19:00]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Þar deilum við skoðunum, ég og hv. þm. Karl V. Matthíasson, ég sætti mig ekki heldur við að menn líti á það sem ávísun á eign að fá að leigja hana eða fá að greiða gjald fyrir hana. Ég skil ekki heldur að menn geti notað það ákvæði til þess að kasta eign sinni á það sem verið er að greiða fyrir. En það gera menn nú samt. (Gripið fram í.) Það er ekki misskilningur frekar en það að þeir fara með þessa heimild eins og sína eign. Það er ekki hægt að innkalla hana. Það er ekki hægt að breyta henni. Það getur varðað við eignarrétt stjórnarskrár að hrófla við henni. Þannig er málum komið eftir meira en 20 ára stjórn fiskveiða með þessum hætti.

Og þetta er viðurkennt í þjóðfélaginu, viðurkennt af bankastofnunum, lánastofnunum og öðrum þeim sem taka veð í veiðiheimildunum og lána út á þær fé. Það er viðurkennt að það gera menn vegna þess að þeir líta á þetta sem sína eign og til eigin ráðstöfunar eingöngu.

[19:02]

Þorvaldur Ingvarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er um margt merkileg umræða sem farið hefur fram um þetta ágæta frumvarp. Hv. 4. þm. Norðaust. varpar því fram að augljóslega sé það staðreynd að fiskur hefur minnkað í sjónum. Um það geta allir verið sammála, enginn deilir um það. Við vitum hins vegar ekki orsakir þess, hvort um er að ræða ofveiði af einhverjum orsökum, breytingar í náttúrunni, minnkað fæðuframboð o.s.frv.

En það er alveg ljóst að ef við lítum til annarra landa hvað varðar þorskveiðar, og sérstaklega hér við norðanvert Atlantshaf, þá hefur þorskurinn alls staðar hopað. Fyrst í Norðursjónum, svo í kringum Bretland, Noreg, Nýfundnaland o.s.frv. Hver er orsökin? Um það er líka deilt en reynslan í kringum heimsstyrjaldirnar sýndi okkur að þegar veiðin datt niður kom fiskurinn upp aftur.

Ég hef mestar áhyggjur af því að niðurskurður á þorskaflaheimildum dugi ekki til að byggja upp okkar ágætu stofna. Við vitum ekki hvað þarf til en ljóst er að við þurfum að grípa til verndaraðgerða. Hins vegar hefur þjóðarbúið oft séð það svartara. Við höfum gengið í gegnum hrun á mörkuðum kringum saltfisk, síldin hvarf og ég trúi því að við fáum tækifæri. Við eigum að nota þetta tækifæri til að byggja upp aðra atvinnuvegi.

[19:04]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Það er rétt, sem kemur fram hjá hv. þm. Þorvaldi Ingvarssyni, að fiskunum hefur fækkað í sjónum. Það er alveg hárrétt og það er það sem við eigum að ræða um í þessu máli. Við verðum að horfast í augu við þá staðreynd að fiskunum hefur fækkað, fiskstofnarnir hafa gefið eftir og við eigum að velta því fyrir okkur hvers vegna í ósköpunum það hefur gerst, þegar við höfum farið vel og nákvæmlega eftir þeim ráðum sem lögð hafa verið til.

Af hverju er niðurstaðan jafnslæm og hún er hjá okkur í dag? Eru vísindin ekki öflugri en þetta? Búum við ekki yfir nægilega mikilli þekkingu á náttúru sjávar, fiskstofnum, auðlindum sjávar og lífinu í sjónum, til að geta tekið ákvarðanir um þetta? Veiðarnar eru það eina sem við getum stjórnað að stærstum hluta til. Veiðiráðgjöfin hefur í áranna rás beinst að því fyrst og fremst að vernda smáfisk með öllum tiltækum ráðum og gripið hefur verið til ótal ráða við hönnun veiðarfæra, svæðalokana o.s.frv. til að reyna að

vernda smáfisk. Það hefur verið útgangspunkturinn í allri ráðgjöf og menn hafa tekið því nokkuð þegjandi.

En það eru samt ýmsar efasemdir um þessa leið. Nú er sjávarútvegsráðherra að leggja til, síðast í þessari viku, að auka veiðar á smáfiski, að auka veiðar á smáýsu með reglugerðarbreytingum eða fella niður reglugerðir um að nota smáfiskaskilju á ýsuslóð og opna að nýju svæði uppi á grunnslóð til smáýsuveiða. Þannig að margt stangast á í þessum fræðum hjá okkur. Ég vil undirstrika að varðandi fiskifræðina og fiskstofnana er ekkert svart/hvítt. Þar spila margir hlutir saman.

[19:06]

Þorvaldur Ingvarsson (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Við verðum að fara vel með fjöregg þjóðarinnar. Við getum horft til reynslu annarra þjóða við norðanvert Atlantshaf í þeim tilgangi. Það er ekkert sem bendir til annars en að ofveiði og kannski breytingar í náttúrunni hafi t.d. valdið hruni á þorskstofninum í Nýfundnalandi. Fræðin eru ekki óskeikul en við hljótum að geta litið til reynslu annarra þjóða í þessu efni.

[19:07]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Forseti. Ég er sammála því sem kom fram í andsvari hv. þm. Þorvalds Ingvarssonar, við verðum að fara vel með það sem hann kallar fjöregg þjóðarinnar sem eru fiskstofnarnir og þá sérstaklega þorskstofninn og þeir stofnar sem við nytjum. Um það snýst þetta mál. Enginn veit það sennilega betur en þeir sem starfa í sjávarútvegi hversu mikilvægt það er að varðveita fiskstofnana.

Þess vegna spyrjum við: Hvar hefur okkur mistekist? Hvernig stendur á því að markmið sem sett voru fyrir meira en 20 árum með stjórn fiskveiða, um að efla fiskstofna, um að auka atvinnu og um að auka hagkvæmni í útgerð, hafa ekki náðst? Við stefnum í þveröfuga átt. Að þessu þurfum við að spyrja okkur gagnrýnislaust. Við eigum hvorki að vanmeta ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar hvað það varðar eða annarra sem koma að sjávarútvegi.

[19:08]

Útbýting:

Bifreiðakaup hreyfihamlaðra, 111. mál, fsp. ÞI, þskj. 112.

Endurgreiðsla virðisaukaskatts, 112. mál, fsp. ÞI, þskj. 113.

Félagslegar íbúðir og málefni Íbúðalánasjóðs, 109. mál, fsp. BJJ, þskj. 109.

Kostnaður við Kárahnjúkavirkjun, 114. mál, beiðni um skýrslu ÁI o.fl., þskj. 115.

Mismunandi hrygningarstofnar þorsks og veiðiráðgjöf, 83. mál, svar sjútvrh., þskj. 110.

Olíugjald og kílómetragjald, 4. mál, frv. HöskÞ o.fl., þskj. 4.

Útrásarverkefni Landsvirkjunar og Rariks, 110. mál, fsp. VS, þskj. 111.

Þorskeldi, 113. mál, fsp. VS, þskj. 114.

[19:09]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Við förum um víðan völl í umræðu um skerðingu á veiðileyfagjaldi. Á sínum tíma, þegar gjaldið var sett á, var um það mikill ágreiningur og sýndist sitt hverjum eins og fram hefur komið í ræðum manna. Menn nálguðust málið með misjöfnum hætti. Mörgum finnst þetta vera skattlagning á ákveðna atvinnugrein sem ekki þekkist á aðrar atvinnugreinar sem þó nýta náttúruauðlindir með einum eða öðrum hætti. Fram hefur komið að einhverjum hv. þingmönnum finnst þetta geta verið festing á eignarhaldi. Öðrum finnst þetta vera leiga til þjóðarinnar, leiga sem skal greidd sem veiðileyfi, veiðileyfagjald, og þannig var þetta hugsað.

Þrátt fyrir þennan ágreining náðu menn samkomulagi um þessa leið og hún er niðurstaðan. Við höfum lög um veiðileyfagjaldið sem hefur verið stigvaxandi. Á yfirstandandi fiskveiðiári er það, samkvæmt þeim tölum sem fyrir liggja, rétt rúmur milljarður og nær því en þeim 1.100 millj. sem hér voru nefndar fyrr í dag. Það er athyglisvert þegar rætt er um þetta gjald að á sínum tíma voru sjómenn og útgerðarmenn og þeir sem að greininni komu sammála um að veiðileyfagjaldið væri ekki af hinu góða og lögðust gegn því.

Skerðing á þorskkvóta á yfirstandandi fiskveiðiári hefur mikil áhrif. Hún hefur eðlilega hvað mest áhrif á sjávarbyggðirnar, hinar dreifðu byggðir sem byggja afkomu sína á fiskveiðum, útgerð og fiskvinnslu. Ég get þó ekki verið sammála vini mínum, hv. þm. Árna Johnsen, þegar hann ber þetta saman við það hvernig slík skerðing kæmi við höfuðborgarsvæðið. Ég vil biðja hv. þingmann um að fara ekki með málið í þann farveg. Við eigum ekki að gera þetta að einhverju ágreiningsmáli eða samanburðarmáli milli höfuðborgar og landsbyggðar. Þetta er mál sem hefur það víðtæk áhrif í samfélaginu að það snertir alla. Það hefur líka bæði bein og óbein áhrif á höfuðborgarsvæðinu. Það er á ábyrgð okkar þingmanna að komast að einhverri niðurstöðu í þessum málum og koma að sem víðtækustum stuðningi á meðan þetta tímabil gengur yfir. Við trúum því öll, eða flest skulum við segja, að við séum að breyta rétt. Við trúum því að við séum að fara í gegnum tímabundið ástand og að við munum sjá árangur skerðingarinnar að einhverjum tíma liðnum.

Ríkisstjórnin hefur ákveðið að bregðast við með því að fara í svokallaðar mótvægisaðgerðir og engin ástæða er til að ætla annað en að farið sé í þær aðgerðir af heilum hug. Sennilega hefur aldrei verið efnt til annarra eins aðgerða til að koma til hjálpar og bregðast við erfiðum aðstæðum eins og nú, enda er staða okkar þannig að við getum gert hluti af meiri myndarskap en oft áður.

Markmiðið með mótvægisaðgerðunum er að skapa fleiri atvinnutækifæri og efla annað atvinnulíf á meðan við förum í gegnum þessar þrengingar. Þær taka til mjög margra þátta í samfélaginu. Þær taka til flestra grunnstoða samfélagsins eins og samgangna, fjarskipta og skólamála og einnig eru sjóðir, sem eru hugsaðir til frekari aðstoðar, eins og Atvinnuleysistryggingasjóður og Byggðastofnun, efldir svo um munar svo að hægt sé að standa við bakið á þeim sem erfiðast eiga með fjárhagslegum stuðningi.

Það hefur líka komið fram að hluti aðgerðanna felst í auknum hafrannsóknum, menn eru að skoða hið margumtalaða togararall, rannsóknir á Grænlandsgöngum og á staðbundnum stofnum. Það er alveg rétt, sem fram kom hjá hv. þm. Birni Val Gíslasyni, að Hafrannsóknastofnun hefur staðfest að það eru fleiri en einn þorskstofn við landið, það eru nokkrir stofnar. En Hafrannsóknastofnun hefur líka sagt að hlutdeild þessara staðbundnu stofna í heildarveiði sé mjög lítil. Þarna þurfum við frekari rannsókna við eins og á svo mörgum öðrum sviðum. Það er markmiðið að fara í þær núna.

Við ræðum um veiðigjald sem á að vera, samkvæmt þeim tölum sem áætlaðar eru fyrir yfirstandandi fiskveiðiár, rúmlega milljarður. Við ræðum tillögu hæstv. sjávarútvegsráðherra um að lækka eða fella niður veiðigjaldið af þorskveiðum á yfirstandandi ári sem mun gera um 275 millj. kr. Það mun, virðulegi forseti, þýða að gjaldið mun hækka um 275 millj. kr. á milli fiskveiðiára, úr 450 millj. kr. á síðasta fiskveiðiári í 725 millj. kr.

Það er þarna sem ég stoppa við. Ég vil ekki nálgast málið út frá ágreiningi um veiðigjaldið sem slíkt og tilverurétt þess. Við munum ábyggilega halda áfram að takast á um veiðigjaldið í framtíðinni. Við höfum mismunandi skoðanir á því hvort það er skattur, hvort það er veiðileyfagjald eða hvort það festi eignarhald útgerðarfyrirtækjanna eða þeirra sem hafa kvótann í sessi.

Ég vil nálgast þetta með öðrum hætti. Við erum að tala um atvinnugrein sem er að fara í gegnum einhverja dýpstu lægð sem hún hefur farið í gegnum með tilheyrandi áhrifum á allt samfélagið. Það er ákveðin mótsögn í því þegar við tökum okkur til og setjum milljarða króna í svokallaðar mótvægisaðgerðir sem eru ætlaðar til þess að hjálpa þessum sömu fyrirtækjum ásamt öðrum til að þau geti dregið eins mikið úr uppsögnum starfsfólks og frekast er unnt. Auka svigrúm þeirra til að takast á við þennan vanda. En á sama tíma erum við með veiðileyfagjaldinu að auka álögur á milli fiskveiðiára um 275 millj.

Ég vil skora á hv. þingmenn að hugsa þetta út frá þessari hlið málsins og vil hvetja til þess að í meðförum þingsins verði þetta mál skoðað með það í huga að þessi gjaldtaka verði lækkuð enn frekar og helst felld niður, að minnsta kosti tímabundið á meðan við erum að komast yfir þennan erfiða tíma. Við getum áætlað það í einhver tvö, þrjú ár. Við höfum sýnt það í gegnum tíðina að þegar eitthvað bjátar á þá sýnum við samstöðu og það eru vissulega erfiðir tímar. Við erum með atvinnugrein sem er veik fyrir og við eigum ekki að mæta því, virðulegi forseti, með auknum álögum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Vatnalög, 1. umr.

Stjfrv., 94. mál (frestun gildistöku laganna). — Þskj. 94.

[19:21]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á vatnalögum. Í þessu frumvarpi er að finna ákaflega einfaldar tillögur. Lagt er til að gildistöku vatnalaganna, sem áttu að taka gildi 1. nóvember næstkomandi, verði frestað um ár.

Tildrög þessa máls, frú forseti, eru öllum ljós. Á sínum tíma þegar fyrrverandi ríkisstjórn lagði fram frumvarp til nýrra vatnalaga spunnust um það heiftarlegar deilur í þessum sölum. Líkast til voru það hörðustu átök sem urðu á því kjörtímabili milli stjórnar og stjórnarandstöðu. Undir lok 2. umr. var gert samkomulag milli stjórnar og stjórnarandstöðu og á þeim tímapunkti umræðunnar gaf þáverandi ríkisstjórn ákveðna yfirlýsingu. Mig langar, með leyfi forseta, að lesa þessa yfirlýsingu eða hluta úr henni, sem flutt var af þáverandi iðnaðarráðherra miðvikudaginn 15. mars 2006, þ.e. daginn eftir næturfundinn þar sem samkomulagið náðist.

Ég vitna í ræðu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, sem þá gegndi embætti iðnaðarráðherra, með leyfi forseta:

„Ég mun nú lesa yfir yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í tilefni af samkomulaginu, með leyfi forseta:

„Náðst hefur samkomulag milli allra þingflokka um framvindu frumvarps til nýrra vatnalaga. Samkomulagið felur í sér að iðnaðarráðherra mun, þegar frumvarpið hefur verið samþykkt, skipa nefnd með fulltrúum allra þingflokka, auk eins fulltrúa sem tilnefndur skal af umhverfisráðherra og formanns sem skipaður skal án tilnefningar. Skal nefnd þessi taka til skoðunar samræmi laga þessara við önnur þau lagaákvæði íslensks réttar sem vatn og vatnsréttindi varða, þar á meðal fyrirhugað frumvarp umhverfisráðherra til vatnsverndarlaga, sem byggjast mun að stofni til á tilskipun Evrópusambandsins frá árinu 2000, nr. 60, og fyrirhugað frumvarp iðnaðarráðherra til laga um jarðrænar auðlindir.

Í starfi sínu skal nefndin einnig hafa til hliðsjónar tillögur nefndar iðnaðarráðherra, sem skipuð er á grundvelli ákvæðis til bráðabirgða við lög nr. 57/1998, um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, svo sem þeim hefur verið breytt á yfirstandandi þingi. Nefndin skal skila áliti sínu eigi síðar en 1. október 2006.““

Síðan frú forseti, fylgdi með yfirlýsing um seinni hluta samkomulagsins sem var svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Þá hefur verið ákveðið að gildistöku nýrra vatnalaga verði frestað fram til 1. nóvember 2007.“

Eins og má ráða af þessu, frú forseti, gerði þáverandi stjórnarandstaða samkomulag við framkvæmdarvaldið á þessum tíma. Það fólst í tvennu. Í fyrsta lagi að fresta skyldi gildistöku vatnalaga um tiltekinn tíma. Í öðru lagi var því lofað af hálfu ríkisstjórnarinnar að Alþingi fengi að koma að tiltekinni skoðun sem lýst var í yfirlýsingu þáverandi iðnaðarráðherra. Sérhver þingflokkur á Alþingi átti þá að tilnefna mann til nefndarstarfa sem átti að hafa þetta með höndum.

Frá því er skemmst að segja, frú forseti, að þegar ég kom í iðnaðarráðuneytið og fór að spyrjast fyrir um framvindu starfa þessarar nefndar þá kom það í ljós að hún hafði aldrei verið skipuð. Þáverandi iðnaðarráðherra hafði að vísu óskað eftir tilnefningum í nefndina. Ég fann í fórum ráðuneytisins drög að skipunarbréfi sem dagsett var 1. september síðasta árs, þ.e. hinn sama dag og nefndin, sem aldrei var skipuð, átti að ljúka störfum.

Hér er um að ræða loforð framkvæmdarvaldsins gagnvart Alþingi. Ég hef sagt það skýrt að ég vil ekki bera það á mínum öxlum að framkvæmdarvaldið, sem ég er nú hluti af, svíki það loforð.

Þess vegna legg ég fram þetta frumvarp. Um það er góð sátt milli núverandi stjórnarflokka. Nefndina mun ég síðan skipa á næstu dögum þegar máli þessu vindur fram og þess er að vænta að hún vinni hratt og vel og skili niðurstöðum til að hægt verði að leiða þetta mál til lykta, eða eins og einhver sagði, í jörð.

Ég legg svo til, frú forseti, að að þessari umræðu lokinni að verði málinu vísað til iðnaðarnefndar.

[19:26]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu stjórnarfrumvarp um frestun á gildistöku svokallaðra vatnalaga. Að lokinni umræðu um frumvarpið kemur annað frumvarp til umræðu. Það er frumvarp sem borið er fram af öllum þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um að umrætt frumvarp eða umrædd lög komi aldrei til framkvæmda. Ég ætla að fara nokkrum orðum um það frumvarp þegar þar að kemur þótt að sjálfsögðu fjalli það um sama efni.

Ég fagna því sérstaklega að þetta frumvarp skuli fram komið. Það er alveg rétt sem fram kom hjá hæstv. iðnaðarráðherra, þegar hann vísar í ummæli og yfirlýsingar og heitstrengingar sem gefnar voru í marsmánuði 2006 þegar samkomulag varð milli stjórnar og stjórnarandstöðu um að skjóta málinu á frest, eða gildistöku laganna.

Ég ætla að vitna í önnur tilmæli sem þá voru einnig gefin. Vegna þess að þó að hæstv. iðnaðarráðherra segi okkur að þetta sé í góðri sátt stjórnarflokkanna þá höfum við orðið vitni að öðru. Við fylgdumst með því í sumar, eftir að hæstv. iðnaðarráðherra lýsti því yfir að hann hygðist fresta gildistöku vatnalaganna, að frjálshyggjudeild Sjálfstæðisflokksins reis upp og sagði að það skyldi aldrei verða. (**Iðnrh.:** Hvar er hún núna?) Ég minnist þess að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson kom fram í fjölmiðlum og fleiri þingmenn ef ég man rétt.

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, formaður þingflokks Samfylkingarinnar, sagði hins vegar að sinn flokkur stæði einhuga að baki hæstv. iðnaðarráðherra hvað þetta snerti. Ég vænti þess að sú skoðun sem fram fer á þessu frumvarpi og þessum lagabálki verði ekki bara að forminu til. Ég hef ástæðu til að ætla að gerðar verði efnislegar breytingar á málinu vegna þess að formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, lýsti því yfir í þingsal að gerðar yrðu raunverulegar breytingar á frumvarpinu, að lögin yrðu ekki samþykkt óbreytt með hennar stuðningi.

Ég vísa í yfirlýsingu sem formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, gaf 16. mars árið 2006. Þá sagði hún að vatnalögin gætu ekki gengið í gildi óbreytt. Ráðherrann sagði þá eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Frestun á gildistöku gefur okkur tækifæri til að breyta þessum lögum að afloknum kosningum og það munum við að sjálfsögðu gera.“

Það má frjálshyggjudeild Sjálfstæðisflokksins vita að það stendur til að breyta þessum lögum. Ég mun koma að því í ræðu sem ég hyggst flytja, sem verður ekki mjög löng, um frumvarp Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á eftir, hvers vegna þarf að breyta þessum lögum í grundvallaratriðum. En að því kem ég síðar.

Ég fagna frumkvæði hæstv. iðnaðarráðherra sem er, eins og hann hefur getið um, í samræmi við fyrri yfirlýsingar sem gefnar voru af þáverandi ríkisstjórn á Alþingi. Ég hef síðan bætt í heitstrengingum formanns Samfylkingarinnar um að grundvallarbreytingar verði gerðar á þessum lögum.

[19:31]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir góða ræðu og að lýsa yfir stuðningi við þetta mál. Við töluðum báðir lengi, vel og mikið í fyrra þar sem við töluðum gegn þessum lögum og kannski er ástæða til að rifja það upp eða benda á að auðvitað eru vatnalögin bara einn angi af þeirri miklu umræðu sem nú fer fram um orkumál, auðlindir o.s.frv. Það var athyglisvert í umræðu í morgun að fulltrúi þess stjórnmálaflokks sem hefur kannski gengið harðast fram einmitt í þessum efnum, þ.e. Framsóknarflokkurinn sem stóð fyrir lögum um auðlindir í jörðu, sá sem bar fram vatnalögin o.s.frv., kom hér í pontu í morgun og baðst á einn eða annan hátt afsökunar á sjálfum sér, gjörðum sínum, og lýsti því enn fremur yfir að þeir væru vitrari í dag en þeir voru í gær.

Ég lít því svo á að sú vinna sem nú er fram undan sé angi af meiri vinnu sem við þurfum að fara í. Við þurfum að ná utan um það hvernig við skipum auðlindum okkar í framtíðinni, tryggjum þar almannaeigu á auðlindum o.s.frv. Þetta er angi af þeirri vinnu. Stjórnarflokkarnir eru mjög samstiga um að setja þessa vinnu af stað og ég lýsi bara ánægju minni með það að hv. þm. Ögmundur Jónasson er tilbúinn til að leggja sitt af mörkum í þá vinnu líka.

[19:33]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, með fullri virðingu fyrir honum, eigi að fara varlega í að gefa yfirlýsingar fyrir hönd Sjálfstæðisflokksins. Ég ætla að vona að þessir tveir flokkar, Sjálfstæðisflokkur og Samfylking, séu ekki að fullu leyti samstiga í auðlindamálum og þar er ég að horfa til yfirlýsinga formanns Sjálfstæðisflokksins hér fyrir fáeinum dögum þegar hann sagði að það stæði ekki endilega til að einkavæða allar orkuauðlindirnar. Hann orðaði það öðruvísi, hann orðaði það fremur aulalega til að reyna að drepa málinu á dreif og talaði um andlag, að þær þyrftu ekki endilega allar að verða andlag einkavæðingar, en það var þetta sem hann átti þar við.

Ég tel það vera stóra mál komandi ára í stjórnmálum að

tryggja eignarhald þjóðarinnar á auðlindunum, hvort sem það er til sjávar eða til landsins. Þá þurfa að sjálfsögðu allir að spyrja sig þessarar grundvallarspurningar: Hverjir eiga samleið til að tryggja þetta verkefni í höfn? Það þurfa allir að spyrja sig þeirrar grundvallarspurningar. Að sjálfsögðu munum við fylgjast með því hvernig þessum málum vindur fram.

Menn eru að boða hér frumvörp um eignarhald á auðlindunum. Við skulum sjá hvernig Sjálfstæðisflokkurinn tekur í slíkt. Ég fagna yfirlýsingum sem fram hafa komið frá hæstv. iðnaðarráðherra um það efni en hversu samstiga þessir stjórnarflokkar eiga eftir að reynast hvað þetta snertir á einfaldlega eftir að koma í ljós. Ég held að það sé kominn tími til að allir skoði og endurskoði (Forseti hringir.) hug sinn hvað þetta snertir.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

Brottfall vatnalaga, 1. umr.

Frv. SJS o.fl., 8. mál. — Þskj. 8.

[19:35]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga sem þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs stendur allur að en í þessu frumvarpi er lagt til að lög nr. 20/2006, vatnalög, falli brott.

Við ræddum áðan tillögu ríkisstjórnarinnar sem borin var fram af hæstv. iðnaðarráðherra, frumvarp um að gildistöku laganna yrði frestað um eitt ár. Ef ekkert verður að gert verður þetta illræmda frumvarp að lögum 1. nóvember nk. og þarna yrði leikinn millileikur með því að fresta gildistökunni um eitt ár. Við viljum ganga lengra og nema lögin algjörlega úr gildi.

Ég vek athygli á því að ég hef lesið upp yfirlýsingu formanns Samfylkingarinnar sem gefin var hér í þingsal 16. mars árið 2006 um að hún líti svo á að gera þurfi grundvallarbreytingar á frumvarpinu. Ég fagna því. Þetta er skuldbindandi yfirlýsing sem gefin var af hálfu Samfylkingarinnar og við munum fylgjast með því hvort Samfylkingin standi við þær yfirlýsingar sem fulltrúar hennar gáfu á sínum tíma í umræðu um vatnalögin.

Aðeins örfá orð um þetta frumvarp. Um er að ræða breytingu á lögum sem voru sett á Alþingi árið 1923. Þar var um að ræða umfangsmikinn lagabálk sem menn hafa síðan verið að kroppa í á umliðnum árum í ýmsum frumvörpum sem hafa komið fyrir þingið. Ég nefni lög um vatnsveitur, lög um jarðefni frá 1998 og fleiri lagabálka mætti tína til sögunnar en þetta er grundvallarbálkurinn engu að síður.

Hvað sögðum við af hálfu stjórnarandstöðunnar við þessa umræðu? Við sögðum að í gegnum aldirnar hefði það viðhorf verið ríkjandi á Íslandi, staðfest í reglum og lögum frá gamalli tíð að rétturinn til vatnsins væri að uppistöðu til afnotaréttur en ekki eignarréttur. Þetta voru sjónarmið sem menn tókust á um í aðdraganda þess að vatnalögin voru sett 1923.

Stjórnarmeirihlutinn á þinginu sagði að á 20. öldinni hefði það hins vegar verið að gerast að eignarréttarnálgunin hefði verið að styrkjast í sessi í gegnum dómskerfið, dómapraxís hefði verið að beina túlkun laganna á þá braut og að í því frumvarpi sem ríkisstjórnin lagði fram væri í reynd verið að laga gömlu vatnalögin að nýjum dómapraxís. Þetta voru rökin sem sett voru fram af hálfu ríkisstjórnarinnar.

Við andmæltum þessu en sögðum jafnframt að jafnvel þótt svo hefði verið bæri okkur við endurskoðun laganna að taka mið af þeim viðhorfum sem væru uppi á okkar tíð. Hver eru þau? Hvað eru almannasamtök í heiminum að segja, hvað eru Sameinuðu þjóðirnar að segja? Jú, þar er allt á einn veg, að styrkja beri almannarétt til eignar á grundvallarauðlindum og þá ekki síst á orkunni og vatninu. Það væri grundvallaratriði. Hér á landi myndaðist breið samstaða í þjóðfélaginu milli verkalýðssamtaka, að því kom kirkjan og Rauði krossinn og fjölmörg samtök, ég man ekki hversu mörg þau voru, það myndaðist mjög víðtæk og breið samstaða um það í samfélaginu að tryggja ætti vatn sem grundvallareign þjóðarinnar. Þetta var grunnstefið í málflutningi okkar af hálfu stjórnarandstöðunnar, að endurskoðun vatnalaganna ætti að fela það viðhorf í sér að við ættum að styrkja almannaréttinn en ekki einkaeignarréttinn.

Ég er þeirrar skoðunar mjög eindregið að við eigum að taka til endurskoðunar ýmis lög sem sett hafa verið á undanförnum árum sem hafa gengið í gagnstæða átt. Ég tel einhver skaðlegustu lög sem hér hafa verið sett vera lögin um eignarrétt á verðmætum í jörðu, jarðefnum, ég man ekki nákvæmlega hvað þau hétu, sem voru sett 1998 þar sem eignarréttur var tryggður, einkaeignarréttur á jarðvarma nánast alla leið til Kína. Við göngum jafnvel lengra en Texasbúar með olíuna í að tryggja einkaeignarréttinn. Þetta er nokkuð sem við eigum að reyna að snúa til baka með.

Ég man eftir því að þegar þessi lög voru til umræðu í þinginu fór sá þingflokkur sem ég átti þá aðild að í Elliðaárdalinn og hélt fréttamannafund við borholu sem þar var. Við höfðum fundið það út að verðmæti úr þessari borholu reyndist hálfur milljarður á ári ef borholan hefði verið … (**Gripið fram í:** Í dollurum eða krónum?) Hálfur milljarður í krónum talið. Ef borholan hefði verið 500 metrum neðar í dalnum hefði hún verið á einkaeignarlandi og þá hefði einstaklingur fengið þetta í sinn hlut.

Ég held að margir hafi áttað sig á því síðar hversu vitlaus þessi lagasmíð var, hversu arfavitlaust þetta var. Ég tel að við eigum að nota þetta tækifæri núna til að taka alla þessa lagasmíð til endurskoðunar. Við stóðum hér í miklum slag á sínum tíma þegar lög um vatnsveitur voru sett en þá heimtaði ríkisstjórnin sem þá sat, Sjálfstæðisflokkur og Framsóknarflokkur, að einkavæða mætti vatnsveitur. Við af hálfu stjórnarandstöðunnar og einnig verkalýðshreyfingar — ég þekki til þess að t.d. BSRB beitti sér mjög við að reyna að ná einhverri góðri niðurstöðu í því máli — bentum á að tvær leiðir mætti fara. Annars vegar evrópsku leiðina þar sem verkalýðshreyfing og almannasamtök hafa lagt áherslu á að tryggja eignarhald samfélagsins á vatninu og hins vegar amerísku leiðina, sem ég er ekki eins hliðhollur,

en þar hafa menn fellt sig við það að auðlindirnar séu einkavæddar en samkvæmt mjög ströngum skilyrðum. Skilyrðin eru þá iðulega þau að eigandi og rekstraraðili vatnsveitna t.d. má ekki taka út meiri arð en kveðið er á um í lögum og reglum. Þar er talað um að „regúlera“ þessa þjónustu, að setja henni skorður með reglugerðarverki. Þá segja menn: Ef við höfum þetta nógu hófstillt sækja braskararnir ekki inn í þessa veröld, ef menn mega ekki taka nema segjum 2%, 3%, 4% út úr greininni. Niðurstaðan varð sú varðandi lögin um vatnsveitur að farin var eins konar blanda af þessu. Sett voru skilyrði um hámarksarð sem taka mætti út og það var líka sett þak á eignarhaldið á vatnsveitunum, að þær yrðu að vera a.m.k. að helmingi til í eigu opinberra aðila.

Við í stjórnarandstöðunni vorum, mörg hver, óhress með þessa niðurstöðu, sáum ekki og sjáum ekki enn hvers vegna yfirleitt ætti að veita einkakapítalinu aðgang inn í vatnið, inn í Gvendarbrunnana, og vildum þess í stað tryggja almannaeign. Mér finnst síðan stóra málið að greina á milli reksturs og eignarhalds á auðlindum, það er náttúrlega stóra málið í þessu öllu. Þegar Jón Ólafsson fer að selja vatnið undan Ingólfsfjalli, eða hvar það nú er, finnst mér grundvallaratriði að tryggt sé að eignarhaldið sé hjá samfélaginu. Ég mundi geta sætt mig við að fyrir vatnið yrði greitt vægt gjald til að byrja með en mér finnst skipta öllu máli að við tryggjum eignarhaldið hjá almenningi, hjá þjóðinni. Þetta eru framtíðarhagsmunir, hitt skiptir ekki eins miklu máli.

Ég vek máls á þessu hér vegna þess að eins og ég kom inn á áðan finnst mér þetta vera grundvallarspurningin sem pólitíkin stendur frammi fyrir. Ég held að einhver afdrifaríkustu mistök sem hér hafa verið gerð í seinni tíð hafi verið kvótakerfið, þegar sjávarútvegurinn og auðlindir til sjávar voru í reynd einkavædd.

Það er alveg rétt sem hv. þm. Karl V. Matthíasson sagði í umræðunni í dag, hinni ágætu umræðu sem hv. þm. Björn Valur Gíslason, fulltrúi okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, hafði frumkvæði að, en hv. þm. Karl V. Matthíasson sagði að það væri alveg rétt að það væri áfall fyrir byggðarlag sem treysti á sjávarútveg þegar kvótinn væri dreginn saman en við mættum ekki gleyma því að byggðarlög hefðu einnig orðið fyrir miklu áfalli þegar togari hefði farið með kvótann úr byggðarlaginu. Er hann þar að vísa í hin skaðlegu áhrif sem kvótakerfið hefur haft í sjávarbyggðum á Íslandi.

Ég tel að við eigum að taka auðlindamálin öll til endurskoðunar núna, öll lög sem lúta að auðlindum þjóðarinnar á að taka til endurskoðunar og það á að verða viðfangsefni næstu ára. Ég tel að hlutirnir séu að gerast svo hratt að þjóðin sé núna loksins að vakna upp til vitundar um nauðsyn þess að taka á þessum málum á nýjan leik. Framsóknarflokkurinn hafði frumkvæði að því hér síðastliðið vor að setja fram tillögur sem að mati flokksins áttu að styrkja eignarhald samfélagsins á kvótanum, á sjávarauðlegðinni. Það er alveg rétt sem hér hefur komið fram að það var einmitt sami flokkur sem stóð að ýmsum þeim illu frumvörpum sem ég hef verið að vísa til hér í orkuiðnaðinum. En ættum við ekki öll að sameinast um að endurskoða afstöðu okkar, þau okkar sem þurfa á annað borð að gera það? Það eru ekki allir, það er alveg rétt. Ég held að það sé að verða vitundarvakning í þjóðfélaginu og þá held ég að allir stjórnmálaflokkar þurfi að endurskoða afstöðu sína og menn þurfi þá að sjálfsögðu að spyrja með hverjum þeir eigi samleið þegar tekið er á þessum málum.

[19:50]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður lagði fram þá frómu ósk að sú tillaga sem flutt var hér fyrr í dag og varðar vatn og vatnalög væri ekki sýndarmennska af hálfu Samfylkingarinnar eða ríkisstjórnarinnar, eða eins og hann orðaði það: „Ég vona að sú vinna eigi ekki bara að vera að forminu heldur raunveruleg.“

Nú er það svo, herra forseti, að tillagan felur það í sér að allir þingflokkar eiga fulltrúa í þeirri nefnd sem ég mun skipa og þar með aðkomu að málinu. Þá fer það náttúrlega töluvert eftir sannfæringarkrafti fulltrúa þingflokkanna og þeim rökum sem þar verða flutt hvernig sú vinna verður. Viðfangsefni nefndarinnar er hins vegar alveg skýrt. Það er hið sama og kom fram í yfirlýsingum fyrrverandi iðnaðarráðherra.

Að öðru leyti, herra forseti, finnst mér mál hv. þm. Ögmundar Jónassonar vera nokkuð merkilegt. Ég skil hann svo að hann telji að kerfið sem þurfi að vera á auðlindinni sé eftirfarandi: Að eignarhaldið á henni sé alfarið í eigu samfélagsins, sömuleiðis að dreifingin til neytenda þurfi að minnsta kosti að vera að meiri hluta í eigu samfélagsins, eða 100% eins og hv. þingmaður sagði, en jafnframt með vísan til vatnslinda og þess ágæta viðskiptamanns sem hv. þingmaður nefndi í sinni ræðu þá sé í lagi að markaðurinn komi að því að vinna þessa auðlind svo fremi hann greiði gjald til eigendanna, þ.e. samfélagsins.

Í megindráttum er ég sammála þessu viðhorfi. Mig skiptir ekkert miklu máli hvort það er 100% eða meirihlutaeignarhald á dreifikerfinu. Af því að hv. þingmaður vísaði til ræðu minnar og yfirlýsingar um orkumálin þá er alveg ljóst að sú hugmynd mín um félagslega meirihlutaeign er tekin úr vatnsveitulögunum. Það er niðurstaða sem ég get sætt mig við svo fremi það sé félagsleg stjórn á þeirri starfsemi.

[19:53]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Í grundvallaratriðum er þetta rétt og sérstaklega það sem hæstv. ráðherra sagði að ég vildi og það er okkar afstaða að vatnsveiturnar eigi að vera 100% í eigu opinberra aðila. Engu að síður geri ég greinarmun á því að fela einhverjum aðila tímabundið rekstur á tilteknu fyrirtæki annars vegar og eignarréttinum hins vegar, á nákvæmlega sama hátt og við tölum um sjávarauðlegðina, þ.e. að mikilvægt og lífsnauðsynlegt sé að tryggja eignarhald þjóðarinnar án þess að þjóðin endilega eigi öll veiðiskipin. Það er önnur saga. Ég tel reyndar að vatnsveitur og orkuveitur eigi að vera í almannaeign og það eru önnur rök. En grundvallaratriðið er að tryggja eignarhald á þessum auðlindum.

Varðandi vatnalögin þá var alveg skýrt hver afstaða flokkanna var. Þó að þingmenn Frjálslynda flokksins geri

að sjálfsögðu grein fyrir því eflaust þá man ég að við vorum þar á sama róli og Samfylkingin, þ.e. Vinstri hreyfingin – grænt framboð, og þar er meiri hluti, alveg klár meiri hluti, fyrir því að endurskoða þessi lög í grundvallaratriðum og fella úr gildi hin umdeildu atriði enda var ég að vísa í yfirlýsingar formanns Samfylkingarinnar frá 16. mars 2006 þar sem hún segir að (Forseti hringir.) lögunum verði að sjálfsögðu breytt.

[19:55]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í hreinskilni sagt finnst mér sem hv. þingmaður sem hér talaði áðan sé orðinn markaðssækinn miðað við þann gamla góða Ögmund sem ég hef þekkt hér fyrr á árum.

Ég vil segja að þegar við erum að ræða um auðlindir og eignarhald á þeim þá liggur alveg ljóst fyrir hver afstaða mín er varðandi sjávarauðlindina. Hins vegar er miklu auðveldara að beita þeim rökum sem lúta að samfélagslegri eign varðandi til dæmis orkulindir og vatnslindir vegna þess að nýting þeirra hefur verið uppbyggð með öðrum hætti en nýtingin á sjávarauðlindinni. Sjálfstæðisflokkurinn hefur til dæmis jafnan haldið því fram eða að minnsta kosti hluti hans að það sé andstætt ákveðnum grundvallarhugsjónum hans að sjávarauðlindin verði með þeim hætti sem til dæmis hv. þingmaður hefur talað fyrir, í samfélagslegri eigu vegna þess að einstaklingar hafi lagt bæði eigið atgervi og fjármagn í áhættu við að byggja hana upp. Það eru rök sem ber a.m.k. að skoða og maður skilur hvernig þau eru fram sett. En ég er ekki sammála þeim.

Hins vegar er ekki hægt að beita þeim rökum — og það er lykilatriði — varðandi til dæmis orkuauðlindina eða vatnsauðlindina vegna þess að þar hefur samfélagið byggt það upp að öllu leyti. Þar er ekki hægt að segja að einstaklingar hafi farið í áhætturekstur eins og í sjávarútvegi til þess að byggja upp auðlindina. Þetta gerir það að verkum að í mínum huga er grundvallarmunur á rökræðunni um annars vegar sjávarauðlindina og hins vegar þessar tvær auðlindir sem ég hef hér nefnt og ætti að gera það að verkum að það væri hugsanlega auðveldara að ná samkomulagi um það tvennt en um sjávarauðlindina sem við höfum deilt um hér hátt á annan áratug, ég og ýmsir góðir vinir mínir í Sjálfstæðisflokknum, og ekki enn náð því að komast til fjöru.

[19:57]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það væri nú fróðlegt að láta á það reyna í þessum sal þar sem menn væru allir óbundnir hvort ekki væri hægt að ná samstöðu og meiri hluta fyrir því að rífa kvótakerfið upp með rótum (Gripið fram í.) og til gagngerrar endurskoðunar. Ég held að það væri fróðlegt. Ég held að það sé lífsnauðsynlegt að taka á þessum auðlindamálum öllum í ljósi þess sem er að gerast í efnahagslífi okkar og samfélagi.

Hæstv. iðnaðarráðherra þarf ekki að hafa neinar áhyggjur af því að ég sé að gerast mjög markaðssækinn þegar vatnsveitur eða rafveitur eru annars vegar, aldeilis ekki. (Gripið fram í.) Það er einhver arfavitlausasta ráðstöfun sem til er að einkavæða vatnsveitur. Um þetta er til fjöldinn allur af skýrslum. Það liggur í fyrsta lagi í augum uppi að einmitt á þessu sviði er engin samkeppni. Þar sem er til staðar fleiri en eitt vatnsveitufyrirtæki í samfélagi sem hefur einkavætt að þessu leyti eins og til dæmis í Frakklandi hafa fyrirtækin bara skipt landinu upp og dæmi eru um að borgum er skipt upp. Það er nákvæmlega sama verð. Ég nefni Marseille, (**Iðnrh.:** Og rafmagn.) París. Og sama gildir um rafmagnið.

Ég er andvígur því að einkavæða reksturinn af praktískum, pragmatískum ástæðum. Það er þetta sem við erum að leggja til í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði (**Gripið fram í:** Þið eruð bara að ...) með tillögu sem var rædd hér í byrjun vikunnar, á þriðjudaginn, um að fram fari rannsókn, athugun á afleiðingum einkavæðingar og markaðsvæðingar í grunnþjónustu samfélagsins til að leiða í ljós hvaða afleiðingar hún hefur í raun haft í för með sér. Það er önnur umræða. Þetta er praktísk úrlausnarefni. Þar veljum við þann kost sem er bestur fyrir samfélagið. En hitt er prinsippmál (Forseti hringir.) að tryggja eignarhald þjóðarinnar á auðlindunum.

[20:00]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er vel við hæfi að ljúka deginum með umræðu um vatnsauðlindina. Þessi þingfundur hófst á umræðum um jarðhitann, orkuna og ráðstöfun þeirrar auðlindar. Ég held að mönnum eigi að vera orðið ljóst að það er eitt stærsta viðfangsefni stjórnmálamanna að ná niðurstöðu um nýtingarrétt á auðlindum lands og sjávar og hvernig eignarhaldi á þeim auðlindum verði háttað. Vatnið er þar engin undantekning. Það þarf að ganga frá löggjöf um það mál með tryggilegum hætti með almannahagsmuni í fyrirrúmi, rétt eins og menn þurfa að taka upp löggjöfina um stjórn fiskveiða sem hefur reynst svo illa að þrátt fyrir að lögin hafi verið í gildi í 20 ár eru enn þá yfir 70% landsmanna óánægð með þau og aðeins um 15% landsmanna ánægð með þau.

Auðlindamálin þarf að skoða öll í samhengi. Menn þurfa að koma sér niður á forgang í þeim efnum, hvaða hagsmuni menn setja ofar öðrum. Það þarf að grundvalla þau á almannahagsmunum. Rétt eins og er verið að breyta um meiri hluta í borgarstjórn Reykjavíkur vegna þess að það stóðst ekki að setja sérhagsmuni ofar almannahagsmunum hvað varðar ráðstöfun og eignarhald á orkuauðlindinni í gegnum Hitaveitu Suðurnesja stenst auðvitað ekki til lengdar að byggja löggjöf á sérhagsmunum í sjávarútvegi eða í virkjunarframkvæmdum, eða lög um vatn, hvort sem það er kalt eða volgt. Þetta er ekki hægt að sundurskilja auðlindamálin. Það þarf að setja samræmda stefnu með þessa grundvallarhagsmuni í fyrirrúmi.

Ég held, virðulegur forseti, að stjórnmálaflokkarnir verði að gangast við ábyrgð sinni í þessu efni. Það liggja fyrir nokkuð skýrir megindrættir ef við tökum þessi mál í heild sinni sem löggjöf á að grundvallast á og það er í fyrsta lagi að eignarhaldið á að vera þjóðareign. (**Iðnrh.:** Hvað segir Jón Magnússon um það?) Arðurinn af nýtingu auðlindanna á að renna til þjóðarinnar með skýrum hætti.

Það liggur fyrir, virðulegur forseti, að það er meiri hluti fyrir þessu viðhorfi á Alþingi Íslendinga. Það er skýr meiri hluti fyrir þessu viðhorfi meðal almennings og þeir sem ganga fram með þá stjórnmálastefnu að einkaeignarhagsmunir eigi að vera ofar almenningshagsmunum hvað varðar eignarhald og skiptingu arðs af auðlindum okkar eru í minni hluta. Því verða menn að gera sér grein fyrir sem eru í samstarfi við minnihlutasjónarmiðin að það felst mikil ábyrgð í að fleyta þeim áfram og gera þau að lögum þrátt fyrir að það séu minnihlutasjónarmið. Það gerðist með löggjöfina um stjórn fiskveiða. Það gerðist í skrefum vegna þess að sú löggjöf var þróuð í áföngum og þar urðu minnihlutasjónarmið ofan á og það hefur reynst mönnum erfitt að snúa því til baka. Sjálfsagt verður ærið verkefni að taka þá löggjöf upp til að færa hana að þeim almennu sjónarmiðum sem ég rakti.

Samfylkingin verður að gangast við þeirri ábyrgð sinni í ríkisstjórn, sem flokkur sem kynnir sem sína stefnu hin almennu viðhorf sem ég lýsti sem meirihlutaviðhorfum. Hún verður að gangast við þeirri ábyrgð sinni að koma í veg fyrir að minnihlutaviðhorfin, sem eru fyrst og fremst innan Sjálfstæðisflokksins, verði ofan á í löggjöf um auðlindanýtingu og eignarhald á auðlindum landsins. Samfylkingin getur ekki hlaupið frá því að hún mundi bera ábyrgð á löggjöf sem er í andstöðu við almennan vilja landsmanna. Þetta er verkefni sem liggur fyrir stjórnmálamönnum þjóðarinnar á næstu árum að útkljá. Þeir eiga að sameinast um almenningssjónarmiðin sem þau styðja. Þeir stjórnmálaflokkar sem hafa almannahagsmuni í fyrirrúmi í auðlindanýtingu eiga að taka höndum saman og móta þá löggjöf. Þeir eiga ekki að láta aðild sína að ríkisstjórn trufla það verk. Aðild að ríkisstjórn getur ekki verið svo mikilvæg að hún komi í veg fyrir nauðsynlega og skynsamlega löggjöf um auðlindanýtingu hér á landi.

Það er greinilegt á löggjöfinni um vatnið, sem sett var á á síðasta ári og er nú lagt til að verði frestað, að hún er þeim annmörkum háð að of mikið í henni byggist á minnihlutasjónarmiðum. Of mikið af einkaeignarlegum sjónarmiðum er inni í löggjöfinni til þess að um hana geti orðið friður. Samfylkingin verður ekki bara að beita sér fyrir því að fresta gildistöku laganna um eitt ár, hún verður líka að taka þátt í því með öðrum stjórnmálaflokkum hér á Alþingi að leiða fram hin almennu sjónarmið sem um þessi mál gilda í þjóðfélaginu.

Það er verkefni Samfylkingarinnar ásamt þeim flokkum sem eru í stjórnarandstöðu á þessu kjörtímabili. Það er mikið óhappaverk ef menn láta kjörtímabilið líða án þess að ganga frá útlínum í þeirri löggjöf og festa þau mál í sessi. Það kann að vera nauðsynlegt að gera breytingar á stjórnarskránni til þess að tryggja grundvöll löggjafarinnar og ég minni á, t.d. varðandi jarðhitann, að fluttar hafa verið á Alþingi breytingartillögur við afgreiðslu tillagna um breytingar á stjórnarskránni um að jarðhiti undir tilteknum metrafjölda undir yfirborði jarðar sé sameign þjóðarinnar eða þjóðareign en ekki eign landeigenda. Það er því alveg ljóst að færir lögfræðingar telja það færa leið að skilgreina slíkt sem þjóðareign. Ég hygg að það megi gera það líka með aflið í rennandi vatni þó að það sé á yfirborði. En það er hugsanlegt að einhverjar bætur þurfi að koma til. Það kann að þurfa að skoða nánar.

Aðalatriðið er að festa í sessi stefnu um hvernig eigi að nýta þessar auðlindir, að þær séu eign þjóðarinnar og að afraksturinn skiptist á milli þeirra sem stunda atvinnustarfsemina sem byggist á auðlindinni. Um það hygg ég að megi segja að sé líka almenn sátt, að þeir sem stunda þá atvinnustarfsemi eigi að vera einkaaðilar en afraksturinn og eignarhaldið verði á höndum þjóðarinnar og í höndum hins opinbera fyrir hennar hönd, virðulegi forseti.

[20:09]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Frumvarp til laga sem lagt hefur verið fram um breytingu á vatnalögum er staðfesting á þeim sjónarmiðum að þjóðin sé eigandi auðlinda landsins, sjávarins og jarðarinnar, þær séu sameign þjóðarinnar. Þetta hefur þráfaldlega komið fram í umræðunni, líka í morgun í umræðu um orkumál og eignarhald þjóðarinnar á orkunni, heita vatninu.

Hins vegar finnst mér í þessari umræðu, þegar við erum að ræða um þetta, mikið talað um arð. Við tölum mjög mikið um peninga, hvað auðlindirnar gefi mikinn arð o.s.frv. Það sem mér finnst skipta mestu máli í þessu, í sambandi við vatnið, er að hver einstaklingur hafi sitt vatn. Það er bara hluti af því að vera frjáls manneskja, að geta lifað óttalaus við að verða vatnslaus. Þurfa ekki að óttast að fá ekki vatn. Eins er þetta með fiskinn. Þetta tengist frelsi mannsins til að lifa en ekki að hugsa endilega um allt sem peninga (Forseti hringir.) sem eigi annaðhvort að renna í ríkissjóð eða til ákveðinna einstaklinga.

[20:11]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta voru athyglisverðar og fróðlegar hugleiðingar hjá hv. þingmanni. Vissulega lýsir það mikilli eðlisbreytingu á þjóðfélaginu þegar réttindi og auðlindir eru skilgreind með þessum hætti, frá því sem áður var, þegar menn gengu um tiltölulega frjálsir og nýttu land og sjó að eigin vild. Þessar auðlindir voru ekki eign eins eða neins heldur miklu frekar almennings sem gat gengið í þær eftir þörfum. Ég hygg að þeir tímar séu að baki að flestu leyti. Það þarf ekki að vera að öllu leyti en ég held að það þurfi að gæta að því að virða réttindi og frelsi manna til að umgangast þær auðlindir og nýta að vissu marki. Menn mega ekki missa sjónar á því.

Menn þurfa líka að virða atvinnurétt manna, réttinn til að nýta auðlindirnar. Það má ekki verða svo þröngt skilgreint, eins og reyndin hefur orðið í löggjöfinni um stjórn fiskveiða, að menn hafi ekki aðgang að því að nýta þessa auðlind öðruvísi en að kaupa hana af millilið sem hefur nokkurn veginn frjálsar hendur um hvernig hann ástundar þau viðskipti. Það er afar óeðlilegt fyrirkomulag og hefur oft verið farið yfir það hér í ræðustól.

Stjórnarfrumvarpið í þessu máli er aðeins um frestun. Það þýðir, virðulegi forseti, verði það samþykkt sem ég býst nú við, að lögin taka engu að síður gildi nema Alþingi grípi inn í ferilinn áður en árið er liðið. Þess vegna er það ófullnægjandi til lengri tíma að búa við frestun og þarf að vinna að endanlegri breytingu á löggjöfinni.

[20:13]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ágætt að þetta komi fram hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni. Hæstv. iðnaðarráðherra tók fram í máli sínu áðan að gert hefði verið ráð fyrir því að skipuð yrði nefnd til að fjalla um þennan þátt, um þessi lög og skoða þau. Það mun hann gera í tengslum við þetta mál. Við skulum vænta þess að eitthvað komi út úr því starfi annað en bara status quo.

[20:15]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Mig langar að blanda mér örlítið í umræðu um frumvarpið sem hér er til umræðu, frumvarp til laga um brottfall laga nr. 20/2006, vatnalaga. Inn í umræðu um það mál blandast að sjálfsögðu fleiri þingmál sem hér eru til meðferðar um þessar mundir, bæði frumvarp til laga um breytingar á vatnalögum, nr. 20/2006, sem hæstv. iðnaðarráðherra mælti fyrir fyrr í kvöld og einnig tillaga til þingsályktunar frá þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustu.

Það er nefnilega þannig að við ræðum í raun afar stór grundvallarmál í stjórnmálum. Við ræðum um auðlindirnar og eignarhald á þeim. Í mínum huga liggja stærstu átakalínurnar í stjórnmálum einmitt í umræðum um þau mál. Átakalínur í stjórnmálum liggja ekki síst um það hvaða verkefni eiga að vera samfélagsleg og hvaða verkefni við viljum setja til einkaaðila. Í því samhengi er spurningin um eignarhald á auðlindunum sjálfum gríðarlega stór og fyrirferðarmikil.

Ég tek því undir með þeim sem hafa lagt á það áherslu í þessari umræðu að við séum að takast á um stór, pólitísk álitamál og það er eðlilegt að hinar pólitísku línur á Alþingi snúist um þessa spurningu. Ef einhver stuðningur er við einhverja tiltekna afstöðu í svona stóru og viðamiklu máli á hv. Alþingi ætti sú afstaða að ná fram að ganga. Hér er ekki neitt smámál á ferðinni.

Í umræðum á sumarþingi, þar sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs fluttum sama frumvarp, um brottnám vatnalaga, var að sjálfsögðu minnt á þau miklu átök sem orðið höfðu á hv. Alþingi þegar vatnalögin frá 2006 voru til umfjöllunar og þegar gert var ákveðið samkomulag um að fresta gildistöku vatnalaganna til 1. nóvember 2007 til þess að ný ríkisstjórn gæti brugðist við og þá breytt hinum mjög svo umdeildu vatnalögum.

Nú er það líka ljóst, og á það hefur verið bent í þessari umræðu, að annar stjórnarflokkurinn, Samfylkingin, hafði mjög afdráttarlausa afstöðu til þessa máls, stóð að því með hinum flokkunum í stjórnarandstöðu að knýja það í gegn að vatnalögin öðluðust ekki gildi fyrr en 1. nóvember 2007, stóð mjög keik í því. Og frá forustumönnum Samfylkingarinnar komu einnig mjög ákveðnar yfirlýsingar um að mikilvægt væri að endurskoða þessi ákvæði.

Það kom líka fram að þegar fulltrúar þáverandi minni hluta á 132. löggjafarþingi skiluðu nefndaráliti sínu í iðnaðarnefnd um frumvarp til vatnalaga var sú afstaða skrifuð í nefndarálit að heildarlög um vatnsréttindi, sem eru frá árinu 1923, hafi staðist tímans tönn furðuvel, eins og þar er sagt, og hafi verið merkileg lagasetning á sínum tíma og kannski ekki síst fyrir þá sök að þar var verið að móta reglur um nýtingarrétt á vatni — og því hefur verið haldið fram að í vatnalögunum frá 2006 hafi verið snúið af þeirri línu og þeirri braut sem lögð var á sínum tíma og einkaeignarréttinum gert mjög hátt undir höfði. Ég held að þær áhyggjur sem menn hafa lýst í umræðum um þetta mál, sérstaklega hvað einkaeignarréttinn snertir, eigi við ekkert síður nú en þegar þetta var til umfjöllunar síðast.

Vakið hefur verið máls á því að spurning sé hvort ekki sé nauðsynlegt að tryggja sameign þjóðarinnar á auðlindunum í stjórnarskrá. Það er gert á einhverjum stöðum í kringum okkur. Víðast hvar er vatnið í samfélagslegri eigu. Ef við horfum yfir þetta á heimsvísu eru vatnsveitukerfi sem eru fjármögnuð með einkarekstri um 5% en 95% af hálfu opinberra aðila. Vissulega er þetta eitthvað misjafnt á milli ríkja en þetta mun vera staðan þegar menn horfa á þetta heildrænt. Í yfirgnæfandi fjölda tilvika eru vatnsveitur í eigu opinberra aðila.

Vatnsveitan er þýðingarmikið verkefni sveitarfélaganna í landinu. Það er að mínu viti ákaflega mikið mannréttindamál að allir hafi aðgang að vatni. Í mínum huga er það dæmigert verkefni fyrir samfélagið, hvort sem það er á vegum ríkis eða sveitarfélaga, að tryggja öllum aðgang að vatni á ásættanlegu verði. (**IllG:** En mat?) Það liggur fyrir, held ég, að flestir að minnsta kosti viðurkenni að ekkert líf fær þrifist án vatns. Ég vona að hv. þm. Illugi Gunnarsson sé sama sinnis hvað það snertir. (Gripið fram í.)

Í athugun sem gerð hefur verið á vatnsverði í borgum í Frakklandi kemur fram athyglisverður munur á vatnsverði til almennings sem fyrst og fremst ræðst af því hvort vatnsveiturnar eru í einkaeign eða almannaeign. Þar er það þannig að tvö- til þrefaldur munur er á verði. Það er meginreglan að tvö- til þrefaldur munur sé á því verði sem almenningur greiðir fyrir vatn eftir því hvort veiturnar eru í einkaeign eða almannaeign. Þetta er eitt af því sem menn hafa sagt og haldið fram í þessari umræðu og á reyndar við um orkuna, og á við um rafmagnið. Þar sem rafmagnið hefur verið einkavætt hefur það víðast hvar, ég ætla ekki að halda því fram að það sé undantekningarlaust, leitt til hærra raforkuverðs og meira óöryggis í orkuafhendingu. Það er einfaldlega vegna þess að það eru ekki lögmál samfélagsþjónustunnar, almannaþjónustunnar, sem ráða ferðinni heldur lögmál einkaeignarréttarins, markaðarins, gróðans.

Ég er þeirrar skoðunar að mikilvægt sé að tryggja sameign þjóðarinnar á þessum mikilvægu auðlindum, vatninu þar með talið, og inn í það má draga fleiri auðlindir, tryggja sameign þjóðarinnar í stjórnarskrá eða öllu falli tryggilega í löggjöf um eignarhald á auðlindum sem þjóðareign. Ég tel að það sé verðugt verkefni fyrir hæstv. iðnaðarráðherra að beita sér fyrir því að slík löggjöf líti dagsins ljós. Stóru línurnar í stjórnmálum snúast ekki síst um samfélagsþjónustuna, hvernig hún er veitt, hverjir veita hana, hverjir bera ábyrgð á henni og hvaða aðgang hefur almenningur að henni? Er það á jafnræðisgrundvelli?

Þær geta orðið býsna miklar deilurnar um það hvernig farið er með sameiginlegar auðlindir almennings. Dæmi eru um að hin pólitísku átök um þær spurningar velti jafnvel stjórnarmeirihlutum, eins og nýlegir atburðir sanna. Ég er

þess vegna sammála því sem kom fram í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar að það er ekki eðlilegt að minnihlutasjónarmið á Alþingi hvað þetta snertir ráði ferðinni og að Sjálfstæðisflokkurinn geti, í krafti samstarfs í ríkisstjórn, knúið fram stefnu sína um einkaeignarrétt á auðlindum þegar fyrir liggur, að ég tel, að meiri hluti Alþingis er annarrar skoðunar. Sá meiri hluti á að sjálfsögðu að fá að ráða í þessu efni.

Herra forseti. Við fjöllum hér um pólitísk átakamál. Þetta er pólitískt mál þar sem pólitísk hugmyndafræði ræður þeim áherslum sem uppi eru. Þegar verið var að byggja upp vatnsveiturnar í lok 19. aldar og í byrjun 20. aldar hélst sú uppbygging í hendur við þróun félagshyggjunnar þar sem sveitarstjórnum var vissulega ætlað stórt hlutverk. Það tengdist hugmyndinni um að almannaþjónustan sé órjúfanlegur hluti opinbera geirans, alveg á sama hátt og einkavæðing síðustu 15–20 ára hefur tengst pólitískri hugmyndafræði, frjálshyggjuhugmyndafræðinni, sem trúir því að einkavæðing sé leiðin fram á við.

Í nokkrum löndum hafa verið sett ákvæði í lög eða jafnvel í stjórnarskrá til að vernda vatnsauðlindina og vatnsveiturnar frá einkageiranum. Þetta er spurning um almannagæði og í mínum huga gilda ekki sömu lögmál um þau almannagæði og um hefðbundna vöru. Nú veit ég og skynja á frammíköllum sem hér hafa verið að þau viðhorf eiga ekki upp á pallborðið í röðum Sjálfstæðisflokksins. En það endurspeglar það sem ég sagði þegar í upphafi máls míns að hinar pólitísku átakalínur snúast einmitt um slík grundvallaratriði.

Jafnvel þótt einkavæðing hafi átt nokkurn meðbyr í þjóðfélaginu og meðal almennings á einhverjum tímapunkti held ég að almenningsálitið sé að breytast hvað þetta snertir og á það vil ég leggja áherslu. Ekki síst þegar við erum komin að þessum mikilvægu auðlindum okkar, vatninu, rafmagninu, heita vatninu og því öllu saman. Ég held að almenningi blöskri hvernig græðgisvæðingin er að halda innreið sína í þennan geira svo að fólk getur ekki lengur verið öruggt um að það fái notið þessara almannagæða af öryggi og á viðráðanlegu og sanngjörnu verði.

Ef menn vilja hlusta á samfélagið, hlusta á þjóðina, þá hljóta þeir að komast að þeirri niðurstöðu að tryggja eigi að þessar eignir verði skilgreindar og skýrt ákveðnar þjóðareign í lögum og helst stjórnarskrá. Um það getur áreiðanlega orðið breið samstaða á Alþingi. Ef einhverjir vilja ekki vera með í þeim leiðangri er þeim það að sjálfsögðu frjálst að standa upp úr stólunum hérna, þar sem enginn að vísu situr núna, og víkja fyrir öðrum sem vilja tryggja framgang þjóðareignar á auðlindum.

Herra forseti. Þetta er að mínu viti mikilvægt baráttumál. Ég vil því að lokum segja að ég tel að ekki sé nægilega langt gengið með frumvarpinu sem hæstv. iðnaðarráðherra hefur lagt fram um að fresta gildistöku laganna um eitt ár. Vissulega má segja að frestur sé á illu bestur og það sé það eina sem Samfylkingin hefur náð fram í þessu efni í samtölum sínum og samningum við Sjálfstæðisflokkinn. Vissulega er það áfangi í sjálfu sér. En eftir sem áður þýðir það bara frest á málinu og hin umdeildu vatnalög taka þá gildi ári síðar ef ekki hefur tekist að ná samstöðu um nýja löggjöf á þessu sviði. Ég hygg að það sé fyrst og fremst Sjálfstæðisflokkurinn sem muni standa í vegi fyrir því og þess vegna óttast ég að við munum standa í sömu sporum að ári og ræða þá aftur tillögu um brottfall eða frestun vatnalaga. Ég tel að það sé ekki góð niðurstaða. Það er mikilvægt að taka þessi lög algerlega til gagngerrar endurskoðunar pólitískt og á meðan á einfaldlega að búa við þá löggjöf sem við höfum búið við um langt árabil og hefur verið farsæl þó flestir viðurkenni að á henni megi gera einhverjar lagfæringar og breytingar. En það er ekki svo aðkallandi að það þoli ekki bið eftir almennilegri endurskoðun á vatnalögunum sem þó verður að hafa það markmið að leiðarljósi að vatnsauðlindin sé almenningseign.

[20:33]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við ræðum frumvarp til breytinga á vatnalögum, um það að fresta gildistökunni enn og aftur, nú til 1. nóvember 2008.

(**Forseti** (EMS)**:** Ég vil benda frummælanda á að við erum að ræða núna um …)

...brottfall. Já, við ræðum hér brottfall vatnalaga.

En hér er einnig annað frumvarp sem var rætt fyrr og var um frestun á gildistökuákvæðum. Það er nú einu sinni þannig vaxið að þessi lög voru mikið deilumál vorið 2006. Þá var gert um það sérstakt samkomulag að málinu skyldi frestað og skipuð yrði sérstök nefnd til þess að vinna að niðurstöðu þess. Nú er sem sagt lagt til í frumvarpi, 1. flutningsmaður er Steingrímur J. Sigfússon, að lögin skuli falla úr gildi.

Það er í nokkru samræmi við það sem sá sem hér stendur hélt meðal annarra fram í umræðunni vorið 2006, að ekki væri ástæða til að flýta sér við að setja ný vatnalög og að þau lög sem sett voru og eru frá 1923, með síðari breytingum, hafi að mörgu leyti reynst okkur vel. Ekki væri ástæða til þess að flýta sér, einkum þar sem ríkisstjórnin hélt því þá fram að fyrst og fremst væri um formbreytingu á lögunum að ræða.

Hæstv. forseti. Ég held að óhætt sé að segja að umræðan í þjóðfélaginu nú um stundir hafi leitt í ljós að nokkur vakning er með þjóðinni um það að hún vilji halda í auðlindir sínar. Frjálslyndi flokkurinn hefur barist fyrir því alla sína tíð að auðlindir til sjávar væru sameign þjóðarinnar og að eingöngu væri verið að tala um nýtingarrétt en ekki það form að handhafar veiðiréttarins hafi nánast öll völd og allar heimildir með þá úthlutun og þau réttindi eins og hefur verið að gerast. Handhafar veiðiréttarins geta selt þær sín á milli, leigt þær sín á milli o.s.frv. Fært þær milli byggðarlaga eftir eigin geðþótta eða selt þær milli byggðarlaga eftir eigin geðþótta. Um þetta hafa hafa staðið miklar deilur, hæstv. forseti, þ.e. um sameign auðlindarinnar í hafinu, fiskinn í sjónum.

Þær deilur hafa staðið lengi og þeim er væntanlega ekkert að ljúka á næstunni. Það er alveg ljóst að við í Frjálslynda flokknum munum halda áfram að standa vaktina í því máli og halda fram þeim skoðunum okkar að þau réttindi eigi að vera þjóðarinnar og nýtingarréttinn eigi að skipa með lögum og reglum en ekki að þeir sem hafa nýtingarréttinn hafi þar fénýtingarrétt. Stefna Frjálslynda flokksins er ljós og hefur verið það alla tíð. Við höfum viljað afnema

kvótakerfið eins og það hefur verið.

Umræðan um nýtingu á auðlindum í jörðu og vatni, á og í jörðu, heitu og köldu vatni, ber með sér að þjóðin er að átta sig á því að frjálshyggjuliðið vill búa til einkaeignarrétt á þessum auðlindum. Að einkaaðilar geti átt auðlindirnar í jörðu, heitt eða kalt vatn, og farið með þær að eigin geðþótta. Og jafnvel, eins og umræðan hefur verið undanfarna daga, að þann eignar- og nýtingarrétt, eins og í Hitaveitu Suðurnesja, sé hægt að setja í sérstök útrásarfyrirtæki sem eigi fyrst og fremst að standa að fjárfestingum á erlendum markaði, og þar eigi sem sagt að leggja þennan rétt til sem eignarpart til þess að gera þau fyrirtæki meira aðlaðandi. Fjárfestarnir eru komnir á fulla ferð og farnir að sækjast eftir auði og völdum og einkanlega því að tryggja sér góða kaupréttarsamninga og eignarhald.

Ég tek undir þau orð hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar í umræðunni hér í kvöld og einnig hv. þm. Ögmundar Jónassonar, að full ástæða sé til þess að taka öll þessi mál til gaumgæfilegrar umfjöllunar, um réttindi þjóðarinnar til auðlinda sinna, til sjávar, sveita, fjalla og niðri í jörð. Og að sérstaklega verði tekist á við það að fara í gegnum þá réttarstöðu alla saman.

Ég held að fullt tilefni sé til þess, hæstv. forseti, og kom hér eingöngu upp til að tjá þessa skoðun mína. Ég vænti þess að þjóðin sé sífellt betur að átta sig á því að málstaður Frjálslynda flokksins í gegnum árin hefur verið réttur. Fólk skilur að við höfum verið að tala um almannahagsmuni að þessu leyti þó við séum vissulega þeirrar gerðar að vilja nýta orkuauðlindirnar til hagsbóta fyrir þjóðina. Við erum ekki þar með að segja að þessar grunnauðlindir þjóðarinnar eigi að vera einkaeignarréttur fárra sem hafi af því allan auð og arð.

[20:41]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég vil byrja á að vekja athygli á því að fjórir þingmenn eru í salnum, (**Gripið fram í:** Fimm.) og kannski sá sjötti að koma. Þar af eru fjórir úr Frjálslynda flokknum. Það er dálítið sorglegt að þingmenn skuli ekki sjá sér fært að ræða jafnalvarlegt mál og vatnalagafrumvarpið og um vatnið almennt. Hér er til umræðu frumvarp frá Vinstri grænum og full ástæða er til að ræða vatnið vandlega. Vatnið er ein af okkar mestu auðlindum, hvort sem það er heitt eða kalt.

Áður en lengra er haldið finnst mér sjálfsagt að við hælum hæstv. iðnaðarráðherra, Össuri Skarphéðinssyni, fyrir það að fresta gildistöku vatnalaga um eitt ár. Væntanlega gefst tími til þess að endurskoða lögin og koma með ný ef menn vilja ekki hreinlega fella þessi lög úr gildi sem væri kannski best.

Í þessu eins og öllu öðru þarf að gæta hagsmuna heildarinnar en ekki sérhagsmuna. Við erum kannski farin að fjalla um einmitt þennan þátt hér í þinginu, þ.e. hagsmuni heildarinnar en ekki hagsmuni fárra útvalinna. Það er grundvallaratriði í allri pólitík hvort við erum tilbúin til þess að verja hagsmuni fárra frekar en hagsmuni heildarinnar. Stundum finnst manni eins og sérhagsmunirnir, hagsmunagæsla fyrir þrýstihópa og ákveðin samtök, verði ofan á. Að sérhagsmunir séu hafðir að leiðarljósi en ekki heildarhagsmunir.

Nú er t.d. verið að einkavæða Hitaveitu Suðurnesja, búið er að selja að minnsta kosti 48%. Svo er þetta Reykjavíkurfár sem enginn veit hvernig endar, hvort fjórmenningarnir sem eru að mynda meiri hluta í Reykjavík í dag bera gæfu til að starfa saman eða hvort þeir verða tvístraðir á morgun.

Það er ánægjulegt að hæstv. iðnaðarráðherra er mættur í hús og það er kannski ekki verra (**Iðnrh.:** Ég var í sturtu.) — þú varst í sturtu já, það er ekki verra að þú þrífir þig. En það er nú annað mál. En ég var aldrei þessu vant að hæla þér og þakka þér fyrir að hafa frestað gildistöku vatnalaganna.

Hæstv. þingforseti. Það er hlaupinn svefngalsi í fólk og menn eru farnir að gera að gamni sínu úti í sal. Ég vakti athygli á því í upphafi ræðu minnar hve fáir þingmenn eru í salnum en ég sé ekki ástæðu til að hafa þessa ræðu mína lengri í bili.

[20:45]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Ég tek undir með hv. 10. þm. Suðurkjördæmis og þakkir til iðnaðarráðherra fyrir að hafa frestað gildistöku vatnalaga þannig að þjóðkjörnum fulltrúum gefist færi á að endurskoða lögin og þau sjónarmið sem lágu til grundvallar þegar vatnalögin voru samþykkt á síðasta þingi. Það er nú einu sinni þannig að um þau urðu miklar deilur og núverandi iðnaðarráðherra fór mikinn og tók þátt í þeim umræðum. Hann mælti þar óvenjulega margt af mikilli snilli sem kom mörgum á óvart. En það er nú einu sinni þannig að við erum að tala um viðkvæma náttúruauðlind og eina þá mikilvægustu og það verður að vanda mjög til lagasetningar varðandi hana. Þar af leiðandi, miðað við þau sjónarmið sem fram eru komin, þær deilur og ágreining sem ríkir, að það besta sem við gætum gert í þessu máli væri að fella þau vatnalög sem voru lögtekin á síðasta þingi úr gildi. Ég mæli því með samþykkt þeirrar tillögu sem hér er til umræðu.

Vatnið er náttúruauðlind sem á að vera þjóðareign. — Ég bið forseta um að hafa stjórn á þessum ólátamönnum í salnum. — Vatnið er þannig að það á að vera þjóðarauður. Það er ein mikilvægasta náttúruauðlind sem um er að ræða. Hér áður fóru fram umræður þar sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n., velti fyrir sér nauðsyn á þjónustu og á öðrum nauðsynjum. En þannig er að fólk lifir ekki af nema vatnið sé til staðar. Því þarf vatnið, eins og auðlindamálin öll, á mjög mikilvægri og ítarlegri umræðu að halda. Eins og komið hefur fram á síðustu dögum, í umræðum í borgarstjórn Reykjavíkur hjá þáverandi meiri hluta, og væntanlega í þeim meiri hluta sem tekur við völdum, að stjórnmálamennirnir eru í umræðunni ekki komnir nægilega langt. Þeir sem voka yfir auðlindinni, vilja hreppa hana, taka hana til sín og nýta í eigin þágu, eignast hana fyrir sjálfa sig. Því miður hefur manni virst það á undanförnum dögum að stjórnmálamenn hafi að hluta til ekki verið búnir undir þá sókn sem hófst varðandi þær náttúruauðlindir sem um var að ræða og tengdust Orkuveitu Reykjavíkur.

Það er þannig með auðlindamálin, varðandi vatn, rafmagn, heitt vatn og fiskimiðin, að umræðan er vanþróuð og stjórnmálamenn hafa því miður fallið í þá gryfju að láta hagsmunaaðila taka stjórnina og þoka málunum í þann far-

veg sem þeim var hentast. Það er nokkuð sem við verðum að taka til gagngerrar skoðunar, löggjafarþing þjóðarinnar, og koma þeim málum í þann farveg að við störfum til hagsbóta fyrir þjóðina alla þannig að fólkið í landinu, komandi kynslóðir, geti sagt að við höfum þó gengið götuna til góðs og hugsað um heildarhagsmuni til framtíðar en ekki fórnað mikilvægum auðlindamálum á altari vanþekkingar og skorts á tíma eða umræðu sem nauðsynlegt var að láta fara fram.

Hv. 9. þm. Reykv. n. fór vítt og breitt í ítarlegri ræðu sinni um með hvaða hætti og hvernig hefði verið staðið að einkavæðingu í landinu. Ég gat ómögulega skilið hann öðruvísi en svo að hann væri almennt á móti einkavæðingu, að það skipti ekki máli hvernig hlutirnir væru en hann væri á móti einkavæðingu. Menn skiptast jú í ólíka stjórnmálaflokka vegna þess að sumir telja ákveðna hluti mikilvæga … (Gripið fram í.) — Nei, ég er að tala um Árna Þór Sigurðsson. Menn skiptast í ólíka stjórnmálaflokka vegna þess að þeir hafa mismunandi skoðanir á því hvernig eigi að standa að hlutum eins og þessum.

Ég tel mjög mikilvægt að einkavæða það sem hægt er að einkavæða til hagsbóta fyrir fólkið í landinu, þ.e. þau verkefni sem eru betur komin í höndum einstaklinga og félaga en í höndum ríkisins, þar sem eðlileg samkeppni getur ríkt og fengist er við atriði sem markaðurinn á að sinna og getur sinnt betur en ríkið.

Þegar við horfum á einkavæðingu liðinna ára koma til skoðunar ýmsir hlutir þar sem við getum sagt að fyrirtækin séu jafnvel betur rekin en þau voru í höndum ríkisins en þess hafi e.t.v. ekki verið gætt hvernig staðið var að einkavæðingunni. Ég minnist þess að á sínum tíma var talað um, þegar fyrst var byrjað að ræða um einkavæðingu ríkisbankanna, að nauðsynlegt væri að hafa dreifða eignaraðild. En úr varð að þegar til komu viljugir, kappsfullir kaupendur þá skipti þessi stefnumörkun ekki máli heldur var fallist á að selja þeim sem vildu kaupa og voru þóknanlegir þáverandi stjórnarherrum.

Líklegt má telja að staðið hafi verið að einkavæðingunni að hluta með óeðlilegum hætti, jafnvel með þeim annmörkum að ég hefði talið að það ætti að sæta sérstakri skoðun, einkum ætti sala ríkisbankanna að sæta sérstakri rannsókn á með hvaða hætti og hvernig æðstu stjórnendur stóðu að þeim málum á sínum tíma. Samt sem áður verður að viðurkenna að einkavæðingin tókst sem skyldi, að öðru leyti en því að samkeppnisumhverfið hvað varðar hinn almenna neytanda hefur ekki fengið að njóta sín sem best.

Vítt og breitt um veröldina hefur rekstur verið einkavæddur. Eftir að einkavæðingarferlið hafði staðið í um tvo áratugi var gerð könnun á því hvort einkavæðingin hefði skilað sér í aukinni hagkvæmni í rekstri fyrirtækjanna og eins gagnvart neytendum. Í langflestum tilvikum var um það að ræða þannig að einkavæðingin varð ekki til þess að draga úr þjóðarframleiðslu heldur til að auka hana og til þess að sækja inn á ný svið og auka möguleika borgaranna í hverju þjóðfélagi. Það má því ekki fordæma einkavæðingu þó að við höfum ekki verið tilbúin að setja allt í þá sömu körfu.

Við frjálslynd höfum lagt mikla áherslu á það, eins og kom fram í máli Guðjóns Arnars Kristjánssonar, formanns Frjálslynda flokksins, í ræðustól áðan, að stefna okkar miðar við það að náttúruauðlindir þjóðarinnar séu í þjóðareign. Þar erum við að tala um vatn, rafmagn, heitt vatn og fiskimiðin. Þar hefur rangt verið tekið á málum, í stað þess að þjóðin hafi umráðarétt yfir þessum auðlindum hefur fáeinum útvöldum verið falið að gæta þjóðarauðsins. Við leggjum áherslu á að þeim reglum verði breytt.

Við gerðum ráð fyrir að myndast gæti meiri hluti, eftir alþingiskosningar í vor, sem mundi hrinda þeim ólögum sem hafa gilt um mikilvægustu náttúruauðlind þjóðarinnar, fiskimiðin. Af því hefur því miður ekki enn orðið. Við teljum líka nauðsynlegt að borgararnir, þjóðin, hafi með að gera allt sem varðar nauðsynlega þjónustu, þær nauðsynjar sem eru grundvöllur þess að fólk lifi mannsæmandi lífi. Við erum að tala um aðgang að náttúruauðlindunum, að heitu og köldu vatni, að rafmagni og ýmsum öðrum þáttum.

Þá vaknar spurningin um viðhald náttúruauðlindanna, hvernig því er við komið. Ef við erum þeirrar skoðunar að eðlilegt sé að náttúruauðlindirnar séu í þjóðareigu þá er spurningin: Er eitthvað óeðlilegt þó að nýtingarrétturinn sé stundum framseldur í hendur einkaaðilum? Að sjálfsögðu getum við ekki amast við því. Að sjálfsögðu erum við ekki að amast við því þó að nýtingarrétturinn sé framseldur einkaaðilum sé það gert með þeim hætti að eðlileg samkeppni geti verið á þeim markaði sem þá verður til.

Eitt mesta vandamálið sem við stöndum frammi fyrir í dag, sem hefur t.d. kristallast varðandi Orkuveitu Reykjavíkur og Hitaveitu Suðurnesja, er að raunverulegt samkeppnisumhverfi er ekki fyrir hendi hvað þessi fyrirtæki varðar. Eigendur þeirra geta í raun ákveðið verðið, komist yfir auðlindina og gert sér mat úr henni eins og þeim hentar. Slíkt umhverfi viljum við ekki.

Í umræðunni á undanförnum dögum, meira að segja var getið um það í einu víðlesnasta blaði þjóðarinnar, að allt sé dýrast á Íslandi. Það skiptir máli fyrir okkur að koma í veg fyrir að aðgangur að náttúruauðlindum, m.a. aðgangur að vatni, fari ekki í þann farveg að einkaaðilar sem komast yfir vatnsréttindin geti nýtt sér það sér til hagsbóta en skattleggi alla þjóðina að öðru leyti.

Hæstv. forseti. Á grundvelli þeirra sjónarmiða og raka sem ég hef hér talið fram tel ég mikilvægt að fallist verði á þá tillögu sem hér er til umræðu og vatnalögin felld úr gildi. Eins og ég byrjaði ræðu mína á er mikilvægt að þjóðin og löggjafarþingið hafi möguleika til að fara í gegnum vandaða umræðu um þessi mál og taki ákvörðun sem geti orðið þjóðinni til hagsbóta til lengri tíma en ani ekki eins og gert var með samþykkt vatnalaga sem hafa verið samþykkt en gildistöku þeirra frestað.

[20:59]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mig langaði að koma aðeins inn á það sem hv. þingmaður nefndi. Ég get tekið undir margt sem hv. þingmaður sagði. En mig langar sérstaklega að taka undir með honum í þessu samhengi, ég held að það sé kórrétt hjá hv. þingmanni, að Alþingi hefur ekki markað þann ramma sem þarf að marka varðandi orkulindir í landinu og auðlindir. Ég held að það sé afar mikilvægt að þingið taki um þau mál vandaða umræðu svo málunum verði komið í

ákveðinn farveg.

Sá vandi sem núna er uppi er að meginstofni kominn til vegna þess að Alþingi samþykkti á sínum tíma lög um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu og auk þess vatnalögin, sem hér eru til umræðu, sem hefur átt stóran þátt í því sem hefur gerst hefur í Reykjavík, varðandi nýjan meiri hluta þar. Þegar hlutur í Hitaveitu Suðurnesja var seldur var lagaramminn ekki sem skyldi, þ.e. að löggjöfin var ekki undir það búin að taka við sölunni. Það gerir það að verkum að við höfum lent í ógöngum. Nú er það hlutverk þingsins að greiða úr þeim ógöngum og það er mikilvægt að menn verði samstiga og tilbúnir í það verkefni.

Ég vildi koma því að í þessu andsvari og ég fagna því að hv. þm. Jón Magnússon virðist tilbúinn til þess eins og margir góðir þingmenn í salnum.

[21:01]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. 5. þm. Suður. fyrir andsvarið. Ég verð að segja að ég sé ekki annað en að við getum átt gott samstarf um að standa að þeim hlutum, þ.e. að marka þann ramma sem nauðsynlegt er að marka varðandi orkulindirnar. Ég er alveg sammála hv. þingmanni að eitt af mestu vandamálunum sem menn stóðu frammi fyrir og hafa staðið frammi fyrir var að lagaramminn sem átti að vera til og hefði átt að vera til fyrir löngu varðandi Orkuveitu Reykjavíkur og aðrar orkuveitur og almenningsveitur, var ekki fyrir hendi. Það skapar ákveðna réttaróvissu og ákveðinn vanda sem nauðsynlegt er að menn fari í gegnum og höggvi á. Það er nú einu sinni svo að menn hafa horft á það í mörgum löndum að ákveðnir, fáir einstaklingar hafa yfirtekið auðlindir heilla þjóða, jafnvel milljónaþjóða. Við viljum ekki sjá íslenskt þjóðfélag þróast þannig.

[21:02]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er á nokkuð svipuðu róli og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, þingflokksformaður Samfylkingarinnar, í mati á þessari ræðu sem mér þótti skemmtileg og málefnaleg. Enda þótt hv. þm. Jón Magnússon sé markaðshyggjumaður en ég félagshyggjumaður, og við eigum þar af leiðandi ekki samleið í sama flokki og áherslur okkar ekki hinar sömu í mörgum málum, get ég tekið undir flest af því sem hann sagði áðan því að hann lagði áherslu á að verkefni samtímans, og ég vil segja mest knýjandi og brennandi verkefni sem stjórnmálin standa frami fyrir, sé að tryggja eignarhald þjóðarinnar á auðlindunum. Síðan væri hitt, hvernig við virkjuðum ólík eða mismunandi tæki við að veita þjónustu. Hann vill kannski skoða þar tæki markaðarins í ríkari mæli en ég geri en hann sagði að við ættum að hafa það að leiðarljósi að gera það sem hagkvæmast væri fyrir þjóðina hverju sinni. Út á það gengur þingmálið sem við ræddum í upphafi vikunnar og við lögðum fram, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, að ráðist yrði í slíka rannsókn.

En ég verð að segja — og ég sakna þess að fulltrúi Samfylkingarinnar skuli vera farinn úr salnum — að ég tel að allir sem eru sammála þessu grundvallarsjónarmiði, að tryggja eignarhald þjóðarinnar á auðlindunum, verði að taka höndum saman núna. Þá er ég að hugsa um auðlindina í sjónum, fallvötnin og jarðvarmann. Nú á ekki lengur að láta þá sem standa gegn slíkri grundvallarlagasetningu (Forseti hringir.) stöðva hana lengur.

[21:04]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tek undir það sem hv. 6. þm. Suðvest. sagði áðan. Það liggur alveg fyrir að við erum í ólíkum stjórnmálaflokkum vegna þess að við höfum ólíka sýn á ákveðnar grundvallarspurningar varðandi það hvernig stjórna eigi þjóðfélaginu. Það er hins vegar svo að markaðshyggja og markaðshyggja er ekki endilega alveg það sama. Við í Frjálslynda flokknum höfum lagt áherslu á mannúðlega markaðshyggju sem er töluvert öðruvísi og öðru marki brennd en t.d. sú sem sjálfstæðismenn hafa lagt til grundvallar á undanförnum árum. Við höfum lagt til grundvallar markaðshyggju þar sem tekið er mið af heildarhagsmunum þjóðarinnar þó að markaðurinn væri nýttur sem allra best í þágu þjóðarinnar.

Síðan er það spurningin sem lýtur að virðingu Alþingis, virðingu löggjafarstofnunarinnar, að marka lagaramma um auðlindir þjóðarinnar til framtíðar þannig að það megi vera þjóðinni til heilla, ekki til skamms tíma heldur til lengri tíma. Það á að vera verkefni okkar og það á að vera viðmiðun að við sköpum breiða samstöðu um það þannig að við getum lengi búið að þeirri gerð. Það er mikilvægasta atriðið.

Menn hafa velt því fyrir sér hvernig haga eigi eignarráðum yfir auðlindunum og ég segi: Við eigum að mestu leyti og eins og unnt er að hafa eignarhald yfir náttúruauðlindum þjóðarinnar í höndum samfélagsins eða samfélagslegra aðila. Hitt er annað mál hvað varðar framsal til nýtingar, þar hafa komið fram ýmsar hugmyndir sem væri kannski of langt mál að fara út í hér miðað við þann stutta tíma sem ég á eftir.

[21:06]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel að sú umræða sem hér fer fram, og er svona svolítið á hlaupum í nokkurra mínútna tilsvörum, sé mjög mikilvæg, að menn ræði um grundvallaratriði. Hv. þingmaður vék að markaðsvæðingu undangenginna ára og eitt af því sem umdeildast var í einkavæðingunni var einkavæðing ríkisbankanna. Í okkar huga í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði er það ekki sáluhjálparatriði að ríkið eigi eða reki banka, langt í frá, heldur var þetta praktísk spurning þar sem við veltum því upp hvað mundi gerast í agnarsmáu hagkerfi á borð við okkar þegar beggja vegna borðsins sæti eigandi bankans og sá sem þægi lán frá bankanum.

Síðan hefur það náttúrlega gerst sem við verðum vitni að að samráð þessara fáu banka á markaði er með þeim hætti að vextirnir eru nánast hinir sömu og hver kemur þá til skjalanna til að færa þá niður til hagsbóta fyrir almenning annar en ríkið? Það er Íbúðalánasjóður sem hefur stuðlað að því að vextirnir eru þó ekki hærri en þeir eru. Ég nefni þetta sem dæmi um nálgun okkar til einkavæðingar og markaðsvæðingar. Við leggjum síður en svo að jöfnu

einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar eða ýmsa þætti velferðarþjónustunnar annars vegar og bankastarfsemi, skipaútgerð og aðra þætti af því tagi hins vegar.

[21:08]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er alltaf spurning með hvaða hætti og hvernig menn nálgast hlutina. Það er nú svo að bankastofnanir eru víða í einkaeigu eins og hér á landi og íslensku bankarnir eiga meira að segja útibú í nágrannalöndum okkar og bjóða viðskiptavinum sínum þar upp á lægri vexti og betri lánakjör en Íbúðalánasjóður býður viðskiptavinum sínum hér. Þá er spurning hvort Íbúðalánasjóður er eitthvað sem skiptir máli í þessu sambandi eða hvort einhverjir aðrir hlutir valda því að umhverfið fyrir neytandann er hagkvæmara en gerist í bankaumhverfinu hér án þess að ég sé að gera lítið úr þætti Íbúðalánasjóðs sem skiptir máli en spurningin er kannski líka varðandi hann, hvort menn þurfi ekki að skilgreina betur hvert hlutverk hans á að vera í framtíðinni.

Spurningin varðandi bankaþjónustuna og hvort við höfum búið hér þann ramma, það umhverfi að þar sé um nægilega fullkomið samkeppnisumhverfi að ræða, þá er svarið einfaldlega nei, vegna þess að þessar sömu stofnanir sem eiga sambærilega viðskiptabanka á hinum Norðurlöndunum bjóða viðskiptavinum sínum þar upp á betri kjör en þeir bjóða íslenskum neytendum. Það er dálítið sérkennilegur mergur málsins. Hvernig skyldi standa á því? Jú, bankamennirnir segja að það sé vegna þess að það kosti svo mikið að hafa íslensku krónuna. En það getur ekki verið einhlít skýring. Það koma fleiri atriði til en þar eins og í svo mörgum öðrum hlutum verðum við einmitt að gjalda varhuga við og það er akkúrat þetta: Við búum í svo agnarsmáu þjóðfélagi að markaðsstarfsemin verður oft erfið og þá skiptir miklu máli að gæta þess að passa upp á að samkeppnin sé ekki eyðilögð.

[21:11]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla í rauninni ekki að gera annað en þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram um þingmál sem allur þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs stendur að og gengur út á það að hið umdeilda vatnalagafrumvarp sem fyrrverandi ríkisstjórn keyrði í gegnum þingið í mikilli óþökk stjórnarandstöðunnar á þeim tíma, falli úr gildi. Ég vek athygli á að allir sem hafa tekið til máls um þetta þingmál hafa lýst yfir eindregnu samþykki við að svo verði gert.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

[21:12]

Útbýting:

Embætti umboðsmanns sjúklinga, 115. mál, fsp. ÞI, þskj. 116.

Aukinn þorskafli á fiskveiðiárinu 2007/2008, frh. fyrri umr.

Þáltill. GAK o.fl., 5. mál. — Þskj. 5.

[21:13]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Hæstv. Forseti. Til umræðu er tillaga til þingsályktunar frá þingmönnum Frjálslynda flokksins um aukinn þorskafla á fiskveiðiárinu 2007/2008. Tillagan gerir ráð fyrir að leyfilegur þorskafli fiskveiðiársins verði aukinn um 40 þús. tonn og að heildarafli þorsks verði alls 170 þús. tonn á yfirstandandi fiskveiðiári. Úthlutað aflamark þorsks og þorskaflamark krókabáta verði hækkað sem nemur hlutdeild þeirra í 40 þús. tonna viðbót því sem áður var ákveðið.

Í greinargerð með tillögunni segir:

„Það er mikil nauðsyn nú að ræða rök og tillögur Hafrannsóknastofnunarinnar (Hafró) ofan í kjölinn enda um vafasaman málstað að ræða.“

Ég get því að hluta tekið undir það sem fram kemur í þingsályktunartillögunni, þ.e. ég tel óhætt að veiða meira af þorski en ráðherra ákvað og lagði til í sumar, sem er reyndar það sem við höfum rætt um nánast í allan dag. Það tengist að auki því máli sem var rætt hér áðan varðandi vatnalög, þ.e. yfirráð yfir auðlindum.

Ég ítreka að hugmyndin að baki tillögunni hugnast mér, þ.e. að auka veiðar. En ég set þann fyrirvara við að mér finnst að þingsályktunartillagan hefði átt að taka betur á kjarna málsins, á því sem það snýst í raun um, þ.e. stjórn fiskveiða í heild sinni í stað þess að við beinum sjónum okkar eingöngu að þorskinum. Það er hluti af þeim mistökum sem ég tel okkur oft á tíðum hafa gert í þeim leikreglum sem við höfum notað til að byggja upp fiskstofnana. Við höfum ekki litið á heildarmyndina heldur ákveðna stofna, einangraða hvern frá öðrum, sem þeir eru ekki. Dæmi um þetta er t.d. samhengið á milli nytjastofna eins og þorsks og síðan stofna eins og loðnu.

Með leyfi forseta, vitna ég í skýrslu Hafrannsóknastofnunar frá því í sumar um nytjastofna sjávar þar sem segir m.a. um þessi mál:

„Þrátt fyrir nokkra kólnun á liðnum vetri, virðist enn ríkja hlýskeiðsástand á Íslandsmiðum. Af þeim sökum hefur ástand loðnustofnsins verið í mikilli óvissu síðastliðin ár og þar með viðgangur ýmissa mikilvægra fiskstofna sem á loðnu lifa.“

Síðar í skýrslunni segir, með leyfi forseta:

„Meðalþyngd þorsks eftir aldri hefur lækkað verulega á síðustu árum og var meðalþyngd flestra aldursflokka í stofnmælingu haustið 2006, afla ársins 2006 og stofnmælingu í mars 2007 í eða við sögulegt lágmark. … Líklega má rekja þessa þróun að einhverju leyti til minna aðgengis þorsks að loðnu.“

Þetta kemur fram í niðurstöðum Hafrannsóknastofnunar og ég tek undir þetta. En tillaga Hafrannsóknastofnunar um niðurskurð á þorski er byggð á tveimur meginrökum. Annars vegar út frá því að það séu færri fiskar í sjónum, 60% af rökunum fyrir þessum 30% niðurskurði eru að það séu færri fiskar og það hafi verið gengið á stofninn. Að 40% er það vegna þess að fiskurinn er of léttur. Þetta eru í sjálfu sér ekkert mjög flóknir útreikningar þegar á endastöðina er

komið í öllum rannsóknunum eins og kemur fram í skýrslunni. Til að ákveða veiðistofn úr ákveðnum árgangi er áætlaður fjöldi fiska úr árgangi margfaldaður með þyngdinni og út kemur veiðistofninn. Þyngdin hefur í þessu tilfelli lækkað, einn liðurinn í dæminu hefur lækkað og þess vegna er útkoman lægri.

Í ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar varðandi loðnu verður ekki séð að menn velti þessu mikið fyrir sér, þ.e. samhenginu sem Hafrannsóknastofnun sjálf bendir á, að fiskurinn sé of léttur, vanti loðnu og þannig ástand sé í sjónum. Það hefðu verið rök fyrir því að draga úr loðnuveiðum eða jafnvel hætta loðnuveiðum tímabundið eins og gert hefur verið bæði á Íslandi og víðar, t.d. í Noregi, meðan sá stofn væri að byggja sig upp og byggja í leiðinni upp aðra stofna. Það er þekkt í þessum fræðum eins og annars staðar í líffræðinni að bráðin, sjálf bráðin, ræður mestu um stofninn. Ætið, í þessu tilfelli loðnan, ræður langmestu um stofninn sem nærist á henni, þ.e. þorsk og aðrar fisktegundir. Þetta er þekkt á meðal ýmissa fuglategunda og fleiri tegunda í lífríkinu.

Ég hefði viljað að í tillögu frjálslyndra væri farið víðar í þessum stjórnaraðgerðum fiskveiða og fleiri fiskstofnum í stað þess, sem mér finnst hún bera keim af að sumu leyti, að falla í sömu gryfju og við höfum talað um að Hafrannsóknastofnun hafi gert, þ.e. horfi of einangrað á ákveðna stofna í stað þess að líta á samhengi þeirra.

Ég hefði t.d. viljað að í tillögu sem þessari kæmi fram sú niðurstaða sem Hafrannsóknastofnun birti sjálf í skýrslu sinni um veiðar á stofnun, þ.e. hvað veiðin sjálf virðist hafa lítið að segja, eins og ég hef nefnt áður í dag. Við veiðum nánast upp á kíló hið sama úr stofnum eins og þorski og það sem ráðlagt er að veiða af loðnu án þess að það virðist bera þann árangur sem við teljum að ná ætti. Það er sá fyrirvari sem ég hefði viljað hafa á þessu.

Ég hefði líka talið að í þingsályktunartillögu eins og þessari, sem á að taka á fiskveiðum og auka fiskveiðar í kringum landið, ætti að felast meiri framtíðarsýn til að taka heildstætt á málinu. En ég er sammála því sjónarmiði sem kemur fram í tillögunni varðandi þorskinn. Hafrannsóknastofnun hefur svarað því í dag hvaða áhrif hugsanlega það kann að hafa að við landið eru fleiri en einn þorskstofn. Með leyfi forseta, vitna ég í svar við spurningu sem Kolbrún Halldórsdóttir þingmaður beindi til sjávarútvegsráðherra og hefur verið svarað núna. Hafrannsóknastofnun segir:

„Lengi hefur verið vitað að þorskur hrygnir víða umhverfis landið … Ekki liggja þó fyrir niðurstöður um mikilvægi einstakra hrygningareininga með tilliti til heildarframleiðslugetu stofnsins. … Enn sem komið er vantar þó mikið á að nægileg þekking á stofneiningum þorsks sé fyrir hendi til að hægt sé að stjórna veiðum á grundvelli slíkrar þekkingar.“

Í þessum orðum felst viðurkenning á því að upplýsingarnar hafi lengi legið fyrir án þess að við höfum tekið tillit til þess og hiklaust fært veiði úr einum stofni í annan með framsali, sölu, veiðiheimildum o.s.frv., en ekki tekið tillit til þessa í veiðiráðgjöfinni. Hafrannsóknastofnun leitar eftir því að fá heimildir, bæði fé og búnað, til að gera slíkar rannsóknir.

[21:21]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Birni Val Gíslasyni fyrir ræðu hans. Það er auðvitað mikill fengur að því að fá menn beint úr greininni, beint utan af sjó og hingað inn. Það færi betur að við værum fleiri hérna sem þekktum málið ofan í grunninn.

Það er alveg rétt að það að drepa fisk hefur áhrif og að veiða fisk sem annars gæti verið æti fyrir annan fisk hefur áhrif. Lífkeðjan spilar öll saman. Oft eru veiðar ekki það sem ræður úrslitum. Það kom fram í ræðu fyrr í kvöld hjá hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni að verulegu máli skiptir hve mikið er veitt af æti. Hann benti á rækjustofninn sem er mældur í sögulegu lágmarki til margra ára, 20 ára. Menn fara í rækjurall á hverju ári og þar hefur mælst að þorskur á rækjuslóðinni heldur niðri rækjustofnunum.

En það er eitt sem þarf að athuga, þ.e. flottrollsveiðar á síld og loðnu. Ég held að við ættum kannski að byrja á því og leyfa ekki loðnuveiðar nema á sjálfri vetrarvertíðinni þegar loðnan er hæf til frystingar, sérstaklega á Japansmarkað sem gefur hæsta verðið, þ.e. meðan hún er hrognafull. Flottrollsveiðar eigum við að banna, ekki síst út af seiðum í meðafla og öðrum tegundum.

[21:24]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Varðandi auknar þorskveiðiheimildir og ástand fiskstofna, eins og við höfum rætt um í dag, er rétt að hafa það í huga að við höfum farið ýmsar leiðir til að reyna að vernda smáfisk, reyna að byggja upp veiðistofninn. Við höfum í fyrsta lagi takmarkað veiðar, sett á kvóta. Við höfum beitt skyndilokunum á veiðisvæðum allt í kringum landið, ótæpilega að margra mati eins og fram hefur komið í dag. Mér telst til gróflega að lokuð svæði í dag eða takmörkuð veiðisvæði, nemi um 17–18 þús. fermílum, fyrir utan tólf mílna landhelgi.

Skoði maður kort af lokuðum og takmörkuðum veiðisvæðum í kringum landið þá gætu leikmenn átt erfitt með að ímynda sér hvernig fiskveiðar eru stundaðar. Við beitum ótal aðferðum við þetta. Við höfum stækkað möskva, beitt skyndilokunum, erum með smáfiskaskiljur o.s.frv. Við höfum frá því í upphafi stjórnar fiskveiða verið að stækka undirmálið, aukið hlutfall þess fisks sem ekki telst undirmál og þannig mætti áfram telja. En þetta hefur ekki borið árangur. Þar liggur hundurinn grafinn.

Við verðum að velta því fyrir okkur hvers vegna þetta gengur ekki betur en það gerir þrátt fyrir allar þær leiðir. sem við höfum farið. Um það þurfum við að ræða frekar en að taka ákvörðun um að veiða meira af einni fisktegund en ráðlagt er. Ég ítreka þó að ég skil sjónarmiðin og er sammála sjónarmiðunum í þessari tillögu en ég hefði viljað taka víðar á málinu en þetta.

[21:26]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég fagna því að fá svona umræður um þetta mál. Það er ekki á hverjum degi sem við fáum málefnalegar umræður um fiskveiðistjórn, afleiðingar af vitlausri stjórn og öðru í þeim dúr.

Hv. þm. Björn Valur Gíslason getur reitt sig á að við í Frjálslynda flokknum munum flytja mörg frumvörp í vetur sem snúa að sjávarútvegi. Við munum væntanlega flytja frumvarp um stjórn fiskveiða. Ég veit ekki hvenær við getum lagt það fram en það munum við gera fullmótað. En þangað til munum við leggja áherslu á mörg mál sem snúa að sjávarútvegi, nánast á öllum sviðum hans. Við munum leggja okkur fram við að tala fyrir þeim og vekja athygli þingheims á sjávarútvegsmálum.

Þrátt fyrir allt, þó að menn reyni að telja íslenskan sjávarútveg niður, að hann hafi orðið svo lítið vægi eftir að til komu peningarnir og bankarnir og orkan þá voru rétt tæp 50% af útflutningstekjum íslensku þjóðarinnar í gegnum sjávarútveginn. Það er auðvitað nauðsynlegt að við áttum okkur á því að eftir sem áður leikur sjávarútvegurinn stórt hlutverk. Hann gerir það í sjávarbyggðunum í kringum landið og þess vegna er mikilvægt að stjórna honum skynsamlega.

Það er ljóst að það eru margir þorskstofnar við Ísland. Við þurfum að hugsa um þessi mál út frá allt öðrum forsendum en gert hefur verið hingað til. Eftir að það var staðfest og sannað er að um marga þorskstofna er að ræða þá verðum við að hugsa þetta út frá allt öðrum forsendum. Við verðum að nýta nálægðina við miðin og því (Forseti hringir.) verða sjávarbyggðir í kringum gjöful fiskimið að fá að nýta stofnana. Það á ekki að vera hægt að flytja veiðiheimildir á milli landshluta.

[21:28]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Hv. þm. Grétar Mar endaði ræðu sína áðan á því að lýsa því yfir að hann og þingflokkur hans ættu eftir að flytja mörg mál um stjórn fiskveiða og breytingu á þeim. Ég vara við því. Það er ekki til bóta fyrir lögin um stjórn fiskveiða að gera á þeim fleiri breytingar en þegar eru orðnar. (Gripið fram í.) Já, og það þyrfti að gera það.

Ég leit með hraði yfir þau í dag og held að búið sé að gera breytingar á öllum greinum laga um stjórn fiskveiða nema 1. gr. Það er reyndar greinin um markmið laganna, þ.e. að efla atvinnu í landinu, treysta byggð, stækka fiskstofnana og gera nýtingu þeirra hagkvæma. Auk þess er þar ákvæðið fræga í 1. gr. um að auðlindir sjávar skuli vera í sameign þjóðarinnar. Ég held að það sé eina greinin sem er óbreytt frá upphafi enda er hún sú besta en hún setur lögunum markmið sem engan veginn hafa náðst.

Ég vara því við því að flytja fleiri breytingartillögur við lögin um stjórn fiskveiða. Þau lög þarf að vinna algjörlega upp frá grunni, frá núllpunkti, og byggja nýja sjávarútvegsstefnu fyrir þjóðina vegna þess að núverandi stefna hefur ekki gengið. Þetta vita flestir sem líta á málið með sæmilegri sanngirni.

Einar Oddur Kristjánsson alþingismaður, sem lést í sumar, sagði þegar hann heyrði um niðurskurð í þorskveiðunum, þessi orð við Morgunblaðið, með leyfi forseta:

„Það hlýtur hver einasti maður sem ekki er blindur og heyrnarlaus að sjá að þetta hefur mistekist.“

Ég tek undir það.

[21:30]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mig langaði að drepa hér á fáein atriði í þessari þingsályktunartillögu sem við flytjum, þingmenn Frjálslynda flokksins, og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson hefur gert ítarlega grein fyrir í framsögu.

Ég undirstrika að með tillögunni erum við að leggja til að veiðar úr stofninum verði samkvæmt gildandi aflareglu. Það gæfi 178 þús. tonn ef ekki hefði verið breytt út af þeirri ákvörðun sem tekin hefur verið, að miða við tiltekna aflareglu, og við erum með tillögunni í raun og veru að segja: Við skulum á næstu árum miða við þessar reglur. Hvers vegna erum við með þessar áherslur? Jú, ég vil draga það fram í nokkrum atriðum sem leiðir okkur til þessarar niðurstöðu.

Í fyrsta lagi vil ég þó taka fram að það eru auðvitað merki um stöðu eða horfur í þorskstofninum sem eru þess eðlis að það er ástæða til að hafa áhyggjur af þeim og taka það alvarlega. Mjög nýleg nýliðun á síðustu árum er áhyggjuefni. Lækkandi meðalþyngd og óhagstæð aldurssamsetning hrygningarstofnsins eru allt atriði sem eru þess eðlis að það er ástæða til að hafa varann á sér við nýtingu stofnsins þegar þau eru uppi annars vegar. En við getum ekki fallist á að þessi atriði eigi að leiða til þeirrar niðurstöðu sem hæstv. ráðherra komst að, að skerða veiðarnar alveg niður í 130 þús. tonn og fara þar með að fullu eftir tillögum fiskifræðinga, ýtrustu tillögum þeirra, og fara í raun og veru lengra en Alþjóðafiskveiðiráðið, ICES, lagði til og vísindamenn þess standa að. Þeir lögðu til að veiðarnar yrðu miðaðar við 152 þús. tonn af þorski.

Það eru 10 atriði sem ég vil draga fram og tiltaka sem ástæður fyrir því að það eigi ekki að fara niður í 130 þús. tonn.

Það er í fyrsta lagi að hrygningarstofninn hefur stækkað á síðustu tveimur áratugum. Hann var árið 2005 sá stærsti frá 1981. Þó að hann hafi aðeins minnkað, eða mat Hafrannsóknastofnunar á hrygningarstofninum sé það að hann hafi aðeins minnkað, frá árinu 2005 er hann engu að síður metinn langtum sterkari og stærri í tonnum talið en hann hefur verið síðustu tvo áratugina. Það er ekki merki um að stofninn sé í bráðri hættu.

Í öðru lagi er stofnvísitala stórþorsks á síðasta ári um 80% hærri en hún var árið 2001.

Í þriðja lagi er viðmiðunarstofn þorsksins sem var mjög lágur um miðjan síðasta áratug miklu hærri en hann var þá og hefur náð um 650 þúsundum tonna í upphafi þessa árs. Hafrannsóknastofnun telur líklegast að ef fylgt yrði óbreyttri aflareglu næstu árin yrði þessi viðmiðunarstofn um 600 þús. tonn árið 2011. Það er ekki merki um hættuástand, virðulegi forseti.

Í fjórða lagi hefur veiðihlutfall þorskstofnsins farið lækkandi. Um aldamótin var veiðihlutfallið af 5–10 ára þorski um 75% en er talið vera um 60% á þessu ári og það mun lækka í 50% fram til ársins 2009 að mati ICES að óbreyttri aflareglu, þ.e. veiðar sem svara 170 þús. tonnum eins og við leggjum til að verði á yfirstandandi fiskveiðiári.

Í fimmta lagi hefur veiðiálagið farið lækkandi. Það var um 40% um aldamótin. Það hefur lækkað niður í 30% nú og það mun lækka niður í 26% að mati ICES árið 2009

verði veiðarnar miðaðar við óbreytta aflareglu.

Í sjötta lagi hefur komið fram að afli á sóknareiningu hefur vaxið frá síðasta ári í netum, og í botnvörpu og línu hafa ekki orðið neinar teljandi breytingar. Þetta er ekki merki um undanhald í stofninum.

Í sjöunda lagi er staðan á rækjustofninum sú sem hefur verið gerð grein fyrir hér fyrr í umræðunni, og ástæðan fyrir slæmri stöðu rækjustofna um allt land er öflugir ýsu- og þorskstofnar í öllum fjörðum. Það er þorskurinn sem er að éta upp rækjustofninn og gerði það t.d. fyrir nokkrum árum svo eftirminnilegt er í Húnaflóa. Þetta er ekki merki þess að stofninn sé við hættuástand.

Í áttunda lagi liggur fyrir að upplýsingar sem aflað er í haustralli benda til þess að þorskstofninn sé stærri en upplýsingarnar sem byggðar eru á vorrallinu.

Í níunda lagi liggur fyrir að meðalþyngd í afla fiskiskipa er að jafnaði hærri en í vorralli. Sem dæmi má nefna að viðmiðunarstofninn sem nú er talinn vera um 540 þús. tonn er talinn 675 þús. tonn ef miðað er við meðalþyngd í afla fiskiskipa en ekki við meðalþyngd þá sem Hafró fær í sínu vorralli. Þarna munar 25% á matinu. Annað dæmi er að hrygningarstofninn er talinn vera 180 þús. tonn í skýrslu Hafró en 240 þús. tonn í skýrslu ICES. Þarna munar 34%.

Í tíunda lagi, virðulegi forseti, sem eru nú ákaflega sterk rök, er ákvörðun sjávarútvegsráðherra sjálfs. Hann gefur út aflaheimildir í 17 tegundum. Í 12 þeirra hundsar hann ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar og fer að ráðum hennar aðeins varðandi fimm stofna. Hann fer mjög langt fram úr mati Hafrannsóknastofnunar á því hvað megi veiða úr einstaka stofnum, allt upp í 200%. Ráðherrann sjálfur metur upplýsingar Hafró þannig að þetta sé fremur til viðmiðunar en til ákvörðunar. Það er athyglisvert og á því vil ég ljúka erindi mínu, virðulegi forseti, að það er mat bæði Hafrannsóknastofnunar og ICES að ef veiðar úr þorskstofni næstu fjögur ár verða stundaðar samkvæmt aflareglu muni bæði hrygningarstofn (Forseti hringir.) og viðmiðunarstofn vera svipaðir og þeir eru í dag.

[21:39]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir efnislega ræðu. Ég get alveg verið nákvæmlega sammála honum um það, og hef haldið því á lofti, bæði hérlendis og erlendis, þegar þessi mál hafa borið á góma, að auðvitað er staðan ekki sú að þorskstofninn sé að hruni kominn. Því hefur aldrei verið haldið fram, a.m.k. hef ég ekki gert það. Það er auðvitað mjög margt sem við sjáum í þessum gögnum sem út af fyrir sig gefa okkur tilefni til bjartsýni.

En kjarni málsins er sá að vegna þess að við erum í þessari stöðu, sem við erum í þrátt fyrir allt í dag, getum við tekið ákvarðanir sem síðan stuðla að því að byggja upp þorskstofninn. Ef hann væri að hruni kominn værum við auðvitað í þeirri alvarlegu stöðu að jafnvel drastískar ákvarðanir eins og þær sem gripið hefur verið til mundu ekki endilega leiða til þess að við sæjum uppsveiflu í þorskstofninum að nýju.

Við sjáum að hjá þeim þjóðum sem hafa lent í því að veiða niður þorskstofninn sinn eða af öðrum ástæðum lent í því að þorskstofninn hefur minnkað svo mikið, eins og við þekkjum dæmi um annars staðar, í Norðursjónum, Kanada og víðar, er staðan sú að uppbygging þorskstofnsins gengur mjög hægt ef hún þá nokkurn tímann tekst.

Þess vegna held ég, virðulegi forseti, að það hafi verið svo mikilvægt einmitt að grípa í taumana núna þegar við erum í þeirri stöðu að sannarlega, miðað við síðustu ár, hefur staða þorskstofnsins slaknað. Það er að vísu hægt að bera saman einhver tiltekin ár eins og hv. þingmaður gerði en engu að síður hefur staða þorskstofnsins slaknað. Það sem meira er eru tíðindin mjög alvarleg ef við skoðum alveg sérstaklega stærsta þorskinn. Þar er staðan alvarleg og það held ég að sé alveg ómótmælanlegt.

Ég hlustaði á mjög athyglisvert erindi Guðrúnar Marteinsdóttur prófessors á aðalfundi Samtaka fiskvinnslustöðva. Það var það sem hún dró m.a. fram. Okkur getur greint á um held ég flesta hluti í þessum efnum varðandi fiskveiðiráðgjöfina en þetta er hins vegar algjörlega ómótmælanlegt. Við höfum reynt að grípa til aðgerða. Það hefur skilað aðeins árangri, m.a. benti hv. þingmaður á það. Það er ánægjulegt og sýnir okkur að með því að grípa til aðgerða, með því að reyna að stjórna veiðinni, getur okkur tekist að byggja upp þorskstofninn.

[21:41]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að andmæla því að rétt sé að stjórna veiðum. Það er að vísu umdeilt hvort þær hafi einhver áhrif en ég ætla ekki að andmæla því.

Það sem ég vil benda á, virðulegi forseti, er að forsendurnar fyrir ákvörðun sjávarútvegsráðherra eru fyrst og fremst aldurssamsetning hrygningarstofnsins. Ef menn byggja á þessu þýðir það að það verður mjög mikill niðurskurður í þorskveiðum í mjög mörg ár vegna þess að aldurssamsetningin breytist mjög hægt. Það er að lágmarki í þrjú ár sem þarf að halda þorskveiðunum niðri í 130 þús. tonnum. Ég vil segja, virðulegi forseti, að ef menn fylgja ákvörðuninni eftir er það þriggja til sex ára mjög harður niðurskurður.

Þær upplýsingar sem ég hef dregið hér saman segja okkur að það er fjarri því að það verði nein vá fyrir dyrum, jafnvel þó að við veiðum þorskinn næstu ár samkvæmt gildandi aflareglu. Fjarri því. Þess vegna eigum við fyrst um sinn að gera það en kappkosta að afla betri upplýsinga um þorskstofninn en við höfum vegna þess að þær upplýsingar sem Hafrannsóknastofnun byggir mat sitt á eru svo meingallaðar eins og mjög ítarlega hefur verið rakið, bæði innan þings og utan, og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson hefur ítrekað bent á hversu gallaðar þessar upplýsingar eru. Við höfum tíma til að endurbæta rannsóknaraðferðirnar og afla okkur betri upplýsinga um stöðu þorskstofnsins áður en við grípum til slíkra aðgerða sem þessara sem ráðherra hefur gert.

[21:43]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Við höfum af því reynslu að gera nákvæmlega það sem hv. þingmaður er að tala um, við reynd-

um að halda okkur við þá aflareglu sem við höfum stuðst við undanfarin ár. Staðan hefur verið sú að við höfum hjakkað í sama farinu og raunar farið frekar niður á við. Það er það sem við erum að reyna að bregðast þarna við.

Það er ómótmælanleg staða að viðmiðunarstofninn hefur minnkað. Hann minnkaði núna á milli ára. Auðvitað geta verið árlegar sveiflur þarna. Eins og hv. þm. Björn Valur Gíslason nefndi hérna áðan eru um 40% af skýringunni af því að viðmiðunarstofninn minnkar um 100 þús. tonn á milli ára þær að hver einstaklingur er léttari en hann var árið á undan. Hann er ekki holdlakari en hann var fyrir einu ári en hann er hins vegar smærri og léttari.

Í öðru lagi liggur það líka fyrir að hrygningarstofninn hefur verið að minnka. Síðan er það hitt sem ég nefndi líka í fyrra andsvari mínu að þegar við skoðum stærsta hrygningarfiskinn er ómótmælanlegt að hann hefur dregist mikið saman. Við höfum gripið til aðgerða, við höfum t.d. minnkað möskva í netum og gripið til annarra aðgerða sem hafa leitt til þess að við höfum náð þarna aðeins árangri sem er vísbending um að það er hægt með því að reyna að bregðast við. Við getum haft áhrif á stærð fiskstofnsins sem skiptir miklu máli. Annars staðar höfum við séð þá reynslu að þjóðir hafa komist í þá stöðu að þrátt fyrir að þær grípi til drastískra aðgerða miðar þeim ekkert áfram. Þess vegna skiptir að mínu mati svo miklu máli fyrir okkur, einmitt núna þegar við erum í þessari stöðu, að við erum þó ekki alveg komin að fótum fram með okkar þorskstofn, hann er í lakara ástandi en við vildum að hann væri en við höfum möguleika á því að byggja hann upp og þess vegna eigum við að gera það þótt það kosti okkur tímabundna erfiðleika sem við reynum þá að glíma við með öðrum hætti.

[21:45]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég er ekki sammála hæstv. ráðherra um að við höfum hjakkað í sama farinu undanfarna tvo áratugi. Tölurnar sem er m.a. að finna í gögnum Hafrannsóknastofnunar benda ekki til þess. Hrygningarstofninn er fast að því tvöfalt stærri á árinu 2005 en hann var árið 1983. Jafnvel þó að menn taki nokkurra ára meðaltöl er engu að síður nokkuð ljóst að stærð stofnsins um þessar mundir er verulega meiri en var fram að þeim tíma, síðustu tvo áratugi.

Við vitum líka að veiðiálag hefur farið minnkandi. Við vitum að veiðihlutfallið hefur farið lækkandi. Við vitum að smáfiskur fer vaxandi, sérstaklega í þorski, eins og skyndilokanir bera með sér og eins og staða rækjustofnsins um allt land ber með sér. Það er ekki hnignandi þorskstofn sem étur upp alla rækjustofna landsins, hann hefur ekki gert það í heila öld en allt í einu á síðustu árum bregður svo við að þessi veiki þorskstofn étur upp hvern einasta rækjustofn hringinn í kringum landið. Það gerist ekki nema vegna þess að þorskstofninn, sem syndir inn í firði og flóa og étur rækjuna, er öflugur, það er ekki vegna þess að hann sé veikur heldur vegna þess að hann er öflugur.

Virðulegi forseti. Býsna mörg teikn eru á lofti um að staðan sé betri en verið hefur á undanförnum árum og áratugum og við eigum ekki að týna okkur alveg í svartsýni í þessum efnum. Ég hugsa að það hefði kannski verið skynsamlegasta ráðið, eins og hér hefur verið bent á, að draga úr loðnuveiðum og sjá hverju það skilaði, því að það er alveg víst að það hefði aukið þyngdina á þorskinum (Forseti hringir.) mjög fljótt.

[21:47]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég kveð mér hér hljóðs um þetta mikilvæga mál og vil taka undir þakkir hæstv. sjávarútvegsráðherra til hv. 9. þm. Norðvest. fyrir málefnalegt innlegg í umræðunni áðan. Mér fannst ágæt rök færð fyrir þingsályktunartillögunni en vandinn er sá að það kerfi sem við höfum komið okkur upp varðandi hafrannsóknir og ráðgjöf um fiskveiðar er þannig að ekki er stætt á neinu öðru fyrir stjórnmálamennina, og skiptir þá engu máli hvaða einstaklingur gegnir embætti sjávarútvegsráðherra, en að fara eftir þessum tillögum. Annað væri óábyrgt. Ég er ekki þar með að segja að ég hafi endilega trú á því að þetta séu réttar tillögur, en það er rétt sem menn hafa sagt, þetta eru bestu tillögurnar sem við höfum, einfaldlega vegna þess að sú vinna sem þar fer fram er sennilega einhver viðamesta vinna sem fer fram á Íslandi við það að rannsaka. Það er enginn annar aðili sem hefur viðlíka aðstæður og Hafrannsóknastofnun til þess að komast að rökstuddri niðurstöðu um það hversu mikið við eigum að veiða.

Í þessu er fólginn gríðarlegur vandi. Við skulum ímynda okkur að það væri bara ein stofnun sem sinnti hagrannsóknum á Íslandi. Þá væru stjórnmálamenn og þátttakendur í hagkerfinu býsna bundnir þeirri niðurstöðu. Ef sú stofnun segði: Nú verðið þið að auka ríkisútgjöldin eða draga úr þeim eða gera þetta eða gera hitt, hækka skatta eða lækka skatta, þá mundu stjórnmálamennirnir segja, rétt eins og þeir segja varðandi Hafrannsóknastofnun: Þetta er besta fáanlega þekking sem við búum við.

Það er reyndar glettilega margt líkt með hagfræðinni og sjávarlíffræðinni. Í báðum tilvikum er um að ræða líkön og líkanagerð þar sem gagna er aflað — í tilfelli hagfræðinnar eru það hagmælingar, vextir eru mældir og fjárfesting o.s.frv., sem fela í sér býsna nákvæma gagnaöflun. (Gripið fram í.) Síðan spá menn með spálíkönum sem eiga að lýsa hagkerfinu og menn hafa gríðarlega þekkingu orðið á þessu sviði, samansafnaða hér á Íslandi og frá öðrum löndum, og samt gengur mönnum alveg hörmulega illa að spá fyrir um þróun hagkerfisins. Ég vil benda á að við erum að finna það út núna árið 2007 að hagvöxturinn árið 2001 hafi verið yfir núll en við héldum lengi að hann væri mínus. Þarna sjá menn hversu erfiðlega gengur að spá, meira að segja í mannheimum þar sem gögnin eru svona nákvæm.

Þá kem ég að því sem ég vildi koma á framfæri. Ég tel að það kerfi að hafa eina ríkisstofnun, eina ríkisrekna stofnun þar sem allar hafrannsóknir fara meira eða minna fram, sé óheilbrigt, óhentugt og óheppilegt. Ég tel takmarkaðar líkur á því að slík stofnun geti skilað skynsamlegri eða réttri niðurstöðu eða eins réttri og mögulegt er. Það er óskaplega lítil vísindaleg umræða eða vísindalegur díalógur á milli þessarar stofnunar og þeirra sem hafa aðra skoðun á fiskveiði eða á fiskveiðiráðgjöf og sjávarlíffræði.

Ég hef því gert það að tillögu minni á opinberum vettvangi að Háskóla Íslands verði fengið það hlutverk að skila

til sjávarútvegsráðherra einu sinni á ári tillögu til heildarafla, hversu mikið megi veiða á Íslandsmiðum, á sama tíma og Hafrannsóknastofnun skilar sinni niðurstöðu, þ.e. að Háskólinn hafi fullan aðgang að öllum þeim gögnum sem Hafrannsóknastofnun hefur og þá koma fram tvær tillögur. Þetta getur að vísu verið svolítið óheppilegt fyrir stjórnmálamenn vegna þess að þá þurfa þeir að taka afstöðu á milli þeirra tveggja, því að við erum svolítið varðir af því að geta bara sagt: Þetta er besta fáanlega þekkingin. (Gripið fram í.) Það væri ein leið en hún væri ekkert sérstaklega skynsamleg.

Ég mundi gjarnan vilja sjá meiri umræðu á milli jafningja. Það er ekki hægt að bera saman annars vegar stöðu stofnunar eins og Hafrannsóknastofnunar og hins vegar einstaklinga úti í bæ sem eru að reyna að fást við rannsóknir einir eða hafa skoðun. Öðrum megin er hin stóra vísindastofnun og hinum megin eru allt að því einyrkjar. Þó vil ég hrósa hæstv. sjávarútvegsráðherra fyrir hversu mjög hann hefur aukið framlag til frjálsra hafrannsókna, ég held að það sé mikilvægt og gott innlegg. En ef við viljum fá alvöruumræðu um það sem er að gerast í hafinu kringum Ísland, hvert ástand fiskstofnanna er og hversu mikið við megum veiða af þeim, verðum við að breyta þessu fyrirkomulagi. Við verðum að komast út úr því að hafa bara eina stofnun sem skilar einu áliti og yfir í það að fá jafningja, helst Háskóla Íslands, sem legði fram sínar tillögur byggðar á sömu gögnum.

Ég tel að við gætum aldrei lifað við það kerfi sem við búum við í hafrannsóknum í hagfræðinni, þ.e. í hagspám, við mundum aldrei sætta okkur við það. Ég tel að mikilvægi fiskveiðiauðlindarinnar kalli á það að við grípum til slíkra ráðstafana. Að sjálfsögðu kostar það peninga. Ég hef alltaf verið og mun alltaf vera algjörlega mótfallinn því gjaldi sem var lagt á sjávarútveginn, ég tel það óréttlátt, óviðeigandi og óheppilegt þó að ég beygi mig undir þá niðurstöðu sem er komin í því. Ég mun aldrei í hjarta mínu styðja það, en það væri þá til bóta að taka það gjald og þá peninga sem þar koma í gegn og segja: Við ætlum að bæta þeim peningum við hafrannsóknir af því að þeir peningar sem þangað fara, einhver hundruð milljóna, mundu skila sér margfalt til baka fyrir íslensku þjóðina þegar upp væri staðið á næstu árum og áratugum. Munurinn á því hvort við erum að veiða 130 þús. tonn af þorski eða 230 þús. tonn af þorski á ári er alveg gríðarlegur, ekki bara fyrir þjóðarbúið í heild heldur líka fyrir byggðirnar í kringum allt landið sem eiga svo mikið undir þessari grein. Það er sama hvað við gerum í byggðamálum, það er sama til hvaða ráðstafana og mótvægisaðgerða við grípum í byggðamálum, ef okkur tekst ekki að auka þorskveiðarnar á næstu árum mun allt fara í sömu átt á svo mörgum stöðum í kringum Ísland.

Það er því einlæg ósk mín að okkur takist, og helst sem fyrst á næstu árum, að bæta umhverfið í kringum hafrannsóknir á Íslandi. Ég get tekið undir þær óskir sem hafa komið fram hjá öðrum hv. þingmönnum.

[21:55]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að fagna ræðu hv. þm. Illuga Gunnarssonar. Ég held hann sé farinn að átta sig á því að fleiri en eina stofnun þarf í rannsóknir. En einu gleymir hann og það eru grunnrannsóknirnar. Þær byggjast allar á svokölluðu togararalli og þegar grunnurinn er vitlaus verður allt annað vitlaust. Það er fullt af mönnum sem hafa þekkingu og reynslu hvað varðar fiskifræði á Íslandi og má þar nefna sjómennina sjálfa, þ.e. skipstjórnarmennina, ég tek það fram. Ekki er hægt að leggja vélstjóra og háseta, með fullri virðingu fyrir þeim, að jöfnu við skipstjórnarmenn, þar er verulegur munur á. Þeir hafa mikla reynslu.

Jón Kristjánsson fiskifræðingur hefur verið notaður sem ráðgjafi víða en við höfum ekki hlustað á hann hér á Íslandi. Auðvitað er ekki allt 100% rétt sem hann segir en hann hefur skoðanir og hefur kynnt kenningar sínar og hefur margt til síns máls, sérstaklega þar sem um staðbundna stofna er að ræða.

Fjármagn í rannsóknir er allt of lítið og sérstaklega í háskólastofnanir. Við höfum líka Veiðimálastofnun sem við gætum notað og fengið álit hjá og svo sjálfstæða háskóla, ekki tengda öðrum eins og þetta er allt í dag hjá okkur. Við höfum sjávarsetur eða rannsóknarsetur í Breiðafirði, í Ólafsvík, það er tengt Hafrannsóknastofnun. Við erum með ýmsar stofnanir, fræðasetur o.s.frv. Þar kemur Hafrannsóknastofnun að. Það þarf að aðskilja þetta, slíta þetta í sundur. (Forseti hringir.) Það er að mínu mati mergur málsins.

[21:57]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það gleður mig að fá annað tækifæri til að geta hrósað hæstv. sjávarútvegsráðherra því að í fjárlögum þessa árs eru framlögin til togararallsins aukin. Það er verið að bæta í þann þáttinn til að bæta gagnaöflunina. Það skiptir miklu máli hvernig staðið er að henni. Ef Háskóli Íslands kæmi að þessum hlutum gæti myndast umræða um það milli stofnana, Hafrannsóknastofnunar annars vegar og Háskóla Íslands hins vegar, hvernig standa eigi að grunnrannsóknum og vissulega þarf að ræða það líka.

Við skulum ekki gleyma því að innan vébanda Háskóla Íslands er alveg gríðarleg þekking til staðar á sviði líffræði, á sviði reiknifræði o.s.frv. Með því að ná þeirri þekkingu saman á þverfaglegan hátt má búa til það mótvægi sem ég tel að við þurfum að hafa gagnvart Hafrannsóknastofnun.

Hvað varðar fiskifræði sjómannsins skal ég glaður taka undir með hv. þingmanni. Við eigum að sjálfsögðu að nýta þá þekkingu. Ég held ég geti enn á ný talað fyrir munn hæstv. sjávarútvegsráðherra og sagt að vilji sé til þess að gera það. Vandinn felst í því að ekki er ljóst hvernig best er að fara að því. Ég veit að hv. þingmaður þekkir það eins og ég að þar er ekki einhver ein skoðun uppi. Það þarf að finna aðferðir til þess að kalla þá þekkingu fram, finna út hvernig á að vinna með hana og hvernig á að nýta hana við ákvörðun á heildarafla.

[21:59]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð enn og aftur að þakka hv. þm. Illuga Gunnarssyni fyrir hans innlegg í umræðuna. Ég held að hún sé af því góða og ég held að þetta eigi — ég hef sjálfur talað fyrir því í tíu ár að hleypa þurfi fleiri aðilum inn í

þessar rannsóknir og gefa þeim tækifæri til að rannsaka bæði svæði og tegundir o.s.frv. Ég sé ekki betur en við getum verið sammála um það.

Togararallið sem slíkt er allt of umdeilt. Ég hef áður sagt það úr þessu ræðupúlti að við kölluðum saman á fund nokkra af þeim skipstjórnarmönnum sem hönnuðu togararallið í upphafi og heyrðum álit þeirra. Þeim bar öllum saman um að togararallið stæðist ekki tímans tönn. Togararallið er nákvæmlega eins og það var 1984, það hefur ekki tekið neinum breytingum. Á meðan því er ekki breytt og það er ekki aðlagað — og svo er það annað að togararallið byggðist mest á togaraslóðinni. Það eru sárafá tog á grunnslóð og hvað þá uppi í fjöru, það kemst náttúrlega enginn með troll þangað, sérstaklega ekki þar sem er harður botn o.s.frv. Það er því full ástæða til þess að skoða þessi mál og ég fagna því enn og aftur að menn skuli vera að vona.

Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur fram að þessu ekki tekið tillit til skoðana skipstjórnarmanna eða til skoðana annarra en Hafrannsóknastofnunar. Ég hef stundum nefnt Ladda til sögunnar til samanburðar, hann gerir grín að ríkisflokknum en hæstv. ráðherra talar um eina ríkisstofnun, þ.e. Hafrannsóknastofnun.

[22:01]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil enn og aftur ítreka þá skoðun mína að hæstv. sjávarútvegsráðherra hafi unnið sitt verk eftir bestu samvisku að sjálfsögðu og líka með þeim eina hætti sem honum var fær. Mín tillaga er sú að við aðstoðum og hjálpum hæstv. sjávarútvegsráðherra og komandi ráðherrum í þessum málaflokki til þess að hafa fleiri sjónarmið uppi sem er hægt að byggja á. Vandinn, enn og aftur, við fiskifræði sjómannsins, þó ég beri fulla virðingu fyrir öllum þeim fræðum og þeirri miklu þekkingu sem þar býr, er sá að það er erfitt að koma henni þannig fram að hægt sé að taka ákvörðun sem hægt sé að rökstyðja fyrir ráðherrann út á við gagnvart þjóðinni, gagnvart greininni. Því eru, að mínu mati, hendur sjávarútvegsráðherra bundnar við í þeirri aðstöðu sem hann nú er. Og þeirri aðstöðu vil ég breyta.

[22:02]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Innlegg hv. þm. Illuga Gunnarssonar var ágætt og mér mjög að skapi. Það nánast fellur að því sem ég var að segja hérna áðan um að við þurfum að líta á heildarmyndina, ná utan um stjórn fiskveiða frá öllum hliðum, ná tökum á hverjum þætti sem þar er við að etja, ef við ætlum að ná einhverjum árangri.

Ég er hins vegar ósammála honum varðandi ýmislegt sem hann ræðir um til dæmis varðandi ákvarðanir ráðherra um fiskveiðiráðgjöf og að besta ráðgjöfin sem sé völ á sé hjá Hafrannsóknastofnun. Rökin á móti því, meðal annars varðandi sjávarútvegsráðherrann, eins og kom fram hjá hv. þm. hjá Kristni Gunnarssyni áðan, eru að af 17 fisktegundum sem ráðherra veitir ráðgjöf í eða gerir tillögur um fer hann eftir aðeins 12. Hann hundsar sem sagt tillögur Hafrannsóknastofnunar í 12 tilfellum af 17 mögulegum. Það stangast þarna á það sem hann segir um einn fiskstofn umfram annan.

En það er rétt að það er erfitt að spá fyrir hvort sem það er hvað þetta varðar eða í mannheimum, eins og Illugi Gunnarssonar orðaði það. Lengi hafa staðið yfir deilur um það hversu margar rjúpur eru á landinu og sjást þær þó stundum á flugi. Menn treysta sér ekki til að kasta tölu á þær. En við höfum samt fengið tillögur nánast upp á kíló, höfum fengið að vita það nánast upp á kíló hvað til er af fiski á ákveðinni veiðislóð. Vísindin eru því ekki óskeikul hvað það varðar.

Ég hvet til þess hins vegar, sem hann nefnir og ég nefndi hér fyrr, að það verði aukin umræða um þetta víðar en á Hafrannsóknastofnun. Við verðum að fá fleiri aðila, helst óháða aðila til að ræða þetta.

Það þarf að stórauka fjármagn til Hafrannsóknastofnunar. Hafrannsóknastofnun hefur nánast verið fjársvelt á undanförnum árum og fengið langtum minna fé en hún hefur óskað eftir (Forseti hringir.) til rannsókna.

[22:04]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hvað varðar ákvörðun hæstv. sjávarútvegsráðherra þá er það til að taka, tel ég, að hann hafi nálgast það vandasama verkefni sem hann stóð frammi fyrir þannig að líta til þess fiskstofns sem er hvað verðmætastur fyrir okkur Íslendinga og talið sig þurfa að fylgja þeirri ráðgjöf sem þar kom fram en hafi síðan reynt eftir fremsta megni og bestu getu að deyfa það áfall sem þjóðarbúið og sérstaklega hinar dreifðu byggðir landsins urðu fyrir vegna þeirrar ákvörðunar með því að fara út á ystu mörk hvað varðar veiðar í mörgum öðrum stofnum. Það breytir að mínu mati ekki þeirri grundvallarstöðu sem hæstv. ráðherra stendur frammi fyrir þegar kemur að því að taka þessa ákvörðun. Hann er bundinn í báða skó að mínu mati og á þess vegna óhægt um vik að komast að annarri niðurstöðu en hann gerði.

Síðan tel ég að mæliaðferðirnar, eins og hér hefur komið fram, séu um hvað margt sérstakar og geti verið svo umdeilanlegar að það geti verið mjög erfitt að sannfæra sjálfan sig um að þeir hafi nákvæma mynd af þessu.

Það er rétt sem kom hér fram hjá hv. þingmanni að það er furðulegt hvað menn hafa leyft sér oft að tala um þetta eins og þeir séu handhafar mikillar nákvæmni og mikillar vissu um hvað sé að gerast í hafinu á sama tíma og við vitum hversu erfiðlega gengur meðal annars að meta rjúpustofninn eða lífríki Mývatns, svo eitthvað sé nefnt sem er þó ekki nema brotabrot af þeim vandamálum sem menn standa frammi fyrir þegar meta þarf lífríki hafsins.

[22:06]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Hv. þm. Illugi Gunnarsson nefndi það hér áðan, og hælir enn ráðherra sínum að sjálfsögðu — og það er ekkert nema gott um það að segja — fyrir að taka þá ákvörðun um að deyfa áfallið. (**Gripið fram í:** Aldrei of mikið gert af því.) Það er aldrei of mikið gert af því, nei, að hann hafi tekið þá djörfu ákvörðun að deyfa áfallið við niðurskurð á þorskveiðum með því að fara út á ystu nöf með aðra fiskstofna, þ.e. að hundsa ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar í flestum öðrum fiskstofnum nema þorski vegna þeirr-

ar ákvörðunar sinnar að skera niður þorsk eingöngu. Það er ekki annað sem býr þar að baki í raun og veru þegar hann tekur ákvörðun um að hundsa ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar í 12 fisktegundum af 17. Það eru í sjálfu sér ekki góð rök í fiskifræðinni eða til þess ætlað að byggja upp fiskstofna að gera þetta eingöngu af þessari ástæðu.

Ég nefndi fyrr í dag nokkrum sinnum þá ákvörðun að beina sókninni meira inn á það að veiða smáýsu þvert ofan í það sem Hafrannsóknastofnun ráðleggur. Þá er ég að horfa á það út frá sjónarhóli fiskifræðinnar og þeirra aðferða sem við erum að reyna að beita til að byggja upp ýsustofninn. Það gengur þvert á það sem Hafrannsóknastofnun nefnir.

En við erum sammála um þá þætti samt, ég og hv. þm. Illugi Gunnarsson, að okkur ber að auka umræðuna og reyna að fá hana inn á fleiri svið en nú. Okkur ber að beita okkur í því.

Ég sé hins vegar ekki í raun hvað við græðum á því að ætla einhverri stofnun, hvort sem það er Háskóli Íslands eða einhver önnur, að taka ákvörðun og veita ráðgjöf við fiskveiðar byggða á sömu gögnum og Hafrannsóknastofnun vinnur sínar tillögur úr. Það á sem sagt ekki að fara fram nein rannsóknarvinna af hálfu þeirra stofnana sem Illugi stingur upp á heldur á bara að skiptast á (Forseti hringir.) gögnum og komast að sömu niðurstöðu væntanlega.

[22:08]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrst hvað varðar þessa ákvörðun hæstv. ráðherra sem ég þreytist nú ekki á að hrósa þá er til þess að taka, án þess að ég sé nú sérfræðingur í þessum ýsumálum öllum, að það mátti skilja á Hafrannsóknastofnun að vilji væri til þess að auka möguleika á aðgengi flotans að ýsunni með því að beita viðmiðunarmörkum þannig að það er ástæða fyrir því. Og enn og aftur var tekin þessi ákvörðun um þorskaflann vegna þess að það er sá stofn sem menn höfðu hvað mestar áhyggjur af og er um leið einn okkar verðmætasti stofn.

Síðan hitt hvað varðar háskólann þá er ég alls ekki að útiloka að þar séu síðan stundaðar grunnrannsóknir og líka hitt — og enn á ný ber hæstv. ráðherranum hrós — að það er verið að auka jafnt og þétt framlög til frjálsra vísindarannsókna á þessu sviði sem ég tel að muni skila sér þegar upp verður staðið.

Aðeins að lokum þetta: Við stöndum frammi fyrir áhugaverðu vandamáli sem felst í umræðunni um það hversu mikið skal veiða af þessari tegundinni eða hinni þegar menn horfa til þess hver éti hvern í hafinu. Þá er það nú þannig að þeir sem eiga kvóta í þorski til dæmis kynnu að hafa skoðun á því hversu mikið er veitt af loðnu. Það þarf ekki að vera þannig að þar sé um að ræða veiðiheimildir á sömu hendi, þ.e. að þetta séu tveir óskyldir aðilar, einn sem eigi loðnuna og annar sem eigi í þorskinum. Þá vaknar spurning: Í hvaða stöðu er ríkisvaldið að ákveða að byggja upp einn stofn með því að veiða meira eða minna af öðrum? Það hlýtur að vera umhugsunarefni þegar til framtíðar er litið.

[22:10]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þær umræður sem hafa orðið um þetta mál. Ég held að það hafi verið nauðsynlegt að skiptast hér á skoðunum. Því miður er ekki hægt að koma að öllum upplýsingum í svo stóru máli innan þess ræðutíma sem okkur hv. þingmönnum er ætlaður undir þessu formi, þ.e. umræðu um þingsályktunartillögu.

Hins vegar er til alveg aragrúi af upplýsingum sem sýna allt aðra mynd en mynd Hafrannsóknastofnunar. Sjáið þið þessa mynd hérna? Það eru svartar línur sem enda hérna á árinu 1997. Þá var veiðistofninn 530 þús. tonn. Hvernig stóð á því að það var lagður til 200 þús. tonna afli úr þeim veiðistofni, 530 þús. tonnum á árinu 1997, en núna úr 527 þús. tonna afla heildarstofni er aðeins lögð til 130 þús. tonna veiði á þorski úr sömu heildarstofnstærð bæði árin?

Maður spyr auðvitað svona spurninga þegar maður situr uppi með ... (**Gripið fram í:** Það getur verið önnur aldurssamsetning.) Það kann að vera önnur aldurssamsetning. En ef eitthvað er í aldurssamsetningunni núna þá hefur hún batnað, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson vék að. Það hefur bæst í stærri fiskinn og ekki er að sjá samkvæmt skyndilokunum — ég tek það fram — samkvæmt skyndilokunum, ekki samkvæmt tillögum Hafró, að það vanti í yngri árgangana, þvert á móti. Miðað við fjölda skyndilokana sem stefna sennilega í met á þessu ári í þorski þá eru allar líkur á því að uppvaxandi árgangar séu stærri en stofnunin gerir ráð fyrir. Öll rök mæla með því. (Gripið fram í.)

Já, það er nú þetta með endinguna sko, þegar menn fara út í það, og ég kem þá að því sem hv. þm. Björn Valur Gíslason talaði hér um áðan, þ.e. samspil stofna, hver étur hvern og hvenær? Hvað haldið þið að þorskurinn hafi nú aðhafst á síðasta ári? Að éta smáýsu sem aldrei fyrr. Hvað haldið þið að hrefnan hafi verið að éta á síðasta ári og þessu ári? Að stórum hluta smáýsu og þorsk. Það er auðvitað hægt að tala um þetta í gríðarlega stóru samhengi en það yrði hins vegar svo stór umræða að ég mundi ekki treysta mér til að ljúka henni hér á þremur tímum ef ég ætti að fara kirfilega í gegnum hana. En ég mundi hafa mjög gaman að því. Ég tek alveg undir það að það má alveg ræða samspil stofnanna og hvernig þeir hafa áhrif hver á annan. Við sjáum hins vegar að það er, eins og kemur fram í þingskjalinu, beint samhengi milli stærðar loðnustofnsins og vaxtar þorsksins. Það virðist ekki vera hægt að sjá annað út úr því.

Mikið hefur verið talað um að við höfum veitt svo mikið umfram ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar á undanförnum árum og til hvers það hafi leitt. Hér er grafið yfir þorskinn. Það eru nú bara 2–4% sem við höfum veitt undanfarin ár umfram tillögur Hafrannsóknastofnunar, þ.e. síðastliðin tíu ár. Þannig að það er alveg rétt sem hv. þm. Björn Valur Gíslason var að benda á áðan. Við höfum ekkert verið að keyra verulega fram úr í ráðgjöfinni í þorskveiðum. Það er því kannski ekki aðalástæðan. Okkur hefur hins vegar ekki tekist að ná þorskstofninum verulega af stað með því að draga úr veiðum og það er aðferðin sem við höfum beitt. Við höfum beitt þessari aðferð — í hvað langan tíma? Alveg frá dögum skrapdagakerfisins — að reyna að ná niður þorskveiðinni til þess að stækka stofninn. Það eru yfir 30 ár án nokkurs sýnilegs árangurs. Hverju var lýst hér í dag?

Hvernig lýsti hv. þm. Björn Valur Gíslason stöðu skipstjóra sem núna eiga að veiða? Jú, þeir fá að veiða 2 tonn af þorski á dag. Hvað er það á móti meðalafla togara sem er sennilega 14–16 tonn á dag?

Það er orðið lélegra hlutfall í þessum skrapkjörum en var nokkurn tíma í skrapdagakerfinu. Og menn eiga að búa við þetta allt árið, að veiða 2 tonn af þorski á dag til að halda úti veiðum á hinu sem menn mega veiða. Mönnum þótti það erfitt í skrapdagakerfinu að hafa mjög breytilega prósentu, 5%, 10%, 15% og upp í 25% en þarna hafa menn bara valið um það að halda sig að meðaltali við 2 tonn á dag allan ársins hring. Til hvers hefur þá fiskveiðistjórnin leitt okkur á undanförnum 30 árum? Til þess veruleika sem menn þóttust vera að hafna þegar þeir lögðu af skrapdagakerfið, að vera allt árið í skrapi, ár og síð og alla tíð, og ná ekki neinum árangri í því sem við höfum verið að reyna að stefna að varðandi þorskstofninn.

Hér er hins vegar ýsan þar sem við veiddum að meðaltali 22–25% umfram ráðleggingar Hafró og hvað gerðist þá? Hér er framhaldið? Hún fór bara beint upp í loftið. Við erum að veiða núna yfir 100 þús. tonn undir veiðiálaginu sem við vorum með á ýsustofninn. Það er því langur vegur frá að það sé samhengi á milli þess að keyra niður veiði og ná árangri við að byggja upp stofn. Það er ekkert sýnilegt samhengi þar á milli. Þess vegna horfir maður orðið mikið á það hvar ætið spilar inn í þetta og hvar samspilið milli stofna spilar inn í alla þessa ráðgjöf og vinnu.

Í þessari skýrslu Hafró segir í rækjurallinu að veiðar þorsks á rækjuslóð hafi vaxið undanfarin ár. Ég man ekki hvernig það var í sumar en hæstv. ráðherra veit það kannski. Ég held að það hafi verið einhver afli af þorski en það segir að þorskafli í rækjuralli hafi vaxið. Í netarallinu var miklu meiri afli á síðasta vetri en menn höfðu vanist áður og menn tóku ekki mark á því, menn höfnuðu því að taka mið af netarallinu í þeirri ráðgjöf sem við erum að vinna með núna. Það er fjöldamargt í þessu sem menn hafa ástæðu til þess að athuga og gera athugasemdir við. Þess vegna höfum við komist að þeirri niðurstöðu í Frjálslynda flokknum að ástæðulaust væri að vera að haldin þeirri svartsýni að þorskstofninn væri að hrynja í höndunum á okkur. Hann er ekki að hrynja. Það kann vel að vera að við höfum ekki náð mjög miklum árangri við að byggja hann upp en þó hefur hann aðeins verið á uppleið.

Miðað við skyndilokanir ársins sem eru núna komnar yfir 150 og þar af yfir 80 sem eru lokanir vegna þorsks eða þorsks og ýsu nema hvort tveggja sé þá sýnist mér að stefni í met á lokunum vegna þorsks á þessu fiskveiðiári. Kæmi ekki á óvart þó að við enduðum í 100 sem er meira en við höfum séð í skyndilokunum undanfarin ár, jafnvel þegar við vorum að veiða úr árgöngum sem voru taldir 170 milljón þriggja ára nýliðar að meðaltali sem hafa borið uppi veiðina undanfarin ár og voru viðmiðunarárgangar á árunum 2001–2003.

Stofnmæling að hausti stendur væntanlega yfir núna. Sú upplýsingagjöf mun bætast í þær upplýsingar sem Hafrannsóknastofnun og sjávarútvegsráðherra hafa í haust til að endurmeta stofninn. Væntanlega mun þá líka koma sýnataka úr veiddum afla í því ralli og sýna þróunina í fallþunganum í ralli, en ég vek athygli á að fallþunginn í togararallinu er annar en fallþungi úr lönduðum afla.

Við höfum líka orðið vitni að því að þorskur gekk yfir til Austur-Grænlands og það hefði verið ákaflega áhugavert að rannsaka það, mjög áhugavert að fara þangað og rannsaka hvaða fiskmagn hefur farið yfir á Grænlandsmið. Ég hef sjálfur haldið því fram að mikið fiskmagn hafi farið yfir á Grænlandsmið haustið 2002 þegar við bjuggum við sunnan- og suðaustanáttir í sex vikur samfellt og hitaskilin gengu langt í norðvestur. Ég veit að hv. þm. Björn Valur Gíslason veit það jafn vel og ég þegar menn byrjuðu allt í einu að veiða þorsk á Dohrn-bankanum og rétt þar vestan við, þriggja, fjögurra, fimm ára gamlan fisk haustið 2002.

Það þarf því ekki að koma á óvart þó að í vor hafi komið tíu ára gamall fiskur. Það passar alveg við það að hann hafi gengið þar yfir og hafi komið til baka inn á hrygningarslóðirnar í vor og menn hafi svo orðið varir við hann aftur á grálúðuslóðinni þegar hann var að ganga á ætislóðirnar við Grænland á nýjan leik. Þorskurinn hefur alltaf gert það, hann gerði það á árum áður. Þegar hann gekk á vertíðarslóðirnar mættum við honum við Víkurálinn og hann var ýmist að fara austur um Strandagrunn eða gekk út í kant með netaförin á sér og stundum með druslurnar hangandi úr tálknunum. Þetta vita menn. Þorskur gengur aftur á sínar ætislóðir þar sem hann hafði viðveru þegar hann var að alast upp. Það þarf ekki segja neinum það. Það eru meira að segja til nokkrar merkingar frá því fyrr á árum, hvernig þorskur sem merktur var við Austur-Grænland kom hingað til lands og þorskur sem merktur var hér á vertíð gekk aftur yfir til Grænlands. Þetta er til í eldri gögnum.

Síðan uppgötvuðum við það í sumar samkvæmt upplýsingum frá Hafrannsóknastofnun að stofnunin telji að menn hafi orðið varir við þorskseiði mun norðar og vestar en þeir hafa áður gert. Ég skal ekki segja hvort svo er en það voru alla vega fréttir um það í sumar að menn hefðu orðið varir við útbreiðslu þorsks þó nokkuð langt norður af landinu.

Við höfum búið við breytingar á sjávarhita á undanförnum árum, það er geysilega margt að breytast hjá okkur. Það er hins vegar svo að samfara auknum sjávarhita þarf þorskurinn að éta meira til að þrífast, hann brennir meiru. Að öllu samanlögðu teljum við í Frjálslynda flokknum að mörg rök séu fyrir því að leggja fram þessa tillögu til þingsályktunar til umræðu í þinginu og til meðferðar í sjávarútvegsnefndum um að auka megi við þorskveiðarnar á þessu fiskveiðiári án þess að menn séu að taka neina verulega áhættu af því að þorskstofninn sé að hrynja í höndunum á okkur. Það er ekki svo.

Þar fyrir utan vil ég enn á ný vekja athygli á því að það verður afar erfitt að framkvæma fiskveiðarnar á Íslandsmiðum á þessu fiskveiðiári með svo lítinn þorsk sem sjávarútvegsráðherra og ríkisstjórnin hefur tekið ákvörðun um að veiða, 130 þús. tonn, og eiga að veiða hitt, allar hinar tegundirnar. Það verður afar erfitt. Mér er nær að halda að úr þeirri vegferð allri verði akkúrat engin friðun þegar upp verður staðið, ég segi það alveg eins og ég meina það. Ef menn þurfa að framkvæma veiðarnar með þessum hætti mánuðum saman og út allt árið með ekki meiri þorskafla og ætla sér að reyna að veiða annað sem er saman á miðunum eins og ýsa og þorskur, ufsi og þorskur, karfi og þorskur og fleiri fisktegundir þá munu menn lenda í vandræðum. Menn

munu lenda í vandræðum með aflasamsetninguna og við vitum alveg hvað menn neyðast til að gera ef svo kemur upp. Þess vegna er vafasamt að svona mikill niðurskurður verði til nokkurrar friðunar eða uppbyggingar á þorski. Og svo er hitt: Ef við hefðum bara séð það á undanförnum 30 árum að aðferðin við að skera niður þorskveiði hefði sveiflað þorskstofninum mörgum sinnum upp í veiði sem gæfi okkur 400 þúsund tonn og við hefðum búið að henni í þó nokkur ár, svo hefði kannski komið slakur árgangur og þá hefðum við hægt á okkur og hann hefði aftur rokið upp. Þetta hefur bara ekki gerst. Við höfum ekki náð þessum árangri að byggja upp þorskstofninn með því að skera niður veiði. Ég vek athygli á því að ýsustofninn stækkaði sem aldrei fyrr undir miklu veiðiálagi smábátanna. Það var auðvitað vegna þess m.a. að sjór hlýnaði í kringum allt land og uppvaxtarsvæði ýsunnar ekki bara tvöfaldaðist heldur þrefaldaðist þegar öll norðurlandsmiðin bættust við þar sem lítið hafði sést af ýsu í mörg ár.

Með hlýnandi sjó leitar þorskurinn meira til norðurs þannig að það er ekkert undarlegt þó að vart verði við hann í rækjurallinu, það er mjög eðlilegt að þorskurinn leiti norður í kantana. Þess vegna held ég að menn eigi að taka mark á því þegar svo mikið veiðist af þorski að það er vaxandi afli í rækjurallinu í mörg ár og menn eigi að leggja það með sér í gagnaöflunina.

Ég vænti þess, hæstv. forseti, að umræðan leiði til þess að rökræðan verði tekin mjög djúpt í hv. sjávarútvegsnefnd og að þau viðbótargögn sem hæstv. ráðherra mun fá í haust, eins og úr haustrallinu, eins og um fallþungann og aðrar þær rannsóknir sem væntanlega verða stundaðar í haust sem gætu gefið vísbendingar í aðra átt, m.a. úr lönduðum afla. Ég vænti þess að út úr því geti komið sú skynsamlega niðurstaða að ástæða sé til að auka við þorskaflann og það sé engin hætta á ferðum að gera það. Það væri auðvitað besta mótvægisaðgerðin.

Orð hæstv. sjávarútvegsráðherra á sínum tíma um að það komi ekkert í staðinn fyrir 60 þús. tonn af þorski eru alveg rétt. Það kemur ekkert í staðinn fyrir það í sjávarútvegsbyggðunum nema þorskur. Við getum hins vegar dregið verulega úr þeim áhrifum á atvinnu og tekjur fólks með því að auka við þorskveiðina þó að við förum þar ekki upp í háar hæðir heldur nálgumst eingöngu þá (Forseti hringir.) veiðireglu sem verið hefur í gildi á undanförnum árum, hæstv. forseti.

[22:26]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Mér fannst hv. þingmaður vera kominn í dálitla mótsögn við það sem er tilgangur þessarar tillögu. Tilgangur tillögunnar er sá að auka heimildir í þorskveiðinni vegna þess að hv. þingmaður hefur verið að leiða að því rök að Hafrannsóknastofnun hafi í raun og veru verið að vanmeta stærð þorskstofnsins.

Síðan fer hv. þingmaður í það að útskýra fyrir okkur að það hafi hvorki gengið né rekið og alveg frá því að skrapdagakerfið var lagt af höfum við ekki verið að ná neinum árangri og við séum í raun og veru í verri stöðu en þegar við vorum í skrapdagakerfinu. Hv. þingmaður verður auðvitað að útskýra það fyrir okkur hvernig stendur á því. Hvort er rétt? Erum við að vanmeta stærðina eða erum við að ofmeta stærðina? Er þorskstofninn í alvarlegri stöðu eins og hv. þingmaður var í öðru orðinu að segja eða er þetta allt saman í góðu lagi?

Samkvæmt því sem Hafrannsóknastofnun segir hefur hún ofmetið stærð þorskstofnsins og það er ástæðan fyrir því að veiðihlutfallið hefur farið talsvert fram úr 25%. Það er alveg rétt að við höfum ekki veitt fram úr 25% miðað við það sem upphaflega var áætlað heldur höfum við gert það vegna þess (Forseti hringir.) að farið hefur fram endurmat á stærðinni og það hefur leitt til þess að Hafrannsóknastofnun hefur talið að hún hafi ofmetið þorskstofninn í fyrstu umferð.

[22:27]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég skynja að hæstv. ráðherra hefur mikinn vilja til að reyna að misskilja það sem ég sagði. Ég hef margoft sagt það í þessum ræðustól að ég teldi að þorskstofninn væri ekki það neðarlega í dag að ástæða væri til að vera í sérstöku svartsýniskasti yfir því. Það væri hægt að halda veiðinni í 170 þús. tonnum, og þess vegna meira en það, án þess að við stefndum í það að taka stofninn svo niður að hann gæti ekki viðhaldið sér á komandi árum.

Ég hef líka sagt það hér að aðalmálið varðandi það að ná upp þyngd þorsksins væri að gefa honum að éta, að hann hefði möguleika á að ná sér í æti og það á auðvitað ekki bara við þorskstofninn heldur fjöldamarga aðra fiskstofna.

[22:28]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ástæðan fyrir því að ég spurði hv. þingmann var sú að ég vildi reyna að skilja það sem hann var að segja. Mér fannst hann vera kominn í mótsögn við sjálfan sig en nú segir hann að það beri að skilja hann þannig að hann telji að þorskstofninn sé í betra ásigkomulagi en Hafrannsóknastofnun telur.

Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að auðvitað skiptir það mestu máli fyrir okkur eða a.m.k. mjög miklu máli að gæta þess að fæðuframboðið sé í lagi. Þess vegna höfum við sýnt mikla íhaldssemi varðandi útgáfu á loðnukvóta. Samkvæmt öllum reglum hefðum við átt að gefa út loðnukvótann í júnímánuði í sumar. Ég ákvað að gera það ekki og fresta því núna til haustsins til þess m.a. að tryggja betra fæðuframboð fyrir þorskinn. Ég tel því að ég hafi komið til móts við það fyrir nú utan það að ég beitti mér fyrir því strax haustið 2005 að draga mjög úr flottrollsveiði, banna stór hafsvæði fyrir flottrollsveiði, til þess m.a. að koma til móts við þetta sjónarmið vegna þess að ég viðurkenni að það skiptir mjög miklu máli og mun auðvitað skila sér, vegna þess að það er áhyggjuefni að þorskstofninn hefur verið að léttast (Forseti hringir.) og léttist á milli ára.

[22:30]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég taldi mig hafa rakið það mjög vel í máli mínu að vegna fjölda skyndilokana væri greinilegt að það væri meira að vaxa upp af viðmiðunarárgöngum tveggja til fjögurra ára fisks en Hafrannsóknastofnun hefði

gert ráð fyrir. Eins og hæstv. ráðherra veit hefur Hafrannsóknastofnun gert ráð fyrir því að meðaltal þessara viðmiðunarárganga væri um 115 milljónir þriggja ára nýliða sem núna er verið að miða við. Þegar viðmiðunarstofninn var fyrir nokkrum árum 170 milljónir þriggja ára nýliða komust skyndilokanir eitt árið einu sinni í 97.

Ég hef verið að segja það alveg hiklaust að miðað við fjölda skyndilokana er allt sem bendir til þess að það sé meira að vaxa upp af ungþorski en við eða Hafrannsóknastofnun höfum gert ráð fyrir að væri í sjónum og þess vegna skiptir auðvitað máli að hann fái að éta og þorskstofninn stækki og þorskstofninn fari ekki að éta sjálfan sig.

[22:31]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Um þetta mál hefur margt verið sagt og mikið verið talað um rannsóknirnar og starfslag Hafrannsóknastofnunarinnar sem fær hér vægast sagt mjög slæma dóma og er eiginlega að því er má skilja algerlega óalandi og óferjandi stofnun og spurning hvort menn komi ekki bara með frumvarp um að hún verði lögð niður og fiskifræði sjómannsins verði algjörlega látin gilda í þessu máli.

Mig langar til að spyrja hv. þm. Guðjón Arnar hvort hann sjái ekki einhverja jákvæðni í þeim tillögum sem hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur lagt fram í auknum hafrannsóknum á Íslandi og þeirri auknu vídd sem hann (Forseti hringir.) hefur komið með inn í málið. Ég tel það vera mjög jákvætt.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill minn hv. þingmenn á að nefna þingmenn fullu nafni.)

[22:32]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Jú, ég sé þó nokkurn ávinning í því að auka hafrannsóknir, hef alltaf verið á þeirri skoðun að það væri mjög gott að auka hafrannsóknir og hef viljað að þær væru stundaðar af fleirum en bara Hafrannsóknastofnun og hef mælt fyrir því. Ég hef t.d. oft spurt að því: Hverju máli skiptir einn fjörður á Vestfjörðum af þeim 49 fjörðum sem þar eru? Hvað elst upp í einum firði? Hver hefur svarað því? Hafrannsóknastofnun? Nei. Hafrannsóknastofnun hefur alls ekki svarað því, aldrei, hún hefur aldrei leitast við að svara því þó að við séum búin að horfa á að það séu þorskseiði í Húnaflóa og í Ísafjarðardjúpi, áratugum saman. Það eru því næg verkefni sem hægt er að bæta við.

Ég hafna því sem hv. þingmaður sagði að ég sæi ekkert gott í verkum Hafró. Það er ekki svo. Ég hef hins vegar athugasemdir við það þegar ég sé (Forseti hringir.) að sum útleggingin passar ekki við þá reynslu sem ég tel mig hafa.

[22:33]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mig langar aðeins til að bæta smáánægjutíðindum inn í allar þessar hörmungar sem verið er að ræða um, að fiskverð hefur hækkað töluvert mikið undanfarið og ég vona að fiskverð muni halda áfram að hækka, jafnvel meira en um 30%, sem mundi nú gera töluvert mikið.

Svo langar mig til að spyrja hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson að einu í sambandi við togararallið: Er rétt að afleggja það eða breyta því? Eru allar þær slóðir sem dregið er eftir núna vitlausar slóðir, á að fara nýjar slóðir? Þessar spurningar hafa (Forseti hringir.) vaknað hjá mér nú í umræðunni.

[22:34]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi togararallið þá er það einfaldlega þannig að menn hafa haft á því áhuga í mörg, mörg ár að færa þar til togstöðvar eða bæta við togstöðvum miðað við þá reynslu sem fiskimennirnir upplifa, því að reynslan var jú notuð á sínum tíma til að setja út helminginn af togunum á árunum 1984 og 1985 á þeirri reynslu sem þá var til staðar. Ég vona að reynsluheimur hv. þingmanns sé þannig að hann breytist á milli ára, menn taki mið af lífinu sem þeir eru að fást við. (**Gripið fram í:** Maður reynir það.) Já, ég vona það.

Það gerum við fiskimennirnir, tökum mið af lífinu sem við erum að fást við og þegar við sitjum í stólnum í brúnni í 300 daga á ári og horfum á lóðningar og fisk þá taka menn mið af því og leggja út af því. Ef hv. þingmaður hefur upplifað það svo að hér hafi eingöngu verið rætt um hörmungar þá hefur hann ekki upplifað mikið af þeim um ævina.

[22:36]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Grunnurinn að þeirri fiskveiðiráðgjöf sem Hafrannsóknastofnun veitir felst í stofnstærðarmatinu og um stofnstærðarmatið fjalla miklu fleiri vísindamenn en einungis þeir sem vinna hjá Hafrannsóknastofnun. Ég vil nefna Guðrúnu Marteinsdóttur og Kristján Þórarinsson sem vinna á öðrum stöðum og hjá öðrum stofnunum. Allir þessir aðilar eru sammála um að stofnstærðarmatið sé nokkuð rétt og óumdeilanlegt. Þetta er mjög mikilvægt mál.

Frummælandi, hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson, fer hér um víðan völl og teiknar þetta mál upp sem mjög einfalt mál og að það séu einfaldar lausnir á þessu máli. Við hin viljum fara af meiri varúð í þetta.

Það er áhugavert að lesa í greinargerð þegar Magnúsi Þór Hafsteinssyni, hv. fyrrverandi þingmanni og varaformanni Frjálslynda flokksins, er eignað það að hafa uppgötvað að ástand loðnustofns hafi eitthvað með ástand þorskstofns að gera. Það er náttúrlega eitthvað sem fiskifræðingar eru búnir að nota til margra ára, (Forseti hringir.) tuga ára, sem viðmið og einmitt á þeirri forsendu hefur verið dregið úr loðnuveiðum og þær endurskipulagðar.

[22:37]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef aldrei haldið því fram að öll gögn Hafrannsóknastofnunar varðandi stofnmatið væru út úr korti, ég hef bara verið að benda á nokkur atriði eins og uppvaxandi árganga sem mælast núna í skyndilokunarferlinu, og það er misskilningur hjá hv. þingmanni ef hann heldur að Magnús Þór Hafsteinsson hv. fyrrverandi þingmaður hafi fundið það upp sem við höfum sett inn í þessa tillögu. Það er beinlínis sagt frá því að hann hafi tekið þessar töflur úr gagnagrunni Hafró og sett þær saman til þess að menn sæju samhengið á milli meðalfallþunga og stærðar loðnustofns. Það er engin ný uppgötvun í því, það er bara

verið að setja þetta saman þannig að menn geti með einföldum hætti borið þetta saman. Ég vænti þess að menn sækist eftir því að fá skýrar og einfaldar myndir dregnar upp þegar menn eru að halda því fram að beint samhengi sé á milli stærðar loðnustofns og fallþunga þorsksins.

[22:38]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það liggur ljóst fyrir að þetta samhengi hefur verið öllum ljóst um langan tíma og hefur verið notað sem viðmið.

Ég sagði hér áðan að það er varúðarreglan sem gildir í þeim ákvörðunum sem sjávarútvegsráðherra hefur tekið varðandi veiðar úr þorskstofninum og það er vegna þess að okkur vantar kannski dýpri og gleggri upplýsingar en við höfum. Hann er einnig að leggja grunn að því að hægt sé að safna frekari upplýsingum og fleiri vísindamenn geti komið að þessum málum og haft skoðanir þannig að almenn umræða á vísindalegum grunni geti farið fram um þessi mál.

Hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson sagði í kynningu sinni í upphafi að þótt spáin sé rigning en sólin skíni þá eigi að fara á sjó. Það er rétt að stundum reynast spár rangar en það hefur mörgum sjómanninum orðið erfið raun (Forseti hringir.) að hafa ekki hlustað eftir veðurfregnum og má ég þá heldur biðja um varfærna stefnu í þeim málum.

[22:39]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er ekki búinn að fá útprentaða ræðu mína frá því þegar ég mælti fyrir þessu máli en ég minnist þess ekki að ég hafi minnst sérstaklega á veður og regn. (**JónG:** Ég hjó sérstaklega eftir þessu.) Ég held að það hafi verið Grétar Mar Jónsson sem minntist á það, (**JónG:** Jæja, Grétar þá, fyrirgefðu.) ég hygg að það hafi verið svo.

[22:40]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég vil gera að umræðuefni mínu hérna það sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson nefndi varðandi skyndilokanir en það verður slegið og hefur þegar verið slegið nýtt Íslandsmet í skyndilokunum, held ég, það sem af er þessu ári, og flestar snúa þær að krókaveiðum, þ.e. vegna veiða á línu eða handfæri á smáfiski. Ef ég hef náð að telja rétt fyrir nokkrum dögum þá held ég að nálægt þrír fjórðu hlutar af öllum lokunum hafi verið vegna krókaveiða. Hvers vegna fer svona mikill smáfiskur á króka, hvers vegna bítur smáfiskur á línu eða öngla? Það er vegna þess að hann er svangur, hann hefur ekki um annað æti að velja, þess vegna fer hann þetta.

Þess vegna óttast ég það sem ég hef verið að benda á hérna varðandi samhengi fiskstofna, loðnustofns, ætistofnsins og þess stofns sem nærist á honum, að með þessari friðun séum við nánast að reyna að fjölga þeim fiskum í sjónum sem hafa það skítt, verða svangir og litlir. Og þá fer nú að halla (Forseti hringir.) að því að við getum farið að ræða um aðbúnað og hollustuhætti fyrir þorskinn í sjónum.

[22:41]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef svo sem ekki miklar athugasemdir við þessa framsetningu hv. þm. Björns Vals Gíslasonar, það er þannig og er löngu vitað að fiskur veiðist almennt ekki á línukróka nema hann sé svangur og ef hann er mjög gráðugur við að taka línukrókana þá er það bein afleiðing þess að fiskurinn hefur ekki nægjanlegt æti.

Hins vegar er það þannig að ef bæði er smáfiskur og stórfiskur á sömu slóð þá er smáfiskurinn fljótari að bíta á krókana en stórfiskurinn, það er búið að margsýna það í rannsóknum. Þetta hafa menn skoðað í Noregi m.a. þar sem jafnvel stærri fiskurinn kemst ekki að fyrir smáfiskinum sem er gráðugri en stærri fiskurinn og grípur krókana. En það sýnir auðvitað að það er hellingur að vaxa upp.

[22:42]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Þetta er hárrétt sem kom fram hjá hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni varðandi krókaveiðarnar og smáfiskinn. Þetta er þekkt víðar en í þorskinum eða ýsunni, þetta þekkir maður sömuleiðis í stangveiðinni, eiginlega alls staðar þar sem maður veiðir fisk, að svangir smáfiskar eru oft grimmari á krókana en stóru fiskarnir.

Það er tvennt annað sem mig langar til að minnast á hérna sem hefur komið fram í fyrsta lagi hjá hv. þm. Karli Matthíassyni varðandi fiskverðið og vonir hans um að það muni hækka enn meira en það hefur gert í dag. Það er rétt að fiskverð hefur hækkað en vonir okkar sem erum að veiða og selja fisk eru þær að það hækki ekki meira en það hefur gert því það ræðst í þessu eins og í mörgu öðru af framboði og eftirspurn. Við höfum áður séð verðið fara í þessar hæðir og það reyndist okkur ekki vel því að fallið verður alltaf dýpra eftir því sem verðið fer hærra og hraðar upp. Það er einmitt það sem er að gerast í dag, m.a. vegna ástandsins í veiðiheimildunum.

[22:43]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er rétt athugasemd sem hér kom fram áðan. Of hátt verð á þorski verður til þess að menn fara að kaupa kjúkling eða naut. Það er ekki hægt að hafa uppi endalaus fagnaðarlæti yfir því hvert verðið fer vegna þess að neytandinn breytir hegðun sinni og það getur hreinlega dregið úr eftirspurn og orðið fall sem menn geta lent í til nokkurra mánaða, þetta höfum séð. Þegar verðið fer of hátt og fólk hættir að kaupa þá fellur það hratt og menn geta setið uppi með það í lengri tíma.

Hin gullvæga regla um að fagna hækkunum er auðvitað prýðileg svo framarlega sem slíkt keyrir ekki fram úr kaupmætti fólksins.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og sjútv.- og landbn.

Út af dagskrá voru tekin 12.–14. mál.

Fundi slitið kl. 22:45.

9. FUNDUR

mánudaginn 15. okt.,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — 1. umr.
2. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.
3. Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, þáltill., 9. mál, þskj. 9. — Fyrri umr.
4. Almannatryggingar og málefni aldraðra, frv., 10. mál, þskj. 10. — 1. umr.
5. Iðnaðarmálagjald, frv., 11. mál, þskj. 11. — 1. umr.
6. Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þáltill., 7. mál, þskj. 7. — Fyrri umr.
7. Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, þáltill., 13. mál, þskj. 13. — Fyrri umr.
8. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
9. Tekjuskattur, frv., 15. mál, þskj. 15. — 1. umr.
10. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16. — Fyrri umr.
11. Íslenska táknmálið, frv., 12. mál, þskj. 12. — 1. umr.
12. Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, frv., 17. mál, þskj. 17. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Jóhanna Sigurðardóttir félmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Jón Gunnarsson, 7. þm. Suðvest.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.

[15:02]

Útbýting:

Efling kennslu í heilbrigðisvísindum í Háskólanum á Akureyri, 117. mál, þáltill. ÞI o.fl., þskj. 118.

Friðlýsing Austari- og Vestari-Jökulsár í Skagafirði, 59. mál, þáltill. JBjarn o.fl., þskj. 59.

Fæðingar- og foreldraorlof, 56. mál, frv. KJak o.fl., þskj. 56.

Óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, 52. mál, þáltill. AtlG o.fl., þskj. 52.

Sjávarlíffræðisafn og rannsóknarsetur á Akureyri, 116. mál, þáltill. BVG o.fl., þskj. 117.

Skil á fjármagnstekjuskatti, 61. mál, þáltill. ÖJ o.fl., þskj. 61.

Athugasemdir um störf þingsins.

Tilraunaveiðar í Ísafjarðardjúpi.

[15:03]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Virðulegi forseti. Ég kem upp til að vekja athygli þingheims á þeim tilraunaveiðum sem standa yfir í Ísafjarðardjúpi þar sem nú er verið að gera tilraunir með botnveiðarfæri, botntroll, í þeim tilgangi að reyna að skilja að ýsu og þorsk úr vörpunni þannig að ekki verði nema önnur tegundin eftir, að eigin vali, og er allt gott um það að segja. Ekki ætla ég leggjast gegn tilraunum með veiðarfærum af því taginu til og hvet til þess að þróun í veiðarfærum verði áfram með því móti.

Hitt ætla ég að gera athugasemdir við og það er hvers vegna þessar tilraunaveiðar fara fram inni í Ísafjarðardjúpi, inn um alla firði í Ísafjarðardjúpi á viðkvæmu hafsvæði, mjög viðkvæmu hafsvæði hvað varðar lífríki sjávar, hvað varðar fiskstofna og á árstíma þar sem veiðar á rækju hafa ævinlega verið stöðvaðar. Á þessum tíma eru rækjuseiðin, ungviðið, ekki gengin út í dýpið og ekki út af fjörðunum og út á hafsvæðið þar sem þau ætla síðan að vaxa og dafna og koma aftur í veiðanlegu ástandi. Þetta gengur þvert á allar ráðstafanir sem Hafrannsóknastofnun og sjávarútvegsráðherra hafa haft uppi varðandi friðun og verndun á rækjustofninum í Ísafjarðardjúpi. Það eru vísbendingar í þá veru sem betur fer að stofninn sé loksins að rétta úr kútnum eftir margra ára lægð. Síðustu rannsóknir Hafrannsóknastofnunar benda til þess og þá er farið út í þennan leiðangur.

Á hvers vegum eru þessar rannsóknir? Hvernig stendur á því að þær eru gerðar núna á veiðisvæðum þar sem smábátasjómenn eru að reyna að stunda veiðar, m.a. með línu, í tíðarfarinu eins og það er núna? Þeir komast ekki út á hafið til að veiða og þá reyna þeir að stunda iðju sína þarna inni á fjörðum. Ég vil vekja athygli þingheims á því að þetta stangast algjörlega á við tillögur og frumvarp sjávarútvegsráðherra (Forseti hringir.) um verndun lífríkis sjávar sem fékk allmikla umræðu á fimmtudaginn var.

[15:06]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er gott að þessum málum var hreyft, full ástæða til þess. Hæstv. sjávarútvegsráðherra lagði fram frumvarp fyrir helgina um viðhald viðkvæmra hafsvæða og breytingin átti að lúta að því að styrkja heimildir ráðherra til að vernda viðkvæm hafsvæði.

Ég tek undir það sem sá ræðumaður sem hóf þessa umræðu, hv. þm. Björn Valur Gíslason, sagði áðan, að það er engin ástæða út af fyrir sig til að amast við tilraunum með veiðarfæri og veiðarfæragerð. Það er sjálfsagt mál. En að þurfa sérstaklega að velja innfirði eða svæði sem beinlínis hafa á undanförnum árum verið nýtt af smábátum til að reyna að halda úti veiðum þegar ekki gefur á dýpri mið finnst mér afar sérstakt, sérstaklega í ljósi þess að það er svæði út af Hornbanka sem menn, einkum togaraskipstjórar, hafa sóst eftir að fá að veiða á. Þar hefði verið tilvalið að stunda þessar veiðar úr því að þær þurfti að stunda á einhverju öðru svæði en þar sem veiði fór almennt fram, stunda þær tilraunaveiðar innan þess hólfs á Hornbankasvæðinu. Þá hefði líka fengist mynd af því hvaða ýsa var þar á ferðinni og hversu stór hún var upp á það hvort þar mætti opna veiðar fyrir togara almennt á þessum haustmánuðum. Sú aðferð að hleypa öflugum togara inn um allt Ísafjarðardjúp til að toga þar á slóð sem almennt hefur verið stunduð af smábátum er forkastanleg. Ég átta mig alls ekki á því á hvaða vegferð ráðherrann er.

[15:08]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því að hv. þm. Björn Valur Gíslason skuli taka þetta mál hér upp. Nú er einn stærsti togari landsins að þræða firði á Vestfjörðum í tilraunaskyni sem kallað er. Ég spyr: Væri ekki hægt að gera þessar tilraunir fyrir utan 12 mílurnar þar sem viðkomandi togari má þá hugsanlega fara um, heldur en að fara þarna inn á grunnsævið? Erum við kannski að upplifa það nú að þessar umdeildu tillögur sjávarútvegsráðherra um niðurskurð á þorskheimildum eiga nú að snúast í andhverfu sína? Það var niðurskurður til að vernda þorskinn, vernda fiskinn í hafinu, en er það kannski að snúast í andhverfu sína þannig að þessum aðgerðum verði beitt til að stór togskip fari inn á grunnslóð og skrapi hana?

Við höfum hér ályktanir frá sveitarfélögunum við Húnaflóa, Skagafjörð og víðar um landið þar sem varað er við því að stór og aflmikil togskip eru farin að fara inn um allt landgrunn. Einn sagði mér í morgun að hann hefði haldið að það væri einhver á laxveiðum í ósnum í Miðfjarðará. Ég beini því til hæstv. forseta hvort ekki sé rétt að hæstv. sjávarútvegsráðherra endurskoði nú strax framkvæmd sína á því sem hann kallar fiskveiðiráðgjöf og fiskvernd ef þetta á að snúast í þá andhverfu sína að togararnir skrapi ströndina? Það átti að vera í einn eða tvo daga. Mér skilst að togarinn í Ísafjarðardjúpi eigi að vera í viku og á meðan verða aðrir bátar að halda sig í landi. Hvernig skilur hann við eftir þá slóð? Þetta er alvörumál, herra forseti.

[15:10]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Hæstv. þingforseti. Ég sakna þess að sjávarútvegsráðherra sé ekki í salnum vegna þess að hér er verið að ræða um störf og vinnubrögð þingsins, kannski sérstaklega það sem hæstv. sjávarútvegsráðherra er að leyfa núna, þ.e. svokallaðar tilraunaveiðar í Ísafjarðardjúpi.

Það er ótrúlegt að leggja í síðustu viku fram frumvarp um verndun lífríkis í hafinu og tala þar fögrum rómi um að sjávarútvegsráðherra þurfi að fá sérstaka heimild til að geta lokað svæðum, en það fyrsta sem maður fréttir er að þúsund tonna togari sé farinn að toga inn um alla firði í Ísafjarðardjúpi og gera tilraunir með það að flokka ýsu frá þorski í trollinu. Það er mjög lofsvert. Ég held að flestir skipstjórnarmenn hafi ekki mikla trú á þessari tilraun en við skulum samt ekki útiloka að hún geti með einhverjum hætti orðið til góðs. Það er auðvitað alltaf gott ef menn eru með neðansjávarmyndavélar að kanna og rannsaka hlutina. Það er og verður alltaf af því góða. Ég hefði samt haldið að það væri nær að gera þetta á venjulegu dýpi sem togarar mega vera á og á þeim botni þar sem togarar geta verið en ekki inni á fjörðum og ekki velja Ísafjarðardjúpið til tilraunaveiða.

[15:12]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Mig langar til að vekja athygli á því í tilefni af orðum hv. málshefjanda, Björns Vals Gíslasonar, að við löggjafarsamkoman þurfum að skoða með hvaða hætti við rannsökum lífríkið og auðlindina. Við rekum annars vegar veiðarfærarannsóknir undir Hafrannsóknastofnun og við rekum líka rannsóknir á lífríkinu. Það kemur fyrir eins og í því dæmi sem hér um ræðir að þessar rannsóknir stangast hverjar á aðrar, þ.e. veiðarfærarannsóknirnar ógna lífríkinu og rannsóknunum á því.

Ég vil koma þeirri hugsun á framfæri sem ég tel að sé virkilega þess virði að við hugsum um hér, þ.e. hvort kannski eigi að aðgreina þessa tvo rannsóknaþætti, hvort rannsóknir á veiðarfærum, rannsóknir atvinnuvegarins, eigi kannski heima undir einhverri allt annarri stofnun en rannsóknirnar á lífríkinu sem hljóta alltaf að miða að vernd lífríkisins. Í mínum huga ganga þær þá framar rannsóknum á veiðarfærunum, rannsóknum atvinnuvegarins, eða í öllu falli þannig hönd í hönd að lífríkið skaðist ekki af rannsóknum á veiðarfærum. Ég held að það séu mjög mikilvæg pólitísk skilaboð til okkar að við þurfum að skoða hér með hvaða hætti við nýtum sjávarauðlindina á sjálfbæran hátt. Við getum aldrei gert það með því að gera rannsóknir af því tagi sem hér er verið að gera og við hljótum að láta lífríkið, náttúruna og viðhald auðlindarinnar njóta vafans í þeim efnum.

[15:13]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Menn hafa rætt um það fleiri klukkutíma í þinginu hversu bagalegt og alvarlegt ástand niðurskurðurinn á þorskinum sé og svo er verið að veita heimild til að veiða í æ meira mæli en margir vildu láta gera í samræmi við það sem Hafrannsóknastofnun lagði til. Ég verð að segja að ég tel það mjög gleðilegt ef hægt verður að finna út aðferð til að fá frekar ýsu í troll en þorsk. Reyndar verð ég sjálfur að segja eins og er að mér finnst það með eindæmum en ég hef ekki heyrt neinn þeirra sem hafa tekið til máls ræða það. (**Gripið fram í:** Nú?) Ég fagna því ef er hægt að gera þetta.

Stærð togarans segir ekki endilega til um skaðsemi veiðarfærisins. Maður getur verið á togara, hent út öngli og dregið alveg eins (Gripið fram í.) og verið með gríðarlega umfangsmikið troll. Ég bara bendi á það að stærð skipsins er ekki endilega það sem segir til um (**Gripið fram í:** … togara.) umfang og kraft veiðarfærisins sem dregið er eftir botninum. Það getur verið stór togari á veiðum. (Gripið fram í.) Það eru t.d. til fjölveiðiskip þar sem menn eru á línu, miklu stærri skipum en við gerðum okkur grein fyrir að gætu verið að veiða á línu í gamla daga eða færu í það á meðan minni skip eru á snurvoð sem getur eyðilagt botninn líka þannig að við þurfum ekki endilega að draga þá ályktun að stærð skipsins eyðileggi botninn (Gripið fram í.) eða segi til um veiðarfærin.

Svo getur líka verið að aðstæðurnar séu þannig að það verði að hafa þetta á þessum stað.

[15:16]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Já, virðulegi forseti. Það getur verið erfitt að höndla umræðu um þetta mál eftir að hafa hlustað á síðasta ræðumann, hv. þm. Karl V. Matthíasson, sem lýsti því reyndar yfir að það væri gleðilegt og ánægjulegt að þarna væri verið að draga botnvörpu eftir botninum á Ísafjarðardjúpi, inn um

alla firði, um alla grunnslóð (**Gripið fram í:** Þetta er rangfærsla.) og að það skipti ekki máli hver það væri, hugsanlega gæti þarna verið togari á handfæraveiðum. Þetta finnst manni eiginlega ekki beint til þess fallið að hér sé hægt að halda uppi vitrænni umræðu um þetta mál.

Það sem ég vil leggja áherslu á og í samtölum mínum í morgun við sjómenn og útgerðarmenn á Vestfjörðum og við Ísafjarðardjúp þá hafa þeir lagt áherslu á að það sé enginn að setja sig upp á móti því að verið sé að gera tilraunir með veiðarfæri, að verið sé að þróa veiðarfæri í þeim tilgangi að reyna að efla hér fiskstofnana og vernda lífríki sjávar, um það snýst málið, en menn gera athugasemd við það, eins og þeir sögðu Vestfirðingar og sjómenn við Djúpið: Við héldum að þetta ættu að vera eitt, tvö, kannski þrjú holl og síðan væri þetta búið en þarna er stór togari með vikuveiðileyfi.

Menn gera athugasemdir við það þegar verið er að ganga á þetta viðkvæma hafsvæði, eins og ég hef tíundað hér, bæði varðandi rækju, varðandi ýsuseiði, varðandi uppeldisstöðvar þorsks, fyrir utan það náttúrlega að hamla öðrum veiðum. Þeir eru að koma í veg fyrir að aðrir geti stundað sjó. Allt hafsvæðið er opið, landgrunnið er opið. Það er hægt að gera þetta á öðrum stöðum. Því fagna menn auðvitað því að við erum alltaf að reyna að leita leiða til að leysa þessi mál. En að þurfa endilega að fara inn á þennan fjörð, þennan viðkvæma fjörð, inn á þetta djúp, það er það sem menn eru óánægðir með.

Í frumvarpi sjávarútvegsráðherra sem við ræddum í síðustu viku segir: Ráðherra skal gera nauðsynlegar ráðstafanir til þess að sporna við að stundaðar séu veiðar sem skaðlegar geta talist með tilliti til hagkvæmrar nýtingar nytjastofnsins. Þetta stangast á við það. Ákvörðun ráðherra stangast á við það.

[15:18]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Ég vil bara taka það fram að hv. þingmaður sem talaði hér síðast virðist greinilega hafa misskilið mig. Ég var að segja að það væri gleðilegt ef menn fara út í rannsóknir á því hvort hægt sé að skilja að ýsu og þorsk á togveiðum. Mér finnst það í raun og veru með eindæmum og skrýtið svona miðað við það sem ég hef kynnst á hafinu. Reyndar er orðið svolítið síðan ég var sjómaður.

Hitt vil ég líka nefna að ég er alveg sannfærður um að hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur ástæður fyrir fjarveru sinni hérna og mér þykir leitt að hann skuli ekki vera hér í salnum þegar tekið þetta mál er tekið til umræðu. (Gripið fram í.)

Hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir er úti í New York í Bandaríkjunum ásamt hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni á þingi Sameinuðu þjóðanna þannig að ég sem varaformaður sjávarútvegsnefndar fann mig knúinn til ræða þessi mál hér af þeim sökum.

Mér finnst auðvitað alveg hrikalegt ef Hafrannsóknastofnun fer fram með þeim hætti að hún sé að ryðjast yfir þá sem eru á fiskislóð með yfirgangi og ég veit ekki hverju. Ég vona að þessar rannsóknir muni ekki standa í fleiri, fleiri mánuði eða það langan tíma að sjómenn vestra þurfi að binda báta sína við bryggju og geti ekki veitt neitt í vetur. Það væri náttúrlega mjög slæmt.

En er ekki allt lífríki hafsins viðkvæmt? Hvort sem það er inni í fjörðum eða annars staðar? Auðvitað veit ég að það eru seiði þarna. (Forseti hringir.) En það er annars staðar líka viðkvæmt.

[15:20]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Veiðislóðir eru misjafnlega viðkvæmar fyrir togveiðifæri. Og það er kannski ekki sama hvort dregin er varpa af skipi sem hefur 200, 300 hestafla vél eða mörg þúsund hestöfl, eða miklu stærri veiðarfæri. En látum það liggja á milli hluta. Málið snýst kannski ekki aðallega um það. Það snýst um að þarna er verið að gera tilraunir. Ég hefði talið einfaldlega að það hefði verið miklu markvissara að gera þessar tilraunir úti á Hornbankasvæðinu eða kringum Reykjafjarðarálinn þar sem flotinn hefur verið að veiða ýsu undanfarna daga og fá þá raunhæfan samanburð, bæði við skipin á slóðinni og ekki síður að kanna þetta Hornbankasvæði, sem togaraskipstjórar hafa verið að biðja um undanfarna mánuði að fá að nýta. Þá hefðu menn kannski slegið tvær flugur í einu höggi og komið þekking úr því.

Hitt vil ég segja, að ég sé ekki ástæðu til þess að vera að hleypa slíkum tilraunaveiðum inn á flóa og firði. Það hlýtur að vera nægt svæði á Íslandsmiðum til að gera það öðruvísi.

Varðandi það hvernig fiskur hagar sér í trolli, þá er rétt að upplýsa það að almennt leitar ýsan upp, eins og flestar sálirnar, það er hegðun ýsunnar að leita upp í trollið og þorska að leita niður. Þetta geta menn séð ef þeir nenna að setjast yfir neðansjávarmyndir og horfa á þær í rólegheitunum í svona einn klukkutíma. Þá sjá menn þessa eðlishegðun fiskanna. Ýsan leitar upp en þorskurinn yfirleitt niður.

Þess vegna er það svo að menn hafa haft áhuga á því að gera svona tilraun og vita hvort það væri hægt að sortera fiskana í tvo poka á vörpunni, efri poka og neðri poka. En þær tilraunir þurftu ekki að fara fram í viku í Ísafjarðardjúpi og eyðileggja þar með veiðislóð smábátanna til kannski nokkurra daga eða vikna.

Sala áfengis og tóbaks, 1. umr.

Frv. SKK o.fl., 6. mál (sala léttvíns og bjórs). — Þskj. 6.

[15:23]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lagaákvæðum sem varða sölu áfengis og tóbaks en frumvarpið flytja 17 hv. alþingismenn úr þremur stjórnmálaflokkum.

Þingmönnum ætti að vera þetta mál að góðu kunnugt vegna þess að það er nú lagt fram fimmta árið í röð en hefur á síðustu fjórum árum ekki hlotið afgreiðslu.

Með frumvarpinu er lagt til að einkasala Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins með annað áfengi en sterkt áfengi verði aflögð en með sterku áfengi er yfirleitt átt við áfengi með meiri vínandastyrk en 22%.

Á undanförnum árum og áratugum hefur hið opinbera dregið sig út úr atvinnurekstri á mörgum sviðum þar sem talið er að einstaklingar og fyrirtæki geti stundað viðkomandi starfsemi betur eða a.m.k. jafn vel og hið opinbera. Nú er svo komið að til algerra undantekninga heyrir ef ríki eða sveitarfélög standa í verslunarrekstri. Ein þeirra undantekninga er sala á áfengum drykkjum til einstaklinga en Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins hefur enn sem komið er einkaleyfi á því að selja almenningi áfengi í smásöluverslun auk heildsöludreifingar á tóbaki og tóbaksgerðar.

Lengi framan af var sala áfengis algerlega í höndum ÁTVR, þ.e. fyrirtækið átti eða leigði húsnæði undir áfengisverslunina víðs vegar um landið og einungis starfsfólk þess afgreiddi áfengið. Í seinni tíð hefur orðið nokkur breyting á þessu og á nokkrum stöðum á landinu sjá einkaaðilar um sölu á áfengum drykkjum fyrir Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins með sérstöku samkomulagi við fyrirtækið. Ekki verður annað séð en að þetta fyrirkomulag hafi gefist vel. Þetta leiðir hugann að þeirri spurningu hvers vegna ríkið eigi yfirleitt að standa í rekstri slíkra verslana. Erfitt er að finna rök fyrir tilvist Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins en aftur á móti eru fjölmörg rök gegn henni. Í ársskýrslu Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins fyrir árið 2002 reifar stjórnin helstu röksemdina fyrir ríkiseinkasölu, en á bls. 9 í skýrslunni segir, með leyfi forseta:

„Forvarnahlutverk ÁTVR felst nú fyrst og fremst í því að fylgja eftir lagaákvæðum um lágmarksaldur þeirra sem kaupa áfengi.“

Þá segir að stefnan sé að nýta áhrifamátt fyrirtækisins til að, með leyfi forseta, „hlúa að vínmenningu í landinu og miðla upplýsingum um afleiðingar á misnotkun áfengis“.

Þetta verða að teljast afar haldlítil rök til að viðhalda ríkiseinkasölu með vörur. Rétt er að benda á að einkaaðilum er treyst til að framfylgja reglum um lágmarksaldur til að kaupa tóbak og hið sama ætti þá væntanlega að gilda um sölu áfengis. Þá verður að spyrja hvort það sé hlutverk ríkisins að hlúa að tiltekinni vínmenningu í landinu með ærnum tilkostnaði.

Um rökin gegn ríkiseinkasölu skal í fyrsta lagi nefna að einkaaðilar hafa séð um rekstur slíkra verslana með góðum árangri. Í öðru lagi er aðilum eins og verslunarmiðstöðvum og byggðarlögum mismunað eftir staðsetningu útibúa. Í þriðja lagi má nefna kostnaðinn af versluninni; ólíklegt má telja að ríkisfyrirtæki reki þessar verslanir með hagkvæmari hætti en einkaaðilar mundu gera. Má í þessu sambandi benda á að fastafjármunir Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins voru á bókfærðu verði í efnahagsreikningi 31. desember 2002 um 1 milljarður kr. en eignir alls ríflega 3,2 milljarðar kr. Eigið fé fyrirtækisins var ríflega 2,1 milljarður kr. Fjármunir sem fengjust með sölu eigna fyrirtækisins mundu nýtast ríkissjóði vel. Eftir sem áður gæti ríkisvaldið náð öllum þeim markmiðum sem það hefur sett sér í áfengismálum. Það eina sem mundi breytast er að verslunin yrði í höndum þeirra sem eiga að sjá um verslun, þ.e. einkaaðila, og ekki yrði um að ræða eins sterkt skömmtunarvald á þessari þjónustu af hendi hins opinbera og nú er. Leyfin til að selja áfengi yrðu veitt af sveitarstjórnum með svipuðum hætti og leyfi til vínveitingahúsa.

Breytingin á verslun með áfengi og tóbak sem hér er lögð til er að aðrir en ríkið fái að sjá um smásölu léttvíns og bjórs eins og á öðrum sviðum en ekki er um að ræða breytingu á áfengisstefnu, áherslum í tóbaksvörnum eða tekjuöflunarkerfi ríkisins á þessu sviði. Þó er lagt til að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins sjái eitt um sölu sterks áfengis en verði áfram heimilt að dreifa öllu áfengi í heildsölu og smásölu.

Herra forseti. Á 123. löggjafarþingi flutti Guðlaugur Þór Þórðarson tillögu til þingsályktunar um afnám einokunar ríkisins á smásölu áfengis og urðu töluverðar umræður um málið í þinginu. Þá hefur fyrrverandi þingmaður, Vilhjálmur Egilsson, ítrekað lagt fram frumvarp til laga um breytingu á einkasölu ríkisins á áfengi en það hefur ekki náð fram að ganga.

Fróðlegt er að skoða þetta með tilliti til sögunnar því að Áfengisverslun ríkisins, fyrirrennari Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins, var sett á laggirnar árið 1922 þegar bannlögunum var aflétt og Tóbakseinkasalan var stofnuð í byrjun fjórða áratugarins þegar menn voru mjög gjarnir á að setja einokunarlög og hin ýmsu höft í íslenska löggjöf. Þar má t.d. nefna einkaleyfi á síldarsölu, einkasölu á viðtækjum, einkarétt til útvarpsreksturs. Seinna komu ýmis lög og höft eins og einokun á sölu bifreiða, símtækja og annars slíks og fyrir einungis um 15 árum var ríkið með einokun á því að flytja inn eldspýtur. Þessum höftum hefur sem betur fer öllum verið aflétt

Í frumvarpi því sem ég mæli hér fyrir er gert ráð fyrir að sveitarstjórnir geti veitt einstaklingum og lögaðilum leyfi til smásöluverslunar með léttvín og bjór. Samkvæmt gildandi lögum veita sveitarstjórnir á hverjum stað smásöluleyfi fyrir áfengi og verður það fyrirkomulag í sjálfu sér óbreytt þrátt fyrir að fleiri endurseljendur komi nú til greina. Þá er gert ráð fyrir að óheimilt verði að selja áfengi og tóbak undir kostnaðarverði en með því er átt við endanlegt kaupverð dreifingaraðila að viðbættum opinberum gjöldum, svo sem áfengisgjaldi og tóbaksgjaldi, að viðbættum virðisaukaskatti. Er þetta gert til að tryggja hagsmuni ríkissjóðs af innheimtu opinberra gjalda af þessari vöru og koma í veg fyrir óeðlilegt undirboð. Hins vegar ætti þetta fyrirkomulag ekki að raska eðlilegri samkeppni á markaðnum fyrir einstakar vörutegundir.

Herra forseti. Rétt er að vekja athygli á því að í frumvarpinu er gert ráð fyrir nokkrum takmörkunum á veitingu smásöluleyfis. Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir að sveitarstjórnir ákveði afgreiðslutíma, svo sem verið hefur, þó þannig að verslanir með áfengi mega ekki vera opnar lengur en til kl. 20.00. Þá er það gert að skilyrði að starfsmenn sem afgreiða áfengi skuli vera a.m.k. 20 ára. Sveitarstjórnum verður eftir sem áður heimilt að binda smásöluleyfi frekari skilyrðum, svo sem um staðsetningu verslana, aðgengi, merkingar o.fl. Þá er gert ráð fyrir að ekki verði leyft að selja áfengi í tilteknum tegundum verslana. Eru hér einkum hafðir í huga söluturnar, myndbandaleigur og söluvagnar. Leitast er við að skilgreina þessa starfsemi nánar með vísan til ÍSAT-flokkunarkerfisins. Gert er ráð fyrir að áfengissmásalar greiði gjald til ríkissjóðs fyrir leyfi til að selja áfengi í smásölu, líkt og gildir um innflutnings- og heildsöluleyfi fyrir áfengi.

Lagt er til að heimild ráðherra í 12. gr. áfengislaga til að

ákveða hámarksafgreiðslutíma og önnur sérstök skilyrði varðandi smásöluleyfi í reglugerð verði felld brott enda er gert ráð fyrir að ákvörðun um leyfisveitingu færist til sveitarstjórna.

Herra forseti. Ég vil leggja áherslu á það að í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að flutningsmenn þessa frumvarps leggja áherslu á að taka þurfi til skoðunar áfengisgjald sem er lagt á allt áfengi samkvæmt lögum nr. 96/1995, um gjald á áfengi og tóbaki, t.d. með því að lækka áfengisgjaldið í þremur áföngum um allt að 50%. Ég tel eðlilegt að þessi mál verði tekin til skoðunar og að sama skapi er eðlilegt að í framhaldi af þessu máli kanni menn það hvort ástæða sé til þess, sem ég er í sjálfu sér hlynntur, að auknum fjármunum verði varið til forvarna vegna áfengisneyslu. Ég vísa til þess sem sagt er um áfengisgjaldið í þeim texta sem fram kemur í greinargerðinni og tel ekki ástæðu til að lesa það allt upp hér þegar ég mæli fyrir málinu. Ég vil þó bæta því við sem hér hefur verið sagt og ítreka að þetta mál sem hér er flutt og þingmenn þriggja stjórnmálaflokka, alls 17 talsins flytja, getur í eðli sínu ekki talist mjög róttækt mál. Það má segja að í frumvarpinu felist ákveðin málamiðlun sjónarmiða sem uppi hafa verið á þessu sviði. Það eru til menn innan þings og úti í þjóðfélaginu sem hefðu talið eðlilegt í ljósi þeirra grunnsjónarmiða sem þeir reyna að berjast fyrir í stjórnmálum að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins yrði einfaldlega lögð niður eða einkavædd og að einkaaðilum yrði fengið það hlutverk að annast verslun með bjór, létt vín og sterkt vín að fullu.

Sú leið er ekki farin hér heldur er stigið minna skref. Það sem við leggjum til er að kaupmenn í smásöluverslun fái heimildir til að selja léttvín og bjór í búðum sínum. Ég vil leggja sérstaklega áherslu á það vegna þess að það hefur borið á því í umræðunni að frumvarpið feli í sér að þá verði einungis sterk vín eftir í Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins, Vínbúðinni, eins og hún er kölluð í dag. Þetta er rangur skilningur á þessu máli.

Í þessu frumvarpi eru engin ákvæði sem mæla fyrir um að Áfengis- og tóbaksverslunin sitji uppi með sterku drykkina en einkaaðilar selji bjór og léttvín. Nái þetta frumvarp fram að ganga er ekkert sem bannar ÁTVR að halda áfram að selja þann bjór og það létta vín sem ÁTVR hefur gert til þessa. Frumvarpið mælir eingöngu fyrir um það að einkaaðilar, stórmarkaðir og ýmsar verslanir sem hér starfa fái ásamt ríkinu að selja bjór og léttvín í verslunum sínum. Það er mjög mikilvægt að þetta komi fram vegna þess að það hefur örlað á þeim misskilningi að tilgangur flutningsmanna þessa frumvarps sé annar og sá sem ég lýsti áðan. (**Gripið fram í:** Er það vín-REI?)

Ég vil líka benda á það, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, að við flutningsmenn þessa frumvarps teljum að í því felist sóknarfæri fyrir svokallaða smákaupmenn, kaupmanninn á horninu, þá sem reka litlar verslanir og hafa, svo ekki sé meira sagt, átt undir högg að sækja gagnvart stórkaupmönnum og sterkum viðskiptablokkum í viðskiptalífinu sem hafa sölsað undir sig stærri og stærri hluta markaðarins. Ég held að það sé ekki ofsögum sagt að þessir aðilar hafa barist í bökkum í íslenskri verslun á síðustu árum vegna þess að þeir hafa átt undir högg að sækja í samkeppni við hina stóru og sterku. Með því að heimila þessum aðilum að selja léttvín og bjór skyldi maður ætla að samkeppnisstaða þeirra verði styrkari og ég hef heyrt það í samtölum mínum við þá aðila sem standa í slíkum verslunarrekstri að þeir líti löngunaraugum til þessa frumvarps vegna þess að þeir telja að það muni styrkja starfsemi þeirra og verslun þannig að ég tel að það sé engin spurning að verði þetta frumvarp að lögum muni það styrkja rekstrargrundvöll kaupmannsins á horninu, manna sem standa í lítilli verslun eins og vestur í bæ í Melabúðinni. Og úr því að ég sé að einn þingmaður, ágætur Vesturbæingur, Ellert B. Schram, er að biðja um orðið þá væri það auðvitað fengur fyrir hann og aðra Vesturbæinga að geta keypt sér rauðvín með steikinni í Melabúðinni. Það sama má auðvitað segja um þær glæsilegu fiskbúðir sem hafa sprottið upp á hverju horni eins og Fiskisaga. Af hverju í ósköpunum er fólki á Íslandi ekki treyst fyrir því að geta keypt sér hvítvín með fiskinum sem það kaupir í þessum verslunum eða þá í ostabúðinni uppi á Skólavörðustíg? Ég man að þegar ég bjó í Belgíu og stundaði þar nám þá bjó ég við hliðina á ostabúð sem þar var, þangað gat fólk farið og keypt sér sinn ost og fengið sérfræðingana í þeirri búð til að velja gott rauðvín með góðum osti. Við Íslendingar höfum ekki haft tækifæri til að stunda slíka verslun fram til þessa og maður trúir því eiginlega ekki og skilur ekki hvers vegna löggjafinn hefur ekki heimilað íslenskum borgurum að gera þetta, á árinu 2007.

Ég tel, herra forseti, að við Íslendingar höfum verið afskaplega aftarlega á merinni þegar kemur að verslun með léttvín og bjór og ég tel að nú sé ástæða til að nú verði gripið til ákveðinna breytinga í því sambandi. Ég hef ekki miklar áhyggjur af því að neysla á þessum vörum muni aukast mjög verulega þrátt fyrir að aðgengið muni breytast. Ég hugsa að sú breyting sem þetta frumvarp mun kannski helst hafa í för með sér verði sú að á Íslandi verði til annars konar menning í tengslum við þessar vörur sem ég tel að sé kannski aðeins eftirsóknarverðari en sú drykkjumenning sem hefur verið viðhöfð á Íslandi og ekki gefið neitt sérstaklega góða raun. Þetta eru atriði sem ég taldi ástæðu til að kæmu fram í umræðunni.

Eins og ég sagði í upphafi ræðu minnar er þetta mál flutt óbreytt fimmta árið í röð. Ég og aðrir flutningsmenn þessa frumvarps sem koma úr þingflokki Sjálfstæðisflokksins, Samfylkingar og Framsóknarflokks vonumst til þess að umræður um frumvarpið verði málefnalegar og að þessu sinni fái þingheimur tækifæri til að greiða atkvæði um málið þegar það hefur verið afgreitt úr nefnd og segja skoðun sína á því hvort ástæða sé til að ráðast í þessar breytingar. Auðvitað vonar maður að í kjölfar alþingiskosninganna síðasta vor hafi skolað inn á fjörur Alþingis fleiri réttsýnum þingmönnum sem eru framfarasinnaðir og vilja sjá breytingar í þessum málum.

[15:41]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel mig vera nokkuð framsýna manneskju og vilja þjóðinni allt hið besta en ég tel að frjálshyggjan í þessu frumvarpi geti leitt til meiri ófagnaðar en góðs fyrir þjóðina. Ég vil spyrja hv. þingmann hvort hann telji að áfengi út af fyrir sig sé eins og hver önnur neyslu-

vara, hvort hann geri engan greinarmun á áfengi og matvöru eða annarri neysluvöru, hvort hann telji að betra aðgengi að bjór og léttvíni muni ekki auka drykkju hjá börnum og ungmennum og hvort hann telji að núverandi kerfi á sölu á tóbaki í matvöruverslunum sé æskilegt þar sem yngri unglingar starfa en hafa heimild til að afgreiða tóbak. Í þeirri manneklu sem er í verslunum í dag hafa sveitarfélögin gefið undanþágu til afgreiðslu til þess að verslanirnar hafi unglinga undir 18 ára aldri við afgreiðslu á kössunum og þar af leiðandi til að afgreiða tóbak og ég spyr hv. þingmann hvort hann telji ekki að það sama geti átt sér stað í smávöruversluninni hvað varðar áfengi, að það verði erfitt að manna stöður með eldra starfsfólki en 20 ára og hvort hann telji þá ekki að þeir sem eru yngri en tvítugir eigi í erfiðleikum með að neita jafnöldrum sínum eða þeim sem hafa ekki náð tilskildum aldri um afgreiðslu, hvort hann hafi engar áhyggjur af þessu.

[15:43]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla að reyna að svara þeim spurningum sem hv. þingmaður varpaði fram. Mér heyrðist að hv. þingmaður hafi verið að ýja að því að einhver sveitarfélög í landinu hefðu gefið afslátt á þá reglu að 20 ára aldur væri skilyrði fyrir því, eða 18 ára aldur væri forsenda þess að tóbak yrði afgreitt. Er það réttur skilningur hjá mér og ef svo er getur þá hv. þingmaður upplýst mig um hvaða sveitarfélög það eru? Það væri fróðlegt að fá það fram vegna þess að ég þekki það ekki.

En þetta mál fjallar ekki um tóbak. Það fjallar um áfengi og hv. þingmaður vék að afgreiðslufólkinu, spurði í raun hvort ekki væri hætta á því að unglingar væru að selja unglingum. Ég held að svo sé ekki. Frumvarpið gerir ráð fyrir því að fólk þurfi að vera orðið 20 ára til að afgreiða þessar vörur en það liggur í hlutarins eðli að sveitarfélag mun náttúrlega svipta viðkomandi verslunarmann leyfi gerist hann uppvís að því að fara ekki að þeim reglum.

Þar fyrir utan tel ég að afgreiðslufólk sem vinnur hjá einkaaðilum sé ekkert verra en opinberir starfsmenn og því sé líkt og öðrum fullkomlega treystandi til að sinna þessari verslun.

Hv. þingmaður spurði hvort ég teldi að áfengi væri eins og hver önnur neysluvara. Í sjálfu sér er áfengi það ekki þó að í ýmsum löndum sé litið á vín sem landbúnaðarafurð. Ég held að það felist ókostir í áfengi eins og í mörgum öðrum neysluvörum, t.d. majónesi. Ef þú notar það í óhófi þá er hætt við því að illa fari fyrir þér. Samt sem áður bönnum við ekki majónesið eða reynum að skerða aðgengi að því.

[15:45]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég lít það alvarlegum augum að staðan í smávöruversluninni er mjög víða þannig að það er erfitt að fá fólk til starfa og sveitarfélögin hafa veitt undanþágu fyrir því að unglingar afgreiði í verslunum. Því miður er í mörgum verslunum enginn til staðar eldri en 18 ára til að afgreiða og þá er verið að brjóta lög. Þetta má kanna alveg sérstaklega en ég sé ekki að í einni svipan verði ástandið í smávöruversluninni bætt þannig að það verði hægt að fá 20 ára og eldri til þess að afgreiða. Ég vil bara að hv. þingmaður hafi þetta í huga.

Í dag er það staðreynd að það er mikið forvarnagildi eingöngu í því fyrirkomulagi sem við höfum. Við höfum sérstakar verslanir ÁTVR sem ÁTVR rekur sjálf eða hefur fengið aðra til að reka. Þar eru fullorðnir einstaklingar við afgreiðslu og þess er gætt að varan sé afmörkuð og seld alveg sérstaklega þannig að þar gilda önnur lögmál en í smásölunni. Ég vil að það komi fram hér við upphaf að ég tel að það verði að líta á sölu á tóbaki eins og hún er og að framkvæmd þeirra skilyrða sem sett eru við söluna á tóbaki megi í sjálfu sér alveg yfirfæra á létta áfengið og bjórinn.

Ég spyr hv. þingmann hvort hann hafi ekki lesið sér til um það að aukið aðgengi að léttvíni og bjór auki drykkju hjá unglingum. Ég vil einnig spyrja hann hvort hann hafi engar áhyggjur af þeirri þróun sem hefur verið hjá ungmennum í dag og þá líka fullorðnum hvað varðar aukna áfengisdrykkju og fíkniefnaneyslu í kjölfarið.

[15:47]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hugsa að ég hafi sömu áhyggjur af ofneyslu áfengis og fíkniefna og hv. þingmaður. Ég vona að hún líti ekki þannig á að þetta frumvarp sé framlag okkar 17-menninganna til þess að mæla með ofneyslu, síður en svo. Við mælumst bara til þess að hér verði aukið viðskiptafrelsi með þessar vörur og það fært nokkurn veginn í sama farveg og gildir um aðrar vörur.

Hv. þingmaður spyr mig hvort ég hafi ekki áhyggjur af því að sú breyting sem við leggjum hér til muni auka drykkju unglinga og talar þá um aldur þeirra starfsmanna sem vinna í þessum verslunum.

Ég minni á að í 10. gr. þessa frumvarps segir:

„Starfsmenn sem afgreiða áfengi mega ekki vera yngri en 20 ára.“

Við sem flutningsmenn þessa frumvarps gerum kröfu um það og ætlumst til þess að eftir þessu verði farið. Telji verslunarmenn sig ekki geta gert það missa þeir þau leyfi sem þeir fá hjá sínum sveitarstjórnum til að stunda þessa verslun eða bara afgreiða ekki áfengi. Við hljótum að gera ráð fyrir því að fólk fari eftir þeim reglum sem því er uppálagt að fara eftir.

Ég tel að sú breyting sem við erum að tala hér um muni ekki auka neyslu barna og unglinga á áfengi. Ég mundi miklu frekar hafa áhyggjur af heimabruggi og smygli og öðru slíku sem krakkarnir hafa komist í á svartamarkaði. Það má ekki reyna að drepa svona mál með svona röksemdum sem ég held að standist ekki. (Forseti hringir.) Þær minna svolítið á rökin sem færð voru þegar menn voru hér að reyna að leyfa (Forseti hringir.) sölu á áfengum bjór, hæstv. forseti.

[15:50]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er meira í þessu frumvarpi en ætla mætti miðað við framsöguræðu hv. flutningsmanns. Ég vil fyrst vekja athygli á því að gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að heimila sölu á áfengi í verslunum samkvæmt því sem fram kemur þar. Gangi það eftir verður uppi sam-

keppni milli hins opinbera og einkaaðila um sölu á áfengi. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hefur ásamt mörgum fleiri þingmönnum Sjálfstæðisflokksins talað fyrir því hér á Alþingi og víðar að það sé algerlega ómöguleg staða sem ekki eigi að líðast að ríkið sé í samkeppni við einkaaðila. Hv. þingmaður mun því sama daginn og það verður að veruleika sem hann óskar eftir koma fram með þá kröfu að ríkið hætti starfsemi vínbúðanna vegna þess að það sé ólíðandi að hið opinbera sé í samkeppni við einkaaðila.

Þetta er yfirvarp, það er falskt yfirskin í þessu frumvarpi, markmiðið er einfaldlega að koma allri sölunni út í verslanir til þess að kaupmenn hafi þann ávinning af sölu áfengis sem hið opinbera hefur í dag. Hið opinbera á hins vegar að sitja eftir með minni tekjur til að standa undir kostnaðinum af vandanum sem fylgir áfengisneyslu sem mun vaxa. Það verða minni tekjur, og auknum útgjöldum verður velt yfir á skattgreiðendur.

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson og meðflutningsmenn eru að leggja til aukin útgjöld á skattgreiðendur og auknar tekjur til fárra þeirra sem munu eiga og reka þessar búðir sem mega selja vöruna. Það er markmið frumvarpsins, einkavæða ágóðann og ríkisvæða útgjöldin, virðulegi forseti.

[15:52]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er þannig, því miður, enn þá hér á hinu háa Alþingi að sumir hv. þingmenn virðast, nánast sama hvaða mál er til umræðu, aldrei sjá annað en skrattann í hverju horni. Það á við um hv. þingmann sem hér talaði. Hann talaði um að hér væri um eitthvert yfirvarp að ræða og boðaði að ég mundi daginn sem þetta frumvarp yrði samþykkt leggja til að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins yrði einkavædd eða lögð niður. Það er ekki svo. Ég er hér bara ásamt 16 öðrum þingmönnum úr þremur stjórnmálaflokkum að reyna að berjast fyrir því að við Íslendingar tökum upp sömu verslunarhætti og flestar siðmenntaðar þjóðir í kringum okkur hafa gert.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að verði þetta frumvarp að lögum mun það leiða til samkeppni milli hins opinbera og einkaaðila. En, guð minn almáttugur, er það ekki betra fyrirkomulag en ríkiseinokunin sem nú gildir? Ég er a.m.k. þeirrar skoðunar þó svo að hv. þingmaður kunni hugsanlega að vera á öndverðum meiði, kannski með vísan til hans fyrri stjórnmálaskoðana á fyrri árum.

[15:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það fólst ekki mikið umburðarlyndi fyrir skoðunum annarra í ræðu hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar. Við höfum svo sem heyrt það líka á öðrum vettvangi út af öðru máli hvernig hann tekur til orða um þá sem honum líkar ekki við, en það er önnur saga.

Ég vek athygli á því líka, virðulegi forseti, sem fram kemur í greinargerð með frumvarpinu og ég dreg mjög í efa að sé rétt en þar er því haldið fram að lækkað áfengisgjald leiði ekki til aukinnar áfengisneyslu. Ég spyr hv. þingmann hvar rökin séu fyrir þessari staðhæfingu sem ganga gegn reynslu Norðmanna og Finna núna nýlega, ganga gegn skýrslum og rannsóknum sem hafa verið gerðar, hafa legið frammi, hefur verið gerð grein fyrir í umræðum um þetta mál á fyrri stigum. Hvaða rök hefur hv. þingmaður fyrir því að draga í efa þessi vísindalegu gögn og halda öðru fram? Hvar eru þau rök, virðulegi forseti?

Mér finnst alvarlegt mál þegar flutningsmenn reyna að afflytja sannleikann, fela staðreyndir og halda því fram sem ég veit ekki til að sé að finna nokkur rök fyrir. Mér finnst mjög alvarlegt mál þegar þingmenn leggja það fyrir sig hér á Alþingi að reyna að draga upp mynd af veruleikanum sem er svo fjarri því sem gögn benda til sem fyrir liggja.

Ábyrgðarleysið og lýðskrumið í þessu máli er yfirgengilegt. Það er svo yfirgengilegt að þegar einn af flutningsmönnum málsins á fyrri stigum þess er orðinn heilbrigðisráðherra lýsir hann því yfir að hann muni ekki lengur beita sér fyrir því að málið nái fram að ganga enda samræmist það engan veginn stöðu hans sem heilbrigðisráðherra.

[15:55]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að segja við hv. þm. Kristin H. Gunnarsson að hann ætti ekki að skammast í öðrum þingmönnum fyrir það orðalag sem þeir kjósa að temja sér í opinberri umræðu, maður sem talar hér um fullkomið ábyrgðarleysi og lýðskrum vegna þess að það eru hér 17 hv. þingmenn sem vilja auka verslunarfrelsið í landinu sem eðlilegt er. Í því felst ekkert ábyrgðarleysi og ekkert lýðskrum.

Fyrst að hv. þingmaður er að vísa í einhver gögn hlýt ég að kalla eftir því að hann tiltaki nánar við hvað hann á. Í andsvari sínu hér vísar hann almennt til gagna — en hvaða gagna? Mér þætti ágætt að fá upp á yfirborðið frá hv. þingmanni hvaða gögn hann á við þegar hann talar um að lækkun áfengisgjalda muni auka neyslu.

Ég vil hins vegar benda hv. þingmanni á að þrátt fyrir að talað sé um áfengisgjöld í greinargerð með þessu frumvarpi er ekki lagt til með því að áfengisgjöld verði lækkuð. Í greinargerð með frumvarpinu er því varpað fram að það sé ástæða til að skoða hvort við ættum, Íslendingar, með tíð og tíma að lækka áfengisgjöldin. Verði þetta frumvarp að lögum munu áfengisgjöldin ekkert lækka. Alveg eins og ég varpaði því fram í umræðunni þegar ég mælti fyrir frumvarpinu að það væri kannski ástæða til þess að taka umræðu um hvort ríkisvaldið ætti að leggja aukna fjármuni til forvarnaverkefna, en það kemur þessu frumvarpi ekkert við.

Ég vil að menn hafi þetta í huga þegar þeir ræða þetta mál, við erum ekki að leggja til lækkun á áfengisgjaldinu. Hins vegar bendum við á að það sé kannski ástæða til að gera það. Ef við lækkuðum áfengisgjaldið á Íslandi um helming yrðum við samt á toppnum í Evrópu með Svíum þegar kemur að innheimtu þessara gjalda.

[15:58]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er miklu tjaldað til. Það dugar ekki minna en að fá 17 alþingismenn úr þremur stjórnmálaflokkum til að bera þetta þingmál fram. Í greinargerð með frumvarpinu er vísað í sögu málsins. Þar kemur fram að það var borið fram á 130. löggjafarþingi, 131., 132. og 133. löggjafarþingi, en náði aldrei fram að ganga.

Þar er líka vísað til hetjulegrar baráttu Vilhjálms Egilssonar, núverandi framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, fyrrverandi framkvæmdastjóra Viðskiptaráðsins og fyrrverandi hv. þingmanns, sem um árabil reyndi að fá því framgengt hér á Alþingi að ÁTVR yrði lögð niður og farið að selja brennivín í matvörubúðum.

Segja má að það sé jafnan gott og gleðilegt þegar stjórnmálamönnum auðnast að finna hugsjónum sínum verðugan farveg. Það hafa þau væntanlega gert, flutningsmenn þessa frumvarps, háttvirtir þingmenn: Sigurður Kári Kristjánsson, Ágúst Ólafur Ágústsson, Birgir Ármannsson, Bjarni Benediktsson, Illugi Gunnarsson, Árni Páll Árnason, Pétur H. Blöndal, Birkir J. Jónsson, Einar Már Sigurðarson, Ásta Möller, Ólöf Nordal, Jón Gunnarsson, Kristján Þór Júlíusson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson, Ragnheiður Elín Árnadóttir og Arnbjörg Sveinsdóttir.

Og hver er hugsjónin? Hvert er hið verðuga baráttumál? Það er að koma áfengi inn í matvöruverslanir á Íslandi. Til þess er nú barist og til þess sameinast 17 alþingismenn á Alþingi um þetta frumvarp.

Háttvirtur fyrsti flutningsmaður Sigurður Kári Kristjánsson sagði að þetta væri ekki mjög róttækt mál. Menn væru ekki að stíga hin stóru skref með þessu máli sem slíku. (**Gripið fram í:** Þetta er málamiðlun.) Þetta væri málamiðlun við þá stefnu sem hann hefur áður borið fram, ásamt núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugi Þór Þórðarsyni, að leggja ÁTVR niður og koma allri vínsölu í almenna vörudreifingu. Það er takmarkið.

Varðandi róttæknina og hömlurnar kom einnig fram í hans máli að sett yrðu ýmis skilyrði. Afgreiðslufólkið átti ekki að vera undir 20 ára aldri. Búðirnar áttu að vera háðar leyfisveitingu í sveitarfélögunum en þó þannig að þær yrðu aldrei opnar eftir klukkan 20.

Hverjir eru líklegastir til að fá þessa verslun á sína hendi? Kaupmaðurinn á horninu, sagði hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson. Að sjálfsögðu ekki. Að sjálfsögðu munu gilda sömu lögmál í þessari verslun og annarri verslun á Íslandi. Auðvitað verða það Bónus og Hagkaup sem girða af tiltekin horn í verslunum sínum, loka þeim klukkan 20, og sjá til þess að einvörðungu fólk yfir 20 ára aldri afgreiði þar. Það sem er í reynd verið að stinga upp á og leggja til er að færa einokun sem hefur verið hjá hinu opinbera yfir til þessara aðila. Einokun á vegum Bónuss, einokun á vegum Hagkaupa, það er markmiðið. Það er skrefið sem á að stíga.

Þegar frumvarpshöfundar segja að erfitt sé að finna nokkur rök fyrir starfrækslu ÁTVR en auðvelt að finna hin rökin, að þá spyr ég: Í hvaða heimi hefur þetta fólk lifað? Okkur getur greint á um hvað sé heppilegt fyrirkomulag en báðir aðilar hafa að sjálfsögðu sín rök á takteinum. Það höfum við líka sem viljum áfram starfrækslu ÁTVR. Er það vegna þess að við hötumst út í einkarekstur og sjáum honum allt til foráttu? Nei. Það er kannski vegna þess að við teljum að einkareksturinn verði duglegri að koma brennivíni ofan í þjóðina. Þetta er nefnilega háð líka forvarnastefnu sem hér hefur verið rekin.

Hljótum við ekki að taka mark á skýrslum frá Lýðheilsustofnun, frá þeim sem sinna heilsufarsmálum og forvörnum? Hljótum við ekki að gera það? Við þessa 1. umr. láta menn einvörðungu í ljósi meginátherslur. Við síðari umræðu, ef þetta mál kemur út úr þingnefndum, mun það að sjálfsögðu kalla á mjög ítarlega umræðu þar sem farið verður í gögnin, skjöl um rannsóknir sem gerðar hafa verið á þessu sviði.

Síðan eru það byggðasjónarmiðin. Það má ekki mismuna. Það má ekki mismuna fólki. En gæti nú verið að það fyrirkomulag sem við búum við nú sé hagstætt fyrir hinar dreifðu byggðir? Getur það verið? Þekkja menn þær reglur sem ÁTVR hefur komið sér upp um úrval á sínum sölustöðum? Það er hvergi undir 100 tegundum. Hvergi. En hvernig halda menn að það verði þegar þessar kvaðir eru numdar brott og við erum komin út í dreifðar byggðir með litlum verslunum, halda menn að þar verði 100 áfengistegundir á boðstólum? Nei, þar verður náttúrulega bara Johnnie Walker, vodka og tvær, þrjár léttvínstegundir, ein koníak og líkjör. Þetta er veruleikinn.

Þegar menn tala um byggðasjónarmið og hagsmuni neytenda þá kalla ég eftir frekari rökum, að háttvirtir flutningsmenn komi með sannfærandi röksemdafærslu. Vegna þess að þetta er ekki fyrir neytandann. Þetta er ekki fyrir neytandann. Nánast hvergi á byggðu bóli er boðið upp á eins mikla fjölbreytni í áfengissölu og hér á landi. Það staðhæfi ég. Þegar segir hér í greinargerð með frumvarpinu að þetta sé óhagkvæmur rekstur þá held ég ekki að svo sé. Eða hafa menn kynnt sér innkaupsverð hjá ÁTVR annars vegar og tiltölulega smáum kaupendum á erlendri grundu? Sá aðili í heiminum sem fékk áfengi á hagstæðustum prís á sínum tíma og fær kannski enn er sænska einokunarverslunin. Hvers vegna? Vegna þess að hún kaupir áfengi í mestu magni. Hún nær mjög hagstæðum kjörum. Það gerum við líka á Íslandi vegna stærðarinnar. Þetta eru staðreyndir. Hafi menn efasemdir um það eða telja mig fara með rangt mál þá óska ég eftir að mér verði sýnt fram á það, að reidd verði fram (Gripið fram í.) einhver gögn. Ég hef margoft gert það og tekið þátt í umræðu hér á Alþingi. Ég hef skrifað fjöldann allan af blaðagreinum um nákvæmlega þetta efni og m.a. um áfengisverðið.

Þannig þegar allt er tekið saman þá eru menn að draga úr forvarnagildinu. Menn auka á óhagkvæmni og draga úr þeim valkostum sem viðskiptavinurinn hefur. Þá spyr ég: Hagsmunum hverra er þjónað? Að sjálfsögðu kaupmanna sem gjarnan vilja komast yfir þessa verslun. Út á það gengur þessi slagur. Þeirra erinda ganga þessir sautjánmenningar. Ég held því fram. Þeir ganga erinda kaupmanna sem vilja komast yfir þessa verslun.

Varðandi þessa rómantík, að menn geti keypt sér hvítvínsflösku í fiskbúðinni og hjá honum Guðmundi í Melabúðinni o.s.frv. og menn gangi nokkur skref til viðbótar og koma í mjög góða verslun með góðu úrvali þá hef ég verið því fylgjandi sjálfur að þar sem við seljum áfengi sé gott úrval en það sé ekki ágeng sala. Við þurfum ekki að virkja alla þá kosti sem hinn frjálsi markaður með öllum sínum mekanisma býr yfir í þágu áfengissölunnar. Þetta er spurningin um að finna meðalhófið í þessu.

Mér hefur í seinni tíð fundist ÁTVR ganga allt of langt í auglýsingamennsku. Ég hef fundið að því opinberlega og nefnt það við forsvarsmenn ÁTVR. Ég hef einnig furðað mig á þeim tónum sem hafa borist frá stjórn þessarar stofnunar, sem ég hef nú stundum grunaða um að vilja henni

endilega ekki mjög langra lífdaga. Mér hefur oft fundist það viðkvæðið hjá þeim sem þar sitja í stjórn og stýra för. En mér finnst stjórnin ekki hafa haldið nægilega vel á málum, fyrir minn smekk. Ég hef líka verið talsmaður þess að aðgengi að áfengi sé tryggt alls staðar á landinu í áfengisútsölum. Ég hef flutt þingmál þess efnis. Þetta hefur lagast í seinni tíð. En ég hef flutt þingmál þess efnis.

Minn málflutningur og nálgun okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði við þetta mál er í reynd ekki flokkslegs eðlis og einstaklingar taka að sjálfsögðu afstöðu hver fyrir sig. Þó hefur það nú verið þannig að við höfum verið á einum báti í þessu. Mín afstaða hefur verið sú að tryggja eigi aðgengið. Það eigi að tryggja fjölbreytni en forðast ágengni í sölumennskunni.

Að lokum þetta með róttæknina, að þetta sé ekki ýkja róttækt frumvarp. Þetta frumvarp er óskaplega íhaldssamt og óskaplega afturhaldssamt. Það er óskaplega lítið í takt við komandi tíð. Ég held að það muni gerast, sem er smám saman að gerast, að meiri hömlur verði settar á auglýsingar á hvers kyns vímuefnum og skaðlegum efnum, tóbaki og einnig áfengi. Við þekkjum hvað er að gerast á veitingastöðunum með tóbakið. Þar er verið að þrengja að og ég held að framtíðin sé sú að samfélagið reisi ákveðnar skorður hvað þetta snertir.

Mér finnst að þeir sem eru fylgjandi frelsi í verslunarháttum geti verið fullsæmdir af því að setja sérstakan ramma um sölu og dreifingu á tóbaki og áfengi. Vert væri að koma inn á mörg önnur atriði við þessa umræðu en, hæstv. forseti, ég ætla ekki að hafa orð mín fleiri að sinni.

[16:11]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hér er fjallað um frumvarp til laga um breytingu ýmissa laga og ákvæða varðandi sölu áfengis og tóbaks. Menn hafa á því skiptar skoðanir og það er hið besta mál. En hv. þm. Ögmundur Jónasson vænir flutningsmenn frumvarpsins um að ganga erinda einstaklinga úti í bæ og þá væntanlegra Bónusmanna og Hagkaupsmanna.

Herra forseti. Ég frábið mér slíkan málflutning á hinu háa Alþingi. Algjörlega. Menn geta skipst á skoðunum og verið ósammála um sitt lítið af hverju. En slíkur málflutningur er hvorki hv. þm. Ögmundi Jónassyni né öðrum sem hér hafa kallað fram í til framdráttar á nokkurn hátt. Menn skulu takast á um það sem skiptir máli en að voga sér slíkt er í mínum huga, hæstv. forseti, Alþingi til minnkunar og þingmönnum til minnkunar.

Ég styð þetta frumvarp einfaldlega vegna þess að ég treysti fólki. Ég treysti fólki til að velja það sem það vill kaupa hvort heldur það er í matvöruverslun eða annars staðar. Ég þekki þá sem misnotað hafa þessa vöru. Það hefði ekki breytt neinu hvort þeir nálguðust hana í matvöruverslun eða annars staðar. Aldeilis ekki.

Ég frábið mér líka að því sé haldið fram að með því að styðja frumvarp til laga með þessum hætti rýri menn forvarnastefnu almennt. Mér er algjörlega hulin ráðgáta hvernig menn geta talað með þeim hætti og neitað að takast bara á við grundvallaratriðin. Menn eru með eða á móti (Forseti hringir.) og það er í lagi.

[16:14]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hafi ég hagað orðum mínum óvarlega og verið særandi í ummælum, þá biðst ég afsökunar á því. Það var ekki meiningin. Mér sjálfum finnst ekki endilega slæmt að ganga erinda tiltekinna hagsmuna, verkafólks, sjúklinga eða annarra hópa í málum sem hér koma til umræðu. Það er þetta sem ég á við.

Ég spyr: Hverra hagsmunum þjónar þetta frumvarp? Hagsmunum hverra þjónar það? Ég tel að það þjóni hagsmunum verslunarrekstrs sem lengi hefur ásælst brennivínssöluna. Ég vísa þar til hetjulegrar framgöngu Vilhjálms Egilssonar og fleiri í þessum þingsal um langt árabil. En Verslunarráðið, eins og við þekkjum, sem nú heitir Viðskiptaráð, hefur haft þetta á oddinum í áratugi, að leggja niður ÁTVR og koma áfengissölunni inn í almennar matvöruverslanir. Þar með hefur Verslunarráðið gengið erinda félagsmanna sinna.

Varðandi forvarnirnar þá skírskota ég einfaldlega til skýrslna sem fram hafa komið, m.a. frá Lýðheilsustöð, ef ég man rétt, frá alþjóðastofnunum á vegum Sameinuðu þjóðanna og frá læknasamtökum sem halda þessu fram. Þar er vísað í rannsóknir og skoðað samhengið á milli dreifingarmátans annars vegar og neyslunnar hins vegar. Þetta hefur til þessa verið einn af grunnpóstunum í stefnu okkar Íslendinga á þessu sviði.

[16:16]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ljóst að minn málskilningur og málskilningur hv. þm. Ögmundar Jónassonar, á því að ganga erinda einhverra, er ekki alveg á sömu bókina lærður, það er nokkuð ljóst. Sem flutningsmaður frumvarpsins segi ég: Ég er að vinna að þessu fyrir neytendur. Ég tel að þetta sé til hagsbóta fyrir neytendur og þess vegna er þetta frumvarp lagt fram.

Ég hef enga trú á því sem hv. þm. Ögmundur Jónasson segir, að forvarnastefna og forvarnagildi fari forgörðum þó að áfengi sé selt í matvöruverslunum, léttvín og bjór. Ég held að almennt þurfi, í þessu landi og ef til vill í öðrum löndum, að efla forvarnastefnu og forvarnastarf og hafa það með skilvirkari hætti inni á heimilum og inni í skólum. Það hvar áfengi er selt breytir engu um það hvernig forvarnastefnunni er fram haldið og hvernig hún er unnin. Það er tvennt ólíkt. Við getum rekið forvarnastefnu í skólum og á heimilum og staðið okkur í því þó að við getum labbað í verslunina á horninu og keypt hvítvín eða rauðvín. En menn geta slegið um sig með þeirri fullyrðingu að með því að leyfa sölu áfengis í öðrum verslunum en Áfengisverslun ríkisins sé allt farið fjandans til. Sumir hafa enga trú á öðrum og þurfa ætíð að hafa forsjárhyggju í fyrirrúmi, segjandi fólki hvað það á að gera og hvernig það á að hegða sér.

[16:18]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hvernig skyldi standa á því að það er svo þægilegt að hafa hvítvínið í fiskbúðinni og rauðvínið hjá kjötinu í Bónus eða Hagkaup? Það er auðveldara að nálgast það og það er líklegra að maður grípi eina með sér. Það er

þetta sem menn hafa verið að skoða í athugunum sem gerðar hafa verið af læknasamtökum og heilbrigðisyfirvöldum, það er samhengi á milli dreifingarmáta, ágengni markaðarins og auglýsinga og neyslu. Það er einfaldlega það sem ég er að segja. En hv. þingmaður segist vera að gera þetta fyrst og fremst fyrir neytendur. Og þá hvernig? Með það fyrir augum að lækka verðlag? Er líklegt að það gerist? Hátt verð á áfengi ræðst ekki af því sem gerist hjá ÁTVR fyrst og fremst. Það eru gjöldin sem lögð eru á áfengið, sem samkvæmt greinargerð með frumvarpinu eru himinhá borið saman við það sem gerist annars staðar, sem valda því. Þau eru skýringin á hinu háa verði, ekki dreifingarmátinn.

Er það þá fjölbreytni sem hv. þingmaður er að bæta úr? Það held ég ekki. Ég held að fjölbreytnin sé meiri við það fyrirkomulag sem við búum við núna en hún yrði eftir að búið væri að koma þessu öllu inn í kaupfélögin víðs vegar um landið og inn í Bónusverslanirnar og Hagkaupsverslanirnar, stóru keðjurnar sem mundu ná einokun yfir þessari verslun.

[16:20]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Á þingferli mínum hef ég oft dáðst að því hvað hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur verið málefnalegur í umræðum í þingsal. En hv. þingmanni tókst ekki mjög vel upp í ræðu sinni hér. Hann reyndi, að mínu mati, að gera lítið úr tillöguflutningi þeim sem hér er til umræðu og gerði mönnum upp þær skoðanir að þeir væru að ganga erinda einhverra aðila úti í bæ. Hann spurði hverra hagsmunum við flutningsmenn þessa frumvarps værum að þjóna. Ég get alveg svarað því, hv. þingmaður. Við erum að þjóna hagsmunum almennings og við erum að þjóna hagsmunum frjálsrar verslunar í landinu.

Ég vil benda hv. þingmanni á að fyrir liggur hver Gallup-könnunin á fætur annarri sem sýnir að meiri hluti þjóðarinnar er sammála flutningsmönnum þessa frumvarps, þ.e. að ráðist verði í þessar breytingar. Ég vil óska eftir því að hv. þingmaður nálgist þetta mál á málefnalegri hátt en hann hefur gert, á annan hátt en þann að saka okkur flutningsmenn frumvarpsins, sem komum úr Sjálfstæðisflokki, Samfylkingu og Framsóknarflokki, um það að ganga erinda einhverra manna og sérstaklega var þar nefnt fyrirtækið Bónus. Það var eins og hv. þingmaður væri með Bónus á heilanum. Hefur hv. þingmaður eitthvað á móti því ágæta fyrirtæki sem ég hugsa að hafi náð fram meiri kjarabótum fyrir launþega þessa lands en mörg verkalýðsfélögin? En gott og vel. Væri afstaða hv. þingmanns önnur ef Bónus væri ekki til? Hvers konar málflutningur er þetta eiginlega?

[16:22]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæsv. forseti. Er orðið bannað í umræðum á þingi að spyrja hverjir hagnist á tiltekinni lagabreytingu og þegar verið er að fjalla um verslunarhagsmuni að beina þeirri spurningu til flutningsmanna hverjir hagnist á tillögum þeirra og hverjir kunni síðar að hafa hag af? Ég minni hv. þingmann á að ég fagnaði því sérstaklega þegar stjórnmálamönnum auðnaðist að finna hugsjónum sínum verðugan farveg. Ég vék að þessari miklu baráttu í því ljósi að hér væru menn að berjast í miklu hugsjónastarfi.

Ég vísa því algerlega til föðurhúsanna að ég nálgist ekki málið á málefnalegan hátt. Ég er að reyna að tína til þau rök sem flutningsmenn sjálfir vísa til, byggðasjónarmið og hagkvæmni þess að hverfa frá opinberum rekstri yfir í einkarekstur. Eru það ekki röksemdir sem vísað er til? Ég er að ræða efnislega hvernig þetta komi út fyrir neytandann, bæði í fjölbreytni og í verðlagi. Ég er að vísa til forvarnasjónarmiða. Ég er að vísa til þeirrar umræðu sem farið hefur fram á Íslandi um langt skeið, hvernig við eigum að haga sölu á áfengi, hvernig við eigum að haga forvörnum á þessu sviði. Þetta er að sjálfsögðu málefnaleg umræða og málefnalegt innlegg. Ég held að hv. 1. flutningsmaður málsins komist ekki hjá því að viðurkenna það.

[16:24]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson má haga málflutningi sínum eins og hann vill. En engum sem sat í salnum og hlustaði á hv. þingmann lesa upp nöfn allra flutningsmanna, og lýsa því svo yfir að loksins hefðu þessir einstaklingar fundið hugsjónum sínum verðugan farveg, gat dulist við hvað var átt. Og hvaða hugsjónir voru það? Það var að koma meira brennivíni ofan í fólkið.

Vitanlega eru þetta ekki þær hugsjónir sem við 17 sem stöndum að þessu máli erum að berjast fyrir og það veit hv. þingmaður mjög vel. Hann nálgast þetta mál með þeim hætti að reyna að lítilsvirða þá sem standa að því að reyna að efla og auka frjálsa verslun í landinu. Mér er fullkunnugt um það að ef hv. þingmaður mundi ráða einhverju þá yrðu hér engar framfarir. Ég er viss um að hv. þingmaður hefur verið á móti því á sínum tíma að leyfa innflutning og sölu á bjór, ég er alveg klár á því. Það væri ágætt að fá upplýsingar um það hvort hv. þingmaður telur að það hafi verið skynsamlegt skref að leyfa sölu á áfengum bjór. Ég er ekki viss um að hann hefði greitt því atkvæði á sínum tíma. Þegar maður hlustar á hv. þm. Ögmund Jónasson segja að hann hafi orðið fyrir nokkuð miklum vonbrigðum með frumvarpið, það sé svo óskaplega íhaldssamt og afturhaldssamt, legg ég til að þeir sem hér eru hlusti á það sem hann hefur sagt í þessu máli. Það er eitthvert argasta afturhald sem til er í þessu þjóðfélagi. Það er bara þannig.

En ég bið hv. þingmann, þegar hann fjallar um þessi mál, að reyna að gera það efnislega, ekki reyna að lítillækka þá sem að málinu standa og saka þá um að þjóna hagsmunum eða ganga erinda einhverra viðskiptablokka í samfélaginu.

[16:26]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hér fengum við ágæta innsýn í hvernig hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vill nálgast málefnalega umræðu. Ef ég hefði fengið einhverju ráðið í landinu telur hann að aldrei hefðu orðið neinar framfarir á neinu sviði. Ég var sannast sagna að vonast til þess að 1. flutningsmaður þessa máls, þegar hann kvaddi sér hljóðs í andsvari, tæki einhverja efnisþætti til umfjöllunar, um verðlagið, um fjölbreytni í vörutegundum, um lýðheilsusjónarmið. Ekki orð um neinn þessara þátta heldur bara þessi almenni skætingur

um að þeir sem leyfi sér að vera á móti flutningsmönnum fari villir vegar, séu ómálefnalegir og þar fram eftir götunum.

Staðreyndin er sú að mér finnst þetta grafalvarlegt mál sem hér er á ferðinni. Ef við ákveðum að stíga þetta skref held ég að mjög erfitt verði að snúa til baka. Ég kalla eftir því að flutningsmenn reiði fram einhverjar röksemdir og reyni að hrekja það sem við gagnrýnendur frumvarpsins höfum fundið því til foráttu.

[16:28]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að fagna þeirri umræðu sem nú er um áfengismál í landinu. Ég geri mér fulla grein fyrir því að þetta er viðkvæmt mál. En það er hins vegar löngu tímabært að við getum rætt þessa hluti af yfirvegun. Ég vil líka taka fram, þar sem ég er einn af flutningsmönnum þessa máls og hef stutt það lengi, að það eru að sjálfsögðu skiptar skoðanir um efnisinnihald frumvarpsins og kannski ekki síst innan míns þingflokks, svo ég taki hann sem dæmi.

Ég tala hins vegar fyrir því sjónarmiði að við verðum að horfa gagnrýnum augum á stöðu mála. Hvernig er staðan? Íslendingar búa við eitt hæsta áfengisverð í heimi, háan áfengiskaupaaldur og takmarkað aðgengi að áfengi í gegnum sérstakar ríkisverslanir. Öll þessi skref hafa verið stigin með það að leiðarljósi að vinna gegn misnotkun áfengis.

Reynslan sýnir hins vegar að Íslendingar fara síst betur með áfengi en aðrar þjóðir og í raun þvert á móti. Þeir sem halda því fram að það sé ábyrgðarlaust að tala um breytta áfengisstefnu verða að geta svarað því hvaða tilgangi núverandi stefna þjónar og hvort þeim tilgangi sé náð.

Kallað hefur verið eftir gögnum í þessari umræðu. Ég vil vísa í skýrslu nefndar dómsmálaráðherra frá árinu 2000 þar sem m.a. sátu fulltrúar frá landlækni, frá samtökunum Heimili og skóli og frá heilbrigðisráðuneytinu. Þar segir, með leyfi forseta:

„Það kemur á óvart að þrátt fyrir þessa lágu heildarneyslu virðast áfengisvandamál óvíða vera meiri en á Íslandi. Hvergi í Evrópu er annað eins framboð á meðferð fyrir áfengissjúka og hvergi hefur jafnstór hluti einnar þjóðar farið í einhvers konar meðferð vegna misnotkunar áfengis.“

Þar segir einnig, með leyfi forseta:

„Reynsla okkar af breytingum í frjálsræðisátt á áfengislöggjöfinni hefur ekki verið sú að þær leiði til aukinna áfengisvandamála. Bjórinn hafði ekki þær ógnvekjandi afleiðingar sem spáð hafði verið og neyslan jókst ekki eins mikið og spáð hafði verið fyrir um.“

Og annar kafli úr þessari skýrslu, með leyfi forseta:

„Spurningin er hvort hið takmarkaða aðgengi geti mögulega leitt til þess að drykkjan verði meiri og alvarlegri þegar hún fer fram en fylgi ekki drykkjusiðum annarra Evrópuþjóða.“

Þetta er gríðarlega mikilvægur punktur að mínu mati. Ég er að vitna í skýrslu nefndar á vegum dómsmálaráðherra frá árinu 2000 þar sem m.a. sátu fulltrúar frá landlækni, fulltrúar frá samtökunum Heimili og skóli og fulltrúar frá heilbrigðisráðuneyti. Þetta er þvert á það sem komið hefur fram hjá sumum hv. þingmönnum.

Eftir stendur að núverandi stefna skilar ekki árangri. Við verðum að geta svarað hvaða tilgangi núverandi stefna þjónar og hvort þeim tilgangi sé náð. Við þurfum einnig að svara því af hverju við Íslendingar ættum að þurfa að hafa allt öðruvísi og dýrara en annars staðar á jörðinni. Af hverju þurfa Íslendingar að búa við eitt hæsta matvælaverð í heimi, eitt hæsta bensínverð í heimi, eitt hæsta lyfjaverð í heimi og eitt hæsta áfengisverð í heimi? Sérstaklega í tilfelli áfengisins er augljóst að tilganginum er ekki náð. Ástandið er síst verra í öðrum löndum en það er hér þegar litið er til áfengismála. Hátt verð á áfengi og ríkiseinokun skilar ekki betri neyslu eða minni misnotkun. Opinber neyslustýring í gegnum verðlag og takmarkað aðgengi virkar ekki.

Mig langar líka að draga það fram að við erum með eina hæstu sykurskatta á gosdrykkjum í heimi en samt er neysla gosdrykkja hvað mest á Íslandi. Ef menn vilja nota verðlag til þess að stýra neyslu þá blasir við öllum sem það vilja sjá að verðlagið hefur ekki gert það á Íslandi. Það blasir að sama skapi við að í öðrum löndum þar sem verðið er mun lægra og aðgengið annað er neyslan ekki verri. Það þarf því að rökstyðja hátt verð og takmarkað aðgengi með öðrum rökum að mínu mati. Það eru einfaldlega ekki tæk rök að tala um verð sem neyslustýringartæki.

Herra forseti. Það er ofneysla áfengis sem er vandamálið, ekki endilega neyslan. Það eru allir sammála um að við eigum að berjast gegn ofneyslu og misnotkun. Ég geri mér grein fyrir því að áfengi fylgja vandamál. En samkvæmt fréttum fara 80 þúsund Íslendingar í ríkið, í vínbúðina, í hverri viku.

Við flutningsmenn þessa máls höfum verið vændir um að ganga erinda einhverra stórfyrirtækja. Ég vil eins og aðrir flutningsmenn vísa slíkum málflutningi algjörlega á bug. Við erum að verja hagsmuni almennings, þessara 80 þúsund Íslendinga sem fara í hverri einustu viku í ríkið. Það er eins og sumir þingmenn hér í salnum og andstæðingar þessa frumvarps átti sig ekki á þessu. Ég vil líka draga fram að samkvæmt nýlegri skoðanakönnun frá Gallup vilja 64% þjóðarinnar lækka áfengisgjaldið. Ég veit ekki hvaða þjóð hv. þm. Ögmundur Jónasson tilheyrir en hann er í engum tengslum við þann fjölda sem lítur á áfengi sem hluta af neyslu sinni.

Ég tel að við eigum að vinna gegn fíkninni með öðrum hætti. Þar gegna forvarnir lykilhlutverki. Við virðumst ekki geta læknað drykkjusýki með háu áfengisverði og takmörkuðu aðgengi að áfengi. Hið háa verðlag getur jafnvel aukið hörmungarnar hjá þeim sem verða áfengi að bráð. Ég hef þá skoðun að alkóhólistinn muni alltaf kaupa sér ölkippuna hvort sem hún kostar 1.200 kr. eða 800 kr. Við vinnum ekki gegn sjúkdómum með háu verðlagi og takmörkuðu aðgengi.

Herra forseti. Haldlagt áfengi hefur sömuleiðis aukist mikið. Árið 2006 voru t.d. teknir 5 þúsund lítrar af bjór en árið 2003 einungis 1.500 lítrar. Samkvæmt upplýsingum frá tollgæslunni jókst haldlagt sterkt áfengi um 30% á árunum 2002–2003. Heimabrugg er sömuleiðis vandamál á Íslandi. Samkvæmt könnun IBM fyrir Samtök verslunar og þjónustu, sem gerð var í desember 2003, neytti tæpur fjórðung-

ur landsmanna heimabruggs síðastliðna 12 mánuði. Það eru um það bil fimm verslanir á höfuðborgarsvæðinu sem selja efni til víngerðar en heimabrugg og smygl er ein af afleiðingum hins háa áfengisverðs og takmarkaðs aðgengis að áfengi. Að sjálfsögðu eru allir sammála um að ekki er æskilegt að fólk sé að drekka heimabrugg eða smygl. Ég tel því tíma vera kominn til að gera nauðsynlegar breytingar á sölufyrirkomulagi á léttvíni og bjór hér á landi. ÁTVR hefur nú þegar stigið stór skref til að bæta aðgengi og opnunartíma að verslunarstöðum sínum og því hefur stofnunin sjálf fyrir löngu yfirgefið markmið um takmarkað aðgengi.

Ekki er heldur sá munur á ríkisstarfsmönnum og öðrum launþegum til staðar að það réttlæti að þeim fyrrnefndu sé treyst til að selja áfengi en hinum ekki. Í því sambandi má benda á að almennum launþegum og einkaaðilum er nú þegar treyst til að selja áfengi á vínveitingastöðum og hægt er að nálgast áfengi þar nánast allan sólarhringinn. Víða hjá ÁTVR úti á landi hefur verið gerður samningur við einkaaðila einmitt um söluna, sem hv. þingmenn, andstæðingar þessa frumvarps, sjá allt til foráttu.

Ekki hefur verið sýnt fram á að þær þjóðir sem búa við ríkiseinokun á smásölu áfengis meðhöndli áfengi betur. Þvert á móti bendir margt til þess að notkun áfengis sé verri í löndum sem búa við ríkiseinokun á sölu áfengis og þurfa Íslendingar ekki að leita langt yfir skammt í þeim efnum. Til lengri tíma má telja að með breytingu í rétta átt verði viðhorfsbreyting gagnvart áfengi og neyslu til hins betra. Mér finnst líka sérkennilegt að hér standi hv. þingmenn og fagni fjölbreytni í áfengissölu víða um land í einu orði en sjái því allt til foráttu að fólk hafi aðgengi að þessari gríðarlegu fjölbreytni.

Ég tel rétt að framselja einkaleyfi á sölu á bjór og léttvíni en ekki á sterku víni. Neysla á bjór og léttvíni verður að teljast æskilegri en neysla á sterku víni og mun umrædd breyting beina neyslunni í þá átt. Einnig verður að telja það líklegra að meiri vilji sé til að stíga lítil skref frekar en stór í þessum efnum.

Þá tel ég ljóst að umrædd lagabreyting mun m.a. hafa þau áhrif að samkeppni í sölu áfengis mun aukast um allt land. Á þeim stöðum þar sem einungis er ein áfengissala á vegum ríkisins mun útsölustöðum væntanlega fjölga. Verði þessar breytingar á lögum gerðar mun það einnig koma til móts við þá mýmörgu staði á landinu þar sem enga áfengissölu er að finna. Síðast þegar ég vissi voru einungis þrjár vínbúðir á öllum Vestfjörðum. Enga vínbúð er að finna á Eyrarbakka, Njarðvík, Bolungarvík, Ólafsfirði, Súðavík, Raufarhöfn, Þórshöfn, Sandgerði, Skagaströnd, Tálknafirði, Bíldudal, Eskifirði, Flateyri o.s.frv.

Breytingin mun sömuleiðis styrkja þær verslanir sem eiga undir högg að sækja á landsbyggðinni. Þær verslanir munu þá geta boðið upp á nýja vöru. Í frumvarpinu sem nú liggur fyrir Alþingi er hins vegar ekki gert ráð fyrir að ÁTVR verði lagt niður heldur að ÁTVR hafi áfram rétt á smásölu á áfengi.

Með samþykkt þessarar lagabreytingar mun smásala bjórs og léttvíns í hefðbundnum verslunum, svo sem matvöruverslunum, þurfa að uppfylla ströng skilyrði viðkomandi sveitarstjórna. Samkvæmt IV. kafla áfengislaga, nr. 75/1998, veita sveitarstjórnir leyfi til áfengisútsölu og geta bundið leyfið skilyrðum, svo sem um staðsetningu verslunar, afgreiðslutíma og önnur málefnaleg atriði. Dómsmálaráðherra getur kveðið nánar á um hámarksafgreiðslutíma og önnur sérstök skilyrði varðandi smásöluleyfið í reglugerð.

Þar sem markmið frumvarpsins er alls ekki að auka aðgengi ungmenna að áfengi gerum við að sjálfsögðu þá kröfu að aldursmörk þeirra sem afgreiða og selja áfengi fylgi áfengiskaupaaldri eins og nú er gert varðandi tóbak. Ég tel að brot á reglum og skilyrðum söluleyfis skuli litin alvarlegum augum og geti leitt til leyfissviptingar og jafnvel sekta.

Herra forseti. Ég álít að lagabreyting í þessa átt sé löngu tímabær. Við verðum að tryggja fullorðnu fólki venjulegan aðgang að löglegri neysluvöru en að sama skapi eigum við að stunda öflugt forvarnastarf og berjast gegn hvers konar misnotkun. Við eigum ekki að auka möguleika unglinga til drykkju, við eigum að taka fast á slíku. Miklu fastar en nú er gert.

Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að núverandi ástand sé ekki nógu gott. Við verðum því að líta gagnrýnum augum á stöðu mála eins og hún er nú. Ég veit að áfengismálin eru umdeild og við þurfum að fara varlega. En að sjálfsögðu hefði ég ekki þá skoðun sem ég er að verja hér ef ég teldi að hún mundi auka á hörmungar og skaða.

[16:39]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hlýddi á ræðu hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar og tók eftir því að hann talaði um stór og lítil skref hvað varðar lög um sölu á áfengi. Ég tók eftir því að hann talaði um að einungis ætti að leyfa sölu á léttvíni og bjór eins og kemur fram í frumvarpinu en ekki sterku víni.

Ég vil fá að heyra frekari rök hv. þingmanns fyrir því að ekki skuli gengið lengra. Eigum við með löggjöf sem þessari að hafa beina neyslustýringu á þessum varningi? Ég hlýddi vel á rök hans með frumvarpinu. Ég spyr: Hvers vegna ekki að ganga alla leið? Mér sýnist einmitt að með því að ganga þá leið sem frumvarpið segir til um sé verið að skerða þjónustu á sumum svæðum landsins hvað varðar framboð á þessum varningi. Ég held að það verði fyrst og fremst neikvætt fyrir ferðaþjónustuna og fyrir þá heimaaðila sem á þeim stöðum búa.

Hv. þingmaður nefndi nokkra staði þar sem engin verslun væri. En útsölustöðum ÁTVR með sterka drykki mun fækka gríðarlega verði þessi lög samþykkt á hinu háa Alþingi. Þess vegna spyr ég: Hvers vegna ekki ganga alla leið og heimila yfirfærslu á öllum þessum tegundum og ÁTVR yrði þar með lögð niður?

[16:41]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir andsvar við ræðu mína. Eins og ég gat um taldi ég rétt að við ættum að auðvelda aðgengi að léttvíni og bjór þar sem sú neysla ætti að teljast æskilegri en neysla á sterkum vínum. Þess vegna er ég þeirrar skoðunar að við eigum að skilja sterka vínið eftir. Ég tel líklegra að meiri vilji sé til þess á þinginu að stíga lítil skref en stór. Það skiptir líka miklu máli að við getum metið reynsluna af breytingum af þessu tagi.

Ég er ekki sammála þeirri skoðun hv. þingmanns að þjónustan muni skerðast. Eins og ég gat um áðan er ég sannfærður um að þjónustan muni batna. Fleiri staðir munu geta selt áfengi. Það verður hægt að selja og kaupa áfengi á stöðum þar sem ekki má finna neina vínbúð og það eru fjölmargir staðir víða um land þar sem slíkt er ekki fyrir hendi. Ég tel einnig að þetta muni styrkja verslun á viðkomandi stað þar sem verslanir í hinum dreifðari byggðum landsbyggðarinnar fá nýja og vinsæla vöru.

Við megum ekki gleyma því að áfengi er vinsæl vara. Áttatíu þúsund manns fara í ríkið í hverri einustu viku og ekki er það fólk allt að misnota áfengi þó að sú hætta sé að sjálfsögðu fyrir hendi. En við eigum að vinna gegn misnotkuninni með öðrum hætti en nú er gert. Ég er sannfærður um að þetta mun ekki skerða þjónustuna og ég held að það skipti máli að við tökum frekar minni skref en stærri þegar um jafnviðkvæm og umdeild mál og áfengismálin er að ræða.

[16:43]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég fékk ekki svar við spurningu minni. Ég get verið sammála hv. þingmanni um að útsölustaðir munu verða fleiri ef lagafrumvarpið verður að lögum. Staðirnir verða fleiri en þeir verða einungis með léttvín og bjór. Færri staðir munu selja sterku drykkina. Þeim mun fækka á landsbyggðinni. Það er augljóst mál.

Ég get tekið undir með hv. þingmanni að það sé jákvætt fyrir ferðaþjónustuna að útsölustöðum fjölgi. En það hlýtur að vera neikvætt að fækka stöðum sem selja sterka drykki. Hvað með þá ferðaþjónustuaðila og þá aðila sem sækja okkur heim og hvað með Íslendinga sem ferðast innan lands? Ef þeir eru úti á landi þurfa þeir að fara í tvær búðir til að kaupa þessa drykki, fyrst til að kaupa bjórinn og létta vínið en verða svo að keyra 50 kílómetra til að komast í verslun þar sem selt er koníak. Ég undrast að menn skuli ekki hafa tekið þennan vinkil í þessa umræðu.

Hv. þingmaður talar mikið um að við eigum að ganga í Evrópusambandið. Eigum við þá að sniðganga þessa reglu og fara ekki alla leið í Evrópusambandið, eða þá bara í skrefum? Ég vil fá svör við því, hv. þingmaður, hvers vegna við göngum ekki alla leið. Er það eitthvað slæmt? Er ekki betra að stíga skrefið í einu lagi alla leið eins og er í mörgum nágrannalöndum okkar?

Hv. þingmaður nefndi svo og svo marga Íslendinga sem fara í verslanir í viku hverri. Hvað skyldu það vera margir Íslendingar sem fara á ári hverju í verslanir þar sem allt er á boðstólum í Evrópu? Á Spáni, í Danmörku, í Þýskalandi o.s.frv. Ég vil fá svolitla rökræðu um þetta.

[16:45]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef raunin er sú að þjónusta gagnvart fólki muni skerðast vegna þessa frumvarps, ef það verður samþykkt óbreytt, ætti þá ekki með sömu röksemdum að stuðla að því að ríkið ræki hér venjulega matvöruverslun eða raftækjaverslanir fyrst ríkið er í svo góðu ásigkomulagi til þess að styrkja fjölbreytni og mikið úrval? Ég tel svo ekki vera, þess vegna erum við ekki með ríkisverslanir í matvöru, raftæki og annað og ég held að hið sama eigi við um léttvín og bjór.

Ég er bara ekki tilbúinn til að taka skrefið til fulls. Eins og ég segi tel ég að neysla á léttvíni og bjór sé æskilegri en á sterku áfengi. Ég tel að það sé líklegra að þetta frumvarp fari í gegn eins og það er frekar en ef við færum alla leið.

Það er margs konar fyrirkomulag úti í hinum stóra heimi, m.a. í Evrópu þar sem eru mismunandi reglur um aðgengi hvort sem litið er til sterks víns eða létts. Það er auðveldara í mörgum löndum að nálgast bjórinn og léttvínið en sterkara vínið. Það er með þeim röksemdum sem ég hef talið hér upp þannig að þjóðir hafa tekið það skref sem ég hef talað fyrir um að gera greinarmun á léttvíni og bjór annars vegar og sterku víni hins vegar. Þess vegna hef ég þessa skoðun, hv. þingmaður.

[16:46]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Ég fagna þessari umræðu, hún er búin að vera góð og skemmtileg en að sama skapi ekki alltaf full af eðlilegum röksemdafærslum. Stundum fara menn í hringi. Hér hefur komið fram að innan þingflokkanna ríki að vissu leyti mismunandi sjónarmið og það á líka við um þingflokk þann er ég starfa fyrir. Eins og hér hefur komið fram er einn þingmaður okkar á þessu máli og hefur verið á því áður og eðlilegt að hann sé á því áfram, má segja, af því að það er skoðun hans að þetta mál beri að flytja hér fram.

Ég ætla að reyna að endurspegla hér sjónarmið sem Framsóknarflokkurinn hefur farið í gegnum á flokksþingi sínu en þar var samþykkt að setja inn í stefnu flokksins eftirfarandi:

„Brýnt er að áfengi verði ekki selt í matvöruverslunum.“

Ég ætla aðeins að rökstyðja af hverju þessi niðurstaða varð. Í umræðum í flokki okkar er alveg ljóst að menn sjá kosti og galla við núverandi kerfi og kosti og galla við breytt umhverfi. Þegar menn skoða áfengisstefnu í hverju ríki fyrir sig skipta mörg atriði máli, það er ekki bara eitthvert eitt atriði sem skiptir öllu máli. Það eru mörg atriði sem sameiginlega skipta máli varðandi áfengisstefnu landanna og hvar menn vilja draga línuna í einstökum atriðum. Sú lína getur breyst og hefur verið að breytast.

Við erum sammála um það almennt að það eigi að vera áfengiskaupaaldur, þ.e. einhver lágmarksaldur, og það gildir líka um tóbak. Við erum sammála um það. Við teljum ekki að fullt frelsi eigi að ríkja í því og að hver sem er eigi að geta keypt áfengi. Við teljum að það eigi að vera ákveðin aldursmörk og það erum við með í huga til þess að sinna forvörnum, það er aðalsjónarmiðið. Það er hægt að nota sem sagt aldurstakmarkið. Við getum notað áfengisskatta og almennt er talið að því dýrara sem vínið er þeim mun ólíklegra sé að menn kaupi mikið af því og neyti þess í óhófi, það er hin almenna regla og langflestar rannsóknir sýna það. Við getum haft áhrif með sölutíma og söludögum og líka með ríkiseinkasölu. Það eru margir hlutir sem skipta máli.

Varðandi þessi mörk höfum við haft það meginsjónarmið að sterkustu rökin á bak við það að styðja það ekki að áfengi fari í verslanir séu forvarnasjónarmið. Við höfum ekki talið að sjónarmið ferðaþjónustunnar eða þægindasjón-

armið eða önnur slík sjónarmið vegi þyngra. Auðvitað vega þau líka en við teljum að forvarnasjónarmiðin vegi þyngst. Það er almennt vitað að neysla á áfengi er orsakavaldur 4% allra dauðsfalla og örorku í heiminum. Samkvæmt upplýsingum Alþjóðheilbrigðismálastofnunarinnar, sem er sú alþjóðastofnun sem hefur mesta vigt varðandi heilbrigðismál í heiminum, er áfengi í 5. skaðlegasta sætinu hvað varðar áhættuþætti á heilsu. Áfengið veldur álíka miklu heilsutjóni og tóbak og í þróuðum ríkjum er áfengi talinn þriðji skaðlegasti áhættuþátturinn og veldur 9,2% alls heilsutjóns. Það er alveg sannað mál að áfengisneysla hefur mjög neikvæð áhrif á heilsu þó að margir geti neytt þess í hófi og miklu hófi. Það er hægt að færa rök fyrir því að hófleg áfengisdrykkja geti haft jákvæð áhrif á ýmsa hjarta- og æðasjúkdóma en meginniðurstaðan er að áfengi hafi neikvæð áhrif á heilsu.

Það var umræða áðan um skatta. Það kemur alveg skýrt fram í þeim rannsóknum sem hafa verið gerðar að skattar hafa áhrif. Ef varan er dýr er minna keypt af henni, skattur hefur áhrif á sölu.

Í langflestum löndum eru takmarkanir á því hver má kaupa áfengi og hver má selja. Slíkar takmarkanir byggjast á samfélagssýn og hún lýtur að öryggi og almennri heilsu. Það vil ég sérstaklega undirstrika hérna af því að sjónarmið okkar eru þau að ekki eigi að auka aðgengi meira en nú er vegna forvarnasjónarmiða. Við höfum náð árangri í forvörnum með mjög víðtæku starfi. Nýlega var gerð alþjóðleg rannsókn sem við Íslendingar tókum þátt í, hún var unnin af Lýðheilsustöð og Háskólanum á Akureyri og öll börn í 6., 8. og 10. bekk á öllu landinu voru spurð út í ákveðna áhættuhegðun og ýmis atriði er lúta að heilbrigðu líferni. Þessi rannsókn var unnin fyrir tilstuðlan Alþjóðaheilbrigðisstofnunarinnar og nefnist *Health Behaviour in School-Aged Children* eða HBSC-rannsóknin. Hún er mjög spennandi fyrir okkur. Vegna þess að við erum lítið land náum við að spyrja alla krakkana, við þurfum ekki að taka stikkprufur, við bara spyrjum alla krakkana í þessum árgöngum og fáum mjög skýra línu út úr rannsókninni, skýr svör.

Það kemur í ljós í rannsókninni sem var gerð árið 2006 að bæði eru reykingar að falla, þ.e. unglingarnir okkar hafa minnkað reykingar, og okkar unglingar eru líka að minnka neyslu á áfengi. Það kemur fram að hlutfall þeirra nemenda í 10. bekk sem hafa orðið drukknir um ævina hefur lækkað umtalsvert á undanförnum árum. Árið 1995 sögðust 64% nemenda í 10. bekk hafa einhvern tíma orðin drukkin en árið 2006 var þetta hlutfall komið niður í 44%. Þetta er verulegur árangur. Á þessum 12 árum hefur sá árangur náðst að í stað þess að tveir af hverjum þremur nemendum hafi orðið drukknir hefur nú innan við helmingur nemenda gert slíkt við lok grunnskóla. Það er auðvitað mjög gleðilegt. Við teljum að við eigum að undirbyggja þennan árangur með því að halda áfram auðvitað með allt þetta góða forvarnastarf og ekki taka frumkvæði að breytingum sem geta raskað þessum árangri.

Ég vil benda á að þó að við höfum náð þessum ágæta árangri með okkar unglinga er áhyggjuefni hvað neysla áfengis hefur aukist á Íslandi. Við öll settum okkur markmið hér í þinginu varðandi heilbrigðisáætlun sem var einróma samþykkt og mér finnst vert að inna 1. flutningsmann sem er staddur hér í salnum eftir því. Við samþykktum heilbrigðisáætlun, allir flokkar. Í þeirri heilbrigðisáætlun ætluðum við að ná þeim árangri að árið 2010 yrðum við komin með áfengisdrykkju niður í fimm lítra á hvern íbúa á ári, 15 ára og eldri. Við sem sagt stimpluðum þetta hér og vorum mjög ánægð með markmiðið, fimm lítra á hvern íbúa af hreinu alkóhóli, 15 ára og eldri. Markmiðið var líka að alkóhólmagnið hjá þeim sem yngri væru en 15 ára væri nánast ekkert, það var markmiðið.

Viðmiðunarárið var 1998 og þá var áfengisneysla á íbúa, 15 ára og eldri, 5,56 lítrar þannig að þetta sýndist ekki vera neitt mjög erfitt markmið, að fara úr 5,56 árið 1998 í 5 lítra árið 2010. Hvað hefur svo skeð á þessum tíma? Það er okkur til umhugsunar varðandi forvarnastarf almennt. Neyslan hefur aukist mjög verulega. Hún er í ár 7,2 lítrar á hvern 15 ára og eldri þannig að við erum á hraðri leið frá markmiðum okkar í heilbrigðisáætlun. Það væri vert að spyrja hv. þm. Sigurð Kára Kristjánsson hvort hann teldi ekki að þetta skipti þó nokkru máli. Við teljum a.m.k. almennt að það sé hluti af forvarnastefnu, einn af mörgum þáttum hennar, þetta aðgengi að áfengi almennt.

Ég vil líka draga fram að það er ekki hægt að rýna bara í tölur um áfengisdrykkju á mann í löndum til þess að átta sig á stöðunni. Við sjáum að í löndum þar sem aðgengi er með öðrum hætti er sums staðar drukkið meira og sums staðar minna. Það eru svo margir aðrir kúltúrþættir sem hafa áhrif. Það er t.d. mjög sláandi að á Grænlandi er áfengismagn á sérhvern 15 ára og eldri 12 lítrar árið 2005 og í Danmörku 11,3 lítrar, þetta eru mjög háar tölur. Í Finnlandi eru 10 lítrar á mann. Svo komum við þar á eftir með 7,1 lítra, sem sagt árið 2005, og svo koma Svíþjóð með 6,6 lítra og Noregur með 6,4, þannig að við innbyrðum meira en Svíar og Norðmenn. Það er svona til umhugsunar.

Hér kom fram í umræðunum áðan sjónarmið hjá hv. þm. Kjartani Ólafssyni sem ég held að hafi mikið til síns máls þegar hann færir rök fyrir því að þessi umræða er svolítið allt eða ekkert. Ef þetta frumvarp verður samþykkt er nokkuð ljóst að það kæmi talsverður þrýstingur á yfirvöld um að setja líka sterka áfengið í búðirnar. Ef einkasala ÁTVR yrði bara á sterkum vínum mundi verslunum ÁTVR fækka verulega úti á landi. Þetta er því svolítið spurning um allt eða ekkert, þá kæmi a.m.k. í skrefum í framhaldinu að sterka vínið yrði líka sett inn í verslanirnar.

Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson sagði líka eitt þegar hann rökræddi þetta við hv. þm. Kjartan Ólafsson hérna áðan, sem sagt að, nei, hann vildi ekki setja sterka vínið í búðirnar. Af hverju vildi hann það ekki? Jú, það var af því að léttvín og bjór væru æskilegri neysluvara en sterkt áfengi og það má alveg færa rök fyrir því. Þá gengur hv. þingmaður út frá því að áfengisneyslan aukist væntanlega á léttvíni og bjór af því að það fer í búðirnar. Hv. þingmaður viðurkennir þá að með þessari breytingu mundi neyslan aukast af því að varan væri nær fólkinu sem er svo sem alveg skiljanlegt. Ég held að menn verði bara að viðurkenna það, eins og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, einn flutningsmanna, var að gera með því að færa rök fyrir því að vilja bara setja léttvín og bjórinn í búðirnar en ekki sterka vínið.

Ég tel að Lýðheilsustöð hafi talsvert til síns máls þegar

hún lýsir áhyggjum af þessu frumvarpi og skil mætavel að núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson skuli ekki mæla þessu máli bót þó að hann hafi verið á málinu áður. Þetta mál samræmist ekki almennt séð þeirri vinnu sem við erum að inna af hendi varðandi forvarnir.

Ég tek hins vegar undir það sem hér hefur komið fram hjá flutningsmönnum að auðvitað fyndist mörgum miklu þægilegra að geta keypt áfengið í sömu ferð í búðina og þegar maður kaupir steik og kartöflur og mjólk og hvað það er sem maður kaupir. Auðvitað er það þægilegra fyrir fjöldann, fyrir mjög marga. Stundum þarf maður samt að vega og meta þægindaaukann á móti öðrum rökum, forvarnarökunum. Að þessu leyti hafa framsóknarmenn almennt komist að þeirri niðurstöðu að forvarnirnar skipti meira máli í þessu sambandi en þægindaaukinn.

Ég tel að ÁTVR hafi staðið sig þokkalega vel. ÁTVR er með verslanir hér og þar, útibúum hefur fjölgað, afgreiðslutími er orðinn miklu vænni fyrir þá sem þurfa að nálgast vöruna og þjónustan er almennt góð. En þetta eru sérverslanir þannig að áfengið er ekki almennt fyrir augunum á t.d. unglingum og það er ekki litið á áfengi sem venjulega neysluvöru. Það má færa sterk rök fyrir því að áfengi er ekki venjuleg neysluvara vegna þeirra áhrifa sem það hefur. Þó að kannski sé tekið svolítið djúpt í árinni með að segja það spyr maður sig samt hvenær maður fari að líta á aðra vímugjafa sem algjörlega almenna venjulega neysluvöru ef maður fer að líta á áfengi sem venjulega neysluvöru. Þessi lína á milli er þess eðlis að maður á frekar að fara fetið en að rasa um ráð fram og þess vegna er heildarniðurstaða Framsóknarflokksins að styðja ekki þetta mál vegna forvarnasjónarmiða þó að maður geti vissulega tekið undir mörg rök sem hér hafa komið fram hjá einstökum þingmönnum sem eru flutningsmenn þessa máls.

[17:02]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli á þeirri hefð sem hér hefur skapast að nefna fullt nafn hv. þingmanna þegar það kemur fyrir í ræðum hv. þingmanna.

[17:02]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil aðallega fjalla um það frumvarp sem hér liggur fyrir, um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, út frá forvarnasjónarmiðum en ekki eins og mér hefur heyrst á þeim sem hafa talað fyrir frumvarpinu og meðflutningsmönnum frá rekstrarlegu sjónarmiði, út frá aukinni frjálshyggju og samkeppnissjónarmiðum, lægra verði til neytenda, betra og þægilegra aðgengi fyrir neytendur að nálgast þessar vörur. Ég tel bæði þau sjónarmið að líta á þetta sem hverja aðra neysluvöru og betra aðgengi og lægra verð, vega mjög létt miðað við forvarnagildi þeirra ákvæða og laga sem við höfum í dag. Ég tel að þau rök sem fram eru færð vegi mjög létt miðað við forvarnagildi núverandi lagaramma sem við höfum og lagaframkvæmdar.

Ég vísa til þess að Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin hefur sinnt rannsóknum á þessu sviði hvað varðar sölu og neyslu á áfengi og áhrif áfengis á mannslíkamann, bæði andlega og líkamlega, og félagslegar aðstæður fólks og tengt þetta við umhverfið í viðkomandi landi, þ.e. aðgengi að áfengi og verð á vörunni og hvernig verslunarháttum er fyrirkomið. Ég hef ekki séð neina rannsókn sem sýnir fram á að ekki sé samhengi á milli aðgengis og drykkju, þ.e. magns á hvern einstakling eða viðkomandi þjóð, og áhrifa áfengis á heilsufar þjóðar.

Það er ljóst að áfengi er ekki eins og hver önnur neysluvara. Áfengi sem vímugjafi er algengasti vímugjafinn sem mannfólkið notar, sama hvar er í heiminum. Það er líka alveg ljóst að áfengisneysla er mismunandi eftir löndum og eftir heimsálfum, hvernig hefðin er fyrir drykkju. Drykkjumagnið er þar af leiðandi líka misjafnt en alls staðar eru áhrifin þau sömu, bæði líkamleg og félagsleg. Áfengi sem vara, sem vímugjafi, hefur því í langflestum tilfellum skaðleg áhrif og jafnvel þó að drykkjan sé lítil, sé hófleg drykkja, hefur hún til margra ára alltaf einhver skaðleg áhrif.

Talað er um það núna, hæstv. forseti, að það geti verið af hinu góða að drekka eitt rauðvínsglas á dag. Það má vel vera að hóflega drukkið rauðvín eða ákveðnar víntegundir hafi góð áhrif á takmarkaða þætti en það ber frekar að horfa á það sem undantekningu. Við verðum að horfa á heildina alla, hverjir neyta áfengis, hverjir verða fyrir mestum skaða og hvernig við getum dregið úr drykkju eða aðgengi þessara hópa.

Það er líka ljóst að áfengisneysla unglinga hefur því miður ekki minnkað eins og við hefðum viljað. Margt bendir til þess að þar sé frekar um aukningu að ræða. Það er alveg ljóst að drykkja Íslendinga 15 ára og eldri hefur aukist á undanförnum árum og er meðaldrykkja núna rúmir sjö lítrar af áfengi á ári og fer hækkandi.

Það sem er líka alvarlegt, hæstv. forseti, er að mjög margir eða langflestir þeirra sem neyta ólöglegra fíkniefna hafa byrjað sinn feril í áfengisdrykkju sem leiðir svo til neyslu sterkari efna. Þetta er ekki algilt en langflestir hafa gert það, hitt er frekar undantekning. Neysla áfengis getur því leitt til neyslu á sterkari efnum. Á þetta sérstaklega við um ungt fólk og ungmenni sem fara þennan veg.

Ég held að við 1. umr. málsins þurfi ekki að fara sérstaklega yfir áhrifin á mannslíkamann, ég held að þau séu okkur öllum ljós. En þá er líka spurningin: Hvers vegna er verið að þessu? Ég leyfði mér í stuttu andsvari fyrr í dag að minna á að við erum með aðra vöru sem fellur undir það sama að vera ekki venjuleg neysluvara, þ.e. tóbakið, og ætti samkvæmt núverandi skilgreiningu að vera á bannlista, ætti ekki að vera í sölu, því að eiturefni tóbaks eru langt umfram það sem leyft er samkvæmt núgildandi stöðlum um leyfilegt magn af eiturefnum í einni einstakri vöru. Samkvæmt því ætti að banna framleiðslu og sölu á tóbaki. En fyrir langa hefð og sterk ítök tóbaksframleiðenda hefur það ekki orðið og verður því miður ekki á næstunni. Í dag er tóbakið því löglegt fíkniefni og gildir um það sami rammi og um áfengið að þeir sem afgreiða tóbak eiga að vera eldri en 18 ára og tóbak má ekki selja unglingum yngri en 18 ára. Hvort tveggja er brotið, það vitum við. Með frumvarpinu á að setja aldursramma, að þeir sem afgreiða vöruna séu ekki yngri en tvítugir og þeir sem kaupa hana séu eldri en tvítugir. Ég tel að það sé mjög mikill barnaskapur að halda að

einhver önnur lögmál muni gilda um bjór og léttvín í matvöruverslunum en um tóbakið í dag. Ég leyfi mér að fullyrða að það verða sömu vandamál uppi hvað varðar áfengið og tóbakið í dag.

Ég minni líka á að í Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins, í útsölum hennar í dag, eru seldir áfengir drykkir sem sérstaklega eru framleiddir til að höfða til unglinga. Það eru þessir áfengu ávaxtadrykkir. Og sjá menn það ekki fyrir sér ef slíkir drykkir verða komnir inn í matvöruverslanirnar að sala á þeim drykkjum aukist til unglinga? Ég vantreysti í sjálfu sér ekki unglingunum sem eru settir í þær aðstæður að eiga að afgreiða, staðreyndin er bara sú að ekki er hægt að ætlast til þess að þeir standist þann þrýsting sem á þá er lagður.

Hverjir græða á þessu? Ég lít ekki á það sem gróða fyrir neytendur að hafa betra aðgengi og geta keypt bjór og léttvín á lægra verði. Ég tel það ekki sérstaka hagsmuni fyrir neytendur. Heildsalan á að verða á samkeppnisgrunni samkvæmt frumvarpinu og það á að vera mögulegt að selja léttvín og bjór í öllum matvöruverslunum, bæði litlu verslununum á horninu og stóru verslunarkeðjunum. Hvernig er þetta í dag? Stóru verslunarkeðjurnar hafa öll tök og möguleika á því að pressa niður verð á vörum og verður það ekki svo með þessa vöru eins og aðra? Mun þetta auka fjölbreytnina í verslununum? Er það hagur fyrir neytendur að fá þá vöru sem selst best? Það seljast ekki allar bjórtegundir og ekki allar léttvínstegundir jafn vel. Það gerist eins og með aðra vöru að þær tegundir verða til sölu sem seljast mest, tegundunum mun fækka.

Það er jafnréttismál í dag fyrir alla sem kaupa þessa vöru að sama verð er á vörunni hvar sem þeir eru staddir á landinu. Það er sama hvort menn eru á höfuðborgarsvæðinu eða úti á landi, það er sama verð á vörunni. Verði þetta frumvarp að lögum tel ég alveg ljóst að útsölustöðum ÁTVR úti um land muni fækka, því að ef bjórinn og léttvínið er komið inn í matvöruverslunina eða verslanirnar á viðkomandi stað verður ekki rekstrargrundvöllur fyrir útsölustað víða því að léttvín og bjór er sú vara sem selst mest og heldur í raun og veru uppi sölu í vínbúðum ÁTVR úti um land. Þeir sem eru þar í forsvari segja að það sé alveg ljóst að þá verði þeim lokað.

Útsölustöðum ÁTVR hefur fækkað úti á landi. Ég hefði viljað sjá ÁTVR sinna miklu metnaðarfyllra sölustarfi en gert er í dag, leggja áherslu á að reka verslanir með metnaðarfullum hætti, þ.e. í góðu húsnæði og þar sem verslanir eru fyrir, í verslanakjörnum, þannig að það sé ekki langt fyrir fólk að fara, en geta jafnframt haldið utan um alla þá þætti sem þarf að passa.

Mér er hugsað til þeirra einstaklinga á Íslandi sem eru að ryðja sér þar braut núna í framleiðslu á bjór úr íslensku byggi. Það liggur í loftinu að fleiri hyggi á þessa framleiðslu og vilji vera með séríslenska vöru, íslenskan bjór, sem er bara hið besta mál. En ég hef líka heyrt frá þessum sömu aðilum að þetta verði þeirra banabiti ef frumvarpið gengur eftir. Ef þetta gengur eftir geti þeir bara lokað, því að stóru verslanirnar sem hafa allt í höndum sér hvað varðar framleiðslumagn og verðlag muni pressa verðið svo niður og gera þær kröfur um framleiðsluna að þessir litlu framleiðendur geti ekki staðið undir gæðunum ef framleiða á samkvæmt kröfu, eða að þeir geti ekki framleitt vegna þeirrar pressu sem hugsanlega verður varðandi verðlag og verið samkeppnisfærir við innflutta bjórinn.

Við skulum líka horfa á þetta í víðara samhengi, til þeirra sem eru í þessari nýju framleiðslu að framleiða bjór hér á landi, þeir munu ekki sitja við sama borð. Núna er kostnaðurinn við dreifingu á bjór á hendi ÁTVR en yrði á hendi framleiðenda ef af þessu yrði. Þar kemur aukakostnaður.

Ef aðeins er horft á þetta út frá samkeppnisgrunni þá er líka margt að varast ef verið er að tala um meira aðgengi. Það verður örugglega betra aðgengi á höfuðborgarsvæðinu og hugsanlega haldið í við vörutegundir en það verður örugglega ekki svo úti um land og til lengri tíma litið verða þær vörur sem seljast mest til sölu í þessum verslunum en öðrum vörutegundum mun fækka.

Hæstv. forseti. Það væri hægt að segja margt um þetta frumvarp nú við 1. umr. Ég hvet alla sem koma að þessu máli að fara vel yfir það, ekki út frá markaðssjónarmiðum, ekki út frá verðlagi, ekki út frá samkeppnisstöðu innflytjenda og ekki út frá þrýstingi smásöluverslana um að fá þessa vöru inn í verslanirnar. — Maður getur í sjálfu sér alveg skilið það, hvaða smásöluverslun mundi ekki vilja fá bjór og léttvín inn í verslunina til að auka söluna? Það er nefnilega það sem við sitjum uppi með, til að auka söluna. — Ég hvet menn til að horfa á málið út frá skaðsemi áfengis og þar er mér fyrst og fremst hugsað til ungmenna og hvaða áhrif þetta muni hafa á drykkjusiði þeirra og heilsu, og sérstaklega ber nú að varast þá áfengu gosdrykki sem eru núna markaðssettir sérstaklega fyrir börn.

Ég legg til að frumvarpinu verði einnig vísað til heilbrigðis- og tryggingaefndar til yfirferðar út frá forvarnasjónarmiði svo það verði ekki eingöngu lesið með gleraugum samkeppni og viðskipta og lægra verðs og aðgengis fyrir neytendur, sem mundi þýða meiri drykkju, meiri heilsufarsvandamál og meiri kostnað fyrir ríkið hvað varðar meðferð þeirra einstaklinga sem ánetjast áfengi.

Hæstv. forseti. Af því að mér finnst svo margir tala um betri drykkjusiði og drykkjusiði fullorðinna sem drekki bara lítið og pent af léttvíni með góðri steik eða rauðvín með steikinni og hvítvín með fiskinum, þá er það orðið staðreynd að áfengisvandi miðaldra fólks á Íslandi hefur stóraukist með þessari léttvínsdrykkju, með fiski og kjöti og öllu þar á milli. Þetta er líka vanabindandi. Við skulum ekki gleyma því að áfengi er ávanabindandi og leiðir oft og tíðum til harmleikja og félagslegra vandamála.

[17:20]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Það gleður mig að sjá hve fáir flutningsmanna frumvarpsins eru hér staddir og sérstaklega mjög fáir þeirra sem eru búnir að vera aftur og aftur á málinu. Mér finnst það bera góðan vott um að það er ekkert mjög mikill þungi eða mikil áhersla sem þeir vilja leggja á að þetta mál komist í gegn. Ef það væri mikill áhugi og djúp alvara í þessu máli hjá þeim mundi þetta fólk náttúrlega láta sjá sig í sölum Alþingis. Finnst mér ágætt út af fyrir sig og staðfesta það að þetta er ekki mál sem Alþingi þarf að leggja áherslu á að verði afgreitt. Það er búið að taka það fyrir á

þingi nokkrum sinnum og menn hafa spjallað um það út og suður. Við skulum bara halda því áfram næstu árin, það er eðlilegt að svona umræða fari fram.

Mig langar til að vekja athygli á því líka, herra forseti, að í greinargerðinni er lögð mjög mikil áhersla á viðskipti, atvinnurekstur ríkisins og allt þetta, að ríkið hafi dregið sig út úr alls konar atvinnurekstri og að Áfengisverslun ríkisins sé þess vegna mótsögn. Auðvitað hefur margt breyst í þessum efnum sem er að mörgu leyti ágætt, en svo eru til undantekningar sem er allt í lagi að hafa. Þá er ég að hugsa um þetta mál. Það frumvarp sem lagt er hér fram, frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks, hefði átt að koma fyrst í þessu frumvarpi um breytingu á lögum. Mér finnst að það hefði átt að koma fram frumvarp til breytingar líka á 1. gr. áfengislaganna.

Hún hljóðar svona:

„Tilgangur laga þessara er að vinna gegn misnotkun áfengis.“

Þegar verið er að leggja fram frumvarp til breytingar á lögum sem hafa þessa grein fyrir markmiðsgrein hljóta menn að stinga eitthvað á því. Frumvarpið sem er hér til umfjöllunar stuðlar í raun að aukinni neyslu áfengis. Það er bara staðreynd sem margar rannsóknir hafa sýnt fram á að því auknara sem aðgengi er að áfengi því meiri verður neyslan. Áfengislögin eru til þess að koma í veg fyrir og hindra aðgang að áfengi. Hvers vegna?

Það eru tæp 100 ár síðan samþykkt voru lög á Alþingi um aðflutningsbann á áfengi. Til fróðleiks langar mig til að lesa 1. gr. áfengislaga sem voru samþykkt á Alþingi Íslendinga árið 1909:

„Engan áfengan drykk má flytja til Íslands til annara nota en þeirra, sem getið er um 2. í grein, og farið sje með eftir reglum þeim, sem settar eru í lögum þessum. En það er áfengur drykkur eftir lögum þessum, sem í er meira en 2¼% af vínanda (alkóhóli) að rúmmáli.“

Þarna er í raun og veru 1. gr. laga um aðflutningsbann á áfengi. Það var samkomulag um það að undanfarinni þjóðaratkvæðagreiðslu fyrir 100 árum að banna áfengisneyslu í landinu. Þetta finnst náttúrlega mörgum undarlegt í dag miðað við þann tíðaranda sem við búum við. Það er hægt að rekja lengi sögu þess hvernig þetta breyttist svo allt saman, hvernig Spánarvínin komu inn í og hvernig látið var undan.

Það sem ég er að vekja athygli á er það hvers vegna ein þjóð ákveður að alkóhól skuli ekki vera neysluvara í landi hennar. Er það vegna þess að allir eru svo þröngsýnir og á móti öllu, skilja ekki nútímann o.s.frv.? Hvaða böl og þjáning er ekki á bak við þessa ákvörðun sem þjóðin tók? Við sjáum það í dag ef við horfum til þeirra sjúkrahúsa og meðferðarstöðva sem taka áfengissjúklinga inn til sín, þær eru meira og minna alltaf fullar vegna þess að áfengisneyslan er svo mikil í landinu.

Áfengisneysla hefur stóraukist. Á síðustu 10 eða 15 árum hefur hún aukist um 5–7 lítra á mann í hreinum vínanda. Vínandi er efni sem vinnur á móti líkamanum, hættulegt efni. Það hefur náttúrlega áhrif á heilann og það veldur unaði, mörgum finnst unaður að finna þegar vínið hrislast um líkamann. Þegar menn ganga að barnum þar sem áfengið er, allar flöskurnar og ljóminn ganga þar margir að og finna ákveðinn kraft og mátt þegar þeir ganga til fundar við Bakkus. Það er þannig, þess vegna sækja menn aftur og aftur í vínið. Við þessu hefur verið varað um aldir.

Í þessu sambandi langar mig til að lesa, með leyfi hæstv. forseta, úr orðskviðum Salómons konungs þar sem stendur:

„Hver ærjar? hver veinar?
hver á í deilum? hver kvartar?
hver fær sár að þarflausu? hver rauð augu?
Þeir sem sitja við vín fram á nætur,
þeir sem koma saman til að bergja á krydduðum drykkjum.

Horf þú ekki á vínið, hve rautt það er, hversu það glóir í bikarnum og rennur ljúflega niður.

Að síðustu bítur það sem höggormur og spýtir eitri sem naðra.

Augu þín munu sjá kynlega hluti, og hjarta þitt mun mæla fláræði.

Og þú munt vera eins og sá, sem liggur úti í miðju hafi,
já, eins og sá, er liggur efst uppi á siglutré.“

Svo segir hann, vínsvelgurinn:

„Þeir hafa slegið mig, ég kenndi ekkert til,
þeir hafa barið mig, ég varð þess ekki var.
Hvenær mun ég vakna?“

Síðan endar það með þessum orðum:

„Ég vil meira vín.“

Sem sagt, það skiptir engu máli í hvaða vandræðum ég hef lent. Það skiptir engu máli hvað yfir mig hefur gengið, ég hef misst fjölskylduna mína og lent í alls konar ógöngum vegna áfengisneyslu en ég ætla bara að halda áfram.

Það er það sem alkóhólið gerir og þannig virkar alkóhólið á mjög marga eins og dæmin sanna, eins og við sjáum þegar við sjáum allan þann fjölda sem fer inn á Vog og Vík og Staðarfell, hjá SÁÁ og því góða fólki sem þar er, og þá sem leita hjálpar í Hlaðgerðarkoti og hjá Krýsuvíkursamtökunum og fleirum sem gefa sig að þessum málum, t.d. Foreldrahúsinu líka.

Það er hægt að tala hér lengi um mjög alvarlegar afleiðingar áfengisdrykkju og sýna fram á með endalausum dæmum hvað áfengi hefur skapað mikið böl hjá mörgum einstaklingum og mörgum fjölskyldum. Það eru t.d. á þessu augnabliki, herra forseti, mörg börn sem hafa áhyggjur af því hvort pabbi eða mamma verða drukkin um helgina eða kannski bara í kvöld. Eitt af því sem gæti ráðið úrslitum um það er hvort bjór sé aðgengilegur. Það er talað voða mikið um léttvín í þessari umræðu hérna en það er líka verið að selja bjór. Og hvað á að segja? Bjórinn sem er við hliðina á kókflöskunni eða mjólkinni í markaðnum, eða rauðvínið þegar það er til staðar, eykur hættuna á því að sá sem glímir við áfengisvandamál kaupi þetta í staðinn fyrir ef það er selt á öðrum stað eins og það er í dag.

Að setja þetta upp sem eitthvert meiri háttar vandamál, forseti, skil ég ekki. Það er eins og þjóðin sé í einhverri gríðarlegri þjáningu og erfiðleikum og öng út af því að vín skuli ekki vera selt úti í búð. Hvað er að? Hvað er málið? Geta menn ekki bara keypt sitt vín í Ríkinu eins og verið hefur? Ég veit ekki betur en að Ríkið sé sífellt að auka þjónustu sína á þessu sviði sem mér finnst að það ætti að reyna að draga úr. Ég er einn af þeim mönnum sem mundu ekkert harma það þó að aðgengi að alkóhóli minnkaði.

Svo er eitt annað í þessu sem ekki hefur verið minnst á í þessu sambandi, frú forseti, tengsl þessa vímuefnis sem alkóhól er við önnur vímuefni. Auðvitað er þetta sami heimurinn. Það er sami andinn. Þetta er sama glasið ef svo má að orði komast, já, sama andaglasið. Það er að hverfa frá edrúástandi yfir í ástand vímunnar. Af hverju drekka menn bjór frekar en appelsín? Er það út af bragðinu? Ég held að það sé út af alkólhólinu sem er í bjórnum, hæstv. forseti. Af hverju velja menn að drekka rauðvín með mat frekar en vatn? Er það af því að rauðvínið kallar fram eitthvert sérstakt bragð af matnum, eða hvað?

Ég verð að segja, frú forseti, að ég vona að Alþingi Íslendinga taki þetta mál ekki til endanlegrar afgreiðslu nema þá bara til að fella það. Það væri best. Svo á að vísa þessu til allsherjarnefndar. Það hefur verið minnst á það. Eins og hv. þm. Þuríður Backman talaði um áðan væri ekkert óeðlilegt að frumvarpinu væri vísað til heilbrigðisnefndarinnar. Það væri mjög eðlilegt og að það færi jafnvel til fleiri nefnda til umfjöllunar. Við erum að tala um svið sem er ekki eins einfalt og það að selja baunir eða nagla. Áfengi er efni allt annarrar veru en saltfiskur eða grænmeti. Við eigum ekki að tala eins og þetta sé bara hver annar matur. Það er ekki þannig. Þess vegna erum við með áfengislög. Það hefur ekkert breyst.

Ég ítreka þau ummæli mín frá því áðan, ég er mjög hissa á að flutningsmenn hafi ekki komið með breytingartillögu við 1. gr. áfengislaga sem, eins og ég sagði áðan, hljóðar svona:

„Tilgangur laga þessara er að vinna gegn misnotkun áfengis.“

Það gerum við ekki með því að fjölga útsölustöðum áfengis. Það er bara alveg fáránlegt að láta sér detta það í hug. Þá verða menn að koma með breytingartillögu við 1. gr. líka.

Ég vil líka víkja að öðru sem var vikið að hér áðan, þ.e. hversu mjög áfengisvandi eldri borgara hefur vaxið. Það sýna tölur frá SÁÁ, að því fólki fjölgar sem er eldra þegar það kemur til meðferðar. Það er fólk sem er búið að vera í bjór og léttvínum af því að það er að skapa þann anda og þá stemningu að léttvín og bjór séu svolítið öðruvísi en vodki eða brennivín.

Frú forseti. Ég minni á að þokkalegur sterkur bjór, eða réttara sagt kannski óþokkalegur sterkur bjór, er jafnsterkur að áfengismagni og tvöfaldur asni sem menn ættu náttúrlega að drekka sem minnst af því að þá verða þeir síður asnar. Það gleymist oft að tala um þetta. Það sem hefur áhrif á fólkið er efnið alkóhól. Alkóhól er í léttum vínum og alkóhól er í bjór. Ef menn eru með tiltölulega sterkan bjór, mér skilst að styrkleikinn sé misjafn, og drekka hann finna þeir breytingu á sér.

Þess vegna tel ég, herra forseti, að það eigi að beita öllum ráðum til að framfylgja 1. gr. laga um áfengislög sem eru um að vinna gegn misnotkun áfengis. Það gerum við með því að hafa ekki áfengi í hverri einustu verslun landsins eða svo gott sem. Það gerum við ekki með því að lækka áfengiskaupaaldurinn og það gerum við ekki með því að lækka verð á áfengi. Þess vegna mun ég berjast gegn því að þetta mál fari í gegn sem hér er borið upp.

[17:41]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég kem nú í fyrsta lagi upp til að biðja hv. þingmann náðarsamlega afsökunar á því að hafa ekki verið hér við upphaf hans merku ræðu. Það stafaði bara af því að ég þurfti að hlaupa út á skrifstofu mína og ná þar í hlut sem ég hafði gleymt. En ég náði samt að hlýða á nánast alla ræðu þingmannsins og þakka honum fyrir hana. Þar komu fram sjónarmið sem eru þekkt frá þeim sem eru andsnúnir þessu frumvarpi, sjónarmið sem ég virði í sjálfu sér alveg þótt ég sé þeim ósammála.

Það var þó eitt í ræðu hv. þingmanns sem mér fannst dálítið furðulegt. Það var það að hv. þingmaður vonaðist til þess að þetta mál yrði ekki tekið til endanlegrar afgreiðslu hér á þinginu. Það finnst mér ólýðræðisleg nálgun á málið. Auðvitað eiga þingmenn að fá að segja skoðun sína á frumvörpum sem hér eru lögð fram og séu þau ekki samþykkt er það bara þannig og þá ná þau ekki lengra. Það er ekkert sérstaklega lýðræðislegt að mál fái ekki að koma til afgreiðslu og dálítið einkennilegt að þingmenn mælist beinlínis til þess að það verði.

En úr því að hv. þingmaður vísaði til 1. gr. áfengislaganna og vísaði til þess að þar segði að tilgangur laganna væri að vinna gegn misnotkun áfengis held ég að allir í þessum þingsal sem hér eru, flutningsmenn frumvarpsins og aðrir, geti verið sammála um að misnotkun áfengis sé óæskileg. Við erum sammála um það. Með þessu frumvarpi erum við ekki að mælast til þess að áfengi verði misnotað. Við erum ekkert að draga úr því að afleiðingar slíkrar misnotkunar séu alvarlegar. Alls ekki. (Forseti hringir.) Við viljum ekki misnotkun en við viljum frjálsa verslun með (Forseti hringir.) þessa vöru.

[17:43]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég reyndar vil taka fram að helst af öllu vildi ég náttúrlega að málinu yrði algerlega hafnað í þinginu, bara fellt. Ég sagði það reyndar í lok máls míns.

Varðandi sýn á misnotkun á áfengi sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson tók undir með 1. gr. laganna gleðst ég yfir því. Við erum náttúrlega sammála í því og gerum okkur grein fyrir því hvað áfengisneysla getur haft alvarleg áhrif á líf fólks, ekki aðeins þess sem neytir áfengisins heldur líka hins sem í kringum fólkið er. Það sem ég var að reyna að segja áðan líka og kannski kom ekki nógu vel orðum að er að þessi heimur tengist líka fíkniefnaheiminum. Áfengisdrykkja er orðin töluvert samtvinnuð eiturlyfjaheiminum.

Ég veit það af eigin reynslu af störfum mínum af því að margir unglingar sem eru byrjaðir að nota amfetamín undir 18 ára aldri hafa sagt mér að neysla þeirra á þeim efnum hafi hafist í partíum þar sem þeir voru að drekka bjór. Svo þegar þeir voru farnir að drekka bjórinn og hann farinn að virka á heilann og slæva dómgreindina kom einhver og sagði: Prófaðu þetta. Prófaðu þessa ecstacy-töflu. Það er allt í lagi. Ég hef prófað það líka.

En ég hvet eindregið til þess að við fylgjumst vel með því og förum að taka alvarlega á því hvað fíkniefnavandi á Íslandi er orðinn mikill. Hann er mikill og við verðum að

bregðast alvarlega við. Það gerum við alls ekki með því að fara að selja vín í búðum. (Forseti hringir.)

[17:45]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er dálítið erfitt að ræða þessi mál á þessum nótum. Við leggjum til að fólk geti keypt sér léttvín og bjór úti í búð, farið út í búð og keypt sér rauðvín með ostinum sem það kaupir sér. Þá fara menn á þingi að ræða um að einhverjir kunni að leiðast út í neyslu fíkniefna. Þá fara menn að setja þetta í samhengi við fíkniefnaneyslu. Mér finnst það fulldramatísk framsetning á málinu.

Mér finnst það ekki sanngjarnt gagnvart okkur sem flytjum þetta mál að það sé a.m.k. gefið í skyn að við gerum okkur ekki grein fyrir alvarleika þess að áfengi sé misnotað. Auðvitað gerum við það. Öll viljum við vinna gegn misnotkun áfengis.

Ég gat ekki betur heyrt á hv. þingmanni, sem talar hér með þeim hætti sem hann gerir um áfengisneyslu og annað, en að hann færi þau rök gegn frumvarpinu að af því að einthvert ógæfufólk misnoti þessa hluti þá beri að hefta aðgengi allra annarra að vörunni sem geta eða kunna að fara með hana. Ég get ekki skilið ræðu hv. þingmanns, með allri virðingu fyrir henni og honum, öðruvísi en þannig að hann færi í raun rök fyrir því að það eigi að banna verslun með áfengi á Íslandi burt séð frá því hvort það er ríkið sem stundar þá verslun eða einkaaðilar.

Ef þessi skilningur minn er rangur bið ég hv. þingmann um að leiðrétta mig í seinna andsvari sínu.

[17:47]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)*:

Mig langar til að svara hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni með þeim orðum að ég mundi náttúrlega ekki harma það þótt áfengi væri ekki selt á Íslandi. Það væri ekki minn harmur. Hins vegar mundi ég aldrei ganga svo langt að krefjast þess að það yrði bannað.

Í sumum löndum fer fram umræða um hvort leyfa eigi fíkniefni eða ekki. Sums staðar hafa menn farið þá leið að leyfa neyslu annarra fíkniefna en alkóhóls, en ég lít svo á að alkóhól sé fíkniefni. Það vekur fíkn hjá fólki alveg eins og kókaín og amfetamín, en margir telja að neysla þeirra efna sé mikið meiri en við gerum okkur grein fyrir, jafnvel hjá mjög ungu fólki og líka hjá þeim eldri.

Ég ætla ekki að halda því fram hér að ég vilji — svo ég setji þetta fram á jákvæðan hátt — leyfa áfengisbann í landinu. Ég ætla kannski ekki að halda því fram en ég er á þeirri skoðun, hv. þingmaður, að því greiðari sem aðgangur er að alkóhóli því meiri verði neyslan. Það hafa margar rannsóknir sýnt. Því meiri sem neysla alkóhóls er og því víðar sem þess er neytt þá náttúrlega komast yngri aldursflokkar í þetta og eru drukknir. Það slævir dómgreindina og getur leitt til þess að fólk, t.d. í svona partíum í skólum og öðru, fari út í fíkniefnaneyslu.

[17:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ef hv. þingmaður gengi um í Reykjavík um helgar sæi hann árangurinn af núverandi áfengisbanni eða öllum þeim áfengislögum sem við höfum sett til að vinna gegn þessu böli. Ég spyr hv. þingmann, fyrst hann telur þessi áfengislög vera svo heilög og góð, hvort hann sjái ekki þann raunveruleika.

Hann talar um að gott væri að banna áfengi. Nú veit ég ekki betur en að eiturlyf séu bönnuð. Er þá enginn eiturlyfjavandi til?

[17:50]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég var ekki að segja að ég vildi áfengisbann. Ég sagði að ég mundi ekki harma það þótt áfengi yrði ekki selt hérna. Ég held því fram að aukið framboð af alkóhóli þýði aukna neyslu. Það hafa margar rannsóknir sýnt. Ef við förum að setja alkóhól í búðir mun það valda því að yngra fólk, krakkar fái meiri aðgang að því en nú er. Það er skoðun mín og trú.

Ég tek heils hugar undir að það er allt of mikil drykkja hérna. Ástandið sem hv. þm. Pétur Blöndal vísaði til er náttúrlega alvarlegt og endurspeglast m.a. líka í fíkniefnaneyslunni. Við sjáum t.d. að fangelsi landsins eru full og við heyrum daglega eða vikulega fréttir af hörmulegum verkum þar sem menn vinna gegn meðborgurum sínum og brjóta önnur lög og í langflestum tilvikum er það vegna þess að alkóhól eða vímuefni eru á ferðinni. Því miður er það bara staðreynd.

Mér finnst við hafa margt þarfara að gera en að eyða tíma vorum í að koma með svona frumvörp í þingið. En það er bara mín skoðun. Ég er ekki að segja að banna eigi að menn leggi fram slík frumvörp. Ég er alls ekki að tala um það þannig. Menn mega ekki misskilja mál mitt. Ég legg áherslu á mínar skoðanir og sannfæringu í þessu máli.

[17:52]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég fékk ekki að heyra lausn hv. þingmanns á því hvernig hann ætlaði að takast á við þann raunveruleika sem við horfum upp á í dag. Reyndar sé ég ekki skynsemina í að litið sé á áfengi þessum heilögu augum, eins og þetta sé einhver helgigripur sem maður fari í ákveðið mustери til að kaupa frekar en hverja aðra vöru.

Ég hef enga trú á að sú stefna sem hv. þingmaður boðar, að banna allt saman, muni ráða bug á þeim vanda sem við erum báðir sammála um að sé til staðar. Ég hef enga trú á því.

Ég spurði hv. þingmann hvort það væri þá enginn eiturlyfjavandi í landinu, því að eiturlyf eru jú einu sinni bönnuð. Og ég vil spyrja hv. þingmann: Er hann með einhverjar hugmyndir til lausnar á þeim vanda, að breyta áfengislögunum eða gera eitthvað fleira? Hvað væri það þá helst?

[17:53]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil taka undir að það er mikill fíkniefnavandi á Íslandi. Það þarf náttúrlega að fara fram gjörbylting á því sem er að gerast á þeim vettvangi. Við getum hugsað okkur sem svo að lögreglan taki í dag 15 til 17 ára ungling undir áhrifum amfetamíns. Hvað er gert? Farið með hann upp á stöð, það skrifað niður, hann sendur heim. Viku síðar

gerist hið sama, farið með hann upp á stöð, skrifað niður, sendur heim. Þannig gengur það þar til efnin hafa virkað það vel á heila viðkomandi að hann brýtur lögin, veldur ofbeldisverki eða einhverju slíku. Þá er loksins fara að taka á málunum. Því miður er ástandið þannig. Við þurfum náttúrlega að vinna miklu öflugar og harðar í þessum málum.

Ég er ekki að, eins og hv. þingmaður var að gefa í skyn, að óska eftir að banna allt. Ég er alls ekkert að segja að þrengja eigi áfengislöggjöfina. Ég segi: Við skulum hafa hana eins og hún er og vera sátt við það. (Gripið fram í.) Nei, ástandið er mjög slæmt en það mundi versna til muna ef við færum að auka aðgang að alkóhóli, það liggur í hlutarins eðli. Það er þannig. Því meira framboð sem er á vöru því meiri verður neyslan. Þegar neyslan verður meiri, eins og hv. þingmaður náttúrlega veit manna best, og framboðið eykst þá fara menn að lækka verðið. Það mun haldast í hendur við fíkniefnamarkaðinn, mun lækka verðið þar því að það er víma sem keppir við vímu.

[17:55]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við fjöllum um frumvarp til laga, endurflutt frumvarp sem oft hefur verið lagt fyrir þingið á undanförnum árum. Í frumvarpinu er verið að rýmka heimildir varðandi sölu á léttari vínum og bjór. Þegar ég heyrði af því að flytja ætti þetta mál aftur hafði ég á orði að ég ætlaði að vona að það yrði þá eins og á undanförnum árum að það yrði flutt á seinna þingi ársins þannig að ekki þyrfti að koma til mikillar umræðu um það. Nú er það komið fram sem eitt af fyrstu málunum og mér finnst verst að þetta mál skuli sífellt koma inn sem viðskiptamál fyrst og fremst.

Ég hef velt því fyrir mér á mörgum undanförnum árum hvort þetta mál sé flutt með velferð neytenda sérstaklega í huga, hvort þetta mál sé flutt til þess að auka vellíðan og reyna að auka gæði lífs í landinu, hvort það að tryggja aðgengi fólks að rauðvíni og öðru léttvíni sé til þess að bæta heilsufarið — það hafa svo sem verið færð rök fyrir því að eitt rauðvínsglas á dag geti verið heilsusamlegt. Er þetta flutt sem jafnréttismál, eins og stundum má skilja, að það sé verið að auka aðgengi landsbyggðarfólks að víninu? Ég held að ekkert af þessum rökum ráði því að þetta mál er flutt ítrekað hér í þinginu.

Það kom raunar fram í svari frá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni, hann sagði þetta grímulaust: Við viljum frjálsa verslun. Þetta snýst um prinsipp varðandi verslun. Mér finnst það röng nálgun. Þó að ég ætli ekki að gera víninu svo hátt undir höfði að tala um það með einhverjum sérstökum heilagleika þá finnst mér það röng nálgun að það eitt eigi að ráða flutningi slíks máls. Í sambandi við mál af þessu tagi, sem mörg hver hafa farið í gegn, hafa menn oft notað orðin frelsi og samkeppni sem rökstuðning. Mér finnst ekki rétt að nota hugtök eins og réttindi og réttvísi í sambandi við þetta.

Ástæðan fyrir því að ég set spurningarmerki við frumvarpið er sú að mér finnst að við hefðum átt að taka þetta mál í miklu víðara samhengi og fjalla um það sem stundum er kölluð áfengismenning og þau áfengislög og það áfengisumhverfi sem við búum við. Menn vitna stundum til útlanda og tala um að hlutirnir séu með einum eða öðrum hætti þar, miklu betri þar en hér. En í slíkum samanburði tala menn oft ekki nema hálfan sannleika. Þegar ég stundaði nám í Danmörku um fimm ára skeið ræddi ég þessa hluti oft við danska félaga mína — við þekktum það að Íslendingar áttu til að detta ærlega í það og skandalísera á fylleríum. En ég hafði séð að Danir duttu jafnoft í það og Íslendingar og drukku jafnilla en þess á milli drukku þeir hóflega alla daga vikunnar.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefndi áðan að verið væri að fjalla um áfengismál í heilsufarslegu samhengi í öllum heiminum í dag. Það er verið að grípa til aðgerða á ótal mörgum stöðum til að sporna við áfengisneyslu. Það er verið að setja stífar reglur um notkun áfengis á íþróttavöllum, það er verið að reyna að banna áfengisneyslu, það er verið að loka börum klukkutíma fyrir leik eða jafnvel tveimur tímum fyrir leik í heilu hverfunum í London. Sú hegðun sem hér var nefnd, og hefur oft verið tengd við helgarfyllerí hjá okkur og annað, þekkist víðar í heiminum. Við heyrum af því að jafnréttið í London sé að breytast á þann veg að neysla unglingsstúlkna hafi aukist stórlega. Þar leita menn ótal ráða til að stíga skrefið til baka.

Ekki eru nema fjögur eða fimm ár síðan að á öllum strætóstöðvum í Danmörku voru auglýsingar með fjölskyldumyndum. Á myndunum stóð: Ætlarðu að fara á barinn á föstudegi og taka tímann frá börnunum þínum? Á sama tíma og þetta er að gerast annars staðar er af einhverjum viðskiptalegum frelsisástæðum verið að stíga í aðra átt hér og það án þess að spyrja: Hvar viljum við lenda, að hverju viljum við stefna? Það hefði átt að vera hluti af umræðunni í þessu samhengi. Hvað er verið að gera í heiminum í kringum okkur? Hvernig viljum við nálgast þetta viðfangsefni? Hvaða niðurstöðu viljum við fá?

Það getur kostað ýmsar breytingar, það er full ástæða til að ræða þessa hluti í því samhengi. Það þarf að ræða aldurinn í sambandi við áfengið, það þarf að ræða aðgengið almennt. Þegar menn eru svo að bera Ísland saman við önnur lönd og segja að áfengisvandinn þar sé minni — oft var sagt að þar væru færri skráðir með áfengisvanda. Kannski er það vegna þess að talningin er býsna ólík. Það sem veldur okkur áhyggjum og það sem veldur vandræðum hjá okkur er alls ekki skilgreint sem áfengisvandi í mörgum öðrum löndum, en það er það í reyndinni vegna þess að það kemur inn sem heilsufarsvandamál þó að það hafi ekki verið skilgreint í einhverjum mælingartölum eins og þeim sem við fáum frá SÁÁ.

Ég hef ekki litið svo á að flutningsmönnum frumvarpsins sé sama um hvort neysla eykst. Ég hef ekki litið svo á að þeir skilji ekki afleiðingarnar eða vilji auka á áfengisvandann. Ég er ekki með neinar slíkar hugmyndir. Ég held að frumvarpið sé sett fram í góðum tilgangi en því miður fyrst og fremst út frá viðskiptalegum sjónarmiðum. Það er það sem ég tel vera rangt í tillögunni.

Ýmsar breytingar færast smátt og smátt yfir landið okkar, stundum fyrr og stundum seinna. Það er kannski ekki spurning um það hvort vín fer í almennar verslanir heldur hvenær og þá hvernig. Það getur vel verið að við getum ekki spornað við þessari þróun. En af því að við höfum tíma og af því að við höfum getað séð hvað aðrir hafa prófað á undanförnum árum eigum við að gefa okkur tíma til að

setja okkur markmið. Með hvaða hætti viljum við helst stýra málum? Við eigum ekki að láta viðskiptalífið eitt og sér eða einhverjar hugmyndir um frelsi beina okkur inn í einhvern ákveðinn farveg sem við höfum enga stjórn á að öðru leyti.

Þegar við ræðum hluti eins og t.d. drykkju unglinga í miðbænum eða útivistartíma eða annað slíkt held ég að menn einfaldi það mjög mikið að halda að engu máli skipti hvernig aðgengið er að víni, það nái allir í það. Það sem skiptir mestu máli er hins vegar viðhorf foreldra. Það er afar merkilegt að ræða í skólum við 15 til 16 ára gömul börn og foreldra þeirra. Ef maður ræðir við þau um áfengisneyslu barnanna fara þau alltaf að tala um fíkniefni, þau óttast fíkniefni. Þau forðast að ræða áfengismál einfaldlega vegna þess að þau eru sjálf neytendur og finnst erfitt að taka það upp, þau nota áfengi og þeim finnst erfitt að tala um þann þátt sérstaklega.

Þetta hefur að vísu verið að breytast. Foreldrasamtök hafa sameiginlega ásamt skólum unnið að því að breyta viðhorfum, hafa unnið mjög gott starf. Ég vil meira að segja fullyrða að þrátt fyrir allt hafi tekist að færa upphaf vínneyslu aðeins ofar í skólakerfinu, okkur hefur tekist að minnka áfengisneyslu mjög í grunnskólum. Því miður er það enn þá löggilt viðhorf að maður megi byrja að drekka brennivín þegar maður byrjar í framhaldsskóla. Menn hafa meira að segja haldið hátíðir sem ganga út á að það sé ákveðin manndómsvígsla að drekka og þegar farið er á busaball eigi maður að drekka brennivín. Við þurfum að vinna með þessi viðhorf og hin nýja ríkisstjórn hefur sett sér það markmið að vinna með sheilbrigðismál, forvarnastörf og vímuvarnir. Ég held að við ættum að setja þetta frumvarp inn í þá umræðu, taka það fyrir í heilbrigðisnefnd og taka það fyrir í félagsmálanefnd. Við eigum að nálgast þessa hluti út frá spurningunni: Hvert viljum við stefna? Ef það verður niðurstaðan að skynsamlegasta leiðin til þess að ná betri árangri varðandi áfengisneyslu og vímuefnanotkun sé sú að auka aðgengi með því að selja vín í matvöruverslunum þá skulum við gera það. Ég hef allar efasemdir um það og tel að það sé ekki mikilvægasta skrefið til þess að ná árangri í þessum málum.

Það er hægt að tína til fjöldamörg atriði í sambandi við þetta en ég ætla ekki að eyða miklum tíma í það. Ég ætla að vona að við fáum tækifæri til að fjalla um þetta í nefndum og ég vona að málið verði m.a. tekið fyrir í félagsmálanefnd, eins og áður sagði. Ég vil ítreka það sem ég hef verið að segja: Við skulum ekki falla í þá gryfju að nálgast þessa hluti eingöngu út frá viðskiptalegum forsendum, óháð þeim afleiðingum sem það hefur á alla okkar þjónustu og félagsmálastarfsemi í landinu heldur skulum við nálgast þetta sem hluta af heild. Hvaða mynd viljum við sjá?

Ég kaupi ekki þau rök að ekki sé hægt að borða osta eða borða fisk öðruvísi en að hafa vín með og ekki sé hægt að borða kjöt án rauðvíns, að það sé hluti af matarmenningu að nota einhverja ákveðna drykki með því. Það er hægt að hafa skoðun á því en ég hef komist af án þess og er mikill matmaður og nýt þess vel að borða mikið og vel. Það er verið að búa til ákveðnar myndir sem passa ákveðnum framleiðendum sem vilja koma þeim boðskap til skila að vellíðunin felist í rauðvíni á borðinu, nú eða bjór. Ég ræddi þetta við 10. bekkinga fyrir nokkrum árum, þau höfðu ekki áttað sig á því að í sjálfu sér væri það valkostur að sleppa því að neyta alkóhóls. Þau höfðu ekkert verið kynnt fyrir þeim möguleika, það er búið að gera áfengi að svo sjálfsagðri neysluvöru að það er ekki spurning hvort heldur hvenær þú ætlar að byrja.

Ég óska sem sagt eftir því að þetta mál verði tekið fyrir í stærra samhengi, að við skoðum það í tengslum við stórhuga áform um forvarnastörf í heilsugæslu, áform um bættar vímuvarnir í landinu. Ef frumvarpið passar inn í þau áform ríkisstjórnarinnar skulum við flytja það þegar það er komið í ljós.

[18:07]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get tekið undir það með hv. þingmanni að það þurfi að taka áfengismálin í heildina, horfa á áfengislöggjöfina, horfa á hvernig við leggjum þetta upp og hvaða áfengisstefnu við viljum reka. Hér á landi rekum við eina ströngustu áfengisstefnu og áfengislöggjöf í heiminum. Þegar verið er að tala um aðgang að áfengi er horft til fjögurra þátta og við uppfyllum alla fjóra. Það er bannað að auglýsa áfengi, ríkið hefur einkaleyfi á sölu þess, mjög hátt verð er á áfengi og áfengiskaupaaldurinn er einna hæstur í heiminum eða 20 ár. Það er alveg rétt að það þarf að horfa á þessa hluti í samhengi og á síðasta þingi voru frammi tillögur um að aflétta öllum þessum þáttum og ég hef varað við því að það sé gert á einu bretti heldur verði að skoða einn og einn þátt í einu og velta því fyrir sér hver áhrifin yrðu.

Mig langaði sérstaklega að ræða við hv. þingmann um stefnu ÁTVR sem hefur verið rekin á síðustu árum, þ.e. að gera áfengi aðgengilegra. Það er verið að breyta búðunum, gera þær aðlaðandi, það er verið að fjölga búðum, það er verið að setja þær í verslunarmiðstöðvar, það er jafnvel verið að semja við einkaaðila um rekstur á þessum verslunum. Ég spyr hv. þingmann: Hvaða mun sér hann á því annars vegar að ríkisstarfsmenn afgreiði áfengið yfir borðið eða hins vegar að einkaaðilar geri það? Það er ekki verið að tala um að áfengi verði sett við hliðina á cheerios-pakkanum eða annarri nauðsynjavöru sem við þurfum að nota daglega. Gengið er út frá því (Forseti hringir.) að sérstakar einingar verði í verslunum sem þarf ákveðinn aðgang að.

[18:10]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna því að hv. þm. Ásta Möller tekur undir það að við þurfum að skoða þetta í heildina. Ég vona að við gerum það saman. Munurinn sem ég geri á þessu tvennu er helst fólginn í því hver hefur hagsmunina af því að selja áfengi. Þegar hagsmunirnir verða einkahagsmunir, þar sem gróðasjónarmið er oftast aðalatriðið, efast ég um ágæti þess. Ég get ekki séð neitt því til fyrirstöðu að einhver taki að sér að selja áfengi á vegum ÁTVR og það er í rauninni þannig nú þegar að einkaaðilar sjá um slíka sölu. Þetta er því fyrst og fremst spurningin um það hvort menn ætla að halda þessari vöru að neytendum, reyna að fegra ásýnd hennar, koma henni í aukna notkun eins og gjarnan gerist með vöru á almennum markaði sem seld er til ágóða

fyrir viðkomandi fyrirtæki. Ég hef efasemdir um að það sé rétta leiðin.

Mér finnst rétt að vekja athygli á því í þessu sambandi hvernig við umgöngumst t.d. tóbak — sem er bara annað eiturefni og líka nautnaefni. Við umgöngumst tóbak öðruvísi en vín. Það hefur komið upp í löndum í nágrenni við okkur að vín verði merkt með svipuðum hætti og tóbak er merkt. Það er líka eitt af því sem hv. þm. Ásta Möller nefnir og er umhugsunarefni: Með hvaða hætti á að setja þessa hluti fram? Þó að opnunartími sé takmarkaður eru engin ákvæði um það hvar eigi að staðsetja vöruna í verslunum eða neitt slíkt. Ég sé þann mun á ríkiseinkasölu eða sölu einkaaðila, þ.e. hvort verið er að halda víni að fólki af þeim sem hafa hag af því að selja sem mest.

[18:12]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sé ekki annað en að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins haldi víni að fólki með því að taka þær ákvarðanir sem þeir gera, gera búðirnar meira aðlaðandi, með því að vera með auglýsingablöð, með því að dreifa auglýsingablöðum í verslunum sínum. Þeir eru líka með upplýsingar um vín á netinu ef þú ferð inn á atvr.is. Ég sé ekki mikinn mun á þessu.

Síðan er náttúrlega alltaf þessi hræðsluáróður í gangi varðandi áfengi og það var m.a. 1989 þegar bjórinn var löggleiddur hér landi, manni finnst það eiginlega með ólíkindum að það skuli vera svo stutt síðan. Þá sögðu úrtölumennirnir úr þessum stól: Það mun auka áfengisneysluna, bjórinn mun flæða yfir allt, ungmennin munu liggja hér drukkin og hvaðeina. Hvað gerðist? (**Gripið fram í:** Þetta hefur gerst.) Árið 1989 jókst heildaráfengismagn í neyslu, tveim árum eftir, 1990 og 1991, minnkaði heildarneyslan. Hver er ástæðan? Jú, ástæðan var sú að það var kreppa í þjóðfélaginu. Efnahagsástand þjóðar hefur miklu meiri áhrif á áfengisneyslu en aðrir þættir eins og aðgengi.

[18:13]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þykir vænt um að hv. þm. Ásta Möller skuli staðfesta að það eru einmitt efnahagur og verð sem hafa töluverð áhrif á neysluna. Aftur á móti vil ég snúa þessu við varðandi hræðsluáróðurinn og bjórinn. Hefðum við verið betur sett ef við hefðum innleitt bjórinn 10 til 15 árum fyrr, af því að þetta snerist um það? Mér finnst það vera miklu meira heillandi spurning að velta því fyrir sér.

Ég hef nefnilega verið talsmaður þess — eins og ég var að ýja að þegar ég talaði um að þetta væri kannski þróun sem bærist hingað — að fara sér hægt, að hugsa hvert skref. Þeim mun seinna sem við förum með vín út í matvörubúðir þeim mun betra, það er röksemdafærsla mín. Það er ýmislegt sem berst til okkar, við þurfum ekki að hlaupa fram fyrir og þykjast vera að elta eitthvað því að þá getum við orðið að athlægi.

Ég ætla að segja ykkur eina sögu af því að ég hef smátíma. Ég tók þátt í því á Akranesi fyrir nokkrum árum að taka á móti einum frægasta knattspyrnumanni heims, Pele. Það var hádegisverðarboð á Akranesi og af því að maður á að taka vel á móti gestum var boðið upp á vín með matnum. Í þessa veislu var boðið þeim sem voru heiðursgestir knattspyrnufélagsins, Þórði heitnum Þórðarsyni og Ríkharði Jónssyni, sem er faðir eins af flutningsmönnum frumvarpsins. Ég hef aldrei orðið að eins miklu athlægi á ævinni eins og þegar við buðum vín með matnum í hádeginu þennan dag, flestir komu auðvitað á bíl og enginn af heiðursgestunum drakk vín.

Við erum stundum að elta einhverja tísku en þorum ekki að taka afstöðu sjálf. Skoðum hvað við höfum og hvað við viljum fá og vinnum út frá því.

[18:15]

Þorvaldur Ingvarsson (S):

Frú forseti. Ég er sjálfur þeirrar skoðunar að þetta frumvarp sé svar við kalli tímans. Miklar breytingar hafa orðið á íslensku þjóðfélagi á undanförnum árum og áratugum, þjóðfélagið er miklu opnara og frjálslyndara en áður og því er kominn tími til þess að fella niður einkaleyfi ÁTVR.

Ég velti því fyrir mér í umræðunum áðan þegar við hlustuðum á þá sem eru á móti þessu frumvarpi af hverju þeir komi þá ekki með þær lagabreytingar að við fellum niður bjórdrykkju á Íslandi aftur. Eitthvað verður að gera. Ég er þeirrar skoðunar að ríkið eigi ekki að stunda smásöluverslun, ÁTVR er arfur gamalla tíma og því er þetta frumvarp löngu tímabært.

Ég er líka þeirrar skoðunar að áfengi í matvörubúðum muni ekki hafa úrslitaáhrif á lýðheilsu fólks í þessu landi ef rétt er á haldið. Eftirlit verður strangt sem áður og augljóst er að ákvæðið um að afgreiðslufólk í matvörubúðum eigi að vera 20 ára og eldra er eðlilegt miðað við núverandi aðstæður en á sama hátt getur það orðið erfitt í framkvæmd.

Áðan var rætt um aðgengi að áfengi. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefndi að áfengisneysla á Íslandi hefði aukist í u.þ.b. 7 lítra á ári en lét þess jafnframt getið að í því landi þar sem erfiðast er að nálgast áfengi í Evrópu og kannski öllum heiminum, Grænlandi, væri áfengisneysla 12 lítrar á ári. Það er greinilegt að aðgengi að áfengi hefur í raun og veru ekkert með neysluna að gera, þar eru allt aðrar ástæður.

Mig langar í þessu sambandi að benda á þá tímaskekkju sem viðgengst í íslensku þjóðfélagi hvað varðar innflutning á áfengi ferðamanna til landsins. Ég tel eðlilegt og löngu tímabært að við færum okkur nær evrópskum viðmiðum í þessu efni. Það kemur fram í greinargerð frumvarpsins að ákveðið magn áfengis hefur verið gert upptækt og það er út af fyrir sig vel miðað við þau lög sem gilda í landinu en þessi lög eru ólög. Allt aðrar reglur gilda í öllum okkar viðskiptalöndum og fyrir löngu er kominn tími til að þessu verði breytt.

Ég vil að lokum segja að ég mun styðja þetta frumvarp að því leyti sem varðar matvöruverslun og slíkt en hvað varðar það að fellt sé niður áfengisgjald tel ég það rangt. Ég held að neyslustýring sé það sem við þurfum.

[18:19]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Frú forseti. Ég lýsi stuðningi við þetta mál sem ég er reyndar einn af flutningsmönnum að. Ég ætla ekki að lengja umræðuna mjög mikið hér í dag vegna þess að ég tel að

bæði framsögumaður hafi farið vel yfir efnisatriði málsins í framsöguræðu sinni og að í umræðunum hafi komið fram mörg af þeim atriðum sem skipta máli.

Mig langar bara að segja það sem mína skoðun að þetta er mjög augljóst mál. Sala á áfengi á ekki að vera á hendi ríkisins þar sem ég tel að aðrir í samfélaginu séu mun betur fallnir til kaupmennsku en opinberir starfsmenn með allri virðingu fyrir því góða fólki. Ég tel þetta fyllilega tímabært og ég tel þetta raunar vera eitt af þessum málum sem við komum í framtíðinni til með að hrista höfuðið yfir eins og við gerðum varðandi sjónvarpslausa fimmtudaga og bannaðan bjór. Ég held að nafna mín, hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, hafi haft lög að mæla þegar hún benti á það í andsvari fyrr í dag að þetta mál snýst fyrst og síðast um að treysta fólki. Ég treysti fólki til að versla með áfengi, hvort sem er að selja það eða kaupa. Hlutverk ríkisins og þar með löggjafans í þessu máli er hins vegar það að setja reglurnar um framkvæmdaatriðin enda er skýrt tekið fram í þessu frumvarpi hvernig framkvæmdin í þessu máli á að vera og sveitarfélögum í landinu treyst til að setja reglur um það. Einnig tel ég að við þurfum að hafa viðeigandi viðurlög við brotum ef reglurnar eru brotnar til þess að eftir þeim verði farið.

Þetta mál, eins og skýrt er tekið fram í greinargerð með frumvarpinu, breytir í engu stefnu stjórnvalda í áfengismálum nema það er verið að fjalla um hver stendur fyrir aftan búðarborðið. Áfengisstefnan verður í alla staði óbreytt að frátöldu þessu atriði, forvarnastarf verður áfram afar mikilvægt og ef eitthvað er væri ástæða til að efla það. Ég hvet okkur til að taka þá umræðu í þessum sal síðar en það er hins vegar önnur umræða, það er ekki það sem þetta mál fjallar um. Hér er verið að tala um, eins og margítrekað hefur komið fram, frjálsa verslun.

Það er annað sem hefur ekki verið rætt en er kannski ástæða til að nefna, atriði eins og ölvunarakstur. Það er meinsemd í þessu þjóðfélagi eins og annars staðar. Þetta frumvarp er hvorki til þess fallið að auka hann né draga úr. Þess vegna held ég að við ættum að taka þá umræðu og ég er a.m.k. þeirrar skoðunar að við ættum ef eitthvað er að minnka það hámark sem hér er leyfilegt að hafa í blóðinu til þess einmitt að koma í veg fyrir þetta. Með slíkum aðgerðum getum við öll hjálpast að við að vinna bug á þeim vandkvæðum sem fylgja áfengisneyslu eins og hefur komið hérna fram í dag. Það er ekkert hagsmunamál flutningsmanna þessa frumvarps að auka það böl, eins og mætti taka til orða.

Framsögumaður, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, nefndi hér áðan að hann vonaðist til að vínmenning hérlendis batnaði við þessa breytingu og ég tek undir það með honum. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson benti líka á að stefnan hér hefur hingað til ekkert virkað í þessum efnum. Það er líka hægt að benda á það að í löndum sunnar í álfunni þar sem reglur um sölu áfengis eru mun rýmri en þær gerast hér virðist meðhöndlun áfengis vera með öðrum og betri hætti en hér er.

Ég vil, ef ég má, með leyfi forseta vísa í bækling sem þingmönnum barst frá Lýðheilsustöð sem heitir *Áfengi – engin venjuleg neysluvara*. Á bls. 5 segir, með leyfi forseta:

„Ungt fólk í Suður-Evrópu verður ekki ölvað nema í tíunda hvert skipti sem áfengis er neytt en í Norður-Evrópu verður það ölvað í flestum tilvikum þegar áfengis er neytt.“

Það er greinilegt að okkar stranga áfengisstefna hefur ekki allt að segja.

Að lokum, frú forseti, vil ég hvetja þingið til að veita þessu máli stuðning og ég hvet þingmenn til að leyfa þessu máli að fara hinn eðlilega þinglega farveg. Ég held að það sé ástæða til að treysta þingmönnum til að greiða atkvæði um þetta mál og skiptast á skoðunum. Það eru skiptar skoðanir um málið eins og hér hefur komið fram og ég hvet okkur til að klára málið og greiða um það atkvæði. Eins og framsögumaður sagði, ef málið fellur í atkvæðagreiðslu nær það ekki lengra en treystum okkur öllum a.m.k. til að fá að greiða um það atkvæði.

[18:25]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það hefur komið fram hjá hv. síðasta þingmanni sem talaði á undan mér og fleirum reyndar að í þessu frumvarpi felist traustsyfirlýsing á að fólki verði treyst almennt til að fara með áfengi og umgangast áfengi og það séu ákveðin rök fyrir frumvarpinu og að létta þar með á aðgengi að áfengi.

Það má því kannski jafnvel spyrja: Út af hverju ekki bara treysta fólki almennilega og hafa engin lög um áfengi, engin umferðarlög, engin lög um eftirlit með sölu á tóbaki o.s.frv. ef það er málið? Ég held að svo sé þó ekki.

Hér var vitnað í skýrslu frá Lýðheilsustöð sem má finna á heimasíðu hennar og hefur verið dreift til þingmanna eins og komið hefur hér fram. Hún heitir *Áfengi – engin venjuleg neysluvara* og þar segir, með leyfi forseta:

„Í umræðu um forvarnir og áfengismál ber oft á þeim misskilningi að forvarnir snúist eingöngu um fræðslu um skaðsemi áfengis og ábyrgt uppeldi barna. Öflugt forvarnastarf felst ekki síður í réttum stjórnvaldsaðgerðum. Niðurstöður fjölda rannsókna sýna að aðgengi og verð á áfengi eru lykilþættir sem varða heildaráfengisneyslu hverrar þjóðar.“

Þetta segir í upphafi skýrslunnar.

Öfugt við það sem kom fram áðan, að mig minnir hjá hv. þm. Ástu Möller, um aukningu á neyslu áfengis í landinu segir í þessari sömu skýrslu:

„Á síðustu áratugum hefur áfengisneysla á Íslandi aukist úr 4,0 lítrum af hreinum vínanda á hvern einstakling 15 ára og eldri árið 1985 í 7,2 lítra árið 2006.“ (Forseti hringir.) Hverju ætli megi þakka það?

[18:27]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég ítreka einungis það sem ég sagði áðan að þetta frumvarp og það sem hv. þingmaður var að benda hér á snýst um traust. Þetta snýst um það að við leyfum fólki að ákveða hvar og hvernig það verslar með áfengi. Hin málin er varða notkun og neyslu á áfengi eru hin merkustu mál til að ræða í þessum sal en aðgengi fólks að áfengi hefur, eins og hér hefur verið bent á, stóraukist á undanförnum árum með aukinni og bættri þjónustu ÁTVR þannig að það hver selur áfengið, opinberir starfsmenn eða einkaaðilar, er ekki stóra málið í þessum aðgengismálum. Ég vil

að það komi hér skýrt fram.

Við eigum að taka þessa forvarnaumræðu, þá umræðu um þau vandkvæði sem áfengi fylgja og ég er tilbúin í hana hvenær sem er, en þetta mál snýst fyrst og síðast um verslunarrekstur sem einkaaðilar eru að mínu áliti betur fallnir til að sinna.

[18:29]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Þetta mál snýst fyrst og fremst um verslunarrekstur var sagt hér sem var nú annað en mátti heyra á flutningsmanni í dag og þeim sem hafa talað á eftir honum, að þetta snúist ekki um verslunarrekstur. Rökin á bak við þetta áttu ekki að vera á götum verslunar í landinu eða snúast um verslunarrekstur, það er alveg nýr flötur á málinu sem ég er að heyra núna.

Nokkur rök hafa verið talin upp um þetta, annars vegar að bætt aðgengi að áfengi hafi ekki áhrif á áfengisneyslu. Það er beinlínis rangt, um það vitna fjölmargar rannsóknir, bæði á neyslu áfengis og á neyslu annarrar vöru líkt og með neyslu á óhollum mat, ruslfæði, sem er verið að reyna að berjast gegn víða um heim, bæði austan hafs og vestan og hér líka með því að takmarka t.d. aðgengi barna að ruslfæði í skólum eða í nálægð þeirra í þeim tilgangi að draga úr neyslunni. Það sama á við hér eins og margsinnis hefur verið sýnt og sannað, aðgengi að áfengi eykur neysluna, þannig að þau rök detta um sjálf sig.

Það hefur verið minnst á það hér í dag að þrátt fyrir há gjöld á sykurvörum, gosdrykkjum o.fl. dugi það ekki til að draga úr neyslu. Það skyldi þó ekki vera út af því aðgengi að gosdrykkjum og sykurvörum og ruslfæði almennt sem er mjög mikið hér á Íslandi? Því er haldið mjög stíft að þeim neytendum sem er verið að sækja að með þessa vöru, þ.e. börnum og unglingum.

[18:31]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þar þekkti ég loksins vinstri græna í þessari umræðu, ekki að það komi neitt sérstaklega á óvart. Málflutningur þeirra snýst ekki bara um að breyta sölufyrirkomulagi áfengis heldur snýst þetta um að banna allt sem geti hugsanlega nokkurn tíma valdið okkur skaða. Þetta snýst um að stjórnvöld, við sem löggjafinn, eigum að taka ábyrgð á því hvernig einstaklingar fara með sitt eigið líf. Ég er ekki sammála þingmanninum í þeim efnum. Ég tel, t.d. varðandi ruslfæði og aðgengi barna að því, að það sé ekki hamborgarastaðnum að kenna að börn borði hamborgara heldur eigi foreldrar fyrst og síðast að hafa vit fyrir börnum sínum og kenna þeim að borða hollan mat.

Á nákvæmlega sama hátt snýst þetta mál ekki um það hvort opinber starfsmaður eða einkaaðili sé betri verslunarmaður. Þetta snýst um að ríkisvaldið á ekki að standa í verslunarrekstri og það er grundvallarspurningin í þessu samhengi. Það er rangt sem fram kom hjá þingmanninum að ekki hafi komið fram í umræðunum að þetta snúist um verslunarrekstur. Þetta snýst um frjálsa verslun en ekki, eins og samflokksmaður hv. þingmanns sagði áðan, um að flutningsmenn gengju erinda ákveðinna verslunareigenda í þessu efni. Þetta snýst um að gefa verslun frjálsa.

[18:33]

Útbýting:

Ársverk í fiskvinnslu og álverum, 126. mál, fsp. BVG, þskj. 127.

Búsetuúrræði fyrir fatlaða, 119. mál, fsp. BJJ, þskj. 120.

Byggðarlög á Austurlandi sem standa utan áhrifasvæðis álversframkvæmda, 120. mál, fsp. BJJ, þskj. 121.

Dreifing fjölpósts, 122. mál, fsp. SF, þskj. 123.

Eftirlit með ökutækjum í umferð, 123. mál, fsp. ÁI, þskj. 124.

Fátækt barna á Íslandi, 127. mál, fsp. HHj, þskj. 128.

Fjöldi óskoðaðra og ótryggðra ökutækja í umferð, 124. mál, fsp. ÁI, þskj. 125.

Kortlagning vega og slóða á hálendinu, 121. mál, fsp. SF, þskj. 122.

Raforkuverð, 125. mál, fsp. BVG og JBjarn, þskj. 126.

Skýrsla fjárlaganefndar um greinargerð Ríkisendurskoðunar um kaup og endurnýjun á Grímseyjarferju, 118. mál, skýrsla þskj. 119.

[18:34]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Það hefur verið býsna athyglisvert og fróðlegt að taka þátt í og fylgjast með umræðunni sem hefur farið fram í dag á hinu háa Alþingi og hófst eftir hádegið. Ég hygg, miðað við mælendaskrá í þessu máli, að tæplega þriðjungur þingheims hafi fjallað um málið í dag og ef fram heldur sem horfir haldi umræðan áfram á morgun. Ég hygg að fleiri þingmenn hafi talað í þessu máli og látið sig þetta mál varða en fjárlögin og fjáraukalögin sem við ræddum um í síðustu viku. Það segir ákveðna sögu í þessu máli. Ég hef stundum talað um það, á mínum fyrri vettvangi í borgarstjórn Reykjavíkur, að oftast urðu lengstu umræðurnar um tvö mál, annars vegar um hundahald og hins vegar um brennivín. Ekki fór jafnmikil umræða fram um fjárhagsáætlun og mér sýnist að hið sama sé upp á teningnum á Alþingi.

Margir þingmenn hafa tekið til máls í þessari umræðu og það er greinilegt að ákaflega skiptar skoðanir eru um þetta mál. Þetta mál er að ég held flutt í fimmta eða sjötta sinn á Alþingi og hefur aldrei náð fram að ganga. Að mörgu leyti hygg ég að þessi umræða minni um margt á þá umræðu sem átti sér stað í aðdraganda þess er bjór var leyfður hér á Íslandi árið 1989. Þá hafði margoft verið flutt frumvarp á þingi um bjórinn en aldrei náð fram að ganga.

Af hverju er ég að rifja þetta upp hér og nú? Jú, ég vil að mörgu leyti taka undir það sem hv. þm. Guðbjartur Hannesson, 2. þm. Norðvest., sagði í umræðunni. Ef ég hef skilið þingmanninn rétt þá orðaði hann það á þann veg að þetta væri ekki spurning um hvort heldur hvenær þessi mál næðu fram að ganga. Ég tek undir það. Ég vil hins vegar lýsa þeirri skoðun minni að ég tel að við séum ekki komin það langt í umræðunni um þessi mál að heppilegt sé að þetta frumvarp fari í gegn eins og það lítur út. Við þurfum að mörgu leyti að þroska umræðuna, ekki bara inni á Alþingi heldur líka úti í samfélaginu, til að hægt sé að samþykkja frumvarpið eins og er.

Margir hafa talað um forvarnir í þessari umræðu. Það er bara þrennt sem gildir þegar rætt er um forvarnir. Það er í fyrsta lagi aðgengið, í öðru lagi aldurinn og í þriðja lagi

álögur, þ.e. verðið. Hér erum við að tala um að í þessu frumvarpi verði aðgengi að áfengi rýmkað og opnað fyrir það. Þar með göngum við í raun og veru gegn yfirlýstu markmiði áfengislaganna um að gegna ákveðnu forvarnahlutverki.

Ég get líka upplýst þingheim um að ég er mjög mikil áhugamanneskja um vín. Ég kann vel að meta góð vín og ég er áhugamanneskja um vínmenningu. Ég vil, af því að menn hafa úr þessum ræðustól, m.a. hv. 1. flutningsmaður þessa frumvarps, hv. þingmaður Sigurður Kári Kristjánsson, talað um vínmenningu, reifa nokkur sjónarmið sem ég hef haft áhyggjur af í þessu frumvarpi sem snúa einmitt að vínmenningu.

Í dag er það þannig, sem hefur verið þróunin hygg ég á síðastliðnum tíu árum, að verslanir ÁTVR hafa tekið sig mjög á í markaðssetningu. Verslunum hefur fjölgað, þær hafa verið gerðar bjartari og meira aðlaðandi, opnunartími er mjög frjáls og hér á höfuðborgarsvæðinu er á sumum stöðum opið til klukkan átta á kvöldin alla daga en lokað á sunnudögum. Verslanir ÁTVR bjóða upp á afburðaþjónustu. Ég hygg að það séu ekki margar aðrar sérverslanir í landinu sem bjóða eins góða þjónustu og verslanir ÁTVR. Ef maður gengur inn í verslun ÁTVR er nánast alltaf hægt að ganga að einhverjum sérfræðingi sem getur frætt mann um hinar ýmsu tegundir t.d. léttvína. Þjónustan hefur batnað mjög mikið og opnunartíminn líka verið að lengjast. Ég óttast því mjög að verði þetta frumvarp samþykkt muni vínmenningu Íslendinga hraka.

Hvernig rökstyð ég það? Jú, ég hygg að fái markaðurinn einn að ráða, þ.e. verslanir, matvöruverslanir sem taka inn léttvín og bjór, verði þar fyrst og fremst tekinn inn ódýr bjór, svo dæmi sé tekið, og ódýrt léttvín. Ég óttast að gæðavín svokallað verði ekki tekið inn í matvöruverslanir þannig að ÁTVR eða aðrir aðilar sem halda úti sérverslunum verði með rauðvín og hvítvín í dýrari gæðaflokki og svo sterkt vín. Síðan geta menn velt því fyrir sér hvort það sé rekstrargrundvöllur fyrir slíkar verslanir. Ýmsir hafa bent á að þetta gæti gert það að verkum, vegna þess að það er ekki rekstrargrundvöllur fyrir „tínni vínbúðum“ og vínbúðum með sterkt vín, að vínbúðum mundi fækka, þjónustan mundi versna, opnunartíminn yrði styttur og t.d. hér í Reykjavík mundi verslunum fækka, afgreiðslutíminn styttast og þjónustan versna.

Ég tala nú síðan ekki um hvaða áhrif þetta hefði á landsbyggðina. Ég hygg að ekki yrði hægt á eins mörgum stöðum og í dag að halda úti slíkum sérverslunum með gæðavín. Þar sjáum við kannski fram á afturhvarf til gamla tímans, þ.e. að menn þurfi að panta sér áfengi í gegnum póstinn og fá það sent á minni staði úti á landi.

Ég sé að þingmenn hér í salnum brosa að þessu. En þetta eru vangaveltur og að ég held eðlilegar hugleiðingar um hvað muni gerast ef þetta verður þróunin. Við þekkjum þetta frá því þegar við erum erlendis og förum í matvöruverslanir, ég skal bara taka Danmörku sem dæmi. Maður fer í verslanir sem gjarnan eru kallaðar Seven Eleven í Kaupmannahöfn. Menn kaupa ekki gæðavín í þeim búðum heldur fyrst og fremst kassavín, ódýrara vín og bjór. Ég hygg að það gæti orðið þróunin hér á Íslandi. Það er nokkuð sem ég vil ekki standa að.

Ég hins vegar skal játa að ég á pínulítið erfitt með að koma mér upp mjög sterkum skoðunum í þessu máli svo ég sé einlæg með það. Ég get skilið sjónarmið þeirra sem tala alfarið gegn þessu máli og ég get líka skilið sjónarmið þeirra sem tala mjög hart fyrir þessu máli. (Gripið fram í.) Ég hygg meira að segja að ef málið kæmi til atkvæða í þessum sal þá yrði afstaða mín sú að greiða ekki atkvæði.

Ég vil að endingu taka undir þau sjónarmið sem sett voru fram í dag í umræðunni, að þetta er allt saman spurning um rétta tímasetningu, að setja mál fram á réttum tíma og í takt við þann tíðaranda að þau hafi almennan hljómgrunn í samfélaginu. Þetta mál hefur verið flutt hér átta sinnum, held ég (**Gripið fram í:** Fimm sinnum.) fimm sinnum. Málið hefur áður verið flutt fimm sinnum og í sjötta sinn nú. Það getur vel verið að það þurfi að flytja það nokkrum sinnum til viðbótar. En ég er viss um og heiti á okkur þingmenn að standa fyrir almennri opinni og fordómalausri umræðu um vínmenningu okkar Íslendinga og það hvaða áhrif aukið aðgengi og það að ganga þennan veg til enda muni hafa í heilbrigðiskerfinu, í félagskerfinu og víðar í samfélagi okkar.

[18:45]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er dálítið sérstakt að heyra hv. síðasta ræðumann tala eins og markaðssetningarfulltrúa fyrir áfengi í landinu, en slá svo úr og í. Það var nú besti kaflinn í ræðunni. Þetta frumvarp er auðvitað fyrst og fremst spurning um hvort vín fái að flæða frjálst inn í stórmarkaðina á næstu missirum.

Menn hafa talað hér mjög sérkennilega um aukningu á magni vínanda á hvern landsmann og farið með fleipur í mörgum tilvikum, notað tölur sem eiga ekki við rök að styðjast. Það er til að mynda engin spurning að með tilkomu bjórsins á sínum tíma jókst mjög vínandamagn á hvert mannsbarn í landinu. Það gerðist á nokkrum árum. Á tiltölulega fáum árum hefur aukning vínanda á mannsbarn nær því aukist um 100%.

Það var líka sérkennilegt að heyra hv. þingmann fjalla um áhuga á víni og vínmenningu vegna þess að vín getur aldrei flokkast undir menningu. (Gripið fram í.) Vínmenning er öfugmæli. (Forseti hringir.)

[18:47]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þingmaðurinn talaði hér um að það væri ekkert til sem héti vínmenning. Menning er samt allt sem maðurinn tekur sér fyrir hendur, hvort sem það er að drekka góð vín með góðum mat eða eitthvað annað og auðvitað drekka menn víða í hinum vestræna heimi gott vín hóflega með mat. Það þarf ekki annað en að nefna Suður-Evrópulönd.

Við Íslendingar höfum hins vegar að mínu mati verið að þróa með okkur ákveðinn kúltúr í vínmenningu. Af því að þingmaðurinn kom inn á bjórinn sem leyfður var hér 1989 vil ég segja það sem mína skoðun að ég held að það hefði verið algjört óráð ef það frumvarp hefði verið samþykkt fyrr en 1989. Það er svo margt sem hefur gerst á stuttum tíma.

Þess vegna endurtek ég það sem ég sagði áðan að það

hefur allt sinn tíma í þessum efnum. Ég hygg að þegar sagnfræðingar framtíðarinnar fara að skoða ræður frá hinu háa Alþingi þar sem þetta var rætt muni menn sjá ákveðna samfellu í umræðunni og það að umræðan hafi einmitt þróast jákvætt. Menn munu þegar fram líða stundir taka þá ákvörðun að rýmka þessa áfengislöggjöf. En ég held, og ítreka það sem ég sagði áðan, að rétti tíminn sé ekki núna á þessu þingi.

[18:49]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir orð hv. síðasta ræðumanns, ég held að tíminn sé ekki kominn. Það er mín sannfæring að vín flokkist miklu fremur undir ómenningu en menningu. Auðvitað er vín að hluta til jarðrækt og jurtafræði eins og á við um ýmsar saftir sem gerðar eru, hvort sem það er rabarbarasaft eða krækiberjasaft. Deilan um vín heldur áfram og vínið hverfur varla en það er spurning hvort það sé ástæða til að auka aðgengi að því.

Góður vinur minn, Viðar Einars Togga, var að deila um það í kaffitíma í Ísfélaginu í Vestmannaeyjum við félaga sína hvort hann mætti drekka vín. Það endaði með því að menn komust ekki að samkomulagi. Viðar hafði mjög einfalda kenningu: Það má drekka vín.

Þá spurðu félagarnir: Hvar stendur það?

Það stendur í Biblíunni.

Hvernig er því svarað þar? spurðu félagarnir.

Ja, það er nú þannig, sagði Viðar, það stendur að Jesús hafi drukkið, smakkað vín, voða lítið, á jólunum, páskunum og þjóðhátíð Vestmannaeyja.

Þannig getur auðvitað umræðan haldið áfram í einlægni og öllu slíku. En það skýtur örlítið skökku við að þegar heilbrigðisstefna landsins er sú að draga úr áfengisneyslu eigi að auka hana. Og mér finnst það ekki hróssvert í sjálfu sér að fagna því sem kallað var afburðaþjónusta hjá ÁTVR um afgreiðslutíma og (Forseti hringir.) annað.

[18:51]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ágætt að heyra að við hv. þm. Árni Johnsen erum þó sammála um eitt og það er að tími þessa máls sé ekki upprunninn nú. Eftir stendur þó að við erum ósammála um að til sé eitthvað sem heitir vínmenning. Ég stend á því fastar en fótunum að hóflega drukkið vín gleðji mannsins hjarta.

Þess vegna endurtek ég það sem ég sagði áðan varðandi þessi gæðamál. Ég hef áhyggjur af því í fyllstu einlægni að við séum að sigla inn í það, ef þetta verður leyft, að þá verði „ódýrari“, þ.e. verri, vín og bjór seld í matvöruverslunum, gæðavín verði í sérverslunum og þannig muni vínmenningu landans hraka fyrir utan það sem ég nefndi varðandi landsbyggðina. Á því byggi ég afstöðu mína til þess að telja að tími þessa frumvarps sé ekki kominn.

Umræðu frestað.

Út af dagskrá voru tekin 2.–12. mál.

Fundi slitið kl. 18:54.

10. FUNDUR

þriðjudaginn 16. okt.,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Kostnaður við Kárahnjúkavirkjun, beiðni um skýrslu, 114. mál, þskj. 115. *Hvort leyfð skuli.*
2. Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, stjfrv., 95. mál, þskj. 95. — 1. umr.
3. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — Frh. 1. umr.
4. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.
5. Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, þáltill., 9. mál, þskj. 9. — Fyrri umr.
6. Almannatryggingar og málefni aldraðra, frv., 10. mál, þskj. 10. — 1. umr.
7. Iðnaðarmálagjald, frv., 11. mál, þskj. 11. — 1. umr.
8. Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þáltill., 7. mál, þskj. 7. — Fyrri umr.
9. Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, þáltill., 13. mál, þskj. 13. — Fyrri umr.
10. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
11. Tekjuskattur, frv., 15. mál, þskj. 15. — 1. umr.
12. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16. — Fyrri umr.
13. Íslenska táknmálið, frv., 12. mál, þskj. 12. — 1. umr.
14. Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, frv., 17. mál, þskj. 17. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Jóhanna Sigurðardóttir félmrh., 5. þm. Reykv. n.

Tilkynning um embættismann alþjóðanefndar.

[13:33]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Borist hefur eftirfarandi tilkynning um skipan embættismanns alþjóðanefndar:

Á fundi Íslandsdeildar þings Vestur-Evrópusambandsins 11. október sl. var Birgir Ármannsson kjörinn varaformaður.

[13:33]

Útbýting:

Áfengislög, 63. mál, frv. ÖJ o.fl., þskj. 63.

Heildararðsemi stóriðju- og stórvirkjanaframkvæmda fyrir þjóðarbúið, 57. mál, þáltill. SJS o.fl., þskj. 57.

Athugasemdir um störf þingsins.

Afgreiðsla iðnaðarnefndar á frumvörpum til vatnalaga.

[13:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég vil vekja athygli forseta og þingheims á því að fyrr í dag var tekið út úr iðnaðarnefnd frumvarp iðnaðarráðherra um frestun vatnalaga um eitt ár. Ég studdi þá málsmeðferð, vil taka það fram. Það er óvenjulegt að senda mál sem þetta út úr nefnd án þess að umsagna sé leitað en því ræður auðvitað sá knappi tímafrestur sem er nú til 1. nóvember nk. Á sama fundi, virðulegi forseti, var fellt að afgreiða á sama hátt frumvarp okkar þingmanna Vinstri grænna sem gengur þó lengra, er 8. mál þingsins og fjallar um brottfall þessara sömu vatnalaga.

Mér þykir miður að þetta skuli hafa orðið niðurstaðan í nefndinni. Það hlaut ekki atkvæði nema mitt eigið að afgreiða málið á sama hátt. Mér þykir það miður vegna þess að ég hefði talið eðlilegt að þingið fengi tækifæri til að greiða atkvæði um bæði þessi mál og taka afstöðu til þeirra. Ég minni á að frumvarp vinstri grænna um brottfall vatnalaganna er samhljóða máli sem öll stjórnarandstaðan sameinaðist um á fyrri þingum.

[13:35]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á því að í iðnaðarnefnd í hádeginu var tekið út hið góða mál, stjórnarfrumvarpið um frestun vatnalaga, og vonandi náum við að afgreiða það í þinginu fyrir 1. nóvember þegar vatnalögin áttu að taka gildi.

Varðandi málsmeðferðina sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir vekur athygli á var hún fullkomlega eðlileg vegna þess að á auglýstri dagskrá var eitt mál og það var mál hæstv. iðnaðarráðherra, Össurar Skarphéðinssonar. Ég tel og við töldum eðlilegt að þegar á að afgreiða mál út úr nefnd séu þau á auglýstri dagskrá. Sú var ástæðan fyrir þessari afstöðu okkar í sem stystu máli.

Virðulegi forseti. Varðandi samt síðan málið í heild sinni verð ég að segja alveg eins og er að frestunarmálið snýst um að efna samkomulag sem var gert meðal allra stjórnmálaflokka á Alþingi. Það var gert samkomulag um að fresta gildistöku vatnalaganna þegar deilur stóðu sem hæst fyrir tveimur árum og að skipuð yrði nefnd sem færi yfir málið. Sú nefnd tók aldrei til starfa. Með þessu frumvarpi er gert ráð fyrir því, og þess vegna er ársfresturinn gefinn, að sú nefnd ljúki störfum sínum, nefndin sem samið var um milli allra stjórnmálaflokka í þinginu að tæki til starfa.

Þess vegna þykir mér undarlegt ef menn eru í aðra röndina búnir að samþykkja að fara þá leið að ætla svo samt að leggja til á hinn bóginn að fara einhverja allt aðra leið. Vinstri græn samþykktu í iðnaðarnefnd að fara frestunarleiðina, þau samþykktu það og ég spyr þá: Skiptu þau um skoðun? Vilja þau núna fella úr gildi lögin sem þau voru að samþykkja að ætti að fara í ferli sem (Forseti hringir.) samþykkt var á sínum tíma, þ.e. í eðlilegt ferli nefndarinnar sem samþykkt var þverpólitískt?

[13:37]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Já, enn er rætt um vatnalög á hv. Alþingi og ég segi bara að það kemur mér á óvart að Sjálfstæðisflokkurinn skuli hafa haft tögg í sér til að standast það að verða við ósk Samfylkingarinnar sem er sú að þessi lög verði látin brott falla, þessi vatnalög sem samþykkt voru í tíð síðustu ríkisstjórnar. Það hefur þá sýnt sig að Sjálfstæðisflokkurinn er aðeins burðugri en ég hefði átt von á. Raunin er nú sú að Samfylkingin virðist hafa hann dálítið í vasanum.

Hvað varðar það samkomulag sem um er rætt er það rétt að samkomulag var gert um að skipa nefnd. Ekki gafst færi á að skipa þá nefnd meðan ég var í iðnaðarráðuneytinu vegna þess að ekki höfðu borist tillögur frá þingflokkunum um einstaklinga. Síðan get ég ekki sagt til um hvað gerðist eftir það.

En þessi nefnd hafði ekki svo óskaplega mikið hlutverk í rauninni þannig að ef hæstv. iðnaðarráðherra sem nú situr hefði í sumar, þegar hann áttaði sig á þessu og byrjaði að tala um það í fjölmiðlum að ekki hefði verið skipuð þessi nefnd, bara skipað nefndina þá strax hefði hún lokið störfum fyrir 1. nóvember, það eitt veit ég. Þetta er allt saman einhver sýndarmennska og tilraun til að fresta málinu vegna þess að það er algjör ósamstaða milli stjórnarflokkanna um það hvernig á að taka á málinu, algjör ósamstaða. Menn eru að kaupa sér tíma af því að viðkvæðið er dálítið mikið hjá hæstv. forsætisráðherra: Við skulum bara sjá til.

[13:39]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég hélt eitt augnablik að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir ætlaði að koma upp og þakka mér fyrir að hafa mokað út úr flórnum sem hún skildi eftir ómokaðan. Það er einfaldlega þannig að það var þessi hv. þingmaður sem gaf loforð fyrir hönd ríkisstjórnarinnar og það var hún sem vegna atburðarásar hafði ekki tök á að efna það. Ég tek fram að ég tek rök hennar alveg fyllilega gild, það urðu ráðherraskipti og hún hvarf úr ráðuneytinu, en það breytir ekki hinu að í ráðuneytinu lágu fyrir drög að skipunarbréfi. Allar tilnefningar voru komnar og bréfið dagsett 1. september en það var Framsóknarflokkurinn sem hafði ekki sömu burði og Sjálfstæðisflokkurinn til að standa við orð sín. Um það snýst þetta mál. Við tókum að okkar í Samfylkingunni og Sjálfstæðisflokknum að efna loforðið sem hv. þingmaður gaf fyrir hönd ríkisstjórnarinnar en flokkur hennar stóð aldrei við. Það er því alveg hægt að segja að Sjálfstæðisflokkurinn hafi burði til að standa við sín orð og það hafa ekki allar flokkar í þessum sal, herra forseti.

Hins vegar undrar mig auðvitað að hv. þingmenn Vinstri grænna komi hér og séu óhressir með að þetta mál hafi verið afgreitt út úr nefndinni en ekki þeirra mál. Ég minnist þess að minn góði vinur, hv. þm. Ögmundur Jónasson, kom hingað og það hefur aldrei gerst fyrr, a.m.k. ekki síðustu mánuði, að hann bar lof á iðnaðarráðherra fyrir að hafa lagt þetta frumvarp fram. Það virtist vera mikil gleði og ánægja í ranni allrar stjórnarandstöðunnar á þeim degi nema Framsóknarflokksins sem auðvitað fór úr salnum og lagði ekki í umræðuna vegna þess að hann skammast sín

fyrir málið. Ef einhver hefur vonda samvisku í þessu máli er það Framsóknarflokkurinn.

[13:41]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Já, frestur er sannarlega á illu bestur. Það er alveg rétt og ég tók skýrt fram áðan að ég lagðist ekki gegn því að fresta gildistöku vatnalaganna um eitt ár.

Herra forseti. Um hvað snýst þetta mál? Allt í einu er svo að heyra sem sáttin sem hér var gerð um að fresta gildistöku þessara illræmdu laga á sínum tíma hafi snúist um að það hafi þurft að skipa nefnd. Það hefur ekki vafist fyrir þessari ríkisstjórn eða öðrum að skipa nefndir og ég sé ekki betur, ef menn eru að tala um slæma samvisku, en að hæstv. iðnaðarráðherra geti skipað eins margar nefndir og þörf er en hann getur greinilega ekki staðið við þá sannfæringu sína, þau kosningaloforð og sameiginlega stefnu stjórnarandstöðunnar á síðasta þingi að fella þessi lög úr gildi. Það er þá ekkert þegar þau eru fallin úr gildi sem stendur í vegi fyrir því að skipa megi nefnd til að fara í málið að öðru leyti. Það er það sem ég geri athugasemdir við, þingið hefði þurft að fá að taka afstöðu til þess hér um leið.

[13:43]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Mér finnst heldur lítið leggjast fyrir málflutning hæstv. iðnaðarráðherra hér. Það er búið að gefa skýringar á því af hverju nefndin var ekki skipuð og það gerði fyrrverandi iðnaðarráðherra áðan. (Gripið fram í.) Það komu ekki tilnefningar og þess vegna var nefndin ekki skipuð. (**Iðnrh.:** Það komu víst tilnefningar.) Og hér dirfist hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson að segja að Framsóknarflokkurinn hafi ekki staðið við orð sín og reyna að gera lítið úr flokknum með þeim hætti. Þá vil ég benda á að hæstv. iðnaðarráðherra hefur ekki meiri burði en svo að hann stendur ekki við það sem hann sagði á síðasta kjörtímabili. Þá var þessum lögum fundið allt til foráttu, allt, og það átti að fella þau úr gildi. En það er ekki verið að gera það núna (Gripið fram í.) þannig að Samfylkingin stendur aldeilis ekki við sitt.

Það er alveg ljóst að það er himinn og haf á milli stjórnarflokkanna í málinu. Sjálfstæðisflokkurinn vill hafa lögin eins og þau eru, Samfylkingin vill þau ekki svona, vill fella þau úr gildi. Og nú á að kaupa sér tíma í ár og reyna að ná samkomulagi. Það verður gaman að sjá hvor flokkurinn ætlar að lúffa. Það verður gaman að sjá það. Ætli það gæti orðið hæstv. iðnaðarráðherra sem þyrfti að lúffa í þessu máli?

[13:44]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel ekki ástæðu til mikillar hugaræsingar í þessu máli. Það var fullkomlega eðlilegt að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir gerði þinginu grein fyrir því að á fundi iðnaðarnefndar í hádeginu felldi meiri hlutinn tillögu frá henni þess efnis að fyrir þingið kæmi frumvarp frá þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um að vatnalögin illræmdu, eða frumvarpið sem enn er, yrðu felld úr gildi, að þetta frumvarp kæmi til kasta þingsins á sama tíma og frestunarfrumvarp ríkisstjórnarinnar. Þarna er einfaldlega verið að gera þinginu grein fyrir þessum vinnubrögðum.

Varðandi hinar pólitísku hliðar þessa máls var á sínum tíma einhugur með Samfylkingunni, Frjálslynda flokknum og Vinstri hreyfingunni – grænu framboði um að vatnalagafrumvarpið ætti með öllu að fella úr gildi, það ætti aldrei að koma til framkvæmda. Við stöndum enn við þá skoðun. Jafnframt höfum við hrósað hæstv. iðnaðarráðherra fyrir að leggja fram frestunartillögu í málinu. Eins og kom fram hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur studdum við þá tillögu og styðjum að hún nái fram að ganga á tilsettum tíma þannig að það er enginn ágreiningur um þetta efni.

Ég vakti einnig athygli á því í þingræðu þegar þetta mál kom til umræðu fyrir fáeinum dögum að formaður Samfylkingarinnar lýsti því yfir á sínum tíma, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, að þetta mál yrði ekki undir nokkrum kringumstæðum afgreitt óbreytt frá þinginu. Við höfum skuldbindandi yfirlýsingar frá oddvita annars stjórnarflokksins og frá hæstv. iðnaðarráðherra (Forseti hringir.) jafnframt um að á þessu þingmáli verði gerðar grundvallarbreytingar. Það er að sjálfsögðu fyrir öllu.

[13:47]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég hef skuldbindingar gagnvart hv. þm. Ögmundi Jónassyni. Þegar ég var formaður þingflokks Samfylkingarinnar gerði ég ásamt honum samkomulag við framkvæmdarvaldið um tiltekna niðurstöðu. Það fól í sér loforð gagnvart þinginu um að allir þingflokkar fengju að koma að þessu máli. Einn flokkur hefur lýst afdráttarlausum vilja sínum til þess að rjúfa þetta samkomulag. Það er flokkurinn sem ekki stóð við orð sín þegar hann fór með valdið til þess að skipa nefndina.

Ég vil segja það alveg skýrt að ég tek það fullkomlega gilt sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir segir um sinn hlut að þessu máli. Þremur mánuðum eftir að hún gaf þessa yfirlýsingu hér í kjölfar samninganæturinnar 15. mars fór hún úr ráðuneytinu. Það kann vel að vera að þegar hún fór hafi tilnefningarnar ekki verið komnar. En við af henni tók enginn annar en formaður Framsóknarflokksins sem síðar varð, Jón Sigurðsson. Það liggur alveg ljóst fyrir að tilnefningarnar höfðu borist.

Einn þingflokkur var seinn til þess að tilnefna en tilnefningar höfðu borist. Þær voru til í iðnaðarráðuneytinu og ég gróf þær þar upp. Meira að segja líka drög að skipunarbréfi sem Framsóknarflokkurinn sendi aldrei. Af hverju? Að því er varðar þann möguleika sem hv. þingmaður nefnir að gefist hefði tóm til þess að klára þetta mál fyrr — ég komst ekki að þessu fyrr en á miðju sumri — vil ég bara segja að sá tími sem ég gef þessari nefnd til að starfa er nákvæmlega sami tíminn og hv. þingmaður lofaði þinginu þegar hún gaf yfirlýsinguna.

Ég er að efna loforð Framsóknarflokksins sem hann hefur hvorki kjark né burði til þess að standa við. Hvar hefur hann verið í þessari umræðu? Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir flúði úr salnum þegar við ræddum vatnalögin um daginn. Hvar var fulltrúi Framsóknarflokksins á fundi iðn-

aðarnefndar í morgun? (Forseti hringir.) Hann mætti ekki. Af hverju? Ég spyr. Af því að Framsóknarflokkurinn er með óhreina samvisku í þessu máli.

[13:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mér finnst hæstv. iðnaðarráðherra oft dramatísera hlutina dálítið mikið. (Gripið fram í.) Ég var ekki í þingsalnum um daginn þegar vatnalögin voru rædd en sannleikurinn er sá að ég lagði enga áherslu á að vera hérna. Ég þekki þessi lög betur en sennilega flestir hér inni og hef mjög góða samvisku hvað það varðar að hafa barist fyrir því að koma þeim í gegnum þingið með félögum mínum sem þá voru í Sjálfstæðisflokknum. Það var mikill einhugur á milli þessara tveggja flokka um það hvernig þetta skyldi gert.

Síðan var samið að næturlagi, þegar málþóf hafði staðið hér í einhverjar vikur, um það að skipa nefnd. Það var, eins og hér hefur komið fram, ekki hægt að skipa hana meðan ég var í iðnaðarráðuneytinu vegna þess að ekki höfðu borist tilnefningar frá öllum flokkum. Síðan kemur annar maður í iðnaðarráðuneytið, sem heitir Jón Sigurðsson. Ég held að allir átti sig nú á því að sá ágæti og vandaði maður gat ekki vitað nákvæmlega um allt það sem var í pípunum í því ráðuneyti. (Gripið fram í.) Þarna er um að ræða ákveðna handvömm í iðnaðarráðuneytinu sem mér finnst engin ástæða til að hafa mörg orð um.

En ég endurtek það að hæstv. iðnaðarráðherra hefði getað skipað þessa nefnd strax í staðinn fyrir að reyna að gera svona mikið úr því í fjölmiðlum að nefndin skuli ekki hafa verið skipuð. Aðalatriðið er að þessi nefnd átti alls ekki að fara ofan í grundvallaratriði. Það var spurning um það hvort þjóðnýta ætti vatnsauðlindir eða ekki. Það er það sem fyrrverandi stjórnarandstaða vildi. Þannig að ágreiningurinn stendur á milli þeirra tveggja flokka sem nú eru í ríkisstjórn. Hann er 100% um það hvort þjóðnýta eigi vatnsauðlindirnar eða hvort einkaeignarrétturinn eigi að gilda. (Gripið fram í.)

Þannig að við skulum fylgjast með. Þetta er eitt af þeim stóru og spennandi málum sem eru komin upp á milli stjórnarflokkanna sem þeir vita ekkert hvernig þeir eiga að leysa úr. (Forseti hringir.)

Kostnaður við Kárahnjúkavirkjun.

Beiðni ÁI o.fl. um skýrslu, 114. mál. — Þskj. 115.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [13:52]

Beiðni leyfð til iðnaðarráðherra með 47 shlj. atkv.

Umræður utan dagskrár.

Fjárheimildir til endurnýjunar Grímseyjarferju.

[13:53]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hér hljóðs til þess að ræða fjárreiður tengdar kaupum á nýrri Grímseyjarferju. Nú í morgun barst minnisblað til fjárlaganefndar frá fjármálaráðherra og ríkisendurskoðanda þar sem í ljós kemur að hæstv. ráðherra dregur mjög úr þeim stóru og miklu yfirlýsingum sem hann hefur viðhaft um þetta mál og telur koma til greina að bæta úr ýmsu hvað þetta mál áhrærir.

En hæstv. forseti. Það er svo margt í þessu máli sem hefur farið úrskeiðis sem hæstv. ráðherrar eru ekki tilbúnir að viðurkenna. Við skulum fara í örstuttu máli yfir sögu þessa máls.

Á ríkisstjórnarfundi í apríl árið 2005 var lagt fram minnisblað af hálfu hæstv. þáverandi samgönguráðherra um heildarkostnað við kaup og endurbætur á Grímseyjarferju. Kostnaðurinn átti þá að vera 150 millj. kr. Í skýrslu Ríkisendurskoðunar kemur í ljós að fljótlega eftir þennan fund vissu samgönguráðuneytið og Vegagerðin að kostnaður við kaup og endurbætur á ferjunni yrði miklu hærri en ríkisstjórninni var kynnt þá.

Í nóvember árið 2005 er svo gert samkomulag á milli fjármálaráðuneytis, samgönguráðuneytis og Vegagerðarinnar um fjármögnun á verkefninu, væntanlega með vitund hæstv. ráðherra Árna M. Mathiesens og Sturlu Böðvarssonar. Í samkomulaginu, sem ég hef hér undir höndum, segir, með leyfi hæstv. forseta.

„Hafi Vegagerðin ekki svigrúm til þess að nýta ónotaðar fjárheimildir mun fjármálaráðuneytið heimila yfirdrátt sem þessari vöntun nemur.“

Ég vek athygli þingheims á því að þetta er árið 2005 og Alþingi ekki einu sinni búið að afgreiða fjárlög ársins 2006 þar sem hin umdeilda 6. gr. heimild kom fyrst inn. Á minnisblaðinu eru þessu samkomulagi áætlaðar 250 millj. kr. en sá kostnaður var kynntur í ríkisstjórn fyrr á árinu sem kostnaður upp á 150 millj. kr. Hér hafa því ríkisstjórnin og Alþingi verið leynd mjög mikilvægum upplýsingum um þessi mál og það er skjalfest hér. Ríkisendurskoðun segir um þennan gjörning, með leyfi hæstv. forseta:

„Ríkisendurskoðun gerir alvarlega athugasemd við framangreinda ákvörðun og þá aðferð sem notuð er við að fjármagna kaup og endurbætur á ferjunni og telur hana á engan hátt standast ákvæði fjárreiðulaga.“

Sjálft fjármálaráðuneytið fer á svig við fjárreiðulögin að mati Ríkisendurskoðunar. Á meðan heldur hæstv. fjármálaráðherra því blákalt fram að hér sé um eðlilegt verklag að ræða og ekkert athugavert á ferðinni.

Hæstv. forseti. Af hverju var ekki leitað eftir fjárheimildum Alþingis áður en þetta samkomulag var gert? Var málið kannski komið í þær ógöngur á haustdögum ársins 2005, þegar ljóst var að kostnaður var kominn langt umfram það sem ríkisstjórnin samþykkti á sínum tíma, að það þoldi ekki dagsins ljós? Mátti kannski ekki upplýsa þetta mál fyrr en eftir kosningarnar árið 2007? Því hér er vissulega um grafalvarlegt mál að ræða.

Staðreyndin er þessi: Ríkisstjórnin heimilaði kaup og endurbætur á Grímseyjarferjunni upp á 150 millj. kr. Nú er ljóst að kostnaðurinn verður að minnsta kosti 500 millj. kr. Rúmlega 300% hækkun. Allt byggt á samkomulagi sem ekki var gert opinbert. Allt byggt á samkomulagi sem fulltrúi fjármálaráðherra átti aðild að. Allt byggt á samkomulagi sem aldrei hefur komið fyrir sjónir ríkisstjórnarinnar eða hv. Alþingis fyrr en nú á sumardögum.

Í apríl árið 2006 var gengið frá samningi við fyrirtæki í Hafnarfirði, Vélsmiðju Orms og Víglundar, um endurbætur á ferjunni. Reyndar var tilboð fyrirtækisins ekki lægst og stóðst ekki upphafleg útboðsskilyrði, m.a. um lágmarkseiginfjárhlutfall. En þá var skilmálunum bara breytt. Hver stóð að því? Og ákveðnir þættir sem voru fyrirtækinu óhagstæðir voru bara felldir út úr tilboðinu. Minni hluti fjárlaganefndar vildi fá að skoða þennan þátt málsins sérstaklega. En meiri hlutinn, þessi stóri meiri hluti, neitaði minni hlutanum um það og málið var rifið út úr nefndinni án þess að þessi þáttur væri skoðaður eitthvað frekar. Ég vísa til umfjöllunar Morgunblaðsins þann 9. september síðastliðinn um þessi mál.

Þegar kostnaður við endurbætur á ferjunni er skoðaður nánar kemur í ljós að kostnaður við aukaverk Vélsmiðju Orms og Víglundar er 65 millj. kr. Sérfræðingur Siglingamálastofnunar hafði bent málsaðilum á að vanda yrði til verka þegar kæmi að aukaverkunum því þau væru dýr ef ekki væri samið um þau fyrir fram. Það var ekki gert. Og reyndar var það sérstaklega tekið fram í skýrslu Ríkisendurskoðunar að fyrirtækið hefur nær aldrei skilað inn formlegum tilboðum í aukaverkin þrátt fyrir ítrekaðar tilraunir eftirlitsaðila til þess að fá slíkt tilboð.

Er þá ekki rétt að fjárlaganefnd Alþingis skoði svona mál? Nei. Þetta mál er rifið úr höndum nefndarinnar í andstöðu við minni hluta hennar. Ég held því að vert sé að ræða þessi mál hér á Alþingi. Ekki eru öll kurl komin til grafar í þessu máli, hæstv. forseti.

Fjármálaráðherra hefur talað um fjárreiður þessa máls sem eðlilegt verklag, eins og hann sagði í viðtali við Morgunblaðið fyrir nokkru. Að ekkert sé athugavert við málsmeðferðina. Ég spyr hér fulltrúa stjórnarmeirihlutans hafandi hlustað á þessa ræðu. Telja menn virkilega að ekkert sé athugavert við þetta verklag? Ekki neitt. Fyrrverandi samgönguráðherra, Sturla Böðvarsson, telur að hann beri enga ábyrgð. Ég spyr meiri hlutann hér á Alþingi. Er hann sama sinnis? Hæstv. núv. samgönguráðherra, sem hóf allt þetta mál með miklum yfirlýsingum í aðdraganda síðustu kosninga, hefur kennt einum skipaverkfræðingi um allt klúðrið.

Er það virkilega svo, hæstv. forseti, að það ætli enginn að viðurkenna ábyrgð sína í þessu máli? Í þessu dæmalausa klúðri frá upphafi til enda. Hér hafa verið teknar ákvarðanir á bak við Alþingi og það er mjög alvarlegt mál. Og þingið þarf að standa vörð um þau völd sem það hefur gagnvart framkvæmdarvaldinu. Ég trúi því ekki, hæstv. forseti, fyrr en ég tek á því að sá stóri meiri hluti sem er á bak við ríkisstjórnina hér á hinu háa Alþingi ætli að láta leiða sig í þessu máli. Ég trúi því heldur ekki að Samfylkingin ætli að taka sérstaklega upp hanskann fyrir þá ráðherra Sjálfstæðisflokksins sem stóðu svona að málum. Það verður mjög fróðlegt að fylgjast með því hvernig þessari umræðu vindur fram.

[14:01]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það eru þrjú meginatriði hvað heimildirnar varðar sem hafa verið gagnrýnd í þeirri umræðu sem farið hefur fram um Grímseyjarferjuna. Í fyrsta lagi eru það 6. greinar heimildirnar en þær þurfa að liggja fyrir til að hægt sé að kaupa eða selja fasteignir eða skip fyrir hönd ríkisins. Í þessu tilfelli er um að ræða hefðbundna sölu og kaupaheimild í 6. gr.

Í öðru lagi eru það fjárheimildir Vegagerðarinnar sem allan þann tíma sem þetta verk hefur staðið og verið í gangi hafa verið nægjanlegar og langt umfram það sem þarf til þess að kaupa og framkvæma endurbyggingu á skipinu.

Í þriðja lagi eru það samgönguáætlanir en allan þann tíma sem þetta mál hefur verið í gangi hefur legið fyrir núgildandi langtímaáætlun í samgöngum sem gerir ráð fyrir fjármunum til þessa verkefnis.

Loks er það fjórða atriðið sem kom upp þegar farið var að skoða þetta mál og hvað það atriði varðar hafði fjármálaráðherra og fjármálaráðuneytið frumkvæðið. Það er hvernig kostnaður og fjármunir eru færðir varðandi verkefni sem þetta í fjárlögum, í ríkisbókhaldi, í ríkisreikningi og í lokafjárlögum.

Ég gerði grein fyrir því í framsöguræðu fyrir fjárlögum ársins 2008 að þar væri gerð breyting á því hvernig þessu er stillt upp í fjárlögunum og að verkefni eins og þetta væru þar færð á framkvæmdalið en ekki á rekstrarlið eins og verið hefur undanfarin ár. Ég tel að það sé eðlilegt þar sem um er að ræða stofnkostnað en ekki rekstrarkostnað eins og á að vera á rekstrarliðnum.

Þá vaknar sú spurning: Hvernig á að fara með færslur á þessu á árinu 2007? Í fyrsta lagi er hægt að færa fjármuni sérstaklega á heimildargreinina sjálfa, heimildargreinina sem tengist 6. gr. en 6. gr. fylgja fjármunir á heimildargrein. Í öðru lagi er hægt að færa kostnaðinn á framkvæmdaliðinn í stað þess að færa hann á rekstrarkostnaðarliðinn í samræmi við það sem lagt er til að gert verði í frumvarpi til fjárlaga fyrir 2008. Í þriðja lagi er hægt að færa fjármuni af framkvæmdaliðnum og yfir á rekstrarliðinn þar sem þetta verkefni hefur verið vistað fram til þessa. Síðan getum við auðvitað velt því fyrir okkur líka hvernig hægt er að færa þetta í lokafjárlögum ársins 2006.

Í samræmi við álit meiri hlutans í skýrslu fjárlaganefndar um að ríkja þurfi sameiginlegur skilningur hjá framkvæmdaaðilum og eftirlitsaðilum fjárlaga hef ég farið yfir þessi mál með ríkisendurskoðanda og við höfum rætt þetta án milligöngu fjölmiðla. Við höfum komist að eftirfarandi niðurstöðu í þremur liðum:

Í fyrsta lagi að 6. gr. heimildin sem lögð er til grundvallar er hefðbundin í tilvikum á borð við kaup á hinni nýju Grímseyjarferju. Hins vegar sé eðlilegt, með hliðsjón af ófyrirséðum atvikum og deilum um túlkun greinarinnar, að skoða hvernig svona greinar eru skrifaðar í framtíðinni. Á hinn bóginn er auðvitað engin leið að fara að túlka textann eins og hann hefur verið á annan hátt þegar verkið er hálfklárað. Það væri eins og að skipta um hest í miðri á.

Í öðru lagi höfum við orðið sammála um að rétt sé að færa stofnkostnaðinn, eins og reyndar lagt er til í frumvarpi til fjárlaga 2008, á framkvæmdaliðinn en ekki á rekstrarliðinn en gera jafnframt til viðbótar þá breytingu að tilfærsluliðirnir í rekstrarkostnaðinn, rekstur á ferjum og þar fram eftir götunum, verði líka færðir á framkvæmdaliðinn og þeim lið síðan breytt og hann fái nafnið Framlög til samgöngukerfis.

Í þriðja lagi höfum við komist að þeirri niðurstöðu, sem er í samræmi við það sem ég nefndi á undan, að færa þá af framkvæmdaliðnum í fjárlaukalögum á árinu 2007 yfir á stofnkostnaðarlið, að fjármálaráðherra leggi til að það verði gert. Til viðbótar því erum við sammála um þá tillögu sem þegar er í fjárlagafrumvarpinu um árið 2008.

Þessi atriði sem hér eru nefnd eiga að leysa úr öllum þeim meginatriðum sem upp hafa komið hvað varðar fjárheimildir og heimildir til kaupa og sölu á Grímseyjarferju. Hins vegar fóru auðvitað mjög mörg atriði úrskeiðis og ég ætla ekki að halda því fram að við séum með þessu móti að leysa úr þeim öllum. Þetta er í samræmi við það sem ég hef sagt að við eigum að reyna að læra af reynslunni og þeim mistökum sem gerð hafa verið og horfa fram á veginn varðandi það hvernig við tökum á þessum málum.

Mér finnst hins vegar svolítið einkennilegt að málshefjandi í þessu máli skuli vera hv. þm. Birkir Jón Jónsson, fyrrverandi formaður fjárlaganefndar. Þegar 6. gr. heimildin, sem hefur verið umdeild í þessu efni en er hefðbundin eins og fram hefur komið, var samþykkt á Alþingi síðastliðið haust var hann sem formaður fjárlaganefndar síðasti maður til að fara höndum um hana. Þegar maður skoðar það líka í ljósi þess að hv. þingmaður er þingmaður Norðausturkjördæmis og Grímsey er í því kjördæmi og samgöngur til Grímseyjar því eðlilega viðfangsefni og hugðarefni þingmanna þess kjördæmis og hafi hann haft einhverjar efasemdir um að ekki væri rétt og eðlilega staðið að þessu máli, hvers vegna kom það þá ekki upp við meðferð fjárlaganefndar og meðferð hv. þingmanns á málefninu í 6. gr. við afgreiðslu fjárlaga ársins 2007?

Ég held að það geti ekkert verið sanngjarnara en þetta í þessu efni því að tillagan var samþykkt eftir meðferð í fjárlaganefnd við fjárlagaafgreiðslu 2007 og fjárlagaafgreiðslu 2006. Á þessari grein byggist síðan framganga framkvæmdarvaldsins í því að kaupa og selja Grímseyjarferju.

[14:09]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Þetta mál snýst um grundvallaratriði, það snýst um prinsipp, það snýst um það hvort farið er að lögum og það snýst um góða stjórnsýsluhætti. Öll viljum við að góð ferja gangi frá Grímsey til lands, milli lands og eyjar eins og sagt er, um það er ekki deilt.

Mál sem verður til með þessum hætti í stjórnsýslunni er ámælisvert. Hér er upphafið rakið. Hinn 12. apríl 2005 heimilar ríkisstjórnin kaup á írsku ferjunni Oilean Aran sem átti að koma í stað Grímseyjarferjunnar Sæfara. Málið fer samt ekki inn á fjárlög. Áætlað kaupverð er 150 millj. kr. ásamt endurbótum. Og 25. nóvember sama ár undirrita samgönguráðuneytið og fjármálaráðuneytið yfirlýsingu þar sem með beinni tilvitnun í Ríkisendurskoðun stendur, með leyfi forseta:

„Ákveðið að fjármagn nýrrar Grímseyjarferju verði af ónotuðum heimildum Vegagerðarinnar fram til ársins 2007 og 2008. Hafi Vegagerðin ekki svigrúm til þess að nýta ónotaðar fjárheimildir mun fjármálaráðuneytið heimila yfirdrátt sem þessu nemur.“

Þarna eru komin þrjú ár þar sem fjárlög eru afgreidd á Alþingi án þess að málið komi þar inn. Var að furða þó að Ríkisendurskoðun gerði mjög harða athugasemd við þetta og segi í umsögn sinni í skýrslu sem hún sendi frá sér, með leyfi forseta:

„Að mati Ríkisendurskoðunar stenst þessi aðferð á engan hátt ákvæði fjárreiðulaga og getur ekki talist til góðrar stjórnsýslu.“

Sú setning stendur. Ef við komum síðan að þætti fjárlaganefndar þá kom málið til fjárlaganefndar, skýrsla Ríkisendurskoðunar. Þar voru höfð uppi digurmæli um að nú yrði farið mjög gaumgæfilega í þetta mál og var fjárlaganefnd sammála um það. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sendum reyndar ráðherra, bæði samgönguráðherra og fjármálaráðherra og fjárlaganefnd erindi þar sem við óskuðum eftir að sett yrði sérstök nefnd í málið sem kannaði hvort ekki væri hagkvæmara og öruggara og þjónaði best framtíðarhagsmunum að endurbætur á þeirri ferju sem nú er unnið að yrðu stöðvaðar og hún seld í því ástandi sem hún væri og í stað hennar væri samið um byggingu nýrrar ferju sem þjónaði farþega- og vöruflutningum sem best á þessari leið. Ef höfð yrðu snör handtök á og ákvörðun tekin fljótlega gæti ný ferja byggð frá grunni verið tilbúin 2009 þegar undanþáguheimild fyrir núverandi ferju rynni út.

Fjárlaganefnd kallaði allmarga aðila á sinn fund og fór yfir málin. Svo kom eitthvert bakslag í forustu nefndarinnar þannig að hún afgreiðir málið frá sér eða gefur bráðabirgðaskýrslu þar sem það er afgreitt frá nefndinni. Meiri hlutinn afgreiðir það svona frá sér en segir þó í lokin, með leyfi forseta:

„Nefndin leggur til að reglur um flutning fjárheimilda á milli verkefna og milli ára verði gerðar skýrari en þær virðast nú og að því verkefni komi fjárlaganefnd, Ríkisendurskoðun og fjármálaráðuneyti.“

Málið var ekki afgreitt af hálfu nefndarinnar heldur af þessum þremur aðilum sameiginlega.

Við í minni hlutanum skiluðum séráliti þar sem við vorum óánægð með málalok eða þessar lyktir en úr því að þetta var bara áfangaskýrsla gerðum við grein fyrir hvað við vildum að gert yrði frekar. Hvað gerist svo í málinu? Í morgun er dreift hér minnisblaði frá fjármálaráðherra og ríkisendurskoðanda og þá kem ég aftur að góðri stjórnsýslu og hvernig farið er með framkvæmdarvaldið. Hér tilkynnir hæstv. fjármálaráðherra okkur að hann hafi ásamt ríkisendurskoðanda gengið frá samkomulagi um það hvernig fjárveitingum til þessa verkefnis skuli háttað, bæði á fjáraukalögum og á fjárlögum næsta árs. Málið er enn í þinginu, málið er enn í þingnefnd. Fjármálaráðherra og ríkisendurskoðandi eru ekkert fjárlagavald. Hér birtist aftur valdhroki fjármálaráðherra þegar hann kemur inn á Alþingi og tilkynnir fjárlaganefnd að hann virði hana ekki viðlits. Ég spyr hv. formann fjárlaganefndar: Ætlar hann að taka þessu

kjaftshöggi fjármálaráðherra þegjandi, að það komi honum ekkert við með hvaða hætti málið sé afgreitt á þinginu? (Forseti hringir.) Þetta er slæm stjórnsýsla, herra forseti, og ég stend áfram með ríkisendurskoðanda í því að hér er verið að fara á svig (Forseti hringir.) við fjárreiðulög.

[14:15]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka málshefjanda, hv. þm. Birki Jóni Jónssyni, fyrir það að vekja athygli á málinu. Ég hélt um tíma, þegar þingið var að byrja í haust, að menn væru búnir að gleyma þessu máli. Hitinn í þessu máli hefur minnkað frá því sem var í sumar eða haust og sýnir sig í áhuga fjölmiðla á málinu.

Vissulega er gott að ræða þetta mál á þinginu. Ástæðan er einfaldlega sú að skýrsla okkar fjárlaganefndar var lögð fram í lok september. Ég vil nota tækifærið og þakka öllum fjárlaganefndarmönnum sem þeir settu í það — hv. þm. Jón Bjarnason, hlustaðu nú — settu í að klára þessa skýrslu saman. Það má vel vera að einhverjum hafi þótt sem við værum að rífa þetta út úr nefndinni en nefndin var hins vegar einhuga í því, a.m.k. meiri hluti hennar, að setja þetta í ákveðinn farveg. Í framhaldinu var skipaður starfshópur sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson leiðir og í situr auk mín skuggaráðherra fjármála, hv. þm. Jón Bjarnason. Sá þingmaður vísaði til þess sem starfshópnum er ætlað að gera. En það var sjónarmið meiri hluta nefndarinnar að fara yrði yfir þann túlkunarágreining sem kom upp sérstaklega vegna 6. gr. fjárlaga fyrir 2006.

Ég hvet einfaldlega þingmenn sem sitja bæði í fjárlaganefnd og fastanefndum þingsins, út af því að við erum að fjalla um fjáraukalög og fjárlög fyrir árið 2008, að fara yfir þessi atriði. Ég hef fundið fyrir því í fjárlaganefndinni að menn ræða að sjálfsögðu slíkar heimildir. Með hliðsjón af því sem fjárlaganefndin ályktaði og því sem hér hefur komið fram frá hæstv. fjármálaráðherra og ríkisendurskoðanda í morgun í kjölfar skýrslu okkar sem lögð var fram á þingskjali í gær tel ég ljóst að þessir tveir aðilar taka undir þá túlkun sem ég held að minni og meiri hluti nefndarinnar deili nú og við getum verið sátt um það. Menn telja eðlilegt og tímabært að endurskoða orðalag heimilda af þessu tagi í því skyni að girða fyrir túlkunarágreining. Við vildum ná því fram og á það benti ég í upphafi umræðunnar um þetta mál þegar ég kom að því í lok ágúst nú í ár.

Í sjálfu sér stendur álit meiri hluta fjárlaganefndar fyrir sínu. Ég á von á að starfshópurinn sem hefur verið skipaður og í eru þrír fulltrúar og stjórnarandstaðan á fulltrúa sé að hefja störf. Við skulum vona að ekki þurfi að bíða eftir því að sú nefnd fari af stað. Að öðru leyti liggur fyrir álit hæstv. fjármálaráðherra og ríkisendurskoðanda, það kom fram í morgun og var dreift á minnisblaði.

Ég vil að lokum segja við hv. þingmenn að það var ekki ætlunin í störfum fjárlaganefndar að taka upp hanskann fyrir einn eða neinn í þessu máli. Við unnum þetta eins faglega og við gátum gert og menn geta þá gagnrýnt þau faglegu vinnubrögð. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson þekkir það mætavel eins og ég hvernig er að standa í stappi í fjárlaganefndinni. Hann reyndi á sínum tíma að gera sitt besta í þeim efnum og hvað varðar þær yfirlýsingar, að hæstv. fjármálaráðherra hafi gefið mér kjaftshögg með þessu minnisblaði í morgun, sem voru yfirlýsingar hv. þm. Jóns Bjarnasonar, vil ég benda hv. þingmanni á að á sama hátt hef ég þá fengið kjaftshögg frá ríkisendurskoðanda því að þetta er sameiginlegt minnisblað þeirra. Ég verð þá að standa undir því en ég lít ekki svo á að þetta minnisblað sé sett fram með þeim hætti.

Ég vil að lokum benda hv. þingmönnum á að aðgát skal höfð í nærveru sálar í þessum efnum. Mér hefur oft og tíðum fundist umræðan snúast um að ómaklegt sé að vera með ferju milli lands og eyjar, ekki það að við þingmenn þekkjum ekki betur en við skulum hins vegar gæta okkar í orðavali þegar kemur að því að klára þetta verk.

[14:20]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég tel nauðsynlegt að renna í stuttu máli yfir feril þessa máls. A.m.k. í fyrri ræðu minni.

Í fyrsta lagi snýst málið um að ákveðið var að kaupa nýtt skip í staðin fyrir Sæfara sem hefur sinnt siglingum til og frá Grímsey. Menn fóru að svipast um eftir skipi á hæfilegu verði eða möguleikanum á að smíða nýtt og niðurstaðan varð sú að menn ákváðu að kaupa notað skip. Fyrstu forsendur þess að menn völdu þá leið vænti ég að hafi verið að í skýrslu Einars Hermannssonar kemur fram að hugsanlegt kaupverð skipsins sé 80 millj. og endurbætur 60 millj. eða 140 millj. alls. Þannig fóru menn af stað. Ég er í sjálfu sér ekki hissa á því að Vegagerðin, sem ég held að hafi ekkert sérstakt vit á skipum, velji þann kost að kaupa skip á einn fjórða af því verði sem nýtt skip kostaði, en því var lýst að það kostaði 600–700 millj. Þannig fer þetta mál af stað.

Það er greinilegt að verðmatið var í upphafi rangt. Það þarf enginn að efast um það. Svo margar skoðanir hafa farið fram á þessu skipi síðan og það oft verið endurmetið, m.a. af mönnum frá Siglingastofnun. Upphaflegt kostnaðarmat við endurbyggingu var vanmetið. Það liggur fyrir, en hvað um það? Verkefnið fer þannig af stað og þá hefjast verkferlar Vegagerðarinnar sem mér finnast að mörgu leyti mjög ámælisverðir og leiða þetta mál áfram. Eins og hv. fyrsti málshefjandi í dag vakti athygli á var strax farið að tala um 250 millj. kr. að lágmarki í að gera upp skipið.

Það er mjög margt að athuga í þessu ferli bæði hvað varðar ríkisstofnanir eins og Vegagerðina, útboðsferlið, aukaverkin sem ekki var samið um o.s.frv. Það sýnir í raun alveg ótrúlegan barnaskap við að endurbyggja skip að semja ekki um aukaverk og hvernig eigi að fara með þau.

Þá kemur að öðrum þætti þessa máls sem við komum að, þ.e. hvernig fjármögnun á að fara fram á slíku verki. Þar höfum við þá staðreynd að menn velja að nota 6. gr. heimild í fjárlögum til að færa fyrir því rök að unnið hafi verið eins og gert hefur verið. Um það standa vissulega deilur eins og um málið allt, eins og ég hef lítillega rakið.

En það sem vekur athygli er í fyrsta lagi að menn hafa ekki viljað skoða þetta mál vel. Það má minna á fund hv. samgöngunefndar frá föstudeginum 4. maí 2007 sem hafnaði því að skoða þetta mál. En þar segir, með leyfi forseta, í niðurlagi að ekki sé ástæða til að fjalla frekar um málið að sinni. Allar upplýsingar síðan hafa gefið tilefni til að skoða þetta mál betur. Nú fer meiri hluti fjárlaganefndar fram og

segir að málinu skuli lokið af hennar hendi og hún sjái ekki ástæðu til að skoða málið frekar. Minni hluti fjárlaganefndar hefur hins vegar uppi þau sjónarmið að vilja skoða þetta mál ofan í kjölinn. Ég geri ráð fyrir því að það sé tilgangur minni hlutans í fjárlaganefnd að læra af þessu máli, skoða það alveg frá upphafi til enda, bæði verkferli, útboð og hvernig þessar milljónir og hundruð milljóna leggjast hvert ofan á annað. Verklag fjármálaráðuneytisins í þessu máli þarf einnig að skoða.

Ég verð að segja alveg eins og er, hæstv. forseti, að mér finnst einkennilegt þegar ríkisendurskoðandi tekur sér það fyrir hendur að segja við fjármálaráðherra með sérstakri yfirlýsingu í dag hvað eigi að standa í fjárlögunum. Ég vissi ekki til að ríkisendurskoðanda væri ætlað að segja fyrir um fjárveitingar í fjárlögum. Mér finnst að hæstv. fjármálaráðherra hefði átt að gefa slíka yfirlýsingu sjálfur vegna þeirrar athugasemdar sem ríkisendurskoðandi hefur við málið en ekki að ríkisendurskoðandi og fjármálaráðherra leggi slíka yfirlýsingu fyrir þingið.

[14:25]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Í 6. gr. fjárlaga 2006 var veitt heimild til að selja Grímseyjarferjuna MS Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri hentugri ferju. Fyrir þá sem leggja sig fram er þetta ákvæði ekkert sérstaklega flókið og ber ekki að túlka öðruvísi en samkvæmt orðanna hljóðan. Allt tal um ágreining um túlkun þessara orða tel ég því miður eingöngu frá fjármálaráðuneytinu komið til að réttlæta málstað sinn í þessu undarlega máli.

Þrátt fyrir þetta skýra ákvæði ákveður hæstv. fjármálaráðherra Árni Mathiesen og hæstv. fyrrv. samgönguráðherra Sturla Böðvarsson að gera samkomulag við Vegagerðina um að bæði kaup og endurbætur á ferjunni verði fjármögnuð með ónýttum heimildum hennar. Svo bæta þeir um betur og veita Vegagerðinni ótakmarkaðan yfirdrátt úr ríkissjóði ef Vegagerðin hafi ekki svigrúm til að nýta ónotaðar fjárheimildir sínar. Þessi aðferð stenst því miður engan veginn ákvæði fjárreiðulaga eins og Ríkisendurskoðun bendir réttilega á. Þá var hvergi gert ráð fyrir útgjöldunum í fjárlögum fyrir árið 2006 eins og bar að gera. Mál þetta snýst ekki um venjulegan yfirdrátt eða umframkeyrslu á fjárlögum eins og rætt hefur verið um víða í fjölmiðlum. Á hverju ári fara fjölmargir fjárliðir fram úr veittum fjárheimildum og það er vitaskuld alvarlegt mál. Því má alls ekki rugla við það mál sem hér er til umræðu. Hér er um að ræða verkefni sem hlotið hefur formlegt samþykki Alþingis og ákveðin upphæð ætluð til verksins. Mál þetta snýst fyrst og fremst um það hvort fjármálaráðherra geti ráðstafað fé úr ríkissjóði án atbeina Alþingis og hvort ráðstöfun úr ríkissjóði sé einkamál fjármálaráðuneytisins.

Það sem var alvarlegt í þessu máli var að fjármálaráðherra virtist ekki sýna neinn vilja til að breyta því verklagi sem viðgekkst í ráðuneytinu. Þvert á móti réðst hann í ritdeilur við eftirlitsstofnun Alþingis, Ríkisendurskoðun, sem er fádæmi í stjórnsýslunni og þótt víðar væri leitað. Því miður bar fjáraukalagafrumvarpið fyrir árið 2007 aðeins með sér að sami háttur skyldi hafður á áfram. Þar kom hvergi fram tillaga um að mæta útgjöldum vegna Grímseyjarferjunnar.

Á minnisblaði sem hæstv. fjármálaráðherra sendi til fjárlaganefndar í dag ásamt Ríkisendurskoðun kemur fram að leita verði heimilda fyrir kaup og endurbætur á Grímseyjarferjunni í fjáraukalögum fyrir 2007 og í fjáraukalögum fyrir 2008. Þetta verður ekki skilið öðruvísi en sem viðurkenning á þeirri túlkun að heimild til slíkra framkvæmda verði að vera á fjárlögum hvers árs og fjármálaráðherra geti ekki ráðstafað fé úr ríkissjóði án atbeina Alþingis. (Forseti hringir.) Það verður einnig að túlka viðhorfsbreytinguna þannig að sá kattarþvottur sem meiri hluti fjárlaganefndar viðhafði (Forseti hringir.) er engan veginn fullnægjandi til að klára þetta mál.

[14:29]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst af öllu lýsa yfir ánægju minni með að fjármálaráðherra og ríkisendurskoðandi séu komnir að ákveðinni niðurstöðu um þann túlkunarágreining sem upp kom milli þeirra varðandi málið. Jafnframt vil ég líka lýsa yfir nokkurri undrun á því hvernig sú umræða sem farið hefur fram um málefni Grímseyjarferju hefur snúist á þeim fáu dögum sem ég hef setið á hinu háa Alþingi.

Í mínum huga snýst þetta mál um ákveðin grundvallaratriði. Í fyrsta lagi um hvernig samgöngum við Grímsey er háttað. Hins vegar hefur umræðan nær eingöngu snúist um framkvæmd sem hefur farið fram úr áætlun. Ég verð að upplýsa að miðað við yfirferð mína yfir fjáraukalög, stöðu ríkisstofnana á sex mánaða uppgjöri og þriggja mánaða uppgjöri, og vinnu við fjárlagagerð ársins 2008, þá er það lítið fréttnæmt að rekstur stofnana eða framkvæmdir fari fram úr fjárlögum. Það er í sjálfu sér ekkert nýtt. Það er nær því að það væri meiri frétt ef framkvæmd eða rekstur stofnana stæðist fjárlög eða væri undir fjárlögum. Þess vegna er undarlegt að hlýða á reynda þingmenn, m.a. fyrrverandi stjórnarþingmenn, ganga um sali með yfirlýsingar um að þetta komi þeim allt í opna skjöldu, þegar maður hefur upplýsingar um að í samgönguáætlun áranna 2003–2014 var gert ráð fyrir 400 millj. kr. framlagi til Grímseyjarferju. Svo ræða menn það eins og þetta komi þeim gersamlega í opna skjöldu.

Um það er ekki deilt að formlegar fjárveitingar merktar í krónum hefur skort inn í fjárlög við vinnslu þessa máls, miðað við þann skilning sem menn vilja leggja í þetta núna. En miðað við hefðina og miðað við reynsluna af því hvernig slík verk hafa áður verið unnin þá er ekkert óeðlilegt við það. Ágreiningurinn í málinu snýst um túlkun á ákvæðum fjárreiðulaga, sérstaklega 37. gr. og síðan einnig varðandi heimildarákvæði í 6. gr. fjárlaga. Hér liggur fyrir í sameiginlegri yfirlýsingu fjármálaráðherra og Ríkisendurskoðunar vilji til að fara í þá vinnu með fjárlaganefndinni að endurskoða þessi ákvæði og hvernig þeim er beitt.

Þetta mál er í mínum huga ágætisáminning til okkar þingmanna um að standa vörð um fjárveitingavaldið á hinu háa Alþingi. Ríkisendurskoðun er vissulega eftirlitsaðili okkar í þeim efnum. Fjárlaganefndin hefur eins og henni ber sett málið í ákveðinn farveg og ég lýsi yfir sérstakri ánægju með þær undirtektir sem það verklag hefur hlotið.

[14:32]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Það er sjálfsagt og eðlilegt að málefni Grímseyjarferjunnar séu tekin til umræðu utan dagskrár. Mikið hefur verið skrifað og sagt um þau mál öll og langt í frá að öll kurl séu komin til grafar. Engum blöðum er um það að fletta að margt hefur farið úrskeiðis í því ferli og í raun er óviðunandi að ábyrgðinni sé varpað á milli aðila og enginn axli ábyrgð á axarsköftunum.

Það hefur komið fram að meðferð fjármuna ríkisins eru á skjön við lög og reglur svo ekki sé meira sagt. Það eitt ætti að sjálfsögðu að kalla á að hæstv. fjármálaráðherra axlaði ábyrgð. Það er ólíðandi að fjármálaráðuneytið hagi sér eins og það sé jafnframt fjárveitingavaldið. Það vald liggur hjá hv. Alþingi sem verður að sjálfsögðu að taka hlutverk sitt alvarlega og vinna sjálfstætt gagnvart framkvæmdarvaldinu.

Á vettvangi samgöngunefndar hafa málefni ferjunnar komið til umræðu. Nefndin fékk m.a. á fund sinn fulltrúa ráðuneyta, Vegagerðar og Ríkisendurskoðunar. Þá heimsótti samgöngunefnd, að minni tillögu, Grímsey í haustferð sinni um Norðausturland og átti ágætan fund með sveitarstjórninni þar. Hins vegar er umfjölluninni um málið hvergi nærri lokið á vettvangi samgöngunefndar. Það hlýtur að vera ásetningur formanns nefndarinnar að vinna greinargerð eða skýrslu um málið, mál sem hv. formaður samgöngunefndar hefur kallað klúður á klúður ofan.

Svara þarf margvíslegum spurningum sem lúta að samgöngum milli lands og Grímseyjar og hvernig sú ferja sem ætlað er að sinna því hlutverki er í stakk búin til siglinga á þeirri leið. Hvernig þjónar hún hagsmunum Grímseyinga og mætir þörfum þeirra og til hversu langs tíma yrði sú fjárfesting? Það kom skýrt fram hjá sveitarstjórn Grímseyjar að þar hafa alltaf verið miklar efasemdir um það skip sem ákveðið var að kaupa og það er rangt sem haldið hefur verið fram, að heimamenn hafi sérstaklega verið með í ráðum enda er komið á daginn að viðvörunarorð þeirra hafa átt fullan rétt á sér.

Því er afar áleitin spurning hvort yfirvöld samgöngumála hafi einfaldlega veðjað á rangan hest þegar ákveðið var að kaupa umrædda ferju og gera á henni umtalsverðar breytingar, jafnvel þannig að ráðleggingar skipaverkfræðinga voru að engu hafðar. Alls er óvíst að skipið verði nokkru sinni haffært. Þeim spurningum og mörgum fleirum verður ekki svarað nema með óháðri rannsókn málsins frá upphafi til enda þar sem öllum steinum verður velt við. Samgönguráðherra hefur að vísu ákveðið að láta skoða feril málsins eitthvað en fær til þess verks þá sem unnið hafa alla vinnuna til þessa. Enginn verður dómari í eigin sök og þess vegna er nefndarskipun hæstv. samgönguráðherra hreinn kattarþvottur. Hið sama á við um álit meiri hluta fjárlaganefndar sem nú hefur skilað áfangaskýrslu til Alþingis um málið.

Herra forseti. Það er brýnt að Alþingi sýni myndugleik og trúverðugleika í þessu máli. Meiri hluti fjárlaganefndar svarar engum spurningum í áliti sínu í málinu og leggur í raun blessun sína yfir vinnubrögðin og óráðsíuna. (**GSv:** Það er ekki rétt.) Það er alvarlegt og ámælisvert. (**KÞJ:** Þetta er rangt.) Alþingi skuldar Grímseyingum að taka af myndarskap á þessu máli og tryggja að samgöngumálum Grímseyinga verði komið í viðunandi (Forseti hringir.) horf til frambúðar.

[14:35]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Í umræðunni sem hér fer fram um Grímseyjarferjuna svokölluðu hefur ekkert nýtt komið fram nema, eins og skýrt var frá hér í upphafi, að ágreiningnum um túlkunina er lokið og það er gott.

Ég ætla á þeim fáu mínútum sem mér eru ætlaðar í þessari umræðu að fara aðeins yfir málið eins og það er statt núna. Ég hef nýlega farið í enn eina ferðina út í Hafnarfjörð í Grímseyjarferju, kynnt mér stöðu verksins og rætt við verktakana sem þar vinna, þ.e. eigendur vélsmiðju Orms og Víglundar. Þeirra verk er nokkurn veginn á þeirri áætlun sem gerð var eftir að sú verkefnastjórn sem ég skipaði tók við málinu. Stefnt er að því að verkinu ljúki í lok nóvember að mestu leyti. Ég er sæmilega bjartsýnn á það og vona að skipið verði tilbúið í byrjun ársins 2008. Nú eru um 20 til 25 manns að vinna um borð í skipinu og vinna þar hörðum höndum sex daga vikunnar.

Aftur að þeirri verkefnastjórn sem ég gat um áðan — verkefnastjórn sem skipuð var en ekki nefnd — en hún gengur þannig frá núna, vegna þess að hv. þm. Birkir Jón Jónsson málshefjandi talaði um aukaverkin, að nú er samið um hvert einasta aukaverk með undirskrift. Þannig er þetta unnið í dag. Vonandi er að ferjan verði tilbúin á þeim tíma sem ég nefndi áðan.

Í umræðunni í þjóðfélaginu hefur verið talað um kröfur Grímseyinga en ég vil ekki orða það þannig, tala um kröfur Grímseyinga. Þeir setja ekki fram neinar kröfur. Þeir hafa hins vegar komið með ábendingar um hvernig þessi ferja þurfi að vera, hverju hún þurfi að vera búin til að uppfylla það sem hún á að gera, þ.e. þjóna íbúum Grímseyjar með vöruflutningum til og frá og þeim fjölmörgu ferðamönnum sem sækja Grímsey heim. Þær ábendingar hafa verið teknar til greina. Sumt af því var sett inn í útboðið, annað ekki.

Ég er með öðrum orðum að segja, og ég hef alltaf verið þeirrar skoðunar, að notendur mannvirkja, sama hvort það er opinbert hús eða í þessu tilfelli ferja, eigi að hafa töluvert um það að segja og eigi að geta komið því til hönnuða hvernig hlutirnir þurfi að vera að þeirra mati. Ég held að í verkefnastjórninni hafi það verið gert.

Ég sé það núna að tíma mínum er lokið. Ég vil segja það að lokum vegna bréfs sem hv. þm. Jón Bjarnason ritaði okkur fyrir hönd vinstri grænna (Forseti hringir.) að Grímseyingar verða boðaðir á fund verkefnastjórnar sem átti að vera á morgun en mun verða frestað um eina viku vegna þess að fulltrúi frá (Forseti hringir.) NAVIS er ekki á landinu. En hann þarf að vera á þeim fundi.

[14:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er deginum ljósara að hefur margt farið úrskeiðis í öllu þessu máli og margir bera ábyrgð. Æðstu yfirmenn Vegagerðar ríkisins geta ekki vikið sér undan ábyrgðinni á sínum þætti í þessu máli né heldur ráðgjafi þeirra. Ráðherrar sem komu að málinu á upphafsstig-

um geta heldur ekki vikið sér undan ábyrgð í þessu máli né heldur ríkisstjórnin öll sem þá sat.

Málið hefst með samþykkt ríkisstjórnarinnar í apríl 2005 þar sem hún heimilar kaup og endurbætur á ferju. Menn gera sér kannski ekki grein fyrir því að ríkisstjórnarfundir eru í sjálfu sér engin stjórnsýslustofnun. Ríkisstjórnin fer ekki með neitt framkvæmdarvald sem heitið getur. Ríkisstjórnarfundir eru bara huggulegir tefundir þar sem stjórnmálamenn koma saman og ná sameiginlegri niðurstöðu um það sem þeir ætla að gera. Menn taka ekki ákvörðun á ríkisstjórnarfundi um að eyða 150 millj. kr. úr ríkissjóði. Menn hafa ekki vald til þess. Stjórnarskráin heimilar það ekki. Engu að síður hefur það verið vaxandi tilhneiging hjá ráðherrum á undanförnum árum að taka sér þetta vald og gefa út tilkynningar með þeim hætti að þeir tilkynni: Við höfum ákveðið að ráðast í þetta verkefni. — Svo er verkefnið sett í gang þrátt fyrir að heimildina skorti.

Þetta er mikið vandamál, virðulegi forseti, sem einskorðast ekki við þá tvo ráðherra sem helst koma að þessu tiltekna máli. Allir ráðherrar sem setið hafa á mörgum undanförnum árum hafa verið þátttakendur í því, af fúsum og frjálsum vilja, að rýra hlut Alþingis og auka sinn hlut með ólögmætum hætti, virðulegi forseti.

En hinu er ekki að neita að hæstv. fjármálaráðherra hefur gengið lengra en nokkur ráðherra áður í því að sniðganga ákvæði stjórnarskrár lýðveldisins og ákvæði fjárreiðulaga með því að heimila að stofna til útgjalda vegna verkefnis sem Alþingi samþykkti ekki fjárveitingu til. Hann heimilaði að auki að stofna til yfirdráttar til viðbótar þeim fjárveitingum sem stofnunin hafði að öðru leyti til annarra verkefna.

Þessi þáttur málsins er hið alvarlegasta í þessu máli þótt það eigi sér skírskotun til annarra mála sem á undan hafa farið. Það er kominn tími til að stjórnmálamenn taki á þessari stöðu ráðherra og það duga engin vettlingatök í því, virðulegi forseti.

[14:42]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Það þarf ekki að fara mörgum orðum um mikilvægi þess að góðar og tryggar samgöngur séu á milli staða, hvort sem er í þéttbýli eða utan þess og um það snýst þetta mál. Tryggar samgöngur eru forsenda byggðar í landinu og þróun byggðar á Íslandi felst fyrst og síðast í tryggum samgöngum, í víðasta skilningi þess orðs. Góðar samgöngur milli lands og eyja, líkt og á við í því máli sem hér um ræðir, á milli Grímseyjar og fastalandsins eru augljóst dæmi um gildi þess og tryggilega þarf að standa að slíkum málum og hvergi má gefa afslátt.

Það verður hins vegar að segjast að það hefur ekki átt við varðandi málsmeðferðina vegna hinnar nýju Grímseyjarferju, sé hægt að tala um nýja ferju í þessu samhengi. Meðferð þess máls er sorglegt dæmi um hvernig ríkisstjórn og ráðherrum hefur tekist að klúðra málum, einstökum málum, með svo afgerandi hætti að þegar upp er staðið stendur ekki steinn yfir steini og stefnan og markmiðin sem lagt var af stað með í upphafi hafa snúist í andhverfu sína.

Í upphafi var það svo að Grímseyingar sjálfir vöruðu stjórnvöld eindregið við að kaupa þá skipsnefnu sem á endanum var keypt til að bæta samgöngur á milli Grímseyjar og lands. Grímseyingar lögðu bæði í mikla vinnu og kostnað við að kanna þá kosti sem í boði voru, líka þann sem ríkisstjórnin illu heilli hrasaði um, og þeir vöruðu ákveðið við því að eyða fé og frekari fyrirhöfn í þau kaup sem við sitjum nú uppi með. Þau hafa ekki og munu ekki verða neinum til góðs þegar upp verður staðið. Grímseyingar færðu ítarleg rök fyrir máli sínu en á þá var ekki hlustað.

Það er ljóst að hin svokallaða nýja ferja mun ekki þjóna þeim tilgangi sem til var ætlast. Hún mun ekki þjóna Grímseyingum með fullnægjandi hætti. Hún mun ekki þjóna landsmönnum með fullnægjandi hætti og hún stenst ekki þær kröfur sem gerðar eru til samgöngutækja í dag nema að litlu leyti.

Eftir allt það klúður sem þegar er orðið við samgöngubætur til Grímseyjar eru það Grímseyingar sjálfir sem sitja í súpunni meðan aðrir reyna að þvo hendur sínar vegna málsins og neita að viðurkenna mistök sín. Það munu Grímseyingar hins vegar ekki geta gert. Þeir sitja uppi með afraksturinn af öllu klúðrinu í formi ferju sem þeir hvorki báðu um né vildu fá. Orðspor Grímseyjarferjuklúðursins mun hins vegar verða lífseigt og það munu Grímseyingar sitja uppi með á meðan aðrir víkja sér undan ábyrgð.

Það er síðan kaldhæðni örlaganna sem ræður því að það mun líklega koma í hlut núverandi hæstv. samgöngumálaráðherra, Kristjáns Möllers og Grímseyjarferjugagnrýnanda, að færa Grímseyingum þessa miklu afurð mistaka og klúðurs. Það verður á hans ábyrgð að koma þessu fleyi tjónlaust á milli tveggja hafna, yfir hafið og til nýrra heimkynna, þangað sem enginn vildi fá það.

Það er því ekki úr vegi fyrir ráðherrann að hafa í huga, þegar lagt verður upp í þá örlagaríku ferð, að hafið býr yfir hundrað hættum, eins og segir í ljóðinu, ekki síst (Forseti hringir.) þegar fleyið er ekki burðugra en það sem hér um ræðir.

[14:45]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Málið sem hér er til umræðu í dag var mikið rætt í sumar sem leið og margir hafa látið stór orð falla í þeirri umræðu. Ég dreg enga dul á að mér finnst þetta mál að mörgu leyti klúður á klúður ofan. Ónógur undirbúningur og vond áætlunargerð gerði það að verkum að flest sem gat farið úrskeiðis fór úrskeiðis. Lögmál Murphys birtist okkur hér í sinni fegurstu mynd.

Þegar menn gera mistök eiga menn að læra af þeim og tryggja að slíkt gerist ekki aftur. Ég ætla ekki að velta mér upp úr því á þeim stutta tíma sem ég hef í þessum ræðustól nú eða elta uppi einhverja einstaklinga til ábyrgðar og heimta afsagnir. Það er nóg að stjórnarandstaðan sjái um það í þessari umræðu.

Ég verð þó að segja að mér finnst býsna holur hljómur í gagnrýni t.d. fyrrverandi formanns fjárlaganefndar, hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar, upphafsmanns umræðunnar í dag. Hvers vegna segi ég það? Jú, var ekki hv. þingmaður einmitt formaður nefndar sem átti að hafa eftirlit með fjárreiðum í máli sem skók samfélagið á síðasta ári og var stundum kennt við Byrgið? Mér finnst það ekki þjóna neinum tilgangi að ásaka einhverja einstaklinga fram og aftur. Mér virðist umræðan í þinginu í dag fyrst og fremst vera

sett fram til að fá fram skylmingar, skylmingar á vettvangi, ekki til þess endilega að ná fram niðurstöðu eða til að koma með lausnir eða læra af málinu.

Á vettvangi samgöngunefndar hefur verið fjallað um málið. Við bíðum nú eftir skýrslu frá ráðuneytinu um lúkningu málsins. Samkvæmt upplýsingum sem ég hef undir höndum og fékk frá ráðuneytinu í morgun er gert ráð fyrir að ferjan verði tilbúin til siglinga öðrum hvorum megin við áramótin og er áætlaður kostnaður 487 millj. kr. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson kom hér upp áðan og efaðist um haffærni ferjunnar. Það er bara tóm della, vil ég leyfa mér að segja, að halda slíku fram. Þessi ferja mun sigla öðrum hvorum megin við áramótin.

Niðurstaða mín í þessu máli er sú að skortur á undirbúningi og vond áætlunargerð auk þess að eftirlitið klikkaði sé ástæða þess að svo fór sem fór. Á undirbúningsstigi þessa máls kom t.d. samgöngunefnd aldrei með beinum hætti að málinu. Því segi ég: Lærum af þessu, vöndum áætlunargerð og tryggjum að eftirlitshlutverk þingnefnda virki í málum sem þessum í framtíðinni. Fyrir því mun ég beita mér sem formaður samgöngunefndar.

[14:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Umræðan í dag verður vonandi til þess að í framtíðinni lærum við að fara öðruvísi að en farið hefur verið að í þessu máli öllu saman. Auðvitað vænti ég þess að þegar upp verði staðið fái Grímseyingar ferju í hendurnar sem tryggt geti þeim örugga flutninga til og frá eyjunni á komandi árum.

Það er auðvitað ekki þannig að ekki sé hægt að endurbyggja gömul skip og gera þau góð til flutninga ef vel er að verki staðið. Það er auðveldlega hægt, en ég hygg að enn þá séu nokkur atriði sem þurfi að skoða í sambandi við þá ferju sem verið er að endurbyggja. Ég hygg að ábendingar Grímseyinga og áhafnar ferjunnar Sæfara í þessu máli hefðu mátt komast betur til skila en virðist hafa verið í öllu þessu ferli.

Menn velta því t.d. enn fyrir sér hvort burðar í dekki þessa skips sé nægjanlegur til þess að leysa þau verkefni sem ferjunni eru ætluð. Þess vegna er ýmislegt sem menn þurfa að velta betur fyrir sér í verkferlinu öllu. En að lokum held ég að menn eigi einfaldlega að sameinast um að reyna að ljúka þessu máli, koma skipinu í haffært og öruggt ástand. Við bætum ekkert með því að þær fjárveitingar sem settar hafa verið í þetta skip nýtist ekki.

Mitt ráð er að lokum, hæstv. forseti, að reynt verði, úr því sem komið er, að klára þetta skip með fullum sóma þannig að þegar það siglir verði það öruggt til margra ára.

[14:51]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu en ég held að hún sé einungis upphaf umræðunnar sem við eigum eftir að taka um þetta grátlega mál á vettvangi þingsins.

Það mátti heyra á nýjum formanni fjárlaganefndar að honum virtist létt yfir því að hann teldi að fjölmiðlar hefðu ekki orðið mikinn áhuga á þessu máli, þetta væri ekki frétt-næmt. Hann vakti sérstaka athygli á því. Það er ekki mælikvarði á alvarleika mála. Það er heldur ekki mælikvarði á alvarleika mála sem hv. varaformaður fjárlaganefndar nefndi í sinni ræðu, að það væri ekkert nýtt að fjárlagaliðir færu fram úr heimildum.

Ríkisstjórnin ákvað á sínum tíma að verja 150 millj. kr. til verksins árið 2005. Nú er kostnaðurinn kominn yfir 500 millj. kr. Er það ekki fréttnæmt? Ég er ansi hræddur um það. Ég vona að nýr meiri hluti í fjárlaganefnd líti ekki svo léttvægt á þetta mál sem þó virðist.

Það var dapurlegt, hæstv. forseti, að þurfa að sitja undir því, sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar, að menn segðu einkennilegt að ég skyldi standa upp og taka hin og þessi mál til umræðu eða leyfa mér að ræða sum mál. Hæstv. ráðherra sagði að ég hefði manna síðastur handfjatlað þá heimildargrein sem hefur leitt til rúmlega 500 millj. kr. útgjalda til þessa verkefnis.

Hæstv. forseti. Ég sagði í ræðu minni áðan að Alþingi Íslendinga og þáverandi ríkisstjórn hefði verið leynd ákveðnum gögnum. Þessi umframkeyrsla kom aldrei inn á borð fjárlaganefndar og engum fjárlaganefndarmanni datt í hug að spyrja sérstaklega út í það vegna þess að við yfirferð viðkomandi ráðuneyta á málinu sáu embættismenn enga ástæðu til þess að ræða málið sérstaklega. Þingið var leynt þessum upplýsingum. Það er staðreynd málsins. Ég hafna því fyrir hönd fyrrverandi fjárlaganefndar að hún beri fyrst og fremst ábyrgð á þessu verki eins og hæstv. fjármálaráðherra ýjaði að, sem ber höfuðábyrgðina.

Hæstv. forseti. Ég sakna þess að Samfylkingin, sem hóf þetta mál í aðdraganda síðustu kosninga, skuli hafa runnið á rassinn eins og raun ber vitni. Þar vísa ég til ræðu formanns samgöngunefndar, hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur. Ég vil segja við hv. þingmenn stjórnarliðsins: Horfið til hægri og vinstri á ráðherrana á bekkjunum. Keisarinn er ekki (Forseti hringir.) í neinum fötum. Við skulum viðurkenna það í þessu máli.

[14:54]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég er alla vega með bindi.

Herra forseti. Að leyna upplýsingum? Ef upplýsingum hefði verið leynt vérum við ekki að ræða þetta mál. Við erum einmitt að ræða málið af því að upplýsingum var ekki leynt.

Varðandi tilboðið í viðgerðina á ferjunni vil ég segja: Þegar fallið hafði verið frá lægsta og eina gilda tilboðinu í verkið var tilboð skipasmíðastöðvarinnar í Hafnarfirði lægsta tilboðið og því ekki um annað að ræða en ganga til samninga við þá aðila.

Síðan vil ég segja, herra forseti, varðandi kaupin í árslok 2005, að þau voru reyndar gerð með fyrirvara um samþykki Alþingis enda varð það samþykki síðan að veruleika nokkrum dögum síðar. Við verðum líka að hafa það í huga að í fjárlögum samþykkjum við heimildir til stofnana til þess að ráðstafa fjármunum. Í tilfelli Vegagerðarinnar er ekkert í fjárlögum tilgreint um einstök verkefni sem þeir fjármunir eigi að fara í. Það er hins vegar gert í samgönguáætlun en samgönguáætlunin hefur ekki lagagildi. Þegar samgönguáætluninni lýkur, þegar ekki er getið um verkefni þannig að það dugi til þess að ráðstafa öllum fjármununum

falla heimildirnar ekki niður. Þá hefur auðvitað stofnunin möguleika á að nota þá fjármuni til sinna lögbundnu verkefna, eins og í tilfelli Grímseyjarferjunnar.

Varðandi heimildir fjármálaráðherra til þess að gera samninga eins og gerðir voru við Vegagerðina þá eru þeir samningar auðvitað ekki skilyrðislausir. Þeir þurfa auðvitað að vera í samræmi við lög og reglur sem um þetta gilda eins og 4% svigrúm og síðan um ófyrirséð útgjöld þar sem fjármálaráðherra getur samþykkt og greitt út fé. En það ræðst síðan af kringumstæðum. Samgönguáætlunin gerir ráð fyrir þessum fjármunum og er ótrúlegt að heyra hvernig fólk sem samþykkti þá áætlun talar um málið núna.

Ef fara ætti eftir túlkun hv. þm. Höskulds Þórhallssonar á greininni þá hefðum við auðvitað selt ferjuna en ekki keypt neina aðra. Þar af leiðandi væri engin ferja sem gæti siglt til Grímseyjar.

Ég vil, herra forseti, að lokum taka undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur með að skylmingar um þetta mál eru algjörlega ástæðulausar. Við skulum læra af málinu og horfa fram á veginn.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 1. umr.

Stjfrv., 95. mál (álagningarstofn eftirlitsgjalds). — Þskj. 95.

[14:58]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.

Áður en ég fer yfir helstu atriði frumvarpsins mun ég fara stuttlega yfir tvö nátengd efni í frumvarpinu. Í fyrsta lagi af hverju við þurfum á að halda því öfluga fjármálaeftirliti sem við erum að byggja upp og í öðru lagi stöðu sjálfrar eftirlitsstofnunar fjármálaeftirlitsins. Fyrst aðeins um starfsemi eftirlitsins sjálfs sem hefur þróast mjög hratt og eykst núna annað árið í röð. Er hér lagt til að rekstrartekjur þess aukist um 50% annað árið í röð. Umfang þess hefur því vaxið mjög á milli ára. Meginmálið er að starfsemi þess er jafnbrýn og raun ber vitni til að tryggja stöðugleika og öryggi í rekstri fjármálaþjónustu fyrirtækjanna almennt. Öflugt fjármálaeftirlit stendur í rauninni á bak við þá miklu og vel heppnuðu útrás fjármálafyrirtækja okkar á síðustu 10–12 árum frá því að Kaupþing opnaði fyrsta útibúið í Lúxemborg og síðan hefur þetta orðið að þeirri gífurlega miklu og vel heppnuðu útrás sem raun ber vitni og þar stendur öflugt fjármálaeftirlit sem nýtur alþjóðlegs trausts og viðurkenningar því algerlega að baki. Til að bankarnir okkar og fjármálaþjónustan njóti ýtrasta trausts á erlendri grundu og geti haslað sér þar völl með jafn vel heppnuðum hætti, af því að það skiptir meiru en allt annað í bankastarfsemi eins og gefur auga leið, er traust milli viðskiptavina og fjármálastofnana. Þar skiptir öllu máli öflugt fjármálaeftirlit sem í fyrsta lagi ræður við hlutverk sitt og í öðru lagi veldur því mikla eftirliti sem það á að hafa með þessum stofnunum. Þess vegna hefur verið staðið jafn vel að baki því og ástæða hefur verið til að gera á síðustu árum og er gert hér enn og aftur með því frumvarpi sem ég mæli fyrir í dag og markar þau skil í sögu eftirlitsins að umfang þess eykst svo mikið sem hér er lagt til annað árið í röð.

Við þurfum fjármálaeftirlit til að stuðla að og byggja upp trúverðugleika markaðarins. Fjárfestar og sparifjáreigendur verða að hafa trú á því að undirstöður fjármálaþjónustufyrirtækja séu í lagi og leikreglum sé fylgt til hins ýtrasta, t.d. varðandi jafnræði fjárfesta. Ef svo er ekki dregur það úr virkni markaðar og eykur kostnað fjármagns og þar af leiðandi úr skilvirkni og þeim krafti sem er í fjármálaþjónustunni hérlendis en fjármálastarfsemi innan lands og utan er að verða einn af okkar mestu atvinnuvegum og stendur að stórum hluta að baki þeim hagvexti og þeirri öflugu atvinnusókn sem hér hefur að mörgu leyti staðið yfir. Trúverðugleiki og stöðugleiki markaðar eru að sjálfsögðu sérstök samgæði sem þarf að varðveita. Fjármálakreppur geta haft djúpstæð og langvarandi efnahagsleg áhrif eins og menn óttuðust að gerast mundi í bankakreppunni á dögunum sem íslensk fjármálafyrirtæki og bankar stóðu í rauninni af sér vegna þess að þær stofnanir höfðu staðið vel að endurfjármögnun og uppbyggingu á sínum infrastrúktúr þegar gekk aðeins á með þau fyrir nokkrum mánuðum. Þess vegna leggja flest lönd mikið upp úr því að tryggja öflugt eftirlit með fjármálastarfsemi. Ég tel að vel hafi tekist til með uppbyggingu íslenska Fjármálaeftirlitsins og stendur fyrir dyrum að efla það, bæði tekjustofna þess og innri starfsemi eftir því sem efni standa til. Þegar ég heimsótti danska fjármálaeftirlitið á dögunum sem hefur verið starfrækt lengi og hefur þróast mjög mikið og er öflugt og nýtur virðingar innan Danmerkur og utan, þá sannfærðist ég um að við erum á réttri leið með okkar íslenska eftirlit eins og það er byggt upp hér.

Að auki þurfum við fjármálaeftirlit af því að virkt fjármálaeftirlit er forsenda útrásar og alþjóðavæðingar eins og ég gat um áðan. Starfsleyfi útgefið á Íslandi og trú á því fjármálaeftirliti sem hér er framkvæmt er forsenda útrásar innan EES og í raun og veru út um allan heim, þ.e. að starfsleyfi sem gefið er út á Íslandi sé í raun og veru ákveðinn gæðastimpill og útgangspunktur fyrir fjármálafyrirtæki sem eru að hasla sér völl á erlendri grund og eru þau nú orðin nokkur til viðbótar við hina gömlu banka sem við þekkjum hvað gerst.

Aðeins að sjálfri eftirlitsstofnuninni. Fjármálaeftirlitið var sett á stofn með lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi árið 1998 og samkvæmt þeim er Fjármálaeftirlitið ríkisstofnun sem lýtur sérstakri stjórn. Í athugasemdum við frumvarpið er varð að lögum það sama ár er nánar skýrt hvað í þessu hlutverki felst og finnst mér ástæða til að draga það inn í umræðuna til upplýsingar og glöggvunar á því hve mikilvægt hlutverk þessi stofnun hefur um leið og hér er lagt til að rekstrarrammi þess stækki. Í athugasemdunum segir, með leyfi forseta:

„Fjármálaeftirlitið er sjálfstæð ríkisstofnun með sérstakri stjórn, en heyrir undir viðskiptaráðherra. …

Mikilvægt er að eftirlitsstofnun fái að starfa óháð öðrum hagsmunum en þeim sem í eftirlitinu felast. Þetta verður best tryggt með því að tryggja þessari starfsemi sjálfstæði. Því er í frumvarpi þessu lagt til að með eftirlitið fari sérstök

stofnun, Fjármálaeftirlitið. Stofnuninni er ætlað mikið sjálfstæði til ákvarðana og er gert ráð fyrir að stofnunin hafi sérstaka stjórn.“ — Og þá segir: „Gert er ráð fyrir að stofnunin falli stjórnskipulega undir viðskiptaráðherra, en honum er ekki ætlað vald til að hafa áhrif á ákvarðanir stofnunarinnar eða til að endurskoða þær.“

Þetta er algert grundvallaratriði. Hver sem er í ráðherrastól hverju sinni getur ekki sigað eftirlitinu á hin eða þessi fyrirtæki, hvort sem það er út af pólitískum geðþótta eða einhverju öðru heldur er stofnunin sjálfstæð og það skiptir mjög miklu máli að ramma það inn og virða það sjálfstæði til hins ýtrasta. Það er í samræmi við svokallaða fyrstu meginreglu sem er gefin út af alþjóðagreiðsluuppgjöri bankanna og þær kröfur sem Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn gerir til sjálfstæðs eftirlitsaðila á fjármálamarkaði. Það liggur að sjálfsögðu trúverðugleika þess algerlega til grundvallar fyrir utan öfluga tekjustofna, vel heppnaða löggjöf og allt það, að það sé engum vafa undirorpið að þetta sé sjálfstæð eftirlitsstofnun sem ekki sé seld undir pólitískan geðþótta hverju sinni eða þá vinda sem blása í stjórnmálunum. Þýðing þess að Fjármálaeftirlitið er sjálfstæð ríkisstofnun er að rofin hafa verið tengsl á milli ráðuneytisins og stjórnvaldsins að því leyti að ráðherra telst ekki æðra sett stjórnvald gagnvart hinu sjálfstæða stjórnvaldi og getur því ekki með bindandi hætti gefið þess konar stjórnvaldi fyrirmæli nema það sé sérstaklega fyrir mælt í lögum og engin kæruheimild er milli hins sjálfstæða stjórnvalds og ráðuneytisins. Jafnframt leiðir þetta til þess að ráðherra ber hvorki pólitíska ábyrgð né ráðherraábyrgð á slíku sjálfstæðu stjórnvaldi.

Segja má að öflugt og virkt fjármálaeftirlit þurfi þrennt til að ná árangri: Í fyrsta lagi þarf eftirlitsaðilinn að vera sjálfstæður gagnvart öðrum hagsmunum en þeim sem felast í eftirlitinu sjálfu og engu öðru. Tel ég að þetta hafi verið tryggt með lagasetningunni frá 1998 þegar Vátryggingareftirlitið, sem hafði verið bein undirstofnun heilbrigðis- og tryggingaráðuneytisins og síðan viðskiptaráðuneytisins, og bankaeftirlit Seðlabankans, sem hafði verið deild í Seðlabankanum, voru sameinuð og gerð að sjálfstæðri ríkisstofnun. Það er ástæða til að rifja þetta upp því oft hefur komið fram í pólitískri umræðu að mönnum finnist að ráðherra eigi að beita áhrifum sínum til að siga eða segja eftirlitinu til og láta rannsaka hitt og þetta, eins og oft er að sjálfsögðu freistandi farvegur fyrir stjórnmálamenn að gera þegar hitinn brennur á einhverju tilteknu máli að siga eða senda Fjármálaeftirlitið á viðkomandi sem eftirlitsstofnun en það verður að sjálfsögðu að taka sína sjálfstæðu ákvörðun um það en auðvitað skipar ráðherra þar í stjórn og ráðherra skipar formann stjórnar. Þannig eru að sjálfsögðu eðlileg tengsl þessarar sjálfstæðu stofnunar við hið pólitíska vald. Þó að það taki ekki við fyrirmælum er það eðlilega tengt inn í stjórnvaldið og þannig getur ráðherra haft áhrif með því að skipa þar öfluga, sjálfstæða einstaklinga sem standa vörð um þetta meginhlutverk Fjármálaeftirlitsins.

Í öðru lagi þarf eftirlitsaðili fullnægjandi valdsheimildir til að geta rækt eftirlitshlutverk sitt og framfylgt ákvörðunum sínum. Ég tel að þetta atriði hafi náðst með lagabreytingum fyrir tveimur árum, árið 2006, þegar styrktar voru eftirlitsheimildir Fjármálaeftirlitsins og loks að fullu með samþykkt viðurlagafrumvarpsins í vetur sem leið.

Í þriðju lagi þarf eftirlitsaðilinn nægilegt fjármagn til reksturs eftirlitsins, og það er umfjöllunarefni þessa frumvarps, og til greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, og það er ýmislegt sem útskýrir eða stendur að baki þeirri miklu aukningu sem er á þessum ramma milli ára. Eins og ég nefndi áðan er það náttúrlega í fyrsta lagi hin ævintýralega útrás fjármálastarfseminnar á liðnum árum þar sem vöxtur á milli ára er gífurlegur, tel ég óhætt að segja og ekkert ofmælt í því, og eins önnur atriði sem tengjast því mjög mikið og ég mun nefna á eftir.

Á árinu 1999 voru samþykkt á Alþingi lög um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi. Með lögunum var gjald sem eftirlitsskyldir aðilar greiða til að standa straum af rekstri Fjármálaeftirlitsins breytt á þann veg að tryggt væri að það uppfyllti skilyrði stjórnarskrár um skattlagningarheimildir. Þetta þýddi m.a. að festa þurfti álagningarhlutfall í lögum í stað þess að kveða einungis á um hámark álagningar. Þessum álagningarhlutföllum þarf því að breyta á hverju haustþingi. Tel ég það mjög heppilegt til að hægt sé að endurskoða ramma þessarar mikilvægu stofnunar á hverju ári þannig að hann þrengi ekki óeðlilega að henni. Þegar svo ófyrirsjáanlegur vöxtur eins og við upplifum núna er í fjármálastarfsemi okkar er mjög heppilegt að endurskoða tekjur og rekstrarrammann á hverju einasta ári þannig að hann þrengi ekki að. Þessum álagningarhlutföllum þarf að breyta á hverju haustþingi enda ógerlegt að ákveða nákvæm hlutföll álagningar á flokka eftirlitsskyldra aðila til lengri tíma en til eins árs í senn. Samkvæmt þessu hefur frumvarp til breytinga á þessum lögum verið lagt fram á hverju haustþingi að fenginni skýrslu frá Fjármálaeftirlitinu um áætlaðan rekstrarkostnað næsta árs, athugun ráðuneytisins á skýrslunni og að fengnu áliti samráðsnefndar eftirlitsskyldra aðila.

Með frumvarpinu er álagningarhlutfalli einstakra tegunda eftirlitsskyldra aðila breytt og eru hlutföllin á viðskiptabanka, sparisjóði, lánafyrirtæki, rekstrarfélög, kauphallir og verðbréfamiðstöðvar lækkuð en álagningarhlutfall vegna annarra eftirlitsskyldra aðila hækkað. Mismunur á breytingu hvað þetta varðar skýrist af mismunandi þróun álagningarstofna einstakra flokka eftirlitsskyldra aðila en rekstraráætlun Fjármálaeftirlitsins fyrir árið 2008 gerir í meginatriðum ráð fyrir óbreyttri hlutfallslegri skiptingu gjaldsins á milli þessara flokka.

Það eru nýmæli að frumvarpið geri ráð fyrir nýjum álagningarstofni, sérstöku eftirlitsgjaldi á útgefendur fjármálagerninga sem teknir hafa verið til viðskipta á skipulegum verðbréfamarkaði og markaðstorgi fjármálagerninga. Leggur frumvarpið til að eftirlitsgjöld á útgefendur hluta- og skuldabréfa verði þrepaskipt fastagjald og taka þrepin mið af markaðsvirði viðkomandi fjármálagerninga. Áætlað álagt eftirlitsgjald á yfirstandandi ári nemur 602 millj. kr. en frumvarpið gerir ráð fyrir tæpum 915 millj. kr. á næsta ári sem er eins og ég gat um áðan 52% hækkun á milli ára.

Áætlað er að rekstrarkostnaður Fjármálaeftirlitsins á þessu ári nemi um 608 millj. en á næsta ári 946, sem er rúmlega 55% hækkun. Lægri hlutfallsleg aukning á eftirlitsgjaldinu á rekstrarkostnaðinum skýrist af hærra álögðu eftirlitsgjaldi á árinu 2007 en upphafleg áætlun gerði ráð fyrir, áhrifum yfirfærslu á eigið fé milli ára og auknum

vaxtatekjum. Þetta eru háar upphæðir og þess ber að geta að eftirlitsskyldir aðilar standa að öllu leyti undir kostnaði við rekstur af Fjármálaeftirlitinu og þarf því ekki að lesa álit samráðsnefndar eftirlitsskyldra aðila gaumgæfilega til að sjá að þeir gera sér vel grein fyrir því, standa á bak við þetta öfluga fjármálaeftirlit og viðleitni, áhuga og markmið stjórnvalda um að efla Fjármáleftirlitið enn þá frekar. Þar er fullkomið samræmi á milli stefnumörkunar okkar og hinna eftirlitsskyldu aðila sem standa á bak við Fjármálaeftirlitið og standa straum af rekstrarkostnaði. En eins og ég gat í upphafi ræðu minnar hvílir útrás og uppgangur þessara fyrirtækja að miklu leyti á því að þau njóti trausts og að Fjármálaeftirlitið sem tryggir þeim það njóti alþjóðlegrar viðurkenningar í hvívetna, enda eiga þau mikið undir því að Fjármálaeftirlitið komi vel út gagnvart greiningar- og matsfyrirtækjum sem heimsækja eftirlitið tugum saman á hverju einasta ári. Hver hundraðshlutur úr prósentustigi eða punktur í lánshæfismati er reyndar talinn kosta innlend fjármálafyrirtæki um 550 millj. kr. Hér eru því gífurlegir fjárhagslegir hagsmunir í húfi, bæði fyrir samfélagið allt, einstakar fjármálastofnanir og allt gangvirkið í okkar efnahagslífi. Því er til mikils að vinna að trúverðugleiki Fjármálaeftirlitsins sé sem mestur og stóru þættirnir í því eru öflug sanngjörn löggjöf sem sníður því sanngjarnan stakk, tekjustofnar sem duga því til að standa undir starfseminni og að sjálfstæði stofnunarinnar sé virt í hvívetna af stjórnvöldum hverju sinni.

Af einstökum rekstrarliðum rekstraráætlunar næsta árs vegur launakostnaðurinn þyngst en hann er áætlaður 675 millj. kr. eða rúmlega 71% af heildarútgjöldum og vex hann um 64% á milli ára. Aðrir helstu útgjaldaliðir ráðast af starfsmannafjölda. Má þar nefna húsnæðiskostnað sem er áætlað að verði 57 millj. kr. á næsta ári og aukist um yfir 200% og rekstur tölvubúnaðar sem er áætlað að verði um 70 millj. kr. Áætluð hækkun launakostnaðar ræðst einkum af fjórum atriðum: Í fyrsta lagi samningsbundnum launahækkunum og lausum kjarasamningum á næsta ári. Í öðru lagi fjölgun starfsmanna. Í þriðja lagi kostnaði við að mæta launaskriði á fjármálamarkaði og þróa svokallaða kælitímasamninga. Í fjórða lagi kostnaði við að þróa árangurs- og frammistöðutengt launakerfi. Það verður ekki litið fram hjá því að mikil starfsmannavelta hefur verið hjá Fjármálaeftirlitinu á liðnum árum eins og mörgum ríkisstofnunum og ráðuneytum og öðrum stofnunum sem sækjast eftir starfskröftum sem mikið er sótt í af mörgum öðrum fyrirtækjum, mörgum einkafyrirtækjum. Það er nauðsynlegt að stofnunin hafi möguleika á að ráða til sín og halda hæfum starfsmönnum af því að mikil starfsmannavelta veikir innviði stofnunar eins og Fjármálaeftirlitsins og það tekur langan tíma að þjálfa starfsfólk upp þannig að það nái vel utan um hlutverkið. Það er til mikils að vinna að halda því fólki sem hefur ráðið sig þar í vinnu og komið sér vel inn í starfið og sinnir því vel. Það er mjög mikilvægt og skiptir miklu máli að Fjármálaeftirlitinu takist þar vel upp. Má geta þess að í árslok er gert ráð fyrir að um 45 stöðugildi verði virk hjá Fjármálaeftirlitinu og að 10 stöðugildi bætist við á næsta ári.

Auk viðbótarverkefna sem lögð hafa verið á Fjármálaeftirlitið með setningu nýrra laga hefur útrás íslenskra fjármálastofnana ráðið langmestu um fjölgun starfsmanna eins og ég nefndi áðan. Í fylgiskjali II með frumvarpinu er að finna umfjöllun um útrásina og þau áhrif sem hver starfsstöð á erlendri grundu hefur á starfsmannaþörf stofnunarinnar, af því að Fjármálaeftirlitið þarf að fylgjast með starfsstöðvum hinna íslensku fjármálaútrásarfyrirtækja hvar sem þau eru í heiminum. Nú síðast opnaði einn íslensku bankanna útibú í Dubai þannig að starfsemi íslensku fjármálafyrirtækjanna er farin að teygja sig út um allan heim, til Asíu, Evrópu, Ameríku o.s.frv. Fjármálaeftirlitið og geta þess til að sinna hlutverki sínu má því ekki verða þrándur í götu þessarar starfsemi. Er mikilvægt að það haldi í við útrásina eða starfsemi og umfang íslenskrar fjármálaþjónustu erlendis sem hefur skilað íslensku samfélagi þúsundum hálauna- og góðra starfa innan lands og utan og ungu íslensku fólki fjölmörgum atvinnutækifærum út um allan heim. Það efast því enginn um þjóðhagslegan ábata af þessari starfsemi og mikilvægi þess að stjórnvöld standi á bak við fjármálastofnanirnar með sanngjarnri og góðri löggjöf og öflugum eftirlitsstofnunum sem geta sinnt hlutverki sínu.

Meðal fylgiskjala með frumvarpinu er skýrsla Fjármálaeftirlitsins til viðskiptaráðherra um starfsemi eftirlitsins og hvet ég þingheim og aðra sem áhuga hafa eindregið til að kynna sér efni hennar sem er mjög fróðlegt yfirlit yfir, eins og ég sagði áðan, þá ævintýralegu útrás og aukningu sem er í starfsemi fjármálafyrirtækja og þar með náttúrlega eftirlitsstofnunar á borð við Fjármálaeftirlitið eigi hún að halda í við og geta sinnt hlutverki sínu. Þar er fjallað um eftirlit með einstökum sviðum fjármálamarkaðar, lánamarkaðar, verðbréfamarkaðar, vátryggingamarkaðar og lífeyrismarkaðar, auk þess sem greint er frá þróun og horfum á íslenskum fjármálamarkaði og áherslum í starfi Fjármálaeftirlitsins næstu missirin. Skýrslan er fróðleg lesning öllum sem vilja kynna sér þróun á innlendum fjármálamarkaði og þeir eru örugglega margir og ekki undarlegt þar sem það er mjög skemmtileg og merkileg íslensk athafnasaga sem þarna er að teikna sig upp og eiga sér stað núna ár frá ári.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. viðskiptanefndar.

[15:18]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að flytja langa ræðu um þetta frumvarp sem varðar greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, Fjármálaeftirlitið. Það segir sig sjálft að það er mikilvægt að búa vel að þeirri stofnun.

Sífellt meira vald hefur færst á hendur fjármálafyrirtækja, banka og annarra fjármálastofnana. Segja má að auðvaldið hafi verið að eflast í samfélagi okkar og mikilvægt er að því séu settar ákveðnar skorður. Það má gera með ýmsu móti, með öflugri verkalýðshreyfingu sem veitir fjármagnseiganda öflunum aðhald og síðan að sjálfsögðu með góðri lagaumgjörð og eftirlitsstofnun sem sér til þess og fylgist með því að farið sé að lögum og unnið innan reglugerðaramma.

Að venju munum við taka skýrsluna sem hæstv. viðskiptaráðherra vísaði til og það frumvarp sem hann leggur fyrir til ítarlegrar umfjöllunar í nefndum þingsins þegar þar að kemur. Áður var það efnahags- og viðskiptanefnd sem

fór yfir málin en nú mun viðskiptanefnd sennilega hafa það verkefni með höndum. Ég vil minna hæstv. ráðherra á umræðu sem fram fór í sumar undir lok júnímánaðar við fyrirhuguð slit á Samvinnutryggingum. Skrifaðar voru nokkrar blaðagreinar um málefnið og ef þing hefði þá setið hefði það án efa vakið umræðu í þinginu.

Ég skrifaði á opinberum vettvangi orðsendingu þess efnis að ég vonaðist til að Fjármálaeftirlitið kannaði málið og hæstv. viðskiptaráðherra að sama skapi svo hann yrði undir það búinn að skýra málin fyrir hönd eftirlitsaðila þegar Alþingi kæmi saman. Nú munu þessi slit ekki hafa farið fram. En ég spyr hæstv. ráðherra hvort hann hafi kafað í þessi mál eða hvort hann telji ástæðu til að endurskoða lög og þær reglur sem um þetta gilda.

Við slit Samvinnutrygginga sem eiga sér langa og merka sögu, 60 ára sögu, var frá því greint í fjölmiðlum að 24 manna fulltrúaráð eignarhaldsfélagsins Samvinnutrygginga mundi ákveða hvaða hópur skyldi frá greidda tugmilljarða króna. Við erum að tala um geysilega fjármuni og inn í umræðuna fléttuðust einnig, hvað eigum við að kalla það, aðdróttanir, getgátur eða vangaveltur um hvort einstaklingar og hópar í tilteknum stjórnmálaflokki hefðu notið góðs af fjármunum úr þessum sjóði. Ég ætla ekkert að fullyrða um það efni. En hér kemur að sjálfsögðu til kasta eftirlitsaðila á borð við Fjármálaeftirlitið að tryggja að farið sé í hvívetna að settum reglum.

Varðandi slitin á Samvinnutryggingum sem menn hafa verið að fresta aftur og ítrekað, nú síðast fyrir um hálfum mánuði, þá spyr ég hæstv. ráðherra hvort fram hafi farið vinna í ráðuneytinu um þann lagagrunn sem sjóðir af þessu tagi starfa samkvæmt og hvort honum sé kunnugt um að Fjármálaeftirlitið hafi farið í saumana á þeim málum.

Annað mál sem einnig kom til umræðu í sumar var framtíð sparisjóðanna í landinu. Spunnust nokkrar deilur um hvernig staðið var að samruna tiltekinna sparisjóða og urðu greinaskrif almennt um það efni. Við þekkjum þá umræðu vel úr þessum sal frá því er á sínum tíma risu átök vegna stofnfjárhluta í SPRON og reyndar í öðrum sparisjóðum einnig.

Öllum er það kunnugt að sparisjóðir í landinu hafa átt í höggi við óprúttna risa á fjármálamarkaði, við banka og fjármálamenn, sem allt og alla vilja gleypa og sölsa undir sig. Í öðru lagi hefur slagurinn staðið um eigin hagsmuni og nokkuð sem ég leyfi mér að kalla græðgi. Stofnfjáreigendur í sparisjóðum fengu margir hluti sína vegna stjórnmálalegra tengsla og ber því að axla þær skyldur sem slíku tengist en ekki gera sér þá að góðatilefni.

Vert er að minna á sjónarmið þeirra sem hafa farið inn í sparisjóðina og eiga þar hluti af félagslegum ástæðum. Þau hafa einnig komið fram í þessari umræðu. Ég minnist sérstaklega mjög athyglisverðrar blaðagreinar sem Ari Teitsson, fyrrverandi formaður Bændasamtakanna, ritaði í Fréttablaðið í sumar. Ari Teitsson er núna bóndi á Hrísum í Þingeyjarsýslu og gegnir formennsku í Sparisjóði Suður-Þingeyinga. Í grein sinni vísar hann í aðra kunna sparisjóðsmenn, m.a. Magnús Sigurðsson á Gilsbakka, fyrrum stjórnarformann Sparisjóðs Mýrasýslu.

Með leyfi hæstv. forseta ætla ég að lesa þessa grein eftir Ara Teitsson. Hún er mjög stutt en mjög athyglisverð. Greinin nefnist „Þankar um sparisjóði“ og hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Sparisjóðirnir hafa verið nokkuð í umræðunni að undanförnu. Viðskiptaráð telur þá staðnaða og á fallanda fæti, deilur hafa verið um formbreytingar Sparisjóðs Skagafjarðar, SPRON er að breytast í öflugt hlutafélag og eftirspurn er eftir stofnfjárhlutum margra sparisjóða.

Aukinn áhugi á sparisjóðunum á sér mjög eðlilegar skýringar, þ.e. að rekstur þeirra hefur almennt gengið vel á undanförnum árum, þeir hafa vaxið mjög að umfangi og eigin fé og veita viðskiptavinum betri þjónustu en aðrar fjármálastofnanir. Ef til vill stafar gremja viðskiptaráðs ekki síst af því að augljóst er af árangri sparisjóðanna að unnt er að reka fjármálastofnanir með góðum árangri í öðru formi en sem hlutafélag.

Eðli og tilgangi sparisjóðanna er vel lýst af fyrrverandi stjórnarformanni Sparisjóðs Mýrasýslu, Magnúsi Sigurðssyni á Gilsbakka, í formála bókar um 90 ára sögu Sparisjóðs Mýrasýslu sem út kom árið 2003, en þar segir Magnús m.a.:

„Mestu máli skiptir þó, að hér má lesa, bæði með beinum orðum, en ekki síður milli línanna, að sparisjóðurinn er af grunni risinn sem félagsleg stofnun; honum var og er ætlað það hlutverk að þjóna héraðinu, með því að ávaxta aflögufé manna í þörfum verkefnum fyrirtækja og einstaklinga í héraði. Hann hefur því engan veginn eðli hlutafélagsbanka, sem reknir eru til ábata fyrir eigendur hlutafjár. Samskipti hans við einstaklinga og fyrirtæki hafa jafnan mótast af þessari hugsun.“

Um stofnfé sparisjóðanna segir Magnús:

„Af þeirri félagslegu hugmyndafræði, sem sparisjóðir byggjast á, leiðir líka, að stofnfjáreigendur, sem nú eiga að lögum að standa að hverjum sparisjóði, eru engan veginn eigendur sjóðanna, heldur trúnaðarmenn umhverfisins, sem falið er að gæta þessa fjöreggs byggðanna. Ræki þeir hlutverk sitt eins og til er ætlast í þeirri hugmyndafræði, verða sparisjóðirnir aldrei „fé án hirðis“. Þetta er mikilvægt að allir skilji.“

Vert er að hugleiða frekar stöðu og hlutverk sparisjóða á landsbyggðinni. Einkavæðing og fénýting síðustu ára hefur ekki reynst landsbyggðinni heilladrjúg. Hún hefur í flestum tilfellum fært fyrstu eigendum fénýtingarinnar mikla fjármuni en síðari notendur þurfa síðan að bera kostnaðinn af mikilli fjárbindingu. Má þar nefna fénýtingu fiskveiðikvóta og mjólkurkvóta, sölu grunnnets fjarskipta og sala ríkisbankanna hefur ekki bætt þjónustu þeirra á landsbyggðinni.

Fénýting eigin fjár sparisjóðanna í þágu stofnfjáreigenda, sem viðskiptaráð virðist telja sjálfsagða, mun með sama hætti leiða af sér mikla fjárbindingu sem bera þarf kostnað af. Nálægð við fjármálaþjónustu og aðgangur að lánsfé er forsenda atvinnu og mannlífs í hverri byggð. Þessa þjónustu hafa sparisjóðirnir veitt hver á sínu starfssvæði. Er ekki eðlilegt að þeir sem notið hafa þjónustu Sparisjóðs Mýrasýslu eða annarra sparisjóða geri kröfu um að það rekstrarform sparisjóðanna sem reynst hefur vel í 100 ár eigi völ á að lifa í friði, og viðurkennt sé að það hefur kosti ekki síður en græðgi og fénýting?“

Undir þessa grein skrifar Ari Teitsson, fyrrum formaður Bændasamtaka Íslands, nú bóndi á Hrísum í Suður-

Þingeyjarsýslu og, sem áður segir, jafnframt stjórnarformaður í Sparisjóði Suður-Þingeyinga.

Þetta finnast mér athyglisverð orð og þau hljóta að vekja okkur til umhugsunar þegar við sjáum þá aðför sem nú er gerð að sparisjóðunum á landsbyggðinni líkt og ég vék að áður. Hörðust var þessi sókn í sumar í Skagafirði. Aðsóknin að Sparisjóði Skagafjarðar, sem þá var verið að sameina Sparisjóði Siglufjarðar með það fyrir augum að ráðast í frekari samruna. En í skjóli þeirra formbreytinga er ljóst að ýmsir einstaklingar ætluðu sér allgóðan hlut sjálfum sér til hagsbóta. Kem ég þá að efninu sem ég vildi vekja máls á.

Við ræðum hér um Fjármálaeftirlitið og hvernig það er fjármagnað. Almennt hef ég og flokkur minn stutt að vel sé búið að Fjármálaeftirlitinu. Að sama skapi þarf Fjármálaeftirlitið að rækja skyldur sínar gagnvart samfélaginu. Ég vek athygli á því að tveir fulltrúar úr baklandi Sparisjóðs Skagafjarðar sendu í sumar erindi til Fjármálaeftirlitsins þar sem fundið var að fundarhaldi og samrunaferlinu. Þeir kærðu það til Fjármálaeftirlitsins en þeir hafa engin svör fengið. Þeir hafa engin svör fengið önnur en þau að staðfest hefur verið að erindi hafi borist og í einu undantekningartilviki var því reyndar svarað. Það var þegar þeir félagar sem ég vísa hér til, Gísli Árnason og Bjarni Jónsson, óskuðu eftir upplýsingum, bakgrunnsupplýsingum, sem vörðuðu þetta mál. Þá stóð ekki á svari en það var á þá lund að þær upplýsingar fengju þeir ekki.

Ég vil allra vinsamlegast beina því til hæstv. viðskiptaráðherra að hann kanni þessi mál vegna þess að mér þykir ámælisvert ef stofnunin rís ekki undir skyldum sínum hvað varðar þjónustu við samfélagið. Þarna kallar samfélagið á aðstoð. Þetta er ástæðan fyrir því að ég las upp grein Ara Teitssonar, sem tengir sparisjóðina hagsmunum samfélagsins. Þarna eru komnir einstaklingar sem vilja standa vaktina fyrir hönd heimabyggða sinna og leita til Fjármálaeftirlitsins en eru hunsaðir.

Þetta gengur ekki. Við munum að sjálfsögðu ganga eftir svörum við þessu þótt á þessu stigi sé ég engan veginn að stilla hæstv. ráðherra upp við vegg. Ég beini því til hans og ráðuneytis hans að fram fari athugun á þessum efnum. Ég ítreka spurningu mína frá því áðan: Hefur ráðherrann látið fara fram könnun á því hvort úrbóta sé þörf á laga- og reglugerðaumgjörð er varðar Samvinnusjóðinn sem ég vísaði til áðan? Sama gildir að sjálfsögðu um lagaumhverfi sparisjóðanna.

[15:34]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Frumvarpið sem hér hefur verið lagt fram er ákaflega jákvætt og í anda okkar framsóknarmanna. Við höfum verið með það á stefnuskrá okkar að efla Fjármálaeftirlitið og því fögnum við öllum tilburðum í þá áttina.

Það þarf engum blöðum um það að fletta að á undanförnum árum hefur íslenskur fjármálamarkaður vaxið hröðum skrefum og er orðin sú atvinnugrein sem leggur mest til þjóðarframleiðslunnar. Það má gera ráð fyrir að þessi þróun haldi áfram næstu árin. En á það má benda að aukið umfang og flóknari starfsemi eftirlitsskyldra aðila leggur bæði nýjar og auknar kröfur á Fjármálaeftirlitið. Þannig þarf starfsemi Fjármálaeftirlitsins að verða alþjóðlegri, það þarf að hafa þekkingu á og yfirsýn yfir starfsemi og áhættu eftirlitsskyldra aðila og fyrst og fremst bolmagn til þess að framfylgja settum reglum.

Það sem við erum kannski aðallega að velta fyrir okkur er það sem kemur hér fram varðandi fjölgun starfsmanna. Í frumvarpinu kemur fram að álagt eftirlitsgjald fyrir árið 2007 verði samtals 601,9 milljónir, 915 milljónir fyrir árið 2008 og að hækkunin nemi 52%. Þetta er ágætt. Það er spurning hvort betur megi ekki ef duga skuli vegna þess að Fjármálaeftirlitið þarf vissulega að geta sinnt öllum skyldum sínum.

Eins og kemur fram í frumvarpinu á að fjölga starfsmönnum fyrir árið 2008 hvað varðar verðbréfamarkað um þrjá, lífeyrissjóði tvo, lánamarkað þrjá, einn vegna aukningar á umsvifum á vátryggingamarkaði og einnig á að fjölga um einn vegna verðabréfasjóða. Í frumvarpinu segir að til að draga úr starfsmannaveltu og gera Fjármálaeftirlitið samkeppnishæfara um starfsfólk sé óskað eftir 16% hækkun til að mæta óvæntum útgjöldum og launaskriði og þróa árangurstengt launakerfi.

Það er kannski það sem við framsóknarmenn viljum spyrja aðeins út í. Fjármálaeftirlitið finnur virkilega fyrir því að starfsfólk þess er eftirsóknarvert og það hefur verið reynt að ná í það af ýmsum aðilum á fjármálamörkuðunum vegna þess að samkeppni um hæft fólk er vissulega mikil. Þá hefur líka starfsemi banka og fjármálafyrirtækja þanist svo hratt út að Fjármálaeftirlitið hefur ekki fylgt þessari þróun eftir og eins og kemur fram í Viðskiptablaðinu þann 4. maí 2007 er í rauninni sett spurning við það hvort fjármálaráðuneytið hafi styrk til þess að veita nauðsynlegt aðhald.

Í frumvarpinu er lagt til, til þess að viðhalda trúverðugleika Fjármálaeftirlitsins, að það fái svigrúm sem nemi 8% af heildarlaunum til að mæta almennri launaþróun, einkum í fjármálageiranum, þróa kælitímasamninga frekar og bregðast við óvæntri starfsmannaveltu. Hins vegar að Fjármálaeftirlitið fái svigrúm sem nemur 8% af heildarlaunum til að þróa árangurs- og frammistöðutengt launakerfi. Árangurstengdar greiðslur yrðu eingreiðslur sem bættust við í lok árs og færu ekki inn í almenna launakerfið. Þá hljóta að vakna spurningar um hvernig framkvæmdin eigi að vera á þessu. Verða þessar tölur gefnar upp á eingreiðslunni og er þetta í rauninni ný stefna ríkisstjórnarinnar sem á þá að ná til annarra stofnana í ríkisrekstri?

Þá er hérna líka spurning vegna þess að það kemur fram að það er frávik hvað varðar rekstur Fjármálaeftirlitsins um 31 milljón og þar reyndist veigamesta frávikið sem tengist launakostnaði rúmlega 28 millj. kr. lægri en áætlunin gerði ráð fyrir sem skýrist fyrst og fremst af tímatöf við ráðningu starfsmanna og breytingu á samsetningu starfsmanna í kjölfar mikillar starfsmannaveltu. Ég vil því biðja hæstv. viðskiptaráðherra að útskýra af hverju þessar tímatafir eru vegna þess að það er virkilega aðkallandi að ráða í þessi störf hið allra fyrsta.

Ég ætla ekki að hafa þetta miklu lengra. Það verður seint nóg um það talað eða nægilega undirstrikað að Fjármálaeftirlitið mun fyrst og fremst nýtast öllum markaðnum og maður finnur sérstaklega hjá eftirlitsskyldum aðilum að

það er mikill samhljómur um að efla eftirlitið og líka svona til þess að styrkja ímynd fjármálageirans á erlendri grundu.

Eins og ég segi þá er þetta í anda stefnu okkar framsóknarmanna og almennt séð er þetta hið jákvæðasta mál.

[15:42]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Ögmundi Jónassyni og Höskuldi Þórhallssyni fyrir að taka þátt í þessari umræðu. Ég ætla að reyna að svara spurningum þeirra sem voru af ýmsum toga.

Hvað varðar launamál í Fjármálaeftirlitinu, eingreiðslur, stefnu þar að lútandi og tímatafir við ráðningar þá er það náttúrlega innra málefni stofnunar hvernig gengur að finna starfsfólk og mæta starfsmannaveltunni. Kjör einstakra starfsmanna varðandi eingreiðslur o.fl. þekki ég ekki til hlítar. Það er sjálfsagt liður í því að halda í fólk og þarf að sjálfsögðu að vera uppi á borðinu og er örugglega hægt að nálgast þær upplýsingar allar.

Varðandi spurningar sem hv. þm. Ögmundur Jónasson var með í sambandi við sparisjóðina og Samvinnutryggingar þá ætla ég aðeins að fara yfir það mál eins og það horfir við mér og viðskiptaráðuneytinu.

Snemmsumars, fljótlega eftir að ríkisstjórnin tók til starfa, kom umræðan upp eins og hv. þingmaður gat um, um Samvinnutryggingar og fyrirsjáanleg slit á því félagi. Um það ritaði hv. þingmaður, m.a. á sinni ágætu heimasíðu ogmundur.is, hvassan pistil þar sem hann fjallaði um málið sem hann tæpti á áðan. Ráðuneytið tók málið til skoðunar og ég ætla að reyna að rekja niðurstöðuna. Til glöggvunar vil ég fyrst lýsa því sem átti sér í raun stað á sínum tíma, aðdragandanum að þeirri stöðu sem uppi er núna, þegar slit á félaginu eru boðuð og upp koma spurningar um hvernig fé hafi verið notað á þessum árum o.s.frv., hverjir eigi í rauninni sjóðinn og hvort þarna hafi verið óeðlilega gengið um af innanbúðarmönnum í einstökum flokkum o.s.frv.

Fyrir það fyrsta gerist það að þegar Vátryggingafélagið hætti starfsemi árið 1989 færðist félagið undan löggjöf um vátryggingastarfsemi, hætti að vera vátryggingafélag og breyttist í eignarhaldsfélag, eignarhaldsfélag sem er samvinnufélag. Þar með heyrir það undir þá löggjöf og slit á eignarhaldsfélaginu sem er samvinnufélag kemur því ekki inn á borð hjá Fjármálaeftirlitinu. Upptalningin á því hvaða aðilar eru eftirlitsskyldir af Fjármálaeftirlitinu er mjög tæmandi og samvinnufélögin eru ekki á meðal þeirra. Um þau eru sérstök lög. Ég held að í þessu ljósi, þegar maður skoðar þetta, eftirlitið með eignarhaldsfélögum sem eru samvinnufélög en ekki hlutafélög sem heyra undir Fjármálaeftirlitið, eru ekki í starfsemi sem heyrir undir Fjármálaeftirlitið, vátrygginga- eða lánastarfsemi o.s.frv., sé þarna ákveðið lagalegt tómarúm.

Ég tel að skoða þurfi löggjöf um samvinnufélög og þétta hana allverulega þannig að ekki komi upp efasemdir um að rétt eða eðlilega sé farið með fjármuni sem safnast upp í slíkum félögum sem í þessu tilfelli skipta fleiri milljörðum. Ætli það séu ekki 15 miljarðar í þessu tilviki. Menn eru að tala um verulegar fjárhæðir sem skipta að sjálfsögðu sköpum þegar slík félög eru í fjárfestingum annars staðar, ganga inn í félög, ná yfirráðum og auknum hlut o.s.frv. Slíkt bakland skiptir fjárfesta gífurlegu máli. Efasemdir manna hafa einkum beinst að því að þeir sem hafi yfir sjóðnum að ráða hafi nýtt sér það fjármagn til að fjárfesta annars staðar og hirða svo sjálfir ábatann af því en sjóðurinn standi eftir og auðvitað ekki tekið út úr honum fé eða neitt svoleiðis heldur sé hann notaður sem bakhjarl í öðrum viðskiptum, öðrum til ábata en sjóðnum sjálfum og þeim sem eiga hann.

Um þetta snýst umræðan og utan um þetta þurfum við að ná. Við skoðun okkar í ráðuneytinu í sumar kom í ljós að Samvinnutryggingar falla undir samvinnufélagalöggjöfina og eru ekki eftirlitsskyldur aðili Fjármálaeftirlitsins. En ég tel að þétta þurfi og efla lagagrunninn og löggjöfina um samvinnufélög og mun á næstu dögum kynna hvernig að því verður staðið.

Það tengist hinni spurningunni hjá þingmanninum, um sparisjóðina. Á síðustu árum hafa staðið grimmileg átök um sparisjóðina, um framtíð sparisjóðanna. Sparisjóðirnir eru að fóta sig í breyttu umhverfi, í harðri samkeppni. Mig minnir að í dag séu skráðir 24 sparisjóðir í landinu. Nú er verið að sameina sparisjóði, hlutafélagavæða sparisjóði og menn fara í stofnfjáraukningu. Menn fara um landið og bjóða gífurlegar fjárhæðir í stofnfjárhluti á margföldu verði o.s.frv. Þar er því um mikla hagsmuni að tefla.

Eins og staðan er núna, eftir síðustu löggjöf um sparisjóðina sem vakti mikla athygli í þinginu á sínum tíma og mikil átök urðu um þvert á alla flokka, a.m.k. allt að því. Þar komu inn hagsmunir sveitarfélaga og fleira enda eru umræddar lánastofnanir mjög nátengdar sínum svæðum. Þetta eru stofnanir sem spretta upp af því að fólkið sjálft setti á stofn sparisjóði sem skyldu annars vegar veita fólki lánsfjármagn á sem allra hagstæðustu verði og hins vegar byggja upp sjóði til að standa að góðum málefnum.

Frægt dæmi er af Sparisjóði Svarfdælinga á dögunum sem opnaði glæsilegt menningarhús fyrir fleiri milljarða kr. Þessir sjóðir hafa skilað samfélögum sínum mjög miklum verðmætum. Þetta eru mjög merkilegar og mikilvægar stofnanir og mikilvægir sjóðir. Eitt af því sem við verðum að tryggja í þessu breytta umhverfi er að þessir sjóðir verði áfram til, fari ekki burt en séu bundnir við starfsemi á sínu gamla svæði, á einhverju skilgreindu svæði. Þeir verði áfram til og eðlilega með þá farið. Það varð t.d. lendingin varðandi Sparisjóð Reykjavíkur og nágrennis. Þar varð til stór og mikill menningarsjóður sem var gerður að sérstakri sjálfseignarstofnun sem var kosin sérstök stjórn yfir með stofnskrá og mjög ákveðinni starfsemi o.s.frv. en SPRON breytt í hlutafélag en það geta sjóðirnir gert undir núverandi löggjöf. Það hefur ekkert komið fram sem hindrar þá í að fara eftir þeim brautum sem þar voru markaðar til stofnfjáraukningar og þess háttar.

Þetta er mjög mikilvægt að ná utan um. Fyrir sex vikum tilkynnti ég að ég ætlaði að skipa starfshóp til að fara yfir lög um sparisjóðina sem ætti að skila af sér hið allra fyrsta. Honum yrði settur tímarammi til seinni hluta vetrar. Við óskuðum eftir tilnefningum í nefndina eftir þar til gerðum fyrirmælum. Það er verið að ganga frá þeirri skipan núna. Nefndin á að fara heildstætt yfir lagaumhverfi sparisjóðanna þannig að einhver lending náist og einhver endir verði á málinu og hægt að ganga frá þeirri þróun með einhverri

sannfæringu um að rétt hafi að málum verið staðið.

Meginmálið er það að tryggja starfsemi sjóðanna á sínum svæðum, tryggja tilveru og starfsemi hinna félagslegu sjóða, tilvist þeirra og starfrækslu áfram. Að mörgu er að hyggja í þessu og hér er um að ræða félög, annars vegar Samvinnutryggingar og hins vegar eru það sparisjóðirnir, sem lenda í þessum gjörbreytta heimi og það þarf að liggja fyrir hvernig með þau mál verði farið. Eins og fram hefur komið eru engin lög sem eiga beint við um fyrirbrigðið „fyrrverandi gagnkvæm vátryggingafélög“ af því að þau eru ekki vátryggingafélög í skilningi laga um vátryggingastarfsemi. Þau eru ekki hlutafélög og ekki eiginleg samvinnufélög en falla í raun undir lög um samvinnufélög. Þess vegna þarf að skýra það mjög vel og hafa á hreinu hver er raunverulegur eigandi verðmætanna sem hafa safnast upp í þessum félögum. Þegar slík félög hætta að vera gagnkvæm tryggingafélög breytast þau í eignarhaldsfélög út af því lagalega tómarúmi sem væri einhvers konar „fé án hirðis“ sem það er þó ekki af því að við slitin var ákveðið, samkvæmt upplýsingum um þessi mál, að þegar og ef kæmi til slita Samvinnutrygginga skyldi andvirðið renna til þeirra vátryggingataka sem viðskipti hefðu átt við félagið í tvö ár fyrir lok vátryggingarekstrar.

Það má spyrja sig hvort það hafi verið eðlileg ákvörðun, í ljósi þess að Samvinnutryggingar voru gagnkvæmt félag, að andvirðið rynni til þeirra sem voru akkúrat í gagnkvæmum viðskiptum á þeim tímapunkti sem starfseminni var hætt eða fara alveg yfir á hinn vænginn og taka inn alla þá sem höfðu verið í viðskiptum, og alla erfingja þeirra, við tryggingafélagið frá stofnun. Þetta er eitthvað sem er hægt að deila um en á þeim tímapunkti var þetta ákveðið. Nú er deilt um það hvort tveggja ára viðmiðið hafi verið sanngjarnt þegar þessi ákvörðun var tekin. Það kemur að einhverju leyti inn í þá umræðu um undirbúning þess slitafundar sem hefur nú verið frestað.

Það þarf að fara mjög vel yfir lagaramma um samvinnufélögin og sparisjóðina. Í tilfelli sparisjóðanna er unnið að því, liðnar eru sex vikur síðan sá starfshópur var skipaður. Eins er verið að leggja drög að heildstæðri endurskoðun laga um samvinnufélög.

Viðskiptaráðuneytið sendi þann 3. október 2007 bréf til fjármálaráðuneytisins þar sem þetta mál var tekið fyrir. Þar var spurt, og ég ætla að lesa það í lok ræðu minnar, með leyfi forseta:

„Fyrirhuguð slit eignarhaldsfélagsins Samvinnutrygginga hafa orðið fréttaefni nú í sumar og verður væntanlega framhald af þeirri umræðu. Komið hefur fram að skilanefnd sé að störfum í félaginu. Samkvæmt lögum um samvinnufélög og samvinnufélagaskrá, sem ríkisskattstjóri starfrækir, ber að löggilda skilanefnd til starfa. Samkvæmt nýjum upplýsingum frá samvinnufélagaskrá virðist hins vegar sem engin slík löggilding hafi farið fram. Samkvæmt lögunum skal skráin jafnframt fylgjast með starfi skilanefndar. Getur hún m.a. brugðist við hafi ástæðulaus dráttur orðið á starfi nefndarinnar eða hún brugðist skyldum sínum. Má skráin þá veita áminningu og frest til úrbóta.

Viðskiptaráðuneytið telur fyrir sitt leyti að rétt sé að athuga til hlítar hvort framangreind löggilding hafi farið fram. Sé svo ekki virðist rétt að hafa samband við forsvarsmenn félagsins og benda þeim á skyldu sína samkvæmt lögum.

Samrit af bréfi þessu sendist hlutafélagaskrá hjá ríkisskattstjóra, Laugavegi 166.“

Þetta bréf sendum við til fjármálaráðuneytisins til að kanna hvort þetta hefði ekki örugglega verið gert. Eins og ég hef talið upp í ræðu minni hefur ráðuneytið fjallað með ýmsum hætti um málið og skoðað það frá byrjun júní. Menn reyna að finna leiðina að því að fjalla um málið og bregðast við aðstæðum sem koma upp, sem þarf að bregðast við að sjálfsögðu. Þetta er meðal þess sem við ætlum að gera, þ.e. að endurskoða heildstætt lögin og ganga úr skugga um að löggilding á skilanefnd hafi farið fram o.s.frv. Vonandi gengur þetta því allt sem eðlilegast og best fram þegar að því kemur.

[15:56]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. viðskiptaráðherra fyrir afar greinargóð svör. Ég vil líka þakka honum og ráðuneytinu fyrir að bregðast við strax í sumar með því að gaumgæfa þessi mál þegar því var beint til hæstv. ráðherra og ráðuneytisins í tengslum við fyrirhuguð slit á Samvinnutryggingasjóðnum og vegna umræðunnar um framtíð sparisjóðanna í landinu. Ég hvet til þess að lagasmíðinni sem hæstv. ráðherra vísaði til verði hraðað sem mest má verða. Helst vildi ég sjá lög sem kæmu í veg fyrir að sparisjóðum landsmanna verði stolið, liggur mér við að segja, þeir hlutafélagavæddir og einkavæddir og snúið úr þeim samfélagslegu stofnunum sem Ari Teitsson vísar til í blaðagreininni sem ég las upp áðan og horfið með þær stofnanir inn í allt annan heim sem kemur þeim samfélögum sem sjóðirnir eru sprottnir úr ekki að notum.

Það er mikilvægt að í viðskiptanefnd þingsins fari fram ítarleg umræða og skoðun á þessum málum. Það er erfitt að höndla umræðuna alla hér í þingsal. Málið krefst þess að menn fari yfir gögn, leggist yfir þessi mál og ég hvet til þess að það verði gert í viðskiptanefnd þingsins. Ég á ekki sæti þar sjálfur en fulltrúi okkar flokks á þar sæti og ég hvet til þeirrar umræðu.

Í framhjáhlaupi vil ég þakka hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni fyrir að benda á undarlegar staðhæfingar (Forseti hringir.) um launamálin í þessari stofnun. En það er nokkuð sem þarf einnig að taka til skoðunar þegar málið kemur fyrir þingnefnd.

[15:58]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Ég tek undir það með hv. þm. Ögmundi Jónassyni að ég þakka hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni kærlega fyrir ábendingar hans. Þær voru athyglisverðar og verða að sjálfsögðu teknar til skoðunar. Það þarf allt að liggja uppi á borðum og vera hluti af gagnsæjum kjarasamningum, að sjálfsögðu.

Hér hefur farið fram góð umræða um sparisjóðina og samvinnufélögin og við munum kappkosta að leiða hana til lykta. Viðskiptanefnd hefur þar að sjálfsögðu ríkulegt hlutverk, eins og hv. þingmaður nefndi áðan. Eins munu allir þingflokkar sem eiga sæti á Alþingi hafa sitt hlutverk því

að ég mun óska tilnefninga frá öllum þingflokkunum í endurskoðunarnefndina um samvinnufélögin. Ég tel langeðlilegast að öll stjórnmálaöfl sem eiga sæti á Alþingi komi að þeirri endurskoðun. Þetta er mjög mikilvæg löggjöf. Við munum kynna það á næstu dögum hvernig nákvæmlega verður óskað eftir tilnefningum. Að sjálfsögðu koma þar ýmsir aðilar að en m.a. frá öllum þingflokkunum. Ég held að það sé mikilvægt að stjórnmálaflokkarnir og sá vettvangur sem þingflokkarnir eru, kjörnir fulltrúar fólksins í landinu öllu, komi þar að málum. Þetta er mikilvæg löggjöf og hefur mikið að segja.

Ég þakka fyrir umræðuna og við munum áfram vinna vel að þessu máli.

[16:00]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir áherslurnar um mikilvægi Fjármálaeftirlitsins og að það geti bæði af fjárhagslegum sökum og einnig faglegum sinnt hlutverki sínu í þessum harða heimi sem nú er. Ég vil í þessu sambandi líka víkja að sparisjóðunum og ég þakka hæstv. viðskiptaráðherra fyrir þau orð sem hann hefur hér látið falla um að á þessum málum þurfi að taka eins og hann hefur hér rakið.

Fyrir mér er þetta með sparisjóðina stórmál. Núna er verið að ráðast inn á þær félagslegu stofnanir sem sparisjóðirnir eru, voru byggðir upp af samfélögunum, ekki til að græða á þeim fyrir einstaklingana heldur til að samfélagið nyti ávaxtanna og styrkti það. Allt í einu koma svo fjármálamenn, fulltrúar græðgisaflanna, og brjótast inn í sparisjóðina til þess að ná í fjármagnið.

Jú, þeir segja að þetta sé samkvæmt lögum, en ég spyr: Er þetta siðferðislega verjandi? Þess vegna vil ég eiginlega varpa því til hæstv. ráðherra hvort ekki eigi líka að gera siðferðislegar kröfur og hvort Fjármálaeftirlitið eigi ekki að huga að siðferðislegum kröfum í fjármálaheiminum, ekki það að vegna þess að lög ekki banna það sé hægt að fara inn með alls konar hætti og komast yfir fjármuni og eigur samfélagsins.

Fyrir mér er sparisjóður sparisjóður. Ef honum er breytt í hlutafélag er hann ekki lengur sparisjóður. Mér finnst að þá ætti að breyta lögum þannig að þeir sem væru ekki sparisjóðir ættu ekki að hafa heimild til þess að hafa sparisjóðsnafnið í lögum sínum og þar með sigla undir fölsku flaggi.

[16:02]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni sem hefur beitt sér mjög í málefnum sparisjóðanna. Ég hef mikla samúð með málstað sparisjóðanna. Það er eitthvað glæsilegt og fagurt við uppbyggingu þessara fjármálastofnana sem annars vegar eru til að útvega fólkinu, almenningi, lánsfé á eins hagstæðum kjörum og hugsast getur samhliða því sem ábatanum af rekstri þessara stofnana skal varið til félagslegra málefna í héraði, hvort sem það er til að aðstoða fátækt fólk í lífsbaráttunni og skólastarfsemi, íþróttastarfsemi eða menningarstarfsemi, hvers konar félagslegri starfsemi. Þetta er einkar glæsilegt fyrirkomulag. Það væri mikil eftirsjá að sparisjóðunum sem slíkum úr flóru íslenskra fjármálafyrirtækja ef þeirra saga yrði öll, sem ég vona svo sannarlega að sé ekki.

Um leið virðist að sjálfsögðu sú þróun sem á sér stað með sameiningu sjóða og í sumum tilfellum hlutafélagavæðing vera viðbragð stjórnenda þeirra til að styrkja stofnanirnar og halda þeim samkeppnishæfum við stóru bankana sem væntanlega hafa mun betri aðstöðu til að útvega sér lánsfé á erlendum mörkuðum til að endurlána hérna heima o.s.frv.

Það verður, og hefði átt að gerast fyrir löngu, að fara heildstætt yfir umræðuna. Það sem mér finnst skipta mestu máli er að sparisjóðirnir séu til áfram, það sé staðinn vörður um starfsemi sparisjóðanna. Sjálfseignarstofnanirnar, menningarsjóðirnar sem hafa byggst upp í þeim og eru þar mjög verðmætir og stórir sjóðir, verða að vera áfram til og bundnar ákveðinni starfsemi á tilteknum svæðum, heimasvæðum sínum. En mestu skiptir að fara heildstætt yfir löggjöf um sparisjóðina, það er verið að því núna og við munum vonandi sjá afraksturinn af því fljótlega.

[16:04]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fagna þeirri yfirlýsingu hæstv. ráðherra að farið skuli heildstætt yfir lagaumgjörð sparisjóðanna, einmitt á þeim forsendum sem ráðherrann rakti. Það held ég að sé mjög mikilvægt. Ég spyr því ráðherrann: Er þá ekki hægt að bremsa af þessa hlutafélagavæðingu og þessar innrásir sem núna er verið að gera á sparisjóðunum meðan verið er að koma á lagalegum grunni til að treysta stöðu þeirra? Hin siðferðislegu rök að vaða inn í sparisjóðina og hirða þar almannafé eru náttúrlega engin.

Það að horfa upp á SPRON verða hlutafélagavætt fyrir nokkrum árum — þá var almannahlutur SPRON einhvers staðar í kringum 90% af eigin fé en er núna kominn niður í 15% — var sárt. Hver stóð vörð um almannahlut SPRON í þessum efnum? Fjármálaeftirlitið á einmitt líka að standa vörð um hagsmuni almennings, ekki hvað síst eins og í þessu tilfelli sparisjóðanna.

Ég minni á að nýverið ætlaði Kaupþing að hálfloka útibúi sínu á Hólmavík, skerða þjónustuna. Ef þar væri ekki lítill sparisjóður væri þar lítið um fjármálaþjónustu. Ég legg áherslu á að Fjármálaeftirlitið hugsi vandlega sinn gang þegar það nú heimilar innbrotin í sparisjóðina eða blessar þau af því að þau brjóti ekki einhver lög sem ekki bjuggust við að slíkir menn væru á ferð.

Eins þarf líka að huga að því hvort ekki sé hægt að hægja á því ferli sem núna er komið í gang með græðgisvæðingu á sparisjóðunum, að reyna að komast yfir þá, meðan hæstv. ráðherra setur lög sem bremsa það af. Ég ítreka að ég fagna yfirlýsingum hæstv. ráðherra og hvernig hann nálgast málið í sínum málflutningi.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

[16:06]

Útbýting:

Heilsársvegur yfir Kjöl, 21. mál, þáltill. KÓ o.fl., þskj. 21.

Sala áfengis og tóbaks, frh. 1. umr.

Frv. SKK o.fl., 6. mál (sala léttvíns og bjórs). — Þskj. 6.

[16:07]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Frumvarp hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar og togaraáhafnar hans um frjálsa sölu á áfengi og tóbaki er nútímalegt, framsækið, metnaðarfullt, frábært innlegg í frelsi fólks til að taka sjálfstæðar ákvarðanir í innkaupum — eða hvað? Er það kannski alger ranghverfa þeirra orða sem ég sagði? Þau orð eru sótt í ummæli þeirra sem mælt hafa með þessu frumvarpi hér í umræðunni á hv. Alþingi. Það er mín skoðun að þetta frumvarp sé ranghverfa.

Einar heitinn Gíslason í Betel, hvítasunnuprédikari, var einn af rómuðustu ræðumönnum síðustu aldar. Hann var á tjaldsamkomu hjá söfnuði sínum í Vestmannaeyjum. Það var fullskipað tjald, á annað hundrað manns, Einar í blússandi stuði og hafði orð á því að menn ættu að elska óvini sína, umfram allt elska óvini sína og rækta kærleikann. Það væri boðskapur Biblíunnar og hann stæðist. En, vinir mínir, sagði hann, þar sem vínið er, þar er böl, það er versti óvinur mannsins, varið ykkur á víninu.

Þá gall við í einum slompuðum samkomugesti úti í tjaldinu. Varstu ekki að segja það, Einar, að við ættum að elska óvini okkar?

Jú, sagði prédikarinn, ég sagði það. Það stendur í Biblíunni og það er satt og rétt, en það stendur hvergi að það eigi að svolgra honum í sig. Það munar þessu.

Margir leita vináttu til vínsins en því miður hefur reynslan sýnt okkur að það er ákaflega vandmeðfarið. Auðvitað er sjálfsagt og eðlilegt að fullorðið fólk njóti alls réttar til þess að sækja vörur sínar í samfélaginu, en það er engin spurning að aukið aðgengi að víni, til að mynda í verslunum, sjoppum, stórmörkuðum, mun auka verulega drykkjuskap yngsta fólksins, unglinga. Það mun auka þörfina fyrir sjúkraþjónustu og það mun skapa mikinn vanda í þjóðfélaginu sem er ekki á bætandi.

Á sama tíma og hæstv. ríkisstjórn fer spart með fjármagn til meðferðar gegn áfengissýki ættu menn að hugsa eitthvað í þeim efnum að stöðva frekara aðgengi ungs fólks að áfengi.

Það er oft vitnað í vínið á margs konar hátt. Það er reynt að gera gott úr því. Það hefur komið fram hérna í umræðunni að menn telji að hóflega drukkið vín gleðji mannsins hjarta. Það er margsannað. En hófið er ákaflega vandratað og það er enginn skali sem er hægt að benda á í þeim efnum, og ekki gagnvart þeim allt of stóra hluta fólks sem á við áfengisvanda að glíma. Ef við ætlum að vera vinir hvers annars í þessu þjóðfélagi eigum við líka að gæta bróður okkar í hverju sem er þar sem eitthvað fer úrskeiðis.

Það hefur oft verið sagt hér að þetta sé ekki spurning um neitt annað en viðskiptafrelsi. Vín er ekki viðskiptafrelsi. Vín er annar veruleiki en sá sem menn miða við í heilbrigðri skynsemi og það tekur úr sambandi ákveðna hluti og það getum við sagt sem höfum fæðst drukknir og fylgst með þessu alla ævi. Það getum við sagt.

Það mál sem hér er um rætt er ekkert sem er til þess að slást við nema gagnvart unga fólkinu. Vín truflar samfélagið á neikvæðan hátt þótt margir kunni með það að fara og það þyki sjálfsagt til margra hluta. Það er heldur ekki það sem ég er að fjalla um, ég er að tala um það sem snertir yngsta fólkið í landinu sem á við vaxandi vanda að glíma í þessum efnum.

Þetta á líka við um fólk sem er í eldri kantinum. Á Vogi er gífurleg fjölgun umsókna fólks í kringum fimmtugt og yfir fimmtugu sem neytir víns hvern dag og á við vanda að glíma. Á Alþingi Íslendinga að loka augunum fyrir þessu? Á Alþingi Íslendinga að leggja höfuðáherslu á það að sala á víni sé fyrst og fremst viðskiptafrelsi en ekki félagslegt vandamál? Það er auðvitað líka félagslegt réttlæti, en það er vandamálið sem við þurfum að glíma við.

Það þykir fínt og hefur lengi þótt fínt — ugglaust þykir fólki það líka gott — að drekka vín með mat. Það er ákveðinn siður sem sumir kalla vínmenningu. Það er mín skoðun að það sé ekkert til sem heitir vínmenning, ekki frekar en við köllum það menningu að borða hafragraut. (Gripið fram í.) Það er bara sjálfsagður hlutur og við erum ekkert að leggja áherslu á að það sé einhver menning. Það er bara hið besta mál en það þýðir ekkert að snúa út úr með svona vangaveltum. Eitt er það að halda sönsum og annað að tapa áttum.

Það er nú svo að venjulegt fólk í íslensku þjóðfélagi kaupir ekki þessi dýru vín sem menn eru að hrósa og krefjast að séu í næstu búð. Venjulegt fólk á Íslandi kaupir ekki heldur dýra, tilbúna rétti í nútímafiskbúðum. Venjulegt fólk á Íslandi kaupir einfaldari hluti af því að þeir eru ódýrari og það hefur ekki efni á öðru. Þetta er veruleikinn sem blasir við. Þetta fólk er ekki í verðbréfasiglingunni með ýmsum stórlöxum landsins.

Landspítalinn hefur um 870 rúm fyrir sjúklinga. Milli 400 og 500 sjúkrarúm á Íslandi eru bundin vegna áfengisnotkunar, eru bundin vegna áfengissýki og sjúkdóma af hennar völdum og fíkniefna. Það er helmingurinn af móðurskipi íslenska heilbrigðiskerfisins, sjúkrahúsakerfisins, sem hefur á bilinu 2.500–2.700 starfsmenn og helmingurinn af því þjónustukerfi er í rauninni bundinn vegna áfengisnotkunar.

Það hefur ekki verið gert en það væri fróðlegt að láta gera úttekt á því hvað áfengisnotkunin kostar í raun og veru. Áfengi er lykillinn að fíkniefnaferli, hvort sem það er tóbak eða önnur alvarlegri fíkniefni. Það væri mjög fróðlegt að láta gera úttekt á því hvað þessi pakki kostar, hvað hann kostar íslenska samfélagið. Það væri fróðlegt að hafa þá úttekt á borðinu áður en hv. þingmenn taka ákvörðun um að auka aðgengi ungs fólks, fyrst og fremst, að víni.

Þetta er mjög ákveðið viðskiptafrelsi að einu leyti vegna þess að með tilkomu bjórsins komu margfalt fleiri aðilar að dreifingu og sölu og fjölgaði um hundruð prósentna á veitingastöðum og hjá öðrum sem eiga hagsmuna að gæta. Það flokkast undir viðskiptafrelsi. En eigum við að taka þá áhættu gagnvart okkar unga fólki? Bjórinn jók neyslu barna og unglinga verulega. Síðan hefur farið á verri veg þannig að í dag er reiknað með að áfengisnotkun sé um sjö lítrar af vínanda á mannsbarn í landinu, í staðinn fyrir fjóra lítra fyrir nokkrum árum. Vínmenning? Eigum við ekki alveg eins að nota orðið falsvon? Það segir í gamalli vísnaröð, með

leyfi forseta:

Ef eitthvað liggur illa á þér
er ágætt ráð að drekka.
Að fá sér vín, að fá sér öl,
að fá sér nóg að drekka.
Því synda hefur ei sorgin lært
hún sekkur, bara sekkur,
á meðan gullna guðaveig
úr glasi þínu drekkur.

En sé þér, góði, glatt í hug
er gott og hollt að drekka.
Að fá sér vín, að fá sér öl,
að fá sér nóg að drekka.
Því gleðin flýtur ofan á
og alltaf hækkar, hækkar,
á meðan gullin guðaveig
úr glasi þínu lækkar.

Hver er útkoman? Útkoman er einhvers konar ánægja sem er þó ekki hægt að túlka öðruvísi en falsvon. Það er kannski mergurinn málsins þegar fjallað er um þessa hluti í fullri alvöru.

Það er engin formleg bindindiskennsla í skólum landsins. Það hallar undan fæti. Menn hrökkva undan því sem skapar festu og trú, hvort sem það er í bindindiskennslu eða kristinni fræðslu í skólum landsins. Við mættum taka Færeyinga okkur til fyrirmyndar í þessum efnum og sjá hvernig þeir vinna þessi mál og skila mjög yfirveguðu ungu fólki, áferðarfallegu og efnilegu. Við eigum nóg af því á Íslandi. Allt okkar unga fólk er gullefni inn í framtíðina en við skulum ekki að vera að opna fyrir því freistingar við hliðina á prins pólóinu í stórmörkuðunum. Við skulum leyfa jafnvæginu að hafa einhvern forgang. Ég held að það sé löngu tímabært að við ríðum á vaðið og verðum þá í fremstu röð þjóða í þeim efnum að koma á bindindiskennslu og bindindisfræðslu á nútímalegan hátt sem föstum lið í námsefni í skólum landsins. Það yrði gott fyrir samfélagið og það yrði gott fyrir unga fólkið.

Við skulum ekki gleyma því að margs konar rannsóknir hafa leitt í ljós þann vanda sem vínið, tóbakið og sterkari fíkniefni hafa í för með sér. Til að mynda liggur það ljóst fyrir í líffræðilegum rannsóknum að taugaendar barna eru að þroskast allt að 18 ára aldri. Það liggur líka fyrir að unglingar sem byrja að nota þessi efni fyrir þann aldur eru miklu frekar í hættu eftir því sem árin líða gagnvart vanda af þessum völdum en þeir sem ekki hafa notað þessi efni. Það er augljóst samhengi á milli þess og að auka aðgengi að víni, tóbaki og öðrum slíkum efnum. Hollendingar voru núna að banna notkun á ofskynjunarsveppum vegna þess að hún hefur leitt til margra dauðsfalla í Hollandi. Önnur lönd í Vestur-Evrópu hafa ekki leyft sölu á þeim en nú hafa Hollendingar þó brugðist við. Það er alveg ljóst að aukið aðgengi að víni á frjálsum markaði í blússandi samkeppni stórmarkaðanna mundi fjölga dauðsföllum, samkvæmt öllum rannsóknum sem hafa verið gerðar í þessum efnum, um a.m.k. um 20 á ári á Íslandi, 20 ótímabær dauðsföll á ári.

Hátt verð og takmarkað aðgengi, hár innkaupaaldur og auglýsingabann er það eina sem getur staðið í vegi fyrir neikvæðri þróun í þessum málum, fyrir þeirri þróun að auka vandann í heilbrigðiskerfinu, auka vandann í þjóðfélaginu, auka vandann hjá fjölmörgum fjölskyldum sem eiga um sárt að binda þar sem í mörgu tilliti er um harmleik að ræða, sérstaklega gagnvart börnum í þeim fjölskyldum. Þetta er staðreynd. Það þýðir ekkert að tala um þessi mál eins og þetta sé aukaatriði. Það þýðir ekkert að tala um þessi mál eins og menn séu í góðu partíi og veröldin sé bara inni í þessu partíi. Þetta er þjóðfélagsveruleikinn sem við verðum að horfast í augu við.

Það skyti líka skökku við ef ríkisvaldinu væri sett það af Alþingi að auka drykkju í landinu en draga úr meðferð á sama tíma. Við búum líka við þann vanda að drykkja í norðrinu, alveg frá Finnlandi, Noregi, Íslandi og Grænlandi er með allt öðrum hætti en annars staðar í Evrópu. Þar er drukkið fastar og meira. Þetta er eitthvað í okkar þjóðarsál, eða sál þessara landa. Að lækka verð og auka aðgengi er því miður ekki af hinu góða.

Það er alltaf talað um að hófsemdin sé góð en reyndin er sú í þessum efnum að yfirfallið er fullt. Það er gríðarleg offramleiðsla á vínum í Evrópu og það þarf að koma þeim á markað. Evrópa getur ekki bætt meiru á sig. Stundum er sagt þegar menn eru komnir að einhverjum mörkum í drykkju að nú sé rétt að bæta ekki á sig. Evrópa er komin yfir strikið. Við erum sjálf komin yfir strikið, Íslendingar, með sjö lítra á ári af vínanda á mannsbarn en heilbrigðisstefnan miðar við fimm lítra. Við eigum ekki að hafa ofdekrun í aðgengi að áfengi. Við skulum hafa þröskuldana eðlilega af því að þetta er ekki það sem leysir lífshamingjuna eða skapar traustan grundvöll fyrir unga fólkið í landinu sem við eigum að treysta á, sem við eigum að standa við bakið á og hugsa um velferð þess umfram allt.

[16:27]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hlustaði með athygli á ræðu hv. þingmanns og ég get gert þá játningu að ég var sammála sumu sem þar kom fram en ekki öllu. Ég var t.d. sammála honum um að hófsemi væri góð. Ég held við getum öll fallist á það, í hvaða efni sem er. Ég get líka tekið undir það að misnotkun, hvort sem er á áfengi eða fíkniefnum, er óæskileg og hefur hörmulegar afleiðingar. Enginn þeirra flutningsmanna sem standa að þessu frumvarpi ætlar sér að gera lítið úr áfengisvandanum og hafa alls ekki gert og það hefur margoft komið fram í umræðunni. Þvert á móti höfum við sem hér höfum talað og mælt fyrir frumvarpinu sagt allan tímann að við séum tilbúin til að leggja okkar lóð á vogarskálarnar til þess að efla hér forvarnir og til þess að koma þeim til hjálpar sem fara villir vegar í þessum málum.

Hv. þingmaður lýsir því að aldrei hafi fleiri verið á Vogi og aldrei hafi fleira ungt fólk þurft að leita þar aðstoðar og spyr hvort Alþingi Íslendinga eigi að sitja hjá. Auðvitað á Alþingi ekki að sitja hjá. Það má ekki stilla málunum þannig upp að við sem flytjum þetta frumvarp séum að hvetja til aukinnar drykkju og að menn séu í endalausu partíi, eins og mér heyrðist hv. þingmaður halda fram.

Ég ætla að koma að fleiri atriðum sem hv. þingmaður nefndi í ræðu sinni í seinna andsvari mínu en mig langar til

að spyrja út af því sem fram kom í ræðu hv. þingmanns: Er það ekki rétt skilið hjá mér að öll þau rök sem hann færði fram í ræðu sinni væru rök fyrir því að banna áfengi á Íslandi?

[16:30]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ef við værum á byrjunarreit mundum við ugglaust spá í það að leggja bann við notkun áfengis og tóbaks, og það er bann við fíkniefnanotkun þannig að hvar eru mörkin? En við erum ekki á byrjunarreit. Við búum í ákveðnu samfélagi sem hefur þróast á ákveðinn hátt og ég hef lagt höfuðáherslu á að við aukum ekki aðgengi að þessum vörum, fyrst og fremst vegna þess að það raskar lífi ungs fólks, það mun raska lífi þúsunda íslenskra ungmenna. Um leið mun það hafa samsvarandi áhrif inn í fjölskyldur þeirra og inn í samfélagið allt. Þó að það séu kannski ekki nema 10% af þjóðinni sem misnota áfengi þá er jafnalvarlegt og jafnþungbært að fylgjast með því.

Það er þetta sem málið snýst um, að opna ekki leiðina og gefa stórmörkuðunum, öllum gróðapungunum hér og þar, færi á því að hagnast á óhamingju ungs fólks og íslenskra fjölskyldna.

[16:31]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef það var aðalinnihald þessarar ræðu að helsti boðskapur hv. þingmanns væri að berjast gegn því að auka aðgengi fólks að áfengi þá hefur sá boðskapur dálítið farið fram hjá mér — hv. þingmaður hefur nú kannski gerst heldur dramatískari í ræðu sinni en efni stóðu til.

Mér fannst hann ekki gæta hófs þegar hann lýsti því hér að yrði frumvarpið að lögum mundi dauðsföllum fjölga. Er hv. þingmaður svo viss um að svo sé og er hann að halda því fram að við, þessir 17 þingmenn sem að frumvarpinu stöndum, séum að mælast til þess að dauðsföllum á Íslandi fjölgi?

Mér finnst allt í lagi að menn séu á móti frumvarpinu og þeim sjónarmiðum sem þar koma fram. En mér finnst fulllangt gengið þegar menn eru farnir að dramatísera hlutina með þeim hætti að (Forseti hringir.) flutningsmenn séu í raun að styðja slíka þróun sem hv. þingmaður lýsti.

[16:33]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er því miður ekki um neina dramatíseringu að ræða. Það er um að ræða niðurstöður úr rannsóknum sem voru gerðar í ýmsum löndum Evrópu. Þessar upplýsingar sem ég nefndi koma (**SKK:** Þú nefndir ekki hvaða rannsóknir.) — jú, ég nefndi rannsóknir — frá sérfræðingum í landinu, bæði á Landspítala Íslands og Vogi, og öðrum mönnum sem sinna þessum málum. Sem betur fer er þetta ekki orðin staðreynd en líkur eru á auknu aðgengi að áfengi og auknu álagi á sjúkrahúsin, og það er alveg einfalt að hugsa um það rökrétt að ef sjúkdómar aukast (Forseti hringir.) getur það valdið ýmsum skaða.

[16:34]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hlustaði með athygli á ræðu hv. þm. Árna Johnsens og mér þótti hún eiginlega á öðrum nótum en það málefni sem við ræðum hér. Það er áhugavert og mjög gagnlegt að ræða áfengismál almennt, mér fannst þingmaðurinn vera meira á þeirri línu en að ræða það sem við erum að tala um hér, hvort við eigum að leyfa áfengi í búðum. Það er ekki þannig að flutningsmenn frumvarpsins séu að tala gegn forvörnum eins og þingmaðurinn er að ýja að, alls ekki.

Mig langar að spyrja þingmanninn að því hreint út hvort hann telji að frumvarpið grafi undan forvarnastarfi í landinu, hvort hann telji að með því séum við að fara langt til baka í forvarnastarfi. Ég vil bara fá hreint svar við því.

Eins langar mig að spyrja þingmanninn — mér fannst athyglisvert að hann nefndi sérstaklega ástandið í Evrópu, sagði að Evrópa væri komin yfir strikið. Ég skil það þannig að menn drekki þá of mikið í Evrópu. (**ÁJ:** Í framleiðslu vína.) Já, komnir yfir strikið. Hvað meinar hv. þingmaður með því? Er það nú ekki þannig í því samfélagi sem við höfum skapað hér að menn neyta vara í meira mæli en áður hefur verið? Á það ekki við um ýmsar aðrar vörur? Á það ekki við um bíla, á það ekki við um gos og ýmislegt annað? Af hverju heldur hv. þingmaður að það sé eitthvað öðruvísi með þetta en aðrar vörur?

Það væri virkilega fróðlegt ef þingmaðurinn vildi útskýra þetta fyrir mér vegna þess að ég bara skil það ekki.

[16:36]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta snýst um það hvort við heimilum meira aðgengi að fíkniefnum en ekki að öðrum almennum vörum. Almennar vörur eru ekkert vandamál. Það má teygja sig endalaust og segja að of mikill sykur sé í appelsíni o.s.frv. en við erum að tala um efni sem menn tapa áttum af, og allt okkar kerfi í þjóðfélaginu byggist á því að taka það til greina og reyna að stemma stigu við því. Um það snýst þetta mál. Frumvarpið er gegn forvörnum eins og það er vegna þess að engin trygging er fyrir því að forvarnir gangi fram með ákveðnari hætti eins og þörf er á á sama tíma og við ætlum að auðvelda aðgengi að áfengi, og ég legg áherslu á að ég er fyrst og fremst að tala um ungt fólk, það er gegn forvörnum. Það er ekkert hægt að túlka það öðruvísi, það er ekkert hægt að snúa út úr þessu og réttlæta það á neinn annan hátt.

Ég benti á að Evrópa væri komin yfir strikið. Það er gífurleg offramleiðsla á vínum í Evrópu og þá þarf að koma þeim á markað. Þá er það orðið viðskiptamál frekar en heilbrigðismál eða félagslegt mál í þeim þjóðfélögum sem við er að glíma. Þá er það orðið vandamál sem er allt annars eðlis, menn fá ekki nógan pening inn í þeim bisness sem þeir eru í. Skítt með heilsuna.

[16:38]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hafna því algjörlega að frumvarpið feli í sér slælegri forvarnir en eru í núverandi kerfi, ég hafna því alfarið.

Mér finnst mjög sérkennilegt að heyra að þingmaðurinn vilji faktískt fara með okkur aftur til bannáranna, ég bara skil mál hans ekki öðruvísi. Hvað ætlar hann að gera við þá Íslendinga sem fara til útlanda í alls kyns ferðir og koma sér í tóm vandræði með áfengisneyslu þar? Erum við sem sagt einangruð þjóð í engu sambandi við umheiminn? Er það sá veruleiki sem þingmaðurinn vill að við horfum á í þessu efni?

Mér finnst umræðan á algjörum villigötum þegar menn tala með þessum hætti. Hv. þingmaður gerir lítið úr þeirri skoðun minni að það séu fleiri vörur en þessi vara þar sem aðgengi hefur aukist. En það er þannig, það er staðan. Mér finnst furðulegt að þingmaðurinn skuli ekki sjá það um þessa vöru að þetta er vara eins og hver önnur, vara sem við erum að nýta í landinu.

[16:39]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef hv. þingmaður telur að þetta sé vara eins og hver önnur vara í landinu þá þýðir ekkert að berja höfðinu við steininn í þeim efnum. Þá er ekki gerður greinarmunur á því hvað er meinlaus vara og hvað er skaðleg vara. Vín veldur of miklum skaða í þjóðfélaginu til þess að við getum leyft okkur að vera að opna dyrnar í þeim efnum, ég tala nú ekki um miðað við þá þróun sem hefur verið á undanförnum árum með mjög aukinni neyslu vínanda á Íslandi á mann.

Ef við ætlum að horfa á vín þannig að það megi flæða um kassa stórmarkaðanna eins og önnur vara þá er mín skoðun einfaldlega sú að við séum á villigötum.

[16:40]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var dálítið skrýtin ræða. Sumt get ég tekið undir, mjög fátt. Frekari forvarnir, betri kennsla o.s.frv. En ég hugsa: Ef sú kennsla verður í þeim einstrengingslega predikunartón sem einkenndi ræðu hv. þingmanns er ég ansi hræddur um að árangurinn yrði bara nákvæmlega eins og alltaf þegar verið er að predika yfir fólki og setja fram svart/hvíta-heimsmynd. Það leiðir yfirleitt til þess að menn snúast þversum, og þá sérstaklega unglingar.

Hv. þingmaður lýsti aftur og aftur í ræðu sinni ákveðnum veruleika og taldi hann mjög slæman, og ég tek undir það. Þetta er hræðilegur veruleiki en hann er til staðar með óbreyttum lögum. Ef við erum með baldinn óþekkan hund í bandi og höldum bandinu stuttu þá æðir hann út og suður og getur gert það í trausti þess að bandið sé stutt. En um leið og bandinu er sleppt verður hann að sýna ábyrgð. Ég hugsa að nákvæmlega hið sama eigi við um unglinga og fullorðið fólk. Ég skil ekki hv. þingmann, að hann skuli vilja hafa vit fyrir fullorðnu fólki í Vestmannaeyjum, sjómönnum og öðrum slíkum, hafa vit fyrir þeim vegna þess að hann viti betur en þeir hvað þeir eigi að drekka og hvað þeir eigi ekki að drekka og hvar þeir eigi að kaupa áfengið.

Við segjum: Við ætlum að líta á vín sem hverja aðra vöru, því að það er vara. Ég vil benda á að nú fjölgar offitusjúklingum. Ef þeim fjölgar nógu mikið ætlar þá hv. þingmaður að fara að banna rjóma, sykur, feitmeti o.s.frv., og halda áfram að banna af því að sumt fólk misnotar vöruna?

[16:42]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það kemur manni nú ekki á óvart með hv. þm. Pétur Blöndal að hann tekur mjög oft bara helminginn af málinu, hann reiknar hálft dæmið, þessi yndislegi stærðfræðingur að öðru leyti. Hvort það er ígildi hálfs glass, það skal ég ekki segja — en hann spyr mig hvort ég vilji hafa vit fyrir Vestmannaeyingum í víndrykkju. Það hvarflar ekki að mér frekar en fyrir öðrum landsmönnum. Þetta snýst ekki um það. Þetta snýst einfaldlega um það að benda á hættuna sem fylgir þessum gjörningi.

Hættan er augljós. Við þekkjum það hvar sem er í heilbrigðiskerfinu, við þekkjum það á meðferðarstofnununum, við þekkjum það í sveitarfélögunum þar sem menn eru að glíma við þennan vanda og við eigum að taka tillit til þess. Við eigum að gera það af fullri reisn og af fullri ábyrgð og ekki vera með neina útúrsnúninga. Minn málflutningur snýst um það að verja ungt fólk fyrir einhverjum óeðlilegum farvegi.

Ég er ekki með neinn predikunartón en ég tala hispurslaust og stundum myndrænt eins og ég er alinn upp við í þeim lúkörum sem ég ólst lengst af upp í. Menn verða bara að þola það. Þetta er vandamál, þetta eru ekki ávextir, þetta er vandamál og það munar því. Alveg sama þó að (Forseti hringir.) menn vilji fá sína rauðvínstegund með steikinni.

[16:44]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður ætti að horfast í augu við veruleikann. Eiturlyf eru bönnuð á Íslandi. Þeirra er samt neytt og hv. þingmaður nefndi það sérstaklega. Hann vill hækka aldurinn fyrir innkaupin. Og hver er niðurstaðan í dag? Ég bendi hv. þingmanni á að ganga niður í miðbæ Reykjavíkur um næstu helgi og sjá hvort allir séu orðnir tvítugir sem þar eru drukknir. Þetta er samt bannað.

Ég held að hv. þingmaður ætti nú rétt aðeins að líta á veruleikann, hann er öðruvísi en sú svart/hvíta-mynd sem hann vill draga upp. Hann heldur að boð og bönn og einstrengingslegar predikanir muni bæta stöðuna. Ég held ekki.

[16:45]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sagði aldrei í ræðu minni að ég vildi hækka áfengiskaupaaldur. (Gripið fram í.) Nei, nei, ég sagði það ekki. Ég vitnaði í það sem er sjónarmið margra sem eru að berjast við vandamál tengd víni á Íslandi að þeir teldu að hátt verð, takmarkað aðgengi, hár innkaupaaldur og auglýsingabann væri best fallið til árangurs gegn vánni. Það er allt annað að upplýsa það en hv. þm. Pétur Blöndal klínir engum skoðunum á mig, hann getur átt þær sjálfur í sínu höfði.

Ég endurtek að sú áhersla sem ég stend fyrir í þessu er að verja ungt fólk á Íslandi.

[16:47]

Útbýting:

Hagstofa Íslands og opinber hagsýslugerð, 128. mál, stjfrv. (hagstrh.), þskj. 129.

[16:47]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Það er vitaskuld hægt að nálgast það viðfangsefni sem hér er til umfjöllunar frá mörgum mismunandi hliðum og það hefur berlega komið í ljós í þeirri umræðu sem þegar hefur farið fram að menn líta á það býsna ólíkum augum. Það er hægt að spyrja sig að því hvort þetta mál snúist um frelsi og þá frelsi hverra og til hvaða athafna. Það má líka spyrja sig að því hvort þetta snúist um nútímalega verslunarhætti og gott aðgengi að vörum og þá um leið hvort þau rök eigi við um áfengi eins og hér er lagt til. Síðan má velta því fyrir sér hvort þetta mál snúist kannski um áfengispólitík og lýðheilsu.

Eins og fram hefur komið í umræðunni til þessa horfa menn býsna ólíkum augum á þetta mál. Ég get sagt fyrir sjálfan mig að ég nálgast þetta mál ekki endilega út frá einhverri harðri skoðun um það hvort ég vilji meira eða minna frelsi í verslunarháttum. Ég skil alveg þau sjónarmið sem þar liggja að baki og sem flutningsmenn frumvarpsins eru bersýnilega að tala fyrir svona í öllum meginatriðum. Ég hef í sjálfu sér ekkert óskaplega mikið út á það að setja að menn hafi þau sjónarmið að það eigi að auka valfrelsið í þessum atriðum og þess vegna að auka aðgengi að þessari vöru. Ég skil alveg að það eru ákveðin sjónarmið sem þar liggja að baki en það er ekki þar með sagt að maður sé sammála þeim öllum.

Ég vil ekki gera lítið úr þeim þætti sem lýtur að heilbrigðismálum og lýðheilsu almennt og þeirri áfengispólitík sem við rekum. Það er bersýnilegt að tilgangur frumvarpsins er að knýja á um að áfengi, þ.e. léttvín og bjór, verði selt í matvöruverslunum og vitaskuld getur maður spurt sig að því hvort það sé afar brýnt þjóðfélagsmál. Jafnvel væri hægt að geta sér þess til að hér sé um tískumál að ræða sem sé vel til vinsælda fallið, að minnsta kosti í ákveðnum hópum, en ég ætla samt ekki að halda því fram að það sé það sem vakir fyrir flutningsmönnum frumvarpsins.

Það er áreiðanlegt að áfengismenning Íslendinga — og ég leyfi mér að segja áfengismenning þrátt fyrir að hv. þm. nafni minn Johnsen hafi ekki viljað tala um menningu í þessu samhengi — hefur tekið miklum breytingum á undanförnum árum og áratugum. Það þýðir hins vegar ekki að áfengisneysla hafi minnkað nema síður sé. Það hefur komið fram í upplýsingum sem við þingmenn höfum fengið, m.a. frá Lýðheilsustöð, að síðustu tvo áratugi hafi neysla Íslendinga á hreinum vínanda aukist um 75%. Einkum er neysla ungs fólks á aldrinum 18–34 ára að aukast og ekki síst meðal ungra karla.

Á sama tíma hefur ofbeldi hvers konar aukist og það er mikið kvartað yfir ástandi mála, ekki síst hér í höfuðborginni og varla á bætandi. Nú geta menn velt því fyrir sér hvort samhengi sé þarna á milli. Ég tel að samhengið sé augljóst þarna á milli en um það geta áreiðanlega verið skiptar skoðanir.

Ég vil sem sagt ekki líta á þetta sem einangrað mál, sem spurningu um að auka aðgengi og frelsi. Raunar eru mikil áhöld um að þetta mál, nái það fram að ganga, mundi þýða betra aðgengi t.d. á landsbyggðinni. Það getur allt eins verið að framboð minnki frá því sem nú er, um það er ekki gott að segja. Í umræðunni hér hafa þegar verið færð rök fyrir því, sem ég tel sannfærandi, að framgangur málsins mundi jafnvel þýða nýja einokun eða fákeppni tveggja risa á matvörumarkaði. Við þekkjum að þeir eru gjarnan með í framboði sínu vörur sem seljast vel, tiltölulega einhæft, fábrotið úrval, og hætt er við að það sama mundi eiga við um áfengið.

Svo geta menn líka velt því fyrir sér hvað sé að því fyrirkomulagi sem við búum við í dag, að áfengi sé selt í sérstökum verslunum. Er eitthvað sérstakt sem knýr á það að breyta því fyrirkomulagi? Við förum gjarnan í bókabúð til að kaupa okkur bækur, í skóbúð til að kaupa skó, apótek til að kaupa lyf, í blómabúð til að kaupa blóm og er ekki bara fínt að fara í vínbúð til að kaupa vín? (Gripið fram í.) Ríkisbúð, já. Ég er alls ekki á móti ríkisverslun. Ef hv. þingmaður hefur haldið að ég væri sérstaklega andvígur ríkisverslunum er það mikill misskilningur, hann hefur algjörlega misskilið það. (Gripið fram í.) Nei, það er nefnilega ekkert endilega upplagt að gera það og þá get ég komið að því. (Gripið fram í.) Ég bið nú hv. þingmann að halda ró sinni hér í þingsalnum, virðulegi forseti, að hann fari ekki algjörlega á límingunum. Ég vona að hann sé ekki á miklu límiði en það er svo annað mál. (Gripið fram í.) Ég bara bað hann um að fara ekki á límingunum.

Ég vil einfaldlega segja að það er ekkert að því fyrirkomulagi sem við búum við í dag, að fólk fari í sérstakar vínbúðir til þess að kaupa vín. Menn fara gjarnan ekkert í vínbúðina nema það sé beinlínis ásetningur að fara og kaupa sér vín. Ég held nefnilega að þessu yrði öðruvísi farið ef vín væri á boðstólum í venjulegum matvöruverslunum. Vín í matvöruverslunum mun, að mínu mati, óhjákvæmilega auka aðgengi að áfengi og þar með auka neyslu þess. Mér finnst tilgangslaust að halda öðru fram og það kann vel að vera að flutningsmenn þessa frumvarps haldi öðru fram. En ég er sannfærður um að aukið aðgengi muni auka neyslu áfengis. Ég held að það hafi verið sagt hér í umræðunni að það sé gott að geta kippt með sér flösku af hvítvíni með fiskinum í fiskbúðinni eða rauðvíni með ostunum í ostabúðinni. Er það ekki einmitt það sem yrðu hugsanlega afleiðingarnar af samþykkt þessa frumvarps? Það er óskaplega þægilegt að geta kippt með sér einni flösku. (Gripið fram í.)

Nú ætla ég að segja það að ég hef sjálfur búið annars staðar en á Íslandi í níu ár í einum þremur eða fjórum öðrum löndum og þekki mismunandi hefðir og reglur í þessu sambandi. Ég er sannfærður um það af þeirri reynslu sem ég bý yfir að aukið aðgengi að áfengi mun auka neyslu þess. Ég segi þetta ekki vegna þess að ég sé einhver bindindismaður eða fanatískur á neyslu áfengis, það er alls ekki svo, en ég sé enga sérstaka ástæðu til þess að hvatt sé til þess, eða að ráðstafanir séu gerðar til þess, að neysla áfengis aukist. Það er vegna þess að ég set þetta í samhengi við heilbrigðismálin og ég held að flutningsmenn frumvarpsins hljóti að gera það líka í sjálfu sér. Þeir hljóta að átta sig á því að það er samhengi á milli þess hversu aðgengilegt áfengið er og hversu mikil neyslan verður. Ég trúi ekki öðru en að flutningsmenn frumvarpsins geri sér grein fyrir því.

Nú kann vel að vera að þeir séu þeirrar skoðunar að hitt sjónarmiðið vegi þyngra, að það eigi að vera frelsi til þess

að kaupa áfengi í matvöruverslunum og að ríkið eigi ekki að hafa einkaleyfi á sölu þessarar vöru. Ég virði það sjónarmið, það er ekkert að því að menn hafi það sjónarmið. Ég er algjörlega ósammála því en það er bara annað mál. Frá mínum bæjardyrum séð vegur hitt sjónarmiðið mun þyngra, þ.e. spurningin um heilbrigðisstefnu, um lýðheilsupólitík.

Þá velti ég nú fyrir mér hvar hæstv. heilbrigðisráðherra er í allri þessari umræðu, sá ágæti maður, hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson, sem lengi hefur barist fyrir framgangi þessa frumvarps. (Gripið fram í.) Já, það gæti verið áhugavert að leita eftir viðhorfum hæstv. byggðamálaráðherra í þessu máli, það væri áhugavert að fá hans sjónarmið inn í þessa umræðu, en ég velti því fyrir mér hvar hæstv. heilbrigðisráðherra elur manninn þegar þessi umræða fer fram. Mér þætti fróðlegt að vita hvort hann hefur skipt um skoðun hvað þetta mál snertir (Gripið fram í.) eftir að hann tók við embætti heilbrigðisráðherra eða hvort honum finnst það sérstaklega viðeigandi af heilbrigðisráðherra að tala fyrir framgangi þess. (Gripið fram í.)

Áfengi — og hér komum við kannski að hlut sem ágreiningur getur verið um milli flutningsmanna frumvarpsins og þeirra sem eru andvígir framgangi þess og það er spurningin um það hvort áfengi sé eins og hver önnur venjuleg neysluvara. Ég er þeirrar skoðunar að áfengi sé ekki eins og hver önnur neysluvara. Áfengi er vímugjafi í sjálfu sér og mér finnst rétt að segja það eins og það er, áfengi er vímugjafi, lögmætur vímugjafi hér á landi vissulega en vímugjafi engu að síður. Það hefur verið sagt í þessari umræðu: Við viljum treysta fólki til að taka sjálft afstöðu til þess hvers það neytir og hvers það neytir ekki. Gott og vel en hvað þá með aðra vímugjafa? Eigum við að treysta fólki fyrir þeim? Nei, við höfum tekið ákvörðun um það í okkar samfélagi að banna ákveðna vímugjafa, þannig að mér finnst ekki hægt að stilla þessu algjörlega upp með þessum hætti.

Það er kannski ekki síst ástæðan fyrir því að ég svara þessum frammíköllum ágætra flutningsmanna hér — og dugðu ekki minna en þrír af hv. flutningsmönnum — þegar þeir spyrja: En ríkisverslun? Ríkisverslun, segja þeir. (**Gripið fram í:** Þú segir ríkisverslun.) Nei, það voruð þið sem kölluðuð það fram í og vilduð spyrja mig að því hvort ég vildi þá ekki blómabúðina ríkisrekna líka. (Gripið fram í.) Það er þetta sem ég er að koma inn á. Áfengi er vímugjafi, og ég tel að full rök séu fyrir því að með þannig vöru, sem við höfum engu að síður ákveðið að sé lögmæt, eigi að viðhafa það fyrirkomulag sem við höfum sett hér á landi og búið við um langt skeið með Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins, eins og reyndar er sums staðar í kringum okkur.

Í hefti sem okkur þingmönnum barst frá Lýðheilsustöð, hugsanlega í tilefni af því að þetta frumvarp var hér lagt fram, eru margvíslegar ágætar ábendingar um áfengi. Þetta er hefti sem ber heitið „Áfengi, engin venjuleg neysluvara“, og þar segir m.a. á einum stað, með leyfi forseta:

„Einkasala ríkisins á áfengi er dæmi um víðtæka leið til að stýra aðgengi að áfengi. Miklar líkur eru á að einkasala á áfengissölu dragi úr neyslu og tjóni sem af neyslunni getur hlotist. Þá benda niðurstöður til þess að heildarneysla áfengis aukist verði einkasölunni aflétt.“

Síðar segir áfram, með leyfi forseta:

„Kostnaðurinn við að hefta aðgang að áfengi er lítill miðað við þann kostnað sem getur hlotist af neyslu áfengis, sérstaklega ef neyslan er mikil. Mesti vandi við heftan aðgang að áfengi snýr að aukningu á ólöglega markaðnum, á hinn bóginn virðist sem aukningin á þeim vettvangi nái ekki að vega á móti þeim samdrætti sem verður á löglegri neyslu og þar með þeirri skaðsemi sem af henni getur hlotist.“

Ég tek þessar upplýsingar frá Lýðheilsustöð alvarlega, ég kýs að taka mark á þeim ábendingum sem þar koma fram og láta vafann vera þeim megin, láta þá sem halda þessu fram njóta vafans ef hann er einhver. Auðvitað geta menn komið hér og sagt að þetta sé ekki einhlítt og það séu ýmsar rannsóknir til sem bendi til ólíkra niðurstaðna og allt hvað eina. Ég kýs að taka þær upplýsingar sem Lýðheilsustöð lætur okkur í té alvarlega og vil gjarnan fara eftir þeim.

Það er líka athyglisvert að í bréfi sem Lýðheilsustöð hefur skrifað okkur segir, með leyfi forseta:

„Í greinargerð sem fylgir frumvarpi á 135. löggjafarþingi, þskj. 6, 6. mál, kemur fram að áfengisgjald fari stöðugt hækkandi á Íslandi. Ef skoðuð er frétt frá fjármálaráðuneytinu kemur hins vegar fram lækkun á raunvirði áfengis. Breyting á áfengisgjaldi af léttvíni og bjór átti sér síðast stað þann 1. júlí 1998. Frá því að sú breyting átti sér stað hefur vísitala neysluverðs hækkað. Ef miðað er við vísitölu neysluverðs hefur áfengisgjald af léttvíni og bjór því rýrnað að raunvirði sem nemur 33% á tímabilinu.“

Þetta segir Lýðheilsustöð og bendir þar á upplýsingar frá fjármálaráðuneyti. Þetta er á skjön við það sem kemur fram í greinargerð með frumvarpinu á bls. 4 þar sem segir að áfengisgjald hafi stöðugt hækkað hér á landi. Mér finnst mikilvægt að menn haldi réttum staðreyndum á lofti í þessu samhengi og þykir miður ef rangt er farið með í greinargerðinni miðað við þær upplýsingar sem Lýðheilsustöð heldur fram og ber fyrir sig fjármálaráðuneytið. Nú hef ég ekki getað sannreynt þetta sérstaklega en bendi á að þarna er ákveðið misræmi á ferðinni.

Ýmislegt gáfulegt hefur verið sagt í þessari umræðu og annað kannski síður eins og gengur. Í gær fóru t.d. fram hörð skoðanaskipti um einkavæðingu, einkavæðingu ágóðans af áfengissölunni meðan samfélagið sitji eftir með kostnaðinn. Ég ætla ekkert að fara sérstaklega í þetta, að minnsta kosti ekki við þessa umræðu, en ég vil undirstrika að ég nálgast þetta mál ekki út frá neinni sérstakri fanatískri skoðun varðandi neyslu áfengis nema síður sé. Áfengi er lögmætur varningur hér á landi þótt um vímuefni sé að ræða og ég tel að það eigi að vera aðgengilegt en það eigi ekki endilega að halda því sérstaklega að fólki. Ég tel að Alþingi verði að gera sér grein fyrir því að neysla áfengis hefur líka margvíslegar neikvæðar afleiðingar, bæði heilsutjón þeirra sem neyta þess í of miklum mæli, menn hafa bent á hluti eins og áfengi í umferðinni, ofbeldi og aðra slíka hluti sem tengjast neyslu áfengis og það er óumdeilt.

Mér finnst þess vegna mikilvægt að við hér á hv. Alþingi horfum ekki fram hjá þeim afleiðingum sem aukið aðgengi að áfengi mun óhjákvæmilega hafa og þeim samfélagslega kostnaði sem því fylgir. Þetta segi ég ekki til þess

að vera með einhverjar predikanir eða eitthvað í þeim dúr, einhvern bindindisboðskap, sem er mér fjarri, heldur til að vekja athygli á að við sem njótum þess að neyta áfengis, og þykir það bara ágætt með steikinni eða fiskinum, ostinum eða hvað það nú er, við verðum líka að sýna samfélagslega ábyrgð. Við þurfum að vera meðvituð um að jafnvel þó að okkur finnist heppilegt að geta gripið með okkur flösku í næstu matvöruverslun þá fylgja þeirri stefnu samfélagslegar afleiðingar sem við verðum að hafa í huga, og við eigum að taka það alvarlega og gera okkur grein fyrir því. Það er þetta sem ég vil leggja áherslu á hér við þessa 1. umr. um þetta mál, það ræður afstöðu minni í málinu en ekki einhver sérstök andúð á neyslu áfengis almennt séð.

[17:07]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Frumvarp þetta gengur út á það eitt að afnema einkarétt ÁTVR á sölu áfengis. Þetta frumvarp gengur ekki út á neitt annað. Mér finnst, með fullri virðingu fyrir háttvirtum þingmönnum sem hér hafa talað gegn þessu frumvarpi, eins og ég sé komin aftur í barnaskóla, svona 52 ár aftur í tímann. Menn eru að segja mér hvað mér eigi að finnast um allt annað en frumvarpið gengur út á. Frumvarpið gengur út að afnema einkarétt ÁTVR.

Misnotkun er af hinu vonda, ofnotkun er af hinu vonda. Hún viðgengst. Frumvarp þetta gengur ekki út á það. Frumvarpið gengur út á breytingu á sölu á áfengi. Við erum öll meðvituð um áfengismisnotkun, hvaða afleiðingar hún hefur í samfélaginu, forvarnir og allan þann pakka. En þetta frumvarp gengur ekki út á það. Það gengur út á breytingu á sölu á áfengi. Menn tala hér um allt annað en frumvarpið.

Menn geta haft skoðun á ýmsu því sem varðar áfengi en frumvarpið gengur út á breytingu á sölu, að afnema einkarétt ÁTVR.

[17:08]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það hefur ekki hvarflað að mér til þessa að segja hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur hvað henni eigi að finnast um einstök mál. Ég þekki hana of vel til þess og veit að það mundi ekki hafa nokkra þýðingu.

Ég tel að mál mitt hafi verið alveg sérlega vandað og málefnalegt og ég er sannfærður um að flutningsmenn frumvarpsins eru sammála mér um það. Ég tel að ég hafi talað um efni frumvarpsins. Mín afstaða er sú að afnám einkasölunnar muni leiða til þess að aðgengi að áfengi verði meira. Ég tel að það muni hafa afleiðingar sem mér finnst mikilvægt að ræða í þessu samhengi. Það er ekkert flóknara en svo og þarf ekki mikið meira um það að segja. Ég tel því að ég hafi haldið mig við efni frumvarpsins eða öllu heldur afleiðingarnar af samþykkt frumvarpsins. Ég tel að það sé málefnalegt innlegg í þessa umræðu.

[17:10]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson má eiga það að hann ræddi óvenju málefnalega um frumvarpið og án þess að hreyta ónotum í flutningsmenn þess, eins og aðrir hafa gert. Það breytir hins vegar ekki þeirri skoðun minni að mér finnst að þeir sem tala gegn þessu frumvarpi — og þeir hafa fullan rétt á því — eigi bara að segja eins og hv. þm. Árni Þór sagði: Ég er á móti því að afnema einkasölu ÁTVR á sölu áfengis. Þá er það bara fínt. Þá eru komin mótrök við frumvarpinu, punktur. Menn þurfa síðan ekki að ræða aðra þætti málsins vegna þess að þá er yfirlýsing þeirra klár. Þeir eru á móti því að afnema einkasölu ÁTVR á áfengi. Ég virði þá skoðun. Ég er bara á móti þeirri skoðun og þannig standa málin.

Ég ætla ekki að gera einum eða neinum upp eitt eða neitt í skoðunum um hvaða samfélagsáhrif eitt eða annað hefur í þessu landi (Forseti hringir.) hvað slíkt varðar. Þetta er spurning um grundvallaratriði. Ég er á móti (Forseti hringir.) einkasölu ÁTVR. Punktur.

[17:11]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, ég get staðfest að við hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir erum á öndverðum meiði í þessu efni. Það er reyndar ekki margt sem við erum ósammála um í lífinu en þó þetta. Ég staðfesti það bara að ég er andvígur því að afnema einkasölu ÁTVR á áfengi. Ég reyni að færa fyrir því fleiri rök en bara þau sem lúta að fyrirkomulagi einkasölunnar. Ég reyni að setja það í það samhengi að það hafi samfélagslegar afleiðingar í heilbrigðismálum sem mér finnst mikilvægt að Alþingi geri sér grein fyrir, sé meðvitað um og taki á málinu heildstætt og horfi líka á þann þátt málsins, hvað sem hv. flutningsmenn frumvarpsins kjósa að gera hér.

[17:12]

Birgir Ármannsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég segi eins og hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, að ég ætla ekki að eigna hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni það að vera ofstækisfullur bindindisfrömuður í ræðustól Alþingis, ég tel svo ekki vera. Ég velti því hins vegar fyrir mér hvort hv. þm. Árni Þór Sigurðsson er ofstækisfullur talsmaður ríkisrekstrar og hvort það er undirrót andstöðu hans við frumvarpið. Þó eru ýmsir þættir í máli hans sem ástæða er til að gera athugasemdir við eða varpa frekara ljósi á.

Þá mundi ég fyrst og fremst, ef við veltum fyrir okkur tveimur lykilþáttum í málinu, spyrja hv. þingmann: Telur hann að það séu alvarlegri afleiðingar af því fyrir almenning að neyta áfengis sem er selt af einkaaðilum en hinu opinbera? Í öðru lagi: Telur hv. þingmaður að sú stefna (Forseti hringir.) ÁTVR að auka aðgengi, bæta þjónustu, lengja opnunartíma, fjölga útsölustöðum sé af hinu illa?

[17:13]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú geta menn haft misjafnar skoðanir á því hvað það er að vera ofstækisfullur talsmaður sjónarmiða. Ég fullyrði að ég sé ekki ofstækisfullur talsmaður ríkisrekstrar. Ég er hins vegar talsmaður ríkisrekstrar þar sem það á við. Ég tel t.d. að ríkisrekstur eigi við í mörgum málaflokkum, t.d. í heilbrigðisþjónustu og menntamálum. Ég er sannfærður um að ég og hv. þm. Birgir Ármannsson erum ekki endilega sammála um það en það kalla ég ekki

að vera ofstækisfullur talsmaður ríkisrekstrar.

Varðandi spurninguna um það hvort fjölgun útsölustaða ÁTVR sé af hinu illa þá tel ég svo ekki vera. Ég sagði að ég teldi að vera ætti ágætt aðgengi að þessari lögmætu vöru, en ég vil að það sé af hálfu Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins og ég stend við þau sjónarmið.

[17:15]

Birgir Ármannsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég átta mig ekki á samkvæmninni í málflutningi hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar. Annars vegar vill hann hafa gott aðgengi og góða þjónustu í áfengisverslun og gerir ekki athugasemdir við fjölgun útsölustaða, lengdan afgreiðslutíma og bætta þjónustu ÁTVR. Hins vegar teldi hann ómögulegt að einkaaðilar veittu þessa þjónustu. Það er bara alveg ómögulegt. Honum er alveg sama og er bara hrifinn af því að þjónustan sé aukin og aðgengi aukið með fjölgun útsölustaða, lengingu opnunartíma og slíkum þáttum. Það er allt í lagi ef það er bara ríkið.

Þá falla að mínu mati um sjálf sig þau meginrök hv. þingmanns að stýra eigi neyslu og koma í veg fyrir neyslu áfengis eða draga úr henni með því að takmarka aðgengið. Mér finnst menn ekki geta með góðu móti sagt á sama tíma að þeir vilji hafa góða þjónustu og gott aðgengi en það verði bara að vera ríkið sem veiti þjónustuna en ekki einkaaðilar. (Forseti hringir.) Mér finnst þetta brotalöm í málflutningi hv. þingmanns.

[17:16]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég get náttúrlega ekki mikið gert að því þótt hv. 9. þm. Reykv. s. skilji ekki hvað á sér stað í kollinum á mér. Það verður bara svo að vera. Við verðum að lifa við það.

Ég sagði í upphafsræðu minni, ég veit ekki hvort hv. þingmaður tók eftir því, að ég teldi að aðgengi að þessari vöru ætti að vera gott en það ætti ekki að vera ágengt og það ætti ekki sérstaklega að halda henni að fólki. Ég tel að með því að afnema einkasöluna, með því að léttvín og bjór, eins og þetta frumvarp gerir ráð fyrir, fari inn í matvöruverslanirnar, muni það stórauka neyslu áfengis. Þannig er samhengið í mínum huga. Það kann vel að vera að hv. þm. Birgi Ármannssyni sjái ekki samhengi þarna á milli en það er þannig í mínum huga.

[17:17]

Guðmundur Steingrímsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar að vekja athygli á því, vegna þess að mér finnst ekki nægilegt tillit tekið til þess í ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar, að þetta er mjög varfærnislegt frumvarp. Það er gert ráð fyrir mjög skýrum og ströngum skilyrðum fyrir sölu á áfengi, hér eftir sem endranær, yrði þetta frumvarp samþykkt.

Það er tvítugsaldurstakmark við að afgreiða áfengi, sem leiðir til þess í praxís að við munum hafa afmarkaðar deildir í matvöruverslunum fyrir áfengi. Það er mjög lítil bylting i sjálfu sér frá því sem nú er. Aðgengi er mjög mikið. Eins og komið hefur fram er ÁTVR bara nokkuð góð verslun, sinnir áfengisverslun af mikilli einurð og festu og býður upp á gott aðgengi, í rauninni svo mikið aðgengi að ég held að Íslendingar geti keypt eins mikið áfengi og þeim sýnist, eins og ástandið er núna. Þar af leiðandi yrði lítil breyting í þeim efnum.

[17:18]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á því að bjóða hv. þm. Guðmund Steingrímsson velkominn í þessa umræðu. Hann sagði að þetta væri varfærnislegt frumvarp. Já, það má út af fyrir segja að í frumvarpinu er gert ráð fyrir takmörkunum, það er gert ráð fyrir takmörkunum, sem er að vísu í andstöðu við málflutning hv. þm. Birgis Ármannssonar. Hann er á móti takmörkunum í þessu efni en leggur þær engu að síður til.

Ég er hins vegar… (Gripið fram í.) Ég er með orðið og það er takmarkaður tími í þessum andsvörum, virðulegur forseti. Ég er hins vegar ekki sannfærður um að þær takmarkanir haldi allar, t.d. þetta með aldursregluna í stórmörkuðunum. Hvernig ætla menn að framkvæma það í raun? Með eftirlitsmönnum? Hvaða? Eftirlitsmenn frá hinu opinbera eða hvað? Ég er ekkert sannfærður um að þessar takmarkanir haldi þegar á hólminn er komið.

Ég held að það fyrirkomulag sem við höfum búið við sé býsna gott. Hv. þm. Guðmundur Steingrímsson sagði að þetta væru góðar verslanir með góðu vöruúrvali og allt eftir því (Forseti hringir.) og ég held að við eigum bara að halda okkur við það góða fyrirkomulag sem er við lýði í þessum efnum.

[17:19]

Guðmundur Steingrímsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, þó að ÁTVR og vínbúðirnar séu góðar getur það varla verið grundvöllur að löggjöf um ríkisrekstur. Ég held að það sé hæpin röksemd fyrir löggjafann þó að í þessu tilviki sé dæmið þannig að ríkið standi ágætlega að rekstri, sem er reyndar nokkuð fyrir frjálshyggjumenn að hugsa um. En það er sem sagt raunin í þessu tilviki.

Hins vegar er oft talað um þetta mál eins og það snúist um að áfengi fari í búðir. Ég vil bara benda á það að áfengi er í búðum og það er í sérverslunum. Þær eru mjög víða og ég efast um að þetta hófsama frumvarp breyti það miklu eða valdi það mikilli byltingu í aðgengi Íslendinga að áfengi að eitthvað sé sérstaklega varhugavert við að samþykkja það.

[17:20]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er rétt að áfengi er í búðum. Það er í sérbúðum. Ég sagði, held ég, einnig í ræðu minni að við förum oft í sérverslanir til að kaupa tilteknar vörur, t.d. í blómabúðina. Við kaupum bækur, skó og guð má vita hvað í sérverslunum. En maður fer í slíkar sérverslanir í vissum ásetningi, til þess að kaupa tilteknar vörur. Það er eins með vínbúðirnar, maður fer í vínbúðina til þess að kaupa tiltekna vöru. Það er ásetningur að kaupa vín.

Það væri öðruvísi ef vínið stæði við rekkann þar sem maður er á kassanum í stórmarkaðnum, þá kemur upp viðhorfið: Grípum með okkur eina flösku, gott að hafa rauðvín

með ostinum. Tökum eina kippu af bjór. Það er það sem ég er að segja. Þetta mun óhjákvæmilega þýða að aðgengið verður enn meira, neyslan mun aukast og þar er samhengið við heilbrigðispólitíkina sem ég hef hér verið að tala um. Svo geta hv. flutningsmenn hlegið að því og haft gaman af. Ég bara gleðst yfir (Forseti hringir.) því að geta skemmt þingmönnum þegar liðið er á daginn.

[17:22]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni veitti ekki af því að fá sér smáhressingu að þessum fundi loknum. Málflutningur hv. þingmanns hefur verið þannig að hann hefur snúist í marga hringi. Eftir því sem andsvörin verða fleiri snýst hann í fleiri hringi.

Hann hélt því hér fram í ræðu sinni, fyrirvaralaust, að aukið aðgengi að áfengi þýddi aukna neyslu. Samt sem áður talaði hann fyrir því að það væri hið besta mál að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins opnaði fleiri útibú og lengdi opnunartímann. Maður spyr: Er hv. þingmaður þá ekki samþykkur því að opnunartíminn verði lengdur enn frekar?

Ég er ekki viss um að það sé rétt hjá hv. þingmanni að aukið aðgengi auki neyslu. Við vitum það og það kom fram í ræðu hv. þm. Þorvalds Ingvarssonar í gær, sem er læknir, að þar sem (Forseti hringir.) aðgengið er verst þar er neyslan mest, þ.e. á Grænlandi. Hvað segir hv. þingmaður við því?

[17:23]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er kominn galsi í mannskapinn af einhverjum ástæðum. Hv. þingmaður hefur áhyggjur af því að ég sé kominn í hringi í þessari röksemdafærslu í mínu máli. Ég er honum algjörlega ósammála um það efni og ég geri ekki ráð fyrir því að við verðum sammála um það.

Hins vegar vek ég athygli á því að hv. þingmaður, hv. 1. flutningsmaður þessa frumvarps, dró það mjög í efa að aukið aðgengi mundi leiða til aukinnar neyslu. Ég held að í þeim gögnum og upplýsingum sem við höfum fengið, m.a. frá Lýðheilsustöð sem ég hef áður vitnað til, sé vakin athygli á því að margvíslegar rannsóknir hafi sýnt að aukið aðgengi þýði aukna neyslu. Mér finnst því sérkennilegt að þingmaðurinn haldi því fram að svo muni ekki verða. Það er athyglisvert og ég vek athygli á því að þingmaðurinn hélt þessu fram.

[17:24]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður má ekki gera mér upp skoðanir eða orð, ég hélt ekki neinu fram. Ég var bara að benda á, úr því að hv. þingmaður lítur á þetta mál sem heilbrigðismál og mál sem snúi að lýðheilsu, að í þessari umræðu, frá því að hún hófst, hefur einn læknir, fulltrúi heilbrigðisstéttanna á Alþingi, kvatt sér hljóðs. Hann heitir Þorvaldur Ingvarsson og er þingmaður Sjálfstæðisflokksins. Hann benti á það í umræðunni í gær að það væri kannski ekki alveg öruggt mál að aukið aðgengi að þessum vörum þýddi að neyslan mundi aukast. Hann benti á að neysla áfengis er mest á Grænlandi, 12 lítrar á hvert mannsbarn þar. En að sama skapi er aðgengið að þessum vörum verst í því landi. Það er ekki ég sem held þessu fram, ég var bara að vitna í ræðu sem hv. þingmaður flutti. Hann er læknir, fagmaður á þessu sviði og þekkir það (Forseti hringir.) ekki síður en sérfræðingarnir sem hv. þingmaður vísaði í. Ég vil endilega fá (Forseti hringir.) viðbrögð hans við þessum sjónarmiðum í umræðunni.

[17:25]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Eins og ég sagði áðan halda þær upplýsingar sem við höfum fengið frá Lýðheilsustöð og sjónarmið frá landlæknisembættinu hinu gagnstæða fram, þ.e. að aukið aðgengi muni þýða aukna neyslu. Um þetta geta sjálfsagt verið skiptar skoðanir, líka meðal lækna. Ég ætla ekki að gera lítið úr því.

Ég undirstrika það sem ég sagði í upphafi, að það er hægt að horfa á málefnið sem hér er til umræðu frá mörgum hliðum. Það er hægt að horfa á það út frá sjónarmiðinu frelsi, það er hægt að horfa á þetta frá sjónarmiði um nútímalega verslunarhætti, aðgengi að vörum, en einnig er hægt að horfa á þetta út frá áfengispólitík og lýðheilsu og allir þessir þættir hafa sitt að segja.

Kannski er það þess vegna sem þingmaðurinn upplifir það svo að ég sé kominn í hring að ég tel að allir þessir þættir eigi vissan rétt á sér og þarna verði að vega og meta hvað vegur þyngst. Ég hef gert grein fyrir því í ítarlegu máli hvað vegur þyngst í mínum huga. En það þýðir ekki að ég sé ósammála öllum hinum sjónarmiðunum í málinu, alls ekki. Ég tel viss atriði vega þyngst og það ræður afstöðu minni.

[17:26]

Útbýting:

Raforkulög, 129. mál, stjfrv. (iðnrh.), þskj. 130.

[17:27]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp um að leyfa sölu á léttvíni og bjór í venjulegum matvöruverslunum, þ.e. um afnám ríkiseinkasölu á áfengi. Innihaldið er bara þetta, það er afnám ríkiseinkasölu á áfengi. (**KVM:** Á léttum vínum.) Á léttum vínum og bjór. Frumvarpið gengur út á þetta og ekkert annað.

Ég bendi á að lyf, meira að segja hættuleg lyf, ópíum og fleira, er selt af öðrum en opinberum starfsmönnum eða embættismönnum. Ég bendi á að fyrir nokkrum árum töldu menn að það þyrftu að vera opinberir starfsmenn sem afgreiddu peninga yfir borðið í bönkum. Menn bara sáu ekki annað fyrir sér. Ég bendi líka á að ef menn vilja, eins og menn tala um, forða mönnum frá því að neyta hættulegrar vöru í of miklum mæli ættu menn líka að banna feitan mat, rjóma og sykur og slíkt, vegna þess að offitusjúklingum fjölgar. Það eru ýmis sjónarmið sem menn geta bent á. En þetta frumvarp gengur eingöngu út á það að afnema ríkiseinkasölu á léttum vínum og bjór.

Þetta tengist því að frelsi einstaklinga til að versla og til að versla með vöru er takmarkað og ég vil benda á að það tengist frelsi einstaklinga, tengir saman frelsi þeirra og

ábyrgð. Það er órjúfanlegt samband á milli frelsis og ábyrgðar. Um leið og maður takmarkar frelsi einhvers minnkar maður ábyrgð hans líka. Ég er á móti því að hv. þingmenn, sem ekki eru allir mjög gamlir, séu að hafa vit fyrir fullorðnu fólki úti í bæ, hvað það eigi að kaupa og hvar það eigi kaupa, eins og það hafi ekki vit á því þegar það sér vínflösku við hliðina á mjólkinni að sleppa því að kaupa vínið. (Gripið fram í.) Mér finnst alveg furðulegt að menn skuli leyfa sér að ætla að hafa vit fyrir fullorðnu fólki sem er jafnvel eldra en það sjálft. (Gripið fram í.)

Menn hafa svo rætt hér töluvert mikið um forvarnir og annað slíkt. Ég er hjartanlega sammála, við eigum að auka forvarnir, við eigum að kynna fyrir fólki, sérstaklega ungu fólki, þá vá sem fylgir ofnotkun áfengis, við eigum að kynna fyrir ungu fólki þann hræðilega veruleika sem fylgir ofdrykkjumönnum og fíklum nákvæmlega eins og á öðrum sviðum, eins og offitu og spilafíkn og eiturlyfjafíkn. Allt eru þetta fíknir þar sem ákveðnar vörutegundir taka völdin af vilja mannsins, hann hefur engan vilja lengur. Það er hættulegt.

Hér hefur nokkuð verið rætt um bann og að banna þetta og banna hitt og takmarka aðgengi o.s.frv. Ég bendi á að þegar mannskepnan hefur grun um að það fari að skorta einhverja vöru þá hamstrar hún, þegar menn óttast að það verði sykurskortur í verslunum þá hamstra menn sykur, miklu meiri en þeir þurfa. Ef menn óttast skort á bensíni þá hamstra menn bensín í aðdraganda verkfalla og svoleiðis. Nákvæmlega það sama gerist ef maður takmarkar aðgengi að vöru, menn hamstra þá sjaldan sem þeir komast í vöruna og kaupa meira en þeir ella gerðu. Ég er alveg sannfærður um að þetta er ákveðin skýring á því af hverju drykkjusiðir eru miklu verri í norðlægum löndum, Skandinavíulöndum, þar sem boð og bönn eru miklu meiri en sunnar í Evrópu, vegna þess að ef eitthvað er bannað þá hamstra menn. Við getum ekki gleymt þessu mannlega eðli í þessu sambandi.

Í þessu samhengi hafa menn líka talað um þá vá sem er í dag, það sé mjög slæm staða í dag varðandi eiturlyf, sem eru, nota bene, frú forseti, bönnuð. Samt virðist þeirra vera neytt þó að þau séu bönnuð, sem sýnir nú einmitt árangurinn af bönnum. Það er alls ekki þannig að ég sé að leggja til að heimila eigi eiturlyfin, nei, guð forði mér frá því, en ég er bara að benda á að bönnin hafa ekki endilega þau áhrif sem menn trúa.

Ættum við að banna utanlandsferðir? Þar drekka menn og menn gera það sem þeim dettur í hug á suðlægum ströndum. Það er bara nákvæmlega það sama. Ég vil líka benda á að einu sinni var gjaldeyrir á Íslandi bannaður og það var aldrei brotist svo inn í íbúð á Íslandi að ekki væri stolið gjaldeyri, allir hömstruðu gjaldeyri af því að hann var bannaður, skorturinn varð til þess að menn hömstruðu, fólk sem ekkert hafði við gjaldeyri að gera. Öll þess umræða um boð og bönn slær til baka á þennan hátt.

Svo er eitt sem menn hafa ekki minnst á og það er helgidómurinn áfengi. Til að nálgast áfengi þurfa menn að ganga inn í ákveðið musteri sem heitir Áfengisverslun ríkisins þar sem opinberir starfsmenn afgreiða mann eins og æðstu prestar. Þeir pakka þessari heilögu vöru inn í brúnan pappír svo það sé alveg á hreinu að þetta sé mjög helg vara og alveg sérstök og umfram alla aðra vöru. Svo fara menn heim með þennan helgidóm og neyta hans. Ég held að þessi helgi á vörunni hafi heilmikið með áfengisvandann að gera.

Ég hef búið í landi þar sem áfengi var selt í matvöruverslunum og ekki bara léttvín og bjór heldur líka sterkara áfengi og þetta var bara eins og hver önnur vara og ekkert umfram það. Ég hafði alltaf gaman af því að taka Íslendinga sem komu í heimsókn og fara með þá til kaupmannsins á horninu og sjá svipinn á þeim þegar þeir sáu viskíið við hliðina á mjólkinni. Þetta voru slík helgispjöll, þeir voru bara alveg agndofa yfir þessu. Eru þá ekki allir að kaupa viskí í því landi? Nei, menn keyptu ekki viskí. Í fyrsta lagi langaði suma ekkert í það og í öðru lagi þótti sumum það dýrt og svo voru sumir sem vildu bara ekkert neyta þessarar vöru.

Ég held að stefna okkar í áfengismálum hafi leitt okkur í ógöngur og ég hef enga trú á því að þetta frumvarp auki neyslu á áfengi, ekki eitt sér, alls ekki. Svo gæti ég náttúrlega verið andsnúinn þessu frumvarpi af allt öðrum ástæðum eins og hv. þm. Kjartan Ólafsson benti á, af því að það gangi allt of stutt. Auðvitað á að vera hægt að kaupa viskí líka í matvöruverslunum, að sjálfsögðu, nema hvað? Auðvitað á að leyfa fólki að versla með áfengi eins og hverja aðra vöru. Á meðan við ekki bönnum vöruna eigum við að leyfa það. Það er ekki hægt að hafa vöru hálfbannaða.

Ég er alveg sammála því sem menn hafa sagt við mig og ég hef heyrt í umræðunni að þegar maður ætlar að gleypa fíl er eins gott að gera það í smábitum. Þetta er svona fyrsta skref sem hugsanlega fæst samþykkt, hugsanlega, ég veit ekki hvort hv. þingmenn eru orðnir nógu frjálslyndir eða þannig sinnaðir að þeir vilji ekki hafa vit fyrir fullorðnu fólki. Það getur verið að komnir séu nægilega margir þingmenn inn á þing sem vilja ekki hafa vit fyrir samborgurum sínum og leyfa þeim að ráða svolítið sjálfir hvað þeir kaupa og hvar þeir kaupa, þannig að þetta frumvarp verði samþykkt. Kannski eru meiri líkur á að það verði samþykkt með veikari útfærslu, að bjór og léttvín verði seld í matvöruverslunum, en auðvitað ætti að selja allt áfengi í matvöruverslunum á meðan það er ekki bannað.

[17:35]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Pétur Blöndal talaði hér um feitan mat og ýmislegt sem óhollt er. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að ýmis matvæli eru talin óholl undir vissum kringumstæðum en við verðum að gera okkur grein fyrir því að það er talsverður munur á vínum og mat. Vín eru ekki venjuleg matvara vegna þess að í víni er efni sem heitir vínandi sem hefur áhrif á fólk og breytir fólki, hefur þau áhrif að fólk gerir hluti og segir hluti sem eru oft rugl og vitleysa og valda mjög oft ógæfu. Áhrifin eru á sinn hátt ekki bara þannig að þau séu neikvæð, þau valda líka, hvað eigum við að segja, góðri tilfinningu og vímu sem gerir það að verkum að fólk sækir meira í þau. Þess vegna upplifa menn oft helgidóminn í kringum vínið vegna áhrifanna sem það veldur, ekki vegna þess hvar það er selt. Það er mín skoðun, frú forseti. (**ÓN:** Það skiptir engu máli hvar það er selt.) Það skiptir miklu máli hvar vínið er selt. Ef það er selt alls staðar og mjög auðvelt er að komast í það þýðir það einfaldlega að fleiri hafa aðgang að því sem veldur því að

neyslan eykst. Aukin neysla alkóhóls þýðir meiri vandræði.

[17:37]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Allt er þetta spurningin um að vörunnar sé ekki neytt í óhófi. Forvarnir eiga einmitt að ganga út á það að kenna fólki og segja því að áfengi hafi þetta efni innifalið sem er vínandinn sem veldur ölvun. Allir ættu að vita að þeir þurfa að fara mjög varlega með þessa vöru nákvæmlega eins og með rjóma og annað slíkt. Ég hef talað við lækna sem eru að meðhöndla of feitt fólk, það er nákvæmlega sama sagan þar, það er fíkn. Það er fíkn í mat, það er fíkn í feitan mat og þetta er sálfræðilegt vandamál. Með sömu rökum, ef ofþyngd vex í þjóðfélaginu sem því miður virðist vera að bresta á, ættum við þá að banna rjóma, sælgæti og ýmislegt fleira, mjólk og feitt kjöt. Það endar bara með því að hv. þingmaður stendur inni í eldhúsi hjá fólki og segir því hvað það má borða.

[17:38]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Reyndar held ég að ýmsir séu farnir að ræða auglýsingar á alls konar óhollustumat, ég vil ekki fara út í það. Það sem ég er að segja er að reynsla okkar af þessu efni, alkóhólinu, er mjög slæm og áfengisneysla á Íslandi hefur stóraukist síðustu ár, ég held bara um 5–7 lítra á hvern einstakling síðustu 15 ár, eitthvað svoleiðis, af hreinum vínanda. Ástæða þess er sú að aðgengi hefur aukist og það hefur verið mun auðveldara að komast í vín. Þess vegna hafa orðið aukin læti og hamagangur hér í borginni og víðar, á útihátíðum og annars staðar, sem menn hafa verið að tala um.

Hv. þingmaður talar um að skortur valdi því að menn fari að hamstra og það er alveg rétt en er einhver skortur á alkóhóli á Íslandi? Ég hef ekki orðið var við það. Það er oframboð í mínum huga. Ég er ekki sammála því að draga þetta inn í umræðuna. Það er enginn skortur. Það er styttra fyrir hv. þingmann að fara út í búð hér til að kaupa alkóhól en að kaupa ost.

En fyrst verið er með þessar líkingar við matvæli og annað, segjum sem svo ef búið væri að raða rjómatertum á borðin hér frammi, þá mundu menn fara í pær en þegar pær eru ekki fyrir hendi eru menn ekki að borða þær, sem betur fer fyrir suma sem þyrftu að fara að hugsa um það, sérstaklega þegar þeir eru orðnir fimmtugir, að þeir ættu kannski að borða minni rjóma. En rjómi og feitmeti (Forseti hringir.) hefur önnur áhrif á sálarlíf og anda manna en alkóhólið.

[17:40]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er einmitt það sem hv. þingmaður sagði, ábyrgð og frelsi fara saman. Ef við bönnum einhverja hluti vex ásóknin í þá. Ef hv. þingmaður gengur fram hjá kökunum þarf hann sjálfur að taka ákvörðun um hvort hann ætlar að borða meira og verða feitur eða gera það ekki. Það er hans eigin ákvörðun, það er enginn sem segir honum að hann eigi að borða kökurnar eða að hann eigi að sleppa því. Það sem ég er að segja er: Það fer saman frelsi og ábyrgð. Ef maður tekur frelsið af manninum tekur maður um leið af honum ábyrgðina. Þá fer hann að sækja í viðkomandi vöru.

Ég vil endurtaka að þetta frumvarp gengur eingöngu út á það að það eru ekki lengur opinberir starfsmenn sem eiga að afgreiða áfengi, þ.e. léttvín og bjór. Meira að segja hefur ÁTVR verið að auka aðgengið, bæta þjónustuna, og menn hafa jafnvel ekki mótmælt því sem eru á móti auknu aðgengi. Þetta er því eiginlega bara spurningin um það hvort það séu opinberir starfsmenn sem veita gott aðgengi að vörunni eða einkaaðilar.

[17:42]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir ræðu hans áðan og bendi á að með frumvarpi því sem hér er verið að ræða verður vissulega breyting á framboði, það verður með öðrum hætti en verið hefur. Það er alveg augljóst að það verður mismunun meðal þegnanna verði þetta frumvarp samþykkt óbreytt, þjónusta verður verri á tilteknum stöðum á landinu eftir að frumvarpið nær fram að ganga, þ.e. að litlum útsölustöðum ÁTVR sem eru í dag víða um land verður væntanlega lokað. Það þýðir að við erum að skerða þá þjónustu sem fólkið sem býr á þessum stöðum býr við og þetta mun skerða möguleika þeirra aðila sem ferðast um landið til að nálgast þessa vöru.

Þess vegna spyr ég hv. þingmann: Getum við í raun samþykkt frumvarpið eins og það er lagt hér fyrir, að miða einungis við léttu vínin? Erum við ekki að mismuna þegnunum á þennan hátt því að þetta kemur augljóslega mismunandi niður á landsmönnum eftir því hvar þeir búa?

[17:43]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta var mjög athyglisvert sjónarmið og kannski, ef nægilega margir hafa heyrt það, munu margir andstæðingar þessa frumvarps snúast á sveif með mér vegna þess að hv. þingmaður færði rök fyrir því að aðgengi muni minnka og það er það sem marga dreymir um, að aðgengi að áfengi minnki. Hins vegar mætti að sjálfsögðu í hv. nefnd sem fær þetta frumvarp til skoðunar setja inn ákvæði um að ÁTVR mætti ekki loka neinni verslun sem hún rekur í dag, hún yrði bara að halda áfram að selja viskí og sterk vín í þessum búðum sem eru sums staðar á landsbyggðinni inni í öðrum verslunum — það er svo merkilegt að þá gengur það allt í einu — og gerðir um það samningar eins og hingað til þannig að hún selji áfram sterk vín til að framboðið minnki nú ekki.

[17:44]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka aftur hv. þingmanni fyrir þessa ábendingu. Mér finnst þetta vera ákveðinn nýr vinkill í þessari umræðu og spyr hv. þingmann hvort hann sé tilbúinn að beita sér fyrir þessu. Ef framboðið verður það sama og nú er á landsbyggðinni með tilliti til sterku drykkjanna, finnst mér öðru máli gegna um þetta frumvarp en það í raun hefur verið kynnt hér. Mér fannst mjög athyglisvert að heyra þetta og vil fá að heyra hvað þingmaðurinn segir um framgang frumvarpsins hvað þetta varðar.

[17:45]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get alveg hugsað mér að styðja slíka breytingartillögu, hvort sem hún kæmi frá þeirri nefnd sem um þetta fjallar eða frá einstökum þingmönnum. Hv. þm. gæti þá flutt breytingartillögu einmitt í þessa veru.

[17:46]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Við höfum rætt frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lagaákvæðum varðandi sölu áfengis og tóbaks. Nú er annar dagurinn runninn upp í umræðunni og mér skilst að um 20 þingmenn hafi verið á mælendaskrá. Þetta sýnir náttúrlega, svo ekki sé meira sagt, hversu mikill áhugi er á þessu máli. Það er óskandi að það sé til vitnis um að nú sé komið að því að hv. þingmenn séu reiðubúnir að fallast á og samþykkja frumvarpið.

Ég tek undir það sem hefur komið fram í umræðunni að frumvarpið er í sjálfu sér mjög hógvært. Það er alveg hægt að hugsa sér að ganga lengra en hér er gert. Ég sé því ekki af hverju menn hafa, margir hverjir, brugðist svo óskaplega illa við frumvarpinu eins og það er lagt fram hér. Allt tal um að verið sé að ganga gegn eða gera lítið úr, liggur mér við að segja, forvörnum finnst mér sérkennilegt.

Ég hjó eftir því þegar hv. þm. Árni Johnsen flutti sína ágætu ræðu að hann hefur miklar áhyggjur af áfengisbölinu, og telur að með frumvarpinu séum við að stefna ungu fólki í mikla hættu. Ég held að það sé mikill misskilningur.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að þeir sem versla með áfengi verði að vera 20 ára gamlir. Það er lagaskylda í þá veru í landinu að áfengi megi ekki afhenda þeim sem eru yngri en 20 ára. Ég sé enga ástæðu til þess að það ætti að vera með einhverjum öðrum hætti þótt einkaaðilar komi að rekstrinum. Ég sé ekki af hverju það ætti að vera einhver óskapleg hætta á því að einkaaðilar brjóti þetta ákvæði frumvarpsins eða öllu heldur þá lagaskyldu sem fyrir er í landinu og fara að versla með vín til yngra fólks en gert er ráð fyrir. Og þegar menn eru að tala um þann vanda sem er svo sannarlega fólginn í vímuefnaneyslu — og það gerir enginn lítið úr því — vil ég ítreka það hér að þeir þingmenn sem standa fyrir frumvarpinu eru aldeilis ekki á þeirri skoðun að engin vandamál fylgi áfengisneyslu en það er rangt að segja að frumvarpið auki þann vanda. Og mér þykir sem menn tali dálítið út og suður þegar þetta mál er á dagskrá og þeir ræða jafnvel um það sem málið fjallar ekki um.

Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir tók skemmtilega til orða, hún sagði að hún tæki undir að misnotkun sé af hinu vonda og að ofnotkun sé af hinu vonda. Allir flutningsmenn frumvarpsins eru á þeirri skoðun að hætta stafi af allri misnotkun á vímuefnum og öðrum neysluvörum. Það á við um miklu fleiri vörur en léttvín og bjór. Það eru heilsufarsvandræði af offitu og fleiri slíkum hlutum en við tölum ekki um það með sama hætti og gert er þegar þetta mál er rætt. Mér finnst umræðan hafa farið út um víðan völl.

Menn hafa notað ýmis orð þegar þeir hafa lýst því hvað flutningsmönnum gengur til. Talað er um að við séum að tala fyrir frelsi og nútímalegum verslunarháttum, sem er svo sannarlega alveg hárrétt. Við erum að því. En við erum ekki, eins og sumir vilja segja, að ganga gegn vímuefnavörnum í landinu. Við erum ekki að því. Frumvarpið snýst ekki um það og það er rangt að halda því fram. Ég vona að hv. þingmenn ætli flutningsmönnum ekki slíkt. Það er einfaldlega rangt og það á sér engan stað í frumvarpinu.

Það hefur líka komið fram að þetta sé frjálshyggjufrumvarp, að frjálshyggjan ráði ríkjum í því. Það á, að mínu mati, ekki við rök að styðjast. Þá held ég að mönnum fari að þykja frjálshyggjan heldur slök ef það er orðin argasta frjálshyggja að menn geti keypt sér bjór í matvörubúð. Þá er orðið heldur tómlegt um að litast hjá frjálshyggjumönnum.

Eitt langar mig að nefna sérstaklega og varðar kannski þær miklu áhyggjur sem menn hafa af því hvernig um verði að litast ef frumvarpið yrði að lögum. Mér sýnist að menn hafi ýmsar skoðanir á því. Sumir segja að það sé svo mikið aðgengi nú þegar að víni að það borgi sig ekki að auka neitt frekar við það. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson talaði í ágætri ræðu sinni töluvert um að aðgengi að vínbúðum væri svo gott að ekki þyrfti að bæta þar úr. Það getur vel verið að það sé þannig fyrir þá sem búa í Reykjavík en þannig er það ekki hjá þeim sem búa í dreifðum byggðum landsins.

Ég held því fram að þetta mál sé mjög gagnlegt fyrir landsbyggðarfólk, fyrir fólk sem býr úti á landi. Mér finnst pínulítið þröngt að halda að þetta sé þannig vaxið að þeir sem búa í dreifðum byggðum langt frá stærri bæjum hafi mikið aðgengi að því að kaupa bjór. Það er ekki þannig. Ég held að þetta frumvarp geti hjálpað til í því. Við þekkjum það mjög vel sem eigum heima annars staðar en í Reykjavík að oft þarf að keyra um langan veg til að kaupa sér rauðvín með matnum ef skyndilega brennur á manni að halda matarboð og ekki er til rauðvín í húsinu. Þá vandast nú málið á mörgum bæjum. Mér finnst það hreinlega ósanngjarnt gagnvart landsbyggðinni.

Það má vel vera að það sé rétt hjá hv. þm. Kjartani Ólafssyni að það megi ganga enn lengra. Það getur vel verið. En það að stíga þetta skref er verulega í áttina að því að opna fyrir verslun með áfengi. Þannig að ég vil halda þessu sérstaklega til haga. Þess vegna gladdi það mig mjög mikið að lesa í greinargerð með frumvarpinu, með leyfi forseta: „Í öðru lagi er aðilum eins og verslunarmiðstöðvum og byggðarlögum mismunað eftir staðsetningu útibúa.“

Ég held að þetta sé nefnilega hárrétt. Ég held að það sé akkúrat þannig sem þetta er. Ég held að bara út frá þeim sjónarmiðum ættu þingmenn að velta frumvarpinu fyrir sér og hugsa sér hvernig það er hjá þeim sem búa við það að hafa ekki Melabúðina, Ostabúðina og allar áfengisverslanir sem þingmenn hafa talið upp í sínu næsta nágrenni vegna þess að stór hluti þjóðarinnar býr ekki við þær aðstæður.

Mér þykir áhugavert að hugsa til þess að þetta mál hefur verið í þeim búningi sem það er hér í meðförum þingsins í fimm ár. Mér skilst að áður hafi það nú verið hér um nokkurra ára bil en þá í annarri mynd en nú er. Og ef ég hef skilið þær upplýsingar sem ég fékk frá þinginu rétt er þetta í fyrsta skipti sem málið fær svona mikla umræðu eins og hér hefur verið þessa síðustu tvo daga. Ég held að það megi merkja á því ákveðna breytingu. Ég held að það sé ákveðin krafa um að menn fái tækifæri til þess að kveða upp úr með það hvað þeim finnst um þetta mál.

Fram að þessu hefur málið komist til hv. allsherjar-

nefndar en það hefur ekki komist úr nefndinni. Ég vona að við fáum nú tækifæri, við hv. þingmenn hv. allsherjarnefndar, til að taka málið til umræðu og afgreiða það úr nefndinni. Ég býst við því að hv. þm. séra Karl Matthíasson hljóti að taka undir að eðlilegt sé að menn fái að kjósa um það hér hvort þeir vilji að frumvarpið verði að lögum eður ei en það sé ekki svæft í nefnd fimmta árið í röð.

Það er löngu tímabært að málið verði tekið til atkvæða og menn geti lýst skoðun sinni í atkvæðagreiðslu í stað þess að hafa þetta með þeim hætti sem verið hefur.

Ég skora á alla þá þingmenn sem sitja í hv. allsherjarnefnd að taka málið til athugunar og afgreiða það úr nefndinni þannig að þingheimur geti loksins sagt sína skoðun á því hvort ekki sé orðið tímabært og sjálfsagt að Íslendingar geti keypt sér léttvín og bjór í matvörubúðum.

[17:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil leiðrétta það sem fram kom hjá hv. þingmanni um framgang málsins á fyrri þingum. Það var tekið úr nefnd á síðasta vorþingi þannig að það gekk til þings en kom hins vegar ekki til atkvæðagreiðslu. Þannig að það hefur ekki alla tíð verið svæft í nefnd. Það er svo önnur saga hvers vegna það gekk ekki til atkvæðagreiðslu. Ég hygg að það hafi nú bara verið vegna þess að ábyrgari menn í stjórnarflokkunum hafi séð að ekki var rétt að steypa þinginu í mikla umræðu um þetta mál á síðustu dögum þingsins á síðasta þingi kjörtímabilsins.

En ég hnýt aðeins um fullyrðingu hv. þingmanns um að frumvarpinu sé ekki beint gegn vímuefnavörnum. Síðast þegar þetta mál fór til umsagna komu umsagnir frá aðilum sem einbeita sér að vímuefnavörnum og slíkum málum, eins og Vímulaus æska. Það er afstaða framkvæmdastjórnar Vímulausrar æsku að með því að selja þessa vöru í matvöruverslun muni neysla aukast til muna í landinu svo ekki sé talað um að verð muni lækka með þeim afleiðingum sem þeir lýsa. Þannig að þeir sem eru í vímuefnavörnum eru andsnúnir þessu máli. Sama má segja um SÁÁ sem telur að þetta munu auka neyslu. Sama má segja um áfengis- og vímuvarnaráð sem með ítarlegri umsögn hafnar frumvarpinu og Lýðheilsustöð sem er með mjög athyglisverða og ítarlega umsögn sem endar á því að sterklega sé varað við því að auka aðgengi að áfengi með þeim hætti sem lagt er til í frumvarpinu og varað við þeim hugmyndum flutningsmanna að lækka áfengisgjald. Þannig að þetta eru aðilarnir sem fást við vímuefnavarnir og þeir hafna málinu. Með hvaða (Forseti hringir.) rökum getur hv. þingmaður blásið á þessar röksemdir?

[17:58]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það gleður mig að málið skuli hafa komist úr nefnd á síðasta þingi og ég vonast til þess að það sé til vitnis um að smátt og smátt hefur málið þokast áfram.

En vegna þess hversu snemma málið hefur komist á dagskrá tel ég kannski líklegra en áður að við getum þokað því lengra, og við lendum vonandi ekki í jólaönnunum með þetta mál.

Ég ætla ekki að gera lítið úr því sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson taldi upp hér áðan og þeim aðilum sem hafa áhyggjur af vímuefnanotkun í landinu. Mér þykir leitt ef hann heldur að við séum svo grunnhyggin, flutningsmenn frumvarpsins, að við teljum að ekki sé vímuefnavandi í landinu. Við erum ekki svo grunnhyggin að halda að vandinn sé ekki fyrir hendi víða. En ég er ekki sammála því að frumvarpið sé þannig úr garði gert að það ógni ástandinu umfram það sem nú er. Aðgengið er nú þegar töluvert eins og þingmenn hafa raunar sagt þótt að mínu mati sé það ekki nægilegt.

Ég hef ekki áður setið á hinu háa Alþingi og verð að viðurkenna að ég hef náttúrlega ekki fylgst með þessum umræðum algerlega í þaula á síðustu árum. En við þyrftum að skoða það í nefndinni hversu miklar samanburðarrannsóknir eru til í þessu, ég veit ekki um það. Það eru ekki afar mörg lönd, alla vega ekki lönd sem við miðum okkur við, sem hafa eins kerfi og við höfum hér á Íslandi. Það væri fróðlegt að fá meiri tilfinningu fyrir því hvernig þetta væri í samanburðinum við það ástand sem hefur ríkt og í samanburði við það ástand sem er annars staðar. (Forseti hringir.)

[18:00]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vona að afstaða hv. þingmanns til mála sem vísað er til nefndarinnar gildi um öll þau mál sem vísað er til nefndarinnar og þingmaðurinn beiti sér fyrir því að mál, m.a. frá stjórnarandstöðunni, komi ávallt úr þingnefndum en verði ekki svæfð þar. Við mundum fagna því ef sú stefnubreyting yrði í starfsháttum Alþingis af hálfu stjórnarmeirihlutans að þessu sinni.

Á síðustu átta árum hefur heildarneysla hreins vínanda á Íslandi aukist um liðlega 30%. Það er m.a. vegna breytinga sem hafa orðið á síðustu 15–20 árum. Aðilar eins og Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin leggja áherslu á að ákveðnir hlutir hafi áhrif á neysluna, auki hana ef þeim breytt á tiltekinn hátt og minnki neysluna ef þeim er breytt á annan veg. Meðal þeirra atriða sem Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin bendir á er aðgengið og verðið sem hafi mikil áhrif á neysluna. Lækki verðið þá eykst neyslan. Ef aðgengi eykst þá eykst neyslan. Þetta er byggt á fjölmörgum rannsóknum í mörgum löndum.

Hv. þingmaður getur ekki komið upp og sagt: Ég held eða ég er á þeirri skoðun að þetta sé ekki rétt. Það er ekki boðlegur málflutningur af hálfu þeirra sem leggja þetta til, hafandi þessi gögn fyrir framan sig sem liggja fyrir á Alþingi og reyndar víðar ef þeir kæra sig um að sækja þau. Það er ekki boðlegt að koma og segja að breytingarnar muni ekki hafa þau áhrif sem þessar staðreyndir benda til. Það mun gerast, virðulegi forseti. Áfengisneysla mun aukast ef þetta verður að lögum og hvernig ætla hv. þingmenn að mæta því, auknum kostnaði, auknum útgjöldum ríkissjóðs og auknum vanda á heimilum landsins? (Forseti hringir.) Hvernig ætla hv. þingmenn að mæta afleiðingunum af því sem þeir leggja til?

[18:03]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég teldi ekki óeðlilegt að við færum í sérstaka umræðu um hvernig forvörnum og vímuefnavörn-

um er háttað í landinu. Mér finnst það bara ekki eiga heima undir þessari umræðu.

Það getur vel verið að þingmaðurinn telji að þessi og hin umræðan sé ekki boðleg hér. Ég er honum bara ósammála um það. Ég er algjörlega ósammála honum um það. Ég tel upplagt að þetta mál fari til umræðu í nefndinni þar sem þessi sjónarmið verði tekin fyrir og þá kemur í ljós hver niðurstaða nefndarinnar er.

Hins vegar skal ég alveg segja það sem persónulega skoðun mína að mér finnst eðlilegt að mál fái framgang í nefndum og menn geti tjáð skoðanir sínar á þinginu. Það er mín skoðun. Hins vegar hef ég náttúrlega ekki fulla stjórn á Alþingi, grænjaxlinn, og þykist ekki hafa það.

Varðandi þetta með neysluna þá held ég — það getur vel verið að þingmaðurinn sé mér algjörlega ósammála um það líka — að í henni felist líka mikil aukning sem hefur orðið í ferðaþjónustu í landinu. Það hefur orðið gríðarleg aukning erlendra ferðamanna. Það hefur líka haft áhrif á áfengisneysluna. Þá er ég ekki að gera lítið úr þeirri áfengisneyslu sem við Íslendingar sjáum um sjálf. Ég er ekki að gera það. Ég segi samt sem áður að mikill fjöldi ferðamanna hefur áhrif á þessar tölur sem við erum að horfa á.

[18:04]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar til benda á að reynsla Finna af auknu aðgengi að alkóhóli og lægri áfengisgjöldum, vegna þess að menn voru farnir að fara til nágrannalandanna að kaupa vín, var skelfileg. Drápum og morðum hefur fjölgað um 40% milli áranna 2003 og 2004, segir í skýrslu frá Finnum. Þetta er í plaggi sem kemur frá Lýðheilsustöð. Dauðsföllum, sjúkdómum tengdum áfengisneyslu og áfengiseitrunum hefur fjölgað um 19% og 30% aukning hefur orðið á lifrarsjúkdómum.

Það ber allt að sama brunni með það að aukið aðgengi og aukið framboð, sú staða að það sé léttara að komast í alkóhól, veldur aukinni neyslu. Það er bara þannig. Það á ekki síst við um ungt fólk, unglinga, börn 18 ára og yngri og svo hópinn 18 til 20 ára. Við höfum áfengisbann frá 20 og niður úr, margir vilja lækka það, sem ég mundi telja mjög óráðlegt vegna þess að það mundi skapa aðgengi enn þá yngri hópa en hafa aðgang að áfengi í dag.

[18:06]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að það sé ekki gott að taka Finnland sem dæmi í þessu efni. Það að þeir skyldu fara yfir landamærin til að kaupa sér vín er ekki staða sem við búum við á Íslandi. Við búum ekki við það. Það eina sem við erum að tala um í þessu frumvarpi er að flytja vínið og bjórinn úr ríkisrekinni búð í einkabúð. Af hverju halda menn að það þýði að drykkja ungmenna aukist? Af hverju heldur hv. þm. Karl V. Matthíasson það? Af hverju gengur hann út frá því sem vísu að drykkja ungs fólks muni aukast?

Það er talsvert um neyslu áfengis hjá ungu fólki í landinu. Þetta frumvarp hefur ekkert með það að gera. Það eru nákvæmlega sömu skilyrði í þessu frumvarpi gagnvart aldurstakmörkunum og eru í núverandi lögum. Ég hefði því gaman af því að heyra hvað ræður því að þingmaðurinn er svo staðfastur á því að drykkja ungmenna muni aukast verði vínið tekið úr ríkisreknum búðum og sett til einkarekinna aðila.

Varðandi aldursþáttinn, bara út af fyrir sig, er það svo að það er dálítið sérkennilegt, ég verð nú að segja það, að menn geti gift sig á Íslandi og bundist ýmsum böndum en þeir geti ekki skálað í kampavíni í tilefni dagsins.

[18:08]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að nefna þingmenn á hefðbundinn hátt sem hv. þingmenn þegar þeir nefna þá úr ræðustóli.

[18:08]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru til fleiri skýrslur en um Finna.

Í sama plaggi og Lýðheilsustöð sendi frá sér nýverið um áfengisneyslu stendur m.a.:

„Í skýrslu sem skrifuð var fyrir Evrópusambandið árið 2006 kemur fram að áætlað sé að í Evrópusambandslöndunum drekki árlega u.þ.b. 58 milljónir fullorðinna óhóflega mikið áfengi, 23 milljónir þeirra séu háðir áfengi. Þar segir að árlegur samfélagslegur kostnaður vegna áfengis sé ætlaður 125 milljarðar evra, sem hlýst af alkóhólneyslunni. Kostnaðurinn birtist m.a. í samfélaginu í heild, heilbrigðis- og tryggingakerfinu og atvinnulífinu. Óhófleg áfengisneysla er árlega talin með einum eða öðrum hætti leiða til dauða 192 þúsund manns. Ungt fólk er í sérstakri áhættu og talið er að rekja megi 10% dauðsfalla kvenna og 25% dauðsfalla karla í aldurshópnum 15–29 ára til óhóflegrar neyslu áfengis.“

Þetta er skýrsla sem skrifuð var fyrir Evrópusambandið árið 2006. Í áfengispólitíkinni hvarvetna í kringum okkur eru heilbrigðisyfirvöld sífellt að kalla á hertara aðgengi að alkóhóli vegna þess að aukið aðgengi, lækkaður aldur og lækkað verð eykur áfengisneysluna og áfengisneyslan veldur mjög miklum (Forseti hringir.) þjáningum eins og ég nefndi og vísaði í skýrslu.

[18:10]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skil ekki af hverju við getum ekki fengið að vera í friði fyrir afskiptum ríkisvaldsins í þessum efnum. Ég skil það ekki. Mér finnst líka einkennilegt að þingmenn skuli halda að með þessum breytingum, með því að vín sé selt í annarri búð en í ríkisbúð, þá séum við að stuðla að frekari dauðsföllum fólks, að það sé svo. Það er ekki rétt.

Mér finnst mjög miður að menn skuli gera því skóna að með frumvarpi sem þessu geri menn lítið úr áfengisvanda og hér sé verið að auka hættuna á dauðsföllum, með því að færa vínið búð úr búð. (Gripið fram í.) Af hverju haldið þið þessu svona stíft fram?

Það gleður mig alveg sérstaklega að sjá að sestur er í salinn hv. þm. Jón Magnússon sem ég veit að er ábyggilega sammála öðrum fulltrúum allsherjarnefndar um að það sé sjálfsagt að þetta mál fái góðan framgang í nefndinni. Ég hlakka til að takast á um málið í allsherjarnefnd þar sem við förum yfir einstaka þætti þess og komumst að niðurstöðu.

Ég vona að það verði á þann veg að þingmenn fái nú tækifæri til að kjósa um málið. Ég ítreka að ég held að það sé kominn tími til að þingmenn fái að kjósa um það hvort þeim finnist eðlilegt að bjór og létt vín færist úr ríkisbúðum í einkabúðir.

[18:12]

Útbýting:

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, stjfrv. (forsrh.), þskj. 131.

[18:12]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er búin að vera löng og efnismikil umræða og hún leiðir auðvitað í ljós gríðarlega mikinn ágreining í röðum þingmanna um þetta mál sem hér er nú rætt. Ég hef ekki fylgst með umræðunni frá orði til orðs eða frá ræðu til ræðu svo það kann vel að vera að ég endurtaki eitthvað sem sagt hefur verið áður en það verður þá svo að vera. Ég treysti því að góð vísa sé aldrei of oft kveðin.

Ég er ekki stuðningsmaður þessa máls, virðulegi forseti, og hef ansi margt við það að athuga. Ég er hins vegar fylgjandi því að íslensk stjórnvöld setji sér áfengisstefnu sem verði metnaðarfull, áfengisstefnu sem hægt verði að fylgja í ákveðnum markvissum skrefum með tímasettum takmörkum eða markmiðum. Í sjálfu sér má segja að hægt sé að lesa ákveðna áfengisstefnu út úr heilbrigðisáætlun sem samþykkt hefur verið á Alþingi Íslendinga og við höfum raunar nýverið fengið viðamikinn bækling frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu um stöðu og endurskoðun meginmarkmiða þessarar heilbrigðisáætlunar sem gilda á til ársins 2010. Í þeim bæklingi kemur fram að ákveðnar breytingar séu að eiga sér stað varðandi áfengisneyslu, sumar gleðilegar en aðrar afar dapurlegar.

Það er alveg ljóst að áfengisdrykkja í ákveðnum aldurshópum hefur aukist mjög mikið en það sem er kannski fagnaðarefni er að eitthvað hefur dregið úr áfengisneyslunni í yngsta aldurshópnum. Var það sannarlega tímabært og sýnir okkur kannski að forvarnastarfið er að skila einhverjum árangri í yngstu aldurshópunum. En í heildina hefur áfengisneysla verið að aukast undanfarin ár. Heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið segir í þessari skýrslu að það megi sjálfsagt að einhverju leyti rekja til skipulegri markaðssetningar áfengis, aukins aðgengis að áfengum drykkjum og ýmissa breytinga í lífsháttum þjóðarinnar. Síðan kemur líka fram í þessari endurskoðun á heilbrigðisstefnunni að sett séu fram ný og metnaðarfyllri markmið til að auka líkurnar á að okkur takist að draga verulega úr áfengis- og vímuefnaneyslu ungs fólks undir lögaldri og er gerð sérstök grein fyrir því.

Nú má nefna til sögunnar líka, eins og þingmenn hafa gert hér, skýrslu sem við höfum fengið frá Lýðheilsustöð og kannski sérstaklega athyglisverðan útdrátt úr bókinni *Áfengi – engin venjuleg neysluvara*, sem ég hef séð a.m.k. einn þingmann veifa úr þessum ræðustóli í dag. Það er að mínu mati, hæstv. forseti, mergurinn málsins, áfengi er engin venjuleg neysluvara.

Segja má að lög og reglugerðir myndi ákveðinn ramma utan um söluna á þessari vöru, sem er engin venjuleg neysluvara, og lög og reglur þurfa að mæla fyrir um árangursríkar aðferðir til að draga úr tjóni af völdum áfengis og tryggja þarf að áfengisstefna sé með þeim hætti að hægt sé að fara eftir henni og hún nái markmiðum sínum. Í bréfi frá Lýðheilsustöð sem við fengum með útdrættinum úr bókinni segir, með leyfi forseta:

„Faraldsfræðileg gögn sýna vel þá byrði sem hvílir á heimsbyggðinni sem rakin er til áfengis, sem seint verður flokkað sem venjuleg neysluvara. Talið er að neysla áfengis valdi um 4% allra sjúkdómstilfella í heiminum, tæplega 11% sjúkdómstilfella í Evrópu og árið 2002 létust um 600 þúsund Evrópubúar vegna áfengisneyslu en þar af voru rúmlega 63 þúsund á aldrinum 15–29 ára. Búist er við að á árinu 2005 muni 1,8 milljónir manna um allan heim látast vegna áfengistengdra vandamála.“

Ég spyr t.d. hv. þingmann sem talaði á undan mér, Ólöfu Nordal: Heldur hún því enn fram að áfengi sé eins og hver önnur neysluvara? Eða hv. þm. Ragnheiði E. Árnadóttur sem hélt því einmitt fram í ræðu sinni í gær að hér sé um að ræða frumvarp sem fjalli eingöngu um frjálsa verslun og við eigum að tala um forvarnamálin seinna. Halda þessir þingmenn því enn fram að áfengi sé eins og hver önnur neysluvara? Eða ætla þessir hv. flutningsmenn frumvarpsins að láta sér í léttu rúmi liggja allar þær ábendingar sem við fáum frá stofnunum sem við höfum sett lög um að eigi að vera okkur til ráðgjafar eins og Lýðheilsustöð og ég tala nú ekki um heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið, sem er náttúrlega svo óheppið að vera komið með í skipstjórasætið manninn var upphafsmaður þessa máls og flutti það fyrstur manna árum saman á Alþingi?

Í því sambandi langar mig til að segja, hæstv. forseti, að mér þykir dapurlegt að sjá hversu margir af flutningsmönnum þessa frumvarps eru starfandi alþingismenn í heilbrigðisnefnd Alþingis Íslendinga. Ég veit ekki hvort það hefur komið fram í ræðum þingmanna áður að það er meiri hluti heilbrigðisnefndar Alþingis Íslendinga sem flytur þetta mál með þær viðvaranir í farteskinu sem Lýðheilsustöð, lögum samkvæmt, lætur okkur hafa og ég vitnaði til í bréfi frá Lýðheilsustöð sem við þingmenn fengum fyrir skemmstu. Ég spyr bara eins og börnin: Er ekki í lagi með fólkið? Ég hugsaði þegar ég byrjaði að skoða málið að réttast væri að vísa því ekki bara til allsherjarnefndar heldur líka til heilbrigðisnefndar en þegar ég áttaði mig á að meiri hluti heilbrigðisnefndar flytur málið ákvað ég að hætta við að leggja til að það yrði sent til heilbrigðisnefndar til umfjöllunar.

Hæstv. forseti. Ég hef margt til málanna að leggja sem ég þykist vita að menn hafi nefnt hér en mig langar mjög mikið til að segja frá reynslu Finna vegna þess að Finnar prófuðu á sjálfum sér og neytendum hvaða áhrif það hefur að setja bjór og létt vín í búðir. Þeir settu bjór í búðir og lækkuðu áfengisgjaldið árið 2004. Þeir hafa gert rannsóknir á áhrifum þess og þær rannsóknir sýna að sjúkdómum og dauðsföllum sem tengjast áfengisneyslu beint fjölgaði á tímabilinu um 19% og tíðni lifrarsjúkdóma jókst um 30%. Og núna, í ljósi niðurstaðna þeirra rannsókna sem Finnar hafa verið að gera á áhrifum þess að setja létt vín og bjór í búðir og lækka áfengisgjald, eru Finnar að endurskoða þær breytingar sem þeir gerðu á áfengislöggjöfinni 2004. Ég hvet hv. flutningsmenn frumvarpsins til að lesa þau gögn

sem okkur eru aðgengileg um reynslu Finna í þessum efnum. Flutningsmenn geta ekki haldið því fram að það að setja bjór og létt vín í búðir hafi engin áhrif vegna þess að búið er að sýna fram á það í fleiri löndum að þeir hafa rangt fyrir sér. Niðurstöður rannsókna liggja fyrir í þeim efnum.

Af því að hv. flutningsmenn hafa sagt að það sé allt í lagi að ræða forvarnamálin en að við skulum bara ræða þau seinna, hefði ég haldið að meiri sómi væri að því að þessir þingmenn flyttu samhliða þessu máli breytingar á lögum um forvarnir. Það eru einhverjar hugmyndir uppi í greinargerð frumvarpsins um lækkun á áfengisgjaldi, sem lagt er til í greinargerðinni án þess að að sé lagt til í frumvarpinu, þá hefur einhvern veginn þrotið örendið, þeir hafa ekki klárað frumvarpið, þeir leggja ekki til að áfengisgjaldið sé lækkað nema á tæpri síðu greinargerðinni og þar segja þeir að ef áfengisgjaldið verði lækkað séu þeir tilbúnir að láta Forvarnasjóð fá 2% af áfengisgjaldinu en ekki 1% eins og nú er. En ég spyr: Af hverju lögðu þingmennirnir það ekki bara til að 2% af áfengisgjaldinu færi strax í forvarnir? Þá hefði verið sýndur einhver vilji til að viðurkenna að áfengi er ekki eins og hver önnur neysluvara. En flutningsmenn kjósa að horfa fram hjá því.

Ef við skoðum ástandið í Evrópu almennt þá vitum við að Evrópusambandið hefur ítrekað látið semja skýrslur um áfengisneyslu innan Evrópusambandsins. Samkvæmt þeirri nýlegustu sem ég hef séð er áætlað að 58 milljónir fullorðinna drekki óhóflega mikið áfengi og að 23 milljónir fullorðinna í Evrópulöndunum séu háðar áfengi. Það er talið að óhófleg áfengisneysla leiði til 195 þúsund dauðsfalla árlega og að árlegur samfélagslegur kostnaður vegna óhóflegrar áfengisneyslu nemi um 125 milljörðum evra. Og ætla menn áfram að halda því fram að þetta sé eins og hver önnur neysluvara? 600 þúsund Evrópubúar ... (**SKK:** Hver heldur því fram?) Hver heldur því fram? spyr hv. 1. flutningsmaður. Meðflutningsmenn hv. þingmanns hafa sagt það hér berum orðum og síðasti ræðumaður, hv. þm. Ólöf Nordal, hélt því fram aftur og aftur að hér væri eins og um hverja aðra neysluvöru að ræða. Það gerði hv. þm. Ragnheiður E. Árnadóttir líka í ræðum í gær og jafnvel fleiri án þess að ég hafi heyrt það. En ég ætla að halda áfram að rekja staðreyndir máli mínu til stuðnings vegna þess að ég er ekki á því að áfengi sé eins og hver önnur neysluvara. Talið er að um 600 þúsund Evrópubúar hafi látist vegna áfengisneyslu á árinu 2002 og það er talið að áfengisneysla valdi tæplega 11% sjúkdómstilfella í Evrópu eins og ég var raunar búin að segja áðan.

Það er alveg ljóst að áfengi veldur líka gríðarlegum félagslegum spjöllum. Áfengi gerir okkur mjög erfitt fyrir að rækta hér heilbrigðar fjölskyldur. Áfengi setur strik í reikninginn í uppeldi barna, ég þori ekki að fara með neinar tölur í þeim efnum en við þekkjum öll dæmi og það eru dapurleg áhrif sem áfengi hefur á börn á Íslandi og hvar sem er og við getum ekki annað en horft til þeirra félagslegu vandamála sem áfengi skapar þegar við ræðum mál af þessu tagi, mál af því tagi sem sýnt hefur verið fram á að komi til með að auka drykkju. Aukið aðgengi eykur drykkju.

Eitt vil ég sérstaklega nefna af því að flutningsmenn eru með ákveðnar takmarkanir á þessu í greinargerðinni, þeir segja að þeir hafi skilning á því að það þurfi að hafa ákveðið „system í galskabet“ þannig að það er ekki eins og þeir vilji gefa þetta allt saman 100% frjálst. Það er gert ráð fyrir takmörkunum vegna veitinga á smásöluleyfum og að verslanir sem kæmu til með að versla með áfengi samkvæmt hugmyndum þeirra mættu ekki vera lengur opnar en til klukkan átta og gert er ráð fyrir að starfsmenn sem afgreiði áfengi skuli vera a.m.k. 20 ára. Einhverjar takmarkanir vilja þessir hv. þingmenn setja á aðgengið og það finnst mér í sjálfu sér til marks um að þeir séu ekki algerlega skyni skroppnir, en um leið kemur frjálshyggjusetningin, frjálshyggjufrasinn sem stendur meira eða minna upp úr þeim öllum og þá verður hann dálítið kauðskur, af því að okkur er alltaf sagt hér að það eigi bara að láta fólki það eftir að meta þessa hluti sjálft, það eigi ekki að stýra þessum hlutum í gegnum löggjöf. Samt er hér ákveðin stýring lögð til af hv. flutningsmönnum.

En ég ætlaði ekki að fara inn á þá braut akkúrat núna, ég ætlaði að fara inn á aukið aðgengi en með því að setja áfengið í búðirnar, þ.e. léttvínið og bjórinn, þá er algerlega dagljóst að bölið sem við horfum fram á nú þegar varðandi auglýsingar á áfengi mundu stóraukast og verða miklu vandasamara því að einkareknar verslanir mundu að sjálfsögðu ganga enn meira á lagið en verslanir gera í dag með að auglýsa áfengið, bjórinn og léttvínið og vandræðin sem við eigum við að glíma núna varðandi áfengisauglýsingar er ærið og mundi bara aukast. Nú höfum við ársskýrslu Lýðheilsustöðvar frá 2006 þar sem varað er við því að auglýsingar séu heimilaðar eða látnar óátaldar í þeim mæli sem gert er á Íslandi í dag. Ég minni enn á að Lýðheilsustöð er stofnun sem samkvæmt lögum á að benda okkur á vegna þess að þar eru fagmennirnir, þar er fólkið sem þekkir þetta, fólkið sem gerir rannsóknirnar og það er skammarlegt til þess að vita að þingmenn skuli láta sér í léttu rúmi liggja og sem vind um eyru þjóta þær ábendingar sem við fáum frá því fagfólki sem best þekkir.

Í ársskýrslu Lýðheilsustöðvar kemur fram ákveðin samantekt á niðurstöðum könnunar sem gerð var 2004 á neysluvenjum framhaldsskólanema. Þar kemur í ljós að á seinni hluta 10. bekkjarins, þ.e. tímabilið frá lokum eða seinni hluta 10. bekkjar fram til hausts í framhaldsskóla virðist vera verulegur áhættutími hvað varðar ölvunardrykkju og notkun vímuefna, þannig að ungt fólk sem við vitum að er mjög opið fyrir auglýsingum samkvæmt öllum neyslukönnunum, fólk á nákvæmlega þessum aldri er mjög opið fyrir auglýsingum, yrði sérstaklega útsett fyrir áhrifum aukins auglýsingaflóðs í þessum efnum.

Virðulegur forseti. Ég heyrði á máli hv. þm. Guðmundar Steingrímssonar áðan að hann teldi málið vera hófsamt og það kann vel að vera að fleiri þingmenn hafi talið að svo sé en þegar maður ber saman málið sjálft og röksemdir þeirra sem það flytja og ábendingarnar sem við fáum frá Lýðheilsustöð og úr heilbrigðisáætluninni okkar þá er það deginum ljósara að menn fara hér villir vegar. Málið er ekki hófsamt, málið gengur mjög langt í því að auka aðgengi þó svo að ég sé sammála ábendingu frá hv. þm. Kjartani Ólafssyni sem kom með það áðan að úti á landi er hætt við að tegundir yrðu mun einhæfari. Jafnvel þó að aðgengi yrði meira þá er mér mjög til efs að þeir sem selja áfengi á fámennum stöðum út um land stæðu sig jafn vel og Áfengis-

og tóbaksverslun ríkisins hefur gert því Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins hefur árum saman starfað eftir ákveðnu sölukerfi og ég er með *Stefnu og áherslur ÁTVR*, reyndar gamlan bækling sem ég átti í fórum mínum, þar sem sagt er og gerð er grein fyrir því á hvern hátt Áfengis- og tóbaksverslunin hefur reynt að tryggja tegundafjölbreytni í búðum sínum. Þar kemur fram að á stærri stöðum eins og Akureyri, Hafnarfirði, Kópavogi, Seltjarnarnesi, Austurstræti, Mjódd, Holtagörðum og fleiri stöðum, Mosfellsbæ og Selfossi, séu að hámarki um 400 sölutegundir til staðar í búðunum en á minni stöðunum, eins og Akranesi, Borgarnesi, Egilsstöðum, Ísafirði og Sauðárkróki, séu sölutegundirnar um 280 og á enn minni stöðum, Ólafsvík, Stykkishólmi, Blönduósi, Siglufirði, Dalvík, Húsavík, Neskaupstað, Höfn og Grindavík, fáist að hámarki 170 tegundir. Ég er algerlega sannfærð um það, virðulegi forseti, að ef við færum þetta allt til einkaaðila mundi sú tegundafjölbreytni sem fólk á landsbyggðinni hefur aðgang að núna hrynja niður. Fólki yrði kannski boðið upp á Bónusbjór og Bónushvítvín í kössum eins og hefur verið nefnt í ræðum þingmanna. Ég verð að segja að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins sem hefur staðið sig afar vel í því að sinna markmiðum sínum og starfar eftir mjög strangri löggjöf sem við höfum sett á Alþingi, hefur tryggt að ákveðinn tegundafjölbreytileiki sé hjá fólki úti á landi á fámennari stöðum. Slíkt yrði ekki ef hún yrði lögð af og auðvitað yrði hún lögð af mjög fljótt (Gripið fram í.) eftir að þetta frumvarp yrði að lögum, því að auðvitað er meginmarkmið þeirra flutningsmanna sem það flytja að á endanum og sennilega fyrr en nokkurn grunar að því fyrr því betra, gæti ég ímyndað mér að flutningsmenn segðu, yrði Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins lögð niður.

Hæstv. forseti. Hér er um að ræða eitt af stærri deilumálum sem koma fyrir þingið. Við höfum áður tekist á um það í sölum Alþingis og gerum það enn. Mér þykir miður að flutningsmenn skuli sækja þetta svona fast og skuli ekki taka þeim rökum sem hér eru á borð borin fyrir þau af okkur sem andmælum frumvarpinu. Mér sýnist að menn séu fulleinsýnir í ákefð sinni við að koma málinu í gegn og vildi satt að segja óska að hér væri tekið meira mark á þeim þungu rökum sem koma frá þeim stofnunum sem hér hafa verið nefndar og er þar fremst í flokki okkar ágæta Lýðheilsustöð.

[18:31]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Umræður um þetta frumvarp hafa nú staðið í langan tíma og fram hafa komið ýmis sjónarmið og rök sem ég hefði gjarnan viljað taka undir og gera að mínum, m.a. hjá síðasta ræðumanni, hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur.

Ýmis orð hafa fallið í þessari umræðu. Þannig sagði hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir að hér væri um að ræða tillögu sem væri til hagsbóta fyrir neytendur. Og þá er spurningin: Hvaða neytendum er þetta frumvarp til hagsbóta? Er það fyrir neytendur almennt sem hafa ekki nægilegt aðgengi að áfengi eða er verið að tala um einhvern sérstakan hóp neytenda?

Aðrir hafa farið öðruvísi að málinu. Hv. þm. Karl V. Matthíasson fór hér með eldmessu og vísaði m.a. í Biblíuna þar sem hann fjallaði um það sem segir þar um áfengið. Það eru fleiri rit þar sem fram koma sjónarmið varðandi … (Gripið fram í.) ja, það segir hins vegar ekkert um hvaða styrkleiki var á víninu. Varla hefur verið um 22% þar að ræða. Þar sem hv. þm. séra Karl V. Matthíasson er kominn í salinn getur hann væntanlega upplýst síðar í umræðunni með hvaða hætti og hvernig það var. En þess skal getið að þar var verið að vísa í vísdómsorð sem kennd eru við Salómon varðandi áfengi en við norrænir menn eigum í vísdómsorðum okkar, Hávamálum, ekkert síðri atriði sem er vert að vekja athygli á. Þessi umræða hefur mikið snúist almennt um áfengisstefnu og með hvaða hætti og hvernig henni skuli hagað í þjóðfélaginu og því fannst mér í kjölfarið á því sem hv. þm. Karl V. Matthíasson benti á vert að benda á það sem sagt var í árdaga norrænnar menningar um áfengi. Í Hávamálum segir m.a.:

> Byrði betri
> ber-at maður brautu að
> en sé manvit mikið,
> — [besta veganestið sem menn geta haft er að hafa mannvit mikið] —
> vegnest verra
> vegur-a hann velli að
> en sé ofdrykkja öls. — [Þ.e. undir 22%.]

Á öllum tímum hafa menn gert sér grein fyrir þeim vandamálum sem þessari neysluvöru fylgja.

Eins og bent hefur verið á, m.a. af flutningsmönnum þessa frumvarps, er hér um að ræða neysluvöru sem er inngróin í samfélag okkar og verður ekki frá því skilin svo vel sé, kannski því miður en þannig er það.

Það er fleira sem segir í Hávamálunum varðandi þetta atriði:

> Því að færra veit
> er fleira drekkur.

Og áfram mætti halda en ég ætla að láta hjá líða að vísa að öðru leyti í vísdómsorð sem norrænir menn hafa fylgt í gegnum aldirnar, ekkert síður en þeim vísdómsorðum sem séra hv. þm. Karl V. Matthíasson vísaði til, en það er annað mál.

Það sem hins vegar kemur mér á óvart varðandi þetta frumvarp til laga þar sem fjallað er um breytingu á ýmsum lagaákvæðum sem varða sölu á áfengi — það er nú ekki verið að fjalla um tóbak þótt það sé fjallað um þá löggjöf í heild — er að ekki kemur fram nein viðmiðun, nein hugrenning, engin sjónarmið um það hvaða áfengisstefnu eigi að miða við. Til upprifjunar fletti ég upp á og fann frumvarpið sem var flutt á 110. löggjafarþingi, 42. mál, árið 1987, fyrir réttum 20 árum, sem var kallað bjórfrumvarpið. Í því frumvarpi var vísað til þess hver tilgangur flutningsmanna væri með því að flytja það frumvarp. Tilgangurinn var nefndur í fimm liðum:

„1. að draga úr hinni miklu neyslu sterkra drykkja,

2. að breyta drykkjusiðum þjóðarinnar til batnaðar,

3. að afla ríkissjóði tekna,

4. að efla þann hluta íslensks iðnaðar sem annast framleiðslu á öli og gosdrykkjum,

5. að samræma áfengislöggjöfina.“

Þetta voru viðmiðin.

Síðan segir á öðrum stað í greinargerð með þessu frumvarpi sem var flutt fyrir 20 árum:

„Flutningsmenn telja, miðað við reynslu annarra þjóða, að til þess geti komið að heildaráfengisneysla á hvern íbúa aukist eitthvað við tilkomu áfengs öls, án þess þó að það valdi aukinni ölvun eða drykkjusýki. Hér skiptir miklu máli að móta ákveðna áfengisstefnu og freista þess með verðstýringu að beina áfengisneyslu inn á þær brautir sem taldar eru skaðminnstar.“

Síðan er á öðrum stöðum í greinargerðinni vísað til þess hvaða þýðingu það hafi, annars vegar spurningin um aðgengi, þ.e. takmarkað aðgengi að áfengi, og nota verðstýringu til að takmarka neyslu.

Sá er meginmunur á því frumvarpi sem ég var að vísa til og var flutt fyrir 20 árum, kallað bjórfrumvarpið, og varð með breytingum að lögum að þar voru flutningsmenn sér meðvitaðir um að þarna væri um vöru að ræða þar sem væru gríðarlegir hættueiginleikar sem valda verulega mörgum í þjóðfélagi okkar tjóni. Hitt var annað mál að það var ekki eðlilegt að skilja frá veikasta hlutann en leyfa þann sterkasta.

Munurinn er sem sagt sá að þar lögðu flutningsmennirnir áherslu á hvað yrði að gera og hvernig yrði að bregðast við til að koma í veg fyrir þær hættur sem gætu leynst í því yrði frumvarpið að lögum. Þarna fluttu ábyrgir þingmenn frumvarpið á þeim tíma, þ.e. þau Jón Magnússon, Geir H. Haarde og Guðrún Helgadóttir, (Gripið fram í.) og lögðu megináherslu á að mótuð yrði áfengisstefna af Alþingi Íslendinga til að bregðast við. Þó að við þyrftum að viðurkenna ákveðnar staðreyndir í sambandi við þjóðfélag okkar og um þá neyslu sem hér er um að ræða væri það samt sem áður skylda löggjafans að bregðast við til þess að draga úr hættueiginleikunum, gera sem minnst úr því sem þó þetta athæfi veldur.

Frjálslynt fólk vill almennt leyfa borgurunum að hafa sína hluti í friði fyrir sig, þess vegna sína lesti svo fremi sem það valdi ekki öðrum vandamálum, valdi ekki þjóðfélagsvandamálum. Þar af leiðandi er ýmislegt leyft sem ella væri ástæða til að banna vegna þess að flestir geta fallist á að það er þjóðfélagslega óæskilegt en samt sem áður verður að virða frelsi einstaklingsins, jafnvel til að gera óæskilega hluti. Spurningin er bara um markalínuna.

Varðandi það atriði hvernig við drögum mörkin og hvernig við höfum þessa hluti höfum við markað þá stefnu að takmarka aðgengi með því að selja áfengi á afmörkuðum útsölustöðum og beitt verðlagningu til þess enn fremur að takmarka, þó að hlutfallslega hafi áfengi lækkað í verði.

Það sem ég sakna í þessu frumvarpi til laga sem hv. flutningsmaður Sigurður Kári Kristjánsson og fleiri flytja er að hvergi í greinargerð með frumvarpinu er í raun vikið að nauðsyn þess að móta áfengisstefnu. Af því að mótvægisaðgerðir eru nú vinsælt orð tek ég eftir að hvergi er talað um það, ef frumvarp þetta yrði að lögum, til hvaða aðferða og aðgerða ætti að grípa til þess að koma í veg fyrir að um verulega aukningu á heildarneyslu áfengis eða vínanda yrði að ræða. Það væri eðlilegt að menn veltu því fyrir sér af því að þarna er ekki um venjulega neysluvöru að ræða, svo sem flestir sem hér hafa talað í umræðunni um þetta mál hafa vikið að. Þetta er ekki venjuleg neysluvara, heldur vara sem býr yfir ákveðnum skaðlegum eiginleikum.

Síðan er annað mál að þetta frumvarp er ófullburða. Það er mjög gallað. Það er dálítið merkilegt að það skuli líta svona út sé það skoðað að það hefur verið flutt hvað eftir annað, á 130., 131., 132. og 133. löggjafarþingi. Nú er það flutt á 135. löggjafarþingi þannig að það er flutt hér í fimmta sinn.

Í fyrsta lagi velti ég fyrir mér spurningunni af hverju sú leið er valin að miða við að það megi selja áfengi að styrkleika allt að 22% af vínandarúmmáli í verslunum, eins og frumvarpið gerir ráð fyrir. Af hverju miða þau við þá prósentutölu? Af hverju ekki 19% eða 27%? 22% dettur einhvern veginn af himnum ofan ef miðað er við vegna ákvæða í öðrum lögum. Þá velti ég líka fyrir mér, ef á annað borð er verið að setja áfengi inn í verslanir, af hverju þá ekki allt áfengi? Það býr jú yfir sömu skaðlegu eiginleikunum og veldur sjálfsagt sömu sælutilfinningunni hjá sumum sem þess neyta. Mér finnst þetta verulegur galli á frumvarpinu, það í raun kemur ekki almennileg skýring á þessu atriði.

Í annan stað er í frumvarpinu, greinargerðinni og í 10. gr. talað um að afgreiðslutími skuli ekki vera lengur en til klukkan 20. Það er í sjálfu sér gott og blessað. En hvenær má opna vínbúðirnar? Það er hvergi fjallað um það. Ef áfengisútsölunum er lokað klukkan 20, má þá opna þær klukkan 00:01? Það er sem sagt hvergi nokkurs staðar vikið að því með einum eða öðrum hætti hvort vínbúðir verði þá opnar nánast alla nóttina, bara að þær skuli loka fyrir 8 að kvöldi.

Líka hefði þurft að vera í þessu frumvarpi ákvæði um það, fyrst verið er að velta fyrir sér að færa sölu á áfengi inn í almennar verslanir, að þá yrði ekki gerður neinn greinarmunur á því um hvaða verslanir geti verið að ræða. Einn sem hafði sömu hugsjón og flutningsmenn þessa frumvarps var þó alltaf með ákvæði í sínum frumvörpum um að aldrei yrði tekið undir áfengisframboð nema tiltekið hlutfall af hilluplássi viðkomandi verslunar. Í sjálfu sér væri eðlilegt að hafa einhverja slíka stefnumörkun en engin slík stefnumörkun er í þessu frumvarpi.

Hv. 1. flutningsmaður þessa frumvarps, Sigurður Kári Kristjánsson, sem er 8. þingmaður Reykv. n. gæti velt fyrir sér hvort hv. þm. Ellert B. Schram sem er 11. þm. Reykv. n. gæti ekki bara haft það mjög hugguleget og látið sér detta í hug þegar hann væri að steikja lambakóteletturnar að rölta út í Melabúðina til að fá sér svona eins og eina rauðvín. Þá gætu þeir nágrannarnir, hv. 1. flutningsmaður þessa frumvarps og örlítið fyrr í röðinni í Reykv. n. og hinn, hist úti við Melabúðina þar sem annar fær sér hvítvín með fiskinum og hinn rauðvín með steikinni, rætt um stjórnarsamstarfið og horfur í málefnum stjórnar Reykjavíkur og önnur þjóðmál um leið og þeir velja sér einhver úrvalsvín af þessu mikla og rúma hilluplássi Melabúðarinnar sem yrði þá sjálfsagt að fórna sviðahausunum fyrir áfengið. Þetta er einhver svona rósrauð, rómantísk hugsun um það með hvaða hætti þetta á að vera.

Með sama hætti og hv. 1. flutningsmaður þessa frumvarps nefndi að menn gætu farið í fiskbúðina til þess að

kaupa eitthvert eðalhvítvín til þess að hafa með fiskinum (Gripið fram í.) gætu menn þess vegna farið í bókabúðina til að fá sér eitthvert popprit til að lesa með skáldsögunum og þar fram eftir þeim götunum. Eða þá að í byggingavöruverslunum væri (Gripið fram í.) hólf fyrir smíðavín til að menn hittu betur naglana á höfuðið. (Gripið fram í.) Þannig eru menn komnir út í hugmyndir og öfgar sem eru alveg umfram allt sem þekkist varðandi sölu og meðferð áfengis í hinum vestræna heimi, þó að víða séu mjög rúmar reglur.

Ef menn eru að tala um menningu varðandi áfengi og ef menn eru að tala um að hér geti verið eðalvín á boðstólum gerist það ekki með því að vera með einhver plastpakkavín í kjörbúðum heldur þá með því að hafa sérgreindar sérstakar vínbúðir þar sem fólk sem hefur sérþekkingu á þeim atriðum getur leiðbeint þeim sem vilja kaupa þessa neysluvöru. Þannig geta menn byggt upp og búið til eitthvað sem var sagt hér í umræðunni að væri vínmenning en aðrir tala um að sé raunar ekki til. Ætla ég ekki að hætta mér út í þá umræðu. En menn gera það ekki með því að færa þetta út í almennu verslunina. Það er einfaldlega þannig að aðgengi að áfengi á Íslandi er orðið mjög mikið. Það er orðið mjög gott og það er jafnvel orðið yfirdrifið. Það er allt of mikið. Það væri meira spurning um að velta fyrir sér með hvaða hætti og hvernig áfengisstefna þessarar þjóðar ætti að vera til þess að við hefðum betri tök á þeim vandamálum sem eru að skapast vegna áfengisneyslu þjóðarinnar.

Ég lít þannig á að takmarkað aðgengi hafi þýðingu, t.d. með því að afgreiðslutími veitingastaða, útsölutími áfengisverslana og annað, væri skemmri en hann er í dag. Það er eitt af því sem mér finnst skipta máli en ekki það að færa þetta út í það að almennar verslanir gætu haft opna áfengissölu alla vikuna allt árið nema á milli klukkan 20 og 24 á hverjum sólarhring eins og gert er ráð fyrir í frumvarpi hv. flutningsmanna. Verðlagningin á alkóhóllítranum og aðgengið eru höfuðatriðin í því með hvaða hætti og hvernig menn takmarka neysluna.

Nú reikna ég með, og ég er ekki að gera lítið úr því, að flutningsmönnum gangi gott til miðað við skoðanir sínar og hugsjónir. Þau eru áreiðanlega trú þeim sjónarmiðum og telja að þau geti einhverjum hlutum til betri vegar komið þó að ég átti mig ekki á því hvaða hlutir það gætu verið. En það kemur kannski skýring á því síðar í þessum umræðum. Það er hins vegar einfaldlega þannig að við höfum vaxandi vandamál í öllum þeim löndum þar sem aðgengi að áfengi hefur verið aukið. (Gripið fram í.) Enda höfum við vaxandi vandamál. Vandamál Breta hafa aukist gríðarlega vegna aukins aðgengis að áfengi. Sumir vilja að vísu kenna um langvarandi stjórn Verkamannaflokksins í því landi. En það hefur þó verið þannig að eftir að lokunartíma var aflétt í Bretlandi þannig að það er hægt að kaupa þar áfengi hvenær sem er sólarhringsins hefur heildarneysla þar vaxið gríðarlega mikið til mikils tjóns. Það er talað um að fleiri og fleiri hópar eigi í vandræðum, m.a. er talað um að meðal- ævi breskra kvenna hafi styst vegna þessa og að munurinn á lífslíkum karla og kvenna hafi minnkað úr tæpum átta árum í tæp fjögur ár, eingöngu vegna aukinnar áfengisneyslu kvenna. Það er talað um að um 40% kvenna sem neyta áfengis í óhófi hafi reynt að fremja sjálfsmorð og 35% kvenna sem kæra nauðgun í Bretlandi voru undir áhrifum áfengis, þar af 70% þeirra það drukknar að þær gerðu sér ekki grein fyrir því hvort samfarir hefðu átt sér stað eða ekki. Einungis var refsað í 5% tilvika þegar þessar konur kærðu. 51 þús. konur urðu að leggjast inn á spítala árið 2005 í Bretlandi vegna áfengisneyslu og dauði kvenna vegna lifrarbólgu í Bretlandi hefur aukist frá 1950 um 250%. Lýðheilsustöðin þar í landi segir að þetta sé vegna aukins aðgengis.

Þess vegna er ég á móti (Forseti hringir.) því frumvarpi sem hér um ræðir og tel þó þinglega afstöðu að greiða fyrir því að málið komi til nefndar. Það er allt annað mál þó að ég sé hins vegar á móti frumvarpinu.

Umræðu frestað.

Út af dagskrá voru tekin 4.–14. mál.

Fundi slitið kl. 18:52.

---

11. FUNDUR

miðvikudaginn 17. okt.,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

Til utanríkisráðherra:

1. Samstarf við Norðmenn og Dani á sviði öryggismála, fsp. SF, 104. mál, þskj. 104.

Til samgönguráðherra:

2. Verklagsreglur við töku þvagsýna, fsp. KaJúl, 78. mál, þskj. 78.

3. Skýrsla nefndar um flutningskostnað og jöfnun flutningskostnaðar á landsbyggðinni, fsp. JBjarn, 84. mál, þskj. 84.

4. Strandsiglingar, fsp. MS, 96. mál, þskj. 96.

Til dómsmálaráðherra:

5. Fangelsismál, fsp. SF, 99. mál, þskj. 99.

6. Samstarf Íslands, Noregs og Danmerkur um björgunarmál og almannavarnir, fsp. SF, 105. mál, þskj. 105.

Til fjármálaráðherra:

7. Endurgreiðsla virðisaukaskatts, fsp. ÞI, 112. mál, þskj. 113.

Til heilbrigðisráðherra:

8. Embætti umboðsmanns sjúklinga, fsp. ÞI, 115. mál, þskj. 116.

Tilkynning um dagskrá.

[13:31]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill láta þess getið að um klukkan 3.30 í dag fer fram umræða utan dagskrár um skuldasöfnun í sjávarútvegi. Málshefjandi er hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson. Hæstv. sjávarútvegsráðherra, Einar K. Guðfinnsson, verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:31]

Útbýting:

Framkvæmd EES-samningsins, 58. mál, þáltill. KaJúl og ÁÓÁ, þskj. 58.

Samstarf við Norðmenn og Dani á sviði öryggismála.

Fsp. SF, 104. mál. — Þskj. 104.

[13:32]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Í apríl í ár gerði Valgerður Sverrisdóttir, fyrrverandi utanríkisráðherra, samstarfssamning á sviði öryggismála, varnarmála, viðbúnaðar, leitar og björgunar við Norðmenn og Dani. Þetta er rammasamkomulag sem ég tel vera mjög spennandi. Mig langar því að spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Hvað líður því að fylla inn í þennan ramma?

Bandaríkjamenn fóru af landi brott í september í fyrra og við það breyttist staða varnarmála hjá okkur. Ég vil líka draga það fram að Rússaflug hófst fyrir ekki mjög löngu þannig að það er margt að gerast í nánasta umhverfi okkar og við þurfum að fylgjast vel með. Við sjáum líka að til framtíðar mun flutningur á olíu stóraukast. Talið er að árið 2015 muni um 500 flutningaskip fara hér í kringum landið með þúsund tonn af olíu hvert. Það eru því margar ógnir sem steðja að okkur, bæði hernaðarlegar og ekki síður umhverfislegar.

Við vitum líka að mörg skemmtiferðaskip sigla í kringum okkur og hvað gerum við ef eitt slíkt sekkur? Þá þurfum við að hafa hér viðbúnað. Við tókum þessi mál upp við utanríkisnefnd norska Stórþingsins, sem var hér í fyrradag, en þeir hafa mikinn áhuga á þessu rammasamkomulagi eins og við á hinu háa Alþingi. Ég tel mikilvægt að við fáum að heyra hvað hæstv. ráðherra er að gera varðandi þetta samstarf. Ég veit að fundur var haldinn í utanríkisráðuneytinu fyrir stuttu með Norðmönnum þannig að málið er á hreyfingu en það er alveg ljóst að það er eðlilegt að þingið fái að vita hvað framtíðin ber í skauti sér.

Ég vil líka spyrja hæstv. ráðherra um hennar viðhorf til hugmynda Björns Bjarnasonar, hæstv. dómsmálaráðherra, en hann hefur talað um að mynda eigi eitthvað sem heitir á ensku Multilateral North Atlantic Coastguard Forum og hefur tilkynnt það í ræðum bæði í Noregi og hér á NATO-þinginu. Er þar væntanlega átt við eins konar samstarf á milli landhelgisgæslna landanna sem t.d. eru drifnar af hernaðarmætti í Noregi og Danmörku. Ekki eru sambærilegar stofnanir til á Íslandi af því að við erum ekki með her. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvernig henni lítist á þær hugmyndir og hvort utanríkisráðuneyti og dómsmálaráðuneyti eru í sérstöku samstarfi varðandi það að fylla út í þann góða rammasamning sem gerður hefur verið.

[13:35]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hefur lagt fram fyrirspurn til mín sem er í tveimur liðum. Fyrri liðurinn er svohljóðandi:

„1. Er hafin samvinna við Norðmenn og Dani á grundvelli rammasamkomulags og yfirlýsingar frá 26. apríl sl. um samstarf á sviði öryggismála, varnarmála, viðbúnaðar, leitar og björgunar?“

Við þessu er það svar að samvinna við Norðmenn og Dani á grundvelli þessa rammasamkomulags og yfirlýsingar frá 26. apríl sl. um samstarf á sviði öryggismála, varnarmála, viðbúnaðar, leitar og björgunar er þegar hafin. Sjálf átti ég fund með varnarmálaráðherra Noregs í ferð minni þangað í júní sl. þar sem þetta var m.a. til umræðu og embættismenn utanríkis- og dómsmálaráðuneyta hafa verið í sambandi við embættismenn í systurráðuneytum sínum í báðum löndum, þ.e. Danmörku og Noregi.

Fyrsti formlegi fundur embættismanna Íslands og Noregs á grundvelli rammasamkomulagsins var haldinn 1. október sl. og fyrirhugaður er fundur á grundvelli yfirlýsingarinnar með dönskum embættismönnum þann 5. nóvember nk. Ég hef reyndar þegar sent utanríkismálanefnd minnisblað um þetta mál þannig að frekari upplýsingar um þetta samstarf og þær viðræður sem áttu sér stað þann 1. október sl. eiga að liggja fyrir hjá fulltrúum í utanríkismálanefnd.

„2. Er unnið að nánari skilgreiningu á því hvað í rammasamkomulaginu og yfirlýsingunni getur falist?“

Því er til að svara að unnið er að nánari skilgreiningu á þessu innan bæði ráðuneyta utanríkis og dómsmála sem verða eðli málsins samkvæmt að hafa um þetta náið samstarf því að þetta samkomulag tekur til varnar- og öryggismála og björgunarmála. Þar að auki koma að þessu máli viðeigandi undirstofnanir þessara ráðuneyta.

Enn fremur er unnið að skilgreiningu samráðsferla og boðleiða milli ráðuneyta annars vegar og undirstofnana hins vegar. Gert er ráð fyrir því að framkvæmd þessi skýrist frekar á næstu mánuðum.

Þingmaðurinn spurði áðan að því hver skoðun mín væri á samstarfi milli Landhelgisgæslu á Norðurhöfum, norsku, dönsku, íslensku og jafnvel kanadísku, en dómsmálaráðherra Björn Bjarnason hefur hugmyndir um einhvers konar formlegt samstarf milli landhelgisgæslu þessara strandríkja á Norðurhöfum. Ég held að það sé í sjálfu sér ágætt og gott að sem mest samstarf sé á milli þessara aðila. Eins og kom fram í máli þingmannsins er alveg ljóst að skipaumferð um norðurslóðir mun aukast verulega á komandi árum. Við munum sjá mikinn fjölda af stórum skipum koma jafnvel úr Barentshafinu með olíu og gas og það er mikilvægt að samræmi sé á milli allra þeirra aðila sem hagsmuna eiga að gæta um það hvernig staðið verði að björgun og aðgerðum ef til einhverra slysa kemur á þessari siglingaleið.

Það er alveg rétt hjá þingmanninum að það er dálítið mismunandi með landhelgisgæslur ríkja hvort þær heyra undir borgaraleg yfirvöld eða hernaðarleg og það getur vel verið að það þurfi að skoða og skilgreina frekar hvernig þessu samstarfi verður háttað. Landhelgisgæsla okkar er náttúrlega borgaraleg starfsemi en ég geri ráð fyrir því að með það verði unnið þegar þar að kemur. Þetta er enn á hugmyndastigi eins og kom fram í máli dómsmálaráðherra.

[13:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er eðlileg ráðstöfun af hálfu íslenskra stjórnvalda eftir að bandarískt herinn er farinn af landi brott að leita eftir nánara samstarfi við nágrannalönd okkar, m.a. á Norðurlöndum, og það er í samræmi við þær áherslur sem Frjálslyndi flokkurinn hefur lagt í varnarmálum.

Ég vil samt vekja athygli á því sem ég held að við þurfum mest að huga að um þessar mundir en það er ógnin af hugsanlegu olíu- og mengunarslysi við landið í kjölfar vaxandi siglinga sem spáð er að verði um landið eða nálægt því. Ég vil setja fram þau sjónarmið að íslensk stjórnvöld eigi fyrst og fremst að leggja sig fram um að gera sér grein fyrir því að hve miklu leyti við viljum þola slíka umferð við landið eða nálægt því og leitast við að ná alþjóðlegu samkomulagi um að takmarka slíkar siglingar við hagsmuni okkar.

[13:41]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er rætt um samkomulag eða samning sem gerður var við Norðmenn og Dani síðasta vor um samstarf á sviði öryggismála, varnarmála, viðbúnaðar, leitar og björgunar.

Nú er það svo að það deilir enginn um ágæti þess að stofna til samstarfs með þessum Norðurlandaþjóðum um öryggismál hvað varðar leit og björgun á hafi, ýmislegt sem lýtur að umhverfismálum o.s.frv. sem byggist á NATO-samningnum vegna þess að þetta samkomulag gerir það.

Ég vil gagnrýna það á tvennum forsendum. Annars vegar hve ólýðræðislega var staðið að málum. Undirritaður var rammasamningur 26. apríl sl. í aðdraganda kosninganna án þess að um hann hefði farið fram umræða á Alþingi eða utan þingsins. Ég leyfi mér líka að hafa efasemdir um að við eigum að efna til samstarfs á grundvelli NATO-samningsins. Ég held því fram að hér séu stjórnvöld að kasta fjármunum skattborgarans á glæ og það án þess að til þess hafi fengist heimild á Alþingi.

[13:42]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég fagna þeim ágæta tón sem ég heyri hjá hæstv. ráðherra þó að lítið bitastætt hafi komið fram. Við vonum auðvitað að menn vinni áfram að því að fylla út í þennan samning. En mér leikur forvitni á að vita: Hvar liggur forustan? Nú er þetta samningur sem hæstv. utanríkisráðherra undirritar þannig að maður hefur tilhneigingu til að ætla að forustan sé í utanríkisráðuneytinu. Á sama tíma vitum við að þessi störf lúta bæði að björgunarstörfum en líka að varnar- og öryggismálum. Það snertir bæði dómsmálaráðuneyti, sem Landhelgisgæslan heyrir undir, og utanríkisráðuneyti, sem hernaðarleg mál heyra undir.

Ég heyrði að hæstv. ráðherra sagði að þessa hluti þyrfti að skoða og skilgreina frekar þegar að því kæmi en getur ráðherra tekið undir það að forustan í þessum samningum liggi hjá utanríkisráðuneytinu? Ég spyr líka: Hvað gerum við? Hvað skeður ef hér sekkur stórt olíuflutningaskip, ef hér sekkur farþegaskip með þúsundir manna um borð eða ef hér eru þúsundir manna á fundi og eitthvað gerist? Hver grípur þá til aðgerða? Er forustan hjá utanríkisráðuneytinu eða er hún hjá dómsmálaráðuneytinu? Um björgunarstörf væri að ræða en við þyrftum að kalla til hernaðartæki og hafa samband við hernaðaryfirvöld. Við þyrftum að kalla til herskip, varðskip frá öðrum löndum, þyrlur og flugvélar. Mundi forustan liggja hjá utanríkisráðuneytinu eða dómsmálaráðuneytinu eða í samstarfi þessara ráðuneyta ef slíkt stórslys (**ÖS:** Þetta er engin hernaðaraðgerð.) bæri að höndum? Það er mjög eðlilegt að þingmenn spyrji að þessu. Það er ekki fráleitt að slíkt geti gerst. (**ÖJ:** Hernaðaraðgerð ...)

[13:44]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka fyrir umræðuna sem hér á sér stað og þau sjónarmið sem fram komu hjá þingmönnum. Það er út af fyrir sig alveg rétt hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni að kannski þarf eitthvað að velta því fyrir sér hversu mikilli umferð og hvernig umferð, hvaða stærð af skipum t.d., búast megi við og hvað þetta hafsvæði þá þoli. En þetta eru alþjóðlegar skipaleiðir og við getum ekki tekið einhliða ákvarðanir.

Það er rétt, sem hér kom fram, að samkomulagið sem gert var við Norðmenn og Dani byggist á NATO-samningnum og til þess er vísað í samkomulaginu. Hvort ólýðræðislega hafi verið að málum staðið, eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson sagði, ætla ég ekki að fjalla um hér. Þessir samningar eru ekki gerðir í minni tíð sem utanríkisráðherra en þeir komu náttúrlega til almennrar umfjöllunar. Hafa verður í huga að þetta eru rammasamningar, viljayfirlýsingar, en ekki samningar sem ekki er hægt að breyta með þriggja mánaða uppsögn ef því er að skipta. Það er ekki þannig að þessu staðið að allt sé geirneglt.

Fjármunir eru ekki svo miklir í þessu að við þurfum að hafa áhyggjur af því. Spurt var um forustu, hver væri með forustu í þessu máli. Í samkomulaginu sjálfu er til þess vísað, m.a. um leitar- og björgunarþjónustu og almannavarnaviðbúnað, að hlutaðeigandi ráðuneyti eigi að hafa samstarf og það er alveg ljóst að um dómsmálaráðuneyti er að ræða á því sviði. Hins vegar er einnig til þess tekið að varnarsamstarf, heimsóknir og æfingar eða slíkar aðgerðir, heyrir undir utanríkisráðuneyti. Það fer eftir eðli máls hvaða ráðuneyti hafa forustu á mismunandi sviðum.

Umræðu lokið.

Verklagsreglur við töku þvagsýna.

Fsp. KaJúl, 78. mál. — Þskj. 78.

[13:47]

Fyrirspyrjandi (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég var dálítið ringluð í upphafi þegar ég skoðaði þetta mál hvort það heyrði undir dómsmálaráðherra eða samgönguráðherra. Niðurstaðan varð sú að spyrja samgönguráðherra út í það vegna þess að þarna er vissulega um að ræða umferðarlög sem við erum fjalla um. Engu að síður erum við líka að ákveðnu leyti að fjalla um framkvæmd þeirra laga af lögreglunni sem aftur heyrir undir dómsmálaráðherra. Þetta er því má segja margrætt mál.

Ástæða þess að ég legg þessa fyrirspurn fram, virðulegi forseti, um verklagsreglur við þvagsýnatöku, er mál sem kom upp í fjölmiðlum í sumar og gerðist síðastliðið vor þar sem slíkt sýni var tekið með valdi úr konu sem grunuð var um að hafa brotið umferðarlög með því að aka undir áhrifum vímugjafa. Málið vakti upp margar spurningar og má t.d. nefna að í tengslum við alla þá umræðu sem þá átti sér stað voru fjölmargir kallaðir til að gefa álit á því og þeir töldu að vera þyrftu samræmdar verklagsreglur í svona málum fyrir landið allt en slíkar reglur eru ekki í dag.

Sigurbjörn Sveinsson, þáverandi formaður Læknafélagsins, kallaði t.d. eftir því að slíkar verklagsreglur væru settar. Bogi Nilsson ríkissaksóknari sagði í fjölmiðlaviðtali að hann teldi gott að setja reglur fyrir blóð- og þvagsýnatöku sem giltu fyrir allt landið og sömuleiðis Guðrún Jónsdóttir hjá Stígamótum en hún kom að sjálfsögðu inn í þetta mál. Ég tek undir það með Sigurbirni Sveinssyni, fyrrverandi formanni Læknafélagsins, að ég tel að þarna hafi verið beitt ofbeldi með ákveðnum hætti vegna þess að maður getur rétt ímyndað sér stöðu sem er uppi þegar þvingunum er beitt við þvagsýnatöku. Slíkt er ávallt mjög vandmeðfarið. Mér þótti líka mjög áhugavert að heyra Sigurbjörn, sem er læknir, greina frá því í fjölmiðlaviðtali að ekki þurfi að beita þvingun við töku þvagprufu þrátt fyrir að einstaklingurinn neiti að veita hana vegna þess að þvagið komi á endanum og þótt efni geti vissulega þynnst í þvagi þegar beðið er með prufu sé hins vegar hægt að reikna út áfengis- og vímuefnamagn aftur í tímann og t.d. finna út hver neyslan hafi verið.

Virðulegi forseti. Sömuleiðis finnst mér áhugavert að umboðsmaður Alþingis hefur að eigin frumkvæði tekið þetta mál upp til athugunar sem sýnir okkur að hugsanlega var þarna eitthvað bogið á ferðinni. Ég tel mjög mikilvægt að við skoðum svona verklagsreglur og er meira að segja fylgjandi því að við bönnum þvingaðar þvagsýnatökur og tel að menn verði að skoða það í tengslum við verklagsreglugerð.

[13:50]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir beinir til mín fyrirspurn um verklagsreglur við töku þvagsýna sem hér hefur verið lesin upp. Ég vil taka það skýrt fram í upphafi að ég tel afar brýnt að setja samræmdar reglur um töku þvagsýna. Breytingar á umferðarlögum frá 2003 gera beinlínis ráð fyrir að reglur verði settar um töku sýna og rannsóknir vegna meintra ölvunarakstursbrota og aksturs undir áhrifum fíkniefna.

Ég hef nýlega skipað nefnd á vegum samgönguráðuneytisins sem ætlað er að setja reglugerð á grundvelli þessa ákvæðis umferðarlaga, þ.e. 4. mgr. 47. gr. umferðarlaga. Í nefndinni eiga sæti fulltrúar frá Rannsóknastofnun í lyfja- og eiturefnafræðum við Háskóla Íslands, embætti ríkissaksóknara, ríkislögreglustjóra og lögreglustjóranum á Selfossi.

Ég vil taka fram í ljósi þess máls sem er kveikjan að þessari umræðu að það er lykilatriði að gætt verði að virðingu og mannlegri reisn við framkvæmd slíkrar sýnatöku. Það er grundvallaratriði. Ég tel jafnframt nauðsynlegt að huga sérstaklega að því að tryggja lögreglumönnum og starfsfólki heilbrigðisstofnana öruggt starfsumhverfi í þessum efnum og skýran lagaramma.

[13:52]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Þetta er þörf fyrirspurn. Ég tek undir með hv. fyrirspyrjanda að það er allt eins dómsmálaráðherra sem á að svara þessu. Það er algjörlega augljóst í mínum huga og allra sem þekkja til slíkra mála að þetta inngrip var brot á friðhelgi einkalífs sem varið er af stjórnarskránni, dýrmætustu persónuréttindi okkar. Ég neita því ekki að þegar úrskurður um sýnatöku er síðan fenginn er auðvitað æskilegt að hafa verklagsreglur og gott framtak hjá hv. samgönguráðherra að skipa nefnd til þess. Hér var um að ræða inngrip í friðhelgi einkalífs og það er alveg með ólíkindum að þetta skuli hafa gerst. Ég lít satt best að segja svo á að hér sé fremur um undantekningu í framkvæmd að ræða en hitt. En að umboðsmaður Alþingis skyldi sjálfur hafa frumkvæði að því að biðja um gögn í þessu máli sýnir hversu alvarlegt málið er.

[13:53]

Þorvaldur Ingvarsson (S):

Herra forseti. Ég er sammála hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur að þetta er mjög þarft mál. Setja verður samræmdar verklagsreglur sem gilda alls staðar um þessi mál. Ég hef sjálfur sem heilbrigðisstarfsmaður staðið í þeim sporum að þurfa að taka sýni og þá fyrst og fremst blóðsýni og ég minnist þess ekki og þá meina ég aldrei að hafa staðið frammi fyrir því að þurfa að þvinga fólk til að taka þvagsýni. Ég held að það sé augljóst mál að þarna var um einstakt tilfelli að ræða sem hlýtur að verða að koma í veg fyrir að endurtaki sig.

Það er alveg ljóst að þau efni sem verið var að leita að útskiljast allt að tvo sólarhringa í þvagi og því var valdbeitingar ekki þörf við þessar aðstæður, og það sem meira er út frá heilbrigðissjónarmiðum er hún beinlínis hættuleg, sama hvernig á það er litið. Og þær aðstæður sem koma upp við þvingun af þessu tagi eru ekki mönnum bjóðandi.

[13:54]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir þau orð sem hér hafa verið sögð um það hvernig standa eigi að framkvæmd þessara hluta. Ég vildi kannski líka beina sjónum að því að borgarar

landsins eiga auðvitað að hlýða lögreglunni og lögreglan á að gæta þess að þeir séu ekki hættulegir öðrum borgurum. Það að neita fyrirmælum lögreglunnar á í sjálfu sér að vera aðgerð sem hefur eitthvað í för með sér. Mér fyndist eðlilegast að það væri þá þannig að sá sem ekki vildi af fúsum og frjálsum vilja gera það sem lögreglan biður um, fari þá í þá stöðu að hann gæti átt von á meiri refsingu en ella. Menn eiga ekki að geta bætt stöðu sína gagnvart saknæmu athæfi með því að neita lögmætum fyrirmælum lögreglu, virðulegi forseti.

[13:55]

Fyrirspyrjandi (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka það ágæta svar frá hæstv. ráðherra að hann telji að setja eigi samræmdar verklagsreglur og sömuleiðis að skipuð hafi verið nefnd sem er þegar farin að vinna í því.

Ég var líka ánægð með það viðhorf sem hann sýndi varðandi þetta einstaka mál vegna þess að auðvitað kemur það inn í umræðuna að umgangast þarf fólk þannig að það haldi reisn sinni, sama hvað gerst hefur. Og einnig að starfsumhverfi heilbrigðisstarfsmanna sé öruggt, ég tek svo sannarlega undir það.

Mér þótti dálítið áhugavert að hlusta á hv. þm. Þorvald Ingvarsson um að þetta inngrip hafi í raun og veru verið ónauðsynlegt. Þar tekur hann undir það sem áður hefur komið frá Sigurbirni Sveinssyni, fyrrverandi formanni Læknafélagsins, og líka að það geti beinlínis verið hættulegt. Það hefur einnig komið fram hjá öðrum læknum sem rætt hefur verið við í tengslum við þetta mál. Ég vildi líka nefna hér Ófeig Þorgilsson, sem er yfirlæknir á slysadeild Landspítalans, en við hann var talað í tengslum við þetta mál í fréttum sjónvarpsins 21. ágúst í sumar. Hann var spurður að því hvort þau hefðu einhvern tímann lent í sömu aðstæðum þar og sagðist hann muna eftir einu tilviki þegar læknir neitaði hreint og beint að taka slíkt sýni. Við eigum ekki heldur að koma heilbrigðisstarfsmönnum í svona aðstæður. Ég fagna því að verklagsreglur verði settar og ég vona að á það verði hlustað að hugsanlega sé þetta ónauðsynlegt og hættulegt og því verði það sett í reglurnar að svona eigi ekki að fara að.

Aðeins vegna ummæla hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar þá vil ég líka draga það fram í umræðu um þetta mál að í 102. gr. umferðarlaga stendur að neiti stjórnandi vélknúins ökutækis að veita atbeina sinn við rannsókn máls þá skuli svipting ökuréttar eigi vara skemur en eitt ár. Því eru í raun og veru viðurlög við því að veita ekki slík sýni.

[13:57]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir þessa fyrirspurn, sem kemur því miður ekki til af góðu inn á Alþingi og er vegna þess atviks sem hér hefur verið rætt um. Sömuleiðis þakka ég þeim hv. þingmönnum sem tóku þátt í umræðunni, annars vegar hv. þm. Atla Gíslasyni sem er lögfræðingur og fjallaði um málið frá því sjónarhorni og hins vegar hv. þm. Þorvaldi Ingvarssyni lækni sem ræddi um það frá sínu sjónarhorni. Það var afar fróðlegt að hlusta á það.

Ég vil aðeins ítreka að ég vona að sú nefnd sem ég hef skipað vinni hratt og vel og að settar verði samræmdar reglur um þetta. Ég ítreka einnig það sem ég sagði í lok svars míns áðan að þetta snýst líka um að tryggja bæði lögreglumönnum og starfsfólki heilbrigðisstofnana öruggt starfsumhverfi í þessum efnum og skýran lagaramma, vegna þess að þetta er orðið vaxandi vandamál og mikið um að taka þurfi alls konar sýni vegna ölvunaraksturs og eiturlyfja sem komin eru þarna inn, því miður.

Umræðu lokið.

Strandsiglingar.

Fsp. MS, 96. mál. — Þskj. 96.

[13:58]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég hreyfi nú máli sem oft hefur verið rætt á Alþingi, um flutninga og flutningskostnað innan lands.

Eins og við vitum öll er nokkuð liðið síðan strandsiglingar lögðust af við landið og flutningar fara að langmestu leyti um þjóðvegina. Núverandi hæstv. samgönguráðherra hefur lengi verið áhugamaður um þetta mál og margoft rætt það á Alþingi. Flutningskostnaður var mikið til umræðu fyrir síðustu alþingiskosningar víða og stjórnmálaflokkarnir mörkuðu sér stefnu meira eða minna um þessi mál. Ef ég man rétt hafði Samfylkingin þá stefnu að endurvekja strandsiglingar sem hagkvæman kost til flutninga.

Nú er Kristján L. Möller, hinn mikli áhugamaður um flutningamál og flutningskostnað, orðinn hæstvirtur samgönguráðherra. Mér þætti því fróðlegt að heyra sjónarmið hans um þessi mál og hvort einhverjar fyrirætlanir eru um að taka á þessu. Fyrirspurnin sem ég hef lagt fram er út af fyrir sig mjög einföld og gæti hæstv. ráðherra hugsanlega svarað henni með einu litlu orði. En ég vil gjarnan heyra meira um þetta mál.

Fyrirspurnin hljóðar svo:

„Hyggst ráðherra beita sér fyrir því að endurvekja strandsiglingar sem hagkvæman kost til flutninga?“

[14:00]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Það er rétt að ég hugleiddi að reyna kannski að komast á spjöld sögunnar á Alþingi með því að segja: „Forseti. Já.“ Mér skilst að stysta svar hingað til sé: „Herra forseti. Já“ sem fyrrverandi hæstv. ráðherra Þorsteinn Pálsson átti.

Út af spurningu hv. þingmanns sem er um hvort ráðherrann hyggist endurvekja strandsiglingar sem hagkvæman kost til flutninga vil ég segja:

Flutningar á Íslandi hafa, eins og öllum er kunnugt, því miður færst á þjóðvegi landsins af sjónum. Frá því að flutningar færðust á vegi hefur þjóðfélagið aðlagað sig því fyrirkomulagi með hverju árinu sem gerir stöðuna jafnvel enn erfiðari fyrir strandsiglingar en áður. Nefna má þætti eins og kröfu um hraða þjónustu, sem hefur aukist. Slíkum kröf-

um er mætt með flutningum á vegum auk þess sem birgðahald fyrirtækja hefur að mestu lagst af úti á landi og færst í vöruskemmur í Reykjavík með daglegum ferðum. Þetta miðlæga birgðahald hefur komist á og þannig er það núna. Engu að síður eru uppi raddir í þjóðfélaginu sem krefjast þess að flutningar verði að nýju að hluta eða að miklu leyti færðar út á sjó.

Þeir sem tala fyrir auknum strandflutningum, eins og sá sem hér stendur hefur gert og mun gera áfram, hafa bent á þætti eins og umferðaröryggi. Margir þeirra vega sem flutningarnir fara fram á voru gerðir fyrir um aldarfjórðungi síðan er flutningar voru í minna mæli á þjóðvegum og flutningabílar léttari. Smám saman hefur of mikill þungi færst á vegina miðað við burðargetu þeirra og hefur aukið mjög umferð þungra bifreiða sem aftur rýrir umferðaröryggi. Þá hefur verið bent á umhverfismál en flutningar á sjó eru mun umhverfisvænni en flutningar á vegum að því gefnu að nýting skipanna sé nægjanleg. Rétt er að geta þess að Evrópusambandið leggur mikla áherslu á að færa flutninga af vegum yfir á aðrar flutningagreinar, þar með talið strandsiglingar. Þrengslin kunna að vera meiri í Evrópu en vegakerfið er annað og lakara eins og áður hefur verið rakið.

Ýmsar hugmyndir hafa komið fram um hvernig mætti auka flutninga á sjó. Ég vil nefna eina sem gæti verið þess virði að skoða betur. Gert er ráð fyrir að ríkissjóður tryggi með útboði flutninga á a.m.k. 2.500 gámum til eins árs í senn á föstu verði. Verði flutningar minni en sem nemur 2.500 gámum á ári mun ríkið þurfa að hlaupa undir bagga með flutningsaðila en verði þeir fleiri kemur ekki til greiðslu. Benda má á að með þessari aðferð mundi gagnsæi í verði aukast en því til viðbótar eru líkur á að verð geti lækkað á flutningum út á land, sem veitir ekki af.

Ég hef þá sannfæringu að skynsamlegt sé fyrir þessa þjóð að eitt eða fleiri áætlunarskip sigli á ströndinni. Fyrir því eru mörg og veigamikil rök eins og ég hef stuttlega rakið. Sjái markaðurinn ekki til þess að þjónustan sé veitt tel ég að ríkið þurfi að bæta upp það sem á vantar.

Í lokin vil ég nefna, virðulegi forseti, vegna þess að ég sé að ég á svolítinn tíma eftir, að í raun og veru eru strandsiglingar á Íslandi núna. Einkaaðili sem býr norður á Akureyri rekur flutningaskip sem sigla til nokkurra hafna á landinu. Þar má segja að markaðurinn sé að verki og spurning hvort inngrip ríkisins hefði þar áhrif. Hvað yrði þá um þann rekstur? Ég man að viðkomandi hringdi í mig rétt áður en hann fór að sigla og hans mesta áhyggjuefni þá var að ríkið mundi hefja strandsiglingar eða taka þátt í þeim. Það voru áhyggjur markaðsaðilans.

Hvenær er rétti tíminn til að taka upp strandsiglingar miðað við það sem ég hafði orð á, þá aðferð að grípa inn í séu fluttar færri en 2.500 gámaeiningar? Væri rétt að ráðast í slíkt núna, eftir niðurskurð á þorskaflaheimildum. Ég leyfi mér að efast um að það sé gott að byrja þá.

Mig langar jafnframt að þakka hv. þingmanni fyrir að færa þetta mál í tal. En mig langar að biðja hann að svara einni spurningu: Af hverju hefur hv. þingmaður, allt síðasta kjörtímabil, aldrei stutt þessa umræðu um strandsiglingar, að taka þær upp? Hvað gerði hann sem ráðherra í fyrrverandi ríkisstjórn til að taka þær upp?

[14:05]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil fagna því að þetta mál skuli tekið upp af hv. þm. Magnúsi Stefánssyni. Af hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefur verið lögð mikil áhersla á strandsiglingar undanfarin ár. Frá mínum bæjardyrum séð er þar á ferðinni afar mikilvægt umhverfismál. Ljóst er að flutningar á vegum hafa stóraukist, þungaflutningar eru taldir valda um 90% af sliti á þjóðvegum landsins.

Þetta er hins vegar meðvituð stefna sem hefur verið í gangi mörg undanfarin ár og ljóst er að þungaflutningar eru niðurgreiddir í samanburði við sjóflutninga. Samkeppnisstaða sjóflutninga er þar af leiðandi skökk. Það má auðvitað ræða um hvaða vörur henti til sjóflutninga og hvaða vörur ekki. Það er umræða sem má fara fram síðar en ég vil benda á að Hagfræðistofnun Háskóla Íslands hefur gert ítarlega úttekt á hagkvæmni sjóflutninga fyrir Hafnasamband sveitarfélaga. Hún er ekki mjög gömul og ég skora á hæstv. samgönguráðherra að kynna sér hana vel. Ég vonast til að það geti orðið góð samstaða í þinginu um þetta mál.

[14:06]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Hér hefur ekki verið minnst á sjóflutninga á olíu og bensíni. Það er gott fyrir ykkur, ágætu þingmenn sem eruð hér í Reykjavík, að taka eftir að í gegnum miðbæ Reykjavíkur keyra olíubílar með bensín og olíu í miklum mæli. Þeir flutningar fara gegnum miðbæ Reykjavíkur. Það hlýtur að vera mjög freistandi fyrir menn að skoða þann lið.

Það er óviðunandi að í gegnum miðbæ Reykjavíkur skuli bæði bensín og olía flutt en sem betur fer er slíkur flutningur á flugbensíni hættur. Menn sigla með það til Helguvíkur. Aðrir bensín- og olíuflutningar fara allir í gegnum miðbæ Reykjavíkur og ég hvet menn til að skoða það sérstaklega varðandi bensín- og olíufarma að farið verði með þá í tanka og geymslur þar sem til að koma í veg fyrir (Forseti hringir.) slysahættu sem getur skapast.

[14:07]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svarið við fyrirspurn minni. Við munum að sjálfsögðu fylgjast með hvernig honum tekst að ná þessu máli fram. Ég óska honum góðs við það.

Hæstv. ráðherra gat ekki á sér setið að beina til mín spurningu. Það var hálfgerð smjörklípuaðferð hjá honum. Ég get upplýst að ég hef lengi verið mikill áhugamaður um þetta mál og oft fjallað um hvernig sé hægt er að finna lausnir á því. Sem fyrrverandi ráðherra fór ég ekki með samgöngumál í þeirri ríkisstjórninni og ég veit að hæstv. ráðherra, núverandi hæstv. samgönguráðherra, skilur það.

Ég ítreka að ég óska hæstv. samgönguráðherra alls hins besta við að finna lausn á þessu máli. Ég veit að það er ekki auðvelt og einfalt en gangi honum vel við það.

[14:08]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þá fyrirspurn sem hér kom fram og þá umræðu sem varð um hana þótt oft á tíðum hafi

hún verið meiri áður fyrr.

Það er rétt sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson fjallaði um áðan, með sjóflutninga olíu og bensíns. Ég er ekki viss um að allir geri sér grein fyrir því að frá Reykjavík til Ísafjarðar eru farnar þrjár eða fjórar ferðir á viku með fullhlaðna bíla af bensíni sem er keyrt þjóðvegina vestur til Ísafjarðar, e.t.v. er á einhverjum tíma dagsins leyfilegt að fara í gegnum Hvalfjarðargöng með slíkan farm en á öðrum tíma þarf að fara fyrir Hvalfjörð.

Því hefur stundum verið haldið fram að sjóflutningar með olíu og bensín eftir strönd landsins séu niðurgreiddir af færeyska ríkinu vegna þess að skipið sem stundar þá er skráð í Færeyjum og nýtur þar skattakjara vegna alþjóðlegrar skipaskrár. Ég tel rétt að það komi fram. Ég þakka enn fyrirspyrjanda fyrir að taka þetta mál upp og fagna því að hann sé kominn í hópinn sem hvatt hefur til umræðunnar á Alþingi um að taka upp strandsiglingar og flutningsjöfnun.

Ég get ekki látið hjá líða, vegna þess að hér átti að bera upp fyrirspurn frá hv. þm. Jóni Bjarnasyni um flutningsjöfnun og flutningsstyrki, að nefna að ég er ákaflega ánægður með að sitja í ríkisstjórn sem setur 150 millj. kr., í fyrsta skipti í sögu landsins sem það er sett inn á fjárlög, til flutningsjöfnunar. Það er komið inn og mjór er mikils vísir.

Umræðu lokið.

Fangelsismál.

Fsp. SF, 99. mál. — Þskj. 99.

[14:10]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Fyrirspurn mín er sett fram vegna umræðu sem hæstv. dómsmálaráðherra hóf þegar hann hélt ræðu á Kvíabryggju fyrir skömmu. Hann taldi að skoða ætti að bæði byggja og reka fangelsi í einkaframkvæmd eða með einkarekstri. Ég vil setja nokkurn fyrirvara við þær hugmyndir. Ég tel að það komi til greina að byggja fangelsi í einkarekstri en ekki að reka þau. Ég ætla að færa rök fyrir því.

Varðandi uppbyggingu fangelsa er ljóst að staðan hér á landi er alls ekki í nógu góðum farvegi. Við erum með fangelsi hér sem þarf að loka og þar vil ég sérstaklega nefna Hegningarhúsið við Skólavörðustíg og Kvennafangelsið í Kópavogi. Það eru stofnanir þar sem húsnæðið stenst ekki kröfur samtímans og Hegningarhúsið er á undanþágum. Ég tel að það verði að loka þeim stofnunum hið fyrsta og það er ekki hægt nema við byggjum nýtt fangelsi.

Varðandi uppbygginguna þá þarf að byggja viðbyggingu við Litla-Hraun. Komin er fram áætlun um hvað það geti kostað, um 500 millj. kr. Þar þarf að byggja við heimsóknarálmu o.fl. en í það er ekki lögð ein einasta króna á fjárlögum.

Á bls. 343 í fjárlagafrumvarpinu segir:

„591 Fangelsisbyggingar. Lagt er til að fjárveiting liðarins verði 8 millj. kr. og lækki um 170,5 millj. kr. frá núgildandi fjárlögum.“

Það er verið að lækka fjárlögin stórlega varðandi uppbyggingu í fangelsismálum. Ég tel að þetta sé afturför hjá okkur og vil spyrja hæstv. ráðherra hvort hann hafi hafið undirbúning að því að byggja fangelsi í einkaframkvæmd. Mér finnst koma til greina að byggja í einkaframkvæmd af því að það er svo brýnt. Við verðum að byggja upp á Litla-Hrauni og ekki síður á Hólmsheiði. Þar verður að byggja nýtt 64 rýma fangelsi, sem eru reyndar ekki 64 rými þegar upp er staðið, af því að rýmum fækkar þegar við lokum Hegningarhúsinu og Kvennafangelsinu.

Varðandi reksturinn hefur Guðmundur Gíslason forstöðumaður fangelsa á höfuðborgarsvæðinu tekið saman greinargerð um slíkan rekstur í Bretlandi. Hann komst að þeirri niðurstöðu að einkarekstur eins og þar er mundi ekki henta í íslensku starfsumhverfi. Ég vil líka benda á að þar sem einkarekstur hefur verið í fangelsum, eins og í Bandaríkjunum, hafa komið upp stórir lobbíhópar sem hafa verið að lobbíera eða reyna að hafa áhrif á þingmenn til að fjölga afbrotum sem dæmt er fyrir og lengja afplánunartímann. Þetta er mjög neikvæð þróun. Ég tel að við eigum alls ekki að fara þá leið.

Á sama tíma og ég dreg fram þessa svörtu mynd varðandi byggingarmálin vil ég halda því til haga að starfið sem á sér stað inni í fangelsunum er gott. Kvörtunum til ráðuneytisins og kærum vegna agabrota hefur fækkað og ég tel að starfsemin sé góð og fangaverðir hafi staðið sig vel (Forseti hringir.) og stjórnendur fangelsa. En byggingarmálin eru í algjörum ólestri.

[14:14]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Nú 3. október var opnað endurnýjað fangelsi á Kvíabryggju og fjölgað þar um rými úr 14 í 22. Um áramótin verður opnað endurgert og stórbætt fangelsi á Akureyri. Á fjárlögum er gert ráð fyrir því að á næsta ári verði selt land sem tilheyrir Litla-Hrauni og andvirðið notað til að hefja uppbyggingu á Litla-Hrauni. Þetta er allt í samræmi við áætlun sem hefur verið gerð og unnið er samkvæmt og lokastig þeirrar áætlunar er að reisa fangelsi á höfuðborgarsvæðinu. Það mál er í þarfagreiningu og beðið er eftir niðurstöðum og skýrslum í samræmi við lög um opinberar framkvæmdir. Síðan kemur að því að taka ákvörðun um hvort fara eigi í nýbygginguna og hvort það eigi að ræða og skoða einkaframkvæmd við að reisa þetta fangelsi. Mér finnst að það eigi að skoða gaumgæfilega.

Ég tel einnig að það eigi að skoða ýmsa grunnþætti í rekstri slíks fangelsis. Ég hef reynslu af því að standa að slíkri einkaframkvæmd í Iðnskólanum í Hafnarfirði þar sem bæði var boðin út bygging og einnig grunnrekstrarþættir í skólastarfinu, án þess að það væri farið í kennsluna sjálfa eða þá þjónustu sem nemendur fá, þ.e. mötuneyti, hreinsun, ræsting og aðrir slíkir hlutir sem sjálfsagt er að skoða.

Hitt verða menn líka að hafa í huga þegar rætt er um stamstarf við einkaaðila, þ.e. meðferð fyrir fanga eða leiðir fyrir þá út í samfélagið. Um langt árabil hefur verið mjög gott samstarf við einkaaðila eins og Vernd og fleiri sem hafa tekið á móti föngum inn á áfangaheimili og búið undir að fara aftur út í þjóðfélagið þannig að fangelsiskerfið hefur í sjálfu sér mjög góða reynslu af samvinnu við einkaaðila sem felst í að búa föngum ákjósanlegt umhverfi. Allar með-

ferðir og þjónusta af því tagi er unnin af einkaaðilum ekki síður en af opinberum aðilum. Í því tilliti höfum við reynslu. Að bera þetta saman við Bretland eða Bandaríkin er að bera saman epli og appelsínur eins og kemur fram í skýrslunni sem hv. þingmaður nefndi. Það kemur hvað eftir annað fram að kúltúrinn, ef ég má orða það svo, í rekstri fangelsa í Bretlandi er allt annar en hér, svo ég tali ekki um Bandaríkin.

Þegar litið er á fjölda fanga þá er fjöldi fanga hér einna minnstur, af öllum þjóðum sem við berum okkur saman við. Það er himinn og haf á milli fjölda fanga hér annars vegar og í Bandaríkjunum hins vegar. Við höfum allt annað fyrirkomulag og annað kerfi en þær þjóðir sem nefndar voru til sögunnar. Raunar hefur í ríkari mæli verið farið inn á þá braut að veita þeim sem hafa verið dæmdir tækifæri til þess að taka út refsingu sína í samfélagsþjónustu. Það er á valdi Fangelsismálastofnunar að taka ákvarðanir um slíkt. Þegar það mál var rætt á þingi var m.a. rætt um hvort valdið ætti að vera hjá Fangelsismálastofnun eða í höndum dómara. Niðurstaðan varð sú að Fangelsismálastofnun tekur ákvarðanir um það hvort menn taki út refsingu, t.d. í samfélagsþjónustu. Sá þáttur í refsivörslu er ríkari en í mörgum löndum.

Allt þetta verður að hafa í huga þegar rætt er um fangelsismál á Íslandi, fyrir utan þá breytingu sem orðið hefur í innra starfi fangelsanna og hv. þingmaður vék að með lofsamlegum orðum.

Ég tel að við séum á réttri braut í þessu. Það er búið að ræða um það í 40 ár að reisa fangelsi á höfuðborgarsvæðinu. Í 40 ár hafa þingmenn talað um þetta mál og árið 2001 stóðu yfirvöld frammi fyrir því hvort fara ætti í einkaframkvæmd eða annars konar framkvæmd. Þá sagði fjármálaráðuneytið að málið væri ekki nægilega vel undirbúið til þess að fara í einkaframkvæmd.

Ég tel að þegar þeim athugunum öllum er lokið sem er unnið að núna getum við staðið frammi fyrir góðum áætlunum sem gefa okkur færi á að taka ákvörðun um hvort við höfum þetta opinbera framkvæmd eða einkaframkvæmd. Ég vona sannarlega að hér fáist stuðningur við að ráðast í þessar framkvæmdir.

[14:18]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að taka þetta mál upp og ég tek undir varnaðarorð um að einkarekstur á fangelsum eigi ekki við hér á landi og hafi ósköp lítið með kúltúr að gera eins og hæstv. ráðherra nefndi áðan. Ég veit ekki betur en hugmyndir Sjálfstæðisflokksins og nýfrjálshyggjuliðsins hér um einkavæðingu séu einmitt sóttar almennt til Bandaríkjanna og Bretlands og venjulega studdar dæmum þaðan. Því er ekkert óeðlilegt þó bent sé á hver reynslan sé af slíku í Bretlandi og í Bandaríkjunum.

Ég legg áherslu á mikilvægi þess að hafa samfellu í byggingum í fangelsismálum. Það þarf að drífa í framkvæmdum á Litla-Hrauni. En ég tel líka að það þurfi að byggja deildaskipt kvennafangelsi á Íslandi.

[14:20]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Í vor í kosningabaráttunni var frambjóðendum Suðurkjördæmis boðið að koma í heimsókn á Litla-Hraun. Ég held að við höfum öll haft gott af því að koma þangað.

Einangrunarklefarnir sem boðið er upp á þar eru hreint ömurlegir og ég segi nú fyrir mig að ef ég væri settur í svona klefa þá mundi ég sjálfsagt játa ýmislegt á mig þó ég hefði aldrei gert það bara til að forðast þetta. Þar sem klósett er í klefunum og lyktin óbærileg þá hlýtur það að mínu mati að vera brot á mannréttindum að búa við þau kjör raunverulega að sofa inni á klósetti eins og háttar til á Litla-Hrauni.

Að einkavæða rekstur á fangelsum er náttúrlega bara út í hött eins og maður segir og gengur auðvitað ekki upp. En það er kannski hugmyndin að fara að spara þar (Forseti hringir.) mat eins og hjá gamla fólkinu í Reykjavík.

[14:21]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir þessa fyrirspurn og tel að þetta sé mál sem er mjög þarft að ræða. Það er ekki bara að húsnæðið sé allsendis óviðunandi á Skólavörðustíg og í Kópavogi, stór hluti af húsnæðinu á Litla-Hrauni er óviðunandi líka eins og við hv. þm. Grétar Mar Jónsson fengum að kynnast í kosningabaráttunni í vor.

Ég vil vekja athygli á einu í sambandi við þessa umræðu sem eins og dómsmálaráðherra vék að er orðin 40 ára, þ.e. að það þurfi að koma upp nýju fangelsi á Reykjavíkursvæðinu. Á þeim 40 árum hefur mjög mikið gerst í samgöngumálum og með þeim hugmyndum sem núna eru í gangi um fjórbreiðan veg yfir Hellisheiði þá held ég að menn geti farið að endurskoða það hvort byggja þurfti svo stórt fangelsi á Hólmsheiðinni eins og talað hefur verið um eða hvort hægt sé að hafa meira af þeirri starfsemi fyrir austan fjall.

Þar (Forseti hringir.) fyrir utan vil ég ítreka fyrirspurn fyrirspyrjanda því ég er eiginlega litlu (Forseti hringir.) nær eftir svar dómsmálaráðherra um það hvort til standi að einkavæða í fangelsisrekstrinum (Forseti hringir.) sem ég vara mjög við.

[14:22]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil eins og aðrir taka undir þakkir til fyrirspyrjanda, hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur, fyrir þessa fyrirspurn og kannski spyrja þá hæstv. dómsmálaráðherra í þessu samhengi, vegna þess að mér fannst það ekki koma glöggt fram í svari hans við fyrirspurninni, um Hegningarhúsið á Skólavörðustíg sem er rekið á undanþágu. Ég þekki það mætavel því ég var formaður umhverfisráðs Reykjavíkur þegar síðast var veitt undanþága, framlenging fyrir starfsemi hússins þar og átti þess kost að fara ásamt starfsfólki Heilbrigðiseftirlits Reykjavíkur í heimsókn og skoða þau húsakynni. Eftir þá umfjöllun og svör sem við fengum frá dómsmálaráðuneytinu var fallist á það, með semingi þó, að framlengja starfsleyfi Hegningarhússins við Skólavörðustíg til 2009 og þá lágu fyrir vilyrði eða loforð frá ráðuneytinu um að nýtt fangelsi yrði reist fyrir þann tíma á höfuðborgar-

svæðinu. Því spyr ég hæstv. dómsmálaráðherra hvort það sé ekki öruggt að svo verði.

[14:23]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ýmislegt er jákvætt í fangelsismálum hér en þar eru líka neikvæð mál. Innra starfið hefur verið bætt þó að það þurfi að bæta reyndar sálfræðiþjónustu og meðferðarúrræði. Biðlistar eru ekki tiltölulega langir hér eins og víða í nágrannalöndum okkar þannig að hægt er að gefa plús fyrir þetta. En það verður að teljast alveg geysilega stór mínus hvernig byggingarnar eru. Þær eru ekki sæmandi. Varðandi Hegningarhúsið sem er á undanþágum þá er það á annað hundrað ára gamalt og hentar alls ekki. Þar eru tveir í klefa. Þar er ekki einu sinni einn í klefa. Það eru sumir sem eru tveir í klefa þannig að það verður að fara að loka þessu.

Kvennafangelsið er þannig að þegar þeir sem þar eru fara út í garð þá er bara hangið á grindverkinu og fangarnir spyrja: „Ert þú fangi?“ Þetta gengur bara alls ekki upp. Það er ekki mannsæmandi að búa svona að föngunum. Þessa stóru mínusa verður að laga.

Það er verið að lækka fjárveitingar í fjárlögum til þessa málaflokks, til bygginga, og hér segir hæstv. ráðherra að það eigi að selja land og nýta það til að byggja upp á Litla-Hrauni. Ég spyr þá: Hvað má áætla að það land gefi mikið í aðra hönd, af því að það kostar 500 milljónir að byggja upp brýnar byggingar á Litla-Hrauni og svo kostar í kringum einn og hálfan milljarð, að mér skilst, að byggja upp Hólmsheiðarfangelsið sem verður að fara að byggja upp líka. Ég vil taka það fram að það mun ekki draga úr umsvifum á Litla-Hrauni þó það verði byggt upp á Hólmsheiði. Föngum mun fjölga um 10–15% hér á næstu tíu árum. Þær kannanir sem gerðar hafa verið sýna það.

En það er rétt sem kemur fram hjá ráðherranum að himinn og haf skilur milli okkar og Bandaríkjanna. Við erum með 40 fanga á hverja 100 þúsund íbúa. Hvað halda menn að það séu margir fangar á 100 þúsund íbúa í Bandaríkjunum? Þeir eru 700 þannig að við værum með 2.100 fanga hér ef við værum í Bandaríkjunum, þ.e. miðað við íbúatölu. En við erum bara með 120–130 þannig að þar skilur himinn og haf á milli og við höfum ekkert þangað að sækja svo sem í fangelsismálum. Ég vara við einkarekstri á fangelsum (Gripið fram í.) en ég er tilbúin til að skoða (Gripið fram í.) einkaframkvæmd varðandi byggingarmálin.

[14:26]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ekki er ég málsvari þess að viðhalda þessum byggingum í Reykjavík eða Kópavogi lengur en nauðsyn krefur. Ég hef aldrei verið einn sérstakur málsvari þessara bygginga. Ég tók hins vegar við því verkefni að koma fangelsismálum á betri rekspöl og ég tel að það hafi tekist á Kvíabryggju og Akureyri og að það sé unnið markvisst að því á Litla-Hrauni og það sé verið að gera raunhæfar tillögur um það hvernig þetta verði gert í Reykjavík með nýju fangelsi. Ég er stoltur af þeim árangri sem við höfum náð á þessu sviði og tel að það sé rétt að málum staðið og skynsamlega og það sé verið að nýta fjármuni vel og það sé verið að vinna þetta í þeirri röð sem eðlilegt er og skynsamlegt er.

Ég tel að augljóst að 2009 verður ekki komin sú aðstaða í fangelsismálum á höfuðborgarsvæðinu sem er varanleg og til frambúðar eins og mál hafa þróast. Það er alveg ljóst.

Varðandi fjármögnunina þá tel ég að á næsta ári, miðað við það sem við höfum gert áætlanir um, sé unnt að fjármagna þær byggingar sem við teljum nauðsynlegt að ráðast í á næsta ári á Litla-Hrauni með því fé sem fæst fyrir sölu á landi.

Umræðu lokið.

Samstarf Íslands, Noregs og Danmerkur um björgunarmál og almannavarnir.

Fsp. SF, 105. mál. — Þskj. 105.

[14:27]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Þessi fyrirspurn er nátengd fyrirspurn sem var svarað hér áðan af hæstv. utanríkisráðherra og byggist á rammasamkomulaginu sem gert var 26. apríl sl. milli Íslands og Noregs annars vegar og Íslands og Danmerkur hins vegar. Þar er tínt til að unnið verði að samstarfi milli Íslands og þessara ríkja, Danmerkur og Noregs, á sviði björgunarmála og almannavarna. Ég hef líka skoðað ræður hæstv. dómsmálaráðherra sem hann hefur flutt bæði í Noregi nýlega og á NATO-fundinum. Þar kemur ráðherrann fram með athyglisverðar hugmyndir um svokallaðan Multilateral North Atlantic Coastguard Forum, sem ætti sem sagt að skoða öryggi og varnir á hafinu, í Norður-Atlantshafi og á norðurheimskautssvæðinu.

Mér finnst þessar hugmyndir mjög spennandi og vil því spyrja hæstv. ráðherra nánar út í þær. Hvað er búið að skoða þær vel í stjórnsýslunni? Eru þetta einkaskoðanir hæstv. ráðherra eða hefur þetta verið rætt milli dómsmálaráðuneytis og utanríkisráðuneytis? Mjög sterkir snertifletir eru á milli þessara ráðuneyta og alveg ljóst að ef sett yrði upp starfsemi af þessu tagi hlyti það að tengjast bæði borgaralegri og hernaðarlegri starfsemi. Skipan björgunarmála er með þeim hætti í nágrannaríkjum okkar að ekki einungis borgaralegar stofnanir koma að þeim, ekki einungis borgaraleg tæki heldur líka hernaðarleg tæki. Ég vil gjarnan spyrja hæstv. ráðherra út í það hve langt þessar hugmyndir eru komnar.

Ég vil einnig spyrja hæstv. ráðherra að því hvernig samstarfi er háttað á milli dómsmálaráðuneytis og utanríkisráðuneytis varðandi þetta rammasamkomulag almennt. Er það þannig að fulltrúar beggja ráðuneyta sækja fundi sem haldnir eru? Haldinn var fundur með Norðmönnum nú nýlega og fundur verður haldinn með Dönum 5. nóvember. Eru fulltrúar beggja ráðuneyta á þessum fundum á jafnræðisgrundvelli? Eigum við nokkuð á hættu að utanríkisráðuneytið keyri eina línu og dómsmálaráðuneytið einhverja allt aðra? Það væri auðvitað mjög óheppilegt. Ég vil gjarnan spyrja hve langt undirbúningsstarfið er komið á vegum ráðuneytisins í samstarfi við Landhelgisgæsluna varðandi

það að fylla út í rammasamkomulagið. Ég vil einnig nýta tækifærið og fagna því góða samstarfi sem ég veit að Landhelgisgæslan hefur átt við systurstofnanir sínar á Norðurlöndunum.

[14:30]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Fyrir ári vorum við nokkur úti í Washington og skrifuðum þar undir samkomulag við Bandaríkjamenn í tilefni af brottför varnarliðsins frá Íslandi. Þar var því m.a. lýst yfir að Ísland mundi fá aðild að þríhliða samkomulagi sem er í gildi milli Bretlands, Kanada og Bandaríkjanna um leit og björgun á Norður-Atlantshafi.

Ég hef skrifað undir samning við danska varnarmálaráðherrann um samstarf Landhelgisgæslunnar og danska flotans og væntanlega mun ég skrifa undir samning þann 30. nóvember nk. við norska dómsmálaráðherrann um sameiginlegt útboð á þyrlum til leitar og björgunar á Norður-Atlantshafi.

Við höfum síðan gert þessi rammasamkomulög við Dani og Norðmenn og fulltrúar dómsmálaráðuneytisins koma að þeim viðræðum sem fara fram á grundvelli þeirra yfirlýsinga. En síðan eru einstakir þættir sem lúta að tvíhliða samskiptum á milli stofnana og þar kemur dómsmálaráðuneytið að með stofnanir sínar og síðan Landhelgisgæslan og aðrar stofnanir eftir því sem við á, m.a. lögreglan, því að það er líka samstarf á milli lögreglunnar hér á landi og aðila bæði austan hafs og vestan. Raunar er gert ráð fyrir því í samkomulaginu sem var gert við Bandaríkjamenn að efla samstarfið á milli Landhelgisgæslunnar og strandgæslunnar í Bandaríkjunum og milli lögregluyfirvalda hér og þar.

Við erum að vinna að þessu innan þessa heildarramma, innan þess heildarsamkomulags sem gert var við Bandaríkin og innan þeirra samninga sem gerðir hafa verið við Dani og Norðmenn. Ég hef ekki orðið var við neinn áherslumun á milli þess sem við höfum verið að segja sem sinnum leitar- og björgunarstörfum og þess sem fram hefur komið hjá utanríkisráðuneytinu.

Varðandi það sem kallað er North Atlantic Forum, og ég hef verið að tala um á ráðstefnum erlendis, verður í næstu viku haldinn fundur í Svíþjóð. Þar koma fulltrúar frá strandgæslum og aðilum við Norður-Atlantshaf saman til að ræða þessi mál, ekki stjórnmálamenn heldur þeir sem sinna þessu innan einstakra stofnana þannig að þetta er lifandi samstarf. En það þarf kannski að formbinda það betur til að tryggja samstarfsleiðir og skapa öflugri samstarfsvettvang þegar á reynir við hættulegar aðstæður.

Hv. þingmaður vitnaði í ráðstefnu sem haldin var í Tromsö nú fyrir skömmu. Yfirmaður norska heraflans var gestgjafi á ráðstefnunni og flutti mjög ítarlega ræðu. Hann mun eftir fáeina daga leggja fram í Noregi tillögur sínar um varnaráætlun Noregs fyrir næstu fimm árin. Hann útlistaði í ræðunni sem hann flutti í Tromsö meginþætti í þeirri stefnumörkun. Þar kemur m.a. fram að þegar litið er til leitar og björgunar og öryggis á hafinu yrðu það frekar borgaralegar stofnanir en herafli sem yrðu nýttar. Menn geta ekki búist við því að heraflinn verði nýttur til þess að halda uppi eftirliti eða gæta öryggis skemmtiferðaskipa, olíuskipa eða gasflutningaskipa.

Í því ljósi höfum við skipulagt framtíð Landhelgisgæslunnar með smíði á nýju varðskipi og kaupum á nýrri flugvél. Og björgunarþyrlurnar eru líka hugsaðar til þess að geta nýst í slíkum verkefnum. Það er enginn árekstur á milli þessarar stefnumörkunar okkar og þess sem menn eru að ræða um við gæslu öryggis á Norður-Atlantshafinu. Þvert á móti er ég sannfærður um að þetta bil sem verður á verksviði borgaralegra eftirlitsaðila mun breikka og heraflinn frekar hafa minna hlutverki að gegna en áður.

Það er raunar svo að Norðmenn eiga, held ég, enga haffæra freigátu, eða ekkert haffært herskip í sjálfu sér. Þeir styðjast eiginlega alfarið við varðskip við eftirlitsstörf sín á Norður-Atlantshafi og þótt varðskipin séu rekin undir handarjaðri norska flotans þá sinna þau löggæslustörfum og eiga mjög auðvelt með að eiga samstarf við Landhelgisgæsluna og íslenskar stofnanir. Mín tillaga er því sú í þeim ræðum sem ég flyt að þessir aðilar skipuleggi samstarf sitt betur og þannig verði öryggið betur tryggt. Ég tel raunar að við höfum lagt grunn að slíku samstarfi við Dani með samningnum sem ég ritaði undir ásamt danska varnarmálaráðherranum.

[14:36]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Það er alveg ljóst að með brotthvarfi bandaríska hersins hefur skapast nýtt svigrúm til nánara samstarfs við önnur nágrannaríki. Það má segja að brotthvarf hersins hafi orðið til þess að við höfum tekið ákveðið frumkvæði að samstarfi, mér finnst að hæstv. dómsmálaráðherra hafi gert það. Og það er að mínu mati mjög gott. Ég tel að við eigum að vera í mjög öflugu samstarfi við nágrannaríki okkar um öryggis- og varnarmál.

Komið hefur fram að bæði Landhelgisgæslan og lögreglan hafa átt mjög gott samstarf við systurstofnanir sínar og það mun að sjálfsögðu halda áfram. Ég verð samt að ítreka að ef eitthvað kemur upp á sem lýtur sérstaklega að björgunarmálum er alveg ljóst að þó að tilhneiging sé til þess að borgaraleg yfirvöld komi að þeim þá stendur herinn að verulegu leyti að slíkum verkefnum í hinum löndunum.

Ég vil einnig spyrja hæstv. dómsmálaráðherra að því sem ég spurði hæstv. utanríkisráðherra að hér áðan: Hvaða ferli fer í gang ef hér verður mjög stórt slys, ef hér sekkur olíuflutningaskip eða farþegaskip með mörg þúsund manns? Hvernig yrðu viðbrögð af okkar hálfu? Við gætum væntanlega ekki bjargað þessu öllu sjálf. Við yrðum að fá utanaðkomandi aðstoð. Er það dómsmálaráðherra sem tekur það frumkvæði og hefur samband við aðrar stofnanir erlendis? Eða er það utanríkisráðuneytið eða hvaða ferli fer þá í gang?

[14:38]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ef slíkt atvik gerðist yrði það ekki einn ráðherra sem tæki ákvarðanir. Það yrðu væntanlega þrír ráðherrar sem kæmu að málinu, forsætisráðherra, utanríkisráðherra og dómsmálaráðherra. Þá yrðu teknar ákvarðanir sem væru svo víðtækar að það væri ekki á hendi eins ráðherra að taka þær. En hver bæri ábyrgð á sínu sviði og

dómsmálaráðherra bæri ábyrgð á því að hér væru þá tæki og viðbragðsáætlanir með þeim stofnunum sem við réðum yfir til þess að bregðast við og bregðast við í fyrstu atrennu. Það er alveg ljóst að það sem við erum að gera og þær áætlanir sem við höfum gert um uppbyggingu Landhelgisgæslunnar miða að því að við höfum þennan mátt á fyrsta stigi.

Það færi náttúrlega eftir aðstæðum hverjir kæmu til aðstoðar og hvernig tekið yrði á málum. Ef hv. þingmaður kynnti sér umræður um þessa hluti, það sem hefur verið skrifað um slíka atburði og það sem gæti gerst ef eitthvað slíkt kæmi fyrir, t.d. á risaskemmtiferðarskipi með fjögur til fimm þúsund manns, yrði ljóst að það yrði eitthvert hryllilegasta slys sem menn gætu staðið frammi fyrir, og kannski í svo stórum stíl að enginn gæti ráðið við það.

Menn mundu gera það sem í þeirra valdi stæði til að bjarga því sem bjargað yrði en slysið yrði af slíkri stærðargráðu að það er eiginlega óhugsandi að menn gætu gert áætlanir um það hvernig taka ætti á því. Allir yrðu að koma að því, margar þjóðir. Þegar litið er til olíuslysa, og þar höfum við reynslu bæði við strendur Bandaríkjanna og einnig við strendur Evrópu, ræður engin ein þjóð við það. Það eru fyrst og fremst borgaralegir aðilar sem hafa yfir þeim tækjum að ráða, dráttarbátum og öðrum slíkum tækjum, sem síðan heraflinn mundi nýta. En það eru björgunaraðilar, borgaralegir aðilar, sem stýra öllum slíkum aðgerðum.

Umræðu lokið.

Endurgreiðsla virðisaukaskatts.

Fsp. ÞI, 112. mál. — Þskj. 113.

[14:40]

Fyrirspyrjandi (Þorvaldur Ingvarsson) (S):

Herra forseti. Ég vil spyrja hæstv. fjármálaráðherra að því hvort hann hafi í hyggju að gera skattalagabreytingar á þann hátt að heilbrigðisstofnanir eða önnur opinber fyrirtæki sem ekki stunda starfsemi sem greiða þarf af virðisaukaskatt geti fengið virðisaukaskatt endurgreiddan af allri aðkeyptri þjónustu.

Nú eru aðstæður þessara aðila, og þar með heilbrigðisstofnana, á þann veg að þeir fá ekki endurgreiðslu af virðisaukaskatti af aðkeyptri þjónustu nema í undantekningartilvikum. Því er núverandi fyrirkomulag hamlandi og kemur í veg fyrir útboð eða úthýsingu þjónustu, svo sem tölvukerfa eða þvottahúsa heilbrigðisstofnana. Það fyrirkomulag hamlar einkarekstri og útboðum í heilbrigðiskerfinu. Því spyr ég hæstv. fjármálaráðherra hvort hann hafi í hyggju að gera breytingar á þessu til að auðvelda útboð í opinberum rekstri.

[14:41]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að vekja máls á þessu. Þessum málum er þannig háttað í dag í samræmi við 3. mgr. 42. gr. laga um virðisaukaskatt að opinberum stofnunum er endurgreiddur virðisaukaskattur af margvíslegri þjónustu sem þær kaupa. Er þar fyrst og fremst um að ræða þjónustu verkfræðinga, tæknifræðinga, arkitekta, lögfræðinga, löggiltra endurskoðenda og annarra sérfræðinga er almennt þjóna atvinnulífinu. Auk þess má nefna sorphreinsun, ræstingu og snjómokstur.

Þessar endurgreiðslur ná jafnt til ríkis, sveitarfélaga og stofnana þeirra og hafa þær aukist verulega á síðustu árum. Þetta fyrirkomulag um endurgreiðslu virðisaukaskatts til opinberra aðila á sér sögulegar skýringar. Þær miða að því að virðisaukaskattur hafi ekki áhrif á val þeirra sem stunda starfsemi er fellur utan skattskyldusviðs virðisaukaskatts um það hvort þeir kaupa A-þjónustu eða inna hana sjálfir af hendi. Ákvæðum laganna er þannig ætlað að tryggja að reglur um virðisaukaskatt leiði ekki til röskunar á samkeppni á markaði.

Á undanförnum árum hefur það verið álitamál hvort æskilegt væri að draga úr eða auka þessar endurgreiðslur virðisaukaskatts. Á það hefur verið bent af hálfu hagsmunasamtaka í atvinnulífinu að óheppilegt sé að virðisaukaskattur á ýmsa aðkeypta þjónustu, sem talin hefur verið eðlilegur liður í innri starfsemi fyrirtækja og stofnana, fáist ekki endurgreiddur þar sem ekki er um aðkeypta sérfræðiþjónustu að ræða. Þar sé í mörgum tilvikum um að ræða þjónustu sem samkeppni ríkir um á markaði. Dæmi um slíka þjónustu sem ekki er endurgreiðsluhæf er umsjón mötuneyta, færsla bókhalds og ýmis rafræn gagnavinnsla og tölvuþjónusta.

Til að bregðast við þessari gagnrýni og í samræmi við útvistunarstefnu ríkisins er nú innan fjármálaráðuneytisins unnið að gerð verklagsreglna fyrir ríkið sem ganga út á það að ríkisstofnunum verði gert kleift að fá endurgreiddan virðisaukaskatt af þjónustu sem keypt er af tölvu- og hugbúnaðarfyrirtækjum. Í dag er opinberum aðilum endurgreiddur virðisaukaskattur vegna kaupa á hugbúnaðargerð og forritun. Hins vegar hefur endurgreiðsluheimildin ekki verið talin ná til vinnslu, skráningar og daglegs reksturs tölvukerfa. Með verklagsreglunum verður tryggt að ríkisstofnanir fái endurgreiddan virðisaukaskatt af kaupum á slíkri þjónustu.

Að fenginni reynslu af þessum verklagsreglum verður tekin afstaða til þess hvort ástæða sé til að útvíkka endurgreiðsluheimildina yfir á fleiri þjónustuþætti. Ég vil leyfa mér að vona að reynslan verði góð þannig að þeir þættir sem hv. fyrirspyrjandi spurði um geti í framtíðinni fallið undir verklagsreglur sem þessar og það styrki og ýti undir útvistunarstefnu ríkisins.

[14:44]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Þetta er mjög mikilvægt mál sem hefur verið tekið upp og fyrir það er þakkað. Þar staðfesti hæstv. fjármálaráðherra að virðisaukaskattur er greiddur af ákveðinni þjónustu eins og ræstingu hjá opinberum heilbrigðisstofnunum. En hið sama á ekki við um stofnanir sem eru reknar á einkarekstrarlegum grunni samkvæmt samningi við ríkið.

Ef verið er að fara í þá átt sem hæstv. fjármálaráðherra talar um, sem ég fagna, að auka heimildir til að fá virðisaukann greiddan til baka, hvet ég hann til þess að það eigi jafnframt við um þær stofnanir sem eru reknar samkvæmt

samningi við ríkið. Meðan það er ekki gert eykst enn meira mismunurinn varðandi rekstrargrunn þessara stofnana og ríkið mun þurfa að leggja út aukið fjármagn til stofnana sem starfa sem hlutafélög og veita sömu þjónustu og opinberar stofnanir og við það (Forseti hringir.) …

[14:45]

Fyrirspyrjandi (Þorvaldur Ingvarsson) (S):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir greið svör. Ég held að þetta verði spor í rétta átt og komi til með að auka valfrelsi og möguleika til útboða í allri opinberri þjónustu og ekki síst í heilbrigðiskerfinu.

Umræðu lokið.

Embætti umboðsmanns sjúklinga.

Fsp. ÞI, 115. mál. — Þskj. 116.

[14:46]

Fyrirspyrjandi (Þorvaldur Ingvarsson) (S):

Herra forseti. Notendur heilbrigðisþjónustu á Íslandi eru skilgreindir sem sjúklingar og eiga lögum samkvæmt rétt á fullkomnustu heilbrigðisþjónustu sem á hverjum tíma er völ á að veita. Inntak sjúkratrygginga sem greiddar eru af almannafé og er ætlað að jafna aðgengi þegnanna að heilbrigðisþjónustu, er óljóst, breytilegt og háð úthlutunum stjórnmálamanna í gegnum fjárlög.

Á undanförnum árum hefur borið á megnri óánægju sjúklinga og heilbrigðisstarfsfólks með þann frumskóg af reglum og reglugerðum sem stýra eiga heilbrigðistryggingakerfi okkar. Borið hefur á því að fólk þekki ekki rétt sinn og heilbrigðisstarfsfólk hafi ekki undan við að læra á kerfið og eigi í raun erfitt með að leiðbeina sjúklingum um rétt sinn. Þar að auki þurfa sjúklingar að útvega sér vottorð á vottorð ofan frá læknum um ólíklegustu atriði til að njóta réttar síns.

Ég beini því þeirri spurningu til hæstv. heilbrigðisráðherra hvort hann hafi í hyggju að stofna embætti umboðsmanns sjúklinga. Viðkomandi umboðsmaður mundi hafa eftirlit með að lög um almannatryggingar tryggi á hverjum tíma rétt hinna sjúkratryggðu og að jafnræði sé í heiðri haft í heilbrigðis- og tryggingakerfinu.

[14:47]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Mér hefur borist fyrirspurn frá hv. þm. Þorvaldi Ingvarssyni um það hvort ég hafi í hyggju að koma á fót embætti umboðsmanns sjúklinga.

Ég tel að hv. þingmaður veki með spurningu þessari athygli á mjög mikilvægu máli. Ég skil spurningu hans á þann veg að þörf sé á því að sjúklingar geti leitað sér aðstoðar innan heilbrigðis- og tryggingakerfisins þar sem oft getur verið um mjög flókna ferla að ræða, eins og hv. þingmaður rakti í fyrirspurn sinni, og sökum þess geti þeir átt í erfiðleikum með að sækja rétt sinn eða aðrar upplýsingar og þjónustan geti virst mörgum sem völundarhús.

Ég tel að þetta verkefni megi nálgast á ýmsa vegu og jafnvel án stofnunar nýs opinbers embættis. Ég hef í hyggju, eins og komið hefur fram, að beita mér fyrir margs konar einföldun á þeim reglum sem að sjúklingum snúa en slík einföldun er eins og kunnugt er í anda stefnu núverandi ríkisstjórnar. Ég vil í þessu sambandi minna á að nefnd er að hefja störf um einföldun á greiðsluþátttöku sjúklinga og byrjar hún á því að skoða sérstaklega það sem snýr að lyfjamálum. Einnig verður farið í að einfalda aðra þætti sem að sjúklingum snúa. Það er ekki síst mikilvægt að hafa góðar upplýsingar til sjúklinga eða aðstandenda þeirra og að þær liggi fyrir hjá þeim stofnunum þar sem fólk þarf að leita bóta, réttinda, upplýsinga eða annars réttar síns, bæði innan sjúkratrygginga og innan almannatrygginga. Ég hef einnig áhuga á að bæta aðkomu sjúklinga að ýmsum ákvarðanatökum innan heilbrigðiskerfisins, því að það er mjög mikilvægt að rödd hins almenna borgara og þess sem þarf að njóta þjónustunnar komi vel fram. Slíkt er að sjálfsögðu forsenda þess að þjónustan sé ásættanleg fyrir alla. Frekari útfærsla á þessum þáttum er nú þegar í vinnslu og óhjákvæmilega tengist hún m.a. þeirri vinnu sem er í gangi um tilfærslu verkefna milli ráðuneyta en hún mun liggja fyrir í lok þessa árs.

Ég vil samt sem áður minna á að þegar um er að ræða faglegar kvartanir eða kæru á heilbrigðisstarfsmenn eða heilbrigðisstofnanir þá er landlæknir lögbundinn móttakandi á slíku hafi kvörtunum ekki verið sinnt innan viðkomandi stofnana.

Virðulegi forseti. Svar mitt til hv. þingmanns er því það að ég hef ekki í hyggju að koma nýju embætti á laggirnar að svo stöddu en mun nálgast vandann á annan hátt. Ég vona að þessi orð mín svari nægilega fyrirspurn hv. þingmanns.

[14:50]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hugmyndir um umboðsmann sjúklinga hefur oft borið upp á borð Alþingis á undanförnum árum og yfirleitt með það í huga að umboðsmaður sjúklinga taki við kærum og kvörtunum frá notendum heilbrigðisþjónustunnar. Í dag gegnir landlæknir því hlutverki. Mér heyrðist hins vegar á fyrirspurn hv. þingmanns að það væri frekar kallað eftir því hlutverki hjá umboðsmanni sjúklinga að hann kallaði eftir frekari upplýsingum fyrir sjúklinga. Ég held að það megi leysa með allt öðrum hætti, ég held að það megi leysa með því að gera ríkari kröfur á stofnanir eins og Tryggingastofnun, heilbrigðisstofnanir og heilbrigðisyfirvöld um upplýsingar innan kerfisins. Það má gera með bættu aðgengi að upplýsingum, t.d. með símaráðgjöf þar sem fólk getur leitað slíkra upplýsinga. En ég er sammála hæstv. heilbrigðisráðherra um að landlæknisembættið gegnir hinu hlutverkinu mjög vel í dag.

[14:52]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að vekja máls á þessari hugmynd sem hefur verið mikið til umræðu í samfélaginu, m.a. vegna þess að kvörtunum til landlæknisembættisins og til heilbrigðisstofnana hefur fjölgað nokkuð á undanförnum árum. Það vekur athygli mína að þetta er

þáttur sem hæstv. ráðherra vill styrkja án þess að stofna til nýs opinbers embættis að svo stöddu. Mig langar því til að varpa þeirri hugmynd fram til hæstv. ráðherra hvort til greina komi að styrkja þennan þátt og styrkja landlæknisembættið enn frekar í störfum sínum með því að gera það að algerlega sjálfstæðri stofnun sem heyri beint undir Alþingi. Að það sé þannig jafnsett þeim heilbrigðisstofnunum sem það á að hafa eftirlit með og jafnframt yfir þeim stofnunum og í rauninni óháð þeim þegar kemur til þess að fjalla um kvartanir og kærur vegna mistaka eða annars.

[14:53]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég vil taka undir hugmyndir hv. þm. Þorvaldar Ingvarssonar í fyrirspurn hans. Mér finnst hún vera góð og ég tel að það veitti ekkert af því að vera með umboðsmann fyrir sjúklinga. Það hefur gefist vel að vera með umboðsmann barna og það hefur gefist vel að vera með umboðsmann Alþingis þó svo að Alþingi mætti kannski stundum taka meira mark á því sem umboðsmaður segir. Þetta er mjög þarft og ég styð það og legg til að menn beiti sér í því og hæstv. heilbrigðisráðherra verði ekki með hik á hlutunum heldur komi með tillögu um að sett verði á stofn embætti umboðsmanns sjúklinga því að þeir eiga ekki greiða leið að upplýsingum eins og er þó að landlæknisembættið eigi að sinna því. Það eru ýmsir þættir sem mega fara betur hjá sjúklingum.

[14:54]

Fyrirspyrjandi (Þorvaldur Ingvarsson) (S):

Herra forseti. Ég þakka heilbrigðisráðherra fyrir góð svör. Ég er sammála því að sú ákvörðun sem tekin hefur verið um að skipa nefnd til að vinna að einföldun á öllum reglum um greiðsluþátttöku sjúklinga geti bætt ástandið verulega og fagna því að hann hefur í hyggju að sjúklingar komi að ákvarðanatöku í heilbrigðiskerfinu. Svar hans er því að svo stöddu gott svar í mínum huga.

Ég vildi í þessu sambandi reyndar nefna að í máli hv. þm. Ástu Möller kom fram að hægt væri að leggja ríkari kröfur á hendur heilbrigðisstofnunum og Tryggingastofnun ríkisins um frekari upplýsingaskyldu gagnvart sjúklingum. Þetta er eins og talað út úr mínu hjarta en það hefur bara ekki gerst. Annaðhvort er skýringin á því sú að menn sinna ekki vinnu sinni eða þessar stofnanir vantar samkeppni eða aðhald. Raunveruleikinn er hins vegar sá sem við vorum að tala um.

Ég hef ekki á móti því að embætti landlæknis verði styrkt á þann hátt sem hv. þingmaður nefnir. Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að kvartanir og kærur í heilbrigðiskerfinu eigi ekki endilega að vera til umfjöllunar á þann hátt sem þær eru í dag. Ég tel eðlilegt að um þær fjalli löglærðir menn og það fari í annan farveg heldur en er í dag. Ég held að hluti af því vandamáli að fólk treystir ekki sumu í kerfinu sé að heilbrigðisstarfsfólk er að rannsaka sín eigin vandamál. Það hefur alltaf verið svo og hefur út af fyrir sig gengið en ég held að það sé kominn tími til að velta fyrir sér breytingum í þeim efnum og reyndar ýmsu öðru hvað varðar rétt sjúklinga og þá sérstaklega hvað varðar sjúklingatryggingu.

[14:56]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil aftur þakka hv. fyrirspyrjanda og þeim hv. þingmönnum sem tóku þátt í þessari umræðu sem er að mínu áliti bæði málefnaleg og góð. Það sem mér finnst standa upp úr, sem ég held að við séum sammála um, þegar kemur að upplýsingum fyrir sjúklinga og aðstandendur þeirra, er að það sé verkefni fyrir okkur. Það skiptir máli að fólk viti um rétt sinn og kunni á kerfið, eins og menn tala stundum um. Hér komu ágætisábendingar, t.d. frá hv. þm. Ástu Möller um símaráðgjöf en síðan eru margar leiðir til að upplýsa fólk um hver viðkomandi þjónusta er, en ég held að það liggi alveg fyrir að við þurfum að leggja sérstaklega á okkur til að svo megi verða. Mun sá sem hér stendur gera það og vonandi koma einhverjar leiðir í ljós á næstunni í þeim efnum.

Á sama hátt hefur landlæknisembættið verið styrkt, eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir kom inn á, og er það auðvitað vel og hvort við eigum að breyta því enn frekar en er í núverandi lögum er eitthvað sem við hljótum alltaf að skoða og fara yfir. Ég er sannfærður um að góð umræða verður um þetta í hv. heilbrigðisnefnd þingsins og ég hlakka til að vinna með hv. þingmönnum að þeim markmiðum sem við erum sammála um, þ.e. að þeir sem njóta þessarar þjónustu og aðstandendur þeirra hafi sem allra bestar upplýsingar um þá þjónustu sem í boði er og ég held að við séum öll sammála um að þar er verk að vinna.

Umræðu lokið.

[14:58]

Útbýting:

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., 131. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 132.

Vatnalög, 94. mál, nál. iðnn., þskj. 134.

[Fundarhlé. — 14:59]

[15:30]

Útbýting:

Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra, 132. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 133.

Umræður utan dagskrár.

Skuldasöfnun í sjávarútvegi.

[15:31]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Árið 1997 voru heildarskuldir sjávarútvegsins u.þ.b. 125 milljarðar kr. en eru í dag taldar yfir 300 milljarðar kr. Þær hafa sem sagt nær þrefaldast á 10 árum. Árið 1997 voru útflutningstekjur sjávarútvegsins 96 milljarðar og eru á þessu ári taldar verða 120 milljarðar. Hlutfallið á milli heildarskulda sjávarútvegsins og útflutningstekna greinarinnar á ári hefur aukist úr 1,3 í 2,5 sem segir okkur að sjávarútvegurinn þarf í dag að nota heildartekjur sínar í tvö og hálft ár til að greiða upp skuldir sínar í stað þess að fyrir 10 árum þurfti rúmlega eitt ár. Þar við bætist

aukinn vaxtakostnaður vegna ört vaxandi heildarskulda sjávarútvegsins. Ljóst er að skuldasöfnun sjávarútvegsins er að stórum hluta vegna kvótakerfisins, kaupa og sölu á aflaheimildum, og þeirrar staðreyndar að tugir milljarða kr. hafa á ári hverju verið teknir út úr greininni og notaðir í aðrar fjárfestingar, bæði innan lands og ekki síður erlendis. Margir útgerðarmenn hafa selt rétt sinn sem hefur leitt til stórfelldrar skuldasöfnunar. Þeir sem selja fá hærra verð fyrir söluna á óveiddum fiski í sjó, kvótanum, en þeir keyptu á eða fengu úthlutaðan án greiðslu á sínum tíma. Öll árin frá því að kvótinn var settur á hefur verðið hækkað og þeir sem kaupa skuldsetja sig og heildarskuldir sjávarútvegsins hækka á hverju ári sem því nemur.

Þessi öra skuldasöfnun sjávarútvegsins hefur leitt til þess að sífellt hærra hlutfall tekna hefur farið í vaxtagreiðslur og lántökur á hverju ári og arðgreiðslur vegna samþjöppunar eignarhalds á kvótum ef einhver afgangur hefur orðið af rekstrinum eftir kvótakaup á okurverði. Afleiðing leigukvótakerfisins sem lækkar laun sjómanna og niðurskurður þorskafla ásamt öðrum breytingum sjávarútvegsfyrirtækjanna hafa m.a. orðið til þess að erfitt er orðið að manna sum fiskiskipin sem eru að töluverðum hluta mönnuð útlendingum, t.d. línuveiðiskip sem eru með beitningavélar. Launagreiðslur á fiskiskipum hafa lækkað og sjómannsstörfum fækkað. Hart er sótt af útgerðarmönnum til að fækka sjómönnum á skipum og ná niður launum og launatengdum kostnaði, jafnvel svo að komið gæti niður á öryggi.

Með þeim samdrætti sem ákveðinn hefur verið í þorskveiðum mun ástandið í íslenskum sjávarútvegi enn versna, tekjur lækka og skuldir vaxa enn hraðar. Þegar kreppan var í færeyskum sjávarútvegi fór hlutfall útflutningstekna og heildarskulda aldrei yfir 2 ef ég man rétt og þótti Færeyingum þá nóg um þá alvarlegu stöðu. Miðað við þá alvarlegu stöðu sem hér hefur verið lýst er eðlilegt að beina nokkrum spurningum til hæstv. sjávarútvegsráðherra.

1. Hefur sjávarútvegsráðherra látið kanna hversu hátt hlutfallið á milli skulda og útflutningstekna má verða til að ekki verði lengur við unað?

2. Hefur hæstv. sjávarútvegsráðherra áhyggjur af þeirri staðreynd að þessar miklu skuldir hvíla sem skuldbinding á sjávarútveginum um ókomin ár og munu að óbreyttu stefna atvinnugreininni í voða?

3. Var tekið tillit til skuldastöðu sjávarútvegsins þegar niðurskurður þorskaflans var ákveðinn?

4. Hefði verið eðlilegra að skerða loðnuaflann í bræðslu sem vegur aðeins 5% af heildaraflaverðmætinu og reyna þannig að auka vöxt þorsksins en að skerða þorskaflann sem vegur 37% af heildaraflaverðmætinu?

5. Ætlar sjávarútvegsráðherra að fjölga enn kvótabundnum fisktegundum til að auka enn veðsetningu á lifandi fiski í sjó vegna hærri skulda?

6. Telur sjávarútvegsráðherra koma til greina að takmarka með lögum veðheimildir lánastofnana eða hvaða aðrar leiðir telur ráðherrann færar til að hægja á mikilli skuldaaukningu sjávarútvegsins?

Við ráðum ekki heimsmarkaðsverði sjávarafurða.

Að lokum þetta, verði áfram sami vöxtur í hærri skuldum næstu fimm ár og verið hefur munu vandræði af hljótast fyrir íslenskt efnahagslíf. Sá vandi mun verða borgaður af fólkinu í landinu, öllum íbúum en ekki aðeins þeim sem eru í sjávarútvegi eins og sumir virðast telja.

[15:36]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður hefur beint til mín allmörgum spurningum. Ég skal freista þess að svara þeim. Fyrstu tveim spurningunum mun ég reyna að svara með almennari hætti.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að heildarskuldir sjávarútvegsins hafa hækkað á umliðnum árum en það er auðvitað ekki einsdæmi að það hafi gerst í sjávarútveginum. Við vitum að skuldasöfnun í atvinnulífinu hefur aukist mjög mikið í mörgum tilvikum og ef við skoðum t.d. tímabilið 1998–2005 í Peningamálum Seðlabankans kemur þar fram að heildarskuldir sjávarútvegsins jukust á þessu tímabili um 55%. Auðvitað er það umtalsverð skuldaaukning. En þá verðum við að hafa í huga að heildarskuldir í öðrum atvinnugreinum jukust á þessum tíma yfir 300% þannig að við sjáum á þessu að þrátt fyrir umtalsverða skuldaaukningu í sjávarútveginum er hún talsvert minni hlutfallslega en hefur orðið í öðrum atvinnugreinum.

Stóra málið í þessu sambandi, og svarar þá í raun og veru fyrstu tveimur spurningum hv. þingmanns, er hvort sjávarútvegurinn standi undir þessum skuldum. Er sjávarútvegurinn að safna vanskilum? Er sjávarútvegurinn að komast í þrot gagnvart lánastofnunum sínum? Við vitum að svo er ekki. Á sínum tíma fór fram á vegum Byggðastofnunar fyrir fáeinum árum athugun á því hvernig háttað væri vanskilum einstakra atvinnugreina. Þar kom m.a. fram varðandi sjávarútveginn að hann var með bestu skuldunautum lánardrottnanna vegna þess að hann stóð í skilum og veðin voru nægjanleg.

Við skulum ekki gleyma því hvernig fjármálakerfi okkar hefur þróast. Það hefur breyst mjög mikið á undanförnum árum. Í dag er um að ræða viðskipti tveggja aðila, þ.e. þess sem tekur lánið og þess sem veitir það. Sá sem ákveður að taka lánið gerir það væntanlega vegna þess að hann telur hagsmunum sínum betur borgið með því að taka lán til að fjárfesta í einhverju sem veitir arð. Sá sem veitir lánið horfir á tvo hluti, annars vegar veðin og hins vegar möguleikann til að greiða skuldirnar til baka. Það er auðvitað það sem lánastofnanir horfa á og hafa þá fulla trú væntanlega á því að sjávarútvegurinn geti borgað til baka þær skuldir sem hann hefur stofnað til.

Þess vegna vil ég svara hv. þingmanni varðandi tvær fyrstu spurningarnar svona: Við höfum út af fyrir sig ekki látið kanna það hlutfall sem sjávarútvegurinn getur staðið undir. Það er einhver ákvörðun sem einstök fyrirtæki hljóta að taka hvert fyrir sig með sínum lánastofnunum. Það er hin ábyrga fjármálastjórnun.

Sama varðandi það hvort ég hafi áhyggjur af þessu, auðvitað hafa menn áhyggjur af því ef skuldir vaxa hratt. Aðalmálið er hins vegar hvort menn geta staðið við þessar skuldbindingar.

Varðandi það hvort við höfum tekið tillit til skuldastöðu sjávarútvegsins þegar ákvörðun um heildaraflamark var tekið var það auðvitað þáttur sem við horfðum til en hitt

skipti mestu máli, að við værum að reyna að ná tökum á þessu. Það er ljóst mál að sjávarútvegurinn gæti ekki borgað skuldir sínar ef hann byggi við sífellt minnkandi aflaheimildir.

Hv. þingmaður spurði líka hvort ekki hefði verið eðlilegra að skerða loðnuafla í bræðslu til að auka fæðuframboð gagnvart þorskinum. Það er nákvæmlega það sem hefur verið gert. Við vitum að loðnuaflinn undanfarin ár hefur verið mjög lítill. Hann hefur að langmestu leyti farið í fullvinnslu sem er athyglisvert og sýnir mikinn sveigjanleika og útsjónarsemi stjórnenda íslensks sjávarútvegs. Þar hefur það gerst að þrátt fyrir minni aflaheimildir ná menn miklum árangri í því að auka verðmæti úr hverju veiddu kílói og sýnir þann árangur sem er að nást í þessum efnum og er hluti af því sem við höfum séð í þeirri fjárfestingu sem hefur orðið í sjávarútveginum, í betri skipum, möguleika þess vegna á að fara betur með hráefni, fjárfestingum í fiskvinnslunni, aukinni tæknivæðingu, aukinni þekkingu sem hefur leitt til aukinnar nýtingar o.s.frv. Sjávarútvegurinn hefur, þrátt fyrir að skuldirnar hafi aukist og heildaraflamarkið ekki, verið í færum til að standa undir þessum skuldbindingum.

Hv. þingmaður spurði líka hvort ætlun ráðherrans væri sú að fjölga enn kvótabundnum tegundum til að auka veðrými. Það eru engin áform uppi um það. Það er ekki litið þannig á að það að setja tegundir í kvóta sé aðferðin til að auka veðrými. Það er gert af tilteknum ástæðum sem eiga ekkert skylt við þetta.

Í sjötta og síðasta lagi spyr hv. þingmaður líka hvort ég telji það koma til greina að takmarka með lögum veðheimildir lánastofnana í fiskveiðikvótum til að hægja á skuldaaukningunni. Ég tel að það sé ekki verksvið sjávarútvegsráðherra að reyna að hafa áhrif á það með hvaða hætti einstök fyrirtæki ráðast í sínar skuldbindingar, það er ekki hlutverk stjórnmálamanna. Það var áður og fyrr þegar tiltekin lög og reglur giltu sem gerðu það að verkum að stjórnmálamenn höfðu afskipti af þessu. Í dag er það þannig í sjávarútvegi eins og öðrum atvinnugreinum að hann ber ábyrgð á skuldbindingum sínum, það eru atvinnugreinarnar sem leita eftir lánsfjármagni og þær fá þetta lánsfjármagn ef þær geta staðið undir því eða geta sýnt fram á veðrými o.s.frv. Það er ekki lengur pólitísk ákvörðun um hverjum er lánað og hversu mikið.

[15:41]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Hæstv. forseti. Þann 17. júní sl. sagði hæstv. forsætisráðherra í þjóðhátíðarræðu sinni á Austurvelli m.a. þetta, með leyfi forseta:

„Á undanförnum árum hefur orðið gífurleg hagræðing í sjávarútvegi og afkoma fyrirtækja almennt batnað.“

Síðar í ræðu sinni bætti ráðherrann við, með leyfi forseta:

„Nú er meiri viðspyrna og við höfum betri efni á að líta til lengri tíma og taka á okkur byrðar sem létt gætu róðurinn síðar. Það eru hyggindi sem í hag koma.“

Þetta var stöðumat forsætisráðherra á sjávarútveginum á þessum tíma, gífurleg hagræðing, batnandi afkoma og meiri viðspyrna.

Í sama mánuði í kjölfar hátíðarræðu forsætisráðherra birti Seðlabankinn upplýsingar um heildarskuldir í sjávarútvegi sem námu þá rúmlega 304 milljörðum kr. og höfðu hækkað frá áramótum um 27 milljarða, á þessu hálfa ári.

Á aðalfundi Samtaka fiskvinnslustöðva sem haldinn var um miðjan september sl. kom fram að heildarskuldir sjávarútvegsins hefðu aukist um 200 milljarða á síðustu 10 árum. Er þetta hagræðingin sem ráðherrar ríkisstjórnarinnar hafa verið að tala um? Er þetta það sem átt við með markmiðum laga um stjórn fiskveiða þar sem rætt er um hagræðingu og hagkvæmni í sjávarútvegi? Í hverju felst viðspyrnan sem forsætisráðherra talar um? Gætir hennar í nýlegum uppsagnarbréfum sjómanna á Hornafirði eða fiskvinnslufólks á Skagaströnd, Breiðdalsvík eða Eskifirði og víðar um landið sem rekja má til erfiðrar stöðu sjávarútvegsins, m.a. skuldasöfnunar?

Forseti. Ástandið í sjávarútveginum er nú orðið með þeim hætti að ekki verður búið við það lengur, það sér hver maður. Það væru hyggindi sem í hag kæmu ef menn hefðu kjark í sér til að ráðast að rótum vandans.

[15:43]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni fyrir að hefja máls á þessari umræðu og fyrir þær spurningar sem hann beinir til hæstv. sjávarútvegsráðherra, og sjávarútvegsráðherra um leið fyrir svörin. Ég gæti í sjálfu sér tekið undir ýmislegt sem hv. þingmaður hefur fært fram um auðmyndun í kvótakerfinu, um það þegar menn hafa selt sig út úr sjávarútveginum með mikinn hagnað. Það höfum við jafnaðarmenn út af fyrir sig gert og auðvitað má almennt taka undir varnaðarorð um vaxandi skuldsetningu, ekki sérstaklega í sjávarútvegi eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra heldur almennt í landinu, bæði hjá heimilum og fyrirtækjum. Það er full ástæða til að hafa uppi varnaðarorð í því og minna menn á mikilvægi þess að finna fótum sínum forráð.

Mér er þó, eftir að hafa hlýtt á þessa umræðu, nokkuð óljóst með hvaða hætti Alþingi ætti að koma að þeim málum. Mér þykja sumar spurningarnar, einkanlega kannski sú síðasta um veðheimildir sjávarútvegsins, nokkuð ankannalegar á þessum tímum. Auðvitað eru einfaldlega sjálfstæð fyrirtæki og fjármálastofnanir sem taka ákvarðanir um að lána sjálfstæðum fyrirtækjum í sjávarútvegi fé til rekstrar síns og það eru viðskipti þeirra aðila og útilokað að sjá fyrir sér að Alþingi grípi með einhverjum hætti þar inn í eða eigum við að setja lög á þinginu um það hvað fólk eða fyrirtæki megi skulda?

Nei, þótt við höfum á þessum vettvangi frá því að ég man fyrst eftir mér rætt stöðu fjármála í sjávarútvegi (Forseti hringir.) held ég að þessi umræða sé nokkuð langt frá því að eiga við í okkar (Forseti hringir.) nútímaviðskiptaumhverfi eins og staðan er árið 2007.

[15:46]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég er dálítið sammála síðasta ræðumanni, hv. þm. Helga Hjörvar, í þessu máli. Auðvitað getum við haft áhyggjur af skuldum fyrirtækja og ekki síst

skuldum sjávarútvegsfyrirtækja sem eru miklar. Aðalatriðið hlýtur þó að vera hvort það eru verðmæti á bak við þessar skuldir og miðað við að lánastofnanir veigri sér ekki við að lána fyrirtækjunum meta þær það svo að svo sé. Eftir því sem við þekkjum lánastofnanir vilja þær gjarnan hafa bæði belti og axlabönd til þess að vera öruggar um að fá lánin greidd til baka og vel það þannig að að því leyti til er þetta ekkert sérstakt áhyggjuefni.

Ég heyrði að hv. málshefjandi talaði um kvótakerfið, hann komst ekki alveg hjá því að kenna því dálítið um þetta, og það er sjálfsagt eilíft umræðuefni á hv. Alþingi hvort það er gott eða slæmt. Ég vil meina að það sé í aðalatriðum gott, a.m.k. sé ég ekki stöðuna fyrir mér ef það hefði ekki verið sett á á sínum tíma. Það var hræðilegt ástand í sjávarútvegi á þeim tíma þegar kvótakerfinu var komið á.

Ég hef ekki minni áhyggjur af ýmsu öðru sem varðar sjávarútveginn og þá má nefna háa vexti og sterka krónu. Ég hef áhyggjur líka af máli málanna sem er niðurskurðurinn í þorskveiðum og þrátt fyrir þær aðgerðir sem hæstv. iðnaðarráðherra, byggðamálaráðherra, talaði um sem stórkostlegustu mótvægisaðgerðir sögunnar hef ég ekki hitt nokkurn mann í mínu kjördæmi sem er sammála hæstv. iðnaðarráðherra með það að þetta séu góðar aðgerðir og að þær virkilega gagnist. Við heyrum daglega af uppsögnum í sjávarplássum þar sem burðarásar í viðkomandi byggðarlögum fækka fólki, segja upp fólki, og það er ekki hægt að sjá annað en að ríkisstjórnin sé mjög værukær gagnvart þessu öllu saman.

[15:48]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Verðmæti kvótabundinna tegunda í dag eru um þúsund milljarðar. Það er ekkert gott að skulda 300 milljarða en þéna bara 120 milljarða. Eins og útlitið er fyrir í ár verða útflutningstekjur upp á u.þ.b. 120 milljarða. En bankarnir eru rólegir á meðan gjafakvótakerfið er við lýði. Enn og aftur skulu menn átta sig á því, það er það sem heldur bankakerfinu gangandi og bönkunum rólegum, það að þessar tegundir eru allar í kvóta. Það er pólitísk ákvörðun, hv. þm. Helgi Hjörvar, að vera með tegundir í kvóta sem þurfa ekki að vera í kvóta.

Hið sama má segja við hæstv. sjávarútvegsráðherra, þegar hann talar eins og hann sé, ég veit ekki hvað, hvítvoðungur í sjávarútvegi veit hann samt betur. Það er ekki hægt að bjóða fólki upp á þetta eins og hann kemur og segir: Aðrar atvinnugreinar eru að auka skuldir. Auðvitað eru álverin að auka skuldir, áliðnaðurinn sem slíkur, en þeir eru líka að bæta við sig. Það er samdráttur í sjávarútvegi en aukning í ferðaþjónustu. Auðvitað bætir ferðaþjónustan við sig skuldum, en hún bætir líka við sig tekjum, og það er hlutur sem hæstv. sjávarútvegsráðherra á að átta sig á.

Það er ekkert annað en ríkisstyrkur, þetta gjafakvótakerfi. Þetta eru þúsund milljarðar sem voru færðir frá ríkinu án þess að króna væri borguð fyrir þá.

[15:50]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Þegar horft er til þess hversu mikil skuldaaukning hefur orðið í sjávarútvegi verður að líta til afkomu greinarinnar í heild og þeirrar þróunar sem orðið hefur í henni undanfarin ár. Mikil hagræðing hefur orðið í greininni sem hefur skilað sér í bættri afkomu sjávarútvegsins. Það vita allir sem vilja vita það að fiskiskipaflotinn sem hér var við veiðar við Íslandsstrendur var allt of stór, mjög óhagkvæmur og nauðsynlegt var að fækka skipum og bátum í flotanum. Slíkar aðgerðir kosta sitt en þær leiða líka til þess að útgerðin verður hagkvæmari en ella.

Ætlar einhver að halda því fram að það hafi ekki verið nauðsynlegt og skynsamlegt að fækka togurum úr því að vera í kringum 115, eins og þeir voru 1996, niður í það að vera tæplega 70 stykki 10 árum síðar? Auðvitað var það nauðsynlegt, bæði út frá rekstrarlegu og umhverfislegu sjónarhorni, en auðvitað varð líka breyting á flotanum við það. (**GMJ:** … útgerðina …) Hið sama má segja um landvinnsluna, þar hafa fyrirtækin leitað leiða til að bæta rekstur sinn. Það hefur m.a. haft í för með sér að fiskvinnsluhúsum hefur fækkað þar sem tækjakostur er orðinn mun öflugri en áður. Slíkt kallar á fjármagn til fjárfestinga og er ekkert nema eðlilegt við slíkar fjárfestingar, tækni og framþróun sem hefur átt sér stað í fiskvinnslunni eins og öðrum geirum.

Ef horft er aftur í tímann, þegar afli á Íslandsmiðum var mun meiri en hann er um þessar mundir, munum við að afkoma sjávarútvegsins var engu að síður mun verri en hún er í dag þrátt fyrir að þá hafi gengi krónunnar tekið mið af afkomu sjávarútvegsins. Þegar við skoðum þetta í samanburði við aðrar greinar frá 1974–1995 var framleiðsluaukningin 3,49% á meðan hún var að meðaltali og almennt 1,13% og rannsóknir sem síðan hafa verið gerðar í framhaldinu sýna hið sama.

Virðulegi forseti. Það er hagræðing í sjávarútvegi sem hefur orðið til þess að greinin er eins sterk og raun ber vitni og það er einmitt vegna aðgangs að lánsfjármagni bankanna sem hagræðing hefur átt sér stað, banka sem lána fé út frá viðskiptalegum forsendum í stað þess að skammta úr hnefa út frá pólitískum sérhagsmunum (Forseti hringir.) með tilheyrandi afleiðingum eins og tíðkaðist hér á árum áður.

[15:53]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Hér hefur komið fram að skuldir sjávarútvegsins hafi aukist um 200 milljarða á síðustu 10 árum. Útflutningsverðmætið er 125 milljarðar á síðasta ári, skuldirnar 304 milljarðar. Þetta er staðan og hún er ógnvænleg. Hún er svo ógnvænleg að allt eins má búast við hruni ef allar ytri aðstæður verða ekki eins og best verður á kosið.

Af þessum 304 milljörðum kr. greiða fyrirtækin 25–40 milljarða í ársvexti af 125 milljarða útflutningsverðmæti. Svona vaxtaokur og vaxtabyrði gengur ekki upp nema í hergagnaiðnaðinum, klámiðnaðinum og fíkniefnaiðnaðinum, það er svo einfalt. Og ekki bætir kvótaskerðingin stöðuna.

Árið í fyrra reddaðist vegna hagstæðrar gengisþróunar og vegna hækkaðs verðs á afurðum erlendis. Sú er ekki raunin núna, gengisþróunin er óhagstæð og þá má jafnvel tala um að bankarnir, einokunarbankarnir, hagræði vöxtunum eins og þeim hentar tímabundið. Og þeir geta það. Ég hef mestar áhyggjur af þessu vaxtaokri og ég hef mestar

áhyggjur af framgöngu einokunarbankanna sem fara fram án samfélagslegs tillits, hugsa bara um ofsagróða. Eða e.t.v. eru þeir að hugsa um allt annað, hugsa um stóru fyrirtækin í sjávarútveginum, þessi fáu stóru sem eiga stóra hluti í bankanum. Er veðsetningin í aflaheimildunum kannski með þeim tilgangi að eignast þær allar? Er stefnt að því, að koma hér á allsherjareinokun í sjávarútvegi? Er það það sem sjálfstæðismenn vilja? Er það frelsið?

Það er kominn tími til að ríkisstjórnin láti ekki eins og aðgerðalaus áhorfandi heldur grípi til úrræða. Maður spyr hæstv. sjávarútvegsráðherra: Hvað hyggst hann fyrir? (Forseti hringir.)

[15:55]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég þakka þá umræðu sem hér er, ég tel brýnt að ræða um skuldsetningu í atvinnuvegum á Íslandi en vil byrja á því að taka undir með þeim ræðumönnum hérna sem hafa vakið athygli á því að skuldsetning hefur aukist mun meira og er líka hlutfallslega mun meiri í flestum öðrum atvinnugreinum. Þær atvinnugreinar eru yfirleitt taldar virðulegri en þær atvinnugreinar sem hv. þm. Atli Gíslason taldi hérna upp áðan sem helst væri til að jafna. Auðvitað eru atvinnugreinar misskemmtilegar.

Ég held að það sem hér um ræðir snúi ekki eingöngu að sjávarútvegi, það snúi í rauninni fyrst og fremst að því misvægi sem er milli atvinnuveganna og sem gerir hagkerfinu mjög erfitt fyrir þegar það vaxtastig sem sumir atvinnuvegir þola er síðan allt of hátt fyrir aðra atvinnuvegi. Það markerar í rauninni atvinnulífið mjög mikið núna í útrásinni, útrásaratvinnuvegirnir og fjármálageirinn þola mjög háa vexti sem hinir atvinnuvegirnir þola ekki og það er eðlilegt að menn þá taki eigið fé út úr sjávarútvegsfyrirtækjunum. Við því er ekkert að segja og þetta hefur ekkert með óráðsíu í þeim atvinnugreinum að gera.

Það er aftur á móti mjög mikið áhyggjuefni að vaxtastigið á Íslandi er nú komið langt upp fyrir það sem nokkur atvinnuvegur þolir og ríkisstjórnin er algjörlega aðgerðalaus. Í sumar heyrðum við af því að þingmenn og ráðherrar Samfylkingarinnar hefðu mikinn áhuga á að taka á þessu máli en eftir að þing kom saman hefur slokknað algjörlega á þeim og meira að segja hæstv. byggðamálaráðherra sem átti það til að vera stjórnarandstæðingur á nóttunni í sumar (Forseti hringir.) — nú eftir að fór að stytta daginn verðum við þess ekki vör.

[15:57]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ef svo heldur fram sem hefur gert síðustu tvö árin munu skuldir íslensks sjávarútvegs í lok árs 2008 fara í 350–370 milljarða. Á síðustu tveimur árum hafa skuldir sjávarútvegsins aukist um 85 milljarða. Hraðinn er ótrúlega mikill.

Þegar nú koma tilmæli frá ríkisstjórninni um m.a. að bankarnir skuldbreyti og færi vexti og afborganir aftur fyrir munu skuldirnar aukast enn hraðar, það getur ekkert annað gerst. Þetta er vandinn sem við stöndum frammi fyrir og þess vegna er mikil ástæða til að ræða þessa skuldastöðu, hæstv. forseti.

Því verður aldrei á móti mælt að þessi skuldavegferð í sjávarútveginum hófst fyrst og fremst eftir að tekin var upp algjörlega frjáls sala á aflaheimildum upp úr 1990. Þá þarf auðvitað að huga að því sem hæstv. ráðherra vék hér að áðan, að menn lánuðu sennilega ekki í bönkum nema þeir hefðu veð. Það er auðvitað hið sama og gildir á fasteignamarkaði, menn lána ekki nema þeir hafi veð. En ætli menn hafi ekki áhyggjur af því hvar veðsetningin er á fasteignamarkaðnum? Mér finnst skrýtin afsökun hjá hæstv. ráðherra að bera þetta sérstaklega fram þegar athygli er vakin á þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir.

Í annan stað ráðum við ekki heimsmarkaðsverðinu. Við ráðum ekki heimsmarkaðsverði á sjávarafurðum, það er hátt verð á afurðum í dag. Það þarf ekki mikið að gerast, hæstv. forseti, til að staðan sem ég hef verið að ræða hér við hæstv. ráðherra verði sú að við hrökkvum yfir 400 milljarða í skuldum í sjávarútveginum eftir rúmt ár. Það þarf ekki mikið að gerast til þess. Ætla menn bara að sitja og aðhafast ekki nokkurn skapaðan hlut?

[15:59]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hér hafa sumir talað eins og allir stjórnendur í íslenskum sjávarútvegi hafi anað út í fjárfestingu og að fjármálastofnanir lánað til þessara fjárfestinga algjörlega blint og án þess að huga að því hvort menn gætu borgað þessi lán sín til baka. Það er ekki bara þannig, virðulegi forseti, eins og hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson sagði að menn horfi til veðanna. Auðvitað er ekki síður horft til þess hvort fyrirtækin og einstaklingarnir hafi greiðslugetu til að borga af þessum lánum. Þeir sem takast á hendur skuldbindingar varðandi lántökur verða auðvitað að standa skil á því og ef þeir gera það ekki ganga fjármálastofnanirnar að þeim. Þannig er það í viðskiptum og þannig gerist það.

Þess vegna er það þannig að þó að við séum öll af vilja gerð og viljum hafa skoðun og þekkingu á öllum sköpuðum hlutum held ég að aðrir séu betur til þess færir, m.a. stjórnendur fyrir fyrirtækjunum, til að taka þessar ákvarðanir. Þess vegna er það ekki pólitísk ákvörðun hvort við segjum á einhverjum tímapunkti: Nú er nóg komið. Auðvitað verða menn að hafa gætur á þessu og það er hlutverk stjórnenda í fyrirtæki að gera.

Það sem menn horfa fyrst og fremst til er greiðslugetan. Fyrir 20 árum voru heildarskuldir í sjávarútvegi minni en núna, þá var heildaraflamark t.d. í þorski verulega meira. Samt sem áður voru erfiðleikar í íslenskum sjávarútvegi. Það hefur heilmikið gerst síðan, bæði í hagræðingu fyrirtækja, tækniværðingu sem gerir það að verkum að menn ná meiri árangri, meiri nýtingu, betri framlegð o.s.frv.

Svo má ekki gleyma því að hér á Íslandi er það eins og í öðrum löndum að við höfum reynt að aðlaga sóknarþungann í veiðiflotanum að veiðiþoli fisktegundanna. Það hefur kostað peninga, það er alveg rétt sem hv. þingmenn hafa sagt. Þannig hafa menn líka reynt að gera annars staðar, t.d. í Evrópusambandinu. Þar hafa menn hins vegar gert það þannig að ríkisvald og ríkissjóðir viðkomandi ríkja hafa skuldbundið sig í þessum efnum. Skuldasöfnun hefur ekki verið í sjávarútveginum í þessum ríkjum af þessum ástæð-

um, heldur hjá ríkissjóðunum. Hjá okkur er það ekki þannig. (Gripið fram í.) Það eru fyrirtækin sjálf sem hafa staðið fyrir þessari hagræðingu og reynt að að draga úr sóknarmættinum og aðlaga hann (Forseti hringir.) veiðiþoli fisktegundanna. Það er stóri munurinn á okkar sjálfbæra sjávarútvegi og ríkisstyrkta sjávarútveginum í Evrópusambandinu.

Út af dagskrá var tekið 3. mál.

Fundi slitið kl. 16:02.

---

12. FUNDUR

fimmtudaginn 18. okt.,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 131. — 1. umr.
2. Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, stjfrv., 128. mál, þskj. 129. — 1. umr.
3. Raforkulög, stjfrv., 129. mál, þskj. 130. — 1. umr.
4. Vatnalög, stjfrv., 94. mál, þskj. 94, nál. 134. — 2. umr.
5. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — Frh. 1. umr.
6. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.
7. Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, þáltill., 9. mál, þskj. 9. — Fyrri umr.
8. Almannatryggingar og málefni aldraðra, frv., 10. mál, þskj. 10. — 1. umr.
9. Iðnaðarmálagjald, frv., 11. mál, þskj. 11. — 1. umr.
10. Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þáltill., 7. mál, þskj. 7. — Fyrri umr.
11. Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, þáltill., 13. mál, þskj. 13. — Fyrri umr.
12. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
13. Tekjuskattur, frv., 15. mál, þskj. 15. — 1. umr.
14. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16. — Fyrri umr.
15. Íslenska táknmálið, frv., 12. mál, þskj. 12. — 1. umr.
16. Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, frv., 17. mál, þskj. 17. — 1. umr.
17. Efling kennslu í heilbrigðisvísindum í Háskólanum á Akureyri, þáltill., 117. mál, þskj. 118. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Pétur H. Blöndal, 6. þm. Reykv. n.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Tilkynning um varaþingmenn.

[10:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hafa bréf þriggja þingmanna, þeirra Ástu Möller, Birgis Ármannssonar og Helga Hjörvars um að þau séu á förum til útlanda í erindum Alþingis. Það er til að sækja allsherjarþing Sameinuðu þjóðanna í New York, Bandaríkjunum, frá mánudeginum 22. október.

Samkvæmt þessum bréfum taka sæti frá og með þeim degi þau Dögg Pálsdóttir fyrir Ástu Möller, Erla Ósk Ásgeirsdóttir fyrir Birgi Ármannsson og Valgerður Bjarnadóttir fyrir Helga Hjörvar.

Þegar varamenn koma til þings við upphaf þingfundar, þriðjudaginn 30. október, munu þeir undirrita drengskaparheit samkvæmt 2. gr. þingskapa.

Jafnframt taka sæti á Alþingi að nýju mánudag 22. október þingmennirnir Arnbjörg Sveinsdóttir, 5. þm. Norðaust., og Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest. og lýkur jafnframt þingsetu varamanna þeirra.

Tilkynning um dagskrá.

[10:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að um kl. 13.30, að loknu hádegishléi, fer fram utandagskrárumræða um stefnu stjórnvalda í loftslagsmálum. Málshefjandi er hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Afturköllun þingmáls.

[10:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að fyrirspurn um bifreiðakaup hreyfihamlaðra, 111. mál, þskj. 112, frá Þorvaldi Ingvarssyni er kölluð aftur.

[10:35]

Útbýting:

Vatnalög, 94. mál, brtt. KaJúl og KÞJ, þskj. 135.

Athugasemdir um störf þingsins.

Eignarhlutur ríkisins í Landsvirkjun.

[10:36]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Í kjölfar mikillar umræðu um orkuauð-

lindir þjóðarinnar og fréttaflutning undanfarna daga hlýtur að vakna spurning um hvað ríkisstjórnin ætli sér að gera varðandi eignarhlut í Landsvirkjun. Sjálfstæðisflokkurinn fer í augnablikinu með eignarhald á fyrirtækinu. Því er eðlilegt að hæstv. fjármálaráðherra svari spurningunni: Stendur til að einkavæða Landsvirkjun? En þar sem hæstv. fjármálaráðherra er ekki til staðar þá vænti ég að hæstv. forsætisráðherra svari því.

Í fyrradag kom fram í fréttamiðlum landsins yfirlýsing frá forstjóra Landsvirkjunar og fyrrverandi varaformanni Sjálfstæðisflokksins, Friðriki Sophussyni, um að hann styddi hlutafélagavæðingu eða einkavæðingu Landsvirkjunar, að hann telji það algert skilyrði á raforkumarkaði. Á sama tíma kemur fram sams konar yfirlýsing frá hv. þingmanni Sjálfstæðisflokksins, Illuga Gunnarssyni, í Morgunblaðinu síðastliðinn mánudag um að hafist verði handa við að losa ríkið úr rekstri þess fyrirtækis. Sams konar yfirlýsingar hafa komið frá öðrum þingmönnum Sjálfstæðisflokksins nýlega.

Í mínum huga gæti þetta ekki verið skýrara enda þessar yfirlýsingar í samræmi við yfirlýsingar landsfundar Sjálfstæðisflokksins. Þar var skýrt tekið fram um að huga bæri að frekari einkavæðingu á sviði orkumála. Sjálfstæðisflokkurinn er einkavæðingarflokkur en nú eru öll merki þess að í skjóli Samfylkingarinnar eigi að ráðast í sölu og einkavæðingu á Landsvirkjun. Að vísu var fullyrt í kosningabaráttunni í mínu kjördæmi, af hálfu hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, að ekki stæði til að selja Landsvirkjun. En hvað má hann sín þegar einkavæðingarhönd Sjálfstæðisflokksins fer af stað?

Við skulum átta okkur á því að stórir hlutar virkjana Landsvirkjunar eru vafalitið innan þjóðlendna eða tilheyra þeim að einhverju leyti. Í mínum huga er þetta stórmál. Ætlum við að afhenda auðmönnum orkufyrirtæki í eigu ríkisins og þar með stóran hluta af orkuauðlindum landsins eða ætlum við að standa vörð um sameiginlegar auðlindir þjóðarinnar?

Stefna Framsóknarflokksins er skýr í þessum efnum, að Landsvirkjun og dótturfyrirtæki hennar verði áfram í eigu ríkisins sem og önnur orkufyrirtæki í eigu ríkisins.

[10:38]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Mér er ljúft að svara spurningu hv. þingmanns þótt hún varði ekki beint störf þingsins á þessum degi. Það stendur ekki til af hálfu núverandi ríkisstjórnar að einkavæða Landsvirkjun. Það er mjög skýrt.

Hvort félaginu verði breytt í hlutafélag er önnur spurning og henni hefur ekki verið svarað. Ekki hefur verið tekin afstaða til þess hvort þessu stóra og öfluga fyrirtæki, sem nú er allt í eigu ríkisins, verði breytt í hlutafélag. Það er spurning sem eftir á að taka afstöðu til.

[10:38]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel mikilvægt að á Alþingi fari fram umræða um framtíð orkugeirans á Íslandi, orkuauðlinda og þeirra fyrirtækja sem stýra þeim. Iðulega verður þar ekki skilið á milli. Orkufyrirtækin eru umsjáraðilar orkuauðlinda.

Ég bendi á að fyrir þinginu liggur beiðni um utandagskrárumræðu af hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um nákvæmlega þetta efni. Ég hefði óskað eftir því að þessi umræða færi fram í þessari viku en þar sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð er með annað umfjöllunarefni í umræðu utan dagskrár síðar í dag þótti ekki rétt að gera það til að gæta jafnræðis milli flokkanna. En beiðni um utandagskrárumræðu um þetta efni, um framtíð orkugeirans, orkuauðlindanna og þeirra fyrirtækja sem sýsla með þær, liggur fyrir þinginu. Ég vil vekja athygli hæstv. forseta á því.

[10:40]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti hefur áttað sig rækilega á því að sú beiðni liggur fyrir og munum við reyna að koma þeirri umræðu á strax og fært verður.

[10:40]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Hér er rætt um eignarhald á Landsvirkjun. Eins og fram kom hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni er það partur af umræðunni um hvernig fara skuli með eignarhald á orkufyrirtækjum og orkuauðlindum. Ég vona að við getum verið sammála um að slík umræða er ekki afgreidd í eitt skipti fyrir öll. Við þurfum virkilega að fá fram stefnumarkandi umræðu um þetta. Það verður ekki gert á einum fundi.

Hér var spurt um hvort til stæði að breyta Landsvirkjun í hlutafélag og svar hæstv. forsætisráðherra var einfaldlega að þeirri spurningu hafi ekki verið svarað. Umræðan er vitaskuld til að fá fram svör og ég tel mjög mikilvægt að þeirri spurningu verði svarað sem fyrst. Ég get ekki knúið það fram úr því að ríkisstjórnin er í þessu máli, eins og svo mörgum öðrum, ekki samstiga. Hún getur þar af leiðandi ekki svarað þessari spurningu. Hæstv. forsætisráðherra getur ekki svarað henni í dag og það kemur mér svo sem ekkert á óvart. Það eru margar spurningar sem ráðherrar okkar ágætu ríkisstjórnar hafa ekki getað svarað að undanförnu.

Ég tel málefnið sem hér um ræðir með Landsvirkjun engan veginn einfalt úrlausnar. Við sjáum það af þeirri umræðu sem orðið hefur um orkufyrirtæki höfuðborgarbúa. Sú stefna er algerlega skýr hjá Sjálfstæðisflokki að hið opinbera megi hvergi koma að áhætturekstri og það er rétt sem hv. þingmaður Illugi Gunnarsson hefur bent á í stuttri klausu í Morgunblaðinu í síðustu viku, (Forseti hringir.) að Landsvirkjun er sannarlega áhættufyrirtæki. Ég kalla eftir ákveðinni samkvæmni í málflutningi hjá stærsta stjórnmálaflokki þjóðarinnar.

[10:42]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Það er ágætt að ræða það undir liðnum um störf þingsins sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson vakti athygli á en hann gleymdi sér aðeins þegar hann fullyrti að Framsóknarflokkurinn vildi að sameiginlegar auðlindir væru í eign þjóðarinnar. Þeir hafa stutt það í gegnum tíðina, framsóknarmenn, að fiskurinn í sjónum, sem er ekki síður auðlind þjóðarinnar, sé fenginn í heldur fáum útvöldum eins og þeir hafa gert.

Það er auðvitað ágætt að heyra frá forsætisráðherra hvað

honum finnst en mig langar að heyra hvað fulltrúar Samfylkingarinnar segja. Hæstv. iðnaðarráðherra segir okkur væntanlega hver stefna hans er í þessum málum.

[10:44]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég hefði vænst þess af hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni, fyrst hann á annað borð kemur hingað upp til að tala um orkumál og vatnsréttindi, að hann fjallaði frekar um hvernig Framsóknarflokkurinn, í skjóli myrkurs og án þess að segja nokkrum manni frá, afhenti Landsvirkjun vatnsréttindin í Þjórsá.

Það er hins vegar alveg fullkomin samstaða með Samfylkingunni og Sjálfstæðisflokknum í þessum málum. Hæstv. forsætisráðherra hefur sagt úr þessum stól að það standi ekki til að einkavæða Landsvirkjun. (Gripið fram í.) Hv. þingmaður Ögmundur Jónasson sagði líka í Viðskiptablaðinu á síðasta föstudegi að ekki stæði til að einkavæða orkulindirnar. Það er það sem skiptir öllu máli í þessu efni, finnst mér, að þær orkulindir sem eru í forsjá samfélagsins verði það áfram.

Að því er varðar spurninguna sem hv. þingmenn sögðu að hæstv. forsætisráðherra hefði ekki svarað, um háeffun Landsvirkjunar vil ég segja: Hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar hafa fyrir sitt leyti svarað þeirri spurningu. Þeir hafa hver einasti, allir sem einn, greitt atkvæði með því að hlutafélagavæða Hitaveitu Suðurnesja. Þeir hafa lýst því yfir fyrir sína parta og sinna pólitísku vandamanna að ekkert sé að því að háeffa orkufyrirtæki. Hver einasti þingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í salnum, hver einasti þingmaður Framsóknarflokksins í salnum, greiddi atkvæði með því að háeffa Hitaveitu Suðurnesja. Hver er þá munurinn á því að gera það og því að hlutafélagavæða Landsvirkjun?

Hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar verða að læra eitt: Þótt það verði ríkisstjórnarskipti þá er ekki hægt að breyta fortíðinni. Framsóknarflokkurinn getur ekki breytt skuggalegri fortíð sinni í orkumálum og að því er varðar Vinstri hreyfinguna – grænt framboð þá liggur fyrir að hún hefur tekið þátt í því á Alþingi að háeffa orkufyrirtæki. Vinstri grænir geta því lítið sagt þótt hæstv. forsætisráðherra hefði sagt að það ætti að einkavæða Landsvirkjun. Það gerði hann ekki heldur tók hann af skarið.

[10:46]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra skýr svör. Það stendur ekki til að einkavæða Landsvirkjun, kærar þakkir. Og ég óska Samfylkingunni líka til hamingju. Þeir ætla að standa í lappirnar. Þeir ætla að standa gegn þessu. Til hamingju Samfylking. Þið hafið tekið við okkar hlutverki, Framsóknarflokksins, að þessu leyti. [Hlátrasköll í þingsal.]

Hæstv. forsætisráðherra sagði hins vegar, og það var eftirtektarvert og vekur athygli: Það getur hugsast að við háeffum. Hann kann að leiða menn í bandi, hæstv. forsætisráðherra. Hann veit það um leið að hann fer með Samfylkinguna. Og hér kom hinn hugprúði næturmaður Samfylkingarinnar, hæstv. iðnaðarráðherra, Össur Skarphéðinsson, og bjó sig undir að fallast á háeffun Landsvirkjunar með makalausri ræðu. Þannig að hér stendur mikið til.

Þetta eru stór mál, orkumálin og orkufyrirtækin eru inni í nýrri umræðu og í nýju ljósi á miklum hraða á Íslandi. Allir stjórnmálamenn verða að fara yfir þá stöðu. Við getum hugsað fimm ár aftur í tímann. Þá var þessi vegferð ekki hafin. Ný vegferð er hafin og menn horfa til orkufyrirtækjanna og orku landsins, háhitasvæðanna, vatnsfallanna, með gull í auga. Það er verkefni stjórnmálamannanna að fara varlega í þessu. Við verðum að viðurkenna að okkur ber, hvort sem við erum í stjórn eða stjórnarandstöðu, að setjast niður og fara yfir þessi mál af mikilli vandvirkni. Hér ber að fara varlega. Hér ber að marka (Forseti hringir.) skynsamlega stefnu til framtíðar.

[10:48]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Upphrópanir hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar um einkavæðingu Landsvirkjunar eru tilhæfulausar og tilefnislausar. Um það hefur hæstv. forsætisráðherra tekið af skarið.

Það er hins vegar einkennilegt að þær upphrópanir komi frá Framsóknarflokknum þó hann hafi verið, eins og hv. þm. Guðni Ágústsson sagði, leiddur í bandi. Því það var einmitt formaður Framsóknarflokksins sem flutti eigendavaldið í Landsvirkjun yfir í fjármálaráðuneytið. Það var undir forustu Framsóknarflokksins að hluturinn í Hitaveitu Suðurnesja var seldur, sem hefði út af fyrir sig verið í lagi ef iðnaðarráðherra Framsóknarflokksins hefði ekki skilið eftir svo handónýtt laga- og regluverk um orkuiðnaðinn í landinu að hér logar allt stafna á milli í illdeilum — vegna viðskilnaðar Framsóknarflokksins eftir tólf ár.

Það er rétt, sem komið hefur fram, að það er verkefni ríkisstjórnar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks að taka á þeim málum og skýra þau og tryggja þar í senn almannahagsmuni og eignarhald á veitukerfum og orkulindum og aðkomu einkafyrirtækja og virkjun þeirra í orkuiðnaði og einkum á sviði útrásar.

En það verður enn kostulegra að heyra hv. formann Framsóknarflokksins hrópa hér um þessi mál þegar til þess er litið að það var líka Framsóknarflokkurinn sem árið 1997 gerði auðlindir í jörðu að einkaeign. Gerði það sem er 400 metrum undir jörðu, öll háhitasvæðin í landinu, að einkaeignarréttarlegum eignum og hafði þannig sérstaka forustu um að breyta almannaeignum í einkaeign. En kemur hér nú í stjórnarandstöðu og hrópar upp um einkavæðingu og auðmenn. Það er sannarlega ekki trúverðugt, herra forseti.

[10:50]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Vegna þeirrar umræðu sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hóf vil ég taka undir ummæli hv. þm. Helga Hjörvars. Ekki er annað hægt en að hafa að minnst kosti gaman af því að sjá hversu liprir framsóknarmenn eru á fótunum. Að hafa nú fyrir nokkrum mánuðum, m.a. í starfi sínu í einkavæðingarnefnd og í ráðherranefnd um einkavæðingu, staðið að því að selja Hitaveitu Suðurnesja og koma síðan örfáum vikum síðar og segja að þetta sé sú stefna sem Framsóknarflokkurinn sé tilbúinn til að

láta allt í sölurnar fyrir og hvika hvergi frá. Þetta sýnir að endurnýjunarmáttur Framsóknarflokksins er meiri en margir töldu.

Hvað varðar umræðuna um Landsvirkjun hef ég bent á að um það bil 85%, ætli það sé ekki nærri lagi, af orkusölu þess fyrirtækis renna til stóriðju. Ég hef efasemdir um að heppilegt sé fyrir ríkisvaldið að standa í stóriðjurekstri og hef ítrekað lýst þeirri skoðun minni. Ég tel að rökstyðja þurfi það alveg sérstaklega að fyrirtæki eins og Landsvirkjun, með 85% af orkusölu sinni til áliðnaðar fyrst og fremst, sé í eigu hins opinbera.

Ég tel umhugsunarefni þær reglur sem gilda í stjórn Landsvirkjunar um leynd á orkuverði sem rökstuddar eru með mikilvægum viðskiptahagsmunum og eiga sín rök. Á sama tíma hljótum við borgararnir að eiga kröfu á því að vita á hvaða verði er verið að selja. Þessi tvö sjónarmið samrýmast mjög illa, það er að segja viðskiptasjónarmið Landsvirkjunar annars vegar og reglur almennrar stjórnsýslu og upplýsingalöggjafarinnar.

Ég tel nauðsynlegt að leita úr slíkri stöðu og hef því verið talsmaður þess að menn skoði það mjög alvarlega hvort ekki sé hægt að breyta um eignarhald á þessu fyrirtæki.

[10:52]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Um þessa umræðu má segja að hún hafi haft nokkurt upplýsingagildi en einnig skemmtanagildi. Þar hafa framsóknarmenn verið fremstir í flokki. Það var mjög gott að fá skýrt svar frá hæstv. forsætisráðherra um það að ekki stendur til að einkavæða Landsvirkjun. Á sama hátt þótti mér ræða formanns Framsóknarflokksins bráðskemmtileg. Þannig að hvort tveggja má segja að umræðan hafi bæði haft upplýsingagildi og skemmtanagildi.

En til upprifjunar, og til þess að maður átti sig nú á því hvort það sé ekki rétti Framsóknarflokkurinn sem hér er á ferðinni, minnti hv. þm. Grétar Mar Jónsson á að auðlindir sjávar hafi verið einkavæddar fyrir margt löngu. Auðlindir í jörðu, nánast til heljar og til baka, voru einkavæddar árið 1998 af forustu Framsóknarflokksins og síðan átti að einkavæða vatnsréttindin fyrir ári eða svo.

Er það ekki sami Framsóknarflokkurinn sem þá var að verki og sá sem kemur nú og segir að tryggja verði að allar auðlindir skuli vera í almannaeigu? Er nokkur misskilningur hér á ferðinni? Er þetta ekki sami Framsóknarflokkurinn og sá sem háeffvæddi Hitaveitu Suðurnesja? Er þetta ekki sami flokkurinn og sá sem stóð að háeffvæðingu ýmissa annarra fyrirtækja? (Gripið fram í.) Er þetta ekki sami Framsóknarflokkurinn?

Það eru, ef ég man rétt, (Forseti hringir.) sex mánuðir frá kosningum. Þetta hlýtur að vera einhvers konar tilraun til heimsmets í endurnýjunarhæfileikum.

[10:54]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég þakka þær umræður sem farið hafa fram um þetta afar brýna mál. Ég sá fulla ástæðu til þess að hefja máls á þessu í kjölfar ummæla hv. þm. Illuga Gunnarssonar í fréttum á mánudaginn og hv. forstjóra Landsvirkjunar, og fyrrverandi varaformanns Sjálfstæðisflokksins, sem talaði um það skýrum orðum að hlutafélagavæðing Landsvirkjunar væri í hans huga einkavæðing.

Ég þakka þau svör hæstv. forsætisráðherra að ekki eigi að einkavæða Landsvirkjun. Að sama skapi hlýtur maður að spyrja sig hvað felist í hlutafélagavæðingunni sem hv. iðnaðarráðherra viðurkenndi að væri á dagskrá hjá ríkisstjórninni. Ég held að það sé alveg ljóst að með sölu á hlutnum í Hitaveitu Suðurnesja hafi síðasta ríkisstjórn gengið of langt.

Í fréttum, sem birtust í DV 10. október, segir Júlíus Jón Jónsson, forstjóri Hitaveitunnar, að ef ríkið hlaupi ekki undir bagga með framkvæmdir við lagningu vatnslagnar til Vestmannaeyja muni gjaldskráin hækka upp í topp. Er það þannig sem ríkisstjórnin sér þessa hluti fyrir sér í framtíðinni? Á íslenska ríkið að greiða fyrir þær framkvæmdir sem einkaaðilum í orkumálum þykja ekki arðbærar?

Varðandi hinn mikla endurnýjunarmátt Framsóknarflokksins þá lít ég á það sem mikið hrós í minn garð. Ég vil að lokum þakka kærlega fyrir umræðuna.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 1. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131.

[10:57]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands. Frumvarp þetta er liður í áformum ríkisstjórnarinnar um að endurskipuleggja Stjórnarráðið og ráðuneytin innan þess til þess að þau geti betur sinnt sínum margþættu og mikilvægu verkefnum.

Tónninn var gefinn í fyrsta lagi með breytingum á lögum um Stjórnarráð Íslands sem samþykktar voru á sumarþinginu í júnímánuði síðastliðnum, en þar var kveðið á um sameiningu landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyta. Nöfnum heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis annars vegar og félagsmálaráðuneytis hins vegar breytt til að endurspegla fyrirhugaðan flutning málefna á milli ráðuneytanna og Hagstofa Íslands lögð niður sem ráðuneyti.

Í öðru lagi er þetta frumvarp lagt fram vegna breytinga á ýmsum sérlögum sem þarf að gera vegna tilfærslu málefna milli ráðuneyta.

Í þriðja lagi verða lögð fram sérstök frumvörp um Hagstofuna sem ríkisstofnun og er það mál á dagskrá hér á þessum fundi, um Keflavíkurflugvöll í tengslum við flutning málefna sem tengjast vellinum í sambærilegt horf og almennt gildir í stjórnsýslunni og um breytta verkaskiptingu og tilflutning málefna frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis.

Í fjórða lagi verður síðan reglugerð um Stjórnarráð Íslands breytt en þar er að finna nákvæma verkaskiptingu milli ráðuneyta.

Gildistaka allra þessara breytinga er að meginstefnu miðuð við næstkomandi áramót.

Markmiðið með þessari endurskipulagningu á Stjórnar-

ráði Íslands er einfaldari stjórnsýsla og að skyldum málefnum sé skipað undir eina stjórn þannig að ráðuneyti og ríkisstofnanir sem í hlut eiga verði fyrir vikið öflugri og skilvirkari einingar. Þessi vinna hefur einnig sýnt að það eitt að ákveða flutning málefna milli ráðuneyta getur falið í sér sóknarfæri. Menn byrja að leita að möguleikum til að hagræða, hugsa tilhögun mála upp á nýtt og skoða frá grunni hvernig stjórnsýslu ríkisins verði sem best háttað í þágu almennings.

Frumvarpið sem hér er mælt fyrir felur í sér nauðsynlegar lagabreytingar aðrar en þær sem fluttar verða í sérstökum frumvörpum eins og ég áður sagði. Lagðar eru til nauðsynlegar lagabreytingar til samræmis við fyrirhugaða tilfærslu málefna milli ráðuneyta. Má segja að þar sé fyrst og fremst um formlega og einfalda breytingu að ræða á heitum ráðherra í sérlögum af ýmsum toga.

Þannig háttar til í þremur fyrstu þáttum frumvarpsins sem kveða á um fyrirhugaðan flutning sveitarstjórnarmála frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis, fyrirhugaðan flutning ferðamála frá samgönguráðuneyti til iðnaðarráðuneytis og fyrirhugaðan flutning alferða frá samgönguráðuneyti til viðskiptaráðuneytis.

Í fjórða þætti frumvarpsins eru lagðar til breytingar á lögum um búnaðarfræðslu vegna fyrirhugaðs flutnings menntastofnana landbúnaðarins frá landbúnaðarráðuneyti til menntamálaráðuneytis. Jafnframt eru ákvæði um viðurkenningu, námsframboð og prófgráður þessara stofnana færð til samræmis við gildandi rammalög um háskóla nr. 63/2006. Búfræðslulög munu hins vegar áfram gilda sem sérlög um skólana með hliðstæðum hætti og sérlög sem í gildi eru um einstaka ríkisháskóla. Um þessar mundir er unnið að endurskoðun sérlaga um opinbera háskóla. Áfram verður unnið að þeirri endurskoðun og samræmingu sem mælt er fyrir um í ákvæði til bráðabirgða með gildandi rammalögum um háskóla.

Til að tryggja aðkomu landbúnaðarins að rannsóknarstarfsemi skólans munu sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og menntmálaráðherra standa í sameiningu að gerð rannsóknarsamnings við skólann til þriggja til fimm ára á grundvelli laga um háskóla. Þá verða 160 millj. kr. af framlagi til rannsókna við skólann vistaðar áfram hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti munu í samráði við Bændasamtök Íslands og menntamálaráðuneyti semja sérstaklega við skólann til þriggja til fimm ára um rannsóknir í þágu landbúnaðar fyrir andvirði þeirrar fjárhæðar.

Í fimmta þætti frumvarpsins er lagt til að stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð á Skógrækt ríkisins og Landgræðslu ríkisins færist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Samhliða þessum breytingum eru gerðar tillögur um lagabreytingar til að einfalda framkvæmd dýraverndar með búfé og til að tryggja betur sjónarmið umhverfisverndar við innflutning á dýrum. Áfram verður unnið að endurskoðun laga um búfjárhald og laga um dýravernd til að skýra valdmörk og einfalda stjórnsýslu í málaflokknum.

Samkomulag er á milli viðkomandi ráðuneyta um að fjármunir til verkefnisins *Bændur græða landið*, sem ætlaðir eru til uppgræðslu á heimajörðum bænda og eru nú á fjárlagalið Landgræðslunnar verði á forræði og fjárlagalið sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Ráðuneytið mun gera samning til þriggja ára um að Landgræðslan annist framkvæmd og eftirlit með þeim verkefnum á sama hátt og stofnunin hefur gert til þessa. Þá munu sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og umhverfisráðherra standa í sameiningu að gerð rannsóknarsamnings við Rannsóknastöð Skógræktar ríkisins á Mógilsá til þriggja til fimm ára um rannsóknir í þágu skógræktar, í fyrsta sinn á árinu 2008. Fjármunir til hagnýtra rannsóknaverkefna á sviði landbúnaðar, sem nú eru á viðfangsefni 04-321-1.10 Rannsóknastöð Skógræktar ríkisins á Mógilsá, verða áfram hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Gert er ráð fyrir að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið í samráði við Bændasamtök Íslands og umhverfisráðuneyti geri samning til þriggja ára við Skógrækt ríkisins um að Rannsóknastöðin á Mógilsá annist tilteknar rannsóknir í þágu landbúnaðar fyrir að minnsta kosti andvirði þeirrar fjárhæðar árlega með sama hætti og verið hefur til þessa.

Í sjötta þætti frumvarpsins er að finna tillögur um lagabreytingar vegna fyrirhugaðs flutnings vatnamælinga frá iðnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytisins. Vatnamælingar sem nú eru hluti af Orkustofnun verða færðar til nýrrar stofnunar ásamt núverandi starfsemi Veðurstofu Íslands. Til að gefa nægilegt svigrúm til þessarar sameiningar er lagt til að umhverfisráðherra verði falið að vinna að því að setja hina nýju stofnun á fót á árinu 2008, þar með talið að því er varðar nauðsynlegar lagabreytingar.

Í sjöunda þætti frumvarpsins er gert ráð fyrir því að heiti Landbúnaðarstofnunar verði breytt í Matvælaeftirlitið og að hún fari með verkefni sem verið hafa hjá Fiskistofu og matvælasviði Umhverfisstofnunar og snerta hennar málefnasvið. Sú sameining mun auka samhæfingu og bæta eftirlit á öllum stigum matvælaframleiðslu en einnig efla samkeppnisstöðu og orðspor íslenskrar matvælaframleiðslu á mörkuðum. Er þetta gott dæmi um þau tækifæri sem leynast í því þegar verkaskipting milli ráðuneyta er endurskipulögð. Gert er ráð fyrir að starfsmenn sem ráðnir hafa verið hjá matvælasviði Fiskistofu og matvælasviði Umhverfisstofnunar haldi störfum sínum og óbreyttum starfskjörum hjá Matvælaeftirlitinu.

Í áttunda þætti frumvarpsins er lagt til að málefni er varða Nýsköpunarsjóð atvinnulífsins verði flutt frá viðskiptaráðherra til iðnaðarráðherra. Samkvæmt reglugerð um Stjórnarráð Íslands eru nýsköpun og tækniþróun á meðal þeirra verkefna sem falla undir verksvið iðnaðarráðuneytisins. Málefni Nýsköpunarsjóðs atvinnulífsins hafa hins vegar heyrt undir viðskiptaráðuneytið til þessa. Nýsköpunarsjóður er hluti af stærri heild, en hann er veigamikill þáttur í stuðningskerfi atvinnulífsins. Starfsemi hans þarf því að taka mið af heildstæðri stefnumótun um nýsköpun og atvinnuþróun. Á árinu 2007 voru samþykktar breytingar á lögum um Nýsköpunarsjóð atvinnulífsins, en samhliða því frumvarpi var samþykkt frumvarp um opinberan stuðning við tæknirannsóknir, nýsköpun og atvinnuþróun. Með því er Nýsköpunarsjóður atvinnulífsins tengdur við stefnumótun í málefnum rannsókna, nýsköpunar og atvinnuþróunar. Í ljósi þessa þykir eðlilegt að málefni sjóðsins heyri undir iðnaðarráðuneytið.

Í níunda þætti frumvarpsins er að finna breytingar sem

leiðir af tillögu um að Einkaleyfastofa og hugverkaréttindi önnur en höfundaréttur, svo sem einkaleyfi, vörumerki og hönnunarvernd, heyri undir viðskiptaráðuneytið. Áfram er gert ráð fyrir því að málefni er snúa að hönnun heyri undir iðnaðarráðuneytið.

Í tíunda þætti frumvarpsins eru lagðar til breytingar sem leiðir af flutningi málefna er varða fasteignir frá dómsmálaráðuneyti til viðskiptaráðuneytis, en gert er ráð fyrir því að forræði á lögum um fasteignakaup og lögum um sölu fasteigna, fyrirtækja og skipa færist til viðskiptaráðuneytisins 1. janúar 2008.

Í ellefta þætti frumvarpsins er síðan lagt til að kveðið verði skýrt á um það í lögum um Stjórnarráð Íslands að þegar málefni eru færð milli ráðuneyta skuli stjórnsýslumál sem ólokið er við flutninginn færast til hins nýja ráðuneytis.

Við undirbúning frumvarpsins í hlutaðeigandi ráðuneytum hefur verið haft víðtækt samráð við þær stofnanir sem hlut eiga að máli. Hvað varðar nánari útlistun á tilfærslu málefna og rökin fyrir breytingum í einstökum atriðum vísa ég til athugasemda við frumvarpið.

Legg ég síðan til, virðulegi forseti, að máli þessu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. allsherjarnefndar.

[11:06]

Magnús Stefánsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ein smáspurning til hæstv. forsætisráðherra í tilefni af því að nú er verið að leggja til að flytja sveitarstjórnarmál til samgönguráðuneytisins, hvort það hafi komið til tals og komið til greina að breyta heiti ráðuneytisins til að lyfta sveitarstjórnarmálunum örlítið í flórunni þannig að það ráðuneyti mundi þá heita sveitarstjórnar- og samgönguráðuneyti. Við erum hér að fjalla um stjórnsýslustigið sveitarstjórnarmál og þess vegna vildi ég gjarnan heyra frá hæstv. forsætisráðherra hvort slíkt hefði verið rætt og komið til greina og hvert hans sjónarmið er til þess.

[11:07]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta atriði hefur vissulega borið á góma en núverandi forsætisráðherra er íhaldssamur hvað varðar breytingar á nöfnum ráðuneyta og þess vegna er niðurstaðan sú sem hún er, að gera ekki breytingu hvað þetta varðar.

[11:07]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það tekur hæstv. forsætisráðherra ekki kortér að tala fyrir þeim ljótasta bandormi sem hefur verið fluttur á þingi Íslendinga sennilega í sögunni, um breytingar á Stjórnarráðinu með svo einskærlega asnalegum hætti, einstaklega. Tveir stjórnmálamenn semja um, sextíu og einn á að éta. Ég harma þessi vinnubrögð. Ég mun taka þátt í þessari umræðu. Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra um þrjú atriði.

Getur hann nefnt mér eitt atriði sem rökfærir það að Landgræðslan skuli færð undir verndar- og eftirlitsráðuneytið umhverfisráðuneyti frá landbúnaðarráðuneyti?

Í öðru lagi: Getur hann nefnt mér eitt atriði sem réttlætir það að vísindamenn Skógræktar Íslands árið 2007 séu á einu bretti hirtir frá landbúnaðinum, þegar skógræktin og landbúnaðurinn þurfa eitt þúsund skógarbændur til á Íslandi? Vísindamennina skal taka á einu bretti og fara með frá fagráðuneytinu yfir í verndarráðuneyti.

Ég vil enn fremur spyrja hæstv. forsætisráðherra: Getur hann rökstutt það að hæstv. menntamálaráðherra ráði tilraunastöðvum landbúnaðarins, en ekki landbúnaðarráðherra, á Hesti, á Möðruvöllum, á Stóra-Ármóti, á Hvanneyri?

Ég vænti heiðarlegra svara og mun koma inn í þessa umræðu. Þessi bandormur er ljótur (Forseti hringir.) og hann er tilviljunarkennt samkomulag tveggja forustumanna í pólitík, samkomulag sem þingflokkar þeirra hafa ekki rætt (Forseti hringir.) af athygli og eru hér komnir hráir inn til umræðu, hæstv forseti, því miður.

[11:10]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er sjálfsagt smekksatriði hvort þessi bandormur sé ljótur eða ekki. En það er misskilningur að hann fjalli um lögin um Stjórnarráðið. Það er aðeins ein grein í þessum bandormi sem fjallar um stjórnarráðslögin og hún fjallar um málsmeðferð gagnvart málum sem er ólokið þegar tilflutningur verður. Hér er verið að breyta ýmsum öðrum lögum vegna þeirrar niðurstöðu sem kynnt var á sumarþinginu um breytingar á Stjórnarráðinu og verkefnum einstakra ráðuneyta. Þess vegna er svona mörgum lögum breytt hér og víðast hvar er aðeins verið að skipta um heiti á viðkomandi ráðherra sem verður ábyrgðarmaður málaflokksins eftir breytingarnar.

Varðandi þau atriði sem hv. þingmaður nefndi sérstaklega og varða landbúnaðinn þá fór ég yfir það í ræðu minni hvaða samkomulag hefur verið gert um þau mál. Ég virði fullkomlega þau sjónarmið hans og þær áhyggjur sem hann hefur út af þeirri starfsemi sem hann ber fyrir brjósti á sviði landbúnaðarins. En ég get fullvissað hann um að hér er verið, ef eitthvað er, að búa til betra og skilvirkara kerfi fyrir þær stofnanir sem þarna eiga hlut að máli og efast ekkert um að hann þarf ekki að óttast að Landgræðslan, Skógræktin eða landbúnaðarskólarnir fari verr út úr þessu en áður var.

Ég tel að það sé hagsmunamál fyrir landbúnaðarháskólana að um þá sé fjallað í hinni almennu rammalöggjöf um háskóla og þeir séu eins og hverjar aðrar háskólastofnanir en að sérstöðu þeirra sé sinnt með sérstökum samningum milli menntamálaráðuneytisins, viðkomandi stofnunar og svo landbúnaðarráðuneytisins. Um það er fjallað í greinargerð með frumvarpinu og á það minntist ég mjög ítarlega í framsöguræðu minni.

[11:12]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var auðvitað ekkert svar hjá hæstv. forsætisráðherra, ekkert svar. Ég spurði: Hverjum hefði dottið það í hug fyrir tveimur árum að málefni sveitarfélaganna yrðu tekin úr félagsmálaráðuneytinu og farið með þau upp í samgönguráðuneyti?

Hæstv. forsætisráðherra sagði einhvern tíma að það væri svo sem ekki vettvangur samgönguráðuneytisins að fjalla um ferjumál í sumar, líklega heyrði það ekkert undir það ráðuneyti. Ég spyr: Heyra sveitarstjórnarmál undir samgönguráðuneytið? Er eitthvað skylt þeim þar? Nei, hæstv. forsætisráðherra, ég held að hér sé hafin með þessari tilfærslu allri — auðvitað var grunnurinn lagður að þessu í vor. Ég geri mér grein fyrir því — en hér er skipulagslaust verið að hringla inni í ráðuneytunum, færa til verkefni án þess að nokkur skýr stefnumörkun sé á bak við það og verkefni sem eiga þar ekki heima.

Mér þykir Sjálfstæðisflokkurinn hafa skipt um skoðun frá því 1989 og 1991 þegar hann stóð gegn því að landgræðsla og skógrækt færu frá landbúnaðarráðuneytinu og taldi þá mikilvægt að hafa það þar. Þá var enginn skógarbóndi til á Íslandi sem þurfti ekki þá þjónustu sem nú er uppi á Mógilsá eða austur á Héraði. Hér hefur því orðið mikil viðhorfsbreyting og hún snýr kannski að því að Sjálfstæðisflokknum er kannski ekkert lengur annt um íslenskan landbúnað sem hefur verið í mikilli sókn og að reisa sig til mikilla verka á svo mörgum sviðum. Honum er kannski sama og hann er tilbúinn að ganga að því með ofurkjörum með Samfylkingunni að nafn landbúnaðarins víki. Ég geri mér grein fyrir þessu af því að ég þekki til. Mörg ráðuneytin hafa átt í miklum erfiðleikum í sumar með sinn mannafla og þær ætlanir sem nú blasa við.

Ég vil biðja hæstv. forsætisráðherra í fullri vinsemd að fara yfir þessi mál á nýjan leik. Hér er skemmdarverk í gangi á mörgum sviðum (Forseti hringir.) sem ekki gengur upp.

[11:14]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er náttúrlega mikið sagt þegar fyrrverandi landbúnaðarráðherra ber mér á brýn sem forsætisráðherra og þeim manni sem ábyrgð ber á Stjórnarráði Íslands og umgjörðinni utan um það (Gripið fram í.) að ég sé hér að fremja skemmdarverk. Mér þykir hv. þingmaður taka myndarlega upp í sig þegar hann ber forsætisráðherranum það á brýn að gera skemmdarverk á Stjórnarráði Íslands sem er á ábyrgð forsætisráðherrans. Auðvitað tekur svona málflutningur engu tali. Það tekur engu tali að segja svona hér þó að hv. þingmanni sé (Gripið fram í.) mikið niðri fyrir.

Ég ætla að leyfa mér að lesa upp úr ræðu minni frá því áðan hvað varðar skógarbændur, með leyfi forseta:

„Samkomulag er á milli viðkomandi ráðuneyta um að fjármunir til verkefnisins *Bændur græða landið*, sem ætlaðir eru til uppgræðslu á heimajörðum bænda og eru nú á fjárlagalið Landgræðslunnar verði á forræði og fjárlagalið sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. (**BjH:** Það er ekki sama og skógrækt.) Ráðuneytið mun gera samning til þriggja ára um að Landgræðslan annist framkvæmd og eftirlit með þeim verkefnum á sama hátt og stofnunin hefur gert til þessa.“

Ég vék hér einnig að öðrum samningum og fleiri þáttum sem varða þessar stofnanir sem hv. þingmaður ber fyrir brjósti og ég tel að það hafi verið komið með eðlilegum hætti til móts við þau sjónarmið sem hann er að minnsta kosti að hluta til fulltrúi fyrir og um þetta hefur verið haft samráð við Bændasamtökin.

Það þýðir ekkert að standa hér í ræðustól Alþingis og segja: „Það má engu breyta. Það má aldrei neinu breyta.“ Þar með er Framsóknarflokkurinn náttúrlega kominn í sinn gamla búning.

[11:16]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil vekja athygli á því að þegar þetta stórmál kemur hér á dagskrá, sem eru gríðarlegar breytingar innbyrðis á Stjórnarráðinu og ómarkvissar, þá halda fagráðherrarnir að þeir þurfi ekki að vera við umræðuna. Nú er ég fyrstur á mælendaskrá í þessu stóra máli og hvar er maðurinn sem heitir sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra? Ég geri kröfu um það, hæstv. forseti, að í svo stóru máli sem hér er á dagskrá verði fagráðherrarnir við. Ég geri fulla kröfu til þess. Þetta sýnir hvernig menn ætla að misnota vald sitt í stórum þingmeirihluta og hlusta ekki á stjórnarandstöðu sem er fámenn, að menn telja sig ekki einu sinni þurfa að vera við þessa umræðu.

Hæstv. forsætisráðherra getur vitað það hér, og mér þykir vænt um hann og hef átt gott samstarf við hann, að okkar framsýnu sjónarmið í Framsóknarflokknum eru þau, eins og þau hafa verið, að atvinnuvegaráðuneyti með þau verkefni sem því tilheyra verður að lifa í gegnum þetta. Hér er því miður, hæstv. forsætisráðherra, og ég kem að því í ræðu minni á eftir, verið að færa til verkefni sem eiga að vera hjá atvinnuvegaráðuneyti en ekki hjá heilbrigðisráðuneytinu. En ég fer skýrt fram á það, hæstv. forseti, að þessari umræðu verði frestað þar til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra verður viðstaddur ræðu mína, ég þarf að spyrja hann spurninga og geri því kröfu um það, og mér finnst þetta mikil lítilsvirðing. Ég treysti hæstv. forseta til þess að vera forseti alls þingsins og kaus hann til þess þó að ég sé ekki í hans liði og styðji ekki ríkisstjórn hans, hann er forseti alls þingheims og ég geri kröfu til þess að sú lýðræðislega umræða sem hér þarf að fara fram um þetta mál verði með þeim hætti að hæstv. ráðherrar sýni sóma sinn í því að vera viðstaddir hana. Þetta snýr að svo mörgum málum sem skipta miklu máli. Við þurfum að spyrja og fara yfir stöðuna við 1. umr.

[11:18]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Mér er kunnugt um það að hæstv. sjávarútvegsráðherra sem jafnframt er landbúnaðarráðherra situr nú ársþing Landssambands smábátaeigenda en er væntanlegur hingað í húsið um leið og hann hefur lokið skyldustörfum sínum þar, væntanlega mjög fljótlega. Mér er fyrir mitt leyti ljúft að verða við tilmælum hv. formanns Framsóknarflokksins, 3. þm. Suðurk., og ef forseti vildi frekar taka fyrir næsta mál á dagskrá og skjóta því inn í umræðuna finnst mér það sjálfsagt.

[11:19]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti er reiðubúinn til þess að verða við ósk hv. 3. þm.

Suðurk. og fresta þessari umræðu um stund.

Umræðu frestað.

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, 1. umr.

Stjfrv., 128. mál (heildarlög). — Þskj. 129.

[11:19]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um Hagstofu Íslands og opinbera hagskýrslugerð.

Með lögum um breytingu á lögum um Stjórnarráð Íslands í júní sl. var meðal annars ákveðið að leggja Hagstofu Íslands niður sem ráðuneyti frá og með árslokum 2007 og gera hana að sjálfstæðri stofnun sem heyrði undir forsætisráðherra. Í frumvarpi ríkisstjórnarinnar um það mál og umræðum kom fram að nauðsynlegt væri að setja ný lög um Hagstofuna áður en hún væri lögð niður sem ráðuneyti.

Starfsemi Hagstofu Íslands byggist nú að hluta á mjög gömlum lögum, að hluta á lögum og reglugerð um Stjórnarráð Íslands og að auki á nokkrum sérlögum um einstök viðfangsefni. Grunnlöggjöf Hagstofunnar er þríþætt. Elstu lögin eru lög um hagfræðiskýrslur frá árinu 1895. Með þeim var landsstjórninni gert að annast um að samdar væru árlega hagfræðiskýrslur um atvinnuvegi landsmanna og atvinnurekendum gert að láta hlutaðeigandi stjórnvöldum ár hvert í té skýrslur um reksturinn. Stofnlög Hagstofunnar eru hins vegar frá árinu 1913. Með þeim var Hagstofunni komið á fót, helstu verkefni hennar talin upp og kveðið á um innheimtu hennar á gögnum og skýrslum. Loks voru árið 1934 sett lög um viðauka við lögin um hagfræðiskýrslur þar sem skylda til skýrsluskila var færð út til atvinnustarfsemi sem ekki var nefnd í eldri lögum.

Lögin og reglugerðin um Stjórnarráð Íslands mynda aðra grunnstoðina undir starfsemi Hagstofunnar. Samkvæmt 6. gr. gildandi reglugerðar fer Hagstofan með mál sem varða:

1. Tilhögun, samræmingu og framkvæmd opinberrar hagskýrslugerðar.

2. Söfnun gagna um landshagi, úrvinnslu þeirra, miðlun tölfræðilegra upplýsinga og útgáfu hagskýrslna.

3. Gerð þjóðhagsreikninga.

4. Vísitölur.

5. Samskipti við alþjóðastofnanir um hagskýrslu- og tölfræðimál.

Auk ofangreindra laga og reglugerða eru í gildi þrenn lög um vísitölur sem Hagstofan reiknar: vísitölu neysluverðs, vísitölu byggingarkostnaðar og launavísitölu. Þau lög hafa verið sett vegna þess hlutverks sem vísitölurnar hafa gegnt við verðtryggingu fjárskuldbindinga. Við niðurfellingu á ráðuneytisstöðu Hagstofunnar 1. janúar 2008 falla úr gildi ákvæði stjórnarráðsreglugerðar um starfsemi hennar. Eftir standa þá gömlu lögin um Hagstofuna auk fyrrnefndra vísitölulaga. Þetta er ekki fullnægjandi lagagrundvöllur og kemur þá einkum tvennt til:

Annars vegar hefur gildandi reglugerð um Stjórnarráð Íslands að geyma mikilvæg ákvæði um starfsemi Hagstofunnar sem þurfa að vera lögfest, einkum ákvæði um tilhögun og samræmingu opinberrar hagskýrslugerðar, ákvæði um hið almenna hagskýrsluhlutverk Hagstofunnar og ákvæði um alþjóðleg samskipti á þessu sviði.

Hins vegar hafa gömlu lögin um Hagstofuna og hagfræðiskýrslur ekki að geyma ýmis ákvæði sem nú þykir óhjákvæmilegt að séu í hagstofu- og hagskýrslulöggjöf. Meðal þessara atriða má nefna almennar og nútímalegar heimildir til öflunar gagna meðal einstaklinga, fyrirtækja, stofnana og stjórnvalda og til hagnýtingar gagna úr opinberum skrám og gagnasöfnun. Þá skortir ákvæði um trúnaðarkvaðir og öryggiskvaðir vegna söfnunar og varðveislu auðkennanlegra upplýsinga og um heimildir Hagstofunnar til að veita aðgang að gögnum til tölfræðilegra rannsókna.

Frumvarp þetta er flutt í þeim tilgangi að búa Hagstofu Íslands og opinberri hagskýrslugerð viðhlítandi lagagrundvöll þar sem ofangreindum atriðum er til skila haldið.

Frumvarpið er samið af hagstofustjóra í samvinnu við forsætisráðuneyti auk þess sem leitað hefur verið ráða hjá Persónuvernd.

Í almennum athugasemdum við þetta frumvarp er gerð ítarleg grein fyrir þróun hagskýrslulöggjafar á alþjóðavettvangi, formlegri stöðu Hagstofunnar í áranna rás og helstu breytingum sem orðið hafa á verkefni hennar undangengin ár. Um þessi efni vísast til athugasemdanna en vil ég þó draga fram nokkur meginatriði:

1. Undanfarna tvo áratugi hafa orðið miklar breytingar á viðhorfum til opinberrar hagskýrslugerðar. Þessa hefur séð stað á vettvangi Sameinuðu þjóðanna í setningu sérstakra grundvallarreglna um opinbera hagskýrslugerð, nýrri hagskýrslulöggjöf margra þjóða og setningu sérstakra verklagsreglna fyrir hagskýrslugerð EES-ríkjanna. Hinar fjölþjóðlegu reglur hafa tekið gildi hér á landi og Hagstofan fylgt þeim í störfum sínum en mikilvægt er að þær komi skýrt fram í lögum um Hagstofu Íslands.

2. Hagstofan tók til starfa árið 1914 við hlið hinna þriggja skrifstofa og síðar ráðuneyta Stjórnarráðsins. Hún heyrði ekki undir landritara heldur skyldi hún standa „beinlínis undir ráðherranum“ eins og segir í 1. gr. hagstofulaganna. Árið 1917 var ákveðið að Hagstofan starfaði sem sérstök stofnun við hlið fjármáladeildar og stæði „beint undir þeim ráðherra sem fer með fjármálin“ og er þar um að ræða auglýsingu nr. 12/1917.

Vegna stofnunar þjóðskrár ákvað ríkisstjórnin árið 1956, og gaf út sérstakt bréf þess efnis, að „Hagstofan væri ráðuneyti hliðstæð öðrum stjórnardeildum“. Í lögum um Stjórnarráð Íslands árið 1969 er Hagstofan talin ráðuneyti og hagstofustjórinn ráðuneytisstjóri. Verkefni hennar voru þó talin upp í 6. gr. reglugerðar um Stjórnarráðið.

Hagstofan var í upphafi hrein hagsýslustofnun að heita má og hélst það þar til hún kom þjóðskrá á fót á árunum 1952–1964. Með lögum um þjóðskrá og almannaskráningu var Hagstofunni fengið veigamikið stjórnsýsluhlutverk. Á þetta var aukið með stofnun fyrirtækjaskrár Hagstofunnar árið 1969 og lagasetningar í því sambandi og enn frekar þegar henni var með lögum árið 1997 falið að halda skrár um hlutafélög, einkahlutafélög og samvinnufélög. Þessari þróun hefur verið snúið við á undanförnum árum. Annars

vegar hafa Hagstofunni verið falin hagskýrsluverkefni sem aðrar stofnanir sinntu áður og fer þar mest fyrir þeim verkefnum sem henni voru falin er Þjóðhagsstofnun var lögð niður árið 2002 sem og verkefnum kjararannsóknarnefndar aðila vinnumarkaðarins sem Hagstofan tók við með samningi árið 2004. Hins vegar hafa stjórnsýsluverkefni Hagstofunnar verið flutt frá henni að frumkvæði hennar, skráning fyrirtækja og félaga til ríkisskattstjóra árið 2003 og þjóðskrá og almannaskráning til dómsmálaráðuneytisins árið 2006. Breyting á stöðu Hagstofunnar úr ráðuneyti í sjálfstæða ríkisstofnun og setning nýrra hagstofulaga er þannig lokaskrefið í áður markaðri stefnu um að gera Hagstofuna á ný að hreinni hagskýrslustofnun eins og systurstofnanir hennar í nágrannaríkjunum með sömu verkefni og svipaða stöðu.

Ég mun nú gera nokkra grein fyrir meginefni frumvarpsins. Við samningu þess hefur einkum verið litið til þriggja þátta. Í fyrsta lagi þeirra ákvæða um Hagstofuna í núverandi reglugerð um Stjórnarráð Íslands sem felld verða niður 1. janúar nk. Í öðru lagi meginreglna um opinbera hagskýrslugerð og starfsemi hagstofa sem fram koma í grundvallarreglum Sameinuðu þjóðanna og verklagsreglum í evrópskri hagskýrslugerð. Í þriðja lagi löggjafar nokkurra nágrannaríkja á þessu sviði sem og fyrirliggjandi tillagna að nýrri hagskýrslulöggjöf ESB.

Með frumvarpinu er lagt til að sett verði fremur knöpp lög sem fjalli um meginreglur en nánari útfærsla komi fram í verklagsreglum svipuðum þeim sem settar voru hér á landi í júní 2006. Jafnframt er gert ráð fyrir að settar verði reglur um framkvæmd einstakra atriða.

I. kafli frumvarpsins fjallar um hlutverk og skipulag Hagstofunnar og opinberrar hagskýrslugerðar. Þar segir í upphafi að Hagstofan sé sjálfstæð stofnun sem heyri undir forsætisráðherra. Með þessu er Hagstofunni mörkuð sama staða og gegnir um flestar hagstofur í nágrannaríkjunum. Þær eru ríkisstofnanir sem heyra undir tiltekinn ráðherra eða ráðuneyti, hlíta almennum skilyrðum slíkra stofnana, starfa á grundvelli fjárveitinga á fjárlögum, hafa skýrt afmarkað hlutverk að lögum og er skylt að taka sjálfstæðar ákvarðanir um einstök viðfangsefni, aðferðir og verklag.

Í 1. gr. er einnig kveðið á um að Hagstofan sé miðstöð opinberrar hagskýrslugerðar í landinu og hafi forustu um tilhögun, samræmingu og framkvæmd hennar svo og um alþjóðasamskipti á þessu sviði. Sömu efnisákvæði eru nú í 6. gr. reglugerðar um Stjórnarráð Íslands.

Í 2. gr. er lagt til að í stað langrar upptalningar á einstökum verkum og efnisatriðum sem hagskýrslugerðin skuli beinast að skuli Hagstofan ákveða verkefni sín og forgangsraða með hliðsjón af þörfum stjórnvalda fyrir tölfræðilegar upplýsingar, alþjóðlegum skuldbindingum ríkisins um gerð hagskýrslna og af þörfum og óskum almennings, atvinnurekstrar og rannsóknar- og menntastofnana. Í þessu skyni skuli stofnunin hafa virkt samráð við hlutaðeigandi aðila.

Í 3. gr. er kveðið á um að Hagstofan annist samræmingu opinberrar hagskýrslugerðar í landinu. Þetta er eitt þeirra hlutverka sem Hagstofan hefur nú með höndum samkvæmt 6. gr. reglugerðar um Stjórnarráðið. Þetta efnisákvæði er útfært nánar hér og tekið fram til hvaða helstu þátta samræmingin skuli ná, þ.e. notkunar staðla og flokkunarkerfa, skilyrða um gæði og birtingu svo og um meðferð gagna sem safnað er til tölfræðilegrar úrvinnslu.

Þá er lagt til að Hagstofan skuli efna til reglubundins samráðs milli þeirra ríkisstofnana sem leggja stund á opinbera hagskýrslugerð eða safna gögnum sem eru mikilvæg til slíkrar hagskýrslugerðar. Tilgangur þessa er annars vegar að tryggja að samráðið verði virkt og samfellt og hins vegar að stofnanir séu sér meðvitaðar um mikilvægi þess að stjórnsýslugögn séu hagnýtt til hagskýrslugerðar eftir því sem kostur er.

Í 4. gr. er fjallað um skipun, hlutverk og ábyrgð hagstofustjóra. Gert er ráð fyrir að hann verði skipaður til fimm ára í senn í samræmi við gildandi reglur um skipun embættismanna. Í greininni er lögð áhersla á að hagstofustjóri hafi til að bera þekkingu og reynslu hvað varðar hagskýrslugerð og opinberar hagtölur enda beri hann faglega ábyrgð á hagskýrslugerðinni.

II. kafli frumvarpsins lýtur að gagnaöflun Hagstofunnar. Helstu tillögur sem hér koma fram eru eftirfarandi:

1. Hagstofunni skal heimilt að afla gagna til hagskýrslugerðar frá stjórnvöldum, stofnunum, fyrirtækjum og einstaklingum í atvinnurekstri og er þeim skylt að veita umbeðnar upplýsingar. Hliðstæð ákvæði eru nú í lögum um hagfræðiskýrslur frá 1895 og viðauka við þau frá 1934.

2. Lögð er áhersla á notkun stjórnsýslugagna og upplýsinga úr opinberum skrám til hagskýrslugerðar ekki síst til þess að byrði upplýsingagjafa af því að veita upplýsingar og láta í té gögn sé sem léttust og gagnasöfnunin sem fyrirhafnarminnst.

3. Lagt er til að Hagstofan hafi skýra heimild til samtengingar skráa við tölfræðilega úrvinnslu og hagskýrslugerð. Þessi aðferð er afar gagnleg við hagskýrslugerð. Henni er beitt í nokkrum mæli hér á landi og í ríkum mæli af hinum norrænu hagstofum sem byggja opinbera hagskýrslugerð sína að miklu leyti á stjórnsýsluskrám.

III. kafli frumvarpsins fjallar um trúnaðarskyldur við hagsýslugerðina. Ákvæði um þetta efni eru þungamiðja í alþjóðlegum reglum um hagsýslugerð og hagskýrslulöggjöf flestra þjóða en þau er ekki að finna í hinni gömlu löggjöf sem nú er í gildi hér á landi. Af þeim sökum hefur Hagstofa Íslands stuðst við alþjóðareglur og venjur á þessu sviði og sett sér eigin reglur um meðferð trúnaðargagna á þeim grundvelli. Meginatriði slíkra reglna er að þagnarskylda ríki um allar upplýsingar sem safnað er til hagskýrslugerðar og snerta tiltekna einstaklinga og lögaðila. Slíkar upplýsingar teljast trúnaðargögn og skulu þær einvörðungu notaðar til hagskýrslugerðar. Í þessum kafla er einnig lagt til að Hagstofunni sé heimilt að veita aðgang að gögnum sínum til rannsókna og setja í því sambandi sérstakar reglur til að tryggja að fyllsta trúnaðar sé gætt við hagnýtingu gagna.

IV. kafli hefur að geyma í 14. gr. heimild fyrir Hagstofuna að afla sértekna og taka gjald fyrir sérþjónustu. Langmestur hluti ráðstöfunarfjár Hagstofunnar kemur úr ríkissjóði á grundvelli fjárlaga en einnig hefur hún notið nokkurra framlaga úr sjóðum ESB til samræmdra verkefna. Hvað varðar upplýsingagjöf Hagstofunnar er meginreglan sú að upplýsingar séu veittar án endurgjalds, aðallega á hagstofuverkefnum en eðlilegt þykir að kostnaður við prentun rita og vinnu vegna sértækra óska um gögn eða

þjónustu sé mætt með gjaldtöku.

Þá er lagt til í 15. gr. að Hagstofunni sé heimilt að gera þeim sem verða ekki við óskum hennar um upplýsingar skylt að fullnægja upplýsingaskyldu sinni að viðlögðum dagsektum. Ákvæðið er sniðið eftir hliðstæðu ákvæði í lögum um fyrirtækjaskrá en þau veita ríkisskattstjóra heimild til þessa. Svipuð ákvæði er að finna í nokkrum lögum nágrannaríkja. Tekið skal fram að enda þótt ákvæði þetta verði lögfest mun Hagstofan eftir sem áður leitast við að byggja gagnaöflun sína sem mest á samvinnu við upplýsingagjafa og samþykki þeirra. Hins vegar á Hagstofan oft í erfiðleikum með að afla nauðsynlegra upplýsinga frá fyrirtækjum þrátt fyrir skýlausa skyldu til að veita þær. Í þeim tilvikum er brýnt að Hagstofan hafi heimildir til að beita viðurlögum til að afla mjög brýnna upplýsinga.

Virðulegi forseti. Lagt er til að ný lög um Hagstofuna taki gildi 1. janúar 2008 um leið og ákvæði um hana í lögum og reglugerð um Stjórnarráð Íslands falla úr gildi. Þá er jafnframt lagt til að á sama tíma falli úr gildi gömlu hagstofulögin frá 1913 og lögin um hagfræðiskýrslur frá 1895 og 1934. Enn fremur er lagt til að lög um launavísitölu falli úr gildi. Sú vísitala var um tíma hluti lánskjaravísitölu sem lögð var af árið 1995. Því er ekki lengur þörf á sérstökum lögum um launavísitölu og eru þau í reynd úrelt. Á hinn bóginn er gert ráð fyrir að núverandi lög um vísitölu neysluverðs og vísitölu byggingarkostnaðar haldi gildi sínu vegna notkunar þessara vísitalna við verðtryggingu á fjármagnsmarkaði og í byggingarstarfsemi.

Að lokum er lagt til að við lögin komi ákvæði til bráðabirgða þess efnis að starfsfólk Hagstofunnar haldi störfum sínum og starfskjörum þegar Hagstofan breytist úr ráðuneyti í sjálfstæða ríkisstofnun. Með þessum ákvæðum er leitast við að tryggja stöðu starfsfólks svo að breytingin hafi sem minnsta röskun í för með sér.

Herra forseti. Hagstofa Íslands er nútímaleg og framsækin sérfræðistofnun sem stendur á gömlum merg. Störf hennar og hagskýrslur liggja til grundvallar fyrir mati á landshögum Íslands svo notuð séu fleyg orð Jóns forseta um fyrstu íslensku hagskýrslurnar og stjórn efnahags- og þjóðfélagslegra málefna. Því er brýnt að hagskýrslugerðin byggi á traustum lagagrundvelli og að henni séu sköpuð nauðsynleg starfsskilyrði sem standast alþjóðlegar kröfur í þeim efnum. Það er markmið þessa frumvarps.

Leyfi ég mér að lokum að leggja til, virðulegi forseti, að frumvarpinu verði að umræðunni lokinni vísað til 2. umr. og hv. allsherjarnefndar.

[11:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir framsögu í þessu máli. Það er aðeins eitt lítið, en kannski stórt, atriði sem ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra út úr í þessu samhengi. Í II. og III. kafla frumvarpsins er fjallað um söfnun upplýsinga frá einstaklingum og heimilum og um úrvinnslu tölfræðilegra upplýsinga af alls konar tagi. Í III. kafla er reyndar líka talað um trúnað og þagnarskyldu en engu að síður virðist mér að Hagstofunni sé heimilt og reyndar skylt að safna upplýsingum og heimilt að safna upplýsingum héðan og þaðan og tengja þær saman með ýmsum hætti.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra: Hvaða hlutverki gegnir Persónuvernd í þessu samhengi? Er tryggilega frá því gengið að eðlileg sjónarmið um vernd persónuupplýsinga séu tryggð þrátt fyrir þau ákvæði sem hér eru sett fram um heimildir Hagstofunnar til að tengja saman upplýsingar?

[11:35]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér er vissulega hreyft mikilvægu atriði af hálfu hv. þingmanns og þetta er einmitt einn mergurinn málsins í frumvarpinu enda var það samið í góðu samstarfi við Persónuvernd.

Nú á tímum eru þessi sjónarmið mjög mikilvæg eins og við öll vitum. En gömlu lögin höfðu ekki innifalin nein ákvæði af þessu tagi, um meðferð trúnaðarupplýsinga eða vernd persónulegra gagna. Úr því er bætt með þessu frumvarpi og vænti ég þess að við getum öll fallist á það.

[11:36]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef ekki athugasemdir við frumvarpið sem hér er til umfjöllunar. En í tengslum við frumvarpið, vegna þess að verið er að breyta Hagstofu Íslands í stofnun sem áður taldist ráðuneyti, langar mig að spyrja hæstv. forsætisráðherra — hann hefur látið þau orð falla úr þessum ræðustól að verið sé að fækka ráðuneytum og vissulega er hægt að færa rök fyrir því með því að segja sem svo að verið sé að sameina sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti og leggja Hagstofuna niður sem ráðuneyti.

En hins vegar er verið að kljúfa í sundur iðnaðar- og viðskiptaráðuneytin sem hafa verið samrekin alllengi. Nú skulu þau vera tvö ráðuneyti, eins og þekkt er, með tveimur ráðherrum. Ætlar hæstv. forsætisráðherra að standa við það? Ég vil líka spyrja hann að því hvort hann sé stoltur af því að ekki skuli hafa verið gengið lengra í þessum efnum. Á síðasta kjörtímabili var hafin vinna, vissulega að frumkvæði framsóknarmanna, en með þátttöku sjálfstæðismanna, sem miðaði að því að fækka ráðuneytum og koma á meiri hagræðingu í hinni ágætu stjórnsýslu okkar og þannig að spara fjármuni. Er hæstv. forsætisráðherra stoltur af útkomunni úr þeirri vinnu sem birtist okkur í þeim frumvörpum sem eru hér til umfjöllunar?

[11:37]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Niðurstaðan úr þessum breytingum er sú að ráðuneytum fækkar úr 14 í 12. Þau voru 14 og þau eru 12 eftir þessar breytingar. Um það þarf ekki að deila.

Viðskipta- og iðnaðarráðuneytin voru samrekin síðastliðin 15 ár eða svo. Ekki þótti ástæða til að halda þeim samrekstri áfram. Í staðinn eru sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytin gerð að einu ráðuneyti, og það var gert með lögum nú í vor.

Það er síðan önnur spurning hvort ganga á lengra í þessu efni. Ég efast ekki um að þessari vinnu verður að einhverju leyti haldið áfram á næstu árum. Spurt var: Getum við náð fram enn meiri skilvirkni með meiri hagkvæmni í Stjórnar-

ráði Íslands en þó er verið að gera með þessum breytingum? Það má vel vera að það sé hægt. Ég veit vel að ýmsir ráðherrar Framsóknarflokksins í síðustu ríkisstjórn höfðu áhuga á því máli. Það höfum við í núverandi ríkisstjórn sömuleiðis.

En vandinn í þessu máli öllu saman hefur í gegnum árin falist í því hve erfitt hefur verið að ná samstöðu og samkomulagi um einhverjar breytingar. Um þessar breytingar má vissulega hafa það orð að þetta séu lágmarksbreytingar. En þær eru þó alla vega skref í rétta átt.

[11:39]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kemur fram hjá hæstv. forsætisráðherra að þetta séu lágmarksbreytingar. Það er alveg óhætt að taka undir að svo sé.

Mér finnst athyglisvert að hæstv. forsætisráðherra sagði í aðdraganda kosninga að ekki hefði náðst nein samstaða um breytingar á Stjórnarráðinu. Hann hefði átt fundi með formönnum annarra stjórnmálaflokka og ekki hefði náðst nein samstaða. Þess vegna væri ekki útlit fyrir neinar breytingar á Stjórnarráðinu.

En ekki var reynt að ná neinni samstöðu við stjórnarandstöðuflokkana um þær breytingar sem við fjöllum um hér í dag. Þetta er alhliða tillaga frá formönnum tveggja stjórnmálaflokka, sem vissulega eru forustumenn í ríkisstjórn. Mér finnst því að þarna stangist á það sem kom fram hjá forsætisráðherra fyrir kosningar og svo það sem verður raunin eftir kosningar.

Í framhaldi af því sem kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra, þegar hann sagði að ekki hefði verið talin ástæða til að halda áfram samrekstri iðnaðarráðuneytis og viðskiptaráðuneytis, vil ég segja að það er náttúrlega ekki þannig. Hæstv. forsætisráðherra sleppur nú ekki svona billega frá þessu. Þetta var náttúrlega gert til þess eins að geta skaffað samfylkingarmönnum stóla í ríkisstjórninni, þeim var ekki treyst til að taka að sér ráðuneyti sem fjalla um sjávarútvegsmál og landbúnaðarmál. Ég hef vissulega ákveðinn skilning á því að forsætisráðherra skuli hafa vantreyst þeim í þeim efnum.

En þetta er nú ástæðan. Það þurfti fleiri stóla fyrir samfylkingarráðherra. Þeir taka þarna við örsmáum ráðuneytum. Ég þekki vel til þarna og veit að það var mjög hagkvæmt og skynsamlegt að reka þessi ráðuneyti saman en nú virðist annað upp á teningnum. En ég veit að forsætisráðherra hefur ekki góða samvisku út af þessari breytingu. Það er ég sannfærð um.

[11:41]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef nú bæði hreina og góða samvisku. En varðandi það sem þingmaðurinn spurði um, og rætt var hér fyrir kosningar, þá leitaði ég eftir því hvort formenn stjórnmálaflokkanna gætu náð samstöðu um að flytja saman frumvarp um að hægt yrði að gera tilteknar lágmarksbreytingar á Stjórnarráðinu eftir kosningar án lagabreytinga. Þannig að hvaða flokkar svo sem yrðu í stjórnarmyndunarviðræðum gætu þeir nýtt sér slíka heimild til þess að skipa málum á nýjan veg innan Stjórnarráðsins. Hugmyndin gekk með öðrum orðum út á það að auka sveigjanleikann varðandi breytingar á Stjórnarráðinu. Við þekkjum það frá öðrum löndum að þegar verið er að mynda ríkisstjórnir þá er verkaskiptingu milli ráðuneyta og jafnvel heitum ráðuneyta iðulega breytt án þess að slíkt þurfi að gera með lögum.

Ég leitaði eftir því fyrir kosningar hvort við gætum búið til svigrúm til þessa fyrir alla flokka, hver svo sem fengi stjórnarmyndunarumboð og hvaða flokkar sem í því stæðu. Á það var ekki fallist. Um það varð ekki samstaða. Þess vegna voru engar breytingar á stjórnarráðslögunum fyrir kosningar, því miður, það hefði einfaldað málið á margan hátt. En nú er komin inn í lögin heimild til að sameina meginráðuneyti án lagabreytinga og það er vissulega skref í áttina og hluti af því sem ég lagði til í marsmánuði á þessu ári.

Úr því sem komið var þurfti ég nauðsynlega að breyta sjálfum stjórnarráðslögunum. Það var gert á síðasta vori. Nú erum við sem sagt að ræða afleiðingar þess, með þeim frumvörpum sem hér eru á dagskrá í dag. Fleiri frumvörp eru svo væntanleg eins og ég boðaði fyrr á þessum fundi.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

[11:43]

Útbýting:

Kosningar til Alþingis og kosningar til sveitarstjórna, 133. mál, frv. ÁÞS o.fl., þskj. 137.

Raforkulög, 1. umr.

Stjfrv., 129. mál (neyðarsamstarf og fjárhæð eftirlitsgjalds). — Þskj. 130.

[11:44]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á raforkulögum, nr. 65/2003, með síðari breytingum.

Í þessu frumvarpi eru lagðar til þrenns konar breytingar á raforkulögum. Í fyrsta lagi er breyting á skilgreiningu laganna á stórnotanda, í öðru lagi lögbinding á tilteknum verkefnum sem tengjast neyðarsamstarfi raforkukerfisins og í þriðja lagi breytingar á fjárhæð gjalds vegna eftirlits sem af lögunum stafar.

Að því er varðar hina fyrstu breytingu er það svo að í raforkulögum er kveðið á um að stórnotandi sé sá notandi sem notar á einum stað 14 megavatta afl með árlegum nýtingartíma sem er a.m.k. 8 þús. stundir eða meira. Þeir sem nota svo mikið af orku geta tengst flutningskerfi raforkunnar beint en ekki um dreifiveitu og fyrir vikið greiða þeir fyrir flutning raforkunnar samkvæmt gjaldskrá fyrir stórnotendur.

Nú er það svo að til þessa hafa eingöngu stóriðjuver fallið undir skilgreiningu laganna eins og hún er í dag á stórnotanda. Því er hins vegar ekki fyrir að synja að á síðustu mánuðum hafa ýmsir aðrir aðilar sem vilja starfrækja þjónustu sem er orkufrek og með háan nýtingartíma sýnt áhuga á að koma upp starfsemi hér á landi sem krefst ekki að öllu leyti jafnmikils afls. Þeir ná þar af leiðandi ekki þessu lágmarki sem núna er að finna í lögunum. Hér er sér-

staklega um að ræða tiltekna þætti og afbrigði af gagnamiðstöðvum sem er ekki óskyld netþjónabúum, litlar gagnamiðstöðvar sem t.d. væri hægt að koma fyrir úti á landsbyggðinni. Aðilar sem reka slík fyrirtæki hafa sýnt þessu áhuga. Þótt starfsemi af þessu tagi hafi háan nýtingartíma getur hún verið nokkuð undir þeim aflmörkum sem lögin kveða á um núna og til að tryggja þessum aðilum svipaða stöðu og öðrum fyrirtækjum er lagt til að aflmörk verði lækkuð úr 14 megavöttum í 8 megavött.

Að því er varðar þann hluta þessa frumvarps sem lýtur að neyðarsamstarfi er það svo að í raforkulögum og reglugerðum sem þeim tengjast er ekki fjallað um þætti sem lúta að neyðarstjórnun eða hver sé ábyrgur fyrir skipulagningu og samræmingu viðbragða við neyð í raforkukerfinu.

Forsvarsmenn Landsnets stóðu fyrir fundi árið 2005, þ.e. höfðu frumkvæði að því með hagsmunaaðilum innan raforkugeirans þar sem þessi mál voru rædd. Þar var skilgreint hvers eðlis slík verkefni væru, þ.e. samræming neyðarviðbragða framleiðenda, flutningsaðila, dreifiveitna og stórnotenda og samvinna við opinbera aðila eins og t.d. Almannavarnir og með hvaða hætti væri best að bregðast við því af löggjafans hálfu til að tryggja sem bestan viðbúnað ef einhvers konar stóráföll kæmu upp. Hér væri t.d. hægt að hugsa sér einhvers konar hamfarir, bilun í stóriðjuveri eða einhvers konar meiri háttar bilun á flutningskerfi.

Í framhaldi af þessum óformlegu viðræðum fóru forsvarsmenn Landsnets þess á leit við iðnaðarráðuneytið, í september 2006, að það kæmi að þessu máli með formlegum hætti. Þeir óskuðu eftir formlegum stuðningi ráðuneytisins til þess að koma neyðarsamstarfi raforkukerfisins á fót. Í byrjun nóvember 2006 var formlegur stofnfundur NSR, þ.e. Neyðarsamtarfs raforkukerfisins haldinn. Á þeim fundi voru öll helstu orkufyrirtæki og allir helstu leikendur á orkumarkaðnum auk ríkislögreglustjóra og sambands orkufyrirtækjanna. Þessir aðilar hafa allir átt með sér mjög gott samstarf á vettvangi raforkumála og voru sammála um gagnsemi og nauðsyn þess að koma upp sérstökum vettvangi til að vinna að tillögum um þetta neyðarsamstarf. Á þeim fundi var skipað í vinnuhópa sem síðan lögðu fram tillögur og sá hluti þessa frumvarps sem lýtur að neyðarvörnum byggist á þeim tillögum.

Í stuttu máli, herra forseti, gerir frumvarpið ráð fyrir að leggja þá lagalegu kvöð á herðar þeim aðilum sem ég taldi upp áðan að koma sér upp viðbragðsáætlunum sem væru jafnan til staðar í hverju fyrirtæki, og sömuleiðis er lögð sú lagalega skuldbinding á hendur Landsneti að það sé samræmingaraðili sem samræmi þetta starf, bæði áætlanagerðina og síðan viðbrögð ef upp koma áföll við almannavarnakerfið í landinu.

Þriðji þáttur þessa frumvarps lýtur að eftirlitsgjaldi sem kveðið er á um í raforkulögum. Þar segir að flutningsfyrirtæki og dreifiveitur skuli standa undir kostnaði vegna eftirlits með kerfinu. Gjaldið hefur til þessa verið 0,3 aurar á hverja kílóvattstund, sem leggst á flutningsfyrirtækið, en dreifiveitur hafa greitt 0,7 aura á hverja kílóvattstund. Orkustofnun hefur annast innheimtu þessa gjalds sem rennur í ríkissjóð. Það kemur skýrt fram í 1. mgr. 31. gr. laganna að gjaldinu sé ætlað að standa undir kostnaði við eftirlit samkvæmt þessum lögum.

Nú hafa tekjur af þessu gjaldi farið hækkandi frá því að raforkulögin voru sett, sem stafar fyrst og fremst af aukinni raforkuframleiðslu vegna stóriðjunnar. Í ljósi þess að fyrirmæli greinarinnar sem ég vísaði til áðan, 1. mgr. 31. gr., eru alveg skýr, í þá veru að gjaldið eigi einungis að standa undir kostnaði, er í þessu frumvarpi gerð tillaga um breytingu á fjárhæð eftirlitsgjaldsins. Hér leggur framkvæmdarvaldið til að gjaldið verði lækkað og verði með þeim hætti að flutningsfyrirtæki greiði einungis 0,2 aura á kílóvattstund en dreifiveitunum verði gert að greiða einungis 0,5 aura á kílóvattstund.

Hér er því um frumvarp að ræða sem horfir töluvert til framfara fyrir ákveðna geira orkuiðnaðarins. Því er ætlað að tryggja öryggi orkumarkaðarins með því að lögbinda ákveðnar kvaðir. Því er ætlað að auðvelda tiltekinni starfsemi að fá stöðu stórnotenda og þar með lægra flutningsgjald. Í þriðja lagi er lagt til að eftirlitsgjaldið sem hefur verið lagt á verði lækkað.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni þessari umræðu verði frumvarpinu vísað til hv. iðnaðarnefndar.

[11:51]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna þessu frumvarpi. Mér finnst það mjög af hinu góða. Ég vil nefna sérstaklega eitt atriði, þ.e. breytinguna á 31. gr. Það er afar ánægjulegt að sjá lagða til lækkun á þessu eftirlitsgjaldi sem innheimt er til að standa undir eftirlitshlutverki Orkustofnunar. Það er ekki svo oft sem maður sér menn leggja til lækkanir á gjöldum og það er sérstaklega gleðilegt.

Það er ljóst að þessi lækkun kemur til, eins og hæstv. iðnaðarráðherra sagði, vegna aukinnar raforkuframleiðslu. Mig langar af því tilefni til þess að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra að því hvort ekki megi, vegna þess að við sjáum fram á enn meiri aukningu í rafmagnsframleiðslu á næstunni, hvort ekki verði að líta svo til að þetta gjald muni lækka jafnvel frekar eða hvort nauðsynlegt sé að endurskoða gjaldið með þessum hætti árvisst.

[11:53]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni jákvæðar undirtektir. Það er rétt sem hv. þingmaður segir, að það er ekki oft sem framkvæmdarvaldið kemur með frumvörp sem miða beinlínis að því að lækka álögur á atvinnulífið. Ég taldi það hins vegar óhjákvæmilegt í þessu tilliti. Ég taldi að mér bæri skylda, í reynd túlka ég 31. gr. raforkulaganna þannig, til að fylgjast með því hvort gjaldið sem þarna væri innheimt væri meira en kostnaður. Ég legg þann skilning í 1. mgr. 31. gr. að gjaldið sem innheimt er eigi bara að standa undir kostnaði.

Sem betur fer er hægt að sýna fram á að kostnaður Orkustofnunar vegna þessa eftirlits hefur lítið sem ekkert aukist á síðustu árum. Á hinn bóginn hafa tekjurnar sem hafa runnið í ríkissjóð á þessum tíma aukist og eru töluvert umfram kostnaðinn. Þar af leiðandi tel ég að framkvæmdarvaldinu beri skylda til þess að leggja til lækkun.

Hv. þingmaður benti á þá staðreynd að líklegt væri að raforkuframleiðsla mundi aukast á næstu árum. Hún spyr

þá hvort ekki megi vænta þess að gjaldið verði lækkað enn frekar. Í öðru lagi spyr hún hvort það ætti e.t.v. að endurskoða þetta árlega. Svarið við báðum spurningum gæti verið játandi, þ.e. það er alveg ljóst, út frá túlkun minni á lagagreininni, að þegar í ljós kemur að framleiðsla á raforku hefur aukist sem leiðir til þess að tekjurnar verði aftur umfram kostnaðinn þá á að lækka gjaldið. Ég mun síðan skoða það nokkuð vel hvort það sé ástæða til að gera það árlega. Hugsanlega mætti vel hugsa sér það fyrirkomulag að þetta væri reyndar ekki ákveðið með lögum heldur með reglugerð þannig að þetta yrði liprara og það væri hægt að laga gjaldið að breytingum á markaðnum.

[11:55]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég velti því fyrir mér hvort hæstv. iðnaðarráðherra er einhvers staðar hér nálægt — hann mun vera þarna í hliðarsal.

Hæstv. forseti. Ég held að það sé merki um hve góð lög raforkulögin eru að nú þegar er komið frumvarp til að lækka gjöld, sem kemur í framhaldi af ákvæði laganna um þetta eftirlitsgjald. Þar virðist hafa verið reiknað með heldur meira svigrúmi og því er komið frumvarp til þess að lækka það gjald, sem er náttúrlega bara sanngjarnt og eðlilegt miðað við upphafleg lög.

Í öðru lagi snýst þetta frumvarp um að koma á ákveðnu neyðarsamstarfi í raforkukerfinu sem er náttúrlega gríðarlega mikilvægt. Um það er ekkert nema gott að segja og það styð ég heils hugar, enda var undirbúningsstarf vegna þessa hafið í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar, best að taka það fram.

Svo er það í þriðja lagi mál sem ég vil koma inn á nokkuð sem ekki hefur áður verið rætt, það sem kallað hefur verið netþjónabú. Þetta er nokkurs konar lausnarorð í dag, heyrist mér. Hæstv. iðnaðarráðherra talar gjarnan um þetta sem nýjan möguleika í atvinnustarfsemi okkar og ekkert nema gott um það að segja. Hins vegar finnst mér þurfa koma fram, við þurfum að ræða það hér á hv. Alþingi, hvers konar starfsemi þetta er og hvað slík netþjónabú koma til með að skaffa mörg störf miðað við notkun á raforku. Mér finnst það stórt mál ef nota á gríðarlega raforku í að skapa tiltölulega fá störf. Ég hef grun um að svo sé í þessu tilfelli.

Ég vil spyrja hæstv. iðnaðarráðherra um það. Hvað t.d., ef við tökum sem dæmi 100 megavöttin, gefur sú orka mörg störf í netþjónabúi í samanburði við álver? Þetta er eitt af því sem ég vildi spyrja hæstv. iðnaðarráðherra um. Hann hlýtur að vita þetta.

Frumvarpið gengur m.a. út á að gefa þessari starfsemi möguleika á að fá þá skilgreiningu að hún sé í raun stóriðjustarfsemi og geti átt möguleika á að fá raforkuverð sem sambærilegt er við það sem við köllum stóriðjuverð. Ég get hins vegar ekki séð að það sé þannig, eins og haft var eftir hæstv. ráðherra í einhverjum fjölmiðli, að hann væri að undirbúa frumvarp sem tryggði að netþjónabú fengju raforku á sama verði og stóriðjan. Ég held að það sé ekki hægt af hálfu stjórnvalda, að tryggja ákveðið verð til slíkra fyrirtækja frekar en annarra. Það getur verið að ég hafi það rangt eftir hæstv. ráðherra.

Þetta er stórt mál að mínu mati, hvers konar starfsemi þetta er og hve mörg störf hún skapar, t.d. miðað við framleiðslu á áli. Ég veit að álver eru ekki mjög hátt skrifuð hjá hæstv. ráðherra og ekki notkun á þessu orði „áli“. Þegar tekin var ákvörðun um að byggð skyldi álþynnuverksmiðja á Akureyri þá hét hún ekki lengur álþynnuverksmiðja, eins og hún hét á síðasta kjörtímabili þegar ég kom að uppbyggingu þeirrar verksmiðju, heldur hét hún aflþynnuverksmiðja. Ég hef grun um að það hafi verið sérstaklega hugsað til að þurfa ekki að nota orðið stutta og laggóða.

Ég vil spyrja um eitt enn sem snýr að frumvarpinu, eða kannski frekar að netþjónabúum. Ég veit að ég ætti kannski fremur að beina þessum spurningum til hæstv. samgönguráðherra. En ég hef grun um að hæstv. iðnaðarráðherra hafi eitthvað komið að þeim málum líka, en það varðar sæstreng. Nú hefur ríkisstjórnin samþykkt að leggja sæstreng til Danmerkur, Danice, sem mun kosta um 5 milljarða kr. Því verkefni á að ljúka á næsta ári. Það hefur komið fram í tengslum við þessa umræðu, um netþjónabú, að einkaaðili er tilbúinn til að leggja sæstreng til Íslands sem kosta muni minna fé en það sem hér um ræðir. Þá er spurningin gagnvart ríkisstjórninni og hæstv. ráðherra sú hvort það samræmist aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu.

Við lútum Eftirlitsstofnun EFTA hvað varðar samkeppnisþættina. Samræmist það lögum og aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu að ríkið fari í samkeppni við einkaaðila um að leggja slíkan sæstreng? Ég veit að þetta var skoðað á fyrri stigum og reyndist þá ekki á skjön við reglur Evrópska efnahagssvæðisins en nú er alveg nýtt upp á teningnum og því er mikilvægt að fá svör við þessu, ekki síst vegna þess að núverandi hæstv. samgönguráðherra hefur hafnað því að veita mörgum sveitarfélögum á Íslandi aðstoð vegna lagningar ljósleiðara eða til að koma á háhraðatengingum vegna þess að einkaaðilar hafi þegar verið starfandi á svæðinu. Ástæðan fyrir því að hafna þessum sveitarfélögum um aðstoð frá ríkinu hefur verið sú að ríkið geti ekki komið inn á svæði þar sem einkaaðilar eru þegar að störfum á þessu sviði. Mér finnst þetta vera mjög sambærilegt mál og ríkisstjórnin hlýtur að hafa fjallað um þetta.

Ég vænti þess að hæstv. iðnaðarráðherra geti gefið mér svör um hvað er að gerast í sæstrengsmálum auk þess sem hann gæti frætt okkur frekar um hvers konar starfsemi hér um ræðir, sem kölluð hefur verið netþjónabú. Hvað skapar slíkt fyrirtæki mörg störf, t.d. í samanburði við álfyrirtæki?

[12:02]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er hugsanlegt að ég haldi hér ræður síðar í dag og fjalli ítarlegar um ýmsar af þeim spurningum sem hv. þingmaður spurði mig. Sumar þeirra koma mér þó ekki beinlínis við en það getur vel verið að ég geti samt upplýst hana af minni takmörkuðu þekkingu um eitthvað af þessu. Það kemur mér hins vegar á óvart hversu föst hv. þingmaður er í álinu. Það virðist sem hún sé að agnúast hér út í netþjónabú af því að hún telur að þau skerði á einhvern hátt drauma hennar um að álvæða hvern einasta fjörð í landinu. Ég get hins vegar fullvissað hv. þingmann um að ég hef enga fordóma gagnvart áli. Ég hef enga fordóma

gagnvart stóriðju eins og Ómar Ragnarsson, formaður Íslandshreyfingarinnar, húðskammaði mig fyrir í kosningabaráttunni.

Það kemur mér líka á óvart að fyrrverandi iðnaðarráðherra skuli ekki hafa snefil af þekkingu á netþjónabúum. Ég taldi þó að hún hefði, eins og að ýmsu öðru, lagt gjörva hönd að því að undirbúa þá starfsemi hér á landi. Gagnamiðstöðvar eru mjög margs konar, netþjónabú eru ein tegund þeirra. Það er mjög mismunandi hversu orkufrek þau eru. Tilhneigingin núna er að slíkar miðstöðvar renni saman í stórar miðstöðvar sem geta tekið allt upp í 50 megavött. Starfsemi sumra þeirra er mannfrek, 75 manns og allt upp í 100 manns. Hv. þingmaður spurði mig hversu mörg störf skapist við 100 megavött af orku. Þau gætu verið 150 og yfir 200, það fer eftir eðli þeirra. En það eru líka til litlar gagnamiðstöðvar sem heppilegt væri að reyna að koma upp úti á landi. Þær nota einhvers staðar á bilinu 5–15 megavött. Iðnaðarráðuneytið á í samstarfi við 10 sveitarfélög, þar á meðal Sauðárkrók og Ísafjörð, um að reyna að finna slíkri starfsemi stað á vettvangi þeirra. Til þess að það sé hægt þarf að gefa þeim kost á að greiða hið sama fyrir flutning og stórnotandi. Þetta er sem sagt aðgerð til að aðstoða við það. Ef það er ekki hægt er allri loku skotið fyrir það að hægt sé að staðsetja þær úti á landsbyggðinni. Það er einungis hinn göfugi tilgangur með þessari breytingu frumvarpsins.

[12:04]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hafði ekki annað í huga en að ræða málefnalega við hæstv. iðnaðarráðherra um þetta mál og það að hann skuli koma hér með skæting gagnvart mér sýnir náttúrlega betur hans innri mann en það sem ég hafði í huga. Ef það er svo að 100 megavatta netþjónabú veitir 150 störf þá er það hið besta mál. Ég lýsi yfir ánægju með að hæstv. ráðherra sýnir áhuga á því að slík starfsemi geti jafnvel átt sér stað úti á landsbyggðinni og það mundi skipta verulega miklu máli. Þá er kannski spurningin sú hvort flutningskerfi okkar sé nægilega öflugt til að taka á móti slíkri starfsemi utan við suðvesturhringinn sem er umhverfis höfuðborgarsvæðið og þá er ég að tala um 250 kílóvatta línur. Það getur verið að horfa þurfi til þess líka. En það er vissulega mjög mikilvægt ef eitthvað af þessari starfsemi getur farið fram úti á landsbyggðinni.

Svo vil ég segja í lokin, hæstv. forseti, fyrst ég hef tíma. Það er ekkert sem segir að ég sé föst í álinu þó að ég dragi fram mikilvægi þeirrar álframleiðslu sem nú þegar er á Íslandi og mun náttúrlega skipta sköpum núna varðandi útflutningstekjur okkar þegar við þurfum að draga saman í þorskveiðum. Þá er eins gott að við skulum vera búin að koma á þeirri starfsemi sem raun ber vitni, eins og t.d. hjá Fjarðaáli og stækkuninni í Hvalfirði.

[12:06]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður þekkir mig vel og hugsanlega minn innri mann betur en margir aðrir. Ég virði hv. þingmann fyrir margt sem hún hefur gert vel og margsinnis á mínum skammvinna ferli sem iðnaðarráðherra hef ég hrósað henni fyrir frumkvæði hennar að ýmsu sem varðar nýsköpun og iðnað. Það hefur því ekkert skort á að ég hafi borið lof á hana fyrir það sem hv. þingmaður verðskuldar. Þegar menn hins vegar koma að mér með einhvers konar tuði og naggi þá svara ég í sömu mynt. Það hefur alltaf verið mín regla og verður það áfram, svo ég aðvari hv. þingmann um það.

Ég hef ekki áhuga á að ræða við hana öðruvísi en málefnalega um þetta mál og það gleður mig að hún tekur undir að þarna kunni að vera framtíðargrein sem skiptir máli, þ.e. netþjónabúin. Ég dreg það ekkert í efa að hv. þingmaður hafi jafnmikinn áhuga og ég á því að reyna að koma einhvers konar starfsemi af þessum toga fyrir úti á landi.

Hv. þingmaður spyr svo hvort dreifikerfið og flutningskerfið sé búið undir slíkt. Það ætti hv. þingmaður sennilega að vita miklu betur en ég, hún hefur borið ábyrgðina á því að byggja það upp á síðustu árum. Hins vegar liggur fyrir að núverandi ríkisstjórn hefur sagt að markmið hennar sé að gera landið allt að einu atvinnu- og búsetusvæði. Það er háleitt markmið sem ég er alveg viss um að næst ekki á þessu kjörtímabili, einu kjörtímabili, en í því felst skuldbinding um að íbúar landsins alls eiga að njóta jafnræðis um samgöngur, um fjarskipti og líka um raforkudreifingu. Það hef ég margoft sagt. Og þá verður ríkisvaldið einfaldlega að sjá til þess að dreifikerfið sé undir þetta búið.

Mjög líklegt er að hér festi rætur stór netþjónabú af þessari nýjustu kynslóð á næstu árum. Þetta frumvarp miðar hins vegar að því að reyna að skapa umhverfi sem laðar smærri gerðir gagnamiðstöðva út á landsbyggðina. Ef ekki er hægt að ná þessari breytingu í gegn, þá (Forseti hringir.) útilokar það þau vegna þess að þá verður dreifikostnaðurinn fimmfaldur. Það er svo einfalt, það bara slær þau út af borðinu.

[12:09]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér breytingar á raforkulögum frá árinu 2003 og það eru einkum þrír þættir sem þar er tekið á. Í fyrsta lagi hvað varðar breytingu á skilgreiningu laganna á stórnotanda. Í öðru lagi lögbindingu á verkefnatengdu neyðarsamstarfi raforkukerfisins. Í þriðja lagi breytingar á fjárhæð gjalds vegna eftirlits samkvæmt þessum lögum. Ég ætla að staðnæmast við fyrsta þáttinn.

Samkvæmt þeim raforkulögum sem nú eru í gildi er kveðið á um að stórnotandi sé notandi sem notar á einum stað a.m.k. 14 megavatta afl með árlegum nýtingartíma 8.000 stundir eða meira. Þeir sem nota svo mikið magn orku geta tengst flutningskerfi raforku beint en ekki um dreifiveitu og greiða fyrir flutning raforkunnar samkvæmt gjaldskrá fyrir stórnotendur. Samkvæmt þessu frumvarpi er þetta mark fært úr 14 megavöttum niður í 8 megavött.

Fram til þessa og samkvæmt þeim lögum sem eru nú við lýði hafa eingöngu stóriðjuver fallið undir skilgreiningu stórnotanda en aðrir aðilar með háan nýtingartíma hafa sýnt því áhuga að komast undir þessa skilgreiningu laganna og njóta þeirra kjara sem stóriðjufyrirtækin búa við.

Hæstv. ráðherra hefur verið talsmaður þess að við alla vega skoðum þann kost að auðvelda svokölluðum netþjóna-

búum að koma á fót starfsemi hér á landi, það sé atvinnuskapandi og sé til styrkingar landsbyggðinni eða gæti orðið. Ég velti því stundum fyrir mér hvort við séum um of föst í því farinu að tengja uppbyggingu atvinnustarfsemi orkufrekri starfsemi. Ef við viljum ekki ál þá hljótum við að vilja einhverja aðra orkufreka starfsemi. Ef við viljum ekki álver á Bakka á Húsavík þá hljóti að koma þar netþjónabú.

Ég skal játa að mér finnst og hefur stundum fundist þessi kostur geta verið meira freistandi en mengandi stóriðja þó að ég hafi ekki skoðað allar hliðar þess máls. Það kemur fram í máli hæstv. iðnaðarráðherra að við þurfum að gæta að því að setja ekki öll netþjónabú undir einn og sama hattinn, þau séu mjög mismunandi stór og krefjist þar af leiðandi mismikillar orku. En ég vil leggja áherslu á þann þátt að við eigum ekki að festa okkur í því fari að atvinnuuppbygging sé ómöguleg án þess að um orkufreka starfsemi sé að ræða. Við skulum ekki gleyma því að þegar fram líða stundir höfum við nóg með orkuna að gera hér á landi til ýmissa þarfa og starfsemi sem þegar er fyrir hendi.

Ég vil fá að heyra það frá hæstv. iðnaðarráðherra hvort hann hafi hugað að annarri atvinnustarfsemi hvað varðar vildarkjör á raforku, starfsemi sem þegar er við lýði í landinu. Þá er ég að horfa til landbúnaðarins, til garðyrkju og gróðurhúsaræktar margvíslegrar en talsmenn þeirrar starfsemi hafa haft uppi kröfur á undanförnum árum um að fá rafmagn á hagstæðari kjörum en verið hefur.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum verið því mjög fylgjandi að styrkja innlendan atvinnurekstur, og þá ekki síst til sveita í þessu skyni. Það hefur verið mjög blóðugt fyrir íslensk atvinnufyrirtæki, og að sjálfsögðu heimilin einnig, að horfa upp á þá hrikalegu mismunun sem landsmenn búa við, sem atvinnureksturinn býr við, þegar horft er til stóriðjunnar annars vegar og annarrar atvinnustarfsemi hins vegar. Mér þætti vænt um að heyra hvort það hafi verið kannað við gerð þessa lagafrumvarps að láta hugtakið ná til atvinnustarfsemi af því tagi sem ég hef vísað hér til.

[12:14]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú hefði hv. þingmaður auðvitað átt að beita sér fyrir því að ég yrði ekki bara orku- og iðnaðarráðherra heldur landbúnaðarráðherra líka. Þar með félli grænmetisframleiðslan og gróðurhúsaræktin undir mig einnig og ég hefði þá getað beitt mér fyrir því.

En svarið við spurningu hv. þingmanns er einfalt. Ég hef ekki skoðað það sérstaklega. Hins vegar er þarna verið að lækka lágmarkið sem menn þurfa að kaupa til að geta notið þessara kjara. Ég hef sjálfur margoft sagt hér í umræðum um hagsmuni og starfsumhverfi ylræktar á Íslandi að það hljóti að koma til greina að þeir sem að því starfa myndi með sér samtök sem semji fyrir þeirra hönd um kaup á raforku og gætu þá hugsanlega fengið betri kjör í krafti magns sem viðkomandi samtök mundu kaupa.

Hvað netþjónabúin varðar þá hafa aðrir og vísari menn en ég spáð fyrir um það að eftir að annar sæstrengur væri kominn til Íslands, eins og ríkisstjórnin hefur ákveðið, kynni svo að fara að á næstu 5–7 árum skapaðist slíkur iðnaður hér á landi sem krefðist orku sem gæti náð því að slaga upp í meðalstórt álver.

Ég hef verið talsmaður þess að orkumarkaðurinn á Íslandi, orkuframleiðendur á Íslandi sæju til þess að til væri orka hér á landi til að hægt væri að drífa annan iðnað en bara áliðju og ég heyri ekki betur en hæstv. forsætisráðherra hafi tekið undir með þessu viðhorfi í stefnuræðu sinni við upphaf þings.

Ég held að allir séu þeirrar skoðunar að það sé farsælast fyrir Íslendinga að skjóta sem margvíslegustum stoðum undir okkar iðnað og framleiðslu hér á landi. Ég hef ekkert legið á þeirri skoðun minni að mér finnist það ekki rétt að setja öll okkar egg í eina körfu sem er úr áli gerð. (Forseti hringir.) Þess vegna er m.a. verið að reyna að draga hér inn annars konar iðnað og láta ekki landsbyggðina sitja út undan.

[12:16]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ítreka aftur þetta sjónarmið að við eigum ekki að horfa til þess að atvinnuuppbygging sé óhjákvæmilega tengd orkufrekri starfsemi. Þegar hæstv. ráðherra talar um að hér kunni að koma það mörg netþjónabú að þau slagi upp í orkufrekt álver þá fer nú aðeins um mig, skal ég játa, því þegar við lögðum til stóriðjustopp þá tengdist það að sjálfsögðu því að við höfðum áhyggjur af því að verðmætum náttúruperlum verði fórnað fyrir stóriðju hverju nafni sem hún nefnist. Ég er hins vegar alls ekki að afskrifa þessa hugmynd um netþjónabúið. Ég hef einfaldlega ekki kynnt mér alla þætti málsins og að sjálfsögðu mun ég hugleiða það sem hæstv. ráðherra sagði að við ættum ekki að setja alla slíka starfsemi undir sama hattinn, þau væri misjöfn að stærð og umfangi og svo framvegis.

En það er rétt sem hæstv. ráðherra segir að landbúnaðurinn og þar með grænmetisframleiðslan og ylræktin heyrir ekki undir hans ráðuneyti. En þessi málaflokkur gerir það engu að síður og hann hlýtur að hafa alla atvinnustarfsemi í landinu og hagsmuni landsmanna almennt til skoðunar þegar þessi mál eru annars vegar og ég spyr hæstv. (**Gripið fram í:** Byggðamál.) ráðherra — og byggðamálin þar með einnig — hvort hann muni beita sér fyrir því að endurskoða frumvarpið með hagsmuni landbúnaðar og grænmetisframleiðslu sérstaklega í huga. Hæstv. ráðherra sagði að þetta hefði ekki verið skoðað við smíði þessa frumvarps. Og spurningin er þessi: Mun ráðherra láta fara fram slíka athugun og endurskoðun á frumvarpinu með þetta í huga?

[12:19]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Mér er sagt að ég geti ekki haldið tvær ræður í röð. Ég óska eftir því að sjá það í þingskapalögum hvar það stendur að það sé ekki hægt. Ég hef rétt til þess að halda tvær ræður og geri ráð fyrir að við eigum eftir að taka þetta upp til umræðu þá á öðrum vettvangi þingsins. Ég ætla ekki að fara að leggjast í eitthvert karp hér.

Mín ræða átti að vera ósköp stutt, reyndar ekki miklu lengri en ein setning vegna þess að hæstv. iðnaðarráðherra kom ekki upp í andsvar öðru sinni þegar ég beindi til hans spurningu. Ég ætlaði ekki að segja annað en þetta: Þögn er sama og samþykki.

[12:20]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða hv. þingmanns er rétt að rifja það upp að það eru þingvenjur fyrir því að hv. þingmenn haldi ekki tvær ræður í röð.

[12:20]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram um það frumvarp sem ég hef hér flutt. Ég heyri það á hv. þingmönnum sem til máls hafa tekið að þeir eru meginefni frumvarpsins algjörlega sammála. Menn hafa fagnað því hér í umræðunni að hér er verið að leggja til að eftirlitsgjaldið sem Orkustofnun hefur innheimt og runnið hefur í ríkissjóð sé lækkað töluvert. Ég hef sömuleiðis sagt það úr þessum ræðustól að ég hyggist fylgjast með því hvernig þróunin verður á annars vegar tekjum af þessu gjaldi og hins vegar kostnaði Orkustofnunar við eftirlitið með það í huga ef nauðsynlegt reynist í framtíðinni að lækka það enn frekar.

Ég varpaði því sömuleiðis fram í umræðunni í andsvari við hv. þm. Ólöfu Nordal að vel kæmi til greina að skoða hvort þessi gjaldheimild ætti frekar að útfærast í reglugerð þannig að iðnaðarráðherra gæti hverju sinni eftir því sem þessi mál þróast lagt til lækkun eða þá hækkun á gjaldinu eftir þróun markaðarins. Allt bendir auðvitað til að raforkuframleiðsla muni aukast á næstu árum og þar af leiðandi muni enn skapast svigrúm til þess þegar fram líða stundir að lækka gjaldið enn frekar.

Hv. þingmenn Valgerður Sverrisdóttir og Ögmundur Jónasson hafa rætt hér nokkuð gildi netþjónabúa. Það liggur alveg ljóst fyrir að eftir að ríkisstjórnin tók ákvörðun um að leggja annan sæstreng til útlanda, til Kaupmannahafnar, þá opnuðust nýir möguleikar til þess að fá slíka starfsemi hingað til lands. Það var ómögulegt að fá hana meðan ekki var alveg fullkomið öryggi eins og það sem felst í tveimur strengjum. Það lá líka fyrir samkvæmt úttektum og samkvæmt viðræðum við þá sem hugsanlega geta hafið slíka starfsemi hér á landi að sá markaður var snöggt um stærri ef ákvörðun var tekin um það að fara til Skandinavíu heldur en til annarra staða. Ástæðan er sú að þar er markaðurinn í örustum vexti og sömuleiðis er baklandið, Austur-Evrópa, þ.e. þar er sömuleiðis líka markaður í miklum vexti. Ég bind góðar vonir við að við munum innan tíðar sjá hér á landi rísa netþjónabú af fremstu kynslóð, þ.e. eitt af þessum stóru búum þar sem búið er að taka saman margvíslega þjónustu og sem krefst mikillar flutningsgetu.

Það atriði frumvarpsins sem laut beinlínis að þessu efni snertir hins vegar fyrst og fremst smærri gagnamiðstöðvar. Ég hef þá í huga hagsmuni landsbyggðarinnar, þ.e. að hægt sé að koma þangað einhvers konar gagnamiðstöðvum vegna þess að markaðurinn hefur sýnt áhuga á því — athugið hv. þingmenn — að setja hér niður líka litlar gagnamiðstöðvar. Þá tel ég að þær mundu henta ákaflega vel á ýmsum stöðum á landsbyggðinni. Þess vegna hef ég í gegnum Fjárfestingastofu hafið samstarf við tíu sveitarfélög sem miða að því að kynna þau sem svæði þar sem vænlegt væri að setja niður slíkar miðstöðvar. Þær eru miklu minni og krefjast miklu minna rafmagns og þar af leiðandi, ef ekki hefði verið lögð til þessi breyting, þá væri mögulegt að margar þeirra sem eru einhvers staðar á bilinu í kringum 10 megavött hefðu í reynd þurft að greiða fyrir flutning á rafmagni fimm sinnum meira en þeir sem eru ofan markanna. Það hefði í einu vetfangi slegið þessa möguleika út af borðinu. Ég tek mig alvarlega og mitt hlutverk sem byggðamálaráðherra. Ég er með þessu, og neita því ekkert, fyrst og fremst að slást fyrir hagsmunum landsbyggðarinnar í þessu máli.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson talaði hér greinilega af töluverðri þekkingu á þessu máli enda hefur hann setið í iðnaðarnefnd töluvert lengi og þekkir raforkulögin út og inn. Satt best að segja leið mér á köflum eins og auðsveipum lærisveini sem hlýddi á sinn meistara þegar ég hlustaði á hann útlista hérna af sinni sérfræðikunnáttu og þekkingu margvísleg smáatriði þessa máls.

Hv. þingmaður bar þar niður í sínu máli að hann spurði mig sem iðnaðarráðherra hvort ég hefði — ég tók spurningu hans í fyrri ræðu hans þannig — hvort ég hefði sérstaklega hugað að málefnum ylræktar í landinu þegar þetta var gert. Ég svaraði honum alveg ærlega. Ég hafði ekki gert það. Benti honum hins vegar á það að ef honum tækist með einhverjum hætti að flytja undir iðnaðarráðuneytið málefni landbúnaðarráðuneytisins þá yrði það auðvitað á mínu verksviði.

Hins vegar var ákaflega gott samstarf með mér og hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra sem fer með málefni ylræktarinnar. Ég fer að hluta til með málefni raforkumarkaðarins. Hv. þingmaður veit það af mörgum ræðum sem hann hefur heyrt mig flytja hér í gegnum árin að ég hef margoft rætt möguleikana á því að ylræktin og þeir sem hana stunda sameinuðust í samtökum sem semdu fyrir ylræktendur um stórkaup á raforku. Verðið mundi þá væntanlega í hlutfalli við magnið verða lægra.

Hv. þingmaður spurði mig síðan sérstaklega að því hvort ég hygðist í framhaldi af þessum orðaskiptum gera úttekt á þessum möguleikum. Ég verð að hryggja hv. þingmann með því að það er utan verk- og valdsviðs míns ráðuneytis. Ef hins vegar þeir sem um þau mál véla koma til mín og vilja einhvers konar samstarf um það þá auðvitað stendur ekki á mér að skoða þessi mál. En hv. þingmaður má ekki gleyma því að með því að lækka þennan þröskuld þá auðvitað færist hann nær því að geta séð veröld þar sem aðrir notendur, miðlungsnotendur raforku, gætu fallið undir. Það er ekkert útilokað í þeim efnum. En þetta er ekki á valdsviði iðnaðarráðuneytisins. Hins vegar stendur hv. þm. Ögmundur Jónasson miklu nær því að geta látið skoða það fremur en iðnaðarráðherra sem hér stendur. Hann situr í iðnaðarnefnd og hann hefur sem þingmaður … (Gripið fram í.) Hans flokkur á að minnsta kosti fulltrúa í iðnaðarnefnd og hann getur innan þeirrar fagnefndar þingsins óskað eftir umræðu í nefndinni um þetta og þá möguleika og eftir atvikum lagt fram tillögur faglega útfærðar af þeirri miklu þekkingu sem hann býr yfir í þessum efnum, sem lúta að lausn þessa máls, fyrst hann ber það svo fyrir brjósti. Það er margþekkt þegar mál af þessum toga koma til þingsins þar sem menn telja nauðsynlegt kannski að skoða skylda hagsmuni en sem ekki er beinlínis tekið á í frumvarpi að það sé gert í þingnefnd.

Hv. þingmaður býr því ekki við þær skorður valds sem ég hef og mér er sett með reglugerð um mitt ráðuneyti. Hann getur gert þetta í þingnefndinni. Ekki mun standa á iðnaðarráðuneytinu að koma öllum þeim upplýsingum til þingnefndarinnar sem eru í valdi þess ef eftir því er óskað.

Þetta er svona mitt viðhorf og svar til hv. þingmanns og formanns þingflokks vinstri grænna um þetta. Ég skil vel að hann beri þetta mál fyrir brjósti. En hversu mikið sem ég vildi að þá er það bara ekki alveg á mínu valdi eins að verða við óskum hans. En ég get tekið þátt í því.

[12:28]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér á sér stað áhugaverð umræða. Ég vil aðeins segja stuttlega um það sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði um álver og netþjónabú sem stillt er upp sem andstæðum eða hann orðar það þannig að hann telji ekki heppilegt að vera með öll eggin í sömu körfu og ég tek undir það. En á það verður auðvitað að líta að netþjónabúin geta verið stórnotendur orku. Þessi mál eins og við horfum á þau eru annars vegar kannski í stórum dráttum spurning um mengun. Netþjónabúin menga ekki eins og álverin en þau geta notað jafnmikla orku. Það er líka takmörkuð auðlind. Í því samhengi verður auðvitað að horfa á netþjónabúin.

Hann fjallar hér um landbúnaðinn sem mér finnst líka mikilvægt og ég skil hæstv. iðnaðarráðherra að hann telji að því séu takmörk sett hvað hann geti farið inn á önnur verksvið. En ég minni á að iðnaðarráðuneytið er líka byggðamálaráðuneyti og þetta er stórt byggðamál. Mér finnst því, herra forseti, að hæstv. ráðherra geti tekið þetta upp undir þeim hatti að vera stórt byggðamál. Ég tel að hann ætti þess vegna að hafa frumkvæði að því eða sammælast um það við hæstv. landbúnaðarráðherra sem var nú hér á sveimi rétt áðan, að taka þetta til sérstakrar skoðunar. Auðvitað er það rétt ábending að það megi kannski gera í þingnefndinni. En þá verða menn að hafa tíma og tækifæri til þess. Þá verður að gefa það svigrúm sem þarf til þess að skoða það. Ég held nefnilega að það sé mikilvægt fyrir okkar landbúnað og fyrir okkar dreifðu byggðir og sömuleiðis hugsanlega fyrir vöruverð, verð á íslensku grænmeti, að komið sé til móts við þessi sjónarmið í landbúnaði. Ég vildi gjarnan koma þessu á framfæri við hæstv. ráðherra og þigg gjarnan svör hans við þessum spurningum.

[12:30]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er upp með mér af þeirri miklu trú sem hv. þingmenn Vinstri grænna hafa á mér og minni getu og mun reyna að bregðast þeim ekki. Að því er varðar síðari part ræðu hv. þingmanns var ég búinn að svara því í andsvari við hv. þm. Ögmund Jónasson að ég mun ekki liggja á liði mínu til að koma að verki ef menn vilja skoða möguleika á þessu. Þær upplýsingar og atgervi sem iðnaðarráðuneytið hefur í þeim efnum er ég reiðubúinn til að láta í té. Ég hef afstöðu í málinu, hún hefur margoft komið hér fram.

Ég hef ekki skoðað það nákvæmlega með hvaða hætti t.d. ylræktendur, jafnvel þótt þeir sameinuðust, gætu komið að þessu, það er sjálfsagt að skoða það. En ég ítreka að nefndinni eru ekki þær hömlur settar sem mér eru settar við það að fara inn á verksvið annarra ráðuneyta. Nefndin getur skoðað hvaðeina.

Að því er varðar orku, ál og gagnamiðstöðvar, þá hef ég þetta að segja: Ég hef enga fordóma gagnvart því að framleiða orku í landinu ef það er gert með eins umhverfisvænum hætti og kostur er og ef það stenst öll lög og reglur. Ég hef t.d. enga fordóma gagnvart stóriðju fremur en hv. þm. Árni Þór Sigurðsson. Hann hefur það ekki heldur. Ég á ákaflega margar skemmtilegar tilvitnanir og fróðlegar í hann sem benda til þess að við séum ekki í neinum grundvallaratriðum andstæðrar skoðunar í þeim málum.

Það sem mér finnst skipta máli varðandi netþjónabúin, ef þau væru viðbót við atvinnulífið, er í fyrsta lagi að þau nota töluvert af orku og þau menga nánast ekki neitt. Þetta er hátækniiðnaður og reynslan sýnir að oft skapast klasar hátæknivinnslu í kringum þessi netþjónabú. Þetta er starfsemi sem gæti gert íslenskt atvinnulíf miklu fjölbreyttara en áður og miklu minna háð einni tegund stóriðju. Ég neita því ekkert af því að ég er bara ærlegur í þessari umræðu. Það er eitt af því sem vakir fyrir mér.

[12:32]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í mínum huga snýst þetta ekki um fordóma gagnvart einhverri tiltekinni atvinnustarfsemi en hæstv. iðnaðarráðherra hlýtur að átta sig á að raforkuframleiðslunni er engu að síður takmörk sett. Við erum að ræða um takmarkaða auðlind. Þess vegna snýst þetta ekki um fordóma gagnvart einhverri tiltekinni atvinnustarfsemi, heldur hvað við getum framleitt mikið af raforku. Síðan er að sjálfsögðu önnur spurning í hvað sú raforka er notuð og þar hljóta að vera takmarkanir, hæstv. iðnaðarráðherra.

Varðandi hitt sem hann sagði um ylræktina, að ylræktendur gætu hugsanlega tekið sig saman og sameinast um kaup. Ég skal fúslega viðurkenna að ég hef ekki hugmynd um hvað ylræktin notar mikið rafmagn, hvað þeir eru stórir hver um sig, eða hvað ylræktendur væru miklir stórnotendur á rafmagn jafnvel þótt þeir legðu allir saman. En eitt er víst, hvort sem þeir leggja allir saman eða semja hver fyrir sig, þá er notkun þeirra væntanlega sú sama í heildina tekið. Og á þá að skipta máli hvort þeir mæta hver fyrir sig eða hvort þeir mæta í einu lagi? Vegna þess að heildarnotkun þeirra hlýtur að vera sú sama óháð því.

Mér finnst að það eigi að skoða þetta af alvöru og ég fagna því að hæstv. iðnaðarráðherra segir að nefndin hafi allt svigrúm og muni fá allar upplýsingar frá hans ráðuneyti til þess að skoða þetta. Og þá vænti ég þess líka að framkvæmdarvaldinu liggi ekki svo mikið á með afgreiðslu frumvarpsins að það gefist ráðrúm og tækifæri til að fjalla um málið í hv. iðnaðarnefnd.

[12:34]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég greindi frá því í framsöguræðu minni áðan að megintilgangurinn með þessu væri það að reyna að styðja við landsbyggðina, að reyna að skapa umhverfi sem gerir okkur kleift að laða smáar eða miðlungsstórar gagna-

miðstöðvar á landsbyggðina. Ef hv. þingmaður vill tefja það mál lifi ég góðu lífi án þess en það gæti kannski orðið til þess að einhvers konar tækifæri sem glittir í mundu tapast gagnvart einhverjum stöðum á landsbyggðinni. Þá verða hv. þingmenn Vinstri grænna bara að gera það upp við sig. (**Gripið fram í:** Er þetta hótun?) Nei, engin hótun, ég er bara að segja að iðnaðarnefnd má mín vegna skoða þetta eins djúpt og út í hörgul og hún vill. Það eru engar kvaðir af minni hálfu. Mér er auðvitað eins og öðrum ráðherrum sem leggja fram mál annt um að þau nái fram að ganga. Þarna eru bara tvenns konar hagsmunir. Við látum nefndina bara vinna sinn gang, ég er ekki með nein fyrirmæli til hennar. Ég er þeirrar skoðunar að framkvæmdarvaldið eigi ekki að gefa fagnefndum Alþingis nokkur fyrirmæli.

Ég er algerlega sammála hv. þingmanni um að auðvitað er orka takmörkuð auðlind. Spurningin er með hvaða hætti við nýtum þá orku sem til er í landinu. Afstaða mín liggur alveg skýr fyrir. Ég vil reyna að nota orkuna sem hér er til að skapa sem flest störf og sem best launuð störf og jafnframt þannig að umhverfið beri sem minnstan skaða af.

Ljóst er að það eru ekki nein losunarvandamál sem tengjast starfsemi af þessu tagi en auðvitað er öflun orkunnar háð sömu annmörkum og öflun orkugjafans að öðrum geirum atvinnulífsins, þ.e. þar vegast á hagsmunir nýtingar og verndar. Að öðru leyti held ég að við séum alveg sammála um þetta efni, ég og hv. þingmaður, eins og um svo margt annað.

Umræðu frestað.

Um fundarstjórn.

Ræðufjöldi í umræðum.

[12:36]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil ítreka mótmæli mín við þá ákvörðun forseta áðan að meina mér að fá orðið á þeirri forsendu að þinghefð eða venja væri fyrir því að meina mönnum um að fá orðið strax í kjölfar ræðu sem þeir hefðu flutt. Samkvæmt þingskapalögum hef ég rétt til þess að flytja tvær ræður við þessa umræðu. Þetta hefur einu sinni gerst áður hvað mig varðar. Þá var hið sama upp á teningnum og nú. Ég var að beina orðum til hæstv. ráðherra, fékk ekki svör og vildi nýta mér annan ræðutíma til þess að ítreka spurningu mína vegna þess að ég vildi ekki að hæstv. ráðherrar kæmust upp með það að virða mig að vettugi. Þetta er ástæðan fyrir því að ég tel þessa venju og þessa þinghefð arfavitlausa og sætti mig ekki við hana og krefst þess að farið sé að þingskapalögum en menn skjóti sér ekki á bak við einhverjar hefðir sem hér hafa skapast á alröngum forsendum að mínu mati.

Þegar ég bað um orðið var enginn á mælendaskrá og mér þótti fyrirsjáanlegt að spurningum mínum yrði ekki svarað. Þess vegna óskaði ég eftir því að fá orðið að nýju. Síðan hefur hæstv. iðnaðarráðherra beðið um orðið og svaraði spurningum prýðilega en það var ekki fyrirsjáanlegt frá mínum bæjardyrum séð þegar ég bað um orðið því að þá var enginn á mælendaskrá. Ég ítreka því mótmæli mín við þessu og ítreka jafnframt það sem ég sagði áður að ég mun að sjálfsögðu taka þetta upp á samráðsvettvangi þingsins.

[12:38]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram vegna orða hv. þingmanns að hér er um venju að ræða sem hefur verið um árabil og forsetar hafa sammælst um hana. En vegna orða hv. þingmanns mun forseti taka þetta mál upp í forsætisnefnd. (**Gripið fram í:** Ég hef aldrei sammælst um þessa hefð.) Hv. þingmaður, því var ekki haldið fram að hv. þingmenn hefðu gert það heldur að forsetar hefðu gert það. Vegna orða hv. þingmanns mun ég taka málið upp að nýju í forsætisnefnd.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, frh. 1. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131.

[12:39]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að hæstv. landbúnaðarráðherra er kominn í hús. Ég hafði orð á því, hæstv. landbúnaðarráðherra, í morgun að það væri virðingarleysi af fagráðherrum að vera ekki við þessa miklu umræðu. Ég greindi það svo að það væri sláturtíð sem stæði yfir og mikil skemmdarverk á Stjórnarráðinu. Hæstv. forsætisráðherra bar sig aumlega undan orðum mínum áðan.

Ég vil vitna til þess sem ég heyrði hann segja áðan, að hann talaði um það og það hefur komið hér fram að hann vildi fyrir kosningar — fyrir kosningar — ná samkomulagi allra stjórnmálaflokka um að Stjórnarráðinu yrði breytt með samkomulagi.

Hvað gerðist þess vegna á Þingvöllum? Þá varðaði hann ekkert lengur um samkomulag, hæstvirtan forsætisráðherra. Þá tók hæstv. forsætisráðherra að sér að kyngja öllu því sem hæstv. núverandi utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, lagði til í mörgum breytingum. Ég virði hæstv. forsætisráðherra mikils og lít á hann sem hinn besta dreng en ég er hræddur um að fyrri forustumenn Sjálfstæðisflokksins hefðu aldrei samið um að breyta Stjórnarráðinu með tveimur mönnum og fara í þær umfangsmiklu breytingar sem nú liggja fyrir á verkaskiptingunni án þess að ræða það í þingflokkum sínum, án þess að ræða það við stjórnarandstöðuna, án þess að ræða það í samfélaginu. Ég harma það, hæstv. forsætisráðherra, ég verð að segja fyrir mig að mér finnst þessi stíll ekki líkur hæstv. forsætisráðherra. Eðlilega skil ég þó að hann þurfti að koma sér með miklu hraði inn í nýtt stjórnarsamstarf, ástfanginn forsætisráðherrann varð að ljúka því verki sem fyrst á kostnað þess sem nú blasir við.

Ég vil líka taka fram að ég var mjög var við það, hæstv. forsætisráðherra, á sumarþinginu að stærri hópur landsbyggðarmanna í þínum flokki þekkti þetta mál ekki, þ.e. hvað væri fram undan. Margir sjálfstæðismenn sögðu við mig á sumarþinginu: Hafðu engar áhyggjur af þessum breytingum með skógrækt og landgræðslu og fleiri verk-

efni, við munum snúa því öllu við aftur í sumar. Þeir sögðu það. (**Iðnrh.:** Hverjir?) Ég get nefnt marga þar á nafn. Sumir eru farnir og horfnir, því miður. Ég er hræddur um að fyrrverandi formaður Sjálfstæðisflokksins hefði ekki farið svona með Stjórnarráðið, Davíð Oddsson, ekki gert þetta fyrir hæstv. utanríkisráðherra, hana Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur.

Hér er auðvitað, eins og ég sagði og ég stend við, mikið skemmdarvek unnið, hér er mikið sundrungarstarf unnið eða lagt til. Ég trúi því reyndar að Sjálfstæðisflokkurinn eigi þá menn sem standi við það sem þeir sögðu í sumar og taki þessi mál málefnalega til umræðu. Reyndar treysti ég mörgu fólki í Samfylkingunni líka til að endurskoða þær ákvarðanir sem tveir forustumenn í stjórnmálaflokkum tóku á Þingvöllum um gríðarlegar breytingar sem eru ekki í takt við nein vinnubrögð fyrr eða síðar um Stjórnarráðið og stangast á við það af því að það er verið að flytja verkefni frá atvinnuráðuneytum inn í verndarráðuneyti, það er verið að fara með verkefni og afvegaleiða þau.

Ég get hér ekki annað, hæstv. forseti, en látið það koma fram bara til þess að það sé ljóst í stjórnmálasögunni að einn af mestu stjórnmálamönnum þessarar þjóðar og fyrrverandi leiðtogi sjálfstæðismanna, Bjarni Benediktsson, sagði fyrir hálfri öld, með leyfi forseta:

„Löggjöf um Stjórnarráð Íslands er mjög í molum, og hefur skipun ráðuneyta eða stjórnardeilda orðið mjög með öðrum hætti en þar er ráðgert. Ráðuneytum hefur verið fjölgað með ákvörðun einstakra ríkisstjórna eða jafnvel ráðherra.“

Það er eins og það sé verið að lesa upp atburði dagsins eða sumarsins.

Svo bætir hann við:

„Leikur það orð á, að stundum hafi vandi við val milli tveggja manna í eitt embætti orðið til þess að ráðuneytum væri fjölgað svo að forstöðumennirnir yrðu tveir í stað eins áður, í öðrum tilfellum hafa jafnvel enn veigaminni ástæður leitt til stofnunar nýs ráðuneytis.“

Eins og til að koma hæstv. iðnaðarráðherra fyrir í sínu litla ráðuneyti og hæstv. viðskiptaráðherra, eitt minnsta ráðuneytið klofið upp og sett í tvo skápa með örfáum starfsmönnum. Engum stjórnmálamanni hefði dottið þetta í hug fyrr eða síðar. Stjórnmálaflokkarnir og stjórnmálamennirnir töldu að til stæði að stækka og efla ráðuneytin en ekki höggva þau niður með þessum hætti. Það er þetta sem ég er að fara hér yfir, hæstv. forsætisráðherra.

Ég les áfram Bjarna Benediktsson:

„Þvílík lausatök á hinni æðstu stjórn landsins eru óheppileg hvernig sem á er litið. Efnt hefur verið til aukins kostnaðar án þess að nokkur trygging væri fyrir bættum afgreiðsluháttum, á stundum hefur hið gagnstæða beinlínis orðið afleiðingin. Með fjölgun starfsmanna og flóknara kerfi hefur málsmeðferð orðið lakari en áður. Af augljósri fjársóun og skriffinnsku í sjálfu Stjórnarráðinu hefur leitt að mun erfiðara hefur verið að standa á móti sams konar þróun í ríkiskerfinu að öðru leyti. Eftir höfðinu dansa limirnir. Brýn nauðsyn er því til að nýrri skipan verði komið á starfshætti í Stjórnarráði Íslands. Æskilegast er að þær umbætur verði lögfestar með samráði.“

Hver kannast ekki við orðið „samráð“ úr stjórnmálaumræðu dagsins? Situr ekki leiðtogi samráðsins á Íslandi hér frammi, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir? Hún segist vera samráðsstjórnmálamaður. Ekki var nú haft samráð í þessu efni. (**Gripið fram í:** Samræður.) Eða samræðustjórnmálamaður. (Gripið fram í.) Það er svolítið annað, samræðustjórnmálamaður. Þetta voru einræður tveggja stjórnmálaforingja á Þingvöllum undir vorsólinni. (Gripið fram í.)

Síðan leggur Bjarni til að þetta sé unnið í samráði, samstarfi þingsins og með stjórnarandstöðu ekkert síður eins og forsætisráðherra hæstv. núverandi Geir H. Haarde hafði sjálfur talað um þegar ég sat með honum í ríkisstjórn og fyrir alþingiskosningar. Þetta breyttist allt saman.

Ég vil segja við þessa umræðu, af því að ég tel hér óvarlega farið og að menn séu að ganga hér inn í mikið skemmdarstarf, ég sagði að þetta væri ljótasti bandormur sem ég hef séð fluttan í þinginu og það stafar fyrst og fremst af því að hann er samhengislaus. Hann er illa unninn, það er eins og enginn lögfræðingur hafi komið að þessu verki. Hér er gríðarlegu verkefni hent inn í þingið skipulagslaust og mér skilst að helmingurinn af fyrirætlunum þeirra sé heldur ekki kominn fram þannig að þessi mál — og ég sagði hér í morgun að mörg ráðuneytanna sem hafa legið undir öllum þessum breytingum hafi tapað sínu besta fólki. Það er á förum í þessari óvissu. Það á við landbúnaðarráðuneytið, það á við fleiri ráðuneyti. Það er heilmikil óvissa sem hefur verið sköpuð.

Ef við lítum aðeins á það sem stendur til. Ég sagði í morgun, hæstv. forsætisráðherra: Hvað er það sem gerir það að verkum að menn taka málefni sveitarstjórnanna, sveitarstjórnarmálefnin, sem hafa í áratugi verið í félagsmálaráðuneytinu og færa þau upp í samgönguráðuneyti? Hæstv. forsætisráðherra sagði í vor eða í sumar í miklum átökum um Grímseyjarferjumálið að sér sýndist að ferjumál ættu ekki að heyra undir samgönguráðuneytið. Eru þó ferjumál samgöngur. (**Gripið fram í:** Ekki Vegagerðina.) (**Gripið fram í:** Ekki snúa út úr.) Jæja, er það Vegagerðin? Vegagerðin hefur samgöngumál á sínum höndum og vegagerð. Þess vegna spyr ég: Hvað gerir það að verkum að menn taka þennan mikla málaflokk án umræðu og færa hann undir samgönguráðuneytið? Þetta er eitt stórt atriði sem ég vek hér athygli á.

Ég hef síðan farið yfir landbúnaðarmálin. Þegar hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra eins og það heitir nú — þá sagði ég í vor: Auðvitað getur það verið skynsamlegt að gömlu atvinnuvegaráðuneytin fari saman. Ég gagnrýndi það í sjálfu sér ekki, en að ætla að gera það með þeim hætti sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur gengist nú undir, að höggva af landbúnaðarráðuneytinu, landbúnaðinum, mörg gríðarlega mikil verkefni sem hann fer með í önn dagsins og í breyttu samfélagi, að höggva vængi og fætur af landbúnaðarráðuneytinu til að stinga því í skúffu inni í sjávarútvegsráðuneyti, er nokkuð sem er erfitt að átta sig á hvað veldur. Það kann að vera að formaður Samfylkingarinnar hafi kosið að gera það með þeim hætti, ég trúi því þó varla. Þetta var niðurstaða sem ekki er góð.

Ég vil segja hér: Ef við horfum á Landbúnaðarháskólann — sem ég gerði mér grein fyrir að Sjálfstæðisflokkurinn gerði mikla kröfu um að heyrði undir menntamálaráðu-

neytið og mörgum finnst eðlilegt — höfðum við byggt Landbúnaðarháskólann upp sem atvinnuvegaskóla með mikilli þekkingu, vísindum og rannsóknum, Rannsóknastofnun landbúnaðarins var þangað flutt í heilu lagi í minni tíð sem landbúnaðarráðherra til að styrkja Háskólann á Hvanneyri, Landbúnaðarháskóla Íslands sem vísindastöð. Ég trúði því að þar með hefðum við ákveðið að þetta væri atvinnuvegaháskóli.

Ég botna ekkert í því, hæstv. landbúnaðarráðherra, hvernig menn ætla að bjóða íslenskum landbúnaði sem er í svo örri þróun og breytingu að taka alla vísindamenn landbúnaðarins, hvort sem þeir heyra undir landbúnaðarháskólana, Skógrækt ríkisins eða Landgræðsluna — Mógilsá er skógræktarstöð landbúnaðarins — og fara með alla vísindamenn landbúnaðarins á einu bretti burt úr landbúnaðarráðuneytinu yfir í umhverfisráðuneytið. Mig skortir greind, mig skortir hugsun til að átta mig á þessum breytingum. Þær eru engan veginn í samræmi við það hvernig Sjálfstæðisflokkurinn hefur í heitum umræðum um Stjórnarráðið, bæði 1989 þegar ég var hér og einnig 1991, kveðið slíka hugsun niður, hinn gamli Sjálfstæðisflokkur. Það er kannski kominn annar til starfa.

Ég sé í frumvarpinu að þessir litlu landsbyggðarskólar eiga að reka sig undir stöðlum menntamálaráðuneytisins eins og stóru skólarnir á höfuðborgarsvæðinu. Ég fullyrði hér að litlir skólar geta ekki lifað undir slíkum stöðlum. Þess vegna hefur Háskólinn á Bifröst dafnað á síðustu árum og hann hefur fyrst og fremst dafnað vegna þess að hann er dálítið frjáls og hefur svigrúm, hefur náð atvinnulífinu og ýmsum nýjum tímum með sér.

Ég hef minnst á það við hæstv. landbúnaðarráðherra og marga stjórnarsinna hvort þá væri ekki ráð við þessa breytingu að velta þessu á ný fyrir sér með vísindamennina en horfa eigi að síður til þess að landbúnaðarháskólarnir verði gerðir að sjálfseignarstofnunum, a.m.k. Háskólinn á Hólum, sem er minni eining með sérstæðari og sértækari verkefni. Ég spyr hæstv. landbúnaðarráðherra um skoðun hans í þessu efni.

Skógrækt ríkisins og Landgræðslan eiga 100 ára afmæli á þessu ári. Þær eru stórbrotnar, gjafirnar sem þessar stofnanir fá á afmælisárinu, það á að færa þær burt frá íslenskum landbúnaði, fara með þær inn í mikilvægt verndar- og eftirlitsráðuneyti sem hefur ekkert við svona stofnanir að gera. Skógrækt ríkisins þjónar landshlutabundnu verkefnunum, vísindamenn Skógræktarinnar á Mógilsá og höfuðstöðvarnar fyrir austan eru í því stóra verkefni sem Alþingi hefur ákveðið, að rækta skóg á Íslandi. Það eru 1.000 skógarbændur á Íslandi á lögbýlum eða hátt í það sem eru að vinna stórvirki. Þessir vísindamenn þjóna þessum atvinnuvegi, eiga alla sína þekkingu í gegnum 100 ára sögu og eru að vinna mikilvægt vísindastarf fyrir skógræktina sem er hlaðin nýrri og meiri orku í landshlutabundnu verkefnunum. Því segi ég, hæstv. landbúnaðarráðherra: Snúðu við. Taktu ekki vísindamennina, taktu ekki þessa starfsstöð af íslenskum bændum. Hún á heima með skógræktarverkefnunum.

Ég fullyrði að fari þessar mikilvægu stofnanir inn í umhverfisráðuneytið, hvort sem það er Landgræðslan í Gunnarsholti eða höfuðstöðvarnar fyrir austan, verða þær ekki til í sinni mynd eftir fimm ár. Þær eru að fara í ferðalag sem þær eiga ekki að vera í. Ég bið hæstv. forsætisráðherra, og hæstv. utanríkisráðherra sem er af góðum bændaættum komin austan úr Flóa, að velta fyrir sér hvort þau geti ekki hlustað á þessi rök og farið yfir málið á nýjan leik.

Ég vil enn fremur segja: Hver segir það og hvernig getur hæstv. landbúnaðarráðherra liðið það að menntamálaráðherra, sem ekkert hugsar um landbúnaðarmál, eigi að vera æðstur yfir öllum vísindastöðvum landbúnaðarins, hvort sem það eru Hólar, Hvanneyri, Hestur, Stóra-Ármót eða Möðruvellir? Af hverju eiga þessar vísinda- og rannsóknastöðvar, kynbótastöðvar og tilraunastöðvar að heyra undir menntamálaráðherra? Auðvitað verður hæstv. landbúnaðarráðherra að hafa þann metnað til að bera að þetta heyri landbúnaðinum til og landbúnaðarráðuneytinu.

Ég geri mér grein fyrir því að skólarnir eru á þessu ferðalagi, þar verður ekki snúið við, hæstv. forsætisráðherra, ég þekki það, en það er hægt að skoða margt innan borðs betur og fara yfir það sem ég hef sagt. Þar kemur sjálfseignarstofnunin til greina. Ég fullyrði hér að minn ágæti vinur, ég get sagt frá því, Ágúst Einarsson á Bifröst hefur talið sinn skóla í mikilvægum farvegi hvað frelsið varðar. Ég hef rætt við hann hvort þetta sé ekki formið, sjálfseignarformið, sem þá verði að taka upp hvað a.m.k. landbúnaðarskólana varðar, sérstaklega Hóla.

Síðan eru auðvitað margar fleiri breytingar. Ég geri mér grein fyrir því að Landbúnaðarstofnun sem flutt var á Selfoss er orðin þar mikið fyrirtæki, fær viðbótarverkefni og mikilvæg fyrir íslensk matvæli þó að ég undri mig á því. Ég spyr hæstv. ráðherra hvort þar eigi að klippa landbúnaðarnafnið líka í burtu. Má hún ekki heita Landbúnaðarstofnun og matvælaeftirlitið eða Matvælaeftirlitið og landbúnaðarstofnun? Þarna eru mikilvæg stjórnsýsluverkefni sem heyra landbúnaðinum til. Hún fer með lax og silung, hún fer með mikil verkefni sem snúa að skrá yfir beingreiðslur bænda og heldur utan um það. Þar er búfjáreftirlit o.fl. Þessi stofnun var stofnuð til að þjóna íslenskum landbúnaði. Ég geri mér grein fyrir því að hún hefur fengið gríðarleg verkefni til viðbótar sem ég fagna. Ég held að það sé mikilvægt að koma þessu með þessum hætti undir atvinnu- og matvælaframleiðsluráðuneytin þannig að ég ætla ekkert að leggjast gegn því. En þarna verða menn að hugsa, þetta er líka stjórnsýslustofnun, um leið og hún fær nýtt og viðamikið hlutverk. Ég tel að það séu ákveðin tímamót en þar verði menn einnig að vara sig og vanda sína vinnu.

Ræðutíma mínum er senn lokið hér við þessa 1. umr. Ég ítreka það sem ég hef sagt að hér er óvarlega farið. Ég trúi því ekki að margir af skynsömustu stuðningsmönnum ríkisstjórnarflokkanna vilji láta þetta fara með þessum hætti. Það er ekkert að því, hæstv. forseti, að alþingismenn viðurkenni það stundum að þeir geti verið vitrari í dag en þeir voru í gær. Það er ekkert sjálfgefið að keyra út í mýri og þess vegna er gott að velta hlutunum fyrir sér í tíma og snúa þeim við. Ég virði mikils þá menn sem þannig vinna.

Ég vil að lokum segja við hæstv. forsætisráðherra, af því að ég hef mætur á honum: Því miður mun þetta verk hæstv. forsætisráðherra ekki standa lengi og ekki verða talið til fyrirmyndar í lagasetningu hvað Stjórnarráðið og verkefni þess varðar. (Forseti hringir.) Það mun standa stutt og

(Forseti hringir.) það mun verða hæstv. forsætisráðherra til skammar (Forseti hringir.) nema hann endurskoði þetta mál (Forseti hringir.) með skipulögðum hætti og landi (Forseti hringir.) því með öðrum hætti, hæstv. forseti.

[12:59]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill minna hv. þingmann á að samkvæmt þingsköpum skal ræðumaður beina máli sínu til forseta eða fundarins (**GÁ:** Nenni ekki að tala við hann.) en ekki til einstakra þingmanna eða ávarpa þingmenn með 2. persónu fornafni. Þá vill forseti enn fremur minna hv. þingmann á að samkvæmt 58. gr. þingskapa má ekki lesa upp prentað mál nema með leyfi forseta.

Þannig (**GÁ:** Fundarstjórn.) hagar til, hv. þingmaður, að tveir hv. þingmenn og einn hæstv. ráðherra hafa óskað eftir að veita andsvör við ræðu hv. þingmanns og verður því að (**GÁ:** Um fundarstjórn forseta.) stytta ræðutíma í seinni umferð niður í eina mínútu. — Hv. þingmaður fær að tala um fundarstjórn forseta þegar andsvörum er lokið.

[13:00]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er ósammála skoðunum hv. þm. Guðna Ágústssonar. Það er ekki verið að vinna nein skemmdarverk í landbúnaðarráðuneytinu eða á landbúnaðarráðuneytinu. Landbúnaðarráðuneytið mun eftir sem áður hafa mjög veigamikið hlutverk. Það er alveg rétt að það er verið að gera tilteknar breytingar en engu að síður er það svo að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið mun halda utan um vísindapeningana sem við höfum með höndum. Við gerum sérstaka samninga við landbúnaðarháskólana um ráðstöfun þeirra þannig að það er ekki verið að taka, eins og hv. þingmaður sagði áðan, allt vísindastarfið frá landbúnaðinum og færa það eitthvert annað. Eftir sem áður getur landbúnaðurinn haldið utan um þetta, haft áhrif á ráðstöfun þessa fjármagns og þar fram eftir götunum.

Varðandi það sem hv. þingmaður sagði í sambandi við skógræktina er nákvæmlega það sama þar upp á teningnum. Vísindastofnunin Mógilsá verður fjármögnuð að hluta til með samningi við landbúnaðarráðuneytið sem hefur auðvitað með þeim hætti tryggt aðkomu landbúnaðarins að þessum vísindaverkefnum. Svo má ekki gleyma því að langstærsti hluti skógræktarinnar, þ.e. skógræktin í landshlutabundnu skógræktarverkefni, verður áfram hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu. Það er það sem mest er að gerast í þessum efnum varðandi verkefnin.

Það nákvæmlega sama gildir auðvitað um *Bændur græða landið*. Ég vona að hv. þingmaður hafi ekki verið að gefa okkur til kynna með ræðu sinni áðan að verkefni eins og *Bændur græða landið* sé eitthvert smáverkefni, það sé pínulítill hluti af landgræðslunni í landinu. Ég hef a.m.k. litið þannig á að þetta verkefni, *Bændur græða landið*, hlyti að vera einn af stóru þáttunum í landgræðslustörfunum í landinu og þess vegna skipti mjög miklu máli að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið héldi utan um það alveg eins og gert er ráð fyrir hér og hér hefur verið gerð grein fyrir.

Þetta er algerlega rangt hjá hv. þingmanni, það er ekkert óalgengt að tiltekin atvinnugrein sæki þjónustu til stofnana (Forseti hringir.) sem eru undir öðru ráðuneyti og með þessum hætti er verið að tryggja beina aðkomu (Forseti hringir.) greinarinnar að þessum málum eins og ég hef gert grein fyrir.

[13:03]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Í svo stuttum andsvörum kemur ekki mikið fram. Ég sagði áðan og stend við: Hvers vegna fara menn með alla vísindamenn landbúnaðarins í burtu? Vísindamenn landbúnaðarins eru í landgræðslunni, þeir eru í skógræktinni og starfa á Mógilsá, þeir eru í Landbúnaðarháskólanum þannig að ég stend enn við það að þeir vísindamenn sem heyra undir landbúnaðinn áfram og landbúnaðarráðherra eða bændasamtökin eru auðvitað þeir sem eru í Búnaðarsambandinu og eru að fara með það mikilvæga fólk í burtu. Það getur enginn þrætt fyrir það. Ég tel það bara ekki skynsamlegt. Ég tel það ekki stjórnsýslulega rétt, hæstv. landbúnaðarráðherra.

Hvað Landgræðsluna varðar hefur hún auðvitað sinnt verkefnunum *Bændur græða landið*. En hún hefur verið stórbrotin framkvæmdastofnun, hlaðin þekkingu og á mjög merkilega sögu. Ég hygg að það geti orðið deilur um það að finna út núna hvað þetta eru stórar upphæðir. Ég hygg að menn vilji fara með peningana inn í umhverfisráðuneytið og láta bændurna græða landið. Það getur orðið töluvert deiluefni hjá hæstv. ráðherra. Stóra málið er það sem ég fór yfir í ræðu minni. Af því að ég hef haft álit á hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra sem stjórnmálamanni ætla ég ekki að fara í háværar deilur um málið. Ég hef sett rök mín fram, þau eru skýr og ég hygg að það sé tekið undir það. Það þýðir ekkert að loka augunum fyrir því að óvissa veldur því í þessu ólguþjóðfélagi að fólkið sem veit ekki vissu sína fer, og sannleikurinn er sá (Forseti hringir.) að það eina sem við eigum í stjórnsýslunni sem skilar okkur árangri er fólkið sjálft, og fólkið megum við ekki missa.

[13:05]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að auðvitað er það fólkið sem mestu máli skiptir í þessu sambandi. Auðvitað skiptir jafnframt miklu máli að það sé tryggt að landbúnaðurinn hafi aðgang að fjármögnun þeirra verkefna sem verið er að vinna í þágu landbúnaðarins. Það er nákvæmlega það sem verið er að gera. Það er verið að tryggja það með samningum eins og gerð er grein fyrir í athugasemdum með þessu frumvarpi þannig að það sé tryggt að atvinnugreinin sem slík eigi aðkomu að þeim rannsóknaverkefnum sem eru nauðsynleg fyrir atvinnugreinina sjálfa. Ég held að ef hv. þingmaður skoðar þetta í mikilli vinsemd og vill fjalla um þetta efnislega sjái hann þetta eins og við önnur sem höfum komist að þeirri niðurstöðu að þetta sé skynsamleg ákvörðun og geti vel þjónað hagsmunum bænda.

Varðandi fjármuni við *Bændur græða landið* er auðvitað ljóst að það leiðir sig fram í bókhaldi Landgræðslunnar

hversu stór hluti af umsvifum hennar hefur farið til verkefnisins *Bændur græða landið*. Ég trúi því að það hljóti að vera stór hluti, a.m.k. hlýtur það eðli málsins samkvæmt að vera svo að bændur taka þátt í uppgræðslu landsins (Forseti hringir.) og þess vegna hlýtur þetta að vera umtalsverð fjárhæð þó að það liggi ekki fyrir upp á krónur og aura í dag.

[13:06]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er alveg ljóst mál að það er ekki mikil samstaða um þessi mál, hvorki innan landbúnaðarins né annars staðar. Það kann samt svo að vera að innan Stjórnarráðsins og líka á þeim bæ kyngi menn ótrúlega miklu í valdi óttans. Ég verð var við mjög mikla ólgu í þessu máli. Ég verð líka var við í flokki hæstv. landbúnaðarráðherra að margir hafa þá skoðun sem ég hef hér sett fram, óttast þessa för og treystu því að hægt yrði að snúa málinu á nýjan veg með nýjan landbúnaðarráðherra á þessu sumri.

Nú sjá menn um allt Ísland að tveggja manna tal á Þingvöllum vegur þyngra í frjálsum stjórnmálaflokkum en skynsemin. Menn fara sínar leiðir hiklaust, þingflokkar skulu kyngja því (Forseti hringir.) sem foringjarnir hafa ákveðið.

[13:07]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er mín skoðun að það sé löngu tímabært að skólar landbúnaðarkerfisins fari undir menntamálaráðuneytið en það þarf líka að huga að útfærslu margra þeirra í framtíðinni, sérstaklega litlu skólanna eins og hv. þm. Guðni Ágústsson vék að áðan. Það þarf að tryggja að það sé samræmi og í takt við möguleikana og tenginguna við landsbyggðina.

Ég tek undir orð hv. þm. Guðna Ágústssonar til varnaðar því að vel þarf að gæta að öllu er lýtur að tilfærslu landgræðslu og skógræktar. Það kann að vera hægt að finna rök fyrir því að færa það til eins og gert er en ég held að það sé ekki rétt leið vegna þess fyrst og fremst að það er verið að lengja leiðina milli sveita landsins, fólksins í landinu sem á meira undir högg að sækja í þeim efnum en aðrir landsmenn að það sé styttri leið í þessar stofnanir. Það er ekki af hinu góða.

Fólkið í sveitum landsins býr ekki við kröfuhörku. Það býr við allsanngjörn sjónarmið og þess vegna á ekki að rífa upp með rótum þær einingar í kerfi þjóðfélagsins sem styrkja þessar byggðir upp á metnað að gera. Fólkið í sveitum landsins hefur fyrir hönd þessara stofnana metnað og stolt. Þess vegna er ekki skynsamlegt að færa þessa hluti fjær fólkinu sem á undir högg að sækja og hefur trú á því að þessar stofnanir í þess nánasta umhverfi, í þess nánasta sambandi, séu aðgengilegar og skapi metnað sem styrki stöðu (Forseti hringir.) …

[13:10]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það stóð ekki á því. Ég þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir ræðu hans. Hann kemur fram og er fullur efasemda og ég hygg að þeir muni verða fleiri. Þess vegna hlýtur Sjálfstæðisflokkurinn að taka málið til skoðunar. Það er ekki bara, hæstv. forseti, að það sé verið að færa verkefni fjær fólkinu. Í því sem ég hef farið yfir er á mörgum sviðum verið að færa verkefni frá atvinnuvegaráðuneyti yfir á stað þar sem þau verkefni eiga ekki heima í stjórnsýslunni. Það er það sem menn verða að fara yfir í þingflokkum stjórnarflokkanna. Nú treysti ég því auðvitað þegar ég hef hlustað á þessa ræðu hv. þingmanns sem hefur vitnað um efasemdir sínar með skyldum og skýrum rökum að það muni fleiri gera í Sjálfstæðisflokknum og þess vegna í Samfylkingunni. Ég hygg að í báðum þessum flokkum sé fólk sem hefur tilfinningu fyrir því að Landgræðslan og Skógrækt ríkisins gegna gríðarlega miklu hlutverki og eiga 100 ára sögu. Menn eiga ekkert að setja þessar stofnanir í þennan vafa. Þær þurfa að þjóna þessu landi áfram og ég óttast að ef þessi leið verður farin fari þessar stofnanir sem þjóna atvinnuveginum frá honum. Þá er hlutverk þeirra farið og þá verður engin Skógrækt ríkisins á Hallormsstað eða Mógilsá og engar höfuðstöðvar í Gunnarsholti.

[13:12]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er fyrst og fremst mikilvægt að halda ákveðinni yfirvegun í framgangi þessara mála. Ég efast ekkert um að báðir stjórnarflokkarnir vilja gera þetta eins vel og hægt er áður en í gadda er slegið. Það er tilhneiging til firringar í þjóðfélagi okkar, hún kemur víða fram, óvenjuleg firring sem hefur grasserað um nokkurt árabil. Við megum ekki láta þessa firringu flæða yfir allt landið en það gerum við með því að raska þeim viðmiðunum sem fólkið í hinum dreifðu byggðum hefur. Það hefur ákveðna viðmiðun, ákveðnar hefðir sem byggjast á þróun menningar til langs tíma og þetta er eitt af því sem þarf að fara mjög varlega í.

[13:13]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Áður en slegið er í gadda, sagði hv. þm. Árni Johnsen. Ég tek undir með honum. Þess vegna er ágætt núna fram í jólamánuðinn að draga undan klárnum og velta fyrir sér öðru reiðlagi þegar verður járnað á nýtt undir lok þingsins. Ég treysti því að skynsamir stjórnmálamenn sjái hvað þetta er flókið. Ég hef ekki nærri farið yfir allar þær flækjur sem búa í þessu máli, miklu stærri en ég hef komið að í stuttu máli.

Landbúnaðarháskólinn hefur gríðarleg verkefni á mörgum sviðum. Landgræðsla ríkisins hefur gríðarleg verkefni líka á mörgum sviðum sem snúa að landbúnaðinum, gæðastýringunni, meðferð landsins o.s.frv. Það er verið að rífa svo margt upp með rótum og breyta því (Forseti hringir.) sem ekki gengur upp við þessar aðstæður.

[13:14]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var nokkuð merkileg ræða og ansi íhaldssöm, fannst mér, af hálfu formanns Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðna Ágústssonar. Sérstaklega fannst mér svolítið fróðlegt að heyra viðhorf hans gagnvart þeirri

uppskiptingu sem varð og er samkvæmt þessu frumvarpi á málefnum viðskipta annars vegar og iðnaðar hins vegar með því að skipta þeim ráðuneytum í tvennt. Ástæðan fyrir því að ég segi að það hafi verið upplýsandi er sú að hv. þingmaður hefur, bæði í þessari ræðu sem og í fjölmiðlum núna í sumar og hans flokkur, haldið því fram að hér sé verið að skipta pínulitlu ráðuneyti í tvennt. Þetta þykir mér upplýsandi vegna þess að hv. þingmaður kemur úr þeim stjórnmálaflokki sem fór með þessa málaflokka í 12 ár og hann er hér með að lýsa því yfir að í hans huga séu orkumálin, málefni iðnaðarins og byggðamálin pínulítil verkefni sem voru í pínulitlu ráðuneyti.

Sömuleiðis er hv. þingmaður, finnst mér, ansi íhaldssamur í ræðu sinni vegna þess að við verðum að fara að horfast í augu við breytta tíma í samsetningu þjóðartekna. Ég vil draga það fram í þessari umræðu vegna þess að við erum að tala um — og ég tel að það sé mjög vel við hæfi — að nú við þessar breyttu aðstæður séum við með sérstakt viðskiptaráðuneyti. Undir viðskiptaráðuneytið fellur allur fjármálageirinn. Og til þess að draga hér fram stærð fjármálageirans á íslensku samfélagi í dag er hann að verða um 10% af þjóðartekjunum á meðan landbúnaðurinn, svo við tökum dæmi, er eitthvað rétt um 1%. Þetta er hin breytta veröld, virðulegi forseti, sem þessi ríkisstjórn er að svara, þetta er hinn breytti tími og ég held að Framsóknarflokknum færi betur að (Forseti hringir.) fylgja okkur inn í þessa nýju tíma.

[13:16]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir segir að ræða mín hafi verið íhaldssöm. Henni leiðist ekki íhaldið lengur. Á hún kannski eftir að verða dálítið íhaldssöm í faðmi þess?

Ég held reyndar, hæstv. forseti, að ræða mín hafi í sjálfu sér ekki verið íhaldssöm. Ég held að hún hafi verið róttæk. Ég þekki þá málaflokka sem ég var að fara með. Ég veit að þeir eru í gríðarlegri framför. Landbúnaðurinn þolir ekki þessa breytingu. Hann þarf á öllu sínu afli að halda, hvort sem það er landgræðslan eða skógræktin eða þeir vísindamenn sem eru í háskólunum, til þess að geta verið sá róttæki, framfarasinnaði landbúnaður sem Samfylkingin hefur stundað talað um að þurfi að vera. Þess vegna var ræða mín ekki íhaldssöm.

Hins vegar ætla ég ekkert að deila um iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið. Ég gat þess hvað það væri skemmtilegt að hafa sett hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson í svolítið verkefni svo að hann gæti skrifað á bloggið sitt. Þá var ég fyrst og fremst að vísa til þess í ræðu minni að ég teldi kannski mikilvægt, og það var ætlun allra stjórnmálaflokkanna, að stofna til stærri ráðuneyta, fækka þeim þess vegna niður í 10, færa skyldari verkefni saman. Það er engin leið að dæma ræðu mína íhaldssama þótt ég álíti það reyndar kost að vera svolítið staðfastur og íhaldssamur með róttæku ívafi. Ég hef þess vegna svo sem ekkert áhyggjur af vegferð minni í þeim efnum. Ég held að það sé eitthvert eðli sem einkennir flesta stjórnmálamenn, jafnvel suma þeirra í Samfylkingunni. Ég hefði talið að Stjórnarráðinu ætti að breyta (Forseti hringir.) með öðrum hætti en var gert í vor og færa (Forseti hringir.) fleiri verkefni saman og gera þau stærri og sterkari.

[13:19]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður heldur því fram að hann sé róttækur íhaldsmaður heyrist mér, og það svo sem getur vel verið. Þó held ég frekar að það sé draumur en veruleiki.

Það sem ég dró fram hér var það viðhorf sem kristallaðist í ræðu hv. þingmanns hér áðan sem er það að þegar Framsóknarflokkurinn fór með málefni iðnaðar og viðskipta leit hann á þetta sem pínulítil verkefni í pínulitlu ráðuneyti.

Það er kannski ástæðan fyrir því að við stöndum frammi fyrir því í dag að við erum með lagalegt tómarúm í orkumálum. Við vitum hvernig ástandið er í hinum dreifðu byggðum og það er vegna þess að viðhorf Framsóknarflokksins voru þau að þetta væru pínulítil verkefni í pínulitlu ráðuneyti.

Ég hvet, virðulegi forseti, Framsóknarflokkinn til að koma með okkur í þá vegferð að horfast í augu við breytta tíma eins og kristallast nákvæmlega í þessu frumvarpi. Í þessu frumvarpi horfist þessi ríkisstjórn og þessi stjórnarmeirihluti í augu við (Forseti hringir.) breytta tíma og breyttar áherslur í íslensku atvinnulífi og samsetningu þjóðartekna.

[13:20]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það dugir nú ekki að láta hv. þingmann snupra sig. Sannleikurinn er sá, ef við horfum 12 ár aftur í tímann í gegnum iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið og störf Framsóknarflokksins, að þar kom hið umbreytta Ísland. Í gegnum þau verkefni sem það hafði liggja hin stóru tækifæri sem svo eru mjög dásömuð. Forseti Íslands hefur meira að segja lagt leið sína til Bandaríkjanna til að segja frá því sem gerðist í tíð Framsóknarflokksins í iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu. Þar í gegn var bankanum breytt sem hefur skapað útrás og störf fyrir þúsundir Íslendinga, hálaunastörf. Í orkugeiranum sjá menn ný og stór tækifæri.

Það var hinn sterki Framsóknarflokkur sem fór með þetta ráðuneyti og það var gerandi á síðustu 12 árum hvað erlenda fjárfestingu og upprisu (Forseti hringir.) efnahagslífs á Íslandi varðar. Þótt við getum deilt um ýmislegt um þau verkefni var það (Forseti hringir.) merkismál, hæstv. forseti, það var ekki smáverkefni í okkar höndum. (Gripið fram í.)

[13:21]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Nú er mér að vísu runnin reiðin, [Hlátrasköll í þingsal.] en ég skal viðurkenna sem alþingismaður með svo langa setu að ég hef aldrei almennilega náð tökum á þéringum og háttalagi hér úr þingstól sem er mörgum flókið, þar á meðal mörgum nýliðanum.

Ég kann illa við það — ég verð þess var í vaxandi mæli á þessu hausti — að þegar stjórnarandstöðuþingmaður hefur talað og haldið sína málefnalegu ræðu sé það síður

sumra í forsetastól að snupra þá eftir ræðuna. Ég vitnaði í einn aðila í ræðu minni, það var Bjarni Benediktsson. Ég gerði það með leyfi hæstv. forseta.

Ég kann ekki að meta 5 mínútna ræður þar sem verið er að setja ofan í við óbreytta þingmenn. Mér sárnaði það. Ég viðurkenni hér að margt er flókið í því og margt hefur svona þróast til að gera það frjálslegra. Ég ávarpa forseta, ég ávarpa hæstv. ráðherra og held mig fast við það en ég þarf kannski alltaf að vísa því til forsetans, þetta skilur hvorki þing né þjóð. Ég bið þig í guðs bænum að vera ekki að snýta þingmönnum ítarlega upp úr þessu í hvert skipti. Það er ljótur svipur á Alþingi.

Ef það er svo er best að laga þessa löggjöf þannig að hún sé þannig að menn skilji og þingmenn geti frjálsir hér flutt sitt mál án þess að forsetinn sé að snupra þá og niðurlægja eftir ræður þeirra.

[13:23]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill nú gera þá athugasemd við ræðu hv. þingmanns að forsetar kannast ekki við að farið sé í manngreinarálit eftir því hvort hv. þingmenn tilheyra stjórn eða stjórnarandstöðu.

Það hefur hins vegar verið rætt á fundum forsætisnefndar að það sé ástæða til að vekja athygli á því þegar ekki er farið nákvæmlega að þingsköpum, m.a. vegna þess að auðvitað er hópur nýrra hv. þingmanna hér sem eðlilegt er að veita tilsögn í slíku. Það er því farin sú milda leið eins og gert var í þessu tilfelli að vekja athygli á þessu að ræðu lokinni en ekki trufla hv. þingmenn í miðri ræðu.

[13:24]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Ég skal viðurkenna það, hæstv. forseti, að á mínum langa þingferli hef ég aldrei heyrt svo langa ræðu um þann sem var að halda ræðu og hvað hann hafi farið út af leiðinni. Ég þori að fullyrða að miðað við þær hefðir sem hér hafa að myndast hefði enginn áttað sig á því nema hæstv. forseti. Ég þori að fara yfir mína ræðu, í meginatriðum var hún rökrétt út frá þeim hefðum og þeim lögum sem hér gilda.

Þess vegna þýðir ekki að tala um milda leið. Það getur vel verið að það sé mild leið þegar forsætisnefnd talar um það á fundum sínum sem er eðlilegt. (**Gripið fram í:** Hver er líklegur?)

Hér eiga menn að tala mannamál. Hér eiga menn að fá frelsi til að skoðanir þeirra komi fram. Við verðum auðvitað að skiljast við ákveðið form. Ég er tilbúinn að fara á námskeið í þeim efnum, en ég hygg að þá verði æðimargir að fylgja mér á námskeiðið. Ég hygg að það geti líka vafist fyrir mönnum að finna þann sem getur haldið námskeiðið því að kannski kann enginn þessi þingsköp og þessar hefðir og þessar þéringar: hæstvirtur, háttvirtur, vísa máli til forseta. Ég heyri á þjóðinni að henni finnst þetta oft stagl sem skemmir ræðuna.

En ég vil fara að hefðum þingsins og taldi mig gera það í þessari ræðu. Þar sem ég vitnaði í annað mál sem var Bjarni Benediktsson bað ég sérstaklega um leyfi til þess.

[13:25]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram vegna orða hv. þingmanns að forseti tekur undir það að í nær öllum tilfellum fór hv. þingmaður rétt með alla hluti. Það var í einstaka undantekningartilfellum sem forseti vakti athygli á hlutunum.

[13:26]

Árni Johnsen (S) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst aðeins ástæða til að hvetja til þess að menn séu ekki of háðir böndum í þessum efnum. Mér finnst mildilegt að kvarta varlega undan því við hæstv. forseta.

Ég verð að segja að mér finnst það að ætla sér að breyta ræðustíl hv. þm. Guðna Ágústssonar jaðra við að menn láti sér detta í hug að breyta ljóðum eftir Jónas Hallgrímsson.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 13:27]

Umræður utan dagskrár.

Stefna stjórnvalda í loftslagsmálum.

[13:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það eru ekki mörg ár síðan umræður um loftslagsmál voru fremur illa séðar hér í þessum sal og látið að því liggja að áherslur á þau jöðruðu við að mála skrattann á vegginn. Sem betur fer er sú tíð liðin því að í stefnuræðu sinni sagði hæstv. forsætisráðherra að ríkisstjórnin ætlaði að efla starf að loftslagsmálum og hann lagði áherslu á að það yrði gerð áætlun um það hvernig Ísland gæti mætt væntanlegum framtíðarskuldbindingum sínum.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði við sama tækifæri að loftslagsmálin væru stærsta viðfangsefni stjórnmálanna hvarvetna í heiminum. Hún sagði að runninn væri upp tími aðgerða og að öll lönd heimsins þyrftu að axla sína ábyrgð og sýna frumkvæði. Hún sagði að Ísland ætti að standa þar í fararbroddi.

Í sama streng tók hæstv. umhverfisráðherra á nýafstöðnu umhverfisþingi. Í ræðu sinni þar sagði hún að áhrif loftslagsbreytinga af mannavöldum á náttúruna og líffræðilega fjölbreytileika hennar skyldu ekki vanmetinn. Hún sagði að ábyrgð okkar Íslendinga væri engu minni en annarra þjóða í þeim efnum og lýsti áhyggjum af því að þrátt fyrir hátt hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa hér á landi losuðum við meira af gróðurhúsalofttegundum út í andrúmsloftið en meðalþjóð í Evrópu. Hún sagði að þessu þyrftum við að breyta.

Með leyfi forseta, sagði hæstv. umhverfisráðherra:

„Við eigum ekki að biðja um undanþágur, heldur leggja okkar af mörkum — vera í fararbroddi í baráttunni gegn loftslagsbreytingum og til fyrirmyndar í þeim efnum.“

Nú spyr ég. Hvað átti hæstv. umhverfisráðherra við með þessum orðum? Og hvernig ætlar hún sem æðsti ráðamaður þjóðarinnar á vettvangi umhverfismála að vera í fararbroddi, ekki í fremstu röð, heldur fremst, í fararbroddi þjóða í heiminum í loftslagsmálum?

Ég spyr vegna þess að á sama tíma tala ráðherrar ríkisstjórnarinnar um þörfina á aukinni raforkuframleiðslu. Öll jarðvarmasvæði landsins eru undir. Forkólfar orkufyrirtækjanna og orkuútrásarinnar segja að það stefni í þreföldun orkuframleiðslu fram til 2015. Til hvers? Almennur raforkumarkaður stækkar einungis um tæp 2% á ári. Miðað við það þurfum við til þess að anna þörfum hans einungis eina Blönduvirkjun fram til 2030. Hvers vegna er þá svona mikil þörf fyrir að virkja jarðhitann til raforkuframleiðslu í stórum stíl? Hvers vegna eru svona miklar vonir bundnar við djúpborunarverkefni sem hæstv. iðnaðarráðherra sem nú gekk í salinn kallar leynivopn íslensku orkuútrásarfyrirtækjanna sem þau geti haft innan sinna herklæða þegar þau fara á erlenda grund? (**Iðnrh.:** Var það ekki vel gert?)

Það blandast auðvitað engum hugur um hvað átt er við. Hér er auðvitað verið að tala um áframhaldandi stjórnlausa stóriðjustefnu. Sölu á orku sem er unnin úr jarðvarma á einhverjum viðkvæmustu svæðum íslenskrar náttúru, svæðum með gríðarlega hátt verndargildi, svæðum sem eiga að njóta verndar nú þegar samkvæmt náttúruverndarlögum. Ég spurði hér að framan, virðulegi forseti. Hvernig ætlar hæstv. ráðherra okkur að vera í fararbroddi í loftslagsmálum á heimsvísu?

Fyrr á þessu ári voru kynnt markmið ríkisstjórnar Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks um að losun gróðurhúsalofttegunda yrði minnkuð um sem nemur 50–75% fyrir miðja öldina. Ég veit ekki annað en að það markmið standi enn. Þá spyrjum við. Hvernig ætla menn að ná þessu metnaðarfulla markmiði og hvað líður aðgerðaáætlun um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda?

Nú er nýafstaðin úthlutun losunarheimilda til þeirra fyrirtækja sem heyra undir nýlega löggjöf um losun gróðurhúsalofttegunda. Þar var úthlutað stærstum hluta þeirra heimilda sem íslensk stjórnvöld hafa til ráðstöfunar fram til 2012 þegar fyrsta skuldbindingartímabili Kyotobókunarinnar lýkur.

Það er augljóst, virðulegi forseti, að áform um frekari uppbyggingu álvera á Íslandi og annars iðnaðar sem losar umtalsvert magn gróðurhúsalofttegunda rúmast ekki innan þeirra losunarheimilda sem til ráðstöfunar eru samkvæmt íslenska undanþáguákvæðinu.

Nú skulum við líka hafa það í huga að umhverfisráðherra sagði á umhverfisþinginu að við ættum ekki að biðja um undanþágur. Þá er komið að annarri áleitinni spurningu: Fara íslenskir samningamenn með kröfur um frekari undanþágur á losunarmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna til fundar samningsaðila á Balí í desember næstkomandi?

Loks vil ég spyrja hæstv. ráðherra út í stefnu Samfylkingarinnar sem gaf það út í stefnuskrá sinni fyrir kosningar að það ætti að innheimta greiðslur fyrir losunarheimildir enda væri það í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar okkar. Þá má nefna líka að stjórnarandstaðan á síðasta kjörtímabili, Samfylking og Vinstri hreyfingin – grænt framboð, stóð saman að breytingartillögu við frumvarp um losun gróðurhúsalofttegunda þar sem það var lagt til að innheimt yrði gjald fyrir heimildirnar.

Nú spyr ég hæstv. ráðherra hvort hún sé í minni hluta í ríkisstjórninni hvað varðar innheimtu gjaldsins fyrir losunarheimildir eða hvort breytinga sé að vænta í þeim efnum.

Hæstv. forseti. Ég dreg í sjálfu sér ekki í efa góðan vilja hæstv. umhverfisráðherra, en ég sé ekki betur en að það verði við ramman reip að draga í þessari ríkisstjórn varðandi alvöruaðgerðir til að draga úr losun. Þar af leiðandi tel ég að trúverðugleiki hæstv. ráðherra og ríkisstjórnarinnar allrar sé í húfi.

[13:38]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég þakka málshefjanda fyrir að taka þetta mál upp á hinu háa Alþingi. Margþætt starf er í gangi til að greina leiðir til þess að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Þar ber fyrst að nefna nefnd sérfræðinga undir forustu Brynhildar Davíðsdóttur, umhverfis- og auðlindafræðings við Háskóla Íslands, sem hefur verið falið að meta helstu kosti við að draga úr nettólosun gróðurhúsalofttegunda á Íslandi á komandi árum og til lengri tíma. Nefndin á að fjalla um möguleika á að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í öllum helstu geirum, orkuframleiðslu, samgöngum og eldsneytisnotkun, iðnaðarferlum, sjávarútvegi, landbúnaði og meðferð úrgangs. Einnig á að skoða möguleika á bindingu kolefnis í gróðri og jarðvegi og hugsanlega í jarðlögum eða hafi. Lykilatriði í starfi nefndarinnar er mat á kostnaði og hagkvæmni einstakra leiða. Nefndin skal skila skýrslu til umhverfisráðherra í apríl 2008.

Eðli málsins samkvæmt er erfitt að meta þróun mála marga áratugi fram í tímann þannig að áherslan hjá nefndinni er að skoða möguleika á aðgerðum sem hafa áhrif til skemmri tíma, þ.e. á næsta áratug eða svo þó svo að einnig sé fjallað um möguleika á tæknilegum lausnum sem gætu haft umtalsverð áhrif síðar.

Í viðbót við þessa sérfræðinganefnd eru að störfum fleiri nefndir innan Stjórnarráðsins. Í fjármálaráðuneytinu er verið að skoða skattlagningu og gjöld á eldsneyti og ökutækjum, í sjávarútvegsráðuneytinu losun í sjávarútvegi og möguleika til að minnka hana. Í landbúnaðarráðuneytinu er starfandi hópur sem hefur farið yfir bindingu kolefnis í gróðri og jarðvegi og á vegum iðnaðarráðuneytisins starfar svokallaður vettvangur um vistvænt eldsneyti. Allt þetta starf mun styðja starf sérfræðinganefndar umhverfisráðuneytisins sem ætlað er að hafa heildarsýn yfir málin.

Við vinnum í kapp við tímann í þessum málum því það er ljóst að við þurfum að hafa góðar upplýsingar um möguleika okkar til að standa við framtíðarskuldbindingar, hverjar sem þær kunna að vera. Það skýrist væntanlega í alþjóðlegum samningaviðræðum á næstu tveim til þrem missirum.

Í flestum nágrannaríkjum okkar hefur vinna af þessu tagi þegar farið fram enda búa þær flestar við þær aðstæður að þurfa að draga úr losun strax á fyrsta skuldbindingartímabili Kyoto-bókunarinnar 2008–2012. Hér á Íslandi hafa menn talið að við munum auðveldlega vera innan þeirra marka á því tímabili enda höfum við langrúmustu heimildir sem nokkurt ríki hefur haft, eða hefur, á þessu tímabili. Þær nema 50–60% aukningu frá 1990 ef heimildir innan ákvörðunar 14CP7, stundum nefnd íslenska ákvæðið, eru teknar með.

Ég legg mikla áherslu á að vinna að aðgerðaáætlun til að

mæta framtíðarskuldbindingum, ekki bara 15–75% markmiðunum fyrir árið 2050 heldur miklu fremur þeim líklegu skuldbindingum sem verða settar í alþjóðlegum samningum til 2017 eða 2020. Ég legg á það þunga áherslu að það er ljóst að hvað sem allri óvissu líður um framgang þessara samningaviðræðna verður krafan um samdrátt í losun á Íslandi krafan eftir 2012. Við verðum að vera viðbúin að mæta þeirri kröfu.

Á Balí er vonast til þess að ríki heims samþykki umboð til að fara í víðtækar samningaviðræður um nýtt alþjóðlegt samkomulag sem taki við eftir Kyoto-tímabilið. Fáist slíkt umboð á Balí í desember er vonast til að nýtt samkomulag geti litið dagsins ljós á aðildarríkjafundi í Kaupmannahöfn árið 2009. Afstaða Íslands er ljós. Ísland vill að þegar hefjist alhliða samningaviðræður þar sem allir koma að borðinu, bæði stóru þróunarríkin eins og Kína þar sem aukning á losun gróðurhúsalofttegunda er gríðarleg og þau iðnríki sem hafa verið utan Kyoto, þ.e. Ástralía og Bandaríkin. Það kom m.a. skýrt fram í ræðu hæstv. utanríkisráðherra á loftslagsráðstefnu framkvæmdastjóra Sameinuðu þjóðanna í New York í haust.

Á Balí er sem sagt ekki meiningin að ganga frá nýju samkomulagi, við erum ekki komin svo langt í ferlinu, heldur vonast menn til að fá umboð til nýrra samningaviðræðna sem verða bæði víðtækari og beittari en Kyoto. Þar stendur Ísland með ríkjum Evrópusambandsins og fleiri ríkjum.

Það var afstaða Samfylkingarinnar við afgreiðslu frumvarps til laga um losun gróðurhúsalofttegunda síðasta vor að það ætti að vera gjaldtaka fyrir losunarheimildir og það er afstaða mín að það eigi að taka gjald fyrir slíkar heimildir. Það var hins vegar ekki samþykkt og ég stóð frammi fyrir þeirri spurningu í sumar hvort setja ætti bráðabirgðalög fyrir fyrstu úthlutun sem átti að fara fram fyrir 1. október samkvæmt lögunum. Slíkt hefði orkað tvímælis og vafasamt hvort það hefði staðist. Í ljósi reynslunnar af slíkum (Forseti hringir.) úthlutunum hér á landi vildi ég ekki taka þá áhættu að eignarréttur myndaðist.

[13:44]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Þetta er mikilvæg umræða sem hér fer fram. Ég sagði í umræðum um stefnuræðu forsætisráðherra þegar hún fór fram að ég óttaðist að ríkisstjórn Íslands kæmi óundirbúin til leiks. Það er ekki síður skoðun mín nú eftir að hafa hlustað á hæstv. umhverfisráðherra fjalla um þessi mál. Það eina sem kom út úr ræðu hennar var að hún teldi að það ætti að mæta kröfum um samdrátt og að allir ættu að koma að borðinu. Auðvitað eiga allir að koma að borðinu. Það er svo augljóst að það er stefna Íslands. Meðan það er ekki eru þessar aðgerðir allar mjög takmarkandi.

Hæstv. ráðherra hefur gefið sig út fyrir að vera einhvers konar andófsmaður í hæstv. ríkisstjórn og það kom fram á umhverfisþingi.

Það er stutt í fundinn á Balí og þess vegna er mjög mikilvægt að þetta sé rætt á hv. Alþingi og reyndar þyrftum við að fara frekar yfir þessi mál síðar. Að sjálfsögðu þurfum við að líta til langs tíma og horfa hnattrænt á hlutina, hnattrænt. Hvers vegna fengum við þetta svokallaða íslenska ákvæði samþykkt á sínum tíma í Kyoto-samkomulaginu? Vegna þess að aðrir umhverfisráðherrar horfðu hnattrænt á hlutina. Nú segir hæstv. umhverfisráðherra að það eigi ekki að hafa neitt fyrir því að berjast áfram fyrir íslenska ákvæðinu, fyrir þessu ákvæði sem er hnattrænt mjög jákvætt.

Ég undrast það ef Sjálfstæðisflokkurinn ætlar að standa með henni í því að kasta á glæ þessu ákvæði sem svo mjög var barist fyrir á sínum tíma og er a.m.k. tveggja milljarða virði á ári, í allt líklega einir 10 milljarðar fyrir Ísland. Nú á bara að láta þetta eiga sig að því er mér heyrist á hæstv. umhverfisráðherra (Forseti hringir.) og Sjálfstæðisflokkurinn ætlar að samþykkja hana enda (Forseti hringir.) hefur Samfylkingin hann í vasanum.

[13:46]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Þetta er mikilvægt mál eins og fram hefur komið hér í umræðum, loftslagsmálin, og fyrir okkur Íslendinga skiptir miklu máli að vel sé haldið á okkar hagsmunum, að sú stefna sem við berum fram á alþjóðavettvangi sé trúverðug og til heilla bæði okkar eigin landi og þegar horft er á stærra samhengi. Ég er þeirrar skoðunar að þannig hafi verið haldið á málum hingað til og ég var afskaplega ánægður með þau ummæli sem komu fram hjá hæstv. umhverfisráðherra um að að sjálfsögðu yrði svo áfram með stefnu Íslands að hún verður mótuð hér á næstu vikum, mánuðum og missirum og síðan verður fast haldið á okkar hagsmunum þegar að því kemur.

Hvað varðar loftslagsmálin almennt liggur fyrir sú stefnumótun að fram til ársins 2050 eigi að reyna að ná niður útblæstri upp að 50–75%. Þetta er gríðarlega metnaðarfullt markmið sem sýnir að okkur er full alvara í þessum málum. Þó ber að hafa í huga að til þess að ná þessu markmiði skiptir mestu máli hversu vel okkur tekst að nýta þær tækniframfarir og þá kunnáttu sem er á markaðnum til að breyta framleiðsluferlinu þannig að þetta markmið náist. Þar skiptir auðvitað miklu máli að horfa til þess að á næstu árum og áratugum eru fyrirsjáanlegar miklar breytingar, við höfum séð það í bílaiðnaðinum og við sjáum það í áliðnaðinum þar sem menn eru á fullu við að leita leiða til að nota í staðinn fyrir kolefnaskaut keramikskaut sem mun miklu breyta í áliðnaðinum. Svona er hægt að halda áfram og finna endalaust fleiri dæmi um að markaðurinn er að leysa þessi mál og það er þar sem þekkingin liggur.

Það er því sérstök ástæða til að hrósa t.d. forseta Íslands sem hefur lagt sitt af mörkum til að leiða saman einmitt markaðinn, stórfyrirtækin Alcoa og Alcan á fundi í desember á síðasta ári, þar sem kallað er eftir samstarfi stórfyrirtækja, háskólastofnana, ríkisvaldsins og annarra til að leita leiða, (Forseti hringir.) ekki til að nálgast þau með boðum og bönnum heldur til að virkja markaðinn til að finna skynsamlega lausn.

[13:48]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Við Íslendingar höfum um margt staðið okkur vel í þessum efnum og getum verið stolt af framgöngu okkar á undanförnum áratugum, einkum hvað það varðar að nýta auðlindir til þessa málaflokks. Við getum

hins vegar gert margt betur en við búum við í dag, við eigum að gera það og einbeita okkur að því á sviði sjávarútvegs- og samgöngumála en þar eru miklir möguleikar á að draga úr útblæstri, sérstaklega á sviði sjávarútvegs með því að draga úr veiðum frystitogara og stórra skipa og auka veiðar minni skipa og báta sem geta hæglega veitt sama magn með minni tilkostnaði og minni mengun.

Við skulum hafa það hugfast að þessi viðfangsefni eru alþjóðleg þannig að Íslendingar einir og sér megna lítið öðruvísi en í alþjóðasamstarfi. Þannig eigum við að beita okkur á komandi árum, beita okkur fyrir því að gerðir verði alþjóðlegir samningar sem dragi úr útblæstri gróðurhúsalofttegunda og stuðla að því að aðrar þjóðir fallist á að gera slíka samninga og virða þá. Íslenska ákvæðið sem hér hefur verið nefnt er mikilvægt í alþjóðlegu samhengi. Það hefði aldrei verið samþykkt á sínum tíma ef tilgangurinn með því hefði verið sá einn að þjóna Íslendingum einum og fá þá til samstarfs í málinu. Svo var ekki, virðulegi forseti. Ástæðan fyrir því að aðrar þjóðir féllust á ákvæðið var sú, og er sú, að í hnattrænu tilliti er ávinningur af þessu ákvæði. Sá er kjarni málsins. Við eigum ekki að kasta frá okkur þeim möguleika og því tilboði sem við getum reitt fram til annarra þjóða um að hægt sé að nýta auðlindir hér á landi til framleiðslu á nauðsynjavöru sem mun verða framleidd á komandi árum með öðrum hætti ef þetta tilboð verður ekki til boða.

[13:51]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Loftslagsbreytingarnar eru áreiðanlega eitt þýðingarmesta viðfangsefni þjóða heims um þessar mundir og það er að sjálfsögðu brýnt fyrir okkur á Íslandi að taka á þeim eins og fyrir allar aðrar þjóðir. Það er rétt sem hér hefur komið fram að þetta er alþjóðlegt viðfangsefni og mikilvægt að við tökum þátt í alþjóðaskuldbindingum í því sambandi.

Að sjálfsögðu hljótum við að velta fyrir okkur hvernig við ætlum að standa undir framtíðarskuldbindingum Íslands, líka eftir að því tímabili lýkur sem nú er í gangi. Ég hef ekki heyrt nein svör frá hæstv. umhverfisráðherra hvað það snertir. Hæstv. umhverfisráðherra hefur gefið út áherslur sínar í umhverfismálum, m.a. að því er varðar loftslagsbreytingar. Það var athyglisvert að hún lýsti því á nýafstöðnu umhverfisþingi að hún væri eins konar andófsmaður í ríkisstjórn. Það vekur upp spurninguna um það hvort hæstv. umhverfisráðherra sé ein í ríkisstjórninni um að hafa áhyggjur af loftslagsmálum, hvort hæstv. umhverfisráðherra sé ein að berjast á móti öllum öðrum ráðherrum í þessum málaflokki. Það er, ef svo er, grafalvarlegt mál vegna þess að þetta er viðfangsefni ríkisstjórnarinnar allrar, að sjálfsögðu, og hún á öll að hafa áhyggjur af því hvernig þessum málum er háttað.

Í þeim áherslum sem hjá hæstv. umhverfisráðherra koma fram eru ágæt markmið í sjálfu sér að mörgu leyti en við hljótum að spyrja hvernig ráðherrann hyggist t.d. efla almenningssamgöngur, ekki síst á höfuðborgarsvæðinu sem sérstaklega er vikið að hér í áherslum hennar. Hér liggja fyrir þingmál sem m.a. lúta að því að efla almenningssamgöngur og verður fróðlegt að sjá hvaða framgang þau fá. Hvaða markmið ætla menn að setja sér um minnkun? Það stefnir raunar í það núna að við setjum Evrópumet í aukningu losunar gróðurhúsalofttegunda og menn hljóta að spyrja sig t.d. hvort þær virkjanir sem verið er að ræða um í Þjórsá séu liður í því að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda.

Hvaða markmið hefur hæstv. ráðherra fyrir næsta tímabil og hefur kannski hvarflað að hæstv. ráðherra að nýta ekki til fulls allar heimildir Íslands? Væntanlega er þar um að ræða hámarksheimildir? Það eru engar skyldur til þess að nýta allar (Forseti hringir.) þær heimildir sem menn hafa.

[13:53]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Fyrir hádegið sagði formaður Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðni Ágústsson, að Sjálfstæðisflokkurinn hefði samstarfsflokka sína í bandi en eftir hádegið kemur varaformaður flokksins og reynir að segja okkur að Samfylkingin hafi samstarfsflokk sinn í vasanum. Ég held að það sýni okkur ágætlega að það er ýmislegt reynt á þessum degi til að koma einhverju af stað á milli stjórnarflokkanna og egna milli þeirra (Gripið fram í.) í þessu máli sem við hér höfum til umfjöllunar. Ég heyri að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, varaformaður Framsóknarflokksins, espast öll við að vitnað sé til orða hennar.

Í loftslagsmálunum er góð og vel ígrunduð vinna í gangi að því að setja niður aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar. Það er mjög mikilvægt að við gerum það vegna þess að trúlega fengum við of rúmar heimildir til mengunar í Kyoto fyrir 10 árum. Það sjáum við á því að við höfum nánast ekkert hafst að í 10 ár til að draga hér úr mengun, heldur þvert á móti aukið mengunina. Við þurfum að gera betur.

Markmið til 2050 eru góðra gjalda verð en við þurfum skýr markmið til skemmri tíma. Í því hlýtur ríkisstjórnin að líta til markmiða Evrópusambandsríkjanna um það að fyrir árið 2020 verði dregið úr losun um 20%, og 30% ef önnur ríki eru tilbúin til þess. Við getum, Íslendingar, ekki verið eftirbátar Evrópusambandsríkjanna í þessum efnum. Við hljótum líka að hugleiða það eftir að Norðmenn hafa sett fram sína metnaðarfullu stefnu um 0% losun árið 2050, 0% nettólosun, hvort langtímamarkmið okkar séu nægilega metnaðarfull og hvort við viljum vera eftirbátar Norðmanna í þessum efnum eða setja okkur markmið í fremstu röð í heiminum.

Ég tek undir með hv. þm. Illuga Gunnarssyni að í allri þessari vegferð er mikilvægt fyrir okkur að líta á þetta sem tækifæri en ekki vandamál og sjá öll þau mýmörgu (Forseti hringir.) tækifæri í viðskiptum, þróunarsamvinnu og tækniþróun sem í þessari þróun felast.

[13:55]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Það er alltaf svolítið skrýtið að hlusta á hv. þm. Helga Hjörvar koma hér upp í pontu eftir orð hans í sumar um að kosningaloforð Samfylkingarinnar væru dauð og ómerk þar sem hún hefði farið í samstarf við Sjálfstæðisflokkinn. Það er einfaldlega þannig sem maður hefur á tilfinningunni að staðan sé í þessum umhverfismálum.

Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að hefja þessa umræðu. Ég held að það sé afar brýnt að draga úr loftslagsbreytingum af mannavöldum og það er ljóst að á undanförnum árum hefur Ísland verið í fararbroddi í þeim málaflokki. Ég held að það sé t.d. mjög brýnt að skoða hvaða orkugjafa við notum á bíla og framsóknarmenn hafa barist fyrir því og stutt af alefli að lækkaðir séu tollar og vörugjöld af bílum sem nota orkugjafa eins og metan og vetni.

Í bæklingnum sem hæstv. umhverfisráðherra lagði fram á umhverfisþinginu um daginn kom fram að nú á að stórefla starf í umhverfismálum og vinna ítarlega áætlun um hvernig Ísland geti staðið að væntanlegum framtíðarskuldbindingum og alþjóðasamningum á sem bestan og hagkvæmastan hátt. Þetta eru stór orð en aftur á móti lýsi ég miklum áhyggjum af því að svo virðist sem hugur fylgi ekki máli. Hvergi hafa komið fram tölusett eða tímasett markmið um hvernig eigi að standa að þessum málum. Þá lýsi ég líka miklum áhyggjum af því að þrátt fyrir hástemmdar yfirlýsingar umhverfisráðherra um að efla samstarf við sveitarfélög og frjáls félagasamtök á sviði náttúru- og umhverfisverndar eru engar hækkanir á fjárframlögum til þessa málaflokks. (Forseti hringir.) Það er undarlegt í ljósi hins stórbætta hags ríkissjóðs.

[13:58]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Frú forseti. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar kemur fram að hún muni beita sér fyrir því að Ísland verði í fararbroddi þjóða heims í umhverfismálum og einnig að gerð skuli áætlun um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Þetta er að sjálfsögðu í fullu samræmi við stefnumörkun stjórnvalda í loftslagsmálum sem var birt 15. febrúar sl. Einnig er yfirlýsingin í samræmi við stefnumörkun um sjálfbæra þróun frá árinu 2002 þar sem m.a. er gert ráð fyrir að notkun jarðefnaeldsneytis á Íslandi verði orðin óveruleg árið 2030.

Virðulegi forseti. Stefnumörkun í loftslagsmálum er góðra gjalda verð og afar mikilvæg, en henni verður að fylgja eftir með aðgerðum og það hefur ríkisstjórnin gert. Markviss vinna er í gangi í ráðuneyti umhverfismála til að hrinda í framkvæmd þeim áformum sem birtast í stefnumótun ríkisstjórnarinnar og einnig eru í gangi aðgerðir í öðrum ráðuneytum og á fleiri sviðum. Ég ætla að stikla á stóru vegna tímatakmarkana og vil nefna sérstaklega tvær nefndir sem eru að störfum.

Sú fyrri er 10 manna vísindanefnd umhverfisráðuneytisins um loftslagsbreytingar undir forustu Halldórs Björnssonar haf- og veðurfræðings. Nefndinni er ætlað að meta áhrif loftslagsbreytinga á komandi áratugum og skila skýrslu til ráðherra í apríl 2008. Í vinnu sinni byggir nefndin á rannsóknum og skýrslu vísindanefndar Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar og er nefndin í nánu sambandi við samráðsnefnd ráðuneyta um loftslagsbreytingar sem er samræmingaraðilinn.

Hina nefndina hefur hæstv. ráðherra þegar nefnt en það er fimm manna aðgerðanefnd undir forustu Brynhildar Davíðsdóttur, dósents við Háskóla Íslands. Þeirri nefnd er ætlað að gera raunhæfar tillögur um hvað hægt er að gera á Íslandi til skemmri og lengri tíma til að mæta stefnumörkun stjórnvalda í loftslagsmálum. Aðgerðanefndin mun skila skýrslu um svipað leyti og (Forseti hringir.) vísindanefndin, í lok mars 2008. Þar er gert ráð fyrir tillögum um aðgerðir til að draga úr losun og auka bindingu gróðurhúsalofttegunda. (Forseti hringir.)

Virðulegi forseti. Ég er þess fullviss að við verðum í forustu í loftslagsmálum í framtíðinni.

[14:00]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það er nú einu sinni þannig að hæstv. umhverfisráðherra lagði megináherslu á það í máli sínu áðan að við værum í kapphlaupi við tímann og þannig hefur það gjarnan verið að mannkynið hefur talið að það væri jafnan í kapphlaupi við tímann þegar um væri að ræða annars vegar náttúruauðlindir og hugsanlega mengun hvort heldur loftmengun eða annað. Þannig spáðu menn því árið 1860 að olía yrði upp urin 15 árum síðar sem ekki varð og árið 1970 töluðu menn um að við værum að fara úr hlýskeiði og yfir í ísöld en síðan hafa menn breytt um skoðun. En hvað svo sem því veldur eða líður þá erum við væntanlega öll sammála um að leyfa náttúrunni að njóta vafans og gera þær nauðsynlegu ráðstafanir til að við getum búið hér áfram og skilað þessu landi, okkar umhverfi og þessum heimi betri hvað varðar náttúru og náttúruauðlindir til komandi kynslóða heldur en þegar við tókum við þeim.

Hæstv. umhverfisráðherra segir að við séum í kapphlaupi við tímann og nefndi þær aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur gripið til í því sambandi, en þær voru þessar að skipuð hafi verið nefnd sérfræðinga sem á að skila af sér í apríl árið 2008. Skipuð hefur verið nefnd. Í öðru lagi er unnið að aðgerðaáætlun og í þriðja lagi er stefnt að því að á ráðstefnu í Balí verði fengið umboð. Það var nú ekki mikið meira sem var upp úr því að hafa frá hæstv. umhverfisráðherra hvað um væri að ræða.

En það er nú þannig að þessi mál virðast vera komin töluvert skemmra á veg og það er nú einhvern veginn þannig að það er töluvert annað að horfa á hvernig ríkisstjórn Íslands bregst við en til dæmis Evrópusambandið gerði á sínum tíma undir forsæti Angelu Merkel þegar það tók djarfa ákvörðun um að leyfa náttúrunni að njóta vafans og það á íslenska ríkisstjórnin að gera líka.

[14:02]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka svör hæstv. ráðherra við spurningum mínum og vil segja það um þau að þau staðfesta auðvitað það sem ég hef haldið fram, að við sitjum afar aftarlega á merinni varðandi tímaáætlunin okkar varðandi samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Það á eftir að verða mjög erfitt fyrir okkur að gera eitthvað sem marktækt verður. Árið 1992 var loftslagssamningurinn samþykktur og 1997 var Kyoto-bókunin samþykkt. Núna fáum við að heyra frá hæstv. umhverfisráðherra að það verði í apríl 2008 sem nefndin sem skipuð hefur verið komi til með að skila af sér tillögum um aðgerðir til að draga úr losun. Þetta er mjög alvarlegt og sökin er ekki öll þeirrar ríkisstjórnar sem nú situr. Sökin er þeirrar ríkisstjórnar sem sat áður ekki

síður og jafnvel enn frekar.

Sannleikurinn er sá að við erum mjög aftarlega á merinni með að grípa til þeirra aðgerða sem nauðsynlegar eru til að draga úr losun. Í dag losum við 12 tonn á mann á meðan Evrópusambandið er komið niður undir 11 tonn, þ.e. við erum yfir Evrópumeðaltalinu og þegar álverið á Reyðarfirði hefur verið gangsett þá losum við 17 tonn á mann þannig að við erum enn að auka losunina. Aðgerðirnar sem á að grípa til kannski einhvern tíma eftir 2008 koma því allar allt of seint. Ég verð líka að segja til marks um það að þessi hæstv. umhverfisráðherra sem er vel meinandi og hefur ákveðinn vilja sem hún hefur talað fyrir á eftir að eiga við ramman reip að draga í þessari ríkisstjórn. Til marks um það eru aðfaraorð hennar í þessum ágæta bæklingi sem fjallar um áherslur hennar í umhverfismálum á þessu kjörtímabili. Þar kemur fram að hún getur ekki talað fyrir neinu öðru en því að fólkið í landinu þurfi að bera ábyrgð. Hún talar ekki enn þá fyrir neinum aðgerðum sem ríkisstjórnin ætlar að taka ábyrgð á og það er miður og því verður að halda áfram að brýna hana.

[14:05]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Það er nú einu sinni þannig að fólkið í landinu hefur kosningarrétt og kýs fulltrúa sína á Alþingi sem síðan mynda ríkisstjórnir og stjórnarandstöðu.

Ég skal svara því strax, frú forseti, að ég er ekki einmana í ríkisstjórn Íslands eða sit ein þar inni eins og einhver hrópandi í eyðimörkinni eins og helst mátti skilja af hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni. Við höfum skipað starfshóp að minni tillögu um loftslagsmálin í ríkisstjórninni. Í honum sitja auk mín hæstv. iðnaðarráðherra, heilbrigðisráðherra og fjármálaráðherra og það verður unnið saman að því sem gera þarf í þeim málum innan ríkisstjórnarinnar í vetur og á þessu kjörtímabili.

Menn kvarta hér mjög yfir því að ekki hafi verið gripið til raunhæfra aðgerða. Ég get að mörgu leyti tekið undir það. Ég hef setið í umhverfisráðuneytinu í tæpa fimm mánuði og ég skal alveg viðurkenna að það mun verða býsna stórt verk að vinna upp þann tapaða tíma sem fyrirrennarar mínir þar í starfi töpuðu á síðustu kjörtímabilum í þessum efnum. Það verður bara að horfast í augu við það og það er eins og það er. En við erum búin að bretta upp ermarnar. Það er allt í gangi og við vonumst til þess að næsta vor og næsta sumar getum við lagt fyrir raunhæfa aðgerðaáætlun um samdrátt í gróðurhúsalofttegundum hér á landi. Ég heyri ekki betur en að allir stjórnmálaflokkar á hinu háa Alþingi styðji það og ég vænti þess að það myndist þverpólitískur stuðningur um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda, um tímasett og tölusett markmið sem litið geti dagsins (Gripið fram í.) ljós á næsta ári, að þetta verði stutt af öllum á hinu háa Alþingi undir því markmiði sem sett var í febrúar í vetur um 50–75% samdrátt í gróðurhúsalofttegundum árið 2050 (Gripið fram í.) og ég hlakka til að leggja það fyrir (Forseti hringir.) á komandi þingi.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, frh. 1. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131.

[14:08]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Áður en ég tek að fjalla um það mál sem hér er til umræðu efnislega vil ég fá upplýsingar um það frá hæstv. forseta hvort þeir ráðherrar sem mest mæðir á í þessu frumvarpi ætla sér að vera viðstaddir umræðuna, þar á meðal hæstv. forsætisráðherra sem er málshefjandi og frummælandi í þessu máli, en sömuleiðis aðrir ráðherrar sem þetta mál varðar sérstaklega.

(**Forseti** (RR)**:** Forsætisráðherra er í húsi, hv. þingmaður, og gengur í salinn.)

Takk fyrir þetta, frú forseti.

Ég ætla að segja örfá orð almennt um endurskoðun á Stjórnarráðinu og þeim verkefnum eða því sem hangir á því máli, þ.e. þeim bandormi sem hér hefur verið lagður fram. Rétt er að minna á að hér fór fram ágæt umræða um frumvarp til laga um breyting á lögum um Stjórnarráðið á sumarþingi eða vorþingi og átti ég meðal annars þátt í þeirri umræðu. Það er ljóst að hafa má mörg orð um hvað liggur hér að baki. Sumir hafa haldið því fram að hér hafi fyrst og fremst verið um að ræða litlar breytingar til að koma öllum ráðherrum fyrir í ráðherrastólunum eins og sagt hefur verið í þessari umræðu og tryggja að stjórnarflokkarnir gætu verið með sex ráðherra áfram hvor um sig. En jafnvel þó að þær breytingar hafi verið litlar svona á yfirborðinu þá er alveg ljóst að mjög margt fylgir þessum breytingum og það kemur býsna skýrt fram í þeim bandormi sem hér liggur fyrir að þótt breytingarnar hafi verið tiltölulega litlar þá hangir mjög margt þar á spýtunni og eru nú ekki öll kurl komin þar til grafar.

Það er líka í mínum huga þannig að margt er óljóst í þeim málatilbúnaði sem stjórnarflokkarnir hafa viðhaft í þessu máli og óvissa ríkjandi. Ég minnist þess að í umræðunum í vor komu ýmsar ábendingar fram, meðal annars í máli mínu og í máli fleiri þingmanna. Hæstv. forsætisráðherra tók því mjög jákvætt að skoða þær málefnalegu ábendingar sem fram komu þá. En mér finnst einhvern veginn eins og það hafi ekki náð með neinum hætti í gegn og veit ekki hvort það er vegna þess að menn séu einfaldlega ósammála þeim ábendingum eða hvort það hafi ekkert verið látið á það reyna, ekkert verið skoðað sérstaklega hvort einhverjar ábendingar þar væri rétt að taka til greina.

Ég vil líka velta því upp í þessari umræðu hvernig hæstv. forsætisráðherra sér fyrir sér endurskipulagningu þeirra stofnana sem óhjákvæmilega koma við sögu verði þetta frumvarp að lögum. Það er alveg ljóst að það mun hafa veruleg áhrif á starfsemi margra stofnana og það hlýtur að kalla á endurskipulagningu þeirra með einum eða öðrum hætti eins og gjarnan er sagt. Hvenær mun sú vinna fara fram og eru einhverjar áætlanir um það hvað endurskipulagning stofnana mun kosta? Ég spyr vegna þess að í umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytis með þessu frumvarpi er í raun ekki gert ráð fyrir neinum viðbótarkostnaði svo heitið geti og aðeins sagt að reynt verði að halda hon-

um í lágmarki. En ég tel við yfirferð á þessu frumvarpi að það hljóti að kalla á verulega uppstokkun og endurskipulagningu í mörgum stofnunum sem hljóta að hafa í för með sér einhvern kostnað. Þó er ekki loku fyrir það skotið að einhver sparnaður kunni að vera á móti.

Eitt vekur líka athygli mína við yfirlestur greinargerðarinnar og það er að mjög víða í greinargerðinni er komist þannig að orði að ráðherrar, til að mynda sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra annars vegar og menntamálaráðherra hins vegar, skuli gera samninga sín í milli. Gert er ráð fyrir því að ráðuneyti muni gera samninga við stofnanir til þriggja ára og þetta á við um fleiri ráðuneyti, umhverfisráðuneyti til dæmis og varðandi vatnamælingar sem hluti af Orkustofnun, þar á að gera samninga. Ég velti því fyrir mér hvort hæstv. ráðherra hafi tölu á þeim samningum sem greinargerðin gerir ráð fyrir að verði gerðir á milli einstakra ráðuneyta og milli ráðuneyta og stofnana vegna þessa tilflutnings og væntanlega í mínum huga vegna þess að tilflutningurinn er ekki alltaf nógu skýr eða valdmörkin verða ekki nógu skýr á milli ráðuneyta og einstakra stofnana. En gott um þetta.

Fátt er svo með öllu illt að ekki boði nokkuð gott, frú forseti, og ég get alveg sagt að margt í þessu frumvarpi finnst mér jákvætt. (**Forsrh.:** Getur það verið?) Það getur verið svo sannarlega, frú forseti, hjá forsætisráðherra, enda minnist ég þess að á sumarþingi tók hæstv. forsætisráðherra undir ýmislegt sem ég sagði í þessari umræðu ... (**Forsrh.:** Í þinni jómfrúrræðu.) Í minni jómfrúrræðu sem forsætisráðherra vissi reyndar ekki að væri jómfrúrræða en komst að síðar. En allt gott um það. Ég ætla að fara hér yfir nokkra þætti í því sambandi. Tíminn í 1. umr. leyfir alls ekki að farið verði yfir alla hluti en ég ætla að tína nokkra þætti út úr og ég veit að félagar mínir í mínum þingflokki aðrir munu koma inn í þessa umræðu og fjalla um aðra þætti.

Ég ætla fyrst að nefna að sveitarstjórnarmál á að færa til samgönguráðuneytis. Ég ætla að segja það sem mína skoðun, þar er ég á öndverðu máli við hv. þm. Guðna Ágústsson sem þegar hefur talað í þessu máli, að þessi tilflutningur er jákvæður. Ég hef lengi talið að samgöngumál og sveitarstjórnarmál heyri vel saman. Við sveitarstjórnarmenn höfum margsinnis sagt að forsendan fyrir því að efla sveitarstjórnarstigið og styrkja það í sessi séu ekki síst samgöngurnar. En ég ætla líka að segja við hæstv. forsætisráðherra að mér finnst vanta byggðamálin inn í þennan pakka. Ég er mjög afdráttarlaust þeirrar skoðunar að byggða- og sveitarstjórnarmál séu óaðskiljanleg. Ég veit það vegna þess að ég þekki skipan þeirra mála víða í löndunum í kringum okkur, m.a. í Evrópusambandinu og ýmsum nágrannalöndum. Þar er þessum málum mjög víða slegið saman, ekki alls staðar en mjög víða. Það er vegna þess að byggðamál, byggðaþróun, er lykilatriði fyrir sveitarfélögin. Hverjir ættu helst að huga að þróun byggðar ef ekki sveitarstjórnir? Ég sakna þess mjög að byggðamálin skuli ekki fara með í þennan pakka, sem ég hefði stutt mjög heils hugar.

Ég vil, í framhaldi af því sem ég sagði um þetta mál í vor, inna hæstv forsætisráðherra eftir því hvort hann geti tekið undir þessi sjónarmið og hvort þetta frumvarp sé þannig úr garði gert af hálfu hæstv. ríkisstjórnar, forustumanna ríkisstjórnarinnar, að þar verði engu til hnikað vegna þess að búið sé að semja um málin. Kemur til álita að menn hlusti á eða taki jákvætt í hugmyndir eða tillögur sem fram kunna að koma í meðferð Alþingis á þessu máli? Ég áskil mér að sjálfsögðu allan rétt til þess að leggja fram tillögur eða breytingatillögur ef svo vill verkast, án þess að ég hafi tekið beina afstöðu til þess.

Í öðru lagi er fjallað um að færa ferðamál til iðnaðarráðuneytisins. Ég tel það ekki góða tillögu. Ég held að fyrir ferðaþjónustuna í landinu skipti fátt jafnmiklu máli og samgöngumálin. Það vita allir sem þekkja til ferðaþjónustunnar að samgöngumálin, fólksflutningar, eru einn þýðingarmesti hlutinn í skipulagi ferðaþjónustu hér á landi. Í mínum huga er óskynsamlegt að skilja þessa þætti að. Mér er mjög til efs að ferðaþjónustan telji þetta jákvætt.

Hið sama má segja um tillöguna um flutning svokallaðra alferða frá samgönguráðherra til viðskiptaráðherra. Ég er ekki sannfærður um að það sé skynsamlegt og ég er ekki sammála þeim rökum sem koma fram í greinargerðinni þar sem því er haldið fram að hér sé fyrst og fremst um neytendavernd að ræða. Það má að sjálfsögðu færa rök fyrir því að sjónarmið um neytendavernd eigi við víðar en í lögunum um alferðir. Neytendavernd er heilmikill hluti af umræðu um matvælamálin, landbúnaðarmálin, en við erum samt ekki að tala um að færa þau til viðskiptaráðuneytis þótt þau tengist að sjálfsögðu neytendavernd og hagsmunum neytenda. Ég sé engin sérstök rök fyrir þessu og finnst þetta ekki rík rök eða sterk sem koma fram í greinargerðinni með frumvarpinu.

Stærsti liðurinn í þessu frumvarpi, eða það sem flestar breytingarnar lúta að, eru matvælamálin, sameining þeirra í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Það er bersýnilegt að þetta er mjög flókið mál og umfangsmikið enda kemur það fram í fjölmörgum greinum þessa frumvarps. Ég ætla strax að taka það fram að það kunna að vera mjög skiptar skoðanir um þetta og ég er ekki sannfærður um að skoðanir manna á þessu atriði skiptist eftir flokkspólitík. Ég held ekki að svo sé og það kunni að vera mismunandi áherslur um þetta atriði í öllum stjórnmálaflokkum. Mér finnst hins vegar áhugavert að velta fyrir mér áhrifum breytinganna á einstakar stofnanir sem þetta mál snertir, hver kostnaðaráhrifin verða af því.

Það er ljóst að veruleg breyting verður á eðli þess sem í dag heitir Landbúnaðarstofnun en verður matvælaeftirlit. Það er mikil grundvallarbreyting á þeirri stofnun. Þar koma ný verkefni inn. Hún verður mun umfangsmeiri og maður hlýtur að velta eftirfarandi spurningum fyrir sér: Þarf ekki að endurskoða skipulag hennar, jafnvel lagagrundvöll eða lög um hana í heild? Hvað t.d. með starfsmannamál þar? Það er sagt í greinargerðinni að það er gert ráð fyrir að fólk flytjist bara á milli. Á það t.d. við um forstöðumenn sem taka við forstöðu stofnunar sem er allt önnur heldur en þeir voru ráðnir upp á og auglýst fyrir? Maður hlýtur að velta því fyrir sér hvort breytingar verði að því leyti.

Ég ætla líka að spyrja út í heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga. Víða í greinargerðinni talað um að hlutverk heilbrigðisnefnda verði eftir sem áður það sama og það er í dag, heilbrigðisnefnda sveitarfélaga. Ég átta mig samt ekki á því hvort það á við um heilbrigðiseftirlitið sem stofnun sveitarfélaga, þ.e. matvælaeftirlitshlutann í heilbrigðiseftirliti

sveitarfélaga. Það hefur vissulega verið í umræðu á undanförnum árum að flytja matvælaeftirlit sveitarfélaga frá sveitarfélögum til ríkis. Sveitarfélögin hafa mótmælt því mjög kröftuglega og talið að það mundi kippa stoðunum undan starfsemi heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga. Þar að auki væri það algerlega í andstöðu við almenna stefnu sem hefur verið í samskiptum ríkis og sveitarfélaga undanfarin ár, að færa verkefni frá ríki til sveitarfélaga og styrkja sveitarstjórnarstigið. Mér leikur forvitni á að vita hvort þetta hafi verið rætt í þessu sambandi og hvort það kunni að vera í farvatninu hugmyndir af hálfu hæstv. ríkisstjórnar um að draga heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga til ríkisins.

Svo hlýt ég að spyrja að því, þótt hæstv. forsætisráðherra hafi sagt að hann væri íhaldsmaður og íhaldssamur, sérstaklega þegar kæmi að heitum ráðuneyta: Af hverju fær þetta ágæta ráðuneyti ekki bara heitið matvælaráðuneyti? Öll umfjöllunin í frumvarpinu og greinargerðinni gengur út á að þarna sé verið að samræma og samhæfa matvælamálin í landinu. Frá mínum bæjardyrum séð er margt jákvætt í því. Ég veit að t.d. innan míns flokks hafa þau sjónarmið verið uppi hjá sumum. Ég man eftir því og veit til þess að formaður flokks míns hefur haft uppi þau sjónarmið að skynsamlegt gæti verið að sameina þessi ráðuneyti undir hatti matvælaráðuneytis. Á maður þá ekki bara að kalla hlutina sínum réttu nöfnum og kalla þetta ágæta ráðuneyti matvælaráðuneyti og ráðherrann hæstv. matvælaráðherra? Það færi vel á því.

Annað atriði sem ég ætla að koma inn á í þessari fyrstu ræðu um þetta mál er efni sem ekki er í frumvarpinu sjálfu en er í greinargerð. Það vill svo til að það segir í greinargerð með frumvarpinu á blaðsíðu 16, með leyfi forseta:

„Verða nú stuttlega raktar helstu breytingar sem ákveðnar hafa verið. Fyrirkomulag heilbrigðis- og tryggingakerfisins verður stokkað upp til að gera það auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi. Það verður m.a. gert með því að samhæfa og gera skilvirkara hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu gagnvart þeim sem hana veita. Verkefnum Tryggingastofnunar ríkisins verður skipt upp og sjúkratryggingar betur afmarkaðar innan heilbrigðisráðuneytis en lífeyristryggingar og félagslegar bætur færðar til félagsmálaráðuneytis.“

Síðan kemur fram að lagabreytingar sem af þessu leiða verði lagðar fram í sérstöku frumvarpi. Ég velti því fyrir mér, því þetta er stór hluti af því sem ákveðið var hér í sumar þegar verið var að breyta lögunum um Stjórnarráðið, að þá var beinlínis gert ráð fyrir því að tryggingamálin færu yfir í félagsmálaráðuneytið sem fengi heitið félags- og tryggingaráðuneyti og síðan að heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið fengi heitið heilbrigðisráðuneyti. Það var veigamikill þáttur í því.

Þetta hlýtur að vekja upp spurningar um hvar þessi pakki er staddur. Er það svo að það sé ágreiningur um það milli stjórnarflokkanna eða milli ráðherranna sem í hlut eiga, hæstv. heilbrigðisráðherra og hæstv. félagsmálaráðherra, um hvernig verkaskiptingin raunverulega eigi að vera? Það skyldi þó aldrei vera? Hvenær mun sá pakki líta dagsins ljós, frú forseti?

Ég ætla líka að spyrja: Hefur verið rætt um málefni aldraðra sérstaklega í þessu sambandi og er gert ráð fyrir því að þau muni flytjast á milli ráðuneyta eða þeim með einhverjum hætti skipt upp? Það er mjög mikilvægt atriði. Ég get upplýst það hér að talsvert hefur verið rætt um það, m.a. á þeim vettvangi sem ég hef lengstum starfað, hvernig þessum málum verði háttað og ekki síst í tengslum við umræðuna um flutning verkefna frá ríki til sveitarfélaga.

Ég hef farið yfir þá helstu þætti sem ég hef viljað koma á framfæri við 1. umr., frú forseti. Auðvitað er af mörgum málum að taka. Ég hef ekki imprað á hlutum eins og skógræktinni og landgræðslunni og veit að það mun gert af hálfu fulltrúa úr mínum þingflokki. Þar kunna líka að vera skiptar skoðanir. Þar kemur upp umræðan um skiptinguna á milli atvinnugreinarinnar sjálfrar, skógræktar sem atvinnugreinar annars vegar og síðan skógræktar sem umhverfismáls. Ég skil það þannig á þessu frumvarpi að þar eigi að reyna að skilja á milli. Mér finnst það að mörgu leyti skynsamlegt hvort sem það hefur nákvæmlega tekist hér eða ekki með fullnægjandi hætti. Um það má deila og hvað síðan fylgir í kjölfarið, um það geta að sjálfsögðu verið skiptar skoðanir.

Ég ætla að lokum, frú forseti, að segja það að mér finnst ófullnægjandi að allsherjarnefndin ein fjalli um þetta mál. Hér er um stórt mál að ræða sem snertir margar fagnefndir í þinginu. Mér finnst þess vegna nauðsynlegt að senda það jafnframt til skoðunar og umsagnar í einstökum fagnefndum. Ég mun leggja það formlega til við afgreiðslu málsins, þegar því verður vísað til nefndar, að það fari jafnframt til viðkomandi fagnefnda.

[14:26]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ábendingar hans sem voru, líkt og í vor, margar athyglisverðar og þær koma sjálfsagt til athugunar í þingnefnd.

Varðandi það sem hv. þingmaður spurði um þá eru nokkur atriði sem ég vil víkja að. Í fyrsta lagi varðandi verkaskiptingu milli heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins, núverandi, og væntanlegs félags- og tryggingaráðuneytis, þá kom fram í framsöguræðu minni að fram kemur sérstakt frumvarp um það mál, vonandi fljótlega eftir að kjördæmavikunni lýkur. Segja má að það sé sjálfstæður pakki þar sem um er að ræða breytingar á nokkrum lögum og það er ekki óeðlilegt að taka það mál sérstaklega í sérstökum bandormi.

Varðandi endurskipulagningu stofnana og kostnað við hann þá er ekki gert ráð fyrir því að endurskipulagning, þar sem hún þarf að fara fram, sem er ekki alls staðar, hafi í för með sér kostnað heldur þvert á móti, eins og þingmaðurinn reyndar gat um, gæti hún haft í för með sér hagræðingu og sparnað. Ég tel t.d. að það að flytja matvælaeftirlitið, sem er á höndum ríkisstofnana í dag, allt á einn stað geti ótvírætt leitt til hagræðingar.

Aðrar breytingar í frumvarpinu eru margar hverjar ekki aðrar en þær að flytja yfirráð innan Stjórnarráðsins á tilteknum málaflokkum milli ráðuneyta. Það kallar ekki á endurskipulagningu stofnana viðkomandi málaflokks eða ráðuneyta. Varðandi hugmyndina um að kalla sjávar- og landbúnaðarráðuneyti matvælaráðuneyti þá hefur hún oft heyrst en verið hafnað.

[14:28]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það kann vel að vera að hugmyndinni um matvælaráðuneyti hafi verið hafnað en það má alltaf láta á það reyna með formlegum hætti og væri t.d. hægt og gaman bara að fá það staðfest með höfnun, t.d. í atkvæðagreiðslu á hv. Alþingi. Við sjáum til hvort það verður tilefni til þess að láta á það reyna. En engu að síður vil ég bara segja, vegna viðbragða hæstv. forsætisráðherra, að ég þakka fyrir þau.

Ég spyr samt enn um málefni aldraðra, í tengslum við þá umfjöllun sem er um verkaskiptingu milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis. Hafa þau komið sérstaklega til umfjöllunar?

Hvað snertir kostnaðinn þá er það rétt að ég tel að sameining málaflokka geti leitt til hagræðingar og sparnaðar á vissum sviðum en þær geta líka haft í för með sér verulegan kostnaðarauka, ekki síst á því tímabili sem í hönd fer þegar menn ganga í gegnum endurskipulagningu og breytingar. Þá er ekkert ósennilegt að af því leiði einhvern kostnaðarauka og við sjáum ekki hagræðinguna fyrr en á síðari stigum. Þess vegna væri eðlilegt að menn veltu því fyrir sér hvort kostnaðarauki verði sem þyrfti að gera ráð fyrir í fjárlögum. Öll viljum við að sjálfsögðu að gert sé ráð fyrir fjárheimildum í fjárlögum fyrir fram. Ég minni á að í fjárlögum fyrir næsta ár er gert ráð fyrir kostnaðarauka vegna þess að iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið er ekki rekið lengur sem ein heild heldur sem tvær einingar.

Þá spyr maður: Er gert ráð fyrir sparnaði á móti vegna þess að sjávarútvegsráðuneyti og landbúnaðarráðuneyti verður slegið saman í eitt ráðuneyti frá og með áramótum?

[14:30]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Aðeins út af málefnum aldraðra. Það hefur legið fyrir að ætlunin er að sá málaflokkur flytjist yfir til félagsmálaráðuneytisins en nákvæmari útfærsla á því mun sjá dagsins ljós í því frumvarpi sem ég gat um áðan. Þá verður kynnt nákvæmlega hvernig að því máli verður staðið. Það eru grá svæði í því þar sem félagslegi þátturinn og heilbrigðisþátturinn sem varðar eldri borgara skarast og það þarf að koma því fyrir með skynsamlegum hætti eins og allir gera sér náttúrlega grein fyrir.

[14:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég tek undir með hæstv. forsætisráðherra að það eru sannarlega grá svæði í þessu efni hvað varðar félagsmálin og heilbrigðismálin. Ég get upplýst það hér að ég hef um nokkurt skeið verið starfandi og er enn starfandi í verkefnisstjórn milli ríkis og sveitarfélaga þar sem verið er að ræða um flutning verkefna, bæði málefni fatlaðra og sömuleiðis málefni á verkefnasviði heilbrigðisráðuneytisins, þ.e. málefni aldraðra, og það hefur ítrekað komið fram í umræðum þar að þarna eru mörg grá svæði. Ekki er alveg ljóst hvað ætti að flytja frá ríki til sveitarfélaga þegar málefni aldraðra eru annars vegar vegna þess að sá málaflokkur er svo víðfeðmur í raun og veru. Hann snertir ekki bara þá þjónustu sem félagsþjónusta sveitarfélaga veitir eða hjúkrunarheimilin, þarna getur verið um að ræða mál eins og líf- eyristryggingar sem er auðvitað stórt mál og ég geri ekki ráð fyrir að menn séu að tala um að flytja þau frá ríki til sveitarfélaga. Öll umræða um þetta mál er því svolítið út um víðan völl eins og sakir standa en ég fagna því auðvitað ef þetta verður eins og hæstv. forsætisráðherra segir hér, og ég trúi því, skýrt í frumvarpi sem hann mun væntanlega flytja að loknum kjördæmadögum.

[14:33]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður flutti efnislega ræðu og spurði nokkurra spurninga, m.a. hvort breytingum varðandi matvælaeftirlitið tengdust einhverjar hugmyndir um að gera breytingar á matvælaeftirliti heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga. Það er ekkert í þessu frumvarpi um það og það eru engin áform í þeim efnum. Ef einhverjar slíkar breytingar væru á döfinni yrðu þær aldrei gerðar, eins og hv. þingmaður veit enn betur en ég, nema í samkomulagi við sveitarfélögin, slíkt færi inn í verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga og yrði að gerast í samkomulagi við sveitarfélögin. Um það eru í sjálfu sér engin áform á þessari stundu, a.m.k. ekki sem mér er kunnugt um.

Í öðru lagi velti hv. þingmaður svolítið fyrir sér hvernig við stöndum að breytingunum á matvælaeftirlitinu. Niðurstaðan var sú að skynsamlegast væri allra hluta vegna að reyna að byggja á einni af þeim þremur stofnunum sem í dag annast matvælaeftirlit. Þegar við förum yfir það þá er það svo að langstærsti hluti starfsemi Landbúnaðarstofnunar er í raun og veru matvælaeftirlit. Það lá því beinast við að byggja hina nýju stofnun utan um Landbúnaðarstofnun því það ylli minnstri röskun og gerði það að verkum að stofnunin gæti sem best haldið áfram og kallaði þar með á að ekki væri verið að ráða nýjan forstöðumann Landbúnaðarstofnunar sem verður matvælaeftirlitið, heldur byggja utan um þá stofnun sem fyrir er starfsemi sem fram að þessu hefur farið fram í þremur stofnunum.

Ég held að miðað við aðstæður sé þetta það skynsamlegasta sem hægt var að gera í þessum efnum og tryggi ákveðna samfellu í starfi þessara stofnana. Gert er ráð fyrir að þessi yfirgangstími fari fram með sérstökum hætti sem gerð er grein fyrir í bráðabirgðaákvæði í frumvarpinu. Ég trúi því að hægt verði að koma þessu matvælaeftirliti á með góðu móti á næsta ári þó að ljóst sé að í starfsumhverfinu gerast heilmiklar lagalegar breytingar sem taka þarf tillit til.

[14:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég þakka hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra fyrir efnisleg svör við vangaveltum mínum og ég trúi því að reynt verði að standa vel að því að sameina þá málaflokka sem falla undir heitið matvælamál í matvælaeftirlitinu þar sem Landbúnaðarstofnun verður væntanleg burðarásinn.

Engu að síður veltir maður því fyrir sér hvort stofnun af þessari gerð sem víkkar eins mikið út starfssvið sitt og hér er um að ræða sé ekki í raun ný stofnun og hvort ekki þurfi þá að setja henni ný lög með nýjum markmiðum, nýju

skipuriti o.s.frv. sem gæti kallað á endurskipulagningu einhverra starfa, en auðvitað skil ég að menn eru með þessu frumvarpi að reyna að tryggja réttarstöðu starfsmanna sem mér finnst mjög mikilvægt að gert sé.

Hvað varðar matvælaeftirlit sveitarfélaga vil ég segja, af því að hæstv. ráðherra segir að ekkert hafi verið um það rætt og yrði ekki gert nema í samvinnu við sveitarfélögin, að svo háttaði til að það var starfandi samráðshópur ríkis og sveitarfélaga sem ég átti sæti í sem fjallaði um flutning þessa verkefnis, eftirlitsstarfsemi sveitarfélaga almennt, til ríkisins. Byggingareftirlitið var þar undir og gert er ráð fyrir því í frumvarpi til mannvirkjalaga sem væntanlega verður lagt fram af hæstv. umhverfisráðherra að byggingareftirlitið verði flutt. Þar var talað um matvælaeftirlitið og þrátt fyrir mótmæli sveitarfélaganna um það efni reyndu fulltrúar ríkisins á forræði forsætisráðherra samt sem áður að knýja fulltrúa sveitarfélaganna til að fallast á slíkt. Það var að vísu ekki gert og málið var sett á ís og er enn þá í frosti sem betur fer.

[14:37]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það sem þetta frumvarp gengur út á í raun og veru eru fyrst og fremst breytingar á matvælaeftirlitshluta ríkisins, það er ekkert verið að taka á matvælaeftirlitshluta sveitarfélaganna. Ég þekki alveg þá umræðu, að margir hafa talið að skynsamlegt væri að fella þetta allt saman en það verður ekki gert nema sem hluti af samningum við sveitarfélögin. Það eru engin sérstök áform boðuð í þessu frumvarpi í þá veru að reyna að þvinga neitt slíkt fram. Það er bara hlutur sem menn ræða við sveitarfélögin ef menn telja það skynsamlegt.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði að þær breytingar sem við erum að gera kalla auðvitað á breytingar á starfsháttum Landbúnaðarstofnunar sem verður Matvælaeftirlitið. Það er augljóst mál að fara þarf fram heilmikil skipulagsvinna sem ég geri ráð fyrir að taki alveg fram á næsta ár að vinna úr hvernig við gerum þessa hluti. Það blandast líka inn í þetta að fram undan eru breytingar á matvælaeftirlitslöggjöfinni sem við þurfum að taka tillit til, m.a. með upptöku viðauka I. Það kallar á ákveðna uppstokkun en ég tel að það séu bara spennandi hlutir og forsendan fyrir því að við getum gert þá hluti vel sem snúa að viðauka I er einmitt sú að við erum að sameina matvælaeftirlitið í eina stofnun undir einu ráðuneyti. Það var auðvitað heilmikið tog um það hvar það ætti að vera, sérstaklega milli ráðuneyta, nú hefur fengist niðurstaða í það og ég trúi því að sú niðurstaða verði farsæl.

[14:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fagna þeirri yfirlýsingu sem ráðherrann gaf hér varðandi matvælaeftirlit heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga, að um það séu engin sérstök áform. Það er sannarlega rétt að það er ekki boðað í þessu frumvarpi en ég hafði áhyggjur af því að einhver áform kynnu þá að vera í farvatninu. Ég skil yfirlýsingu hæstv. ráðherra þannig að hann sé a.m.k. ekki að reka neitt sérstaklega á eftir því að það verði gert og muni alls ekki hafa neitt sérstakt frumkvæði að því og það sé þá frekar ef sveitarfélögin tækju það upp hjá sér að óska eftir því. Mér þykir það mikilvægt vegna þess að ég veit að matvælaeftirlitshluti heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga er svo þýðingarmikill hluti af heilbrigðiseftirliti þeirra að það væri mjög bagalegt ef þau misstu það frá sér. Það mundi kippa stoðunum undan því, a.m.k. hjá mjög mörgum sveitarfélögum vítt og breitt um landið, að þau gætu rekið heilbrigðiseftirlit svo eitthvert gagn væri að.

[14:40]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég fylgi fordæmi annarra hv. þingmanna sem hér hafa talað og óska helst eftir því að hæstv. forsætisráðherra sé í salnum þegar þetta mikilvæga mál er rætt, enda hefur prýðileg umræða farið fram um þetta frumvarp, tel ég, og ýmsar góðar og málefnalegar athugasemdir komið fram.

Það er sjálfsagt að rifja aðeins upp aðdragandann að þeim breytingum sem nú hafa verið gerðar á ráðuneytum með því að sameina sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti í eitt ráðuneyti og skipta í staðinn upp iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti. Auðvitað hlýtur maður að velta því fyrir sér hvaða gagni þessar breytingar eiga að þjóna því að ég lít svo á að þetta sé ákveðin áherslubreyting. Eins og margir fulltrúar ríkisstjórnarinnar hafa bent á er hér annars vegar um að ræða hina nýju atvinnuvegi og þeim lyft með sérstökum ráðuneytum og hins vegar eru sjávarútvegurinn og landbúnaðurinn sameinaðir í eitt ráðuneyti og þar með jafnvel dregið úr mikilvægi þeirra greina. Ég velti því fyrir mér hvort það sé ætlunin því vissulega eigum við mörg sóknarfæri, bæði í sjávarútvegi og landbúnaði, og ef við t.d. bara horfum á landbúnaðinn og þær miklu alþjóðlegu breytingar sem eru fram undan í landbúnaðarmálum tel ég mjög mikilvægt að við Íslendingar séum tilbúin að bregðast við þeim með því að tefla fram nýjum valkostum í landbúnaði. Vil ég þá sérstaklega nefna lífrænan landbúnað og horfa til þeirra kosta sem íslenskar landbúnaðarvörur hafa fram yfir ýmsar landbúnaðarvörur sem framleiddar eru í því sem hefur verið kallað verksmiðjulandbúnaður eða annað slíkt. Við eigum færi á að þróa hér allt annars konar landbúnað þannig að ég tel að sóknarfærin í þessari atvinnugrein séu gríðarleg svo að ekki sé minnst á að tengja landbúnaðinn við ferðamennsku og annað slíkt. Því velti ég því fyrir mér hvort ætlunin með þessari sameiningu hefi verið að draga á einhvern hátt úr mikilvægi þessara tveggja atvinnuvega.

Ef svo er ekki hefði ég haldið að betra væri að ganga alla leið í endurskoðun Stjórnarráðsins og gefa sér meiri tíma í það og horfa þá jafnvel á fækkun ráðuneyta í eitt atvinnuvegaráðuneyti eins og stundum hefur verið ámálgað. Ég velti því þá fyrir mér af hverju ekki var ráðist í þá grundvallarendurskoðun með fækkun ráðuneyta að markmiði og breytta tilhögun stjórnsýslunnar því að þessar grunnbreytingar, sem eru undirstaðan fyrir þetta frumvarp, eru auðvitað umdeilanlegar því að þær sýna ákveðnar áherslubreytingar að ég tel og dregið er úr mikilvægi þessara þátta á sama tíma og bæði landbúnaður og sjávarútvegur ganga í gegnum gríðarlegar breytingar, landbúnaðurinn af þeim sökum sem ég nefndi áðan, alþjóðlegum breyting-

um og breyttu umhverfi landbúnaðar í heiminum, og sjávarútvegurinn út af ástæðum sem við þekkjum öll og hafa nú ekki lítið verið ræddar í þinginu að undanförnu.

Þetta varðar grunn frumvarpsins en mig langar að ræða hér einstaka efnisþætti þess. Í fyrsta lagi tilfærslu háskólanna, Landbúnaðarháskólans á Hvanneyri og Hólaskóla, frá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti undir menntamálaráðuneyti, sem ég tel í sjálfu sér að mörgu leyti eðlilega breytingu. Reyndar hafa þessir skólar unað hag sínum prýðilega undir landbúnaðarráðuneytinu en á þeim hafa auðvitað orðið miklar breytingar á undanförnum árum, þeir hafa færst upp á háskólastig, rannsóknir hafa aukist, alþjóðlegt samstarf við háskóla, þannig að í sjálfu sér getum við sagt að hefðbundnir búnaðarskólar hafi þróast í það að verða háskólar og í því tel ég hvíla mikil sóknarfæri.

Ég veit að skólafólk á báðum þessum stöðum hefur undirbúið sig undir tilfærsluna og lagt fram hugmyndir um hvernig hún megi best fara. Ég hjó þó eftir því í greinargerð og í framsögu hæstv. forsætisráðherra að þar er sérstaklega rætt um rannsóknasamning við Landbúnaðarháskóla Íslands á Hvanneyri, vænti ég, en ekki er tiltekið nákvæmlega hvað verður gert með Hólaskóla, þ.e. hér er rætt um tekjur Landbúnaðarháskólans á Hvanneyri og gert er ráð fyrir að núverandi fjárframlög og sértekjur skili sér að fullu til Landbúnaðarháskólans og síðan kveðið á um það að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og menntamálaráðherra skuli standa í sameiningu að gerð rannsóknasamnings við skólann til 3–5 ára og þar af muni ákveðnir fjármunir, þ.e. 160 millj. kr., verða vistaðir hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti.

Ég tel að það sé mjög skynsamlegt að tengja þarna rannsóknirnar við atvinnuvegaráðuneytið en ég velti því fyrir mér hvort Hólaskóli eigi þá að fá sambærilegan samning eða hvort hann sé inni í þessari tölu, mér finnst aðeins vanta skýringar á þessu í greinargerðinni. Þetta þarf að gera til þess að það sé í rauninni flæði á milli skólanna annars vegar og atvinnuveganna hins vegar, til þess að hægt sé að tryggja rannsóknir, þróun og nýsköpun í greininni og þar komum við aftur að því sem ég nefndi áðan, ég tel að landbúnaður á Íslandi eigi sér mikil sóknarfæri og þau verða auðvitað best nýtt með því að þessum skólum séu tryggð framlög til rannsókna og þeir geti beitt sé fyrir fjölbreyttum rannsóknum á þessu sviði til þess að stuðla að aukinni nýsköpun í greininni.

Ég tel að það gæti í rauninni reynst ágætisspor að flytja þessa skóla og setja þá í samhengi við aðra skóla á háskólastigi og auðvitað er umtalsvert samstarf nú þegar milli þessara háskóla og annarra háskóla þannig að í sjálfu sér er það fullkomlega eðlileg breyting.

Hitt atriðið sem ég vil nefna tengist tilflutningi Landgræðslu og Skógræktar til umhverfisráðuneytisins. Eins og við vitum fagnaði Landgræðslan 100 ára afmæli sínu núna á haustdögum og það er táknrænt að hún hét upphaflega Sandgræðsla ríkisins sem segir sitt um tilgang þessarar stofnunar. Ég tel að þessi tilflutningur á Landgræðslunni geti einnig orðið til góðs enda hafa Sameinuðu þjóðirnar nýlega sent frá sér skýrslu um að landeyðing sé eitt stærsta umhverfisvandamál samtímans. Þegar maður skoðar sögu landgræðslu í ólíkum löndum held ég, af því að hér hefur mönnum orðið tíðrætt um útrás þekkingar að Íslendingar ætti kannski að fara í útrás á þekkingu sinni í landgræðslu og segja má að Landgræðslan hafi í raun þegar stigið skref í þá átt með þeirri alþjóðlegu ráðstefnu sem haldin var hér á landi í haust þar sem rædd voru umhverfismál í alþjóðlegu samhengi, ekki síst í tengslum við loftslagsbreytingar og mikilvægt hlutverk landgræðslu um heim allan til að sporna gegn þeim. Ég tel að það geti skapað ákveðið faglegt samhengi við náttúruvernd í landinu að flytja Landgræðsluna og þannig verði sjónarmið náttúruverndar í heiðri höfð við þennan tilflutning. Þessu nátengt er landvarslan sem heyrir undir umhverfisráðuneytið en við þekkjum það að Landgræðslan hefur unnið gríðarlegt starf í að græða upp land og bæta land en það er til lítils að bæta land þegar því er jafnóðum spillt t.d. með utanvegaakstri sem er sívaxandi vandamál á okkar ágæta landi og þá skiptir auðvitað máli að efla landvörsluna og hún heyrir undir umhverfisráðuneytið. Þarna erum við því að tala um nátengda þætti.

Hins vegar er spurningin um Skógræktina og þar eru uppi tvö sjónarmið sem ég tel að bæði séu mikilvæg. Annars vegar að skógrækt er búgrein, kannski ein mest vaxandi búgrein á landinu, og hins vegar að skógrækt er umhverfismál, hvernig við ræktum skóg, hvar við ræktum skóg og hvernig skóga við ræktum. Mér finnst að þessa umræðu þurfi að dýpka verulega áður en hægt er að taka afstöðu í þessu máli og ég sé ekki betur en að frumvarpshöfundar hafi komist að sömu niðurstöðu því að þeir taka í raun ekki afstöðu í þessu máli með því að kljúfa Skógræktina þannig að hluti hennar færist undir umhverfisráðuneytið og nytjaskógarnir sitja eftir í landbúnaðarráðuneytinu. Mér finnst skorta á ákveðnar skýringar á þessu og umræðu um nytjaskógana. Hvað á að felast í þeim, lúta þeir ekki sömu umhverfissjónarmiðum og hvernig getum við ræktað skóg sem er á einhvern hátt ekki til nytja? Mér finnst vanta umræðu þarna því ég tel erfitt að gera skýran greinarmun þarna á milli. Þarna erum við hugsanlega að tala um einhverjar breytingar á stofnunum og þess vegna tek ég undir orð hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar sem talaði áðan um að það væri við hæfi að fagnefndir fengju einstakar greinar þessa frumvarps til skoðunar og umsagnar, ekki aðeins allsherjarnefnd. Ég tel að það sé t.d. fullkomlega eðlilegt hvað varðar háskólana að ræða um þá í menntamálanefnd annars vegar og sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd hins vegar og þetta dæmi tel ég að umhverfisnefnd Alþingis og sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd Alþingis ættu að taka til skoðunar því að þetta er mjög fagleg umræða, það skiptir máli að faglega sé staðið að því hvernig við hugum að framtíðarskipulagi skógræktar í landinu. Þetta er líklega eitt heitasta pólitíska mál sem hefur verið til umræðu á Íslandi á 20. öld og menn hafa orðið gríðarlega heitir í umræðum um það þannig að ég held að þarna þurfi að vanda gríðarlega til verka.

Annað sem ég get tekið undir með hv. þingmanni sem talaði á undan mér er framtíð þessara stofnana, það er náttúrlega margt á huldu um framtíðarskipulag stofnana sem heyra undir umhverfisráðuneytið. Er ætlunin að sameina þessar stofnanir ef flytja á landgræðslu og skógrækt undir ráðuneytið? Á að ganga lengra með að sameina þær? Stendur eitthvað slíkt til eða er það í raun allt óráðið? Að því leyti, af því að þessi umræða hefur ekki verið tekin og

verður varla tekin hér nema við fáum umsagnir fagaðila og umræðuna innan úr stofnunum sjálfum, þá tek ég undir þau orð sem féllu hér áðan hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni að það sé við hæfi að færa þessa umræðu einnig út í fagnefndirnar, því að þetta er ekki bara lagatæknilegt spursmál heldur faglegar spurningar sem svara þarf á faglegum grunni á réttum stöðum í stjórnkerfinu.

[14:51]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir málefnalega og greinargóða ræðu um þetta efni. Það er aðeins eitt atriði sem ég vil skýra, sem spurt var um hvað varðar Hólaskóla. Það liggur fyrir samkomulag varðandi Landbúnaðarháskólann á Hvanneyri en það er verið að vinna í sambærilegu samkomulagi gagnvart Hólaskóla. Það er rétt að þeirri spurningu er ekki fyllilega svarað í greinargerð frumvarpsins en þannig er það mál á vegi statt og vonandi tekst að klára þann samning með eðlilegum hætti áður en lögin taka gildi.

[14:52]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Forseti ávarpaði mig sem hæstvirtan. Ég þakka forseta fyrir ávarpið en það mun duga samkvæmt þingsköpum að segja háttvirtur við þingmenn. Ég biðst þó ekkert undan því að vera ávarpaður hæstvirtur og geri engar sérstakar athugasemdir við ávarpsorð forseta. Þótt þetta sé af minni hálfu kannski í gamni sagt er örlítill alvarlegur undirtónn í máli mínu í ljósi athugasemda sem gerðar voru fyrir hádegið úr forsetastóli mönnum til áminningar um að þingsköpin væru að nokkru leyti orðin fjarlæg fólki í ávörpum og kannski er ekki óeðlilegt að menn ruglist dálítið í því hvernig haga eigi ávörpum miðað við ströng ákvæði þingskapalaga. Ég styð þau sjónarmið, sem komu fram hjá forseta sem var í stólnum í morgun, að rétt væri að fara yfir þessi ákvæði þingskapa og endurskoða þau.

Um þingmálið sem hér er til umræðu má mjög margt segja. Ég vildi kannski segja örfá orð, meira með almennum hætti en sértækum, í 1. umr. um málið.

Í fyrsta lagi finnst mér undirbúningur málsins ekki vera nægilega traustur. Ég ber ekki brigður á að þeir sem undirbjuggu málið við stjórnarmyndunina hafi góða þekkingu á þessu viðfangsefni og hafi vandað sig við verkið. Ég ætla mönnum ekki annað en að hafa staðið vel að því verki miðað við þær forsendur sem þeir höfðu en mér finnst ekki nógu traust að ráða til lykta í breytingum eða skipulagi á stjórnskipun landsins í tveggja manna tali þótt að á bak við séu hópar sem hafi að einhverju leyti komið að því. Mér finnst það ekki vandaður undirbúningur og minna dálítið á þann farveg sem málið var í á síðasta kjörtímabili þegar ríkisstjórnin tók málið til sín og fól tveimur ráðherrum, einum úr hvorum stjórnarflokka, að fjalla um breytingar á skipan Stjórnarráðsins og koma með tillögur þar um. Þar var annars vegar þáverandi félagsmálaráðherra og hins vegar dómsmálaráðherra, báðir hæstvirtir. Niðurstaða þeirrar athugunar varð engin vegna þess að það var aldrei neinn gangur í því máli, svo að mér sé kunnugt. Ég þekki það þó að vísu ekki til hlítar en ég held að þessi tveggja manna samtöl þá hafi ekki komist á neitt skrið og málið gufaði upp.

Ég tel að stjórnskipunina þurfi að endurskoða og er algjörlega sammála hæstv. ríkisstjórn í því. Það hefur svo margt breyst í tímans rás og löggjöfin um þetta efni ekki breyst í sama mæli. Orðið hafa almennar þjóðfélagsbreytingar sem kalla á breytingar á skipulagi Stjórnarráðsins. Ég tel hins vegar að þetta sé býsna flókið verkefni og þurfi töluverðan undirbúning. Mér finnst ég einmitt sjá á frumvarpinu að skort hafi á upplýsingagjöf um afleiðingarnar og að skort hafi á að menn hafi dregið almennar línur um hvernig eigi að skipta verkefnum milli atvinnuvegaráðuneyta og umhverfisráðuneytis sérstaklega. Þess vegna er margt óathugað í þessu máli og hvílir mikil ábyrgð á þeirri þingnefnd sem fær þetta til umfjöllunar að fara vandlega yfir almennar forsendur skiptingar og markalínur á milli ráðuneyta og verkefnaflokka.

Ég tel, virðulegi forseti, of í lagt að við, aðeins 300 þúsund manna þjóð, séum með 12 ráðherra, jafnmarga og í ríkisstjórn Austurríkis, sem mun vera, ef ég man rétt, með um 8–10 milljónir íbúa. Það er reyndar gamalt stórveldi þannig að þeir búa að mjög sterkri stjórnsýsluhefð. Mér finnst það eiginlega of mikið í lagt að skipta þessu upp í 12 ráðuneyti og 12 ráðherra. Mér finnst líka, þegar ég skoða umfangið milli einstakra ráðuneyta, það vera allt of misjafnt.

Ég hef í undirbúningi málsins skoðað skiptinguna eftir fjárveitingum samkvæmt fjárlagafrumvarpi. Það segir auðvitað ekki alla söguna frekar en í þeim tilvikum er menn skoða eina staðreynd til að meta mál í heild sinni, þá þarf að skoða líka ársverkin, fjölda stofnana og annað sem tengist til að meta umfangið. En þetta er þó bærilegur mælikvarði að ég held. Ég reyndi að gera mér grein fyrir því hvernig fjárlagafrumvarpið mundi breytast miðað við tillögurnar í þessu frumvarpi. Þá sýnist mér að það breyttist ekki mikið í ójafnri dreifingu innan Stjórnarráðsins miðað við umfang hvers ráðuneytis. Minnsta ráðuneytið, forsætisráðuneytið, verður eftir sem áður með um liðlega 1 milljarð kr. í fjárveitingum af um 406 milljörðum kr. sem skiptast á ráðuneytin.

Þótt forsætisráðuneytið sjái um yfirstjórn og samræmingu er það samt ansi lítið ráðuneyti undir heilan ráðherrastól. Ég hefði talið að hjá fámennri þjóð ættu menn að nýta betur starfskrafta þeirra sem sitja í forsætisráðuneytinu en raun ber vitni. Sannast sagna held ég að verkefni forsætisráðherrans sem ráðherra séu ákaflega fá og þetta sé ekki nema hlutastarf ef út í það er farið. Verkefni hans liggja að nokkru leyti á öðru sviði, sem forsætisráðherra, ég skal ekki leggja dóm á hve umfangsmikið það er, ég treysti mér ekki til þess. En þar er ákaflega umfangslítið ráðuneyti satt að segja og ég hefði freistast til þess að færa einhver verkefni undir það ráðuneyti líka.

Við erum með viðskiptaráðuneyti sem er mjög lítið, jafnvel eftir breytinguna. Mér finnst það í raun vera miklu minna en efni standa til því að eitt af því sem hefur breyst í þjóðfélagsgerðinni á síðustu áratugum er að viðskiptasviðið er miklu umfangsmeira hvað varðar löggjöf og leikreglur en t.d. atvinnuvegaráðuneytin, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Við þurfum því að leggja töluvert til viðskiptaráðuneytisins þannig að það sé öflugt í að fylgjast með þró-

uninni í viðskiptalífinu og vera tilbúið að koma nægilega snemma fram með tillögur um breytingar á leikreglum og vera síðan nægilega öflugt líka sem eftirlitsaðili. Ég held að viðskiptaráðuneytið ætti að vera eitt af veigameiri ráðuneytum í nútímaþjóðfélagi.

Sama má segja um umhverfisráðuneytið. Ég tel það eitt allra mikilvægasta ráðuneytið í dag. Mikið ríður á að auðlindir lands, sjávar og reyndar lofts séu nýttar og meðhöndlaðar þannig að ekki sé gengið á þær eða þeim spillt af þeim sem á vettvangi eru á hverjum tíma.

Ég hef á mörgum þingum flutt frumvarp um að efla umhverfisráðuneytið, fyrst á 122. löggjafarþingi þar sem ég flutti frumvarp ásamt Hjörleifi Guttormssyni um breytingar á lögum um rannsóknir í þágu atvinnuvega, um að flytja rannsóknarþátt og ákvörðun um nýtingu og skipulag frá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytum yfir til umhverfisráðuneytis. Með þeim breytingum hefðu Hafrannsóknastofnun og Rannsóknastofnun landbúnaðarins flust til þess ráðuneytis.

Þau frumvörp sem ég hef flutt um þetta efni endurspegla áherslurnar á verkefni umhverfisráðuneytisins. Ég met þetta frumvarp í því ljósi og get í aðalatriðum tekið undir þær breytingar sem þar er lagt til um verkefni og stöðu umhverfisráðuneytis. Ég tel þó að skoða þurfi aðeins betur skógræktina því að það skiptir máli hvort litið er á hana sem atvinnuveg. Því ef svo er ætti hún auðvitað að heyra undir viðkomandi atvinnuvegaráðuneyti. En sé litið á skógræktina sem umhverfismál, landbætur og annað slíkt, þá kemur til álita að sú starfsemi falli undir umhverfisráðuneytið. Þetta þarf að skoða aðeins nánar í meðförum þingsins, skilin þar á milli. En rannsóknarþátturinn og nýtingarþátturinn ætti að vera í umhverfisráðuneytinu og ég tek undir þau sjónarmið sem fram koma í frumvarpinu hvað það varðar.

Ég tel líka skynsamlegt að skipta heilbrigðismálunum og tryggingamálunum upp milli tveggja ráðuneyta og það er í takt við sjónarmið sem ég hef áður sett fram út frá þeirri reynslu sem ég hef fengið af þessum málum, m.a. með því að starfa í stjórn Tryggingastofnunar ríkisins.

Ég geri í sjálfu sér engar athugasemdir við að færa sveitarstjórnarmálin frá félagsmálaráðuneytinu til samgönguráðuneytis. Það er þekkt erlendis að vista saman samgöngumál og sveitarstjórnarmál, stundum undir nafninu innanríkisráðuneyti og þá er eftir atvikum bætt við fleiri verkefnum, t.d. hluta af löggæslunni. Mér finnst þetta ekki neitt ágreiningsefni. Menn geta auðvitað skipað þessu með öðrum hætti en þetta er út af fyrir sig ágæt niðurstaða. Ég sé ekki nein vandkvæði á að gera slíkar breytingar. Aðalatriðið er að ráðuneytin verði sæmilega öflug, verkefnaskiptingin skýr og eftir almennum reglum sem í er innra samræmi og ráðuneytin séu ekki of mörg.

Ég hefði talið nægilegt að vera með átta ráðuneyti og átta ráðherra. Það væri nokkurn veginn við efri mörk þess sem 63 manna þing getur borið. En eftir það eru ráðherrarnir orðnir það margir, að mínu mati, að styrkur þeirra á þinginu er kominn yfir þau mörk sem eðlilegt eða ásættanlegt er.

Í þingræðisfyrirkomulagi þar sem framkvæmdarvald styðst við löggjafarvaldið er auðvitað alltaf skörun og samgangur á milli þessara tveggja valdþátta. En þá skiptir máli að framkvæmdarvaldið sé ekki of sterkt eða yfirgnæfandi í löggjafarþinginu. Það er ansi mikið að af 63 þingmönnum séu tólf ráðherrar. Það er í raun allt of mikið.

Af því ég nefndi Austurríki til viðmiðunar um fjölda ráðuneyta þá man ég nú bara ekki hvað þingmenn í austurríska þinginu eru margir. Ég mundi halda að þeir væru um 200 eða svo. Þar eru um 12 ráðherrar af um 200 þingmönnum, sem er allt önnur staða og allt önnur hlutföll í þingflokkunum, jafnvel inni í stjórnarþingflokki þar sem menn eru kannski með 50–60 þingmenn og fjóra, fimm ráðherra. Hér eru dæmi um allt önnur hlutföll, t.d. hjá Framsóknarflokknum á síðustu árum. Þar hafa verið sex ráðherrar af 12 þingmönnum. Þótt það séu efri mörk þess sem hefur verið í gegnum árin þá er hlutur ráðherra í þingflokkunum allt of stór. Ég tel það kunni að vera sá vandi sem er þinginu hvað erfiðastur við að glíma af mörgum eðlilegum ástæðum, eins og menn geta kannski ímyndað sér þegar menn hugsa málið.

Fækkun ráðuneyta væri ekki bara til þess að tryggja og ná því markmiði að stærð og umfang ráðuneyta væri svipað, þótt ekki geti allt verið jafnstórt og jafnumfangsmikið. En ráðuneytin hefðu svipað umfang og jafnframt næðist það markmið að styrkja stöðu þingsins og tryggja betri umfjöllun og meðferð á stjórnarfrumvörpum í sölum Alþingis og þingnefndum. Það held ég reyndar að væri mikilvægari árangur, satt að segja.

Mér sýnist t.d. að sex minnstu ráðuneytin, eftir þessar breytingar, sem mundu verða forsætisráðuneyti, viðskiptaráðuneyti, iðnaðarráðuneyti, umhverfisráðuneyti, utanríkisráðuneyti og sameinað landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyti, séu samanlagt með um 43 milljarða kr. fjárveitingar, sem er minna en t.d. samgönguráðuneytið eitt er með, sem hefur um 53 milljarða. Stærðin er svo feiknalega ólík í þessari skiptingu á verkefnum milli ráðuneyta. Það er varla hægt að una við það skipulag til frambúðar og ég hvet til þess að þingheimur taki þetta mál, ekki bara til vinsamlegrar meðferðar í störfum þingsins og til afgreiðslu, upp í heild sinni og gefi sér tíma, hvort heldur við afgreiðslu á þessu máli eða þá öðru máli síðar til þess að ná samkomulagi og leggja fram viðameiri breytingar á skipan Stjórnarráðsins sem ná mundu fram þeim markmiðum sem ég nefndi.

Ég heyrði ræðu fyrrverandi landbúnaðarráðherra. Honum var sárt um meðferðina á landbúnaðarráðuneytinu. Ég held að það sé ekki hægt að slá höfðinu við steininn og berjast fyrir óbreyttri stöðu hvað það varðar. Það er löngu tímabært að breyta stöðu atvinnuvegaráðuneytanna. Hins vegar vil ég segja að honum tókst vel upp í sinni tíð að gæða landbúnaðinn nýjum krafti og fram komu margar nýjar greinar innan landbúnaðarins. Landbúnaðurinn sem atvinnugrein tók miklum framförum í hans tíð. Það er eðlilegt að ráðherranum fyrrverandi þyki sem breytingarnar geti torveldað áframhaldandi þróun þótt ég vilji ekki leggja dóm á það.

Ég get að mörgu leyti tekið undir áhyggjur hans af stöðu háskólastofnana sem hafa heyrt undir landbúnaðarráðuneyti og ég er sannfærður um, eftir að hafa fylgst með uppbyggingu háskólastarfseminnar bæði á Hólum og Hvanneyri, að gríðarlegar framfarir hafa orðið í þeim skólum á undanförn-

um árum, m.a. fyrir áhuga þeirra og atorku sem eru í atvinnugreininni, en ekki hvað síst fyrrverandi landbúnaðarráðherra sem hafði mikinn áhuga og metnað á þessu sviði og dreif það skólastarf áfram. Ég er alls ekki viss um að uppgangur og framfarir í þessum skólum hefðu orðið slíkar undir stjórn menntamálaráðuneytisins eða núverandi menntamálaráðherra. Með því legg ég ekki neitt illt til ráðherrans. Ég held bara að áhugasvið núverandi menntamálaráðherra liggi ekki jafnákveðið á þessu sviði og áhugasvið fyrrverandi landbúnaðarráðherra.

Ég verð þó að viðurkenna að það er erfitt að ganga gegn þeim sjónarmiðum að háskólastofnanir séu menntamál og eigi að heyra undir menntamálaráðuneyti. Ég tel að menn verði að viðurkenna sem almenna línu í þeim efnum þótt það sé eins og annað ekki án undantekninga um lengri eða skemmri tíma.

En virðulegi forseti. Frjálslyndi flokkurinn tekur þessu frumvarpi almennt af velvild, samkvæmt þeirri afstöðu sem ég hef lýst, en áskilur sér rétt til að fara yfir einstök ákvæði frumvarpsins í nefnd sem þarfnast eðlilega betri athugunar við en þau fengu við undirbúning málsins.

[15:11]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni hlý orð í minn garð og landbúnaðarins og þeirra starfa sem ég vann í átta ár. Ég vil að það sé á hreinu á milli mín og hv. þingmanns að ég er ekki í neinni þröngsýnni gamaldags íhaldssemi. Ég er að tala um viðamikil mál sem snúa að landbúnaði dagsins í dag. Hvað háskólana varðar þá verður ekki snúið við þar. Þeir munu fara undir menntamálaráðuneytið. En ég hef orð margra fyrir því að þeir óttast að skólarnir lifi ekki af undir því kerfi, litlir skólar úti á landsbyggðinni. Þess vegna getur sjálfseignarformið, því atvinnulífið getur komið þar á margan hátt inn í það, verið hentug leið í dag. Ég hef ekki barist gegn því og legg ekki í þá baráttu. Ég sé að það hefur sinn gang.

En ég hef líka sagt að Rala fór þarna inn með alla vísindamenn landbúnaðarins. Það er flókið spil. Síðan hef ég varað við því og er andstæðingur þess að taka landgræðsluna og skógræktina þaðan með öllum vísindamönnunum. Ég hef rakið að allir vísindamenn landbúnaðarins eru á förum frá atvinnuvegaráðuneytum. Allir vísindamenn landbúnaðarins eru á förum frá landbúnaðarráðuneytinu. Þeir er heyra undir ráðherra sem dagsdaglega mun aldrei fjalla um landbúnaðinn. Þess vegna er þetta mjög vandmeðfarið.

Ég hef í raun beðið hv. þingmenn að koma í veg fyrir þetta skemmdarverk og snúa við á brautinni. Það er hægt að laga þetta á margan hátt í þingnefndum. Ég geri kröfu til þess, hæstv. forseti, að þessi mál fari til landbúnaðarnefndar til umfjöllunar og fagnefndanna. Þær verða að fá að koma að þessum málum. Þetta er, eins og ég hef sagt, ljótasti bandormur sem ég hef séð fluttan hér af forsætisráðherra (Forseti hringir.) á þingi meðan ég hef setið hér, líklega áratugum saman.

[15:13]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef alls ekki vikið að hv. þingmanni Guðna Ágústssyni á þann veg að ég teldi að hann væri þröngsýnn í afstöðu sinni til einstakra þátta í frumvarpinu. Ég vil líka að honum sé það ljóst að þau sjónarmið hef ég ekki sett fram þótt við séum ekki að öllu leyti sammála í afstöðu okkar til málsins.

Ég hef lengi verið á þeirri skoðun að rannsóknir á auðlindum, hvort sem það er hafið, lífríki hafsins, botninn eða landið, eigi að vera á höndum umhverfisráðuneytisins. Það á að vera umhverfismál. Á þær auðlindir ber að líta út frá almennum sjónarmiðum en ekki atvinnuvegatengdum sjónarmiðum.

Hins vegar er markalínan kannski ekki alveg skýr eins og sjá má í þessu frumvarpi þar sem kemur fram að samkomulag er um hagnýt rannsóknarverkefni, að áfram verði fjármunir til þeirra vistaðar undir forræði atvinnuvegaráðuneytisins. Þetta er eitt af því sem ég tel að þingið verði að skoða og nefndin sem fær málið til umfjöllunar eigi að fara ofan í, hvernig eigi að draga línuna á milli atvinnuveganna og umhverfisráðuneytisins. Það kann að vera skynsamlegt eins og þarna er lagt til að rannsóknirnar skiptist milli ráðuneyta eftir því hvers eðlis þær eru og í hverra þágu.

[15:15]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég man eftir því að á fyrri árum þegar tekist var á um þessi mál þá taldi Sjálfstæðisflokkurinn að umhverfisráðuneyti ætti ekki að stofna og að umhverfisráðuneytið ætti í raun að vera til í hverju einasta ráðuneyti, það yrði skylda hvers einasta ráðuneytis að hafa að leiðarljósi verndun og eftirlit. Ég stóð að því að stofna það en ég sé ekki að rannsóknir eigi að vera þar. Þar á að vera verndun og eftirlit. Atvinnuvegurinn þarf að hafa sínar rannsóknir.

Nú nefni ég náttúruna, hv. þingmaður. Hvers vegna skyldi ræktun á hrútum og sauðfé uppi á Hesti eða kúm austur á Stóra-Ármóti eiga að fara frá landbúnaðarráðherra til umhverfisráðherra sem aldrei hugsar um kýr eða sauðkindur, hugsar ekki um það einn einasta dag og dreymir sennilega ekki á nóttunni? Hvers vegna skyldi íslenski hesturinn, sem er norður á Hólum, einni mögnuðustu vísindastöð um íslenska hestinn, eiga að fara frá landbúnaðarráðherra til menntamálaráðherra?

Ég vek athygli á því, af því að ég er róttækur í sinni og trúi á framtíðina, að íslenskur landbúnaður, sem hefur verið að gera mjög gott á síðustu árum, kraftur í atvinnuveginum á nýjan leik og bjartsýni, þurfi á vísindamönnunum sínum að halda og bið menn að skoða í fyllstu alvöru hvernig koma eigi í veg fyrir það skemmdarverk að allir þeir vísindamenn fari burt frá atvinnuveginum? Atvinnuvegurinn þarf vísindamenn. Það gerist ekkert í atvinnuveginum nema hann styðjist við vel menntað vísindalegt umhverfi og hafi það í sinni þjónustu. Mógilsá er aflið á bak við í skógræktarverkefnin í landinu. Hvers vegna á að færa það?

Ég held að hv. þingmaður sem hefur farið ágætum orðum um málið (Forseti hringir.) eigi að skoða það aðeins betur og ég held að við getum náð saman.

[15:17]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að þetta hafi verið ágætar ábendingar hjá hv. þingmanni. Ég tel að hann ætti einmitt að nýta sér stöðu sína til vinna máli sínu fylgi á þingi og inni í þingnefndinni. Þetta er eitt af þeim málum sem þingnefndin þarf að fara ofan í, bæði hvað varðar skilin á milli landbúnaðar og umhverfisráðuneytis og sérstaklega skilin á milli rannsókna og annarra þátta, hvar þau eigi að liggja, hvort rannsóknirnar heyri undir menntamálaráðuneyti, umhverfisráðuneyti eða hjá einstökum atvinnuvegaráðuneytum. Það er verkefni sem mikilvægt er að vanda til. Ég heyri að hv. þm. Guðni Ágústsson hefur ýmislegt þar til málanna að leggja sem örugglega verður hlustað á þegar farið verður í málið í þingnefndum.

[15:19]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Við ræðum um frumvarp til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna tilfærslna verkefna innan Stjórnarráðsins. Ég vona að hæstv. forsætisráðherra og hæstv. landbúnaðarráðherra og landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra heyri mál mitt og geti svarað þeim spurningum sem ég ber fram, herra forseti.

Þetta er heilmikill bandormur eins og ítarlega hefur verið rakið, miklar tilfærslur á milli ráðuneyta og raunar stofnuð ný ráðuneyti. Fjallað hefur verið um hvernig eigi að flytja sveitarstjórnarmál til samgönguráðuneytis, færa það frá félagsmálaráðuneytinu. Það hefur verið rakið hvaða verkefni eigi að færa til umhverfisráðuneytisins frá öðrum ráðuneytum, hvernig eigi að skipta iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu upp og að færa eigi ferðamál undir iðnaðarráðuneytið o.s.frv. Ætlunin er að flytja marga stóra málaflokka til á milli ráðuneyta. Einn stærsti þátturinn er breytingarnar á landbúnaðarráðuneyti og sjávarútvegsráðuneyti þar sem þau eru lögð niður sem eiginleg atvinnuvegaráðuneyti og færð í eina stjórnsýslueiningu með tilheyrandi breytingum.

Ég vil í fyrsta lagi taka undir gagnrýni á undirbúning þessa máls. Að gera svo veigamiklar breytingar án samráðs innan þingsins við hlutaðeigandi alla stjórnmálaflokka og keyra málið svona í gegn með hraði eins og hér er gert, eins og boðað var í sumar, er ekki góð stjórnsýsla og reyndar slæm. Það er ekki þannig að óskaplega mikið sé í húfi sem komi í veg fyrir að vinna þessi mál vel. Ríkisstjórnarflokkarnir, Sjálfstæðisflokkur og Samfylking, komu sér saman um að mynda stjórn og svo var mikill ákafinn og daðrið að þetta hefði verið hægt að vinna þokkalega. Það finnst mér ekki hafa verið gert.

Ég vil benda á að nú er kominn 18. október, herra forseti, og fjárlagafrumvarp hefur verið lagt fram þar sem nánast hvergi er komið inn á þær breytingar sem hér eru lagðar til og við ætlum svo að afgreiða fjárlög vitandi um hinar gríðarmiklu breytingar sem lagðar eru til á stjórnsýslunni sem eiga að taka gildi frá næstu áramótum. Mér finnst þetta reyndar út í hött. Ég tel afar brýnt að meiri tími gefist til að vinna þetta með eðlilegum hætti frekar en keyra það áfram óunnið. Þetta sýnir vanvirðu gagnvart þeim verkefnum sem eru vistuð hjá viðkomandi stofnunum, að telja að hægt sé að rokka þeim til fyrirvaralaust og án forsjár.

Eitt hefur að vísu verið gert, sem er mjög athyglisvert. Það eina sem ég man eftir að nefnt væri í fjárlagafrumvarpinu og fjáraukalagafrumvarpinu varðandi breytingarnar er að gert er ráð fyrir á fjárlögum að viðskiptaráðuneytið fari úr 25,4 millj. kr. vegna uppskiptingarinnar og það fái til viðbótar 36,8 millj. kr. á árinu 2008. Iðnaðarráðuneytið fái rúmar 15 millj. kr., þannig að bara uppskiptin á ráðuneytinu, það sem fer beint inn á aðalskrifstofuna, nemur um 80 millj. kr. á einu ári. Það er það eina sem tilgreint er. Hins vegar segir í frumvarpinu, í umsögn frá fjármálaráðuneytinu, að þessar miklu stjórnsýslubreytingar eigi vart neitt að kosta.

Ég verð áður en ég kem að öðrum efnisþáttum, herra forseti, að gagnrýna umsögn fjármálaráðuneytisins. Fjármálaráðuneytinu ber að meta kostnaðinn við þær lagabreytingar sem lagðar eru fram. Hér eru umfangsmiklar lagabreytingar lagðar fram án þess að viðhlítandi kostnaðarmat fylgi. En þar segir, með leyfi forseta:

„Fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir að áhrif frumvarpsins á kostnað ríkissjóðs verði einkum í formi tilflutnings á kostnaði milli ráðuneyta og stofnana og auki þannig ekki heildarkostnað ríkissjóðs.“

Hver trúir þessu og hvað halda menn að sé vönduð vinna á bak við þessa umsögn fjármálaráðuneytisins og hér er sagt áfram:

„Í einhverjum tilvikum kann þó að koma til breytinga á kostnaði, svo sem vegna breytinga á starfsmannafjölda eða húsnæði, en komi til slíkra óvæntra útgjalda eða biðlauna verður að fjalla um það sérstaklega.

Það er sem sagt ekki gert ráð fyrir að þessar miklu stjórnlagabreytingar hafi neinn sértækan kostnað í för með sér. Hvort sem maður er sammála þessum breytingum eða ekki þá finnst mér þetta óábyrg afgreiðsla af hálfu fjármálaráðuneytisins í umsögn fjárlagaskrifstofu um frumvarpið. Ég bendi á að nú þegar liggur fyrir tillaga um 80 millj. kr. til að skipta iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu upp í tvö ráðuneyti. (**Forsrh.:** Það er ekki í þessu frumvarpi.) Herra forseti. Það er ágætt að hæstv. forsætisráðherra kveinki sér undan þessu. Það er alveg rétt. En þetta er kostnaðurinn við þessar breytingar sem hérna er verið að leggja til. (**Forsrh.:** Ekki í þessu frumvarpi. Það var stjórnarfrumvarpið í vor.) Þetta er ekki alveg rétt hjá hæstv. ráðherra. Hér er einmitt kveðið á um tilfærslurnar á milli ráðuneyta. Hérna er tekið til hvaða verkefni eigi að fara til iðnaðarráðuneytisins og hvaða verkefni eigi að fara til viðskiptaráðuneytisins. Þetta er einmitt tíundað hér þótt það sé alveg rétt hjá hæstv. forsætisráðherra að ákvörðunin um að láta tvo ráðherra skipta ráðuneytinu á milli sín hafi verið tekin í vor. En það er hluti af þessum breytingum hér, a.m.k. er ekki færður neinn sparnaður á móti af því að sameina landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytið í eitt ráðuneyti. Sjá menn það einhvers staðar í frumvarpinu? Það sé ég ekki.

Ég bara bendi á hversu óvönduð vinnubrögðin eru, ég tel ámælisvert hversu málið kemur óvandað inn og hve hratt á að afgreiða það. Það væri eðlilegt að gefa sér tíma út næsta ár til að fara yfir þetta mál.

Þau atriði í þessu frumvarpi sem ég vil fyrst og fremst staldra við varða landbúnaðarráðuneytið, breytingar á því

og tilfærslur þar og reyndar á sjávarútvegsráðuneytinu líka. Við finnum alls staðar í samfélaginu að dreifbýlið, að atvinnugreinar og samfélög þar, á undir högg að sækja í stjórnsýslunni. Við finnum það iðulega í þeim málum sem fyrir þingið koma. Það þarf ekki að koma á óvart í þeirri þróun að sjá að eitt fyrsta mál ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar skuli ganga út á að lama ráðuneyti þessara atvinnugreina, draga úr þeim tennurnar og færa frá þeim verkefni sem hafa verið hefðbundin. Það þarf ekki að koma á óvart hjá þessum flokkum sem hafa haft það á stefnuskrám sínum að innleiða þá tegund af frelsi að það geti haft varanlegt tjón fyrir þær atvinnugreinar.

Hér er t.d. gert ráð fyrir að frá landbúnaðarráðuneytinu verði fluttar stjórnsýslueiningar sem lúta að kennslu, rannsóknum og ráðgjöf. Ég hef starfað innan þessara greina alllengi og þekki þær mjög vel. Það hefur verið lagt upp sem grundvallarsjónarmið í uppbyggingu á rannsóknum, kennslu og ráðgjöf í landbúnaði að þetta væri samtvinnað og í nánum tengslum við viðkomandi atvinnuvegi. Eftir þeirri stefnu hefur verið unnið frá því 1980, frá því ég kom að þessu hefur verið unnið að því að þetta skuli samþætt og náin tengsl vera við atvinnugreinarnar. Sérstaklega á þetta við um landbúnaðinn. Búnaðarskólarnir hafa verið flaggskip landbúnaðarins. Rannsóknastofnanir landbúnaðarins hafa sinnt rannsóknum en þær hafa einnig tengst búnaðarfræðslu þannig að þar hafa sameinast rannsóknir, ráðgjöf og kennsla. Það hefur gefist mjög vel.

Ég minnist þess að árið 1978 og 1979, á þeim árum er fjölbrautaskólarnir komu til, var einmitt gerð hörð hríð að landbúnaðarskólunum og átti að leggja þá niður. Talað var um að færa þá inn í fjölbrautaskólana. Í þeirri hrinu var m.a. Hólaskóla lokað. Hólaskóla er lokað 1979 og gert ráð fyrir að verkefni þess skóla yrðu færð inn í fjölbrautaskóla. Sem betur fer var tekin sú pólitíska ákvörðun að endurreisa Hólaskóla 1981. Margir segja að það hafi verið eitt af merkustu verkefnum þáverandi ríkisstjórnar, undir forustu Gunnars Thoroddsens. Hann gerði það að hluta af stjórnarsáttmála sínum þá að endurreisa Hólaskóla. Það má vel vera að það hefði ekki gerst ef Gunnar Thoroddsen hefði ekki komið til, ég skal ekki segja um það. Allar götur síðan hafa menn spurt: Geta þessir skólar starfað sjálfstætt? Verður ekki að færa þá undir einhverja aðra stofnun? Verður ekki að færa þá undir Háskólann á Akureyri o.s.frv.?

Árið 1999, þegar sett voru lögin um búnaðarfræðslu sem við nú störfum eftir, kom hörð hrina, þá átti líka að færa landbúnaðarskólana undan landbúnaðarráðuneytinu og undir menntamálaráðuneytið. Ég minnist þess í þeirri hrinu að við skólastjórar og forstöðumenn þessara stofnana, Landgræðslu, Skógræktar og búnaðarskólanna, gengum á fund þáverandi forsætisráðherra, Davíðs Oddssonar, og báðum hann ásjár og spurðum hvort þetta væri eitt brýnasta málið, að færa þessa skóla undir annað ráðuneyti. Þá spurði þáverandi forsætisráðherra okkur þeirrar eðlilegu spurningar: Hvað hafa þessir skólar verið lengi undir atvinnuvegaráðuneytinu? Jú, í 100 ár. Hefur það sýnt sig að valda skólunum erfiðleikum? Nei, það hefur ekki sýnt sig. Eiga þessir skólar í einhverjum vandræðum núna með starfsumgjörð sína? Nei, alls ekki, á engan hátt. Er eitthvað sem hamlar því að þeir geti haldið áfram að þróast eins og þeir eru nú? Nei, það var ekkert sem gat hamlað því.

Þá man ég eftir því á þessum ágæta fundi með þáverandi forsætisráðherra að hann sagði: Eru þá einhver rök fyrir því að fara að flytja þá til? Þar með var það mál afgreitt. Ég get ekki séð annað en að nú sé nákvæmlega sama staða uppi. Þessir skólar, þessar menntastofnanir landbúnaðarins hafa vaxið og dafnað, þær hafa mjög öflug tengsl við atvinnuveginn, njóta styrks hans. Ég þekki hvernig námið hefur verið byggt upp á Hólum í mjög nánu samráði við atvinnuveginn, miklu nánara en nokkurt annað nám í landinu hefur gert. Þegar við höfum reynt að hjálpa menntamálaráðuneytinu við að koma upp starfsnámi sem gæti á einhvern hátt verið í líkingu við það sem byggt hefur verið upp í þessum skólum hefur það verið mjög torvelt vegna þess að ráðuneytið hefur ekki viljað meta starfsnámið með sama hætti og bóklegt nám. Þannig er þetta enn.

Ég sé síðan í þessum kafla, í þessu frumvarpi, að það er nánast ekkert minnst á Hólaskóla. Ég verð að segja, herra forseti, að það að tókst að endurvekja Hólaskóla og með þeirri reisn sem hann hefur síðan starfað er stórmerkilegt mál fyrir þjóðina alla, ekki bara fyrir Skagafjörð. Ég er þess fullviss af minni reynslu eða a.m.k. séu mjög sterkar líkur til þess að ef skólinn hefði ekki notið þeirrar sérstöðu sem hann hafði og hann hefur notið, að vera undir öðru ráðuneyti, væri hann ekki til með þeim hætti sem hann nú er. Þetta eru ekki bara skólar, þetta eru menningar- og menntasetur viðkomandi héraða og staða þeirra sem slík eru rökin fyrir því að þar er einmitt þessari starfsemi haldið úti.

Ég vil því spyrja áður en ég lýk þessu máli með skólana: Getur hæstv. forsætisráðherra gefið þá yfirlýsingu hér að Hólaskóli fái áfram að njóta sjálfstæðis síns og vera sjálfstæður skóli en verði ekki settur undir aðra stofnun? Þær raddir eru þegar uppi að nota eigi þetta tækifæri til að setja t.d. Hólaskóla undir Háskólann á Akureyri eða Landbúnaðarháskóla Íslands. Ég held að það sé grundvallaratriði, hvort sem það ógæfulega spor verður stigið að Hólaskóli fari undir annað ráðuneyti eða ekki — við erum með eitt stjórnvald sem skipt er í ráðuneyti þannig að það er þingið sem ræður endanlega hvað það varðar — að nálgast þetta mál af fullkomnum heiðarleika og þar með gefi menn hér þá yfirlýsingu ef þeir ætla að halda áfram þessari vegferð sem engin rök eru fyrir. Ég vitna þar aftur til góðs fundar með fyrrverandi forsætisráðherra, Davíð Oddssyni, þar sem hann sagði að það þyrftu að vera rök fyrir því þegar menn breyttu einhverju sem gengið hefði vel árum og áratugum saman. Geta menn staðfest að það eigi ekki að hrófla við sjálfstæði og stöðu skólans með því að leggja hann undir einhverja aðra stofnun?

Ég er ekki heldur hrifinn af sjálfseignarstofnunarhugmyndinni. Ég vil að menntastofnanir eins og Hólar í Hjaltadal og Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri, sem eru ekki aðeins skólar heldur líka mennta- og menningarsetur, eigi að vera á óskoraðri ábyrgð ríkisins. Ef við höfum myndugleika og dug og vilja til að halda slíkum menntastofnunum úti þá gerum við það og það á að vera á ábyrgð okkar allra.

Ég vildi spyrja hæstv. ráðherra um þetta, mér finnst það skipta miklu máli og ég met yfirlýsingar hans í þeim efnum. Fyrir fjórum árum voru uppi raddir um að færa Hólaskóla undir Landbúnaðarháskóla Íslands. Ég lagðist gegn

því þá og það skiptir máli að það var ekki gert. Ég man að 1999–2000 var lagt til að færa hann undir Háskólann á Akureyri. Skólinn stóð ágætlega eins og hann var og skólinn og staðurinn stendur vel eins og hann er nú og mér finnst mjög mikilvægt að svo verði áfram og menn séu ekki bara út af einhverjum duttlungum um verkefnaskipti á milli ráðuneyta að setja heilu málaflokkana í uppnám þess vegna.

Ég bendi á að margar af stofnunum landbúnaðarins hafa farið í gegnum miklar hræringar á örskömmum tíma. Landbúnaðarstofnun sem var mjög umdeild, hvernig hún varð til, er ekki enn búin að ná fótum eftir að hún var stofnuð með þau verkefni sem henni voru falin eða hún búin að aðlaga sig að þeirri stöðu. Samt á nú að fara að leggja hana niður og færa inn í aðra stofnun. Sama má segja um Landbúnaðarháskóla Íslands. Þar er nýbúið að gera miklar kerfislegar breytingar og sú stofnun er ekki búin að þekkja sig eða ná þeirri stöðu. Hvernig er staða Garðyrkjuskólans? Í uppnámi. Og svo framvegis. Ekki er enn búið að ná jafnvægi í þeim breytingum sem hafa verið að gerast á undanförnum árum og nú á að fara að setja allt á flot aftur og það eru engar sýnilegar ástæður fyrir því. Væru efnislegar, sýnilegar ástæður fyrir því væri hægt að ræða þær en svo er ekki. Eins og kom fram í ágætu samtali sem ég vitnaði í áðan þá eiga menn ekki að breyta bara af því bara.

Ég hef frekar á tilfinningunni að þetta sé liður í því að veikja stöðu landbúnaðarins, að veikja stöðu frumgreinanna, að veikja stöðu dreifbýlisins með því að vega að þeim stofnunum sem þar hafa staðið og verið flaggskip þeirra atvinnugreina og þess fólks sem býr og deilir kjörum á landsbyggðinni. Ég vil minna á að þráfaldlega hefur verið reynt að koma á fiskvinnsluskóla sem ekki hefur tekist vegna þess að honum var á sínum tíma kippt úr tengslum við sjávarútveginn. Að ætla sér að byggja upp skóla, atvinnulífsskóla, sem er án tengsla við atvinnugreinina er erfitt. Í landbúnaðarskólunum hefur tekist að samþætta rannsóknir, kennslu, leiðbeiningar og mjög nána starfsþjálfun og verkþjálfun við atvinnulífið, miklu betur en hefði gerst við nokkrar aðrar kringumstæður hér á landi. Hvers vegna ættum við vera að rugga því sem vel hefur gengið og taka þar ástæðulausa áhættu?

[15:39]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins svara einu atriði sem hv. þingmaður beindi sérstaklega til mín og það er spurningin um framtíð Hólaskóla. Ég vil bara svara því til að það er ekkert í þessu frumvarpi sem raskar stöðu skólans eða bindur hann við aðra skóla eins og hv. þingmaður var að velta fyrir sér að hefði verið í umræðunni. Það sem verið er að gera er að flytja forræði þessara tveggja landbúnaðarskóla milli ráðuneyta. Hvað síðan kann að koma og hver kann að verða niðurstaða manna síðar meir kemur þessu frumvarpi ekkert við en mér vitanlega er ekkert sérstakt í gangi í þeim efnum.

[15:40]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst að hæstv. ráðherra ætti að gera grein fyrir því hvers vegna verið er að flytja þá til, er eitthvað að? Er eitthvað að hjá þessum skólum, eru einhver stjórnsýsluleg vandræði með þessa skóla, er eitthvað sem háir þeim þannig að þeir geti ekki þróast eðlilega eða hefur reynslan sýnt það á undanförnum árum að þessi stjórnsýslulega staða hái þeim? Ég vil fá þau svör, því að einhver rök verður forsætisráðherra að hafa þegar hann breytir stjórnsýslulegri stöðu stofnana sem eru búnar að standa í 100 ár.

Það er ekki hægt að segja: Af því bara. Það stendur reyndar ekkert um Hóla, það stendur ekkert í frumvarpinu um Hóla nema í hálfri setningu, að hann skuli fara undir menntamálaráðuneytið og síðan er engin útfærsla frekar. Hæstv. ráðherra upplýsti síðan áðan að það ætti eftir að skoða það. Ég vil fá svar hjá hæstv. forsætisráðherra um það hvort til standi nú eða á næstunni, hvort sem það er í tengslum við þetta frumvarp eða ekki, að breyta stöðu Hóla með því að svipta hann sjálfstæði sínu og gera hann að undirstofnun einhverrar annarrar stofnunar. Þetta er mikið mál. Þáverandi forsætisráðherra, Gunnar Thoroddsen, og ríkisstjórn hans ákváðu að endurreisa Hóla og ég vil heyra hvort hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde ætlar að svipta hann sjálfstæði sínu eða skapa það umhverfi og setja það í þann farveg að hann missi það aftur í tengslum við þessar lagabreytingar.

[15:42]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skal ítreka það að mér er ekki kunnugt um neinar slíkar breytingar og það er ekkert í þessu frumvarpi sem kallar á þær, svo einfalt er það í raun og veru hvað varðar þessa skóla. En að mínum dómi og þeirra sem að þessu frumvarpi standa eru skólar almennt betur komnir undir menntamálaráðuneytinu en einstökum fagráðuneytum. Um þetta er ágreiningurinn sem m.a. hefur komið fram af hálfu hv. 3. þm. Suðurk. Það verður passað upp á rannsóknirnar með sérstökum samningum við fagráðuneytin, landbúnaðarráðuneytið, og þess verður gætt að greinin sem slík, landbúnaðurinn, fái notið sín til fulls enda eru og verða þessar rannsóknir í hennar þágu.

[15:43]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það vekur tortryggni að í þessu frumvarpi skuli hvergi vera getið um neina nálgun á útfærslu um stöðu Hóla. Hæstv. ráðherra upplýsti fyrr í umræðunni að verið væri að skoða það. Mér finnst svör hans hér varðandi stöðu Hóla mjög fátækleg.

Það hafa heldur ekki verið færð nein rök fyrir því hvers vegna verið er að flytja skólana til. Hæstv. ráðherra segir bara af því bara, og honum finnist að þeir eigi að vera undir menntamálaráðuneytinu o.s.frv. Ég spurði hvort það hefði gefist illa að hafa þá undir landbúnaðarráðuneytinu. Það komu engin svör við því, enda hefur þeim vegnað mjög vel og þetta eru sterkustu dreifbýlisstofnanir á Íslandi. Þessir staðir hafa verið virkilegt flaggskip fyrir landsbyggðarmenninguna, fyrir atvinnulíf vítt og breitt um landið. Er það endilega brýnast hjá ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks að draga niður fána þessara stofnana eða tefla framtíð þeirra í hættu með því að rokka þeim til á milli

ráðuneyta án tilgangs, bara af því að mönnum „finnst“ það? Mér finnst þetta ekki vera rök, herra forseti, og ég ítreka spurningu mína um þetta. Það er algjörlega blankó, algjör eyða í frumvarpinu um það hvernig tekið skuli á málefnum Hóla. Ég spyr forsætisráðherra sem leggur málið fram og hann getur engu svarað. Ég tel það alvarlegt mál.

Ég krefst þess að staðinn verði vörður um sjálfstæði Hólaskóla og Hólastaðar. Hólaskóli er meira en skóli, þetta er Hólastaður, þetta er menntasetur, þetta er (Forseti hringir.) sögusetur þjóðarinnar (Forseti hringir.) og á ekki að vera undirorpið því hvort ráðherra situr í þessu eða þurfi að fá þetta eða hitt.

[15:45]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir prýðilega ræðu. Hún var auðvitað hlaðin tilfinningu því hann er talandi dæmi um það sem ég hef margsinnis nefnt. Hann tók við Hólaskóla á mikilli örlagastundu. Hann reyndist öflugu fólki góður skólastjóri og það ber að þakka. Það var ekki létt verk. Ég veit það og ég veit, sem landbúnaðarráðherra í átta ár, að það hefur ekki verið létt verk að sigla með skólann til nýrrar og nýrrar sóknar. Það hefur ekki verið létt verk undir ríkisvaldinu.

Litlir skólar eiga erfitt. Þegar ég byrjaði sem landbúnaðarráðherra hygg ég að í báðum þessum háskólum hafi verið 100 manns að námi. Nú hygg ég að þar séu 500 manns. Hólaskóli nær ekki enn þeirri tölu að þar séu 200 nemendur. Það segir mikið því litlir skólar búa ekki yfir þeirri öflugu hagræðingu sem stórir skólar með þúsundir manna hafa. Hér segir, með leyfi forseta:

„Stefnt er að því að kennsluframlög til landbúnaðarháskólanna verði skilgreind með sambærilegum hætti og framlög til annarra ríkisháskóla.“

Bifrastarmenn gerðu sér grein fyrir því að þeir gætu ekki lifað undir þessu ákvæði. Þeir þyrftu frelsi til að sækja peninga og fá sterka aðila með sér. Þess vegna liggur í þessu falinn eldur og hefst öðruvísi barátta og öðruvísi líf hvað þessa háskóla varðar. Ég hef því nefnt að sjálfseignarformið gæti bjargað slíkum skólum þótt erfitt geti orðið fyrir þá að þróast áfram. Það verður mikil barátta og hún er hafin á nýjan leik, því miður.

[15:47]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er kannski dæmigert um hvernig aðstæður hafa breyst á þingi og víða í samfélaginu. Þetta er í þriðja skipti sem ég fer í gegnum umræðuna um að leggja núverandi stjórnsýslu búnaðarskólanna niður. Árið 1979 átti að færa þá undir menntamálaráðuneytið og reyndar leggja þá niður. Er nokkur hér inni sem telur líklegt að búnaðarskólarnir væru við lýði ef þeir hefðu verið lagðir undir menntamálaráðuneytið 1978 og 1979? Það er satt að leggja átti þá niður og færa inn í fjölbrautaskólana. Það tókst ekki vegna þess að enn var samfélagslegur vilji fyrir því að starfrækja þá, sá vilji var einnig á þingi.

Árið 1999, við breytingar á lögunum þá, stóð málið mjög tæpt. Ég hef leyft mér að vitna í að eftir fund með þáverandi forsætisráðherra, Davíð Oddssyni, var því aflýst. Hann sagði að menn yrðu að hafa rök fyrir því að gera breytingar á því sem gengið hefði vel. Þau voru ekki fyrir hendi þá og nú kemur málið í þriðja sinni fyrir. Það má vel vera, eins og hérna hefur verið ýjað að, að þetta fari í gegnum þingið. Það mundi sýna í hnotskurn þær breytingar sem eru að verða á því að dreifbýlið, landsbyggðin, hinn menningarlegi þáttur sem lýtur að landsbyggðinni, atvinnuvegir landsbyggðarinnar o.s.frv. lúta í lægra haldi. Liður í því er að taka þessi flaggskip landbúnaðarins og dreifbýlisins frá landbúnaðarráðuneyti og færa þau undir menntamálaráðuneyti. Ætlunin virðist að rústa landbúnaðarráðuneytinu. Það virðist stærsta markmið þessarar ríkisstjórnar, Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, að lama landbúnaðarráðuneytið. Mér finnst það dapurt hlutskipti, herra forseti.

[15:49]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það liggur fyrir að í þeirri 20–30 ára baráttu við að koma Hólaskóla í sókn þá stóðu landbúnaðarráðherrarnir stundum höllum fæti. En þeir bjuggu vel að því, í öllum ríkisstjórnum sem ég man eftir, að forsætisráðherrann stóð með þeim. Davíð Oddsson stóð með mér sem landbúnaðarráðherra í þessu, Halldór Ásgrímsson gerði það einnig sem forsætisráðherra. Nú er sú tilfinning farin, því miður.

Ég bjó auðvitað við það allan tímann að sjálfstæðismenn töluðu um að skólarnir yrðu að fara. Þess vegna hef ég sagt: Sjálfsagt er það niðurstaða hinnar nýju forustu að svo verði að vera, enda varaformaðurinn menntamálaráðherra. Ég hef reynt að vekja athygli á því að þótt þeir færðu skólana þá gætu þeir gert það af svolítið meiri virðingu og vandvirkni. Ég er ekki viss um að þeir lifi. Hæstv. landbúnaðarráðherra virðist vera kærulaus í þessu máli og enga tilfinningu hafa fyrir því, því miður. Ég segi það hiklaust úr þessum stól. Ég gagnrýni hann harðlega fyrir þessa vegferð. Hann hefur látið buga sig í málinu, hafi hann viljað, sem ég hef trú á, halda fast utan um þessi stórvirki í kjördæmi sínu, sem sannarlega eru miklar byggðastofnanir sem mennta fólk sem nýtist landsbyggðinni best.

Ég óska þess að þeir sem hér hafa um vélað og talað af jafnlítilli tilfinningu um málið og hæstv. forsætisráðherra, sem virðist standa á sama, endurskoði sinn hug og fari yfir þessi mál, svo ég tali ekki um Landgræðsluna og Skógræktina sem ég hef einnig vakið athygli á í dag.

[15:51]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmenn og hæstv. ráðherra hafa látið í veðri vaka að hér væri hreinlega um tæknilega útfærslu að ræða. Þeim finnist betra að hafa málaflokk undir þessu ráðuneyti heldur en hinu. Það eru einu rökin. En í þessu felast gríðarlegar pólitískar áherslur og skilaboð til þeirra greina, verkefna og stofnana sem um er að véla. Ég trúi ekki að hæstv. forsætisráðherra geri sér ekki grein fyrir því að með þessu eru send skilaboð til viðkomandi atvinnugreinar. Það er ekki bara verið að skipta ráðuneytum milli Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Það er verið að gefa skilaboð um áherslur, og hvar er borið niður? Jú, það er borið niður með því að lama landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyti.

Það kemur kannski ekki á óvart miðað við þá ríkisstjórnarsamsetningu sem núna er, Samfylkingu og Sjálfstæðisflokk, að þannig sé unnið. Ég ítreka að það eru pólitískar ástæður fyrir því að stofnanirnar Hólar og Hvanneyri eru reknar. Það eru líka pólitískar ákvarðanir ef á að veikja þær og það eru pólitísk skilaboð í því að í þessu frumvarpi er ekki hálf setning um Hólaskóla. Þó er þar ákvörðun um að færa hana milli ráðuneyta. Skólinn hefur þurft að berjast fyrir stjórnsýslulegu lífi sínu frá byrjun. Hann er skilinn eftir svona með fátæklegum svörum hæstv. forsætisráðherra.

[15:54]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Málið sem hér er til umræðu er keyrt í gegnum þingið eftir afskaplega léttvægan undirbúning. Sem fjárlaganefndarmaður hef ég undanfarna daga greint af talsmönnum ráðuneyta, þar sem þeir hafa setið með okkur og farið yfir fjárveitingar ráðuneyta sinna fyrir 2. umr. um fjárlög, að í ráðuneytunum er engin vinna hafin varðandi þennan tilflutning. Í raun er fjárlagafrumvarpið sem er til umfjöllunar í dag fyrir vikið næsta marklítið plagg. Það lýsir svolítið því hvernig að málinu er staðið. Ég hef, undir þessum umræðum í dag, skoðað svolítið þennan bandorm sem liggur fyrir. Ég sé að stjórnarþingmenn sjá kannski ekki mikla ástæðu til að lesa bandorminn. Nú ætla ég ekki að halda því fram að bandormar séu skemmtilesning en þó má sjá, ef þetta er lesið og borið saman við þau lög sem eru í lagasafninu, hver verða raunveruleg áhrif af þessu.

Hér hefur margt verið sagt en ég er ekki viss um að það hreyfi við hæstv. ráðherrum ríkisstjórnarinnar að benda þeim á það virðingarleysi sem þeir sýna landbúnaðinum. Eða það virðingarleysi sem þeir sýna landsbyggðinni með því að færa sveitarstjórnarmál undir samgönguráðuneytið án þess að þar sé einu sinni hægt að breyta nafni á ráðuneytinu eins og komið var inn á í dag. Sama gildir um virðingarleysið gagnvart Hólum sem hv. þm. Jón Bjarnason minntist á.

Það væri lokatilraun að reyna út frá þeim menningar- og sögulegu rökum að minna á að síðast þegar vegið var harkalega að sjálfstæði Hóla, síðan eru komnar um fimm aldir síðan þá kostaði það mannfórnir. Það er vonandi að það geti gengið friðsamlegar fyrir sig nú en það er ekki auðvelt að vega að sjálfstæði slíkra höfuðbóla.

Mig langar að fjalla um hinn lagalega grunn. Þegar þessi bandormur er skoðaður þá kemur í ljós að hann er gerður án þess að í rauninni sé reynt að samhæfa það sem gert er. Við sjáum beinlínis dæmi um það hér, t.d. í 70. gr. þeirra laga sem við erum að fjalla um, að þeir sem þetta gera hafa lært af nútímafyrirbrigðum eins og tölvuforritinu Word sem allir hafa í tölvunum hjá sér. Þar eru til orðskiptiaðgerðir og hægt að segja: Taktu þetta orð og skiptu því út fyrir þetta, alls staðar þar sem það kemur fyrir. Í lagafrumvarpinu sem hér er til umfjöllunar lítur þetta svo út, með leyfi forseta:

„Í stað orðsins „landbúnaðarráðherra“ í 2. mgr. 2. gr. laganna og sama orðs hvarvetna annars staðar í lögunum kemur: sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra.“

Af hverju er tilgreindur einn staðurinn þar sem orðið kemur fyrir og ekki leitað að hinum heldur sagt: Ef það er víðar þá skal því líka skipt út?

Í eitt skiptið er meira að segja haft fyrir því að taka þetta fram:

„Í stað orðsins „Landbúnaðarstofnunar“ í 1. mgr. 4. gr. laganna og sama orðs hvarvetna annars staðar í lögunum kemur, í viðeigandi beygingarfalli: Matvælaeftirlitið.“

Af hverju er ekki gerð ein lítil lagaklásúla um að öllum lögum skuli breytt með þessu móti og hvað verður um þau lög sem ekki hafa verið tekin fyrir með þessu móti? Má þar t.d. nefna til sögunnar tiltölulega nýleg lög um Nýsköpunarmiðstöð, nr. 75/2007. Þar er valdið enn hjá landbúnaðarráðherra, sem er hver? Af þessum lögum er það að marka að alls staðar annars staðar skuli skipt út orðinu „landbúnaðarráðherra“ fyrir sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Hins vegar eru örfáir staðir inni í lagasafni þjóðarinnar þar sem landbúnaðarráðherra hefur enn þá eitthvað að segja. Það hlýtur þá að vera hv. þm. Guðni Ágústsson sem hefur þau völd því að það er greinilegt af þessum lögum að núverandi handhafi þess valds, hæstv. ráðherra Einar Guðfinnsson, ætlar sér ekki að bera titilinn landbúnaðarráðherra heldur er það mikið í mun að heita sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra.

Fleira í þessum nafngiftum nær í rauninni ekki máli. Þannig er ákveðið að breyta nafngift á stofnun sem var komið fyrir á Selfossi fyrir réttu ári síðan sem heitir Landbúnaðarstofnun. Hún býr enn við mjög ómótað lagaumhverfi, sem eðlilegt er með svo nýja stofnun. Lögin bak við þá stofnun má segja að séu nokkurs konar bandormur þannig að það bíður betri tíma að gera heildstæð lög fyrir þá stofnun. Það er algengt með nýjar stofnanir. En nú ber svo við að í þeim lögum skal nafninu alls staðar vera breytt í Matvælastofnun.

Það má velta því fyrir sér: Hvers vegna má stofnunin ekki heita Landbúnaðarstofnun? Röksemdin væri væntanlega sú að hún eigi að fjalla um fleira en það sem viðkemur landbúnaði. Ég tel þá röksemd næsta léttvæga vegna þess að ekki verður betur séð en að þessi stofnun eigi jafnframt að fjalla um innflutning gæludýra og útflutning stóðhesta og gæðinga. Mér þykir virðingin sem gefin er hvort sem er eigendum dýrra síamskatta eða hrossaræktendum í landinu ekki mjög mikil þar sem stóðhestarnir verða þá flokkaðir undir hrossabjúgu en ekki undir lifandi gripi sem mikil vinna er lögð í að rækta, sem eru að verða eitt helsta stolt þjóðarinnar á erlendri grund. Rökin fyrir nafnbreytingunni virðast ekki önnur en þau að við Íslendingar skulum losna við orðið „landbúnaður“. Vissulega væri gaman að fá svör forsætisráðherra við því hver rökin eru fyrir breytingunni. En ég þykist þó alveg sjá þau af öllu málinu. Orðið landbúnaður má ekki standa í lögum og má ekki vera á stofnunum og má helst ekki nefna landbúnað nema þá skeyta þar sjávarútvegi við.

Þetta er dapurleg sjálfsmynd þjóðar sem hefur lifað á landbúnaði í þúsund ár og á landbúnaði líf sitt að þakka. Þetta er dapurleg sjálfsmynd og dapurleg menningarmynd sem birtist okkur. Þar fyrir utan sé ég ekki hvernig þessi lagagrunnur Matvælastofnunar stenst í því að það er í rauninni ekkert gert til þess, í núverandi lögum um Landbúnaðarstofnun, nr. 80/2005, að skerpa á raunverulegu hlutverki hennar eða fella inn í þau lög öll þau verkefni sem flytjast undir stofnunina heldur er getið um breytinguna í allt öðr-

um lögum, lögum um matvæli nr. 93/1995. Þar eru talin upp nokkur verkefni hinnar nýju stofnunar en sú upptalning er líka tilviljunarkennd og mjög ófullnægjandi. Þar er aldrei talinn upp hrossaútflutningur eða gæludýraútflutningur. Það sjáum við aftur á móti með því að skoða sérlög um þau málefni sem breytt er þar sem breytt er nafngiftunum.

Ég hef ekki gert fullnægjandi leit að því hvort orðið Landbúnaðarstofnun hefur alls staðar verið fellt út úr lagatextum en ég vek athygli á því að orðið landbúnaðarráðherra og völd hans hafa ekki alls staðar verið felld út og ég tel þetta í rauninni vera til marks um það hvernig öll vinnan við þetta er. Tilgangurinn með þessum breytingum er harla óljós. Vissulega er verið að berja í þá bresti sem voru á ráðherraskipan í vor þegar Samfylkingin samdi um að taka við einu embætti færra en stólum. Það er í rauninni vafamál að hægt sé að tala um helmingaskiptastjórn þegar svona er farið að. Þess vegna er verið að púsla þessu svona saman. Ég tel afskaplega slæmt þegar klæðskerasauma á lögin með þessum hætti utan um þarfir einstakra ráðherra og valdahlutföllin í þessari einu ríkisstjórn sem enginn veit í dag hve lengi mun sitja.

Varðandi menntastofnanirnar sem nokkuð hefur verið rætt um í dag þá langar mig enn til að bæta þar við því að ég þykist vita að þau rök munu ekki hrífa á hæstv. ráðherra þessarar ríkisstjórnar — ég sakna þess að hæstv. menntamálaráðherra er ekki í salnum, ég hefði viljað beina orðum mínum til hennar — að sýna beri landbúnaðinum ákveðna virðingu, að sýna beri þessari elstu atvinnugrein og þessum gömlu höfuðbólum, Reykjum, Hvanneyri og Hólum ákveðna virðingu. En það eru önnur rök og mun nærtækari og kannski þykja þau nútímalegri, ég tel í rauninni bæði nokkurs gild, sem mæla með því að þessum breytingum á menntastofnunum landbúnaðarins verði slegið á frest og málið skoðað betur.

Það hefur verið viðvarandi vandi, herra forseti, í menntakerfi þjóðarinnar um nokkuð langt skeið hve áhersla á bóknám er mikil og áhugi nemenda og rækt skólanna við verknám er allt of lítil. Þetta kemur orðið bagalega niður á atvinnulífi okkar og hægt er að vitna til ótal ályktana frá samtökum atvinnulífs og stéttarfélögum í þessum efnum og þarf ekki nema að opna dagblöðin til að sjá umræðu um þetta. Menntastofnanir undir forræði menntamálaráðuneytis hafa, þrátt fyrir að þær séu margs góðs maklegar, haft afskaplega sterka tilhneigingu til að vera stofnanir bóknámsins og tengsl þessara menntastofnana við atvinnulífið eru afskaplega lítil. Með þessari breytingu erum við enn að auka á það sambandsleysi sem er milli menntastofnana þjóðarinnar og atvinnulífsins og það er mjög miður.

Svo ég endi þetta á smávörn sem ég vil halda uppi fyrir landbúnaðarráðuneytið og þeirri skoðun minni sem ég hef lengi haft að Íslendingar eigi sem landbúnaðarþjóð að fornu og nýju að hafa landbúnaðarráðuneyti. Sú skoðun hefur vissulega verið uppi innan allra stjórnmálaflokka að það megi skoða að stofna hér eitt atvinnuvegaráðuneyti. Ég er ekki þeirrar skoðunar. Ég tel að þó svo að landbúnaðarráðuneytið hafi verið lítið ráðuneyti miðað við sum önnur og umfang landbúnaðarins í hagkerfinu sé ekkert mjög mikið þá þurfi þessi elsti atvinnuvegur þjóðarinnar á sérstöku ráðuneyti að halda. Það er fleira sem telur en krónur og aurar í þessum efnum. Það telur mjög mikið að landbúnaðurinn hefur með að gera stærstu auðlindina sem við eigum inn í framtíðina sem er landið sjálft. Landbúnaðarráðuneytið fjallar um nytjar þess og það er afskaplega óheppilegt að fella það inn í eina skúffu í sjávarútvegsráðuneyti.

Ég vil að lokum kalla eftir svari sem ég hef ekki heyrt í dag þó svo að á það hafi verið minnst — ég vil í rauninni beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra — í fyrsta lagi hvort honum þyki eðlilegt að flokka útflutning hrossa og innflutning síamskatta undir matvælaeftirlit og í öðru lagi hvort það sé í alvöru sagt í umsögn um frumvarpið frá fjármálaráðuneytinu, hvort mönnum sé alvara með þeirri umsögn sinni, að hægt verði að gera þessar breytingar án nokkurs kostnaðar eða svo ég vitni, með leyfi forseta, orðrétt í umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins:

„Fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir að áhrif frumvarpsins á kostnað ríkissjóðs verði einkum í formi tilflutnings á kostnaði milli ráðuneyta og stofnana og auki þannig ekki heildarkostnað ríkissjóðs.“

Allir sem einhverja reynslu hafa af opinberri stjórnsýslu vita að það er mjög kostnaðarsamt að flytja verkefni milli stofnana. Það er reynsla sem við höfum mjög greinilega úr sveitarstjórnargeiranum þar sem kostnaður við að flytja verkefni saman, þó svo að verið sé að hagræða með ákveðnum hætti, er oft gríðarlega mikill fyrstu árin og ég trúi því að það verði líka í þessu tilviki en mér finnst eins og frumvarp þetta sé lagt fram í ákveðnu alvöruleysi og þetta ber vott um það.

[16:11]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get fullvissað hv. þingmann um að það er ekki alvöruleysi á bak við þetta frumvarp og ég er þess fullviss að fjármálaráðuneytið hefur sem endranær unnið sitt kostnaðarmat eftir bestu vitund. Reyndar verður fólk að hafa í huga að verið er að kostnaðarmeta þetta frumvarp, ekki það sem ákveðið var í vor í annarri lagabreytingu.

Varðandi útflutning hrossa og hinar ágætu ábendingar hv. þingmanns varðandi síamsketti þá tel ég eðlilegt að hann beini þeim ábendingum sínum inn í nefndarstarfið og freisti þess að fá einhverju breytt ef góð rök eru á bak við hugmyndir hans í því efni.

[16:12]

Útbýting:

Flutningsjöfnunarstyrkir, 136. mál, fsp. BJJ, þskj. 140.

Leigubílar, 137. mál, fsp. ÁKÓ, þskj. 141.

Sala eigna ríkisins í Hvalfirði, 79. mál, svar fjmrh., þskj. 136.

Skattskylda framlaga úr styrktar- og sjúkrasjóðum, 138. mál, fsp. ÞBack, þskj. 142.

Stjórnarskipunarlög, 134. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 138.

[16:13]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þessi umræða hefur verið athyglisverð um margt og ég er ekki einn um þá skoðun, henni deilir m.a. hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde. Hann hefur hvað eftir annað kvatt sér hljóðs og þakkað fyrir málefna-

legt og gott og uppbyggilegt innlegg til umræðunnar.

Þess vegna spyr ég: Hvernig stendur á því að ríkisstjórnin skuli þá hafa þessi vinnubrögð? Hvernig stendur á því að ekki var fyrst efnt til þeirrar umræðu sem hér fer fram og í kjölfarið teknar ákvarðanir í ljósi umræðunnar og þeirra ábendinga sem fram kæmu? Hvers vegna voru ekki höfð þau vinnubrögð sem Alþingi hafði fyrr á tíð þegar ráðist var í umfangsmiklar og róttækar breytingar á Stjórnarráði Íslands?

Hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins, vék að þessu í ræðu sinni og fór með okkur aftur til ársins 1958. Þá hafði Bjarni Benediktsson, þáverandi hv. þingmaður, forustu um að efna til umræðu af því tagi sem hér fer fram. Og hvað vildi hann? Hann vildi að Alþingi kysi með hlutfallskosningu fimm menn til að endurskoða löggjöf um Stjórnarráð Íslands og gera tillögur um skipan ráðuneyta og skiptingu starfa á milli þeirra.

Var Bjarni Benediktsson þá í ríkisstjórn? Nei. Hver urðu afdrif tillögu Bjarna Benediktssonar stjórnarandstöðuþingmanns? Tillagan var að efni til samþykkt. Ég er hér með ræður sem fluttar voru þegar það gerðist í lok maímánaðar árið 1958. Hér eru athyglisverð ummæli, m.a. frá Magnúsi Jónssyni, sem sagði á þá leið að það væri tvímælalaust nauðsyn að festa ríkti í yfirstjórn landsins og hvað varðar skipulag á stjórnardeildum og ráðuneytum og starfsskiptingu á milli þeirra og mælti í því ljósi fyrir því að það færi fram vönduð og málefnaleg umræða og í kjölfarið yrði ráðist í breytingar, sem og var gert á næstu missirum og árum vegna þess að á grunni þeirrar vinnu sem þarna hófst og samstaða náðist um í þinginu var ráðist í umfangsmiklar breytingar á Stjórnarráði Íslands.

Hvaða hátt hefur ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar á? Jú, hún ræðst í það að blanda mjög undarlegan kokteil sem er í senn í tengslum við verkaskiptingu og hrossakaup í ríkisstjórninni og hins vegar pólitísk stefnumörkun til langs tíma sem stjórnarflokkarnir gátu orðið sammála um. Það tók ekki langan tíma að komast að niðurstöðu.

Við minnumst þess þegar oddvitar stjórnarflokkanna, formaður Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, héldu til Þingvalla í kjölfar kosninganna síðastliðið vor í viðleitni til að festa sæmdarheiti á ríkisstjórnina, vildu láta kenna hana við Þingvelli, sem varð nú ekki reyndin, hún hefur ekki fengið þá nafngift. Niðurstaðan var hins vegar kynnt í Alþingishúsinu fyrir fréttamönnum eftir að þau tóku ganginn, sem kallað er, í vel æfðu göngulagi hér eftir glergöngunum, hæstv. forsætisráðherra og formaður Samfylkingarinnar, og þá var kynnt hvað í vændum væri og fyrir þingið var lagt frumvarp um breytingar á Stjórnarráði Íslands.

Hunsuð voru öll tilmæli sem fram komu, m.a. frá verkalýðshreyfingunni um að tekið yrði tillit til sjónarmiða úr þeim ranni, samningsbundinna og lagalegra ákvæða sem vörðuðu t.d. auglýsingaskyldu starfa. Allt hunsað. Þrátt fyrir óskir um breytingar þar að lútandi var ekki orðið við því. Því er um þessi vinnubrögð að segja að þau eru að sjálfsögðu með öllu forkastanleg. Þau eru óvönduð og þau eru í rauninni þinginu ekki bjóðandi.

Hvað er að gerast núna? Í vor var ákveðið að steypa saman ráðuneytum eða sundra eftir því hvað hentaði. Iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu var sundrað en eins og segir í greinargerð með þessu frumvarpi þá skipti það ekki öllu máli vegna þess að þau voru afmarkaðar einingar innan sama ráðuneytis. Í öðrum tilvikum var ráðuneytum slegið saman, sjávarútvegsráðuneyti og landbúnaðarráðuneyti voru sameinuð.

Það sem er að gerast núna með þessum makalausa bandormi er að byrjað er að skáka stofnunum, ríkisstofnunum til og frá, stofnanir sem settar voru á laggirnar, sumar hverjar fyrir örfáum mánuðum, skulu lagðar niður og án þess í reynd að umræða fari fram um málið, gefinn er afar lítill frestur til djúprar, málefnalegrar umræðu um þessi mál.

Sitt sýnist síðan hverjum hvert beri að stefna í þessum efnum, hvar einstakir málaflokkar eiga heima o.s.frv. Ég verð að segja fyrir mitt leyti að ég undrast það hve lítið hefur verið hlustað á t.d. landbúnaðarsamtök og óskir innan úr þeim geira þegar kemur að því að ráðstafa menntastofnunum sem heyra undir landbúnaðarmál undir annað ráðuneyti. Það er sama hvaða niðurstöðu menn telja vera æskilega í þeim efnum, það er fráleitt annað en að þau mál hljóti miklu betri umræðu og að aðdragandinn sé allt annar en sá sem hér er verið að bjóða upp á.

Mér finnst ýmislegt mæla með uppstokkun á atvinnumálaráðuneytunum og jafnvel þeirri hugsun að til eigi að vera eitthvað sem heitir atvinnumálaráðuneyti en ég get ekki varist þeirri hugsun að með því skrefi sem menn eru að stíga nú með því að leggja niður landbúnaðarráðuneytið og leggja niður sjávarútvegsráðuneytið og sameina þessi ráðuneyti í eitt séu menn ekki að gera þessum grunnatvinnuvegum þjóðarinnar neinn greiða, ég held ekki. Ég held að það hafi verið ákveðin vörn í því fyrir landbúnaðinn að um hann sýslaði ráðuneyti. Ég held að hið sama gildi í reynd um sjávarútvegsráðuneytið.

Um þetta hafa menn mörg orð hér og ég hef hlustað með athygli á það sem fram hefur komið. Gagnrýni mín beinist fyrst og fremst að þessum forkastanlegu vinnubrögðum. Þetta er blanda af pólitískum hrossakaupum og síðan handstýringu á pólitískri stefnu sem hefði átt að fá allt annan og meiri aðdraganda.

Síðan er hitt um kostnaðinn. Það segir að þær breytingar sem hér sé verið að ráðast í snerti 200 viðfangsefni á fjárlögum. Það kemur fram í umsögn sem fylgir með frá fjármálaráðuneytinu að þetta eigi ekki að kosta neitt, að þetta eigi ekki að kosta nokkurn skapaðan hlut. Ég fæ ekki annað skilið á því sem hér kemur fram í umsögn um frumvarpið frá fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins. Ég á erfitt með að kaupa þá skýringu.

Hæstv. forseti. Ég kvaddi mér fyrst og fremst hljóðs í þessari umræðu til þess að mótmæla þeim vinnubrögðum sem hér eru viðhöfð. Þau eru mjög óvönduð og ekki sæmandi fyrir ríkisstjórn eða Alþingi að standa svona að málum þegar um er að ræða grundvallarbreytingar sem gera á á stjórnsýslu landsins.

[16:23]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það hillir undir lok þessarar umræðu. Það eru einungis örfá atriði sem mig langar að tæpa á til viðbótar við þau sem hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar

– græns framboðs hafa gert í umræðunni fram að þessu.

Það er alveg ljóst að það ber afar hátt í gagnrýni okkar vinnubrögðin í þessu máli og ég lít svo á að það væri ekki jafnþungt undir fæti hjá hæstv. forsætisráðherra með þetta mál ef hann hefði unnið þetta á öðrum nótum, ef hann hefði efnt til einhvers konar samráðs, ef hann hefði áttað sig á því og viðurkennt að við erum öll kjörin til að stjórna landinu. Þó svo að það hafi æxlast þannig að tveir stjórnmálaflokkar hafi myndað meirihlutaríkisstjórn þá höfum við öll miklar skoðanir á því hvernig skipa megi verkefnum í Stjórnarráðinu. Um það hafa allir stjórnmálaflokkarnir ákveðnar hugmyndir og er afar nauðsynlegt þegar um svo stórar og afdrifaríkar ákvarðanir er að ræða að menn praktíseri það sem þeir predika. Samfylkingin er auðvitað ábyrg í þessum málum líka því að hún hefur gengið fram fyrir skjöldu oftar en ekki og talað um samræður, nauðsyn samráðs og samræðna um stærstu mál sem smæstu. Þetta er dæmigert mál þar sem við hefðum þurft að koma öll að og allar hugmyndir okkar hefðu átt að koma saman í einn kraumandi, skapandi og skemmtilegan pott og við hefðum átt að taka okkur þann tíma sem nauðsynlegur er við þessar breytingar. Það er ekki til sóma á hvern hátt hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórnin leggur upp með þetta mál.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs erum í sjálfu sér mjög opin fyrir breytingum á Stjórnarráðinu. Í hugmyndafræði okkar eða stefnuriti um græna framtíð segjum við sem svo að skipan mála innan Stjórnarráðsins sé að mörgu leyti úrelt og við ræðum áherslubreytingar sem við viljum sjá þar hvað varðar fyrirkomulag, bæði hvað snertir fjármagn, og eins tæpum við á hugmyndum varðandi tilfærslu á verkefnum milli ráðuneyta. Þar tölum við algerlega tæpitungulaust og erum mjög afdráttarlaus í því hvað við viljum sjá og mig langar til að fara um það nokkrum orðum.

Við viljum sjá umhverfisráðuneyti sem sómi er að. Við viljum að umhverfisráðuneytið fái að vera hliðstætt fjármálaráðuneytinu í Stjórnarráðinu þannig að á sama hátt og fjármálaráðuneytið setur öðrum ráðuneytum ramma hvað varðar fjárheimildir setji umhverfisráðuneytið öðrum ráðuneytum ramma hvað varðar umhverfismál. Við teljum að á 21. öldinni sé kominn tími til að umhverfismálin móti stefnu stjórnvalda. Það geta þau gert með því að umhverfisráðuneytið sé hækkað í „hírarkíinu“ innan Stjórnarráðsins. Við teljum að efla þurfi umhverfisráðuneytið til muna og jafnframt að styrkja alla umsýslu og eftirlit með framkvæmd umhverfismála hjá einstökum fagráðuneytum og teljum raunar að þetta sé eitt af viðamestu verkefnum sem við þurfum að takast á við á 21. öldinni. Af því að við vorum að ræða loftslagsmálin fyrr í dag þá eru þau einmitt dæmi um mál og málaflokk sem öll ráðuneyti þurfa að taka alvarlega að brjósti sér, allir ráðherrar verða að vera jafnvirkir í því að fara með þann málaflokk en sá ráðherra sem setur merkið og setur rammann til að vinna eftir er og á að vera umhverfisráðherra. Ég tek loftslagsmálin sem dæmi um það sem við viljum sjá í þessum efnum og á hvern hátt við teljum verkefni umhverfisráðuneytisins þess eðlis að þau eigi að lita starf allra ráðuneytanna meira eða minna.

Við viljum sjá framsýna og nýja stefnumörkun í umhverfismálunum, stefnumörkun sem endurspegli bæði gjörbreytta stöðu og nýja sýn á umhverfismál. Við viljum að Stjórnarráðið viðurkenni nauðsyn á öflugu samráði og samvinnu við frjáls félagasamtök og almannasamtök varðandi málefni umhverfisins og við viljum tryggja það að stofnanir sem heyra undir ráðuneytið, stofnanir sem vinna á sviði umhverfismála, séu hærra settar í stjórnsýslunni en þær hafa verið hingað til.

Við höfum verið opin fyrir því að ræða breytingar á stofnunum umhverfisráðuneytisins. Við höfum ekki alltaf verið sammála stjórnarmeirihlutanum, t.d. þegar Umhverfisstofnun var búin til, það stóra batterí, þá vorum við ekki sammála þeim áherslum sem sú ríkisstjórn sem það gerði sýndi og við teljum að enn séu möguleikar á að brydda upp á skapandi umræðu um verkefni Umhverfisstofnunar og hvort eigi kannski að skipta henni upp og angi af þeirri umræðu er umræðan sem hefur komið upp hér um matvælamálin í dag.

Sömuleiðis getum við orðað rannsóknastofnanirnar sem eru að rannsaka lífríkið. Við þekkjum það öll að Náttúrufræðistofnun Íslands er rannsóknastofnunin sem rannsakar lífríkið í náttúru Íslands. Þó eigum við aðra rannsóknastofnun ekki síður öfluga sem líka rannsakar lífríkið og það er Hafrannsóknastofnun. Ég varpa fram þeirri hugmynd hér hvort það væri ekki hluti af þessari umræðu að við ættum kannski að skoða það hvort lífríkisrannsóknirnar sem Hafrannsóknastofnun stundar ættu að heyra undir öflugt og endurnýjað kraftmikið umhverfisráðuneyti.

Ég talaði um það í umræðu fyrr í vikunni að veiðarfærarannsóknir sem var verið að vekja athygli á að gætu skaðað lífríkið ættu kannski heima undir atvinnuvegaráðuneyti og þar með erum við komin að því að við Vinstri græn höfum verið opin fyrir því að ræða möguleikana á að stofna eitt öflugt atvinnuvegaráðuneyti. Með þessu er ég að segja að við öll, sama hvar í flokki við stöndum, höfum ákveðnar hugmyndir um á hvern hátt best sé að halda á málum varðandi breytingar á Stjórnarráðinu. Það hefði verið affarasælla fyrir ríkisstjórnina að fara af stað með samvinnu frekar en á þann hátt sem gert hefur verið hér. Ég vona einungis úr því sem komið er að farið verði að óskum hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar sem hóf máls á því í umræðunni fyrr í dag að tryggja yrði að fagnefndir þingsins fengju málið til umsagnar. Ég treysti því að orðið verði við þeirri beiðni því að þá getum við alla vega tekið þá umræðu sem nauðsynleg er í þingnefndunum þó svo að sá hængur sé auðvitað á málinu að eftir er afar lítill eða skammur tími fram að því þetta allt þarf að taka gildi svo við þurfum víst að bretta upp ermarnar. Þetta verður eitt af stærri þingmálunum á þessu þingi og menn eiga örugglega eftir að takast á um það í nefndum þingsins. Við vonum auðvitað að lendingin geti orðið farsæl en eins og til þess er stofnað óttast ég að hér geti verið mikil átök í uppsiglingu sem á endanum verði lent með valdi en ekki í sátt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Raforkulög, frh. 1. umr.

Stjfrv., 129. mál (neyðarsamstarf og fjárhæð eftirlitsgjalds). — Þskj. 130.

[16:33]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég spyr hvort hæstv. iðnaðarráðherra er einhvers staðar nærri þegar svo skyndilega kemur að þessum dagskrárlið að hvorki þingmenn, sem næstir voru á mælendaskrá, né hæstv. ráðherra hafa áttað sig á því að málið er komið á dagskrá.

Í morgun urðu nokkrar umræður um þær breytingar sem hér er lagt til að gera á raforkulögunum umdeildu sem sett voru á árinu 2003. Hér er í raun verið er að breyta nokkrum atriðum í þessum lögum og vil ég fara um það nokkrum orðum.

Ég vil fyrst fjalla um breytingartillögu sem varðar skilgreiningu á stórnotanda, að í stað 14 megavatta notkunar í 15. tölulið í skýringum komi 8 megavatta notandi. Þetta er skýrt með því í greinargerð og kom fram í morgun að nú séu á tröppunum stóriðjufyrirtæki eins og netþjónabú sem eru orkufrek en þurfa ekki svo mikla orku að þau falli undir skilgreininguna á stórnotanda, þurfi 14 megavött. Þessi breytingartillaga var nokkurt tilefni umræðna í morgun um stórnotendur í gróðurhúsaræktun, ylrækt á landinu. Þar er oft um að ræða marga notendur sem sameiginlega nota mikið rafmagn en eiga þess ekki kost, vegna þessarar skilgreiningar, að vera sameiginlega túlkaðir sem stórnotandi. Í greinargerð með upphaflega ákvæðinu um skilgreiningu á stórnotanda er tekið fram að nauðsynlegt sé að taka af öll tvímæli um að ekki sé heimilt að leggja saman notkun margra smárra notenda eða notenda sem nota mikið magn orku en taka við henni á mörgum stöðum.

Það sem ég vek athygli á, virðulegi forseti, er að til að koma til móts við þær ábendingar og hugmyndir sem hér voru ræddar í morgun, að ylrækt gæti fallið undir stórnotandahugtakið eins og það er hér skilgreint, yfir 8 megavött eða einhver önnur tala, þá þarf að breyta orðinu „notandi“ í notendur. Ég vil lýsa því yfir að við munum freista þess að ræða um þetta í hv. iðnaðarnefnd þegar þessi breyting kemur þar til umfjöllunar. Við setjum okkur í sjálfu sér ekki á móti því að viðmiðið sé lækkað en viljum áskilja okkur rétt til þess að leita leiða til að fella ylræktina, sem er auðvitað stóriðja í þeim landshlutum þar sem hún er hvað mest, undir þetta ákvæði.

Ef hæstv. iðnaðarráðherra væri hver einhvers staðar í húsinu væri freistandi að fá að ræða við hann um breytingartillöguna sem hér er gerð, um að lækka gjaldskrá fyrir umsýslu Orkustofnunar. Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu er eftirlitsgjald þetta nú mun hærra heldur en áætlað var að það yrði og þess vegna er lækkunartillagan fram komin.

Ég vil vekja athygli á því við þessa umræðu hvers vegna hækkunin er svo mikil sem raun ber vitni. Það er vegna þess að það er miklu meiri flutningur um kerfið en fyrirhugað var. Ástæðan er tvíþætt að mínu mati. Annars vegar eru miklu meiri flutningar um lengri veg en ætlað var vegna Kárahnjúkavirkjunar sem ekki er komin í gagnið enn þá. Þar er flutt að orka lengra að. Hitt er aftur staðreynd, sem menn hafa ekki fjallað mikið um hér, að það er mikið umframmagn af raforku til í landinu. Vegna hagstæðs tíðarfars og mikillar hlýnunar eru öll lón full og má segja að í kerfinu sé sem nemur einni lítilli virkjun ónotaðri. Umræður um þetta hafa ekki farið hátt. En ég hefði haft gaman af því að ræða þetta við hæstv. iðnaðarráðherra af þessu tilefni en honum er væntanlega ekki kunnugt um að þessi umræða er þegar hafin.

Ég ætla að leyfa mér að spyrja ráðherrann þótt hann sé ekki viðstaddur, hann hlýtur bráðum að koma. Mig langar að spyrja hvort ekki sé möguleiki til þess núna þegar þessi raforkulög eru opnuð, líklega í þriðja sinn frá 2003, að gera ráðstafanir til þess að banna leynd á raforkuverði í sölusamningum til stórnotenda. Ég sé fyrir mér að mögulegt sé að gera það með því að menn geti ekki sem stórnotendur fallið undir það hugtak og notið sérstakrar gjaldskrár sem lögin gera ráð fyrir að hægt sé að gera við stórnotendur nema orkusölusamningurinn og það verð sem raforkan er upphaflega seld á sé opinn og öllum ljós. Það er mjög mikilvægt að fullt gagnsæi sé í sölu raforku til stóriðju og stórnotenda. Ástæðan er í rauninni tvíþætt. Við þekkjum öll deilurnar um arðsemi Kárahnjúkavirkjunar. Það er alveg ljóst að það var ekki nokkur leið, og er ekki nokkur leið meðan raforkuverðið er leyndarmál og ekki má segja frá því og það er ekki á allra vitorði og það fæst ekki staðfest hvað það er, að fjalla á skynsamlegan hátt um arðsemina þegar þessa stóru breytu vantar.

Það er ekki nóg að setja upp myndasýningar til að selja hugmyndina um góða arðsemi. Það verður að vera hægt að leggja staðreyndirnar á borðið. Og það er mikilvægt að bæði almenningur hafi aðgang að upplýsingum sem þessum, þeirri stóru og mikilvægu breytu, til að geta mótað afstöðu sína til einstaka framkvæmda eins og Kárahnjúkavirkjunar eða fyrirhugaðra virkjana í Þjórsá. Það eru þrjú stykki. Það er jafnframt nauðsynlegt til að menn geti mótað sér skoðun á afstöðu stjórnmálamanna sem um þetta taka ákvarðanir í stjórnum og nefndum.

Stjórnmálamenn sem hafa það hlutverk að taka ákvarðanir hafa heldur ekki möguleika, meðan leynd hvílir yfir raforkuverðinu, til að rökstyðja eða skýra afstöðu sína til hlutanna. Það er m.a. ástæðan fyrir því að sú sem hér stendur hefur neitað að taka við upplýsingum sem leyndarmáli í umboði eigenda, í því tilfelli umboði Reykvíkinga. Það er ekki hægt að taka við upplýsingum sem þessum undir trúnaði og geta ekki rökstutt mál sitt nema með því að brjóta trúnað að viðlagðri hegningu. Ég tel að með opnun á þessum raforkulögum í þriðja sinn þá sé möguleiki til að setja inn í þau, eða í sérlögum, ákvæði um að óheimilt verði að gera samning um orkusölu til stórnotenda eins og þeir eru skilgreindir nema samningur um raforkuverð sé gerður opinber.

[16:43]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér mjög mikilvægt frumvarp um breytingu á raforkulögum sem hæstv. iðnaðarráðherra flytur og ég vil gjarnan heyra hvort hæstv. iðnaðarráðherra er nærhendis. Ég er með spurningar til hæstv. iðnaðarráðherra.

(**Forseti** (MS)**:** Já, hæstv. iðnaðarráðherra gengur í salinn.)

Það er svo glæsilegt að sjá hvernig hæstv. iðnaðarráðherra gengur í salinn að mér vex ásmegin.

Þetta frumvarp er um breytingu á raforkulögum og er tvíþætt. Annars vegar er verið að árétta að í dreifikerfinu sé sérstök viðbragðsáætlun til staðar til að tryggja afhendingaröryggi raforku og mér finnst það mjög gott, bæði neyðarsamstarf raforkukerfisins, neyðarstjórnun í vá, og viðbragðsáætlun. Ég tek undir það sem skín í gegn í frumvarpinu að þetta hafi ekki verið í nógu góðu lagi, sérstaklega, hefur mér skilist, eftir að farið var að hlutafélagavæða t.d. Rarik því þá var jafnframt farið í hagræðingu þannig að þetta hefur orðið þar utanveltu, a.m.k. er ástæða til að sett séu sérstök ákvæði í lög um viðbragðskerfið því að þegar sett er vaxandi arðsemiskrafa á þjónustu eins og raforku kemur það venjulega niður á notendaörygginu. Við þekkjum það frá öðrum löndum þar sem raforkukerfið hefur verið einkavætt og menn hafa hugsað um hvernig þeir geti náð út úr því pening og arði að þá hefur það komið niður hjá afhendingaröryggingu með alvarlegum afleiðingum eins og við höfum heyrt. Heilu álfurnar, heilu löndin hafa orðið raforkulaus vegna þess að ekki var til staðar nein viðbragðsáætlun sem gilti. Mér finnst þetta gott tiltak hjá hæstv. ráðherra.

Hins vegar er verið að endurskilgreina stórnotendur og ég hélt þá að þetta gæti jafnvel náð til mín, að nú ætti að fara að lækka rafmagnið til mín af því að það á að fara að lækka raforkuna til stórnotenda og lækka viðmiðin til stórnotenda. Við höfum heyrt að álverin hafi áður verið titluð sem stórnotendur og verið talin merkilegustu raforkunotendur á landinu og þess vegna hafi þau notið svona sérkjara. Almenningur og almennur atvinnurekstur í landinu hefur ekki notið þeirra sérkjara og ekki verið talinn eins merkilegur raforkunotandi. Nú á að fara að færa þetta niður og mér finnst það svo sem ágætt mál. En til þess að fara út í svona aðgerð er frumskilyrði að við vitum hvað er verið að lækka, hvaða verð er verið að fara niður með. Þess vegna hlýtur það að vera jafnsjálfsögð og eðlileg krafa að jafnframt sé gefið upp hvert verð á raforku er. Ég minnist þess að á hinum góðu árum stjórnarandstöðunnar, Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Samfylkingarinnar, stóðum við saman að slíkri kröfu, að raforkuverð væri gefið upp hvað varðaði stóriðju og stórnotendur alveg eins og raforkuverð til mín er gefið upp sem mér finnst eðlilegt.

Ég minnist þess að ég las viðtal við mann — ég man ekki nafnið á honum en það var mjög virtur maður — um samkeppnismál og hvernig best væri að þróa heilbrigða samkeppni í atvinnurekstri. Hann sagði að númer eitt væri gagnsæi. Til að þróa heilbrigða samkeppni og til að hún fengi að þróast með eðlilegum hætti væri mikilvægt að allar grunnforsendur væru gagnsæjar í því sem keppt væri um. Mér fannst þetta mjög eðlilegt. Ef hér á að vera samkeppni á raforkumarkaði er náttúrlega grunnatriði að verðið sé opinbert. Það gefur augaleið og ætti ekki að þurfa að ræða. Mér finnst því alveg einboðið og spyr hæstv. ráðherra: Hví er ekki stigið það skref sem er eðlilegt og við höfum áður talið eðlilegt að raforkuverð til hvaða notenda sem er sé opinbert?

Hitt er svo að skilgreina hver er stór og hver er smár varðandi þjónustu og verð af hálfu hins opinbera. Þá verð ég að segja að þar er ég ekki á allan hátt sammála því að sá sem er stór eigi að fá að njóta einhverra sérkjara en hinn sem er smár eigi ekki að njóta þeirra. Þetta stríðir gegn jafnræðisreglunni. Og ég velti fyrir mér, hvar er jafnræðisregla stjórnarskrárinnar varðandi það að hvorki skuli einstaklingum né fyrirtækjum mismunað af hálfu stjórnvalda, af hálfu stofnana sem eru í eigu og á ábyrgð stjórnvalda? Með því að gefa mismunandi verð án þess að það sé meira að segja gefið upp er að mínu viti verið að ganga á svig við þetta ákvæði stjórnarskrárinnar.

Hverjir eru þá stórnotendur? Jú, það er talað um álverin sem stjórnvöld síðustu ára hafa skriðið fyrir varðandi meðgjöf t.d. með rafmagni og öðru. Það eru kannski til fleiri stórnotendur ef við viljum fara að tala um stórnotendur. Hvað um ferðaþjónustuna í landinu? Er hún ekki stór atvinnuvegur? Er hún ekki stór notandi? Er hún ekki sú atvinnugrein sem er að skila hvað mestum ábata í þjóðarbúið, hefur vaxið hvað mest og skilar hlutfallslegum langmestum ábata fyrir þjóðarbúið? Hvernig er hún stödd með verð á raforku? Í nýlegri samþykkt frá Ferðaþjónustu bænda kom fram að verð á rafmagni til ferðaþjónustu t.d. í dreifbýli hefur kannski hækkað um 30–40% á síðustu tveimur árum og er gríðarlega íþyngjandi fyrir þessa atvinnugrein. Ef hæstv. ráðherra ætlar að fara að sýna einhverja viðbótarmildi og fara að flokka upp á nýtt þá sem eru stórnotendur finnst mér alveg kjörið tækifæri að flokka ferðaþjónustuna í landinu sem stórnotanda. Af hverju á hún að greiða niður rafmagnið fyrir álverin? Af hverju á hún að fara að greiða niður rafmagnið fyrir væntanleg netþjónabú? Á meðan rafmagnsverð er ekki gefið upp vitum við ekki hve mikið er verið að greiða niður. En af hverju á ferðaþjónustan í landinu að greiða niður rafmagn þessara aðila? Ég spyr hæstv. ráðherra: Getum við ekki tekið ferðaþjónustuna og sagt: Ferðaþjónustan er stór atvinnuvegur í samkeppni og við skulum lækka til hennar raforkuverðið þannig að hún geti verið samkeppnishæf? Í stað þess að láta það snarhækka, um tugi prósentna á síðastliðnum árum. Ég spyr því fyrir hönd ferðaþjónustunnar sem á að fara undir hæstv. ráðherra frá næstu áramótum: Væri ekki rétt að styrkja samkeppnisstöðu þessarar atvinnugreinar, einnar stærstu atvinnugreinar landsins, með því að láta ferðaþjónustuna fá raforkuna á álprís eða netþjónabúaprís? Hvar er jafnræðisregla stjórnarskrárinnar, hvar er mesti þjóðhagslegi ábatinn af því að lækka raforkuverð?

Sama er með fiskvinnsluna. Hv. þm. Björn Valur Gíslason er með fyrirspurn á þinginu einmitt um verð á raforku til fiskvinnslu og hvort ekki megi lækka verð á rafmagni til fiskvinnslu. Samkvæmt síðustu upplýsingum sem ég fékk fyrr á árinu borgar fiskvinnslan fimm- eða sexfalt verð fyrir raforkuna miðað við það sem álverin borga og samt er þetta atvinnugrein sem er í harðri samkeppni og á nú virkilega undir högg að sækja og þetta er atvinnugrein þar sem verið er að beita sérstökum mótvægisaðgerðum til að bjarga henni yfir einhvern hjalla. Ein besta mótvægisaðgerðin væri að láta hana hafa raforkuverð á áltaxta og hún mundi skila miklu meiri ábata en álverin fyrir það verð. Ég leyfi mér því að spyrja hæstv. ráðherra aftur: Hve lengi á að brjóta

jafnvægisregluna gagnvart mismunun í verði á raforku, raforkuverði og flutningi á raforku, verði á raforkunni sjálfri? Ef hæstv. iðnaðarráðherra hefði líka verið viðskiptaráðherra og þar með ráðherra samkeppnismála hefði líka verið mjög eðlilegt að hann svaraði þessari spurningu: Er það til að styrkja heilbrigða samkeppni og skapa eðlilegt umhverfi í samkeppni í atvinnurekstri að leyna opinberu verði, verði sem viðkomandi aðilar fá grundvallarþjónustu sína á og skiptir máli um samkeppnishæfni þeirra? Er það liður í að styrkja öfluga samkeppni? Nei, liður í að styrkja öfluga og heilbrigða samkeppni er að gefa upp verðið, að allt sé uppi á borðinu. Þá getur heilbrigð samkeppni, a.m.k. á þeim forsendum, blómstrað en ráðherra virðist ætla að velja það að halda því leyndu.

Herra forseti. Ég vil ítreka spurningu mína um aðrar atvinnugreinar, ferðaþjónustuna, fiskvinnsluna, garðyrkjuna. Það er sérstakur samningur um niðurgreiðslu á raforku til garðyrkju, er ekki svo? En þó er fjarri því að það sé með þeim hætti að það gefi samkeppnisstöðu miðað við aðrar atvinnugreinar. Hvers eiga aðrar atvinnugreinar að gjalda að verða að borga niður rafmagnið fyrir álverin og nú ef á að bæta því við að þeir eigi líka að fara að borga fyrir rafmagnið fyrir hugsanleg netþjónabú? Látum þessar atvinnugreinar njóta þess að við erum að framleiða orku sem ætti að geta styrkt samkeppni þeirra frekar en láta þær ganga undir atvinnugreinum sem litlum þjóðhagslegum ábata skila.

[16:55]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það gætir töluverðs misskilnings í máli hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Það er auðvitað af og frá að verið sé að beita einstök fyrirtæki einhvers konar ranglæti og það er fráleitt að þetta stangist á við jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ástæðan er sú að frumvarpið gerir ráð fyrir því að allir sem nota rafmagn með þessum tilteknu aflmörkum, 8 þúsund stundir á ári, eiga kost á þessu. Í hverju felst það sem verið er að leggja hér til? Í því felst að ef þeir ná þessu lágmarki sem er verið að leggja til að verði ekki 14 megavött heldur 8 megavött, þá geta þeir tengst flutningskerfinu beint af því að þeir eru stórnotendur, ella þurfa þeir eins og ferðaþjónustan, einstakir smáir ferðaþjónustuaðilar, að tengjast dreifiveitunum. Það þýðir náttúrlega aukinn kostnað fyrir þá. Þeir sem eru í ferðaþjónustu eða reka lítil fyrirtæki nota það lítið rafmagn að þeir geta ekki af tæknilegum ástæðum m.a. tengst flutningskerfinu beint. Það er þetta sem um er að ræða í þessum efnum þannig að það er fjarri því að hægt sé að tala um að jafnræðisregla stjórnarskrárinnar sé brotin, það er algerlega fráleitt. Allir sem uppfylla þessi skilyrði, í hvaða atvinnugrein sem er, hvar á landinu sem þeir eru, eiga kost á þessu.

Hitt vekur svo furðu mína, ef ég skil hv. þingmann rétt, að mér virðist eins og hann sé ekki hlynntur þessu tiltekna ákvæði. Af hverju er ég að leggja þetta til? Ég gerði grein fyrir því í morgun áður en hv. þingmaður var mættur til umræðunnar. Ég er að því til að geta rutt brautina fyrir litlar og meðalstórar gagnamiðstöðvar úti á landsbyggðinni. Þetta tengist verkefni sem við höfum tekið upp í samstarfi við 10 sveitarfélög um að reyna að finna litlum og meðalstórum gagnamiðstöðvum stað á landsbyggðinni. Ekki trúi ég því að hv. þingmaður sé á móti því. Ég hef þá greint afstöðu hans til landsbyggðarinnar heldur ranglega á umliðnum missirum og árum.

[16:57]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég hef alltaf litið svo á að við værum ein þjóð í þessu landi og að hér ætti líka að ríkja jafnræði á milli atvinnugreina, m.a. hvað varðar grunnrekstrarþætti eins og rafmagn því að ég hef litið á það sem samfélagsþjónustu, grunnþjónustu. (Gripið fram í.) Það er alveg hárrétt að það má vel vera að það sé einhver dýrari þáttur í dreifikerfi til minni notenda en það er eitthvað sem við höfum talið að við ættum að vilja leysa sem ein þjóð.

Ég spyr hæstv. ráðherra aftur hvort hann vilji ekki íhuga það að styrkja einmitt samkeppnisstöðu ferðaþjónustunnar með því að láta a.m.k. ekki nýjustu arðsemiskröfur og kröfur raforkufyrirtækjanna og dreifiveitnanna bitna á ferðaþjónustunni með þeim hætti að það hefur stórhækkað hjá þeim rafmagnið, um 20, 30, 40% hafa menn verið að tala um, á undanförnum missirum eftir að nýju raforkulögin tóku gildi, sem þáverandi iðnaðarráðherra Framsóknarflokksins keyrði í gegn, og áttu að lækka rafmagn til landsmanna en gerðu þveröfugt mjög víða.

Varðandi hitt hjá hæstv. ráðherra, hvort það sé ekki gott hjá honum að fara niður með þessi mörk. Það má vafalaust vera og ég tel ekki ástæðu til að leggjast gegn því í sjálfu sér en ég ítreka spurningu mína varðandi samkeppnina: Hvers vegna er verðið ekki gefið upp, hvers vegna er ekki kveðið á um það í þessum lögum að verð sé gefið upp til að tryggja heilbrigða samkeppni á þeim forsendum sem lagðar eru til grundvallar m.a. hvað varðar raforkuverð? Ég held að það sé grundvallaratriði.

[17:00]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hér er ekki verið að tala um verð á raforku heldur verðið sem menn þurfa að greiða fyrir flutning á raforku. Það liggur fyrir og kom fram í máli mínu í morgun að það er fimmfalt dýrara fyrir smánotendur að fá raforku flutta með þeim hætti sem þeir fá í dag miðað við þá sem eru skilgreindir sem stórnotendur.

Hv. þingmaður segir að það geti vel verið að þetta sé gott mál. Ég veit ekki hvort þeir taka svona slælega undir þetta á Sauðárkróki sem hafa sérstaklega beint þeim tilmælum til iðnaðarráðuneytisins að ráðuneytið hlutist til um að greiða för gagnamiðstöðvar af þessu tagi út á landsbyggðina og m.a. til Sauðárkróks. Ég get upplýst hv. þingmann um að Sauðárkrókur er í hópi þeirra 10 sveitarfélaga sem eru í samstarfi í gegnum Fjárfestingarstofuna við iðnaðarráðuneytið um að reyna að draga starfsemi af þessu tagi í heimabyggðina.

Hv. þingmaður hlýtur að vera mér sammála um það að ef hægt væri að koma upp þjónustu og starfsemi af þessu tagi á stöðum eins og Sauðárkróki þar sem hugsanlega 10–15 manns fengju atvinnu við það, hljóti það að vera af

hinu góða. Mér finnst eins og hv. þingmaður sé á þeirri skoðun að svo sé ekki og mig furðar það auðvitað. Það er þá allt annar Jón Bjarnason en sá hv. þingmaður sem ég hef kynnst hér og átt orðastað við á síðustu árum og missirum.

Hvað varðar síðan jafnræðið og samkeppnisgetu og hæfni ferðaþjónustunnar þá er ég auðvitað alveg sammála honum að það ber að grípa til aðgerða ef hægt er að benda á þær til að styrkja hana. En á að gera það sérstaklega? Vill hv. þingmaður að ferðaþjónustan fái rafmagn sem dreift yrði á lægra verði til hennar en t.d. smásöluverslana í sama byggðarlagi eða fiskvinnslustöðva? Hv. þingmaður verður að skýra út fyrir mér rökin sem liggja þar að baki vegna þess að þá væri ég að brjóta jafnræðisreglu (Forseti hringir.) stjórnarskrárinnar og það viljum við ekki.

[17:02]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er svo skrýtið með álverin að stjórnarskráin snertir þau ekkert, þau hafa bara sérlög og sérstjórnarskrá þannig að jafnræðisreglan snertir þau ekkert. Hins vegar ef komið er inn á ferðaþjónustuna eða fiskvinnsluna þá er jafnræðisregla stjórnarskrárinnar allt í einu orðin virk. Ég hélt að jafnræðisregla stjórnarskrárinnar ætti að virka á alla, að allir ættu að vera jafnir fyrir lögum og allir ættu að vera jafnir fyrir stjórnarskránni. Nú heyrum við nýja skýringu hjá hæstv. iðnaðarráðherra að álverin eru undanþegin því að fara að stjórnarskrá lýðveldisins.

Að sjálfsögðu er það fagnaðarefni að styrkja dreifikerfið og veita raforku til notenda á sem lægstum verðum. Ég veit að einmitt á Sauðárkróki, af því hæstv. ráðherra nefndi þann stað, hefur það verið mikið vandamál að rafveiturnar hafa ekki styrkt innviði dreifikerfisins innan Skagafjarðar til þess að hægt sé að standa að öruggri raforkusölu t.d. á Sauðárkróki eða til steinullarinnar. Ég tek undir það að mjög mikilvægt er að styrkja þetta og skapa möguleika á að þarna geti komið notendur eins og hæstv. ráðherra minntist á. Ég er alveg óbreyttur þar eins og ég hef alltaf verið, virðulegi ráðherra, og við stöndum saman í því.

Fiskvinnslan á í miklum vandræðum núna. Það er vel hægt að lækka raforkuverð til fiskvinnslu. Hvers vegna á fiskvinnslan að borga fimm- eða sexfalt verð fyrir rafmagnið miðað við það sem álverin borga? Til þess að heilbrigð samkeppni geti ríkt á að gefa upp forsendur eins og rafmagnið. Ég mótmæli því að álverin séu undanþegin ákvæðum stjórnarskrárinnar hvað jafnræðisregluna varðar.

[17:04]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að ítreka þær spurningar sem ég lagði fyrir þá fjarstaddan hæstv. iðnaðarráðherra í fyrri ræðu minni áðan. Það er rétt að við erum að tala um flutning á rafmagni fyrst og fremst en þær breytingar sem hér eru lagðar til að varða frekar stórnotendur, þær eru um flutning á rafmagni, verðskrá fyrir flutning á rafmagni. Með breytingunum sem gerðar voru á upphaflegu raforkulögunum, með lögum nr. 89/2004, var komið inn í lögin tillögum sérstakrar nefndar sem fjallaði um flutningskerfi og starfaði eftir að fyrstu lögin voru samþykkt. Í þeirri vinnu og í þeim lögum var þessi skilgreining á stórnotendum tekin inn. Þar eru nokkur ákvæði sem varða slíka stórnotendur, m.a. sérstök flutningsgjaldskrá fyrir stórnotendur raforku sem þá áttu að vera þeir sem notuðu 14 megavött en samkvæmt tillögum í því frumvarpi sem hér liggur fyrir er nú miðað við þá sem nota 8 megavött.

Það er nú upplýst að þessi flutningsgjaldskrá er fimm sinnum ódýrari en fyrir aðra notendur, þá sem kaupa í gegnum dreifiveitur. Ég spyr ráðherrann: Er þetta eðlilegur verðmunur að hans mati? Ég tel það alls ekki vera. Flutningurinn á raforkunni er því miður og hefur verið vaxandi hluti af raforkuverðinu og ég tel mjög brýnt að þarna ríki meira jafnræði eins og ég sagði áðan.

Í greinargerð með frumvarpinu sem tók þessa stórnotendur inn í og heimilaði sérstaka verðskrá fyrir þá segir m.a. að það verði með þessu ákvæði um stórnotendurna að taka af öll tvímæli um að ekki sé heimilt að leggja saman notkun margra smárra notenda eða notanda sem notar mikið magn orku en tekur við henni á mörgum stöðum. Þetta voru forsendurnar.

Það sem ég var að spyrja um áðan er hvort ekki sé möguleiki, þegar verið er að opna þetta ákvæði í lögunum, að breyta þessari skilgreiningu þannig að það sé jafnvel hægt að leggja saman notkun margra smárra notenda og kaupa flutning um kerfið, við getum kallað það í heildsölu, frekar en láta þetta eingöngu gilda fyrir hina stóru. Eins og ég sagði mun ég freista þess að fá það rætt í hv. iðnaðarnefnd þegar þar að kemur. En ég ítreka þessa spurningu til ráðherrans: Er þetta eðlilegur munur að hans mati eða mun hann beita sér fyrir því að munurinn verði minni?

Hin spurning mín, sem skiptir nokkru máli að fá skýr svör við og ráðherrann virtist ekki alveg átta sig á samhenginu í áðan, lýtur að því að nú þegar verið er að opna raforkulögin í þriðja sinn gefst auðvitað tækifæri til að tryggja nauðsynlegt gagnsæi sem þarf að vera í viðskiptum, bæði í raforkusölunni og í flutningi á raforkunni. Og ég verð að segja að ég undrast kjarkleysi ráðherrans að opna þetta ákvæði núna án þess að koma böndum á þá leynd sem hefur hvílt yfir raforkuverðinu í samningum um sölu á raforku til stóriðju. Ég tel að með opnun þessara laga núna sé hægt að gera það, jafnvel með tengingu við sérstaka gjaldskrá fyrir stórnotendur í flutningskerfinu, að svokallaðir stórnotendur geti ekki notið þessa nema það sé alveg ljóst á hvaða verði þeir kaupa raforkuna.

[17:08]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það þarf ekki þetta tilefni til að skoða það mál sem hv. þingmaður gerði að umræðuefni í síðasta parti ræðu sinnar. Hún talar um gegnsæi á verði sem stórnotendur þurfa að greiða fyrir sína raforku. Ég heyrði ekki betur en það hafi komið fram í máli eins af hv. þingmönnum Sjálfstæðisflokksins í morgun að hann virtist vera ákaflega nálægt sjónarmiðum hv. þingmanns. Það hefur ekkert sérstakt tilefni gefist til þess að opna raforkulögin til að skoða það sérstaklega. Hv. þingmaður telur að þetta sé tilefni til þess. Ég er henni algerlega ósammála í því. Það eru fleiri breytingar í gangi á raforkulögunum eins og hv. þingmaður veit, vegna þess að ég hef upplýst um það bæði á fundum

iðnaðarnefndar og hér.

Að því er varðar fyrri part spurningarinnar sem laut að því hvort ég og ríkisstjórnin teldu að þarna væri ósamræmi á milli, annars vegar þess verðs sem smáir notendur greiða fyrir flutninginn og hins vegar stórnotendur, þá er það að segja að ég teldi að það væri hið besta mál, eins og hv. þingmaður gerði að skóna, ef smáir notendur gætu sameinast um það að kaupa mikið magn af raforku. Á því er hins vegar tæknilegur annmarki að þeir gætu síðan notið þess ávinnings sem er að finna í þessari grein raforkulaga vegna þess að þeir munu væntanlega ekki, vegna þess að þeir eru dreifðir yfir ákveðið svæði, geta tekið út þetta magn af orku á einum stað. Það er lykillinn að þessu. Stórnotandinn getur tekið magnið út á einum stað, hann þarf ekki að tengjast dreifiveitu. Við það að fara af flutningskerfinu yfir í dreifiveiturnar þarf að spenna rafmagnið niður. Það er þar sem kostnaðurinn liggur og síðan auðvitað áfram í dreifiveitunum. Þetta gerir það því miður að verkum að hinir smáu notendur greiða töluvert hærra gjald fyrir flutninginn og eins og ég sagði er það fimmfalt. Eftir rosknu og slæmu minni þá minnir mig, herra forseti, að smáu notendurnir greiði 220 aura á kílóvattsstund en hinir (Forseti hringir.) 40 aura. Það er u.þ.b. 5,5 sinnum meira.

[17:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég fagna því ef samstaða getur náðst um það á hv. Alþingi að svipta hulunni af leynd í orkusölusamningum til stóriðju. Hvort sem það verður við það tilefni sem hér er að opna raforkulögin eða annað, skal ekki standa á mér eða öðrum þingmönnum Vinstri grænna í þeim efnum.

Það er auðvitað miður að í þessu svokallaða samkeppnisumhverfi í raforkunni skuli ekkert af þessum svokölluðu samkeppnisfyrirtækjum sem framleiða raforku í landinu vera tilbúið til að bjóða í stærri einingum raforku til svo stórra notenda eins og hér hafa verið nefndir. Ég nefndi sérstaklega ylræktina sem á Suðurlandi má segja að sé ofan á virkjunum, þar liggja saman lendur virkjananna annars vegar og ylrækarinnar hins vegar, þannig að ekki þarf langar línur þar á milli en vissulega þarf að spenna orkuna niður.

Ég tel mjög mikilvægt að núna þegar verið er að lækka það mark sem þarf til að kallast stórnotandi þá verði þessi munur á flutningnum líka minnkaður. Ég held að það sé óviðunandi að hann sé svo mikill sem hér hefur komið upp.

[17:12]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér heyrist í þessum efnum að ég og hv. þingmaður getum hugmyndafræðilega fallist í faðma. Við erum meira og minna sammála um grundvallaratriði.

Svo það sé alveg skýrt hver afstaða iðnaðarráðherra er til þess samkeppnisumhverfis sem ríkir núna á raforkumarkaði, þá liggur það alveg ljóst fyrir og ég hef sagt það að ég tel að samkeppni sé ekki virk á þessum markaði. (Gripið fram í.) Nei. Ég tel þess vegna að grípa þurfi til aðgerða, hugsanlega breytinga á lögum, hugsanlega annarra breytinga sem lögin heimila til þess að geta leitt fram meiri samkeppnismátt á markaðnum.

Það gleður mig alveg stórkostlega sem frjálslyndan og umbótasinnaðan jafnaðarmann að ég heyri ekki betur en Vinstri hreyfingin – grænt framboð og hinir framsýnustu þingmenn í röðum þeirra séu mér alveg sammála. Ég heyri ekki betur en við séum sammála um að auka þurfi samkeppni á raforkumarkaði til þess að neytendur, sérstaklega og fyrst og fremst hinir smáu neytendur, fái notið betri kjara. Þannig er sagan svo undarleg að þetta mál sýnist hafa leitt mig í þessu máli að minnsta kosti rakleiðis í faðm hv. þingmanna Vinstri grænna. Það gleður mig óumræðilega að við skulum vera sammála um þetta tiltekna atriði. Það kemur mér kannski ekki algerlega á óvart, ég hef auðvitað heyrt það á málflutningi þeirra nú á haustþinginu að mér finnst sem blási miklu frísklegri vindar um Vinstri hreyfinguna – grænt framboð en áður og hún skelli ekki alveg jafnrækilega hurðum í lás þegar kemur að því að tala um samkeppni.

[17:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er rétt að sumum kann að virðast það sérkennilegt hlutskipti þegar það kemur nú í hlut okkar Vinstri grænna að kalla eftir samkeppni í raforkuiðnaðinum, raforkuframleiðslunni, að við köllum eftir því. En ég vil bara minna á að ein af forsendunum fyrir innleiðingu raforkutilskipunarinnar í Evrópu var einmitt að stuðla að samkeppni í sölu raforku. Við sögðum alltaf hér að það væru engar forsendur fyrir slíku hér á landi, bæði væri raforkumarkaðurinn lítill og svo væri hann líka einangraður. Það væri ekki sú umframorka í kerfinu sem þyrfti til að hægt væri að keppa um verð í þeim efnum eins og er á stærri markaði í Evrópu. Auðvitað virkar þetta ekki hér og það mun ekki virka. Það er í rauninni ástæðan fyrir því að við ættum kannski, þegar við föllumst í frekari faðma hér, Vinstri græn og Samfylkingin, að reyna að koma því til leiðar að afskaffa þessa Evróputilskipun vegna þess að hún á einfaldlega ekki við hér og hefur lítið fært íslenskum raforkukaupendum annað en hærri reikninga. Ég sé ekki betur en að svo muni verða áfram.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

[17:15]

Útbýting:

Atvinnuleyfi fyrir erlenda sérfræðinga, 135. mál, fsp. GSB, þskj. 139.

Vatnalög, 2. umr.

Stjfrv., 94. mál (frestun gildistöku laganna). — Þskj. 94, nál. 134.

[17:16]

Frsm. iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á vatnalögum, nr. 20/2006.

Iðnaðarnefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Guðjón Axel Guðjónsson frá iðnaðarráðuneyti.

Á 132. löggjafarþingi samþykkti Alþingi frumvarp til nýrra vatnalaga og er þeim ætlað að leysa af hólmi gildandi vatnalög. Við þinglega meðferð málsins varð samkomulag meðal allra flokka á þingi um að fresta gildistöku nýju laganna til 1. nóvember 2007 og jafnframt að sérstakri nefnd yrði komið á fót til að rannsaka lagasamræmi og yfirvofandi breytingar á sviði vatnamála.

Í frumvarpi þessu er lagt til að gildistöku nýju vatnalaganna verði frestað enn um sinn eða til 1. nóvember 2008 þar sem ekki hefur orðið af skipun umræddrar nefndar. Nefndin leggur til að gildistöku laga nr. 31/2007, um breytingu á lögum nr. 91/2002, um varnir gegn landbroti, verði einnig frestað — í meðförum nefndarinnar kom það upp að þessi mál tengdust — en þeim lögum er ætlað að taka gildi sama dag og nýju vatnalögunum. Því leggur nefndin til að frumvarpið verði samþykkt með breytingartillögu sem er sú að á eftir 2. gr. komi ný grein sem orðist svo, með leyfi forseta:

„Við gildistöku laga þessara verður eftirfarandi breyting á lögum nr. 31/2007, um breytingu á lögum nr. 91/2002, um varnir gegn landbroti: Í stað „2007“ í 1. mgr. 2. gr. kemur: 2008.“

Þar er sem sagt gerð breyting á ártalinu 2007 í 2008.

Það var yfirlýstur tilgangur breytingar laganna sem ég nefni hér að færa tilteknar heimildir fasteignaeigenda í nýju vatnalögunum til að verjast landbroti yfir í lög um varnir gegn landbroti. Landbúnaðarnefnd fjallaði þá um málið og taldi eðlilegt að gildistími breytingar laganna færi saman við gildistíma nýju vatnalaganna enda ganga hin fyrrnefndu út frá því að hin síðarnefndu lög, þ.e. vatnalögin hafi tekið gildi.

Við höfðum samband við landbúnaðarráðuneytið og þessi breytingartillaga var unnin í samráði við þá þannig að við töldum rétt að hún fylgdi hér með við afgreiðslu þessa máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:21]

1. gr. samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, BVG, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GStein, HHj, IllG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, ÞI, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, KVM, KJak, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [17:21]

Siv Friðleifsdóttir:

Virðulegur forseti. Eins og komið hefur fram hér áður í umræðunum hefði hæstv. iðnaðarráðherra verið í lófa lagið að skipa þá nefnd sem átti að fjalla um þetta mál og samkomulag var gert um fyrir fjórum mánuðum (Gripið fram í.) síðan. En það var ekki gert og þess vegna erum við í þeim sporum sem við erum í núna. Af þeim sökum munum við framsóknarmenn sitja hjá við þessa atkvæðagreiðslu.

2. gr. samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, BVG, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GStein, HHj, IllG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, ÞI, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, KVM, KJak, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 134 (ný grein, verður 3. gr.) samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, BVG, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GStein, HHj, IllG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, ÞI, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, KVM, KJak, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. án atkvgr.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, frh. 1. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:22]

Frv. vísað til 2. umr. með 39 shlj. atkv.

Frv. vísað til allshn. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁMöl, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, BVG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GStein, GÁ, HHj, HöskÞ, IllG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, REÁ, VS, ÞI, ÖS.

29 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KJak, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [17:23]

Árni Þór Sigurðsson:

Herra forseti. Það kom fram í umræðum um það mál sem hér er til umfjöllunar af minni hálfu og ýmissa fleiri hv. þingmanna að það væri ekki nægilegt að frumvarpið gengi einungis til allsherjarnefndar heldur væri nauðsynlegt að þær fagnefndir sem fjalla um einstaka málaflokka fengju það jafnframt til umsagnar. Við styðjum það að sjálfsögðu að frumvarpið gangi til hv. allsherjarnefndar í trausti þess

að allsherjarnefndin muni senda það til umsagnar og meðferðar einstakra og viðeigandi fagnefnda hvað varðar þá málaflokka sem undir þær heyra.

[17:24]

Birgir Ármannsson:

Hæstv. forseti. Í tilefni af ummælum hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar og sjónarmiðum sem komu fram hér í umræðunni vil ég segja fyrir mitt leyti að ég tel eðlilegt að frumvarpið fari til umsagnar hjá fagnefndum þingsins eftir því sem frumvarpið gefur tilefni til, þeirra fagnefnda sem efni þess snertir og mun sem formaður allsherjarnefndar gera tillögu um slíkt þegar nefndin tekur málið til meðferðar.

Út af dagskrá voru tekin 5.–17. mál.

Fundi slitið kl. 17:25.

---

13. FUNDUR

fimmtudaginn 18. okt.,
að loknum 12. fundi.

Dagskrá:

1. Vatnalög, stjfrv., 94. mál, þskj. 144, brtt. 135. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
2. Sala áfengis og tóbaks, frv., 6. mál, þskj. 6. — Frh. 1. umr.
3. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.
4. Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, þáltill., 9. mál, þskj. 9. — Fyrri umr.
5. Almannatryggingar og málefni aldraðra, frv., 10. mál, þskj. 10. — 1. umr.
6. Iðnaðarmálagjald, frv., 11. mál, þskj. 11. — 1. umr.
7. Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þáltill., 7. mál, þskj. 7. — Fyrri umr.
8. Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, þáltill., 13. mál, þskj. 13. — Fyrri umr.
9. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
10. Tekjuskattur, frv., 15. mál, þskj. 15. — 1. umr.
11. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16. — Fyrri umr.
12. Íslenska táknmálið, frv., 12. mál, þskj. 12. — 1. umr.
13. Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, frv., 17. mál, þskj. 17. — 1. umr.
14. Efling kennslu í heilbrigðisvísindum í Háskólanum á Akureyri, þáltill., 117. mál, þskj. 118. — Fyrri umr.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:26]

Of skammt var liðið frá síðustu umr. 1. dagskrármáls og útbýtingu brtt. 135. — Afbrigði samþ. með 38 shlj. atkv.

Vatnalög, 3. umr.

Stjfrv., 94. mál (frestun gildistöku laganna). — Þskj. 144, brtt. 135.

[17:26]

Frsm. iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Þegar við fórum að skoða þetta mál aðeins nánar áttuðum við okkur á því að óhjákvæmilegt er að gera breytingu á einu ártalinu til. Þetta snýst um að við þurfum að lengja frest sem vatnafélög hafa samkvæmt vatnalögunum til að laga starfsemi sína að þeim. Við hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, varaformaður iðnaðarnefndar, leggjum því til að þau hafi þá frest til 1. janúar 2009 þannig að það formsatriði sé á hreinu líka.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:27]

Brtt. 135 samþ. með 32 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, BVG, EMS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GStein, HHj, IllG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, ÞI, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

25 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EKG, EBS, GHH, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KJak, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, BVG, EMS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GStein, HHj, IllG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, ÞI, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EKG, EBS, GHH, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, KVM, KJak, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 145).

Sala áfengis og tóbaks, frh. 1. umr.

Frv. SKK o.fl., 6. mál (sala léttvíns og bjórs). — Þskj. 6.

[17:28]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þá heldur áfram umræða um þetta athyglisverða mál

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður um kyrrð í þingsal.)

og ég vil fara yfir nokkur atriði sem tengjast því og gera þeim skil eftir því sem unnt er á þeim tíma sem til umráða er.

Fyrst vil ég vekja athygli á þeirri stöðu sem kemur upp ef frumvarpið verður samþykkt, að þá verður ríkið með verslanir í samkeppni við verslanir á einkamarkaði um sölu á áfengi og það er staða sem er vert að gefa nokkurn gaum.

Ég vil fyrst vekja athygli á ákvæði samkeppnislaga, 14. gr., en þar segir um þá stöðu sem kæmi upp ef frumvarpið yrði samþykkt, með leyfi forseta:

„Þegar um er að ræða opinbert fyrirtæki eða fyrirtæki sem starfar að einhverju leyti í skjóli opinbers einkaleyfis eða verndar er Samkeppniseftirlitinu heimilt að mæla fyrir um fjárhagslegan aðskilnað, annars vegar á milli þess hluta rekstrar fyrirtækisins sem nýtur einkaleyfis eða verndar og hins vegar þess hluta rekstrar sem er í frjálsri samkeppni við aðra aðila. Skal þess gætt að samkeppnisrekstur sé ekki niðurgreiddur af starfsemi sem nýtur einkaleyfis eða verndar.“

Þetta þýðir að fyrsta skrefið yrði það að Samkeppniseftirlitið mundi gera ÁTVR það skylt að aðskilja fjárhagslega sölu sína á sterkum vínum og hins vegar sölu sína á léttum vínum eða þeim vínum sem falla undir þetta frumvarp.

Þá fer maður að velta því fyrir sér hvaða áhrif slíkt hafi á stöðu ÁTVR. Sú athyglisverða staða er uppi í þessu máli að það hefur ekki verið sent til umsagnar í tvö síðustu skipti sem það hefur verið flutt hér á Alþingi, m.a. ekki síðastliðið vor þegar alvarleg tilraun var gerð af hálfu flutningsmanna til að lögleiða málið, þá fór það í gegnum þingið án þess að vera sent út til umsagnar. Síðast var beðið um umsagnir um málið fyrir tveimur og hálfu ári, á 131. þingi.

Í upplýsingum sem ÁTVR sendi allsherjarnefnd Alþingis fyrir tveimur og hálfu ári, þ.e. síðast þegar Alþingi þóknaðist að óska eftir umsögnum um þetta frumvarp, þá gerði ÁTVR grein fyrir sinni hlið málsins. Í þeirri umsögn kemur fram að árið 2004, sem var síðasta heila ár fyrir umsagnarbeiðnina, seldi fyrirtækið 16 milljónir lítra af áfengi og þar af aðeins 700 þúsund lítra af sterku víni, þ.e. sem er yfir 22%. Það þýðir að aðeins 4,4% af vörunni sem fyrirtækið seldi mundi falla undir einkaleyfið eða verndina en 95,6% mundi falla undir samkeppnisrekstur og ÁTVR yrði gert skylt að aðskilja þessa tvo þætti í starfsemi sinni.

Það er líka alveg ljóst, virðulegi forseti, hvert næsta skref mundi verða. Einkaaðilarnir og trúlega flutningsmennirnir líka mundu reisa upp kröfuna um að ríkið drægi sig út úr samkeppnisrekstri, og má ég minna á afstöðu sjálfstæðismanna til Orkuveitu Reykjavíkur og samblands opinbers fyrirtækis þess og Orkuveitu Reykjavíkur við einkaaðila í atvinnustarfsemi. Ég tel því alveg ljóst að sú krafa muni koma fram, m.a. frá nokkrum flutningsmönnum hér — ég skal ekki segja um þá alla, ég þekki það ekki en a.m.k. nokkrum flutningsmönnum eins og t.d. 1. flutningsmanni, Sigurði Kára Kristjánssyni, og hv. flutningsmönnum Birgi Ármannssyni og Bjarna Benediktssyni, ég tel það næsta víst að þeir mundu sama dag og forseti Íslands skrifaði undir lögin koma og segja: Við gerum kröfu til þess að ríkið dragi sig út úr samkeppnisrekstri. Ég held að mönnum eigi að vera ljóst að svona er til málsins stofnað, til þess eru refarnir skornir að leggja niður þessa ríkisstarfsemi enda tala menn leynt og ljóst fyrir því að markmiðið sé að ríkið dragi sig út úr þessu. Þessi tillöguflutningur á frumvarpinu er því yfirvarp, þetta er til þess að dylja hin eiginlegu markmið sem eru að koma ríkinu út úr þessari starfsemi, sennilega vegna þess að flutningsmenn telja meiri von til þess að fá málið samþykkt með þessum hætti. (Gripið fram í.) Þeim gefst kostur á því, ég tala mjög skýrt, þeir geta ekki misskilið hvað ég er að segja.

Í öðru lagi segja flutningsmenn og taka það skýrt fram í greinargerð að þeir stefni að því að lækka áfengisgjaldið. Þá spyr maður: Mun það lækka verðið á áfenginu? Menn geta metið það, ég reyni að meta það eins og aðrir og skoða þau gögn sem til eru um sambærileg mál, þó ekki endilega á sömu vörutegundum, og fræðast um hvað hagfræðin segir um þetta. Við getum bent á reynsluna af lækkun virðisaukaskattsins fyrr á þessu ári og sagt að í stuttu máli sé það svona nokkuð góð þumalfingursregla að helmingurinn af lækkun skatta ríkissjóðs skilar sér til þeirra sem á að fá hana, þ.e. almennings, en helmingurinn rennur til milliliðanna. Ég mundi spá því að það yrði reyndin í þessu, að lækkunin á áfengisgjaldinu mundi skila sér að helmingi til í það að lækka verðið en helmingurinn mundi renna sem auknar tekjur til þeirra sem selja þannig að þeir taki meira til sín fyrir að selja en ÁTVR gerir núna.

Þá erum við í þeirri stöðu að við erum búin að auka aðgengið að vörunni, fjölga sölustöðum, við erum búin að lækka verðið og við erum búin að auka hagnaðinn af því að selja þetta. Við vitum hvað fylgir því að lækka verð og við vitum hvað fylgir því að fjölga sölustöðum. Það fer ekki á milli mála og það geta menn fræðst um í umsögnum sem komið hafa um þetta mál á fyrri stigum þess og í nýlegum fréttum, ég fer aðeins yfir það á eftir.

Ég vil líka benda á eitt enn en það er þróun síðustu ára í þessum málum. Menn spyrja hvort þetta sé ekki í ágætu horfi eins og er og að við getum bara breytt þessu og treyst fólki fyrir því að umgangast þetta efni — sem við skulum kalla svo en væri kannski nær að kalla eiturefni — og minni ég nú á að Alþingi hefur talið nauðsynlegt að takmarka aðgang fullorðins fólks að ýmsum eiturefnum og takmarka hegðun fólks með ýmsum hætti þannig að það á nú ekki við það sem stundum er borið fram í þessari umræðu að frelsi einstaklingsins eigi að vera í hávegum haft og það eigi alltaf að treysta einstaklingnum til þess að haga sér skynsamlega, því miður er það bara ekki þannig.

Á síðustu árum, t.d. frá 1988, hefur verð á léttum vínum lækkað, þ.e. á vínum sem eru minni en 22% að styrkleika. Áfengisgjaldið hefur lækkað um 33%. Ríkið hefur verið með óopinbera áfengisstefnu á síðustu árum, síðan 1988, sem er fólgin í því að lækka verð á áfenginu. Á sama tíma hefur útsölustöðum hjá ÁTVR fjölgað og veitingastöðum,

það hefur orðið algjör sprenging í þeim geira, sérstaklega hér í Reykjavík, bæði miklu fleiri veitingastaðir með vínveitingaleyfi og þeir hafa miklu lengur leyfi til að selja, hafa jafnvel leyfi til að selja allan sólarhringinn. Ég tel að borgarstjórn Reykjavíkur beri mikla ábyrgð á þeirri óöld sem orðin er í miðbæ Reykjavíkur um helgar, þeirri óöld og ómenningu sem hér hefur þróast á örfáum árum þar sem borgarstjórnin hefur lagt sitt af mörkum til að stuðla að ábyrgðarlausri hegðun og umgengni um áfengi.

Hver hefur líka þróunin í neyslunni verið? Hún hefur verið sú að neyslan á mann hefur vaxið um 30% á þessu tímabili, frá 1998, úr 5,56 alkóhóllítrum á mann upp í 7,20 á síðasta ári, 30% aukning. Þetta tengist auknu aðgengi, lægra verði og fleiri sölustöðum. (Gripið fram í.) Já, það getur tengst því líka.

Það má segja að þróunin hafi verið mjög hröð síðan 1985, ekki bara frá 1988, heldur frá 1985. Þá var neyslan 4,0 lítrar og síðan er búið að innleiða bjórinn og allt það hefur gerst sem ég hef rakið, þannig að við erum búin að auka neysluna um 80% síðan 1985. Hefur það ekki eitthvað í för með sér, virðulegi forseti, sem alþingismenn ættu að staldra við? Jú og ég vil nefna nýjustu upplýsingar í þeim efnum sem bárust bara fyrr í þessari viku.

Sænska lýðheilsustofnunin hefur í samvinnu við Prevention Research Center í Kaliforníu gert rannsóknir og velt því fyrir sér og rannsakað hvað gerist ef leyft verður í Svíþjóð að selja áfengi í sérstökum verslunum og matvöruverslunum og einkaverslun verði hætt. Niðurstöður þeirra rannsókna eru að ef áfengi verður selt í sérstökum verslunum muni áfengisneysla aukast um 14%, en ef gengið verður alla leið og áfengið fer yfir í matvörubúðir þá muni áfengisneyslan aukast um 29%.

Þeir sem gerðu þessa rannsókn halda áfram og reyna að gera sér grein fyrir afleiðingunum af aukinni neyslu. Þeir segja að þessi aukna neysla muni valda því að áfengistengdum dauðsföllum í Svíþjóð muni fjölga um 1.500 á ári. Ef við yfirfærum þetta yfir á Ísland yrðu það um 50 fleiri dauðsföll á hverju ári vegna aukinnar neyslu, ef hún yrði 29% eins og þessi rannsókn spáir að mundi verða í Svíþjóð. Það eru afleiðingar í því sem menn gera í þessum efnum, virðulegi forseti. Í Svíþjóð mundu verða 14.200 fleiri líkamsárásir og misþyrmingar og mest meðal þeirra sem eru ungir og þeirra sem drekka of mikið. Þetta er álit manna sem þekkja vel til og rannsaka þessa hluti, sem vinna vísindalega og kalla má vísindamenn.

Fyrr í vikunni birtust líka fréttir um stöðuna í Englandi en þar er þessi fræga áfengismenning sem við eigum kannski að taka okkur til fyrirmyndar, eða hvað? Þar kemur fram að staðan hafi aldrei verið eins alvarleg í Englandi og nú, áfengisvandinn eykst sífellt. Forstjóri heilsugæslunnar í Bretlandi segir að þetta séu hroðalegar afleiðingar af fyllerísmenningu þjóðarinnar.

Í umsögnum sem bárust um málið fyrir rúmum tveimur árum er einmitt rakið hvað leiðir af breytingum á áfengisstefnu og vísa ég til umsagna SÁÁ, áfengis- og vímuvarnaráðs og Lýðheilsustöðvar og ég vil nefna það sem kemur fram í umsögn Lýðheilsustöðvar. Þar er vitnað í ýmsar skýrslur og rannsóknir víða um heim og það er kannski of mikið að draga það allt fram eða benda á það hér úr ræðustól heldur vísa ég mönnum á þessi göng, þau liggja fyrir, og flutningsmenn sumir vita og þekkja, en láta eins og þau séu ekki til. Ég veit satt að segja ekki óábyrgari framkomu af hálfu flutningsmanna en þessa, hafandi þessar upplýsingar fyrir framan sig, hafandi enga ástæðu til að vefengja þær, að tala samt eins og þetta sé tóm vitleysa sem ekki sé nokkurt mark takandi á. Það finnst mér mikið ábyrgðarleysi sem flutningsmenn verða að horfast í augu við, virðulegi forseti, og þeir ættu eiginlega að biðja Alþingi afsökunar á því að halda áfram að flytja málið vitandi um afleiðingar af því sem þeir eru að leggja til, hafandi öll þessi gögn fyrir framan sig en láta eins og þau séu ekki til.

Ég vil aðeins geta stuttlega upplýsinga frá Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni þar sem fram kemur hversu alvarlegt vandamál áfengisneysla er og hversu margir eru taldir deyja árlega vegna þess og hversu hátt hlutfall það er af dauðsföllum. Það er rakin reynsla manna í Finnlandi og Kanada um breytingar á aðgengi að áfengi og ég fer ekkert frekar út í það á þessu stigi. En þar er sérstaklega dregið fram hvaða atriði það eru sem hafa áhrif á áfengisneyslu. Það er í fyrsta lagi aldurinn, lágmarksaldurinn við kaup á áfengi. Það er í öðru lagi sölufyrirkomulagið, þ.e. hvort það er einkasala ríkisins eða eitthvað annað, í þriðja lagi sölutíminn, hversu rúmur hann er, í fjórða lagi hversu margir útsölustaðirnir eru og í fimmta lagi skatturinn eða verðið, gjaldtakan af þessu.

Virðulegi forseti. Hvað hefur verið lagt til á Alþingi á síðustu árum? Við erum hér með frumvarp þar sem lagt er til að fjölga útsölustöðum og þar sem lagt er til að lækka verðið, tvö af fimm atriðum eru í þessu frumvarpi. Við erum með frumvarp á 131. þingi um breytingu á áfengislögum um að lækka áfengiskaupaaldurinn, það er þriðja atriðið og við erum með frumvarp á 133. þingi um að breyta löggjöf um auglýsingar á áfengi. Það er mjög stórt atriði og hefur áhrif á neyslu. Það er því tekið á öllum þáttum, vegið að öllum fimm þáttunum í þessu sem hafa áhrif á neysluna með frumvarpsflutningi hér á Alþingi og öllum á þann veg að auka neysluna. Einn þingmaður er meira að segja flutningsmaður að þeim öllum þremur málunum, það er hv. þm. Bjarni Benediktsson. Hann vill vega að öllum þáttunum fimm og veit að út úr því fær hann sprengingu í neyslunni og hann veit að út úr því fær hann sprengingu í kostnaði þjóðfélagsins af áfengisvandamálinu. Það eru engar tillögur um mótvægisaðgerðir eins og er vinsælt að segja um þessar mundir að eigi að grípa til þegar menn leggja eitthvað til sem er slæmt, engar tillögur um það. Hvers vegna?

Hvers vegna eru þessir ágætu hv. þingmenn svona ábyrgðarlausir? En þeir vinna markvisst, tillöguflutningurinn vegur að öllum þáttum málsins, öllum. Hvert er markmið þessara hv. þingmanna? Þeir verða að gera grein fyrir því. Eru þeir að þjónusta viðskiptalífið? Ég ætla ekki að halda því fram en ég vil a.m.k. segja að mér finnst það geta verið skýring að þeir hagsmunir sem menn bera fyrir brjósti séu hagsmunir þeirra sem vilja hagnast á því að selja áfengi. Mér finnst það geta verið skýring, og mér finnst sú skýring fá byr undir báða vængi þegar ég skoða heilsíðuauglýsingu í tveimur dagblöðum dagsins, í Morgunblaðinu og 24 stundum, heilsíðuauglýsingu af 1. flutningsmanni málsins, hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni með glas í

hönd með textanum: Hvað ætlar þessi að gera í dag? Undir kemur texti og upphaf á þeim texta er, með leyfi forseta:

„Þingmaður Sjálfstæðisflokksins reynir nú að afnema ríkiseinkasölu á léttvíni og bjór.“

Þetta er nú gildishlaðið, ríkis- og einka-. Það er alveg ljóst hvar hugurinn liggur í þessu. Og ef það er ekki ljóst þá getum við flett upp í leiðara blaðsins frá því í gær þar sem blaðið lýsir yfir stuðningi við þetta þingmál. Þetta er fríblað, það treystir ekki á tekjur af áskrifendum, það lifir á tekjum frá auglýsingum. Hverjir auglýsa í svona blaði?

Ef lögunum verður breytt og frumvarpið frá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni og Bjarna Benediktssyni o.fl. samþykkt þá mættu auglýsendur fara að (Forseti hringir.) láta gamminn geisa á síðum fríblaðsins, virðulegi forseti.

[17:50]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Efni og innihald ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar var um margt áhugavert og athyglisverðar upplýsingar sem þar komu fram. Hann gerir því skóna að um leið og þetta frumvarp yrði samþykkt kæmi krafan um það að ríkið hætti samkeppnisrekstri í áfengissölu og ég skil þau rök mætavel.

Mig langar hins vegar að beina spurningu til ræðumanns þar sem ég hef í raun viljað ganga lengra í þessu máli, ef á annað borð á að taka þessa löggjöf upp tel ég eðlilegra að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins verði lögð niður og allt vín verði selt í verslunum. Mun ekki koma fram krafa frá landsbyggðinni ef lögin verða samþykkt eins og þau liggja hér fyrir nú þar sem við vitum að hinum litlu og mörgu áfengisútsölum ÁTVR á landsbyggðinni verður lokað? Ég tel alveg skýrt að þeim muni öllum verða lokað þannig að framboð þessa varnings á landsbyggðinni verður með allt öðrum hætti en er í dag og verri. Þess vegna spyr ég: Telur hv. þingmaður ekki að það verði krafa fólksins sem býr á landsbyggðinni að framboðið verði með sama hætti og ekki verra en það er í dag? Ég vil líka benda á þau áhrif sem það getur haft á ferðaþjónustu ef verið er að aðskilja þetta.

[17:52]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þingmaður sé á réttum slóðum í mati sínu á því hvað mundi gerast. Ég held að ÁTVR yrði lokað mjög fljótlega. Ríkið mundi hætta allri vínsölu, það yrði ákveðið að fara með sterku vínin í búðirnar líka vegna þess að það væri enginn annar valkostur. Ef ríkið ætlar ekki að halda uppi sérverslunum með þessa vöru um allt land þá er enginn annar valkostur en að sterka vínið fylgi hinu víninu í Bónus, Hagkaup, Samkaup og allar þessar búðir. Ég held að það geti ekkert annað gert.

Ég held líka að flutningsmönnum sé þetta ljóst. Ég held að þeir séu að stefna að þessu. Þetta er þeirra áhugamál, þetta er pólitísk sannfæring en ég held að þeir viti hverjar afleiðingarnar af því verða vegna þess að þeir hafa umsagnirnar. Þeir hafa engin gögn sem geta vefengt niðurstöður vísindamanna í fjölmörgum löndum sem hafa dregið fram sambandið á milli aðgengis og neyslu, verðs og neyslu, auglýsinga og neyslu.

En þá kemur upp mjög sérkennileg staða, virðulegi forseti, ef svo illa fer að allt vín fer í verslanir. Hvernig á að selja vínið? Hér hefur verið samþykkt að selja megi tóbak í verslunum en það er gert með sérstökum hætti. Það má ekki vera sýnilegt, það má hvergi sjást. Viðskiptavinurinn segist ætla að fá tiltekna tegund af tóbaki og þá fer afgreiðslumaðurinn í skúffu og sækir það. Hvernig dettur mönnum í hug að það gæti gengið í sambandi við áfengissölu?

[17:53]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hefði gjarnan viljað fá skýrari svör frá hv. þingmanni. Hvort ekki væri einmitt rétt að ganga alla leið strax með þetta frumvarp og fá fram sjónarmið hans með tilliti til þeirra hagsmuna sem eru augljósir gagnvart landsbyggðinni. Hvort ekki væri nær að láta umræðuna snúast um það að ganga alla leið og snúa sér þá að hinum svokölluðu mótvægisaðgerðum þar sem sumir hverjir hafa kannski farið út um víðan völl en vissulega þarf að taka þá umræðu.

Ég vil fá skýrari svör við þessu: Er ekki rétt að ganga alla leið strax, að segja eins og ég segi hér að það sé bara rökrétt að ganga alla leið strax og klára málið þannig?

[17:54]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nei, ég er ósammála því. Ég held að við eigum ekki að fara af stað í þennan leiðangur. Við eigum að hafa fyrirkomulagið eins og það er. Ef menn ætla sér að rýmka aðgengið að víninu verður að hækka verðið samhliða til þess að reyna að láta áhrifin vegast á þannig að neyslan aukist ekki.

Ég held að það sé langbest að hafa þetta eins og það er og ég held að við eigum að snúa við þeirri þróun sem hefur verið í gangi síðustu 20 ár. Alþingi á að hafa forgöngu um að hefja til vegs og virðingar önnur viðhorf til áfengis en hafa verið ríkjandi undanfarna áratugi sem hafa verið mjög áfengisvinsamleg og mjög höll undir hömluleysi og dýrkun á vímugjöfum. Ég held að menn eigi að snúa málinu við, snúa þróuninni við.

Ég held að fækka ætti sölustöðum og fækka þeim veitingastöðum sem hafa vínveitingaleyfi. Það ætti að fækka sölustöðum og hækka verðið. Það hefur verið að lækka á undanförnum árum, frá 1998 eins og ég rakti. Það ætti að hækka verðið aftur.

Við vitum hvað við þurfum að gera til að draga úr neyslunni. Við getum gert það, það er bara spurning um pólitískan vilja. Því miður hefur hann ekki verið eins sýnilegur vegna þess að kostnaðurinn af stefnunni kemur ekki fram í bókhaldi ríkisins með jafnglöggum hætti og tekjurnar. En menn skulu hafa það alveg fyrir víst að kostnaður ríkisins, bara ríkisins, svo ég tali ekki fyrirtæki og aðra aðila, af áfengisstefnunni er meiri en tekjurnar sem ríkið fær fyrir að selja áfengið. Það eru því skattgreiðendur sem hafa verið að borga kostnaðaraukann af breyttri áfengisstefnu á síðustu tveimur áratugum.

[17:56]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég kem hér upp sem einn flutnings-

manna málsins og að þeim hefur hv. þingmaður beint nokkrum spurningum, m.a. þeirri hvort það sé ekki framtíðarsýn flutningsmanna að ríkið dragi sig alfarið út úr verslun með áfengi, sterk og létt vín. Því er einfaldlega til að svara að þetta mál er ákveðin tilraun til að ná einhverri sátt um að stíga ákveðið skref, stíga það skref að færa smásölu á léttvíni og bjór til einkaaðila en skilja sterka vínið eftir áfram hjá ríkinu. Ég vil koma því skýrt frá mér að til lengri tíma litið sé ég enga ástæðu til þess að ríkið standi í slíkum verslunarrekstri. Það er alveg klárt.

Það kemur auðvitað ekkert á óvart að það sjónarmið komi fram hjá hv. þingmanni að rétt sé að hækka álögurnar, fækka afgreiðslustöðum með áfengi og vínveitingaleyfum almennt. Þetta er auðvitað sjónarmið mikillar forsjárhyggju. Í þessu máli takast á ákveðin frelsissjónarmið um að treysta borgurunum til að umgangast þá vöru sem við erum að fjalla um og svo forsjárhyggjan, ákveðin afturhaldshyggja sem mér finnst skína mjög í gegn hjá hv. þingmanni. Þetta er allt saman litað mjög svarthvítum litum. Annaðhvort eru hlutirnar alveg arfavitlausir eða menn fara hina einu, sönnu, réttu leið sem að mati hv. þingmanns er núverandi fyrirkomulag en þó með stigvaxandi höftum og þvingunum á aðgengi að vörunni.

[17:59]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna þessu andsvari. Það var mjög gott að fá fram viðhorf eins flutningsmanna til málsins og þess eina sem er flutningsmaður að öllum þremur málunum í þessum efnum, að opna fyrir áfengisauglýsingar á 97% af því víni sem selt er hér á landi. Samkvæmt því frumvarpi sem hann hefur verið flutningsmaður að yrði heimilt að auglýsa áfengi sem er 22% að styrkleika og minna og það nær til 96% af sölunni. Það er ekki bara bjór og léttvín, það eru líka líkjörar. Því er svolítið villandi að klæða það í þennan búning. Það er líka alveg ljóst hvað fyrir flutningsmanni vakir og það er hans skoðun, og auðvitað er það bara sjónarmið, að ríkið eigi ekki að vera í þessum rekstri. Hann vill að þessi vara verði almennt í verslunum. Hann vill líka að áfengiskaupaaldur verði 18 ár og ég geri ráð fyrir að hann haldi áfram að tala fyrir því.

En ef við leggjum þetta allt saman þá vitum við, út frá þeim rannsóknum sem liggja fyrir í mörgum löndum, hvað leiðir af þessu. Af þessu leiðir mikil aukning í neyslu og við vitum líka hvað það þýðir. Það þýðir bara vandamál, það þýðir kostnað, og hv. þingmaður er alveg eins og ég og hver annar þingmaður í þessum sal fulltrúi skattborgaranna, og sá kostnaður veltur yfir á skattgreiðendur. Hv. þingmaður er því að leggja til breytingar á fyrirkomulagi sem við höfum með þeim afleiðingum, svo við horfum bara á fjárhagslega hlið málsins en ekki aðrar hliðar sem verðskulda þó að vera ræddar í þessu máli, að tekjurnar fara til einhverra fárra einkaaðila en gjöldunum verður velt á skattgreiðendur. Það er út af fyrir sig sjónarmið en það er rétt að það sé skýrt.

[18:01]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst taka það fram að ég hallast að því að það sé rétt undir þessum dagskrárlið að fjalla um það þingmál sem hér liggur fyrir en ekki um önnur þingmál sem ekki liggja frammi á þessu þingi. Það er vissulega rétt að ég hef stutt þau mál sem hv. þingmaður hefur vísað til en ég tel að sameiginlega væri óheppilegt að afgreiða þau öll á sama tíma. En ég ætla ekki að fara út í efnisatriði þeirra mála í þessari umræðu enda er þetta eina málið sem liggur fyrir þinginu sem nú er nýhafið.

Hv. þingmaður virðist bara líta á þetta mál sem reikningsdæmi þar sem við leggjum saman debetreikninginn og kreditreikninginn og fáum einhverja niðurstöðu og að þannig getum við afgreitt þetta mál. Þetta mál snýst ekki um neina útreikninga. Með þessari aðferðafræði getum við farið yfir fjölmörg svið mannlífsins og sagt að ekki borgi sig að leyfa fólki yfir höfuð til að mynda að reykja. Það kemur á óvart að hv. þingmaður skuli ekki komast að þeirri niðurstöðu að banna sígarettur með öllu á Íslandi og vindlinga og allt sem því fylgir eða leggja það einfaldlega til að ríkið eitt sjái um sölu á tóbaki eða þá að hækka aldursviðmiðið til kaupa á þessu. Reyndar er hægt að halda endalaust áfram á þessari braut og reikna út hvað það kostar okkur að lifa í sæmilega opnu og frjálsu þjóðfélagi. En í þannig samfélagi viljum við einfaldlega ekki búa og það er með því að hafa aukið frelsi hér á landi sem okkur hefur tekist að búa til miklu opnara, frjálsara, vinsamlegra og mannvænna samfélag og við eigum að halda því áfram.

Ég vil bara láta þess getið að lokum að ég er tilbúin að ræða ýmsar aðgerðir til að vega upp á móti mögulegum neikvæðum áhrifum af þessu frumvarpi og það er hægt að horfa til útlanda í því sambandi vegna þess að þar er (Forseti hringir.) ýmislegt gert sem við gætum horft til til að draga úr neyslunni.

[18:03]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður hefur staðið að því að flytja öll þessi þrjú þingmál á sama þinginu. Það kemur ekkert fram í þeim að hann ætlist til að þau séu afgreidd á mismunandi tíma eða taki gildi með mismunandi hætti. En ég fagna því ef hann er farinn að hörfa í málinu og viðurkenna að kannski sé of mikið að ætla sér að gera allt þetta samtímis.

Það kemur líka fram í svörum hv. þingmanns að hann gerir enga tilraun til að draga fram upplýsingar af sinni hálfu til mótvægis við þær niðurstöður rannsókna sem liggja fyrir um áhrif af breytingum á öllum þessum þáttum í áfengisstefnunni, hvort sem það er áfengiskaupaaldurinn, auglýsingar eða aðgengið. Hann gerir enga tilraun til að draga fram upplýsingar sem gætu sýnt annað en þær rannsóknir sýna sem fyrir liggja þannig að ég lít svo á að í raun og veru séu ekki dregnar í efa þær upplýsingar sem liggja fyrir þinginu og hafa verið lagðar fram á fyrri stigum í umræðum um þetta mál um afleiðingarnar af þessu.

Hv. þingmaður talar um frelsi manna og víst er að allir viljum við vera frjálsir menn. En eitt er víst að þeir sem búa við það böl sem af þessu vímuefni hlýst eru ekki frjálsir menn, ekki þeir sem eru ánetjaðir þessu, ekki þeir sem eru í fjölskyldusamböndum við þá einstaklinga, ekki vinir þeirra og ekki ættingjar og ekki vinnufélagar. Tugir þúsunda

manna á Íslandi eru ekki frjálsir að fullu og öllu vegna áfengis og hv. þingmaður má gjarnan hafa í huga frelsi þessara Íslendinga til að lifa lífi eins og allir aðrir sem eru lausir við áhrifin af þessu vímuefni.

[18:05]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Þetta frumvarp til laga um breytingu ýmissa lagaákvæða sem varða sölu áfengis og tóbaks er um tvennt merkilegt. Í fyrsta lagi er það merkilegt fyrir inntak þess þar sem lagt er til að rýmka verulega sölu og dreifingu á áfengi eins og frumvarpið tekur til og ég mun víkja að því á eftir. En mér finnst það kannski enn þá líka ekki síður mikilvægt og merkilegt að þetta frumvarp sem er sjötta mál þingsins virðist vera eitt fyrsta málið sem fulltrúar ríkisstjórnarflokkanna, Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, flytja hér saman. Hliðstætt frumvarp var flutt á síðasta þingi. Fyrsti flutningsmaður þess var hv. þm. Guðlaugur Þór Þórðarson, núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra, sem er einn af leiðtogum Sjálfstæðisflokksins. Hann ætlar sér ábyggilega stærri hlut í þeim efnum heldur en nú eru komnir fram hjá honum. Þetta hefur verið hans eitt stærsta og mesta áhugamál á þinginu, þ.e. að rýmka fyrir heimildum um verslun með áfengi. Nú eru flutningsmenn eins og hér hefur verið rakið hv. þingmenn Sigurður Kári Kristjánsson, ein af vonarstjörnum Sjálfstæðisflokksins — hann er flutningsmaður að þessu brennivínsmáli — og varaformaður Samfylkingarinnar, einn af leiðtogum hins stjórnarflokksins, Ágúst Ólafur Ágústsson. Þetta er eitt brýnasta málið sem þessir flokkar telja að þeir þurfi að leggja saman fram og ríkisstjórn þeirra þegar Alþingi kemur saman nú í þingbyrjun. Þetta er stefnumarkandi fyrir þá flokka, sýnist mér. Aðrir flutningsmenn eru þungavigtarmenn innan þessara flokka og ætla ég þó ekki að vera að draga menn í dilka, þ.e. hverjir séu mikilvægir og meiri öðrum. En hv. þingmenn á þessu brennivínsmáli eru hv. þm. Birgir Ármannsson, Bjarni Benediktsson, einn af þeim leiðtogum sem menn horfa til að taki við Sjálfstæðisflokknum og þetta er eitt fyrsta mál sem þessir fulltrúar ríkisstjórnarflokkanna leggja fram. Svo eru það hv. þm. Illugi Gunnarsson, hv. þm. Árni Páll Árnason, hv. þm. Pétur H. Blöndal, einn af leiðtogum Sjálfstæðisflokksins, í velferðarmálum sérstaklega, og hefur birt oft á þingi stefnu Sjálfstæðisflokksins. Það kemur mér á óvart að þetta skuli vera eitt fyrsta mál sem Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin, forustumenn þeirra, leggja fram á þingi, þ.e. brennivínsmálið. Það er mál til þess að auðvelda aðgang og auka aðgengi að áfengi. Það telja þessir flokkar brýnast.

Ég hefði heldur viljað sjá, ef þessir hv. þingmenn hefðu verið ábyrgir gagnvart landsmálunum, okkur ræða stöðu fiskvinnslufólks í landinu, þ.e. að hefði verið þeirra fyrsta mál að ræða stöðu fiskvinnslufólks á Skagaströnd sem var að fá uppsagnarbréf í þessari viku. Nei, brýnasta málið hjá fulltrúum ríkisstjórnarflokkanna, forustumanna þeirra á Alþingi er brennivínsmál. Herra forseti. Ég lýsi mikilli vanþóknun á þeirri forgangsröðun sem ríkisstjórnarflokkarnir, fulltrúar og leiðtogar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, sýna, þ.e. að velja brennivínsmál sem forgangsmál, eitt fyrsta mál sem tekið er til umræðu á Alþingi, mál nr. 6.

Varðandi efni málsins sjálfs þá hafa hér verið rakin mjög ítarlega viðhorf þeirra sem eru í eðli sínu andvígir þessu máli, telja að af öðrum ástæðum og mörgum séum við ekki þar á réttri leið. Þingheimur hlýddi á ágæta ræðu Kristins H. Gunnarssonar þar sem rakin var með tölulegum hætti skaðsemi áfengis og hættur sem því fylgja að rýmka dreifingu og sölu á því. Það er nefnilega svo að þessir flutningsmenn, þessi nýja kynslóð Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, tala um frelsi og frelsi og frelsi án ábyrgðar. Það má segja að það séu einkunnarorð þessara nýfrjálshyggjumanna í þessum tveim flokkum og birtist það í því að þetta er eitt brýnasta málið. Auðvitað sjá menn viðskiptatækifæri í þessu, að sjálfsögðu. Þess vegna er mjög athyglisvert og ég get eiginlega gert orð í ritstjórnargrein Morgunblaðsins frá því 16. október síðastliðnum að mínum hvað þetta varðar og ætla að leyfa mér, herra forseti, að vitna til ritstjórnargreinar Morgunblaðsins um þetta mál:

„Flutningsmenn frumvarpsins telja að núverandi fyrirkomulag sé tímaskekkja og eigi rætur að rekja til þess tíma sem „menn voru mjög gjarnir á að setja einokunarlög og hin ýmsu höft í íslenska löggjöf. Þar má t.d. nefna einkaleyfi á síldarsölu, einkasölu á viðtækjum, einkarétt til útvarpsreksturs. Seinna komu ýmis lög og höft eins og einokun á sölu bifreiða, símtækja og annars slíks og fyrir einungis um 15 árum var ríkið með einokun á því að flytja inn eldspýtur.“ Þetta er ef til vill fyndið.

Ekkert er hins vegar skoplegt við málið sjálft. Áfengi er vara af allt öðrum toga en bílar, útvörp, sjónvörp, símar og eldspýtur. Engri vöru, sem seld er með löglegum hætti hér á landi, fylgir jafnmikil ógæfa og áfengi.“

Ég hef ekki heyrt þá enn þá segja að það eigi að leyfa hömlulausa sölu á fíkniefnum og ætla ekki að gera þeim það upp. Áfram með leiðara Morgunblaðsins, með leyfi forseta:

„Fjöldi Íslendinga á daglega í lífs- og sálarstríði við áfengisvanda, sem aldrei hverfur þótt hægt sé að halda honum niðri. Freistingarnar eru nægar og það er síður en svo eins og erfitt sé að ná í áfengi eða fólk láti það standa í vegi fyrir drykkju að geta ekki keypt áfengi í matvörubúðum.

En er ekki óþarfi að ekki sé hægt að kaupa í matinn án þess að freistingarnar blasi við fólki, sem á fullt í fangi með að halda sig á réttu spori? Er til of mikils mælst að fólk leggi það á sig að fara í sérstakar verslanir til að kaupa áfengi? Vissulega er göfugt markmið að ætla að einfalda fólki lífið, en ekki má gleyma að þessi ráðstöfun myndi einnig gera lífið að martröð fyrir fjölda manns.

Í greinargerðinni með frumvarpinu er lítið gert úr því að lögleiðing sölu áfengis í matvörubúðum muni hafa áhrif á aðgengi þeirra, sem ekki eru orðnir tvítugir, en er hægt að fullyrða það? Eftir því sem sala á áfengi verður dreifðari verður eftirlitið erfiðara.“

Og áfram segir í leiðara Morgunblaðsins sem ég get stundum verið sammála þó oft sé hann á villubraut, með leyfi forseta:

„Það er athyglisvert að í greinargerðinni er hvergi talað um áfengisvandann.“

Bíddu við! Þetta eru forustumenn í ríkisstjórnarflokkunum sem hljóta að verða láta taka sig alvarlega. Áfram segir í ritstjórnargreininni, með leyfi forseta:

„Hún gæti rétt eins snúist um sölu á eplum eða súrmjólk. Hér er hins vegar á ferðinni frumvarp, sem engin ástæða er til að samþykkja. Í umræðum á þingi í gær var bent á að forvarnir hefðu ekki virkað. Munu þær virka betur verði frumvarpið samþykkt? Það er eins og flutningsmenn frumvarpsins séu tilfinningalausir og geri sér enga grein fyrir því um hvað áfengisvandamálið snýst.“

Ég hef í sjálfu sér litlu við þetta að bæta. Þarna er í hnotskurn lýst og rætt ábyrgðarleysi þeirra manna sem leggja þetta frumvarp fram með þessum hætti. Veruleikafirringin skín þar með fullkomnum hætti í gegn. Þess vegna er ástæðulaust að rifja upp — er það sjaldan sem ég er að vitna í hæstv. dómsmálaráðherra en þó get ég ekki annað en tekið undir það sem hann skrifar á sinni heimasíðu einmitt um þetta sama mál. Þar segir hæstv. ráðherra Björn Bjarnason, með leyfi forseta:

„Mér heyrðist ágætur flokksbróðir minn og samþingmaður, Sigurður Kári Kristjánsson, rökstyðja aukið aðgengi að áfengi í verslunum á þann veg, að hér verði til einhver Miðjarðarhafsdrykkjumenning við breytingu í þá átt. Þessi rök voru notuð við breytingar á áfengislöggjöf í Bretlandi fyrir fáeinum árum. Allir virðast nú á einu máli um, að þar hafi drykkjumenning síður en svo færst í átt að Miðjarðarhafi. Drykkjuvandamál hafi stóraukist með auknu aðgengi og stórefla þurfi löggæslu og meðferðarúrræði til að bregðast við þeim.“

Ætli þarna sé ekki að tala hæstv. ráðherra sem er yfirmaður löggæslumála? Og verður maður ekki að telja að hann hafi nokkra reynslu af þeim málum sem undir hann heyra? Jú. Ég held að það sé ástæða til að taka mark á því.

Herra forseti. Ég vil nú ljúka máli mínu. Mér finnst með endemum að þetta skuli vera mesta áherslumál forustumanna stjórnarflokkanna, verðandi hugsanlega leiðtoga þessara flokka, að þetta skuli vera eitt fyrsta mál, brennivínsmál sem lagt er fram. Ég hefði viljað ræða kjör fiskvinnslufólks, kjör útgerðar, kjör smábátasjómanna. Nei, þetta er það sem brennur á þessum forustumönnum og skal vera fyrsta málið sem lagt er fram á Alþingi. Ég tek áfram undir orð í leiðara Morgunblaðsins. (**Gripið fram í:** Hver þá?) Þau eru að gagnvart þessum vanda, áfengisvandanum, er hreint eins og flutningsmenn frumvarpsins séu tilfinningalausir og geri sér enga grein fyrir því um hvað áfengisvandamálið snýst.

[18:17]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tek til máls öðru sinni um þetta umdeilda frumvarp sem 17 alþingismenn leggja kapp á að verði að lögum en sem kunnugt er gengur það út á að færa verslunum heimild til að selja áfengi, léttvín og bjór með vissum skilyrðum. Einvörðungu þeir sem hafa náð 20 ára aldri mega afgreiða vöruna og hana má ekki afgreiða eftir klukkan 20 á kvöldin sem þýðir að sjálfsögðu að það verða aðeins tilteknar verslanir sem hafa mannskap og möguleika til þess að annast þessa starfsemi, með öðrum orðum stóru matvörukeðjurnar. Það er fyrirsjáanlegt að þetta mun leiða til þess að einokun sem áður var hjá ríkinu verður færð til þeirra, hvort sem þær heita Nóatún, Kaupás, Bónus, Hagkaup eða eitthvað annað. Þá er spurningin: Hvað er unnið með þessu og hvað hugsanlega tapast?

Hv. þm. Bjarni Benediktsson tók til máls um frumvarpið fyrir stundu og ef ég heyrði rétt sagði hann að þetta mál snerist ekki um útreikninga. Það snerist um frelsi og það snerist um leiðir til að skapa mannvænt samfélag. Ég held að ég hafi heyrt hann nota þessi hugtök. En snýst þetta mál ekki um útreikninga?

Mér finnst að þeir sem flytja frumvarpið geti ekki komist svona auðveldlega frá þessu máli. Það eru þrír þættir sem hafa komið fram í þessari umræðu. Í fyrsta lagi sá þáttur sem lýtur að heilsufarinu og lýðheilsunni. Í öðru lagi sjónarhorn neytenda. Kæmi þetta til með að skapa meira vöruúrval, væri þetta neytandanum í hag í þeim skilningi og yrði þetta þeim í hag að því leyti að verðlagið, innkaupsverðið mundi lækka?

Það er ágætt að hv. þm. Bjarni Benediktsson er kominn í salinn og heyrir mál mitt því að ég var einmitt að vísa í ræðu hans áðan og taldi mig hafa heyrt að þetta mál snerist ekki um útreikninga fyrst og fremst heldur um frelsi og leið til að skapa mannvænt samfélag. Ég sagði í stuttu máli að mér fyndist menn ekki geta komist svona ódýrt frá þessu máli því að það snýst nefnilega um útreikninga.

Ég ætla þá að víkja að þeim þremur þáttum sem ég nefndi. Fyrst að lýðheilsunni. Ég held að það sé engin tilviljun að landlæknisembættið sendir frá sér yfirlýsingu í dag þar sem frumvarpi sautjánmenninganna er harðlega mótmælt, vegna þess að heilbrigðisyfirvöld, hvort sem það er hér á landi eða erlendis, hafa varað við þessari stefnu. Samkvæmt markmiðum sem sett eru fram í heilbrigðisáætlun fyrri ríkisstjórnar samræmist þetta frumvarp ekki henni. Ég spyr: Hefur orðið einhver breyting á stefnu ríkisstjórnarinnar hvað forvarnir snertir? Það er nauðsynlegt að fá það fram í dagsljósið.

Fyrsti flutningsmaður frumvarpsins, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, segir í blaðaviðtali í gær að nokkrir læknar sem hann þekki telji að það sé ekkert samhengi á milli dreifingarmátans á áfengi, verðlagsins annars vegar og neyslunnar hins vegar. „Nokkrir læknar sem ég þekki“, sagði hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson. Ég veit ekki hvað hárgreiðslumeistarar sem hv. þingmaður þekkir telja vera rétt eða bílasalar eða aðrir úr vinahópi 1. flutningsmanns frumvarpsins. Þetta snýst nefnilega ekkert um tilfinningar, þetta snýst um staðreyndir, þetta snýst um rannsóknir sem gerðar hafa verið á þessum þáttum.

Menn hafa t.d. vísað í reynslu Finna sem gerðu tilraun af því tagi sem hér er verið að mæla með, þ.e. að auka aðgengið og færa verðlagið niður. Ég hef fyrst og fremst verið að beina sjónum mínum að auknu aðgengi og ekki bara auknu aðgengi heldur að færa verkefnið til markaðsaflanna, að beita markaðsöflunum til þess að koma áfengi á framfæri. Þetta var tilraun sem Finnar réðust í fyrir nokkrum árum, það mun hafa verið í ársbyrjun 2004 sem gerð var tilraun af þessu tagi, alla vega í nokkrum sveitarfélögum, bæði varðandi aðgengið og verðlagið. Við fengum síðan frétt í Fréttablaðinu um árangurinn þremur eða fjórum árum síðar, 4. ágúst birtist sú frétt birtist undir fyrirsögninni *Drykkjan fellir flesta Finna*. Þar segir að ofdrykkja sé orðin helsta dauðaorsök finnskra karlmanna á aldrinum 15–64 ára, 17% allra sem látast á þessu aldursskeiði hafa drukkið

sig til dauða. Síðan er vísað í þessa tilraun sem menn gerðu og afleiðingunum sem að mati lögregluyfirvalda í Finnlandi er aukin ölvun á almannafæri og andfélagsleg hegðun. Fréttin og umfjöllunin tengist þessari tilraun sem Finnar gerðu.

Mér datt í hug að minna á þetta í ljósi þeirra orða hv. þm. Bjarna Benediktssonar að það sem fyrir tillögusmiðum vekti væri að búa til mannvænna þjóðfélag. Það má vel vera að menn geti síðan ráðist í mótvægisaðgerðir — ég man ekki hvort það var hv. þingmaður sem talaði um það eða aðrir þingmenn — til að hamla gegn þeim spjöllum sem þeir mundu valda með þessum breytingum á fyrirkomulaginu. Ég spyr: Hvers vegna í ósköpunum er verið að ráðast í breytingar ef þær eru sannanlega til ills?

Þá er komið að hinum þáttunum sem snúa að neytandanum. Halda menn — og menn verða að taka þá umræðu — að á fámennum stöðum þar sem opnar eru áfengisútsölur á vegum ÁTVR og seldar eru að lágmarki 100 vörutegundir yrði úrvalið betra ef verslunin færðist inn í kaupfélagið eða verslanir á staðnum? Eru menn að gera því skóna að úrvalið yrði meira? Eða eru menn að gera því skóna að úrvalið yrði meira með því að færa áfengissöluna inn í Hagkaup, Bónus, Kaupás eða Nóatún en það er í Heiðrúnu eða í þeim verslunum sem ÁTVR rekur? Ég held ekki.

Halda menn svo, ef við færum okkur yfir í næstu stærð sem lýtur einnig að útreikningum sem hv. þm. Bjarni Benediktsson segir að komi okkur ekkert við, þetta snúist bara um frelsi og mannvænt samfélag, heldur þingmaðurinn að innkaupsverð á áfengi komi til með að lækka með þessu móti? Ég held ekki. Staðreyndin er sú að ÁTVR gerir mjög hagstæð innkaup með tilliti til verðlags vegna samlegðaráhrifa, vegna þess að það er keypt í það miklum mæli, svo þó það sé gert eins og alltaf hefur verið í gegnum umboðsaðila. Það er staðreynd, umboðsaðilar voru alla tíð til staðar.

Að lokum, herra forseti, þetta er í fimmta sinn sem þessi tilraun er gerð að breyta fyrirkomulaginu á áfengisútsölunni. Ég minnist þess ekki að hafa orðið vitni að eins neikvæðum viðbrögðum í samfélaginu almennt gegn frumvarpinu og við verðum vitni að núna. Ég sat fyrir svörum hlustenda á útvarpsstöðinni Bylgjunni í morgun og fjöldinn allur af fólki hringdi inn. (Forseti hringir.) Allir sem hringdu voru andvígir þessu frumvarpi. Ég held að það sé dæmigert um þá afstöðu sem er til staðar í samfélaginu (Forseti hringir.) og sem ræðst að hluta til af viðhorfsbreytingu.

[18:28]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil bregðast við þessari ræðu hv. þingmanns með því að segja að þetta mál snýst ekki bara um útreikninga. Það er ekki hægt að koma hingað upp og leggja fram tölur því til stuðnings að þetta sé vont mál og sé algjörlega ómögulegt mál á grundvelli einhverra útreikninga.

Auðvitað horfum við til þeirra staðreynda sem tíndar eru til hér um áhrif á heilsu fólks af völdum áfengisneyslu en þetta mál snýst ekkert um það að lögleiða áfengissölu á Íslandi. Málið snýst um það að ekki er ástæða til að binda það í lög að ríkið sjái eitt um smásölu á áfengi. Það snýst einfaldlega um þetta og við skulum halda því í þeim farvegi. Við skulum ekki þvæla málið með öllum sköpuðum hlutum öðrum en frumvarpið fjallar um. Það snýst bara um það.

Ég hef saknað þess í umræðunni að andstæðingar málsins kæmu hér upp með aðeins málefnalegri nálgun á þetta. Við getum rætt hér hvort ástæða sé til að grípa til frekari aðgerða sem lúta að forvörnum vegna áfengisneyslu á Íslandi. Það kann vel að vera að ástæða sé til að grípa til ráðstafana ef við ætlum að taka þetta skref og það er þá eitthvað sem við þingmenn skulum í tengslum við þetta mál ræða einfaldlega í nefnd og í umræðu á þinginu og spyrja: Er ástæða til að grípa til einhverra ráðstafana ef við ætlum að gera þessa breytingu? Ég er til í þá umræðu alveg hikstalaust hvenær sem er vegna þess að ég viðurkenni þær tölur sem menn eru að vísa til frá öðrum löndum og við höfum héðan frá Lýðheilsustöð og öðrum og nú nýjast frá landlæknisembættinu. Auðvitað viðurkennir maður þessar tölur en við skulum ekki láta þær trufla sjón okkar á aðalatriði málsins sem er það að ekki er nauðsynlegt að íslenska ríkið reki og sjái um smásölu á áfengi á Íslandi heldur geta einkaaðilar líka gert það og það er ástæða til að treysta þeim til þess.

[18:30]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er sammála hv. þingmanni um að það er ekki nauðsynlegt að ríkið annist dreifingu áfengis á Íslandi. Það er ekki nauðsynlegt. En það er ekki útilokað að við komumst að þeirri niðurstöðu að það sé hagkvæmast og best út frá þeim sjónarmiðum sem ég hef tilgreint hér sem er málefnaleg nálgun á þessa umræðu. Ég hafna því að ekki sé reynt að ræða þetta málefnalega. Við erum að velta því fyrir okkur hvort breytt fyrirkomulag sé til hagsbóta fyrir samfélagið og fyrir neytandann. Við færum fram rök fyrir því að svo sé ekki.

Við hlustum að sjálfsögðu á málflutning þeirra sem flytja frumvarpið. Einn þingmaður sagði í umræðu í gær eða fyrradag að það væri mjög mikilvægt að tryggja fólki betra aðgengi að víni, það væri þægilegt að geta tekið hvítvínsflösku um leið og fiskfarsið væri keypt og tekið aðra rauða með kjötinu. Þetta væri mjög til hagsbóta. Ég fékk reyndar bréf, eða grein öllu heldur sem ég birti á heimasíðu minni, eftir Einar Ólafsson sem sagðist hafa miklu meiri áhyggjur af aðgengi að kjöti og fiski á hagstæðara verði. Sér fyndist það miklu meira mál, að tryggja gott aðgengi að matvöru. Hitt væri sér minna mál enda geymsluþol áfengisins ágætt.

Ég held að við verðum að nálgast þessa umræðu á ábyrgan hátt. Og við eigum að hlusta á hvað Alþjóðaheilbrigðisstofnunin segir okkur. Að sjálfsögðu þurfum við líka að taka alvarlega þau markmið sem stjórnvöld setja sér varðandi heilbrigðisáætlun, forvarnir og annað af því tagi. Ég hafna því algerlega að við nálgast þessa umræðu ekki á málefnalegan hátt af því að það gerum við.

[18:32]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég kalla einfaldlega eftir því að við skoðum þetta mál í dálítið víðara samhengi en andstæðingar frumvarpsins hafa viljað gera. Þótt ég fagni því í sjálfu sér að hv. þm. Jón Bjarnason skuli horfa svo stíft til leiðara Morgunblaðsins þá mætti hann oftar lesa upp úr leiðara Morgunblaðsins í pólitísku samhengi. En auðvitað er það ekki málefnalegt að gera í sjálfu sér ekki annað en að tína upp það sem áður hefur komið fram í málinu og tala um að málinu sé einungis teflt fram af mikilli þröngsýni.

Ég hef t.d. ekki orðið var við það í mínu sveitarfélagi, þar sem Áfengisverslun ríkisins opnaði útibú fyrir nokkrum árum, að bullandi óánægja sé með það í því sveitarfélagi. Vissulega voru einhverjir ósáttir við það. En ég hef ekki orðið var við það að margir í mínu sveitarfélagi hafi kosið að hunsa þá verslun og sækja áfengið annað í mótmælaskyni. Ég veit ekki annað en að það sé mikil sátt með það og ánægja. Reyndar gildir hið sama um þá miklu fjölgun sem hefur orðið á útsölustöðum ÁTVR. Mér finnst ríkja mikil sátt um þá stefnu.

En hvernig getur það staðist, í umræðunni um að aukið aðgengi auki vandamálin vegna áfengisneyslu? Hvernig getur það staðist að almenn ánægja sé með það að ÁTVR fjölgi útsölustöðunum á sama tíma og við horfum á þessar staðreyndir? Þetta þurfum við að ræða af einhverri yfirvegun. Við þurfum að skoða það í meðförum þingsins. Hver er hættan á hinni auknu neyslu í tengslum við þær breytingar sem hér eru lagðar til? Við skulum gera það af yfirvegun og einhverri skynsemi.

[18:35]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég fæ ekki annað heyrt en við leggjum okkur öll fram við að ræða málin af yfirvegun og skynsemi og skoða þau í víðu samhengi. Hins vegar hefur mér þótt nokkuð skorta á það af hálfu flutningsmanna sem hafa einblínt á að nauðsynlegt sé að koma áfengi í almennar matvöruverslanir án þess að taka tillit til afleiðinganna.

Á meðal okkar sem höfum talað gegn frumvarpinu eru mismunandi áherslur, bæði hvað varðar verðlagningu á áfengi og hve langt menn vilja ganga fram í að takmarka aðgengi. Ég fyrir mitt leyti horfi á það sem staðreynd að áfengisneysla er við lýði í landinu. Ég er ekki með tillögur um að banna hana, alls ekki. Ég hef talað fyrir því á þingi að byggðarlögum verði ekki mismunað í aðgengi að verslunum ÁTVR. Ég hef flutt þingmál um að sú aðstaða verði bætt.

En þá vaknar hin spurningin, sem lýtur að aðgenginu og hve ágeng verslunin er gagnvart neytandanum. Þar vil ég fara varlega og finna milliveg. Ég tel að fyrirkomulagið sem við höfum fundið sé þessi millivegur. Fyrir mitt leyti hefur mér fundist ÁTVR ganga stundum ívið of langt í auglýsingamennsku. Ég hef gagnrýnt það. Ég hef gagnrýnt það opinberlega og ég hef gagnrýnt stjórn ÁTVR beint. Mér finnst ÁTVR ekki alltaf rísa undir skyldum sínum hvað þetta snertir. Ég vil hafa gott vöruúrval og tryggja að við getum keypt þessa vöru á hagstæðu verði inn til landsins. En ég vil hins vegar síðan setja sölumönnum ákveðnar skorður (Forseti hringir.) hvað varðar ágengni við notandann.

[18:37]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég deili sjónarmiðum þeirra sem lagst hafa gegn því frumvarpi sem hér er til umræðu. Tilefni þess að ég flyt þessa ræðu er tölvupóstur sem barst til hv. þingmanna í Suðurkjördæmi í dag. Þeir eru auk mín hæstv. fjármálaráðherra Árni M. Mathiesen, hv. þm. Björk Guðjónsdóttir, Árni Johnsen, hæstv. ráðherra Björgvin G. Sigurðsson, hv. þm. Guðni Ágústsson, Grétar Mar Jónsson, Lúðvík Bergvinsson, Kjartan Ólafsson og Bjarni Harðarson. Þessi póstur var enn fremur sendur til hv. þm. Einar Más Sigurðarsonar og hæstv. menntamálaráðherra Þorgerðar K. Gunnarsdóttur.

Þessi póstur vakti mig til verulegrar umhugsunar, ekki bara efni hans heldur hver skrifar bréfið. Það var frá fræðslustjóra Fræðsluskrifstofu Reykjanesbæjar, Eiríki Hermannssyni. Þar segir hann að þessi umræða um að heimila sölu léttvíns og bjórs í matvöruverslunum hafi ekki farið fram hjá honum. Hann segir í póstinum að hann hafi áhyggjur af því sem nú eigi sér stað á Alþingi. Síðan segir hann orðrétt, og tilvitnunin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Sjálfur hef ég unnið að uppeldismálum í um 30 ár. Fyrst sem kennari og skólastjóri og síðustu 11 árin sem fræðslustjóri Reykjanesbæjar. Ég tel mig hafa þokkalega innsýn í forvarna- og fræðslumál og þann árangur sem við Íslendingar höfum náð á undanförnum árum í baráttu gegn vímuefnanotkun og áfengisneyslu ungs fólks.

Ég hef áhyggjur af þessu máli. Við Suðurnesjamenn höfum unnið ötullega að forvarna- og vímuvarnarmálum á undanförnum tíu árum og nýtt okkur niðurstöður Rannsókna og greininga ehf., áður RUM, um hagi og líðan ungs fólks. Upplýsingar þessar hafa gagnast vel í þeirri baráttu og gefið gagnlegar upplýsingar og vísbendingar sem við höfum notað til fræðslu fyrir ungmenni og foreldra og aðra sem málið varðar.

Ég veit til þess að svipað hefur verið uppi á teningnum hjá sveitarfélögum um landið. Niðurstaðan er þessi. Stórlega hefur dregið úr áfengisneyslu unglinga á síðustu tíu árum. Á sama tíma hefur hún aukist í nær öllum Evrópulöndum. Það er ekki slæmur árangur. Hann hefur ekki aðeins náðst með forvarnastarfi heldur einnig vegna þess að við höfum borið gæfu til að takmarka aðgengi að áfengi með okkar dreifingar- og sölukerfi.“

Síðan segir orðrétt í póstinum, með leyfi herra forseta:

„Með því að samþykkja umrætt frumvarp erum við að stofna árangri okkar í forvarna- og áfengismálum í stórhættu með alvarlegum afleiðingum fyrir samfélagið allt. Það er alvarlegt mál. Ég vona að við berum gæfu til að standa vörð um hag og velferð ungmenna hér á landi og legg til að frumvarpi þessu verði hafnað umsvifalaust.“

Svo mörg voru þau orð en bréfinu fylgdi tafla sem sýnir svart á hvítu hvaða árangri fræðslustjórinn og hans góða fólk hefur náð á Reykjanesi. Hún sýnir enn fremur að þeim árangri hefur verið náð um land allt. Þarna talar maður með mikla reynslu. Mér er gjarnt, þegar ég tek afstöðu, að horfa

til þess hvað sérfræðingar segja eða þeir sem umgangast börn hvað mest og hvað nánast.

Ég geri þess orð heils hugar að mínum. Við erum ekki að tala um mjólk og brauð. Ég held að við getum öll verið sammála um að við erum að tala um vímuefni. Hér er einn eitt „frelsisfrumvarpið“, það er í gæsalöppum enda án ábyrgðar, án hugsunar. Hér er ábyrgðarlaust frelsi á ferðinni. Eða á ég kannski að segja hugsunarlaust frelsi á ferðinni. Í þessu frelsisupphafi eru endirinn og ábyrgðin ekki skoðuð. Af hverju segi ég það? Jú, frumvarpinu fylgir frelsi, leyfi til að selja léttvínið í verslunum en því fylgja engar forvarnir, tillögur um auknar forvarnir eða hvernig eigi að mæta þessu aukna frelsi. Engar forvarnir. Ekki orð um það í frumvarpinu. Ekki orð um þá ábyrgð sem leiðir af því að auðvelda aðgengi ungmenna að áfengi. Ekki orð.

Það fylgir heldur ekki þessu frumvarpi neinn áskilnaður, fyrirætlun eða nokkur skapaður hlutur um forvarnafé, sem stofnanir ríkisins sem sinna lýðheilsu hafa kallað eftir, ekki bara í baráttunni gegn áfengisvandanum heldur gegn fíkniefnavandanum sem er stórfelldur og allir í þessum sal hafa þungar áhyggjur af.

Nei, þvert á móti er verið að spilla fyrir forvarnastarfi. Það kemur skýrt og glöggt fram hjá þeim reynslumikla fræðslustjóra sem sá sig knúinn til að skrifa þingmönnum og ráðherrum bréf. Með því er þeirri uppbyggingu sem hefur náðst á síðustu tíu árum stefnt í óefni. Ég spyr: Er næst á dagskrá frelsi til að leggja niður sjúkrahús og heilsugæslu? Segja hv. flutningsmenn þessa frumvarps þá: Hver er sinnar gæfu smiður. Viljum við hafa það þannig að hver sé sinnar heilsu smiður og beri ábyrgð á henni? Eigum við að leggja niður skólakerfið og segja: Hver er sjálfum sér næstur um menntun? Eigum við að gera það? Auðvitað svara allir þessu neitandi.

Ef það gerist sem ég hef nefnt, hvað gerist þá? Reisa þá ofurauðmennirnir sér og sínum börnum og fjölskyldum einkasjúkrahús og einkaskóla? Þeir fara létt með það miðað við milljarðaeinkaþoturnar sem þeir koma á til Íslands og fara á frá Íslandi. Það verður niðurstaðan, eins og hér hefur margkomið fram, að í stað ábyrgrar áfengisverslunar og verslunarreksturs ÁTVR kemur einokun stórverslana. Hvað verður þá um heildsalana sem eru birgjar fyrir áfengisverslunina? Hve lengi hefur maður heyrt bændur í landbúnaði, kartöflubændur, grænmetisræktendur og marga fleiri, kvarta sáran yfir þeim kverkatökum sem einokunarverslunin hefur haft á þeim á Íslandi? Það er svo slæmt í kartöflunum að fjöldi kartöfluræktenda gefst upp á hverju ári vegna þess að einokunarmatvöruverslanir halda þeim í heljargreipum verðlagsins. Hafa frjálshyggjumenn Sjálfstæðisflokksins ekki áhyggjur af heildsölunum heldur?

Ég spurði líka um ábyrgð. Í 10. gr. frumvarpsins segir að starfsmenn sem afgreiði áfengi megi ekki vera yngri en 20 ára. Hvernig á að fylgjast með því? Hvernig á það að ná fram að ganga? Það vita allir foreldrar, allir sem versla í stórverslunum, að misbrestur er á því eftirliti sem þarf að vera í verslunum gagnvart tóbaki. Það eru ungmenni 13–16 ára sem afgreiða tóbak og mega það ekki. Reyndar hafa ákveðnar verslanir alveg komið í veg fyrir það með skápum en það er alls ekki svo alls staðar. Og ungmenni eru að selja ungmennum tóbak sem ekki mega kaupa það. Hvar er eftirlitið? Það er ekkert. Því hafa menn lýst yfir sem standa í tóbaksvörnum að það sé eftirlitslaus sala til ungmenna á tóbaki. Þar er um að ræða eftirlitslausa og ábyrgðarlausa sölu í allt of mörgum tilvikum.

Ég tek undir orð hv. þm. Ögmundar Jónassonar. Það er mikil, vaxandi og afar skiljanleg andstaða gegn því sem ég vil kalla frjálshyggjutrúarbrögð, þar sem frelsið er upphafið en ábyrgðin kemur ekki á eftir, að hver sé sjálfum sér næstur og eigi ekki að gæta bróður síns eða barna. Eigum við ekki að gera það? Eru það ekki grunngildi þjóðfélagsins? Það sem verra er; frumvarpið er andstætt stefnu ríkisstjórnarinnar í þessum málaflokki. Það er andstætt stefnu Lýðheilsustöðvar sem framfylgir ríkisstjórnarstefnu. Lýðheilsustöð hefur lagst harkalega gegn þessu. Enda er frumvarpið verulega vanhugsað og flutningsmenn ættu að draga það til baka.

Ég spyr líka eins og margir hafa spurt: Er þetta brýnasta mál þeirra þingmanna sem standa að þessu frumvarpi? Það segir meira um þá hv. þingmenn en margt annað. Er þetta það sem brennur á? Er þetta það sem brennur á þeim? Þetta minnir mig á Neró sem spilaði á fiðlu þegar Róm brann. Það minnir mig á það. Er ekki mikilvægara að við eyðum þremur, fjórum dögum hér í hvern og einn einstakan málaflokk sem ég ætla hér að nefna: Í málefni aldraðra og öryrkja. Í vímuefnamálin, að koma betri böndum á þau. Í málefni barna með geðraskanir sem er stórfellt vandamál á Íslandi og vanræktur málaflokkur sem er skvett í litlum 150 millj.

Með hverju barni sem við björgum, sem lendir ekki í fíkniefnaklóm, þá spörum við þjóðfélaginu kannski 300 millj. kr. Er það ekki mikilsverðara mál en að auka aðgengi ungmenna að áfengi? Hvað með að ræða búseturöskun og fólksflótta af landsbyggðinni? Hvað með að ræða fjarskipti landsbyggðarfólks? Hvað með að ræða það að landsbyggðarfólk býr ekki við jafnræðið sem stjórnarskráin áskilur því varðandi menntun og fleira? Hvað með að ræða réttindamál kvenna? Er ekki brýnna að ræða kynbundinn launamun, sem er brot á stjórnarskránni? Er ekki brýnna að verja þremur dögum í það að ræða kynbundið ofbeldi á Íslandi? Ég spyr þá hv. þingmenn sem standa að þessu frumvarpi: Er ekki brýnna að ræða fiskveiðistjórnarkerfið sem þarfnast heildarendurskoðunar? Er ekki brýnna að ræða kjör umönnunarstétta, starfsfólk á sjúkrahúsum, heilsugæslustöðvum, barnaheimilum, leikskólum, skólum, dvalarheimilum aldraðra og svo mætti lengi telja. Er ekki brýnna að ræða kjör sjómanna og fiskverkafólks sem verða fyrir verulegum skerðingum í kaupi og kjörum á árinu sem fer í hönd? Auðvitað er það miklu brýnna.

En því virðast hv. flutningsmenn ekki átta sig á og setja þetta mál í forgang. Það er með ólíkindum að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, Ágúst Ólafur Ágústsson, Birgir Ármannsson, Bjarni Benediktsson, Illugi Gunnarsson, Árni Páll Árnason, Pétur H . Blöndal, Birkir Jón Jónsson, Einar Már Sigurðarson, Ásta Möller, Ólöf Nordal, Jón Gunnarsson, Kristján Þór Júlíusson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson, Ragnheiður Elín Árnadóttir og Arnbjörg Sveinsdóttir skuli telja þetta mál svo mikilvægt að það þurfi að eyða þessum tíma í það. Ég segi við þessa hv. þingmenn: Þið eruð öll á villigötum.

[18:52]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það verður að segjast eins og er að hv. þm. Atli Gíslason fór mikinn í þessum ræðustól og gaf til kynna að flutningsmenn frumvarps um að afnema einkasölu ÁTVR á léttvíni og bjór hafi ekki áhuga á einum eða neinum öðrum málum sem hér liggja fyrir. Ég fullvissa hv. þm. Atla Gíslason um að ég skal mæta honum í umræðu um öll þau mál sem hann nefndi hér úr ræðustóli. Mér þykir miður að vera vænd um það að af því að ég er flutningsmaður frumvarps um að afnema einkasölu ÁTVR á léttvíni og bjór, þá hafi ég ekki áhuga á einu eða neinu öðru eða telji það mál brýnast af öllu. Ég fullvissa hv. þm. Atla Gíslason um að svo er ekki.

Og af hverju eyðum við öllum þessum tíma í að ræða þetta frumvarp? Ég er sammála hv. þingmanni um það. Mér finnst það eiginlega með ólíkindum og satt best að segja hélt ég að 1. umr. þessa máls tæki ekki svona langan tíma og að frumvarpinu yrði vísað til nefndar. En ég held að menn ættu að líta aðeins í eigin barm og fara yfir það hverjir tala mest um þetta mál og eyða tíma þingmanna í að hlusta á það í marga daga í stað þess að afgreiða það sem slíkt til nefndar, án þess að ég ætli mér að stjórna því hvenær menn tala og tala ekki.

[18:55]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég sagði að það að setja þetta mál í forgang á þessu þingi segi mér það sem segja þarf. Ég hefði forgangsraðað öðruvísi. Það hvarflar ekki að mér að segja það jafnframt að hv. þingmaður sem hér er til andsvara hafi ekki áhuga á öðrum málum en hv. þingmenn sem eru að þessu máli forgangsraða ranglega.

Sá veldur sem á upphafið. Við sem hér höfum staðið uppi höfum af þessu þungar áhyggjur. Við getum ekki tekið þessu máli af þeirri léttúð að láta það umræðulaust fram hjá okkur fara. Það getur heldur ekki Eiríkur Hermannsson, fræðslustjóri í Reykjanesbæ. Það getur heldur ekki fjöldi fólks sem hefur haft samband við okkur þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs úr öllum flokkum. Það er eins og ég sagði áðan mikill og vaxandi skilningur á þessu vandamáli og því miður er það svo að mér finnst þann skilning skorta hjá flutningsmönnum þessa frumvarps.

Þegar hv. þingmenn hreyfa þessu máli er full ástæða, vegna alvöru málsins, að grípa til andsvara og leiða fram þau sjónarmið og gagnrök sem þurfa, því að við sem hugsum um þetta mikla vandamál látum það ekki yfir okkur ganga og hér er málfrelsi. Hins vegar hefðu engar ræður verið settar af stað ef fyrirhyggjan hefði verið önnur að forgangsraða ekki með þessum hætti.

[18:57]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get fullvissað hv. þm. Atla Gíslason um það að ég hef skilning á vandamáli eins og hann kallar, sem ég geri ráð fyrir að hann eigi við að sé áfengisvandamál einstaklinga vítt og breitt um landið. Ég hef skilning á því, ég þekki það vandamál og ég hef sagt það áður hér úr ræðustóli að ég held að vandamálið hefði verið hvort heldur, og það var og er á meðan einkasala áfengis er hjá ÁTVR. Það er einfaldlega skoðun mín að einkasölunni eigi að aflétta en það er ekki þar með sagt að maður skilji ekki vandamál áfengissjúklinga eða fíkniefnavandann almennt. Því fer víðs fjarri. En ég set þetta bara ekki á sama stall. Ég hef verið talsmanneskja þess frá upphafi, frá stofnun SÁÁ og tók þátt í þeirri stofnun, að það sé brýn þörf og hefur verið og verður, því miður, á því að veita þá þjónustu hvort heldur hjá þeirri stofnun eða heilbrigðisstofnunum almennt. Ég dreg ekki dul á það að vandamálið er mikið en ég get bara ekki sett það í samband við það að einhverjum öðrum verði heimilt að selja þessa vöru. Mér finnst það ekki fara saman að segja að um leið og annar aðili fær að selja áfengi þýði það aukið vandamál.

[18:59]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég las upp úr bréfi fræðslustjóra áðan þar sem hann sagði að við hefðum borið gæfu til þess að takmarka aðgengi að áfengi með okkar dreifingar- og sölukerfi. Hér talar sérfræðingur, Lýðheilsustöð talar sömu röddu, skólamenn og aðrir sem best þekkja og koma að uppeldi ungmenna segja það líka.

Með þessu forvarnastarfi hefur dregið mjög verulega úr áfengisneyslu unglinga og við höfum náð bestum árangri af Evrópulöndum í þeim efnum. Það er verið að stefna þeirri þróun í hættu, við skulum ekki stefna þessum mikla árangri í óefni eins og fræðslustjóri segir, eins og Lýðheilsustöð segir og allir sérfræðingar í þessu máli.

Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir á auðvitað að vita þetta sem fyrrverandi sveitarstjóri í Mosfellsbæ. Hún á að mínu mati að taka meira mark á þeim sérfræðingum sem vísað hefur verið til. Hún á að taka meira mark á Lýðheilsustöð, hún á að framfylgja stefnu ríkisstjórnarinnar í forvarna- og áfengismálum og lýðheilsu sem birtist í framkvæmd hjá Lýðheilsustöð. Við eigum að hlusta á rödd skynseminnar en ekki láta frelsishugsjónina, ábyrgðarlausu frelsishugsjónina villa okkur sýn.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Almannatryggingar og málefni aldraða, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 10. mál (bætur elli- og örorkulífeyrisþega). — Þskj. 10.

[19:01]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil leyfa mér að mæla fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar og lögum um málefni aldraða sem ég flyt ásamt þremur öðrum þingmönnum Frjálslynda flokksins, þeim hv. þingmönnum Guðjóni A. Kristjánssyni, Grétari Mar Jónssyni og Jóni Magnússyni. Frumvarpið er í tveimur köflum með breytingu á hvorum lagabálknum um sig. Fyrri kaflinn fjallar um breyting á lögum um almannatryggingar og sá síðari um breyting á lögum um málefni aldraða og er af-

leiddur af breytingu á fyrri kaflanum, lagabálkinum.

Meginefni frumvarpsins er að gera þær breytingar á almannatryggingalöggjöfinni að atvinnutekjur lífeyrisþega eða maka hans skerði ekki bætur lífeyrisþegans frá Tryggingastofnun ríkisins eða örorkulífeyrisþegans frá sömu stofnun. Í þessu felst meginatriðið í þessu frumvarpi, þ.e. að gera lífeyrisþegum, hvort sem það eru aldraðir eða öryrkjar, kleift að afla sér tekna án þess að það skerði bætur þeirra frá ríkinu.

Í öðru lagi er verið að afnema tenginguna sem verið hefur lengi við lýði á milli lífeyrisþegans eða öryrkjans og maka hans þannig að eftir að breytingin hefur tekið gildi, ef hún nær fram að ganga, munu tekjur makans ekki skerða bætur viðkomandi lífeyrisþega eða öryrkja.

Í þriðja lagi er lagt til í frumvarpinu að undanskilja séreignarlífeyrissparnað ákvæðum sem ganga til skerðingar á bótum lífeyrisþega eða öryrkja þannig að sá sparnaður og séreignarsparnaður sem einstaklingar hafa komið sér upp á starfsævinni í samstarfi við sinn vinnuveitanda á hverjum tíma og er tekinn út þegar þar að kemur mun þá ekki skerða bæturnar frá ríkinu eins og reglurnar og ákvæði laganna eru núna. Þessi skerðing séreignarlífeyrissparnaðarins á bótunum er afar ósanngjörn og getur komið illa við einstaklinginn sem hefur haft fyrir því að leggja fyrir sig og getur í verstu tilvikum komið þannig út að séreignarlífeyrissparnaðurinn er fyrst og fremst sparnaður ríkissjóðs en ekki hyggindi sem í hag koma fyrir viðkomandi lífeyrisþega um að leggja til hliðar til seinni tíma þegar ekki árar eins vel og gerir þegar viðkomandi er á vinnumarkaði eða þegar hann er hættur störfum vegna aldurs. Okkur þykir sanngjarnt og eðlilegt að séreignarlífeyrissparnaður sé til viðbótar þeim bótum sem ríkið veitir sínum þegnum þegar þau skilyrði eiga við sem lögin kveða á um.

Ég get nefnt sem dæmi um slæm áhrif á gildandi lagaákvæðum að maður sem var í góðri vinnu og lagði fyrir í séreignarlífeyrissparnað töluverðar fjárhæðir lenti í því óhappi að verða öryrki og gat ekki lengur stundað sína vinnu, og er reyndar ekki á vinnumarkaði, hugðist taka út þennan séreignarlífeyrissparnað sinn og hafa hann til ráðstöfunar til viðbótar þeim bótum sem honum hafa verið úrskurðaðar. En þá kemur í ljós að ef hann tekur út séreignarlífeyrissparnaðinn skerðast bæturnar mjög mikið og reyndar að fullu í því tilviki og ekki bara það ár sem hann tekur út séreignarlífeyrissparnaðinn heldur í mörg ár á eftir. Þetta er auðvitað algjörlega óviðunandi, virðulegi forseti, og andstætt þeim tilgangi sem löggjafinn hefur markað séreignarlífeyrissparnaði. Kjör þeirra sem eru orðnir aldraðir eða eru öryrkjar eru nú ekki það góð að ástæða sé til þess að mati okkar þingmanna Frjálslynda flokksins að hafa lagaákvæði sem fyrst og fremst spara útgjöld fyrir ríkissjóð gagnvart einstaklingum sem ekki hafa mikið fyrir sig að leggja fyrir.

Virðulegi forseti. Þetta eru í stuttu máli þær breytingar sem við erum að leggja til að verði gerðar á almannatryggingalöggjöfinni og þær munu bæta kjör þessa hóps töluvert. Þær munu sérstaklega bæta kjör öryrkja sem munu njóta mjög góðs af þessari breytingu ef hún nær fram að ganga enda ekki vanþörf á. Tölur sem teknar hafa verið saman um kjör þeirra, kaupmátt og þróun hans leiða í ljós að þeir hafa ekki notið sambærilegrar þróunar og aðrir í þessu þjóðfélagi. Þeir hafa dregist aftur úr og fyllsta ástæða er til þess að hið opinbera geri bragarbót á lagaákvæðum hvað varðar þeirra bætur.

Það mun ekki kosta mikla peninga eða mikil útgjöld fyrir ríkissjóð að afnema tengingu bóta við atvinnutekjur ellilífeyrisþega. Einhverja fjárhæð mun það kosta og helsta mat sem ég hef á því er um 500 millj. kr. Á móti því mun ríkið hafa tekjur af atvinnutekjum þeim sem aldraðir munu afla sér eða ávinna sér eftir að þessi skerðing hefur verið afnumin og þær tekjur munu augljóslega verða miklu meiri en þessi viðbótarútgjöld ríkissjóðs. Því má gera ráð fyrir að ríkissjóður muni hagnast verulega á þeirri breytingu og mig minnir reyndar að fyrr á þessu ári hafi Samtök atvinnulífsins einmitt bent á þessa staðreynd og lagt mat á hugsanlegan ávinning ríkissjóðs og talið hann vera um þrjá milljarða kr. Að teknu tilliti til þess og hins að um viðbótarútgjöld er að ræða fyrir ríkissjóð hvað varðar öryrkja af augljósum ástæðum hygg ég að heildaráhrifin fyrir ríkissjóð af þessu frumvarpi séu ekki mikil, þau séu óveruleg í þeim stærðum sem ríkissjóður er að skila í afgang um þessar mundir. Ef ríkissjóður hefur einhvern tíma ástæðu til og efni á að bæta kjör þeirra í þjóðfélaginu sem búa við hvað erfiðastar fjárhagslegar aðstæður er tækifærið til þess núna þannig að frumvarpið er á réttum tíma hvað það varðar þó að ég vilji ekki útiloka að við hefðum flutt málið eftir sem áður af réttlætisástæðum þótt staðan í ríkisfjármálum væri með öðrum hætti en hún er núna og fyrirsjáanlegt er að staða ríkissjóðs verði góð á næstu árum. Því eru ekki uppi neinar þær aðstæður sem gætu dregið úr mönnum kjarkinn við að hrinda þessu réttlætismáli í framkvæmd.

Virðulegi forseti. Ég held ég láti ræðu minni lokið sem lýsingu á þessu máli. Ég skora á hv. þingheim að taka undir tillögur okkar gera þær að lögum. Ég legg til að málinu verði vísað til 2. umr. og hv. heilbrigðisnefndar.

[19:11]

Atli Gíslason (Vg):

Já, ég get, herra forseti, stutt þetta frumvarp og tekið heilshugar undir þá hugsun sem að baki býr og þakka góða kynningu á því. Ég vildi bæta örlitlu við þann rökstuðning sem að baki býr. Það er svona út frá hefðbundnum jafnræðissjónarmiðum sem ég segi það því að svo er að almenningi er mismunað eftir því hvernig hver og einstakur kýs að spara. Þeir sem kjósa að spara inn á bankareikning í banka sitja við betra borð en þeir sem kjósa að spara í gegnum reikninga hjá lífeyrissjóði. Leggi maður inn 10 þús. kr. á mánuði í bankabók safnast það auðvitað upp. Taki maður síðan út af þessari bankabók skerðir höfuðstóllinn ekki heldur eingöngu vextirnir. Vaxtatekjur skerða orðið eins og svo margt annað í þessu tryggingakerfi okkar. Ég þekki dæmi um einn ágætan Dagsbrúnarmann eða Eflingarmann sem fékk 20 þús. kr. styrk frá sjúkrasjóði fyrir jólin eins og ýmsir félagsmenn fá sem eru ekki vel staddir. Hann kom haustið eftir og sagði: „Viljið þið vera svo vænir að styrkja mig ekki aftur þessi jól,“ því að hann stóð uppi með 20 krónur þegar upp var staðið fyrir utan allan vandræðaganginn gagnvart Tryggingastofnun og þau spor sem hann mátti ganga fyrir þá til að fá leiðréttingu sinna mála sem hann

fékk ekki. En 20 krónur voru afraksturinn út úr þessum styrk úr sjúkrasjóðnum.

Taki maður út úr séreignarsjóði lífeyrisins kemur það allt til skerðingar. Þetta er auðvitað nákvæmlega sami sparnaðurinn. Formið er bara mismunandi. Menn eru að spara til elliáranna eða spara fyrir einhverju og það breytir engu hvort maður gerir það inni á bankabók eða inni á lífeyrissjóði.

Annað dæmi þekki ég um einstakling sem greiddi inn á séreignarsjóð hjá banka og þegar hann leysti út séreignarsjóðinn sinn var öll fjárhæðin skattlögð, bæði höfuðstóllinn og áunnir vextir, og þetta var varðveitt í Landsbanka Íslands. Hefði þessi einstaklingur kosið að spara í gegnum bankareikning hjá Landsbankanum hefði hann eingöngu greitt 10% fjármagnstekjuskatt af áunnum vöxtum. Það sér hver heilvita maður að þetta er brot á jafnræðisreglum og þess vegna er hugsunin bak við þetta frumvarp góð að því er varðar séreignarlífeyrissparnaðinn. Svo ég ítreka það, herra forseti, að ég styð þetta frumvarp.

[19:14]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er óþarfi fyrir mig að fara í löngu máli yfir þetta ágæta mál sem hér er lagt fram. Fyrsti flutningsmaður, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, hefur farið yfir þetta mál. Auk þess hefur hv. þm. Atli Gíslason tekið dæmi sem sýna hvernig séreignarsparnaðurinn hefur áhrif á tekjur fólks. Það er einfaldlega þannig að þegar maður verður öryrki, fær bætur og ætlar síðan að nýta séreignarsparnaðinn sem hann hefur safnað saman á þeim hluta ævinnar sem hann var frískur þá skerðir séreignarsparnaðurinn bæturnar frá Tryggingastofnun. Hefði fólk lagt féð á venjulega bók eða sparnaðarreikning hefði það greitt 10% skatt af vöxtunum en þegar upphæðin er tekin út veldur það ekki skerðingu á örorkubótum örorkuþegans. Sama dæmi má taka um ellilífeyrisþegann varðandi séreignarsparnaðinn. Bætur hans skerðast vegna séreignarsparnaðar. Þarna er fólki mismunað eftir sparnaðarformi og ekki eðlilegt að því sé viðhaldið. Það er ósanngjarnt eins og það er útfært og reyndar eru nefnd í frumvarpinu ýmis fleiri atriði, t.d. bætur sveitarfélaga, félagsleg aðstoð o.s.frv. sem getur komið þannig niður að þær skerði aðrar bætur.

Síðasta vor var samþykkt frumvarp á Alþingi um að þegar eldri borgari verði sjötugur megi hann hafa hvaða tekjur sem hann vill án þess að hljóta nokkra skerðingu á tekjum. En á aldursbilinu frá 67 að sjötugu, þegar hann verður löggiltur eldri borgari, er skerðingin í fullu gildi eins og hún var áður. Þessu viljum við breyta og leggjum í þessu frumvarpi til að skrefið verði stigið að fullu og atvinnutekjur skerði hvorki bætur ellilífeyrisþega né örorkulífeyrisþega að þessu leyti.

Sama leggjum við til varðandi tekjur maka, að þær hafi ekki áhrif á tekjur hins aðilans. Við leggjum til að þessi skref verði öll stigin þann 1. janúar næstkomandi. Það er rétt hjá 1. framsögumanni þessa máls, að ef staða ríkissjóðs hefur einhvern tíma borið það að stíga þessi skref fyrir eldri borgara og öryrkja, þá er það nú. Staða ríkissjóðs er þannig að það ætti ekki að þurfa að hafa miklar áhyggjur af því að stíga þetta skref. Það mundi hins vegar auðvelda líf margra sem núna verða fyrir skerðingu að fá að njóta slíkra lagabóta.

Sannleikurinn er sennilega sá að þegar upp verður staðið er alls ekki víst að ríkissjóður þurfi að leggja svo mikið út með þessu frumvarpi. Væntanlega mun fólk reyna að afla sér tekna frekar en nú er ef 39% skerðingarreglan verður felld úr gildi og þar af leiðandi koma hærri tekjur inn í gegnum venjulegan tekjuskatt. Við erum svo sem ekki að leggja til að því kerfi verði breytt, hæstv. forseti.

[19:19]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég fagna því máli sem hér er hreyft. Ég er talsmaður þess að skerðingar í almannatryggingakerfinu verði skoðaðar allhressilega og að á sem flestum stöðum verði hægt að afnema þær. Ég er sömuleiðis fylgjandi því að einstaklingurinn fái að njóta sín og tekjur maka eigi ekki að skerða bætur hins. Ég tel að það sem hér er lagt til sé þarft innlegg í þá umræðu og vinnu sem nú er farin af stað með endurskoðun almenna tryggingakerfisins. Hér er margt sem ég get heils hugar tekið undir.

Ég vil sömuleiðis taka undir að það á ekki að mismuna fólki eftir því hvernig það sparar. Ég lít á þetta frumvarp sem þarft innlegg í þá umræðu sem væntanlega fer fram á haustþinginu og er sammála því að því leyti sem ég hef hér lýst.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Tekjuskattur, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 15. mál (sérstakur viðbótarpersónuafsláttur). — Þskj. 15.

[19:21]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegur forseti. Ég vil mæla hér fyrir 15. máli á þskj. 15, frumvarpi til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt, sem ég flyt ásamt öðrum þingmönnum Frjálslynda flokksins, hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni, Grétari Mar Jónssyni og Jóni Magnússyni.

Málið gengur út á að lagt er til að inn í tekjuskattslögin verði bætt ákvæði um sérstakan persónuafslátt til viðbótar hinum almenna persónuafslætti sem lögin hafa að geyma og hv. þingmenn þekkja. Sérstakur persónuafsláttur verði svo hár á hverju ári að hann dugi til þess að einstaklingur með tekjuskattsstofn að 1,8 millj. kr. á ári eða 150 þús. kr. á mánuði verði skattlaus og greiði hvorki tekjuskatt né útsvar. Við gerum ráð fyrir því að þessi sérstaki tekjuskattur hreyfist eftir vaxandi tekjum og lækki þar til tekjur hafi náð 3 millj. kr. eða 250 þús. kr. á mánuði. Þá er hann fallinn niður.

Þetta þýðir tvennt, virðulegi forseti. Í fyrsta lagi mun skattbyrði þeirra sem fá 150 þús. kr. á mánuði og minna verða núll. Sá hópur mun fá verulega kjarabót frá því sem nú er. Í öðru lagi mun þessi breyting þýða að sá hópur framteljenda sem er með tekjur á bilinu 150 þúsund upp í

250 þúsund á mánuði mun fá viðbótarpersónuafslátt og skattar þeirra lækka frá því sem nú er. Frumvarpið mun hins vegar ekki hafa áhrif á skattbyrði þeirra sem hafa meira en 3 milljónir í árstekjur. Frjálslyndi flokkurinn bar fram þá stefnu fyrir síðustu alþingiskosningar að hækka almenna hluta persónuafsláttarins upp í 112 þús. kr. og við munum undirbúa frumvarp um það. Það er langstærsti hlutinn af skattatillögum flokksins fyrir síðustu kosningar og sá kostnaðarsamasti þannig að viljum fara vandlega yfir það mál áður en við leggjum frumvarpið fram og vera viss um að rökstyðja megi með tryggilegum hætti að slíka breytingu væri hægt að gera án skattahækkunar.

Okkur sýnist á væntanlegri útkomu þessa árs fyrir ríkissjóð og á fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár að mat okkar á fjárhagsstöðu ríkissjóðs til næstu ára muni reynast nærri lagi. Það gæti dregið til þess að við mundum flytja frumvarp um almenna hækkun persónuafsláttarins fljótlega á þessu kjörtímabili.

Við völdum þann kostinn að taka út úr lágtekjuhópinn og leggja strax til hækkun skattleysismarka hjá þeim hópi til að bæta kjör hans.

Lagt er til að þetta frumvarp öðlist gildi um áramótin, 1. janúar 2008, þannig að það hefur áhrif strax á næsta ári.

Með frumvarpinu fylgir svohljóðandi greinargerð, virðulegi forseti, með leyfi forseta:

„Með frumvarpi þessu er lagt til að bæta verulega hag lágtekjufólks með því að taka upp sérstakan persónuafslátt sem kemur til viðbótar núverandi persónuafslætti. Tekjur manns að 150 þús. kr. á mánuði verða skattfrjálsar, en skattleysismörk eru nú rétt tæplega 90 þús. kr. á mánuði. Nái frumvarpið fram að ganga munu skattar lækka um 21.400 kr. á hverjum mánuði hjá þeim sem hefur 150 þús. kr. á mánuði í tekjur. Á heilu ári nemur kjarabótin fyrir lágtekjufólk allt að 257 þús. kr.

Skattar munu einnig lækka hjá þeim sem hafa tekjur frá 150 þús. kr. til 250 þús. kr. á mánuði, en við þau tekjumörk fellur sérstaki persónuafslátturinn niður. Gert er ráð fyrir að sérstaka persónuafslættinum verði eins og persónuafslættinum ráðstafað til greiðslu tekjuskatts, útsvars og fjármagnstekjuskatts og falli niður það sem þá er enn óráðstafað. Hins vegar verði sérstaki persónuafslátturinn ekki millifæranlegur til maka.“ — Það er eina frávikið sem við leggjum til frá almennum reglum um persónuafslátt.

„Ráðherra er falið að setja í reglugerð ákvæði um ráðstöfun sérstaka persónuafsláttarins á móti staðgreiðslu á tekjuári samkvæmt lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda þannig að hann nýtist þá strax eins og kostur er, en eðli málsins samkvæmt verður sérstaki persónuafslátturinn ákvarðaður endanlega við álagningu skatta þegar skattframtal liggur fyrir.

Verði frumvarpið að lögum mun það bæta kjör elli- og örorkulífeyrisþega sérstaklega en þeir eru fjölmennir í tekjulægstu hópunum í þjóðfélaginu. Þannig er t.d. talið að nærri þriðjungur aldraðra hafi tekjur lægri en 120 þús. kr. á mánuði. Samkvæmt upplýsingum frá Landssambandi eldri borgara hefur þróun kaupmáttar ráðstöfunartekna á árunum 1988–2007 hjá ellilífeyrisþega sem ekki býr einn verið fjarri því að halda í við kaupmáttarauknginuna hjá almenningi á sama tíma. Hefur hækkunin hjá ellilífeyrisþeganum verið aðeins tæplega 20% en 60% hjá almenningi.

Afdrifaríkast fyrir lágtekjufólk hefur verið lækkun skattleysismarka á þessum tíma. Skattleysismörkin eru aðeins rétt tæplega 90 þús. kr. á mánuði en væru um 120 þús. kr. ef þau hefðu fylgt verðlagi og nærri 150 þús. kr. nú ef þau hefðu fylgt launavísitölu. Vegna þessarar þróunar hefur skattlagning á lægri tekjur en 150 þús. kr. á mánuði farið vaxandi. Fyrir ellilífeyrisþega sem greiddi ekki skatt af sínum tekjum við upphaf staðgreiðsluskattkerfisins þýðir lækkun skattleysismarkanna síðan þá minnkandi ráðstöfunartekjur eftir skatta og nú er svo komið að af sambærilegum tekjum og voru 1988 fara ein mánaðarlaun í skatta til ríkisins og lífeyrisþeginn er verr staddur sem því nemur.

Þessi þróun kemur skýrt fram þegar skoðuð er skattbyrði einstakra tekjuhópa og framteljendum skipt í tíu jafnstóra hópa. Í lægstu tíund eru 10% tekjulægstu framteljendurnir og þannig koll af kolli. Borin er saman skattbyrðin árin 1994 og 2004 og kemur þá í ljós að skattbyrðin hefur vaxið í öllum tíundarhópunum nema þeim hæsta þar sem hún hefur lækkað. Skattbyrðin hefur hins vegar þyngst mest í lægstu tekjuhópunum, um 14% í lægstu tíundinni og 15,3% í næstlægstu. Meðaltalshækkun skattbyrðarinnar hjá öllum tekjuhópunum er um 4,5% samkvæmt gögnum sem Stefán Ólafsson prófessor hefur látið taka saman.

Í heildina hafa heildarskatttekjur hins opinbera aukist um 10% af landsframleiðslu frá 1995 til 2004, meðal annars með því að skatttekjur af lágum tekjum hafa aukist á tímabilinu.

Fer ekki á milli mála að lækkun skattleysismarka á verulega sök á þessari þróun þar sem saman hefur farið raunlækkun persónuafsláttarins og lækkun tekjuskattsprósentunnar sem léttir sköttum mun meira af háum tekjum en lágum. Afleiðingin verður vaxandi ójöfnuður milli þjóðfélagshópanna sem sést best á þróun svonefnds Gini-stuðuls.

Tilgangur frumvarpsins er að rétta hlut þeirra sem lágar tekjur hafa og gera hann svipaðan og var við upphaf staðgreiðsluskattskerfisins með því að færa skattleysismörkin upp í 150 þús. kr. á mánuði fyrir þá sem hafa þær tekjur og lægri. Á tekjubilinu frá 150 þús. kr. upp í 250 þús. kr. verða einnig hærri skattleysismörk vegna sérstaka persónuafsláttarins og verða þau frá 150 þús. kr. og að 90 þús. kr. á mánuði eins og þau eru nú og fara lækkandi með vaxandi tekjum. Sem dæmi mundi sá sem hefur 2.400.000 kr. í árstekjur eða 200 þús. kr. á mánuði vera með 120 þús. kr. í skattleysismörk í stað 90 þús. kr. nú.“ — Það mundi þýða um 10 þús. kr. lægri skattgreiðslu á mánuði en nú er.

„Frumvarpið mun bæta kjör tuga þúsunda framteljenda ef það nær fram að ganga.“

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og efnahags- og skattanefndar.

[19:31]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Hér er réttlætismál á ferðinni. Hér er spurning um að snúa af braut forgangsröðunar ríkisstjórna síðustu fjögurra kjörtímabila þar sem fyrst og fremst var borin umhyggja fyrir stóreigna- og hátekjumönnum. Þetta hafa verið feit 16 ár stóreigna- og hátekjumanna en mögur ár

launamanna, öryrkja og aldraðra hvað snýr að skattálagningu og mörgu, mörgu fleiru. Gagnvart hátekju- og ofurtekjumönnum og stóreignamönnum hefur eignarskattur og eignarskattsauki verið felldur niður, hátekjuskattur felldur niður, og fleiri sporslur hafa þessir aðilar fengið á síðustu 16 árum undir forustu Sjálfstæðisflokksins. Á sama tíma hefur persónuafsláttur inn fjarri því fylgt verðlagsþróun eins og kom vel fram í ræðu hv. frummælanda Kristins H. Gunnarssonar.

Ef það væri bara svo að persónuafslátturinn hefði ekki fylgt verðlagsþróun gæti maður sagt að þessi 150 þús. kr. mörk væru kannski ívið of mikil en það hefur fleira gerst í skattlagningu alþýðufólks á Íslandi, láglauna- og millitekjufólks. Það hefur nefnilega gerst að barnabætur hafa verið skertar stórlega og það hefur líka gerst að vaxtabætur hafa skerst stórlega. Ég var á þingi í janúar eða febrúar 2005 og varaði mjög eindregið við þeirri þróun sem blasti við varðandi vaxtabæturnar. Það sáum við fyrir haustið 2004 þegar fasteignaverð í Reykjavík tók mikinn kipp og víðar á landinu vegna nýrra lána einokunarbankanna. Þá blasti við að fasteignamat íbúðarhúsnæðis mundi hækka mjög verulega og ef viðmiðunarmörkin gagnvart vaxtabótunum yrðu ekki hækkuð að sama skapi — því að þarna var ekki um rauneignaaukningu að ræða heldur bara verðlagsþróun í Reykjavík — mundu vaxtabæturnar skerðast um 40, 50, 60%.

Hæstv. þáverandi félagsmálaráðherra, Árni Magnússon, hafnaði þessu algjörlega þegar ég spurði hann hvort hann hygðist bregðast við. Svo var ekki og við álagningu 2005 og aftur 2006 brast þetta á og fólk sem hafði reiknað með að fá 150–200 þús. kr. í vaxtabætur fékk ekki krónu vegna þess að eignaverðbólgan og fasteignamatið höfðu farið yfir mörk vaxtabótanna og þúsundir framteljenda á Íslandi fengu skertar vaxtabætur. Ekkert dugði til fyrr en verkalýðshreyfingin gekk í málið og þá náðist fram leiðrétting en þó alls ekki full leiðrétting. Þetta gerði ungu fólki og íbúðarkaupendum, barnafólki, mjög erfitt fyrir bæði sumarið 2005 og ég tala nú ekki um 2006. Þetta skerðingardæmi var ekki leiðrétt gagnvart láglaunafólki, barnafjölskyldum og millitekjufólki fyrr en verkalýðshreyfingin greip inn í og eftir margföld aðvörunarorð m.a. frá þeim sem hér stendur og mörgum öðrum. Þarna hefur orðið stórkostleg skerðing.

Ég leyfi mér að efast um að þær 150 þús. kr. sem lagðar eru til hér í skattleysismörkum vegi upp á móti þeim skerðingum sem átt hafa sér stað á persónuafslætti, vaxtabótum og barnabótum. Ég hygg að 150 þús. kr. talan sé síst of há vegna þess að allir sem reka heimili vita að þetta hrekkur ekki langt. Þetta er kannski við lágmarksframfærslumörk og við eigum ekki að skattleggja örorkulífeyrisþega með 95 eða 100 þús. kr. á mánuði eins og staðan er í dag. Við eigum ekki að skattleggja fólk sem er með tekjur undir framfærslumörkum, það er þjóðarskömm en það hefur verið raunin í mörg, mörg ár. Það hefur verið raunin að öryrkjar með lágmarkslífeyri eru skattlagðir og það er ótrúlegt að fólk með 100 þús. kr. framfærslueyri á mánuði þurfi að borga 37% af síðasta tíu þúsund kallinum.

Þannig hefur ríkisstjórnarstefnan verið og þannig birtist hún enn í fjárlagafrumvarpinu. Þrátt fyrir fögur fyrirheit heldur persónuafsláttur sem ákveðinn er í fjárlagafrumvarpinu vart við verðlagsþróun, það eru veruleg áhöld um það hvort persónuafsláttur sem ákvarðaður hefur verið í fjárlögum standist verðlagsþróun. Ríkisstjórnin heggur enn í sama knérunn, enn á hygla stóreigna- og hátekjumönnum og láta öryrkja, aldraða, láglaunafólk og millitekjufólk borga brúsann. Það gengur ekki.

[19:38]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég flyt það frumvarp sem hér er til umræðu ásamt öðrum þingmönnum Frjálslynda flokksins og efnisatriði þess eru í samræmi við þá stefnu sem Frjálslyndi flokkurinn markaði sér fyrir margt löngu og við höfðum sem eitt helsta baráttumál fyrir síðustu kosningar. Þetta er liður í því sem ég hef kallað að lagfæra velferðarhallann í íslensku þjóðfélagi, velferðarhalla sem hefur myndast vegna þess að stjórnvöld, ríkisstjórnir undanfarinna ára, hafa ekki gætt þess að haga m.a. skattamálum þannig að kæmi til hagsbóta eða alla vega væri jöfnuður milli þeirra sem verst hafa kjörin, sem lægst hafa launin og hinna sem hafa það best.

Viðmiðun stjórnvalda hefur aðallega miðast við að lækka skatta á fyrirtæki og fjármagnseigendur. Vel kann að vera að það hafi gefið góða raun en þó er þannig komið að við erum með lægsta fjármagnstekjuskatt í norðanverðri Evrópu. Á það hefur verið bent af ýmsum talsmönnum þess kerfis að hafa lága skatta hvað það varðar að skattar af fjármagnstekjum hafi þrátt fyrir lækkunina skilað meiru í ríkissjóð. Tölur sýna að svo er.

En á sama tíma og þeir sem tala um að hafa sem lægstan fjármagnstekjuskatt og lægsta skatta á fyrirtækjum og gæta þess að þeir auðugustu, 5 prósentin í þjóðfélaginu, njóti hvað mestra hagsbóta, hefur jafnan verið skellt skollaeyrum við og mælt á móti og hamast gegn því að skattleysismörk hækkuðu í samræmi við launaþróun í landinu. Vegna þessa hefur myndast ójöfnuður sem bent hefur verið á af mörgum aðilum. Meðal annars hefur Stefán Ólafsson, prófessor við Háskóla Íslands, fjallað um þetta og bent á hvernig kjör þeirra sem verst eru settir í þjóðfélaginu hafa orðið lakari einmitt vegna þess að menn hafa ekki gætt þess að haga skattamálum á þann veg að hækka skattleysismörk í samræmi við breytingar sem hafa orðið á verðlagi og launaþróun.

Vegna þessa hefur myndast velferðarhalli. Þeir sem verst eru settir, þeir sem hafa minnst fyrir sig að leggja eru hlutfallslega skattlagðir mest. Við erum með hæstu óbeinu skattana eða neysluskattana sem þekkjast á öllu OECD-svæðinu eins og dregið hefur verið fram á undanförnum dögum. Með sama hætti skattleggjum við líka fólk sem hefur ekki einu sinni tekjur sem duga til framfærslu. Við tökum skatt af fólki sem fær örorkubætur og ellilífeyri. Hvers konar meðferð á opinberum málum er það eiginlega í þjóðfélagi þar sem ráðamenn þjóðarinnar guma af því á tyllidögum að við séum ríkasta þjóðfélag heims? Væri ekki full ástæða, væri ekki eðlilegt siðferði að miða þá við að rétta eitthvað til okkar minnstu bræðra og systra? Væri ekki eðlilegt að láta fólk sem hefur minnst fyrir sig að leggja njóta að einhverju leyti þess sem það fær greitt þannig að það geti lifað með viðunandi hætti?

Þá bregður svo við að fjármálaráðherra sem nú situr

segir og forverar hans hafa jafnan sagt: Það kostar svo mikið að hækka skattleysismörkin. Það sem þið frjálslynd eruð að leggja til með því að tekjur manna upp að 150 þús. kr. verði skattfrjálsar kostar svo mikið, það er svo dýrt fyrir þjóðfélagið, þjóðfélagið missir af svo miklum skatttekjum. Síðan koma reiknimeistararnir og finna það út að þetta kosti marga milljarða en reikna ekki með hvað kemur á móti ef skattleysismörkin yrðu hækkuð með þeim hætti sem við leggjum hér til.

Í fyrsta lagi á það sama við varðandi skattalækkun á launþegum og skattalækkanir almennt. Eins og talsmenn Sjálfstæðisflokksins hafa iðulega bent á — og ég er þeim sammála — hefur skattalækkun, m.a. hvað varðar fjármagnstekjuskatt, skilað auknum tekjum og það sama á við og það eru ekki nokkur rök sem mæla gegn því eða ættu að vera andstæð því hvað varðar lækkun skatta á þeim sem verst eru settir. Hvert mundu þeir fjármunir sem fólkið fengi þá í sinn vasa og hefði til sjálfstæðrar ráðstöfunar renna? Þeir mundu aðallega renna til neyslu vegna þess að tekjurnar eru ekki það miklar að þetta er eingöngu spurning um að fólk geti veitt sér örlítið meira. Þar sem hæstu neysluskattarnir eru, eins og rakið hefur verið, þar koma þessar greiðslur til baka.

Með sama hætti og menn leysa úr læðingi öfl þegar skattar á fjármagnstekjur eru lækkaðir, þegar skattar á fyrirtæki eru lækkaðir, þá leysast líka úr læðingi öfl þegar bótaþegar geta unnið og fengið bæturnar sínar minna skertar en ella, hafa möguleika á að afla sér tekna án þess að það sé allt meira og minna rifið af þeim eins og nú háttar í skattkerfi okkar. Í dag er það þannig að skattarnir leggjast þyngst á launafólk á Íslandi og bótaþega og það hefur orðið til þess að myndast hefur velferðarhalli þar sem þeir verst settu í þjóðfélaginu hafa farið mun neðar og valdið því að ójöfnuður hefur orðið meiri í þjóðfélaginu en ella hefði orðið.

Ég er þeirrar skoðunar að við höfum farið algjörlega rangt að í skattamálum. Við höfum ekki gætt þess að þeir beri byrðarnar sem hafa nóg fyrir sig að leggja. Við erum í raun með hlutfallslega lægstu skattana á þeim sem hæstar hafa tekjurnar á sama tíma og við erum með hlutfallslega hæstu skattana á þeim sem minnstar hafa tekjurnar.

Í árdaga þegar menn veltu fyrir sér með hvaða hætti og hvernig skattkerfið skyldi vera er alveg ljóst að það var miðað við eignir. Til forna var miðað við annars vegar eignarskatta og hins vegar nefskatta. Fyrirbrigðið tekjuskattur varð ekki til fyrr en á seinni hluta 19. aldar og ef ég rifja það upp eftir minni þá minnir mig að það hafi verið þáverandi fjármálaráðherra Frjálslynda flokksins í Bretlandi, Galdstone, sem kom með það að nauðsynlegt væri að leggja á að hans mati svívirðilegan skatt sem ætti í raun ekki að leggja á, þ.e. á tekjur fólks. Hann lofaði því að hann mundi aldrei framar leggja það til að tekjuskattur yrði lagður á fólk vegna þess að þetta væri svo óréttlátur skattur. Hann stóð við orð sín en sat hins vegar í ríkisstjórn þar sem tekjuskatturinn var lagður til áfram og þessi óréttláta skattheimta, eins og fyrsti fjármálaráðherrann sem bar þennan skatt fram kallaði hana, hefur haldist æ síðan. Á þeim tíma þótti eðlilegt að þeir sem ættu eignir greiddu til þjóðfélagsins en hinir sem ættu ekki eignir og hefðu minna fyrir sig að leggja en þyrftu að afla sér lífsviðurværis í sveita síns andlitis væru skattlausir nema tekjuöflun þeirra leiddi til eignamyndunar.

Nú hefur orðið algjör umbylting hvað þessa hugsun varðar. Um árabil hefur því verið haldið fram að eignarskattar væru óréttlátir skattar og þannig hefur skattkerfið þróast að dregið hefur úr þeim en að sama skapi hafa skattar á launþega orðið æ þyngri og skattar á neytendur æ þyngri. Með aðflutningsgjöldum, vörugjöldum og virðisaukaskatti er verið að skattleggja margskattlagðar krónur, þannig að af hverjum hundrað krónum sem launþegi vinnur sér inn og þegar hann er búinn að eyða þeim til vörukaupa þá situr í raun þegar upp er staðið ekki svo mikið eftir, ríkisvaldið hefur tekið meiri hlutann af hundrað króna seðlinum í sinn vasa. Þeim mun lægri laun sem fólk hefur þeim mun hærra hlutfall tekur ríkið í sinn vasa en launþeginn, bótaþeginn, ellilífeyrisþeginn hefur minna fyrir sig að leggja.

Það er þetta sem skapar að mínu viti alvarlegasta velferðarhalla í þjóðfélagi okkar, gerir það að verkum að það eru hópar, ég vil segja stórir hópar í þjóðfélaginu, sem lifa undir fátæktarmörkum. Því var lýst og hefur verið lýst fyrir okkur, m.a. þegar við vorum í kosningabaráttu síðastliðið vor, af fólki, af öryrkjum og ellilífeyrisþegum, að það ættu ekki fyrir mat út mánuðinn vegna þess að bæturnar dygðu ekki til þegar búið væri að taka það sem keisarinn krafðist að fá í skatt. Þjóðfélag sem hefur þannig stjórnun fer ekki rétt að. Það er farið rangt að þegar við tryggjum ekki þeim sem minnst hafa fyrir sig að leggja mannsæmandi lífskjör.

Það kann vel að vera, eins og hv. 7. þm. Suður. sagði í ágætri ræðu sinni áðan, að þetta frumvarp eða þessi viðmiðun sem við frjálslynd leggjum til varðandi það að hækka skattleysismörkin í 150 þús. kr. sé ekki nóg, það þyrfti meira til. Það kann vel að vera. Hitt er annað mál að með því að leggja til þessa viðmiðun erum við í raun að fara mjög nálægt því sem skattleysismörkin hefðu þróast ef þau hefðu fylgt launaþróun á undanförnum árum. Við erum líka að gæta þess að fara ekki umfram það til að hægt sé að rökstyðja það að þrátt fyrir tekjutap sem kunni að verða af hálfu ríkisins komi hlutir í staðinn og þetta valdi ekki neinum vandamálum í sambandi við ríkisfjármálin þó að ekki komi til neins verulegs niðurskurðar á útgjöldum.

Við flytjum hér ábyrgt frumvarp og með því að gera það með þessum hætti erum við líka að leggja til að við stígum þetta, að mínu viti, stutta skref til að kanna, til að fá niðurstöðu um með hvaða hætti og hvernig þessi leið reynist. Kemur hún til með að sýna það að ég hafi rétt fyrir mér þegar ég held því fram að með því að hækka skattleysismörkin leysist mjög mikilvæg öfl úr læðingi á vinnumarkaðnum, að þá fjölgi Íslendingum sem eru tilbúnir til að taka að sér ýmis störf vegna þess að þeir hafi einhverja hagsmuni af því að gera það? Er möguleiki á því að við fáum ánægðara fólk og við fáum meiri jöfnuð í þjóðfélaginu? Ég held því fram að með því að samþykkja þetta frumvarp gerist þetta allt saman.

Að hverju stefnum við í stjórnmálastarfi? Við frjálslynd stefnum að því að hér geti ríkt það sem við köllum mannúðleg markaðshyggja sem felur það í sér að við nýtum kosti markaðsþjóðfélagsins á sama tíma og ríkisvaldið gætir þess

að haga löggjöf og skattkerfi með þeim hætti að jöfnuður verði sem mestur í þjóðfélaginu, að við höldum okkur við þá aðferðafræði og það kerfi sem byggt var upp í markaðsþjóðfélagi Norðurlanda og Þýskalands í stað þess að snúa okkur að ofurgróðahugmyndum Engilsaxa. Það er á grundvelli þessara viðhorfa mannúðlegrar markaðshyggju sem við frjálslynd leggjum hér til að við stígum eitt lítið skref, stutt skref til þess að auka jöfnuð í þjóðfélaginu, til þess að bæta hag þeirra sem minnst hafa fyrir sig að leggja.

[19:53]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Jón Magnússon gerði tekjuskatt að umtalsefni og taldi að ég hefði orðað það þannig að 150 þús. markið væri of lágt. Ég orðaði það reyndar þannig að ég teldi það ekki hrökkva til að bæta upp skerðingar sem hafa orðið á persónuafslætti, barnabótum og vaxtabótum, svo ég haldi því til haga.

Tekjuskattur er mjög merkilegur skattur. Hann var fundinn upp á sínum tíma og skyldi lagður á eftir efnum og ástæðum. Hann hefur snúist upp í andhverfu sína að þessu leyti.

Þegar ég man fyrst eftir mér í skattamálum þá gáfu skattstjórar út langar bækur með töflum þar sem menn gátu sett á árstekjur sínar og fengið út skattinn. Hann var þrepaður og margfalt þrepaður og þurfti töluvert langar bækur. Í dag er sagt að óframkvæmanlegt sé að þrepa skattinn í okkar tæknivædda nútímaþjóðfélagi. Það er náttúrlega mesta firra. Það er auðvitað framkvæmanlegt.

Ég vil líka halda því til haga, hv. þingmaður, koma því að að fram er kominn hópur manna sem ég kalla gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins, sem greiða aðeins 10% skatt, fjármagnstekjuskatt af tekjum sínum þótt þeir séu í fullu starfi við að afla þeirra tekna og hafi engar aðrar tekjur. Maður spyr sig: Hvar er jafnræðisregla stjórnarskrárinnar? Er hún fallin fyrir borð? Hvað varð um hana? Af hverju eru þessar gælur gerðar við þá 2.500 Íslendinga meðan staða láglaunafólks, öryrkja, aldraðra er með þeim hætti sem raun ber vitni?

[19:55]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fór kannski örlítið ónákvæmt með það sem hv. 7. þm. Suðurk. sagði hér áðan. En meiningin var svona nokkurn veginn í því samræmi en með þeirri leiðréttingu þá bið ég hann velvirðingar. Ég tel að meginatriði máls míns hafi þó komist til skila og verið í samræmi við það sem hann fjallaði um og ég sé ekki annað en að við séum í grundvallaratriðum sammála hvað þetta mál varðar.

Varðandi gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins þá skal ég ekki meta það hvort þeir sem greiða lægstu skattana eða eru í lægstu prósentunni, þ.e. fjármagnseigendurnir, séu allir kjósendur þess flokks þótt hlutfallslega séu flestir þeirra í nágrenni við hann. En kosningar eru leynilegar og menn fara ekki í að kanna það. En það er ekki mergurinn málsins.

Mergurinn málsins er miklu frekar það sem hv. þm. Atli Gíslason benti á, þ.e. spurningin um jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ég taldi að það hefði komist til skila í ræðu minni hér áðan að við erum að skattleggja þyngst þá sem lægst hafa launin í þjóðfélaginu á sama tíma og þeir bera minnstu skattana sem hæstu tekjurnar hafa, sem mest hafa fyrir sig að leggja. Það er óréttlátt.

Ég er sammála hv. þm. Atla Gíslasyni um að þetta er ekki alveg í samræmi við þær hugmyndir sem við tölum um varðandi jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ég er líka sammála honum varðandi þrepaðan tekjuskatt. Ég sé ekki hvaða vandamál það á að vera á tölvuöld.

[19:57]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Magnússyni fyrir þessa leiðréttingu á orðum sínum, að leiðrétta þá ónákvæmni. Ég get tekið undir það að meiningin var góð eins og einhver sagði.

En það er samt svo að um 2.500 skattgreiðendur á Íslandi, sem eru í fullu starfi við að afla fjármagnstekna, sem eru í fullu starfi við að græða á mörkuðum eða hingað og þangað — það er þeirra fulla atvinna að gera út á fjármagnið, hlutabréf og annað slíkt — borga eingöngu 10%. Jafnræðið er ekki meira en það að annað fólk í atvinnurekstri, einyrkjar og aðrir, sjómenn, einyrkjar í útgerð og fleiri, þurfa að reikna sér laun. Þeir gera út á fisk en ekki peninga. Af hverju er þeim mismunað? Af hverju þurfa þeir að reikna sér laun? Af hverju mega þeir ekki borga 10% af aflaverðmætinu eða því sem inn kemur nettó? Hvaða skýring er á því? Hvar er jafnræðið? Hvar er stjórnarskráin?

Það gengur auðvitað ekki að menn geti gert út á fjármálamarkaði og borgað 10% á meðan menn gera út á höfuðatvinnuveg þjóðarinnar og borga 37%. Hvað vit er í því? Það er auðvitað ekkert vit í því. Það er brot á stjórnarskránni. Það er búið að koma upp gæluskattgreiðendum sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur borið ofurumhyggju fyrir síðastliðin 16 ár og virðist ætla að gera það áfram.

[19:59]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þannig er að þessir gæluskattgreiðendur sem hv. þm. Atli Gíslason talar um eru einmitt þau 5% skattgreiðenda sem ég var að tala um að nytu sérstakrar umbunar og skattkerfið hefur þróast með þeim hætti vegna þess að tekjuskatturinn er ekki þrepaður. Þeir sem hafa ofurlaunin hafa fyrir sig að leggja margfalt það sem þeir sem lægri laun búa við. Það er óeðlilegt að hafa það þannig í þjóðfélaginu á árinu 2007 að bjóða borgurunum upp á jafnmikla mismunun hvað varðar skattheimtu og raun ber vitni.

Ég get tekið undir með hv. 7. þm. Suðurk. að það gengur ekki miðað við jafnræðisreglu stjórnarskrár að skattleggja borgarana misjafnlega, með jafnóréttlátum hætti og þeir eru skattlagðir sem minnst hafa fyrir sig að leggja miðað við hina sem hv. þingmaður nefndi gæluskattgreiðendur, þ.e. þeir sem hafa tekjur sínar eingöngu af fjármagnstekjum.

Einu sinni var bannað að taka vexti af dauðu fé en svo hefur hugmyndafræði kapítalistanna þróast frá þeim tíma að ofurást er lögð á hið dauða fé og það sem af því verður. Við frjálslynd erum með þessu frumvarpi að leggja áherslu á að skapa aukinn jöfnuð í þjóðfélaginu til að gæluskatt-

greiðendur njóti ekki alls en aðrir einskis.

[20:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Mig langar að blanda mér örlítið inn í þá umræðu sem hér hefur farið fram um frumvarp til laga um breytingar á lögum um tekjuskatt sem flutt er af þingmönnum Frjálslynda flokksins. Það kemur fram í greinargerð með þessu frumvarpi að tilgangur þess sé að bæta verulega hag lágtekjufólks með því að taka upp sérstakan persónuafslátt sem kæmi til viðbótar núverandi persónuafslætti.

Þetta frumvarp gefur tilefni til að ræða skattamálin almennt og á breiðum grunni. Nú vil ég alls ekki fullyrða hvort þetta frumvarp, verði það að lögum óbreytt, nái nákvæmlega þeim tilgangi sem því er ætlað. Ég hef ekki skoðað það svo rækilega að ég geti fullyrt um það eða myndað mér skoðun á því á þessu stigi málsins. Það mun væntanlega fá ítarlega umfjöllun í efnahags- og skattanefnd þar sem menn geta farið í kjölinn á þessu. En markmið frumvarpsins er augljóslega afar jákvætt að mínu mati, þ.e. að bæta hag þeirra sem hafa lægstar tekjur.

Í greinargerð með þessu frumvarpi kemur margt athyglisvert fram, m.a. að því er ætlað að tryggja að lækka skatta hjá þeim einstaklingum sem hafa tekjur á bilinu 150–250 þús. kr. á mánuði en að við þau tekjumörk muni sérstaki persónuafslátturinn falla niður. Ég held að við getum, flest hér í þessum sal, verið sammála um að það eru ekki háar tekjur sem þessi mörk miða við, 250 þús. kr. á mánuði eru ekki háar tekjur í okkar samfélagi í dag enda þótt fjölmargir einstaklingar og fjölskyldur þurfi að lifa af svo lágum tekjum, að ekki sé talað um þá sem eru eingöngu á bótum eða lífeyrisgreiðslum.

Hér er sérstaklega fjallað um elli- og örorkulífeyrisþega. Í frumvarpinu segir að verði það að lögum að þá muni það sérstaklega bæta kjör þess hóps. Með frumvarpinu koma einnig fram upplýsingar sem vekja athygli og er ástæða til að dvelja aðeins við. Því það segir að nærri þriðjungur aldraðra hafi tekjur lægri en 120 þús. kr. á mánuði.

Það er óumdeilt að þarna er hópur sem býr við afskaplega þröng kjör og hag þeirra þarf að bæta. Það kemur líka fram í þeim upplýsingum sem flutningsmenn þessa frumvarps reiða fram í greinargerð, með leyfi forseta:

„Samkvæmt upplýsingum frá Landssambandi eldri borgara hefur þróun kaupmáttar ráðstöfunartekna 1988–2007 hjá ellilífeyrisþega sem ekki býr einn verið fjarri því að halda í við kaupmáttaraukninguna hjá almenningi á sama tíma. Hefur hækkunin hjá ellilífeyrisþeganum verið aðeins tæplega 20% en 60% hjá almenningi.“

Kaupmáttaraukning almenns launafólks hefur að jafnaði, ef ég skil þetta rétt, verið þrisvar sinnum meiri, 300% meiri en kaupmáttaraukning hjá ellilífeyrisþegum. Það er auðvitað stóralvarleg þróun frá þeim tíma er staðgreiðslukerfið var tekið upp árið 1987. Það er full ástæða til að reyna með einhverjum hætti að taka á þessu. Tilgangur þessa frumvarp er bersýnilega sá að reyna að fara aftur til þess tíma þegar staðgreiðslukerfið var tekið upp og koma á sambærilegum kjörum og voru á þeim tíma. Því leggja flutningsmenn hér til að færa skattleysismörkin upp í 150 þús. kr. á mánuði fyrir þá sem hafa þær tekjur og lægri.

Einnig hefur verið imprað á ýmsum öðrum þáttum skattkerfisins. Það er mjög mikilvægt að við gerum okkur almennt grein fyrir því að skattkerfið hefur margs konar hlutverki að gegna. Það hefur tekjuöflunarhlutverk fyrir hið opinbera og fyrir samneysluna, fyrir þau samfélagsverkefni sem við viljum að séu rekin í landinu, en um leið má ekki gleyma tekjujöfnunarhlutverki skattkerfisins. Skattkerfið gegnir að sjálfsögðu mjög veigamiklu hlutverki sem tekjujöfnunarkerfi. Ég og margir aðrir hafa ævinlega verið þeirrar skoðunar að hugmyndir um flatan tekjuskatt, t.d. 20% sem sumir hafa nefnt eða jafn og fjármagnstekjuskattur eða skattur á lögaðila, sé varhugaverð þróun. Með því dregur maður mjög tennurnar úr tekjujöfnunarhlutverki skatta nema um leið verði tekið upp umfangsmikið millifærslu- og bótakerfi til þess að koma til móts við þá aðila sem lægstar tekjur hafa eða búa við lökust kjör. Það er því að mörgu að hyggja þegar menn koma að umræðum um skattkerfið.

Mér finnst líka athyglisvert sem þeir lögfræðingar sem hér hafa verið síðastir í ræðustól hafa verið að velta fyrir sér, sem er jafnræðisregla stjórnarskrárinnar. Hvernig má það vera að fólki sé mismunað hvað varðar skattgreiðslur eftir tekjum, að þeir sem hæstar tekjur hafa greiði í raun lægra hlutfall í skatt? Þetta er auðvitað mjög mikið umhugsunaratriði, hvernig skattamálin hafa þróast hjá okkur í þessu efni.

Hér má ekki heldur gleyma því, sem ég vil koma inn á líka, en það eru skatttekjur sveitarfélaga. Þær breytingar sem orðið hafa í skattumhverfinu á undanförnum árum hafa valdið því að æ fleiri greiða nú einungis fjármagnstekjuskatt. Það kann að vera að það sé ekki stórt hlutfall skattgreiðenda í landinu en engu að síður vex sá hópur. Hann stækkar ár frá ári. Þá háttar þannig til að þeir einstaklingar sem greiða einungis fjármagnstekjuskatt, greiða ekkert framlag inn í sameiginlegan sjóð sveitarfélagsins sem þeir búa í þar sem sveitarfélögin fá enga hlutdeild í fjármagnstekjuskatti. Það þýðir það að þeir einstaklingar leggja ekkert af mörkum við samneysluna í sveitarfélaginu. Þeir leggja ekki sitt af mörkum til reksturs grunnskóla, til reksturs leikskóla, til að styrkja og styðja við íþrótta- og tómstundastarf, æskulýðsstarf, til að hægt sé að viðhalda götum og gangstéttum, grænum svæðum og til að styðja við menningarstarfsemi í sveitarfélaginu o.s.frv.

Maður hlýtur að spyrja sig: Hvaða sanngirni er í því að tilteknir einstaklingar, venjulega þeir sem búa við best kjör, skuli ekki leggja neitt af mörkum til sveitarfélags síns, til nærsamfélagsins? Af hverju eiga foreldrar annarra grunnskólabarna að greiða grunnskólann fyrir börn þeirra sem greiða bara fjármagnstekjuskatt? Þetta er auðvitað hróplegt óréttlæti.

Sveitarfélög í landinu hafa raunar gert háværar kröfur um að fá hlutdeild í fjármagnstekjuskatti. Ríkisvaldið hefur svarað því til að þetta sé ekki óskaplega fjölmennur hópur og ekki stórar upphæðir. En engu að síður skilar fjármagnstekjuskatturinn ríkissjóði sennilega í kringum 16 milljörðum kr. á ári. Ef sveitarfélögin fengju sömu hlutdeild í fjármagnstekjuskattinum og í tekjuskattinum, þ.e. hlutfall útsvars af tekjuskatti, þá fengju sveitarfélögin 4 milljarða kr. af fjármagnstekjuskatti. Það mundi aldeilis muna um það fyrir sveitarfélögin í landinu, frú forseti. Þar

er atriði sem ég tel mjög brýnt að taka á.

Það má auðvitað segja það sama um tekjuskatt lögaðila. Kerfisbreytingar hafa orðið til þess að margir einstaklingar eru hættir að taka laun sem launþegar og farnir út í rekstur, einkahlutafélag, greiða þar tekjuskatt sem lögaðilar í staðinn fyrir almennan tekjuskatt af launum. Það eru dæmi um það. Það hafa menn sagt, sveitarstjórnarmenn vítt og breitt um landið, sérstaklega í litlum sveitarfélögum þar sem munar um hvern útsvarsgreiðanda. Það sést bara á sveitarsjóðnum. Sveitarstjórarnir verða varir við það og nánast vita um hvaða einstaklinga um er að ræða. Þeir hafa sagt að hjá sumum útgerðum sé enginn venjulegur sjómaður skráður um borð en kannski fimm einkahlutafélög. Þetta er alveg ótrúleg þróun og þýðir að sveitarfélögin fá heldur enga hlutdeild í tekjuskatti þeirra aðila. Þetta er oft tekjuhátt fólk í sveitarfélögunum. Það munar um þær tekjur fyrir sveitarfélögin.

Þannig viðgengst margs konar óréttlæti í skattkerfinu í dag sem ég tel fulla ástæðu til þess að taka á. Ég vil nefna þetta í þessu samhengi vegna þess að mér finnst mikilvægt að við á Alþingi ræðum skattamálin í víðu samhengi og veltum fyrir okkur hvernig við viljum deila skattbyrðinni. Það er öllum ljóst að hið opinbera verður að innheimta skatta til að standa undir samfélagsþjónustunni sem við viljum að sé veitt. Vitaskuld eru skiptar skoðanir, pólitískar skoðanir, um hversu mikil samneyslan á að vera og þar af leiðandi hverjar innheimtar skatttekjur eigi að vera. Um það er tekist milli stjórnmálaflokkanna á Alþingi, í kosningum o.s.frv. Það er eðlilegt að það sé gert. Engum dylst að það er mikilvægt, engu að síður, að innheimta skatta og þá er mjög mikilvægt að skattar séu réttlátir.

Í þessari umræðu hefur komið fram að þær breytingar sem hafa orðið á skattkerfinu á undanförnum árum hafi einkum þjónað hagsmunum eða komið sér vel fyrir tekjuhærri hópa í samfélaginu. Það er mikið umhugsunaratriði en það er kannski ekki tilviljun að sú þróun hafi orðið þegar á það er að líta að Sjálfstæðisflokkurinn hefur farið með forustu í landstjórninni og fjármálaráðuneytið undanfarin 16 ár. Þetta er auðvitað meðvituð pólitík, meðvituð stefna af hálfu stjórnvalda og hún birtist í þessu.

Í greinargerðinni með frumvarpinu, ég ætla að leyfa mér að vitna í hana, er fjallað um hvernig skattbyrðin hefur breyst á undanförnum árum, með leyfi forseta:

„Í lægstu tíund eru 10% tekjulægstu framteljendurnir og þannig koll af kolli. Borin er saman skattbyrði árin 1994 og 2004 og þá kemur í ljós að skattbyrðin hefur vaxið í öllum tíundarhópunum nema þeim hæsta þar sem hún hefur lækkað. Skattbyrðin hefur hins vegar þyngst mest í lægstu tekjuhópunum, um 14% í lægstu tíundinni og 15,3% í næstlægstu. Meðaltalshækkun skattbyrðarinnar hjá öllum tekjuhópunum er um 4,5% …“

Þetta opinberar hvernig Sjálfstæðisflokkurinn, sem stýrt hefur ríkisfjármálum og skattamálum um allt of langt skeið, hefur breytt skattbyrðinni og flutt frá þeim sem hafa háar tekjur og yfir á þá sem hafa lágar tekjur. Við þessu verður að bregðast. Það gengur ekki að halda áfram á sömu braut. Það verður engin sátt í samfélaginu um skattapólitík til lengdar sem hefur þennan útgangspunkt, enda sjáum við að í aðdraganda kjarasamninga og í ljósi þeirrar miklu þenslu og afkomu ríkissjóðs, samkvæmt fjárlagafrumvarpi, koma að sjálfsögðu upp kröfur um verulegar launahækkanir, ekki síst til handa þeim sem búa við lægstar tekjur. Það er eðlilegt að það komi fram og er óhjákvæmilegt að koma til móts við þær kröfur. Það verður engin sátt í samfélaginu um sífellt breiðara bil á milli hinna ríku og hinna fátæku.

Misréttið er hrópandi þegar við höfum í huga þær gríðarlegu fjárhæðir sem menn fá í laun, jafnvel launatekjur sem þeir borga tekjuskatt af, í sumum geirum samfélagsins og nægir þar að nefna fjármálageirann. Fyrir utan almennar launatekjur fá menn síðan alls konar aðrar sporslur, kaupréttarsamningar hafa verið nefndir og annað slíkt. Bilið á milli þeirra sem hafa allra hæstar tekjur, hvort sem það eru beinlínis launatekjur eða tekjur til komnar með öðrum hætti, og hinna sem eru á lægsta taxtakaupinu eða á bótum og lífeyrisgreiðslum, er svo gríðarlegt að það tekur engu tali. Það er alger óþarfi í 300 þús. manna samfélagi. Fullkominn óþarfi. Það er engin ástæða til að búa til gjá á milli fólks í okkar litla og fámenna samfélagi. Samt hefur þessi gjá myndast sem við höfum horft upp á.

Mér finnst jákvætt að þetta frumvarp sé lagt fram. Ég sagði í upphafi að ég hefði ekki kynnt mér það í öllum smáatriðum eða hvernig það muni nákvæmlega koma út. Ég hins vegar hef lesið frumvarpið og greinargerðina ágætlega. Þar eru margar góðar upplýsingar sem ég hef vakið athygli á hér og mér finnst mikilvægt að halda þeim til haga í þessari umræðu. Mér finnst eðlilegt að efni þessa frumvarps verði tekið til gaumgæfilegrar skoðunar í efnahags- og skattanefnd sem ég geri ráð fyrir að fái málið til umfjöllunar. Ég minni á að fyrir örfáum mánuðum síðan stóðum við öll í kosningabaráttu þar sem flokkarnir voru að sjálfsögðu að lofa gulli og grænum skógum til handa kjósendum, bæði bættri þjónustu í skattamálum, lífeyrismálum, launamálum o.s.frv.

Það er að mínu viti eðlilegt og óhjákvæmilegt að taka á skattamálum. Þau eru alls ekki í nógu góðu lagi hjá okkur í okkar ríka samfélagi. Því miður hefur þróunin orðið sú að bilið hefur heldur breikkað og skattbyrðin hlutfallslega aukist í tekjulægstu hópunum en minnkað í þeim tekjuhæstu. Það er ástand sem við eigum ekki að líða en því miður er hætt við að sú þróun muni halda áfram meðan Sjálfstæðisflokkurinn heldur um stjórnartaumana.

[20:20]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel mig knúna til að koma með ákveðna ábendingu um rangar forsendur sem hv. þingmaður gaf sér í ræðu sinni og á jafnframt við um fleiri sem hafa tekið til máls hér í kvöld.

Mörg og þung orð verið látin falla um þá 2.500–3.000 skattgreiðendur sem greiða eingöngu fjármagnstekjuskatt og verið talað um gæludýr Sjálfstæðisflokksins, (**AtlG:** Gæluskattgreiðendur.) gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins. Nú langar mig að lesa fyrir hv. þingmann hverjir eru þessir gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins.

Í Morgunblaðinu 13. ágúst sl. birtist tilkynning frá fjármálaráðuneytinu þar sem segir, með leyfi forseta:

„Í tilkynningu frá ráðuneytinu er tilgreint að 2.381 einstaklingur sé einungis með fjármagnstekjur og 90% þeirra

séu með minna en 50 þúsund krónur í fjármagnstekjur á ári. Að stórum hluta sé þarna um að ræða ungt fólk (**AtlG:** Ertu komin í andsvar við mig?) sem ekki er á vinnumarkaði (Gripið fram í.) en af þeim 2.381 einstaklingi sem þarna um ræði greiði einungis 116 einhvern fjármagnstekjuskatt.“

Ég segi þetta því að hv. þingmaður sem ég er í andsvari við var með þessa sömu tölu áðan.

„Á árinu 2006 var fjöldi hjóna sem ekki var með neinar aðrar tekjur en fjármagnstekjuskatt alls 150. 57% þeirra voru með minna en 100 þúsund krónur á árinu í fjármagnstekjur og 61% með minna en eina milljón króna í fjármagnstekjur. Einungis 51 hjón í þessum hópi greiða einhvern fjármagnstekjuskatt.“

Þetta eru gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins.

[20:22]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil nú fyrst taka fram að ég hef ekki tekið mér í munn orðin „gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins“ þannig að ég er ekki í góðri aðstöðu til að svara andsvari hv. þingmanns vegna þess að það beindist ekki nema að óverulegu leyti að því sem ég sagði.

Ég vil þó hins vegar spyrja hv. þingmann hvort það sem hún var hér að lesa upp, hv. þm. Ásta Möller, séu t.d. rök fyrir því að sveitarfélögin fái ekki hlutdeild í fjármagnstekjuskatti.

Svo vil ég líka spyrja hv. þingmann hvort henni finnst eðlilegt að einstæð móðir með tvö börn með 150 þús. kr. á mánuði og greiði 22 þús. kr. á mánuði í skatt? Gerir hv. þingmaður ráð fyrir því að hægt sé að komast af, fyrir einstæða móður með tvö börn á sínu framfæri með 150 þús. kr. í tekjur sem greiðir 22 þús. kr. í skatt á mánuði? Finnst hv. þingmanni þetta réttlátt skattkerfi sem þannig er byggt upp? Ég bara spyr.

Ég fullyrði að svo er ekki en ég bíð spenntur eftir að heyra hvað þingmaðurinn segir við því.

[20:23]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Þótt hv. þingmaður hafi ekki notað þessi orð „gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins“ vísaði hann samt til þess hóps sem hv. þm. Atli Gíslason talaði um áðan. Þetta eru sömu einstaklingarnir og höfð voru þung orð um áðan, að greiddu ekki til samneyslunnar, greiddu ekki til skólanna, greiddu ekki í samgöngur o.s.frv. Það er ljóst að þarna er ekki um að ræða hóp sem eru miklir bógar, þetta er ekki fólkið sem á að ráðast á og segja að sé að mergsjúga kerfið, öðru nær. Þar er margt ungt fólk, sem er sjálfsagt í skóla og hefur ekki tekjur en hinir, allir hinir skattgreiðendurnir sem líka greiða fjármagnstekjur eru jafnframt að leggja til samneyslunnar. Þeir greiða tekjuskatt til ríkisins og gera það eftir þeim reglum sem fyrir er lagt.

Varðandi önnur atriði hjá hv. þingmanni, hvort þetta séu rök fyrir því hvort fjármagnstekjuskattur eigi að fara til sveitarfélaganna, þá er sú umræða algjörlega óútkljáð. Meira að segja sveitarstjórnarmenn eru ekki sammála um það hvort svo eigi að vera. En rökin sem hér hafa verið færð fram fyrir því að fólk sem greiðir eingöngu fjármagnstekjuskatt eigi að greiða þarna inn ná ekki til þessa, duga ekki til að rökstyðja að þetta fólk eigi að borga til sveitarfélaganna.

[20:25]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt að ég notaði ekki þetta orð „gæluskattgreiðendur“ en ég hefði hins vegar getað notað það. Það er aftur annað mál. Það var kannski það sem hv. þingmaður átti við, að hún mátti búast við því að þau orð hrytu af mínum vörum eins og einhvers annars (Gripið fram í.) hv. þingmanns hér í þessari umræðu.

Það sem ég vil segja í þessu samhengi öllu, varðandi fjármagnstekjuskattinn sérstaklega, er að frá mínum bæjardyrum séð, og ég fullyrði það að sveitarstjórnarmenn séu almennt þeirrar skoðunar, á hluti af honum að koma til sveitarfélaganna. Menn hafa hins vegar velt fyrir sér spurningunni: Hvernig á að tryggja að hann komist til sveitarfélaga í einhverjum eðlilegum hlutföllum? Hann innheimtist ekki jafnt eftir sveitarstjórnum. Það er önnur umræða. Og til hvers höfum við mekanisma sem er Jöfnunarsjóður sveitarfélaga. Þangað fer líka útsvarið sem er jafnað út eftir vissum reglum. Það er því ekki vandamál í sjálfu sér.

Hitt er að eftir stendur sú staðreynd að skattbyrðin hefur breyst og flust til. Í þeim upplýsingum sem hér eru reiddar fram og við höfum séð á fleiri stöðum, m.a. hefur Stefán Ólafsson prófessor bent á það í rannsóknum sínum, sést að skattbyrðin hefur flust til þannig að þeir sem eru með hæstar tekjur hafa fengið hlutfallslega minni hækkun eða skattbyrði þeirra lést á meðan skattur á þá sem hafa lægstu tekjurnar hefur aukist hlutfallslega. Það er kjarni málsins. Á sama tíma hefur Sjálfstæðisflokkurinn beitt sér fyrir því að sérstaki hátekjuskatturinn, sérstakt þrep í tekjuskattinum, yrði felldur niður. Skattur sem er ekkert mál að innheimta, eins og hv. þm. Jón Magnússon benti á, á tölvuöld, 21. öldinni. Það er ekkert vandamál í því.

Þetta eru staðreyndir sem (Forseti hringir.) tala sínu máli og Sjálfstæðisflokkurinn situr uppi með.

[20:27]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmönnum fyrir ágæta umræðu um þessa tillögu okkar í Frjálslynda flokknum, um sérstaka hækkun á persónuafslætti. Eins og hún er fram sett mundi hún gagnast best þeim sem hafa tekjur undir 150 þús. kr. en einnig þeim sem hafa hærri tekjur, allt að 250 þús. kr. á mánuði.

Sem dæmi má taka að maður sem hefði um 200 þús. kr. í tekjur á mánuði, 2,4 milljónir á ári, mundi auka rauntekjur sínar um 144 þús. kr. á ári. Þá er ekki tekið tillit til greiðslna í lífeyrissjóð, þ.e. tekjurnar gætu verið hærri sem því nemur að greitt er í lífeyrissjóð, þær 144 þús. kr. væru jafnvel í raun bruttótekjur upp á 225–230 þús. kr.

Við í Frjálslynda flokknum teljum að með þessu yrði stigið skref í átt að því að rétta hag þeirra sem lakast eru settir. Við völdum að fara svona í þetta mál, hæstv. forseti, að byrja á að taka sérstaklega til þeirra sem lægstar hafa tekjurnar í þjóðfélaginu, ná þannig kjarabót fyrir þá sem hafa ekki nóg sér til framfærslu. Eins og fram kemur í greinargerð mundi þetta gagnast um 30% ellilífeyrisþega,

sem hafa undir 120 þús. kr. á mánuði og vissulega mundi það gagnast flestöllum ellilífeyrisþegum. Ég fullyrði reyndar að þetta gagnist öllum sem hafa ekkert annað fyrir sig að leggja en bætur úr almannatryggingum, það sem hægt er að kalla eðlilegan lífeyri eins og hann er núna.

Þegar ég tala um „eðlilegan lífeyri“ á ég við, hæstv. forseti, að sá lífeyrir er eingöngu eðlilegur að því marki að hann er meðallífeyrir út úr lífeyrissjóðunum. Hann er ekki eðlilegur þannig að fólk komist af á þeim sparnaði. Þótt það verði væntanlega svo í framtíðinni eftir 10–15 ár eða lengri tíma að lífeyrissjóðir verði meginstoðir í afkomu fólks á efri árum þá er það því miður ekki svo enn þá. Við erum enn með lífeyrisþega, t.d. bændur, ég tala nú ekki um bændakonur, heimavinnandi húsmæður eða þá sem hafa veikst snemma á ævinni, sem eiga sáralítinn eða engan rétt í lífeyrissjóði, því miður. Ýmsar stéttir sem hafa haft lágar tekjur í þjóðfélaginu hafa eignast sáralítinn lífeyrisrétt og reyndar ótrúlega lítinn. Þegar saman eru teknar greiðslur hjá Tryggingastofnun og skerðingarreglur, sem við vorum reyndar að mæla fyrir að yrði breytt verulega í málinu sem við mæltum fyrir á undan þessu, þá duga slíkar tekjur engan veginn til framfærslu.

Hér höfum við í tveimur frumvörpum lagt til sérstaka lagfæringu á málefnum eldri borgara og öryrkja ásamt því að slíta að fullu tekjur maka frá skerðingarreglum, þannig að tekjur maka skerði ekki tekjur lífeyrisþega. Við leggjum síðan til sérstaka útfærslu á persónuafslætti sem gagnast fyrst og fremst þeim sem lægri tekjurnar hafa í þjóðfélaginu, að þeir sem hafi minna en 150 þús. kr. á mánuði greiði alls ekki tekjuskatt heldur verði skattlausir. Eins og menn vita eru skattleysismörk núna um 90 þús. á mánuði þannig að allir sem hafa hærri tekjur en það greiða tekjuskatt til ríkisins.

Við teljum þetta mikið réttlætismál og völdum að leggja þetta mál fram og láta það hafa forgang. Við höfum sagt, hv. 1. flutningsmaður Kristinn H. Gunnarsson lýsti því í framsögu, að við værum einnig að skoða breytingar á persónuafslætti en við teljum að það eigi að hafa forgang að laga stöðu þeirra sem lakast eru settir í þjóðfélaginu. Við höfum þess vegna valið að leggja þetta mál fram varðandi persónuafsláttinn og hins vegar varðandi skerðingarreglur Tryggingastofnunar ríkisins. Við teljum að ef þessi tvö mál yrðu lagfærð á þessu þingi, auðvitað með liðsinni stjórnarliða sem hafa yfirgnæfandi meiri hluta í þinginu, yrði stigið mjög markvert skref í átt að því að laga stöðu þeirra sem lakast eru settir á vinnumarkaði, lakast eru settir í tryggingakerfinu og þeirra sem lakast hafa farið út úr skattbreytingum á undanförnum árum. Við teljum að þetta sé mikið réttlætismál og erum hreyknir af því, frjálslyndir, að hafa lagt þetta mál fram.benti

[20:33]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það hlýtur að vera nokkuð sérstök tilfinning fyrir hv. þm. Árna Þór Sigurðsson að hafa lent í vitlausu leikriti eða vitlausu andsvari þegar hv. þm. Ásta Möller leitaði andsvara við ræðu hv. þm. Árna Sigurðssonar sem í raun átti við ræðu hv. 7. þm. Suðurkjördæmis. Það voru hins vegar mjög merkilegar upplýsingar sem komu fram um þessa svonefndu gæluskattgreiðendur Sjálfstæðisflokksins sem hv. 7. þm. Suðurk. minntist á. Hv. 7. þm. Reykv. s., Ásta Möller, benti okkur á hverjir þessir skattgreiðendur væru samkvæmt því sem hún las upp að hluta úr upplýsingum frá fjármálaráðuneytinu.

En hverjir voru þetta? Það sem hún nefndi var að hlutfallslega bæri mikið á skólafólki og öldruðum sem greiddu fjármagnstekjur sem er sjálfsagt skýringin á því að fjármagnstekjur hafa aukist jafnmikið í þjóðfélaginu og hæstv. fjármálaráðherra hefur iðulega gumað af. En það er nú ekki þannig. Það þarf ekki að fara langt eða vísa til margra hluta til þess að sjá það og skoða, með skattalækkunum á fyrirtæki, þ.e. hlutfallslegum skattalækkunum á fyrirtæki, á rekstur, og lægsta fjármagnstekjuskatti í norðanverðri Evrópu. Ég tek það fram að ef vísað er til Bandaríkja Norður-Ameríku þá eru fjármagnstekjur þar mun hærri en hér á landi, mun hærri, og hærri en almennt gerist í Evrópu. Varðandi viðmiðanir er því ekki um auðugan garð að gresja nema ef til vill einhver af ríkjunum sem eru nýsloppin undan oki kommúnismans. Alla vega hefur þetta gengið vel, fjármagnstekjur hafa aukist, heildarskattheimtan eða heildarandvirðið, þannig að það er út af fyrir sig gott og ég er ekkert að draga úr því.

Ég er þeirrar skoðunar að lág skattprósenta geti og muni skila sér í jafnmiklum eða auknum tekjum til ríkisins og sama máli gegni hvað varðar fjármagnstekjur og skatt á launafólk þar sem við höfum gjörsamlega keyrt út af. Það sem hefur verið að skapa og búa til þann velferðarhalla sem ég hef verið að tala um eru hinir óskaplega háu neysluskattar í formi einna hæstu virðisaukaskattsgreiðslna sem fyrirfinnast í Evrópu auk þess sem við höfum óheyrilega há vörugjöld og ýmis önnur aðflutningsgjöld. Þetta gerir það að verkum að öll aðföng til almenns rekstrar, til þess að lifa, verða svo dýr, og ekki nóg með það, vegna þess að heimilin í landinu eru mjög skuldug og lánabyrðin markast af því hvert vöruverðið er í landinu, vegna þess að við höfum verðtryggingu. Þessi óhóflegu neysluskattar ríkisins valda því að lánin eru hærri en þau ella yrðu. Þetta lendir því með tvöföldum þunga á þeim sem minnst hafa fyrir sig að leggja. Hvernig sem við lítum á þetta hefur þjóðfélagið orðið þannig og verið mótað þannig af hálfu ríkisstjórnarflokkanna og þeirrar ríkisstjórnar sem áður sat að þeir sem sitja á botninum hvað tekjur varðar eiga sér ekki viðreisnar von vegna hinna ofurþungu skatta hlutfallslega af tekjum þeirra sem ríkisvaldið og sveitarfélög leggja á fólkið í landinu.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n., benti á eitt dæmi áðan í mjög góðri ræðu sem hann flutti og það dæmi er mjög sláandi og sýnir hversu mikið réttlætismál þetta frumvarp okkar frjálslyndra er. Hann benti á að einstæð móðir með tvö börn og 150 þús. kr. launatekjur á mánuði þyrfti að greiða 22 þús. kr. í skatta og þetta dró hv. þm. Árni Þór Sigurðsson fram með mjög glöggum hætti. Þetta er mergurinn málsins. Lágtekjufólkið í landinu, maðurinn sem er með 150 þús. kr. fær kjarabót sem nemur 22 þús. kr. ef frumvarp okkar frjálslyndra nær fram að ganga. Það er besta og mesta kjarabótin sem láglaunafólkið í landinu getur fengið og það sem í augnablikinu er líklegast til að jafna að nokkru þann velferðarhalla sem við búum við í

dag og koma á auknum jöfnuði þótt því fari fjarri að farið sé að jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar eins og hv. þm. Atli Gíslason benti mjög glögglega á í ræðum sínum áðan. Það er síðan annað mál. Við frjálslynd erum fyrst og fremst að leggja þetta frumvarp fram til að hækka skattleysismörkin í 150 þús. sem byrjun vegna þess að ekki verður við það unað að haldið verði áfram með sama hætti og verið hefur að skattleggja láglaunafólk eins og gert er í dag. En þetta er byrjunin. Að okkar mati verður að taka skattkerfið til heildarendurskoðunar til að skapa réttlæti, til að móta réttlæti í þjóðfélaginu á grundvelli jafnræðishugsjónar og jafnræðis einstaklinganna.

[20:40]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa ræðu og vek athygli á því sem hann fjallaði hér m.a. um varðandi virðisaukaskattinn, hve hann væri hár hér á landi, sem vekur auðvitað enn frekari spurningar um það hvernig skattkerfi okkar er byggt upp. Auðvitað má segja að það væri að mörgu leyti heppilegt að virðisaukaskatturinn, óbeinu skattarnir væru lægri en þá þurfa beinu skattarnir svokölluðu hugsanlega að vera þeim mun hærri ef við göngum út frá því að skatttekjur hins opinbera þurfi að vera þær sömu.

Í skattafræðunum er það viðurkennd kenning, vil ég segja, að skatttekjur hins opinbera eigi að vera sem breiðastar. Þær eigi að vera á sem breiðustum grunni og sem flestir tekjustofnar en gæta þess þá að þeir verði ekki of háir hver um sig. Þetta hefur mikla þýðingu sérstaklega ef brestur verður á innheimtu tiltekinnar gerðar af skatti svo það geri ekki útslagið fyrir tekjur hins opinbera. Þetta er mikilvægt.

Þegar ég segi að tekjuskatturinn þyrfti að vera þeim mun hærri þá á það við og átti við á þeim tíma þegar allur almenningur greiddi tekjuskatt meira og minna. Þær forsendur hafa mikið breyst, það hafa orðið skattkerfisbreytingar og þetta kerfi er orðið öðruvísi. Það eru sífellt fleiri sem greiða ekki hefðbundinn tekjuskatt eins og hér hefur komið fram, það er kominn tekjuskattur lögaðila, það er kominn fjármagnstekjuskattur sem ekki var áður. Þess vegna sagði ég í ræðu minni áðan að mér fyndist mikilvægt að taka skattkerfið allt til gagngerrar skoðunar, m.a. að því er lýtur að óbeinu sköttunum og hlutdeild þeirra í heildarskatttekjum ríkissjóðs en þeir eru mjög háir hér á landi í samanburði við það sem við þekkjum frá öðrum löndum.

[20:42]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er sammála hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni um að taka þurfi skattkerfið allt til endurskoðunar eins og ég hef reyndar lagt áherslu á í þessari umræðu.

Varðandi fjölgun skattstofna og þá hugsun að með því að lækka beinu skattana þurfi að hækka óbeinu skattana þá fer það náttúrlega eftir þeirri viðmiðun sem við höfum í þjóðfélaginu. Það er alltaf spurningin um það hvernig við lítum á og hvaða möguleika við teljum vera á því að með því að lækka skattana innheimtist hugsanlega svipaðar tekjur þrátt fyrir lægri skattprósentu. Eins og ég hef ítrekað sagt hér tel ég að það geti átt við og hafi sýnt sig að mörgu leyti, m.a. með fjármagnstekjuskattinn og fyrirtækjaskattinn sem var lækkaður að prósentu til.

Í þjóðfélagi sem býr við velmegun þar sem skatttekjur ríkisins eru langt umfram það sem eytt er þrátt fyrir allt bruðlið og óhófið sem ríkisstjórnarflokkarnir standa fyrir, þrátt fyrir allt bruðlið og óhófið sem skera mætti niður að verulegu leyti á mörgum stöðum, m.a. gæluverkefni í utanríkisþjónustu og fleira, þrátt fyrir að ríkissjóður bólgni vegna þenslu, geta sjálfstæðismenn samt ekki til þess hugsað að þeir sem verst eru settir í þjóðfélaginu megi njóta einhverra ávaxta af því, að lækka megi skattana á þeim sem búa við lökust kjörin. Þetta er meginatriðið í því sem við frjálslynd erum að leggja til með þessu frumvarpi.

[20:44]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt sem fram kom hjá hv. þm. Jóni Magnússyni að hægt er að færa fyrir því rök og hægt er að benda á dæmi um það, m.a. héðan, að lægra skatthlutfall hafi leitt til hærri skatttekna hins opinbera en fyrir því eru auðvitað einhver takmörk. Þar eru einhver sársaukamörk sem menn verða að sjálfsögðu að vara sig á að fara ekki niður fyrir. Það var kannski aðallega það sem ég var að reyna að draga fram. Við getum ekki endalaust lækkað skatthlutfallið og haldið að við getum með því aukið tekjur ríkissjóðs út í það óendanlega, vegna þess að ef sú röksemdafærsla gengi upp mundum við náttúrlega að lokum verða komin niður í prósentuna núll og segja að þar með yrðu skatttekjur hins opinbera alveg gríðarlega háar, sem er auðvitað ekki veruleikinn.

Ég vil líka benda á að það eru ýmsir aðrir þættir sem er eðlilegt að við látum fara að vega þyngra í skatttekjum opinberra aðila, ríkis og sveitarfélaga. Þar vil ég nefna sérstaklega hluti eins og umhverfisskatta, þ.e. slíka skattlagningu, þar sem við erum beinlínis að ná pólitískum markmiðum sem geta m.a. lotið að því að ná árangri í loftslagsmálum sem voru til umræðu fyrr í dag, og þá er mikilvægt að nota hagræna hvata eins og það heitir sem þýðir í raun og veru bara skattlagning eða gjöld til að ná árangri. Það er eðlilegt að slík gjöld eða slíkar skatttekjur fari að vega þyngra í okkar sameiginlegu skatttekjum. Þess vegna ítreka ég að það er mikilvægt að skattkerfið allt verði tekið til gagngerrar endurskoðunar og ég hvet mjög til þess. Að sjálfsögðu er það frumvarp sem hér liggur fyrir aðeins lítill hluti af því en eftir þessa umræðu finnst mér mjög margt í því vera jákvætt og það eigi fullan rétt á sér eins og það er lagt hér fram. (Forseti hringir.)

[20:46]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er hárrétt athugað að ef skattprósentan er núll þá innheimtast ekki verulegir skattar. En það er nú þannig að í sögunni höfum við ýmsar tilraunir sem menn hafa gert í sambandi við skattheimtu. Það var einu sinni til stjórnmálaflokkur sem hét Sósíalkreditflokkurinn. Mig minnir að hann hafi verið í Nýfundnalandi. Það getur verið að mér skjöplist eitthvað. Hugmyndafræði þess flokks var sú að með aukinni veltu í þjóðfélaginu og að hafa

neysluskatta ykjust tekjurnar og til þess að auka veltuna ætti að láta ríkistekjurnar út til borgaranna. Þetta dugði nú ekki langt og reyndist ekki góð hugmyndafræði. Ég er ekki að fara fram á það eða tala um að menn fari nær núllinu þó að margir, sérstaklega námsmenn, beri ógnvænlega virðingu fyrir þeirri tölu.

Skattkerfið þarf að taka til endurskoðunar og þetta er alltaf spurningin um hversu langt við getum farið. En við frjálslyndir erum ekkert að leggja það til með þessu frumvarpi. Við erum eingöngu að leggja til að fólk sem hefur ekki nægjanlegar tekjur sér til framfærslu eða er alveg á mörkun fái að njóta þeirra tekna án þess að skattmaðurinn sé á eftir þeim, að hönd ríkisins komi og taki hluta af því sem gerir það að verkum að fólk getur ekki og býr ekki við eðlileg lífskjör í landinu. Þetta er lágmarkskrafa. Við förum eins varlega og hægt er að hugsa sér og ekkert minna kemur til greina sem fyrsta skrefið að okkar mati.

[20:48]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég sé mig knúinn til að lengja þessa umræðu nokkuð. Ég þarf að fara í andsvar við andsvar við annan mann sem var við mig. Ég er sem sagt í andsvari út af andsvari við aðra ræðu. En samt var það út af minni ræðu. Ég stend samt hér, hv. þm. Ásta Möller, og get ekki annað. Ég verð að nota þetta tækifæri til þess.

Ég get alveg fullvissað hv. þm. Ástu Möller um að ég er að ráðast að gæluskattgreiðendum Sjálfstæðisflokksins, ekki sem persónum, ekki sem einstaklingum, heldur er ég að ráðast gegn kerfi sem mismunar svo að það hriktir í jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og ég notaði það í fyrri ræðu minni að bera saman sjómenn sem gera út á fiskimiðin á Íslandi og þá sem gera út á fjármálamarkaði. Ég get alveg orðað það svo að stjórnarskráin er fyrir borð, jafnræðisreglan er fyrir borð við þennan samanburð á því hvort þú gerir út á fisk eða fé. Það er svo.

Skattastefna Sjálfstæðisflokksins undanfarin 16 ár hefur verið alltumvefjandi umhyggjustefna fyrir auðmenn. Þeim hefur verið hjúkrað bak og fyrir og settir undir þá púðar, peningapúðar þannig að þeir eru nánast lóðréttir í sængum sínum. Ég er að tala um menn sem krakkarnir segja að séu ógeðslega ríkir. Þeir eru það. Og fyrir þessu fólki, sem ég ræðst ekki að persónulega, fyrir þessu fólki hefur Sjálfstæðisflokkurinn alltumvefjandi umhyggju á sama tíma sem öryrkjar, ellilífeyrisþegar, einstæðar mæður og fleiri með lágar tekjur, tekjur undir 150 þúsund borga 22.300 kr. skatta, meðal annars þessi tveggja barna einstæða móðir sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson minntist á.

Gælugreiðandinn sem gerir út á fjármálamarkaði og er með milljón á mánuði, hvað borgar hann, gælugreiðandi sem gerir ekkert annað en að gera út á fjármálamarkaði og reiknar sér ekki laun eins og sjómaðurinn? Hvað greiðir hann? 100 þús. kr. á mánuði. Hvað greiðir hinn hörkuduglegi sjómaður sem sækir sjóinn stíft í öllum veðrum og stendur blóðugur upp fyrir axlir við aðgerð — ef svo má að orði komast — og hefur fyrir þessari milljón á mánuði? Hvað borgar sjómaðurinn? Yfir 300 þúsund. Hvaða réttlæti er í því?

Ég er ekki að ráðast á eldri konur, eldri menn, eldri borgara, námsfólk og aðra sem eiga peninga í banka eins og venjulegt fólk. Því fer víðs fjarri. Ég ætlast til þess að skattkerfið mismuni ekki þannig að gæluskattgreiðendurnir þurfi ekki einu sinni að reikna sér laun fyrir að sækja á fjármálamarkaðinn, gera út á fjármálamarkaðinn. Er til of mikils mælst? Ég get líka sagt að það má vel hugsa sér — og við höfum lagt fram tillögu um það — að setja ákveðið hámark fjármagnstekna sem beri 10% og það sem er umfram það, það sem er orðin uppistaðan í tekjum fólks beri meira. Er nokkurt vit í þjóðfélagi þar sem allstór hópur manna hefur 50 milljarða á ári í fjármagnstekjur og borgar 5 milljarða og er með 45 milljarða til baka? Er nokkurt vit í þessu?

Það verður enn þá vitlausara þegar maður hugsar til þess að þetta fólk borgar ekki til samfélagsins. Það borgar ekki til sveitarfélaganna. Nokkur sveitarfélög í landinu líða fyrir þetta í dag vegna þess að þar hafa sest að gæluskattgreiðendur sem borga ekki til sveitarfélagssamfélagsins. Það gerum við.

Einhvern tíma á Ísafirði þegar skattskráin var gefin út mætti maður manni á götu og sagði við hann: „Hvað ert þú að gera hér uppi á gangstétt. Af hverju ertu ekki niðri í fjöru? Þú hefur ekki borgað krónu fyrir gangstéttina, ekki fyrir ljósin og ekki fyrir umhverfið, ekki fyrir hreinsun á stéttinni. Þú hefur ekkert gert.“ Það er þetta fólk sem ég þoli ekki að skattkerfi Sjálfstæðisflokksins beri alltumvefjandi umhyggju fyrir.

Ég þoli það ekki heldur að einstæða móðirin með tvö börn borgi 22 þús. kr. á mánuði en milljónkrónamaðurinn 100 þúsund, fjármagnstekjumaðurinn. Svona kerfi er brot á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ég fullyrði það. Það gengur ekki upp að mismuna fólki svona herfilega. Ég segi að hin rétta hugsun í skattkerfinu sé að vera stoltur af því að greiða skatta. Þeir eiga að stíga fram, gæluskattgreiðendurnir, og krefjast þess að fá að borga meira til samfélagsins, til heilsugæslunnar, til umönnunar aldraðra, til að hækka laun láglaunafólksins. Það væri betur að þeir notuðu peningana sína til þess og ferðuðust svo bara á fyrsta farrými í staðinn fyrir að vera í einkaþotunum á Reykjavíkurflugvelli. Það væri miklu nær að þeir sýndu þann manndóm að koma sjálfir fram — fyrst að Sjálfstæðisflokkurinn vill ekki skattleggja þá — og borga ríflega.

Nei, þeir borga til samfélagslegra verkefna svo af þessum stóru peningum til að fá ímynd. Þeir borga eitthvað hitt og þetta í velferðinni. Maðurinn með 50 milljarðana og borgar 5 milljarða af þeim í fjármagnstekjuskatt og er með 45 milljarða eftir. Hann gefur 50 milljónir í Þjóðleikhúsið eða hann gefur 50 milljónir í Mæðrastyrksnefnd og hrósar sér af því — þetta er verkefni sem ríkisstjórnin á að sjá um og ríkisvaldið — og fær einhverja ímynd af því.

Ég ber miklu meiri virðingu fyrir fátæku ekkjunni sem gefur fimm aura eða fimmtíukall, miklu, miklu meiri virðingu fyrir henni. Ég ber enga virðingu fyrir kerfi sem lætur þá ríkustu borga minnst, ekki nokkra virðingu fyrir slíku kerfi.

Það er ástæða til að hrósa flutningsmönnum þessa frumvarps fyrir að taka þetta upp og það er ástæða til þess í þessum þingsal að tala lengi og vel um það óréttlæti sem hér viðgengst, lengi og vel.

En hvað kýs Sjálfstæðisflokkurinn að gera og forgangs-

raða þegar við stöndum frammi fyrir þessari mismunun, stjórnarskrárbrotum eða að það hriktir í stjórnarskránni og hún er fyrir borð og jafnræðisreglunni? Hvað er þá gert? Þremur dögum er eytt í að auðvelda aðgengi ungmenna að brennivíni eða léttvíni. Sú er forgangsröðunin, en ekki að ræða þetta brýna mál. Ég verð þó að hrósa hv. þm. Ástu Möller fyrir að koma hér upp og taka til máls. Það verð ég að segja. Það finnst mér til mikillar fyrirmyndar.

Minn flokkur, Vinstri hreyfingin – grænt framboð mun aldrei líða þetta ástand. Okkur þingmönnum ber, og við höfum undirritað þá skyldu, að standa vörð um stjórnarskrána. Þegar þarna er verið að brjóta lög með jafnhrikalegri mismunun og hér á sér stað þá eiga þingmenn auðvitað að standa upp allir sem einn og minnast þess heits sem þeir hafa unnið gagnvart stjórnarskránni, þar með talið gagnvart jafnræðisreglunni.

[20:58]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Eins og hv. þm. Atli Gíslason gat um í ræðu sinni er full ástæða til þess að ræða þessi skattamál ítarlega hér í sölum Alþingis, vegna þess að hér erum við að fjalla um gríðarlega mikið óréttlæti sem hefur fengið að þróast undanfarin 15, 20 ár undir stjórn Sjálfstæðisflokksins.

Í fyrri ræðu minni í dag gat ég um mikilvægar upplýsingar sem koma fram í greinargerð með þessu frumvarpi en ég var svo heppinn að það skyldi koma einn ræðumaður í milli þannig að ég lenti ekki í þeim hremmingum að flytja tvær ræður í röð enda hefði mér væntanlega verið meinað það samanber úrskurð hér fyrr í dag. Þetta er ekki löng greinargerð en eftir því sem maður skoðar þessi atriði betur sér maður að þar er hvert atriðið á fætur öðru sem hrópar um það hversu mikið óréttlæti er í raun og veru í þessu skattkerfi. Ég ætla að leyfa mér að lesa smáklásúlu úr greinargerðinni en þar segir, með leyfi forseta:

„Afdrifaríkast fyrir lágtekjufólk hefur verið lækkun skattleysismarka á þessum tíma. Skattleysismörkin eru aðeins rétt tæplega 90 þús. kr. á mánuði en væru um 120 þús. kr. ef þau hefðu fylgt verðlagi og nærri 150 þús. kr. nú ef þau hefðu fylgt launavísitölu. Vegna þessarar þróunar hefur skattlagning á tekjur lægri en 150 þús. kr. á mánuði farið vaxandi. Fyrir ellilífeyrisþega sem greiddi ekki skatt af tekjum sínum við upphaf staðgreiðsluskattkerfisins þýðir lækkun skattleysismarkanna síðan þá minnkandi ráðstöfunartekjur eftir skatta og nú er svo komið að af sambærilegum tekjum og voru 1988 fara ein mánaðarlaun í skatta til ríkisins og lífeyrisþeginn er verr staddur sem því nemur.“

Hvað segir þetta okkur? Þetta segir okkur að frá því að skattleysismörkin voru tekin upp hefur hagur þess fólks sem var í raun og veru með tekjur alveg við skattleysismörkin á sínum tíma, farið versnandi. Nú, 20 árum eftir að staðgreiðslukerfið var tekið upp árið 1987, greiðir það ein mánaðarlaun í viðbót til ríkisins í skatt miðað við það sem áður var, heil mánaðarlaun. Það munar um það fyrir fólk sem er með 150 þús. kr. á mánuði, það er ekki lítið hlutfall. Þetta er þróun sem við viljum vekja athygli á, þróun sem hefur fengið að viðgangast í samfélaginu og er hróplegt óréttlæti.

Ég trúi því að allir flokkar hér á hv. Alþingi, nema Sjálfstæðisflokkurinn, vilji meiri jöfnuð í skattkerfinu ég hef ekki trú á því vegna þess að þar tala gerðir Sjálfstæðisflokksins skýrustu máli. Sjálfstæðisflokkurinn hefur verið með þennan málaflokk, hann hefur borið ábyrgð á þessari þróun en ég er sannfærður um að allir aðrir flokkar hér á hv. Alþingi vilja meiri jöfnuð í skattkerfinu. Þá hlýtur maður að spyrja sig þeirrar spurningar hvers vegna Sjálfstæðisflokkurinn fái að ráða ferðinni.

Ef það er svo, eins og mig grunar, að allir aðrir séu andvígir og ósáttir við þessa þróun og af því að hér í salnum er einn hv. þingmaður Samfylkingarinnar, hv. þm. Guðbjartur Hannesson, formaður félagsmálanefndar, þá hlýtur maður að velta því fyrir sér hver afstaða Samfylkingarinnar til þess frumvarps sem hér er lagt fram sé. Er Samfylkingin ekki sammála flutningsmönnum sem leggja til þessa breytingu á persónuafslættinum til þess að laga kjör þeirra sem eru með lægstu launin? Ég er sannfærður um að í kosningabaráttunni í vor hefur Samfylkingin líkt og Frjálslyndi flokkurinn og Vinstri hreyfingin – grænt framboð talað með sama hætti og þessir flokkar sammæltust um á síðasta kjörtímabili þegar þeir voru saman í stjórnarandstöðu. Ég hlýt því að velta því fyrir mér af hverju Sjálfstæðisflokkurinn eigi að ráða ferðinni í þessum málum ef það er rétt tilgáta hjá mér að hann sé í rauninni einn um að vilja þetta mikla óréttlæti og þetta mikla aukna gap á milli þeirra sem hafa háar tekjur og lágar tekjur. Mér fyndist mjög fróðlegt að fá viðbrögð frá hv. 2. þingmanni Norðvest., þeim ágæta þingmanni Samfylkingarinnar sem er hér í salnum, um hvaða afstöðu samfylkingarmenn hafa til þessa máls.

Ef það er svo að þeir séu, a.m.k. í hjarta sínu, sammála því frumvarpi sem hér er lagt fram sé ég ekki betur en að meirihlutastuðningur sé við það hér á hv. Alþingi og það ætti þá að eiga greiða leið í gegnum þingið og verða að lögum. Ég mundi a.m.k. vonast til þess að í ljósi þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram og þeirra upplýsinga sem hafa komið fram í umræðunni, sem sýna fram á ójöfnuðinn, að jafnaðarmannaflokkur Íslands gæti gengið í lið með núverandi stjórnarandstöðuflokkunum og tryggt framgang þessa máls, það hlýtur að vera þannig. Ég hef enga trú á öðru og ég hef fulla trú á því að Samfylkingin vilji koma í þann leiðangur.

Nú á síðustu dögum höfum við upplifað miklar hræringar í stjórnmálunum í Reykjavíkurborg og þar er kominn nýr meiri hluti til valda þar sem allir flokkar, fyrir utan Sjálfstæðisflokkinn, hafa tekið höndum saman og myndað meiri hluta um félagshyggju og jöfnuð. Þar er t.d. eitt af fyrstu verkum nýs borgarstjóra, oddvita og leiðtoga Samfylkingarinnar í borgarstjórn, að taka á þessum lágu launum í samfélaginu, lágum launum borgarstarfsmanna, að tryggja það og ganga í það verk að bæta kjör þeirra sem eru með lægst laun, m.a. í skólum og leikskólum, (**RR:** Bíðum og sjáum.) að bæta kjör fólks í umönnunarstéttum. (**RR:** Bíðum og sjáum.) Já, en orð eru til alls fyrst, hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest., og þar er a.m.k. orðið alveg ljóst að menn eru að setja sér einhver markmið og borgarstjórinn, leiðtogi Samfylkingarinnar í borgarstjórn er þar að sjálfsögðu í fararbroddi og ég vænti þess að Samfylkingin hér á hv. Alþingi láti ekki sitt eftir liggja og komi til liðs við þetta brýna hagsmunamál þeirra sem lægst eru settir,

taki höndum saman við flokkana í stjórnarandstöðunni og tryggi framgang þess. Þá erum við að sjálfsögðu að tryggja meiri jöfnuð í samfélaginu, réttlátara skattkerfi, einkum og sér í lagi til handa þeim sem eru með lægst kjör og hafa þurft að taka á sig hlutfallslega meiri hækkun skattbyrði á undanförnum árum en þeir sem hafa hæstar tekjur og Sjálfstæðisflokkurinn ber sérstaklega mikla umhyggju fyrir, eins og réttilega kom fram hjá hv. þm. Atla Gíslasyni í ræðu hans áðan.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og ehf.- og skattn.

[21:06]

Útbýting:
Teigsskógur, 139. mál, fsp. ÁI og KolH, þskj. 146.
Teigsskógur, 140. mál, fsp. ÁI og KolH, þskj. 147.
Vatnalög, 94. mál, þskj. 144.

Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, fyrri umr.

Þáltill. ÁMöl o.fl., 16. mál. — Þskj. 16.

[21:07]

Flm. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um samkeppnisstöðu fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, en ég ásamt níu þingmönnum Sjálfstæðisflokksins legg tillöguna fram. Hún hljóðar svo:

Alþingi ályktar að fela viðskiptaráðherra að gera athugun á því hvort og á hvaða sviðum fyrirtæki og stofnanir í eigu ríkis og sveitarfélaga eru í samkeppni gagnvart einkaaðilum, einnig að kanna hvort þessi fyrirtæki hafi eflt samkeppnisstöðu sína gagnvart einkafyrirtækjum á undanförnum árum. Þá er viðskiptaráðherra jafnframt falið að gera athugun á því í hversu miklum mæli stofnanir og fyrirtæki hins opinbera sinna verkefnum sem sérhæfðir aðilar í atvinnulífinu gætu leyst jafn vel eða betur fyrir minna fé.

Ráðherra skili Alþingi skýrslu um málið fyrir 1. apríl 2008.

Tillaga sambærilegs efnis var áður flutt á 131. og 132. löggjafarþingi og voru flutningsmenn Guðlaugur Þór Þórðarson, Ásta Möller og Gunnar Örlygsson. Var hún send til umsagnar margra aðila á 132. löggjafarþingi og fékk hún jákvæðar viðtökur.

Á síðustu 10–15 árum hefur ríkið markvisst dregið sig út úr samkeppnisrekstri. Fjölmörg fyrirtæki á vegum ríkisins hafa verið einkavædd og má þar m.a. nefna bankastarfsemi og fjarskiptaþjónustu.

Á hinn bóginn hefur fjölgað þeim stofnunum ríkisins sem sinna stjórnsýsluverkefnum og öðrum samfélagslegum verkefnum sem talið er eðlilegt að séu fjármögnuð af ríkinu.

Oft eru stofnanir settar á laggirnar til að sinna afmörkuðum verkefnum, sem síðan vinda upp á sig og aukast að umfangi með tilheyrandi auknum kostnaði. Til þessara stofnana eru ráðnir vel menntaðir og metnaðarfullir starfsmenn, með víðtæka yfirsýn á þeim vettvangi sem þeir starfa á. Af þeim sökum og oft einnig vegna kröfu um sértekjur viðkomandi stofnana sjá þeir ákveðin tækifæri í því að útvíkka starfsemi stofnunarinnar. Þetta þýðir fleira starfsfólk, aukið fjármagn til reksturs og aukin umsvif ríkisstofnana, en slík útþensla stofnana er oft kennd við „parkinson-lögmálið“.

Rekstur á vegum ríkis og sveitarfélaga hefur sökum umfangs síns mikil áhrif á starfsumhverfi og starfsmöguleika fyrirtækja í landinu. Þegar opinber stofnun víkkar út starfsemi, hvort heldur er af eigin hvötum eða sökum rúmrar skilgreiningar á þeim lögum sem hún starfar eftir, eða vegna aukinna skyldna sem settar eru á stofnunina, er verulega hætta á að hún fari að rekast í horn starfsemi sem einkaaðilar hafa markað sér bás.

Við slíkar aðstæður er opinber stofnun viljandi eða óviljandi komin í beina samkeppni við einkaaðila og farin að þrengja að starfsskilyrðum og vaxtarmöguleikum fyrirtækisins. Allmörg dæmi eru um að ríkisstofnanir undirbjóði þjónustu einkaaðila, bjóði þjónustuna ókeypis undir merkjum tilraunaverkefnis eða taki upp hugmyndir sem kynntar hafa verið fyrir þeim og hrindi þeim í framkvæmd. Ríkisstofnanirnar gera þetta í krafti þess að þær fá fjármagn til reksturs frá ríkinu og geta niðurgreitt þjónustuna eða alfarið staðið straum af viðkomandi verkefnum með ríkisfé.

Aðrar aðstæður sem blasa við í þessu sambandi er þegar ríkisstofnanir taka ákvörðun um að taka til sín verkefni sem áður voru útvistuð til einkaaðila, eða semji við aðra ríkisstofnun um framkvæmd verkefna, þótt fjölmargir aðilar á markaði séu tilbúnir til að takast á við verkefnið með samningum við viðkomandi stofnun þar um. Sú staðreynd að opinberar stofnanir hafa dregið að sér hendurnar að kaupa þjónustu af aðilum utan kerfisins er í ósamræmi við yfirlýsta stefnu ríkisins um framkvæmd innkaupa á vegum þess, eins og hún birtist í riti fjármálaráðuneytisins *Innkaupastefna ríkisins – Hagkvæmni, samkeppni, ábyrgð og gagnsæi*, frá nóvember 2002. Markmið hennar er að fela einkaaðilum tiltekin verkefni, t.d. með útboðum, til að auka hagræðingu, auka fjölbreytni í þjónustu, byggja upp þekkingu í samfélaginu og efla samkeppni á markaði. Í formála þess rits leggur fjármálaráðherra áherslu á að innkaupastefnan nái einnig til útboða á verkefnum eða rekstrarþátta sem „nú eru hluti af ríkisrekstri“.

Aukið samstarf ríkis og einkaaðila hefur þann eftirsóknarverða tilgang að auka hagkvæmni í rekstri ríkisins og efla samkeppni í einkageiranum. Þannig getur ríkið dregið sig út úr starfsemi sem unnt er að vinna á betri og hagkvæmari hátt hjá fyrirtækjum sem starfa á opnum samkeppnismarkaði. Með slíku samstarfi verður ríkið í hlutverki upplýsts og krefjandi kaupanda þar sem aukin áhersla er lögð á árangur og góða nýtingu fjármagns. Ávinningur af þessari aðferðafræði felst í því að með því að tiltekin starfsemi flytjist til einkaaðila frá opinberum stofnunum eykst samkeppni um opinber verkefni og kaupendahópur fyrirtækjanna stækkar. Þeim eru jafnframt sköpuð betri starfsskilyrði með því að færa þeim stór og krefjandi verkefni. Jafnframt verður til ný þekking innan fyrirtækjanna sem styrkir stoðir þeirra til frekari afurðasköpunar og frekari ráðningar starfsfólks.

Hægt er að nefna mörg dæmi þar sem opinber fyrirtæki eru eða hafa verið í beinni samkeppni við einkafyrirtæki.

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni eru nefnd nokkur dæmi þar um, um fyrirtæki sem ýmist hafa verið í beinni samkeppni við fyrirtæki á einkamarkaði og síðan dregið sig út úr eða eru enn þann dag í dag í beinni samkeppni við einkaaðila og þrengja verulega að starfsemi þeirra.

Landmælingar Íslands er sennilega það fyrirtæki sem hefur einna mest verið í umræðunni en Landmælingar Íslands er ríkisfyrirtæki sem stóð fyrir töluvert mikilli útgáfu á landakortum og var í beinni samkeppni við einkaaðila. Með breytingum á lögum sem tóku gildi um síðustu áramót var þessi þáttur í starfi Landmælinga ríkisins lagður niður og skapaði það aukið svigrúm fyrir starfsemi einkaaðila á þessu sviði, starfsemi sem byggir á grunni Landmælinga ríkisins. Þannig hafa verkefni sem hafa verið sköpuð hjá ríkinu orðið grunnur að starfsemi einkafyrirtækja úti á markaðnum og hafa skapað aukin tækifæri og aukna þekkingu og vinnu fyrir marga aðila.

Dæmi um verkefni sem fyrirtæki tók til sín verkefni sem áður hafði verið í útboði eru rannsóknastofur Landspítalans en þær hafa verið í beinni samkeppni við einkareknar rannsóknastofur lækna um ákveðin verkefni. Þannig var það töluvert í umræðunni vorið 2004 þegar Heilsugæslan í Reykjavík lagði niður rannsóknastarfsemi sína en samdi, án undangengins útboðs, við aðra ríkisstofnun, Landspítala – háskólasjúkrahús, um framkvæmd rannsókna á hennar vegum. Heilsugæslan hafði um langt árabil keypt hluta af rannsóknastarfsemi sinni frá einkaaðila, sem missti því stóran hluta af viðskiptum sínum við þennan gjörning. Þessi samningur var kærður til samkeppnisráðs.

Ég ætla ekki að lesa öll dæmin sem koma fram í greinargerðinni en ég kemst þó ekki hjá að nefna m.a. Vinnueftirlit ríkisins sem er með lögum gert að fylgjast með aðbúnaði á vinnustöðum. Til að geta rækt þá skyldu sína er m.a. könnun á afstöðu starfsmanna til vinnustaðarins nauðsynlegur hluti rannsókna Vinnueftirlitsins. Slíkar kannanir væri hæglega hægt að fela einkaaðilum. Þá hefur Vinnueftirlit ríkisins með því að skilgreina ákveðin „tilraunaverkefni“ boðið fyrirtækjum endurgjaldslausar kannanir á tilteknum öryggisþáttum vinnustaðarins. Þetta er í beinni samkeppni við fyrirtæki á heilbrigðissviði sem bjóða fyrirtækjum og stofnunum vinnustaða- og áhættugreiningar ásamt ráðgjöf sem lýtur að heilbrigðis- og öryggisstjórnun til að tryggja það að m.a. fyrirtækin uppfylli ákvæði laga um aðbúnað og hollustuhætti á vinnustöðum, nr. 40/1980.

Það eru nokkur fyrirtæki sem bjóða slíka þjónustu en Vinnueftirlit ríkisins hefur undir merkjum „tilraunaverkefnis“ verið í beinni samkeppni við þessi fyrirtæki og í rauninni boðið þau ókeypis undir þessum merkjum.

Skýrr er einkafyrirtæki á sviði upplýsingatækni. Það var áður í eigu ríkisins og Reykjavíkurborgar, en var hlutafélagavætt á árinu 1996 og síðar einkavætt þegar opinberir aðilar seldu hlut sinn í fyrirtækinu. Í viðtali sem birtist *Blaðinu* í nóvember 2006 við þáverandi forstjóra Skýrr, Hrein Jakobsson, talar hann m.a. um þá tilhneigingu ríkisstofnana að draga til sín verkefni sem eru í beinni samkeppni við einkaaðila. Forstjórinn bendir á að umfang ríkisstofnana á sviði upplýsingatækni hafi aukist verulega og að ríkisfyrirtækin hafi í auknum mæli tekið verkefni til sín. Hugbúnaðarverkefni fyrir ríkið séu yfirleitt boðin út, en rekstur tölvukerfa nánast aldrei, þrátt fyrir að einkafyrirtæki geti séð um rekstur þeirra með hagkvæmari hætti en ríkisfyrirtækin sjálf.

Í umsögn sem kom frá Skýrr við sambærilega þingsályktunartillögu sem borin var fram á 132. löggjafarþingi taka þeir dæmi um hvernig ríkisfyrirtæki hefur rekist í horn starfsemi Skýrr sem var síðan kært til Samkeppniseftirlitsins og úrskurðað var í því máli. Ég les hér úr umsögn sem barst frá Skýrr við sambærilega þingsályktunartillögu. Þar segir svo, með leyfi forseta:

„Samkeppniseftirlitið komst að þeirri niðurstöðu í ákvörðun sinni nr. 10/2005 að Umferðarstofa hafi misnotað markaðsráðandi stöðu sína á markaði fyrir upplýsingamiðlun úr ökutækjaskrá og þannig brotið gegn samkeppnislögum með eftirfarandi hætti:

Með því að hafna Skýrr um aðgang ökutækjaskrá til að miðla upplýsingum úr skránni með tilteknum hætti.

Með samkeppnishamlandi tilboði til lögmanna.

Með ólögmætri þvingun í viðræðum við Skýrr um endursölu á upplýsingum.

Í ákvörðuninni mælir Samkeppniseftirlit fyrir um að Umferðarstofa veiti fyrirtækjum sem þess óska þann aðgang að ökutækjaskrá sem geri þeim kleift að veita viðskiptavinum sínum sömu þjónustu og Umferðarstofa gerir, að því tilskildu að tækni- og öryggiskröfum sé fullnægt.

Þá er mælt fyrir um fjárhagslegan aðskilnað samkeppnisrekstrar Umferðarstofu annars og lögbundinnar starfsemi stofnunarinnar hins vegar.“

Ljóst má vera af upptalningu hér á undan að ríkisstofnanir hafa ekki orðið við tilmælum sem sett eru fram í innkaupastefnu ríkisins frá árinu 2002. Fjöldi dæma um samkeppni fyrirtækja ríkis og sveitarfélaga og ríkisstofnana við rekstur einkaaðila gefur vísbendingu um að til markvissra aðgerða verði að grípa til að tryggja að stefna stjórnvalda um einkavæðingu og aukið samstarf ríkis og einkaaðila um framkvæmd verkefna á vegum ríkisins nái raunverulega fram að ganga á öllum sviðum.

Tilgangur með framlagningu þessarar þingsályktunartillögu er að fá yfirsýn yfir þá starfsemi á vegum ríkis og sveitarfélaga sem er í beinni samkeppni við einkaaðila. Með slíkar upplýsingar í höndunum er markvisst hægt að stefna að því að ríkið dragi sig út úr starfsemi sem er á samkeppnismarkaði og um leið vekja ríkisstofnanir til vitundar um skaðsemi þess að hamla þróun framsækinnar starfsemi á vegum einkaaðila.

Í þingsályktunartillögu þessari er jafnframt lagt til að skoðað verði hvort lögbundnar skyldur stofnana kalli á sífellt meira umfang þeirra og hvort lagabreytinga sé þörf. Jafnframt þarf að skoða hvað af lögbundnum verkefnum ríkisstofnana er hægt að fela einkaaðilum.

[21:20]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Mér virðist sú tillaga sem hér liggur fyrir til þingsályktunar um samkeppnisstöðu fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, og það sem bæði í tillögutextanum sjálfum segir og eins í greinargerðinni, einkennast býsna

mikið af, getum við sagt, einstrengingslegri afstöðu til opinbers rekstrar annars vegar og einkarekstrar hins vegar. Menn gefa sér það nánast að opinber rekstur sé til bölvunar, til trafala og að helst þurfi að koma öllu yfir í einkarekstur sem mögulegt er. Hér svífur sá andi yfir vötnum að opinber rekstur standi í vegi fyrir einkarekstrinum, sé í vegi fyrir framförum, þróun o.s.frv. Ég ætla að segja fyrir mína parta að ég er ósáttur við andann í þessari tillögu. Ég hef út af fyrir sig ekkert á móti því að samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga sé skoðuð og allt eftir því. Mér finnst hins vegar andinn í því sem hér er sett fram mjög neikvæður.

Það mætti að sjálfsögðu alveg eins snúa þessu á haus og spyrja sig hvort ekki ætti að skoða samkeppnisstöðu fyrirtækja í einkaeigu gagnvart ríkinu og sveitarfélögunum, setja sem sagt öfug formerki á allt sem hér er sett fram. Nú höfum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lagt fram þingsályktunartillögu um að skoða sérstaklega áhrif einkavæðingar á samfélagsþjónustuna. Ég er sannfærður um að þar er mjög margt athyglisvert sem kemur í ljós ef það verður gert.

Hér er talað um að útþensla stofnana sé oft kennd við parkinson-lögmálið. Það er greinilega verið að reyna að koma neikvæðum stimpli á starfsemi hins opinbera og hugsanlega þá sem þar starfa. Hér er sagt: „Allmörg dæmi eru um að ríkisstofnanir undirbjóði þjónustu einkaaðila.“ Mér finnst þetta mikið sagt og stór orð sem hér er haldið fram án þess að beinlínis séu færð rök fyrir þeim. Tekin eru nokkur dæmi í þessu samhengi, m.a. segir hér með leyfi forseta: „Landmælingar Íslands, sem er ríkisfyrirtæki, stóð um árabil fyrir umfangsmikilli kortagerð byggðri á landmælingum, í samkeppni við einkafyrirtæki.“

Mér finnst undarlegt að setja málið fram með þessum hætti vegna þess að Landmælingar Íslands sinna gríðarlega þýðingarmiklu hlutverki og hafa gert um langt árabil. Síðan gerist það að einkafyrirtæki kemur inn á þennan markað og vill fá að spreyta sig. Hvað er þá sagt? Þá verður opinberi reksturinn að fara út.

Er það þá þannig að ef einhverjum dettur í hug að stofna fyrirtæki um einhvern rekstur sem er hjá hinu opinbera sé sá opinberi bara réttdræpur? Ég fullyrði að það hefur stórskaðað Landmælingar Íslands að kortagerðinni þeirra var hætt. Ég skora á hv. flutningsmenn að kynna sér það. Það gerði ég til að mynda í kosningabaráttunni fyrir fáum mánuðum og komst að því að þær hafa skaðast. Afurðin sem hefur komið frá einkaaðilum er miklu lakari en afurðin sem áður var hjá þessu opinbera fyrirtæki.

Hér er talað um rannsóknastofur Landspítalans í beinni samkeppni við einkareknar rannsóknastofur lækna. Bíðið þið nú við, er verið að segja að rannsóknastofur Landspítalans séu eiginlega bara fyrir og það eigi að leggja þær niður? Er það það sem er verið að segja hér? Mér finnst þetta mjög sérkennilegt.

Hér er talað um að einkafyrirtæki hafi lýst áhuga á að taka að sér starfsemi hafnasviðs Siglingastofnunar. En sviðinu, eins og hér segir, er ætlað að hafa umsjón með hafnarframkvæmdum og vinna að uppbyggingu sjóvarna og hafna. Vita hv. flutningsmenn hvað hér er á ferðinni? Hér er um að ræða hafnasviðið sem sér um að vinna að uppbyggingu sjóvarna og hafna og hefur umsjón með hafnarframkvæmdum. Vita hv. flutningsmenn hve margir starfsmenn á hafnasviði Siglingastofnunar sjá um þessa þjónustu? Það eru eitt til tvö mannár. Þetta fékk ég upplýsingar um þegar við í samgöngunefnd Alþingis fórum í heimsókn til Siglingastofnunar í morgun. Er það það sem á að einkavæða? Er það það sem á að dreifa til margra einkaaðila, eða hvað, til að koma á samkeppni?

Ég held að margt sé vanhugsað í þessari tillögu. Hér er talað um að samlegðaráhrif í einkarekstri yrðu einhver. Geta ekki verið heilmikil samlegðaráhrif með því að vera með mörg öflug verkefni hjá hinu opinbera? Að sjálfsögðu. Ég ætla að taka hér eitt dæmi, af því að tíminn er takmarkaður í fyrri umr., þar sem fjallað er um vélamiðstöð sem áður hét Vélamiðstöð Reykjavíkur, Vélamiðstöðin ehf., og vitnað í útboð Sorpu um gámaþjónustu. Hér segir m.a., með leyfi forseta, „og er stjórn fyrirtækisins skipuð m.a. borgarverkfræðingi Reykjavíkur og forstjóra Orkuveitunnar“.

Ég held að hv. flutningsmenn hefðu átt að vinna tillöguna betur áður en þeir settu hana fram. Það vill þannig til að þetta eru gamlar fréttir sem væntanlega eiga sér stoð í því að þessi tillaga hefur verið flutt hér á fyrri þingum. Þetta er einkafyrirtæki í dag. Stjórnin er ekki skipuð borgarverkfræðingi Reykjavíkur eða forstjóra Orkuveitunnar. Þetta eru bara gamlar fréttir sem hér eru settar fram í greinargerð máli flutningsmanna til stuðnings. Ég held að þeir hefðu átt að vinna heimavinnuna aðeins betur áður en þeir komu þessu inn í þingið. Þarna eru rangar upplýsingar á ferðinni.

Svo segir hér í lokin að það sé mikilvægt að ríkið dragi sig út úr starfsemi sem er á samkeppnismarkaði og um leið að vekja, með leyfi forseta, „ríkisstofnanir til vitundar um skaðsemi þess að hamla þróun framsækinnar starfsemi á vegum einkaaðila“. Þessu er alveg snúið á haus. Hér hafa kannski opinber fyrirtæki verið í metnaðarfullri starfsemi, mikilvægu þróunarstarfi, starfi sem skiptir máli fyrir samfélag okkar og svo koma einkaaðilar þar inn á og þá á bara að ýta allri opinberri starfsemi út til að einkaaðilarnir fái sviðið, stundum til þess að þeir geti verið með einokun. Halda menn að það sé jákvætt? Halda menn virkilega að þessi stefna muni alltaf leið til meiri hagkvæmni fyrir hinn opinbera aðila sem kannski greiðir fyrir þjónustuna með einhverjum hætti?

Ég hef staðið í þeim sporum að vera í fyrirsvari fyrir stærsta sveitarfélag landsins í 12 ár. Og ég gæti sagt margar reynslusögur af því að stundum hafa útboð skilað hagkvæmari rekstri, stundum hefur það leitt til kostnaðarlækkunar, en mjög oft leiðir þessi leið líka til kostnaðarhækkunar fyrir hinn opinbera aðila miðað við að hann sinni þessu sjálfur. Er þá til einhvers farið?

Ég er út af fyrir sig ekki andvígur því að svona athugun sé gerð á vegum viðskiptaráðherra en mér fyndist að það ætti alveg eins að gera með öfugum formerkjum, að skoða hvort einkaaðilar komi inn á markaðinn,ýti út mikilvægri samfélagslegri þjónustu sem er hagkvæm fyrir samfélagið, notendur hennar, og verði jafnvel til þess að þessi þjónusta verði dýrari. Allt yfirbragð þeirrar tillögu sem hér liggur fyrir er á þessum nótum, að hið opinbera sé að þvælast fyrir einkaaðilum og þeir eigi að eiga sviðið.

[21:28]

Flm. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Afstaða hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar kemur mér engan veginn á óvart heldur var nákvæmlega eins og ég bjóst við að ræða hans yrði. Við erum á algerlega gagnstæðri skoðun í þessu máli. Meðan Sjálfstæðisflokkurinn leggur fram tillögur um að draga úr ríkisrekstri og færa verkefni sem aðrir aðilar geta séð um til slíkra aðila vill hv. þingmaður og flokkur hans færa verkefni frá einkaaðilum og stækka ríkisstarfsemina. Það er ekkert sem kemur á óvart hér.

Hins vegar get ég engan veginn tekið undir með hv. þingmanni þegar hann talar um að greinargerðin með þingsályktunartillögunni lýsi á einhvern hátt einstrengingslegri afstöðu til ríkisrekstrar. Það er engan veginn svo. Hv. þingmaður notaði orð eins og opinber rekstur til bölvunar, að hann sé ósáttur við andann í þessari tillögu. Ég bendi á að í greinargerðinni er sagt, með leyfi forseta:

„Oft eru stofnanir settar á laggirnar til að sinna afmörkuðum verkefnum, sem síðan snúa upp á sig og aukast að umfangi með tilheyrandi auknum kostnaði. Til þessara stofnana eru ráðnir vel menntaðir og metnaðarfullir starfsmenn, með víðtæka yfirsýn á þeim vettvangi sem þeir starfa á. Af þeim sökum og oft einnig vegna kröfu um sértekjur viðkomandi stofnana sjá þeir ákveðin tækifæri í því að útvíkka starfsemi stofnunarinnar.“

Í þessu felst engan veginn fyrirlitning eða neitt í þá veru gagnvart opinberum starfsmönnum, enda má kannski segja að ég sé af þessari afurð opinberra starfsmanna þar sem ég hef starfað innan kerfisins árum saman.

Ég styð aftur á móti hv. þingmann þegar hann vísar í Siglingamálastofnun og það sem þar kemur fram. Nú hefur Vegagerðin útvistað flestum sínum verkefnum. Sér hann nokkuð athugavert við það að Siglingamálastofnun og álíka stofnanir útvisti sínum verkefnum til einkaaðila? Og er það nokkuð til bölvunar?

[21:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er feginn því að hv. þm. Ásta Möller segir að ekki andi köldu af hálfu flutningsmanna í garð opinberrar starfsemi. Ég vil bara segja — af því að haft var á orði í umræðum fyrr í dag af hæstv. iðnaðarráðherra að það væri ekki lengur þannig í mínum flokki að við sæjum rautt þegar talað væri um samkeppni — að ég er alls ekki þeirrar skoðunar að samkeppni geti ekki verið af hinu góða en ég er hins vegar ekki þeirrar skoðunar að hún eigi alltaf við og að það sé einhver trúarsetning að koma henni á hvar sem hægt er. Ég tel að opinber starfsemi sé oft mjög mikilvæg, þýðingarmikil fyrir samfélagið og hagstæð.

Varðandi það sem hv. þingmaður nefndi með Siglingastofnun, og bar saman við Vegagerðina, vil ég taka fram að þar er ólíku saman að jafna. Vegagerðin er miklu stærri stofnun með miklu almennari verkefni sem margar verkfræðistofur geta sinnt. Á Siglingastofnun, sem hefur með höndum hönnun hafnarmannvirkja, er afskaplega sérhæfð verkfræði og afar fáir aðilar hér á landi hafa þekkingu og reynslu á því sviði, líka vegna þess að þetta eru fá verkefni. Á sama tíma eru færustu sérfræðingar okkar hjá Siglingastofnun á heimsklassa varðandi rannsóknir og þróun og hönnun hafnarmannvirkja. Það fullyrði ég og hv. þingmaður veit þetta örugglega.

Ég þekki það líka eftir að hafa verið formaður hafnarstjórnar í Reykjavík í tólf ár og Hafnasambands sveitarfélaga að mjög fáir aðilar hafa þessa þekkingu til að bera. Það er Siglingastofnun og það eru Faxaflóahafnir sem hafa sérfræðiþekkingu á þessu sviði og það hefði ekki nokkurn hlut upp á sig að taka þá þekkingu og reynslu og reyna að koma henni út til einkageirans. Það er ekki það umfang að það hafi neitt upp á sig.

[21:32]

Flm. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég efast ekki um hæfni sérfræðinga í opinberu starfi. Ég tel einmitt að þekkingu þeirra mætti nýta mun víðar og slíka þekkingu mætti meira að segja nota til útrásarverkefna til þess að skapa gjaldeyristekjur fyrir Ísland eins og rætt hefur verið um á öðrum vettvangi.

Ég er sammála hv. þingmanni um að ríkisrekstur á vissulega rétt á sér á ákveðnum sviðum í ákveðnum samfélagslegum verkefnum. En hann á ekki að vera nein trúarsetning, að allt sem snúi að samfélagslegum verkefnum eigi að vera í höndum ríkisstarfsmanna en fyrir það stendur hv. þingmaður ef ég skil rétt tillögur hans og málflutning.

Það er nefnilega þannig að blómlegt atvinnulíf er undirstaða velmegunar hér á landi. Við eigum að ýta undir atvinnulífið, rekstur úti í samfélaginu, frumkvæði aðila til þess að taka að sér ný verkefni því að samfélagsleg verkefni verða ekki rekin öðruvísi en með skatttekjum. Ef ríkisrekstur er á öllum sviðum verður lítið um skatttekjur frá fyrirtækjunum.

Varðandi það hvort einkafyrirtæki fari ekki bara í samkeppni við ríkisfyrirtæki og þá eigi að hrinda ríkisfyrirtækjunum út af markaði, þá taka samkeppnislög á slíkum aðstæðum. Þegar ríkisfyrirtæki eru komin í þá aðstöðu að ákveðinn hluti þeirra er í samkeppni við einkaaðila ber þeim að aðgreina reksturinn. Þeim ber að aðskilja hann fjárhagslega þannig að það sé ljóst að slíkur rekstur, sem er í samkeppni, sé ekki niðurgreiddur af ríkisfé, til þess að gæta jafnræðis í samfélaginu í þeim geira sem starfsemin á við um.

[21:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held satt að segja að ég og hv. þm. Ásta Möller séum að nálgast hvort annað í þessu máli. Hún ber það nú algjörlega af sér að hafa einhverjar trúarsetningar uppi um að einkareksturinn eigi alltaf við með sama hætti og ég andmælti því kröftuglega hér áðan að ég hefði einhverjar trúarsetningar um að opinberi reksturinn ætti alltaf við, þannig að kannski erum við eitthvað að nálgast hvort annað í þessu.

Ég vil þó segja, af því að hv. þingmaður talar um blómlegt atvinnulíf og þess háttar: Ég lít svo á að ýmislegt í starfsemi hins opinbera, líka samfélagsþjónustunni, sé blómlegt atvinnulíf. Það er að sjálfsögðu blómlegt atvinnulíf að annast rekstur Landspítalans. Ég kalla það atvinnulíf að sjálfsögðu. (Gripið fram í.) Þingmaðurinn segir að sam-

keppnislög taki á því þegar einkaaðilar eru komnir inn á svið sem opinberir aðilar hafa verið á og eru á, að þá beri að aðskilja reksturinn. Ef einhverjir einkaaðilar, læknar t.d., tækju sig saman og stofnuðu sjúkrahús mætti segja: Nú er hið opinbera óvart komið í samkeppni við einkaaðila og það verður bara að taka sjúkrahús ríkisins og ýta þeim burt af því að einhverjir læknar og hjúkrunarfræðingar ætla að reka sjúkrahús.

Að sama skapi mætti segja um skóla, grunnskólana t.d.: Af því að það eru komnir einhverjir einkaskólar þá verða opinberu skólarnir að fara út af markaðnum. Það er meira að segja séð fyrir því í grunnskólalögunum að ef einkaaðilar stofna grunnskóla beri hinum opinbera aðila að láta þá hafa jafnmikið fé og sett er í hinn opinbera skóla, og þá getur maður velt því fyrir sér hvað er svona „einka“ við það þegar opinberir aðilar eiga síðan að borga allan kostnaðinn.

[21:36]

Þorvaldur Ingvarsson (S):

Herra forseti. Ég tek til máls til að lýsa ánægju minni með framkomna tillögu. Ég tel að full ástæða sé til að kanna hvort og á hvaða sviðum fyrirtæki og stofnanir í eigu ríkis og sveitarfélaga eru í samkeppni við einkaaðila. Mig langar sérstaklega að nefna það sem kom fram í ræðu hv. þm. Ástu Möller varðandi það atriði þegar rannsóknastofur úti í bæ voru nánast lagðar niður með því að Landspítali – háskólasjúkrahús ákvað á sínum tíma að taka yfir rekstur rannsóknastofu Heilsugæslunnar í Reykjavík og það án útboðs. Það var í raun og veru eignaupptaka við þær aðstæður.

Til þess að þessi rekstur megi ganga, þ.e. að hægt sé að bjóða út rekstur í auknum mæli, þurfum við náttúrlega að gera skattalagabreytingar þannig að virðisaukaskattur verði endurgreiddur af þeirri þjónustu sem opinberir aðilar og aðrir bjóða út. Það er grunnforsenda.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og viðskn.

Efling kennslu í heilbrigðisvísindum í Háskólanum á Akureyri, fyrri umr.

Þáltill. ÞI o.fl., 117. mál. — Þskj. 118.

[21:38]

Flm. (Þorvaldur Ingvarsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um eflingu kennslu í heilbrigðisvísindum við Háskólann á Akureyri.

Eins og við vitum hefur skortur á hjúkrunarfræðingum aukist á undanförnum árum og er talið að um 800 hjúkrunarfræðinga vanti á landinu öllu svo að þörfum heilbrigðiskerfisins sé fullnægt. Samkvæmt skýrslu Samtaka atvinnulífsins er gert ráð fyrir að meðalævi Íslendinga lengist um sjö ár til ársins 2050. Þessar miklu breytingar á lýðfræði þjóðarinnar eru háskólum og menntakerfi landsins krefjandi verkefni. Stjórnvöld og háskólar þurfa að bregðast við stóraukinni þörf fyrir sérfræðistörf í heilbrigðisvísindum.

Á landsbyggðinni vantar mikið af hjúkrunarfræðingum svo og ljósmæður og lækna. Þar sem mikil uppbygging er fram undan í þjónustu við aldraða er ljóst að enn þarf að efla kennslu í heilbrigðisvísindum. Það gefur augaleið að erfitt er að veita heilbrigðisþjónustu þegar starfsfólk vantar. Í heilbrigðisdeild Háskólans á Akureyri eru tvær greinar heilbrigðisvísinda kenndar, þ.e. hjúkrunarfræði og iðjuþjálfun. Nemendur í hjúkrunarfræði og iðjuþjálfun sækja verknám einkum til sjúkrahússins á Akureyri en einnig til heilbrigðisstofnana víða um land, m.a. á höfuðborgarsvæðinu. Brautskráðir hjúkrunarfræðingar og iðjuþjálfar frá Háskólanum á Akureyri starfa á heilbrigðisstofnunum um land allt og víst er að mikil óvissa ríkti um mönnun á mörgum heilbrigðisstofnunum á landsbyggðinni ef starfskrafta brautskráðra frá Háskólanum á Akureyri nyti ekki við.

Lagt er til að kennsla í heilbrigðisvísindum verði efld við Háskólann á Akureyri, námsplássum í hjúkrun verði fjölgað og á það lagt mat hvort rétt sé að hefja kennslu í fleiri námsgreinum heilbrigðisvísinda. Við það verði miðað að nýjar leiðir verði nýttar í uppbyggingu náms þannig að eins stór hluti og hægt er byggist á sameiginlegum grunni. Framhaldsnámi í heilbrigðisvísindum, svo sem í dreifbýlislækningum og hjúkrun, verði og komið á fót.

Rannsóknir hafa sýnt að þeir nemendur sem ljúka námi við Háskólann á Akureyri setjast frekar að á landsbyggðinni. Í könnun sem Háskólinn á Akureyri gerði nýverið kom fram að 75% brautskráðra frá háskólanum búa og starfa á landsbyggðinni. Í annarri könnun, sem Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga lét gera, kom í ljós að 80% brautskráðra hjúkrunarfræðinga frá Háskólanum á Akureyri starfa við heilbrigðisstofnanir á landsbyggðinni. Niðurstöður þessara athugana sýna að áhrifaríkasta leiðin til að draga úr skorti á sérmenntuðu starfsfólki í heilbrigðiskerfinu á landsbyggðinni er að efla nám í heilbrigðisvísindum við Háskólann á Akureyri.

Því leggjum við til, herra forseti, að Alþingi álykti að fela menntamálaráðherra að sjá til þess að kennsla í heilbrigðisvísindum verði efld við Háskólann á Akureyri.

[21:42]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Herra forseti. Hér er komin fram tillaga sem ég er meðflutningsmaður að ásamt fleirum og þar á meðal frummælanda, hv. þm. Þorvaldi Ingvarssyni, um að efla kennslu í heilbrigðisvísindum í Háskólanum á Akureyri.

Það er rétt sem kemur fram í greinargerð með tillögunni að rannsóknir sýna það jafnt í kennslu á háskólastigi sem og annars staðar að menntun sem á sér stað úti á landsbyggðinni verður til þess að þeir sem þar stunda nám eru líklegri en aðrir til að setjast þar að og starfa. Rannsóknir sem nemendur brautskráðir af Háskólanum á Akureyri gerðu og vitnað er í í greinargerð með þingsályktunartillögunni vitna sannarlega um það ásamt öðru. Það er að hluta til markmiðið með þessari tillögu, til hliðar við það að efla menntun í heilbrigðisvísindum, að reyna að styrkja atvinnulífið á landsbyggðinni, ekki bara á því svæði þar sem háskólinn er, í þessu tilfelli Háskólinn á Akureyri, heldur víðar á landsbyggðinni og það veitir svo sannarlega ekki af því.

Mikilvægi Háskólans á Akureyri verður aldrei metið til fulls bæði fyrir samfélagið á Akureyri og við Eyjafjörð allan og það sama á náttúrlega við aðrar menntastofnanir þar á framhaldsskólastigi eins og menntaskólann og verkmenntaskólann. Samanlagt held ég að í þessum þrem skólum, Menntaskólanum á Akureyri, Verkmenntaskólanum á Akureyri og Háskólanum á Akureyri gangi til náms á hverju hausti vel á fjórða þúsund nemendur, hvorki meira né minna og það hefur mikil áhrif á samfélagið á þessu svæði við Eyjafjörð.

Það hefur hingað til loðað við Eyjafjörð að þar er tiltölulega lágt menntastig, hefur verið lengi og lengi vel var menntastigið við Eyjafjörð eitt það lægsta á landinu. Það eru ekki mörg ár síðan gerð var rannsókn hjá Símey, ef ég man rétt, á Akureyri þar sem kom fram að rétt tæplega helmingur fólks á vinnumarkaði var eingöngu með grunnskólapróf, enga framhaldsmenntun umfram grunnskóla, svo ótrúlegt sem það nú er. Þá var háskólans reyndar ekki farið að gæta af eins miklum krafti og núna. En þetta kom auðvitað fram í því að á Eyjafirði var eitt mesta láglaunasvæði á landinu líka. Það hefur svo sem lengi loðað við það svæði sömuleiðis. En þetta hefur þokast upp á við eftir að háskólans fór að gæta svona af verulegum krafti, eftir að hann var farinn að skila út í samfélagið vel menntuðu fólki og nú er til dæmis staðan þar í kennarastétt orðin þannig að flestir skólar eru vel mannaðir ef ekki fullmannaðir af réttindakennurum og það um allan Eyjafjörð að auki þannig að þetta smitar út frá sér líka.

Þessi tillaga leiðir líka hugann að menntun á öðrum sviðum, verkmenntun og menntun sem snýr að störfum sem eru frekar landsbyggðartengd líkt og í sjávarútvegi og landbúnaði og undirstrikar mikilvægi þess að leita svipaðra leiða hvað þau störf eða hvað það atvinnulíf varðar líkt og gerir í þessari tillögu. Ég vil minna á að á þessu landi okkar er ekki starfandi fiskvinnsluskóli lengur. Var þó starfandi skóli síðast ef ég man rétt á Dalvík. En ekki var rekstrargrundvöllur fyrir honum vegna þess að það sóttu hann ekki nægilega margir nemendur. Svipaða sögu má segja með sjómannanám, stýrimannaskólanám, að þar núna hangir rétt skólahald í Reykjavík í því fagi en það hefur dottið upp fyrir úti á landi þar sem hefur verið reynt að koma því á.

Ein skýring á því er að menntunar er ekki krafist í sjávarútvegi nema að mjög litlu leyti. Menntunar er ekki krafist um borð í fiskiskipum nema bara varðandi skipstjórn og vélstjórn og ekki nóg með það, menntun er aldrei að neinu leyti, þ.e. umfram lögbundin réttindi er menntun aldrei metin til launa, aldrei nokkurn tíma. Það skiptir ekki máli hversu vel menntaðir sjómenn eru í meðferð á fiski eða vinnslu á fiski, við veiðarfæri eða hvað sem má nefna í því sambandi, aldrei er það metið til launa. Þeir fá menntun sína aldrei metna til launa. Raunar hefur það verið svo, því miður, í þessu fagi að þeir sem ráða þar ferðinni, þeir sem reka skipin, hafa hreint út sagt reynt að halda niðri menntunarstigi af ótta við að þurfa að greiða fyrir það hærri laun. Það hefur meðal annars komið fram í því að á Alþingi hefur oftsinnis verið rætt um að skerða réttindi yfirmanna, fækka stýrimönnum, fækka vélstjórum og skerða réttindi yfirmanna að auki meira en því nemur. Ef ég man rétt er ekki langt síðan slík mál voru rædd. Fiskmatsmenn, vigtarmenn, vélamenn og aðrir sem sinna störfum um borð í skipum fá ekki, þ.e. þar er engrar menntunar krafist og það er ekki greitt fyrir menntun í þeim fögum.

Það mætti huga að því í sambandi við þessa tillögu líka, þessa góðu tillögu, að huga að fleiri þáttum varðandi menntun á landsbyggðinni því að rannsóknir á fleiri sviðum en kemur fram í greinargerðinni vitna til þess og benda til þess að það skili sér til landsbyggðarinnar, þ.e. fólk sem býr á landsbyggðinni sækir frekar skóla sem eru reknir á landsbyggðinni og eru líklegri til að sitja þar eftir og þá ekki bara í kringum skólasvæðið beint.

Það er mín skoðun, án þess að ég hafi fyrir því vísindalegar sannanir, að menntunarstigi á landsbyggðinni, þ.e. utan stærstu þéttbýliskjarnana, hafi farið aftur, þ.e. að menntunarstigið hafi lækkað. Það lækkaði um tíma nokkuð hratt en hefur aðeins rétt úr kútnum eftir að fjarnám og fjarkennsla komst á þann stað sem það er í dag og auðveldara hefur orðið fyrir fólk að stunda fjarnám. Það kemur konum sérstaklega vel því að meiri hluti þeirra sem stunda fjarnám úti á landi eru konur sem eru þá langoftast að stunda nám í svokölluðum umönnunarstéttum eða kennarastétt og er ekkert nema gott um það að segja.

Þessi tillaga er vel til þess fallin að efla menntastigið á landsbyggðinni, efla háskólanám á landsbyggðinni, Akureyri og Eyjafjarðarsvæðinu í þessu tilfelli, og nái hún fram að ganga er ég handviss um að hún muni láta gott eitt af sér leiða.

[21:50]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Mig langaði til þess að segja nokkur orð um þessa tillögu til þingsályktunar sem ég fagna. Það er ekki ofsögum sagt að þegar Háskólinn á Akureyri var stofnaður þá var það töluvert mikil lyftistöng fyrir það samfélag sem þar var og það var ekki síður lyftistöng fyrir einmitt heilbrigðisþjónustuna. Ef ég man rétt var einmitt heilbrigðisdeildin ein af fyrstu deildum innan Háskólans á Akureyri og það sannaði sig að það var góð ráðstöfun. Hún var skynsamleg þó að hún hafi þótt djörf á sínum tíma enda minnir mig að þetta hafi verið fyrsti háskólinn utan Háskóla Íslands sem var stofnaður og þótti mörgum býsna djarft og ekki skynsamlegt. En á hinn bóginn hefur þetta sannað sig. Eins og er með svo margt, að þegar kemur svona samkeppni um gæði eins og þarna kom, þá hafði það þau áhrif á hjúkrunarfræðideildina fyrir sunnan við Háskóla Íslands að hún batnaði eða fann fyrir þessari samkeppni og gæði námsins jukust.

Jafnframt er mjög ánægjulegt að hjúkrunarfræðideildin fyrir norðan tók upp ýmis nýmæli sem akkúrat sneru að því að þetta var háskóladeild á landsbyggðinni og fann sérstaklega til ábyrgðar sinnar gagnvart landsbyggðinni. Hjúkrunarfræðideildin hefur stofnað til fjarnáms í öðrum landshlutum, Keflavík, Ísafirði og Egilsstöðum eftir því sem ég man best. Það skilaði þessum samfélögum menntuðum hjúkrunarfræðingum sem hefðu annars ekki átt þess kost að mennta sig í þessu fagi. Ég man sérstaklega eftir því þegar tíu konur á Ísafirði tóku sig upp — þær höfðu starfað við heilbrigðisþjónustuna en án faglegrar menntunar — þær tóku sig upp og hófu fjarnám frá Háskólanum á Akureyri og

skiluðu sér til starfa til sjúkrahússins og bættu þá úr brýnni þörf fyrir menntaða hjúkrunarfræðinga á staðnum. Það sama á við einmitt einnig fyrir austan og svo í Keflavík og á fleiri stöðum. Því er alveg ljóst að hjúkrunarfræðideildin fyrir norðan hefur staðið undir væntingum.

Annað sem heilbrigðisdeildin hefur gert er að hún færði í raun nám í iðjuþjálfun hingað til Íslands. Nám í iðjuþjálfun var ekki til staðar á Íslandi þegar heilbrigðisdeildin fyrir norðan tók upp það nám. Það hefur gert það að verkum að fjöldinn allur af ungu fólki hefur núna tækifæri til þess að læra það hér á landi sem það hafði ekki áður.

Það er alveg rétt sem kemur fram í þingsályktunartillögunni að verulegur skortur er á hjúkrunarfræðingum. Það vantar á milli 600 og 800 hjúkrunarfræðinga í landinu. Það fer eftir það er reiknað út hve þörfin er mikil. Það er jafnframt rétt sem kemur þarna fram að töluverður hluti þeirra sem brautskrást frá Akureyri helst úti á landi. Það vill reyndar þannig til varðandi þá könnun sem Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga gerði að það var ég sem tók saman þessar tölur þannig að ég þekki þetta mál nokkuð vel.

Ég sem sagt tek undir þessa tillögu til þingsályktunar um að efla kennslu í heilbrigðisvísindum við Háskólann á Akureyri. Flutningsmenn eru eftir því sem ég kemst næst allir hv. þingmenn Norðausturkjördæmis og er það vel. Það er full þörf á því að efla þessa kennslu. Það er nú þannig að námsplássum hefur fjölgað í hjúkrunarfræði á undanförnum árum. Það dugar samt ekki til því að þannig vill til að þessi stétt er mjög eftirsótt til annarra starfa og hefur leitað verulega út fyrir heilbrigðiskerfið til starfa þar sem menntun þeirra nýtist en er samt ekki innan heilbrigðisþjónustunnar beinlínis, enda er það náttúrlega mjög gott að þessum hópi býðst verkefni þannig að ríkið hefur ekki einkarétt á þeirra starfskröftum eins og svo oft vill verða varðandi íslenska heilbrigðisþjónustu sem er að mestu ríkisrekin.

Ég kem hérna upp til að fagna þessari tillögu og lýsa yfir stuðningi mínum við hana. Ég tel að full ástæða sé til þess að fylgja henni eftir.

[21:55]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla að fá að segja nokkur orð um þessa tillögu sem ég tel að sé ágætt framfaramál og það er ánægjulegt að sjá að allir hv. þingmenn Norðausturkjördæmis eru flutningsmenn þessarar tillögu. Ég held að sá ágæti hópur hv. þingmanna þekki sennilega betur en nokkur annar hópur í þinginu mikilvægi þess að Háskólinn á Akureyri dafni og eflist og ég fæ ekki betur séð en að þessi tillaga lúti og stefni mjög að því markmiði.

Ég vil líka taka það fram að ég tel að þessi tillaga sé í mjög góðu samræmi við og í anda þeirrar stefnu ríkisstjórnarinnar að efla átak í byggðamálum á grundvelli menntamála, samgangna og félagsmála. Ég tel að færð hafi verið hér í umræðunni um þessa ágætu þingsályktunartillögu fram mjög góð rök og mörg góð dæmi um það hversu miklum árangri hægt er að ná í byggðamálum einmitt með slíkum aðferðum. Ég tel að það sé eftirtektarvert og það eru áhugaverðar upplýsingar sem koma fram í greinargerð með þingsályktunartillögunni sem lúta að hversu margir þeirra sem stunda háskólanám úti á landi ákveða að setjast síðan að í framhaldinu eða halda áfram að búa öllu heldur úti á landi. Þetta eru ánægjulegar upplýsingar og ættu að vera leiðarvísir fyrir stjórnvöld í þeirri baráttu að koma í veg fyrir að byggð breytist um of eða of hratt eða að það verði einhvers konar byggðahrun í landinu. Það er stefna ríkisstjórnarinnar og það er stefna Sjálfstæðisflokksins að landið verði í sem bestri byggð og ég tel að þessi tillaga sé í mjög góðu samræmi við þá stefnu.

[21:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég kem upp stuttlega, svipað og aðrir sem tekið hafa til máls í þessari umræðu, til að lýsa því að ég tel að hér sé um prýðilega tillögu að ræða og styð hana. Hér er auðvitað hreyft mikilvægu máli sem lýtur að því að efla heilbrigðisvísindin við Háskólann á Akureyri. Ég held að það dyljist engum sem til þekkja og jafnvel okkur sem komum hér af suðvesturhorninu að Háskólinn á Akureyri hefur orðið mjög mikil lyftistöng fyrir samfélagið á því svæði, ekki bara á Akureyri heldur hefur það sannarlega smitað út frá sér. Við höfum fengið að kynnast því og sjá hvað það hefur haft mikið að segja. Það segir okkur hve þýðingarmikið er að efla almennt menntastofnanir vítt og breitt um landið. Oft er talað um að mannauðurinn sé sú auðlind sem 21. öldin mun byggja sitt á og þá skipta menntun, rannsóknir, vísindi og þróun að sjálfsögðu gríðarlega miklu máli.

Mig langar í þessu samhengi að nefna að við höfum upplifað að í sumum stéttum hefur verið skortur á starfsfólki. Í þessari þingsályktunartillögu er sérstaklega talað um hjúkrunarfræðinga. Þetta höfum við séð í öðrum greinum, t.d. í leikskólunum og grunnskólunum. Það hefur verið skortur á fagmenntuðu fólki til starfa í þeim greinum. Það helgast kannski af nokkrum mismunandi þáttum, m.a. af því að það eru takmarkanir á þeim fjölda sem teknir eru inn í skólana til náms á hverju ári. Það eru auðvitað hlutir sem þarf að mínu mati að huga að í fleiri skólum en hér er gerð tillaga um.

Sömuleiðis geta launamálin skipt máli í þessu samhengi, að bæta þurfi kjör þeirra sem vinna í þeim stéttum sem stundum eru kallaðar umönnunarstéttir en eru auðvitað miklu víðfeðmari en svo að það hugtak nái yfir það, hvort sem við erum að tala um heilbrigðisstarfsfólk eða fólk í menntakerfinu. Það er nokkuð sem að mínu mati þarf að horfa á í þessu samhengi. Nýlega var ákveðið að greiða launaauka til lögreglumanna sem vafalaust og örugglega voru vel að því komnir en á sama tíma var svipuðum óskum hafnað hvað varðar hjúkrunarfræðinga, sem er hefðbundin kvennastétt. Ég vona að það sé ekki það sem ræður því að sú stétt fékk ekki kaupauka eða að því var hafnað.

Eftir sem áður er þetta mikilvægt. Í greinargerðinni er vísað til þess að heilmiklar breytingar verði á lýðfræði þjóðarinnar á næstu árum og áratugum. Fyrirsjáanlegar eru þær breytingar að hlutfall aldraða mun vaxa og lífaldur hækka. Það mun kalla á aukna þjónustu í þessum geira. Vissulega gerir maður ráð fyrir því að einhverjar framfarir í læknavísindunum muni líka þýða að almennt heilbrigði verði betra og lengur en nú er. Það á væntanlega líka sinn þátt í að lífaldurinn hækkar. Engu að síður er ljóst að á

næstu árum verður þörf fyrir meiri þjónustu í þessum geira og efling kennslu og menntunar í heilbrigðisvísindum er að sjálfsögðu bara af hinu góða.

Ég legg sérstaklega áherslu á það sem þingmaður Reykjavíkur að mikilvægt er að efla almenna menntun og uppbyggingu menntastofnana, rannsóknir og þróunarstarf á háskólastigi, vítt og breitt um landið. Ég er sannfærður um það og er sammála því sem fram kom í máli hv. þm. Illuga Gunnarssonar, að það er mikilvægt fyrir byggðirnar og líka höfuðborgarsvæðið að eiga sterkt bakland sem landsbyggðin er. Hvorugt fær án hins þrifist að mínu viti. Þess vegna tel ég mikilvægt að við stuðlum að uppbyggingu á þessu sviði og lýsi yfir fullum stuðningi við þá tillögu sem hér er lögð fram.

[22:02]

Flm. (Þorvaldur Ingvarsson) (S):

Herra forseti. Ég þakka fyrir jákvæðar umræður um þessa þingsályktunartillögu. Það er ljóst, og hefur komið fram í máli margra hv. þingmanna, að mennt er máttur. Við þessar aðstæður er ljóst að Háskólinn á Akureyri hefur gjörbreytt byggðamálum á Norðurlandi. Byggð í Eyjafirði væri ekki sú sem hún er í dag án þessa ágæta skóla. Menntunarstig hefur án efa aukist á undanförnum árum og sú nýbreytni að taka upp fjarnám víða um land frá skólanum hefur skilað miklum árangri eins og hv. þm. Ásta Möller nefndi áðan.

Ég vek hins vegar athygli á því að í þingsályktunartillögunni er talað um nýjar leiðir og nýtt nám. Það er ekki bara svo að það vanti hjúkrunarfræðinga og aðra starfsmenn inn á stofnanir. Hugsunin er sú að reyna að fara nýjar leiðir, jafnvel lengra, í fleiri greinar í lífvísindum sem ég held að væri afskaplega gott og gæti verið hollt, t.d. bæði út frá rekstri og samkeppnissjónarmiði á milli háskóla.

Áðan var nefndur skortur á leikskólakennurum í Reykjavík. Því miður, eins og fram kom í máli hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar, virðist þurfa takmarkanir í skólanum hér í Reykjavík. Fyrir norðan er þessu öfugt farið. Þar er enginn skortur á leikskólakennurum og líklegasta skýringin er sú að námið hefur gengið vel og þar eru ekki neinar takmarkanir á plássum í skólann.

Þegar við tölum um menntun almennt verðum við að muna að með þeirri ágætu ráðstöfun sem við stóðum öll að varðandi fæðingarorlof þá þýðir þriggja mánaða aukning á fæðingarorlofi á þessu kjörtímabili þúsund ný störf. Þetta eru þúsund ný störf fyrir ungt fólk sem flestallt hefur sótt sér menntun og til þess að geta lengt fæðingarorlofið verðum við að auka menntun enn frekar miðað við það sem við höfum gert, einfaldlega til að standa undir þeim störfum sem verða til við þessar aðstæður.

Ég vil að lokum þakka fyrir jákvæða umræðu og vonast til að við eflum Háskólann á Akureyri og þá með eflingu heilbrigðisvísindadeildar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

[22:05]

Útbýting:

Stjórnunarkostnaður Ríkisútvarpsins ohf., 141. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 148.

Út af dagskrá voru tekin 3.–4., 6.–9. og 12.–13. mál.

Fundi slitið kl. 22:06.

14. FUNDUR

þriðjudaginn 30. október,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Minnst látins fyrrverandi alþingismanns.
2. Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, þáltill., 32. mál, þskj. 32. — Fyrri umr.
3. Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, þáltill., 9. mál, þskj. 9. — Fyrri umr.
4. Iðnaðarmálagjald, frv., 11. mál, þskj. 11. — 1. umr.
5. Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, þáltill., 7. mál, þskj. 7. — Fyrri umr.
6. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
7. Íslenska táknmálið, frv., 12. mál, þskj. 12. — 1. umr.
8. Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, frv., 17. mál, þskj. 17. — 1. umr.
9. Lagaákvæði um almenningssamgöngur, frv., 23. mál, þskj. 23. — 1. umr.
10. Lánasjóður íslenskra námsmanna, frv., 19. mál, þskj. 19. — 1. umr.
11. Lánamál og lánakjör einstaklinga, þáltill., 20. mál, þskj. 20. — Fyrri umr.
12. Brottfall laga um búnaðargjald, frv., 31. mál, þskj. 31. — 1. umr.
13. Dómstólar, frv., 22. mál, þskj. 22. — 1. umr.
14. Aðgerðaáætlun um íslenskukennslu fyrir innflytjendur, þáltill., 28. mál, þskj. 28. — Fyrri umr.
15. Efling rafrænnar sjúkraskrár, þáltill., 29. mál, þskj. 29. — Fyrri umr.
16. Stjórn fiskveiða, frv., 25. mál, þskj. 25. — 1. umr.
17. Tekjuskattur, frv., 36. mál, þskj. 36. — 1. umr.
18. Lyfjalög, frv., 37. mál, þskj. 37. — 1. umr.

Aðalmenn taka sæti á ný:

Arnbjörg Sveinsdóttir, 5. þm. Norðaust.,
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Minning Kristínar S. Kvaran.

[13:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Nú verður minnst látins fyrrverandi alþingismanns.

Kristín S. Kvaran, kaupmaður og fyrrverandi alþingismaður, andaðist sunnudaginn 28. október. Hún var 61 árs að aldri.

Kristín S. Kvaran var fædd í Reykjavík 5. janúar 1946. Foreldrar hennar voru hjónin Stefán Guðmundsson innheimtumaður og Guðrún Benediktsdóttir verslunarmaður.

Kristín S. Kvaran stundaði nám í Fósturskóla Íslands 1973–1976 og við Barnevernsakademiet í Ósló veturinn 1977–1978. Hún var forstöðumaður dagvistarheimila hjá Reykjavíkurborg 1976–1977 og 1980–1981 og hjá Hafnarfjarðarbæ 1982–1983. Kennari í hagnýtri uppeldisfræði var hún við Fósturskóla Íslands 1978–1980. Hún stofnaði og gaf út bæjarblað í Garðabæ 1987–1990. Heiti þess var *Blaðið okkar* og var hún ritstjóri þess. Enn fremur vann hún við ríkissjónvarpið og Stöð 2 að sjónvarpsþáttum um neytendamál og umræðuþáttum á árunum 1988–1990 og leysti auk þess af á fréttastofu. Frá árinu 1990 starfaði hún sem kaupmaður og heildsali til dauðadags.

Kristín S. Kvaran átti sæti í stjórn Fóstrufélags Íslands, síðar Félags íslenskra leikskólakennara, frá 1978 og var formaður þess 1980–1981. Hún var formaður Neytendafélags Reykjavíkur og nágrennis 1986–1988 og sat í stjórn Norræna félagsins í Garðabæ frá 1987, formaður þess 1988–1994. Árið 1999 varð hún formaður í stjórn Sambands Norrænu félaganna en þá var hún formaður Norræna félagsins á Íslandi.

Í alþingiskosningunum 1983 var Kristín S. Kvaran í kjöri í Reykjavík fyrir hið nýstofnaða Bandalag jafnaðarmanna og hlaut kosningu sem landskjörinn alþingismaður. Hún sat á fjórum þingum alls. Í þrjú ár starfaði hún innan Bandalags jafnaðarmanna en þegar þau samtök sameinuðust Alþýðuflokknum kaus hún að ganga til liðs við þingflokk sjálfstæðismanna. Var hún upp frá því stuðningsmaður Sjálfstæðisflokksins og virk í starfi fyrir hann.

Kristín S. Kvaran hafði verslun að aðalstarfi en áhugasvið hennar voru mörg. Hún menntaðist til starfa fyrir börn og lét jafnan málefni þeirra sig miklu varða. Á Alþingi sat hún lengst í menntamálanefnd og félagsmálanefnd. Hún átti lengi þátt í félagsskap um norræna samvinnu og var þar valin til formennsku. Hún reyndist öflugur talsmaður þeirra sjónarmiða sem hún bar fyrir brjósti. Er þingsetu hennar lauk árið 1987 hélt hún áfram afskiptum af þjóðmálum á öðrum vettvangi. Hún var einlæg og heiðarleg í málflutningi og trú þeim málstað sem hún kaus að helga krafta sína.

Ég bið þingheim að minnast Kristínar S. Kvaran með því að rísa úr sætum. — [Þingmenn risu úr sætum.]

Varamenn taka þingsæti.

[13:38]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Eins og áður hefur verið tilkynnt tóku sæti á Alþingi frá og með mánudeginum 22. október varamennirnir Dögg Pálsdóttir fyrir Ástu Möller, Erla Ósk Ásgeirsdóttir fyrir Birgi Ármannsson og Valgerður Bjarnadóttir fyrir Helga Hjörvar.

Þá hafa borist bréf tveggja þingmanna, þeirra Björgvins G. Sigurðssonar viðskiptaráðherra og Einars K. Guðfinnssonar, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, um að þeir

séu á förum til útlanda í opinberum erindum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni.

Samkvæmt þessum bréfum taka sæti á Alþingi frá og með deginum í dag þau Róbert Marshall, aðstoðarmaður ráðherra, fyrir Björgvin G. Sigurðsson og Guðný Helga Björnsdóttir bóndi, Bessastöðum, Húnaþingi vestra, fyrir Einar K. Guðfinnsson. Varamennirnir eru nú allir komnir til þings. Kjörbréf þeirra hafa þegar verið rannsökuð og samþykkt.

Varamennirnir hafa ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirskrifa drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 2. gr. þingskapa.

[Dögg Pálsdóttir, 7. þm. Reykv. s., Erla Ósk Ásgeirsdóttir, 9. þm. Reykv. s., Valgerður Bjarnadóttir, 7. þm. Reykv. n., Guðný Helga Björnsdóttir, 5. þm. Norðvest., og Róbert Marshall, 2. þm. Suðurk., undirrituðu drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:39]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Dögg Pálsdóttir, Erla Ósk Ásgeirsdóttir, Valgerður Bjarnadóttir, Guðný Helga Björnsdóttir og Róbert Marshall hafa undirskrifað drengskaparheit að stjórnarskránni og eru boðin velkomin til starfa á Alþingi.

[13:39]

Útbýting:

Framkvæmd ferðamálaáætlunar, 144. mál, skýrsla samgrh., þskj. 153.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 142. mál, stjfrv. (félmrh.), þskj. 149.

Málefni aldraðra, 143. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 152.

Náttúruvernd við Mývatn og Laxá í Suður-Þingeyjarsýslu, 85. mál, svar umhvrh., þskj. 150.

Uppbygging fjarskipta og háhraðanetstenginga, 86. mál, svar samgrh., þskj. 151.

Athugasemdir um störf þingsins.

Afstaða heilbrigðisráðherra til áfengisfrumvarpsins.

[13:40]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Fá einstök mál hafa verið rædd meira á Alþingi að undanförnu en frumvarp til laga er varðar sölu á áfengi og tóbaki, borið fram af 16 stjórnarliðum auk hv. þm. Framsóknarflokksins, Birkis Jóns Jónssonar. Nú hefur talsmönnum brennivínsfrumvarpsins svokallaða hins vegar bæst liðsauki úr þeirri átt þar sem kannski hefði mátt vænta einhverrar viðspyrnu gegn þeim fyrirrætlunum sem í frumvarpinu felast. Í viðtali við fréttamann Ríkisútvarpsins fyrr í mánuðinum segist hæstv. heilbrigðisráðherra aðspurður um álit sitt á frumvarpinu styðja það heils hugar. Hann svarar spurningu fréttamanns um afstöðu sína til þess þannig, með leyfi forseta:

„Það liggur alveg fyrir að ég er fylgjandi frumvarpinu og það er stefna Sjálfstæðisflokksins.“

Þetta eru sannarlega athyglisverð ummæli æðsta yfirmanns heilbrigðismála í landinu, ekki síst vegna þess að með þeim ræðst hann af hörku gegn öllum þeim sem hafa eindregið varað við frumvarpinu, við afleiðingum þess verði það samþykkt á þingi, þar með taldar þær stofnanir og samtök sem undir ráðuneyti heilbrigðismála heyra og lúta þar með valdi ráðherrans. Landlæknir hefur varað við frumvarpinu. Það hefur Lýðheilsustöð gert sömuleiðis, Samtök áhugafólks um áfengis- og vímuefnavandann, umboðsmaður barna, Ungmennafélag Íslands og margir fleiri í þeim dúr sem hægt væri að telja upp.

Afstaða hæstv. heilbrigðisráðherra ber merki um dómgreindarbrest og svo alvarleg glöp að mínu mati að rétt er að efast um hæfi hans til að gegna jafnábyrgðarmiklu starfi sem ráðherraembættið er. Ég krefst þess að hæstv. heilbrigðisráðherra geri Alþingi grein fyrir afstöðu sinni í þessu máli og skýri ummæli sín í fjölmiðlum hvað það varðar. Ég geri þá kröfu til annarra ráðherra ríkisstjórnarinnar að þeir láti álit sitt í ljósi varðandi þá stöðu sem ráðherrann hefur komið sér í með þessum málflutningi sínum og hvort hann yfir höfuð njóti trausts ríkisstjórnar í þessu máli. Það traust hefur hann svo sannarlega ekki hjá aðilum utan þings sem hafa látið sig málið varða.

[13:42]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegur forseti. Það er svolítið sérstakt að koma á eftir hv. þingmanni sem ræddi nú þessi mál vegna þess að hér voru viðhöfð mjög stór orð. Það er bara mjög eðlilegt að fólk hafi mismunandi skoðanir á þessum málum eins og öðrum en það er enginn fótur fyrir því að sá sem hér stendur hafi ráðist af hörku gegn einhverjum aðilum sem hafa tjáð sig um þetta. Það er enginn fótur fyrir því. Það er algerlega ótrúlegt að hv. þingmaður skuli tala með þessum hætti. Ef hv. þingmaður er ósammála þeim sem hér stendur eða einhverjum öðrum um þetta mál eða eitthvert annað mál er það bara sjálfsagt og eðlilegt og hann hlýtur að færa rök fyrir máli sínu hvað það varðar.

Ég hef hvað eftir annað talað um þetta mál eins og allir vita. Ég vek athygli á því og hvet hv. þingmann til að kynna sér frumvarpið og hvað hefur verið í gangi varðandi þessi mál almennt. Ég veit vel (Gripið fram í.) að hann er hv. þingmaður í þingflokki Vinstri grænna. Ég hef skipst á skoðunum við þingmenn Vinstri grænna um þessi mál og þeir hafa talað fyrir því að fjölga útsölustöðum áfengis á Íslandi, talað fyrir því og fundist það algerlega sjálfsagt.

Þetta frumvarp gengur út á það, eins og menn vita, að afnema einokunarsölu ríkisins. Þarna eru tæki fyrir sveitarfélögin til að stýra aðgengi, staðsetningu og öðrum slíkum hlutum, tæki til þess þannig að menn gætu verið með miklu strangari reglur hvað það varðar en nú er. Ég vil biðja hv. þingmann og aðra þá sem taka þátt í þessari umræðu að gera það málefnalega og fara þannig yfir málin. (Forseti hringir.) Ég held að það sé öllum, virðulegi forseti, til góðs.

[13:45]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Hæstv. ráðherra sagði að þingmenn ættu að kynna sér hvað hefði verið í gangi. Það er rétt að fara aðeins yfir það. Það sem hefur verið í gangi á síðustu

árum er það að áfengisgjald hefur lækkað að raungildi um 33% á síðustu níu árum. Það sem hefur verið í gangi á sama tíma er að neyslan hefur aukist um 30%.

Það er beint samband á milli verðs og neyslu, virðulegur forseti. Það vitum við í ljósi margítrekaðra rannsókna með sömu niðurstöðum. Við vitum líka að þetta frumvarp dregur úr tekjum ríkissjóðs. Við vitum líka, virðulegur forseti, að það er boðað í þessu frumvarpi að lækka áfengisgjald um 50%. Við vitum það enn fremur að sænska lýðheilsustöðin hefur komist að þeirri niðurstöðu í kjölfar rannsókna að það að færa áfengissöluna í verslanir muni auka neysluna um 29%. Við vitum líka að það að lækka áfengisgjaldið um 50% þar til viðbótar mun enn fremur auka neysluna. Við vitum að aukin neysla þýðir aukin vandræði og aukinn kostnað sem lendir á heimilum og ríkissjóði.

Hæstv. heilbrigðisráðherra er búinn að lýsa yfir stuðningi við mál sem dregur úr tekjum og eykur kostnað ríkissjóðs. Hann er búinn að lýsa yfir stuðningi við mál sem eykur vanda tuga þúsunda Íslendinga og tuga þúsunda heimila á Íslandi. Hver er áfengisstefna þessarar ríkisstjórnar? Er hún sú hin sama og síðustu ára, þ.e. að halda áfram að auka neysluna? Halda áfram að auka neysluna meira, halda áfram að auka vandann, halda áfram að búa til meiri kostnað fyrir ríkissjóð?

Það verður að segjast eins og er, virðulegur forseti, að þetta er ábyrgðarlaus stefna, ábyrgðarlaus málflutningur, vegna þess að menn vita betur. Vísindalegar rannsóknir í mörgum löndum leiða menn til þeirrar niðurstöðu að menn vita betur.

[13:47]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég tek undir það með hæstv. heilbrigðisráðherra að það er ástæða til að ræða þessi mál af yfirvegun og öfgalaust og með öðrum hætti en andstæðingar frumvarpsins hafa gert, bæði hér á þingi og í opinberri umræðu upp á síðkastið.

En það er auðvitað dálítið merkilegt að halda því fram, eins og hv. þm. Björn Valur Gíslason gerði hér, að okkur flutningsmönnum frumvarpsins hefði borist óvæntur liðsauki í málinu frá heilbrigðisráðherranum. Ég vil minna á að hæstv. heilbrigðisráðherra hefur flutt þetta mál fjórum sinnum. Ég leyfi mér að hrósa hæstv. heilbrigðisráðherranum fyrir að hlaupa ekki frá sinni eigin stefnu og flokks síns bara við það að hann er orðinn ráðherra. Ég veit ekki hvað hv. þm. Björn Valur Gíslason mundi gera ef hann yrði einhvern tíma ráðherra. Vonandi gerist það seint. En hugsanlega finnst honum eðlilegt að menn skipti bara um skoðun við það að fá slíka upphefð. En auðvitað lýsir það sjónarmið engu öðru en einhverri furðulegri tækifærismennsku. Sem betur fer sýnir hæstv. heilbrigðisráðherra skoðunum sínum og síns flokks þá hollustu og virðingu að skipta ekki um skoðun þrátt fyrir að staða hans hér innan þings og ríkisstjórnar breytist. Ég minni hv. þingmann á að það segir í ályktun landsfundar Sjálfstæðisflokksins frá því í mars á þessu ári, með leyfi forseta:

„Landsfundur leggur áherslu á að einkarétti ríkisins á verslun með áfengi verði aflétt. Eðlilegt er að hægt sé að kaupa bjór og léttvín utan sérstakra áfengisverslana, t.d. í matvöruverslunum.“

Og ummæli hæstv. heilbrigðisráðherra sýna að (Forseti hringir.) hann er að framfylgja stefnu Sjálfstæðisflokksins. Hann nýtur fulls trausts til þess og það er fáránlegt í því sambandi að tala um dómgreindarskort (Forseti hringir.) eða embættisafglöp.

[13:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það var talað um að mikilvægt væri að ræða þetta málefnalega. Vissulega er búið að tala marga daga um þetta margumtalaða frumvarp í þingsölum þannig að mér finnst kannski óþarfi að bæta mörgum klukkutímum við í þeim efnum. Ég get þó sagt það að ég hef velt þessum málum mikið fyrir mér og komist að þeirri niðurstöðu, að ég tel alveg án allra öfga, að vera andvíg frumvarpinu.

Mig langar til að nefna annað við hæstv. heilbrigðisráðherra — fyrst við erum svona stálheppin að hafa hann hérna á bekknum, og er hann reyndar nokkuð einmana — og það varðar hinar gríðarlegu vanskilaskuldir Landspítalans, 1,1 milljarð. Það er verið að henda út um gluggann tugum milljóna króna sem væri hægt að komast hjá vegna þess að ríkissjóður á fullt af peningum. Það eru bullandi peningar í ríkissjóði og það er ekki reynt að standa í skilum. Hvers lags fordæmi er sýnt með þessu móti? Svo bættist það nú við í morgun í heilbrigðisnefnd að Heilsugæslan í Reykjavík skuldar birgjum 320 millj. Það er ekkert verið að hugsa um að reyna að borga það upp. Mér finnst að heilbrigðisráðherra sé eitthvað lítið að reyna að standa sig í sínu mikla og mikilvæga embætti þegar hann tekur ekki á þessu.

Hann skipar margar nefndir og kannski er hann að vinna sér inn tíma með því, ég veit það ekki. (Gripið fram í.) Ég vil bara segja að mér finnst slæleg frammistaða hjá hæstv. heilbrigðisráðherra og ríkisstjórninni að taka ekki á þessum málum, borga ekki upp þessi vanskil (Gripið fram í.) í staðinn fyrir að henda öllum þessum peningum út um gluggann.

[13:51]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Það kom fram hér áðan í máli hæstv. heilbrigðisráðherra að hér hefðu fallið stór orð í hans garð. Það er rétt, það eru stór orð enda hefur hann sjálfur látið stór orð falla í þessu máli og ég stend við það að hann hefur snúist gegn aðilum bæði undir ráðuneyti sínu og almennt í þjóðfélaginu sem fjallað hafa um áfengis- og vímuvarnamál. Hann hefur snúist gegn áliti þeirra á þessu frumvarpi. Ég held að hæstv. ráðherrann ætti sjálfur að kynna sér þau mál frekar en að saka aðra um að hafa ekki gert það. Hér eru full rök fyrir öllu því sem ég sagði áðan.

Hefur hann kannski ekki kynnt sér álit landlæknisembættisins í yfirlýsingu sem kom fram fyrir ekkert mörgum dögum þar sem hann fer yfir frumvarpið og þau mál sem það varðar og endar mál sitt á, með leyfi forseta, að „breytingar á löggjöf um aðgengi og verð á áfengi geta haft alvarlegar afleiðingar fyrir lýðheilsu hér á landi“?

Það er landlæknir sem skrifar undir þetta.

Og hvað segja foreldrar í landinu sem ekki alls fyrir löngu funduðu um þetta mál og reyndar samtök foreldra á Norðurlöndum? Hvað hafa þau að segja um aðgengi að vímuefnum og áfengi? Nákvæmlega það sama og það sem landlæknir hefur fjallað um og undirstrikað, nákvæmlega

það sama og hefur margsinnis komið fram hjá Lýðheilsustöð. Ekki bara einu sinni, ekki bara við þetta mál, ekki bara tvisvar eða þrisvar eða fjórum sinnum, heldur í fimmta skiptið núna sem það gefur álit á sambærilegu frumvarpi. Það kemur ekki úr óvæntri átt eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hélt fram áðan, að ég væri að meina að það kæmi úr óvæntri átt frá sjálfum ráðherranum, heldur úr ráðuneytinu. Mér finnst mjög alvarlegt þegar það kemur úr þessu ráðuneyti og að þingmaður sem þó hefur verið þessarar skoðunar í mörg ár og flutt mál með sama hætti eins og hann gerir núna hafi ekki skipt um skoðun eftir að honum hefur þó verið falin (Forseti hringir.) ábyrgð á heilbrigðismálum í landinu.

[13:54]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson flutti mjög skemmtilega ræðu hér áðan um mikilvægi þess að sýna skoðunum hollustu. Þetta er sami þingmaður og flutti hér einhvern tímann þingmál um að leggja Ríkisútvarpið niður. Síðan mætti hann á næsta þingi og talaði fyrir því að Ríkisútvarpið yrði gert að opinberu hlutafélagi og að landsmenn yrðu allir lögþvingaðir til að greiða nefskatt til að fjármagna það. Menn höfðu á þessu skilning því nú væri hann orðinn formaður menntamálanefndar.

Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur að sjálfsögðu frelsi til að hafa þá skoðun að selja eigi áfengi í matvöruverslunum. Hann hefur að sjálfsögðu einnig frelsi til að berjast fyrir þessari hugsjón sinni en hann hefur jafnframt þá skyldu sem hæstv. heilbrigðisráðherra á Íslandi að koma á framfæri sjónarmiðum þeirra stofnana sem undir hann heyra, hvort sem það er Lýðheilsustöð, landlæknisembættið, áfengisvarnaráð eða aðrir aðilar. Hann er líka ábyrgur fyrir því að framfylgja forvarnastefnu ríkisstjórnarinnar. Það er mál þeirra stofnana sem ég vísaði hér til að það frumvarp sem hér um ræðir stríðir gegn þessari stefnu.

Á hitt vil ég síðan leggja áherslu að gefnu tilefni, vegna orða hæstv. ráðherra, að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa jafnan talað fyrir því að jafnræði sé með landsmönnum hvað varðar aðgengi að verslunum ÁTVR. Við höfum líka talað fyrir því að þar sé á boðstólum fjölbreytt úrval, ekkert síður á fámennum stöðum en í þéttbýli. (Gripið fram í.)

Við höfum hins vegar talað gegn því að markaðsöflunum á Íslandi verði falið það verkefni að koma áfengi niður í landsmenn. (**Heilbrrh.:** ... betra aðgengi ...) Það er gegn þeirri stefnu sem við höfum talað. Það er furðulegt að hæstv. heilbrigðisráðherra skuli sýna annað eins ábyrgðarleysi í þessu máli og dæmin sanna.

[13:56]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mér finnst óþarfi að brigsla fólki um öfgar ef það er ekki sammála í þessu máli því að ég held að mörg sjónarmið takist á í því. Mér finnst líka óþarfi að tala um tækifærismennsku þó að fólk skipti um skoðun. Stundum getur verið stutt mjög góðum rökum að skipta um skoðun.

Ég tel, eftir að hafa kynnt mér þessi mál, að það sem við erum að horfa upp á sé tvímælalaust aukið aðgengi og þar með aukin neysla. Þar dugir að horfa til nágrannalanda. Við getum nefnt Finnland sem dæmi, það var nefnt í umræðunni á dögunum að Finnar fóru þessa leið fyrir nokkrum árum og eru þegar farnir að sjá þess stað í áfengistengd heilbrigðisvandamál í sínu landi.

Við erum að tala um heilbrigðisáætlun sem við ætlum að framfylgja hér, um 5 lítra neyslu af hreinum vínanda á mann en erum langt yfir þeim mörkum nú þegar, hvað þá ef við aukum aðgengi. Í þessum málum skiptir máli að horfa á það, ekki bara út frá sjónarmiðum markaðsaðila, heldur út frá heilbrigðissjónarmiðum. Allar alþjóðlegar tölur sýna að þetta er eitt stærsta heilbrigðisvandamál samtímans og því miður virðast forvarnir ekki skila sama árangri og takmörkun á aðgengi.

Þó að ég telji að það séu ýmis sjónarmið í þessu máli sem megi skoða með og á móti tel ég fyrst og fremst að verið sé að taka áfengi, setja það inn fyrir sviga og breyta því í það sem við köllum venjulega neysluvöru — sem það er ekki, sem það er hreint ekki — og þess sér stað ef við horfum á þau heilbrigðisvandamál og þau félagslegu vandamál (Gripið fram í.) sem hljótast af auknu aðgengi og aukinni neyslu á áfengi.

[13:58]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Þetta mál snýst um verslunarfrelsi og ekkert annað. Við erum ekki að tala um að leggja niður allt sem heitir forvarnir. Við erum ekki að tala um að hæstv. heilbrigðisráðherra snúi baki við öllum þeim stofnunum er undir ráðuneyti hans heyra. Ég hef ekki heyrt hann í eitt einasta sinn mælast til þess að forvörnum verði hætt í þjóðfélaginu þrátt fyrir að við skiptum um aðila bak við búðarborðið í verslunum með áfengi.

Mér finnst, og það hefur komið hérna fram, mjög rangt að ætlast til þess að menn skipti hreinlega um skoðun yfir nótt. Það sjá allir að hæstv. heilbrigðisráðherra er sá aðili sem hefur talað hér úr þessum stól einna oftast og mest um þetta mál. Mér þætti mjög óeðlilegt ef hann mundi allt í einu yfir nótt, bara við það að skipta um embætti, breyta þessari prinsippafstöðu sinni sem snýst um verslunarfrelsi. Og ég ítreka þetta með verslunarfrelsið.

Í málflutningi vinstri grænna í þessu máli, eins og í svo mörgu öðru, finnst mér koma fram hjá þessum helstu talsmönnum lýðræðisins, að eigin áliti, ekkert annað en hræðsla við lýðræðið. Ég er ný hér á þingi en mér sýnist á öllu að menn séu almennt þeirrar skoðunar að það sé meiri hætta, ef svo má segja, á að þetta mál fari í gegn og þá á að gera allt til að drepa það niður. Menn hafa talað fyrir því að halda málinu inni í nefndinni.

Leyfum nú lýðræðinu að njóta sín. Klárum þetta mál. Tökum það út úr nefndinni. Leyfið þingheimi að greiða atkvæði um það. Það er eina lýðræðislega atriðið í sambandi við þetta mál sem — eina ferðina enn — snýst um verslunarfrelsi.

[14:00]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegur forseti. Þetta hefur verið nokkuð athyglis-

vert. Ég verð að segja það út af ræðu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur að á dauða mínum átti ég von en ekki að fyrrverandi ráðherra Framsóknarflokksins færi að skamma mig fyrir rekstrarvanda stofnana á vegum heilbrigðisráðuneytisins. Ég vil vekja athygli á því að á undanförnum árum og alla þá tíð sem ráðherra Framsóknarflokksins fór með það ráðuneyti þá var nú ekki eins og menn væru að ná jöfnu, eða að menn væru að ná endum saman í rekstrinum.

Heldur hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir virkilega að þetta sé nýtt mál? Ég vek athygli á því að hér er verið að fylgja eftir fjárlögum sem fyrri ríkisstjórn lagði fram og ég held því að hv. þingmaður ætti aðeins að skoða sinn gang áður en hún fer að ásaka þann sem hér stendur fyrir að standa ekki þá plikt.

Hallinn á ríkisspítölunum frá því um 2000 hefur verið frá 6,5% upp í 15,6%. Það er mín skoðun, virðulegur forseti, að okkur veiti ekki af því að fara yfir það ásamt fleiru sem snýr að rekstri heilbrigðisráðuneytisins. Það er gott að vita af stuðningi frá þingmönnum Framsóknarflokksins hvað það varðar.

Ég gleðst yfir því, virðulegur forseti, að yfirlýsingar hv. þm. Björns Vals Gíslasonar hér úr þessum stól eru orðnar aðeins vægari, en hins vegar held ég að það ætti að kalla saman þingflokksfund hjá vinstri grænum vegna þess að nú allt í einu eru þeir farnir að tala gegn auknu aðgengi en fyrr í umræðunni hafa þeir talað fyrir því. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði fyrir nokkrum dögum varðandi spurningu um hvort fjölgun útsölustaða ÁTVR væri af hinu illa, með leyfi virðulegs forseta: „Þá tel ég svo ekki vera.“

Hv. þm. Þuríður Backman fór yfir það, virðulegi forseti, að hún vildi sjá fleiri útsölustaði ÁTVR (Gripið fram í.) þannig að vinstri grænir vilja aukið aðgengi. (Gripið fram í.) Forvarnamálið er hins vegar stórmál, það (Forseti hringir.) er eilífðarmál, en hins vegar er það alveg nýtt, þó að Frjálslyndi flokkurinn sé á móti þessu frumvarpi, þá er það alveg nýtt. (Forseti hringir.) að vinstri grænir séu á móti auknu aðgengi, þeir hafa talað fyrir því hvað eftir annað hér í þingsal.

Hlutdeild sveitarfélaga í skatttekjum, fyrri umr.

Þáltill. MS o.fl., 9. mál. — Þskj. 9.

[14:03]

Flm. (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um aukna hlutdeild sveitarfélaga í innheimtum skatttekjum. Meðflutningsmenn mínir að þessari tillögu eru hv. þingmenn Birkir J. Jónsson, Guðni Ágústsson og Bjarni Harðarson.

Tillögugreinin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að taka hið fyrsta upp viðræður við Samband íslenskra sveitarfélaga um aukna hlutdeild sveitarfélaganna í innheimtum skatttekjum.“

Sveitarfélögin eru, eins og við vitum, mjög misjafnlega stödd fjárhagslega. Undanfarna daga hafa hv. þingmenn hitt marga sveitarstjórnarmenn um allt land þar sem m.a. þessi mál hafa verið rædd, þ.e. fjárhagsleg afkoma sveitarfélaganna og rekstur þeirra.

Á síðustu árum hefur sumum sveitarfélögum reynst erfiðara og erfiðara að halda uppi sinni lögbundnu þjónustu og starfsemi. Þróunin hefur verið sú að útsvarstekjur og annað hefur verið að breytast en það er ekki einfalt að ræða þetta vegna þess að staða sveitarfélaganna er mjög misjöfn, tekjustofnar þeirra og afkoma er mjög mismunandi. Staða svipaðra sveitarfélaga á svipuðum svæðum getur jafnvel verið mjög misjöfn, það er engin ein lína í því máli.

Því miður er ekki að sjá núna að afkoma margra sveitarfélaga sem hafa átt erfitt muni batna á næstu mánuðum og missirum vegna þess að eftir að ákvörðun var tekin um að skerða veiðiheimildir í þorski er alveg borðleggjandi að mörg sveitarfélög, margar sjávarbyggðir muni verða fyrir þrengingum, muni verða fyrir tekjumissi, þannig að segja má að komin sé upp ný staða að þessu leyti í mörgum sveitarfélögum.

Tekjustofnar ríkisins hafa verið að þróast á undanförnum árum. Við sjáum það t.d. í fjárlagafrumvarpinu í þeim upplýsingum sem þar liggja fyrir að fjármagnstekjuskattur hefur vaxið gríðarlega mikið á örfáum árum. Þetta er skattur sem var ekki innheimtur fyrir u.þ.b. tíu árum en á næsta ári er gert ráð fyrir því að skili hann ríkissjóði yfir 30 milljörðum. Samband ísl. sveitarfélaga hefur ítrekað ályktað um að sveitarfélögunum beri að fá hlutdeild í þessum skatti að einhverju leyti. Það er eitt af því sem við bendum á í greinargerð með þessari tillögu að farið verði yfir það sérstaklega hvort það sé rétt að sveitarfélögin fái sérstaka hlutdeild í fjármagnstekjuskatti. Það er eitt af því sem tengist þessari tillögu, þ.e. að ríki og sveitarfélög komist að niðurstöðu um það.

Það hafa mjög margir tekið undir þessar ályktanir Sambands ísl. sveitarfélaga og ég held að það sé rétt munað hjá mér að hæstv. núverandi félagsmálaráðherra hafi tekið undir þær í einhverju viðtali um helgina. Ég hygg því að Samband ísl. sveitarfélaga eigi stuðningsmenn um þetta mál, bæði í röðum hv. alþingismanna og ráðherra í ríkisstjórn. Ég held að það sé mjög mikilvægt, virðulegur forseti, að fá botn í þetta mál.

Nú er það svo að Jöfnunarsjóður sveitarfélaga leikur stórt hlutverk í þessari flóru allri saman. Það var ákveðið fyrir nokkrum árum að setja sérstakt fjármagn inn í jöfnunarsjóðinn til þess að mæta aðstæðum sem upp hafa komið hjá sveitarfélögum sem hafa misst útsvarstekjur eða þar sem fólki hefur fækkað. Það var ákveðið á sl. vetri í samkomulagi milli þáverandi ríkisstjórnar og Sambands ísl. sveitarfélaga að auka við þessa fjármuni, þ.e. þetta voru 700 milljónir áður en á þessu ári og því næsta mun jöfnunarsjóður fá 1.400 milljónir og gerir tillögur um hvernig fénu verði ráðstafað og síðan er það viðkomandi ráðherra að ganga frá því.

Þessir sérstöku fjármunir sem jöfnunarsjóður hefur yfir að ráða eru bráðabirgðaúrræði sem mun renna út í lok næsta árs. Við sem flytjum þessa tillögu teljum að það sé mjög mikilvægt að farið verði í slíkar viðræður milli ríkis og sveitarfélaga til þess að menn sjái lengra fram í tímann í þessum málum. Það er mjög mikilvægt, ekki síst í ljósi þess sem ég nefndi hér og við þekkjum, þeirrar þróunar sem er

orðin í sjávarútvegi og mun verða á næstu missirum og árum.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa þetta öllu lengra. Ég geri ráð fyrir því að allmargir hv. þingmenn vilji taka þátt í umræðu um þetta mál enda er mikill áhugi hjá mörgum hér á Alþingi á sveitarstjórnarmálum og margir sem hafa komið að þeim málaflokki.

Ég legg til að að lokinni þessari umræðu fari þessi tillaga til félagsmálanefndar. Ég hygg að sú nefnd muni fara með málefni sveitarfélaga a.m.k. fram að áramótum. Annars er ekki gott að átta sig á því hvað menn ætla sér með sveitarstjórnarmálin en það er önnur saga, við fórum yfir það hér um daginn.

Ég vil þó lýsa því að ég er afar ósáttur með hvernig ríkisstjórnin höndlar málefni sveitarfélaganna í Stjórnarráðinu og hefði kosið að menn hefðu gefið sér heldur lengri tíma til að fara yfir þau mál svo ég tali nú ekki um að hafa eitthvert samráð við t.d. Samband ísl. sveitarfélaga og sveitarstjórnarmenn um það með hvaða hætti þeim málum verði komið fyrir í framtíðinni, en það er ekki háttur núverandi ríkisstjórnar að hafa slíkt samráð.

[14:09]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. flutningsmanni Magnúsi Stefánssyni og meðflutningsmönnum hans fyrir að leggja fram þessa tillögu til þingsályktunar hér á Alþingi og segja það að við í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munum styðja framgang hennar. Það er margt rétt sem kemur fram í greinargerðinni um fjárhagsmálefni sveitarfélaganna og þess vegna er sjálfsagt að samþykkja þessa tillögu.

Það er hins vegar þannig að það er eins konar eilífðarverkefni að fást við fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga, það er verkefni sem tekur nánast engan enda og virðist á köflum eins og það skipti engu máli hverjir eru við stjórnvölinn hverju sinni. Nú veit ég að hv. 1. flutningsmaður þessarar tillögu, hv. þm. Magnús Stefánsson, þekkir það af eigin raun, hafandi verið félagsmálaráðherra í síðustu ríkisstjórn, að það er eins og það strandi iðulega á fjármagni og fjármálaráðuneyti þegar þessi mál koma til skoðunar og ég hygg að hann hafi upplifað það sem ráðherra sveitarstjórnarmála að það hefur verið erfitt að glíma við fjármálaráðuneytið þegar þessi mál eru annars vegar. Þetta hefur líka komið fram í umræðum í þinginu núna í haust, til að mynda um fjárlög og fjáraukalög þegar málefni sveitarfélaganna hefur borið á góma.

Sveitarfélögin hafa sannarlega tekið við margs konar verkefnum á undanförnum árum, stundum hefur verið samið sérstaklega milli ríkis og sveitarfélaga um tekjustofna sem þeim ættu að fylgja, en í öðrum tilvikum hefur það ekki verið gert heldur hefur verkefnum verið velt yfir á sveitarfélögin og engir tekjustofnar hafa fylgt þar sérstaklega með.

Þá hafa breytingar á skattaumhverfi leitt til tekjusamdráttar hjá sveitarfélögum en tekjuauka hjá ríkinu. Þannig hefur t.d. sú breyting sem orðið hefur á samsetningu skatttekna með því að æ fleiri greiða einungis fjármagnstekjuskatt, leitt til þess að ríkið hefur fengið meiri skatttekjur í sinn hlut en sveitarfélögin tapað á þeim skiptum. Það eru því margar ástæður fyrir því að það er eðlilegt að taka þessi mál til umfjöllunar, fyrir utan réttlætismálið í því að þeir sem einungis greiða fjármagnstekjuskatt borgi líka eitthvað til þess samfélags sem þeir búa í, þeir taki líka þátt í því að borga kostnað við grunnskólana, leikskólana, gangstéttarnar og menningar- og æskulýðsstarfið sem sveitarfélögin sinna. Það eru því margs konar rök í mínum huga fyrir því að tekjumál og tekjuskipting ríkis og sveitarfélaga sé tekin til umfjöllunar.

Það hefur líka verið mikið áhugamál á undanförnum árum, ég held hjá öllum stjórnmálaflokkum og hjá sveitarstjórnarfólki, að fjölga verkefnum sveitarfélaganna, færa verkefni frá ríki til sveitarfélaganna og renna þannig styrkari stoðum undir sveitarstjórnarstigið í landinu. Því miður hafa þær viðræður sem á undanförnum árum hafa farið fram, m.a. um málefni fatlaðra, strandað á því að það hefur ekki náðst samkomulag um flutning tekjustofna. Það er auðvitað bagalegt ef almennur vilji er til þess að styrkja sveitarstjórnarstigið en það er ekki hægt að ná því fram vegna þess að ríkið vill ekki leggja nægilegt fjármagn inn í það verkefni.

Sömuleiðis hafa sveitarfélögin oftlega nefnt það í samskiptum sínum við ríkið þegar um verkefnaflutning er að ræða að það ætti að hafa inni samkomulag ríkis og sveitarfélaga eða að hafa í löggjöfinni einhvers konar endurskoðunarákvæði á þeim tekjustofnum sem fluttir eru þannig að eftir einhvern tiltekinn tíma, þrjú, fimm eða sjö ár sé hægt að meta árangurinn af verkefnatilfærslu og meta hvort verkefnið eða þeir tekjustofnar sem fylgdu hafi staðið undir þeim verkefnum þegar reynslan er metin. Ríkið hefur litið svo á að ómögulegt sé að vera með slík endurskoðunarákvæði inni, það hefur verið algjört eitur í beinum ríkisvaldsins. En þarna held ég að menn verði að vera reiðubúnir til þess að skoða málin eftir á. Ég held t.d. að það sé almennt reynsla sveitarstjórnarstigsins að þó að vel hafi tekist til með flutning grunnskólans frá ríki til sveitarfélaga árið 1996 þá komi það skýrt fram í öllum hagtölum og skoðunum að kostnaður sveitarfélaganna við rekstur grunnskólans hefur orðið mun meiri en þeir tekjustofnar sem fluttir voru frá ríkinu. Sumt af því hafa reyndar verið ákvarðanir sem sveitarfélögin hafa algjörlega tekið sjálf og á eigin forsendum og ekkert nema gott um það að segja að þau taki slíkar ákvarðanir og sannarlega hefur grunnskólinn eflst við þetta, en engu að síður er þarna um að ræða frekari verkefni, frekari útgjöld sem sveitarfélögin mörg hver eiga í miklu basli með að standa undir.

Í þessu samhengi þarf líka að ræða það hvort vilji sé til þess að auka svigrúm sveitarfélaganna til skattheimtu. Í sumum löndum er því þannig farið að skattheimtuvaldið, þ.e. ákvörðun útsvars, er alfarið í höndum sveitarfélaganna og ekkert hámark í því eins og hér gildir, t.d. er ekkert hámark á útsvarinu í Danmörku, ef ég hef skilið það rétt, og sveitarfélögin geta sjálf tekið ákvörðun um hvað það er. Við þurfum að ræða það hvort þetta er leið sem við mundum vilja fara, þ.e. hvort við viljum gefa sveitarfélögunum meira sjálfdæmi og um leið færa þeim fleiri verkefni, meira vald, og treysta þeim fyrir ákvörðunum, t.d. um skattheimtu. Í dag höfum við ákveðið bil sem sveitarfélögin geta

unnið innan og ákveðið hvar á því bili þau vilja vera og það er eðlilegt að spyrja sig að því: Af hverju þarf að setja einhvern ákveðinn ramma, af hverju geta sveitarfélögin ekki tekið þessa ákvörðun sjálf? Sveitarfélögin og sveitarstjórnirnar eru kosnar lýðræðislegum kosningum af íbúunum og standa að sjálfsögðu skil á því sem þær ákveða gagnvart þeim.

Þannig má líka taka fyrir fleiri skattstofna eins og fasteignaskattinn, hlutdeild í tekjuskatti fyrirtækja, jafnvel virðisaukaskattinn, en þegar upp er staðið er það kannski ekki endilega heitið á skattstofninum sem skiptir máli heldur heildartekjurnar og hvernig þær standa undir þeim verkefnum sem sveitarfélögin eiga að sinna sem skiptir mestu máli. Hugmyndir hafa líka heyrst um að í staðinn fyrir að fá sveitarfélögunum fleiri tekjustofna eins og hlutdeild í fjármagnstekjuskatti, virðisaukaskatti eða tekjuskatti fyrirtækja þá ætti kannski bara að setja allan tekjuskatt einstaklinga yfir á sveitarfélögin sem væri þá tekjustofn sveitarfélaganna og ríkið væri með aðra tekjustofna. Það er leið sem að mínu viti má alveg skoða þó að ég sé almennt þeirrar skoðunar að hagkvæmara sé fyrir opinbera aðila að vera með breiðan skattstofn, ekki of einhæfan skattstofn, ekki öll eggin í sömu körfu, það er svona almennt mitt viðhorf í þeim málum.

Virðulegur forseti. Ég tel sjálfsagt að samþykkja þessa tillögu og það er brýnt að ríkisvaldið sýni í verki vilja til þess að efla tekjustofna sveitarfélaga. Það er mjög mikilvægt að slík skilaboð komi úr herbúðum stjórnarliða því annars er tímasóun að efna til slíkra viðræðna um breytta verkaskiptingu.

[14:17]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég þakka flutningsmönnum fyrir þessa þingsályktunartillögu. Ég held að hún sé af hinu góða því að það er mjög brýnt að ræða skiptingu tekna milli ríkis og sveitarfélaga. Sú breyting hefur orðið á skattheimtu hjá fólki sem hefur borgað útsvarstekjur í gegnum tíðina að stór hópur og stækkandi og er farinn að borga fjármagnstekjuskatt. Það er því ekkert óeðlilegt að sveitarfélögin í landinu fái hlut af fjármagnstekjuskattinum til sín en hann renni ekki aðeins til ríkisins. Það er auðvitað brýnt mál. Ég hélt að vinna hefði verið í gangi um skiptingu tekna milli ríkis og sveitarfélaga en það hefur bersýnilega ekkert komið út úr því starfi enn þá eða ekkert orðið af því. Ég hélt að það hefði verið ákveðið í stjórnartíð fyrri ríkisstjórnar.

Skipting tekna milli ríkis og sveitarfélaga er náttúrlega alltaf að breytast. Grunnskólarnir voru færðir undir sveitarfélögin fyrir stuttu síðan til þess að gera og þá var talið að sveitarfélögin hefðu fengið ríflega frá ríkinu, það hefði verið borð fyrir báru í þeim efnum og þau hefðu fengið milljarð umfram það sem þau þyrftu. Síðan hefur ríkið stanslaust lagt skyldur á sveitarfélögin um að auka þjónustu við börn á grunnskólastiginu, það er ýmiss konar sérfræðiþjónusta sem t.d. lesblind börn og fötluð börn hafa þurft að fá og þeim hefur ekki veitt af að fá aukna þjónustu frá grunnskólunum en allt kostar þetta peninga sem sveitarfélögin hafa svo þurft að borga.

Mér dettur líka í hug breyting á hafnalögum sem hefur haft afleiðingar á tekjur sveitarfélaga og hafnarsjóða. Flestar hafnir í landinu, að undanskildum fjórum stærstu höfnum landsins sem reknar eru með hagnaði, eiga við mjög mikla erfiðleika að etja. Í flestum sveitarfélögum eru þær reknar sem sérsjóður, þ.e. hafnarsjóður, svo þetta mun auðvitað íþyngja sveitarfélögum vegna þorskniðurskurðarins og minni tekna fyrir sveitarfélögin. Það þarf því að endurskoða hafnalögin að hluta og hvernig staðið er að núgildandi hafnalögum.

Eitt í viðbót og það er þegar sveitarfélög selja eignir en þá standa þau kannski í fyrsta skipti frammi fyrir því núna, eins og sveitarfélög á Suðurnesjum sem hafa verið að selja eign sína í Hitaveitu Suðurnesja, að verða að borga fjármagnstekjuskatt. Það mun auðvitað verða þessum sveitarfélögum íþyngjandi að þurfa að borga fjármagnstekjuskatt en í samanburði við önnur sveitarfélög á landinu sem hafa kannski ekki sömu stöðu standa þau vel. Eftir sem áður held ég að ríkið þurfi að skoða þann þátt sem snýr að sveitarfélögum sem hafa verið að selja hlut sinn eins og sveitarfélög á Suðurnesjum í Hitaveitu Suðurnesja, að þurfa að borga fjármagnstekjuskatt og það eru engar smáupphæðir. Það mun ekki gera þessum sveitarfélögum auðveldara fyrir, þrátt fyrir að þau eigi í rauninni við rekstrarerfiðleika að etja við að láta enda ná saman frá degi til dags fyrir utan auðvitað þær tekjur sem þau hafa af sölu eigna. En væntanlega hugsa öll sveitarfélögin þannig að þau komi að því í einhvers konar uppbyggingu innan sveitarfélaganna og veitir kannski ekki af í sumum tilfellum.

[14:22]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Hér er hreyft máli sem margsinnis hefur verið til umræðu í sölum þingsins og hjá sveitarstjórnunum, innan Sambands íslenskra sveitarfélaga, innan SSH og víðar. Það sem hv. þm. Magnús Stefánsson dregur fram í greinargerðinni er að tekjur sumra sveitarfélaga hafi minnkað en önnur staðið í stað samanborið við aukinn rekstrarkostnað undanfarin ár en svo bætir hann við að þetta eigi fyrst og fremst við um sveitarfélög á landsbyggðinni. Ég get svo sannarlega tekið undir það að þetta er rétt hvað landsbyggðina varðar en ef við horfum hins vegar á sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu er þetta ekki raunin. Sveitarfélögin þar hafa notið þess góðæris sem verið hefur í landinu og tekjur sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu hafa verið að aukast mjög mikið.

Ég hef reyndar ekki gert mjög nákvæma úttekt á því en ég leit yfir ársreikninga ákveðins sveitarfélags á höfuðborgarsvæðinu nokkur ár aftur í tímann og ég get t.d. ekki séð þegar kemur að grunnskólanum að það sé aukinn kostnaður við hann sem hlutfall af útsvarstekjum, svo ég tali ekki um sem hlutfall af heildartekjum. Þá er auðvitað tekið inn í miklu fleira en útsvarstekjurnar en sem hlutfall af útsvarstekjum, sem er kannski eðlilegast að horfa á, hefur það hlutfall ekki verið að hækka. Mér sýnist jafnvel að það hafi lækkað hjá sumum sveitarfélögum.

Ef við horfum á afkomu sveitarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu sjáum við að öll sveitarfélögin skila rekstrarafgangi nema eitt sveitarfélag en það er að vísu svolítið

merkilegt að það skuli vera stærsta sveitarfélagið. Ef við skoðum þetta hins vegar úti á landi og berum saman hvert er hlutfall t.d. kostnaðar við grunnskóla þar í samanburði við sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu þá sýnist mér fljótt á litið að það sé kannski á milli 40 og 50% á höfuðborgarsvæðinu ef við tökum fræðslumálin sem heild en úti á landsbyggðinni má finna sveitarfélög þar sem það er jafnvel 80%. Þess vegna er mjög rangt að tala um sveitarfélög sem eitt mengi því aðstaðan er mjög misjöfn. Þess vegna getur maður sett sig í spor sveitarfélaga úti á landi og skilið að þau þurfa á miklu meiri tekjum að halda vegna grunnskólanna en það á auðvitað ekki við um sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu, enda sjáum við það líka á annarri eyðslu þessara sveitarfélaga, og er þá ekkert undanskilið, að þau hafa ekki beint verið að spara við sig hvorki í rekstri né uppbyggingu, það er alveg óhætt að segja það, og hafa aukið mikið fjármagn til alls kyns mannvirkjagerðar. Við getum líka séð það í hendi okkar því að allar þær byggingar sem menn hafa verið að reisa eru mjög fínar og flottar byggingar, t.d. íþróttamannvirki og svo mætti lengi telja. Þetta sjáum við ekki úti á landi, þar sjáum við að sveitarfélög hafa ekki efni á að fara í nauðsynlegustu mannvirkjaframkvæmdir. Þetta er því mjög ólík staða en það skal þó tekið fram að Jöfnunarsjóður sveitarfélaga kemur auðvitað talsvert til móts við þessa aðila.

En talandi um að sveitarfélögin fái hlutfall af fjármagnstekjuskattinum þá hlýtur næsta spurning að vera sú: Hvernig mun hann skiptast niður á sveitarfélögin? Ef maður dregur fram hvaða sveitarfélög hafa það best, mundu þau hugsanlega fá langmest af fjármagnstekjuskattinum og sveitarfélögin sem hafa það verst miklu minna af þeim skatti? Auðvitað mætti hugsa sér að taka enn þá til þess ráðs að nota jöfnunarsjóðinn, hann er tæki sem mætti nýta í þessu samhengi, en ef við horfum hins vegar á hvar þessar tekjur falla þá falla fjármagnstekjurnar helst til hjá efnuðustu sveitarfélögunum. Spurningin er því ef menn vilja bakka upp eða styrkja veikustu sveitarfélögin með hvaða hætti á að gera það.

Ég get hins vegar tekið undir að það er algerlega óþolandi að sumir aðilar borgi eingöngu fjármagnstekjuskatt og taki þar af leiðandi ekki þátt í rekstri sveitarfélaga sinna. Þess vegna hef ég verið fylgjandi því að taka upp reiknað endurgjald varðandi þessa aðila. Það gerist auðvitað í sumum tilvikum í gegnum rekstur hjá þeim, ef menn eru í slíku, t.d. borga þeir sem hafa stofnað hlutafélag utan um trilluna sína eða eitthvað slíkt reiknað endurgjald í gegnum reksturinn. En þá er ég að tala um hina sem hafa eingöngu fjármagnstekjur og eru ekki í slíkum rekstri.

Hins vegar megum við ekki gleyma því heldur þegar við horfum á þennan fjölda að þá minnist ég þess að fyrir tveimur árum síðan þegar talað var um að þetta væru 5.000 manns þá sýndist mér að hátt í helmingur þeirra hefðu mjög lágar fjármagnstekjur, þetta væru aðilar sem hefði kannski keypt skammtinn sinn í bönkunum á sínum tíma eða áttu fasteignir hér heima sem þeir leigðu út en störfuðu erlendis. Þetta voru oft og tíðum námsmenn eða aðilar sem störfuðu erlendis og leigðu fasteign sína heima. Þetta er svolítið flóknara en svo að hægt sé að segja þetta um alla. En þeir aðilar sem búa hér á landi og njóta þjónustu sveitarfélaganna eiga að sjálfsögðu að taka þátt í þeim rekstri eins og aðrir í sveitarfélaginu. Mér finnst mjög mikilvægt að halda því til haga.

Ég held líka að hugmyndin um að það sé kannski kominn tími til að horfa á sveitarfélög sem tvo, þrjá ólíka hópa, sveitarfélög A og B eða eitthvað slíkt, sé eitthvað sem eigi að geta nýst okkur í þessu, þ.e. að við tökum út þau sveitarfélög sem hafa það langverst og að horft verði til þeirra. Sveitarfélög sem hafa haft minnkandi tekjur á undanförnum árum, sveitarfélög þar sem orðið hefur fólksfækkun eru auðvitað sveitarfélög sem hafa það mjög erfitt. Ég held að það sé kominn tími til þess, og ég veit að það er vilji til þess m.a. innan Sambands íslenskra sveitarfélaga, að horfa sérstaklega til þessara sveitarfélaga og fara jafnvel í einhvers konar flokkun af þessu tagi. Ég skal verða fyrsti maður til þess að taka undir það að skoðuð verði sérstaklega afkoma þeirra sveitarfélaga sem lenda í lakari flokknum, ef svo má segja, með það að markmiði að veita þeim sérstakan stuðning. Það getur líka verið svo að það sé einfaldlega rétt að ríkið sjái um ákveðna hluti hjá þessum sveitarfélögum sem það sér ekki um annars staðar.

Talað hefur verið um yfirfærslu á verkefnum frá ríki til sveitarfélaga. Það er ekkert víst að við eigum þá alltaf að horfa til sveitarfélaganna sem einnar heildar, kannski getur verið að það eigi ekki að gera slíkt í öllum tilvikum en það má ekki verða til þess að stoppa það að 95% sveitarfélaganna taki að sér ákveðin verkefni þó svo 5 eða 10% sveitarfélaganna ráði ekki við þau. Ég held að það gæti verið mjög gagnlegt í þessari umræðu og enda þótt það sé spurning um aðferðafræði, hvort horfa eigi á fjármagnstekjuskattinn sérstaklega o.s.frv., þá held ég að allir þingmenn geti verið sammála um að staða sveitarfélaganna er mjög misjöfn svo ekki sé meira sagt og við getum tekið undir það að horfa verði sérstaklega til þeirra sveitarfélaga sem veikast standa.

[14:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Bara örstutt vegna nokkurra atriða sem komu fram í ræðu hv. þm. Ármanns Kr. Ólafssonar. Hann nefnir sérstaklega tekjuaukningu á höfuðborgarsvæðinu. Það er rétt að sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu hafa fengið nokkra tekjuaukningu á undanförnum árum vegna, má segja, þeirrar þróunar sem hefur verið í samfélaginu almennt og ríkið hefur notið góðs af líka. En menn hljóta að velta fyrir sér hvort það sé ekki allt í lagi, hvort að það að einhver sveitarfélög hér njóti sérstaklega þess núna séu rök fyrir því að þá sé allt í lagi að velta yfir á þau sveitarfélög verkefnum sem þau fá ekki tekjustofna fyrir. Er sanngirni í því? Ég tel svo ekki vera.

Ekki má heldur gleyma því að það koma líka þau ár að sveitarfélögin, sérstaklega fjölmenn, m.a. á höfuðborgarsvæðinu, taka á sig aukin verkefni þegar illa árar í samfélaginu og taka á sig meiri kostnað en gengur og gerist, t.d. í félagsþjónustu. Það gengur kannski svolítið í bylgjum, líka hjá sveitarfélögunum hér á höfuðborgarsvæðinu, og það er allt í lagi að taka tillit til þess.

Varðandi hlutfallið í fjármagnstekjuskatti sem þingmaðurinn nefndi hérna líka held ég að það hafi ævinlega komið fram hjá þeim sem hafa verið að tjá sig um þetta málefni,

m.a. af hálfu Sambands íslenskra sveitarfélaga, að aðferðafræðin við að deila út þeim tekjum sem þannig færu til sveitarfélaga væri sjálfstætt úrlausnarefni og þær hlytu að fara í gegnum jöfnunarsjóðinn, alveg eins og útsvarið gerir í dag. Það er að sjálfsögðu verið að nota jöfnunarsjóðinn, inn í hann fer hlutfall af útsvarstekjunum og því er síðan deilt út til sveitarfélaganna eftir sérstökum aðferðum. Þannig yrði það að sjálfsögðu með fjármagnstekjuskattinn og það þarf ekki að mikla það fyrir sér.

Síðan vil ég bara rétt að lokum segja, af því að þingmaðurinn nefndi sérstaklega sveitarfélög sem standa höllustum fæti, að ég er þeirrar skoðunar að menn eigi að vera óhræddir við að nýta sér hluti eins og beina byggðastyrki í staðinn (Forseti hringir.) fyrir að fara alltaf eins og köttur í kringum heitan graut og það megi aldrei kalla hlutina sínum réttu nöfnum. (Forseti hringir.) Við eigum að ræða hluti eins og beina byggðastyrki eins og hægt er að gera, m.a. á Evrópska efnahagssvæðinu.

[14:33]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson segir: Er ekki í lagi að sveitarfélögin njóti þess ef vel gengur? Auðvitað er það í lagi. Það er margsinnis búið að tala um þessa sérstöku tekjustofna og það er eins og sitt sýnist hverjum í því, a.m.k. telur ríkið að það hafi tryggt sveitarfélögunum þá tekjustofna sem þau áttu að fá þegar verkefni grunnskólans voru flutt yfir.

Það gengur upp og niður hjá sveitarfélögunum, segir hv. þingmaður. Það er rétt. En það gengur þá vissulega líka upp og niður hjá ríkinu. Sennilega helst það yfirleitt í hendur að þegar vel gengur hjá ríkinu gengur vel hjá sveitarfélögunum og öfugt.

Þess vegna er ég ekkert endilega viss um að fjármagnstekjuskattur og útdeiling á honum sé rétta leiðin. Hv. þingmaður kom í lok ræðu sinnar inn á það hvort ekki ætti þá að horfa til einhverra ákveðinna styrkja til verst settu sveitarfélaganna og ég held að það hljóti að nýtast þeim betur, þ.e. ef sveitarfélögin hafa einhvern fastan punkt í þeim tekjum sem þau fá. Annars gætu tekjurnar farið að sveiflast í takt við þennan blessaða fjármagnstekjuskatt og sveitarfélögin gætu fengið eitt árið mjög lítið inn í rekstur sinn og annað árið mikið inn í hann og sennilega alltaf í öfugu hlutfalli við það sem æskilegt væri.

[14:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er út af fyrir sig alveg rétt. Ég sagði það í ræðu minni áðan að ég teldi að það sem skipti mestu máli væri einmitt að tryggja sveitarfélögunum fastar og öruggar tekjur, ekki nákvæmlega hvað tekjustofninn héti, en auðvitað verður líka að vera ákveðið réttlæti í því. Þess vegna hafa margir sveitarstjórnarmenn sérstaklega talað um fjármagnstekjuskattinn, jafnvel tekjuskatt lögaðila o.s.frv. En fyrst og fremst skiptir máli að sveitarfélögunum séu tryggðar tekjur í samræmi við þau verkefni sem þeim eru falin að lögum eða með öðrum stjórnvaldsákvörðunum.

Það má nefna — og kannski skiptir það miklu máli í þessu sambandi — að þótt það haldist í hendur eins og þingmaðurinn nefndi að þegar vel gengur hjá ríki geti gengið vel hjá sveitarfélögunum er skuldastaða þessara tveggja stiga mjög ólík. Skuldastaða ríkisins er lítil en sveitarfélögin bera miklar skuldir. Þau hafa vissulega tekið við verkefnum, ekki endilega frá ríkinu, heldur skuldbindingum sem ríkið hefur ábyrgst eða gengist fyrir, m.a. gegnum EES-samninginn, verkefnum sem hafa lent á sveitarfélögunum án þess að nokkrir tekjustofnar hafi fylgt. Nægir þar að nefna hina frægu fráveitutilskipun Evrópusambandsins sem hefur kostað sveitarfélögin í landinu 20 milljarða kr. án þess að nokkrir tekjustofnar hafi komið til fyrir því í raun nema einhver lítils háttar endurgreiðsla á virðisaukaskatti frá ríkinu vegna þessara framkvæmda. (Gripið fram í.) Já, 1 milljarður af þessum 20.

Halda menn að það telji ekki í sveitarsjóðum landsins þegar svona verkefni koma? Þetta er ekki eina verkefnið en þetta er vissulega stærsta verkefnið. Það telur að sjálfsögðu í sveitarsjóðunum þegar svona verkefni koma. Þarna tel ég að ríkið ætti að tryggja sveitarfélögunum tekjustofna til að standa undir skuldbindingum af þessu tagi, ekki vegna þess að sveitarfélögin vilji ekki taka við þessum verkefnum, því að þau eru mörg hver mjög mikilvæg eins og fráveitutilskipunin sannarlega varð, en það þarf að tryggja þeim tekjustofna til að sinna verkefnunum.

[14:37]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það sem ég vildi bara segja örstutt um þetta varðandi síðustu ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar er að þegar verkefnin eru flutt á milli, eins og grunnskólinn á sínum tíma, telja menn að tekjustofnarnir séu tryggðir. Síðan voru þeir endurskoðaðir og því hefur verið breytt og menn töldu að menn væru búnir að ná sátt í þeim efnum. En auðvitað breytist tíðarandinn. Þess vegna getur þetta á einhverjum tímapunkti orðið dýrara en menn lögðu upp með.

Það breytist líka svo margt annað. Þau er t.d. mjög óvænt fyrir sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu, öll þau fasteignagjöld sem þau hafa fengið inn í rekstur sinn. Gríðarlegar upphæðir. Þetta er alveg nýtt, mjög óvænt, en ekkert slæmt við það. Þær tekjur hafa síðan farið í að byggja upp annað, eins og t.d. grunnskólana. Það er alveg á hreinu að menn geta líka fengið inn mjög óvæntar tekjur. Þetta getur aldrei verið alveg A, B og C enda sýnir það sig að fjárhagsáætlanir standa misvel hjá sveitarfélögunum.

Varðandi auknar skuldir sveitarfélaganna verð ég segja, og mér finnst alveg ástæða til að draga það fram hér, að það er svolítið sérkennilegt að eiginlega öll sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu, ef ekki öll, eru búin að minnka skuldir sínar — nema eitt og það er stærsta sveitarfélagið. Það er mjög misjafnt hvernig menn spila úr sínu, það er alveg greinilegt.

[14:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þetta er áhugavert viðfangsefni sem hér er dregið upp í þingmálinu um hlutdeild sveitarfélaga í innheimtum skatttekjum. Á því eru auðvitað ýmsir fletir, aðrir en þeir sem tillagan fjallar beinlínis um.

Ég held t.d. að það þurfi líka að velta fyrir sér hver staða sveitarfélaganna eigi að vera í stjórnsýslunni. Hún er að formi til með sama hætti og löggjafarþingið, þ.e. það eru kosnir fulltrúar til að stjórna málum í sveitarfélögunum þannig að þeir hafa sama umboð til sinna verka og alþingismenn hafa til löggjafarstarfsins. Það hefur verið lögð mikil áhersla á sjálfstæði sveitarfélaga í sínum málum, einmitt til að undirstrika þessa stöðu sveitarstjórnarstigsins.

Þá held ég að menn þurfi líka að fylgja málinu eftir. Mér finnst að á síðustu árum, eiginlega á síðustu 15 árum, hafi þróunin verið alveg í þveröfuga átt. Hún hefur verið í þá átt að draga úr sjálfstæði sveitarfélaga í gegnum skort á tekjustofnum og í gegnum mikil afskipti ríkisvaldsins af verkefnum sem sveitarfélögin hafa með hendi.

Bara sú staða að Jöfnunarsjóður sveitarfélaga hefur margfaldast að umfangi á þessum tíma undirstrikar að sveitarfélögin búa ekki við tekjustofnalöggjöf sem endurspeglar þau verkefni sem þeim eru falin. Þess vegna hefur verið farin sú leið að búa til jöfnunarsjóð, dæla peningum inn í hann, deila síðan út úr honum meira og minna eftir óljósum reglum samkvæmt löggjöfinni og eftir ákvörðunum ráðherra og valins hóps sveitarstjórnarmanna sem hafa mjög óljóst umboð kjósenda til þeirra verka. Þeir eru ekki kosnir til þess að hræra í jöfnunarpottinum og skipta peningum á milli sveitarfélaga, þeir sveitarstjórnarmenn sem sitja við þann kjötketil.

Mér hefur alltaf fundist þetta mjög óeðlilegt og þegar var farið inn á þessa braut fyrir 15 árum talaði ég gegn því hér í þinginu. Þetta hófst með löggjöfinni um flutning á grunnskólanum til sveitarfélaga sem endurspeglaði það að sveitarfélögin voru svo misjafnlega í stakk búin til að leysa verkefnin að mörg þeirra gátu það ekki af eigin tekjum. Í stað þess að breyta löggjöfinni um tekjustofnana þannig að hún endurspeglaði það sem menn ætluðu sveitarfélögunum að gera var búinn til þessi jöfnunarsjóður.

Þá er dregið úr sjálfstæði sveitarfélaganna. Sum sveitarfélög eru með allt að fjórðung af tekjum sínum í gegnum jöfnunarsjóð sem getur síðan breyst í ákvörðunum sem ekki eru teknar á Alþingi. Staða sveitarfélaga til að sinna verkefnum sínum er mjög háð ákvörðunum stjórnar jöfnunarsjóðsins. Þetta er ekki til marks um sjálfstæði sveitarfélaganna. Þetta er til marks um ósjálfstæði þeirra. Umræðan hefur á þessum tíma líka þróast hjá sveitarstjórnarmönnum frá því að tala eins og fullmektugir sjálfstæðir kosnir fulltrúar almennings yfir í það að vera einhvers konar verktakar hjá ríkissjóði sem hafa litið á það sem sitt hlutverk fyrst og fremst að kvarta yfir afskiptum ríkisvaldsins af verkefnum sínum og skorti á löggjöf um rétta tekjustofna. Það er mjög hættuleg þróun þegar sveitarstjórnarmenn fara að líta á sig sem einhvers konar verktaka. Ef það festist í sessi hverfur þörfin fyrir kjörna sveitarstjórnarmenn. Það þarf ekkert að kjósa menn til þess að framkvæma verkefni sem ríkið ræður algjörlega hvernig á að vera leyst af hendi og skaffar tekjurnar til. Þá eru bara ráðnir einhverjir hf.-verktakar í það verkefni. Það þarf ekkert að halda sveitarstjórnarkosningar um slíkt.

Þess vegna held ég að menn eigi að fara að beina sjónum að stöðu sveitarfélaganna og láta löggjöfina endurspegla þá kröfu sveitarstjórnarmanna að sveitarstjórnarstigið sé sjálfstætt stjórnsýslustig. Þá þarf tekjulöggjöfin að endurspegla það þannig að hvert sveitarfélag fái sínar tekjur beint af gjaldendum, hvort sem það eru gjaldendur í eigin sveitarfélagi eða gjaldendur um land allt með hlutdeild í almennum tekjustofni sem lagður er á alla landsmenn. Það á ekki að fara með skatttekjurnar í gegnum einhverja sjóði, jöfnunarsjóði eða slíkt, heldur ákvarða í löggjöfinni beina leið frá greiðandanum til sveitarfélagsins sem á síðan að vinna úr því sem það hefur.

Mér hefur fundist bera á því meðal sveitarstjórnarmanna að þeir vilji svolítið firra sig ábyrgð á því að sinna verkefnum sínum. Þeir treysta sér t.d. ekki til að annast kjarasamninga við starfsmenn skólanna. Kjarasamningar við kennara eru ekki á vettvangi hvers og eins sveitarfélags, heldur hafa þau sameinast um að ýta því yfir á sameiginlega launanefnd og falið þeirri launanefnd fullnaðarumboð til að gera samninga vegna þess að þau treysta sér ekki til þess hvert og eitt að semja við starfsmenn sína. Það er mikill veikleiki hjá sveitarstjórnarstiginu ef það getur ekki annast kjarasamninga við þá starfsmenn sem það ræður til starfa til að sinna þeim verkefnum sem á að sinna.

Það hefur verið dálítil tilhneiging til þess hjá einstaka sveitarstjórnarmönnum að varpa ábyrgðinni á ríkissjóð. Ef ekki er hægt að mæta kröfum eða þörfum á einhverju tilteknu sviði er því borið við að það skorti á hjá ríkinu að skaffa nægilega tekjustofna. Það getur stundum átt við rök að styðjast eins og gengur en það getur ekki verið algild afsökun sveitarstjórnarmanna og undanskot gagnvart því að mæta kjósendum sínum á heimavelli og svara þeim af hverju menn taka þær ákvarðanir sem þeir taka. Sveitarstjórnarmenn verða svolítið að fara að axla ábyrgð á því í ríkari mæli sem þeir eru að gera og draga úr því að afsaka sig með því að þeir hafi ekki næga tekjustofna. Það getur aldrei verið þannig að sveitarfélag eða einhver annar fái alltaf allar þær tekjur sem þau þurfa á hverjum tíma. Það er bara aldrei þannig. Menn þurfa alltaf að skipta því sem þeir hafa undir höndum á milli of margra verkefna og það er alltaf eitthvað sem gengur af. Það verður alltaf þannig og getur aldrei orðið öðruvísi hvernig sem við högum tekjustofnalöggjöfinni.

En það er betra að hafa hana þannig að sveitarfélögin séu sjálfstæð í þeim skilningi að þau hafi eigin tekjustofna og geti gengið að þeim tryggum. Þar með er málinu lokið gagnvart ríkisvaldinu. Þau verða þá sjálf að vinna úr því og svara umbjóðendum sínum fyrir sín verk. Þannig held ég að þetta verði að vera. Það er svo sjálfstætt mál sem þessi tillaga tekur ekki á hvernig tekjustofnarnir eiga að vera. Það finnst mér aðalatriðið og þá spurningu er ekki hægt að útkljá í viðræðum við Samband íslenskra sveitarfélaga. Svo mikið er víst.

[14:47]

Ellert B. Schram (Sf):

Frú forseti. Hér er á dagskrá tiltölulega einföld tillaga. Ég ætla að leyfa mér að rifja hana upp í upphafi máls míns. Þetta er tillaga til þingsályktunar og hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að taka hið fyrsta upp viðræður við Samband íslenskra sveitarfélaga um aukna hlutdeild sveitarfélaganna í innheimtum skatttekjum.“

Í raun og veru er þetta svo eðlilegt og sjálfsagt mál að maður spyr sjálfan sig hvort ástæða sé til að flytja sérstaka þingsályktunartillögu á hinu háa Alþingi. Auðvitað ættu stjórnvöld að finna það upp hjá sjálfum sér að hefja slíkar viðræður. Til þess eru bæði margvísleg tilefni og rök, og breytingar hafa átt sér stað í þjóðfélaginu sem kalla á endurskoðun á skiptingu skatttekna.

Ég hef kvatt mér hljóðs til þess að það heyrist rödd úr mínum ágæta flokki Samfylkingunni til að láta í ljósi þá skoðun. Þótt ég tali kannski ekki endilega fyrir munn alls flokksins er ég þeirrar skoðunar að þetta sé sjálfsagt mál og tillaga sem er góðra gjalda verð og sjálfsagt að skoða. Við erum væntanlega næstum því flest sammála um að það sé tímabært að sveitarfélögin taki að sér fleiri verkefni, að samfélagsleg verkefni séu færð frá hinu opinbera, frá ríkinu, til sveitarfélaganna og þá fyrst og fremst að því sem snýr að allri nærþjónustu. Reynslan hefur sýnt að það er farsælast í þágu borgaranna og skattgreiðenda. Ég get ímyndað mér að þessi tillaga sé flutt vegna þeirra hugmynda sem uppi hafa verið um að láta hluta af fjármagnstekjuskatti renna til sveitarfélaganna. Þetta hefur líka borið á góma í þessum umræðum og margt fróðlegt og athyglisvert sagt um það. Ég er eindregið þeirrar skoðunar að það sé sanngjörn tillaga og sjálfsagt mál að hluti af fjármagnstekjuskatti renni til þeirra verkefna og til sveitarfélaganna eftir atvikum.

Fjármagnstekjuskattur hefur vaxið verulega á undanförnum árum og er ljóst að hann mun vaxa áfram. Þetta eru þær einustu skattgreiðslur sem fjöldinn allur af fólki greiðir og eins og hér hefur verið sagt í umræðunni er eðlilegt að hver borgari leggi sitt af mörkum til þeirrar þjónustu sem hann fær hjá sínu sveitarfélagi. Það er ekki nema eðlilegt að sveitarfélög renni hýru auga til fjármagnstekjuskattsins og ætlist til þess að fá hluta af þeirri köku. Þau rök hafa verið borin fram að það geti verið viðsjárvert að skipta þeim hluta af fjármagnstekjuskattinum sem mundi ganga til sveitarfélaganna í samræmi við stærð og umsvif sveitarfélaganna vegna þess að þau efnuðustu fái þá mest. Ég held að það sé í sjálfu sér verkefni sem menn þurfi að leysa að því leyti að það er enginn vandi. Það er eins og sagt er bara aðferðafræði um hvernig eigi að skipta þessum peningum þannig að sem flestir geti fallist á það.

Ég veit ekki hver örlög þessarar tillögu verða en efnislega er ég henni sammála og tel þetta vera sjálfsagt mál.

[14:52]

Flm. (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka þá umræðu sem fram hefur farið um þessa tillögu sem er, eins og síðasti ræðumaður sagði, frekar einföld í sjálfu sér en fjallar um stórt mál. Okkur fannst nauðsynlegt að flytja hana þannig að þingið gæti fjallað um þessi mál og ekki síst, sem ég nefndi í framsögu minni, þær aðstæður sem komnar eru upp, sérstaklega úti á landsbyggðinni, eftir að ákvörðun var tekin um að draga verulega úr þorskveiðum sem mun auðvitað hafa áhrif á mörg sveitarfélög.

Í þessari umræðu hefur margt komið fram eins og gefur að skilja í umræðu um þetta mál. Eitt af því sem t.d. kom fram hjá hv. þm. Grétari Mar Jónssyni var hvort ríki og sveitarfélög hefðu ekki farið í gegnum viðræður um þessi mál. Það hefur oft verið gert og síðast komust ríki og sveitarfélög fyrir líklega einu og hálfu ári að niðurstöðu um þessi mál.

Eins og fram hefur komið eru þetta málefni sem verða eflaust alltaf til umræðu reglubundið, sérstaklega þar sem hér er um að ræða þessi tvö stjórnsýslustig, ríkið og sveitarfélögin. Það er bara eðli málsins að þessi umræða verður alltaf uppi öðru hvoru.

Ég ætla ekki að teygja á þessari umræðu, virðulegi forseti, en vil rétt í lokin vekja athygli á því að það var athyglisvert að heyra í hv. þm. Ellerti B. Schram. Ég þakka honum fyrir hans jákvæðu orð í garð tillögunnar en þar kristallast auðvitað það að stjórnarflokkarnir eru ekki alveg í takt í þessu máli. Eins og ég sagði í framsögu minni hefur hæstv. félagsmálaráðherra talað jákvætt í þá átt að sveitarfélögin fái hlutdeild í fjármagnstekjuskatti. Ég hef heyrt ýmsa hv. þingmenn Samfylkingarinnar segja það líka en af hálfu sjálfstæðismanna hefur hæstv. fjármálaráðherra verið þessu algjörlega andsnúinn. Ég óska stjórnarflokkunum alls hins besta við að komast að niðurstöðu um þetta mál og vona að það verði fyrst og fremst í þágu sveitarfélaganna. Mér sýnist vera töluvert verk óunnið á þeim vettvangi hjá stjórnarflokkunum við að komast að niðurstöðu í málinu. Hér er mikið í húfi fyrir sveitarfélögin og þess vegna óska ég stjórnarflokkunum alls góðs við að komast að góðri niðurstöðu um þessi mál.

[14:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Það vakti athygli mína að forseti gerði það að tillögu sinni að tillagan gengi til efnahags- og skattanefndar ef enginn hreyfði andmælum en flutningsmaður hafði lagt til að tillagan gengi til félagsmálanefndar. Mér finnst nauðsynlegt að fá úr því skorið hvar þessi tillaga verður vistuð. Ég tel sjálfur eðlilegt að hún fari til félagsmálanefndar sem fer með málefni sveitarstjórnarstigsins en ef forseti gerir aðra tillögu finnst mér nauðsynlegt að fá úr því skorið með atkvæðagreiðslu.

[14:55]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða hv. þingmanns vill forseti geta þess að væntanlega er um mistök að ræða og er hv. þingmanni þökkuð ábendingin. Við endurtökum þetta á þann hátt að segja að fleiri hafi ekki kvatt sér hljóðs og er umræðu lokið. Tillagan gengur nú til síðari umræðu og félagsmálanefndar ef enginn hreyfir andmælum.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og félmn.

Hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu, fyrri umr.

Þáltill. ÁRJ, 32. mál. — Þskj. 32.

[14:56]

Flm. (Ásta R. Jóhannesdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar

um hreyfiseðla í heilbrigðiskerfinu. Tillagan er á þskj. 32 og er 32. mál þingsins. Þetta er í fjórða sinn sem ég mæli fyrir þessu þingmáli og í annað sinn undir heitinu hreyfiseðlar í heilbrigðiskerfinu. Áður hafði ég flutt málið í tvígang ásamt fjölda annarra þingmanna sem meðflutningsmönnum þar sem heiti tillögunnar var þingsályktun um hreyfingu sem valkost í heilbrigðiskerfinu. Þetta er því mismunandi heiti á sama málinu.

Í tillögunni er lagt til að heilbrigðisráðherra skipi nefnd til að undirbúa að hreyfing geti orðið valkostur í heilbrigðisþjónustunni, sem lækning og í fyrirbyggjandi tilgangi, þannig að læknar geti vísað á hreyfingu sem meðferð við sjúkdómum á sama hátt og vísað er á lyf eða læknisaðgerðir. Nefndin kanni kostnað og ávinning af fyrirkomulaginu. Hún meti hvort gera þurfi breytingar á lögum til að ná þessu markmiði og hvort setja þurfi á laggirnar nám eða endurmenntun fyrir þá sem hafa umsjón með hreyfingar-, lífsstíls- eða þjálfunaráætlunum. Loks er lagt til í þingmálinu hvernig nefnd þessi skuli skipuð.

Þessi leið sem sú sem hér stendur leggur til að tekin verði upp hér á landi hefur verið notuð á Norðurlöndunum frá því 2001. Þar hafa hreyfiseðlar verið í gangi og hefur notkun þeirra aukist mjög mikið ár frá ári. Menn sáu fram á að á tímum síhækkandi útgjalda í heilbrigðiskerfinu eykst lyfjanotkun, ný lyf verða dýrari, aðgerðum fjölgar o.s.frv. og þá þarf að horfa til nýrra leiða. Þar hafa þeir tekið upp þá leið að leiðbeina fólki með því að auka hreyfingu, leiðbeina um mataræði o.s.frv.

Hreyfiseðlarnir hafa heitið ýmsum nöfnum á Norðurlöndunum, t.d. í Noregi eftir því hvernig seðillinn er á litinn, þar eru venjulegir lyfseðlar kallaðir bláir lyfseðlar og hreyfiseðlarnir grænir lyfseðlar af því að þeir eru grænir á litinn. Menn voru sammála um að breyta þyrfti þeirri hugsun að eina lækningin við kvillum væru lyf eða aðgerðir og menn hafa komist að raun um að margir sjúklingar geta breytt heilsufari sínu sjálfir með breyttu líferni, mataræði og hreyfingu.

Þar sem ég hef talað fyrir þessu máli í þrígang áður ætla ég ekki að rekja greinargerðina sem menn geta kynnt sér í þingskjalinu en hún er ítarleg og bendir m.a. á hina ýmsu lífstílssjúkdóma sem hafa aukist mjög eins og offita, hjarta- og æðasjúkdómar, hár blóðþrýstingur, sykursýki 2, sem er áunnin sykursýki, og ýmsir aðrir sjúkdómar svo sem stoðkerfissjúkdómar eða vandamál sem hafa aukist með aukinni velmegun. Því hefur verið gripið til þeirrar leiðar að sporna við þeirri þróun sem hefur orðið í þessum efnum og vísað á hreyfingu og hollustu.

Ég tel mjög mikilvægt að það verði litið til Norðurlandanna. Nú hefur þessi leið verið farin þar í sjö, átta ár og einmitt þessa dagana komu fréttir af því að Norðurlandabúar hafi verið að gera úttekt á árangri þessarar leiðar hjá sér. Fyrir þremur dögum var t.d. frétt í Jyllandsposten um úttekt á þessari aðferð í Danmörku þar sem sagt er að hreyfiseðlar séu stórkostlega árangursríkir eða „Motion på recept er en success“. Síðan segir að það hafi komið í ljós við úttekt á þessari aðferð eða þessari leið, að vísa á hreyfingu og matarleiðbeiningar, að þetta verkefni hafi náð gífurlega miklum árangri og nú sé t.d. sveitarfélagið Kaupmannahöfn að endurskoða og byggja upp og bæta þetta verkefni og loks er frétt um það hversu árangursrík þessi leið hefur verið.

Í tillögu þeirri sem ég mæli fyrir er ekki talað sérstaklega um að þetta auki útgjöld samfélagsins, það er ekki talað um að heilbrigðiskerfið greiði fyrir þessa leið. Að sjálfsögðu verður læknum greitt fyrir að fylla út og gefa út slíkan hreyfiseðil eins og fyrir lyfseðla en að öðru leyti ekki nema að e.t.v. væri hægt að skoða það hjá þeim sem eru illa staddir fjárhagslega eða eru öryrkjar eða láglaunafólk að þeir fái einhvern styrk. Aftur á móti hefur verið greitt með þessu kerfi í Danmörku og það er eitt af því sem nefndin þyrfti að skoða, hvernig við mundum standa að slíku.

Ég tala líka um það í tillögunni að skoða þurfi hvort breyta þurfi lögum. Í Noregi var gerð lagabreyting 2003 um þessa leið í heilbrigðisþjónustunni, þar var ákveðið að breyta lögum til að taka þetta inn í heilbrigðisþjónustuna. Í Danmörku, sem ég var að vísa til að nýbúið væri að gera úttekt á árangri af þessari leið, hefur verið boðið upp á þetta alls staðar frá 2002. Danir hafa líka notað þetta í fyrirbyggjandi tilgangi þar sem þeir hafa boðið upp á hreyfiseðla í forvarnaskyni t.d. fyrir áhættuhópa, þ.e. þá sem koma úr fjölskyldum sem eru sérstaklega í áhættu fyrir ákveðna sjúkdóma, og jafnvel fyrir börn sem eru of þung. Danir hafa því mikla reynslu og það hafa Svíar líka, ég rakst einmitt á frétt um úttekt á sænska kerfinu þar sem þeir komast að þeirri niðurstöðu að þetta sé gífurlega árangursrík leið og leggja mikla áherslu á að henni verði haldið áfram.

Heilbrigðis- og trygginganefnd fór fyrir nokkrum árum í heimsókn á Reykjalund þar sem hafa verið aðgerðir og þjálfun vegna offitu. Þar kom til umræðu hversu mikilvægt væri að fara þessa leið og sama má segja um alla þá sem hafa fjallað um þetta efni í heilbrigðiskerfinu, Lýðheilsustöð o.fl. Meðal annars setti forsætisráðherra á síðasta kjörtímabili, Halldór Ásgrímsson, nefnd á laggirnar til að vinna að auknu heilbrigði og sá Þorgrímur Þráinsson um að vinna þá skýrslu fyrir forsætisráðuneytið. Þar var einmitt komið inn á mikilvægi þess að fara svipaða leið og Norðurlöndin hafa verið að fara ásamt ýmsum fleiri leiðum. Þessi leið, að koma á hreyfiseðlum í heilbrigðiskerfinu, hefur því vissulega verið til umræðu.

Veturinn 2004–2005 gerðu nemendur í verkefnastjórnun og leiðtogaþjálfun við Endurmenntun Háskóla Íslands lokaverkefni um hreyfingu sem meðferð í heilbrigðisþjónustu. Verkefnið var kallað *„Hreyfiseðill“ – ávísun á hreyfingu*. Þessu verkefni lauk með skýrslu um það hvernig hægt væri að koma á tilraunaverkefni hér á landi í þessu skyni. Þetta var gert eftir að þetta þingmál hafði verið flutt a.m.k. einu sinni, ef ekki tvisvar í þinginu. Með tillögunni fylgir sem fylgiskjal stutt lýsing á fyrrnefndu verkefni þessara nemenda við Háskóla Íslands.

Í kjölfar þessa verkefnis var ákveðið að taka upp tilraunaverkefni við Heilsugæsluna í Garðabæ og hefur verið tilraun í þá veru að vera með hreyfiseðla þar og hefur það gefist vel eftir því sem ég best veit. Í ljósi þess að þegar er hafin tilraunastarfsemi í þá veru hér á landi er mjög mikilvægt að farið verði í þá vinnu sem lögð er til í þessu þingmáli, að hæstv. heilbrigðisráðherra setji í gang vinnu til að koma á þessari leið, þeim valkosti í heilbrigðisþjónustunni sem hreyfiseðlarnir eru. Það er óþarfi að finna upp hjólið eins og oft er sagt, menn geta kynnt sér árangurinn annars

staðar á Norðurlöndum sem lýst er í fréttaflutningi í norrænum fjölmiðlum þessa dagana þannig að við getum lært mikið af þeim.

Sagt hefur verið frá ýmsum tilraunum og rannsóknum sem gerðar hafa verið í þessa veru þar sem fólk sem talið hefur verið að þyrfti að fara í erfiðar aðgerðir, jafnvel bæklunaraðgerðir, hefur fyrst fengið hreyfiseðil og verið sett í hreyfingar- og mataræðismeðferð og hefur síðan jafnvel ekki þurft á læknisaðgerðinni að halda. Ég minni á að allt inngrip í líkamann getur verið hættulegt og að það er líka mjög mikilvægt fyrir einstaklinginn að geta ráðist í það sjálfur að ná heilsu þegar hinir ýmsu kvillar sækja á hann.

Virðulegi forseti. Ég rek efni þessarar tillögu ekkert nánar. Í þingskjalinu koma fram ýmsar ítarlegri upplýsingar um málið. Þó vil ég geta þess að á Íslandi eru kjöraðstæður fyrir þessa leið. Við erum með fjöldann allan af sundlaugum, það er t.d. varla nokkurs staðar í nágrannalöndum okkar boðið upp á fleiri sundlaugar en hér. Hér er mjög góð íþróttaaðstaða og líkamsræktarstöðvar og mikið af færu fólki, fagfólki sem getur tekið að sér að veita þá þjónustu sem þarf að veita þegar fólk fær hreyfiseðil. Við ættum því að vera mjög vel í stakk búin til að koma þessum valkosti á í heilbrigðisþjónustu okkar, koma á hreyfiseðlum á Íslandi.

Virðulegi forseti. Ég hvet til þess að hv. heilbrigðisnefnd, sem ég geri ráð fyrir að fái málið til umfjöllunar að lokinni þessari umræðu, taki málið fljótt fyrir og sendi það til umsagnar og afgreiði það úr nefndinni, því að ég veit að sá hæstv. heilbrigðisráðherra sem nú situr hefur mikinn áhuga á að beita hinum ýmsu forvarnaaðgerðum, m.a. er hann mikill áhugamaður um aukið heilbrigði, þannig að ég efast ekki um að hann taki vel í það að koma á þeim valkosti sem hér er lagður til.

Ég legg því til að málið fari að lokinni fyrri umræðu til heilbrigðis- og tryggingaefndar.

[15:10]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna svo sannarlega því máli sem hér er lagt fram af hv. þm. Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur. Gerðar hafa verið tilraunir á einstaka stöðum með slíka hreyfiseðla og ég tel að verði þeir að veruleika séum við komin með nýjan og mjög öflugan þátt inn í heilbrigðisþjónustuna til að bæta heilsu landans. Það er staðreynd, eins og hv þingmaður rakti ágætlega, að lífsstílssjúkdómar eru að aukast allverulega í samfélaginu og þeir eru þess eðlis að svona hreyfiseðlar ættu að geta tekið á þeim að mjög miklu leyti og í mörgum tilfellum alfarið.

Í tengslum við þetta mál langar mig að segja þinginu frá því að fyrir ári síðan varð ég þeirrar gæfu aðnjótandi að fá að ávarpa ráðstefnu SÍBS á Hótel Sögu sem bar yfirskriftina *Hreyfing – lykill að lengra og betra lífi*. Ég sat ráðstefnuna og þar kom margt mjög áhugavert fram. Þarna var heilbrigðisstarfsfólk að fara yfir bæði rannsóknir og þekkingu sína og sýn á það hvernig hreyfing getur breytt lífi og hefur breytt lífi margra sjúklinga sem þetta heilbrigðisstarfsfólk hefur verið að meðhöndla. Það sem stóð upp úr að mínu mati var rannsókn sem gerð hafði verið á hópum eldri borgara þar sem einn hópurinn hafði verið settur í gönguferðir, mjög markvissar, og annar ekki og á þeim var mjög mælanlegur munur þegar rannsókninni var lokið, svo ég nefni eitt dæmi. Þarna var líka skýrt frá rannsóknum á fólki með langvinna lungnateppu og þær leiddu í ljós að þótt hreyfing bætti lítið öndunargetu þess bætti hún verulega nýtingu þess súrefnis sem innbyrt var og var þannig mjög til góðs og bætti lífsgæði þessa fólks allverulega.

Virðulegi forseti. Ég nefni þetta vegna þess að mér finnst þetta eiga erindi hingað inn af því að rauði þráðurinn í gegnum þessi ráðstefna alla var í rauninni sá að hreyfing skipti verulegu máli ef ekki öllu máli í því að ná bata og auka lífsgæði fólks sem var hrjáð af hinum ýmsu sjúkdómum. Á þessari ráðstefnu var einnig fjallað um þessa hreyfiseðla. Auður Ólafsdóttir sjúkraþjálfari fjallaði um þá og fór mjög vel yfir hlutverk þeirra og ekki var annað á fólki á þessari ráðstefnu að heyra en það teldi hreyfiseðlana mjög mikilvæga viðbót inn í heilbrigðisþjónustu okkar. Því veit ég að þessu máli yrði mjög fagnað ef þetta yrði að raunverulegum valkosti hér á landi.

Þá finnst mér áhugavert að lesa í greinargerð þessarar þingsályktunartillögu um bandarísku rannsóknina, þ.e. í kaflanum *Reynsla annarra þjóða* , þar sem eldra fólki með stoðkerfisvandamál var boðið upp á vatnsleikfimi í stað liðskiptaaðgerðar. Slíkar sögur hefur maður verið að heyra, þ.e. að fólk sem bíður eftir því að fara í liðskiptaaðgerðir, mjaðmaaðgerðir eða hnéaðgerðir, hefur fengið þannig bata með breyttu matarræði og aukinni hreyfingu að það hefur ekki þurft á þessum aðgerðum að halda. Af niðurstöðum þessara rannsókna að dæma og sögum þess eðlis finnst mér svo sannarlega til mikils reynandi að fara slíkar leiðir fyrir þetta fólk vegna þess, eins og kom fram í máli hv. þm. Ástu Ragnheiðar Jóhannesdóttur, að aðgerðir eru mikið inngrip, ég tala nú ekki um þegar fólk er komið á efri ár.

Mér þykir mataræði líka mjög mikilvægt í þessum efnum, og það er aðeins nefnt í greinargerðinni, vegna þess að við vitum að eitt af því sem kveikir lífsstílssjúkdóma eins og æðasjúkdóma og sömuleiðis ýmis stoðkerfisvandamál er matarræðið og því tel ég að það þurfi líka að koma með kröftugum hætti þarna inn. Það sem gerist ef fólk fær ráðgjöf um matarræði er að það verður líka meðvitaðra um það og við viljum náttúrlega að þeir sem þurfa að leita eftir þjónustu heilbrigðiskerfisins séu virkir gerendur í sínum bata, séu meðvitaðir um líkama sinn og líðan. Það er miklu auðveldra að meðhöndla slíka sjúklinga en þá sem koma bara og horfa á lækninn sinn og bíða eftir að hann rétti þeim lyfin eða segi þeim til að öðru leyti. Ég tel að ráðgjöf um matarræði og ráðgjöf um hreyfingu geti skipt sköpum í því að skapa þannig viðhorf hjá sjúklingum að þeir geti orðið virkir gerendur í sínum eigin bata sem er yfirleitt lykilatriði.

Virðulegi forseti. Við eigum frábært starfsfólk í heilbrigðisgeiranum. Ég er líka á því að við eigum að skoða fleiri leiðir í þessum efnum og þá kannski óhefðbundnari leiðir en það er kannski seinni tíma mál. Ég held að með því að kveikja áhuga hjá fólki á hinum ýmsu leiðum, það er mismunandi hvaða leiðir henta fólki, þá náum við því markmiði að gera fólk og sjúklinga að virkum gerendum í sínum eigin bata. Eins og ég sagði eigum við mikið af góðu starfsfólki og ég sé í raun og veru fátt því til fyrirstöðu að hrinda þessu máli í framkvæmd, það er allt sem mælir með

því að það verði að veruleika og þá vonandi hið allra fyrsta.

[15:17]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég tel mér bæði ljúft og skylt að kveðja mér hljóðs undir þessum dagskrárlið til að tjá mig um þessa tillögu og ágæti hennar að innihaldi og tilgangi. Ég leyfi mér jafnframt að þakka sérstaklega þrautseigju flutningsmanns fyrir að flytja þetta mál enn og aftur og nú í fjórða skipti, enda á það vissulega erindi inn á hið háa Alþingi.

Ég vil taka undir þá hugmynd sem þarna er sett fram. Hún er að mínu viti ákaflega snjöll og gagnleg og hefur eins og kom fram í ræðu framsögumanns reynst vel þar sem hún hefur verið reynd. Ég vil hins vegar aðeins gera þá athugasemd, sem er á jákvæðum nótum, að fólk talar gjarnan um þessa hreyfiseðla sem aðgerð í lækningum til að fólk geti náð bata aftur og það er iðulega vísað til þess að þetta sé gott fyrir gamalmenni og sjúklinga eftir atvikum. En auðvitað er hitt atriðið ekki síðra, að fólk temji sér hreyfingu strax á unga aldri þannig að það geti haldið góðri heilsu sem allra lengst. Að því leyti er hreyfing auðvitað oftast nær lækning við offitu. Það er getið um það í greinargerð með tillögunni að hreyfing sé nauðsynleg fyrir þá sem eru orðnir of feitir og þarf ekki mikla spekinga til að komast að þeirri niðurstöðu, en hreyfing á náttúrlega almennt við fyrir öll líffæri hvort heldur það eru æðar, hjarta, lungu eða bein. Það hafa vísindin, læknisfræðin, sannað og sýnt fram á og ég á ekki að þurfa að segja það hér en minnist á þetta vegna þess að hreyfingin hefur tvíþætt gildi, bæði að viðhalda góðri heilsu og til að ná bata þegar heilsufarið versnar.

Mér finnst að heilbrigðisráðuneytið og hæstv. heilbrigðisráðherra ætti í raun og veru að hafa forgang um að taka þetta mál upp í kerfinu. Ég get upplýst það hér til gamans og fróðleiks að þegar ég gegndi starfi forseta Íþrótta- og ólympíusambands Íslands gekk ég á fund þáverandi heilbrigðisráðherra í krafti míns embættis og með þá hugmynd sem ég vildi gjarnan selja honum að bjóða fram starfskrafta allrar íþróttahreyfingarinnar til að koma af stað heljarmikilli útrás í þeim anda að fá sem flesta til að hreyfa sig. Íþróttahreyfingin, sem telur tugi þúsunda sjálfboðaliða og áhugamanna, er net sem nær um allt land og auðvelt að ná til hennar með skipulegum hætti og tilboð mitt var það að heilbrigðisyfirvöld í landinu nýttu sér þessa hreyfingu, gegn hóflegu gjaldi auðvitað, til að koma fólki af stað í hvers konar hreyfingu, ekki endilega til að keppa og allra síst til að keppa í íþróttum heldur til að hreyfa sig a.m.k. einu sinni á dag í allt að klukkutíma. Það væri fyrsta skrefið. Því miður hefur þessi hugmynd ekki enn orðið að veruleika, mér hefur ekki tekist að selja hana enn þá, en vonandi líst hæstv. heilbrigðisráðherra á þessa tillögu og kíkir kannski á þetta vegna þess að ég held að það sé gífurlegur sparnaður fyrir kerfið þegar til lengri tíma er litið að almenningur sé sem heilsuhraustastur frá unga aldri og sem lengst af ævi sinnar. Því miður er það svo að heilbrigðiskerfið er yfirleitt að byrgja brunninn eftir að börnin eru dottin ofan í. Það er verið að kosta miklu til í lækningar og endurhæfingu og alls kyns aðra þjónustu fyrir fólk sem er að reyna að ná bata aftur. Þetta snýst ekki síst um forvarnir og að þjóðin geti tileinkað sér þann hugsunarhátt og þau lífsgæði og þann lífsstíl að hreyfing sé hluti af hinu daglega amstri. Amstrið breytist þá í gleði og ánægju, það get ég fullvissað ykkur öll um.

Ég geri mér vonir um að þessi tillaga nái fram að ganga á þessu þingi og ég held að það sé mál til komið.

[15:22]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum hér tillögu til þingsályktunar um hreyfiseðla í heilbrigðiskerfinu og ég vil byrja á að segja að ég tek eindregið undir tillöguna. Ég tel að við stöndum frammi fyrir mikilli vá sem er vaxandi þyngd fólks, það á ekki bara við hér á landi, það virðist vera svo um allan heim, sem stafar bæði af óhollu matarræði en alveg sérstaklega held ég að það stafi af hreyfingarleysi og það á við fleiri.

Það sem mætti kannski gera athugasemdir við, eins og stendur reyndar í greinargerðinni, er að þessir seðlar ættu að vera bæði ráðgjafar- og hreyfiseðlar undir nafninu hreyfiseðlar. Það þarf líka að ráðleggja fólki að breyta um lífsstíl.

Mér finnst oft, herra forseti, að heilbrigðisstéttir og heilbrigðiskerfið bregðist ekki við hlutum beint af augum, finni ekki náttúrulegustu lausnina. Sem dæmi má nefna að fólk sem reykir, er með lungnateppu eða eitthvað slíkt, fær alls konar lyf en það sem er beint af augum er náttúrlega að hætta að reykja. Þeir sem eru of þungir fara jafnvel í uppskurði sem eru stórhættulegir og kosta óhemjufé í staðinn fyrir að fara beint af augum sem er bara breytt matarræði og hreyfing og yrði sennilega að byrja á mataræðinu fyrst því að fólkið er oft og tíðum of feitt til að hreyfa sig. Ég ætla ekki að nefna það hve lífsstaða slíks fólks breytist við að losna við offituna og fara að geta hreyft sig.

Auðvitað á að benda slíku fólki, bæði reykingamönnum og offitusjúklingum, á hreyfingu og lausnir sem eru beint af augum. Það sem mælir gegn því er oft og tíðum að viljinn er veikur, þetta er eins konar fíkn, bæði reykingar og ofát eru oft og tíðum fíkn. (**Gripið fram í:** Hreyfing líka.) Hreyfing getur reyndar orðið fíkn líka en ég mundi ekki segja að hún væri mjög skaðleg, ég held að hún sé ekki mjög skaðleg nema hún gangi út í öfgar sem stundum gerist. En fíknin er ákveðið vandamál sem mér finnst ekki hafa verið tekið á. Mér finnst að hv. þingmenn — það er varla að ég þori að segja það — ættu að hugleiða það, og orða ég það mjög varlega, að fólk geti sjálft afsalað sér forræði í ákveðinn tíma, kannski í hálft ár eða eitt ár eftir atvikum, þannig að það ákveði sjálft að tekin séu af því völdin, því að það sem maður upplifir t.d. í endurhæfingu fíkla er að þeir ganga bara út, þeir geta gengið út hvenær sem er og ekkert stöðvar þá þegar fíknin er orðin mikil, viljinn er horfinn og löngunin svo mikil.

Þegar viljinn er horfinn verðum við að skoða aðrar lausnir, bæði varðandi matarfíkn, spilafíkn, eiturlyfjafíkn og áfengisfíkn. Þegar viljinn er horfinn þarf Alþingi að veita mönnum þá aðstoð að þeir geti afsalað sér sjálfræðinu sjálfir ef þeir óska þess á þeirri stundu sem skynsemin kemur yfir þá og þá til einhvers tíma, auðvitað alls ekki endalaust, kannski eftir því hvað meðferðin tekur langan tíma,

hálft ár, eitt ár o.s.frv. Þetta held ég að menn ættu að skoða.

Ég er mjög hlynntur þessari þingsályktunartillögu um hreyfiseðla og legg til að það verði loksins samþykkt einhver tillaga frá venjulegum þingmanni.

[15:26]

Flm. (Ásta R. Jóhannesdóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka þeim þingmönnum sem tóku hér til máls og tóku vel undir þetta þingmál og vil koma aðeins inn á nokkur atriði sem nefnd voru. Það var áhugavert að heyra hvað hv. þm. Katrín Júlíusdóttir hafði að segja frá ráðstefnu SÍBS en þessir hreyfiseðlar hafa einmitt verið nokkuð til umræðu bæði hjá SÍBS og fleiri samtökum sem hafa verið að berjast fyrir því að þeim verði komið á. Hreyfiseðlarnir heita hreyfiseðlar vegna þess að þar er vísað á hreyfingu en þar eru líka leiðbeiningar alveg eins og lyfseðlar heita lyfseðlar en á lyfseðlum eru líka leiðbeiningar um það t.d. hvernig nota á lyfin. Hreyfiseðlarnir eru leiðbeiningarseðlar um það hvernig menn eiga að haga lífi sínu til að ná bata, að hreyfa sig, hvað þeir eiga að borða o.s.frv. Það eru ýmsar leiðbeiningar á þessum hreyfiseðlum.

Þegar ég var að undirbúa þetta þingmál í fyrsta skipti var ég með eyðublöðin frá Norðurlöndunum og hugðist setja þau á þingskjalið sem fylgigögn en það varð ekki úr því vegna þess að ekki var talið eðlilegt að vera með útlensk eyðublöð sem fylgiskjal á þingmáli en þar kemur einmitt vel fram hvernig þessir hreyfiseðlar eru hugsaðir og hvað þeir fela í sér. Það er auðvitað eðlilegt að fólk geri sér ekki fyllilega grein fyrir því í fyrstu þegar það heyrir orðið „hreyfiseðill“ hvað felst í slíkri leið í heilbrigðiskerfinu. Þetta á alls ekki eingöngu við eldri borgara. Þó hafa þeir verið mikið notaðir þegar fólk fer að reskjast, enda er það oft þannig að fólk stirðnar með aldrinum ef það stundar ekki hreyfingu í gegnum lífið.

Það var áhugavert að heyra hjá hv. þm. Ellerti B. Schram um baráttu hans í íþróttahreyfingunni við að koma á útrás í hreyfingu en það er nefnilega svo merkilegt að við undirbúning á þessu þingmáli á sínum tíma kom í ljós að þegar menn voru að taka upp hreyfiseðlana á Norðurlöndunum varð um leið mikil vakning hjá íþróttafélögum, hjá sveitarfélögum þar sem farið var í svona útrás í hreyfingu til að auka heilbrigði íbúa sveitarfélaganna eða jafnvel landsmanna. Hver veit nema það verði svona útrás hér á landi ef við komum á hreyfiseðlum. Norðurlandaþjóðirnar voru með ýmis heiti á þessum útrásum þegar hreyfiseðlarnir voru settir á laggirnar. Ég man ekki nákvæmlega hvaða heiti var á þeim en það var margs konar útivistarátak, stafganga, gönguferðir og allt mögulegt sem íþróttafélögin og sveitarfélögin settu á laggirnar þegar hreyfiseðlaumræðan var sem mest í upphafi.

Það er alveg ljóst að það er sparnaður í því að þjóðin haldi góðri heilsu og heilbrigði, það sér hver maður, það þarf ekki einu sinni að segja það. Auðvitað mætti kannski frekar kalla heilbrigðiskerfi okkar veikindakerfi af því að þar er alltaf verið að bregðast við veikindum. Það er verið að bregðast við því þegar eitthvað hefur gefið sig í staðinn fyrir að við þurfum líka að hugsa um að heilbrigðiskerfið verði sannkallað heilbrigðiskerfi og berjast fyrir því að allir haldi heilbrigði sem lengst og þar kemur öll umræðan um forvarnirnar. Það er auðvitað það sem við verðum að beita okkur fyrir.

Varðandi hinar ýmsu tilraunir eða rannsóknir sem gerðar hafa verið og þá tilraun sem sagt er frá í þingmálinu um eldra fólk sem fór í vatnsleikfimi og þurfti síðan ekki að fara í liðskiptaaðgerð, þá er auðvitað geysilega mikilvægt fyrir einstaklinginn sjálfan að þurfa ekki að gangast undir aðgerð og allt það sem því fylgir fyrir utan hvað það kostar bæði einstaklinginn sjálfan, fjölskyldu hans og samfélagið. Það er því að öllu leyti jákvætt að reyna slíka leið.

Ég tek undir með hv. þm. Pétri H. Blöndal, sem tók hressilega undir tillögu mína og ég þakka honum fyrir það, að auðvitað er rétt að lífskjör batna við það að grennast og eiga auðveldara með að hreyfa sig. Það er vissulega líka full ástæða til að huga að fíknum, við höfum ekki gert það nægilega. Það þarf að taka á málefnum hvers konar fíkla og ég tel að þeim málefnum hafi ekki verið gert nógu hátt undir höfði á Alþingi. Þótt ýmis fíknimál hafi verið rædd hér þá held ég að taka þurfi heildstætt á þeim og þó að ég sé kannski ekki alveg tilbúin að segja hvort ég sé sammála því að hægt eigi að vera að fólk afsali sér forræði til að komast til heilsu finnst mér full ástæða til að við ræðum sem flestar leiðir til að halda þjóðinni sem heilbrigðastri og fara ódýrari leiðir í því að ná heilsu þegar fólk er búið að missa hana einhverra hluta vegna.

Hæstv. forseti. Ég hvet enn og aftur hv. heilbrigðisnefnd, sem ég sit ekki í að þessu sinni en var þó búin að sitja þar í 12 ár, og félaga mína, hv. þingmenn sem sitja þar, til að afgreiða þetta mál út úr nefndinni. Hv. þm. Pétur H. Blöndal á sæti í nefndinni og ég treysti því að hann sjái til þess að málið komist út úr nefndinni og til síðari umræðu í þinginu og afgreiðslu.

Ég ætla að ljúka orðum mínum um þetta mál, ég gæti talað um það lengi því að það er um margt að ræða í þessum efnum en ég læt máli mínu lokið að sinni.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og heilbrn.

Iðnaðarmálagjald, 1. umr.

Frv. PHB og SKK, 11. mál (brottfall laganna). — Þskj. 11.

[15:34]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um brottfall laga um iðnaðarmálagjald með síðari breytingum. Frumvarpið er að finna á þskj. 11. Með frumvarpinu er lagt til að iðnaðarmálagjald verði fellt niður. Það var tekið upp á sínum tíma árið 1975 að frumkvæði Félags íslenskra iðnrekenda, Landssambands iðnaðarmanna og Sambands íslenskra samvinnufélaga. Mér sýnist að þau lög brjóti í bága við stjórnarskrána á tvennan ef ekki þrennan hátt og mun ég fara yfir það hér.

Í 41. gr. stjórnarskrárinnar segir, með leyfi forseta: „Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í

fjárlögum eða fjáraukalögum.“ Lög sem kveða á um greiðslu úr ríkissjóði, önnur en fjárlög eða fjáraukalög, hljóta því að vera í andstöðu við þetta ákvæði stjórnarskrárinnar og eru því ógild.

Í 1. mgr. 3. gr. laga um iðnaðarmálagjald, sem hér er lagt til að verði fellt niður, stendur: „Tekjur af iðnaðarmálagjaldi renna til Samtaka iðnaðarins.“ Hér er sem sagt fjárveiting til Samtaka iðnaðarins ár fyrir ár um ókomna framtíð. Hér eru bein fyrirmæli til framkvæmdarvaldsins um að þessa fjármuni skuli greiða úr ríkissjóði þrátt fyrir bann stjórnarskrárinnar þar um. Þetta tel ég vera nægilega ástæðu til þess að fella þessi lög úr gildi.

Lagasafnið hefur reyndar að geyma fjölmörg lög af þessu tagi. Nefna má búnaðargjaldið, sem við ræðum reyndar undir 12. lið dagskrárinnar, en það gjald rennur aðallega til stéttarsamtaka bænda, iðnaðarmálagjaldið, sem við ræðum hér, sem rennur til Samtaka iðnaðarins, fiskiræktargjald sem rennur til Fiskiræktarsjóðs og höfundaréttargjöld, m.a. 1% af verði tölvu, og STEF-gjöld, sem renna til einstaklinga — tónskálda, merkilegt nokk.

Með þessum hætti er ríkið notað til að innheimta skatt sem rennur til einstaklinga eða félaga þeirra. Það brýtur það ákvæði stjórnarskrárinnar að ekkert gjald megi greiða úr ríkissjóði nema með fjárlögum.

Þetta gjald, iðnaðarmálagjald, og þau gjöld sem ég nefndi hér áðan, eru auk þess skattur. Gjaldstofninn er sá sami og gjaldstofn virðisaukaskatts og ríkissjóður innheimtir gjaldið og leggur það á. Það fær meira að segja 0,5% í eins konar innheimtuþóknun.

Herra forseti. Þegar litið er á lög um iðnaðarmálagjald virðist sem hópur manna, stjórnir Félags íslenskra iðnrekenda, Landssambands iðnaðarmanna og Sambands íslenskra samvinnufélaga, hafi fengið löggjafann til þess að innheimta fyrir sig félagsgjöld og noti þannig ægivald ríkisins með heimild til að sekta og fangelsa til að ná fénu af öllum iðnfyrirtækjum og gera þau um leið félagsbundin.

Þessi lög, og ég mun sýna fram á það, brjóta sennilega ákvæði stjórnarskrárinnar bæði um félaga- og tjáningarfrelsi. Félagafrelsið er samkvæmt 74. gr. stjórnarskrárinnar á þann veg að engan má skylda til aðildar að félagi nema sérstakar aðstæður krefji. Það gjald sem hér um ræðir, sem menn verða að borga til félags, leiðir að sjálfsögðu til þess að menn verða að ganga í félagið ella njóta þeir ekki þeirra réttinda sem félagsaðildin veitir en þurfa eftir sem áður að borga. Skoðanafrelsi er nátengt félagafrelsinu því að óheimilt er að neyða menn til að hafa tilteknar skoðanir eða losa sig við aðrar. Kveðið er á um það í 73. gr. stjórnarskrárinnar.

Ekki reynir oft á skoðanafrelsisákvæði stjórnarskrárinnar en hér reynir á það. Menn eru skyldaðir til að greiða til félags sem hefur uppi ákveðinn pólitískan málflutning sem getur verið ágætur í sjálfu sér. En það getur verið að sá sem greiðir til félagsins sé ekki sama sinnis og hann er látinn borga áróður og annað því tengt. Sem dæmi má nefna að Samtök iðnaðarins hafa haft uppi mjög ákveðnar skoðanir um ýmis pólitísk álitamál eins og aðild að Evrópusambandinu og upptöku evrunnar. Það eru í sjálfu sér ágætissjónarmið og eiga rétt á sér. Hins vegar er mönnum sem hafa öndverðar skoðanir og stýra fyrirtækjum gert að greiða til þessara samtaka og borga fyrir áróðurinn, gegn eigin sannfæringu. Þeir aðilar telja kannski að aðild að Evrópusambandinu sé ekki af hinu góða og upptaka evrunnar sé ekki góð fyrir þeirra eigin fyrirtæki, en þeim er gert að greiða til Samtaka iðnaðarins þó að þeir séu á öndverðri skoðun.

Hæstiréttur hefur í tvígang fjallað um þetta gjald og þessi lög og sagt að gjaldið standist þrátt fyrir félagafrelsisákvæði stjórnarskrárinnar, þar sem löggjafanum sé heimilt að leggja á skatt og ráðstafa honum. Auk þess sem meiri hluti Hæstaréttar nefndi að verja ætti tekjum af iðnaðarmálagjaldi til að efla iðnað og iðnþróun í landinu og til hagsbóta þeirri iðngrein sem skattlögð er. Þannig er talið að löggjafinn hafi ekki farið út fyrir heimildir sínar.

Þessu máli hefur verið vísað til Mannréttindadómstóls Evrópu og er ég með flunkunýtt bréf, frá 15. október 2007, þar sem segir að dómstóllinn hafi ákveðið að taka málið upp og væntanlega dæma í því. Nú berast dómstólnum ógrynni mála og það eru mjög fá sem hann tekur ákvörðun um að fjalla um. Það hlýtur því að teljast dálítil frétt að Mannréttindadómstóll Evrópu skuli þann 15. október hafa ákveðið að leita eftir upplýsingum frá íslensku ríkisstjórninni varðandi þetta mál. Hann telur það skoðunar virði. Vel má vera að við fáum eitthvert tiltal frá Mannréttindadómstóli Evrópu varðandi þetta mál en það fjallaði um kæru manns sem ekki vildi greiða þetta gjald til Samtaka iðnaðarins.

Við getum svo líka skoðað jafnræðið. Ef einhver hópur iðnrekenda vildi stofna samtök til að berjast fyrir ákveðnu málefni, sem væri t.d. öndvert við það sem Samtök iðnaðarins eru að berjast fyrir, t.d. það að við höldum krónunni eða göngum alls ekki í Evrópusambandið, yrðu þeir að greiða félagsgjöld til beggja samtakanna, félagsins sem þeir eru nýbúnir að stofna og líka til Samtaka iðnaðarins sem eru á öndverðri skoðun. Þetta er ekki jafnræði miðað við önnur félög sem geta ráðið hvort þau greiða í Samtök atvinnulífsins eða Viðskiptaráð Íslands o.s.frv., þar sem menn geta ráðið því hvort þeir vilja ganga í samtök eða ekki. Það er ekki jafnræði á milli fyrirtækja sem hafa það val að stofna samtök og greiða til þeirra eða sleppa því og svo þessara sérstöku hópa eða fyrirtækja sem verða að greiða í Samtök iðnaðarins.

Það er heldur ekki jafnræði með samtökum, t.d. Samtökum atvinnulífsins, sem þurfa að leita að félagsmönnum og samtökum, t.d. félagi Íslenskra iðnrekenda eða Samtökum iðnaðarins, sem fá félagsgjaldið á silfurfati gegnum ríkið og borga fyrir 0,5% sem eins konar innheimtugjald. Þannig að ég tel að þetta mál rekist á stjórnarskrána á nokkuð marga vegu.

Nú síðustu daga, herra forseti, hafa borist fréttir um að prófessorar við ýmsa háskóla í landinu vilji stofna stéttarfélag. En samkvæmt lögum — sem ég er líka með frumvarp um, að hætta að skylda þá til að borga í ákveðið stéttarfélag, hvort sem þeir eru félagar eða ekki — ber þeim að borga í annað stéttarfélag. Og ríkið neitar að semja við þá, það vill bara semja við gamla stéttarfélagið. Í reynd hefur þessi skylda um félagsaðild gert að verkum að menn, opinberir starfsmenn, geta ekki einu sinni stofnað stéttarfélög. Mun ég ræða það sérstaklega þegar það frumvarp verður rætt hér.

Þetta gjald er sett á og í greinargerð með upphaflegu lögunum 1974 segir, með leyfi forseta:

„Starfsemi samtaka iðnaðarins hefur að höfuðmarkmiði eflingu iðnaðarins og mótun almennrar iðnaðarstefnu, er stuðlar að þjóðhagslega hagkvæmri iðnþróun. Nauðsynlegt er að auka starfsemi samtakanna verulega, t.d. á sviði alhliða kynningar- og útbreiðslustarfsemi, sviði hagrannsókna, útgáfustarfsemi o.fl. Enn fremur þurfa samtökin að hafa bolmagn til að taka virkan þátt í aðgerðum er miða að jákvæðum breytingum á skipulagsbyggingu einstakra iðngreina, framleiðniaukandi aðgerðum í einstökum iðngreinum eða iðnfyrirtækjum, sölu- og útflutningseflandi aðgerðum og loks í fræðslu og þjálfun starfsfólks og stjórnenda iðnfyrirtækja.“

Markmið þessi bera með sér aðrar þjóðfélagsaðstæður en nú eru uppi. Þegar hin upphaflegu lög voru sett á áttunda áratug tuttugustu aldar þótti enn sjálfsagt að hið opinbera kæmi að skipulagningu atvinnugreina og stýrði þróun þeirra. En síðan hafa viðhorf til skipulagningar gerbreyst.

Þau rök sem skynsamleg þóttu 1975 eiga síður við nú á tímum þar sem frelsi í atvinnulífi hefur verið aukið stórlega og dregið hefur verið úr skattheimtu með þeim afleiðingum að íslenskt atvinnulíf stendur í meiri blóma en nokkru sinni fyrr. Búið er að efla samkeppniseftirlit o.s.frv. Mjög margt hefur verið gert á síðustu árum sem er gott fyrir atvinnugreinina í heild þó ekki sé verið að hjálpa einstökum fyrirtækjum. Félagið sem hlýtur iðnaðarmálagjaldið er þannig með einhverjum hætti, með þessari athugasemd, gert ábyrgt fyrir framfylgd opinberrar skipulagsstefnu ríkisins sem er löngu búið að leggja af. Upphæðir iðnaðarmálagjaldsins hafa hlaupið á hundruðum milljóna og eru þá í raun skattur á viðkomandi atvinnugrein.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar. Því var síðast vísað til efnahags- og viðskiptanefndar og ég tel að það eigi heima í þeirri nefnd.

[15:45]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um frumvarpið sem hér er til umfjöllunar, sem hefur verið flutt nokkrum sinnum áður, um iðnaðarmálagjald og afnám þess. Það gjald kann að hafa ýmsar hliðar og mikilvægt að málið fái ítarlega og málefnalega skoðun af hálfu þeirra sem að því koma.

Tilefni þess að ég kvaddi mér hljóðs voru vangaveltur flutningsmanns frumvarpsins, hv. þm. Péturs H. Blöndals, um verkalýðshreyfinguna, um skylduaðild að verkalýðsfélögum og hversu lýðræðislegt það fyrirkomulag telst. Ég er algjörlega á öndverðum meiði við hv. þingmann hvað það snertir. Ég lít á verkalýðsfélög sem undirstöðustofnanir í fjölþátta lýðræðislegu samfélagi.

Til hvers var stofnað til verkalýðsfélaga í öndverðu? Jú, fólk tók sig saman til að bæta kjörin, afla sér réttinda og standa uppi í hárinu á þeim sem höfðu völdin og fjármagnið á hendi. Verkalýðsfélög urðu til að skapa jafnvægi á vinnustaðnum og í samfélaginu almennt. Þetta er meginhlutverk verkalýðsfélagsins. Ýmsir atvinnurekendur hafa jafnan haft horn í síðu verkalýðsfélaga og viljað þau feig þótt það gildi almennt um atvinnurekendur á Íslandi að þeir viðurkenni réttmæti verkalýðsbaráttu og verkalýðsfélaga.

Pétur H. Blöndal hv. þm. leggur málið upp eins og hverja aðra mannréttindabaráttu. Ég vil benda á að sú mannréttindabarátta, sem kann að vera vel meint, getur hæglega snúist upp í andhverfu sína. Við sáum að í Bretlandi, þegar atvinnuleysi fór vaxandi á áttunda áratug síðustu aldar en undir lok þess áratugar komst mjög hægri sinnuð frjálshyggjustjórn til valda sem vildi verkalýðshreyfinguna feiga, notuðu atvinnurekendur sér það frelsi sem Margrét Thatcher færði þeim í lagasetningu og reglugerðarverki sem afnam þær kvaðir sem höfðu ríkt hvað þetta snertir, sömu kvaðir og hv. þingmaður leggur til að leggja af hér á landi. Atvinnurekendur hagnýttu sér það með því að stilla fólki upp við vegg, bjóða því vinnu að því tilskildu að það segði sig úr verkalýðsfélagi eða sækti ekki þar um inngöngu. Með öðrum orðum: Það sem lagt var upp með sem frelsis- og mannréttindabaráttu umhverfðist og varð til að svipta fólk sjálfsögðum réttindum.

Ef við hefðum það fyrirkomulag að fólk gæti auðveldlega staðið utan verkalýðsfélaga en jafnframt notið ávaxtanna af baráttu þeirra sem kosta nokkru til að afla réttinda og standa vörð um kjörin þá erum við komin upp með fyrirkomulag þar sem ákveðinn tiltekinn hluti samfélagsins nýtur ávaxtanna, fleytir rjómann ofan af, án þess að leggja neitt til. Ég held að það sé ekki heppilegt fyrirkomulag. Ég tel að við eigum að líta á verkalýðshreyfinguna og verkalýðsfélög, eins og ég sagði hér áðan í upphafi máls míns, sem einn af undirstöðuþáttum í fjölþátta, lýðræðislegu samfélagi.

Við getum síðan deilt um hvaða lög og reglur eigi að gilda um verkalýðsfélög, hvort hægt eigi að vera að stofna félög við aðrar aðstæður en lögin kveða á um, t.d. innan opinbera geirans. Þetta er atriði sem við þurfum að sjálfsögðu að skoða og á að vera í stöðugri endurskoðun. Ég vil í því samhengi benda á að fram hefur farið umræða á milli samtaka launafólks hjá hinu opinbera, BSRB, BHM og Kennarasambandi Íslands og fjármálaráðuneytis og Sambandi íslenskra sveitarfélaga um hugsanlegar breytingar á þessu laga- og reglugerðarverki. Ég ítreka að mér finnst eðlilegt að sú skoðun sé stöðugt við lýði. Við eigum ekki að festast í einhverju stöðnuðu formi hvað það snertir. En ég kvaddi mér hljóðs fyrst og fremst til að lýsa yfir gagnrýni á meginviðhorfin í máli hv. þm. Péturs H. Blöndals. Ég fékk ekki betur heyrt eða skilið en að hann vildi að fólk yrði undanþegið þeirri kvöð að ganga í verkalýðsfélög og láta eitthvað af hendi rakna til að styrkja baráttu þeirra sem ég tel vera baráttu okkar allra og baráttu lýðræðisþjóðfélags.

[15:52]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég man ekki eftir að hafa talað neitt um lýðræði í verkalýðshreyfingunni í þetta skipti. Ég hef reyndar oft gert það en ekki núna. Það er tilefni til að tala um það oftar.

Verkalýðshreyfingin og verkalýðsfélög voru afskaplega þarfar stofnanir á sínum tíma þegar þau sköpuðu launafólki mikil réttindi. Hins vegar held ég að þau hafi einmitt, eins og hv. þingmaður nefndi, stofnanagerst. Núna þarf verkalýðurinn að standa uppi í hárinu á verkalýðshreyfingunni til að öðlast rétt. Mér sýnist að prófessorar við háskólana á Ís-

landi, sem ekki lengur heyra undir Kjaradóm, vilji stofna stéttarfélög en megi ekki, þ.e. ríkið neiti að semja við þá. Þeim er gert að borga, væntanlega til einhvers stéttarfélags sem opinberir starfsmenn. Í þessu samhengi þarf að horfa til ýmissa þátta.

Svo nefndi ég í ræðu minni, ég veit ekki hvort hv. þingmaður heyrði það, að Mannréttindadómstóll Evrópu er nýbúinn, þann 15. október, að ákveða að taka iðnaðarmálagjaldið til skoðunar. Það eru nokkur tíðindi því að þetta er jú Mannréttindadómstóll Evrópu.

[15:54]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef kannski orðað hugsun mína óljóst. Ég skildi það ekki svo að hv. þm. Pétur H. Blöndal hefði verið að tala um lýðræði í verkalýðshreyfingunni heldur um lýðræðið og verkalýðshreyfinguna, um rétt einstaklings og hópa til að mynda félög og þær lagalegu takmarkanir sem fólki væru settar. Þannig skildi ég hv. þingmann enda vék hann að prófessorum sem vildu gjarnan mynda félag, stéttarfélag, en ríkið neitaði að semja við þá. Þetta kemur mér reyndar svolítið spánskt fyrir sjónir. Ég hélt að það hefði verið sameiginlegur vilji allra aðila að prófessorar semdu um laun sín og kjör en Kjaradómur kæmi þar ekki að ákvörðunum eins og verið hefur.

Að verkalýðsfélög séu orðin að stofnunum, séu stofnanagerð, hvað eigum við við með því? Jú, á vegum þeirra eru reknar skrifstofur. Á vegum skrifstofa svarar fólk til um réttindi og skyldur fólks. Þegar brotið er á launafólki, að mati stjórna í verkalýðsfélögum eða starfsfólks sem hefur sérhæft sig í þeim efnum, er iðulega leitað til lögfræðinga og málin rekin fyrir dómstólum. Jú, jú, þetta eru leiðir stofnunar. Þetta er stofnanagert ferli í sjálfu sér en það er ekkert athugavert við það og ekkert slæmt við það. Félög sem reka stofnanir af þessu tagi geta eftir sem áður verið lifandi og nærst af lifandi rót. Það held ég að eigi sem betur fer um allflest verkalýðsfélög á Íslandi.

[15:56]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þegar stéttarfélag hefur samkvæmt lögum frá Alþingi skattlagningarheimild á félagsmenn sína og notar ægivald ríkisins til að innheimta félagsgjaldið, hvort sem þeir eru í stéttarfélaginu eða ekki, þá er ansi mikil hætta á því að viðkomandi stéttarfélag verði makrátt og rólegt í tíðinni. Það þarf ekki að hafa mikið fyrir því að afla félagsmanna.

Ég er hræddur um að stofnendur verkalýðshreyfingar á öndverðri síðustu öld yrðu hissa að sjá það fyrirkomulag, sem ég mundi kalla einræðisfyrirkomulag, í stéttarfélögum opinberra starfsmanna á Íslandi og ég er nær viss um að það skaðar stéttarfélögin mjög mikið. Fólk sem borgar skatt hefur ekki sömu tengsl við stéttarfélögin og ef það væri sjálfviljugt í félaginu og borgaði félagsgjaldið af frjálsum vilja. Þetta er í rauninni skattlagning, skattlagningarheimild sem stéttarfélögin hafa fengið og eru ekki tilbúin til að láta af hendi.

[15:57]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Einhvern veginn hef ég á tilfinningunni að ég hafi heyrt þessa ræðu áður, kannski nokkrum sinnum, úr munni hv. þm. Péturs H. Blöndals: Ægivald, skattlagningarheimildir og einræðistilburðir hjá stéttarfélögunum og síðast en ekki síst að hætt sé við því að menn gerist makráðir og hætti að hugsa um upphaflegan tilgang þess félagsskapar sem þeir eru í forsvari fyrir.

Ég get alveg fullvissað hv. þingmann um að þar sem ég þekki til í verkalýðshreyfingu eru ekki uppi slíkir einræðistilburðir. Þar á sér stað mikið, kröftugt, gjöfult lýðræðislegt starf. Varðandi það hvort einhverjir kunni að gerast makráðir við tilteknar aðstæður þá segir einhvers staðar: Margur heldur mig sig.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Lögfesting samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, fyrri umr.

Þáltill. ÁÓÁ o.fl., 7. mál. — Þskj. 7.

[15:59]

Flm. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu um lögfestingu samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, nr. 18 2. nóvember 1992. Samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, sem í daglegu tali er nefndur barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna, var samþykktur á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna 20. nóvember 1989. Ísland undirritaði sáttmálann í New York í janúar 1990 með fyrirvara um fullgildingu. Ísland fullgilti síðan samninginn 27. nóvember 1992.

Samningurinn öðlaðist gildi 2. september 1990 þegar 20 ríki höfðu fullgilt hann en flest ríki Sameinuðu þjóðanna eru nú aðilar að honum. Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna felur í sér skuldbindandi samkomulag þjóða heims um sérstök réttindi börnum til handa, óháð réttindum hinna fullorðnu. Þótt aðildarríkin að samningnum séu skuldbundin til að tryggja börnum þau réttindi sem samningurinn veitir þeim er sú skuldbinding aðeins samkvæmt þjóðarétti. Vegna tvíeðliskenningarinnar sem lögð er til grundvallar í lagatúlkun hér á landi þarf að lögfesta alþjóðlega samninga ef þeir eiga að hafa bein réttaráhrif hér á landi. Því er ekki hægt að beita barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna með beinum hætti fyrir íslenskum dómstólum eins og lög væru.

Flutningsmenn telja hins vegar rétt að slíkur grundvallarsáttmáli verði lögfestur hér á landi með sama hætti og gert var með mannréttindasáttmála Evrópu. Vægi barnasáttmálans yrði þá meira hér á landi þar sem stjórnvöld og dómstólar landsins yrðu að taka mið af honum við úrlausnir mála sem varða börn, taka þá mið af honum sem settum lögum. Til fróðleiks má nefna að Noregur lögfesti barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna 1. október árið 2003, en sá dagur er alþjóðlegur barnadagur.

Flutningsmenn fagna sérstaklega nýsamþykktri aðgerðaráætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna. Þar segir m.a. að aðgerðirnar skuli byggjast á rétti barna eins og hann er skilgreindur í barnasáttmála Samein-

uðu þjóðanna og að sérstakur samráðshópur skuli yfirfara tilmæli barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna varðandi framkvæmd barnasáttmálans á Íslandi.

Hér er hins vegar lagt til að gengið verði skrefinu lengra og ályktað um lögfestingu barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna fyrir 20. nóvember á næsta ári, en þá verða 19 ár liðin frá því að sáttmálinn var samþykktur á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna.

Barnasáttmálinn felur í sér viðurkenningu á því að börn hafi sjálfstæð réttindi, óháð vilja foreldra eða forráðamanna. Samningurinn tryggir ekki einungis borgaraleg réttindi heldur einnig félagsleg, menningarleg og efnahagsleg réttindi. Með samningnum skuldbinda aðildarríkin sig til að tryggja börnum ákveðin lágmarksréttindi.

Vegna skorts á tíma við fyrri umr. þessa máls mun ég ekki fara nánar yfir það hvað er í sjálfum barnasáttmálanum en það kemur að sjálfsögðu fram í þingmálinu sjálfu og síðan er barnasáttmálinn fylgiskjal með málinu.

Fljótlega eftir undirritun barnasáttmálans af hálfu Íslands var hafist handa við að laga íslenskan rétt að ákvæðum hans og voru gerðar ýmsar réttarbætur í því sambandi. Barnasáttmálinn er hins vegar mjög víðfeðmur og stundum matskenndur. Það getur því verið álitamál hvort viðkomandi ákvæði sáttmálans sé nú þegar að finna í íslenskum lögum eða ekki. Einnig getur verið munur á lögunum sjálfum og framkvæmd þeirra.

Með þingsályktunartillögunni leggja flutningsmenn til að ríkisstjórnin skoði hvort og þá hverju beri að breyta í gildandi löggjöf við lögfestingu sáttmálans. Þá telja flutningsmenn að við lögfestingu barnasáttmálans sé nauðsynlegt að laga texta barnasáttmálans að hefðbundnu lagaformi.

Herra forseti. Mig langar að minnast á nokkrar lagabreytingar sem hugsanlega þyrfti að gera ef við lögfestum barnasáttmálann. Þetta er ekki tæmandi upptalning af minni hálfu og fleiri hugmyndir um hugsanlegar lagabreytingar eru í sjálfu þingmálinu.

Í fyrsta lagi ber að hafa í huga 3. gr. barnasáttmálans sem tryggir að börn eru sjálfstæðir einstaklingar með eigin réttindi sem ber að virða. Í ársskýrslu umboðsmanns barna frá árinu 2002 var bent á að víða í íslensku samfélagi væru hagsmunir hinna fullorðnu teknir fram yfir hagsmuni ungu kynslóðarinnar og þótt margt hafi áunnist á liðnum árum sé enn langt í land að tryggja sérhverju barni þann rétt sem því ber. Á það ekki síst við um framkvæmd ýmissa laga, segir umboðsmaður barna. Þá hefur m.a. verið bent á að réttindi skv. 3. gr. barnasáttmálans séu ekki nægilega vel tryggð innan stjórnsýslu ýmissa sveitarfélaga.

Í öðru lagi lýtur 1. mgr. 7. gr. sáttmálans að réttinum til nafns, ríkisfangs og eftir því sem unnt er réttinum til að þekkja foreldra sína og njóta umönnunar þeirra. Hér þarf að hafa í huga rétt barns til að þekkja foreldra sína og hvort það eigi við um sæðisgjafa og kynforeldra ættleiddra barna. Á þetta hefur umboðsmaður barna nýlega bent.

Í þriðja lagi er í 12. og 13. gr. sáttmálans málfrelsi barna, m.a. hjá stofnunum, tryggt. Umboðsmaður barna hefur bent á að íslensk barnalög séu ekki að fullu leyti í samræmi við barnasáttmálann hvað þetta varðar. Réttur barnsins skv. 12. gr. barnasáttmálans er ekki einungis bundinn við persónuleg málefni heldur nær hann einnig til málefna samfélagsins. Hér hafa verið nefndar sem dæmi ákvarðanir sem varða skólastarf, tómstundir, forvarnastarf og skipulag íbúðarhverfa.

Hjá umboðsmanni barna var nýlega unnin skýrsla um umgengnisrétt og hvernig sjónarmið barna komast að þegar úrskurðað er í slíkum málum samkvæmt barnalögum. Helstu niðurstöður skýrslunnar voru á þann veg að ræða þyrfti við börn í mun fleiri tilvikum en nú væri gert hjá sýslumannsembættum. Afstaða foreldra réði því í of mörgum tilvikum hvort rætt væri við barn eða ekki.

Í fjórða lagi geta 14. gr. og 29. gr. barnasáttmálans kallað á hugsanlegar breytingar á grunnskólalögum og námskrá, t.d. hvað varðar kennslu um aðrar þjóðir, menningarheima og trú. Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna gerði að umtalsefni árið 2003 stöðu nýbúabarna hér á landi og vildi sjá frekari ráðstafanir til að bregðast við þeim möguleika að vandamál rísi vegna kynþáttafordóma í kjölfarið á fjölgun útlendinga í landinu. Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna vildi einnig að mannréttindafræðsla yrði felld inn í námskrá allra íslenskra grunn- og framhaldsskóla.

Í fimmta lagi er einkalíf barns varið í 16. gr. barnasáttmálans. Það ákvæði getur kallað á lagabreytingar í þá áttina að friðhelgi einkalífs barns sé virt í hvívetna. Hér vaknar einnig spurning um sjálfsákvörðunarrétt barna. Þetta lýtur að fjölmörgum lagabálkum sem ég ætla ekki að fara yfir í þessari lotu.

Í sjötta lagi er í 37. gr. sáttmálans fjallað um barn sem svipt er frjálsræði sínu en það ákvæði krefst endurskoðunar á lögum um fangelsi, en í núgildandi kerfi er hægt að vista börn með fullorðnum í fangelsum Íslands. Þegar Ísland fullgilti barnasáttmálann 1992 var gefin út sérstök yfirlýsing hvað varðar aðskilnað ungra fanga frá hinum eldri. Samkvæmt barnasáttmálanum þarf slíkur aðskilnaður að vera til staðar en við höfum beðist undan því.

Hinn 15. apríl 1998 kom eftirfarandi fram í Morgunblaðinu, með leyfi forseta:

„Umboðsmaður barna telur að barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna sé brotinn með því að ungir fangar sem afplána refsivist eru um þessar mundir ekki aðskildir frá eldri föngum heldur vistaðir á almennum deildum afplánunarfangelsa og njóta þar engrar sérstöðu.“

Flutningsmenn telja því að skoða eigi sérstök úrræði fyrir fanga undir 18 ára aldri og reyndar tel ég að nýta mætti þau úrræði fyrir fanga allt að 24 ára að aldri.

Í tilmælum barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna, sem fylgist með framkvæmd sáttmálans í hinum ýmsu löndum, er m.a. farið fram á að tekið verði upp hér á landi sérstakt réttarfarskerfi í sakamálum ungmenna með alþjóðlegar viðmiðunarkröfur að leiðarljósi.

Í barnaverndarlögum, nr. 80/2002, kemur m.a. fram að óheimilt er að beita barn innilokun, einangrun og öðrum slíkum þvingunarráðstöfunum eða agaviðurlögum nema nauðsyn beri til og þá samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur að fengnum tillögum Barnaverndarstofu. Enn fremur segir að óheimilt sé að hafa eftirlit með póstsendingum, tölvusamskiptum og símtölum barns nema sérstakar ástæður komi til og þá samkvæmt reglugerð sem ráðherra setur

að fengnum tillögum Barnaverndarstofu.

Vegna þessa ákvæðis barnaverndarlaga hefur umboðsmaður barna sagt að hann telji nauðsynlegt að í lögum sé kveðið nákvæmlega á um réttarstöðu barna við þessar aðstæður. Hann telur öldungis ófullnægjandi, og að það bjóði hættunni heim, að kveða á um þvingunarráðstafanir og agaviðurlög í reglugerð sem sett sé af framkvæmdarvaldinu. Umboðsmaður barna segir í ársskýrslu sinni frá árinu 2003 að hann telji að þetta sé hugsanlega brot á 67. gr. stjórnarskrárinnar, þar sem segir m.a. að engan megi svipta frelsi nema samkvæmt heimild í lögum — ekki í reglugerð heldur í lögum.

19. gr. barnasáttmálans og 34. gr. geta kallað á heildarendurskoðun á þeim köflum almennra hegningarlaga sem fjalla um ofbeldi. Má þar nefna þá staðreynd að í íslenskri löggjöf er ekki að finna neitt lagaákvæði sem tekur á heimilisofbeldi með fullnægjandi og heildstæðum hætti. Í þessu sambandi ber að fagna sérstaklega þeirri réttarbót sem náðist á síðasta löggjafarþingi þegar alvarleg kynferðisbrot gegn börnum voru gerð ófyrnanleg. Að því er ég best veit er Ísland eitt af fáum ríkjum, ef ekki það eina, sem hefur gert þau alvarlegu brot ófyrnanleg.

19. gr. sáttmálans kallar að mati flutningsmanna sömuleiðis á að starfsemi Barnahúss verði tryggð. Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna telur æskilegt að þær hugmyndir sem Barnahús byggist á verði styrktar. Þar er einnig hvatt til að embætti umboðsmanns barna verði tryggt enn betur og þar eru sveitarfélög hvött til að móta opinbera fjölskyldustefnu.

Í skýrslu sinni frá árinu 2004 benti umboðsmaður barna á nauðsyn afdráttarlauss ákvæðis í barnalögum sem banni foreldrum að beita barn sitt líkamlegu ofbeldi og hvers konar annarri vanvirðandi framkomu. Að mati umboðsmanns þarf slíkt að vera í barnalögum svo að þjóðréttarlegar skuldbindingar séu uppfylltar.

Þó nokkur ákvæði í sáttmálanum geta verið matskennd í eðli sínu. Það er hins vegar ljóst að með lögfestingu þessara ákvæða í barnasáttmálanum munu dómstólar landsins gera ríkari kröfur um að þau réttindi barna sem þar koma fram séu virt. Hér getur komið sérstaklega til skoðunar staða langveikra barna, fatlaðra barna, geðsjúkra barna, fátækra barna, barna nýbúa o.s.frv. í íslenskum lögum. Samtökin Barnaheill hafa lengi kallað eftir heildarskoðun á stöðu fátækra barna í íslensku samfélagi. Í tilmælum barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna, vegna skýrslu Íslands um framkvæmd barnasáttmálans frá 2003, kemur m.a. fram að auka þurfi aðstoð við einstæða foreldra og við fjölskyldur fatlaðra barna á Íslandi.

Í skýrslu Barnaheilla frá árinu 2002 til barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna kom einnig fram að styrkja þyrfti meðferðarúrræði fyrir unga kynferðisafbrotamenn. Einnig þyrfti að styrkja þær stofnanir sem sjá sérstaklega um unga afbrotamenn og unga þolendur.

18. gr. sáttmálans lýtur m.a. að því að virða þá meginreglu að foreldrar beri sameiginlega ábyrgð á að ala upp barn og koma því til þroska. Þetta ákvæði getur kallað á ýmsar breytingar á lögum á sviði sifjaréttar. Umboðsmaður barna hefur hvatt til að sett verði skylda á hjón og sambúðarfólk með börn undir 18 ára aldri til að leita ráðgjafar áður en til skilnaðar eða sambúðarslita kemur. Umboðsmaður telur það umdeilt hvort börn geti leitað ráðgjafar í slíkum tilvikum án samþykkis foreldra og það sé því í andstöðu við barnasáttmálann að réttur barna til tjáningar í málum af þessu tagi ráðist af vilja foreldra.

Að lokum má nefna að í niðurstöðum barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna, vegna skýrslu Íslands um framkvæmd barnasáttmálans frá 2003, eru íslensk stjórnvöld hvött til að auka upplýsingagjöf um barnasáttmálann og framkvæmd hans og standa að varanlegri og kerfisbundinni fræðslu um mannréttindi fyrir alla sem starfa fyrir börn og með börnum.

Hæstv. forseti. Ég legg til að málinu verði vísað til allsherjarnefndar.

[16:13]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil segja nokkur orð um hið mikilvæga þingmál sem er hér til umræðu, tillögu til þingsályktunar um að lögfesta samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins. Ég er einn af flutningsmönnum með hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni. Þingmenn Samfylkingarinnar hafa látið sig varða þennan málaflokk og hafa þingmál í þessa veru verið flutt af þeim. Rannveig Guðmundsdóttir, hv. fyrrverandi þingmaður, lagði m.a. nokkrum sinnum fram þingmál í þessa veru. Ég vil leggja sérstaka áherslu á hve mikilvægt það er að barnasáttmálinn verði lögfestur og þarf ekki að tíunda neitt frekar rökin fyrir því. Þau komu vel fram í máli 1. flutningsmanns.

Mig langar samt að minna á og fagna áfanga sem náðist í málefnum barna í vor þegar aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna var samþykkt hér á þinginu og er þetta þingmál í raun í sömu veru. Það þarf að tryggja réttindi barna og á það er bent hér í greinargerðinni að ekki sé hægt að beita barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna með beinum hætti fyrir íslenskum dómstólum vegna þess að hann hefur ekki verið lögfestur. Ýmislegt fleira kallar á að farið verði í þessa vinnu og unnið fljótt. Við leggjum til að þessu verði lokið fyrir 20. nóvember 2008. Til þess að svo megi verða þarf að afgreiða málið fljótt og vel.

Undanfarið hefur það ítrekað komið fram í fréttum að víða er pottur brotinn í málefnum barna og má þar t.d. nefna fangelsismálin sem hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson kom inn á hér áðan. Það eru réttindi til umgengni. Við höfum vissulega náð ákveðnum áföngum á undanförnum árum og ekki síst nú í vor, en það þarf meira til. Það þarf líka að tryggja friðhelgi einkalífs barns eins og bent var á í framsögu hér áðan. Hægt er að nefna fjölda annarra atriða sem við verðum að bæta til að tryggja velferð barna á Íslandi.

Ég vil því, virðulegi forseti, leggja ríka áherslu á að málið komi aftur til meðferðar þingsins og barnasáttmálinn verði lögfestur. Það yrði íslenskum börnum til mikilla réttindabóta. Ég vil í þessari umræðu ítreka að barnasáttmálinn verði lögfestur og það sem fyrst.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Íslenska táknmálið, 1. umr.

Frv. KaJúl o.fl., 12. mál (heildarlög). — Þskj. 12.

og

Breyting á ýmsum lögum vegna íslenska táknmálsins, 1. umr.

Frv. KaJúl o.fl., 17. mál. — Þskj. 17.

[16:17]

Flm. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um íslenska táknmálið sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra. Frumvarp þetta hefur verið lagt fram á nokkrum fyrri þingum og er höfundur þess Sigurlín Margrét Sigurðardóttir, fyrrv. alþingismaður, sem lagði frumvarp þessa efnis upphaflega fram á 130. löggjafarþingi.

Það er ánægjulegt að leggja þetta frumvarp fram núna ásamt fulltrúum allra stjórnmálaflokka sem sæti eiga á Alþingi. Ásamt mér flytja þetta mál hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, Árni Páll Árnason, Árni Johnsen, Ásta R. Jóhannesdóttir, Ásta Möller, Guðbjartur Hannesson, Guðjón Arnar Kristjánsson, Höskuldur Þórhallsson, Kolbrún Halldórsdóttir, Lúðvík Bergvinsson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Steingrímur J. Sigfússon og Steinunn Valdís Óskarsdóttir.

Þessi samstaða sýnir okkur að barátta Félags heyrnarlausra og barátta Sigurlínar Margrétar hér á Alþingi hefur skilað árangri. Þau hafa náð athygli okkar sem heyrandi erum og gefið okkur skilning á menningu sinni og daglegri tilveru heyrnarskertra, heyrnarlausra og daufblindra. Það er samstaða um það að staðfesta réttindaskrá um stöðu og réttindi þessa hóps sem notar íslenska táknmálið og það hefur náðst samstaða um að viðurkenna táknmálið sem fyrsta mál þeirra sem það nota.

Greinargerðin sem fylgir þessu frumvarpi er að mestu leyti samhljóða þeirri sem fylgdi upphaflega frumvarpinu en helst má nefna breytingu sem felst í nýjum kafla um sáttmála Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra. Í frumvarpi þessu er að finna réttindaskrá um stöðu og réttindi þeirra sem nota íslenska táknmálið jafnframt því sem kveðið er á um að táknmál verði viðurkennt sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra Íslendinga og réttur þeirra tryggður til hvers konar táknmálstúlkunar.

Virðulegi forseti. Í greinargerðinni kemur fram að til heyrnarskertra, heyrnarlausra og daufblindra sem nú nota táknmálið teljist um 300 Íslendingar. Líf þessara einstaklinga mun taka miklum stakkaskiptum við viðurkenningu á íslenska táknmálinu. Sjálfsmynd og sjálfstraust þeirra mun eflast til muna. Þeir munu finna hvers virði það er að geta sinnt daglegum félagslegum þörfum hindrunarlaust og geta rofið þá einangrun sem hefur heft þá í langan tíma í íslensku samfélagi. Með því að tryggja túlkaþjónustu þarf fólk ekki lengur að betla af t.d. vinnuveitanda að greiða fyrir þjónustu túlks á starfsmannafundum. Það hlýtur að styrkja sjálfsmyndina töluvert, sérstaklega á vinnustað, að vita að maður hefur sömu möguleika og heyrandi starfsmenn til að koma skoðunum sínum á framfæri og tjá sig á vinnustað, að ekki sé talað um frelsið sem það veitir þeim sem tjá sig með táknmálinu. Við erum að byggja brú, verði þetta frumvarp að lögum, milli þeirra sem nota íslenska táknmálið og okkar sem notum íslenska tungumálið sem tjáningarform til að lifa með reisn í íslensku samfélagi, koma þannig löngunum, þrám og skoðunum á framfæri.

Virðulegi forseti. Þann 30. mars á þessu ári var undirritaður sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra af Íslands hálfu. Með sáttmálanum eru stigin mikilvæg skref í réttindamálum fatlaðra, þá ekki síst heyrnarskertra, heyrnarlausra og daufblindra. Með undirritun sinni hefur Ísland samþykkt að leggja sig fram um að tryggja réttindi fatlaðra hér á landi og þar með bæta umhverfi þeirra. Í sáttmálanum er skýrt kveðið á um að allar aðildarþjóðir skuli grípa til viðeigandi ráðstafana til að tryggja rétt fatlaðra og frelsi til tjáningar og skoðana. Er þarna, virðulegi forseti, aðallega um að ræða grein 21 í áðurnefndum sáttmála. Er þar sérstaklega tiltekið að tryggja eigi þennan rétt og frelsi til tjáningar og skoðana með því meðal annars að viðurkenna og upphefja táknmálið. Þá er jafnframt tiltekið að tryggja eigi þennan rétt með því að viðurkenna og greiða fyrir notkun táknmáls sem og öðrum þeim leiðum sem fatlaðir kjósa að nota í opinberum samskiptum Viðurkenning íslenskra stjórnvalda á íslenska táknmálinu yrði því að mínu mati eðlilegt framhald á undirritun þessa sáttmála sem Ísland hefur nú þegar, eins og ég áður nefndi, undirritað.

Virðulegi forseti. Frumvarpið nær ekki eingöngu til þeirra sem eru heyrnarskertir eða heyrnarlausir og nota því táknmálið til tjáningar eins og áður hefur komið fram, heldur nær það einnig til daufblindra. Daufblindir eru þeir sem hafa skerta eða enga heyrn og skerta eða enga sjón. Mikilvægt er að frumvarp þetta taki einnig til daufblindra sem nota snertitáknmál. Daufblindir er fámennasti hópur fatlaðra hér á landi en þeir þurfa þó mjög sérhæfða þjónustu á sviði samskipta og skipar táknmálið þar stóran sess. Þessir þrír hópar eiga táknmálið sameiginlegt og því má enginn þeirra vera settur út undan. Nauðsynlegt er að standa vörð um íslenska táknmálið svo að þessir hópar geti haft aðgang að upplýsingum, stundað nám og tekið þátt í menningarlífi og athöfnum daglegs lífs. Markmið þessa frumvarps er að réttindi þessara þriggja hópa verði tryggð.

Í greinargerðinni er dregin fram sú merkilega sögulega staðreynd að táknmálið var bannað í u.þ.b. 100 ár. Þann tíma hafa heyrnarlausir gjarnan kallað einangrunartímabilið. Ákvörðun um bannið var tekin í Mílanó árið 1880 á ráðstefnu heyrnleysingjakennara víðs vegar að úr heiminum. Niðurstaða ráðstefnunnar var að samþykkja að beita svokallaðri „oral“-stefnu eða raddmálsaðferð við menntun heyrnarlausra. Í þeirri stefnu felst að heyrnarlausir og heyrnarskertir læri að lesa af vörum og læri að tala með hjálp kennara án þess að nota táknmál. Sú stefna breiddist út um allan heim og heyrnarlausir kennarar voru jafnvel reknir frá skólum. Á þeim tíma dró verulega úr menntun heyrnarlausra, störf þeirra urðu einfaldari og samfélag heyrnarlausra einangraðist frá heimi heyrandi manna. Heyrnarlausir fóru í felur til þess að geta talað saman á því máli sem var þeim eðlilegast, táknmálinu. Þetta ástand, virðulegi forseti, varði í 100 ár.

Það var árið 1960 sem bandarískri málvísindamaðurinn William Stokoe uppgötvaði að táknmál væru mál eins og hver önnur mál. Þessi vitneskja breiddist út um allan heim og þeir málvísindamenn sem hafa rannsakað táknmál hafa komist að raun um að táknmál eru fullkomin og flókin mál. Heyrnarlausir brutu smám saman niður múrinn eftir að uppalendur og skólar tóku að viðurkenna mál þeirra. Á Norðurlöndunum var táknmál viðurkennt á tímabilinu 1975–1980 en verður sýnilegt hér á landi í kringum 1986.

Með leyfi forseta vil ég fá að vitna hér til norska málvísindamanninum Terjes Basiliers sem sagði, með leyfi forseta:

„Ef ég viðurkenni mál annars manns hef ég þar með viðurkennt manninn … en ef ég viðurkenni ekki mál hans hef ég þar með hafnað honum vegna þess að málið er hluti af okkur sjálfum.“

Virðulegi forseti. Þetta eru falleg orð, og orð að sönnu og eiga sannarlega vel við þegar fjallað er um viðurkenningu íslenska táknmálsins og um leið réttindaskrá þess.

Í þessu frumvarpi liggur sú framtíðarsýn að táknmálið muni njóta sömu virðingar og önnur mál og hér á landi sömu virðingar og íslenska tungan. Íslenska táknmálið er tjáningarform þeirra sem ekki geta notað íslenska tungu og sem Íslendingum ber þeim sem það nota að fá það viðurkennt, það er réttlætismál.

Virðulegi forseti. Það er flókið að viðurkenna nýtt mál. Skoða þarf vandlega hvaða þýðingu viðurkenning á táknmáli hefur fyrir heyrnarlausa, heyrnarskerta og daufblinda og fyrir stjórnvöld. Ég tel að viðurkenning táknmálsins feli um leið í sér viðurkenningu á tilveru framangreindra og áðurnefndra hópa og ábyrgð stjórnvalda og skyldu þeirra að virða mismunandi þarfir einstaklinga og koma til móts við þá af virðingu. Framtíðarsýnin í frumvarpinu er sú að táknmálið muni njóta sömu virðingar og önnur mál og að heyrnarlausum verði mögulegt að taka fullan þátt í þjóðfélaginu á grundvelli laganna, að heyrnarlausir, heyrnarskertir og daufblindir hafi rétt til að ákveða hvert sé móðurmál þeirra og aðrir viðurkenni og virði þá ákvörðun. Gera þarf heyrnarlausum, heyrnarskertum og daufblindum sem aðallega eru notendur táknmálstúlkaþjónustu hátt undir höfði svo að þeir geti og fái notið táknmálstúlkaþjónustu hindrunarlaust en svo er því miður ekki í dag, virðulegi forseti.

Samhliða frumvarpinu er flutt frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum hvað varðar réttindi og réttarstöðu heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra. Það mál er mál 17 á þskj. 17 og við ræðum þau mál saman hér. Þá vil ég líka greina frá því hér að ég mun einnig leggja fram þingmál er varðar textun sjónvarpsefnis á þessu þingi en það mál snertir hins vegar um 25–30 þús. manns.

Flutningsmenn telja rétt að benda á í þessu samhengi að sjónvarpsefni á táknmáli er af mjög skornum skammti á Íslandi og ég tel eðlilegt að það verði aukið. Annars staðar á Norðurlöndunum eru t.d. sýndir menningartengdir táknmálsþættir a.m.k. einu sinni í viku á opinberu sjónvarpsstöðvunum sem hefur auðvitað mjög mikla þýðingu fyrir samfélag heyrnarlausra. Úr þessu megum við Íslendingar svo sannarlega bæta og þá ekki síður til að auka þekkingu á íslenska táknmálinu, þekkingu hinna heyrandi.

Virðulegi forseti. Þegar Sigurlín Margrét Sigurðardóttir lagði þetta mál fyrst fram hér á Alþingi haustið 2003 sendi Félag heyrnarlausra formönnum allra þingflokka á Alþingi formlegt bréf með áskorun um samþykkt málsins. Þá var forseta Alþingis og forsætisráðherra jafnframt afhent áskorun í apríl á þessu ári um að samþykkja frumvarpið. Var þess jafnframt óskað í bréfinu að lögð yrði áhersla á að þeim sem notuðu íslenska táknmálið yrði tryggt jafnræði í samfélaginu. Réttindaskrá sú sem birtist í þessu frumvarpi er fyrsta skrefið í átt að því tryggja slíkt jafnræði. Óskin er að síðar verði táknmálið formlega viðurkennt í stjórnarskrá Íslands sem fullgilt mál til jafns við íslenskuna.

Virðulegi forseti. Það má í því sambandi benda á það að stöðu íslenskunnar má líka skerpa allverulega. Fyrrverandi þingmaður Mörður Árnason lagði fram tillögu til þingsályktunar hér um það mál og var henni vísað til ríkisstjórnarinnar 6. maí árið 2004 og sömuleiðis sendi Mörður Árnason þessa tillögu til stjórnarskrárnefndar síðar. Þegar þessi tillaga var lögð fram sendi formaður Félags heyrnarlausra bréf til þingflokkanna þar sem áréttað var mikilvægi þess að styrkja stöðu íslensku tungunnar til þess að geta styrkt og tryggt stöðu íslenska táknmálsins. Ég vildi koma þessu líka á framfæri í þessari umræðu, þetta helst að ákveðnu leyti í hendur og styrkir verulega stöðu þessa máls, þ.e. að tryggja réttarstöðu íslenska táknmálsins sé réttarstaða íslensku tungunnar trygg.

Virðulegi forseti. Í greinargerðinni eru tiltekin þrjú mikilvæg atriði sem liggja til grundvallar því að viðurkenning íslenska táknmálsins öðlist fullt gildi. Ætla ég ekki að fara yfir það hér að öðru leyti en því að nefna þau í stuttu máli.

Í fyrsta lagi er farið yfir mikilvægi þess að efla nám í táknmálsfræði, í öðru lagi er farið yfir mikilvægi þess að tryggja túlkaþjónustu og fjármagn til hennar og í þriðja lagi þarf að líta til menningar heyrnarlausra. Af öllum tungumálum sprettur nefnilega upp menning og þarf að huga að henni í tengslum við viðurkenningu táknmálsins. Í greinargerðinni er farið ítarlega yfir þessi þrjú atriði og eins og ég áður sagði ætla ég að láta duga að nefna þau hér í þessari framsögu.

Virðulegi forseti. Frumvarpi þessu fylgir einnig mjög góð grein af vísindavef Háskóla Íslands eftir Svandísi Svavarsdóttur íslenskufræðing þar sem gefin er mjög greinargóð mynd af táknmálinu, eðli þess og uppruna og stöðu þess í alþjóðlegu samhengi. Hvet ég þingheim og aðra áhugasama til þess að kynna sér þá grein vegna þess að hún varpar mjög skýru ljósi á það hvers eðlis táknmálið er.

Það er von mín og flutningsmanna frumvarpsins að það nái fram að ganga á þessu þingi svo að notendur táknmálsins fái réttindaskrá sína samþykkta og íslenska táknmálið viðurkennt svo að þau fái fullan aðgang að íslensku samfélagi og fái lifað með þeirri reisn sem þeim ber. Við getum þá hafið vinnu við að byggja þá brú sem ég nefndi hér, brú milli þessara tveggja málheima, íslensku tungunnar og íslenska táknmálsins.

Virðulegi forseti. Ég lýk nú máli mínu og vona að menntamálanefnd geti unnið hratt og vel að þessu mikilvæga máli, að það verði samþykkt á þessu þingi. Ég ber náttúrlega væntingar til þess að nefndin nái að afgreiða það á þessu þingi vegna þess hversu snemma það er fram komið. Þar með höfum við veturinn til að fara vel yfir það. Ég

er afar bjartsýn og sérstaklega í ljósi þeirrar samstöðu sem um þetta mál ríkir nú, þvert á alla þingflokka, um að það verði að veruleika, að réttindaskrá íslenska táknmálsins verði staðfest og íslenska táknmálið viðurkennt í íslenskum lögum og síðar stjórnarskrá.

[16:34]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Ég fagna því sérstaklega að þetta mál er komið fram. Hér er á ferðinni afar brýnt mál sem þingheimur ætti að einhenda sér í að fara yfir og samþykkja. Ég vil í stuttri ræðu minni draga sérstaklega fram þátt Sigurlínar Margrétar Sigurðardóttur sem hefur lengi barist fyrir málinu og unnið að afskaplega góðri greinargerð. Ég vil líka fagna vinnu hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur sem tekur upp boltann frá Sigurlín þar sem hún er utan þings. Það er ánægjulegt að flutningsmenn eru úr öllum stjórnmálaflokkum. Það ber vitni um að þingheimur og stjórnmálaflokkar í landinu hafa skilning á málinu og telja mikilvægt að það verði afgreitt af þinginu.

Mig langar að draga fram nokkur atriði sem mér finnst vert að minnast á. Á bak við frumvarpið er afskaplega mikilvæg hugsun. Sem dæmi má nefna 1. gr., þar sem lagt er til að íslenska táknmálið verði fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra Íslendinga og að íslenska ríkið skuli hlúa að því og styðja. Þar er einnig talað um að íslenska táknmálið verði jafnrétthátt íslensku sem tjáningarform í samskiptum manna í millum og óheimilt sé að mismuna mönnum eftir því hvort málið þeir tala.

Einnig er 3. mgr. 1. gr. afar mikilvæg, með leyfi forseta: „Íslenska ríkið skal tryggja fullnægjandi fjárframlög til íslenska táknmálsins ár hvert í samræmi við tilgang laga þessara.“

Það er ekki einungis mikilvægt að táknmálið verði viðurkennt með þeim hætti sem fjallað er um í 1. gr. Við þurfum einnig að tryggja viðunandi þjónustu gagnvart þeim hópi sem í hlut á. Þá er afar mikilvægt að líta á aðrar greinar frumvarpsins, svo sem 5., 6. og 7. gr.

Í 5. gr. kemur fram að notendur íslenska táknmálsins eigi rétt á því að fá upplýsingar sem birtar eru opinberlega og að fræðslu- og afþreyingarefni sem ætlað er almenningi verði þeim aðgengilegt með textun á íslensku eða túlkun á íslenskt táknmál eftir því sem við á.

Í 6. gr. er talað um að allar stofnanir og embætti ríkis og sveitarfélaga skuli útvega táknmálstúlka fyrir heyrnarlausa, heyrnarskerta og daufblinda sem eiga erindi við viðkomandi stofnun eða embætti. Ákvæði 1. mgr. gilda einnig um fyrirtæki sem eru í meirihlutaeigu ríkis og sveitarfélaga.

Mig langar síðan að draga 7. gr. sérstaklega fram. Þar kemur fram að sérhver notandi íslenska táknmálsins á rétt á að minnsta kosti 20 tíma endurgjaldslausri þjónustu táknmálstúlks mánaðarlega til að sinna persónulegum erindum sem ekki falla undir ákvæði 6. gr. Daufblindir eiga síðan, skv. 1. mgr., rétt á að minnsta kosti tvöföldum tímafjölda og þeir sem nota þjónustu táknmálstúlka munu eiga rétt á auknum tímafjölda samkvæmt þessari grein ef sérstaklega stendur á samkvæmt reglum sem ráðherra setur.

Hér er því verið að boða stórbætta þjónustu við þann hóp sem frumvarpið lýtur að og það er afar mikilvægt. Það er mikilvægt vegna þess prinsipps sem liggur þar á bak við, að við viðurkennum íslenska táknmálið sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra.

Eins og hv. 1. flutningsmaður þessa máls, Katrín Júlíusdóttir, benti á skiptir það miklu máli fyrir þennan hóp að við stígum þetta skref í þessari lotu. Það skiptir líka miklu máli að táknmálið verði sýnilegt og það skiptir máli að til staðar sé þekking á táknmálinu. Ég vil, eins og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir gerði einnig, draga fram mjög fróðlega grein Svandísar Svavarsdóttur sem fylgir frumvarpinu. Sú grein er stutt yfirlit með fróðleik um táknmál. Þar er fróðleikur sem kemur fólki kannski á óvart. Þar kemur t.d. fram að heyrnarlaus Bandaríkjamaður á auðveldara með að skilja frönskumælandi einstakling en heyrnarlausan Breta. Þetta er fróðleikur sem ég held að almenningur átti sig kannski ekki á. Einnig er þar talað um þann misskilning að táknmálið sé alþjóðlegt. Greinin stuðlar að því að almenningur átti sig á þeim heimi sem þessir hópar búa við, þeir sem eru heyrnarskertir, heyrnarlausir eða daufblindir.

Ég veit að sumir leikskólar, og ég þekki það úr leikskóla dætra minna, fara aðeins yfir táknmál og kenna nokkur tákn. Fimm ára dóttir mín er iðin við að kenna mér nokkur tákn. Þetta er afskaplega ánægjulegur hluti af þeirri fræðslu sem á sér stað innan leikskólanna og mun að sjálfsögðu auka meðvitund barna um að til eru hópar í samfélaginu sem hafa skerta heyrn eða eru heyrnarlausir.

Það er engin afsökun fyrir það þing sem nú situr að afgreiða ekki þetta mál, fyrir því er þverpólitískur stuðningur. Við þekkjum málið frá því að Sigurlín Margrét barðist fyrir því á síðasta löggjafarþingi. Ég hvet hv. menntamálanefnd til að vinna hratt og vel. Við skuldum þessum hópi að viðurkenna táknmálið sem þeirra fyrsta tungumál og við skuldum þessum hópi einnig bætta þjónustu. Þessi tvö frumvörp munu tryggja það.

[16:40]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni og fagna frumvarpinu. Ég fagna einnig þverpólitískri samstöðu þingmanna um þetta brýna mál. Ég tek líka undir þau orð sem hér hafa fallið, að nú sé lag að klára málið á þessu þingi. Það var upphaflega lagt fram af Sigurlín Margréti Sigurðardóttur á 130. löggjafarþingi þannig að ekki er eftir neinu að bíða. Þó að frumvarpið varði kannski ekki fjölmennan hóp, 300 Íslendinga, hefur sá hópur líklega verið einn einangraðasti hópur samfélagsins í aldanna rás. Í greinargerð er rakin saga menningar heyrnarlausra og einnig saga táknmálsins. Sú saga er stórmerkileg, ekki síst í ljósi þess að táknmál var ekki viðurkennt á Norðurlöndunum — sem oftast hafa staðið framarlega í flokki í þessum efnum — fyrr en undir lok áttunda áratugar síðustu aldar. Við erum að tala um 20 til 30 ára skeið þar sem táknmál er viðurkennt, örstutt árabil í sögunni.

Enn fremur er einangrunartímabilið, sem getið er um í greinargerðinni, mjög athyglisvert. Táknmáli var hafnað af þeim sem önnuðust kennslu heyrnarlausra og önnur tækni notuð, þ.e. venjulegt talmál. Reynt var að útiloka þennan menningarheim og í rauninni er stórmerkilegt að táknmálið

skuli hafa lifað af. Hér hefur líka verið bent á að táknmál hefur að sjálfsögðu þróast á mjög ólíkan hátt milli landa, vafalaust hafa ekki allir áttað sig á því. Málfræðileg uppbygging þeirra er allt önnur en hinna hefðbundnu töluðu mála, byggist á öðrum forsendum og sérstaklega þá svipbrigðum og látbragði sem getur verið mjög skemmtilegt að rannsaka

Með þessa dramatísku sögu að baki tel ég ljóst að þetta er mjög merkilegt mál. Verið er að leiðrétta áralangt misrétti. Ég tel einnig að tengja megi þetta stöðu íslenskrar tungu í lögum eða stjórnarskrá eftir því sem við á. Staða hennar hefur ekki verið tryggð lagalega þó að hugmyndir um það mál hafi verið lagðar fram á þingi. Ég tel ekki úr vegi að þessi mál fari að einhverju leyti saman, þ.e. að við veltum því um leið fyrir okkur hvernig við getum tryggt lagalega stöðu íslenskrar tungu á Íslandi.

Hvað varðar frumvarpið er ljóst að þar er boðuð aukin þjónusta við heyrnarlausa, heyrnarskerta og daufblinda. Ef frumvarpið verður samþykkt felst í því að fjármagn verður tryggt til þess að hlutirnir gangi upp. Ég vísa þá sérstaklega til túlkaþjónustunnar sem hér hefur verið nefnd. Enn fremur verður að tryggja að næg kennsla verði fyrir hendi í táknmálsfræðum og nægilegur fjöldi túlka. Í frumvarpinu felst að táknmálinu verður sinnt eins og móðurmáli í landinu. Með því að samþykkja frumvarpið segjum við: Hér er ákveðinn hópur sem á sér annað móðurmál, Íslendingar sem eiga sér annað móðurmál en íslensku, og það skiptir miklu máli að staða þess hóps sé tryggð.

Ég fagna frumvarpinu og vonast til að það verði afgreitt á þessu þingi.

[16:44]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að þetta mál skuli enn á ný vera komið inn í sali Alþingis. Það hefur oft verið flutt áður og talað hefur verið fyrir því að íslenska táknmálið verði móðurmál heyrnarlausa, heyrnarskerta og daufblindra, tungumál þeirra sem ekki geta að fullu tjáð sig á íslensku máli.

Hér er um að ræða réttindamál þess hóps sem getur ekki tjáð sig með öðrum hætti en að nýta sér táknmálið. Það er því löngu kominn tími til að við afgreiðum þetta frumvarp og tryggjum þessum hópi sem jafnasta stöðu á við það sem við hin sem getum mælt á íslenska tungu höfum. Að við tryggjum að þeir sem eru heyrnarlausir, heyrnarskertir eða daufblindir geti nýst sem best í þjóðfélagi okkar. Það er það sem þessi hópur sækist eftir, að fá að vera fullgildir íslenskir þegnar.

Ekki þarf að hafa mörg orð um þetta mál, mikið hefur verið talað um það í þingsal. Þar sem þingmenn úr öllum flokkum eru meðflutningsmenn vænti ég þess að það fái brautargengi á hv. Alþingi og komist í höfn. Það þarf ekki að endurtaka rökin, þau eru öll þekkt, búið að flytja þau hér margoft og tala fyrir þeim af mikilli skynsemi. Fyrir okkur í Frjálslynda flokknum yrði það mikið fagnaðarefni að málið fengi framgang. Við komum að því í upphafi, við höfum stutt það og munum gera það áfram. Ég vænti þess að hv. Alþingi taki á sig rögg og afgreiði málið og finni því þann farveg sem eðlilegur er. Ég vænti þess að menn stígi þau skref að bera íslenska táknmálið inn í íslenska lagasafnið þannig að sá hópur sem í hlut á geti notið sjálfsagðra réttinda.

[16:47]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um íslenska táknmálið sem fyrsta mál heyrnarlausra, heyrnarskertra og daufblindra. Þetta er afskaplega þarft mál og mjög brýnt að taka á málefnum þessa hóps sem er ekki mjög fjölmennur en á samt sem áður sinn rétt til eðlilegra tjáskipta.

Síðast þegar þetta mál var rætt hér á Alþingi þá kom ég með annan vinkil á málinu sem ég vil gjarnan koma aftur að og vil gjarnan að hv. nefnd ræði. Það er þáttur tölvunnar í því að auka samskipti á milli fólks. Hún hefur þegar gert það að verkum að margir sem áður voru taldir mjög greindarskertir og engin samskipti náðust við, hafa náð góðum tökum á samskiptum með hjálp tölvunnar.

Fyrir nokkrum dögum las ég um mjög merka nýjung sem er unnin fyrir danska þingið, merkilegt nokk, sem er þróun á hljóðgervli, þ.e. forrit sem tekur hljóðbylgjur, talað mál og breytir því yfir í tungumál, skrifað mál. Það eru þegar komin mjög hraðvirk kerfi til þess að hraðrita tungumál yfir á letur, þannig að í rauninni er kominn möguleiki á því að heyrnarskertir og heyrnarlausir geti haft tjáskipti í gegnum tölvu með því að sá sem maður talar við, hann talar inn á lítið tæki sem breytir hljóðinu yfir í ritað mál sem er svo aftur breytt yfir í táknmál sem hinn heyrnarlausi skilur eða jafnvel ef hann lærir að lesa þá getur hann lesið af skjánum það sem hinn er að segja.

Fyrir þá sem ekki hafa nægilega sjón til að hægt væri að nota skjá til tjáskipta væri hægt að koma þeim til skila með titringi eða öðrum slíkum táknum. Og öfugt, þegar hinn heyrnarskerti vill tala við þann sem hann ætlar að hafa samskipti við, þá ritar hann tákn eða letur inn á þessa tölvu með hraðritun og tölvan breytir því yfir í hljóð. Sú tækni er komin nú þegar. Samskiptin gætu því eiginlega átt sér stað í gegnum tæki sem ég hugsa að þurfi ekki endilega að vera mikið stærra en GSM-sími.

Ég vildi gjarnan að hv. nefnd skoðaði þá tækniþróun sem hefur orðið þannig að hún fari ekki þá leið að lögbinda eitthvert táknmál sem er kannski, ég segi kannski, orðið úrelt og loka þar með á ákveðna þróun sem gæti átt sér stað með aðstoð tölvutækni og hugbúnaðar.

[16:50]

Flm. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og fyrir góðar undirtektir. Við sjáum á þeim hópi flutningsmanna sem að málinu stendur að um það ríkir mjög góð samstaða.

Mig langar aðeins að víkja að lokaorðum síðasta ræðumanns, hv. þm. Péturs Blöndals, þar sem hann velti upp þætti tölvunnar til þess að auka samskipti fólks og velti fyrir sér hljóðgervlum sem hraðrita tungumál eða talað mál yfir í ritað mál. Ég er sammála hv. þingmanni að þetta er eitthvað sem getur hjálpað töluvert í samskiptum milli einstaklinga. Það sem ég sé fyrir mér í þessu er að slík tækni geti

hjálpað þeim sem eru í námi, í háskólanámi eða öðru námi, sitja fyrirlestra eða fundi. Þetta er til í raun og veru, þetta kallast rittúlkun og er eitthvað sem við þurfum að fara að beina sjónum okkar að því að þetta er eitt úrræði.

Um eitt er ég þó ekki sammála hv. þingmanni en það er þegar hann veltir því upp að táknmálið verði hugsanlega úrelt, að tæknin geti leyst það af hólmi. Það er vegna þess að ég held að ekkert komi í staðinn fyrir persónuleg tjáskipti manna á milli þar sem horfst er í augu og rætt saman.

Það er það sem táknmálið gefur þeim sem það nota. Það eru samræður, maður á mann þar sem fólk horfist í augu og á tjáskipti. Sama á við um þá sem eru daufblindir. Ég held að ekkert komi í staðinn fyrir mannlega snertingu, ekki tæki sem titrar eða nokkur annar skapaður hlutur.

Engu að síður er ég sammála hv. þingmanni hvað það varðar að vissulega er vert að skoða þetta sem hjálpartæki við þær aðstæður þegar það gæti hentað, t.d. gætu einstaklingar í námi, í fyrirlestrum nýtt sér slíka rittúlkun.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa þetta langt en ég tek undir það sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir sagði, að hér er ekki um marga einstaklinga að ræða en þetta er mjög einangraður hópur. Það er því mikilvægt að tryggja honum þessi réttindi, tryggja honum aðgang að túlkaþjónustu og tryggja honum aðgang að þeim tækjum, möguleikum og þeirri þjónustu sem gæti brúað aðkomu hans inn í samfélag hinna talandi og líka öfugt.

Í því sambandi vil ég koma aðeins betur að því sem ég nefndi í framsöguræðu minni en það eru textunarmálin, þ.e. að hér verði sett í lög að texta beri íslenskt sjónvarpsefni en það finnst mér mjög mikilvægt í þessu sambandi. Þeir sem nota íslenska táknmálið eru u.þ.b. 300 og svo eru þeir sem eru heyrnarskertir og heyra slitrótt úr sjónvarpinu, missa jafnvel samhengið og missa þráðinn vegna þessa, það er mjög mikilvægt að þeim hópi verði boðið upp á textað efni. Þannig að sá hópur, sem og þeir sem nota táknmálið og geta lesið geti fylgst með íslensku sjónvarpsefni. Vegna þess sá hópur er jafnvel enn stærri.

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu þar sem margt athyglisvert hefur komið fram. Mér þótti áhugavert að heyra hv. þm. Ágúst Ólaf Ágústsson segja frá því að dóttur hans höfðu verið kennd nokkur tákn í leikskólanum. Þetta finnst mér vera mikilvægt til þess að auka þekkingu og fræðslu á íslenska táknmálinu. Þar sér maður líka fyrir sér að hægt væri að vera með t.d. teiknimyndir og annað slíkt efni þar sem táknmál væri notað til jafns á við talað mál til þess að auka fræðslu, auka þekkingu og auka skilning á þessum tveimur málum.

Virðulegi forseti. Enn og aftur þakka fyrir þessa umræðu og tek undir með hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni sem sagði að það væri mikilvægt að þessi hópur fengi að vera fullgildir íslenskir þegnar á við okkur hin og að við smíðum þessa brú á milli málanna og málheimanna.

Umræðu lokið.

Frumvörpin ganga til 2. umræðu og menntmn.

[16:55]

Útbýting:

Starfsemi Íslandspósts hf., 145. mál, fsp. SKK, þskj. 155.

Tekjustofnar sveitarfélaga, 146. mál, frv. EÓÁ o.fl., þskj. 156.

Lagaákvæði um almenningssamgöngur, 1. umr.

Frv. ÁI og ÁÞS, 23. mál (endurgreiðsla virðisaukaskatts og olíugjalds). — Þskj. 23.

[16:55]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi sem hv. 11. þm. Reykv. s., Álfheiður Ingadóttir, er fyrsti flutningsmaður að og ég flyt ásamt henni. Frumvarpið varðar almenningssamgöngur og er tilgangur þess að skjóta styrkari stoðum undir rekstur almenningssamgangna sem verða æ fyrirferðarmeiri, bæði á höfuðborgarsvæðinu en eins í fjölmörgum sveitarfélögum vítt og breitt um landið.

Í frumvarpinu er gerð tillaga um tvenns konar breytingu á lagaákvæðum um almenningssamgöngur. Annars vegar er lögð til breyting á lögum um virðisaukaskatt til þess að fyrirtæki sem reka almenningssamgöngur sitji við sama borð og þeir sem reka hópferðabifreiðar og fái endurgreidda tvo þriðju hluta greidds virðisaukaskatts af nýjum almenningsvögnum frá 1. desember 2000 út gildistíma bráðbirgðaákvæðis X í lögunum.

Þá er lagt til að þeir sem reka almenningssamgöngur fái olíugjald að fullu endurgreitt, en með kerfisbreytingu þeirri að leggja niður þungaskatt og taka upp olíugjald greiða þessir aðilar 80–85% hærri gjöld til ríkissjóðs en í eldra kerfi þótt það hafi ekki verið ætlun löggjafans.

Frumvarp um breytingu á lögum um virðisaukaskatt var flutt á 130., 131. og 133. löggjafarþingi en varð ekki útrætt. Það er tekið óbreytt upp í 1. gr. frumvarps þessa.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að kaupendur almenningsvagna sitji við sama borð og kaupendur annarra hópferðabifreiða og njóti endurgreiðslu á tveimur þriðju hlutum virðisaukaskatts sem greiddur er vegna kaupa eða leigu hópferðabifreiða á tímabilinu 1. desember 2000 til 31. desember 2006.

Með lögum nr. 57/2001 var bundin í lög heimild til að endurgreiða þeim sem hafa leyfi til fólksflutninga í atvinnuskyni tvo þriðju hluta þess virðisaukaskatts sem greiddur er vegna kaupa eða leigu hópferðabifreiða á tímabilinu 1. september 2000 til 31. desember 2003. Með lögum nr. 175/2006 var heimildin framlengd til 31. desember 2008.

Niðurfelling virðisaukaskatts vegna kaupa á almenningsvögnum er hins vegar óheimil samkvæmt lögum nr. 50/1988 og hafa þeir sem reka almenningssamgöngur, en það eru einkum sveitarfélög og fyrirtæki þeirra, því engrar endurgreiðslu notið. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að fyrirtæki sem reka almenningssamgöngur sitji við sama borð og þeir sem reka hópferðabifreiðar í samræmi við jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar.

Jafngild rök liggja að baki nauðsynlegrar endurnýjunar

á flota almenningsvagna og flota hópferðabifreiða. Stærsta fyrirtækið á þessu sviði er Strætó bs., sem er byggðasamlag í eigu sveitarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu. Þjónustusvæði þess er dreifbýli á Kjalarnesi og í Mosfellsdal, þéttbýli í Reykjavík, Kópavogi, Hafnarfirði, Garðabæ, Mosfellsbæ, á Seltjarnarnesi, Álftanesi og í Reykjanesbæ. Í ársbyrjun var þjónustusvæðið útvíkkað til Akraness í tilraunaskyni í tvö ár. Þá hafa Árborg, Hveragerði og Reykjanesbær lýst áhuga á samstarfi við Strætó bs. þannig að svipuð þjónusta verði veitt þessum sveitarfélögum og Akranesi.

Strætó bs. heldur nú úti akstri með 110–115 vögnum á þjónustusvæði sínu, þar af um 50 á vegum verktaka. Í bílaflota Strætó bs. eru tveir metanknúnir vagnar og þrír vetnisvagnar sem komu til landsins 2003 en Strætó bs. var meðal fyrstu almenningsvagnafyrirtækja í heiminum til að taka slíka vagna í notkun.

Frá stofnun byggðasamlagsins 1. júlí 2001 hefur fyrirtækið keypt 45 nýja vagna og nemur álagður virðisaukaskattur vegna þeirra kaupa 161,6 millj. kr. Tveir þriðju hlutar fjárhæðarinnar, þ.e. það sem endurgreiðslan tæki til, nemur því 107,3 millj. kr. Stærsti undirverktaki Strætó bs., Hagvagnar hf., hefur á sama tíma keypt 21 strætisvagn til aksturs á áðurgreindu þjónustusvæði og nemur álagður virðisaukaskattur vegna þeirra kaupa um 64 millj. kr. og reiknuð endurgreiðsla, ef jafnræði væri með almenningssamgöngum og öðrum hópferðum, tæplega 43 millj. kr.

Utan höfuðborgarsvæðisins er haldið uppi reglubundnum almenningssamgöngum á Akureyri, Ísafirði, í Fjarðabyggð, Reykjanesbæ og innan Akraness. Ætla má að endurgreiðsla tveggja þriðju hluta virðisaukaskatts vegna kaupa á almenningsvögnum til allra þeirra fyrirtækja sem hér um ræðir gæti numið um 170 millj. kr. vegna tímabilsins 1. september 2000 til 31. desember 2007.

Ég kem síðan að 2. gr. sem fjallar um breytingar á lögum um olíugjald og kílómetragjald.

Þegar lög um olíugjald og kílómetragjald voru sett féllu úr gildi lög um fjáröflun til vegagerðar, þar sem m.a. var kveðið á um þungaskatt. Áður hafði þungaskattur þeirra sem reka almenningsvagna verið felldur niður að 70% en í stað þess ákvæðis kom 80% endurgreiðsla olíugjalds. Í athugasemdum með frumvarpinu um olíugjald segir um 6. gr., með leyfi forseta:

„Gert er ráð fyrir að endurgreiðslur samkvæmt þessum tölulið verði sambærilegar afslætti sem þessir aðilar njóta í núverandi þungaskattskerfi.“

Það var því augljós ásetningur löggjafans að þeir sem reka almenningsvagna sætu við sama borð eftir breytingu og fyrir. Reynslan hefur hins vegar sýnt að svo er ekki í raun. Í erindi sem fjármálastjóri Strætó bs. sendi efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis þann 14. apríl 2004, þegar málið var þar til umfjöllunar, kemur fram að kostnaður þess fyrirtækis hækki úr 37,5 millj. kr. vegna þungaskatts í 68,5 millj. kr. vegna olíugjalds. Skýringin er einkum sú að 80% endurgreiðsla olíugjalds er reiknuð á gjaldið án virðisaukaskatt, sem þá leggst alfarið á viðkomandi fyrirtæki. Þá veldur sú breyting, að hluti þungaskattsins var felldur niður og aldrei innheimtur en olíugjaldið er að fullu innheimt og endurgreiðslan kemur síðar, viðvarandi fjárbindingu sem metin er á 10–14 millj. kr. hjá Strætó bs.

Hið sama gildir að sjálfsögðu um almenningssamgangnafyrirtæki annars staðar á landinu. Þetta er viðbótarkostnaður sem ekki var í þungaskattskerfinu. Af þessu má ljóst vera að rekstraraðilar almenningssamgangna eru alls ekki jafnsettir í kerfi olíugjaldsins og þeir voru í þungaskattskerfinu, sem var þó aldrei ætlun löggjafans. Ætlun löggjafans var þvert á móti að þessir aðilar sætu við sama borð eftir að olíugjaldið var tekið upp og þungaskatturinn felldur niður. Almenningssamgöngufyrirtæki eru þess vegna með lagabreytingunni á sínum tíma að greiða meiri gjöld til ríkisins en áður. Ég ítreka að það var ekki ætlun löggjafans og kemur skýrt fram í greinargerð með frumvarpinu á sínum tíma að það hafi ekki staðið til. Það er því nauðsynlegt að olíugjaldið verði endurgreitt að fullu svo að þessir aðilar sitji við sama borð, enda mun virðisaukaskatturinn sitja eftir sem kostnaður á fyrirtækin og þar með sem tekjur til ríkisins.

Herra forseti. Við flutningsmenn þessa frumvarps teljum að hér sé um að ræða mikið réttlætismál og mikilvægt samfélagsmál. Það er mikilvægt réttlætismál að almenningssamgöngur sitji við sama borð og hópferðabílar og engin skynsamleg rök mæla reyndar fyrir slíkri mismunun. Meginröksemdin fyrir þessu ákvæði um hópferðabíla á sínum tíma mun hafa verið að auðvelda þeim fyrirtækjum að endurnýja ökutækjaflota sinn, fá nýja bíla sem uppfylltu ströngustu kröfur í öryggis- og umhverfismálum. Staðreyndin er að sjálfsögðu sú að sömu rök eiga við um almenningsvagnana og raunar hefur það verið vandamál á því svæði sem ég þekki best til, þ.e. á höfuðborgarsvæðinu, hvað vagnar hafa verið gamlir, til skamms tíma hefur meðalaldur þeirra verið talsvert yfir tíu ár. Það eru því fullkomlega sömu rök sem eiga við um almenningssamgöngur í þéttbýli og með hópferðabílana að þessu leyti.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að loftmengun, svifryk og sót af völdum samgangna er helsta umhverfisvandamálið á höfuðborgarsvæðinu enda byggjast samgöngur nær allar á notkun innflutts jarðefnaeldsneytis. Jafnframt því að styðja við þróun vistvænna orkugjafa í samgöngum er nauðsynlegt að auka hlut almenningssamgangna stórlega til að draga úr loftmengun. Fyrsta skrefið er að tryggja að almenningssamgöngur sitji a.m.k. við sama borð og hópferðaakstur við innkaup á nýjum farartækjum til fólksflutninga og enn fremur að almenningssamgöngur verði ekki til frambúðar miklu verr settar með tilliti til olíugjalds en þær voru þegar þungaskattur var innheimtur. Í þeim tilgangi er frumvarp þetta flutt.

Ég vil að lokum, herra forseti, leggja til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. efnahags- og skattanefndar til umfjöllunar en ég vænti þess jafnframt að sú nefnd sem fær þetta mál til meðferðar muni kalla eftir viðhorfum bæði úr umhverfisnefnd og samgöngunefnd þar sem efni frumvarpsins snertir báða þessa málaflokka mjög mikið.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Lánamál og lánakjör einstaklinga, fyrri umr.

Þáltill. JM o.fl., 20. mál. — Þskj. 20.

[17:05]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl):

Herra forseti. Ég ásamt öðrum í þingflokki Frjálslynda flokksins flyt hér þingsályktunartillögu um skipan lánamála og sambærileg lánakjör einstaklinga hér á landi og annars staðar á Norðurlöndum.

Þingsályktunartillagan er svohljóðandi, með leyfi forseta:

Alþingi ályktar að fela viðskiptaráðherra að leita leiða til að koma skipan húsnæðislána og lána til neytenda í svipað horf og annars staðar á Norðurlöndum þannig að verðtrygging verði afnumin og samkeppni á lánamarkaði fyrir neytendur tryggð. Gjaldtaka lánastofnana verði svipuð og annars staðar á Norðurlöndum. Þá láti ráðherra fara fram skoðun á orsökum þess að lánakjör neytenda eru önnur á Íslandi en um ræðir annars staðar í okkar heimshluta.

Ítrekað hefur komið fram í samanburðarkönnunum milli Íslands og annarra Norðurlanda að lánakostnaður einstaklinga og fjölskyldna er mun hærri hér en annars staðar í okkar heimshluta. Hvort tveggja kemur til að vextir eru almennt hærri en um ræðir í okkar heimshluta og við bætist verðtrygging á lengri lán. Í samnorrænni samanburðarkönnun sem nefnd var *Á hvaða kjörum er bankaþjónusta í boði fyrir einstaklinga*, sem unnin var fyrir tæpum tíu árum, kom fram að þjónustugjöld banka hér eru almennt hærri en í nágrannalöndunum. Ýmsum kann að finnast langt til seilst að vísa til samanburðarkönnunar sem var gerð fyrir tíu árum en það er sama hvort litið er til lengri eða skemmri tíma, lán eru dýrari hér en annars staðar í okkar heimshluta.

Í yfirliti frá Samkeppniseftirlitinu frá 23. ágúst sl. var kynnt skýrsla um bankamarkað á Norðurlöndum og í því tilefni var tekið fram eftirfarandi:

„Meiri vaxtamunur er á Íslandi en á Norðurlöndunum“ — og í öðru lagi — „samkeppniseftirlitið telur nauðsynlegt að gripið verði til aðgerða til þess að auka hreyfanleika viðskiptavina bankanna en það er mikilvæg forsenda fyrir aukinni virkri samkeppni á markaðnum.“

Í lok þessarar samantektar Samkeppniseftirlits Íslands og annarra Norðurlandaþjóða segir, með leyfi forseta:

„Ætla verður að bankar og sparisjóðir hafi bolmagn til að efla samkeppni í þjónustu sinni neytendum til hagsbóta. Samkeppniseftirlitið bendir á að mikil samþjöppun á íslenskum bankamarkaði getur hamlað virkri samkeppni. Því er nauðsynlegt að koma í veg fyrir allar aðgangshindranir að markaðnum og ryðja úr vegi samkeppnishindrunum.“

Við höfum einnig tiltölulega nýja könnun sem unnin var af Neytendasamtökunum þar sem var um að ræða könnun á húsnæðismarkaði á Íslandi og Norðurlöndunum frá því í nóvember 2005.

Þar kemur m.a. fram í fréttatilkynningu, með leyfi forseta, sem niðurstaða könnunar:

„Það er dýrara í upphafi að taka húsnæðislán hér á landi þar sem lántökugjald íslenskra fjármálafyrirtækja er umtalsvert hærra en að jafnaði í hinum níu löndunum,“ sem sagt okkar næstu löndum í Evrópu, en síðan segir:

„Þegar kemur að því að greiða lánið til baka er það miklu dýrara fyrir íslenska neytendur en nágrannaþjóðir okkar og því valda einkum þrír þættir:

1. Vaxtastig á húsnæðislánum er að jafnaði lágt í flestum viðmiðunarlöndunum og virðast lántakendur njóta þess víðast hvar.

2. Vextir hér eru þeir hæstu á því svæði sem könnunin nær til. Raunvextir eru að jafnaði frá tveimur og upp í tæplega fimm prósentustigum hærri en í hinum Evrópulöndunum.

3. Kostnaður við greiðslu afborgana er mun hærri og uppgreiðslugjald er yfirleitt hærra.“

Þetta er niðurstaða könnunar sem var unnin í tíu Evrópuríkjum sem eru næst okkur í Evrópu; Norðurlöndin, Bretland, Írland, Þýskaland og Austurríki.

Í samantekt varðandi þessa könnun segir í fyrsta lagi að verðtrygging þekkist ekki nema einungis hér en síðan segir, með leyfi forseta:

„Nafnvextir á Íslandi eru til muna hærri en á hinum Norðurlöndunum. Þegar litið er til lána með breytilegum vöxtum, en ekki er mikið um húsnæðislán með breytilegum vöxtum í íslenskum lánastofnunum, þá eru lægstu nafnvextir slíkra lána um 5,8 prósentum hærri en þar sem þeir eru lægstir á Norðurlöndum þ.e. í Danmörku.“

Síðan er vikið að því og rakið í þessari greinargerð, þessari samanburðarkönnun, hvernig íslenskir lántakendur búa við allt, allt önnur og mun verri kjör en fólkið í nágrannalöndum okkar.

Þorvaldur Gylfason, prófessor við viðskiptadeild Háskóla Íslands, hefur bent á að vaxtamunur á Íslandi hafi farið hægt vaxandi frá 1999 og sé nú orðinn á milli 12 og 14% en hafi verið í kringum 4% árið 1999.

Hagfræðingur Neytendasamtakanna segir varðandi þessi atriði, með leyfi forseta, í grein sem hann skrifar 18. september, 2007:

„Heimilin í landinu skulduðu í lok júlí 75,6 milljarða í svokölluð yfirdráttarlán eða sem nemur 252.000 á hvern einstakling. Þessar skuldir jukust um 17% milli mánaða eða 11 milljarða og eru nú um 10% af skuldum heimilanna. Þessi lán eru að meðaltali á 20% vöxtum en ekki tæpum 10% vöxtum eins og húsnæðislán.“

Þetta er sú staðreynd sem blasir við í íslensku þjóðfélagi.

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni segir, með leyfi forseta:

„Ljóst er miðað við skuldastöðu heimilanna í dag að miklir erfiðleikar verða innan skamms tíma vegna ofurvaxta lánastofnana og verðtryggingar.“

Þorvaldur Gylfason, prófessor við viðskiptadeild Háskóla Íslands, segir, með leyfi forseta:

„Yfirdráttarvextir eru um 18 þúsund kr. á hverja fjögurra manna fjölskyldu í landinu að meðaltali og bendir á að lán séu hér dýrari en annars staðar í okkar heimshluta vegna þess að hér skorti eðlilega samkeppni á lánamarkaði fyrir einstaklinga.“

Samkvæmt því sem liggur fyrir varðandi útlánsvexti eru útlánsvextir og yfirdráttarvextir þar sem þeir eru hæstir komnir upp í tæplega 24% eða 23,95% og vextir af Vísafjölgreiðslum eru 23,8%. Þetta eru slíkir ofurvextir að það getur ekki nokkur staðið undir því.

Þar til viðbótar erum við með mjög sérstakt fyrirkomulag sem heitir verðtrygging lána með sérstaka tilbúna reiknieiningu sem sem heitir vísitala neysluverðs til verðtryggingar. Ef við skoðum hvernig það kemur út liggur fyrir að algengustu lán sem eru verðtryggð eru annaðhvort til 25 ára eða 40 ára og ef við skoðum 40 ára lán sem er verðtryggt og er tíu milljónir, miðað við að um sé að ræða 4,15% vexti á ári og áætlaða vísitöluhækkun 4,5% — þ.e. svona góð vaxtakjör bjóðast nú ekki á markaðnum í dag en við skulum samt miða við það — og athugum hvernig þetta dæmi lítur út miðað við endurgreiðslu, við erum að tala um 10 millj. kr. lán.

Það sem lántakandi fær í hendurnar eru 9,650 millj., ekki 10 milljónir heldur 9,650 millj. kr. Vegna hvers? Vegna þess að það dragast frá lántöku- og stimpilgjald. En hver er heildarendurgreiðslan af þessum 9,650 millj. kr. þegar upp er staðið? 56.463.746 kr. á því tímabili sem um ræðir vegna þess að við erum með þá sérkennilegu aðferð að vera með verðtryggðu lánin sem eru í raun þannig að lántakandinn er að taka vexti að láni og borgar síðan af þeim vexti og verðbætur í 25 ár og allt að 40 árum og verðbæturnar reiknast mánaðarlega og leggjast á höfuðstólinn. Síðan eru reiknaðir vextir og verðbætur af þeim verðbótum og síðan áfram mánaðarlega af uppfærðum höfuðstól. Þetta kerfi hefur reynst lántakendum dýrt og satt best að segja þarf hugdirfð og hugmyndaflug til að búa til lánaumhverfi sem er jafnóhagkvæmt lántakendum og raun ber vitni.

Hvers vegna þurfum við ein þjóða að búa við svona kerfi? Hvað réttlætir það að við séum eina þjóðin sem þarf að hafa þessa aðferð? Í sjálfu sér geta menn velt því fyrir sér hvort þetta hafi verið nauðsynlegt á sínum tíma miðað við óeðlilegar aðstæður þegar hagstjórnin var það léleg í landinu að um var að ræða stöðuga óðaverðbólgu og lánsfé var að komast til þurrðar. Þá þurfti að bregðast við óeðlilegu ástandi með óeðlilegum ráðstöfunum en þegar við höfum þjóðfélag þar sem annað er upp á teningnum er þá eðlilegt að við viðhöldum hinum óeðlilegu ráðstöfunum? Er eðlilegt að við látum neytendur á Íslandi endalaust gjalda þess, lántakendur, að það var óeðlilegt ástand á Íslandi fyrir tæpum 20 árum? Er ekki miklu eðlilegra að við förum að feta okkur inn á og miða við það sem hér segir og lagt er til í þessari þingsályktunartillögu að lánakjör og lánaumhverfi fyrir einstaklinga í landinu verði með svipuðum hætti og í nágrannalöndum okkar?

Aðeins til viðmiðunar og til þess að benda á, virðulegur forseti, hversu sérkennilegt þetta allt saman er, hvernig vísitala neysluverðs til verðtryggingar þróast með allt öðrum hætti en gerist í veröldinni varðandi það þegar fólk tekur lán í alvörumynt, þar sem viðkomandi mynt þarf ekki einhverja viðbjóðslega hækju eins og íslenska krónan sem er verðtryggingin, þ.e. vísitala neysluverðs til verðtryggingar. Ef borið er saman t.d. verð á gjaldmiðlum sem voru til árið 2000 og eru nú nokkuð algengir í samanburði hér á landi, þá þurfti 85 kr. til þess að fá einn dollara 1. október 2000 en í dag er gengi dollara 61,77 kr. Dollari hefur lækkað á tímabilinu, á sjö ára tímabili, um 27% rúm. Á sama tíma hefur pundið, sem kostaði 122 kr. 1. október 2000 en kostar í dag 126 kr., hækkað um 3%. Jenið var 80 aurar en er núna 53 aurar og hefur lækkað um 34%. En hvað skyldi þá vísitala neysluverðs til verðtryggingar hafa hækkað á sama tíma og dollari og jen hafa lækkað um 30% og þar af leiðandi lán þeirra sem hafa tekið lán í þeim gjaldmiðlum? Jú, hún hefur hækkað hvorki meira né minna en um 37,3%. Vísitala neysluverðs til verðtryggingar slær því út alla gjaldmiðla. Þetta er sterkasta viðmiðunin og reiknieiningin sem hægt er að hugsa sér. Á sama tíma og dollari og jen lækka, dollarinn um tæp 30% og jenið rúm 30%, þá hækkar vísitala neysluverðs til verðtryggingar um tæp 40%. (Gripið fram í.) Við erum að tala um lán og við erum að tala um viðmiðanir. Þú hefur sjálfsagt launavísitöluna og þú getur bara komið því að á eftir, virðulegi þingmaður. (Forseti hringir.)

Nú segir einhver: Hér er verið að taka einhverja vísbendingu eða tímabil sem er hagkvæmt í viðmiðuninni. Svo er ekki, menn geta t.d. skoðað hvað var að gerast 1. október 2005 og allt ber að sama brunni, það er enginn alvörugjaldmiðill í heimi sem stenst vísitölu neysluverðs til verðtryggingar snúning. Þetta eru slíkir afarkostir, virðulegi forseti, að við það verður ekki unað að íslenskir lántakendur þurfi að sæta þeim. Hér er um svo mikið hagsmunamál fyrir íslenskar fjölskyldur, fyrir íslensk heimili að ræða að enda þótt við séum með hæsta markaðsstuðning í heimi varðandi landbúnaðinn er sá stuðningur hjóm eitt miðað við þær álögur sem eru lagðar á einstaklinga og fjölskyldur vegna þess að við njótum ekki eðlilegra lánakjara hér á landi.

Ég legg til að þingsályktunartillögunni verði vísað til viðskiptanefndar.

[17:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er engum blöðum um það að fletta að lánamálin, kostnaðurinn á Íslandi við að skulda peninga og borga af þeim, eru gríðarleg útgjöld fyrir heimilin. Miðað við neysluverðsvísitölu Hagstofu Íslands eru um 40% af útgjöldum heimilanna fólgin í húsnæðisliðnum sem nær yfir húsnæði, rafmagn, hita og ferðir og flutning og það er enginn einn liður sem er jafnhár í útgjöldum heimilanna og þessi. Það liggur líka fyrir að íslensku heimilin eru með þeim skuldsettustu í heiminum, þó að ég vilji ekki fullyrða að þau séu þau allra skuldsettustu eru þau örugglega með þeim hæstu í víðri veröld. Í þriðja lagi liggur einnig fyrir, eins og kom fram í máli hv. 1. flutningsmanns málsins, Jón Magnússonar, að vaxtakjör hér á landi eru mjög há og hærri en í níu löndum sem tekin voru til samanburðar af neytendasamtökum í Evrópu og munurinn er sem svarar 2–5 prósentustigum í raunvöxtum.

Ef við reynum að gera okkur grein fyrir hve háar fjárhæðir er um að ræða fyrir venjulegt íslenskt heimili með venjulegar skuldir, hvað það er mikill kostnaður sem venjulegt íslenskt heimili verður fyrir af hálfu viðskiptabankanna vegna þess að þeir taka meira fyrir viðskipti sín en sambærilegir bankar erlendis þá kemur í ljós að þetta eru gríðarlegar fjárhæðir. Það er því eitt stærsta verkefni stjórnvalda á hverjum tíma að reyna að lækka þennan kostnaðarlið, stjórnvöld sem ætla sér að hafa hag heimilanna að leiðarljósi eiga að einbeita sér að þessum þætti útgjalda heimilanna. Þetta er stóra málið þar sem skyldan hvílir á ríkisstjórnarflokkunum að ná árangri í því að koma lánakjörun-

um og kostnaðinum við að skulda niður í sambærileg mörk og gerist í sambærilegum löndum í Evrópu, löndum með sambærileg lífskjör og efnahagsstyrk, að ná fram þeim árangri að íslensku bankarnir veiti viðskipti með sambærilegum kjörum og bankar gera erlendis.

Gleymum því ekki að hagnaður íslensku viðskiptabankanna var í hittiðfyrra 117 þús. millj. kr. (Gripið fram í.) 200 milljarðar kemur hér upplýst úr salnum, líklega þá hagnaðurinn árið 2006. (Gripið fram í.) Ja, það er greinilegt að það er hægt að græða býsna mikið á íslenskum neytendum. Er nú ekki ástæða til fyrir stjórnarflokkana hér á landi að hugsa um almenning, að fara að snúa sér frá því að vera þjónustuliprir vikapiltar fyrir fjármagnseigendur og stórfyrirtæki í það að hugsa um almenning, kjör litla mannsins í þjóðfélaginu? Það má fara að huga að því, virðulegi forseti.

Það að kostnaðurinn hér á landi er frá 2 prósentustigum upp í 5 prósentustig á ári í raunvöxtum umfram það sem gerist í sambærilegum löndum í Evrópu þýðir fyrir venjulega íslenska fjölskyldu sem skuldar um 25 millj. kr. — sem ég hygg að sé ekki óalgengt að fólk skuldi — það þýðir á hverju ári að lágmarki hálf milljón króna ef miðað er við 2 prósentustig í umframkostnað á hverju ári við að skulda þessa fjárhæð. Ef ég miða við 5 prósentustig sem eru efri mörkin í samanburðinum í þessum tíu Evrópulöndum þá eru umframkostnaðurinn 1,250 millj. á ári. Ef við miðum við meðaltekjur Íslendings, segjum að þær séu 3,6 millj. á ári eða 300 þús. á mánuði, þá er verið að borga að lágmarki hartnær tveggja mánaða laun í umframkostnað við að skulda þessa peninga sem væri þeim mun lægra ef við miðuðum við vaxtastigið í Evrópu. Þetta er kostnaður sem ekki er hægt að búa við, það er engin ástæða til að líða það af hálfu stjórnvalda að gefa viðskiptabönkunum það starfsumhverfi að þeir geti okrað svona á íslenskum neytendum. Þeir sem hafa setið í stóli viðskiptaráðherra á undanförnum árum ættu að hafa í huga að það var fyrst og fremst þeirra hlutverk að huga að hagsmunum almennings en ekki að sjá til þess að réttir aðilar fengju að kaupa réttu bankana. Það hefur aldrei verið stórmannlegt pólitískt viðfangsefni að hafa það að leiðarljósi.

Virðulegi forseti. Þetta er stórmál og við horfum mjög til þess hvað ríkisstjórnin ætlar að gera. Fyrir hverja er Samfylkingin að vinna í þessu ríkisstjórnarsamstarfi, virðulegi forseti? Er hún að vinna fyrir úlfana í íslenska fjármálaheiminum sem ferðast um á þotum milli landa í partíin og tónleikana og bjóða með sér 200 manns? Eða er hún að vinna fyrir kennarann, verkamanninn, sjómanninn og þá sem búa við hin venjulegu íslensku kjör og skulda þessa peninga sem fólk gerir til að eiga þak yfir höfuðið? Ætlar ríkisstjórnin að vinna fyrir þetta fólk eða ætlar hún að vinna fyrir úlfana í íslensku þjóðfélagi?

Við vitum hver staðan er og það var rakið ágætlega í framsöguræðu málsins. Það er verið að okra á íslenskum almenningi. Hvað ætlar ríkisstjórnin að gera til að bregðast við? Við sjáum það, allir ráðherrabekkirnir eru auðir. Hvar er íslenska ríkisstjórnin, virðulegi forseti? Er hún að leita að umbjóðendum sínum, er hún að leita að þeim sem hún er að vinna fyrir? (Gripið fram í.) Er hún að leita að hinum skulduga Íslendingi, til að spyrja hann að því hvernig hann fari að því að borga þessar skuldir, þessa háu vexti, virðulegi forseti? Það væri fróðlegt að fá svör við því hvar hinn lipri viðskiptaráðherra er um þessar mundir sem hefur góð áform uppi í neytendamálum og við í Frjálslynda flokknum erum alveg tilbúin að standa við bakið á honum ef einhver skortur er á stuðningi við áform hans úr röðum stjórnarflokkanna. Um það verður spurt, virðulegi forseti: Hvað ætlar ríkisstjórnin að gera til að lækka kostnað íslensku heimilanna af fjármagninu? Við í Frjálslynda flokknum höfum lagt okkar af mörkum til þess að auðvelda ríkisstjórninni verk sitt.

[17:29]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég trúi því varla að hv. þingmaður viti ekki betur en svo að segja að hagnaður bankanna komi eingöngu frá íslenskum neytendum. Hann hlýtur að vita að stærstur hluti af veltu bankanna er erlendis og mjög stór hluti, sennilega 80%, af hagnaði þeirra kemur erlendis frá. Reyndar er hagnaður þeirra af íbúðalánum nánast núll. Vaxtamunur bankanna af íbúðalánum, verðtryggðu lánunum sem menn eru að kvarta undan hér í umræðunni, er mjög lítill og það er vaxtamunurinn sem bankarnir taka en ekki vextirnir, því að eigendur fjárins eru lífeyrissjóðirnir að miklu leyti, eldra fólk, eldri borgarar sem eiga innstæður og þeir fá stærstan hluta þessara vaxta sem bankinn er að taka, bankinn tekur bara vaxtamun. Þetta hlýtur hv. þingmaður að vita.

Það sem mætti gagnrýna eru yfirdráttarlán bankanna til einstaklinga og ég hef margoft bent á að einstaklingar eiga ekki að taka yfirdráttarlán, þ.e. lán án gjalddaga. Það er lánafyrirkomulag sem er ætlað fyrirtækjum. En að halda að bankarnir taki allan hagnað sinn, þennan mikla hagnað sem þeir borga skatta af á Íslandi, af íslenskum almenningi er alrangt. Þeir taka hann erlendis frá og þeir borga skatta hér á Íslandi og það þykir mér dágott, að hægt sé að borga og halda uppi velferðarkerfi á Íslandi með starfsemi bankanna út um víðan heim þar sem erlendir sparifjáreigendur og erlendir lántakendur borga vaxtamun í samkeppni við erlenda banka á erlendri grundu til íslenskra fyrirtækja sem mynda hagnað hér á landi og borga af því skatta.

[17:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er vissulega betra að bankarnir borgi skatt af hagnaði en að þeir séu reknir með tapi, það getum við verið sammála um, ég og hv. þingmaður. Hins vegar vorkenni ég bönkunum ekkert að borga 10% skatt af hagnaði sínum, venjulegur launamaður er að borga að jafnaði 25% skatt af sínum tekjum. Mér finnst það dálítið mikið velferðarkerfi fjármagnsins að það borgi aðeins 40% af skattinum sem launþegarnir þurfa að borga og mér finnst að þeir séu ekkert of góðir til að búa við sömu skattalöggjöf og almenningur. Ég hef alltaf verið á þeirri skoðun eftir að ákveðið var að taka upp fjármagnstekjuskatt — sem var rétt skref á sínum tíma og ég studdi — að menn ættu að miða að því að færa saman skattlagningu á laun og skattlagningu á fjármagn. Það hefur því miður ekki þokast neitt áleiðis í þá veru.

Bankarnir græða dálítið á viðskiptum sínum við einstak-

linga. Ég lét reikna út fyrir mig að þegar vextirnir hækkuðu úr 4,15% í 4,85% á íbúðalánum hvað það mundi hækka útgjöldin hjá þeim sem skulduðu þessa peninga. Fyrir þá sem þá skulduðu hámarkslán í Íbúðalánasjóði, hvort sem það var þar eða í bönkunum og var 15,9 millj. kr., þýddi þessi vaxtahækkun um 20% hækkun á greiðslubyrði, um 7 þús. kr. í hverjum mánuði í 40 ár. Það er bara ágætur afrakstur, virðulegi forseti, og síðan hafa vextirnir hækkað enn og eru orðnir ekki bara 4,85%, heldur komnir yfir 5% og farnir að nálgast 6%. Eitthvað hafa bankarnir fyrir sinn snúð.

[17:33]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Bankarnir borga 18% af hagnaði sínum í skatt, ekki 10%, eins og önnur íslensk fyrirtæki. Ég hélt að hv. þingmaður vissi það. Vextir hafa verið hækkaðir úr 4,15% upp í 5,10% hjá Íbúðalánasjóði og hjá flestum á markaðnum en margir tóku lán með föstum vöxtum, 4,15% hjá Kaupþingi þegar þeir fóru í gang, og þeir vextir sitja áfram. Það fólk nýtur þess til framtíðar að hafa svona lága vexti. Vextirnir lækkuðu mjög mikið þegar bankarnir fóru inn á markaðinn. Sennilega voru meðalvextir þá um 6% og lækkuðu niður í 4,15% og sú vaxtalækkun er ein mesta kjarabót sem íslenskir launþegar hafa fengið en hefur því miður valdið mikilli hækkun á íbúðaverði sem kemur í bakið á sérstaklega yngra fólki sem er að kaupa fyrstu eign. Það kemur hins vegar öllum öðrum Íslendingum til góða sem ekki hafa selt eignir eða keypt á síðustu árum því að eignamyndunin hefur verið gífurleg í íbúðarhúsnæði, sennilega hjá flestum miklu meiri en þeir hafa haft í laun.

Sú hækkun hefur svo aftur endurspeglast og er aðalhvatinn og mótorinn á bak við hækkun vísitölunnar. Þegar menn kvarta undan því að þeir séu að borga háa vexti á verðtryggð lán er það vegna hækkunar á íbúðaverði sem myndar eign, miklu meiri eign en lánin hækka. Eignamyndunin hjá almenningi hefur verið umtalsverð en skilar sér því miður í hækkun verðbólgu.

[17:34]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er ágætt að halda sig við íbúðalánin því að það eru svo margir einstaklingar sem hafa tekið þau og búa við að borga af þeim. Ég er alveg sammála því sem kom fram hjá hv. þm. Pétri Blöndal að þegar vextirnir lækkuðu niður í 4,15% var það mikil kjarabót, það er alveg óumdeilt enda var til þess stofnað af þáverandi ríkisstjórn (Gripið fram í.) í þeim tilgangi að það væri kjarabót. (**PHB:** Nei.) (Gripið fram í.)

Á sama hátt er vaxtahækkunin líka útgjöld, hafi hún verið mikil kjarabót þegar vextirnir lækkuðu er hún líka mikil útgjöld þegar vextirnir hækka. Þegar vextirnir hér á landi eru 2–5 prósentustigum hærri en gerist erlendis eru það mikil útgjöld umfram það sem menn borga í öðrum löndum af sambærilegum skuldum. Um það snýst þessi tillaga, að grípa til aðgerða sem leiða til þess að kjörin hér á landi séu sambærileg við önnur lönd. Það er það sem við eigum að geta gert og það er það sem íslenskir bankar eiga að geta gert, og geta auðvitað gert þar sem þeir starfa í Evrópulöndunum en gera ekki hér gagnvart íslenskum viðskiptavinum sínum. Á því er auðvitað mikill galli og þeir notfæra sér skort á samkeppni og annað slíkt sem gerir það að verkum að þeir geta haft hærri vexti. Það er skortur á löggjöf sem gerir það að verkum að þeir nýta sér aðstæður til þess að taka upp samkeppnishamlandi gjöld til þess að halda viðskiptavinunum föstum við sig, það er of dýrt að flytja sig á milli viðskiptabanka og það er það sem viðskiptaráðherra boðaði hér um daginn, að reyna að lækka þær hindranir sem bankarnir hafa tekið upp og girt í kringum sig með. Það eru auðvitað afar óeðlilegar aðgerðir og rétt að hæstv. viðskiptaráðherra beiti sér fyrir því (Forseti hringir.) að breyta þessu.

[17:37]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Samkeppnisumhverfi á Íslandi, hvort sem um er að ræða í peningum eða öðru, er náttúrlega mjög ábótavant. Það eru ekki bara bankar, það er ekki bara vaxtamunur í bönkunum, þessi samkeppnisvandamál sem íslenska þjóðin býr við er í tryggingafélögum og olíufélögum, flugfélögum, siglingum til og frá landinu og ýmiss konar verslunum. Það er eiginlega sama hvar á er litið, okkur vantar meiri og betri samkeppni. Þetta er fákeppnismarkaður og það að þurfa að bera þessa háu vexti og verðtrygginguna er mjög vont fyrir heimilin og smærri fyrirtæki í landinu sem hafa ekki tækifæri til að vera með viðskipti sín í erlendum gjaldmiðli. Sveitarfélögin eiga mjög erfitt, skulda mikið og borga mikla vexti þó svo að stærstu sveitarfélögin séu farin að taka lán erlendis og í erlendum gjaldmiðli. Það er ekkert skrýtið þó að fólk velti fyrir sér evrunni og þeim möguleikum sem felast í henni, það hlýtur bara að leiða það af sér þegar haldið er svona á málunum.

Það er dálítið sorglegt að heyra þá aðila sem eru raunverulega að berjast fyrir þessu kerfi sem hefur verið á Íslandi — það er t.d. í fyrsta skipti í dag sem er talað um að leggja af stimpilgjald, hæstv. viðskiptaráðherra hefur boðað að það standi til að endurskoða gjaldið. Við höfum ekki séð að það væri vilji hjá sjálfstæðismönnum eða framsóknarmönnum að leggja það af. Þeir kannski vilja það núna, framsóknarmennirnir sem eru komnir í stjórnarandstöðu en þeir hafa ekki gert það síðustu 12 árin og Sjálfstæðisflokkurinn ekki síðustu 16. Þetta hefur því orðið til þess að hamla eðlilegum möguleikum fólks til að nýta sér þó þá litlu samkeppni sem er á innanlandsmarkaði með peningalán.

Þegar hv. þm. Pétur Blöndal talar um að fyrirtækin borgi 18% af sínum tekjum í skatta má minna á að samkvæmt því borga launþegar þá líka 36,5% í skatta.

Það verður gaman að fylgjast með því hvað Samfylkingin leggur til í þessum málum. Þeir eru fáir hérna í þingsalnum núna frá Samfylkingunni til þess að útskýra hvað þeir vilja og ætla sér að gera. Það þarf kannski ekkert að spyrja að því, sjálfstæðismennirnir hafa verið 16 ár í ríkisstjórn og þeir hafa ekkert viljað gera og ekkert gert og maður á ekki von á því að þeir muni koma með neinar tillögur um breytingar. Þeir eru strengjabrúður bankanna og eru að vinna fyrir þá í tíma og ótíma, að þeirra velferðarmálum, en eru ekki að hugsa um fólkið í landinu sem þarf á aðstoð þeirra að halda og býr við allt of há vaxtakjör og ósanngjörn lífskilyrði.

[17:41]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég stenst ekki þá freistingu að blanda mér aðeins inn í þessa umræðu sem er að mörgu leyti alveg með ólíkindum. Margt sem hér hefur verið sagt er ekki alveg í samræmi við veruleikann að mínu mati, eins og það að verðtrygging lána sé eitthvert aðalvandamál hér. Það bara er ekki þannig að mínu mati. Verðtrygging er í fyrsta lagi ekki skilyrði í lántöku. Í öðru lagi eru raunvextir lægri á verðtryggðum lánum en á óverðtryggðum lánum og auðvitað eru það raunvextirnir sem skipta fyrst og fremst máli.

Ef það yrði tekin sú ákvörðun í dag að afnema verðtrygginguna mundu fyrst vextirnir fara að bíta, og stýrivextir Seðlabankans. Að því leyti til gæti það verið farsæl aðgerð, en hún mundi hafa hræðilegar afleiðingar fyrir það fólk í landinu sem hefur minnst milli handanna. Þá leggjast vextirnir á strax, þá er ekki hægt að færa þá aftur fyrir og jafna þannig út byrðina. Mér finnst alltaf mjög skrýtið þegar fólk heldur því fram að verðtrygging lána sé eitthvert aðalvandamál í þessum efnum.

Af hverju eru vextir svona háir á Íslandi? Stýrivextirnir eru gríðarlega háir, milli 14 og 15% í dag, og það er sú aðferð sem Seðlabankinn beitir til þess að reyna að ná tökum á þenslunni og hefur í raun þau skilaboð frá ríkisstjórninni, frá stjórnvöldum, að verðbólga skuli ekki vera yfir 2,5%. Hvað á aumingja Seðlabankinn að gera? segi ég nú bara, miðað við það að lögin eru þessi í landinu, þetta er hans hlutverk. Auðvitað er þetta samt óþolandi, ég ætla ekki að fara að verja það, það er óþolandi að hafa þessa háu vexti. Þess vegna er umræðan um það hvort við ráðum eitthvað við það að vera hér með sjálfstæða mynt, og hefur aðild að Evrópusambandinu eðlilega tengst þeirri umræðu.

Nú eru samfylkingarmenn komnir í ríkisstjórn og ég heyri viðskiptaráðherrann fyrst og fremst tala um glæsileg útrásarfyrirtæki þegar hann talar um bankana og ég er sammála honum með það að auðvitað eru þetta glæsileg útrásarfyrirtæki, en hins vegar er þetta ekki mikið í samræmi við það sem Samfylkingin sagði áður en hún komst í ríkisstjórn. Við skulum vera minnug þess að hæstv. iðnaðarráðherra sagði eða skrifaði á heimasíðu sína eitthvað á þessa leið: Guð hjálpi bönkunum ef við Jóhanna komumst í ríkisstjórn. Þá yrði nú aldeilis tekið á þeim. Við skulum sjá til hverjar efndirnar verða í þeim efnum. Það sem mér finnst aðalatriðið í þessu er að við björgum ekki heiminum með því að afleggja verðtrygginguna.

Síðan fékk ég smáskilaboð frá fyrrverandi félaga mínum í Framsóknarflokknum þar sem hann sagði eitthvað á þá leið að fyrrverandi viðskiptaráðherrar hefðu kannski fyrst og fremst hugsað um það að selja réttu aðilunum bankana. Þá vil ég gjarnan rifja upp að það var allt mjög opið ferli og það voru erlendir ráðgjafar sem unnu með ríkisstjórninni og ráðherranefnd um einkavæðingu í þeim efnum og viðskiptaráðuneytinu og mér sem viðskiptaráðherra sem bar ábyrgð á þessari sölu. Ég er ákaflega stolt af því að hafa verið sá einstaklingur sem bar ábyrgð á því að bankarnir voru einkavæddir, mjög stolt vegna þess að það hefur skilað miklu, gríðarlegum fjölda vel launaðra starfa til sérstaklega ungra Íslendinga og það hefur skapað ríkissjóði gríðarlegar skatttekjur. Það velkjast ekki margir í vafa um að það er rétt. Ég heyri ekki hér á hv. Alþingi þær raddir að það hafi verið röng ákvörðun að selja bankana.

Það sem er aðalatriðið gagnvart hv. þingmanni sem nefndi þetta hér er að ferlið var opið og það var farið að ráðgjöf fagaðila, erlendra fagaðila, og allt uppi á borðinu. Svo geta menn velt fyrir sér hvort þetta var gott verð. Miðað við það hvernig þessar bankastofnanir eða þessi fyrirtæki hafa þróast getur maður náttúrlega sagt að þetta hafi verið lágt verð en þetta verð þótti hátt á þeim tíma og það hafði tafist í nokkur missiri að selja bankana vegna þess að fjárfestum fannst íslenska ríkisstjórnin gera sér allt of miklar vonir um hátt verð.

Þetta er kannski ekki aðalatriðið í sambandi við þessa umræðu en ég stenst ekki freistinguna að rifja þetta aðeins upp.

[17:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir málefnalega ræðu að mörgu leyti. Ég var ósammála henni um að ekki megi líta á verðtrygginguna. Hún er í sjálfu sér, eins og hv. þingmaður hefur sjálfur sagt, bæði belti og axlabönd fyrir þá sem lána peninga og viðskipti hljóta að byggjast á því að eitthvert jafnræði með þeim sem lána og hinum sem taka peningana að láni.

Þegar svona mjög er gætt að öryggi þeirra sem lána þá bitnar það á þeim sem taka peningana að láni, sérstaklega þegar skortur er á samkeppni. Það sem hefur mistekist í einkavæðingu bankanna er að það varð aldrei samkeppni á milli þessara viðskiptabanka. Þeir hafa einfaldlega snúið bökum saman gegn neytendum, gegn almenningi. Það hefur almenningur borgað dýru verði, virðulegi forseti.

Varðandi einkavæðingu bankanna þá held ég að fyrrverandi ráðherra mætti rifja upp að Landsbankinn var ekki seldur hæstbjóðanda.

[17:48]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er algjörlega óvön því að þurfa að tala um söluna á Landsbankanum, einhverra hluta vegna. Það hefur alltaf verið talað um Búnaðarbankann. Ég er algjörlega óvön að svara þeirri spurningu, þannig að, hæstv. forseti, ég bara læt henni ósvarað.

En varðandi það að snúa bökum saman gegn almenningi. Mér finnst það dálítið stórt sagt. Ég vil ekki halda því fram að bankarnir, þessi fyrirtæki, séu í samsæri gegn almenningi. Mér finnst þetta mjög stórt sagt.

Svo vil ég aðeins rifja upp hvað ég meinti þegar ég talaði um að bankarnir vildu bæði hafa belti og axlabönd. Þá var ég að tala um að það væri ekki nóg með það að bankarnir vilji hafa verðtryggingu, eða vilji eða vilja ekki. Þeir hafa verðtryggingu en þeir vilja líka hafa breytilega vexti. Það var það sem umræðan snerist um þegar ég notaði þessi orð, að þeir vildu bæði belti og axlabönd.

[17:49]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er augljóst mál, virðulegi forseti, og það vita þingmenn og hæstv. fyrrverandi viðskiptaráð-

herra manna best, að sé ekki samkeppni í markaðsumhverfi þá bitnar það á neytendum. Þess vegna er það ein af frumskyldum þeirra sem fást við þessi mál, m.a. í viðskiptaráðuneytinu, að sjá til þess, eða reyna að minnsta kosti sitt til að koma á fót samkeppni til þess að þeir sem eru á markaðnum og hafa fákeppnisstöðu, jafnvel einokunarstöðu, geti ekki nýtt sér hana á kostnað neytenda. Það hefur gerst á viðskiptabankamarkaðnum, að viðskiptabankarnir hafa ekki keppt um hylli almennings í viðskiptum. Það er hægt að skoða kjör þeirra á lánum til einstaklinga og það er engum blöðum um það að fletta. Það er engin samkeppni á milli þeirra um þessi viðskipti. Þeir snúa bökum saman um að okra á íslenskum almenningi.

Það er dapurlegt til þess að vita að árum saman hefur ríkisstjórnin og viðskiptaráðherra fyrir hennar hönd ekki haft burði til að taka á þessu með löggjöf eða aðgerðum sem eru til þess fallnar að koma á fót samkeppni, sem er skylda ráðherrans. Auðvitað má líka segja að það sé skylda þingsins. En ráðherrann hefur aðstöðuna umfram þingmennina og stuðning ríkisstjórnarinnar til þess og þegar það er látið ógert þá eru menn ekki að vinna vinnuna sína.

Það má vel vera að það sé best fyrir hv. þingmann að vera ekkert að svara því hvernig var með sölu Landsbankans. Það var nefnilega ekki allt selt. Út úr Landsbankanum var tekinn ákveðinn hluti og seldur sérstaklega eins og (Forseti hringir.) hv. þingmaður man.

[17:51]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það með að koma á samkeppni, að láta sem það sé svo auðvelt. Það getur verið erfitt. Ég rifja það upp líka að það var áhugi fyrir því í þjóðfélaginu, að minnsta kosti hjá ákveðnum öflum, að sameina Búnaðarbankann og Landsbankann og selja svo. Til allrar guðs lukku var það ekki gert. Það var beðið um forúrskurð hjá Samkeppnisstofnun að mínu frumkvæði sem þá var hægt lögum samkvæmt og niðurstaðan var sú að það samræmdist ekki samkeppnislögum að slík sameining ætti sér stað og því voru bankarnir seldir hvor í sínu lagi. Að því leyti held ég að stjórnvöld hafi beitt sér fyrir samkeppni frekar en hitt, með því að selja þessa banka í tvennu lagi.

En af því að hv. þingmaður sagði líka að bankarnir hefðu ekki keppt um hylli almennings þá kepptu þeir a.m.k. við Íbúðalánasjóð um hylli almennings með því að fara út á þann markað á sínum tíma. Vissulega hafði það mikil áhrif á efnahagskerfi okkar og efnahagslíf sem enn er ekki séð fyrir endann á hvernig skuli á taka.

Varðandi raforkukerfið, svo ég nefni það líka, þá var innleidd tilskipun frá Evrópusambandinu til þess að koma á samkeppni í raforkusölu. En það er ekki hægt að segja að þar sé mikil samkeppni í dag. Við verðum bara að viðurkenna það, þótt umhverfið bjóði upp á samkeppni.

[17:53]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl):

Hæstv. forseti. Út af því sem fram kom nú síðast og hv. 2. þm. Norðaust. kom inn á þá eru nokkur atriði sem mér finnst ástæða til þess að staldra við. Í fyrsta lagi sagði hún að við björguðum ekki heiminum með því að afnema verðtryggingu. En það er enginn að tala um að bjarga heiminum.

Það sem þingflokkur Frjálslynda flokksins gerir að tillögu sinni er að leitað verði leiða til þess að bjarga íslenskum heimilum frá því að lenda í algjörum skuldaógöngum með þeim hætti að koma á því umhverfi að íslenskir lántakendur njóti svipaðra kjara og um er að ræða í nágrannalöndum okkar. Við erum í sjálfu sér ekki að kenna verðtryggingu lána um alla hluti sem hafa misfarist. Ég sagði áðan að það hefði skipt máli og sjálfsagt verið nauðsynlegt að bregðast við óeðlilegum aðstæðum með því að taka upp óeðlilegt fyrirkomulag.

En fyrirkomulagið er í sambandi við verðtrygginguna síðustu tíu ár, 15 ár eða síðustu 20 ár, er að verðtryggingin hefur hækkað og hækkað á meðan allar viðmiðanir í umhverfinu, þ.e. gengisviðmiðanir og annað, hafa annaðhvort staðið í stað eða breyst. Það skiptir töluvert öðru máli þar sem um er að ræða gjaldmiðil þar sem meginhlutinn af því sem keypt er og selt fer fram innan sama myntsvæðis. Annað gildir um breytingar hjá okkur þar sem við erum ein mesta innflutningsþjóð og útflutningsþjóð í heimi. En vísitala neysluverðs til verðtryggingar er síðan alveg sérstök mynteining.

Ég man eftir því að vísitala neysluverðs til verðtryggingar hækkaði einu sinni töluvert mikið á milli mánaða. Ég leitaði eftir því við Hagstofuna hvernig á því stæði og m.a. kom þá í ljós að þegar verðupptaka fór fram þá höfðu spænskar gúrkur í viðmiðunarverslun verið uppseldar, þá hækkuðu skuldir íslensku heimilanna um hálfan milljarð. Svo nákvæm var reiknikúnstin varðandi vísitölu neysluverðs til verðtryggingar.

Síðan kemur til ýmislegt annað varðandi verðtrygginguna, t.d. reiknast vextirnir alltaf á viðmiðunardegi af fullum þunga ofan á verðtrygginguna en það eru ekki teknir línulegir vextir, þ.e. milli tímabila. Þannig eru vextirnir í raun hærri miðað við það reikningskerfi sem við búum við. En verðtryggingin er ekki eini sökudólgurinn. Það sem við erum að benda á, þingflokkur Frjálslynda flokksins, í sambandi við þá þingsályktunartillögu sem er hér til umræðu er að lánakjörin eru almennt ekki í samræmi við það sem gerist í okkar heimshluta. Þá segir fyrrverandi viðskiptaráðherra, hv. 2. þm. Norðaust.: Bankarnir eru ekki í samsæri gegn almenningi. Það er náttúrlega spurningin um hvað menn kalla samsæri, hvernig menn skoða eða hugsa það orð.

Það var nú einu sinni sagt að það mætti enginn hagsmunahópur koma saman, jafnvel þó það væri matarfundur eða þess háttar, öðruvísi en það breyttist í samsæri gegn almenningi. Íslensku lánastofnanirnar hafa ekki virkt aðhald. Þar er um að ræða fákeppnismarkað sem býður neytendum sínum lakari kjör en gerist annars staðar í okkar heimshluta.

Hvernig skyldi standa á því að íslensku bankarnir í útrásinni geta boðið neytendum í Noregi, neytendum í Danmörku, hagstæðari lánakjör en neytendum á Íslandi? Það er vegna þess að í Noregi og í Danmörku þurfa þeir að mæta samkeppni. En hér búum við á fákeppnismarkaði. Það er mergurinn málsins og þetta er, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson benti réttilega á, stórt mál. Þetta skiptir heimilin í landinu svo gríðarlegu máli. Eins og hann rakti, miðað

við þann vaxtamun sem er í raun, vextina sem við búum við hér og það sem okkar nágrannaþjóðir búa við, þá eru þetta svo háar fjárhæðir að við erum að tala um velferð íslenskra heimila.

Það er ekki bara verðtryggingin sem spurningin er um. Yfirdráttarlán eru að nálgast það að vera komin með 25% vexti. Vextir af yfirdráttarlánum heimilanna í dag eru hvorki meira né minna en einn og hálfur milljarður á mánuði. Einn og hálfur milljarður á mánuði sem heimilin þurfa að greiða í vexti af yfirdráttarlánum. Hvernig á að vera hægt að standa undir svo gríðarlegum vaxtagreiðslum? Og þegar hv. 2. þingmaður Norðaust. segir: Ef verðtryggingin yrði afnumin þá mundu nú vextirnir fyrst fara að bíta. Þá velti ég því fyrir mér í hvaða sýndarveruleika hv. þingmaður býr.

Vaxtastigið hér er mun hærra en í nágrannalöndum okkar þrátt fyrir að við búum við verðtryggingu, þannig að vextirnir bíta virkilega mikið á íslenskum lánamarkaði. Það er staðreynd.

Þess vegna er þessi tillaga okkar frjálslyndra, varðandi lánakjör einstaklinga, brýnasta hagsmunamálið sem um er að ræða fyrir íslensk heimili. Ég vænti þess að þingið vísi þessari tillögu til viðskiptanefndar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og fjh.- viðskn.

Út af dagskrá voru tekin 6., 10. og 12.–18. mál.

Fundi slitið kl. 18:01.

---

15. FUNDUR

miðvikudaginn 31. október,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Lánasjóður íslenskra námsmanna, frv., 19. mál, þskj. 19. — 1. umr.
2. Brottfall laga um búnaðargjald, frv., 31. mál, þskj. 31. — 1. umr.
3. Dómstólar, frv., 22. mál, þskj. 22. — 1. umr.
4. Aðgerðaáætlun um íslenskukennslu fyrir innflytjendur, þáltill., 28. mál, þskj. 28. — Fyrri umr.
5. Efling rafrænnar sjúkraskrár, þáltill., 29. mál, þskj. 29. — Fyrri umr.
6. Stjórn fiskveiða, frv., 25. mál, þskj. 25. — 1. umr.
7. Tekjuskattur, frv., 36. mál, þskj. 36. — 1. umr.
8. Lyfjalög, frv., 37. mál, þskj. 37. — 1. umr.
9. Breyting á lagaákvæðum um húsafriðun, frv., 33. mál, þskj. 33. — 1. umr.
10. Tekjutap hafnarsjóða, þáltill., 39. mál, þskj. 39. — Fyrri umr.
11. Háskóli á Ísafirði, frv., 30. mál, þskj. 30. — 1. umr.
12. Kjarasamningar opinberra starfsmanna, frv., 46. mál, þskj. 46. — 1. umr.
13. Tekjuskattur, frv., 42. mál, þskj. 42. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

[13:31]

Útbýting:

Erfðabreytt aðföng í landbúnaði, 100. mál, svar landbrh., þskj. 154.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 1. umr.

Frv. BJJ o.fl., 19. mál (námsstyrkir). — Þskj. 19.

[13:31]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna. Flutningsmenn eru ásamt þeim sem hér stendur hv. þm. Guðni Ágústsson, Siv Friðleifsdóttir og Magnús Stefánsson.

Hæstv. forseti. Í frumvarpinu er lögð til efnisleg breyting á lögunum, svohljóðandi:

„Þriðjungur af upphæð námsláns breytist í styrk ljúki námsmaður lokaprófum á tilskildum tíma samkvæmt reglum viðkomandi skóla sem háðar eru samþykki menntamálaráðherra.“

Í greinargerð með frumvarpinu stendur, með leyfi hæstv. forseta:

„Á árunum 2003–2005 var brottfall nemenda í háskólum landsins á bilinu 19–57% eftir eins árs nám. Það var meira meðal nemenda ríkisháskólanna en þeirra einkareknu. Brottfall í svo miklum mæli er menntakerfinu dýrt og mikilvægt er að sporna við því með tiltækum ráðum. Öflug náms- og starfsráðgjöf er mikilvægur hlekkur í þeirri viðleitni en auk þess má nýta hagræna hvata til þess að hvetja námsmenn til að ljúka námi sem þeir hefja.

Víða á Norðurlöndunum tíðkast að verðlauna námsmenn fyrir að ljúka formlegu námi með viðunandi hætti og á tilskildum tíma með því að breyta hluta námslána þeirra í óafturkræfan styrk. Í því er fólginn sparnaður fyrir menntakerfið í heild þar sem hvati til þess að ljúka námi á tilsettum tíma er aukinn verulega og sparnaður næst á móti í menntakerfinu. Í frumvarpi þessu er lagt til að Íslendingar feti í fótspor frændþjóða sinna með viðlíka tilhögun. Íslenska leiðin verði sú að ljúki námsmaður námi samkvæmt reglum viðkomandi skóla og á tilskildum tíma breytist þriðjungur af námsláni hans í óafturkræfan styrk sem hvorki verði

tekjutengdur né skattlagður. Víðast hvar á Norðurlöndunum eru námsstyrkir ekki bundnir því skilyrði að námsmaður ljúki formlegu námi en hér er lagt til að svo verði. Breyting af þessu tagi hvetur mjög til þess að námsmenn ljúki námi á þeim tíma sem skólinn miðar við. Þó er gert ráð fyrir að námsmenn sem ljúka ekki námi á tilskildum tíma en geta framvísað vottorði um lögmætar tafir njóti þessara breytinga. Lögmætar tafir eru skilgreindar af stjórn LÍN en gætu m.a. verið langtímaveikindi, fæðingarorlof og slys sem hamla námi tímabundið.

Áætlaður kostnaður við þessa lagabreytingu er um 1,6 milljarðar kr. Útlán LÍN eru um 9,5 milljarðar kr. í ár (2007) og eru áætluð 10,7 milljarðar kr. árið 2008. Árlegt framlag ríkisins er samkvæmt nýjustu útreikningum Ríkisendurskoðunar 51% af heildarútlánum sem skýrist af vaxtaniðurgreiðslum annars vegar og afföllum hins vegar. Í heildina mundi kosta rúma 3 milljarða kr. að breyta þriðjungi námslána í styrk en þar sem helmingurinn er nú þegar ríkisframlag vegna áður greindra ástæðna er breytingin hér metin á 1,6 milljarða kr. Á móti kemur sparnaður í menntakerfinu ljúki námsmenn námi á tilskildum tíma.

Gert er ráð fyrir að stjórn Lánasjóðs íslenskra námsmanna skeri úr um álitamál sem kunna að rísa vegna þessa. Líkt og öðrum úrskurðum stjórnar má skjóta þeim til málskotsnefndar sem skipuð er af menntamálaráðherra sbr. 5. gr. a í lögunum.

Að sama skapi þarf í þessu samhengi að huga að stöðu þeirra nemenda sem stunda lánshæft nám en kjósa að taka ekki lán hjá Lánasjóði íslenskra námsmanna. Á síðasta námsári voru 16–18.000 nemendur í háskólum og sérskólum á háskólastigi á Íslandi. Lánþegar LÍN á sama tímabili voru rétt rúmlega 9000 talsins. Einhver hluti þeirra námsmanna sem ekki taka lán hjá LÍN er ekki lánshæfur en þó má gera ráð fyrir að þúsundir námsmanna kjósi að framfleyta sér með öðrum hætti en með lántöku. Framsóknarmenn vilja meta reynsluna af þessu máli þegar fram í sækir til að gæta jafnræðis meðal námsmanna og skoða alvarlega þann möguleika að jafna möguleika námsmanna til þess að hljóta styrk, bæði þeirra sem taka lán til framfærslu á námstíma og hinna sem kjósa að framfleyta sér með öðrum hætti. Mætti hugsa sér að þeir gætu sótt um styrk að námi loknu, þar sem tekið yrði tillit til tekna viðkomandi á námstímanum. Styrkirnir yrðu þó tekjutengdir með sama hætti og útreikningar og lánshæfi lántaka gera ráð fyrir.“

Þetta er í fáum orðum efnisinnihald þess frumvarps sem við framsóknarmenn höfum raðað mjög framarlega í forgangsröð okkar. Stjórnmálaflokkar sem eiga sæti á Alþingi forgangsröðuðu sínum málum í ákveðna röð til að allir þingflokkar gætu komið þeim áherslumálum sem þeir leggja mesta áherslu á á framfæri í þingsölum Alþingis. Þetta er það mál sem þingflokkur framsóknarmanna leggur hvað mesta áherslu á.

Frá því að þessu frumvarpi var dreift í þingsölum hefur farið fram mikil umræða í þjóðfélaginu um þær breytingar sem hér eru lagðar til og hef ég fundið fyrir víðtækum stuðningi í samfélaginu við þessar breytingar. Meðal annars hafa komið ályktanir frá Samtökum íslenskra námsmanna erlendis, samtökum stúdenta við Háskólann á Akureyri og Stúdentaráði Háskóla Íslands. Það er því ljóst að það er gaumgæfilega fylgst með afdrifum þessa frumvarps innan háskólasamfélagsins enda er hér um mjög mikið hagsmunamál að ræða fyrir stúdenta í landinu.

Þetta mál var einnig rætt mikið í aðdraganda síðustu kosninga á fjölmörgum fundum sem við frambjóðendur fórum á þar og fannst mér vera nokkur samhljómur á milli flokka í þeirri umræðu sem þá var tekin. Sérstaklega fann ég fyrir samhljómi á milli þingmanna og frambjóðenda Framsóknarflokksins og Samfylkingarinnar í þessum efnum, enda lögðu þingmenn Samfylkingarinnar fram frumvarp til laga um breytingu á Lánasjóði íslenska námsmanna á síðasta kjörtímabili en frumvarp sem er ekki að öllu leyti eins og það frumvarp sem hér um ræðir. Við framsóknarmenn viljum að örlítið hærra hlutfall af námslánum breytist í styrk en þá var kveðið á um, en það er enginn grundvallarmunur á þeim frumvörpum sem lögð hafa verið fram í málinu. Ég á von á því í ljósi þeirrar umræðu sem þá fór fram að þetta frumvarp njóti víðtæks stuðnings í þingsölum Alþingis því hér er um mjög gott mál að ræða.

Við megum ekki líta á útgjöld til menntamála sem bein útgjöld. Þau eru fjárfesting, fjárfesting í þekkingu og þar af leiðandi fjárfesting í hagvexti þjóðarinnar til framtíðar litið. Ef við berum okkur saman við Dani er munurinn á þjóðunum sá að við Íslendingar búum við gríðarlegar náttúruauðlindir. Danir búa ekki við hliðstæðar náttúruauðlindir og við Íslendingar. Þeir áttuðu sig á því fyrir löngu að það væri nauðsynlegt að fjárfesta í menntun enda er menntakerfi Dana mjög framsækið og við erum að feta í svipaða átt hvað það varðar. Aðrar Norðurlandaþjóðir hafa farið svipaða leið þannig að við Íslendingar erum aftarlega á merinni hvað þetta varðar. Hins vegar ber að nefna það, þar sem sá sem hér stendur var hluti af síðustu ríkisstjórn, að framlög til menntamála í tíð þáverandi ríkisstjórnar jukust gríðarlega og framlög til menntamála í fjárlögum ársins 2007 hafa í sögulegu samhengi aldrei verið hærri. Aldrei hefur verið eins mikil gróska á háskólastiginu og framhaldsskólastiginu þannig að þau miklu framlög og sú fjárfesting sem þáverandi stjórnvöld hafa lagt til menntamála hafa skilað sér í miklum mæli. Ég hef trú á því, vil sjá það og hef þá sýn að við Íslendingar eigum að vera fremstir meðal þjóða þegar kemur að menntamálum og uppbyggingu menntamála því þetta er sú framtíð sem við viljum byggja á, að auka þekkingu okkar sem þjóðar. Þetta frumvarp er hluti af því að móta þá framtíðarsýn að styrkja okkur sem þjóð hvað þetta varðar.

Ég nefndi það áðan að kostnaður vegna þessa frumvarps er áætlaður 1,6 milljarðar kr., þ.e. beinn kostnaður. Hins vegar höfum við ekki gert ráð fyrir því og tekið tillit til þess að verði þetta að veruleika verður íslenskt skólakerfi skilvirkara, það verður meiri hvati fyrir nemendur að ljúka námi á tilsettum tíma. Þar af leiðandi mun það skila þjóðfélaginu hæfu vinnuafli fyrr en ella og því mundi þetta hafa mjög jákvæð áhrif á ríkissjóð sé litið til þess hvað varðar framlög til menntastofnana, þ.e. skilvirkni þeirra, og jafnframt til skattgreiðslna þeirra sem kæmu fyrr út á vinnumarkaðinn en ella.

Eins og ég nefndi áðan fól ágætt frumvarp sem var lagt fram af hv. þingmönnum Samfylkingarinnar í sér svipaðar efnisbreytingar, reyndar nokkru víðtækara, tók á fleiri mál-

um, en þar voru m.a. flutningsmenn hæstv. ráðherrar Björgvin G. Sigurðsson, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, Össur Skarphéðinsson og Þórunn Sveinbjarnardóttir ásamt hv. þingmönnum sem sitja nú á Alþingi, þeim Lúðvíki Bergvinssyni, Katrínu Júlíusdóttur, Helga Hjörvar, Einari Má Sigurðarsyni og Ágústi Ólafi Ágústssyni. Ég hef ástæðu til að ætla að hér sé breið samstaða um þetta mál í ljósi þess að það er ekki gríðarlegur munur á þessum frumvörpum en við höfum kosið að horfa þrengra á þessi mál, framsóknarmenn, með það að markmiði að bæta sérstaklega þennan þátt í kjörum námsmanna.

Hæstv. forseti. Ég vona, og vil, að lokinni þessari umræðu að þetta mál fái hraða og góða afgreiðslu í hv. menntamálanefnd að lokinni þessari umræðu. Það er mikilvægt að þeir þingmenn sem sitja í þeirri nefnd vinni mjög vel og hratt að þessu máli enda er hér um að ræða eitt brýnasta úrlausnarefni fyrir íslenska námsmenn á síðari tímum. Ég hef í ljósi viðbragða úr samfélaginu, sérstaklega frá námsmönnum, orðið var við að það er mikill áhugi á því hjá íslenskum námsmönnum í háskólum landsins að þetta frumvarp verði að veruleika sem allra fyrst.

[13:43]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það mál sem hér er lagt fram er, eins og hv. þingmaður kynnti, ekki lagt fram hér í fyrsta sinn heldur var það lagt fram af hæstv. núverandi ráðherra, Björgvini G. Sigurðssyni, á einum tveim eða þrem fyrri þingum. Það er alveg hárrétt sem þingmaðurinn sagði, það er samt ákveðinn munur á þessum frumvörpum. Ég var m.a. flutningsmaður að því máli og við vildum vissulega ganga lengra, þ.e. breyta fleiri þáttum hvað varðar Lánasjóð íslenskra námsmanna til að bæta enn frekar stöðu námsmanna, svo sem að skoða grunninn sem reiknar út námslánin og fleiri slíka þætti sem eru mikil þjóðþrifamál. Ég verð að segja alveg eins og er að mér þykir ánægjulegt að okkur í Samfylkingunni hefur greinilega gengið mjög vel í kosningabaráttunni við að sannfæra landann vegna þess að okkur tókst að sannfæra Framsóknarflokkinn um ágæti þessa máls og fleiri reyndar líka. Þetta er ekki eina þingmálið sem við samfylkingarfólk höfum flutt í þingsölum á fyrri þingum sem Framsóknarflokkurinn hefur ákveðið að endurnýta og endurflytja. Ég segi alveg eins og er, okkur hefur greinilega gengið mjög vel í þessari kosningabaráttu við að koma málum okkar á framfæri.

Um eitt vil ég þó spyrja hv. þingmann. Ég fagna því að okkur hafi tekist svo vel að koma málum okkar á framfæri við framsóknarmenn, en ég spyr hv. þingmann: Í þau 12 ár sem Framsóknarflokkurinn var í ríkisstjórn, sem var þangað til núna í vor, beitti Framsóknarflokkurinn sér innan þess ríkisstjórnarsamstarfs sem hann var í þá fyrir því að þessi leið yrði farin? Var því komið á framfæri við hæstv. menntamálaráðherra? Var því komið á framfæri í menntamálanefnd þar sem Framsóknarflokkurinn átti varaformann eða er þetta nýtilkomið (Forseti hringir.) og ætlar Framsóknarflokkurinn eingöngu að beita sér fyrir þessum ágætu málum nú þegar hann er kominn í stjórnarandstöðu?

[13:45]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þykir leiðinlegt ef það er að verða alsiða hér í þingi þegar framsóknarmenn koma fram með þingmál þá komi þingmenn Samfylkingarinnar upp rétt eins og þeir séu í sandkassaleik. Það er ekkert verið að ræða um viðkomandi málefni. Nei, síður en svo. Það er verið að ræða um hvað Framsóknarflokkurinn gerði og gerði ekki á síðustu tólf árum. Það er ekki nema von að umræðan sé á háu plani þegar hv. þm. Katrín Júlíusdóttir kemur fram á völlinn með þessum hætti.

Það er einfaldlega þannig að Róm var ekki byggð á einum degi. Ég vil rifja það upp fyrir hv. þingmanni að endurgreiðslubyrði námslána var stórhækkuð þegar sjálfstæðismenn og kratar voru í ríkisstjórn 1991–1995, stórhækkuð, 7% var endurgreiðslubyrði námslána sem var kjaraskerðing fyrir námsmenn á þeim tíma.

Við framsóknarmenn beittum okkur fyrir því í ágætu ríkisstjórnarsamstarfi þá að lækka þessa endurgreiðslubyrði meðal annars sem hv. þáverandi þingmaður og ráðherra Össur Skarphéðinsson kom á þegar hann var í þeirri ríkisstjórn.

Endurgreiðslubyrði námslána er 3,75% í dag. Þar af leiðandi er hún miklu lægri en þegar Framsóknarflokkurinn kom að ríkisstjórnarborðinu árið 1995. Það er einungis eitt dæmi um hvaða árangri við náðum á þessu tólf ára tímabili.

Hins vegar geta þingmenn haft skoðun á því hvort öðrum málum hefði þurft að flýta hraðar en raun bar vitni og við getum haft mismunandi skoðanir á því. En við stigum mjög mörg framfaraspor í menntamálum á síðasta kjörtímabili og á undangengnum tólf árum sem ég er mjög stoltur af og ég hvet hv. þingmann til þess að horfa fram á veginn og styðja þetta góða mál en ekki fara í sandkassaleik um það hvað betur hefði mátt fara og hvað hefði verið hægt að gera og hvað var ekki gert.

[13:47]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér þykir undarlegt ef hv. þingmaður vill ekki svara spurningu minni vegna þess að hún var ósköp einföld og enginn sandkassaleikur. Ég vildi bara fá það hér fram hvort þetta hefði verið rætt í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar og hvort framsóknarmenn hefðu beitt sér fyrir því að svona styrkir yrðu teknir upp.

Mér þykir miður ef hv. þingmaður er svo viðkvæmur að hann þurfi að leita aftur til ársins 1991 þegar ég var í framhaldsskóla til dæmis og hv. þingmaður var líklega í grunnskóla, til þess að leita sér að röksemdafærslu í andsvar sem þetta í stað þess bara að svara spurningu minni. Spurning mín var einföld. Hv. þingmaður bað mig um að horfa fram á veginn. Ég bið þá hv. þingmann bara um að líta rétt um öxl með mér yfir síðasta kjörtímabil og fara yfir það mál með mér hvernig framsóknarmenn beittu sér í þessum efnum á síðasta kjörtímabili. (Gripið fram í.) Það er ekki erfið spurning. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir kallar hér fram í að þeir hafi ekki farið með menntamálin. Engu að síður þá var um samstarf að ræða og hv. fyrrverandi þm. Dagný Jónsdóttir var varaformaður í menntamálanefnd þannig að ég geri ráð fyrir að menn hafi nú haft full tök á því að ræða

þessi mál á þeim tíma.

Ég held að hv. þm. Birkir Jón Jónsson ætti ekki að vera svona viðkvæmur. Ég er til í að horfa fram á veginn með honum hvenær sem er. En við skulum líka stundum — hann má ekki vera viðkvæmur fyrir því — líta nokkra mánuði um öxl, eingöngu nokkra mánuði. Ég spyr hv. þingmann: Skammast hann sín fyrir gjörðir síns flokks í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar? (Gripið fram í.) Nei, þá er þetta ekkert viðkvæmnismál og þá hljótum við að geta rætt það sem þar fór fram á síðustu örfáu árum.

[13:49]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við erum að tala hér um mjög jákvætt mál, mikið framfaraspor. En í hvaða stöðu er umræðan komin hér strax í fyrsta andsvari hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur? Þetta er allt í einu orðið bara nöldur og tuð, því miður, rétt eins og síðustu viku þegar hv. þm. Höskuldur Þórhallsson kom með málefni tengt nýsköpun. Hvernig þróaðist sú umræða? Það var ekki að öllu leyti málefnaleg umræða af hálfu þingmanna Samfylkingarinnar þá. Og hver er þá tilgangur samfylkingarmanna í umræðu sem þessari? Er ekki réttara að hafa umræðuna á því stigi að hún sé uppbyggileg og að við ræðum sérstaklega um það mál sem hér er til umræðu?

Það er einfaldlega þannig, hæstv. forseti, að við gerðum margt mjög gott í menntamálum og ég er viss um að hv. þm. Katrín Júlíusdóttir er sammála því að síðasta ríkisstjórn gerði margt mjög gott í menntamálum. Við beittum okkur fyrir því, við hv. þm. Dagný Jónsdóttir, innan okkar flokks að áherslur sem þessar sem við erum að ræða hér kæmu fram í flokksþingsályktunum og höfum verið mjög jákvæð í garð námsmanna hvað þessi mál áhrærir enda er fyrrverandi hv. þm. Dagný Jónsdóttir, fyrrverandi framkvæmdastjóri stúdentaráðs Háskóla Íslands.

Ég hef alla tíð haft mjög mikinn áhuga á þessum málum. Eins ég segi þá komum við ekki öllum málum til leiðar og það er ekki hægt að framkvæma alla hluti í einu. Ég vil nú reyna að hífa þessa umræðu á jákvæðu nóturnar vegna þess að hér er um mjög gott mál að ræða. Ég hvet hv. þingmenn til þess að reyna að ræða efnisatriði þessa frumvarps og stuðla að því að þetta frumvarp (Gripið fram í.) verði gert að lögum.

Þetta mál er að nokkru leyti, eins og Katrín Júlíusdóttir fór yfir, öðruvísi en það frumvarp sem Samfylkingin lagði til á sínum tíma og því er ekki (Forseti hringir.) rétt hjá hv. þingmanni að segja að hér sé um endurunnið mál að ræða. Hér er um mál okkar framsóknarmanna að ræða (Forseti hringir.) og mál sem allir þingmenn ættu að geta staðið saman að.

[13:51]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú ýmislegt komið á haus í dag. Framsóknarmenn eru búnir að standa á bremsunni í tólf ár og hafa ekki viljað laga til eða hjálpa námsmönnum að komast léttar frá sínum málum. Síðan eru aftur á móti þeir sem fluttu svipað mál fyrir tveim, þrem árum síðan nú komnir svona í einhverja vörn fyrir því að það sé nú kannski ekki alveg hægt að gera þetta allt núna og farnir að draga úr. Þetta er náttúrlega dálítið skondin staða sem er uppi.

Ég ætlaði að taka undir það að þetta frumvarp sé gott fyrir námsmenn, það hjálpar námsmönnum. Það er gott mál. En það er afskaplega sérkennilegt hvernig hlutirnir breytast þegar fólk er í stjórn eða komið í stjórnarandstöðu og eins þegar fólk er búið að vera í stjórnarandstöðu flytjandi mál trekk í trekk og skipta svo um skoðun og eru komnir á bremsuna. (**Gripið fram í:** Hver er að skipta um skoðun?) Ja, við sjáum sjálfsagt á næstu dögum eða í þinginu í vetur hvort þetta frumvarp verði að lögum.

[13:53]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna því ef Frjálslyndi flokkurinn hefur áhuga á því að styðja þetta góða mál og leiða það til lykta innan þingsins en átta mig ekki alveg á þeim málflutningi sem hér átti sér stað hjá hv. þingmanni því það er þannig, og OECD hefur stutt það og sannað, að framlög stjórnvalda OECD-ríkjanna hafa nær hvergi aukist eins mikið og á Íslandi. Við erum komin meðal þeirra fremstu í heiminum hvað varðar framlög til menntamála. Hér er um að ræða frumvarp sem gerir það að verkum að trúlega verður íslenska menntakerfið skilvirkara en ella í ljósi þess að það er meiri hvati fyrir fólk að ljúka námi á tilsettum tíma og tilskildum tíma. Ég vil minna hv. þingmann á að þetta er mál sem ég hef meðal annars haft mikinn áhuga á innan míns flokks. Flokkurinn hefur ályktað um það. En að sjálfsögðu komast ekki öll mál til framkvæmda í einu. Það er einfaldlega þannig.

Ég fór yfir það hvernig Framsóknarflokkurinn beitti sér fyrir því í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn að bæta kjör námsmanna stórlega með því að lækka endurgreiðslubyrði lána lánasjóðsins sem var mikið framfaraspor. Í raun er ótrúlegt hvað við höfum varið miklum fjármunum til menntakerfisins á undanförnum árum. Allar skýrslur sýna það. En það er einfaldlega fjárfesting í þeim hagvexti til framtíðar litið því við þurfum að breyta þessu þjóðfélagi á þann hátt að við þurfum að hækka þekkingarstigið hér því við erum í samkeppni við aðrar þjóðir núna í hnattvæddum heimi. Því er mikilvægt að við stöndum vel að þessum málum og ég fagna því sérstaklega að hv. þingmaður lýsir stuðningi við þetta mál.

[13:55]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, hv. þm. Birkir Jón Jónsson fagnar því að við í Frjálslynda flokknum skulum ætla að styðja þetta. Ég get náttúrlega ekki talað fyrir allan Frjálslynda flokkinn, (Gripið fram í.) enda er hann stór flokkur. En ég tala fyrir hann að hluta og ég vil bara segja að frumvarpið er gott sem slíkt. En maður getur ekki annað en horft aðeins á þetta ferli sem hefur átt sér stað síðustu tólf ár. Þið hafið hreinlega verið á bremsunni í þessum málum eins og mörgum öðrum en svo komið þið núna eins og hvítvoðungar og hreinir af öllu og hafið aldrei verið á móti einu eða neinu og allt í einu eruð þið tilbúnir að gera allt fyrir allt og alla.

Þetta er auðvitað breyting sem hefur orðið og ég vildi að

hún yrði á fleiri sviðum eins og varðandi fiskveiðistjórn og ýmislegt (Gripið fram í.) þess háttar. En kannski er ekki hægt að ætlast til þess. Þó hefur orðið veruleg breyting á afstöðu varðandi sameiginlegar auðlindir eins og orkuna í iðrum jarðar og annað þess háttar. Og vonandi farið þið nú að flokka fiskinn í sjónum með auðlindum.

Ég get alveg tekið undir það að þetta er af hinu góða fyrir námsmenn og ég styð þetta. Held að þetta sé af því góða í þjóðfélaginu til framtíðar litið og muni skila sér seinna. Það tekur einhvern tíma en menntun er auðvitað af því góða fyrir alla og ég mun styðja þetta. En það er sorglegt að horfa svo upp á það að núna eru samfylkingarmenn farnir að draga í land og farnir að stíga á bremsuna.

[13:56]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Að gefnu tilefni vill forseti minna á reglur um ávörp og að hv. þingmenn beini orðum sínum til forseta.

[13:57]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það var aðeins léttara yfir hv. þingmanni í seinna andsvarinu sem veit vonandi á gott. En hv. þingmanni var tíðrætt um það hvað við ættum að vera búin að gera og hvað Framsóknarflokkurinn hefði lítið lagt af mörkum til menntamála. Ég hef reyndar farið yfir fjölmörg framfaraspor á sviði menntamála á síðustu tólf árum sem Framsóknarflokkurinn í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn beitti sér fyrir og kvíði þeirri umræðu ekki ef hv. þingmenn vilja fara út á þær brautir.

Hins vegar finnst mér hv. þingmaður vera að kasta grjóthnullungum úr glerhúsi þegar hann talar um stefnuleysi í þessum efnum og að menn hafi ekki framkvæmt hlutina. Hvað lagði Frjálslyndi flokkurinn til allt síðasta kjörtímabil í þessum efnum? Kom einhver tillaga fram frá Frjálslynda flokknum sem var þá í stjórnarandstöðu um að það ætti að bæta hag námsmanna með þessum hætti? Nei. Frjálslyndi flokkurinn hafði engan áhuga á því að leggja svona mál fram. Af hverju var ekki Frjálslyndi flokkurinn búinn að gera svona? Af hverju var ekki Frjálslyndi flokkurinn búinn að leggja fram svona frumvarp?

Við getum rætt í allan dag á sömu nótum og hv. þm. Grétar Mar Jónsson. En það er ekki þessu máli til framdráttar. Við eigum að einblína á það umræðuefni sem hér er til staðar og eigum að ræða málið sjálft en ekki að tala um fortíðina eða annað slíkt.

Við þurfum að koma þessu máli í gegn og til þess þarf uppbyggilega umræðu innan þings og úti í samfélaginu. En ef umræðan hér innan þings ætlar að þróast með þeim hætti sem hún er að gera hér í upphafinu þá getum við ekki ætlast til þess að umræðan úti í samfélaginu verði með neitt glæsilegum hætti um þetta mál, því miður.

[13:59]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á lögum um Lánasjóð íslenskra. námsmanna sem gengur út á það að breyta hluta af námsláni í námsstyrk. Ég verð að segja eins og er að mér finnst þetta afskaplega gott mál. Reyndar eru þetta ríkisútgjöld og ég er aldrei hrifinn af slíku en það er getið um það í greinargerðinni að meiningin sé að spara og það líst mér alltaf betur á.

Brottfall í skólum er óskaplega dýrt og það vantar í greinargerðina, finnst mér, hvað það kostar mikið að hafa einn nemanda eitt ár í háskóla eða framhaldsskóla. Mig minnir að það kosti um hálfa milljón að hafa einn nemanda í skóla auk þess sem vinnuframlag hans er fórnarkostnaður sem er miklu meiri. Næði þetta frumvarp þeim tilgangi að minnka brottfall yrði sparnaður ríkissjóðs meiri en kostnaðurinn en það er náttúrlega eitthvað sem hv. menntamálanefnd þarf að skoða.

Hv. þingmaður nefndi að menntun væri fjárfesting fyrir þjóðfélagið en hún er ekki síður fjárfesting fyrir nemandann og mér finnst skorta mikið á að íslenskir nemendur líti á námið sem fjárfestingu. Mér finnst reglur LÍN eiginlega vera í hina áttina vegna þess að fólk er verðlaunað fyrir að vinna með námi. Skerðingin er núna, að mér skilst eftir síðustu tölum, farin úr 12% niður í 10% ef menn vinna, þ.e. hún er nánast orðin lítil sem engin. Ég held að menn geti ekki stundað nám og unnið fulla vinnu með, ég held að það sé ekki möguleiki. Það er lítilsvirðing við það að námið sé fjárfesting sem eigi að taka eins og hverja aðra vinnu og menn eigi að klára eins hratt og hægt er. Þess vegna held ég að þetta sé mjög gott frumvarp sem hagrænn hvati til að lokka menn til að ljúka námi á réttum tíma. Svo mætti líka hafa refsingu sem fælist í því að ef menn ekki ljúka því á réttum tíma breytist ákveðinn hluti af láninu í lán með markaðsvöxtum svo maður tali ekki um ef menn hætta námi, þá ættu þeir að borga markaðsvexti á lánið því þá er forsenda lánsins, þ.e. sem fjárfesting, horfin og þá er engin ástæða til að niðurgreiða það ef menn ekki ljúka námi.

Ég tek undir að þetta er gott mál og ég er á móti því að menn dragi mál í dilka eftir því hvort stjórnarandstæðingar eða stjórnarþingmenn flytja þau. Mér þótti leiðinlegt að hlusta á umræðuna rétt áðan en ég styð þetta mál, sama hver flytur það. Ég vil reyndar að fleiri þingmannamál verði að lögum. Mér finnst þetta vera gott mál og það þarf að skoða það. Hv. menntamálanefnd þarf að fara í gegnum hvað það kostar og alveg sérstaklega hvað það sparar og ef sparnaðurinn er meiri en kostnaðurinn þá skal ég styðja það.

[14:02]

Róbert Marshall (Sf):

Herra forseti. Mig langaði bara til að benda hv. þm. Grétari Mar Jónssyni á þá staðreynd að það er enginn af þingmönnum Samfylkingarinnar í vörn í þessu máli, enda er þetta skrifað inn í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar, með leyfi forseta:

„Lög um Lánasjóð íslenskra námsmanna verði endurskoðuð með það að markmiði að bæta kjör námsmanna enn frekar.“

Að sjálfsögðu verður málflutningur samfylkingarmanna í gegnum tíðina varðandi Lánasjóð íslenskra námsmanna tekinn með í þá endurskoðun. En ég vil taka undir með flokkssystur minni, hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur, og spyrja hvað hafi breyst vegna þess að það væri í sjálfu sér mjög fróðlegt að fá það svar. Eitthvað sem menn höfðu 12 ár til

að vinna og gerðu ekkert í virðist á fimm mánuðum hafa breyst, eins og hv. þingmaður orðaði það, í brýnasta úrlausnarefni íslenskra námsmanna í dag. Það væri mjög fróðlegt að fá svar við því. Hvað gerðist á síðustu fimm mánuðum?

[14:03]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Um leið og ég óska hv. þingmanni til hamingju með jómfrúrræðu sína þá er þetta því miður ekki besta jómfrúrræðan sem flutt hefur verið á hv. Alþingi. Ég held að samfylkingarmenn í þessari umræðu séu að gera heiðarlega tilraun til að eyðileggja þetta mál. Það kemur ekkert málefnalegt innlegg frá hv. þingmönnum. Þeir fjalla ekki einu sinni um efnisatriði málsins heldur tala um fortíðina. Ég gæti snúið þessu upp á það að spyrja hv. þm. Róbert Marshall: Af hverju er ekkert í fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008 til að framkvæma þessar aðgerðir? Af hverju er það ekki í tillögum núverandi ríkisstjórnar fyrir næsta ár að breyta hluta námslána í styrk? Ég gæti tuðað um það í 10, 15 mínútur og eytt mörgum orðum í það. Ég hef bara engan áhuga á því.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

Brottfall laga um búnaðargjald, 1. umr.

Frv. PHB o.fl., 31. mál. — Þskj. 31.

[14:04]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um brottfall laga um búnaðargjald, nr. 84/1997, með síðari breytingum, sem er að finna á þskj. 31. Með mér flytja þetta mál hv. þingmenn Sigurður Kári Kristjánsson og Ragnheiður Ríkharðsdóttir.

Frumvarp þetta hefur verið flutt í tvígang áður, á 132. og 133. löggjafarþingi, en varð ekki útrætt.

Tilgangur frumvarpsins er að fella niður skyldu bænda til að greiða búnaðargjald, sem er annars vegar félagsgjald til lögbundinna stéttarfélaga bænda, Bændasamtaka Íslands, ýmissa búnaðarsambanda og búgreinasambanda og hins vegar iðgjald, skylduiðgjald, til sérstaks tryggingasjóðs, Bjargráðasjóðs.

Í þessu sambandi vil ég geta þess að Mannréttindadómstóll Evrópu lýsti því yfir 15. október sl., fyrir viku, að hann hefði tekið til umfjöllunar mál aðila gegn íslenska ríkinu vegna iðnaðarmálagjalds sem er mjög svipað gjald þar sem iðnfyrirtæki eru skylduð til að greiða til Félags íslenskra iðnrekenda. Mér sýnist að menn séu að átta sig á því hægt og rólega að hér er um að ræða ákveðið mannréttindamál sem snýr að stjórnarskránni í nokkrum atriðum.

Í fyrsta lagi er búnaðargjaldið núna 1,2% af heildartekjum bús óháð afkomu, þ.e. bændum sem eru með mjög lágar tekjur af búi sínu og jafnvel tap er gert að greiða þetta gjald. Aðrir bændur sem eru miklu betur settir greiða gjaldið líka en þeir eru betur settir til þess og þar með er jafnræðisreglan í rauninni brotin milli bænda. Ef þetta frumvarp verður að lögum er ekkert sem bannar bændum að greiða í sín stéttarfélög frekar en öðrum sem vilja vera í stéttarfélögum. En það sem er aðalmálið gegn þessu fyrirkomulagi með búnaðargjaldið er eftirfarandi sem stendur í 41. gr. stjórnarskrárinnar en þar segir, með leyfi forseta:

„Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.“

Lög sem kveða á um greiðslur úr ríkissjóði, önnur en fjárlög eða fjáraukalög, hljóta því að vera í andstöðu við þetta ákvæði stjórnarskrárinnar og því ógild.

Nú vill svo til, herra forseti, að í umræddum lögum um búnaðargjald stendur í 2. og 3. mgr. 6. gr. :

„Fjármálaráðherra stendur skil á gjaldinu mánaðarlega, þó aldrei lægri fjárhæð en nemur 6,67% af álagningu næstliðins árs.

Af óskiptum tekjum búnaðargjalds skulu 0,5% renna í ríkissjóð til að standa straum af kostnaði við framkvæmd laga þessara.“

Þarna eru sem sagt fyrirmæli um það í almennum lögum að ákveðið gjald skuli greiða úr ríkissjóði, fjármálaráðherra skuli greiða ákveðið gjald úr ríkissjóði. Ég get ekki séð hvernig í ósköpunum þetta stenst stjórnarskrána, þar sem stendur að ekki megi skuldbinda ríkissjóð eða greiða fé úr ríkissjóði nema með fjárlögum eða fjáraukalögum. Þetta eru ekki fjárlög og ekki fjáraukalög enda gilda slík lög til eins árs. Þetta frumvarp um búnaðargjald gildir um aldur og ævi þar til Alþingi breytir því og þannig er búið að ráðstafa peningum framtíðarinnar án þess að Alþingi komi að þeirri fjárveitingu sérstaklega.

Í greinargerð sem fylgdi frumvarpi að þeim lögum sem hér er lagt til að felld verði úr gildi segir, með leyfi forseta:

„Helstu kostir þessa nýja fyrirkomulags samkvæmt frumvarpinu eru að innheimtan verður einföld, fellur inn í hið opinbera skattkerfi og snertir eingöngu hagsmunaaðila. Gjaldstofninn liggur þegar fyrir hjá greiðendum og kostnaður þeirra er óverulegur.“

Hér er sagt beinum orðum að innheimtan falli inn í hið opinbera skattkerfi. Skattheimta ríkisins er sem sagt notuð til að innheimta gjöld fyrir félagasamtök einstaklinga með þeim ofurúrræðum gagnvart einstaklingum sem skattheimtu ríkisins eru gefin. Þetta innheimtuhlutverk ríkisins er undirstrikað í 1. og 3. mgr. 6. gr. laganna þar sem kemur fram að tekjum af búnaðargjaldi skuli skipt í samræmi við viðauka við lögin og að af óskiptum tekjum búnaðargjalds skuli 0,5% renna í ríkissjóð til að standa straum af kostnaði við framkvæmd laganna.

Það getur varla verið hlutverk ríkisins að innheimta gjöld fyrir einstaklinga eða félög þeirra eins og 6. gr. gefur tilefni til að ætla.

Einnig fylgir með tafla þar sem eru hvorki meira né minna en 66 liðir sem fjármálaráðherra á að dreifa greiðslunum á. Það er ekki bara að hann eigi að greiða ákveðna upphæð heldur á hann að skipta henni á 66 liði sem renna til félagasamtaka, Bændasamtakanna o.fl., vegna nautgripaafurða, sauðfjárafurða o.s.frv. Það er þess vegna langt frá því að vera frjálst að Alþingi geti ákveðið þessi gjöld sjálft meðan þessi lög eru í gildi.

Það er fleira sem slík lagasetning hefur í för með sér.

Með lögum um búnaðargjald er bóndi skyldaður til að greiða til félags, sem hann kann að vera andsnúinn og telur jafnvel að vinni gegn hagsmunum hans eða útbreiði sjónarmið og skoðanir sem eru andsnúnar sjónarmiðum hans og lífssýn. Það fær vart staðist að hann sé látinn greiða fyrir slíka starfsemi með hliðsjón af 73. gr. stjórnarskrárinnar um tjáningarfrelsi. Til dæmis gæti hann verið þeirrar skoðunar að ekki eigi að leggja búnaðargjald á bændur og að landbúnaðarstefnan, sem að miklu leyti er mótuð af stéttarfélögum bænda, hafi beðið skipbrot fyrir löngu síðan og breytinga sé þörf til að landbúnaðurinn geti sýnt hvað í honum býr. Þetta gæti verið skoðun einhvers bónda. Hann er samt neyddur til að greiða stórfé, 120 þús. kr. af 10 millj. kr. ársveltu, til að fjármagna stefnu sem hann er eindregið á móti. Hann getur hins vegar ekki í sama mæli tjáð skoðanir sínar því hann hefur oft ekki þá afkomu af búi sínu að hann geti kostað til sambærilegum fjármunum í því skyni auk þess sem hagur hans skerðist sem nemur búnaðargjaldinu. Hann er sem sagt látinn borga fyrir áróður gegn sjálfum sér, gegn sinni eigin sannfæringu.

Í tjáningarfrelsinu felst að óheimilt er að kúga menn til að hafa tilteknar skoðanir eða losa sig við aðrar. Þrátt fyrir að skoðanafrelsisákvæði stjórnarskrárinnar hafi almennt ekki mikla þýðingu hér á landi, sem betur fer, er því þveröfugt farið með ákvæði þessara laga. Skyldugreiðslur til félags sem greiðendur kunna að vera á móti í sjálfu sér brjóta í bága við hugmyndir um skoðanafrelsi.

Nú er ég búinn að nefna tvö atriði í stjórnarskránni sem hugsanlega eru brotin með þessum lögum og þá vil ég nefna félagafrelsi. Margs konar réttindi fylgja félagsaðild og einnig tækifæri til að kjósa stjórn og þar með hafa áhrif á ráðstöfun þess fjár sem bónda er gert að greiða til félagsins. Þannig er það óskynsamlegt fyrir hann að gerast ekki félagi en verða samt að greiða fullt gjald.

Við getum hugsað okkur að vildi einhver hópur bænda stofna félag til að gæta sameiginlegra hagsmuna sinna, t.d. berjast gegn því að verða að greiða búnaðargjald samkvæmt lögunum, væri þeim það fullkomlega heimilt samkvæmt stjórnarskrá. Er ekki undarlegt í því ljósi að þeim skuli með lögum vera gert að greiða gjald til félaga sem hugsanlega og líklega munu berjast gegn nýja félaginu þeirra? Hópnum yrði sem sagt gert að greiða herkostnað gegn eigin félagi og gegn eigin hagsmunum.

Síðan er spurning um friðhelgi einkalífsins, því að í 5. mgr. 5. gr. laganna um búnaðargjald segir svo, með leyfi forseta:

„Að lokinni álagningu ár hvert skal ríkisskattstjóri láta Bændasamtökum Íslands í té skrá um greiðendur búnaðargjalds eftir sveitarfélögum þar sem fram komi af hvaða búgreinum hver og einn hefur greitt. Skrána er samtökunum aðeins heimilt að nota til að sinna lögbundnum verkefnum sínum og þjónustu við bændur. Óheimilt er að veita öðrum aðgang að skránni. Einstakir greiðendur gjaldsins geta andmælt því við ríkisskattstjóra að nöfn þeirra verði birt í skránni, enda liggi til þess lögmætar ástæður eða sérstakar aðstæður að mati ríkisskattstjóra.“

Öll þessi gögn fara sjálfvirkt til Bændasamtakanna og það er spurning hvort það fái staðist ákvæði stjórnarskrár um persónufrelsi.

Ég ætla ekki að fara í sögu búnaðargjaldsins. Áður en það var sett á voru alls konar álögur lagðar á þvers og kruss og það er getið um þá harmasögu í greinargerð með frumvarpinu.

Ég ætla að ljúka ræðu minni með því að fjalla um Bjargráðasjóð. Um hann segir í 1. gr. laga um Bjargráðasjóð, nr. 146/1995, með leyfi forseta:

„Bjargráðasjóður er sjálfstæð stofnun, sameign ríkisins, sveitarfélaganna og Bændasamtaka Íslands.“

Sjóðurinn skiptist í tvær deildir sem tryggja annars vegar meiri háttar bein tjón af völdum náttúruhamfara á lausum og föstum munum sem tengjast landbúnaði, svo og grasbrest, og hins vegar tjón á búfé og afurðum þess, sem og tjón á garðávöxtum af völdum sjúkdóma, slysa og veðurs.

Tekjur Bjargráðasjóðs eru framlög allra sveitarfélaga í landinu, herra forseti, ég endurtek, tekjur Bjargráðasjóðs eru framlög allra sveitarfélaga í landinu, sem er árlegt fast gjald á hvern íbúa, 131,91 kr. fyrir árið 2007, framlag ríkisins, sem er ákveðið með fjárlögum, og búnaðargjaldið sem er mismunandi eftir starfsemi bænda, svo og vextir af eigin fé. Það er sem sagt greitt fyrir hvern einasta íbúa í landinu í Bjargráðasjóð, 131,91 kr.

Eigið fé sjóðsins í árslok 2006 var 586,9 millj. kr. Í greinargerð með frumvarpinu er tafla um afkomuna síðustu ár en þar sýnir sig að rekstrargjöld hafa verið um 30–50% af útgreiðslum þannig að ekki er reksturinn ódýr á þessu batteríi.

Þó að búnaðargjald verði aflagt sem slíkt getur Bjargráðasjóður starfað áfram um langt skeið miðað við eigið fé, en það svarar til um 12 ára útgreiðslna. Veittir styrkir svara einnig nokkurn veginn til framlaga ríkis og sveitarfélaga. Fjármagnstekjur geta staðið undir rekstrarkostnaði sem auðvitað mætti lækka. Bændur gætu einnig leitað eftir tryggingum á almennum markaði fyrir þeirri áhættu sem sjóðurinn mundi ekki geta staðið undir samkvæmt svokallaðri „stopp loss“-tryggingu. Hugsanlega mætti breyta Bjargráðasjóði í hlutafélag og selja hann til hagsbóta fyrir Lífeyrissjóð bænda eins og gert var við Lánasjóð landbúnaðarins og á eftir að gera við Hótel Sögu. Athygli vekur að sala á þeim sjóði, þ.e. Lánasjóði landbúnaðarins, hefur opnað fyrir samkeppni um lán til bænda á kjörum sem þeir hafa aldrei séð áður. Þegar Lánasjóður landbúnaðarins, sem ætlaður var bændum til hagsbóta, var seldur fengu þeir miklu betri lán. Það skyldi nú ekki vera að það eigi við um fleiri þau helsi sem lögð hafa verið á bændastéttina í landinu. Það ætti að sýna bændum að þeir geta notið frelsis á mörkuðum eins og aðrir landsmenn og ætti að hvetja þá til að losa um þá hlekki á landbúnaðinn sem enn njörva athafnakraft þeirra niður eins og búnaðargjaldið er dæmi um.

Að lokinni umræðu um frumvarpið legg ég til að því verði vísað til hv. landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar.

[14:18]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það er árlegur viðburður að forustumenn Sjálfstæðisflokksins kynna stefnu flokksins í landbúnaðarmálum. Hv. þm. Pétur H. Blöndal fékk glæsilega prófkjörskosningu í Reykjavík. Reykvískir stuðningsmenn flokksins treysta honum til æðstu metorða innan flokksins og innan

þingsins, og margt gerir hann vel svo að það er sjálfsagt verðskuldað. En þegar hv. þingmaður fer síðan að kynna stefnu Sjálfstæðisflokksins í landbúnaðarmálum held ég að bændur leggi við hlustir og velti fyrir sér: Á hvaða vegferð er Sjálfstæðisflokkurinn?

Það mál sem hér er flutt, og hv. þingmaður hefur mælt fyrir, leiðir í ljós að hið uppbyggða félagskerfi og samhjálp og samvinnuhugsjón í landbúnaði er hv. þingmanni þyrnir í augum. Ef þingmaðurinn hefði farið aðeins lengra í söguskýringunum hefði hann séð, og hann hefði átt að vita það, að einmitt á grundvelli öflugrar samvinnuhugsjónar og félagshyggju innan landbúnaðarins náðum við stórstígum framförum á síðustu öld. (**PHB:** Og hagur bænda verið góður.) Þeir hafa lagt sitt af mörkum, þeir hafa bara setið uppi með kolómögulega ríkisstjórn undir forustu Sjálfstæðisflokksins, það hefur verið þeirra höfuðvandi síðustu árin.

Upp hafa verið byggð mjög sterk samtök bænda — búnaðarfélög, nautgriparæktarfélög, félög sauðfjárbænda o.s.frv. — sem hafa verið styrkur þessum hlutfallslega litlu einingum í atvinnulífi þjóðarinnar. Það hefur verið styrkur bænda að geta unnið saman og staðið sameiginlega að baráttumálum, staðið sameiginlega að þróun sinnar atvinnugreinar, staðið sameiginlega í markaðsöflun o.s.frv. Hv. þingmaður telur það eitt það brýnasta í stefnu flokksins, og mælir þá vafalaust fyrir hönd síns flokks, sem einn af leiðtogum Sjálfstæðisflokksins í landbúnaðarmálum, að mæla fyrir því að höggva þetta niður.

Ég hélt að hv. þingmaður ætti að muna mikilvægi Bjargráðasjóðs en hann telur að hann sé orðinn óþarfur og það sé mjög ósanngjarnt að bændur og sveitarfélög greiði framlög í þann sjóð. Það má vel vera að finna megi eitthvert annað samtryggingar- og samhjálparkerfi í þeim efnum, en meðan við höfum ekki annað get ég ekki séð að það sé hið brýnasta mál að höggva niður samhjálparkerfi atvinnulífsins, einkum atvinnulífs í dreifbýli. Það er þar sem hv. þingmaður vill höggva niður.

Allt ber þetta að einum brunni. Þegar forustumenn Sjálfstæðisflokksins bera fram sín mál nú í haust þá er það í fyrsta lagi brennivínsmálið og svo er að höggva niður félagskerfi landbúnaðarins. Þetta tvennt telja þeir mikilvægast. Það má vel vera að menn telji sig vera kosna til þess, ég efast þó reyndar um það. En ég er ekki sammála þessum forgangsmálum Sjálfstæðisflokksins.

Hv. þingmaður víkur að sölu Lánasjóðs landbúnaðarins. Ég held að hv. þingmaður ætti frekar að kynna sér það mál, hvernig það hefur gengið og hver reynsla bænda hefur verið af því? Í staðinn fyrir að þróa Lánasjóð landbúnaðarins og láta hann hafa ákveðið hlutverk — m.a. í nýliðun í landbúnaði sem hann var gríðarlega mikilvægur fyrir á sínum tíma — var hann seldur, afhentur viðskiptabanka kvaðalaust. Ég fæ inn á mitt borð mörg dæmi þess að bændur sem vilja fjárfesta á jörðum sínum og áttu áður aðgang að Lánasjóði landbúnaðarins á félagslegum grunni — þar var fólki ekki mismunað eftir búsetu — eiga nú erfitt með að fá lán. Það hjálpar þeim lítið þó að þeir geti hugsanlega selt einhverjum auðmanni jörðina sína fyrir stórfé. Landsbankinn er ekki reiðubúinn að meta veðgildi hennar til þess að byggja á henni fjárhús eins og áður var. Lánamöguleikar margra bænda hafa skerst eftir söluna á Lánasjóði landbúnaðarins og jafnræðisstaða þeirra innbyrðis hefur skerst mjög verulega. Allt í einu eru komnir til sögunnar viðskiptabankar sem hugsa um það eitt að græða, fá arð af fjármagni sínu, samfélagsleg ábyrgð er ekki það sem þeir ganga fyrir.

Hv. þm. Pétur H. Blöndal talar um frelsi. Jú, það er hægt að tala um frelsi án ábyrgðar. Frelsi án ábyrgðar er, að því er virðist, einkunnarorð talsmanna Sjálfstæðisflokksins í þessu máli svipað og við sjáum í stóra brennivínsmálinu þeirra.

Ég ætla svo sem ekki að hafa um þetta mörg orð en vil leggja áherslu á að hin samstillta félagslega uppbygging í landbúnaði meðal bænda og samvinnufólks í landinu hefur gert þetta samfélag svo sterkt sem það er í dag. Það er samhjálparhugsjónin, samábyrgðin og félagshyggjan, sem hefur stuðlað að því. Það vill hv. þingmaður brjóta niður. Ég er honum ekki sammála. Ef það er stefna Sjálfstæðisflokksins, að brýnast sé að brjóta niður félagsleg gildi, samhjálp og samábyrgð, er ég ekki sammála því.

Frumvarpið sem hv. þingmaður mælir fyrir miðar að því. Ég harma að þetta skuli vera sú stefna sem talsmenn Sjálfstæðisflokksins leggja fram varðandi landbúnaðarmál, að þetta skuli vera þeirra fyrsta mál hvað það varðar. Ég lýsi yfir fullkominni andstöðu við frumvarp hv. þingmanns.

[14:26]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það kitlar óneitanlega hégómagirnd mína að vera kallaður forustumaður sjálfstæðismanna. Ég þakka hv. þingmanni fyrir það. (**JBjarn:** Það eru nú kjósendur sem gera það.) Hann spyr á hvaða vegferð Sjálfstæðisflokkurinn sé. Ég þarf að minna hann á það enn einu sinni að sérhver þingmaður er bara trúr sannfæringu sinni. Það er ekki Sjálfstæðisflokkurinn sem flytur þetta mál heldur ég og tveir aðrir þingmenn Sjálfstæðisflokksins.

Hv. þingmaður talar um sterka félagslega stöðu bænda. Ég hef ekki heyrt annað en að bændasamfélagið sé afskaplega illa statt og hafi verið það í áratugi. Ég kenni um öllu því helsi sem á þá atvinnugrein er lagt.

Mig langar að bera fram spurningu til hans, af því að hann kom ekkert inn á það mál. Meginrökin fyrir þessu máli eru þau að um er að ræða fjárveitingu úr ríkissjóði. Hv. þingmaður sat um árabil í fjárveitinganefnd og situr enn og ætti að vita að Alþingi eitt má ákveða fjárveitingar með fjárlögum og getur ekki gert það með almennum lögum. Þetta ætti þingmaðurinn að vita. Ég vil því gjarnan spyrja hann: Hvernig getur hann varið það fyrir sjálfum sér og öðrum — hann hefur svarið eið að stjórnarskránni — að í einföldum lögum, almennum lögum, sé getið um fjárútlát sem fjármálaráðherra eigi að greiða þó að stjórnarskráin segi að ekki megi greiða peninga úr ríkissjóði nema með fjárlögum eða fjáraukalögum? Hvernig ætlar hv. þingmaður að verja það fyrir sjálfum sér, hvernig ætlar hann að segja að þetta sé hægt?

Hv. þingmaður kom heldur ekkert inn á það sem ég nefndi um félagafrelsið og tjáningarfrelsið o.s.frv. Hann nefndi það ekki einu orði. Hann talaði einungis um styrk Bændasamtakanna sem er því miður vanmáttur bændanna sjálfra.

[14:28]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég get tekið undir þau orð hv. þingmanns að félagslegur styrkur og staða bændastéttarinnar þyrfti að vera betri. Ég tel hins vegar ekki að leiðin til þess að bæta hana sé að brjóta bændur niður félagslega. Þar greinir okkur á. Ég tel þvert á móti að það eigi að gefa bændum tækifæri til að styrkja sig félagslega. Þeir hafa verið svo óheppnir að sitja uppi með ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins í 20 ár og við þekkjum stefnu þess flokks eins og hún birtist í frumvarpi hv. þingmanns.

Ég er sammála hv. þingmanni í því að ekki á að inna af hendi neinar greiðslur úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum. Ákvæði um mótframlag ríkisins í þetta er líka háð fjárlögum hverju sinni og er tilgreint þar. Þetta er tilgreint í fjárlögum á hverju ári. Mörg dæmi eru um að sérlög — tökum eyðingu refa og minka sem dæmi en þar er kveðið á um að inna skuli af hendi svo og svo hátt gjald eða hluta af kostnaði úr ríkissjóði á móti sveitarfélögum. Ríkissjóður hefur ekki staðið við það vegna þess að fjárlög eru þessum sérlögum æðri. Það er ekki gott en engu að síður er þetta nú svo að í fjárlögum hverju sinni er framlag ríkisins í Bjargráðasjóð tilgreint. Það er eins og með önnur lög og reglugerðir, fjárlög ákvarða þá upphæð endanlega.

[14:30]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hv. þingmaður sagði að mörg dæmi væru um markaða tekjustofna. Á það hef ég einmitt lagt áherslu. Ég hef flutt frumvarp um að afnema iðnaðarmálagjaldið, sem er svipað. Ég ræði á eftir um skyldugreiðslur opinberra starfsmanna til stéttarfélaga, hvort sem þeir eru í félögunum eða ekki. Það er á dagskrá á eftir. Ég tek þannig á þessum dæmum hverju á fætur öðru til að benda á að þetta fái ekki staðist. Markaðir tekjustofnar fá ekki staðist samkvæmt stjórnarskránni.

Ég vil aftur spyrja hv. þingmann. Hvernig fer það saman í hans huga að í stjórnarskránni, sem hann hefur svarið eið að, segi í 41. gr.:

„Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.“

Svo stendur í þessum umræddu lögum sem hér er lagt til að verði felld niður, í 2. og 3. mgr. 6. gr. um búnaðargjald:

„Fjármálaráðherra stendur skil á gjaldinu mánaðarlega, þó aldrei lægri fjárhæð en nemur 6,67% af álagningu næstliðins árs.

Af óskiptum tekjum búnaðargjalds skulu 0,5% renna í ríkissjóð til að standa straum af kostnaði við framkvæmd laga þessara.“

Hvernig í ósköpunum fer þetta saman? Lögin segja að það eigi að greiða á hverju einasta ári um alla framtíð og stjórnarskráin segir að það megi ekki gera nema með fjárlögum eða fjáraukalögum? Þetta eru ekki fjárlög. Þetta eru ekki fjáraukalög. Ég vil biðja hv. þingmann að taka sérstaklega þennan punkt fyrir.

[14:32]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég hélt nú að hv. þm. Pétur Blöndal væri það reyndur að hann vissi að í fjölda laga er kveðið á um kostnaðarhlut og framlög ríkisins sem síðan er ekki staðið við en fjárlögin kveða á um endanlegar upphæðir.

Varðandi það að sverja eið að stjórnarskránni og framfylgja þessum lögum þá væri ágætt fyrir hv. þm. Pétur Blöndal að spyrja samþingmann, hæstv. fjármálaráðherra, hvernig sá hæstv. ráðherra fylgir stjórnarskránni eftir að hafa svarið henni eið. Ég nefni Grímseyjarferjuna, sem sumir hafa kallað Hafnarfjarðarferjuna af því að skipið er enn þá í Hafnarfirði, í fyrrverandi kjördæmi fjármálaráðherra. En þar voru inntar af hendi greiðslur, svo sannarlega án fjárheimildar að mínu mati. En framlög í Bjargráðasjóð koma á fjárlögum hverju sinni og eru þar.

Ég ítreka að það er merkilegt og fróðlegt að heyra stefnu forustumanna Sjálfstæðisflokksins. Þótt Pétur Blöndal sé einstaklingur á þingi þá er hann kosinn af sjálfstæðismönnum á þing á grundvelli síns málflutnings og skoðana almennt, m.a. í stórum málum eins og landbúnaðarmálum. Mig minnir að hv. þingmaður hafi verið í þriðja, fjórða eða fimmta sæti í prófkjöri sjálfstæðismanna í Reykjavík, sem sýnir það að sjálfstæðismenn treysta honum í þessum efnum. En það sýnir forganginn að fyrsta málið sem hv. þingmaður flytur er um með hvaða hætti megi höggva niður félagskerfi landbúnaðarins.

Ég lýsi mig fullkomlega andvígan þessari stefnu Péturs H. Blöndal, hv. þingmanns og forustumanns Sjálfstæðisflokksins í landbúnaðarmálum eins og hún birtist á Alþingi.

[14:34]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það hefur þegar komið fram hjá hv. þm. Pétri H. Blöndal að málið sem hér er til umfjöllunar sé nú ekki mál sem Sjálfstæðisflokkurinn í heild styðji. Það mátti skilja af orðum hans sem svo að það væri meira lagt fram til gamans.

Mér þykir samt ástæða til að vekja athygli á því hve alvarleg þessi aðför að félagskerfi landbúnaðarins er. Það er alvörumál að frjálshyggjuöflin í landinu sjái það sem raunverulegt viðfangsefni að brjóta niður samstöðu bænda. Það mundi gerast með því að afnema búnaðarmálagjaldið.

Ég hefði talið eðlilegra að þeir hv. þingmenn sem standa að þessu frumvarpi og allir koma af Suðvesturhorninu einbeittu sér þá að þeim gjöldum sem þeir telja ekki standast stjórnarskrána sem tengjast þeim stéttum sem hér búa en létu það vera sem þeir hafa minni þekkingu á, sem er næsta augljóst af greinargerðinni sem hér fylgir. Þekkingin og skilningurinn á því sem þeir eru að tala um eru harla bágborin.

Það kemur fram í þessari greinargerð, með leyfi forseta, í þeim kafla sem hv. þm. Pétur Blöndal kaus að sleppa í framsögu sinni, í kafla um sögu búnaðargjaldsins, að gjaldið hefur frá aldamótum lækkað úr 2,65% í 1,20%. Þetta er þróun sem menn hafa verið alveg sammála um að hafi verið æskileg. Þætti í þessari gjaldtöku mátti mjög taka til endurskoðunar og margt hefur horft í frjálsræðisátt. En að nota þetta litla sem eftir er af búnaðargjaldinu sem röksemd fyrir því að eyðileggja félagskerfi landbúnaðarins og eyðileggja samstöðu bænda þykir mér lítilmannlegt. Þar er virkilega ráðist á garðinn þar sem hann er lægstur í þessum efnum.

Það er þeim mikilvægt, það þekkja allir sem hafa einhverja þekkingu á atvinnuvegum dreifbýlisins, atvinnuvegum bænda, og algerlega lífsnauðsynlegt að hafa ákveðna samstöðu í markaðsmálum. Ég þekki til skoðana hv. þm. Péturs Blöndals á þeim efnum og hef skilið hann þannig að hann telji að bændur eigi að keppa sín á milli, að etja eigi bændum í samkeppni. Eitt lykilatriði til þess að það sé hægt er að brjóta niður félagskerfi. Við skulum gera okkur ljóst að það sem hér er verið að leggja til er mjög gróf aðför að bændastéttinni. Það væri sambærileg aðför og það að eyðileggja verkalýðshreyfinguna. Kannski var það það sem hv. þingmaður boðaði áðan þegar hann talaði um aðra markaða tekjustofna, enda vitum við að frjálshyggjan gerir grímulaust ráð fyrir því að menn hafi nánast ekki leyfi til þess að standa saman.

Greinargerð frumvarpsins um Bjargráðasjóð er mjög merkileg en merkilegust er afleiðslufræði sú sem kemur fram aftast í greinargerðinni. Þar kemur fram að vegna þess að Lánasjóður landbúnaðarins var lagður niður frjálshyggjunni til heilla þá hafi verð á jörðum í landinu hækkað. Röksemdafærslur af þessu tagi eru auðvitað utan alls velsæmis. Ég tel að með þessu frumvarpi væri aðeins fest í sessi frelsi hinna ríku til að undiroka hina smærri. Þetta væri ekki skref í átt til aukins frelsis fyrir bændur eða tjáningarfrelsis þeirra, eins og hv. þingmaður lætur í veðri vaka og haldið er fram í þessari greinargerð.

[14:39]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem ekki í ræðustól til að lýsa yfir afstöðu minni til þessa máls eða lýsa yfir stuðningi með þessu frumvarpi. Mér finnst hins vegar mörg athyglisverð rök hafa verið flutt af flutningsmanni sem sýna fram á skynsemi þess að breyta þessum lögum og þeirri skyldu sem snýr að bændum til að greiða gjaldið hvort sem þeim líkar betur eða verr.

Ég vil gera athugasemd við ummæli síðasta ræðumanns, hv. þm. Bjarna Harðarsonar, um að hér sé um að ræða aðför að bændum vegna þess að þeim sé lífsnauðsynlegt að standa saman. Ekki efast ég um að nauðsynlegt sé fyrir bændur að standa saman í félagasamtökum sínum. En hér er ekki verið að koma í veg fyrir það. Hér er eingöngu mælst til þess að þessi skylda verði lögð niður, skyldan til að borga hvort sem þeim líkar betur eða verr og það verði val þeirra sjálfra. Ef samtök þeirra eru svona mikilvæg og ef samstaða þeirra er lífsnauðsynleg þá hljóta þeir náttúrlega sjálfir að taka þá afstöðu að greiða, hvort sem þeim er sagt að gera það eða ekki.

[14:41]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er fróðlegt að verða vitni að því hér í sölum Alþingis að Ellert B. Schram, hv. þingmaður Samfylkingarinnar, sé einnig talsmaður þess að brjóta niður stéttarfélögin í landinu. Þetta er sú útþvældasta og versta röksemd frjálshyggjunnar á móti stéttarfélögum og á móti því að fólk geti staðið saman um kjör sín, að frelsið til að velja sér félög verði að vera algert.

Ég kalla þá eftir því hvort slíkt frelsi eigi einnig að ríkja hjá almennum launamönnum og hvort það sé stefna Samfylkingarinnar í dag. Verður þá kannski sumum órótt sem áður stóðu að forvera þess flokks, Alþýðuflokknum sáluga, ef Samfylkingin er komin inn á það forað frjálshyggjunnar.

[14:42]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem í ræðustól aftur til að mótmæla þeim fullyrðingum hv. þingmanns að ég sé á móti frelsi manna til að mynda bandalög. Ég vakti aðeins athygli á því sjónarmiði og þeim rökum sem fram komu að ætlunin væri ekki að brjóta niður frelsi bænda til að hafa sín samtök heldur eingöngu að leggja niður þá skyldu að þeir greiði gjald hvort sem þeim líkar betur eða verr.

Á þessu er mikill munur. Það segir ekkert til um hvort ég eða Samfylkingin séum að berjast eða viljum hefja aðför að bændastéttinni. Það er reginmisskilningur. Ég vona að hv. þingmaður skilji það.

[14:43]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Ég vil aðeins ítreka þá spurningu mína um hvort sömu lögmál gildi um samtök launþega og samtök stéttarfélaga, hvort þar eigi einnig að ríkja algert frelsi, hið algera félagsfrelsi frjálshyggjunnar, að menn velji sér félög og að verkalýðshreyfingin sé brotin niður með sama hætti og hér er boðað, að brjóta skuli niður félagskerfi landbúnaðarins.

[14:44]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil gera athugasemd við það sem hv. þingmaður sagði, að samþingmenn hans á þingi væru að flytja frumvörp sér til gamans. Flytja frumvörp sér til gamans. Ég vil biðja hv. þingmann að biðjast afsökunar á þeim ummælum sínum því að greinargerðin er upp á sjö blaðsíður. Menn gera það ekki til gamans. Þetta er ekkert gamanmál. Þetta er alvörumál.

Telur hann að stjórnarskráin gildi bara á Stór-Reykjavíkursvæðinu af því þingmennirnir sem flytja málið séu þaðan? Auðvitað gildir stjórnarskráin um allt land. Ef stjórnarskráin er brotin með því að peningum sé ráðstafað úr ríkissjóði með almennum lögum þá gildir það jafnt úti á landi eins og hér á Reykjavíkursvæðinu.

Síðan segir hv. þingmaður að ég hafi kosið að sleppa ákveðnum hluta af greinargerðinni. Hún er bara svo löng. Tíminn entist ekki til að lesa hana alla.

Hann talaði um að ég væri að etja bændum saman. Ég vil auka frelsi þeirra en ekki gera kröfu til þess að þeir greiði í félagasamtök sem þeir hugsanlega vilja ekki vera í. Vilji þeir vera í þeim þá geta þeir að sjálfsögðu haldið því áfram. Þetta er engin aðför að bændastéttinni. Það er alls ekki þannig. Það er frekar aðför að bændastéttinni að skylda hana til að gera þetta og hitt. Neyða hana til þess, hvort sem hún vill eða ekki.

Svo segir hann að röksemdafærslan sé utan velsæmis. Hvernig í ósköpunum getur röksemdafærsla verið utan velsæmis? Rök eru rök. Þau hafa ekkert með velsæmi að gera. Þannig að hv. þingmaður getur rifið niður rökin en það hefur ekkert með velsæmi að gera.

Ég vil biðja hv. þingmann að biðjast afsökunar á því að hann sagði að þetta frumvarp væri flutt til gamans.

[14:46]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil verða við beiðni hv. þm. Péturs H. Blöndals og biðjast afsökunar, ef honum hefur þótt það særandi að ég sagði að frumvarpið væri til gamans. Þau orð féllu vegna þeirra ummæla hv. þingmanns að þetta væri ekki stefna Sjálfstæðisflokksins. Ekki var annað á honum að skilja en að þetta væri fyrst og fremst stefna þriggja hv. þingmanna. Ef frumvarpið hefur ekki fylgi meðal Sjálfstæðisflokksins, eins og hann lét í veðri vaka, — þegar hv. þm. Jón Bjarnason ræddi um að þetta væri stefna flokksins sór hv. þm. Pétur Blöndal fyrir það — velti ég því fyrir mér til hvers frumvarpið væri lagt fram. Ekki trúi ég að það fái mikið fylgi hjá stjórnarandstöðunni.

Ég taldi reyndar að hv. þingmenn Samfylkingarinnar mundu allir sem einn standa á móti slíkri aðför að stéttarfélögum í landinu en ég fór þar greinilega villur vegar. Af orðum hv. þm. Ellerts B. Schrams að dæma eru öll mín orð um gamanmál kannski fallin úr gildi. Það er ekkert gamanmál ef Samfylkingin ætlar að styðja frumvarpið og væri gaman að vita um afstöðu fleiri þingmanna þess flokks í þeim efnum.

Varðandi það hvort rök séu utan velsæmis eða ekki sé ég ekki að það sé neitt óeðlilegt að nota þau orð. Þá er auðvitað átt við það velsæmi sem ríkir þegar rök eru annars vegar, það er sem sagt velsæmi vitsmunalífsins. Ég tel það alveg utan velsæmis í þeim skilningi að telja að jarðaverð hafi hækkað vegna þess að Lánasjóður landbúnaðarins hefur verið lagður niður, eins og hægt er (Forseti hringir.) að skilja af þessu …

[14:48]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir að biðjast afsökunar. Það er stórmannlegt.

Ég vil geta þess að í 38. gr. stjórnarskrárinnar stendur:

„Rétt til að flytja frumvörp til laga og tillögur til ályktana hafa alþingismenn og ráðherrar.“

Alþingi er þannig uppbyggt að það eru alþingismenn, hver og einn, sem eiga að flytja tillögur og frumvörp. Það eru ekki flokkar, það er ekki ríkisstjórnin, það eru alþingismenn sem flytja frumvörp og tillögur.

Ég sé því ekkert að því að þrír hv. þingmenn flytji frumvarp. Það þarf ekki endilega að vera stefna eins flokks eða annars. Þingmenn greiða atkvæði um frumvarpið þegar þar að kemur, vonandi háð sannfæringu sinni. Ég flyt frumvarpið sem þingmaður og hef rétt til þess. Það er hvorki stjórnarfrumvarp né á móti stefnu stjórnarinnar. Það hefur ekki nokkurn skapaðan hlut að gera með ríkisstjórnina, sem vill svo til að ég styð.

[14:49]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég finn mig knúinn til að taka þátt í þessari umræðu vegna orða hv. þm. Bjarna Harðarsonar. Ég vil taka það skýrt fram, vegna þess að reynt hefur verið að draga upp þá mynd, að það er algjörlega fráleitt að Samfylkingin styðji ekki verkalýðshreyfinguna. Samfylkingin mun áfram standa vörð um verkalýðshreyfinguna eins og hingað til. Það er rétt hjá hv. þingmanni að Samfylkingin á rætur sínar í verkalýðshreyfingunni sem má rekja allt til ársins 1916. Þær rætur verða ekki rifnar upp, svo mikið er víst, hv. þingmaður getur andað rólega yfir því.

Mér þótti ekki síður knýjandi að koma hingað upp og benda á að hv. þingmaður gaf það eiginlega í skyn að stjórnarskráin gilti ekki um allt land. Hv. þingmaður sagði að tilteknir þingmenn sem flyttu þetta mál gætu einbeitt sér að stjórnarskrárbrotum sem ættu sér stað á suðvesturhorninu en létu önnur mál í friði sem vörðuðu eitthvað sem þeir ekki þekktu til.

Nú vil ég ítreka að ég tel afar mikilvægt að þingmenn standi vörð um stjórnarskrána, að allir hafi rétt gagnvart stjórnarskránni og að sá réttur sé varinn sama hvaðan menn koma af landinu. Ég trúi því að hv. þingmaður hafi einnig átt við það þó að honum hafi mælst svo óhönduglega í ræðustólnum.

[14:51]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykir vænt um að heyra að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson telur að Samfylkingin muni hér eftir sem hingað til styðja verkalýðshreyfinguna. Ég er þó engu nær um það hvort hún telji eðlilegt að styðja stéttarsamtök bænda í landinu. Bændur þurfa ekki síður en verkalýður, sá var skilningur gamla Alþýðuflokksins og sá hefur verið skilningur þeirra sem hafa aðhyllst samhjálp og félagshyggju í landinu, að standa saman í kjaramálum sínum. Frumvarpið sem hér liggur fyrir gengur þvert gegn því, það gengur í þá átt að brjóta niður félagskerfi landbúnaðarins.

Mikils misskilnings gætir varðandi ummæli mín um stjórnarskrána og ekki er alls kostar rétt haft eftir. Ég hafði orð á því að hv. þingmönnum suðvesturhornsins væri nær að líta til þeirra málefna sem að þeirra svæði lytu. Ég tel stjórnarskrárbrot afskaplega alvarlegt en mér er mjög til efs að búnaðarmálagjald, sem hefur verið við lýði langt aftur fyrir þá stjórnarskrá sem nú gildir, brjóti í bága við stjórnarskrána. Ef það gerir það á hið sama við um óskaplega mörg mál, eins og reyndar kemur fram í greinargerð með frumvarpinu. Mér þætti þá nær að taka heildstætt á málunum og án þess að veitast með þessum hætti að félagskerfi stéttanna í landinu.

[14:53]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Samfylkingin styður vitaskuld baráttu bænda sem og annarra sem berjast fyrir réttindum sínum. Hins vegar hefur löngum verið ágreiningur um hvernig best er að berjast fyrir þeim réttindum og hvernig best er að berjast fyrir kjörum sínum. Ágreiningur getur verið um það hvaða leiðir eru bestar, en ég held að við hv. þingmaður séum samstiga í því að reyna að gæta hagsmuna bænda eins og mögulegt er.

Hv. þingmaður sagði að við hv. þingmenn hefðum ekki heyrt rétt það sem hann sagði, ég vil þó taka undir með honum hvað það varðar að mér er til efs að búnaðarmála-

gjald fari gegn ákvæðum stjórnarskrárinnar. Það er vitaskuld heimilt að setja ákvæði um gjöld í lög þó að þau séu einnig í fjárlögum þannig að það er þá tvöföld trygging fyrir því að rétt sé á málum haldið. Ég held að þannig hafi verið staðið að málum og verði áfram. Það er því dálítið langsótt að halda því fram að tvöföld trygging fari í bága við stjórnarskrána. (Forseti hringir.) Ég held að það sé röksemdafærsla sem standist ekki.

[14:54]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég vil vekja athygli á að ég er ekki kominn hingað til að taka afstöðu með eða á móti frumvarpinu. Mér sýnist hins vegar að um verulegan misskilning sé að ræða, sérstaklega hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni. Bjargráðasjóður fær tekjur beint úr ríkissjóði en hvað varðar önnur stéttarfélög, eins og t.d. í sjávarútvegi, er um að ræða greiðslumiðlunarsjóð sem stéttarfélögin og atvinnugreinin sem slík borga sjálf. Greiðslumiðlunarsjóður er 1% af útfluttu aflaverðmæti og það heldur að hluta til uppi rekstri LÍÚ, sjómannasamtakanna og öðru þess háttar. Þarna er töluverður munur á, þegar talað er um Bjargráðasjóð og svo rekstur á Búnaðarsambandi Íslands og hvað þetta heitir nú allt sem því tilheyrir.

Fyrir fjórum árum benti ég á í þessum þingsal að ein stétt manna hefur enga kjarasamninga — Samfylkingin ber sér nú á brjóst og vonast maður til að þeir standi vörð um launakjör fólks og standi á bak við stéttarfélög og verkalýðshreyfinguna — en það eru smábátasjómenn. Ég hef sagt að það sé brot á vinnulöggjöfinni en sennilega hafa á milli 400 og 500 sjómenn enga kjarasamninga. Ég benti á þetta fyrir fjórum árum, fyrrverandi hæstv. félagsmálaráðherra gerði ekkert í málinu. Ég vonast til þess að núverandi hæstv. félagsmálaráðherra taki málið upp og vinni að því að tryggja að gerðir verði kjarasamningar við smábátasjómenn.

Varðandi frumvarpið sýnist mér að um mikinn misskilning sé að ræða milli manna hér í þingsal.

[14:57]

Útbýting:

Barnalög, 149. mál, frv. DPál, þskj. 159.

Veiðar í flottroll, 153. mál, fsp. HerdÞ, þskj. 163.

[14:57]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Það stendur upp á mig að svara fyrirspurn frá hv. þm. Bjarna Harðarsyni. Ég tel mig upp úr því vaxinn að standa í þrasi og útúrsnúningaumræðu eins og hv. þingmaður hafði því miður uppi. Ég tók til máls áðan og hóf ræðu mína á því að taka fram að ég væri ekki að lýsa yfir stuðningi við frumvarpið sem hér hefur verið lagt fram. Ég vildi hins vegar að gefnu tilefni mótmæla því að frumvarpið væri endilega aðför að bændastéttinni vegna þess að mörg skynsamleg rök voru flutt fyrir því að þetta mál ætti rétt á sér. Almennt er ég þeirrar skoðunar að ekki þurfi að skylda fólk til að standa saman í eigin samtökum.

Ef það er lífsnauðsynlegt, eins og hv. þingmaður tók til orða, að bændur standi saman í samtökum sínum finna þeir sjálfsagt fyrir því sjálfir og borga sjálfviljugir. Það þarf ekki að taka það sérstaklega fram í lögum að þeir séu skyldugir til að borga, hvort sem þeim líkar betur eða verr. Þetta er sjónarmið mitt og það gildir hvort sem í hlut eiga bændur, verkamenn eða, ef út í það er farið, þeir sem eiga aðild að íþróttafélögum. Það gildir almennt í samfélaginu að fólk gengur sjálfviljugt í samtök, hagsmunasamtök eða áhugasamtök, og greiðir þá sína félagsaðild. Ég tala hér ekki fyrir munn Samfylkingarinnar, ég tala alltaf í eintölu, ég tala ekki í fleirtölu. Ég er ekki með neinar yfirlýsingar fyrir hönd eins eða neins flokks þegar ég segi að ég styð frelsi og mannréttindi. Þetta mál snýst að mörgu leyti um þau tvö grundvallaratriði.

[14:59]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð eiginlega að ítreka fyrirspurn mína. Ég tel að ekki sé um að ræða ómerkilegt karp. Hvorki ég né hv. þm. Ellert B. Schram verðum nokkurn tíma svo gamlir að við verðum yfir það hafnir að ræða um jafnmikilvæg grundvallaratriði og skylduaðild að stéttarfélögum. Ég geri mér grein fyrir því að sú aðild er umdeilanleg og kannski mundum við vilja búa í heimi þar sem menn gætu kastað henni fyrir róða án þess að nokkuð brygði út af. En það hefur verið skoðun mjög margra, og sérstaklega þeirra sem hafa aðhyllst sjónarmið félagshyggjunnar, að einhvers konar skylduaðild að verkalýðsfélögum, einhvers konar skylda til að stéttir standi saman, hafi raunverulegt gildi til þess að hinir sterkari nái ekki undirtökunum í samfélaginu. Mér þykir mjög merkilegt ef það er virkilega svo, og ég vil fá staðfestingu á því frá hv. þm. Ellerti B. Schram, að hann telur skylduaðild að verkalýðsfélögum úrelta og að slík aðild eigi að vera algjörlega frjáls í nútímasamfélagi. Það er örugglega mikið fagnaðarefni fyrir Baug og aðra auðhringa þessa lands að eiga slíka þingmenn í krataflokknum.

[15:02]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hvað er eiginlega í gangi? Ég hef tví- eða þrívegis komið upp í pontu og tekið skýrt fram að ég sé ekki stuðningsmaður þessa máls. Ég tek hins vegar undir það sem hér hefur verið sagt, að þetta sé ekki aðför að bændastéttinni. Ég tel sjálfsagt að fólk í sömu atvinnugrein eða með sömu hagsmuni myndi samtök og eftir atvikum getur það vel verið félagsleg skylda að standa saman í slíkum bandalögum.

En við erum að tala um hvort eigi að skuldbinda fólk til þess að greiða gjald. Ég vona að við getum talað um það án þess að væna hvert annað um að vera á móti samtökum verkalýðsins, launþega, á móti bændum eða á móti mannréttindum og stríða gegn skoðunum og sjónarmiðum félagshyggjuflokka í landinu. Það er út í hött að tala svona.

Ég hef skýrt tekið fram og geri enn. Ég styð samtök fólks í landinu með ráðum og dáð en mér finnast athyglisverð þau rök sem hafa hér komið fram gegn því að skylda fólk til að greiða slíkt gjald. Það gildir um bændasamtökin jafnt sem aðra. Þar hlýtur að ríkja frelsi og mannréttindi og nútímasiðferði.

[15:03]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)*:

Frú forseti. Umræðan er vissulega komin örlítið út fyrir búnaðargjaldið en hún er afskaplega athyglisverð því hún snýst um hvort hv. þm. Ellert B. Schram er andvígur skylduaðild að stéttarfélögum. Síðasta ræða hans skilur mig eiginlega enn meira eftir í lausu lofti um það. Ég tel þetta skipta máli. Ég tel að verkalýðshreyfingin muni horfa til þess ef það er orðið þannig.

Hv. þingmaður vék að því að hér ættu að ríkja nútímaleg sjónarmið. Ef það eru sjónarmið þingmanna Samfylkingarinnar á því herrans ári 2007, nútímasjónarmiðin, að skylduaðild að stéttarfélögum sé úrelt þá eru það mikil tíðindi. Það eru mikil tíðindi fyrir verkalýðshreyfinguna. (Gripið fram í.) Það sem hv. þingmaður hefur sagt í þessu púlti er að það eigi ekki að vera skylduaðild að félögum sem þessum. Það eigi ekki að skylda menn til að borga fé til þeirra. En félagsaðild í öllum félögum sem þessum hefur ævinlega byggst á greiðslu félagsgjalda sem hafa verið tekin af launum verkamanna.

Ég geri mér grein fyrir því að þetta er umdeilanlegt kerfi. En menn hafa verið sammála um það mjög lengi. Menn hafa verið sammála um það mannsöldrum saman, á vinstri kanti stjórnmálanna og margir á þeim hægri, að þetta sé nauðsynlegt til að fátækt fólk geti varið rétt sinn. Þegar hv. þm. Ellert B. Schram, sem er nú eldri en tvævetur, kemur hér upp mjög undrandi og segir: Það eru mjög athyglisverð sjónarmið að (Forseti hringir.) að hér sé talað á móti félagafrelsinu og við skulum hugsa það. Þá er mér brugðið, frú forseti.

[15:06]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Í stuttu máli enn og aftur. Í fimmta skipti held ég. Ég er ekki á móti skylduaðild.

[15:06]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi bæta nokkrum orðum við þessa umræðu sem lenti svolítið inni á villigötum að mínu mati. Kannski er það eðlilegt miðað við framsögu flutningsmanns sem beindi orðum sínum nokkuð mikið að málefnum landbúnaðarins en í raun er hér um iðnaðarmálagjald að ræða. Sem fyrrverandi iðnaðarráðherra þekki ég alveg þessi sjónarmið sem snúast um að hv. þingmaður og fleiri hv. þingmenn eru andvígir því og telja það orka tvímælis að ríkið innheimti fyrir iðnaðinn félagsgjöld og það sama gildi þá um landbúnaðinn. Meira að segja er einnig hægt að nefna Fiskiræktarsjóð í þessu sambandi líka.

Þetta hefur verið til umfjöllunar hjá Hæstarétti. Hann komist að þeirri niðurstöðu að þetta geti gengið með þeim hætti sem það hefur verið gert. En ég ber virðingu fyrir þeim sjónarmiðum hv. þm. Péturs Blöndal, að telja þetta orka tvímælis. Vel má vera að þetta verði tekið frekar fyrir hjá alþjóðlegum dómstólum. Ef ég hef skilið það rétt er ekki útilokað að það verði gert. En þetta er aðalatriði málsins.

Ég get líka greint frá því að fyrrverandi forsætisráðherra, Davíð Oddsson, hafði nokkrar efasemdir um að réttlætanlegt væri að gera þetta með þessum hætti. Í hans málflutningi beindust spjótin eingöngu að Samtökum iðnaðarins. Í hans tíð var skipaður starfshópur sem átti að fara ofan í þessi mál frá öllum hliðum. En ég hef grun um að sá starfshópur hafi ekki starfað mikið og það liggi ekki mikið eftir hann.

En þetta er grundvallaratriði þessa máls, hvort ríkið á að standa í þessari innheimtu, sem vissulega er mjög þægilegt fyrir þessi félagasamtök frekar en að þurfa að innheimta sjálf iðgjöld af félagsmönnum sínum. Það er skiljanlegt að þau geri það með þessum hætti meðan þeim er stætt á því. Það sýnist mér að þeim sé nema eitthvað nýtt komi frá dómstólum í þeim efnum.

Ég tek fram að ég styð ekki þetta frumvarp og hef aldrei gert það. Engu að síður get ég alveg skilið hv. þingmenn að hafa þessa skoðun, að þeir telji þetta á mörkum þess að standast ákvæði stjórnarskrár.

[15:09]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil bara segja enn og aftur að það er töluverður munur á því að tala um ríkisstyrki til rekstrar stéttarsambands bænda, búnaðargjaldið sem við erum að ræða hér, eða aðrar atvinnugreinar. Ríkið styrkir ekki stéttarfélög eða reksturinn á ASÍ eða með sama hætti og landbúnaðinn.

Mér finnst fólk bera saman ólíka hluti þegar það talar annars vegar um samtök bænda og hins vegar um almenna verkalýðshreyfingu í landinu. Þetta er af sitt hvorum meiði. Ég tók áðan sem dæmi varðandi greiðslumiðlun sjómanna að þar er tekið út úr atvinnugreininni í heild sinni 1% af útflutningsverðmætum og því skipt á milli aðila.

Þetta er með öðrum hætti í landbúnaðinum. Þetta er verið að styrkja beint og allir landsmenn að borga inn í Bjargráðasjóð. Þar hafa ákveðnar tölur verið nefndar, um 137 kr. á einstakling. Þetta er með allt öðrum hætti varðandi landbúnaðinn en önnur launþegasamtök í landinu. Ég hef raunverulega alltaf litið á bændur sem atvinnurekendur en ekki sem launþega.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Dómstólar, 1. umr.

Frv. LB o.fl., 22. mál (skipun hæstaréttardómara). — Þskj. 22.

[15:11]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um dómstóla, nr. 15/1998. En ásamt mér eru flutningsmenn hv. þm. Jón Magnússon, Gunnar Svavarsson og Helgi Hjörvar.

Þetta mál er nú endurflutt. Það var flutt á 131. löggjafarþingi og gengur út á það að gerðar verði breytingar á skipun hæstaréttardómara frá því sem nú er, að í stað þess að dómsmálaráðherra skipi hæstaréttardómara þá muni Alþingi Íslendinga gera það.

Hér er lagt upp með að forsætisráðherra geri tillögu til Alþingis um skipan hæstaréttardómara sem tæki afstöðu til þeirrar tillögu og þurfi aukinn meiri hluta til að samþykkja tillögu forsætisráðherra, þ.e. að tvo þriðju hluta atkvæða á Alþingi þarf til að samþykkja skipan nýs dómara.

Virðulegi forseti. Hugsunin að baki þessu frumvarpi er sú að þingmenn hafa í reynd einir rétt til að starfa í umboði þjóðarinnar þegar kemur að ríkisvaldinu. Vissulega eru sveitarstjórnarmenn einnig kosnir en þingmenn hafa þá sérstöðu að sitja í umboði þjóðarinnar og sækja því vald sitt til þjóðarinnar. Grunnhugsunin með skiptingu ríkisvaldsins í þrjá þætti, þ.e. löggjafarvald, framkvæmdarvald og dómsvald, byggist á að vald safnist ekki um of á einn þátt eða eina hendi ríkisvaldsins. Af þessum þáttum, þ.e. löggjafarvaldi, framkvæmdarvaldi og dómsvaldi, sækir aðeins þingið umboð sitt til þjóðarinnar og það er síðan þingið eða ríkisstjórnin sem skipar eða samþykkir framkvæmdarvaldið því engin ríkisstjórn getur setið nema að hún njóti meirihlutastuðnings á þingi. Þingið er því í reynd er bakhjarl ríkisstjórna hverju sinni.

Mér þykir það skjóta skökku við, og hefur þótt mjög lengi, að einn ráðherra í ríkisstjórn fái það hlutverk að skipa hæstaréttardómara, þ.e. dómara við æðsta dómstól landsins, æðsta dómstól hvað varðar þriðja þátt ríkisvaldsins,. dómsvaldið. Ég tel að það mundi styrkja Hæstarétt til muna ef Alþingi skipaði þessa dómara og gerði á þann hátt sem hér er lagt til.

Hér er reyndar lögð til ákveðin aðferðafræði sem hefur fengið talsverða umræðu og sitt sýnst hverjum. Tel ég að það hafi bara þroskað og styrkt málið að hafa fengið þá umræðu sem það hefur fengið. Ein þeirra gagnrýnisradda sem heyrst hafa er að ef þetta gerist inni á Alþingi verði þetta of pólitískt. Um það vil ég segja að ef þetta gerðist á Alþingi og tryggja þyrfti stuðning tveggja þriðju hluta atkvæða á þingi held ég að málið væri miklu gegnsærra en það er í dag. Það eru sem sagt fleiri sem koma að því og klárlega þyrfti að vera mikill stuðningur á bak við samþykkt tillögu forsætisráðherra eins og gert er ráð fyrir í þeirri hugmynd sem hér liggur fyrir. Ég held að það mundi bæði styrkja þingið og það yrði gegnsærra í reynd frá því sem nú er. Því verður seint haldið fram að núverandi fyrirkomulag sé hafið yfir þá gagnrýni sem oft hefur heyrst að á einhvern hátt sé pólitískt skipað í réttinn. Þar tilgreini ég ekki eða tilnefni sérstaka dómsmálaráðherra, heldur bara fyrst og fremst að þessi umræða hefur jafnan heyrst. Mitt mat er að það sé eðlilegt að til Alþingis, sem æðst handhafa ríkisvaldsins, sæki ríkisstjórnin styrk sinn og umboð og að á sama hátt mundi Alþingi skipa í Hæstarétt sem er æðsti dómstóll þjóðarinnar. Hér er vissulega ekki á ferðinni neitt sem ekki hefur verið reynt annars staðar. Auðvitað er grunnhugsunin í þessu sú sem Bandaríkjamenn hafa fylgt í gegnum tíðina og ég held að það skipti miklu máli að þessi leið, eða svona leið, verði farin, það styrki Hæstarétt og það skapar að mínu viti auknara gegnsæi við þessa skipun frá því sem nú er. Í grunninn er þetta sú hugsun eða sú hugmynd sem þetta frumvarp byggir á.

Í þessari útfærslu er málið lagt upp á þennan veg, með leyfi forseta:

„Þegar ráðherra hefur ákveðið hvern hann hyggst gera tillögu um sem hæstaréttardómara tilkynnir hann forseta Alþingis um það. Tillaga ráðherra skal hljóta meðferð í sérnefnd skv. 32. gr. laga um þingsköp Alþingis, nr. 55/1991, áður en hún er borin undir atkvæði þingmanna. Nefndin skal fjalla um hæfni umsækjanda um embættið og skila skýrslu til þingsins með rökstuddri niðurstöðu um mat sitt innan fjögurra vikna. Jafnframt skal nefndin leita umsagnar Hæstaréttar um hæfi og hæfni umsækjanda til að gegna embættinu.

Samþykki Alþingi tillögu ráðherra leggur hann hana fyrir forseta Íslands. Synji Alþingi staðfestingar á tillögu ráðherra gerir hann aðra tillögu og skal hún fá sömu meðferð.“

Í umræðu um þetta mál hefur það einnig fengið gagnrýni að hér er lagt til að umsagna Hæstaréttar skuli leitað. Í sjálfu sér er ýmislegt í þeirri gagnrýni sem vert er að horfa til en spurningin sem vaknar er þá frekar: Hvert annað væri hægt að leita? Væri hægt að leita til Lögmannafélagsins? Ég sé ekki að það sé betri leið. Eins og málið er lagt upp hér er lagt til að þessi leið sé farin en sá sem hér stendur er einnig tilbúinn að viðurkenna að hún er ekki yfir gagnrýni hafin. Það er ekki yfir gagnrýni hafið að þeir sem sitja fyrir í Hæstarétti þurfi að gefa umsögn um þetta, en ég verð að viðurkenna að ég hef a.m.k. ekki fengið betri hugmyndir og ef þær eru til væri gaman að heyra af þeim.

Í grunninn er hugsunin sú eins og ég hef rakið að forsætisráðherra, í stað dómsmálaráðherra í dag, geri tillögu til þingsins um að tiltekinn einstaklingur verði skipaður hæstaréttardómari og til þess að það gangi eftir þurfi aukinn meirihlutastuðning á hinu háa Alþingi. Þessa hugmynd tel ég vera í takt við þrískiptingu ríkisvaldsins. Þessa hugmynd tel ég vera í takt við þá þróun sem hefur átt sér stað í íslensku samfélagi og ég held að það sé mikilvægt að breyta frá því fyrirkomulagi sem nú er.

Ég ætla heldur ekki að gera lítið úr því að vissulega eru skiptar skoðanir meðal lögmanna um hvert eigi til að mynda að vera hlutverk Hæstaréttar og hversu langt Hæstiréttur eigi að ganga með að túlka lög og að veita eða allt að því að setja lög eins og stundum hefur verið gagnrýnt. Sumir dómarar hafa verið mjög frjálslyndir. Þeir hafa viljað skýra lög rúmt og jafnvel skapa réttindi sem byggja á óljósum ákvæðum stjórnarskrár um félagsleg réttindi og fleiri. Aðrir eru mun íhaldssamari í viðhorfum og telja að það sé aðeins hlutverk dómaranna að dæma samkvæmt skrifuðum lögum og þeir eigi ekki að fara mikið út fyrir þann ramma. Vissulega skiptir samfélagið allt saman miklu máli hverjir sitja í Hæstarétti og það er mikilvægt að þeir sem þar sitja hafi mikinn stuðning. Það er mikilvægt að Hæstiréttur njóti þeirrar virðingar sem æðsti dómstóll þjóðarinnar þarf að njóta og ég tel að með breytingum af þessum toga mundum við styrkja Hæstarétt til mikilla muna. Það yrði gegnsærra en áður hver væri skipaður hæstaréttardómari og það væri til þess fallið að efla og styðja og styrkja enn frekar þrískiptingu ríkisvalds sem margir hafa gagnrýnt á undanförnum missirum að hafi verið að breytast meira í ráðherraræði sem er í engum takti við þá hugsun sem stjórnarskrá Íslands byggir á.

Að lokinni þessari umræðu, virðulegi forseti, legg ég til að málið gangi til allsherjarnefndar.

[15:22]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á því að þakka flutningsmönnum þessa frumvarps fyrir að leggja það fram að nýju vegna þess að hér er á ferðinni álitaefni sem mér finnst vera mjög mikilvægt að sé tekið til umræðu, ekki síst vegna þess að töluvert miklar deilur hafa staðið á síðustu árum um skipan þeirra hæstaréttardómara sem í réttinn hafa valist. Ég kem kannski að því á eftir og sömuleiðis þeirri skoðun minni að ég tel að það sé tími til kominn að breyta því fyrirkomulagi sem núverandi lög um dómstóla gera ráð fyrir í þessu sambandi þrátt fyrir að ég sé kannski ekki endilega sammála þeirri útfærslu sem fram kemur í frumvarpinu. En ég dreg ekki fjöður yfir það að ég held að það sé ekki til nein ein niðurstaða varðandi þetta mál, ekki nein ein leið til að haga þessum málum betur en núverandi lög gera. Mér finnst gott framtak að leggja málið fram.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann og 1. flutningsmann tveggja spurninga. Ég mun spyrja þeirrar fyrri nú í þessu fyrra andsvari og þeirrar seinni í seinna andsvarinu. Ég tek eftir því að í 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir því að dómarar við Hæstarétt séu tilnefndir af forsætisráðherra að fengnu samþykki Alþingis. Ég verð að segja að mér finnst dálítið sérkennileg ráðstöfun að forsætisráðherranum sé fengin þessi tilnefning en ekki dómsmálaráðherra vegna þess að dómsmálaráðherra hefur um áratugi verið æðsti yfirmaður dómstóla (Forseti hringir.) í landinu og dómsmála. Ég vil fá útskýringar á því hvers vegna lagt er til að þessu verði breytt.

[15:25]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér er bæði ljúft og skylt að bregðast við þeirri fyrirspurn sem hér er borin upp. Hugsunin með því að forsætisráðherra geri þá tillögu er kannski fyrst og fremst sú sem ég rakti áðan í ræðu minni, að hér er um að ræða dómsvaldið, þ.e. einn þriggja handhafa ríkisvaldsins, og mér þykir við hæfi að forustumaður eða oddviti ríkisstjórnar hverju sinni beri upp þá tillögu í ljósi þess.

Ég skal hins vegar játa að í þeirri vinnu og þeirri hugsun sem fram fór þótti mér kannski álitaefnið ekki vera hvort það ætti að vera forsætisráðherra eða dómsmálaráðherra, það væri miklu heldur hvort það ætti að vera forsætisráðherra eða forseti þingsins sem legði fram þá tillögu sem hér um ræðir þar sem hér væri um að ræða forustumenn annars vegar í ríkisstjórn, forustumann eða forustukonu, og síðan ... (**Gripið fram í:** Konur eru menn.) já, já, enda er það líka bæði forustumaður og forustukona — það má nefna það hvort tveggja — eða hitt að forseti þingsins sem leiðtogi löggjafarsamkundunnar, að hann eða hún legði slíka tillögu fram. Þarna þótti mér heldur álitaefnin liggja en að hæstv. dómsmálaráðherra legði þessa tillögu fram. Það er sú grundvallarhugsun sem þarna býr að baki.

[15:26]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef tilhneigingu til að vera þeirrar skoðunar að komi menn upp því fyrirkomulagi sem frumvarpið gerir ráð fyrir sé eðlilegra að það sé dómsmálaráðherra sem tilnefnir nýtt dómaraefni í stað forsætisráðherra, enda hefur það verið þannig í stjórnskipan okkar að dómsmálaráðherra, eins og ég sagði áðan, hefur verið æðsti yfirmaður dómsmála í landinu. Mér finnst þetta verkefni heyra betur undir hans verksvið. Ég get ekki séð í frumvarpinu að það sé gert ráð fyrir því að forsætisráðherra hafi eitthvað með skipan héraðsdómara að gera og spurning hvort það sé eðlilegt að slíta þetta í sundur, að forsætisráðherra geri tilnefningu um hæstaréttardómara en dómsmálaráðherra um héraðsdómara. Ég tel að þetta tvennt ætti að vera á einni hendi. En gott og vel, þetta er bara sjónarmið sem komið hefur fram og allt í fínasta lagi með það. Þetta er atriði sem ég tel að þurfi bara að skoða.

Hin spurningin laut að því að það segir í 1. gr. frumvarpsins, með leyfi forseta:

„Nefndin skal fjalla um hæfni umsækjanda um embættið og skila skýrslu til þingsins með rökstuddri niðurstöðu um mat sitt innan fjögurra vikna. Jafnframt skal nefndin leita umsagnar Hæstaréttar um hæfi og hæfni umsækjanda til að gegna embættinu.“

Frumvarpið gerir því ráð fyrir því að Hæstiréttur hafi eftir sem áður það hlutverk að skila umsögn um hæfi og hæfni dómaraefna við réttinn.

Þetta er kannski það atriði sem hefur valdið mestum deilum í umræðum um þetta mál, sérstaklega vegna þess að Hæstiréttur hefur túlkað lögin þannig að honum sé heimilt að raða umsækjendum upp í forgangsröð í umsögn sinni eftir því hver dómstóllinn telur að eigi helst að fá embættið. (Forseti hringir.) Gerir frumvarpið ráð fyrir því að þetta haldist óbreytt?

[15:29]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Frumvarpið gerir ekki ráð fyrir því að þetta verði óbreytt frá því sem nú er. Hér er lagt til að Hæstiréttur veiti aðeins umsögn til þeirrar nefndar sem raunverulega fjallar um málið þannig að hér væri einfaldlega um að ræða umsögn um það hvort menn uppfylli ákveðna hæfni til að gegna þessu embætti. Hugsunin er ekki sú að hann skipi þessu í röð, ég vil að það komi skýrt fram, heldur fyrst og fremst að hann veiti umsögn til þeirrar þingnefndar sem um málið fjallar. Það liggur fyrir.

Varðandi það hvort hæstv. dómsmálaráðherra eða hæstv. forsætisráðherra eigi að gera tillögu til þingsins tel ég að það sé varla stóra málið í þessu og skipti kannski ekki sköpum. Hugsunin er fyrst og fremst sú að forustumaður ríkisstjórnar geri þetta en eins og ég nefndi hér áðan væri jafnvel enn eðlilegra að forseti þingsins legði þessa tillögu fram. Hér er vissulega hreyft máli sem margir hafa skoðun á. Ég held að það sé mikilvægt að svona mál fái umræðu. Það er ekki hugur flutningsmanna að hér sé um hina endanlegu og fullkomnu leið að ræða en hér er hins vegar reynt að setja fram hugmynd sem byggir á þeirri hugsun sem þrígreining ríkisvaldsins byggir á og fylgja henni eftir. Eins og hér kemur fram telja flutningsmenn að þetta hafi greinilega orðið eftir í nauðsynlegum breytingum sem þarf að gera á íslenskri stjórnskipun.

[15:31]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Eins og ég gat um í andsvari mínu við hv. þm. Lúðvík Bergvinsson þá fagna ég því að frumvarp sem mælir fyrir um breytingu á lögum um dómstóla sé komið fram á Alþingi og hafin sé umræða um hvort ástæða sé til að breyta því fyrirkomulagi sem nú ríkir varðandi skipun hæstaréttardómara eða ekki.

Ég hef verið þeirrar skoðunar býsna lengi að fyrirkomulagið sem nú er, og ekki síst sú framkvæmd sem hefur blasað við okkur hvað varðar túlkun á lögunum um dómstóla við skipan hæstaréttardómara, sé óheppileg og að ástæða sé til að taka hana til gagngerrar skoðunar. Þess vegna fagna ég því að þetta frumvarp skuli komið fram og við séum farin að ræða um þessi málefni.

Þegar ég lærði lögfræði þá kenndi minn góði kennari, Sigurður Líndal, mér að Hæstiréttur ætti að vera endir allrar þrætu. Því miður hefur Hæstiréttur kannski frekar verið uppspretta þrætu frekar en hitt síðustu ár, sérstaklega þegar kemur að því að skipa dómara við réttinn, þá helst í tengslum við það þegar Hæstiréttur veitir, samkvæmt lögunum um dómstóla, umsögn um hæfi og hæfni þeirra umsækjenda sem vilja verða dómarar.

Við slíka umsögn hefur Hæstiréttur Íslands, að minnsta kosti hluti þeirra dómara sem þar sitja, túlkað 4. gr. núverandi laga um dómstóla með þeim hætti að rétturinn hafi heimild til að raða dómaraefnunum upp í forgangsröð, eftir því hvaða dómaraefni umsagnaraðilinn telur heppilegust til að hljóta skipun. Það er auðvitað ástæða til að nefna það sérstaklega í athugasemdum, bæði með núverandi lögum og fyrri lögum, að þar er ekkert sagt, hvorki í texta ákvæðisins sjálfs né í athugasemdum með textanum, að Hæstiréttur eigi að raða umsækjendum upp í forgangsröð í umsögn sinni og hvað þá að sú umsögn skipti einhverju máli þegar ráðherra tekur ákvörðun um hvern skipa skuli.

Því miður hefur umræðan um skipan hæstaréttardómara ekki verið sérstaklega jákvæð á síðustu árum. Ég fagna því að menn skuli hafa hreyft við þessu máli á Alþingi til þess að opna þessa umræðu þannig að við getum velt því fyrir okkur hvort rök séu fyrir og ástæða til þess að breyta núverandi fyrirkomulagi.

Um þetta hefur verið fjallað í opinberri umræðu, bæði í ræðu og riti um nokkurt skeið. Ég má til með að nefna að það er ekki lengra síðan en í júlí árið 2006 að í tímariti lögfræðinga, í 2. hefti, birtist grein eftir einn hæstaréttardómara, Jón Steinar Gunnlaugsson, sem ber yfirskriftina: Skipun hæstaréttardómara. Er breytinga þörf? Þar fer dómarinn yfir löggjöfina eins og hún er núna og lýsir skoðunum sínum á því hvaða breytingar hann telji nauðsynlegt að gera á núverandi fyrirkomulagi laganna um dómstóla vegna skipunar hæstaréttardómara.

Morgunblaðið hefur líka vikið að þessu álitamáli með málefnalegum hætti, að ég tel, og gerði það síðast í Reykjavíkurbréfi laugardaginn 11. ágúst. Í því Reykjavíkurbréfi er í upphafi farið yfir hvaða möguleikar eru í stöðunni og það fyrirkomulag sem viðgengst í Bandaríkjunum rakið. Síðan veltir höfundur Reykjavíkurbréfs því fyrir sér hvort Hæstiréttur eigi að vera umsagnaraðili við val á nýjum dómurum við réttinn. Mér finnst höfundur Reykjavíkurbréfs komast ágætlega að orði þegar hann fer yfir þetta mál og ég ætla, með leyfi forseta, að fara yfir það sem þar kemur fram. Ég ætla ekki að lesa upp allt Reykjavíkurbréfið en les þann hluta af því sem ég tel skipta máli í þessu samhengi, með leyfi forseta:

„Hér á Íslandi hefur það tíðkast í áratugi að Hæstiréttur Íslands er umsagnaraðili um umsækjendur um starf dómara við Hæstarétt. Nú byggist sá umsagnarréttur á lögum frá árinu 1998 en fram að þeim tíma var það ákvæði í lögum frá árinu 1973. Morgunblaðið hefur ekki kannað, hvort þetta lagaákvæði er í raun eldra. Munurinn á lögunum frá 1973 og 1998 að þessu leyti er sá, að í hinum eldri lögum var ákvæðið á þann veg að dómstóllinn skyldi veita umsögn um dómaraefnin áður en embættið væri veitt en í hinum nýju lögum er gert ráð fyrir að Hæstiréttur fjalli um hæfi og hæfni umsækjenda til að gegna starfinu.

Þetta nýja lagaákvæði hafa dómarar við Hæstarétt túlkað á þann veg, að þeir hafi rétt til að raða umsækjendum upp, þ.e. að leggja mat á það hver sé hæfari en annar. Það stendur ekki í lögunum að þeir hafi þann rétt en þeir hafa túlkað orðalag laganna á þann veg að þeir hafi slíkan rétt.

Þótt þetta atriði skipti auðvitað miklu máli er þó meiri spurning hvort það sé yfirleitt við hæfi að dómarar við Hæstarétt hafi slíkan umsagnarrétt og hvort sá umsagnaraðili ætti ekki að vera allt annar en þeir dómarar sem sitja fyrir í réttinum.

Ákvæðið eins og það var í lögunum frá 1973 hlýtur að teljast meira en álitamál í því samfélagi, sem við búum í í upphafi nýrrar aldar, sem er gjörólíkt því samfélagi, sem hér var til fyrir 34 árum. Viðhorf fólks til margra mála hafa gjörbreyst og þar á meðal til opinberra stofnana og þeirra sem þar gegna lykilstörfum. Í þá daga var jafnvel litið svo á að dómarar við Hæstarétt Íslands væru óskeikulir en engum dettur í hug að hafa slíka afstöðu til þeirra nú.

Eru yfirleitt nokkur rök fyrir því að dómarar við Hæstarétt Íslands hafi rétt til umsagnar um hugsanlega nýja dómara við réttinn? Hver eru þau rök? Ef horft er til hinna nýju laga frá árinu 1998 og túlkunar Hæstaréttar á þeim lagaákvæðum verður þessi spurning enn áleitnari vegna þess að með túlkun meiri hluta dómaranna á þeim lagaákvæðum er augljóst að dómurinn er að gera tilkall til hlutdeildar í skipunarvaldi ráðherra. Um leið og dómurinn segir að einn tiltekinn umsækjandi sé hæfari en aðrir er ljóst að ráðherrann sem hefur skipunarvaldið er kominn í erfiða stöðu. Ætlar hann virkilega að ganga gegn vilja Hæstaréttar er spurt. En samkvæmt hvaða íslenskum lögum hefur Hæstiréttur eignast hlutdeild í skipunarvaldi ráðherra? Eru dómararnir ekki að brjóta íslensk lög með því að gera tilkall til slíkrar hlutdeildar? Hvað mundi gerast ef dómsmálaráðherra endursendi slíka umsögn dómara við Hæstarétt með þeim ummælum að þeir hefðu ekki lagaheimild til að kveða upp úr um að einn umsækjandi væri hæfari en annar? Hver ætti að úrskurða í þeirri deilu? Hæstiréttur sem væri samansettur af öðrum dómurum vegna vanhæfi hinna skipuðu dómara? En hvaða líkur eru á að nýir dómarar mundu ganga gegn sjónarmiðum starfsbræðra sinna? Það eru ekki meiri líkur á því en að læknir felli áfellisdóm yfir öðrum lækni, svo að gripið sé til samlíkingar sem er inngróin í sálarlíf almennings. Líklegra er að ráðherra mundi beita sér fyrir lagabreytingu

þar sem orðalagið um umsagnarrétt Hæstaréttar væri svo skýrt að ekki væri hægt að draga það í efa.

En eftir stendur spurningin um það hvort Hæstiréttur eigi yfirleitt að hafa slíkan umsagnarrétt eða hvort það lagaákvæði sé úrelt í þjóðfélagi samtímans. Morgunblaðið hallast að því að svo sé. Það er erfitt að finna nokkur rök fyrir því að Hæstiréttur hafi þennan umsagnarrétt. En rökin gegn þessu ákvæði blasa við. Hvaða vit er í því að einhver hópur manna geti ráðið miklu um það hvaða nýr aðili kemur inn í þann hóp? Býður það ekki heim hinum gamalkunna íslenska klíkuskap, persónulegum fordómum og þeirri spillingu, að þeir sem fyrir eru í réttinum hvetji kunningja sína til að sækja um og að þeir muni fá góða meðferð í umsögn Hæstaréttar? Það er augljóst að þegar hér er komið sögu á að afnema úr lögum ákvæðið um umsagnarrétt Hæstaréttar um umsækjendur en taka upp annað fyrirkomulag. En jafnaugljóst er, þegar um svo mikilvæg störf er að ræða, að dómsmálaráðherra, hver sem hann er hverju sinni, verður að búa við ákveðið aðhald þannig að hann geti ekki farið að geðþótta sínum einum við skipan dómara í Hæstarétt.

Í grein sem Jón Steinar Gunnlaugsson hæstaréttardómari skrifaði í Tímarit lögfræðinga í júlí 2006 fjallaði hann um þessi mál og sagði m.a. í lok greinarinnar: „Til þess að fá fram vandað málefnalegt mat á umsækjendum tel ég hugsanlegt að koma mætti á fót umsagnarnefnd eftir tilnefningum þar sem þess yrði gætt að hver nefndarmaður sæti ekki of lengi. Við ættum samt að muna að rangindi, kunningjagæska og önnur ómálefnaleg sjónarmið eru jafnvel líklegri til að verða til í nefndum svonefndra fagmanna sem enga ábyrgð bera á ákvörðunum sínum heldur en hjá þeim sem ákvörðun á að taka og bera ábyrgð á henni.“ Hverjir ættu að tilnefna fulltrúa í slíka umsagnarnefnd? Lögmannafélagið? Dómarafélagið? Lagadeildir háskólanna? Yrði þessi umsagnarnefnd betur starfi sínum vaxin en t.d. dómnefndir í sumum deildum Háskóla Íslands, sem í raun eru yfirvarp fyrir klíkuskap og það sem Jón Steinar kallar kunningjagæsku? Morgunblaðinu þykir þessi hugmynd hæstaréttardómarans, sem að öðru leyti hefur skynsamlega afstöðu til þeirra mála sem hér eru til umræðu, ekki hyggileg.

Stóra spurningin hlýtur að vera sú hvort Alþingi sjálft eigi að koma hér við sögu eða sú þingnefnd sem fjallar um málefni dómstólanna.

Bandaríska fyrirkomulagið, þar sem tilnefndur dómari verður að svara spurningum þingnefndar, er að mörgu leyti æskilegt.

Á Alþingi Íslendinga sitja kjörnir fulltrúar þjóðarinnar. Eitt af þeirra hlutverkum er að veita framkvæmdarvaldinu aðhald enda sækir framkvæmdarvaldið umboð sitt til Alþingis. Í þessu tilviki er um það að tefla að framkvæmdarvaldið, í þessu tilviki dómsmálaráðherra, fái aðhald við skipan manna í æðsta dómstól landsins. Í okkar kerfi yrði tæpast um það að ræða, að dómsmálaráðherra skipaði einn umsækjanda, sem síðan yrði að fá staðfestingu þingnefndar. Líklegra er að umsækjendur allir mundu koma fyrir þingnefnd, sem síðan veitti umsögn um þá. Með því fyrirkomulagi er umsagnarhefðin til staðar en það eru ekki þeir sem sjálfir eiga beinna hagsmuna að gæta sem hafa umsagnarréttinn.

Ókosturinn við þetta kerfi er hins vegar sá, að það er hugsanlegt að meiri pólitík kæmist í spilið en ella. En á móti kemur að það er meira en hæpið að ráðherra kæmist upp með beina misnotkun á skipunarvaldi sínu. Það er t.d. erfitt að sjá fyrir sér að fulltrúar núverandi stjórnarflokka í viðkomandi þingnefnd mundu ná saman um einhverja þá umsögn sem mundi auðvelda ráðherra að fara að geðþótta sínum.“

Í lokin á þessu Reykjavíkurbréfi segir höfundur þess, með leyfi forseta:

„Það er engin ein leið sem er augljóslega besta leiðin í þessum efnum en það er nokkuð ljóst að núverandi kerfi verður að breyta. Það gengur ekki lengur upp og Hæstiréttur sjálfur á sennilega mestan þátt í að opna augu manna fyrir því.

Það gengur einfaldlega ekki að þeir dómarar sem fyrir eru hafi mikið um það að segja hver tekur við af þeim, í þeirra hópi, sem er að láta af störfum. Það má segja að slíkt fyrirkomulagi tryggi ákveðna einsleitni í réttinum en er það æskilegt fyrir æðsta dómstól landsins? Við munum aldrei finna upp kerfi sem allir verða sáttir við. Við munum aldrei finna upp kerfi sem útilokar að deilur verði um skipan hæstaréttardómara. En við hljótum að leita að kerfi sem er heilbrigðara en það sem nú er til staðar.“

Ég ætla ekki að lesa meira, a.m.k. í þessari ræðu, upp úr þessu Reykjavíkurbréfi. Sjálfur hefði ég orðað hlutina aðeins öðruvísi en höfundur Reykjavíkurbréfsins en ég verð þó að segja að í því varpar höfundurinn fram ýmsum þeim sjónarmiðum sem hafa verið uppi varðandi skipun hæstaréttardómara. Ég er sammála því að það fyrirkomulag sem nú viðgengst varðandi skipun hæstaréttardómara sé óheppilegt og því verði að breyta. Þess vegna fagna ég því að þetta frumvarp sé komið fram.

Ég hef hins vegar efasemdir um að sú leið sem hér er farin sé sú rétta. Ég er þeirrar skoðunar að eigi ráðherra yfir höfuð að hafa eitthvert hlutverk við skipan hæstaréttardómara þá eigi það hlutverk að vera í höndum dómsmálaráðherra. Ég er líka þeirrar skoðunar að eigi Hæstiréttur að hafa heimildir til að senda frá sér umsagnir um hæfi og hæfni dómaraefna þá eigi að taka skýrt fram hvort dómstóllinn eða dómararnir við réttinn eigi að raða mönnum og dómaraefnunum upp í forgangsröð eða ekki. Mín skoðun er sú að það eigi þeir ekki að gera. Raunar tel ég að dómarar við Hæstarétt eigi yfir höfuð ekki að veita slíka umsögn.

Ég hef líka ákveðnar efasemdir um það að Alþingi eigi að koma að þessum málum. Ég tel að þegar við tökum málið til umfjöllunar og skoðunar í allsherjarnefnd þá ættum við nefndarmenn að kanna hvort annað fyrirkomulag komi til greina, t.d. hvort skipuð verði nefnd þar sem sæti eiga fulltrúar frá Lögfræðingafélagi, Dómarafélagi, frá lagadeildum háskólanna og eflaust annarra aðila sem mundu þá veita umsagnir. Það gæti orðið til að tryggja fjölbreytni og koma í veg fyrir að kunningsskapur hafi áhrif, eins og höfundur Reykjavíkurbréfsins víkur að. Það fyrirkomulag gæti verið með þeim hætti að hver og einn nefndarmaður sitji ekki nema tiltekinn tíma í slíkri nefnd, t.d. þrjú til fjögur ár, og komi ekki að umsögnum um fleiri en eitt eða tvö dómaraefni.

Þetta eru álitamál sem mér finnst ástæða til að víkja að í þessari umræðu. Ég held að ég og flutningsmenn frum-

varpsins séum sammála um að núverandi kerfi þurfi að breyta. Ég er þó ekki viss um að sú leið eða sú útfærsla sem fram kemur í þessu frumvarpi sé endilega sú eina rétta enda held ég að slík leið sé ekki til.

Ég vonast til þess að þeir sem koma munu að umfjöllun um þetta frumvarp og þessi mál nálgist það með opnum huga og verði opnir fyrir því að skoða allar mögulegar leiðir í þessu sambandi vegna þess að þetta er afar mikilvægt mál. Það skiptir íslensku þjóðina miklu að það sé friður um Hæstarétt Íslands, friður um það með hvaða hætti dómarar við þann dómstól eru skipaðir og slík skipun á alltaf að vera hafin yfir alla gagnrýni.

[15:49]

Útbýting:

Eignarhald á jörðum, 152. mál, fsp. BJJ, þskj. 162.

Fjáraukalög, 148. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 158.

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, 65. mál, nál. meiri hluta viðskn., þskj. 164.

Skattlagning á tónlist og kvikmyndir, 150. mál, fsp. KJak, þskj. 160.

Stytting vinnutíma, 151. mál, fsp. BJJ, þskj. 161.

[15:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég get verið sammála síðasta ræðumanni um að það er mikilvægt að friður ríki um Hæstarétt og það mál sem hér liggur fyrir og er til umfjöllunar hlýtur að ganga út á að meiri friður ríki um Hæstarétt, ég geri mér ekki hugmyndir um að eitthvað annað búi þar að baki. Vissulega er þetta endurflutt og mér heyrist 1. flutningsmaður, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, vera mjög varkár í orðum að þessu sinni enda hefur staða hans breyst frá því að hann flutti þetta mál áður. Ég taldi því að það hefði eitthvað með það að gera að hann væri ósáttur við það hvernig núverandi og fyrrverandi dómsmálaráðherrar hafa staðið að málum í sambandi við skipan hæstaréttardómara, en látum það vera.

Með því fyrirkomulagi sem hér er lagt til er þrískiptingu valdsins betur framfylgt og ég held að það sé mikið til í því að það sé nær lagi hvað varðar þennan mikilvæga grundvallarþátt. Að Alþingi hafi þarna þetta mikilvæga hlutverk finnst mér athyglisverð hugmynd og vil alls ekki útiloka að hún sé þess virði að skoða hana mjög náið og jafnvel að það gæti verið besta leiðin. Hins vegar er ég með efasemdir um þetta fyrirkomulag í sambandi við nefndina og það að taka upp bandaríska fyrirkomulagið um að viðkomandi einstaklingar sem sækjast eftir þessum mikilvægu embættum sitji fyrir svörum og þar fram eftir götunum. Það er dálítið ameríska en ætti kannski síður við hér hjá okkur.

Hugsunin hjá hv. þingmanni er sú að þingmenn starfi í umboði þjóðarinnar og því sé það miklu frekar þeirra hlutverk að taka á þessu en að það sé einn ráðherra eins og nú er. Mér heyrist vera dálítil ósamstaða á milli stjórnarflokkanna um þetta mál og það kemur mér í raun ekki á óvart því það sem fulltrúi Sjálfstæðisflokksins, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, hafði fyrst og fremst út á að setja var það fyrirkomulag sem ríkir í dag og hefur ríkt en það er upprðun umsækjenda af hálfu Hæstaréttar. Vissulega hefur Hæstiréttur haft mikið vald sem ég vil ekki segja að hann hafi tekið sér en hann hefur a.m.k. notfært sér það vald sem hann hefur til að raða upp einstaklingum og þá er staða dómsmálaráðherra orðin ansi þröng. Það sem hefur verið gagnrýnt sérstaklega er að dómsmálaráðherra hefur ekki tekið upprðunina alvarlega í öllum tilfellum og það hefur valdið miklum deilum í þjóðfélaginu. Það hefur í raun verið dregið í efa að hæstv. dómsmálaráðherra hafi staðið faglega að málum. Það eru stór orð en það er þó þannig að mínu mati.

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vitnaði í mikla menn eins og Jón Steinar Gunnlaugsson og Styrmi Gunnarsson og miðað við Reykjavíkurbréfið sem var lesið hér upp þá heyrðist mér það aðallega vera skoðun Styrmis að þessi upprðun eigi ekki að eiga sér stað, það er það sem hann lagði mesta áherslu á og kannski ekki að ástæðulausu miðað við að þarna er um málgagn Sjálfstæðisflokksins að ræða.

Ég vildi fyrst og fremst koma hér upp til þess að segja að mér finnst þetta athyglisvert mál og ég tel fulla ástæðu til þess að þingið fjalli um það — og það verður gert — og ég hef þá tilfinningu að það geti orðið stemmning fyrir því hér á hv. Alþingi að breyta þessu fyrirkomulagi og þá eitthvað í líkingu við það sem hér er lagt til af hálfu þessara fjögurra þingmanna með hv. þingmann og formann þingflokks Samfylkingarinnar, Lúðvík Bergvinsson, í broddi fylkingar.

[15:55]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka þeim þingmönnum sem tóku til máls í þessari umræðu og bentu á ákveðnar hliðar á málinu. Flutningsmenn velkjast ekki í vafa um að það eru margar mögulegar leiðir um það hvernig þessu skipunarvaldi skuli háttað. Hér er hins vegar lagt upp með að það sé þingsins að skipa hæstaréttardómara. Í því fælist að Hæstiréttur fengi aukinn styrk, jafnvel aukna vigt, ef svo má að orði komast, með því að fá skipun sína frá þinginu, þannig væri það þingið, sem er æðst handhafa ríkisvaldsins, sem færi með þetta vald og mér finnst það sjálfum skipta miklu máli.

Ég vil líka segja vegna ummæla hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar að ég verð að viðurkenna að mér finnst um of lögð áhersla á umsögn Hæstaréttar. Mér finnst það í sjálfu sér ekki aðalatriði málsins heldur fyrst og fremst hver skipar og hvernig skipuninni er háttað. Í reynd er það þannig að umsögn Hæstaréttar er nánast eina aðhaldið sem hæstv. dómsmálaráðherra hefur í dag þegar tekin er ákvörðun um hvern skuli skipa í Hæstarétt. Það dregur kannski fram betur en ella að núverandi fyrirkomulag er ómögulegt en réttlætir kannski ekki að gera það að aðalatriði málsins að hæstaréttardómarar hafi umsagnarrétt um málið.

Ég vil líka segja, virðulegi forseti, vegna ummæla hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, að þetta mál er flutt hér í sennilega annað eða þriðja sinn og flutningur þess á ekki rætur sínar að rekja til einhverrar einstakrar skipunar dómsmálaráðherra í Hæstarétt heldur fyrst og fremst vegna þess að núverandi fyrirkomulag er ekki í lagi og flutningsmenn leggja til ákveðna hugmynd um hvernig megi betrumbæta það. Við hv. flutningsmenn erum fyrstu menn til að viðurkenna að þessi leið er ekki fullkomin frekar en önnur mann-

anna verk en að okkar mati er hún til þess fallin að styrkja Hæstarétt og gæti skapað meiri frið um Hæstarétt. Vitaskuld verður skipun í Hæstarétt aldrei hafin yfir gagnrýni enda dettur kannski engum slíkt í hug en þetta gæti orðið til þess að ná meiri sátt. Þegar menn segja að það að færa skipunarvaldið inn til þingsins feli hugsanlega í sér meiri pólitík, ef svo má að orði komast, þá held ég að ég taki ekki djúpt í árinni þegar ég segi að mikið hefur verið um að menn hafi talið að pólitík hafi ráðið för við skipun hæstaréttardómara einmitt vegna þess hvernig skipulagið er í dag. Það er lykilatriði í þessu, virðulegi forseti, ég held því að mikilvægt sé að Hæstiréttur fái þann stuðning eða styrk sem hér er lagt til.

Hér er einnig lagt til að Alþingi skipi aðeins dómara í Hæstarétt og það stafar af því að um er að ræða æðsta dómstól þjóðarinnar, æðsta handhafa dómsvaldsins og því eðlilegt að Alþingi sem æðst handhafa ríkisvaldsins sjái um þá skipun og því er þessi tillaga lögð hér fram.

Að öðru leyti vil ég þakka þeim sérstaklega sem tóku til máls og mér fannst á ummælum þeirra að hv. þingmenn væru almennt þeirrar skoðunar að það yrði að gera breytingar á því fyrirkomulagi sem nú ríkir.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

[15:59]

Útbýting:

Eftirlaun forseta Íslands, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara, 155. mál, frv. VB o.fl., þskj. 166.

Eignir Ratsjárstofnunar, 156. mál, fsp. BVG og ÞBack, þskj. 167.

Framhaldsskóli við utanverðan Eyjafjörð, 157. mál, fsp. BVG og ÞBack, þskj. 168.

Múlagöng, 158. mál, fsp. BVG og ÞBack, þskj. 169.

Ný störf á vegum ríkisins, 159. mál, fsp. BVG og ÞBack, þskj. 170.

Sala á hlut ríkisins í Jarðböðunum við Mývatn, 161. mál, fsp. BVG og ÞBack, þskj. 172.

Stjórn fiskveiða, 147. mál, frv. BVG o.fl., þskj. 157.

Störf á vegum ríkisins, 160. mál, fsp. BVG og ÞBack, þskj. 171.

Út af dagskrá voru tekin 4.–13. mál.

Fundi slitið kl. 16:01.

---

16. FUNDUR

fimmtudaginn 1. nóvember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, stjfrv., 142. mál, þskj. 149. — 1. umr.
2. Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, stjfrv., 65. mál, þskj. 65, nál. 164 og 173. — 2. umr.
3. Aðgerðaáætlun um íslenskukennslu fyrir innflytjendur, þáltill., 28. mál, þskj. 28. — Fyrri umr.
4. Efling rafrænnar sjúkraskrár, þáltill., 29. mál, þskj. 29. — Fyrri umr.
5. Stjórn fiskveiða, frv., 25. mál, þskj. 25. — 1. umr.
6. Tekjuskattur, frv., 36. mál, þskj. 36. — 1. umr.
7. Lyfjalög, frv., 37. mál, þskj. 37. — 1. umr.
8. Breyting á lagaákvæðum um húsafriðun, frv., 33. mál, þskj. 33. — 1. umr.
9. Tekjutap hafnarsjóða, þáltill., 39. mál, þskj. 39. — Fyrri umr.
10. Háskóli á Ísafirði, frv., 30. mál, þskj. 30. — 1. umr.
11. Kjarasamningar opinberra starfsmanna, frv., 46. mál, þskj. 46. — 1. umr.
12. Tekjuskattur, frv., 42. mál, þskj. 42. — 1. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Guðlaugur Þór Þórðarson heilbrrh., 1. þm. Reykv. n.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.

[10:32]

Útbýting:

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, 65. mál, nál. minni hluta viðskn., þskj. 173.

Athugasemdir um störf þingsins.

Verðsamráð á matvörumarkaði.

[10:33]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég vil gera að umtalsefni tíðindi sem komu fram í fréttum Ríkisútvarpsins í gær um verðsamráð einokunarrisanna í matvöruverslun. Fyrrverandi starfsmenn, og jafnvel núverandi, fullyrða að slíkt samráð sé haft. Starfsmönnunum er ofboðið. Fréttamaður á Ríkisútvarpinu gerði sjálfstæða könnun, fór fyrst sem venjulegur neytandi í verslanir Krónunnar og Bónuss og síðar sem fréttamaður og sannreyndi að í annarri búðinni, þ.e. í Krónunni, var verðið lækkað.

Það hefur líka verið upplýst í fréttum að rafrænum vörumerkingum sé breytt margsinnis á dag. Því er enn fremur haldið fram að vöruverð sé hækkað á álagstímum, þegar mestur erill er í verslunum, og ekkert sé að marka heilsíðuauglýsingar þessara stórfyrirtækja, sem birtast bæði í blöðum og í sérstökum bæklingum, vegna slíkra verðbreytinga yfir daginn, bæði til hækkunar og lækkunar.

Það hefur líka komið fram að starfsmönnum verðlagseftirlits Alþýðusambands Íslands er úthýst úr þessum verslunum, þeir fá ekki að koma þar inn til að gegna hlutverki sínu. Opinbert eftirlit virðist vera í molum. Það er ef til vill ekki við þær stofnanir sem eiga að sjá um þetta að sakast

heldur það umhverfi sem þeim er búið. Þær búa allar við fjársvelti og eru mjög fáliðaðar. Þær geta hreinlega ekki unnið að verkefnum sínum eins og berlega hefur komið í ljós á öllum sviðum samfélagsins þegar samkeppnsimál eiga í hlut, eftirlitið hefur algerlega brugðist. Stofnanir eins og Samkeppniseftirlitið eru í fjársvelti og talsmaður neytenda líka, auk þess sem hann virðist vera nánast einn á sinni skútu.

Í fjárlögum eru lítil sem engin teikn um breytingar og ég spyr hæstv. ríkisstjórn og ráðherra: Hvað hyggjast þeir fyrir í þessu? Hvað ætla þeir að gera? Hvernig ætla þeir að mæta þessu ábyrgðarlausa frelsi? Ég skora líka á neytendur að vera á varðbergi og fylgjast vel með við kassa, fara yfir strimla og gera athugasemdir ef þörf krefur. Það er oft þörf á því.

[10:35]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Fréttirnar sem við heyrðum í gær eru í eðli sínu alvarlegar og það skiptir miklu máli að réttir eftirlitsaðilar bregðist við með réttum hætti. Það vill svo til að hæstv. viðskiptaráðherra er við skyldustörf erlendis en ég get upplýst að viðskiptanefnd þingsins mun heimsækja Samkeppniseftirlitið í fyrramálið og þetta mál mun án efa bera á góma á þeim fundi.

Við sjáum að öflugt samkeppniseftirlit er grunnurinn að þeim leikreglum sem við viljum sjá í viðskiptalífinu. Hæstiréttur Bandaríkjanna kallaði samkeppnislögin stjórnarskrá atvinnulífsins og það skiptir miklu máli að enginn vafi leiki á því að menn virði þau.

Hv. þm. Atli Gíslason beindi áskorun og spurningu til ríkisstjórnarinnar: Hvað ætlar ríkisstjórnin að gera? Hann kvartaði yfir fjárskorti í þessum málaflokki. Mig langar að upplýsa að 50% aukning er í fjárveitingum til Samkeppniseftirlitsins á tveimur árum. Með því sýnir ríkisstjórnin í verki að hún styður neytendamál og styður Samkeppniseftirlitið í sínu mikilvæga verkefni. Ríkisstjórnin hefur sett neytendamálin á oddinn. Verið er að skoða margs konar gjöld sem lögð eru á neytendur. Verið er að boða endurskoðun á vörugjöldum og tollum. Ríkisstjórnin er mjög neytendavæn og sýnir í verki að hún tekur þetta hlutverk sitt alvarlega.

Mig langar að lokum að minnast á að engar sannanir eru fyrir því að eitthvað óeðlilegt hafi átt sér stað varðandi þetta tiltekna mál. Það skiptir máli fyrir alla aðila að málið verði skoðað svo að hægt sé að eyða þeirri tortryggni og þeim vafa sem fréttir gærdagsins hafa augljóslega vakið.

[10:37]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Viðskipti og viðskiptalíf byggjast á trausti, sanngirni og heiðarleika. Það er ekki hægt að reka viðskiptalíf án þess að menn byggi á trausti. Fréttir gærdagsins hreyfa allverulega við því trausti. Þetta voru skelfilegar fréttir. Ef um er að ræða, og þá segi ég ef um er að ræða, samráð milli þessara stóru keðja er það aðför að neytendum og þarf að skoða alveg sérstaklega. Það er mikið brot á samkeppnislögum ef um samráð er að ræða.

Svo er það hinn endinn, að hægt sé að breyta verði frá því að maður tekur vöru úr hillu og þangað til maður kemur að kassa, sem þarf að skoða sérstaklega. Það er með ólíkindum ef verð á vöru getur breyst frá því hún er tekin úr hillunni þar til hún er lögð á kassann. Það er með ólíkindum ef verðið breytist eftir því hvort viðskiptavinur er húsmóðir eða fréttamaður. Það er verðugt verkefni fyrir talsmann neytenda og Neytendastofu að kanna það mál til hlítar, hvort verið sé að brjóta lög. En ég undirstrika að enn eru engar sannanir í málinu en fréttirnar gefa tilefni til að mjög nákvæmlega verði skoðað hvað um er að ræða.

[10:38]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir að vekja máls á þessum grafalvarlegu ásökunum, ef við getum orðað það svo, sem fram komu í fjölmiðlum í gær. Ég tek undir með hv. þingmönnum að ekki eru öll kurl komin til grafar. Ef satt reynist, að þær fréttir sem bárust í gær séu veruleiki, er um grafalvarlegt mál að ræða. Að stóru aðilarnir á matvörumarkaðnum skuli hafa með sér samráð. Ég endurtek enn og aftur: Ef satt reynist. Auðvitað vill maður ekki trúa því. En sagan hefur sýnt okkur að fákeppni er á nær öllum sviðum í íslensku atvinnulífi í dag. Það er því mikilvægt að stjórnvöld haldi úti öflugum eftirlitstækjum eins og Samkeppniseftirlitinu til að koma í veg fyrir atvik sem þessi.

Eitt er ljóst: Verð í ýmsum verslunum, og Fréttastofa útvarpsins sannreyndi það í gær, breytist mörgum sinnum á dag. Hvernig geta þá þessar sömu verslanir auglýst á heilsíðu dagblaðanna daginn fyrir opnun eitthvert eitt ákveðið verð? Það er alveg ljóst að ekki er verið að segja neytendum satt ef verðið breytist síðan tvisvar til þrisvar sinnum á dag. Það er mjög alvarlegt mál sem við þurfum að skoða ítarlega.

Við í viðskiptanefnd Alþingis munum heimsækja Samkeppniseftirlitið í fyrramálið og fara yfir þær alvarlegu ásakanir sem fram hafa komið. En ég vil segja það í þessari umræðu að traust almennings mun ekki aukast í kjölfar þessara frétta. Umræddir aðilar þurfa að gera hreint fyrir sínum dyrum. Það eru líka mjög vafasöm skilaboð, hæstv. forseti, að sömu aðilar skuli hafa úthýst verðlagseftirliti ASÍ úr verslunum sínum, eftirliti sem er ætlað að fylgjast með hvort raunveruleg samkeppni sé á þessum markaði.

[10:41]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Ég tek undir það sem komið hefur fram hjá þeim hv. þingmönnum sem rætt hafa þetta mál, fréttir gærdagsins voru bæði merkilegar og alvarlegar. Þær sneru að því að hugsanlega hefði átt sér stað ólögmætt verðsamráð fyrirtækja á matvörumarkaði. Ég fæ ekki betur séð en allir aðilar sem að málinu koma séu sammála um að það verði tekið til sérstakrar skoðunar og rannsóknar. Ég gat ekki skilið forsíðufrétt Morgunblaðsins á annan hátt en þann að hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, teldi ástæðu til að málið væri skoðað. Í sama streng tók forstjóri Bónuss, Guðmundur Marteinsson. Ég sé ekkert því til fyrirstöðu að þessi mál verði skoðuð. Það er sjálfsagt að þar til bær yfirvöld, sem hafa með rannsókn slíkra mála að

gera, taki þau til skoðunar, þ.e. Samkeppniseftirlitið. Ef sú rannsókn leiðir í ljós að um ólögmætt verðsamráð þessara tilteknu fyrirtækja hafi verið að ræða er sjálfsagt að málið fari sína leið í dómskerfinu. Mér virðast allir þeir sem að þessari umræðu koma sammála um að málið þurfi að rannsaka og sjálfum finnst mér það sjálfsagt. Mér finnst reyndar óþarfi að setja málið í það samhengi að Samkeppnisstofnun sé í einhverju fjársvelti. Aðalatriðið er að upplýst verði hvort fyrirtæki á matvörumarkaði séu í einhvers konar aðför að neytendum. Ég held að við getum öll verið sammála um það og við ættum að vera sammála um að þær stofnanir sem eiga að fara með þessa hluti geri það.

[10:43]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Þessar fréttir í gær í fjölmiðlum, um hvernig verðlagningu er háttað í dagvöruverslunum á höfuðborgarsvæðinu og sjálfsagt um allt land, vekja óhug. Umfjöllunin ein, þó hún væri ósönn, vekur óhug. Fákeppni er komin á í þessum greinum. Fyrirsagnir sem birtast í fjölmiðlum eru um samráð um vöruverð, ólöglega verðhækkun að nóttu til, að vörur séu ekki ódýrari á vissum tímum. Ábyrgðarmenn þeirra fyrirtækja sem í hlut eiga segja í viðtölum: Jú, við sendum menn eldsnemma á morgnana út í aðrar verslanir til að sjá hvernig þeir hafa verðlagt um nóttina og svo erum við að breyta verði 100–200 sinnum á dag.

Ég tel að það sé sjálfsagt og nauðsynlegt að efla samkeppniseftirlit. En ef viljinn til brota er einbeittur dugar ekkert samkeppniseftirlit, þá er bara siðferðisbrestur á ferðinni. Ef þetta reynist svo þá erum við að sjá enn eitt afsprengi af græðgisvæðingu í samfélaginu, sjálftökurétti sem aðilar taka sér, rétti til að ganga í vasa almennings. Það eru þessir siðgæðisbrestir sem virðast vera komnir á í stórum hluta samfélagsins. (Forseti hringir.) Við höfum verið að tala um Orkuveitu Reykjavíkur og orkugeirann (Forseti hringir.) og nú erum við komnir á matvörumarkaðinn. Herra forseti. Þetta er stórmál, sérstaklega hvað varðar siðgæðið.

[10:45]

Jón Magnússon (Fl):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir að vekja máls á þessu mikilvæga máli. Verðsamráð og samkeppnisbrot, eins alvarleg brot og þau eru, eru ein alvarlegasta atlaga að hagsmunum almennings sem um getur verið að ræða. Sé um slíkt að ræða, eins og fréttir gærdagsins virtust bera með sér, þá er það mál sem þarfnast sérstakrar könnunar og spurning um hvort ekki þurfi að gera sérstaka úttekt á matvörumarkaðnum hvað það varðar, m.a. með því að bera saman útsöluverð og síðan heildsöluverð og ýmsa aðra þætti.

Það liggur fyrir, eins og hv. þm. Jón Bjarnason benti réttilega á áðan, að um skerta samkeppni er að ræða á matvörumarkaðnum. Í hverju felst hún? Hún felst í því að hópur manna starfar við að safna upplýsingum um verð hjá samkeppnisaðila til að verðleggja vöruna á þeim grundvelli en ekki á hagkvæmnisgrundvelli eins og hvað hægt er að bjóða neytendum lágt vöruverð. Þar er ekki um frjálsa samkeppni að ræða, þar er um skerta samkeppni að ræða. Þegar um slíkt er að ræða er ekki um frjálsa, virka samkeppni að ræða heldur skerta samkeppni.

Í ítrekuðum samanburðarkönnunum á verðlagi á Íslandi og á öðrum Norðurlöndum kemur í ljós að matvara er mun dýrari hér á landi. Það eru ýmsar ástæður sem liggja því til grundvallar en þar skera sig sérstaklega úr ákveðnir þrír vöruflokkar, búvörur, brauð og kökur og gosdrykkir. Hvernig skyldi standa á því að þessir sérstöku vöruflokkar skera sig svona úr? Ekki er það eingöngu vegna þess að framleiðslan eða framleiðendurnir séu að taka of mikið til sín. Gæti verið að það sé vegna skertrar samkeppni?

Ég legg áherslu á að það er full ástæða til að skoða þessi mál sérstaklega, bæði á vegum Samkeppnisstofnunar og eins er spurning hvort þingið eigi ekki að huga sérstaklega að þessu máli.

[10:48]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil eins og fleiri þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir að taka þessa umræðu upp. Það er afar mikilvægt að þessi umræða fari fram hér. En almennt um þetta vil ég segja að ef einstaklingar, hvar sem þeir eru, búa yfir upplýsingum um verðsamráð, sem er mjög alvarlegt brot, þá er mjög mikilvægt að þeir komi þeim á framfæri. Verðsamráð varðar allt að sex ára fangelsi. Þetta eru einhver alvarlegustu brot á markaði og þess vegna er mikilvægt að þeim sé komið á framfæri við þar til bær yfirvöld og Samkeppniseftirlitið í þessu tilviki.

Það er líka mikilvægt að Neytendastofa sinni eftirliti með verðmerkingum sem undir hana heyra og mikilvægt að hún hafi svigrúm og getu til að sinna því eftirliti vegna þess að því mikla frelsi sem smám saman hefur verið veitt á íslenskum markaði fylgir vissulega mikil ábyrgð. Ríkið ber líka mikla ábyrgð á því að hafa eftirlit og aðhald með þessu frelsi þannig að ekki sé misfarið með það. Það er m.a. hlutverk okkar á hinu háa Alþingi að veita fjármuni til þessara stofnana þannig að þær geti sinnt eftirliti sínu, sem er eitt af því sem við þurfum að huga mjög vandlega að og hefur verið til umræðu núna í mörg ár hvort nægt fjármagn sé veitt í þetta eftirlit. Þetta er hlutur sem við þurfum að skoða og afgreiða fyrir árslok.

Meginatriðið er, eins og hefur komið fram í umræðunni hér hjá þingmönnum, að það liggur vissulega ekkert fyrir um það hvort brot hafi verið framin eða ekki en hins vegar leikur grunur á að eitthvað misjafnt hafi átt sér stað. Það er mikilvægt að það sé rannsakað og skoðað og að þeir sem hafa það hlutverk hafi þá fjármuni sem þarf til að klára þau verkefni.

[10:50]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Fréttaflutningur af meintu, ólöglegu verðsamráði í matvöruverslunum einokunarrisanna hér á landi er vissulega alvarlegt og rannsóknarefni, sem hæstv. viðskiptaráðherra hefur sagt í fréttum að hann muni láta kanna til hlítar. Það er líka umhugsunarefni fyrir okkur á löggjafarþinginu að í sumum þessara verslana hefur verðlagseftirliti verkalýðsfélaganna verið úthýst. Við þurfum að

komast til botns í þessu máli og vita hvað er í gangi á markaði.

Ég vil líka nota tækifærið til að árétta það í þessari umræðu að heilbrigð samkeppni er forsenda þess að neytendur njóti bestu kjara á markaði og heilbrigða samkeppni tryggjum við aðeins með öflugu eftirliti ríkis og þar til bærra aðila. Samkeppniseftirlitið þarf að vera í lagi, við þurfum að hafa öfluga Neytendastofu, öflugan talsmann neytenda og ekki síður öfluga neytendur. En allt þetta þarf að fúnkera innan ramma ríkisins, innan laganna og reglnanna.

Í ljósi þess sem hv. þm. Jón Bjarnason sagði um að Samkeppniseftirlitið skipti í raun engu máli, þá verð ég að segja, herra forseti, að ég skil eiginlega ekki þau ummæli. Að sjálfsögðu er öflugt samkeppniseftirlit forsenda þess að réttur neytenda á markaði sé tryggður. (**JBjarn:** Ég sagði …) Og í því ljósi vil ég minna hv. þingmenn á að hæstv. viðskiptaráðherra hefur nýverið kynnt áform sín um breytingar í neytendamálum innan viðskiptaráðuneytisins. Þau vill hann efla mjög og hefur sett fram áætlun þar um og ekki veitir af. (Forseti hringir.) Fyrir því hefur verið barist árum saman.

[10:52]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér um mjög alvarlegt mál því að það er hvorki meira né minna en glæpsamlegt athæfi á markaði að ástunda samráð. Það er því augljóst að þarna hefur Samkeppniseftirlitið miklu hlutverki að gegna að fara yfir mál.

Ástæða þess að ég kem upp er ekki síst sú að ég er að velta því fyrir mér hvort komin sé ný stefna í landinu í sambandi við þessi mál öll því að hér hafa stjórnarsinnar og einn ráðherra talað eins og viðskiptaráðherra hafi eitthvert hlutverk í þessum efnum. Viðskiptaráðherra hefur ekkert hlutverk þarna, það er Samkeppniseftirlitið sem hefur það hlutverk og það starfar algjörlega sjálfstætt nema einhver ný stefna sé uppi af hálfu þeirrar ríkisstjórnar sem nú situr í landinu. Þetta er grundvallaratriði, ráðherrar fyrirskipa ekki Samkeppniseftirlitinu hvað það eigi að gera. Og hvort viðskiptanefnd fer að hitta Samkeppniseftirlitið í fyrramálið eða ekki — það er ekkert út á það að setja — en hún er ekki komin þangað til að skipa Samkeppniseftirlitinu fyrir. Þá erum við illa sett, Íslendingar, ef við ætlum að fara mörg ár aftur í tímann og gera Samkeppniseftirlitið pólitískt því það er það ekki og á ekki að vera.

Ég vil líka geta þess að í minni tíð sem viðskiptaráðherra voru gerðar gríðarlegar breytingar á þeim stofnunum sem heyra undir viðskiptaráðuneytið og lúta að eftirliti. Þá er ég að tala um Samkeppniseftirlitið, efnt var til embættis talsmanns neytenda sem vissulega starfar einn enda á hann að gera það en hefur engu að síður mikilvægu hlutverki að gegna, Neytendastofa varð til á þessum tíma og þessar stofnanir voru stórefldar með auknum fjárlögum frá ríkinu.

[10:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Hér er mikill hallelújakór og allir eru óskaplega sammála um að hafa áhyggjur af þessu. Við skulum þá vona að ekki verði látið sitja við orðin tóm heldur verði eitthvað gert.

Mér finnst þrennt standa upp úr í þessum efnum. Í fyrsta lagi það grimma fákeppnisumhverfi sem hefur orðið til á þessu sviði viðskipta eins og mörgum öðrum á undanförnum árum. Við verðum að horfast í augu við það og taka það til umfjöllunar. Ætlum við að halda samkeppnislöggjöf okkar að þessu leyti óbreyttri og framkvæmd samkeppnislaga eða er hún of umburðarlynd gagnvart fákeppnisaðstæðum og markaðsráðandi stöðu fyrirtækja? Það verður ekkert undan því vikist að horfast í augu við þetta og taka á því.

Í öðru lagi er spurningin um reglur um verðmerkingar og verðmerkingarskylduna sem er í verslunum. Er hún að engu höfð? Er hún gagnslaus vegna þess að hún er framkvæmd þannig og hringlað þannig með hana að neytendur eru varnarlausir? Þá hrynur sjálfur grundvöllur þess að verðmerking sé skylda og að þær upplýsingar þurfi að vera réttar, eigi þær að gera gagn. Þá er auðvitað verið að hafa neytendur að fíflum eða draga þá á asnaeyrunum og það er óþolandi og ólíðandi.

Í þriðja lagi er það staðreynd, hvað sem líður áformum um úrbætur, að samkeppnisyfirvöld hafa verið fjársvelt og hafa ekki haft mannafla til að ráðast í ýmis þau verkefni á undanförnum missirum sem hugur þeirra hefur staðið til. Það vill svo til að ég veit að Samkeppniseftirlitið eða samkeppnisyfirvöld hafa nokkur undanfarin ár haft hug á því að ráðast í heildarúttekt á stöðunni á matvælamarkaði en þau hafa ekki haft peninga og mannafla í það vegna þess að önnur og þung verkefni hafa tekið allan þeirra tíma og alla þeirra fjármuni, þ.e. olíusamráð, meint vátryggingasamráð o.s.frv. Þetta er staðreynd. Og illu heilli hefur sú stóra heildarúttekt á stöðunni í smásöluverslun og matvöruverslun ekki farið fram sem núna væri gott að (Forseti hringir.) hafa í höndunum.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 1. umr.

Stjfrv., 142. mál. — Þskj. 149.

[10:57]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Í tilefni þess að 30 ár voru liðin frá því að fyrstu lögin um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla voru samþykkt frá Alþingi var skipuð nefnd til þess að endurskoða efni laga nr. 96/2000 undir forustu Guðrúnar Erlendsdóttur, fyrrverandi hæstaréttardómara. Nefndina skipuðu fulltrúar þeirra þingflokka sem áttu sæti á Alþingi á síðasta kjörtímabili en nefndin skilaði drögum að frumvarpi til þáverandi félagsmálaráðherra í mars sl. Ég legg mikla áherslu á að um þverpólitíska sátt er að ræða um efni frumvarpsins, sem byggist í meginatriðum á drögum sem nefndin skilaði af sér. Ákveðnar breytingar hafa þó verið gerðar þar sem m.a. er höfð hliðsjón af þeim umsögnum og athugasemdum sem bárust ráðuneytinu í gegnum heimasíðu þess eða með öðrum hætti.

Með frumvarpinu eru lagðar til ýmsar breytingar á gild-

andi lögum sem að mínu mati eru til þess fallnar að færa okkur áfram í átt að auknu jafnrétti kvenna og karla og eru þar af leiðandi nauðsynlegar. Reynslan af eldri löggjöf um sama efni hefur fært okkur sannanir fyrir því að mikilvægt er að kveðið sé fastar að orði í lögum um réttindi og skyldur þeirra sem gæta eiga að jafnrétti kynjanna en gert hefur verið fram til þessa, hvort sem það er á vinnumarkaði eða á öðrum sviðum samfélagsins.

Í mínum huga er það t.d. algjörlega óásættanlegt að við lýði sé kynbundinn launamunur án þess að nokkuð sé að gert — fyrir utan aðgerðir ríkisvaldsins sem litlu hafa skilað, t.d. áminningar í formi bréfa til forsvarsmanna fyrirtækja og stofnana og gerð veggspjalda þar sem minnt er á ákvæði jafnréttislaga. Staðreyndin er sú að bann við mismunun í launum karla og kvenna hefur verið í íslenskum lögum allt frá því árið 1961. Sá munur viðgengst þó enn og of margir líta á það sem óumbreytanlega staðreynd þar sem það er daglegt brauð að fá slíkar fregnir úr könnunum nokkrum sinnum á ári frá hinum ýmsu aðilum sem láta sig þessi mál varða.

Í því sambandi minni ég á að fyrrverandi félagsmálaráðherra kynnti hér á Alþingi fyrir rétt rúmu ári könnun á launamun kynjanna þar sem niðurstaðan var sú að ekkert hefði þokast í að jafna þann launamun út í heil tólf ár. Hér er því um algjöra stöðnun að ræða. Það er líka umhugsunarefni að könnun sem gerð var á viðhorfi íslenskra ungmenna á aldrinum 18–20 ára leiðir í ljós að í 8 tilfellum af 10 reikna karlar með hærri launum fyrir tiltekin störf en konur. Því er ljóst að mjög mikilvægt er að jafnréttis kynjanna sé gætt í skóla- og uppeldisstarfi og því starfi sé fylgt vel eftir. Er því lagt til með frumvarpi þessu að sérstakur jafnréttisráðgjafi starfi innan menntamálaráðuneytisins.

Virðulegi forseti. Menn hefðu af því áhyggjur ef þessi væri raunin á fleiri sviðum samfélagsins þar sem löggjafarvaldið hefði látið málið til sín taka og lagt blátt bann við tiltekinni háttsemi. Væri þetta á öðru sviði mætti segja mér að menn hefðu ekki látið málið grassera í fleiri áratugi án þess að taka af hörku á hlutunum. Ég nefni sem dæmi samkeppnismálin og fjármálamarkaðinn. Þar hafa verið settar á laggirnar virkar eftirlitsstofnanir sem m.a. hafa heimild til að leggja á stjórnvaldssektir við brotum á þeim lögum sem þær eiga að hafa eftirlit með. Jafnréttismál eru mannréttindamál en þeim er sýnd fullkomin óvirðing ef eftirfylgni með þeim er virt að vettugi eða sett margfalt neðar í forgangsröðina um virkt eftirlit en t.d. samkeppnis- eða fjármálalöggjöfin. Þessu er brýnt að breyta og ég tel að tími sé kominn til að jafnréttislögin fái þann sess í samfélaginu að menn virði ákvæði þeirra og líti á þau sem mjög jákvæðan þátt í samfélagsþróuninni, bæði fyrir fjölskyldu- og atvinnulíf. Það á að vera keppikefli að ákvæðum jafnréttislaga sé framfylgt.

Það hlýtur að vera tilgangur okkar hér að setja lög með þeim hætti að farið sé eftir þeim í framkvæmd. Standa vonir mínar því til að frumvarp þetta sé þess efnis að það geti orðið liður í að styrkja okkur enn frekar í baráttunni fyrir því að koma á jöfnum rétti kynjanna í íslensku samfélagi, sem hefur tekið ótrúlega langan tíma. Svo að það megi verða er lagt til að Jafnréttisstofu verði veittar ríkari heimildir til að hafa eftirlit með framkvæmd laganna að viðlögðum dagsektum, að hámarki 50 þús. kr. á dag, í vissum tilvikum. Til samanburðar má nefna að í lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi geta dagsektir numið allt að einni milljón króna á sólarhring þannig að þetta hljóta að teljast sanngjarnar sektir. Er m.a. gert ráð fyrir að Jafnréttisstofa fái frekari eftirlitsheimildir með gerð jafnréttisáætlana eða samþættingu kynjasjónarmiða í starfsmannastefnu hjá fyrirtækjum og stofnunum með fleiri en 25 starfsmenn. Enn fremur er lagt til að þessi fyrirtæki og stofnanir geri sér framkvæmdaáætlun um hvernig fylgja beri jafnréttisáætlun eftir, eða eftir atvikum samþættingu kynjasjónarmiða, í starfsmannastefnu. Er við það miðað að þessi fyrirtæki og stofnanir afhendi afrit af jafnréttisáætlun eða starfsmannastefnu ásamt framkvæmdaáætlunum óski Jafnréttisstofa eftir því.

Ákvæði um gerð jafnréttisáætlana eða samþættingu kynjasjónarmiða í starfsmannastefnu hafa verið í lögum frá árinu 2000 en það verður að teljast ágætur aðlögunartími fyrir fyrirtæki og stofnanir til að laga sig að breyttum áherslum áður en virku eftirliti verður komið á. Það er jafnframt ekki að ástæðulausu að slík eftirlitsúrræði eru lögð til þar sem reynslan hefur verið sú að ekki hafa öll þau fyrirtæki og stofnanir sem í hlut eiga gert sér slíkar áætlanir. Tölum úr könnunum ber ekki saman um hversu mörg fyrirtæki og stofnanir hafi gert sér slíkar áætlanir en þær sem hafa sýnt bestu niðurstöðurnar sýna að rétt rúmlega helmingur hefur gert það. Enn fremur hafa fyrirtæki því miður ekki virt það þegar Jafnréttisstofa hefur leitað til þeirra um upplýsingar á grundvelli gildandi laga. Sem dæmi nefni ég könnun sem félagsmálaráðuneytið og Jafnréttisstofa stóðu fyrir meðal fyrirtækja og stofnana með fleiri en 25 starfsmenn á árinu 2004. Samtals tóku 146 fyrirtæki og stofnanir þátt í könnuninni af þeim 887 sem leitað var til eða um 16,5%. Mér sýnist því ekki vanþörf á að komið sé á virku eftirliti með framkvæmd laga um jafnrétti kynjanna.

Að mínu mati eru jafnréttisáætlanir góð tæki sem fyrirtæki og stofnanir ættu að nýta sér til að koma á jafnrétti kynjanna innan sinna raða. Slíkar áætlanir eru vel til þess fallnar að greina stöðuna á vinnustöðunum, setja sér markmið í átt að frekara jafnrétti og leita lausna á þeim vandamálum sem fram koma. Jafnréttisáætlanir eru ekki óþörf plögg og það er ekki tímasóun að setja hana á blað, sem virðist vera nokkuð útbreiddur misskilningur manna á meðal. Fyrirtæki sem ná árangri setja sér markmið og gera áætlanir til að ná þeim fram. Það er því rökrétt að áætlunum um hvernig ná eigi jafnréttismarkmiðum sé fylgt. Það er ekki síður ávinningur fyrirtækjanna sjálfra en einstaklinganna að við náum þeim árangri.

Fyrir stuttu sat ég fund norrænna jafnréttisráðherra í Finnlandi. Á þeim fundi kynnti framkvæmdastjóri Norrænu rannsóknastofnunarinnar í kynjafræðum niðurstöðu nýrrar rannsóknar sem sýnir að fjöldi kvenna í stjórnum fyrirtækja í Finnlandi hefur áhrif á afkomu fyrirtækjanna. Rannsóknin sýnir að fyrirtæki undir stjórn kvenna skila 10% meiri arði en fyrirtæki undir stjórn karla en þessi rannsókn náði til 14 þúsund fyrirtækja, þ.e. allra fyrirtækja í Finnlandi með fleiri en tíu starfsmenn. Þetta kemur heim og saman við rannsókn sem gerð var í Bandaríkjunum þar sem fram kom að þar sem konur stjórna er afkoma fyrirtækja betri og arð-

semi eigin fjár meiri.

Í frumvarpinu eru Jafnréttisstofu veittar auknar heimildir til öflunar gagna hjá fyrirtækjum og stofnunum þegar rökstuddur grunur liggur fyrir um brot á lögunum og þá eingöngu í þeim tilgangi að meta hvort ástæða sé til að óska eftir því að kærunefnd jafnréttismála taki málið til meðferðar. Er hlutaðeigandi þá skylt að afhenda Jafnréttisstofu umbeðin gögn innan hæfilegs frests en verði ekki orðið við þeirri beiðni er stofnuninni heimilt að leggja á dagsektir þar til gögnin verða afhent.

Eitt af lykilatriðunum í þeim nýmælum sem finna má í frumvarpinu er að úrskurðir kærunefndar jafnréttismála verði gerðir bindandi fyrir málsaðila í stað álita áður. Með því er niðurstöðum nefndarinnar gefið meira vægi og aukast þá líkur á að farið sé eftir þeim. Þessi framkvæmd hefur verið við lýði annars staðar á Norðurlöndunum og nefni ég Danmörku og Noreg sem dæmi en þar er talið að þessi háttur hafi skipt miklu máli. Enn fremur vil ég minna á að íslensk stjórnvöld hafa fengið athugasemdir frá sérfræðinganefndinni sem starfar á grundvelli samnings um afnám allrar mismununar gegn konum um það efni að ákvarðanir kærunefndar séu ekki bindandi. Það er jafnframt mat mitt að þýðingarmikið sé að Jafnréttisstofu séu færðar heimildir til að fylgja því eftir að aðilar sem úrskurðir kærunefndarinnar beinast að fari að niðurstöðum nefndarinnar komi um það beiðni frá aðila máls. Mun Jafnréttisstofa þá eftir því sem við á gefa út fyrirmæli um viðunandi úrbætur í samræmi við niðurstöður kærunefndarinnar að viðlögðum dagsektum verði ekki farið að fyrirmælum innan hæfilegs frests. Má segja að þessi heimild Jafnréttisstofu komi í stað þeirrar heimildar sem stofan hefur, samkvæmt gildandi lögum, um að fylgja eftir álitum kærunefndar fyrir almennum dómstólum við tilteknar aðstæður.

Samhliða því að kærunefnd jafnréttismála verði efld er jafnframt gert ráð fyrir að Jafnréttisstofa hafi það verkefni að leita sátta í ágreiningsmálum sem stofunni berast og varða ákvæði laganna. Er kærunefndinni heimilt, að höfðu samráði við málshefjanda, að senda mál til sáttameðferðar hjá Jafnréttisstofu. Rétt þykir að leggja til slíka málsmeðferð enda má gera ráð fyrir að í einhverjum tilvikum geti það leitt til skjótari niðurstöðu án þess að rýra rétt málshefjanda. Verður að teljast mikilvægt að gefa aðilum máls kost á því að leita sátta í málum sín á milli á grundvelli laganna með atbeina stjórnvalds.

Virðulegi forseti. Ég hef lengi verið talsmaður þess hér á þinginu að afnema beri svokallaða samningsbundna launaleynd. Það er því mikilvægt fyrir mig að geta kynnt hér frumvarp sem ætlað er að tryggja launafólki þann rétt að geta ávallt skýrt frá launakjörum sínum ef það kýs að gera það. Ég tel það mikilvægt skref í að útrýma kynbundnum launamun. Það er mat margra að launamisrétti þrífist mjög vel í skjóli launaleyndar enda komast þá stjórnendur eða aðrir þeir sem ákvarða launin hjá óþægilegum útskýringum á hugsanlegum launamun milli karla og kvenna á vinnustaðnum, þeir geta jafnvel staðið keikir og fullyrt að kynbundinn launamunur sé ekki innan fyrirtækis þeirra. Þeir eiga ekki á hættu að starfsfólk upplýsi um launakjör sín þar sem það væri brot á ráðningarsamningi þess. Það er hins vegar deginum ljósara að sá munur sem kannanirnar mæla á launum karla og kvenna á íslenskum vinnumarkaði liggur ekki síst í launaleynd og í ýmsum kaupaukum og duldum greiðslum sem ekki koma upp á yfirborðið og það viljum við uppræta.

Það hefur jafnframt verið skoðun mín að hið opinbera skuli ganga á undan með góðu fordæmi við að koma á jafnrétti kynjanna, bæði sem vinnuveitandi og stefnumótandi aðili á svo mörgum sviðum. Í því efni tel ég mikilvægt að byrja á Stjórnarráðinu sjálfu. Það er ólíðandi að forstöðumenn opinberra stofnana eða forráðamenn ráðuneyta mismuni konum og körlum í launum og brjóti þannig jafnréttislög. Ég legg því mikla áherslu á að innan sérhvers ráðuneytis starfi sérstakur jafnréttisfulltrúi sem hafi sérþekkingu á jafnréttismálum. Styrkja þarf það starf sem fyrir er í ráðuneytunum á þessu sviði og mun ég beita mér fyrir því að svo verði gert á þessu kjörtímabili. Jafnframt verður tryggt fjármagn til að tryggja stöðu jafnréttisfulltrúa ráðuneytanna, hvort sem það verður gert með fjölgun stöðugilda eða breytingu á starfshlutfalli þeirra sem fyrir eru til hækkunar. Jafnréttisfulltrúum er m.a. ætlað að vinna að kynjasamþættingu á málefnasviði hlutaðeigandi ráðuneytis en nánar er kveðið á um þá skyldu stjórnvalda í frumvarpinu. Þetta er þýðingarmikið atriði svo að tryggja megi jafnrétti kynjanna í íslensku samfélagi en mikilvægt er að kynjasjónarmiða sé gætt við alla stefnumótun og áætlunargerð innan stjórnsýslunnar og ekki hvað síst við gerð fjárlaga. Við þurfum að taka okkur verulega á á þessu sviði. Ég tel að þetta ákvæði geti verið grunnur að því starfi sem fram undan er til að ná fram markmiðum frumvarpsins að þessu leyti.

Liður í þeim aðgerðum er m.a. að tryggja enn frekar en áður jafnara kynjahlutfall þeirra sem koma að stefnumótun og ýmiss konar undirbúningsvinnu eða ákvörðunum sem teknar eru á vegum stjórnvalda og varða daglegt líf okkar flestra. Þar á ég við kynjahlutföllin í nefndum, ráðum og stjórnum á vegum hins opinbera en eins og við vitum öll sem hér sitjum þarf að gæta að þessu markmiði laganna enn betur en gert hefur verið. Kynjahlutfallið í nefndum, ráðum og stjórnum hjá hinu opinbera hefur síðastliðið ár verið um 32% konur og 68% karlar. Þær tölur segja hins vegar ekki alla söguna þar sem sum ráðuneytanna standa sig mjög vel og hafa náð settum markmiðum en önnur eru enn með karlana í miklum meiri hluta innan sinna vébanda. Þess eru dæmi að karlar séu allt að 95% nefndarmanna. Ég geri mér grein fyrir að þetta breytist ekki á einni nóttu en ráðherrar og aðrir skipunaraðilar verða að setja sér markmið og fylgja þeim markvisst eftir svo að árangur náist í þessum efnum. Þetta er þriðja dæmið sem ég nefni í dag þar sem ekki hefur verið farið að jafnréttislögum þrátt fyrir að skýr lagaákvæði hafi verið fyrir hendi í langan tíma og það hjá hinu opinbera.

Hin dæmin varða kynbundinn launamun og gerð jafnréttisáætlana. Ég legg því til að þetta ákvæði laganna verði styrkt enn frekar en verið hefur, m.a. með því að leggja til að tilnefningaraðilar tilnefni ávallt bæði karl og konu þegar óskað er tilnefningar í opinberar nefndir, ráð og stjórnir. Það er svo sem óþarfi að fjölyrða um það hér en að sjálfsögðu mælist ég til þess að tilnefningaraðilar virði þetta ákvæði verði það óbreytt að lögum.

Enn fremur er lagt til breytt hlutverk jafnréttisráðs. Gert

er ráð fyrir að ráðið verði í nánari tengslum við Jafnréttisstofu en verið hefur í tíð gildandi laga og verði ráðgefandi bæði við félagsmálaráðherra og framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu. Er við það miðað að ráðið fjalli ekki eingöngu um málefni vinnumarkaðarins, enda þótt þar sé enn víða pottur brotinn þegar kemur að jafnrétti kynjanna, heldur fjalli um jafnréttismál í víðara samhengi. Það þótti því mikilvægt að fulltrúar fleiri hópa ættu sæti í jafnréttisráði og þá sérstaklega fulltrúar þeirra samtaka sem hafa látið sig varða málefni kvenna er sæta kynbundnu ofbeldi.

Það er jafnframt nýmæli í þessu frumvarpi að Jafnréttisstofa vinni að forvörnum gegn kynbundnu ofbeldi í samstarfi við önnur stjórnvöld og samtök er sinna slíkum forvörnum sérstaklega. Ég tel að við getum öll verið sammála um að við þurfum að beita öllum ráðum til að komast yfir það mein í samfélagi okkar sem kynbundið ofbeldi er áður en við getum farið að tala um að jafnrétti kynjanna hafi verið náð. Við verðum jafnframt að gæta þess að jafnréttisumræða nái til sem flestra landsmanna og að flestir sjái sér fært að taka virkan þátt í umræðunni um þessi mikilvægu mál sem varða hagsmuni okkar allra. Er því lagt til að reglulega verði boðað til sérstaks jafnréttisþings þar sem ætlunin er að skapa þeim sem vilja fjalla um jafnrétti sérstakan vettvang. Er gert ráð fyrir að félagsmálaráðherra leggi fram skýrslu sína um stöðu og þróun jafnréttismála við upphaf þingsins og getur hún þá orðið grunnur að gagnlegum umræðum um hver raunveruleg staða jafnréttismála er hverju sinni.

Ég vil jafnframt vekja athygli á því að í kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytisins er gert ráð fyrir að frumvarp þetta leiði til 33–37 millj. kr. útgjalda fyrir ríkissjóð á ári auk þeirra fjármuna sem ætlaðir eru til að styrkja stöðu jafnréttisfulltrúa ráðuneytanna, eða í heild um 60 millj. kr. Er þetta til marks um að hugur fylgir máli, okkur er full alvara með þeim breytingum sem lagðar eru til með frumvarpinu. Til samanburðar má benda á að við framlagningu fyrri frumvarpa um þessi mál hefur verið gert ráð fyrir innan við 1 millj. kr. aukningu á útgjöldum fyrir ríkissjóð en hér er gert ráð fyrir 60 millj. kr. útgjaldaaukningu.

Virðulegi forseti. Ég bind miklar vonir við að efni þessa frumvarps komi til með að flytja okkur fram veginn í átt að jafnrétti kynjanna. Þau lög sem hafa verið í gildi fram til þessa hafa ekki skilað fullnægjandi árangri enda þótt ég sé ekki í vafa um að þau hafi átt sinn þátt í því að jafnrétti hafi aukist í hænuskrefum hér á landi í tímans rás. Það er hins vegar kominn tími til að stíga stór skref fram á við í þessari baráttu og ég tel að nýmæli frumvarpsins hafi það fram að bjóða. Ég legg því mikla áherslu á að frumvarpið fái málefnalega umræðu og hljóti afgreiðslu sem allra fyrst á þessu þingi.

Að lokinni umræðunni legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[11:15]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka fram í upphafi að ég hef mikla trú á því að jafnrétti sé þjóðarnauðsyn. Þegar ekki er jafnrétti, og þá á ég við jafnrétti fólks, þá er ekki verið að nýta krafta þjóðfélagsins sem skyldi. Þá er ekki hæfasti maðurinn eða einstaklingurinn ráðinn í starf heldur eru einhver önnur sjónarmið látin ráða.

En mig langar til að spyrja hæstv. ráðherra hvort hún hafi meiri trú á boðum og bönnum eins og þetta frumvarp ber með sér, hvort hún hafi meiri trú á því að troða jafnrétti ofan í kokið á atvinnulífinu en að gera það með frjálsum samningum. Hvort hún hafi meiri trú á hausatalningum og innantómum jafnréttisáætlunum sem enginn fer eftir, bara að þær séu nógu fallegar og hvort hún sé að búa til jafnréttisiðnað, jafnréttisiðnað sem að sjálfsögðu hefur áhuga á því að jafnréttið lagist ekki svo hann hafi nóg að gera.

Ég vildi spyrja hæstv. ráðherra hvort hún hafi ekki frekar viljað velja jafnréttisvottun til fyrirtækja, að Jafnréttisstofa veiti fyrirtækjum vottun um að þau stundi fullkomið jafnrétti. Ég hefði talið það miklu skynsamlegra. Þá værum við komin með A- og B-fyrirtæki í landinu, fyrirtæki sem raunverulega sýna jafnrétti í raun og fá vottun um það og fá þá væntanlega til sín miklu hæfara fólk, bæði karla og konur.

[11:17]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er sammála síðasta ræðumanni um að jafnrétti er þjóðarnauðsyn. En ég vil jafnframt minna hv. þingmann á að það eru nær 50 ár síðan sett voru jafnréttislög sem ekki hefur verið farið eftir. Það hefur verið reynt að nálgast þetta með jákvæðum hætti í jafnréttislögum en það hefur ekki dugað til og ég fór nákvæmlega yfir það í máli mínu. Jafnréttisáætlanir sem hv. þingmaður vísaði til hafa ekki dugað, þeim er ekki framfylgt og stór hluti fyrirtækja, sennilega er það ekki nema þriðjungur sem hefur sett sér jafnréttisáætlanir. Það hefur ekki dugað því jafnréttislögunum hefur verið breytt aftur og aftur. Við höfum sett þingsályktunartillögur aftur og aftur um hvernig framkvæma eigi jafnréttislögin en það hefur ekki dugað. Það er komið að því virðulegi forseti, að við förum að sýna aðeins klærnar í þessu máli.

Við setjum hörð lög ef brotin eru samkeppnisskilyrði í atvinnulífinu og á fjármálamarkaði. Við beitum dagsektum sem geta verið ein millj. kr. á dag. En það er ekkert gert ef jafnréttislögum er ekki framfylgt. Þegar kærunefnd úrskurðar brot á jafnréttislögum þá er úrskurði kærunefndar ekki einu sinni fylgt eftir. Hér erum við að fara væga leið um það að heimila Jafnréttisstofu að beita dagsektum til þess að framfylgja ákvæðum jafnréttislaga sem að hámarki getur orðið 50 þús. kr. á dag þegar við erum að tala um eina milljón kr. á dag þegar samkeppnislög eiga í hlut. Ég spyr hv. þingmann: Hvaða leið vill hann fara þegar við í nærri hálfa öld höfum ekki náð lengra en raun ber vitni í jafnréttismálum? Það er 12 ára stöðnun í því að ná niður launamun kynjanna. Hlutfall kvenna í stjórnum fyrirtækja er innan við 10%. Hvaða leið vill hv. þingmaður fara til að breyta þessu, því ég heyri að hv. þingmaður vill breyta stöðunni? Ég spyr hann: Hvaða aðra leið vill hann fara? Það hafa allar aðrar leiðir til þess að ná árangri í jafnréttislögunum verið reyndar, allar aðrar en þær sem nú á að fara.

[11:19]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef enga trú á boðum og bönnum. Ég hef enga trú á að þvinga fólk til eins eða neins. Menn finna alltaf undankomuleiðir. Nei, ég vil fara þá leið að menn fái vottun um að þeir sinni jafnrétti og sýni nauðsynleg skjöl til þess og sýni jafnvel ráðningarsamning og annað til ákveðinna trúnaðarmanna sem báðir aðilar treysta. Ég vil að fyrirtækin fái vottun og þá kemur í ljós hvaða fyrirtæki fullnægja þeim skilyrðum að vera jafnréttissinnuð og ráða fólk eftir hæfileikum. Þá tala ég um fólk, ég er á móti því að tala um kyn því það er líka ójafnrétti milli fólks af sama kyni. Það er oft ráðinn karlmaður sem er óhæfari en annar karlmaður sem sækir um stöðu. Það er oft ráðin kona sem er óhæfari en önnur kona sem sækir um stöðu. En þau geta ekki kært, hvorki konan né karlinn út af þessum jafnréttislögum. Það er bara hægt að kæra ef um er að ræða óhæfari einstakling af hinu kyninu þannig að þetta eru ekki jafnréttislög. Þetta eru kynjajafnréttislög sem við erum að ræða hér. Og það er afleiðing sem við sjáum. Við sjáum ekki afleiðingu af hinu þegar fjöldi karlmanna eða fjöldi kvenna er ekki ráðinn vegna þess að óhæfari aðilar af sama kyni eru ráðnir.

Ég mundi vilja sjá vottun til fyrirtækja sem Jafnréttisstofa vottaði að gættu jafnræðis og jafnréttis við ráðningar, launakjör og samninga. Það væri miklu betra og þá kæmi í ljós að það eru A- og B-fyrirtæki í landinu, sum fyrirtæki, B-fyrirtæki, eru afskaplega ósanngjörn og þá ræður maður sig ekki í vinnu hjá þeim.

[11:21]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður segir að hann vilji ekki boð og bönn, hann vilji frjálsa samninga. Getur hv. þingmaður upplýst hvað hann hafi staðið að mörgum lagasetningum sem þvinga fyrirtæki með ýmsum hætti til að breyta háttsemi sinni? Ég nefndi áðan samkeppnislögin, lög sem lúta fjármálamarkaðinum. Ég gæti talið upp og tínt til mörg ákvæði í frumvörpum sem hv. þingmaður hefur staðið að til að þvinga fyrirtæki til að breyta háttum sínum. En þegar kemur að því að stuðla að jafnrétti vegna þess að lagaúrræði sem við höfum sett og haft í 50 ár hafa ekki dugað, þá segir þingmaðurinn pass. Ég vil ekki þvinga fyrirtækið.

Það er nefnilega svo að jafnrétti kynjanna skiptir máli í þjóðfélaginu og það skiptir máli að það sé skilningur hjá öllum stjórnmálaflokkum um að fara leiðir sem skila árangri í þessu efni. Við höfum reynt allar aðrar leiðir en þá sem farin er í þessu frumvarpi og þær hafa ekki skilað nema litlu, bæði að því er varðar hlut kvenna í stjórnun fyrirtækja og að því er varðar það ójafnrétti sem ríkir í launamálum kynjanna.

Hv. þingmaður nefnir jafnréttisvottun eða jafnlaunavottun. Það er vissulega leið sem við höfum verið að skoða. Það er ekki komin niðurstaða í það enn milli ráðuneytanna sem eru að skoða þá leið. Það liggja fyrir tillögur um það efni, um að fara í þessa jafnlaunavottun sem er góð og gild með þessu frumvarpi en við verðum líka að átta okkur á því að það kostar mikla peninga. Sú leið sem nú er farin kostar 73 millj. en við erum að tala um að það að framfylgja ákvæðum frumvarpsins í þessu frumvarpi kosti 60 millj. En ég vil svo sannarlega ekki útiloka það að fara þessa leið, þ.e. jafnlaunavottun, af því að hún er góð meðfram ákvæðum laganna en ég spyr hv. þingmann: Er hann ekki tilbúinn að fylgja mér og okkur í því að skerpa á jafnréttislögunum þannig að við getum náð árangri?

[11:24]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér er stigið stórt skref í jafnréttisátt og ég vil byrja á því að þakka hæstv. ráðherra fyrir framtak hennar. Henni hefur tekist að sveigja Sjálfstæðisflokkinn inn á þessa línu þó að takmörkuðu leyti sé.

Tilefnið að ég stend upp er að spyrja hæstv. ráðherra hvað vantar í þetta frumvarp sem var í áliti og frumvarpi nefndar Guðrúnar Erlendsdóttur hæstaréttardómara? Hvar er hér gengið skemur?

Í öðru lagi vil ég spyrja hæstv. ráðherra: Af hverju eru Jafnréttisstofu ekki veittar sambærilegar heimildir og skattstofum, tollayfirvöldum, Fjármálaeftirliti og Samkeppniseftirliti? Eru fjármál virkilega merkilegri hlutur en réttindi, jafnrétti kvenna og karla? Þannig lítur þetta frumvarp út, fjármálum er gert hærra undir höfði en jafnréttinu.

Í þriðja lagi vil ég spyrja hæstv. ráðherra: Hvaða fjárveitinga má vænta til viðbótar inn í þennan málaflokk? Vegna þess að í fjárlagafrumvarpinu er ekki gert ráð fyrir neinum breytingum og í því sambandi vil ég ítreka að hér eru mannréttindabrot í gangi. Hér er staðfestur kynbundinn launamunur allt að 18% sem er brot á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og hér er í gangi kynbundið ofbeldi sem fjórða hver kona á landinu upplifir, allt frá áreiti og upp í hrottalegar nauðganir, og þetta er stærsta heilbrigðisvandamál kvenna í dag. Það verður auðvitað ekki leyst nema með verulegum fjárveitingum til málaflokksins og ég spyr því: Hvaða fjárveitinga er að vænta í flokkinn?

Svo þakka ég ráðherra aftur fyrir hennar framlag.

[11:26]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst segja að það er ekki verið að sveigja eða beygja Sjálfstæðisflokkinn á einn eða neinn hátt. Sú niðurstaða sem hér er lögð fram er samvinna milli þessara flokka um framlagningu á þessu máli. Varðandi fjármunina sem á að setja í þetta frumvarp ef að lögum verður, þá eru það 60 millj. kr. sem munu sjá dagsins ljós þegar frumvarpið hefur verið samþykkt. Vonandi verður það samþykkt fyrir jól og þá munum við væntanlega sjá þetta í fjárlagafrumvarpinu. Fyrst þarf að samþykkja frumvarpið áður en við setjum í það fjármunina.

Ég er sammála hv. þingmanni um að ef jafnréttismálum er ekki framfylgt samkvæmt lögum þá eru það mannréttindabrot, ég get fullkomlega tekið undir það með hv. þingmanni. Áður en ég kem að því hvaða breytingar hafa verið gerðar frá nefndinni sem fjallaði um málið á síðasta þingi vil ég taka fram að frumvarpið eins og það var í þeim búningi var aldrei lagt fyrir síðustu ríkisstjórn. Þetta var fyrst og fremst þannig að nefndin skilaði af sér til fyrrverandi fé-

lagsmálaráðherra sem gerði svo ekki meira með það frumvarp og því kom aldrei í ljós hvort samkomulag mundi nást milli þeirra flokka sem þá sátu um það frumvarp eins og það lá fyrir.

Mér gefst væntanlega ekki tími til að ræða um þessar breytingar en ég vil þó stikla á stóru. Það er nýtt sérákvæði um bann við misrétti í auglýsingum. Eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu er skýrt nánar en var í fyrra frumvarpi. Heimildir til beitingar dagsekta eru gerðar skýrari og afmarkaðar betur en var í frumvarpinu. Jafnréttisstofa, en ekki kærunefnd jafnréttismála eins og var í frumvarpinu, hefur heimildir til beitingar dagsekta ef ákvæðum kærunefndar er ekki framfylgt eða jafnréttisáætlun ekki framfylgt eins og lögin kveða á um. Hlutverk jafnréttisþings er gert skýrara. Skipan Jafnréttisráðs er breytt, þar er fækkað úr 16 í 8. Jafnréttisumsagnir sem voru í frumvarpinu áður eru nú meðhöndlaðar þannig að með hverju stjórnarfrumvarpi fylgir svokallaður gátlisti (Forseti hringir.) þar sem farið hefur verið yfir hvaða áhrif stjórnarfrumvarpið (Forseti hringir.) hefur á jafnrétti kynjanna.

[11:28]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er auðvitað ósanngjarnt að koma og spyrja stórra spurninga í stuttu andsvari og tækifæri hæstv. ráðherra því takmarkað en ég vænti þess að í seinni ræðu sinni muni hæstv. ráðherra gera nákvæmari grein fyrir þeim fyrirspurnum sem ég hef lagt fyrir hana.

Það er auðvitað alveg hárrétt að frumvarpið var aldrei lagt fyrir fyrri ríkisstjórn og það vissu allir að það var andstaða Sjálfstæðisflokksins sem réði för þar. Samfylkingin boðaði framlagningu frumvarpsins óbreytts. Við höfum heyrt tóninn í hv. þm. Pétri Blöndal sem vill ekkert í þessum efnum og ef hann væri sjálfum sér samkvæmur þá legði hann niður, eins og hæstv. ráðherra nefndi, samkeppniseftirlit, fjármálaeftirlit, skattstofur og allan pakkann.

Hæstv. ráðherra. 60 millj. eru allt of lítil fjárveiting til málaflokksins, allt of lítil. Þetta er þvílíkt vandamál, þarna eru mannréttindabrot í gangi, sérstaklega alvarlegt hvað varðar kynbundna ofbeldið, þetta stóra heilbrigðisvandamál sem hefur ekki bara áhrif á þolandann til lífstíðar ef ekkert er að gert heldur líka á nánustu aðstandendur og það hefur jafnvel áhrif á kynslóðir. Þar þarf því að taka miklu myndarlegar á heldur en gert er með 60 millj. Við töluðum um hugsanlega glæpi í verðsamráði, samkeppnisglæp. Það er hjóm eitt miðað við alvarleika kynbundins ofbeldis, hjóm eitt.

Ég vil líka nefna hér sérstaklega, hæstv. ráðherra, að hér á landi starfa gagnmerk samtök sem eru Stígamót, Kvennaathvarfið og fleiri sambærileg samtök. Slíkum samtökum ber auðvitað að tryggja verulegar fjárveitingar. Það er á frjálsum félagagrundvelli þannig að Sjálfstæðisflokkurinn ætti að samþykkja ríflegar fjárveitingar til þeirra en ég beini því sérstaklega til hæstv. ráðherra að huga að þessum merku samtökum.

[11:30]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er sammála síðasta hv. ræðumanni um að fjármagn þarf með jafnréttislögiunumef það á að samþykkja þau. Það er alveg ljóst. En þetta er í fyrsta sinn sem ég man eftir að jafnréttisfrumvarpi hafi fylgt fjármunir. Þótt við höfum haft jafnréttislög í nærri 50 ár, sem hefur margoft verið breytt, þá man ég ekki eftir að þeim hafi fylgt fjármunir.

Ég nefndi, af því við vorum að athuga það í ráðuneytinu, að við sáum í hæsta lagi eina milljón í þeim frumvörpum sem hafa komið fyrir þingið. Hér er því veruleg breyting á sem sýnir að stjórnarflokkunum er alvara í þessum málum, alvara með að ætla að framfylgja ákvæðum jafnréttislaga.

Ég geri ráð fyrir því að við munum ná langt með þessum fjármunum þótt þeir hefðu þurft að vera meiri. Það er eins og í öllum málum sem við fjöllum um hér á þinginu. En ég vona að hv. þingmaður virði það við okkur og telji jákvætt að hafa sett sextíufalt meira í þetta frumvarp til að fylgja eftir framkvæmdinni en verið hefur í þeim frumvörpum sem hafa verið lögð fram. (**VS:** 30 milljónir.) Hér grípur hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir fram í. Það er einnig gert ráð fyrir að það komi fjármagn að því er varðar jafnréttisráðgjafana um 30–35 millj. kr. Það mun koma á fjárlögunum þegar frumvarpið hefur verið samþykkt. Það hefur verið um það fjallað í ríkisstjórn og verður gert með þeim hætti þannig að það þarf ekkert að draga það í efa.

Ég er hjartanlega sammála hv. þingmanni um að það þarf að taka fast á heimilisofbeldi sem hv. þingmaður nefndi og kynbundnu ofbeldi. Að því erum við vissulega að vinna. Við erum að vinna í samræmi við þá áætlun sem var gerð í síðustu ríkisstjórn. Þar eru settir fjármunir í að taka á því máli, t.d. á fjárlögum að því er varðar félagsmálaráðuneytið. Við erum að byrja að vinna af fullri festu að þessum málum. Ég hef skrifað öllum ráðuneytum sem eiga að fjalla (Forseti hringir.) um þetta mál og óskað eftir upplýsingum um hvaða leiðir þeir vilji fara til að ná fram þeirri áætlun sem þegar liggur fyrir í þessum efnum.

[11:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því að þetta frumvarp er komið hér fram. Það er tvímælalaust að mestu leyti eða að öllu leyti til bóta frá gildandi löggjöf. En það er ekki þar með sagt að ekki hefði mátt ganga lengra í ákveðnum tilvikum. Það er okkar skoðun í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að í vissum tilvikum sé þetta frumvarp of veikt og það eru vonbrigði að ekki skuli tekið með afdráttarlausari hætti á ákveðnum hlutum, sérstaklega í ljósi þess að gildandi löggjöf og framkvæmd hennar undanfarin 10–12 ár hefur alls ekki skilað þeim árangri sem til stóð og vonir voru bundnar við. Í raun hefur enginn árangur náðst hvað varðar eitt alvarlegasta brotið á jafnréttislögum sem er hinn kynbundni launamunur síðastliðin 12 ár. Ítarlegar skýrslur frá 1995 og svo aftur frá síðasta ári sýna að kynbundinn launamunur hefur ekki minnkað, ef eitthvað er, frekar aukist.

Varðandi orðaskiptin sem urðu áðan og þá afstöðu hv. þm. Péturs Blöndal að hann hafi ekki trú á boðum og bönnum og að þau leysi ekki þennan vanda þá má hv. þingmaður hafa þá skoðun. Hann er frjáls að því. En það tekur ekki í burtu spurninguna um það: Viljum við ekki að landslög

banni mannréttindabrot? Á það ekki að vera þannig? Jafnvel þó erfitt geti reynst að ná því fram og framkvæma það að fullu. Eða hvernig sjá menn löggjöfina fyrir sér? Sjá menn fyrir sér að það sem ekki er örugglega hægt að tryggja í reynd hverfi út úr henni? Jafnvel þó það væri í sjálfu sér rétt að það stæði þar. Viljum við ekki að íslensk löggjöf endurspegli draumsýn okkar um gott og réttlátt samfélag sem við eigum, jafnvel þó að einhverjir misbrestir séu á því að það náist fram? Jú, ég held það. Ég tel að þessi röksemdafærsla falli algerlega um sjálfa sig ef hún er sett í það samhengi að þetta er mannréttindalöggjöf og við getum ekki, viljum ekki og ætlum ekki að þola vísvitandi og gróf brot á mannréttindum í landinu og þar með talið ekki að mönnum sé mismunað á grundvelli kynferðis.

Þau ákvæði sem ég vil gera lítillega að umræðuefni við 1. umr., er þá aðeins stiklað á nokkrum atriðum, varða veikleika frumvarpsins sem við viljum vekja athygli á og gagnrýna í umfjöllun málsins.

Þar tek ég fyrst fyrir ákvæðið um launaleynd. Ég óttast að þessi frágangur málsins þar sem hnýtt er aftan í 19. gr. um launajafnrétti, að starfsmönnum skuli ávallt vera heimilt að skýra frá launakjörum sínum ef þeir kjósi svo. Síðan á væntanlega að byggja á 30. gr. sem bannar afsal á réttindum samkvæmt lögunum til að tryggja að um annað megi ekki semja í ráðningarsamningum o.s.frv.

En þetta er sett í það samhengi að starfsmaðurinn er sjálfur látinn vera í þeirri aðstöðu að taka af skarið gagnvart vinnuveitanda sínum um að hann vilji upplýsingarnar fram.

Er þá ekki strax kominn mikill veikleiki í umbúnað málsins? Er þetta í sjálfu sér endilega svo mikil framför frá því sem er að óbreyttu? Hefði ekki þarna þurft að vera fortakslaust ákvæði um að launaupplýsingar skuli vera opinberar og aðgengilegar? Er þetta ekki hálfgerður hálfvelgjufrágangur á málinu? Er þetta ekki bara annaðhvort að við bönnum launaleynd eða ekki?

Ég hefði að minnsta kosti talið betra að hafa ákvæðin ítarlegri og útfærðari, hafa pósitíft bannákvæði inni í greininni sjálfri um að með öllu sé óheimilt að takmarka á nokkurn hátt rétt launamanns að þessu leyti og setja hann í aðstæður sem á einhvern hátt gætu talist hindra að hann veiti þessar upplýsingar. Ég held að þetta sé eitt af því sem skoða þurfi mjög rækilega.

Allar kannanir og vísbendingar hníga í sömu átt hvað það varðar að langöflugasta tækið í baráttunni gegn kynbundnum launamun séu félagslegir gagnsæir kjarasamningar þar sem allt er uppi á borðinu. Þetta sýna ítarlegar evrópskar rannsóknir, t.d. stór sameiginleg evrópsk rannsókn frá 2002 sem dr. Þorgerður Einarsdóttir sá um fyrir Íslands hönd. Hún sýndi m.a. það sem er nokkuð ljóst og fleiri kannanir hafa gefið í skyn að það er munur á almenna vinnumarkaðinum og hinum opinbera, almenna vinnumarkaðinum í óhag. Þar virðist kynbundinn launamunur meiri og hann er í beinu samhengi við að launakjörin eru gagnsærri á hinum opinbera vinnumarkaði og minna um einstaklingsbundin réttindi utan kjarasamninga.

Þetta á að vera hafið yfir deilur. Þetta liggur svo rækilega fyrir. Þess vegna er augljóst að ef menn vilja taka á í þessum efnum þá þarf launaleyndina burt. Þá þurfa launakjör, hin umsömdu almennu launakjör að vera uppi á borðunum og öllum aðgengileg.

Þetta ákvæði verður að skoða í samhengi við það næsta sem ég ætla að nefna, þ.e. stöðu Jafnréttisstofu. Þar verð ég að segja að ég varð fyrir vonbrigðum þegar ég skoðaði frumvarpið sem nú er flutt af ríkisstjórn og bar saman við tillögur starfshópsins frá því í mars síðastliðnum, svo ekki sé talað um þau frumvörp og tillögur sem við þingmenn Vinstri grænna höfum flutt um þetta efni á undanförnum árum. Ég tel að staða Jafnréttisstofu sé alls ekki nógu sterk eins og um hana er búið í þessu frumvarpi. Mér sýnist því miður að orðið hafi afturför hvað varðar stjórnarfrumvarpið nú frá tillögum starfshópsins á útmánuðum. Það er þá sjálfsagt vegna þess, eins og hæstv. ráðherra kom hér inn á, að þetta frumvarp er niðurstaða málamiðlana eða samkomulags stjórnarflokkanna. Þá það, þá skulum við bara ræða það eins og það er.

Það er ekkert leyndarmál og ekkert feimnismál. Þar hefur sjálfsagt verið áherslumunur en þarna sýnst mér því miður hæstv. félagsmálaráðherra hafa orðið að sætta sig við þó nokkurn afslátt varðandi stöðu Jafnréttisstofu og reyndar líka að einhverju leyti í launaleyndarákvæðinu. Það vekur athygli að þar er óbreyttur stjórnarsáttmálinn tekinn inn í lagatextann, ef ég hef tekið rétt eftir. Það er spurning hversu heppilegt lagamál pólitísk samsuða í stjórnarsáttmála er endilega, þetta að tryggður verði réttur launafólks til að skýra frá launakjörum sínum, ef það svo kýs, sem hnýtt er í að aftan. Kannski hefur þar verið höggvið á hnútinn þegar menn sátu yfir þessu, hvort sem það var á Þingvöllum eða einhvers staðar annars staðar að bæta þarna við þessu „ef það svo kýs“.

Þegar kemur að Jafnréttisstofu höfum við í frumvörpum okkar á undanförnum þingum, ég vitna t.d. í 620. mál á 131. löggjafarþingi, lagt til að Jafnréttisstofa fengi mjög sterka stöðu og sambærilega við, eins og hv. þm. Atli Gíslason kom inn á, skattayfirvöld, samkeppnisyfirvöld, Fjármálaeftirlitið eða aðra slíka aðila og að Jafnréttisstofa hafi ótvíræðan rétt til að taka sjálfstætt frumkvæði í málum og geti beitt sér með sambærilegum hætti og þeir aðilar geta í dag, sjálfstætt, óháð og að eigin frumkvæði þar sem ástæða er til að ætla að pottur sé brotinn. Að þessu leyti er ekki nógu vel gengið frá stöðu Jafnréttisstofu í frumvarpinu.

Í frumvarpi okkar frá 131. löggjafarþingi stóð, með leyfi forseta, um upplýsingaskyldu:

„Jafnréttisstofa getur krafið opinberar stofnanir, sveitarfélög, atvinnurekendur og félagasamtök um allar almennar og sértækar upplýsingar sem nauðsynlegar eru vegna verkefna hennar og athugunar á einstökum málum.“

Með öðrum orðum: Það er alveg skýrt að Jafnréttisstofa getur gengið að öllum slíkum upplýsingum sem að gagni mega verða í fyrirtækjunum og þarf engan að spyrja leyfis í þeim efnum. Í frumvarpi starfshópsins frá 13. mars er þetta nánast eins orðað. Kannski hefur það átt sinn þátt í að fulltrúi þingflokks vinstri grænna í starfshópnum var Valgerður H. Bjarnadóttir, fyrrverandi framkvæmdastýra Jafnréttisstofu og varamaður hennar, Atli nokkur Gíslason, hæstaréttarlögmaður. Hvað sem því líður stendur þar:

„Jafnréttisstofa getur krafið einstök fyrirtæki, opinberar stofnanir, félagasamtök og aðra þá sem upplýst geta um

mál um allar upplýsingar og öll gögn sem nauðsynleg þykja vegna sérstakra verkefna stofunnar og athugunar hennar á einstökum málum.“

Svo kemur að stjórnarfrumvarpinu. Hvernig er þetta þá orðið? Jú, þar stendur:

„Stofnunum, fyrirtækjum og félagasamtökum er skylt að veita Jafnréttisstofu hvers konar almennar upplýsingar sem nauðsynlegar eru starfsemi hennar.“

Svo kemur:

„Hafi Jafnréttisstofa rökstuddan grun um að stofnun, fyrirtæki eða félagasamtök hafi brotið gegn lögum þessum er hlutaðeigandi stofnun, fyrirtæki eða félagasamtökum skylt að afhenda Jafnréttisstofu hvers konar upplýsingar og gögn …“ — þá er það komið. En eingöngu ef Jafnréttisstofa hefur rökstuddan grun um lagabrot.

Hvernig öðlast Jafnréttisstofa hinn rökstudda grun ef hún má ekki ganga að gögnum í fyrirtækjunum og hefur eingöngu lögvarinn rétt til að fá almenn gögn, almennar upplýsingar? Hvað eru almennar upplýsingar? Það er auðvitað það sem snýr að almennum ráðningarkjörum, almennum launamálum í fyrirtækinu en ekki sértækum upplýsingum, ekki upplýsingum um launakjör einstakra starfsmanna o.s.frv. Ég held að það sé óhjákvæmilegt að túlka þetta þannig. Þá verð ég að segja að því miður er miklu veikari umbúnaður um stofnunina en við hefðum kosið, afturför frá tillögum starfshópsins og langt í frá að vera sú staða sem við höfum barist fyrir og Jafnréttisstofa fengið í formi frumvarpsflutnings á undangengnum árum.

Við þetta bætist annað atriði sem ég vil líka nefna. Það er spurningin um hvort Jafnréttisstofa á að geta fylgt prófmálum eftir til dómstóla. Mér sýnist hún ekki hafa þá stöðu samkvæmt stjórnarfrumvarpinu en það hafði hún samkvæmt tillögum starfshópsins frá því í vor því síðasta málsgrein 4. gr. í þeim frumvarpsdrögum hljóðuðu svo, með leyfi forseta:

„Þegar sérstaklega stendur á og ætla má að úrskurður dómstóla geti haft víðtæk áhrif í átt til jafnréttis eða hagsmunir kæranda eru metnir þess eðlis að mikilvægt þykir að fá úrlausn dómstóla getur Jafnréttisstofa höfðað mál til viðurkenningar á rétti kæranda … Ráðherra setur í reglugerð nánari fyrirmæli um skilyrði fyrir málshöfðunarheimild Jafnréttisstofu.“

Þetta sýnist mér vera farið út úr stjórnarfrumvarpinu og þó að þar séu mörg ágæt ákvæði, t.d. um gjafsóknina og vissulega sé framför í þeim dagsektarákvæðum og bindandi frágangi á úrskurðum sem frumvarpið gerir ráð fyrir þá eru þeir veikleikar þar á að þó að úrskurðirnir og dagsektirnar séu aðfararhæfar þá upphefur kæra til félagsmálaráðherra eða málshöfðun fyrir dómstólum það. Menn eiga þá útleið að hunsa niðurstöður kærunefndar og þvæla málunum með málskoti til ráðherra og síðan til dómstóla, jafnvel árum saman og komast þannig hjá dagsektum og í raun refsiákvæðum laganna. Þannig er augljóst að jafnvel stór og þýðingarmikil prófmál geta lent í hrakningum. Það er langur vegur frá þeirri beinu leið þeirra til fullnustu sem möguleikar Jafnréttisstofu á að fylgja málunum eftir fyrir dómstóla hefðu falið í sér.

Að sjálfsögðu er ljóst að það hefði eingöngu átt við um prófmál og mikilvæg mál, sem hefði sérstakt gildi að fengju úrlausn fyrir dómstólum. En að þessu leyti finnst mér málið þurfa betri skoðunar við og ég vona að það standi til boða í umfjöllun Alþingis að lagfæra frumvarpið að þessu leyti. Ef skýr þingmeirihluti er fyrir því að hafa það afdráttarlausara en þessi málamiðlun stjórnarflokkanna er þá verður vonandi látið á það reyna, af okkar hálfu með breytingartillögum ef ekki vill betur til. Ánægjulegast hefði verið að þeir íhaldsmenn sem þverskallast við í þessu máli hefðu játað sinn minni hluta í því, gefist upp og fallist á að hér yrði afgreidd virkilega róttæk og skelegg jafnréttislöggjöf sem ég held að sé þingmeirihluti fyrir ef út í það er farið.

Ég vil að lokum bara nefna eitt atriði sem ég fagna sérstaklega, þ.e. að hér er komið inn ákvæði um auglýsingamál. Ég er ekki nógu kunnugur frumvarpinu og finn þetta ekki en einhvers staðar er tekið á því að ekki megi birta auglýsingar sem eru niðurlægjandi eða niðrandi fyrir annaðhvort kynið. Í reynd snýr þetta fyrst og fremst að þeim landlæga ósið að nota kvenlíkamann á neikvæðan og niðrandi hátt í markaðssetningu og auglýsingum. Evrópuráðið hefur fjallað um þessi mál og ályktað um þau og beint tilmælum til aðildarríkjanna um að taka á þessum hlutum þannig að þetta kemur inn á hárréttum tíma. Reyndar held ég að taka ætti það til skoðunar, sem ég hef lengi verið baráttumaður fyrir, að það komi sjálfstæð löggjöf um auglýsingamál af þessu tagi.

Á sínum tíma, eftir heilmikið þóf, komst gamalt baráttumál mitt og fleiri í höfn með því að inn í samkeppnislög komu ákvæði sem bönnuðu auglýsingar sem beindust sérstaklega að börnum með vafasömum hætti. Það var að sjálfsögðu framför. Hér kemur annað ákvæði inn í önnur lög sem snýr að þessu hvað varðar kynin. Þá vaknar spurningin: Er ekki þörf fyrir sjálfstæða löggjöf sem tekur á siðareglum í auglýsingum almennt og tekur þar til allra þeirra hluta sem þar þarf að huga að, að börn séu varin fyrir óhæfilegum ágangi á þessu sviði, að menn séu ekki niðurlægðir á grundvelli kynferðis síns að þessu leyti og hvað þá með kynþátt og annað í þeim dúr? Gæti ekki verið ástæða til að huga að fleiri víddum þegar kemur að auglýsingunum og þessu félagslega, menningarlega og mannlega samhengi þeirra. Nægur er ágangurinn samt eins og t.d. vísvitandi og grófar tilraunir áfengisframleiðenda til að brjóta auglýsingabann á áfengi eru nærtækt dæmi um.

Ég ætla ekki að hafa þetta lengra, virðulegi forseti. Þó eru nokkur atriði sem ég vildi koma inn á við 1. umr. þessa máls. Auðvitað er fjölmargt fleira sem þarfnast skoðunar og að rætt sé í þessum efnum og ég tek að sjálfsögðu undir að fylgja þarf málunum eftir með fjárveitingum þannig að hægt sé að framfylgja lögunum þannig að veruleg alvara sé á bak við þau, að menn ætlist til að þau séu virt. Mér virtist hv. þm. Pétur Blöndal hugsa sér einhvers konar eftirlitsiðnað sem mundi spretta upp í tengslum við þetta og tæki að sér að votta fyrirtæki. Ég veit ekki hvort það er endilega það sem við þurfum mest á að halda í þessu, að fóðra einhvern eftirlitsgeira á þessu sviði. Ég held að opinber löggjöf og sterk stjórnsýslutæki á þessu sviði eða framkvæmdarstofnun, eins og Jafnréttisstofa á að vera, sé það besta sem stjórnvöld geta gert í þessu en auðvitað þarf samfélagið allt að taka á í þessum efnum og vera meðvitað.

Það á ekki að líða þá forneskju að mönnum sé mismun-

að á grundvelli kynferðis síns þegar komið er langt inn á 21. öld og það eru auðvitað mikil vonbrigði að við skulum vera þar sem við erum stödd í dag, að þurfa að ræða um þessa hluti á þessum nótum, velta fyrir okkur kynjakvótum í stjórnum fyrirtækja, nefndum og ráðum o.s.frv. Maður hefði sannarlega vonað og einhvern tíma trúað því að sá tími væri einfaldlega um garð genginn nú, þessi mál væru almennt komin í lag og við þyrftum ekki að ræða um þau á þessum nótum.

[11:51]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er hjartanlega sammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni. Það er sorglegt að við skulum þurfa að standa hér í dag og ræða þessi mál með þeim hætti sem gert er. En þannig er raunveruleikinn einu sinni. Ég lít svo á að hæstv. ráðherra stígi með frumvarpinu gríðarlega stórt skref í átt að raunverulegu jafnrétti kynjanna á Íslandi. Frumvarpið er því mikið fagnaðarefni.

Ég skynja því miður, og mér þykir leitt að skynja það hjá hv. þingmanni, tortryggni í garð þessa máls. Ég spyr mig líka að því hvers vegna tortryggja þurfi allt með því að hnýta við ræður sínar athugasemdum um að auðvitað verði að fylgja þessu fjármagn o.s.frv. Hér er einlægur vilji á ferð. Það er ætlun manna að setja í lög stórstígar framfarir til að taka á jafnréttismálum. Hv. þingmaður veit það eins vel og ég að megnið af frumvarpinu er byggt á niðurstöðu þverpólitískrar nefndar sem fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs áttu aðild að. Í sumum tilfellum er meira að segja gengið lengra en niðurstaða nefndarinnar gaf tilefni til.

Ég vil nefna sérstaklega það atriði sem hv. þingmaður nefndi sem veikleika í frumvarpinu en það er 19. gr. sem snýr að launaleynd. Þar segir að starfsmönnum skuli ávallt heimilt að skýra frá launakjörum sínum ef þeir kjósa svo. Ég veit ekki betur en niðurstaða nefndarinnar hafi gengið skemur, þar átti að banna atvinnurekendum að gera það að skilyrði fyrir ráðningu að starfsmenn greindu ekki frá launakjörum sínum. Hér er gengið lengra.

Ég vildi koma þessu á framfæri hér. Við þetta atriði í vinnu nefndarinnar, sem þó gengur skemur en frumvarpið, gerðu fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs engan fyrirvara.

[11:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er augljóst mál að hv. þingmaður er orðinn stuðningsmaður ríkisstjórnar og vill ekki að menn séu með of miklar aðfinnslur eða gagnrýni við það sem hún leggur fram. En ég bið hv. þingmann að vera ekki of viðkvæman fyrir því. Það á eftir að verða hluti af tilveru hv. þingmanns sem stjórnarliða að styðja ýmislegt sem er ekki endilega hafið yfir alla gagnrýni. Það hlýtur alla vega að vera í lagi að spyrja. Ég tel ekki að ég hafi verið með einhverja tortryggni, ég mundi ekki nota það orð sjálfur.

Ég nefndi nokkur atriði og var að reyna að bera saman tillögur starfshópsins og frumvarpið. Ég tel reyndar að það hefði verið betra að frumvarpið væri þannig úr garði gert að á einum stað væri samanburður á ákvæðum frumvarps starfshópsins annars vegar og hins vegar frumvarpsins þannig að auðveldara væri fyrir okkur hv. þingmenn að bera þetta saman. Ég hef ekki haft mikinn tíma til þess samanburðar en ég skoðaði þó þau atriði sem ég kom sérstaklega inn á. Og ég endurtek að ég held að 4. gr., og staða Jafnréttisstofu þar, þurfi sérstakrar skoðunar við. Þar sýnist mér frumvarpið vera veikara en tillögur starfshópsins og ég hlýt að mega vekja athygli á því. Það hlýtur að vera efnislegt innlegg í umræðuna að bera það saman.

Hv. þingmaður verður svo bara að láta sér líka við það eða ekki eftir atvikum. Ég get ekki horfið frá því sem ég hef áhuga á að skoða í þessum efnum af tillitssemi vegna viðkvæmni hv. þingmanns, nýorðins stuðningsmanns ríkisstjórnar.

[11:55]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni föðurlegar ráðleggingar um það hvernig manni beri að haga sér í þinginu þegar maður er kominn í stjórnarmeirihluta, og skilning hans á því. En það var ekki erindi mitt í þennan stól. Erindi mitt var að vekja athygli á því að í frumvarpinu er gengið lengra en niðurstöður starfshópsins gerðu varðandi launaleyndina. Ég fékk engin viðbrögð við því frá hv. þingmanni. Það var erindi mitt í þennan stól á sama hátt og hv. þingmaður kom í ræðustól áðan, eins og hann sagði réttilega, til að vekja athygli á því að hann teldi að gengið væri skemur á öðrum stöðum.

Ég kom hingað upp til að vekja athygli hv. þingmanns á því sem hann sagði, að greinin um launaleyndina væri einn af veikleikum frumvarpsins, hann sagði það í ræðu sinni. Ég vildi vekja athygli hv. þingmanns á því að niðurstaða nefndarinnar, sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð átti aðild að, gekk, að mínu mati, skemur í þeim efnum.

[11:56]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í fyrsta lagi má aldrei gera mönnum upp skoðanir þó að þeir hafi tekið þátt í nefndarstarfi, ef samkomulag tekst liggja auðvitað að baki ýmsar málamiðlanir. Hv. þingmaður getur að sjálfsögðu ekki fullyrt að fulltrúar Vinstri grænna í nefndinni hefðu ekki getað hugsað sér að hafa þessi ákvæði róttækari þó að þeir hafi að lokum sæst á heildarniðurstöðuna til samkomulags. Það liggur fyrir að við höfum barist fyrir því að afnema launaleynd sem slíka. Það er okkar afstaða, okkar pólitík, okkar stefna. En það á ekki að koma neinum á óvart að við hefðum viljað sjá þarna öðruvísi og betur útfærð ákvæði. Það breytir engu um það hvað fulltrúar okkar í starfshópnum féllust að lokum á til að samkomulag næðist varðandi málið í heild sinni. Eins og ég tók skýrt fram, og einnig hv. þm. Atli Gíslason, er að langmestu leyti fólgin framför í frumvarpinu þannig að menn leggja dálítið á sig til að landa því.

Það er vissulega rétt að launaleyndarákvæðið, eins og starfshópurinn gekk frá því, var ekki gallalaust. Það hefði mátt túlka það á þann veg, eins og mér var bent á áðan, að atvinnurekanda væri eingöngu óheimilt að gera þetta að skilyrði við ráðninguna sjálfa en eftir að ráðningarsamband hefði myndast væri ekki endilega tryggt að starfsmaðurinn

gæti upplýst um launakjör sín. Greinargerðin var hins vegar augljóslega hugsuð þannig að þetta væri réttur sem væri að jafnaði til staðar og óheimilt væri að semja hann af starfsmanninum. Það er að sjálfsögðu betra en ekki neitt. En það breytir ekki hinu að ef þetta er eins og frumvarpið nú gerir ráð fyrir, að þetta sé alfarið í valdi starfsmannsins sjálfs — „ef hann svo kýs“ eins og það er orðað — þá er hann settur í þessa stöðu gagnvart vinnuveitanda sínum. Ég held að þarna þyrfti réttur starfsmannsins að vera algerlega ótvíræður og lögvarinn og hann ekki settur í þessa stöðu. (Forseti hringir.) Þannig að í reynd vantar pósitíft ákvæði sem bannar launaleynd. Það er besti frágangurinn í þessum efnum.

[11:59]

Útbýting:

Aðild Íslands að alþjóðasamningum, 80. mál, svar utanrrh., þskj. 143.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, 162. mál, stjfrv. (félmrh.), þskj. 174.

[11:59]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að fagna því að komið er fram frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla og að við skulum heyja þessa mikilvægu umræðu hér á þessum vettvangi í dag. Þetta verkefni á sviði stjórnmálanna hefur verið mjög ofarlega í forgangsröðun, m.a. síðustu ríkisstjórnar, enda veitir ekki af því að ójafnrétti á milli kynjanna hefur verið allt of mikið, því miður.

Ég vil í upphafi máls míns nefna það stórkostlega framfaraskref sem var stigið af hálfu síðustu ríkisstjórnar sem voru ný lög um fæðingar- og foreldraorlof sem veittu feðrum jafnan rétt á við konur að umgangast börnin sín á fyrstu árum ævinnar en jafnframt líka barninu þann sjálfsagða rétt að kynnast báðum foreldrum. Þetta er sú löggjöf sem hefur verið hvað róttækust á sviði jafnréttismála á síðustu áratugum og mér er það í fersku minni þegar ég gegndi starfi aðstoðarmanns félagsmálaráðherra að erlendur aðili kom til mín og sagði: „Í mínu landi getum við einungis látið okkur dreyma um svona löggjöf, hún er ekki framkvæmanleg hjá okkur. Við höfum einfaldlega ekki efni á svona flottri löggjöf sem þjóð.“ Við höfum verið að leyfa okkur mjög góða hluti í þessu. Við höfum jafnað aðstöðumun karla og kvenna þegar kemur að samvistum við barn hvað þetta varðar.

En þá kem ég að efnisatriðum þessa mikilvæga frumvarps sem unnið var að miklu leyti í tíð Framsóknarflokksins þegar sá flokkur hélt um stjórnartaumana í félagsmálaráðuneytinu.

Í júní árið 2006 skipaði þáverandi félagsmálaráðherra, Árni Magnússon, nefnd til að endurskoða efni þeirra laga sem við ræðum hér og ég vil vekja athygli á verklaginu við það. Við upphaf þess starfs var ákveðið að nefndin starfaði sem mest fyrir opnum tjöldum og sett var upp heimasíða þar sem unnt var að senda erindi til nefndarinnar og birta fundargerðir hennar. Trúi ég að nefndin hafi í starfi sínu fengið fjölmargar athugasemdir og viðbrögð úr samfélaginu.

Þegar nefndin lauk störfum í byrjun mars árið 2007 ákvað þáverandi félagsmálaráðherra að frumvarpsdrögin yrðu sett í opið umsagnarferli á heimasíðu félagsmálaráðuneytisins. Þetta er náttúrlega verklag sem er til mikillar fyrirmyndar og kallast samráðsstjórnmál sem ákveðinn flokkur hefur haft mikið í flimtingum að undanförnu en því miður er annað í orði en á borði í þessum efnum og ég held að Samfylkingin gæti lært mjög mikið af því hvernig að þessu máli var unnið.

Ég fagna því að hæstv. ráðherra skuli koma með þetta mál inn í þingið. Það er mjög margt gott í þessu frumvarpi en ég vil, líkt og hv. þm. Atli Gíslason, fá upplýsingar um það, og það hefði verið gott að fá það í framsögu hæstv. ráðherra upp á þá umræðu sem hér á eftir að fara fram, hvaða breytingar áttu sér stað á milli þess að nefndin skilaði af sér og frumvarpið sem við ræðum var lagt fram. Það er mikilvægt að fá það upp á borðið.

Hæstv. forseti. Sú staða sem nú er uppi í jafnréttismálum þjóðarinnar er óviðunandi og að stórum hluta til þurfum við að halda uppi mjög öflugri og opinni umræðu um jafnréttismál. Hæstv. ráðherra vitnaði áðan til nýlegrar könnunar sem gerð var í einum framhaldsskóla landsins þar sem í ljós kom að í átta tilfellum af hverjum tíu gera drengir meiri launakröfur en stúlkur og við erum komin inn á 21. öldina. Þetta hlýtur að segja okkur að inni á heimilunum þarf að fara fram meiri umræða um jafnréttismál og innan skólakerfisins þarf sú umræða líka að eiga sér stað. Það er náttúrlega eitthvað að umræðunni og kúltúrnum í samfélaginu ef þetta er staðreynd mála að í átta af hverjum tíu tilvikum geri drengir geri ráð fyrir að fá hærri laun en konur.

Þetta kemur kannski til af einu stærsta samfélagsmeininu sem við búum við í dag sem er launamunur kynjanna. Það er kannski ekkert óeðlilegt í ljósi þessara upplýsinga ef viðhorf unglinga í dag eru þannig að drengir eigi almennt að hafa hærri laun eða að drengir almennt geri meiri kröfur um hærri laun en stúlkur, að við þurfum að horfast í augu við að launamunur sé 15–18% á milli kynjanna sem er óásættanlegt. Ég ætla að ræða sérstaklega um það atriði og gera það að nær eina umfjöllunarefni mínu í stuttri ræðu því að ég held að launamunurinn sé það mein sem við þurfum að ráðast gegn.

Ég verð að viðurkenna að ég deili að mörgu leyti hugmyndum hv. þm. Péturs H. Blöndal um nálgunina á þetta viðfangsefni. Hæstv. ráðherra benti á það áðan að í 50 ára sögu núverandi laga hefur ekkert verið farið eftir þessum lögum. Og nú á að herða enn frekar á refsivendinum. Sjáum við fram á að það verði eitthvað frekar farið eftir þessum lögum? Hæstv. ráðherra nefndi að búið væri að reyna allar leiðir í þessum efnum. Ég er ekki sammála hæstv. ráðherra í því. Ég held að við verðum að nálgast þetta úrlausnarefni öðruvísi en við höfum gert á undanförnum árum. Ég tel að lagasetning gagnvart þessu tiltekna atriði — ég vek athygli á því að ég styð að öðru leyti frumvarpið í meginatriðum — ég held að refsigleði gagnvart launaleyndinni geti vissulega verið réttlætanleg en það er spurning hvort hún skilar okkur að sama marki og ef við reyndum að nálgast þetta atriði á annan hátt.

Ég tel að stuðla þurfi að því, og hið opinbera eigi að gera það, að umbuna þeim aðilum sem standa sig í stykkinu

hvað þessi mál áhrærir. Vísa ég þá til umræðu um svokallaða vottun til fyrirtækja sem sannanlega standa sig í jafnréttismálum. Hæstv. þáverandi ráðherra, Árni Magnússon, kom fram með þá hugmynd. Hugmyndin vakti mikla athygli og ég tel að við eigum að útfæra hana. Ég vil útfæra hana á þann hátt að fyrirtækin njóti þess og það séu ríkir hagsmunir fyrir fyrirtæki að jafna launamun kynjanna innan viðkomandi fyrirtækja. Ég vil sjá það í formi skattafsláttar, að stjórnvöld veiti þeim fyrirtækjum sem sannanlega hafa staðið sig í jafnréttismálum, sem sýna fram á að jafnrétti ríki í launamálum innan viðkomandi fyrirtækja, 0,5–1% skattafslátt, þannig að hvati sé kominn fyrir fyrirtæki á einkamarkaði til að standa sig í þessum efnum og jafnframt að fyrirtæki sem sýna framfarir í þessum efnum fái umbun í formi skatta.

Það er engin undantekning í þessum efnum ef við horfum til skattkerfisins eins og það er í dag. Fyrirtæki sem verja fjármunum til líknarmála eða jafnvel til stjórnmálaflokka fá ákveðna skattaumbun í dag. Við erum að ræða háalvarlegt mál sem við erum öll sammála um að þurfi að leiðrétta, sem er launamunur kynjanna, en við horfum ekki til þessara leiða. Hæstv. ráðherra segir að það sé búið að reyna allt í þessum efnum. Ég tel að við náum engum raunverulegum árangri í því að uppræta launamun kynjanna nema með því að breyta aðferðafræðinni og horfa á málið með öðrum hætti en við höfum gert á síðustu 50 árum.

Ég býst við að fyrirtæki á markaði mundu nálgast þetta mál þannig að konur innan viðkomandi fyrirtækja yrðu hífðar upp, ekki yrðu karlarnir hífðir niður í launum, sem mundi þýða hærri laun fyrir konur í samfélaginu og minni launamun kynjanna. Þetta mundi aftur á móti skila sér í ríkissjóð og til sveitarfélaga í því formi að konur hefðu hærri laun og borguðu þar af leiðandi hærri skatta.

Mér finnst þessi nálgun þáverandi hæstv. ráðherra, Árna Magnússonar, og vottunarhugmynd sem ég er að ræða um að við eigum að útfæra enn lengra, kjörið tækifæri til að ráðast raunverulega að launamun kynjanna, því eins og hæstv. ráðherra benti á áðan hefur núverandi löggjöf skilað svo takmörkuðum árangri þegar kemur að þessum launamun.

Ég tel að hér sé um mikilvægt mál að ræða og ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort hún telji að til greina komi að fara þá leið að atvinnulífið sjálft hafi hagsmuni af því að útrýma því böli sem launamunur kynjanna er, eitt mesta böl sem við horfumst í augu við í íslensku þjóðfélagi í dag. Þannig gætum við Íslendingar haldið áfram að ryðja brautina á sviði jafnréttismála rétt eins og við gerðum í upphafi þessarar aldar með mjög framsækinni löggjöf um fæðingar- og foreldraorlof.

Ég held að sú nálgun sem menn hafa í þessu frumvarpi á launamun kynjanna muni því miður ekki skila tilætluðum árangri. Mér fannst það leitt í umræðunni áðan að hv. þm. Pétur Blöndal var hálfpartinn snupraður þegar hann ýjaði að því að rétt væri að horfa í aðrar áttir og nálgast kannski málið öðruvísi en við höfum gert á síðustu áratugum. Ég bendi á að fáir þingmenn hafa talað eins mikið um jafnréttismál og hv. þingmaður á undanförnum árum. Við eigum að taka nýjum hugmyndum fagnandi og því spyr ég hæstv. ráðherra hvort hún telji koma til greina að fara þessa leið sem er vissulega ný leið í þessum efnum, en ég er sannfærður um að um leið og fyrirtækin finna það á eigin skinni að það borgi sig að hafa fullt jafnrétti í launamálum innan sinna vébanda þá minnkar þessi kynbundni launamunur. Ég er þess fullviss.

Hæstv. forseti. Ég ætla að öðru leyti ekki að fjalla um einstakar efnisgreinar frumvarpsins sem ég styð í meginatriðum. Ég held að það sé hlutverk okkar og mikilvægast af öllu að ráðast að þessum kynbundna launamun. Það er ekki réttlætanlegt að karlar hafi 15–18% hærri laun en konur í dag, á 21. öldinni. Samt eru konur, ef eitthvað er, að verða ívið menntaðri en karlmenn en við sjáum því miður engar marktækar breytingar í rétta átt á þessu sviði. Við þurfum að hugsa þessa hluti upp á nýtt. Því endurtek ég þá fyrirspurn sem ég beindi áðan til hæstv. ráðherra: Er hún reiðubúin að skoða útfærslu sem þessa sem ég hef fulla sannfæringu fyrir að mundi minnka kynbundinn launamun hér á landi, kynbundinn launamun sem er okkar mesta böl í dag?

[12:12]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langar aðeins að fjalla um það mál sem hér liggur fyrir, þ.e. frumvarp hæstv. félagsmálaráðherra um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla í íslensku samfélagi. Þetta er ágæt umræða sem hér á sér stað og ég heyri ekki betur en að menn séu í megindráttum sammála um þær leiðir sem lagðar eru til í frumvarpinu. Í því eru tekin og stigin mjög stór skref og að mínu mati gengið nánast alla leið í að nýta þau tæki sem við getum beitt í því að jafna stöðu karla og kvenna í íslensku samfélagi. Þarna erum við að tala um stöðu bæði karla og kvenna í íslenskri stjórnsýslu þar sem verulega hefur verið misskipt eftir kynjum við t.d. nefndarskipan og þá sérstaklega hallað á konur. Sömuleiðis er tekið á stöðu karla og kvenna í einkageiranum. Það er yfirlýst markmið þessa frumvarps, sem er auðvitað mjög víðtækt, að berjast gegn kynbundnu ofbeldi sem mér þykir afar ánægjulegt vegna þess að það er brýnt eins og hv. þm. Atli Gíslason nefndi í andsvari sínu áðan. Enn fremur er auðvitað yfirlýst markmið þessa frumvarps að útrýma hinum hvimleiða kynbundna og óútskýrða launamun.

Ég er sammála því sem hv. þm. Birkir Jón Jónsson sagði áðan, gott vinnulag var viðhaft í tengslum við vinnu nefndarinnar sem vann að frumvarpinu. Það var þverpólitísk vinna, hún var fyrir opnum tjöldum og ég tel að það hafi verið til mikillar fyrirmyndar hvernig að því var staðið.

Síðan er hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir komin með frumvarp sem gengur að mestu leyti út frá þessu þverpólitíska starfi en gengur jafnframt, eins og ég greindi frá í andsvari mínu áðan, lengra á ýmsum sviðum.

Virðulegi forseti. Ég varð dálítið hugsi undir ræðu hv. þm. Péturs Blöndals áðan varðandi boðin og bönnin, að hann hefði ekki trú á boðum og bönnum í þessum efnum, teldi frumvarpið bera það með sér og virtist ekki hafa mikla trú á þeirri leið. Þá fannst mér hæstv. ráðherra svara því ágætlega, við höfum í 50 ár verið með svona jákvæðar nálganir í þessum efnum, við höfum verið með jákvæða nálgun í lagasetningu og reynt að treysta á að nú mundu viðhorfin fara að breytast og vinnuveitendur og aðrir, og meira að segja ráðherrar, fara að taka sig á í þessum efnum.

Raunin er bara allt önnur. Í samfélagi okkar og hér á hinu háa Alþingi búum við okkur til ramma, við búum til ramma fyrir samfélagið, lögin endurspegla tíðarandann og hvað það er sem við sem samfélag þolum og þolum ekki á hverjum tíma. Ég lít svo á að með lagasetningu eins og hér er kynnt séum við að gefa skýr skilaboð um að við þolum ekki önnur 50 ár af því ójafnrétti sem hér hefur ríkt í íslensku samfélagi. Við þolum það ekki. Þess vegna er verið að grípa hér til þessara ráðstafana.

Ég er sammála þeim sem hér hafa sagt að þeir séu leiðir yfir því, eins og hv. þm. Steingrímur Jóhann Sigfússon sagði áðan, og auðvitað sé fúlt að standa hér árið 2007 og ræða þessi mál með þeim hætti að það þurfi að grípa til róttækra aðgerða til að jafna stöðu karla og kvenna í íslensku samfélagi. Staðreyndin er bara sú að við þurfum þess og það sýnir sig í stöðu kvenna í stjórnum 100 stærstu fyrirtækja á Íslandi. Hún er 8% eins og hæstv. ráðherra kynnti í ræðu í síðustu viku. Hver er staðan í launajafnréttinu? Eins og hv. þm. Birkir Jón Jónsson sagði hér áðan er 15–18% launamunur á kynjunum óútskýrður. Á þessu þurfum við að taka. Það er líka staðreynd eins og hv. þm. Atli Gíslason nefndi áðan að það er óþolandi ástand í kynbundnu ofbeldi hér á landi. Á þessu þurfum við, segi ég, því miður að taka, því miður. Það er bara staðreynd að á þessu þurfum við að taka og á þessu er tekið í frumvarpinu.

Ég vil ekki drepa málum á dreif eins og hv. þm. Pétur Blöndal með því að horfa á jafnrétti út fyrir það ójafnrétti sem á sér stað milli kynjanna. Þetta mál fjallar um jafnrétti milli karla og kvenna og við skulum halda okkur þar. Þar eru svo djúpstæð vandamál og ekki vanþörf á að taka til hendinni eins og staðan í dag sýnir eftir 50 ára löggjöf í þessum efnum.

Virðulegi forseti. Mig langar aðeins að stikla á einstaka atriðum þessa máls. Hér eru fjölmörg nýmæli í jafnréttislöggjöf sem hæstv. ráðherra hefur kynnt og þau eru þó nokkur sem ég vil gera hér að umtalsefni. Ég fagna því að það eigi að gera eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu skýrara og að þar sé gert ráð fyrir því að Jafnréttisstofa hafi eftirlit með því að fyrirtæki og stofnanir setji sér jafnréttisáætlanir og fylgi þeim. Þetta segi ég vegna þess að hér hefur komið fram að konur eru að verða ívið menntaðri á Íslandi en engu að síður er staðreyndin sú að samkvæmt nýjustu upplýsingum um stöðuna hjá 100 stærstu fyrirtækjunum á Íslandi eru eingöngu 8% stjórnarmanna konur. Árið 2005 voru þær 12%. Þetta er gríðarleg afturför, virðulegi forseti, og þess vegna fagna ég því að í þessu frumvarpi eigi að búa til tæki til þess að veita fyrirtækjunum aðhald í þessum efnum. Þetta hefur ekki gerst með því að láta þau algjörlega óáreitt í þessum efnum heldur höfum við horft upp á afturför — úr 12% í 8%.

Þetta er auðvitað ekki vandi sem er bara bundinn við Ísland heldur er hann þekktur um gjörvallan heim. Norðmenn ákváðu að ganga alla leið í þessum efnum og settu hreinlega í lög að í stjórnum fyrirtækja þyrftu hlutföll milli kynja að vera a.m.k. 60:40. Ég yrði mjög hrygg ef við stæðum síðan hér mögulega eftir 5–10 ár og þyrftum að samþykkja slíka lagasetningu. Ég verð mjög hrygg ef við þurfum að gera það vegna þess að þetta er það ýtrasta sem hægt er að gera af hálfu löggjafans. Ég lít svo á að þau tæki sem lögð eru fram í þessu frumvarpi núna séu í raun og veru síðasta úrræðið áður en gripið verður til slíkra aðgerða. Ég vona svo sannarlega að við þurfum ekki að standa hér í þeim sporum eftir 5–10 ár, þeir sem sitja þá á þingi. Ég hef trú á að svo verði ekki vegna þess að þessar leiðir — þær eru margar sem hér eru farnar — eigi að geta skilað okkur miklu betri árangri án þess að fara út í svona þvingaðar og þvingandi aðgerðir.

Sömuleiðis fagna ég því líka sem hér er sagt um kærunefnd jafnréttismála þar sem lagt er til að úrskurðirnir verði bindandi fyrir málsaðila í stað þess að vera álit eins og áður. Það að kærunefnd jafnréttismála skili núna bindandi úrskurði breytir auðvitað eðli kærunefndarinnar algjörlega og þarna fá þeir sem telja á sér brotið raunverulegan úrskurð, ekki bara einfalt álit. Álitin hafa ekki skilað neinum árangri eins og hér hefur verið nefnt.

Enn fremur fagna ég því að í þessu frumvarpi sé lagt til að gjafsókn verði veitt kæranda í tilvikum þegar úrskurðir kærunefndar eru kæranda í hag hafi gagnaðilinn þá höfðað mál til ógildingar úrskurðinum. Þessu fagna ég sérstaklega. Staðan er þannig í dag að ef einstaklingur kærir til kærunefndar jafnréttismála kemur eitthvert álit og síðan stendur viðkomandi eiginlega úti á berangri. Þarna er tekið utan um kærandann að öllu leyti og sömuleiðis auðvitað þann sem er kærður ef kærurnar eiga ekki við rök að styðjast. Ég tel vel að þessu máli staðið og er gríðarlega ánægð með þessa ráðstöfun.

Virðulegi forseti. Mig langar að nefna jafnréttisfulltrúa ráðuneytanna. Það er eiginlega ekki hægt að ræða það öðruvísi en að við erum oftar en einu sinni og oftar en tvisvar búin að samþykkja hér jafnréttisáætlanir á hinu háa Alþingi, tel ég, þar sem kveðið er á um hlutverk jafnréttisfulltrúa í ráðuneytunum. Þeir fulltrúar hafa hingað til ekki fengið nógu skýrt hlutverk og ekki heldur nógu mikið ráðrúm til að sinna starfinu innan ráðuneytanna, það hefur verið vandinn. Starfsmenn sem þegar hafa verið í vinnu innan ráðuneytanna hafa verið skipaðir jafnréttisfulltrúar en þeir hafa ekki fengið í mörgum tilfellum — ég er ekki að alhæfa — í of mörgum tilfellum hafa þeir ekki fengið tíma til að sinna þessum störfum eins og þeir hefðu viljað eða eins og þeir hefðu þurft. Þess vegna tel ég að ráðuneytin þurfi að gefa jafnréttisfulltrúunum aukið svigrúm í störfum sínum innan ráðuneytanna. Ég reyndar fagna því að innan sérhvers ráðuneytis verði sérstakur jafnréttisfulltrúi sem hefur sérþekkingu á jafnréttismálum. Það mun skerpa hlutverk jafnréttisfulltrúa ráðuneytanna

Virðulegi forseti. Ég nefndi í upphafi að eitt af markmiðum þessa frumvarps hljóti að vera að jafna stöðu karla og kvenna innan stjórnsýslunnar. Þá kem ég hér kannski að því líka að til stendur að lögfesta að hlutfall kynjanna verði sem jafnast, og ekki minna en 40% þegar um fleiri en þrjá er að ræða í nefndum, ráðum og stjórnum á vegum hins opinbera. Þetta er nefnilega líka atriði sem við höfum samþykkt hér oftar en einu sinni, oftar en tvisvar og oftar en þrisvar í jafnréttisáætlunum, það hefur bara ekki reynst nóg og þess vegna er þetta sett hér inn í frumvarpið þannig að þetta verði að lögum. Staðan innan margra ráðuneytanna er vægast sagt alveg ferleg.

Ég hef lagt fram fyrirspurnir hér á þingi þar sem ég hef

beðið um yfirlit yfir kynjahlutföll í öllum nefndum, ráðum og stjórnum á vegum ráðuneytanna og niðurstöðurnar voru þannig að helmingur ráðuneytanna — þar stóð sig öllu verst landbúnaðarráðuneytið gamla með 86% hlutfall karla í nefndum, stjórnum og ráðum á sínum vegum, það stóð sig verst. Þau ráðuneyti sem höfðu staðið sig verst voru jafnframt ráðuneyti fyrrverandi ráðherra og núverandi hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur. Hefði maður ætlað að kona að störfum í því ráðuneyti hefði reynt að hafa auga með þessu en það ráðuneyti var líka með hrópandi halla á konur í stjórnum og nefndum á vegum þess ráðuneytis.

Ég er ekki með þetta svar hérna hjá mér núna en ég hvet fólk til að kynna sér það. Sú niðurstaða var ansi sláandi, sérstaklega í ljósi þess að í ráðuneytunum brutu menn — og hafa trekk í trekk brotið — samþykktir Alþingis í þessum efnum. Því fagna ég að hér sé þetta lögfest þannig að það leiki enginn vafi á því hvernig mönnum beri að haga sér í þessum efnum, framtíðarráðherrum og núverandi.

Virðulegi forseti. Ég fagna líka þessu ákvæði þar sem fjallað er um að kynjasamþætting verði tryggð. Ég vil nefna það hér sem dæmi að við þurfum líka í störfum okkar hér í þinginu í auknum mæli að fara að samþætta kynjasjónarmið inn í okkar störf. Þetta nefni ég vegna þess að ég sat í fyrravor mjög áhugaverðan fund á NATO-þingi, fund þar sem var verið að fjalla um konur og stöðu kvenna í heimi varnar- og öryggismála. Þar fór fram heilmikil umræða um það að þegar þjóðþingin eru að fjalla um öryggis- og varnarmál er það yfirleitt gert út frá forsendum hernaðarins og þeirrar starfsemi sem karlarnir stunda í heiminum en konurnar og börnin gleymdust algjörlega. Það er hins vegar sá hópur sem er á flótta, sá hópur sem er á vergangi um heim allan í milljónavís, í tugmilljónavís, konurnar og börnin. Ég held líka að við hér á Alþingi megum ekki gleyma að samþætta þessi sjónarmið í okkar almennu störfum.

Virðulegi forseti. Ég get ekki lokið máli mínu án þess að koma inn á launaleyndina. Eins og kom fram í andsvari mínu áðan fagna ég mjög þessu skrefi sem hér er stigið, þ.e. að setja í lög að starfsmönnum skuli ávallt heimilt að skýra frá launakjörum sínum ef þeir kjósa svo. Eins og ég nefndi áðan hefur þetta atriði verið skýrt frá því þegar Guðrúnarnefndin svokallaða skilaði af sér þar sem þetta atriði var óskýrt, að við ráðningu skyldi launagreiðendum vera bannað að gera það sem skilyrði fyrir ráðningu að launþegar segðu ekki frá launum sínum. Þessu atriði fagna ég mjög og sérstaklega orðalaginu vegna þess að með því er verið að banna atvinnurekendum að gera við starfsmenn sína samninga um að þeir greini ekki frá launakjörum sínum. Í orðunum að starfsmanni skuli „ávallt heimilt“ að skýra frá launakjörum sínum felst að það er verið að banna atvinnurekendum að semja um nokkuð annað en það að þessum starfsmanni sé ávallt heimilt að segja frá launum sínum.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson ræddi þetta atriði talsvert. Það var margt sem hann sagði sem ég get verið sammála. Ég var sammála orðum hans um þá skömm sem launaleyndin er, en hann taldi ekki að þetta væri rétta leiðin og þar er ég honum algjörlega ósammála. Hann vildi að við breyttum aðferðafræðinni til að nálgast þetta vandamál. Ég sé ekki betur en að hér sé verið að gera mjög róttæka breytingu á aðferðafræðinni sem er að banna launaleynd, banna samninga um leynd launa með því að heimila starfsmönnum ávallt að segja frá tekjum sínum. Ég lít svo á að hér sé um mjög róttæka breytingu á aðferðafræðinni að ræða. Þetta hefur aldrei verið gert í íslenskri löggjöf og þess vegna fagna ég þessu verulega.

Varðandi auglýsingar var lagt til það nýmæli að það væri óheimilt að birta auglýsingu í fjölmiðlum sem væri öðru kyninu til minnkunar. Þessu fagna ég mjög vegna þess að við sjáum enn þann dag í dag í blöðum heilsíðuauglýsingar þar sem kvenlíkaminn er gjarnan notaður á mjög, ja, ég mundi segja niðrandi hátt til að auglýsa einhverjar vörur og vekja á þeim athygli. Alltaf skapar þetta nefnilega ákveðið umtal, þ.e. þegar menn ganga langt í þessum efnum og menn virðast einhvern veginn hafa gengið á lagið með að nota þetta til að vekja á sér athygli. Það eru mörg sorgleg dæmi um það, mjög sorgleg dæmi. Auðvitað er gott að hafa húmor fyrir sjálfum sér og allt í lagi að byggja það á kynferði en allt of oft er gengið of langt og líkami kvenna gerður að söluvöru.

Ég vil síðan líka nefna að ég fagna mjög þessari nýju skipan jafnréttisráðs, þ.e. þeirri áherslu á að Samtök um kvennaathvarf og Stígamót eigi fulltrúa í ráðinu vegna þess að ég tel að þar sé verið að stimpla rækilega inn að þessu jafnréttisráði sé ætlað stórt hlutverk í baráttunni gegn kynbundnu ofbeldi.

Virðulegi forseti. Ég hef lokið máli mínu og lokið tíma mínum. Ég vil segja að lokum að ég fagna þessu máli mjög og tel að hér sé verið að gera róttækar breytingar í átt að auknu jafnrétti kynjanna.

[12:32]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessa ræðu. Ég ætla að halda því fram að með félagshyggjustjórn hefðum við náð mun lengra á þessu sviði en nú er raunin. Ég ætla bara að segja það, vegna umræðna sem fóru fram hér á undan, að mér sýnist launaleyndarákvæðið í 19. gr. lakara en það sem nefndin lagði til. Hún lagði til að þetta kæmi strax inn í ráðningarsamninga.

Þetta er ekki fortakslaust ákvæði. Það er ekki fortakslaust. Það er því miður atvinnukúgun víða í gangi á vinnumarkaði. Hún hefur aukist með einokuninni. Fólk þorir ekki að kvarta. Fólk þorir ekki að stíga fram af því að afleiðingin væri uppsögn. Það fær jafnvel ekki störf í öðrum stórmörkuðum sama fyrirtækis. Það átti auðvitað að taka fortakslaust af skarið um launaleynd. Ef það er í ráðningarsamningi gengur hún gegnum allt.

Ég efast ekki um góðan vilja hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur í þessum málum og ég efast ekki um góðan vilja hæstv. ráðherra, enda þekki ég hana mætavel og efast ekkert um viljann. Ég fagna þessu frumvarpi sérstaklega en ég verð í framhaldinu að segja að heimildirnar til Jafnréttisstofu eru lakar. Þær ná ekki nógu langt. Ég hef gert það að umtalsefni og geri það enn: Af hverju eru Jafnréttisstofu ekki veittar sambærilegar eða betri heimildir en samkeppnisyfirvöldum og öðrum stofnunum sem sýsla með fjármál?

Kynbundinn launamunur er brot á jafnræðisreglum stjórnarskrárinnar. Samkeppnisbrot eru það ekki. Ég spyr hv. þingmann: Af hverju var ekki gengið lengra? Hér er um

mannréttindabrot að ræða sem við erum sammála um. Eins gildir um hið kynbundna ofbeldi, það er brot á friðhelgi einkalífsins sem er okkar dýrmætustu einkalífsréttindi.

[12:34]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þetta andsvar og að koma hér upp í samtal við mig um þetta frumvarp. Ég er honum ekki sammála um ákvæðið með launaleyndina. Ég tel að það sé gríðarlega mikill munur á því að orða ákvæðið eins og gert var af nefndinni, að ekki megi gera það að skilyrði fyrir ráðningu að menn segi ekki frá launum sínum, yfir í það sem hér segir, með leyfi forseta, í síðasta málslið 19. gr.:

„Starfsmönnum skal ávallt heimilt að skýra frá launakjörum sínum ef þeir kjósa svo.“

Ávallt heimilt. Þetta er bara eins opið og það er, starfsmenn hafa algjöra og fulla heimild til þess í lögum að skýra frá launum sínum.

Sé brotið á þessum rétti starfsmannanna með einhverjum refsingum eru hér aðrar leiðir, t.d. erum við með kærunefnd og sömuleiðis er hægt að kæra slíka meðferð þar sem það er lagatexti að menn hafi ávallt heimild til þess að skýra frá launakjörum sínum.

Virðulegi forseti. Ég lít svo á að í þessu frumvarpi sé gengið gríðarlega langt. Aldrei hafa verið stigin svona skref í íslenskri löggjöf, aldrei, eins og hér er gert til að ná fram jafnrétti kynjanna. Ég lít svo á að með því að skýra eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu séum við búin að færa henni mjög öflugt tæki í hendurnar til að jafna hlut karla og kvenna á vinnumarkaði.

[12:37]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég velkist ekki í vafa um það að ákvæði 19. gr. er framför. Ég velkist ekki í neinum vafa um það en ég er þeirrar skoðunar án þess að ég fari að rökræða það frekar að tillaga nefndarinnar hafi í það minnsta verið jafngóð því þá er það alveg ljóst í ráðningarsamningi og gengur í gegnum allt ráðningarsambandið og vinnuna. Það má hins vegar eflaust deila um „núansa“ á þessu lögfræðilega en ég ætla ekki að gera það hér.

Ég ítreka að það er atvinnukúgun í gangi. Ef starfsmenn fara gegn vilja atvinnurekandans kemur bara til uppsagnar. Það er því miður svo á íslenskum vinnumarkaði að geðþóttauppsagnir eru heimilaðar og þarf ekki að tilgreina ástæður. Ég er reyndar að leggja fram frumvarp í þá veru að tilgreina þurfi ástæður.

Ég ætla líka að ítreka að heimildir Jafnréttisstofu eru veikar. Þær eru veikari en skattyfirvöld, tollyfirvöld og fjármálayfirvöld hafa. Þær ættu, eðli málsins vegna, að vera sterkari vegna þess að hér er um brot á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar að ræða og brot á friðhelgi einkalífsins þar sem kynbundið ofbeldi er. Það er ekkert flóknara.

Það bara liggur fyrir, að ég tel, að hér hefur verið lagt fram mikið framfarafrumvarp sem ég styð. Ég mun auðvitað og minn flokkur leggja til breytingar að því er varðar launaleyndina, heimildir Jafnréttisstofu og fleira. En ég fagna mörgum ákvæðum, svo að það sé alveg kýrskýrt.

Ég vil líka segja að ég treysti ákaflega vel vinnu Guðrúnar Erlendsdóttur, fyrrverandi hæstaréttardómara, sem leiddi störf nefndarinnar og gerði það af miklum sóma svo að því sé haldið til haga. Ég treysti því að tillaga nefndarinnar sé betri en þessi samsuða vegna þess að Sjálfstæðisflokkurinn hefur í raun dregið lappirnar í þessu máli.

[12:39]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að segja að ég er hv. þingmanni ekki sammála um að heimildir Jafnréttisstofu séu veikar. Ég tel t.d. gríðarlega sterkt tæki að Jafnréttisstofa hafi heimildir til að leggja dagsektir á fyrirtæki fari þau ekki að tilmælum hennar. Það tel ég t.d. gríðarlega sterkt ákvæði. Það tekur af allan vafa um það hver ætlun löggjafans er í þessum efnum. Standi menn sig ekki, fari þeir ekki að tilmælum Jafnréttisstofu, eru þeir beittir dagsektum. Það tel ég mjög sterkt ákvæði og er það bara eitt af mörgum tækjum sem í þessu frumvarpi felast, þ.e. til handa Jafnréttisstofu í þessum efnum. Það er sterkt og ég tel það líka gríðarlega róttækt.

En ég fagna mjög svo þessari umræðu og líka að margir hafa tekið þátt í henni. Enn fremur fagna ég því að hv. þingmaður boðar hér breytingartillögur sem vissulega verða ræddar í meðförum málsins. Þessu máli, jafnréttismáli, er aldrei lokið, þ.e. að finna réttu leiðirnar, finna tækin og tólin til þess að koma hér á jafnrétti milli kynjanna. Því verður ekki lokið fyrr en við höfum náð fullkomnu jafnrétti milli karla og kvenna í íslensku samfélagi.

[12:41]

Róbert Marshall (Sf):

Herra forseti. Í stuttu máli fagna ég þessu frumvarpi. Maður hefur fylgst með því í gegnum tíðina hvernig árlega hafa verið fluttar fréttir af því að enginn árangur náist í því að útrýma kynbundnum launamun á Íslandi þrátt fyrir mikinn og góðan ásetning í raun allra. Það hefur verið deginum ljósara, og alveg skýrt, að það skorti raunverulegt tæki til þess að taka á þessum mikilvæga málaflokki og ná árangri.

Í frumvarpinu er kveðið á um að jafnréttisyfirvöld hafi skýrari heimildir til að rækta eftirlitshlutverk sitt. En það er líka mjög mikilvægt að vilji stjórnvalda í þessum efnum liggi fyrir. Það er hægt að bera saman þróun mála hjá Reykjavíkurborg á árunum 1994–2004, í um það bil 10 ár, í þessum efnum vegna þess að árið 1994 voru held ég af 30 stjórnendum hjá Reykjavíkurborg eingöngu tvær konur. Þar náðist mikill árangur, í fyrsta lagi í því að útrýma kynbundnum launamun en líka í því að fjölga konum í stjórnunarstöðum. Ég held að ég muni það rétt að á þessum tíma hafi konum í stjórnunarstöðum fjölgað úr tveimur í 15 í þessum 30 manna hópi þannig að hlutföllin urðu jöfn. Það gerðist ekki með því að beita svokallaðri jákvæðri mismunun, þ.e. að ráða frekar konu en karl ef umsækjendur væru jafnhæfir, heldur lá vilji stjórnvalda í borginni það skýr fyrir að mjög margar hæfar konur sóttu um þessar stjórnunarstöður. Þannig jafnaðist þetta hlutfall hægt og rólega.

Ég tel að með þessu frumvarpi sé í raun og veru verið að benda konum á þá staðreynd að stjórnvöld í landinu í dag eru jafnréttissinnuð og munu taka á ráðningum og launa-

málum með jafnréttissjónarmið til grundvallar.

Ég get líka tekið undir það sem kom fram í ræðu hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar að það er full ástæða til að fara með þennan málaflokk niður í skólakerfið. Ég hef stundum velt því fyrir mér hvort ekki væri full ástæða til að taka t.d. kynjafræði sem hefur verið kennd með nokkuð góðum árangri í Háskóla Íslands og færa niður í framhaldsskólana og jafnvel grunnskólana þar sem farið er yfir hlutverk kynjanna, ræddur og kynntur fyrir stúlkum réttur þeirra til jafnra launa, hvernig eigi að bera sig að við launaviðtöl o.s.frv. Þar mætti á sama tíma tala við unga menn og drengi um klám, þýðingu þess, og virðingu fyrir mannréttindum og mannlegri reisn.

Ég get hins vegar ekki tekið undir þá undarlegu röksemdafærslu sem birtist mér í málflutningi hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar um að verðlauna sérstaklega fyrirtæki fyrir það að virða mannréttindi í landinu. Dýr mundi Hafliði allur. Er ekki troðfullt af fyrirtækjum í landinu sem fara að lögum? Á þá að veita þeim einhvern sérstakan skattafslátt? Ég tala nú ekki um að fara að veita þeim skattafslátt fyrir jafnsjálfsagðan hlut og að virða mannréttindi og stjórnarskrána í landinu.

Hann óskaði mér í gær til hamingju með jómfrúrræðu mína og gaf henni einkunn. Ég tel að sama skapi fulla ástæðu til að óska honum til hamingju með nýfengið bandalag og vinfengi við Pétur H. Blöndal í þessum efnum. Ég las það nýlega í fjölmiðlum að hv. þingmaður hafi hafið nám, og ef þetta er afraksturinn af því námi þyrfti hugsanlega að endurskoða þá hugsun og þau námsgögn sem liggja því til grundvallar. En þetta er svona sambærilegt því að fara að verðlauna þingmenn og sérstaklega gefa þeim bónus fyrir að mæta í vinnuna sína.

Þetta er réttlætismál. Það eru margar mismunandi forsendur sem liggja því til grundvallar að menn eru jafnréttissinnaðir. Sumir karlmenn nefna dætur sínar, systur og móður í þeim efnum. Fyrir mér er þetta fyrst og fremst spurning um réttlætismál. Þetta snýst um megininntak jafnaðarstefnunnar, þá grunnhugmynd að sýna öðrum hlutdeild, ef einhver býr við fátækt er líf manns sjálfs fátækara fyrir vikið. Ef einhver býr við óréttlæti er veröld manns óréttlátari fyrir vikið.

Þetta er réttlætismál og að mínu mati mikill áfangasigur í jafnréttismálum á Íslandi.

[12:47]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Ég fagna tækifærinu sem við fáum til að ræða jafnréttismálin, þau mikilvægu mál, í sölum Alþingis. Ég er sammála mörgu því sem hefur komið fram í dag og minna sammála öðru eins og gengur. Ég er sammála flokksbróður mínum Pétri H. Blöndal um að jafnréttið sé þjóðarnauðsyn og ég held að við getum öll tekið undir það í þessum sal. Launamunur sem er ekki útskýrður með öðru en kynferði er nokkuð sem við eigum ekki að sætta okkur við. Um það getum við eflaust öll verið sammála líka.

Ég tel mjög jákvætt að þetta frumvarp sé komið fram. Ég tek heils hugar undir þau markmið sem í því felast en þau eru m.a., með leyfi forseta:

„… að koma á og viðhalda jafnrétti og jöfnum tækifærum kvenna og karla og jafna þannig stöðu kynjanna á öllum sviðum samfélagsins. Allir einstaklingar skulu eiga jafna möguleika á að njóta eigin atorku og þroska hæfileika sína óháð kyni.“

Þetta eru markmið sem ég held að við getum öll tekið undir. Ég geri það að minnsta kosti. Þess vegna styð ég þetta frumvarp.

Það eru nokkur atriði í frumvarpinu sem eru vissulega umdeilanleg og hafa verið rædd áður og nokkur atriði sem ég tel að betur megi fara. Ég beini því sérstaklega til hæstv. félagsmálanefndar að skoða þau vandlega. Ég ætla aðeins að ræða þau stuttlega.

Mig langar kannski fyrst að nefna nokkuð sem er eilítið óáþreifanlegt. Ég vil biðja nefndina um að skoða það kannski með þeim formála að það snýst meira um yfirbragð, nálgun, hugmyndafræði en annað. Það hefur komið fram í umræðunni, m.a. í máli hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar, þetta með nálgun og hugarfar. Ég vil persónulega nálgast jafnréttismálin eins og önnur mál með jákvæðum hætti. Ég get ekki tekið undir það, eins og margir sem tala um þessi mál, að hér sé allt í ólestri í jafnréttismálum. Ég held að það sé mjög ósanngjarnt að halda því fram og óréttmætt vegna þess að við vitum að Ísland er ásamt hinum Norðurlöndunum í fararbroddi hvað varðar jafnréttismál. Við vitum að margt hefur áunnist á liðnum árum í þessum málum, margt sem við getum verið afar stolt af.

Ég er afar stolt af nýjum lögum um fæðingarorlof sem hér hafa verið nefnd. Ég þekki vel til þeirrar lagasetningar og kom að henni sjálf sem aðstoðarmaður fjármálaráðherra á sínum tíma. Ég tel þau mjög stórt og merkilegt skref í átt að því að stuðla að auknu jafnrétti í samfélaginu.

Ég vil líka nefna að aukið hlutfall kvenna í háskólum er stórt skref í jafnréttisátt. Ég trúi því og treysti að aukin menntun kvenna, aukin háskólamenntun og fagmenntun, að öll aukin menntun muni leiða til þess að launamunurinn sem ég nefndi áðan minnki. Ég get ekki tekið undir það sem margir halda fram, að hér hafi ekkert gerst og hér sé allt í kaldakoli. En ég held því heldur ekki fram að við séum komin á leiðarenda. Ég tel það fjarri sannleikanum. Þess vegna fagna ég þessu frumvarpi og tel að þar sé margt til bóta.

En ég nefndi yfirbragðið. Ég hef efasemdir um það og ég beini því til hæstv. félagsmálamálanefndar að skoða það, líkt og hv. þm. Pétur Blöndal gerði, hvort besta leiðin til að ná þessum markmiðum, sem ég held að við séum öll sammála um, sé að beita dagsektum og tilmælum, að sýna klærnar eins og hæstv. félagsmálaráðherra tók til orða. Ég hefði viljað sjá atvinnulífið jafnt og hið opinbera hvatt áfram með jákvæðari hætti. Jafnlaunavottunin hefur verið nefnd og ég get tekið undir það sem aðferðafræði.

Ég vil líka vísa í stjórnarsáttmálann en þar er fjallað um launamun kynjanna og útrýmingu hans með þeim hætti. Þar er hvatt til þess að hið opinbera og atvinnulífið taki höndum saman í að leita leiða til að uppræta launamun kynjanna. Sú hvatning finnst mér mjög mikilvægt ákvæði í stjórnarsáttmálanum og ég hefði viljað sjá það koma sterkar fram í frumvarpinu.

Ég óttast að fyrir lítil fyrirtæki, t.d. þar sem eru 25 starfsmenn eða fyrirtæki með 25 starfsmenn eða færri,

verði þetta mjög íþyngjandi. Mörg þeirra hafa ekki bolmagn til að vinna þessar svokölluðu jafnréttisáætlanir og koma þeim skila. Þær yrðu þá beittar dagsektum. Ég óttast að þetta verði mjög íþyngjandi og muni þar af leiðandi skapa neikvætt viðhorf til jafnréttismálanna sem yrði til þess að við náum ekki samstöðunni sem svo eindregið er hvatt til í stjórnarsáttmálanum.

Þá er ég komin að því atriði sem ég geri kannski mestar athugasemdir við og hef mestar áhyggjur af, verði þetta frumvarp óbreytt að lögum. Það eru þær skyldur sem lagðar eru á atvinnulífið með frumvarpinu. Heimildir Jafnréttisstofu eru samkvæmt frumvarpinu styrktar til að krefja fyrirtæki á almennum markaði um að gera jafnréttisáætlanir og krefja þau um önnur gögn, ella varði það dagsektum. Mér finnst það dálítið bratt. Þetta eru sannarlega auknar álögur eins og ég nefndi áðan og ég óttast þessa neikvæðni. Ráðherra nefndi það sjálf áðan í ræðu sinni, sagði eitthvað á þá leið að jafnréttisáætlanir hefðu ekki dugað hingað til og vísaði til þess að fyrirtæki hafi ekki skilað þeim hingað til og þess vegna væri verið að gera lagasetninguna beittari. Það er alveg rétt hjá hæstv. ráðherra að þetta hefur verið vandamál. En ég er ekki sannfærð um að það að skikka fyrirtæki til að gera jafnréttisáætlun sé leiðin að jafnrétti. Bara ef við getum fengið öll fyrirtæki með 25 starfsmenn eða fleiri og stofnanir til að skila inn jafnréttisáætlun þá verði leiðin greið í jafnréttisátt. Ráðherra nefndi að búið væri að gefa tíma til þess að sannreyna þetta. En við höfum komist að raun um að fyrirtækin hafa ekki skilað jafnréttisáætlunum. Ég hefði viljað fá sannreynt hvaða gagn jafnréttisáætlanirnar gerðu.

Ég mundi leggja til að tekið yrði eins konar milliskref, að áður en við skikkum öll fyrirtæki til að taka þátt í þessu og aukum heimildir Jafnréttisstofu verði gildi þess að gera jafnréttisáætlanir kannað til hlítar. Ég vil sannreyna hugmyndafræðina, ef svo má segja, áður en við höldum lengra. Þess vegna væru þau hugsanlegu milliskref í þessu, annars vegar að láta þetta gilda um fyrirtæki í opinbera geiranum. Ráðherra nefndi einmitt í ræðu sinni að sjálfsagt væri fyrir Stjórnarráðið að fara á undan með góðu fordæmi og ég tek undir það. Við erum búin að leiða það í lög í stjórnarskrá, eins og hér hefur verið bent á, að brot á jafnrétti er mannréttindabrot. Ég er alveg sammála því. Þess vegna mundi ég vilja sjá þessa lagaskyldu og þessar heimildir ná til opinberra fyrirtækja fyrst á meðan við sannreynum gildi þeirra. Ef mönnum þætti það ekki ásættanlegt væri annað milliskref það að láta þetta gilda um stærri fyrirtæki, eingöngu til að byrja með. Ég mundi vilja hafa það t.d. fyrirtæki með 100 starfsmenn eða fleiri þar sem allur strúktúr fyrirtækjanna er þannig að þeim yrði ekki íþyngt um of. Fyrirtæki af þessari stærðargráðu eru með starfsmannastjóra, þau eru með starfsþróunardeildir og þann infrastrúktúr, ef ég má nota það orð, sem þarf til að hrinda slíku í framkvæmd. Ég held að til einhvers tíma, það þurfa ekki að vera mörg ár, þurfum við að hafa tæki til að meta árangurinn af þessu. Þá væri ég tilbúin, ef ég væri sannfærð um að þetta væri sannarlega leiðin til jafnréttis, að skoða þetta með atvinnulífið allt í huga.

Ég ætla nú ekki að taka einstakar greinar fyrir en vil þó nefna annað atriði. Ég hvet félagsmálanefnd til að taka til skoðunar hvort frumvarpið, svo þversagnarkennt sem það kann að hljóma, sé of kvennamiðað. Ég nefni t.d. að þegar rætt er um skipan í nýtt jafnréttisráð þá eru Stígamót, kvennafræði og öll þessi félög, femínistafélagið, þessi félög og stofnanir, með tilnefningarrétt en ég sakna þess að sjá þar ekki t.d. fulltrúa frá félagi um foreldrajafnrétti sem áður var, að ég best veit, Félag einstæðra feðra. Það félag hefur barist mjög fyrir réttindum feðra og þá karla í jafnréttisátt. Mér finnst að þeirra sjónarmið ættu svo sannarlega að heyrast í jafnréttisráði. Það eru kannski fleiri slík félög sem mætti huga að að bættust inn í eða skipta út fyrir. Mér finnst dálítil slagsíða á þessu.

Hvað varðar afnám samningsbundinnar launaleyndar, sem hefur verið hér til umræðu, þá held ég að það sé hárrétt sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon segir varðandi það að starfsmaður hafi val um það hvort hann gefi upp launin sín eða ekki samkvæmt ákvæðinu eins og það er í frumvarpinu. Ég sé af hverju við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon erum ekki sammála um þetta. Mér er ljúft og skylt að upplýsa um hugmyndafræðilegan ágreining milli mín og þingmannsins. Vegna þess að þingmaðurinn vill þarna væntanlega, eins og annars staðar, skylda fólk til að gera hluti sem ég vil endilega að það hafi val um. Ég held að túlkunin hjá þingmanninum sé hárrétt að þessu leyti. Ég geri engan ágreining um þetta ákvæði vegna þess að mér finnst sjálfsagt að fólk hafi þar frelsi sem það vill til þess að greina frá launum sínum ef það svo kýs.

Að lokum, herra forseti. Af umræðunni hér í dag að dæma þá erum við öll með sama markmið að leiðarljósi. Við viljum öll jafnrétti. Eins og sá sem talaði næstur á undan mér nefndi að sumir karlar nefndu dætur sínar, mæður og aðra ættingja til stuðnings þessu markmiði. En ég held að þetta sé svo augljóst að við eigum ekki einu sinni að þurfa að tína til fjölskyldur okkar þessu máli til stuðnings. Jafnrétti, jöfn tækifæri milli karla og kvenna og á milli einstaklinga af hvaða kyni sem þeir eru, er í mínum huga sjálfsagt.

Okkur greinir hins vegar á um leiðir og okkur greinir á um hugmyndafræði og aðferðir. Ég vil ljúka máli mínu á að hvetja hæstv. ráðherra og hæstv. félagsmálanefnd til þess að skoða vel þær athugasemdir sem hafa komið fram í dag til þess að við getum á endanum öll verið sammála um að ljúka þessari lagasetningu í góðri sátt þannig að markmið okkar allra um jafnrétti nái fram að ganga.

[Fundarhlé. — 13:02]

[13:30]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu nýtt frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, frumvarp sem byggt er að mestu á vinnu nefndar sem skipuð var til að endurskoða efni laga nr. 96/2000, með nokkrum breytingum sem gerðar voru nú í haust.

Heildstæð jafnréttislög voru fyrst sett 1976 og var þá mótuð fyrsta opinbera stefnan um jafna stöðu og jafnan rétt kynjanna en eins og allir vita er enn þá langt í land að þau markmið sem sett voru með lögunum hafi náðst þrátt fyrir reglulega endurskoðun og ótal skýrslur og rannsóknir. Ým-

islegt hefur þó áunnist og nokkur stór skref hafa verið stigin svo sem varðandi lengingu fæðingarorlofs en betur má ef duga skal.

Það er óþolandi með öllu að dætur okkar, stúlkurnar, konurnar í okkar ágæta samfélagi sitji ekki við sama borð og synirnir, drengirnir og karlarnir hvað varðar rétt til starfa innan og utan heimilis og að karlar og konur skulu ekki jafnmetin til launa. Allt lagaumhverfi hvað varðar fæðingarorlof, barnabætur, skólakerfi frá leikskóla til og með háskóla, námslánakerfið og fleira þarf að vinna að því að jöfnum rétti kynjanna verði náð og aðilar vinnumarkaðarins, bæði atvinnurekendur og stéttarfélög, þurfa þar að leggja hönd á plóg.

Konurnar hafa á liðnum árum skarað fram úr í námi og lagt undir sig skólana hvað varðar lengra nám og betri námsárangur á nánast öllum skólastigum, meðal annars í sífellt fleiri deildum háskólastigsins, en þegar út á vinnumarkaðinn kemur sitja þær ekki við sama borð og karlar. Nýlegar kannanir sýna að hugmyndir stjórnenda og samfélagsins og jafnvel væntingar stúlknanna sjálfra eru ekki sambærilegar við væntingar drengjanna hvað varðar ábyrgð og laun. Þessum viðhorfum þarf að breyta. Þannig hafa líka vakið athygli kannanir meðal grunnskólanema sem eru að ljúka 10. bekk eða grunnskólanámi að stúlkurnar sem hafa skarað fram úr og stungið strákana af, t.d. í stærðfræði, telja þegar þær eru spurðar um framhaldsnám og hvernig þeim muni vegna í framhaldinu, að þær eigi fram undan erfitt nám í stærðfræðinni og eru alls ekki vissar um að þær muni ná viðunandi árangri og hafa ýmsar afsakanir og fyrirvara hvað varðar eigin getu. Hins vegar telja strákarnir, sem eru með mun slakari árangur, létt nám fram undan, telja sig geta ráðið við hvaða verkefni sem er og óttast alls ekki að takast á við ný verkefni. Þannig mótar skólinn og heimilin og samfélagið í heild með einhverjum hætti mismunandi viðhorf, mismunandi áræðni og kjark til að takast á við ný verkefni þar sem samviskusemin og mun meiri ábyrgð á meðal annars heimilisstörfum og uppeldi, setja konurnar skrefi aftar úti í atvinnulífinu. Gegn þessum kynjabundnu viðhorfum þarf að vinna um leið og breyta þarf ýmsu í okkar samkeppnisþjóðfélagi til að gera það fjölskylduvænna og jafna þátttöku kynjanna í heimilis- og uppeldisstörfum og ekki síður að jafna stöðu kynjanna á vinnumarkaði og möguleika beggja kynja til að samþætta fjölskyldu og atvinnulíf. Vonandi tekst gott samstarf ríkisins, sveitarfélaga og aðila vinnumarkaðarins um að ná betri árangri hvað þetta varðar.

Enn er umtalsverð kynjaskipting hvað varðar störf á vinnumarkaði og því miður endurspeglast launakjör um of af þeirri skiptingu þar sem kjör hefðbundinna kvennastétta eru almennt lakari en kjör í karlastéttum. Þessu til viðbótar er aðgengi að aukagreiðslum sýnilega körlunum í hag. Það á því ekki að koma á óvart að í þessu frumvarpi um endurskoðun á lögum um jafna aðstöðu kvenna og karla er hert upp á ýmsum þáttum, reynt að gefa skýrari skilaboð út í samfélagið um það markmið að jafna stöðu kynjanna í samfélaginu. Þessi skilaboð eru einnig skýr í stefnumótun ríkisstjórnarinnar þar sem jafnrétti í víðtækustu merkingu skal haft að leiðarljósi í allri stefnumótun ríkisstjórnarinnar, jafnrétti óháð kyni, búsetu, uppruna og félagslegri stöðu. Þá er fyrirheit í stefnumótuninni um bætta stöðu barnafjölskyldna og m.a. boðuð lenging á fæðingarorlofi. Það er mikilvægt réttlætismál að við náum að jafna stöðu kynjanna og bráðnauðsynlegt að ná betri árangri til að nýta þann mannauð sem býr í hópi karla og kvenna.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er sérstakur kafli um jafnrétti í reynd þar sem fyrirheit eru um að minnka óútskýrðan launamun hjá ríkinu, fyrirheit um að jafna stöðu karla og kvenna í nefndum og stjórnunarstöðum á vegum ríkisins og það er klárlega ætlunin að endurmeta sérstaklega kjör kvenna hjá hinu opinbera.

Einn liður í baráttunni fyrir launajafnrétti kynjanna er yfirlýsing í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar, ákvæði sem er uppfyllt í þessu frumvarpi að samningsbundin launaleynd er ekki lengur heimil. Það skal vera klár réttur starfsmanns að skýra frá launum sínum ef hann kýs svo. Deilt hefur verið um hvort slíkt ákvæði hefur neikvæð eða jákvæð áhrif fyrir baráttunni fyrir jöfnun launa og sumir telja að umræða um laun á kaffistofu muni hafa neikvæð áhrif á starfsumhverfi. Sjálfur, m.a. af fenginni reynslu af mínum stjórnunarstörfum, tel ég að gegnsæ opin launaumræða sé ávallt af hinu góða. Ákveði fyrirtæki að mismuna starfsmönnum í sömu störfum í launum verða stjórnendur að hafa skýrar línur hvað ræður slíkri mismunun hvort sem það er þekking, reynsla eða færni og skilaboðin eiga að vera skýr, það er óheimilt undir öllum kringumstæðum að slíkur launamunur eigi rætur að rekja til kynferðis. Vonandi nást góð fyrirheit ríkisstjórnarinnar um að minnka launamun hjá ríkinu til almenna vinnumarkaðarins einnig og hafa áhrif og verða hvetjandi til þess að vinnumarkaðurinn sjái að sér og reyni að uppræta þann launamun sem þar er einnig.

Sama gildir um stjórn stofnana, hlutafélaga og fyrirtækja. Ég hef raunar tjáð mig um það að ef ekki tekst að jafna þar stöðu kynjanna þá komi vel til álita að setja lög sem kveða á um með hvaða hætti skal kippa í stjórnartaumana hvað varðar kynferði stjórnarmanna. Það er nefnilega mjög mikilvægt að skilaboðin séu klár: það á að nýta mannauðinn í heild óháð kynjum og tryggja að hæfileikar og menntun ráði og nýtist sem best í samfélaginu.

Til að vinna sérstaklega að því að eyða launamun kynjanna hefur hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir þegar skipað tvo starfshópa til að vinna að þessu markmiði. Öðrum starfshópnum er ætlað það hlutverk að leita leiða til að eyða óútskýrðum launamun kynjanna á almennum vinnumarkaði og að jafna stöðu kvenna og karla í nefndum og í stjórnum stofnana og fyrirtækja. Hinum starfshópnum eða ráðgjafarhópnum er ætlað að vera til ráðgjafar um framvindu aðgerða gegn kynbundnum launamun og að vinna eða láta vinna mat á árangri aðgerða, að fylgjast sem sagt með því hvernig framkvæmdin gengur.

Eins og ég nefndi áðan eru í frumvarpinu skerptar þær áherslur og gefin mun skýrari fyrirheit eða tilætlanir út í samfélagið um að jafna stöðu kynjanna. Ég held að það sé kannski það mikilvægasta sem við erum að leggja fram hér með frumvarpinu, þ.e. að ríkisvaldið, þingið og ríkisvaldið gefi þau fyrirmæli til samfélagsins að við munum ekki sætta okkur við það misrétti sem viðgengst í samfélaginu. Menn geta rætt um leiðir og menn geta rætt um hvort eigi að fara jákvæðar leiðir eða eitthvað annað en ég held að

það sé með öllu ljóst að grípa þarf til skarpari aðgerða, herða upp á þeim lögum og reglum sem hafa verið í gildi og beita þá viðurlögum til að ná þeim árangri sem við ætlum okkur en jafnframt getum við að sjálfsögðu skoðað hvort vottun sé fær leið eða aðrar aðferðir eins og í sambandi við fræðslu og annað sem er auðvitað mikilvægt samhliða. Frumvarpið gerir sem sagt ráð fyrir því að viðurlög fylgi ef menn brjóta þessi lög, mun skýrari en áður hafa verið, og heimildir til sektarákvæða og er það ný tilraun til að ná árangri í sambandi við jafnréttismálið. Þannig fær Jafnréttisstofa skýrari eftirlitsheimildir og henni er gert heimilt að beita dagsektum ef lögin eru brotin. Þá fær kærunefnd jafnréttismála skýrara hlutverk og verða úrskurðir nefndarinnar bindandi en áður var slíkur úrskurður aðeins álit. Þetta gefur nefndinni meiri slagkraft og hægt verður að gefa skýrari skilaboð til samfélagsins um að ætlast sé til að farið sé að þessum lögum eins og öðrum lögum í landinu. Gerð er skýrari krafa til fyrirtækja sem hafa fleiri starfsmenn en 25 á launaskrá um gerð jafnréttisáætlunar sem vera má hluti af starfsmannastefnu fyrirtækjanna. Það hefur komið fram í umræðum nú þegar að menn hafa vangaveltur um þann fjölda en þetta viðmið við 25 starfsmenn hefur verið í eldri lögum og ég sé enga ástæðu til að breyta þeirri tölu. Menn mega þó ekki líta á jafnréttisáætlanir sem einhverjar skýrslugerðir eða heilu bækurnar heldur er þarna verið að krefja fyrirtæki um að hafa skýra stefnu um hvernig skuli unnið að jafnrétti og ég held að þó að einungis 25 manns starfi hjá í fyrirtækinu þá sé nauðsynlegt að fjalla um og taka afstöðu til hvernig fyrirtækið ætli að stuðla að jafnrétti og uppfyllingu laganna.

Það hefur líka verið rætt hvort eigi að hafa þetta tímabundið þannig að þetta nái einungis til opinberra fyrirtækja en sjálfur hef ég lagst gegn því og hef raunar ávallt gagnrýnt þegar menn fjalla alltaf um opinbera geirann í atvinnulífinu sem einhvern allt annan hlut en einkageirann. Ef siðalögmál eða grundvallarviðhorf sem við teljum að almennt eigi að fylgja í samfélaginu eru til umræðu þá finnst mér að fylgja eigi því eftir gagnvart öllum fyrirtækjum.

Í þessu frumvarpi er líka breyting á jafnréttisráði og það er fækkað í ráðinu en jafnframt er tilgreint hvaða fulltrúar eiga þarna að eiga aðild og það er rétt sem hefur komið fram fyrr í umræðunni að það eru fyrst og fremst kvennasamtök sem nefnd eru. Það má auðvitað hugsa sér að bæta við ef við höfum sambærileg karlasamtök eins og Félag ábyrgra feðra eða önnur, að þau eigi fulltrúa í Jafnréttisráði en væntanlega munum við fjalla um það í félagsmálanefnd þegar þar að kemur.

Einn af mikilvægum þáttum sem við erum að uppfylla með þessu frumvarpi, og hefur svo sem verið áður en á að fylgja betur eftir, er að hindra opinberar stofnanir og stærri fyrirtæki á almennum markaði í því að þau geti ráðið starfsfólk að almennum geðþótta og mismunað eftir kyni og eins varðandi auglýsingar og þá er hægt að krefja fyrirtæki eða stofnanir um rökstuðning fyrir ráðningu umsækjenda af gagnstæðu kyni. Þetta leiðir vonandi til þess að atvinnurekendur og stjórnendur vandi sig betur við umfjöllun um umsóknir og meti að verðleikum menntun, starfsreynslu, sérþekkingu og aðra hæfileika sem nýtast í starfi, óháð kyni umsækjenda.

Þá er í frumvarpinu ákvæði um jafnréttisfulltrúa ráðuneyta sem mætti kannski skilja þannig að það ætti að setja jafnréttisfulltrúa í hvert ráðuneyti og það er í rauninni gert en fleiri en eitt ráðuneyti geta sameinast um jafnréttisfulltrúa. Með því ákvæði er einmitt verið að gefa mjög skýr skilaboð um að það verði veitt eftirlit með framkvæmd laganna í Stjórnarráðinu og með aðkomu að þeim stofnunum sem ráðuneytin hafa undir sínum verndarvæng. Sömuleiðis er þarna ákvæði um jafnréttisþing þar sem á tveggja ára fresti verður fjallað um stöðuna í jafnréttismálum og reynt var að kalla til alla þá aðila sem eru að vinna að þeim málaflokki og þar mun félagsmálaráðherra væntanlega leggja fram skýrslu um stöðu og þróun jafnréttismála sem og aðrir aðilar sem vinna að þeirri baráttu. Það þarf að gera alla jafnréttisumræðuna opnari, tryggja aðkomu karla að umræðunni og aðkomu þeirra og ábyrgð á jafnréttismálum en kynbræður mínir hafa gjarnan haldið sig til hlés, talið erfitt að koma inn á þennan vettvang þar sem lengi vel var litið á jafnréttisbaráttuna sem baráttu fyrir bættri stöðu kvenna gegn körlum en þar er auðvitað um grundvallarmisskilning að ræða. Þetta er barátta sem við verðum að heyja sameiginlega, öllum til hagsbóta.

Það má svo sem gera grín að því að þetta frumvarp fer til nefndar sem skipuð er átta karlmönnum og einni konu, þ.e. félagsmálanefndar, það hefur æxlast þannig að karlmenn hafa lagt undir sig alla nefndina og ég ætla að vona að það tryggi ekki síður árangur af starfinu og umfjöllun um nefndarálitið í félagsmálanefnd. Ég tel þær breytingar sem gerðar hafa verið frá fyrri jafnréttislögum til bóta og tilraunarinnar virði að sjá hvort skarpara aðhald og eftirlit og viðurlög gegn brotum leiði til betri árangurs. Árangurinn verður síðan að meta jafnóðum og taka þá frekari skref eða breyta lögunum til að tryggja þau markmið sem lögin hafa og hafa haft síðustu áratugi. Ég tel mikilvægt að ekki sé gerður greinarmunur á opinberum fyrirtækjum og almennum fyrirtækjum eins og ég sagði áður. Siðareglur og almenn landslög, hvort sem um er að ræða jafnrétti kynjanna, jafnan rétt einstaklinga óháð þjóðerni, aldri og búsetu eiga að ná jafnt til einkafyrirtækja og opinberra fyrirtækja. Sem betur fer eru sífellt fleiri stjórnendur stofnana og fyrirtækja að gera sér grein fyrir mikilvægi virkrar starfsmannastefnu þar sem samþættir eru hagsmunir fjölskyldunnar, barnauppeldis og skólagöngu og atvinnu foreldranna, vitandi að slíkt skilar betri afkomu fyrir fyrirtækin og samfélagið í heild. Hugtök eins og mannauður hefur rutt sér til rúms og þar kemur inn menntun og heilsa starfsmanna, reynsla og persónuleg, félagsleg og starfsleg færni. Allt þetta skiptir máli þegar verið er að meta mannauðinn í fyrirtækjunum og það er okkar að nýta þennan mannauð sem allra best óháð kyni. Jafn réttur fólks til framgangs og launa á að vera óháður kynferði.

Ég vænti þess að jafnréttisfrumvarpið fái vandaða umfjöllun og þær breytingar sem gerðar verði í umfjöllun þingsins verði til að bæta það enn frekar.

[13:46]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hér erum við með til umfjöllunar mikilvægt frumvarp um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og

karla. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir að koma með þetta frumvarp inn í þingið og vænti þess að það fái góða og málefnalega umfjöllun.

Það er búið að koma hér inn á aðdraganda málsins sem er nokkur. Það er sem sagt í tíð Árna Magnússonar sem félagsmálaráðherra sem nefndin var upphaflega skipuð sem vinnur tillögur og frumvarp sem hefur verið til umfjöllunar og mjög opinnar umræðu á netinu. Þó að það frumvarp sem hér er lagt fram sé ekki nákvæmlega það sama og nefndin skilaði af sér reikna ég með að hér sé búið að taka tillit til umsagna sem komið hafa fram í þessu opna ferli og eins þá tekið tillit til samstarfsflokks, þ.e. að ríkisstjórnarflokkarnir hafi þurft að ná þarna þessari lendingu.

Þetta er mál sem er rætt á þingi nokkuð oft en kannski ekki nægilega oft. Enginn hefur nákvæmlega úrlausnina á því hvernig við eigum að ná fullu jafnrétti en allar tillögur og allar hugmyndir sem koma upp eru þess virði að þær séu skoðaðar og vonandi er þetta á réttri leið hjá okkur. Ég heyrði að hæstv. félagsmálaráðherra taldi að svo væri, en vissulega er enn þá nokkuð langt í land. Það sem er kannski hvað mest sláandi er launamunurinn og þessi ótrúlega staða kvenna í stjórnum og stjórnunarstöðum fyrirtækja. Það er bara eins og að þar þokist ekkert nema frekar aftur á bak miðað við þær nýjustu tölur sem við höfum.

Eins og ég segi tel ég að þetta frumvarp sé líklegt til þess að bæta stöðuna en miðað við hin stóru orð sem hafa fallið hjá sumum þingmönnum Samfylkingarinnar um að hér sé einhver gríðarleg bylting á ferðinni get ég ekki tekið undir það. Það þarf ekki annað en að fara í greinargerðina og skoða hana lið fyrir lið og grein fyrir grein til að sjá að náttúrlega eru mjög margar greinar óbreyttar eða lítið breyttar frá þeim lögum sem gilda í dag.

Ef við tökum frumvarpið bara lið fyrir lið er 1. gr. að mestu leyti samhljóða, 2. gr. er bara skilgreiningargrein, 3. gr. varðar það að félagsmálaráðherra fari með yfirstjórnina áfram og að Jafnréttisstofa annist áfram stjórnsýsluna. Í 4. gr. eru 1. og 2. mgr. efnislega samhljóða en það er líka komið inn á að úrskurðir kærunefndarinnar verði bindandi fyrir málsaðila, ég geri ekki lítið úr því, og það er gert ráð fyrir að Jafnréttisstofa fylgi eftir úrskurðum að beiðni kærenda. Eins er þar komið inn á að það sé kveðið nánar á um álagningu dagsekta, um þagnarskyldu starfsmanna Jafnréttisstofu o.fl. Í 5. gr. er fjallað um kærunefnd jafnréttismála og að með því að kærunefndin kveði upp bindandi úrskurði fái niðurstöður hennar meira vægi. Það er einnig nýmæli að það er lagt til að nefndinni sé heimilt að kalla sér til aðstoðar ráðgjafa og sérfróða menn og málsaðilum sé heimilt að bera úrskurð kærunefndar jafnréttismála undir dómstóla. Og þar er fjallað um gjafsókn. Í 6. gr. er fjallað um kærufresti og málsmeðferð fyrir kærunefnd jafnréttismála, 7. gr. er efnislega samhljóða. Í 8. gr. er fjallað um breytt hlutverk og skipan jafnréttisráðs, í 9. gr. er það hlutverk ráðsins og skv. 10. gr. skal boðað til sérstaks jafnréttisþings innan árs frá alþingiskosningum. Þar er kveðið á um að félagsmálaráðherra skuli leggja fram skýrslu um stöðu og þróun jafnréttismála við upphaf jafnréttisþings og í 11. gr. er fjallað um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum til fjögurra ára. 12. gr. er efnislega samhljóða 10. gr. gildandi laga, svipað er að segja um 13. gr. og svona mætti áfram telja þannig að ég vil vara við, hæstv. forseti, að hér sé um einhverjar byltingarkenndar breytingar að ræða. Eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra er hér um meira fjármagn að ræða en oft hefur verið samhliða breytingum sem þessum, það er sem sagt talað um 33–37 millj. kr. í aukaútgjöldum til þessa málaflokks við samþykkt þessa frumvarps.

Allt horfir þetta nú til betri vegar, því vil ég alls ekki mótmæla.

Þá vil ég aðeins fara yfir ýmislegt sem hefur þó verið á döfinni og tengist þessari mikilvægu baráttu og vitna þá dálítið til þeirrar aðkomu sem ég upplifði sem ráðherra. Það varðaði ekki síst þau málefni sem heyrðu undir viðskiptaráðuneytið en í minni tíð var skipuð svokölluð tækifærisnefnd, nefnd sem hafði það hlutverk að koma með tillögur um það hvernig mætti auka þátt kvenna í yfirstjórn fyrirtækja. Það var þáverandi framkvæmdastjóri Viðskiptaráðs sem var formaður þeirrar nefndar, Þór Sigfússon, og ég taldi hana skila ágætisvinnu. Því miður hefur samt sú vinna ekki skilað miklu inn í þetta samfélag. Niðurstaða þeirrar nefndar var að fara ekki þá leið sem t.d. Norðmenn hafa farið, að fara út í lagasetningu til að ná þessu fram, heldur beita mýkri aðferðum. Ég skrifaði sjálf öllum stærstu fyrirtækjum bréf sem viðskiptaráðherra og vakti athygli á málstaðnum og tækifærunum sem fælust í því að konur fengju meiri áhrif. Mér finnst rétt að nálgast það út frá því enda kom fram hér í máli hæstv. ráðherra að sænskar rannsóknir hafa sýnt að þar sem konur eru í forustu fyrirtækja skili fyrirtækin jafnvel 10% meiri arði. Þetta eru því tækifæri, ekki að það eigi að miskunna sig eitthvað yfir konur.

Síðan var farið út í ansi áhugaverða vinnu sem nú er í gangi í samstarfi við Háskólann á Bifröst sem varðar jafnréttisvísitöluna. Það er starf sem var sett á til tveggja ára, og vorið 2006 undirritaði ég sem viðskiptaráðherra samkomulag um þetta. Það var sem sagt Háskólinn á Bifröst, Samtök atvinnulífsins, Félag kvenna í atvinnurekstri, jafnréttisráð og Jafnréttisstofa sem tóku þátt og þetta er í gangi. Það sem kom út úr þeirri stöðuskýrslu sem skilað var í apríl/maí á þessu ári er svo sannarlega ekki til þess að auka á bjartsýni því að þar kemur fram að aðeins 8% konur eru í stjórnum fyrirtækja — þarna er verið að tala um 100 stærstu fyrirtækin — í staðinn fyrir að þær voru þó 12% árið 2005. Það eru 14% meðal æðstu stjórnenda en voru 10% 2005 þannig að þar hefur aðeins þokast í rétta átt. Einn þriðji þessara fyrirtækja er með skriflega jafnréttisáætlun og 71% fyrirtækjanna hefur enga konu í stjórn. Þetta er staðan eins og hún var núna í vor. Þessi nefnd hefur ekki lokið störfum og við skulum sjá hvað kemur út þegar lokaskýrslu verður skilað eftir ár. Það er svo sem ekki ástæða til að vera neitt sérstaklega bjartsýnn á að þetta færist mikið til betri vegar, það er ekkert hægt að neita því.

Það sem þessi nefnd eða starfshópur hefur sem hlutverk er að afla sér bestu grunnupplýsinga árlega um fjölda kvenkyns stjórnenda og stjórnarformanna í 100 stærstu fyrirtækjunum hérlendis og birta upplýsingar um fjölda æðstu stjórnenda innan fyrirtækjanna. Það er talað um að móta fleiri mælikvarða á árangur fyrirtækja í jafnréttismálum og birta þær upplýsingar. Þarna er náttúrlega verið að reyna að búa til hvata fyrir fyrirtækin til að standa sig og að þau fái þá einhverja umbun fyrir, a.m.k. gott umtal sem er náttúr-

lega ekki lítils virði fyrir fyrirtæki á markaði.

Síðan höfum við verið í alls konar samstarfsverkefnum innan Evrópusambandsins sem við höfum fengið aðild að sem EES-land. Til dæmis var eitt verkefnið um konur í atvinnurekstri, mjög áhugavert verkefni og náði til þó nokkuð margra landa um þessa stöðu og um hvað geti helst verið til úrbóta. Þá fékk Byggðastofnun að minni beiðni það hlutverk að gera úttekt á því hvaða árangur hefði orðið af verkefnum sem hafa haft það að meginverkefni að örva frumkvæði kvenna í atvinnurekstri. Þessar upplýsingar liggja allar fyrir og það er ekki óhugsandi að félagsmálanefnd sem fær þetta mál til umfjöllunar geti notað það eitthvað til hliðsjónar. Þetta er dæmigert mál sem þarf að vinna vel í nefnd og síðan býst ég við að það verði allgóð samstaða um að samþykkja þessi lög, ég hef enga trú á öðru þó að alltaf sé betra að hafa fyrirvara um einhverjar breytingar.

Hæstv. forseti. Ég ætlaði aðallega að koma inn á þessi efni og þakka hæstv. ráðherra fyrir að flytja málið og óska okkur öllum alls hins besta í þessari vinnu. Hér hefur verið fjallað nokkuð um það hvort lagasetning sé fyrst og fremst til hjálpar í þessu þegar við erum kannski meira að tala um hugarfarsbreytingu sem þarf að eiga sér stað. Eitt af því sem kemur alltaf upp í umræðunni og upp í hugann er jafnrétti á heimilum, það að báðir foreldrar taki þátt í uppeldi barnanna og taki þátt í heimilisrekstrinum sem slíkum. Það er að mínu mati eitt af grundvallaratriðum þess að konur gefi sig út í það að taka á sig ábyrgð sem er náttúrlega líka lykilatriði til að árangur náist. Þetta er mál sem er erfitt að setja um lög, þetta eru samkomulagsmál milli hjóna og sambýlisfólks og gríðarlega mikilvæg. Ég held að það megi fullyrða að yngri kynslóðirnar standi sig betur í þessu en þær eldri og að það sé meiri jafnréttishugsun hjá yngri karlmönnum eða að þeir hafi meiri jafnréttishugsun til að bera en eldri kynslóðin. Kannski verður þetta líka til að hjálpa okkur í baráttunni. Hún þarf líka að eiga sér stað á sviði löggjafar og þetta frumvarp sem hér er fram lagt er vissulega spor í rétta átt.

[14:00]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að fagna frumvarpi hæstv. félagsmálaráðherra. Ég tel að þar sé komið fram frumvarp sem nokkuð þverpólitísk samstaða geti náðst um. Við höfum heyrt í umræðunum að áherslur eru að einhverju leyti ólíkar en þó held ég að þarna sé kominn grunnur sem allir ættu að geta sameinast um að vinna út frá.

Við sem sitjum á Alþingi erum öll sammála um að varla ætti að þurfa að ræða um jafnrétti, svo sjálfsagt ætti það að vera. Ég er þá ekki einungis að tala um jafnrétti á milli kynja heldur jafnrétti á öllum sviðum þjóðfélagsins, að við stöndum öll jafnfætis í gegnum lífshlaup okkar. Ég er að tala um jafnrétti til náms, jafnrétti til starfs og svo mætti lengi telja.

Við höfum í grundvallaratriðum reynt að byggja upp samfélag þar sem tækifæri eru jöfn fyrir alla og það hefur leitt til þess að íslenskt þjóðfélag hefur verið að breytast mjög mikið á undanförnum árum. Jafnvel þótt gera megi mun betur þegar kemur að jafnrétti kynjanna held ég að okkur hafi miðað vel áfram á mjög mörgum sviðum.

Til dæmis má greina breytingar þegar horft er til náms með tilliti til kynjahlutfalls. Hvar sem við drepum niður fæti, á framhaldsskólastigi eða á háskólastigi, hafa skref til jafnræðis verið stigin mjög víða. Án þess að maður hafi gert hávísindalega úttekt á því má þó segja að konum hafi frekar verið að fjölga í karlagreinum, sem kallaðar voru, en kannski mætti karlmönnum fjölga í svokölluðum kvennagreinum.

En við þekkjum það að í karlastéttum, lögfræðingastétt og læknastétt, jafnvel í verkfræðingastétt, eru konur í einhverjum tilvikum komnar í meiri hluta, eitthvað misjafnt reyndar á milli skóla. Sú staðreynd sýnir þá breytingu sem hefur orðið að þessu leyti. Hins vegar hafa ákveðnir þættir staðið út undan og það er ólíðandi. Má þar nefna hinn kynbundna launamun, en það er eitt af þeim atriðum sem frumvarpið tekur nokkuð vel á. Kynbundinn launamunur virðist vera viðvarandi og þrátt fyrir að allir séu sammála um að hann gangi ekki upp, hvort sem það eru opinberir aðilar eða atvinnurekendur á einkamarkaði, er eins og árangur náist ekki. Það er óþolandi.

Það er augljóst mál að ef aðilar af ólíku kyni vinna sömu störf eiga þeir að fá sömu laun. Á þessu er náttúrlega tekið í frumvarpinu og taka 19. gr. og 25 gr., ef ég man rétt, sérstaklega á kynbundnum launamun. Ég held að það sé forgangsverkefni sem við þurfum að ganga í. Það getur aldrei gengið að slíkur launamunur sé til staðar.

Það er hins vegar alltaf spurning hversu langt á að ganga í boðum og bönnum eins og einstakir ræðumenn hafa komið inn á og hvað verður til að auka jafnrétti í raun. Hæstv. ráðherra hefur bent á að hér hafi ekki verið mikið um að fyrirtækjum hafi verið refsað fyrir að fylgja jafnrétti ekki eftir í verki og þegar úrskurðir hafi komið hafi fyrirtækin einfaldlega ekki tekið mark á þeim, og það er miður. Að því leyti má segja að það sé tilraunarinnar virði að koma upp ákvæði sem refsar fyrirtækjum fyrir að bæta ekki úr málum sínum, tilgangurinn er ekki bara að þetta séu orð á blaði heldur að fyrirtækin bæti úr sínum málum.

Mér finnst jafnréttisvottun líka mjög athyglisverð hugmynd. Ég held að stærri fyrirtæki, fyrirtæki sem hafa öfluga innviði, fyrirtæki sem ráða yfir það miklu fjármagni í yfirbyggingu, fari einfaldlega í slík verkefni til að gera vinnustaðinn sinn eftirsóknarverðan. Vinnustaður með slíka vottun yrði að mínu mati skör hærri — ég er ekki endilega að segja að því eigi að koma inn í þennan lagabálk, en löggjafinn og þá hæstv. félagsmálaráðherra ættu að huga að því hvernig standa mætti að slíkri vottun.

Ég las um ákveðna rannsókn — það skiptir kannski ekki máli í hvaða blaði en ég held það hafi verið í *Economist* í febrúar 2005 — þar sem verið var að fjalla um stöðu kvenna í ýmsum löndum. Þegar kom að því að skoða í hvaða landi flestar konur væru í stjórnunarstöðum og í stjórnum fyrirtækja voru Bandaríkin í fyrsta sæti eða að minnsta kosti í einum af efstu sætunum. Mér vannst ekki tími til að grafa þessa grein upp en ég held ég geti fullyrt að Bandaríkin hafi verið í fyrsta sæti.

Það hefði maður kannski ekki ímyndað sér fyrir fram. Ég veit ekki nákvæmlega hvað það er í bandarísku þjóðfélagi sem verður til þess að konur eru þar í hærra hlutfalli í stjórnunarstöðum og í stjórnum fyrirtækja en annars staðar.

En hitt veit ég þó að mörg lönd, t.d. Norðurlöndin, hafa sérstaka löggjöf um hlutföll kynja í stjórnum og stjórnunarstöðum, nefndum og öðru slíku. Það hefur kannski ekki alltaf gengið eftir sem skyldi þrátt fyrir boð og bönn og sést af því að þetta er allt vandmeðfarið.

Í Þýskalandi er mjög mikil umbun hjá foreldrum barna og mér skilst, án þess að ég hafi lagst yfir það, að það snúi ekki síst að konum. Í flestum tilfellum er konum umbunað fyrir að vera lengi inni á heimilinu eftir að fólk eignast barn. Það skilar sér svo aftur í því að konurnar eiga erfitt með að fara út á vinnumarkaðinn aftur. Þessu er öfugt farið í Bandaríkjunum. Það er svo sem ekki til fyrirmyndar en það gæti verið ein skýringin. En meðalhófið hlýtur jú að vera best í þessu eins og öðru. Þetta sýnir að það er líka hægt að ganga of langt í því að setja lög og reglur um alla skapaða hluti.

Ég legg áherslu á að ég styð frumvarpið í heild sinni þó eðlilegt sé að félagsmálanefnd fari yfir einstaka þætti í meðförum sínum. Varðandi það að fyrirtæki með 25 starfsmenn þurfi að koma sér upp sérstakri jafnréttisáætlun spyr maður sig náttúrlega hvað felist í slíkri áætlun. Ég held í sjálfu sér að það verði ekkert stórmál fyrir fyrirtækin. Það gæti jafnvel endað með því að samtök sem þessi fyrirtæki eiga aðild að útbúi eitthvert form sem menn fylla út í, að tiltölulega auðvelt verði að leysa þetta en þetta verði þó til þess að eigendur fyrirtækja hugsi upp að einhverju marki um þessa hluti.

En spurningin er hvort þetta muni ná tilgangi sínum. Ég er ekki endilega viss um það og ég er sammála því sem kom fram hjá hv. þm. Ragnheiði Árnadóttur, burt séð frá því hvort þetta eiga að vera 25 manna fyrirtæki, 50 eða 100 manna, þá held ég að þetta geti verið dálítið sérstakt verkefni fyrir t.d. mann sem rekur blikksmiðju með 25 starfsmenn — mann sem er vanur að vera niðri á gólfinu, sjá um að borga út og vera úti á mörkinni, inni í byggingum og hingað og þangað. Það verður svolítið mál fyrir hann að setjast niður og setja fram slíka áætlun. Það er líka spurning um hvaða bolmagn fyrirtækið hefur í slíkt ef vel á að vera. Ég veit að fyrirtækið leysir þetta. Það skilar af sér áætluninni en það er auðvitað fyrst og fremst árangurinn sem við viljum sjá.

Þá er það spurningin um bann við mismunun við ráðningu í starf. Hvað felur það nákvæmlega í sér? Snýr sú mismunun að kyni ef annað kynið er ráðið en ekki hitt? Þetta snýr ekki að annars konar mismunun við ráðningu. Ef við tökum lítil fyrirtæki sem dæmi getur það nú einfaldlega verið þannig að atvinnurekandi hefur ákveðna tilfinningu gagnvart manneskjunni burtséð frá kyni eða prófgráðum og slíku. Það getur verið erfitt að rökstyðja það. Ég hef sjálfur staðið í þeim sporum að mér líkar við einhverja manneskju en ekki aðra óháð kyni. Og þarf þá að rökstyðja það? Ef tveir umsækjendur eru af sama kyni þarf ekki að rökstyðja ráðningu annars en ef umsækjendur eru karl og kona þarf að rökstyðja það val. Þetta er í það minnsta umhugsunarvert.

Hvað úrskurðarnefndir varðar hafði ég nú heyrt að þróunin væri frekar í þá átt í stjórnsýslunni að draga úr slíkum nefndum. Það var mjög í tísku í ráðuneytum fyrir nokkrum árum að koma slíkum úrskurðum út fyrir ráðuneytin. Hins vegar tel ég að í þessu tilviki sé rétt að hafa úrskurðarnefnd og að úrskurðirnir séu bindandi. Ég held að það sé forsenda þess að þetta bíti. En ef menn telja á sér brotið hafa þeir að sjálfsögðu — sagði ég menn, menn og konur, konur eru líka menn — alltaf þá leið að reka málið fyrir dómstólum.

Ég ætla ekki að hafa þetta mikið lengra. Ég styð frumvarpið í heild sinni en að sjálfsögðu mun félagsmálanefnd fara í einstaka þætti þess og kannski taka á einhverjum þeirra. En frumvarpið er að minnsta kosti grunnur að lagabálki sem við hljótum að geta náð þverpólitískri samstöðu um.

[14:14]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Mig langar að blanda mér í þessa umræðu um frumvarp til laga um jafna stöðu kvenna og karla. Umræðan í dag hefur að mörgu leyti verið ágæt, mörg sjónarmið hafa komið fram og hefur hv. félagsmálanefnd án efa gott efni í sína mikilvægu vinnu fram undan.

Hér er verið að fjalla um mjög umfangsmikið mál sem nauðsynlegt er að fái mjög góða og málefnalega umræðu í þinginu. Ég styð þetta frumvarp og það mikilvæga markmið sem þar kemur fram, að stuðla að jöfnum tækifærum kvenna og karla í landinu. Jafnréttismál hafa verið mikið í umræðunni í þjóðfélaginu í áratugi. Mismunandi sjónarmið hafa verið uppi um það hvernig ná eigi því markmiði að auka jafnrétti í landinu og það er ekkert óeðlilegt við það að menn hafi mismunandi skoðanir á því hvernig best sé að nálgast þetta mál.

Þegar sú nefnd var að störfum sem þetta frumvarp byggist á var sá háttur hafður á í störfum hennar að gefa almenningi kost á að senda inn athugasemdir við frumvarpsdrögin. Ég held að sú aðferð að hleypa borgurum að svona stefnumótandi máli sé mjög jákvæð og verði til þess að umræða fari fyrr af stað í þjóðfélaginu sem er gott veganesti fyrir þingheim nú á þessu hausti. Mér finnst góður bragur á slíkum vinnubrögðum og hvet til þess að þau séu viðhöfð í þeim tilvikum þar sem það er mögulegt. Með því að kalla almenning fyrr að málinu er hægt að tryggja að hann geti komið athugasemdum sínum á framfæri og það eru meiri líkur á að málið þroskist vel.

Núgildandi jafnréttislög eru sjö ára gömul og það er mál margra að þau hafi ekki náð markmiðum sínum nægilega vel. Ýmis nýmæli eru í nýja frumvarpinu og á mörgum stöðum er verið að skerpa á gildandi ákvæðum. Kynbundin launamun hefur oft borið á góma í þessari umræðu og mér hefur sýnst að hv. þingmenn haldi að Samfylkingin hafi dregið Sjálfstæðisflokkinn nauðugan í þetta mál. Ég vil að það komi skýrt fram að stefna Sjálfstæðisflokksins í þessu efni er alveg skýr, að óútskýrðum kynbundnum launamun verði útrýmt. Stefna og vilji flokksins í þessu efni er alveg skýr hvað þetta varðar.

Þar kemur raunar einnig fram að launþegar ættu að ráða því hvort þeir veiti þriðja aðila upplýsingar um launakjör sín eða ekki. Það liggur alveg fyrir og sú stefna flokksins er líka alveg skýr. Í mínum huga er það ákvæði 3. mgr. 19. gr. frumvarpsins, að starfsmönnum sé ávallt heimilt að skýra frá launakjörum sínum ef þeir kjósa svo, mjög mikilvægt skref í þessa átt. Mér finnst skipta máli að þarna hafi starfs-

menn heimild til að haga þessu svona og ég hef fulla trú á því að þetta ákvæði verði til þess að koma þessu mikilvæga máli lengra fram. Við skulum ekki gleyma því að það á bæði við um konur og karla að sumir kæra sig ekkert um að gefa upp launakjör sín. Það eru bara ekki allir launþegar sem vilja það. Ég held að það sé bragur að því að hafa þetta með þessum hætti.

Ég vil líka taka fram að þegar kemur að því að leggja skyldur á stofnanir og fyrirtæki finnst mér að ríkið sjálft eigi að ganga fram með afgerandi hætti og gæta þess að leggja ekki almenna markaðnum skyldur á herðar nema ríkið sé þegar farið að ganga á undan með góðu fordæmi.

Hvað almenna markaðinn varðar að öðru leyti er það alveg rétt að ákvæði laganna eru nokkuð ströng, ekki síst hvað varðar stærðarmörk fyrirtækja, og ég hvet félagsmálanefnd til að skoða þau ákvæði sem snúa að þeim þætti sérstaklega og jafnvel reyna að átta sig á hvort í raun og veru verði um mikinn kostnað fyrir fyrirtækin að ræða í því efni. Það er samt ágætt að hafa í huga að í gildandi lögum er nú þegar ákvæði í 13. gr. um að fyrirtæki og stofnanir með fleiri en 25 starfsmenn skuli setja sér jafnréttisáætlun, þótt þetta frumvarp gangi reyndar lengra í eftirfylgni í þessu. Ég treysti því að stjórnvöld og Jafnréttisstofa sérstaklega verði sú mikilvæga aðstoð í þessu máli sem boðað er í frumvarpinu.

Við sem höfum starfað á almennum markaði vitum að það er markmið allra metnaðarfullra fyrirtækja að gæta vel að jafnréttismálum og þá á ég við það hugtak í víðtækasta skilningi. Við hljótum auðvitað að sjá að það eru hagsmunir allra fyrirtækja að hafa færustu starfsmenn innan sinna vébanda og þau sjái að þau hafi hag af því að sinna þessum málum af myndarskap.

En jafnrétti verður ekki til og verður ekki náð með lagasetningu. Það þarf hugarfarsbreytingu í þjóðfélaginu og það tekur langan tíma og hefur tekið langan tíma. Eins og fram kemur í ágætri greinargerð með frumvarpinu var það árið 1919 sem gert var ráð fyrir að barnakennarar fengju jafnan rétt til launa án tillits til þess hvort þeir væru karlar eða konur. Því er langt síðan menn fóru að ræða launakjör kynjanna í því skyni að jafna þau en samt erum við enn að berjast í þessari umræðu svo mörgum árum seinna. Það er því ljóst að okkur hefur ekki miðað nógu vel.

Þetta er ekki eingöngu bundið við íslenskt samfélag, þetta á við um öll samfélög í heiminum og þrátt fyrir það sem við eigum eftir að gera betur höfum við Íslendingar að mörgu leyti staðið okkur þokkalega vel. Atvinnuþátttaka kvenna er afar há hér á landi og ég efa að hún sé víða hærri. Það er kannski ástæða til að benda á það sem stendur í athugasemdum við frumvarpið, með leyfi forseta:

„Umræða um þátttöku karla í jafnréttismálum hefur orðið meira áberandi. Nauðsynlegt er talið að karlar komi meira að uppeldismálum og ábyrgð á heimili en verið hefur þar sem jafnréttismál séu ekki einkamál kvenna“

Þarna er imprað á stóru máli og kannski því máli sem þetta allt snýst um í hugum margra kvenna. Um leið og við hvetjum konur og viljum sjá konur eins framarlega og hægt er á öllum sviðum þjóðfélagsins, vitum við líka að það þýðir mikla skipulagningu sem ekki er hægt að útskýra fyrir fólki, fólk verður að reyna það á sjálfu sér hvernig það sinnir þeirri skipulagningu þegar báðir makar takast á við flókin verkefni. Lagaumgjörðin verður náttúrlega ýta undir þessa þætti en þetta veltur allt á samkomulagi og hvernig sýn fólkið sjálft hefur á þjóðfélagið og hvert þjóðfélagið stefnir. Þetta er ekki hægt að gera nema karlmenn taki þátt, konur ná ekki eins langt og og þær hafa kannski tækifæri til ef þær hafa ekki stuðning karlmanna. Ég held að það komi skýrt í ljós í þessari umræðu að karlmenn vilja fá pláss í þeirri umræðu, þeir gera sér grein fyrir að þetta er hagsmunamál beggja kynja, þetta er ekki einkamál kvenna. Því er mjög mikilvægt að karlmenn taki ríkan þátt í þessari umræðu og það séu ekki bara konurnar sem tali um þetta vegna þess að það er mjög mikilvægt fyrir karlmenn að ræða þessi mál. Barnauppeldi og heimilisrekstur ásamt því að gegna ábyrgðarstörfum er kannski flóknara en virðist við fyrstu sýn og kannski fara mestu og flóknustu samningaviðræðurnar fram innan veggja heimilisins þegar kemur að því hvernig eigi að forgangsraða og skipuleggja. Tala ég þar af ágætri reynslu eins og þegar talað er hér um mæður, systur, feður og slíkt. Við konur erum sennilega alltaf bæði að ala upp börnin og sumar telja sig vera að ala upp makann, og hvort sem það er með réttu eða röngu og hvernig sem það gengur hefur það kannski verið svolítið þannig undanfarin ár.

Íslenskar konur mennta sig sífellt betur og ég er á þeirri skoðun og trúi því að það verði til þess að þær skili sér betur í stjórnunar- og sérfræðistörf, störf prófessora o.fl. Við skulum muna að hvatning til frekara náms karla og kvenna skilar sér í samkeppnishæfara þjóðfélagi. Konur eru að sækja fram í raunvísindum í háskólum og raunar í tæknimenntun líka þótt mér finnist reyndar að almennt þurfi enn fleiri að sækja þar fram. Við skulum heldur ekki gleyma iðnnáminu en þar horfi ég líka til hagsmuna fyrirtækjanna sjálfra. Þegar svo mikill skortur er á iðnmenntuðu fólki í landinu er mikilvægt að fyrirtækin laði til sín konur í hefðbundnari karlastörf. Það getur enginn gert nema fyrirtækin sjálf. Þau verða sjálf að sjá að þau þurfa á öllu fólki að halda til að hægt sé að reka fyrirtækin sem best. Það eru beinlínis hagsmunir þeirra og við sjáum að þau gera sér grein fyrir því.

Ég tek undir með hv. þm. Guðbjarti Hannessyni almennt um frumvarpið, að nauðsynlegt sé að meta árangur þessarar lagasetningar með reglubundnum hætti. Menn segja að það sé tilraunarinnar virði að gera þetta, ég vil ganga lengra, ég tel að það sé nauðsynlegt að þetta frumvarp fái framgang og jafnvel þótt ströng ákvæði séu um einstaka þætti í því er nauðsynlegt á þessu stigi að við tökum þetta skref.

Ég vil að endingu ítreka að ég styð frumvarpið og vona að það fái góða umræðu í félagsmálanefnd og á þinginu.

[14:26]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Ég var einu sinni í afmæli fimm ára barns og meðal gjafanna var dúkka, svo var greiðusett í bleikum pakkningum, þá dúkkuhús, síðan pottar og pönnur í bleiku og nú vil ég biðja hv. þingmenn að giska á hvers kyns barnið var. Það er ekki mikill vandi. Þetta var sko ekki drengur! Ég hygg að þarna sé kannski uppruninn og ástæðan fyrir því kynjamisrétti sem við eigum við að búa. Við búum

börnin okkar strax í bernsku undir ákveðin kynjahlutskipti og hlutverk.

Jafnréttismál eru réttlætismál fyrst og fremst. Við viljum ekki sjá að fólki sé mismunað vegna einhverra annarra aðstæðna en vegna getu og verðleika. Mér finnst að það eigi að ráða fólk í vinnu eingöngu eftir hæfileikum þannig að ég lít alltaf á jafnréttismál sem jafnrétti fólks en ekki kynja. Ég held að kynjamisrétti sé einfaldlega birtingarmynd af misrétti sem viðgengst meðal fólks. Við sjáum ekki þegar tveimur karlmönnum er mismunað en við sjáum þegar konu og karli er mismunað.

Afleiðingar kynjamisréttis eru að þjóðfélagið er fátækara en ella í mörgum skilningi, bæði fjárhagslega og efnahagslega, vegna þess að bestu starfsmennirnir eru ekki nýttir í bestu störfin. Það er mjög hættulegt og skaðlegt. Þess vegna ættu þeir sem vilja að efnahagsleg staða þjóðfélagsins sé góð að berjast fyrir jafnrétti og nýta hvern þjóðfélagsþegn eins vel og hægt er.

Þeir sem rekið hafa fyrirtæki, herra forseti, vita hversu erfitt er að ákvarða mönnum laun. Þeir sem aldrei hafa rekið fyrirtæki halda að það sé voðalega einfalt en svo er ekki. Sá sem er duglegur og skaffar tvöfalt meira en allir í kringum hann reiknar með því að fá hærri laun en hinir. Sá sem er stundvís og heldur með þeim hætti uppi ákveðnum aga í fyrirtækinu reiknar með því að það sé einhvers metið. Sá sem er búinn að starfa hjá fyrirtækinu í 30 til 40 ár og veit hvað gera á þegar ákveðnar aðstæður koma upp í þjóðfélaginu eða í fyrirtækinu, telur reynslu sína afskaplega mikils virði. Sá sem er snjall og finnur alltaf bestu lausnina í hvelli, þó að hann sé ekkert sérstaklega duglegur, stundvís eða með mikla reynslu, sér að hann er mikils virði fyrir fyrirtækið og vill fá borgað fyrir það. Sá sem sýnir fyrirtækinu trúnað og stendur með því í gegnum þykkt og þunnt reiknar líka með því að fá umbun fyrir það. Sumir eru búnir að leggja á sig langskólanám og vilja að sjálfsögðu fá menntunina metna. Svo eru sumir bara skemmtilegir og ómetanlegir sem slíkir fyrir fyrirtækið.

Þetta sýnir hve erfitt er að bera saman laun og ákveða hversu mikið einstakir starfsmenn eiga að fá. Þó að menn legðu það í hendur starfsmannanna að ákveða launin sín á milli mundi aldrei nást samvinna eða sátt. Sá sem er duglegur vill fá borgað fyrir það. Hann sættir sig ekki við að sá sem er með mikla reynslu en er hundlatur eigi að fá meira. Þetta er vandamálið í hnotskurn, þetta er ekki einfalt mál.

Svo eru fyrirtæki misjöfn. Það getur verið að eitt fyrirtæki borgi lág laun en allir vilji vinna hjá því af því að þeim finnst það gaman, þar er góður starfsandi, haldið er upp á afmæli, farið í bíó eða sumarbústað eða eitthvað annað skemmtilegt gert. Menn eru tilbúnir til að fórna launum fyrir slíkt. Það er því margt þessu tengt sem ekki verður metið til launa. Ég tel því, herra forseti, að frumvarpið, sem ætlað er að einfalda málin, gangi ekki upp. (Gripið fram í.)

Sem betur fer eru konur að sækja í sig veðrið varðandi menntun og meira að segja komnar í meiri hluta í háskólum landsins. Það er jákvætt nema náttúrlega fyrir karlmenn sem sitja eftir. Hvernig stendur á því að fyrirtæki ræður óhæfari starfsmann í staðinn fyrir hæfari?

Hvernig stendur á því að menn leyfa sér að láta fordóma og ýmislegt annað stjórna því að þeir ráða óhæfari starfsmenn? Vilja þeir ekki græða? Það er eitthvað sem menn ættu að velta fyrir sér. Getur verið að skortur sé á kröfu um arðsemi í fyrirtækjum almennt og alveg sérstaklega í opinberum fyrirtækjum? Ég held að ef menn vildu virkilega græða og regluleg krafa væri um arðsemi í öllum fyrirtækjum, jafnt hjá hinu opinbera sem í einkafyrirtækjum, mundi þetta breytast. Þá hefðu menn ekki efni á því að ráða óhæfari manneskju, karl eða konu, en hæfari.

Í frumvarpinu ætla menn, eins og hæstv. ráðherra sagði, að sýna klærnar. Það hefur ekki alltaf gefist vel. Það er sífellt talað um að herða refsingar og viðurlög. Samt höfum við eiturlyf, lögbrot og skattsvik. Ég er ekki viss um að sú stefna sé endilega af hinu góða. Menn fara bara fram hjá lögunum ef því er að skipta. Við erum búin að reyna í mörg ár að ná fram jafnrétti kynjanna og því virðist meira að segja hafa farið aftur, því miður. Það skyldi þó ekki vera að eitthvað sé að aðferðafræðinni sjálfri?

Ég hélt lengi vel að fæðingarorlofið, sem er eitt stærsta skref sem við höfum stigið í jafnréttisátt, mundi jafna þann mun sem ég sé. Jómfrúrræða mín fjallaði einmitt um að munur væri á milli kynjanna í fæðingarorlofi sem þá var. Þá er það spurningin: Hvað er þá eftir? Við stöndum enn með fordóma karla gagnvart konum og fordóma kvenna gagnvart sjálfum sér og öðrum konum. Svo finnast enn fordómar eins og þeir sem alið var á í afmælinu sem ég gat um áðan.

Ég held því að sú aðferð að sýna klærnar sé ekki endilega rétt né heldur að vísa í samkeppnislög og skattalög o.s.frv. Það tel ég ekki sambærilegt. Í umferðarlögum eru menn sáttir við að keyra hægra megin af því að það er bráð nauðsyn. Það sjá allir að það mundi leiða í ógöngur ef menn færu að keyra bæði hægra og vinstra megin, þar er nauðsyn að hafa mjög skýrar reglur. Þar sem þörfin fyrir refsingar er ekki eins mikil held ég að þær bregðist því að menn skilja ekki tilganginn með þeim.

Í frumvarpinu er mikið talað um jafnrétti. Hér má nefna Jafnréttisstofu, kærunefnd jafnréttismála, jafnréttisráð, jafnréttisþing, þingsályktun um framkvæmdaáætlun um jafnréttismál, jafnréttisnefndir sveitarfélaga, jafnréttisfulltrúa, jafnréttisráðgjafa o.s.frv. Þetta er heljarinnar jafnréttisiðnaður nákvæmlega eins og við upplifum fíkniefnavarnaiðnaðinn. Hvað mundi það fólk sem vinnur við þetta gera ef jafnrétti kæmist allt í einu á? Það hefur sko engan áhuga á því í rauninni því að þá yrði það atvinnulaust. Menn skulu passa sig á því að búa ekki til svona iðnað. (Gripið fram í.) Það getur vel verið að það verði eitthvað annað að gera þegar jafnréttið er komið á. (Gripið fram í.)

Það er merkilegt þegar maður hugleiðir það: Hver er hin raunverulega eign fyrirtækja og stofnana? Er það bíllinn, húsnæðið, skrifstofan, stóllinn eða hvað? Nei, það er fólkið. Hvert einasta fyrirtæki sem vill virkilega viðhalda eign sinni og auka hana gætir að því að gefa starfsfólkinu ákveðin skilaboð, meðal annars með því að sýna jafnrétti í einhverjum skilningi. Það er hluti af samskiptum fyrirtækisins við þessa mestu auðlind sína sem starfsfólkið er. Ég tel að jafnréttisvottun þar sem fyrirtækin mundu afhenda ákveðnum trúnaðarmanni allar upplýsingar sem hann krefst, t.d. um launasamninga og réttlætingu á mismunandi launum með tilliti til dugnaðar, stundvísi, reynslu, snilli, trúnaðar,

menntunar og fleira, væru skýr skilaboð til starfsfólksins frá fyrirtækinu. Slíkt væri miklu meira virði en einhver tóm plögg um jafnréttisáætlanir með fallegum orðum án framkvæmdar. Menn ættu alla vega að skoða þann möguleika. Hv. nefnd sem fær þetta mál til umsagnar ætti virkilega að hugsa um að reyna að lokka fyrirtækin í staðinn fyrir að berja þau. Það gefst oft betur í námi og kennslu.

Ef ég ætla að ráða mér verkfræðing til að hanna hús vil ég helst að hann hafi lært eitthvað í verkfræði. Ég vil vottorð frá háskóla um að þessi maður sé verkfræðingur og það dugar mér. Með sama hætti mundi Jafnréttisstofa, sem yrði þá bara ein eftir, votta að ákveðið fyrirtæki sinni jafnrétti í hvívetna. Ég held nefnilega að flest fyrirtæki vilji það. Vandinn er að finna málamiðlun milli starfsmannanna.

Eins og talað er um umhverfissinnuð fyrirtæki sem græn, væri hægt að tala um jafnréttissinnuð fyrirtæki sem bleik eða eitthvað álíka. Þau mundu sýna fram á að þau sinntu jafnrétti. Þau fengju þá væntanlega betra starfsfólk því að hver vill vinna hjá fyrirtæki sem ekki gætir jafnréttis? Ekki karlar neitt frekar en konur vegna þess að þeir vilja líka njóta jafnréttis þegar þeir eru ráðnir. Þá á ég við jafnrétti í almennum skilningi en ekki kynjajafnrétti.

Ég vil ljúka þessu með því að undirstrika að ég tel að jafnrétti sé afskaplega mikils virði, bæði út frá réttlætissjónarmiði og þjóðhagslegu. Við nýtum ekki mannauðinn til fulls ef við gætum ekki jafnréttis og setjum ekki þann hæfasta í bestu stöðuna.

[14:39]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að segja að mér hefur oft og tíðum þótt athyglisvert að hlýða á hv. þm. Pétur Blöndal vegna þess að hann hefur gjarnan komið inn í umræðuna með mjög áhugaverð sjónarmið. En ég er búinn að hlýða á hv. þingmann í tvígang í dag fara yfir þessi mál og viðra sín sjónarmið og ég verð að segja að ég er afar hugsi yfir því sem hann hefur sett fram.

Í morgun kom hv. þingmaður fram með þá skoðun sína að algerlega sé ástæðulaust að setja lög til að ná fram jafnrétti. Þar eigi að leita annarra leiða því að boð og bönn séu ekki til þess fallin að ná árangri í þessum efnum. Það er mat nánast allra að ekki sé jafnrétti meðal karla og kvenna. Þá spyrja menn: Hvaða leiðir eru mögulegar til þess að reyna að jafna þetta ástand? Leiðin sem valin er í þessu tilviki er að setja lög og reyna að skapa tæki sem styrkja jafnrétti kynjanna alveg eins og er gert mjög víða, t.d. í trúarbrögðunum og boðorðunum. Þar eru reglur um hvernig menn eigi að haga sér, alveg eins og er kveðið á um í siða- og lagareglum. Allt er þetta gert til þess að skapa betra samfélag.

Ég spyr hv. þingmann, vegna þess að ég verð að játa að í þetta skipti finnast mér sjónarmið hans afar sérstök: Hvaða leið sér hv. þingmaður færa til að koma á jafnrétti karla og kvenna ef ekki þá sem hér er lögð til, þ.e. að setja lög og styrkja þau tæki sem almannavaldið hefur til þess að tryggja jafnrétti?

[14:42]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Samlíkingin við trúarbrögð og siðareglur er ágæt. Trúarbrögð eru með refsingar, hreinsunareld, helvíti o.s.frv. en siðareglur ekki. Siðareglur segja að menn eigi að fara að góðum siðum, það gagnist þeim best. Ég held að það sé að mörgu leyti skynsamlegra að fara að siðareglum.

Varðandi hvaða lausnir ég sé finnst mér dálítið undarlegt að hv. þingmaður skuli ekki hafa heyrt það. Ég talaði um vottun fyrirtækja, að opinber aðili gefi vottorð um að ákveðið fyrirtæki fylgi jafnréttisstefnu í reynd eins og opinberir aðilar gefa vottorð um að einhver maður kunni verkfræði eða læknisfræði eða eitthvað álíka. Þegar ég veit að fyrirtæki framfylgir jafnrétti að öllu leyti, bæði milli karla og milli kvenna og milli karls og konu, mundi ég frekar sækja um vinnu hjá því fyrirtæki en öðru sem ekki treystir sér til að sækja um slíka vottun vegna þess að það framfylgir ekki jafnrétti milli fólks.

Ég benti því á þessa leið og það er tiltölulega auðvelt að setja hana inn með lagafrumvarpinu sem hér liggur fyrir. Það er lítið mál að hætta við refsingar en hvetja í staðinn fyrirtæki til þess að vinna með jafnréttissinnuðum hætti.

[14:43]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst orðræða hv. þingmanns, það er að árangri í jafnréttismálum verði náð með jafnréttisvottun fyrirtækja, vera lítið innlegg til umræðunnar.

Eins þótti mér afar miður að hv. þingmaður fullyrti hér áðan í ræðustól að það fólk sem vinnur að jafnréttismálum hafi engan áhuga á að ná jafnrétti því að þá yrði það atvinnulaust. Ég held að svona ummæli séu ekki til þess fallin að efla og styrkja umræðuna og mér þætti mjög við hæfi ef hv. þingmaður kæmi hér upp og bæðist afsökunar á þessu. Ég hef að minnsta kosti fulla trú á því að það fólk sem vinnur í þessum málum geri það af heilindum og festu og hafi það kannski einmitt að markmiði að starf þeirra við jafnréttismál verði óþarft. Ég hugsa að hv. þingmaður, miðað við þau sjónarmið sem hann hefur viðrað hér á þinginu, yrði glaður ef ekki þyrfti að vera með heila iðngrein í þessu ferli.

Ég fullyrði að fólk sem vinnur að jafnréttismálum gerir það af heilindum og festu og við megum ekki kasta rýrð á störf þess eða metnað eins og hv. þingmaður gerði í ræðustóli áðan.

[14:45]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég efa það ekki að það fólk sem starfar að þessu er í því af heilindum, ég efa það ekki. Ég var eingöngu að benda á að komið gætu upp hagsmunir sem eru annars eðlis. Ég var eingöngu að benda á það.

En tökum sem dæmi þá sem vinna t.d. að áfengisvörnum og ég held að flestir sem að því vinna geri það af heilindum. Tækist hins vegar að vinna bug á áfengissýki þá yrði það fólk atvinnulaust, það er bara þannig. Það er búið að byggja upp mikið kerfi í áfengisvörnum og það er búið að byggja upp mikið kerfi í jafnréttismálum og það næst því miður í báðum tilfellum afskaplega lítill árangur, því miður er launamismunurinn enn þá mikill. Ég hef aldrei efast um og aldrei sagt að hann sé ekki til staðar. Það er launamunur á milli kynja. Ég tók það sérstaklega fram og

ég hef aldrei sagt að það væri í lagi. Ég var bara að benda á að það fólk sem við þetta starfar getur lent í þeirri aðstöðu að það tapi á því að ná markmiðum sínum. En auðvitað geri ég ráð fyrir að flestir mundu halda áfram að vinna af heilindum að markmiðum sínum.

En varðandi úrlausnir þá er úrlausn mín er ekki bara „af því bara“ og ekki eingöngu frá mér komin. Þetta hefur lengi verið til umræðu, að koma á slíkri vottun. Ég tel að það sé miklu betri lausn og tel að menn ættu að ræða það nákvæmlega eins og hvað annað fremur en koma með boð og bönn og refsa og refsa.

[14:47]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það gleður mig að við eigum sameiginlegt markmið, ég og hv. þm. Pétur H. Blöndal, um að ná árangri í jafnréttismálum. Við ættum að geta sameinast um að gefa skýr skilaboð út í samfélagið. Málið snýst m.a. um að breyta viðhorfum og slást við fordóma og breyta því sem hér þarf að breyta.

Við getum verið sammála um að það ætti að vera hagur allra að ráða hæfasta fólkið þó við horfum því miður upp á að persónuleg tengsl, frændsemi og pólitík ráði víða, ekki síður í einkafyrirtækjum en opinberum fyrirtækjum, þegar fólk er ráðið.

Það sem ég skil ekki og mig langar að spyrja hv. þm. Pétur H. Blöndal um, er: Hver er munurinn á vottun og jafnréttisáætlun? Hvað munum við ætlast til að sé sett inn í jafnréttisáætlun? Það eru nákvæmlega þau atriði sem við mundum líta á í sambandi við vottun á fyrirtækjum, þ.e. hvaða þætti eigi að skoða hjá starfsmönnum, hvaða þætti í sambandi við fjölskyldumál og annað munum við meta til að gefa viðkomandi fyrirtækjum vottun? Ef við getum sameinast um slíka greiningu þá getum við ekki síður beitt henni í gegnum jafnréttisáætlanir og Jafnréttisstofu þannig að fyrirtækin geti unnið að jafnréttisáætlun. Fyrirtækin gætu greint frá aðferðum sínum og auglýst að þau hefðu skilað jafnréttisáætlun og staðið sig gagnvart þessum nýju lögum. Við þetta mundum við spara 70 millj. kr., ef ég hef skilið rétt hvað það kostar að fara af stað með vottunina.

En mér finnst að hv. þm. Pétur H. Blöndal skuldi okkur að gera grein fyrir muninum á þessu. Ég sé ekki muninn á því að fyrirtæki geri jafnréttisáætlun eða hljóti fyrirmæli utan frá um hvernig það eigi að uppfylla opinber skilyrði til að fá vottun.

[14:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður hefur kannski einhvern tíma reynt að ýta hrossi inn um dyr og hv. þingmaður hefur einhvern tíma reynt að teyma hross inn um dyr. Það er munur á þessu. Hrossið verður gersamlega statt, klárinn verður staður ef reynt er að ýta honum. Það er einmitt sá munur sem ég sé á aðferðunum. Annars vegar að reyna að þvinga atvinnulífið til að gera eitthvað og hins vegar að lokka það til að gera það.

Sú vottun sem ég er að leggja til væri af frjálsum vilja. Fyrirtækin gætu sótt um vottun og jafnvel borgað hana sjálf. Munurinn er talsverður á því að hafa vottun þar sem er virkilega farið í gegnum það að fyrirtæki framfylgi ákveðnum jafnréttissjónarmiðum og jafnrétti í mannaráðningum og öðru slíku, og því að krefjast þess að lagt sé fram blað sem heitir jafnréttisáætlun með fögrum orðum sem aldrei er farið eftir. Þetta er verulegur munur, frú forseti. Ég ætla að vona að menn geri mun á því hvort þeir eru lamdir til hlýðni eða lokkaðir til hlýðni.

[14:50]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég veit ekki af hverju hv. þm. Pétur H. Blöndal gefur sér að frumvarpið boði barsmíðar og þvinganir umfram það ef um vottun væri að ræða. Mig langar líka til að spyrja hv. þingmann: Hvernig stendur á því að við erum ekki komin lengra? Hvernig stendur á því að fyrirtækin hafa ekki gengið lengra í þessu? Ég trúi ekki þeirri skýringu sem kom fram, að skort hefði á því að barist væri fyrir hámarksarðsemi. Það getur verið hluti af skýringunni. Ég get almennt tekið undir það að sjálfur hefði ég kunnað betur við það að lokka fólk til að gera hlutina og leita samstarfs en að þvinga það. En mér finnst þessu rangt stillt upp þegar þetta er sett fram með þessum hætti.

Ég held að við höfum verið svo lengi í sama hjólfarinu að tími sé kominn til að gefa skýrari skilaboð til fyrirtækja um þá tilætlun sem við höfum um jafnrétti í þjóðfélaginu. Þar erum við sammála. Ég held að það væri, eins og ég sagði í ræðu minni áðan, tilraunarinnar virði að gá hvort okkur tekst að fylgja þessu betur eftir. Ég skal fúslega koma að því að við búum til vottunarkerfi ef það má verða til að flýta þessu. En ég held að fyrst eigum við einmitt að skilgreina hvað það er hjá fyrirtækjunum sem við viljum breyta. Það getum við gert í opinbera kerfinu, hvort sem það heitir Jafnréttisstofa eða eitthvað annað. Við þurfum ekki til þess utanaðkomandi vottunarfyrirtæki með ærnum tilkostnaði, þótt við gætum að einhverju leyti komið þeim kostnaði yfir á fyrirtæki sem hv. þingmaður ber annars mjög fyrir brjósti. Mig vantar betri skýringar á því: Af hverju gefur hann sér að þetta séu þvingunarúrræði, af því að það er Jafnréttisstofa eða jafnréttisráð eða úrskurðarnefndir, en annars ekki? Erum við að hverfa frá jafnréttislögunum með því að þora ekki að beita viðurlögum?

[14:52]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í 4. gr. frumvarpsins stendur, með leyfi frú forseta:

„Ákvörðun um dagsektir samkvæmt 5. og 6. mgr. skal tilkynnt bréflega á sannanlegan hátt þeim sem hún beinist að. Dagsektir geta numið allt að 50.000 kr. hvern dag.“

Eru þetta ekki refsingar? Frú forseti, eru þetta ekki refsingar? Er ekki verið að berja menn til hlýðni, láta þá gera eitthvað sem þeir vilja ekki eða langar ekki til að gera? Það er mikill munur á þessu, með refsingum og dagsektum o.s.frv. eða lokka með vottun. Það er margt í þessu frumvarpi sem gengur í sömu átt, með refsingum.

Það er verið að þvinga fyrirtækin til að gera eitthvað sem sum þeirra vilja ekki gera. Þá verður til andstaða og undanskot og innantómar jafnréttisáætlanir sem enginn fer eftir. Það er miklu skynsamlegra að gefa mönnum vottorð

um það, ákveðnu góðu fyrirtæki, að það framfylgi jafnréttisstefnu sinni á jafnréttissinnaðan hátt. Þá vita það allir og þeir geta auglýst: Ég er jafnréttissinnað fyrirtæki. Komið til mín, vinnið hjá mér. Ég hugsa að þau fyrirtæki fengju meira úrval af starfsfólki með slíkt vottorð. Þetta er munurinn á því að ýta klárnum áfram, lemja hann áfram og hinu, að teyma hann eða lokka hann.

[14:54]

Útbýting:

Stjórnarskipunarlög, 168. mál, frv. EBS o.fl., þskj. 181.

Tilraunaveiðar Örfiriseyjar RE 4 í Ísafjarðardjúpi, 154. mál, fsp. GAK, þskj. 165.

[14:55]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins blanda mér inn í umræðuna með örfáum orðum um þetta mál til þess að fara yfir helstu þættina í því eins og það blasir við eftir fyrstu yfirferð. Almennt vil ég segja að sú þróun í löggjöfinni sem frumvarpið ber vitni um að á sér stað er að mörgu leyti skiljanlegt viðbragð við því að ekki hefur gengið sem skyldi að ná tilteknum markmiðum sem löggjafinn eða framkvæmdarvaldið hafa sett sér. Það á sérstaklega við um launajafnrétti sem virðist eiga lengra í land en ætla mætti og menn hefðu kannski vonað fyrir nokkrum árum þegar fyrst var verið að fitja upp á því að lögfesta ákvæði þar um í sérstaka lagabálka.

Ég tel það pólitískt markmið sem samstaða er um, að vinna að jafnrétti á þeim grundvelli sem lagður er í þessari löggjöf og í meginatriðum endurspeglast í frumvarpinu. Ég hygg að það sé ekki, a.m.k. ekki af hálfu okkar í Frjálslynda flokknum, gerður neinn ágreiningur um þau markmið.

Það hefði kannski verið skýrara í þessu máli að setja niður fyrir sér betur en gert er í greinargerð og lagatexta hvert raunverulegt markmið málsins er, hverju menn ætla sér að ná fram og fyrir einhvern tiltekinn tíma þannig að hægt væri að vega það og meta þegar þar að kemur hvernig til hefur tekist. Markmiðið er svolítið óljóst, kannski vegna þess að það er svo víðtækt, þá verður það ekki eins skýrt og nauðsynlegt er til þess að menn geti náð markmiði fyrr en ella væri.

Ég vil líka bæta við sjónarhorni sem ég hygg að ég hafi ekki heyrt í þessari umræðu sem er að orðið jafnrétti og jafnstaða á að mínu viti að skiljast örlítið víðtækar en gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi og í lögum þar um. Mér finnst óþarflega þröngt sjónarhorn á þetta. Í þessum lagabálki er ekki tekið á misrétti sem viðgengst og mun halda áfram að viðgangast milli kynja og milli einstaklinga innan sama kyns. Ég vil nefna sem dæmi þá staðreynd að laun hafa lengi verið mishá eftir atvinnugreinum og landsvæðum. Þetta á sérstaklega við um almenna markaðinn en það er líka farið að bera á því á opinbera markaðnum að laun fyrir sambærileg störf eru misjöfn eftir búsetu. Jafnvel þótt viðkomandi sem sinnir þeim sé af sama kyni, annars vegar á höfuðborgarsvæðinu og hins vegar á einhverju tilteknu landsvæði utan þess.

Mér finnst þetta vera jafnréttisþáttur sem ekki eigi að undanskilja átaki stjórnvalda til þess að ná fram jafnrétti. Það er t.d. misrétti sem ekki er ástæða til að líða þegar konur í tilteknu starfi á almennum vinnumarkaði fá 10, 15 eða 20% lægri laun fyrir ákveðið starf ef þær búa á einhverjum tilteknum stað utan höfuðborgarsvæðisins miðað við það sem stendur til boða á höfuðborgarsvæðinu. Þetta er misrétti sem ég held að við ættum ekki að loka augunum fyrir og ættum að gera ráð fyrir í lögunum að reynt verði að taka á eftir því sem tök eru á.

Það er líka misrétti að þessu leytinu til eftir störfum, sérstaklega hjá hinu opinbera, og það er ekki tekið á því í frumvarpinu. Þar á ég fyrst og fremst við störfin sem falla undir kafla laganna um opinbera starfsmenn, um embættismenn. Þar segir í 20. gr. frumvarpsins sem ég hygg að sé sambærileg við gildandi ákvæði, með leyfi forseta:

„Starf sem laust er til umsóknar“ — athugið, sem laust er til umsóknar — „skal standa opið jafnt konum og körlum.“

Það hefur farið mjög vaxandi hjá hinu opinbera, ráðuneytum sérstaklega, að ráða fólk til starfa án auglýsingar inn í embættismannaklúbbinn. Svo hefur það líka farið vaxandi að þeir sem eru komnir inn í hann eiga aðgang að tilteknum störfum innan þess geira og eru handvaldir af viðkomandi ráðherra.

Nýlega var ráðinn ráðuneytisstjóri í heilbrigðisráðuneytinu. Hann var handvalinn. Starfið var ekki auglýst. Hann var ráðinn úr utanríkisráðuneytinu, kominn inn í embættismannahópinn. Inn í hann komst hann, ef ég veit rétt, ég bið um að verða þá leiðréttur ef það er rangt hjá mér, inn í þann klúbb komst viðkomandi með beinni ráðningu án auglýsingar.

Þarna er auðvitað mikið misrétti þó að ekki sé hægt að þrengja það svo að það afmarkist við þann þrönga skilning sem hér er átt við í 20. gr. þá er þetta misrétti, bæði milli kynja og innan kyns. Þetta er ójafnrétti sem við eigum ekki að líða að sé fyrir hendi hvað þá að það fari vaxandi. Mér finnst þetta vera jafnréttismál líka, virðulegi forseti. Við megum ekki afmarka okkur svo að orðið jafnréttismál þýði bara þau tilvik þar sem hallar á konur í samkeppni við karla. Það er of þröngur skilningur, virðulegi forseti.

Það hallar líka á konur í samkeppni við konur sem komast hinn breiða veg inn í embættismannageirann til hinna háu embætta. Alveg eins og það hallar á karla í þeim samanburði við konur sem njóta þess eða öfugt sem auðvitað eru dæmi um líka. Við eigum að taka á þessu.

Við eigum að stöðva þessa persónubundnu ráðningaþróun ríkisins í jafnréttislöggjöf. Þeir eru ófáir ráðuneytisstjórarnir í dag sem hafa verið ráðnir til starfa með því að vera handvaldir, en þó ekki allir. Nýlegt dæmi er um að auglýst var eftir ráðuneytisstjóra í viðskiptaráðuneytinu, sem ég tel vera til fyrirmyndar og eins og á að gera. Mig minnir að það hafi verið auglýst eitthvert annað ráðuneytisstjórastarf, ég man ekki … (Gripið fram í.) já, sjávarútvegsráðuneytið, sem er nýtt ráðuneyti alveg eins og viðskiptaráðuneytið og ég hugsa að það hafi verið skýringin á því að það var auglýst, þ.e. að hér var um nýtt ráðuneytisstjórastarf að ræða. En ýmsir aðrir ráðuneytisstjórar hafa verið ráðnir án auglýsingar, í forsætisráðuneytinu, iðnaðarráðuneytinu, og ég gæti farið í fleiri ráðuneyti ef með þarf.

Þetta er ekki góð þróun. Hún vinnur gegn jafnrétti. Til hvers á fólk að vera að mennta sig, gera sig hæft til starfa af þessum toga, karlar og konur, ef það nýtur ekki neins jafnréttis í því að sækja um eða nálgast starfið? Ég tel að það sé hluti af jafnréttinu að hafa þessa hluti í lagi. Þetta er að riðlast og það er vaxandi tilhneiging og við eigum að stöðva slíka þróun.

Ég vonast til að víðtækur stuðningur sé við það hér í þinginu að taka á þessari öfugþróun í opinberri stjórnsýslu. Við höfum ekki skilgreint embættismenn sem pólitíska trúnaðarmenn ráðherra, öðru máli gegndi ef það væri gert og út af fyrir sig má hugsa sér að menn gerðu það og sú skoðun hefur heyrst að ráðuneytisstjórastarf ætti að fylgja ráðherra. En það hefur ekki verið ofan á, afstaða okkar hefur verið sú að hafa ráðuneytisstjórann sem embættismann, kjölfestuna í embættismannaliði ráðuneytisins sem sitji áfram þó að ráðherrar komi og fari. Þá á ekki að ráða ráðuneytisstjóra sem persónulegan aðstoðarmann viðkomandi ráðherra.

Það eru meira að segja dæmi um að ráðuneytisstjóri var látinn fara af því að sá sem var ráðherra á þeim tíma honum líkaði ekki við ráðuneytisstjórann. Það er heldur ekki gott. Það á heldur ekki að líða. Við ættum a.m.k. að koma þessum málum í lag á jafnréttisgrundvelli, nákvæmlega það sem við erum að ræða hér.

Ég velti líka ákvæðunum í 26. gr. fyrir mér, þ.e. hvort þingið eða löggjöfin ætti ekki að setja almenna stefnu um ráðningar þar sem svo háttar til í starfi eða atvinnugrein, sérstaklega hjá hinu opinbera, að það er meira af öðru kyninu, jafnvel yfirgnæfandi meira. Það er ekki gert ráð fyrir því í frumvarpinu, a.m.k. ekki fyrir ríkið, að það setji sér neina stefnu í því. Í sumum stéttum er yfirgnæfandi meiri hluti af öðru kyninu. Hjá ríkinu og í ákveðnum stéttum, t.d. í kennarastétt held ég að það séu nú oftar konurnar sem eru yfirgnæfandi. Þá spyr ég hvort ekki sé eðlilegt að löggjöfin segi, þegar svona háttar til að sett sé í lögin ákvæði sem vinnur að því að fjölga starfsmönnum af því kyni sem er mun færra af. Frumvarpið gerir ekki ráð fyrir því að móta slíka stefnu, heldur að sá sem auglýsi hafi það í valdi sínu hvort hann hafi þá stefnu eða ekki. Þetta getur skipt máli, t.d. ef sveitarfélögin sem ráða kennara á grunnskólastigi hafa ekki þá stefnu að reyna að jafna hlutföll kynjanna, þá eiga karlar og konur sem sækja um starfið jafna möguleika til þess að fá það og óheimilt væri að mismuna.

Ef menn hafa þá stefnu að það eigi að reyna að minnka muninn á milli kynjanna, það væri æskilegt markmið og ég hef skilið þessa löggjöf þannig að það væri hinn pólitíski undirtónn að það ætti að jafna, þá spyr ég af hverju við setjum það ekki inn í þetta frumvarp þannig að lögin vinni beinlínis að því að draga úr þessum mun í stað þess að láta það í vald auglýsandans hverju sinni. Eins og það er nú er það með þeirri heimild að auglýsandinn geti tekið ákvörðun og þá megi hann beita slíkri mismunun. Mér finnst skorta raunverulega stefnu til að fylgja málinu eftir í þessari lagagrein sem fjallar um bann við mismunun í starfi við ráðningu. Ég held að það sé miður. Þetta er þá ekki heilsteypt stefna frá upphafi til enda. Þá er eitthvert hik á mönnum við að framfylgja því sem er raunverulega undirstaðan fyrir löggjöfinni.

Ég get sagt eins og hér hefur komið fram, að eitt er að vilja og annað er hvað gerist. Ég er í hópi þeirra, kannski allra sem hér hafa talað, sem vilja hafa jafnrétti í launum og kjörum og bann við mismunun eftir kynjum í þeim efnum. En ég er satt að segja efins um að menn nái þeim árangri sem að er stefnt, ekki vegna þess að ég sé á móti því heldur hitt að þróunin á vinnumarkaði er á þá lund að það verður svo erfitt, ef ekki ógerlegt fyrir þann aðila sem á að beita sér fyrir því að bæta úr, að sanna að raunverulega sé um einhverja mismunun að ræða.

Kjarasamningar eru í vaxandi mæli hættir að vera ákvörðun um laun og ákvörðun um starf heldur er þetta að þróast yfir í það að einstaklingar gera sína kjarasamninga, semja um starfssviðið sem er þá breytilegt eftir einstaklingum og launin breytileg eftir þeim. Þá getur verið ákaflega erfitt fyrir aðila, sem ég hygg að sé Jafnréttisstofa í þessu tilviki, að geta sýnt fram á að einhver kynbundinn munur sé á launum. Því það eru svo mörg matsatriði í því og ég held að mönnum muni reynast það ákaflega þungt í skauti að komast með viðunandi hætti til botns í deilumálum um það.

Þróunin hjá hinu opinbera mun líka verða í þessa veru, það verður meira um persónubundna samninga sem leiðir til þess að það verður sífellt erfiðara að fylgja þessu ákvæði eftir. Ég er því ekki viss um að þau úrræði sem eru í löggjöfinni eða þær leiðir sem hafa verið farnar séu líklegar til að skila okkur fram á veginn til lengri tíma. Ég held að það þurfi að hugsa stöðuna og þróunina betur og velta fyrir sér hvaða leið er hægt að fara, hvaða lausn væri líkleg til að skila jöfnum kjörum í þeirri breyttu stöðu sem nú er. Ég er ekki viss um að sú leið sem hér um ræðir dugi vel til þess.

Kannski hefur hún dugað vel að vissu marki. Það er ekki svo gott að fullyrða um það því þá þarf að bera saman það sem var, miðað við það sem ekki hefur verið og það er aldrei gott að komast að óyggjandi niðurstöðu um slíkt. Kannski og vonandi hefur hún skilað okkur þeim árangri að munurinn hafi minnkað. En það er greinilegt að hann er enn þá fyrir hendi og virðist minnka mjög hægt á síðustu árum. Kannski er þetta úrræði komið að endamörkum þess sem það getur náð fram. Þess vegna set ég fram þessar hugleiðingar og efasemdir um þetta úrræði þótt í því felist ekki efasemdir um markmiðin.

Ég tek eftir því að frumvarpið er svolítið breytt frá því frumvarpi sem nefndin skilaði af sér til ráðherra og þar eru atriði sem er ástæða til að staldra við og athuga a.m.k. í nefnd og sumt af því hef ég efasemdir um að geti verið skynsamlegt fyrirkomulag. Það læt ég bíða umfjöllunar í nefnd og þar er tækifæri til að fara yfir þau atriði, virðulegi forseti.

Að lokum vil ég undirstrika almennan stuðning við markmiðin og að menn eigi ekki að láta deigan síga í þeim efnum en hvet til þess að jafnréttisumræðan verði á heldur víðtækari nótum en er að finna í þessu frumvarpi.

[15:13]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sá mig knúna til þess að koma hérna upp þegar ég var að hlýða á ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar vegna þess að í lokaorðum hans kristallaðist sýn hans á þessi mál, þ.e. að hann lítur svo á að hér sé verið

að ræða jafnréttismálin í of þröngu samhengi og þegar menn ræða jafnréttislöggjöf þá þurfi að horfa til fleiri þátta, eins og hann orðaði það. Hann nefndi þar vinnumarkaðinn og fleira.

Til þess að eyða öllum misskilningi þá langar mig að benda hv. þingmanni á það að við erum ekki að ræða hér almenna jafnréttislöggjöf. Við þurfum t.d. að ræða málefni útlendinga, við þurfum að ræða málefni fólks sem hallar á. En hér er, eins og heiti frumvarpsins gefur til kynna, verið að ræða frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Hér er því tekið sértækt á þeim málum.

Ég er hins vegar alveg sammála hv. þingmanni hvað það varðar að vissulega má skoða vinnumarkaðinn og við þurfum að fara að skoða þann launamun sem þar er orðinn og þann kjaramun sem þar er orðinn. En þetta mál snýst bara ekki um það.

Ég verð að segja alveg eins og er að ég er ekki sammála því og ekki sátt við það að við förum að drepa þessu mikilvæga máli á dreif, þeim mun sem hefur alltaf verið á stöðu karla og kvenna í íslensku samfélagi. Þessi munur er kerfisbundinn og menningarlegur, bundinn í menningu okkar og allan kúltúr og vitund og það er það sem við erum að taka á og eigum að taka á sértækt í því frumvarpi sem hér liggur fyrir. Ég vil því biðja menn að drepa ekki þessu góða máli á dreif með því að fara að líta á jafnréttismálin í stóru samhengi vegna þess að það er margra, margra ára vinna og við munum aldrei ná utan um alla þá hópa sem við þurfum til þess að geta (Forseti hringir.) klárað þetta góða mál í tíma.

[15:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Jafnréttismálin hafa verið margra ára vinna og þeirri vinnu er ekki lokið enn, ég get því ekki fallist á að það séu rök fyrir því að taka ekki upp þau sjónarmið í löggjöfinni sem ég bar fram.

Eins og frumvarpið er borið fram er óheimilt að mismuna kynjum í greiðslu fyrir sama starf sem unnið er á sama stað. En það er heimilt að mismuna konum í starfi, borga þeim lægri laun á litlum stað úti á landi en greidd eru fyrir sama starf í Reykjavík. Það er heimilt, það brýtur ekki í bága við þessi lög. Ég segi: Menn eiga ekki að horfa fram hjá stöðu þeirra kvenna sem búa við lakari kjör — og við þekkjum það úr vinnumarkaðskönnunum og kjararannsóknum síðustu áratugi að vandinn er til staðar og hefur farið vaxandi — við umræðu um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna.

Það má vera að menn séu ósammála því, það er eins og gengur, þess vegna tökumst við á og tölum saman í þinginu. Mér finnst þessir hagsmunir vera það ríkir að þeir verðskuldi að hinir pólitísku flokkar leggi sitt af mörkum til þess að bæta kjör þeirra sem búa við lakari stöðu að þessu leyti. Ég get ekki fallist á það, virðulegi forseti, að með því að tala fyrir þessum hagsmunum sé verið að drepa jafnréttismálunum á dreif.

[15:17]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Sú sem hér stendur sagði aldrei að verið væri að drepa jafnréttismálunum á dreif heldur væri verið að drepa á dreif þeirri umræðu sem hér á sér stað og fellur undir jafnréttismál, þ.e. umræðu um frumvarp til laga um að jafna stöðu og rétt kvenna og karla. Í frumvarpinu er verið að taka á þessum hópum og þetta eru engir smáhópar. Þetta er öll þjóðin, skipt í tvennt. Hæstv. félagsmálaráðherra ber fram frumvarp til að jafna stöðu karla og kvenna. Ég kalla það að drepa málinu á dreif, ekki jafnréttismálum í heild sinni heldur þessu máli, að ætla að fara að líta á hlutina í því samhengi sem hv. þingmaður nefndi hér. Við erum öll sammála um að við þurfum að bæta kjör þeirra hópa sem hann hefur nefnt, ég er alveg hjartanlega sammála honum í því. En það gerum við ekki í umræðum um frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Frumvarpið er að mínu mati stórkostlegur sigur í jafnréttisbaráttu kynjanna og ég tel að við eigum að líta á málið út frá því. Kjarabarátta sú sem hv. þingmaður nefndi hér á ekki heima í þeirri umræðu. Ég vona að hv. þingmaður fari í þann leiðangur með okkur að ljúka þessu góða máli sem grundvallast á því að jafna stöðu karla og kvenna í íslensku samfélagi.

[15:19]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel mig vera þátttakanda í þeim leiðangri og mér finnst ástæðulaust af hv. þingmanni að dæma mig úr leik í honum fyrst ég vil ekki horfa á málið út frá sama sjónarhorni og hún að öllu leyti. Mér finnst hér vera réttur vettvangur til að ræða kjör fólks sem eru mismunandi eftir búsetu þó um sé að ræða sama starf.

Karlmaður sem starfar úti á landi fær lægri laun en kona í sama starfi í Reykjavík, um það eru mörg dæmi. Það er í lagi samkvæmt þessu. Það er ekki óheimilt. Það er bara óheimilt ef um er að ræða sama atvinnufyrirtæki. Ég spyr, virðulegi forseti: Hvers vegna getur Samfylkingin ekki tekið upp merki þeirra sem búa við þessar aðstæður? Hvers vegna er málið afmarkað við þennan þrengri skilning? Um það er spurt. Þeir sem búa við þessar aðstæður hljóta að spyrja líka: Af hverju eigum við ekki vini í þessu máli í stjórnarflokkunum? Hv. þingmaður verður að gera grein fyrir því hvers vegna stjórnarflokkarnir telja ekki rétt að taka á því máli? (**KaJúl:** Það er viðfangsefni, bara ekki í þessu.) Það er ekki í þessu nei, hvar annars staðar, virðulegi forseti? Hvar annars staðar?

Virðulegi forseti. Ég tók eftir því að hv. þingmaður nefndi ekki mismuninn sem á sér stað í embættismannageiranum. Ég vænti þess að ég megi skilja þögn þingmannsins sem samþykki við sjónarmið mitt í því.

[15:21]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það vakti athygli mína þegar hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gat þess að innan ráðuneytanna færi nú fram ráðning án auglýsingar. Það rifjaðist upp fyrir mér þegar hann flutti þá ræðu að þegar lögum um Stjórnarráð var breytt á sumarþingi var laumað inn ákvæði um að ráða mætti í stöður án auglýsingar. Þetta var gert án samráðs við stéttarfélög BSRB eða BHM, án nokkurs samráðs, og þetta ákvæði var algerlega óviðkomandi stjórnarráðsbreytingunum. Sögðu sumir að það hefði verið draumaákvæði Sjálf-

stæðisflokksins að koma þessu að, hann hefði lengi beðið eftir því. Það kom mér á óvart að Samfylkingin skyldi leggja því lið vegna þess að við bentum á það í umræðunum, og BSRB og BHM bentu á það, að ógegnsæi í ráðningum og leynd væri gróðrastía geðþótta og þröskuldur á vegi kvenna, eða réttara sagt lóðréttur hamraveggur, til starfsframa innan ráðuneytanna.

Ég spyr hv. þm. Kristin H. Gunnarsson hvort það kunni að vera að við séum, þegar hann nefnir þessi dæmi, að upplifa afleiðingar þessa óheillalagaákvæðis sem samþykkt var á sumarþingi í júní. Ég hygg líka í beinu framhaldi af þessu að jafnréttislagafrumvarpið ætti að taka af skarið um að auglýsa skuli allar stöður, alla vega allar opinberar stöður hjá ríki og sveitarfélögum.

[15:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skal ekki fullyrða um það hvort áhrifin af umræddri lagabreytingu í sumar séu strax farin að koma fram, það má vera. Sú þróun sem ég var að gagnrýna hófst fyrir nokkrum árum og hefur átt sér stað síðan þá. Það má vera að lagasetningin í vor hafi verið til að skjóta tryggri lagastoð undir framkvæmdina og ég hef grun að svo sé, að menn hafi vitað að mjög ótraustur lagalegur grundvöllur væri fyrir þessari túlkun laganna sem hafði fyrst og fremst verið tekin upp við ráðningu í ráðuneytisstjórastöður. Ég vakti athygli á þessu máli því að ég held að nauðsynlegt sé að stöðva þessa þróun. Hún er óeðlileg, hún vinnur gegn jafnrétti sem er undirtónninn og grundvöllurinn að þessari lagasetningu. Við vitum svo sem ekki hvort hún hefur bitnað frekar á öðru kyninu en hinu, það er ekki gott að segja til um það. Ég ætla heldur ekki að halda fram neinu sérstöku um það. Ég segi bara: Hún bitnar á þeim sem hafa menntað sig til starfa af þessum toga og hafa áhuga á því að sinna þeim. Þeir fá ekki tækifæri til þess með eðlilegum hætti og við eigum að vinna gegn því ekki síður en að því markmiði sem lýst er í fyrirsögn frumvarpsins. Markmiðið er út af fyrir sig ágætt en mér finnst sjónarhornið á viðfangsefnið fullþröngt.

[15:25]

Útbýting:

Hafnarfjarðarvegur, 167. mál, fsp. SF, þskj. 180.

Íbúafjölgun og almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu, 166. mál, fsp. SF, þskj. 179.

Nýtt sjúkrahús í Vatnsmýrinni, 165. mál, fsp. SF, þskj. 178.

Réttur verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum, 164. mál, frv. AtlG o.fl., þskj. 177.

[15:26]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við ræðum frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Þetta mál hefur verið rætt síðan í morgun og umræðan hefur verið góð. Menn hafa skipst á skoðunum en ég get ekki heyrt betur en menn styðji almennt þetta góða mál. Enda tel ég frumvarpið, þegar það verður orðið að lögum, vera stórt skref í jafnréttisátt. Við höfum ekki náð viðunandi árangri í jafnréttismálum með núverandi löggjöf og það var orðið tímabært að lögunum yrði breytt.

Frumvarpið er unnið af þverfaglegri nefnd og er að mestu leyti samhljóða tillögum hennar. Að okkar áliti gengur hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, heldur lengra í nokkrum atriðum og er það vel. Menn hafa talað um, eins og rétt er, að ekki sé viðunandi að við búum enn við mikinn kynbundinn launamun, ein 18%. Menn hafa talað um mannréttindabrot hvað þetta varðar og auðvitað þarf að taka á slíku. Ég tel að það sé hægt þegar frumvarpið verður orðið að lögum.

Það hefur líka komið fram í umræðunni, og kom greinilega fram í máli hæstv. ráðherra í morgun, þegar hún mælti fyrir frumvarpinu, að í því eru mörg nýmæli á ferð. Ekki er ástæða til að rekja þau öll. Það er verið að veita Jafnréttisstofu virka heimild til eftirlits með því að lögin séu haldin að viðlögðum dagsektum. Eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu er styrkt á ýmsan hátt. Gert er ráð fyrir að hún hafi eftirlit með því að fyrirtæki og stofnanir með fleiri en 25 starfsmenn geri jafnréttisáætlanir, samþætti jafnréttissjónarmið inn í starfsmannastefnu sína og leggi mat á að efni þeirra sé viðunandi. Það er allt til mikilla bóta. Einnig er lagt til að Jafnréttisstofa geti leitað sátta í ágreiningsmálum sem stofnuninni berast. Jafnréttisstofu er ætlað að vinna að forvörnum gegn kynbundnu ofbeldi í samstarfi við önnur stjórnvöld og samtök sem sinna slíkum forvörnum sérstaklega. Í dag var einmitt rætt um mikilvægi þess að svo yrði og þannig mætti lengi telja. Verið er að breyta eðli kærunefndarinnar með því að úrskurðir hennar verði bindandi o.s.frv.

Ég ætla ekki að lengja umræðuna. Ég fagna því að hér skuli samkvæmt frumvarpinu haldið jafnréttisþing, að félagsmálaráðherra boði til sérstaks jafnréttisþings innan árs frá alþingiskosningum og aftur að tveimur árum liðnum þar sem lögð verði fram skýrsla um stöðu og þróun jafnréttismála og menn ræði þau mál. Ég tel að það sé mjög jákvætt og síðast en ekki síst vil ég nefna mikilvægi þess að byrjað sé á því að taka á ráðuneytunum. Hæstv. félagsmálaráðherra nefndi í morgun að skipaðir verði jafnréttisfulltrúar í ráðuneytunum. Að síðustu vil ég sérstaklega leggja áherslu á mikilvægi þess að tekið sé tillit til málefna kynjanna eða kynjasamþættingar þegar fjárlög eru sett.

Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir nefndi í ræðu sinni í morgun að hún hefði setið fund hjá NATO um hversu mikilvægt væri að ræða málefni kvenna og barna þar sem stríðsátök hafa verið. Ég átti þess kost í október, þegar NATO-þingið var haldið hér, að taka þátt í þeirri umræðu. Það er geysilega mikilvægt í allri pólitískri umræðu að huga að kynjamálum. Það er rétt sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir nefndi að varðandi ófrið hefur mikið verið hugað að málefnum karla en konur og börn hafa orðið útundan. Það er einmitt sá hópur sem líður jafnan hvað mest þegar slíkt ástand ríkir og ákveðið var á fundinum, sem haldinn var í Reykjavík, að NATO héldi áfram að huga að velferð barna og kvenna þegar ófriðarástand ríkir.

Það væri hægt að halda áfram og nefna fleiri þætti og fleiri nýmæli í frumvarpinu en ég ætla ekki að lengja mál mitt. Ég á sæti í hv. félags- og tryggingamálanefnd þar sem málið mun fá ítarlega umfjöllun og mun geyma frekari umræðu þar til málið kemur til umfjöllunar þar. En skoðana-

skiptin í dag hafa verið gagnleg og við munum ræða málin áfram í nefndinni.

Virðulegi forseti. Ég fagna því að málið skuli vera komið fram og að allir þeir þingmenn sem tekið hafa til máls séu því fylgjandi. Annað gat ég að minnsta kosti ekki heyrt. Ég ætla því ekki að eyða frekari tíma í umræður en vonandi verður það sem fyrst að lögum þannig að við getum bætt ástandið í jafnréttismálunum hér á landi.

[15:33]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka þær umræður sem hér hafa farið fram. Þær hafa verið góðar og gagnlegar. Þó að sjónarmið séu eilítið skipt varðandi einstök ákvæði frumvarpsins er ekki hægt að segja annað en allir sem hér hafa talað, og örugglega allir þingmenn, vilja jafnrétti milli kynjanna. Það er misjafnt hvaða leiðir hv. þingmenn vilja fara að því markmiði, það hefur komið nokkuð glöggt fram.

Eftir að hafa hlýtt á umræðurnar finnst mér óhætt að segja að þverpólitísk sátt sé um frumvarpið í megindráttum en vil þó árétta að fram kom hjá ýmsum þingmönnum að þeir hefðu viljað sjá að ýmist væri gengið lengra eða skemur og hafa boðað breytingartillögur.

Ýmsar spurningar hafa verið bornar fram til mín. Ég held ég byrji á því sem kallað var eftir, m.a. af hv. þm. Atla Gíslasyni 7. þm. Suðurk., að ég gerði gleggri grein fyrir mismuninum á frumvarpinu eins og það kom frá nefndinni sem fyrst undirbjó þetta mál fyrir meira en ári og svo frumvarpinu eins og það nú lítur út. Ég tel að sú yfirferð gæti svarað ýmsum spurningum sem komið hafa fram. Mér fannst koma fram hjá sumum þingmönnum að verið væri að gefa afslátt af frumvarpinu eins og það kom fram frá nefndinni, að frumvarpið eins og það er nú einkenndist af einhverri málamiðlun milli stjórnarflokkanna. Ef allrar sanngirni er gætt tel ég að ekki sé dregið úr í ákvæðum frumvarpsins. Þvert á móti er verið að gera ýmis ákvæði skýrari og skerpa á þeim.

Í fyrsta lagi er eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu skýrt nánar ásamt dagsektunum. Í tillögu nefndarinnar, og þá er ég að tala um nefndina sem lagði frumvarpið fram fyrir ári, er lagt til að Jafnréttisstofu verði veitt heimild til að krefja einstök fyrirtæki, opinberar stofnanir, félagssamtök og aðra þá sem upplýst geta um mál um allar upplýsingar og öll gögn sem nauðsynleg þykja vegna sérstakra verkefna stofnunarinnar og athugunar hennar á einstökum stöðum. Þetta er óbreytt í frumvarpinu nú en í frumvarpi nefndarinnar kom fram að yrðu umbeðin gögn ekki afhent innan hæfilegs frests yrði stofnuninni heimilt að leggja dagsektir á viðkomandi aðila þar til úr hefði verið bætt.

Það er að mínu mati nauðsynlegt að efla eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu og veita stofnuninni skýra heimild til að sinna því hlutverki sínu en ég tel þó að þegar Jafnréttisstofu verður veitt heimild til að beita dagsektum verði ákvæðin að vera skýrt afmörkuð í lögunum sjálfum. Í frumvarpinu er lagt til að hafi Jafnréttisstofa rökstuddan grun um brot á lögum um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla verði henni heimilt að óska eftir upplýsingum frá fyrirtækjum og stofnunum í því skyni að upplýsa um málsatvik og fái Jafnréttisstofa grun sinn um brot staðfestan kærir hún málið til kærunefndar jafnréttismála. Ef fyrirtæki eða stofnanir láta hjá líða að afhenda tiltekin gögn sem Jafnréttisstofa telur að geti upplýst um málsatvik og hefur rökstuddan grun um brot er lagt til að Jafnréttisstofa geti lagt á dagsektir þar til gögn hafa verið afhent. Ég tel mjög mikilvægt að skýrt sé kveðið á um þetta í frumvarpinu.

Ef fyrirtæki eða stofnun með 25 starfsmenn eða fleiri hefur ekki gert sér jafnréttisáætlun eða samþætt kynjasjónarmið inn í starfsmannastefnu sína ásamt framkvæmdaáætlun, ef forsvarsmenn neita að afhenda afrit af áætlunum sínum eða neita að gefa skýrslu um framkvæmd mála þegar óskað er eftir er Jafnréttisstofu heimilt að beita dagsektum uns úr hefur verið bætt.

Í tillögu nefndarinnar var lagt til að kærunefnd yrði veitt heimild til að leggja á dagsektir en hér er lagt til að fallið verði frá því og talið vænlegra að Jafnréttisstofa fái slíka heimild. Ég tel ekki eðlilegt að nefnd, kærunefndin í þessu tilviki, sem tekur ákvarðanir sem eru bindandi fyrir aðila safni jafnframt gögnum að viðlögðum dagsektum. Ég held að málsforræðisregla málsaðila gildi en aðili sem býr yfir gögnum en neitar að leggja þau fram til að varpa ljósi á málið á ætíð á hættu að bera sjálfur skaðann af því þegar nefndin tekur ákvörðun í málinu. Ég tel því eðlilegra að eftirlitsaðili eins og Jafnréttisstofa hafi slíkar heimildir til að beita dagsektum til að kanna hugsanlegt brot fyrirtækja eða stofnana. Þessu er því í raun snúið við, Jafnréttisstofa hefur heimild til að beita dagsektum en ekki kærunefndin.

Ég vil líka nefna að tenging milli Jafnréttisstofu og kærunefndar vegna gagnaöflunar kærunefndar er felld brott frá því sem var í tillögum nefndarinnar. Ég tel ekki rétt að Jafnréttisstofa blandist með neinum hætti inn í gagnaöflun kærunefndar jafnréttismála, ekki síst í ljósi þess að frumvarpið gerir ráð fyrir að kærunefndin kveði upp bindandi úrskurð.

Hlutverk jafnréttisþings er miklu skýrara nú en var í frumvarpi nefndarinnar. Hér er kveðið nákvæmlega á um að í upphafi þings leggi félagsmálaráðherra fram skýrslu um stöðu og þróun jafnréttismála þar sem m.a. komi fram mat á stöðu og árangri verkefna á gildandi þingsályktun um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum. Skipan jafnréttisráðs er einnig breytt, sem ég tel til bóta. Í frumvarpi nefndarinnar var jafnréttisráð afar fjölmennt, í því áttu að sitja 18 menn, nú eru 9 manns í jafnréttisráði en lagt er til að þeir verði 8. Í ljósi reynslunnar tel ég ekki rétt að fjölga fulltrúum jafnmikið og gert var ráð fyrir í nefndinni, það vill brenna við þegar nefndir eru fjölmennar að þær séu ekki eins skilvirkar í störfum sínum. Ég tel mikilvægt að fulltrúar í ráðinu endurspegli þekkingu á mörgum sviðum jafnréttismála án þess að þeim sé fjölgað, það er meginskýringin á þessum breytingum. Inn í ráðið eru komnir fulltrúar Samtaka um kvennaathvarf, Stígamóta, Kvenfélagasambandsins, Kvenréttindafélagsins og Feministafélagsins svo dæmi sé tekið.

Hlutverki jafnréttisráðs er breytt. Nefndin lagði til að hlutverk jafnréttisráðs yrði að fjalla um stöðu kynjanna á vinnumarkaði og annast önnur verkefni sem ákveðin yrðu í þingsályktunum um áætlun í jafnréttismálum sem og að taka þátt í undirbúningi jafnréttisþings. Ég tel réttara að ábyrgðin á framkvæmd þeirra verkefna sem koma fram í

þingsályktun um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum verði færð frá ráðuneytunum sjálfum yfir til jafnréttisráðs. Mér finnst hins vegar rétt að það komi skýrt fram í lögunum hvert hlutverk jafnréttisráðs er og í frumvarpinu er lagt til að ráðið starfi í nánari tengslum við Jafnréttisstofu en verið hefur í tíð gildandi laga. Mér hefur fundist það brotalöm í framkvæmdinni eins og lögin eru núna. Í frumvarpinu er ráðinu m.a. ætlað að vera félagsmálaráðherra og framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu til ráðgjafar við faglega stefnumótun í málefnum sem tengjast jafnrétti kynjanna og jafnframt er lagt til að sérstök áhersla verði lögð á jafna stöðu kynjanna á vinnumarkaði og samþættingu fjölskyldu- og atvinnulífs. Lagt er til að það falli í hlut jafnréttisráðs að undirbúa jafnréttisþing í samráði við félagsmálaráðherra auk þess að leggja fyrir þingið skýrslu um störf sín. Ég held að það sé betur skerpt á hlutverki jafnréttisráðs og tengslum þess við Jafnréttisstofu í frumvarpinu eins og það er nú.

Orðalagi um launaleynd hefur einnig verið breytt eins og farið hefur verið yfir hér í dag og ætla ég ekki að ræða það frekar. Ég tel að orðalagið sé nú mun skýrara og hvergi dregið úr ákvæðum frá því sem var í frumvarpinu. Í frumvarpi sínu lagði nefndin til að með stjórnarfrumvörpum ráðherra á Alþingi skyldi fylgja umsögn þar sem efni frumvarpsins væri metið með tilliti til jafnréttissjónarmiða. Þó að þetta sé tekið úr frumvarpinu eins og það er nú er áfram gert ráð fyrir því að lagt verði mat á stjórnarfrumvörpin út frá jafnréttissjónarmiði. Samkvæmt reglum sem ríkisstjórnin er með í undirbúningi, og er þegar farið að framfylgja í meðferð stjórnarfrumvarpa, á að fylgja stjórnarfrumvörpum almennt mat á áhrifum þeirra, m.a. á umhverfismál og eftir því sem tilefni er til áhrifum þeirra á tiltekna mikilvæga almenna hagsmuni. Það er tekið skýrt fram í þessum reglum, sem við getum kallað gátlista um stjórnarfrumvörp, að leggja á mat á hvaða áhrif viðkomandi frumvarp hefur á jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Það er sérákvæði sem er nýtt, það var ekki í frumvarpi nefndarinnar.

Einnig er lagt til það nýmæli að óheimilt sé að birta auglýsingu í fjölmiðlum eða á öðrum opinberum vettvangi sem er öðru kyninu til minnkunar, lítilsvirðingar eða stríðir gegn jafnri stöðu og jafnrétti kynjanna á nokkurn hátt. Ég hef tekið eftir því í umræðunum í dag að ýmsir þingmenn hafa fagnað þessu nýja ákvæði. Í frumvarpinu er sérákvæði um kynjasamþættingu. Það hefur komið fram í þingsályktun um áætlanir í jafnréttismálum að markmið stjórnvalda sé að samþætta jafnréttis- og kynjasjónarmið inn í daglegt starf allra ráðuneyta. Með hliðsjón af því markmiði stjórnvalda er lagt til að nánar verði kveðið á um þá skyldu stjórnvalda að samþætta jafnréttis- og kynjasjónarmið inn í alla stefnumótun og áætlunargerð. Það er talið eitt af lykilatriðum til að tryggja megi jafnrétti kynjanna í samfélaginu og er ákvæðið í samræmi við eitt af meginmarkmiðum frumvarpsins.

Á þeim stutta tíma sem ég hef hér til umráða hef ég rakið helstu breytingar frá frumvarpinu eins og það var. Ég vona að hv. þingmenn hafi séð að hvergi er verið að draga úr ákvæðum, hvergi er verið að draga úr þeim ákvæðum sem nefndin fjallaði um og um náðist þverpólitísk samstaða.

Ég vil aðeins fara út í örfá atriði sem hér voru nefnd til viðbótar. Við erum að tala um að úrskurðir kærunefndar verði bindandi. Ég vil undirstrika að það er mikilvægt að þeir séu bindandi. Gengið hafa úrskurðir í 65 málum frá árinu 2002–2006 og í 14 tilvikum hefur verið talið að um brot á jafnréttislögum væri að ræða. Í 39 tilvikum var talið að ekki væri um brot að ræða, í 11 tilvikum var málinu vísað frá. Í þessum 65 málum var um 14 brot á jafnréttislögum að ræða og hefðu úrskurðirnir orðið bindandi ef þetta ákvæði hefði verið til á þeim tíma.

Það var gagnrýnt hér að verið væri að taka út málshöfðunarheimild jafnréttisráðs. Í því sambandi vil ég nefna að mjög fá mál hafa farið fyrir dómstóla, einungis tvö mál hafa farið fyrir dómstóla frá árinu 2000. Ákvæðið eins og það var frá nefndinni var mjög veikt, þar stóð: Jafnréttisstofa getur höfðað mál til viðurkenningar á rétti kærenda „þegar ætla má að úrskurður dómstóla geti haft víðtæk áhrif í átt til jafnréttis eða ef hagsmunir kærenda eru metnir þess eðlis að mikilvægt þyki að fá úrlausn dómstóla.“ Ég hygg að ekki sé mikil eftirsjá að þessu og í staðinn er komið að úrskurðirnir séu bindandi og alltaf er hægt að fara með mál fyrir dómstóla.

Það hefur einnig verið gagnrýnt að gera eigi jafnréttisáætlanir og hafa sumir viljað breyta því ákvæði. Ég held að það sé ekki til bóta að miða við 50 starfsmenn. Í jafnréttislögum hefur verið miðað við að fyrirtæki sem hafa 25 starfsmenn eða fleiri eigi að gera jafnréttisáætlanir. Því hefur ekki verið fylgt eftir. Ég teldi það miður ef fara ætti í það horf að miða við 50 starfsmenn. Ég vil nefna að 900 fyrirtæki eru með 25 starfsmenn eða fleiri, þeim mundi fækka um 450 ef miðað yrði við 50 starfsmenn eða fleiri.

Tíma mínum er að ljúka. Ég vil aftur þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram. Málið fer nú til meðferðar í félags- og tryggingamálanefnd. Ég vona að það fái góða umfjöllun þar og að góð sátt verði um að gera það að lögum þegar það kemur aftur til meðferðar í þinginu. Ég vona að það geti orðið fyrir jólin.

[15:48]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég ætla ekki að fara í efnisatriði þess frumvarps sem hér hefur verið til umræðu. Ítarlega hefur verið farið yfir þau, m.a. af þingmönnum úr mínum þingflokki. Ég vildi spyrja hæstv. félagsmálaráðherra um eitt atriði og það varðar skipan jafnréttisráðs samkvæmt 8. gr. frumvarpsins. Þar er gert ráð fyrir að breyta samsetningu þess. Um það er talað í greinargerð að það verði gert án þess að fjölga í ráðinu en mér sýnist að þar verði fækkað um einn. Það vekur athygli mína að í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir fulltrúa frá Samtökum sveitarfélaga í jafnréttisráði en Samband sveitarfélaga tilnefnir nú fulltrúa í jafnréttisráð eins og það er samsett og ég spyr hverju þetta sæti.

Ég tel mikilvægt að sveitarfélögin í landinu komi að jafnréttisráði, sveitarfélögin eru mikilvægt stjórnvald, þar fer fram mjög mikilvæg starfsemi. Gert er ráð fyrir að sveitarfélögin skipi jafnréttisnefndir eins og þau gera og hafa gert til þessa og sveitarfélögin eru líka mikilvægur aðili á vinnumarkaði sem einn stærsti atvinnurekandinn. Gert er ráð fyrir að samtök launafólks tilnefni sameiginlega tvo fulltrúa, þ.e. samtök launafólks á almennum markaði annars

vegar og á opinberum markaði hins vegar. Einnig er gert ráð fyrir að Samtök atvinnurekenda tilnefni tvo fulltrúa og ég reikna með að það séu atvinnurekendur á almennum markaði. Þar með eru sveitarfélögin, sem eru einn stærsti atvinnurekandi í landinu, fyrir utan þessa skipan mála. Ég spyr hæstv. félagsmálaráðherra hverju þetta sæti og hvort þetta sé með ráðum gert eða hvort þetta sé handvömm.

[15:50]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég fór lauslega yfir skýringar á því hvers vegna verið væri að fækka í ráðinu frá því sem var í frumvarpi nefndarinnar og tel mig hafa sett fram rök fyrir því. Ég tek undir það með hv. þingmanni að sveitarfélögin eru stór atvinnurekandi og þau hafa skyldur í jafnréttismálum alveg eins og ríkið. Mér finnst að horfa þurfi til þess í félags- og tryggingamálanefnd hvort ekki sé rétt að skoða hvort Samband íslenskra sveitarfélaga fái fulltrúa í þessa nefnd. Ég hef ekki séð nein sérstök rök fyrir því að svo verði ekki og það yrði þá að koma fram í umfjöllun nefndarinnar ef slík rök eru til staðar. Ég er alveg opin fyrir því að Samband íslenskra sveitarfélaga eigi sinn fulltrúa í nefndinni.

[15:51]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir þetta svar og bind vonir við að þetta atriði verði tekið til sérstakrar skoðunar. Þá væri ekki um að ræða fjölgun í ráðinu frá því sem nú er því að mér skilst að ráðið hafi verið skipað 9 fulltrúum og gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að það verði skipað 8 fulltrúum. Ekki yrði um að ræða fjölgun í ráðinu þó að sveitarfélögin ættu einn fulltrúa þar. Í ljósi þess sem hæstv. félagsmálaráðherra sagði í svari við andsvari mínu bind ég vonir við að hún sé reiðubúin til að tala fyrir því og að nefndin taki það til skoðunar.

[15:52]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er sjálfsagt að nefndin taki það til skoðunar ef hún telur fyrirkomulagið ekki fullnægjandi eins og það er í frumvarpinu. Þar er lagt til að samtök launafólks, bæði á almennum vinnumarkaði og hjá hinu opinbera, tilnefni sameiginlega tvo fulltrúa og samtök atvinnurekenda á sama hátt einnig tvo fulltrúa. Þarna er auðvitað verið að horfa til sveitarfélaganna en ef félags- og tryggingamálanefnd telur það ekki nægilegt þá skoðar hún það.

[15:53]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur, fyrir skilmerkileg svör. Það er ábyggilega gagnlegt fyrir félags- og tryggingamálanefnd að fá inn þær breytingar sem orðið hafa frá frumvarpi Guðrúnarnefndarinnar og þar til þetta frumvarp var lagt fram. Það er alveg greinilegt af svörum hæstv. ráðherra að hún hefur lagt í þetta verulega vinnu og það hef ég áður sagt hér í ræðustól. Ég mun og minn flokkur væntanlega leggja fram breytingartillögur við frumvarpið og verði þær ekki samþykktar munum við væntanlega ekki styðja það, alla vega frá mínum bæjardyrum séð.

Fjórða greinin er mér mestur þyrnir í augum. Þar eru Jafnréttisstofu veittar takmarkaðri heimildir en eftirlitsstofnunum með fjármálum, sköttum og tollum. Mér finnst mikilvægara að stuðla að jafnrétti og koma í veg fyrir mannréttindabrot eins og ég hef gert að umtalsefni hér í dag. Ég hygg að þarna sé þröskuldur, jafnvel óyfirstíganlegur þröskuldur, þar sem sett er umrætt skilyrði um rökstuddan grun. Það er erfitt að höndla rökstuddan grun nema hafa aðgang að gögnum. Hafi Jafnréttisstofa heimild til að afla gagna liggur auðvitað í eðli málsins að hún er bundin trúnaði að öllu slíku.

Það er mjög erfitt t.d. fyrir starfsmann að kvarta þegar hann hefur ekki aðgang að gögnum og slíku þannig að ég held að þetta sé hemill, að þetta sé ekki nógu gott ákvæði og ekki í anda þess sem jafnréttissinnar hafa kallað eftir. Jafnréttissinnar vilja fá virk stjórnvaldstæki til að vinna á hinum kynbundna launamun rétt eins og Samkeppnisstofnun hefur virk stjórnvaldstæki — þó að það dugi nú stundum ekki. Að mínu mati er ekki svo í frumvarpinu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og félmn.

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, 2. umr.

Stjfrv., 65. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 65, nál. 164 og 173.

[15:56]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um notkun raflagna og raffanga í núverandi ástandi á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Jónínu S. Lárusdóttur og Atla Frey Guðmundsson frá viðskiptaráðuneyti og Tryggva Axelsson og Jóhann Ólafsson frá Neytendastofu.

Frumvarpið var sent til umsagnar og hafa umsagnir borist frá Rafiðnaðarsambandi Íslands og Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar ehf.

Frumvarp þetta er lagt fram í samræmi við fyrirmæli 28. gr. stjórnarskrárinnar í þeim tilgangi að staðfesta bráðabirgðalög frá 6. júlí sl. um notkun raflagna og raffanga í núverandi ástandi á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli. Aðdraganda að setningu bráðabirgðalaganna er að rekja til þeirrar ákvörðunar að taka íbúðar- og skólahúsnæði á varnarsvæðinu í notkun á þessu hausti. Raflagnir og rafföng þar voru hins vegar í samræmi við bandarískra staðla og uppfylltu ekki þær kröfur sem gerðar eru í íslenskum lögum og reglugerðum. Því var ljóst að skipta þurfti um allar raflagnir innan svæðisins. Um

er að ræða viðamikið og kostnaðarsamt verkefni og var ekki talið unnt að koma raflögnum í rétt ástand áður en skólastarf hæfist á svæðinu, þ.e. fyrir haustið 2007. Af þeim sökum þótti brýn nauðsyn til að gefa út framangreind bráðabirgðalög.

Samkvæmt bráðabirgðalögunum er heimilt að nota raflagnir og rafföng á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli til 1. október 2010. Í lögunum er jafnframt mælt fyrir um að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. skuli leggja fram verkáætlun til Neytendastofu fyrir 1. október 2007 um hvernig staðið verði að breytingum til samræmis við íslenskar kröfur fyrir 1. október 2010. Þá er kveðið á um það í lögunum að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. skuli tilnefna umsjónarmann öryggismála á svæðinu sem starfi í samvinnu við Neytendastofu og að hann uppfylli hæfniskröfur sem gerðar eru í reglugerð um raforkuvirki, nr. 264/1971, með síðari breytingum.

Meiri hluti viðskiptanefndar telur gagnrýnisvert að þetta mál hafi ekki komið fyrr inn til viðskiptaráðuneytisins. Eðlilegra hefði verið ef málið hefði verið lagt fram á síðastliðnu sumarþingi og hlotið þar hefðbundna þinglega meðferð. Meiri hlutinn áréttar mikilvægi þess að gætilega sé farið með heimild 28. gr. stjórnarskrárinnar til setningar bráðabirgðalaga. Meiri hlutinn telur engu að síður að brýnt hafi verið að koma mannvirkjum á varnarsvæðinu í notkun og leggur jafnframt áherslu á að raflögnum og rafföngum þar verði komið í viðunandi horf sem allra fyrst. Í þessu sambandi má nefna að samkvæmt upplýsingum frá Neytendastofu er nú þegar búið að breyta raflögnum í 318 íbúðum af þeim 340 sem taka á í notkun í fyrsta áfanga eða um 94% af íbúðarhúsnæðinu. Framkvæmdirnar ganga þannig mun betur en áætlað var í fyrstu og verður að öllum líkindum lokið fyrir 1. október 2010.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Undir þetta meirihlutaálit rita Ágúst Ólafur Ágústsson, Sigurður Kári Kristjánsson, Valgerður Bjarnadóttir, Erla Ósk Ásgeirsdóttir, Björk Guðjónsdóttir og Jón Gunnarsson.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

[15:59]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Við búum við þrískipt ríkisvald, löggjafarvald, framkvæmdarvald og dómsvald. Hér er til umræðu mál þar sem framkvæmdarvaldið hefur tekið sér löggjafarvald með bráðabirgðalögum um notkun raflagna o.fl. á fyrrum varnarsvæði á Keflavíkurflugvelli. Þar kemur fram að forseti Íslands hafi tjáð hæstv. viðskiptaráðherra að það hafi þurft að skipta um raflagnir og breyta raflögnum á svæðinu. Þær uppfylla ekki kröfur samkvæmt íslenskum lögum. Síðan segir orðrétt, með leyfi frú forseta:

„Það sé viðamikið verkefni að skipta um allar raflagnir innan svæðisins og muni hafa mikinn kostnað í för með sér fyrir Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. sem hafi ekki yfir slíkum fjármunum að ráða að svo stöddu.“

Síðar segir, með leyfi frú forseta:

„Nær ómögulegt sé að koma raflögnum í rétt ástand fyrir þann tíma vegna þess hve knappur tíminn sé auk þess sem erfitt sé að fá iðnaðarmenn til starfsins.“

Ég lít reyndar svo á í þessu máli að forseti Íslands, herra Ólafur Ragnar Grímsson, hefði átt að synja um útgáfu þessara bráðabirgðalaga sem öryggisventill á stjórnarskrána. Að bera það á borð fyrir hv. Alþingi að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar eigi ekki nóga peninga til að ráðast í framkvæmdir eða það vanti iðnaðarmenn réttlæti það að víkja til hliðar ákvæðum stjórnarskrárinnar um löggjafarvald. Ég er þeirrar skoðunar að skilyrði stjórnarskrárinnar um brýna nauðsyn hafi alls ekki verið fyrir hendi. Ég vil benda á í þessu sambandi að það lá í loftinu árin 2003, 2004 og 2005 að herinn mundi fara, það var tilkynnt í mars 2006 og herinn fór af landi brott í september sama ár.

Neytendastofa vakti líka athygli á þessum vanbúnaði raflagna á Keflavíkurflugvelli í desember eða nóvember 2006 þannig að fyrirvarinn var ærinn. Ég tel að framkvæmdarvaldið hefði átt að bregðast fyrr við með því að leggja fram frumvarp um þetta mál, annaðhvort á vorþingi eða í síðasta lagi á sumarþingi í júní. Það var hæstv. viðskiptaráðherra í lófa lagið svo ekki sé meira sagt, eða þá að kalla þing saman, enda situr Alþingi allt árið. Ég tel að þröng heimild 28. gr. stjórnarskrárinnar til setningar bráðabirgðalaga verði ekki nýtt í þessu afmarkaða máli til að berja í þá bresti sem hlutust af sleifarlagi framkvæmdarvaldsins og ég segi sleifarlagi framkvæmdarvaldsins. Framkvæmdarvaldið getur ekki sótt skjól í framangreint ákvæði stjórnarskrárinnar, 28. gr., til að réttlæta mistök í stjórnarframkvæmdinni og alls ekki þegar slíkir hagsmunir eru í húfi sem eru skortur á iðnaðarmönnum eða fjárskortur einstaks fyrirtækis. Það er bara ekki í kortunum.

Ég verð líka að minna á að sérhverjum þingmanni er skylt að vinna drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 47. gr. hennar. Það hef ég gert og ég stend hér vegna þess að það er skylda mín að vekja athygli á þessu og andmæla því sem ég kalla stjórnarskrárbrot. Ég segi það hér, sem er grundvallarlögskýringarregla að íslenskum rétti, að stjórnarskráin á að njóta vafans en ekki framkvæmdarvaldið. Ef vafi er um stjórnarskrárbrot, sem ég tel ekki vera hér, þá á stjórnarskráin að njóta vafans.

Fyrir liggur umsögn Rafiðnaðarsambands Íslands í þessu máli. Það fagfélag sem hefur sérþekkingu á þessum málefnum, raflögnum og öðru slíku. Þar segir orðrétt, með leyfi frú forseta — herra forseta, svona laumast forsetarnir bak við okkur hv. þingmenn:

„Það að ráðherrar setji bráðabirgðalög og kippi úr sambandi löggiltum reglugerðum til að þjóna einum tilteknum aðila er háalvarlegt mál og brot á jafnræðisreglu. Með þessu er verið að setja fordæmi sem ekki sér fyrir endann á. Getur byggingaraðili vænst sömu meðferðar? Getur stór aðili eins og t.d. Landsvirkjun vænst sömu meðferðar ef reistar verða stórar vinnubúðir? Þessar reglugerðir eru reyndar ekki allar á valdi íslenskra stjórnvalda. Þær eru samkvæmt EES-stöðlum sem íslensk stjórnvöld geta ekki breytt og á þeim grundvelli stenst þessi aðgerð alls ekki vegna jafnvægisreglna.“

Síðan lýsir formaður Rafiðnaðarsambandsins, Guðmundur Gunnarsson, þeim hættum sem eru samfara því að nota þetta ameríska kerfi, bæði fyrir íbúa þessara staða og þá iðnaðarmenn sem eru að vinna við verkið. Meginatriðið

í því, ef ég skil það rétt, er að spennusvið á vellinum var haft lægra af varnarástæðum svo síður slægi út og því er lýst nákvæmlega hvað felst í þeirri hættu.

Formaður Rafiðnaðarsambandsins bendir enn fremur réttilega á að Þróunarfélagið hafi í nóvember 2006 virt að vettugi tilmæli Neytendastofu um að ekki yrði flutt í íbúðirnar fyrr en að viðgerðum loknum. Í nóvember 2006, það er ár liðið. Svo segir orðrétt, með leyfi hæstv. forseta:

„Þróunarfélagið virti að vettugi fyrirmæli æðsta valds rafmagnseftirlits hér á landi sem sett voru fram í nóvember 2006 og skapaði sjálft þessa stöðu. Það að stjórnvöld rjúki til og setji bráðabirgðalög um að taka úr sambandi grundvallaröryggisreglugerðir er mjög alvarlegt mál og ámælisvert sé litið til aðdraganda málsins. Ef Þróunarfélagið hefði farið strax að fyrirmælum Neytendastofu hefði unnist tími til að gera magninnkaup á rafbúnaði og eins tilboðum í verkið með útboðum og nægur tími til að lagfæra það sem lagfæra þurfti til þess að rafbúnaður stæðist lágmarkskröfur. Það breytir svo ekki því að eftir er að gera ákaflega kostnaðarsamar breytingar á dreifibúnaði, svo spenna og rið sé í samræmi við evrópska staðla.

Rafbúnaðurinn á Keflavíkurflugvelli er í dag slysagildra, sérstaklega fyrir rafiðnaðarmenn sem starfa við hann þar sem nú eru tvö kerfi í gangi og eiga að vera um nokkurt skeið. Rafiðnaðarsambandið ítrekar áður fram settar kröfur, að allur rafbúnaðurinn á varnarsvæðinu fullnægi íslenskum reglugerðum.

Rafiðnaðarsambandið er algerlega á móti því að þessi lög verði staðfest.“

Svo mörg voru þau orð og ég geri þau að mínum. Þetta sýnir það sem ég hef sagt á undan að það var alls ekki brýn nauðsyn á þessu í skilningi stjórnarskrárinnar heldur var miklu frekar brýn nauðsyn að heimila ekki innflutning í íbúðirnar fyrr en búið væri að breyta þessu. Það má orða það þannig að frumvarpið sé sett að nauðsynjalausu, andstætt íslenskum öryggisreglum um rafmagn. Það er grafalvarlegt mál í mínum augum.

Reyndar er það svo að í áliti meiri hluta nefndarinnar er tekið undir þau sjónarmið sem ég hef fram flutt. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Um er að ræða viðamikið og kostnaðarsamt verkefni og var ekki talið unnt að koma raflögnum í rétt ástand áður en skólastarf hæfist á svæðinu, þ.e. fyrir haustið 2007.“

Þetta er rangt. Tilmæli Neytendastofu um að breyta þessu voru gefin í nóvember 2006. Það var hægur vandi að laga þetta þannig að það er beinlínis rangt sem segir í þessu áliti. Það segir líka orðrétt í áliti meiri hlutans, með leyfi hæstv. forseta:

„Meiri hlutinn telur gagnrýnisvert að mál þetta hafi ekki komið fyrr inn til viðskiptaráðuneytisins. Eðlilegra hefði verið ef málið hefði verið lagt fram á síðastliðnu sumarþingi og hlotið þar hefðbundna þinglega meðferð.“

Síðar segir, með leyfi forseta:

„Samkvæmt upplýsingum frá Neytendastofu er nú þegar búið að breyta raflögnum í 318 íbúðum af þeim 340 sem taka á í notkun í fyrsta áfanga eða um 94% af íbúðarhúsnæðinu.“

Er ekki í þessu ljósi óþarft að staðfesta bráðabirgðalögin? Það er búið að ljúka verkinu 94% við þennan áfanga. Er ekki í góðu lagi að leyfa bráðabirgðalögunum að renna út á sínum gildistíma sem eru 6 vikur frá þingsetningu? Er eitthvað að því? Koma síðan hér inn með frumvarp varðandi þá áfanga sem eru eftir sem gæti þá fengið þinglega meðferð í stað þess að stilla okkur upp við það að afgreiða þetta í hasti. Ég tala ekki um að gefa síðan tíma til 1. október 2010 þegar verkið er búið samkvæmt frumvarpinu. Hvað er í gangi þar? Álit meiri hlutans í viðskiptanefnd eru röksemdir fyrir því að stjórnarskráin hafi verið brotin, hann staðfestir það sem ég hef hér sagt. Munum það að stjórnarskráin á að njóta vafans en ekki Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar, munum það. Munum þessa skyldu sem við þingmenn eigum að rækja við stjórnarskrána og munum líka það heit sem við höfum unnið.

Það sem ég er hér að segja hef ég ekki fundið upp hjá sjálfum mér heldur er þetta lærdómur sem ég hef dregið af kennurum mínum í lagadeildinni og ég hef öðlast í starfi sem lögmaður. Ég dreg þessi orð mín af færustu stjórnlagaspekingum þjóðarinnar, m.a. Bjarna Benediktssyni og Ólafi Jóhannessyni. Ég dreg líka þessar ályktanir af stjórnlagabreytingu sem gerð var á Íslandi 1991, að menn vildu hverfa frá því að framkvæmdarvaldið gæti notað bráðabirgðalög eins og því sýndist. Frá 1991 hefur þróunin orðið allt önnur og mjög í þeim anda sem hinir fróðu stjórnlagaprófessorar fjölluðu um og töldu að væri réttur skilningur á stjórnarskránni. Það má segja að túlkun þeirra, sem ég er sammála í einu og öllu, hafi orðið ofan á 1991. Ég hygg að það séu 8 eða 9 tilvik frá 1991 um bráðabirgðalög en þau skipta oft tugum á áratugunum á undan og öll þeirra nema eitt eða tvö, sem eru kannski undantekningar sem sanna regluna, lúta að fræðaviðhorfum þessara merku fræðimanna.

Ég er með fyrir framan mig gagnmerka grein úr tímaritinu *Lögréttu* sem er tímarit sem Félag laganema við Háskóla Íslands gefur út. Greinin heitir *Bráðabirgðalög sem réttarheimild* og er eftir Ólaf F. Friðriksson, nemanda í lagadeild Háskólans í Reykjavík. Þar fjallar hann um bráðabirgðalög og segir eins og skýrt er að bráðabirgðalög séu stjórnvaldsákvarðanir, ekki lagaákvarðanir. Þetta er inngrip í löggjafarvaldið og verður ekki beitt nema brýna nauðsyn beri til. Hann vísar í þá fræðimenn sem ég hef nefnt á nafn. Ég leyfi mér, með leyfi herra forseta, að lesa stutta tilvitnun þar. Hún er svohljóðandi:

„Bjarni Benediktsson segir að þegar Alþingi ekki situr kunni einhver þau atvik að bera að höndum sem geri löggjöf óumflýjanlega og tilgreinir tilefni bráðabirgðalöggjafar nánar þannig: ófriður kann að brjótast út, pest í mönnum eða skepnum að koma upp, skyndilegir örðugleikar í atvinnulífi að rísa o.s.frv. Fram úr þessu verði ekki ráðið nema eldri lögum verði breytt eða alveg ný lög sett. Ólafur Jóhannesson nefnir sem dæmi um aðstæður af þessu tagi: erfiðleika í atvinnulífi, svo sem vorharðindi, óþurrkatíð, aflabrest, styrjöld sem vofir yfir eða er byrjuð, drepsótt í mönnum eða fénaði o.s.frv. Hér gera þessir tveir menn, sem báðir voru prófessorar í stjórnskipunarrétti, síðar forsætisráðherrar, ráð fyrir að miklir þjóðarhagsmunir séu í húfi.“

Svo mörg voru þau orð. Þá spyr maður sig út frá orðum þessara virtu fræðimanna og stjórnmálaskörunga: Er það brýn nauðsyn ef skortir iðnaðarmenn? Er það brýn nauðsyn

ef Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar skortir fé? Er það brýn nauðsyn að rétta við það sleifarlag að klára þetta ekki frá því í nóvember 2006 til júní 2007 eða fá sérstök lög á vorþingi eða sumarþingi? Auðvitað ekki. Því fer víðs fjarri. Og ég minni enn og aftur á skyldur okkar.

Ég legg til að þetta frumvarp verði fellt. Bráðabirgðalögin daga uppi núna um miðjan nóvember, Þróunarfélagið getur drifið sig í að klára þessi 6% sem standa út af og engin hætta er á ferð. Með því að samþykkja bráðabirgðalögin eru þingmenn að leggja blessun sína yfir það sem ég tel vera stjórnarskrárbrot.

Ég gerði það að umtalsefni áðan að stjórnlagabreyting varð 1991 sem var beinlínis samkvæmt tilgangi laganna og markmiðum ætlað að draga úr þessu og það hefur tekist. Talið er að það hafi samrýmst hugmyndum manna um þingræði og lýðræði. Bráðabirgðalögin sem við erum með til umfjöllunar, eða frumvarpið, samrýmast því ekki. Það er mín skoðun.

Í afstöðu dómstóla til bráðabirgðalaga hafa líka orðið vatnaskil frá því að þessi stjórnlagabreyting var gerð 1991. Vatnaskilin eru fólgin í því að Hæstiréttur telur sig nú til þess bæran að dæma um það hvort brýn nauðsyn hafi verið fyrir hendi. Og það er skýr breyting. Það er ekki á valdi löggjafans eins að ákvarða það heldur sætir það mat endurskoðun dómstóla. Þetta er gagnmerkur dómur Hæstaréttar sem ég er að vísa til í máli nr. 129/1991.

Ég vil líka nefna það hér og halda því til haga að slíkt inngrip framkvæmdarvaldsins í störf Alþingis, sem er nú nóg fyrir að öðru leyti, með lagaframfærslu framkvæmdarvaldsins, það er nóg fyrir en þetta inngrip er sýnu alvarlegra. Þetta þekkist ekki í þeim löndum sem við berum okkur saman við á Norðurlöndum og við vorum búnir að snúa af braut þessarar ósvinnu 1991. En hér er allt í einu kominn upp bastarður úr fortíðinni, bastarður úr fortíðinni segi ég vegna þess að ég hygg að ekkert af þeim 8 dæmum frá 1991 komist með tærnar þar sem þetta bráðabirgðafrumvarp hefur hælana í vitleysu og rangri túlkun á 28. gr. stjórnarskrárinnar um brýna nauðsyn.

Höfundur greinarinnar, sem ég hef gert að umtalsefni, er þeirrar skoðunar að þegar menn ræða um brýna nauðsyn þá verðum við að meta hana út frá sömu sjónarmiðum og Bjarni Benediktsson og Ólafur Jóhannesson lögðu í þá grein og út frá sömu forsendum og stjórnarskrárgjafinn hafði við setningu stjórnarskrárinnar á sínum tíma þó framkvæmdin hafi breytt því í áranna rás. Frá þessari frjálslegu framkvæmd var, eins og ég sagði áðan, snúið á árinu 1991. Ég leggst alfarið gegn því að sitja á Alþingi og setja bráðabirgðalög og staðfesta þau til að berja í bresti sleifarlags hjá framkvæmdarvaldinu. Ég leggst algerlega gegn því og ég hef skömm á því. Ég hef skömm á því að það skuli stutt þeim rökum að fé skorti til framkvæmdanna og því eigi framkvæmdarvaldið að setja lög. Það er einnig ámælisvert að rökstyðja þetta með skorti á iðnaðarmönnum.

Ég vænti þess að hér séu þingmenn sem standi í fæturnar og felli frumvarpið, gefi framkvæmdarvaldinu gula spjaldið í þessu máli og segi: Svona stjórnsýslu viljum við enga á Íslandi og svona bráðabirgðalöggjöf viljum við ekki sjá.

[16:22]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst hv. þm. Atli Gíslason hafa viðhaft hérna afar sérkennilegan málflutning. Að vanda var hann afskaplega stóryrtur í sleggjudómum sínum og ég held að orð hans gengisfelli einfaldlega málflutning hans. Hann talar um stjórnarskrárbrot, rangindi í nefndaráliti, ærinn fyrirvara og að viðkomandi þingmaður hafi skömm á tilteknu vinnulagi.

Ég vísa svona málflutningi til föðurhúsanna. Ég vísa sömuleiðis í umfjöllun nefndarinnar sem hv. þingmaður situr í. Þar komu fram upplýsingar um að málið hefði einfaldlega komið of seint inn á borð nýs viðskiptaráðherra. Það kom enn fremur fram í framsöguræðu hæstv. viðskiptaráðherra. Þetta eru allt upplýsingar sem hv. þingmaður hefur og hefðu þar af leiðandi átt að geta haft einhver áhrif á hvernig hann hagaði málflutningi sínum hér áðan.

Málið kom einfaldlega of seint inn á borð nýs viðskiptaráðherra og það kom of seint fyrir sumarþingið. Þetta hefur margítrekað komið fram. Að sama skapi vil ég taka fram að mér finnst það ámælisvert, og hæstv. viðskiptaráðherra sagði líka í framsöguræðu sinni að það hefði verið ámælisvert, af hálfu þeirra sem fóru með málið að koma ekki með það fyrr inn til nýrra stjórnvalda.

En við sáum hvaða staða blasti við. Hver var hinn valkosturinn? Hann var einfaldlega að hætta við skólastarfið sem hafði verið auglýst í haust, hætta við að taka þessar íbúðir í gagnið, hætta við frekari uppbyggingu og atvinnu- og skólalíf á þessu svæði. Ef vinstri grænir hefðu stjórnað í sumar hefði raunin orðið sú, þá hefði skólastarf við Keflavíkurvöllinn ekki hafist. Sá er kjarni málsins.

Hv. þingmaður talar eins og að bráðabirgðalagaheimildin sé varla til í stjórnarskránni. Hún er í stjórnarskránni. Þessi meiri hluti mat það svo að hér væri brýn nauðsyn á ferðinni, annars hefðum við ekki stutt notkunina á þessari heimild.

Að lokum langar mig að minnast á varðandi það sem hv. þingmaður segir um að 94% (Forseti hringir.) af fyrsta áfanga sé lokið og því eigi einfaldlega bara að hætta við að staðfesta bráðabirgðalögin. Ég minni á að það er nokkuð sem heitir (Forseti hringir.) annar áfanginn og hann er eftir þannig að ég komi þeim upplýsingum á framfæri (Forseti hringir.) við hv. þingmann.

[16:24]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér er talsvert mikið niðri fyrir þegar stjórnarskráin á í hlut, en að tala um sérkennilegan málflutning, sleggjudóma og annað slíkt sem rök þýðir rökþrot. Ég hefði viljað heyra hv. þingmann færa lögfræðileg rök gegn sjónarmiðum mínum sem voru ábyggilega 95% af ræðu minni þó að ég hafi ef til vill einhvern tímann misst mig í lýsingarorðum. Heyra rök fyrir því. Þau voru ekki frammi.

Skólastarfið var hægt að hefja með miklum leik. Það var bara staðið að málum með sleifarlagi. Það gilti hið sama um ratsjárstöðvarnar. Það blasti við allan tímann hvað yrði

um þær þegar ríkisstjórnin vaknaði allt í einu upp af værum blundi í sumar. Ég skora á hv. þingmann að koma fram með lögfræðileg rök gegn þeim lögfræðilegu rökum sem ég hef sett fram gegn áliti meiri hlutans í nefndinni.

[16:25]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel að málflutningur sem byggist á sleggjudómum og stóryrðum bendi frekar til rökþrots en þær röksemdir sem við höfum deilt hér með þingheimi, bæði í nefndaráliti og í máli mínu.

Framkvæmdarvaldið stóð frammi fyrir þeim kosti að annaðhvort gæti þetta skólastarf hafist í haust eða ekki. Sumarþingi var lokið. Þetta mál kom ekki inn á borð hæstv. viðskiptaráðherra í tíma og þá þurfti að bregðast við. Það voru þrír (Gripið fram í.) möguleikar fyrir hendi. Það hefði verið hægt að kalla saman þingið. Það hefði verið hægt að gera ekki neitt eins og vinstri grænir vildu augljóslega gera og fresta frekari uppbyggingu á þessu svæði. Síðan var þriðji valkosturinn, sá sem ríkisstjórnin kaus, sá að setja bráðabirgðalögin.

Að sjálfsögðu tek ég undir þau orð allra þingmanna, og ég held að við flest deilum þeirri skoðun, að við eigum að fara mjög varlega í notkun á þessari heimild stjórnarskrárinnar. Þessi heimild er í stjórnarskránni vegna þess að þær aðstæður geta komið upp að nauðsynlegt er talið að beita henni. Það var talið í þessu máli. Hér eru ekki litlir hagsmunir í húfi. Hér er ekki um einhvers konar geðþóttaákvörðun að ræða, eða sleifarlagi framkvæmdarvaldsins um að kenna. Málið kom of seint inn á borð framkvæmdarvaldsins og það voru miklir hagsmunir þarna í húfi fyrir viðkomandi samfélag, fyrir þetta svæði, og ríkisstjórnin tók einfaldlega afstöðu með þessari uppbyggingu. Ekki gegn henni eins og hv. þm. Atli Gíslason, fulltrúi Vinstri grænna, hefur gert hér í dag.

[16:27]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Svo er sagt að sannleikanum verði hver sárreiðastur. Ég heyri ekki betur en að hv. þingmanni svelli mikill móður yfir þeirri gagnrýni sem hann hefur fengið á sig fyrir þessi vinnubrögð.

Það er alrangt að ekki hafi verið hægt að klára þetta fyrir 1. september. Neytendastofa krafðist þess í nóvember 2006 og það var ekkert gert. Framkvæmdarvaldið brást, viðskiptaráðherra. Hann átti að bregðast við. Það var ekkert mál að klára þetta fyrir 1. september með því að setja kraft í þetta. Ég get alveg tjáð hv. þingmanni það að ef við vinstri græn hefðum verið við stjórnvölinn væri þetta verk löngu búið.

Það er ákveðin þversögn í áliti meiri hlutans þegar sagt er að það beri að fara varlega við setningu bráðabirgðalaga. Það beri að fara mjög varlega. Auðvitað er það vegna þess að stjórnarskráin á að njóta vafans. En það er farið eins óvarlega í þessu máli og hægt er að hugsa sér.

Hvað verður næst? Hvaða fordæmi er verið að gefa? Ef peningaskortur Þróunarfélagsins ræður allt í einu löggjöf á Íslandi eða skortur á iðnaðarmönnum, hvað næst? Á þá að manna skip með bráðabirgðalögum? (**GMJ:** Það hefur oft verið gert.) Það er verið að setja fordæmi, grafalvarlegt fordæmi. Það var auðvelt að kalla saman þing og það var enn auðveldara að afgreiða þetta mál á sumarþingi.

[16:29]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hafði aldrei neinar áhyggjur. Þeir bjuggu þarna í mörg ár, hermennirnir, og ég hélt að þótt Íslendingar flyttu í þetta húsnæði mundi það ekki breyta stóru hvað varðar lífshætti eða annað. Ég gerði lítið með það.

En bráðabirgðalög í þessu tilfelli eru gjörningur sem er alls ekki hægt að sætta sig við. Það er ömurlegt hlutskipti hjá Samfylkingunni og þeirra manni, þ.e. hæstv. viðskiptaráðherra, að þurfa að taka það að sér að flytja og skrifa undir þessi bráðabirgðalög. Þetta er þveröfugt við það sem samfylkingarfólk hefur talað fyrir síðustu 10 árin, frá því Samfylkingin var stofnuð, og það er bara sorglegt að horfa upp á þau í því hlutskipti núna að verja jafnvel brot á stjórnarskránni og svona gjörninga.

Svo er hægt að minnast á það í leiðinni til hvaða tíma þessi bráðabirgðalög eiga að gilda. Þetta er ótrúlegur viðsnúningur hjá einum stjórnmálaflokki. Varaformaður Samfylkingarinnar er auðvitað algjörlega rökþrota í þessu máli.

[16:31]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég átta mig ekki alveg á spurningum hv. þingmanns, en ég get ekki annað en þakkað stuðninginn og þakkað það að hann skuli vera sammála mér. Það er þó einn djarfur hv. þingmaður í salnum sem nú hefur lýst því yfir að hann standi í lappirnar í þessu máli.

Þegar talað er um annan áfanga verksins, eða hvernig sem það er, fær það mál bara þinglega meðferð þegar þar að kemur. Það er ekkert vandamál. Ég get staðið þá upp og flutt um það ræður og tekið þátt í þeirri vinnu í viðskiptanefnd og hvar sem er á vettvangi þingsins. En ég vinn ekki sem þingmaður uppi í viðskiptaráðuneyti. Ég læt ekki stjórna mér þaðan. Það verður samt að virða það, hv. þm. Grétar Mar Jónsson, Samfylkingunni til betri vegar að hún komst ekki til stjórnar fyrr en á vormánuðum þannig að hún tók við þessum kaleik. Hún hefur ekki losnað við hann, en hefur eiginlega bætt um betur og gert sleifarlagið verra.

[16:32]

Útbýting:

Yfirtaka ríkisins á Speli ehf. og niðurfelling veggjalds um Hvalfjarðargöng, 170. mál, þáltill. JBjarn o.fl., þskj. 183.

[16:33]

Jón Magnússon (Fl):

Herra forseti. Það má taka undir með þeim sem hafa talað í þessari umræðu, það var ákaflega óheppilegt að til þess skyldi koma að sett voru bráðabirgðalög um það atriði sem hér ræðir um. Það var gert. Vegna ummæla hv. þm. Atla Gíslasonar um að hér sé um að ræða stjórnarskrárbrot og

með vísan til hinna merku fræðimanna Ólafs Jóhannessonar og Bjarna Benediktssonar skal undir það tekið að þar er um að ræða eina merkustu fræðimenn á sviði stjórnskipunar og stjórnlagaréttar sem við höfum átt. Hins vegar skorti á það í ræðu hv. þingmanns að finna þeim orðum sínum stað með tilliti til þess og með tilvitnunum í þessa ágætu fræðimenn. Með hvaða hætti og hvernig verður það rökstutt og rökfært að þau bráðabirgðalög sem þarna voru sett hafi verið brot á þeim ákvæðum sem gilda um 28. gr. stjórnarskrárinnar?

Fræðimenn í lögfræði geta sett fram skoðanir og sjónarmið en síðan eru það dómstólar sem kveða upp dóma sína og það eru þeirra úrlausnir og fordæmi sem hafa hið afgerandi gildi. Miðað við þá dóma sem hafa gengið og það lagaumhverfi sem við þekkjum verður með engu móti fallist á það að þarna hafi verið farið yfir leyfileg mörk og stjórnarskrárbrot framin.

Hins vegar ber að fallast á það að þarna hafi verið farið mjög langt varðandi setningu bráðabirgðalaga, en ég get ekki séð að það hafi verið farið út fyrir þau mörk sem stjórnarskráin þó heimilar. Í því sambandi kann að vera spurning hvort það sé full ástæða til að þrengja ákvæði stjórnarskrárinnar varðandi heimild og möguleika til útgáfu bráðabirgðalaga. En það er allt annað mál. Við erum að vinna út frá þeim lögum sem við búum við í dag.

Það sem kom fram hjá hv. 2. þm. Suðurk. Björgvini G. Sigurðssyni þegar hann mælti fyrir nefndaráliti fyrir þessu máli afsakaði hann í raun tilurð þessara bráðabirgðalaga. Hann gerði grein fyrir því að þarna hefði verið um ámælisverðan hlut að ræða hjá þeim aðilum sem stóðu að framkvæmdum. Hann átaldi það að þetta skyldi hafa farið svona en gerði grein fyrir því að málið hefði verið þannig úr garði gert að ekki hefði verið hægt að leggja það fyrir sumarþing.

Það sem mér fannst mikilvægast — og þess vegna stóð ég að nefndaráliti meiri hlutans, þ.e. varðandi hin efnislegu rök þó að ég muni sitja hjá við atkvæðagreiðslu — voru þau atriði sem komust inn í meirihlutaálitið þar sem segir:

„Meiri hlutinn telur gagnrýnivert að mál þetta hafi ekki komið fyrr inn til viðskiptaráðuneytisins. Eðlilegra hefði verið ef málið hefði verið lagt fram á síðastliðnu sumarþingi og hlotið þar hefðbundna þinglega meðferð. Meiri hlutinn áréttar mikilvægi þess að gætilega sé farið með heimild 28. gr. stjórnarskrárinnar til setningar bráðabirgðalaga.“

Það er þessi skilningur og þessi sjónarmið sem mér virðist almennt ríkja hjá þingmönnum í dag. Í sjálfu sér er mjög gott að fá minnihlutaálit hv. þm. Atla Gíslasonar þar sem hann gengur töluvert lengra og telur raunar að um stjórnarskrárbrot sé að ræða þó að ég sé ekki sammála hans lögfræðilega mati hvað það varðar.

En þetta hefur ekkert að gera með það að standa í lappirnar eða vera á hnjánum eða sitja. Þetta er spurningin um það hvernig menn meta aðstæður heildstætt. Það kann að vera varhugavert að hrópa í málum, sem eru kannski ekki úrslitaatriði og ráða ekki mestu um velferð þjóðarinnar, eins og hv. þingmaður gerði í ræðu sinni áðan. Ég geri ráð fyrir því að við öll sem sitjum á Alþingi Íslendinga gerum okkur grein fyrir okkar þungu og miklu ábyrgð þegar kemur að spurningunni um að virða stjórnarskrána og það drengskaparheit sem við höfum unnið, að sjálfsögðu. Það er ekki þar með sagt að við getum ekki haft mismunandi sjónarmið og skoðanir á því með hvaða hætti og hvernig beri að túlka hlutina.

Þetta var óheppilegt, það liggur alveg ljóst fyrir, en ég er ekki sammála því mati að þarna hafi verið farið út fyrir þau mörk sem 28. gr. stjórnarskrárinnar kveður á um. Þá einmitt er spurningin: Með hvaða hætti og hvernig vilja menn þá koma í veg fyrir að svona hlutir geti gerst aftur?

Bráðabirgðalagasetning var hér alsiða en það er þó nokkuð langt um liðið síðan sá ósiður var aflagður. Það er samt sem áður dálítið merkilegt og til íhugunar fyrir alþingismenn að Alþingi Íslendinga starfar undir merki dansks arfakonungs sem var þekktastur fyrir það að misvirða þingræðið og koma að stjórnmálamönnum sem nýttu sér bráðabirgðalög aftur á bak og áfram til að koma í veg fyrir lýðræðislega meðferð. Það væri kannski spurning, þótt þetta sé útúrdúr, hvort ekki væri full ástæða fyrir þingmenn til að sameinast um að koma þessum óþverra af þinghúsinu og setja upp skjaldarmerkið í staðinn til þess að undirstrika og ítreka að við erum lýðræðisleg samkoma og viljum ekki að staðið sé að stjórn landsins með þeim hætti sem þessi danski arfakonungur gerði.

Ég átta mig á því að þarna var nýr viðskiptaráðherra kominn í ákveðinn vanda og með vísan til þess að hann var nýr í starfi, hafði kannski ekki haft tök á því að kanna þessi mál eins og maður sem hefði staðið lengi að þessu máli, finnst mér hægt að virða honum það til ákveðinnar vorkunnar. Það má taka undir þau orð sem hv. 2. þm. Suðurk. Björgvin G. Sigurðsson viðhafði í framsöguræðu sinni hér þar sem hann átaldi sjálfan sig og þá sem að framkvæmdunum stóðu fyrir það að hann hefði hreinlega neyðst til að setja þessi lög sem hann taldi að þó væru langt til fanga seilst. Skal tekið undir það með hinum ágæta hv. 2. þm. Suðurk. (**Gripið fram í:** Er það ekki ráðherrann sem þú ert að tala um?) Ég er að tala um hv. þingmanninn. Þá losna ég við að nota annað ávarp. Kannski er full ástæða til að benda hv. þingmönnum á að þegar ráðherra gengur inn fyrir dyr Alþingis er hann þingmaður.

Af framangreindum ástæðum sem ég hef ítrekað tel ég og ítreka að það var óheppilega að verki staðið. Ég mun sitja hjá við atkvæðagreiðsluna en fellst á efnisrök þau sem koma fram í meirihlutaáliti.

[16:42]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla ekki að fara í neina lagakennslu hér gagnvart hv. alþingismanni og hæstaréttarlögmanni Jóni Magnússyni. Ég ætla mér ekki þá dul. Ég bendi samt hv. lögmanni á að lesa þessa grein úr Lögréttu um bráðabirgðalög. Þar er tilvitnun í þá virtu fræðimenn sem ég vísaði til, og stjórnmálamenn, Bjarna Benediktsson og Ólaf Jóhannesson. Reyndar las ég upp búta úr umfjöllun þeirra í minni fyrri ræðu hér. Þar er fræðileg umfjöllun í nákvæmlega þeim anda sem ég hef hér flutt. Að því er varðar fordæmi vísa ég hv. lögmanni á dóm Hæstaréttar. Ég nefndi hann reyndar líka hér áðan, þetta er mál nr. 129/1991, þar sem urðu vatnaskil. Það urðu líka vatnaskil hérna 1991 með stjórnlagabreytingunni.

Stjórnarskráin nýtur ekki vafans hér eins og hún á að gera. Því fer víðs fjarri. Það er engin nauðsyn á þessum breytingum. Skólastarf er hafið, þau mega renna út á gildistíma og þá verður þetta komið í lag. Það eru 6% eftir. Svo má fara í nýja lagasetningu.

Að lokum varðandi skjaldarmerki, hv. þingmaður, hins gamla, danska arfakóngs. Mér finnst það bara sóma sér ágætlega á húsinu undir þessari umræðu.

[16:44]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanns á því að það ber að ávarpa forseta eða þingheim.

[16:44]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ágæti hv. 7. þm. Suðurk. Atli Gíslason, og hæstaréttarlögmaður. Menn kann að greina á um það hvernig beri að túlka lagaákvæðin. Að sjálfsögðu eigum við að fjalla um það og ég tel að ég hafi gert tæmandi grein fyrir því í sambandi við sjónarmið mín áðan.

Það var annað efnisatriði sem kom fram hjá hv. þingmanni. Það er nú stundum sagt að það sé spurningin um það hvenær hið villta vinstri mætir hægri. Nú er svo komið að hv. þm. Atli Gíslason telur nauðsyn að ríghalda í skjaldarmerki danska arfakonungsins.

[16:45]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þó að það komi þessu máli kannski ekki endilega við hrökk ég við ummæli hv. þingmanns um arfakónginn og ég vil benda honum — og svo sem fleirum — á að sumt fólk vill stroka út fortíðina. Það vill breyta henni jafnvel og láta hana ekki hafa gerst. Hún hefur samt gerst. Hún var þarna og mér finnst einmitt skjaldarmerki Danakonungs merki um það að hann hafi einu sinni komið við sögu Íslands. Við strokum hann ekkert út. Mér finnst mjög gott að hafa þetta skjaldarmerki þarna til að minna okkur á að hann var einu sinni arfakóngur Íslands. Við gleymum ekki og þurrkum ekki út fortíðina (Gripið fram í.) og við breytum henni alls ekki. (**Gripið fram í:** … arfakóngur …) Það er nefnilega eitt sem við ættum kannski að átta okkur á, við breytum ekki fortíðinni.

[16:46]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég velti því fyrir mér þegar ég fór að minnast á arfakonunginn hvort ég ætti að blanda því inn í þessa umræðu sem í sjálfu sér varð mjög nytsamlegt og gott að gera það. Það hefur orðið til þess að hv. þm. Pétur Blöndal og Atli Gíslason hafa fundið sameiginlegan snertiflöt og óska ég þeim til hamingju með það.

[16:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Frumvarpið sem við ræðum hér um staðfestingu á bráðabirgðalögum er vel þess virði að eyða nokkrum tíma í til að fara yfir bráðabirgðalagavald ráðherranna, hvernig það hefur verið notað á síðustu árum og hvernig ætlun þeirra sem stóðu að því að gera stjórnarskrárbreytinguna 1991 var að það yrði notað. Ég vil fyrst fara nokkrum orðum um þinglega meðferð málsins.

Ég sé í þeim gögnum sem fyrir liggja að aðeins tveir af 13 aðilum sem fengu málið til umsagnar hafa sent inn umsögn. Mér finnst umhugsunarefni hvers vegna þeir eru svona skeytingarlausir um erindi frá Alþingi um mál sem er auðvitað mikilvægt eins og flest, ef ekki öll, mál sem tekin eru fyrir á Alþingi. Staðfesting á bráðabirgðalögum er e.t.v. mikilvægari öðrum, en hér eru býsna margir aðilar sem taldir voru eiga hagsmuni í þessu máli og var gefinn kostur á að senda inn umsögn en gerðu það ekki. Mér finnst það mikið umhugsunarefni.

Annað sem mér finnst líka umhugsunarefni — fyrir utan það að ég held að framsögumaður meiri hluta eigi að fylgjast með umræðunni fremur en að standa fyrir henni úti í sal — sérstaklega í ljósi þess hvernig landbúnaðarnefnd meðhöndlaði síðustu bráðabirgðalög sem gefin voru út árið 2003 er að það virðist ekki sem neitt hafi verið farið yfir stjórnarskrárþáttinn í þinglegri meðferð nefndarinnar. Það væri fróðlegt að fá upplýsingar um það frá formanni nefndarinnar hvort svo hafi verið, hverjir hafi þá verið kallaðir til nefndarinnar af sérfróðum mönnum á þessu sviði og hvert álit þeirra hafi verið.

Þegar landbúnaðarnefnd fjallaði um bráðabirgðalögin sem gefin voru út sumarið 2003 voru kallaðir til nefndarinnar menn sem taldir eru hafa mikla þekkingu á þessu sviði og þeir gáfu álit sitt á því hvort rétt hafi verið að gefa út bráðabirgðalögin, hvort það stæðist stjórnarskrána og annað það sem menn veltu fyrir sér. Meðal annars gaf Ragnhildur Helgadóttir lektor nefndinni álit á einum 15 blaðsíðum þar sem farið er lögfræðilega yfir þetta málefni. Það er mjög fróðlegt yfirlestrar og ég fer aðeins yfir það á eftir. Mig langar að vita hvort ekki hafi verið farið yfir þennan þátt málsins í hv. viðskiptanefnd. Taldi nefndin eða formaðurinn ekki þörf á því að kanna þennan þátt málsins, útgáfu bráðabirgðalaga og hvort tilefni hafi verið til þess miðað við ákvæði stjórnarskrárinnar. Mér finnst nauðsynlegt að fá fram hvort svo hafi verið eða ekki, en miðað við það sem komið hefur fram verður ekki annað ályktað en að ekkert hafi verið vikið að þessum þætti málsins í meðförum nefndarinnar. Vonandi verður upplýst betur síðar í umræðunni hvort svo hafi verið eða ekki.

Í nefndaráliti meiri hlutans eru færð fram rök fyrir því að samþykkja eigi frumvarpið óbreytt. Rökin eru í meginatriðum þessi, virðulegi forseti: Þar sem aðili úti í bæ sneri sér ekki nógu snemma til ráðherra, sem er gagnrýnivert, var ráðherrann tilneyddur til að setja bráðabirgðalög.

Virðulegi forseti. Má ég biðja lögfræðinginn hv. þm. Ágúst Ólaf Ágústsson, varaformann Samfylkingarinnar, að velta þessari röksemdafærslu fyrir sér? Er það fullyrðing hans að bráðabirgðalagavaldið verði til fyrir atbeina fyrirtækis úti í bæ? Getur þá fyrirtæki sem einhverra hagsmuna á að gæta, stórvægilegra eða smávægilegra, skapað rétt fyrir viðkomandi ráðherra til að setja bráðabirgðalög með því að snúa sér seint til ráðherrans og segja honum að málið sé komið í tímaþröng? Það eru alveg ný rök, virðulegi forseti, fyrir því að bráðabirgðalagaheimildin sé til staðar. Ég hef ekki heyrt þessi rök sett fram með þessum hætti fyrr í fyrri

málum og mér þætti vænt um að framsögumaður nefndar færi aðeins yfir þetta í ræðu sinni síðar í umræðunni og skýrði sjónarmið sín eða nefndarinnar til þessa máls. Ber að taka það bókstaflega sem stendur í nefndarálitinu, að bráðabirgðalagavaldið geti verið í höndum einstakra fyrirtækja sem þau geta framkallað með vanrækslu til að sinna hagsmunum sínum? Það er alveg nýtt ef vanræksla í hagsmunagæslu fyrirtækis úti í bæ stofnar ráðherra rétt til að setja lög. Ef til vill eru rök fyrir þessu, ég skal ekki slá það út af borðinu og trúlega eru rök fyrir hendi fyrst þetta er sett fram sem rökstuðningur fyrir málinu. En þau eru nýstárleg, virðulegi forseti, og þess vegna langar mig til að fá hina lögfræðilegu útskýringu á þessum rökum. Hún kom ekki fram í framsöguræðu.

Mig langar aðeins að víkja að álitsgerð Ragnhildar Helgadóttur um bráðabirgðalögin sem sett voru 2003. Þar átti hlut í fyrirtæki sem taldi að hagsmunum sínum yrði stofnað í hættu ef ekki yrðu sett lög fyrir tiltekinn tíma. Forsendan fyrir því að landbúnaðarráðherra ákvað að setja lögin var sú að verja þyrfti þá hagsmuni og að þeir væru ríkir. Ragnhildur rekur breytinguna á stjórnarskránni 1991 og hvað hún þýddi. Hún rekur það sem fram kom í umræðum þá og ég fór aðeins yfir í 1. umr. málsins og þarf ekki að endurtaka, að þingflokksformennirnir sem fluttu málið voru á þeirri skoðun að breytingin sem fólst m.a. í að afnema deildaskiptingu Alþingis og að Alþingi sæti allt árið — fram að því hafði Alþingi verið slitið formlega að vori og þá misstu allar þingnefndir umboð sitt, forseti missti kjör sitt eða umboð þannig að það sat engin þingnefnd, enginn forseti sat, það var ekkert þing starfandi frá því að því var slitið að vori og þar til það var sett 10. október að hausti. Þess vegna var ekki óeðlilegt að einhver hefði löggjafarvald á þessu tímabili — en sú breyting var gerð að Alþingi sat og situr allt árið þaðan í frá. Þingnefndir halda umboði sínu og þingforsetar líka þannig að þingið er alltaf starfhæft, getur komið saman til fundar hvenær sem er með stuttum fyrirvara ef þörf er á. Það var samdóma álit þeirra sem stóðu að þeirri breytingu að þetta ætti að leiða til þess að fremur mundu menn kalla þing saman ef þyrfti að bregðast við aðkallandi aðstæðum og þingið setti löggjöfina en ráðherrann gerði það með því að nýta sér bráðabirgðalagavaldið.

Ég get sem dæmi vitnað í lítinn bút úr ræðu Ólafs G. Einarssonar, þingflokksformanns Sjálfstæðisflokksins, með leyfi forseta:

„En við leggjum til að þingið verði sett 1. okt. og það starfi fram í maí, lengur eða skemur eftir því sem verkast vill. Þá sé þingfundum frestað til loka þingársins með því skilyrði að það sé kallað saman ef nauðsyn krefur, t.d. til þess að afgreiða aðkallandi löggjöf að ósk ríkisstjórnar eða efna til mikilvægra umræðna.“

Þetta er m.a. undirstrikað í framsöguræðu í hinni þingdeildinni og þar ítrekar þetta sjónarmið framsögumaður þingflokksformaður Alþýðubandalagsins sem síðar varð þingmaður og talsmaður Samfylkingarinnar.

Annað sem hefur gerst frá því að stjórnarskránni var breytt er að afstaða dómstóla hefur breyst. Fram til þessa tíma töldu dómstólar að það væri ekki í þeirra verkahring að meta hvort ástæður hefðu verið fyrir því að beita bráðabirgðalagavaldinu og setja lög. Það var einfaldlega mat þess sem hafði valdið í sinni hendi, ráðherrans, og Alþingis. Eftir 1991 hefur það komið fram í dómum, t.d. árið 1992 í dómi Hæstaréttar, það álit Hæstaréttar að það sé dómstóla að meta. Það er ekki lengur utan valdsviðs dómstóla að meta hvort tilefni hafi verið fyrir hendi að setja bráðabirgðalög eða ekki, heldur eiga dómstólarnir mat um það eins og segir í dómi Hæstaréttar frá 1992, með leyfi forseta:

„Dómstólar eiga úrskurðarvald um það, hvort almenn lög samrýmast ákvæðum stjórnarskrár og hvort þau hafi orðið til á stjórnskipulegan hátt. Eðlisrök leiða til þess að hið sama gildi um bráðabirgðalög.“ — Þetta er mikil breyting.

Árið 1995 er annar hæstaréttardómur út af bráðabirgðalögum sem sett höfðu verið einhverjum árum áður. Þá er tekist á um það hvort heimildin hafi verið fyrir hendi til að setja bráðabirgðalögin. Það var löggjöf um almennt málefni, ekki um málefni eins fyrirtækis eða eins sveitarfélags. Niðurstaða Hæstaréttar varð, með þremur atkvæðum gegn tveimur, að heimildin hefði verið fyrir hendi til að setja bráðabirgðalögin — enda tilefnið brýnt — en tveir hæstaréttardómaranna sögðu: Heimildin var ekki fyrir hendi vegna þess að hafi þetta verið brýnt átti að kveðja Alþingi saman.

Þá sjáum við breytinguna sem hefur orðið í afstöðu dómstóla. Hún færist frá því að dómstólarnir segja: Þetta kemur okkur ekki við, yfir í að það er samþykkt með minnsta mun að brýnt tilefni sé nægjanlegt en stærsti mögulegur minni hluti telur að kalla verði þingið saman. Við sjáum hvert þróunin er að fara.

Sem dæmi til marks um þessa þróun segir Ragnhildur Helgadóttir í álitsgerð sinni þegar hún lýsir skoðun sinni á því hvort þessi bráðabirgðalög hefði átt að setja eða ekki, með leyfi forseta:

„Ég er þeirrar skoðunar, að þegar bráðabirgðalög voru sett til að bregðast við aðstæðum sem fyrirsjáanlega fylgdu í kjölfar þess að frestur til innleiðingar tilskipunarinnar rann út, án þess að reynt hefði verið að leggja frumvarp fyrir þingið sem kom saman rétt um tveimur vikum áður en áðurnefndur frestur rann út, hafi verið gengið of nærri skilyrði 28. gr. stjórnarskrárinnar um brýna nauðsyn eins og hún verður skýrð með hliðsjón af þeim ummælum sem féllu á Alþingi við breytingu stjórnarskrárinnar 1991, sbr. líka Hrd. 1995.2417, og með hliðsjón af grundvallarhugmyndum stjórnskipunarinnar um löggjafarhlutverk Alþingis og gildi þess í lýðræðisþjóðfélagi að mál séu rædd á þingi þannig að mismunandi skoðanir geti þar tekist á.“

Með öðrum orðum er skoðun Ragnhildar Helgadóttur sú að bráðabirgðalögin 2003 hafi gengið of nærri stjórnarskránni, ekki hafi verið heimilt að setja þau. Það er hennar skoðun. Það er líka hennar mat að dómstólar hefðu ólíklega fellt þessa heimild. Það er mat á viðhorfum dómara sem hún hefur á þeim tíma en hennar eigið mat er að þetta hafi ekki gengið, þetta hafi brotið gegn stjórnarskránni.

Það hefur orðið mikil þróun líka síðan þetta var gefið út fyrir fjórum árum í þá veru að vinna gegn því að gefin séu út bráðabirgðalög, í þá veru að það sé Alþingi sem eigi að setja lögin. Þess vegna spyr ég: Hvers vegna var enginn efi hjá ráðherranum eða viðskiptanefndinni um að það stæðist

stjórnarskrána að setja bráðabirgðalögin í ljósi viðhorfsbreytinga sem orðið hafa í Hæstarétti, í ljósi mikillar gagnrýni sem þessi tilteknu bráðabirgðalög frá 2003 sættu og í ljósi þess að þetta mál er að mörgu leyti svipað málinu frá 2003? Málið er ekki almennt, það snertir ekki almannahagsmuni, það snertir hagsmuni eins fyrirtækis. Það verður ekki séð að hagsmunir almennings hefðu rótast neitt þótt ekkert hefði verið gert þannig að öll rök í þessu máli hníga í þá átt að það hafi verið gengið of langt í að beita þessari heimild við þær aðstæður sem voru uppi núna, 2007, það hafi ekki verið brýn nauðsyn til að beita þessari heimild. Það liggur fyrir. Þess vegna finnst mér einkennilegt að nefndin víki ekki einu orði að því, eða ráðherrann, og reyni ekki að rökstyðja að það hafi verið brýn nauðsyn.

Ég vil svo bæta við fleiri rökum til að draga það fram að einmitt þetta mat árið 2003 hafi sætt mikilli gagnrýni og það frá þingmönnum hér á Alþingi þegar staðfestingarlögin voru til umfjöllunar hjá þeim haustið 2003. Þá voru ekki aldeilis allir þingmenn á þeirri skoðun að þetta hefði verið í lagi. Það var gefið út minnihlutaálit landbúnaðarnefndar á þeim tíma og í því ítarlega áliti segir, með leyfi forseta:

„Við þessa skoðun kom fram að bráðabirgðalögin frá því í sumar virðast ekki eiga sér hliðstæðu í réttarsögunni. A.m.k. er varla að finna nokkurt tilvik þar sem sérstök lög hafa verið sett vegna lítilla fjárhagslegra hagsmuna fárra fyrirtækja og aðrir hagsmunir þar með verið settir í uppnám.“

Og niðurstaðan hjá minni hlutanum, með leyfi forseta:

„Að öllu þessu virtu og teknu tilliti til þeirra röksemda sem fram koma í áliti þeirra sérfræðinga sem komu fyrir nefndina er það skoðun minni hlutans að skilyrðið um brýna nauðsyn til setningar bráðabirgðalaga, skv. 28. gr. stjórnarskrárinnar, hafi ekki verið uppfyllt þegar lögin voru sett.“

Hverjir skyldu hafa gefið út þetta minnihlutaálit? Það voru eftirfarandi þingmenn: Lúðvík Bergvinsson, Anna Kristín Gunnarsdóttir, Árni Steinar Jóhannsson og Ásgeir Friðgeirsson. Þrír þingmenn Samfylkingarinnar voru á þeirri skoðun að bráðabirgðalögin 2003 stæðust ekki stjórnarskrána. Hver er munurinn á bráðabirgðalögum 2007 og 2003, virðulegi forseti? Ég geri kröfu til þess að varaformaður Samfylkingarinnar útskýri fyrir þingheimi hvers vegna hann kemst að þeirri niðurstöðu, og Samfylkingin, að bráðabirgðalögin 2007 standist stjórnarskrána þegar þeir komust að þeirri niðurstöðu fyrir fjórum árum að svo væri ekki. Auðvitað eru þessi mál ekki að öllu leyti eins en þau eru mjög lík. Mér finnst forvitnilegt þegar þar að kemur að heyra rökin fyrir því hvers vegna gagnstæð niðurstaða fæst í málinu núna.

Framsögumaður þessa nefndaráls, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, rekur m.a. í framsöguræðu sinni fyrir nefndarálitinu dóminn í Hæstarétti 1995 sem ég gat um þar sem tveir af fimm dómurum Hæstaréttar töldu að ekki hefði verið rétt að gefa út bráðabirgðalögin, heldur hefði átt að kalla saman Alþingi. Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson sem nú er þingflokksformaður Samfylkingarinnar segir, með leyfi forseta, um þennan dóm:

„Enn fremur er að finna í niðurstöðu minni hluta Hæstaréttar að hann metur það svo að við þær aðstæður að ríkisstjórnin telur að nauðsynlegt sé að beita bráðabirgðalagaheimildinni sé henni í raun skylt, eftir breytingarnar 1991, að kalla saman þing.“

Þetta er túlkun þingflokksformanns Samfylkingarinnar á áliti tveggja dómara, að ríkisstjórninni sé skylt að kalla saman þingið en hafi ekki heimild til að setja bráðabirgðalög. Hann var þeirrar skoðunar 2003 og Samfylkingin var þeirrar skoðunar 2003, virðulegi forseti. Hvers vegna er þingflokksformaðurinn ekki lengur þeirrar skoðunar nú, 2007? Hvað er svo brýnt núna árið 2007 sem ekki var brýnt 2003? Voru einhver sérstök atvik sem eru enn brýnni nú en voru uppi fyrir fjórum árum? Við getum fengið það svar í framsöguræðu ráðherrans fyrir staðfestingarfrumvarpinu. Hvað segir ráðherrann um hina brýnu nauðsyn sem allt veltur á? Hann segir um það, með leyfi forseta:

„Sumarþingi var lokið þegar þetta mál kom upp og þá var annaðhvort að bregðast við því með þessum hætti — auðvitað hefði verið hægt að kalla þingið saman …“

Ja, hann segir það.

„… enda situr þingið allt árið eins og þekkt er, en tilefnið var kannski ekki nógu brýnt til að gera það.“

Þá er komið alveg nýtt sjónarmið í málið. Til þess að nota bráðabirgðalagaheimildina verður að vera brýn nauðsyn. Á því veltur heimildin. Nú kemur ráðherrann með bráðabirgðalögin sín og segir: Við hefðum kannski átt að kalla saman þingið. Þetta var bara ekki nógu merkilegt mál til þess.

Hvernig á að vera hægt að fá heila brú út úr þessari röksemdafærslu? Ráðherrann er að kippa fótunum undan öllum rökstuðningi sem hægt er að finna fyrir því að gefa út bráðabirgðalögin þannig að það liggur bara fyrir og þarf ekki að ræða það meira. Það er ekkert brýnt tilefni fyrir hendi að mati þess sem setti bráðabirgðalögin. Nú væri gaman að einhver góður maður færi með málið fyrir dómstóla. Þeir eru búnir að gefa það út að það sé á þeirra valdi að meta hvort þetta sé rétt eða ekki og ég skora á einhvern góðan sjálfstæðismann að fara með þetta fyrir dómstóla. Ég man eftir því fyrir nokkrum vikum að einhver, ég held að það hafi verið fráfarandi formaður Sambands ungra sjálfstæðismanna, boðaði það að hann ætlaði að stefna formanni sínum eða fjármálaráðherra, ég man ekki hvorum, fyrir dómstóla til að fá fellda úr gildi heimild til að birta úr skattskrám. Mér finnst það gott framtak hjá ungum sjálfstæðismanni að fara fyrir dómstóla með þetta og láta ráðherrana ekki komast upp með neitt múður. Þetta er líka mál sem hægt er að fara með fyrir dómstóla. Það er spurning hvort það séu ekki einhverjir ungir sjálfstæðismenn, eða eldri, þeir mættu vera eldri, sem vildu fara með þetta fyrir dómstóla. Við skulum sjá til hvort þeir gefa sig ekki fram eða kannski samfylkingarmenn sem voru mjög á móti þessu fyrir fjórum árum. Mig langar til að minna hv. þingheim á ummæli hv. þm. Helga Hjörvars, á það sem hann sagði í þessu máli, með leyfi forseta:

„En ef það var knýjandi nauðsyn að sett væru lög, þá skil ég ekki hvers vegna þingið var ekki kallað saman til að fjalla um það. Og í því efni, virðulegur forseti, velti ég fyrir mér hlutverki forseta Alþingis og því hvaða samskipti hafi farið fram milli Stjórnarráðsins og Alþingis í aðdraganda málsins. Ég veit ekki betur en ég sé á launum hjá hinu háa

Alþingi í 12 mánuði á ári og kalla megi mig til starfa, sé til þess knýjandi þörf, með tiltölulega skömmum fyrirvara. Og hafi sú knýjandi þörf verið fyrir hendi, þá ítreka ég að ég skil ekki hvers vegna það ekki var gert.“

Ég spyr bara eins og hv. þm. Helgi Hjörvar: Hvaða samskipti fóru fram í aðdraganda þess að bráðabirgðalögin voru sett? Talaði ríkisstjórnin við forseta Alþingis og spurði hann: Ert þú til í að kalla saman þingfund svo að við getum lagt fram stjórnarfrumvarp? Það væri fróðlegt ef forseti upplýsti það síðar í umræðunni hvort svo hafi verið. Það væri líka gaman að fá að vita hvort fylgt hafi verið þeirri gömlu venju sem að vísu hefur ekki alltaf verið fylgt síðustu árin, a.m.k. ekki 2003, að þingflokkar stjórnarflokkanna hafi verið kallaðir saman áður en bráðabirgðalögin voru gefin út til að tryggja að það væri meirihlutastuðningur á Alþingi fyrir lögunum og hægt væri að segja forseta Íslands: Við höfum kannað bakland okkar og fyrir þessu er samþykktur meirihlutastuðningur. Var það gert, virðulegi forseti? Voru þingflokkar stjórnarflokkanna kallaðir saman til að svara spurningunni hvort þeir styddu það að sett yrðu bráðabirgðalög? Ef svo var, ef þingflokkarnir voru kallaðir saman, virðulegi forseti, hver voru svör þeirra? Er það virkilegt að þingflokkur Samfylkingarinnar styddi það að setja bráðabirgðalög af tilefni sem var ekki nægilega brýnt til að kalla saman Alþingi? Við hljótum að kalla eftir svörum við öllum þessum spurningum. Það er ekki tækt fyrir stjórnmálaflokk að tala fyrir fjórum árum marga klukkutíma í öllum þremur umræðum málsins gegn því að heimilt hafi verið að setja bráðabirgðalög en snúa svo um 180 gráður fjórum árum seinna af því að hann er kominn í ríkisstjórn og láta eins og það sé í góðu lagi að setja bráðabirgðalög og halda því meira að segja fram, ef ég skil rökstuðninginn rétt, að þeir sem reka fyrirtæki úti í bæ geti framkallað bráðabirgðalagavald hjá einstökum ráðherra með vanrækslu á hagsmunagæslu sinni. Það er alveg dæmalaus málflutningur, virðulegi forseti.

Hvar er nú siðbótin í íslenskum stjórnmálum? Hvert var erindi Samfylkingarinnar inn á Alþingi? Var það bara til að setjast í gömlu stólana og vera jafnþorir og þeir sem á undan voru í að sniðganga ákvæði stjórnarskrár eða, við skulum segja, ganga a.m.k. ystu mörk? Var það erindið? Var allt talið um siðbótina og siðvæðinguna og samræðustjórnmálin, virðulegi forseti, bara hégómi? Var verið að kasta ryki í augun á kjósendum? Hvernig eiga hv. kjósendur að meta Samfylkinguna núna? Þeir klóra sér örugglega í höfðinu yfir því hvernig þessi flokkur er. Er þetta bara gamli spillti hinn flokkurinn sem var? Eða hvað var hann kallaður meðan Samfylkingin var í stjórnarandstöðu? Ég er búinn að gleyma því, virðulegi forseti. Mér helst stundum illa á að muna eitt og annað.

Ég gæti rifjað upp fleiri ummæli frá einstökum þingmönnum Samfylkingarinnar um þessi bráðabirgðalög fyrir fjórum árum og afstöðu þeirra sem var mjög skýr og tær og t.d. nákvæmlega sú sama og afstaða hv. þm. Atla Gíslasonar í umræðunni. Ég hlýt að fara fram á það, virðulegi forseti, að þeir skýri betur afstöðu sína í þessu máli, kúvendinguna í rökstuðningi sínum og hvers vegna þeir styðja núna það sem þeir áður töldu ganga gegn ákvæðum stjórnarskrárinnar. Skyldan hvílir á þeim að gera grein fyrir því hvað það er sem gerir þeim kleift að hafa aðra skoðun nú en fyrir fjórum árum. Ég skal ekki útiloka að það sé hægt að fallast á þær skýringar þegar þær hafa verið reiddar fram. Það er aldrei skynsamlegt að hafna því fyrir fram að menn kunni að vera sammála því sem menn segja síðar í umræðunni, en það hefur ekki komið fram, hvorki í framsögu fyrir málinu né nefndarálitum, þannig að ég bíð spenntur eftir að heyra skýringarnar og vonast til að þær komi greiðlega fram síðar í þessari umræðu, virðulegi forseti.

[17:18]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður kom inn á spurningar sem lutu að vinnulagi viðskiptanefndar. Að sjálfsögðu var í þeirri umræðu komið inn á sjálft stjórnarskrárákvæðið. Engir sérfræðingar á sviði stjórnskipunarréttar komu fyrir nefndina og engin krafa kom um slíkt frá neinum nefndarmanna, hvorki frá Frjálslynda flokknum né öðrum. En að sjálfsögðu tengdist umræðan í nefndinni mati á því hvort brýn nauðsyn hafi verið til staðar eða ekki.

Eins og hv. þingmaður gat sjálfur um þá sendum við frumvarpið víða til umsagnar. Einungis tveir aðilar skiluðu inn umsögn. Einnig varð talsverð umræða í sumar þegar lögin sjálf voru sett.

Umræðan um þetta mál snýst að sjálfsögðu um það hvort brýnt hafi verið að setja bráðabirgðalög. Í Stjórnskipunarrétti eftir Gunnar G. Schram stendur, með leyfi forseta: „Getur því verið nauðsynlegt að gefa út bráðabirgðalög ef brýna nauðsyn ber til á þeim tíma sem Alþingi situr ekki á fundum eða ekki þykir rétt að kalla Alþingi saman til fundar.“

Einnig segir, með leyfi forseta: „Þessi skilyrði eru að Alþingi sitji ekki, að brýn nauðsyn sé til lagasetningar og að bráðabirgðalögin brjóti ekki í bága við stjórnarskrána.“ Meiri hlutinn telur að þessi skilyrði hafi einfaldlega öll verið uppfyllt.

Einnig stendur, með leyfi forseta: „Eftir orðanna hljóðan er ekki nægjanlegt að löggjöf sé æskileg, skynsamleg eða jafnvel nauðsynleg, heldur að þörfin á löggjöf sé svo brýn að ekki megi bíða þar til þing hefji aftur störf. Einhverjir verulegir hagsmunir verða að vera í húfi.“

Og litlu neðar segir, með leyfi forseta: „Annað sem skýrir þetta sem brýna nauðsyn er óneitanlega matskennt og teygjanlegt.“

Gunnar G. Schram kemur inn á það að mat á því að brýna nauðsyn beri til setningar bráðabirgðalaga hlýtur, með leyfi forseta, „að verulegu leyti að byggjast á því að hvaða markmiðum er stefnt hverju sinni í stjórnmálum og hvernig þeim skuli náð — því marki er verulegur hluti almennrar löggjafar brenndur. Verður m.a. af þeim sökum að líta svo á að bráðabirgðalöggjafinn hafi allfrjálsar hendur um slíkt mat en þó ekki óbundnar með öllu.“

Að sjálfsögðu er hér um mat að ræða. Menn geta verið ósammála því mati. En ríkisstjórnin og Samfylkingin þar á meðal styður það að brýnt hafi verið að setja umrædd bráðabirgðalög. Þess vegna mælum við fyrir staðfestingu á þessu máli í dag. (Forseti hringir.)

[17:21]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt að ríkisstjórnin heldur því fram að um brýna nauðsyn hafi verið að ræða og það stendur í aðfaraorðum bráðabirgðalaganna. En viðskiptaráðherra sjálfur sagði einfaldlega í framsöguræðu sinni fyrir málinu, með leyfi forseta:

„Auðvitað hefði verið hægt að kalla þingið saman, enda situr þingið allt árið eins og þekkt er, en tilefnið var kannski ekki nógu brýnt til að gera það.“

Þessi eina setning fellir algerlega um koll allan rökstuðning um að brýna nauðsyn hafi borið til að setja lög. Það þarf ekki að ræða málið frekar eftir þessa yfirlýsingu ráðherrans sem gefin var úr þessum ræðustól í byrjun október. Það var ekki nógu brýnt.

Þá hlýt ég að velta upp sjónarmiði sem blasir við. Á það að vera mat ráðherra hvort hann telur ástæðu til að leggja mál fyrir Alþingi eða ekki? Svör fyrir fjórum árum, m.a. frá hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni og fleirum, voru á þann veg að svo ætti ekki að vera, að þingið ætti að koma saman. Þingið á að setja lögin, hvort sem þau eru talin brýn eða ekki brýn, stór eða smá. Það er þingið sem fer með löggjafarvaldið. Og málið snýst um það.

Ætla menn að una því, koma því á og festa það í sessi að einstaka ráðherrar geti framvegis, eins og þeir hafa gert 2003 og 2007, sett bráðabirgðalög af tilefni sem þeir telja ekki nógu brýn fyrir þingið til að fjalla um?

[17:23]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er áhugaverð umræða, hún snýst um grundvallaratriði og við ræðum kannski ekki oft um stjórnarskrána í þessum sal. Mig langar í seinna andsvari mínu að svara spurningu hv. þingmanns um hvort bráðabirgðavaldið væri í höndum aðila úti í bæ. Að sjálfsögðu er það ekki þannig. Bráðabirgðamatið er hjá framkvæmdarvaldinu, forsetinn setur lögin og síðan staðfestir þingið eða synjar bráðabirgðalögunum.

Að sjálfsögðu geta aðstæður kallað á notkun þessara heimilda í stjórnarskránni og við metum það hverju sinni hvort þær aðstæður gera það. Við metum að svo hafi verið í þessu tilviki.

Það er vert að rifja það upp fyrir hv. þingmanni að þegar við síðast ræddum þessi mál, þegar lögum um lax- og silungsveiði var breytt, þá studdi hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson staðfestingu bráðabirgðalaga. Þá mat hann það væntanlega sem svo að einhver ástæða hefði verið fyrir því að setja þau bráðabirgðalög. Hv. þingmaður studdi það mat sem átti sér stað á þeim tíma.

Við þurfum að sjálfsögðu að fara yfir hvert mál fyrir sig. Við getum ekki alhæft á þann veg að þó að við séum á móti setningu bráðabirgðalaga í eitt skipti séum við þar með alltaf á móti því að slík lög verði sett. Rétt eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson studdi setningu bráðabirgðalaga fyrir nokkrum missirum en er nú augljóslega á móti því, hann hefur væntanlega metið það sem svo að þessi mál væru ólík, alveg eins og Samfylkingin hefur gert í þessu máli.

Þannig að ég ítreka að matið er hjá þeim aðilum sem ég gat hér um áðan. Ég hef nú einnig vitnað í hæstaréttardóm frá árinu 1995 á blaðsíðu 2417. Þar stendur hjá meiri hluta hæstaréttar: „Skilyrði stjórnarskrárinnar um brýna nauðsyn hefur í lagaframkvæmd hér á landi verið skýrt rúmt.“

Að þessu sögðu tek ég undir að við þurfum að fara mjög varlega með þessa heimild enda tel ég að löggjafinn hafi gert það undanfarin ár. Og síðan hefur Hæstiréttur metið það svo að dómstólar hafa rétt á (Forseti hringir.) að meta hvort setning bráðabirgðalaga sé andstæð stjórnarskrá eða ekki. Þetta er mjög skýrt í mínum huga.

[17:25]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hefði haft gaman af því að vera fluga á vegg á þingflokksfundi Samfylkingarinnar þegar þetta mál var rætt væntanlega núna á haustdögum. Þá hefur varaformaður Samfylkingarinnar skipst á skoðunum við hv. þingmenn Lúðvík Bergvinsson og Helga Hjörvar. Það hefur sjálfsagt ekki verið neitt biblíutal á þeim fundi ef miða má við ummæli þingmannanna frá því fyrir fjórum árum, þá var að þeirra mati ekki rétt að setja bráðabirgðalög.

Ráðherra segir hér, og það kemur fram í nefndarálitinu, að það sé ámælisvert af hálfu þeirra sem fara með málið að hafa ekki komið með málið til stjórnvalda fyrr. Það er tilefni til þess að gefa út bráðabirgðalög. (Gripið fram í.) Ég skal koma að því.

Þessi rökstuðningur getur ekki gengið, virðulegi forseti. Að ráðherra og þingmeirihluti segi að tilefni til að setja bráðabirgðalög, og tilefnið sé brýnt, sé vegna þess að aðilinn sem í hlut á hafi komið of seint fram með málið. Það þarf eiginlega ekki að fara yfir það, það geta ekki verið rök fyrir því að það stofni hjá viðkomandi ráðherra rétt til að setja bráðabirgðalög. Ég vona bara að við þurfum ekki að deila um það neitt frekar.

Ég flutti ræðu um bráðabirgðalögin 2003 í löngu máli og ítarlegu. Ég skrifaði grein um það sem ég birti í *Morgunblaðinu* um sumarið 2003 og gekk gegn landbúnaðarráðherra. En bráðabirgðalagafrumvarpið tók mjög miklum breytingum. Gerðar voru átta breytingartillögur á því þannig að um var að ræða allt annað frumvarp sem kom til atkvæða en þau lög sem sett voru á sínum tíma og það er mikið umhugsunarefni fyrir þann ráðherra sem þá sat.

[17:27]

Útbýting:

Endurskoðun á skattamálum lögaðila, 169. mál, þáltill. EBS, þskj. 182.

[17:27]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Ég náði ekki að vera viðstaddur 1. umr. málsins þegar það var tekið fyrir hér fyrir viku eða tíu dögum en vissulega var málið líka hér til umræðu í sumar og í sjálfu sér hefur það verið til umræðu nokkuð lengur og á sér ákveðna forsögu, það á sér alveg 50, 60 ára forsögu líkt og hv. þm. Grétar Mar Jónsson kom að í andsvari sínu fyrr í dag varðandi veru bandarískra hersins og tækjabúnað og tól sem hann var með á Keflavíkurflugvelli.

Þingmenn fara nokkuð geyst í þessari umræðu um afleiðingar eða ákveðin prinsipp varðandi bráðabirgðalagasetningu. Mér sýnist að við 1. umr. hafi menn og svo aftur í dag aðallega verið að fjalla um nauðsynina á því að setja bráðabirgðalögin og hafa farið í gegnum það ferli. Ég ætla ekki að blanda mér í það því að menn eiga það til, hv. þingmenn jafnt sem hæstv. ráðherrar, að vitna til skólabókanna sinna og þeirra sem kenndu þeim og ég verð að segja fyrir mitt leyti að ég hef einungis lokið tveimur einingum í lögfræði en það var Jóhannes L. L. Helgason sem kenndi mér lögfræði og það nám snerist aðallega um samningagerð og útboð fyrir okkur verkfræðingana. Ég ætla þess vegna ekkert að opinbera mig í því hér að hafa ekki jafnvíðfeðma reynslu og margir kollegar mínir á þinginu sem alla jafna vitna til ákveðinna félaga sinna í greininni.

Ég ætla hins vegar að horfa örlítið til verkefnisins á Keflavíkurflugvelli og þá hins tæknilega. Ég hef spurt sjálfan mig að því og aðra líka og vonandi kemur það fram a.m.k. fyrir 3. umr. hvers vegna setja þarf þessi lög því að mér sýnist að einungis sé um að ræða reglugerðarákvæði og þar af leiðandi hefði hæstv. ráðherra væntanlega verið í lófa lagið eða heimilt að breyta þeim reglugerðum sem tengjast þessu máli. Hugsanlegt er þó að einhver ákvæði í lögum um raforkuvirki kveði á um að þetta skuli vera með þeim hætti sem hér er rætt um á Keflavíkurflugvelli. Það er ljóst að varnarsvæðið var á sínum tíma á einhvers konar undanþáguákvæði eins og mjög margt annað á Keflavíkurflugvelli. Við getum nefnt sem dæmi skráningar á ökutækjum en eins og menn muna skiptist ökutækjaflotinn þar í tvennt, annars vegar þau ökutæki sem varnarliðið sjálft hafði og voru hvorki skráningar- né skoðunarskyld samkvæmt íslenskum lögum, og hins vegar ökutæki sem starfsmenn áttu en þau voru hvort tveggja skráningar- og skoðunarskyld og féllu undir íslenska löggjöf og kröfuskjöl og reglur. Í hinu tilfellinu var þó heimilt aka hinum bandarísku ökutækjum sem varnarliðið átti um íslenska vegi og ekkert sett út á í þeim efnum þó svo að þau hafi ekki farið mikið um.

Þar af leiðandi væri ágætt að fá það upplýst hvort nóg hefði verið að breyta einfaldlega reglugerð en ég hlýt að skilja það svo að viðskiptaráðuneytið sem heldur utan um Neytendastofu sem fer með málefni bæði raflagna og raffanga hafi litið þannig á að nauðsynlegt væri að gera breytingu á lögum eða þá eins og í þessu tilfelli að setja ný lög.

Ég vil horfa örlítið til baka í þessum efnum. Hv. þm. Atli Gíslason nefndi að viðskiptaráðherra hefði í sjálfu sér átt að vera búinn að vinna að þessu máli. Það er að vísu ekki rétt því að eins og við munum, hv. þm. Atli Gíslason, var utanríkisráðuneytið með þetta verkefni á sinni könnu og fékk það verkefni. Þáverandi utanríkisráðherra, hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, mátti koma hér í ræðustól og biðjast afsökunar, eins og þingheimur man, í nóvember 2006 þegar kom upp leki í þessum eignum á Keflavíkurflugvelli. Mig minnir að leki hafi komið upp í um 100 eignum á þeim tíma og varð frægt þegar hæstv. þáverandi utanríkisráðherra baðst afsökunar á þessu og óskaði eftir að gerð yrði úttekt á málinu.

Hins vegar hefur verið ákveðið að félag taki yfir þessar eignir, svokallað þróunarfélag í eigu ríkisins, einkahlutafélag, og um leið eignast einkahlutafélagið eða hefur umsjón með dreifikerfinu á raforkunni og vatninu og fráveitunni og af því að það tengist öðrum ágætum málum sem rætt er um í íslensku þjóðfélagi og jafnvel í þingsölum, þá er það í sjálfu sér þetta einkahlutafélag sem heldur utan um dreifikerfin þó að umrætt einkahlutafélag sé í eigu ríkisins. Þetta einkahlutafélag fékk í raun og veru allar eignirnar í sína umsjá og síðan hefur það verið starfandi, en um er að ræða gríðarlegt magn af byggingum sem flokkaðar eru í nokkra flokka. Það eru að vísu ekki allar byggingarnar þarna, ákveðnum byggingum var haldið til haga fyrir Flugumferðarstjórn o.fl., en um er að ræða um 320 þúsund fermetra og menn sjá að þetta er auðvitað gríðarlegt byggingarmagn. Félagið, sem stofnað var í október 2006, tók við þessum eignum í desember sama ár og eins og kom fram voru íbúðirnar á þessu svæði yfir tvö þúsund auk þess sem á svæðinu voru 4.000 fermetra sjúkrahús, tveir grunnskólar og íþróttamiðstöð með 25 metra yfirbyggðri sundlaug, kirkja og iðnaðarhúsnæði svo fátt eitt sé nefnt.

Það kom fram strax og Þróunarfélagið var komið með þessa umsjón að taka þyrfti út eignirnar strax en þá var vatnslekinn kominn fram, að afmarka þyrfti lóðir og í raun og veru koma þessum eignum inn í íslenskt samfélag — ég veit að þeir sem þekkja til sveitarstjórnarmála gera sér grein fyrir um hve viðamikið verkefni er að ræða — setja hitaveitu- og rafmagnsmæla í hvert hús en það hafði auðvitað verið gert á varnarsvæðinu á sínum tíma. Ég þekki það þar sem ég sit í stjórn Hitaveitu Suðurnesja að hitaveitan seldi bara einum aðila þarna sem tók við heita vatninu og síðan rafmagninu og það kom einn tékki frá einum aðila. Í þessu tilfelli er verið að hluta þetta svæði upp til margra eigenda og það er enn þannig í dag að það er að mestu einn aðili sem borgar rafmagnið og heita vatnið. Ég veit ekki hvernig farið er með kalda vatnið, ég geri ráð fyrir að það sé greitt á sama hátt en eins og menn vita þá er kalda vatnið á þessu svæði eins og víða annars staðar ákveðin prómill af fasteignamati og nú eru þessar eignir rétt að detta inn í fasteignamatið. Þetta er vissulega flókið verkefni og ég hef í sjálfu sér gagnrýnt svolítið uppleggið á því. Ég sagði á sínum tíma þegar verið var að skoða þetta að menn hefðu átt að fara allt öðruvísi að, menn áttu að setjast niður og fara yfir eignirnar og flytja þær yfir í íslenskt samfélag því sem næst og í samræmi við einhverja áfangaskiptingu sem jafnvel þingið og sveitarfélögin hefðu orðið sammála um. Bent var á það strax að eftir væri að skoða mörg tæknileg atriði svo sem raflagnir.

Í desember 2006, fyrir ári síðan, telja menn í Þróunarfélaginu að það sé einn af grunnþáttunum að línurnar verði mjög skýrar og menn ætla sér í sjálfu sér að ná þessu öllu fram. En takið nú eftir, þrátt fyrir að stofnað hafi verið þróunarfélag til að koma eignunum úr hernaðarlegri notkun í borgaralega þá var hugsunin sú á þessum tíma að íbúðarhúsnæðið yrði ekki sett á markað að sinni og að tryggja ætti jafnvægi í samfélaginu á Suðurnesjunum með þessu verkefni. Síðan gerast hlutirnir á þann veg að þegar fram komu hugmyndir um háskólasetur með þar af leiðandi alla afleidda þjónustu eins og leikskóla, grunnskóla og annað, notkun á íþróttahúsi og væntanlega sundlaug — ég þekki nú ekki hvað farið er að nota af því — þá vilja menn koma upp námsmannaíbúðum og það þýðir einfaldlega að hús-

næðið og allt þarna er að fara í borgaralega notkun.

Menn geta líka sett spurningarmerki við það að strax haustið 2006, þegar starfsemi hersins var að fjara út, lá ljóst fyrir að af hálfu öryggissviðs Neytendastofu voru ýmsar athugasemdir sem menn bentu utanríkisráðuneytinu og síðar Þróunarfélaginu á. Raflagnir þarna væru ekki í samræmi við aðrar raflagnir á Íslandi. Líkt og einstaka þingmenn hafa bent hér á í dag erum við vissulega búin að hafa viðamikinn tíma til að fara fram með þetta verkefni og það sem ég hef verið svolítið gagnrýninn á er að kannski hafi ekki verið gert nákvæmlega það sem hefði mátt gera. Ég get alveg tekið undir spurningar hv. þm. Atla Gíslasonar: Ætlum við að horfa upp á að þarna verði einhvern veginn öðruvísi starfsemi en í íslensku samfélagi með hliðsjón af því regluumhverfi sem við erum að búa til um þetta allt til 1. október 2010? Er ekki einfaldlega svo að í þeim upplýsingum sem nefndin hefur fengið um að búið sé að laga 94% af þeim íbúðum sem komnar eru í notkun, gleymist að benda á, líkt og kemur fram í ræðu hæstv. viðskiptaráðherra, að þær eru með tvöfalt kerfi í dag? Menn eru að nota gömlu tækin sem herinn skildi eftir, menn eru að nota ísskápa, eldavélar, þvottavélar og þurrkara og ýmislegt annað í íbúðunum og í raun og veru er verkefnið ekki eins langt komið og þessar upplýsingar segja til um.

Ef það er svo, ágæti þingheimur, að búið sé að skipta í 94% íbúða á svona stuttum tíma, þá held ég að það sé alveg ljóst að við getum hætt við að koma restinni af eignunum í notkun og klárað að skipta um þar sem eftir er og trimma síðan hinar eignirnar inn. En þá vil ég spyrja með hliðsjón af þeim upplýsingum sem komið hafa fram, sem Þróunarfélagið hefur sent fjármálaráðuneytinu og ráðuneytið sendi síðan fjárlaganefnd vegna yfirferðar á fjárlögum fyrir næsta ár, en eins og hv. þingmenn hafa tekið eftir kemur fram í fjárlagafrumvarpinu að flytja á fjárlagaumsýslu Þróunarfélagsins frá utanríkisráðuneytinu yfir á fjármálaráðuneytið frá og með næstu áramótum, samkvæmt þessum upplýsingum varðandi umræddar 200 eignir er nú þegar búið að selja um 73%. Það á ekki einungis við vöruskemmur og þjónustuhúsnæði og annað sem rætt var um í byrjun heldur er líka búið að selja umræddar fjölskylduíbúðir, einstaklingsíbúðir og ýmislegt annað. Nú er ljóst að Þróunarfélagið er búið að selja annaðhvort einstaklingum eða einkahlutafélögum ákveðnar eignir á Keflavíkurflugvelli og þá hlýt ég að líta svo á að þegar lögaðilar eru komnir með þær eignir verði þær þinglýstar á viðkomandi, menn fari að borga af þeim fasteignaskatta og lóðarleigu og síðan umrædd gjöld eins og hér hefur verið minnst á, vatnsgjald og holræsagjald, og svo koll af kolli. Stór hluti af þessum eignum er ekki íbúðar- eða skólahúsnæði. Því spyr ég: Hvernig má það vera að umrædd lög séu þannig að einungis sé verið að undanþiggja íbúðar- og skólahúsnæði á fyrrum varnarsvæðinu en allt atvinnuhúsnæði og annað eigi hins vegar ekki að fara í notkun á 110 voltum heldur væntanlega strax á 220? Þá má líka spyrja: Eru væntanlegir kaupendur sem hafa verið að kaupa og fjárfesta í þessum eignum fullvissir um það þegar þeir kaupa umrætt atvinnu- og iðnaðarhúsnæði, sem skiptir tugþúsundum fermetra og skiptir hundruðum milljóna í viðskiptum, að það uppfylli ekki umræddar reglur og að umrætt lagafrumvarp sem hér er til 2. umr. muni ekki ná til þess? Því það er alveg skýrt, og þá vísa ég aftur til þess ástands sem skapaðist í sumar og umræðan hefur aðallega snúist um, að grunntónn laganna er sá að skapa þeim íbúum sem voru að flytjast inn á svæðið í íbúðarhúsnæði tækifæri til að flytjast þar inn og fá í raun og veru undanþágu frá umræddum raforkureglum og líka til þátttöku í grunnskóla- og leikskólastarfi. Ég get ekki séð í umræddum lögum að þetta nái yfir allt atvinnu- og iðnaðarhúsnæði sem er á Keflavíkurflugvelli.

Ég set því stóran fyrirvara við þetta umrædda frumvarp og ég ætla ekkert að vísa til þess af hverju það var lagt fram í sumar. Ég hef spurt sjálfan mig: Var ekki nægilegt að setja reglugerðarákvæði og sveigja þetta þannig til? Ég hef líka spurt sjálfan mig: Ætlum við að horfa upp á það núna að íbúðar- og skólasvæðið eða eignir á fyrrum varnarsvæðinu verði það sem ég hef stundum lýst sem ríki í ríkinu, því að í sjálfu sér hafa þessar eignir verið fljótandi frá því að herinn gaf okkur þær, ef við getum tekið svo til orða, eða skildi eftir, sumir segja að það hafi verið bjarnargreiði en alla vega tókum við við þeim? Ég hef sagt að þetta sé ákveðið ríki í ríkinu en ég vil ekki sjá að við séum að búa til tvö ríki á þessum stað, annars vegar það sem snýr að íbúðar- og skólahúsnæði og hins vegar það sem snýr að atvinnu- og iðnaðarhúsnæði. Ég veit til þess að iðnaðarmenn hafa verið að vinna á fullu í þessum málum og að Hitaveita Suðurnesja vinnur að því að reyna að ná samningum um að ná dreifikerfinu, fráveitukerfinu, vatnsveitukerfinu og heitavatnskerfinu til að geta farið inn með mæla, að geta í raun og veru farið aftur inn og sagt að það vanti heimtaugagjaldið og sett þetta svæði að fullu inn í íslenskt samfélag. Ég veit að það er vissulega vilji til að gera þetta en ég spyr hins vegar sjálfan mig að því, ef þessar upplýsingar eru eins og hér hefur komið fram og menn fengu upplýsingar um í nefndinni, hvort ekki sé rétt að staldra við, klára það sem komið er í borgaralega notkun og velta því síðan fyrir sér hvernig trimma eigi inn hinar eignirnar. En það er ljóst að ég set stóran fyrirvara við þetta lagafrumvarp.

[17:47]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eins og kom fram í framsöguræðu hæstv. viðskiptaráðherra var talið að núverandi ástand mundi ekki uppfylla íslensk lög og þar af leiðandi þurfti að breyta lögum til að bregðast við. Það hefði ekki nægt að breyta reglugerð.

Það er einnig rétt, eins og hv. þingmaður kom inn á, að annar áfangi er allt annað en fyrsti áfangi. Ég gat aðeins um þetta í andsvari mínu hér áðan. Einungis fyrsti áfangi er kominn svo langt, 94% af honum er lokið. Að því loknu er talað um annan áfanga en gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að í heildina fari þrjú ár í þetta en menn binda vonir við að sá tími verði styttri.

Varðandi atvinnuhúsnæðið eru þetta áhugaverðar umræður. Samkvæmt upplýsingum frá Neytendastofu ber umsjónarmaður öryggismála, sem var skipaður á grundvelli þessara laga, einnig ábyrgð á öllu atvinnuhúsnæði. Hitaveita Suðurnesja ber hins vegar ábyrgð á raforkudreifikerfi svæðisins.

Samkvæmt greinargerð og verkáætlun, sem Þróunarfélagið hefur lagt fram til Neytendastofu, verður umbreyting raflagna í byggingum, þar með talið atvinnuhúsnæði og rafdreifikerfi, á svæðinu til samræmis við íslenskar reglur á rafmagnsöryggissviði með eftirfarandi hætti.

Í upplýsingum frá Neytendastofu kemur fram að svæðinu var skipt í fimm svæði. Á fyrsta svæði eru öll húsin í eigu annarra aðila en Þróunarfélagsins. Á öðru svæðinu eru flestar byggingar íbúðarhúsnæði, þó eru þar verslanir, skóli og íþróttahús. Engin starfsemi fer fram á matsölustaðnum á þessu svæði og þarna á að ljúka verki árið 2009. Á þriðja svæði er hluti af skrifstofum og kennslurými fyrir háskólasetrið. Á fjórða og fimmta svæði er atvinnuhúsnæði ekki í neinni notkun.

Þau skilaboð komu frá Neytendastofu að unnið hafi verið að brýnum endurbótum í því skyni að taka húsnæðið til notkunar í þeim tilvikum sem það á við. Auk þess sést á þessari samantekt að áfram er stefnt að því að gera enn frekari úrbætur á atvinnuhúsnæði á öllu (Forseti hringir.) fyrrum varnarsvæði á Keflavíkurflugvelli. Þannig að ég geri ráð fyrir að um atvinnuhúsnæði verði að fara að lögum eins og rétt er.

[17:49]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég biðst innilegrar afsökunar á því að hafa gripið fram í fyrir forseta. Ég passa að þetta komi ekki fyrir aftur alla vega ekki meðan þú ert í forsetastól.

En ég þakka hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni kærlega fyrir svör hans. Það sem ég dró út úr andsvari hans var í fyrsta lagi þetta: Að það væri ljóst að fram hefði þurft að fara lagabreyting. Ég mun nú einfaldlega kynna mér það hjá fulltrúum Neytendastofu hvaða lög það eru sem verið er að höfða til í þessu tilliti, og í sjálfu sér dreg ég ekkert í efa varðandi það mál.

Í 2. gr. umræddra laga segir að Þróunarfélagið skuli tilnefna umsjónarmann öryggismála á svæðinu sem starfi í samvinnu við Neytendastofu og hann starfi í samræmi við reglugerð um raforkuvirki. Hér er sagt að viðkomandi umsjónarmaður eigi líka að sjá um atvinnuhúsnæðið.

Ég vil einfaldlega spyrja: Er það rétt skilið, eins og ég heyrði í andsvari hv. þingmanns, að ekki sé heimilt að taka það iðnaðar- og atvinnuhúsnæði, þúsundir fermetra, sem hefur verið selt fyrr en búið er að fara yfir 220 voltin, skipta út dreifikerfinu og skipta út spennunni og setja það í samræmi við lög um íslensk raforkuvirki?

[17:51]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmann á að gæta að ávörpum og ávarpa forseta Alþingis í þriðju persónu.

[17:51]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Neytendastofa, sem fylgist með þessum málum, gerir engar athugasemdir í því minnisblaði sem hún hefur sent frá sér varðandi atvinnuhúsnæðið. Þar er rætt um það hvers konar starfsemi eigi sér stað á viðkomandi svæðum og samkvæmt upplýsingum okkar hlýtur maður að treysta því að ekki sé verið að brjóta lög með einhverjum hætti. Við vitum að bráðabirgðalögin höfðu mjög afmarkað og skilyrt gildissvið. Þau náðu einungis til íbúðar- og skólasvæðis, ekki til allra fasteigna á svæðinu eins og þingmenn vita.

En svo virðist sem Neytendastofa fylgist vel með öðrum fasteignum og samkvæmt því minnisblaði sem hún hefur sent okkur kemur fram að málið sé í góðum farvegi. Ég get því ekki annað en fullyrt, nema aðrar upplýsingar komi fram, að farið sé eftir almennum lögum og reglugerðum þegar kemur að atvinnuhúsnæði.

[17:53]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka fyrir ábendingarnar. Ég ætla þá að vera sammála hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni, mínum ágæta félaga. Er það ekki sameiginlegur skilningur okkar að ekki sé heimilt að taka í notkun umrætt þjónustuhúsnæði, vöruskemmur og annað atvinnu- og iðnaðarhúsnæði, sem hefur verið selt, enda falli það ekki undir ákvæði umræddra laga sem hér eru til umræðu?

Ég hlýt að skilja það sem svo að lögin nái, líkt og hv. þingmaður sagði, til afmarkaðra fasteigna á svæðinu og þar af leiðandi hlýtur það að vera þannig að ekki sé heimilt, samkvæmt íslenskum lögum um raforkuvirki, að nota þau tugþúsund fermetra af fasteignum sem hafa verið seld á undanförnum mánuðum og vikum, eða rafvirkin í þeim, út af því að umrædd lög, bráðabirgðalög frá því í sumar og umrætt lagafrumvarp, ná ekki til þeirra. Ég held að það sé skilningur okkar og ljóst að fyrir 3. umr. þarf það að liggja algjörlega ljóst fyrir áður en ég tek afstöðu til frumvarpsins.

[17:55]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er margt óuppgert á Suðurnesjum varðandi brottför hersins. Það er ekki bara rafmagnið og frágangur á rafmagni í íbúðarbyggðinni þar. Það er mengun á varnarsvæðinu. Það eru jafnvel starfslokasamningar starfsmanna sem voru yfirmenn í vinnu hjá hernum. Þeir fengu þriggja mánaða uppsagnarfrest eins og gengur og gerist, en þeir lentu í því hlutskipti að vera með ákveðin ákvæði í starfssamningum sínum um að þeir mættu ekki vinna hjá verktökum og öðrum fyrirtækjum á eftir í svo og svo langan tíma. Það er mál sem þarf að taka sérstaklega á.

Hvað varðar iðnaðar- og atvinnuhúsnæði á vallarsvæðinu, eða því svæði sem var innan varnarmálagirðingar og er að hluta til þar enn þá — og jafnvel inni á flugvallarhættusvæði eða svæði sem er til að tryggja öryggi flugsins — þá veit ég ekki betur en sumt af því húsnæði sem hv. þm. Gunnar Svavarsson spurði um sé komið í starfsemi. Er ég þá að tala um iðnaðar- og atvinnuhúsnæði ýmiss konar.

En Gunnar sagðist þurfa að spyrja sjálfan sig statt og stöðugt áðan í ræðu sinni. Hann er í stjórn Hitaveitu Suðurnesja og ætti að vita allt um heitt vatn og kalt og um rafmagn á Keflavíkurflugvelli eða á varnarsvæðinu.

[17:57]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill enn einu sinni minna hv. þingmenn á hefðbundin ávörp þingsins.

[17:57]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Grétari Mar Jónssyni fyrir þessar upplýsingar. Vissulega þekki ég vel til mála á Keflavíkurflugvelli og það er kannski þess vegna sem ég beiti mér eins og raun ber vitni. Ég vil einfaldlega fá úr því skorið hvernig hlutunum á að vinda fram á þessu svæði. Ég hef talið eðlilegt að þessum eignum sé komið í borgaraleg not og er ekkert að setja mig upp á móti þeirri starfsemi sem þar fer fram, ekki frekar en Rafiðnaðarsamband Íslands hefur vikið að. Þrátt fyrir að þeir hafi alvarlegar athugasemdir við lagafrumvarpið setja þeir sig ekki upp á móti starfseminni.

Það sem skiptir mestu máli er að jafnræði sé á markaði í þessu eins og öðru. Ég hélt um tíma að hv. þm. Grétar Mar Jónsson mundi ljúka ræðu sinni með slagorði sínu: Allan fisk á markað.

En það gerði hann ekki. Hann benti á, eins og ég hef gert, að svæðið er margflókið og þar er ákveðin starfsemi sem tengist t.d. flugumferð og öðru. Við þekkjum það varðandi starfsemi flugumferðarstjórnar á svæðinu. Slökkviliðið er í ákveðinni starfsemi og heyrir þar undir. Þess vegna skiptir verulegu máli að horfa á málið í heild sinni og gera sér grein fyrir því að ríkið þarf að stíga fram og setja sig inn í þessi mál. Ég vona að við fáum eitthvert yfirlit yfir starfsemi Þróunarfélagsins áður en langt um líður þannig að við getum verið upplýst um það. Um er að ræða gríðarlegar fjárhæðir til að mynda í fjárlagafrumvarpinu, fjárhæðir sem skipta hundruðum milljóna króna.

[17:59]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það má fagna því að hv. þm. Gunnar Svavarsson skuli velta vöngum yfir því hvernig tekst til með atvinnu- og iðnaðarhúsnæði á svæðinu. En það má líka nefna í þessu tilfelli að NATO á enn byggingar á svæðinu sem eru vaktaðar af Íslendingum. Síðan er hægt að minnast á að eftir á að fara í þann þátt sem snertir mengun á varnarsvæðinu og mun það hafa mikla atvinnustarfsemi í för með sér.

En frumvarpið snýst um bráðabirgðalög og kannski meira um það prinsipp að ríkisstjórnin sé ekki að setja bráðabirgðalög í tíma og ótíma þegar þess þarf ekki og þegar hægt er að kalla Alþingi saman og setja þau lög sem þarf að setja.

[18:00]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Það þarf vart að taka fram að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs erum almennt ánægðir með þá breytingu á starfsemi sem orðið hefur á Keflavíkurflugvelli við brottför hersins og þótt fyrr hefði verið. En það þýðir ekki að maður vilji samþykkja og standa að hvaða ósóma sem er þegar kemur að umfjöllun um málefni svæðisins.

Ég ætla fyrst, virðulegur forseti, vegna frumvarpsins sem liggur fyrir og bráðabirgðalaganna að segja að mér finnst textinn í bráðabirgðalögunum sjálfum undarlegur. Nú skilst mér af þingreyndum mönnum að það sé alvanalegt að inngangur að texta bráðabirgðalaga sé með þeim hætti sem hér er. Þar segir, með leyfi forseta:

„Forseti Íslands gjörir kunnugt: Alþingi hefur fallist á lög þessi og ég staðfest þau með samþykki mínu.“

Nú er mér kunnugt um að þetta er hinn almenni inngangur að því þegar forseti staðfestir lög frá Alþingi enda hefur Alþingi þá fallist á lögin. En reyndir þingmenn segja mér að þetta sé einnig vanalegur texti við bráðabirgðalög. Ég hlýt að vekja athygli á því að þetta er ekki sannleikanum samkvæmt. Það er beinlínis ósatt þegar segir í texta að Alþingi hafi fallist á lögin því að Alþingi hefur ekki verið spurt. Mér finnst nú fullkomið tilefni til þess að menn taki það til athugunar að breyta þessum inngangsorðum í bráðabirgðalögum sem vonandi verða ekki mörg í framtíðinni. Almennt séð finnst mér ekki að í texta sem þessum eigi beinlínis að fara með rangt mál. En allt um það.

Aðeins um frumvarpið að öðru leyti. Eins og komið hefur fram hér er gert ráð fyrir því og gerð tillaga um að Alþingi staðfesti bráðabirgðalögin sem gefin voru út 6. júlí í sumar. Mér finnst margt athyglisvert hafa komið fram í umræðunni til þessa, til að mynda veltir hv. 2. þm. Suðvesturkjördæmis, Gunnar Svavarsson, því fyrir sér hvort nauðsynlegt hafi verið að setja lög, hvort dugað hefði að breyta reglugerð. Ég hef tilhneigingu til að taka orð hv. þingmanns nokkuð trúanleg í þessu samhengi því að ég veit að hann hefur býsna góða þekkingu á þeim málaflokki sem hér er verið að fjalla um, raforkumálunum. Mér finnst því full ástæða til að skoða það sérstaklega.

Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson sagði í andsvari við flokksbróður sinn að það hefði verið niðurstaða Neytendastofu að breyta þyrfti lögum af því að sá útbúnaður sem væri á varnarsvæðinu væri ekki í samræmi við íslensk lög og því ekki nægilegt að gefa út reglugerð. En það er greinilegt að ekki eru allir á einu máli hvað það varðar, að minnsta kosti virðist mega deila um það. Það gefur sérstakt tilefni til að velta fyrir sér hinni brýnu nauðsyn á að gefa út bráðabirgðalög, ef jafnvel eru áhöld um að lagabreytingu hafi yfirleitt þurft, að hugsanlega hefði verið nægilegt að gefa út reglugerð.

Það er að mínu viti tilefni til að spyrja sig að því hvort ekki sé nauðsynlegt að málið fari aftur til nefndar milli 2. og 3. umr. og nefndin skoði þessi álitamál frekar.

Einnig fóru fram athyglisverð skoðanaskipti á milli flokksbræðranna, hv. þingmanna Ágústs Ólafs Ágústssonar og Gunnars Svavarssonar, fulltrúa Samfylkingar, S-hópsins hér á þingi, ef svo mætti að orði komast, um gildissvið þessara laga. Í lögunum er gert ráð fyrir því að þau taki til þess sem heitir íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli. Nú er mér að vísu ekki alveg ljóst hvað íbúðar- og skólasvæði eru í þessu samhengi, hvort þar er t.d. vísað til skilgreiningar í skipulagsreglugerð en alla vega voru þetta athyglisverð skoðanaskipti og spurningar sem hér vöknuðu um atvinnu- og þjónustuhúsnæði, hvort það félli undir þessi lög. Mér fannst á andsvörum hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar að það bæri að skilja það svo að

atvinnusvæðin væru undanskilin þannig að óheimilt væri að taka þau í notkun nema þau uppfylltu gildandi lög að þessu leyti, burt séð frá því sem bráðabirgðalögin segja til um.

Í mínum huga er það samt sem áður mjög mikið prinsippmál að bera fram frumvarp eða gefa út bráðabirgðalög og ætlast svo til að Alþingi samþykki þau. Ég er sammála því sem segir í nefndaráliti meiri hlutans að fara eigi mjög gætilega með heimild 28. gr. stjórnarskrárinnar til setningar bráðabirgðalaga. Meiri hlutinn er í raun að segja að mjög ríkar ástæður þurfi að vera fyrir hendi, mjög brýn nauðsyn. Að vísu varði hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson afstöðu meiri hlutans með tilvitnunum í lögspekinga þar sem m.a. er talað um að löggjafinn eða framkvæmdarvaldið hafi rúmar heimildir til útgáfu bráðabirgðalaga. Málsvörnin gekk öll út á það að framkvæmdarvaldið hefði rúmar heimildir. Engu að síður stendur hann hér að nefndaráliti sem undirstrikar að menn eigi að fara mjög gætilega, væntanlega að framkvæmdarvaldið eigi að skilgreina þessar heimildir eins þröngt og unnt er. Það vekur því athygli að í framsöguræðu sinni með málinu segir hæstv. viðskiptaráðherra, með leyfi forseta:

„Tilefnið var ef til vill ekki nógu brýnt til þess að kalla saman Alþingi.“

Í texta bráðabirgðalaganna segir hins vegar að brýna nauðsyn beri til að gefa út bráðabirgðalög. Hæstv. viðskiptaráðherra hefur farið til Bessastaða og greint forseta frá því að brýnt tilefni væri til að gefa út þessi bráðabirgðalög en hér á Alþingi segir sami hæstv. viðskiptaráðherra að tilefnið hafi eiginlega ekki verið nógu brýnt. Mér finnst áhyggjuefni þegar hæstv. ráðherra er kominn í mótsögn við sjálfan sig hvað þetta snertir. Tilefnið var ekki nógu brýnt til að kalla saman Alþingi, sem er löggjafarvald, en það var hins vegar nógu brýnt til að gefa út bráðabirgðalög.

Það hefur verið farið yfir það ítarlega hér að tækifæri til að gera viðeigandi ráðstafanir var nægilegt. Stjórnvöld höfðu marga mánuði til að ráða bót á þessu eða einkum og sér í lagi þeir aðilar sem hlut eiga að máli og fóru fram á setningu bráðabirgðalaganna. Þeir höfðu nægan tíma. Það hefði verið eðlilegt af hálfu hæstv. viðskiptaráðherra að óska eftir því að Alþingi kæmi saman til fundar í júlí til að setja lög um þetta efni ef það var talið nauðsynlegt. Það er nefnilega þannig að menn eiga ekki að setja bráðabirgðalög nema tilefnið sé svo brýnt að það þoli ekki einu sinni þá töf sem af því mundi leiða að kalla saman Alþingi, þá daga sem það mundi taka að kalla saman Alþingi svo að það gæti tekið við meðferð málsins. Þetta mál hefði þolað þá bið, að það tæki þrjá til fjóra daga að koma Alþingi saman til að ljúka meðferð þess. Í mínum huga er ljóst að ekki bar brýna nauðsyn til að setja bráðabirgðalög. Menn geta auðvitað haft aðra skoðun á því hvort nauðsynlegt hafi verið að setja um þetta efni sérstök lög en það var þá tilefni til að kalla saman Alþingi.

Hér hefur komið fram að búið er að breyta raflögnum í 94% af íbúðarhúsnæðinu sem í hlut á. Ég sé ekkert því til fyrirstöðu að frumvarpið verði látið liggja, að það dagi uppi og fái ekki afgreiðslu. Menn geta þá klárað það sem upp á vantar í þessum fyrsta áfanga og síðan fái málið einfaldlega þinglega meðferð hvað varðar annan áfanga og hugsanlega síðari áfanga. Til þess er nægur tími.

Það sem mér finnst kannski sorglegast í þessu er að það skuli vera Samfylkingin sem ber þetta mál fram með þessum hætti, tekur upp alla ósiði í stjórnsýslunni sem þessi sami flokkur hefur til þessa gagnrýnt harðlega. Ég tel að Samfylkingin hefði átt að hafa dug í sér til að óska eftir því að þing kæmi saman. Það er væntanlega sá málflutningur sem Samfylkingin hefur til þessa haft uppi við slíkar aðstæður.

Í mínum huga er þessi meðferð á bráðabirgðalagavaldinu stjórnskipulegur subbuskapur og ekkert annað. Það bar augljóslega enga nauðsyn til að setja bráðabirgðalög í þessu máli. Það var enginn vandi að kalla þingið saman og leggja málið fyrir og fá efnislega umfjöllun. Það er heldur ekki við hæfi að viðskiptaráðherra, eða hvaða ráðherra sem er, rjúki upp til handa og fóta þegar einhverjir aðilar utan úr bæ koma og segja að kippa verði öllu í liðinn af því að sleifarlagið hafi verið svo mikið af þeirra hálfu marga mánuði þar á undan. Það hefði að sjálfsögðu verið eðlilegt að menn hefðu þá tekið þann tíma sem til þurfti til að ræða þetta. Ég er sannfærður um að alþingismenn hefðu glaðir komið saman í júlímánuði til að fjalla um þetta brýna hagsmunamál, þetta þjóðþrifamál sem var svo mikilvægt að það mátti ekki bíða, það mátti ekki taka örfáa daga í að fjalla um það. Þingmenn hefðu með ánægju komið saman til þess að fjalla um það.

Virðulegur forseti. Mín afstaða er þessi: Þetta mál er ekki svo brýnt og það er þannig statt þegar hér er komið sögu að það er ekkert að því að Alþingi láti það liggja, láti það daga uppi, það verði ekki að lögum og menn taki svo eðlilega þinglega umfjöllun varðandi síðari áfanga málsins. Ég tel einnig að hér hafi komið fram upplýsingar, m.a. frá hv. þm. Gunnari Svavarssyni og fleirum, um að eðlilegt sé að málið gangi aftur til nefndarinnar sem taki það til frekari skoðunar.

[18:14]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson stillti hlutunum þannig upp að einhverjir óeðlilegir straumar væru á milli mín og hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar í þessu máli. Það er síður en svo. Ég spurði einfaldlega þeirrar spurningar hvort nauðsynlegt hefði verið að setja þessi lög á koppinn og það tengist þá væntanlega lögum um öryggi raforkuvirkja. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson svaraði því og vísaði til upplýsinga frá Neytendastofu þannig að það lá ljóst fyrir. Þótt ég þekki nokkuð til þessara mála spurði ég þessarar spurningar.

Í öðru lagi vorum við báðir félagarnir úr Samfylkingunni sammála því að túlka þetta með þeim hætti að umrætt þjónustu- og iðnaðarhúsnæði, sem hefði verið selt, mundi þá falla undir hin venjubundnu lög um 220 voltin og svo koll af kolli. Ég bendi hins vegar á að auðvitað á eftir að breyta dreifikerfinu upp frá og öllu því sem þar er þannig að það uppfylli slík ákvæði. Það á eftir að ná samningum á milli Hitaveitu Suðurnesja og Þróunarfélagsins varðandi þau mál.

Ég vísaði líka til þess fyrr að þegar utanríkisráðuneytið setti þessi mál í hendurnar á Þróunarfélaginu á sínum tíma hefðu menn hugsanlega átt að byrja fyrr og horfa til þess

fyrr að fara í þessar framkvæmdir. En við skulum ekki gleyma því að ekki var ætlunin að taka allt þetta húsnæði í notkun með jafnskömmum hætti og raun bar vitni. Það er kannski vandamálið að þörfin varð meiri en búist hafði verið við og þar af leiðandi fór allt húsnæðið í notkun. Ég horfi einfaldlega fram á að þetta mál verði þannig að við getum verið sátt við það og að það uppfylli lögin.

[18:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er ekki innanbúðarmaður í Samfylkingunni og veit ekki hvaða straumar eða rafstraumar liggja á milli þeirra ágætu þingmanna sem hafa verið á öndverðu máli í þessari umræðu. (**ÁÓÁ:** Þú varst í flokknum.) Nei, það hef ég aldrei verið og er ágætt fyrir þingmanninn að fá að vita það héðan úr þessum ræðustóli. Hins vegar finnst mér hv. þm. Gunnar Svavarsson vera hógvær og gera heldur lítið úr þekkingu sinni og kunnáttu á þessu sviði sem afskaplega ólíkt honum eins og ég þekki hann til margra ára.

Þetta var ekkert aðalatriði í málflutningi mínum hér, heldur hitt að ég tel að það skorti öll rök fyrir því að sett séu bráðabirgðalög um þetta efni og gagnrýni það og átel flokk þessara ágætu þingmanna, Samfylkinguna, fyrir að standa að því í ljósi þeirrar afstöðu sem sá ágæti flokkur hefur haft í svipuðum málum til þessa.

[18:18]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, mínum gamla skólabróður, fyrir að skjalla mig svona varðandi þekkingu mína. Það má vel vera að ég sé oft að deila henni með öðrum og þá er alla vega líkt með okkur farið, mér og hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, að við erum gjarnir á það að láta fólk vita af því hvað við kunnum. Ég held að það eigi jafnt við um flesta sem starfa með okkur á þeim vinnustað sem við vinnum á. Nóg um það.

Ég vil einfaldlega segja, líkt og ég sagði í ræðu minni, að ég hef sett ákveðinn fyrirvara við þetta frumvarp og ætla að afla mér frekari upplýsinga áður en það kemur til lokaatkvæðagreiðslu og hef upplýst aðila um það. Afstaða mín byggist hugsanlega meira á hinu tæknilega. Ég hef í sjálfu sér ekkert farið inn í umræðuna um setningu bráðabirgðalaganna heldur fyrst og fremst fjallað um hið efnislega í lögunum.

Ég vona fyrst og fremst að umrætt jafnræði skapist á markaði varðandi eignirnar á vellinum, á fyrrum varnarsvæðinu, og það er það sem skiptir máli. Þegar við tökum jafnmargar eignir, 300 eignir, hátt í 2.000 íbúðir og tugþúsundir fermetra, eins og ég nefndi áðan, 300 þús. fermetra, þarf auðvitað að vera jafnræði milli þeirra eigna og annarra í samfélaginu og fyrir því er ég að tala í ræðu minni.

[18:20]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég biðst afsökunar á frammíkalli mínu til hv. þingmanns. Ég hélt að hann hefði verið titlaður varaþingmaður Samfylkingarinnar framan af sínum pólitíska ferli en það hefur verið misskilningur af minni hálfu þannig að ég dreg það til baka.

En ég furða mig á málflutningi fulltrúa vinstri grænna hér í dag. Þeir koma í ræðustól og segja að þeir styðji uppbygginguna á þessu svæði með þeim hætti sem hún á sér stað í dag, þ.e. uppbyggingu háskólasamfélags á svæðinu, en í næstu setningu, í næstu andrá tala þeir og boða, og hefðu boðað ef þeir hefðu stjórnað, aðgerðir sem hefðu komið í veg fyrir að þessi uppbygging hefði náð fram að ganga. Þetta tvennt fer ekki saman.

Það stóð þannig á og var mat þeirra sem til þekkja að ef við hefðum ekki beitt þessum bráðabirgðalögum hefði skólastarfið nú í haust, sem er hafið, verið sett allt í uppnám. Það hefði ekki náð því flugi sem það hefur náð. Það eru hagsmunirnir sem ríkisstjórnin lítur til. Það eru ekki hagsmunir einhverra fyrirtækja úti í bæ, það eru hagsmunir þessa svæðis og þeirra einstaklinga sem munu sækja sér menntun á þessu svæði og í þessum skóla. Það erum við að setja í öndvegi, það eru engir aðrir hagsmunir. Það er sú brýna nauðsyn sem við teljum að hafi verið uppfyllt þegar kom að notkun þessarar bráðabirgðalagaheimildar.

Varðandi atvinnuhúsnæðið eins og ég skil þetta frumvarp, ég spurði sérstaklega fulltrúa ráðuneytisins á fundi í viðskiptanefnd: Hvað með atvinnuhúsnæðið? Þá kom skýrt fram að þessi bráðabirgðalög lúta að afmörkuðum og skilyrtum fasteignum á því svæði. Ef eitthvert atvinnuhúsnæði hefur verið tekið til notkunar nú þegar hlýtur það að þurfa að vera í samræmi við lög. Ég ætla ekki að standa hér og segja að menn séu að brjóta lög. Það verða að koma frekari upplýsingar um það. En ef svo er eiga eftirlitsaðilarnir að láta vita af því, Neytendastofa og aðrir.

Þetta eru þær upplýsingar sem við höfum. Þetta eru þær upplýsingar sem við fengum í meðförum nefndarinnar, að ekki sé verið að brjóta lög eftir því sem við best vitum. Atvinnuhúsnæðið hlýtur að þurfa að uppfylla íslensk lög eins og (Forseti hringir.) íbúðarhúsnæðið og skólahúsnæðið. Mér finnst það liggja í augum uppi.

[18:22]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson hefur algerlega misskilið málflutning okkar. Við styðjum að sjálfsögðu þessa uppbyggingu og það er alrangt að við hefðum viljað grípa til einhverra aðgerða til að koma í veg fyrir hana. Við höfum bara sagt að það hafi verið óþarfi að setja þessi bráðabirgðalög. Og þingmaðurinn hefur ekki svarað þessum spurningum enn þá: Hvað lá svona á að setja bráðabirgðalög? Hvað kom í veg fyrir að Alþingi væri kallað saman til að setja þessi lög?

Það bar brýna nauðsyn til að setja lög, segir hv. þingmaður, en það var ekki nauðsynlegt að kalla saman löggjafann til að setja þessi lög. Hvernig gengur þessi málflutningur upp í huga jafnaðarmannsins? Hvernig má það vera að brýna nauðsyn hafi borið til að setja lög en ekki að kalla saman löggjafann heldur nota gömlu leiðina með bráðabirgðalögum? Hvað kom í veg fyrir að Alþingi væri kallað saman í tiltekinni viku júlímánaðar og fengi þetta mál til meðferðar? Getur þingmaðurinn svarað því?

[18:23]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það hefur margítrekað komið fram í þessari umræðu í allan dag að þegar þetta mál kom á borð hæstv. viðskiptaráðherra var sumarþingi lokið. Það hefur sömuleiðis komið margítrekað fram hjá þeim sem hér stendur og hjá ráðherranum að við teljum að það hefði verið ámælisvert af hálfu þeirra aðila sem stóðu að baki þessu máli að koma því ekki fyrr til stjórnvalda. Ég hef líka ítrekað að bráðabirgðaheimild á að nota sparlega, gætilega. Hins vegar geta verið þær aðstæður að við þurfum að nota hana. Við notuðum hana í sumar og núna erum við að fara fram á samþykki þingsins til að samþykkja þessi lög sem eigi að vernda þá hagsmuni sem ég gat um áðan.

Í fyrri ræðum mínum hef ég vitnað til fræðimanna og Hæstaréttar Íslands sem hafa metið það svo, ef menn vilja fara í lögfræðina, að það séu rúmar heimildir hjá löggjafanum til að beita þessu valdi, þannig að efist menn um lagalegu hliðina get ég vísað í lögfræðileg rök máli mínu til stuðnings. Ég get líka vísað í pólitísk rök sem ég hef líka gert.

Mig langar að enda á jákvæðum nótum. Ég veit að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson er glöggur maður og það sem hann opnaði á í ræðu sinni áðan um að yfirskrift bráðabirgðalaganna væri eitthvað sérkennileg, þá get ég upplýst hv. þingmann og þingheim um að það er rétt hjá hv. þingmanni. Þar voru mistök, handvömm sem nú þegar hefur verið leiðrétt í Stjórnartíðindum, þ.e. nú er komin leiðrétting og orðin „Alþingi hefur fallist á lög þessi og ég hef staðfest þau með samþykki mínu“ eru fallin á brott. Þarna voru á ferðinni mistök sem hafa verið leiðrétt í Stjórnartíðindum og vil ég nota þetta tækifæri til að koma því áleiðis og þakka sömuleiðis fyrir ábendingu þingmannsins.

[18:25]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Vegna þess sem þingmaðurinn upplýsti í lokin þá vil ég þakka fyrir það. Ég verð að segja að þetta kom mér spánskt fyrir sjónir en mér þingreyndari menn töldu að þetta væri í samræmi við hefð. Það kemur í ljós að svo er ekki og ég hefði betur treyst dómgreind minni í þessu efni en reynsluboltunum sem ég bar mig upp við um þetta.

Vegna þess sem hér hefur komið fram vil ég geta þess að ég er þeirrar skoðunar að hvorki hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, formaður viðskiptanefndar og framsögumaður nefndarinnar, né hæstv. viðskiptaráðherra hafi svarað því af hverju ekki var hægt að kalla saman Alþingi til að afgreiða þessi lög. Ég er reyndar sannfærður um að lögin hefðu tekið miklu skemmri tíma í meðförum þingsins ef það hefði verið kallað saman í sumar en sá tími sem nú þegar hefur farið í umfjöllun um málið þegar það kemur hingað inn í formi staðfestingar á bráðabirgðalögum. Mér finnst þeirri spurningu í raun algerlega ósvarað enn þá. Að sjálfsögðu hefði verið hægt að kalla Alþingi saman, ég tel að það hefði verið góður bragur á því og góður svipur og Samfylkingin hefði þá í raun sýnt það í verki á fyrstu mánuðum sínum í ríkisstjórn að hún ætlaði að temja sér ný og lýðræðislegri vinnubrögð en viðhöfð hafa verið hingað til og taka þingið alvarlega eins og hún hefur margsinnis predikað þegar hún var í stjórnarandstöðu. Því miður féll hún á þessu prófi.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Aðgerðaáætlun um íslenskukennslu fyrir innflytjendur, fyrri umr.

Þáltill. KJak o.fl., 28. mál. — Þskj. 28.

[18:27]

Flm. (Katrín Jakobsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Staða íslenskrar tungu var til umræðu í þessum sal fyrir ekki svo löngu þegar hv. þm. Ólöf Nordal lagði fram fyrirspurn um hvort til stæði að tryggja stöðu íslenskrar tungu í lögum eða stjórnarskrá. Þá vakti athygli mína hversu margir þingmenn kvöddu sér hljóðs um þetta mál og þó að ræðutími hvers og eins væri stuttur dró ég þá ályktun að þetta mál brenni á mörgum enda kannski engin furða þar sem íslensk tunga skipar mjög stóran sess í sjálfsmynd þessarar þjóðar, kannski stærri en hjá mörgum öðrum þjóðum. Ég ætla ekki að rekja sögu tungunnar hér og nú að öðru leyti en því að hún er auðvitað samofin sögu okkar sem þjóðar allt frá því að hér námu norrænir og keltneskir menn land á níundu og tíundu öld og hin fornnorræna tunga varð hér ráðandi tungumál. Á því tungumáli voru ort kvæði og ritaðar sögur á og þegar Íslendingar háðu sjálfstæðisbaráttu sína á 19. öld vísuðu menn einmitt til þessara fornu tíma og það má segja að þá hafi íslensk tunga orðið órjúfanlegur þáttur í sjálfsmynd okkar sem þjóðar. Æ síðan hafa Íslendingar skilgreint sig að hluta til út frá því tungumáli sem þeir tala, sú sjálfsmynd er líklega best staðfest með orðum Snorra Hjartarsonar þegar hann talaði um land, þjóð og tungu sem þrenningu eina og sanna.

Fólk hefur áhyggjur af stöðu tungunnar, klassískar áhyggjur eða sígildar, en kannski er meiri ástæða til nú en oft áður. Tungan hefur að sjálfsögðu þróast hér á landi eins og annars staðar, þ.e. íslensk tunga hefur tekið breytingum eins og önnur tungumál og aðstæður hennar eru í rauninni allt aðrar nú en fyrir nokkrum áratugum. Samfélagið hefur tekið stórstígum breytingum á skömmum tíma, tækniframfarir hafa verið mjög örar, samfélagið hefur breyst úr sveitasamfélagi í nútímalegt borgarsamfélag þar sem sveitir landsins hafa átt undir högg að sækja og sú þróun hefur verið mjög hröð, það dugir í raun að skoða bókmenntir fjórða og fimmta áratugar þessarar aldar til að sjá þær stórfenglegu breytingar sem hafa orðið á samfélagsháttum.

Þessu hefur auðvitað fylgt aukið framboð af afþreyingu, það má segja að það hafi margfaldast, og yfirgnæfandi meiri hluti þeirrar afþreyingar sem við njótum og neytum er á öðru tungumáli en íslensku og þá ekki síst á ensku. Íslendingar telja sig bókaþjóð en rannsóknir sýna að bóklestur barna og unglinga hefur farið ört minnkandi. Hjá fullorðnu fólki er ekki óalgengur skammtur ein bók á ári og kannski ekkert skrýtið þegar framboð annarrar afþreyingar er jafnmikið og raun ber vitni. Þetta hefur hins vegar valdið áhugamönnum um tunguna nokkrum áhyggjum því að lest-

ur er líklega ein besta aðferð sem þekkist til að vanda mál sitt. Það er þó ekki allt svart og sumir hafa bent á að líklega hafi aldrei jafnmikið verið ritað og lesið á íslenskri tungu á netinu og ég vísa þá í bloggið, tjáningu 21. aldarinnar. Íslendingar hafa verið sjálfum sér líkir, þeir blogga af sama krafti og þeir taka upp allar nýjungar en bloggheimurinn sýnir ótvírætt að íslenskunotkun hefur breyst mjög. Fólk er óhrætt að tjá sig, sem er afar jákvætt, vandar sig að sama skapi mjög lítið þannig að málvöndun er á undanhaldi og tengist því kannski að fólk er mjög vant að skrifa og lesa mjög hráan texta. Þetta hef ég kannski ekki talið ástæðu til að óttast, þó að menn skrifi misgott blogg eða málnotkun sé mismunandi milli miðla, en ég held að þetta sýni okkur að það eru mjög breyttar aðstæður sem tungan býr við núna og allt aðrar en bara fyrir nokkrum árum og áratugum.

Aðaláhyggjuefnið tel ég vera í fyrsta lagi hvort íslenskan sé að hverfa af einhverjum sviðum samfélagsins, t.d. hvort það sé hætt að tala eða hugsa á íslensku í tilteknum atvinnugreinum. Það varð uppi mikið fár hér fyrr í haust þegar fólk ræddi að það gæti ekki farið í bakarí og keypt hjónabandssælu og ástarpunga heldur bara bent á mismunandi lagaðar kökur. Menn hafa líka nefnt bankana sem ekki aðeins vilja taka upp erlenda gjaldmiðla heldur tala um þá á ensku og það er kannski áhyggjuefni því að ef viðskipti hér á landi eiga öll að fara fram á ensku er hætt við því að við hættum að tala um þau á íslensku, að tungumálið á þessu sviði staðni og hverfi, því tungumál lifir á notkun. Tungumál eru ólík dauðum hlutum, það fer ekki vel með þau að nota þau ekki, það er best að nota þau sem mest undir sem flestum kringumstæðum um allt mögulegt og ómögulegt milli himins og jarðar, þau veðrast ekki af notkun heldur þróast, og því er áhyggjuefni ef tungumálið hverfur af tilteknum sviðum samfélagsins. Það held ég að við þurfum að ræða hér betur við annað tilefni, t.d. ef við tökum upp umræðu um móðurmálskennslu á mismunandi skólastigum, t.d. í tengslum við þau frumvörp sem boðuð hafa verið um skólastigin því ég tel að það skipti miklu máli að efla móðurmálskennslu á öllum skólastigum og horfi þá jafnt til leikskóla sem háskóla.

Hitt áhyggjuefnið sem ég vil nefna er það sem þingsályktunartillaga mín snýst um og það er sú staðreynd að íslenskur vinnumarkaður hefur gerbreyst á undanförnum árum. Miðað við hagtölur 2006 voru 18 þúsund erlendir ríkisborgarar hér á landi og ljóst er að þeir sem eru á vinnumarkaði þurfa allir að eiga veruleg samskipti við Íslendinga í störfum sínum og það er alveg sama hvort það er byggingarvinna, strætóakstur eða vinna á leikskóla eða elliheimili eða afgreiðsla. Þeir sem til þekkja telja að erlendum ríkisborgurum hafi fjölgað fremur en hitt og erlent fólk á vinnumarkaði sé langt yfir 20 þúsundum. Tæplega 35% félagsmanna Eflingar eru nú erlendir, bara svo dæmi sé tekið. Við þekkjum alveg þau störf sem þar eru unnin og nú svo komið að íslenska heyrist jafnvel sjaldan á sumum vinnustöðum, ekki síst í byggingargeiranum og umönnunarstörfum.

Hvað hefur komið í staðinn? Jú, allsherjarútlenska, þ.e. bágborin enska sem enginn á staðnum á að móðurmáli kemur í staðinn, hindrar eðlileg samskipti og kemur í raun í staðinn fyrir eðlileg samskipti. Þetta tel ég áhyggjuefni og miklu skipta að við bregðumst við.

Sú tillaga sem hér liggur fyrir til þingsályktunar snýst um aðgerðaáætlun um íslenskukennslu fyrir innflytjendur og við teljum ljóst að þar þurfi bæði atvinnurekendur og stjórnvöld að taka höndum saman. Við leggjum til að gerð verði áætlun um að efla íslenskukennslu fyrir innflytjendur hér á landi til fimm ára, efnt verði til samráðs við fulltrúa allra skólastiga, verkalýðshreyfinguna, atvinnurekendur og símenntunarmiðstöðvar um land allt og að þeirri vinnu skuli lokið 1. mars 2008.

Við setjum hér upp fimm markmið:

1. Að efla símenntunarmiðstöðvar til að kenna innflytjendum íslensku og jafnframt að miðstöðvunum verði gert kleift að halda námskeið um íslenska menningu og fjölmenningu.

2. Að íslenskukennsla á vinnumarkaði verði efld í því augnamiði að tryggja lágmarkskunnáttu erlendra starfsmanna í tungumálinu með áherslu á það mál sem talað er í starfsumhverfi þeirra. Þetta er í raun sú aðferð sem talin er hafa gefist hvað best, þ.e. að atvinnurekendur hafa staðið fyrir íslenskukennslu inni á sínum vinnustöðum innan vinnutíma og gert fólki kleift að tala um starf sitt á íslensku, sem er auðvitað fyrsta skrefið.

3. Að tryggt verði að börn innflytjenda og foreldrar þeirra fái allar nauðsynlegar upplýsingar um réttindi sín og skyldur um leið og skólaganga hefst og slíkt gildi um öll skólastig. Þar nefnum við sérstaklega ungmenni á aldrinum 16–18 ára sem hingað flytjast því það er kannski sá hópur sem hefur orðið út undan. Hér eru reknar ágætar móttökudeildir fyrir börn sem eru að hefja nám í grunnskólum en þegar komið er á hærri skólastig myndast ákveðið gap í kerfinu. Mun ég nefna það nánar á eftir.

4. Að efla kennslu í íslensku sem öðru máli í íslensku- og kennslufræðideildum háskóla landsins.

5. Að grunnmarkmið íslenskunáms fyrir innflytjendur verði vel skilgreind og tryggt að allir innflytjendur eigi rétt á gjaldfrjálsri íslenskukennslu í samræmi við þau grunnmarkmið, þ.e. að við setjum ákveðin grunnviðmið um þá þekkingu eða kunnáttu sem innflytjendur þurfi að hafa á málinu og þeir geti þá sótt sér þá kennslu gjaldfrjálst og svo bætt við sig að eigin ósk.

Það er ljóst að menntamálaráðuneytið og stjórnvöld tóku við sér á síðasta ári eða á þessu ári þegar stjórnvöld veittu sl. vor 100 millj. kr. til íslenskukennslu fyrir innflytjendur og þá kom í ljós að ásóknin í námið var miklu meiri en búist hafði verið við. Menn höfðu óljósar hugmyndir um að um þúsund manns mundu sækja námskeiðin en raunin varð sú að 70 umsóknir bárust um styrki að upphæð 144 millj. kr. fyrir tæplega 5 þúsund nemendur. Alls voru tæplega 4.200 nemendur skráðir á námskeiðin og í margs konar kennslu, það er náttúrlega það sem skiptir máli að ákveðin fjölbreytni sé í þessu kennsluformi. Ég nefndi hér áðan kennslu úti á vinnustöðum, kennslu í símenntunarmiðstöðvum sem fólk getur sótt sér sjálft og annað slíkt.

Nemendur dreifðust þannig að um helmingur var á höfuðborgarsvæðinu og um helmingur á landsbyggðinni. Þegar ljóst var hversu mikil þörfin var í raun veittu stjórnvöld að nýju 100 millj. kr. í verkefnið í ágústmánuði 2007 og var það kynnt 7. ágúst sl.

Ég tel að þetta hafi auðvitað verið afar gott framtak en

nú þurfum við að horfa fram á veginn því að ég held að þetta sé ekki átaksverkefni. Fjöldi innflytjenda á íslenskum vinnumarkaði er viðvarandi og þar af leiðandi skiptir máli að við höfum langtímasýn og út á það gengur þessi aðgerðaáætlun. Það liggja fyrir miklar upplýsingar sem unnar hafa verið á vegum stjórnvalda og annarra aðila um greiningar á ástandinu og hvað hentar hverjum og annað slíkt og tel ég í rauninni ekki þörf á mikilli undirbúningsvinnu heldur í rauninni bara að ákveða þær aðgerðir sem við teljum að skipti mestu fyrir þá sem hingað koma og starfa og lifa.

Ég vil nefna sérstaklega fræðslusjóði verkalýðshreyfingar og vinnuveitenda, eins og Landsmennt og Starfsafl, þau hafa veitt verulegan hluta styrkja sinna í íslenskukennslu, 46% árið 2006. Þetta eru auðvitað þeir starfsmenntasjóðir sem eiga að sjá um alla símenntun þeirra starfsmanna sem greiða í þá þannig að þetta hefur auðvitað tekið fé frá öðrum verkefnum. Ég tel því mjög mikilvægt að stjórnvöld taki aukna ábyrgð á sínar herðar í þessum efnum til frambúðar og hafi þar langtímasýn að leiðarljósi. Skipuleggja þarf starfið svo að fjármunirnir nýtist líka sem best því að þegar við erum að veita 100 milljónir hér og 100 milljónir þar þá nýtast fjármunirnir eðlilega verr en ef við erum með skipulagða áætlun fram í tímann. Það þarf líka að skilgreina hvernig samstarfi hins opinbera við fulltrúa verkalýðshreyfingar, atvinnurekenda og ólíkra skólastiga verður háttað.

Ég tel einnig mikilvægt að áætlanir feli í sér leiðir til að auðvelda börnum svokallað menningarlæsi til að auðvelda þeim að aðlagast samfélaginu. Við heyrum það talsvert frá þeim innflytjendum sem hingað hafa komið að það er ekki bara tungumálið, það er menningin, t.d. hvað er fyndið er mjög ólíkt milli menningarheima og það skiptir miklu máli ef við ætlumst til þess að innflytjendur aðlagist samfélaginu og að við lögum okkur að þeim að við komum til móts við það t.d. með slíkri kynningu á innlendri menningu og að sama skapi auðvitað að við kynnum okkur hugmyndir um fjölmenningu. Þetta þarf að fara saman.

Ég nefndi áðan ungmenni á aldrinum 16–18 ára. Við þekkjum dæmi þess að hingað komi börn á þessum aldri frá svæðum þar sem hefðbundin menntun er mjög ólík því sem gerist í íslensku skólakerfi. Þau eiga mjög erfitt með að fóta sig í íslensku samfélagi, koma t.d. frá málsvæðum þar sem tungumálin eru af allt öðrum rótum, hafa ekki lært ensku. Hvernig förum við með það þegar hingað kemur drengur á 18. aldursári sem hefur verið alinn upp í tíbetsku búddaklaustri með alla þá menntun sem hann hefur og hún nýtist honum ekki neitt? Þetta er bara eitt dæmi um fólk sem hefur hingað komið og upplifir það í rauninni að lenda milli skips og bryggju.

Ég nefni það líka í aðgerðaáætluninni að það að kenna íslensku sem móðurmál fólks er allt annað en að kenna íslensku sem annað mál. Það þekki ég af eigin reynslu sem íslenskukennari að slík kennsla krefst gerólíkrar nálgunar. Hér á landi er farið að kenna kennslufræði í íslensku sem annars máls, það er ekki lengra síðan en u.þ.b. tíu ár eða eitthvað slíkt, og ég tel að þá kennslu þurfi að efla sérstaklega í kennslufræðideildum allra þeirra háskóla sem bjóða upp á nám í kennslufræðum og í íslenskunámi á háskólastigi.

Að lokum teljum við að það skipti máli að þessi grunnmarkmið verði skilgreind en við teljum eðlilegan grunn að innflytjendur njóti gjaldfrjálsrar íslenskukennslu í samræmi við þau til að tryggja jafna stöðu og jafnt aðgengi að þessari bráðnauðsynlegu menntun sem er auðvitað ekki bara mikilvæg fyrir innflytjendur heldur allt samfélagið. Það er von mín að þessi tillaga hljóti góðan hljómgrunn því að hún er mjög mikilvægur liður í því að við getum haldið áfram að tala mál forfeðranna, að við getum áfram notið bókmennta okkar og sögu millilíðalaust og við búum hér áfram í einu samfélagi, sama af hvaða rótum við erum komin. Ég held að það sé ljóst að tungumálið skiptir svo miklu fyrir þessa þjóð, fyrir sjálfsmynd þjóðarinnar, og það kostar að tala tungumál á litlu málsvæði, við vitum að það kostar. Spurningin er bara: Erum við reiðubúin að leggja út í þann kostnað? Ég vona í ljósi þeirra umræðna sem hér urðu um daginn að þessi tillaga hljóti góðan hljómgrunn og fái afgreiðslu áfram til umsagnar.

[18:42]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Hér hreyfir hv. þm. Katrín Jakobsdóttir mjög mikilvægu máli. Hún fór víða um íslenskuna almennt og ég get tekið undir með henni sem unnandi íslenskrar tungu að áhyggjur af stöðu hennar fara vaxandi, bæði hvað varðar lestur, fjölbreytni í málnotkun og fleira slíkt sem ég held að við þurfum að bregðast við og það gleður mig mjög að hún skuli hafa tekið þetta mál upp hér. Eitt er það hvernig við tökum á íslenskunni sjálfri gagnvart okkar eigin þjóð og okkur sem höfum íslensku að móðurmáli og það er eitthvað sem við verðum náttúrlega að líta til núna og það var ánægjulegt hvað þingheimur brást vel við um daginn þegar við ræddum stöðu þjóðtungunnar íslenskunnar. Hér er til umræðu hin hliðin á málinu og það eru þeir hinir nýju Íslendingar, eins og sumir vilja segja, innflytjendur sem eru komnir til landsins og tala auðvitað ekki íslensku og í rauninni ekki endilega heldur þau önnur tungumál sem við tölum, svolítið forvitnileg og sérstök staða í raun og veru. Maður verður var við það æ oftar núna hvar sem maður kemur að maður getur hreinlega lent í vandræðum með að tala við fólk.

18 þúsund erlendir ríkisborgarar miðað við hagtölur 2006 er náttúrlega afar há tala, um það er ekki deilt. Tölurnar af því fólki dvelur hér ábyggilega tímabundið en engu að síður um þó nokkurn tíma. Einhvern veginn þurfum við að átta okkur á því hvernig við bregðumst við því þegar fólk kemur til að dvelja það sem við köllum tímabundið en er hér samt kannski fjögur til fimm ár. Það lengi að við þurfum einhvern veginn að geta komið því að einhverju leyti inn í samfélagið. Þetta er stór hópur, fjölbreytilegur hópur og þegar við í svona litlu landi, litlu málsvæði fáum svona stóra hópa inn er nauðsynlegt fyrir okkur að bregðast við og hjálpa fólkinu að aðlagast.

Ég hjó eftir því í greinargerðinni með þingsályktunartillögunni að þar segir, með leyfi forseta:

„Miklu skiptir í þessum efnum að kennsla í fjölmenningarfræðum sé fléttuð saman við kynningu á innlendri menningu.“

Ég hefði viljað sjá það hér og beini því til hv. menntamálanefndar þegar hún fær þetta mál til umfjöllunar —

hverjar sem lyktir þess verða — að íslenskan og íslensk menning verði vart sundur skilin, íslensk menning er í rauninni rótin að íslenskunni, getum við sagt að ákveðnu leyti. Ég held að það sé ekki síður mikilvægt fyrir okkur þegar við erum að taka á móti fólki sem hér vill búa að við kynnum því og kennum því á íslenska menningu. (Gripið fram í.) Já, séum með kynningu á innlendri menningu. Það er eiginlega þetta orð „kynning“ sem ég er aðeins að velta fyrir mér í þessu.

Auðvitað þurfum við að læra á annarra þjóða menningarheima og það er vel að heimurinn blandist vel saman, en þegar svona stendur á eins og hjá okkur þá held ég að mjög mikilvægt sé að við höldum líka okkar eigin menningu hátt á lofti vegna þess að ég veit að það fólk sem hingað kemur hefur auðvitað áhuga á því að kynnast henni og við eigum að bera hana fram.

Hæstv. menntamálaráðherra hefur lýst miklum vilja til þess að auka við íslenskukennsluna og eins og fram kom líka og hefur margoft komið fram í fjárveitingum til kennslu fyrir innflytjendur, þótt það sé alveg rétt að við höfum kannski svolítið verið að bregðast við aðstæðum sem breyttust mun hraðar en við áttum von á og því er full þörf á því að fara í frekari stefnumótun.

Það kemur reyndar fram í stjórnarsáttmálaunum, ég vil bara minna á það, með leyfi forseta:

„Unnin verði heildstæð framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda sem hafi það markmið að betur verði tekið á móti erlendu fólki sem flyst til landsins og því auðveldað að verða virkir þátttakendur í íslensku samfélagi og rækta menningu sína. Átak verði gert í íslenskukennslu fyrir útlendinga.“

Mér finnst mikilvægt að svo ákveðið hafi verið kveðið á um þetta í stjórnarsáttmálanum. Ég trúi því að þetta sé mál sem allir þingmenn hafi áhuga á að sé vandað til og í raun og veru þjóðin öll og ég fagna því að þetta sé til umræðu nú. Við verðum líka vör við það í þjóðfélaginu að íslensk fyrirtæki eru farin að bregðast við þeim fjölda útlendinga sem komnir eru til starfa með því að auðvelda fólki að fara á íslenskunámskeið og grípa til ýmissa ráðstafana til að hjálpa fólki. Það er náttúrlega mjög gott að svo sé og það er mín skoðun að fyrirtækin sjái líka sjálf hag sinn bestan í því, þannig að við skulum ekkert gera lítið úr því að hinn almenni markaður er viljugur til þess að koma að þessu máli og taka þátt í því.

Varðandi móðurmálsþáttinn vil ég einnig draga fram annað atriði í greinargerðinni sem mér finnst áhugavert. Þar er bent á að eitt sé að kenna íslensku sem móðurmál og annað þegar hún er kennd sem annað mál. Þarna held ég að sé grundvallaratriði á ferð. Við getum ekki notað sömu aðferðir og við notum við móðurmálskennslu hér á landi gagnvart því fólki sem hingað er að koma. Það að háskólasamfélagið sé að bregðast við þessu með því að bjóða upp á nám í kennslufræðum er jákvætt en ég held að það sé mjög mikilvægt að við áttum okkur á því sjálf að við getum ekki kennt íslensku með sama hætti og hugsað það með sama hætti og við erum að gera gagnvart okkur sjálfum.

Að öðru leyti vona ég að menntamálanefnd skoði þetta mál vel og stöðu íslenskunnar almennt og hvet til þess að umræðan um þetta mikilvæga mál verði góð og vönduð og mun standa vörðinn ásamt hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur um að halda merki íslenskunnar á lofti.

[18:49]

Róbert Marshall (Sf):

Frú forseti. Mig langar bara til að koma hér upp og segja frá því í stuttu máli að mér þykir þetta hið besta mál og ég styð það mjög eindregið, enda er það í samræmi við áform ríkisstjórnarinnar, ekki bara um átak í íslenskukennslu fyrir útlendinga heldur eins og segir í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar, með leyfa forseta:

„Unnin verði heildstæð framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda sem hafi það markmið að betur verði tekið á móti erlendu fólki sem flyst til landsins og því auðveldað að verða virkir þátttakendur í íslensku samfélagi og rækta menningu sína.“

Ég hef löngum verið þeirrar skoðunar að þeir sem á annað borð velja að flytja hingað til þessa lands, sem er eins og við vitum ákaflega fagurt en líka kalt og hart eins og veðrið úti núna ber vitni um, séu í hjarta sínu Íslendingar og að taka beri vel á móti þeim. Sá sem hér stendur er einmitt alinn upp til hálfs af innflytjanda og þekkir þennan málaflokk af þeim endanum.

Það er kannski til marks um þann veruleika sem Íslendingar búa við í dag að ég hlustaði á viðtal í útvarpsþættinum Reykjavík síðdegis á Bylgjunni við hjúkrunarforstjóra á Selfossi, að ég held, þar sem nýverið var ráðinn pólskur læknir sem ekki talar íslensku og spurt var hvort boðið væri upp á túlkaþjónustu fyrir þá Íslendinga sem til hans leituðu. Svarið var að stefnt væri að því en líka að þessi læknir hefði þegar hafið íslenskunám. Það sem vekur kannski athygli er að hér á landi býr stór hópur fólks sem gæti hugsað sér að nýta þjónustu læknis sem talar einmitt pólsku. Það varð raunin á Selfossi og þar fylltust biðstofurnar af pólskumælandi fólki sem vildi nýta sér þjónustu þessa tiltekna læknis.

Ég vildi kannski bæta við einum punkti sem ég held að sé ákaflega mikilvægur inn í þessa þingsályktunartillögu og hann er að sú íslenskukennsla sem fram fer fari fram á vinnutíma, ég held að það sé afskaplega mikilvægt. Í mjög mörgum tilfellum vinnur fólk langan vinnudag, á fjölskyldu og börn og þarf að sinna þeim og þess vegna gæti verið mjög mikilvægt að stefna að því í samráði við atvinnurekendur að íslenskukennsla fari fram á vinnutíma.

[18:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mig langaði að segja örfá orð um það þingmál sem hér er til umræðu og lýsa yfir almennum stuðningi við það. Að vísu eru fimm ára áætlanir umdeildar í sögunni og af þeim misjöfn reynsla en ég get fallist á að það sé frekar jákvæð reynsla af því að gera slíkar áætlanir hér á landi, sérstaklega í menntamálum, og ég held að það sé ekkert að því að gera slíkt í þessu máli. Reyndar er mikil þörf á að hið opinbera taki sér tak í þessu skyni, tungumálið er lykillinn að því að erlendir ríkisborgarar aðlagist íslensku samfélagi, tileinki sér viðhorf heimamanna, skulum við segja, skilji þau og svo gagnkvæmt, að þeir komi á framfæri sínum viðhorfum til þeirra sem hér eru fyrir, því að

þau samskipti sem verða þegar stór hópur erlendra ríkisborgara flytur hingað eru auðvitað gagnkvæm eins og vera ber.

Ég tek eindregið undir markmið þessarar tillögu og bendi á það sem fram kemur í greinargerð að 100 milljónirnar sem ákveðnar voru fyrir síðustu áramót af þáverandi ríkisstjórn, undir nokkurri gagnrýni við aðstæðum sem þá voru orðnar nokkuð ljósar, hrukku skammt til að mæta þörfinni. Það þarf að verja töluvert miklu fé og mörgum sinnum 100 milljónum á hverju ári til þess að framboð á kennslu og aðgengi að henni fyrir erlenda ríkisborgara verði með viðunandi hætti. Við eigum að leggja okkur fram við að svo verði vegna þess að hitt er auðvitað líka slæmt að þeir verði lengi mállausir gagnvart þeim sem hér búa fyrir og tali ekki tungumál þeirra.

Annað sem líka hefur fylgt og borið svolítið á hér á landi og trúlega í ríkari mæli en í flestum öðrum ríkjum er að þeir sem hafa verið að vinna þjónustustörf og þjónusta Íslendinga á veitingahúsum eða öðrum slíkum stöðum hafa ekki getað talað íslensku og það eru auðvitað oft ástæður sem gera það að verkum að þessi aðstaða kemur upp og ekki ástæða til að finna að því, en þegar þetta er orðið í þeim mæli sem raun ber vitni finnst mér að menn eigi að leggja áherslu á að breyta því. Það er ekki eðlilegt og ekki ásættanlegt fyrir þá sem búa í íslensku málsamfélagi að geta ekki notað sína eigin tungu í samskiptum við ýmsa aðila.

Ég kom um daginn á hótel hér á landi og gat ekki talað við nokkurn mann nema á ensku, og þó að ég hafi ekkert á móti þeim sem tóku á móti mér og gerðu það vel finnst mér það samt ekki viðunandi aðstaða. Ég geri þær kröfur til þeirra sem veita þjónustu hér á landi að þeir bjóði viðskiptavinum sínum upp á að geta átt samskipti á íslensku, sem ég vona að sé kannski almennt viðhorf að svo eigi að vera, og þess vegna legg ég einmitt áherslu á að menn bregðist vel við tillögu sem þessari til að bæta úr og gefa fólki kost á að tileinka sér tungumálið, a.m.k. í nægilegum mæli til að geta gert sig skiljanlegt og skilið þá sem það á samskipti við á hverjum tíma.

Erlendis, í löndum eins og Finnlandi, er mér sagt að tali fólk ekki sæmilega finnsku fái það ekki vinnu á veitingastöðum eða hótelum þar sem það þarf að eiga samskipti við viðskiptavini. Þótt það sé alltaf matsatriði hvar línan liggur í þeim efnum held ég að Íslendingar hafi að mörgu leyti gengið mun lengra en menn telja ásættanlegt í nágrannalöndum okkar. Ég held að við eigum að kappkosta að koma því á að þeir sem stunda þessi störf, Íslendingar sem útlendingar, geti gert það á því máli sem er okkar tunga hér á landi, íslenskunni. Þó að það standi ekki í stjórnarskránni vænti ég þess að það verði enginn ágreiningur um að það er íslenskan.

[18:58]

Flm. (Katrín Jakobsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og fagna því að hér ríkir jákvæðni í garð þessarar tillögu.

Mig langar að nefna örfá atriði. Í fyrsta lagi að hvað varðar hinn almenna markað má í rauninni segja að hann hafi brugðist við á undan opinberum aðilum hér á landi að því leyti að fræðslusjóðir Samtaka atvinnulífsins og verkalýðshreyfingarinnar hafa staðið sína vakt mjög vel og veitt, eins og ég sagði áðan, u.þ.b. 46% styrkja sinna til íslenskukennslu. Ég tek undir með hv. þm. Róberti Marshall að það skiptir einmitt máli fyrir fólk að geta fengið slíka kennslu á vinnutíma því að mjög margir þeirra sem hingað koma til starfa vinna langan vinnudag og er vart hægt að ætlast til að þeir sæki íslenskunám utan vinnutíma og sinni auk þess öllu öðru sem sinna þarf í daglega lífinu. Hér skiptir máli að stjórnvöld komi myndarlega til móts við þá sem eru þegar farnir af stað í þessum efnum og það má segja að stjórnvöld hafi þegar farið af stað með framlaginu í ár en framtíðarsýnin skiptir máli.

Mig langar líka að nefna, af því að rætt var um Norðurlöndin, að Finnar og Svíar hafa farið þá leið að bjóða frá tvö þúsund og upp í þrjú þúsund kennslustundir í finnsku og sænsku gjaldfrjálst fyrir þá innflytjendur sem þangað koma. Það er náttúrlega mikill munur á ástandinu þar og hér á landi en ég held að við þurfum að líta til þess hvað við getum lært af Norðurlandaþjóðunum í þessum efnum því að þær þjóðir hafa á undanförnum áratug lagt mjög mikið upp úr því bæði að auka móðurmálskennslu og að efla þá kennslu fyrir innflytjendur af því að þær hafa séð hvert stefndi.

Ég ætla ekkert að orðlengja þetta, ég fagna þeim viðbrögðum sem þessi þingsályktunartillaga fær og vonast til að hún fái jákvæða umfjöllun í menntamálanefnd og í síðari umræðu. Ég lít í raun svo á að okkur beri skylda til að varðveita og efla tungu okkar því að hún er svo stór þáttur í menningu okkar og það er ekki bara skylda gagnvart okkur sjálfum heldur gagnvart heiminum öllum að standa vörð um þennan menningararf og sjá til þess að hann lifi áfram og verði ekki safngripur í lokuðum glerskáp í framtíðinni. Þessi skylda sem á okkur hvílir er því ekki bara gagnvart okkur sjálfum heldur líka gagnvart heiminum öllum.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Efling rafrænnar sjúkraskrár, fyrri umr.

Þáltill. VS o.fl., 29. mál. — Þskj. 29.

[19:01]

Flm. (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu um eflingu rafrænnar sjúkraskrár. Flutningsmenn eru ásamt þeirri sem hér stendur Siv Friðleifsdóttir, Magnús Stefánsson og Bjarni Harðarson.

Árið 2004 samþykkti ríkisstjórnin stefnumörkun um upplýsingasamfélagið fyrir árin 2004–2007 og birtist þessi stefna í skýrslunni *Auðlindir í allra þágu* sem forsætisráðuneytið gaf út. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„2. Tekin verði markviss skref varðandi innleiðingu á rafrænni sjúkraskrá fyrir alla heilbrigðisþjónustu, jafnt á sjúkrastofnunum sem á heilsugæslustöðvum og hjá sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmönnum. Fram fari kostnaðarmat og fyrir liggi framkvæmdaáætlun árið 2004.“

Í svari heilbrigðisráðherra fyrir u.þ.b. tveimur árum kom fram að árið 2004 hefði ráðuneytið fengið til liðs við sig ráðgjafarfyrirtæki til að meta stöðu mála og benda á og skilgreina helstu verkþætti í upplýsingavæðingu heilbrigðiskerfisins. Þar kemur fram að það sé mikill fjárhagslegur ávinningur í því að koma á því rafræna kerfi sem hér um ræðir og það muni einnig stuðla að auknum gæðum í heilbrigðisþjónustu. Það var mat þessara ráðgjafa að ráðast þyrfti í fjárfestingar upp á u.þ.b. 2 milljarða kr. til að byggja upp frá grunni heilbrigðisnet og rafræna sjúkraskrá á þriggja til fjögurra ára tímabili.

Hlutverk slíkrar sjúkraskrár er að halda utan um sjúkragögn einstaklinga, að halda utan um öll formleg samskipti á milli heilbrigðisstofnana um sjúklinginn, og kerfið þarf að geta skipst á upplýsingum við önnur tölvukerfi innan og utan stofnunar. Á vegum heilbrigðisráðuneytis hefur fyrir nokkru verið gerð kröfulýsing fyrir sjúkraskrárkerfið þar sem tilgreindar eru kröfur sem öll sjúkraskrárkerfi verða að uppfylla. Því má að segja að fram hafi farið heilmikil undirbúningsvinna nú þegar.

Flutningsmenn tillögunnar telja æskilegt að innleiða rafræna sjúkraskrá og að það taki ekki lengri tíma en 3–4 ár að ljúka því verki. Ljóst er að kostnaður við verkið mun skila sér mjög fljótt aftur í hagræðingu og meiri skilvirkni í þessu kerfi. Öryggismál skipta líka miklu máli og skipa stóran sess í þessu sambandi en þar er bæði að ræða um öryggi sjúklinga og öryggi heilbrigðiskerfisins. Þetta fyrirkomulag kemur einnig í veg fyrir að sjúklingar þurfi að segja sögu sína aftur og aftur.

Þó nokkuð hefur verið rætt um mistök í heilbrigðiskerfinu og sú umræða kemur alltaf upp annað slagið. Rafræn skráning er mjög mikilvægur þáttur í að bæta þar úr, t.d. að koma á rafrænum lyfjafyrirmælum, en erlendar rannsóknir hafa sýnt að oft eru gerð mistök vegna þess að fyrirmælin skolast til í samskiptum á milli manna einmitt í sambandi við lyfjafyrirmæli. Auk þess má nefna að hér er um ákveðið umhverfismál að ræða þar sem pappírsnotkun verður minni sem er augljóslega jákvætt fyrir umhverfið. Samkvæmt upplýsingum sem ég hef fengið eru læknar enn að færa pappírsskrár og vissulega er það frekar frumstætt miðað við alla þá tækni sem við búum yfir í dag.

Uppi eru áform um að byggja nýtt sjúkrahús við Hringbraut eftir því sem ég best veit. Vissulega eru einhver skilaboð frá heilbrigðisráðherra og ráðuneytinu sem gætu kannski sett það í annan farveg en a.m.k. hefur ekki komið annað fram en að til standi að fara í þá miklu framkvæmd og að sjálfsögðu er mjög mikilvægt að allir innviðir við þá framkvæmd verði þannig að upplýsingatæknin sé nýtt og notuð eins og mögulegt er og eins og aðrar þjóðir eru að gera. Ég held því fram að hér sé um að ræða verkefni þar sem við megum engan tíma missa. Við höfðum möguleika á því fyrir nokkrum árum, fimm til tíu árum síðan, að hafa ákveðna forustu í þessum efnum en við misstum af lestinni þá hvað það varðar. Við eigum mjög öflug hátæknifyrirtæki sem starfa á þessu sviði og hafa verið að byggja upp rafræn kerfi hjá öðrum þjóðum og hafa getið sér gott orð fyrir það.

Ég vil að síðustu segja, hæstv. forseti, að ég ætla alls ekki að halda því fram að ekki hafi ýmislegt verið gert til að stíga skref í þessum efnum en það þarf nokkurt átak til að ljúka þessu verki og ég er þeirrar skoðunar að við megum ekki missa mikinn tíma núna. Þar sem ríkissjóður er vel settur fjárhagslega ætti að vera grundvöllur til þess að fara í það á næstu missirum að ljúka þessu verki og það yrði öllum til heilla, ekki síst sjúklingum þar sem minna yrði um mistök.

Ég mælist til þess að tillögunni verði að lokinni þessari umræðu vísað til síðari umræðu og hv. heilbrigðisnefndar.

[19:09]

Dögg Pálsdóttir (S):

Frú forseti. Við ræðum hér tillögu til þingsályktunar um eflingu rafrænnar sjúkraskrár sem er mjög mikilvægt mál. Það er hins vegar að mjög mörgu að hyggja varðandi þetta efni og það er ekki bara hægt sisona að gera eins og tillagan gerir ráð fyrir og ákveða að þetta verði gert á þessu kjörtímabili þótt vissulega væri það æskilegt.

Staðreyndin er nefnilega sú að með þessu máli er verið að leggja til að hér verði innleidd miðlæg sjúkraskrá. Öðruvísi verður rafræn sjúkraskrá ekki hagkvæm og öðruvísi fylgir henni ekki allur sá sparnaður sem nefndur er sem möguleiki í greinargerð með tillögunni. Þá komum við að þeim vanda að það vantar algjörlega allan lagagrunn hér á landi fyrir færslu rafrænna sjúkraskráa. Við erum meira að segja í þeirri stöðu að það stendur hvergi í lögum að færa megi rafræna sjúkraskrá. Vissulega er búið að færa sjúkraskrá rafrænt um árabil, sennilega á annan áratug, en sú heimild byggir á reglugerðarákvæði frá árinu 1991 sem sett var með stoð í læknalögum frá 1988 án þess að þar væri nokkur bein heimild til tölvufærslu á sjúkragögnum.

Í greinargerð með tillögunni er rakinn ítarlega tækniundirbúningur sem ráðist hefur verið í og hann er auðvitað mikilvægur en lagagrunnurinn er enn þá mikilvægari. Staðreyndin er sú, og þess vegna skýtur það kannski skökku við, ekki síst í ljósi þess hverjir eru flutningsmenn tillögunnar, hversu ágæt sem hún er, að í þau tólf ár sem Framsóknarflokkurinn hafði lyklavöld í heilbrigðisráðuneytinu var ekkert gert til þess að kanna þennan lagagrunn.

Að mörgu er að hyggja ef setja á hér reglur og heimila miðlæga rafræna sjúkraskrá. Þá koma upp stórfelld persónuverndarmál og spurningar um meðferð persónuupplýsinga. Ég hygg að allir muni þá gífurlegu umræðu sem varð, bæði í þessum sölum og í þjóðfélaginu öllu, fyrir réttum tíu árum þegar samþykkt voru lög um miðlægan gagnagrunn á heilbrigðissviði. Sá gagnagrunnur átti þó ekki að geyma nema ópersónugreinanlegar upplýsingar. Miðlæg sjúkraskrá mun geyma persónugreinanlegar upplýsingar og þess vegna er málið enn vandmeðfarnara en ella.

Það sem þarf að hyggja að eru spurningar eins og þessar: Hvaða aðgang á sjúklingurinn sjálfur að hafa? Hvaða heimildir á sjúklingurinn að hafa til að banna færslur? Hvaða heimildir á sjúklingurinn að hafa til að takmarka aðgang? Hverjir eiga að hafa aðgang? En það sem skiptir mestu máli er að lagagrunnurinn fyrir allri færslunni og allri framkvæmdinni verður að vera algjörlega traustur. Þennan lagagrunn vantar algjörlega. Síðan má ekki einblína á að því fylgi endilega sparnaður, því að miðlæg skrá sjúkragagna gæti hugsanlega leitt til nýrrar tegundar af bótaábyrgð. Hvað ef kerfið klikkar, sjúklingur mætir og það

kemst enginn í sjúkraskrána, hvað þá?

Þetta er vissulega mjög mikilsvert mál sem hér er lagt fram af hálfu hv. þingmanna sem flytja þetta mál en málið er bara ekki tilbúið til að fara eins geyst og hér er lagt til. Það er hins vegar ánægjulegt að upplifa það að í þessari tillögu treysta þessir hv. þingmenn nýorðnum heilbrigðisráðherra úr Sjálfstæðisflokknum til að framkvæma þetta verk svona hratt og vel. Það er auðvitað sérlega ánægjulegt, ekki síst í ljósi þess að Framsóknarflokkurinn sinnti því ekki sjálfur þessi tólf ár eins og ég hef áður nefnt. Þess vegna er líka sérlega ánægjulegt að geta skýrt frá því nú þegar að hæstv. heilbrigðisráðherra er ekki að bregðast trausti Framsóknarflokksins, því að hann skipaði í byrjun síðasta mánaðar nefnd til að sjá um þessi mál og það vill svo til að hæstv. heilbrigðisráðherra fól þeirri sem hér stendur formennsku í þeirri nefnd og nefnd þessi á að endurskoða allan lagagrunn fyrir rafrænum sjúkraskrám.

Nefndin var skipuð 4. október sl. Okkur í nefndinni er gefinn mjög skammur tími til starfa, við eigum að skila tillögum í formi lagafrumvarps 15. febrúar nk. Það munum við að sjálfsögðu gera, en þessi tillaga eins og hún liggur fyrir er þess vegna í raun kannski ekki tilbúin til þess að þingið samþykki hana. Fyrst verður að fara í gegnum alla lagaumræðuna og það mun væntanlega verða gert einhvern tíma á vorþinginu þegar hæstv. heilbrigðisráðherra flytur það frumvarp sem nefndin mun semja. Þá mun Alþingi þurfa að taka afstöðu til allra þessara fjölmörgu flóknu úrlausnarefna sem snúa að persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga: Hvar ætlum við að draga línuna? Ætlum við t.d. að leyfa sjúklingum að vera alls ekki í kerfinu? Hvernig ætlum við að standa að því? Vegna þess að til þess að þetta virki og til þess að þarna verði sá sparnaður sem vissulega er vitað að getur orðið, þá verðum við hugsanlega að neyða fólk til að vera inni í kerfinu.

Allt eru þetta ákaflega vandmeðfarin mál og ég held að heilbrigðisnefnd, sem væntanlega fær þessa tillögu til skoðunar, muni að sjálfsögðu skoða þau, en eins og málið er sett fram held ég að það sé ósköp þýðingarlaust að ákveða að fela heilbrigðisráðherra að gera þetta á kjörtímabilinu. Fyrst verðum við að smíða rammann sem er nauðsynlegur. Að öðru leyti tel ég þessa tillögu hina mætustu tillögu og ekki síst í ljósi þess hversu mikið traust hún felur í sér til hæstv. heilbrigðisráðherra.

[19:16]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mig langar að nefna örfá atriði í tengslum við þessa þingsályktunartillögu. Að sjálfsögðu skiptir rafræn sjúkraskrá máli ef hún skapar skilvirkari og öruggari heilbrigðisþjónustu. Mér skilst að talsvert þurfi að bæta tæknilegan grunn til að þetta sé mögulegt, þó að ég hafi ekki mikla sérþekkingu á þeim málum.

Ég tek undir með hv. þm. Dögg Pálsdóttur sem sagði að ekki hafi mikið verið rætt um lagalegan ramma slíkrar sjúkraskrár. Ég velti upp tveimur lykilspurningum í þessu sambandi: Hver á að eiga sjúkraskrána? Hver á að hafa aðgang að henni? Mér skilst að þessi mál séu nú afar umdeild meðal lækna og heilbrigðisstarfsmanna í Evrópu. Á hið opinbera að eiga sjúkraskrána eða ef til vill sjúklingarnir sjálfir? Í Frakklandi hafa sjúklingar aðgang að eigin sjúkraskrá og geta eytt úr henni upplýsingum um sjálfa sig. Læknar berjast nú fyrir því að þeir fái að merkja eyðurnar sérstaklega inn í sjúkraskrár en þessi mál voru rædd nýlega á Evrópuþingi lækna að sögn formanns Læknafélagsins.

Eiga vissir flokkar sjúkdóma ekki heima í sjúkraskrá sem almennt er aðgengileg? Sumir málaflokkar eru þar viðkvæmari en aðrir. Hver á að hafa aðgang að sjúkraskránni og hver á að veita hann? Er það læknir eða sjúklingur? Við vitum að ásókn í heilsufarsupplýsingar hefur aukist og nægir þar að nefna tryggingafélög, atvinnurekendur eða jafnvel hið opinbera. Á hið opinbera að hafa aðgang að sjúkraskrám einstaklinga?

Það er mikilvægt að málið sé rætt ítarlega í þeirri nefnd sem fjalla mun um rafræna sjúkraskrá þó að ég fagni þessari tillögu. Það skiptir að sjálfsögðu máli að rafræn sjúkraskrá sé virk til að upplýsingar um sjúklinga liggi fyrir. Við þekkjum dæmi úr heilbrigðisþjónustunni um mistök sem verða vegna þess að upplýsingar eru ekki fyrir hendi. Ég get því tekið undir margt sem fram kemur í tillögunni en jafnframt vil ég minna á að ræða þarf um lagalegan ramma málsins innan heilbrigðisnefndar og í þingsal. Heilsufar fólks er viðkvæmt efni og mikilvægt er að með það sé farið af mikilli nærgætni. Þetta er eitt af mikilvægustu málunum hvað varðar persónuvernd og einstaklingsrétt. Það er mjög gott að fá þessi sjónarmið í umræðuna sem hér fer fram.

[19:20]

Flm. (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessar umræður en nokkuð er um úrtölur hjá hv. þm. Dögg Pálsdóttur. Henni finnst málið erfitt og vandasamt og stuttur tími til aðgerða. Hún telur mig treysta heilbrigðisráðherranum ákaflega vel en sú er nú ekki raunin. Ég á ekki annarra kosta völ en að beina málinu til hans og trúi því að hann muni beita sér í því enda ákvað hann að skipa nefnd 4. október um leið og málið kom fram á þinginu. Mér finnst ánægjulegt að ráðherrann ætli að taka á málinu og vinna hratt því að nefndin á að skila ákveðnum tillögum 15. febrúar.

Það kom hvergi fram í máli mínu það væri sérstaklega einfalt. Ég geri mér grein fyrir að svo er ekki og þess vegna þarf að huga að mörgu og eru persónuverndarmálin hluti af því. Vitnað var til hitamáls sem rætt var í þessum þingsal fyrir nokkrum árum, þ.e. frumvarps um miðlægan gagnagrunn á heilbrigðissviði. Málið kom mjög skyndilega inn í þingið og var unnið hratt að því. Frumvarpið var gert að lögum á tiltölulega skömmum tíma þannig að ýmislegt er hægt á hv. Alþingi ef vilji er fyrir hendi. Ekki efast ég um að svo sé hjá Sjálfstæðisflokknum í þessu máli eins og þá.

Það er hálfbroslegt, hæstv. forseti, að ef við framsóknarmenn flytjum mál í þinginu eru stjórnarsinnar með hálfgerðan hundshaus gagnvart því. Mikið er rætt um að við séum búin að vera í ríkisstjórn í tólf ár og spurt hvers vegna við leyfum okkur að flytja mál í þinginu. Ég tek það fram að við framsóknarmenn höfum aldrei verið ein í ríkisstjórn þannig að stefna Framsóknarflokksins hefur ekki komið fram tær og ómenguð í stefnu ríkisstjórnar fram til þessa dags. Við höfum þurft að ná samkomulagi við samstarfsflokk í tólf ár. Dögg Pálsdóttir hefur ákveðið að ganga til liðs við þann flokk og er komin í þingsali fyrir hans hönd.

Hrein stefna Framsóknarflokksins hefur ekki skilað sér nákvæmlega í gegnum stjórnarsáttmála þessara tveggja flokka á síðustu tólf árum þótt vissulega hafi Framsóknarflokkurinn haft þar gríðarlega mikil áhrif. Það sést í samfélaginu í bættum kjörum og miklum framförum á öllum sviðum.

Ég mun nú lesa tillöguna sjálfa, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela heilbrigðisráðherra að sjá til þess að á kjörtímabilinu verði lokið við innleiðingu rafrænnar sjúkraskrár fyrir alla heilbrigðisþjónustu, jafnt á sjúkrastofnunum sem á heilsugæslustöðvum og hjá sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmönnum.“

Hér er átt við allt kjörtímabilið og það eru fjögur ár ef að líkum lætur. Við getum lokið við að innleiða rafræna sjúkraskrá á þessum tíma ef vilji er fyrir hendi. Eins og hv. þm. Dögg Pálsdóttir sagði hefur heilbrigðisráðherra þegar skipað nefnd til að vinna að málinu. Ég er því bjartsýnni á að þetta takist en áður en ég gekk í þennan stól.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og heilbrn.

Stjórn fiskveiða, 1. umr.

Frv. GAK o.fl., 25. mál (veiðiréttur). — Þskj. 25.

[19:26]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. Ásamt mér flytja þetta mál hv. þingmenn Grétar Mar Jónsson, Kristinn H. Gunnarsson og Jón Magnússon.

Í frumvarpinu er lagt til að íslenskum ríkisborgurum sem hafa tilskilin atvinnuréttindi til skipstjórnar annars vegar og vélstjórnar hins vegar — en eins og flestir vita er það svo að ef einn maður ætlar að stunda veiðar á bát þarf hann að hafa hvort tveggja, atvinnuréttindi til skipstjórnar og til vélstjórnar ef þess er krafist vegna stærðar vélar viðkomandi báts — verði veitt heimild til að stunda fiskveiðar á eigin bát með tveimur sjálfvirkum handfærarúllum á tímabilinu 1. apríl til 1. október ár hvert. Við leggjum til að þessi takmarkaða heimild verði bundin við að viðkomandi bátur megi eigi vera stærri en 30 brúttórúmlestir og að hann uppfylli einnig öll skilyrði um svokallaða sjálfvirka tilkynningarskyldu, þ.e. það eftirlitskerfi sem við höfum komið upp hér á landi, sjálfvirku eftirliti með skipum. Að sjálfsögðu skal báturinn hafa viðurkennt haffæri, sem sagt vera tekinn út af skoðunarmönnum eða Siglingastofnun ríkisins og hafa vottorð um að hann sé fullkomlega haffær og hafi allan þann búnað til að bera sem gerð er krafa um. Við segjum að á hverjum bát megi að hámarki vera tveir menn í áhöfn og að hámarksfjöldi svokallaðra sjálfvirkra handfærarúlla megi þá vera í mesta lagi fjórar rúllur á tvo menn. Í lagatextanum leggjum við einnig til að að fimm árum loknum verði reynslan af þessum veiðum skoðuð með tilliti til þess hvort setja eigi viðbótartakmarkanir umfram það sem við leggjum til hér í upphafi, sem er mikil takmörkun í sjálfu sér, viðbótartakmarkanir sem taki eingöngu til veiðisvæða bátanna eða fjölda veiðidaga sem við leggjum til að sé takmarkaður við 1. apríl til 1. október ár hvert. Enn fremur segir að veiðar þessara báta skuli ekki reiknaðar til aflamarks og ekki hafa áhrif á heildarúthlutun aflamarks til annarra fiskiskipa.

Í 2. gr. segir að þessi lög öðlist þegar gildi.

Það fylgir örstutt greinargerð með þessu máli sem ég ætla að lesa, með leyfi hæstv. forseta:

„Það hefur löngum verið réttur Íslendinga við sjávarsíðuna að fá að róa til fiskjar og útróðrajarðir voru líklegri til þess að brauðfæða fólkið og gefa tekjur en þær jarðir sem illa lágu við fiskislóð. Útróðraréttur var metinn sem verðmæti í jörðum og talinn til hlunninda. Í gömlum lögum var öllum tryggður veiðiréttur í fjörðum og flóum. Þannig orðað að rétt ættu menn til fiskveiði sinnar nema síldveiði sem öllum væri heimilt að stunda hvar sem væri. Landsmenn áttu þannig allir tryggan forgang til botnfiskveiða næst sínum byggðum. Með þessu frumvarpi verður þeim sem rétt hafa til þess að stjórna skipum veittur þessi veiðiréttur á nýjan leik.“

Hér er vitnað til gamalla laga í Lagasafninu sem kveða á um rétt heimamanna til veiða í fjörðum. Í 1. gr. þeirra laga segir eitthvað á þá leið að heimamenn eigi forgangsrétt til veiði í fjörðum sínum nema síldveiði sé. Sem segir einfaldlega það sem menn vissu og hafa lengi vitað að síldin gekk í firði án neins skipulags eða neinnar þeirrar vitneskju sem menn gátu verið vissir um, ekki einu sinni að hún gengi á hverju ári eða að hún gengi á hverju ári í sama fjörð eða sama landshluta. Við Íslendingar höfum á undanförnum árum séð þessa hegðun. Fyrir nokkrum árum, sennilega fyrir um tveimur áratugum gekk íslenska síldin nánast eingöngu í firði austan lands, austfirsku firðina, síðan hefur hún verið að breyta göngum sínum, reyndar kannski samfara breyttum sjávarhita hér við land og hefur nú undanfarin ár sést við Vestfirði og út af Breiðafirði og svo tók hún allt í einu upp á því í fyrra að ganga í Grundarfjörð og fylla þann fjörð svo af síld að eigi varð vært þar öðrum fiskum, ef svo má að orði komast, og dóu þar þorskar í kvíum hvort sem það var vegna súrefnisskorts vegna hinnar miklu síldargengdar eða af öðrum orsökum, nema hvort tveggja hafi verið.

Þetta er nú saga síldarinnar og þess vegna var það tekið fram í fornum lögum að allir landsmenn hvar sem þeir byggju ættu forgangsrétt til síldveiðinnar þó að landsmenn sem við firðina byggju ættu forgangsrétt til fjarðarveiði sinnar. Ég hvet hv. alþingismenn til að skoða íslenska lagasafnið að þessu leyti, það er fróðlegt að sjá hversu framsýnir menn voru hér fyrir mörg hundruð árum um að setja reglur um að fjarðarbúar ættu sinn rétt til fjarðarveiði.

Það er kannski sú staða sem uppi er í nútímaþjóðfélagi á Íslandi að nú eiga fjarðarbúar ekki lengur rétt til fjarðarveiði sinnar og eru settir á guð og gaddinn þegar svo vill til að þeir sem kvótaréttinn hafa fengið í sínar hendur ákveða að hætta starfsemi sinni og selja burtu þennan atvinnurétt sem öllum Íslendingum var áður markaður sérstaklega í sínum fjörðum og áttu forgang til. Þar var engum ætlaður meiri réttur en öðrum heldur voru allir jafnir til þeirrar veiði.

Í nútímalögum hefur mönnum verið fenginn sá forgangur að einn maður getur átt allan aflarétt í viðkomandi þorpi og allir aðrir mega standa á ströndinni og horfa á þegar skipin eru seld í burtu og aflarétturinn fer. Þetta er hin napurlega staðreynd íslenska fiskveiðistjórnarkerfisins og það er hægt að nefna mýmörg dæmi um hvernig farið hefur fyrir byggðum sem hafa misst nánast allan sinn aflarétt, því miður er hægt að telja margar. Það er hægt að telja Raufarhöfn sem er búin að missa nánast allan sinn aflarétt, Kópasker, Flateyri núna síðast á þessu ári, Bíldudal, svo eitthvað sé nefnt af handahófi í þessu sambandi. Þetta er vandi byggðanna.

Við erum hér að leggja til að þessi réttur verði opnaður mönnum aftur en þó því aðeins að þeir sjálfir eigi sinn eigin bát og stundi sjálfir veiðar á honum. Það er ekki lagt til í frumvarpinu að þetta verði framseljanlegur réttur eða tilheyri öðrum, að aðrir geti gert bát út undir annan mann til þess að stunda þessar veiðar heldur skal eigandinn sjálfur nýta þennan rétt og heimildin er takmörkuð við hann, sem þrengir auðvitað þetta ákvæði mikið frá því sem ella væri eða frá því sem var þegar öllum var heimilt að róa til fiskjar hversu margir sem á bát voru.

Þetta gæti hins vegar orðið til þess, hæstv. forseti, að liðka verulega til varðandi þá stöðu sem komin er upp í hinum mörgu sjávarbyggðum. Að vísu nær leyfið samt sem áður ekki nema til tímabilsins 1. apríl til 1. október en samt sem áður mundi þetta auðvelda ýmislegt og jafnvel auðvelda atvinnusókn margra í þeim byggðum sem hvað lakast eru settar.

Við væntum þess, hæstv. forseti, að þetta mál fái jákvæða umfjöllun í nefnd. Menn geta auðvitað skoðað það að setja þessu einhver stífari takmörk en hér eru sett upp en menn mega samt ekki gleyma því að skilyrðin eru afar þröng. Í fyrsta lagi þurfa menn að eiga bát, í öðru lagi þarf hann að vera haffær og uppfylla öll skilyrði og skyldur, viðkomandi maður þarf að hafa skipstjórnarréttindi og hafa aflað sér þeirra, hann þarf að hafa vélstjórnarréttindi og hafa aflað sér þeirra og hann þarf að uppfylla öll ákvæði um íslenska sjálfvirka tilkynningarskyldu og öll önnur lög og reglugerðir, ásamt því að hafa björgunarbúnað og öryggisbúnað í viðkomandi skipi til þess að skipið teljist haffært. Það er því langur vegur frá því að hér sé verið að færa mönnum einhverja sérstaka gjöf. Hver sem vill nýta sér þetta þarf að leggja fram verulega fjármuni til að geta nýtt sér þennan takmarkaða rétt sem er þó einstaklingsbundinn og verður honum ekki að neinni féþúfu hafi hann ekki kraft og getu til þess að nýta sér þetta sjálfur.

Hér eru því miklar takmarkanir settar á atvinnufrelsið sem öllum fjarðarbúum var áður leyft að nota og áttu forgang til en við gerum það í ljósi þeirrar staðreyndar að hér eru í gildi lög um stjórn fiskveiði og við erum að leggja hér til rýmkun á þeim ákvæðum sem m.a. geta hjálpað upp á þá stöðu sem komið hefur upp við mikinn niðurskurð á þorskkvótanum sem við í Frjálslynda flokknum teljum reyndar að sé ástæðulaus svartsýni. Við teljum að það sé algjörlega ástæðulaust að fara svo hart í niðurskurðinn sem hefur verið ákveðinn af sjávarútvegsráðherra og við höfum fært fyrir því rök í talsverðri umræðu um stjórn fiskveiða sem fór fram fyrir um tveimur vikum síðan en þá lögðum við til í þingsályktun að ársafli af þorski væri aukinn um 40 þús. tonn og færðum fyrir því ýmis málefnaleg rök.

Til viðbótar við þessa skoðun okkar hefur Landssamband smábátaeigenda nýverið haldið þing sitt og þeir lögðu til verulega aukinn þorskafla frá því sem nú er og reyndar fastan þorskafla til þriggja ára meðan menn væru að átta sig á því hvort sú vá væri fyrir dyrum sem spáð hefur verið og menn hafa óttast. Þeir færðu fyrir því rök í málflutningi sínum, mjög málefnaleg og vel unnin rök, m.a. upp úr skýrslum Hafrannsóknastofnunar, um það að ástand okkar aðalfiskstofns, þorsksins, væri ekki eins afleitt og Hafrannsóknastofnun spáir fyrir um.

Ég ætla ekki að fara að endurtaka öll þau rök sem ég fór yfir í umræðunni um daginn en bendi á að ein veigamestu rökin fyrir skyndilokun veiðisvæða er mikil þorskgengd af smáfiski, en Hafrannsóknastofnun lagði til alla sína takmörkun m.a. vegna þess að afar lélegir þorskárgangar væru að vaxa upp. Á þessu ári stefnir hins vegar í að það verði met í því að loka veiðisvæðum vegna smáþorsks. Ég hef náttúrlega haldið því fram eins og hver annar leikmaður að það sé eiginlega ekki nokkur leið að loka veiðisvæðum vegna mikils smáþorsks, hæstv. forseti, nema hann sé til í sjónum því að reglan er sú að menn miða við 25% af þeim fjölda sem veiddur er undir 55 sm og til þess að fá þá tölu þurfi menn að handleika fisk sem er undir 55 sm stærð og meira en 25% af fjölda þess sem kemur í veiðarfæri og menn loka þá svæðinu í 14 daga út af því, þá er það vegna þess að sá fiskur er til en ekki vegna þess að hann sé ekki til, eins og segir í skýrslu Hafró.

Þegar Hafrannsóknastofnun heldur því fram að allir árgangar núna séu lélegir og undir 113–115 milljónum nýliða þá ætti ekki að vera jafnmikið um skyndilokun á þessu ári og reyndin er, því að síðast þegar skyndilokanir fóru á einu ári mest í 97 skipti voru árgangarnir þrír að meðaltali í stofni með 170 milljónir þriggja ára nýliða en það var á árinu 2002/2003.

Hins vegar þegar hvað minnst hefur verið að vaxa upp af þorski hafa skyndilokanir hvers árs farið einu sinni niður í átta og þá voru fiskimenn hræddir. Fiskimönnum stóð ekki á sama það ár þegar skyndilokanir voru aðeins átta vegna smáþorsks, þá voru þeir smeykir um að nú væri lítið að vaxa upp. Einu sinni voru þær 16, einu sinn voru þær 21. Þá fannst mönnum ekki mikið um uppvaxandi árganga. En nánast öllum fiskimönnum sem maður hittir í dag finnst ástandið vera öðruvísi en Hafrannsóknastofnun segir til um og skyndilokanirnar sýna það auðvitað. Það er ekki hægt að loka á fisk samkvæmt þessari reglu nema handfjatla hann og telja hann, hann kemur þá í veiðarfæri.

Þetta vildi ég segja, hæstv. forseti. Þetta mál er takmarkað við eitt veiðarfæri, handfærin, takmarkað við tvo menn mest í áhöfn, takmarkað við eiganda skips, takmarkað við tímabil frá 1. apríl til 1. október, takmarkað við öll þau atriði sem þarf til að skip sé haffært og megi gera það út, þannig að takmörkunin í því er mikil. Ef við berum saman atvinnuleyfi á leigubíl og smábáts mundi þetta sennilega jafngilda því að flestöllum leigubílstjórum væri skylt að aka á „kádilják“, svo stífar eru þessar kröfur, hæstv. forseti.

[19:44]

Róbert Marshall (Sf):

Frú forseti. Hér á árum áður hefði þurft að segja manni það oftar en einu sinni og oftar en tvisvar að sá tími kæmi, og það eru ekki ýkja mörg ár síðan, á Íslandi að hver sem er sem hefði til þess heilsu, vilja og getu að róa til fiskjar á trillu sinni gæti það ekki. Það er hins vegar því miður sá veruleiki sem blasir við okkur í dag, og því miður blasir enn alvarlegri veruleiki við öllum landsmönnum með nýlegum tíðindum af niðurskurði aflaheimilda í þorski.

Ég skrifaði grein í aðdraganda síðustu kosninga, sennilega einum og hálfum mánuði fyrir kosningar, sem hét: *Þegar miðin eru dauð* . Sú grein byggðist að hluta til á lestri mínum um reynslu manna við Nýfundnaland og svo aftur á nýlegum túr á sjó, endurnýjuðum kynnum af sjómennskunni eftir 11 ára hlé. Ég reri með Heimaeynni í desember síðastliðnum og fékk mjög sterklega á tilfinninguna að aflasamsetning væri allt önnur en sú sem ég hafði átt að venjast, að fiskurinn væri minni, og það sótti að mér beygur.

Þegar reynsla Nýfundnalands í þessum efnum er skoðuð kemur í ljós að smátt og smátt minnkaði það heildarmagn af þorski sem mátti veiða með nokkuð jöfnum hætti en ekki stórkostlegum þar til hann hrundi skyndilega árið 1991, ef ég man rétt. Menn neyddust þá til þess að skera hámarksaflann niður í 30 þús. tonn, held ég, gott ef ekki úr 130 þús. tonnum. Það er reynsla manna mjög víða í heiminum, þar sem sambærileg tíðindi úr lífríkinu hafa átt sér stað, að hrun tegundar verður mjög skyndilega með þessum hætti.

Grein mín var hugsanlega það sem kalla mætti fiskifræði afleysingarsjómannsins en ég hef ekki neinar forsendur til að draga í efa niðurstöður vísindamanna í þessum efnum. Ég var reyndar svo óheppinn á vormánuðum, skal viðurkennt hér, að á sama tíma og grein mín um þessi mál birtist í *Morgunblaðinu* var landburður af þorski í mörgum höfnum landsins, aðallega suður með sjó.

Hið stóra verkefni sem blasir við almenningi á Íslandi er hins vegar að bregðast við þeim mögulegu tíðindum — ég segi mögulegu, vegna þess að ég vil ekki vera með neina dómsdagsspá hér — að verulegar takmarkanir á veiðiheimildum í þorski sé viðvarandi ástand. Á fundi efnahags- og skattanefndar í vikunni, sem ég sat, var fjallað um þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins. Þar kom fram að spáð er atvinnuleysi upp á 3% á næsta ári og hálft prósent af því verður vegna niðurskurðar á aflaheimildum.

Stóra verkefnið er að huga að framtíðaratvinnuvegum þjóðarinnar. Það er risavaxið verkefni. Það er ánægjulegt að segja frá því, frú forseti, að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er gert ráð fyrir úttekt á kvótakerfinu og afleiðingum þess og áhrifum á þróun byggða. Ég held að einsýnt sé að þegar sú úttekt hefur verið gerð verði allt undir í skoðun á því kerfi sem við höfum búið við nú til fjölda ára. Þetta er leið til þess að sníða agnúa af kerfinu, skoða hluti sem ég tel vel koma til greina, eins og aðskilnað veiða og vinnslu og að fá allan fisk á markað. Þá hugsanlega, og jafnvel mjög sennilega, blasir við okkur sú staðreynd að við þurfum að færa okkur meira inn á krókaveiðarnar þannig að stærra hlutfall heildaraflans sé veitt með þeim hætti. Það getur verið mjög þýðingarmikið fyrir byggðirnar í landinu, sem fara illa út úr þessum niðurskurði, og ekki síst þýðingarmikið fyrir lífríki sjávar. Mér þykir sá tími sem lagt er til að þetta verði prófað nokkuð langur, heil fimm ár. Það er dálítið langur reynslutími.

En þó ég sé í grundvallaratriðum sammála þeirri meginhugsun sem birtist í frumvarpinu, og mundi gjarnan vilja að hver Íslendingur hefði þennan rétt, tel ég mjög mikilvægt, ekki síst í ljósi þeirrar stöðu sem upp er komin í íslenskum sjávarútvegi, að þetta mál verði tekið til skoðunar á sama tíma og menn fara í ítarlega skoðun á afleiðingum kvótakerfisins og áhrifum þess á þróun byggðar í landinu.

[19:50]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ræðuna, hún var að mörgu leyti athyglisverð. Ég ætla ekkert að munnhöggvast við menn þó að þeir hafi aðra skoðun en ég á ástandi fiskstofna. Það metur hver fyrir sig og allir reyna að sjálfsögðu að leggja til reynslu sína og mat á því eins og þeir skynja veruleikann á hverjum tíma.

En hitt er líka rétt, sem hv. þingmaður sagði, að þegar grein hans birtist var mikil fiskgengd á vertíðarmiðum við Ísland. Svo mikil meira að segja að aldrei þessu vant þótti Hafrannsóknastofnun ástæða til að endurreikna stofnstærð 10 ára þorsks. Var tveimur milljónum einstaklinga bætt inn í þann stofn eftir að hann var orðinn 10 ára, eins og hann birtist á vertíðinni síðasta vetur.

Tilefnið var einmitt það sem kom fram í máli hv. þingmanns, mikil fiskgengd var á vertíðinni og það varð til þess að menn endurreiknuðu stofnstærð á 10 ára gömlum fiski aftur í tímann. En mörg ár þar á undan hafði Hafrannsóknastofnun hins vegar verið að reikna þennan árgang niður, sem er reyndar viðteknari venja í skýrslum stofnunarinnar en það að stofninn sé reiknaður upp. Sem dæmi um það er rétt að segja frá því að þegar reiknitöflur eru skoðaðar yfir þá sex árganga sem nú eiga mest að vera í veiðinni, alveg upp í sjö til átta ára aldurinn, kemur í ljós að út úr þeim árgöngum er búið að taka 103 millj. fiska, úr öllum þeim (Forseti hringir.) árgöngum samanlagt.

[19:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Umhverfið í sjávarútveginum er sérstakt um þessar mundir, í kjölfar þeirrar ákvörðunar að skera þorskveiðar jafnmikið niður og raun ber vitni, alveg niður í 130 þús. tonn, sem er meiri niðurskurður en flestir vísindamenn lögðu til. Satt að segja er það einsdæmi í stjórnmálasögunni að stjórnmálamenn leitist við að ganga lengra í niðurskurði en vísindamenn gera tillögur um. Það er aðeins Hafrannsóknastofnun sem lagði til að farið yrði niður í 130 þús. tonn en aðrir að farið yrði ofar. Vísa ég sérstaklega til sérfræðinganna hjá Alþjóðahafrannsóknaráðinu, ICES, sem lögðu til að veiðarnar yrðu um 150–160 þús. tonn. Það er töluverður munur á þeim tölum og 130 þús.

Ég held að forustumenn ríkisstjórnarflokkanna hafi ákveðið þetta, að þeir hafi þá skoðun að svona eigi þetta að vera. Ég held líka að niðurskurðurinn verði í mjög mörg ár. Ég held að hann verði mjög mikill í fimm til sex ár, og er ég ekki einn um það. Ég vitna í hagspá Landsbanka Íslands,

sem kom út fyrir skömmu. Þar var bankinn að meta þróun efnahagsmála á næstu árum og gerir ráð fyrir því í spá sinni að kvótaskerðingin muni vara í fimm ár. Það er eðlilegt að gert sé ráð fyrir töluvert löngum tíma í skerðingu vegna þess rökstuðnings sem helstur er fyrir niðurskurðinum, að breyta þurfi aldurssamsetningu hrygningarstofnsins, að of lítið sé af gömlum fiski í hrygningarstofninum.

Það sjá allir að það gerist ekki á skemmri tíma en þremur til fjórum árum því að fiskur er orðinn fjögurra ára gamall þegar hann kemur inn í hrygningarstofn og mælist þar. Til að breyta aldurssamsetningu þarf langan tíma. Ég held reyndar að það þurfi allt upp undir tíu ára samfelldan niðurskurð til þess að ná því miðað við þær forsendur sem lagðar eru til grundvallar varðandi aldurssamsetninguna.

Þannig held ég að málið standi. Ég held að stjórnarflokkarnir hafi tekið þessa pólitísku ákvörðun. Ég held líka að þeir viti hvað þetta þýðir. Þetta mun þýða feiknalega uppstokkun í sjávarútvegi, mikla hagræðingu fyrirtækja og samþjöppun. Í máli hæstv. sjávarútvegsráðherra á aðalfundi LÍÚ kom fram það mat hans að þetta mundi gerast. Það mun verða kallað eftir því að breyta ákvæðum gildandi laga um takmörkun á stærð einstakra sjávarútvegsfyrirtækja. Það mun verða kallað eftir því.

Menn vita að grundvallarbreyting verður í sjávarútvegi á næstu árum í þá veru að þeim fyrirtækjum sem eru sérstaklega í útgerð mun fækka verulega og þau munu stækka. Það mun líka þýða að störfum í sjávarplássum landsins mun fækka mjög mikið í mjög mörgum þeirra vegna tilflutningsins, samþjöppunarinnar og niðurskurðarins. Þetta held ég að sé allt meðvitað af hálfu stjórnarflokkanna. Þeim er ljós þessi framtíðarsýn og þeir taka þessa ákvörðun meðvitaðir um hana.

Gefum okkur að allar grunnforsendur Hafrannsóknastofnunar reynist réttar og þetta gangi allt eftir þannig að eftir fimm til tíu ár megi veiða um 200 þús. tonn á nýjan leik. Þá verður landsbyggðin ekki sú sama og hún er í dag. Það er þannig sem það verður. Miklu færra fólk verður í sjávarplássum landsins en nú er, fólkið verður flutt á höfuðborgarsvæðið. Þangað vantar 20 þús. manns til þess að fylla þær íbúðir sem eru í byggingu um þessar mundir.

Við í Frjálslynda flokknum höfum verið að reyna að bregðast við þessari fyrirsjáanlegu þróun, m.a. með tillöguflutningi um að leyfa meiri veiðar en 130 þús. tonn en líka með þessu frumvarpi um að opna kerfið, opna aðganginn að auðlindinni og gefa fólki færi á því að nýta auðlindina frá sínu byggðarlagi á litlum bátum, því að það verður ekki gert öðruvísi, í takmörkuðum mæli en samt mun sú opnun geta haft áhrif á að breyta þessari þróun, andæfa þessari fyrirsjáanlegu þróun næstu ára.

Þetta er eitt af þeim frumvörpum sem við leggjum fram. Við getum kallað það mótvægisaðgerð. Handfæraveiðar eru mótvægisaðgerð, virðulegi forseti. Mótvægisaðgerð við fyrirsjáanlegri samþjöppun í sjávarútvegi. Þar sem, eins og hér kemur fram í mati formanns Samtaka fiskvinnslustöðva, að störfum í fiskvinnslunni gæti fækkað um 10–12% eða um 500 manns, þá á eftir að gera ráð fyrir fækkun í útgerðinni sjálfri og svo er hægt að gera ráð fyrir annarri afleiddri fækkun, 1.000–2.000 störf munu þetta vera. Það mun nánast eingöngu verða tekið af landsbyggðinni. Hagfræðistofnun Háskóla Íslands hefur ásamt Byggðastofnun metið hagvöxt svæða frá 1998 og þar kemur fram að hann er lítill utan höfuðborgarsvæðisins, feiknalega mikill á höfuðborgarsvæðinu. Hann er neikvæður á þeim svæðum sem standa verst, Norðurlandi vestra og Vestfjörðum. Og einmitt þau svæði sem standa verst verða fyrir mestum niðurskurði og áhrifum af niðurskurði í þorski. Þannig að veikustu svæðin munu verða verst úti á næstu árum í kjölfar þess sem fyrirsjáanlegt er að öllu óbreyttu.

Landsbankinn staðfestir þetta líka með því að láta það koma fram í mati sínu að afleiðingin af kvótaskerðingu og hagræðingu í sjávarútvegi, sem af því mun leiða, verði fyrst og fremst á landsbyggðinni. Á sama tíma verði stærstu fjárfestingar næstu ára á höfuðborgarsvæðinu, hvort sem það er í íbúðarbyggingum, opinberum framkvæmdum eða álverum.

Við sjáum hvað er að gerast. Landsbankinn sér það líka. Mér finnst nauðsynlegt að hv. þingmenn séu meðvitaðir um þessa framtíðarsýn sem er ekki bara mín spá heldur Landsbankans og ég hugsa að ég megi segja Byggðastofnunar. Stjórnarflokkarnir hafa tekið þessar afdrifaríku ákvarðanir í góðri trú, ég ætla mönnum það ekki að taka svona ákvarðanir í því skyni beinlínis að skaða fólk. Ég held að það hljóti að vera meginsjónarmið þeirra að vernda fiskinn. En ég held að menn eigi að bregðast við þessari stöðu, þessari fyrirsjáanlegu þróun. Að sumu leyti má segja að ríkisstjórnin hafi viðurkennt það með því að efna til mótvægisaðgerða, sem eru út af fyrir sig mikilvæg viðurkenning. Hingað til hefur aldrei verið viðurkennt að tilflutningur aflaheimilda frá einhverri verstöð gefi tilefni til viðbragða af hálfu stjórnvalda. En niðurskurður aflaheimilda er það sama og brottflutningur þeirra.

Þegar viðurkennt hefur verið að bregðast þurfi við, og það sé á ábyrgð opinberra aðila, skulum við ekki gera lítið úr því. Það er ávinningur. Það skilar okkur fram veginn. En mótvægisaðgerðirnar sem ríkisstjórnin hefur boðað eru hins vegar dropi í hafið. Þær vega lítið á móti samdrættinum í mörgum plássum. Það þarf að gera meira. Við ætlum okkur að sannfæra stjórnvöld um að niðurskurðurinn sé röng ákvörðun. Hann eigi ekki að vera svona mikill og eigi ekki að vara svona langan tíma. Við erum búin að taka þá umræðu hér fyrr í vetur og óþarfi að endurtaka það.

En við ætlum að halda áfram að tala við stjórnarflokkana og sannfæra þá um að þeir hafi ekki gert nóg. Alvarlegt ástand sé fram undan ef ekki verður meira að gert. Ein af tillögum okkar til úrbóta er þessi tillaga um opnun fyrir handfæraveiðar. Ég held að hún muni reynast notadrjúg, hún muni hjálpa mikið til. Hún mun ein og sér ekki vega á móti niðurskurðinum en hún mun verða mjög gagnleg og þarft innlegg í mótvægisaðgerðirnar.

En fyrst og fremst mun hún undirstrika þá grundvallarafstöðu að fólkið sem býr við fiskimiðin eigi fyrst og fremst að nýta þau. Það væri þá nýjung sem frumvarpið mundi leiða af sér því að öll löggjöf í stjórn fiskveiða á undanförnum árum hefur þróast í hina áttina að aftengja byggðarlög og fiskimið. Það er auðvitað röng þróun og er ein aðalástæðan fyrir því hvernig hlutirnar hafa þróast í mörgum byggðarlögum landsins. Fleira ætla ég nú ekki að

segja um þetta mál, virðulegi forseti, að svo stöddu. Gæti sagt meira ef sérstaklega væri óskað eftir því en læt þetta duga.

[20:05]

Róbert Marshall (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég kem nú aðallega upp til að fullvissa mig um að mér hafi misheyrst hér einhver svakalegasta samsæriskenning síðari tíma úr ræðustól hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, að tekin hafi verið ákvörðun um að skera niður þorskkvótann næstu 10 árin til þess að fylla 20 þúsund íbúðir sem eru í byggingu á höfuðborgarsvæðinu. (**GAK:** … bönkunum við.) Er það ákvörðun sem bankarnir koma á framfæri við ríkisstjórnina, hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, og báðu hana um að taka fyrir sig? Eða er þetta kenning Frjálslynda flokksins í þessum sal að það séu í raun og veru bankarnir sem stjórna í landinu? (Gripið fram í.) Nú erum við komin út á mjög undarlegar brautir í umræðunni.

Er það virkilega meining hv. þingmanns að Einar K. Guðfinnsson hafi tekið þessa ákvörðun með það í huga að fylla 20 þúsund íbúðir á höfuðborgarsvæðinu? Var þessi ákvörðun tekin á ríkisstjórnarfundi af landsbyggðarráðherrunum, Björgvini G. Sigurðssyni, Árna M. Mathiesen, Kristjáni Möller og þeim sem koma af landsbyggðinni, að fylla 20 þúsund íbúðir á höfuðborgarsvæðinu? Maður hlýtur að biðja um frekari skýringar á þessari samsæriskenningu og hvaðan hún er komin.

[20:06]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held reyndar að það hafi ekki verið hæstv. sjávarútvegsráðherra sem tók þessa ákvörðun í reynd, hann gerði það auðvitað formlega, en ég held að formenn stjórnarflokkanna hafi sammælst um þetta og einfaldlega stillt ráðherranum upp við vegg. Ég held að sjávarútvegsráðherra hafi ætlað sér að hafa þorskveiðarnar í um 150–160 þús. og fara að tillögu ASÍ og LÍÚ sem voru nokkuð samhljóða. Ég get auðvitað ekki sannað þessar hugmyndir en ég held að þetta hafi verið svona og segi það og hef sagt hæstv. sjávarútvegsráðherra það, þannig að hann veit af þessum sjónarmiðum mínum.

Ég held að það sé vegna þess að formenn stjórnarflokkanna eru báðir mjög hallir undir vísindamennina og hafa trú á óskeikulleik þeirra og finnst að þetta eigi að vera svona. Ég held að þannig sé málið vaxið. Ég held líka að ríkisstjórninni sé alveg ljóst að þessi ákvörðun er til langs tíma. Sjávarútvegsráðherra hefur ekki fengist til að upplýsa í hve langan tíma og ég held að það sé vegna þess að ákvörðunin er til margra ára. Ég held líka að stjórnarflokkunum sé ljóst hvað af þessu leiðir varðandi þróun í sjávarútvegi. Þess vegna held ég að sá hluti málsins sé meðvitaður.

Ég held því ekki fram að það að skera niður sé til þess að hjálpa bönkunum að selja íbúðir en ég bendi hins vegar á þá staðreynd sem er í þeim efnum og hefur komið fram opinberlega og það er a.m.k. heppileg tilviljun fyrir þá, (Forseti hringir.) að til þessara aðgerða er gripið.

[20:09]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Fyrst örstutt athugasemd eða ábending frá minni hálfu varðandi fundinn sem hér stendur yfir. Ég fékk þær upplýsingar að honum lyki klukkan sex en svo var honum fram haldið án þess að ég fengi vitneskju um það. Ég er búinn að sitja hér í salnum frá klukkan hálfellefu í morgun til klukkan sex og taka drjúgan þátt í umræðunum og fór síðan heim. Þetta hentar mér illa og ég bið frú forseta að koma því til skila að menn komi betri skikk á þetta og vek sérstaka athygli á því að samflokksmaður minn eða samflokkskona, hv. þm. Katrín Jakobsdóttir, sat hér ófrísk og vissi ekki betur en að fundi lyki á þessum tíma. Þetta tengist auðvitað jafnréttismálunum sem við ræddum í dag, að hér sé skipulag þannig að konur geti sinnt þingstörfum. Ég veit að frú forseti hefur fullan skilning á því en ég vildi koma þessum skilaboðum á framfæri vegna þess að ég var farinn heim þegar ég dreif mig hér niður eftir vegna þess að ég vildi taka þátt í umræðu um þetta mikilsverða mál.

Þá um þetta mál sem ég styð og tek undir. Það skapar að mínu mati engin vandamál í fiskveiðistjórninni og það sem meira er, þetta frumvarp byggir að mínu mati á djúpstæðri reynslu og þekkingu sjómanna. Þarna er verið að leggja til vistvænar veiðar án nokkurra spjalla og það er líka hárrétt sem hér kom fram hjá hv. þm. Kristni Gunnarssyni að þetta er byggðamál.

Eftir því sem ég kynni mér þessi mál betur, eftir því sem ég fer víðar um Suðurkjördæmi og eftir því sem ég fer víðar um landsbyggðina sé ég að það verður að grípa til úrræða. Ég sé þetta úrræði sem eina bestu mótvægisaðgerð sem menn gætu komið sér upp vegna þess að af þessum handfæraveiðum leiðir miklu meiri vinna, af þeim leiðir miklu meiri verðmætasköpun en af verksmiðjuveiðunum, ef ég mætti kalla þær svo. Það er ótrúlegur munur á mannskapnum í kringum þetta og með þessum veiðum erum við líka að afla hráefnis sem er besta hráefni sem við getum fengið.

Í dag eru fiskvinnslur að auglýsa fisk veiddan með þessum hætti, á króka. Ef ég man rétt var auglýsing um bát gerðan út frá Bolungarvík og allt er sýnt með vistvænum hætti til að selja svo sem verksmiðjuframleiddar vörur. Ég tek því heils hugar undir þetta mál, þetta er veruleg mótvægisaðgerð. Það verður að gera eitthvað fyrir byggðina, það er bara þannig. Það verður að sjá til þess að allir landsmenn sitji við sama borð. Við getum ekki látið hagtölur gróðaeinokunarfyrirtækjanna ráða för, við verðum að horfa á heildarhagsmuni samfélagsins. Við verðum að horfa til þess hver hagur samfélagsins er af aðgerðum, ekki bara hver er hagur Granda eða stórfyrirtækjanna heldur okkar allra, og skoða málið heildrænt samfélagslega.

Það er svo undarlegt með þennan niðurskurð í þorskaflahámarki að enginn vísindamaður getur horft í augun á mér og sagt: Þetta mun skila árangri. Þeir segja að það sé líklegt, það sé hugsanlegt. En það er enginn sem getur horft djarfhuga framan í mig og sagt: Þetta mun skila árangri.

Á sama tíma og verið er að ákvarða 130 þús. tonn í þorskafla er hæstv. sjávarútvegsráðherra að opna grunnslóð fyrir Suðurlandi fyrir dragnót og togveiðar, nánast frá

Reykjanestá og austur fyrir land. Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson leiðréttir mig ef ég fer með missagnir hér. Á sama tíma er verið að hleypa dragnótinni og auknum togveiðum upp í fjöru á mikilvægustu uppeldisstöðvar og hrygningarstöðvar þorsksins og skýringin er sú að það sé of mikið af smáýsu. Á sama tíma sker hæstv. sjávarútvegsráðherra niður þorskaflann af því að þorskurinn fær ekki nóg að éta. Það eru þvílíkar þversagnir í öllu þessu kerfi og eftir því sem ég skoða það betur þess ringlaðri verð ég.

Mér er minnisstæð bók sem ég las í þessu sambandi og ég hef lesið nokkrum sinnum og er töluvert „þórbergsk“. Ég held ég hafi gefið hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni eitt eintak af henni. Bókin heitir *Landslag er aldrei asnalegt*. Hún lýsir útgerð trillukarla frá Ströndum sem sóttu sjó á dagakerfi. Það var nú einhvern veginn þannig í lífi þeirra, söguhetjanna í þessari bók, að það var ævinlega veður til veiða á banndögunum, sól í heiði og fugl vokandi yfir fiski allt um kring en á sóknardögunum sem voru heimilaðir var yfirleitt rok og rigning.

Mér finnst fiskveiðistjórnarkerfið minna mig svolítið á þetta allt saman, að þú eigir að róa í roki og rigningu og brjáluðu veðri en sitja heima á sólskinsdögum. Þannig upplifi ég kerfið. Ég upplifi það líka, af því að hv. þm. Róbert Marshall hafði orð á samsæriskenningum, sem samsæriskenningu meðan maður er ekki fluga á vegg á skrifstofum auðmanna. Það er margt sem bendir til þess að þeir sæki jafnfast í þessa auðlind, sjóinn, og þeir sækja í orkuna, í Hitaveitu Suðurnesja og eins og þeir sækja hingað og þangað. Það kann vel að vera að tilgangurinn sé sá — og ef til vill eru stjórnarþingmenn leiddir saklausir til slátrunar í þessum leik. Ekki ætla ég þeim með nokkrum hætti að hafa einhvern slíkan ásetning, því fer víðs fjarri. En menn skyldu skoða þetta í ljósi orkulinda og annarra auðlinda landsins og sjá hvað auðmennirnir eru að gera. Hvað eru þeir að gera í Reykjavík? Hvað eru þeir að gera í Reykjanesbæ? Hvað eru þeir að gera? Opnum augun fyrir því og grípum til viðbragða. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hittir ef til vill naglann á höfuðið. Það skyldi þó ekki vera? Þar talar alla vega þingmaður af mikilli reynslu.

Ég hef þungar áhyggjur af þessu kerfi og verulegar áhyggjur af þeim áhrifum sem það hefur á byggðir landsins. Sú spurning vaknar, og hún er raunhæf: Vilja menn halda uppi byggð í landinu eða ekki? Vilja menn það? Menn standa frammi fyrir þessari spurningu í þingsölum Alþingis í dag, það er ekkert ööruvísi.

Forseti Íslands, herra Ólafur Ragnar Grímsson, benti á þetta í þingsetningarræðu. Ég hef verið hugsi yfir því og ég er enn hugsi. Vilja menn byggð í landinu? Er ekki bara ódýrara að hafa alla menn á 30 hektörum hér í Reykjavík? Það er ódýrara út frá fyrirtækjum séð, það er þá styttra fyrir alla í Bónus og Hagkaup og allar verslanir. Þá þarf ekki þetta vesen með að vera að flytja vörur út á land. Það er hægt að reikna út að hagkvæmara sé að flytja alla Íslendinga á suðvesturhornið, það er mjög einfalt mál. Ég get eflaust fengið einhverja sprenglærða hagfræðinga í það dæmi. (**Gripið fram í:** Þá þarf ekki lengur flugvöll í Vatnsmýrinni.) Þá þarf ekki lengur flugvöll í Vatnsmýrinni.

Það yrði eflaust hagkvæmara að leggja þetta þing niður og láta auðmennina stjórna, Smárasyni þessa lands. Þeir stjórna nefnilega ótrúlega miklu, þeir eru bak við tjöldin að stýra og stjórna án þess að við fáum rönd við reist miðað við núverandi stjórnarstefnu. Hægt er að bregðast við þessu og fyrir því stendur þetta frumvarp, það er ein hugmyndin og hún er góð.

Ég vil líka nefna það hér að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur í dag lagt fram frumvarp um að fiskveiðistjórnarkerfið verði tekið til heildarendurskoðunar, á það verði sett sólarlagsákvæði og á því verði heildarendurskoðun gerð. Af hverju skyldi maður biðja um heildarendurskoðun og að setja sólarlagsákvæði í fiskveiðistjórnina? Jú, vegna þess að allt frá árinu 1983, frá því að lögin voru sett, hafa þau gengið gegn markmiðum sínum.

Það hefur verið rauði þráðurinn í fiskveiðistjórninni að vernda fiskstofna, að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra, að treysta atvinnu og efla byggð í landinu. Þetta hefur allt saman snúist upp í andhverfu sína, það vita allir sem fara út á land, allt hefur snúist upp í andhverfu sína. Þvert á markmið laganna hafa þau stuðlað að óhagkvæmri nýtingu. Þvert á markmið laganna hefur störfum í sjávarútvegi fækkað. Þvert á markmið laganna hefur dregið úr mætti byggðarlaganna úti á landi og fólksflótti er í gangi. Sveitarfélögin á landsbyggðinni eiga ekki einu sinni fyrir rekstrarkostnaði. Það er ekki hægt að una við fiskveiðistjórnarlög eða nokkur lög í landinu sem ganga gegn markmiðum sínum.

Við höfðum líka lagt til, og það er mjög í anda frumvarpsins, verkefni sem heitir *Sjómenn græða hafið*, nákvæmlega eins og verkefnið *Bændur græða landið*. Hverjir eru bestu vörslumenn hafsins, hverjir eiga mestra hagsmuna að gæta og hverjir standa þar í lappirnar? Sjómenn slátra ekki mjólkurkúnum sínum.

Það hefur orðið þannig á síðustu árum, og það er mér gríðarlegt umhugsunarefni, að gjá hefur myndast milli fræðasviðsins og þekkingar sjómanna og reynslu. Svo er að sjá að jafnvel Hafrannsóknastofnun vilji ekkert heyra og hlusta á sjónarmið sjómanna. Ég heyrði um daginn um sjómann til 30 ára sem hafði skilað afladagbókum í 30 ár. Ég hugsa að þær hafi aldrei verið lesnar. Hann gleymdi því í eitt skipti, hann gleymdi því í ágúst í sumar, og hvað gerðist? Jú, hann fékk bréf frá Fiskistofu um að hann hefði verið sviptur veiðileyfi. Ekki einu sinni að hann fengi að tjá sig eða nokkurn skapaðan hlut, hann var bara sviptur veiðileyfi sisvona og stjórnsýslulögin og allur pakkinn var bara fótumtroðinn. Þegar samskiptin eru með þessum hætti verður trúnaðarbrestur.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði viljum hleypa af stað slíku tilraunaverkefni, *Sjómenn græða hafið*, og úthluta kvóta í það og það verulegum kvóta. Með slíkum hafrannsóknaveiðum, hvort sem menn vilja kalla það hafrannsóknaveiðar, vísindaveiðar eða annað, kæmi allur afli í land og allur afli væri skráður, aldursgreindur og tekin yrðu sýni. Ég treysti sjómönnum fullkomlega til þess. Ég er sannfærður um að koma verður á nýrri hugsun í þetta kerfi, algjörlega nýrri hugsun frá grunni. Samvinna verður að myndast milli sjómanna og vísindamanna, sem er ekki í dag.

Þegar ég kom í sjávarútvegsnefnd á sumarþingi átti ég í nokkur skipti tal við þann mæta mann Einar Odd Kristjánsson heitinn, fyrrverandi alþingismann. Ég spurði hann af

hverju hann væri ekki í sjávarútvegsnefnd og hann sagði: Ég get það ekki. Ég get ekki átt orðaskipti við Hafrannsóknastofnun. Ég skil hana ekki og við eigum ekki samtalsgrundvöll.

Hann sagði mér líka að þegar Hafrannsóknastofnun ákveði 130 þús. tonna aflamark í þorski og á sama ári megi veiða 120 þús. tonn í ýsu þá gangi það bara ekki upp, það sé útilokað praktískt. Ég treysti mönnum með þessa miklu reynslu í þessu máli sem mörgum öðrum. Ég treysti sjómönnum almennt og ég treysti líka flutningsmönnum frumvarpsins sem búa að reynslu sem hefur verið vanrækt verulega í áranna rás.

[20:25]

Róbert Marshall (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tók þátt í þessari umræðu til þess að lýsa þeirri skoðun minni að ég væri í meginatriðum sammála þeirri hugsun sem væri í frumvarpinu. Ég hef lengi verið á móti núverandi kvótakerfi og er enn þeirrar skoðunar og tel mjög jákvætt að taka eigi það til skoðunar á þessu kjörtímabili.

Nú líður mér hins vegar eins og Auðunn Blöndal, sjónvarpsmaðurinn í þáttunum „Tekinn“, hljóti að fara að birtast í salnum og segja mér að þetta sé einhvers konar brandari á minn part. Samkvæmt því sem hér hefur verið haldið fram tóku hæstv. utanríkisráðherra og hæstv. forsætisráðherra ákvörðun um að draga úr aflaheimildum í þorski, og ætla að gera það næstu tíu árin, til að hægt sé að fylla 20 þús. íbúðir á höfuðborgarsvæðinu. Þetta er ekki málefnaleg umræða, þetta eru sjónarmið rökþrota manna. Er skoðun þeirra á þessu máli byggð á sömu forsendum og skoðun þeirra á þessari samsæriskenningu, einhverju sem þeir geta ekki sannað, einhverju sem þeir hafa heyrt, sem einhver hefur sagt við þá? Eins og ég sagði í ræðu minni áðan hef ég ekki forsendur til þess að vefengja niðurstöður vísindamanna í þessum efnum. Ég held að okkur sé ekki stætt á öðru, það sé of mikið í húfi, en að taka mark á viðvörunarorðum þeirra. Það er ekkert óeðlilegt við það, þegar höfð eru í huga þau vísindi sem um ræðir, að vísindamenn geti ekki horft í augun á hv. þm. Atla Gíslasyni og sagt að þetta lagi ástandið. Það getur enginn.

[20:27]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er í annað skipti í dag sem ég heyri það frá hv. þingmönnum Samfylkingarinnar að ég fari með brandara og gamanmál og stóryrði og þar fram eftir götunum. Nú er mér líkt við brandara úr þáttum Auðuns Blöndals. Mér er full alvara með þessu máli, mér er full alvara. Ég velti upp hugtakinu samsæriskenning og ég flutti rök að því. Eftir sem áður, hv. þm. Róbert Marshall, er þetta samsæriskenning meðan ég get ekki fært rök að henni. Þess vegna nota ég orðið. Líkur benda til þess.

Á meðan staðan er sú í þessu fiskveiðistjórnarkerfi að markmiðin nást ekki — það vatnar undan allri byggð í landinu, það er fólksflótti, nytjastofnarnir eru að hrynja eftir kerfið sem átti að byggja þá upp — erum við að tala af alvöru, við höfum þetta mál ekki í flimtingum. Ég vona að hv. þingmaður skilji það.

[20:29]

Róbert Marshall (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér er dauðans alvara í þessari umræðu. Ég held að enginn hafi getað skilið það þannig að ég væri að tala um þessi mál af einhverri léttúð, sérstaklega þegar vikur að því fiskveiðistjórnarkerfi sem hér hefur verið við lýði og ég þekki afskaplega vel úr minni heimabyggð, Vestmannaeyjum, kominn af sjómönnum og fiskvinnslufólki. Ég hef það ekki í flimtingum.

Það þykja mér hins vegar hv. þingmenn gera sem halda því fram að ákvörðun í þessum efnum sé byggð á því að fylla íbúðir á höfuðborgarsvæðinu. Þá finnst mér þeir vera að taka nokkuð léttvægt á þessu alvarlega máli. Ég hafna því að ég sé að fjalla um málið af einhverri léttúð þó að ég veki athygli á því að umræðan hafi villst út á mjög undarlegar brautir.

[20:30]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Róbert Marshall heldur því fram að hér sé ekki staðið fyrir málefnalegri umræðu, um einhverjar 20 þúsund íbúðir í Reykjavík. Það hef ég reyndar aldrei nefnt en ég hef nefnt hver þróunin hefur verið síðustu 24 ár í þessu kerfi. Hún er ekki bara alvarleg fyrir byggðir landsins, hún er alvarleg fyrir efnahag þjóðarinnar vegna þess að nytjastofnarnir eru á niðurleið. Með togveiðum er búið að skrapa upp botninn með þeim hætti að uppeldisstöðvar og hrygningarstöðvar eru úr leik og það á að fara að heimila dragnótaveiðar og togveiðar inni á uppeldisstöðvunum. Staðan er sú að við erum ekki að vernda fiskstofnana, við erum ekki að stuðla að hagkvæmari nýtingu þeirra, við erum ekki að treysta atvinnu og ekki að efla byggð í landinu. Mér er fullkomin alvara. (Gripið fram í.) Það er útúrsnúningur hjá hv. þm. Róberti Marshall að taka þetta atriði út úr umræðunni og gera það að umtalsefni sínu í andsvörum hér.

[20:31]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram um þetta mál og í tengslum við það. Ég tel að hún sé mjög þörf og það verði í raun og veru aldrei of oft vakið máls á því hvar við erum stödd í þessu mjög svo mikilvæga máli.

Þegar lögin um stjórn fiskveiða voru sett 1983 var það gert vegna þess að þá höfðu í fyrsta sinn komið upplýsingar frá Hafrannsóknastofnun um að líklegt væri að á árinu 1984 þyrfti að fara með þorskaflann niður fyrir 200 þús. tonn. Slíka tölu höfðu menn ekki heyrt á Íslandi í hálfa öld og þurfti að fara aftur í seinna stríð til að finna hana. Tímamótin sem við getum miðað þessa ákvörðun við, 130 þús. tonnin, eru þau að við þurfum að fara aftur í fyrra stríð, 1918, til að finna sambærilega tölu í þorskveiði og verið er að leggja til núna, 130 þús. tonn. Hvorki meira né minna en tæplega 90 ár aftur í tímann.

Menn byrjuðu að stjórna fiskveiðum hér á landi — ætli það sé ekki óhætt að segja að við höfum byrjað á því við útfærslu landhelginnar í 50 mílur — með því að setja á fót svokölluð friðunarsvæði, annars vegar stórt svæði fyrir

Norðausturlandi, frá Melrakkasléttu í vestri og austur fyrir Langanes í austri, og hins vegar út af Vestfjörðum í svokölluðum Þverál norður af Horni og norður af Kögri, svæði út í 50 mílur. Þessum svæðum var lokað fyrir öllum togveiðum og einkanlega var þessum aðgerðum beint að Bretum, þá var ósamið við Breta. Þetta var talið nauðsynlegt vegna þess að þorskurinn á Íslandsmiðum stóð svo illa, það kom svört spá 1973 um stöðu fiskstofnanna og ákveðið var að færa út í 50 mílur og síðan út í 200 mílur, eins og menn þekkja. Þessar sérstöku friðanir voru m.a. byggðar á þeim rökum að ástæða væri til að vernda uppvaxandi fisk, sérstaklega þorskinn, fyrir þeim mikla ágangi sem stafaði af veiðum togveiðiskipa Breta og Þjóðverja þá og fleiri þjóða sem hér voru að veiðum. Síðar náðist samkomulag við Bretana.

Upp úr því, 1977, var ákveðið að fara að stjórna fiskveiðum með svokölluðu skrapdagakerfi sem byggðist á þeirri einföldu hugsun að þegar Þjóðverjar færu héðan af miðunum þyrfti að beina íslenskum togurum í veiðar á ýmsum fisktegundum sem Þjóðverjar höfðu nýtt í miklu meira mæli en Íslendingar, m.a. karfa, ufsa og grálúðu. Sett var á fót svokallað skrapdagakerfi sem kvað á um ákveðinn dagafjölda á ári, sem fór, held ég, mest upp í 150 daga, og þá skyldu íslenskir togarar landa afla sem hefði samsetninguna 5% þorskur, 10% þorskur og mest 25% þorskur.

Þetta kerfi var lagt af 1983 því að menn treystu sér ekki til að fara í skrapdagakerfið með svo lítinn þorskafla sem þá var boðaður og því fóru menn í kvótakerfið. En hver er svo árangurinn frá 1983, eftir 24 ár eins og hv. þm. Atli Gíslason vék hér að áðan? Hann er nákvæmlega sá að hvert einasta íslenskt fiskiskip er á stanslausum skrapveiðum allan ársins hring. Á fullri ferð að reyna að leita að einhverjum öðrum fisktegundum en þorski, einbeita sér að því að veiða aðrar fisktegundir, reyna að ná þeim upp með svo litlar þorskaflaheimildir að það er ekki framkvæmanlegt.

Ég vænti þess að hv. þingmann hafi séð grein nýverið eða viðtal við fiskvinnslumann í Grindavík, Gunnar Tómasson, þar sem hann benti á að þessi breyting, þessi mikli niðurskurður á þorskaflanum þýddi að línubátarnir sem áður stunduðu veiðar á djúpslóð og voru að veiða stóran þorsk og lögðu síðan til hlýra o.s.frv. verða núna að beita sér eingöngu í ýsu. Þeir sækja á grunnslóðina og hvað gerist þá? Þeir fá meira af smáum fiski. Gunnar sagði í þessari grein, hæstv. forseti, ef ég má vitna eftir minni í það sem þar var skrifað að samkvæmt afladagbókum og skráningu línuveiðibátanna séum við í núverandi fiskveiðikerfi á þessu fiskveiðiári að drepa fleiri þorska í hverri einustu veiðiferð en við gerðum áður þegar þorskaflinn var það mikill að við gátum einbeitt okkur að honum.

Sem sagt, þegar menn sækja inn á grunnslóðina til að reyna að leggja sig eftir ýsu, lenda menn í því að fá þorsk með og hann er smærri. Það segir okkur hins vegar að þorskur er að vaxa upp á grunnslóðinni og það er út af fyrir sig ánægjulegt en það breytir ekki því að árangurinn sem menn ætluðu að ná með niðurskurðinum, með því að skera niður tonnin til að fækka þeim þorskum sem við drápum, hefur snúist við. Við drepum fleiri þorska í þessu stanslausa skrapi fiskveiðiflotans í núverandi kerfi en við gerðum áður. Þar til viðbótar kemur svo ekki allur aflinn að landi.

Ég tek undir það sem hér hefur verið sagt að það er mikið í húfi. Það er ofboðslega mikið í húfi fyrir byggðir landsins hvernig tekst til. Því úr hvaða upplýsingum vinna hafrannsóknamenn að mestu leyti? Úr skráðum heimildum um landaðan afla. Ef aflasamsetningin sem á land kemur er röng vegna þess að menn sjá sér ekki hag í því að hirða smáfiskinn verður skráningin röng. Það versta sem vísindamenn geta unnið með eru rangar upplýsingar. Hins vegar er sú staðreynd enn verri að úr fullt af upplýsingum sem skráðar eru á hverjum einasta fiskibát, smáum sem stórum, er ekkert endilega lesið, eins og hér var réttilega vikið að úr þessum ræðustól áðan. Ég hlustaði einnig á dæmið sem hv. þm. Atli Gíslason nefndi.

Það liggur því fyrir að við erum komin í mjög vond mál með þeirri útfærslu sem við erum í, afar erfið mál. Þessu til viðbótar færði ég rök fyrir því fyrr í máli mínu að ég teldi að ástandið væri kannski ekki eins rosalega slæmt og Hafrannsóknastofnun vill leggja út af. Það er margt sem mælir með þeirri skoðun. Hlýnandi sjór við landið gerir það að verkum að þorskurinn fer meira til norðurs en hann gerði áður en þá gerir hins vegar kvótastaðan það að verkum að menn geta ekki fylgt honum eftir því það er engin ýsa í djúpkötlum norðan lands. Þar er hins vegar þorskur og grálúða og e.t.v. einhver karfi en ekki ýsa. Þannig að menn ná ekki upp ýsukvótanum sínum með því að einbeita sér að djúpslóðinni og lítill þorskafli gerir það að verkum að menn geta ekki einbeitt sér að djúpslóðinni. Menn eru komnir í algeran vítahring í þessu kerfi. Allt kerfið vegur síðan beint að hagsmunum landsbyggðarinnar, sérstaklega þeim byggðum sem eiga allt sitt undir sjávarútvegi og byggja á honum í sínu atvinnumunstri. Þessi atvinnuþróun ýtir síðan undir það að fólk færir sig til á landsbyggðinni. Og hvert fer fólk? Hvert hefur sá fjöldi Vestfirðinga farið sem hefur flutt af Vestfjörðum undanfarna áratugi? Hvert hafa þeir farið? Ég þekki þá marga, þeir búa á Stór-Reykjavíkursvæðinu. Þeir búa hér.

Menn fara eðlilega þangað sem atvinna er í boði ef menn þurfa að fara frá svæðum þar sem hún er ekki í boði. Þannig má auðvitað segja að á Vestfjörðum hafi menn flutt út atvinnuleysið og fólkinu hefur fækkað. Ég segi það alveg hiklaust að tillaga eins og við erum að ræða í dag getur skipt miklu fyrir hinar dreifðu byggðir landsins þó hún sé með jafnmiklum takmörkunum og frumvarpstextinn ber með sér.

Við stöndum frammi fyrir því, hæstv. forseti, að hafa reynt nákvæmlega sömu aðferðina í 23 ár, þegar menn telja að þorskstofninn sé í einhverri lægð þá er ævinlega ein tillaga alltaf uppi á borðinu, að skera niður, skera niður kvótann. Þetta höfum við gert í 24 ár. Við gerum það alveg vísvitandi þó að við höfum miklu skýrari vísbendingar um hvað gæti rétt þorskinn við. Við sjáum það þegar við tökum þorsk úr náttúrunni, veiðum hann kannski eitt kíló að þyngd og setjum hann í eldiskvíar, að með því að gefa honum nægjanlegt að éta þyngist hann kannski um þrjú kíló fram í endaðan desember. Það er ekki spurning að fiskurinn þyngist ef hann hefur nægilegt æti. Við sjáum líka að það er beint samhengi á milli þess ef loðnustofninn er lítill og þorskstofninn léttur, þ.e. einstaklingarnir í stofninum. Það er hægt að sjá það.

Það kann því að vera margt sem menn þurfa að horfa öðruvísi á við stjórn fiskveiða ef menn ætla að ná þeim árangri að byggja upp þorskstofninn en að skera endalaust niður kvótana og búa jafnvel til öðruvísi nýtingu á stofninum en menn vildu ná fram með kvótakerfinu, allt öðruvísi nýtingu og verðmyndun.

Hæstv. forseti. Þetta vildi ég láta koma fram. Ég tel að umræðan hafi verið ákaflega góð og þörf um þetta mál sem snýr að því að leyfa mönnum í hinum dreifðu byggðum að stunda fiskveiðar frá sinni heimabyggð á veiðislóðum sem næst liggja og með þeim veiðarfærum sem hér er lagt til, þ.e. handfærum sem allir eru væntanlega sammála um að raska ekki lífríkinu á neinn þann hátt sem mörg önnur veiðarfæri gera. Það er óumdeilanlegt að trollið hefur breytt veiðislóð, ég hef sjálfur tekið þátt í því og kann þá sögu alla. Það fer ekkert á milli mála að togveiðarfæri hafa önnur áhrif á lífríki sjávar en krókar og því þurfum við að horfa á það munstur samhliða því hvernig við nýtum veiðislóðina og miðin.

Ég vil aðeins rétt í lokin víkja að spurningunni um það hvort að fólk muni flytja inn í íbúðir fyrir 20 þús. manns sem eru tómar á höfuðborgarsvæðinu. Svarið er já, fólk flytur á höfuðborgarsvæðið og flytur inn í þessar íbúðir. Hvort það er beinlínis vilji stjórnvalda skal ég ekki fullyrða en það er örugglega afleiðing af því sem við erum að gera. Fólk flytur á þetta svæði og bankarnir sem lána fé til íbúðamarkaðarins vita að ef fólk sækir inn á þetta svæði muni íbúðir seljast. Þetta er bara lögmál um framboð og eftirspurn.

Með núverandi harðri stefnu um að skera niður þorskkvótann og stjórna veiðunum eins og hefur verið gert er fólkinu ýtt af landsbyggðinni og til höfuðborgarsvæðisins. Og allir sem versla með vöru vita að það er betra að vera með vöruna á því svæði sem fólkið sækir inn á en á því svæði sem fólk flytur frá. Það liggur í hlutarins eðli, hvort sem það er sjoppueigandinn, stórmarkaðseigandinn, fasteignaeigandinn eða bankarnir sem lýstu því yfir nýlega að þeir ættu svo mikið lausafé að þeir þyrftu ekki að taka ný lán í heilt ár. Þeir hljóta að ætla að koma fé sínu út í ávöxtun, það er eðli bankastarfsemi. Menn þurfa ekki að deila um þetta munu verða afleiðingarnar og við sitjum því miður uppi með það, hæstv. forseti, hvort sem okkur líkar betur eða verr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Lyfjalög, 1. umr.

Frv. KaJúl o.fl., 37. mál (sala nikótínlyfja). — Þskj. 37.

[20:47]

Flm. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því mjög að fá hér tækifæri til að mæla fyrir þessu frumvarpi. Þetta er í þriðja sinn sem það er lagt fram og hef ég ekki fengið á fyrri þingum tækifæri til að mæla fyrir því og þannig ekki fengið tækifæri til að koma því inn í nefndir þingsins til efnislegrar umfjöllunar sem ég tel afar brýnt.

Með þessu frumvarpi er gert ráð fyrir því að þeir sem selja tóbak í smásölu fái heimild til að selja níkótínlyf sem ekki eru lyfseðilsskyld með sömu skilyrðum og þeir fá að selja tóbak. Við erum með mjög stranga löggjöf um smásölu tóbaks og þetta frumvarp gerir ráð fyrir því að heimild til sölu nikótínlyfja muni lúta nákvæmlega sömu reglum og tóbakið.

Markmiðið með frumvarpinu er að fjölga sölustöðum nikótínlyfja þannig að þau verði valkostur í stað tóbaks þar sem það er selt. Nikótínlyf sem seld eru í lausasölu eru í formi tyggigúmmís, plásturs, innsogs- og nefúðalyfs. Frumvarpið tekur einungis til nikótínlyfja sem ekki eru lyfseðilsskyld. Hins vegar eru til nikótíntöflur sem einungis fást gegn framvísun lyfseðils og verður ekki gerð breyting á sölu þeirra með þessu frumvarpi. Frumvarpið felur í sér að meðal annars verður unnt að kaupa nikótínlyf á bensínstöðvum og veitingahúsum, í stórmörkuðum og söluturnum. Verði frumvarpið að lögum má búast við að samkeppni aukist og að verð slíkra lyfja lækki. Í þessu samhengi bendi ég á að Neytendasamtökin gáfu út yfirlýsingu á vefsíðu sinni þann 26. september sl. þar sem þau nefna einmitt þetta sama, þ.e. Neytendasamtökin hafa hvatt til þess að verslunum sem er heimilt að selja tóbak verði einnig heimilt að selja nikótínlyf vegna þess að samtökin telja að samkeppni með þessar vörur leiði til verðlækkunar á þeim. Nikótínlyf eru mun dýrari hér á landi en annars staðar á Norðurlöndunum.

Þá verð ég einnig að segja alveg eins og er að ég hef undrast það og tel það mjög merkilega þversögn að ef einstaklingur vill byrja að reykja eða viðhalda fíkn sinni með sígarettum getur hann gengið inn í næstu sjoppu, matvöruverslun eða bensínstöð hvenær sem er sólarhringsins og keypt tóbakið og tjöruna. Vilji sá hinn sami hins vegar láta af ósiðnum, berjast við fíknina og styðjast í þeirri baráttu við nikótín án tjörunnar þarf sá hinn sami að leita að næsta apóteki sem hefur takmarkaðan afgreiðslutíma og þar á er líka mjög mikill munur eftir landshlutum. Á höfuðborgarsvæðinu er hægt að finna apótek sem eru opin til miðnættis en annars staðar um landið er slíkt ekki hægt.

Nýverið var samþykkt að fara þessa leið í Svíþjóð, þ.e. að heimila sölu á nikótínlyfjum í almennum verslunum. Þessi samþykkt hjá vinum okkar í Svíþjóð og nágrönnum hefur fengið afar vandaða umfjöllun þar í landi og fátt kom upp á þar sem mælti á móti því að opna fyrir þessa heimild. Þess vegna hlakka ég til að fá umsagnir um þetta mál þegar það fer til umfjöllunar í hv. heilbrigðisnefnd vegna þess að ég tel þessa umræðu hér mjög mikilvæga. Þá vil ég geta þess að eftir að ég hafði lagt þetta frumvarp fram fyrir rúmu ári fór ég í viðtal þar sem hringt var til íslensks læknis sem starfar í Svíþjóð sem hvatti mjög til þess að sú leið yrði farin í tóbaksvörnum til að gera reykingamönnum kleift að hætta þannig að þeir féllu ekki í freistni fyrir sígarettunum þegar það er opið allan sólarhringinn fyrir sölu á þeim. Hins vegar ætti aðgengi að lyfjunum, aðstoðinni eða hækjunum til að komast yfir sígarettulöngunina ekki að vera eins erfið og raun ber vitni.

Það má ætla að með því að bæta aðgengi reykinga-

manna að nikótínlyfjum sjái fleiri lyfin sem valkost auk þess sem aukið aðgengi er mjög mikilvægur stuðningur við þá sem standa í stríði við tóbakið. Ég tel svo sannarlega að með því að veita þessa heimild sé stigið mjög mikilvægt skref í tóbaksvörnum hér á landi.

Í frétt á vefsíðu *vísir.is* voru í gær framkvæmdastjórar lyfsöluverslana beðnir um að gefa álit sitt á þessu máli og þótti mér dálítið merkileg fullyrðing sem kom frá öðrum þeirra. Framkvæmdastjóri Lyfju sagði, með leyfi forseta:

„Nikótín er fyrst og fremst eitur sem þarf að umgangast varlega.“

Virðulegi forseti. Þessu er ég hjartanlega sammála. Engu að síður tel ég að tóbakið og tjaran sem er seld allan sólarhringinn, hvar sem er, í öllum sjoppum og bensínstöðvum, sé miklu alvarlegra mál, miklu alvarlegra og hættulegra form af nikótíni en nokkurn tíma lyfin sem hjálpa þeim sem eru háðir tjörunni við að losa sig við þá fíkn, fíknina í tjöruna. Á meðan heimilt er að selja nikótínið í sígarettuformi í almennri sölu tel ég það þess vegna mjög skynsamlega ráðstöfun að selja hjálpartækin við hliðina, þ.e. selja nikótínlyfin við hliðina á tóbakinu.

Ég vil líka benda á það sem kemur fram í greinargerðinni, að danska lyfjaeftirlitið sendi frá sér skýrslu í september 2005 þar sem fjallað var um reynslu af frjálsari verslun með lyf. Danir leyfðu frjálsari verslun með lyf fyrir nokkrum árum, þ.e. fleiri lyf sem ekki eru lyfseðilsskyld. Vert er að taka fram að það er alls ekki ætlun flutningsmanna þessa frumvarps að fara að opna fyrir almenna sölu á fleiri lyfjum sem ekki eru lyfseðilsskyld, heldur er eingöngu horft hér einangrað í tóbaksvarnaskyni á nikótínlyfin. Í skýrslunni kemur fram að nikótínlyf geti hjálpað reykingamönnum að hætta að reykja og því megi færa fyrir því rök að slík lyf skuli vera jafnaðgengileg og tóbak. Þá kemur líka fram í þessari skýrslu að rannsóknir sýni fram á að a.m.k. 10% fyrrverandi reykingamanna sem notað hafa nikótínlyf í því skyni að hætta reykingum noti slík lyf ekki lengur en í eitt ár. Án þess að ég fari nánar út í þessa skýrslu núna vil ég þó nefna að þarna koma fram mjög skýrar vísbendingar um að nikótínlyfin — og menn hafa svo sem vitað það — hjálpa mönnum sannarlega að hætta að reykja. Sömuleiðis er sú tröllasaga ekki endilega rétt að menn skipti bara yfir í nikótínlyfin og haldi sig síðan við þau það sem eftir er. Það þarf ekki að vera rétt, rétt eins og kemur fram í þessari dönsku skýrslu.

Virðulegi forseti. Að lokum vil ég nefna hér að þann 17. október sl. birtist frétt í *24 stundum* um að Ísland væri í 2. sæti af 30 löndum sem tóbaksvarnir voru kannaðar hjá á vegum Evrópusambandsins. Viðar Jensson, verkefnisstjóri í tóbaksvörnum hjá Lýðheilsustöð, lýsir því að við könnunina hafi verið stuðst við sex þætti sem Alþjóðabankinn telur vænlega til árangurs. Það er í fyrsta lagi verðlagning á tóbaki, í öðru lagi bann við auglýsingum á tóbaki, fjárveitingar til tóbaksvarna í þriðja lagi, í fjórða lagi viðvörunarmerkingar, í fimmta lagi reglur um reykingar á opinberum stöðum og í sjötta lagi aðstoð við að hætta að reykja. Vitið þið af hverju við vorum ekki í 1. sæti í þessari könnun? Það var vegna þess, eins og Viðar segir í fréttinni, að í síðasta atriðinu skoruðum við ekki nógu hátt, þ.e. í liðnum „aðstoð við að hætta að reykja“.

Ég tel að það að stíga þetta skref, gera eins og Svíarnir, bjóða upp á nikótínlyfin sem valkost við hliðina á tóbakinu, sé svo sannarlega liður í tóbaksvörnum, liður í því að gera vöruna aðgengilegri, liður í því að aðstoða fólk við að hætta að reykja. Vonandi verður það þá liður í því að koma okkur í 1. sæti í næstu könnun um tóbaksvarnir í Evrópu, þeirri sem ég var að nefna

[20:57]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga er varðar heimild til að selja nikótínlyf, sem eru ekki lyfseðilsskyld, á þeim stöðum sem hafa leyfi til að selja tóbak.

Ég tel mjög brýnt að þetta frumvarp nái fram að ganga, og mikilvægt fyrir þá sem þurfa á þessari úrlausn að halda. Með því verður aðgengi reykingamanna að þessum lyfjum stórbætt frá því sem nú er og ætti því mun frekar að verða til þess að hjálpa fólki sem glímir við þann vanda sem fylgir því að vilja hætta að reykja. Eins og sölu þessara lyfja er háttað í dag er aðgengi fólks afar misjafnt. Það er mjög fátítt að lyfjaverslanir séu opnar allan sólarhringinn, það er þó helst hér á höfuðborgarsvæðinu. Því er ljóst að með samþykkt frumvarpsins yrði aðgengi bætt verulega. Nikótínfíknin gerir vart við sig á öllum tímum sólarhringsins.

Ef við lítum til landsbyggðarinnar býr fólk þar oft við þær aðstæður að um töluverðar vegalengdir getur verið að ræða í næstu lyfjaverslun. Aftur á móti er mjög líklegt að verslun sem selur tóbak sé einmitt í næsta nágrenni. Ég held að breytingar eins og fjallað er um í þessu frumvarpi séu mjög jákvæðar, og góður stuðningur við reykingafólk um land allt sem stendur í þeirri baráttu að vilja losa sig við tóbakið.

Nú hafa tekið gildi lög sem banna reykingar á veitingahúsum. Þeim lögum þarf að fylgja eftir með því að heimila veitingahúsum — eins og frumvarpið gerir ráð fyrir — að geta boðið reykingafólki þá valkosti sem hér er fjallað um, úrræði til að vinna á fíkn sinni. Það er nokkuð ljóst að það reynist mörgum afar erfitt að takast á við nikótínfíknina. Oft verður að koma til öll sú aðstoð sem völ er á. Því er mjög mikilvægt að mínu mati að gera reykingafólki það eins auðvelt og mögulegt er, eða a.m.k. að það verði jafnauðvelt að nálgast nikótínlyfin, sem eru ekki lyfseðilsskyld, eins og tóbakið sjálft.

Ég trúi því að þingmenn sjái sér fært að styðja þetta góða mál, styðja með því þá sem ákveða að snúa baki við reykingum og minnka þannig líkur á sjúkdómum sem tengjast reykingum síðar á ævinni. Sjúkdómar tengdir reykingum og tóbaksfíkn eru stórt heilbrigðisvandamál í heiminum eins og allir vita.

Nái þetta frumvarp sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir hefur mælt fyrir fram að ganga er vissulega hægt að taka undir að það er mikilvægt skref í tóbaksvörnum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Út af dagskrá voru tekin 6. og 8.–12. mál.

Fundi slitið kl. 21:01.

17. FUNDUR

föstudaginn 2. nóvember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, stjfrv., 65. mál, þskj. 65, nál. 164 og 173. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
2. Tekjustofnar sveitarfélaga, frv., 146. mál, þskj. 156. — 1. umr.
3. Barnalög, frv., 149. mál, þskj. 159. — 1. umr.
4. Eftirlaun forseta Ísland, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara, frv., 155. mál, þskj. 166. — 1. umr.
5. Tekjuskattur, frv., 36. mál, þskj. 36. — 1. umr.
6. Breyting á lagaákvæðum um húsafriðun, frv., 33. mál, þskj. 33. — 1. umr.
7. Tekjutap hafnarsjóða, þáltill., 39. mál, þskj. 39. — Fyrri umr.
8. Háskóli á Ísafirði, frv., 30. mál, þskj. 30. — 1. umr.
9. Kjarasamningar opinberra starfsmanna, frv., 46. mál, þskj. 46. — 1. umr.
10. Tekjuskattur, frv., 42. mál, þskj. 42. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Bjarni Harðarson, 8. þm. Suðurk.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Ögmundur Jónasson, 6. þm. Suðvest.

[10:30]

Útbýting:

Heimsóknir í fangelsi, 173. mál, fsp. ÁÓÁ, þskj. 186.
Nettæling, 171. mál, fsp. ÁÓÁ, þskj. 184.
Tálbeitur í baráttu gegn barnaníðingum, 172. mál, fsp. ÁÓÁ, þskj. 185.

Tilhögun þingfundar.

[10:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Um fyrirkomulag þinghalds í dag vill forseti taka fram eftirfarandi: Gert er ráð fyrir að þingfundir standi fram undir klukkan tvö. Ekkert hádegishlé verður. Atkvæðagreiðslur verða 10 mínútum fyrir 11.

Um fyrstu þrjú dagskrármálin sem eru frá varaþingmönnum mun forseti viðhafa þá reglu að standi umræða um hvert þeirra lengur en 45 mínútur mun forseti fresta málinu og taka fyrir næsta dagskrármál.

Athugasemdir um störf þingsins.

Hækkun stýrivaxta.

[10:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Seðlabanki Íslands ákvað í gær að hækka stýrivexti á einu bretti um 0,45 prósentustig, þ.e. í 13,75%. Það er ljóst að með þessu vill Seðlabankinn senda afar skýr skilaboð um strangt aðhald í peningamálum. Hvað sem mönnum finnst um þessa ákvörðun Seðlabankans — sem er ekki tilefni umræðna hér af minni hálfu heldur hitt að hún er staðreynd — þarf ekki að taka fram að þetta eru engar gleðifréttir fyrir útflutningsatvinnuvegi landsins eða skuldsett heimili því að þetta vaxtastig og hið háa raungengi krónunnar veldur þungum búsifjum í þessum tilvikum. Það er ljóst að Seðlabankinn telur sig afar einan í baráttunni við að kæla niður hagkerfið og halda aftur af verðbólgu og það er auðvelt að lesa bæði í línunum og milli línanna í stefnuyfirlýsingu hans frá því í gær að hann telur sig einan á báti í þessum efnum. Þannig segir t.d., með leyfi forseta:

„Fjárfesting hins opinbera hefur vaxið stórlega, þvert á fyrirheit og væntingar.“

Síðar í plagginu segir:

„Öllum má vera ljóst að því minna sem aðhaldið er á öðrum sviðum efnahagslífsins, í fjármálum ríkis og sveitarfélaga, á vinnumarkaði og í útlánum fjármálafyrirtækja, því meira er lagt á stefnuna í peningamálum.“

Nú er í gildi óbreytt yfirlýsing, samkomulag ríkisstjórnar og Seðlabanka, frá 28. mars 2001 þar sem Seðlabankanum er falið að vinna samkvæmt verðbólgumarkmiðinu einu og að ríkisstjórnin veiti Seðlabankanum fullt svigrúm til að beita stjórntækjum sínum í því skyni, eins og þar segir. Þess vegna er óhjákvæmilegt að spyrja hæstv. ríkisstjórn hver afstaða hennar sé til þessarar ákvörðunar Seðlabankans. Má búast við því áfram að við horfum á það ástand að Seðlabankinn botnstígi bremsurnar en ríkisstjórnin sé á bensíngjöfinni? Hyggst ríkisstjórnin taka sameiginlega yfirlýsingu Seðlabankans og ríkisstjórnar í þessum efnum til endurskoðunar og hvers er að vænta í þessum (Forseti hringir.) efnum á næstunni?

[10:34]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ákvörðun Seðlabankans í gær um að hækka stýrivexti um 0,45% var óvænt og kom okkur, flestum að ég hygg, nokkuð að óvörum. Seðlabankinn hefur sjálfstæðar ákvörðunarheimildir í þessum efnum og hlítir hvorki boðvaldi Alþingis né ríkisstjórnar að óbreyttum lögum. Ég ætla ekki að gera það að mínu hlutskipti hér í þessari umræðu að rökræða við hv. þingmann eða óbeint við Seðlabankann um þá ákvörðun sem tekin var í gær eða hagfræðilegar forsendur hennar. Ég tel hins vegar að þessi ákvörðun sé ekki heppileg inn í það sem fram undan er, sérstaklega í kjaramálum á næstunni. Það eru kjarasamningar fram undan eins og við vitum og ákvörðun af þessu tagi getur eðli málsins samkvæmt gert samningsaðilum erfiðara fyrir að ná skynsamlegri niðurstöðu.

Yfirlýsingin sem hv. þingmaður vitnaði til frá því í mars árið 2001 stendur óbreytt. Engin sérstök áform hafa verið

uppi um að breyta henni og engin ákvörðun tekin um það. Ef menn vilja breyta fyrirkomulagi peningamálastjórnunar á Íslandi er það miklu stærra mál en svo að það tengist einni tiltekinni vaxtaákvörðun bankans og þá þurfa menn að skoða allt kerfið frá grunni. Ég vænti þess ekki að hv. þingmaður hafi endilega verið að leggja það til en auðvitað er hlustað á allar góðar hugmyndir í því efni sama hvaðan þær koma ef hv. þingmaður vill leggja eitthvað í það púkk.

[10:36]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ákvörðun Seðlabanka Íslands var ekki óvænt vegna þess að Seðlabankinn hefur ákveðnu hlutverki að gegna sem Alþingi hefur falið honum og Seðlabankinn mun gegna því þar til ríkisstjórnin beitir sér fyrir breytingu á lögum telji hún það nauðsynlegt. Það að ríkisstjórnin hefur ekki gert það eða boðað neinar breytingar á hlutverki Seðlabankans þýðir einfaldlega að ríkisstjórnin styður Seðlabankann og ætlar honum að vinna samkvæmt þeim lögum sem í gildi eru.

Það sem við er að glíma er feiknamikil þensla í efnahagslífinu sem verið hefur í mörg ár sem sést m.a. af því að verðbólga hefur verið yfir verðbólgumarkmiðum í þrjú eða fjögur ár samfleytt. Valkostirnir eru tveir miðað við óbreytta löggjöf, þ.e. að hafa mjög háa vexti eða háa verðbólgu. Ríkisstjórnin getur auðvitað lagt sitt af mörkum til að breyta því með aðgerðum sem lúta að efnahagsmálum, með aðgerðum sem draga úr þenslu, en staðreyndin er á annan veg. Við höfum enn vaxandi einkaneyslu, við höfum mikil umsvif í framkvæmdum, bæði opinberra fyrirtækja og einkaaðila, og ríkisstjórnin hefur lækkað skatta og aukið kaupmátt með því móti og kynt undir væntingar um vaxandi kaupgetu í náinni framtíð með því að boða frekari skattalækkanir með almennum hætti á næstunni.

Það er því ekkert annað fram undan en mikil verðbólga eða háir vextir þangað til ríkisstjórnin fer að stjórna efnahagsmálunum. Það er valkosturinn sem ríkisstjórnin á fyrir höndum að grípa til og því fyrr því betra, og því seinna því verra. Það er alveg með ólíkindum að hér hafi ekki verið nein almennileg efnahagsstjórn af viti undanfarin ár og ég vænti þess að með tilkomu nýrrar ríkisstjórnar (Forseti hringir.) ætli menn sér að fara að grípa til aðgerða í þeim efnum, virðulegi forseti.

[10:38]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kýs að vitna í eina tiltekna setningu í skýrslu Seðlabankans um það að framkvæmdir ríkisins séu að aukast þvert ofan í væntingar. (Gripið fram í.) Já, ég efast ekki um að hann fari rétt með úr skýrslunni. Það er hins vegar ekki rétt hjá Seðlabankanum að framkvæmdir ríkisins séu að aukast þvert ofan í væntingar því að aukning í framkvæmdum ríkisins er tvenns konar, annars vegar vegna samgöngumála og hins vegar mótvægisaðgerðir vegna samdráttar í þorskafla. Samgönguáætlun þingsins var samþykkt í fyrravetur og þorskaflasamdráttur hefur legið fyrir frá því í vor og báðar þessar ákvarðanir eru teknar þegar efnahagsspár — mér liggur við að segja allar efnahagsspár og þar með talin efnahagsspá Seðlabankans sem sennilega var á öðrum endanum og þá á svartsýnni endanum — voru um að hér gæti orðið aukið atvinnuleysi, minnkandi einkaneysla og minnkandi tekjur ríkissjóðs.

Það er einfaldlega rangt í skýrslu Seðlabankans að hann hafi getað verið með væntingar um að framkvæmdir ríkisins yrðu minni en áætlanir sem lágu samþykktar fyrir gáfu til kynna.

[10:40]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Í sjálfu sér þarf þessi vaxtahækkun Seðlabankans ekki endilega að koma á óvart í þeirri stöðu sem hann stendur frammi fyrir. Þessar gríðarlegu vaxtahækkanir og hátt vaxtastig hér á landi er farið að há verulega öllu atvinnulífi, þetta ógnar fjárhagsstöðu heimila, fólk sem keypti íbúðir og sér vaxtastig nú vera með því hæsta sem gerist í heiminum þrátt fyrir loforð og yfirlýsingar um annað þegar lánin voru tekin. Ábyrgð stjórnvalda hér er mikil og hvernig þau í rauninni svíkja íbúðakaupendur með allt öðru efnahagsástandi en var lofað þegar ráðist var í þau kaup.

Ég hef áður gagnrýnt hér hversu veruleikafirrtur fjármálaráðherra virðist vera í efnahagsmálum þegar horft er til forsendna í þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins. Þar stendur að gert sé ráð fyrir að hagvöxtur á árinu 2007 verði 0,7%. Hann er líklega þrisvar eða fjórum sinnum hærri en það. Hvar á nú að láta þensluna bitna? Á að láta hana bitna á landsbyggðinni, Vestfjörðum, Norðurlandi vestra, Norðurlandi eystra? Hátt gengi og hátt vaxtastig er að sliga þessar byggðir og atvinnulíf á þessum stöðum.

Á að láta þetta bitna á kjarasamningum og bættum kjörum hjá fólki í umönnunarstéttum? Er það þetta fólk sem er að hleypa upp þenslunni? Nei. En við munum heyra það frá þessari ríkisstjórn að þar eigi að berja niður ef það verður gert. (Forseti hringir.) Þessi ríkisstjórn hefur svikist um að standa við fyrirheit sín (Forseti hringir.) í efnahagsmálum, frú forseti.

[10:43]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það þarf engan að undra þó að hér fari fram umræða um vaxtahækkun Seðlabankans frá í gær vegna þess að hún felur auðvitað í sér alvarleg tíðindi fyrir þá sem þurfa að taka lán á þeim háu vöxtum sem nú eru í boði í bankakerfinu og eru kannski annars vegar mjög skuldsett heimili sem reka sig á yfirdrætti og hins vegar smá fyrirtæki sem ekki eiga í önnur hús að venda með sín lán en í bankakerfið á þessum háu vöxtum. Ég hefði hins vegar talið að kannski þyrfti að fara fram lengri og ítarlegri umræða um þessi mál en getur átt sér stað hér á þeim tveimur mínútum sem okkur eru skammtaðar.

Það sem vakti hins vegar athygli mína við ákvörðun Seðlabankans frá í gær er að mér finnst rökstuðningurinn vera þess eðlis að það sé horft í baksýnisspegilinn, þ.e. það eru færð rök fyrir vaxtahækkuninni með tilvísun til þenslu vegna aðgerða sem áttu sér stað í kerfinu fyrir margt löngu. Það er ekki mikil tilvísun í framtíðina hvað þessa hluti

varðar, hvað er það við sjóndeildarhringinn sem rökstyður það að fara í þessa vaxtahækkun?

Ég tel að í rauninni megi halda því fram að fram undan sé ekki sama þensla og verið hefur hér í hagkerfinu á undanförnum árum og fyrir því má færa mörg rök. Þess vegna kemur, held ég, okkur öllum dálítið mikið á óvart að núna skuli gripið til þessarar vaxtahækkunar. Eðli málsins samkvæmt er þetta stýritæki bankans hugsað til þess að hafa áhrif á framtíðina, ekki til þess að stjórna því sem þegar er liðið (Forseti hringir.) og þegar er gert.

[10:45]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að ég verði að taka undir með þeim hv. þingmönnum og hæstv. ráðherrum sem hafa sagt að ákvörðun Seðlabankans frá í gær hafi komið á óvart. Það er ekki langt síðan gefnar voru út opinberar tölur um að hagvöxtur á þessu ári yrði u.þ.b. 0,7% svo að kannski má segja að það sé líklegra að Seðlabankinn hafi horft í baksýnisspegilinn þegar hann tók þessa ákvörðun en fram á veginn.

Hins vegar má segja að Seðlabankinn sé ekki í mjög góðri stöðu til að hafa áhrif á íslenskt efnahagslíf í ljósi þess að þær vaxtaákvarðanir sem hann er að taka hafa fyrst og fremst áhrif á óverðtryggðar skuldir. Þær hafa sáralítil áhrif á verðtryggðar skuldir og reyndar koma þau áhrif seint og illa fram og síðan hafa þau fyrst og fremst áhrif á gengið. Þessi hækkun vaxta hefur leitt til þess að íslenska krónan hefur styrkst sem sennilega leiðir til skemmri tíma aðeins af sér meiri einkaneyslu þveröfugt við það sem bankinn stefnir að. Sú staða sem uppi er dregur skýrt fram að Seðlabankinn er í mjög erfiðri stöðu og tæki hans eru kannski ögn bitlaus og virka ekki inn í það sem hann vill hafa áhrif á.

Ég held að í grunninn sé staðreyndin sú að sú staða sem uppi er sé nokkuð erfið, það er ekki augljóst hvernig á að vinna úr henni en hins vegar held ég að þetta innlegg Seðlabankans nú sé ekki til þess fallið að auðvelda efnahagsstjórn, hvað þá kjarasamninga sem fram undan eru í haust.

[10:47]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég náði ekki upphafi umræðunnar þar sem ég var með viðskiptanefnd í heimsóknum úti í bæ en eins og ég skynja hana núna síðustu mínúturnar koma ráðherrar og stjórnarsinnar hér upp, gagnrýna ákvörðun Seðlabankans og tala nánast eins og stjórnarandstæðingar, eins og þessir hæstv. ráðherrar og hv. þingmenn hafi það ekki í hendi sér ef þeir vilja breyta lögum þannig að Seðlabankinn hafi önnur tæki til að taka á efnahagsmálunum eða jafnvel breyta verðbólgumarkmiðunum. Það er ýmislegt hægt að gera ef stjórnvöld vilja taka á málum og ef stjórnvöld skilja að þetta gengur ekki svona.

Þegar dollarinn er kominn niður fyrir 60 kr. eins og hann var í gær — ég hef ekki athugað hvernig hann stóð í morgun — og evran í samræmi við það geta útflutningsgreinarnar ekki rekið sig. Það getur vel verið að hæstv. ráðherrar séu svo langt frá því að vera í nokkru sambandi við útflutning og útflutningsfyrirtæki að þeir hafi ekki áhyggjur. Ef það er þannig erum við í mjög alvarlegri stöðu.

Ég segi: Það er ekki hægt að halda þessu svona áfram. Það er rétt sem kom fram hjá síðasta hv. ræðumanni, vissulega bíta þessir vextir ekki nema á mjög lítinn hluta markaðarins. Það þarf þá að gera eitthvað í því, það er ekki hægt að koma hér bara eins og stjórnarandstæðingar og gagnrýna þegar menn hafa völdin. (Gripið fram í.) Ég er alveg tilbúin og panta hér að efna til lengri umræðu um þetta mál. Af því að hæstv. utanríkisráðherra var að biðja um lengri umræðu er líka best að hún fari fram sem allra fyrst. Þá fáum við vonandi að heyra hvað stjórnvöld ætla að gera annað en að koma bara hér upp í þennan stól og fría sig ábyrgð.

[10:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Hæstv. forsætisráðherra viðhafði hér þau orð að hann ætlaði ekki að rökræða, hvorki við mig né Seðlabankann, um þessa ákvörðun en taldi hana engu að síður óheppilega. Þar með er hagstjórnarstefna ríkisstjórnarinnar að falla í gamalkunnugan farveg, forsætisráðherrann nöldrar en gerir ekki neitt. Þetta er sama hagstjórnarlína og forveri núverandi hæstv. forsætisráðherra, Halldór Ásgrímsson, fyrrverandi hæstv. forsætisráðherra, hafði: nöldra, gagnrýna og draga í efa að tæki Seðlabankans bíti en gera ekki neitt.

Við hæstv. utanríkisráðherra vil ég segja að það sem Seðlabankinn kann að sjá fram undan en ekki í baksýnisspeglinum eru m.a. 2–3 risavaxin álversverkefni á næstu árum sem Samfylkingin lofaði fyrir kosningar að stoppa. Að sjálfsögðu horfir Seðlabankinn til heildarmagns framkvæmda og fjárfestinga í hagkerfinu eins og það lítur út á komandi árum. Það er alveg ljóst að það eru gríðarleg framkvæmdaplön fram undan í stóriðjunni, hjá opinberum aðilum og hjá einkaaðilum.

Hæstv. ríkisstjórn verður að fara að gera það upp við sig, það er ekki seinna vænna, hvort hún ætlar að fylgja þessari nöldurlínu áfram, afneitunarstigslínu, eða fara í viðræður við Seðlabankann, ef hún hefur ekki trú á því að óbreytt stefna dugi, og breyta henni. Hæstv. utanríkisráðherra hafði efasemdir uppi um það á fundi í flokki sínum að peningamálastefnan virkaði. Er þá ekki rökrétt framhald af því að skoða hana og ræða við gagnaðilann, Seðlabankann?

Um hvað er yfirlýsingin frá 28. mars 2001? Hún er um fyrirkomulag stjórnar peningamála á Íslandi, hvorki meira né minna. Það var samið um grundvöllinn, um fyrirkomulag stjórnar peningamála á Íslandi. Forsætisráðherra segir hér: Það stendur ekki til að breyta henni. Þá verðum við að taka því þannig þangað til (Forseti hringir.) annað kemur í ljós að við búum við óbreytt ástand, Seðlabankinn stígi á bremsurnar en ríkisstjórnin á bensíngjöfina.

[10:51]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er athyglisvert við þjóðhagsspá Seðlabankans frá í gær að hún er nokkuð frábrugðin öðrum sambærilegum spám sem aðrir aðilar hafa gert í þjóðfélaginu. Eins og við vitum eru margir sem fást við að búa til efnahagsspár um þessar mundir, fjármálaráðuneytið, greiningardeildir bankanna, aðilar vinnumarkaðarins, háskólarnir

og jafnvel fleiri. Það að þessar spár skuli vera svona breytilegar segir kannski mest um það hversu mikil óvissan er í þessum málum öllum.

Það sem er jákvætt við það sem Seðlabankinn kynnti í gær er þó það að hann gerir ráð fyrir að vextir muni lækka hér frá því um u.þ.b. mitt næsta ár og að þeir verði orðnir mjög lágir á árinu 2009. Ef það gengur eftir verða umræður af því tagi sem hér hafa farið fram í dag óþarfar þegar þar verður komið sögu. (**Gripið fram í:** Verður verðbólgan þá …?)

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, frh. 2. umr.

Stjfrv., 65. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 65, nál. 164 og 173.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[10:54]

Atli Gíslason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Ég lít svo á að með staðfestingu þessara bráðabirgðalaga séum við að brjóta gegn 28. gr. stjórnarskrárinnar. Það gengur gegn skyldum mínum sem alþingismanns að standa að slíku og ég mun segja nei.

[10:55]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Við ræddum þetta mál lengi og vel hérna í gær eins og þeir þingmenn sem þar voru viðstaddir þekkja. Ég vil í þessari atkvæðaskýringu taka fram að ég tel, og meiri hluti nefndarinnar, gagnrýnisvert að þetta mál hafi ekki komið fyrr inn til viðskiptaráðuneytisins. Eðlilegra hefði verið ef þetta mál hefði verið lagt fram á sumarþinginu og hlotið þar hefðbundna þinglega meðferð. Sá valkostur var einfaldlega ekki fyrir hendi eins og hv. þingmenn sem tóku þátt í umræðunni í gær og þeir þingmenn sem eru í viðskiptanefnd vita.

Ég vil árétta mikilvægi þess að gætilega sé farið með heimild 28. gr. stjórnarskrárinnar til setningar bráðabirgðalaga en ég tel hins vegar, og meiri hluti viðskiptanefndar, að það hafi engu að síður verið mjög brýnt að koma mannvirkjum á varnarsvæðinu í notkun. Ég legg jafnframt áherslu á að raflögnunum og rafföngunum þar verði komið í viðunandi horf sem allra fyrst. Eins og þingmenn vita gengur það verk mjög vel þannig að ég tel að hér hafi bæði verið mjög brýn nauðsyn að setja bráðabirgðalögin í sumar og sömuleiðis sé brýn nauðsyn á því að við staðfestum þessi lög hér í dag.

[10:56]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Ég tjáði mig nokkuð vel um þetta atriði í gær og taldi að hugsanlega hefði mátt nýta sér 13. gr. laga um öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, nr. 146/1996, til að klára þetta mál. Einnig taldi ég mjög mikilvægt að umrædd lög næðu yfir allt svæðið á fyrrum varnarsvæði Keflavíkurflugvallar. Ég skýrði það út í gær að fjölmargar eignir eru atvinnu- og iðnaðarhúsnæði og er verið að nýta þær á þessu svæði og ég taldi ljóst að lögin ættu þar af leiðandi að ná til alls svæðisins en ekki hluta þess með að vísu tilvísun í það sem ég sagði hér áður varðandi 13. gr. fyrrnefndra laga.

Ég mun greiða fyrir áframhaldandi meðferð málsins enda sé ég fram á að þær upplýsingar liggi hér fyrir á milli atkvæðagreiðslna.

[10:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Það liggur fyrir í þessu máli að setning bráðabirgðalaganna var óþörf. Í framsöguræðu með málinu kom fram hjá hæstv. viðskiptaráðherra að málið hefði ekki verið nógu brýnt til að kalla saman Alþingi. Ef málið var ekki nógu brýnt til að löggjafinn kæmi saman til að setja lög stenst það auðvitað enga skoðun að brýna nauðsyn hafi borið til þess að setja bráðabirgðalög. Þarna er um mótsögn að ræða.

Að mínu mati var engin ástæða til annars en að kalla saman Alþingi á sumardögum ef það þurfti að setja þessi lög. Á hinn bóginn hefur síðan komið fram hér í umræðunni að í raun er búið að uppfylla að mestu þá skilmála og þau skilyrði sem sett eru fyrir starfrækslu og notkun rafmagnsins á Keflavíkurflugvelli þannig að setning þessara laga er í raun og veru óþörf. Þau mega þess vegna daga uppi á þinginu og þurfa ekki frekari afgreiðslu.

1. gr. samþ. með 37:9 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjörkG, BBj, DPál, EBS, EÓÁ, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GBj, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RM, VB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, SJS, ÞBack.

1 þm. (JM) greiddi ekki atkv.

16 þm. (ÁI, ÁJ, BJJ, BjarnB, BjH, EMS, GAK, GÁ, HöskÞ, KVM, MS, SKK, SF, SVÓ, StB, ÖJ) fjarstaddir.

2.–3. gr. samþ. með 37:9 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjörkG, BBj, DPál, EBS, EÓÁ, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GBj, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RM, VB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, SJS, ÞBack.

17 þm. (ÁI, ÁJ, BJJ, BjarnB, BjH, EMS, GAK, GÁ, HöskÞ, JM, KVM, MS, SKK, SF, SVÓ, StB, ÖJ) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tekjustofnar sveitarfélaga, 1. umr.

Frv. EÓÁ o.fl., 146. mál. — Þskj. 156.

[11:00]

Flm. (Erla Ósk Ásgeirsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um tekjustofna sveitarfélaga, nr. 4/1995, með síðari breytingum. Flutningsmenn ásamt mér eru hv. þm. Pétur H. Blöndal, Sigurður Kári Kristjánsson, Illugi Gunnarsson og Bjarni Benediktsson.

Í 23. gr. laga þessara kemur fram að útsvar skuli vera ákveðinn hundraðshluti af tekjum hvers almanaksárs en megi eigi vera hærri en 13,3% og eigi lægri en 11,24% af útsvarsstofni og skal sami hundraðshluti lagður á tekjur allra manna í hverju sveitarfélagi. Frumvarpið kveður á um afnám lágmarksútvars sveitarfélaga, þ.e. að brott falli „og eigi lægra en 11,24%“ í 1. mgr. 23. gr. laganna.

Sveitarfélögin hafa ákveðna tekjustofna, t.d. útsvar, framlög úr jöfnunarsjóði, fasteignaskatt og þjónustutekjur. Þau nýta þessa tekjustofna til að sinna lögbundnum hlutverkum sínum, svo sem rekstri grunnskóla, félagsþjónustu o.s.frv. Með þessu frumvarpi eru ekki lagðar til breytingar á lögbundnu hlutverki sveitarfélaga. Það er mitt mat að vilji sveitarfélög hins vegar lækka útsvar sitt eigi löggjafinn ekki að standa í vegi fyrir því.

Heildarlög um tekjustofna sveitarfélaga voru upphaflega sett árið 1989 og tóku gildi árið eftir. Í 25. gr. upphaflegu laganna segir að útsvar skuli vera ákveðinn hundraðshluti af tekjum hvers almanaksárs en þó eigi hærri en 7,5% af útsvarsstofni og skal sami hundraðshluti lagður á tekjur allra manna í hverju sveitarfélagi.

Í upphaflegu lögunum var ekki talin þörf á að setja ákveðinn lágmarksskatt eins og kveðið er á um í núverandi lögum, heldur var einungis um að ræða hámarksútsvar.

Árið 1993 skipaði þáverandi félagsmálaráðherra, sem er reyndar líka núverandi félagsmálaráðherra, nefnd sem koma átti með tillögur um tekjur til handa sveitarfélögum í stað aðstöðugjaldsins sem var afnumið í ársbyrjun 1993. Þegar lögum um tekjustofna sveitarfélaga var breytt í samræmi við tillögur nefndarinnar sama ár var gerð grundvallarbreyting á lögunum. Sett voru inn ný ákvæði um hámarksútsvar ásamt því að lágmarksútsvar var tekið upp í fyrsta sinn. Var lágmarksskattheimta sveitarfélaga þannig bundin við 8,4% útsvar óháð verkefnum og útgjaldaþörf þeim tengdum.

Rök nefndarinnar fyrir því að lögbinda lágmarksútsvarið var jöfnun útsvarsálagningar sveitarfélaganna þannig að útsvarsgreiðslur íbúa landsins yrðu jafnari. Í sömu lögum var gert ráð fyrir ákveðnu bili upp á tæpt prósentustig sem í dag eru tæp tvö prósentustig.

Ákvæðið um sérstakt lágmarksútsvar var mjög umdeilt, m.a. vegna þess að það leiddi til verulegrar hækkunar á útsvari ákveðinna sveitarfélaga á sínum tíma. Á þeim tíma þurftu ákveðin sveitarfélög að hækka útsvar sitt allverulega til að uppfylla lagabreytinguna sem varð til þess að sum sveitarfélög höfðu mun meiri fjármuni milli handanna sem þau þörfnuðust ekki til að uppfylla lögbundið hlutverk sitt. Við þetta fóru nokkur sveitarfélög út í ýmsar aðgerðir sem alla jafna heyra ekki undir sveitarfélög, svo sem að fjárfesta í fyrirtækjum fyrir skattpening íbúa sveitarfélaga sinna.

Lágmarksákvæðið var sett inn á þeim forsendum að jafna þyrfti útsvarsgreiðslur á íbúa landsins. Gera verður alvarlega athugasemd við það sjónarmið. Með því að taka frá sveitarfélögum ráðrúm til þess að haga skattheimtu sinni eftir aðstæðum er um leið dregið úr tækifæri þeirra til að bjóða íbúum upp á sem hagstæðust búsetuskilyrði. Ef horft er til annarra tekjustofna sveitarfélaga, t.d. fasteignaskatts, gilda ekki lög um ákveðið lágmark hans. Annað dæmi væri tekjuskattur en þar er ekki kveðið á um neitt lágmark.

Í 1. mgr. 78. gr. stjórnarskrárinnar kemur fram að sveitarfélögin skuli sjálf ráða málefnum sínum eftir því sem lög ákveða. Hlýtur það að teljast eðlilegur skilningur á því ákvæði að haldgóð rök og verulegir hagsmunir þurfi að koma til þess að sá ákvörðunarréttur sé skertur. Bein íhlutun um lágmarksútsvar getur tæpast talist uppfylla það skilyrði.

Óeðlilegt er að bundið sé í lög að innheimta skuli að lágmarki tiltekinn skatt af íbúum, hvort sem þörf er á honum til að sinna lögbundnu hlutverki eða ekki. Sveitarfélag þarf að uppfylla lögbundið hlutverk sitt en óhófleg afskipti löggjafans af því hvernig slíkt er fjármagnað eru óþörf og draga úr ábyrgð kjörinna fulltrúa í sveitarstjórnarmálum til að leita sem hagkvæmastra leiða til að uppfylla hlutverk sitt.

Lágmarksskattar tíðkast almennt ekki í íslensku skattkerfi enda eru þeir letjandi fyrir stjórnvöld sem vilja lækka skatta. Megintilgangur frumvarpsins er samræmi í skattalöggjöf og staðfesting á sjálfdæmi íslenskra sveitarfélaga. Ég legg því til að lágmarksútsvarið verði afnumið með samþykkt þessa frumvarps.

[11:06]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Hér er til umfjöllunar frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjustofna sveitarfélaga sem efnislega gengur út á það að fella niður hlutfallstölur lágmarksútsvars í lögunum um tekjustofna sveitarfélaga.

Það má að sjálfsögðu horfa á þetta mál frá fleiri sjónarhornum. Annars vegar er hægt að horfa á þetta sem mál sem varðar sérstaklega sjálfsstjórn sveitarfélaganna og flutningsmaður frumvarpsins, hv. þm. Erla Ósk Ásgeirsdóttir, talaði m.a. um að það væri óeðlilegt að ríkið hefði afskipti af málefnum sveitarfélaganna með þeim hætti sem gert er í lögunum í dag um tekjustofna sveitarfélaga með ákvörðun um lágmarksútsvar og þess vegna ætti að fella það burt.

Nú má að sjálfsögðu spyrja sig: Ef mönnum er sérstaklega annt um sjálfsstjórn sveitarfélaga í skattamálefnum, af hverju er þá löggjafinn að ákveða hámarksútsvar? Er einhver sérstök ástæða til að setja ákvörðun um hámarksútsvar ef menn vilja ekki hafa ákvörðun um lágmarksútsvar? Það tíðkast sums staðar í kringum okkur á Norðurlöndunum að hafa engin ákvæði um hámarksútsvar sem sveitarfélögin geta lagt á. Kjörnum sveitarstjórnarfulltrúum er einfaldlega treyst til að taka þær ákvarðanir eins og um fjölmörg önnur mál sem sveitarfélögin taka ákvarðanir um. Ef okkur er annt um það sérstaklega að tryggja sjálfsstjórn sveitarfélaganna eru að mínu mati sömu rök til þess að fella brott há-

markið eins og lágmarkið. Mér finnst sem sagt að þarna verði að vera samræmi og þetta verði að hanga saman. En ekki bara annað hvort.

Hinn vinkillinn sem ég vil síðan koma að í þessari umræðu varðar tekjustofna og tekjur sveitarfélaganna almennt séð og möguleika þeirra til þess að sinna verkefnum sínum. Og það höfum við gert svo sem í haust, í umræðum um fjárlög, fjáraukalög og fleiri mál sem hér hafa verið til umfjöllunar, talað um tekjur sveitarfélaganna almennt séð og hvernig að þeim er búið. Þar held ég að megi bara segja að sveitarfélögin hafa um langt skeið búið við þröngan kost hvað tekjustofna varðar. Þar má fullyrða og með réttu að staða einstakra sveitarfélaga er misjöfn innbyrðis, réttilega, en þegar á heildina er litið hafa sveitarfélögin búið við þröngan kost og ríkisvaldið hefur ekki verið reiðubúið til að koma til raunverulegra viðræðna um það að lagfæra tekjustofna sveitarfélaga.

Sömuleiðis hefur það mjög verið gagnrýnt að verkefnum hefur verið ýtt í allt of ríkum mæli yfir á sveitarfélögin án þess að tekjustofnar fylgi. Stundum hafa verkefni verið færð með sérstökum samningum, líka um tekjustofna og það er vel og það er til fyrirmyndar að það sé gert, en í allt of ríkum mæli hefur það gerst að verkefnisskyldur hafa færst yfir á sveitarfélögin án þess að tekjustofnar hafi fylgt með.

Það er mjög mikilvægt að tekið sé á þessu máli. Við ræddum einmitt fyrir ekkert mörgum dögum þingsályktunartillögu frá hv. þingmönnum Framsóknarflokksins um tekjustofna sveitarfélaga og viðræður ríkisins við sveitarfélögin þar að lútandi. Þá kom líka fram, að mér fannst, skilningur á nauðsyn þess að taka á þessum málum heildstætt.

Til að lengja þessa umræðu ekki um of, 1. umr., segi ég bara að svo stöddu að ég tel að það þurfi að horfa á þetta frá tveimur sjónarhornum, annars vegar um tekjustofna sveitarfélaga almennt. Hvernig eru þeir? Hvernig er búið að sveitarfélögum? Hvernig geta þau sinnt sínum lögbundnu verkefnum með þá tekjustofna sem þau hafa í dag? Hins vegar má horfa á þetta út frá hugmyndafræðinni um sjálfsstjórn sveitarfélaganna og þá er það afstaða mín að það eigi að ganga það sama yfir lágmark og hámark í þessu efni. Ef menn vilja afnema lágmarkið eiga þeir að sjálfsögðu að afnema hámarkið sömuleiðis.

[11:11]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að óska frummælanda hér, hv. þm. Erlu Ósk Ásgeirsdóttur, til hamingju með jómfrúrræðu sína og í sjálfu sér einnig fyrir að taka þetta mál hér upp og flytja með öðrum hv. þingmönnum Sjálfstæðisflokksins. Ástæðan fyrir því er sú að ég hef lengi talið mjög mikilvægt að í þingheimi yrði fjallað um tekjustofna sveitarfélaga. Þetta gefur vissulega tilefni til þess.

Þar af leiðandi er ég fylgjandi því að málið sé hér komið fram og fái efnislega umræðu. Ég vona að hún verði sem mest þótt hún verði með minna mæli hér í dag sökum þess hve mörg mál eru á dagskrá. Eins og menn þekkja get ég auðvitað haldið langar ræður um þessi mál en mun ekki gera það vegna þeirrar dagskrár sem liggur fyrir í dag.

Ég get tekið undir málflutning hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar varðandi hámark og lágmark. Það er sú umræða sem sveitarfélögin hafa talað fyrir og þegar menn velta upp tekjuhliðum sveitarfélaganna spyrja þeir sig: Af hverju er verið að setja inn hámark og lágmark? Af hverju hafa ekki sveitarfélögin, líkt og í svo mörgu öðru varðandi þjónustugjöld og annað, tækifæri til að taka ákvarðanir um tekjur sínar? Eins og menn vita eru tvenns konar skatttekjur bundnar hjá sveitarfélögum, annars vegar útsvarið og hins vegar fasteignaskattarnir. Hinar tekjurnar eru allar þjónustugjöld. Að vísu eru gatnagerðargjöldin orðin skatttekjur með nýjum lögum sem voru samþykkt á þingi á vormánuðum og sveitarfélögin hafa verið að bregðast við því.

Á umliðnum árum höfum við séð gríðarlega breytingu á umhverfi sveitarfélaganna. Í sjálfu sér væri fróðlegt, eins og hv. þm. Erla Ósk Ásgeirsdóttir bendir á, að skoða söguna allt frá 1993. Við sem störfum að sveitarstjórnarmálum vitum að frá þeim tíma, á þessum 14 árum sem liðin eru, hafa orðið gríðarlegar breytingar. Til að mynda hafa orðið gríðarlegar breytingar varðandi fasteignaskattana og það umhverfi. Ég þekki þetta svo vel þar sem ég sit með nokkrum hv. þingmönnum í endurskoðunarnefnd um Jöfnunarsjóð sveitarfélaga þar sem við erum að fjalla um tekjuhliðar sveitarfélaganna. Sú þróun sem hefur orðið á annars vegar tekjuhliðinni og hins vegar útgjaldahliðinni er í raun og veru mjög mikil ár frá ári. Við þekkjum þetta sem horfum á landið okkar núna í 79 sveitarfélögum að víða eru til sveitarfélög sem hafa vart til hnífs og skeiðar. Það er einfaldlega þannig.

Það má kannski segja að miðað við þá umræðu sem hefur verið í sveitarfélögunum áttu sveitarstjórnarmenn síst von á því að sú umræða yrði hafin upp á Alþingi að heimila sveitarfélögum að taka burtu lágmarksútsvarið. Síst áttu sveitarstjórnarmenn von á því.

Ég hvet hv. þingmenn til að gefa sér tækifæri og tíma, ekki hvað síst hv. þm. Erlu Ósk Ásgeirsdóttur, til að mæta á fjármálaráðstefnu sveitarfélaganna sem haldin verður á mánudag og þriðjudag í næstu viku til að eiga orðaskipti við allan þann fjölda sveitarstjórnarmanna og embættismanna sveitarfélaganna sem hafa hugsað um önnur mál en það að fara inn með breytingu á lágmarksútsvarinu. Menn eru að hugsa um allt annað í sveitarfélögunum. Menn eru að hugsa um að tekjustofnar sveitarfélaganna eru ekki til staðar í jafnríkum mæli og sveitarfélögin þurfa á að halda.

Það er alveg sama hvert við förum, hringinn í kringum landið, og þá er ég að tala um svæðið utan Hvítár, frá Hvítá að Hvítá má segja, öfugan hring. Það er alveg sama hvert við færum þar, þar eru ekki aðilar sem tala fyrir því í dag, sama í hvaða flokki þeir standa, að lágmarksútsvarið detti í burtu.

Hins vegar vil ég segja að lokum, til þess að vera ekki bara svartsýnn á þetta — og ég sé að hv. þm. Illugi Gunnarsson er sammála mér í því — að það er jákvætt að þetta mál skuli hér tekið upp því að það gefur vissulega sóknarfæri til að taka upp umræðu um lög um tekjustofna sveitarfélaga. Það er umræða sem við hefðum átt að skoða. Bara þær breytingar sem hafa orðið á fasteignaskattaumhverfinu og sú breyting sem var tekin hér upp í lagaumhverfinu í kringum aldamótin síðustu varðandi það að færa fjármuni frá ríki til sveitarfélaga í gegnum jöfnunarsjóðinn vegna

fasteignaskattahliðrunar gefa tilefni til að taka það upp.

Við erum farin að sjá hér varðandi þau prómill sem menn leggja út með fasteignaskattana að auðvitað er orðin rík samkeppni á milli sveitarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu. Menn bíða fram í lengstu lög með að ákveða hvert fasteignaskattaprómillið á að vera enda eru menn að bíða allt fram yfir jól eftir að heyra hver fasteignaskattsstofninn er, útlagður af Fasteignamati ríkisins. Um þetta hafa sveitarstjórnarmenn rætt. Þetta er auðvitað ekki eins og það á að vera.

Hins vegar verð ég að segja að það sem sveitarfélögin náðu þó fram á þessu ári með ríkisvaldinu er að eignir fara í rauntímaálagningu í fasteignamati. Það hefur gefið, sérstaklega þeim sveitarfélögum sem eru að vaxa, á svæðinu innan Hvítársvæðanna, að menn fá í dag álagt í rauntíma. Það hefur gefið þeim meiri tekjur og menn sjá það þegar líður á þetta ár að tekjurnar eru meiri en þeir bjuggust við.

Þetta er auðvitað um margt flókið og tengist um leið Jöfnunarsjóði sveitarfélaga. Ég ítreka að þrátt fyrir að ég sé kannski ekki algjörlega sammála því að menn hefðu átt að leggja upp með þetta mál er ég þó ánægður með það því það vekur upp hugmyndir og umræðu um tekjustofna sveitarfélaga sem er ekki vanþörf á. Við þekkjum það, fjölmargir hv. þingmenn sem annaðhvort erum í sveitarstjórnarmálum eða höfum tekið þátt í þeim.

[11:18]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Almennt má segja um frumvarpið að það gengur í þá átt sem ég tel að löggjöfin eigi að gera varðandi tekjustofna sveitarfélaga. Ég tel að sveitarfélögin eigi að hafa frjálsar hendur um þá tekjustofna sem þau hafa.

Þess vegna fannst mér ekki rétt skref á sínum tíma þegar ákveðið var að setja lágmark í útsvarið og að sama skapi er ekki rétt skref að mínu viti að hafa hámark. Með því móti stýrir ríkisvaldið gjörðum kjörinna sveitarstjórna um of. Þegar saman blandast áhrif Jöfnunarsjóðs sveitarfélag er sjálfstæði sveitarfélaganna orðið afar takmarkað í skattlagningarmálum.

Jöfnunarsjóður sveitarfélaga hefur í dag liðlega 10 milljarða kr. umleikis sem hann fær úr ríkissjóði og dreifir til sveitarfélaga samkvæmt reglum sem eru ekki að öllu leyti lögákveðnar heldur. Það er mjög sérkennilegt fyrirkomulag að dreifa skattfé með þeim hætti. Ég get svo sem gagnrýnt það, geri það kannski síðar við annað tækifæri, en jöfnunarsjóðurinn er að mínu viti öfugmæli. Honum er auðvitað ætlað að jafna tekjur sveitarfélaga en hann er öfugsnúinn í þeim skilningi að hann vinnur gegn því sem á að vera helsta markmið sveitarstjórnanna, að vera sjálfstæðar. Meðal annars er í Evrópusáttmálanum um sveitarfélög ákvæði sem Íslendingar hafa staðfest fyrir sitt leyti með undirskrift um sjálfsstjórn sveitarfélaga. Það er orðið ansi lítið, það er gagnrýnivert og það er ástæða til að fara að stíga skrefið til baka. Þetta frumvarp gerir það og þess vegna finnst mér það vera í rétta átt.

Ég tel hins vegar að menn eigi að stíga stærra skref og afnema bæði hámark og lágmark. Og ég tel að menn eigi líka að afnema jöfnunarsjóðinn. Það mun auðvitað taka lengri tíma að koma þeirri breytingu á en ég tel fráleitt fyrirkomulag að vera með 10 milljarða kr. sjóð sem fimm manna stjórn útdeilir samkvæmt eigin niðurstöðu og ákvörðun ráðherra. Þetta á auðvitað að vera ákveðið í lögum og tekjur sveitarfélaga eiga að renna beint til þeirra en ekki í gegnum milliliði. Það rýrir sjálfsstjórn sveitarfélaga að þurfa að vera upp á náð og miskunn jöfnunarsjóðs komin. Það eru sum sveitarfélög, og þau kannski fleiri en færri, sem búa við það allt að fjórðungur, eða jafnvel ríflega það, af tekjum þeirra kemur frá jöfnunarsjóði. Það er þannig ekkert samband á milli skattgreiðandans og sveitarfélagsins.

Til þess að sveitarfélagið sé sjálfstætt í tekjuöflun sinni þarf það að ráða tekjustofnum sínum. Þess vegna eiga tekjustofnar sveitarfélaga að vera þannig ákvarðaðir að tekjurnar renni beint til viðkomandi sveitarfélags, annaðhvort með því að sveitarfélagið leggur sjálft gjöld á viðkomandi einstakling — fyrirgefðu, forseti, ég held að ég sé að ónáða þennan fund hérna úti í sal — annaðhvort með því að sveitarfélagið leggur gjöld beint á gjaldandann, einstakling, fyrirtæki eða lögaðila, eða þá að sveitarfélagið fær tekjur sínar beint af almennum tekjustofni eins og virðisaukaskatti, fjármagnstekjuskatti eða einhverju slíku þar sem ákvæði laganna gengur frá því hvernig eigi að dreifa þeim fjármunum til einstakra sveitarfélaga. Þá er aldrei neinn milliliður í þeim efnum sem getur tekið eigin ákvarðanir um tekjurnar og hvernig þeim er dreift. Þetta vildi ég láta koma fram, virðulegi forseti.

Í þriðja lagi vil ég segja, og kannski rifja það upp, að þegar þetta var sett í lög 1993 var það að beiðni Reykjavíkurborgar sem var þá undir stjórn Sjálfstæðisflokksins. Hún stóð þá í þeim sporum að hún þurfti að afla sér hærri tekna og þurfti að hækka útsvarið. Sjálfstæðisflokkurinn sem var með meiri hluta þá hafði ekki pólitískt þrek til að taka sjálfstæða ákvörðun á heimavelli um að hækka útsvarið. Þess vegna var farin sú leið að koma með erindi til Alþingis og biðja það að setja lágmark, setja gólf í útsvarið, og Alþingi varð við því. Gólfið var auðvitað valið passlega til þess að það hentaði Reykjavíkurborg á þeim tíma þannig að þar með var útsvarið í Reykjavík á skattgreiðendur hækkað með lögum frá Alþingi en ekki með beinni ákvörðun hins pólitíska meiri hluta.

Sá sem lagði þessu mest lið var þáverandi formaður Sambands íslenskra sveitarfélaga sem heitir Vilhjálmur Þ. Vilhjálmsson. Það er dálítið merkilegt um þróunina á stöðu hans á síðustu vikum að tekið skuli upp þetta helsta baráttumál hans frá 1993 hér á Alþingi.

[11:24]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Það eru tvö stjórnsýslustig í þessu þjóðfélagi. Við stöndum frammi fyrir því að annað, þ.e. sveitarstjórnarstigið, á alltaf undir högg að sækja. Sveitarfélögin í landinu eru mjög skuldsett en ríkissjóður er að verða skuldlaus, skuldar a.m.k. ekki orðið mikið.

Það er spurning hvort ekki þurfi að taka á þessum vanda í alvöru, leiðrétta þetta og breyta þessu með þeim hætti að bæði þessi stig standi jafnfætis. Auðvitað er það frumvarp sem lagt er fram hér ákveðin breyting á frelsi sveitarfélaganna. Það gengur hins vegar bara út á það að lækka, taka

lágmarkið af sem er kannski allt í lagi. Ég þekki reyndar ekki þau sveitarfélög sem óska eftir því að fá að lækka prósentuna á útsvarinu niður fyrir það sem hún er núna. Það getur vel verið að einhver sveitarfélög geti það en þau eru ekki mörg í þessu ágæta landi. Flest sveitarfélög skulda mikla peninga og sérstaklega þau á landsbyggðinni. Sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu standa kannski ágætlega, og þó ekki því að mörg þeirra skulda mikið og standa í miklum framkvæmdum. Þau eru að byggja upp skóla, dagheimili, götur og önnur samfélagsleg mannvirki af ýmsum toga.

Það er auðvitað fagnaðarefni að fá frumvarp sem gefur okkur tækifæri til að ræða þessi mál. Ég held að það þurfi að taka umræðu um skiptingu á milli þessara stjórnstiga, sveitarstjórnarstigsins og ríkisins, og stokka þetta hressilega upp.

[11:26]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp um að lækka skatta og það er mjög ánægjulegt. Ég þakka hv. þm. Erlu Ósk Ásgeirsdóttur fyrir að leggja þetta frumvarp fram sem sýnir að enn þá blása ferskir vindar hjá ungu fólki á Íslandi.

Það er furðulegt að setja lágmark á útsvar sveitarfélaga því að það er atlaga að sjálfsforræði þeirra. En það má líka ræða hvort það sé eðlilegt að hafa hámark á útsvarinu þó að það sé náttúrlega miklu alvarlegri umræða.

Ég vil benda á að stærsta sveitarfélag landsins tók ákvörðun um það í gær eða fyrradag, þ.e. Orkuveitan, þessi fræga, að taka þátt í að leggja ljósleiðara til Evrópu og lagði þar í litlar 500 millj., þ.e. fimmþúsundkall á hvern einasta Reykvíking, í samkeppni við einkaaðila sem ætlar líka að leggja svona streng.

Það mætti eflaust heldur lækka útsvarið í Reykjavík og fela Reykvíkingum að ráðstafa sínum peningum sjálfir en að láta ráðstafa þeim fyrir þá. Þetta gengur út á það hvort opinberir aðilar eigi að fara ofan í vasana okkar skattborgara eða ekki. Ég er hlynntur því að við fáum að eyða peningunum okkar sjálf en ekki Reykjavíkurborg í alls konar svona ævintýri.

[11:28]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegur forseti. Ég vil eins og aðrir óska hv. þm. Erlu Ósk Ásgeirsdóttur til hamingju með jómfrúrræðuna og að leggja fram þetta frumvarp. Ég tek heils hugar undir það frumvarp að gefa sveitarfélögunum tækifæri til að lækka útsvar og afnema þær skerðingar sem þar eru. Ég hefði hins vegar kosið að hámarkið hefði líka verið tekið af. Þó að ég sé gegnumsneitt á móti hækkun skatta snýst þetta engu að síður um sjálfsforræði sveitarfélaganna. Og kjósi einstök sveitarfélög að fara þá leið að lækka útsvar eða fara ofar er það einfaldlega á þeirra sjálfsforræði þó að meginmarkmiðið eigi að vera að hafa skatta í lágmarki.

Hins vegar er þetta frumvarp innlegg í þá umræðu fyrir sveitarfélögin í landinu með hvaða hætti við eigum að skoða tekjustofnana alla. Flestir vita að það eru nokkur sveitarfélög hér í landinu sem standa vel, geta leyft sér að lækka útsvarið og gera ýmislegt sem önnur sveitarfélög geta einfaldlega ekki. Sjálfsforræði sveitarfélaganna þarf að vera virkt en ég fagna frumvarpi um lægri skatta. Ég fagna öllum frumvörpum um lækkun skatta.

Ég lít fyrst og síðast á þetta frumvarp sem innlegg í umræðuna um tekjustofna sveitarfélaga. Það er brýnt, og ég tek undir með hv. þm. Grétari Mar Jónssyni, að það þarf að skoða vel þau stjórnsýslustig tvö sem eru í landinu, ríkið annars vegar og sveitarfélögin hins vegar. Ekki standa öll sveitarfélög illa. Mörg sveitarfélög standa mjög vel og eru að gera góða hluti. Það er bara einfaldlega þannig og það er ekki hægt að setja alla undir sama hattinn.

[11:30]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna þingmenn á að þeir ávarpi ekki einstaka þingmenn úr ræðustóli Alþingis.

[11:30]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil leggja nokkur orð inn í þessa umræðu og óska hv. þingmanni til hamingju með þetta mál og með ræðu sína hér. Ég hef hins vegar velt því fyrir mér, af því að kjördæmavika er nýafstaðin og þingmenn hafa verið á ferð um kjördæmi sín, en þannig er það í mínu tilfelli að ég varð ekki mikið vör við það að sveitarfélögin væru að óska eftir því eða teldu sig í stakk búin til þess að lækka skatta. Það var frekar á hinn veginn að eitthvað skorti á til þess að þau gætu staðið undir þeim kröfum og lögbundnu skyldum sem þau hafa.

Ég álít því að þó að ástæða sé til þess að velta öllum hlutum fyrir sér þá er a.m.k. staða sveitarfélaga á landsbyggðinni ekki þannig að þau mundu notfæra sér það unnvörpum að lækka skattana eða lækka útsvarið þó svo að heimild væri til þess að fara í þá vegferð. En það er auðvitað eilíft umræðuefni hvernig tekjuskiptingin er milli ríkis og sveitarfélaga og það er í gangi vinna sem tengist þeirri skiptingu. Svo er það líka alltaf umræðuefni hér á hv. Alþingi hvaða verkefni sveitarfélögin eigi að hafa og hvort það eigi ekki frekar að fjölga þeim en fækka. Það er forvitnilegt að vita og fylgjast með því og fá upplýsingar um það hvaða hugmyndir ný ríkisstjórn hefur um það að færa verkefni frá ríki til sveitarfélaga því að vissulega geta sveitarfélögin ráðið við mörg af þeim verkefnum sem eru hjá ríkinu og væru betur komin í nærþjónustu.

En lækkun skatta er ekki einmitt það sem ég tel að mundi falla vel inn í efnahagslíf á Íslandi á þessari stundu þar sem við erum að berjast við þenslu eins og fjallað var um fyrr á þessum morgni. Engu að síður þá eru engin mál þannig að það megi ekki ræða þau og þetta er eitt af þeim sem full ástæða er til að fjalla um þegar horft er til lengri tíma. En miðað við stöðuna í dag þá tel ég ekki að þetta sé sérstakt forgangsverkefni.

[11:33]

Flm. (Erla Ósk Ásgeirsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmönnum fyrir góðar undirtektir sem málið hefur fengið og ég vil taka undir að það er mjög mikilvægt að ræða tekjustofna sveitarfélaganna enda hefur þá mjög mikið borið á góma í umræðunni undanfarið og mikið hefur heyrst frá sveitarfélögunum.

Aðalumræðuefnið hér áðan snerist um að með sömu rökum mætti afnema hámarksútsvarið líka. En mig langar að benda á að ef við horfum til lögmætisreglunnar þá er hún þannig að sveitarfélögum er ekki heimilt að taka ákvarðanir sem hafa íþyngjandi eða bindandi réttaráhrif fyrir borgarana.

Stjórnarskráin segir okkur líka fyrir um það að skattamálum skal skipa með lögum og ekki má fela stjórnvöldum ákvörðun um að leggja skuli á skatt eða breyta honum eða afnema. Enginn skattur verði lagður á nema að heimild sé fyrir honum í lögum. Þar af leiðandi geta sveitarfélög ekki ákveðið útsvarsprósentuna sína.

Það er mjög mikilvægt að það komi hér strax fram því að um hámarksútsvarið gilda í rauninni allt aðrar reglur, skattheimtan verður að vera bundin í lög. Það er ýmislegt sem tengist þessari umræðu eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kom inn á. Hann vildi að sveitarfélögin hefðu frjálsar hendur í skattheimtu. Þá vísa ég aftur í þau rök sem ég vísaði til áðan, að það er löggjafarsamkundunnar að ákvarða skatta.

Það eru mörg mál sem tengjast þessu og mjög eðlilegt að umræðan fari strax út í að ræða hámarksskattheimtuna. En það er ýmislegt annað sem tengist henni líka og jöfnunarsjóður er til að mynda byggður í kringum hámarksútsvarið, það er að segja að jöfnunarhlutinn í jöfnunarsjóði sem skiptist milli sveitarfélaganna þar sem fjármálin standa ekki nógu vel, en það eru u.þ.b. 3 milljarðar sem skiptast þar, sveitarfélögin fá ekki úthlutað úr jöfnunarsjóði nema að vera með útsvarið í botni.

Þannig er kerfið í rauninni letjandi því að það hvetur til hærri skattheimtu sveitarfélaganna. Það er hvetjandi fyrir sveitarfélögin að hafa útsvarið í botni til þess að fá tekjur úr jöfnunarsjóði af því ef sveitarfélögin fara svo í það að lækka útsvarið, þá falla jöfnunartekjur jöfnunarsjóðs niður.

Annað sem tengist umræðunni er líka stærð sveitarfélaga. Þegar stærðin var ákveðin 1986 kom nefnd með tillögur um að lágmarksstærð í sveitarfélögum skyldi vera 200 manns í hverju sveitarfélagi. Við þekkjum það hins vegar að lágmarksstærð sveitarfélaga í dag er 50 íbúar. Fari hún undir það þrjú ár í röð ber sveitarfélögunum að sameinast öðrum.

Þetta hefur að sjálfsögðu líka áhrif á það hvernig staða sveitarfélaganna er. Ég held að það hafi verið hv. þm. Gunnar Svavarsson sem kom inn á það að sveitarfélögin gætu ekki höndlað verkefni sín nógu vel og löggjafarvaldið hefði kannski fært einhver verkefni yfir sem sveitarfélögin hefðu ekki höndlað nógu vel.

Þetta tengist líka stærð sveitarfélaganna. Í dag er um helmingur sveitarfélaga með íbúa undir 500, við sjáum að sveitarfélögin eru mjög smá á Íslandi. Meðaltalið er reyndar 2.900 í hverju sveitarfélagi en stóru sveitarfélögin hérna á suðvesturhorninu skekkja myndina auðvitað mjög mikið.

Mér finnst mikilvægt í þessari umræðu að sjálfsforræði sveitarfélaga verði styrkt með því að afnema þetta lágmarksútsvar. Það eru ekki mörg sveitarfélög sem eru með útsvar í lágmarki. Það eru einungis þrjú. En mér finnst þetta samt sem áður snúa að því hvernig við horfum á skattheimtu í heild sinni. Við eigum almennt ekki að mínu mati að setja lágmarksskatta af því það er letjandi fyrir stjórnvöld. Í framhaldi af þessu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til efnahags- og skattanefndar.

[11:39]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill taka það fram að lögin um tekjur sveitarfélaga heyra undir félagsmálaráðuneytið og þar með gengur frumvarpið til félagsmálanefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Barnalög, 1. umr.

Frv. DPál, 149. mál. — Þskj. 159.

[11:39]

Flm. (Dögg Pálsdóttir) (S):

Herra forseti. Í gær ræddum við hér á hinu háa Alþingi jafnréttismál, árangur og árangursleysi á því sviði á síðustu áratugum. Af umræðunni mátti ráða óþolinmæði yfir því hversu hægt miðar í áttina að fullkomnu jafnrétti kynjanna hér á landi.

Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á barnalögum, nr. 76/2003, með síðari breytingum. Ég fullyrði að þær breytingar sem ég legg til á barnalögum hér í dag eru nátengdar jafnréttismálum og órjúfanleg forsenda þess að frekari árangur náist á því sviði.

Áður en lengra er haldið í þessari framsögu vil ég undirstrika það að allt það sem ég segi hér um sem jafnasta foreldraábyrgð, sem jafnasta umgengni, tvöfalt lögheimili og sameiginlega forsjá samkvæmt dómi, á við um þau tilvik þar sem foreldrar eru bæði góðir og hæfir uppalendur og eiga ekki við nein sérstök vandamál að stríða. Sem betur fer eru það yfir 90% foreldra sem falla í þann hóp. Undantekningar eru vissulega til en við bregðumst við þeim með öðrum hætti en þeim sem hér er lagt til.

Í mínu aðalstarfi sem lögmaður fæst ég mikið við málefni foreldra sem standa á þeim krossgötum í lífinu að ætla að slíta sambúð sinni. Þau standa frammi fyrir erfiðum ákvörðunum í lífinu, ákvörðunum eins og þeim: Hvernig högum við umgengni okkar og barnanna? Hjá hvoru okkar verður lögheimili barnanna? Stundum stendur baráttan um það hvort foreldrið verður með forsjána þótt sameiginleg forsjá hafi verið lögleidd sem meginregla hér á landi á síðasta ári.

Í ljósi þessa tel ég mig hafa góða innsýn í stöðu foreldra og barna þegar að sambúðarslitum kemur. Ég fullyrði að þótt forsjárdeilum hafi kannski ekki fjölgað í umtalsverðum mæli á liðnum árum þá virðast þau forsjármál sem verða að forsjárdeilum vera að harðna. Og af hverju skyldi það vera? Ég tel að forsjárdeilur séu ein birtingarmynd árangurs af þeirri jafnréttisbaráttu sem konur með stuðningi karla hafa háð síðasta aldarfjórðunginn eða svo. Af þessari jafnréttisbaráttu leiddi m.a. að konur flykktust út á vinnumarkaðinn. Við kröfðumst jafnra launa og jafnra tækifæra til náms og starfs. Á kvennafrídaginn 1975 sögðum við: Já, ég þori, get og vil.

Í öllu þessu umróti hefur verkaskipting á heimilunum eðlilega breyst. Í vaxandi mæli eru konur farnar að átta sig á því að það er sjálfsagt og eðlilegt að gera kröfur til sambýlismanna sinna og eiginmanna um þátttöku í heimilisstörfum og öllu því sem lýtur að umönnun barna. Karlar sem áður höfðu í takmörkuðum mæli sinnt börnum sínum eru farnir að eyða með þeim meiri tíma og finna þannig hversu dýrmætt og mikilvægt það er að eiga þá samveru með börnum sínum.

Breytingar á fæðingarorlofsreglum, ekki síst þær stórstígu breytingar sem urðu frá 1. janúar 2001, hafa enn ýtt undir þessa þróun. Af þessum nýju orlofsreglum leiðir að nú eru feður heima með börnum sínum, líka á þeim tíma sem þau eru algerlega ósjálfbjarga og í öllu upp á umönnunaraðila sinn kominn. Mæður einoka ekki lengur þennan tíma eins og áður var.

Og hverjar eru afleiðingar þessa? Við skilnað eða sambúðarslit eru það æ oft karlarnir sem segja: Já, ég þori, get og vil, — þegar kemur að því að ræða hvor aðilinn á að vera meginumönnunaraðili barnanna eftir samvistarslitin.

Í þessu felst ein stærsta breytingin frá því sem áður var því nú gera karlar í æ ríkari mæli kröfur til virkrar þátttöku í lífi barna sinna eftir skilnað, eins og konurnar hafa krafist af þeim meðan allt lék í lyndi. Feður sætta sig ekki lengur við að vera óvirkir þátttakendur í lífi barna sinna þótt sambúð þeirra og mæðranna ljúki.

En þá bregður svo við að þegar til skilnaðar kemur gleymist oft jafnréttisbaráttan og mikilvægi þess fyrir börnin að njóta beggja foreldra sinna í sem ríkustum mæli þótt foreldrarnir beri ekki gæfu til að halda áfram vegferð sinni. Ágreiningur kemur upp milli foreldranna. Feður sem á sambúðartíma hafa sinnt börnum sínum jafnt og móðirin, og stundum jafnvel í meira mæli, verða að vonum undrandi og skilja ekki hvaðan á sig stendur veðrið ef móðirin vill nú verða meginumönnunaraðili án tillits til þess hvernig verkaskiptingin var í sambúðinni.

En konum er að hluta til vorkunn í þessari afstöðu sinni. Af hverju segi ég það? Jú, því þrátt fyrir alla jafnréttisbaráttuna þá er hið ríkjandi viðhorf í þjóðfélaginu það að við skilnað foreldra eigi börn að fylgja mæðrum og að feður eigi að sætta sig við að vera helgarpabbar.

Konur sem fylgja jafnréttishugsjóninni alla leið og telja sjálfsagt og eðlilegt að feður komi til jafns við þær að umönnun barnanna þurfa oftar en ekki að þola aðfinnslur og jafnvel aðdróttanir um það hvort þær eigi við einhver persónuleg vandamál að stríða. Körlum sem axla eðlilega foreldraábyrgð við skilnað er á hinn bóginn hampað sem sérstaklega duglegum og aðdáunarverðum. Ég minnist þess ekki að hafa heyrt dáðst að konum sem einar sjá um börn sín, stundum með litlum stuðningi feðra. Ég hef hins vegar mjög oft heyrt dáðst að körlum í þeim sporum, jafnvel þó að þeir geri ekkert meira en það að axla til jafns við móðurina ábyrgð á börnunum sem þeir eiga með henni. Hér endurspeglast ríkjandi viðhorf, hið raunverulega hugarfar í jafnréttismálum. Þetta viðhorf og hugarfar endurspeglast í svo mörgu öðru. Það endurspeglast meira að segja hjá hinu háa Alþingi sjálfu. Alþingi fellur í hefðbundnar kynjaklisjur og gerir það örugglega ekki af ásetningi.

Ég fékk afhenta þessa bók, *Háttvirtur þingmaður*, þegar ég tók við þingmannsstörfum hér í síðustu viku. Þar er fjallað um þingstörfin og ýmislegt gagnlegt fyrir nýjan þingmann. Handbókin er skemmtilega myndskreytt en ég hnaut um tvær myndanna. Á bls. 49 er grínug mynd af þingmanni sem er greinilega að vinna heima, sennilega við eldhúsborðið, í fartölvunni sinni. Heimiliskötturinn og börnin láta þingmanninn ekki í friði. Og hvors kyns er þingmaðurinn á myndinni? Jú, það er kona. Teiknaranum hefur greinilega ekki dottið í hug að karlþingmaður þurfi að búa við þau vinnuskilyrði heima að kötturinn og börnin láti hann ekki í friði meðan hann sinnir mikilvægum störfum fyrir land og þjóð.

Á næstu opnu, bls. 51, er talað um ræstingar. Þar er einnig grínug teikning af ræstitækninum sem fer eins og hvítur stormsveipur hér um sali að starfsdegi loknum. Hvors kyns er ræstitæknirinn? Það er kona. Þarna birtast, í þessum annars skemmtilegu skopmyndum, hin hefðbundnu viðhorf í þjóðfélaginu. Konur sjá um börn, ræstitæknar eru konur.

Víkjum þá aftur að barnalögunum sem hér eru til umfjöllunar. Þau hafa sætt breytingum frá þeim tíma sem þau voru fyrst lögfest á Alþingi í byrjun 9. áratugar. Það er merkilegt til þess að hugsa að það var fyrst með þeim lögum sem umgengnisréttur föður við óskilgetið barn sitt var lögfestur, það eru ekki nema 25 ár síðan.

Það má með sanni segja að við höfum verið mjög varkár með allar nýjungar varðandi þann lagaramma sem við sníðum börnum og foreldrum. Það var t.d. ekki fyrr en 1992 sem við treystum okkur til að leyfa foreldrum að semja um sameiginlega forsjá. Þá hafði sú skipan viðgengist alls staðar annars staðar á Norðurlöndunum um margra ára skeið, síðast verið tekin upp í Danmörku 1985. Í frumvarpi því sem varð að barnalögum 1992 er vikið að þessu atriði og nefnt að síðast hafi sem sé sameiginlega forsjáin verið lögfest í Danmörku sjö árum áður. Það er líka vikið að því að í sumum löndum sé meira að segja dómstólum heimilt að dæma sameiginlega forsjá. En það var ekki talin ástæða til að stíga svo stórstíg skref þannig að strax árið 1992, þegar við lögfestum sameiginlega forsjá sem heimildarákvæði, voru öll okkar nágrannalönd komin miklu lengra á þessu sviði. Það var ekki fyrr en á síðasta ári sem við treystum okkur til að gera sameiginlega forsjá að meginreglu. Enn höfum við ekki treyst okkur til þess að lögfesta heimild til dómstóla til að dæma megi sameiginlega forsjá. Danir hafa verið síðastir í þessari þróun og það er svo sem ekki langt síðan þeir lögfestu breytingar, það var gert núna frá og með 1. október sl. Svíar hafa hins vegar lengi haft í sinni löggjöf slíkar reglur.

Það má því með sanni segja að við höfum hér á landi stigið afar varlega til jarðar og ekki rasað um ráð fram þótt fyrir liggi að þessi atriði séu mikilvæg tæki í allri jafnréttisbaráttu. Það er nefnilega að mínu mati ekki fyrr en jöfn foreldraábyrgð næst fram sem fullt jafnrétti næst.

Það eru liðin fimm ár frá því að síðasta endurskoðun á barnalögunum var gerð. En þá var ekki stigið skref sambærilegt við það sem gert hafði verið á Norðurlöndum og eins og ég vék að áðan var það ekki fyrr en í fyrra sem sameiginlega forsjáin var lögfest. Þær breytingar á barnalögunum sem hér eru lagðar til með því frumvarpi sem ég mæli

fyrir hníga flestar í þá átt að gera foreldrum betur kleift en nú er að axla sem jafnasta foreldraábyrgð við skilnað eða sambúðarslit. Ég mun nú, herra forseti, víkja að helstu breytingunum sem frumvarpið felur í sér.

Staðreyndin er sú að í vaxandi mæli semja foreldrar um það að börnin dvelji sem jafnast hjá þeim báðum. Slíkt fyrirkomulag tryggir að börnin njóti sem mest beggja foreldra sinna. Þegar foreldrar semja um slíkt fyrirkomulag er nauðsynlegt og eðlilegt að lögheimilið geti verið hjá þeim báðum. Slíkt er ekki hægt nú lögum samkvæmt. Þess vegna er í 4. gr. frumvarpsins lagt til að foreldrar geti við sambúðarslit ákveðið að lögheimili barnsins eða barnanna verði hjá þeim báðum. Samhliða er í 11. gr. frumvarpsins lögð til breyting á lögheimilislögum annars vegar og skattalögum hins vegar til að þessi breyting verði möguleg. Af þessari breytingu mun leiða að foreldrar sem deila foreldraábyrgð sinni sem jafnast geta samið um að lögheimili barnsins verði hjá þeim báðum og þau munu þannig bæði njóta þess opinbera stuðnings sem einstæðir foreldrar njóta. Sá stuðningur er nefnilega bundinn við lögheimilið.

Ýmislegt annað hangir við lögheimilið, svo sem möguleiki foreldra til að tryggja börn sín með frístundatryggingum. Afleiðing af þessu hlýtur að verða sú að meðlagsgreiðslur falla niður í þessum tilvikum enda gert ráð fyrir því að þegar foreldrar haga málum með þessum hætti axli þau einnig að jöfnu allar framfærsluskyldur með barninu.

Í 2. gr. frumvarpsins er lögð til sú breyting á 28. gr. barnalaga að skýrt komi fram í nýrri málsgrein að þegar svo háttar til að forsjá sé sameiginleg en lögheimili einvörðungu hjá öðru foreldrinu geti lögheimilisforeldrið ekki flutt lögheimili nema með samþykki hins. Í raun ætti þessi breyting að verða ónauðsynleg því að það kemur skýrt fram í 4. mgr. 28. gr. barnalaga að forsjá feli í sér rétt og skyldur fyrir foreldri til að ákveða búsetustað þess. Þjóðskrá hefur hins vegar í framkvæmd túlkað þetta lagaákvæði þannig að lögheimilisforeldrið eitt hafi þennan rétt, líka þegar forsjáin er sameiginleg.

Á sama tíma er skýrt tekið fram í lögunum að lögheimili barns megi ekki flytja til útlanda nema með samþykki hins foreldrisins sem fer sameiginlega með forsjána. Engu að síður getur háttað svo til að það sé meira vandamál fyrir foreldri að barnið flytji t.d. til Vopnafjarðar eða Þórshafnar en til Kaupmannahafnar því að samgöngur við Kaupmannahöfn eru mun auðveldari en við Vopnafjörð eða Þórshöfn, og miklu kostnaðarminni.

Með 5. og 6. gr. frumvarpsins eru lagðar til breytingar á 34. og 35. gr. barnalaga. Hér eru lagðar til nauðsynlegar breytingar til að stuðla að því að dómari geti í forsjármáli annaðhvort breytt forsjá annars foreldrisins yfir í sameiginlega forsjá eða, þegar krafist er slita á forsjá, neitað að fallast á kröfuna og dæmt forsjána sameiginlega áfram. Jafnframt eru í ákvæðinu fyrirmæli um að sameiginlegri forsjá megi ekki slíta nema til þess séu ríkar ástæður og að slík tilhögun sé barninu fyrir bestu. Jafnframt er í ákvæðinu lögð sú lína að dómari geti ákveðið foreldrinu sem ekki fær lögheimilið umgengni í allt að sjö daga af hverjum 14. Með þessu er í lagatexta verið að sýna að sem jöfnust umgengni er sjálfsögð og eðlileg.

Eftir þessa breytingu, ef hún nær fram að ganga, erum við að feta í fótspor frændþjóða okkar, Svía og Dana, og fleiri eins og ég hef áður vikið að. Ef þessi tillaga nær fram að ganga er nauðsynlegt að gera tæknilegar breytingar á 35. gr. barnalaga og þær breytingar eru lagðar til í 6. gr. frumvarpsins. Ég tel ekki ástæðu til að rekja þær sérstaklega því að þær eru meira tæknilegs eðlis en stuðla að því að tryggja að í forsjármálinu sjálfu standi foreldrarnir jafnfætis þannig að í bráðabirgðaforsjármáli séu ekki teknar ákvarðanir sem erfitt verður að snúa við.

Herra forseti. Breytingarnar sem ég hef hér rakið eru þær breytingar sem ég tel vera mikilvægastar með tilliti til þróunar kynjajafnréttis hér á landi. Í frumvarpinu eru þó fleiri breytingartillögur. Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir því að karlmaður sem telur sig föður barns geti höfðað barnsfaðernismál. Sifjalaganefnd gerði ráð fyrir þessum möguleika í frumvarpi til barnalaga 2003 en þá kaus hið háa Alþingi sjálft að fella þá heimild niður í þeim tilvikum sem barn er feðrað svokallaðri *pater est* reglu vegna áhyggna af tilefnislausum málshöfðunum, eins og það er orðað í nefndarálitinu hjá allsherjarnefnd.

Ég tel nýlega reynslu fullorðins manns sem reyndi að fá staðfest faðerni sitt sýna að dómstólar gæta ýtrustu varúðar af þessum tilefnum og því er ástæðulaust að treysta ekki dómstólum í þessum efnum. Ég tel að það sé alvarlegt brot á karlmanni sem er í þessari stöðu að geta ekki leitað til dómstóla og legg því til þessa breytingu. Ég hef hins vegar velt því fyrir mér hvort eðlilegri staðsetning á þessari heimild væri í III. kafla laganna þar sem fjallað er um ógildingar- og vefengingarmál en í II. kaflanum þar sem fjallað er um barnsfaðernismál. Sifjalaganefnd gerði ráð fyrir því að heimildin væri staðfest á þessum stað í lögunum en ég legg til að hv. allsherjarnefnd hugi sérstaklega að þessu atriði þegar hún fjallar um frumvarpið.

Í 3. gr. er lögð til sú breyting að forsjá við andlát falli alltaf í skaut hinu kynforeldrinu, sú verði meginreglan. Nú eru reglur þannig að stjúpforeldri gengur framar kynforeldri ef foreldri er eitt með forsjána. Þetta veit ég að mjög margir forsjárlausir foreldrar, konur jafnt sem karlar, eru óánægð með. Ég legg þó til enga breytingu á því ákvæði sem þegar er í lögunum, að forsjárforeldri geti í þessum kringumstæðum gefið yfirlýsingu með fyrirmælum um hvert forsjáin skuli fara að því látnu. Ef slík yfirlýsing liggur fyrir verður það dómstóla að meta hvar hagsmunum barnsins verði best borgið, hjá stjúpforeldrinu eða kynforeldrinu.

Í 7. gr. frumvarpsins eru lagðar til tvær breytingar á 30. gr. barnalaga sem miða að því annars vegar að láta það koma skýrt fram í lagatextanum að sýslumenn geti úrskurðað um sem jafnasta umgengni. Þessi hefðbundna helgarumgengni, frá föstudegi til sunnudags eða mánudags, verði ekki það viðmið sem haft er að leiðarljósi, það megi úrskurða umgengni í allt að sjö daga af hverjum 14. Hins vegar er í 7. gr. lögð til sú breyting að meginreglan verði sú við umgengni að kostnaður vegna hennar skiptist milli foreldranna í stað þess að nú er hann eingöngu á herðum þess foreldris sem sinnir umgengninni.

Síðasta breytingin sem ég ætla að víkja hér að er lögð til í 9. gr. Þar er lagt til að lítils háttar breyting verði gerð á 52. gr. barnalaga. Þessi breyting lætur líka lítið yfir sér en er afskaplega mikilvæg fyrir forsjárlaust foreldri. Nú er litið svo

á að forsjárlaust foreldri eigi ekki rétt á nema munnlegum upplýsingum um barn sitt frá ýmsum aðilum, eins og leikskóla, skóla, barnaverndaryfirvöldum, heilbrigðisstofnunum. Þessi túlkun byggir ekki á neinu skýru orðalagi í lögum, heldur skýringarreglu í greinargerð sem fylgdi breytingu sem gerð var á barnalögunum 1995. Það er sjálfsagt og eðlilegt að forsjárlaust foreldri eigi fortakslausan rétt á því að fá skriflegar jafnt sem munnlegar upplýsingar um barn sitt og þessi breyting lýtur að því að tryggja þann rétt.

Herra forseti. Ég vék að því í upphafi máls míns að við hefðum í gær rætt á hinu háa Alþingi jafnréttismál vegna nýs frumvarps hæstv. félagsmálaráðherra á því sviði. Mér fannst einn rauður þráður í umræðunni vera sá að jafnrétti náum við ekki til fulls nema með hugarfarsbreytingu. Við erum öll afsprengi þess samfélags sem við ólumst upp í. Ég rakti áðan dæmi um hefðbundin kynjaviðhorf sem endurspeglast meira að segja í útgefnu efni frá Alþingi. Það gerði ég ekki til að vera leiðinleg, heldur fyrst og fremst til að benda okkur á hvað við sjálf þurfum endalaust að vera vakandi fyrir því að falla ekki í hinar hefðbundnu klisjur um hlutverk kynjanna. Við þurfum daglega og oft á dag að minna okkur á það að við verðum að hugsa út fyrir þann kassa sem uppeldið hefur sett okkur. Við erum öll afsprengi þess uppeldis sem við fengum, ef einhverju á að breyta verðum við að byrja á því að breyta okkur sjálfum, konur jafnt sem karlar.

Herra forseti. Það er einlæg sannfæring mín að til að kynjajafnrétti náist þurfi löggjöf sem endurspeglar slík viðhorf á öllum sviðum. Það duga ekki einvörðungu metnaðarfull lög um jafna stöðu og jafnan rétt karla og kvenna. Löggjöfin á öllum sviðum þarf að hafa kynjajafnrétti að leiðarljósi. Þær breytingar sem ég hef hér mælt fyrir og legg til eru af þeim toga.

Ég veit að það er sjaldgæft að þingmannafrumvörp séu samþykkt á hinu háa Alþingi. Ég el þó þá von í brjósti að þetta frumvarp geti orðið mikilvæg undantekning frá þeirri reglu og að hv. allsherjarnefnd afgreiði frumvarpið úr nefndinni. Börnin okkar eiga það einfaldlega inni hjá okkur að við stígum þau skref sem þarf í löggjöf til að tryggja að þau njóti alla daga sem mestra og bestra samvista við báða foreldra sína, hvort sem foreldrar þeirra búa saman eða ekki.

[12:02]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil óska hv. þm. Dögg Pálsdóttur til hamingju með jómfrúrræðuna og vel unnið frumvarp. Það er gott að slíkt frumvarp skuli vera komið fram en í því er mælt fyrir um að stigið sé ákveðið skref til aukins kynjajafnréttis. Ég er sammála frumvarpinu og mun greiða því atkvæði og veita því fyrirgreiðslu eftir því sem ég best get.

Ég velti þó fyrir mér einu atriði í frumvarpinu og það er hið sameiginlega lögheimili. Ég get ekki séð annað en að það valdi töluvert miklu raski og þar sé verið að leggja til atriði sem miðað við ýmis önnur lög getur valdið erfiðleikum í framkvæmd. Yfirleitt er það þannig, eins og hv. þm. Dögg Pálsdóttir þekkir sjálfsagt sem lögmaður, að sameiginlega lögheimilið er ekki vandamál þegar sameiginleg forsjá gengur upp á annað borð. Mér finnst þetta þurfa frekari skoðunar við.

En ákvæði eins og t.d. það sem kemur fram í 3. gr. frumvarpsins, um að forsjá fari til kynforeldris sem ekki er forsjárforeldri, er sjálfsögð mannréttindi. Þetta er eðlileg breyting og alveg furðulegt að hún skuli ekki hafa verið gerð þegar barnalögin voru síðast endurskoðuð.

Ég óska hv. þingmanni til hamingju með frumvarpið og glæsilega jómfrúrræðu. Ég vænti þess, tek undir það með henni, að meginefni þessara laga verði lögfest.

[12:04]

Flm. (Dögg Pálsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Athugasemdir um sameiginlegt lögheimili eða lögheimili á tveimur stöðum eru nákvæmlega af þeim toga sem ég var að vara við. Við erum þá enn í þessum kassa. Við þurfum að finna lausn á þessu og þess vegna held ég að það sé algerlega framkvæmanlegt að hafa lögheimili á tveimur stöðum.

Það getur vel verið að við náum markmiðinu með öðrum hætti en meðan lögheimilislögin eru eins og þau eru, þá verðum við að gera það svona. Bara til ábendingar: Ég þakka kveðjur vegna jómfrúrræðu en hún var raunar flutt í gær.

[12:05]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég held að frumvarpið sem hér liggur fyrir, frumvarp hv. þm. Daggar Pálsdóttur, sé allrar athygli vert. Það er brýnt að ræða hér á Alþingi málefni forsjárlausra foreldra, sem eru margir í samfélaginu. Ég held að þetta hljóti fyrst og fremst að snúast um hagsmuni barnanna, þeirra hagsmunir eru að umgangast báða foreldra sem mest.

Ég vil byrja á því að nefna 4. gr. frumvarpsins, lögheimilisákvæðið. Ég tel mjög mikilvægt að því verði breytt í þá átt sem hér er lýst. Staðreyndin er sú að þegar barn á lögheimili hjá öðru foreldri hefur það foreldri rétt til barnabóta og hitt foreldrið er meðlagsskylt nema foreldrið þar sem barnið á lögheimili afsali sér meðlagi. Jafnvel þó að samkomulag sé ágætt á milli foreldra þá er það nú svo þegar peningar eru í spilinu að fólk afsalar sér þeim ekkert endilega sjálfviljugt. Ég tel að samkomulagið þurfi að vera meira en lítið gott ef fjármálin eiga líka að rúmast þar inni. Ég held því að það sé mjög gott að setja inn þetta ákvæði til þess að tryggja ákveðið jafnræði og koma í veg fyrir óþarfa deilur út af fjármunum.

Hv. flutningsmaður ræddi það hér að þá fengju báðir foreldrar greiðslu sem einstæðir foreldrar og mér finnst kannski þurfa að skoða útfærsluna á því. Hver er kostnaðurinn af því? En ég held að þetta sé almennt framfaraspor. Sama má segja um kostnaðarskiptingu vegna umgengni, sem rætt er um í 7. gr. frumvarpsins. Fjármálin flækjast oft fyrir foreldrum sem jafnvel hafa með sér gott samkomulag. Það er gott að skýrar sé kveðið á um þau.

Það eru vissulega hagsmunir barna að umgangast báða foreldra sem mest en ég velti þó fyrir mér orðalaginu í 5. gr., 7. gr. og 8. gr. þar sem að jafnaði er kveðið á um 7 daga af 14, þ.e. jafn umgengnisréttur er skilgreindur á þennan þrönga hátt. Ég velti því fyrir mér hvort orðalagið sé of

stýrandi. Aðstæður eru mjög mismunandi eftir heimilum. Í sumum tilvikum getur verið gott að vera í lengri tíma í senn hjá foreldrum til skiptis frekar en að vera alltaf á milli heimila, milli vikna. Það getur skapað óróa fyrir barn að eiga heima á einum stað þessa vikuna og öðrum stað næstu viku. Hvar er þetta dót? Það er á hinum staðnum. Það er á hinu heimilinu.

Þótt við viljum tryggja sem jafnasta umgengni hlýtur hún náttúrlega líka að verða mismunandi eftir aldri barns. Hagsmunir barns sem er eins árs eru aðrir en hagsmunir barns sem er 10 ára eða 16 ára. Aðstæður eru ólíkar, ekki bara eftir heimilum heldur líka eftir aldri barna. Ég velti því fyrir mér hvort orðalagið geti talist of stýrandi og reikna með að það verði rætt í allsherjarnefnd. Ég vil vekja athygli á þessu því að ég tel mikilvægt að halda í ákveðinn sveigjanleika fyrir hvern einstakling og fyrir hverja fjölskyldu. Lögin mega ekki verða of, getum við sagt, forsjárhyggjuleg að því markmiði.

Ég hef þegar nefnt hin jákvæðu spor með lögheimilið og kostnaðinn en í raun er það eitt og sér mikilvægt að fá upp umræðu um stöðu barna. Sívaxandi fjöldi barna á tvö heimili og fer mikið á milli heimila, er með tvær fjölskyldur og jafnvel sett af systkinum á hvorum stað. Ég held að mjög mikilvægt sé að fá þetta frumvarp fram, að við ræðum þessi mál á þingi og í allsherjarnefnd með hagsmuni barna og þar með foreldra að leiðarljósi. Hvað varðar málsgreinina sem hv. þm. Jón Magnússon gerði að umtalsefni, um að kynforeldri eigi eðlilegan rétt við fráfall maka, þá finnst mér mjög brýnt að það sé rætt. Það er jákvætt að breyta lögunum á þennan hátt nema einhver sérstök undantekning sé fyrir hendi og hv. flutningsmaður benti á að hún er til staðar í lögunum.

Ég fagna þessari umræðu og tel hana mjög brýnt innlegg í jafnréttisumræðuna en velti fyrir mér hvort orðalag sé of stýrandi þegar rætt er um jafnan umgengnisrétt út frá ólíkum aðstæðum fólks.

[12:10]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir að þetta frumvarp er fram komið og ég fagna því að verið sé að mæla fyrir því þannig að málið fari í nefnd. Ég held að sambærilegt mál hafi ekki áður verið rætt í hv. allsherjarnefnd.

Núna, árið 2007, verðum við að fara að stíga út úr kassanum í umræðum um fjölskyldumál. Við verðum að fara að stíga út úr þeim ramma sem við höfum lifað í hingað til. Fjölskylduform á Íslandi hefur gjörbreyst og það á mjög skömmum tíma.

Öllum þessum breytingum, sem er stýrt af fullorðnum, tengjast börn sem við þurfum að huga að og gæta að. Við verðum að tryggja þeim að þau geti átt fullt og gott samband við báða foreldra til jafns. Mér finnst þetta mál athyglisvert vegna þess að útgangspunkturinn er réttur barnsins.

Umræðan um forsjárforeldri sem ekki fer með lögheimili barns síns finnst mér áhugaverð. Sú umræða hefur ekki farið fram og við þurfum að breyta og laga margt varðandi forsjárlausa foreldra. Við þurfum ekki síður að beina sjónum að þeim sem fara með forsjána en eru ekki með lögheimilið. Mér finnst það áhugaverðasta í þessu frumvarpi að tekið skuli á þeim þætti, þ.e. lögheimili barnsins, að lagt sé til að því verði skipt á milli foreldra.

Hv. varaþingmaður Guðmundur Steingrímsson hefur lagt inn fyrirspurn í þinginu, vill fá skriflegt svar til félagsmálaráðherra um stöðu forsjárforeldra sem hafa annað lögheimili en börnin þeirra. Það verður áhugavert að sjá svarið við þeirri fyrirspurn. Hann spyr félagsmálaráðherra hvort hún hyggist láta nefnd á vegum ráðuneytisins, sem á að kanna félagslega, fjárhagslega og réttarfarslega stöðu einstæðra og forsjárlausra foreldra, kanna á sama hátt foreldra sem eru með sameiginlegt forræði en hafa annað lögheimili en barn þeirra. Þetta skiptir líka máli vegna þess að það er oft í orði en ekki á borði sem hin sameiginlega forsjá á sér stað.

Ég fagna þess vegna frumvarpinu mjög. Ég hef oft undrað mig á því hvers vegna annað foreldri barns sem er hjá báðum foreldrum nýtur eingöngu vaxtabóta, húsaleigubóta og barnabóta, hvers vegna eingöngu annar aðilinn fær slíkar bætur sem einstætt foreldri þegar hann deilir ábyrgðinni klárlega með hinu foreldrinu.

Ég er ánægð með að hv. þm. Dögg Pálsdóttir kemur hingað inn og dregur okkur út fyrir þægindaboxið okkar í þessum efnum. Ég fagna umræðunni og hlakka til nefndarvinnunnar og ekki síst til þess að sjá umsagnirnar sem berast munu um málið.

Hér er einnig verið að leggja til talsverðar réttarbætur til handa foreldrum sem ekki eru með forsjá. Ég fagna því verulega og tel að tími sé kominn til. Einnig er verið að tryggja umgengni barna við foreldri, þ.e. sú tillaga að meginreglan verði sú að forsjá barns færist til langlífari kynforeldris án tillits til þess hvort foreldrar hafi farið saman með forsjána eða ekki. Þetta getur skipt verulegu máli en engu að síður, eins og hv. þingmaður sagði, á ekki að taka út þá reglu að yfirlýsing frá forsjárforeldri geti haft áhrif ef forsjárforeldri telur réttara að annar en hitt kynforeldrið fari með forsjá barns.

Það er ágætt að hafa þann varnagla, en ég tel það mjög mikilvægt skref að þetta verði meginreglan. Ég segi varnagla, vegna þess að við vitum að í ákveðnum tilfellum er kynforeldrið hreinlega ekki til staðar. Það er óþarfi að fara að elta menn inn í skóga Amason eða viðlíka til þess að leita þá uppi ef þeir vilja ekki finnast.

Ég fagna líka þeim lið að forsjárlaust foreldri eigi rétt á munnlegum jafnt sem skriflegum upplýsingum um barn sitt. Það á að vera réttur hvers foreldris að fá upplýsingar um það sem er að gerast í lífi barna sinna.

Ég ætla ekki að lengja mál mitt um þetta og fagna enn og aftur framkomu frumvarpsins. Ég vona að þingheimur eigi eftir að feta í fótspor hv. þm. Daggar Pálsdóttur og stíga aðeins út úr kassanum þegar farið verður yfir málið í hv. allsherjarnefnd.

[12:16]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég ætlaði að gera sömu mistök og hv. þm. Jón Magnússon og óska framsögumanni frumvarpsins, hv. þm. Dögg Pálsdóttur, til hamingju með jómfrúrræðuna. Ég nota þá tækifærið og óska henni innilega til hamingju

með jómfrúrræðuna í gær.

Ég fagna mjög þessu frumvarpi. Mér finnst felast í því sannkallað jafnrétti og það vekur okkur til umhugsunar um atriði sem oft vilja gleymast í umræðunni. Mikilvægt er að við reynum að tryggja jafna foreldraábyrgð og ég er sammála flutningsmanni um að það sé besta leiðin til að ná fullkomnu jafnrétti.

Við ræddum í gær jafnréttismál í tengslum við frumvarp hæstv. félagsmálaráðherra um jafna stöðu og rétt karla og kvenna. Ég vakti athygli á því að frumvarpið væri að einhverju leyti of kvennamiðað. Ég hvet enn hv. félagsmálanefnd til að skoða þessi mál bæði út frá hagsmunum karla og kvenna. Það er einnig mikilvægt að þeim sem hafa sjónarmið feðra að leiðarljósi verði veittur tilnefningarréttur inn í jafnréttisráð.

Ég fagna því að lögheimilisákvæðið sé tekið til athugunar og tel það mjög mikilvægt. Málið snýst ekki aðeins um barnabætur og vaxtabætur, eins og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir nefndi, heldur einnig um praktísk atriði, t.d. þau er varða tryggingar. Ef það foreldri sem barnið á ekki lögheimili hjá ætlar t.d. að tryggja barnið sitt í ferðalagi á þess vegum er það ekki hægt, tryggingaskilmálarnir koma í veg fyrir það. Barnið getur aðeins átt eitt lögheimili en breytingar á lögheimilisákvæðinu mundu leiðrétta það. Hin leiðin væri sú að tryggingafélögin áttuðu sig á því að í nútímaþjóðfélagi eru fleiri sambúðarform. Við getum, sem löggjafinn í þessu tilviki, lagfært það.

Ég tel hugarfarsbreytingu nauðsynlega eins og flutningsmaður benti á og tek heils hugar undir orð hennar. Ég óska þessu frumvarpi alls hins besta í meðferð þingsins.

[12:20]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er ekki á hverjum degi sem nýir þingmenn leggja fram svona vel unnin og vönduð mál. Þegar fólk hefur svo yfirgripsmikla þekkingu á lögum og semur frumvarp af þessu tagi, getur maður ekki annað en dáðst að því hvernig málið er sett fram.

Forsjármál eru eðli málsins samkvæmt einhver viðkvæmustu mál sem við fjöllum um á vettvangi löggjafans og opinberlega. Þau eru afar vandmeðfarin og mér er til efs að við getum sett reglur eða lög sem ná af einhverri sanngirni yfir öll tilvik sem koma upp milli foreldra sem slíta samvistum. Við sem áttum sæti í allsherjarnefnd þegar forræðismál voru til umfjöllunar tvö síðastliðin ár lærðum af því starfi að erfitt er að koma þessum málum undir lög eða reglur svo vel fari.

Ef til vill má þó setja ákveðna þætti sem lagðir eru til inn í löggjöf. Það verður fróðlegt að heyra hvernig þeir sem fá málin til umsagnar að beiðni allsherjarnefndar munu fjalla um þau. Mig langar þó að nefna eitt atriði sem ég efast um að verði til bóta. Það er að sett verði í löggjöf að dæma megi um sameiginlega forsjá eins og hv. þm. Dögg Pálsdóttir leggur til.

Eftir þá miklu umfjöllun sem fram fór í allsherjarnefnd á sínum tíma sannfærðist ég um að forsjármál væru þess eðlis að þau þyldu ekki dóm. Þess vegna er ég andvíg því að við setjum í löggjöf að dómurum sé heimilt að dæma sameiginlega forsjá.

Ég hef verið fylgjandi málflutningi Jónasar Jóhannssonar, héraðsdómara hjá Héraðsdómi Reykjavíkur. Hann var gestur allsherjarnefndar þegar við fjölluðum um þessi mál og sendi okkur greinargerð um sjónarmið sín. Jónas telur að reyna eigi til þrautar að ná sáttum í forsjármálum og er einn af brautryðjendum meðal fræðimanna í þeim efnum. Árangur hans í sáttameðferð er svo mikill að ég sannfærðist um að með henni væri hægt að forðast dóm í forsjármálum. Beita þarf vissum aðferðum sem við þekkjum frá hinum Norðurlöndunum og félagsfræðingar, sálfræðingar og dómarar hafa tileinkað sér. Ég hef verið hvatamaður að því að sáttameðferðin sé reynd til þrautar og mér finnst eðlilegra að hún sem slík sé lögfest frekar en að leitt sé í lög að dómurum sé mögulegt að dæma hina sameiginlegu forsjá.

Það verður áhugavert að fylgjast með umfjöllun um málið í nefndinni og ég óska hv. þingmanni enn til hamingju með vel unnið mál.

[12:25]

Flm. (Dögg Pálsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmönnum sem tekið hafa til máls í umræðunni fyrir mjög jákvæð viðbrögð við frumvarpinu. Þau gefa mér von um að frumvarpið nái í gegn á þinginu jafnvel þótt einhverjar breytingar verði á því.

Mig langar til að nefna örfá atriði vegna þess sem komið hefur fram. Í fyrsta lagi nefndi hv. þm. Katrín Jakobsdóttir að of stíft væri að segja sjö daga af hverjum 14. Ég vil undirstrika að í lagatextanum stendur: Allt að sjö dögum af 14. Þar er því ekki sagt að það skuli vera sjö dagar af 14 heldur að það geti verið allt að sjö af hverjum 14. Á því er meginmunur og er einkum dómstólum og sýslumönnum sem fara með þessi mál bent á að með umgengni sé ekki aðeins átt við helgarumgengni eins og hefðbundið viðhorf er.

Vissulega er ekki alltaf réttlætanlegt að umgengni sé sjö dagar af hverjum 14. Það verður að meta í hverju tilviki en þarna er eingöngu bent á svo geti verið við vissar aðstæður.

Ég ætla ekki að hafa langt mál um hvort aldur barna skipti máli. Hefðbundið viðhorf er, m.a. hjá dómstólum, að börn virðist þurfa meira á mæðrum sínum að halda þegar þau eru ung. Ég mótmæli þessu viðhorfi. Fjölmörg dæmi sýna að börn þurfa á báðum foreldrum sínum að halda. Börn sem einhverra hluta vegna geta ekki verið með mæðrum sínum frá fæðingu spjara sig prýðilega hjá feðrum sínum. Hér er enn um kynjaviðhorf og kassahugsun að ræða og því þurfum við að breyta.

Eins og réttilega var bent á vantar okkur nánari skilgreiningu á því hvað felst í sameiginlegri forsjá. Til að mynda er túlkun laga um lögheimilisbreytingu þegar um er að ræða sameiginlega forsjá skýrt dæmi um það. Hún er þess efnis að ég tel að breyta þurfi lögunum sem annars ætti ekki að þurfa að breyta. Það er skýrt í lagatextanum.

Eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði eru engin mál eru jafnviðkvæm og vandmeðfarin og forsjármál. Ég get heils hugar tekið undir að verulegur vafi er á hvort ónáða eigi dómstóla með því að ákveða forsjá. Árið 1992 ákvað löggjafinn hins vegar að láta dómstóla sjá um forsjármál og fyrst lögin segja til um það tel ég algerlega nauðsynlegt að þeir geti líka dæmt sameiginlega forsjá. Stundum er það nánast hendingu háð hvort móðirin eða

faðirinn fær forsjána í forsjármáli. Þau eru hnífjöfn og börnin eru jafntengd þeim. Sem lögmaður fæ ég stundum á tilfinninguna að varpað sé hlutkesti um forsjána.

Meðan löggjöfin um að dómstólar ákveði forsjá er fyrir hendi skulum við heimila þeim að dæma sameiginlega forsjá. Ég skal hins vegar gjarnan taka þátt í að gjörbylta þessu kerfi og taka t.d. upp sáttameðferð. Ég er hjartanlega sammála hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um að langbest sé að leysa forsjármál með samningi og sátt.

Það er slæmt að dómari skuli ekki hafa heimild til að leysa forsjármál með sameiginlegri forsjá því að sú niðurstaða er eina niðurstaðan þar sem hvorugt foreldrið vinnur. Faðirinn og móðirin eru skikkuð með dómi til að annast barnið sitt. Samkvæmt núverandi fyrirkomulagi vinnur alltaf annað hvort móðirin eða faðirinn. Við vitum öll, sérstaklega þau okkar sem koma nálægt dómstólum, hvaða þýðingu það hefur að vinna í dómsmáli. Sá sem það gerir er heppinn og fær aukin völd. Það sama á sér stað þegar dómur fellur í forsjármálum og dómarinn hefur ekki getað dæmt sameiginlega forsjá jafnvel þótt hann hefði talið það æskilegast.

Það er líka rétt sem hv. alþingismaður Kolbrún Halldórsdóttir sagði. Vissulega er ekki hægt með lögum að sjá fyrir öll þau tilvik sem upp koma í forsjárdeilum en löggjöfin sem við höfum sett leggur meginlínurnar. Það er einu sinni svo í lífinu að við getum ekki séð allt fyrir og lögfest viðbrögð við öllu sem gerist. Við þurfum því að setja meginreglur sem hafa það eitt að markmiði þegar kemur að börnum að tryggja þeim sem jafnastar samvistir við báða foreldra þegar þeir eru hæfir og góðir sem slíkir.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

[12:32]

Útbýting:

Vátryggingarsamningar, 163. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 175.

Eftirlaun forseta Íslands, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara, 1. umr.

Frv. VB o.fl., 155. mál. — Þskj. 166.

[12:32]

Flm. (Valgerður Bjarnadóttir) (Sf):

Forseti. Ég tel í raun óþarft að fara mjög mörgum orðum um þetta frumvarp um breytingu á lögum nr. 141/2003, um eftirlaun forseta Íslands, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara, sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir, Ellert B. Schram, Gunnar Svavarsson og Róbert Marshall flytja ásamt mér.

Hv. alþingismönnum er væntanlega vel kunnugt um þau sérréttindi sem lögin færðu þeim umfram þau réttindi sem almennt gerast meðal fólks í landinu. Hin almenna regla í þjóðfélaginu er sú að fólk getur farið á eftirlaun við 67 ára aldur, ráðherra getur hins vegar farið á eftirlaun við 65 ára aldur, sextugur ef hann lætur af ráðherraembætti og reyndar við 55 ára aldur ef hann hefur gegnt embætti í 12 ár. Um alþingismenn gildir hið sama, þeir verða þó að hafa verið á þingi í 16 ár til að geta farið á eftirlaun 55 ára.

Hannes Sigurðsson, aðstoðarframkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins, gerði samanburð á kjörum ráðherra, þingmanna og venjulegs fólks í grein sem birtist á vef samtakanna 4. maí 2006. Allar tölur í greininni miðast, eins og lög gera ráð fyrir, við rauntölur eins og þær voru á þeim tíma.

Með leyfi forseta:

„Það tekur þingmann rúm 23 ár að komast í 70% hámark eftirlaunahlutfallsins og ráðherrann tæp 12 ár. Sé miðað við að þingmaður hefji þingmennsku 41 árs þá nær hann hámarksrétti til lífeyris, 330 þús. kr. á mánuði, þegar hann verður 64 ára. Sjóðsfélagi í Lífeyrissjóði verslunarmanna ávinnur sér rétt til 168 þús. kr. lífeyris á sama tíma miðað við nýjar reglur um aldursháða ávinnslu. Miðað við jafna ávinnslu óháð aldri ávinnur sjóðsfélaginn í Lífeyrissjóði verslunarmanna sér 187 þús. kr. rétt til ævilangs, mánaðarlegs lífeyris. Ráðherra sem hefur störf í embætti 53 ára og starfar í þrjú kjörtímabil ávinnur sér lífeyrisrétt sem nemur 592 þús. kr. á mánuði ævilangt. Sjóðsfélagi í Lífeyrissjóði verslunarmanna, sem er jafngamall og með sömu laun, ávinnur sér ævilangan lífeyrisrétt sem nemur 56 þús. kr. á mánuði á sama tíma.“

Herra forseti. Munurinn er tífaldur.

Hv. þingmenn úr öllum flokkum stóðu að þessari lagasetningu en ekki voru allir hv. þingmenn á eitt sáttir og samkvæmt fréttum var deilt um lagasetninguna hér á hinu háa Alþingi, m.a. um réttmæti hennar. Ég held því fram að á síðustu árum hafi ekki verið samþykkt á þinginu lög sem eru jafnóvinsæl og þyki jafnóþörf og -óréttlát á meðal fólksins í landinu. Það finnst mér í rauninni miklu alvarlegra en að deilur hafi verið um málið á meðal hv. þingmanna. Það gleymdist að við erum hér í þessum sölum í umboði fólksins í landinu. Þau störf sem hér fara fram eiga því fyrst og fremst að snúast um hagsmuni þjóðarinnar, nefnilega kjósenda, en ekki þeirra sem tímabundið gegna þingmennsku eða sitja á ráðherrastóli eins og endurspeglast í téðum lögum frá 2003.

Að mínu mati skiptir það afskaplega miklu máli hvernig kjörnir fulltrúar fara með það vald sem þeim er falið. Þeir þurfa að hafa það mjög ofarlega í huga að þeim er falið þetta vald um stundarsakir. Stundum finnst mér eiginlega að fólk sem fer með þetta umboð eigi að vera skelfingu lostið vegna þeirrar ábyrgðar sem það axlar. Í raun má segja að okkur sem hér erum sé trúað fyrir fjöreggi þjóðarinnar, nefnilega að búa til þær leikreglur sem eiga að gilda í þjóðfélaginu. Alla jafna er það svo, en stundum fara hv. þingmenn út af sporinu eins og þegar lög þau sem hér er lagt til að verði breytt voru samþykkt. Þá er um að gera að komast aftur á sporið. Það er hægt með því að samþykkja þetta frumvarp sem gerir ráð fyrir að ráðherrar, alþingismenn og hæstaréttardómarar njóti sömu lífeyrisréttinda og ríkisstarfsmenn og vonandi öll þjóðin í framtíðinni.

Samkvæmt frumvarpinu taka breytingarnar gildi 1. janúar 2008 hvað varðar aðra en þá sem þegar þiggja lífeyri samkvæmt lögunum frá 2003. Jafnframt er lagt til að áunnin réttindi fram til þess tíma haldi gildi sínu. Ég undirstrika að þessi síðastnefndu ákvæði eru sett fram til að komast hjá

málalengingum um atriði sem snerta ekki beint það meginatriði sem frumvarpið fjallar um, sem sagt að nema úr gildi þau sérréttindi eða kannski öllu heldur forréttindi í lífeyrismálum sem þessum hópum eru tryggð með lögunum frá 2003. Ástæða þess að ég óttast að athyglin beinist að öðru en þessu meginatriði er m.a. lögfræðiálit sem forsætisnefnd Alþingis fékk í apríl 2005.

Í niðurstöðum þess álits kom m.a. fram samkvæmt frétt Morgunblaðsins 27. apríl 2005, með leyfi forseta, að það „sé varhugavert að hreyfa við lífeyrisréttindum sem þegar hafa öðlast gildi vegna eignarréttarákvæða stjórnarskrárinnar. Jafnframt að rétt og varlegt sé að gefa ákveðinn aðlögunartíma að því er varðar lífeyrisréttindi sem ekki hafa tekið gildi“.

Að lokum tek ég fram að frumvarpið gerir ekki ráð fyrir að breyting verði á eftirlaunakjörum forseta Íslands.

Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til allsherjarnefndar.

[12:39]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst af öllu færa hér fram þakkir til hv. þm. Valgerðar Bjarnadóttur fyrir að hafa frumkvæði að því að leggja fram þetta frumvarp. Hún hefur í ræðu og riti fjallað um þessi mál af kannski meiri elju en flestir aðrir og það er vel við hæfi að hún flytji þetta mál.

Það fyrirkomulag sem komið var á um eftirlaunakjör þingmanna og ráðherra með hinum frægu eftirlaunalögum var mjög alvarleg breyting fyrir margra hluta sakir, helst þá þær að við höfum verið svo gæfusöm í þessu landi að hafa náð að byggja upp öflugt sjálfbært lífeyriskerfi sem byggir á því að fólk greiðir í lífeyrissjóði og þiggur lífeyri úr sjóðunum í samræmi við það sem fólk hefur lagt til. Þessir lífeyrissjóðir hafa verið forsenda efnahagslegs stöðugleika á Íslandi undanfarna áratugi, þeir hafa rutt brautina í þróun skuldabréfamarkaðar og hlutabréfamarkaðar í landinu og þeir hafa almennt séð verið til þess fallnir að skapa efnahagslegan stöðugleika í víðara samhengi.

Á síðustu árum hafa náðst áfangar í þá átt að losa um annað forréttindakerfi sem var til, sem fólst í því að ríkisstarfsmenn fengu lífeyri óháð því sem þeir höfðu greitt inn. Það hafa verið stigin skref í þá átt að jafna aðstöðumun milli starfsmanna á opinberum markaði og almennum vinnumarkaði að þessu leyti.

Hið eina rétta er að sjálfsögðu að eitt gildi um alla. Það verður ekki gert of mikið úr því hversu mikilvægt það er fyrir íslenskt samfélag að búa við sjálfbært lífeyriskerfi. Íslenska þjóðin er eina þjóðin í Vestur-Evrópu sem býr við þær aðstæður að eiga brúklega fyrir framtíðarskuldbindingum í lífeyrismálum. Þess vegna er svo varhugavert að snúa frá þeirri þróun. Um þetta hefur verið almenn samstaða í íslensku samfélagi og það er gríðarlega hættulegt að bora göt í þá samstöðu. Við eigum meira undir því en nokkru öðru að eiga fyrir eftirlaunaskuldbindingum okkar þegar fram í sækir, þegar hin tiltölulega unga þjóð eldist, meira en flestar aðrar þjóðir.

Ég trúi því og treysti að við náum á þessu þingi samstöðu um það á hinu háa Alþingi að færa okkur aftur í rétta átt, fara í þá átt að búa til eitt lífeyriskerfi fyrir alla landsmenn sem hlýtur að vera hið eðlilega ástand. Það er fullkomlega óásættanlegt að löggjafinn hafi um það forgöngu að skerast úr leik í þessu efni. Ég held að það væru líka gríðarlega góð og jákvæð skilaboð til aðila vinnumarkaðarins nú þegar kjarasamningar fara í hönd að við sendum út þau skilaboð að við ætlum ekki að slíta í sundur friðinn á íslenskum vinnumarkaði til lengri tíma litið.

[12:42]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég fagna þessu frumvarpi um breytingu á lögum um eftirlaun forseta Íslands, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara. Ég átti reyndar jafnvel von á stjórnarfrumvarpi í ljósi þess að sérstaklega er rætt um þessi mál í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar þar sem kveðið er á um að eftirlaunakjör þingmanna og ráðherra skuli endurskoðuð og þau færð til samræmis við kjör almennings. Þess vegna vekur það athygli að hér eru fimm flutningsmenn úr öðrum stjórnarflokknum en ekki hinum. Það væri áhugavert að vita hvort fulltrúar Sjálfstæðisflokksins, hins stjórnarflokksins, séu ekki sammála frumvarpinu. Við fögnum hins vegar þessu framkomna máli og erum svo sannarlega tilbúin til að taka þátt í endurskoðun á þessum lögum.

Það er alveg rétt sem hér var nefnt að þegar þessi lög voru sett var almenningi misboðið út af þeim sérkjörum sem voru sköpuð fyrir þingmenn og ekki síst ráðherra. Ég tel fullkomlega eðlilegt að þau verði færð til samræmis við lífeyriskjör almennra opinberra starfsmanna. Það er hins vegar jafnvel fleira sem má skoða í þessum gömlu lögum og ég vil minna á að það vakti t.d. talsverða gagnrýni í samfélaginu að fyrrverandi ráðherrar skyldu hefja töku lífeyris á sama tíma og þeir voru í öðru starfi. Þó að einhver skerðingarákvæði séu í lögunum gátu þeir þegið lífeyri skertan en samt verið í öðru starfi. Það er ýmislegt fleira sem ég tel að mætti skoða í þessum lögum. Við erum svo sannarlega tilbúin til að endurmeta þau. Ég held að þessi lög hafi í raun haft bæði mikil áhrif á virðingu Alþingis og hvernig við stöndum að kjaramálum okkar og líka tek ég undir með hv. þm. Árna Páli Árnasyni, það skiptir máli að hafa samræmi í lífeyrisgreiðslum í samfélaginu og að um þær ríki sátt í samfélaginu. Ég held að það sé mikilvægt atriði.

Við fögnum þessu en ég velti fyrir mér því sem um þetta er sagt í stjórnarsáttmálanum, hvað fulltrúar hins stjórnarflokksins hafa um þetta mál að segja. Ég reikna með að þetta fái afar jákvæða meðferð af hálfu okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og að við séum reiðubúin líka til að skoða fleiri atriði en þau sem eru lögð til í frumvarpinu. Ég held að þetta kalli í raun á heildarendurskoðun á þessum lögum sem samþykkt voru 2003.

[12:46]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég eins og aðrir fagna mjög framlagningu þessa frumvarps, enda er ég meðflutningsmaður á því. Það var dálítið undarlegt að upplifa sem nýr þingmaður umræðuna sem fram fór um þetta mál hér í þingsölum í desember 2003. Umræðan snerist í raun og veru um allt annað en aðalatriði á þeim tíma. Fyrir umræðuna núna fór

ég að rifja upp þessa umræðu frá í desember 2003 og kynna mér hana og sá að þá ræddu menn ekki grundvallaratriði og spurningum nýs þingmanns á þeim tíma var aldrei svarað, eins og t.d. hvers vegna þingmenn og ráðherrar ættu að hafa betri lífeyrisréttindi en aðrir landsmenn. Þeirri spurningu var ekki svarað. Slík umræða fór aldrei fram, menn voru að ræða eitthvað allt annað, t.d. var verið að væna menn um svik og annað slíkt.

Virðulegi forseti. Grundvallaratriði málsins er nefnilega sú spurning: Hvers vegna eiga þingmenn og ráðherrar að hafa betri lífeyrisréttindi en aðrir landsmenn? Ég tel að forsendur þess hafi breyst með breyttum vinnumarkaði, með breyttri samfélagsgerð. Það var hugsanlega þannig á árum áður að fyrrverandi ráðherrar eða þingmenn ættu erfiðara með að ganga í önnur störf. Það var kannski þannig en við sjáum að það hefur svo sannarlega breyst. Það eru mýmörg dæmi um það og ekki síst núna á allra síðustu árum, án þess að ég fari að tína til einhver nöfn, að þingmenn og ráðherrar hafi ekki átt í vandræðum með að ganga í störf úti í samfélaginu. Þeir eru, eins og t.d. á öðrum Norðurlöndum, beinlínis að verða eftirsóttir starfskraftar þegar starfstíma þeirra á Alþingi lýkur. Ég tel að forsendurnar fyrir því að vera með annars konar kerfi fyrir þingmenn og ráðherra séu brostnar og þess vegna hafi þetta verið ástæðulaus breyting sem gerð var á sínum tíma.

Ég tel líka að með breytingunni sem gerð var árið 2003 hafi menn verið að sigla gegn straumi tímans og fara gegn almennri þróun í kjaramálum á launamarkaði og í lífeyrismálum og þeirri þróun sem hefur átt sér stað á undanförnum árum og áratugum. Menn hafa almennt verið að reyna að draga úr sérreglum og sérréttindum og alls kyns duldum, ósýnilegum, ógagnsæjum tekjum og launum og flytja slíkt inn í hin almennu launakjör. Að auki hefur lífeyriskerfið þróast þannig að menn hafa nú tækifæri til að leggja fé í svokallaða séreignarsjóði eða viðbótarlífeyrissparnað og sama gildir um þingmenn í þeim efnum og aðra landsmenn. Þetta á auðvitað að verða þróunin, virðulegi forseti, og þess vegna tel ég að forsendur fyrir einhverjum sérréttindum, eða forréttindum eins og það er kallað, alþingismanna og ráðherra í eftirlaunamálum séu brostnar.

Virðulegi forseti. Eins og fram hefur komið fer þetta mál til umfjöllunar í nefnd og ég fagna því mjög. Ég greiddi atkvæði gegn þessu máli á sínum tíma, árið 2003, ég tók þá afstöðu þá og hef staðið við það síðan að vera andvíg þessu máli. Það samrýmist mínum grundvallarlífsskoðunum að kjörin eigi að vera sem jöfnust og réttindin, eins og hv. þm. Árni Páll Árnason orðaði svo vel áðan, eigi að vera sambærileg á vinnumarkaðnum.

[12:50]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Ég þakka frummælanda, hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur, fyrir að gera grein fyrir umræddu frumvarpi sem við flytjum hér fimm þingmenn Samfylkingarinnar sem eru, auk hennar og þess sem hér talar, hv. þingmenn Katrín Júlíusdóttir, Ellert B. Schram og Róbert Marshall.

Þegar umrædd lög voru sett á sínum tíma var mikið um þau fjallað og þau eru líklega ein af stóru málunum sem hafa verið í þjóðmálaumræðunni. Ég get sagt að sjaldan hef ég fengið jafnmikla hvatningu til að taka eitt einstakt mál upp við þingheim og þetta tiltekna mál. Því er fagnaðarefni að geta verið í þeim hópi sem fer fram með þetta mál undir forustu hv. þm. Valgerðar Bjarnadóttur en við stjórnarskiptin sem urðu á Alþingi eftir síðustu kosningar hafa líka hugsanlega skapast hér önnur tækifæri til að fara í þetta mál.

Ég vil í sjálfu sér ekki lengja umræðuna um þetta, umræðan hefur verið tekin og vissulega ákveðin prinsippumræða. En eins og hér kemur fram er markmiðið með flutningi frumvarpsins að alþingismenn, ráðherrar og hæstaréttardómarar njóti sömu lífeyriskjara og ríkisstarfsmenn, en búi ekki við sérstök forréttindi. Þannig halda þeir þeim réttindum sem þeir hafa áunnið sér en eftir gildistöku laganna gilda almennar reglur um lífeyrisréttindi ríkisstarfsmanna um aðra en forseta Íslands.

Hér er vikið að því að umrædd lög nr. 141/2003 hafi verið allumdeild meðal þjóðarinnar og það er þess vegna sem við fyrrnefndir fimm hv. þingmenn flytjum þetta frumvarp. Ég vonast til að allsherjarnefnd fari vel og ítarlega yfir málið og það komi hér til frekari meðhöndlunar í þingsölum á síðari stigum.

[12:53]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill minna þingmenn á hefðbundin ávörp í ræðum sínum.

[12:53]

Jón Magnússon (Fl):

Herra forseti. Ég þakka Valgerði Bjarnadóttir og meðflutningsmönnum hennar fyrir að leggja fram þetta frumvarp því að það var vissulega tímabært að fram kæmi á Alþingi tillaga um breytingu á eftirlaunakjörum ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara. Ég vil óska henni til hamingju með jómfrúrræðuna, þetta er í annað skipti sem ég óska til hamingju með jómfrúrræðu og hygg að það eigi rétt á sér í þessu tilviki, og ég þakka henni fyrir ræðuna.

Ég lýsi því yfir að ég styð þetta frumvarp heils hugar og tel að með samþykki þess verði stigið skref til ákveðinna sátta milli þings og þjóðar, því að þegar helstu forráðamenn þjóðarinnar bjuggu til þau forréttindi og þau sérréttindi sem sköpuð voru með þessum sérstöku eftirlaunalögum voru rofin ákveðin grið á milli þings og þjóðar. Þessum sérkennilegu svokölluðu lífeyrisréttindum eða eftirlaunalögum var komið á í flýti í desembermánuði árið 2003 og því miður varð fátt um andsvör til að byrja með þó að það magnaðist eftir því sem leið á. Ég varð var við það í þjóðfélaginu hvernig reiðin magnaðist í garð þeirra sem skipaðir eru til þess að gæta hagsmuna þjóðarinnar fyrir það að skapa sjálfum sér algjör sérkjör. Það er kominn tími til að við afnemum þessi forréttindi.

Ég tek undir með hv. þm. Árna Páli Árnasyni að það hlýtur að vera verkefni okkar þingmanna að gera þær breytingar að koma á einu lífeyriskerfi fyrir alla landsmenn, að við séum ekki með margfalt kerfi og mismunandi kerfi og mismunum fólki í ellinni. Við eigum að hafa eitt lífeyriskerfi fyrir alla landsmenn.

Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir sagði áðan að hafi verið forsendur fyrir því að samþykkja eftirlaunalögin á sínum tíma,

árið 2003, séu þær forsendur brostnar núna. Það voru aldrei neinar forsendur fyrir því að samþykkja eftirlaunalögin á sínum tíma. Það eru engar forsendur brostnar vegna þess að með lögunum árið 2003 var verið að búa til og skapa sérkjör sem eru að mínu viti smánarblettur á Alþingi að hafa samþykkt.

Það hlýtur líka að koma til skoðunar sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir benti á, hvort frumvarpið sem nú hefur verið lagt fram kalli ekki á heildarendurskoðun þeirra laga sem hér er um að ræða umfram þó þær mikilvægu breytingartillögur sem hér eru lagðar til. Ég hef velt því fyrir mér hvort lokaorðin í síðustu málsgrein 1. gr. frumvarpsins eigi ekki hreinlega að falla niður þar sem segir: Áunnin lífeyrisréttindi fram til þess tíma halda þó gildi sínu.

Það kann að vera að út frá lögfræðilegum sjónarmiðum, lagalegum sjónarmiðum, yrðu það talin réttindi sem menn hefðu áunnið sér og menn mundu hugsanlega fá ef þeir sæktu þau réttindi. Leyfum þeim að gera það. Spurningin er hvort einhverjir mundu vilja fara þá leið að sækja sérkjör sér til handa á grundvelli þeirra ólaga sem sett voru árið 2003 um sérstök eftirlaun fyrir ráðherra og hæstaréttardómara.

[12:58]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst rétt að koma upp og benda hv. þingmanni á að það voru sérréttindi í gangi fyrir árið 2003. Sérréttindunum var ekki komið á með lagabreytingunni 2003 eða nýju lögunum árið 2003. Það sem þá gerðist var að ráðherrum voru færð aukin réttindi, verulega aukin réttindi. Hins vegar var að örlitlu leyti dregið úr réttindum almennra þingmanna þannig að það komi hér algjörlega skýrt fram.

Þegar ég talaði um að forsendur væru brostnar fyrir sérkjörum þingmanna og ráðherra þótti mér það líka árið 2003. Það snerist ekki um að mér hafi fundist vera hugsanlega einhverjar forsendur fyrir slíku árið 2003, þvert á móti, enda greiddi ég atkvæði gegn lögunum árið 2003.

Ég taldi rétt að þetta væri alveg skýrt vegna þess að skilja mátti af ræðu hv. þingmanns að þetta hefðu verið splunkuný sérréttindi frá því ári. Það er alveg klárt frá mínum bæjardyrum séð að það hafi verið mikil mistök af þáverandi ríkisstjórnarmeirihluta að keyra þessar breytingar í gegn árið 2003 algjörlega án umræðna um grundvallaratriði. Það er eitthvað sem ég tel að þetta þing verði að leiðrétta og vinda ofan af, að snúa af þessari braut og jafna réttindi millum þings og þjóðar, eins og hv. þingmaður orðaði það áðan.

[12:59]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hér er svolítill misskilningur á ferð, því að ég held að ekki hafi verið hægt að skilja annað af orðum mínum en að ég og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir værum algjörlega sammála um þessi atriði og ég var ekki að gera athugasemd við málflutning hennar. Ég var eingöngu að ítreka það að ekki hefðu verið neinar forsendur fyrir þeirri breytingu sem gerð árið 2003 sem hv. þingmaður rakti hér ágætlega.

Ég var ekki að gera athugasemdir við málflutning hennar, alls ekki. Ég var að undirstrika þau orð sem hún sagði og leggja sérstaka áherslu á að það voru aldrei neinar forsendur, ekki heldur áður fyrir því að skapa ákveðnum aðilum í þjóðfélaginu sérkjör, ákveðnum opinberum starfsmönnum, hvort sem þeir heita þingmenn eða ráðherrar og þess vegna forseti Íslands, eða hæstaréttardómarar, sérkjör hvað lífeyrisréttindi varðar. Þau sérkjör eigum við að afnema og grundvallaratriðið er að við mótum eitt lífeyriskerfi fyrir alla landsmenn.

[13:01]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur og meðflutningsmönnum hennar fyrir að leggja fram þetta frumvarp. Ég held að það sé hollt og nauðsynlegt fyrir okkur alþingismenn að huga að breytingum. Mér finnst gallinn á frumvarpinu sá að það gengur ekki nógu langt og tekur ekki nógu mikið á þeim sérstöku kjörum sem alþingismenn sköpuðu sér, ekki bara alþingismenn heldur ekki síður ráðherrar, varðandi eftirlaun. Reyndar er ekki minnst á það í þessu frumvarpi að ráðherrar sem hafa tekjur af skriftum fá skattafslátt, þ.e. skerðast ekki vegna tekna sem, þeir hafa af ritstörfum. Því atriði er nauðsynlegt að taka á og breyta.

Greinargerð frumvarpsins endar þessum orðum, hæstv. forseti:

„Til að forðast að málið lendi í sjálfheldu málalenginga á grundvelli formsatriða, svo sem tengsla eignarréttarákvæða við löggjöfina frá 2003, er gert ráð fyrir að áunnin réttindi samkvæmt hinum umdeildu lögum skuli í engu skert.“

Þetta er auðvitað ekki það sem almenningur í landinu vill eftir þær miklu umræður sem hafa verið um þessi sérkjör, þ.e. eftirlaun forseta Íslands, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara. Ég tel þess vegna að a.m.k. þurfi að leggja fram breytingartillögu við frumvarpið eða jafnvel nýtt frumvarp sem tekur á þessum sérkjörum. Við þurfum að fá traust fólksins á Alþingi og leggja okkur fram um að almenningur hafi trú og traust á störfum alþingismanna. Ég held að þetta sé það fyrsta sem við eigum að leggja áherslu á til að vinna traust almennings í landinu og virðingu fyrir Alþingi.

[13:03]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi segja nokkur í umræðunni en þetta er náttúrlega mjög sérkennileg staða sem hér er uppi, þegar annar stjórnarflokkurinn tekur út ákvæði í stjórnarsáttmála og flytur um það mál og sennilega án þess að hafa gert samstarfsflokknum viðvart. Þetta eru nýjungar í samstarfi í ríkisstjórn, svo mikið er víst, enda sé ég að ekki fer mikið fyrir sjálfstæðismönnum í þingsalnum. Reyndar er einn staddur hér, hv. þm. Pétur Blöndal, en hann hefur nú æðioft sérstöðu í þeim flokki. Ekki veit ég hvort hann hefur sérstöðu í þessu máli eða ekki. Ég vildi vekja athygli á þessu, að þetta eru mjög sérkennileg vinnubrögð. Ég undrast í raun ekki að hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins láti lítið á sér bera þessa stundina.

Hvað sem því líður er full ástæða til að ræða þessi mál. Hér hefur náttúrlega verið vitnað til lagasetningarinnar árið 2003 sem var eftirminnileg. Um það skapaðist mikil umræða í þjóðfélaginu hvort þessi lög ættu yfirleitt rétt á sér. En við skulum rifja upp að þetta gerðist ekki bara sisvona, að það hafi verið ákveðið við ríkisstjórnarborðið að fara í þessa lagasetningu. Þáverandi forsætisráðherra Davíð Oddsson beitti sér gagnvart öllum flokkum og náði samkomulagi, þverpólitísku samkomulagi við formenn flokkanna, ef ég man það rétt, um að fara í þessa lagasetningu. Þótt þeir formenn hafi ekki allir verið tilbúnir að fara alla leið með þáverandi forsætisráðherra, Davíð Oddssyni og hafi hlaupist undan merkjum, ef þannig má að orði komast.

Hvernig sem því öllu var háttað þá leit málið þannig út gagnvart mér þegar mér var kynnt það fyrst að hér væri um samstöðu að ræða á milli flokkanna og það breytti náttúrlega mjög miklu hvað varðaði afstöðu mína til málsins. Þetta vildi ég að kæmi hér fram vegna þess að oft gleymist slíkt í umræðunni.

Síðan hefur verið gerð tilraun til að breyta þessum lögum í þá átt að fyrrverandi ráðherrar geti ekki bæði tekið eftirlaun og verið á fullum launum í mikilvægum störfum eins og t.d. fyrrverandi ráðherrar sem gegna margir sendiherrastöðum og fleiri embætti mætti nefna sem eru mikilvæg í þessu þjóðfélagi. Það náðist ekki samstaða um að gera slíka breytingu á lögunum, sem hefði verið mjög mikilvægt. Það var í tíð formanns Framsóknarflokksins sem forsætisráðherra að tilraun var gerð til að gera þá breytingu.

Ég kem upp, ekki bara til að rifja upp þessa hluti heldur líka til að segja það að ég er tilbúin að styðja frumvarp í þeim dúr sem hér er til umræðu þótt ég eigi eftir að fara nákvæmlega ofan í það. En við framsóknarmenn höfum ályktað á flokksþingi um að forréttindi þau sem í dag gilda samkvæmt lögum eigi ekki rétt á sér gagnvart þessari stétt.

Það er kannski ekki mikið meira um þetta að segja, hæstv. forseti. En ég ítreka að mér finnast vinnubrögðin sérstök.

[13:08]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hafði ekki hugsað mér að taka þátt í þessari umræðu en ræða hv. þingmanns rifjaði upp fyrir mér rótina að því sem gerðist snemma vetrar árið 2003, þ.e. þegar þinginu bárust þau tíðindi að úti í bæ hefði myndast þverpólitísk samstaða um að hækka eftirlaun ráðherra fyrst og fremst. Þetta var mjög ráðherramiðað eftirlaunafrumvarp fyrst og síðast. Ef ég man það rétt, og ég held ég fari rétt með það, misstu a.m.k. sumir þingmenn spón úr sínum aski ef svo má að orði komast þannig að málið var fyrst og fremst ráðherramiðað. Það sem gerist er að meint þverpólitískt samkomulag myndaðist úti í bæ þar sem þingflokkar voru ekki hafðir með í ráðum og enn er óljóst hverjir stóðu að því samkomulagi, svo öllu sé til haga haldið.

Í stað þess að umræðan á þinginu á sínum tíma væri um hvers vegna þingmenn og ráðherrar ættu að hafa betri kjör en aðrir og hvort einhver eðlismunur væri á milli þingmanna og ráðherra og hvort huga þyrfti sérstaklega að þeim einstaklingum sem hafa sinnt slíkum embættum þegar þeir yfirgefa vettvanginn þá varð umræðan fyrst og fremst um hver hafi svikið, hvers vegna ekki stóðu allir að þessu o.s.frv. Það virkaði á mig þannig, ég get alveg sagt það, sem einhver hin aumkunarverðasta staða sem þingið hefur komist í, þ.e. þegar meint samkomulag kom inn í þingið og stór hluti þingsins stóð upp og greiddi atkvæði í samræmi við það, án þess að taka sérstaka afstöðu. Ég vonast til að því ráðherraræði sem hér ríkti í a.m.k. tólf ár fari að ljúka. (Forseti hringir.) Vonandi rennur upp sá tími að þingið taki sjálfstæða afstöðu í málum. Þetta er að mínu viti (Forseti hringir.) eitthvað það lægsta sem þingið hefur komist.

[13:10]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. formaður þingflokks Samfylkingarinnar verður að eiga það við fyrrverandi formann sinn hvernig þetta samkomulag varð til og hvað út úr því kom á þeim tíma. En fyrst hv. þingmaður er að tala um ráðherraræði og að þetta frumvarp hafi fyrst og fremst snúið að því að bæta hag ráðherra er mér skylt að greina frá því að þar var um verulega kjarabót að ræða fyrir formenn flokka sem ekki voru ráðherrar.

[13:11]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Kannski er litlu við þetta að bæta nema hvað hv. þingmaður vísar til þess að horfa þurfi til einhverra sem að þessu stóðu í þeirri umræðu sem fram fór. Því miður var hún ekki upplýsandi og ekki merkileg. En alla tíð var um það deilt hverjir stóðu að þessu, hverjir komu að þessu og hvernig tilurðin varð. Því miður fór umræðan fram um þetta. Þetta var grundvallarumræðan sem fram fór í stað þess að fram færi efnisleg umræða um málið, um forsendurnar og þær grundvallarspurningar sem eðlilega hefði verið ástæða til þess að spyrja og hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir og fleiri hafa dregið fram í þessari umræðu. Lykilatriðið er að allir séu jafnir og það sé eitt lífeyrissjóðakerfi fyrir alla landsmenn. Um það snýst þetta mál.

Enginn hefur talað meira um þetta í gegnum tíðina en hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir, bæði í ræðu og riti. Hún kemur á þing og fylgir þessu máli eftir. Eðlilegt er að málið komi fram og miðað við þau viðbrögð sem hv. þingmenn hafa sýnt í dag hef ég trú á að þingið muni rétta sinn hag frá þessum hörmungardögum á haustinu 2003.

[13:12]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er kannski ekki miklu við þetta að bæta. Ég veit að hv. þingmaður hefur ekki tækifæri til að svara mér en ég reikna með að aðrir samfylkingarmenn eigi eftir að koma upp og halda ræður.

Mig langar til þess að spyrja hvort þingmönnum Sjálfstæðisflokksins hafi verið boðið að flytja þetta mál með samfylkingarþingmönnum.

[13:13]

Ellert B. Schram (Sf):

Frú forseti. Ég skal ekki lengja þessa umræðu um of en tel mér skylt að kveðja mér hljóðs til að lýsa yfir fylgi mínu við þetta frumvarpi sem ég er reyndar einnig flutningsmað-

ur að. En ég hefði gjarnan viljað ganga aðeins lengra og vil því gera grein fyrir því. Ég vil hins vegar gera athugasemdir við málflutning hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur þar sem hún vísar til þess að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir:

„Eftirlaunakjör alþingismanna og ráðherra verði endurskoðuð og meira samræmi komið á í lífeyrismálum ráðamanna og almennings.“

Þetta vitnar hún í og telur að málið sem hér um ræðir sé krókur á móti bragði af hálfu Samfylkingarinnar. Hún lýsir undrun sinni á því að við séum með eitthvert þjófstart í þessu málefni. Ég hef þvert á móti litið svo á að frumvarpið sem hér er lagt fram sé til þess að hreyfa við málinu og koma fram með sjónarmið sem hægt er að taka tillit til þegar að þeirri endurskoðun kemur sem búið er að lofa í stjórnarsáttmálanum. Það er því með jákvæðum huga og kannski með hliðsjón af þeim setningum í stjórnarsáttmálanum sem þetta mál er á dagskrá.

Auk þess er auðvitað ljóst að hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir er inni á þingi í nokkra daga. Hún hefur haft þetta mál sem sitt baráttumál í langan tíma og þess vegna er skiljanlegt og eðlilegt að hún flytji málið og komi sjónarmiðum sínum á framfæri.

Varðandi umræðuna áðan um ráðamenn, ráðherra, þingmenn o.s.frv., vildi ég aðeins upplýsa að ég hef alltaf verið þeirrar skoðunar að lögin sem hér eru til umræðu hafi ekki verið endilega til mikilla hagsbóta fyrir alþingismenn. Ég hef látið kanna það vegna þess að ég er kominn á eftirlaunaaldur sem þingmaður frá fyrri árum. En þau kjör sem mundu bjóðast samkvæmt núverandi lögum um eftirlaunakjör þingmanna sem samþykkt voru 2003 eru lakari en þau sem ég hef og mun njóta þegar þar að kemur miðað við þau eftirlaunakjör sem þá ríktu og ég mun heyra undir. Hér er því ekki um það að ræða að þingmenn hafi verið að hygla sjálfum sér en það sem skiptir máli er að þarna var verið að búa til forréttindi og sérréttindi fyrir ýmsa aðra, svo að ég fari nú ekki nánar út í það.

Ég hefði viljað ganga lengra og ekki vera eins hógvær og sáttfús og 1. flutningsmaður að því er varðar áunnin lífeyrisréttindi. Ég hefði viljað láta á það reyna að frumvarpið gengi lengra að því leyti að áunnin lífeyrisréttindi væru líka felld niður. Ég er ekki svo viss um að það yrði vandamál vegna eignaréttarákvæða og tilkalls til eignarréttar þar sem menn eru byrjaðir að fá greitt samkvæmt þessum nýju lögum. Ég vísa til þess að Hæstiréttur hefur kveðið upp dóma þar sem hægt er að breyta svona réttindum enda sé um almenna breytingu að ræða sem taki til allra sjóðfélaga eftir atvikum. Ég held að athuga eigi hvort hægt sé að ganga lengra þegar málið er komið til nefndar.

Að öðru leyti þakka ég fyrir frumkvæðið sem hv. þingmaður hefur sýnt með því að leggja fram þetta frumvarp. Ég er ánægður með að hafa tekið þátt í að veita því atbeina.

[13:17]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir að flytja þetta mál og vekja máls á lífeyrisréttindum þingmanna og ráðherra.

Kvartað hefur verið undan því að sjálfstæðismenn taki ekki þátt í umræðunni og ég hlýddi á það. Ég er sjálfstæðismaður og nú tek ég sem sagt þátt í umræðunni og hef gert það mörgum sinnum áður. Ég er eini þingmaðurinn sem ég veit til, frá því að ég kom inn á þing 1995, að hafi flutt fullbúið frumvarp um það að menn skuli njóta lífeyriskjara eins og kjósendur almennt, ekki eins og opinberir starfsmenn heldur eins og kjósendur almennt. Það náði ekki lengra en inn í nefnd þannig að það var ekki mikið rætt.

Það hefur löngum tíðkast á Íslandi að dulbúa tekjur, fólk vill yfirleitt sýna lægri tekjur en það hefur. Í kjarasamningum er það alveg viðurkennt sport að dulbúa tekjur. Ef einhver kemur í sjónvarpið og segist hafa þetta mikið í dagvinnulaun trúi ég því aldrei — aldrei, af því að það er yfirleitt eitthvað á bak við það, sérstaklega ef það er foringi stéttarfélags, að dagvinnulaunin séu þessi eða hin. Þá hlusta ég bara og hugsa eitthvað allt annað.

Menn eru alltaf að dulbúa tekjur og fela. Frumvarp til laga um kjararáð var rætt fyrir ekki löngu síðan, á löggjafarþinginu 2005–2006. Það kom inn í hv. efnahags- og viðskiptanefnd, sem þá hét, en ég var formaður þeirrar nefndar. Ég lagði þá áherslu á að upplýst yrði hvers virði þau réttindi eru sem þingmenn hafa. Það stendur í nefndarálitinu, og ég vona að menn muni það, þeir sem sátu í nefndinni, að það var að mínu frumkvæði. Þar stendur, með leyfi frú forseta:

„Í öðru lagi er lögð til breyting á 4. mgr. 9. gr. þannig að kjararáð skuli ekki aðeins taka tillit til kvaða og hlunninda sem fylgja starfinu heldur leggja mat á verðmæti þessara atriða, t.d. lífeyrisréttinda og þess starfsóöryggis sem fylgir t.d. þingmannsstarfi. Slíkt mat auðveldar raunhæfan samanburð á launum þingmanna og annarra í þjóðfélaginu.“

Kjararáð á sem sagt að sýna það í krónum og aurum hvers virði þau réttindi eru sem þingmenn njóta þannig að þessum feluleik verði hætt alla vega hvað varðar þingmenn.

Þegar ég flutti frumvarp mitt á 120. þingi, á þskj. 79, lagði ég til að þingmenn nytu lífeyriskjara eins og almennir lífeyrissjóðir gera ráð fyrir, eins og almenningur í landinu, ekki B-deildarfólkið í Lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins, sem er með óskaplega góð lífeyrisréttindi og hér er gert ráð fyrir að þingmenn eigi að njóta. Ég hugsa að sumir þingmenn muni hækka í lífeyri við þetta frumvarp.

Ég lagði sem sagt til að þeir nytu lífeyrisréttinda eins og umbjóðendur þeirra, kjósendur þeirra, njóta svona almennt, fólkið sem er í almennu lífeyrissjóðunum, fólkið sem er í A-deild LSR. Ég gerði ráð fyrir því að þetta yrði sýnt í launum þingmanna, þau yrðu hækkuð sem því næmi þannig að það kæmi í ljós hvaða laun þeir raunverulega hefðu. Ég veit ekki um einn einasta þingmann, hvorki í stjórn né stjórnarandstöðu, í engum flokki, hvorki í Sjálfstæðisflokki né öðrum flokkum, sem hefur flutt frumvarp til laga um þetta misrétti. Það er dálítið harkalegt að heyra að Sjálfstæðisflokkurinn hafi ekkert gert í málinu. Ég er þó alla vega í þeim flokki.

Það er merkileg staða hjá opinberum starfsmönnum, frú forseti. Ráðherrar og hæstaréttardómarar njóta óskaplega góðra lífeyrisréttinda og væri fróðlegt að fá yfirlit yfir það hvaða lífeyrisréttinda sumir njóta. Hæstaréttardómarar voru á tímabili bæði með laun og lífeyrisréttindi. Ekki mátti skerða launin þeirra eftir að þeir hættu að starfa.

Svo er það fólkið í B-deildinni. Þegar aðlögunarsamningarnir stóðu hér á Alþingi barðist ég eins og ljón fyrir því að opinberir starfsmenn gætu valið annaðhvort að vera með lág dagvinnulaun, eins og þeir voru með, og góð lífeyrisréttindi eða há laun og venjuleg lífeyrisréttindi eins og í verkamannalífeyrissjóðum. Hér eru formenn verkalýðshreyfingar sem þekkja þau lífeyrisréttindi. Nei, það mátti ekki gera, þeir fengu nefnilega hvort tveggja, hærri laun, aðlögunarsamninga og lífeyrisréttindin góðu. Afleiðingin er sú að skuldbinding B-deildar LSR hefur vaxið um hundruð milljarða, hún hefur vaxið meira en söluverð Landsbankans, Búnaðarbankans og Símans, vaxið miklu meira en einkavæðing allra ríkisfyrirtækja hefur gefið ríkissjóði. Þeir hirtu ríkisfyrirtækin og ég er viss um að skuldbindingin hefur vaxið meira en sem nemur verðmæti Landsvirkjunar. Þeir eru búnir að hirða öll ríkisfyrirtækin, lífeyrisþegarnir í B-deild Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins.

Hverjir skyldu borga þetta? Nú, hinir sem eru í almennu lífeyrissjóðunum. Þeir borga þetta að sjálfsögðu með sköttum sínum. Skuldbindingin er gífurleg, hún er svo stjarnfræðileg að ég ætla ekki að reyna að túlka það fyrir hv. þingmönnum.

Svo er það fólkið sem er í A-deildinni. Það hefur reyndar dálítið góð réttindi, iðgjaldið er 15,5%, það er lægra hjá almennu sjóðunum og þar af leiðandi hefur fólkið hærri réttindi. En það er einn munur á, réttindin eru föst en iðgjaldið breytilegt hjá ríkinu. Ef vextir skyldu nú lækka — sem allir vona — þarf ríkið að fara að hækka iðgjaldið upp úr öllu valdi, þ.e. hinir borga áfram, þ.e. skattgreiðendur sem eru í almennum sjóðum, sjóðum sem hafa enga bakábyrgð. Ef vextirnir lækka og þeir geta ekki staðið undir skuldbindingum sínum er rétturinn skertur. Það er ekkert annað hægt að gera.

Það merkilega er að það eru líka til ríkisstarfsmenn sem hvorki eru í A-deild né B-deild, sem eru t.d. í Lífeyrissjóði Eflingar. Það eru því til þrjár tegundir af ríkisstarfsmönnum. Þeir eru að bera saman launin sín alla daga en það er ekkert að marka það því að lífeyrisréttindin eru þvílíkt verðmeiri hjá B-deildinni en í A-deildinni og þeirra lífeyrisréttindi eru aftur verðmeiri en hjá almennu sjóðunum. Ég held að mjög brýnt sé að menn fari nú að ræða þetta og ég ætla einmitt að nota tækifærið hér.

Frumvarpið frá 2003 hefur verið gagnrýnt og ég lenti í ákveðnum vanda þegar ég átti að greiða atkvæði um það mál, ég viðurkenni það. Ég greiddi því atkvæði vegna þess að ákveðin stöðlun var í lífeyrisréttindum þingmanna sem gerði auðveldara að breyta þeim seinna yfir í almenn réttindi hjá almennu lífeyrissjóðunum og auk þess voru réttindi þingmanna pínulítið skert vegna þess að iðgjaldið var hækkað úr 4% í 5%. Í heildina voru lífeyrisréttindi þingmanna skert með því frumvarpi og ég gat alveg tekið undir það. Svo voru einstakir aðilar sem fengu mög góð lífeyrisréttindi í því, formenn stjórnmálaflokkanna o.s.frv.

Það hefur verið gagnrýnt að ýmsir aðilar, samkvæmt lögunum frá 2003, starfi jafnframt því að taka lífeyri, þeir sem sagt haldi áfram að starfa og taki lífeyri áfram. Ég er alveg hlessa á þeirri umræðu. Þetta hefur verið við lýði hjá opinberum starfsmönnum síðan 1920 þegar Lífeyrissjóður presta var tekinn upp. Þeir sem eru í B-deildinni hafa mátt starfa og taka lífeyri. Menn þurfa því að taka á vandanum hjá opinberum starfsmönnum í heild sinni.

Ég er mjög ánægður með það frumvarp sem hér um ræðir vegna þess að það vekur upp umræðu um lífeyrismál. Ég mundi hins vegar ekki fallast á það, og ég er ekki viss um að ég greiði því atkvæði, vegna þess að það bætir stöðu sumra þingmanna og neglir þau niður, að þeir fái lífeyrisréttindi eins og opinberir starfsmenn, þá væntanlega eins og í B-deildinni. Reyndar er ekki neitt talað um það í greinargerðinni eða yfirleitt.

Ég vil að hv. þingmenn fari að taka sér tak, sérstaklega eftir að Kjaradómur fer nú að nefna hvers virði þessi lífeyrisréttindi séu. Þá vita menn hvað þeir hafa í laun. Þeir vilja þá kannski taka þau út sem laun og hafa venjuleg lífeyrisréttindi eins og fólkið í landinu.

[13:28]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Til er saga um litla ljóta andarungann og ég held að hv. þm. Pétur Blöndal sé ljóti andarunginn í Sjálfstæðisflokknum þegar kemur að þessu máli. Hann er eini þingmaður sjálfstæðismanna sem er í salnum. (Gripið fram í.) Fyrirgefðu, þú ert nýkomin inn.

Hæstv. forseti. Það er dálítið forvitnilegt að heyra að sjálfstæðismenn taka ekki þátt í þessari umræðu. Eitthvað eru þeir hræddir við.

Hv. þm. Pétur Blöndal minntist á að í atkvæðagreiðslu hefðu allir flokkar, og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir minntist á það líka, verið sammála þessu 2003. Ég sat þá hér sem varaþingmaður og allir í Frjálslynda flokknum greiddu atkvæði gegn því frumvarpi. (**VS:** Ég er að tala um formennina.) Formaður Frjálslynda flokksins átti ekki sæti á Alþingi þá, hann var erlendis svo að ég svari frammíkalli.

Hæstv. þingforseti. Frumvarpið nær að mínu mati ekki nógu langt fram. Við höfðum hugsað okkur, ég og hv. þm. Jón Magnússon, að flytja frumvarp um þetta mál. Ekki er víst að af því geti orðið og setjum við þá fram breytingartillögu við þetta frumvarp. En þegar verið er að tala um að jafna lífeyriskjör alþingismanna og ráðherra til samanburðar við almenna lífeyrissjóði í landinu er ekki nóg að tala um opinbera lífeyrissjóði. Það er mikill munur á lífeyrissjóðum opinberra starfsmanna, hvort sem þeir eru í A-deild eða B-deild, og lífeyrisjóðum verkalýðshreyfingarinnar.

[13:30]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur fyrir að hreyfa mjög mikilsverðu máli og koma af stað umræðu á þinginu um eftirlaun ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara og gera tillögu um breytingu á þeim lögum sem samþykkt voru 2003. Ég var þeirrar skoðunar þá og ég er enn að lögin frá 2003 hafi verið mikil mistök sem Alþingi gerði og mikilvægt sé að reyna að vinda ofan af því máli eins og hægt er.

Að þessu máli komu á sínum tíma þingmenn úr öllum flokkum. Ég hefði því talið mikilvægt að þingmenn úr öllum flokkum kæmu líka að því að vinda ofan af þessari lagasetningu og reyndu að finna leið til að koma á meira

samræmi í lífeyrismálum ráðamanna og almennings, eins og raunar er lagt til í stjórnarsáttmála Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks.

Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hafði sérstaklega á orði að um nýjung væri að ræða í samstarfi stjórnarflokka, að annar flokkurinn, eins og hún orðaði það, flytji mál sem þetta án atbeina hins. Því er til að svara að um er að ræða mál sem fimm þingmenn Samfylkingarinnar flytja. Þeir leggja til að fara ákveðna leið í þessu tiltekna efni. Það er auðvitað hægt að fara ýmsar leiðir í þessu efni og þetta er kannski ekki sú eina sem er tiltæk. En þeir leggja þetta til, hreyfa með því málinu og koma því á skrið sem ég held að sé mjög mikilvægt. Ég tel að langbest væri ef allir flokkar gætu komið að málinu og sameiginleg niðurstaða næðist um hvernig menn vilja haga þessum málum þegar til framtíðar er litið.

Það kann vel að vera að það sé nýjung í samstarfi stjórnarflokka að þingmenn úr öðrum stjórnarflokknum leggi fram mál, sína sýn á tiltekið mál og leggi til tiltekna leið í því efni, en það er þá bara fagnaðarefni að mínu viti. Það er mikilvægt að þingmenn geti bent á leiðir sem þeir vilja fara og telja nauðsynlegar og mikilvægar og komið með sitt innlegg í málin þótt ekki séu endilega allir, jafnvel í flokki þeirra, sammála um leiðina, m.a. hjá samstarfsflokknum í þessu tilviki. Það er réttur þingmanna að koma fram með þingmál og hreyfa mikilvægri umræðu. Ef það er að mati hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur alger nýjung þá er það bara fagnaðarefni að svo skuli vera og að teknir hafi verið upp nýir starfshættir á þinginu.

Hér hefur fortíðin aðeins komið til umræðu. Sitt sýnist hverjum um það hvort láta eigi fortíðina liggja eins og hún er, eins og lagt er til í þessu frumvarpi. Lagt er til að áunnin lífeyrisréttindi fram til 1. janúar 2008 haldi gildi sínu. Aðrir hafa bent á að ekki séu rök til þess að hafa það með þeim hætti og kannski ætti einmitt að skoða fortíðina, hvort þar þurfi að breyta einhverju og að ekki eigi algjörlega að slá striki yfir hana. Þetta er eitt af því sem ég held að sé mikilvægt að þingmenn úr öllum flokkum ræði, að þeir reyni að koma sér saman um hvernig best væri að taka á þeim málum sem snúa að fortíðinni.

Ég endurtek og ítreka að hér er verið að hreyfa mikilvægu máli. Með málinu er reynt að vinda ofan af ósanngjarnri og óréttlátri löggjöf sem samþykkt var á þingi árið 2003 með atbeina allra flokka, við skulum ekki gleyma því. Allir flokkar komu að þessu með einum eða öðrum hætti þótt ekki hefðu allir (**Gripið fram í:** Á byrjunarstigi.) Byrjunarstigi, gott og vel, höfum það þannig. Allir flokkar komu að málinu á byrjunarstigi þótt að það hafi alls ekki verið þannig að á lokasprettinum hafi allir fallist á málið. En það er mikilvægt að við reynum að ná samstöðu um hvernig við getum sem best undið ofan af þessum mistökum.

[13:35]

Flm. (Valgerður Bjarnadóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég þakka þingmönnum fyrir góðar undirtektir við þetta frumvarp. Eins og hæstv. utanríkisráðherra sagði er kannski megintilgangurinn með því að flytja það í þessu formi að hreyfa við málinu. Ég sjálf hef mjög ákveðnar skoðanir á því hvernig þurfi að klára þetta mál. Það þarf að klára það með því að þessi sérréttindi, hvort sem þau voru fyrr eða síðar en þau sem eru í þessum lögum, verði afnumin og auðvitað ber að stefna að því að allir landsmenn njóti sömu lífeyriskjara. Það hlýtur að vera stefnan.

Ég enda mál mitt á því að segja að það er mér að meinalausu og meira en það ef breytingar á frumvarpinu yrðu einnig varðandi áunnin réttindi. Ég hélt að ég hefði skýrt það í máli mínu eða vonaðist til að ná að skýra það í máli mínu að í frumvarpinu er ekki um það fjallað til að forðast það að beina umræðunni að því sem ég tel hliðaratriði. Aðalmálið tel ég að afnema þau réttindi sem voru ákveðin í desember árið 2003.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

[13:37]

Útbýting:

Bólusetningar gegn leghálskrabbameini, 176. mál, fsp. VS, þskj. 189.

Endurgreiðsla á kostnaði við veiðar á ref og mink, 178. mál, fsp. GBj, þskj. 191.

Húsnæðismál lögreglustjórans á Suðurnesjum, 180. mál, fsp. BjörkG, þskj. 193.

Íslenska ákvæðið í Kyoto-bókuninni, 174. mál, fsp. VS, þskj. 187.

Uppbygging hjúkrunarrýma, 177. mál, fsp. VS, þskj. 190.

Veiðar Færeyinga innan íslensku fiskveiðilögsögunnar, 179. mál, fsp. GMJ, þskj. 192.

Þjónusta við aldraða, 175. mál, fsp. VS, þskj. 188.

Breyting á lagaákvæðum um húsafriðun, 1. umr.

Frv. ÁÞS o.fl., 33. mál (aldursákvæði og hverfisvernd). — Þskj. 33.

[13:38]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lagaákvæðum um húsafriðun sem ég flyt ásamt fimm öðrum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, þeim Álfheiði Ingadóttur, Jóni Bjarnasyni, Katrínu Jakobsdóttur, Kolbrúnu Halldórsdóttur og Þuríði Backman.

Frumvarpið fjallar annars vegar um breytingar á lögum um húsafriðun, nr. 104/2001, og hins vegar um breytingu á skipulags- og byggingarlögum, nr. 73/1997.

Frumvarpinu er ætlað að styrkja stöðu húsafriðunar og verndun sögulegs byggingararfs þjóðarinnar frá því sem er í gildandi lögum, annars vegar í lögum um húsafriðun og hins vegar í skipulags- og byggingarlögum. Á undanförnum missirum hafa ítrekað komið fram dæmi sem sýna fram á þörfina á því að efla húsafriðun og stöðu hennar í lögum. Á sama tíma hefur umræða um húsafriðun verið mikil og skilningur almennings og stjórnvalda á mikilvægi húsafrið-

unar fyrir menningu og sögu þjóðarinnar er tvímælalaust að aukast.

Íslensk stjórnvöld hafa nýlega mótað sér menningarstefnu í mannvirkjagerð þar sem m.a. er sérstaklega fjallað um menningararfinn, byggingarlistaarfinn. Menntamálaráðherra skipaði nefnd á árinu 2005 til að vinna tillögur um stefnu stjórnvalda í manngerðu umhverfi undir forustu Halldóru Vífilsdóttur arkitekts. *Menningarstefna í mannvirkjagerð* er afrakstur þeirrar nefndarvinnu. Í þeirri stefnu segir m.a., með leyfi forseta:

„Svo kann að virðast að Íslendingar eigi ekki mikinn byggingarlistararf. Íslendingar bjuggu lengi við fátækt, einangrun og harðbýli og var erfitt um vik með endingargóð byggingarefni. Á síðustu hundrað árum hefur orðið mikil breyting þar á en tilhneigingar gætir til þess að horfa einvörðungu fram á við og gá ekki að þeim fágætu verðmætum sem við eigum í mannvirkjum og byggðamynstri. Arfur liðins tíma gerir okkur kleift að þekkja rætur og grunn þeirrar sjálfsmyndar sem við tengjum okkur við í dag. Stórbrotið landslag er eitt helsta einkenni Íslands. Mikil auðæfi felast í ósnortinni náttúrunni og er þar falinn stór hluti af arfi komandi kynslóða.“

Í þessari menningarstefnu kemur fram mikill metnaður til að láta söguna og arfinn njóta sín. Það er þýðingarmikið að ekki sé látið staðar numið með skýrri stefnumótun. Henni þarf að fylgja eftir á öllum sviðum. Þær breytingar á húsafriðunarlögum annars vegar og skipulags- og byggingarlögum hins vegar sem lagðar eru til í þessu frumvarpi eru til þess fallnar að styrkja húsafriðun og vernda sögulegan byggingararf.

Ég ætla að víkja stuttlega að einstökum greinum í frumvarpinu. Það skiptist í tvo kafla, annars vegar kafla sem fjallar um breytingu á lögunum um húsafriðun og hins vegar kafla sem fjallar um breytingu á skipulags- og byggingarlögum.

Fyrst um I. kafla. Í 1. gr. er gert ráð fyrir að aldursákvæði 6. gr. laga um húsafriðun breytist og gerður sá áskilnaður að öll hús sem eru 100 ára og eldri verði friðuð með lögum og jafnframt allar kirkjur sem eru 75 ára og eldri. Í gildandi lögum er friðun miðuð við hús byggð fyrir 1850 og kirkjur byggðar fyrir 1918. Augljóst er að með þessari viðmiðun næst ekki að láta húsafriðun fylgja tímanum heldur er hún óhögguð í ártölum sem ákveðin voru á sínum tíma, og eru jafnvel tilviljunarkennd. Með því að miða við ákveðinn aldur húsa er tryggt að um leið og hús nær tilteknum aldri nýtur það friðunar og gilda þá ákvæði laganna um allar fyrirhugaðar breytingar, flutning eða niðurrif. Þar með skapast einnig samfella í húsafriðun. Ekki liggur nákvæmlega fyrir hver fjöldi húsa er á landinu öllu sem þessi viðmiðun gæti átt við, en talið er að á höfuðborgarsvæðinu séu aðeins um 1,2% húsa frá því fyrir 1908, eða um 500–600 hús, og utan þess munu sennilega vera u.þ.b. 360 friðuð hús. Utan Reykjavíkur eru heillegar húsaþyrpingar frá upphafi 20. aldar eða eldri, einkum í Stykkishólmi, á Ísafirði, Akureyri og Seyðisfirði. Sem betur fer hafa þessi sveitarfélög borið gæfu til að varðveita og viðhalda þessum menningararfi og að hluta til með miklum myndarbrag.

Þá lagt til að eigendum húsa sem eru 75 ára og eldri sé skylt að leita umsagnar húsafriðunarnefndar ef þeir hyggjast breyta húsi sínu, flytja það eða rífa. Gildandi lög miða við ártalið 1918. Helstu rök fyrir þeirri tímasetningu eru væntanlega að um það leyti hefst steinsteypuöldin í íslenskri byggingarlist, en full ástæða er nú til að ákvæði húsafriðunarlaga taki til þeirra húsa sem fyrst voru byggð í samræmi við þá stefnu. Ljóst er að þau eru mikilsverður vitnisburður um byggingarsögu þjóðarinnar sem fullt tilefni er til að sýna sóma.

Í þriðja lagi er lagt til að hnykkt verði á orðalagi varðandi skyldur byggingarfulltrúa til að ganga úr skugga um að álits húsafriðunarnefndar hafi verið aflað áður en leyfi er veitt til framkvæmda við friðuð hús. Komið hefur í ljós að full þörf er á því að þær skyldur séu skýrar.

Aðeins um II. kafla frumvarpsins. Í II. kafla frumvarpsins er lögð til breyting á 9. gr. skipulags- og byggingarlaga, nr. 73/1997, þess efnis að skylt verði að leita álits húsafriðunarnefndar ef ákvæði um hverfisvernd eru sett í skipulagsáætlun eða ef breyta á skipulagi þar sem þegar gilda ákvæði hverfisverndar. Skylt er samkvæmt núgildandi lögum að setja slíkt ákvæði inn ef innan marka skipulagssvæðis eru einstakar byggingar, mannvirki, húsaþyrpingar, náttúruminjar eða trjágróður sem æskilegt er talið að varðveita vegna sögulegs, náttúrulegs eða menningarlegs gildis, án þess að um lögformlega friðun sé að ræða. Jafnframt er brýnt að húsafriðunarnefnd fái til umsagnar skipulagstillögur þar sem unnið er með skipulagsreiti eða svæði þar sem eru hús eða húsaþyrpingar sem ákvæði 6. gr. húsafriðunarlaga ná til.

Flutningsmenn telja að það sé sérstaklega mikilvægt til að tryggja að sjónarmið húsafriðunar og húsverndar komi fram og séu höfð til hliðsjónar strax á skipulagsstigi. Í 4. gr. gildandi húsafriðunarlaga segir: „Friða má mannvirki, hús eða húshluta, sem hafa menningarsögulegt eða listrænt gildi. Friðun getur náð til nánasta umhverfis friðaðs mannvirkis. Friða má samstæður húsa sem hafa sama gildi og að framan greinir og gilda þá reglur friðunar um hvert einstakt þeirra.“ Enda þótt markmið laganna sé m.a. að friða megi „samstæður húsa“ og „nánasta umhverfi“ virðist sem húsafriðunarnefnd hafi skort skýrar lagaheimildir til að hafa afskipti af málum á skipulagsstigi. Ítrekað hafa skipulagsyfirvöld í sveitarfélögum gagnrýnt húsafriðunarnefnd fyrir að kynna sín sjónarmið seint í ferli mála, iðulega þegar komið er að framkvæmdum og þá sé það „einfaldlega of seint“ eins og oft er sagt. Til að taka á þessu, og tryggja húsafriðunarnefnd þannig tæki til að ná fram markmiðum gildandi laga að þessu leyti, er lagt til að nefndin fái skipulagstillögur til umsagnar ef ákvæði hverfisverndar gildir á svæðinu og sömuleiðis ef fjallað er um skipulag þar sem eru byggingar sem ákvæði húsafriðunarlaganna ná til. Eðlilegt þykir hins vegar að þetta ákvæði sé sett inn í skipulags- og byggingarlög.

Engum blöðum er um það að fletta að það er að verða viss vitundarvakning í umfjöllun um húsafriðun, e.t.v. ákveðin þáttaskil eða tímamót í umræðunni. Nýlegt dæmi er að forseti Alþingis tók skynsamlega afstöðu til skipulagsmála hér á Alþingisreitnum en þá lagði hann til að Skjaldbreið við Kirkjustræti yrði friðuð en áður hafði þingið óskað eftir að heimilað yrði að rífa húsið. Sem betur fer

höfðu borgaryfirvöld lagst gegn því. Í fréttatilkynningu frá forseta Alþingis segir m.a. um þetta mál, með leyfi forseta:

„Að Skjaldbreið verði endurbyggð í sem næst upprunalegri mynd. Við þá endurgerð verði einkum hugað að sal á 1. hæð hússins, sem hefur bæði byggingarlegt og sögulegt gildi.“

Talsverð umræða hefur farið fram í fjölmiðlum á undanförnum mánuðum og missirum um húsafriðunarmál og mér finnst kannski við hæfi við þessa umræðu, virðulegur forseti, að vitna m.a. í viðtal við nýráðinn forstöðumann húsafriðunarnefndar sem tók reyndar til starfa í gær en viðtal við hann, Nikulás Úlfar Másson, birtist í Morgunblaðinu 22. október sl. Þar er m.a. fjallað um það frumvarp sem ég er hér að mæla fyrir og þar segir nýráðinn forstöðumaður húsafriðunarnefndar um frumvarpið, með leyfi forseta:

„Breytingin felst í því að gengið verði út frá aldri húsanna en ekki neinu sérstöku ártali eins og verið hefur. Þannig er lagt til í frumvarpinu að miðað verði við að hús sem eldri eru en 75 ára verði háð ofannefndu ákvæði. Því er þannig varið í dag að öll hús sem byggð eru fyrir 1850 eru sjálfkrafa friðuð en í fyrirliggjandi tillögu að breytingum á lögum um húsafriðun er gert ráð fyrir að öll hús sem eru 100 ára og eldri skuli vera friðuð. Þó að hús séu friðuð eða njóti verndar þýðir það ekki að engu megi breyta, samanber viðbygginguna við Alþingishúsið og fyrirhugaðar breytingar á Alþingisreitnum svokallaða. Ég tel þetta verða húsverndun á landinu til framdráttar.“

Nýráðinn forstöðumaður húsafriðunarnefndar hefur kynnt sér þetta frumvarp og fer um það jákvæðum orðum í viðtali við Morgunblaðið seint í október sl.

Jafnframt gæti verið áhugavert að benda á ágæta grein sem birtist í Fréttablaðinu 27. ágúst sl. eftir Guðjón Friðriksson, sagnfræðing og stjórnarmann í Torfusamtökunum, en þar segir hann m.a., með leyfi forseta:

„Hús eru mikilvægur hluti af menningararfi þjóðarinnar. Okkur þykir varið í að geta séð gamalt amboð á Þjóðminjasafninu sem er ekkert merkilegt í sjálfu sér og hefur kannski verið í slæmu ásigkomulagi þegar það kom á safnið. En við viljum varðveita það sem hluta af menningararfi okkar og því hefur verið hlúð að því. Húsin hafa það líka fram yfir muni á söfnum að auðvelt er að nýta þau í nútímanum. Vel upp gerð gömul hús sem hluti af nýju hóteli á mótum Skólavörðustígs og Laugavegar mundu gefa því sérstakan þokka, rétt eins og raunin hefur orðið með Hótel Reykjavík Centrum í Aðalstræti.

Bestu dæmin um uppbyggingu í miðbæ Reykjavíkur síðustu áratugi eru tengd því að gömul hús hafa verið nýtt í tengslum við nýbyggingar. Verstu dæmin eru tengd því að kúlan hefur verið sett á gömul hús og byggðir forljótir steinkumbaldar í staðinn, oft í engu samræmi við umhverfið.“

Ég tel ljóst að það er að verða ákveðin vitundarvakning varðandi mikilvægi þess að varðveita gömul hús. Það eru ekki mörg gömul hús á Íslandi, við erum ungt samfélag, ekki síst í þessu samhengi og í þessum skilningi, og því er mikilvægt að huga að þessu en ég hef orðið var við að það er vaxandi skilningur á því og áhugi á því úti í samfélaginu.

Virðulegur forseti. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði frumvarpinu vísað til 2. umr. og hv. menntamálanefndar og ég vænti þess og vonast til að það fái góðar viðtökur í þinginu.

[13:49]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er gleðilegt að hér sé til umræðu íslensk byggingarlist með því frumvarpi sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson mælti fyrir. Ég kem með almennar athugasemdir og tvær til þrjár spurningar sem mig langar til að beina til hv. þingmanns.

Í þessu frumvarpi er fyrst og fremst horft til húsa á ákveðnum aldri, að hús sem hafi náð ákveðnum aldri skuli hljóta friðun. Mig langar í þessu sambandi að benda á það þegar við tölum um byggingarlist að við eigum líka hús á Íslandi sem eru mjög merk en töluvert yngri og ættu kannski líka að hafa einhverja friðunarmöguleika. Ég nefni í þessu sambandi sérstaklega Norræna húsið þar sem mér hefur þótt verulega að því sótt í umhverfinu, það eru komin hús allt í kringum það og orðið verulega þröngt um það. Mér finnst það dæmi um hús sem ekki er timburhús og aldeilis ekki gamalt hús og er í raun og veru mjög framúrstefnulegt hús sem ástæða væri til að gæta sérstaklega. Mig langaði til að benda hv. þingmanni á það.

Einnig langar mig til að spyrja hv. þingmann hvort honum sé kunnugt um hvort húsafriðunarnefnd ætli sér að raða húsum upp með einhverjum hætti ef mikil aukning yrði í því að menn vildu friða hús í landinu, hvernig menn ætli að bregðast við því, og þá ekki síst í því ljósi að víða er um yfirgefin hús að ræða þar sem ekki er hægt að snúa sér til neins til að spyrja eða fá beint leyfi til að rífa þau vegna þess að það er ekki endilega víst hver á þau. Ég meina þá hús víða í sveitum landsins og líka í minni samfélögum sem eru kannski að dragast saman.

Enn fremur langar mig til að spyrja hv. þingmann að því hvort hann átti sig á hversu mikinn kostnað það hafi í raun og veru í för með sér að breyta lögunum með þessum hætti.

[13:51]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Ólöfu Nordal fyrir athugasemdir hennar og spurningar í tilefni af þessu máli. Það er rétt að hér er gert ráð fyrir að hús njóti verndar þegar þau hafa náð tilteknum aldri. Í lögunum í dag er það í raun og veru gert, bara með öðrum hætti, þar er miðað við ákveðið ártal en síðan gætu menn hugsanlega tekið ákvörðun um að breyta því ártali og við það kæmi hugsanlega dálítill stokkur af húsum inn í húsafriðunina. Ég tel að þessi aðferð sé betri því að það liggur þá alltaf fyrir hjá húsafriðunarnefnd með löngum fyrirvara hvaða hús koma inn á hvaða tíma sem vernduð hús og það mundi gerast jafnar og það mundi tryggja ákveðna samfellu, þannig að ég tel að þetta sé betri aðferð hvað það snertir.

Ég tek algjörlega undir með þingmanninum varðandi nýrri hús. Mörg nýrri hús ættu að sjálfsögðu að vera vernduð og reyndar er það svo í skipulagi einstakra sveitarfélaga að unnt er að gefa nýrri húsum sérstaka stöðu í skipulagi þannig að þau njóti einhverrar verndar, hverfisverndar eða að gerð sé tillaga um friðun á þeim. Menntamálaráðherra getur líka samkvæmt lögum í dag friðað nýrri hús að tillögu

sveitarfélags og húsafriðunarnefndar. Ég tek undir að hús eins og Norræna húsið er dæmi um slíkt hús sem tvímælalaust ætti að fá þann sess.

Varðandi það að raða húsum í forgangsröð þá held ég að það gerist í raun og veru sjálfkrafa ef sú leið yrði farin að miða við ákveðinn aldur.

Hvað varðar kostnað þá get ég auðvitað ekki sagt beint um það, ég held að samþykkt frumvarpsins sem slíks leiði ekki til aukins kostnaðar vegna þess að það að friða hús í sjálfu sér er ekki kostnaðarauki nema menn taki ákvörðun um að gera þau upp og þá er það pólitísk ákvörðun um hve mikla fjármuni menn eru reiðubúnir að setja í húsafriðunarsjóð.

[13:54]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Þetta frumvarp til laga sem við nokkrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum og 1. flutningsmaður, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, hefur mælt fyrir er að mínu viti afar brýnt. Það lýtur að því að breyta lagaákvæðum sem snúa að húsafriðun, það lýtur að því að styrkja ákvæði laga um húsafriðun gagnvart húsum og mannvirkjum sem hafa menningarsögulegt gildi og einnig skipulagslega og hönnunarlega o.s.frv. Það lýtur einnig að því að skerpa á ákvæðum í skipulags- og byggingarlögum gagnvart húsum sem hafa menningarlega og sögulega þýðingu eins og vikið hefur verið að.

Enginn veit hvað átt hefur fyrr en misst hefur, segir gamalt máltæki og ég held að það eigi líka ágætlega við um margar þær merku og stóru vörður sem við eigum í okkar sögu. Við höfum verið stolt af því að varðveita handritin okkar og skriflega sögu í gegnum þau sem vildum gjarnan hafa getað sótt og varið meir og fært til nýs tíma. Sagan sem geymist m.a. í handritunum er í rauninni síkvik og skapar undirstöðu fyrir tilveru okkar sem menningarþjóðar bæði í nútímanum og í framtíðinni. Sama á einnig við um mannvistarleifar og mannvistarafrek eins og eru í húsum. Hér er þess vegna verið að leggja áherslu á að við sláum enn frekari varnagla gagnvart því að missa ekki þessi dýrmæti frá okkur, styrkja lagalegan grunn þess að grípa megi inn í og varðveita menningararf sem felst í húsum. Það gefur einnig rök og tækifæri til þess að verja með markvissum hætti fjármagni til að byggja þau upp og endurgera þau.

Víða um land er alvarleg staða hvað þetta varðar því að hús sem hér gæti verið um að ræða eru gjarnan t.d. í sveitarfélögum og samfélögum sem hafa nú látið undan síga í vexti, framþróun, eflingu o.s.frv. en mörg þessi sveitarfélög og samfélög búa að miklum menningararfi hvað hús varðar. Við þekkjum þetta í sjávarplássunum á Vestfjörðum, Austfjörðum, Norðurlandi og suður með sjó, um allt land eru samfélög sem eiga marga dýrgripi bæði í húsum og húsaþyrpingum og skipulagi bæja. Sveitarfélögin eru sjálf frekar vanmáttug til að taka á því með viðeigandi og fullnægjandi hætti hvað fjármagn varðar. Oft á tíðum stöndum við frammi fyrir því líka, ekki hvað síst á þenslusvæðunum eins og í Reykjavík, að aðilar sem vilja fá rými til að byggja stór og mikil hús telja að þessi eldri hús sem hýsa byggingarsögulegan arf okkar séu fyrir framtíðarplönum þeirra og þá geta slík sveitarfélög þurft á að halda enn sterkari lagaheimildum til að geta staðið vörð um þessi menningarverðmæti sín.

Því eru margar forsendur sem styðja það að skerpt sé á þessum lögum. Ég þekki það að víða úti um land eru einmitt þau hús sem hér getur verið um að tefla, hluti af ímynd og ásýnd bæja og samfélaga. Ég þekki t.d. vel til á Blönduósi, Kvennaskólann á Blönduósi, og enda þótt hann sé nokkuð yngri en lagaheimildir nú kveða á um að friða skuli hús þá hefur það hús mikið friðunargildi, byggingarsögulegt og menningarsögulegt gildi fyrir samfélagið og þess vegna er mikilvægt að það fái bæði lagalega vernd og líka lagalega styrkingu til að hægt sé að standa vörð um það. Svona er þetta víða um land.

Megintilgangur flutningsmanna, hv. þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Árna Þórs Sigurðssonar, sem mælti fyrir frumvarpinu, Álfheiðar Ingadóttur, Katrínar Jakobsdóttur, Kolbrúnar Halldórsdóttur, Þuríður Backman og þess sem hér stendur, er að flytja hér frumvarp til laga um breytingu á lagaákvæðum um húsafriðun til að styrkja lagalegan grunn svo grípa megi inn í og friða hús. Ég tel reyndar afar brýnt að gera heildarúttekt á stöðu þessara mála því að mörg minni samfélög hafa ekki tök á því að gera það en einmitt í minni samfélögum geta þessi menningarverðmæti leynst.

Lokaorð mín, frú forseti, varðandi þetta mál eru þau að ég hefði viljað að hnykkt væri á, ekki aðeins húsum heldur einnig öðrum mannvirkjum sem lúta að mannvist. Við eigum ýmislegt sem lýtur að atvinnusögu þjóðarinnar, eins og bryggjur og útgerðaraðstöðu, ræktunarframkvæmdir, ræktunarsöguna í gegnum árin og aldirnar, túngarða o.s.frv. Þau eru svo mörg menningarverðmætin sem skipta okkur máli, ekki aðeins í nútímanum heldur í framtíðinni, þau eru hluti af þeim samfélagslega og þjóðfélagslega grunni sem við byggjum tilveru okkar á og er mikilvægt að halda til haga og gera sýnileg, sem eru síkvikur hluti af hinu daglega lífi okkar og ímynd.

Frú forseti. Ég lýk hér máli mínu og hvet til þess að þetta frumvarp okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um breytingu á lagaákvæðum um húsafriðun fái skjóta og góða afgreiðslu í þinginu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

Út af dagskrá voru tekin 5. og 7.–10. mál.

Fundi slitið kl. 14:02.

18. FUNDUR

mánudaginn 5. nóvember,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.
2. Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, stjfrv., 65. mál, þskj. 65. — 3. umr.
3. Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., stjfrv., 131. mál, þskj. 132. — 1. umr.
4. Málefni aldraðra, stjfrv., 143. mál, þskj. 152. — 1. umr.
5. Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, stjfrv., 162. mál, þskj. 174. — 1. umr.
6. Tekjuskattur, frv., 36. mál, þskj. 36. — 1. umr.
7. Tekjutap hafnarsjóða, þáltill., 39. mál, þskj. 39. — Fyrri umr.
8. Háskóli á Ísafirði, frv., 30. mál, þskj. 30. — 1. umr.
9. Kjarasamningar opinberra starfsmanna, frv., 46. mál, þskj. 46. — 1. umr.
10. Tekjuskattur, frv., 42. mál, þskj. 42. — 1. umr.

Aðalmenn taka sæti á ný:

Ásta Möller, 7. þm. Reykv. s.,
Birgir Ármannsson, 9. þm. Reykv. s.

Fjarvistarleyfi:

Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.

Varamenn taka þingsæti.

[15:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Ögmundi Jónassyni um að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni af persónulegum ástæðum. Varamaður hans, Guðfríður Lilja Grétarsdóttir, tekur sæti hans í dag. Hún hefur tekið sæti á Alþingi áður og er boðin velkomin til starfa á ný.

Jafnframt hefur borist bréf frá Álfheiði Ingadóttur um að hún geti ekki sótt þingfundi á næstunni. Varamaður hennar, Auður Lilja Erlingsdóttir, tekur sæti hennar í dag. Hún hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðin velkomin til starfa á ný.

Tilhögun þingfundar.

[15:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að fjórða dagskrármálið, málefni aldraðra, er tekið út af dagskrá.

[15:05]

Útbýting:

Fjármálafyrirtæki, 181. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 194.

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, 182. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 195.

Tæknifrjóvgun, 183. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 196.

Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.

Afkoma og fjárhagur sveitarfélaga.

[15:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég beini máli mínu til hæstv. forsætisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, varðandi afkomu og fjárhag sveitarfélaganna.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að mörg sveitarfélög í landinu búa við óviðunandi afkomu og mikinn rekstrarvanda. Afkoma þeirra er vissulega misjöfn en að meðaltali er hún óviðunandi og hefur verið lengi og staðreyndin er sú að nánast án undantekninga stríða sveitarfélög á landsbyggðinni við mikla erfiðleika.

Engu að síður gerist það í morgun að fjármálaráðherra stígur í ræðustól á fjármálaráðstefnu sveitarfélaganna og heldur þar ræðu, væntanlega fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, og gefur þessari stöðu sveitarfélaganna ósköp einfaldlega, á manna máli sagt, langt nef. Gefur öllum hugmyndum sem uppi hafa verið um að sveitarfélögin fengju hlutdeild í nýjum og breiðari tekjustofnum langt nef og segir í raun og veru við sveitarfélögin að þau eigi ekki að þurfa að vera að kvarta, þau ættu bara að hætta þessu væli.

Félagsmálaráðherra sem enn fer með málefni sveitarfélaganna að því er ég best veit, annars er það allt mjög á floti innan Stjórnarráðsins, hefur talað í aðra veru svo ekki sé minnst á forsvarsmenn sveitarfélaganna sjálfra sem hafa verið með hugmyndir um að nú væri komið að ríkinu að ganga í lið með þeim að greiða upp skuldir o.s.frv. Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra: Talar hæstv. fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar allrar þegar hann slær út af borðinu allar hugmyndir um að ríkið komi til móts við sveitarfélögin með rýmri tekjustofnum en þau hafa í höndum í dag? Hvar eru þessi mál á vegi stödd innan ríkisstjórnarinnar? Ætlar ríkisstjórnin að hafa þetta þannig áfram að skoðanir í málinu á hennar vettvangi séu jafnmargar og þeir sem tjá sig um málið? Er þess að vænta að ríkisstjórnin komi sér niður á einhverja línu í málinu?

Þetta mál á fullt erindi inn á Alþingi. Nóvembermánuður er genginn í garð og það styttist í að fjárlög fyrir komandi ár verði afgreidd. Í frumvarpinu eins og það lítur út í dag er að sjálfsögðu ekkert að hafa um þetta efni og engu lofað hvað varðar stöðu sveitarfélaganna af því að maður telur að sjálfsögðu ekki með það sem tengt er sérstaklega við svokallaðar mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar þorskveiðiheimilda o.s.frv. Ég held að nú sé réttast og eðlilegast að hæstv. forsætisráðherra geri grein fyrir stöðu þessa máls að svo miklu leyti sem það er hægt í stuttum fyrirspurnatíma. Seinna er svo örugglega ástæða til að ræða

þetta ítarlegar, en við skulum fyrst heyra svör forsætisráðherra.

[15:08]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Ólíkt hv. þingmanni þá hef ég ekki haft tíma til að kynna mér nákvæmlega ræðu fjármálaráðherra frá því í morgun. (Gripið fram í.) Það er gott að vita það en vandinn sem að er vikið er auðvitað ekki nýr. Hann hefur verið til umfjöllunar á vettvangi ríkisstjórnar og í samtölum ríkis og sveitarfélaga afar lengi.

Í marsmánuði, minnir mig, á þessu ári var skrifað undir sérstaka yfirlýsingu af hálfu fjármálaráðherra, félagsmálaráðherra og sveitarfélaganna um það hvernig unnið skyldi að því að greiða úr fjárhagsvanda sveitarfélaganna og að því er unnið, á grundvelli þeirrar yfirlýsingar. Þar er talað um sérstakar fjármálareglur fyrir sveitarfélögin en jafnframt um einhvers konar atbeina ríkisvaldsins að því að grynnka á skuldum þeirra. Það má ekki gleyma því að á undanförnum árum hefur ríkisvaldið lagt miklar upphæðir inn til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga til að styðja við bakið á þeim sveitarfélögum sem lakasta hafa útkomuna og það eru meira og minna fjárframlög umfram það sem lögin í landinu gera almennt ráð fyrir. Það er ekki þannig að ríkisstjórnin, hvorki þessi né hin fyrrverandi hafi sérstaklega haft það eins og eitthvet markmið að koma illa fram við sveitarfélögin, eins og glyttir í í málflutningi hv. þingmanns að væri hugmyndin.

Auðvitað er það rétt hjá þingmanninum að svona umræða verður ekki tæmd við þessar aðstæður í óundirbúnum fyrirspurnum og málið verður ekki leyst í ræðustól Alþingis. Málið verður leyst í samtölum milli ríkisins og sveitarfélaganna.

[15:10]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég veit ekki hvort á að skilja þessi síðustu ummæli forsætisráðherra þannig að hann sé að biðjast undan því að þetta mál sé rætt á Alþingi, telji jafnvel ekki viðeigandi að það sé tekið upp og það verði ekki leyst úr ræðustóli. Ég hélt að fjárstjórnarvaldið og fjárlagavaldið væri enn á Alþingi en ekki einhvers staðar annars staðar, ekki úti í bæ. Þegar hæstv. forsætisráðherra vitnar í yfirlýsinguna frá 22. mars sl. þá minni ég hann á hvernig 1. liður hennar hljómar en þar segir að unnið verði að því að móta tillögur um fjármálareglur fyrir sveitarfélög þar sem unnið verði sérstaklega að því að hefta vöxt útgjalda sveitarfélaga og setja þak á skuldsetningu þeirra.

Það virðist vera aðalmarkmið að ramma sveitarfélögin af og koma í veg fyrir að verkefni á þeirra vegum aukist eða a.m.k. tekjur þeirra og ef þau gangast undir þessa þvingunarskilmála fyrri ríkisstjórnar þá sé hægt að fara að tala við þau. Þetta er þá væntanlega óbreytt stefna núverandi ríkisstjórnar og lofar ekki góðu, enda helsti málflutningur þingmanna hennar hér, samanber frumvarp þingmanna Sjálfstæðisflokksins að opna lagaheimildir til að lækka tekjur sveitarfélaganna en ekki auka þær en út á það gekk frumvarp þeirra um að afnema lágmarkshlutfall útsvars. Ég held því að hæstv. ríkisstjórn komist ekki upp með annað gera betur grein fyrir máli sínu að þessu leyti.

[15:12]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er athyglisvert að hv. þingmaður talar um það sem sérstaka kúgun eða sérstakt böl að vinna eigi að því með sveitarfélögunum að draga úr skuldasöfnun þeirra. Hefur það ekki einmitt verið aðalvandamálið að sveitarfélögin hafa safnað of miklum skuldum? Ef það er orðið gagnrýnisefni að ríki og sveitarfélög hafi komið sér saman um að vinna að því að draga úr slíkri skuldasöfnun þá er það málflutningur af nýjum toga verð ég að segja.

Það er verið að fjalla um þessi mál einmitt þessa dagana á fjármálaráðstefnu sveitarfélaganna sem nú er yfirstandandi og auðvitað verður haldið áfram að vinna að þessu. En skuldasöfnun sveitarfélaganna er vandamál á sama tíma og ríkið hefur verið að grynnka mjög verulega á sínum skuldum en nettóskuldir þess eru nú orðnar engar að heita má. En var það ekki einmitt ein af ástæðunum sem Seðlabanki Íslands gaf fyrir vaxtahækkuninni fyrir helgi og hv. þingmaður ræddi hér í þingsal Alþingis, að það væru of mikil útgjöld bæði á vegum ríkis og sveitarfélaga og útgjaldaþenslan hjá opinberum aðilum væri of mikil? Væri þá ekki ráð að þeir sem gagnrýndu þá hækkun fyrir helgi og koma núna og gagnrýna stöðu sveitarfélaganna eða afstöðu ríkisstjórnarinnar til hennar reyndu að gera það upp við sig hvort þeir eru með frekari útgjöldum sveitarfélaganna og meiri skuldasöfnun eða á móti?

[15:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Virðulegi forseti. Er það virkilega þannig að hæstv. forsætisráðherra haldi að sveitarfélögin auki skuldir sínar að gamni sínu, bara út í loftið í tilgangsleysi? Er það ekki þannig að sveitarfélögin eru með lögbundna starfsemi og skyldur, standa undir mikilvægum þáttum velferðarkerfisins og stærsti útgjaldapóstur þeirra svo miklu munar eru laun? Það gengur nógu illa að manna þann rekstur, þannig að mér finnst hæstv. forsætisráðherra ekki auka virðingu sína með því að ræða þessi grafalvarlegu vandamál svona. Því miður skynja ég tóninn í málflutningi hæstv. forsætisráðherra þannig að hann standi að baki fjármálaráðherra í því að gefa sveitarfélögunum í landinu langt nef. Það þarf enginn að segja mér annað en ræða fjármálaráðherra í morgun hafi orðið fulltrúum sveitarfélaganna á fjármálaráðstefnunni mikil vonbrigði því þar er ekki í einu einasta tilviki gefin vísbending um, ekki lyft litla fingri í átt til þess að ríkið ætli að koma til móts við stöðu sveitarfélaganna. Og það er alveg furðulegt ef ríkisstjórnin ætlar að reyna að koma sér í gegnum þessa umræðu og halda málinu áfram á þessum nótum vegna þess að það verður að taka á þessu grafalvarlega vandamáli sem óviðunandi afkoma sveitarfélaganna í landinu er.

Fjárfestingar í jarðhita í Suðaustur-Asíu.

[15:15]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég hafði hugsað mér að tala um sama

efni og fyrri fyrirspyrjandi en það er af mörgu að taka í sambandi við útspil ýmissa ráðherra í ríkisstjórn og mismunandi skilaboð til þjóðfélagsins þannig að maður lendir ekki í vandræðum þó að maður fái ekki fyrsta tækifærið, það kemur eitthvað annað upp.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort hann sé sammála hæstv. iðnaðarráðherra um þá gífurlegu möguleika í fjárfestingum í jarðhitanýtingu í Asíu sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði í gær að gætu orðið 50–100 milljarðar kr. á ári, á næstu tveimur til þremur árum og mundu síðan aukast og verða 200–300 milljarðar á ári innan tíu ára, eða sem sagt tvö þúsund milljarðar í ísl. krónum eftir u.þ.b. tíu ár. Hæstv. iðnaðarráðherra talar um að við Íslendingar berum þarna móralska skyldu, að koma þeirri þekkingu á framfæri sem við búum yfir á þessu sviði. Vissulega er þetta mál mér ekki alveg ókunnugt og ég hef nú talað eitthvað í þessa átt þó að ég hafi aldrei treyst mér til þess að nefna svona háar tölur. Ég get svona í „forbifarten“ sagt að ef ég hefði sagt þetta væri einhver af ungliðum Sjálfstæðisflokksins búinn að tjá sig um að svona vitleysu segði nú enginn nema Valgerður Sverrisdóttir.

Ég vil gjarnan fá að heyra frá hæstv. forsætisráðherra hvort hann sér þessa gríðarlegu möguleika líka eða hvort hann er á annarri skoðun. Það er dálítið erfitt að átta sig á stefnu Sjálfstæðisflokksins í sambandi við útrás í orkugeiranum. Það virðist vera mikill ágreiningur innan flokksins en miðað við það að einn af ráðherrum í ríkisstjórninni hefur látið þessi orð falla hlýtur að vera mikilvægt fyrir okkur hér á hv. Alþingi og þjóðina að heyra hvort forsætisráðherra er á sömu línu og iðnaðarráðherrann.

[15:17]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Hæstv. forseti. Ég er að sjálfsögðu sammála iðnaðarráðherranum um að Íslendinga bíða mikil og margvísleg tækifæri í sambandi við að veita öðrum þjóðum lið þegar kemur að hagnýtingu endurnýjanlegra orkugjafa. Þetta hefur legið fyrir árum saman og skref verið stigin á undanförnum árum að þessu leyti til eins og hv. fyrrverandi iðnaðarráðherra þekkir náttúrlega mætavel. Hins vegar hvort þær tölur sem hæstv. iðnaðarráðherra nefndi í ræðu sinni í gær eru nákvæmlega raunhæfar hef ég ekki getað sannreynt en það mun tíminn einn væntanlega geta leitt í ljós.

[15:18]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég er nú ekki bara að spyrja hæstv. forsætisráðherra um tölur, ég er líka að spyrja hann um afstöðu til þess að Íslendingar fari þarna út í gríðarlegar fjárfestingar og hvort hann telur að það verði mögulegt að fara þessa leið öðruvísi en að blandað verði saman einkaframtakinu og opinberum fyrirtækjum í orkugeiranum. Þar er þekkingin, þekkingin er í orkufyrirtækjunum, fjármagnið er hins vegar hjá einstaklingunum og fjárfestunum og hvernig þetta getur gerst án þess að þessir aðilar vinni saman get ég ekki séð fyrir mér en það getur vel verið að hæstv. forsætisráðherra sjái þá leið. Ég vildi gjarnan fá að heyra skoðun hæstv. forsætisráðherra á þessu.

[15:19]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Auðvitað, herra forseti, er ekkert athugavert við að einkaaðilar og opinber orkufyrirtæki vinni saman á þessu sviði ef rétt er að því staðið og það er sérstaklega á það minnst í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar að tímabært sé að nýta kosti einkaframtaksins í og við útrás orkufyrirtækjanna, að þessir aðilar leiði saman hesta sína, ef rétt er að því staðið.

Því miður er nýlegt dæmi um þar sem ekki var rétt að því staðið en það þýðir ekki að mínum dómi að framvegis eigi þá að hætta við allt slíkt.

[15:19]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ekki rétt að málum staðið, segir hæstv. forsætisráðherra, þannig að þarna er hann að snupra fyrrverandi borgarstjóra í Reykjavík, Vilhjálm Þ. Vilhjálmsson, sem var í forustu fyrir því að leiða saman tvö fyrirtæki, Geysir Green Energy og REI í útrás í orkugeiranum. Það liggur þá fyrir að hæstv. forsætisráðherra er ósammála fráfarandi meiri hluta í borginni og félögum sínum í Sjálfstæðisflokknum um þetta, eða a.m.k. fyrrverandi borgarstjóra, um að þarna eigum við Íslendingar möguleika og að það eigi að leiða saman þessi öfl í útrásinni.

[15:20]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég held að það hafi engum manni dottið í hug að þarna séu ekki mikilvæg tækifæri fyrir hendi. En allir þeir sem komu nærri því máli sem þingmaðurinn nefndi hér um daginn hafa viðurkennt að mönnum hafi verið verulega mislagðar hendur í því tiltekna máli. Það er ekki verið að snupra einn eða neinn þó að haft sé orð á því og ég veit ekki betur en að meira að segja borgarfulltrúi Framsóknarflokksins hafi haft um það orð að þarna hefði ýmislegt mátt betur fara.

Samkeppni á matvörumarkaði.

[15:21]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Í gær kom fram í fjölmiðlum hjá Sturlu Eðvarðssyni, framkvæmdastjóra Samkaupa, að fyrirtæki hans hefði ítrekað sótt um lóðir fyrir matvöruverslanir á höfuðborgarsvæðinu og þeir hefðu ítrekað fengið synjanir án nokkurs rökstuðnings. Ég tel að þetta séu mjög alvarlegar ásakanir og því tilefni til að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra hvort til greina komi að hæstv. félagsmálaráðherra í samráði við hæstv. viðskiptaráðherra beiti sér fyrir því að skoða þessi mál með heildstæðum hætti. Það er alveg ljóst að það hafa komið fram mjög alvarlegar ásakanir um samráð á matvörumarkaði hér upp á síðkastið en fyrirtækin taka það mjög óstinnt upp og telja að samráð sé ekki.

Á sama tíma sjáum við að það eru þrjár keðjur sem hafa um 82% af matvörumarkaðnum á Íslandi og Samkeppniseftirlitið gaf út fréttatilkynningu fyrir skömmu þar sem segir að óásættanlegt sé að íslenskir neytendur þurfi að greiða mun hærra verð fyrir matvöru en aðrir Evrópubúar. Ásak-

anir um mjög hátt matvöruverð eru því ekki komnar á borðið frá minni stofnun en sjálfu Samkeppniseftirlitinu. Það er alveg ljóst að það verður með einhverjum hætti að fá botn í þetta mál og þegar svona alvarlegar ásakanir koma fram eins og hjá framkvæmdastjóra Samkaupa er að mínu mati full ástæða fyrir ríkisstjórnina ásamt sveitarfélögunum til að skoða alvarlega hvað hér er á ferðinni.

Er hægt að mati hæstv. félagsmálaráðherra að ræða þetta mál við sveitarfélögin, ræða það við Reykjavíkurborg hvernig á þessu standi? Er virkilega verið að halda einu fyrirtæki frá markaðnum hér og er ásættanlegt að t.d. megi ekki setja upp fleiri verslanir í Grafarvoginum? Er þetta (Forseti hringir.) ásættanlegt?

[15:23]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég hygg að ég og hv. fyrirspyrjandi hljótum að vera sammála um að virða sjálfstæði sveitarfélaga, þetta er náttúrlega fyrst og fremst málefni sveitarfélaga sem hv. fyrirspyrjandi er að spyrja um. Málið hlýtur því að beinast fyrst og fremst að sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu og viðkomandi aðili hlýtur því að beina orðum sínum að þeim vegna synjunar á lóðum. Ég sé ekki neina forsendu til þess að stjórnvöld og ríkisvaldið séu að beita sér í þessu efni.

[15:24]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég tel að hér sé um mjög mikla almannahagsmuni að ræða. Hér er vísað til sjálfstæðis sveitarfélaga en á sama tíma koma fram ásakanir varðandi það að menn hafi fengið synjanir eftir að hafa sótt ítrekað um lóðir og engin rök hafa fylgt með synjununum. Í ljósi almannahagsmuna finnst mér eðlilegt að leitað sé eftir viðbrögðum hæstvirtra ráðherra gagnvart svo alvarlegu máli.

Ítrekað hafa verið gefnar út skýrslur og upplýsingar um hvað matvöruverð er miklu hærra hér en annars staðar. Það er líka búið að sýna fram á það í rannsóknum hjá Samkeppniseftirlitinu að hækkanir á matvöruverði eru langt umfram það sem hækkanir hjá birgjum gefa tilefni til. Á fimm ára tímabili hækkaði verð um meira en helming í matvöruverslunum, miðað við verð hjá birgjunum. Ég tel því (Forseti hringir.) eðlilegt að menn fari yfir þetta mál og ég spyr aftur: Er ekki tilefni til þess að skoða þetta (Forseti hringir.) gagnvart sveitarfélögunum?

[15:25]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég deili auðvitað áhyggjum með hv. fyrirspyrjanda um hækkun á matvöruverði hér, það er alveg sjálfsagt mál út af fyrir sig að Samkeppniseftirlitið skoði það og viðskiptaráðherra hefur m.a. beitt sér í því máli. En ég skil ekki af hverju hv. fyrirspyrjandi er að spyrja hvort félagsmálaráðherra vilji vera með íhlutun í málefni sveitarfélaga varðandi lóðamál. Mér er það algjörlega óskiljanlegt og ég skora á hv. fyrirspyrjanda, sem ég skil auðvitað að hafi áhyggjur af málinu, að beina orðum sínum til borgaryfirvalda, bæjaryfirvalda, bæði í Kópavogi, ef það er þar, og þá hér í Reykjavík eftir atvikum. Ég sé ekki að stjórnvöld eigi að hafa einhverja íhlutun í þessi mál.

[15:26]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég spyr hæstv. félagsmálaráðherra að þessu þar sem hæstv. félagsmálaráðherra er ráðherra sveitarstjórnarmála, a.m.k. enn sem komið er þó að reyndar standi til að færa málefni sveitarfélaga til annars ráðherra síðar. Mér finnst því eðlilegt í ljósi almannahagsmuna að spyrja hæstv. ráðherra, ráðherra sveitarstjórnarmála, hvort það komi virkilega ekki til greina í samstarfi við hæstv. viðskiptaráðherra sem er einnig með þessi mál á sinni könnu, matvöruverð og samkeppnismarkaðinn, að ræða við sveitarfélögin og þá sérstaklega við Reykjavíkurborg um þessa stöðu.

Þetta eru alvarlegar ásakanir, virðulegur forseti, og ég batt vonir við að ráðherrar Samfylkingarinnar, sem hafa talað linnulaust á fyrri tíð um matvöruverðið, hafa viljað lækka það, því fannst mér það þess virði (Forseti hringir.) að leita eftir viðbrögðum hæstv. félagsmálaráðherra (Forseti hringir.) en ég heyri að félagsmálaráðherra vill ekki taka á þessu máli.

Lagarammi í orkumálum.

[15:28]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Í fréttum af flokksstjórnarfundi Samfylkingarinnar um helgina er m.a. haft eftir iðnaðarráðherra að Framsóknarflokkurinn hafi skilið þannig við lagarammann í orkumálum að ekki séu nokkur tök á að koma í veg fyrir að einkaaðilar kaupi sig inn í samfélagsleg orkufyrirtæki. Enn fremur er þar sagt að stjórnvöld geti ekki haft nein áhrif á tímasetningar framkvæmda, hvar þær eru staðsettar, t.d. miðað við markmið ríkisstjórnarinnar um jöfnuð, búsetuskilyrði og félagsleg lífsgæði.

Nú er kunnara en frá þurfi að segja að Samfylkingin lofaði í aðdraganda síðustu alþingiskosninga stóriðjustoppi eins og það var kallað og við hljótum þess vegna að velta fyrir okkur hvernig Samfylkingin ætlar að efna þessi kosningaloforð sín. Í ummælum iðnaðarráðherra á þessum fundi er gefið í skyn að ríkisvaldið hafi engin tæki til að taka á þessu máli eða koma fram pólitískum vilja sínum. En sannleikurinn er auðvitað sá að ríkið á til að mynda Landsvirkjun og getur væntanlega beitt stöðu sinni á vettvangi Landsvirkjunar til að hafa áhrif á áform hennar. Starfs- og virkjanaleyfi eru á hendi ríkisins þannig að væntanlega getur ríkisvaldið komið fram markmiðum sínum í gegnum það hvernig hún afgreiðir starfs- og virkjanaleyfi.

Það eru til skipulagsleg tæki í skipulagslögum, svo sem landsskipulag, landnýtingaráætlanir o.s.frv. Það var mikið talað um rammaáætlun um nýtingu vatnsafls og jarðvarma. Það eru lög um losun gróðurhúsalofttegunda, Kyotosamningar o.s.frv. Tækin sem ríkið hefur eru mörg og við hljótum þess vegna að spyrja: Hvernig ætla Samfylkingin og ráðherrar hennar að standa við kosningaloforð eða stendur ekki til (Forseti hringir.) að stöðva þessa stóriðjuuppbyggingu sem iðnaðarráðherra segir stjórnlausa?

[15:30]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni fyrir spurninguna. Hann hefur rétt eftir hæstv. iðnaðarráðherra sem sagði í ræðu á flokksstjórnarfundi Samfylkingarinnar í gær að lagaramminn í orkumálum hér á landi væri óviðunandi og ég tek fyllilega undir þá skoðun hæstv. iðnaðarráðherra. Lagaramminn er óviðunandi og það er unnið að því hörðum höndum í ráðuneyti iðnaðarmála að leggja til nýtt frumvarp í orkumálum og koma á orkustefnu hér á landi. Ekki seinna vænna, herra forseti.

Hvað varðar þau stjórntæki sem heyra undir ráðuneyti umhverfismála er alveg rétt sem hv. þingmaður taldi upp, þar eru þá helst skipulagstækin tiltæk, en eins og hv. þingmaður veit líklega manna best er skipulagsvaldið hjá sveitarfélögunum og það gladdi mig ósegjanlega að hann skyldi taka til þess í máli sínu að það ætti að setja á landsskipulag á Íslandi. Það verður lagt til í frumvarpi til skipulagsmála á næstu dögum og ég vænti þess að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson styðji það dyggilega að koma á landsskipulagsáætlun á Íslandi. Ég gleðst mjög yfir því að sveitarstjórnarmenn eða fyrrverandi sveitarstjórnarmenn séu að taka við sér í því máli.

Eins og allir hér vita eru tækin til að stöðva stórframkvæmdir ekki beinlínis fyrir hendi eins og sumir halda. Við búum ekki í ráðstjórnarríki. Við notumst við þau tæki sem lög og reglur gera ráð fyrir. Skipulagsvaldið er hjá sveitarfélögunum, leyfisveitingar eru með ýmsum öðrum hætti og fara að sjálfsögðu eftir lögum og reglum og málefnalegri og sanngjarnri málsmeðferð. Þannig er það og við vinnum eftir því.

[15:32]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég fæ ekki betur heyrt en að Samfylkingin ætli að hörfa í gömlu framsóknarlínuna frá því fyrir kosningar. Nú segir hún að engin tæki séu til. Hvaða tæki hafði Samfylkingin hugsað sér að nota þegar hún lofaði því fyrir kosningar að standa að stóriðjustoppi? Var henni ekki kunnugt um það á þeim tímapunkti að þessi tæki væru ekki til, eða vildi hún ekki af þeim vita?

Sannleikurinn er auðvitað sá að þessi tæki eru til. Það er bara spurning um hvort menn vilja nýta þau og það er bara gaspur að segja að ekki sé hægt að grípa til ráðstafana. Lærdómurinn sem við getum dregið af nýlegri þróun mála í borgarstjórn Reykjavíkur er m.a. sá að það er hægt að taka í bremsurnar, það er hægt að taka nýjar pólitískar ákvarðanir og það er hægt að vinda ofan af vitleysunni ef raunverulegur vilji er til staðar.

[15:33]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og hv. fyrirspyrjandi veit náttúrlega stendur yfir vinna við að ljúka rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúrusvæða. Henni á að ljúka 2009. Á meðan sú vinna fer fram er búið að frysta veitingu rannsókna- og nýtingarleyfa hjá iðnaðarráðuneytinu. Það veit fyrirspyrjandi fullvel.

Hvað varðar önnur tæki ætla ég ekki að gleyma einu stóru tæki sem er úthlutun losunarheimilda. Hv. þingmanni er auðvitað kunnugt um hvaða löggjöf er um það hér á landi og að við búum við ákveðnar aðstæður næstu fimm árin, frá 2008–2012. Ég hef sagt mjög skýrt í umræðum um þessi mál á síðustu vikum og mánuðum að hvað tekur við eftir 2012 veit enginn núna en þau fyrirtæki sem reiða sig á losunarheimildir skulu a.m.k. gera ráð fyrir því að þeirra þurfi að afla á markaði.

[15:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Það er nauðsynlegt, m.a. vegna þess sem ráðherrann sagði áðan um landsskipulag, að það komi skýrt fram að ákvæði um landsskipulag eru í gildandi skipulagslögum. Það þarf ekki að breyta skipulagslögum sérstaklega til þess. Það er ákvæði í skipulagslögum um landsskipulag og það er hægt að setja svokallaðar landsskipulagsáætlanir, landnýtingaráætlanir o.s.frv. á grundvelli gildandi skipulagslaga. Það ætti hæstv. umhverfisráðherra að vita.

Varðandi þær hugmyndir sem nú liggja fyrir eru þær eftir því sem ég þekki þær best þess eðlis að það er full ástæða til að gera athugasemdir við þær varðandi sjálfsstjórn sveitarfélaganna. En það er hægt að gera sérstakar landsskipulagsáætlanir á grundvelli gildandi skipulagslaga.

Síðan vil ég ítreka það að tækin sem ég hef rakið eru til staðar og það er alvarlegt mál þegar það er sagt að nú standi yfir vinna við mótun rammaáætlunar sem á að vera lokið 2009 — hvað á að gera þangað til? Af hverju eru gefnar út einhvers konar yfirlýsingar um að ekki sé hægt að hafa áhrif á þróun mála fyrr en þá hugsanlega árið 2009? Það er það sem stendur upp úr (Forseti hringir.) í málflutningi hæstv. iðnaðarráðherra og Samfylkingin ber ábyrgð á.

[15:35]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Ég heyri það, herra forseti, að ég þarf að lesa aftur fyrirvarann sem hv. þingmaður gerði, þá sveitarstjórnarmaður í Reykjavík, við tillögur nefndar sem skilaði inn frumvarpi til skipulagslaga og hefur verið til umræðu milli mín og Sambands íslenskra sveitarfélaga undanfarnar vikur og mun líta dagsins ljós á næstunni. Það er þá alveg nýr skilningur ef landsskipulagið, eða þær áætlanir sem talað er um í núgildandi lögum, er það sama og lagt er til í nýju frumvarpi. Það er þá algjörlega nýr lagaskilningur, hæstv. forseti.

Hvað varðar tækin eru auðvitað til viss tæki og ég hef nefnt þau hér. Þau verða nýtt eftir því sem þörf krefur. Við förum að lögum og reglum í þessu landi og við nýtum þau tæki sem við höfum sem stjórnvald, hvort sem það er ríki eða sveitarfélög, til að vinna að þeirri pólitík sem við viljum vinna að og það mun ég gera í (Forseti hringir.) ráðuneyti umhverfismála.

Umferð um Reykjavíkurflugvöll.

[15:37]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég vil nota þetta tækifæri til að spyrja

hæstv. samgönguráðherra um afstöðu hans til flugs og lendingar einkaþotna á Reykjavíkurflugvelli. Við höfum séð það á undanförnum missirum að flugi og lendingum einkaþotna hefur heldur fjölgað á Reykjavíkurflugvelli með tilheyrandi mengun og auknum hávaða og nú er svo komið að þeir sem búa í næsta nágrenni við flugvallarstæðið í Reykjavík hafa af þessu mikinn ama, hafa haft samband og lýst yfir áhyggjum sínum af tíðum lendingum og þeim auknu ferðum sem þarna eru.

Þróunin á undanförnum árum í umferð á Reykjavíkurflugvelli hefur líka heldur verið í þá áttina að draga úr umferð, a.m.k. stærri þotna, og því skýtur nokkuð skökku við að sjá þessa aukningu í umferð og lendingu einkaþotna. Því vil ég nota þetta tækifæri til að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann deili ekki þeirri framtíðarsýn með þeirri sem hér stendur um það að í framtíðinni eigi þessi umferð og þessar lendingar frekar heima á Keflavíkurflugvelli en á Reykjavíkurflugvelli.

[15:38]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ekki alls fyrir löngu voru fulltrúar frá Flugstoðum á fundi hjá okkur í ráðuneytinu þar sem m.a. þessi mál bar á góma. Ef ég man rétt eru í kringum 4.500 hreyfingar í millilandaflugi á Reykjavíkurflugvelli og þar með talið er þá Færeyja- og Grænlandsflug. Mig minnir að það sé ekki svo gott að aðgreina það í gögnum sem eru til en þó þykist ég hafa heyrt að á þessu ári, það sem liðið er, séu í kringum 1.800 flugvélar eða 3.600 hreyfingar sem þarna hafi átt sér stað. Þetta kom til tals vegna umræðu um hvaða tekjur þetta flug gæfi af sér og það verður að segjast alveg eins og er að það kom frekar á óvart að þær eru ekki mjög háar. Á vegum Flugstoða er unnið að því að breyta því hvað varðar tekjuhliðina.

Hitt sem hv. þingmaður spyr um, hvar viðskiptaflugið eigi heima í framtíðinni, í Reykjavík eða Keflavík, hygg ég (**Gripið fram í:** Sandgerðisflugvöll.) (Forseti hringir.) að — svona eiga hv. þingmenn auðvitað að vera, að hugsa um sinn stað. Það er algerlega nýtt að Keflavíkurflugvöllur sé kominn yfir í Sandgerðisflugvöll en hv. þingmaður hugsar vel um sinn heimabæ og það er gott.

Þetta mun auðvitað koma upp í þessari umræðu allri og það má líka leiða líkur að því að með því að hækka lendingargjöld á Reykjavíkurflugvelli sem eru ekki nógu há að mínu mati núna og færa þau í það horf sem er á nágrannaflugvöllum okkar hvað varðar viðskiptaflugið muni viðskiptaflugslendingum í Reykjavík fækka og þær verða þá frekar í Keflavík — eða á Sandgerðisflugvelli eins og hv. þingmaður kýs að kalla hann — og þar verður þá kannski líka boðið upp á meiri þjónustu, þ.e. meiri möguleikar verða á að setja vélar í skýli.

[15:41]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir greinargóð svör og fagna því að heyra úr þessum ræðustól að þótt við hæstv. samgönguráðherra séum ekki alltaf sammála um flugvöllinn í Reykjavík erum við þó sammála um það — ég held að ég hafi skilið hæstv. ráðherra rétt varðandi það — að þetta flug eigi ekki heima á Reykjavíkurflugvelli, heldur sé það framtíðarsýn okkar beggja að það verði í meira mæli á Keflavíkurflugvelli. Ég er í þessu tilfelli ekki sérstaklega að hugsa um tekjuspursmálið eins og hæstv. ráðherra kom inn á, heldur fyrst og fremst mengunarþættina af þessu flugi, ekki síst hávaðamengunina sem hefur gríðarleg áhrif á íbúa þarna í næsta nágrenni. Því fagna ég sérstaklega svari hæstv. ráðherra um að við erum þó sammála um að í framtíðinni verði þetta flug í Keflavík en ekki Reykjavík.

[15:42]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ég er ekki alveg viss um að við séum svo algjörlega sammála um þetta en við skulum sjá til. Aðalatriðið er að málefni Reykjavíkurflugvallar eru í vinnslu og ég get t.d. sagt frá því sem ég kom ekki að í fyrra svari mínu að ég átti 1. nóvember sl. ágætisfund með fulltrúum frá Betri byggð sem er mjög umhugað um að Reykjavíkurflugvöllur fari úr Vatnsmýrinni. Það var fínn fundur þar sem skipst var á skoðunum og farið yfir þessi mál. Þau minntu m.a. á að nefnd Helga Hallgrímssonar, fyrrverandi vegamálastjóra, lagði til veðurfarsrannsóknir uppi á Hólmsheiði. Þær eru byrjaðar en þau voru með upplýsingar um að þær væru kannski ekki nægjanlegar og það hefur verið kannað innan ráðuneytisins og er verið að ræða það við Flugstoðir þannig að þær veðurfarsrannsóknir sem voru boðaðar í skýrslunni sem nauðsynlegar eru nú á næstu árum eru sem sagt hafnar. Ef það er eitthvað sem vantar upp á, eins og fulltrúar frá Betri byggð sögðu, verður bætt úr því og flugtæknilegu rannsóknirnir munu hefjast líka.

Ég vona að þetta svari fyrirspurn hv. þingmanns.

[15:43]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég hygg samt, hæstv. samgönguráðherra, að þegar prófarkalesarar lesa ræður okkar í þessari umræðu komist þeir að því að við erum býsna sammála varðandi þetta mál (**Gripið fram í:** Þið eruð í sama flokki.) enda erum við í sama flokki, það er rétt hjá hv. þingmanni.

Mér finnst aðalatriði þessarar umræðu vera það — ég hvet hæstv. ráðherra til þess og sú var ástæða þess að ég tók þetta mál upp undir þessum lið — að mér finnst að við eigum að sammælast um að marka þá stefnu til framtíðar að aukningin í þessu flugi og lendingum einkaþotna verði ekki öll á Reykjavíkurflugvelli og að sú stefna verði mörkuð í framtíðinni að Keflavíkurflugvöllur verði sá lendingarstaður sem einkaþotum er frekar beint á en Reykjavíkurflugvöllur.

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, 3. umr.

Stjfrv., 65. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 65.

[15:45]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mig langaði að beina fyrirspurn til

nokkurra þingmanna og ráðherra sem komu að setningu bráðabirgðalaganna. Ég óska eftir því að þeir verði viðstaddir til svara eftir því sem þeir hafa tök á. Ég sé hæstv. viðskiptaráðherra ekki í salnum og ég spyr hvort von sé á honum til að hlýða á þessa umræðu og taka þátt í henni eftir atvikum.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti mun gera ráðstafanir til þess að kanna hvort hæstv. viðskiptaráðherra er í húsinu eða getur verið við umræðuna.)

Ég mun þá beina fyrirspurnum að öðrum áður en hann er kominn til fundarins.

Ég vil fyrst spyrjast fyrir um stefnu ríkisstjórnarinnar varðandi notkun á bráðabirgðalagaheimildinni, hver hún er eða hvort bráðabirgðalögin nú í sumar lýsi afstöðu ríkisstjórnarinnar til bráðabirgðalagasetningar.

Það hefur verið litið svo á að bráðabirgðalög sé heimilt að nýta þegar brýn ástæða er til að mati þess ráðherra sem í hlut á. Það hefur komið fram í þessari umræðu, m.a. í framsöguræðu hæstv. viðskiptaráðherra, að ástæðan fyrir því að Alþingi var ekki kvatt saman til að leggja fyrir frumvarp um þetta efni var eins og hann segir í ræðu sinni, með leyfi forseta:

„Auðvitað hefði verið hægt að kalla þingið saman enda situr þingið allt árið, eins og þekkt er, en tilefnið var kannski ekki nógu brýnt til að gera það.“

Þá er komin upp ný staða og því spyr ég hæstv. forsætisráðherra: Er það afstaða ríkisstjórnarinnar til þessarar heimildar í stjórnarskránni að hana geti ríkisstjórnin, eða einstakir ráðherrar, nýtt af tilefni sem er afmarkað við hagsmuni eins fyrirtækis eins og er í þessu tilviki og kemur fram í bráðabirgðalögunum sjálfum. Í aðfaraorðum segir, með leyfi forseta: „Það sé viðamikið verkefni að skipta um allar raflagnir innan svæðisins og muni hafa mikinn kostnað í för með sér fyrir Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. sem ekki hafi yfir slíkum fjármunum að ráða að svo stöddu.“

Ber þá, að mati ríkisstjórnarinnar, að nýta þessa lagaheimild á þann veg að um sé að ræða afmarkað tilvik, hagsmuni eins fyrirtækis — tiltölulega litla fjárhagslega hagsmuni í heildina tekið þó að það geti varðað hagsmuni fyrirtækisins nokkuð. Ég spyr vegna þess að síðustu bráðabirgðalög á undan þessum, sem sett voru árið 2003, voru svipuð. Þar var lagaheimildin notuð til þess að bregðast við hagsmunum eins fyrirtækis og það var dregið fram í umræðunni þá að þeir fjárhagslegu hagsmunir væru tiltölulega litlir á þjóðhagslegan mælikvarða og reyndar örfáar milljónir. Er þá skilningur ríkisstjórnarinnar orðinn sá að bráðabirgðalög beri að setja þegar tilefnið er ekki brýnt?

Það finnst mér skjóta skökku við, virðulegi forseti, þegar forsendan fyrir því að beita megi þessu ákvæði er eins og hún er, samkvæmt stjórnarskránni og einnig samkvæmt þeim skilningi sem kom fram á Alþingi árið 1991, þegar þetta stjórnarskrárákvæði var rætt í þingsal — ég veit að hæstv. forsætisráðherra þekkir það vel. Þetta var rifjað upp við 2. umr. málsins þannig að ég ætla ekki að fara yfir það aftur. Þá var skilningurinn sá að brýnt tilefni yrði að vera fyrir hendi og miðað við almannahagsmuni. Mér finnst þetta veruleg breyting og mér finnst nauðsynlegt að fá þetta fram þannig að okkur sé ljóst hvort framvegis megi búast við því af hálfu ríkisstjórnarinnar að sett verði bráðabirgðalög fremur en kveðja þing saman eftir þingfrestun á vori í afmörkuðum og þröngum tilvikum. Ef það festist í sessi sem þróun í beitingu bráðabirgðalagaheimildarinnar er það slæm þróun. Ég tel að hún standist ekki ákvæði stjórnarskrárinnar. Ég tel að dómstólar mundu dæma á þann veg að í þessu tilviki væri ekki tilefni til að beita bráðabirgðalagaheimildinni.

Ég vildi gjarnan bera þessa spurningu upp til hæstv. forsætisráðherra og biðja hann um að gera grein fyrir stefnu ríkisstjórnarinnar í þessu efni, m.a. vegna þess að á þessu hausti velti hæstv. umhverfisráðherra því fyrir sér hvort setja ætti bráðabirgðalög til að breyta lögum um úthlutun gróðurhúsalofttegunda á þann veg að sú úthlutun yrði ekki endurgjaldslaus heldur yrði tekið gjald fyrir. Ráðherrann komst að þeirri niðurstöðu að ekki væri rétt að beita bráðabirgðalagavaldinu til að setja slík lög. Mér finnst sú túlkun benda til annars en kemur fram í bráðabirgðalögunum frá því í júlí og í bráðabirgðalögunum frá 2003 þannig að það er ljóst að nauðsynlegt er að fá yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um það hver stefna hennar er varðandi bráðabirgðalagavaldið.

Bráðabirgðalög eru lög sem Alþingi þarf að staðfesta, þau geta ekki staðið í tómarúmi. Það verður að liggja fyrir þegar lögin eru sett að fyrir þeim sé þingmeirihluti. Forsætisráðherra, eða sá ráðherra sem setur bráðabirgðalög, verður að geta fullvissað forseta Íslands um að fyrir þeim lögum sem farið er fram á að forsetinn setji sé þingmeirihluti. Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra: Var vilji þingmanna stjórnarflokkanna kannaður áður en lögin voru sett þannig að vissa væri fyrir því að þeir mundu styðja þessa löggjöf? Lá það fyrir áður en viðkomandi ráðherra gekk á fund forseta Íslands?

Í öðru lagi vil ég spyrja forseta Alþingis hvort það hafi verið kannað hjá honum hvort einhver tormerki væru á því að Alþingi yrði kvatt saman til að leggja fyrir umrætt frumvarp í þeirri von að Alþingi afgreiddi það með skjótum hætti. Kom einhver athugun á því til hæstv. forseta hvort gerlegt væri að kveðja þing saman? Ef svo er, hver voru svör forseta Alþingis við þeirri málaleitan?

Ég vil líka spyrja þingflokksformenn stjórnarflokkanna: Var bráðabirgðalagasetningin borin undir þá áður en hún fór fram? Kölluðu þeir á fund í þingflokkunum til að kanna vilja þingmanna sinna eða könnuðu þeir vilja þingmanna með öðrum hætti þannig að það lægi fyrir að þingmeirihluti væri fyrir málinu? Það hljóta allir að sjá að bráðabirgðalagasetning er mjög óeðlileg ef ekki fer fram nein athugun eða könnun á vilja stjórnarþingmanna. Ég held að ekki þurfi að rökstyðja það. Þetta gerðist árið 2003, bráðabirgðalögin þá voru sett án þess að vilji stjórnarþingmanna væri kannaður, og niðurstaðan varð sú, sem menn ættu kannski að rifja upp, og mér finnst að hafi vakið minni athygli en verðskuldi, að bráðabirgðalögin árið 2003 voru ekki samþykkt. Alþingi hafnaði þeim lögum með því að gera á þeim feiknalega miklar breytingar, bæði í 2. umr. og 3. umr.

Menn skyldu aðeins velta því fyrir sér hvers vegna þingið vildi ekki samþykkja bráðabirgðalögin 2003 óbreytt og hvað í því felst. Svarið er augljóst. Það felst í því að bráðabirgðalögin 2003 höfðu ekki þingmeirihluta eins og þau

voru sett. Það hélt ég, virðulegi forseti, að hefði orðið mönnum nægilegt umhugsunarefni til að fara ekki aftur með bráðabirgðalagavaldið með sama hætti og mér virðist að hafi verið gert árið 2007.

Ég held það sé nauðsynlegt að fá það fram hvaða athugun fór fram áður en bráðabirgðalögin voru sett til að kanna hvort þingmeirihluti væri fyrir þeim og hvaða athugun fór fram til að kanna hjá forseta Alþingis hvort þing gæti komið saman. Voru einhver tormerki á því að þing kæmi saman? Það er grundvallaratriðið, sem menn mega ekki gleyma, að stjórnarskrárbreytingin 1991 varð til þess að þingið afgreiddi eftir það löggjöf að öllu jöfnu nema þegar brýn ástæða þótti til eins og segir í stjórnarskránni. Mér finnst ekki rétt að þingheimur láti í tvígang fara hér í gegn bráðabirgðalög sem eru sértæk og afmörkuð um litla fjárhagslega hagsmuni án þess að gera alvarlegar athugasemdir við þá ráðherra sem nýta lagaheimildina með þessum hætti. Ég held og vona að þingheimur sé sammála því mati að leggja eigi mál fyrir Alþingi sé þess nokkur kostur. Ég hef ekki séð nein tormerki á því að leggja þetta mál fyrir Alþingi og grípa til bráðabirgðalagasetningar eins og gert var.

Þá er ég kominn að því sem ég ætlaði að beina til hæstv. viðskiptaráðherra og þykir verra ef hann getur ekki verið við umræðuna vegna þess að hann var ekki við 2. umræðu málsins.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill gera athugasemd en svo háttar til að hæstv. viðskiptaráðherra hefur varamann í þinginu og er fjarri við störf. Ekki er hægt að ná í hann til að mæta til þingfundar enda situr varamaður fyrir hann.)

Ég þakka forseta fyrir þessar upplýsingar en varamaðurinn, svo ágætur sem hann nú er, er ekki varamaður hans í ráðherrastóli. Ráðherrann situr áfram sem ráðherra og gegnir því væntanlega þeim skyldum að svara fyrir störf sín og embætti þó hann hafi annan fyrir sig sem þingmann. Mér þykir verra að hann geti ekki verið við þessa umræðu, mér finnst það ekki rétt að viðskiptaráðherra sé fjarverandi bæði við 2. og 3. umr. þessa máls, sem er bráðabirgðalagasetning hans. En kannski geta einhverjir aðrir svarað þeim spurningum sem ég ætla að bera fram til hans. Það verður bara að koma í ljós.

Mér finnst þurfa að skýra betur aðdragandann að bráðabirgðalagasetningunni. Í nefndaráliti meiri hlutans er gagnrýnt að mál þetta hafi ekki komið inn til viðskiptaráðuneytisins fyrr en í óefni var komið. Mig langar að spyrja: Hvernig stendur á því að það kemur viðskiptaráðuneytinu á óvart í júlí 2007 að það brjóti í bága við íslensk lög að íbúðirnar á Keflavíkurflugvelli séu opnaðar fyrir búsetu að óbreyttu rafkerfi í þeim. Neytendastofa, sem ég tel að heyri undir viðskiptaráðuneytið, sendi frá sér bréf í nóvember eða desember 2006, sex eða sjö mánuðum fyrir útgáfu bráðabirgðalaganna, og vakti athygli á þessu. Hún sagði beinlínis í því bréfi að óheimilt væri að heimila búsetu í þessum íbúðum að óbreyttum raflögnum. Það sem stofnun viðskiptaráðuneytisins veit það veit ráðuneytið. Ég spyr: Hvernig getur það verið rétt að viðskiptaráðuneytið hafi ekki vitað af þessu máli eins og haldið er fram í nefndaráliti meiri hluta viðskiptanefndar? Hvaða upplýsingar eru það sem gera það að verkum að þetta er fullyrt? Mér finnst að skýringar verði að koma á því.

Í öðru lagi: Er talið nauðsynlegt að víkja frá íslenskum lögum í heil þrjú ár eða rúmlega það, til 1. október 2010, og gefa Þróunarfélaginu þennan tíma til að koma íbúðunum í rétt horf. Nú er upplýst í nefndaráliti meiri hlutans að búið sé að breyta raflögnum í 318 íbúðum af 340 sem átti að taka í notkun í 1. áfanga eða 94%. Því er lokið í októbermánuði sem er um fjórum mánuðum eftir útgáfu bráðabirgðalaganna? Hver er þá þörfin fyrir undanþágu í rúm þrjú ár ef þessu verki er lokið á svo skömmum tíma og hvaða upplýsingar hafði ráðuneytið um verkhraða fyrst reyndin er svona fjarri því sem ráðherra setur í bráðabirgðalögin? Voru upplýsingarnar sem ráðuneytið studdist við rangar eða hver er skýringin á því að búið er að uppfylla 94% á örfáum mánuðum? Hver er þá skýringin á að undanþágu þurfi í rúm þrjú ár? Mér finnst að viðskiptaráðuneytið þurfi að upplýsa þetta, það sem ég vil meina að sé misræmi í forsendum bráðabirgðalaganna og því sem kemur á daginn.

Virðulegi forseti. Ég hafði ekki hugsað mér að hafa lengra mál um þetta en ég vildi koma þessum spurningum að til að upplýsa þennan þátt málsins. Ég hef spurt sérstaklega um þetta því að ekki komu fram við 2. umr. málsins nægilegar upplýsingar um það. Ég spurði þá sérstaklega um afstöðu þingflokkanna, stjórnarflokkanna, hvernig vilji þeirra hefði verið kannaður. Ekki kom svar við þeirri spurningu þá þannig að ég endurtek hana hér ásamt því að bæta við spurningum til forsætisráðherra og forseta.

[16:02]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Út af örfáum atriðum í máli hv. þingmanns vildi ég segja eftirfarandi: Það er skylt að fara mjög varlega með heimildir stjórnarskrárinnar til að setja bráðabirgðalög. Stjórnarskrárbreytingin frá 1991 gekk m.a. einmitt út á að tryggja að í því yrði farið með varúð.

Hins vegar var það jafnframt skýrt að bráðabirgðalagaheimildin var ekki afnumin, eins og einhverjir vildu halda fram á þeim tíma, enda hafa verið gefin út allnokkur bráðabirgðalög síðan þótt þau séu miklu færri en á sambærilegu tímabili fyrir 1991. Efnislega er það mat bráðabirgðalöggjafans hvort brýn nauðsyn sé fyrir hendi eins og kveðið er á um í stjórnarskránni að þurfi að vera. Það getur enginn annar lagt það mat á málið en bráðabirgðalöggjafinn sjálfur. En hann gerir það í trausti þess að hann hafi meiri hluta Alþingis á bak við sig í málinu. Það gerði ríkisstjórnin í sumar, viðskiptaráðherra fyrir hennar hönd, þegar gefin voru út umrædd bráðabirgðalög sem við fjöllum núna um.

Ég tók auðvitað ábyrgð á því fyrir minn flokk að hann stæði heill og óskiptur á bak við þetta mál og mundi tryggja því sín atkvæði á Alþingi. Sama gerði Samfylkingin þannig að það lá fyrir að ekki hafa verið gefin út bráðabirgðalög sem ekki hafa meirihlutastuðning á Alþingi, enda hefur það þegar komið í ljós við 2. umr. um málið á Alþingi að mikill meiri hluti er fyrir þessu máli. Það var því tryggt enda getur ríkisstjórn sem gefur út bráðabirgðalög án þess að meiri hluti sé á bak við þau ekki setið lengur að mínum dómi. Hefði það komið í ljós að þessi bráðabirgðalög hefðu ekki haft stuðning er náttúrlega ljóst að það hefði haft víðtækar pólitískar afleiðingar.

[16:04]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég mundi bæta því við að ég tel, reyndar hefur það komið fram í dómum Hæstaréttar, að dómstólar telja sig þess bæra að leggja mat á útgáfu bráðabirgðalaga og hvort tilefni hafi verið til. Í öðru lagi tel ég að alþingismenn geti lagt mat á það líka hver fyrir sig.

Ég skil svör hæstv. forsætisráðherra þannig að ríkisstjórnin hafi ákveðið að standa að útgáfu þessara laga án þess að kanna sérstaklega afstöðu þingmanna sinna. Það finnst mér lakara. Kannski má segja að það sé alvarlegt í ljósi þess sem er í húfi, eins og hæstv. ráðherra lýsti réttilega, að hafi bráðabirgðalögin ekki þingmeirihluta þá situr ríkisstjórnin ekki lengur. Með því að setja bráðabirgðalög er þingmönnunum stillt upp frammi fyrir þeirri niðurstöðu, annaðhvort standa þeir með ríkisstjórninni eftir á eða hún er fallin. Ég tel að það eigi ekki að standa þannig að málum.

Ég tel reyndar að þetta mál hefði farið vandræðalaust í gegnum þingið ef það hefði verið kvatt saman. Ég held reyndar að ekki hefði verið mikill ágreiningur um það í ljósi þeirra upplýsinga sem lágu fyrir þá. Þess vegna er ég hissa á að ríkisstjórnin skuli ekki hafa kvatt þing saman. Ég er ósammála því sem kom fram í skýringum viðskiptaráðherra við 1. umr. málsins að málið hefði ekki verið nógu brýnt til að kveðja þingið saman. Það finnst mér meginspurningin til hæstv. forsætisráðherra: Telur ríkisstjórnin að hún eigi að beita bráðabirgðalagavaldinu þannig, að nota það til að setja lög sem eru ekki nógu brýn til að leggja fyrir þingið?

[16:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Bráðabirgðalög er einungis heimilt að setja ef brýna nauðsyn ber til, það stendur í stjórnarskránni.

Varðandi tilefni þessa tiltekna máls, sem mér vannst ekki tími til að nefna í fyrra andsvari mínu, er ekki um að ræða tiltekið einkafyrirtæki eða þess háttar eins og skilja mátti á hv. þingmanni. Hér er um að ræða ríkisaðila sem starfar samkvæmt sérstökum lögum og hefur það hlutverk að koma þeim eignum sem ríkið hefur eignast á Miðnesheiði í kjölfar brottflutnings bandarískra varnarliðsins í arðbær borgaraleg not. Til þess að það gæti gengið eðlilega fyrir sig var talið brýnt að ljúka þessu máli, varðandi raflagnir og rafföng með þeim hætti sem gert er ráð fyrir í bráðabirgðalögunum. Hvort tímaramminn í þeim hafi verði rýmri en ástæða var til gátu menn ekki vitað fyrir fram en það skipti nú ekki öllu máli varðandi innihald málsins hvort tímaramminn var tvö ár eða þrjú ár. Allir ættu að fagna því ef tekist hefur að vinna þetta flókna verk á styttri tíma en menn bjuggust við.

Aðalatriðið er að staðið var að þessu máli fullkomlega í samræmi við það sem lög og stjórnarskrá kveða á um og þær hefðir sem skapast hafa við setningu bráðabirgðalaga. Svo hljótum við náttúrlega öll að vera sammála um að jákvætt sé að bráðabirgðalögum hafi fækkað mikið frá árinu 1991. Við eigum að reyna að forðast að setja þau ef hægt er að komast hjá því.

Við settum bráðabirgðalög milli jóla og nýárs, að mig minnir 2002, út af sérstakri ábyrgð vegna flugreksturs í kjölfar ástandsins sem skapaðist í heiminum eftir árásirnar á New York og Washington. Það þurfti að framlengja með bráðabirgðalögum ábyrgð ríkisins á flugrekstri eða flugflota landsmanna (Forseti hringir.) og það sætti ekki gagnrýni svo ég muni.

[16:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nei, það sætti ekki gagnrýni. Það varðaði almenna hagsmuni að halda uppi áætlunarflugi sem annars hefði verið óvíst að hægt hefði verið að gera. Það er rétt hjá hæstv. forsætisráðherra að það hefur orðið mikil breyting á útgáfu bráðabirgðalaga eftir stjórnarskrárbreytinguna 1991. Áður fyrr voru bráðabirgðalög tiltölulega algeng en eftir þann tíma fátíð. Ég held að þetta sé í áttunda skipti síðan þá að sett eru bráðabirgðalög. Það er til bóta. Það segir okkur auðvitað hvað þingið var að gera á þeim tíma.

Fyrstu sex skiptin, ef það er rétt munað hjá mér að þetta séu áttundu bráðabirgðalögin núna, sem gripið var til þess að setja bráðabirgðalög voru það málefni sem voru almenn, vörðuðu almenna hagsmuni eða bar hátt í þjóðfélagsumræðunni þannig að það var mikill órói og krafa um breytingar sem bregðast þurfti við, t.d. með breytingu með bráðabirgðalögum á dómi Kjaradóms. Síðustu tvö skiptin hafa hins vegar bráðabirgðalög verið sett með afmarkaða hagsmuni í huga, vegna Stofnfisks fyrir 2003 og Þróunarfélags Keflavíkur 2007. Það segir beinlínis í aðfaraorðum bráðabirgðalaganna sem ég las upp áðan.

Þetta eru þröngir hagsmunir. Ég er ekki að gera lítið úr þeim í sjálfu sér en þeir eru ekki tilefni til þess að beita bráðabirgðalagavaldinu. Hvað hefði gerst ef ekki hefðu verið sett bráðabirgðalög? Annað hvort hefði þing verið kvatt saman og búið að setja lög eftir þrjá daga eða eitthvað slíkt eða að menn hefðu sett lögin seinna um haustið og þeir sem fóru í þessar íbúðir í haust hefðu áfram verið í sínu húsnæði, hvar sem það var hér á höfuðborgarsvæðinu. Þar hefði ekki verið neitt það ástand uppi sem ríkisstjórnin hefði þurft að bregðast við.

[16:11]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður beindi til mín a.m.k. einni spurningu en mig langaði að nefna það hér í andsvari að ég held að komið hafi fram misskilningur hjá hv. þingmanni, í ræðu hans um það efni, hvað það varðar að stjórnarskráin veitir ríkisstjórn eða framkvæmdarvaldinu heimild til að setja bráðabirgðalög, þ.e. það er ekki þingið sem setur þessi lög heldur ríkisstjórnin. Um leið er það náttúrlega hennar að meta hvort hagsmunirnir séu brýnir o.s.frv. og uppfylli þau skilyrði sem stjórnarskráin setur. Þar af leiðandi er það ekki þingið sem setur þessi lög heldur ríkisstjórnin á sína ábyrgð.

Það er hins vegar komið í ljós í þessari umræðu að lagasetningin hefur mikinn stuðning á þinginu. Því er ekki hætta á þeim miklu pólitísku afleiðingum sem hæstv. forsætisráðherra lýsti að það hefði ef lögin hefðu ekki stuðning.

Kjarni málsins er vitaskuld þessi: Framkvæmdarvaldið

hefur samkvæmt ákvæði í stjórnarskránni heimild til að setja bráðabirgðalög. Þar af leiðandi er það engin kvöð á ríkisstjórninni að tala við þingið heldur hefur hún heimild til þess að setja þessi lög. Það mundi hins vegar hafa miklar afleiðingar ef meiri hlutinn styddi ekki þá lagasetningu. Lögin eru að sjálfsögðu á ábyrgð ríkisstjórnarinnar og það er hennar mat hvort setja eigi þessi lög.

Það er mikilvægt að þetta sé haft í huga vegna fyrirspurnar um hvort afstaða meiri hluta þingmanna stjórnarliðsins hafi verið skoðuð. Það hefur reyndar komið í ljós að mikill stuðningur var við málið, það er ekki vandamálið. En ræðum þetta á þeim nótum að þetta er heimild ríkisstjórnar til þess að setja bráðabirgðalög. Síðan er það þingsins að taka afstöðu til þess (Forseti hringir.) hvort staðfesta eigi lögin eða ekki. (Gripið fram í.)

[16:13]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að það þurfi kannski aðeins að hugsa þetta sem hv. þingmaður var að segja. Hann sagði í raun og veru að honum fyndist eðlilegt að ríkisstjórnin beitti bráðabirgðavaldi sínu án þess að kanna hvort þingmenn hennar styðji lagasetninguna. Ég vil leyfa mér að segja að ég held að það hafi bara verið eiginlega undantekningalaust áður fyrr, fyrir 1991, þegar útgáfa bráðabirgðalaga var algengari en síðar varð, að þá taldi ríkisstjórnin sér skylt að tryggja að fyrir bráðabirgðalögunum væri þingmeirihluti áður en þau voru sett, að öðrum kosti væri verið að blekkja forseta Íslands.

Ég held að menn megi ekki, í vörn sinni fyrir bráðabirgðalögum, fara inn á þær brautir að mæla fyrir því að ríkisstjórnin hafi valdið án tillits til afstöðu þingmanna fyrir fram. Þá er verið að samþykkja að ríkisstjórnin eða einstakir ráðherrar — því að ráðherra getur sett bráðabirgðalög án samþykkis ríkisstjórnar, það er rétt að það komi fram, þetta er fjölskipað stjórnvald þannig að ráðherra getur sett bráðabirgðalög án þess að spyrja aðra ráðherra í ríkisstjórninni — geti sett bráðabirgðalög, stillt þingmönnum stjórnarflokkanna upp við vegg og sagt: Annaðhvort styðjið þið þessi bráðabirgðalög eða þá að ríkisstjórnin er fallin. Það hljóta menn að sjá og viðurkenna vonandi að er ákaflega óheilbrigð útgáfa af þingbundinni ríkisstjórn.

[16:15]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sagði ekki í andsvari mínu að eðlilegt væri að það væri ekki kannað. Ég sagði einfaldlega að svona væri ákvæði stjórnarskrárinnar, þ.e. stjórnarskráin veitir ríkisstjórninni þessa heimild. Þannig liggur málið. Eins og hæstv. forsætisráðherra rakti ágætlega í andsvari sínu er alveg klárt að ef ríkisstjórnin síðan hefði ekki þann stuðning sem til þarf hefði það miklar alvarlega pólitískar afleiðingar, það er alveg klárt. Ég sagði aldrei að þetta væri eðlilegt, ég sagði að svona væri stjórnarskrárheimildin uppbyggð.

Ég sagði einnig að það lægi fyrir að mikill meiri hluti var fyrir málinu og mikill stuðningur við það. Það hefur einmitt verið dregið fram hér í þinginu. Ég vildi bara að það lægi fyrir hér að svona liggur málið og þannig er heimildin úr garði gerð. Það voru ekki mín orð að eðlilegt væri að kanna það ekki enda liggur fyrir að mikill stuðningur var við málið.

[16:16]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Lúðvík Bergvinssyni fyrir að svara spurningum mínum. Mig langar að minna hann á afstöðu hans sjálfs frá því fyrir fjórum árum í þinginu árið 2003. Þá var niðurstaða hans og hans flokksmanna og alls minni hluta landbúnaðarnefndar á þeim tíma á þann veg að bráðabirgðalagasetningin þá stæðist ekki ákvæði stjórnarskrárinnar. Hv. þingmaður telur sig með réttu hafa tök á því að leggja mat á það hvort heimildinni hafi verið rétt beitt eða ekki.

Ég hlýt því að spyrja: Ef hann telur að rétt hafi verið að beita heimildinni nú en ekki þá í hverju liggur munurinn? Ég minni á að hann rakti þá á þingi dóm Hæstaréttar, sem þá var tiltölulega nýr, sem samþykkti með þremur atkvæðum gegn tveimur að tiltekin bráðabirgðalög hefðu staðist ákvæði stjórnarskrárinnar. Þá sagði hv. þm. Lúðvík Bergvinsson að niðurstaða minni hluta Hæstaréttar, þessara tveggja sem töldu að heimildin hefði ekki verið fyrir hendi þegar þau bráðabirgðalög voru sett sem voru lögð í dóm, væri sú að ef ríkisstjórnin teldi nauðsynlegt að beita bráðabirgðalagaheimildinni væri henni í raun skylt eftir breytingarnar 1991 að kalla saman þing. Það var afstaða hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar sem hann dró af afstöðu minni hluta Hæstaréttar.

Þess vegna held ég að rétt væri, til að varpa ljósi á málið, að hv. þingmaður skýrði afstöðu sína nú í samanburði við niðurstöðu sína fyrir fjórum árum.

[16:18]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Vegna óska hv. 9. þm. Norðvest. um að hæstv. viðskiptaráðherra kæmi hér til umræðunnar vill forseti upplýsa að ekki hefur náðst í hæstv. ráðherra.

[16:18]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Við búum við þrískipt ríkisvald, löggjafarvald, dómsvald og framkvæmdarvald. Löggjafinn setur lög, framkvæmdarvaldið framkvæmir þau og dómsvaldið sker úr ágreiningi. Meðal annars hefur það gerst, þau vatnaskil orðið varðandi bráðabirgðalagasetningarákvæði stjórnarskrárinnar, að Hæstiréttur telur sig umkominn að leggja mat á það hvort hin brýna nauðsyn hafi verið fyrir hendi, fyrir því eru ný fordæmi. Við erum sem sagt að tala um meginregluna, löggjafarvald, framkvæmdarvald, dómsvald, og við erum að tala um undantekningu frá þessum meginreglum. Þetta er þröng undantekningarheimild en hún er til staðar, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson.

Eftir stjórnarskrárbreytingarnar sem urðu 1991 var horfið til fyrra horfs varðandi þetta heimildarákvæði, þ.e. það sem stjórnarskrárgjafinn ætlaði sér þegar stjórnarskráin var sett. Farið hafði verið mjög frjálslega með þessa heimild en eftir 1991 hefur orðið gjörbreyting og skilningur fræðimanna, eins og ég lýsti í ræðu í 2. umr., hefur verið stað-

festur. Þeir fræðimenn hafa eiginlega fengið uppreisn æru varðandi skoðanir sínar á því hvenær beita megi þessu ákvæði.

Þau átta dæmi sem eru eftir 1991 staðfesta þessa reglu og staðfesta þennan skilning að undanteknu einu eða tveimur dæmum. Rökstuðningurinn sem fram hefur komið fyrir setningu þessara bráðabirgðalaga snýst í raun upp í andhverfu sína, þ.e. hann færir fremur rök fyrir því að ekki hafi verið brýn nauðsyn fyrir setningunni í sumar. Einnig hafa komið fram rök fyrir því að ekki þurfi að staðfesta lögin, þau geti dagað uppi hér á þingi, enginn skaði sé við það skeður. Það var hin eðlilega framkvæmd, fara svo í nýja lagasetningu varðandi seinni áfanga.

Af hverju segi ég að röksemdir ríkisstjórnarinnar fyrir bráðabirgðalagasetningunni hafi snúist upp í andhverfu sína eða séu rök fyrir skoðunum mínum og hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, sem hann hefur lýst svo vel og ég tek undir? Í fyrsta lagi rökstyður forseti Íslands, Ólafur Ragnar Grímsson, setningu bráðabirgðalaganna með þáttum sem eru ekki rök, þ.e. að umræddar breytingar á raflögnum muni hafa verulegan kostnað í för með sér og Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. hafi ekki yfir slíkum fjármunum að ráða. Af hverju brá ríkisstjórnin ekki á það ráð að lána félaginu peninga til að klára þetta eða gera eitthvað allt annað? Fjárþörf einkafyrirtækis getur ekki ráðið því að löggjafarvaldinu sé kippt úr sambandi, það er útilokað. Við erum að tala um þrönga undantekningarheimild þar sem ríkir almannahagsmunir, ríkir þjóðhagslegir hagsmunir, verða að vera fyrir hendi, ekki dægurmálahagsmunir eins og hér er um að ræða.

Í öðru lagi er því haldið fram að knappur tími sé til stefnu og skortur sé á iðnaðarmönnum. Þetta hefur líka snúist upp í andhverfu sína vegna þess að lokið hefur verið við 94% af íbúðunum í þessum áfanga. Til að gera gott úr málinu og til að leita nú sátta og samlyndis, eins og Samfylkingin mælir gjarnan með í hátíðarræðum, (Gripið fram í.) eða gerði réttara sagt, er þá ekki einfaldast að leyfa frumvarpinu að daga uppi, það hefur þá náð tilgangi sínum?

Skortur á peningum eða skortur á iðnaðarmönnum getur aldrei réttlætt það að bráðabirgðaákvæðinu verði beitt. Ég er þeirrar skoðunar að herra forseti Íslands, Ólafur Ragnar Grímsson, hafi brugðist hlutverki sínu, þ.e. að vera öryggisventill á stjórnarskrána. Ég lít svo á. Ekki gerði hann það í fjölmiðlamálinu. Ekki var síður ástæða til að bregðast við hér vegna þess að brotið er að mínu mati mjög augljóst.

Það er líka fleira sem kemur til. Ég hef sagt það í fyrri ræðu minni að verið sé að setja bráðabirgðalög til að bæta úr sleifarlagi framkvæmdarvaldsins. Það lá fyrir fyrir allmörgum árum að herinn væri að fara héðan þó svo að ýmsir hefðu farið á hnén og grátbeðið hann um að vera lengur. Í mars 2006 var þetta á hreinu og herinn fór í september 2006. Það var nægur tími til stefnu. Við það bætist svo að Neytendastofa áminnti stjórnvöld um að breyta þessum raflögnum í nóvember 2006 og ekkert var aðhafst. Ekkert er einu sinni aðhafst þegar sumarþingið var komið á, þá vissu menn fullkomlega í hvað stefndi. Nei, skilyrði 28. gr. stjórnarskrárinnar, um brýna nauðsyn, er alls ekki fyrir hendi og alls ekki eftir stjórnskipunarbreytinguna 1991.

Ég minni aftur á þessi vatnaskil Hæstaréttar. Nú er hægt að bera þetta mál undir Hæstarétt, hvort þetta mat framkvæmdarvaldsins hafi verið rétt eða ekki rétt. Að mínu mati fer því víðs fjarri og það blasir við að ef Hæstiréttur fengi þetta mál til umfjöllunar mundi hann ónýta þessa löggjöf. Ég ítreka aftur umfjöllun mína um skoðanir fræðimanna á þessu sviði. Ég vil líka benda á bréf Rafiðnaðarsambands Íslands, sem ég ætla ekki að lesa upp aftur, og röksemdir þeirra sem fylgdu minnihlutaálitinu.

Ég vil líka halda því til haga að ef ekki var brýnt að kalla þing saman í sumar, ef ekki þótti nógu brýn ástæða til þess, var ekki brýn nauðsyn á að setja bráðabirgðalögin samkvæmt 28. gr. Ég ítreka það sem kemur fram í áliti meiri hlutans, þar sem talið er að vitlaust hafi verið staðið að málinu, eðlilegra hefði verið að gera hitt og þetta. En að nota svo bráðabirgðalög til að bæta fyrir mistök, að berja í brestina, gegn því mælir stjórnarskráin

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson ætti að skýra það fyrir þingheimi af hverju Samfylkingin, og sérstaklega hv. þingmaður sjálfur, hefur skipt um skoðun frá því 2003.

Að lokum vil ég halda því til haga fyrir ríkisstjórnarflokkana að brýn nauðsyn er á ýmsum framkvæmdum á vellinum. Ég velti því stundum fyrir mér hvort það sé jafnvel eðlilegt að vera þar með skólastarf eins og staðan er. Brýn nauðsyn er á því að hreinsa svæðið af mengun, öskuhaugarnir þar eru t.d. grafalvarlegt vandamál. Þarna verður skóli og þarna verða íbúðarhús og þarna verða börn. Það var upplýst í heimsókn allsherjarnefndar til Landhelgisgæslunnar í morgun að hreinsun á sprengjum, sem eru þarna á mörgum svæðum, hefur legið niðri. Það er brýn nauðsyn á að klára slíka hreinsun og gera þær sprengjur sem þar eru óvirkar. Það sem er verra við þetta dæmi núna er að völlurinn er orðinn opinn. Þessi sprengjusvæði voru afgirt hér áður fyrr en eru það ekki í dag. Gagnvart þessum málum, menguninni og sprengjunum, er brýn nauðsyn á að drífa í framkvæmdum.

Ég ítreka svo að lokum að skilyrði 28. gr. stjórnarskrárinnar, um brýna nauðsyn, eru fjarri því að vera uppfyllt gagnvart þessu dægurmáli.

[16:27]

Útbýting:

Almenn hegningarlög, 184. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 197.

[16:28]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Þetta voru í sjálfu sér athyglisverðar ræður sem hér hafa verið fluttar um þetta tiltekna mál. Vissulega er hér um grundvallarspurningar að ræða, þ.e. hvenær ríkisstjórn hefur heimild til þess að setja bráðabirgðalög og hvenær ekki. Það er eðlilegt að slíkar grundvallarspurningar séu ræddar og séu þá líka ræddar á réttum forsendum.

Það sem hér liggur fyrir er spurningin um hvort brýn nauðsyn hafi verið á því eða ekki að setja bráðabirgðalög og málið snerist um það hvort hægt væri að nýta þessar eignir í haust eins og gert hefur verið. Það var mat bráðabirgðalöggjafans, þ.e. ríkisstjórnarinnar, og svo virðist sem þingið taki undir það, a.m.k. ef marka má þann mikla

stuðning sem er við þetta mál. Ég held að það sé aðeins einn flokkur sem er heill og óstuddur á móti málinu, þ.e. Vinstri grænir, aðrir ýmist skipta sér upp eða styðja málið. Það liggur því fyrir að mikill stuðningur er við að fara þessa leið og mat bráðabirgðalöggjafans er að rétt sé að staðfesta þessi lög, þar liggur þetta mat a.m.k. Ef menn telja svo ekki vera geta þeir sem vilja látið á það reyna annars staðar, það mat er á hendi þessara aðila.

Hv. þingmenn Kristinn H. Gunnarsson og Atli Gíslason spurðu þann sem hér stendur hvort sú afstaða sem hann hefur til málsins nú sé önnur en var 2003. Ég tel svo ekki vera því að þeir sem til þekkja, sem er afar mikilvægt að menn þekki forsendur mála þegar eru að tjá sig, vita að það frumvarp sem var lagt fyrir 2003 var allt annars eðlis og hafði allt aðrar forsendur en hér eru á ferðinni. Í fyrsta lagi lagði hæstv. landbúnaðarráðherra fyrir frumvarp á þinginu 2002/2003 sem ekki varð að lögum og í framhaldi af því lágu einnig fyrir ítrekaðar beiðnir um að lögum yrði breytt á tiltekinn hátt sem ekki var orðið við. Í því frumvarpi var m.a. gert ráð fyrir að þessi tilteknu lög tækju gildi seint á sama ári þannig að þar lá fyrir það mat að ekki væri nein brýn forsenda til staðar til að setja þessi lög.

Í öðru lagi lá einnig fyrir að þegar þing kom saman eftir kosningar það ár þótti heldur ekki ástæða til að taka þetta upp. Þessar forsendur lágu þá fyrir og ekki þótti ástæða til að keyra þetta í gegn. Í þriðja lagi voru hagsmunirnir í því tilviki, sem við bentum einnig á, u.þ.b. 4 eða 5 millj. kr. í útflutningsverðmætum og óvíst var hvernig til tækist með sölu. Það mál, borið saman við það að hægt væri að nýta þá aðstöðu sem er á Keflavíkurflugvelli í kjölfar skyndilegs brotthvarfs hersins geta menn vitaskuld haft mismunandi sjónarmið á hvort hafi verið gott eða slæmt. Þetta eru einfaldlega þær staðreyndir sem liggja fyrir þannig að forsendur þess máls voru allt aðrar en þær sem nú eru, því að ég veit ekki betur og ég held að allir hafi þann skilning að viðskiptaráðherra eða ríkisstjórnin hafi ekki verið upplýst um þá stöðu fyrr en síðastliðið sumar að gera yrði þessar breytingar til að nýta mætti umræddar fasteignir. Það eru allt aðrar forsendur en voru á árinu 2003 og ég held að það sé ágætt að gerð sé grein fyrir þessu.

Það vekur þá kannski ekki síður upp spurningu, úr því að sá sem hér stendur er beðinn um skýringar á því hvort um breytta afstöðu hafi verið að ræða, sem ég tel ekki vera — hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fór reyndar aðeins yfir hvað varð um þau lög en það er hins vegar allt annað mál — en ég held að rétt sé að rifja það upp að ég lít svo á að það sé talsverður eðlismunur á þessu máli og hinu og eins hitt að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson studdi þá breytingu á sínum tíma. Það er því athyglisvert að menn séu að vekja upp umræðu af þessum toga. En ég tel mikilvægt að menn þekki þær forsendur sem voru til staðar árið 2003 sem eru allt annars eðlis en þær sem hér eru til umræðu.

Ég vil einnig nefna það úr því að ég er kominn hingað upp til að ræða um þetta mál að ég er þeirrar skoðunar að það eigi að fara mjög varlega í beitingu bráðabirgðalaga og forsendur fyrir bráðabirgðalögum eru allt aðrar í dag en voru kannski fyrir 30, 50, 70 árum. Þó að ég muni ekki nákvæmlega hvenær þetta ákvæði kom fyrst inn í stjórnarskrána eru vissulega allt aðrar forsendur núna en voru áður og það á að fara mjög varlega í beitingu á þessu ákvæði. Hins vegar er matið á því hvort um brýna nauðsyn sé að ræða hjá bráðabirgðalöggjafanum, þ.e. ríkisstjórninni eða viðkomandi ráðherra, en þingið tekur svo endanlega afstöðu til málsins. Mér sýnist að það mat hafi verið rétt hvað þetta varðar, þingið styður málið, og það var brýn nauðsyn á að bregðast við ef nýta átti þessar eignir í haust eins og ætlunin var og raunin hefur orðið.

[16:34]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni fyrir að koma upp og skýra mál sitt. Ég er þó litlu nær. Hv. þingmaður endaði ræðu sína með því að segja að það ætti að fara mjög varlega í að beita heimild 28. gr. Því er ég sammála en ég spyr hv. þm. Lúðvík Bergvinsson: Hver á að njóta vafans í þessu máli? Ef vafi er uppi um heimildina á stjórnarskráin að njóta vafans eða framkvæmdarvaldið? Að því spyr ég mig, bæði sem þingmaður sem unnið hefur heit að stjórnarskránni og jafnframt sem lögfræðingur.

Ég get líka spurt hv. þm. Lúðvík Bergvinsson: Getur fjárskortur Þróunarfélagsins vikið löggjafarvaldinu til hliðar? Getur skortur á iðnaðarmönnum vikið stjórnarskránni til hliðar? Getur sleifarlag framkvæmdarvaldsins eða stofnana framkvæmdarvaldsins réttlætt að barið sé í brestina með bráðabirgðalögum? Það að ríkisstjórnarflokkarnir kjósa að nota meiri hluta sinn á þingi og fylkja sér bak við málið gerir það hvorki lögfræðilega réttara né rangara. Það sýnir bara fyrir mér að það er þokkalegur agi á stjórnarliðinu. Lögfræðilega er það mat mitt að því fari fjarri að heimild hafi verið fyrir hendi til að setja bráðabirgðalög í sumar.

[16:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel fyrst og fremst að við mat á þessu séu það almannahagsmunir sem eigi að njóta vafans. Það voru almannahagsmunir af því að taka þetta húsnæði í notkun í haust. Forsendur þess að svo yrði gert voru að sett yrðu bráðabirgðalög. Það var mat ríkisstjórnarinnar, það er mat þingsins og af þeim sökum held ég að það mat sé að staðfestast hér í meðförum þingsins þannig að það er litlu við þetta að bæta. Fyrst og fremst eru það almannahagsmunir sem eiga að njóta vafans.

[16:37]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Almannahagsmunir, ekki almannahagsmunir. Ég spyr: Ef þetta eru almannahagsmunir, hvað næst? Hvers konar fordæmi er verið að skapa með þessu? Það er verið að skapa fordæmi fyrir því að farið sé með stjórnarskrána af mikilli léttúð, svo vægt sé til orða tekið.

Ég vil spyrja hv. þm. Lúðvík Bergvinsson: Fyrst þessu verki er nú farsællega lokið af hverju eru lögin ekki látin daga uppi og þurfi lagasetningu fyrir seinni áfanga þá fái slíkt frumvarp þinglega meðferð? Það hefur líka gerst með þessum bráðabirgðalögum og setningu þeirra að málinu er

hraðað í gegnum þingið, málinu er hraðað í gegnum þingnefnd. Það vannst ekki tími til að kalla á álit manna á þessu máli sem er þó veigamikið í öllu nefndarstarfi þegar stjórnarskráin á í hlut, afar veigamikið. (Gripið fram í.) Ég kaus að biðja um upplýsingar og ég fékk þær ekki. Ég skilaði síðan minnihlutaáliti en ég er bara að segja að fyrst þessi tímapressa var á málinu, sex vikur, þá varð að hraða því í gegn. Það er einfalt mál að láta frumvarpið hreinlega daga uppi og fá upplýsingar og gögn. Ég leitaði eftir frekari gögnum í gærkvöldi um þetta en ég hef ekki fengið þau enn þá. Þetta kallar líka á að málsmeðferð verður lélegri og við getum ekki tekið af allan vafa um þetta mál.

[16:39]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður sagði í andsvari sínu að það væri hagsmunamál að hraða málinu í gegn, hann sagði í annarri setningunni að það ætti að afgreiða það á sex vikum en í hinni setningunni að rétt væri að málið dagaði uppi. Ég held að ekki sé miklu við þetta að bæta.

[16:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er að reyna að draga saman hvað er öðruvísi í þessu máli og frábrugðið bráðabirgðalagasetningunni 2003 sem gerir það að verkum að afstaða hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar er önnur núna en hún var þá.

Hann segir að það séu verulegir fjárhagslegir hagsmunir núna sem ekki voru þá. Mér sýnist það samandregið vera vendipunkturinn í málinu. Þá spyr ég hv. þingmann: Hverjir eru fjárhagslegu hagsmunirnir núna? Það hefur ekki komið fram neitt mat á þá hvorki í umræðunni né á þingskjölum. Það kemur fram í ræðu hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar að árið 2003 voru fjárhagslegir hagsmunir taldir vera 28 milljónir, það voru hinir fjárhagslegu hagsmunir sem hann taldi ekki nægilega stóra til að réttlæta setningu bráðabirgðalaga þá. Ég spyr: Hverjir eru þeir núna í fjárhæðum talið?

Við getum auðvitað reynt að nálgast það. Það er húsaleiga á 350 íbúðum í nokkra mánuði sem eru hinir fjárhagslegu hagsmunir, þ.e. þeir sem tóku íbúðirnar á leigu borga lægri húsaleigu fyrir vikið en ella hefði orðið ef ekki hefðu verið sett bráðabirgðalög og lög sett seinna sem nokkrum mánuðum nemur. Það eru væntanlega hinir fjárhagslegu hagsmunir sem ég sé í málinu. Ég sé ekki að þeir séu stærri í fjárhæðum talið en var árið 2003 og voru þeir þá ekki há fjárhæð.

[16:42]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þau lög sem virðast nú vera orðin umræðuefnið eru lögin 2003 versus 2007. Það kom fram hjá Hagstofunni að þau útflutningsverðmæti sem menn voru að reyna að bjarga höfðu verið u.þ.b. 5 milljónir og málið snerist um það. Það voru útflutningsverðmæti sem lutu að útflutningi sérstaks fyrirtækis sem réttlættu þetta.

Þetta mál snýst hins vegar um það að herinn hvarf brott, eins og hér hefur verið rakið, 1. mars 2006. Það er verið að byggja upp starfsemi á Keflavíkurflugvelli og bregðast við þeim fjölda starfa sem glötuðust og styðja við bakið á því samfélagi sem þar missti spón úr aski sínum. Um það snýst þetta mál og það snerist einnig um það að þessi starfsemi gæti farið af stað á haustdögum. Það snýst líka um það að upplýsingar um nauðsynina komu ekki fram fyrr en nú en borið saman við frægt mál árið 2003 þá lá fyrir þann vetur, áður en bráðabirgðalögin voru sett, frumvarp í þinginu um að afgreiða málið.

Einhvern veginn verður þessi umræða skrýtnari og skrýtnari eftir því sem henni vindur fram því að hv. þingmaður sem biður menn að svara spurningum sínum studdi þetta tiltekna mál 2003 en nú má hann vart mæla vegna viðhorfa sinna til þessa máls. Ég held að það hljóti að vera hlutverk hv. þingmanns að útskýra hverju það sætir, mér finnst það vera kjarni málsins. Ég hef farið yfir það hvers vegna ég tel þetta mál vera annars eðlis en hitt en hv. þingmaður hefur á engan hátt (Forseti hringir.) reynt að gera tilraun til að útskýra hvernig standi á hástemmdum ræðum hans hér og nú.

[16:44]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður kom ekki með mat á fjárhagslegu hagsmunina til að bera þá saman við þá hagsmuni sem fyrir lá að væru fyrir hendi árið 2003 og voru þá að hans mati of litlir. Ég fæ ekki séð að þeir séu neinir sem máli skiptir vegna þess að þeir leigjendur sem fóru í íbúðirnar, og væntanlega eitthvað fyrr en ella hefði verið, bjuggu einhvers staðar og hefðu leyst húsnæðismál sín. Það var engin neyð uppi sem réttlætti það að setja bráðabirgðalög, enda er í aðfaraorðum laganna kveðið á um að þau séu sett vegna þess að Þróunarfélag Keflavíkur hafði ekki fjármuni til að leggja út fyrir endurbótum á rafkerfinu. Þeir fjármunir komu ekki með bráðabirgðalögunum, það varð að leggja þá út eftir sem áður. Það kemur í ljós núna að félagið er búið að leggja þá út að mestu leyti á nokkrum mánuðum án þess að fá nokkurn fjárhagslegan stuðning. Hver var þá hin brýna fjárhagslega þörf á að setja bráðabirgðalögin?

Ég get ekki fallist á það sem hv. þingmaður segir núna, að upplýsingar hafi legið of seint fyrir í þessu tilviki en lengri tími í fyrirvara fyrir fjórum árum, vegna þess að upplýsingarnar varðandi Keflavíkuríbúðirnar lágu fyrir í nóvember 2006 þannig að menn höfðu nógan tíma til að bregðast við. Varðandi afstöðu mína þá er hún sú sama núna og hún var fyrir fjórum árum. Ég gagnrýndi opinberlega setningu bráðabirgðalaganna. Hefur einhver gert það hér úr stjórnarliðinu, virðulegi forseti? Ég skrifaði grein í Morgunblaðið og rökstuddi hvers vegna ég teldi að farið hefði verið út fyrir þá heimild sem menn hafa við setningu bráðabirgðalaga. Bráðabirgðalögin voru ekki samþykkt á Alþingi, þeim var breytt í grundvallaratriðum, virðulegi forseti.

[16:46]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi þá hagsmuni sem hér eru í húfi er það rétt hjá hv. þingmanni að ég hef ekki nákvæma tölu um það en þetta lýtur að því að nýta 300–400 íbúðir. Þetta lýtur að uppbyggingu heils háskóla og því að bregðast við ákveðnu ástandi sem kom upp í kjölfar þess að herinn

fór og skildi eiginlega eftir það þorp sem er núna uppi á velli.

Í annan stað vil ég segja, og hv. þingmaður veit það mætavel, að núverandi hæstv. viðskiptaráðherra, (Gripið fram í.) þingmaður Suðurkjördæmis, var ekki ráðherra í október eða nóvember eða desember 2006. Hæstv. ráðherra hlýtur að bregðast við þegar hann fær þær upplýsingar sem eru forsenda fyrir lagasetningunni. Það er ekki fyrr en í sumar. Það hlýtur að vera forsenda hans. Hann gat ekki brugðist við fyrr en hann fékk þessar upplýsingar. Tímasetningin er þess vegna afar eðlileg. Það verða ekki stjórnarskipti fyrr en í lok maí. Það er ekki fyrr en í kjölfar þess sem hæstv. ráðherra fær þá upplýsingar um þetta. Ég held að ekki sé hægt að setja þetta upp þannig að gagnvart honum hafi upplýsingarnar legið fyrir á þeim tíma.

Það má kannski gagnrýna þáverandi iðnaðarráðherra fyrir að hafa ekki brugðist við. Að minni hyggju eru klárlega miklir hagsmunir í þessu. Upplýsingarnar voru til staðar og þetta mál er allt annars eðlis.

Að lokum vil ég segja að það má vel vera að hv. þingmaður hafi gagnrýnt þá bráðabirgðalagasetningu sem þá var. Ég ætla ekki að gera lítið úr því og hann var mjög gjarn á að gagnrýna ráðherra sína á sínum tíma sem reyndar varð svo kannski á endanum til þess að hann yfirgaf flokkinn. Þegar upp var staðið studdi hann það (Forseti hringir.) frumvarp sem kom inn og það var endanleg afstaða. Hún liggur fyrir skráð og bókuð í þingtíðindum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., 1. umr.

Stjfrv., 131. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 132.

[16:49]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á þrennum lögum, það eru lög um staðgreiðslu opinberra gjalda, lög um tryggingagjald, og lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Tilefni þessa frumvarps er dómur Hæstaréttar í máli gegn íslenska ríkinu sem kveðinn var upp þann 20. september sl. Þar komst rétturinn að þeirri niðurstöðu að áfrýjandi, útibú erlends fyrirtækis, sem stundar starfsemi hér á landi og notar sér starfsmenn sem ráðnir höfðu verið af erlendum starfsmannaleigum og síðan leigðir hingað til lands teljist vera vinnuveitandi hinna útleigðu starfsmanna og starfsmennirnir því skattskyldir hér á landi, samanber ákvæði tekjuskattslaga um takmarkaða skattskyldu.

Við mat á því hver teldist vinnuveitandi í þessu tilviki leit Hæstiréttur meðal annars til þess hvaða aðili átti rétt til verksins sem til verður við vinnuna og beri áhættu og ábyrgð á því. Við alþjóðlega útleigu á vinnuafli séu þessar heimildir almennt hjá þeim sem unnið er fyrir. Er þessi niðurstaða í fullu samræmi við þá úrskurði sem skattyfirvöld hafa fellt varðandi þetta atriði.

Hæstiréttur komst einnig að þeirri niðurstöðu að á hinn bóginn væri skyldan til að standa skil á staðgreiðslu skv. lögum nr. 45/1987, um staðgreiðslu opinberra gjalda, lögð á launagreiðanda eða þann sem annast milligöngu á launagreiðslum, væri hugtakið launagreiðandi þrengra hugtak en hugtakið vinnuveitandi og ekki eins margþætt. Fyrir lægi að við breytingar sem gerðar hefðu verið á tekjuskattslögum árið 1995 hefði verið uppi ráðagerð um að það skyldi vera notandi þjónustunnar en ekki starfsmannaleigan sem teldist launagreiðandi og væri þar með skyldugur til að standa skil á staðgreiðslu vegna erlendra útleigðra starfsmanna hér á landi. Þessari ráðagerð hafi hins vegar ekki verið fylgt eftir með breytingu á lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda. Geti ummæli í greinargerð með frumvarpi til breytinga á öðrum lögum en þeim sem gilda um staðgreiðslu opinberra gjalda ekki verið viðhlítandi grundvöllur til að leggja á notendur þjónustu starfsmannaleigna skyldu til staðgreiðsluskila af launum útleigðra starfsmanna. Þurfi til þess skýra heimild í lögum. Samkvæmt þessu taldi Hæstiréttur að það væru hinar erlendu starfsmannaleigur en ekki aðilinn sem nýtti starfskrafta þeirra hér á landi sem almennt teldust launagreiðendur umræddra útleigðra starfsmanna og bæri notanda þjónustunnar því almennt ekki skylda til að standa skil á staðgreiðslu vegna launa þessara starfsmanna.

Með frumvarpinu er því lagt til að fylgt verði eftir þeirri breytingu sem gerð var á lögum um tekjuskatt og eignarskatt á sínum tíma með hliðstæðri breytingu á lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda þannig að lagastoðum sé skotið undir þá framkvæmd að það skuli vera notandi þjónustunnar en ekki starfsmannaleigan sem teljist launagreiðandi á grundvelli samninga um útleigu á vinnuafli hafi starfsmannaleigan ekki skattalegt heimilisfesti hér á landi. Einnig eru lagðar til breytingar á lögum um tryggingagjald og lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða til að taka af öll tvímæli um það hver sé launagreiðandi við umræddar kringumstæður.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

[16:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það hefði ekki sakað að hæstv. fjármálaráðherra hefði fylgt þessu máli úr hlaði með aðeins ítarlegri reifun á bakgrunni þess og þeim hagsmunum sem þar eru í húfi en e.t.v. upplýsir hæstv. ráðherra okkur betur um það á eftir. Ég hef a.m.k. fullan hug á að spyrja hann aðeins út í það.

Þetta varðar skattframkvæmd eða hvernig til hefur tekist í sambandi við skattgreiðslur af launum erlendra starfsmanna sem tóku að streyma inn í landið í miklum mæli í tengslum við stórframkvæmdirnar á Austurlandi fyrst og fremst þótt vissulega séu angar þessa máls víðar til staðar eins mikil og umsvif erlendra starfsmannaleigna og eins mikið og orðið er um starfsmenn af erlendum uppruna hér, bæði tímabundið og til lengri tíma litið.

Þetta tengist þó eðli málsins samkvæmt einkum og sér í lagi starfsfólki sem kemur til skemmri tíma inn í landið, sest hér ekki að heldur er ráðið inn á þessum leigukjörum

sem hafa vandkvæði í för með sér, eins og komið hefur á daginn í sambandi við skattskil svo ekki sé minnst á allar aðrar hliðar þeirra mála sem lúta að aðbúnaði og réttindum fólks og hvernig með það allt saman hefur verið farið. Þetta höfum við kallað félagsleg undirboð og sannarlega hafa þau verið stunduð í stórum stíl í tengslum við þetta.

Það sem mér finnst sögulega skemmtilegt — ég get ekki annað en látið eftir mér að rifja aðeins upp samskipti mín við fjármálaráðherra, núverandi og fyrrverandi, í tengslum við þetta mál — er að hér kemur nú fjármálaráðuneytið og viðurkennir að málin voru ekki í því góða lagi og ekki í því formi og fari sem ráðuneytið hafði engu að síður þráfaldlega haldið fram hér á Alþingi, að hér væri ekki við nein vandamál að etja, að skattgreiðslur af launum erlendra starfsmanna á þessum ráðningarkjörum mundu skila sér og engin sérstök vandamál væru uppi því samfara.

Ég var í þeim hópi sem sýndist strax í byrjun að ástæða væri til að ætla að verulegar brotalamir væru í því að þetta erlenda starfsfólk væri rétt skráð inn í landið og tæki að greiða skatta til bæði ríkis og sveitarfélaga af launum sem hér væri aflað með eðlilegum hætti. Það kom auðvitað á daginn og lengi vel var það þannig að sveitarfélögin sem í hlut áttu sáu lítið af útsvarstekjum frá hundruðum erlendra starfsmanna sem voru þó sannarlega við störf og fengu greidd laun, voru hins vegar ekki skráðir eðlilega inn í landið, voru á svokallaðri utangarðsskrá eða hvað það nú allt saman var.

Þegar við bættist að fyrir lá að stór hluti þessara erlendu starfsmanna var ráðinn af erlendum starfsmannaleigum sem tóku við einni greiðslu frá verkkaupa og greiddu síðan starfsmönnunum laun inn á bankareikninga erlendis mátti öllum ljóst vera að það gæti orðið handleggur að tryggja eðlileg skil á opinberum gjöldum, staðgreiðslusköttum, til ríkisins og eftir atvikum sveitarfélaganna.

Ég leyfði mér því að spyrja um þetta strax á 130. löggjafarþingi, lagði fyrirspurn með beiðni um skriflegt svar fyrir þáverandi hæstv. fjármálaráðherra sem mun vera núverandi hæstv. forsætisráðherra. Á þskj. 821 er svar ráðherrans við þessum fyrirspurnum mínum og reyndar hv. þm. Jóns Bjarnasonar um skattgreiðslur í tengslum við byggingu Kárahnjúkavirkjunar. Þar var spurt að ýmsu sem að þessu laut og fimmta spurningin var svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Hver eru helstu álitamál og vandamál sem uppi eru eða upp kunna að koma að mati fjármálaráðuneytisins í sambandi við skattalega meðferð mála í fyrrgreindum tilvikum og tengd umsvifum vegna byggingar Kárahnjúkavirkjunar í heild?“

Og ráðuneytið svaraði skýrt og skorinort:

„Að mati ráðuneytisins eru engin sérstök álitamál eða vandamál sem upp kunna að koma í sambandi við skattalega meðferð mála vegna Kárahnjúkavirkjunar umfram það sem upp kann að koma vegna annarra framkvæmda af þessari stærðargráðu.“

Þetta svar þótti mér merkilegt í ljósi þess sem þegar lá fyrir um að misbrestur hefði orðið á eðlilegri skráningu þessa starfsfólks inn í landið og þá þegar voru orðnar uppi miklar deilur um að það fengi ekki umsamin kjör samkvæmt íslenskum kjarasamningum. Aðbúnaður þess var neðan við allar hellur, eins og kunnugt er, á fyrstu missirum framkvæmdanna eystra og þar mætti áfram telja.

Ráðuneytið bar sig svona vel engu að síður og skaut sér sérstaklega á bak við ákvarðandi bréf ríkisskattstjóra frá 27. ágúst 2003. Þar var í raun gengið út frá því að þetta bréf skattstjóra væri orðið lög í landinu. Ég tek fram að ég tel að ríkisskattstjóri hafi fyrir sitt leyti reynt eins og kostur var að tryggja að framkvæmdin yrði með eðlilegum hætti þótt auðvitað megi segja að fjölmargir eftirlitsaðilar og stjórnvöld almennt hafi verið ákaflega vanbúin til að takast á við umfang þessara framkvæmda og þær miklu breytingar sem þetta hafði allt saman í för með sér, að maður tali ekki um hjá fámennum stofnunum eystra.

Ég var undrandi á þessu og mér fannst annað blasa við en að framkvæmdin væri svona gjörsamlega vandalaus og hnökralaus eins og ráðherra þarna svaraði skriflega á árinu 2003. Undir vor á sama þingi, 130. löggjafarþingi, lagði ég fram munnlega fyrirspurn, enn til sama hæstv. ráðherra. Þann 5. maí 2004 er spurningu minni, svohljóðandi, svarað:

„Er ráðherra enn þeirrar skoðunar að engin sérstök vandamál séu uppi, né líkleg til að koma upp, hvað varðar skattskyldu, tilhögun skattgreiðslna og skattskil vegna virkjunarframkvæmdanna við Kárahnjúka?“

Ráðherra brást satt best að segja ekkert óskaplega vel við og talaði um að það væri undarleg þráhyggja af mér að vera að spyrja svona. Í svari hans, sem ég ætla ekki að rekja frekar, var sem sagt endurtekið að þetta væri allt í hinu fínasta lagi. Annað var nú alltaf að koma fram í fréttum. Hinir erlendu farandverkamenn, sem má gjarnan tala um í þessu sambandi, voru unnvörpum farnir að hverfa úr landi á nýjan leik án þess, mér vitanlega, að hafa borgað eina einustu krónu, hvorki til ríkis né sveitarfélaga á þessum tíma, t.d. vinnuaflið sem kom til að reisa vinnubúðirnar og var hér í skamman tíma, tvo til þrjá mánuði, margir hverjir aldrei eðlilega skráðir inn í landið.

Þess vegna lagði ég á 131. löggjafarþingi í þriðja sinn fram fyrirspurn og gaf nú ráðuneytinu færi á að svara á nýjan leik sem það gerði á þingskjali 416. Og 8. töluliður þeirrar fyrirspurnar, sem var mjög ítarleg, ég spurði um hin tæknilegu atriði þessa máls, og einnig um tekjurnar og hvernig skattskilin hefðu þá orðið, var svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Er ráðuneytið enn þeirrar skoðunar að engin sérstök álitamál eða vandamál hafi komið upp, né séu líkleg til þess, í sambandi við skattalega meðferð mála vegna Kárahnjúkavirkjunar, sbr. svar við fyrirspurn á þingskjali 821 á 130. löggjafarþingi?“

Og hvernig var svarað? Með leyfi forseta:

„Að mati ráðuneytisins eru engin sérstök álitamál eða vandamál uppi í sambandi við skattalega meðferð mála vegna Kárahnjúkavirkjunar umfram það sem upp kann að koma vegna framkvæmda af þessari stærðargráðu.“

Sem sagt, einu og hálfu ári síðar er sama, innan gæsalappa, að mínu mati vitlausa, svarið endurtekið. Þannig að ég gerði fjórðu tilraunina. Á 132. löggjafarþingi spurði ég enn einu sinni þáverandi fjármálaráðherra, sem hefur þá verið orðinn sá sem nú situr í þeim stóli. Þetta var munnleg fyrirspurn, með leyfi forseta:

„Ég ítreka því enn spurningu mína“ — og hér hefur for-

seti hringt sem bendir til þess að ég hafi þá verið búinn með ræðutímann — „til fjármálaráðherra: Er ráðuneytið enn þeirrar skoðunar að þarna séu engin sérstök álitamál eða vandamál uppi?“

Það var eins og við manninn mælt að enn var svarað, samanber þessar umræður 23. nóvember 2005, með leyfi forseta:

„Að mati fjármálaráðherra eru engin sérstök álitamál eða vandamál uppi í sambandi við skattalega meðferð mála vegna Kárahnjúkavirkjunar umfram það sem upp kann að koma vegna framkvæmda af þessari stærðargráðu.“

Þannig var nú það, virðulegi forseti.

En nú kemur hér frumvarp. Og af hverju er það? Jú, það er vegna þess að mörghundruð milljónir króna vantar upp á að skattar hafi skilað sér eða muni, enn sem komið er að minnsta kosti, skila sér með eðlilegum hætti af launatekjum þessa erlenda vinnuafls eða erlenda starfsfólks sem þarna á í hlut. Einfaldlega vegna þess að Hæstiréttur hefur dæmt það svo að sú túlkun ríkisskattstjóra og ráðuneytis, að verkkaupinn skuli í þessu tilfelli teljast launagreiðandi, haldi ekki.

Þar með er alveg ljóst að þeir fjármunir allir sem ætlunin var að láta verkkaupann, Impregilo, standa skil á eða aðra eftir atvikum, þeir ganga til baka og þá kemur upp spurningin — og vil ég gjarnan að hæstv. ráðherra leggi eyrun við: Er þá hægt að endurtaka svarið einu sinni enn, að þetta hafi í fyrsta lagi gengið fyrir sig með eðlilegum hætti og verið vandkvæða- og hnökralaust? Ég held að því sé nú sjálfsvarað. Og ég ætla ekkert að elta ólar við það meir. Ég tel að ég hafi rekið ráðuneytið þannig heim í þessu máli að það verði ekki betur gert.

En ég spyr hins vegar: Ætlar ríkið að reyna að ná þessum peningum engu að síður og hvernig ætlar það að fara að því? Ætlar hæstv. fjármálaráðherra sjálfur til Portúgals? Ætlar hann að liggja þar og reyna að ná þessum fjármunum af þeim verkamönnum sem sneru til síns heima, svo dæmi sé tekið?

Er þetta ekki til þess að láta sér að kenningu verða? Ég held að það væri það skásta sem út úr þessu kæmi, að menn virkilega viðurkenndu það, horfðust í augu við það, að menn voru illilega vanbúnir að takast á við þessar aðstæður. Gagnrýni var ævinlega tekið illa. Það var lagt þannig út að maður væri hálfgerður skemmdarverkamaður að vera að móast eitthvað við gagnvart þessu þjóðþrifamáli, sem menn töldu vera. Það var satt best að segja með ólíkindum hvernig því var tekið hér í þingsölum er maður leyfir sér að spyrja út í eða gera athugasemdir við hluti af þessu tagi.

Þetta á ekki bara við um hina skattalegu hlið mála, ef út í það væri farið. Ég skal ekki lengja tímann hér með því að fara yfir það. En auðvitað má segja meira og minna hið sama um flest svið stjórnsýslu og eftirlits sem þarna heyra undir. Þetta var allt meira og minna vanbúið og koðnaði eiginlega niður í höndunum á mönnum. Stjórnvöld sáu aldrei sóma sinn í því að búa eðlilega að þeim aðilum, hvort heldur var lögregla, heilbrigðisaðilar, hollustu-, brunavarnir eða annað slíkt, sem allt í einu fengu risavaxin verkefni í sínar hendur.

Ýmsir reyndu virkilega að leggja eitthvað á sig til að bæta úr ófremdarástandinu hvað varðaði t.d. aðbúnað og eftirlit með því að menn hefðu réttindi til að stunda þá vinnu sem þeir voru að vinna, að stjórna ökutækjum eða annað í þeim dúr. En ég óttast að eftir því sem leið á framkvæmdartímann og vegna sinnuleysis stjórnvalda hafi menn hálfpartinn gefist upp, misst móðinn. Undir lokin var farið að yppa öxlum og segja: Þetta er hvort sem er að verða búið. Það hefur eiginlega ekkert upp á sig að vera að ergja sig yfir þessu meir þó svo reglur um réttindamál, öryggis- og aðbúnaðarmál o.s.frv. séu þverbrotnar.

Þessi ferill er auðvitað alveg rosalegur. Það liggur fyrir að þarna hafa átt sér stað alveg gríðarleg brot á þeim reglum sem við viljum að séu í heiðri hafðar og varða öryggi, aðbúnað, launakjör og annað sem starfsaðstæðum tengjast. Alveg fram undir lok þessara framkvæmda urðu leiðindauppákomur af því tagi að það urðu fjöldaveikindi og ýmsir hlutir og vísa ég til fréttaflutnings og fjölmiðlaumfjöllunar þar um.

En við erum hér að ræða þennan starfsmannaþátt og ég óska eftir því í lokin að fjármálaráðherra geri grein fyrir því hvaða fjármunir eru hér í húfi. Hversu há er endurgreiðslukrafan sem verktakar eiga á ríkið vegna þess að þeim var ætlað að standa skil af sköttum sem verkkaupum sem þeim ekki bar skylda til, samanber dóm Hæstaréttar? Hvernig horfir með að endurheimta þá fjármuni og hvernig hyggst ráðuneytið fara í þau mál? Ég held að hæstv. ráðherra geti ekki látið eins og þetta sé eitthvert sárasaklaust smámál, tæknilegt leiðréttingamál sem enga umtalsverða hagsmuni varðar. Það er ekki þannig. Og ég held að í raun og veru þyrftu menn að gera þessa sögu alla saman upp til þess að reyna að læra af henni, líka hvað varðar stöðu sveitarfélaganna við þessar aðstæður og að þau fái þó að minnsta kosti þær tekjur sem þeim ber af umsvifum og launagreiðslum á sínu svæði á meðan þær standa, til þess að þau séu þá líka betur fær um og betur í stakk búin til að annast um þá hlið mála sem að sveitarfélögunum snýr og tengist þeirra lögbundnu skyldum og verkefnum vegna íbúa sem eru, þó tímabundið sé, innan marka sveitarfélaganna eins og að sjálfsögðu hefur átt við undanfarin ár á Austurlandi og víðar þar sem erlent vinnuafl, erlendir starfsmenn, á tímabundnum ráðningarkjörum koma við sögu.

[17:09]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það frumvarp sem hér er til umræðu er bein afleiðing af Kárahnjúkaverkefninu og framkvæmd þess. Ég held að ljóst sé að við eigum eftir að sjá meira um það hvernig að þeirri framkvæmd var staðið. Ég óttast að við eigum eftir að sjá fleiri litla bandorma koma hér inn vegna þess að ekki var að fullu hugsað út í þá vegferð áður en í hana var lagt.

Það er ljóst af niðurstöðu Hæstaréttar að allar líkur eru á því að það skattfé sem Impregilo var krafið um, en mun ekki standa skil á í kjölfar dóms Hæstaréttar, sé glatað. Þar með bætist þá væntanlega í herkostnað ríkissjóðs af þessu verkefni sem því nemur.

Það er alveg ljóst, og var ljóst strax í kjölfar þess að tilboð voru opnuð í Kárahnjúkavirkjun, að tilboð Impregilo byggðist á þeirri forsendu að það fyrirtæki ætlaði ekki að virða hefðbundnar samskiptareglur á íslenskum vinnumark-

aði. Ekki þurfti að bíða lengi áður en það varð ljóst af allri framgöngu fyrirtækisins. Það er alveg ljóst að íslenskt samfélag var alls ekki í stakk búið fyrir framkvæmd af þessum toga og á þessum stað þegar ásetningur fyrirtækisins var sá sem hann greinilega var. Hér var um að ræða vinnustað fjarri þéttbýli og fámennar eftirlitsstofnanir sem voru illa í sveit settar til þess að tryggja fullnægjandi eftirlit með að eftir lögum og reglum væri farið.

Þetta skapaði vandamál fyrir starf heilbrigðisfulltrúa og fyrir framkvæmd vinnueftirlits. Það er alveg ljóst að samfélagið á staðnum var ekki búið undir að taka við svo stóru verkefni og hafa mjög grimmt og hart eftirlit með vinnulagi af hálfu verktakans á svæðinu.

Það sem er átakanlegast í þessu máli, og kannski þyngra en tárum taki, er að það skuli vera opinbert fyrirtæki, 100% í almannaeigu, sem hafði um það forgöngu að ganga með þessum hætti fram og veikja stoðir vinnumarkaðarins í landinu. Að það skuli með öðrum orðum vera opinbert fyrirtæki sem fagnar tilboði sem beinlínis byggir á því að ekki sé farið að hefðbundnum samskiptareglum á íslenskum vinnumarkaði og að reynt sé að fara á svig við hefðbundið verklag í öryggis- og hollustumálum.

Það er alveg ljóst að önnur tilboð sem bárust á þeim tíma hefðu valdið því að Kárahnjúkavirkjun hefði ekki verið arðbær. Það er líka alveg ljóst að Kárahnjúkavirkjun var alltaf niðurgreidd enda var ríkisábyrgð á framkvæmdinni.

Ég held að þessi harmsaga öll, sem heldur stöðugt áfram að vinda upp á sig, síðast nú nýlega með rútuslysi þar sem í ljós kom að flestir starfsmennirnir í rútunni reyndust óskráðir, hljóti að valda því að við verðum að hugsa mál sem þessi með nýjum hætti. Við verðum að vara okkur á því að halda áfram því sovéska fyrirkomulagi við raforkuframleiðslu til stóriðjuframkvæmda sem við höfum í dag. Það er algjörlega nauðsynlegt að afnema heimildir orkufyrirtækja til að nýta ríkisábyrgð til þess að afla fjár til sölu orku til stóriðju. Það er líka algerlega nauðsynlegt að þessum opinberu fyrirtækjum verði settar skýrar reglur um hvernig þau hagi sér.

Ég held að full ástæða sé til að farið verði yfir þetta mál frá grunni og menn horfi til þess að breyta umhverfinu. Fyrst ekki var hægt að treysta þessu ríkisrekna fyrirtæki til að ganga á undan með góðu fordæmi held ég að full ástæða sé til að við horfum til þess í framtíðinni að skylda Landsvirkjun einfaldlega til að tryggja að undirverktakar á hennar vegum fari að lögum og reglum í einu og öllu. Tryggja að þeir fari að vinnuverndarreglum. Tryggja að þeir fari að hollustuverndarreglum. Tryggja skattskil þeirra og ábyrgjast skattskil þeirra. Þá mundu menn kannski vinna þessa undirbúningsvinnu almennilega og þá mundu menn kannski ekki verða vitni að jafnfurðulegum fyrirbærum og hörmulegum eins og rútuslysið, núna nýlega, var eftir allt sem á undan er gengið, þar sem varla nokkur maður í rútunni var skráður.

[17:14]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég get alveg unnt hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að hælast aðeins um út af þessu máli. Mér finnst hann gera það af hæfilegri hógværð því að upp hefur komið að túlkun ráðuneytisins og ríkisskattstjóra á þessu máli reyndist ekki vera rétt. En þó er um álitamál af þeim toga að ræða að ég held að ég muni það rétt að undirréttardómar hafi fallið ráðuneytinu í vil. En það dugir ekki að deila við dómarann þegar um Hæstarétt er að ræða. Það verður auðvitað ekki gert og því nauðsynlegt að gera þær breytingar á lögunum sem hér um ræðir og væntanlega deila menn ekki um það.

En hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon spyr hvað verði gert til þess að ná peningunum. Við höfum óskað eftir liðsinni ríkislögmanns í því, sem gætir alla jafna hagsmuna ríkisins í efnum sem þessum. Ég kann út af fyrir sig ekki skil á því nákvæmlega hvernig það verður gert. En samkvæmt upplýsingum skattyfirvalda eru það um það bil 400 millj. kr. sem um er að tefla.

Ég held að það sé ekki ráðlegt að ég fari að reyna að gera frekari grein fyrir því hvernig að þessu máli yrði unnið. En auðvitað ber að hafa í huga að við höfum samninga við Portúgal um slíka hluti þannig að á það gæti hugsanlega reynt ef málin fara á þann veg. En þó kannski ekki þannig að ráðherra þurfi sjálfur að liggja úti í Portúgal vegna málsins.

[17:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér fannst eðlilegt að þessar upplýsingar kæmu hér fram og ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að koma þeim á framfæri. Ég tek það þá þannig að það verði þá frekar ríkislögmaður sem verði sendur í leiðangra til að reyna að ná þessu inn en einhvern veginn segir mér svo hugur að það muni hafa ósköp lítið upp á sig að ætla að fara að reyna að hafa upp á þessum starfsmönnum og ganga að þeim ef ekki er um einhvers konar sameiginlega ábyrgð einhvers aðila að ræða í þessu, hvort sem það væri þá starfsmannaleiga eða undirverktaki eða hvað það nú væri þá held ég að það verði seint sótt.

Ég vil taka undir það sem hér kom fram í máli 11. þm. Suðvest. að þetta var að sjálfsögðu aldrei neitt sem átti að koma mönnum á óvart. Þegar tilboð Impregilo var opnað varð strax ljóst að það gerði ekki ráð fyrir því að greiða laun samkvæmt íslenskum kjarasamningum og það var augljóst að hið lága verð var þannig fengið að það átti að stytta sér leið eins og mögulega var hægt og byggja á launakjörum af allt öðrum heimi en þeim sem við þekkjum. Þetta viðurkenndi hið opinbera fyrirtæki Landsvirkjun. Landsvirkjun sá þegar starfsmenn hennar opnuðu tilboðið og fóru ofan í forsendur þess að ekki var gert ráð fyrir íslenskum kjarasamningum. Þetta staðfesti þáverandi stjórnarformaður Landsvirkjunar, Jóhannes Geir Sigurgeirsson. Hann sagði að Landsvirkjun hefði hækkað samningsverðið eitthvað til að koma til móts við að augljóslega var ekki gert ráð fyrir íslenskum kjarasamningum.

Hér hljóta menn því líka að spyrja: Hver er ábyrgð hins opinbera fyrirtækis og hver er ábyrgð þáverandi stjórnvalda, þar á meðal Halldórs Ásgrímssonar, fyrrv. hæstv. ráðherra, sem hrósaði hinum ítalska verktaka sérstaklega fyrir að bjóða svona lágt því að annars hefði aldrei verið ráðist í virkjunina. Þessa sögu þarf alla saman að gera upp, virðulegi forseti, til þess að þeir geti þá borið ábyrgð sem

hana eiga að bera og menn læri af mistökunum sem vonandi verða aldrei aftur gerð.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, 1. umr.

Stjfrv., 162. mál. — Þskj. 174.

[17:19]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 51/1995, um greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, með síðari breytingum.

Frumvarp þetta er lagt fram sem liður í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar sem ætlað er að koma til móts við ákvörðun stjórnvalda um samdrátt þorskveiðiheimilda. Lögin kveða á um rétt fyrirtækja sem starfrækja fiskvinnslu til greiðslna úr Atvinnuleysistryggingasjóði fyrir hvern heilan dag sem fyrirtæki greiðir starfsfólki sínu föst laun fyrir dagvinnu í samræmi við ákvæði kjarasamninga meðan á tímabundinni vinnslustöðvun stendur samkvæmt nánar tilgreindum skilyrðum. Í því skyni að koma til móts við þessi fyrirtæki sem og fiskvinnslufólkið vegna framangreinds samdráttar þorskveiðiheimilda er í frumvarpinu lagt til að þeir greiðsludagar sem Atvinnuleysistryggingasjóði var heimilt að greiða fyrirtækjum verði færðir aftur til þess hámarks sem í gildi var fyrir síðustu breytingar á lögunum í desember árið 2003, með öðrum orðum er lagt til að Atvinnuleysistryggingasjóði verði heimilt að greiða fyrirtækjum fyrir allt að 30 daga í einni vinnslustöðvun í stað 20 daga samkvæmt gildandi lögum. Að því er varðar heildarfjölda greiðsludaga á ári hverju er jafnframt lagt til að sjóðnum verði heimilt að greiða fyrir allt að 60 daga til sama fyrirtækis vegna vinnslustöðvana í stað 45 daga áður.

Ef litið er til ársins 2006, sem er síðasta heila árið, virðist sem fjöldi greiðsludaga fyrir hvert fyrirtæki á árinu hafi verið um 16 dagar að meðaltali. Samtals sóttu 79 fyrirtæki um greiðslur fyrir einhverja daga og voru fjögur fyrirtæki sem nýttu sér allt að 45 daganna. Eru þetta svipaðar tölur og frá árinu á undan og virðist sem árið í ár ætli að verða sambærilegt enda þótt það eigi eftir að koma í ljós hvernig fiskvinnslufyrirtækin nýta sér þessar heimildir á síðustu mánuðum ársins. Það sem af er árinu hafa samtals 66 fyrirtæki þegar sótt um greiðslur í einhverja daga en ekkert þeirra hefur nýtt sér alla 45 dagana. Greiðsludagar fyrir hvert fyrirtæki það sem af er árinu 2007 hafa verið um 13 dagar að meðaltali.

Gera má ráð fyrir að veruleg breyting verði á þessu nú síðari hluta ársins. Viðbótarkostnaður vegna þessara aðgerða er áætlaður rúmlega 60 millj. kr. á ári en gert er ráð fyrir að kerfið, samkvæmt gildandi lögum, kosti um 200 millj. kr. í ár. Heildarfjárveiting fyrir árið 2008 er því áætluð um 260 millj. kr.

Virðulegi forseti. Þær breytingar á lögunum sem hér eru lagðar til eru gerðar að ósk Samtaka fiskvinnslustöðva en einnig var haft samráð við Starfsgreinasambandið. Má ætla að þessar breytingar á fjölda daga geti orðið liður í því að fyrirtæki nái að halda fólki sínu á launaskrá lengur en ella. Um er að ræða tímabundnar aðgerðir enda óljóst í dag hvaða ákvarðanir verða teknar í sambandi við fiskveiðiheimildir í framtíðinni. Ég legg jafnframt áherslu á að stjórnvöld fylgist mjög náið með þeim áhrifum sem þær ákvarðanir er þegar hafa verið teknar kunna að hafa á atvinnulíf í landinu og þá einkum á sjávarbyggðir.

Ég vil undirstrika það hér að frumvarpið er einungis einn liður í þeim mótvægisaðgerðum sem boðaðar hafa verið og þær gera ekki kraftaverk einar og sér. Við verðum að horfast í augu við erfiða tíma einkum í minni byggðunum og er engin ein lausn til á þeim vanda sem við blasir. Stjórnvöld munu að sjálfsögðu fylgjast vel með framvindu mála og munu óska eftir nánu samstarfi við aðila vinnumarkaðarins í því efni. Var sérstök áhersla lögð á áframhaldandi samráð við verkalýðshreyfinguna í viðræðum félagsmálaráðuneytisins og Starfsgreinasambandsins um frumvarp þetta enda hætta á að samdráttur aflaheimilda komi niður á starfsöryggi fiskvinnslufólks. Mun ég tvímælalaust beita mér fyrir því að visst samráð verði haft við þessa aðila. Ég legg áherslu á að heimamenn séu hafðir með í ráðum um hvernig bregðast eigi við hugsanlegum áhrifum á atvinnulíf á hlutaðeigandi svæðum og koma fram með raunhæfar tillögur. Vinnumarkaðsráð hafa verið skipuð um allt land en þau voru einmitt hugsuð sem vettvangur slíks samráðs. Þar eiga verkalýðshreyfingin, atvinnurekendur og sveitarfélögin á hverju svæði fyrir sig fulltrúa. Vinnumarkaðsráðin munu koma saman til fundar í vikunni til að fara yfir þessi mál en ég legg mikla áherslu á að þau standi vaktina og fylgist vel með framvindu mála hvert á sínu svæði. Þeim er síðan ætlað að koma fram með tillögur að vinnumarkaðsúrræðum sem eru vænlegar til árangurs.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[17:24]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég vil lýsa stuðningi við þetta mál og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munum að sjálfsögðu leggja því lið. Það er sjálfsagt mál að grípa til aðgerða af þessu tagi og það má eiginlega frekar spyrja, úr því að menn fara að hreyfa þessu á annað borð, hvort ekki sé ástæða til að rýmka þetta meira en hér er lagt til því að í sjálfu sér er það ekki mikil breyting að fara úr 20 dögum samfellt í 30 daga í einni vinnslustöðvun og heildarfjöldinn úr 45 dögum á ári í 60 vinnudaga vegna þeirra gjörbreyttu aðstæðna sem blasa nú við og eru þegar farnar að segja til sín, m.a. í uppsögnum starfsfólks á nokkrum stöðum á landinu. Ef það hefði mátt verða til að draga úr líkum á slíku hefði, að mínu mati, mátt hafa rammann þarna rýmri ef eitthvað væri. Það er einnig álitamál hvort nokkur ástæða sé til að vera með tímabundna ráðstöfun, hvort hún megi ekki vera varanleg, henni er þá alltaf hægt að breyta. Mér finnst það lýsa fullmikilli bjartsýni ef menn trúa því virkilega að þetta muni ganga yfir á tveimur árum

og menn komnir aftur til fyrra horfs og ekki þörf á þessu strax að tveimur árum liðnum.

Þessi svokallaða mótvægisaðgerð er ein af fáum, ég segi kannski ekki sú eina en sannarlega ein af fáum, sem virkilega hittir þá fyrir sem vandamálið brennur á. Hæstv. ríkisstjórn var nú einkar lagið í aðgerðum sínum að gleyma þeim sem sannarlega verða fyrir mestu áfalli af niðurskurði þorskveiða, þ.e. sjómönnum, fiskverkafólki og sjávarbyggðunum sem háðastar eru bolfiskveiðum. Hér er þetta á sínum stað og það er augljóst mál að skynsamlegt er að koma til stuðnings fiskvinnslunni að þessu leyti. Þetta fyrirkomulag hefur í öllum aðalatriðum gefist vel, þetta er verulegur hluti af því að tryggja atvinnuöryggi fiskverkafólks, sem var algjörlega óviðunandi. Eins og ýmsir muna sjálfsagt, sem þekkja til sögunnar hér á árum áður, var alveg fáránlegt ástand lengi vel, hvernig fiskverkafólki var bara sparkað heim og það í besta falli sent á atvinnuleysisbætur í staðinn fyrir að tryggja því eitthvert lágmarksstarfsöryggi, sem þessi ákvæði á sínum tíma voru verulegur liður í.

Ég hefði haldið að ástæða gæti verið til að skoða — og af því að hæstv. ráðherra sem fer jafnframt með málefni Atvinnuleysistryggingasjóðs, og undir hann hafa fallið þau verkefni sem á sinni tíð og sjálfsagt enn mundu verða kölluð átaksverkefni þegar þannig stendur á að atvinnuleysi gengur í garð á einhverju svæði, Atvinnuleysistryggingasjóður hefur komið að verkefnum þar sem menn hafa farið í tilteknar aðgerðir og ígildi launa, sem nemur upphæð atvinnuleysisbóta, hefur verið greitt inn í verkefnin kannski í hálft ár eða svo — ástæða gæti verið til að skoða þann möguleika í þessu tilviki að útfæra í kerfinu meiri sveigjanleika þannig að að einhverju leyti hefðu getað tvinnast saman greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs við svona aðstæður og einhvers konar samstarfsverkefni eða átaksverkefni sveitarfélaga og eftir atvikum viðkomandi fyrirtækja. Maður gæti hugsað sér að í einhverjum tilvikum væri það báðum aðilum hentugt að tengja saman möguleika fyrirtækjanna og sveitarfélaganna til þess að ráðast í umhverfistengd verkefni eða eitthvað þvíumlíkt í eða í kringum viðkomandi fyrirtæki og í staðinn fyrir að fá launin greidd heim vegna hráefnisleysis gætu menn verið á launum við einhver slík skilgreind átaksverkefni þannig að starfskraftar viðkomandi fólks nýttust á meðan, t.d. til þess að fegra umhverfi og taka til eða hvað það nú gæti verið. Ég tek því undir það sem hæstv. ráðherra sagði, að þetta þarf að skoða mjög vel og ég held að það væri ekkert að því t.d. að opna á möguleika á einhverjum slíkum sveigjanleika í þessu kerfi öllu saman.

Að mínu mati er mesta brotalöm svokallaðra mótvægisaðgerða ríkisstjórnarinnar, og sú undarlegasta, sú sem ég verð að játa að ég varð mest forviða á, sú að ríkisstjórnin skyldi nánast ekki að neinu leyti ætla að skila fjármunum í gegnum það tæki sem augljóslega er nærtækast að nota við slíkar aðstæður og það eru sveitarfélögin. Ég náttúrlega botna ekkert í því að ríkið skyldi ekki setja miklu meiri fjármuni til ráðstöfunar í gegnum þann farveg sem eðlilegastur er, líka vegna þess að sveitarfélögin verða sannarlega fyrir miklu áfalli, þau sem hafa haft drjúgan hluta tekna sinna af útsvarstekjum tengdum umsvifum í sjávarútvegi. Þar er líka langskilvirkasta og nærtækasta tækið til þess að nota til að leggja fjármuni í verkefni sem geta auðveldað mönnum að vinna sig í gegnum þá erfiðleika sem samdrátturinn í sjávarútveginum veldur. Mér fyndist því að taka ætti upp viðræður við sveitarfélögin og Samtök fiskvinnslustöðva eftir atvikum um það t.d. hvort þríhliða samstarf þessara aðila og ríkisins gæti orðið veigameiri þáttur í því að takast á við þessi vandamál.

[17:30]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka síðasta ræðumanni fyrir jákvæðar undirtektir við það frumvarp sem ég hef hér mælt fyrir. Hv. þingmaður kom með ýmsar ábendingar og athugasemdir að því er málið varðar, þó ekki við frumvarpið sjálft nema að litlu leyti. Hv. þingmaður nefnir að rýmka þurfi meira þann sveigjanleika sem þó er í lögunum og gagnrýnir að þetta sé tímabundið ákvæði en ekki varanlegt. Því er þá til að svara að eins og fram kom í máli mínu áðan hafa dagarnir ekki verið að fullu nýttir sl. tvö ár en ég nefndi líka að á því kynni að vera breyting og ég er raunverulega nokkuð viss um að svo hafi verið núna síðari hluta ársins. Ég nefndi líka að við munum auðvitað fylgjast með þessari þróun og hvernig þetta dugar á þeim tíma sem fram undan er og við höfum rætt það við Starfsgreinasambandið að við munum vera í samráði við það um að fylgjast með þróuninni og þá verður auðvitað brugðist við því ef ástæða er til.

Hv. þingmaður nefndi líka sveitarfélögin í þessu sambandi og að það hefði verið eðlilegt að veita framlög til þeirra. Nú er það svo að í þeim mótvægisaðgerðum sem boðaðar hafa verið verður 750 millj. kr. varið til sveitarfélaganna sem verða fyrir tekjumissi vegna skerðingarinnar samkvæmt nánara samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga. Útfærslan á þeim fjármunum verður auðvitað unnin í fullu samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga en framlaginu er ætlað að bæta tekjumissi, bæði hafna vegna löndunargjalda og sveitarsjóða vegna minni útsvarstekna samfara minnkandi þorskafla. Þetta verður nánar útfært í samráði við sveitarfélögin.

Síðan vil ég nefna aðra aðkomu sveitarfélaganna að þessu máli sem er í gegnum vinnumarkaðsráðin sem ég nefndi í framsögu minni. Verkalýðshreyfingin og sveitarfélögin eiga bæði sæti í þessum vinnumarkaðsráðum og það er gert ráð fyrir þó nokkrum fjármunum sem fóru í gegnum Vinnumálastofnun. Ef ég man rétt voru það um 60 millj. kr. sem eru að vísu ekki miklir fjármunir en munu þó eitthvað vega upp á móti áhrifunum af þessari skerðingu. Það kemur í hlut vinnumarkaðsráðanna um allt land, við lítum til þess að þau geri tillögur um það hvernig við best nýtum þá fjármuni sem koma í gegnum Vinnumálastofnun. Ég hygg því að í þeim áformum sem eru fram undan og þeim tillögum sem voru gerðar sé að verulegu leyti komið til móts við þau sjónarmið sem hv. þingmaður setti hér fram við 1. umr. þessa máls.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og félmn.

[17:34]

Útbýting:

Staða forsjárforeldra sem hafa annað lögheimili en börn þeirra, 108. mál, svar félmrh., þskj. 176.

Tekjuskattur, 1. umr.

Frv. SKK o.fl., 36. mál (birting skattskrár). — Þskj. 36.

[17:34]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt nr. 90/2003, með síðari breytingum. Ásamt mér flytja þetta frumvarp hv. þingmenn Birgir Ármannsson, Jón Gunnarsson, Ólöf Nordal, Pétur H. Blöndal, Ásta Möller, Illugi Gunnarsson, Kristján Þór Júlíusson, Jón Magnússon, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Arnbjörg Sveinsdóttir.

Þetta mál hefur áður verið lagt fram hér á hinu háa Alþingi í óbreyttri mynd en ekki hlotið afgreiðslu.

Frumvarpið gerir ráð fyrir því í stuttu máli að opinber birting og framlagning álagningar- og skattskráa landsmanna verði lögð af. Ákvæði um birtingu slíkra skráa er að finna í 98. gr. núgildandi laga um tekjuskatt.

Ég ætla ekki að rekja hvað segir nákvæmlega í þeirri grein en skoði menn hana og þau efnisatriði sem þar koma fram leggur núgildandi löggjöf þá skyldu á skattstjóra landsins að leggja álagningar- og skattskrár fram til birtingar og er þeim jafnframt gert að auglýsa rækilega hvar og hvenær skrárnar liggi frammi. Jafnframt heimila núgildandi lög opinbera birtingu á upplýsingum úr skránum auk þess sem útgáfa þeirra upplýsinga sem fram koma í skattskrám í heild eða hluta er heimil.

Ef við víkjum í stuttu máli að forsögu birtingar álagningar- og skattskráa hefur skattyfirvöldum um áratugaskeið verið skylt að lögum að leggja skattskrár einstaklinga fram til birtingar og að auglýsa framlagningu þeirra sérstaklega. Af orðalagi eldri laga um tekju- og eignarskatt er ljóst að tilgangurinn með framlagningu skattskrár hefur í upphafi verið sá að upplýsa gjaldendur um álagðan skatt á tekjur og eignir hvers og eins, en jafnframt að tryggja gjaldendum heimild til að fá upplýst hjá skattyfirvöldum um grundvöll viðmiðunar tekna og eigna til myndunar skattstofns og kæruheimildir vegna slíkra ákvarðana. Enn fremur tryggðu ákvæði eldri laga sérhverjum gjaldanda kæruheimild vegna ákvörðunar skattyfirvalda um skattstofn þriðja manns til tekjuskatts og eignarskatts. Með öðrum orðum var tilgangur laganna í öndverðu sá að gefa almenningi tækifæri til að kynna sér álagningu á samborgara sína enda var slíkt talið nauðsynlegt til að tryggja að mögulegt væri að ganga úr skugga um að allir skattborgarar landsins greiddu þá skatta sem þeim bæri í samræmi við greiðslugetu og að skattálagning annarra gengi ekki gegn hagsmunum almennings. Voru almenningi því heimilaðar svokallaðar samanburðarkærur ef grunsemdir voru um að tekjur og eignir tiltekinna einstaklinga væru of lágt taldar eða ótaldar.

Ákvæði þessa efnis má kynna sér í þágildandi lögum um tekjuskatt og eignarskatt frá 1921, í 35. og 36. gr. þeirra laga og þau voru síðan tekin upp nánast óbreytt í tekjuskattslögunum frá árinu 1935 og frá árinu 1954. Hins vegar var það þannig að með setningu laga um tekjuskatt og eignarskatt árið 1962 var gerð veigamikil breyting á þessum ákvæðum. Samkvæmt ákvæðum 39. og 40. gr. laganna var skattstjórum eftir sem áður gert að leggja skattskrár fram í umdæmum sínum en hins vegar var felld niður sú kæruheimild sem gjaldendur höfðu vegna ákvörðunar skatta á tekjur og eignir þriðja manns. Þetta var grundvallarbreyting sem var gerð á löggjöfinni, þ.e. að framlagningu skránna var haldið inni í lögum en kæruheimildin felld út.

Það voru einnig gerðar breytingar á tekjuskattslögunum árið 1979 og 1981 og ég ætla svo sem ekki að fara yfir þau ákvæði en frá því að síðustu breytingar á skattalögum voru gerðar hefur framkvæmd laganna verið sú að skattstjórar hafa árlega lagt fram álagningar- og skattskrár í hverju umdæmi og jafnframt hefur efni þeirra verið gerð ítarleg skil í fjölmiðlum og opinberri umræðu.

Með þessu frumvarpi sem hér er lagt fram er lagt til að á þessu verði gerð breyting.

Í greinargerð með frumvarpinu er gerð grein fyrir því að mismunandi reglur gilda hvað varðar birtingu slíkra skráa á hinum Norðurlöndunum og ég vísa til þeirrar umfjöllunar sem þar er að finna. Í greinargerðinni er einnig gerð grein fyrir ýmsum annmörkum sem finna má á núgildandi löggjöf og þeim álitamálum sem að henni snúa og lúta fyrst og fremst að tölvutækninni og tölvutækri meðferð þessara skráa. Til þess að greiða fyrir þingstörfum leyfi ég mér að vísa til þess sem segir í greinargerð um þetta.

Ég vil nú víkja að helstu rökum sem flutningsmenn frumvarpsins byggja tillögu sína á.

Eins og áður segir, frú forseti, er ljóst að tilgangurinn með því að skylda skattyfirvöld að lögum til að leggja fram skattskrár einstaklinga var í fyrsta lagi sá að upplýsa gjaldendur um álagðan skatt á tekjur og eignir hvers og eins og grundvöll viðmiðunar tekna og eigna til myndunar skattstofns og kæruheimild vegna slíkra ákvarðana. Í öðru lagi var tilgangurinn sá að tryggja almenningi kæruheimild vegna ákvörðunar skattyfirvalda um skattstofn þriðja manns til tekjuskatts og eignarskatts. Af orðalagi eldri lagaákvæða má ljóst vera að forsenda þess að gjaldendur gætu neytt kæruheimildar sinnar gagnvart þriðja manni var sú að skattskrárnar lægju frammi. Að öðrum kosti hefði almenningi verið ómögulegt að beita kæruheimild sinni. Þegar lögfest var breyting á lögum um tekjuskatt og eignarskatt með lögum nr. 70/1962 og áðurnefnd kæruheimild gjaldenda vegna skattákvörðunar þriðja manns felld niður brustu þær forsendur sem lágu að baki framlagningu skattskráa einstaklinga.

Samkvæmt núgildandi ákvæðum 98. gr. laga nr. 90/2003 hvílir á skattstjórum sú skylda að senda hverjum gjaldanda sérstaka tilkynningu eða álagningarseðla með upplýsingum um þá skatta sem á hann hafa verið lagðir á viðkomandi skattári. Í slíkum tilkynningum koma fram sömu upplýsingar og birtar eru í framlögðum álagningar- og skattskrám. Þetta frumvarp gerir ekki ráð fyrir að breyting verði gerð á þeirri framkvæmd. Í ljósi hennar verður hins vegar ekki séð að framlagning álagningar- og skattskráa samkvæmt núgildandi löggjöf feli í sér annan tilgang

en þann að gefa almenningi kost á að kynna sér fjárhagsleg málefni náungans.

Veigamestu rökin, frú forseti, að baki frumvarpinu eru þau að telja verði að birting álagningar- og skattskráa samkvæmt ákvæðum núgildandi laga brjóti gegn rétti einstaklinga til friðhelgi einkalífs. Fjárhagsleg málefni einstaklinga eru meðal viðkvæmustu persónuupplýsinga í nútímasamfélagi sem eðlilegt og sanngjarnt er að fari leynt. Ljóst má vera að með framlagningu álagningar- og skattskráa fer fram birting á upplýsingum sem gefa glögga mynd af tekjum nafngreindra einstaklinga. Færa má rök fyrir því að notkun upplýsinganna hafi breyst verulega frá því að tryggja kærurétt gjaldenda gagnvart samborgurum sínum til þess að vera orðnar að þaulskipulagðri markaðsvöru. Í framkvæmd hefur þróunin orðið sú á síðustu árum að framlagning álagningar- og skattskránna hefur orðið uppspretta frétta um fjárhagsleg málefni einstaklinga. Það er orðinn árlegur viðburður að fjölmiðlar vinni upplýsingar upp úr álagningar- og skattskrám um tekjur manna. Birtir eru listar yfir tekjuhæstu einstaklingana í hverri starfsgrein, gjarnan með samanburði frá ári til árs. Leiða má líkur að því að fjölmiðlaumræða af slíku tagi feli í sér hættu á að einstaklingar verði fyrir óverðskuldaðri áreitni vegna tekna sinna, ýmist vegna þess að þær þyki of háar eða of lágar.

Framlagning álagningar- og skattskráa getur haft fleiri ókosti í för með sér. Birting upplýsinga um tekjur einstaklinga er til þess fallin að grafa undan því trúnaðarsambandi sem viðgengist hefur á vinnumarkaði um launakjör í frjálsum vinnusamningum. Á flestum vinnustöðum eru launakjör starfsmanna trúnaðarmál launþega og vinnuveitanda. Með því að skylda skattstjóra til að leggja álagningar- og skattskrár fram gerir ríkisvaldið þennan trúnað að engu.

Allt frá því að lögfest voru lagaákvæði um framlagningu álagningar- og skattskráa fyrir áratugum síðan hafa gríðarlegar umbætur átt sér stað hvað varðar réttarstöðu einstaklinga gagnvart ríkisvaldinu og réttur einstaklinga til friðhelgi einkalífs hefur verið bættur verulega. Má í því sambandi nefna setningu laga um aðskilnað dómsvalds og umboðsvalds í héraði, laga um skráningu og meðferð persónuupplýsinga, stjórnsýslulaga og upplýsingalaga. Þá hefur í íslenskri löggjöf verið lögð aukin áhersla á vernd mannréttinda meðal annars með lögfestingu mannréttindasáttmála Evrópu og með endurskoðun á mannréttindaákvæðum stjórnarskrárinnar. Á sama tíma hefur réttarvitund almennings tekið breytingum og ætla má að almennir borgarar geri sér betur grein fyrir réttindum sínum en áður og þeim takmörkunum sem ríkisvaldinu eru sett gagnvart þeim, þar á meðal hvað varðar meðferð ríkisvaldsins og annarra aðila á viðkvæmum persónuupplýsingum. Nægir þar að nefna umræður sem sköpuðust um meðferð heilsufarsupplýsinga einstaklinga í aðdraganda setningar laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði.

Víða í íslenskri löggjöf er réttur einstaklinga til friðhelgi einkalífs tryggður og hömlur settar við meðferð, birtingu eða opinberun á viðkvæmum persónuupplýsingum einstaklinga. Í 71. gr. stjórnarskrárinnar er friðhelgi einkalífs einstaklinga vernduð. Sambærilega reglu má finna í 8. gr. laga um mannréttindasáttmála Evrópu. Einnig má nefna að í lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga er kveðið á um friðhelgi einkalífs en skv. 1. gr. laganna er þeim meðal annars ætlað að stuðla að því að með persónuupplýsingar sé farið í samræmi við grundvallarsjónarmið og reglur um persónuvernd og friðhelgi einkalífs.

Þá er víða í löggjöfinni kveðið á um þagnarskyldu starfsmanna um einkahagi einstaklinga, svo sem um fjárhagsleg málefni þeirra. Þannig er skattstjórum, umboðsmönnum skattstjóra, ríkisskattstjóra, skattrannsóknarstjóra ríkisins og yfirskattanefnd bannað, að viðlagðri ábyrgð eftir ákvæðum almennra hegningarlaga um brot í opinberu starfi, að skýra óviðkomandi mönnum frá því sem þeir komast að í sýslan sinni um tekjur og efnahag skattaðila. Hið sama gildir um þá sem veita áðurnefndum aðilum aðstoð við starf þeirra eða á annan hátt fjalla um skattframtöl.

Í lögreglulögum er lögð þagnarskylda á lögreglumenn og annað starfslið lögreglu um atvik sem þeim verða kunn í starfi sínu eða vegna starfs síns og leynt eiga að fara vegna lögmætra almanna- eða einkahagsmuna. Tekur þessi þagnarskylda meðal annars til upplýsinga um einkahagi manna sem eðlilegt er að leynt fari. Í lögum um fjármálafyrirtæki er ákvæði um bankaleynd fjármálafyrirtækja. Þar er mælt fyrir um að stjórnarmenn fjármálafyrirtækja, framkvæmdastjórar, endurskoðendur, starfsmenn og hverjir þeir sem taka að sér verk í þágu slíkra fyrirtækja séu bundnir þagnarskyldu um allt það sem þeir fá vitneskju um við framkvæmd starfa sinna og varða viðskipta- eða einkamálefni viðskiptamanna þeirra, nema skylt sé að veita upplýsingar samkvæmt lögum. Samkvæmt 2. mgr. 58. gr. laganna gildir þagnarskyldan jafnframt um hvern þann sem veitir viðtöku upplýsingum sem getið er um í 1. mgr. 58. gr. Sambærileg ákvæði um þagnarskyldu um persónuleg málefni einstaklinga, þar á meðal fjárhagsleg málefni þeirra, gilda samkvæmt lögum um endurskoðendur og lögum um lögmenn.

Það verður því að telja, frú forseti, að núgildandi ákvæði 98. gr. laga um tekjuskatt, um framlagningu álagningar- og skattskráa, séu í verulegu ósamræmi við þau ákvæði og þær meginreglur sem lögfestar hafa verið í sérlögum um þagnarskyldu um upplýsingar sem varða fjárhagsleg málefni einstaklinga og ég hef hér gert grein fyrir. Auk þess verður að telja að framlagningin brjóti í bága við meginreglur 71. gr. stjórnarskrárinnar og 8. gr. laga um mannréttindasáttmála Evrópu, um friðhelgi einkalífs.

Gildar ástæður þurfa að liggja til grundvallar löggjöf sem mælir fyrir um svo yfirgripsmikla röskun á friðhelgi einkalífs einstaklinga sem núgildandi löggjöf kveður á um. Með vísan til þess sem ég hef hér rakið verður ekki talið að slíkar ástæður séu fyrir hendi og því sé nauðsynlegt að gera þær breytingar á núgildandi ákvæði 98. gr. laga um tekjuskatt sem frumvarp þetta kveður á um.

Að lokum, frú forseti, er rétt að geta þess að frumvarp þetta felur ekki í sér að neinu leyti að dregið verði úr þeim úrræðum sem skattyfirvöldum er veitt í núgildandi löggjöf til að sinna virku skatteftirliti, bregðast við undanskotum frá skatti eða til að beita öðrum þeim heimildum sem núgildandi löggjöf kveður á um. Gerir frumvarpið því ráð fyrir að núverandi eftirlit verði eftir sem áður í höndum skattyfirvalda. Verði frumvarpið hins vegar að lögum lýkur einkaskattrannsóknum borgaranna á skattamálum hvers annars.

Með þeim orðum, frú forseti, legg ég til að máli þessu verði vísað til 2. umr. að þessari umræðu lokinni og til hv. allsherjarnefndar.

[17:50]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég er þessu frumvarpi algerlega andvígur og tel að það væri afturför og uppáskrift á hugmyndafræði sem yrði ekki til farsældar í samfélagi okkar, haldi menn í átt að því að slá skjaldborg og leyndarhjúpi um skattgreiðslur manna og þar með um vaxandi misskiptingu í landinu. Á aðra hlið eru ofurlaunin sem hafa mjög komist á dagskrá á síðustu árum og á hina hliðina undanbrögð frá því að menn greiði samfélaginu eðlilega.

Birting skattskrárinnar, fyrir utan að vera almennar upplýsingar sem að mínu mati eiga fullt erindi fram í dagsljósið í þjóðfélagi þar sem menn vilja almennt byggja á gagnsæi og upplýsingum um mikilvægustu þjóðhagsstærðir og hluti, þjónar líka verulegu aðhaldshlutverki og er innlegg í hina almennu umræðu um málin. Hún er nauðsynlegt gagn á hverju ári til að átta sig á því hvernig launakjör þróast, hvernig launamunur þróast og hvernig til tekst við að dreifa skattbyrðunum sanngjarnlega með tilliti til getu manna til að standa undir þeim.

Það sem vekur ekki síður athygli þegar þessar upplýsingar koma fram á hverju ári eru þeir efnamenn, auðmenn og hátekjumenn sem koma sér hjá því að greiða til samfélagsins og borga það sem einu sinni var kallað vinnukonuútsvar, þrátt fyrir að það blasi við að þeir hafi mikla fjármuni handa á milli og berist mikið á. Það að gerast málsvari leyndarinnar í þessu tilviki, undir einhverjum frelsisformerkjum, er að mínu viti að snúa hlutunum á haus.

Hvert ber sú röksemdafærsla okkur ef við látum ekki staðar numið við þetta atriði, birtingu álagningar? Geta menn ekki með sömu rökum hjólað í það að almennir kjarasamningar, félagslegir kjarasamningar, séu óverjandi vegna þess að í því sé fólgin frelsisskerðing því að af þeim megi ráða nokkurn veginn hvaða laun menn fá, ef þeir taka laun samkvæmt almennum kjarasamningum?

Ég held að þegar málsfrummælandi kveinkar sér sérstaklega undan fréttaflutningi sem reglulega er í tengslum við framlagningu skattskrárinnar þá séu það bestu meðmælin með því að breyta þessu ekki. Um hvað er sá fréttaflutningur? Jú, hann er um það sem stingur í augun, um hvort launamunurinn er að vaxa, hvort fámennir hópar í krafti aðstöðu sinnar sópa til sín óheyrilegum fjármunum og borga jafnvel ekki einu sinni eðlilega skatta til samfélagsins af þeim. Það eru einmitt upplýsingar sem við þurfum að hafa eða hvernig ætlum við að sinna okkar skyldum sem löggjafi og þeir sem leggja línur um skattalög og annað því um líkt ef menn keppast við að halda grundvallarupplýsingum um þessa hluti leyndum?

Ég held að þetta sé gamalt bergmál frá frjálshyggjutímunum þegar það var í tísku og þótti fínt að ganga fram undir þessum formerkjum. Ég held að tíðarandinn sé sem betur fer verulega breyttur, ekki síður í þessu máli en t.d. hugsjónamálinu mikla að koma brennivíni sem allra víðast í búðir. Ég yrði ekki hissa á því þó að (Gripið fram í.) þeir stjórnmálamenn sem hafa inni á þingi og þó alveg sérstaklega kannski í ákveðnum ónefndum ungliðasamtökum stjórnmálahreyfingar í landinu átt þetta sem sérstakt hugarfóstur, að koma þessum upplýsingum undir teppið, ættu eftir að reka sig á að einnig að þessu leyti eru þeir komnir úr tísku, á skjön við tíðarandann. Ég held að það sé miklu fleira sem mæli með gagnsæi og upplýsingagjöf í þessum efnum en á móti henni.

Ég held að færa megi fyrir því viss rök að flutningsmenn séu beinlínis á móti sjálfum sér, þ.e. á móti stefnu þeirrar ríkisstjórnar sem þeir þó styðja. Ef maður skoðar stjórnarsáttmálann er þar m.a. fjallað um jafnréttismál. Þar er hugmyndafræðin um upplýsingagjöf og gagnsæi og að berjast eigi gegn kynbundnum launamun með því að tryggja launafólki rétt til að skýra frá kjörum sínum, ekki með því að halda þeim leyndum. Þar er ekki stóra mannréttindamálið að fara eigi leynt með þetta, að menn eigi að geta borist á og ekkert megi fjalla um það í samfélaginu.

Sú var tíðin að þeir sem báru þyngstu byrðarnar eða greiddu myndarlegast til samneyslunnar voru stoltir af því. Ágætir hægri menn töldu sér til tekna að þeir kæmust svo vel af að vera myndarlegir skattgreiðendur. Þorvaldur í Síld og fisk tók því ævinlega með brosi á vör að vera skattakóngur Íslands, sagðist stoltur af því að honum vegnaði vel og væri ánægður með að greiða sitt til samfélagsins og vera í aðstöðu til þess. Það er hugarfar sem mér líkar. Það eru heiðarlegir íhaldsmenn, góðir hægri menn sem taka þannig á málunum. (Gripið fram í.) Já, það er allt í lagi, enda borgi þeir þá sitt til samneyslunnar og vinni fyrir því á heiðarlegan hátt eins og hann gerði.

Ég tók eftir því að næstríkasti maður Bandaríkjanna, Warren Buffett, kvartaði undan því um daginn að hann borgaði ekki nóga skatta. Honum fannst það ósanngjarnt að hann, langtekjuhæsti maðurinn í sínu fyrirtæki, borgaði lægri skatta en allir aðrir starfsmenn. Hann borgaði að meðaltali 17% af sínum tekjum á meðan aðrir borguðu 21 eða 22% að meðaltali af lægri launum. Er það þessi veruleiki sem flutningsmönnum er svona mikið í mun að fela, að tekjuhæstu einstaklingarnir borga oft og tíðum lægstu skattana? Er það leyndarmálið sem verður að varðveita eins og ríkisleyndarmál undir misskildum frelsisformerkjum? Ég held að menn séu ekki á réttri leið í þessu.

Ég held að það sé hafið yfir allan vafa að vænlegustu leiðirnar t.d. í að glíma við svonefndan kynbundinn launamun séu upplýsingar, þ.e. gagnsæi. Þá er hægt að taka á þeim en ekki ef þeir eru lokaðir og læstir inni. Ég vona að menn leggi það ekki út á hinn versta veg en ég fæ það á tilfinninguna að þetta sé liður í viðleitni til þess að komast undan umræðum um afleiðingar frjálshyggjusamfélagsins, að það þoli ekki dagsljósið. Samfélagsbreytingarnar sem hinn óhefti græðgiskapítalismi nýfrjálshyggjunnar hefur í för með sér eru svo óþægilegar að menn vilja ekki horfast í augu við þær. Menn vilja ekki að vaxandi launamunur og forréttindastéttirnar ofurríku séu uppi á borðinu, a.m.k. hvað þær taka til sín, að þær geti skammtað sér ofurlaun og valsað með þau og leikið sér, jafnvel án þess að borga af þeim skatta. Þeir vilja vera í felum, í skjóli.

Ég held að það sé grundvallarmisskilningur að leggja þessa hluti, álagningu opinberra gjalda, að jöfnu við heilsufarsupplýsingar. Ég held að það sé grundvallarmisskilningur og ég mótmæli þeirri samlíkingu. Ég tel að röksemda-

færslan hér áðan hrynji um sjálfa sig þegar betur er að gáð. Frelsi einstaklinganna stafar í dag miklu meiri hætta af öðrum hlutum. Vilji frjálshyggjumenn virkilega ganga í lið með öllum þeim sem er annt um frelsi fólks og friðhelgi einkalífs eiga þeir að beita sér þar sem þörfin er knýjandi. Hún er m.a. sú að halda aftur af viðleitni stjórnvalda, víða á byggðu bóli, til að stórauka upplýsingasöfnun, leynilega upplýsingasöfnun, vöktun og hlerun á borgurunum, iðulega í skjóli þess að menn séu að berjast gegn hryðjuverkum eða allsherjarreglu stafi ógn af. Þar sé ég hættu. Um það fjalla margir núna á vettvangi mannréttindaumræðu á þessum missirum bæði hér og erlendis. Þar þurfum við virkilega að gá að okkur.

Við ættum kannski frekar að ræða um atburði liðinnar helgar. Er það endilega þannig að við séum með allt okkar á þurru í sambandi við ráðstafanir sem gripið var til um daginn, hvað segir hv. málshefjandi um það? Er það svolítið á gráu svæði að meina ferðamönnum komu til landsins og loka landamærunum á grundvelli upplýsinga um félagsaðild utan að frá og að þar séu allir settir undir sama hatt hvort sem þeir eru með hreina sakaskrá eða ekki? Ég veit það ekki. Menn segja að þetta sé annað dæmi en Falun Gong á sínum tíma. Ég veit það ekki.

Við horfum upp á miklu nærtækari hættur sem við ættum að horfast í augu við fremur en að þar standi stóra víglínan í frelsisbaráttunni í dag, að það megi ekki birta skattskrána. Mér finnst það kostulegur málflutningur satt best að segja.

Hvað sem líður umræðunni um það að menn eigi að hafa eftirlit hver með öðrum má benda á að íslensk skattayfirvöld gera lítið af því sem víða erlendis er stór hluti af aðhalds- og eftirlitshlutverki skattyfirvalda, að bera saman sýnileg lífskjör fólks, hvernig það berst á í samfélaginu og því sem það gefur upp sem tekjur og borgar í skatta. Í Bretlandi er öflug sérdeild innan skattsins sem hefur það eina hlutverk að fylgjast með því hvernig menn berast á, hversu dýra og fína bíla þeir eiga, í hversu stórum og fínum villum þeir búa og hinu, hvort menn geri grein fyrir því í skattframtali árlega hvaðan tekjurnar koma. Ef svo er ekki eru þeir krafðir um upplýsingar. Þess konar eftirlit er viðurkenndur hluti af skattaframkvæmd víða í löndunum í kringum okkur en er nánast ekki til hér þar sem menn hafa því miður horft upp á það árum og áratugum saman að tilteknir einstaklingar berist gríðarlega á, hafi mikla fjármuni handa í milli, geti látið eftir sér gríðarlega einkaneyslu en á skattframtalinu eru þeir tekjulausir. Hvaðan koma þá peningarnir? Af himnum? Er ekki ástæða til þess að athuga slík mál?

Er það frelsi sem við viljum standa vörð um sem er á kostnað almennings og almannahagsmuna í þágu einhverra örfárra, eins og það auðvitað er ef þeir sem best eiga með að inna af hendi greiðslur til samfélagsins gera það ekki? Það verður á kostnað þess aðrir verða að borga meira eða að velferðarþjónustan er skorin niður. Á þessu eru ýmsar hliðar sem snúa að frelsi og mannréttindum, almannahagsmunum og sérhagsmunum einhverra fárra sem mér finnst frumvarpið fyrst og fremst slá skjaldborg um. Ég tel það þess vegna ekki bara óþarft heldur yrði það tvímælalaust afturför ef þetta yrði lögtekið.

Ég held að við þurfum þvert á móti að auka gagnsæi í launa- og lífskjaramálum og hafa staðgóðar upplýsingar á að byggja. Við þurfum á öllu því aðhaldi að halda sem upplýsingarnar geta veitt, þar á meðal fjölmiðlaumfjöllun. Ég er ekki viðkvæmur fyrir því þótt auðmenn kveinki sér undan því að það komi fram í skattframtalinu hvað þeir borga í skatta eða öllu heldur hvað þeir borga ekki, sem eru e.t.v. þær upplýsingar sem eru mikilvægastar í þessu tilliti.

[18:03]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á því að taka undir eitt atriði í ræðu hv. þingmanns sem er síaukin ásælni ríkisvaldsins inn á frelsi einstaklinga með baráttu gegn hryðjuverkum að leiðarljósi. Ég hef stundum orðað það þannig að það virðist stundum sem glæpamennirnir stjórni heiminum með viðbrögðum stjórnvalda við hryðjuverkum þeirra.

Mig langar að spyrja hv. þingmann, hann sagði: Sumir berast mikið á og greiða bara vinnukonuútsvar — hefur hann kært viðkomandi til skattrannsóknarstjóra?

Önnur spurning mín til hv. þingmanns er eftirfarandi: Treystir hann ekki opinberum starfsmönnum skattrannsóknarstjóra til að sinna slíkum málum?

[18:04]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það gleður mig að við erum þó sammála um það atriði að ástæða geti verið til þess í nútímanum að hafa áhyggjur af tilhneigingu stjórnvalda til vöktunar og upplýsingasöfnunar. Ég held að við ættum þá ekki að gleyma einum hlut, sem er hinn rafræni veruleiki sem við búum við. Möguleikarnir til að ekki bara safna heldur líka geyma og vinna úr alls konar persónulegum upplýsingum eru nánast ótæmandi í dag vegna hinnar rafrænu tækni og þess þá heldur er ástæða til að fara varlega.

Varðandi spurninguna: Hef ég kært einhverja sem ég tel að berist á langt umfram það sem þeir ættu að geta ef skattframtal væri rétt? Svarið er nei, ég hef ekki gert það, ég hef ekki farið út í það sem einstaklingur að kæra — en ég hef hvatt skattyfirvöld til að skoða slíka hluti, það hef ég gert.

[18:05]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Var það í einhverju sérstöku, einstöku tilfelli eða almennt? Vegna þess að ef það var ekki í sérstöku, einstöku tilfelli sé ég ekki til hvers verið var að birta þessar upplýsingar. Það er hægt að birta statistík nákvæmlega eins, statistík um það hverjir greiða háa skatta og hverjir greiða lága skatta o.s.frv. Hverjir berast mikið á o.s.frv. Ef hann kærði ekki í einstöku, sérstöku tilviki sé ég ekki til hvers verið var að birta þessar upplýsingar.

Svo svaraði hv. þingmaður ekki seinni spurningunni, þ.e. hvort hann treysti ekki opinberum starfsmönnum til að sinna skatteftirliti.

[18:06]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef ekki kært eða komið á framfæri ábendingum um tiltekna einstaklinga, ég hef ekki gert það. En ég hef oftar en einu sinni og í áranna rás býsna oft bæði

rætt við ríkisskattstjóra og eins skattstjóra í einstökum umdæmum um hluti sem mér eru sértækir í þeim skilningi að um var að ræða tiltekna hópa, tiltekna stétt getum við sagt, eða aðra slíka aðila þar sem blasir við mönnum verulegt ósamræmi, að því er virðist, í því sem talið er fram til tekna og hins vegar þess sem virðast vera lífskjör í viðkomandi hópum.

Ég hef líka, að minnsta kosti í tveimur tilvikum — svo ég svari hv. þingmanni heiðarlega sem tekur mig hér mjög upp — komið á framfæri upplýsingum sem ég hef haft frá fyrstu hendi úr ákveðnum rekstri um algerlega kerfislægar skekkjur þar sem menn beita veikleikum eða veilum í skattalögum og/eða bókhaldsreglum til þess að komast hjá því að greiða eðlilega skatta. Staðreyndin er nefnilega sú að á köflum hafa menn nánast staðið frammi fyrir því að um slík kerfisbundin eða kerfislæg frávik væri að ræða frá því að menn greiddu eðlilega af sköttum. Alþingi er þessi veruleiki ekki framandi því að hér hafa menn gripið til aðgerða í því skyni að fá upp á yfirborðið t.d. hluti eins og vinnu iðnaðarmanna í heimahúsum, af því að menn töldu sig nánast sannanlega standa frammi fyrir því að veruleg undanbrögð væru frá því að það væri eðlilega gefið upp. Og hvað var gert? Opnuð var leið til þess að menn fengju hluta af slíkum útgjöldum endurgreiddan, t.d. virðisaukaskatt af vinnu iðnaðarmanna inni á heimilum, ekki satt?

Auðvitað hafa menn verið að glíma við þetta og eru að glíma við þetta með ýmsum hætti skattalagamegin frá. Ég treysti opinberum eftirlitsmönnum ágætlega enda séu þeir til staðar og hafi peninga til að sinna skyldum sínum. Eitt af því sem við erum að horfast í augu við er auðvitað að skatteftirlit og skattaframkvæmd hér (Forseti hringir.) hefur verið veikburða, undirmönnuð og fjársvelt.

[18:08]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það kom mér nú á óvart að hv. þingmaður skyldi segja að í frumvarpinu sem hér liggur fyrir, og við erum að ræða, birtist eitthvert gamalt frjálshyggjubergmál sem frjálshyggjudeildin í Sjálfstæðisflokknum væri að bera hér fram. Ég verð að segja það fyrir mína parta að þrátt fyrir slík uppnefni á þessu ágæta frumvarpi má hv. þingmaður kalla þetta gamalt bergmál. En ef menn eru með tillöguflutningi hér á Alþingi að reyna að berjast fyrir aukinni friðhelgi einkalífsins þá held ég að þeir séu á réttri leið, og það er auðvitað það sem við erum að gera.

Það kom mér líka á óvart að hv. þingmaður skyldi í ræðu sinni reyna að gera lítið úr öðru frumvarpi mínu um að heimila sölu á léttvíni og bjór í búðum, matvöruverslunum, maður sem hefur lagt sig mjög fram um að reyna að efla og styrkja bjórframleiðslu á Árskógsströnd. Er það ekki rétt að hv. þingmaður hafi gert það?

Ég kem hingað upp til þess að mótmæla því að þetta frumvarp sé á einhvern hátt á móti stefnu ríkisstjórnarinnar í jafnréttismálunum. Í stjórnarsáttmálanum er talað um að menn eigi að hafa rétt til þess að skýra frá launakjörum sínum og það finnst mér alveg sjálfsagt. En að setja í lög ákvæði sem skyldar alla skattstjóra landsins til að leggja fram upplýsingar um tekjur hvers og eins, það er allt annar hlutur.

Ég hlýt líka að mótmæla því að við sem stöndum að frumvarpinu séum að standa vörð um hagsmuni auðmanna eða þeirra sem greiða ekki skattana sína. Ég sagði þvert á móti að við ættum að veita skattyfirvöldum þau úrræði sem þau þurfa til að rannsaka skattamál og taka á þeim (Forseti hringir.) sem greiða ekki skattana sína. Við viljum (Forseti hringir.) ekki veita þeim neitt (Forseti hringir.) sérstakt skálkaskjól með þessu frumvarpi enda gengur það ekki út á það.

[18:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég geng út frá því að öll viljum við náttúrlega að menn borgi eðlilega og með réttum hætti skatta, en við erum greinilega ósammála um hvaða aðferðir séu vænlegastar til að tryggja að svo verði og til að veita aðhald í því.

Svo ætla ég bara að svara þessu eina atriði varðandi stjórnarstefnuna. Ég tel að þetta frumvarp sé angi hugmyndafræði eða hugsunar sem sé í grundvallaratriðum gagnstæð þeirri sem örlar á í stjórnarsáttmálanum, að bestu tækin í þessum efnum, þegar við erum t.d. að stríða við hluti eins og kynbundinn launamun, séu upplýsingar, sé gagnsæi. Ég vil lesa þannig í stjórnarsáttmálann og þá finnst mér þetta vera frumvarp af allt öðru sauðahúsi, angi af hugmyndafræði sem er annars konar. Ég viðurkenni að frumvarpið stríðir ekki með beinum hætti móti neinum tilteknum ákvæðum stjórnarsáttmálans, ég var ekki að halda því fram. Ég var að vísa til hugmyndafræðinnar sem að baki liggur, til ólíkrar hugmyndafræði sem hér er greinilega að takast á. Um hana erum við, ég og hv. 1. flutningsmaður frumvarpsins, ákaflega ósammála að því er best verður séð og kemur svo sem ekkert sérstaklega á óvart, hefur gerst áður og mun örugglega gerast oftar.

[18:12]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tel það ljóst, og tel að ég hafi sýnt fram á það í framsöguræðu minni, að sú hugmyndafræði sem frumvarpið byggist á er í fullkomnu samræmi við þá stefnu sem Alþingi hefur á síðustu árum markað í annarri löggjöf. Ég tiltók hér ákvæði í lögreglulögum, lögum um endurskoðendur, lögum um lögmenn og lögum um starfsfólk skattsins. Í öllum þessum lögum er kveðið sérstaklega á um að þessum tilteknu aðilum, sem fjalla um fjárhagsleg málefni einstaklinga, beri að þegja um fjárhagsleg málefni þeirra sem þeir vinna fyrir. Ég hefði haldið að þau grundvallarsjónarmið sem fram koma í frumvarpinu og sú hugmyndafræði sem það byggist á séu í samræmi við þá stefnumörkun sem hv. þingmaður og allur þingheimur hefur á síðustu áratugum verið að vinna að.

Hv. þingmaður gerir mikið úr aðhaldshlutverki þess að leggja fram álagningar- og skattskrár og ég ætla aðeins að víkja að því. Ég tel að yfirvöld, verkalýðsfélög og aðrir sem gera launakannanir geti eftir sem áður fylgst með launaþróun á markaði þrátt fyrir að laun allra einstaklinga séu ekki birt og þeir nafngreindir. Það er gert án þess að laun fólks séu tiltekin og birt í fjölmiðlum. Við getum gert það eftir sem áður, hvort sem skrárnar eru lagðar fram eða ekki, og

auðvitað eigum við að gera það, við eigum að vinna gegn launamun kynjanna og slíkum þáttum.

Ég hlýt að spyrja hv. þingmann, fyrst hann er hlynntur því að þessar skrár séu lagðar fram: Eigum við þá ekki bara að (Forseti hringir.) ganga alla leið? Eigum við þá ekki líka að birta upplýsingar t.d. um bætur fólks (Forseti hringir.) og birta upplýsingar um inneignir manna á bankareikningum? (Forseti hringir.) Gilda ekki sömu rök um slíkar upplýsingar?

[18:15]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nei, vegna þess að ég tel að hér rugli hv. þingmaður saman hlutum sem ekki eru sambærilegir. Ákvæði um bankaleynd, fyrir þeim standa gild rök og hafa lengi gert. Gögn sem lögregla hefur undir höndum eru að sjálfsögðu af allt öðrum toga og miklu viðkvæmari. Heilbrigðisupplýsingar eru af allt öðrum toga og miklu viðkvæmari. Trúnaðarsamband skjólstæðinga lækna og lögmanna er allt annars eðlis en það sem hér á í hlut.

Við erum hér að tala um að hægt sé að sannreyna hvað menn greiða í opinber gjöld af launum sínum, þeim launum sem þeir eiga að hafa, og þá kemur til sögunnar það aðhaldshlutverk sem hv. þingmaður var líka að ræða í lokin. Ég held að almenningsálitið, að umfjöllun fjölmiðla, að opinber umræða sé hluti af heildarsamhenginu sem við verðum að hafa í huga, þar á meðal því í hvaða umhverfi Alþingi er þegar það setur lög og reglur í þessum efnum, ákvarðar um skattaleg málefni, hvað er hæfilegt að menn greiði og hvernig á að dreifa byrðunum. Er ekki sanngjarnt að þeir sem hafa hæstu launin borgi meira í skatta en þeir sem hafa engin laun eða engan afgang þegar þeir eru að reyna að draga fram lífið?

Það er þetta samhengi sem við getum ekki slitið hlutina úr og ég tel að þar fari hv. þingmaður villur vegar þegar hann reynir að einangra þetta fyrirbæri sem eitthvert einkamál viðkomandi manna. Við erum ekki að tala um að fara hér inn í einkalíf fólks með neinum öðrum hætti en þeim að opinber álagning gjalda á grundvelli þeirra launa sem þeir hafa talið fram liggi fyrir í stuttan tíma þannig að menn geti borið þá hluti saman og sótt upplýsingar um það. Það hefur mikið gildi að hafa þær upplýsingar uppi á borðinu eins og ég gæti rökstutt í ítarlegu máli ef út í það væri farið.

[18:17]

Árni Páll Árnason (Sf):

Frú forseti. Ég er andvígur frumvarpinu sem hér er til umræðu og ég held að það byggist á miklum misskilningi flytjenda málsins.

Það er nú einu sinni svo að hin íslenska málvenja „opinber gjöld“ er ekki tilkomin að ófyrirsynju. Gjöldin renna til hins opinbera, til samfélagslegra verkefna, en þau eru lögð á með opinberum hætti. Í því felst niðurjöfnun kostnaðar eins og það hét í gamla daga, samfélagslegs kostnaðar, og það fylgir því ákveðið agavald á framteljendur að upplýsingar um álögð gjöld séu aðgengilegar opinberlega.

Á máli hv. 1. flutningsmanns, Sigurðar Kára Kristjánssonar, mátti skilja að um einhvers konar óviðurkvæmilegt fyrirbæri væri að ræða, það væri til vitnis um einhvers konar gægjuþörf af hálfu almennings að vilja fylgjast með fyrirkomulagi niðurjöfnunar opinberra gjalda. Fátt er fjær lagi. Það eru einfaldlega almannahagsmunir af því að upplýsingar þessar séu opinberar almenningi.

Ég vil gera athugasemd við það sem hv. 1. flutningsmaður rakti hér áðan og dæmin sem hann tók til að rökstyðja mál sitt. Þar vísaði hann sérstaklega til þagnarskylduákvæða í ýmsum lögum sem eru allt annars eðlis og hafa ekkert með þetta mál að gera. Samband sjúklings og læknis og samband einstaklings við lögmann sinn eða bókara er allt annars eðlis en það sem hér um ræðir. Hann rakti einnig ýmsa mannréttindasáttmála til þess að reyna að styðja mál sitt með en þar held ég að gæti einnig mikils misskilnings.

Miklu frekar er hægt að halda því fram að flutningsmenn séu að róa gegn straumi tímans. Það er alveg ljóst að á síðustu árum eru síauknar kröfur um gagnsæi, jafnt í opinberri stjórnsýslu sem í viðskiptalífi. Þessa sér stað hér á Íslandi, þessa sér stað í öðrum Evrópuríkjum og þessa sér stað í Bandaríkjunum. Nýbúið er að innleiða hér á Íslandi skyldu skráðra félaga í kauphöll til að upplýsa um launakjör lykilstarfsmanna. Það hefur verið til umræðu að setja einhvers konar ákvæði í lög um upplýsingaskyldu um efnahagslega stöðu þingmanna og ráðherra. Að því er ég best veit, frú forseti, eru til umfjöllunar í forsætisnefnd þingsins hugmyndir um gerð siðareglna fyrir þingmenn þar sem m.a. yrði þá tekið á upplýsingum um fjárhagsleg málefni að einhverju leyti.

Það sem við erum því að tala um í reynd er að hið íslenska kerfi, sem hefur fengið að lifa, er mikilvægur þáttur í að tryggja gagnsæi í íslensku samfélagi og sporna við spillingu. Það knýr þá sem eru áberandi í samfélaginu til að standa skil á upplýsingum um laun sín og tekjur og hjálpar því til að tryggja gagnsæi og halda íslensku samfélagi í efstu sætum yfir ríki þar sem spilling er minnst.

Ég tel að það sé mjög mikilvægt samfélagslegt hlutverk þess fyrirkomulags sem við búum við að þvinga menn sem eru áberandi í samfélaginu til þess að standa þá skil á því opinberlega þegar þeir eru að greiða sér laun sem eru úr öllu samræmi við framgöngu þeirra að öðru leyti. Það var alveg hárrétt rakið hér áðan hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að skattyfirvöld í nágrannaríkjum okkar, jafnt í Bandaríkjunum sem Evrópu, hafa miklu ríkari heimildir en skattyfirvöld hér til þess að horfa til þess hvernig menn búa og hvað þeir hafa umleikis og kalla eftir rökstuddum skýringum á því hvernig slíkur framgangsmáti geti samrýmst þeim tekjum sem þeir gefa upp. Slíkar heimildir eru í mun minna mæli hér á Íslandi en í öðrum nágrannaríkjum okkar. Það má segja að þetta kerfi sem við höfum gegni að vissu leyti því hlutverki.

Þá er ótalið hið mikilvæga samfélagshlutverk þessa kerfis að upplýsa okkur um strúktúrvanda í samfélaginu. Það er t.d. einfalt að sjá á samanburði milli ólíkra sérfræðingastétta að launamunur er gegnumgangandi eftir því hvort viðkomandi sérfræðingar vinna í höfuðatriðum fyrir hið opinbera eða í sjálfstæðum rekstri. Þetta veitir viðkomandi stéttum aðhald, þetta gefur skattyfirvöldum vísbendingar og þetta er mikilvægt í opinberri umræðu.

Að síðustu er það alveg rétt að þetta kerfi hefur veitt okkur mjög mikilvægar upplýsingar á undanförnum árum til þess að ræða með vitrænum hætti um kynbundinn launamun. Ef ekki hefðu legið fyrir opinber gögn um laun og opinber gögn sem hafa gert samanburð mögulegan hefði okkur ekki verið mögulegt að meta með sama hætti kynbundinn launamun. Ég held að það séu þess vegna enn ein rökin fyrir þessu kerfi að við höldum því sem verið hefur sérkenni íslensks samfélags, að menn standi fyrir máli sínu þegar kemur að framtali tekna og þurfi í þágu almannahagsmuna að vera tilbúnir að standa skil á því með hvaða hætti þeir telja fram tekjur sínar.

[18:24]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að ég tel að það fyrirkomulag sem nú viðgengst, samkvæmt tekjuskattslögunum, ali á svokallaðri gægjuþörf almennings varðandi fjárhagsleg málefni einstaklinga. Ég tel að það kerfi ali á forvitni og öfund og ég tel að almenningur hafi ekki neina hagsmuni af því að við byggjum okkar þjóðfélag upp með þeim hætti. Ég er ekki talsmaður þess að menn séu með nefið ofan í hvers manns koppi þegar kemur að launakjörum nafngreindra einstaklinga.

Menn nálgast alltaf þessa umræðu á þann hátt að þeir sem flytja tillögur eins og þessa séu að gæta hagsmuna þeirra ríku, þeirra sem eru á svokölluðum ofurlaunum. Hv. þingmaður hélt því fram að það væri eðlilegt, og sagði þá skoðun sína, að þvinga þá sem skammta sér himinhá laun til þess að greina frá þeim. En hvað með þá sem eru fátækir? Hefur hv. þingmaður ekki áttað sig á því að þessi ákvæði geta líka komið sér illa fyrir þá sem minna hafa úr að spila um hver mánaðamót? Ég las einu sinni frétt um það að í Noregi, þar sem framlagningarskrár eru birtar á netinu, kynna krakkar sér laun foreldra barna sem eru með þeim í bekk og börn þeirra sem eru tekjulægstir í bekknum verða fyrir einelti vegna þess að foreldrarnir eru á svo lágum launum.

Þetta mál varðar hagsmuni allra, ekki bara þeirra sem eru á háum launum. Á þessum málum eru fleiri en ein hlið, það varðar bæði þá sem eru fátækir og þá sem eru ríkir. Þetta snýst um það að fólk fái að vera með fjárhagsleg málefni sín, (Forseti hringir.) launin sín, í friði.

[18:26]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það gleður mig að heyra umhyggju hv. flutningsmanns fyrir þeim sem minnst hafa milli handanna. Ég held hins vegar að þetta sé ekki sérstakt kappsmál þess hóps og mundi frekar æskja liðsinnis hans í því að hækka persónuafslátt eða koma með öðrum hætti fram hér á Alþingi með úrræði sem virkilega breyta með einhverjum hætti kjörum þess fólks.

Það er rangt, sem hv. þingmaður sagði, að ég væri að gera honum upp þær skoðanir að hann væri að verja hér hag auðmanna. Ég þykist nú blessunarlega hafa grun um að þeim auðmönnum sem við höfum í dag, sem láta myndarlega af hendi rakna til samfélagslegra málefna, sé ekkert of kært að þetta frumvarp sé lagt fram. Ég held að þeir séu meiri menn en svo að þurfa að fá einhvers konar skjól fyrir starfsemi sína. Þeim hefur gengið mjög vel, þeir berast á og þeir standa skil gerða sinna. Það er það sem ég kann vel við þá menn sem nú eru að afla fjár og koma með til baka í íslenskt samfélag. Þeir veita þeim í miklum mæli í samfélagsleg verkefni og það er lofsvert.

Að síðustu, virðulegi forseti, snýst þetta mál fyrst og fremst um þá almannahagsmuni að upplýst sé með þessum hætti um kjör. Það er einfaldlega þannig að kall tímans er að auka gagnsæi að þessu leyti. Ég hlýt þá að spyrja hv. 1. flutningsmann: Er hann þá á móti ákvæðum kaupahallarlaga um að skylda fyrirtæki til að upplýsa um launakjör helstu stjórnenda? Er hann þá á móti því, sem er vaxandi tilhneiging í öllum lýðræðisríkjum í kringum okkur, að auka með þeim hætti ábyrgð stjórnenda gagnvart hluthöfum og gagnvart samfélaginu í heild?

[18:29]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður varpaði til mín þeirri spurningu hvort ég væri á móti ákvæðum kauphallarlaga um að æðstu stjórnendur þyrftu að veita upplýsingar um þau launakjör sem þeir væru á. (Gripið fram í.) Auðvitað er ég ekki andsnúinn slíku vegna þess að það eru upplýsingar sem eiga að ganga til hluthafanna ef ég þekki lögin rétt og hluthafarnir eru hverjir? Jú, þeir eru eigendur þeirra félaga sem greiða þessum stjórnendum laun og það er eðlilegt að þeir sem eiga fyrirtæki sem þessir stjórnendur starfa hjá fái upplýsingar um hvað þeir eru að greiða æðstu stjórnendum sínum í laun. Það er nú einfalt mál.

Hv. þingmaður segir að við flutningsmenn þessa frumvarps séum að róa gegn straumi tímans. Ég hlýt að mótmæla því. Við erum einfaldlega að reyna að standa vörð um friðhelgi fólks til þess að hafa fjárhagsleg málefni sín fyrir sig. Það skiptir engu máli hvaðan peningarnir koma sem renna í vasa þessa fólks, hvort sem það er frá launagreiðanda eða úr opinberum sjóðum eða hvaðan sem það er, við teljum að það sé eðlilegt og sanngjarnt að fólk fái að vera með launamál sín í friði. Það kemur mér ekkert við hvað maðurinn í næsta húsi er með í laun. Það er hans mál, ekki mitt mál, og þannig á það að vera, við eigum ekki að byggja upp þjóðfélag á einhverjum einkaskattrannsóknum þar sem allir eru með nefið ofan í hvers manns koppi.

[18:31]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. flutningsmaður segir að við eigum ekki að byggja upp samfélag sem byggist á því að menn séu með nefið ofan í hvers manns koppi. Í framsöguræðu gat hann þess að fjölmiðlaumræðan sem kæmi í kjölfar opinberrar birtingar skattskrár væri helstu rökin gegn þessu fyrirkomulagi. Það er nákvæmlega tilgangurinn með þessu kerfi, þ.e. að almenn umræða verði um uppbyggingu launakerfis í landinu. Það er mjög í anda nýrra viðhorfa jafnt í Evrópu sem í Bandaríkjunum.

Ég vil minna hv. þingmann á að það er ekki alls kostar rétt sem hann sagði að upplýsingar um launakjör æðstu starfsmanna skráðra fyrirtækja færu eingöngu til hluthafa. Þær fara sem opinber tilkynning á hlutabréfamarkaðinn

vegna þess að þetta eru upplýsingar sem eiga erindi til markaðarins alls. Það er grundvallarviðhorfið, jafnt í bandarískum rétti sem evrópskum, og ástæðan er sú að það er verið að efla stjórnunarlega ábyrgð fyrirtækjanna og það er verið að auka vald hluthafa. Með sama hætti er það mjög mikils virði í samfélagi að almenningur viti um uppbygginguna launakerfisins, (Gripið fram í.) hvaða laun kjörnir fulltrúar fá og hvaða laun þeir menn fá eða skammta sér sem síðan telja sig þess umkomna að tala meira og minna í umboði þess sama fólks daginn út og daginn inn. Það eru almannahagsmunir af núverandi kerfi og um þá verðum við að standa vörð.

[18:32]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það mál sem hér er til umræðu þykir mér einkennast af nokkru auðmannadekri og undarlegum vilja til að standa í bókabrennum á 21. öldinni. Hafi hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson og hans meðflutningsmenn sérstaka þörf fyrir að ávíta þá menn sem staðið hafa að því að breiða út skattskrár með fjölmiðlaumfjöllun geta þeir snúið sér til undirritaðs, 8. þm. Suðurk., því að ég hef í mörg ár haft af því nokkra atvinnu á hverju ári að fara í gegnum skattskrár og birta síðan nokkrar blaðsíður í blaði sem ég gef út á Selfossi. Ég get sagt frá því hér að þetta er aðhald sem hefur raunverulega þýðingu.

Vegna þeirrar umræðu sem var hér fyrr, þar sem hv. þm. Pétur Blöndal spurði m.a. hvort ræðumaður, sem hér var, hefði kært einstök mál og hvort það hefði haft — ef ég skildi þá umræðu rétt — einhvern raunverulegan tilgang: Ég hef séð það oftar en einu sinni að það hefur áhrif ef þær upplýsingar birtast í fjölmiðlum, um menn sem hafa það miklu betra en almennt getur talist, að þeir séu á vinnukonuútsvari. Það er fátíðara að menn láti það henda sig mörg ár í röð. Það eru sérstakar persónur sem láta það yfir sig ganga mörg ár í röð að vera með vinnukonuútsvar en aka um á margra milljóna króna jeppum og búa í glæsihöllum. Miklu fleirum finnst þetta óþægilegt og þetta er það skattaeftirlit sem mest virkar í okkar landi.

Ekki þar fyrir að slæleg framtöl eru vandamál á Íslandi. Við vitum vel af því að það eru alls ekki allir sem telja fram allar tekjur sínar og á meðan svo er tel ég fráleitt að samþykkja frumvarp eins og það sem hér liggur frammi.

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vék að því að með birtingu upplýsinga af þessu tagi væri fyrst og síðast verið að ala á gægjuþörf. Mér þykir sú fullyrðing nokkuð merkileg og hlýt að taka hana til athugunar, ég sem hef eytt mörgum vinnudögum í að liggja ofan í skattskrá. Ég velti því fyrir mér hvort ég hafi þá verið að fróa einhvers konar kenndum sem mér hafa ekki verið kunnar áður. Ég fullyrði að hugtakið gægjuþörf, í þeirri merkingu sem ég hef yfirleitt lagt í það hugtak, eigi alls ekki við í þessum efnum. (Gripið fram í.) Ef gægjuþörf er með þessum hætti vandamál hjá þjóðinni verður ekki best tekið á því með því að hætta að birta skattskrá. Taka þarf á því á öðrum vettvangi og svo er raunar um fleiri vandamál sem nefnd hafa verið í þessu samhengi, svo sem eins og að það brjóti gegn friðhelgi einkalífs að birta slíkar upplýsingar um — svo að ég vitni, með leyfi forseta, orðrétt í ræðu hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar — „það viðkvæmasta í lífi hvers og eins“.

Mér þykir það merkilegt samfélag ef það viðkvæmasta í lífi okkar, og það sem okkur þykir verst að komi fyrir almenningssjónir, sé það hvað við höfum af krónum og aurum í hverjum mánuði. Það fólk er í mínum huga ekki — ja, það má segja um það eins og stundum er sagt í Hreppunum: Það er þá alla vega ekki mjög bókmenntalega sinnað fólk, sem ekki á sér merkilegri eða viðkvæmari hluti í lífi sínu en launaseðilinn. Ég held að það eigi að vera hverjum manni feimnislaust að tala um það hvað hann hefur í tekjur.

Það gætir í rauninni nokkurrar mótsagnar, sem sannfærði mig um að málið er frekar sprottið af auðmannadekri en mannréttindabaráttu, að hv. flutningsmaður, Sigurður Kári Kristjánsson, var ekki til í að beita sér fyrir því að verðbréfafyrirtæki hættu að birta laun starfsmanna sinna. Ef upplýsingar um laun eru raunverulega það viðkvæmasta í lífi hvers manns — viðkvæmt þá væntanlega á sama hátt og að birtar væru af okkur óviðurkvæmilegar myndir eða viðkvæmt á sama hátt og að ruðst væri inn á heimili okkar — eru í rauninni engin rök fyrir því að starfsmenn hlutafélaga þurfi að þola slíkan órétt af vinnuveitendum sínum að þeir séu að flangsa með slíkar tölur. Það eru engin rök fyrir því að einhver viss þjóðfélagshópur, svo sem eins og yfirmenn í félögum á markaði, eigi þá ekki rétt á friðhelgi einkalífs.

Sjá menn ekki hina algeru mótsögn í þessum málflutningi? Gildir þá einu hvort verðbréfafyrirtækin muni síðan dreifa þeim upplýsingum til alls almennings — sem ég þekki ekki til enda lítill verðbréfamaður — eða einvörðungu til hluthafa í því tiltekna fyrirtæki. Í báðum tilfellum væri verið að dreifa til óskyldra aðila, jafnvel í öðrum sóknum, viðkvæmustu upplýsingum um umrædda einstaklinga? Hvar er eiginlega samræmið í þessum málflutningi?

Mér þóttu reyndar allrar íhugunar verð þau orð hv. þingmanns að einstaklingar geti orðið fyrir áreiti og aðkasti vegna lágra launa. Ég get fyllilega tekið undir að því atriði mættum við velta fyrir okkur. Hér hefur verið vikið að því af hverju ekki eigi að birta líka upplýsingar um bætur og annað slíkt. Nú hef ég ekki skattskrána fyrir framan mig en ég held að upplýsingar um vissan hluta af bótum séu birtar. Því er bara einfaldlega þannig varið að blöð taka mjög takmarkaðan hluta þeirra upplýsinga til birtingar. Í skattskránni, sem við fáum að lesa inni á skattstofum, eru miklu fleiri upplýsingar en þær sem almennt fara í blöð. Ég held t.d. að oft sé hægt að lesa út upphæð barnabóta. Kannski fellur það stundum inn í einhverja frádráttarliði og erfitt getur reynst að greina það í sundur en stundum er alveg hægt að sjá það.

Það má velta því fyrir sér hvort fólk með tekjur undir ákveðnu marki eigi að vera undanskilið þessu. Ég vil samt benda á í þessu sambandi að jafnvel þó að reynslan sé slík frá Noregi — við erum nú oft taldir skyldir Norðmönnum en erum þeim þó ólíkir í mörgu — er vandinn ekki til staðar hér á landi. Var þó til siðs til skamms tíma að listi yfir þá hæst launuðu birtist ekki bara í blöðum heldur prentaði fyrirtæki hér í borg skattskrána í heild sinni — Letur minnir mig að það fyrirtæki hafi heitið, einhvern tíma kom ég í það. Þetta er nú aflagt fyrir nokkrum áratugum en ég held að það væri þá hægt að rifja það upp með þeim sem muna

langt aftur hvort einhvern tíma hafi orðið vart við þennan þátt vandamálsins. Það er engin ástæða til, og síst skyldu talsmenn frjálshyggju tala fyrir því, að semja lög hér til að bregðast við vandamálum sem aðeins hefur orðið vart í Noregi, með fullri virðingu fyrir Norðmönnum.

Varðandi eftirlitsþáttinn hef ég lengi haft þá skoðun að eftirliti með skatttekjum og framtölum manna sé ábótavant á Íslandi, þar þurfi að gera meira en gert er í dag. Ég er líka handviss um að færi frumvarp eins og það sem hér liggur frammi í gegnum hið háa Alþingi og yrði að lögum yrði krafan um skattaeftirlitið enn harðari og þörfin yrði enn meiri. Æskilegast er náttúrlega hið siðferðislega aðhald sem birting skattskránna er í samfélaginu, því að þetta er mikið aðhald fyrir alla. Það þarf í rauninni giska harðsvíraðan mann til þess að telja árum og áratugum saman fram mjög lág laun en lifa hátt vitandi að það mun geta ratað á síður fjölmiðla. Í því er aðhaldið fólgið, svo einfalt er þetta. Það er ekkert ósanngjarnt við það aðhald og ekkert rangt í mínum huga.

Margt bendir til að við náum frekar árangri í jafnrétti launa milli kynja með þessu móti. Ég get algjörlega tekið undir þau orð hv. þm. Árna Páls Árnasonar, að frumvarp það sem hér liggur frammi gengur mjög gegn þeim ríkjandi viðhorfum og þeirri viðleitni sem almennt er í samfélaginu og vissulega þeirri viðleitni sem er í stjórnarsáttmálanum.

Þar fyrir utan er hægt að nefna að með frumvarpinu er verið að brjóta niður ýmis menningarleg atriði í samfélaginu. Menn hafa haft nokkur metorð af því í samfélögum að vera skattakóngar, það fylgir því ákveðin upphefð að vera talinn skattakóngur tiltekinnar sveitar eða tiltekins bæjar og ævinlega skyldu menn fara varlega í að brjóta niður gamla og góða þjóðhætti.

[18:44]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta var merkileg ræða, hún var afar merkileg. Hún leiddi í ljós að hv. þm. Bjarni Harðarson kann ekki að skammast sín. Hann upplýsti þingheim um að hann hefur tekjur af því að birta upplýsingar um laun fólks í sinni sókn og er bara stoltur af því. Það sýnir í mínum huga að hv. þingmaður kann ekki að skammast sín vegna þess að þetta er nú lífsviðurværi sem mér finnst ekki sérstaklega virðingarvert.

Hv. þingmaður talaði um að með því að birta þessar upplýsingar væri mönnum veitt aðhald sem hefði raunverulega þýðingu. Ég leyfi mér að efast um að hið svokallaða aðhald hafi einhverja þýðingu. Ef það gerir það eigum við þá ekki bara að eftirláta þar til bærum stjórnvöldum að hafa slíkt aðhald, ekki skattstjóranum Bjarna Harðarsyni, hv. þingmanni og blaðaútgefanda, sem hefur ekkert slíkt vald og á ekki að hafa?

Úr því að hv. þingmaður talaði hér um gægjuþörf sýnist mér að hv. þingmaður sé haldinn ákveðinni sýniþörf. En það versta við þá sýniþörf er það að hún er á kostnað annarra, ekki á kostnað hans sjálfs heldur á kostnað annarra, og það sem verst er að hann hefur tekjur af því að láta hana í ljós.

Hv. þm. Bjarni Harðarson spurði hvort ekki ætti að vera hverjum manni feimnislaust að upplýsa um laun sín. Það má vel vera að svo eigi að vera. En eigum við ekki að leyfa því fólki sem um ræðir að ákveða það sjálft hvort það upplýsir um það hvað það er með í laun í stað þess að láta hv. þm. (Forseti hringir.) Bjarna Harðarson, merkan blaðaútgefanda, gera það fyrir það?

[18:46]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Ég þarf enn að grufla í sál minni.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Ég bið hv. þingmann um fylgja reglum um ávarp.)

Frú forseti. Nú hef ég upplýsingar um það frá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni að ég hafi ekki einasta gægjuþörf í þessu máli heldur einnig sýniþörf. Ég veit ekki hvort sálgreining af því tagi þjóni miklum tilgangi á hinu háa Alþingi en skal taka athugasemdir hans til skoðunar.

Varðandi það að mér beri að skammast mín fyrir að hafa haft tekjur af því að selja blað með listum yfir skattgreiðendur þá er ég því mati hv. þingmanns algerlega ósammála. Það er brýnt aðhaldshlutverk fjölmiðla að veita upplýsingar sem þessar. Það er dapurlegt að heyra hv. þingmann tala á þeim nótum að fjölmiðlar eigi að skammast sín fyrir upplýsingagjöf til borgaranna, upplýsingagjöf sem hefur raunverulegt hlutverk til að viðhalda aðhaldi að þeim sem annars geta gert sér að leik að hafa háar tekjur en telja lítið sem ekkert af þeim fram.

Varðandi tekjuhlutann hjá mér þá hef ég svo sem aldrei talið það saman hversu miklar þær tekjur eru en ég reikna nú með að þær hafi aldrei slagað upp í há laun, fyrir að sitja yfir skattskránum.

[18:49]

Flm. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þá erum við hv. þm. Bjarni Harðarson ósammála um hvort það sé sérstaklega virðingarverð atvinna að gefa út blöð sem upplýsa um laun fólksins í landinu. Mér finnst það ekki smekklegt og þaðan af síður menningarlegt úr því að hv. þingmaður talaði um menninguna.

Ég vil taka skýrt fram að ég og allir flutningsmenn þessa frumvarps erum þeirrar skoðunar að menn eigi að borga skatta í samræmi við þær reglur sem hér gilda. Það er alveg ljóst. Við erum ekki málsvarar einhverra skattsvika. Síður en svo. Ég tel að ef einhverjir menn skjóti undan skatti að þá eigi skatturinn að hafa hendur í hári þeirra. Hafi skatturinn ekki nægileg úrræði til þess að gera það þá þurfum við að taka á þeim málsmeðferðarreglum sem skatturinn hefur gagnvart skattsvikurum. Þetta er alveg ljóst.

Ég er hins vegar þeirrar skoðunar, öfugt við hv. þm. Bjarna Harðarson, að við eigum að eftirláta skattyfirvöldum, þar til bærum aðilum, að sjá um það aðhald sem hv. þingmaður gerir að umræðuefni í ræðu sinni, aðhald gagnvart því að einstaklingarnir, skattgreiðendur hér í þjóðfélaginu, greiði það sem þeim ber að greiða.

Ég er á móti því að hv. þm. Bjarni Harðarson, blaðaútgefandi, hafi eitthvert hlutverk í þeim efnum. Hann hefur ekkert vald til þess og á ekki að hafa neitt vald til þess. Ég spyr: Er hv. þingmaður sammála mér um að skattyfirvöld eigi að fara með skatteftirlit en ekki aðrir? Ef hann er ósammála því, hvaða völd hafa hinir þeir sem hv. þingmaður vill

hugsanlega (Forseti hringir.) að fari með slíkt vald? Hvaða völd hafa þeir og umboð til þess?

[18:51]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er algjörlega ósammála hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni um að eftirlit með skattamálum megi ekki vera í höndum annarra en þar til skipaðra embættismanna. Um þetta gildir eins og allt annað í þessu samfélagi, að eftirlit með því að samfélagið sé í lagi á ekki bara að vera í höndum uppáklæddra embættismanna. Það er í höndum okkar allra. Í siðlegu samfélagi skiptir miklu máli að við gætum hvert að öðru. Okkur ber skylda til þess.

Mér kemur það í raun mjög á óvart að heyra frá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni, að eftirlit megi bara vera í höndum þar til skipaðra embættismanna. Ég velti fyrir mér hvort það eigi þá líka við um öll önnur hegðunarfrávik, hvort það sé skoðun hans að menn eigi ævinlega að láta allt sem þeim þykir úrskeiðis fara afskiptalaust. Að samfélag firringar sé best allra samfélaga. Menn skulu keyra fram hjá samborgurum í neyð. Menn skuli horfa upp á alls konar óhæfu og vitleysu vegna þess að til séu aðrir, lögreglumenn í landinu og dómarar, og ekki skuli neinn Bjarni Harðarson þá skipta sér af því.

Varðandi það hvort ég telji mig skattstjóra í þessu landi þá er það af og frá. Ég tel það í raun ekki svara vert. Ég tel mig aftur á móti sem blaðaútgefanda fyrr og nú, hafa það hlutverk að upplýsa um eitt og annað. Þar á meðal eru launakjör í landinu, eftir því sem tilefni er til. Eitt af þeim tilefnum er framlagning skattskrár á hverju ári (Forseti hringir.) og ég er stoltur af því að sinna því hlutverki mínu.

[18:53]

Útbýting:

Íþróttakennsla í grunnskólum, 185. mál, þáltill. EBS og RR, þskj. 198.

[18:53]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum um hvort birta skuli upplýsingar úr skattskrám á hverju sumri. Í eina tíð var skatteftirlit mjög veikburða og eiginlega enginn sem sinnti því sérstaklega. Þá var notast við skatteftirlit samborgaranna. Menn áttu að fylgjast með því hvernig nágranninn bjó og hvaða tekjur hann hafði og síðan átti að tilkynna það til skattstjóra. Þetta er sem betur fer löngu liðin tíð. Það eimdi reyndar lengi eftir af þessu í Sovétríkjunum þar sem börn voru látin kæra foreldra sína og fengu heiður mikinn fyrir. Hjá Stasi náði þetta náttúrlega miklum hæðum, svona rannsóknarstarfsemi gagnvart einstaklingum.

Ég held að þetta sé löngu liðin tíð. Ég treysti fullkomlega þeim opinberu starfsmönnum sem sinna skatteftirliti til að sinna því. Enda hefur mér skilist að mjög lítið sé um kærur í kjölfar framlagningar skattskrár. Gott ef það er nokkur kæra. Birtingin er sem sagt ekki til að kæra eitt eða neitt. Ég geri ráð fyrir að þeir hv. þingmenn sem hafa lýst andstöðu við þetta frumvarp og fylgja því að skattskrár séu lagðar fram hafi ekki kært einn einasta mann. Enda er þetta ekki skatteftirlit. Þetta er ákveðin forvitni. Menn eru að svala forvitni sinni um nágrannann og kannski er það ákveðin gægjuþörf eins og hér hefur verið nefnt.

Það eru ákveðnir gallar við þetta fyrirkomulag. Í fyrsta lagi er náttúrlega upplýst um ákveðin einkamál, sem ég tel neikvætt og svo koma alls konar upplýsingar fram sem menn vilja kannski ekki að aðrir menn viti. Hér hafa verið nefnd lág laun, að börn viti um lág laun foreldra bekkjarfélaga sinna. En einnig vaknar spurningin um mann sem vinnur kannski um helgar aukalega hjá einhverjum öðrum atvinnurekanda. Hinn atvinnurekandinn fær að vita það með framlagningu skattskrár.

Svo ég tali nú ekki um upplýsingar sem börn geta fengið um tekjur og eignir foreldra sinna, sem foreldrarnir kannski ekki alltaf láta þau vita af, sérstaklega ef börnin eru uppkomin og í endalausri fjárþörf og foreldrarnir vilja verja sig. Þannig hefur maður heyrt ýmislegt sem ekki er jákvætt við framlagningu skattskrár. Auk þess tel ég framlagningu skrárinnar algjörlega óþarfa. Hún er óþarfi í dag.

Nú, vilji menn endilega birta upplýsingar um skatta sem menn greiða af því sem þeir eiga, þ.e. tekjum sínum, menn tala um skattsvik sem eru fólgin í því að menn halda eftir því sem ríkið vill fá af tekjum þeirra, þá ættu menn ekki síður að tala um bótasvik þar sem menn seilast í almenna sjóði með óréttí til að ná í bætur. Mér finnst enn þá meiri ástæða til að fá upplýsingar um bætur en tekjur, miklu meiri ástæða. Þar eru menn að svíkja bætur af þjóðfélaginu — ég er að tala um þá sem ekki þurfa á bótunum að halda. Það ætti aldeilis að upplýsa um það. Ég held að nágranninn hefði meiri áhuga á því. En ég er á móti því líka.

Allt þetta geta menn fengið fram með tölfræði. Það er hægt að birta upplýsingar um tekjudreifingu. Það er hægt að birta upplýsingar um hæstu laun, lægstu laun, hversu margir borga skatta o.s.frv. Þetta á ekkert að þurfa að birta, fyrir utan það að enginn kærir. Og besti aðilinn til að sinna þessu er að sjálfsögðu hinir ágætu opinberu starfsmenn skattaeftirlitsins sem ég treysti, nákvæmlega eins og ég treysti Fjármálaeftirlitinu, eins og ég treysti Samkeppniseftirlitinu, til að sinna starfi sínu.

[18:58]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil gera að umtalsefni óviðurkvæmileg ummæli hv. þingmanns með því að líkja núverandi kerfi með opinbera birtingu skattskrár við einhvers konar Stasi-fyrirkomulag eða sovéska umgjörð.

Þetta er þvert á móti mjög gott fyrirkomulag, að minnsta kosti dæmi um sérislenskt fyrirkomulag sem í upphafi var byggt á almannahagsmunum og þjónar enn mikilvægum almannahagsmunum. Það er algjörlega í samræmi við réttarþróun síðustu ára þar sem í síauknum mæli er lögð áhersla á gagnsæi og upplýsingaskyldu um kjör, hvort sem er kjörinna fulltrúa eða lykilstarfsmanna í fyrirtækjum.

Ég er ánægður með ummæli hv. þingmanns því þau eru þessu vonda frumvarpi ekki til framdráttar.

[18:59]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er stundum sagt að sannleikanum sé hver sárreiðastur. Það skyldi nú ekki vera að þessi gægju-

þörf og rannsóknir á högum einstaklinga sé af nákvæmlega sömu hvötum sprottin eins og það sem áður var minnst á frá Sovét og hjá Stasi?

[18:59]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þm. Pétur Blöndal ætti að kynna sér betur hver var grunnurinn undir upplýsingagjöf fólks í Stasi-kerfinu og í kerfinu austan járntjalds. Ég held að þá mundi hann ekki tala um það af slíkri léttúð og býst við að þekking hans sé það takmörkuð að hann átti sig ekki á hvað þar lá að baki.

Ég ítreka að það kerfi sem við búum við er mjög skynsamlegt. Ég hlýt að spyrja þingmanninn: Er hann andvígur upplýsingaskyldu í Kauphöll um kjör æðstu stjórnenda fyrirtækja? Er hann andvígur upplýsingaskyldu um kjör kjörinna fulltrúa? Ég hlýt að spyrja um það: Er maðurinn þá sem sagt að synda í straumi á móti almennri réttarþróun í opinberum rétti jafnt í Vesturheimi sem og í Evrópu?

[19:01]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fulltrúar Stasi sem voru að rannsaka og skoða nágranna sína gerðu það í samræmi við gildandi lög í því ágæta landi, voru sem sagt að fullnægja réttlætinu og fylgjast með að lögum væri framfylgt, nákvæmlega eins og þeir sem eru að lesa skattskrá í dag og eru að fylgjast með meðbræðrum sínum.

Varðandi kjör æðstu stjórnenda hlutafélaga, sérstaklega almenningshlutafélaga, þá er það skylda þeirra að skila upplýsingum um kjör sín gagnvart hluthöfum. Stjórninni ber að upplýsa hluthafa um kjör þessara manna vegna þess að þeir vinna hjá hluthöfunum og ef þetta eru almenningshlutafélög þá hljóta menn að upplýsa þau út um víðan völl því að þetta eru jú almenningshlutafélög.

[19:02]

Róbert Marshall (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Um leið og ég lýsi mig andvígan því frumvarpi sem hér er til umræðu vil ég mótmæla þeirri harkalegu árás sem gerð var áðan á blaðamenn á öllum miðlum í landinu, verandi einn af þeim sem hafa haft atvinnu af því í nokkra daga á ári að birta upplýsingar sem lagðar eru fram í samræmi við lög sem gilda í landinu. (Gripið fram í.) Ég mótmæli því sjónarmiði sem fram kemur í málflutningi flutningsmanna þessa frumvarps að slíkar upplýsingar eigi að vera leyndar. Ég minni á að það liggja fyrir upplýsingar um launakjör alþingismanna, ráðherra, aðstoðarmanna ráðherra og margvíslegra embættismanna á vegum hins opinbera. Vilja hv. flutningsmenn meina að brotið sé á friðhelgi þessara einstaklinga? (**Gripið fram í:** Nei.)

(**Forseti** (RR)**:** Ég vil minna hv. þingmenn á að andsvar á að beinast að ræðu þess sem síðast talaði en ekki ræðum fyrri flutningsmanna.)

[19:03]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það var einmitt þetta sem ég ætlaði að koma inn á. Ég get illa svarað fyrir hv. þm. Sigurð Kára Kristjánsson, hann er alveg einfær um það sjálfur, og þá eiga menn að fara í andsvar við hann en ekki mig varðandi þetta atriði um fjölmiðlana.

En hitt, að það sé einhver árás á fjölmiðla í greinargerð með frumvarpinu, ég get hvergi séð það. Og er það einhver árás á fjölmiðla að eitthvað sé leynt í þjóðfélaginu og ekki megi birta það? Það væri heldur betur langt gengið því að þá væri það í raun árás á fjölmiðla að öllum bankaupplýsingum er haldið leyndum.

[19:03]

Róbert Marshall (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég biðst afsökunar á því að hafa beint orðum mínum að öðrum en þeim sem flutti hér síðast ræðu en ég tel að sams konar sjónarmið hafi komið fram í máli beggja flutningsmanna frumvarpsins. Ég vil benda á að ein af forsendum fréttaflutnings, vegna þess að hv. þm. Pétur Blöndal talaði um forvitni, er að hann tengist almannahagsmunum, að það séu fréttir, tíðindi sem geta gagnast almenningi á einhvern hátt, en forvitni er líka efnisleg forsenda fréttaflutnings (Gripið fram í.) og er oft lögð til grundvallar. Það er mjög mikið um fréttir sem eru fluttar eingöngu vegna þess að þær eru forvitnilegar fyrir almenning.

[19:04]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er dálítið sérstakt hvernig menn verjast í þessu máli og þegar hv. þm. Pétur Blöndal talar um svik hjá fólki, öryrkjum, vegna bóta frá Tryggingastofnun og að það sé hlutur sem taka þarf upp í þessari umræðu þá er það auðvitað bara dapurlegt og sorglegt þegar menn eru orðnir rökþrota og vita ekki hvernig þeir eiga að bregðast við í umræðunni til að verja sig. Ég harma málflutning hv. þm. Péturs Blöndals.

[19:05]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta byggir aldeilis á misskilningi. Það fólk fremur bótasvik sem ekki á rétt á bótum, er ekki öryrkjar, uppfyllir ekki þau skilyrði að fá bætur. Það eru bótasvik. Ég er ekki að ráðast á öryrkja eða aðra sem eiga rétt á bótum, alls ekki. Ég er að ráðast á hina sem svíkja bætur úr kerfinu og í rauninni eyðileggja kerfið og gera það erfitt að bæta þeim sem þurfa á að halda og eru raunverulegir bótaþegar.

[19:06]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er enginn misskilningur hjá mér. Mér finnst þetta afskaplega lágkúrulegar aðfarir. Ef einhverjir svíkja fé út úr Tryggingastofnun þá gera þeir það auðvitað á þeim forsendum að þeir eru ekki öryrkjar en þú talaðir um öryrkja og þá sem væru að svíkja út bætur.

Þetta er dálítið skondin staða hjá Sjálfstæðisflokknum í þessu máli eins og mörgum öðrum. Þeir tala um að hafa hlutina einhvers staðar falda í myrkraherbergjum eða leyfa þeim ekki að líta dagsins ljós eða menn sjái hlutina eins og þeir eru. Þeir eru í feluleik og vilja hafa flestalla hluti þannig og þegar þeir tala um Stasi þá veit ég ekki um neinn

annan stjórnmálaflokk á Íslandi sem hefur stutt annað eins eftirlitskerfi og var hjá KGB í Rússlandi og Stasi í Austur-Þýskalandi eins og fiskveiðistjórnarkerfið er eða Fiskistofa sem er með eftirlit á fiskstofnunum við Ísland og fiskimönnum.

[19:07]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Ég við biðja hv. þingmenn að ávarpa menn í ræðum sínum samkvæmt hefð.

[19:07]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að leiðrétta hv. þingmann. Það eru ekki bara alþingismenn Sjálfstæðisflokksins sem flytja þetta frumvarp heldur líka hv. þm. Jón Magnússon sem mér skilst að sé í Frjálslynda flokknum.

[19:08]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég kvaddi mér hljóðs af því að ég var að hugleiða rök hv. þingmanns sem heldur því fram eða líkti því við að almenningur væri upplýstur um greiðslur einstaklinga í sameiginlega sjóði, við upplýsingakerfi og aðfarir sem áttu sér stað í Austur-Evrópu fyrir nokkrum árum. Þar var um að ræða ákveðnar aðgerðir lögregluyfirvalda og yfirvalda. Hér er um það að ræða að almenningur hafi upplýsingar og veiti á þann hátt aðhald gagnvart þeim sem greiða opinber gjöld. Það er eiginlega frekar fælingarmáttur í því að þessar upplýsingar komi fram.

Mér þóttu það afar athyglisverð sjónarmið hjá hv. þingmanninum að leggja að jöfnu annars vegar heimildir lögreglu og ríkisvalds og hins vegar að almenningur sé upplýstur um hvað einstaklingar hér á landi greiða í opinbera sjóði, samtryggingarkerfi samfélagsins. Mér blöskraði svo þessi málflutningur, virðulegi forseti, að ég varð að kveðja mér (Forseti hringir.) hljóðs og biðja um andsvar og biðja hv. þingmann um að útskýra þetta örlítið frekar.

[19:09]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Bæði í Sovétríkjunum áður og í Austur-Þýskalandi seinna var einmitt höfðað til almennings um að gefa upplýsingar um meðborgara sína. Það var einmitt það sem gert var. Að því leyti sé ég veikan samanburð við þetta kerfi þar sem menn eiga að gefa upplýsingar, væntanlega. Til þess eru upplýsingar birtar að menn gefi upplýsingar um það til yfirvalda að eitthvað sé að. Reyndar er mjög lítið um kærur, sem betur fer kannski. Og menn ættu að hugleiða þetta: Til hvers er verið að birta þessar upplýsingar fyrst enginn kærir og ekkert gerist? Skattyfirvöld hafa allar þessar upplýsingar og geta farið í gegnum þetta nákvæmlega sjálf.

[19:10]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að segja eins og er að ég fæ ekki séð að þeim hagsmunum sem hér búa að baki, þ.e. almannahagsmunir um að einstaklingar skili til samfélagsins því sem þeim ber að skila og sá ákveðni fælingarmáttur sem það hefur að birta þessar upplýsingar, verði jafnað við það þegar ríkið í austri á sínum tíma knúði á um að fá tilteknar upplýsingar um einstaklinga til þess að geta brugðist við og jafnvel refsað þeim á tiltekinn hátt, að hægt sé að jafna þessu saman, þ.e. annars vegar þá almannahagsmuni sem felast í því að þessar upplýsingar séu opinberar og hafi tiltekinn fælingarmátt og hins vegar þá hagsmuni sem menn þar austur frá töldu sig hafa af því að afla upplýsinga um einstaklinga. Mér finnst alveg afleitt að bera þetta saman, virðulegi forseti.

[19:11]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hafa menn lesið 109. gr. skattalaganna, um þann ógnarfælingarmátt sem í henni liggur, um gífurlegar álögur og refsingar, fangelsanir og annað slíkt? Ég sé ekki að það sé mikill munur þarna á, frú forseti.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Út af dagskrá voru tekin 4. og 7.–10. mál.

Fundi slitið kl. 19:12.

---

19. FUNDUR

þriðjudaginn 6. nóvember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, stjfrv., 65. mál, þskj. 65. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
2. Vátryggingarsamningar, stjfrv., 163. mál, þskj. 175. — 1. umr.
3. Tekjutap hafnarsjóða, þáltill., 39. mál, þskj. 39. — Fyrri umr.
4. Háskóli á Ísafirði, frv., 30. mál, þskj. 30. — 1. umr.
5. Kjarasamningar opinberra starfsmanna, frv., 46. mál, þskj. 46. — 1. umr.
6. Tekjuskattur, frv., 42. mál, þskj. 42. — 1. umr.
7. Réttindi samkynhneigðra, frv., 18. mál, þskj. 18. — 1. umr.
8. Stjórnarskipunarlög, frv., 24. mál, þskj. 24. — 1. umr.
9. Almannatryggingar, frv., 35. mál, þskj. 35. — 1. umr.
10. Heilsársvegur yfir Kjöl, þáltill., 21. mál, þskj. 21. — Fyrri umr.
11. Umferðarlög, frv., 27. mál, þskj. 27. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.

Notkun raflagna og raffanga á Keflavíkurflugvelli, frh. 3. umr.

Stjfrv., 65. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 65.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [13:32]

Frv. samþ. með 35:7 atkv. og sögðu

já: ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GBj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, RR, RM, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

nei: AtlG, ALE, GLG, JBjarn, KJak, KHG, SJS.

1 þm. (JM) greiddi ekki atkv.

20 þm. (ArnbS, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjarnB, GMJ, GAK, GÁ, GSv, HöskÞ, KaJúl, KolH, LB, REÁ, SVÓ, VB, ÞKG, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 199).

Vátryggingarsamningar, 1. umr.

Stjfrv., 163. mál (afmörkun á heimild til upplýsingaöflunar). — Þskj. 175.

[13:32]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um vátryggingarsamninga, nr. 30/2004. Frumvarpið er á þskj. 175 og er 163. mál þessa þings.

Frumvarp til laga um vátryggingarsamninga var samþykkt á 130. löggjafarþingi og birt sem lög nr. 30/2004. Var vátryggingafélögum þar ætlaður rúmur tími til að undirbúa sig fyrir gildistöku og koma þeim til framkvæmda þann 1. janúar 2006. Eftir gildistöku þeirra laga hefur risið vafi og deilur og túlkunarefi um hvort unnt sé að svara spurningum um heilsufar skyldmenna án þess að í því felist miðlun upplýsinga um erfðaeiginleika og þar af leiðandi hvort í bannreglu þeirri sem fram er sett í 82. gr. laganna felist að ekki megi óska upplýsinga um heilsufar náinna skyldmenna.

Eins og fram kemur í athugasemdum með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 30/2004 er tilgangur bannákvæðisins ekki sá að banna notkun upplýsinga, heldur var ákvæðinu ætlað að ákveða mörk upplýsingaskyldunnar og heimildar vátryggingafélaga til að nýta sér slíkar upplýsingar. Er reyndar mikilvægt að það liggi skýrt fyrir hvar þessi mörk liggja. Nú er staðan sú að sumir túlka sem það séu engin mörk og þeir megi óska eftir hvaða upplýsingum sem er, aðrir túlka að þeir hafi ekki heimild til að afla upplýsinga. Efinn er út í öfgarnar í báðar áttir. Okkar verkefni er að skilyrða, takmarka og skýra hvaða heimildir félögin hafa til að óska eftir upplýsingum þannig að gætt sé jöfnum höndum að persónuvernd og ýtrustu hagsmunum þannig að sanngirnissjónarmið á báða bóga nái fram að ganga.

Með frumvarpi þessu er lögð til breyting á 82. gr. laganna sem fjallar um upplýsingaöflun við töku persónutrygginga. Tilgangurinn er sá að eyða vafa um hversu ríkar heimildir vátryggingafélög hafi til öflunar persónuupplýsinga þegar þau meta vátryggingaráhættu. Það er þar sem túlkunarvafinn liggur núna og um það er sem sagt deilt, vafinn er um það hversu ríkar heimildirnar eru og hvort þær séu almennt til staðar. Þetta er túlkað algjörlega í báðar áttir, annars vegar að félögin hafi ekki heimildir til að afla neinna upplýsinga sem hefur orðið til þess að einhver þeirra erlendu félaga sem bjóða upp á þessa samninga sem mikilvæga samkeppnisbót á íslenskum neytendamarkaði hvað varðar slíkar tryggingar hafa farið af markaði. Önnur hafa ekki talið sig geta fengið endurtryggingar á tryggingar sínar út af því að félögin hafa ekki heimildir til að leita eftir þessum upplýsingum. Svo er hin túlkunin sú að það séu engin takmörk á heimildum félaganna til upplýsingar. Það á tæpast við rök að styðjast en verkefni okkar núna er að skera úr um það í eitt skipti fyrir öll hvar þessi mörk eigi að liggja, með hvaða hætti eigi að fara með málið og við hvað eigi að skilyrða upplýsingagjöf vátryggingartaka um þriðja aðila ef þær upplýsingar eru á annað borð veittar.

Á 133. löggjafarþingi var lagt fram frumvarp um sama efni. Vegna þess hve skammur tími gafst til þingstarfa vegna kosninga og fleiri atriða í vor náðist ekki að afgreiða frumvarpið og í rauninni komst engin niðurstaða í málið þó að þingmenn hafi nálgast lausn í málinu í gegnum t.d. nefndarálit þáverandi minni hluta sem var býsna skynsamlegt og liggur þessu máli að hluta til grundvallar. Frumvarpið byggir að meginefni á því auk þess sem nokkrar breytingar eru gerðar í þá átt að afmarka eða skilgreina enn frekar heimildir til upplýsingaöflunar við töku persónutrygginga. Það er von mín, virðulegi forseti, að með þessu frumvarpi takist að eyða vafanum sem er uppi um túlkun á 82. gr. laganna og sætta þau ólíku sjónarmið sem þá tókust á um túlkunina og hversu langt félögin megi ganga við öflun upplýsinga um væntanlega tryggingartaka. Ég er á þeirri skoðun að reisa eigi tryggingafélögunum verulegar skorður við slíkri upplýsingaöflun og það eigi t.d. að vera algjörlega ljóst að samþykki þriðja aðila liggi fyrir o.s.frv. Við eigum að þrengja að þessu leytinu umfangið til upplýsingaöflunar ef það er túlkunarefinn sem er þarna uppi og tryggja að það sé háð samþykki þeirra sem upplýsingarnar eru veittar um. Þetta eru grundvallaratriði.

Á hinn bóginn eru þau sjónarmið samkeppninnar og neytenda að þessar tryggingar standi þeim áfram til boða sem verulegur fjöldi hefur nýtt sér og ég mun fara nánar út í það í lokin sem viðbótarupplýsingar um þetta mál.

Með frumvarpinu eru lagðar til nokkrar breytingar á greininni og mun ég fara yfir þær allra helstu. Persónutryggingar lúta að lífi og heilsu þess sem tryggir, hins vátryggða. Upplýsingagjöf vátryggingartaka hefur mikla þýðingu enda er það vátryggingartaki eða hinn vátryggði sem

að jafnaði býr yfir þeim upplýsingum sem vátryggingafélag þarf á að halda til að meta vátryggingaráhættuna. Til að ná fram raunhæfu mati á vátryggingaráhættunni þarf að sjálfsögðu sá sem tekur tryggingarnar að geta og vilja gefa sem allra greinarbestar upplýsingar um heilsufar sitt og að sjálfsögðu líkur á því að hann fái þessa og hina sjúkdóma o.s.frv. Út á það ganga þessar tryggingar. Hér er lögð til breyting á 1. mgr. þannig að nýr málsliður, 2. málsliður, bætist við málsgreinina. Samkvæmt honum er vátryggingafélagi einungis heimilt að afla upplýsinga um þá sjúkdóma sem vátryggingartaki eða vátryggður, svo og foreldrar og systkini vátryggðs, eru haldin og félagið telur nauðsynlegt að fá vitneskju um til að geta lagt mat á hina væntanlegu vátryggðu áhættu gegn því skilyrði að það sé háð samþykki þriðja aðila.

Í gildandi lögum er vísað til heilsufars samanber lokamálslið 2. mgr. sem frumvarpið leggur til að verði felld brott en frumvarpið gerir ráð fyrir að umsækjandi gefi upplýsingar um tilgreinda sjúkdóma sem spurt kann að verða um. Breyting þessi er lögð til þar sem ekki er hægt að ætlast til þess að umsækjandi sem ekki býr yfir þekkingu á læknisfræði geti lagt almennt mat á sitt eigið heilsufar eða þeirra tilteknu ættingja sem hann veitir upplýsingar um með þeirra samþykki. Með sanngirni er hins vegar hægt að gera þá kröfu til viðkomandi að hann viti um þá sjúkdóma sem máli kunna að skipta við áhættumatið sjálft og þá afmarkar ákvæði hins nýja málsliðar þann hóp sem spyrja má um sem er líka mjög mikilvægt að liggi algerlega fyrir, þ.e. um hverja má spyrja. Það er háð samþykki þeirra. Nöfn þeirra sem spurt er um mega aldrei koma fram, enda ekki spurt um þau í dag heldur. Það er ekki eins og svo sé fyrirkomið. Það er verið að skilgreina þetta allt, þrengja og afmarka.

Í gildandi lögum er vísað til heilsufars mannsins, þ.e. vátryggingartaka eða vátryggðs, eða annarra einstaklinga. Frumvarpið afmarkar heimildir vátryggingafélaga til upplýsingaöflunar við foreldra og systkini auk upplýsinga um hann sjálfan, víðar um má ekki fara, og að því gefnu að samþykki þessara liggi fyrir. Heimild vátryggingafélags til upplýsingaöflunar er þó takmörkuð af bannreglu 2. mgr. sem ég mun víkja að síðar.

Frumvarpið gerir ráð fyrir að ekki skipti máli við hvaða aðstæður sjúkdómsgreining hefur átt sér stað. Eftir sem áður hvílir sú skylda á herðum þess er óskar vátryggingar að veita tæmandi svör við spurningum vátryggingafélagsins. Hafi sjúkdómsgreiningin t.d. orðið til samhliða erfðafræðirannsókn sem vátryggingartaki tók þátt í ber honum að gefa upplýsingar um greininguna sjálfa enda hafi það spurt um þann tiltekna sjúkdóm sem þar var greindur. Að öðru leyti hefur vátryggingafélagið ekki rétt til að nýta sér aðrar þær upplýsingar sem kunna að hafa orðið til við erfðafræðirannsóknina. Þar er það skilgreint mjög nákvæmlega.

Frumvarpið leggur ekki til breytingar á 3. málsl. 1. mgr. sem er 2. málsl. í gildandi lögum en það er að orðunum „eftir bestu vitund“ er skeytt inn og er að sjálfsögðu mikilvægt fyrir vátryggingartakann og stöðu hans komi eitthvað upp að það sé inni að hann hafi veitt upplýsingarnar eftir sinni bestu vitund á þeim tíma.

Í ljósi þess að vátryggingartaki kann að hafa alist upp fjarri öðru hvoru eða báðum foreldrum, viti jafnvel ekki hver þau eru eða annað hvort eða bæði látin er ekki ætlast til þess að hann búi í öllum tilfellum yfir upplýsingum um sjúkdóma sem þau gætu hafa verið haldin. Það þarf að koma skýrt fram að svo óréttmætar kröfur séu ekki lagðar á herðar hans.

Auk þessa nýja 2. málsl. leggur frumvarpið til að nýr málsliður, sá fjórði, bætist við málsgreinina. Samkvæmt honum er gert ráð fyrir að vátryggingartaki, eftir atvikum vátryggður, staðfesti með umsókn um töku vátryggingar að hann hafi hlotið samþykki foreldra eða systkina fyrir því að hann megi gefa upplýsingarnar sem um er spurt. Það liggur því algerlega til grundvallar að það samþykki hafi verið fengið. Annars má hann ekki veita upplýsingarnar og tryggingafélagið getur þar með ekki fengið þær í hendurnar. Áfram er gert ráð fyrir að spurningar á umsóknareyðublaði séu með þeim hætti að tiltekinn sjúkdómur sé ekki tengdur einstaklingi. Það er líka mikilsvert persónuverndaratriði og samkvæmt því skal spyrja um foreldra eða systkini sem eina heild. Hefur foreldri eða systkini fengið þennan eða hinn sjúkdóminn?

Ákvæðið gerir jafnframt ráð fyrir að vátryggingartaka sé af vissum ástæðum ekki mögulegt að verða við þessum kröfum. Má þar taka sem dæmi að foreldrar eða systkini séu látin og vátryggingartaki þekki í raun ekki blóðforeldra eða að samband systkina hafi rofnað um svo langa hríð að vátryggingartaki hafi ekki tök á að afla samþykkis viðkomandi fyrir upplýsingagjöfinni. Frumvarpið tiltekur ekki hvernig vátryggingafélag skuli bregðast við ákvæðum þessa nýja málsliðar en gera má ráð fyrir að ákvæði hans kalli á endurskoðun á þeim umsóknareyðublöðum sem vátryggingartakar þurfa að útfylla.

Frumvarpið leggur til breytingu á 2. mgr. sem felur í sér að vátryggingafélagi er óheimilt að nýta sér niðurstöður erfðarannsókna en gildandi lög vísa til upplýsinga um erfðaeiginleika manns. Með erfðarannsókn er einkum átt við DNA-rannsókn, RNA-greiningu og vefja- og blóðrannsókn sem gerð er í þeim tilgangi að meta áhættu einstaklings á því að verða veikur. Það er sem sagt alveg skýrt að félaginu er óheimilt að nýta sér niðurstöður slíkra rannsókna.

Það er mikilvægt að það komi fram að bannregla 2. mgr. er byggð á danskri fyrirmynd sem nánar er gerð grein fyrir í athugasemdum með frumvarpinu. Það er einnig ítarlega fjallað um tilefni breytinga þeirra sem hér eru lagðar til. Einnig er rétt að ítreka að með breytingartillögum frumvarpsins er leitast við að eyða vafa um hvers konar upplýsingar það eru sem vátryggingafélagi er óheimilt að nota í áhættumati sínu.

Að lokinni þessari umræðu óska ég þess að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. viðskiptanefndar. Fyrst ætla ég aðeins að koma að því sem ég nefndi áðan um stöðu þessara trygginga á íslenskum neytendamarkaði. Það er talið að í gildi séu rúmlega 200 þús. samningar um persónutryggingar. Af þeim má gera ráð fyrir að samningar við erlend persónutryggingafélög sem hafa selt í gegnum miðlara séu um þriðjungur á þeim markaði.

Samningar við innlend vátryggingafélög eru við 143 þús. einstaklinga þannig að þetta nær til helmings þjóðarinnar og stórs hluta landsmanna þegar allt er talið. Innlendu

samningarnir skiptast í einstaklings- og hóplíftryggingar, söfnunarlíftryggingar og heilsutryggingar sem eru t.d. um 40 þús. talsins, hóplíftryggingar eru 94 þús. taldar með einstaklingstryggingum en ekki eru handbærar upplýsingar um hvernig erlendu samningarnir skiptast þarna á milli. Aukin samkeppni erlendis frá hreyfði mjög við innlendu vátryggingafélögunum á sínum tíma og jók verulega framboð á þessari vöru sem er vátryggingarsamningar, persónu-, líf- og heilsutryggingar, til að mæta þessari auknu samkeppni. Tilkoma þeirra inn á markaðinn á sínum tíma skipti mjög miklu máli þannig að það væri stórmál ef þau færu af markaði.

Tvö erlend félög hafa verið stærst, Sun Life og French Provident. Þegar ágreiningur reis haustið 2005 um túlkun ákvæða 82. gr. fór Sun Life af markaði og French Provident hefur skriflega lýst því yfir að félagið muni hætta viðskiptum verði lagaóvissunni ekki eytt með einum eða öðrum hætti eins og við erum að reyna að gera hér. Óvissan hefur áhrif á möguleika þeirra til að fá viðhlítandi endurtryggingavernd eins og við segjum. Íslensku persónutryggingafélögin tóku þá afstöðu haustið 2005 að fara að túlkun Fjármálaeftirlitsins og hafa haldið sínu striki. Það er mikilvægt að þetta nái fram að ganga og helstu breytingarnar, verði frumvarpið að lögum, eru að þarna er komin frekari takmörkun á heimildum tryggingafélaganna til upplýsingaöflunar. Ég held að það sé mjög mikilvægt að sú takmörkun liggi alveg skýrt fyrir, að um það sé ekki í neinu deilt hvað þeir megi ganga langt og að ekki verði lengur hægt að spyrja um heilsufar, heldur einungis um tiltekna sjúkdóma. Það er einnig skýr afmörkun sem þessu fylgir á hópnum sem þetta nær til. Það er alveg skýrt um hverja má spyrja, hvernig, að nöfn þeirra komi ekki fram og þeir hafi samþykkt með einhverjum hætti að þessar upplýsingar komi fram. Aðeins verður spurt um hópinn sem slíkan en ekki einstaka aðila í hópnum.

Þetta eru helstu breytingarnar og örfáar upplýsingar um stöðu þessara trygginga á íslenskum tryggingamarkaði sem er samkvæmt þessu mjög mikil.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Tekjutap hafnarsjóða, fyrri umr.

Þáltill. BjH o.fl., 39. mál. — Þskj. 39.

[13:49]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Tillaga til þingsályktunar sem hér liggur fyrir mælir fyrir um mótvægisaðgerðir vegna tekjutaps hafnarsjóða í kjölfar niðurskurðar þorskkvóta og er svohljóðandi:

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að verja hluta þess fjár sem ætlað er til mótvægisaðgerða vegna niðurskurðar þorskkvóta til fullrar greiðslu á tapi á löndunargjöldum hafnarsjóða sökum lækkandi tekna í kjölfar samdráttar í útgerð og vinnslu.

Í tillögum þingflokks framsóknarmanna sem kynntar voru 28. september síðastliðinn var lagt til að ríkissjóður mætti með beinum fjárframlögum því tekjutapi hafnarsjóða og sveitarsjóða sem stafar af aflasamdrætti og verði til þeirra mála allt að 1 milljarði kr. Þannig verði allt að 200 millj. kr. varið til framlaga til hafnarsjóða til að mæta þar samdrætti í tekjum hafnanna og 800 millj. kr. varið í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga til þess að bæta sveitarfélögum útsvarstap vegna minnkandi þorskveiða.

Enn ríkir mikil óvissa um hvar niðurskurður aflaheimilda kemur harðast niður. Mögulegt er að stærri útgerðarfyrirtæki fari þá leið að loka ákveðnum starfsstöðvum sínum en auki heldur umsvif á öðrum. Þá getur komið til þess að einstakar útgerðir hætti rekstri. Vandi einstakra byggðarlaga getur því verið mjög mismunandi og brýnt að aðstoð stjórnvalda taki mið af því. Skilvirkasta leiðin til þess er að stjórnvöld greiði beint tekjutap sem stafar af aflasamdrætti.

Um þetta mál þarf svo sem ekki að hafa neitt mjög mörg orð í viðbót við það sem hér segir í greinargerð. Mér þykir þó rétt að það komi fram, frú forseti, að tillögugerð þessari er engan veginn stefnt gegn þeim mótvægisaðgerðum sem ríkisstjórnin hefur lagt fram heldur kemur hún fram sem eðlilegt aðhald. Í fréttum um mótvægisaðgerðir hafa komið fram yfirlýsingar í þá veru að ríkisstjórnin hyggist greiða að einhverju leyti þetta tekjutap til baka. Við framsóknarmenn teljum að það eigi að kveða þar skýrar að orði og höfum raunar gagnrýnt að margt sé enn óljóst í mótvægisaðgerðunum og erum hér að gegna því sjálfsagða og eðlilega hlutverki að brýna stjórnvöld til þess að vinna þetta verk sem allra best.

Af öðrum aðgerðum sem við höfum lagt til vegna niðurskurðar í þorskkvóta má nefna að við höfum gert það að tillögu okkar að ríkisstjórnin greiði beint framlag til þeirra sem missa vinnu tímabundið eða alveg vegna þessa niðurskurðar, greiði beint framlag til menntunar þessa fólks þannig að það geti hvort heldur það vill farið í endurmenntun í sínu fagi eða menntað sig til nýrra starfa í samfélaginu.

Við höfum einnig lagt til ákveðna endurskoðun á vissum þáttum í kvótakerfinu og að síðustu vil ég taka fram, án þess að ég ætli að rekja þessa tillögur hér í smáatriðum, að við höfum lagt til og erum þar nokkuð samhljóða tillögum ríkisstjórnarinnar, en eins og áður kveðum skýrar að, að þorskeldi í landinu verði stóreflt enda er það mjög brýnt hagsmunamál fyrir sjávarbyggðirnar í landinu og fyrir þá markaði sem við Íslendingar eigum fyrir þorskafurðir, að við töpum ekki niður þorskvinnslu í landinu og raunar er engin leið raunhæfari til þess en að auka til muna þorskeldi.

Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð. Þetta er fyrsta mál sem ég flyt hér formlega á þinginu sem 1. flutningsmaður og ég vil beina því vinsamlega til stjórnarmeirihlutans að hann taki þetta til jákvæðrar skoðunar og að þessi tillaga verði samþykkt.

[13:54]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég óska hv. þm. Bjarna Harðarsyni til hamingju með að hafa flutt hér inni á þingi sjálfstætt mál, eins og þingmaðurinn komst að orði og vonandi eiga þau eftir að verða fleiri og örugglega mörg hver enn þá betri.

Varðandi þá tillögu sem hér er flutt af þremur hv. þingmönnum Framsóknarflokksins um mótvægisaðgerðir vegna

tekjutaps hafnarsjóða í kjölfar niðurskurðar á þorskkvóta þá tek ég undir þau sjónarmið sem þar koma fram um að hafnirnar munu eiga í gríðarlegum vandræðum. Hafnirnar vítt og breitt um landið hafa verið í vandræðum með rekstur sinn og reyndar líka stofnkostnaðinn núna síðustu árin. Niðurskurður á aflaheimildum og minnkandi umsvif í gegnum hafnirnar munu enn auka þar á. Ég tek alveg undir þetta hjá hv. þingmanni.

Þær aðgerðir sem grípa þarf til, bæði til að rétta almenna stöðu hafnanna og einnig í ljósi eða reyndar í myrkri þessa niðurskurðar á þorskkvóta sem bitnar hart á höfnunum, sem eru í gríðarlegri fjárþörf, þá er það er algerlega óábyrgt af hálfu stjórnvalda að þau skuli ekki koma með ítarlegri tillögur að úrlausn á þeim bráðavanda sem hafnarsjóðir standa frammi fyrir.

Eins og hv. þingmaður minntist á er aðeins getið um aðgerðir í svokölluðum mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar vegna niðurskurðar á aflaheimildum um að mig minnir 200 millj. kr. á ári næstu tvö árin til þess að styrkja stöðu hafnarsjóða, sem er bara dropi í hafið hvað það varðar, og er allt, allt of lág upphæð og í rauninni fjarri þeim raunveruleika sem hafnirnar standa frammi fyrir, því miður. Ég tek því undir þær áherslur sem koma fram hjá hv. þingmanni um að það þurfi að gefa mun meira í hvað þetta varðar.

Hins vegar tel ég að þau fjárframlög sem hafa verið kynnt til mótvægisaðgerða vegna niðurskurðar á þorskafla séu svo lítil og ónákvæm og vanmáttug í sjálfu sér að þeim sé ekki frekar skiptandi. Mér finnst því ekki vera hægt að ætla að taka af því fjármagni sem nú hefur verið boðað í almennar og sértækar aðgerðir vegna þessara verkefna heldur eigi að koma þar inn nýtt fjármagn. Það þarf að koma inn aukið fjármagn og ríkisstjórnin þarf að viðurkenna þá staðreynd að hafnirnar eru í miklum vandræðum, en það virðist hún ekki gera.

Þetta höfum við séð af ályktunum sem hafa komið frá samtökum sveitarfélaga vítt og breitt um landið. Frá fjórðungsþingi Vestfjarða kom mjög afdráttarlaus krafa um aukinn stuðning við hafnirnar og einnig frá Norðurlandi vestra, ég hef í höndunum ályktun frá þeim, sömuleiðis frá Snæfellsnesi. Þau framlög sem ríkisstjórnin hefur nú í hyggju að setja í þessar mótvægisaðgerðir og til hafnamála eru allt of lág og hverfandi og fjarri þeim raunveruleika og þeirri þörf sem þar er brýn.

Ég vil árétta þá skoðun mína og okkar þingmanna í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að hafnirnar séu hluti af hinum almennu mannvirkjum til þjónustu við atvinnulíf og samgöngur í landinu. Sú lagabreyting var gerð á hafnalögunum, fyrir líklega fjóru og hálfu ári, að farið var út í að einkavæða hafnirnar, að láta hverja höfn standa uppi sem samkeppniseiningu, hún ætti að fara að keppa við hafnirnar í næsta byggðarlagi. Það hefur komið í ljós að hafnalög sem keyrð voru í gegnum þingið að mig minnir árið 2003 eru alveg fráleit. Ég vil minna á að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs bentu á það hér á Alþingi að ætla að fara að einkavæða hafnir landsins og láta þær reka sig á samkeppnisgrunni væri algerlega fráleitt. Það var hægt að hugsa sér slíkt með tvær hafnir, höfnina á Grundartanga og höfnina í Reykjavík. En þær höfðu hvort sem var einokunarstöðu eða fákeppnisstöðu þannig að breyting á lagaumhverfi þeirra í að gera þær að samkeppnishöfnum var í sjálfu sér út í hött. En að ætla sér að fara að einkavæða og setja í samkeppnisform hafnir á Vestfjörðum, Norðurlandi, Norðausturlandi víðast hvar, var alveg fráleitt. En það var keyrt í gegn og m.a. af Framsóknarflokknum.

Ég efast um að hv. þm. Bjarni Harðarson mundi hafa stutt þetta á sínum tíma því mér líst svo vel á margt í málflutningi hans. En engu að síður var það Framsóknarflokkurinn sem gerði það mögulegt að hleypa þessari einkavæðingu á höfnunum í gegn og Samfylkingin studdi það reyndar.

Nú hafa komið fram kröfur frá sveitarfélögunum vítt og breitt um að fresta gildistöku þessara laga, ákveðinna greina í þeim. Lögunum var gefinn aðlögunartími, m.a. hvað varðaði þennan samkeppnisþátt og búið er að fresta gildistöku a.m.k. einu sinni ef ekki tvisvar síðan lögin voru samþykkt og nú er komin krafa um að fresta þessu einu sinni enn. Sem sýnir okkur bara hversu mikið óheillaspor og vitleysa þessi lagasetning var, að ætla að láta hafnir landsins fara að reka sig á samkeppnisgrunni.

Það er mjög brýnt og ég tek undir þær kröfur sem komið hafa frá langflestum sveitarfélögum landsins um að breyta þurfi hafnalögum með þeim hætti að hafnirnar séu viðurkenndar sem ein af grunnstoðum atvinnulífs og búsetu þar sem þær eru en ekki einhver samkeppnistæki sem reki sig á samkeppnisgrunni.

Fjárhagsleg staða hafnanna er mjög alvarleg. Það er ekki komið til móts við erfiðleika þeirra og stöðu þeirra hvað varðar fjármagn, hvorki í svokölluðum mótvægisaðgerðum né með almennum hætti. Þær eru undirstaða atvinnulífsins í sjávarbyggðunum og á ekki að vera að leika sér að þeim eins og ríkisstjórnin hefur verið að gera. Þannig að það markmið sem hv. þingmaður gerði grein fyrir hér varðandi þessar tillögur um að það þurfi að stórbæta og efla tekjugrunn og fjárhagsstöðu hafnanna vítt og breitt um landið tek ég afdráttarlaust undir.

[14:02]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar að koma inn á orð hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Við framsóknarmenn höfum lagt til að hluti af því fjármagni sem fer til mótvægisaðgerða fari til þessara tilteknu verkefna. Þar með erum við ekki að leggja blessun okkar yfir hversu lág heildarupphæðin er. Framsóknarflokkurinn hefur lagt fram mjög mótaðar og heilsteyptar tillögur sem miða að því að heildarfjármagn til mótvægisaðgerða verði nokkru hærra. Við höfum einnig áhuga á að ekki verði allir þeir hlutir skilgreindir sem mótvægisaðgerðir sem nú eru skilgreindir þannig. Eins og hv. þm. Jón Bjarnason þekkir vel af samstarfi okkar í fjárlaganefnd er erfitt að greina á milli hvenær unnið er í venjulegri fjárlagagerð og hvenær að sérstakri mótvægisfjárlagagerð.

Varðandi þau orð að hér hafi farið í gegn vond lög um hafnirnar fyrir atbeina Framsóknarflokksins þá ætla ég ekki að taka afstöðu í því tiltekna máli. Ég held að það geti vel verið svolítið til í því að margar af höfnum á landsbyggðinni eigi nokkuð erfitt uppdráttar undir hinum nýju reglum. En það er æskilegt að hv. þm. Jón Bjarnason og aðrir sem hér tala geri sér grein fyrir því að þótt eitthvað hafi verið

samþykkt á síðasta kjörtímabili þá þarf það ekki að standa til eilífðarnóns. Lögum má breyta. Þess vegna ákvað þessi þjóð að hafa enn og aftur kosningar og að enn og aftur skyldi skipað Alþingi vegna þess að málum var á síðasta kjörtímabili ekki verið skipað til endanlegs horfs. Að öðru leyti sé ég ekki ástæðu til að halda uppi varnarræðu fyrir fráfarandi ríkisstjórn.

[14:04]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil árétta að grunnatriðið er að meira fjármagn vantar inn til hafnanna, til rekstrar, til endurnýjunar og stofnkostnaðar í mörgum höfnum. Sveitarfélögum hefur verið þröngur stakkur skorinn hvað varðar að hafa ekki getað lagt fram mótframlag til að endurgera og endurbyggja hafnir sínar þannig að það eru ærin verkefni fyrir höndum. Þess vegna tel ég að þessi tillaga hv. þm. Bjarna Harðarsonar mætti snúast um að auka framlag til hafnanna, ekki síst vegna niðurskurðarins, en láta ekki í veðri vaka að taka eigi af því því lúsarlega fé sem ríkisstjórnin þykist verja til mótvægisaðgerða vegna niðurskurðar á þorskveiðikvóta og erfiðs atvinnuástands sem skapast hefur vegna hans. Ég held að við öll séum meira og minna sammála um að þær tillögur ríkisstjórnarinnar eru fullkomlega í skötulíki og enginn veit hvernig á að útfæra þær, fyrir utan það hvað upphæðirnar eru lágar.

Ég fagna því að hv. þingmaður sé sammála mér um að breyta þurfi hafnalögum sem voru keyrð í gegn á sínum tíma. Ég vonast til að við getum staðið saman um að flytja aftur lög þar sem hafnirnar verði gerðar að grunnstoðum samfélags og atvinnulífs vítt og breitt um landið.

[14:06]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nú er það vissulega svo að hv. þm. Jón Bjarnason hefur verið mér lengur í stjórnmálum og þykir því kannski nokkuð djarft að ég taki að mér að kenna honum vinnubrögðin. En ég tel samt að í málum sem þessum muni vænlegra til árangurs að mæla fyrir ákveðnum tillögum sem miða að ákveðnum upphæðum og ákveðnum aðgerðum en segja einfaldlega: Það þarf meiri pening til hafnanna. Það er ekki mjög vænlegt til árangurs eða líklegt til að skila okkur fram á veginn.

Það má vel vera að þar með sé ekki nóg að gert. Ég hef aftur á móti ekki bundist loforði um að flytja með hv. þm. Jóni Bjarnasyni ný hafnalög. Ég tel einfaldlega ekki stað né stund til þess í dag að taka afstöðu til þeirra lagabreytinga sem gerðar voru um hafnir á síðasta kjörtímabili. Ég tók aðeins fram að þau lög þyrftu ekki að vera endanleg um alla framtíð og yrðu að skoðast í ljósi reynslunnar. Það er hins vegar mikið atriði og ég vona að hv. þm. Jón Bjarnason átti sig á því að auðvitað þarf að gæta aðhalds og sparsemi við hafnarrekstur. Samkeppnissjónarmið í hafnarrekstrinum stuðla að nokkru leyti að því, en það getur vel verið að þau henti ekki alls staðar í landinu.

[14:07]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Það liggur alveg kýrskýrt fyrir að hafnir á öllu landinu, nema í þéttbýlinu í Reykjavík og ef til vill aðrar stærri hafnir, standa afar illa. Um það hef ég fengið upplýsingar á ferðalögum mínum í Suðurkjördæmi í kosningabaráttunni í vor. Ferðir okkar hv. þingmanna Suðurkjördæmis um kjördæmið á kjördæmadögum þar sem við hittum fulltrúa allra sveitarstjórna í kjördæminu leiddu hið sama í ljós. Hafnirnar standa afar illa, svo illa að það stefnir í gjaldþrot hjá þeim flestum. Við heyrðum sömu umkvartanir frá Sandgerði, Reykjanesbæ, Grindavík, Þorlákshöfn, Vestmannaeyjum og Höfn í Hornafirði.

Á þessum fundum var hæstv. fjármálaráðherra. Hann fékk þessar upplýsingar beint í æð. Svo upplifir maður það á fundi sveitarstjórna um fjármál í gær að það á ekkert að gera í þessu máli frekar en öðrum verulegum fjárhagsvandamálum sveitarfélaganna sem ekki geta staðið undir þeim skuldbindingum sem lög áskilja og veitt íbúum sínum þá þjónustu sem þeir eiga lögbundinn rétt á.

Í Grindavík er staðan þannig, ef ég man rétt upplýsingar bæjarstjórans, að 50 millj. kr. taprekstur var á höfninni. Þetta er ein kvótastærsta sjávarbyggð landsins og það er deginum ljósara að reynslan af lögunum, þótt ég ætli ekki að fara að karpa um hversu góð og slæm þau voru eða hvort þetta var rétt eða röng lagasetning, er sú að þau eru ónýt.

Faxaflóahafnir standa uppi, ráða ferðinni og landsbyggðinni blæðir. Landsbyggðinni blæðir í þessu máli eins og svo mörgum öðrum. Landsbyggðin situr ekki við sama borð þrátt fyrir jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Þetta er bara eitt af mörgum slíkum dæmum. Tökum háhraðatengingar, tökum menntun, tökum farsíma, tökum samgöngumálin. Það er allur pakkinn. Landsbyggðin situr ekki við sama borð og við stöndum frammi fyrir þeirri grundvallarspurningu, eins og forseti Íslands Ólafur Ragnar Grímsson benti á við þingsetningu: Viljum við að það sé byggð í landinu? Við stöndum frammi fyrir þeirri ákvörðun.

Við erum að tala um vel rekin sveitarfélög þar sem er ekki óráðsía í gangi, þar sem 100% af tekjum sveitarfélags fer í rekstur. Við erum að tala um sveitarfélög, t.d. Hrunamannahrepp og Bláskógabyggð sem hafa ekki efni á að sinna frumþörfum íbúa sinna. Þau geta ekki lagt vatnsveitur vegna þess að ríkisstjórnin er búin að skera framlög til vatnsveitna úr 50% í núll, fyrir þessar grunnþarfir. Það er deginum ljósara að breyta verður lögum um hafnir og það verður að gefa upp á nýtt. Þar er ég að horfa til framtíðar en ekki til fortíðar. Ég ítreka að hæstv. fjármálaráðherra og ríkisstjórnin skellir algerlega skollaeyrum við þessum stóra vanda hafnanna og vandamálum landsbyggðarinnar.

Eitt af því sem ræður stöðu hafnanna í dag er að á Íslandi voru lagðar niður strandsiglingar. Það voru lagðar óhemjufjárfestingar í þessar hafnir frá því að ég man eftir mér, byggðar hafnir og lagðir ótrúlegir fjármunir í þær sem eru víða ónýttar eða vannýttar. Það þarf að hugsa fyrir því hvernig hægt er að nýta þessa hafnaraðstöðu. Strandsiglingarnar voru eitt dæmi, þ.e. að leggja af strandsiglingar, um ranga hugsun. Hún gekk ekki eingöngu gegn hagsmunum hafnanna. Hún gekk líka gegn eðlilegri þróun í umhverfismálum, þ.e. vöruflutningar á sjó eru mun umhverfisvænni en landflutningar. Þar réð ekki samfélagsleg heildarhugsun, þegar strandsiglingar voru aflagðar, heldur þröng gróðahugsun ákveðinna einokunarfyrirtækja. Vegirnir þola ekki

álagið og eru ekki byggðir fyrir þessa þungaflutninga. Hvaða vit er í því að keyra vörur alla leið frá Raufarhöfn til Reykjavíkur með þungaflutningabíl sem mætir svo öðrum sem flytur fisk til Raufarhafnar? Skipulagið á þessum málum er ekki til mikillar fyrirmyndar hjá okkur.

Ég tek undir þessa tillögu hv. þm. Bjarna Harðarsonar en ég er ekki sammála einum þætti í því að skipta mótvægisaðgerðafjármunum öðruvísi. Mótvægisaðgerðaféð er svo lítið að það er ekki til skiptanna. Það þarf að auka við féð. Það verra er að þorskaflaskerðingin skellur á af fullum þunga á yfirstandandi fiskveiðiári, 2007/2008. Mikið af þessum mótvægisaðgerðum eiga ekki að koma fyrr en á seinni árum, 2009–2011. Ég legg til að farið verði í stórfelldar mótvægisaðgerðirnar og þá horfi ég fyrst og fremst á grunnatriðið í þjónustu við landsbyggðina, það að landsbyggðin lifi, búi við jafnræði á við þéttbýlisstaðina á höfuðborgarsvæðinu. Það er skorið svo við nögl í þessum mótvægisaðgerðum að það er ekki af því takandi. Það eru ekki einu sinni lagðir fjármunir beint til þeirra sem mótvægisaðgerðirnar bitna helst á, þ.e. til sjómanna og fiskverkafólks. Með þeim athugasemdum og þessari ræðu tek ég þó undir góðan vilja hv. þm. Bjarna Harðarsonar.

[14:17]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Tillaga hv. þm. Bjarna Harðarsonar og félaga er rökrétt og skynsamleg. Það er engin spurning að við þá skerðingu sem á sér stað í þorskafla mun þrengja mjög að mörgum höfnum landsins. Hafnir landsins eru lífankeri þjóðarinnar og auðvitað ekki síst fólksins sem býr í sjávarbyggðunum.

Það er því miður þannig, virðulegi forseti, að það er komin veruleg gjá í mörgu milli landsbyggðar og höfuðborgarsvæðisins. Sumt af því virðist óafvitandi, sumt af því virðist stafa af einhverjum lobbíisma sem á sér stað hér og þar. Jafnvel er það svo fáránlegt að tekin var ákvörðun um það á hv. Alþingi að fella úr gildi þann þátt sem lýtur að hafnalögum. Nú hefur þeirri niðurfellingu verið frestað til 2011 að því er sagt er í tengslum við þær aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur kynnt vegna niðurskerðingar í þorski. En það er engin spurning að þessum þætti verður að breyta. Þetta er stór liður, miklu stærri liður en við fjöllum hér um í bætingu á tekjum hafnanna. Þetta er einfaldlega spurning um það hvort höfnum landsins verður viðhaldið.

Ég er ekki að tala um að það þurfi að fjölga höfnum á Íslandi, það er ekki meginvandamálið, en það þarf að tryggja að þær séu í lagi. Þessar 800 millj. sem hafa farið á ári í hafnaáætlun í allar hafnir landsins eru ekki stór peningur en þær hafa ráðið úrslitum um það að menn hafa þó getað haldið sjó í hinum smærri byggðum landsins.

Það er svo fáránlegt að það er í rauninni í gegnum hafnasamlögin og hafnasamböndin sem þessi tillaga kom inn á hafnasambandsþing þannig að heimamenn sjálfir víða um landið bregðast og kyngja tillögum frá hinum voldugu aðilum Faxaflóahafna. Það er ótrúlegt en engu að síður staðreynd. Hv. alþingismenn geta ekki horft upp á að það sé verið að murka lífið úr því sem byggðin í sjávarþorpunum byggist á, höfninni, möguleikum hennar til að skapa þá atvinnu sem þarf til að hægt sé að búa á þessum stöðum.

Þetta er grafalvarlegt mál sem þarf að fylgja eftir. Tillaga hv. þm. Bjarna Harðarsonar er spor í þá átt að bæta þarna úr, bregðast við á eðlilegan hátt. Alveg eins og að greiða þarf atvinnuleysisbætur til þeirra sem missa atvinnu þarf að greiða bætur höfnum landsbyggðarinnar sem nánast allar eru veikar, standa mjög höllum fæti, veikar fjárhagslega. Í rauninni eru kannski bara tvær hafnir sem standa fjárhagslega vel, auðvitað höfn höfuðborgarinnar, Faxaflóahafnir, sem hefur gríðarlegar tekjur og sjálfvirka tekjusköpun á meðan hafnir austan lands, norðan og vestan búa við mjög þrönga stöðu. Ég fagna þessari tillögu og ábendingu hv. þm. Bjarna Harðarsonar og tel hana standa fullkomlega undir rökum.

[14:22]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi segja hérna nokkur orð sem einn af flutningsmönnum þessa máls. Ég vil byrja á að þakka síðasta ræðumanni, hv. þm. Árna Johnsen, fyrir stuðning við tillöguna og það hvað hann var afgerandi í afstöðu sinni með þessu máli og þar af leiðandi gegn ríkisstjórninni sem hann styður þó væntanlega, eða ég hefði reiknað frekar með því. Það er óvanalegt að þingmenn Sjálfstæðisflokksins tali svona skýrt gegn aðgerðum sem ríkisstjórnin ber ábyrgð á og þá er ég að tala um þær mótvægisaðgerðir sem gripið var til af hálfu ríkisstjórnarinnar og hafa verið til umfjöllunar um allt land á síðustu vikum og mánuðum.

Því er ekki að neita að a.m.k. í mínu kjördæmi eru gríðarleg vonbrigði með þessa tillögu og fólk áttar sig ekki á því á hvaða vegferð ríkisstjórnin er þegar hún kemur fram með tillögur sem þessar sem snúa að engu leyti — ég leyfi mér að segja það — að þeim sem verða fyrir þessari miklu skerðingu. Ég viðurkenni alveg að það er ekki auðvelt fyrir ríkisstjórn að bregðast við þegar svona mikill samdráttur blasir við í þorskveiðum. Þær tillögur sem birtust voru settar fram að mínu mati af mikilli vanþekkingu á aðstæðum á landsbyggðinni.

Þessi tillaga hér gengur út á það að styrkja hafnirnar og sveitarfélögin líka sem verða fyrir mestu skerðingunni í gegnum jöfnunarsjóðinn. Svo vorum við framsóknarmenn með aðra tillögu líka sem varðar sjómennina beint og fiskvinnslufólkið sem tapar vinnu. Fréttir hafa birst á síðustu vikum um það hvernig fyrirtækin eru að bregðast við. Það er gríðarlegur fjöldi manna sem missir vinnuna á þessum stöðum sem voru veikir fyrir, margir hverjir, þó að ég haldi því fram að ýmislegt hafi horft til betri vegar á síðustu árum á landsbyggðinni og þeim stöðum hafi í rauninni fækkað þar sem maður virkilega hefur áhyggjur af byggðinni. Þeim hefur fækkað en þeir eru til staðar.

Einmitt í dag eru í fréttum skilgreind nokkur sveitarfélög sem munu fara hvað verst út úr skerðingunni. Að mati þeirra sem rannsakað hafa málið kemur þar allra verst út lítið sveitarfélag, Grímsey. En það er svo gott að í Grímsey býr ákaflega öflugt fólk, öflugt samfélag þótt fámennt sé, sem ætlar sér ekki að gefast upp enda væri það mikill missir fyrir þetta þjóðfélag ef byggðin legðist af í Grímsey. Hún er glæsileg og skiptir miklu máli upp á fjölbreytileika samfélagsins og okkar landsmanna. Ég ætla ekki að nefna fleiri staði þótt ég gæti gert það.

Þetta er sem sagt viðleitni af hálfu okkar framsóknarmanna til að sýna hug okkar í þessu máli og sýna hann í verki með því að leggja fram þetta mál. Við teljum að gera hefði þurft betur en ríkisstjórnin gerði með tillögum sínum og við væntum þess að sjálfsögðu að það sé von til þess að ríkisstjórnin muni koma fram með fleiri tillögur.

Mér hefur heyrst á hæstv. ráðherrum sem hafa tjáð sig um þetta að ekki sé þar með sagt að ekki eigi eftir að gera betur. Þetta er þá eitt af því sem gæti komið til greina í þeim efnum. Auk þess höfum við lagt áherslu á, eins og fyrsti flutningsmaður kom inn á í framsögu sinni, að efla þurfi þorskeldi og að ríkisvaldið hafi ákveðnu hlutverki að gegna í þeim efnum. Vissulega eru útgerðarfyrirtækin burðarásinn í þeirri atvinnugrein og mæðir mest á þeim, þau skipta mestu máli í sambandi við það að efla þessa atvinnugrein. Ríkisvaldið getur samt komið með útgerðarfyrirtækjunum að því að efla þorskeldi og við teljum það mikilvægt. Við erum með svo mikla þekkingu á því sviði og samhliða samdrætti í veiðum væri mjög skynsamlegt að stíga ákveðin skref í sambandi við þá atvinnugrein.

Það vill svo vel til að á morgun mun ég eiga orðaskipti við hæstv. sjávarútvegsráðherra um þorskeldi hér í fyrirspurnatíma og er mjög spennt að heyra hvað hann ætlar að gera. Hann hefur látið þau orð falla að ríkisstjórnin hafi uppi áform um einmitt það.

[14:28]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er rangt hjá hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur að túlka það svo að ég mæli gegn vinnubrögðum ríkisstjórnarinnar. Ég er að mæla með viðbót við það sem ríkisstjórnin hefur kynnt og er að vinna með. Þess vegna er líka ábendingin góð eins og kom fram hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni.

Ég hef ekkert farið í launkofa með það að ég tel mótvægisaðgerðirnar ekki burðugar. Það þarf að hnykkja betur á og setja hrygg í málið. Ríkisstjórnin er að vinna í þeim málum þannig að ekki er útséð hvað kemur endanlega út úr því.

Allar góðar ábendingar eru góðar og þeim ber að fagna. Fyrir utan að þetta er, eins og ég sagði, rökrétt og skynsamleg tillaga hjá hv. þingmönnum er líka skemmtileg hugmyndafræði hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni að leggja svolítið saman að jöfnu að fjölga þorskhausum og fjölga í ríki Framsóknarflokksins. Á hvoru tveggja þurfum við á að halda.

Þetta er mál sem þarf að fylgja eftir og vinna að framgangi þess. Það eru ótalmörg atriði sem þarf að hnykkja á í þessu. Enn hefur ekki verið útfært í sambandi við mótvægisaðgerðirnar hvernig brugðist verður við gagnvart sveitarfélögum landsins nema í mjög litlum mæli eftir því sem hefur til að mynda komið fram hjá hæstv. fjármálaráðherra.

[14:30]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er nú ekki hægt að láta það fram hjá sér fara að ræða aðeins það mál sem hér er á dagskrá, tillögu til þingsályktunar um að auka tekjur hafnanna. Það mál er angi af þeim meiði að aðgerðir ríkisstjórnarinnar á undanförnum árum, og ekki síst nú með niðurskurði þorskkvótans, eru að draga þróttinn úr byggðinni með margvíslegum hætti. Í þingsályktunartillögunni er kannski eingöngu verið að tala um tekjustreymið til hafnanna sjálfra. Þótt þær séu vissulega stór og mikill þáttur í hverri sjávarbyggð þá er það nú samt atvinnan sjálf sem skiptir öllu máli fyrir sjávarbyggðirnar, þ.e. að geta haldið úti eðlilegri sjósókn og eðlilegum aflabrögðum. Það hefur verið undirstaðan í öllum minni sjávarbyggðum landsins alla tíð og verður vonandi áfram þó að nú ríki vægast sagt talsvert svartnætti í þeirri grein.

Það vita allir í þessum þingsal hvaða afstöðu við í Frjálslynda flokknum höfum tekið til tillagna ríkisstjórnarinnar, til ákvörðunar sjávarútvegsráðherra, um að skera þorskaflann jafnmikið niður og raun ber vitni. Það dregur enn skýrar fram þá stöðu sem byggðirnar eru í, þá stöðu að sjávarbyggðir sem missa þessar grunntekjur eiga mjög undir högg að sækja.

Hitt er alveg ljóst að þær tekjur sem sveitarfélögum hafa verið ætlaðar á undanförnum árum hafa iðulega ekki dugað til þeirrar þjónustu sem þau þurfa að veita samkvæmt lögum og vilja veita íbúum sínum. Það byggist á því að í sveitarfélögunum, mörgum hverjum, hefur íbúum fækkað og í sumum landshlutum hefur íbúum verið að fækka um langt skeið. Má þar t.d. nefna Vestfirði, Norðvesturland, norðausturhornið, Vestmannaeyjar, suðausturhornið og fleiri svæði á landinu.

Tekjum í þjóðfélaginu er mjög misskipt. Þær tekjur sem hafnarsjóðum hafa verið ætlaðar á undanförnum árum hafa að stórum hluta byggst á því að þar væri landað afla, að tekjurnar kæmu eftir þeirri leið. Það hefur hins vegar verið margbent á aðra leið til þess að styðja við rekstur hafnanna. Bent hefur verið á, t.d. varðandi auðlindagjaldið, að auðveldlega væri hægt að láta það renna til hafnar- eða sveitarsjóða á viðkomandi stað.

Ein af þessum svokölluðu mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar var að lækka auðlindagjald, þ.e. fella það niður af þorskveiðiheimildum eingöngu. Þrátt fyrir að það hafi verið gert, upp á 275 millj. kr. á þessu fiskveiðiári, er veiðigjaldið samt hærra nú en það var á síðasta fiskveiðiári þó að tekjurnar minnki sennilega upp undir 25%, eða hrynji um 25 milljarða, milli fiskveiðiára.

Þetta er nú raunveruleikinn, hæstv. forseti, og þess vegna verða mjög margir hafnarsjóðir nú í miklum vandræðum. Það sem hefði kannski verið hægt að gera til þess að hjálpa upp á ástandið, sem hefur skapast vegna aðgerða ríkisstjórnarinnar, hefði m.a. verið að efla framkvæmdir í höfnum þar sem þarf að vinna að viðhaldi og endurbótum. En þá eru fjármunirnar ekkert endilega til. Þetta rekst hvert á annars horn og mótvægisaðgerðir, eins og menn kalla það, hitta ekki í mark.

Þegar hafnalögin voru á sínum tíma samþykkt á Alþingi var ljóst að stefna mundi í það að minni hafnirnar stæðust ekki samkeppni og fengju ekki nægar tekjur til þess að reka sig. Það hefur svo sem allt komið fram og menn hafa síðan verið að fresta ýmsum ákvæðum þessara laga til þess að reyna að gefa minni höfnunum ákveðinn aðlögunartíma varðandi verklegar framkvæmdir og annað slíkt.

Það mál sem við ræðum hér er bara einn þáttur af

byggðamálunum í heild sinni, þeirri stefnu stjórnvalda að standa ekki með byggðunum þegar á reynir heldur standa fyrir aðgerðum sem veikja byggð í landinu. Þeir tekjustofnar sem beinlínis tengjast sjávarfangi, eins og auðlindagjaldið, og væri hægt að merkja til hafnanna — ekki hefur fengist vilyrði fyrir því, og hefur það þó oft verið nefnt í þessum þingsal að það væri m.a. leið til að styrkja hafnar- og sveitarsjóði.

Þetta vildi ég nú láta koma fram við þessa umræðu. Ég tel að í þingsályktunartillögunni sé verið að benda á rétt mál, að hafnirnar hafa ekki nægar tekjur, sveitarsjóðir hafa ekki nægar tekjur og ríkisstjórnin hefur staðið fyrir því enn á ný í stefnumótun sinni að veikja byggðina. Það vinnur gegn þeirri þróun að reyna að efla byggð í landinu. Það vinnur með þeirri þróun að veikja byggðina. Þetta er hinn kaldi veruleiki. Og við eigum að viðurkenna að ekki er í reynd verið að taka á þeim vanda sem víða snýr að landsbyggðinni hvað varðar atvinnuhætti og afkomu fólks í hinum dreifðu byggðum. Má þar nefna fjöldamargt, eins og dýra flutninga, erfitt vegakerfi o.s.frv.

Það er ágætt að vekja athygli á málinu með þessari tillögu um að auka fjárveitingar til hafnarsjóða. Vonandi bætir það eitthvað úr ef ríkisstjórnin tekur það upp. En það leysir engan veginn þann vanda sem við höfum verið að stefna í með aðgerðum ríkisstjórnarinnar.

[14:38]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég vil þakka fyrir að þessi þingsályktunartillaga skuli koma fram, það er mjög af því góða og veitir ekkert af að styrkja hafnir landsins. Út af þessum nýju hafnalögum, sem samþykkt voru fyrir fjórum til fimm árum, hafa verið gerðar miklar kröfur á sveitarfélögin af ríkinu, það er að segja um vopnaleit — eftir að turnarnir tveir voru sprengdir í Ameríku fóru í gang aðgerðir á heimsvísu um að passa að ekki væru flutt út smyglvopn frá Íslandi sem og öðrum höfnum. Af því að lítil höfn eins og höfnin í Sandgerði flytur út farm af sjávarafurðum til Danmerkur einu sinni í mánuði kostaði það fleiri milljónir að standa vakt til að koma í veg fyrir að vopn yrðu flutt til erlendra landa.

Þetta hefur reynst öllum höfnum landsins mjög dýrt, fyrir svo utan það að þær þurfa að vera með mannaðar vaktir við skip og lokaðar hafnir. Hafnarmannvirkin nýtast miklu verr en áður út af því. Þetta skapar ýmis vandamál og kostnað fyrir allar hafnir landsins sem á annað borð flytja eitthvað á erlendan markað. Þetta er ótrúlegt en þetta er samt staðreynd og sannleikur.

Ég hef bent á það varðandi þessar mótvægisaðgerðir að allur fiskurinn á fiskmarkað er nánast patentlausn fyrir hafnirnar. Og meira en það, það lagar líka stöðu sveitarfélaganna, það hækkar tekjur sveitarfélaganna í gegnum útsvar, það hækkar tekjur ríkissjóðs vegna þess að fiskur sem er í dag verðlagður af Verðlagsstofu á 140–150 kr., þá er ég að tala um þorsk, er seldur á mörkuðunum fyrir yfir 300 kr. kílóið, upp í 350 kr. Það leiðir af sér að hafnargjöld, sem eru prósenta af aflaverðmæti, hækka þá um helming við þennan gjörning, allur fiskur farinn á fiskmarkað. Ef fiskverð, stuðullinn sem borgað er af, er 300 kr. í staðinn fyrir 150 kr. þá er það nákvæmlega helmingshækkun sem kemur í hafnarsjóð. Bara vegna þessara breytinga sem hægt væri að gera. Það ætti að vera sjálfstæðismönnum mikið kappsmál að berjast fyrir frelsi til athafna og gjörða og að markaðslögmálin væru virt.

En þeir hafa náttúrlega ekki staðið í stykkinu í þessu. Þeir hafa talað á hátíðis- og tyllidögum um þessi mál og í kosningabaráttu. En þegar á reynir gera þeir ekkert með það, hvorki til lands né sjávar, að reyna að stuðla að markaðslausnum eða láta markaðslögmálið ráða. Þeir eru frekar eins og kommúnistarnir í Sovétríkjunum hér á árum áður sem vörðu hagsmuni fárra hópa, voru í hagsmunagæslu fyrir sérhagsmunahópa en létu hagsmuni heildarinnar lönd og leið. Það er nú það sem blasir við manni.

Ég fagna þessari þingsályktunartillögu sem slíkri, hæstv. forseti, og tel að best væri að framsóknarmenn sneru af villu síns vegar og tækju upp aðra hugsun varðandi fiskveiðistjórnarkerfið og öll vinnubrögð í sjávarútvegi. Ég ráðlegg þeim að endurskoða stefnu sína þar sem fyrst.

[14:43]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Örfá orð sem andsvar við lokaorðum hv. þm. Grétars Mars Jónssonar, sem oft hefur rætt kvótakerfið í þessum stól. Ég tel það þessu máli óviðkomandi. Það gætir mikils misskilnings að herma allar raunir landsbyggðarinnar upp á kvótakerfið. Ég held okkur miði lítið áfram með því að tala um eitthvað sem hefði mátt gera öðruvísi fyrir mörgum árum.

Athyglisverðast í þeirri umræðu er að þeir sem gagnrýnt hafa þetta kerfi, þar á meðal hv. þm. Grétar Mar Jónsson og flokksbræður hans, hafa hvorki hér í þessum ræðustól, svo ég hafi heyrt, né annars staðar lagt fram raunhæfar lausnir til úrbóta. Það skiptir nokkru máli.

[14:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil bara segja það enn og aftur að framsóknarmenn bera ábyrgð á hinum mikla vanda á landsbyggðinni. Þeir bera mesta ábyrgð á fiskveiðistjórnarkerfinu ásamt Sjálfstæðisflokknum. (**Gripið fram í:** Það komu fleiri flokkar að því.) Það má segja að það sé alveg rétt en engir tveir flokkar bera meiri ábyrgð á sjávarútvegsstefnunni síðustu 22 ár en Framsóknarflokkur og Sjálfstæðisflokkur. Þeir bera ábyrgð á fólksflóttanum af landsbyggðinni og þeir bera ábyrgð á því hvernig staðan er í sjávarútvegsmálum hringinn í kringum landið. Hv. þm. Bjarni Harðarson á ekki að reyna að koma sér undan þeirri ábyrgð sem Framsókn ber á þessum málum.

Þegar talað er um að reyna að gera breytingar á öðrum sviðum en snúa beint að veiðum eða hafrannsóknum eins og það að setja allan fisk á fiskmarkað, sem er þó til þess að tryggja mönnum jafnan aðgang að auðlindinni, í gegnum fiskmarkað, heilbrigt verslunarmunstur, heilbrigt kerfi til að versla með fisk, en afhenda hann ekki fáum útvöldum og leyfa þeim að braska með hann eins og þeim sýnist og verðleggja hann eftir eigin hag og hafa peninga af höfnum og annað í þeim dúr, þá er óþolandi að framsóknarmenn skuli ævinlega reyna að koma sér undan þeirri ábyrgð sem

þeir bera á þessu bölvaða fiskveiðistjórnarkerfi.

[14:47]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ekki létt verk að koma í ræðustól á eftir fjallræðu þeirri sem hér var flutt. Síst vil ég undanskilja Framsóknarflokkinn í því að bera nokkra ábyrgð á sjávarútvegskerfinu, hann hefur komið þar mjög að og það er með það kerfi eins og önnur mannanna verk að það er ekki gallalaust. Þó vita þeir sem eru eldri en tvævetur að áður en það kerfi var innleitt var staða sjávarútvegsins langt í frá góð. Þá fjölluðu raunar flestir fréttatímar í landinu um erfiðleika í sjávarútvegi og erfiðleika í sjávarútvegsfyrirtækjum. Kvótakerfið hefur lagfært margt þar og fært margt til betri vegar en á því eru gallar.

Þó að ég vilji síst telja það galla sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson vék hér að að skylda ætti útgerðarmenn til að færa allan fisk á markað, (**GMJ:** Sjómenn eiga hlut í aflanum.) að skylda ætti sjómenn og útgerðarmenn, svo ég hafi það rétt, að skylda ætti þá sem draga fiskinn til ákveðinnar sölumeðferðar þegar þeir koma með hann í land, þá tel ég að heldur skuli ríkja atvinnufrelsi og kjósi menn að slægja fisk sinn sjálfir og hengja hann upp til skreiðar eða verka í freðfisk sé þeim það heimilt. Ég hef aldrei skilið það, frú forseti, að það sé réttlætismál að skylda menn til að fara ákveðinn farveg og sé það raunar vel fyrir mér að það yrði mörgum sjávarplássum mjög erfitt vegna atvinnuöryggis í þeim ef þær myndarlegu útgerðir sem þar reka saman útgerð og fiskvinnslu hefðu ekki möguleika á því að tryggja sínum fiskvinnslum aðföng.

Að öðru leyti er tíminn hér fullstuttur til að gera öllum málum kvótakerfisins skil.

[14:49]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er auðvitað sorglegt að lenda í umræðu við fulltrúa frá Framsóknarflokknum sem heitir Bjarni Harðarson og veit ekkert hvað sjávarútvegur snýst um. Það er dálítið dapurlegt að engir aðrir sem þykjast þekkja meira og betur til sjávarútvegs en hv. þm. Bjarni Harðarson skuli treysta sér til að koma og reyna að ræða þessi mál.

Við í Frjálslynda flokknum höfum boðað breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu og við höfum komið með tillögur. Við höfum bent á færeyska dagakerfið sem fyrirmynd sem er ekki síðra og miklu betra. Það þekkist ekkert brottkast í Færeyjum þó að það sé kannski allt upp í 20% á Íslandi eða jafnvel meira. (**BjH:** Og er þar enginn byggðavandi?) Þar er sem betur fer ekki sami byggðavandi og á Íslandi, þar er ekki flótti í dag frá byggðunum eftir að þeir hættu með svokallað aflamarkskerfi á sínum tíma sem Danir neyddu upp á þá og þeir notuðu í eitt og hálft ár. Þeir hættu því, þeir sáu að þeir gengu illa um auðlindina, þeir voru að henda fiski í sjóinn og þeir voru að landa fram hjá eins og menn gera í íslenska kerfinu. Það veit enginn hvað verið er að drepa í hafinu í dag á Íslandsmiðum, það veit enginn hve miklu er verið að henda í sjóinn eða að landa fram hjá. Þetta eru bara staðreyndir sem allir vita og vakin hefur verið athygli á mörgum sinnum, m.a. í Kompásþætti rétt fyrir síðustu kosningar, og er auðvitað stór þörf á því að Alþingi geri eitthvað í þessum málum, tryggi það að menn geti sagt frá og upplýst um það hvernig þessi mál eru í alvörunni. Þetta er auðvitað mjög mikið mál og Alþingi þarf að taka á þessu með einhverjum hætti og ég hef komið með tillögur um það. En að segja að við höfum ekki komið með hugmyndir er náttúrlega bara vanþekking og algjört rugl í hv. þm. Bjarna Harðarsyni.

[14:51]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég verð að biðja virðulegan forseta velvirðingar á því að ég misskildi það að hv. þm. Bjarni Harðarson væri í andsvari en ekki í ræðu og viðbrögð mín helguðust af því.

Hv. þm. Bjarni Harðarson sagði hér í ræðustóli að kvótakerfið kæmi stöðu hafnanna ekkert við, eða þannig skildi ég hv. þingmann, að það ætti ekki að draga kvótakerfið inn í umræðu um stöðu hafnanna. Ég er honum algjörlega ósammála. Það verður að skoða hvert mál heildstætt, hvert mál út frá heildarhagsmunum hafnanna og heildarhagsmunum landsbyggðarinnar og samfélagsins. Kvótakerfið hefur haft gríðarleg áhrif á rekstur hafnanna í landinu, það er bara þannig. Með minnkandi afla og því að kvótakerfið hefur ekki uppfyllt markmið sín, þ.e. það hefur verið yfirlýst markmið kvótakerfisins að efla byggð í landinu, að auka atvinnu, að styrkja fiskstofnana við landið. Það hefur allt mistekist (Gripið fram í.) frá a til ö frá því að kvótakerfið var tekið upp.

Hvað þýðir það að kvótakerfið hafi mistekist? Það þýðir auðvitað að minni afli berst að landi. Það þýðir m.a. að botninn á Íslandsmiðum hefur verið eyðilagður með togveiðum, það er stórhætta varðandi uppeldisstöðvar og hrygningarsvæði. Það er stórhætta á því að landsbyggðinni blæði endanlega út vegna þessa kerfis og vegna fjölmargra annarra atriða sem síðustu 16 ríkisstjórnarár Sjálfstæðisflokksins hafa leitt yfir þjóðina. Það er ekkert öðruvísi.

Við verðum að skoða þetta mál heildstætt eins og önnur málefni landsbyggðarinnar en fara ekki frá einu tré til annars, skoða skóginn, horfa yfir, hafa heildarmynd út frá samfélagslegum hagsmunum og það eru samfélagslegir hagsmunir að hafnirnar standi blómlegar. Þær eru, eins og hv. þm. Árni Johnsen sagði, grunnæðar samfélags okkar. Ég er honum hjartanlega sammála.

Við skoðum stöðu hafnanna og landsbyggðarinnar í samhengi og heildstætt m.a. út frá því að tekjustofnar sveitarfélaga eru í rúst. Miklar skyldur hafa verið lagðar á sveitarfélögin til að mynda með EES-tilskipunum um eitt og annað, í frárennslismálum, sorpmálum, umhverfismálum og öðru slíku, mjög góðir málaflokkar sem ég styð heils hugar, en þessum skyldum sveitarfélaganna við umhverfi sitt hefur ekki verið fylgt eftir með tekjustofnum. Hins vegar er það lagaskylda að kostnaðarmeta frumvarp ef það kemur frá ríkisstjórninni. Nú er staðan þannig að ríkissjóður stendur öflugur meðan sveitarfélögunum blæðir og það er ekki hægt að annað stjórnsýslustigið standi jafnandvana í fjármálum og raunin er og geti ekki uppfyllt sínar skyldur. Þetta verður að skoða um leið og maður talar um hafnir, það verður líka að tala um þorskveiðistjórnarkerfið, það verður líka að tala um það að konur á landsbyggðinni eigi

ekki kost á fjarnámi vegna háhraðatenginga. Allt þetta verður að skoða í samhengi. Hvert höggið á fætur öðru hefur dunið á landsbyggðinni og staða hafnanna er eitt sorgarmálið í því ferli öllu.

[14:55]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka þá umræðu sem verið hefur um þessa þingsályktunartillögu og jákvæðar undirtektir við hana frá öllum sem talað hafa og það þykir mér vænt um.

Varðandi það hvort við getum í framhjáhlaupi jafnframt afgreitt kvótakerfið, háhraðatengingar og vanda sveitarsjóða í stuttum andsvörum og svörum þá er mér til efs að þau mál séu svo léttvæg að þau verði afgreidd þar. Ég vil aftur á móti koma að því vegna orða hv. þm. Atla Gíslasonar um að ekki sé hægt að sjá vanda hafnanna nema kenna þar kvótakerfinu um, að það er þá að þeim forsendum gefnum að afli sem berst á land í heildina sé minni núna vegna kvótakerfisins en ella væri. (**GMJ:** Það er alveg augljóst.) Þessu er ég algjörlega ósammála og tel að jafnvel þótt hv. þm. Grétar Mar Jónsson segi það augljóst að fyrir því séu engar sannanir.

Ég ætla aftur á móti ekki að taka svo stórt upp í mig að fullyrða að kvótakerfið hafi ekki getað haft þessar afleiðingar. Það er mjög miður ef svo er og þá vantar eitthvað mikið inn í þekkingu okkar á lífríkinu. Það er alveg ljóst að við þurfum að vinna þar mun betur og ég er sammála hv. þm. Atla Gíslasyni að það þarf að skoða hluti eins og það hvernig botninn er skrapaður. En ég sé ekki að hægt sé að kenna kvótakerfinu um það vegna þess að fyrir tíma þess var mönnum einnig heimilt að skrapa botninn og ég vara menn við fullyrðingum sem þessum. Ég held að það sé líka mikilvægt í umræðu eins og þessari að við getum einbeitt okkur að því sem við erum sammála um og unnið út frá því en drögum ekki inn í umræðuna um tekjutap hafnarsjóða öll þau atriði sem menn kunna hugsanlega (Forseti hringir.) að vera ósammála um.

[14:57]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég nefndi það í fyrri ræðu minni að ég teldi að hv. þm. Bjarni Harðarson hreyfði góðu máli þó að ég hefði ákveðnar athugasemdir við það sem ég tel hafa verið málefnalegar og þá innlegg í frekari umræðu um þetta mál. Ég er ekki að biðja um að þorskveiði eða hafrannsóknir eða önnur mál séu afgreidd í þessari umræðu. Eina sem ég er að segja er að hv. þingmaður sá ekki ástæðu til að ræða kvótakerfið í samhengi við stöðu hafnanna. Þess vegna stóð ég upp og flutti þessa seinni ræðu mína. Það er hreinlega ekki hægt að ræða stöðu hafna og loka augunum á allt annað. Hvernig á maður að greina vandamál nema taka öll þau atriði sem varða hafnirnar inn í sama pakka? Það erum við að gera, við erum að ræða stöðu landsbyggðarinnar í heild út frá þessu vandamáli hafna. Það er mjög eðlileg og skynsamleg aðferð í allri umræðunni að skoða alla þætti sem maður sér.

Ég hefði getað rætt miklu fleira varðandi stöðu hafnanna, eins og skuldir sjávarútvegsins sem eru að sliga sjávarútveginn og hafa verið hér til umræðu og fjöldamörg önnur atriði. En þegar landsbyggðin stendur jafnveikt og raun ber vitni varðandi menntun, menningu, samgöngur og fjarskipti þá verður maður að taka þetta inn í samhengið vegna þess að höggið á hafnirnar er eitthvað sem landsbyggðin þolir ekki. Einhvern tíma kemur að því að dropinn fylli mælinn í stöðu landsbyggðarinnar og hugsanlegt er að staða hafnarsjóða sé sá dropi ef fram fer sem horfir að þessar hafnir sjávarbyggða í landinu stefni í gjaldþrot eins og við virðist blasa.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og samgn.

Háskóli á Ísafirði, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 30. mál (heildarlög). — Þskj. 30.

[15:00]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um háskóla á Ísafirði sem ég flyt ásamt hv. þingmönnum Guðjóni Arnari Kristjánssyni og Jóni Magnússyni.

Frumvarpið er í sex köflum, samtals 19 greinar. Í I. kafla er gerð grein fyrir hlutverki skólans. Samkvæmt 1. gr. frumvarpsins er Háskólinn á Ísafirði vísindaleg mennta- og rannsóknarstofnun sem veitir stúdentum sínum menntun til að sinna sjálfstætt vísindalegum verkefnum og til að gegna ýmsum ábyrgðarstörfum í atvinnulífinu. Háskólanum er heimilt að veita framhaldsmenntun og endurmenntun í þeim fræðum sem stunduð eru í deildum hans.

Í II. kafla frumvarpsins er fjallað um kennara og stúdenta og kveðið á um að kennarar við skólann eru prófessorar, dósentar, lektorar, aðjúnktar og stundakennarar. Þar er einnig kveðið á um að rektor ræður prófessora, dósenta, lektora, aðjúnkta og stundakennara og að skipuð er dómnefnd eftir tilnefningu háskólaráðs til að dæma um hæfi umsækjenda um störf við skólann.

Í III. kafla frumvarpsins er fjallað um stjórnskipulag hans og kveðið á um að háskólaráð er æðsti ákvörðunaraðili innan skólans nema annað sé berum orðum tekið fram í lögum og að í háskólaráði sitji rektor sem jafnframt er forseti þess, tveir fulltrúar kennara, einn fulltrúi stúdenta og einn fulltrúi skipaður af menntamálaráðherra. Þá er í þessum kafla mælt fyrir um að menntamálaráðherra skipar rektor til fimm ára samkvæmt tilnefningu háskólaráðs og að rektor er yfirmaður stjórnsýslu háskólans. Háskólaráð ákvarðar deildaskipan háskólans og afmarkar aðrar stjórnunareiningar innan hans. Fyrir hverja deild háskólans eða skilgreinda námsbraut skal setja námsskrá sem kveður á um markmið, inntak og meginviðfangsefni námsins, þar með talda starfsþjálfun á vettvangi þar sem það á við.

Í IV. kafla frumvarpsins eru ákvæði sem varða kennslu, framkvæmd prófa og agaviðurlög og eru hefðbundin miðað við ákvæði annarra háskóla á vegum ríkisins.

Í V. kafla er fjallað um rannsóknir og bókasöfn og kveðið á um að skólanum sé heimilt að starfrækja rannsóknar-

stofnun á eigin vegum eða í samvinnu við aðra og að eiga aðild að, með samþykki menntamálaráðherra, rannsóknar- og þróunarfyrirtækjum sem eru hlutafélög, sjálfseignastofnanir eða félög með takmarkaða ábyrgð og stunda framleiðslu og sölu í því skyni að hagnýta og þróa niðurstöður rannsókna sem háskólinn vinnur að á hverjum tíma.

Þá er kveðið á um að við skólann skuli vera rannsókna- og sérfræðibókasafn sem tengist fræðasviðum skólans og að skólanum sé heimilt að gera samstarfssamninga við aðrar stofnanir og fyrirtæki sem tengjast starfssviði háskólans, t.d. um kennslu, rannsóknir, ráðningu kennara og annarra starfsmanna. Þá er að finna í þessum kafla ákvæði sem veitir háskólaráði rétt til að veita doktorsnafnbót.

Í VI. kafla eru ákvæði um gildistöku og reglugerðir með hefðbundnum hætti. Gert er ráð fyrir því að lög þessi öðlist gildi þegar í stað og í ákvæði til bráðabirgða er menntamálaráðherra falið að skipa fimm manna háskólaráð sem tekur til starfa þegar í stað til þess að undirbúa stofnun skólans. Miðað er við að skólinn hefji kennslu eigi síðar en á haustönn 2008 og þá verði skipað nýtt háskólaráð samkvæmt ákvæðum 5. gr. frumvarpsins.

Þetta er megininntakið í þessu lagafrumvarpi, virðulegi forseti. Það er gert ráð fyrir því að skólinn verði hefðbundinn ríkisháskóli og við hann séu ekki innheimt skólagjöld með öðrum hætti en gildir um slíka skóla. Auðvitað má hugsa sér annað form í þessu, t.d. finnst mér vel koma til greina að háskólinn sé sjálfseignarstofnun, jafnvel hugsanlegt að hann sé hlutafélag. Það eru allt spurningar um form sem er engin ástæða til að útiloka að geti komið til greina ef samstarfsaðilar eru fyrir hendi sem gera það mögulegt að fara þá leið. En þetta er sú leið sem við flutningsmenn leggjum til að verði farin. Hún er á valdi ríkisins og Alþingis ef vilji er til þess að hrinda henni í framkvæmd með skjótum hætti sem full þörf er á.

Flutningsmenn telja að öll rök hnígi að því að farsælast sé að stjórna uppbyggingu á háskólanámi á Vestfjörðum með sjálfstæðri stofnun, með fjárveitingu á fjárlögum eins og aðrir háskólar búa við. Þá munu forustumenn skólans vinna að uppbyggingu hans og móta námsframboð á þeim forsendum sem gagnast best þeim sem skólanum er einkum ætlað að þjóna. Ég vek athygli á því að fyrir liggur að töluverður fjöldi nemenda er til staðar. Í dag er áætlað að 150–200 manns á Vestfjörðum stundi nám við háskóla, fyrst og fremst í fjarnámi.

Bent er á reynslu af uppbyggingu Háskólans á Akureyri. Í upphafi var lagt til að hafin yrði kennsla á háskólastigi á Akureyri í tilteknum greinum á vegum Háskóla Íslands en frá því var horfið og stofnaður sjálfstæður háskóli fyrir norðan. Eru væntanlega fáir nú í nokkrum vafa um að það hafi reynst heillaráð og háskólanám fyrir norðan væri með allt öðrum og lakara hætti nú ef það hefði verið annexía frá háskóla héðan að sunnan og uppbyggingu þess hefði verið stjórnað af fjarlægum stjórnendum í öðrum landshluta.

Miklar framfarir á síðasta áratug gera það kleift að hinn nýi háskóli getur átt samstarf við aðra háskóla og sótt til þeirra þekkingu og námsframboð. Er gert ráð fyrir að þeir möguleikar verði nýttir sem mest í þágu háskólanáms á Vestfjörðum.

Rökin fyrir sérstökum háskóla á Vestfjörðum eru enn þau sömu og sett voru fram þegar stofnað var til Háskóla á Akureyri. Birgir Ísleifur Gunnarsson, þáverandi menntamálaráðherra, mælti fyrir frumvarpi um Háskólann á Akureyri á Alþingi 12. desember 1987 og sagði þá m.a., með leyfi forseta:

„Ég gat þess áðan að háskóli á Akureyri hefur verið mikið áhugaefni forustumanna í byggðum norðan lands. Það er mjög skiljanlegt. Ég hygg reyndar að ekkert sé raunhæfara í byggðamálum en að flytja menntun út í byggðir landsins. Mér er það í minni að menntamálaráðherra Svía var hér í heimsókn á sl. sumri og við ræddum um þróun skólamála, ekki síst þróun háskólamála í Svíþjóð. Hann sagði að ríkisstjórnir í Svíþjóð hefðu gert mjög margt til að halda uppi byggðastefnu. Þær hefðu látið mikið fé af hendi rakna í ýmiss konar félagsleg verkefni og til ýmiss konar atvinnufyrirtækja, en í rauninni hefði ekki nein stefna reynst betri en sú þegar Svíar fóru að flytja sitt æðra nám út í hinar dreifðu byggðir landsins.“

Ég legg áherslu á þessi lokaorð í framsöguræðu þáverandi menntamálaráðherra, Birgis Ísleifs Gunnarssonar. Sömu sjónarmið komu síðar fram hjá Ólafi G. Einarssyni, þáverandi menntamálaráðherra, 26. febrúar 1992, þegar hann mælti fyrir frumvarpi til nýrra laga um Háskólann á Akureyri, en hann sagði þá, með leyfi forseta:

„Ég vil einnig minna á að starfsemi Háskólans á Akureyri er mikilvægur þáttur í byggðastefnu, þ.e. fólk í hinum dreifðu byggðum landsins fái aukna möguleika á að notfæra sér þá menningu og þau lífsgæði sem felast í þróttmikilli háskólamenntun og vísindastarfsemi.“

Mikill áhugi er á háskólanámi á Vestfjörðum. Milli 150 og 200 manns stunda þar nám í fjarnámi eins og fyrr kom fram. Enginn háskóli hefur starfsemi þar, aðeins háskólasetur og þegar litið er á upplýsingar á vefsíðu Háskólaseturs Vestfjarða sem út af fyrir sig er ágæt og merkileg stofnun er þar tekið fram eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Háskólasetur Vestfjarða er tengiliður fyrir Vestfirðinga sem ætla að tengjast háskóla. Mikilvægast í þessu sambandi er að Háskólasetur Vestfjarða er þjónustustofnun fyrir fjarnemana á Vestfjörðum.“ Það er skilgreiningin á tilgangi og starfsemi háskólasetursins samkvæmt upplýsingum af vefsíðu setursins sjálfs. Þar segir líka, virðulegi forseti: „Við háskólasetrið sjálft eru því ekki kennslu- eða rannsóknarstöður.“

Þannig að þó að háskólasetur hafi verið að sumu leyti merkileg stofnun og ýtt áfram uppbyggingu á háskólanámi, þá er það ekki háskóli, getur ekki orðið það, getur ekki tekið að sér hlutverk þess vegna þess að hér er um að ræða þjónustuaðila fyrir aðra háskóla. Þess vegna þarf að stíga skrefið til fulls.

Ef aðsókn að nýjum háskóla verður svipuð og ætla má út frá þeim fjölda sem stunda fjarnám á Vestfjörðum munu nemendur við nýjan háskóla í upphafi verða margfalt fleiri en þeir sem hófu nám við Háskólann á Akureyri þegar kennsla hófst þar, en ef ég man rétt þá voru þeir innan við 40. Allar ástæður eru til að ætla að nýr háskóli á Vestfjörðum á næsta ári mundi þegar í upphafi hafa margfalt þann fjölda sem menn lögðu af stað með við stofnun Háskólans á Akureyri. Og þó að fjöldinn væri ekki mikill þar á þeim tíma þá tókst vel til og Háskólinn á Akureyri er orðinn

mjög öflugur háskóli sem hefur skilað því inn í samfélagið sem honum var ætlað að gera, ekki bara þjóðfélaginu í heild sem hann að sjálfsögðu hefur lagt sitt af mörkum til að efla heldur hefur hann styrkt samfélagið sem hann starfar í.

Í því sambandi minni ég á nýlega skýrslu sem kom út á vegum OECD þar sem einmitt er bent á að eitt öflugasta tækið til þess að styrkja byggð í dreifðum byggðum einstakra landa er í gegnum menntastofnanir og sérstaklega háskóla. Það helgast af því að háskólinn er auðvitað sjálfur stofnun eða atvinnufyrirtæki sem hefur starfsfólk og nemendur og þar er starfsemi. En fyrst og fremst vegna þess að út úr háskólanum kemur fólk sem sest að á þessum stöðum í meira mæli en væri ef það hefði gengið til mennta annars staðar, tekur til starfa í sínu samfélagi og beitir sér hvert á sínum vettvangi, hvort sem það er hjá atvinnufyrirtæki, hinu opinbera, í félagasamtökum eða stjórnmálum. Það hefur þekkingu á ýmsum viðfangsefnum þjóðfélagsins sem er við að glíma. Það getur hjálpað atvinnufyrirtækjum og öðrum í samkeppni í þjóðfélaginu um fólk, tekjur, verkefni, tækifæri og annað og það leiðir til þess að svæðið eflist vegna þess að þekkingin hefur styrkst. Það eru fleiri á svæðinu með meiri þekkingu og meiri getu til þess að drífa hlutina áfram og í því felst helsti styrkurinn og ávinningurinn fyrir viðkomandi svæði. En fyrst og fremst legg ég áherslu á þann ávinning sem slíkt er fyrir þjóðfélagið í heild því að aukið menntastig þýðir aukin landsframleiðsla, auknar tekjur og meiri velsæld í viðkomandi þjóðfélagi.

Með fjölgun skóla hefur fjölgað þeim sem hafa gengið menntaveginn. Þetta er þróun sem menn sáu fyrst í framhaldsskólunum eða kannski öllu heldur fyrst í iðnskólunum sem voru víða um land og áttu sitt blómaskeið á sínum tíma. Síðan komu menntaskólarnir og það var mikil togstreita um það fyrir 30 árum eða svo að fá nægilegan pólitískan stuðning til að stofna framhaldsskóla í ýmsum byggðarlögum landsins, t.d. á Ísafirði. Að baki stofnun Menntaskólans á Ísafirði var margra ára barátta nokkurra alþingismanna á þeim tíma sem að lokum skilaði þeirri ákvörðun að skólinn var stofnaður því að þeir sem voru fyrir óttuðust að þetta hefði áhrif á hag sinna skóla. Þannig eru hlutirnir. Þess vegna var þessi togstreita.

Við sjáum að því víðar sem við förum með framhaldsskólana þá styrkjast viðkomandi byggðarlög og landsvæði, sem styrkir þjóðina í heild af því að stærri hluti af hverjum árgangi menntar sig meira en ella væri. Ýmsar breytingar sem orðið hafa gera það auðveldara að stofna framhaldsskóla með færri nemendum en fyrir 30 eða 40 árum. Þess vegna er gerlegt að stofna framhaldsskóla í Borgarnesi, á Snæfellsnesi, Ólafsfirði og víðar. Ég hygg að það sé nokkuð samdóma álit þingmanna í þeim kjördæmum þar sem skólar hafa verið settir á stofn að það hafi verið til góðs. Ég man ekki eftir dæmi um að menn haldi því fram að það hafi leitt til verri stöðu að stofna framhaldsskóla á tilteknum stað.

Sama þróun á sér stað með háskólana. Þeir eru að færast út um landið rétt eins og framhaldsskólarnir áður. Þeir munu skila jákvæðum áhrifum alveg eins og framhaldsskólarnir gerðu. Það er deginum ljósara að það er ávinningur af því fyrir þjóðina eða þjóðarbúið í heild að það er háskóli á Bifröst, á Hvanneyri, á Hólum og á Akureyri. Það er líka ávinningur fyrir viðkomandi byggðarlög eða landsvæði sem njóta í ríkari mæli en önnur góðs af þeirri starfsemi.

Þannig mun það halda áfram. Það mun koma háskóli á Suðurnesjum. Reyndar er búið að gefa því vel undir fótinn af hálfu ríkisstjórnarinnar að koma honum formlega á legg. Það mun koma háskóli á Selfossi. Ég er alveg sannfærður um það. Það mun verða háskóli á Egilsstöðum innan skamms og hér er lagt til að það verði háskóli á Ísafirði. Allt þetta mun koma, vil ég leyfa mér að spá. Allt mun þetta mun verða til góðs fyrir þjóðina og fyrir einstök svæði.

Ég flutti þingsályktunartillögu um stofnun háskóla á Ísafirði fyrir fjórum árum ásamt þremur öðrum þingmönnum, Gunnari Birgissyni, Einari Oddi Kristjánssyni og Magnúsi Stefánssyni. Þá létum við taka saman fyrir okkur upplýsingar. Þar var m.a. dregið fram, til að sýna áhrifin af skóla á tilteknu landsvæði eins og lagt er til í þessu tilviki, að 400 stúdenta skóli sem hefði þar af 300 í staðarnámi, sem kallað er, mundi leiða til fjölgunar íbúa um 900. Það munar dálítið um það. Við erum þegar með langleiðina upp í þann fjölda af nemendum á svæðinu í fjarnámi, fjórum árum síðar. Ég hugsa að við hefðum kannski ekki þorað að halda því fram þá að fjölgunin yrði svo hröð sem reyndin hefur orðið. Svo bætast við nemendur af svæðinu sem eru í staðarnámi í öðrum háskólum.

Fjórðungssamband Vestfjarða ályktaði um stofnun háskóla á Ísafirði á þingi sínu í byrjun september og hvatti til að hann yrði stofnaður og tæki til starfa á næsta ári, árið 2008, rétt eins og lagt er til í þessari tillögu okkar þriggja þingmanna. Þá hefur bæjarstjórn Ísafjarðarbæjar lýst yfir stuðningi sínum við stofnun háskóla á Ísafirði. Því til viðbótar liggur fyrir stuðningur við tillöguna frá því fyrir fjórum árum frá bæjarstjórninni í Bolungarvík og ýmsum hagsmunasamtökum á svæðinu og reyndar frá Menntaskólanum á Ísafirði sem ég vil sérstaklega geta um að lýsti strax yfir stuðningi við stofnun háskóla. Fræðslumiðstöð Vestfjarða er annað dæmi um samtök sem studdi málið fyrir fjórum árum og ég hef enga ástæðu til að ætla annað en að sú afstaða sé óbreytt, bæði hjá Menntaskólanum á Ísafirði og fræðslumiðstöðinni.

Hins vegar kom fram, eins og ég átti von á, í umsögnum um málið fyrir fjórum árum, andstaða annarra háskóla, svo sem Kennaraháskólans og Háskólans í Reykjavík, af þeirri einföldu ástæðu að þeir eiga hagsmuna að gæta. Þeir óttast um hagsmuni sína verði þessi skóli að veruleika og leggjast því gegn málinu. Ég tel það vera skammsýni. Ég tel að menn eigi að draga lærdóm af reynslunni á Akureyri og þessir háskólar eigi að leggjast á sveif með okkur flutningsmönnum, styðja við bakið á tillögunni og vinna að því að stofna háskóla á Ísafirði. Reyndar held ég að menn ættu að halda áfram, eins og ég nefndi áðan, t.d. á Selfossi og Egilsstöðum, en það mál bíður betri tíma og er ekki til umræðu í þessu þingmáli.

Ég held að út af fyrir sig geti verið hægt að hugsa sér ýmsar útfærslur. Eitt verður þó að liggja alveg ljóst fyrir, að þar verður að vera sjálfstæður skóli. Það verður að vera sjálfstæð stofnun og það verður að vera skóli. Annað er óásættanlegt. Það er nauðsynlegt til að þeir sem hafa forræði

málsins á sinni hendi, þeir sem fara fyrir stofnuninni eða skólanum, séu fullmektugir í starfi. Annað kemur okkur ekki áfram eins og ætlast er til.

Til eru dæmi um það erlendis að margar stofnanir sameinast í háskóla. Ég varpa þeirri hugmynd fram, þótt það sé ekki tillaga okkar flutningsmanna, að auðvitað getur maður séð fyrir sér, horft til lengri tíma, að nokkrar stofnanir sem eru um landið myndi saman einn skóla þótt þær séu hver um sig sjálfstæð stofnun. Það væri ekki ósvipað form og þekkist og dæmi eru um í Englandi þar sem háskólar eru í raun safn af tiltölulega sjálfstæðum eða algjörlega sjálfstæðum einstökum skólum eða stofnunum. Ég gæti séð það fyrir mér að landsbyggðarskólarnir gætu orðið einn skóli samanlagt en hver um sig haldið sínu sjálfstæði og fjárveitingum en geti unnið saman, lagt saman krafta sína.

Ég legg þessa hugmynd inn til að undirstrika hvert markmiðið enda ljóst að leiðir að því markmiði gætu verið fleiri en ein. Við leggjum til eina ákveðna leið í þessu frumvarpi, þekkta leið sem hefur verið farin og af er góð reynsla.

En virðulegi forseti. Ég held að ég hafi ekki fleiri orð í framsögu fyrir þessu máli okkar en legg til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og menntamálanefndar að lokinni 1. umr.

[15:23]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Frumvarpið sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur mælt fyrir, til laga um háskóla á Ísafirði, er um margt ágætt og ég styð hugmyndin að baki því og markmiðin í því.

Það hefur komið fram áður á Alþingi að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum hér lagt fram þingmál á Alþingi við afgreiðslu fjárlaga nokkur undanfarin ár, um að varið verði sérstakri fjárupphæð á fjárlögum til Háskóla Vestfjarða á Ísafirði. Með því hefur verið að undirstrika að eitt fyrsta skrefið í þeim efnum er að slík stofnun fái sjálfstætt fjárlaganúmer.

Útfærslan sem hér er kynnt, að leggja hér fram sérstakt frumvarp til laga fyrir slíkan skóla er mjög gott og góðra gjalda vert. Ég ætla ekki að fara í einstakar efnisgreinar þessa frumvarps. Það er meira tæknilegt atriði að mínu mati. Málið er sett fram með heildstæðum hætti og markmið þess eru skýr, að stofna skuli sjálfstæðan háskóla á Ísafirði eins og flutningsmaður nefndi í ræðu sinni.

Sjálfsagt hefði verið enn betur til fundið hefðum við reynt að ná breiðari samstöðu um flutning þessa máls. En hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur áður flutt, ásamt öðrum þingmönnum, þingsályktunartillögu um stofnun háskóla á Ísafirði og því er nú fylgt eftir.

Það hefur verið eitt stærsta baráttumál Vestfirðinga, Ísfirðinga, og í rauninni allra velunnara Vestfjarða, að stofnaður verði sjálfstæður háskóli á Ísafirði. Ég minnist þess að fyrir kosningarnar 2003 var það eitt af stefnumiðum okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði í kosningunum það ár. Um það hefur síðan verið ályktað æ ofan í æ af hálfu samtaka á Vestfjörðum, af hálfu fjórðungssambands Vestfirðinga og nú síðast af hálfu bæjarstjórnar Ísafjarðar. Í listinn á Ísafirði hefur haft það sem sérstakt baráttumál, þ.e. framboðslisti Samfylkingar, Vinstri grænna og Frjálslyndra. Síðan hefur þetta verið samþykkt eins og hv. þingmaður gat um, samþykkt sem áskorun og ályktun af allri bæjarstjórn Ísafjarðarbæjar.

Það eru mikil vonbrigði að í fjárlagafrumvarpinu sem lagt hefur verið fram skuli stofnun þessa skóla ekki vera sett fram sem skilgreind stærð í fjárlögum næsta árs. Í umræðum svokallaðrar Vestfjarðanefndar, um aðgerðir til að styrkja atvinnulíf, búsetu og samfélag á Vestfjörðum, hefur stofnun háskóla á Ísafirði verið sett ofarlega og oft og tíðum hefur það verið númer eitt á listanum. Á fjórðungsþingi Vestfirðinga fyrir skömmu var einmitt aftur ítrekuð ályktun um stofnun sjálfstæðs háskóla á Ísafirði.

Ég var á framboðsfundum á Vestfjörðum, á Ísafirði, fyrir síðustu alþingiskosningar. Ég man ekki betur en að minnsta kosti þingmenn annars stjórnarflokksins, Samfylkingarinnar, væru afdráttarlausir í sínum yfirlýsingum um að eitt fyrsta skrefið sem ætti að taka strax í haust væri stofnun háskóla. Þeir tóku undir með okkur öðrum sem lögðum þunga áherslu á þetta mál. Ef ég man rétt, ég hygg að ég geti grafið það upp, gaf meira að segja frambjóðandi Sjálfstæðisflokksins vilyrði í þá átt.

Það er sitt hvað að vera með háskólasetur eins og nú er eða sjálfstæðan háskóla. Háskólasetrið sem nú er reynir að vinna sem best við þau skilyrði sem því eru sköpuð en það hefur takmarkaðar forsendur til að vinna að rannsóknum og kennslu á eigin vegum. Það er fremur samnefnari og farvegur fyrir aðkomu annarra aðila. Það þýðir að setrið er mjög veikt til þess að axla eigin ábyrgð og geta stýrt þróun með skipulegum hætti áfram, hvort heldur það er til kennslu eða rannsókna.

Á heimasíðu háskólasetursins, sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson vísaði til, er undirstrikað að setrið er ekki sjálft með kennslu- eða rannsóknastöður. Hins vegar er það í náinni samvinnu við allar rannsóknarstofnanir á svæðinu. Það styrkist með þeim hætti.

Hv. flutningsmaður, Kristinn H. Gunnarsson, vitnaði til stofnunar Háskólans á Akureyri. Þar var lengi vel sú stefna mjög sterk að útilokað væri að Háskólinn á Akureyri gæti starfað á sjálfstæðum forsendum, hann yrði að vera útibú eða deild frá Háskóla Íslands eða öðrum háskólum sem stæðu að honum í einhverju samstarfi. Þessi stefna var í rauninni búin að drepa hugmyndina um Háskóla á Akureyri en sem betur fer höfðu aðilar innan stjórnsýslunnar kjark og þor til að taka þá ákvörðun að stofna sjálfstæðan háskóla á Akureyri. Ég tek undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, að ef það hefði ekki verið gert hefði ekki orðið neinn verulegur fiskur í þeirri stofnun.

Vandi Háskólans á Akureyri hefur lengst af síðan verið sá að hann hefur átt erfitt með að byggja upp sínar eigin rannsóknastöður og sína eigin rannsóknastarfsemi. Skipulagið hefur verið knúið fram með þeim hætti að aðrar rannsóknastofnanir, sem eiga höfuðstöðvar sínar í Reykjavík, hafa verið með útibú á Akureyri sem síðan hafa verið flétttuð inn í starfsemi háskólans. Háskólinn á Akureyri hefur sem slíkur ekki borið stjórnsýslulega ábyrgð, hvorki fjárhagslega né verkefnalega, á þeim rannsóknaverkefnum sem þar hafa lengst af verið stunduð. Þetta hefur gert Háskólanum á Akureyri erfitt fyrir að þróast sem háskóli.

Ég þekki það af reynslu minni við að byggja upp Hólaskóla, sem nú hefur fengið lagalega stöðu sem háskóli, að ég þurfti ætíð að berjast við þessi sjónarmið, einkum frá fólki sem taldi sig hafa sérstakt vit á þessum hlutum, var gjarnan á höfuðborgarsvæðinu og taldi ófært að sinna starfsemi, rannsóknum og kennslu, á háskólastigi með ábyrgum hætti svo vel færi úti á landi án þess að einhver í borginni bæri ábyrgð á þeim eða væri einhvers konar forsjáraðili. Þetta er hin stöðuga forsjárhyggja sem við mætum frá miðstýrðum stofnunum á höfuðborgarsvæðinu, við þekkjum það ósköp vel. Þetta var það sem maður þurfti helst að takast á við. Þá var leiðin sú að maður þurfti að vera búinn að sanna sig meira en fyrir fram og ná verkefnunum helst áður en nokkur vissi af því til þess að standast stofnunum á höfuðborgarsvæðinu snúning, þær höfðu náttúrlega aflið með sér.

Ef við hefðum ekki farið þá leið að leggja áherslu á að þau verkefni sem byggðust upp við Hólaskóla væru á forsendum skólans sjálfs, og hann hefði forræði yfir þeim sem flestum, hefðum við náð skammt, ef við hefðum algjörlega átt að lúta því sem aðrir vildu leggja okkur til í þeim efnum. Þetta þarf að hafa í huga á Ísafirði. Þar hafa allnokkrar rannsóknastofnanir útibú sem starfa í tengslum við háskólasetrið, við getum nefnt Hafrannsóknastofnun, Rannsóknastofnun fiskiðnaðarins, Snjóflóðasetrið, á vegum Veðurstofunnar, o.s.frv. Ég tel það forsendu fyrir því að þetta starf geti blómgast og vaxið og komið að fullum notum, bæði inn á við og út á við, að þessar stofnanir heyri með beinum hætti undir háskóla á Ísafirði, stjórnsýslulega, fjárhagslega, ábyrgðarlega og einnig faglega. Menn taka mikla áhættu með því að stilla upp útibúum frá mörgum stofnunum til hliðar við háskóla eða háskólasetur sem á að fara að byggja upp á eigin forsendum. Þeir nýta þá ekki þá krafta sem verið er að leggja inn í þetta samfélag í formi vísindastarfa, nýta það ekki með þeim hætti að færa það saman stjórnsýslulega og Háskóli Vestfjarða ætti að hafa yfirumsjón með því.

Áður en við förum lengra í að fylgja eftir hugmyndum um uppbyggingu á rannsóknum, þróunarstarfi og kennslu á háskólastigi á Vestfjörðum er afar brýnt að um þetta sé stofnuð ein stofnun, hún fái þessi verkefni, geri samninga um skilgreind verkefni við Hafrannsóknastofnun, við þær stofnanir sem nauðsynlegt er að gera samninga við um skilgreind verkefni en beri sjálf ábyrgð á því að þau vaxi og þróist í samstarfi við þá aðila.

Talað er um að vandi stofnana á Íslandi sé sá hvað þær séu litlar, að stofnanir eins og háskóli á Ísafirði, háskóli á Hólum eða háskóli á Akureyri séu svo litlar að þær geti ekki starfað sem slíkar. Menn vitna þá gjarnan í einhverja heimsmynd hvað það varðar. Þá er rétt að hafa í huga að hver einasti háskóli á Íslandi, eða háskólastofnun, er mjög lítill í alþjóðlegu samhengi. Styrkur starfa á þessum vettvangi, hvort sem er nám eða rannsóknir á háskólastigi, felst í styrk og frumkvæði einstaklingsins og hvernig hann nýtir sitt nánasta samfélag og alþjóðasamfélagið til þess að vinna að málum. Einstaklingurinn skiptir gríðarlega miklu máli og hann er okkar styrkur. Það er hann sem við eigum að rækta og gefa tækifæri. Litlar stofnanir hafa sveigjanleika, þær eru fljótar að laga sig að breyttum aðstæðum, þær eru fljótar að taka til sín strauma, finna hvað er efst á baugi eða hvað er að gerast í samfélaginu. Slíkar stofnanir verða því gríðarlega mikill þáttur í daglegu lífi, daglegri sýn og daglegri vitund samfélaga. Háskóli á Ísafirði yrði þetta allt ef hann yrði stofnaður.

Ég tel að stjórnvöld séu að leika sér að eldinum með því að stofna ekki háskóla á Ísafirði, með því að láta hann áfram berjast sem háskólasetur. Hann hefur enga stjórnsýslulega stöðu, hann er ekki með viðfangsefnisnúmer á fjárlögum. Hann hefur því mjög takmarkaðan sjálfstæðan grunn til þess að byggja á. Hins vegar notfæra ýmsir aðrir sér þá velvild og þær væntingar sem að baki búa með því t.d. að efla útibú frá hinum og þessum stofnunum. Það er svo sem gott en styrkinn á að nota, umræðuna, viljann til að láta þetta gerast, núna til þess að stofna háskóla á Ísafirði. Hann fær síðan tækifæri til að þróast á sínum forsendum, á forsendum heimamanna, á forsendum þeirra auðlinda og þess umhverfis sem þar er og skapar honum sérstöðu.

Frú forseti. Ég styð þetta afdráttarlaust. Ég tel að með því að verða ekki nú þegar við óskum heimamanna um stofnun háskóla á Vestfjörðum sé í rauninni verið að svíkja þau loforð og fyrirheit sem þar hafa verið gefin á undanförnum vikum og missirum. Þetta var eitt stærsta loforð sem gefið var fyrir síðustu kosningar á Vestfjörðum, að minnsta kosti þar sem ég var á framboðsfundum. Þetta hefur líka verið ein helsta krafa íbúa á Vestfjörðum nú í sumar og haust, jafnvel í ljósi þess að þar eru erfiðleikar og mikilvægt að styðja það sem þar er í gangi og þar er verið að byggja upp. Þetta voru ein stærstu fyrirheit sem hafa verið gefin íbúum og samfélögum á þessum svæðum og það er svo sannarlega verið að leika sér að eldinum ef ekki á að verða við þeim óskum og standa við þau fyrirheit og stofna Háskóla Vestfjarða á Ísafirði nú strax í vetur. Fjárlög fyrir árið 2008 eiga einmitt að taka af allan vafa í þeim efnum. Við bjóðum hættunni heim ef við rennum út í eitt ár enn í óvissu. Aðeins í gegnum fjárlög og fjárveitingar gerast þessir hlutir og þar verða þeir að koma fram.

Frú forseti. Ég læt ræðu minni lokið. Ég ítreka að það er eitt stærsta mál Vestfjarða og samfélagsins alls að við stöndum myndarlega að stofnun og stöndum myndarlega á bak við háskóla á Ísafirði og gefum honum tækifæri til að vaxa og þróast á þeim forsendum sem hann getur skapað sér, bæði hvað varðar samfélagið og auðlindirnar. Möguleikarnir eru miklir.

[15:41]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir eindreginn stuðning við málið. Það kemur mér ekki á óvart, ég vissi af afstöðu þingmannsins, hún hefur komið fram áður, m.a. í umræðu um þingsályktunartillöguna sem flutt var fyrir fjórum árum.

Ég tek undir það sem kom fram í máli hv. þingmanns, að stofnun háskóla í því umhverfi sem byggt hefur verið upp á undanförnum árum á Ísafirði, með fjölgun stöðugilda í rannsóknum hjá ýmsum stofnunum, er ákaflega skynsamlegt skref. Háskólinn er miklu betur í stakk búinn til að taka til starfa eftir að þau störf hafa verið sett á fót á undanförnum árum og komið er til starfa fólk sem sinnir þeim og get-

ur stutt við bakið á skólanum. Það mundi líka styðja við bakið á umræddum stofnunum eða útibúum, sem eru oft einyrkjabúskapur, að verða hluti af háskólanum, annaðhvort renna inn í hann eða vera í samstarfi við hann með sameiginlegum rekstri og með samstarfssamningi. Ég hugsa að báðir aðilar mundu njóta góðs af þeirri breytingu sem hv. þingmaður stakk upp á að yrði gerð.

Ég held að þessi ábending þingmannsins styrki málið. Það er með þennan skóla eins og aðra að þeir sem koma til með að leiða skólann, vera í forsvari fyrir hann, eiga að ráða ferðinni og móta framtíðina fyrir skólann. Það er ekki okkar að stafa það ofan í menn langt fram í tímann, við getum ekki séð það fyrir og eigum ekki að vera að reyna það. Mér sýnist þó að skóli þarna fyrir vestan mundi sérhæfa sig á sjávarútvegssviði og umhverfissviði.

[15:43]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil undirstrika að það er mikið fagnaðarefni að þó að stofnanir eigi sínar höfuðstöðvar í Reykjavík séu þær að byggja upp starfsemi sína á Ísafirði. Ég fagna því og hvet til þess að það sé gert eins myndarlega og nokkur kostur er. Ég legg hins vegar áherslu á heildarsýnina, sem ég held að sé mikilvægt að hafa, til þess að sýna fram á hvar möguleikarnir liggja og hvar hlutverkið liggur. Við höfum, eins og hv. þingmaður minntist á, þessi hafsvæði, strandsvæði, úti fyrir Vestfjörðum, við höfum líka hina hrikalegu, stórbrotnu og margvíslegu náttúru sem Vestfirðir bjóða upp á. Við höfum tenginguna til Grænlands, til norðurslóðarinnar, það er mjög eðlilegt að horft sé til þess. Þar eru að opnast nýir heimar og breyttir frá því sem verið hafa með bráðnun íss þó að það hafi í sjálfu sér ekki áhrif á mikilvægi rannsókna og menntastarfs á þessum sviðum.

Þarna eru gríðarlega miklir möguleikar og það er mikilvægt að við notum og nýtum þann drifkraft, þær væntingar sem hafa verið byggðar upp í tengslum við uppbyggingu háskóla á Ísafirði, að við notum það núna, tökum ekki þá áhættu að fresta eða fara að vinna eitthvað betur, skoða og skoða. Þetta hefur verið skoðað býsna vel undanfarin ár. Það liggja fyrir dæmi, forsendur, Háskólinn á Akureyri, háskólinn á Hólum, háskólinn á Hvanneyri, háskólinn á Bifröst, það er eiginlega flestallt þekkt í þessu. En þetta byggist á frumkvæði, krafti, endalausum vilja og þreki heimamanna til að byggja þetta upp. (Forseti hringir.) Sá kraftur er til staðar og hann á að nýta.

[15:45]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég tek líka undir það sem kemur fram í máli hv. þingmanns, kannski er rétta tækifærið núna til að láta til skarar skríða í þeirri stöðu sem sjávarútvegurinn er eftir ákvörðun um niðurskurðinn í þorski um einn þriðja. Fyrirsjáanlegt er að þessi niðurskurður muni vara um eitthvert árabil í umtalsverðum mæli. Áhrifin eru mjög mikil á þessu svæði og trúlega nokkuð langvarandi og þá er kannski öflugasta mótvægisaðgerðin sem hægt er að grípa til um þessar mundir sú að stofna háskóla á Ísafirði. Það mundi gjörbreyta stöðunni þar, bæði í atvinnumálum, menntamálum og kannski viðhorfi Vestfirðinga þar sem töluverður uggur er um framtíðina.

Menn sjá ekki alveg fram á veginn hvert stefnir. Menn eru uggandi um að fram undan sé heldur samdráttur og áframhaldandi undanhald í þessum byggðum. Stofnun háskóla fyrir atbeina stjórnvalda yrði mjög skýrt merki um vilja þeirra til að snúa þróuninni við. Ég held að þau ættu að nýta þetta tækifæri. Það kæmi í réttu framhaldi af uppbyggingunni á háskólasetrum á undanförnum fjórum árum. Þá var farin sú leið að í stað þess að stofna háskóla, eins og við lögðum nokkrir til, var stofnað háskólasetur. Nú eru þeir sem aðhylltust það komnir á þá skoðun að rétt sé að stíga skrefið til fulls og nýta þá uppbyggingu sem hefur verið með setrinu til þess að stofna skóla á (Forseti hringir.) Ísafirði.

[15:47]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson rakti í framsöguræðu sinni hefur menntunin náttúrlega þróast og byggst upp. Við erum komin með framhaldsskóla mjög víða um land. Krafan er sú núna og hefur verið. Við fluttum einmitt þingmál, eitt fyrsta þingmál mitt hér á þingi, 1999–2000, um að það skyldi vera skylda að bjóða upp á nám í heimabyggð til 18 ára aldurs. Það þótti mjög fjarlægt þá, og hópi hér, meira að segja þáverandi menntamálaráðherra, fannst það fráleitt. Núna þykir sjálfsagt og brýnt að koma því á þannig að jafnrétti sé til náms hvað það varðar. Þetta er bara eðlileg þróun og nú erum við að þróast upp í háskólastarfsemi með háskóla víða um land.

Hv. þingmaður minntist á Selfoss. Ég flutti síðasta vetur tillögu um háskólasetur á Selfossi og reyndar líka á Akranesi. Ég tel að þetta eigi að koma. Þetta á að koma til þess að hluti af heimasamfélagi sé starfsemi á þessum vettvangi, rannsóknir, kennsla og þróunarstarf sem krefst háskóla- og akademískrar menntunar á vettvangi sem hluti af hverju samfélagi en ekki bara samfélag hér og rannsókna- og háskólasamfélag þar. Það tel ég einmitt ranga nálgun, vil heldur að þetta falli saman.

Liður í því væri háskóli á Ísafirði. Ég vona að við getum orðið sammála um það, við hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, að flytja líka tillögu við afgreiðslu fjárlaga um að sérstök fjárveiting verði veitt á fjárlögum til háskóla á Ísafirði. Það held ég að sé næsta og stærsta skrefið.

[15:50]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir sjónarmiðin og röksemdirnar sem hv. fyrsti flutningsmaður þessa frumvarps, Kristinn H. Gunnarsson, flutti áðan í framsöguræðu sinni fyrir frumvarpinu. Enn sem komið er verður ekki séð að mikill ágreiningur sé kominn fram um efni þess eða þau sjónarmið. Vissulega er hægt að taka undir það með hv. þm. Jóni Bjarnasyni að vert væri að skoða það að flytja sérstaka breytingartillögu við fjárlög um það að veita fjármuni til þessa verkefnis fljótlega þannig að framkvæmdir gætu komist í gang ef vilji þingmanna er að standa þannig að.

Þau orð sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hafði eftir fyrrverandi menntamálaráðherra Birgi Ísleifi Gunnarssyni varðandi Háskólann á Akureyri um að ekkert væri raunhæf-

ara í byggðamálum en að færa menntun út í byggðir landsins eru sjónarmið sem við þurfum að skoða. Ég tek undir þau sjónarmið heils hugar.

Það er áætlað að um 150 manns stundi fjarnám á Vestfjörðum. Ef myndarlega væri staðið að uppbyggingu háskóla á Vestfjörðum mætti ætla að sá fjöldi sem sækti þá skólastofnun yrði töluvert meiri. Þau sjónarmið og þau atriði gera það að verkum að ég tel réttlætanlegt, og meira en það, að samþykkja það frumvarp sem hér liggur fyrir.

Þá er spurningin hvort tíminn sé réttur í sambandi við þetta mál. Er eðlilegt að leggja út í eða hugsa um framkvæmdir við háskóla á Ísafirði eins og nú árar? Hefur ekki háskólum fjölgað? Er ekki komið nóg? Er nokkur ástæða til að bæta við? Staðreyndin er sú að þegar talað var um háskóla á Akureyri sögðu margir: Það er ekki möguleiki, þetta gengur ekki, þetta er ekki hægt. Það er verið að útþynna háskólanám á Íslandi.

Reynslan hefur orðið önnur. Þegar maður kemur í háskólana á Akureyri, að Hólum, Hvanneyri og Bifröst sér maður að þarna eru vaxandi þekkingarsetur sem hafa jákvæð áhrif á umhverfi sitt. Það að sjá það starf blómstra hvetur mann til þess að hugleiða hvort ekki sé möguleiki á því og rétt að skoða hlutina í öðru ljósi hvað varðar fleiri staði á landinu.

Ég er þeirrar skoðunar að það sé mikilvæg mótvægisaðgerð en ekki bara mótvægisaðgerð eins og nú árar varðandi Vestfirði að koma á háskóla á Ísafirði, heldur sé þarna spurningin um að hugsa hlutina út frá nýjum sjónarmiðum og nýjum leiðum til þess að skjóta styrkri stoð undir byggð á þessu svæði á grundvelli vitsmuna og þekkingar. Miðað við það sem við höfum séð gerast annars staðar þar sem háskólar hafa tekið til starfa er ég ekki í nokkrum vafa um að þarna yrði um mjög jákvæðan hlut að ræða.

Virðulegi forseti. Með sama hætti og ég tel að afleggja verði stefnu sem skilar ekki árangri hljótum við sem viljum sjá blómlega byggð um allt land að leita nýrra leiða, leiða sem móta traustar byggðir grundaðar á arðsköpun, þekkingu og dugnaði fólksins. Með því að samþykkja þetta frumvarp leggja þingmenn sitt lóð á vogarskál nútímalegrar byggðastefnu, mótað á grunni þekkingar, hagkvæmni og hugvits.

[15:54]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að hér er komið fram frumvarp um háskóla á Ísafirði og ætla að fjalla um málið eins og það lítur við mér. Sjálfur hef ég talað mjög fyrir því að ein af grundvallarstoðum í byggðamálum í nútímalegri byggðastefnu sé menntun og tækifæri til náms sem næst heimabyggð.

Við höfum séð það á ýmsum úttektum og athugunum að þessu hefur verið mjög misskipt í landinu og menntun verið heldur síðri, þ.e. styttra nám hjá einstaklingum sem hafa búið á landsbyggðinni en á höfuðborgarsvæðinu.

Nú er það þannig á Vestfjörðum að þar er starfandi háskólasetur sem menn höfðu séð fyrir sér sem vísi að háskóla. Þetta háskólasetur hefur gegnt þar mikilvægu og vaxandi hlutverki. Eins og komið hefur fram fyrr í umræðunni hafa menn líka fært ýmis störf út á þetta svæði sem væri mjög æskilegt að tengja háskólastarfi á svæðinu eins og réttilega hefur komið fram.

Þetta háskólasetur hefur byggt á því að það hefur haft tengsl við aðra háskóla og hefur kennt áfanga frá öðrum háskólum en ekki notið sjálfstæðis til ákvarðanatöku. Það verður að segjast eins og er að ótti Vestfirðinga, eins og gjarnan vill verða með svona útibú eða háskólasetur, hefur verið sá að þegar að þrengir verði þessir angar skornir af. Í þessu samhengi er mjög eðlilegt að hér sé flutt tillaga um að háskóli rísi á Ísafirði.

Það er réttilega bent á í þessu frumvarpi til laga sem flutt er hér að þetta mál hefur verið borið fram af mjög mörgum aðilum, stofnunum og pólitískum samtökum. Meðal annars fjallaði Vestfjarðanefndin um þetta og mælti með háskóla á Vestfjörðum. Niðurstaðan varðandi framhald málsins varð sú, þrátt fyrir að réttilega megi benda á að það sé kannski kominn tími aðgerða en ekki umræðna, að skipuð var nefnd af menntamálaráðherra og ríkisstjórninni og henni falið að finna leið og koma fram óskum og hugmyndum um að sett yrði upp framtíðarsýn varðandi háskóla og rannsóknastarf á Vestfjörðum. Þessi nefnd hefur fengið mjög skamman tíma til að skila tillögum. Hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir leiðir þessa nefnd og hún á að skila núna um áramót.

Þar treysti ég á að menn skoði þá tillögu sem kemur fram hér í frumvarpinu ásamt öðrum sem hafa verið ræddar, m.a. af flutningsmanni, hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, um hvort um yrði að ræða sjálfstæðan háskóla eins og hér er gert ráð fyrir eða háskóla undir einhverjum regnhlífarsamtökum landsbyggðarskóla eða með öðrum hætti. Mér finnst að menn eigi að ræða þetta mjög opið og hreinskilnislega.

Ég tek undir áhyggjur sem komu fram fyrr í umræðunni, réttara sagt undirstrika með þeim sem hér hafa talað áður, að það er mikilvægt að þarna verði um að ræða sjálfstæða stofnun sem hafi vald til að taka ákvarðanir, hafa frumkvæði, en verði ekki sett undir eitthvert miðstýrt vald af höfuðborgarsvæðinu. Ég bind miklar vonir við þessa nefnd. Ég veit að hún er þegar farin að starfa af fullum krafti og er m.a. að funda, ef ég veit rétt, í augnablikinu. Ég vona að hún skili sem allra fyrst og að menn geti þá farið að vinna að þeim tillögum sem þar koma fram ef um þær verður samkomulag.

Eins og ég sagði áðan hef ég verið talsmaður þess, og það er alveg réttilega vitnað í Samfylkinguna í því efni í Norðvesturkjördæmi, að háskóli eigi að rísa á Ísafirði. Það er liður í því að efla menntun á landsbyggðinni og tel ég það gríðarlega mikilvægt. Ég hef gjarnan orðað þetta þannig í umræðunni: Leyfum blómunum að gróa. Við eigum að fá fallegt landslag. Háskólar eru að spretta upp víða á landinu og eru að styrkjast. Ég held að það sé mjög gott. Það kann að vera, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson benti réttilega á, að síðar meir þurfi að setja þau undir einhver regnhlífarsamtök, einhverja sameiginlega stjórn til að fyrirbyggja að kostnaðurinn fari mjög úr böndum, til þess að stjórna háskólastarfinu í landinu.

Við sjáum það á höfuðborgarsvæðinu þar sem Kennaraháskóli Íslands er að renna sem sjálfstæð deild inn í Háskóla Íslands. Það kann að vera með einhverjum svipuðum

hætti sem við þurfum að taka háskólanámið síðar meir en ég held að það sé mikilvægt að menn fari af stað sem sjálfstæðir skólar, vinni að eigin rannsóknum, taki mið af því umhverfi sem háskólinn sprettur upp úr, fái tækifæri til að móta sig og fái til þess fjármagn því að það skiptir mjög miklu máli. Það verður eitt af því sem við þingmenn Norðvesturkjördæmis, og raunar vonandi landsins alls, tökum okkur fyrir hendur, þ.e. að verja háskólana sem einmitt eru á þessu svæði, Bifröst, Hvanneyri og Hólaskóla. Það þarf að standa þétt við þá þannig að þeir fái að vaxa og dafna til jafns við aðra háskóla.

Ég fagna því að þetta frumvarp kemur fram. Ég hef að vísu orðað það stundum þannig að því miður erum við þingmenn oft að keppast við það að vekja athygli á okkur sjálfum. Þá víkur málið sjálft kannski fyrir því að það skiptir máli hver merkir sér það. Mér finnst þetta mál að því leyti bera merki um að ekki var leitað samráðs um að reyna að flytja málið þó að menn hafi vitað hug þingmanna almennt. Hv. þm. Jón Bjarnason benti á að hann hefði flutt tillögur um þetta. Hann veit af áhuga mínum, en menn hafa áhuga á að merkja sér þetta sem er út af fyrir sig bara hið besta mál. Það skiptir meira máli að við náum árangri í því sem við erum að gera og reynum þá að standa saman að því að koma málum í farveg sem skilar árangri. Það ætla ég að vona að okkur takist í framhaldinu.

Ég tek undir þau sjónarmið sem hafa komið fram um að það megi leggja í töluverðan kostnað til að stuðla að aukinni menntun á landsbyggðinni. Það væri örugglega ein öflugasta byggðastefnan, ég vil ekki kalla þetta lengur mótvægisaðgerðir, að stuðla að aukinni menntun, þ.e. tækifæri til menntunar sem næst því þar sem fólkið býr.

Ég vonast til að þetta frumvarp fái eðlilegan framgang í menntamálanefnd, að við fáum síðan tækifæri til að skoða það í framhaldi af vinnu þeirrar nefndar sem er að vinna að málefnum háskóla á Vestfjörðum og náum þá saman um einhverja þá leið sem getur stuðlað að aukinni háskólamenntun á Vestfjörðum sem og annars staðar á landsbyggðinni.

[16:02]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég dreg ekki í efa einlægan hug hv. þm. Guðbjarts Hannessonar varðandi stofnun háskóla á Ísafirði, ég heyrði hv. þingmann taka það svo skýrt fram í aðdraganda kosninga á síðastliðnu vori að ég hef enga ástæðu til þess. Hins vegar hlýtur það að valda vonbrigðum þegar ríkisstjórnarsamstarf Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar er komið á að eitt stærsta málið sem Vestfirðingar hafa borið fram, stofnun sjálfstæðs háskóla á Ísafirði, skuli enn einu sinni vera sett í nefnd.

Það er nú ekki svo að þetta mál hafi ekki áður verið í nefnd. Ég held að ég minnist a.m.k. tveggja nefnda á þeim skamma tíma sem þetta ferli hefur staðið um stofnun háskóla á Ísafirði, fyrir utan Vestfjarðanefndina sjálfa sem lagði þetta mjög afdráttarlaust til, og svo skal málið nú sett aftur í nefnd. Af því að hv. þingmaður á aðild að ríkisstjórnarsamstarfinu og um leið þeirri ákvörðun sem þarna var tekin vil ég spyrja hann: Var þetta virkilega nauðsynlegt? Var haft samráð við þingmanninn um að setja þyrfti málið í enn eina nefndina? Ég hefði skilið það ef tekin hefði verið pólitísk ákvörðun um stofnun háskóla og svo hefði verið skipuð nefnd til að útfæra hana í einstökum atriðum, ef tekin hefði verið pólitísk ákvörðun eins og gefin voru fyrirheit um. En að setja málið aftur í nefnd til þess að skoða stjórnsýslulega stöðu og hvað eigi að gera, ég verð að lýsa mikilli óánægju með það og tel það hafa verið algjöran óþarfa og ég spyr hv. þingmann hvort hann hafi verið aðili að (Forseti hringir.) slíkri ákvörðun.

[16:04]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það var nú ekki svo að ég stæði við samningaborðið á Þingvöllum þegar ríkisstjórnin var sett af stað þannig að var ég ekki spurður sérstaklega hvað þetta varðar. Aftur á móti vil ég taka fram að nefndin sem sett var á stofn er framkvæmdanefnd, hún er ekki til að svæfa málið. Talað er um nefnd sem á að vinna að framtíðarsýn háskóla- og rannsóknarstarfs á Vestfjörðum og hún er einmitt stofnuð í framhaldi af tillögum sem komu frá Vestfjarðanefndinni þannig að ég bind mjög miklar vonir við þessa nefnd.

Aftur á móti ætla ég mér ekki það hlutverk að svara nákvæmlega, þrátt fyrir mikla umræðu á undanförnum árum, með hvaða hætti eigi að gera þetta. Mér finnst eðlilegt að það komi fram frá nefndinni sem vönduð tillaga og ég áskil mér þá rétt til að hafa skoðun á því þegar þar að kemur. Ég lít ekki á nefndina sem nefnd til að byrja á málinu upp á nýtt heldur nefnd til framkvæmda í framhaldi af öllum þeim tillögum sem hafa verið fluttar á undanförnum árum, misjafnlega útfærðar, því að við skulum ekki láta eins og það sé bara ein tillaga uppi um það hvernig eigi að gera þetta. Hv. þm. Jón Bjarnason veit það m.a. frá yfirmanni Háskólasetursins á Ísafirði að hann gerði í sjálfu sér ekki greinarmun á því hvort þar yrði áfram háskólasetur eða háskóli þegar við heimsóttum stofnunina nýlega. Eftir sem áður ætla ég að undirstrika það að ég tel réttara að þar verði sjálfstæður háskóli, a.m.k. til að byrja með, vegna þess að ég held að það tryggi sjálfstæði og tryggi að fjármagnið fari ekki yfir á Reykjavíkursvæðið eins og svo margt annað.

[16:06]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þarna stendur nefnilega hnífurinn í kúnni. Það þarf pólitíska ákvörðun um hvað á að gera. Meðan þessi nefnd hefur ekki pólitíska ákvörðun til að fara eftir fellur hún bara að mínu mati í safn fyrri nefnda sem eru að skoða málin og velta fyrir sér hvað sé hægt o.s.frv.

Ákvörðun um Háskólann á Akureyri var pólitísk, hún var tekin hér, það var pólitísk ákvörðun. Hún var hvorki embættismannaleg né nefndarleg og gott ef ekki var að þær nefndir sem voru að störfum hafi lagst gegn þessu eða dregið í efa að þetta væri skynsamlegt eða hægt. Sama var um endurreisn Hólaskóla, það var pólitísk ákvörðun, það var búið að taka embættislega ákvörðun um að leggja hann niður. Það var reyndar hluti af ríkisstjórnarákvörðun 1980 að hann skyldi endurreistur og það var pólitísk ákvörðun. Stofnun þessara háskóla og stofnun þessara skólasetra eru pólitískar ákvarðanir en ekki embættislegar. Auðvitað er

gott að þær séu vel undirbyggðar embættislega. En nefnd núna — það er búið að fara vel í gegnum þá vinnu og það skortir pólitíska ákvörðun. Ég tel hættulegt að draga hana enn á langinn og ekki síst með svona hálfgerðum seim sem hv. þingmaður var með um sjálfstæði fyrst og að sjá svo til.

Eitt mikilvægasta atriðið er að fram komi pólitísk ákvörðun um stofnun háskóla á Ísafirði og síðan verði lagt allt kapp á að hann standi undir því nafni með samfélaginu og þeim möguleikum sem hann hefur. Ég er viss um að hann hefur þá mikla og það muni takast eins vel til þar og á Akureyri, Hólum, Hvanneyri og Bifröst þegar ákvörðun verður tekin og menn þjappa sér saman á bak við hana. En það þarf þá að taka þá ákvörðun.

[16:08]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekkert að draga úr því að það er rétt hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni að hér þarf pólitíska ákvörðun. Ég ætla að vona að hún komi, þ.e. nákvæmlega hvernig við ætlum að framfylgja þessu, sem sagt framkvæmdaplan um það með hvaða hætti staðið verður að háskóla- og rannsóknastarfi á Vestfjörðum. Aftur á móti getum við deilt um hvort eðlilegt hefði verið að það yrði fyrst ákveðið og síðan sett á stofn framkvæmdanefnd til að fylgja því eftir eða hafður sá aðdragandi sem kom með skipun nefndarinnar sem nú er að störfum. Ég ætla ekkert að deila um það í sjálfu sér, ég vona að niðurstaðan verði jafngóð hvora leiðina sem við förum.

[16:09]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir góðar undirtektir við þetta mál. Ég hafði svo sem búist við því að hann legðist á sveifina bæði með okkur sem flytjum málið og flokksfélögum sínum á Vestfjörðum, þannig að það kemur mér ekki algjörlega á óvart að hann skuli styðja málið eins eindregið og fram kom í máli hans.

Ég geri ekki athugasemdir við að stjórnarflokkarnir í nýrri ríkisstjórn setji mál af þessum toga í nefnd til athugunar og undirbúnings, það er eðlilegt að þeir sem koma nýir að stjórnarborðinu gefi sér tíma til að fara yfir það sem fyrir liggur og skoði valkostina í því, því að þeir eru auðvitað fleiri en einn og frumvarpið dregur einn valkost skýrt fram sem er þekktur og hefur verið farinn og góð reynsla er af. Ég gat þess einmitt í framsöguræðu að til væru fleiri útfærslur vegna þess að ég þykist vita að fleiri séu að hugsa á þeim nótum hvort ekki sé réttara að fara aðra leið til stofnunar sjálfstæðs háskóla en bent er á í frumvarpinu og vildi því vera undir það búinn að geta mætt þeim sjónarmiðum og sett það fram strax í upphafi að við erum tilbúin til að ræða slíka hluti, enda hafi þeir sama markmið og frumvarpið stefnir að, sjálfstæða skólastarfsemi á Ísafirði.

Ég held að menn eigi að taka öllu slíku með opnum huga. Í þessu máli er líklega að ég hygg, ég vil leyfa mér að halda því fram, þingmeirihluti fyrir málinu. Fyrir liggur afstaða Vinstri grænna, að ég hygg alls flokksins, Framsóknarflokkurinn hefur það í sinni stefnu að stofna háskóla á Ísafirði, Frjálslyndi flokkurinn styður málið og ég veit að það er mikill stuðningur við þetta mál í báðum stjórnarflokkunum.

[16:11]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þarf í sjálfu sér ekkert að svara því sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson segir, ég held að við séum algjörlega sammála um að málið þurfi að fara í áframhaldandi vinnu, ekki til að svæfa það heldur þvert á móti til að koma því á framkvæmdastig og ég treysti á að við eigum um það gott samstarf. Ég óttast ekki að ríkisstjórnin standi ekki að því að efla háskólastarf og framhaldsskólastarf á landsbyggðinni og þó að við sjáum það ekki allt í fyrstu fjárlögum treysti ég á að það verði enn þá sýnilegra í næstu fjárlögum á næsta ári.

[16:12]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mikið vatn hefur runnið til sjávar frá því að mál þetta var flutt fyrir fjórum árum og sett hér fram sem nánast nýmæli í pólitíska umræðu í menntamálum á þeim tíma. Þá þegar var töluverður stuðningur við málið heima í héraði og reyndar víðar. Hann hefur vaxið með árunum og þess vegna er ég tiltölulega bjartsýnn um framgang málsins því að ég þykist sjá að stuðningurinn sé orðinn það mikill og hafi aukist það mikið á þessum fjórum árum að það séu góðar líkur á því að málið muni ná fram að ganga. Það er auðvitað ekki öruggt fyrr en það er í höfn og auðvitað hafa fulltrúar annarra sjónarmiða beitt sér gegn þessu máli og við þau sjónarmið þarf að glíma. Við stjórnmálamennirnir þurfum að hlusta á þau sjónarmið, sem ég hygg að komi fyrst og fremst úr háskólasamfélaginu á höfuðborgarsvæðinu, og fara yfir þau rök sem þar er að finna og vega það og meta á móti málinu að öðru leyti sem hefur verið ágætlega rakið í ræðum í þessari umræðu hver ávinningurinn er bæði þjóðhagslega og á einstökum svæðum.

Ég treysti því að menn komist að þeirri niðurstöðu og ríkisstjórnin líka að það séu meiri hagsmunir í að fara þessa leið en ekki. Þess vegna er ég nokkuð bjartsýnn á að mál þetta muni ná fram að ganga á næstu árum, skulum við segja, það mun kannski verða gert í einhverjum áföngum en ég er sæmilega bjartsýnn á að næstu árum málið fái þann framgang sem við óskum eftir.

[16:14]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég fagna því hversu jákvætt hefur verið tekið undir þetta mál efnislega sem við þingmenn Frjálslynda flokksins höfum flutt, um stofnun háskóla á Ísafirði. Það fer ekki á milli mála að það yrði mikil lyftistöng fyrir Vestfirði í heild að háskóli yrði formlega stofnaður á Vestfjörðum. Háskólasetrið sem þar starfar hefur vissulega verið góð viðbót við það sem fyrir var og við höfum auðvitað bundið við það vonir að það fengi að þróast til þess að verða sjálfstæður háskóli. En okkur hefur fundist miða frekar hægt.

Þess vegna ákváðum við að flytja þetta mál, frumvarp sem væri þá einn valkosturinn til þess að stofna háskóla á Ísafirði með formlegum hætti sem hefði lagastoðir og lagagrunn til að byggja á þannig að hægt væri að fara af stað.

Ég heyri frá ríkisstjórninni að málið verið sett í nefnd og fagna því að hv. þm. Guðbjartur Hannesson skuli orða það

svo að það sé framkvæmdanefnd sem ekki sé ætluð til þess að sveifa málið. Ég tel að það sé gott að fá slíka yfirlýsingu hér í umræðu um þetta mál. Ég vænti þess úr því að slík viðhorf hafi verið rædd innan ríkisstjórnarinnar að ekki standi til að stöðva framþróun þess að stofna háskóla á Ísafirði og það sé eingöngu verið að skoða framkvæmdarhliðina á því hvenær og hvernig verði að því staðið. Þá sé í raun og veru komin fram viljayfirlýsing frá ríkisstjórninni um að málið fái framgang.

Það verður fróðlegt að sjá hvaða afgreiðslu málið fær í hv. nefnd og það væri náttúrlega óskandi að slíkri framkvæmdarnefnd sem er að störfum á vegum ríkisstjórnarinnar tækist að vinna hratt. Það er til mikið af nefndum á vegum ríkisstjórnarinnar sem tekst að vinna afar hægt og það er engin sérstök eftirsókn í að fá slíkar nefndir, sem hvorki ná að lifa né deyja. Þær sveifa ekki, þær veltast með málin árum saman og það kemur engin lausn fyrr en seint og um síðir. Ég vona því að í þeim orðum sem hér voru sögð, hæstv. forseti, sé full meining af hálfu fulltrúa þeirra flokka sem standa að ríkisstjórn Íslands.

Það er ljóst, hæstv. forseti, að háskóli á Ísafirði er ný stoð undir byggðina á Vestfjörðum. Stoð sem eflir byggðina. Það hefur sýnt sig annars staðar þar sem háskólar hafa verið stofnaðir eða eru starfandi að þeir hafa orðið til mikils góðs fyrir þau byggðarlög og eflt þar byggð og menntunarstig og haft mjög mikil margfeldisáhrif á þeim landsvæðum þar sem þeir starfa.

Þess vegna bindum við auðvitað vonir við það, flutningsmenn þessa máls, að það fái skjóta afgreiðslu. Það mun væntanlega koma í ljós í hv. nefnd hvernig menn vilja meðhöndla þetta mál. En að sjálfsögðu tökum við því fagnandi ef stjórnarliðar vilja leggja málinu lið og erum tilbúnir að skoða það með þeim með hvaða hætti mætti að því standa, eins og hv. 1. flutningsmaður Kristinn H. Gunnarsson sagði réttilega hér í pontu.

Ég tel að rétt sé að vekja athygli á því að starfsemi háskóla á Ísafirði mun væntanlega reyna að byggja á sérstöðu Vestfjarða, eins og segir í athugasemdum við frumvarpið, með leyfi forseta:

Kjarninn í starfsemi háskóla á Ísafirði er kennsla og rannsóknir. Ætla má að námskrá háskólans muni taka sérstakt mið af sérstöðu Vestfjarða.

Þar komum við auðvitað að sjávarútvegi á ýmsum sviðum og sérstöðu Vestfjarða að því leyti til sem er mikil og örugglega meiri en margur gerir sér grein fyrir. Ég hef t.d. ekki viss um að það séu mjög margir Íslendingar sem hafi áttað sig á því að telja firðina fyrir vestan. Þeir eru 49 frá Gilsfirði í Hrútafjarðarbotn. Hvorki fleiri eða færri en 49 firðir.

Ég hef stundum spurt að því í greinum sem ég hef skrifað um lífríki sjávar og Vestfjarða, hvers virði einn slíkur fjörður væri í lífríkinu. Hvað gefur hann af sér? Hvað leggur hann til? Við vitum svona sæmilega, eða betur, hvað firðir, fjöll og dalir leggja til, þ.e. það sem er ofan sjávarmáls. En um það sem er neðan sjávarmáls vitum við allt of lítið eins og dæmin sanna og höfum í raun og veru ekki stundað kerfisbundnar rannsóknir á því að reyna að átta okkur á því hvað einn fjörður getur gefið af sér t.d. í stofnstærð ákveðinna nytjastofna eða yfirleitt hvaða þýðingu vistkerfi eins fjarðar hefur fyrir viðhald og viðgang fiskstofna eða samspil sjávar og náttúru.

Ég tel að þetta séu mjög mikilsverðar spurningar og t.d. í umræðu um samgöngumál tók ég dæmi af þveruninni í Mjóafirði í Djúpi þar sem ég benti réttilega á að það væri afar verðugt rannsóknarefni að rannsaka þann fjörð. Ég teldi reyndar að það hefði átt að sjá til þess að straumakerfið í honum hefði haldist óbreytt með því að gera ákveðnar ráðstafanir í þeirri fyllingu sem byggð var í svokölluðu Norðursundi. En því var ekki sinnt og sundinu lokað. Ég held að það væri t.d. afar verðugt rannsóknarefni að skoða lífríki þessa fjarðar og sjá hvernig það mun breytast næstu 10–15 árin við þetta mannanna verk. Það er ekki þar með sagt að það verði til skaða en það mun örugglega breytast.

Þetta eitt og sér gæti verið mjög lærdómsríkt verkefni um það hvernig að vinnst og hvaða áhrif athafnir mannsins hafa á slíkt lífkerfi því ég tel að það muni setja nokkurt samasemmerki þess að taka einn slíkan fjörð í góða vöktun við marga aðra firði í Ísafjarðardjúpi því það vill svo til að þeir liggja allir í sömu átt. Þeir ganga allir til suðvesturs inn úr vestanverðu Ísafjarðardjúpi.

Þetta er þekkt uppeldisslóð fyrir seiði, marga nytjastofna og það veit raunverulega enginn hvað einn slíkur fjörður gefur af sér. Þeirri spurningu hefur aldrei verið svarað. Það hefur aldrei verið leitast við að svara henni.

Menn hamast við að telja rjúpur og friða rjúpur á Reykjanesskaganum og komast þá að því 15 árum seinna að þeim fjölgar ekki neitt þó að þær séu friðaðar. En þeim fjölgar heldur ekki annars staðar þar sem þær eru skotnar. En menn vita ekkert af hverju.

Vestfirðir eru mikil náttúruperla og ég tel tvímælalaust að háskóli á Vestfjörðum muni sérhæfa sig í því að sinna þekkingu sem snýr m.a. að sjávarútvegi og umhverfismálum og umhverfisvernd, að ég tali nú ekki um það merkilega sund sem er á milli Vestfjarða og Grænlands og er talið eiga þátt í því að straumakerfi veraldar er eins og það er þegar Golfstraumurinn gengur til norðurs og sekkur svo til botns norður af landinu og myndar það sem margir vísindamenn kalla hjarta eða dælustöð Atlantshafsins.

Þannig að það er af nógu af taka og það er nóg sérstaða til að vinna með. Við ættum að geta þróað það með skynsamlegum hætti á komandi árum. En til þess þurfum við að fá að taka það frumkvæði sem við höfum alla burði til að geta tekið. Við höfum fólk, áhugasamt fólk sem vill vinna við þessi störf, við höfum húsnæði og þetta er tvímælalaust ein af betri leiðum í því að styrkja byggð á þessu landsvæði.

Ég segi því að lokum, hæstv. forseti: Ég vona að það hafi verið réttnefni að menn hafi sett framkvæmdanefnd í þetta mál en ekki nefnd sem mun sveifa málið til lengri tíma.

[16:26]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Herra forseti. Mig langaði bara til að koma hér örstutt upp og lýsa ánægju minni og eindregnum stuðningi við þetta mál. Það er nefnilega mikilvægt það sem 1. flutningsmaður, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, sagði hér í upphafi, að þetta er mál sem styrkir ekki bara Vestfirði heldur

líka þjóðina í heild. Það er mikilvægt að við sem búum í 101 Reykjavík styðjum og höfum skilning á mikilvægi þess að landsbyggðin lifi og blómstri og menntun og tækifæri þeirra sem þar búa aukist með vaxandi velsæld. Því markviss menningar- og menntauppbygging í dreifbýlinu er jú eitt dýrmætasta byggðamál okkar tíma. Það er fjárfesting og áætlanagerð sem getur ekki farið úrskeiðis og mun alltaf gefa meira af sér í framtíðinni heldur en hún tekur af í nútíðinni.

Það er líka þannig að á Vestfjörðum eru einmitt svo spennandi möguleikar til sérhæfingar eins og komið hefur fram í ræðum sem hér hafa verið fluttar. Síðasti ræðumaður, hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson talaði um lífríki hafsins og hvernig einn fjörður af 49 er mikilvægur og býr til gnótt rannsóknartækifæra og aukinnar þekkingar. Sjávarútvegurinn, auðlinda- og umhverfisrannsóknir eru augljós tækifæri á Vestfjörðum. Og þá er það sannarlega grundvallaratriði að þetta sé sjálfstæð stofnun, sjálfstæður skóli.

Það er nefnilega svo merkilegt að margir þeirra sem tala einna helst fyrir frelsi og sjálfstæði standa um leið fyrir öflugu kerfi miðstýringar og forræðishyggju, þ.e. miðstýringar sunnanmanna yfir hinu stóra landsvæði Íslands.

Þá er ekki úr vegi að nefna fjarskiptamálin því við Íslendingar erum ekki öll svo heppin að búa við þau góðu fjarskipti sem við finnum innan þessara veggja á þessu svæði. Víða um landið eru fjarskipti óboðleg þannig að meira að segja tækifæri til fjarnáms eru ekki eins góð og þau ættu að vera. Menntamál snerta jú ekki síst konur á landsbyggðinni en þær eru meiri hluti þeirra sem sækjast eftir áframhaldandi námi og vilja styrkja stöðu sína í heimabyggð með slíkum menntunartækifærum.

Ég var í háskólasetrinu fyrir ekki svo löngu síðan og var mjög hrifin af því starfi sem þar er unnið. Það er mjög merkilegt starf sem er búið að vinna þar og byggja upp undir mjög framtaksamri og færri forustu. Þetta er kannski eðlilegt framhald af þeim sprotum sem þar hefur verið til sáð. Þá er nefnilega líka gott að hugsa til þess sem ég held að hv. þm. Jón Bjarnason, hafi bent hér á, og það er að allir háskólar á Íslandi og allt á Íslandi er lítið í samanburði við hið stóra alþjóðlega samhengi. Ef við Íslendingar gætum sent öll okkar ungmenni utan til náms til að fá bestu fáanlegu menntun sem til er þá kemur að því að það besta er afstætt, þ.e. það er mismunandi hvað er best fyrir hvert land, hvert svæði og hvern einstakling.

Það sem Háskóli Íslands, þegar hann var stofnaður á sínum tíma, gerði kannski öðru fremur var að byggja með þjóðinni bjartsýni á eigið framtak og eigin mannauð og eigin framtakssemi og eigin framtíð og það sem í okkar fólki bjó. Það er með því hugarfari sem við eigum að líta á uppbyggingu menningar og mennta á landsbyggðinni. Að það er eitthvað ákveðið sem hver og einn getur tekið að sér með framúrskarandi hætti og þannig verið akkúrat það allra besta sem þörf er á á hverjum stað. Þetta hangir allt saman, svæðisbundin nýsköpun og svæðisbundin menntun, endurnýjun, rannsóknir og þar með sjálfstraust og framtakssemi. Ég vil því taka undir þau orð að hver og einn fjörður af 49 skiptir máli og ég vona svo sannarlega eins og sagt hefur verið að þetta fari ekki í svæfingu heldur til framkvæmda.

[16:31]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér datt það í hug þegar hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir var að tala hér áðan í þessu máli — ég get tekið undir þau sjónarmið sem hún setti fram um einmitt mikilvægi fjarskipta fyrir menntun víða um landið — og gat þess vegna ég ekki stillt mig um að koma í ræðustól og halda því til haga sem verið er að gera gott í þessum málum núna. Það er m.a. verið að fara í umfangsmestu uppbyggingu á fjarskiptakerfinu sem hefur verið gerð í mörg ár á Íslandi. Á vegum samgönguráðuneytisins er núna verið að bjóða út ákveðnar leiðir úti um land til að tryggja einmitt þetta fjarskiptasamband sem þingmaðurinn kom inn á.

Því má heldur ekki gleyma þegar verið er að ræða menntun á landsbyggðinni, háskóla á Ísafirði eða hvað annað sem skiptir auðvitað mjög miklu máli fyrir byggðir landsins, að kannski má orða það þannig að besta byggðastefnan sé einmitt uppbygging í samgöngum og fjarskiptum, að tryggja góðar samgöngur til og frá stöðum á landsbyggðinni og tryggja örugg fjarskipti og nettengingu sem víðast. Mér finnst að þessu verði að halda til haga í umræðunni vegna þess að við erum að fara í, vil ég leyfa mér að segja, umfangsmestu fjárfestingu í samskiptum og fjarskiptum sem um getur í Íslandssögunni alveg frá upphafi.

[16:33]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Mér þykir það frumvarp sem hér er lagt fram um margt ánægjulegt. Það snýr að miklu hagsmunamáli fyrir þær byggðir sem hér er um að ræða, Vestfirðina alla, bæði norður- og suðurfirðina, en vissulega er Ísafjörður hjarta þeirrar byggðar.

Ég held að það dyljist ekki nokkrum manni að mikið hefur gengið á í þeim byggðum á undanförnum árum og byggðirnar hafa veikst mjög. Margir hafa af því miklar og þungar áhyggjur að erfitt verði að snúa þeirri þróun við, að það sé svo langt fram gengið að það þurfi meiri háttar átak til þess að svo verði.

Ég lít svo á að frumvarpið sem hér er lagt fram sé hluti af slíkum aðgerðum. Reyndar eru uppi og í gangi núna aðgerðir einmitt til að skoða þetta. Það sem mér finnst skipta máli er að sá skilningur hefur vaxið að þegar kemur að langtímaaðgerðum í byggðamálum séu áherslurnar á menntamálin, félagslega þáttinn og samgöngumálin. Auðvitað verður aldrei nein búseta nema atvinna sé til staðar, en þar verðum við fyrst og fremst að treysta á heimamenn. Það hefur sýnt sig að tilraunir ríkisvaldsins til að taka þátt í atvinnurekstri eða styrkja hann með beinum hætti hafa oft og tíðum farið mjög illa. Það er á þeim sviðum sem ég nefndi áðan sem ríkisvaldið á hvað besta möguleika til að gera gagn og því er ég ánægður með þá tillögu sem hér er komin fram.

Þó eru atriði sem snúa að því formi sem við viljum hafa á slíkri stofnun sem ég tel að væri áhugavert að velta aðeins fyrir sér. Ég er þeirrar skoðunar að það ætti að skoða mjög vel hvort uppbyggingin verði þannig að samið verði við einhverja núverandi háskólastofnun, t.d. annaðhvort Háskóla Íslands eða Háskólann í Reykjavík svo að dæmi séu tekin, um að koma mjög náið að þessu samstarfi. Ástæðan

fyrir því að ég tel að það sé betra er að þarna er um að ræða mjög lítið samfélag og til þess að búa til háskóla sem stendur undir því nafni að vera háskóli en ekki bara t.d. kennslustofnun á háskólastigi, stofnun þar sem fram fara fullburða rannsóknir sem hægt er að nota í alþjóðlegu samhengi o.s.frv. þarf töluvert öflugt samfélag í kring. Bæði þarf að vera efnahagslegur kraftur en líka þarf auðvitað töluverðan fjölda af vísindamönnum, fræðimönnum, kennurum og nemendum. Ég velti fyrir mér hvort það væri heilladrýgra fyrir Vestfirði að fara í slíkt samstarf. Það þarf ekki að þýða að um væri að ræða einhverja stýringu frá slíkri stofnun, þ.e. að ekki væri hægt að tryggja sjálfstæði hennar, en slíkt samstarf gæti auðveldlega orðið báðum til hagsbóta, ekki bara stofnuninni sem væri vestur á fjörðum heldur líka þeirri stofnun sem ynni með þeirri stofnun, þ.e. annaðhvort Háskóla Íslands eða Háskólanum í Reykjavík í gefnu dæmi.

Ég nefni þetta m.a. vegna þess að ég teldi að möguleikar þeirra einstaklinga sem færu í slíkt nám í háskólanum á Vestfjörðum og tækju BA- eða BS-gráðu t.d. til að stunda framhaldsnám erlendis yxu við það að hafa háskólagráðu frá háskóla sem hefur þá þegar viðurkenningu í hinu alþjóðlega háskólasamstarfi. Við vitum að þegar ungt fólk velur sér háskólanám horfir það til þess hvaða gildi gráðan hefur, ekki bara í heimabyggðinni, heldur líka annars staðar, bæði hér á Íslandi og erlendis sem möguleiki upp á t.d. framhaldsnám. Ég held að við þyrftum að vanda okkur mjög vel með það. Ef við viljum virkilega að þetta skili árangri, og ég held að allir séu sammála um það, þarf að nálgast það m.a. út frá þeirri forsendu.

Hitt sem mig langar að nefna er að við vorum fyrir ekki svo mörgum dögum að fjalla um þingsályktunartillögu um hjúkrunarnám í Háskólanum á Akureyri. Þar var m.a. vitnað til rannsókna sem þýddu að nemendur sem hefðu stundað nám við Háskólann á Akureyri væru líklegri en aðrir til að setjast að úti á landi, hvort sem var á Akureyri eða annars staðar. Einn af stóru kostunum sem fylgja þessu háskólanámi, verði af því, er að það er líklegra að þeir sem þar stunda nám sitji um kyrrt og vilji áfram búa á staðnum þar sem þeir stunduðu háskólanám. Það væri heilmikill kostur.

Síðan tek ég líka undir það sem hefur komið fram að það eru heilmiklir sóknarmöguleikar fyrir Vestfirði. Ég er reyndar sannfærður um að þegar upp verður staðið, og vonandi ef menn standa af sér þennan þorskniðurskurð sem er svo þungbær fyrir svæðið og hefur verið á undanförnum árum — það er ekki fyrst núna verið að skera niður þorskveiðar, þær hafa minnkað árum saman — sjáum við ljós við enda ganganna. Það er hægt að snúa þessari þróun við en það þarf margt að koma saman, bæði aðgerðir ríkisvaldsins eins og þessi hugmynd hér snýr að og eins þurfa líka að ganga upp þær hugmyndir sem fiskifræðingarnir hafa verið með um að þorskstofninn muni vaxa ef það verður farið að ráðum þeirra. Það er mikil og þung ábyrgð sem hvílir á Hafrannsóknastofnun hvað varðar ráðgjöfina í þorskveiðinni. Við hljótum að ætlast til þess að innan örfárra ára getum við farið að veiða meiri þorsk, það skiptir máli, en á meðan verðum við að nota tímann til að styrkja innviði byggðarinnar. Við verðum að styrkja og auka þá möguleika sem ungt fólk hefur á Vestfjörðum til að láta til sín taka í sinni heimabyggð, stunda þar nám og síðan atvinnu í framhaldinu.

Hvort sem við erum að tala um möguleika í sjávarútvegi eða einhverjum öðrum greinum getum við aldrei ætlast til þess að við náum árangri þar svo lengi sem grunnurinn er að gefa sig. Það er það sem ég hef mestar áhyggjur af og þeir sem þekkja vel til vestur á fjörðum vita að maður kemst ekki hjá því að hafa verulegar áhyggjur af því að við séum komin þar svo langt niður að það verði erfitt að snúa þessu við. Það er það sem ég á við þegar ég segi að það er ljós við enda ganganna, hugmyndir líkar þessum sem snúa að innviðunum þurfa að ganga fram hérna á næstu árum til að það sé möguleiki, það er alveg lykilatriði. Þess vegna styð ég þessa hugmynd. Ég tel að hana þurfi að útfæra aðeins öðruvísi, í það minnsta ræða hana og skoða vel, en þetta er eitt af því sem skiptir máli þegar menn horfa til framtíðar á Vestfjörðum.

[16:41]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þá góðu umræðu sem fram hefur farið um frumvarpið um háskóla á Ísafirði. Hér hafa verið fluttar 20 ræður og andsvör sem er býsna gott í þingmannamáli og stuðningur við málið hefur komið úr öllum flokkum. Ég held að það endurspegli í raun almennan stuðning sem orðinn er við þetta mál, hefur farið vaxandi á undanförnum fjórum árum, nær inn í alla stjórnmálaflokka, er örugglega meirihlutastuðningur fyrir í þremur þeirra og líklega mjög mikill stuðningur í báðum stjórnarflokkunum eins og komið hefur fram. Þess vegna er ég tiltölulega bjartsýnn á að málið muni fá framgang í vetur og að í framhaldinu verði efnt til háskólastarfs á Ísafirði.

Við flutningsmenn teljum best að það verði sjálfstæður skóli. Við erum sammála þeim sjónarmiðum sem hér hafa komið fram um nauðsyn þess að eiga samstarf við aðra háskóla innan lands og hugsanlega erlendis eftir atvikum til að byggja upp þetta nám, rétt eins og Háskólinn á Akureyri var byggður upp í mjög nánu samstarfi við háskólasamfélagið á höfuðborgarsvæðinu.

Það er hægt að hugsa sér fleiri leiðir en þá sem frumvarpið hefur að geyma eins og hv. þm. Guðbjartur Hannesson og Illugi Gunnarsson hafa báðir bent á. Við flutningsmenn erum opnir fyrir því. Við leggjum hins vegar áherslu á að forræði málsins sé í höndum manna sem geti stýrt þróuninni þannig að henni verði stjórnað heima í héraði af þeim sem þar eru í forsvari og veljast til þess en ekki af forsvarsmönnum annarra skóla. Skurðpunkturinn í þróun málsins verður einfaldlega að vera þar, forræði málsins verður að vera á hendi manna sem eiga að bera fram þessa stofnun eða þennan skóla á Ísafirði.

Það er ekki gott að sjá fyrir hvernig þróunin kann að verða. Það er hægt að setja einhverja meginlínu í stefnu fyrir stofnunina en svo mun það ráðast mikið af þeim mönnum sem veljast til starfa hver þróunin verður. Hún kann að verða mjög óvænt sem við sjáum ekki fyrir í þingsölum, og allt í lagi með það. Við sjáum ekki allt fyrir og það er ekki okkar að stika út allar leiðir nákvæmlega, heldur gera mögulegt að einhverjir geti fetað leiðina. Ég held hins vegar að líklega verði stuðst mikið við rannsóknir á sjávarút-

vegssviðinu sem hafa verið byggðar upp á undanförnum árum í tengslum við háskólasetrið og ýmsar ríkisstofnanir á Ísafirði. Ég held reyndar að mjög verði horft til umhverfismála í framhaldi af því sem þegar hefur verið gert á Vestfjörðum og hugmyndum sem eru uppi af hálfu heimamanna um rannsóknir á náttúru og lífríki Vestfjarða í ýmsum skilningi, á Hornströndum, atferli og lífi refa. Fleira má nefna sem mönnum hefur orðið tilefni til rannsókna á þessu sviði. Mér finnst líklegast að starfsemin miðist dálítið inn á þessar brautir auk þess að vera auðvitað almennt háskólanám til fyrstu háskólagráðu, a.m.k. á tilteknum brautum, og svo hugsanlega í samstarfi við aðra skóla á öðrum brautum þar sem námsmenn verða færri.

Ég tek undir það sem hér kom fram í máli hv. þm. Guðfríðar Lilju Grétarsdóttur. Það var sjónarhorn sem ég hafði bara ekki tekið eftir og gott að fá ábendingu um það. Það er rétt að áherslan á háskólamenntun snertir konur ákaflega mikið. Þær eru orðnar meiri hluti þeirra sem stunda háskólanám og þetta verður konum verulega til framdráttar á þessu svæði eins og annars staðar á landinu þar sem þær eiga greiðan aðgang að háskólamenntun. Ég þakka henni fyrir þessa ágætu ábendingu sem styrkir málið enn frekar.

Ég er líka sammála því sem kom fram hjá hv. þm. Illuga Gunnarssyni. Það er sjálfsagt að skoða formið enda er það aðeins umbúðir en ekki innihald og ef hægt er að komast lengra áfram með gott mál í breyttu formi held ég að ég geti sagt fyrir hönd okkar flutningsmanna að það muni ekki standa á okkur í því. Markmiðin eru alveg ljós og við viljum helst ekki hvika frá þeim. Mér fannst ég heyra það á máli hv. þingmanns að hann tæki undir þau markmið og væri þeim sammála. Kjarni málsins varðandi formið er auðvitað sá að njóta góðs af því sem fyrir er. Ný stofnun á Ísafirði getur verið sterkari ef hún styðst við þær sem fyrir eru í landinu, eina eða fleiri. Það er þá báðum hugsanlega til hagsbóta.

Það er rétt ábending hjá honum að slíkt samstarf getur auðveldað nýjum skóla að fá viðurkenndar prófgráður sem nemendur afla sér í námi á fyrstu árum skólans meðan hann er að festast í sessi. Mér finnst þetta form sem þekkist í Bretlandi að mörgu leyti ákaflega heillandi fyrir fámenna þjóð ef við horfum á það sem hér hefur komið fram hjá sumum ræðumanna, hv. þm. Guðfríði Lilju Grétarsdóttur og Jóni Bjarnasyni sem ég man eftir í svipinn, um að við Íslendingar séum fámenn þjóð og skólar hér litlir í alþjóðlegu samhengi, jafnvel Háskóli Íslands. Einhvers konar samstarfsform eða regnhlífarform yfir marga skóla hér á landi, hvort sem þeir eru allir á landsbyggðinni eða það er blandað, er bara hlutur sem menn skoða, sjá hvað mögulegt er í þeim efnum. Það getur styrkt alla skólana. Við eigum ekki að slá hendinni á móti eða loka augunum fyrir því að skoða þann möguleika.

Þá vil ég segja líka að lokum, virðulegi forseti, að ég tek undir áhyggjur hv. þm. Illuga Gunnarssonar af stöðu byggðar á Vestfjörðum. Atvinnugrunnurinn er orðinn svo veikur eftir langvarandi samdrátt á mörgum sviðum, sérstaklega í sjávarútvegi, að það er ástæða til að hafa miklar áhyggjur af framhaldinu. Mér finnst ánægjulegt að heyra frá þingmanni í stjórnarliðinu að hann geri sér grein fyrir þessu og er tilbúinn til að ræða hlutina opinskátt í þeim efnum. Það finnst mér vera málinu til framdráttar því að forsenda einhvers árangurs og skynsamlegra aðgerða er sú að menn viðurkenni stöðuna, geri sér grein fyrir henni eins og hún er og séu tilbúnir að ræða hana opinskátt og einlægt. Það þekkjum við þingmenn kjördæmisins sem höfum farið um Norðvesturkjördæmið í kjördæmavikunni að því miður er uggur í fólki í sjávarbyggðum landsins, sérstaklega á Vestfjörðum þar sem staðan hefur verið erfið lengur en í flestum öðrum sjávarbyggðum landsins. Þar er afar þungt hljóð í fólki, satt að segja, mjög þungt hljóð í fólki. Ég er ekki að segja það að ástæðulausu, heldur einfaldlega vegna þess að það er svoleiðis og það er kannski eins gott að menn átti sig á því, geri sér grein fyrir því og séu þá tilbúnir til að taka ákvarðanir í samræmi við það. Ég heyri að það er vilji allra þeirra sem tóku þátt í þessari umræðu núna að gera sitt til að snúa þróuninni við og finna úrræði sem styrkja grundvöllinn undir búsetu í þessum byggðarlögum.

Að svo mæltu, virðulegi forseti, ítreka ég þakkir okkar flutningsmanna til þeirra sem hafa tekið þátt í umræðunni fyrir góðar undirtektir og vonast til þess að uppskeran af tillöguflutningnum og umræðunni komi í ljós fljótlega á nýju ári.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

[16:51]

Útbýting:

Aðstoð við fyrrverandi vistmenn upptökuheimila, 186. mál, fsp. KolH, þskj. 200.

Störf stjórnarskrárnefndar, 187. mál, fsp. SF, þskj. 201.

Kjarasamningar opinberra starfsmanna, 1. umr.

Frv. PHB o.fl., 46. mál (aðild að stéttarfélagi). — Þskj. 46.

[16:51]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 94/1986, um kjarasamninga opinberra starfsmanna, sem er að finna á þskj. 46.

Frumvarp þetta hefur sex sinnum áður verið lagt fram og því jafnan verið vísað til efnahags- og viðskiptanefndar. Málið hefur ekki hlotið afgreiðslu úr nefnd en á 130. löggjafarþingi samþykkti nefndin að leita eftir lögfræðilegu áliti á efni frumvarpsins utan þings. En umfang málsins þótti það mikið að það reyndist of dýrt.

Hér á eftir verður því haldið fram og færð fyrir því rök að ákvæði 2. mgr. 7. gr. laga nr. 94/1986 kunni að brjóta gegn stjórnarskrá lýðveldisins Íslands á tvo ef ekki þrjá vegu. Það er í andstöðu við 74. gr. stjórnarskrárinnar sem segir að menn eigi rétt á að taka þátt í félögum en ekki sé hægt að skylda menn til þátttöku í félögum. Það er enn fremur í andstöðu við 40. gr. stjórnarskrárinnar sem segir að engan skatt megi á leggja nema með lögum. Það er og í andstöðu við 77. gr. sem segir að ekki megi fela stjórnvöldum ákvörðun um hvort leggja skuli á skatt, breyta honum

eða afnema hann. Það kann líka að brjóta gegn ákvæði stjórnarskrárinnar um frelsi manna til að hafa skoðanir.

Sú grein sem lagt er til að felld verði brott, 2. mgr. 7. gr., hljóðar svo, með leyfi herra forseta:

„Starfsmaður, sem lög þessi taka til og eigi er innan stéttarfélags samkvæmt lögum þessum, greiði til þess stéttarfélags, sem hann ætti að tilheyra, gjald jafnt því sem honum bæri að greiða væri hann í því, enda fari um laun hans og önnur starfskjör samkvæmt samningum þess samkvæmt nánari ákvörðun fjármálaráðherra eða sveitarstjórnar. Þá ákvörðun skal tilkynna viðkomandi sveitarfélagi.“

Nú vill svo til að í Fréttablaðinu 25. október er frétt um það að Félag prófessora við ríkisháskóla hyggist fara í mál. Þar er viðtal við formann félagsins, Gísla Má Gíslason, sem segir, með leyfi herra forseta:

„„Menn eru nú skikkaðir til að greiða í stéttarfélög án þess að vilja vera í þeim þar sem stéttarfélag okkar, sem hefur verið til frá árinu 1989, fæst ekki viðurkennt. Ég kannast ekki við að stéttarfélag hafi ekki fengist viðurkennt síðan á fjórða áratug síðustu aldar og finnst vinnubrögð fjármálaráðuneytisins í sovéskum anda,“ segir Gísli. Hann bendir auk þess á að þau stéttarfélög sem hann segir prófessora nú í hafi ekki samið fyrir prófessora og að launakjör þeirra ráðist ekki af þeim samningum sem þar eru í gildi.“

Samkvæmt þessari frétt er í raun ekki félagafrelsi. Menn geta ekki stofnað stéttarfélög á Íslandi af því að fjármálaráðherra viðurkennir þau ekki. Þetta er náttúrlega dálítið merkileg staða þar sem í upphafi síðustu aldar reis verkalýðurinn upp til að berjast gegn ofurvaldi, stofnaði stéttarfélög og mátti það. En það virðist ekki lengur heimilt í dag.

Í þessu sambandi er kannski rétt að geta þess að sambærilegt gjald er iðnaðarmálagjald þar sem öll iðnfyrirtæki eru skyldug með lögum til að greiða til stéttarfélags iðnaðarins eða félagasamtaka þeirra, Samtaka iðnaðarins. Það mál hefur gengið til Mannréttindadómstóls Evrópu eftir dóm frá Hæstarétti sem féllst á að heimilt væri að leggja gjaldið á og Mannréttindadómstóllinn ákvað 15. október síðastliðinn að taka það mál upp. Það er mjög sjaldgæft á þeim bæ að þeir taki mál upp. Það er töluverður áfangi og kann hugsanlega að leiða til þess að menn fari að skoða alla skylduaðild manna að stéttarfélögum, ef Mannréttindadómstóll Evrópu skyldi nú komast að annarri niðurstöðu en Hæstiréttur Íslands.

Í lagagrein þeirri sem ég las áðan felst í raun dulbúin skylda til aðildar að stéttarfélagi. Það væri mjög óskynsamlegt fyrir starfsmann að njóta ekki allrar þjónustu stéttarfélags með því að gerast félagi, þótt honum sé það þvert um geð, þar sem hann er þegar búinn að greiða fyrir þjónustuna með félagsgjaldinu.

Ég mun líka færa rök fyrir því að ákvæðið gæti brotið gegn ákvæðum stjórnarskrárinnar sem kveður á um að skattar skuli lagðir á með lögum og að ekki skuli fela stjórnvöldum, hvað þá einkaaðilum, ákvörðun um hvort leggja skuli á skatt, breyta honum eða afnema hann.

Samkvæmt 2. mgr. 7. gr. er ekki kveðið á um hámarksfjárhæð þess gjalds sem rennur til stéttarfélags. Félagsfundur í stéttarfélagi getur samþykkt hvaða félagsgjald sem er, án hámarks, og það er innheimt af stjórnvöldum með stuðningi þessara laga. Þeim ber að innheimta viðkomandi gjald sem rennur til aðila sem ekki er opinber aðili, þ.e. stéttarfélags. Sá sem á að greiða gjaldið samkvæmt þessum lögum þarf ekki að vera félagsmaður, kæri hann sig ekki um það, og hefur þar af leiðandi ekki neitt með ákvörðunina að gera. Einhver aðili, félagsfundur, ákveður félagsgjald og það er fræðilega ekkert hámark á því gjaldi þannig að félagsfundur gæti ákveðið að gjaldið yrði 100% af launum. Launaskrifstofa ríkisins yrði að innheimta gjaldið samkvæmt þessum lögum.

Menn hljóta að sjá af þessu að þetta gengur engan veginn upp, bara alls ekki, gagnvart stjórnarskrá, að einhverjum aðila úti í bæ, félagsfundi í stéttarfélagi skuli falin ákvörðun um hversu mikið gjald menn eigi að greiða, hve mikinn skatt menn eigi að greiða.

Á 126. löggjafarþingi var leitað umsagna frá ýmsum aðilum. Þær bárust nokkrar. Um þær umsagnir er það að segja að allar nema tvær eru frá aðilum sem njóta núverandi kerfis, skyldugreiðslu til stéttarfélaga. Stéttarfélögin voru náttúrlega öll neikvæð gagnvart þessu frumvarpi. Engin þessara umsagna tók afstöðu til þess hvort um skattlagningu væri að ræða eða ekki. Ég ætla ekki að fara nánar ofan í þennan kafla, þetta stendur allt í greinargerðinni sem er á fylgiskjalinu sem ég nefndi áðan.

Mig langar til, herra forseti, að ræða rétt aðeins um dóm Félagsdóms, nr. 4/1998, sem margoft hefur verið vísað í, sérstaklega í umsögnum. Samkvæmt 1. málslið 61. gr. stjórnarskrárinnar skulu dómendur í embættisverkum sínum einungis fara eftir lögunum. En við höfum því miður engan sérstakan stjórnlagadómstól á Íslandi eins og er víða, t.d. í Þýskalandi, þannig að Hæstiréttur hefur í einstökum málum farið í hlutverk stjórnlagadómstóls og dæmt hvort lög frá Alþingi, þar á meðal þessi lög hér, standist stjórnarskrá. Það sérkennilega er að Félagsdómur komst að þeirri niðurstöðu í máli nr. 4/1998 að greinin sem um ræðir samræmdist ákvæðum stjórnarskrárinnar um félagafrelsi. Það er mjög athyglisvert að Félagsdómur telji sig umkominn að dæma um hvort lög frá Alþingi standist stjórnarskrá. Ég fullyrði að dómurinn hafi ekki haft til þess heimild. Ef einhver mun ekki una þeim dómi, einhver opinber starfsmaður og mundi kæra það til almennra dómstóla sem heyra ekki undir Félagsdóm þá mundi það að sjálfsögðu geta lent í Hæstarétti. Hvað gerðist ef Hæstiréttur kæmist að þeirri niðurstöðu að þetta stæðist ekki stjórnarskrá? Eftir að Félagsdómur er búinn að fella þennan úrskurð kæmi upp mjög merkileg staða. Ég tel að Félagsdómur hafi ekki haft heimild til þess að kveða úr um málið og fara í hlutverk stjórnlagadómstóls.

Mikið hefur verið rætt um það að félagsgjald sé þjónustugjald. Menn séu að borga fyrir alls konar réttindi sem stéttarfélagið afli. Það má kannski segja það. En þá ætti líka þjónustugjaldið að vera krónutala því það getur varla verið meira mál að semja fyrir mann sem er með 400 þús. á mánuði í laun heldur en fyrir þann sem er með 200 þús. kr. á mánuði og mætti kannski halda því fram að það væri öfugt. Það væri erfiðara að semja fyrir þann sem er með lægri launin. Þannig að gjaldið ætti þá ekki að vera hlutfallslegt. En það er hlutfallslegt, er yfirleitt 1% eða 1,5% af launum af því að félagsfundir hafa ákveðið það þannig með skattlagningarvaldi sínu.

Þetta getur því varla verið þjónustugjald fyrir utan það að samkvæmt nýrri stefnu þá er búið að heimila forstöðumönnum ríkisstofnana að gera persónulegan samning við starfsmenn um launakjör og þá nýtur starfsmaðurinn ekki stéttarfélagsins lengur. Hann þarf að semja sjálfur nema í samningum um lágmarkslaun. Í því tilfelli eru samningar um laun atriði sem ekki getur verið innifalið í félagsgjaldinu.

77. gr. stjórnarskrárinnar hljóðar svo, með leyfi herra forseta:

„Skattamálum skal skipað með lögum. Ekki má fela stjórnvöldum ákvörðun um hvort leggja skuli á skatt, breyta honum eða afnema hann. Enginn skattur verður lagður á nema heimild hafi verið fyrir honum í lögum þegar þau atvik urðu sem ráða skattskyldu.“

Hér er sérstaklega kveðið á um réttarvernd borgaranna gagnvart álagningu skatta sem stjórnarskráin tryggir. Ekki má framselja vald til ákvörðunar skatta til stjórnvalda og álagning skatta skal vera samkvæmt lögum. Hvorugt er til staðar varðandi það gjald sem fjallað er um í þessu frumvarpi. Upphæð þess er ákveðin á félagsfundi og álagningin er ekki samkvæmt lögum. Það er ekkert sem segir í lögum um það hvað þetta gjald eigi að vera hátt. Hvort það eigi að vera 1%, 10%, 50% eða 100% af launum. Eða hvort það eigi að vera föst tala, 50 þús. kr. á mánuði. Það er ekkert í lögunum sem segir til um það og félagsfundur hefur algerlega frjálsar hendur um að ákveða hvað gjaldið eigi að vera.

Í greinargerð með frumvarpinu eru talin upp nokkur svipuð dæmi og þar er m.a. nefnt dæmi um búnaðargjaldið en ég er einmitt með frumvarp sem var rætt og vísað til landbúnaðarnefndar fyrir stuttu, í síðustu viku, þar sem lagt er til að búnaðargjald verði fellt niður eða að skylda bændur til að greiða til stéttarfélags. Svo er nefnt dæmi um sóknargjald samkvæmt lögum nr. 91/1987 sem er nefskattur og hækkar eins og laun og rennur til trúfélags viðkomandi en ella til Háskóla Íslands ef viðkomandi er ekki í neinu trúfélagi. Það verður ekki séð að sá trúlausi fái neina sérstaka þjónustu hjá háskólanum umfram aðra menn þannig að það er heldur ekki þjónustugjald.

Enn fremur nefndi ég stefgjald sem er m.a. tekið sem prósenta af tölvum og segulbandstækjum og þessi vörugjöld renna til samtaka höfundarréttafélaga sem aðallega eru listamenn en það rennur ekki til aðalhöfundanna sem eiga hagsmuna að gæta í tölvum sem eru hugbúnaðarsmiðir. Þeir fá ekkert af þessu gjaldi og það er mjög sérkennilegt.

Svo er það iðnaðarmálagjaldið sem ég nefndi rétt áðan að það er líka eitt dæmi um svona skatt og ég hef flutt um það frumvarp og það er komið núna til hv. efnahags- og skattanefndar til umfjöllunar og er auk þess til umfjöllunar hjá Mannréttindadómstóli Evrópu sem hefur samþykkt að taka það upp eins og ég gat um áðan.

Svo er líka spurningin um iðgjald til lífeyrissjóðs samkvæmt lögum nr. 129/1997 sem er heldur ekki þjónustugjald vegna þess að karlmaður sem er einhleypur og ekki eins langlífur og konan að meðaltali, þarf að borga sama gjald og kona sem er langlífari, hugsanlega gift. (**Gripið fram í:** Nú lifa karlarnir lengur en konur.) Nei, það er nú ekki reyndin, ekki með nýfædda drengi, þeir lifa skemur.

Að minnsta kosti borga þeir sem eru með maka sama iðgjald og þeir sem eiga mörg börn sem geta notið barnalífeyris þannig að þetta er ekki þjónustugjald. Svo mátti líka líta á útvarpsgjaldið sem undarlegan skatt en núna er búið að breyta því yfir í nefskatt eins og kunnugt er.

Í greinargerðinni er enn fremur fjallað um félagafrelsi en ég ætla nú ekki að fara nánar ofan í það en árið 1992 skrifaði Elín Blöndal kandídatsritgerð til embættisprófs sem fjallaði um neikvætt félagafrelsi og er farið í gegnum þá vinnu í greinargerðinni.

En það sem ég ætla að geta um í lokin er skoðanafrelsi. Það er sem sagt frelsi manna til að hafa skoðanir. Nú er ekkert sem bannar stéttarfélagi að hafa skoðun á hinum og þessum hlutum og þau hafa oft og tíðum skoðanir á þessu og hinu. Það væri svo sem í lagi ef þeir sem greiddu til þeirra hefðu frelsi til þess að hætta að greiða í félagið ef þeim líka ekki skoðanirnar.

En í þessu tilfelli verða menn að greiða til viðkomandi stéttarfélags og ég vil minna á að BSRB hefur sett á oddinn og boðið hingað til lands sérfræðingum á sviði réttinda manna til að njóta vatns, haft mikinn áhuga á því að fólk hafi hreint vatn til að drekka o.s.frv. sem er í sjálfu sér ágætt mál. En það er ekki endilega víst að allir félagsmenn í BSRB séu sama sinnis. Þeir eru þá neyddir til þess að greiða fyrir skoðun sem þeir eru andvígir. Þeir verða að greiða fyrir hana.

Gott dæmi um slíkt er t.d. að þegar prófessorarnir vilja stofna stéttarfélag þá er þeim í rauninni bannað það. Eins væri með þá sem væru á öndverðu máli og teldu t.d. að núverandi stéttarfélög opinberra starfsmanna hafi ekki staðið sig nógu vel í því að berjast fyrir kjörum sínum og mundu vilja stofna nýtt herskárra stéttarfélag. Þá mættu þeir það ekki eða þeir yrðu þá að borga jafnframt til gamla stéttarfélagsins líka, sem hugsanlega berðist gegn stofnun nýja félagsins því það væri í samkeppni við það. Ég held því, herra forseti, að þetta fyrirkomulag gangi engan veginn upp.

Ég ætla ekki að ræða þetta frekar. Þetta stendur allt í greinargerð með frumvarpinu. Ég legg til að lokinni umræðu verði því vísað til hv. efnahags- og skattanefndar.

[17:08]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Hv. þm. Pétur Blöndal sýnir mikla staðfestu í þessu máli, lofsverða staðfestu verð ég að segja. Ég velti því hins vegar fyrir mér hvort á bak við þessa staðfestu kunni að liggja forræðishyggja. Ég velti því fyrir mér. Aðilar vinnumarkaðarins, félagsmenn þeirra, hafa komið sér niður á ákveðið skipulag um vinnuréttargjöld, um félagsgjöld, um forgangsrétt og hafa samið um það og eins gildir á sviði opinberra starfsmanna nema þarna er löggjöf afsprengi samninga og samkomulags aðila á vinnumarkaði. Er einhver vísir að forræðishyggju þess að hv. þm. Pétur Blöndal vilji að Alþingi gefi fyrirmæli ofan frá um að stéttarfélög velji sér aðrar leikreglur en eru í gildi? Ég velti því fyrir mér. Getur verið að svo sé?

Það er nú einu sinni svo, hv. þm. Pétur Blöndal, að þetta kerfi sem við höfum á vinnumarkaði, hvað sem menn vilja segja um það, hefur verið býsna friðsamlegt síðustu tæpa

tvo áratugina. Skipulagið hefur gert það að verkum að menn hafa gengið til kjarasamninga og fleira með skipulegum hætti í friði, verkföllum hefur fækkað verulega og þar fram eftir götunum.

Ég velti því líka fyrir mér fyrir utan hugsanlegt forræðishyggjuívaf hv. þm. Péturs Blöndals, hvort þetta frumvarp samþykkt óbreytt kunni að vera kveikja að ófriðarbáli á vinnumarkaði, í óskipulögðum vinnumarkaði. Ég velti þeirri hugsun fyrir mér af fullri alvöru að í landinu séu 500 stéttarfélög sem þurfi að semja við í hverjum einasta kjarasamningi. Ég ítreka það aftur að þetta skipulag byggir á frjálsum samningum og félagsgjaldið eða vinnuréttargjaldið á samningsfrelsi, sem er líka stjórnarskrárbundið.

Þetta eru nú svona hugleiðingar sem koma í huga minn ásamt mörgum fleirum og það er alltaf merkilegt þegar þingmaður, eins og hv. þm. Pétur Blöndal stendur upp og veltir fyrir sér mannréttindum. Það er fagnaðarefni.

Hv. þingmaður hefur haft þá staðfestu að leggja þetta frumvarp fram í febrúar 2001. Einhverjar umræður urðu þá. Aftur í febrúar 2002. Þá sagði enginn neitt. Í nóvember 2002 var rætt um það og þar tóku helst til máls hv. þm. Pétur Blöndal og hv. þm. Ögmundur Jónasson sem fjölluðu ítarlega um málið og skiptust á skoðunum og fóru í svör og andsvör.

Enn á ný kemur frumvarpið fram 2003 en þá vildi enginn hv. þingmaður ræða það þannig að um eintal var að ræða hjá hv. þingmanni í framsögu. 2004 urðu hins vegar ansi fjörugar umræður og þar voru sömu hv. þingmenn í aðalhlutverkum og ég hef hér nefnt. Enn kom frumvarpið fram haustið 2005 og þá var eingöngu flutt framsöguræða.

Það veldur mér vissum vonbrigðum með staðfestu þingmannsins að frumvarpið skyldi ekki koma fram 2006–2007. Hv. þingmaður skýrir það ef til vill fyrir þingheimi hvað veldur staðfestuleysi hans það árið. Getur verið, hv. þingmaður, að eitthvert samsæri hafi verið þar á bak við, að Sjálfstæðisflokkurinn hafi bannað hv. þingmanni að leggja það fram til að ekki yrði atkvæðaflótti frá flokknum? Þetta er auðvitað samsæriskenning. Ég viðurkenni það sjálfur. En hún er alveg spurningarinnar virði þessi kenning. Hún er alveg spurningarinnar virði hvort flokkurinn hafi sett hv. þingmanni stólinn fyrir dyrnar. Ég trúi því ekki en það væri gott að fá svör við því.

Í ljósi þessarar staðfestu hv. þingmanns og í ljósi þeirrar miklu umræðu sem farið hefur fram þá þarf ég ekki að lengja mál mitt hér mikið heldur vísa í umræðuna og vísa sérstaklega í ræður hv. þm. Ögmundar Jónassonar sem leggst gegn þessu og það er stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég tek undir rök hans heils hugar.

Aðeins svo um 2. mgr. 7. gr. laga nr. 94/1986. Því fer fjarri að mínu mati að þetta ákvæði kveði á um skylduaðild að stéttarfélögum. Það er óheimilt. Hins vegar er talið að samningar um forgangsrétt og samningar um félagsgjöld til stéttarfélaga og vinnuréttargjöld standist stjórnarskrána. Það er svo.

Þessi gjaldtaka á sér ákveðinn bakgrunn. Stéttarfélög gegna opinberum skyldum, svo sem að ganga til kjarasamninga og gera þá. Það svið er umvafið löggjöf um stéttarfélög opinberra starfsmanna og almennri löggjöf um stéttarfélög og vinnudeilur frá fjórða áratug síðustu aldar en var endurskoðuð á síðasta áratug hennar. Um er að ræða vinnuréttargjald sem stenst stjórnarskrána að mínu mati.

Hv. þm. Pétur Blöndal sagði að með þessu ákvæði væri komið í veg fyrir stofnun stéttarfélaga opinberra starfsmanna og nefndi í því sambandi prófessora en því er ég ósammála. Þetta ákvæði girðir ekki fyrir að Félag prófessora geti krafist kjarasamninga við hæstv. fjármálaráðherra Sjálfstæðisflokksins, valdið til að tryggja það liggur hjá þeim flokki. Stofnuð hafa verið sjálfstæð stéttarfélög og félagsmenn úr einu stéttarfélagi hafa flutt sig til annars. Dómar Félagsdóms þar að lútandi liggja fyrir svo ég hef ekki áhyggjur af Félagi prófessora. Sem lögmaður félagsins hef ég reyndar stutt þá í kröfugerð þeirra þannig að mér er málið nokkuð kunnugt.

Hv. þm. Pétur Blöndal talaði um samráð, samráðspólitík og forræðishyggju. Nú stendur yfir endurskoðun á kjarasamningum og lagaumhverfi opinberra starfsmanna. Ekki er klókt að grípa inn í samráðs- og samstarfsferil frjálsra félagasamtaka og ríkisins því að frelsið er líka hjá stéttarfélögum. Í stjórnarskránni er stéttarfélögum meira að segja gert sérstaklega hátt undir höfði. Þau eru talin meðal mikilsverðustu félaga í lýðræðisþjóðfélagi ásamt stjórnmálaflokkum.

Andstaðan gegn frumvarpinu er ekki bundin við Vinstri hreyfinguna – grænt framboð. Læknafélag Íslands, Alþýðusambandið, BSRB, fjármálaráðuneytið og Bandalag háskólamanna hafa mælt gegn því. Miðað við afstöðu hæstv. fjármálaráðherra er það innanflokksvandamál í Sjálfstæðisflokknum að hv. þm. Pétur Blöndal rekst ekki í húsi Sjálfstæðisflokksins með skoðanir sínar. (Gripið fram í.) Það sagði ég ekki, ég held að hv. þm. Pétri Blöndal líði bara ágætlega. (Gripið fram í.)

Hv. þm. virðist heldur ekki rekast í ríkisstjórnarsamstarfinu hvað þetta mál varðar því að samstarfsflokkur Sjálfstæðisflokksins í ríkisstjórn hefur lagst eindregið gegn lagabreytingatilþrifum hans. Fyrrverandi formaður Samfylkingarinnar, Össur Skarphéðinsson, tók dyggilega undir sjónarmið Ögmundar Jónassonar í ræðu sinni á 131. löggjafarþingi þegar frumvarp hv. þm. Péturs Blöndals var til umræðu eina ferðina enn.

Ég ítreka að ekki skal rugga bátnum þegar skipulag verkalýðshreyfingarinnar og atvinnurekenda eiga í hlut. Ég fagna umhyggju hv. þingmanns fyrir stjórnarskránni en forgangsröðun þjóðþrifamála mætti ná lengra. Landsbyggðin brennur og ég get nefnt margt fleira. (Gripið fram í.) Stjórnarskráin hefur komið til umræðu bæði á sumarþingi og á þessu þingi. Þar nefni ég bráðabirgðalög sem greidd voru atkvæði með í dag. Ég hefði viljað sjá hv. þm. Pétur Blöndal standa í sína stjórnarskrárfætur og greiða atkvæði gegn þeim. Ég hefði líka viljað heyra hann mæla gegn stjórnarskrárbrotum sem tíð eru í þjóðfélaginu og bitna á helmingi þjóðarinnar, þ.e. konum. Þar á ég við kynbundinn launamun sem er brot á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og kynbundið ofbeldi sem er brýnt brot á ákvæði stjórnarskrárinnar um friðhelgi einkalífs. Það er líklega stærsta heilbrigðisvandamál kvenna á Íslandi.

Ég hefði líka kosið að sjá hv. þingmann ganga til liðs við mig og fleiri landsbyggðarþingmenn og krefjast þess að jafnræðisregla stjórnarskrárinnar væri virt gagnvart fólki

sem býr á landsbyggðinni, að það geti kosið sér búsetu úti á landi án þess að vera mismunað hvað varðar menntun, samgöngur, atvinnu og margt fleira.

[17:23]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var skrýtin ræða. Svo virðist sem hv. þingmaður kveinki sér undan þeim málflutningi að hann sé að berjast gegn mannréttindum og stjórnarskrá. Hann segir að ekki skuli efna til ófriðarbáls á vinnumarkaði. Hvað hefði hann sagt í árdaga verkalýðsbaráttunnar þegar verkalýðurinn stofnaði stéttarfélög og ruggaði bátnum til að krefjast betri kjara og réttinda handa sjálfum sér? Það getur verkalýðurinn ekki nú því að allt er orðið niðurnjörvað eins og í Sovét. Það er þó ekki víst að fyrirkomulagið sem við fundum upp fyrir nokkrum áratugum eigi að gilda til eilífðar.

Það er firra að halda að Sjálfstæðisflokkurinn banni mér eitt og annað og ég hafi þess vegna ekki flutt frumvarp í tvö ár. (Gripið fram í.) Sjálfstæðisflokkurinn hefur aldrei bannað mér eitt eða neitt enda dettur honum það ekki í hug. Ég flyt mál þegar ég hef orku og tíma til þess og flyt jafnframt mörg önnur mál. Það má því vel vera að á þessum tveimur árum hafi ég ekki haft tíma til þess. Þetta mál flyt ég vegna þess að það er hugsjónamál. Það er spurningin um hvort einstaklingurinn geti stofnað stéttarfélag eða látið það vera og sé ekki skikkaður til að greiða í stéttarfélag sem hann er á öndverðum meiði við.

[17:25]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef ég hefði verið uppi þegar verkalýðshreyfingin stóð í réttindabaráttu sinni hefði ég aldeilis tekið þátt af fullum krafti. (**PHB:** Hefðirðu verið réttu megin?) Barátta hv. þingmanns snýst ekki um réttindi verkafólks, (Gripið fram í.) því fer víðs fjarri. Með þessu frumvarpi á að sundra fylkingum launafólks svo sú atvinnukúgun sem viðgengst í þjóðfélaginu geti gengið fram óáreitt. Menn þora ekki að tjá sig í vinnunni eða að standa upp. Menn þora ekki að sýna þá reisn sem þeir sýndu áður fyrr vegna þess að það bitnar á þeim. Ég hef hrósað hv. þingmanni fyrir staðfestu sína í þessu máli en ég er fullkomlega ósammála honum og hef fært fyrir því rök að sú grein sem um ræðir sé ekki brot á stjórnarskránni. Ég tek undir orð hv. þm. Péturs Blöndals um það að þetta sé hugsjónamál hjá honum og gæti sagt að þetta séu skrýtnar hugsjónir en ég geri það ekki. Ég óska þess hjartanlega að hv. þingmaður forgangsraði hugsjónamálum sínum með öðrum hætti og taki upp þau sem máli skipta en reyni ekki að leggja að verkalýðshreyfingunni eða koma áfengi að ungmennum.

[17:27]

Flm. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér dettur ekki í hug að reyna að forgangsraða hugsjónum hv. þingmanns. Hann má hafa þær í þeirri röð sem hann vill. Hv. þingmaður talaði ekki um skattlagningarvandann, að félagsfundur í stéttarfélagi geti ákveðið hvaða gjald sem er, annaðhvort sem prósentur eða krónutölu. Það er ekkert í lögunum sem hindrar það. Þeir geta ákveðið að félagsgjaldið sé 100 þús. kr. á mánuði eða 100% af launum eða hvað sem er. Hvernig stenst það ef hv. þingmaður ber svona mikla umhyggju fyrir stjórnarskránni?

Hann segir að ég gæti ekki hagsmuna verkafólks. Það er ekki verkafólk sem ég berst fyrir eða ræðst á, það eru stéttarfélög. Verkalýðsrekendur eru allt annað en verkafólk.

Frumvarpið gengur út á frelsi einstaklingsins til að velja sér stéttarfélag eða láta það vera eins og stjórnarskráin segir til um. Samkvæmt frumvarpinu ber honum að greiða til stéttarfélags sem hann hefur ef til vill ímugust á. Hann skal samt halda uppi starfseminni og greiða fyrir skoðanir forustumanna viðkomandi stéttarfélags eða stéttarfélagasambanda eins og BSRB.

[17:29]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég lagði ekki til að hv. þm. Pétur Blöndal breytti forgangsröð sinni. Ég benti hins vegar á að mér þætti réttara að hann tæki upp önnur mál.

Ég vil nota tækifærið og tala um skattlagningu. Þegar stjórnarskránni var breytt 1995 var í forvinnunni sem fram fór 1992 til 1994 mikið rætt um félagsgjöld, skattlagningu og annað sem hv. þingmaður talaði um. Þá kallaði ég frumvarp ríkisstjórnarinnar vopnabúr árása á verkalýðshreyfinguna. Því tókst að breyta, t.d. með ákvæðinu um að stéttarfélögin væru mikilvægustu félög í lýðræðisríki ásamt stjórnmálafélögum. Þau og félagsmenn þeirra eiga sjálf að fá að ráða málum sínum. Leitað var til virtra fræðimanna á sviði stjórnskipunar og voru allir sammála um að skipulag á félagsgjöldum, forgangsrétti og öðru stæðist. Menn eru ekki skyldaðir til veru í stéttarfélögum. Ég velti fyrir mér hvort hv. þingmaður muni næst leggja fram frumvarp þar sem skoðaðir yrðu innviðir samtaka atvinnulífsins og skylduaðildarákvæði sem þar ríkja. (**Gripið fram í:** Ég er búinn að því.)

[17:32]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Atli Gíslason fór yfir það hversu oft áður hv. þm. Pétur Blöndal hefði flutt þetta mál. Hann fór líka yfir það hverjir hefðu talað og raunar hve fáir hefðu talað. Ég skildi það á þann veg að hann teldi málið þar með ekki nógu athyglisvert til að leggja það fram á þingi. Ég vil benda hv. þingmanni á að í mörgum merkum málum hafa ekki endilega svo margir talað. Ekki er þar með sagt að mál séu þess eðlis að ekki eigi að taka þau alvarlega og jafnvel hafa áhuga á að ræða þau eins og hér er gert. Hann nefndi að enginn í Sjálfstæðisflokknum hefði áhuga á því að ræða þetta mál og fann ég mig því knúna til að standa upp og segja örfá orð.

Mér þótti líka lítillæti af hv. þm. Atla Gíslasyni að segja að allt hefði komið fram í þessu máli sem hefði þurft að koma fram. Það sé nóg fyrir okkur að lesa þingræðurnar, lesa ræður hv. þm. Péturs Blöndals og hv. þm. Ögmundar Jónassonar, og þá þyrfti ekki að bæta miklu við. Mér þótti þingmaðurinn gera heldur lítið úr sinni eigin þekkingu á málinu, sem ég hygg að sé töluverð.

Mig langar að benda á eina setningu í greinargerðinni sem fylgir frumvarpinu hjá hv. þm. Pétri Blöndal, þar sem

segir að málið hafi ekki hlotið afgreiðslu vegna þess að ekki hafi verið hægt að fá álit sérfræðinga eins og nefndin hafði óskað eftir. Í þessu samhengi vil ég benda á að mikilvægt er að þingmenn leggi sjálfir fram sín hugsjónamál, mál sem þeir vilja að nái fram að ganga og vilja að rætt verði um. Ég vil einnig leggja áherslu á að alþingismönnum sé tryggð sú vinnuaðstaða að geta fengið sérfræðiálit eða haft sérfræðinga á sínum snærum til að fara (Forseti hringir.) yfir mál þegar svo háttar.

[17:34]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er eiginlega hjartanlega sammála flestu því sem hv. þm. Ólöf Nordal flutti hér. Ég verð að segja alveg eins og er, ég veit ekki hvað hefur komið fyrir mig.

Ég rakti það að á köflum hefðu fáir talað en það hefur kannski ekki komist nógu vel til skila að stundum urðu mjög fjörugar umræður. Margir aðrir tóku til máls um frumvarpið. Ég vísa í það til að lengja ekki ræðutímann hér á þingi. Ég get reyndar upplýst að ég ætlaði að vera á fundi klukkan fimm en mér fannst málið það mikilsvert að ég ákvað að vera hér.

Það vekur hins vegar athygli mína að ekki skuli fleiri en ég standa upp og flytja ræður, skarpar, greinargóðar ræður, þar sem vikið er að öllum þáttum þessa máls og það skoðað í heildarsamhengi. Ég er algjörlega sammála hv. þm. Ólöfu Nordal um það að ekki er nógu vel búið að okkur þingmönnum sem höfum hugsjónir eins og hv. þm. Pétur Blöndal. Það skortir aðstoð. Ég bý að því að vera lögfróður og kunna fleira en ég hugsa til fólks sem vinnur í allt öðrum starfsgreinum. Það hefur ekki færni til að semja lagafrumvörp þó að það hafi færni á sínu sviði, geti sett hugsanir á blað og ég veit ekki hvað. En ég tek undir það að þingið þarf að skapa okkur betri aðbúnað.

Ég hef stundum talað um að þingið væri ekki annað en lagaafgreiðslustofnun framkvæmdarvaldsins. Það hljómar kannski kunnuglega en við erum það allt of mikið. Við erum allt of mikið að afgreiða frumvörp frá framkvæmdarvaldinu, síðast bráðabirgðalög með atkvæðagreiðslu í dag. Ég hefði gjarnan kosið að sjá frekari aðstoð og ég tala nú ekki um aðstoð við landsbyggðarþingmenn sem er að mínu mati í skötulíki.

[17:36]

Auður Lilja Erlingsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Kvartað hefur verið undan ónógum umræðum þannig að maður verður að leggja sitt fram. Ég vil lýsa mig andsnúna frumvarpinu. Ég tel að það muni grafa undan starfsemi stéttarfélaga og verkalýðshreyfinga í landinu og þar með grafa undan einni af meginstoðum lýðræðisþjóðfélags nútímans.

Það hefur færst í vöxt að einstaklingar semji beint við atvinnurekendur sína um kaup og kjör. Ég er ekki alveg viss hvað mér finnst um þá þróun, að minnsta kosti virðist hún koma verr út fyrir konur en karlmenn. Það er nokkuð sem ég óttast. Hins vegar er ekki jafnmikill uggur í brjósti mér og væri ef kjarasamninga nyti ekki við þar sem lágmarksréttindi eru tilgreind. Þeirra lágmarksréttinda njóta allir opinberir starfsmenn enda greiða þeir allir fyrir þau réttindi sín og við ræðum það hér hvort það gjald sé dulbúin félagsskylda.

Svo virðist sem hv. flutningsmenn telji að slíkar greiðslur séu í andstöðu við stjórnarskrána og um sé að ræða dulbúna félagsskyldu. Það tel ég hins vegar ekki og er, líkt og komið hefur fram, ekki ein um þá skoðun. Nægir að vitna í niðurstöðu Félagsdóms, sem ekki allir eru sammála.

Hægt er að rökstyðja ýmislegt í nafni frelsisins. Ég tel þó öfugsnúið frelsi að búa til aðstæður þar sem erfitt er fyrir verkalýðsfélög og stéttarfélög að dafna. Að sjálfsögðu er erfitt fyrir stéttarfélög að dafna ef fólk getur kosið að greiða ekki til þeirra en engu að síður notið réttinda um lágmarkskjör. Það segir sig sjálft að fólk kýs að greiða ekki fyrir það.

Öfugsnúið frelsi, segi ég, því að ég tel að frelsi hafi margar birtingarmyndir. Ein þeirra birtingarmynda sem mér finnst hvað sterkust er það frelsi sem verkalýðshreyfingin hefur fært okkur með áratugabaráttu sinni, frelsi til að lifa með reisn og frelsi til að fá mannsæmandi kjör fyrir vinnu okkar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Almannatryggingar, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 35. mál (tannlækningar). — Þskj. 35.

[17:39]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi um breytingar á lögum um almannatryggingar, sem eru nr. 100 frá 2007. Flutningsmenn eru auk mín hv. þingmenn Guðjón A. Kristjánsson, Grétar Mar Jónsson og Jón Magnússon.

Í frumvarpinu er lagt til að gera breytingar á 42. gr. almannatryggingalaga, sem fjallar um sjúkratryggingar og tannlækningar viðvíkjandi þeim, og lagt til að gera breytingar á þann veg að auka tryggingaverndina frá því sem kveðið er á um í gildandi lögum. Í 42. gr. gildandi laga er tekið fram í fyrsta lagi að tannréttingar séu undanskildar sjúkratryggingum og í öðru lagi að sjúkratryggingar taki eingöngu þátt í greiðslum vegna tannlæknaþjónustu aldraðra, öryrkja, barna og unglinga yngri en 18 ára.

Við flutningsmenn leggjum til að þessu verði breytt, annars vegar að tannréttingar verði teknar inn í sjúkratrygginguna og viðeigandi breyting á 1. mgr. 42. gr. gerð til þess að það náist fram, hins vegar að tryggingaverndin hjá sjúkratryggingunum verði aukin hvað varðar tannlæknaþjónustuna þannig að hún nái til stærri hóps en er í gildandi lögum. Við leggjum til í frumvarpinu að stigið verði skref í þá átt að tannlæknaþjónustan verði að öllu leyti undir tryggingaverndinni. Við leggjum einnig til að það verði gert í áföngum og að tryggingaverndin nái strax við gildistöku frumvarpsins, sem við áætlum að verði 1. janúar 2008, til allra þeirra sem eru yngri en 25 ára en ekki bara þeirra sem eru yngri en 18 ára auk þeirra sem njóta tryggingaverndarinnar og taldir eru upp, þ.e. aldraða og öryrkja. Við leggjum til að tryggingaverndin verði hækkuð fyrir þá sem

eru 25 ára og yngri í stað 18 ára. Auk þess leggjum við til að aldursmörkin hækki um þrjú ár um hver áramót þar til að allir sem eru orðnir fertugir og yngri eru komnir undir tryggingavernd.

Þetta er innihald frumvarpsins, virðulegi forseti, og ef það nær fram að ganga verður veruleg breyting á tryggingavernd varðandi tannréttingar og tannlæknaþjónustu frá því sem nú er þó svo að skrefið sé ekki stigið til fullnustu í þessu frumvarpi. Okkur þótti rétt að gera þetta í áföngum og stíga þetta skref með frumvarpinu núna. Frumvarpinu fylgir greinargerð sem ég vil leyfa mér að lesa, með leyfi forseta:

„Með frumvarpi þessu eru lagðar til verulegar breytingar á greiðsluþátttöku ríkissjóðs í tannlæknakostnaði landsmanna. Gert er ráð fyrir að tannréttingar verði felldar inn í tannlæknaþjónustuna og greiddar með sama hætti og sjúkratryggingin og látin ná til fleiri en nú er. Aldursmörkin verði hækkuð strax úr 18 árum í 25 ár við næstu áramót og síðan árlega um þrjú ár þar til allir 40 ára og yngri, auk aldraðra og öryrkja, falla undir sjúkratrygginguna 1. janúar 2013. Ekki er lagt til að stíga skrefið til fulls að svo stöddu, en af hálfu flutningsmanna er markmiðið að kostnaður sjúklings við tannlækningar, án tillits til aldurs, verði meðhöndlaður eins og annar lækniskostnaður og falli að lokum inn í sjúkratrygginguna.

Gert er ráð fyrir að greiðsluþátttaka sjúklings verði föst fjárhæð, sambærileg við kostnað við aðra læknisþjónustu utan sjúkrahúsa og ákveðin í gjaldskrá sem ráðherra setur en horfið frá því fyrirkomulagi sem verið hefur að endurgreiðsla ríkisins miðist við gjaldskrá sem ráðherra setur án tillits til þess gjalds sem tannlæknar innheimta fyrir þjónustu sína.

Rétt þykir að minna á frétt í Ríkisútvarpinu frá 14. mars 2007 með fyrirsögninni *Tannverndarstefna stjórnvalda í molum*. Þar er haft eftir Sigurjóni Benediktssyni, formanni Tannlæknafélags Íslands, að stjórnvöld hafi brugðist í tannverndarmálum barna. Segir hann að tannheilsa barna fari eftir því hvort foreldrar þeirra hafi efni á því að senda þau til tannlæknis. Sem dæmi þá kosti tannskoðun þriggja ára barns hjá barnatannlækni um 11.000 kr. en aðeins um 3.000 kr. fáist endurgreiddar og því greiði foreldrar um 8.000 kr. úr eigin vasa. Þann kostnað sé svo ekki hægt að telja með við umsókn um afsláttarkort vegna lækniskostnaðar. Annars staðar á Norðurlöndum greiði stjórnvöld yfirleitt allan kostnað af tannvernd barna. Sigurjón segir að nýlegar rannsóknir heilbrigðisráðuneytisins bendi til þess að stefna íslenskra stjórnvalda hafi reynst illa. Nýlegar tölur benda til þess að fimmtungur barna og unglinga á aldrinum 4–18 ára fari ekki til tannlæknis.

Ekki liggja fyrir nákvæmar upplýsingar um kostnað við tannlækningar, en lauslegt mat gerir ráð fyrir að heildarkostnaður, að tannréttingum meðtöldum, geti verið allt að 7–8 milljarðar kr. Hlutur ríkisins er um 1.300 millj. kr. eða tæplega 20% af heildarkostnaði. Ætla má, verði frumvarpið að lögum, að kostnaður nemi í fyrstunni um 1 milljarði kr. árlega, en að fullu komið til framkvæmda nái það til ríflega helmings kostnaðar þeirra sem í dag eru ekki sjúkratryggðir eða 3–4 milljarðar kr.“

Þannig er greinargerðin með þessu frumvarpi. Ljóst er að kostnaður er umtalsverður. Það er ástæðan fyrir því að við tökum þetta í tveimur áföngum. Í þessu frumvarpi er fyrri áfanginn, þar leggjum við til þá breytingu að um það bil helmingurinn af þeim kostnaði sem í dag fellur utan tryggingaverndar falli á ríkissjóð. Gert er ráð fyrir öðru frumvarpi síðar þar sem skrefið verður stigið til fulls.

Ég vil vekja athygli á því í lokin, virðulegi forseti, að það er dálítið sérstakt að hér á landi hafi mál skipast svo að tannréttingar og tannlækningar skuli að verulegu leyti vera undanþegnar tryggingavernd sjúkratrygginga. Þetta eru einu bein líkamans, og eini staður líkamans, sem ekki eru sjúkratryggð. Eigi einstaklingur við sjúkdóm að stríða eða verður fyrir meiðslum er hann tryggður fyrir því. Heilbrigðiskerfið tekur við honum og veitir honum sína þjónustu og ríkið borgar kostnaðinn að mestu leyti. Meðaltalstölur eru þannig að ríkið greiðir um 85% af kostnaði en sjúklingurinn 15%. Það er meðaltalskostnaður í heild en það getur verið breytilegt eftir sjúkdómum.

Þegar munnholið á í hlut eða tannbeinin er tryggingaverndin miklu rýrari. Ríkið greiðir kannski um 20% af kostnaðinum en einstaklingurinn 80%. Í þessu er ekkert samræmi, virðulegi forseti, og því finnst okkur eðlilegt að breyta almannatryggingalögunum þannig að munnhol og tannbein verði sjúkratryggð með nákvæmlega sama hætti og aðrir líkamspartar. Því er líka gert ráð fyrir, eins og kemur fram í greinargerðinni, að kostnaðarþátttaka ríkissjóðs breytist samhliða því að frumvarpið nær fram að ganga svo að það verði ekki þannig að ríkið greiði sinn hlut miðað við auglýsta gjaldskrá, sem það býr við, en ekki raunverulegan kostnað sjúklinga af því að fara til tannlæknis.

Virðulegi forseti. Ég legg til að málið gangi til heilbrigðisnefndar og 2. umr. að þessari umræðu lokinni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Heilsársvegur yfir Kjöl, fyrri umr.

Þáltill. KÓ o.fl., 21. mál. — Þskj. 21.

[17:50]

Flm. (Kjartan Ólafsson) (S):

Herra forseti. Ég ætla að kynna hér tillögu til þingsályktunar um heilsársveg yfir Kjöl. Ásamt mér eru þó nokkuð margir meðflutningsmenn að þessari tillögu og ætla ég, með leyfi forseta, að fá að lesa nöfn þeirra hv. þingmanna. Það eru Kristján Þór Júlíusson, Guðni Ágústsson, Einar Már Sigurðarson, Valgerður Sverrisdóttir, Árni Johnsen, Bjarni Harðarson, Björk Guðjónsdóttir, Grétar Mar Jónsson, Birkir J. Jónsson, Ólöf Nordal, Bjarni Benediktsson, Jón Gunnarsson, Ármann Kr. Ólafsson, Jón Magnússon og Ásta Möller. Þetta eru þeir 16 hv. þingmenn sem standa að þessari þingsályktunartillögu.

Hún hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að kanna þjóðhagslega hagkvæmni þess að leggja heilsársveg yfir Kjöl. Jafnframt verði gerð forkönnun á umhverfisáhrifum og

könnuð samfélagsleg áhrif framkvæmdarinnar, m.a. á atvinnustarfsemi og byggðir landsins. Ríkisstjórnin skili Alþingi skýrslu um málið fyrir 1. apríl 2008.“

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni segir á þessa leið:

Ekki er langt síðan farið var að tala af alvöru um þann möguleika að stytta leiðina milli Norður- og Suðurlands með bættum hálendisvegum. Á síðustu árum hefur hins vegar mikið verið um þetta rætt af fullri alvöru með það að markmiði að tengja saman fjölmennustu byggðir landsins. Árið 2003 tók Vegagerðin saman stutta samantekt um styttingu leiða en í henni var m.a. velt upp þeim möguleika að fara um Kjöl og virkja aftur þessa fornu samgönguleið sem Íslendingar hafa nýtt sér um aldir. Sívaxandi þungi ferðamannaumferðar er nú á gamla Kjalvegi með tilheyrandi skemmdum á bifreiðum og rykmengun.

Félagið Norðurvegur ehf. hefur látið vinna úttektir á samfélags- og byggðaáhrifum sem framkvæmdin kynni að valda. Enn fremur hefur félagið látið vinna fyrstu athugun varðandi rekstrarkostnað, stofnkostnað, umferðarspá og hagkvæmni framkvæmdarinnar. Loks hefur verið gerð skoðanakönnun sem sýnir að 52,6% landsmanna eru mjög hlynnt eða frekar hlynnt lagningu heilsársvegar yfir Kjöl. Enn meiri stuðningur er við framkvæmd sem þessa á Akureyri, 66,1%, og 64,7% í Árborg. Þessi gögn munu nýtast við frekari athuganir og undirbúningsvinnu. Vegagerðin hefur enn fremur skoðað veðurfar á hálendinu með vegalagningu í huga.

Allar líkur benda til þess að hægt sé að leggja nýjan Kjalveg frá þjóðvegi 1 við Silfrastaði í Skagafirði yfir að Gullfossi. Slíkur vegur gæti legið upp Goðdalafjall að norðan og svo áfram sem leið liggur milli jökla, lægi síðan austan við Bláfell og mundi enda við umferðarmiðstöðina við Gullfoss. Það mundi þýða 47 km styttingu milli Reykjavíkur og Akureyrar ef farin væri Hellisheiði. Vegalengdin fer úr 388 km niður í 341 km. Stytting milli Selfoss og Akureyrar verður 141 km, fer úr 430 km niður í 289 km. Fyrstu athuganir benda til þess að vetraraðstæður á Kili verði ekki að ráði verri en á fjallvegum á Norður- og Austurlandi.

Ekki þarf að fjölyrða um gífurleg jákvæð byggða- og samfélagsleg áhrif framkvæmdarinnar með tengingu búsvæða. Gera má ráð fyrir því að samkeppni aukist með minni fjarlægðarvernd fyrirtækja bæði fyrir sunnan og norðan, þó sérstaklega fyrir norðan. Flutningskostnaður fyrirtækja mundi einnig lækka.

Framkvæmdin sem slík styttir vegalengdir milli tveggja fjölmennustu svæða landsins frá 50–150 km eftir því við hvaða staði er miðað. Þessi stytting á leiðinni þýðir mun minni olíueyðslu og minni mengun og þar með minna útstreymi gróðurhúsalofttegunda. Norðurvegur hefur látið reikna út fyrir sig að með vegstyttingu mundi losun gróðurhúsalofttegunda minnka um 1.500 tonn á ári. Með færri eknum kílómetrum vegna styttingar fækkar slysum að sama skapi. Einnig er líklegt að gert yrði ráð fyrir að vegurinn yrði breiðari en þjóðvegur 1 sem er ekki nema 6,5 m að breidd víðast hvar. Breiðari vegur eða sem nemur 8 metrum eykur öryggistilfinningu ökumanna. Öryggi eykst jafnframt með því að umferðin dreifist á fleiri en eina leið.

Nýr Kjalvegur mun hafa gríðarleg áhrif á ferðaþjónustu og dreifa sívaxandi fjölda ferðamanna erlendra og innlendra betur um landið en nú er gert. Framkvæmdin mun auka tekjur af ferðaþjónustu og gera landsmönnum kleift að bregðast betur við sívaxandi ferðamannastraumi. Vegurinn mun tengja saman helstu ferðamannasvæði landsins og ekki verður nema rúmlega 200 km leið milli Gullfoss og Akureyrar svo dæmi sé tekið. Nýr ferðamannaöxull verður þar af leiðandi til milli Gullfoss og Mývatns sem gefa mun miklu meiri möguleika. Kjalvegur mun lengja ferðamannatímabilið, sérstaklega á Norðurlandi en þar er minnst fjölgun gistinátta á landinu og styrking ferðaþjónustu þar því mjög mikilvæg. Nýr Kjalvegur getur einnig haft mikil áhrif á innlenda ferðamenn sem m.a. gætu skipt um veðursvæði með því að fara milli landshluta á rúmum tveim klukkustundum. Þeir einstaklingar sem eiga sumarbústaði í uppsveitum Árnessýslu gætu á rúmum tveim klukkustundum farið norður yfir heiðar og komist þar þá í betra veður ef svo bæri undir, eða öfugt.

Framkvæmd sem þessi, ef hagkvæm reynist, fellur vel að byggðastefnu stjórnvalda og öllum meginmarkmiðum í samgönguáætlun um að stytta leiðir og tengja byggðir betur saman. Þess má geta að markmið Evrópusambandsins í vegagerð er einfalt, það er að tengja stærri byggðarlög, stytta leiðir og draga þar með úr samgöngukostnaði. Hið sama má segja um frændur okkar Norðmenn sem hafa eitt meginmarkmið í vegasamgöngum, stytta leiðir og tengja þéttbýlustu svæðin á vesturströndinni við Óslóarsvæðið. Norðmenn fara í gegnum sitt hálendi á fimm stöðum með hálendisvegi sem eru allt að 600 km langir og ná upp í allt að 1.100 m hæð.

Herra forseti. Það má færa frekari rök að því að þessi vegalagning yfir Kjöl sé arðbær og ég hef rakið nokkra af þeim þáttum. Við það má bæta að ég tel að þessi samgöngubót muni styrkja starfsemi eins og Háskólans á Akureyri, tengja betur saman Suður- og Norðurland og að sama skapi styrkja og styðja frekar að háskólanum á Hólum svo og Kennaraháskóla Íslands sem er með íþróttaskor á Laugarvatni. Þessi byggðarlög munu ná betur saman og menning mun aukast verulega á milli þessara svæða sem mun styrkja þau hvert um sig.

Ég er sannfærður um að samkvæmt byggðaáætlun 2006–2009 sem var samþykkt á Alþingi hafi megininntak hennar verið að auka menntun á landsbyggðinni og bæta og auka samgöngur. Það er nákvæmlega það sem heilsársvegur yfir Kjöl mundi gera og ég tel að þetta væri ein af betri mótvægisaðgerðum sem gerðar væru miðað við núverandi ástand og þá þróun sem er að verða varðandi niðurskurð þorskveiðiheimilda. Svona mundum við styrkja atvinnulífið á víðum grunni. Auk þess tel ég að vegur yfir Kjöl yrði grænn vegur. Þetta er vegur sem mundi breyta því ástandi sem nú er þar sem hlykkjóttur, holóttur og pollóttur vegur yfir Kjöl gerir ekki annað en að skemma bifreiðar og valda mikilli mengun og hávaða í umhverfinu. Þannig lít ég á þennan veg sem grænan veg, hann mun falla að landslaginu, það verður grætt upp með veginum og þess vegna fullyrði ég að þetta sé grænn og vænn vegur fyrir samfélagið okkar.

Hæstv. forseti. Ég legg til að þessari tillögu verði vísað til samgöngunefndar.

[18:01]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Mig langar að ræða lítillega það mál sem hv. þm. Kjartan Ólafsson mælti fyrir, tillögu til þingsályktunar um heilsársveg yfir Kjöl, ásamt 15 öðrum meðflutningsmönnum, hv. þingmönnum. Ég vil jafnframt nota tækifærið til að lýsa þeirri skoðun minni að ég er hjartanlega ósammála hv. þingmönnum sem flytja þetta mál. Hvers vegna er ég það og hvers vegna segi ég það? Vegna þess að ég horfi á þetta mál fyrst og fremst út frá sjónarmiðum og hagsmunum náttúrunnar, ég tel að hvort sem um er að ræða veg yfir Kjöl eða vegalagningu eins og þingmaðurinn talaði um áðan, uppbyggðan malbikaðan heilsársveg, hafi slíkir hálendisvegir neikvæð áhrif á náttúruna og að í þessum efnum eigi náttúran að njóta vafans.

Ég vil einnig geta þess að Landvernd skoðaði þetta mál á sínum tíma og leggst eindregið gegn þessari uppbyggingu einmitt út frá hagsmunum náttúrunnar. Ég get ekki alveg verið sammála því sem hv. þingmaður sagði að það jákvæðasta við málið sé endilega stytting tíma og þessa vegarspotta milli höfuðborgarsvæðisins og Norðurlands. Ég held að miklu nær sé að horfa á þetta í víðara samhengi og einbeita sér frekar að því að laga þann veg sem ekið er eftir í dag frekar en að æða inn á hálendið með vegalagningu með þessum hætti.

Ég bendi á að eins og staðan er í dag vantar raunverulega að móta heildstæða stefnu um landnotkun á hálendinu og meðan ekki er búið að því finnst mér ekki rétt að samþykkja þetta mál eða setja það í þennan farveg. Ég bendi jafnframt á að á vegum umhverfisráðuneytisins er verið að vinna undirbúningsvinnu að einhvers konar landskipulagi og að ég held að menn ættu að bíða eftir því áður en farið er af stað með þetta mál eins og það er kynnt hérna.

Mig langar líka að nefna það, herra forseti, í þessu samhengi að í Fréttablaðinu 19. júní á þessu ári þegar nýir ráðherrar höfðu tekið við embættum sínum er haft eftir bæði hæstv. samgönguráðherra og hæstv. umhverfisráðherra að hvorugt þeirra telji rétt að leggja sérstakan heilsársveg yfir Kjöl. Ég vil nota þetta tækifæri til að fagna þeirri yfirlýsingu beggja ráðherranna sérstaklega. Eftirfarandi kemur fram í þessari frétt Fréttablaðsins frá 19. júní, með leyfi forseta:

„Kristján [þ.e. Kristján Möller samgönguráðherra] sagði í pistli í Morgunblaðinu nýlega að ekki stæði til að ráðast í gerð upphækkaðs heilsársvegs yfir Kjöl. Kristján bendir á að í umhverfisskýrslu með tillögu að tólf ára samgönguáætlun sem samþykkt var 2007 er engin samræmd stefna um landnotkun á hálendinu og þar með ekki vitað hvernig vegagerð þar verður háttað.“

Ég held að þetta sé einmitt aðalatriði málsins, að menn eigi fyrst að vinna slíka undirbúningsvinnu og marka stefnu hér á þinginu um það hvernig menn vilja sjá landnotkunina þarna fyrir sér. Síðan geta menn farið að ræða þennan sérstaka vegarspotta yfir Kjöl. Mér finnst ekki tímabært að samþykkja málið að þessu sinni og fyrir utan það er ég í prinsippinu á móti því að malbika hálendið eða leggja sérstaka heilsársvegi yfir það, við ættum frekar að einbeita okkur að því að bæta það vegasamband sem er í dag, þjóðveg 1, og allt það sem því fylgir.

[18:06]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um þessa tillögu til þingsályktunar, um heilsársveg yfir Kjöl, sem hv. þm. Kjartan Ólafsson hefur mælt fyrir. Þó vil ég aðeins koma inn á nokkur atriði.

Ég tek undir orð hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur, bæði hvað varðar umhverfisþáttinn og eins forgangsröðun í samgöngumálum. Ég vil árétta það að svo mörg og brýn óleyst verkefni eru í samgöngumálum í byggð, bæði innan héraða og milli héraða, að þetta mál sem hv. þm. Kjartan Ólafsson mælir fyrir getur ekki talist forgangsmál í mínum huga. Það getur verið hættulegt að vekja væntingar og veita svona málum brautargengi því að með því dreifist athyglin og með því dreifast stefnumarkmiðin og eftirfylgnin við þau verkefni sem raunverulega þarf að vinna að. Ég hefði viljað sjá hv. þingmann flytja tillögu um stóraukið framlag til vegagerðar í sveitum landsins, í byggðum utan aðalstofnbrauta því að ég veit að einmitt í kjördæmi þingmannsins eru langir vegarkaflar, malarvegarkaflar, illa uppbyggðir og eldgamlir, nærri því frá hestakerrutímanum, sem eiga að þjóna nútímakröfum í samgöngum.

Ég veit að þetta á líka við í öðrum landshlutum, framlög til innanhéraðsvega hafa verið í svo fullkomnu lágmarki á undanförnum árum að til mikils vansa hefur verið. Kannski er eitt brýnasta málið í samgöngumálum þjóðarinnar að gera átak hvað þessa vegi varðar og ég sakna þess í þeirri áherslu sem nú er lögð á að reyna að flýta vegaframkvæmdum til að vinna upp nokkuð af því sem vanrækt var á undanförnum árum, að sjá ekki stóraukið framlag til innanhéraðsvega. Ég hefði talið að það stæði þingmönnum enn þá nær að berjast fyrir því heldur en koma með tillögu um veg yfir Kjöl. Ég hygg að þeir sem beðið hafa í ár og áratugi eftir framkvæmdum í vegum á Vestfjörðum og hafa setið uppi með ráðherra einmitt úr sama flokki og hv. þingmaður, Sjálfstæðisflokknum, í 20 ár, horft upp á hver svikin á fætur öðrum eða vanefndir á loforðum og yfirlýsingum varðandi vegaframkvæmdir, ég held að þeir hefðu frekar viljað sjá þingmanninn leggjast á sveif með þeim sem vilja nú horfa á stórátak í þeim efnum og að staðið verði við það. Nei, þá velur þingmaðurinn ásamt hópi annarra þingmanna að dreifa athyglinni, draga inn mál sem að mínu viti er alls ekki næst á dagskrá og draga athyglina frá þeim verkefnum sem er raunverulega brýnt að inna af hendi.

Það er með ólíkindum að horfa á þetta mál. Flutningsmenn eru 15 eða 16 talsins, nærri því eins margir og voru á brennivínsmálinu, ekki það að ég ætli að draga alveg samasemmerki á milli þessa máls og brennivínsmálsins en þetta er samt greinilega mikið áherslumál. Ég hefði viljað sjá þessa orku og þennan kraft fara í að mæla fyrir átaki í vegamálum á öðrum sviðum.

Varðandi Kjalveg að öðru leyti get ég tekið undir það sjónarmið að það sé nauðsynlegt að þar sé gerður þokkalegur og góður sumarvegur sem beri umferð fólks en ekki vöruflutninga og geti þannig þjónað vel sem sumarvegur. Ég get tekið undir það sjónarmið.

Ég ætlaði ekki að hafa mörg orð um þetta, herra forseti. Ég vil bara árétta að þetta er ekki aðeins umhverfissjónar-

mið heldur varðar þetta líka áherslur í vegagerð, eins og forgangsröðun hvað varðar brýn verkefni sem takast þarf á við í samgöngumálum sem þjóðin hefur beðið eftir, íbúar landsins hafa beðið eftir víða. Þeir mundu vilja sjá kjark, kraft og dugnað þingmannsins birtast þar en ekki í því að drepa umræðunni á dreif með því að berjast fyrir því að leggja heilsársveg yfir Kjöl, eitt mesta vetrarveðravíti landsins. Ég hvet þingmanninn og aðra flutningsmenn tillögunnar til að huga frekar að öðrum áherslumálum en þessum í samgöngumálum þjóðarinnar.

[18:12]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Herra forseti. Ég kem í ræðustól til að lýsa eindreginni andstöðu minni við hugmyndir um heilsársveg yfir Kjöl. Nokkur mikilvæg hugtök vantar í þeim hugmyndum sem koma fram í þessari tillögu til þingsályktunar, svo sem náttúra og náttúruvernd, landslag, víðerni og öræfi og öll þau dýrmæti sem þeim fylgja. Við búum í heimi þar sem afar hart er sótt að náttúrunni og það á að vera eitt af okkar meginforgangsverkefnum að verjast þeirri árás og einn hluti þess er að vernda hálendið frá uppbyggingu á hraðbrautum, og það snýst að sjálfsögðu ekki bara um einn stóran og mikinn heilsársveg þar sem miklir flutningar fara um heldur fylgir slíku að sjálfsögðu annars konar þjónustuuppbygging, bensínstöðvar, sjoppur og margt annað sem verður eins og risastórt ör á hálendi Íslands.

Það er löngu kominn tími til að það náist breið samstaða um hálendið sem er ein dýpsta auðlind sem við búum að á svo margan og magnaðan hátt. Eins og hv. þingmenn Steinunn Valdís Óskarsdóttir og Jón Bjarnason komu að áðan eru svo sannarlega mörg önnur samgönguverkefni sem ættu að hafa forgang, en jafnvel þótt svo væri ekki á náttúran að vera í fyrsta sæti í þessu máli. Það sem er auðvitað afar brýnt, eins og hér hefur verið komið að, áður en nokkuð annað er gert er að hafa heildstæða sýn á vegagerð á hálendinu og ganga frá landskipulagi í þessum málum.

Það er fáránlegt að gera ekki greinarmun á ferðamannavegum og almennum vegum. Annars vegar á almennum vegum þar sem það eitt er í raun haft að leiðarljósi að koma fólki og flutningabílum hratt og örugglega á milli staða, og hins vegar á ferðamannavegum þar sem hugmyndin er sú að fólk geti farið til skoðunar á landslagi og náttúrufari og upplifað eitthvað sem hraðbrautir eyðileggja og ekki er hægt að fá til baka þegar það hefur verið eyðilagt. Ég vil taka undir með þeim sjónarmiðum sem hér hafa komið fram að það ætti frekar að fara í meiri uppbyggingu á þjóðvegi 1.

Það er langt í frá að allir vegir séu grænir vegir, en 1. flutningsmaður, hv. þm. Kjartan Ólafsson, talaði um þennan veg sem grænan veg. Ég hafna þeirri lýsingu, þessi vegur mun eyðileggja öræfastemningu þá sem land okkar hefur upp á bjóða og það mikla gildi sem hálendið fyrir þjóðina. Slíkan veg á einfaldlega ekki að hafa uppi á borðinu og ég vona að við getum fundið okkur önnur og betri verkefni til að vinna úr.

[18:17]

Guðný Helga Björnsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég leggst í sjálfu sér ekki gegn því að gera þá hagkvæmnisathugun sem þessi þingsályktunartillaga kveður á um. Ég vil hins vegar benda á að verði farið í slíka athugun þurfi að skoða þann möguleika að hafa uppbyggingu vegarins þannig að hann nýtist vel þann tíma sem litlar líkur eru á óveðrum á heiðum. Mér finnst algjör óþarfi að byggja hann verulega mikið upp því að því fylgir náttúrlega heilmikið rask og umrót.

Í greinargerðinni sem fylgir með stendur, með leyfi forseta:

„Fyrstu athuganir benda til þess að vetraraðstæður á Kili verði ekki að ráði verri en á fjallvegum á Norður- og Austurlandi.“

Þessi vegarspotti yfir Kjöl er örugglega dálítið mikið lengri en yfir Holtavörðuheiði eða aðrar heiðar á Norður- og Austurlandi. Jafnframt þarf að fara yfir Hellisheiði til þess að komast á þennan veg og hún er nú oft á tíðum ófær samkvæmt útvarpinu. Þeir sem eru á móti þessum vegi tala oft um mengunina af rykinu sem er yfir Kili allt sumarið. Það er náttúrlega sjónmengun að bæta veginn dálítið og breikka þar sem þarf og setja þar slitlag. En það hefði góð áhrif og þá hætti rykmengunin og jafnframt minnkaði slit á bílum. Þá nennti maður kannski að fara þessa fallegu og skemmtilegu leið oftar. Menn ættu að hafa það í huga.

Í sjálfu sér er það mjög góður punktur sem hv. þm. Jón Bjarnason og Guðfríður Lilja Grétarsdóttir nefndu áðan, að leggja meiri áherslu á aðra vegi. Það er náttúrlega mikilvægt að því að ég tel, sem íbúi úti í sveit. Hv. þingmenn hafa kannski séð óhreina bílinn niðri í kjallaranum, það er minn bíll því að ég skrapp heim og það er alveg hræðilegt fyrir okkur sem búum við þessa sveitavegi að vera sífellt á óhreinum bílum og slitnum út af holum. Það er nokkuð sem þarf að laga og þarf að kappkosta að leggja slitlag út um sveitir.

Það var aðallega þetta sem ég vildi nefna, þ.e. hvort þetta þurfi að heilsársvegur og hvort ekki mundi duga að bæta hann að miklu leyti. Svo datt mér í hug, þegar framsögumaður, hv. þm. Kjartan Ólafsson nefndi grænan veg og vænan veg, að þegar Vegagerðin gengur frá vegum setur hún grasfræ meðfram þeim sem ég held að það verði kannski svolítið ljótt að sjá á Kili, þennan veg og svo grænan kafla meðfram honum öllum því að Kjölur er ekki allur gróinn.

[18:21]

Flm. (Kjartan Ólafsson) (S):

Herra forseti. Ég vil fyrst fá að endurtaka örlítinn upplestur, með leyfi forseta, varðandi einmitt tillöguna sjálfa. Mér þykir hafa gætt misskilnings meðal hv. þingmanna sem hér hafa komið upp og tjáð aðra skoðun en ég hef á þessu máli. Það er afar mikilvægt að menn átti sig á því að hér er ályktað um „að fela ríkisstjórninni að kanna þjóðhagslega hagkvæmni þess að leggja heilsársveg yfir Kjöl“. Það er fyrsta setningin, að kanna þjóðhagslega hagkvæmni.

„Jafnframt verði gerð forkönnun á umhverfisáhrifum,“ segir síðan. Umhverfisáhrifin eru svo sannarlega inni í þessari tillögu, hvort sem það heitir víðerni, hálendi. Þá er rætt um að kanna „… samfélagsleg áhrif framkvæmdarinnar, m.a. á atvinnustarfsemi og byggðir landsins“. Þetta er megininntak tillögunnar, að ríkisstjórnin skili Alþingi 1.

apríl á næsta ári einhverri niðurstöðu um þetta.

Ég legg ekki fram samgönguáætlun eða frumvarp um lög um að þetta skuli gera heldur skuli ríkisstjórn kanna þessa tilteknu þætti, sem fjalla bæði um umhverfisþáttinn í víðum skilningi, um samfélagsáhrif, hversu arðbært þetta yrði og hvaða áhrif vegurinn hefði á byggðir landsins. Ég er sannfærður um að hann hefði jákvæð áhrif á þau svæði sem þetta kemur mest við, þ.e. Suðurlandið og Norðurlandið, Eyjafjörð, Skagafjörð og Húnavatnssýslur.

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir kom inn á að það hefði komið fram í vor er leið þegar ríkisstjórnin var mynduð að tveir hæstv. ráðherrar hefðu tjáð sig um þetta mál. En þeir hæstv. ráðherrar hafa ekki tjáð sig um að þessi könnun verði gerð. Ég trúi því ekki að þeir hæstv. ráðherrar séu á móti því að þessi könnun verði gerð. Við mundum fela samgöngunefnd að vinna málið og síðan yrði því vísað til ríkisstjórnar. Ég trúi hreinlega ekki að þeir hæstv. ráðherrar verði á móti því að þessi könnun eigi sér stað. Það væri bara blindingsleikur að hafna því að hlutir séu kannaðir.

Ég vil árétta að þetta væri gríðarlega mikil byggða- og samgöngubót fyrir Norður- og Suðurland og ég vil jafnframt nefna að við höfum nokkra hálendisvegi í dag. Við erum með veginn um Möðrudalsöræfi og vegi á heiðum, bæði á Austurlandi og Norðurlandi. Sjálfur keyri ég Hellisheiði á Suðurlandi sem er kannski ekki miðhálendið en það er hálendisvegur. Það er heiði yfir að fara og ég sé ljós og gufu í allar áttir og mikið að gerast á þeirri heiði, því mikla víðerni sem þar er. Það hefði mátt segja sem svo að nær hefði verið að hafa engar framkvæmdir á því ágæta svæði sem Hellisheiðin er. Við þurfum að skoða þetta svolítið heildrænt.

Hér var búinn til hringvegur á sínum tíma um Skeiðarársand, opnaður hringvegur 1 allt í kringum landið. Hefðu þeir þingmenn sem hér eru á móti að bæta veg sem er í raun opinn, það er vegur og ferðamannastraumur á Kili í dag? Það var hins vegar enginn vegur á Skeiðarársandi eða þar yfir, þar fóru nánast aðeins einhverjir vatnadrekar, ríðandi menn sem fóru Skeiðarársand og vötnin þar. Þar hreyfði enginn mótmælum gegn því að þar yrði brúað og gerður heilsársvegur með suðurströndinni frá Kirkjubæjarklaustri, um Öræfin og áfram á Hornafjörð. Þetta þykir sjálfsagt og það er enginn sem talar um að vegurinn eigi ekki að vera þar.

Sama gildir um svæði sem eru þjóðgarðar, þar mætti t.d. nefna Þingvelli. Það er ekki malarvegur á Þingvöllum af því að það megi ekki malbika þar, þar er byggður upp vegur og lagður snyrtilegur vegur þar. Skaftafell, sama gildir þar þegar hringvegurinn kom. Þar er malbikaður vegur að Skaftafelli og enginn finnur að því þótt malbikað sé í okkar þjóðgörðum, það er bara eðlilegt og sjálfsagt. Sama gildir um Snæfellsnesið. Ég held að þetta sé fælni sem við þurfum að ná að yfirstíga.

Hv. þm. Jón Bjarnason talar um forgangsröðun og jafnframt um að margir malarvegir séu til sveita, sem er alveg hárrétt. Ég er sammála hv. þm. Jóni Bjarnasyni um að auka þyrfti fjármuni til slíkra vega. En þarna er verið að taka tiltekna leið og rætt um að meta arðsemi hennar, sem ég tel mjög háa. Reyndar hefur það komið fram að í arðsemisúttekt Háskólans á Akureyri er arðsemin af þessari framkvæmd metin upp á 5,6–6 milljarða kr. Þar eru nefnd mörg atriði en það er mikil skýrsla sem of langt mál væri að fara yfir hér. Ég bendi á það í greinargerð minni að þau gögn sem Háskólinn á Akureyri hefur þegar unnið nýtist því starfi sem þarna um ræðir.

Þess má og geta að það er möguleiki í hverri framkvæmd sem þessari og öðrum á að fara fram hjá samgönguáætlun eða þeim fjármunum sem eru á samgönguáætlun með því að fjármagna þetta með öðrum hætti, fara þá leið að þar yrði um gjaldtöku að ræða svipað og gert er í Hvalfjarðargöngunum. Við þurfum ekki að segja sem svo að ef þessi samgöngubót yrði þá væri tekið frá öðrum framkvæmdum í landinu. Ég tel að svo sé alls ekki.

Hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir fór nokkrum orðum um þessa þingsályktunartillögu og ég hef svarað henni að hluta til. Ég held að við þurfum, rétt eins og komið hefur fram hjá öðrum þingmönnum, að fara aðeins yfir skipulagið. Hvernig ætlum við að hafa aðkomu útlendinga að hálendinu? Viljum við hreinlega loka Kili? Viljum við loka augunum og segja: Þarna má enginn fara? Þar er vegur. Hann er holóttur, hlykkjóttur, ekki með neinum ofaníburði, þar er aur og óþrif á þessum vegi. Hvar í Evrópu sjáum við ferðamannaleiðir að fallegum stöðum með vegtengingar af því tagi sem eru á Kili? Menn mundu bara halda að þeir væru komnir til Afríku, sem fara þessa leið, útlendingar.

Það er fullkomlega eðlilegt að huga að því, ef vegurinn yrði uppbyggður þarna á milli, að hópar sem koma með skemmtiferðaskipum sem ýmist koma að Suðurlandi í Faxaflóahafnir eða í Eyjafjörðinn, að þeir hópar færu aðra hvora leiðina í rútum, annaðhvort suður eða norður Kjalveg og mundu njóta þess að keyra á milli jökla, sjá virkileg öræfi. Skipin færu svo síðan norður fyrir eða suður fyrir hvort heldur ætti við. Þannig mundu farþegar þessara skemmtiferðaskipa njóta þess að sjá hálendið. Ég er sannfærður um að engum ferðaþjónustuaðila dettur í hug að fara með fólk þá leið sem nú er, þar sem menn hoppa og hristast á veginum og sjá ekki út um gluggana fyrir óþrifnaði.

Við þurfum að átta okkur á því hvernig við ætlum að markaðssetja Ísland. Þeir sem tala mest á móti virkjunum segja að við eigum bara að sýna hálendið. Það verða ekki allir ferðamenn fótgangandi á Íslandi, fólk vill fá að njóta þess nákvæmlega eins og við gerum það með miklu stolti að fara með útlendinga, þá gesti sem sækja landið heim, akandi um Þingvelli og þjóðgarðinn þar. Það er auðvitað á góðum og eðlilegum vegum samkvæmt nútímakröfum.

Ég held að við þurfum að skoða þetta og, eins og þingsályktunartillagan sjálf segir til um, að það sé fullkomlega eðlilegt að skoða málið út frá öllum hliðum, bæði umhverfisþáttum og samfélagsþáttum í víðum skilningi. Þá skulum við sjá hver niðurstaðan verður. Það kann vel að vera að við verðum ekki sammála niðurstöðunni. En það hlýtur að vera skárra að sjá niðurstöðuna þegar málið hefur verið skoðað. Við verðum bara að taka því þegar þar að kemur.

[18:31]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég hafði svo sem ekki hugsað mér að taka svo mikinn þátt í upphafi umræðunnar en svona er það stundum, að umræður dragast úr hófi.

Ég vil segja það við hv. þm. Kjartan Ólafsson, 1. flutningsmann þessa máls, að mér og að ég held öðrum sem hafa talað í þessu máli og lýst okkur andsnúin því, er fullkunnugt um að hér er um forkönnun að ræða en það er kannski ekki aðalatriði málsins. Mér finnst að menn eigi í raun að taka af skarið og segja sem svo að uppbygging hálendisvega sé nokkuð sem við viljum ekki sjá, heilsársvegar. Þetta er álíka og þegar menn settu af stað „forkönnun á jarðgöngum til Eyja“. Ég held að a.m.k. margir hafi vitað það innst inni að þetta væri leið sem yrði aldrei farin. Menn kynda undir ákveðnar væntingar og gefa í skyn að hlutirnir geti hugsanlega orðið öðruvísi heldur en síðar verður. Mér finnst að í þessu máli kyndi menn undir óraunhæfum væntingum.

Annað vildi ég nefna, herra forseti, sem kom fram í máli hv. þm. Kjartans Ólafssonar. Ég held að hv. þingmaður hafi vísað í greinargerð með þessu máli þar sem hann talaði um forkönnun á umhverfisáhrifum. Það er ekkert til, hv. þingmaður, sem heitir forkönnun á umhverfisáhrifum. Í lögunum er það þannig að annaðhvort er farið í mat á umhverfisáhrifum eða ekki. Það er ekkert til sem heitir forkönnun í þeim efnum.

Örfá orð um það sem kom fram í máli hv. þingmanns varðandi samanburð við aðra vegi á Íslandi. Hv. þingmaður tiltók m.a. þjóðgarðinn í Skaftafelli, Skeiðarársand og Þingvelli, þá er þar mjög ólíku saman að jafna. Það er ekki um það að ræða að menn geti keyrt malbikaða vegi innan þjóðgarðsins í Skaftafelli. Það er hins vegar ágætisaðgangur og aðgengi að þjóðgarðinum sem slíkum. Brýrnar yfir Skeiðarársand og sú mannvirkjagerð sem átti sér stað á sínum tíma var bylting í samgöngumálum landsins. Það var samgöngubót til að tengja saman landshluta og búa til hringveg um Ísland. Ég get ekki verið sammála hv. þingmanni um að setja uppbyggðan heilsársveg yfir Kjöl í sama flokk og þá vegarspotta sem hann nefndi áðan.

Varðandi það sem hv. þingmaður nefndi um ferðaþjónustuna þá ætla ég að leyfa mér að hafa efasemdir um það að menn fari um með ferðamenn yfir Kjalveg yfir vetrartímann þótt vegurinn verði uppbyggður. Þótt menn fari út í það þá er ekki víst að menn muni sjá mikið. Eins og kom fram í máli hv. þingmanns í upphafi er auðvitað nokkuð mikið veðravíti uppi á Kili og kannski ekki hægt að sjá í fljótu bragði að ferðamenn hafi mikið gagn af því að keyra á uppbyggðum heilsársvegi að norðan og suður til Reykjavíkur í grenjandi byl og stórhríð og sjá ekki út um gluggana þótt svo vegurinn væri uppbyggður.

Þetta mál fer væntanlega til umfjöllunar í samgöngunefnd þar sem ég gegni formennsku. Við munum ræða það niður í kjölinn þar. Það á örugglega eftir að koma aftur til umræðu í þessum þingsal þannig að í sjálfu sér ætla ég ekki að ræða málið meira efnislega að þessu sinni. En ég ítreka það sem ég sagði í fyrri ræðu minni. Ég sé ekki nauðsyn á því að fara í þetta mál þótt menn kalli það forkönnun. Menn setja svona mál ekki af stað og í forkönnun öðruvísi en svo að þeir sjái fyrir sér að fara í verkefnið einhvern tíma. Ég er ósammála því að við eigum að gera það.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og samgn.

Umferðarlög, 1. umr.

Frv. SVÓ o.fl., 27. mál (forgangsakreinar strætisvagna). — Þskj. 27.

[18:36]

Flm. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á umferðarlögum, nr. 50/1987, með síðari breytingum. Ásamt mér eru flutningsmenn hv. þm. Karl Valgarð Matthíasson, Ólöf Nordal, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Árni Þór Sigurðsson og Ármann Kr. Ólafsson.

Okkur sem flytjum þetta mál er kunnugt um að núna fer fram í samgönguráðuneytinu heildarendurskoðun á umferðarlögum sem væntanlega mun koma inn á vorþingi ef gengur vel. Þetta frumvarp er liður í að efla almenningssamgöngur og gengur út á að skilgreina svokallaðar forgangsakreinar í umferðinni. Forgangsakreinar eru nokkuð sem sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu, sérstaklega Reykjavíkurborg, hafa sett í forgang til að flýta fyrir för almenningsvagna, strætó. Það er alveg ljóst að á næstu árum þarf að fara í átak í eflingu almenningssamgangna. Umferðin og skipulag hennar, bæði í Reykjavík og á höfuðborgarsvæðinu öllu, sýnir að ekki er vanþörf á að greiða leið strætisvagna.

Í dag eru á nokkrum stöðum í borginni svokallaðar forgangsakreinar. Hægt er að taka dæmi um þær í Lækjargötu og eins á Miklubraut. En þar sem þessar forgangsakreinar eru ekki skilgreindar í umferðarlögum hefur lögreglan engin tæki til að bregðast við, engar heimildir til að sekta þá sem virða ekki þessar akreinar. Því miður hefur það verið þannig. Ég hygg að flest okkar sem höfum ekið þarna um sjáum að oft á tíðum eru aðrir bílar en strætisvagnar og leigubílar sem keyra þessar akreinar og menn geta komist upp með það því að engar heimildir eru í lögum til sekta fyrir það. Það má segja að þetta sé ekki stórt mál í umferðarpólitísku samhengi en það er einn lítill liður í því að efla almenningssamgöngur á þessu svæði. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er aukin áhersla á almenningssamgöngur og á bls. 7 í stefnuyfirlýsingunni segir, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin mun beita sér sérstaklega fyrir úrbótum á samgöngukerfi höfuðborgarsvæðisins.“

Ég kýs að túlka þetta sem svo að menn séu tilbúnir til að auka þátt almenningssamgangna í umferð í borginni. Þetta væri einn liður í því.

Í sjálfu sér, herra forseti, þarf ég ekki að hafa lengri inngang að þessu máli. Ég ítreka að hugsun mín með því að setja málið fram núna en bíða ekki nýjum lagabálki um umferðarlög frá samgönguráðuneytinu er fyrst og fremst að koma til móts við athugasemdir lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu og borgaryfirvalda í Reykjavík, óskir um tæki til að fylgja þessu fastar eftir og að því sögðu legg ég til að þetta mál fari í þann farveg sem venja er á þingi.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Út af dagskrá voru tekin 6.–8. mál.

Fundi slitið kl. 18:41.

20. FUNDUR

miðvikudaginn 7. nóvember,
kl. 12.30 miðdegis.

Dagskrá:

Til forsætisráðherra:

1. Árneshreppur, fsp. JBjarn, 75. mál, þskj. 75.
2. Íslenska ákvæðið í Kyoto-bókuninni, fsp. VS, 174. mál, þskj. 187.

Til sjávarútvegsráðherra:

3. Þorskeldi, fsp. VS, 113. mál, þskj. 114.
4. Veiðar í flottroll, fsp. HerdÞ, 153. mál, þskj. 163.

Til samgönguráðherra:

5. Skýrsla nefndar um flutningskostnað og jöfnun flutningskostnaðar á landsbyggðinni, fsp. JBjarn, 84. mál, þskj. 84.
6. Leigubílar, fsp. ÁKÓ, 137. mál, þskj. 141.
7. Múlagöng, fsp. BVG og ÞBack, 158. mál, þskj. 169.

Til félagsmálaráðherra:

8. Atvinnuleyfi fyrir erlenda sérfræðinga, fsp. GSB, 135. mál, þskj. 139.
9. Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra, fsp. ÁÞS, 132. mál, þskj. 133.
10. Stytting vinnutíma, fsp. BJJ, 151. mál, þskj. 161.

Til utanríkisráðherra:

11. Íslenska friðargæslan, fsp. SJS og ÖJ, 74. mál, þskj. 74.
12. Tengsl NATO við fangaflug bandarísku leyniþjónustunnar o.fl., fsp. SJS, 81. mál, þskj. 81.

Til fjármálaráðherra:

13. Stimpilgjöld af lánum til húsnæðiskaupa, fsp. MS, 97. mál, þskj. 97.
14. Útrásarverkefni Landsvirkjunar og Rariks, fsp. VS, 110. mál, þskj. 111.
15. Skattskylda framlaga úr styrktar- og sjúkrasjóðum, fsp. ÞBack, 138. mál, þskj. 142.
16. Skattlagning á tónlist og kvikmyndir, fsp. KJak, 150. mál, þskj. 160.

Til iðnaðarráðherra:

17. Byggðarlög á Austurlandi sem standa utan áhrifasvæðis álversframkvæmda, fsp. BJJ, 120. mál, þskj. 121.

Til viðskiptaráðherra:

18. Flutningsjöfnunarstyrkir, fsp. BJJ, 136. mál, þskj. 140.

Til menntamálaráðherra:

19. Stjórnunarkostnaður Ríkisútvarpsins ohf., fsp. ÁÞS, 141. mál, þskj. 148.
20. Framhaldsskóli við utanverðan Eyjafjörð, fsp. BVG og ÞBack, 157. mál, þskj. 168.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.

Tilkynning um dagskrá.

[12:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að um kl. 3.30 í dag fer fram utandagskrárumræða um stýrivexti Seðlabankans og stjórn efnahagsmála. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Árneshreppur.

Fsp. JBjarn, 75. mál. — Þskj. 75.

[12:31]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini máli mínu til hæstv. forsætisráðherra en hinn 15. mars árið 2003 samþykkti Alþingi samhljóða þingsályktun sem kvað á um að fela ríkisstjórninni að setja á stofn nefnd er vinni að gerð tillagna um aðgerðir til verndunar búsetu og menningarlandslags í Árneshreppi á Ströndum. Í nefndaráliti með tillögunni er hnykkt á, með leyfi forseta:

„Árneshreppur á Ströndum er á margan hátt einstök jaðarbyggð, landfræðilega afmarkaður, nokkuð þéttbýll, auk þess sem þar er að finna fjölbreyttar minjar um búsetu, atvinnuhætti og sögu þjóðarinnar.“

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni er lagt til að þjóðin taki höndum saman og að gripið verði til aðgerða sem tryggi byggð og búsetu í Árneshreppi á Ströndum. Þar er enn búið á um 15 heimilum og íbúar eru í kringum 50. Ég vil vitna í ummæli forsætisráðherra Davíðs Oddssonar á þinginu 19. nóvember 2003 en hann segir, með leyfi forseta:

„Ég tel að sú samstaða sem náðist um þingsályktunartillöguna hafi verið afar sérstæð í þinginu og mikilvæg þannig að ríkisvaldið í hvaða mynd sem það er statt hefur hvorki efni né ástæðu til að draga lappirnar hvað þetta mál varðar. Ég held einmitt að sú niðurstaða þingsins að ályktа sérstaklega um þetta byggðarlag sýni einmitt þá sérstöðu og sé því ástæðulaust að draga ályktanir um önnur byggðarlög inn í það.“

Af hálfu ríkisstjórnarinnar var síðan skipuð nefnd sem skilaði tillögum sínum í nóvember 2004 um aðgerðir til verndunar búsetu og menningarlandslags í Árneshreppi. Tillögur nefndarinnar kveða á um að aðgerðirnar verði skilgreindar sem tilraunaverkefni til fimm ára með sjálfstæðan fjárhag og sérstaka verkefnisstjórn. Það verði á ábyrgð ríkisstjórnar Íslands og falli undir forsætisráðuneytið. Forsætisráðuneytið skipi þriggja manna verkefnisstjórn sem beri ábyrgð á framkvæmd verkefnisins og þeim fjármunum sem veitt er til þess í nánu samráði við hreppsnefnd Árneshrepps og aðra heimamenn varðandi hugmyndir að einstökum verkefnum og framkvæmd þeirra. Í skýrslunni er tíundað hugmyndafræðileg nálgun og bein verkefni sem vinna ber að.

Í umræðum á þinginu lýstu núverandi samgönguráðherra, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og iðnaðar- og byggðamálaráðherra miklum stuðningi við þetta mál. Þess

vegna bíðum við nú eftir að þessu sé hrundið í framkvæmd á grundvelli þeirra tillagna sem hafa verð lagðar fram og samþykktar Alþingis. Því beini ég þeim spurningum til hæstv. forsætisráðherra:

Hvað líður framkvæmd þessara tillagna og hvaða aðgerða hyggst ríkisstjórnin grípa til, til þess að standa þar með við vilja Alþingis hvað varðar sveitabúsetu í Árneshreppi á Ströndum?

[12:35]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Eins og hv. þingmaður nefndi var 15. mars 2003 samþykkt á Alþingi þingsályktun um aðgerðir til verndunar búsetu og menningarlandslags í Árneshreppi í Strandasýslu. Þáverandi forsætisráðherra fól iðnaðar- og viðskiptaráðherra að annast framkvæmd þingsályktunarinnar og var ákveðið að Byggðastofnun skipaði nefnd til að gera tillögur um hvernig markmiðum þingsályktunarinnar yrði náð. Nefndin skilaði tillögum sínum til Byggðastofnunar í ágúst 2004. Voru þær í framhaldinu kynntar fyrir ráðherra.

Á þeim tíma var það mat iðnaðarráðuneytisins að sumar tillögur nefndarinnar yrðu erfiðar í framkvæmd þar sem þær gætu gefið fordæmi gagnvart öðrum sem erfitt væri að fást við. Margar byggðir landsins gætu t.d. vísað til sambærilegrar sérstöðu sem kallaði á svipuð inngrip og ríkisstyrki og nefndin gerði tillögu um að Árneshreppur nyti. Aðrar tillögur voru auðveldari viðfangs. Þar má nefna betrumbætur á vegasambandi og gerð úttektar á framboði á ferðaþjónustu í Árneshreppi og þörfum ferðamanna sem heimsækja Árneshrepp. Að framkvæmd þeirra tillagna hefur verið unnið. Þá var með tillögu nefndarinnar búið að draga fram sérkenni Árneshrepps með afgerandi hætti sem síðan hefur verið vísað til, t.d. á vettvangi fjárlaganefndar Alþingis og iðnaðarráðuneytisins. Ábendingar nefndarinnar hafa því í tímans rás orðið dreifbýlustu héruðum landsins til góðs þótt það hafi orðið með eilítið öðrum hætti en nefndin gerði tillögur um.

Starf og tillögur nefndarinnar komu til umfjöllunar á Alþingi þann 17. nóvember 2004 þegar þáverandi forsætisráðherra svaraði fyrirspurn hv. þm. Jóns Bjarnasonar um hvað liði störfum fyrrgreindrar nefndar og þá kom fram í máli forsætisráðherra, með leyfi forseta:

„Iðnaðar- og viðskiptaráðherra mun vinna áfram að þessu máli, fara yfir framkomnar tillögur og leggja mat á hvernig stjórnvöld geti stuðlað að því að gera búsetu í Árneshreppi bæði auðveldari og eftirsóknarverðari en nú er.“

Á undanförnum árum hefur verið unnið að uppbyggingu svokallaðs Strandavegar sem liggur frá botni Steingrímsfjarðar allt norður til Norðurfjarðar í Árneshreppi. Á næsta ári verður varið tæpum 100 millj. kr. til þeirra framkvæmda og verður þá uppbyggður vegur kominn norður fyrir Kaldbak. Á árunum 2009–2010 verður 60 millj. kr. varið til uppbyggingar vegar yfir Veiðileysuháls. Sú samgöngubót mun gagnast íbúum Árneshrepps verulega.

Við afgreiðslu fjárlaga ársins 2007 var samþykkt að veita 5 millj. kr. til Árneshrepps og lá þar m.a. til grundvallar fyrrnefnd greinargerð nefndarinnar um aðgerðir til verndunar búsetu og menningarlandslags í Árneshreppi. Þessa fjárveitingu er að finna undir liðnum Nýsköpun og markaðsmál hjá iðnaðarráðuneyti og mun ráðuneytið gera samning við Árneshrepp um ráðstöfun fjárins þegar áætlun hreppsins um fyrirhuguð verkefni liggur fyrir. Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða vinnur með sveitarfélaginu að útfærslu verkefna og hefur sveitarfélagið sett á fót verkstjórn í þeim tilgangi og hyggst ráða til sín verkefnisstjóra. Verkefnin munu einkum snúa að eflingu ferðaþjónustu en ferðamönnum hefur fjölgað umtalsvert á síðustu árum til að mynda fyrir tilstuðlan fyrirtækisins Hornstrandaferða.

Hef ég þá svarað fyrirspurn hv. þingmanns.

[12:38]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Það er vissulega rétt sem fram hefur komið í fyrirspurn og svari við henni að þó nokkuð hefur áunnist með samþykkt þingsályktunar í marsmánuði 2003 og menn hafa einbeitt sér að samgöngumálum og uppbyggingu á ferðaþjónustu. Það hefur verið vel gert sem komið er í þeim efnum á þessum tíma. Ég vil þó segja að ég tel að það þurfi töluvert meira átak til að koma málum í góða höfn, sérstaklega samgönguþættinum, því þótt það fjármagn sem varið hefur verið til endurbóta á veginum og mun verða á næstu árum sé umtalsvert þá er það ekki nema brot af því sem þarf eða hluti af því sem þarf til að koma sæmilega góðum vegi norður í Árneshrepp og ég hvet hæstv. ríkisstjórn til að taka betur á í þeim efnum.

[12:39]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir að taka þetta mál upp og ég vil líka þakka hv. þingmanni fyrir að hafa beint athygli iðnaðarmálaráðherra og byggðamálaráðherra sérstaklega að þessu. Ég get upplýst að ég hef átt viðræður við hv. þingmann um þetta mál.

Um þá skýrslu sem hæstv. forsætisráðherra vitnaði til er ég satt best að segja þeirrar skoðunar að í henni sé að finna margar óraunhæfar tillögur en þar er líka að finna tillögur sem eru raunhæfar og sem sjálfsagt er að skoða betur. Ég nefni það sérstaklega vegna þess að hluti af mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar laut að ferðamálum. Ferðamál munu líka koma undir byggðamálaráðuneytið, væntanlega um næstu áramót. Eins og kom fram bæði í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar og hæstv. forsætisráðherra þá eru þarna góðir möguleikar í þeim málaflokki og ég get lýst því yfir gagnvart hv. fyrirspyrjanda að það mun ekki liggja á mér að reyna að tosa fram hlut þessa ágæta byggðarlags að því er þann málaflokk varðar.

[12:41]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er afar athyglisvert þegar við ræðum hér málefni Árneshrepps á Ströndum að hæstv. forsætisráðherra skuli segja það og mér virðist það vera skoðun hans að ýmsar af þeim tillögum sem báðir hæstv. ráðherrarnir sem hér hafa talað kalla óraunhæfar, séu með þeim hætti að þær geti gefið fordæmi fyrir önnur sveitarfélög. Það er staðreynd að þó nokkur fjöldi sveitarfélaga er afar illa settur vegna þess hversu illa tengd sveitarfélögin eru netinu sem

landsmenn reiða sig á með líf sitt. Það er þannig með Árneshrepp á Ströndum og fleiri fámenn sveitarfélög sem eru afskekkt að þar eru gríðarleg tækifæri sem verða ekki notuð nema vilji ríkisstjórnarinnar komi til. Ég fagna vilja hæstv. iðnaðarráðherra sem kom fram í hans stuttu athugasemd en ég sé ekki að það sé vilji hjá hæstv. forsætisráðherra til að fara í að skoða þær tillögur sem hæstv. ráðherra kallar óraunhæfar. Í þeim felst að mínu mati sköpunarkraftur og það er vilji hjá okkur þingmönnum til að skoða þessi mál frekar. Hæstv. ráðherrar verða að vakna og taka við þeim vilja.

[12:42]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil segja örfá orð í þessu sambandi og þá í fyrsta lagi að Árneshreppur er byggðarlag sem nýtur mikillar sérstöðu í sveitarfélagalitrófinu. Það er mjög afskekkt og vissulega er erfiðleikum háð að halda uppi búsetu þar en það skiptir gríðarlega miklu máli ef fólkið sem býr á staðnum er áhugasamt um að búa þar áfram og það vill svo til að það er þannig í þessu tilfelli. Ríkisvaldið hefur vissulega ákveðnum skyldum að gegna í sambandi við marga þætti málsins.

Það er hægt að líta á Árneshrepp sem einstakt fyrirbæri hér á landi og það held ég að ríkisstjórnin eigi að gera. Þó að allt sé takmörkunum háð, eins og kemur fram hjá hæstv. forsætisráðherra, og hér sé spurning um fordæmi og annað slíkt eru aðstæður Árneshrepps samt mjög sérstakar.

[12:43]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég fagna þeim góðu undirtektum sem stuðningur við Árneshrepp hefur fengið í þinginu sem hreppurinn vissulega verðskuldar. Að mínu mati er mikilvægt að við reynum að styðja við byggð og búsetu í Árneshreppi sem er ekki síst nauðsyn vegna þeirrar fjölbreytni sem við viljum varðveita í þjóðfélaginu. Auðvitað er einn hluti af því að efla fjarskipti þar og ég veit að hv. málshefjandi í þessari umræðu hefur verið, eins og ég og margir fleiri, áhugasamur um að það yrði gert. Það hefur því miður dregist mjög úr hófi að staðið yrði við að efla fjarskiptin í Árneshreppi en betri fjarskipti eru mjög mikilvæg fyrir uppbyggingu í atvinnulífi, m.a. á sviði ferðaþjónustu sem menn hafa verið að reyna að beita sér fyrir og auðvitað fyrir almenna starfsemi í sveitarfélaginu.

Ég veit að í hópi þingmanna Norðvesturkjördæmis hefur verið góður stuðningur við það að reyna að pota áfram samgöngubótum sem eru nauðsynlegar þarna norður frá. Það kostar að vísu mikið en það er hlutur sem ég held að við eigum að einbeita okkur að að gera vegna þess að það skiptir líka mjög miklu máli fyrir framtíð búsetu í Árneshreppnum.

[12:45]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka þessa umræðu og undirtektir svo langt sem þær ná. Ég vek athygli á því að það liggur fyrir mjög formleg og sérstæð samþykkt Alþingis sem framkvæmdarvaldinu er falið að framkvæma. Ég vísaði hér til orða fyrrverandi forsætisráðherra, Davíðs Oddssonar, sem sagði að þetta væri vilji þingsins og framkvæmdarvaldið hefur ekki neina ástæðu til þess að draga lappirnar hvað þetta varðar. Það liggur fyrir skýrsla, sem ég vitnaði til, sem skilað var af ráðherraskipaðri nefnd og hún vísar málinu til forsætisráðherra. Málið er í heild sinni á borði forsætisráðherra og ég skora á hæstv. ráðherra að lesa þó ekki væri nema inngang skýrslunnar.

Það má vera að ekki sé hægt að framkvæma allt í tillögunni og menn hafi sína skoðun á því en þar er þó ákveðið lagt til málanna, en skyldan hvílir á framkvæmdarvaldinu að grípa til aðgerða.

Ég er hér með bréf um fjarskiptamál í Árneshreppi sem hreppsnefndin hefur skrifað en hefur ekki enn verið svarað og ég hef einnig skrifað bréf um fjarskiptamál og óskað eftir svörum um það hvenær háhraðanet, GSM-samband, komist þar á.

Ég tel að okkur beri skylda til að hlutast til um og standa vörð um að treysta byggð í Árneshreppi. Þær aðgerðir sem hæstv. forsætisráðherra minntist á og eru almennar er einmitt getið í þessari skýrslu að komi utan við þær sértæku aðgerðir sem þar eru lagðar til.

Ég ítreka að ég þakka góð orð og (Forseti hringir.) treysti því að þetta verði gert þar sem við höfum núna ráðherra innan ríkisstjórnarinnar sem allir hafa tekið mjög sterkt (Forseti hringir.) til orða hvað varðar málefni Árneshrepps og ég skora á ríkisstjórnina að grípa til aðgerða.

Umræðu lokið.

Íslenska ákvæðið í Kyoto-bókuninni.

Fsp. VS, 174. mál. — Þskj. 187.

[12:47]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Íslendingar hafa lengi búið við einhæft atvinnulíf, það eru örfáir áratugir síðan útflutningur byggðist eingöngu á sjávarfangi og hin atvinnugreinin var landbúnaður. Eftir að tekin var ákvörðun um byggingu álvers í Straumsvík, sem kostaði vissulega nokkur átök, bættist iðnaður og iðnaðarvara við útflutning okkar og hefur hann unnið á síðan þannig að nú styttist í að útflutningur á áli eingöngu verði verðmætari en útflutningur á sjávarfangi.

Þegar Framsóknarflokkurinn kom í ríkisstjórn árið 1995 var allnokkurt atvinnuleysi á Íslandi og flokkurinn lagði mikla áherslu á að fjölga störfum. Því er óhætt að segja að það hafi orðið kaflaskil þegar ákveðið var að stækka álverið í Straumsvík og byggja nýtt álver á Grundartanga.

Á síðustu árum hafa menn gert sér betur grein fyrir afleiðingum loftslagsbreytinga á veðurfar. Nú er svo komið að mjög fáir mótmæla því að loftslagsbreytingar hafi áhrif á veðurfar. Gott dæmi um alvarleika málsins er það að Al Gore, fyrrverandi varaforseti Bandaríkjanna, hlýtur Nóbelsverðlaun í ár fyrir baráttu sína gegn loftslagsbreytingum og fer afhendingin fram í Ósló 10. desember nk.

Sameinuðu þjóðirnar beittu sér fyrir því að gerður væri samningur á meðal þjóða um að draga úr útblæstri gróður-

húsalofttegunda og var undirritaður samningur um það, svokallaður Kyoto-samningur. Við Íslendingar eigum aðild að því samkomulagi sem gert var og gildir það fyrir árin 2008–2012. Í þeirri vinnu sem átti sér stað við undirbúning samningsins beitti ríkisstjórn Íslands, sem þá var við völd, sér fyrir því að tekið yrði tillit til þess í fyrsta lagi að Íslendingar höfðu þá þegar gengið í gegnum umbreytingar í upphitun húsa með hitaveituvæðingu 85% heimila í landinu, og í öðru lagi að tekið yrði tillit til þess að lítil hagkerfi sem nýta endurnýjanlega orku til að knýja stóriðjuver, gætu farið í slíkar framkvæmdir án þess að það teldist til útblásturs viðkomandi lands að öllu leyti. Þessar kröfur Íslendinga fengu hljómgrunn og við fengum ákveðinn kvóta sem er 1,6 millj. tonna.

Ástæða þess að þetta náðist fram er að sjálfsögðu sú að stjórnvöld annarra þjóða skildu þetta mál og áttuðu sig á mikilvægi þess að framleiða ál þar sem notuð er endurnýjanleg orka. Þetta var fortíðin en nú er það framtíðin sem skiptir máli. Því spyr ég hæstv. forsætisráðherra á þingskjali 187:

Hver er stefna ríkisstjórnarinnar hvað varðar svokallað „íslenskt ákvæði“ í Kyoto-bókuninni (loftslagssamningi Sameinuðu þjóðanna)?

[12:50]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spyr hér um málefni sem hún þekkir afar vel, enda var mjög gott samstarf í fyrri ríkisstjórn um þessi mál, en spurt er hver sé stefna ríkisstjórnarinnar hvað varðar hið svokallaða íslenska ákvæði í Kyoto-bókuninni.

Eins og kunnugt er var á fundi aðildarríkja loftslagssamningsins í Kyoto-bókuninni í Marrakesh í Marokkó árið 2001 samþykkt sérstök ákvörðun um takmarkaða heimild til losunar koltvíoxíðs umfram almennar heimildir í litlum hagkerfum frá iðnaðarferlum sem nýttu endurnýjanlega orkugjafa. Þessi ákvörðun hefur stundum verið nefnd íslenska ákvæðið þótt ákvæðið gæti átt við fleiri ríki. Íslenska ákvæðið svokallaða er því ekki beint hluti af Kyoto-bókuninni sem ríki heims náðu samkomulagi um árið 1997 heldur frekar útfærsluatriði sem samið var um síðar.

Nú eru fram undan mikilvægar viðræður þjóða heims um nýjan alþjóðlegan samning um frekari takmarkanir við losun gróðurhúsalofttegunda sem tæki við 1. janúar 2013 þegar Kyoto-bókunin rennur út. Á þessu stigi er mjög margt óvisst um framvindu og gang þeirra viðræðna sem fram undan eru en að því er stefnt að ná niðurstöðu um nýjan samning eigi síðar en haustið 2009 og verður þá haldin ráðstefna í Kaupmannahöfn um málið.

Á næsta aðildarríkjafundi Kyoto-bókunarinnar sem hefst á Balí í lok þessa mánaðar er megináherslan lögð á að ná samstöðu um að skuldbindingar eða takmarkanir á losun gróðurhúsalofttegunda í nýjum samningi taki til mun fleiri ríkja en nú eru með skuldbindingar samkvæmt Kyoto-bókuninni. Í dag er það þannig að heildarlosun þeirra ríkja sem bundin eru af bókuninni nær aðeins um 30 af hundraði af heildarlosun gróðurhúsalofttegunda í heiminum. Í þessu sambandi má nefna að mjög mikilvægt er að ríki eins og Bandaríkin, Ástralía, Kína, Indland og Brasilía auk ýmissa annarra efnahagslega vaxandi þróunarríkja verði með í nýjum samningi.

Ríkisstjórnin lítur þróun loftslagsmála í heiminum alvarlegum augum og mun leggja mikla áherslu á að metnaðarfull markmið náist á næstu árum og áratugum í sameiginlegu átaki þjóða heims gegn þeirri ógn sem mannkyninu kann að stafa af loftslagsbreytingum af mannavöldum verði ekkert að gert. Er ríkisstjórnin reiðubúin til að takast á við þennan vanda eins og best verður gert meðal annarra þjóða. Í þessu efni hafa verið sett skýr langtímamarkmið um að minnka nettólosun gróðurhúsalofttegunda um 50–75% fyrir miðja öldina og verður að því unnið með öllum tiltækum ráðum eins og þingheimi er kunnugt.

Mín skoðun er sú að við eigum að freista þess að fá aftur samþykkt íslenskt ákvæði að lokinni næstu samningalotu um takmarkanir við losun gróðurhúsalofttegunda á grundvelli okkar sérstöðu sem viðurkennd var árið 2001 og halda þannig öllum þeim sveigjanleika sem við getum og takmarka ekki möguleika okkar fyrir fram. Síðan er það seinni tíma ákvörðun hvernig slíkt heimildarákvæði yrði hagnýtt.

Ríkisstjórnin hefur þó ekki mótað stefnu um þetta enda ótímabært þar sem forsendur liggja ekki enn allar fyrir. Ríkisstjórnin hefur hins vegar falið starfshópi fjögurra ráðherra undir forustu umhverfisráðherra að móta eftir því sem samningaviðræðum miðar áfram samningsmarkmið Íslands. Þess má einnig geta að nú starfar á vegum umhverfisráðherra sérstök sérfræðinganefnd sem í sitja sérfræðingar, bæði úr atvinnulífi og opinbera geiranum. Nefndinni er ætlað að skila tillögum að mögulegum aðgerðum okkar Íslendinga til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda á tímabilinu 2013–2020 en gert er ráð fyrir að það tímabil verði næsta samningstímabil loftslagssamnings Sameinuðu þjóðanna. Nefndin mun skila tillögum sínum til umhverfisráðherra í mars 2008.

[12:54]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Þetta var afar mikilvæg yfirlýsing sem hæstv. forsætisráðherra kom með úr ræðustóli núna, að það sé sjónarmið hans, og hann undirstrikaði að það væri skoðun hans, að það ætti aftur að fara fram á undanþáguákvæði á borð við það sem farið var fram á og kallað hefur verið íslenska ákvæðið.

Ég er ekki viss um að hæstv. umhverfisráðherra sé ánægð með þessi orð eða þessa yfirlýsingu hæstv. forsætisráðherra því að hæstv. umhverfisráðherra hefur látið þau orð falla að það sé von hennar að við komumst hjá því að fara fram á undanþágu á sömu nótum og við gerðum á sínum tíma.

Ég segi það hér sem skoðun mína og okkar sem störfum á Alþingi Íslendinga fyrir Vinstri hreyfinguna – grænt framboð að við erum því algerlega mótfallin og krefjum ríkisstjórnina um aðgerðir í því að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Við viljum fá að sjá aðgerðaáætlun sem verði trúverðug varðandi þau markmið að okkur takist að draga (Forseti hringir.) saman losun gróðurhúsalofttegunda um 50–75% fyrir miðja öldina.

[12:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég fagna yfirlýsingu hæstv. forsætisráðherra og lýsi yfir stuðningi við hana. Ég lít ekki svo á að um sé að ræða undanþágu frá þeim markmiðum að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í heiminum, heldur miklu frekar eins og fram kom í máli ráðherrans, útfærslu á leið að því marki. Íslenska ákvæðið sem svo hefur verið nefnt fékkst samþykkt vegna þess að það tókst að sannfæra þjóðir heims um að betra væri fyrir hnöttinn í heild að nota leiðina sem þar er stikuð en gera það ekki. Markmiðið og niðurstaðan með því að fara þessa leið er minni losun gróðurhúsalofttegunda en ella yrði. Þess vegna er ekki hægt að tala um þetta sem undanþágu heldur leið til að ná því markmiði sem menn setja sér og ég hygg að nokkuð góð pólitísk samstaða sé um.

[12:57]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Frú forseti. Ég er gjörsamlega gáttuð á því að það skuli vera skoðun hæstv. forsætisráðherra að Ísland eigi áfram að gera sér það til skammar að fara fram á þessa undanþágu. Er það ekki yfirlýst stefna hæstv. umhverfisráðherra í það minnsta að Ísland eigi að sýna ábyrgð í loftslagsmálum? Við erum núna fyrir ofan Evrópumeðaltal í losun gróðurhúsalofttegunda og stefnum á að fara enn hærra, ætlum greinilega að fara að keppa við Ameríkumenn um að vera heimsmeistarar í þessum efnum. Er það virkilega sannfæring hæstv. forsætisráðherra að halda áfram á þessari ömurlegu braut þegar við blasir að eitt stærsta og brýnasta verkefni alls heimsins, og þar sem við ættum að vera í forustuhlutverki, er einmitt að minnka og draga af öllum mætti (Forseti hringir.) úr losun gróðurhúsalofttegunda og sýna mun meiri ábyrgð í umhverfismálum en við höfum gert hingað til.

[12:58]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa ánægju með það sem kemur fram hjá hæstv. forsætisráðherra að ríkisstjórnin muni freista þess að fá aftur inn ákvæði sem er þá í líkingu við íslenska ákvæðið sem er í gildi í dag. Þetta skiptir gríðarlega miklu máli og ekki bara fyrir okkur Íslendinga. Það er nefnilega stóra málið, þetta skiptir máli fyrir alla. Við erum bara með einn lofthjúp og það er þess vegna sem við fengum íslenska ákvæðið í gegn að aðrir skildu það.

Ég vil vegna orða þingmanna Vinstri grænna segja að formaður þeirra, Steingrímur J. Sigfússon, lét þau orð falla á Norðurlandaráðsþingi að það megi vissulega segja að það sé gott fyrir loftslagið að ál sé framleitt á Íslandi. Þetta sagði formaður Vinstri grænna. Hann er a.m.k. búinn að átta sig á þessu. (Gripið fram í.)

Hæstv. forseti. Ég verð þó að benda á að það virðist vera ágreiningur um þetta mál á milli ríkisstjórnarflokkanna eins og svo mörg önnur mál því að hæstv. umhverfisráðherra hefur sagt að ekki verði sóst eftir neinum undanþágum. Og miðað við það sem kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra á Norðulandaráðsþinginu, að þetta hefði ekki verið rætt, þá finnst mér dálítið einkennilegt að svona stórt mál sé ekki rætt í ríkisstjórn eða á milli ríkisstjórnarflokkanna því að það styttist í næsta fund um þetta mikilvæga málefni á Balí og þótt þar verði ekki teknar neinar endanlegar ákvarðanir þá skiptir það máli líka vegna allrar þeirrar undirbúningsvinnu sem þarf að eiga sér stað af hálfu embættismanna. En það eru vissulega góðar fréttir að forsætisráðherra er þessarar skoðunar og nú treysti ég á það að ríkisstjórnarflokkarnir reyni að fara að tala saman. Þeir hafa ákveðið að hafa ekki neitt um þetta í stjórnarsáttmálanum, það er ekki hægt að segja annað en að það séu loðin ákvæði um umhverfismál þar og reyndar er ekki minnst á iðnað í stjórnarsáttmálanum, ekki einu orði. Hann er því eins og óhreinu börnin hennar Evu, (Forseti hringir.) það má ekki tala um iðnað. En þetta er vissulega spor í rétta átt.

Umræðu lokið.

Þorskeldi.

Fsp. VS, 113. mál. — Þskj. 114.

[13:01]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég hef leyft mér að leggja fram svohljóðandi fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegsráðherra um þorskeldi: Hvernig hyggst ráðherra standa að því að efla þorskeldi hér á landi?

Ástæða þess að ég orða fyrirspurnina með þessum hætti er sú að ég tel að komið hafi fram hjá ráðherrum í ríkisstjórn að áhugi sé á því að efla þorskeldi í tengslum við niðurskurð sem á sér stað í veiðum á þorski. Við framsóknarmenn höfum lagt mikla áherslu á þetta og teljum að þarna sé einn möguleiki til að efla byggð sem ekki veitir af, m.a. með þann niðurskurð í huga.

Það þorskeldi sem nú er stundað í landinu er einkum tvenns konar. Annars vegar er veiddur smáfiskur og alinn upp í sláturstærð, um er að ræða 500 tonn sem hæstv. ráðherra úthlutar á hverju ári. Hins vegar er um það að ræða að seiði eru framleidd, og það er þá fyrst og fremst hjá fyrirtækinu ICECON, og alin í sláturstærð. Nokkur sjávarútvegsfyrirtæki hafa sýnt þessari atvinnugrein mikinn áhuga og margir halda því fram að við stöndum nú á ákveðnum tímamótum þar sem seiðaframleiðsla geti verið ákveðinn flöskuháls. Auk þess þarf náttúrlega að leggja mikla áherslu á kynbætur þannig að ekki taki lengri tíma en eitt og hálft ár að ala í sláturstærð. Ég hefði talið mikilvægt að hæstv. sjávarútvegsráðherra sendi út þau skilaboð að hann teldi að aleldi á þorski sé ein af þeim atvinnugreinum sem við Íslendingar ættum að leggja áherslu á til framtíðar. Ég hefði einnig talið að til greina gæti komið að ríkisvaldið stæði að uppbyggingu seiðaeldisstöðvar í samstarfi við útgerðarfyrirtæki sem gætu þá framleitt 10 milljónir seiða á ári. Þetta gæti þýtt að framleiðslan yrði 20–30 þús. tonn árlega. Til samanburðar má geta þess að í Noregi er nú slátrað 11 þús. tonnum af eldisþorski á ári hverju.

Nýlegar var staddur hér á landi forstjóri sjávarútvegs- og fiskeldisdeildar norsku rannsóknastofnunarinnar SINTEF sem er að nokkru leyti sambærilegt við Matís hér á

landi. Hann var áhugasamur um samstarf við Íslendinga á þessu sviði og talaði um hve mikilvægt væri, til að halda þeim mörkuðum sem við höfum verið að vinna í þorskinum og miðað við samdrátt í veiðum, að koma sterkt inn með eldið. Norðmenn telja að þorskeldi gæti orðið af svipaðri stærðargráðu þar í landi og laxeldið er í dag en laxeldið skilar Norðmönnum 600–700 þús. tonnum á ári. Auðvitað þarf að fara yfir það og það gæti verið hlutverk stjórnvalda að finna út hvar sú atvinnugrein ætti best heima við strendur landsins.

[13:04]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka þessa umræðu, sem ég held að sé gagnleg. Sannarlega er um að ræða atvinnugrein sem ég tel fulla ástæðu til að binda miklar vonir við. Það er hins vegar eðlilegast að þróun greinarinnar sé mótuð að frumkvæði atvinnugreinarinnar sjálfrar og með fulltingi og samstarfi við stjórnvöld.

Veiðar á þorski í Atlantshafi hafa dregist verulega saman á síðustu áratugum. Árið 1980 var aflinn 2 millj. tonna í Norður-Atlantshafi, 20 árum síðar var hann kominn niður í milljón tonn og enn hefur dregið úr aflanum á þessu ári, hann er áætlaður 750 þús. tonn. Eins og við vitum hefur verið tekin ákvörðun um að skera þorskafla niður í 130 þús. tonn á yfirstandandi fiskveiðiári hér á landi.

Á sama tímabili hefur fiskeldi í heiminum vaxið mjög hratt. Það er hins vegar mjög athyglisvert að flestir telja að komið sé að einhverjum endimörkum varðandi uppbyggingu fiskeldis á landi, menn verði í vaxandi mæli að horfa til fiskeldis í sjó. Við vitum að það er ekki einungis að veiðar á þorski hafi dregist saman heldur hefur eldi á ýmsum nýjum tegundum verið að vaxa og eldi á þorski hefur verið að festa nokkrar rætur, ef þannig mætti að orði komast, bæði hér á landi og í Noregi, Skotlandi og kannski víðar.

Í Noregi hefur áhugi á þorskeldi farið mjög vaxandi. Í fyrra var framleiðslan komin í 11 þús. tonn en á sama tíma var framleiðslan hér á landi um það bil 1.400 tonn. Tilraunir varðandi söfnun á villtum þorski til áframeldis í kvíum hér á landi hófust á Stöðvarfirði árið 1992. Síðan hefur umfang tilraunaeldis í þorski farið vaxandi eins og fram hefur komið. Eldisframleiðslan hefur að mestu leyti verið í höndum fárra sjávarútvegsfyrirtækja og byggist að langmestu leyti á áframeldi og eldi veiddra seiða. Niðurstöður þessa tilraunaeldis eru í stuttu máli þær að fyrirtækin telja rétt, í ljósi þeirrar reynslu sem þau hafa aflað sér, að næstu skref verði stigin með það að markmiði að framleiðsla í þorskeldi verði aukin verulega frá því sem nú er.

Ég held að ástæða sé til að vekja athygli á því að við höfum náð markverðum árangri á þessu sviði. Þorskeldið í landinu er farið að skipta verulegu máli, 1.400 tonn skipta auðvitað máli. Ég get vakið athygli á því að á Vestfjörðum, þar sem við getum sagt að á vissan hátt sé að verða til vagga þorskeldis í landinu, starfa að minnsta kosti 50 manns beinlínis við þorskeldið. Þorskeldið er hins vegar fjárfrek starfsemi, þorskeldið er starfsemi sem krefst mikillar þekkingar. Við vitum að almennt krefst eldi mjög mikillar þolinmæði og menn verða að hafa burði til að lifa af tíma þar sem tekjur eru ekki til staðar.

Þróunin hefur því orðið sú, eins og við vitum, að þorskeldið er nú fyrst og fremst starfrækt á mjög afmörkuðum svæðum og af tiltölulega fáum fyrirtækjum. Í upphafi voru þetta mörg fyrirtæki, nú er ekki svo. Ég hygg að í framtíðinni verði þorskeldið fyrst og fremst stundað af stórum og öflugum fyrirtækjum þó að hin minni verði auðvitað líka þátttakendur í því.

Það er alveg rétt, stjórnvöld hafa verið að veita ákveðinn stuðning við þessa atvinnugrein. Við höfum verið með sérstakan áframeldiskvóta, það hefur verið forsendan fyrir því sem hér hefur verið að gerast. Við höfum líka verið að styðja fjárhagslega við þessa atvinnugrein, m.a. í gegnum hinn svokallaða AVS-sjóð og í því sambandi höfum við sérstaklega beint sjónum að því að stuðla að kynbótum á þessu sviði. Við vitum að í öllu eldi skiptir þetta langmestu máli og þess vegna höfum við aðallega verið að horfa á kynbæturnar til þess að ná árangri. Við vitum að í laxeldinu hefur kynbótastarfið t.d. leitt til þess að tekist hefur að draga mjög úr kostnaði á hvert framleitt kíló. Þó að nú sé verð á kílói af framleiddum laxi miklu lægra en það var fyrir t.d. tíu árum er afkoman eftir sem áður mjög vel viðunandi á þeim stöðum þar sem árangur hefur verið bestur, t.d. í Noregi.

Hv. þingmaður spyr eðlilega: Hver eiga að vera næstu skref? Ég hef nú ákveðið að setja á fót starfshóp sem skipaður verði bæði fulltrúa stjórnvalda og atvinnugreinarinnar, fulltrúum úr þeirri atvinnugrein sem nú stundar þorskeldið, til þess að móta tillögur um næstu skref. Ég tel að við séum einfaldlega í þeirri stöðu núna að annaðhvort sé að hrökkva eða stökkva. Við höfum unnið mikla þróunarvinnu, við höfum náð árangri í kynbótum t.d. en nú þurfum við að taka ákvörðun um það hvort við séum tilbúin til að láta þessa atvinnugrein vaxa verulega. Þá verða að vera til staðar fjárhagslegar forsendur, við vitum að það er grundvallaratriði, og því held ég að mikilvægt sé að stjórnvöld og atvinnulífið sjálft komi að þessu verki.

Ég er sannfærður um að heilmiklir möguleikar eru til staðar í þessum efnum. Við megum ekki fyllast neinu gullgrafaraæði, þetta er erfitt starf og mikil þolinmæðisvinna. Í mótvægisaðgerðum sem ríkisstjórnin kynnti á síðasta sumri er gert ráð fyrir fjármagni til að koma til móts við uppbyggingaráform (Forseti hringir.) og framtíð þorskeldisins. Ég held að það geti skipt okkur miklu máli á komandi árum.

[13:09]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég er sammála hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur og hæstv. sjávarútvegsráðherra. Við erum nú í þeirri stöðu í þorskeldinu á Íslandi að tími er kominn til þess að byggja á þeim árangri sem náðst hefur með því að skala upp það eldi sem þegar er í gangi. Það hefur gengið býsna vel. Hlutverk ríkisvaldsins er fyrst og fremst að sinna rannsóknum, bæði hagnýtum rannsóknum og grunnrannsóknum, á þessu sviði. Það er það sem ríkisstjórnin hefur einsett sér að gera til að reyna að leiða þessa ágætu atvinnugrein áfram.

Hv. þingmaður kemur fram með tillögu um eins konar ríkisseiðastöð. Ég veit ekki hvort það er góð hugmynd en

það er sjálfsagt að skoða hana eins og aðrar hugmyndir. Það sem skiptir mestu máli er að ríkið sinni rannsóknahlutverki sínu og ég veit að sterk áform eru um að gera það.

[13:11]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég er ánægð með svör hæstv. sjávarútvegsráðherra, mér finnst hann hafa sömu sýn á þessi mál og ég, að þarna geti möguleikarnir verið miklir en engu að síður sé full ástæða til þess að fara ekki út í gullgröft heldur vinna skynsamlega úr hlutunum. Ég tel það af hinu góða að hann hafi þegar stofnað til starfshóps. Auðvitað þarf þetta allt að vinnast með greininni og ég er ekki að tala um að taka fram fyrir hendurnar á nokkrum manni. Ég orðaði það svo í ræðu minni áðan hvort til greina kæmi að standa með fyrirtækjunum að seiðaeldisstöð. Ef fyrirtækin þurfa ekki á ríkinu að halda í þeim efnum er það náttúrlega bara enn betra en hugsanlega hefði það getað orðið til þess að stjórnvöld sýndu lit og sýndu að þau stæðu með greininni.

Það sem gert hefur verið fram til þessa er náttúrlega allt til þess að hjálpa því að náðst hefur út úr því þó nokkuð mikil reynsla og unnið er að kynbótum sem skiptir náttúrlega líka mjög miklu máli. Það þarf að reyna að vinna þannig úr hlutunum að ekki taki allt of langan tíma að ala seiði til slátrunar, það sparar mikið að tíminn sé eins stuttur og mögulegt er.

Ég vil líka lýsa ánægju með hæstv. iðnaðarráðherra og orð hans hér. Ég held að þetta sé í býsna góðum höndum hjá ríkisstjórninni miðað við ýmis önnur mál. Ég hef fulla trú á að haldið verði vel á þessum málum en mun að sjálfsögðu fylgjast vel með.

[13:13]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er gaman að hv. þingmaður er í þessum jákvæða gír, ég man svo vel eftir henni í þeim gír í stjórnarsamstarfinu sem við áttum með farsælum hætti í tólf ár. Ég vil fagna þeirri umræðu sem farið hefur fram um þorskeldismálin. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að ég held að þetta sé atvinnugrein sem við hljótum að horfa mjög til. Við skulum hins vegar gera okkur grein fyrir því að mörg ljón kunna að vera í veginum. Við þekkjum það af biturri reynslu að eldið er aldrei mjög einfaldur hlutur.

Við vitum það hins vegar að aðrar þjóðir horfa mjög til þess. Norðmenn horfa mjög til þorskeldis, Skotar sömuleiðis og við sem þorskframleiðsluþjóð verðum líka að hafa vakandi auga með því að aðrar þjóðir nái ekki forskoti í þessum efnum. Miklu máli skiptir að við höfum náð heilmiklum árangri, bæði á eldissviðinu og á kynbótasviðinu, og komið hefur fram að markaðurinn kann mjög vel að meta þær afurðir sem unnar eru úr þessum eldisþorski. Þetta eru allt saman jákvæðar vísbendingar.

Við vitum líka að áhugasöm fyrirtæki í sjávarútvegi hafa staðið fyrir þessum tilraunum okkar og þessari framleiðslu. Í Noregi eru það fyrst og fremst fjárfestar sem hafa komið að eldismálum en ekki fyrirtæki úr sjávarútvegi. Ég held því að á margan hátt sé líka í því falið ákveðið forskot vegna þess að þekkingin er til staðar hjá okkur.

Að öðru leyti vil ég segja að ég þakka kærlega fyrir þær góðu viðtökur sem málið hefur fengið. Ég bind sjálfur vonir við að við fáum skynsamlegar og raunhæfar tillögur út úr vinnu þeirrar nefndar sem ég hef ákveðið að skipa. Sú nefnd verður skipuð fulltrúum bæði úr atvinnulífinu og af hálfu hins opinbera, þar með talið fólki sem hefur mikla þekkingu á hinu vísindalega sviði.

Umræðu lokið.

Veiðar í flottroll.

Fsp. HerdÞ, 153. mál. — Þskj. 163.

[13:15]

Fyrirspyrjandi (Herdís Þórðardóttir) (S):

Frú forseti. Á liðnu sumri var tekin mjög mikilvæg ákvörðun um niðurskurð í aflaheimildum í þorski. Farið var eftir tillögum Hafró um að skera niður aflaheimildir um tæplega þriðjung. Þessi ákvörðun var vitaskuld erfið, enda fyrirséð að hún mundi valda útgerðum og mörgum byggðarlögum verulegum búsifjum. Við slíkar aðstæður hljótum við að leita allra leiða til að tryggja að þorskstofninn nái fyrri styrk. Með hinni huguðu ákvörðun sjávarútvegsráðherra frá nýliðnu sumri hefur verið dregið stórkostlega úr veiðiálagi. En er það nægilegt? Á það endilega að vera svo að þær útgerðir og þau byggðarlög sem gera mest út á þorsk axli ein byrðarnar við uppbyggingu stofnsins?

Fleira getur haft áhrif á stofnstærð en veiðarnar eingöngu. Má þar nefna lífsskilyrði sjávar, hitastig og æti og enn fremur veiðarfæri og afkastagetu skipa. Mikilvæg fæða þorsksins, loðnan, hefur verið veidd á undanförnum árum í auknum mæli í flottroll. Flottrollið, eða flotvarpan, er búið þeim eiginleikum að það er lengi að veiða. Það er dregið á meiri hraða en fiskurinn syndir og stór hluti þess sem í trollinu lendir síast út úr því og enginn veit hvað um það verður. Hafró hefur nýlega verið að gera athuganir á veiðum með flottroll og er talið að allt að 60–80% af loðnunni sleppi út úr trollinu.

Á undanförnum árum hafa verið miklar umræður innan lands um hvort rétt sé að leyfa slík veiðarfæri sem trúlega valdi miklum skaða og notuð eru af öflugum skipum sem draga allan sólarhringinn á hvaða dýpi sem er. Mig langar til að vitna til viðtals við Hjálmar Vilhjálmsson fiskifræðing og einn helsta sérfræðing Hafró í loðnu en hann sagði í viðtali við *Fiskifréttir* í mars 2005 að hann teldi koma til greina að banna flottrollsveiðar í loðnu í nokkur ár í tilraunaskyni. Hjálmar telur áhrif flottrollsins á loðnuna geta verið tvenns konar, svo vitnað sé í viðtalið, með leyfi forseta, annars vegar að meira af loðnu fari forgörðum þegar veitt er með trolli en nót og hins vegar mikið ónæði fyrir fiskinn sem felst í því að meiri hluti loðnuflotans er kominn með flottroll sem dregið er allan sólarhringinn

Ég hlýt sömuleiðis að vekja athygli á umræðum um þessi mál á aðalfundi LÍÚ nú í lok október en þar er hvatt til aukinna rannsókna á loðnu, m.a. hvort veiðar í flotvörpu hafi áhrif á göngu loðnunnar og jafnframt að rannsökuð verði áhrif flotvörpunnar við síldveiðar. Vissulega er margt á huldu um áhrif flotvörpu en er ekki rétt að láta lífríkið og

þorskinn njóta vafans? Þess vegna hef ég leyft mér að leggja fram eftirfarandi spurningu til sjávarútvegsráðherra:

Telur ráðherra koma til greina að banna veiðar á síld og loðnu í flottroll við strendur landsins?

[13:18]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi þakka hv. þingmanni fyrir að bera upp þessa fyrirspurn og enn fremur að fylgja henni úr hlaði með svo efnislega góðri ræðu sem varpaði að mínu mati góðu ljósi á þetta mál sem mikið er til umræðu innan sjávarútvegsins. Við sem höfum góð samskipti við sjómenn og útvegsmenn vitum að um þessi mál eru að sjálfsögðu skiptar skoðanir eins og alltaf þegar kemur að beitingu mismunandi veiðarfæra við veiðar, en engu að síður hefur verið mjög vaxandi krafa, vil ég segja, um að takmarka flottrollsveiðar á uppsjávarfiski, bæði varðandi loðnuna og síldina. Þess vegna hafa stjórnvöld brugðist þannig við að þau hafa verið að reyna að takmarka þessar veiðar.

Strax eftir að ég varð sjávarútvegsráðherra ákvað ég að takmarka mjög loðnuveiðar með flotvörpu. Það var auðvitað mjög umdeilt mál á sínum tíma en ég er hins vegar sannfærður um það sjálfur, eftir að hafa skoðað reynsluna, að það var rétt ákvörðun. Hvað varðar loðnuna var vandi okkar m.a. sá að loðnan hafði ekki gengið sín hefðbundnu göngumunstur vestur með suðurströndinni og inn á Faxaflóa og Breiðafjörð þar sem hún hefur gengið til hrygningar og það hefur síðan skipt mjög miklu máli fyrir lífríkið, m.a. fyrir aðgengi þorsksins að þessari mikilvægu fæðutegund sinni.

Þegar þessi ákvörðun var tekin 2005 eða 2006 um að takmarka mjög loðnuveiðar með flottrolli, og ég vil ekki fullyrða að það sé vegna þessa, en þá brá svo við að loðnan tók upp sitt gamla göngumunstur og gerði það síðustu tvær vertíðir og gekk vestur með suðurströndinni. Við þekkjum það síðan að bæði í Faxaflóanum og Breiðafirðinum urðu menn sem betur fer varir við meiri loðnu sem skiptir mjög miklu máli fyrir fæðubúskap þorsksins. Það var ekki síst vegna þessa sem ég tók þessa ákvörðun af því að ég taldi að við ættum að láta einmitt þorskinn njóta vafans í þessum efnum, eins og hv. þingmaður sagði áðan, vegna þess að það skiptir svo miklu máli fyrir framgang þorsksins að fæðuaðgengið sé til staðar.

Við vitum að mjög margir starfandi sjómenn telja að trollið hafi truflandi áhrif á göngu loðnunnar. Menn toga á móti gönguferðinni á loðnunni sem auðvitað hefur truflandi áhrif, fyrir utan það sem hv. þingmaður nefndi, sem komið hefur fram í rannsóknum sem veiðarfærasérfræðingar Hafrannsóknastofnunar á Ísafirði og í Reykjavík hafa komist að með rannsóknum sínum á síðustu vertíðum sem er að það hefur verið mikið smug. Heilmikið af loðnunni fer í gegnum loðnutrollið og mönnum hefur ekki tekist að komast að því enn þá hvort loðnan lifi þetta hreinlega af. Veiðarfærasérfræðingar telja að það sé í raun og veru nánast ógerningur tæknilega að komast að því. Við vitum því að þetta er heilmikilli óvissu undirorpið og þess vegna höfum við bannað loðnuveiðar með flotvörpu. Þær eru einungis heimilar eftir 21. janúar á næsta ári á afmörkuðu svæði úti fyrir norðanverðum Austfjörðum eins og kunnugt er og það verður gert með sama hætti og gert var á síðasta ári, þannig að um er að ræða verulegar takmarkanir.

Hvað varðar íslensku sumargotssíldina þá eru veiðar á henni með flotvörpu að öllu leyti bannaðar innan 12 mílna frá viðmiðunarlínu. Auk þess eru veiðar með flotvörpu bannaðar á þeim svæðum þar sem togveiðar með fiskibotnvörpu eru bannaðar eða þar sem áskilin er notkun á smáfiskaskilju eða notkun á 155 millimetra poka við slíkar veiðar. Þó er veitt undanþága frá þessu banni á afmörkuðum svæðum úti á Vestfjörðum og Héraðsflóa en þó eru veiðar ekki heimilaðar innan 12 sjómílna frá viðmiðunarlínu. Enn fremur eru síldveiðar með flotvörpu bannaðar á sömu svæðum við Suðausturland þar sem kolmunnaveiðar eru bannaðar á Þórsbanka og á svæðum þar sem áskilin er notkun á meðaflaskilju við kolmunnaveiðar. Ekki hafa verið settar tilsvarandi reglur við veiðar með flotvörpu á norsk-íslenskri síld, enda hefur hún lengst af veiðst fjarri landi. Hins vegar gekk þessi síldarstofn nálægt landgrunninu síðasta sumar og Hafrannsóknastofnun hefur lagt til að settar verði sömu reglur, svæðareglur við flotvörpuveiðar á þeim stofni, og gilda við veiðar á íslenskri sumargotssíld og tel ég einsýnt að fara eftir því.

Virðulegi forseti. Ég tel með öðrum orðum, svo ég freisti þess að svara með beinni hætti spurningu hv. þingmanns, að við eigum að fara með mikilli gát varðandi flottrollsveiðar. Ég er ekki tilbúinn á þessari stundu til að kveða upp úr um það að við eigum að ganga svo langt að banna þær algerlega en við eigum að takmarka þær. Ég held að við það sé mikill stuðningur meðal margra starfandi sjómanna og útvegsmanna. Við vitum hins vegar að hagsmunirnir kunna að vera mismunandi og í þeim efnum kemur okkur örugglega ekki neitt á óvart. Aðalatriðið er þó að við erum að reyna að halda tilteknu jafnvægi í lífríkinu og tryggja það, bæði til að viðhalda síldar- og loðnustofninum vegna þess að þetta eru mikilvægir nytjastofnar en ekki síst vegna þess að loðnustofninn er svo mikilvæg fæða fyrir þorskinn, eins og hv. þingmaður vakti réttilega athygli á, og því skiptir mjög miklu máli að við göngum fram af mikilli varúð varðandi veiðar á bæði loðnu og síld.

[13:23]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Herdísi Þórðardóttur fyrir þessa ágætu fyrirspurn og óska henni til hamingju með fyrstu ræðuna sína á þingi.

Ég tek undir þau sjónarmið sem hv. þingmaður færir hér fram varðandi flottrollsveiðar. Ef ég man rétt þá eru þær ekki heimilaðar, ég man ekki betur en þær séu í heild sinni, a.m.k. hvað kolmunna varðar og gott ef ekki líka loðnu, á undanþágu sem tilraunaveiðar. Þegar menn eru farnir að veita undanþágu eða takmarka tilraunaveiðar á flottrolli eins og hæstv. ráðherra lýsti að þeir mundu gera þá eru menn að mínu viti komnir töluvert mikið út á villigötur. Þessar veiðar voru að mig minnir heimilaðar í tilraunaskyni og eru enn í gangi í tilraunaskyni. Það er ekki bara skemmdin á lífríkinu eða hættan (Forseti hringir.) á því heldur líka sá gríðarlegi meðafli sem talið er að komi í flottroll og hvergi er reiknað með. Það er of mikið óransakað í þessum efnum til að náttúran fái ekki að njóta vafans.

[13:25]

Fyrirspyrjandi (Herdís Þórðardóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. sjávarútvegsráðherra fyrir greinargóð svör og vænti þess að tekið verði á þessum málum. Þeir sem hafa tekið á sig niðurskurðinn í þorski og verða að byggja hann upp, þennan verðmætasta nytjastofn okkar Íslendinga, eiga rétt á því að við skoðum vandlega hvaða aðrir þættir en sjálf þorskveiðin hafa áhrif á viðgang stofnsins. Útgerðir og byggðarlög sem eiga allt sitt undir þorskveiðum geta ekki borið þessar byrðar ein þegar margt bendir til þess að veiðiaðferðir á uppsjávarfiskum, þ.e. veiðar með flottroll, hafi bein áhrif á vöxt og viðgang þorskstofnsins. Þorskveiðar eru og verða áfram undirstöðugrein íslenska sjávarútvegsins. Okkur sem falin hefur verið ábyrgð í þessum efnum ber skylda til að skoða allar vísbendingar um það sem áhrif kann að hafa á viðgang þorskstofnsins. Að mínu mati þarf að leggja ríkari áherslu á rannsóknir annarra þátta en veiðiálagsins eingöngu og þess vegna fagna ég viðbrögðum ráðherra við fyrirspurn minni.

[13:26]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessa ágætu umræðu. Ég held að það sem skipti mjög miklu máli í þessu sambandi sé það sem hv. þm. Herdís Þórðardóttir sagði í seinni ræðu sinni áðan og það er auðvitað hvaða áhrif fæðuaðgengið hefur á þorskstofninn. Við vitum að einn hluti af þeim vanda sem við höfum verið að glíma við varðandi þorskstofninn er að hann hefur ekki þyngst eðlilega. Raunar var það svo að u.þ.b. 40% skýringarinnar á því að Hafrannsóknastofnun mældi þorskstofninn 100 þúsund tonnum minni á þessu ári en í fyrra, voru vegna þess að stofninn var léttari, sem væntanlega hefur eitthvað með það að gera að fæðuaðgengið hefur ekki verið með þeim hætti sem nauðsynlegt er. Þess vegna skiptir mjög miklu máli í þessu sambandi að við stundum loðnu- og síldveiðar á þann hátt að við teflum þessu máli ekki í neina tvísýnu.

Ég ítreka að við höfum verið að reyna að ganga mjög varlega fram varðandi flottrollsveiðar. Reynt hefur verið að takmarka þær og það fer ekkert á milli mála, ef það er skoðað, að við höfum gengið lengra í þessum efnum en við gerðum áður og dæmið varðandi loðnuna er auðvitað skýrasta dæmið um það. Það var einfaldlega gengið í það verk á árinu 2005/2006 að draga úr loðnuveiðum í flottroll. Við sáum síðan að göngumunstur loðnunnar varð eðlilegra eins og ég rakti áðan. Þess vegna er mjög mikilvægt að við höldum áfram þeim rannsóknum sem við höfum hafið á áhrifum veiðarfæra. Ég hef lagt sérstaka áherslu á að reyna að efla þann þátt hafrannsókna alveg sérstaklega, m.a. með því að setja á stofn miðstöð veiðarfærarannsókna við Hafrannsóknastofnun á Ísafirði þó að þær rannsóknir séu jafnframt stundaðar við Hafrannsóknastofnun í Reykjavík. Þetta er að skila árangri að mínu mati. Við sjáum t.d. upplýsingar um margs konar árangur varðandi beitingu veiðarfæra og því er mjög réttlætanlegt og skynsamlegt að gera þetta.

Umræðu lokið.

Skýrsla nefndar um flutningskostnað og jöfnun flutningskostnaðar á landsbyggðinni.

Fsp. JBjarn, 84. mál. — Þskj. 84.

[13:29]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra:

1. Hvernig hyggst ráðherra beita sér fyrir framkvæmd tillagna úr skýrslu nefndar um flutningskostnað, útgefinni af samgönguráðuneytinu árið 2003, þar sem fram kemur að heppilegasta leiðin til að jafna flutningskostnað sé að taka upp beina flutningsstyrki til þeirra atvinnugreina sem eiga undir högg að sækja staðsetningar sinnar vegna?

2. Með hvaða hætti öðrum hyggst ráðherra beita sér fyrir úrlausnum á jöfnun flutningskostnaðar á landsbyggðinni?

Frú forseti. Mér finnst mjög sanngjarnt að spyrja hæstv. núverandi samgönguráðherra um þetta mál því að svo oft hefur hann komið hér í ræðustól á undanförnum árum til að tala um hversu brýnt það sé að jafna flutningskostnað í landinu. Hann hefur skammað sitjandi ríkisstjórn fyrir sleifarlag í þeim efnum, sem ég hef reyndar tekið undir, og nú eru málin komin í hans hendur.

Ég vil þá vitna til þess að það stendur að vísu í frumvarpi til fjárlaga fyrir næsta ár að gert sé ráð fyrir jöfnun flutningskostnaðar á vöruflutningum til Vestfjarða upp á 150 millj. kr. tímabundna fjárveitingu þar sem gert er ráð fyrir að þær greiðslur komi til flutningsfyrirtækjanna en ekki beint til einstakra viðskiptavina og komi svo bónusafsláttur við þau kjör sem þar er um að ræða. Þetta er algjör stefnubreyting frá því sem verið hefur og það væri líka fróðlegt að inna hæstv. ráðherra eftir því hvernig það á að koma til framkvæmda.

Sú krafa sem hefur verið hvað sterkust úti um land er að gripið verði til aðgerða til jöfnunar á flutningskostnaði. Þær aðgerðir eru þekktar í nágrannalöndum okkar þar sem litið hefur verið á þetta sem eina brýnustu aðgerðina til að jafna búsetuskilyrði, atvinnuskilyrði o.s.frv. og þær aðferðir sem ég nefndi áðan og getið er um í skýrslunni frá samgönguráðuneytinu fyrir árið 2003 eru þekktar.

Ef við lítum aðeins á gjaldskrárnar getum við séð hversu gríðarlega mikill munur er á þeim. Ég er líka með skýrslu frá samgönguráðuneytinu um flutningskostnað þar sem þess er getið flutningur frá Reykjavík til Selfoss kosti 8.755 kr. á tonnið, 26.800 kr. til Patreksfjarðar, 34–35 þús. kr. til Ísafjarðar og 41 þús. kr. til Þórshafnar. Við sjáum því að fátt er brýnna en taka á þessari jöfnun fluningskostnaðar. Nú stöndum við frammi fyrir enn meiri hækkun á olíu og það kemur vafalaust (Forseti hringir.) fram í þessu. Að lokum væri líka fróðlegt að spyrja hæstv. ráðherra um Eimskip sem nú ætlar að fara að bæta rukkunina hjá sér og rukka fyrir heimakstur úti um land.

[13:32]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ekki ætla ég að svara fyrir Eimskip enda hef ég ekki umboð til þess. En hv. þingmaður hefur beint til mín tveimur spurningum.

Því er til að svara að það stendur í fjárlögum ársins 2008

— hann reyndar orðaði það sjálfur eitthvað á þá leið að það stæði að vísu í fjárlögum — að veita eigi 150 millj. kr. tímabundið til jöfnunarkostnaðar við völuflutninga. Þetta er í fyrsta sinn sem nokkur ríkisstjórn mætir þeirri þörf, að setja inn peninga vegna flutningskostnaðar á milli landshluta. Það er mikilvægt skref og ég er ákaflega stoltur af því að sitja í þeirri ríkisstjórn sem stígur það skref. Nánari útfærsla á nýtingu þessara fjármuna liggur ekki fyrir. Um er að ræða tímabundna greiðslu eins og áður sagði til verkefnisins sem tekur enda þegar samgöngubætur hafa lækkað flutningskostnað til þeirra svæða sem hvað mestan kostnað bera.

Með flýtiframkvæmdum á Vestfjörðum, vegi um Arnkötludal, þverun Mjóafjarðar og öðrum vegabótum í Djúpinu, sem allar eiga að klárast á síðari hluta næsta árs en þó eigi síðar en á árinu 2009, eru líkur til þess að flutningskostnaður á milli Ísafjarðar og Reykjavíkur, svo dæmi sé tekið, fari úr tæplega 35.000 kr. á tonn í 28.500 kr. tonnið sem er 18% lækkun. Með því mun flutningskostnaður á Vestfjörðum færast til samræmis við það sem gengur og gerist í öðrum landshlutum, að Norðausturlandi slepptu. Eins og hv. þingmaður gat um sjáum við að hæstu flutningsgjöldin eru á Egilsstaði, Seyðisfjörð, en þangað eru 650–680 kílómetrar, eða Þórshöfn, tæpir 700 kílómetrar. Þar er kostnaðurinn 7.000 kr. hærri.

Hv. þingmaður spyr einnig: „Með hvaða hætti öðrum hyggst ráðherra beita sér fyrir úrlausnum á jöfnun flutningskostnaðar á landsbyggðinni?“

Áhrifamesta leiðin til að lækka flutningskostnað er að bæta samgöngur þar með því að stytta vegalengdir eins og skýrt er stefnt að í núverandi samgönguáætlun og með þeim flýtiframkvæmdum sem fram hafa komið.

Í síðustu 12 ára samgönguáætlun var meginmarkmiðið að ferðatími landsmanna til og frá Reykjavík yrði aldrei meiri en þrjár og hálf klukkustund. Eftirfarandi flýtiframkvæmdir munu stytta ferðatíma og þar af leiðandi lækka flutningskostnað.

Það á að veita rúmlega 1.400 millj. kr. til Suðurstrandarvegar árið 2008–2010 sem þýðir að unnt verður að ljúka veginum árið 2010 í stað 2015–2018. Með 600 millj. kr. fjárveitingu í Fróðárheiði er stefnt að því að vinna við lokaáfanga geti hafist árið 2009. Flýtt verður framkvæmdum í austanverðum Þorskafirði og milli Vattarfjarðar og Vatnsfjarðar og þverun Þorskafjarðar er álitlegur og spennandi kostur sem vinna þarf að. Það fékk ég beint í æð á hinum ágæta fundi sem ég var á á Patreksfirði í síðustu viku, um þá styttingu sem þar yrði, einir 20–30 kílómetrar.

Gert er ráð fyrir að flýta framkvæmdum við göng milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar þannig að þeim megi ljúka árið 2012 í stað 2014 og um leið verði ráðist í vegabætur á Dynjandisheiði. Strandavegi milli Hólmavíkur og Drangsness verður að mestu lokið með bundnu slitlagi árið 2009. Tengingu milli Raufarhafnar og Þórshafnar um hina nýju Hófaskarðsleið yfir Melrakkasléttu verður flýtt og henni lokið árið 2010. Norðfjarðargöng verða tilbúin árin 2011–2012. Veita á alls 2,3 milljarða til þeirra framkvæmda árin 2009 og 2010 en fyrstu fjárveitingar voru ætlaðar á árunum 2011–2014. Axarvegur, þ.e. vegurinn um Öxi, er talinn hafa mikla þýðingu fyrir byggðir á sunnanverðum Austfjörðum enda styttist vegalengdin þar um 60 kílómetra með Axarvegi.

Jafnframt er unnið að undirbúningi, eins og öllum er kunnugt um, Bakkafjöruhafnar, tvöföldunar Suðurlandsvegar, Sundabrautar í Reykjavík og Vaðlaheiðarganga í Eyjafirði. Þess má líka geta að unnið er að lengingu flugbrautar á Akureyri og Bolungarvíkurgöng, sem svo skulu heita, fara í útboð núna næstu daga.

Héðinsfjarðargöngum vindur vel fram og eru framkvæmdir þar á fullum krafti. Þau verða opnuð í desember 2009. Einnig er unnið að styttingu á hringvegi um Hornafjarðarfljót, svo nokkur dæmi séu nefnd.

Ég ítreka það, virðulegi forseti, sem hér hefur komið fram, og ég vænti þess að við hv. þingmaður séum sömu skoðunar um það, að vænlegasta leiðin er bættar samgöngur og að stytting vegalengda sé áhrifaríkasta aðferðin hvað þetta varðar.

Ég ítreka jafnframt hve stoltur ég er af þeim 150 millj. kr. sem eru inni í fjárlagafrumvarpinu vegna flutningskostnaðar. Mjór er mikils vísir.

[13:37]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra er stoltur af þeim 150 millj. kr. sem eiga að fara til Vestfirðinga til þess að lækka flutningskostnað þar. Ég óska Vestfirðingum til hamingju með það.

En ég vil benda hæstv. ráðherra á að fleiri landsvæði á Íslandi glíma við sams konar vandamál og Vestfirðir. Hæstv. ráðherra rakti það áðan að flutningskostnaður á Þórshöfn er 45% hærri heldur en á Ísafjörð. Samt fer ríkisstjórnin í sértækar aðgerðir gagnvart Vestfirðingum en ekki gagnvart norðausturhorni landsins. Síðan stendur hæstv. ráðherra að því að leggja niður Flutningsjöfnunarsjóð á eldsneyti sem mun þýða 125 millj. kr. hærri eldsneytiskostnað fyrir Sunnlendinga, Austfirðinga, Norðurland vestra og Vesturland.

Hæstv. forseti getur verið stoltur af verkum ríkisstjórnarinnar í þessum efnum eða hitt þó heldur. Hæstv. ráðherra hefur snúist þvert á (Forseti hringir.) fyrri ummæli og nú er verið að hækka flutningskostnað á þorra landsbyggðarinnar, því miður. Það er ekki (Forseti hringir.) til þess að hrópa húrra yfir.

[13:38]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tók eftir því að hæstv. ráðherra sagði: Mjór er mikils vísir. Hann vísaði til 150 millj. kr. fjárveitingar í fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008. Ég skil það svo að það sé yfirlýsing af hans hálfu um að þetta sé byrjunarfjárhæð til flutningsjöfnunar um landið sem eigi eftir að vaxa verulega á næstu árum og enda í mun hærri fjárhæð en þeim 150 millj. kr. sem nú eru á fjárlögum. Ég vil fagna þeirri yfirlýsingu því það er full þörf á að jafna flutningskostnað um landið og jafna þannig búsetukostnað landsmanna.

Því er hins vegar er ekki að neita að fyrirtæki landsins vinna á sínum eigin forsendum og hæstv. ráðherra getur ekki svarað fyrir verk þeirra, t.d. Eimskips sem tilkynnti um

mánaðamótin að taka ætti upp sérstakt flutningsgjald fyrir að flytja vörur heim til neytenda á landsbyggðinni. En ríkisstjórnin getur brugðist við stefnu fyrirtækisins (Forseti hringir.) og ég spyr hæstv. ráðherra: Hvernig ætlar ríkisstjórnin að bregðast við því?

[13:40]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er fullt tilefni til þess að taka undir orð hæstv. samgönguráðherra í þá veru að verulegar vegabætur og stytting vegalengda hér á landi munu lagfæra verulega stöðu landsbyggðarinnar að því er flutninga varðar í framtíðinni.

Hins vegar verður að líta svo á að þær 150 millj. kr. sem nú eru settar í þetta verkefni, að greiða niður flutningskostnað, eru eingöngu tímabundin framkvæmd eins og þær eru settar fram. Þær eru bundnar við ákveðið ástand vega sem ég veit að hæstv. samgönguráðherra hefur kynnst ákaflega vel á ferðum sínum. Það er náttúrlega sérstakt fyrir Vestfirði. Það breytir hins vegar ekki því að finna þarf framtíðarfyrirkomulag varðandi niðurgreiðslu flutningskostnaðar.

[13:41]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég tek undir það að mikilvægt er að leggja öfluga og góða vegi. En að öðru leyti var ræða hæstv. samgönguráðherra nánast bara uppskrift af ræðu fyrrverandi samgönguráðherra sem þáverandi þingmaður Kristján Möller deildi hart á fyrir aumingjaskap. Ég vona að hæstv. ráðherra falli ekki endalaust í þá sömu gryfju.

Það væri fróðlegt að vita hvernig á að taka á flutningsjöfnuninni til Vestfjarða með því að greiða til flutningsaðilans. Er það svo, eins og kom fram í skýrslunni sem samgönguráðuneytið lét vinna, að fullkomin einokun sé á flutningum til Vestfjarða og væri því hægt að taka þann eina aðila sem flytur þangað vörur og segja: Við skulum semja við þig um að þú lækkir þig aðeins. Þá biðjum við heldur um að við tökum upp ríkisskip og ríkið sinni flutningum.

Þessi aðferð hefur ekki gefist vel erlendis og ekki er mælt með henni. Ég hef ekki séð það neins staðar. En það að styrkja atvinnugreinina sjálfa, þau fyrirtæki sem þurfa að fá jöfnun á flutningskostnaði, hefur verið talin miklu betri leið. Ég á ekki gott með að sjá hvernig þessi leið verður útfærð. Það hefur jú verið bent á að fákeppni og nánast einokun ríki í flutningum á landi og sjó á Íslandi.

Ég vil ítrekað spyrja hæstv. ráðherra hvort hann hafi sett sig inn í nýjar aðgerðir Eimskips þótt hann ráði ekki fyrirtækinu. Flutningar, hvort sem er á sjó eða landi, heyra jú undir hæstv. samgönguráðherra og í frétt er sagt frá því að Eimskip ætli að rukka fyrir heimakstur á landsbyggðinni. Eimskip er búið að gefa út gjaldskrá með verulegri hækkun og breytingu frá því sem áður var. Fyrirtækið getur þetta kannski í krafti einokunarstöðu sinnar. (Forseti hringir.) Ég spyr hæstv. samgönguráðherra hvort hann hafi sett sig inn í það sem þar er að gerast því að þau mál heyra tvímælalaust undir hæstv. ráðherra.

[13:43]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir þessa fyrirspurn og þessa umræðu. Það er gott að hún hafi farið fram. Ég þakka þeim háttvirtu þingmönnum sem tekið hafa þátt í henni en þar eru þrír landsbyggðarþingmenn. Þetta er gamalkunn umræða. Það er rétt að ég tók oft þátt í umræðum um þessi mál. En ég saknaði þess oft að hv. þm. Jón Bjarnason kæmi ekki í þá umræðu með mér hér áður fyrr.

En ég vildi aðeins snúa mér að því sem hér hefur komið fram. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson talar um fleiri landsvæði sem eigi í álíka vanda og það er rétt. Ég gat m.a. um Þórshöfn. En ég verð nú að geta þess, virðulegi forseti, að það er ekki 45% dýrara að flytja vörur til Þórshafnar en Ísafjarðar. Það er einfaldlega vitlaust reiknað. Ég óska hv. þingmanni velfarnaðar í námi sínu vegna þess að ekki veitir af sýnist mér, a.m.k. hvað varðar þennan prósentureikning. Þetta er einfaldlega ekki rétt sem hv. þingmaður setti fram máli sínu til stuðnings varðandi flutningskostnað til Þórshafnar borið saman við flutningskostnað til Ísafjarðar.

Aðeins varðandi umræðu um Eimskip. Ég hef að sjálfsögðu lesið það eins og aðrir en samgönguráðuneytið og samgönguráðherra geta ekki gripið inn í svoleiðis fyrirtæki á markaði. Við munum það þingmenn landsbyggðarinnar hvað við vorum svekktir þegar áformin voru kynnt sem hækkuðu töluvert gjöldin á landsbyggðina. Í það er ekki hægt að fara nánar.

Varðandi það sem hv. fyrirspyrjandi talaði um í lokin, um hvernig útfæra skuli þetta, þá ítreka ég það sem ég sagði áðan. Það er enn óútfært og fram undan er vinna við að fara í gegnum það. Ég minni hins vegar á að þessi upphæð er vistuð í viðskiptaráðuneytinu en ég tek undir með hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni varðandi það að auðvitað er mikilvægt að finna gott framtíðarfyrirkomulag til þess að nýta þá peninga sem fást hverju sinni til þess að lækka flutningskostnað til þeirra staða sem lengst eru frá Reykjavík og búa við langhæst flutningsgjöld.

Umræðu lokið.

Leigubílar.

Fsp. ÁKÓ, 137. mál. — Þskj. 141.

[13:46]

Fyrirspyrjandi (Ármann Kr. Ólafsson) (S):

Hæstv. forseti. Að undanförnu hefur mikið verið rætt um neytendamál út frá mörgum sjónarhornum og víst er að ekki er vanþörf á. Íslenskir neytendur eru sennilega með þeim umburðarlyndustu í Vestur-Evrópu og þótt víðar væri leitað. Á það ekki aðeins við um matvöru, þótt dæmin séu mörg þar, heldur á þetta við á mun fleiri sviðum. Ekki ætla ég að fara yfir öll þau atriði heldur snúa mér sérstaklega að leigubílaþjónustu á höfuðborgarsvæðinu.

Þrátt fyrir að nokkurs konar kvóti eða einokunarkerfi ríki hvað varðar rekstur leigubíla þarf ekki að kvarta undan þjónustunni almennt séð og hefur hún um margt batnað á

undanförnum árum. Engu að síður eru neytendur allt að því niðurlægðir þegar þá vantar þjónustu á ákveðnum tímum sólarhrings, um helgar og í tengslum við aðra frídaga árið um kring. Það má kannski segja að það sé ekki svo mikið mál á hlýjasta tíma sumarsins en á vetrum er þetta mjög stórt mál. Það gengur ekki að bjóða landsmönnum og gestum þessa lands, gestum höfuðborgarsvæðisins, upp á að fá ekki leigubílaþjónustu þegar líða tekur á nótt um helgar, slíkt ástand hefur varað allt of lengi. Nú er komið nóg, þessa þjónustu verður að bæta. Fram undan er mikill annatími í tengslum við skemmtanir í aðdraganda jóla, árshátíða og þorrablóta. Þessir atburðir fara allir fram á kaldasta tíma ársins og það verður að fara að bæta þá þjónustu sem í boði er á þessum tíma. Það gengur ekki að bjóða fólki upp á að húka í kulda og trekki í þeirri veiku von að með tímanum aumki einhver leigubílstjórinn sig yfir viðskiptavin og leyfi honum náðarsamlegast að setjast um borð.

Virðulegi forseti. Nú eru 560 leigubílaleyfi í umferð en samkvæmt núgildandi lögum eru engin skilyrði fyrir þjónustutíma leigubílstjóra að því frátöldu að í lögunum segir að sá sem stundar leigubílaakstur skuli hafa það að aðalatvinnu á svæðum sem telja meira en tíu þúsund manns. Þetta gengur einfaldlega ekki upp. Neytendur eiga að hafa þann rétt að besta mögulega þjónusta sé veitt á þeim tíma sem flestir óska hennar. Þá býður þessi takmarkaða þjónusta þeirri hættu heim að fólk freistist til þess að grípa eigin bifreiðar í þeirri trú að það komi ekki að sök í undantekningartilfellum að aka undir áhrifum. En því miður er það svo, virðulegi forseti, að allt of mörg umferðaróhöpp má rekja til þess að fólk keyrir undir áhrifum áfengis.

Mikil umræða hefur verið um opnunartíma skemmtistaða í miðbæ Reykjavíkur og ég býð ekki í það ef tekin verður upp sú regla að þeir skuli loka kl. 3 að nóttu til eins og borgaryfirvöld hyggjast nú þegar gera. Ef sú regla verður tekin upp munu allir flykkjast út á göturnar á sama tíma og þá stöndum við frammi fyrir enn meiri vanda. Af þessum sökum hef ég beint þeirri fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra hvort hann áformi að breyta lögum um leigubifreiðar til þess að mæta mikilli eftirspurn eftir leigubílum á mestu háannatímum sólarhringsins, um helgar og í tengslum við aðra frídaga.

[13:49]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir að koma með fyrirspurn um leigubifreiðamál. Hún hljóðar svo:

„Áformar ráðherra að breyta lögum um leigubifreiðar til þess að mæta mikilli eftirspurn eftir leigubílum á mestu háannatímum sólarhringsins, um helgar og í tengslum við aðra frídaga?“

Það er alveg ljóst að verulegt ójafnvægi er í eftirspurn eftir leigubifreiðum annars vegar um helgar, á næturnar og á einstökum frídögum og hins vegar á virkum dögum. Hér er á ferðinni vandamál sem nauðsynlegt er að skoða nánar og leita leiða til úrbóta. Tekin hefur verið ákvörðun um að ráðast í heildarendurskoðun á því regluverki sem um leigubílaakstur gildir og mun þetta vandamál verða skoðað nánar við þá vinnu. Líklegt er að m.a. verði kannað hvort fjölga þurfi leyfum með einhverjum hætti um helgar svo að hægt verði að þjóna á háannatímanum eða hvort hægt verði að ráða bót á þessu vandamáli með öðrum aðgerðum.

Í framhaldi af framsöguræðu hv. fyrirspyrjanda má geta þess að staðan er auðvitað sú að því fleiri bílar sem eru í leigubílaakstri, fleiri en 560 sem leyfi hafa, þeim mun verri verða rekstrarskilyrðin í greininni. Það leiðir svo hugsanlega til hærri notendagjalda og annars slíks. Það er því dálítið erfitt að finna jafnvægi hvað þetta varðar. Ég vil hins vegar líka nota tækifærið og segja að við fylgjumst auðvitað með fréttum og við fylgjumst með þeim sem stunda leigubílaakstur í dag. Margir leigubílstjórar þora hreinlega ekki að vera í miðbæ Reykjavíkur um helgar og á næturnar vegna ýmissa vandamála sem þá eru uppi. Það er hluti af vandanum að sennilega eru allt of fáir sem treysta sér til að keyra á þessum tíma.

Ég tek undir það sem hv. þingmaður sagði, margt í þessu reglugerðarverki hefur batnað en ítreka það sem ég sagði um þá endurskoðun sem fyrirhuguð er.

[13:51]

Fyrirspyrjandi (Ármann Kr. Ólafsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra svarið. Ég veit að aðgerðir geta leitt til þess að rekstrarskilyrði þeirra sem fyrir eru verði verri en það er hægt að gera breytingar án þess að rekstrarskilyrði á almennum tíma versni. Ég ætla að leyfa mér að renna yfir nokkur atriði.

Í fyrsta lagi mætti skylda núverandi leyfishafa til að gera bíl sinn út á skilgreindum tímum þegar vitað er að eftirspurnin er mest. Í öðru lagi væri hægt að fjölga leyfum í umferð ásamt því að skylda núverandi leyfishafa til að gera bílinn út á skilgreindum tíma þegar vitað er að eftirspurnin er mest. Í þriðja lagi væri hægt að gefa út sérstök leyfi fyrir þá sem einungis vildu veita þjónustu á háannatímum. Í fjórða lagi mætti veita núverandi leyfishöfum leyfi til að gera út bíl númer tvö á háannatímum og giltu þá sérstakar reglur um rekstur þess bíls sem miðuðu að því að sú útgerð væri ekki eins kostnaðarsöm og aðalbifreiðin. Í fimmta lagi væri hægt að veita leigubílstjórum leyfi til að gera út eigin bíl sem kæmi inn þegar mest þörf væri á þjónustu. Í sjötta lagi mætti gefa leigubílaakstur frjálsan en þá komum við inn á það sem hæstv. samgönguráðherra minntist á varðandi rekstrarskilyrðin.

Hæstv. forseti. Meginástæða þess að ég vek máls á þessu á hinu háa Alþingi er sú að ég vil að leigubílaþjónusta sé sniðin að þörfum neytenda. Ef ekki verður gerð bragarbót á núverandi kerfi hlýtur þessi akstur að enda í frjálsu atvinnuleyfi fyrir hvern þann sem hefur réttindi til leiguaksturs. Nú eru í bígerð lagasetningar sem snúa að því að auka rétt neytenda almennt. Ég mun engu að síður beita mér fyrir einstökum atriðum eins og þessum þar sem ég tel rétt neytenda fyrir borð borinn. Ef ekki verður tekið á framboði leigubíla þegar þörfin er mest, ef samgönguráðherra horfir ekki sérstaklega til þessa þáttar, mun ég sjálfur leggja fram þingmannafrumvarp sem snýr að þeim atriðum sem ég hef minnst á.

Í þinginu verður mönnum tíðrætt um samgöngur úti á landsbyggðinni (Forseti hringir.) og ég geri ekki lítið úr þeirri umræðu. En við megum ekki gleyma því að hér býr meginþorri fólks (Forseti hringir.) og þörfin fyrir bættar

samgöngur á höfuðborgarsvæðinu er mikil.

[13:53]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ég hef í sjálfu sér engu við fyrra svar mitt að bæta nema þakka hv. þingmanni fyrir þau sex atriði sem hann nefndi. Auðvitað verða þessi atriði tekin með í þeirri endurskoðun sem fer fram. Sérstaklega er fjórða atriðið athyglisvert, að gefa núverandi leigubílshöfum kost á því að reka bíl númer tvö með eitthvað minni tilkostnaði á ákveðnum annatímum.

Við þekkjum vandann og þeir sem hafa unnið í samgönguráðuneytinu í fyrri tíð, eins og hv. þingmaður, sem var aðstoðarmaður samgönguráðherra til langs tíma, vita að flestar heimsóknirnar í það ráðuneyti voru frá leigubílstjórum. Nú hefur þetta verið fært til Vegagerðarinnar og fram undan hjá mér er að hitta eina sex eða sjö leigubílstjóra sem hafa pantað viðtal á næstunni. Ég mun taka á móti þeim með glöðu geði.

Ég þakka umræðuna, hún er gott innlegg í þá endurskoðun sem þarf að fara í. Þessi þjónusta á að vera til reiðu fyrir fólk á háannatímum og hlutirnir þurfa að ganga vel fyrir sig. Bættar samgöngur á höfuðborgarsvæðinu eiga að auðvelda leigubifreiðum sem og öðrum ferð um borgina.

Umræðu lokið.

Múlagöng.

Fsp. BVG og ÞBack, 158. mál. — Þskj. 169.

[13:55]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég legg fram fyrirspurn til samgönguráðherra um Múlagöng og ég legg þessa fyrirspurn fram með hv. þm. Birni Val Gíslasyni sem sat hér sem varaþingmaður um þriggja vikna tíma, varamaður Steingríms J. Sigfússonar.

Fyrirspurnin hljóðar svo:

Eru áform uppi hjá ráðuneytinu um tvöföldun Múlaganga?

Múlagöng eru nú umtalsverð hindrun fyrir fólk sem ferðast um vestanverðan Eyjafjörð, sem sé út Eyjafjarðarinn, og keyrir um göngin á milli Dalvíkur og Ólafsfjarðar. Göngin eru lek og á þeim er kröpp beygja og blindbeygja Ólafsfjarðarmegin. Forskálinn er með tvöfaldri akrein sem kreppir síðan strax inn í einfalda akrein í gegnum göngin og fyrir almennan ferðamann eru þetta óþægilegar aðstæður og töluverð hindrun. Hindrunin er eftir sem áður mest fyrir þær vöruflutningabifreiðar sem nú fara um göngin, því að þau eru þröng.

Nú sér fram á verklok Héðinsfjarðarganga sem verða mikil samgöngubót á þessu svæði. Ef þau eiga að koma að fullum notum og þjóna hlutverki sínu, þ.e. að efla svæðið sem atvinnu- og búsetusvæði, og gera mögulegt að samtengja atvinnu og skóla, er ómögulegt að Múlagöng séu þau hindrun sem þau eru.

Því spyr ég hæstv. samgönguráðherra hvort uppi séu áform hjá ráðuneytinu um tvöföldun Múlaganga eða hvort einhverjar hugmyndir séu um lagfæringu á hindrunum eins og leka og aðkomu að göngunum.

[13:58]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Hv. þm. Þuríður Backman hefur beint til mín þeirri fyrirspurn hvort áform séu uppi hjá ráðuneytinu um tvöföldun Múlaganga. Því er til að svara að í gildandi samgönguáætlun fyrir 2007–2010, og tillögu til þingsályktunar um samgönguáætlun fyrir 2007–2018, sem lögð var fram á Alþingi síðasta vor en var ekki samþykkt, eru engar áætlanir um tvöföldun Múlaganga.

Það er rétt sem hv. þingmaður talaði um að með opnun Héðinsfjarðarganga í desember 2009 er því spáð að umferð muni aukast mikið um svæðið, styttingin með Héðinsfjarðargöngum frá Ólafsfirði til Siglufjarðar er t.d. úr 60 km niður í 13 til 14 km, ef ég man rétt. Við eigum eftir að sjá hvað gerist, hvað umferðin eykst mikið við að Héðinsfjarðargöng opna. Hvað eykst umferðin mikið um Múlagöng og hvað þarf að gera í framhaldi? Verður viðvarandi umferðarstífla eða hvað gerist?

Af hverju spyr hv. þingmaður ekki út í Strákagöng? Þau eru sami þröskuldurinn ef haldið er áfram varðandi þá tengingu sem þar verður og umferðaraukningu. Strákagöng verða líka farartálmi vegna þess að þau eru einbreið. Vonandi byggjum við aldrei aftur einbreið göng á Íslandi, ég hygg að þau séu úr sögunni. Við búum við annað vandamál í Strákagöngum sem fagmenntun hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, jarðfræðin, hefur ekki ráðið við, þ.e. jarðsig á Siglufjarðarleið sem þó hefur verið mikið til friðs. Það var fyllt í það á fyrstu dögum nýrrar ríkisstjórnar og síðan hefur það lítið breyst nema nú síðustu daga eftir að fór að rigna. Menn standa frammi fyrir þessum vanda og því vildu ýmsir frekar fara Fljótaleiðina, frá Siglufirði til Fljóta.

Ég hef smátíma aflögu og vildi því aðeins fá að koma með söguskýringu. Það var framsýnn maður sem kom frá námi í Þýskalandi árið 1937 eða 1938 sem hét Aage Schiöth. Siglfirðingar voru þá að fara eftir vinnu með haka og skóflu að gera Siglufjarðarskarð. Sá maður kom og skrifaði í bæjarblöðin að ekkert vit væri í að fara yfir þetta fjall, það ætti að fara undir það.

[14:01]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir þessa spurningu sem er vert að hugleiða betur og fá frekari svör við hjá hæstv. ráðherra. Staðreyndin er sú að með tilkomu Héðinsfjarðarganga mun sá möguleiki opnast að skip geti landað vörum til uppskipunar á Siglufirði og þeim yrði í framhaldinu keyrt inn eftir Eyjafirði. Sá möguleiki er mjög spennandi í atvinnulegu tilliti og vert að skoða hann. Hins vegar eru Múlagöngin mikill þröskuldur hvað þau mál áhrærir og ég tel að það þurfi að skoða þessi mál sérstaklega í því samhengi. Auk þess eru byggðirnar við utanverðan Eyjafjörð að sameinast um mörg mjög mikilvæg verkefni, svo sem framhaldsskóla í Ólafsfirði sem mun nýtast byggðunum við utanverðan Eyjafjörð þannig að ég tel mjög mikilvægt að við horfum á þessi mál heildstætt til framtíðar

litið og það er lag fyrir hæstv. ráðherra að koma þessum texta inn í langtímaáætlun sem við þurfum að afgreiða héðan úr þinginu.

[14:02]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er vissulega barn síns tíma að gera einbreið jarðgöng og sem betur fer eru menn hættir að gera slíkt. En á hitt ber að líta að þegar talað var fyrir Héðinsfjarðargöngum þá var því þráfaldlega afneitað að gerð þeirra mundi verða fylgt með kröfu um breikkun Múlaganga. Ég spyr því þá sem tala fyrir því núna og segja það fullum fetum að Héðinsfjarðargöng kalli á breikkun Múlaganga: Hvers vegna kom það ekki fram þá þannig að menn gætu borið saman kostnað af framkvæmdinni í heild sinni við aðra kosti sem voru uppi á borðinu?

Ég vil síðan spyrja þessa hv. þingmenn líka hvort þeir séu þá þeirrar skoðunar að næstu göng í Norðausturkjördæmi eigi að vera breikkun Múlaganga en ekki göngin til Neskaupstaðar.

[14:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka þetta jákvæða innlegg frá Vestfjörðum sem vilja leggja okkur lið í baráttu okkar fyrir samgöngubótum á okkar svæði ekki síður en við höfum í gegnum tíðina lagt Vestfirðingum lið þegar mikið hefur legið við.

Ég vil segja við hæstv. samgönguráðherra að það þarf meiri menn en bæði mig og hann til að ráða við þyngdarlögmálið og ég held að það muni hafa sinn gang í skriðunum hér eftir sem hingað til. Strákagöngin hljóta að sjálfsögðu að koma til skoðunar og eru náttúrlega hörmuleg tæknilega séð eins og allir vita sem um þau fara. Mér segir hins vegar svo hugur að þess verði ekki svo langt að bíða eftir að Héðinsfjarðargöng verði komin í gagnið að menn fari að tala um stutt göng undir Siglufjarðarskarð og þá loks komi þessi stóra tenging með ströndinni á Miðnorðurlandinu sem ég held að verði með tímanum.

En varðandi Ólafsfjarðarmúlann þá er a.m.k. eitt sem er algerlega óumflýjanlegt og það er að taka af blindbeygjuna Ólafsfjarðarmegin í göngunum og það verður að kippa því í liðinn samhliða eða undir lok framkvæmdanna í Héðinsfjarðargöngum vegna þess að þó að umferðarþungi kalli ekki endilega á tvöföldun þeirra þá hafa aðstæður breyst og flutningamagn breyst o.s.frv. og það þarf að laga a.m.k. verstu ágallana sem eru á þeim í núverandi mynd.

[14:05]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra svörin og öðrum sem hafa tekið undir fyrirspurnina og komið með innlegg. Fyrirspurnin var lögð fram þar sem það er alveg ljóst að Múlagöng eru ekki inni á samgönguáætlun frá 2007–2010. Ég tel að þau séu, eins og þau eru í dag, í raun og veru barn síns tíma og ekki ásættanleg varðandi öryggi og umferð um þau, hvað þá ef það rætist sem ég held að við vonumst öll til að umferð þar aukist eftir að Héðinsfjarðargöngin koma til sögunnar sem fer að styttast í að verði, árið 2009. Þá verður enn frekar ástæða til að taka Múlagöngin til skoðunar og lagfæra þau og jafnvel fyrir þann tíma því að blindbeygjan Ólafsfjarðarmegin, sú krappa beygja, er auðvitað veruleg hindrun sem þyrfti að skoða alveg sérstaklega.

Hvað varðar Strákagöngin þá nefndi ég þau ekkert sérstaklega því mér var umhugað um að horfa á styrkinguna við Eyjafjörð en stutt göng undir Siglufjarðarskarð er auðvitað það sem við horfum til í framtíðinni og vonandi ekki innan langs tíma. Ég vona líka að það komi til þeirrar stundar í hv. Alþingi að við þurfum ekki að vera í hnútukasti um forgangsröð. Það eru mörg brýn verkefni sem bíða og það segir mér bara það og okkur öllum að fjármagn til vegaframkvæmda, til samgöngugerðar og til gangagerðar hefur verið vanmetið um langan tíma og við verðum að bæta úr því, þetta eru framtíðarsamgöngurnar, þ.e. að gera göng til að stytta vegalengdir og í staðinn fyrir að vera að hengja sig utan í hættulegar fjallshlíðar.

[14:07]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þeim þingmönnum sem hafa tekið þátt í umræðunni um jarðgangamál. Eins og hv. þingmaður og fyrirspyrjandi sagði réttilega eru mörg brýn verkefni sem bíða og þau eru mörg brýnni en þau sem hér er rætt um, þ.e. tvöföldun Múlaganga eða Strákaganga. Það er einfaldlega þannig að við verðum að búa við þau eins og þau eru ansi mörg ár héðan í frá og vona að það takist að stýra umferðinni svolítið eftir því, eins og rætt var um með flutningabíla og annað slíkt. Það eru ýmsar leiðir til varðandi það.

En þó svo að núverandi samgönguáætlun sé sneisafull af mörkuðum framkvæmdum sem fram undan eru þá eru önnur miklu brýnni verkefni en þau sem hér hefur verið rætt um. Þar má t.d. nefna samgöngubætur á höfuðborgarsvæðinu til þess að fólk komist hraðar milli staða, ný Norðfjarðargöng sem getið var um í staðinn fyrir handónýt göng í 630 metra hæð yfir sjávarmáli sem er óskiljanlegt að hafi verið lögð, svo og Bolungarvíkurgöng í stað Óshlíðar þar sem grjóti rignir yfir fólk ef þannig veður er, það þarf að stytta vegalengdir á Eyjafjarðarsvæðinu um Vaðlaheiðargöng og það þarf að auðvelda Vestfirðingum leið sína um sunnanverða Vestfirði með göngum um Arnarfjörð/Dýrafjörð.

En ég ítreka það sem ég hef sagt að þetta hefur verið markað niður. Einhverjar breytingar kunna kannski að verða á því með langtímaáætlun en samgönguáætlun er sneisafull, það er mikið fram undan. Mesta áhyggjuefnið verður kannski hvort við höfum verktaka til að vinna öll þau verkefni sem þarf að vinna á næstu árum, á góðu verði þannig að við þurfum ekki að slá af framkvæmdum vegna svimandi hárra boða.

Umræðu lokið.

Atvinnuleyfi fyrir erlenda sérfræðinga.

Fsp. GSB, 135. mál. — Þskj. 139.

[14:09]

Fyrirspyrjandi (Guðfinna S. Bjarnadóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir að fá tækifæri til að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra um atvinnuleyfi fyrir erlenda sérfræðinga. Eins og þingheimur veit starfa fyrirtæki og háskólar hér á landi í auknum mæli í alþjóðlegu umhverfi. Í því felst m.a. vilji og nauðsyn þess að laða til landsins erlenda fræðimenn og starfsmenn sem hafa yfir sérfræðiþekkingu að ráða.

Til þess að gefa innsýn í þetta mál langar mig að taka dæmi frá Háskólanum í Reykjavík. Þar þekki ég vel til. Þau fræðasvið sem HR hyggst hasla sér völl á eru mörg afar sérhæfð, t.d. fjármálastærðfræði, orkuverkfræði og alþjóðaviðskipti. Fáir einstaklingar í heiminum hafa lokið doktorsprófi á þessum sviðum og nánast engir Íslendingar. Þess vegna hefur HR á þessu ári farið í sex alþjóðlegar starfsmannaleitir, eina í viðskiptafræði og fimm í verkfræði. Leitað var að afar sérhæfðum vinnukrafti með doktorspróf í afmörkuðum fræðum þar sem vantar þekkingu hingað til lands.

Margir af þeim sem svöruðu auglýsingunum og vilja koma til starfa í HR eru ekki af EES-svæðinu. Til dæmis var 90 manna hópur umsækjenda um stöður í verkfræði þrengdur niður í 33 einstaklinga sem koma m.a. frá Bandaríkjunum, Kanada, Japan, Singapúr, Hong Kong og Kasakstan svo eitthvað sé nefnt. Við blasir margra mánaða afgreiðsluferli umsókna, m.a. með aðkomu Vinnumálastofnunar og Útlendingastofnunar. Þetta mun án efa í einhverjum tilfellum verða til þess að viðkomandi umsækjandi hætti við eða ákveði einfaldlega að taka öðrum tilboðum. Enn fremur eru margir þessara aðila með fjölskyldur og þeir telja það engan veginn ásættanlegt að þurfa að bíða í eitt ár eftir að atvinnuleyfi taki gildi til að hægt sé að fá svokallaða fjölskyldusameiningu.

Við núverandi aðstæður blasir við að HR mun ekki geta ráðið nema kannski hluta af þeim sem vilji er til að ráða þar sem umsækjendur munu ekki sætta sig við þann biðtíma og þær takmarkanir sem fylgja núverandi reglum um atvinnu- og dvalarleyfi.

Mörg alþjóðleg fyrirtæki sem hafa höfuðstöðvar sínar hér á Íslandi telja núverandi fyrirkomulag standa sér fyrir þrifum og ég gæti vissulega tekið mörg dæmi en tíminn er naumur, þau þurfa að ráða þessa erlendu sérfræðinga og fræðimenn og því spyr ég hæstv. félagsmálaráðherra hvort hún sé tilbúin að beita sér fyrir því að skilgreina nýja tegund atvinnuleyfa fyrir háskólamenntaða sérfræðinga með einstaka þekkingu á alþjóðlega vísu.

[14:12]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég get svarað spurningu hv. þm. Guðfinnu S. Bjarnadóttur játandi. Mér er kunnugt um þau sjónarmið sem sett hafði verið fram af hálfu forsjármanna íslensks atvinnulífs um mikilvægi þess að stjórnvöld komi til móts við aukna kröfu fyrirtækja sem starfa hér á landi um starfsfólk með sérfræðimenntun. Mér er einnig kunnugt um að oft og tíðum telja forsvarsmenn fyrirtækja sig ekki geta fengið starfsfólk með hentuga sérfræðimenntun innan Evrópska efnahagssvæðisins og telja sig því tilneydda að leita út fyrir svæðið eftir hæfu starfsfólki.

Ég tek undir það að slíkt geti verið nauðsynlegt til að styrkja starfsemi þessara fyrirtækja svo þau geti m.a. staðist samkeppni erlendis frá sem er að sjálfsögðu þýðingarmikið svo að tryggja megi áframhaldandi velgengni í íslensku efnahagslífi. Þessi krafa um sérfræðinga er ekki einstök fyrir íslenskan vinnumarkað heldur virðist það sama vera upp á teningnum hjá öðrum ríkjum innan Evrópska efnahagssvæðisins. Mikil þörf fyrir sérfræðimenntun hefur jafnframt verið á dagskrá Evrópusambandsins um nokkurt skeið og eru menn sérstaklega farnir að huga að þeim málum á hinum Norðurlöndunum. Þykir ljóst að Evrópa verði að kalla eftir sérfræðingum annars staðar frá þegar fram líða stundir ef takast eigi að halda við hagvexti á svæðinu.

Á síðustu mánuðum gaf framkvæmdastjórn Evrópusambandsins út nýja tillögu um svokallað blákortakerfi fyrir sérfræðimenntaða innflytjendur. Það kerfi á að veita sérfræðimenntuðum ríkisborgurum eða ríkja utan sambandsins rétt til tiltekinna félagslegra réttinda komi þeir til starfa í ríkjum innan sambandsins. Þessari tillögu er einkum ætlað að auka líkur á að ríkisborgarar ríkja utan Evrópusambandsins sem hafa sérfræðimenntun vilji koma til starfa í Evrópu en að mínu mati er þetta að sjálfsögðu alltaf spurningin um samkeppni um hæfasta fólkið hvaðan sem það kemur úr heiminum.

Í tilvikum þegar liggur fyrir að sótt er um atvinnuleyfi vegna starfsfólks með ákveðna sérfræðimenntun á tilteknu sviði, frá ríkjum utan Evrópska efnahagssvæðisins hefur Vinnumálastofnun leitast við að hraða afgreiðsluferli stofnunarinnar og veitt slík leyfi enda ljóst að slík fagþekking sem um er að ræða verður ekki fengin annars staðar frá og launa- og ráðningarkjör bera þess vitni að um sérfræðingastarf er að ræða.

Ég geri mér ljóst að þó að reynt hafi verið eins og unnt er miðað við núverandi lagaumhverfi að greiða leið ríkisborgara ríkja utan svæðisins í störf hér á landi sem krefjast sérfræðimenntunar er mikilvægt að lögin verði gagnsæ að þessu leyti. Í félagsmálaráðuneytinu hafa þessi mál því verið skoðuð sérstaklega að undanförnu í samvinnu við dómsmálaráðuneytið og samtök aðila vinnumarkaðarins þar sem menn eru sammála um að finna þurfi leiðir til að mæta þessum þörfum íslensks atvinnulífs. Ég geri ráð fyrir að leggja fram tillögu að lagabreytingu fyrir þingið á næstu vikum þar sem tekið verður á þessum málum.

[14:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þessi fyrirspurn á við um háskólamenntaða sérfræðinga frá löndum utan Evrópska efnahagssvæðisins. Förin er frjáls fyrir þá innan þess eins og hv. þingmenn þekkja.

Ég tel sjálfsagt að við eigum að hafa þá stefnu að opna leyfi fyrir erlent vinnuafl inn í landið, og út úr því, miklu meira en við höfum gert. Mér finnst það óþarfi og þröngsýni að takmarka okkur við Evrópusambandið, búa til múra utan um það og skilgreina launafólk eftir búsetu en ekki

hæfni eða verkkunnáttu sem við þurfum á að halda hér á landi.

Til landsins hefur flust fólk frá öðrum löndum utan Evrópusambandsins í umtalsverðum mæli, eins og frá Filippseyjum, Taílandi og Suður-Afríku, sem hefur reynst góðir þegnar og mér finnst alveg óþarfi að gera fólki erfitt fyrir að flytja hingað frá þessum (Forseti hringir.) löndum.

[14:17]

Fyrirspyrjandi (Guðfinna S. Bjarnadóttir) (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka ráðherra fyrir gott svar og jákvæðar undirtektir. Ég fagna því sérstaklega sem fram kom um að ráðherra hygðist leggja fram frumvarp á yfirstandandi þingi um þetta mál. Það nefnilega varðar samkeppnishæfni okkar. Það kom reyndar fram í máli ráðherra.

Það má líta á sérfræðiþekkingu sem mikilvæga og eftirsótta auðlind í uppbyggingu menningar-, atvinnu- og efnahagslífs heimsins. Það er alþjóðlega mikil eftirspurn eftir sérfræðimenntuðu starfsfólki og yfirvöld sýna þessu víða skilning, m.a. með svokölluðu grænu korti í Bandaríkjunum og eins og ráðherra réttilega nefndi er mikil umræða um svokallað blátt kort í Evrópu.

Ég veit til þess að Vinnumálastofnun hefur reynt að hraða afgreiðslu í sérstökum tilfellum en við þurfum einfaldlega lög. Ég endurtek hér með þakkir til ráðherra um að frumvarp um þetta verði lagt fyrir þetta þing.

Umræðu lokið.

Stytting vinnutíma.

Fsp. BJJ, 151. mál. — Þskj. 161.

[14:20]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Það er gömul saga og ný að við Íslendingar erum garpar þegar kemur að vinnu. Við njótum þess vafasama heiðurs að vinnuvikan hér á landi er miklu lengri en í þeim löndum sem við viljum bera okkur saman við. Við vinnum nefnilega þjóða mest.

Á heimasíðu Hagstofu Íslands kemur fram að vinnustundir opinberra starfsmanna árið 2006 eru að meðaltali 47,2 stundir á viku. Það er lengsta vinnuvika á meðal opinberra starfsmanna í löndum Evrópu. Þeir sem eru í öðru sæti og koma á eftir okkur eru Bretar sem vinna 41,7 stundir á viku, þ.e. 6,1 stund minna en íslenskir opinberir starfsmenn. Meðaltal 12 landa í Evrópusambandinu eru 38,3 stundir hjá opinberum starfsmönnum, tæpum níu stundum styttri vinnuvika en hjá okkur. Ef við horfum til vinnumarkaðarins í heild vinna Íslendingar að meðaltali 48,5 klukkustundir á viku á meðan flestar Evrópuþjóðir vinna um 42 klukkustundir.

Það er því miður staðreynd að með lengri vinnutíma minnkar framleiðni og hlutfallsleg afköst starfsfólks. Því má draga þá ályktun að framleiðni íslensks vinnuafls sé minni en í löndum þar sem vinnutími er styttri. Því mundi styttri vinnuvika ekki sjálfkrafa leiða til miklu minni afkasta. Starfsfólk yrði trúlega að mörgu leyti öflugra í vinnutíma sínum því að langur vinnudagur er letjandi eins og margir þekkja.

Hæstv. forseti. Við stjórnmálamenn tölum á tyllidögum um fjölskyldupólitík, um gildi þess að fjölskyldan eigi rúman tíma til samverustunda. En því miður er staðreyndin sú að vinnuvikan hér á landi er miklu lengri en gengur og gerist í þeim löndum sem við viljum bera okkur saman við.

Því miður hefur maður á tilfinningunni að við sem þjóð séum að hluta til að gleyma okkur í lífsgæðakapphlaupinu og ég tel að hefja þurfi önnur gildi til vegs og virðingar á ný, m.a. samverustundir fjölskyldunnar. Þar bera stjórnvöld ríka ábyrgð og því hef ég lagt fram fyrirspurn fyrir hæstv. félagsmálaráðherra um hvort hún sé reiðubúin að beita sér fyrir því við gerð næstu kjarasamninga að hið opinbera beiti sér fyrir því að vinnuvikan hér á landi verði stytt í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins.

[14:23]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Birkir J. Jónsson hefur beint til mín fyrirspurn um það hvort ég sem félagsmálaráðherra sé reiðubúin til að beita mér fyrir því í komandi kjarasamningum í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins að vinnutíminn verði styttur.

Ég vil fyrst minna á að Ísland hefur fullgilt samþykkt Alþjóðavinnumálastofnunarinnar nr. 98 um samningafrelsið. Samkvæmt samþykktinni eru aðildarríki skuldbundin til að beita sér fyrir því að virtur sé réttur samtaka atvinnurekenda og launafólks til að semja um kaup og kjör af fúsum og frjálsum vilja. Stjórnvöld hafa þar af leiðandi fylgt þeirri stefnu að blanda sér sem minnst í kjarasamninga samtaka aðila á almennum vinnumarkaði. Málið horfir auðvitað öðruvísi við þegar hið opinbera er í hlutverki annars samningsaðilans.

Það er einnig rétt að draga fram og minna á að heildarsamtök á vinnumarkaði hafa kosið að semja sem mest um sín mál og beinlínis beðist undan afskiptum af hálfu ríkisvaldsins. Nefna má nokkur dæmi um það frá liðnum árum, t.d. í tengslum við framkvæmd á tilskipunum Evrópusambandsins, einkum þeim sem snerta vinnuaðstæður og vinnuskilyrði, og innleiðingu þeirra á íslenskum vinnurétti. Dæmi um þetta er tilskipun Evrópusambandsins frá árinu 1993 um skipulag vinnutíma. Heildarsamtök á vinnumarkaði óskuðu eftir því að fá tækifæri til að hrinda tilskipuninni í framkvæmd með kjarasamningi. Það varð að ráði og var vinnutímatilskipuninni hrundið í framkvæmd á Íslandi með kjarasamningum.

Ég tek undir það með hv. fyrirspyrjanda að langur vinnutími er vissulega mikið áhyggjuefni. Þetta segi ég vegna þess að velferð barna og fjölskyldna veltur að stórum hluta á því að vinnutíminn sé skaplegur. Þótt það sé stefna stjórnvalda að blanda sér ekki í viðræður aðila vinnumarkaðarins um kaup og kjör með beinum hætti geta stjórnvöld haft áhrif með jákvæðum hætti á atriði sem hafa mikla þýðingu fyrir samfélagið.

Hér finnst mér tvennt skipta miklu máli. Á grundvelli sáttmála núverandi ríkisstjórnar hefur verið settur á laggirnar samráðsvettvangur milli ríkisins, aðila vinnumarkaðarins

og sveitarfélaga um aðgerðir og langtímamarkmið á sviði efnahags-, atvinnu- og félagsmála. Fjórir ráðherrar eiga aðild að þessum samráðsvettvangi auk forustumanna samtaka launafólks og atvinnurekenda.

Hitt atriðið sem ég vil nefna er að á sumarþingi samþykkti Alþingi þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna. Ég hef þegar skipað samráðshóp til að hrinda áætluninni í framkvæmd. Í áætluninni er tekið fram að á samráðsvettvangi ríkisins, aðila vinnumarkaðarins og sveitarfélaga verði mótaðar tillögur um aðgerðir til að samræma vinnu og fjölskylduábyrgð og þjónustu við barnafjölskyldur. Einkum verði litið til þess hvernig tryggja megi að fyrirtæki setji sér fjölskyldustefnu, stytti vinnutíma og geri vinnutímann sveigjanlegri, og hvernig unnt sé að tryggja að foreldrar geti betur sinnt börnum sínum, t.d. vegna veikinda þeirra eða fötlunar.

Ég mun fela samráðshópnum sem starfar á grundvelli aðgerðaáætlunarinnar í þágu barna og ungmenna að undirbúa umfjöllun á samráðsvettvangi ríkisins, aðila vinnumarkaðarins og sveitarfélaga. Á þann hátt verður greitt fyrir tillögugerð af hálfu samráðsvettvangsins um umbætur í framangreindum málum.

[14:26]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra kærlega fyrir málefnaleg og góð svör. Að sjálfsögðu drottnar ríkið ekki yfir aðilum vinnumarkaðarins. Hins vegar getur ríkið beitt sér á þeim samráðsvettvangi sem hæstv. ráðherra nefndi hér fyrir því að viðhorfin verði önnur. Ég fagna því sérstaklega að hæstv. ráðherra ætlar að beita sér í þessum efnum.

Það er ekki ásættanlegt fyrir ríkustu þjóð í heimi að við skulum vinna allt að 45 klukkustundum lengri vinnumánuð en þær þjóðir sem ég nefndi áðan og eru innan Evrópusambandsins. 45 klukkustunda lengri vinnumánuður en 12 þjóðir í Evrópusambandinu er því miður ekki ásættanlegt og hlýtur að koma niður á samverustundum og velferð fjölskyldunnar. Hæstv. ráðherra er ráðherra fjölskyldumála, hefur gefið sig út fyrir það, og ég fagna því sérstaklega að hún ætli að skoða þessi mál nánar.

Ég held að hér sé um langtímamarkmið að ræða. Þetta er ekki eitthvað sem við breytum í einu vetfangi en við þurfum að hefja umræðuna um þessi mál, hefja hana innan sala Alþingis og almennt í samfélaginu. Ég ítreka enn og aftur þakkir mínar til hæstv. ráðherra. Við erum ekki alltaf sammála í þingsölum eins og margir þekkja en í þessu máli erum við hjartanlega sammála. Hér er um mikilvægt markmið að ræða sem við þurfum að ná í gegn í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins.

Umræðu lokið.

Byggðarlög á Austurlandi sem standa utan áhrifasvæðis álversframkvæmda.

Fsp. BJJ, 120. mál. — Þskj. 121.

[14:28]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Staða sveitarfélaga á Miðausturlandi hefur batnað til mikilla muna á undanförnum árum í kjölfar mikilla framkvæmda á Miðausturlandi í tengslum við uppbyggingu álvers á Reyðarfirði. Áhrifasvæðið er fyrst og fremst Miðausturland og hafa byggðarlög þar vaxið til mikilla muna. Hins vegar er það svo að Austurland í heild sinni hefur ekki nema að hluta til hagnast á þessum framkvæmdum. Svokölluð jaðarsvæði fyrir norðan framkvæmdasvæðið og á Suðurfjörðum hafa því miður glímt við mikinn samdrátt í atvinnulífi og fólksfækkun. Þetta er staðreynd sem við gerum okkur öll grein fyrir og þurfum að horfast í augu við.

Á fundi stjórnar Sambands sveitarfélaga á Austurlandi var þetta mál rætt á dögunum og þess farið á leit við hæstv. iðnaðarráðherra að hann skoði leiðir í samvinnu við hlutaðeigandi aðila til að snúa þessari þróun við og skoða vandamál þessara byggðarlaga. Ég veit til þess að forustumenn Sambands sveitarfélaga á Austurlandi hafa tekið þessi málefni upp við hæstv. ráðherra og ég er hér kominn til að fylgja því eftir hver niðurstaða málsins er. Staðreyndin er sú að mörg byggðarlög á Austurlandi, eins og víðar á landsbyggðinni, glíma við mikil og erfið verkefni og því er mikilvægt að stjórnvöld á hverjum tíma og ríkisstjórnin í þessu tilviki komi til móts við þær jaðarbyggðir.

Ég var á Vopnafirði á dögunum. Þar var m.a. mikið rætt um samgöngubætur og þess saknað að ríkisstjórnin skyldi ekki vilja beita sér í því í hinum svokölluðu mótvægisaðgerðum að bæta samgöngur til Vopnafjarðar. Ég á von á því, ef svar ráðherrans er mikilvægt, að þær áherslur verði mjög skýrar frá Vopnfirðingum. Þessi sveitarfélög þurfa innspýtingu og kannski ekki síst í formi þess að þeim sé veittur stuðningur til að geta staðið undir lögbundinni þjónustu sem viðkomandi sveitarfélög eiga að veita íbúum sínum. Því miður er það staðreynd að mörg sveitarfélög á Austurlandi geta vart veitt íbúum sínum lögbundna þjónustu í dag, hvað þá aðra og betri þjónustu, og þar af leiðandi verða þessi samfélög úti í þeirri samkeppni sem er um íbúana hér á landi.

Við verðum þess vegna, hæstv. forseti, að tryggja þeim sveitarfélögum á Austurlandi sem standa utan áhrifasvæðis stóriðjunnar tækifæri til að heyja þessa samkeppni á jafnréttisgrunni. Við þurfum að fara í þá vinnu í samstarfi við þessa aðila. Ég vona heitt og innilega að hæstv. ráðherra taki vel í þetta og því hef ég spurt hæstv. ráðherra hvort hann hyggist beita sér fyrir því í samvinnu við viðkomandi sveitarfélög að mál þeirra verði skoðuð sérstaklega í þessu samhengi.

[14:31]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Það gerist ekki oft að ég sé nákvæmlega sammála hv. þm. Birki Jóni Jónssyni en ég verð þó að segja að ég er honum algerlega sammála um þau kjör sem hann

greindi frá að byggðarlög á Austurlandi utan vaxtarsvæða og áhrifasvæða álversins sæti í dag.

Svar mitt við spurningu hv. þingmanns getur verið stutt og beinskeytt. Ég hef í hyggju að skoða það alvarlega að setja upp nefnd eða verkefnisstjórn af þessu tagi. Ég er þeirrar skoðunar að nokkur sveitarfélög í landinu hafi orðið verulega afskipt. Við þekkjum auðvitað Vestfirði og Norðausturland en þangað hefur afl og atgervi ríkisstjórnarinnar beinst í töluverðum mæli. Því miður er það svo að sama athygli hefur ekki beinst að sveitarfélögum t.d. á suðurfjörðum Austfjarða og reyndar á norðausturhorninu í kjördæmi hv. þingmanns. Ég segi það alveg hreinskilnislega að hjarta mínu blæðir vegna þessara byggðarlaga. Ég veit að fólki í þeim hefur verið að fækka og ég veit að sogkraftur álversframkvæmdanna á Austurlandi hefur ekki hvað síst bitnað á þeim.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði að til mín komu forsvarsmenn Sambands sveitarfélaga á Austfjörðum með ákveðna hugmynd. Hún laut að því að ráðuneyti mitt mundi setja upp nefnd, eins konar verkefnisstjórn til að skoða ýmsa möguleika sem þeir reifuðu einnig við mig. Nú skal ég vera ærlegur við hv. þingmann, frú forseti, ég tók ekki sérlega vel í form þeirrar hugmyndar sem mér var borin. Ég sagði hins vegar að það væri miklu vitlegra og miklu farsælla til árangurs að sett yrði upp verkefnisstjórn af þessu tagi með aðkomu fleiri ráðuneyta en iðnaðarráðuneytisins, þ.e. tveggja annarra öflugra ráðuneyta, fjármálaráðuneytisins og þess ráðuneytis sem fer með málefni sveitarstjórna. Ég sagði þeim ágætu herramönnum sem á fund minn komu að ég mundi beita mér fyrir því, skoða það mjög vel og ræða við önnur ráðuneyti, að setja upp slíka verkefnisstjórn. Viðfang hennar yrði þó ekki bara þær ágætu hugmyndir sem til mín voru færðar, heldur ekki síst að kanna fjárhagslega stöðu þessara sveitarfélaga, samgöngubætur eins og hv. þingmaður reifaði áðan, og jafnframt ýmsa möguleika, sem ég veit að hv. þingmaður þekkir, á því að sameina sveitarfélög á þessu svæði. Ég held að þau verkefni sem ég var að reifa hér séu ákaflega brýn.

Sömuleiðis ræddum við líka ýmis sértæk úrlausnarefni sem heyra undir ráðuneyti mitt og kannski sérstaklega bak áramótum ef þingið samþykkir að ferðamálin færist til þess. Þeir vaxtarsprotar sem þessir ágætu fulltrúar Austfirðinga ræddu við mig voru ekki síst á sviði ferðaþjónustu og það er ekki úr vegi að rifja það upp fyrir hv. þingmanni að settir voru töluverðir peningar í þróun ferðaþjónustu á svæðum eins og þessum í mótvægisaðgerðunum. Jafnframt hefur sá byggðaráðherra sem hér stendur mjög hlýjar tilfinningar gagnvart þessum byggðarlögum sem ég vil ekki kalla jaðarbyggðir heldur byggðarlög sem eru afskipt.

Svar mitt til hv. þingmanns er að ég hef hug á að skoða þetta mál mjög rækilega. Ég hef þegar rætt það við þann ráðherra sem væntanlega bak jólum fer með málefni sveitarstjórna en ég verð að viðurkenna það hreinskilnislega að mér hefur ekki enn gefist tími til að ræða það við þriðja ráðuneytið sem ég nefndi. Það er skoðun mín, frú forseti, að miklu skynsamlegra sé að setja upp verkefnisstjórn af þessu tagi með aðkomu þriggja öflugra ráðuneyta en þess ráðuneytis sem Framsóknarflokkurinn hefur heldur háðuglega og stundum í spotttóni talað um sem litla ráðuneytið.

[14:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er mjög gott að ljósið skuli vera að renna upp fyrir framsóknarmönnum meira að segja að álvers- og stórvirkjanaframkvæmdir séu ekki allsherjarpatentlausn í heilum landshlutum. Reynslan ein mun skera úr um hvaða viðspyrna stórframkvæmdirnar á Miðausturlandi verða í byggðarlegu tilliti einnig þar á því svæði. Hitt liggur þegar fyrir að jaðarbyggðir Austurlands hafa í litlu ef nokkru notið þessara framkvæmda og að sumu leyti goldið þeirra hvað varðar samkeppni um vinnuafl við þensluna á framkvæmdatíma á Miðausturlandi. Þannig er augljóst að Djúpivogur, Breiðdalsvík, Stöðvarfjörður, Seyðisfjörður, Borgarfjörður eystri og Vopnafjarðarsvæðið eiga í síst minni erfiðleikum nú hvað varðar atvinnumál og afkomu sveitarfélaga og íbúa en var fyrir upphaf þessara framkvæmda. Það er vonum seinna að menn vakni upp við þennan veruleika og fari fram á að eitthvað sé gert í málunum en ég minni á að sama má auðvitað segja um velflest sambærileg byggðarlög landsbyggðarinnar. Hér (Forseti hringir.) er ekki um séraustfirskan vanda að ræða í því tilliti að hin minni og dreifðari byggðarlög (Forseti hringir.) vítt og breitt um landið eiga í vök að verjast.

[14:37]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir ærleg og heiðarleg svör í þessari umræðu. Ég tek það svo að hæstv. ráðherra hafi í raun verið að gefa yfirlýsingar áðan þess efnis að þessi mál verði skoðuð nánar í samvinnu við hlutaðeigandi aðila, þ.e. sveitarfélögin sem glíma við þessi vandamál.

Sá sem hér stendur gerir sér grein fyrir að þær framkvæmdir sem farið var í á Austurlandi á sínum tíma leysa ekki vanda alls Austurlands. Hins vegar ber að horfa á að það góða ástand sem núna ríkir í Fjarðabyggð og uppi á Héraði væri ekki í dag nema fyrir tilstilli þessara framkvæmda og við getum gert okkur í hugarlund hver staða viðkomandi byggðarlaga væri í dag ef til þessara framkvæmda hefði ekki komið.

Ég fagna áhuga hæstv. ráðherra þess ráðuneytis sem fer með byggðamálin í landinu sem er svo sannarlega ekki lítið ráðuneyti í mínum huga á tímum þegar miklir erfiðleikar blasa við landsbyggðinni í kjölfar samdráttar í þorskkvóta. Því vil ég spyrja hæstv. ráðherra: Telur hann ekki að endurskoða verði þá ákvörðun sem birtist í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar um að afnema flutningsjöfnun á olíuvörum, sem mun þýða einmitt fyrir byggðirnar á Norðausturlandi og Austurlandi í heild sinni tugmilljóna króna útgjaldaauka fyrir fyrirtækin á svæðinu, fyrir almenning á svæðinu? Ekki eru þetta breiðu bökin þessa dagana sem eiga að þurfa að bera slíka skerðingu. Hæstv. ráðherra beitti sér fyrir því að 150 millj. færu til þess að jafna flutningskostnað á Vestfjörðum. Fyrrnefndar byggðir búa við mjög sambærileg vandamál og trúlega hærri flutningskostnað en Vestfirðir. Er hæstv. ráðherra tilbúinn að skoða hvort til greina komi að þessar byggðir fái sams konar úrlausn mála (Forseti hringir.) og Vestfirðir hafa fengið hjá núverandi ríkisstjórn?

[14:39]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Þessi byggðamálaráðherra er til í að skoða allt sem jákvætt horfir gagnvart þeim byggðarlögum sem eiga í vök að verjast. Það er alveg hárrétt sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan um áhrif sogkrafts álversframkvæmdanna á þau byggðarlög sem hv. þingmaður ber svo fyrir brjósti. Ég er ekki í nokkrum vafa um að það hefur haft neikvæð áhrif á þau byggðarlög, eins og Djúpavog og Seyðisfjörð og fleiri byggðarlög sem hv. þingmaður nefndi áðan, að vera í nágrenni við þessar miklu framkvæmdir sem hafa sogað til sín mannaflann, ekki bara af Austfjörðum, heldur líka af Vestfjörðum. Þegar ég var á mínum fyrstu ferðalögum sem byggðamálaráðherra vestur á fjörðum til að reyna að gera mér grein fyrir stöðu mála þar, hvað blasti við mér þegar ég opnaði staðarblöðin? Það voru auglýsingar frá Fjarðaáli beinlínis til þess ætlaðar að fá fólk af Vestfjörðum, með borgunum í fríðu, til að flytjast austur. Þetta mál er því ekki einhlítt.

Ég tek undir það sem hv. þingmaður sagði að auðvitað hafa álversframkvæmdirnar á Austurlandi skipt sköpum fyrir ákveðin svæði þarna en önnur hafa goldið þeirra. Ég segi eins og í fyrra svari mínu að ég hef fullan hug á að skoða það mál sem hv. þingmaður beinir til mín en ég vil gera það með öðrum og yfirgripsmeiri hætti en þeir ágætu fulltrúar Austfirðinga sem á minn fund komu lögðu til í upphafi. Ég tel að til þess að fá greinargóða mynd af stöðunni og til að geta komið með raunverulegar úrbætur sem tengjast þá fjárhagsmálefnum þessara sveitarfélaga, samgöngubótum og yfirleitt afli þeirra til að standa undir skyldum sínum gagnvart borgurum innan sinna vébanda, þurfi að minnsta kosti þessi þrjú ráðuneyti. Ég sagði hv. þingmanni að búið er að innbyrða tvö og ég vona að eftir áramót geti ég upplýst hv. þingmann betur um það hvernig staðan er, en ég hyggst ráðast í þetta strax (Forseti hringir.) í upphafi næsta árs af ástæðum sem hv. þingmaður getur ráðið af fyrra svari mínu.

Umræðu lokið.

Stjórnunarkostnaður Ríkisútvarpsins ohf.

Fsp. ÁÞS, 141. mál. — Þskj. 148.

[14:42]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Um miðjan síðasta mánuð bárust fregnir af því í fjölmiðlum að ákvarðanir hefðu verið teknar um launakjör stjórnenda hjá Ríkisútvarpinu og var það aðallega rakið til þess að ákveðið var á sínum tíma að breyta rekstrarfyrirkomulagi Ríkisútvarpsins úr hefðbundinni ríkisstofnun í opinbert hlutafélag. Í fjölmiðlaumfjöllun af þessu máli hafa að sjálfsögðu ýmsir blandað sér í þá umræðu, m.a. forsvarsmenn stéttarfélaga, bæði Starfsmannafélags Ríkisútvarpsins, Bandalags háskólamanna og fleiri, og hefur komið fram í viðtölum við þá að eðlilegt sé að þær hækkanir sem ákveðnar voru hjá æðsta stjórnanda Ríkisútvarpsins séu látnar gilda fyrir aðra starfsmenn útvarpsins sömuleiðis.

Því hefur verið haldið fram í fjölmiðlum að um sé að ræða hátt í 100% hækkun á launum forstjóra Ríkisútvarpsins ohf. og ætla ég ekki að fullyrða það hér og nú að það séu réttar upplýsingar fyrr en ég heyri svar hæstv. menntamálaráðherra. En það er alveg ljóst að ef svo er þá er það mjög sérkennilegt innlegg í alla umræðu um launamál í samfélaginu, að ekki sé talað um í aðdraganda þeirra kjarasamninga sem nú standa fyrir dyrum á vinnumarkaði.

Formaður Starfsmannafélags Ríkisútvarpsins hefur látið hafa það eftir sér í fjölmiðlum að fregnir af þessari hækkun hafi komið nokkuð á óvart en hann segir hana líka fagnaðarefni í viðtali, „ef“ — eins og segir í viðtalinu, með leyfi forseta — „miðað yrði við þessar hækkanir við endurskoðun næstu kjarasamninga“.

Því er ljóst að forsvarsmenn stéttarfélaga líta að sjálfsögðu svo á og eðlilega að ákvarðanir af þessum toga hljóti að verða teknar til umfjöllunar og verða hafðar til hliðsjónar þegar kemur að kjarasamningum. Það er auðvitað ábyrgðaratriði þegar opinberir aðilar ganga á undan með ákvarðanir af þessum toga. Í þessu sambandi má líka vísa til ályktana frá ársþingi Alþýðusambandsins sem haldið var núna í októbermánuði þar sem að sjálfsögðu var fjallað um þetta efni.

Vegna þessara fregna fannst mér nauðsynlegt að frá fram upplýsingar um þetta á hv. Alþingi og hef þess vegna lagt fram eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. menntamálaráðherra:

1. Hver er launakostnaður vegna útvarpsstjóra Ríkisútvarpsins ohf. nú og hver var sambærilegur kostnaður fyrir ári síðan?

2. Hver er þóknun formanns og annarra stjórnarmanna í Ríkisútvarpinu ohf. nú og hver var þóknun fulltrúa í útvarpsráði fyrir ári síðan?

3. Hver er kostnaður við yfirstjórn Ríkisútvarpsins ohf. og hver var hann fyrir ári síðan?

4. Hefur launakostnaður almennra starfsmanna breyst hlutfallslega eins og launakostnaður útvarpsstjóra?

[14:45]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur beint til mín fjórum spurningum um stjórnunarkostnað Ríkisútvarpsins. Í fyrsta lagi nema, samkvæmt upplýsingum frá Ríkisútvarpinu, heildargreiðslur til útvarpsstjóra 1.530 þús. kr. á mánuði. Þá eru meðtalin laun og reiknuð bifreiðahlunnindi fyrir útvarpsstjórastarfið og þóknun fyrir fréttalestur til jafns við aðra sem gegna því starfi. Laun útvarpsstjóra voru fyrir ári, þá utan hlunninda, 780 þús. kr. á mánuði.

Í öðru lagi var spurt: Hver er þóknun formanns og annarra stjórnarmanna í Ríkisútvarpinu ohf. nú og hver var þóknun fulltrúa í útvarpsráði fyrir ári?

Þóknun formanns og annarra stjórnarmanna hefur ekki verið ákveðin. Þá ákvörðun ber, samkvæmt samþykktum Ríkisútvarpsins ohf., að taka á aðalfundi eða hluthafafundi sem enn hefur ekki verið haldinn, þ.e. ef frá er talinn stofnfundur félagsins.

Þóknun formanns útvarpsráðs fyrir ári var 60.522 kr. á

mánuði en þóknun annarra fulltrúa í útvarpsráði var 36.025 kr. á mánuði.

Síðan er spurt í þriðja lagi, frú forseti: Hver er kostnaður við yfirstjórn Ríkisútvarpsins ohf. og hver var hann fyrir ári?

Samkvæmt upplýsingum frá Ríkisútvarpinu urðu breytingar á stjórnunarfyrirkomulagi Ríkisútvarpsins í kjölfar breytinga á rekstrarformi útvarpsins. Voru nokkur stjórnunarsvið sameinuð. Önnur voru lögð niður og millistjórnendum fækkað. Mér skilst að stjórnendum hafi fækkað úr 16 í 10. Sé tekið tillit til þeirrar fækkunar og þeirra breytinga sem orðið hafa á launum stjórnenda, þar með talið útvarpsstjóra, hefur launakostnaður við yfirstjórn Ríkisútvarpsins lækkað um 13 millj. kr. á föstu verðlagi á ársgrundvelli, þ.e. um 10%, úr 137 millj. kr. í 124 millj. kr. Miðað við breytingu á launavísitölu á milli ára er raunlækkun 24 millj. kr., þ.e. um 16% sparnaður.

Og í fjórða lagi er spurt: Hefur launakostnaður almennra starfsmanna breyst hlutfallslega eins og launakostnaður útvarpsstjóra? Því er til að svara: Nei, enda samningar ekki lausir fyrr en hvað úr hverju. Mér skilst að fyrstu samningar séu lausir nú um áramótin og mér skilst einnig að starfsmenn Ríkisútvarpsins muni ekki semja í einu lagi, heldur muni hvert félag fyrir sig, þ.e. félög eins og BSRB, BHM og Rafiðnaðarsambandið, semja við Ríkisútvarpið ohf.

[14:48]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. ráðherra fyrir greinargóð svör við þeim fyrirspurnum sem ég hef lagt hér fram, en það endurspeglast og kemur þar þá fram og er staðfest að launakostnaður vegna útvarpsstjóra hefur hækkað um milli 90 og 100% frá því að fyrirtækinu var breytt í opinbert hlutafélag. Það hlýtur að sjálfsögðu að vekja upp spurningar um það hvort fyrirkomulagsbreyting af þeim toga að breyta opinberum stofnunum eða fyrirtækjum í hlutafélög á grundvelli hlutafélagalaga þýði þar með að menn hafi eitthvað frjálsari hendur til að ákveða launakjör, hvort sem það er forstjórinn eins og í þessu tilviki eða hugsanlega aðrir starfsmenn.

Ég er ekki viss um að það hafi endilega vakað fyrir þeim sem fóru í þann leiðangur að breyta Ríkisútvarpinu í hlutafélag að niðurstaðan ætti að verða að launakostnaður einstakra stjórnenda mundi hækka svona mikið, jafnvel þótt kerfisbreytingar innan húss þýði að silkihúfunum fækki eitthvað eins og ráðherrann gerði ágætlega grein fyrir í svari sínu. Engu að síður hækka laun einstakra yfirmanna umtalsvert og langt umfram það sem gengur og gerist á vinnumarkaði. Það sem var athyglisvert í svari ráðherrans var m.a. að launakostnaður almennra starfsmanna hefði ekki breyst hlutfallslega — enda væru samningar ekki lausir. Mátti kannski draga þá ályktun að það kæmi að því þegar farið verður í samninga á næstunni að starfsmenn mættu búast við hlutfallslega sömu launahækkun.

Þetta er auðvitað athyglisvert. Mér fannst nauðsynlegt að fá þessar upplýsingar hér fram því að þær eru tvímælalaust innlegg í þá umræðu sem fram mun fara í samfélaginu á næstu mánuðum í tengslum við laun og launakjör almennt.

[14:50]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Já, það er nefnilega ágætt að draga þessar tölur fram því að mér finnst ég þurfa að kalla fram hér í ræðustól þingsins að menn gæti ákveðinnar sanngirni við launasamanburð. Ég dró sérstaklega fram að um væri að ræða heildarlaun útvarpsstjóra, að eitt og annað væri reiknað inn í þau og það væru ekki nákvæmlega sambærilegar tölur.

Gott og vel, engu að síður hafa launin hækkað. Það er ekkert launungarmál að það blasti við þegar við ræddum þetta á sínum tíma að það yrði farið af stað í ákveðnar breytingar. Ég kann ekki við það að tala um silkihúfur, mér finnst vera talað niður til þess fólks sem hefur starfað á vegum Ríkisútvarpsins í áraraðir. Ég tel hins vegar mikilvægt að draga fram að rekstrarkostnaður við yfirstjórnina hefur lækkað. Og til hvers var leikurinn gerður? Hvert fara þeir fjármunir sem sparast hafa í slíkum rekstrarsparnaði? Þeir fara í það sem við beindum sjónum okkar að, þ.e. í innlenda dagskrá. Allir sem hafa fylgst með Ríkisútvarpinu taka eftir því að innlend dagskrá hefur stóraukist og ég spái því að hún muni gera það og stóreflast á næstu missirum. Til þess var leikurinn gerður, að reyna að nýta fjármagnið betur og setja það inn í það sem skiptir okkur máli varðandi menningardagskrá Ríkisútvarpsins.

Það var heldur aldrei neitt launungarmál að því var spáð að laun starfsmanna Ríkisútvarpsins mundu líklega nálgast almenna markaðinn. Það var rætt um það í ræðustól þingsins og víðar. Ég vil líka draga fram að starfsmennirnir sjálfir báðu sérstaklega um að kjarasamningarnir við sig yrðu óbreyttir fram yfir formbreytingu. Að sjálfsögðu var orðið við því.

Umræðu lokið.

Framhaldsskóli við utanverðan Eyjafjörð.

Fsp. BVG og ÞBack, 157. mál. — Þskj. 168.

[14:52]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég legg fram fyrirspurn til hæstv. menntamálaráðherra ásamt Birni Val Gíslasyni sem var hér varaþingmaður Steingríms J. Sigfússonar um þriggja vikna skeið fyrr í vetur. Ástæðan fyrir þessari fyrirspurn um framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð er einfaldlega sú að löngum hefur verið mikill áhugi á betri menntun og betra aðgengi að framhaldsnámi fyrir ungmenni á þessu svæði, sem sé við utanverðan Eyjafjörð, og það er staðreynd að til þess að styrkja byggð og búsetu eru þrír þættir hvað mikilvægastir, góðar samgöngur, fjarskipti og menntun. Framhaldsnám er þar undirstaða. Því er mikill áhugi hjá íbúum við utanverðan Eyjafjörð að koma á framhaldsmenntun á staðnum.

Nú hefur í raun verið ákveðið að koma upp framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð en íbúar og sveitarstjórnarmenn hafa af því áhyggjur að þess sjái ekki stað í fjárlögum

fyrir árið 2008 og þar sem búið er að gefa undir fótinn með að þessu námi verði komið á vilja sveitarstjórnarmenn þegar ráða verkefnastjóra til að undirbúa þetta verkefni og stefna að því að starfið geti hafist 2009. Eins og er er verkefnið í lausu lofti úr því að fjármagnið er ekki fyrir hendi.

Því vil ég spyrja hæstv. menntamálaráðherra, í fyrsta lagi: Hvenær er áætlað að hefja framkvæmdir við byggingu framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð? Í öðru lagi: Hvar verður skólinn og hvenær er áætlað að hann verði tilbúinn í nýju húsnæði? Í þriðja lagi: Hver er áætlaður kostnaður við nýbyggingu framhaldsskóla?

Hæstv. forseti. Ástæður fyrir því að spurt er um staðsetningu er sú að góð samvinna hefur verið milli sveitarfélaganna á Dalvík, Ólafsfirði og Siglufirði og er auðvitað horft til Héðinsfjarðarganganna til að gera að möguleika þann draum að koma þessu framhaldsnámi á. Vinnan er ekki lengra komin en svo að fyrir okkur hv. þingmenn sem hlustuðum á sveitarstjórnarmenn flytja erindi sín virðist þetta enn þá vera í lausu lofti hvað varðar staðsetningu. Við spyrjum því m.a. (Forseti hringir.) hvort búið sé að ákveða staðsetninguna.

[14:56]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir fyrirspurnina. Mér finnst hún endurspegla þá þróun sem við höfum staðið frammi fyrir á undanförnum missirum og árum, þ.e. að flytja námsframboðið og námstækifærin nær samfélögunum. Að vissu leyti verður alltaf að vera til staðar ákveðinn rektstrargrundvöllur því að hann, eða skortur á honum, mundi hafa áhrif á faglegt starf.

Það hefur verið unnið ágætlega að undirbúningi framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Við stefnum að honum og ætlum okkur að hefja starfsemi í þeim skóla árið 2009 í samræmi við það sem ég hef ávallt sagt hér á þingi. Það er m.a. í tengslum við opnun Héðinsfjarðarganganna sem eru lykillinn að því að hægt verði að byggja upp góðan skóla og hefja ötult skólastarf.

En spurt er í fyrsta lagi: Hvenær er áætlað að hefja framkvæmdir við byggingu framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð?

Í mars sl. skipaði ég stýrihóp til undirbúnings stofnun framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð á grundvelli óska heimamanna. Það skiptir mjög miklu máli að við byggjum þarna upp skóla sem er í samræmi við óskir heimamanna því að þeir skilja þarfir og umhverfi manna best í stefnumótun skólans. Hópinn skipa bæjarstjórar Fjallabyggðar og Dalvíkurbyggðar og þrír sérfræðingar ráðuneytisins um skólamál. Hópnum er ætlað að móta hugmyndir um námsframboð, námsfyrirkomulag, aðstöðu og staðsetningu fyrirhugaðs skóla og gera tillögu um upphafstíma skólahalds. Hópurinn skal í störfum sínum leita sérstaklega eftir sjónarmiðum hagsmunaaðila á svæðinu. Hópurinn er að vinna að úrvinnslu verkefnisins og hefur bakhópur heimamanna verið honum til halds og trausts. Nú á haustdögum verður gerð könnun á sjónarmiðum og viðhorfum íbúa svæðisins til stofnunar nýs skóla. Verður sérstök áhersla lögð á að kanna hug nemenda í grunnskólunum og foreldra þeirra. Þá verður þörf fyrir menntun í atvinnulífinu skoðuð sérstaklega svo og áhugi á fullorðinsfræðslu.

Lengra er vinnan ekki komin í bili en línur munu skýrast á næstu vikum þegar upplýsingaöflun er lokið og stýrihópurinn hefur skilað tillögum um framhald málsins, svo sem um staðsetningu fyrirhugaðs skóla og aðstöðu sem þarf að koma upp áður en kennsla getur hafist.

Í öðru lagi er spurt: Hvar verður skólinn og hvenær er áætlað að hann verði fullbúinn í nýju húsnæði?

Eins og ég gat um áðan er málið á vinnslustigi en stýrihópurinn miðar við það að reglulegt skólastarf hefjist haustið 2009. Héðinsfjarðargöngin verða þá væntanlega opnuð það haust, jafnvel fyrr, og er sú samgöngubót helsta forsenda nýs skóla á svæðinu. Stýrihópurinn vinnur út frá því að höfuðstöðvar skólans verði í Ólafsfirði og þetta er það sem við höfum miðað við. Ég hef heyrt ofan í sveitarstjórnarfólk á þessu svæði og menn eru sammála um að höfuðstöðvar skólans verði í Ólafsfirði. Gangi þetta eftir þarf að sjálfsögðu að tryggja skólanum góða starfsaðstöðu fyrir haustið 2009.

Síðan er spurt: Hver er áætlaður kostnaður við nýbyggingu framhaldsskólans?

Ákvörðun um nýbygginguna hefur ekki verið tekin og þar af leiðandi liggja engar áætlanir fyrir um kostnað. En eins og sjá má í fyrirliggjandi frumvarpi til fjáraukalaga eru 5 millj. kr. ætlaðar til að flýta undirbúningi við fyrirhugaðan skóla við utanverðan Eyjafjörð svo og 15 millj. kr. í frumvarpi til fjárlaga 2008. Er þetta hugsað sérstaklega til þess að ráða starfsmenn sem geta haldið utan um verkefnið og ýtt því áfram þangað sem við viljum sjá það.

Þótt þessar fjárveitingar dugi að sjálfsögðu ekki til að byggja nýjan skóla geta þær nýst, og nýst vel, til að tryggja málinu framgang og hraða nauðsynlegum undirbúningi. Ég undirstrika það sem ég hef sagt áður í ræðustól að það sem er lykilatriði í þessu máli er að við vinnum það í samvinnu og sátt við heimamenn og að breið samstaða náist hjá heimamönnum um það, bæði hvar skólinn eigi að vera og hvernig uppbygging hans eigi að vera.

Ég leyfi mér að mótmæla því sérstaklega sem kom fram hér í máli hv. fyrirspyrjanda að málið sé í lausu lofti. Það er síður en svo. Málið er í ákveðnum farvegi, það er unnið að því í samvinnu við heimamenn og það er vilji til þess. Viljinn er alveg skýr, við ætlum okkur að opna þennan framhaldsskóla haustið 2009 ef allt gengur eftir.

[15:00]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er um mjög mikilvægt mál að ræða og ég vil þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að vekja máls á því á hinu háa Alþingi. Rætt hefur verið um stofnun framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð sem eina af mótvægisaðgerðum núverandi ríkisstjórnar. Þar vil ég, hæstv. forseti, segja að menn séu að skreyta sig með stolnum fjöðrum. Það var einlægur ásetningur fyrri ríkisstjórnar og ríkur áhugi á því að koma að stofnun framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Hæstv. ráðherra tilkynnti í aðdraganda kosninga að ákvörðun ríkisstjórnarinnar lægi fyrir. Hér er því ekki um að ræða ákvörðun núverandi ríkisstjórnar heldur fyrri ríkisstjórnar. Samfylkingarmenn skulu hafa sig hæga í því

að tala um að um verulegar mótvægisaðgerðir sé að ræða, einungis er verið að endurnýja gamalt loforð.

Ég vil hins vegar spyrja hæstv. ráðherra hvort hann sé ekki sammála mér um að mjög mikilvægt sé að hefjast handa sem fyrst við að reisa glæsilega viðbyggingu utan um hið glæsilega skólastarf í ljósi þess hversu (Forseti hringir.) stuttur tími er til stefnu. Ný starfsemi verður að geta hafist í nýju og glæsilegu húsnæði.

[15:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er algjör tímaskekkja að allir nemendur frá utanverðum Eyjafirði að vestan, og þar með frá þéttbýlisstöðunum, kjörnunum stóru, Siglufirði, Ólafsfirði og Dalvík, skuli þurfa að sækja framhaldsnám út fyrir sína heimabyggð. Þarna er að minnsta kosti 4–5 þúsund manna upptökusvæði sem á að geta fóðrað myndarlegan framhaldsskóla, ekki síður en t.d. nú er risinn á vestanverðu Snæfellsnesi. Má ég þá minna á að áform um framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð eru, ef eitthvað er, eldri en þau áform, þannig að ég get nú ekki tekið undir að þetta hafi gengið sérstaklega hratt.

Ég held að staðsetning í Ólafsfirði, sem er miðsvæðis, sé eðlileg en það þarf að huga að ýmsu í tengslum við það, ekki bara að byggingarmálum heldur líka samgöngubótum og tryggja ekki síst öryggi samgangna hvað varðar snjóflóðahættu o.fl. Síðast en ekki síst þarf undirbúningur að vera mjög vandaður. Það er mjög mikilvægt að hægt sé að kynna skólann í efstu bekkjum grunnskóla árinu áður en hann fer af stað. Það má engan tíma missa til þess að taka hinar endanlegu ákvarðanir og ráða fyrsta starfsfólkið og hefja markvissan undirbúning.

[15:03]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir svörin, sérstaklega þá heitstrengingu að skólinn verði settur á og hefjist 2009 og að það gangi þá eftir að á þeim tíma verði Héðinsfjarðargöng opnuð.

Ég vil líka taka undir og árétta orð hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, það krefst undirbúnings og það krefst kynningar og hugmyndavinnan er rétt að fara í gang. Ég nefndi áðan að málið virtist vera svolítið í lausu lofti og það er það auðvitað þegar forvinnan er rétt að byrja. Sem betur fer á að leita til íbúanna, það er þeirra að segja hvernig fyrirkomulagið eigi að vera og hvernig skólinn eigi að vera uppbyggður, sveitarstjórnarmenn eru svo hafðir með í ráðum. Það fer að líða að jólum 2007 og málið er enn þá, leyfi ég mér að segja, svolítið í lausu lofti. Það vantar að ramminn sé festur og hægt verði að ráða starfsmenn til undirbúnings.

Ég leitaði að fjárframlögum til skólans í fjárlögum 2008 en fann ekki, það getur verið glámskyggni. En ef þetta er hluti af mótvægisaðgerðum núverandi ríkisstjórnar vegna niðurskurðar í veiðiheimildum á þorski finnst mér langt seilst eftir mótvægisaðgerðum. Ég hefði talið að þetta mál væri í ákveðnum farvegi og vinna ætti markvisst að því.

En ég vil, hæstv. forseti, leyfa mér að styðja hæstv. menntamálaráðherra í því að fara að vilja heimamanna og byggja þarna upp af metnaði þann skóla sem þeir óska eftir.

[15:05]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil þakka þessa umræðu og líka þá óþreyju sem verður vart, sem mér finnst endurspegla metnað af hálfu þingheims varðandi skólahald við utanverðan Eyjafjörð. Ég held að allir séu samstilltir og samhljóma hvað það varðar, við ætlum okkur að koma upp öflugu skólastarfi sem næst þeirri þjónustu sem við viljum byggja upp við samfélagið við utanverðan Eyjafjörð.

Að sjálfsögðu er þetta ekki mótvægisaðgerð. Þetta er markviss áætlun sem við höfum staðið að, m.a. ég og hv. þm. Birkir Jón Jónsson, á síðasta þingi. Hugsunin með 5 millj. kr. framlagi í mótvægisaðgerðapakkanum var sú að við gætum farið strax af stað í að ráða starfsmenn. Ekki var gert ráð fyrir því í fjárlögum þessa árs, ekki var eyrnamerkt fjármagn til þess. Nú er það til staðar þannig að við eigum að geta fengið starfsmann til að halda utan um verkefnið, ýta því áfram í þeirri góðu samvinnu og samstarfi sem um þetta merkilega verkefni ríkir.

Umræðu lokið.

Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra.

Fsp. ÁÞS, 132. mál. — Þskj. 133.

[15:06]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Í desember á síðasta ári samþykkti allsherjarþing Sameinuðu þjóðanna sáttmála um réttindi fatlaðra og var skrifað undir hann í mars sl. Markmiðið með sáttmálanum er að fatlaðir njóti allra mannréttinda og mannfrelsis til fulls og jafns við aðra og enn fremur er sáttmálanum ætlað, eins og segir, með leyfi forseta: „að vernda og tryggja slík réttindi og frelsi og að auka virðingu fyrir mannlegri reisn þeirra“.

Sáttmálinn tekur á fjölmörgum málum og er nokkuð yfirgripsmikill. Meðal þeirra atriða sem hann hvílir á eru virðing fyrir mannlegri reisn og sjálfræði og sjálfstæði einstaklinga. Hann bannar mismunun, tryggir að fatlaðir geti tekið virkan og fullan þátt í samfélaginu og á að veita þeim jöfn tækifæri. Þá tekur sáttmálinn á hlutum eins og aðgengismálum og jafnrétti kynja. Hann fjallar m.a. sérstaklega um fatlaðar konur og er viðurkennt að konur búi við og séu þolendur margþættrar mismununar og að sérstakar ráðstafanir þurfi til að þær geti notið sín til fulls.

Eins og nærri má geta skipta alþjóðlegir sáttmálar eins og sá sem hér er vikið að verulegu máli. Sáttmálanum um réttindi fatlaðra er vissulega ætlað að bæta réttarstöðu fatlaðra og tryggja réttindi þeirra í samfélaginu, tryggja að þeir njóti í hvívetna sömu réttinda og aðrir þegnar og hvers konar mismunun á grundvelli fötlunar er bönnuð. Á hinn bóginn er það ekki síður þýðingarmikið að sáttmálar af þessum toga öðlist lögformlegt gildi og réttarstaða þeirra sem sáttmálinn nær til sé með þeim hætti tryggð í íslenskri löggjöf.

Hagsmunasamtök fatlaðra hafa látið málið til sín taka og

sömu sögu er að segja um Mannréttindaskrifstofu Íslands. Fjallað hefur verið um sáttmálann á ráðstefnum og fundum og í samþykkt landsþings Landssamtakanna Þroskahjálpar nú í október segir m.a., með leyfi forseta:

„Landsþing Landssamtakanna Þroskahjálpar hvetur íslensk stjórnvöld til að hefjast þegar handa við að skoða hvort einhver ákvæði íslenskra laga stangist á við ákvæði samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra til að hægt verði að lögfesta hann. Jafnframt skorar þingið á stjórnvöld að raungera ákvæði samningsins í lífi fólks með fötlun á Íslandi.“

Eins og ég hef rakið er sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra afar mikilvægur og í honum felast miklar réttarbætur fyrir fatlað fólk á Íslandi. Til þess að áhrif hans verði raunveruleg er brýnt að hann öðlist lagagildi hér á landi. Ég hef því leyft mér að leggja fram fyrirspurn til hæstv. félagsmálaráðherra.

Hyggst ráðherra beita sér fyrir því að Alþingi lögfesti sáttmála Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra sem samþykktur var á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna 13. desember 2006?

[15:09]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður spyr hvort félagsmálaráðherra hyggist beita sér fyrir því að Alþingi lögfesti sáttmála Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðra sem samþykktur var á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna 13. desember 2006.

Ég vil þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að taka þetta mikilvæga mál hér á dagskrá. Ísland undirritaði ásamt 80 öðrum ríkjum samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fólks með fötlun skömmu fyrir þinghlé þann 30. mars sl. Einnig var sama dag undirrituð af hálfu Íslands valfrjáls viðbótarbókun samningsins sem ekki var undirrituð af hálfu allra samningsaðila. Í henni felst að aðildarríki sáttmálans viðurkenni að einstaklingar eða hópar sem telja að aðildarríki hafi ekki uppfyllt sáttmálann geti sent kvartanir til sérstakrar nefndar sem starfar á grundvelli hans enda hafi kæruleiðir innan aðildarríkisins verið tæmdar.

Skilyrði þess að sáttmálinn öðlist gildi sem alþjóðasamningur er að 20 ríki hafi fullgilt hann. Í dag hafa einungis sjö ríki fullgilt sáttmálann. Ég vek athygli á því að þar á meðal er ekkert Norðurlandanna og fá Evrópuríki. Það á sér þá eðlilegu skýringu að yfirferð yfir sáttmálann í einstökum löndum tekur eðli máls samkvæmt nokkurn tíma þar sem margir þurfa að koma að til að tryggja sem vandaðasta innleiðingu. Forsenda fullgildingar sáttmálans hér á landi er að hlutaðeigandi ráðuneyti hafi farið ítarlega yfir lagaákvæði á mörgum sviðum sem hugsanlega kalla á lagabreytingar. Félagsmálaráðuneytið mun stýra þeirri vinnu með aðkomu ráðuneyta og hagsmunasamtaka hér á landi og ég hef falið hv. þm. Helga Hjörvar að stýra þeirri vinnu fyrir mína hönd.

Þetta er umfangsmikið verkefni sem ég vil að menn vandi til og ég vil að hagsmunasamtök komi að þessari vinnu með okkur. Þau ráðuneyti sem sáttmálinn varðar einkum eru auk félagsmálaráðuneytisins utanríkisráðuneytið, dóms- og kirkjumálaráðuneytið, menntamálaráðuneytið og heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið. Félagsmálaráðuneytið mun, eins og ég sagði áður, stýra þeirri vinnu sem fram undan er við yfirferð yfir sáttmálann.

Eins og hv. þingmönnum er kunnugt hafa alþjóðasamningar sem Ísland gerist aðili að í undantekningartilvikum verið lagðir fyrir Alþingi og lögteknir í heild sinni. Mannréttindasáttmáli Evrópu er dæmi um það. Meginreglan er sú að farið er ítarlega yfir gildandi lög og reglur á þeim sviðum sem viðkomandi alþjóðasamningur eða sáttmáli varðar og innleiðing á sér stað með þeim glögga hætti. Ég vil hins vegar ekki útiloka neitt og mun taka afstöðu til forms innleiðingar þegar ég hef fengið í hendur ítarlega greiningu á áhrifum samningsins. Ég legg áherslu á að við fylgjumst m.a. með þeim skrefum sem Norðurlöndin stíga í innleiðingunni en þau standa mjög framarlega á heimsvísu varðandi þjónustu við fatlaða. Við eigum að miða okkur við þá bestu. Ég tel að við Íslendingar eigum að stefna að því að vera meðal 20 fyrstu þjóða sem fullgilda sáttmálann þannig að hann öðlist gildi í þeim 118 ríkjum sem hafa undirritað hann.

Ég vil loks geta þess að bæði samningurinn og valfrjálsa bókunin við hann eru aðgengileg almenningi í íslenskri þýðingu á vefsíðu félagsmálaráðuneytisins. Ég hvet hv. þingmenn og almenning til þess að kynna sér þennan mikilvæga samning.

[15:12]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir svör við fyrirspurn minni. Það er hárrétt, sem þar kemur fram, að til að sáttmálinn öðlist gildi þarf tiltekinn fjöldi ríkja að staðfesta hann. Í svari ráðherra kemur jafnframt fram að ráðuneytið hafi nú þegar sett af stað vinnu til að fara yfir lagaákvæði sem gætu hugsanlega stangast á við ákvæði sáttmálans, væntanlega í því augnamiði að flytja frumvarp til breytinga á lögum til þess að þau uppfylli þau ákvæði sem sáttmálinn gerir ráð fyrir.

Ég fagna líka yfirlýsingu ráðherrans um að hún útiloki ekki lögfestingu sáttmálans. Það er rétt, sem kemur fram í svari ráðherrans, að það er ekki almenna reglan, ef svo má segja, að lögfesta sáttmála af þessum toga. Ég held hins vegar að það sé umhugsunarefni fyrir okkur hvort ekki sé tilefni til að gera það í meira mæli en við höfum gert til þessa þannig að þau réttindi og þau efnislegu atriði sem tekið er á í alþjóðlegum sáttmálum fái skýra lagastoð í íslenskri löggjöf. Það á ekki síst við í málum sem varða mannréttindi eins og sá sáttmáli sem hér er til umræðu vissulega gerir. Hér er verið að ræða um rétt og mannréttindi fatlaðs fólks. Ég held það sé ákaflega þýðingarmikið að mjög skilmerkilega sé kveðið á um þau í löggjöf.

Ég fagna því svari ráðherra að þessi vinna sé farin í gang en það er ljóst að við hér á Alþingi munum að sjálfsögðu fylgjast með þeirri vinnu og óska eftir upplýsingum um það hvernig henni vindur fram. Ég treysti því að félagsmálaráðuneytið muni halda vel utan um þetta samstarfsverkefni fleiri ráðuneyta.

[15:14]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er hárrétt hjá hv. fyrirspyrjanda að í sáttmálanum er fjallað um mannréttindi fatlaðs fólks. Ég

legg mikla áherslu á að við hröðum yfirferð á lögunum með þeim ráðuneytum sem þurfa að koma að málinu. Ég held að það sé nokkur trygging fyrir því að vel verði haldið á spöðunum að hv. þm. Helgi Hjörvar er í forustu fyrir því nefndarstarfi. Hann er mikill áhugamaður um að við fullgildum þennan sáttmála. Við fljótlegan samanburð á þessum réttindasamningi við íslenska löggjöf teljum við að lagaákvæði okkar séu ekki beinlínis andstæð samningnum en kannski þurfi eitthvað að hnykkja á og skýra betur rétt fatlaðra. Ég á því ekki von á að þetta taki langan tíma.

Ég vil minna á að við undirrituðum þennan samning í mars á þessu ári og erum þegar farin að fikra okkur að því að hægt sé að fullgilda hann. Ég tel að það sé metnaðarfullt markmið, sem ég setti fram, að stefna að því að við verðum meðal 20 fyrstu þjóða sem fullgildum þennan samning. Er það einlæg von mín að það takist.

Umræðu lokið.

Íslenska friðargæslan.

Fsp. SJS og ÖJ, 74. mál. — Þskj. 74.

[15:16]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Þegar stjórnarfrumvarp til laga um íslensku friðargæsluna kom inn á þing á síðasta vetri gagnrýndi ég og fleiri strax við 1. umr. þess máls markmiðsgrein frumvarpsins. Þar var gerður greinarmunur á annars vegar þátttöku okkar í formi þess að senda fólk til starfa við svokölluð almenn friðargæsluverkefni, þar á meðal, eins og sagði í b-lið frumvarpsins, til þátttöku í aðgerðum til að halda hættuástandi á átakasvæðum í skefjum annars vegar og hins vegar verkefnum borgaralegra sérfræðinga sem féllu undir friðargæsluna.

Við lögðum strax til, stjórnarandstæðingar, með breytingartillögu, að þátttaka Íslands að þessu leyti yrði alfarið á borgaralegum forsendum, skilgreind sem borgaraleg verkefni og gert yrði ljóst að ekki væri um neins konar þátttöku okkar að ræða í verkefnum sem væru hernaðarlegs eðlis eða á hernaðarlegum forsendum. Því var og bætt við að okkar tillögu að verkefni íslensku friðargæslunnar mættu aldrei brjóta í bága við ákvæði mannúðar- og mannréttindasamninga.

Skemmst er frá því að segja að Alþingi féllst á þessar breytingar og þær voru efnislega teknar inn í 1. gr. og eru þar af leiðandi nú gildandi lög í þessum efnum. Segja má að Alþingi hafi þar með tekið í taumana og mótað stefnuna að þessu leyti. Þetta voru ekki formbreytingar heldur beinar efnisbreytingar og höfðu mikla efnislega og pólitíska skírskotun.

Í framhaldi af því hefði ég talið eðlilegt að íslenskt friðargæslulið sem var við störf á hernaðarlegum forsendum eða undir hernaðarlegri stjórn hefði verið kallað heim og verkefni okkar að öllu leyti endurskilgreind í ljósi þeirrar stefnu sem Alþingi hafði þannig sjálft mótað.

Ég hef því leyft mér að spyrja hæstv. utanríkisráðherra:

1. Er þess að vænta að íslenskir friðargæsluliðar verði kvaddir heim frá Afganistan? — Má ég þá minna á hvernig það verkefni gengur og það fúafen sem NATO-liðið er að sökkva ofan í í Afganistan og versnar dag frá degi.

2. Hefur farið fram eða stendur yfir endurmat á þátttöku Íslendinga í friðargæsluverkefnum í kjölfar nýrra laga um íslensku friðargæsluna?

3. Telur ráðherra að þátttaka íslenskra friðargæsluliða í verkefnum á vegum NATO — og þá er ég fyrst og fremst að vísa til Afganistan — sé samrýmanleg ákvæðum 1. gr. laga, nr. 73/2007, um íslensku friðargæsluna og þátttöku hennar í alþjóðlegri friðargæslu?

Ég vísa þar sérstaklega til þess að verkefninu er stjórnað af NATO, íslensku friðargæsluliðarnir bera þar hernaðarleg starfsheiti og mannfall óbreyttra borgara í Afganistan er tvímælalaust brot á alþjóðamannréttindasamningum. Ég tel því að það brjóti bæði ákvæði efnismálsgreinar og síðustu málsgreinar 1. gr. laga um íslensku friðargæsluna að við stöndum að málum eins og við gerum í Afganistan.

[15:19]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Þingmennirnir Steingrímur J. Sigfússon og Ögmundur Jónasson hafa beint til mín fyrirspurn um íslensku friðargæsluna sem er í þremur liðum og fyrsti liðurinn er á þessa leið:

„Er þess að vænta að íslenskir friðargæsluliðar verði kvaddir heim frá Afganistan?“

Því er til að svara að nú eru 15 friðargæsluliðar að störfum í Afganistan en þar eru nú einar 36 eða 38 þjóðir með þátttöku í friðargæsluliðinu. Tíu þeirra starfa við rekstur flugvallarins í Kabúl, þrír friðargæsluliðar starfa í höfuðstöðvunum þar inni á skrifstofu fjölmiðlafulltrúa og á skrifstofu sérlegs fulltrúa framkvæmdastjóra NATO. Þrír starfa í endurreisnar- og uppbyggingarsveit sem staðsett er í Shak Sharan í norðurhluta Afganistans.

Það stendur ekki til og ekki talin ástæða til að endurskoða veru þessara friðargæsluliða í Afganistan. Við metum að sjálfsögðu í okkar stefnumörkun hvernig stöður og hvernig verkefni það eru sem við viljum einbeita okkur að og auðvitað hefur orðið ákveðin þróun og breyting á því með aukinni áherslu á störf innan borgaralega hluta alþjóðlega friðargæsluliðsins. Allir þeir starfsmenn sem þarna er um að ræða eru borgaralegir sérfræðingar.

Í öðru lagi:

„Hefur farið fram eða stendur yfir endurmat á þátttöku Íslendinga í friðargæsluverkefnum í kjölfar nýrra laga um íslensku friðargæsluna?“

Því er til að svara að í sjálfu sér kallaði lagasetningin ekki fram breytingar eða endurmat á þátttöku í verkefnum nema því eina verkefni sem ég hef þegar endurmetið, þ.e. þátttakan í Írak. Hins vegar, með hliðsjón af stefnu ríkisstjórnarinnar um að leggja áherslu á mannréttindi, aukna þróunarsamvinnu og friðsamlega úrlausn deilumála, hafa verið og verða gerðar ákveðnar áherslubreytingar. Til dæmis stendur til að auka þátttöku í friðargæslu á vegum Sameinuðu þjóðanna og við erum nú í viðræðum við Sameinuðu þjóðirnar um það. Einnig er ráðgert að senda fólk til starfa fyrir alþjóðastofnanir í Miðausturlöndum til að taka

þar þátt í að styðja uppbyggingarstarf og stöðugleika.

Í þriðja lagi:

„Telur ráðherra að þátttaka íslenskra friðargæsluliða í verkefnum á vegum NATO sé samrýmanleg ákvæðum 1. gr. laga, nr. 73/2007, um íslensku friðargæsluna og þátttöku hennar í alþjóðlegri friðargæslu?“

Því er til að svara að ég tel að þátttaka Íslands í verkefnum Atlantshafsbandalagsins sé samrýmanleg inngangsákvæði laganna. Þar er talað um borgaralega sérfræðinga sem sendir eru til starfa og síðan nefnd dæmi um hvers konar störf það geti verið. Við leggjum til sérfræðiþekkingu og ákveðna reynslu í þau verkefni sem við tökum þátt í. Í sumum tilvikum starfa friðargæsluliðar okkar innan hernaðarskipulags og bera þá í samræmi við ákvæði laganna um friðargæsluna, nota bene, einkennisföt og tign. Sá þáttur er ekki aðalatriði í starfi þeirra. Tign og einkennisklæðnaður er hluti af skipulaginu í þeirri heild sem þeir starfa og markar hvaða stöðu þeir hafa innan þess samfélags í samskiptum við þá eða aðra sem þeir hafa eftirlit með og starfa með.

Virðulegur forseti. Eins og skýrt kemur fram í lögunum, sem hér er vitnað til, er gert ráð fyrir að friðargæsluliðar á vegum íslensku friðargæslunnar geti starfað í herskipulagi, verið með tign og einkennisföt, en hins vegar séu þetta allt borgaralegir sérfræðingar og taki ekki þátt í að koma á friði heldur að reyna að varðveita frið, þótt brothættur sé, á svæðum þar sem mikil átök hafa átt sér stað.

Varðandi Afganistan er það svo að mjög er kallað eftir því að þjóðir heims leggi þar meira af mörkum. Það er ljóst að þar er staðan þannig að menn verða að ætla sér að vera þar um óákveðinn tíma. Ég vil nefna sérstaklega í því sambandi að nú hafa norsk stjórnvöld, ef ég veit rétt, ákeðið að auka verulega viðveru sína í Afganistan og leggja sitt af mörkum með þeim hætti.

[15:24]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að fagna því endurmati sem fram hefur farið í utanríkisráðuneytinu á síðustu mánuðum á friðargæsluverkefnum. Ég tel mjög mikilvægt að fara yfir þau á þeim grundvelli hvernig þau samræmist þeirri stefnu sem mörkuð hefur verið í ljósi nýrra laga og að það sé algjörlega skýrt að um verkefni sem samrýmast þessu borgaralega markmiði sé að ræða. Þau verkefni geta oft verið innan ramma liðs frá Atlantshafsbandalaginu. Fyrir því eru mörg dæmi og mörg dæmi eru um að við höfum lagt til lið sem mikið hefur munað um í samstarfi okkar innan Atlantshafsbandalagsins. Ég vil minna á hjúkrunarlið sem var lykilatriði þess að vel gengi að koma á friði í Bosníu á sínum tíma.

Ég vil því fagna þessari stefnubreytingu.

[15:25]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það blása vissulega aðrir vindar í utanríkisráðuneytinu nú en verið hefur mörg undanfarin ár og er það að mörgu leyti fagnaðarefni. Ég vil þó segja um svonefnda friðargæsluliða að mér er það þvert um geð að á vegum íslenskra stjórnvalda starfi Íslendingar undir vopnum og í herskipulagi og undir herstjórn. Ég tel að við ættum ekki að skipa okkur undir þau merki. Það er nóg af verkefnum á þessu alþjóðlega sviði sem þurfa liðsinni og atbeina okkar og við getum sinnt með sómasamlegum hætti og látið okkar framlag til alþjóðamála koma fram með fullkomlega burðugum hætti sem við getum verið fullsæmd af. Mér er þvert um geð að Íslendingar gangi um með vopn jafnvel þó að þeir heiti friðargæsluliðar.

[15:26]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin um leið og ég hlýt að lýsa yfir nokkrum vonbrigðum með þau og lýsa mig ósammála niðurstöðu hæstv. ráðherra. Ég mun óska eftir því að utanríkismálanefnd haldi áfram að fara yfir þetta mál. Ég er þeirrar skoðunar að það samrýmist alls ekki þeim breytingum sem Alþingi ákvað á frumvarpinu um íslensku friðargæsluna að skilgreina hana alfarið sem borgaralegt verkefni og taka út þann tölulið upphaflega frumvarpsins sem heimilaði að senda fólk til aðgerða til að halda ástandi á átakasvæðum í skefjum. Sá liður féll út úr frumvarpinu. Hann hefði átt beint við ástandið í Afganistan eins og það er núna.

Ég bendi á að tíu af fimmtán friðargæsluliðum í Afganistan starfa innan herkerfisins á Kabúl-flugvelli og bera starfsheiti eins og Deputy Commander, Assistant Commander, J1 Officer o.s.frv. Hvert í íslenskan veruleika eru þessi starfsheiti sótt?

Ég vísa einnig til þess að Alþingi vildi með breytingu sinni tryggja að verkefni eða þátttaka Íslendinga mætti aldrei brjóta í bága við ákvæði mannúðar og mannréttindasamninga, þar með talið Genfarsamninganna, ekki síst um vernd óbreyttra borgara. Mikil umræða er nú um það á alþjóðavettvangi að hið óheyrilega borgaralega mannfall í Afganistan, sem NATO-liðið ber ábyrgð á, samrýmist engan veginn framgöngu manna ef þeir vilja hafa í heiðri þessa samninga. Ég tel því að í ljósi þess að Alþingi gerði þessar efnisbreytingar og að ástandið er eins og raun ber vitni sé meira en full þörf á því að endurskoða þessa framkvæmd okkar. Eðlilegast væri að gera það með því að kalla liðið heim og móta nýjar áherslur, þó fyrr hefði verið, og standa síðan að þátttöku okkar að þessu leyti þannig að hafið væri yfir vafa að það væri í samræmi við lög (Forseti hringir.) og vilja Alþingis í þessum efnum.

[15:28]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Eins og kom fram í máli mínu áðan eru þau verkefni sem starfsmenn okkar í friðargæslunni sinna í Afganistan alfarið borgaraleg verkefni. Hins vegar starfa þeir í skipulagi þar sem gert er ráð fyrir að þeir beri tign og búninga. Gert er ráð fyrir því í lögum um friðargæsluna að þannig geti háttað til í þeim friðargæsluverkefnum sem við tökum þátt í þannig að þetta er algjörlega í samræmi við lögin eins og þau eru.

Ég er fullkomlega sammála fyrirspyrjanda, það er ekki verkefni okkar fólks að beita sér með þeim hætti að það haldi aftur af hættuástandi. Til þess höfum við ekki þekk-

ingu eða reynslu. Þess vegna m.a. var þetta tekið út úr frumvarpsdrögunum þegar þau lágu fyrir í þinginu.

Í Afganistan er það hins vegar þannig að ástandið er ekki það sama alls staðar. Afganistan, Kabúl, Suður-Afganistan, Norður-Afganistan, ástandið er mismunandi á þessum svæðum. Við fylgjumst með því í utanríkisráðuneytinu, við fáum um það skýrslur, hvernig ástandið er á þeim stöðum þar sem Íslendingar eru. Ef við teljum að ástandið sé að breytast þannig að ekki sé lengur hægt að segja að um friðargæslu sé að ræða verðum við auðvitað að skoða stöðuna í hvert eitt sinn. Það er alveg ljóst að í Suður-Afganistan er um átakasvæði að ræða. Þar erum við ekki starfandi. Við erum á Kabúl-flugvelli, við erum í þessum uppbyggingarverkefnum, þessum héraðsverkefnum í Norður-Afganistan og ekki er talið að ástandið sé þannig á þessum svæðum að ástæða sé til þess að við drögum þetta fólk til baka.

Við verðum líka að axla þá ábyrgð sem fylgir því að við ákváðum að taka þátt í þessu verkefni. Við gerðum það, við ákváðum að taka þátt í þessu verkefni ásamt 36 eða 37 öðrum þjóðum. Við getum ekki bara hlaupið á brott (Forseti hringir.) af vettvangi þegar eitthvað bjátar á.

Umræðu lokið.

Umræður utan dagskrár.

Stýrivextir Seðlabankans og stjórn efnahagsmála.

[15:31]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti.

Einn var að smíða ausutetur,
annar hjá honum sat.
Sá þriðji kom og bætti um betur
og boraði á hana gat.

Það er því miður gat á efnahagsstefnu ríkisstjórnarinnar. Ráðherrar tala út og suður, kjarasamningar eru lausir, það er vaxandi þrýstingur í hagkerfinu, stýrivextir Seðlabankans virka á annan helming þjóðarbúsins, fyrst og fremst skuldug heimili og minni fyrirtæki, og ofurvaxtastigið er farið að reyna verulega á skuldsett ungt fólk. Ég tel að sinnuleysi ríkisstjórnarinnar sé algert. Hæstv. forsætisráðherra ber alla ábyrgð á því. Höfuðverkur forsætisráðherra á eftir að aukast ef ríkisstjórnin spyrnir hvergi við fæti. Seðlabankastjóri sá sig tilknúinn að stíga út úr musteri peninganna og rassskella ráðherra ríkisstjórnarinnar við sólarupprás í gærmorgun. Hann efaðist um að ráðherrar læsu eigin texta um stöðu þjóðarbúsins. Aðalhagfræðingur Seðlabankans segir enn fremur í Morgunblaðinu í fyrradag, með leyfi forseta:

„Sjálfstæð peningastefna og fljótandi gengi fyrir jafnlítið land og Ísland má kalla hagfræðilega tilraunastarfsemi. Tilrauninni er ekki lokið og of snemmt að fullyrða um niðurstöðuna. Mikilvægt er að stjórnvöld, hagsmunasamtök og almenningur geri sér grein fyrir því að um næstu framtíð er ekki annarra kosta völ en að vinna að stöðugleika innan þess ramma sem markaður var árið 2001.“

Sé sá ráðherra spurður einhvers sem fer með viðskiptamálin og hið ofurþanda bankakerfi sem í dag ber mikla ábyrgð á þenslunni svarar hann því til að evran sé bjargvætturinn. Það er vont að fá evru á heilann og ég tala ekki um þar sem hún getur ekki orðið gjaldmiðill okkar í náinni framtíð.

Þegar sveitarstjórnarmenn koma saman og spyrja um áform ríkisstjórnarinnar segir félagsmálaráðherrann eitt en fjármálaráðherrann ekki neitt. Matvælamarkaðurinn og risakeðjurnar liggja undir grun um samráð og svindl gegn neytendum. Ein stærsta orsök þenslunnar er þúsundir íbúða í byggingu í eign verktaka og heildsölufyrirtækja þar sem bankakerfið kemur að. Hvers vegna virka ekki lögmálin um framboð og eftirspurn gagnvart húsnæðismarkaðnum?

Íbúðaverð í höfuðborginni hefur hækkað um 70% á þremur árum. Þó er búið að byggja í landinu þúsundir íbúða umfram þarfir. Er maðkur í mysunni? Virka ekki ofurvextir Seðlabankans á þennan markað? Hver ætlar að búa í öllum þessum húsum? Og aldrei er meira byggt af nýju verslunarrými á hundruðum þúsunda fermetra að grunnfleti. Ótrúlegt.

Nú boðar stærsti banki landsins að íbúðalán beri ekki lengur 4,15% vexti eins og 2004 þegar bankakerfið gerði innrás á húsnæðismálamarkaðinn, heldur 6,4 eða 7,15%. Þetta þýðir því miður á mannamáli að eigandi íbúðar þarf að greiða árlega 400–600 þús. kr. hærri upphæð af eign sinni. Á hvaða leið er bankakerfið? Hver er samkeppnin? Ég spyr. Íbúðalánasjóður fólksins er enn sem betur fer starfandi á markaðnum. Lánakjör húsbyggjenda eru að versna verulega.

Ég taldi að frjáls samkeppni bankanna mundi efla alla dáð. Fer öll orka bankakerfisins í útrásina? Erum við sem ætlum að þrauka hér 2. flokks fólk?

Stærstu hagsmunamál allra Íslendinga eru að stöðva verðbólguna og lækka fjármagnskostnað heimilanna. Á einu ári hefur húsnæðiskostnaður neysluvísitölu hækkað verðbólguna um 3,2 prósentustig. Þetta er meiri hækkun en dæmi eru um í mörg ár. Mikil þensla á húsnæðismarkaði hækkar verðbólgu hér verulega. Seðlabankinn heldur þess vegna vaxtastigi háu. Ég spyr: Er íbúðarhúsnæði neysla eða er það fjárfesting lífsins? Á húsnæðiskostnaður að vera inni í neysluvísitölu? Ég tel að það orki tvímælis.

Allar ríkisstjórnir hafa orðið að grípa til efnahagsaðgerða. Það var gert 1995 til að sporna gegn atvinnuleysi. Það var gert 1999 og 2003, í báðum tilfellum til að stemma stigu við þenslu og verðbólgu. Ég spyr því hæstv. forsætisráðherra. Dagurinn í dag er svartur á gengi hlutabréfa, það fellur hratt. Úrvalsvísitalan hefur lækkað um 4% í morgun, lausatök ríkja í hagstjórn landsins, Seðlabankinn einn ræður ekkert við ofþanið hagkerfi. Í ljósi þess að stýrivextir Seðlabankans fara að bíta verulega á skuldsetta einstaklinga og fyrirtæki spyr ég:

Er ekki mikilvægt að ríkisstjórnin, aðilar vinnumarkaðarins, bankakerfið og sveitarfélögin setjist yfir nýja þjóðarsátt um að stemma stigu við verðbólgunni? Ástandið er grafalvarlegt, því miður. Ef ekki verður tekið fast á árunum er mikil óvissa fram undan, mikil óvissa og mikil hætta (Forseti hringir.) fyrir atvinnulíf og einstaklinga á Íslandi.

[15:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Þetta var um margt athyglisverð ræða hjá hv. málshefjanda sem sat hér í ríkisstjórn þar til í maímánuði sl. ásamt þeim sem hér stendur. Minnist ég þess ekki að hann hafi gert verulegan ágreining um efnahagsstefnu þeirrar ríkisstjórnar þó að hann hafi sagt í umræðum um stefnuræðuna í vor, hálfum mánuði eftir að hann hvarf úr ríkisstjórn, að ríkisstjórnin stefndi sofandi og fljótandi að feigðarósi í efnahagsmálum. Það þótti mér undarlega mælt.

Hv. þingmaður kom víða við í ræðu sinni. Hann lét þess m.a. getið að kjarasamningar væru lausir. Það er vissulega rétt og það er í sjálfu sér ekki efnahagsvandamál. Núverandi ríkisstjórn hefur sett á laggirnar sérstakan samráðsvettvang, hugsanlega eitthvað í ætt við það sem hv. þingmaður spurði um undir lok ræðu sinnar, þar sem ætlunin er að ræða sameiginlega með aðilum vinnumarkaðarins, sveitarfélögunum og fleiri aðilum í þjóðfélaginu efnahags-, kjara- og félagsmál. Þegar hefur verið haldinn einn slíkur fundur á þessu ári.

Nei, virðulegi forseti, það var breytt um fyrirkomulag í peningamálum hér vorið 2001. Frá þeim tíma hefur Seðlabankinn haft sjálfstæði til að taka sínar vaxtaákvarðanir og um það fyrirkomulag hefur lítið verið deilt svo að mér sé kunnugt um. Ég þekki fáa sem vilja hverfa til baka til þess tíma þegar ríkisstjórnin réð vöxtunum í landinu og ákvað fyrir hönd bankanna hvað þeir mættu taka í vexti. Þó kann að vera að það sé einn og einn maður í Framsóknarflokknum sem sakni þess tíma.

Seðlabankinn tekur sínar eigin ákvarðanir og byggir þær á því faglega mati sem sérfræðingar hans leggja bankastjórninni til. Eina kerfið sem gæti komið í staðinn fyrir þetta er aðild að Evrópusambandinu og upptaka evrunnar en ég hef ekki skilið hv. þingmann þannig að hann sé talsmaður þess (Gripið fram í.) og það er ég ekki heldur. Ef við erum að tala um fyrirkomulag peningamálanna er það þetta tvennt sem um er að tefla, annaðhvort kost sem ekki er raunverulegur og nýtur ekki stuðnings, þ.e. að ganga í Evrópusambandið og taka upp evruna, eða núverandi fyrirkomulag með e.t.v. einhverjum smávægilegum lagfæringum eða breytingum. Þetta eru kostirnir í stöðunni en síðan geta menn endalaust deilt um einstakar ákvarðanir sem teknar eru innan ramma þess fyrirkomulags sem við lýði er.

Margt hefur gerst í þjóðfélaginu, það er vissulega rétt hjá hv. þingmanni, og flest af því hefur verið til góðs. Það hefur verið mikil uppsveifla, mikill uppgangur, miklar framfarir, mikil kjarabót fyrir allan almenning í landinu á undanförnum árum. Það hefur líka hrikt í vegna þess að margt hefur verið að gerast samtímis. Stóriðjuframkvæmdir fyrir austan sem við hv. þingmaður studdum báðir af alefli og síðan margs konar aðrar breytingar í þjóðfélaginu sem því miður, eftir á að hyggja, voru kannski ekki allar rétt hugsaðar eða rétt tímasettar. Þingmaðurinn nefndi sérstaklega 70% hækkun á íbúðaverði. Skyldi geta verið að ákvarðanir sem teknar voru í upphafi síðasta kjörtímabils varðandi íbúðalán á markaði hafi eitthvað með það að gera? Ég hygg að svo sé. Og ég hygg að við sameiginlega og aðrir í þeirri ríkisstjórn höfum verið of fljót á okkur hvað það varðar að hækka lán Íbúðalánasjóðs og þurfa síðan að mæta samkeppninni sem kom frá bankakerfinu og var vissulega ekki til heilla í þessu máli.

Nýja peningastjórnarkerfið frá 2001 hefur gefið góða raun í aðalatriðum að því er ég tel. Menn geta deilt þar um einstakar ákvarðanir. Ég hef sagt að ég teldi nýjustu vaxtaákvörðun Seðlabankans ekki heppilega með tilliti til kjarasamninganna sem fram undan eru. Ég geri frekar ráð fyrir því að málshefjandi sé sammála mér um það. En hagstjórn er meira en bara að ýta á takka, það þarf að meta af nákvæmni og reyna að fylgjast með því sem er undirliggjandi að gerast í hagkerfinu. Það er athyglisvert, eins og ég nefndi í umræðum um daginn, hvað hinar fjölmörgu efnahagsspár sem gerðar eru í landinu eru á köflum misvísandi.

Ég saknaði þess í ræðu þingmannsins að hann kæmi með tillögur eða úrræði önnur en þau sem hann er óánægður með en ég verð væntanlega að bíða seinni ræðu hans (Forseti hringir.) til að þær tillögur hans sjái dagsins ljós.

[15:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Þetta er að nokkru leyti endurtekning á umræðum sem við áttum fyrir helgi í kjölfar vaxtaákvörðunar Seðlabankans. Það er sannarlega ekki vanþörf á að ræða þetta oft og lengi, og aftur og aftur og þangað til ríkisstjórn Íslands vaknar.

Hó, hó, ríkisstjórn Íslands, góðan daginn, það er kominn morgunn og það er mál að ganga til verka. Þegar svo er komið að formaður bankastjórnar Seðlabankans lýsir áhyggjum með þeim hætti sem hann gerði í gær, að erlendar skuldir séu komnar að ystu mörkum, og lýsir jafnframt efasemdum um áframhaldandi stóriðjufjárfestingar með orðalagi sem hefði allt saman getað verið beint upp úr gamalli ræðu frá mér, meira og minna, ætti ríkisstjórnin kannski að fara að hugsa sinn gang. Er hún á réttri leið með stefnu sína eða stefnuleysi, aðgerðir eða aðgerðaleysi í þessum efnum? Er ekki bara veruleikinn sá að stóriðju- og útrásarhagkerfið er að sökkva þjóðarbúinu í skuldum? Það jafnvægisleysi sem blasir við hverjum manni getur ekki gengið til lengdar. Það er stórhættulegt. Afkoma útflutnings- og samkeppnisgreina fer hríðversnandi með núverandi gengisstigi og þeim háu vöxtum og ýmsum öðrum óhagstæðum ytri skilyrðum svo að ekki sé talað um skuldsett heimili og almenning í landinu sem fá heldur betur kveðjurnar núna frá bankakerfinu sem ætlaði að taka að sér húsnæðislánin ekki alls fyrir löngu. Hvar eru nú stjórnmálamennirnir sem töldu að Íbúðalánasjóður væri orðinn óþarfur og mætti að ósekju slá af?

Það undarlegasta er að ríkisstjórnin skuli við þessar aðstæður horfa upp á 2–4 risavaxin stóriðju- og virkjanafjárfestingarverkefni vera undirbúin af fullum krafti og iðnaðarráðherra segir að þetta sé stjórnlaust. Ætla menn þá að hafa það þannig að gamla framsóknarlínan fái að gilda áfram? Ráðum við ekkert við fjárfestingar- og umsetningarstigið í samfélaginu og verðum bara að fljóta áfram sofandi að feigðarósi? Ég held að hæstv. forsætisráðherra verði að fara að hafa sig í gang og ræða þetta efnislega (Forseti hringir.) en ekki vera með hálfgerða útúrsnúninga og (Forseti hringir.) umkenningar eins og hann var hér áðan um að þetta væri meira og minna allt Framsókn að kenna.

[15:44]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það hefur verið haft á orði í umræðunni um vaxtahækkun Seðlabankans að hún hafi komið nokkuð á óvart. Ég held að ég hafi sagt það sjálf í stuttri umræðu daginn sem hún kom til eða daginn eftir, og fleiri hafa sagt það sama. Bankinn hefur aftur fyrir sitt leyti sagt að það þurfi engum að koma á óvart að vextir hafi hækkað með þessum hætti því að búið hafi verið að gefa það til kynna.

Ástæðan fyrir því að þetta kom mér nokkuð á óvart er sú að bankinn gaf m.a. út fréttatilkynningu þann 18. september um það að verðbólgan væri yfir viðmiðunarmörkum en hins vegar sagði í þessari fréttatilkynningu frá Seðlabankanum að þetta væri tímabundið frávik í lækkunarferlinu sem hafið væri. Þess vegna taldi maður að sú væri raunin og það kom nokkuð á óvart þegar þessi ákvörðun var tekin.

Það kom líka nokkuð á óvart vegna þess að það má jafnvel segja að núna séu fyrri vaxtahækkanir bankans, ásamt hærra skuldatryggingarálagi á endurfjármögnun bankanna sem núna er að verða að veruleika á erlendum mörkuðum, farnar að bíta. Við sjáum að bankarnir eru að hækka vextina á húsnæðislánunum og hafa verið að því undanfarna daga. Ýmislegt bendir til þess að ekki sé sama þensla fram undan og verið hefur. Hins vegar má segja að bankinn meti það svo að tölfræðin sýni okkur núna að í raun hafi (Forseti hringir.) — fyrirgefðu, mér sýnist ég eiga enn nokkurn tíma, virðulegur forseti.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Hæstv. utanríkisráðherra. Tíminn er kominn 11 sekúndur fram yfir.)

Nú, fyrirgefðu, hæstv. forseti. Þá lýk ég máli mínu.

[15:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hæstv. forsætisráðherra vék að því að í upphafi síðasta kjörtímabils hefðu verið gerð mistök þegar ákveðið var að hækka íbúðalán og lækka vexti á þeim markaði hjá Íbúðalánasjóði í kjölfar þess að viðskiptabankarnir sneru sér að þeim útlánum með meiri krafti en verið hafði. Ég er ekki viss um að ég geti tekið undir þá skoðun hans. Ég held hins vegar að stærstu mistökin í stjórn efnahagsmála á seinni tíma hafi verið ákvörðun Seðlabanka Íslands í desember 2003 þegar bindiskyldan var lækkuð úr 4 prósentustigum niður í 2 prósentustig og 20 milljarðar kr. losnuðu fyrir viðskiptabankana á einu bretti. Það leiddi til þess að aðeins fimm mánuðum síðar var peningamagn í umferð það mesta sem það hafði nokkru sinni verið í sögu landsins og hafði aukist um 100 milljarða kr. á síðustu 12 mánuðum þar á undan.

Ég held að við séum enn þá að bíta dálítið úr nálinni með þessi mistök Seðlabanka Íslands frá þeim tíma. Hins vegar breytir það því ekki að Seðlabankinn á um þessar mundir aðeins það val að reyna að halda aftur af verðbólgu. Eina tæki hans til þess er að hafa háa vexti. Þeir hafa áhrif og þess vegna er kvartað undan þeim, m.a. úr viðskiptalífinu.

Það sem upp á stendur er að ríkisstjórnin grípi til aðgerða sem eru til þess fallnar að tryggja hér efnahagslegan stöðugleika og lága verðbólgu. Ef Seðlabanki Íslands gripi ekki til hárra vaxta væri hér há verðbólga og gengið félli, það er hinn valkosturinn. Við hljótum að kalla eftir því að ríkisstjórnin hafi einhver úrræði og einhverja stefnu í því að koma í veg fyrir áframhaldandi efnahagslegan óstöðugleika á næstu mánuðum.

[15:48]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða mikilvægt mál sem snertir alla landsmenn á einn eða annan hátt. Við erum að berjast við að halda uppi sérstakri stefnu í efnahags- og gengismálum á frjálsum innri markaði Evrópu þar sem fjármagn, vara, þjónusta og fólk flæðir frjálst. Ég held því fram að enginn leggi til að við förum aftur í gamla farið þar sem stjórnvöld ákveða bæði vexti og gengi íslensku krónunnar og ég mótmæli því sem kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra þegar hannýjaði að því að formaður Framsóknarflokksins væri að leggja það til, það er ekki rétt.

Spurningin sem liggur í loftinu er náttúrlega þessi: Getur þetta tvennt farið saman, þetta mikla frelsi á markaði og sjálfstæð stefna í peninga- og gengismálum í minnsta hagkerfi í heimi? Við þetta bætist að við Íslendingar erum háðari útflutningi en flestar aðrar þjóðir.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar segir að ríkisstjórnin muni vinna að víðtækri sátt í samfélaginu um aðgerðir, m.a. á sviði efnahagsmála, þannig að ég held að það sé fullt tilefni til þess að a.m.k. þessari spurningu verði svarað og ýmsum öðrum sem koma upp í þessari umræðu.

Það sem skiptir máli núna er að ríkisstjórnin fari yfir það hvort hún hefur möguleika í tengslum við samkomulagið við Seðlabankann eða jafnvel lögin um Seðlabankann til að grípa á málum til skemmri tíma vegna þess að það ástand sem núna ríkir, sérstaklega gagnvart útflutningsatvinnuvegunum, er algjörlega óviðunandi.

[15:51]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það kveður að vissu leyti við kunnuglegan tón í þessari umræðu þótt sumir ræðumennirnir séu í öðru hlutverki en þeir voru áður. Við búum enn við það að vextir Seðlabankans eru háir og þeir fara hækkandi. Menn spyrja: Hvað annað er hægt að gera til að halda aftur af hagvextinum ef hann er vandamálið eða halda aftur af verðbólgunni sem vandamáli?

Í hinni klassísku umræðu og í þessari klassísku hagfræði er hitt tækið, ríkisfjármálin, og það er auðvitað það tæki sem liggur hjá okkur á hv. Alþingi. Margir velta fyrir sér hvort nóg sé að gert í þeim efnum og það er auðvitað sjálfsagt fyrir okkur að skoða það. Það hefur svolítið verið í umræðunni að fjárfesting hins opinbera hafi hækkað að undanförnu og vissulega er það rétt að hún hefur hækkað hjá hinu opinbera að undanförnu en þó jókst hún nánast ekkert á milli áranna 2005 og 2006 og var þá helmingurinn af því sem hún hefur hæst orðið á síðustu árum. Eflaust má því færa fyrir því rök að framlag ríkisfjármálanna til að halda aftur af verðbólgunni sé síst minna en framlag Seðlabankans hefur verið.

[15:53]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni sem hér talaði, ríkisstjórnin sefur þyrnirósarsvefni í efnahagsmálum og seðlabankastjóri er greinilega ekki prinsinn sem hún hefur beðið eftir að veki sig af þeim svefni. Við sjáum það hreinlega á hagspá Seðlabankans og reyndar líka hagspá fjármálaráðuneytisins að þær skera sig frá hagspám viðskiptabankanna enda ekki gert ráð fyrir stóriðjuframkvæmdum í þessum spám. Það sem skilur á milli er að í bankaspánum veðja menn á áframhaldandi stóriðjuæði ríkisstjórnarinnar og að hér verði áfram falskur hagvöxtur tekinn að láni, áframhaldandi þensla. Ég spyr: Ætla menn virkilega að halda áfram slíku æði og það jafnvel hér í Helguvík, í næsta nágrenni höfuðborgarinnar, á mesta þenslusvæðinu? Ætla menn að halda áfram að deyfa sársaukann með verkjalyfi í stað þess að leyfa hagkerfinu að jafna sig og ná eðlilegu jafnvægi?

Ætla menn að halda áfram að skapa tvö hagkerfi, annað fyrir höfuðborgarsvæðið og hitt fyrir landsbyggðina? Á sama tíma og þessi þensla heldur áfram, Seðlabankinn hækkar vexti og krónan styrkist, blæðir landsbyggðinni út og sjávarútveginum úti á landi þá sérstaklega. Á sama tíma og vextir eru hækkaðir eykst greiðslubyrði almennings sem situr uppi með íbúðalán frá bönkunum. Eins og hv. málshefjandi benti á hafa þessir vextir nánast tvöfaldast, farið úr 4,15% í 7,15% á þremur árum.

Ætlar þessi ríkisstjórn kannski líka með aðgerðaleysi sínu að stuðla að því að hér verði ekki aðeins eitt hagkerfi fyrir höfuðborg og annað fyrir landsbyggð, heldur líka að hér verði eitt hagkerfi fyrir almenning, sem ekki þekkir rétta fólkið og tekur lánin sín í íslenskum krónum, og annað fyrir þá sem hafa réttu tengslin og geta tekið lán í erlendri mynt með erlendu vaxtastigi?

Ég held að það sé kominn tími til að ríkisstjórnin sýni lit, sendi skýr skilaboð og afboði stóriðjuframkvæmdir eins og gefin voru fyrirheit um í aðdraganda kosninga af öðrum stjórnarflokknum og tryggi að hér haldi ekki allt áfram í stjórnlausri þenslu og vaxtahækkunum.

[15:55]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það er ljóst að þenslan hjá almenningi kallar ekki á stýrivaxtahækkanir en almenningur borgar brúsann vegna stýrivaxtahækkana Seðlabanka, svo mikið er víst. Stýrivaxtahækkanir Seðlabanka hafa lítil sem engin áhrif á verðtryggð lán, a.m.k. ekki þegar horft er til skemmri tíma, og engin áhrif til að takmarka erlenda lántöku en þar hefur stýrivaxtahækkun öfug áhrif, a.m.k. hvað varðar gengið til skemmri tíma. Enn fremur hvetur sterkari króna til aukins innflutnings og meiri viðskiptahalla. Stýrivaxtahækkun hefur því lítil áhrif á þenslu í samfélaginu, þ.e. á aðra en þá sem þurfa að taka lán í íslenskum krónum. Tæki bankans bíta ekki á aðra og það segir meira en mörg orð um þá stöðu sem Seðlabankinn er í og það tæki sem hann hefur til að berjast við verðbólgu.

Hækkun stýrivaxta Seðlabankans var óvænt en kannski var hún það ekki þegar horft er til þess að bankinn hefur ekkert annað tæki til að brúka við þessar aðstæður og til að ná markmiði sínu um 2,5% verðbólgumarkmið. Hugmyndafræðin um miðlunarkerfi peninga og stýrivaxtahækkanir virðist hafa takmörkuð áhrif nema a.m.k. ríkissjóður taki einnig þátt í því að takmarka fjármagn í umferð. Ég skil vaxtahækkun Seðlabanka á þann veg að hann hafi áhyggjur af komandi kjarasamningum, væntanlegu launaskriði og ótta við gengishrun. Þá skil ég vaxtahækkun Seðlabanka einnig sem tilraun til að handstýra eignaverði niður á við og viðbrögð Kaupþings banka frá í gær um bann við yfirtöku lána styður við þá viðleitni Seðlabanka. Ég skil vaxtahækkun Seðlabanka sem ákall til ríkissjóðs um að hann taki þátt í að dýpka íslenska skuldabréfamarkaðinn með útgáfu nýrra skuldabréfa með það að leiðarljósi að takmarka peningamagn í umferð.

Ég tel, virðulegi forseti, að stjórnmálamenn þurfi að takast á við þá spurningu.

[15:57]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Þegar stýrivextirnir voru 9,5% sagði framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins, Vilhjálmur Egilsson, eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Frekari hækkun vaxta myndi vissulega leiða til enn þá hærra gengis og beina eftirspurn enn frekar út úr hagkerfinu og hamla gegn verðhækkunum innan lands. En áhættan gagnvart fyrirtækjum í útflutnings- og samkeppnisgreinum er líka farin að verða afar mikil og spurning hvort skynsamlegt sé að tefla tæpar á það vað.“

Þetta var sagt í september 2005 þegar stýrivextir Seðlabankans voru 9,5%. Í dag eru þeir 13,75% og þannig háttar til, miðað við það sem hæstv. ráðherrar sem hér hafa komið upp hafa allir sagt, að þetta kom þeim gjörsamlega á óvart. Grunnatriðin í efnahagsstefnu þjóðarinnar komu þeim gjörsamlega á óvart.

Þessir háu stýrivextir, var sagt, eru orðnir vandamál í sjálfu sér. Síðasta hækkunin kom öllum á óvart og það er vandséð hvað réði þessari vaxtaákvörðun Seðlabankans.

Ég tók eftir þessum orðum í ummælum hæstv. utanríkisráðherra áðan: Nú eru vextirnir farnir að bíta, eins og það væri eitthvert keppikefli. Og gagnvart hverjum eru þeir farnir að bíta? Þeir eru farnir að bíta gegn litla manninum í þjóðfélaginu, ekki þeim sem leika sér á gjaldeyrismörkuðunum og nýta sér það hagræði að geta farið á milli gjaldmiðla eftir því hvað hentar hverju sinni. Þetta bitnar á litla manninum í þjóðfélaginu. Og hæstv. forsætisráðherra segir: Eina kerfið sem getur komið í staðinn fyrir hávaxtastefnuna er að taka upp evru og ganga í Evrópusambandið. Eru það virkilega einu valkostirnir sem við höfum? Er það það sem ríkisstjórnin stefnir þá leynt og ljóst að?

[15:59]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Því miður gerðist það að hæstv. forsætisráðherra skilaði enn auðu í umræðu um efnahagsmál og hefur hér uppi útúrsnúninga, hefur engar tillögur og ríkisstjórnin virðist því miður vera ráðþrota. Mjög alvarlegir hlutir blasa við í hagkerfinu. Við sjáum þá gerast í dag, við heyrðum í seðlabankastjóra í gær og við vitum að ríkisstjórnin er ekki að gera neitt. Sannleikurinn er sá að þegar

gamli hundurinn á Brúnastöðum beit í skottið á sér fór hann hring eftir hring. Menn bíta í skottið á sér og eru í rauninni ekkert að gera.

Ég er hér að predika það, hæstv. forsætisráðherra, sem ég stóð að þegar ég sat í ríkisstjórn 1999 og 2003, að reyna að ná snertilendingu. Nú er enginn að vinna að því að ná snertilendingu. Mér sýnist að menn séu að þenja kerfið enn. Ég sá og heyrði í sjónvarpinu einn daginn einn spámanninn suður á Indlandi, skeggjaðan, glæsilegan mann, tala um að tækifæri Íslendinga væru þar, ekki bara í milljónum heldur trilljónum og skrilljónum, eins og maður sagði þegar maður var barn. Ráðherrarnir eru mjög frjálsir í málflutningi sínum við mjög erfiðar aðstæður í íslensku samfélagi.

Sannleikurinn er sá að lífskjör hafa batnað mjög mikið hér á síðustu árum og kjarabæturnar orðið miklar, hæstv. forsætisráðherra. En við sjáum núna að aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar er byrjað að valda því að kjarabæturnar eru að hverfa, þær eru að fara í vexti og vaxtavexti. Þess vegna er verðbólgan farin að bíta mjög á hinn almenna mann í þjóðfélaginu. Þess vegna er það von mín að hæstv. forsætisráðherra vakni.

Seðlabankastjórinn gekk út í gær, efnahagsstjóri Seðlabankans í fyrradag. Við komum hér í stjórnarandstöðunni í gær eða fyrradag og erum komin hér aftur til að biðja ríkisstjórnina um að opna augun, (Forseti hringir.) eyrun og fara að taka á vandanum. Ég lagði fram í lok ræðu minnar tillögur í þeim efnum, nýja þjóðarsátt. Ég er ekki að skila auðu í þessu, ég er að ráðleggja hæstv. forsætisráðherra heilt í málinu.

[16:02]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Mér finnst ánægjulegt að hv. þingmaður skuli muna eftir snertilendingunni sem er hugtak sem ég bjó til í ræðustól Alþingis fyrir nokkrum árum (Gripið fram í.) og við stóðum saman að því að ná oftar en einu sinni. Það er auðvitað það sem er fram undan hér, það er ekkert annað.

Það sem fólk talar hér um er náttúrlega það að það hefur verið mikill hagvöxtur í landinu. Hann er af hinu góða. En það er vissulega einstigi að halda honum gangandi, halda honum áfram en reyna jafnframt að hafa tök á verðbólgunni. Út á þetta ganga aðgerðir Seðlabankans, út á þetta gengur fjárlagafrumvarp ríkisstjórnarinnar og þær aðgerðir sem hún hefur á sínu valdi og hefur gripið til í ríkisfjármálum á undanförnum árum með þeim árangri að það er glæsilegur afgangur í ríkissjóði ár eftir ár. Ekki veit ég hvað gamli hundurinn á Brúnastöðum hefði sagt við því.

Umræða eins og þessi er gagnleg vegna þess að hún varpar ljósi á það hverjir hafi eitthvað til málanna að leggja og hverjir ekki. (Gripið fram í.) Auðvitað er það mikill útúrsnúningur sem fram kom hér hjá hv. þm. Jóni Magnússyni að ríkisstjórnin stefni leynt og ljóst að aðild að Evrópusambandinu þó að ég hafi nefnt að eini raunhæfi kosturinn kerfislega séð fyrir utan það kerfi sem við erum núna með sé að ganga í Evrópusambandið. Ég nefndi það en sagði jafnframt að það væri ekki raunhæfur kostur, það er ekki eitthvað sem er á dagskrá. Það er auðvitað útúrsnúningur að leggja það fyrir með þeim hætti sem hann gerði, vafalaust í ógáti.

Ríkisstjórnin stendur sína vakt, hv. málshefjandi þarf ekki að efast um það og aðrir þingmenn þurfa ekki að efast um það. Ríkisstjórnin mun (Gripið fram í.) standa vörð um verkefni sín hér og þingið mun að sjálfsögðu fá tækifæri til að fylgjast með því auk þess sem hinn nýi samráðsvettvangur sem búið er að koma á laggirnar mun verða kallaður saman áður en langt um líður.

[16:04]

Útbýting:

Brottfall heimildar til sölu á hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, 189. mál, frv. JBjarn o.fl., þskj. 203.

Samgöngumiðstöð í Reykjavík, 188. mál, fsp. ÞBack, þskj. 202.

Út af dagskrá voru tekin 12.–16. og 18. mál.

Fundi slitið kl. 16:05.

---

21. FUNDUR

fimmtudaginn 8. nóvember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

Utanríkismál, munnleg skýrsla utanríkisráðherra. — Ein umr.

Fjarvistarleyfi:

Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.

Utanríkismál, munnleg skýrsla utanríkisráðherra, ein umr.

[10:31]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ný ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks tók við landstjórninni 24. maí síðastliðinn og hefur nú haldið um stjórnartaumana í 168 daga. Á þeim tíma hefur fjölmargt unnist. Meira hefur farið fyrir sumum málum en öðrum og segir það ekki endilega til um mikilvægi mála hver fyrirferð þeirra er í dægurumræðunni.

Á sviði utanríkismála hefur öryggis- og varnarmál borið hæst enda ærið verkefni að leiða til lykta yfirtöku Íslands á eigin öryggi og vörnum. Ég verð því miður að segja að þar

voru ýmsir lausir endar sem hnýta þurfti.

Meðal annarra mála sem unnið hefur verið að í utanríkisráðuneytinu má nefna:

Endurskipulagningu þróunarsamvinnu Íslands.

Frumkvæði í málefnum norðursvæða.

Loftslagsmál og málefni hafsins.

Aðgerðaáætlun um Miðausturlönd.

Sókn á erlendum mörkuðum, viðskiptafrelsi og bættan markaðsaðgang.

Endurskoðun vinnubragða í utanríkisráðuneytinu.

Störf í þágu friðar með sérstöku tilliti til þess að auka hlut og aðkomu kvenna.

Undirbúning nýrra verkefna í alþjóðasamfélaginu svo sem framboð til Íslands til öryggisráðsins og aukið hlutverk í stjórn og starfi Alþjóðabankans.

Tíminn leyfir ekki að hér sé gerð ítarlega grein fyrir öllum þessum fjölþættu málum og ýmislegt hefur komið til umræðu í utanríkismálanefnd nú þegar. Til að fyrirbyggja allan misskilning vil ég þó geta þess að í janúar næstkomandi mun ég flytja Alþingi sérstaka skýrslu um Evrópumál. Um þau verður þess vegna ekki fjallað í ræðu minni að þessu sinni.

Virðulegi forseti. Þó skammt sé liðið á tuttugustu og fyrstu öldina hefur hún nú þegar borið með sér miklar breytingar. Heimurinn breytist ört og Ísland er lifandi vitnisburður þeirra hröðu breytinga. Upptökin eru ekki lengur einfaldlega íslensk heldur í raun alþjóðleg. Ég bendi á sem dæmi frjálst flæði fjármagns, hlýnandi veðurfar, bráðnun jökla, flutninga fólks milli heimsálfa í atvinnuleit, sveiflur á heimsmarkaðsverði orkugjafa og tilkomu hins nýja alþjóðlega markaðar skapandi atvinnugreina.

Við nefnum hinar nýju aðstæður stundum einu nafni hnattvæðingu. Hnattvæðingin er ekki ný undir sólinni en á okkar öld ber hún ný einkenni. Skilin milli innanlandsmála og alþjóðamála eru að hverfa. Verksvið allra ráðherra í ríkisstjórn Íslands nær inn á alþjóðavettvang. Nýjar alþjóðareglur eða ný stefna sem mótuð er með viðskiptasamningum eða á vettvangi Evrópusamruna, hjá Alþjóðabankanum eða meðal Norðurlandaþjóða hefur bein áhrif á Ísland, á íslensk fyrirtæki og íslenskar fjölskyldur. Loftslagsbreytingar þekkja engin landamæri og það mega lausnirnar ekki heldur gera.

Íslenskum stjórnmálum er nú svo farið að heimsmál ná inn í sveitarstjórnir. Þess vegna hef ég t.d. stutt viðleitni Sambands íslenskra sveitarfélaga til að komast að borðinu í EFTA- og EES-samstarfi. Og heimaverkefni okkar Íslendinga eins og verð á lyfjum til almennings finnur bestu lausnina í fjölþjóðlegu samstarfi eins og heilbrigðisráðherra hefur gengist fyrir á síðustu vikum. Sama á við um málefni hafsins en vandað framlag Íslands sem EES-ríkis til stefnumótunar á því sviði hefur vakið verulega athygli innan Evrópusambandsins og mun skila okkur og öðrum ávinningi.

Á 21. öld eru heimsmálin einnig heimamál og heimaverkefnin eru heimsverkefni.

Virðulegi forseti. Það er hlutverk utanríkisþjónustunnar að vakta þau tækifæri og þær hræringar á alþjóðavettvangi sem geta haft áhrif á íslenskan þjóðarhag, miðla þeim til réttra aðila innan lands og bregðast við eftir efnum og ástæðum. Utanríkisþjónustan á að veita bæði einstaklingum og fyrirtækjum þjónustu og gæta íslenskra almannahagsmuna.

Ég legg kapp á það að utanríkisþjónustan þróist í takt við nýja tíma. Hún þarf bæði að laga sig að þeim breyttu aðstæðum sem ég vísaði til áðan og hún þarf að vera í takt við það samfélag sem hún er sprottin úr. Það er mér því mikið ánægjuefni að tekist hefur frjótt og mikilvægt samstarf með utanríkisþjónustunni og öllum háskólum landsins. Á opnum fundum sem haldnir eru í háskólunum fara fram innihaldsríkar umræður um erindi Íslands á alþjóðavettvangi, réttindi okkar og skyldur. Það er löngu tímabært að efnt sé til slíkrar samræðu við háskólasamfélagið og allan almenning. Við eigum að hvetja til umræðu um alþjóðamál og leitast við að byggja upp sammæli Íslendinga um grunnatriði utanríkisstefnunnar ólíkt því sem einkenndi 20. öldina oft og tíðum og það stjórnmálaandrúmsloft sem þá var ríkjandi.

Eins og sjá má í stjórnarsáttmálanum vill ríkisstjórnin gera sitt til þess að bæta samskipti þings og ráðuneytis um utanríkismál. Liður í því er að í gær ritaði ég utanríkismálanefnd bréf þar sem ég greindi frá því að ráðuneytið hefði hlutast til um að alþingismönnum sem sæti eiga í utanríkismálanefnd yrði í krafti starfs síns í nefndinni veitt öryggisvottun NATO. Eins og kunnugt er hvílir trúnaður á störfum utanríkismálanefndar samkvæmt 2. mgr. 24. gr. þingskapalaga. Á það við um NATO-gögn sem sýnd verða samkvæmt ákvörðun ráðherra. Vegna þessa hefur utanríkismálanefnd nú fengið aðgang að fundargerð NATO-ráðsins frá 4. október 2001 og geta nefndarmenn því gengið úr skugga um það, eins og ég hef þegar gert sjálf, að NATO veitti ekki heimildir til fangaflugs, leynifangelsa eða pyndinga eins og látið hefur verið í veðri vaka í umræðunni. Slíkur aðgangur utanríkismálanefndar er visst sögulegt nýmæli og í bréfi mínu óskaði ég eindregið góðs samstarfs um að þessi breyting yrði til eflingar störfum Alþingis og utanríkismálanefndar. Viðbrögð nefndarmanna gefa góðar vonir um að svo muni verða.

Virðulegi forseti. Aldrei hafa fleiri Íslendingar leitað sér sérþekkingar á alþjóðamálum eins og nú er raunin og aldrei hafa fleiri menntað sig í öðrum löndum. Menntasprengjan sem orðin er á Íslandi hefur opnað heiminn fyrir ungum Íslendingum. Ungt fólk á meira val en nokkur önnur kynslóð Íslendinga um hvar það kýs að lifa eða starfa. Utanríkisþjónustan nýtur góðs af aukinni menntun ungs fólks og hefur á að skipa færu liði með fjölbreytta þekkingu um leið og byggt er á góðum grunni.

Íslensk utanríkisstefna stendur á tímamótum og nýtt tímaskeið er að renna upp. Til marks um það eru nýjar áskoranir og ný hlutverk. Á nýrri öld á utanríkisþjónustan að vera þekkingarsamfélag og í breyttum heimi þarf ný vinnubrögð. Ég skynja mikinn metnað öflugs starfsfólks til þess að efla þjónustuna og tryggja að íslenskur almenningur þekki til mikilvægra starfa hennar. Utanríkisþjónustan verður að búa að tvennu: Góðri og gegnsærri stjórnsýslu annars vegar og nýrri og ríkri þekkingu hins vegar. Áfram verður unnið að því að skerpa á vinnubrögðum og vinnulagi og gera utanríkisþjónustuna sem hæfasta til þess að mæta framtíðinni.

Norðurslóðir eru nýtt kjarnamál í íslenskri utanríkis-

stefnu. Málið hefur verið sett í forgang í ráðuneytinu og heildstæð stefna varðandi norðurslóðir er nú í vinnslu. Á norðurslóðum eru miklir hagsmunir í húfi eins og við vitum öll og öryggi á Norður-Atlantshafinu er tvímælalaust eitt mest áríðandi öryggismál Íslands. En málið varðar ekki Íslendinga eina og umræður á vettvangi NATO og Norðurlandaráðs nú nýverið bera þess órækt vitni að málefni norðurslóða munu verða fyrirferðarmeiri á dagskrá alþjóðastofnana hér eftir en hingað til. Því ber að fagna.

Ein ástæða þessa er þó sú að allmörg ríki gera tilkall til áhrifa og aðgangs að auðlindum á norðurpólnum. Við Íslendingar hljótum að leggja áherslu á góða samvinnu þeirra ríkja sem eiga hagsmuna að gæta á norðurslóðum en vara við kapphlaupi um auðlindir norðursins og einhliða aðgerðir.

Ísland hefur um árabil gegnt mikilvægu hlutverki við mótun alþjóðlegra leikreglna um hafið og nýtingu þess og þeirra auðlinda sem þar er að finna og Ísland hafði forustu í Norðurskautsráðinu frá 2002 til 2004. Við munum á grunni þessarar reynslu beita okkur fyrir mótun nauðsynlegra leikreglna á norðurslóðum. Þar verða alþjóðalög að vega þyngra en hnefaréttur og hagsmunir mannkyns í heild að vega þyngra en þröngir hagsmunir einstakra ríkja.

Í þessu sambandi ber að fagna þeim tíðindum sem nú berast frá Washington að Bandaríkin séu nær því að gerast aðilar að hafréttarsamningi Sameinuðu þjóðanna en nokkru sinni áður frá samþykkt hans árið 1982. Mikilvæg ástæða þess er að Bandaríkjamenn sjá sem er að aðild veitir þeim aðgang að skipulögðu samningaferli. Þeir sjá að þjóðarétturinn virkar fyrir alla.

Þá skal þess getið að mikilsverður árangur hefur náðst á þessu ári í baráttunni gegn ólöglegum veiðum hentifánaskipa á Norður-Atlantshafi.

Virðulegi forseti. Mannréttindi eiga að vera óaðskiljanlegur þáttur í utanríkisstefnu landsins og samofin öllu okkar atferli á alþjóðavettvangi.

Til að staðfesta þetta í starfi utanríkisþjónustunnar skipaði ég starfshóp innan ráðuneytisins sem mun í næsta mánuði skila til mín tillögu að heildstæðri aðgerðaáætlun á sviði mannúðar-, friðar- og þróunarsamvinnumála. Markmiðið er að mannréttindasjónarmið verki svikalaust á þróunarsamvinnu, öryggismál, friðargæslu og viðskiptasamninga.

Fyrir dyrum stendur að setja á stofn landsnefnd um mannúðarlög sem á að veita stjórnvöldum ráðgjöf varðandi túlkun og framkvæmd alþjóðlegra mannúðarlaga og breiða út þekkingu á þeim en mikilvægt er að tryggja að sá ávinningur sem náðist eftir síðari heimsstyrjöldina með samþykki Genfarsamninganna glatist ekki.

Ég árétta þá afstöðu íslenskra stjórnvalda að baráttuna gegn hryðjuverkum megi aldrei heyja á kostnað mannréttinda og að virða skuli alþjóðlegar mannúðar- og mannréttindareglur skilyrðislaust í þeirri baráttu.

Virðulegi forseti. Í sumar hefur farið fram mikil vinna á vegum ráðuneytisins við að móta nýja rammalöggjöf um alþjóðlegt starf Íslands gagnvart þróunarríkjum. Þúsaldarmarkmiðin, átta skilgreind og mælanleg markmið sem Sameinuðu þjóðirnar vilja ná fyrir 2015, leggja grunninn að öllu þróunarstarfi á alþjóðavettvangi. Þau miða að því að bæta hag íbúa þróunarríkja með því að útrýma fátækt og hungri, bæta heilsufar, vinna að jafnrétti kynjanna, betri menntun og umhverfisvernd og stuðla að hnattrænni samvinnu um þróun.

Áherslur Íslands í þróunarsamvinnu taka vitanlega mið af þúsaldarmarkmiðunum og ég tel að við eigum á næstu árum að leggja megináherslu á menntun, heilsugæslu, jafnrétti kynjanna og sjálfbæra þróun. Leiðarljós allrar þróunarsamvinnu Íslendinga er og á að vera að styðja þróunarlöndin til sjálfsbjargar í efnahags- og velferðarmálum og þar er ekkert verkefni mikilvægara en menntun og miðlun þekkingar. Íslendingar hafa þar margt að bjóða ekki síst í Afríku þar sem þörfin er brýnust fyrir stuðning við uppbyggingu velferðarþjónustu, atvinnulífs og mannréttinda.

Það er sérstakt gleðiefni að stuðningur okkar við menntamál á vettvangi Þróunarsamvinnustofnunar Íslands hefur farið vaxandi á liðnum árum og rennur nú meira fjármagn til fræðsluverkefna í þróunarlöndunum en nokkurra annarra málaflokka. Þetta er mikilvæg þróun og ég tel að í henni felist rétt forgangsröðun.

Ljóst er að sérþekking Íslendinga á nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa getur nýst afar vel fátækum þjóðum svo sem í Afríku sem margar hverjar ráða yfir ríkulegum náttúruauðlindum en hafa ekki búið yfir þekkingu til að nýta þann auð í þágu almennings. Sömu sögu er að segja af smáum eyþróunarríkjum en þar hefur verið kallað sérstaklega eftir samvinnu, þátttöku og framlagi Íslands. Því er nú verið að skoða sérstaklega að setja af stað þróunarverkefni í samvinnu við eyjar í Karíba- og Kyrrahafi sem hafi það að markmiði að stuðla að sjálfbærri þróun, einkum á sviði fiskveiða og sjávarútvegs og í nýtingu jarðvarma og annarra endurnýjanlegra orkugjafa.

Aukin framlög Íslands til þróunaraðstoðar haldast í hendur við framangreind markmið. Ríki sem við viljum helst bera okkur saman við eins og Danmörk, Noregur, og Svíþjóð hafa öll náð því markmiði sem sett var á vettvangi Sameinuðu þjóðanna árið 1970 að hlutfall af vergri landsframleiðslu sem rennur til þróunarmála skuli nema 0,7%. Finnland mun ná markinu árið 2010 og auk þess hafa ellefu önnur ríki sett það markmið að ná þessu hlutfalli fyrir árið 2015. Sem auðugu ríki ber okkur skylda til að stefna markvisst að því að verða í hópi þeirra ríkja sem mest leggja fram til þróunarmála miðað við verga landsframleiðslu. Á þessu ári mun hlutfallið nema 0,28%, 0,31% á næsta ári og 0,35% árið 2009.

Með auknum framlögum aukast kröfur til fagmennsku. Í þessu ljósi hef ég ákveðið að Ísland gerist aðili að DAC, þróunarsamvinnunefnd OECD. Með aðildinni fær Ísland beinan aðgang að reynslu og upplýsingum sem nýtast við mótun stefnu í þróunarstarfi auk þess sem DAC gerir úttekt á þróunarsamvinnu aðildarlandanna á fjögurra ára fresti. Þetta miðar að því að tryggja gæði þróunaraðstoðarinnar og veitir mikilvægt faglegt aðhald.

Engin þjóð, allra síst þjóðir sem búa við jafnmikla velmegun og við Íslendingar, á að geta skorist undan því að axla sínar skyldur og ábyrgð svo að þúsaldarmarkmiðunum, sem — þegar öllu er á botninn hvolft — varða velferð okkar allra, verði náð.

Frjáls félagasamtök vinna mikilvægt og óeigingjarnt

starf á sviði þróunarmála hvort sem er hér heima eða í þróunarríkjum. Hagsmunir okkar felast ekki síst í því að virkja þann kraft sem þau búa yfir og styrkja það frumkvöðlastarf sem fram fer á þeirra vegum. Ég hef því ákveðið að tvöfalda þau framlög sem ráðstafað er til þróunaraðstoðar í gegnum íslensk félagasamtök, þannig að það hækkar á næsta ári úr 60 milljónum króna í 120 milljónir króna.

Í viðskiptalífinu hefur orðið vart vaxandi áhuga á þróunarstarfi. Í ráðuneytinu er nú í undirbúningi stofnun sérstaks viðskiptaþróunarsjóðs sem fyrirtæki geta sótt í til að fjármagna undirbúning viðskiptatengdra verkefna í þróunarríkjum sem sannanlega geta stuðlað að bættum lífskjörum í viðkomandi landi.

Í allri þróunarsamvinnu Íslendinga vil ég leggja sérstaka áherslu á að málefni kvenna og barna verði sett í forgrunn. Með auknum framlögum til lykilstofnana Sameinuðu þjóðanna sem fara með málefni kvenna og barna mun Ísland skipa sér í þann flokk ríkja sem mest leggja til viðkomandi stofnana ef miðað er við hina víðfrægu höfðatölu. Erum við nú þegar efst á lista yfir framlagsríki UNIFEM og á meðal 10 efstu framlagsríkja UNICEF. Þá munum við einnig vinna ötullega með Alþjóðabankanum að málefnum kvenna og samþættingu kynjasjónarmiða.

Virðulegi forseti. Íslenska friðargæslan er borgaraleg starfsemi og á til framtíðar að verða stolt Íslendinga. Einn hinna nýju hornsteina íslenskrar utanríkisstefnu er friðsamleg lausn deilumála enda óhugsandi fyrir ríki eins og Ísland, sem er öflugt smáríki, að skorast undan á því sviði. Ég hef hins vegar orðið þess vör að margir Íslendingar þekkja ekki nægilega vel til þeirra forsendna sem framlag Íslands til starfa í þágu friðar byggist á.

Eftir lok kalda stríðsins jókst áhersla á friðargæslu á vettvangi Sameinuðu þjóðanna, hjá NATO og víðar. Nær öll ríki hófu virka þátttöku með einum eða öðrum hætti og eitt þeirra sem það gerði var Ísland.

Segja má að í upphafi hafi friðargæsluverkefnin ekki verið nægilega vel skilgreind og réttarstaðan hafi verið óljós. Á þessu ári voru samþykkt ný lög á Alþingi um íslenska friðargæslu og þar er skýrt kveðið á um borgaralega skilgreiningu á starfssviði friðargæslunnar. Þá áherslu mun ég leitast við að skerpa áfram eins og ég hef gert í sumar.

Nú eru íslenskir friðargæsluliðar við störf í Afganistan, Bosníu-Hersegóvínu, Líbanon, Líberíu, Makedóníu, Palestínu, Serbíu og á Srí Lanka. Verkefnin sem þeir taka þátt í eru á vegum NATO, Evrópusambandsins, UNIFEM, UNIFIL, UNICEF og hinnar svonefndu Eftirlitssveitar með vopnahléi á Sri Lanka.

Í Afganistan stendur NATO og alþjóðasamfélagið frammi fyrir gríðarlega erfiðu verkefni, en þó er enginn vafi á því að mikið hefur þegar áunnist. Við þurfum að líta til þess hvar þekking okkar og geta nýtist best í því samstillta átaki sem nauðsynlegt er til að ná árangri í Afganistan sem gagnast heimamönnum til frambúðar.

Stefnt er að því að auka þátttöku í friðargæslu á vegum Sameinuðu þjóðanna og markmiðið er að senda fleiri til starfa í Miðausturlöndum.

Framboð Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna var ákveðið 1998 og fer kjörið fram innan árs á allsherjarþinginu í New York. Kosningabarátta okkar kostar aðeins brot af því sem Tyrkir og Austurríkismenn, sem eru okkar keppinautar, verja til sinnar baráttu en hún er vel skipulögð og skilvirk. Framboðið er norrænt framboð og allir utanríkisráðherrar Norðurlanda fylgjast með af áhuga, tala fyrir kjöri Íslands og hafa sent öllum aðildarríkjum Sameinuðu þjóðanna bréf þar sem þau eru hvött til að greiða atkvæði með Íslandi.

Færa má rök fyrir því að Ísland, eins og önnur ríki, deili fullveldi sínu með öðrum aðildarríkjum alþjóðastofnana svo sem Sameinuðu þjóðanna ekki síst vegna valdheimilda öryggisráðsins. Þess vegna má telja að framboðið sé skref til fullnustu sjálfstæðis þjóðarinnar, að Ísland sé, rétt eins og aðrar sjálfstæðar þjóðir, fullfært um að sitja við borðið. Munum að meira en fjórutíu af fimmtíu þróunarríkjum Afríku hafa setið í öryggisráðinu.

Á alþjóðavettvangi finnst mjög mörgum að einmitt ríki eins og Ísland eigi að sitja í ráðinu; lýðræðisríki sem ekki á í deilum við önnur ríki; ríki sem samkvæmt venju leysir sín deilumál á friðsaman hátt; ríki sem virðir almenn mannréttindi; ríki sem ekki á sér forsögu sem flækt getur fyrir óhlutdrægri úrlausn deilumála.

Á hitt ber líka að líta að vinnan við framboðið skilar okkur umtalsverðum ávinningi. Framboðið er tækifæri til að dýpka þekkingu okkar á málefnum og landsvæðum sem við höfum ekki getað sinnt mikið til þessa. Það er svar við þeirri kröfu sem hnattvæðingin gerir. Liður í þessu voru ferðir sem ég fór á mínum fyrstu mánuðum í starfi, fyrst til Afríku á fund Afríkusambandsins í Accra í Ghana og þá til Miðausturlanda, þ.e. Ísraels, hernumdu svæða Palestínumanna og til Jórdaníu. Verkefni öryggisráðsins eru ekki síst tengd þessum svæðum. Í framhaldi af ferð minni samþykkti ríkisstjórnin aðgerðaáætlun um Miðausturlönd, sem kynnt hefur verið fyrir utanríkismálanefnd, sem miðar að því að bæta aðstæður Palestínumanna. Í áætluninni felst m.a. tvöföldun á framlagi Íslands til svæðisins.

Alþjóðakjarnorkumálastofnunin miðar að því að koma í veg fyrir útbreiðslu gereyðingarvopna. Þar höfum við stutt viðleitni til þess að þrýsta á stjórnvöld í Íran um að gera fulla grein fyrir kjarnorkuáætlun sinni. Þó mikilvægt sé að beita þeim úrræðum sem tiltæk eru til þess að sporna gegn ólöglegum aðgerðum er ekki síður mikilvægt að varast hættulegt ofmat sem einkenndi svipaða umræðu um málefni Íraks í aðdraganda innrásarinnar 2003. Íranar þurfa að gefa skýr svör til þess að eyða þeim vafa sem fyrir hendi er, en að sama skapi er áríðandi að málið sé metið með jafnaðargeði til þess að ekki komi til annarrar misráðinnar valdbeitingar sem auka mun óstöðugleika í heimshlutanum og þjáningar almennra borgara.

Virðulegi forseti. Nýtt tímaskeið er hafið í öryggis- og varnarmálum Íslands. Fram til þessa hefur Ísland verið meira og minna þiggjandi í varnarsamstarfi vestrænna ríkja en með niðurlagningu flotastöðvar Bandaríkjahers hér á landi fyrir rúmu ári eru forsendur gjörbreyttar.

Í skoðanakönnun sem gerð var í tilefni af þingi Norðurlandaráðs kom fram að 73% Íslendinga vilja að Norðurlandasamstarf fjalli um varnir og öryggi. Það er líka fagnaðarefni að grannríki okkar hafa sýnt mikinn áhuga á samstarfi á þessu sviði. Vitaskuld vegur varnarsamningurinn við Bandaríkin frá 1951 þungt í vörnum Íslands en nýir

rammasamningar við Noreg og Danmörku um samstarf á sviði öryggis- og varnarmála á friðartímum eru mikilvægir. Viðlíka samstarf við Bretland, Kanada, Þýskaland og Frakkland er í deiglu.

Undirstaða haldgóðrar varnarstefnu Íslands til framtíðar er að fram fari vandað og faglegt hættumat fyrir Ísland sem byggt sé á bestu þekkingu. Ég hef skipað 12 manna starfshóp fólks með víðan faglegan bakgrunn til að sinna þessu starfi næstu mánuði. Formaður verður Valur Ingimundarson prófessor og sérstakur ráðgjafi verður Alyson Bailes, sendiherra og fyrrverandi forstöðumaður CIPRI öryggisstofnunarinnar í Stokkhólmi. Verklok eru áætluð fyrir næsta haust.

Góðar og viðeigandi varnir eru sameiginlegir hagsmunir þjóðarinnar. Það er mikilvægt að þær séu ekki undirorpnar pólitískum sviptivindum á heimavelli heldur byggðar á ígrunduðu mati á langtímahagsmunum og þeim váboðum sem þjóðin kann að standa andspænis á hverjum tíma. Um þetta þurfum við að ná sátt og sameiginlegum skilningi.

Virðulegur forseti. Það er rétt að segja frá því hér að í morgun gafst aðildarríkjum NATO möguleiki á því að bjóða fram flugsveitir til loftrýmiseftirlits á Íslandi á næstu tveimur árum. Viðbrögð bandalagsríkjanna voru mjög jákvæð og m.a. stefna Frakkar að því að vera hér með flugsveitir í fimm til sex vikur næsta vor. Þá buðust Bandaríkin til þess að koma með flugsveitir í loftrýmiseftirlit sumarið 2009 og Norðmenn hafa áhuga á því að taka þátt á næsta ári og Danmörk skoðar þátttöku 2009 sem og líka Spánn. Þetta eru upplýsingar eftir fund sem haldinn var í gær.

Öryggishugtakið sjálft er gjörbreytt og nær nú til miklu fleiri þátta en áður var. Til marks um þetta er sú staðreynd að NATO skilgreinir sig ekki lengur sem varnarbandalag heldur fremur sem öryggisbandalag. Upprunalegt landvarnahlutverk er enn til staðar en í hnattvæddum heimi hefur áhersla bandalagsins færst á hinar nýju hnattvæddu ógnir. Ríki ein og sér stemma ekki stigu við útbreiðslu gereyðingarvopna, alþjóðlegri glæpastarfsemi, neikvæðum afleiðingum loftslagsbreytinga, fátækt og örbirgð eða hryðjuverkum. Framboð Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna ber einnig að skoða í þessu ljósi.

Virðulegi forseti. Virk þátttaka í alþjóðlegu samstarfi, viðskiptafrelsi og aukin opnun markaða er forsenda þess að íslenskt atvinnulíf styrkist til framtíðar. Sanngjörn opin heimsviðskipti eru allra hagur og með það í huga gengur Ísland fram í Doha-viðræðunum sem því miður mættu ganga í heild betur en raunin er.

Nú sem endranær eru viðskiptatækifærin flest þar sem vöxturinn er mestur. Því er horft lengra en til gamalgróinna viðskiptalanda. Ísland hefur með EFTA samið um fríverslun við fjölmörg ríki í Afríku, Suður-Ameríu og Asíu.

Alls er Ísland nú aðili að fríverslunarsamningum við 53 ríki með samtals einn milljarð íbúa. Brátt má búast við að Kólombía, Perú, Taíland og ríki í Flóaráðinu bætist við með samningum við EFTA. Á næsta ári munu EFTA-ríkin hefja fríverslunarviðræður við Indland en samningur við Kanada er tilbúinn og verður undirritaður á næsta ári.

Hoyvíkursamningurinn við Færeyjar er tvíhliða samningur um fríverslun og ég hef orðið þess áskynja í vestnorrænni samvinnu hversu miklu sá samningur skiptir. Við gleðjumst líka yfir opnun aðalræðisskrifstofu Færeyinga hér við Austurvöll og í utanríkisráðuneytinu hefur nýr kraftur verið settur í að skoða samstarfsmöguleika við Grænland.

Nýmæli eru einnig viðræður um fríverslunarsamning við Kína sem staðið hafa allt þetta ár. Markmið samninga Íslands og Kína er niðurfelling tolla, takmarkaðar gagnkvæmar ívilnanir á sviði þjónustuviðskipta og samstarf um almenna einföldun viðskipta. Viðræðurnar við Kína ganga vel en mikilvægt er að standa vel að málum í þessum viðræðunum og það er ásetningur utanríkisráðuneytisins að eiga í þessu máli m.a. virkt samráð og tryggja upplýsingastreymi við samtök atvinnurekenda og við verkalýðshreyfinguna, þar á meðal við nefnd Alþjóðavinnumálastofnunarinnar (ILO) á Íslandi.

Greiðar heimssamgöngur hafa aldrei verið mikilvægari og góðar tengingar eru algjört forgangsmál fyrir Ísland. Nýir samningar liggja fyrir við Danmörku, Noreg og Svíþjóð um mikla útvíkkun loftferðasamninga ríkjanna frá sjötta áratugnum með mun víðtækari flugréttindum. Í júlí tókust samningar við Kanada eftir áralangar umleitanir. Samningurinn felur í sér mjög víðtæk flugréttindi fyrir íslenska flugrekendur vegna farþega- og farmflugs með ótakmarkaðri tíðni flugs og magns auk frjáls vals áfangastaða innan og handan Kanada.

Þá hafa tekist samningar við Malasíu og í undirbúningi eru samningaviðræður við Mexíkó og Síle eftir samráð við flugrekendur um forgangsröðun við gerð slíkra samninga.

Virðulegi forseti. Markaðir og alþjóðleg samvinna byggð á lögum eru hinir nauðsynlegu gagnvegir milli ríkja sem þurfa hvert á öðru að halda í breyttum heimi. Það er hin eiginlega samtrygging um frið og öryggi, greið viðskipti, réttindi einstaklinga, gott mannlíf og virðingu fyrir náttúrunni. Ísland varð aðili að þjóðarétti og samfélagi þjóðanna 1918. Á næsta ári verða liðin 90 ár frá því að þeim áfanga var náð.

Eðli málsins samkvæmt hefur saga Íslands oftast verið rakin frá innra sjónarhorni okkar á einstaklinga og hreyfingar hér heima, en nú þegar fjarlægð er náð á 20. öldina á Íslandi er mikilvægt að ná víðari sýn, að sjá okkar eigið land líka í alþjóðlegu ljósi. Allar götur frá fullveldi hafa ýmsar mikilvægar framfarir á Íslandi tengst alþjóðlegri viðurkenningu og þróun í samvinnu ríkja. Fullveldi var náð vegna alþjóðlegrar viðurkenningar á sjálfsákvörðunarrétti þjóða, útfærsla landhelginnar var viðurkennd vegna þróunar alþjóðlegs hafréttar, viðskiptafrelsi innleitt með aðild að alþjóðasamningum og tækniframfarir tryggðar með samskiptum við útlönd.

Ég hef lýst því í samtölum við starfssystkini mín frá Afríku hvernig Ísland reis úr því að vera nýlenda og meðal fátækustu ríkja Evrópu í upphafi síðustu aldar — í raun þróunarríki langt fram eftir öldinni — til þess að vera nú í hópi ríkustu samfélaga heimsins. Árangur Íslands á ýmsum sviðum er þeim áhugaefni og getur verið lifandi fordæmi.

Sannleikurinn um stöðu Íslands er sá að það er horft til okkar. Við höfum enga þá almennu sérstöðu sem skilur okkur frá skyldum í samfélagi þjóðanna. Aðrir horfa til okkar til að læra af reynslu okkar eða vegna þess að vænst er af Íslandi samstöðu og framlags innan alþjóðasamfélags-

ins. Þetta er ekki háleitt hugsjónatal heldur augljós staðreynd. Stefna ríkisstjórnarinnar er að svara kalli tímans og efla af skynsemi þátttöku Íslands í alþjóðasamstarfi.

Stjórnarsáttmálinn kveður á um að nýir hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu séu mannréttindi, þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála. Þessi yfirlýsing hefur siðferðilegt inntak og vísar til mikils metinna gilda í íslensku samfélagi og menningu. Íslendingar hafa aldrei farið með ófriði á hendur öðrum þjóðum í hefðbundnum þjóðréttarlegum skilningi og aldrei haft efni til að heyja árásarstríð af nokkru tagi. Á Íslandi skiptir hver mannssál máli og allir eru taldir með. Það er einnig kjarni mannréttinda og mannhelgi. Á Íslandi hafa líka kannanir sýnt að almenningur vill að þjóðin leggi meira af mörkum úr sameiginlegum sjóðum til þróunarsamvinnu auk þess sem óvenjumargar fjölskyldur greiða beint til barna eða fjölskyldna í þróunarlöndum.

Lýðveldið Ísland er öflugt smærra ríki í alþjóðasamfélaginu. Það er dýrmætt að ógna engum, geta gengið fram óbundin af annarlegum hagsmunum, vera þekkt fyrir að standa með alþjóðalögum í hvívetna og eiga viðskipti á heiðarlegum grunni.

[11:02]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Fram kom í ræðu hæstv. utanríkisráðherra að mikið hefði verið unnið að loftslagsmálum í utanríkisráðuneytinu. Ég hlýt að spyrja, hæstv. forseti, hvort það geti verið. Hvernig er staðan á ríkisstjórnarheimilinu varðandi loftslagsmál? Jú, þegar umhverfisþing var haldið sagði hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir að ekki ætti að sækjast eftir svokölluðu íslensku ákvæði í næstu samningalotu. Þau orð voru látin falla án þess að búið væri að ræða málið í ríkisstjórn. Hvað gerist svo? Jú, hæstv. forsætisráðherra segir á Norðurlandaráðsþingi 30. október, í andsvari við mig og ég ætla að fá að lesa þetta orðrétt, virðulegi forseti, á norsku:

„Jeg synes den klausulen vi fikk siste gang, var veldig fornuftig. Den var også veldig verdifull for Island. Det som skjer i framtiden, har vi ikke tatt stilling til. Vi har ennå ikke drøftet dette i vår regjering, og vi har ikke tatt offisiell stilling til det vis-à-vis andre land."

Hér segir að þetta hafi ekki verið rætt í ríkisstjórn en að þessi klásúla hafi verið skynsamleg.

Hvað gerist síðan? Þarna fer hæstv. forsætisráðherra varlega en í gær 7. nóvember segir hæstv. forsætisráðherra að Ísland eigi að sækja um þessa klásúlu, þetta íslenska ákvæði. Ég tel raunar að það sé skynsamleg og rétt afstaða. Þetta var mjög mikilvægt ákvæði og gott fyrir loftslagið eins og við vitum. Hæstv. forsætisráðherra skar úr um það í gær að sækja eigi um þessa klásúlu.

Hæstv. umhverfisráðherra bætir um betur í gær og segir: Nei, það á ekki að gera það. Ég hlýt að spyrja, virðulegi forseti: Hvað eru ráðherrarnir að hugsa? Þarna tala lykilráðherrar. Lykilráðherrarnir eru umhverfisráðherra, iðnaðarráðherra, forsætisráðherra og utanríkisráðherra og ég vil spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Er ekki verið að skaða samningsstöðu Íslands á erlendri grund með þessu tali út og suður í ríkisstjórninni?

[11:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Loftslagsmálin eru vissulega til umfjöllunar í utanríkisráðuneytinu rétt eins og í umhverfisráðuneytinu, forsætisráðuneytinu og ríkisstjórninni allri, enda málið þess eðlis að það varðar okkur öll og ekki síst Alþingi.

Málið er í undirbúningi í umhverfisráðuneytinu og núna er stefnt að því að fara á fundinn í Kaupmannahöfn sem haldinn verður 2009. Það er sá fundur sem er mikilvægastur í þessu máli. Við leggjum aðaláherslu á, eins og fjölmörg önnur ríki á þessu stigi, að ná öllum ríkjunum að þessu borði þannig að Sameinuðu þjóðirnar geti gert um málið bindandi samkomulag, sem bindur ekki síst stærstu þjóðirnar. Það er aðalatriðið núna, að ná þessu fram. Þegar því hefur verið náð fram þá geta menn velt því fyrir sér hvernig eigi að útfæra samninga varðandi einstök ríki. Aðalatriðið núna er að ná bindandi samkomulagi sem allar þjóðir, ekki síst þær sem mest menga, verða aðilar að og á það er lögð áhersla fyrir fundinn í Kaupmannahöfn árið 2009.

[11:06]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Sú staða sem upp er komin er grafalvarleg. Íslenska ákvæðið náðist í gegn með þrotlausri vinnu ráðherra og embættismanna á erlendum vettvangi. Við þurftum að sannfæra önnur ríki um stöðuna þannig að aðrir ráðherrar áttuðu sig á því að átta sinnum betra er að framleiða t.d. eitt tonn af áli hér, fyrir loftslagið, en framleiða það með olíu og kolum. Þetta sáu allir umhverfisráðherrar annarra ríkja og samþykktu íslenska ákvæðið. Það er mikilvægt fyrir lofthjúpinn.

Hvað er svo að gerast á Íslandi núna? Ráðherrar koma með mjög misvísandi skilaboð. Hæstv. samfylkingarráðherrar sem hafa hingað til talað hafa verið á móti ákvæðinu og reyndar alla tíð. En hæstv. forsætisráðherra talar með ákvæðinu, telur það skynsamlegt, að það haldi sveigjanleika fyrir framtíðina o.s.frv. Það er hárrétt hjá hæstv. forsætisráðherra og er ekki boðlegt, virðulegur forseti, að hæstv. utanríkisráðherra skuli ekki telja þetta alvarlegt mál. Við gætum skaðað samningsstöðu okkar og það er ekki hægt að ná íslenska ákvæðinu fram á ný nema þeir ráðherrar sem eiga að fara í samningaviðræðurnar beiti sér af fullum krafti við að viðhalda ákvæðinu.

Ég spyr, hæstv. forseti: Er líklegt að menn beiti sér í málinu þegar þeir tala eins og hér hefur komið fram? Ráðherrarnir tala út og suður í málinu og þrír af þessum fjórum lykilráðherrum í málinu eru frá Samfylkingunni. Það eru hæstv. umhverfisráðherra, hæstv. iðnaðarráðherra og hæstv. utanríkisráðherra. Þá er staðan ekki góð. Ég bið hæstv. utanríkisráðherra að íhuga þessa stöðu. Það er hlutverk hæstv. utanríkisráðherra að halda utan um samningsstöðu okkar á erlendum vettvang. Þessi staða er ekki boðleg fyrir ríki eins og Ísland.

[11:08]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Það er einhver misskilningur á ferðinni af hálfu hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur vegna þess að engar samningaviðræður af þessu tagi eru í gangi. Samningaviðræðurnar núna snúast um að ná öllum að þessu borði, að ná að búa til alþjóðlegt samkomulag sem skuldbindi þjóðir heims, ekki bara sumar heldur allar og ekki síst þær sem mest menga. Það er það sem skiptir mestu máli á þessu stigi, að þetta náist fram. Um það eru t.d. allar þjóðir Norðurlandanna sammála, að því takmarki þurfi að ná í Kaupmannahöfn árið 2009. Það eru samningsmarkmiðin á þessu stigi fyrir þjóðir heims að ná þessu fram.

Síðan geta menn, eins og ég sagði, virðulegur forseti, velt því fyrir sér hvernig vinna eigi úr málinu en á þessu stigi snýst það um að ná fram alþjóðlegri bindandi niðurstöðu í málinu.

[11:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég velti því fyrir mér hvort það séu svo miklar gleðifréttir að nokkur helstu herveldi NATO geti hugsað sér að koma hingað með stríðstól sín á næstu tveimur árum til að leika sér í lofthelginni, að það eigi erindi sem sérstakur innskotskafli í ræðu hæstv. utanríkisráðherra. En þeirrar skoðunar var greinilega hæstv. iðnaðarráðherra sem kom boðskapnum hingað til hennar í púltið.

Ég þakka þessa munnlegu skýrslu sem kemur eðli málsins samkvæmt víða við eins og umfang þessa málaflokks er orðið. Það má velta því fyrir sér hvort ekki sé orðið tímabært að kaflaskipta þessari umfjöllun þannig að menn taki t.d. sérstaklega fyrir það sem hér er kallað varnarmál, annars vegar þróunarsamvinnu og slíka hluti, í þriðja lagi hin klassísku alþjóðastjórnmál og utanríkismál og þar fram eftir götunum. Umfang málaflokksins vex. Það sjáum við af efnisþáttunum sem þar falla undir en líka af útgjöldum utanríkisráðuneytisins sem ég mun aðeins koma inn á á eftir. En fyrst nokkur atriði úr ræðu hæstv. ráðherra sem ég vil staldra við.

Í upphafi ræðir ráðherra um það verkefni sem ný ríkisstjórn hafi staðið frammi fyrir á sviði öryggis- og varnarmála í kjölfar brottfarar Bandaríkjahers. Hún talar um að ýmsir lausir endar hafi verið óhnýttir. Ég held að þetta sé vægt til orða tekið hjá ríkisstjórn sem hefur stofnað til stórfelldra útgjalda af þessu tilefni án heimilda í fjárlögum og þarf að sækja um hálfa og heila milljarða í viðbót samkvæmt fjáraukalögum eða fjárlagafrumvarpi næsta árs.

Hæstv. utanríkisráðherra nefnir einnig fyrirbærið hnattvæðingu. Ég hefði haft gaman af því að hæstv. ráðherra hefði þá umræðu aðeins dýpri og m.a. kæmi í ljós hvort hæstv. utanríkisráðherra skrifar upp á það fyrirbæri eins og almennt er um það fjallað, sem ætla mætti af þessum texta. Forvitnilegt væri að vita hvort hæstv. ráðherra fylgir þeim sem gagnrýna fyrirbærið, a.m.k. að því leyti sem því er áfátt og tekur ekki tillit til mannréttinda, félagslegra sjónarmiða og umhverfismála.

Í kafla um utanríkisþjónustu nýrrar aldar sem ráðherra ræðir má til sanns vegar færa að utanríkisþjónustan verður að laga sig að nýjum tímum og nýjum verkefnum. En það þurfa auðvitað fleiri að gera. Ég vil í því samhengi nefna stöðu Alþingis og utanríkismálanefndar. Ég held að það sé óumflýjanlegt að taka til skoðunar að efla utanríkismálanefnd og gera hana betur í stakk búna til að sinna sínu hlutverki á þessu sviði, fylgjast með þeim stórauknu útgjöldum sem á komandi árum eiga að renna til þróunaraðstoðar, til varnarmála ef svo heldur sem horfir eða hvað sem menn vilja kalla það.

Ég fagna áherslum á norðurslóðir sem forgangsverkefni. Ég hef sjálfur verið talsmaður þess að Íslendingar settu sér það sem ég hef stundum kallað nærsvæðastefnu, að safnað yrði saman áherslum okkar á sviði samskipta við grannríkin og norðursvæðin. Í því sambandi vil ég leyfa mér að nota tækifærið og fagna sérstaklega ræðismannsskrifstofu Íslands í Færeyjum og færeyskum fulltrúa í Reykjavík. Ég vona að sem allra fyrst komist sambærileg skipan mála á í samskiptum okkar við Grænland.

Þá að öðrum atriðum. Í kafla V um störf sem er gefin sú fallega yfirskrift *Störf í þágu friðar* er m.a. komið inn á Afganistan, friðargæsluna og stöðu mála þar. Þar segir hæstv. ráðherra að þótt verkefnið sé gríðarlega erfitt sé enginn vafi á því að mikið hafi þegar áunnist. Er það? Hefur mikið þegar áunnist í Afganistan? Hver er staða mála þar? Er ekki veruleikinn sá að ástandið er verra þar í dag en það hefur verið mjög lengi, að slepptu kannski stuttu tímabili á síðustu mánuðum ársins 2001, þ.e. eftir að ófriðnum lauk og fyrri hluta árs 2002? Er ekki veruleikinn sá að talíbönum vex ásmegin og ýmsum fleiri hópum og héraðshöfðingjum, að mannfall óbreyttra borgara er vaxandi og að ópíumframleiðslan er í hæstu hæðum. Er ekki veruleikinn sá að fullur tugur þúsunda óbreyttra borgara hefur þegar látið lífið vegna átakanna frá því að árásirnar voru gerðar á Afganistan snemma vetrar 2001? Þar af hafa fallið fleiri óbreyttir borgarar í Afganistan á síðasta einu og hálfa árinu en féllu í árásunum á Bandaríkin 11. september nefnt ár.

Ég held að við þurfum að taka til skoðunar stöðu okkar að þessu leyti. Ég vísa til umræðu sem varð hér í gær um íslensku friðargæsluna og spurningarinnar um hvort hún eigi yfir höfuð erindi í Afganistan við þær aðstæður sem þar eru og í ljósi þeirra lagaákvæða sem sett voru á Alþingi síðastliðið vor um þá starfsemi að hún skuli annars vegar alfarið vera á borgaralegum forsendum og hún megi hins vegar aldrei brjóta í bág við mannréttindasamninga og sáttmála.

Svo kemur að liðnum öryggi og varnir í ræðu hæstv. ráðherra og mætti margt um það allt saman segja. Ég held að ég staldri aðeins við þá staðreynd, sem er ástæða til að fari ekki fram hjá mönnum, að inn á íslensku fjárlögin á nú að koma samkvæmt frumvarpi í fyrsta sinn liðurinn Varnarmál 03.213 og á hann á að setja 533,8 millj. kr. En þá er ekki allt talið. Ef við tökum rekstur Ratsjárstofnunar með á hún að kosta 822,3 millj. á næsta ári. Þá erum við komin í 1.356 millj. Ef við tökum fastanefnd Íslands hjá NATO með á rekstur hennar að kosta 100 millj. Ef við tökum árgjaldið til NATO, iðgjaldið til að fá að vera í klúbbnum, þá er það 65 millj. Þá erum við komin vel yfir 1,5 milljarða og við þetta bætist að á fjáraukalögum þessa árs á að biðja um a.m.k. 600 ef ekki 800 millj. kr. eftir því hvort við tökum 200 millj. til loftflutninga á vegum NATO þarna með. Með

öðrum orðum: Sá veruleiki blasir við okkur að á einu og hálfu ári eða varla það eiga renna úr ríkissjóði Íslands 2,1–2,5 milljarðar kr. í hernaðarleg verkefni. Þá vantar mikið upp á að öllum útgjöldum sem þessu tengjast sé til haga haldið því ljóst er að aðilar eins og Landhelgisgæslan, ríkislögreglustjóri og sýslumannsembættið á Suðurnesjum, svo eitthvað sé nefnt, bera heilmikil útgjöld og vaxandi sem þessu tengist.

Auðvitað þarf að fara yfir og kortleggja hvað þessi ósköp öllsömul kosta okkur, móttaka á erlendum herjum til æfinga hér á landi o.s.frv., samanber fagnaðarerindið sem skotið var inn í ræðu utanríkisráðherra áðan. Vel að merkja, allt þetta brölt er undir þeim formerkjum að það sé á svokölluðum friðartímum, þetta eru útgjöldin á svokölluðum friðartímum, því ef þeir verða ekki fyrir hendi og ófriðlegar horfir, þá á gamli samningurinn við Bandaríkin að bjarga okkur, ekki þetta.

Ég held að við séum að glata hér niður sorglega góðu tækifæri til að brjóta í blað í utanríkismálum Íslands og endurskilgreina þetta viðfangsefni. Það erum við því miður ekki að gera, þetta er allt saman fast í gamla farvegi hernaðarhyggjunnar og „militarismans“. Í staðinn fyrir að skilgreina þau verkefni sem núna blasa við okkur á borgaralegum forsendum, björgunarstörf, mengunarvarnir og annað slíkt sem snýr að hafinu, að Ísland verði ekki bara herlaust land heldur afvopnað svæði, „demilitariserað“ með hliðstæðum hætti og t.d. Álandseyjar, kjarnorkuvopnalaust svæði og friðlýst sem slíkt og að við öflum þeirrar stöðu okkar viðurkenningar á alþjóðavettvangi í staðinn fyrir að hrökklast í þann farveg að fara að taka inn á íslensku fjárlögin nýtilkomin útgjöld til hernaðarlegra málefna svo nemur engum smáfjárhæðum. Á næsta ári kostar þetta meira en allur rekstur Háskólans á Akureyri, sem vissulega fær of lítið fé.

Síðan að öryggi og öryggishugtakinu sem hæstv. ráðherra nefnir þarna og stöðu NATO í því sambandi og það tengist líka því sem ég ræddi áður um Afganistan og erindi okkar þar. Hæstv. ráðherra telur það til marks um breytta tíma í þessum efnum að NATO skilgreinir sig nú ekki lengur sem varnarbandalag heldur sem öryggisbandalag. Það er rétt að NATO hefur breyst og sú þróun hófst strax upp úr 1990 með fundum í Róm, New York og víðar. En hvernig hefur það breyst og hvað er þá fólgið í þessu nýnefni öryggisbandalag í staðinn fyrir varnarbandalag? Jú, það er væntanlega hið nýja hlutverk NATO að geta látið til sín taka utan landamæra aðildarríkjanna, það sem á ensku er kallað „Out of Area Strategy“ og við höfum séð dæmin um og tveir atburðir eru táknrænir fyrir. Það eru loftárásir NATO á Júgóslavíu á sínum tíma þar sem m.a. var skotið á borgaraleg skotmörk eins og útvarpsturninn í Belgrad sem er klárt brot á alþjóðalögum, og það er Afganistan og það hlutverk sem NATO tók við þar, eða Bandaríkjamenn hentu í NATO sumarið 2003, að NATO er orðið að einhvers konar hreinsunardeild eftir Bandaríkjamenn þar sem þeir hafa farið um með báli og brandi. Það er nú hlutverkið.

Hvað eigum við að gera í þeim klúbbi? Hvaða erindi eigum við í klúbb sem nú er kominn með þetta hlutverk? Við áttum það svo sem aldrei, en enn þá fjarstæðukenndara er það í dag að slíkt sé í samræmi við þær áherslur og þá arfleifð Íslands að vera herlaus og hlutlaus og friðsöm smáþjóð, að eltast við þetta. Þess vegna er ég algjörlega andvígur þeim áherslum sem lesa hefur mátt á köflum út úr ræðum og málflutningi nýs utanríkisráðherra, að við eigum að leggja sérstaka og aukna áherslu á virka þátttöku í NATO. Ég tel að það sé verið að fara í ranga átt.

Má ég þá líka spyrja, af því að ráðherra kemur inn á það hér að skipaður hafi verið sérstakur 12 manna starfshópur fólks með víðan faglegan bakgrunn til að framkvæma vandað og faglegt hættumat við Ísland: Hvar er öryggismálanefndin nýja og hverju sætir að hún er ekki komin á koppinn? Henni var lofað fyrst í september fyrir meira en ári síðan þegar Bandaríkjaher var að hverfa úr landi og það er endurtekið í stjórnarsáttmála og sagt: „Ríkisstjórnin mun fylgja markaðri stefnu í öryggis- og varnarmálum og koma á fót samráðsvettvangi stjórnmálaflokkanna um öryggismál.“ Hvaða óskaplega tíma tekur að koma þessu á? Er svona rosalega erfitt að semja bréfið til flokkanna og biðja þá um fulltrúa? Hvað vefst svona fyrir mönnum? Ég mótmæli því að þessi vettvangur skuli ekki vera kominn til sögunnar, hann hefði auðvitað átt að vera það strax í fyrrahaust og full þörf á, sérstaklega ef menn eru að setja mál í nýjan farveg og aðilar eru að fara að vinna verkefni af þessu tagi, að framkvæma þetta áhættumat, sem munu kosta fjármuni. Þá hefði auðvitað verið eðlilegt að það hefði verið undir yfirumsjón eða a.m.k. í tengslum við starf slíks öryggismálahóps eigi hann að verða eitthvað annað en orðin tóm, ef þetta á að verða eitthvað meira en sýndarmennskan, ég tala nú ekki um ef þetta á aldrei að verða neitt, ef þetta á bara að standa þarna en ekkert að gerast. Þarna hefur greinilega ekki verið unnið af neinum miklum krafti að hlutunum, verð ég að segja.

Ég vil að síðustu segja um ástand heimsmála almennt að það er auðvitað mjög dapurlegt að standa frammi fyrir því á nýrri öld, sem hæstv. ráðherra ræðir um í upphafi ræðu sinnar, að við skulum horfast í augu við ástand af því tagi sem er í Írak og Afganistan, sem er í Miðausturlöndum og Palestínu, sem er núna í Pakistan og Tyrklandi, á landamærum Tyrklands og Íraks, svo fátt eitt sé nefnt og maður sleppi Afríku í bili. Að við skulum líka horfa upp á þær hrikalegu andstæður sem fara vaxandi í samskiptum norðurs og suðurs, að við skulum horfa upp á svokallaða hnattvæðingu sem er fjarri því að geta talist sjálfbært fyrirbæri, er rekin áfram af forsendum stórfyrirtækja og áhættufjárfesta og gengur gegn þeim markmiðum sem alþjóðasamfélagið að öðru leyti er að reyna að ná fram, t.d. með þúsaldarmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna og áætlun Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun og sjálfbæra framvindu.

Hér hef ég ekki nefnt vígbúnaðarkapphlaupið sem er auðvitað á fullu og þá staðreynd að á þessu ári og hinu næsta verður varið meiri fjármunum í heiminum til vígbúnaðar og vígvæðingar en nokkru sinni fyrr í mannkynssögunni. Þar er forusturíki Bandaríkin sem þróa ný kjarnorkuvopn þvert á samninga um hið gagnstæða að eyða þeim og þannig mætti lengi áfram telja. Menn geta skammast út í Íran og haft af því áhyggjur en hvernig standa kjarnorkuveldin sjálf að málum? Eru þau ekki að þróa vopn og ýmiss konar vígbúnað þeim tengdan, með stjörnustríðsáætlanir og fleira í þeim dúr, sem auðvitað gengur þvert á viðleitni al-

þjóðasamfélagsins að öðru leyti, að halda aftur af útbreiðslu kjarnorkuvopna og hvað þá að þeim verði eytt eins og á að gera samkvæmt samningnum, enda hafa þau verið dæmd ólögleg af Alþjóðadómstólnum í Haag, bæði tilvist þeirra sem slík og hótunin um að beita þeim?

Það er ekki svo að hægt sé að segja að meginstraumarnir í þróun alþjóðamála séu jákvæðir nema að mjög litlu leyti, því miður. Vonandi tekst mönnum t.d. að koma málum á rekspöl hvað varðar gróðurhúsaáhrif og losun mengandi lofttegunda eins og hæstv. ráðherra ræddi hér og rætt var í andsvari. Það er vissulega rétt að mikilvægt er að ná öllum helstu mengunarríkjunum saman að því borði og þar verður Ísland akkúrat í hópnum því að nú stefnir í (Forseti hringir.) að við verðum heimsmethafar í losun gróðurhúsalofttegunda á mann.

[11:25]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður gerði að umtalsefni að íslensk stjórnvöld hefðu glatað tækifæri til að endurmeta varnarviðbúnað frá grunni í kjölfar breyttra aðstæðna. Því er þveröfugt farið. Hv. þingmaður nefndi kostnaðarliði sem fallið hafa á íslenska ríkið vegna brottfarar varnarliðsins. Það er alveg ljóst að viðbúnaður varnarliðsins var með tilteknum hætti og endurskipulagning á þessum verkefnum stendur yfir. Það er líka algjörlega ljóst, eins og fram kom í ræðu hæstv. utanríkisráðherra, að ætlunin er að nýta það tækifæri sem nú er, það lag sem nú er til að byggja nýja og annars konar samstöðu um markmið í öryggis- og varnarmálum landsins.

Hv. þingmaður talar hér fyrir því „demilitarisera“ landið og virðist þar vera að tala fyrir úrsögn úr Atlantshafsbandalaginu. Þar held ég hins vegar að skilji milli hans og meiri hluta þingheims í þessu máli. Ég held að þvert á móti séu öll rök fyrir því að við byggjum framtíðaröryggis- og varnarviðbúnað okkar á grundvelli aðildar að Atlantshafsbandalaginu en það hefur sýnt sig að það er að þróast mjög jákvætt yfir í að verða öryggisbandalag. Hv. þingmaður nefndi hér afmarkað tilvik til að kasta rýrð á það hlutverk hér áðan. Ég held að við ættum líka að horfa til þess hvernig það varð hlutverk Atlantshafsbandalagsins að binda enda á þjóðarmorðin í Bosníu og hvernig það varð aftur hlutskipti Atlantshafsbandalagsins að koma í veg fyrir sams konar þjóðarmorð í Kosovo.

[11:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég var að tala um víðtækara endurmat en bara það sem menn mundu kalla mat á varnar- eða öryggismálum í hefðbundnum skilningi þess orðs. Ég tel að meta eigi utanríkispólitíska stöðu Íslands að þessu leyti í heild sinni á nýjum grunni og að við eigum kjörið tækifæri til þess að endurmeta þá hluti þegar það fagnaðarefni ber okkur að höndum að erlendur her hverfur loks úr landinu vegna þess að hann telur enga þörf lengur fyrir veru sína hér sjálfur. Þá finnst mér það ákaflega umhendis að við förum að reyna að sannfæra okkur um að það verði samt eitthvað að koma í staðinn, þannig að við verðum að reyna fá Norðmenn og Frakka og Spánverja til að koma hingað svona af og til með herþotur því að annars líði okkur illa. En bandarískri herinn sem á að hafa eitthvert vit á þessu taldi enga þörf fyrir veru sína sjálfir. Samfylkingin er greinilega ósammála honum og telur að hér þurfi samt eitthvað sem að vísu má ekki kalla harðar hervarnir heldur mjúkar. Það er orðalagið sem notað er í skýrslu utanríkisráðherra og vísar sjálfsagt til þess sem hv. þm. Árni Páll Árnason var að tala um, aðildina að NATO, um þróun þess fyrirbæris.

Um þann klúbb erum við í grundvallaratriðum ósammála. Ég tel að þróunin í NATO síðastliðin 15 ár sé hörmuleg og mannkynið glataði sögulegu tækifæri að menn skyldu ekki leysa NATO upp eftir að Varsjárbandalagið leystist upp og hverfa frá hugsun hernaðarbandalaganna til alþjóðlegrar lýðræðislega uppbyggðrar öryggisgæslu í heiminum og efla stofnanir eins og ÖSE, og öryggisráð Sameinuðu þjóðanna í því skyni og láta þær fá sínar eigin sveitir til friðargæslu í staðinn fyrir að þurfa áfram að byggja á hernaðarhugsuninni og afnotum af sveitum herja til friðargæslu í heiminum. Ég tel þróun NATO vera þvert á móti mjög varhugaverða og Ísland eiga enn síður erindi í þann klúbb í dag en það gerði áður fyrr.

[11:29]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varnarlið Bandaríkjanna fór af landi brott vegna þess að Bandaríkjamenn mátu hagsmunum sínum ekki best borgið með áframhaldandi veru þess. Það mat byggðist ekki að neinu leyti á mati á íslenskum hagsmunum eða íslenskum þörfum. Mér er það nokkurt undrunarefni, hafandi í huga að hv. þingmaður hefur ekki sýnt mikla trú á dómgreind bandarískra hernaðaryfirvalda eða núverandi stjórnvalda í Washington, að hann skuli byggja svo mjög á mati bandarískra stjórnvalda og telja að það sé fullnaðarmat út frá íslenskum hagsmunum og íslenskum þörfum í nútíð og framtíð.

Um það sem hv. þingmaður sagði um Atlantshafsbandalagið og hlutverk þess og að við hefðum glatað sögulegu tækifæri með því að leysa ekki upp Atlantshafsbandalagið eftir lok kalda stríðsins, vil ég bara segja og minna á að á fjögurra ára tímabili voru hundruð þúsunda manna myrt í átökum í Bosníu. Það var atbeini Atlantshafsbandalagsins sem batt enda á það blóðbað. Á sama tíma var það alveg ljóst að allar aðrar alþjóðastofnanir voru komnar í algjört þrot um lausn á þeim vanda. Engin önnur alþjóðastofnun var í stakk búin til þess að taka á því máli.

Er ástandið í Bosníu í dag með þeim hætti að hv. þingmaður þurfi að skammast sín fyrir það eða að við sem Íslendingar og aðildar að NATO þurfum að skammast okkur fyrir það? Nei, það var þvert á móti tafarlaust bundinn endi á það blóðbað. Gríðarlega mikil orka var lögð í að byggja upp lýðræðislegar stjórnarstofnanir og þar hefur náðst umtalsverður árangur. Það er langtímaverkefni sem mun örugglega taka einhverja áratugi áður en atbeina alþjóðasamfélagsins lýkur þar endanlega. En það er líka hlutur sem við verðum að vera tilbúin að gera, að standa í ístaðinu svo lengi sem þarf til að hjálpa meðbræðrum okkar.

[11:31]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Ekki er tími fyrir dýpri hugmyndafræðilega umræðu sem þó hefði verið fróðlegt og gaman að fara í og varpa upp spurningunni: Hvernig hefur leið hernaðarhyggjunnar og vígbúnaðarins gefist mannkyninu til að skapa frið í heiminum? Erum við nær því marki en við vorum fyrir 10 til 50 árum? Er þessi aðferðafræði, sem búið er að ástunda í þúsundir ára með styrjöldum og blóðbaði, ekki að verða fullreynd hjá mannkyninu? Vopn hafa tilheigingu til að vera notuð þar sem þeim er hlaðið upp, þar á meðal á Balkanskaga. Þar var eitt svakalegasta vopnabúr af hefðbundnu tagi sem fyrirfannst í Evrópu eins og kunnugt er. Það var heldur betur notað og ég vona að hv. þingmaður sé ekki að reyna að gera mig ábyrgan fyrir þjóðernishreinsunum og blóðbaði þar þótt að ég leyfi mér á hugmyndafræðilegum forsendum að gagnrýna hernaðarhyggjuna. (Gripið fram í.)

Við gætum þess vegna rætt um samningaviðræðurnar í Rambúje og hvernig þeim var strandað. Var mikill vilji hjá þeim sem ætluðu sér að fara í stríð til þess að leysa málið með diplómatískum og pólitískum hætti? Eigum við að ræða það? Við gætum líka rætt um styrjaldaraðilana í Kosovo sem hétu skæruliðar og glæpahópar þangað til það hentaði vestrænum aðilum að kalla þá frelsisher Kosovo. Þeir urðu svo að skæruliðum aftur sex mánuðum síðar. Þannig var nú hræsnin og tvískinnungurinn þar en við skulum sleppa því hér.

Það er ógæfulegt að menn skuli ekki ná pólitískum forsendum til að endurskilgreina öryggismál og öryggisgæslumál heimsins. Þau eru föst í viðjum hernaðarhyggjunnar og hernaðarbandalaganna. Lýðræðislegar öryggisgæslustofnanir, ÖSE og sjálft öryggisráð Sameinuðu þjóðanna, sem menn hafa af veikum mætti reynt að byggja upp, eru máttlausar (Forseti hringir.) vegna þess að herveldin vilja ekki færa verkefnin til þeirra. Það hentar stórvelda- og hernaðarhagsmunum þeirra að deila og drottna og það er sú pólitík sem mér finnst hv. þingmaður skrifa upp á, því miður.

[11:34]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er alltaf spennandi þegar við ræðum utanríkismál og ég vek athygli á því að við munum ekki ræða Evrópumálin sérstaklega núna því að hæstv. utanríkisráðherra hefur boðað að sérstök skýrsla um Evrópumál komi síðar til umræðu í þinginu. Það verður spennandi að sjá hvort þessi nýbreytni skili sér í góðum umræðum.

Ég vil byrja á að taka undir það sem fram kom í ræðu hæstv. utanríkisráðherra og einnig í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar að áherslurnar eru vissulega breyttar og tvennt stendur upp úr. Annars vegar eru það varnarmálin en í ljósi breyttrar stöðu er miklu meiri þungi á varnarmálum, bæði í vinnu okkar á Alþingi og í samfélaginu almennt. Hins vegar eru það þróunarmálin en pólitísk samstaða er um að stórauka framlög til þróunarmála og reyna að ná þeim markmiðum sem sett hafa verið á vettvangi Sameinuðu þjóðanna um að auka framlög upp í ákveðna prósentu af vergri þjóðarframleiðslu. Sátt er um þau mál og menn vilja auka framlögin sem fyrst. Það verða því talsverð útgjöld bæði á sviði varnarmála og þróunarmála. Eins og fram kom hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni er mikilvægt fyrir okkur í utanríkismálanefnd Alþingis að hafa aðhald á framkvæmdarvaldinu og fylgjast með þessum tveimur málaflokkum og útgjöldunum til þeirra.

Virðulegur forseti. Ég vil ræða aðeins um varnarmálin. Bandaríkjamenn fóru af landinu í fyrra sem varð til þess að við þurftum að hugsa öryggismál okkar upp á nýtt. Ríkisstjórnin hefur nú boðað að setja eigi upp einhvers konar samráðsvettvang. Ekki er búið að koma honum á stofn enn þá en mikilvægt er að það verði gert sem fyrst og ég bind miklar vonir við hann.

Það sem helst hefur borið til tíðinda í varnarmálum er að Bandaríkjamenn hafa talsvert minni viðveru hér á svæðinu almennt, á Íslandi, Grænlandi og í Færeyjum. Segja má að öryggismálin hafi veikst hér á svæðinu og þá sömuleiðis afl okkar í björgunarmálum. Það hefur orðið til þess að við þurfum að endurskipuleggja þau mál sérstaklega með hagsmuni okkar í huga.

Ljóst er að á næstu árum munu mörg skip sigla í kringum landið með olíu. Talað er um að árið 2015 sigli 500 skip í kringum Ísland með þúsund tonn af olíu hvert og við vitum líka að um 20% af olíu- og gasauðlindum í heiminum er að finna á Barentssvæðinu. Við þurfum því að vera vakandi gagnvart þessu og að sjálfsögðu þurfa öll ríki að gæta öryggismála sinna.

Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir gerði tvo rammasamninga þegar hún var utanríkisráðherra, bæði við Dani og Norðmenn. Ég bind miklar vonir við samningana, að þeir verði fylltir út með nánari ákvæðum því að þeir eru frekar óljósir eins og þeir eru í dag.

Við fengum upplýsingar í utanríkismálanefnd Alþingis varðandi Ratstjárstofnun sem er mikilvæg stofnun í þessu sambandi. Fundur var haldinn í utanríkismálanefnd 9. ágúst þar sem rædd voru loftvarnamál landsins því að Bandaríkjamenn hættu að reka ratsjárstöðvarnar 15. ágúst sl. Ég tel ástæðu til að spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Hvenær fáum við lagafrumvarp um ratsjáreftirlitið? Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir lagði fram frumvarp í vor sem stoppaði reyndar í ríkisstjórninni. Hvers vegna kemur frumvarpið ekki fram? Ég tel mjög mikilvægt að það gerist sem fyrst. Búið er að segja upp öllum starfsmönnum á Ratsjárstofnun með sex mánaða fyrirvara og uppsagnirnar taka gildi snemma á næsta ári en þá verðum við að vera komin með nýja löggjöf. Tíminn er því afar naumur og starfsmennirnir búa við mikla óvissu.

Ég vil líka í þessu sambandi koma inn á mál sem mér hugnast illa en það er hvernig staðið er að starfsmannamálum. Gert hefur verið að umræðuefni í fjölmiðlum hvernig starfslok forstjóra Ratsjárstofnunar bar að. Á forsíðu Fréttablaðsins var sagt að forstjórinn hafi gengið á dyr en það er ekki rétt. Fréttamaðurinn studdist, að því er virðist, við upplýsingar úr utanríkisráðuneytinu.

Bæði utanríkisráðuneytið og fyrrverandi forstjóri Ratsjárstofnunar sendu frá sér sérstakar yfirlýsingar varðandi starfslokin. Þar kemur fram að utanríkisráðuneytið hafi ekki haft neitt út á vinnu forstjórans að setja og þakkar honum gott starf. Fyrrverandi forstjóri, Ólafur Örn Haraldsson, kom því sérstaklega á framfæri í fréttatilkynningu að hæstv.

utanríkisráðherra hafi hreinlega beðið hann um að hætta án þess að nokkuð hafi verið hægt að finna að störfum hans.

Mikill árangur hafði náðst í rekstri Ratsjárstofnunar. Rekstrarkostnaður lækkaði um 400 milljónir, úr 1,2 milljörðum í 800 milljónir og búið var að segja upp 50 manns. Þetta voru mjög sársaukafullar aðgerðir og fyrrverandi forstjóri fór í gegnum þær án teljandi vandræða. Ég álykta því að störf hans hafi verið góð og það er reyndar staðfest af utanríkisráðuneytinu. Ég hlýt því að spyrja: Hvað er hér á ferðinni?

Virðulegur forseti. Ég mun nú lesa upp úr leiðara *Morgunblaðsins* sem skrifaður var af þessu tilefni. Þar er minnst á mannabreytingar og eru þar sérstaklega nefndir tveir menn, Ólafur Örn Haraldsson, forstjóri Ratsjárstofnunar, og Alfreð Þorsteinsson sem leiddi uppbyggingarstarf nýs sjúkrahúss hér í bæ. Tilvitnun hefst:

„Í eina tíð var það siður í íslenskri pólitík að þeir sem völdin höfðu hverju sinni beittu þeim til þess að flæma pólitíska andstæðinga úr stöðum eða koma í veg fyrir að þeir fengju vinnu. Um þetta eru ljót dæmi þótt ekki sé leitað lengra aftur en til lýðveldistímans. Svo lagðist þessi siður af.“

Á öðrum stað segir:

„Það væri stórt skref aftur á bak ef horfið yrði til gamalla ósiða í þessum efnum og ómögulegt að segja hvenær og hvar þeim vígaferlum yrði lokið og hverjir hefðu orðið fórnarlömb þeirra.“

Aðeins neðar stendur:

„Þess vegna er mikilvægt fyrir nýja valdamenn að ganga hægt um gleðinnar dyr þegar þeir beita nýfengnum völdum. Auðvitað verða þeir að hafa svigrúm til að koma fram margvíslegum breytingum. En þótt það geti verið einber tilviljun að tveir trúnaðarmenn Framsóknarflokksins hafi horfið úr þýðingarmiklum störfum á undanförnum vikum, hættir það að vera tilviljun ef fleiri framsóknarmenn bætast í þann hóp.

Það verður fróðlegt að fylgjast með því hvort ný kynslóð stjórnmálamanna freistast til þess að taka upp gamla ósiði og koma fram hefndum á pólitískum andstæðingum.“

Virðulegur forseti. Þetta er umhugsunarvert því að Ratsjárstofnun er búin að ganga í gegnum miklar breytingar og ég tel stofnuninni ekki til bóta að auka enn frekar á óróleikann. Mér finnst það mjög ankannalegt með hagsmuni Ratsjárstofnunar í huga. Ég hef talsverða reynslu sem fyrrverandi ráðherra og ýmsir pólitískir forustumenn unnu í stofnunum sem tilheyrðu þeim ráðuneytum sem ég stýrði á sínum tíma. Ég nefni af handahófi menn sem stóðu sig mjög vel: Magnús Jónsson á Veðurstofunni, Jón Gunnar Ottósson í Náttúrufræðistofnun Íslands, sat í stjórn Samfylkingarinnar, og Karl Steinar Guðnason í Tryggingastofnun. Þeir eru allir prýðilegir forstöðumenn. Ég hafði ekkert út á þeirra störf að setja og stuggaði ekki við þeim. Ég spyr því: Hvað er hér á ferðinni? Ég vona að við sjáum ekki meira af þessu því að ég tel að það jaðri við pólitískar ofsóknir og þá er mikið sagt.

Ég vil einnig fjalla um málefni friðargæslunnar og nefni að í september sl. tilkynnti hæstv. utanríkisráðherra að frá og með 1. október mundi íslenska friðargæslan hætta þátttöku í þjálfunarverkefni NATO í Írak. Ég gerði verulegar athugasemdir við það því að verkefnið byggist á öryggisákvæðum, tilmælum í öryggisráðinu. Um er að ræða NATO-verkefni og var ein manneskja á okkar vegum við friðargæslu í Írak. Á sama tíma og við sækjumst eftir sæti í öryggisráðinu, sem ég styð, köllum við heim fulltrúa okkar. Þetta er alls ekki hernaðarverkefni eins og hæstv. utanríkisráðherra leyfði sér að kalla það í fjölmiðlum eins og DV. Ég tel að þetta hafi verið röng ákvörðun og að við höfum með henni veikt stöðu okkar gagnvart framboði í öryggisráðinu, hún hefði betur ekki verið tekin.

Virðulegur forseti. Ég vil jafnframt tala um mál sem tengist framgöngu okkar við erlend ríki og tengja það þúsaldarmarkmiðunum. Hæstv. utanríkisráðherra kom inn á þúsaldarmarkmiðin í ræðu sinni með ágætum hætti. Við, eins og önnur ríki, höfum skuldbundið okkur til að stuðla að því að þúsaldarmarkmiðunum verði náð. Eitt þeirra er að minnka fátækt, bæta aðgengi að hreinu vatni og draga úr ungbarnadauða.

Ég vil því koma með ábendingu til hæstv. utanríkisráðherra um mál sem tekið hefur verið upp á norrænum vettvangi. Það er tillaga sem komið hefur frá miðjumönnum en var flutt inn í velferðarráð Norðurlandaráðs sem ég er formaður fyrir. Norðurlandaráð er nú búið að samþykkja þessa tillögu en það var gert í þarsíðustu viku. Tillagan byggist á því að hin ríku ríki eigi ekki að lokka til sín heilbrigðisstarfsmenn frá öðrum ríkjum því að það vantar heilbrigðisstarfsmenn í þróunarríkjunum. Sem dæmi má nefna að í Frakklandi eru fleiri læknar frá Benín en í því landi sjálfu og á Manchestersvæðinu í Bretlandi eru sömuleiðis fleiri heilbrigðisstarfsmenn frá Malaví en í landinu sjálfu.

Við Íslendingar eigum ekki að taka þátt í að lokka til okkar heilbrigðisstarfsmenn frekar en önnur þróuð ríki. Norðurlöndin eiga að beita sér fyrir því á alþjóðavettvangi að gerður verði alþjóðasamningur um að lönd leiti ekki með virkum hætti til þróunarríkja til að fá heilbrigðisstarfsmenn. Ég vil tengja þetta við stöðuna á menntun hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða. Við höfum færri hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða hér á Íslandi á hverja 100 þúsund íbúa en á öllum hinum Norðurlöndunum. Við höfum reyndar fleiri lækna en okkur vantar hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða.

Við reynum að bjarga okkur, auglýsum á Norðurlöndunum eftir starfsmönnum og hingað koma t.d. danskir og norskir hjúkrunarfræðingar. Hin Norðurlöndin leita svo til þróunarríkjanna og sækja sér heilbrigðisstarfsfólk þaðan. Þetta hangir því allt saman. Á sama tíma og okkur vantar hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða eru fjöldatakmarkanir í hjúkrunarfræðideild við Háskóla Íslands. Við tökum ekki alla inn sem við getum tekið á móti. Fólk nær prófum en fær þó ekki inngöngu. Við gerðum reyndar átak á sínum tíma, sú er hér stendur og hæstv. menntamálaráðherra, og hækkuðum kvótann en betur má ef duga skal. Við þurfum að vera sjálfbær í þessum efnum og eigum ekki að lokka til okkar fólk frá þróunarríkjunum.

Á sumum svæðum í Afríku er ekki hægt að bólusetja ungbörn af því að það vantar lækna og hjúkrunarfólk. Við vinnum því gegn þúsaldarmarkmiðunum með því að taka heilbrigðisstarfsfólk frá þróunarríkjunum en öldruðum, sem þurfa á þjónustu heilbrigðisstarfsfólks að halda, fer ört fjölgandi í vestrænum samfélögum.

Virðulegur forseti. Ég vil að lokum benda á, eins og ég reyndi að gera í stuttu andsvari áðan, að alvarleg staða er komin upp í ríkisstjórninni varðandi loftslagsmálin. Það er ekki boðlegt að hæstv. utanríkisráðherra komi og segi að mikil vinna varðandi loftslagsmálin sé í gangi í utanríkisráðuneytinu. Gott ef satt væri en ráðherrarnir tala í kross. Hæstv. forsætisráðherra vill viðhalda íslenska ákvæðinu í Kyoto-bókuninni en það vill hæstv. umhverfisráðherra ekki gera.

Þótt rétt sé að við viljum fá þróunarríki inn í samninginn, svo sem Kína og Indland, og jafnframt ríki eins og Bandaríkin sem eru ábyrg fyrir 36% af losuninni, geta hæstv. ráðherrar ekki horft fram hjá mikilvægi þess að Ísland sýni trúverðugleika á erlendum vettvangi og tali einni röddu í þessu máli. Það þýðir ekki að tala út og suður í mikilvægum málum.

[11:49]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrir það fyrsta vildi ég gera að umtalsefni það sem hv. þingmaður nefndi um heimkvaðningu fulltrúa í friðargæsluverkefnunum í Írak. Um það starf gildir annað en um önnur störf sem unnin eru á vegum íslensku friðargæslunnar. Þetta er eina starfið innan íslensku friðargæslunnar sem ekki uppfyllir skilmála DAC um borgaraleg störf í þágu friðargæslunnar. Það er eðlismunur á þessu starfi og öðrum störfum og á þeim grundvelli er sú ákvörðun sem tekin var fullkomlega eðlileg.

Hvað varðar hinn sérkennilega kafla í ræðu hv. þingmanns, sem laut að forstjóra Ratsjárstofnunar, verður maður að spyrja sig hvert markmiðið með þeirri ræðu hafi verið. Hægt er að hafa mörg orð um mannaráðningar á vegum Framsóknarflokksins á liðnum árum. Ég hélt satt að segja að þingmenn Framsóknarflokksins hefðu áhuga á að forðast þá umræðu og alla vega hefja hana ekki að fyrra bragði.

Í Ratsjárstofnun er samankomið mikið starfslið og þar eru unnin verkefni sem hingað til hafa fyrst og fremst verið unnin á forsendum bandarískra stjórnvalda og fyrir þau. Þessi verkefni sitja íslensk stjórnvöld uppi með. Það þarf algjörlega að endurhugsa þessa stofnun. Ég þekki það frá gamalli tíð í starfi mínu í utanríkisþjónustunni að höfuðverkefni þessarar stofnunar var að finna nýjan kostnað og réttlæta hann til að geta sent hærri reikninga til bandarískra stjórnvalda. Það var grundvallarmarkmið stofnunarinnar svo ekki sé fastar að orði kveðið.

Það þarf að hugsa þessa stofnun algjörlega frá grunni og til þess þarf að hafa hreint borð og meta verkefni stofnunarinnar út frá íslenskum hagsmunum. (Forseti hringir.)

[11:51]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þegar maður sér þessa atburðarás, og hún er öll staðfest í fjölmiðlum og í fréttatilkynningum frá bæði utanríkisráðuneytinu og frá viðkomandi starfsmanni, Ólafi Erni Haraldssyni, getur maður ekki dregið aðrar ályktanir en þær að hér hafi eitthvað mjög furðulegt verið á ferðinni. Engar ásakanir eru um að viðkomandi hafi ekki staðið sig vel í starfi, það er hreinlega tekið fram að viðkomandi hafi staðið sig vel í starfi. Maður kemur að mínu mati ekki svona fram við ríkisstarfsmenn.

Ég nefndi nokkra aðila sem voru í störfum fyrir önnur ráðuneyti á sínum tíma og sumir starfa þar enn. Það var verið að gera breytingar á þessum stofnunum, það er alltaf verið að breyta stofnunum. Á það bara að hreinsast út? Ég tel þetta mjög ankannalegt og þetta verður til þess að *Morgunblaðið* tekur málið sérstaklega upp í leiðara og fer að vísa í gamaldags vinnubrögð, ráðningar upp á flokksskírteini o.s.frv., að hreinsað sé út þegar nýir valdhafar koma.

Ég hlýt að draga þetta fram eftir að hafa skoðað sérstaklega gögnin sem lúta að þessu máli. Þetta er allt í opinberum gögnum. Þessa sér stað í fréttatilkynningum frá aðilum eða í fréttum. Að vísu geta fréttir stundum verið rangar en ég vísa í fréttatilkynningar. Það er mjög ankannalegt hvernig staðið hefur verið að verki.

Varðandi það að draga til baka aðila okkar í friðargæslunni í Írak þá bað Írak um þetta verkefni sérstaklega. Ég vil einnig draga það fram að DAC er ekki höfuðatriðið í þessu máli. Við höfum verið að aðstoða við uppbyggingu í Írak. Við erum að undirbúa samfélagið til að takast á við framtíðina. Hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, sagði opinberlega að hann hefði ekki gert þetta. Þannig að ég hlýt að gagnrýna (Forseti hringir.) þessa gjörð. Ég tel að hún hafi verið röng.

[11:53]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er engin sérstök ill meðferð á ríkisstarfsmanni að um hann gildi sama og um alla aðra starfsmenn viðkomandi stofnunar. Öllum starfsmönnum stofnunarinnar var sagt upp með nákvæmlega jafnlöngum fyrirvara. Þannig liggur það mál. Hæstv. utanríkisráðherra getur að sjálfsögðu betur útskýrt hvernig málum vék nákvæmlega að hverjum og einum að því leyti sem það á erindi í umræðu hér á hinu háa Alþingi.

Ég vil hins vegar undirstrika að þessi staða var ekki auglýst á sínum tíma. Ég held að það sé mikilvægt að menn slái nýjan tón og stöður af þessu tagi séu auglýstar og fram fari hæfnismat. Maður hlýtur að spyrja sig: Með hvaða hætti hefur slíkt hæfnismat farið fram í fortíðinni?

Mér finnst það óviðeigandi að koma hingað á hið háa Alþingi með nafnalista yfir fólk í öðrum stjórnmálaflokkum sem hefði nú verið hægt að stugga við. Hvað á slíkur málflutningur að þýða? Er það hlutverk stjórnmálamanna að tala í skildagatíð um að þeir hefðu nú kannski getað gert eitt og annað gegn einhverju tilteknu fólki? Er það markmið stjórnmálamanna að halda úti einhverjum listum yfir þá menn sem eru í stjórnmálaflokki og undir þá heyra? Hvers konar stjórnsýsla er þetta? Hvernig dettur fólki í hug að hugsa með þessum hætti og hvað þá tala með þessum hætti?

Allir eiga að vera frjálsir skoðana sinna og allir eiga að geta verið í flokki hvar svo sem þeir starfa og hvernig, þeir eiga að vera frjálsir framgöngu sinnar. Ráðherrar eiga ekkert með að halda úti einhverjum listum yfir það í hvaða flokki fólk sem undir þá heyrir er.

Það er tímabært að leiða önnur vinnubrögð fram. Menn eiga að fá að vera frjálsir skoðana sinna og þann grundvallarrétt eigum við að verja. Það á að auglýsa störf, gera stífar

hæfniskröfur til þeirra sem sækja um og velja bestu umsækjendurna.

[11:55]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég heyri að þetta er mjög viðkvæmt fyrir hv. þm. Árna Pál Árnason. En staðreyndin er sú að það er ráðherra sem tekur ákvörðun um að viðkomandi hætti og það eftir að viðkomandi hefur náð miklum árangri í starfi, búinn að lækka útgjöld stofnunarinnar um 400 millj. kr., úr 1,2 milljarði í 800 millj. kr. Um 50 starfsmönnum var sagt upp og þetta fór allt frekar vel fram. Þetta eru mjög viðkvæmar aðgerðir.

Í fréttatilkynningu utanríkisráðuneytisins segir, með leyfi forseta:

„Hann skilaði þeirri umbreytingu af sér með miklum sóma og náði verulegri hagræðingu í rekstrinum“ — og honum eru þökkuð góð störf.

Í fréttatilkynningu viðkomandi starfsmanns segir síðan, með leyfi forseta:

„Ráðuneytinu var því ekki aðeins kunnugt um starfslok mín heldur voru þau ákvörðun ráðherrans og á þeim tíma sem ráðherrann óskaði og tilkynnt bæði honum og ráðuneytisstjóra skriflega með tölvupósti.“ — Þannig að þetta er ákvörðun ráðherra.

Það er ljóst að þetta er mjög sérstakt þetta mál. Ég get bætt við listann af því að það er alltaf viðkvæmt þegar þingmenn fara í önnur störf, það er kannski ekki um auðugan garð að gresja hjá þeim, því miður, ef við miðum okkur við önnur ríki. Ég tekið sem dæmi sendiherra sem hafa verið ráðnir til utanríkisþjónustunnar. Var það gert með auglýsingu? Ég efast um það. Ég get nefnt hér sendiherra eins og Svavar Gestsson, best að nefna nokkra samfylkingartengda, Jón Baldvin Hannibalsson, Guðmund Árna Stefánsson og Sighvat Björgvinsson. Þessir menn hafa staðið sig afar vel.

Virðulegi forseti. Ég hlýt að draga það fram að núverandi ríkisstjórn hefur ýtt tveimur framsóknarmönnum (Forseti hringir.) út, Alfreð Þorsteinssyni og Ólafi Erni Haraldssyni. Ég tek það sérstaklega hér upp og (Forseti hringir.) *Morgunblaðið* gerir þetta líka að umtalsefni í leiðara.

[11:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir yfirgripsmikla ræðu í upphafi umræðunnar og get tekið undir margt af því sem þar kom fram. Eitt af því er að hnattvæðingin, sem hefur verið mjög áþreifanleg síðustu árin og heldur áfram með vaxandi hraða, hefur áhrif á þjóðlífið á mörgum sviðum sem menn þurfa að aðlagast. Hún leiðir af sér breytingar sem menn hafa kannski ekki séð fyrir fyrir nokkrum áratugum.

Helstu einkenni hinna hnattrænu áhrifa eru auðvitað loftslagsbreytingar og umhverfismál. Fyrir utan loftslagsbreytingarnar er rætt um nýtingu fiskstofna í hafinu, nýtingu hafsbotnsins og þess sem undir honum er. Allt þetta kallar á alþjóðlega samninga. Menn komast lítið áfram á eigin spýtur og þörfin fyrir að starfa á alþjóðlega vísu í samkomulagi við aðrar þjóðir verður æ ríkari eftir því sem þeir málaflokkar verða þýðingarmeiri. Hver og ein þjóð hefur minni tök á að stjórna því fyrir sig.

Mér hefur fundist vægi umhverfismála fara hraðvaxandi á síðustu árum. Þau verða æ alþjóðlegri í eðli sínu eins og loftslagsmálin eru skýrasta dæmið um en þau mál snerta okkur líka á sviði innanlandsmála á flestum sviðum. Ef til vill er tímabært að gera umhverfismálunum verðug skil í þingsölum til samræmis við aukna þýðingu þess málaflokks með því að efna til sjálfstæðrar umræðu um umhverfismál með skýrslu eins og flutt er um utanríkismál í dag. Ég held að góður svipur væri á því. Það væri gott verkefni fyrir Alþingi og ríkisstjórn að efna til slíkrar umræðu með sambærilegum hætti.

Um loftslagsbreytingarnar þurfum við ekki mikið að segja umfram það sem komið hefur fram síðustu daga í umræðum af hálfu okkar frjálslyndra. Við lítum á þetta sem hnattrænt mál og leitum að lausnum á loftslagsbreytingunum út frá því. Framlag Íslands er þekkt í þeim efnum. Það var ekki samþykkt vegna þess að önnur ríki heimsins hefðu sérstakan áhuga á að gera Íslendingum sérstaklega til góða í þeim efnum til að fá þá til samstarfs. Ég hygg að hlutur Íslendinga einna mundi ekki skipta miklu máli í þeim efnum. Ástæðan fyrir því að samþykkt var það ákvæði sem stundum hefur verið nefnt íslenska ákvæðið er einfaldlega sú að það er skynsamlegt og hagkvæmt út frá alþjóðlegu sjónarhorni. Þess vegna eigum við að halda því á lofti og því munu aðrar þjóðir taka vel undir þann málflutning vegna þess að það hentar þeim ekki síður en okkur. Við eigum ekki að neita okkur um að nýta slík tækifæri jafnvel þó að það nýtist okkur betur en mörgum öðrum vegna þeirra auðlinda sem við höfum upp á að bjóða. Það er engin þörf á að ganga um berfættur í kufli í þessum efnum ef aðrir kostir bjóðast og eru jafngóðir eða betri í alþjóðlegum skilningi.

Hnattvæðingunni fylgja breytingar á mörgum sviðum. Fólk flytur meira á milli landa en áður var, ekki bara til varanlegrar búsetu heldur til skammtímadvalar eða nokkurra ára dvalar. Það er að verða æ algengara að fólk flytjist á milli landa frá sínu heimalandi til annars, vinni þar eða búi hluta af starfsævi sinni og flytji síðan aftur heim til heimalands síns eða enn annars lands um tíma áður en það flyst heim. Þessi þróun mun halda áfram og gerir að verkum að samsetningin á vinnumarkaði í hverju ríki breytist, hún verður fjölþjóðlegri. Við verðum auðvitað að taka mið af því. Þessi þróun er flestum þjóðum ef ekki öllum hagfelld. Það er kallað eftir vinnuafli í þeim löndum sem fólk flyst til. Við eigum að bregðast við því. Við nýtum okkur krafta erlendra starfsmanna. Þeir skapa tekjur og hagvöxt og þjóðin hefur ávinning af því vinnuafli en það má segja að hér á landi hafi menn verið fullseinir að bregðast við og stofna til þeirra útgjalda sem hljóta að fylgja, eins og þarf að vera til að sinna erlendum starfsmönnum með sómasamlegum hætti, t.d. að bjóða upp á íslenskukennslu og aðra þjónustu í skólum og víðar, sem nauðsynlegt er. Þar höfum við setið eftir og við þurfum að gera miklu betur í þeim efnum.

Ég hvet hæstv. ráðherra til að halda fast um hagsmuni Íslendinga í samningum við aðrar þjóðir um réttindi hafsins hvort sem það eru fiskstofnar eða hafsbotnsréttindi, við Hatton-Rockall svæðið og við Svalbarða. Það er full ástæða til að leitast við að ná samkomulagi um þau réttindi við aðr-

ar þjóðir sem í hlut eiga en það er líka ástæða til að halda fram okkar hlut af fullum myndugleik og muna eftir því að til er alþjóðlegur dómstóll í Haag sem hægt er að skjóta ágreiningsmálum til ef samstarfs- og viðræðuþjóðir reynast erfiðar í viðræðum og ekki líklegt að viðeigandi samningar náist. Við eigum ekki að gefa frá okkur tilkall til þessara réttinda nema fá mjög ásættanlega samninga um það.

Þær breytingar eru að verða, m.a. vegna loftslagsbreytinga, að flutningsleiðir munu fyrirsjáanlega breytast á næstu árum. Gas- og olíuflutningar munu líklega aukast hjá norðurheimskautinu til Norður-Ameríku og Evrópu. Það er að mörgu leyti áhyggjuefni fyrir okkur Íslendinga þó í því felist auðvitað líka ákveðin tækifæri. En áhyggjuefnið er vegna fiskimiðanna umhverfis landið. Hvert og eitt af þessum skipum sem kemur til með að sigla um þessar siglingaleiðir er það stórt að ef eitthvað misferst í þeim efnum verður skaðinn gríðarlegur og líklega óafturkræfur. Við eigum mikið undir því að tryggja sem best öryggi í slíkum siglingum þannig að við verðum ekki fyrir miklum skakkaföllum með fiskstofna okkar.

Ég verð að viðurkenna, virðulegi forseti, að ég hef dálitlar áhyggjur af þessu máli. Mér finnst að hagsmunirnir fyrir okkur í að vernda fiskimiðin og lífríki í hafinu umhverfis landið séu miklu meiri en þeir hagsmunir sem hugsanlega kunna að verða af því að hafa ávinning eða atvinnu af þessum flutningum. Ég er ekki hvatamaður að því að Íslendingar gangist á næstu árum fyrir því að láta rannsaka og hefja nýtingu á olíu á svokölluðu Drekasvæði. Ég held að það hlaupi ekki frá okkur það sem þar kann að vera í hafinu og efnahagsaðstæður hér á landi um þessar mundir og á komandi árum eru þannig að engin sérstök þörf er á að efna til mikillar atvinnustarfsemi ef þar fyndist olía. Það er sjálfsagt að rannsaka svæðið og kanna hvað þar kann að vera fyrir hendi en það er svo önnur ákvörðun hvort rjúka eigi í að nýta svæðið. Ég hygg að það gæti verið skynsamlegt að geyma það um einhvern tíma, a.m.k. þangað til við höfum aðgang að tækni og búnaði sem gerir það öruggt að ekki verði skaði af þó að einhver slys verði við þá starfsemi.

Ég vil hvetja hæstv. ráðherra til að taka upp mál sem nefnt hefur verið í þingsölum og víðar, að taka upp samninga við Grænlendinga og Dani fyrir þeirra hönd eftir atvikum um nýtingu á hafsvæðinu og fiskimiðum milli Íslands og Grænlands, um að íslensk fyrirtæki og íslenskar hafnir veiti Grænlendingum þjónustu eftir því sem þörf er á því staðreyndin er sú að Íslendingar eru næstu nágrannar Grænlendinga austan megin frá. Það eru tækifæri í því fyrir okkur Íslendinga að koma á fót samskiptum og viðskiptum á milli Íslendinga og Grænlendinga.

Varðandi þróunarsamvinnu tökum við eindregið undir áhersluna á hana. Íslendingar eiga í krafti auðs síns og velmegunar að leggja mikið af mörkum til að hjálpa öðrum þjóðum að komast áfram til betri efnahags. Við eigum að einbeita okkur að því, eins og kemur fram í ræðu hæstv. ráðherra, að hjálpa þróunarlöndum til sjálfshjálpar og horfa til menntunar og heilsugæslu, jafnréttis kynjanna og stuðla að sjálfbærri þróun. Þetta eru allt viðamikil viðfangsefni og við erum yrðum fullsæmd af því að leggja okkar lóð á vogarskálarnar til að ná fram framförum á þessum sviðum í viðkomandi löndum.

Varðandi friðargæsluna erum við ekki eins hrifnir af þeirri þróun sem orðið hefur á síðustu árum. Ég hygg að megi segja að hún hafi að sumu leyti verið án vitneskju, vitundar og samþykkis Alþingis í þá veru að koma upp hópum sem starfa undir herskipulagi og herstjórn, hafa heimild til að bera vopn og gera það eftir því sem þurfa þykir. Okkar afstaða er sú að Íslendingar eigi ekki að einbeita sér að þessum þætti í alþjóðastarfi. Friðargæsluliðar eru ekki að okkar mati það sem við eigum að leggja til heldur friðarliðar. Við leggjumst eindregið gegn því að þeir séu undir vopnum, undir herskipulagi og herstjórn. Það er skýr afstaða af okkar hálfu og við hvetjum til þess að ríkisstjórnin falli frá uppbyggingu á þessu sviði.

Ég spyr mig hvað muni gerast, sem væntanlega hlýtur að gerast fyrr eða síðar, ef íslenskur friðargæsluliði undir vopnum beitir þeim og skaðar mann eða fellir. Hvernig verður unnt að rannsaka það mál? Mun einhver gera það? Verður ákært í því og dæmt? Það segir í lögunum um íslensku friðargæsluna að þeir heyri undir íslensk lög í þessum efnum. En mér er til efs að ríkissaksóknari og ríkislögreglustjóri hafi möguleika á að rannsaka vettvang og atvik eins og þörf er á til að unnt sé að leggja mat á hvort eigi að gefa út ákæru og stefna fyrir dóm. Erum við þá komin í þá stöðu að Íslendingar hafi heimild til að bera vopn og beita þeim? Ég verð að segja, virðulegi forseti, að mér finnst það ekki skemmtileg tilhugsun að sú staða kunni að koma upp í reynd þótt ekki sé hún beinlínis skrifuð inn í lögin.

Varðandi framboð Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna þá er það nokkuð samdóma afstaða okkar að við hvetjum ekki til þess. Við höfum ekki beitt okkur í að hvetja íslensk stjórnvöld til að sækja um setu í öryggisráðinu. Hins vegar hefur sú ákvörðun verið tekin og framboð er hafið af hálfu Íslendinga og stjórnvöld vinna að því að afla stuðnings við setu Íslendinga í ráðinu og ná kosningu á næsta ári. Við munum ekki tala gegn því framboði heldur fremur reyna þá að leggja stjórnvöldum lið í þeirri stefnu sem hefur verið mörkuð. Þótt við séum ekki sammála henni þá teljum við rétt að miða afstöðu okkar við það sem fyrir liggur og verður ekki breytt.

Fleira má segja, virðulegi forseti, sem ástæða er til að fara yfir í umræðunni um utanríkismál, svo sem stöðu Ratsjárstofnunar. Ég ætla ekki að blanda mér mikið í það að öðru leyti en því að ég legg áherslu á að sú stofnun gæti öryggis um land allt en ekki bara á einu svæði landsins og það endurspeglist í starfsmannahaldi og viðbúnaði þeirrar stofnunar þegar gengið verður frá lögum um hana og ráðningu starfsfólks til stofnunarinnar.

[12:13]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vildi vegna þess sem kom fram í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar varðandi samstarf við Grænlendinga, varðandi nýtingu hafsvæðisins á milli Grænlands og Íslands og þá umferð sem væntanleg er á komandi árum á þessu svæði, skipaumferð með olíu og gas frá Barentshafi og til Bandaríkjanna, upplýsa að auðvitað hafa Grænlendingar af þessu áhyggjur rétt eins og við. Grænlendingar hafa líkja áhyggjur af því að nú sækja stór

skemmtiferðaskip til Grænlands sem þeir hafa lítinn viðbúnað til að mæta ef slys verða eða eitthvað gerist varðandi slíkar skipakomur.

Ég held að það sé mikið hagsmunamál fyrir okkur Íslendinga að eiga sem best og mest samstarf við Grænlendinga um nýtingu hafsvæðisins milli Austur-Grænlands og Vestfjarða. Ég tel að þar séu ýmsir möguleikar á samstarfi sem geti skipt báðar þjóðir miklu máli. Ég hef þess vegna þegar skrifað fyrir nokkru síðan Aleqa Hammond sem fer með utanríkismál fyrir grænlensku heimastjórnina. Ég hitti hana meðan ég var á þingi Norðurlandaráðs og hefur verið ákveðið að ég fari til Grænlands þegar tækifæri gefst til að ræða sameiginleg hagsmunamál landanna og reyna að finna leiðir til að þróa þau áfram. Það verður að segjast alveg eins og er að við höfum ekki sinnt þessu nógu vel, ekki ræktað nógu vel sambandið við þessa frændur okkar. Ég tel að full ástæða sé til þess og vil gjarnan beita mér í því að við eigum sem best og mest samstarf við nágranna okkar.

[12:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna þessari yfirlýsingu hæstv. utanríkisráðherra og vonast til þess að af þessu verði árangur fyrr eða síðar. Það er mikilvægt að ná góðu sambandi við Grænlendinga í þessum efnum og í því felast líka mikil tækifæri fyrir okkur Íslendinga sem við eigum ekki að láta liggja ónotuð öllu lengur. Það hefur verið ýtt á þetta á undanförnum árum, að reyna að koma á betra sambandi við Grænlendinga til að koma á viðskiptum og samningum um nýtingu hafsins og fiskstofnanna og til að veita þeim þjónustu frá íslenskum höfnum. Ég vek athygli á því að vestfirskar hafnir liggja næst austurströnd Grænlands og þar er sá flugvöllur í Evrópu sem er næst Grænlandi og þangað geta Grænlendingar sótt þjónustu fyrr og nær sér en til Danmerkur eða annarra Evrópulanda. Það er því mikið að vinna í þeim efnum, virðulegi forseti, og ég vonast til að árangur verði af viðræðum utanríkisráðherra við viðeigandi aðila á komandi árum.

Ég vil svo undirstrika áhyggjur mínar af þessum miklu siglingum sem fyrirsjáanlegar verða einmitt í sundinu milli Íslands og Grænlands. Ég held að Íslendingar ættu að beita sér fyrir því að ná samningum um þær skipaleiðir og siglingaleiðir þannig að sem minnstar líkur verði á alvarlegum skaða ef eitthvað ber út af á þeirri leið. Við eigum eins og Grænlendingar mikið undir því að þessar siglingar verði óhappalausar, virðulegi forseti.

[12:17]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vildi bara aðeins ítreka það sem ég sagði hér áðan um samstarfið við Grænlendinga og taka það fram að þegar ég var á ferð á Ísafirði nú fyrir skömmu átti ég fund með fulltrúum úr atvinnumálanefnd Ísafjarðar þar sem þeir lögðu einmitt mikla áherslu á möguleikana sem gætu verið á samstarfi milli Ísafjarðar og Vestfjarða og síðan byggðarlaga á austurströnd Grænlands. Það má nefna í því sambandi að það hefur verið talað um að námuvinnsla fari fram í Scoresby-sundi á Grænlandi. Þaðan er innan við klukkutímaflug til Ísafjarðar en ég held að það sé nærri tveggja tíma flug þaðan og til Nuuk á vesturströnd Grænlands og síðan enn þá lengra til annarra staða sem geta veitt þessa þjónustu. Þarna geta því verið ýmsir möguleikar en auðvitað verður þetta að fara fram á forsendum Grænlendinga sjálfra og það verður að vera þannig að þeir sjái sér hag af samstarfinu.

Varðandi siglingaleiðina fram hjá landinu þá tek ég undir með þingmanninum að það er full ástæða til þess að athuga hvort hægt er að setja reglur og þá með hvaða hætti, varðandi skipaleiðir, stærð skipa og þann flutning sem hér fer þannig að það geti líka verið sá viðbúnaður sem þarf ef eitthvað kemur upp á.

[12:18]

Útbýting:

Almenn hegningarlög, 192. mál, frv. KolH o.fl., þskj. 207.

Félagslegar íbúðir og málefni Íbúðalánasjóðs, 109. mál, svar félmrh., þskj. 206.

[12:19]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja mál mitt á því að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir ræðu hennar og það ágæta yfirlit sem hún flutti þinginu um stöðu utanríkismála. Það er ljóst af ræðu hennar að það eru næg verkefni á sviði utanríkismála, mörg járn í eldinum og það hefur margt gerst og á mörgu verið tekið og málum þokað fram veginn frá því að ný ríkisstjórn tók við völdum nú á vormánuðum eða í sumar öllu heldur.

Ég ætla að leyfa mér að byrja á því að tala í örfáum orðum um það sem ræða hæstv. utanríkisráðherra fjallaði ekki um sem eru Evrópumálin. Ég fagna því að ráðherrann skuli hafa tekið ákvörðun um að gera þeim málaflokki hærra undir höfði með því að taka Evrópumálin til sérstakrar umfjöllunar síðar en eins og fram hefur komið verða Evrópumálin rædd hér sérstaklega í janúarmánuði. Þetta er í samræmi við tillögur Evrópunefndarinnar um að ríkisstjórnin geri Alþingi sérstaka grein fyrir stöðu Evrópumála og það er ástæða til þess að fagna því að þetta sé nú komið til framkvæmda. Ég ætla ekki, af þeirri ástæðu að þau eru ekki hér sérstaklega til umfjöllunar, að fara nánar út í efnisatriði þess en ég tel mikilvægt að við förum almennt að taka utanríkismál og þá ekki einungis Evrópumálin, til dýpri umræðu hérna á þinginu og ég kem kannski aðeins að því í máli mínu.

Það má taka undir með utanríkisráðherra um að hnattvæðingin beri nú á dögum með sér ný einkenni og að skilin milli innanlandsmála og alþjóðamála fari minnkandi með því að heimsmálin verða einnig heimamál. Eins og fram kom í ræðu ráðherra er ljóst að verkefni okkar hér á þinginu eru í síauknum mæli tengd hinu alþjóðlega umhverfi. Ég tel að í störfum okkar á Alþingi þurfum við að horfa í auknum mæli til þessara breytinga og þá ekki síst þess að þingið verði virkara í aðhaldi sínu með utanríkisstefnunni, að þingið verði meira — við skulum segja bara hreinlega „á staðnum“ þar sem við erum þátttakendur og samráðið við utanríkismálanefnd og þingið almennt verði aukið. Ég sé

jafnframt fyrir mér að fastanefndirnar komi í ríkara mæli að umræðu um þessi mál en verið hefur.

Ef við horfum fyrst til eins af stóru málunum sem fjallað er um í ræðu hæstv. utanríkisráðherra, þróunarsamvinnunnar, þá sjáum við í fjárlagafrumvarpinu að fjárveiting til þess málaflokks er aukin um 750 milljónum á næsta ári. Upphæðin saman, í þróunarsamvinnu og alþjóðastofnanir er eitthvað lægri, í kringum 500 milljónir, en vegna lækkunar til alþjóðastofnana sér maður að verið er að bæta verulega háum fjárhæðum í þróunarsamvinnuna. Ég held að það sé mikilvægt og það er í samræmi við langtímamarkmið að við aukum við framlög okkar í þennan málaflokk til þess að nálgast það að standa undir þeim markmiðum sem Sameinuðu þjóðirnar hafa sett um að aðildarríki Sameinuðu þjóðanna verji 0,7% af þjóðarframleiðslunni til þróunarmála. Við erum á ágætum rekspöl með að fylgja eftir langtímamarkmiði okkar í þessu efni, eins og fram kom í ræðu ráðherrans, við erum að skríða yfir 0,30% viðmiðið en ætlum að vera komin í 0,35% árið 2009.

Það var bara allnokkuð metnaðarfullt markmið þegar það var sett þó að við værum ekki komin nema hálfa leið að því sem við sjáum að gildir hjá nágrannaþjóðum okkar og þeim sem við viljum helst bera okkur saman við og sumar þeirra eru reyndar farnar enn lengra fram úr okkur en sem þessu nemur. Það er engu að síður ánægjulegt að við skulum vera á réttri leið, að við skulum hafa haldið okkur á sporinu. Í því samhengi er það auðvitað sérstaklega ánægjulegt að við höfum haldið þannig á málum hér á Íslandi í efnahagslegu tilliti að við höfum full efni á því að standa undir þessu metnaðarfulla markmiði. Ég held að ef við setjum okkur þetta markmið og þessi auknu framlög í samhengi við framboð okkar til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna dyljist það væntanlega engum hversu mikilvægt það er að við stöndum við það sem við höfum áður sagt í þessu efni.

Svo ég vitni aftur til ræðu hæstv. ráðherra þá fylgja þessum auknu framlögum auknar kröfur til fagmennsku og þingið hlýtur að gera auknar kröfur til að slík fagmennska sé til staðar. Það getur til að mynda fólgist í því að einstaka þingnefndir — þá er ég fyrst og fremst með utanríkismálanefnd í huga — geri sér far um að fara á vettvang þar sem við erum virk í þróunarsamvinnunni, geri sér far um að fara þangað sem við höfum einbeitt okkur að því að leggja lið en eins og hefur komið fram þá höfum við látið verulega til okkar taka í einstökum verkefnum. Það eru dæmi um verkefni þar sem við erum miðað við höfðatölu fremst meðal þjóða í framlögum. Við höfum lagt áherslu á að styðja við verkefni þar sem er unnið að jöfnuði og stuðningur við kvenfrelsi og aukna þátttöku kvenna í uppbyggingu nýrra samfélaga skiptir máli, þar má t.d. nefna UNIFEM.

Ástæðan fyrir því að þessi mál hafa ekki fengið mikla umfjöllun hér á þinginu er kannski sú að við höfum ekki verið að fylgja þessum verkefnum neitt sérstaklega eftir. Við höfum ekki lagt okkur fram við að kynna okkur starf þeirra alþjóðastofnana sem við verjum fjármunum til og ég held að þessu þurfum við að breyta. Þetta á líka og ekkert síður við um tvíhliða aðstoðina sem helst fer fram undir merkjum Þróunarsamvinnustofnunarinnar, þar þurfum við þingmenn í auknum mæli að gera okkur far um að fylgjast með. Ég ítreka það sem ég sagði áður í ræðu minni að á næsta ári ætlum við að verja 750 milljónum til viðbótar við það sem áður var gert til þessa málaflokks.

Auðvitað kallar það á að þingið fari að sinna málunum betur en gert hefur verið og ég leyfi mér einfaldlega að segja að reglur forsætisnefndar þingsins, til að mynda um utanferðir og fjármál og rekstrarkostnað til fastanefnda þingsins í þessu samhengi eru að verða úreltar ef þær eru ekki þegar orðnar það. Það gengur ekki að þingið sjálft setji sér svo þröngan ramma á sama tíma og það ver meiri fjármunum í þennan málaflokk. Ef við tölum almennt um utanríkismálin þá þurfum við ekki að gera samanburð nema örfá ár aftur í tímann til þess að sjá að við höfum aukið framlög til utanríkismálanna og það er vegna þess að við ætlum okkur að verða virkari þátttakendur þar og við höfum aðstöðu til þess, við höfum efnahagslegan styrk og eins og framboðið okkar til öryggisráðsins sýnir teljum við okkur eiga fullt erindi, sem skiptir ekki síður máli.

Það er víða komið við í þeirri umræðu sem hér hefur farið fram þó að mér þyki hún kannski á köflum hafa verið dálítið einkennileg eins og þegar er fram komið þá hefur hún haft tilhneigingu til þess að einangrast í afskapalega afmörkuð ráðningarmál og annað þess háttar, en ég tel að í ræðu ráðherra sé komið inn á öll helstu atriðin sem við eigum að vera að horfa til og hugsa um nú á þessu þingi.

Við höfum í dag átt dálitla umræðu um íslensku friðargæsluna og það er í sjálfu sér rétt sem þar hefur komið fram að það er fagnaðarefni að við skulum ekki hafa orðið fyrir neinum sérstökum áföllum þar, við höfum ekki orðið fyrir neinu mannfalli. Sú stefna sem við höfum markað okkur þar, nú síðast með nýrri lagasetningu um íslensku friðargæsluna, er einmitt til þess hugsuð að reyna að forða því að slíkir atburðir eigi sér stað þó að við þurfum ávallt að vera því viðbúin að á átakasvæðum geti óvæntir atburðir gerst. Það er sérstakt fagnaðarefni í tengslum við íslensku friðargæsluna að okkur hefur tekist nokkuð farsællega að skilgreina þá þætti þar sem við höfum eitthvað fram að færa, þar sem við höfum sérþekkingu, og við sjáum það á þeim verkefnum sem okkur hafa verið falin að við höfum getað leyst þau af hendi með mikilli sæmd. Það á t.d. við um flugvellina sem við höfum komið yfir í borgaraleg not og það á líka við um mörg verkefni sem við höfum unnið á sviði heilbrigðisþjónustunnar og fleira væri hér hægt að tína til. Í því sambandi get ég nefnt sérstaklega verkefni UNIFEM í Pristína þar sem íslenska friðargæslan hefur starfað, þar sem var til að mynda unnið mjög mikilvægt grasrótarstarf í því að auka þátttöku kvenna í sveitarstjórnarmálum og skólum þess héraðs. Við höfum komið víða við og eins og ég sagði áðan tel ég að við á þinginu þurfum að fara að dýpka aðeins umræðuna um þessi mál og ekki eftirláta hana alfarið framkvæmdarvaldinu og taka hana einungis til umræðu hér í tveggja, þriggja tíma umræðum einu sinni til tvisvar á ári.

Ég ætla ekki að eyða miklum tíma af þeim takmarkaða tíma sem ég hef til þess að fjalla meira um framboð til öryggisráðsins en segi þó það að mér finnst því framboði hafa verið markaður afskaplega skynsamur farvegur með því að fara fram af ákveðinni hógværð og raunsæi þegar kemur að því að ákveða hversu miklu við ætlum að kosta til, en mér

hefur fundist á umliðnum mánuðum á því sem mér hefur verið kynnt sem formanni utanríkisnefndarnefndar að við séum bara að ná býsna góðum árangri þegar horft er til þess hvað við getum þó gert miðað við það sem við ætlum okkur í þessum framboðsmálum. Það verður síðan að koma í ljós hvernig til tekst þegar upp úr kjörkössunum verður talið en mér sýnist allt stefna í að við séum að reka þetta framboð af mikilli sæmd.

Í lokin vil ég koma örstutt inn á öryggis- og varnarmálin. Það er ljóst að þegar við tókum við því hlutverki að taka yfir öll mannvirki í Keflavík og að miklu leyti eigin varnir var þar um að ræða gríðarlega stórt verkefni sem kom með skömmum fyrirvara í fangið á okkur. Það er algjörlega óhætt að segja í dag að okkur hefur tekist að tryggja snurðulausa yfirfærslu flugvallarins til íslenskra stjórnvalda og það er sérstök ástæða til þess að fagna því vegna þess að það var á engan hátt sjálfsagt mál. Það liggur jafnframt ljóst fyrir að mjög mikil vinna hefur hvílt á utanríkisráðuneytinu og starfsmönnum þess sem hafa greinilega staðið sig vel í því að tryggja að þessi farsæla yfirfærsla gæti átt sér stað. Enn eru þó ýmis verkefni óleyst og við eigum væntanlega von á á þessu þingi að lagt verði fram frumvarp um rekstur ratsjárstöðvanna og ýmis rekstrartengd mál sem enn eru til úrlausnar, en þessi mál eru öll í góðum farvegi og öryggisþátturinn sem hvað mestu máli skiptir virðist vera í öruggum höndum.

Hér rétt í lokin um viðskiptamálin en við höfum átt gríðarlegri farsæld að fagna í efnahagslegu tilliti, m.a. vegna aðildar okkar að EFTA og í gegnum EFTA að Evrópska efnahagssvæðinu. Varðandi fríverslunarsamningana er samningurinn sem núna er í deiglunni við Kína gríðarlega spennandi og við eigum eftir að sjá hvernig þær viðræður enda. En ég vil leyfa mér að fagna loftferðasamningnum sem við höfum náð að ljúka við Kanada og fleiri slíkir eru í burðarliðnum. Slíkir loftferðasamningar hafa gríðarlega mikla þýðingu fyrir íslenska flugrekendur.

[12:34]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að fagna efnismikilli og góðri ræðu hæstv. utanríkisráðherra hér í upphafi. Mér fannst hún bera með sér heilsteypta sýn á utanríkismál, og þau viðfangsefni sem við stöndum frammi fyrir, og djúpan skilning á því hvernig við þurfum að nálgast verkefni á þessu sviði, og það hversu samtvinnuð þau eru þeim daglegu verkefnum sem við þurfum að vinna innan lands.

Heimsmál eru heimamál, sagði ráðherra í ræðunni, og fátt er betri lýsing á því umhverfi sem við búum við. Við búum við það að eftirspurn erlendra fjárfesta eftir útgáfu á skuldabréfum í íslenskum krónum hefur bein áhrif á stýrivaxtahækkanir Seðlabankans og hefur þar af leiðandi bein áhrif á gengi krónunnar sem svo aftur hefur bein áhrif á eftirspurn eftir því að koma hér og taka stöðu til skamms tíma í innlendum gjaldmiðli. Þessar staðreyndir um eftirspurn erlendra aðila eftir innlendum gjaldmiðli hafa lykiláhrif á þann sveigjanleika sem Seðlabankinn hefur í ákvörðun stýrivaxta og hafa líka lykiláhrif á svigrúm ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálum.

Við sjáum mörg fleiri dæmi. Ráðherrann rakti sum og það er óþarfi að tína þau öll til. En grundvallaratriðið er að hnattvæðingin er staðreynd og hún er annað og meira en merkimiði. Hún er orðin raunveruleiki íslenskrar þjóðar með þeim hætti að efnahagsmál okkar og samfélagslíf eru samtvinnuð örlögum annarra þjóða og verkefni þau sem við viljum leysa á innanlandsvettvangi getum við í langflestum tilvikum ekki leyst með skilvirkum hætti nema í samstarfi við aðrar þjóðir eða á alþjóðlegum vettvangi. Við sem smáríki, sem á meira undir alþjóðaviðskiptum og fjölþættari milliríkjaviðskiptum en nokkru sinni fyrr, eigum mikið í húfi að þessu leyti. Líklega eiga fáar þjóðir meira undir þróun á alþjóðavettvangi að þessu leyti.

Ég get því ekki verið sammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni sem nefndi áðan að það væri spurning um að hvaða leyti maður gæti verið á móti hnattvæðingunni. Ég held að við getum ekki verið á móti henni frekar en við getum verið á móti Esjunni. Hún er staðreynd. Hún er komin til að vera. En það sem við getum hins vegar gert sem þjóð er að reyna að hafa áhrif á þróun hnattvæðingarinnar, reyna að slá þá réttu tóna sem geta gert hnattvæðinguna þannig að hún færi ávinning sem víðast. Ég fagna sérstaklega umfjöllun í ræðu ráðherra um áherslur á mannréttindi og þróunarsamvinnu og hinar víðari stærðir í hinu hnattræna tilliti.

Þessi staðreynd krefst þess að við horfum með allt öðrum hætti á það hvernig við nálgumst heiminn en við höfum gert hingað til. Utanríkisþjónustan þarf að vera skilvirkari. Hún þarf að þjónusta hnattvætt efnahagslíf. Viðskiptalíf okkar er blessunarlega hnattvætt í síauknum mæli. Íslensk utanríkisþjónusta þarf að vera í stakk búin til að þjóna því hér eftir sem hingað til. Ef ekki hefði verið fyrir EES-samninginn hefði ekki verið um að ræða neina útrás í þeim skilningi sem við höfum upplifað á undanförnum árum. Ef ekki væri fyrir þéttriðið net fríverslunarsamninga, tvískattsamninga og annarra viðskiptasamninga væri tal um ný tækifæri á erlendum vettvangi orðin tóm. Þetta net þarf að halda áfram að vinna og það þarf að halda áfram að tryggja íslenskum fyrirtækjum markaðsaðgang út um víða veröld. Utanríkisþjónustan þarf að hafa til að bera fagmennsku til þess að geta unnið þessi verk og í því skyni er mjög mikilvægt að við hlífum utanríkisþjónustunni við ófaglegum mannaráðningum og mörkum með skýrum hætti þá stefnu að fagmennska ráði í mannaráðningum í utanríkisþjónustunni til langframa. Við þurfum líka að tryggja skilvirkni utanríkisþjónustunnar þannig að hún verði í stakk búin til að bregðast við ólíkum þörfum á ólíkum tímum.

Hv. síðasti ræðumaður, 3. þm. Suðvest., formaður utanríkismálanefndar, gerði að umtalsefni hlutverk utanríkismálanefndar og þörf á breytingu á því. Ég tek undir hvert orð sem hann sagði um það atriði. Það er úrelt að líta svo á að hlutverk utanríkismálanefndar sé með einhverjum hætti annars eðlis en annarra þingnefnda. Verksvið framkvæmdarvaldsins, sem utanríkismálanefnd þarf að hafa eftirlit með, er í ríkum mæli á erlendri grundu og aðbúnaður nefndarinnar og svigrúm hennar þarf að helgast af því. Það er líka mjög mikilvægt, í ljósi þess hversu rík tenging er orðin milli verkefna á alþjóðavettvangi og verkefna innan lands, að utanríkismálanefnd hafi fullnægjandi tæki til að halda á sínu lýðræðislega eftirliti með framkvæmdarvaldinu á öllu starfssviði þess.

Ég fagna þeirri ákvörðun utanríkisráðherra að halda sérstaka ræðu um Evrópumál. Þau eru orðin það mikill hluti af og enn meiri hluti af viðfangsefnum okkar innan lands, að þau réttlæta fullkomlega sérstaka ræðu og sérstaka athugun.

Virðulegi forseti. Við stöndum á miklum tímamótum í öryggis- og varnarmálum landsins. Við höfum fengið upp í hendurnar mikið tækifæri. Eins og góður maður sagði: Það má kannski segja að við séum nú fyrst að verða sjálfstætt aðildarríki NATO. Af því höfum við mjög takmarkaða reynslu. Við höfum verið aðilar að NATO að meira og minna leyti á forsendum varnarsamstarfs sem nú hefur breytt um eðli. Það er vel. Það er vel að þetta gerist þegar við erum sem þjóð tilbúnari en áður til að standa í fæturna og axla ábyrgð okkar í alþjóðavæddum heimi. Við höfum fengið reynslu af alþjóðasamstarfi og við erum vel í stakk búin til að axla þessa ábyrgð.

Það er líka gaman að axla þessa ábyrgð nú þegar miklar breytingar eru að verða almennt á skilningi á öryggis- og varnarmálum. Hér kom fram áðan að Atlantshafsbandalagið hefur breytt um skilgreiningu og lítur á sig sem öryggisbandalag. Það er líka athyglisvert að t.d. okkar nána granndjóð Danir hefur það ekki lengur sem skilgreint hlutverk síns herafla að verja danskt landsvæði. Landvarnir eru ekki verkefni danska hersins lengur. Danski heraflinn hefur það hlutverk að vinna í fjölþjóðlegu herliði verkefni til að styðja við öryggisgæslu og friðarframkvæmd utan Danmerkur.

Það er því eingöngu jákvætt að við skulum nálgast þetta verkefni á þessum tímum. Ég held líka að sú aukna áhersla sem hefur orðið á málefnum norðurslóða á síðustu árum sé okkur til gagns í þessu efni. Breyttar aðstæður í umhverfismálum með hlýnun hafsins og opnun nýrra siglingaleiða skapa auðvitað hættu en líka tækifæri og allt breytir þetta hinni landfræðilegu sýn og öryggismati á þessu svæði. Með öðrum orðum hefur hin „geostrategíska“ staða, með leyfi forseta, breyst.

Þessi atriði voru rædd á þingi Norðurlandaráðs í Ósló nú nýverið, m.a. fyrir tilverknað Vestnorræna ráðsins sem hafði vakið athygli á hvað þessi þróun þýddi fyrir björgunarmál á Norður-Atlantshafi, líka í ljósi þess að liðstyrks Bandaríkjamanna í Keflavík nýtur ekki lengur við hvað björgun varðar. Það er fagnaðarefni að utanríkisráðherra hefur vakið máls á þessum þáttum víða. Við sjáum líka að dómsmálaráðherra hefur verið að ræða möguleika á samstarfi landhelgisgæslna á Norður-Atlantshafi og allt er það mjög jákvætt.

Ég bind vonir við að við munum áfram á vettvangi Norðurlandaráðs og norræns samstarfs ná að ræða öryggismál með nýjum hætti. Þar eigum við langa hefð fyrir opinni og fordómalausri umræðu með mikilli þátttöku almannasamtaka og almennri þátttöku í umræðu. Við vísum best veginn með því að ræða öryggis- og varnarmál með opnum hætti og fordómalaust.

Ég fagna sérstaklega frumkvæði utanríkisráðherra, sem hún nefndi í ræðu sinni, að setja á fót sérstakan vettvang um samráð í öryggismálum. Ég verð líka að hrósa ráðherra fyrir það frumkvæði sem hún tók varðandi það að afla öryggisvottunar fyrir utanríkismálanefnd og gera utanríkismálanefnd þar með kleift að fá aðgang að gögnum, sem þrætt hefur verið um, frá Atlantshafsbandalaginu á fundi í morgun. Það er mjög mikilvægt að víkka með þessum hætti aðgang að upplýsingum um öryggis- og varnarmál. Við þurfum að treysta hvert öðru í umfjöllun um öryggis- og varnarmál, á það hefur skort í meira en hálfa öld. Það er eitt af brýnustu verkefnum okkar á næstu árum að byggja upp það traust og brúa það bil.

Virðulegi forseti. Mig langar að lokum að víkja örstutt að framboði Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna. Ég átti þess kost nýverið að sækja allsherjarþing Sameinuðu þjóðanna og kynntist þá því starfi sem unnið hefur verið í New York til að vinna framboði Íslands brautargengi. Það vakti athygli mína að sjá hversu mikil sál er komin í þetta framboð og sjá að það er ekki lengur orðin tóm. Ísland stendur fyrir ákveðinni sýn og ákveðnum gildum og býður sig fram á þeim forsendum.

Mér þótti kærkomið nýmæli að Íslendingar töluðu stoltir af sögu sinni um það hverju þeir hefðu að miðla gagnvart fátækum ríkjum sem eru nú að feta sín fyrstu skref í átt frá nýlendukúgun til bjargálna. Það er vissulega sérstakt að geta sagt sögu Íslands sem hefur á undraskömmum tíma í öllu sögulegu samhengi náð að rísa úr mikilli fátækt til mikillar velmegunar án þess þó að feta leiðina sem margir postular boða fátækum ríkjum. Við höfum byggt upp velferðarkerfi, við höfum varið rétt þeirra sem lakast standa, við höfum tryggt mannréttindi kvenna og barna, við höfum náð að halda spillingu í lágmarki og á þeim grunni höfum við komist til efnahagslegrar velmegunar.

Það er mikils virði fyrir fátæk ríki að heyra þetta, ríki sem þurfa daginn út og daginn inn að sitja undir boðskap sjálfskipaðra postula sem segja að eina lausnin til framfara sé sú að hafa helst ekkert regluverk, byggja helst enga innviði og mæta hnattvæðingunni á forsendum fjármagnsins. Mér fannst mest til þess koma að sjá hversu heilsteyptan málflutning Íslendingar gátu haft í frammi og hversu vel honum var tekið af hálfu þessara ríkja.

Allt finnst mér þetta, þegar maður tekur það saman, bera vitni um sjálfstraust. Sjálfstraust okkar Íslendinga til þess að standa sjálfir fyrir því sem við erum og miðla af því sem við höfum án yfirlætis, án þess að ætla okkur að leysa hvers manns vanda á einni nóttu, en með því að leggja gott til, styðja við sprota, hjálpa til á hverjum vettvangi. Smáríki sem á allt undir milliríkjaviðskiptum má aldrei við því að hafa gluggann lokaðan gagnvart umheiminum. Það er mikilvægt að við höldum áfram að opna glugga, því fleiri því betra, því að enginn veit á endanum hvar það er sem skrautblómin ná að vaxa.

[12:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get verið sammála hv. þingmanni um að það er nauðsynlegt að hafa vel opna glugga og fá góða loftið inn, en það má kannski ekki hafa gluggana svo stóra og svo galopna að það verði ekkert skjól í húsinu og menn fjúki út úr því.

Hv. þingmaður vék að ummælum mínum um afstöðu mína til hnattvæðingar og virðist eitthvað hafa misskilið. Mín sýn er einmitt sú að hnattvæðing sé ekki einsleitt fyrirbæri og mér hefur alltaf þótt barnalegt og lítt uppbyggilegt

að reyna að stilla hlutum þannig upp að menn séu annaðhvort með henni eða á móti. Það sem við tölum um sem hnattvæðingu felur í sér margar jákvæðar breytingar. Það er ýmislegt sem auðveldar lífið í dag vegna tækni, framfara og þekkingar, og mannkynið hefur að mörgu leyti betri aðstæður til að glíma við vandamál sín og meiri burði til þess en nokkru sinni fyrr með tækni og þekkingu að vopni og mikinn auð. En um leið er þessi geta mannkynsins að hluta til vandinn sjálfur, þ.e. sú mikla eyðsla, sóun og álag á auðlindir jarðarinnar sem lífshættir sérstaklega Vesturlanda valda. Ég vil þess vegna taka gagnrýna afstöðu til hnattvæðingarinnar þannig að sjá á henni bæði kost og löst og vera í liði með þeim sem berjast gegn hinum neikvæðum þáttum og vilja breyta þeim, þáttum eins og félagslegum undirboðum í þróunarríkjunum og að vinnuafl og auðlindir þróunarríkjanna sé blóðmjólkuð í þágu græðginnar á Vesturlöndum. Við líðum ekki barnaþrælkun, ekki mansal og vændi, ekki umhverfisfórnir, eyðingu auðlinda eins og regnskóganna í þágu vestrænna viðskiptahagsmuna. Ég veit ekki hvort þetta þýðir að við séum eitthvað ósammála en haldi hv. þingmaður að ég sé í þeim hópi sem vilji bara greiða atkvæði um það, já eða nei, hvort menn séu með eða á móti hnattvæðingu er það misskilningur.

Það var einu sinni stjórnmálamaður hér og ekkert fyrir löngu sem reyndi að stilla dæminu svona upp, fyrrverandi hæstv. utanríkisráðherra Halldór Ásgrímsson. Hann sagði þetta einhvern tíma í útvarpsviðtali og vék orðum að þeim sem hér stendur, sagði að það væru undarlegir menn sem væru bara á móti hnattvæðingunni. (Forseti hringir.) Svo einfalt er málið ekki.

[12:51]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna þessari skýringu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Ég held að við sjáum hnattvæðinguna með nokkuð líkum hætti. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við gætum nákvæmlega að þessu og að við styðjum fátæk ríki til þess að byggja upp heilbrigð samfélög sem eru sjálfbær til lengri tíma litið. En í því samhengi má aldrei gleyma að ávinningur okkar af efnahagslegri uppbyggingu skapast ekki bara af því að við höfum byggt upp gott velferðarkerfi. Hann skapast líka af því að við höfum opnað glugga og leyft umtalsverðum trekk að myndast og við höfum skipulagt heilu og hálfu atvinnugreinarnar og satt að segja allt þjóðlífið, sérstaklega á síðustu árum, með upptöku evrópskra reglna, ekki með séríslenskum reglum, heldur með alþjóðlega viðurkenndu regluumhverfi. Það hefur gert það að verkum að fjárfestar okkar hafa átt tækifæri til að fara til annarra landa, skapa þar auð og flytja hann aftur heim. Við höfum búið í haginn til að aðrir geti komið og nýtt sér með sama hætti frelsi hér á Íslandi. Grundvallaratriðið held ég að sé að við eigum að byggja upp með nákvæmlega sama hætti og hv. þingmaður nefndi innviði fátækra ríkja og styðja þau til þess. Við verðum jafnframt að styðja þau til þess að hafa sjálfstraust og getu til að taka við erlendu fjármagni, bjóða það velkomið og byggja upp með þeim hætti atvinnulíf í löndunum. Lykilatriðið í því efni er að hafa gluggana býsna vel opna, leyfa umtalsverðum trekk að myndast þannig að vel gusti um.

[12:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Að sjálfsögðu skipta alþjóðaviðskiptin máli og alþjóðlegar fjárfestingar og allt það. Þá erum við komin að því að ræða alþjóðaregluverkið í þeim efnum og hvernig menn eru að þróa það, hver forskriftin hefur verið, hvaða hugmyndafræði hefur ráðið ferðinni. Þar kemur að því sem ég er mjög gagnrýninn á, undirliggjandi hreyfikrafta hnattvæðingarinnar sem eru auðvitað fyrst og fremst stórfyrirtækin, fjölþjóðafyrirtækin og alþjóðafjármagnið, áhættufjárfestingarfjármagnið sem hefur rutt sér braut og sett út olnbogann í heiminum og er að ná æ meira tangarhaldi á auðlindum og mörkuðum í þróunarríkjum. Forskriftin sem fylgt hefur verið hefur í allt of miklum mæli verið gagnrýnislaus og hrár kapítalismi, einkavæðing þar sem það er vanrækt að byggja upp innviði og efla velferð. Jafnvel er lítt þróuðum ríkjum uppálagt, eða a.m.k. var, af Alþjóðabankanum og fleiri slíkum að skera niður þann litla infrastrúktúr sem þau hafa á sviði menntunar, heilsugæslu o.s.frv. Nú hafa menn viðurkennt viss mistök í þeim efnum en regluverkið er samt stórgallað að þessu leyti, bæði sú pólitík sem Alþjóðabankinn og Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn fylgja, Alþjóðaviðskiptastofnunin og í raun forskrift Dohaviðræðnanna, þar vantar í allt of miklum mæli hinar félagslegu víddir, umhverfisþættina o.s.frv. Þetta hefur leitt til þess að sjálfsprottnar hreyfingar eru komnar fram úr alþjóðastofnununum að þessu leyti og eru að ryðja brautina fyrir fyrirbæri eins og „fair trade“ í viðskiptum, að menn geti fengið vottað að þeir stundi félagslega ábyrga fjárfestingarstefnu. Við þurfum þess konar áherslur í stað þess hnattvædda græðgiskapítalisma sem hnattvæðingin því miður í allt of miklum mæli er.

[12:55]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að við getum verið sammála um það, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og ég, að það er mikilvægt að við beitum afli okkar og þrótti til að byggja upp innviði fátækra ríkja, hjálpa þeim til sjálfsbjargar og greiða jafnframt fyrir efnahagslegri þróun þeirra með því að byggja upp forsendur fyrir fjárfestingu í ríkjunum og uppbyggingu sjálfbærs efnahagslífs. Það er einmitt það sem ég fagna sérstaklega í áherslum hæstv. utanríkisráðherra í ræðu hennar áðan, hversu heilsteypt sýn liggur að baki því frumkvæði sem hún leggur til að íslensk stjórnvöld taki í uppbyggingu og samskiptum við þróunarríkin.

Þá þýðir það væntanlega líka að við verðum að fara að taka okkur tak sjálf og þá verðum við að leggja af þann leiða sið sem við höfum stundað núna árum og áratugum saman á alþjóðlegum vettvangi þegar rætt er um frelsi í viðskiptum að fyrir hádegi sjáum við á því öll tormerki að nokkurt ríki megi hafa nokkurn toll á fiski en eftir hádegi setjumst við niður með ríkustu ríkjum heims og gerum okkur þar far um að útiloka fátæk ríki frá mörkuðum okkar með landbúnaðarvörur. Þessum tvískinnungi verður að ljúka. Við verðum að ganga á undan með góðu fordæmi. Ég held að það sem hv. þingmaður sagði áðan um mikilvægi þess að hægt sé að votta félagslega ábyrg viðskipti og annað slíkt sé mikilvægt. En við megum gæta okkur á því að

láta aldrei slíka merkimiða verða innihaldslausa þannig að þeir geti orðið skálkaskjól þeirra sem ekki vilja í reynd frjáls viðskipti. Frjáls viðskipti, aðgangur þróunarríkja að okkar mörkuðum, eru besta þróunarhjálpin sem við getum veitt.

[Fundarhlé. — 12:58]

[13:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Utanríkis- og alþjóðamál verða æ fyrirferðarmeiri, einnig í íslenskum stjórnmálum, og í skýrslu utanríkisráðherra sem mælt var fyrir í morgun er að sjálfsögðu hreyft mörgum mikilvægum málum sem við Íslendingar þurfum að sinna. Að sjálfsögðu er engin ástæða til að gera lítið úr því sem vel er gert eða gera lítið úr möguleikum Íslands til að gegna þýðingarmiklu starfi í alþjóðamálum þó að við séum smátt ríki og fámennt, en til að við getum á trúverðugan hátt tekið að okkur mikilvægt hlutverk á alþjóðavettvangi verðum við að vera reiðubúin til að endurskoða og endurmeta frá grunni afstöðu okkar og viðhorf til umheimsins.

Komið hefur fram í máli margra ræðumanna í þessari umræðu að umfangsmiklar breytingar hafa orðið í alþjóðamálum og heimurinn er ekki sá sami í dag og hann var fyrir fáum árum og áratugum. Því miður er ekki mikið um það í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra að verið sé að endurmeta stöðu okkar og viðhorf til umheimsins frá grunni. Að því leyti má kannski halda því fram að fylgt sé sömu stefnu í utanríkismálum og í tíð fyrri ríkisstjórnar og sú staðreynd að Samfylkingin hefur tekið þar sæti Framsóknarflokksins hefur litlu breytt að séð verður.

Mig langar að fara yfir nokkur helstu efnisatriði í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra, ég mun ekki hafa tíma til að fara í öll mál en látum það gott heita. Ég vil fyrst segja að ég tel jákvætt að hæstv. utanríkisráðherra boðar það í skýrslu sinni að flutt verði sérstök skýrsla um Evrópumál í janúar. Ég tel að full ástæða sé til að taka þau mál sérstökum tökum og fá sérstaka umfjöllun um Evrópumálin, enda er okkur öllum ljóst að þau eru orðin afskaplega fyrirferðarmikil í íslenskum samfélagsmálum og áhrif aðildar okkar að EES-samningum hefur að sjálfsögðu mjög víðtæk áhrif.

Mig langar hins vegar að velta því upp í þessu samhengi hvernig ríkisstjórnin hyggst standa að styrkingu umfjöllunar um Evrópumál innan þingsins. Eins og kunnugt er leggur Evrópustefnunefndin, sem skipuð var á sínum tíma og skilaði áliti undir lok síðasta kjörtímabils, sérstaklega til að starf Alþingis að Evrópumálum og tengsl þess við önnur þjóðþing í Evrópu verði styrkt. Meðal annars er lagt til að stofnuð verði sérstök Evrópunefnd innan þingsins og ég vil þess vegna gjarnan spyrja hæstv. ráðherra hvernig hún sér þetta fyrir sér verða að veruleika. Kemur t.d. til álita að það verði til einhvers konar útvíkkuð utanríkismálanefnd eða einhvers konar nefnd sem byggðist að grunni á utanríkismálanefnd og hugsanlega þingmannanefnd EFTA sem fjallar að sjálfsögðu mikið um Evrópumálin? Mér finnst mikilvægt að fá það fram enda þótt sérstaklega verði fjallað um Evrópumál síðar.

Um öryggis- og varnarmálin er að sjálfsögðu margt að segja. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fór yfir það í morgun að brottför hersins hefði ekki verið nýtt sem skyldi til að endurmeta frá grunni stöðu Íslands og íslenska hagsmuni. Hann bar þá m.a. fram fyrirspurn um öryggismálanefndina sem boðað var að yrði skipuð sérstaklega til að móta stefnu í öryggismálum og meta íslenska hagsmuni og mér finnst þýðingarmikið að fá fram hvar það mál er statt. Það er að sjálfsögðu góðra gjalda vert eins og fram kemur í skýrslu ráðherrans að skipuð hafi verið sérstök samráðsnefnd eða starfshópur með faglegan bakgrunn til að sinna starfi að því er varðar hættumat fyrir Ísland og ráðið sé ráðgjafi í því sambandi en slík nefnd kemur að sjálfsögðu ekki í staðinn fyrir þverpólitíska starfshóp í öryggismálum sem fjallar um hina pólitísku hagsmuni og hina pólitísku stefnumótun í þessum málaflokki. Mér finnst mikilvægt að fá það fram og kannski jafnvel mikilvægara en að fulltrúar í utanríkismálanefnd hafi fengið sérstakt leyfi til að fjalla um gögn frá NATO en sagt hefur verið að það sé ekki utanríkisráðuneytið sem veitir það leyfi heldur ríkislögreglustjóri. Það vekur auðvitað upp spurninguna um hvort dómsmálaráðherra sé þá loksins búinn að koma upp sinni leyniþjónustu, að greiningardeild ríkislögreglustjóra sé orðin að leyniþjónustu sem gefi þingmönnum grænt ljós á að þeir megi fjalla um viðkvæm utanríkis- og öryggisskjöl, en gott og vel.

Nýir samningar við Danmörku og Noreg hafa verið gerðir og um þá eru vafalaust skiptar skoðanir. Við eigum að sjálfsögðu margvíslega sameiginlega hagsmuni, t.d. að því er varðar umhverfisógnir á norðurslóðum sem hafa þegar komið fram í þessari umræðu en það má líka spyrja sig hvort ekki hefði þurft að fjalla miklu ítarlegar um það mál og á víðari grunni m.a. af Alþingi. Í þessu sambandi má líka velta því fyrir sér hvort varnarsamningurinn við Bandaríkin frá 1951 sé ekki orðinn úreltur. Hann hefur reyndar aldrei í hugum okkar margra, m.a. margra núverandi samfylkingarmanna, í gegnum tíðina haft mikla þýðingu fyrir Ísland en það má spyrja sig við þessar breyttu aðstæður hvort hann sé ekki algerlega úreltur og hvort ekki sé rétt að segja honum upp.

Mig langar líka að vekja máls á því hver staða mála er á varnarsvæðinu fyrrverandi sem núna er komið í borgaralega notkun. Það hefur verið heilmikil umræða um mengun á þessu svæði og þá vaknar spurningin hvort fyrir liggi ítarlegar rannsóknir á því hversu viðamikil mengunin á svæðinu er og hvernig staðið verði að hreinsun og hver kostnaðurinn við hana er. Ég vil líka velta hér upp spurningu um sprengjuleit og spengjueyðingu á varnarsvæðinu vegna þess að því hefur verið haldið fram að þarna séu svæði sem notuð hafi verið til sprengjuæfinga og þar séu enn ósprungnar sprengjur á svæði sem núna er komið í borgaraleg not, á svæði sem núna er skólasvæði. Ég vil spyrja hæstv. utanríkisráðherra hvort henni sé kunnugt um þetta og til hvaða ráðstafana hafi þá verið gripið.

Í ræðu ráðherrans var að sjálfsögðu fjallað um hlutverk okkar innan öryggisráðsins. Ég get sagt um það að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum, mörg hver a.m.k., stutt þá umsókn þótt skoðanir og áherslur hafi vissulega verið skiptar um þetta atriði. Ég hef verið í hópi þeirra sem hafa stutt það að Íslendingar sæktust eftir sæti í öryggisráðinu. Í því efni skiptir hins vegar gríðarlega miklu máli

í hvaða leiðangur við ætlum ef við náum því marki að verða kosin í öryggisráðið, í hvaða leiðangur við ætlum og hvernig við ætlum að rækja þær skyldur. Í skýrslu utanríkisráðherra segir m.a. eftirfarandi, með leyfi forseta: „… ríki sem ekki á sér forsögu sem flækt getur fyrir óhlutdrægri úrlausn deilumála“. Að þetta sé mikilvægt í samhengi við hlutverk okkar í öryggismálum. Þetta er auðvitað gott svo langt sem það nær en erum við algerlega forsögulaus í þessu efni? Við hljótum líka að velta því fyrir okkur.

Hvað með þátttöku okkar eða stuðning íslenskra stjórnvalda við stríðið í Írak? Eða þátttöku okkar í gegnum NATO í hernaðaraðgerðum? Er það alveg forsögulaust? Ríkisstjórnin hefur ekki enn beðist afsökunar á stuðningi íslenskra stjórnvalda við ólöglegt stríð í Írak og við hljótum að velta fyrir okkur hvaða hagsmunir réðu ferðinni þar. Voru það hagsmunir almennra borgara eða voru það sjónarmið mannréttinda og friðsamlegra lausna deilumála, svo notað sé orðalag úr ræðu hæstv. utanríkisráðherra, sem þar réði ferðinni? Nei, að sjálfsögðu ekki. Nú hefur hæstv. utanríkisráðherra út af fyrir sig sagt það í umræðum á Alþingi að ríkisstjórnin harmi Íraksstríðið. Fjölmargir Íslendingar telja það ekki nægjanlegt og það veit hæstv. utanríkisráðherra auðvitað. Við teljum, mörg, alls ekki nægilegt að þátttakan í Írak sé hörmuð og látið þar við sitja.

Eins má auðvitað taka upp Palestínumálið og hlutverk Íslands. Ég held að við verðum að átta okkur á að til þess að geta gegnt hlutverki sáttaaðila eða þátttakanda í lausn deilumála verða menn að setja sig í spor allra aðila og skilja viðhorf, upplifun og reynslu allra aðila sem hlut eiga að máli. Þar má engan undanskilja og ég ætla ekki að draga dul á það að ég tel að utanríkisráðherra hafi í raun ekki staðið nægilega vel að því þegar hún fór í heimsókn til Miðausturlanda, ég hef látið það sjónarmið mitt koma fram opinberlega, sérstaklega vegna þess að utanríkisráðherra vildi ekki ræða við fulltrúa frá Hamas-samtökunum. Talað hefur verið um að það séu hryðjuverkasamtök en það má líka spyrja sig þeirrar spurningar sem frægur maður spurði á einum stað: Hvenær drepur maður mann og hvenær drepur maður ekki mann? Hverjir eru hryðjuverkamenn og hverjir eru ekki hryðjuverkamenn þegar komið er út í stríðsátök? Hverjir eru saklausir af því að hafa drepið mann og annan í stríðsátökum? Eru þá ekki allir aðilar þess máls í raun hryðjuverkamenn?

Það þurfti að sjálfsögðu stórhug að bjóða Bandaríkjamönnum og Ísrael byrginn og ég er sannfærður um að utanríkisráðherra hefði gert það af myndugleika ef hún hefði kosið það vegna þess að ég hef fulla trú á hæstv. utanríkisráðherra. Ég ætla að segja það líka að mér eins og mörgum öðrum sárnaði að það skyldi ekki gert, reynt að breiða sig svolítið út og segja: Við ætlum að tala við alla. Vegna þess að það er ekki hægt að mæta og reyna að leysa deilumál með því að vera bundinn á klafa gamallar hernaðarhyggju sem Bandaríkin og Ísrael hafa auðvitað staðið fyrir á þessu svæði. Mér og mörgum öðrum sárnaði að hæstv. utanríkisráðherra skyldi ekki taka þannig á málinu vegna þess að ég er sannfærður um að hún hefði gert það af miklum myndugleika. Tækifærið var ekki nýtt þar því miður.

Auðvitað getum við haldið áfram að tala um önnur svæði eins og Íran og hverjir mega eiga kjarnorkuvopn og hverjir mega ekki eiga kjarnorkuvopn. Eru það bara þeir sem Bandaríkjamenn leggja blessun sína yfir eða hvað? Þessi nálgun er auðvitað afskaplega þröng og hún byggir á þröngum afmörkuðum hagsmunum hernaðarhyggju sem Bandaríkin fara fyrir og við höfum því miður siglt þar í kjölfarið gagnrýnislaust. Alþjóðasamfélagið hlýtur að berjast fyrir eyðingu gereyðingarvopna en það á ekki einungis við um þá sem Bandaríkin tiltaka sem óvini sína, ríki sem í alþjóðamálum stillir hlutunum nánast alltaf upp hvítt og svart, í vini og óvini.

Ég ætla ekki að fara sérstaklega út í friðargæsluna í Afganistan, það hefur þegar verið gert hér, en mig langar að segja örfá orð um fríverslunarmál. Ég er almennt þeirrar skoðunar að aukin verslun og viðskipti milli þjóða séu mikilvæg og geti verið góð leið til að auka jöfnuð og sjálfstæði ekki síst meðal fátækari þjóða. Um leið er afar brýnt að heimsverslunin lúti alþjóðalögmálum um mannréttindi og mannhelgi, þar með talið að því er varðar jafnrétti kynja, vernd barna og ungmenna, baráttu gegn mansali, um umhverfisvernd, sjálfbæra þróun o.s.frv. Þessar áherslur finnst mér mikilvægt að við látum heyrast á alþjóðavettvangi.

Ráðherra vék að samstarfi og samráði við aðila vinnumarkaðarins þegar hún ræddi um fríverslunarmál, m.a. nefndi hún Alþjóðavinnumálastofnunina. Mig langar þess vegna að spyrja hæstv. utanríkisráðherra hvort hún muni beita sér fyrir því að löggilda hér á landi samþykkt Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um uppsögn og ráðningarsamninga, þar sem kveðið er á um að sú meginregla gildi að atvinnurekandi megi ekki segja starfsmanni upp nema ákvörðun sé byggð á atvikum er varðar hæfni og háttsemi hans eða ástæðum sem varða atvinnurekstrinn. Mér finnst mikilvægt að vekja máls á þessu hér og hvort utanríkisráðherra muni beita sér fyrir að innleiða þessa samþykkt.

Ég ætla að nefna örstutt þróunarsamvinnu og skyld mál. Að sjálfsögðu hljótum við að fagna því að framlög Íslands til þróunarsamvinnu séu að hækka þótt það vanti enn talsvert á að viðmiðuninni um 0,7% af þjóðarframleiðslu verði náð. Sömuleiðis fagna ég því að stórauka eigi framlög sem ráðstafað er til þróunaraðstoðar í gegnum íslensk félagasamtök og ég er a.m.k. sannfærður um að með þeim hætti munum við ná enn meiri og betri árangri í þágu þeirra sem helst þurfa á aðstoð að halda. Um leið vil ég líka stuttlega nefna málefni flóttamanna. Vandi flóttamanna eykst ár frá ári. Hvernig tökum við Íslendingar á því máli? Hvernig hyggst ríkisstjórnin taka á því og eru áform um að stórauka þátttöku Íslands í móttöku flóttamanna og standa undir skuldbindingum alþjóðasamfélagsins sem sæma okkur sem þjóð sem býr við mikla velsæld, því að hingað til hefur framlag okkar í því efni verið skammarlega lítið? Í þessu sambandi vil ég minna á að ýmis frjáls félagasamtök á Norðurlöndum, m.a. Mannréttindaskrifstofa Íslands, Rauði kross Íslands og Íslandsdeild Amnesty International, hafa skorað á ríkisstjórnir Norðurlanda að fara að tilmælum og viðmiðunarreglum Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna og standa undir skuldbindingum sínum í því efni. Mig langar líka að heyra viðbrögð hæstv. utanríkisráðherra við því mikilvæga máli.

[13:46]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég ætla að koma inn á það sem mér fannst vanta í þessa annars ágætu ræðu um utanríkismál. Mér fannst vanta umræður um hafréttarsvæði sem við stöndum í stríði um við aðrar þjóðir, þ.e. Rockallsvæðið og Svalbarðasvæðið. Reyndar er eitt svæði í viðbót, hið svokallaða Jan Mayen svæði. Um það höfum við gert samninga sem ég reyndar tel að við þyrftum að endurskoða. Það er kannski ekki auðvelt. En sérstaklega finnst mér vanta hvernig þau mál standa sem snúa að hafréttarsáttmálanum eða réttara sagt: Hver er staða okkar varðandi hafréttarsáttmálann á Rockallsvæðinu og Svalbarðasvæðinu og hvað er í gangi þar? Er verið að reyna að semja eða þurfum við að fara með þetta fyrir hafréttardómstóllinn?

Mig langar líka að koma aðeins inn á þróunaraðstoðina sem við erum að auka fjárframlög okkar til og að vissu leyti er það gott mál. En áður en við gerum svo er oft gott að taka til á háaloftinu hjá sjálfum sér, þ.e. áður en maður byrjar að fara annað á meðan til Fjölskylduhjálpar Íslands koma íslenskar fjölskyldur — 1.400 fjölskyldur eru á skrá hjá Fjölskylduhjálp Íslands — sem þurfa að fá mataraðstoð í hverjum mánuði og jafnvel í hverri viku. Fleiri stofnanir á Íslandi eins og Mæðrastyrksnefnd, Rauði krossinn og Hjálparstarf kirkjunnar hjálpa Íslendingum sem hafa ekki efni á að brauðfæða sig eða geta ekki brauðfætt sig á þeim kjörum sem íslenskt þjóðfélag býður þeim upp á. Þetta er fólk sem á undir högg að sækja, þetta eru öryrkjar og þetta eru aldraðir sem eiga ekki í lífeyrissjóði eða hafa lent einhverra hluta vegna kannski út af þessum venjulega vegi. Þó er mikið af fullorðnu fólki sem hefur ekki úr neinu að moða nema því sem það fær frá Tryggingastofnun ríkisins og mér finnst kannski ekki hægt að setja mikla peninga í þróunaraðstoð á meðan við búum svona að okkar fólki hér heima.

Varðandi Keflavíkurflugvöll og það svæði þá er mengun þar, en samkvæmt samningunum sem voru gerðir við herinn á sínum tíma, 1952, skilst mér að herinn geti farið án þess að taka til eftir sig á Keflavíkurflugvallarsvæðinu sem þeir voru með og notuðu eða á svæðinu sem varnarmáladeild var með. Þá er ekkert óeðlilegt að maður spyrji: Hvað ætla íslensk stjórnvöld að gera í þeim efnum? Á þetta að fá að vera þarna áfram óbreytt eða verður ekki að fara í mikla vinnu við að hreinsa upp þessa mengun? Og þegar jafnvel farið er að tala um að byggja á þessum svæðum þar sem heræfingar voru stundaðar hér á árum áður þá hlýtur náttúrlega að vera spurning hvort ekki þurfi að gera stórátak í að hreinsa upp þá mengun sem er þarna á svæðinu.

Síðan er forvitnilegt að skoða kostnað utanríkisráðuneytisins á ýmsum sviðum. Hvað eru t.d. margir sendiherrar hjá íslensku utanríkisþjónustunni? Hvað eru mörg sendiráð og hvað eru margir sendiherrar sem hafa ekki sendiráð, þ.e. vinna hérna í utanríkisþjónustunni en búið samt að skipa sem sendiherra, en þeir hafa ekki sendiráð? Auðvitað brenna svona spurningar á manni og manni finnst bruðlið í kringum utanríkisþjónustuna vera mikið. Í rauninni væri hægt að skera verulega niður bæði í sendiráðum og sendiherrum. Við þurfum ekki alla þessa sendiherra. Þetta hefur verið svona geymslustöð fyrir útbrunna pólitíkusa sem ekki hafa treyst sér til þess að fara á almennan vinnumarkað. Þar af leiðandi hefur það verið bónus hjá þeim að komast í þá stöðu að vera sendiherra. Þetta er auðvitað ekki hlutur sem er hægt svo auðveldlega að sætta sig við og maður skilur ekki af hverju íslenskur almenningur á að borga þetta bruðl.

Hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir kom hér upp og gerði grein fyrir að það væri vinna varðandi samstarf við Grænlendinga í gangi og ég fagna því. Ég fagna því að við skulum eiga möguleika á að gera einhverja samstarfssamninga við þá og vonandi getur það leitt til þess að við gætum hugsanlega fengið veiðirétt eða nýtingu á einhverjum afla eða fiskveiðum við Grænland og aðstoðað þá á ýmsum sviðum við að nýta sín fiskimið sem þeir gera ekki sjálfir nema að litlum hluta. Meðal annars eru þeir með mikinn og stóran samning við ESB sem er nú reyndar nýtt af íslenskum fyrirtækjum með búsetu í Þýskalandi og annars staðar í Evrópu. En auðvitað er mjög þarft fyrir okkur að kanna alla möguleika á því hvort við getum ekki aukið og bætt þetta samstarf við Grænlendingana því að þeir eru þrátt fyrir allt okkar næstu nágrannar þó að sárafáir Íslendingar hafi séð sér fært að heimsækja Grænlendinga sem ég held að væri mjög gott fyrir Íslendinga að gera í auknum mæli.

Að lokum vil ég segja að aðildarumsókn okkar að öryggisráðinu og barátta fyrir því að fá að fara í öryggisráðið er náttúrlega dæmi um ekkert annað en bruðl og vitleysu.

[13:53]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir gagnmerka og ágæta ræðu um utanríkismál. Í fyrsta lagi tók ég eftir því að hæstv. utanríkisráðherra vék að því og sagðist leggja kapp á það að utanríkisþjónustan þróaðist í takt við nýja tíma, hún þyrfti bæði að laga sig að breyttum aðstæðum og vera í takt við það samfélag sem hún er sprottin úr.

Ég er sammála þessum áherslum. En spurningin er hvert sé inntak þessara orða, hvað sé átt við. Andstætt því sem hefur verið að gerast og þeirri tækniþróun sem hefur orðið og þeirri þróun varðandi það að fjarlægðir eru alltaf að verða styttri eða auðveldara að komast á milli þá er fjölgun sendiráða, fjölgun sendistarfsmanna erlendis, eitthvað sem er algjörlega andstætt því sem tækniþróun síðustu tíma hefur verið að bjóða upp á. Hvaða tilgangi þjónar það að stofna nýtt sendiráð nánast árlega og jafnvel mörg sum árin? Hvaða tilgangi þjónar að hafa sendiráð syðst í Afríku? Hvaða tilgangi þjónar að stofna sendiráð í landi sem við höfum átt góð og farsæl viðskipti við í gegnum tíðina eins og Japan og hvaða þýðingu hefur að hafa sendiráð á Norðurlöndum?

Er ekki kominn tími til þess að hugsa öðruvísi hvernig við skipuleggjum samstarf við helstu vina- og bræðraþjóðir þar sem við getum komið hlutunum fyrir með miklu einfaldari og ódýrari hætti? Það er fyrst og fremst spurningin um það, og ég skil það þannig, að hæstv. utanríkisráðherra velti því fyrir sér hvernig sé hægt að koma á aukinni skilvirkni með minni tilkostnaði. Þá hljótum við að staldra við það hvort ekki sé möguleiki á því að hugsa málið með nýjum hætti, fara út úr þeim gamla þjóðfélagsveruleika sem varð til á miðöldum og fara að miða við það að sendimenn

séu þar sem þeir þurfa að vera en ekki annars staðar. Það er spurningin um að menn taki upp breytt vinnubrögð þar sem miðað sé við ráðdeild og sparnað sem einkenni utanríkisþjónustuna og ég tel að þar þurfi að gera þá bragarbót á að fylgt verði þeim leikreglum. Ég tek undir með hæstv. utanríkisráðherra að það þurfi breytt vinnubrögð, spurningin er um að fá nánari skýringu á því við hvað sé átt.

Í ræðu sinni fjallaði hæstv. utanríkisráðherra um mannréttindi og hægt er að taka undir það sem þar var sagt. En það vantaði mikilvægt atriði í því sambandi og það er sú hræðilega staðreynd sem við stöndum frammi fyrir um nútímaþrælahald og verslun með fólk. Það vill þannig til að það eru 200 ár — eða þann 25. mars 1807 — síðan breska þingið samþykkti sérstaka tillögu sem gerði ólöglegt að ensk skip flyttu þræla og gerði jafnframt ólöglegt fyrir breskar nýlendur að flytja inn þræla. Danir höfðu reyndar samþykkt sams konar reglur þremur árum áður en 25. mars árið 1807 kom fram viðmiðunar- eða tímamótasamþykkt þar sem miðað er við að þrælahaldi hafi verið útrýmt í Evrópu. Samt sem áður eru fleiri þrælar í heiminum núna árið 2007 en nokkru sinni áður.

Skýrsla frá Alþjóðavinnumálastofnuninni telur að þrælar í heiminum í dag séu að minnsta kosti 12 milljónir, rúmlega 12 milljónir manns. Aðrir segja að þeir séu um 27 milljónir. Meiri hluti þeirra er í Asíu og Suður-Ameríku og það er áætlað að meðalverð á þræli geti verið allt niður í um 100 dollara. Verðið getur þó verið mismunandi eftir því hvaða þjónustu ætlast er til þannig að um getur verið að ræða töluverðan kostnað ef um slíkt er að ræða.

Algengasta tegund þrælahalds er vinnuánauð þar sem vinna er tekin sem endurgreiðsla fyrir lán. Það er algengt á Indlandi, í Pakistan og Nepal svo dæmi séu tekin, til dæmis á Indlandi meðal fólks úr lægstu stétt í hindúasið, þ.e. þeirra ósnertanlegu. Og þegar menn tala um fjölmennasta lýðræðisríki í heimi þá er það það sama ríki sem mannréttindasamtök vítt og breitt gera alvarlegar athugasemdir við hvernig staðið er að málum varðandi réttleysi þeirra sem mest þurfa á vernd að halda.

Önnur tegund af þrælahaldi sést í Súdan. Í Brasilíu þurfa smábændur að hreinsa frumskóginn meðan byssukjöftum er að þeim beint og í Gana eru litlar stúlkur boðnar fram sem kynlífsleikföng. Í Vestur-Evrópu og Bandaríkjunum er fólk frá Austur-Evrópu, Kína og Víetnam og annað verkafólk sem er innflytjendur þvingað til að vinna gegn vilja sínum við vændi, ýmis landbúnaðarstörf og/eða verslunarstörf. Sala á fólki er eitt af því sem hefur verið í hvað örustum vexti í heimi afbrotanna. Hundruð þúsunda eru seld á ári hverju, miklu fleiri konur en karlar og sum börn, flestar vegna kynlífsþrælkunar. Sala á fólki er talin nema milljörðum dollara á ári og litlu lægri upphæð en sala á eiturlyfjum. Þrælahald heyrir því miður þar af leiðandi ekki fortíðinni til. Það er staðreynd í heiminum í dag.

Ég tel að við Íslendingar eigum að hafa það sem forgangsverkefni að gera allt sem í okkar valdi stendur til að koma í veg fyrir þrælahald og stuðla að því að settar verði reglur til þess að koma í veg fyrir sölu á fólki. Ég tel það vera forgangsatriði að við berjumst gegn þessum ósóma sem því miður viðgengst enn þá. Ég hef talað um það á öðrum stað og öðrum vettvangi að spurningin sé um það hvort ástæða sé til þess að koma á sérstakri lögregludeild eða þá að helga ákveðna deild, til dæmis Interpol, til þess að fjalla sérstaklega um þessi atriði og bregðast við þeirri miklu vá og því hræðilega óréttlæti sem fer fram og algjörri mannréttindaskerðingu sem á sér stað með þessum hætti.

Virðulegi forseti. Ég tek undir það sem hæstv. utanríkisráðherra sagði um NATO og friðargæsluna, að það sé eðlilegt að Ísland axli ábyrgð og taki sinn skerf. Það er hins vegar spurningin um að þess sé jafnan gætt að það sé innan borgaralegra marka. Við erum vopnlaus þjóð, höfum verið vopnlaus þjóð og ég vænti þess að allir alþingismenn séu sammála um að þannig eigi það að vera. Að við viljum ekki blanda okkur í hernaðarátök en séum tilbúin til að stuðla að hjálpar- og friðarstarfi hvar sem vera skal.

Það er svo annað mál þegar talað er um Atlantshafsbandalagið annars vegar sem varnarbandalag og hins vegar sem öryggisbandalag. Spurningin er: Hver er munurinn? Hvaða áherslumunur er á því? Jú, það er annars vegar það að NATO sem varnarbandalag fór ekki í herför til annarra þjóða. Það hefur hins vegar breyst þannig að breytt hefur verið um áherslur og breytt hefur verið um skilmála hvað Atlantshafsbandalagið varðar. Ég tel að það hafi verið óheppilegt. Ég hefði talið að þær þjóðir Atlantshafsbandalagsins sem hefðu viljað fara þá leið hefðu ekki átt að gera það innan vébanda Atlantshafsbandalagsins. Að mínu viti rýrði það tiltrú á Atlantshafsbandalaginu sem varnarbandalagi og mér finnst það miður.

Ég er algjörlega ósammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni þegar hann sagði að við hefðum aldrei átt erindi í Atlantshafsbandalagið. Þvert á móti tel ég að það hafi verið mikið gæfuspor fyrir Íslendinga að hafa á sínum tíma gengið í Atlantshafsbandalagið. Á meðan á þurfti að halda og kalda stríðið geisaði var Atlantshafsbandalagið tvímælalaust öflugasta vörnin og friðarbandalagið í veröldinni.

En spurningin er: Hvað er afsakanlegt að ganga langt og hvað viljum við teygja okkur langt? Er eðlilegt að ungt fólk á Vesturlöndum, í Evrópu og Norður-Ameríku hætti lífi sínu í óskilgreindri styrjöld í Afganistan? Af hverju? Hvert er markmiðið? Hvernig sjá menn endinn á því stríði? Hver eru hin skilgreindu markmið? Það er þar sem mér finnst á vanta og meðan slík markmið eru ekki til og hafa ekki verið sett er óafsakanlegt að setja ungt fólk í hættu þannig að það þurfi jafnvel að deyja fyrir málstað sem enginn veit nákvæmlega hver er.

Ég hef verið andvígur framboði Íslands til öryggisráðsins. Ég hef talið okkur eiga lítið erindi í sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Menn standa hins vegar iðulega frammi fyrir orðnum hlut og við því er lítið að gera. Það er ljóst að kosningabarátta Íslands er komin á fulla ferð, hefur staðið í langan tíma, og það er sjálfsagt að styðja við það sem hægt er að gera þó að ég hafi verið ósammála því að lagt yrði út á þessa braut. Það vaknar hins vegar spurning um hvernig starf öryggisráðsins eigi að vera, hvaða tilgangi það þjónar og hvernig Íslendingar ætla að beita sér í því sambandi.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson kom aðeins inn á sjónarmið varðandi réttindi Palestínumanna og hvers vegna hæstv. utanríkisráðherra hefði ekki talað við Hamas-samtökin í ferð sinni til Palestínu á sínum tíma. Það var spurn-

ing um hvort eðlilegt væri að flokka Hamas-samtökin sem hryðjuverkasamtök, það er alltaf spurning um það hvernig menn hafa skilgreiningar. Vandamálið við Hamas-samtökin felst í því að það er yfirlýst markmið þeirra að útrýma Ísraelsríki. Það er því í sjálfu sér spurning hvernig þau samtök geta tekið þátt í friðarumleitunum sem verið er að fara út í. Hitt er annað mál að þegar friðarferlið hófst við Palestínumenn á sínum tíma, og Yasser Arafat var þá leiðtogi PLO-hreyfingarinnar, voru þau markmið líka til staðar hjá PLO. Í sjálfu sér er því ekki eðlilegt að loka á Hamas-samtökin og þeirra stjórn með þeim hætti sem gert var.

Mannréttindabrotin sem eru framin gagnvart Palestínufólki, þar sem börn eru drepin, þar sem fólkið er múrað inni, þar sem herraþjóðin ræður því hvort fólk fær að koma inn í landið eða fara út úr landinu, eru óþolandi. Þarna er algjört réttleysi fólksins sem er innan múranna. Það fær ekki að vinna, það fær ekki að mæta í vinnuna sína nema herraþjóðin leyfi. Hafi einhvern tímann verið til apartheid-stefna þá er hún í gildi núna. Ísraelsmenn beita henni gagnvart Palestínuaröbum og við Íslendingar eigum að fordæma slíka stefnu.

Hæstv. utanríkisráðherra fjallaði um það að við deildum fullveldi okkar með öðrum þjóðum og vísaði þá helst til Sameinuðu þjóðanna. Það er rétt að nánast í hvert skipti sem við gerum samninga á vettvangi utanríkismála þá deilum við einhverjum hluta fullveldisins. Stærsti samningurinn hvað það varðar, þar sem við deildum verulegum hluta fullveldisins, var EES-samningurinn. Þar var það spurning hvort við hefðum átt að fara jafnlangt og gert var. Ég fer ekki lengra út í það, það verður rætt á öðrum sviðum.

Einnig væri ástæða til að ræða frekar varnarþörf Íslands. Vandinn í því sambandi er að mínu mati sá að skilgreiningu á varnarþörfinni vantar. Til hvers eigum við að vera að taka á móti erlendum flugsveitum þar sem fólk er að æfa sig? Hvaða tilgangi þjónar það fyrir varnir landsins? Hvar er ógnin? Ég sé hana ekki. Ég sé ekki að hefðbundinn her hafi nokkra þýðingu fyrir okkur eins og staðan er nú.

Hæstv. utanríkisráðherra talaði um opna markaði í ræðu sinni og lagði áherslu á gildi þess að frjálsari heimsviðskipti gætu átt sér stað. Ég spyr: Með hvaða hætti ætla Íslendingar að beita sér í því efni? Ætlum við að berjast fyrir frjálsum heimsviðskiptum? Punktur. Eða ætlum við að gera það með víðtækum takmörkunum?

Landbúnaðarmálin hafa gjörsamlega hamlað því að Doha-viðræðurnar yrðu leiddar til lykta. Viðskipti með landbúnaðarvörur eru ekki nema 8% heimsviðskiptanna en þau viðskipti hafa verið sá gordíonshnútur sem ómögulegt hefur reynst að leysa. Fulltrúar okkar Íslendinga hafa stöðugt gert kröfur um frjáls viðskipti með sjávarfang en sem hæstu tolla og mesta vernd fyrir landbúnaðarvörur. Þá er það spurningin: Hvernig getum við sagt að þetta eigi að vera svona?

Virðulegi forseti. Ég tel að Ísland verði að leggja sitt lóð á vogarskálarnar í baráttu fyrir mannréttindum, gegn mansali og þrælahaldi, gegn glæpum, fyrir frjálsum heimsviðskiptum og gegn hungri og örbirgð í heiminum. Það eru þau atriði sem við eigum að leggja áherslu á ásamt því að koma góðu til leiðar þar sem við getum gert það.

[14:08]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vildi fyrst og fremst þakka hv. þingmanni efnismikla ræðu. Hann drap víða niður fæti og nefndi fjöldamörg stór utanríkispólitísk atriði. Hann talaði um Afganistan og hvaða erindi friðargæslulið þar hefði. Hann talaði um þörf á baráttu gegn mansali og þrælahaldi um víða veröld. Hann talaði um Palestínu og það apartheid-kerfi sem þar viðgengst og hann talaði um alþjóðlegt viðskiptafrelsi.

Þess vegna kom mér afstaða hans gagnvart framboði Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna svolítið á óvart. Ef menn hafa eitthvað að segja, eins og hv. þingmaður hefur, og vilja að Ísland tali fyrir ákveðnum sjónarmiðum er það sjálfgefið næsta skref fyrir íslenska þjóð að sækjast eftir aðild að öryggisráðinu. Það er sjálfgefið að þjóð sem telur sig hafa einhverja stefnu að boða, einhverju efni að miðla, leitist við að hafa áhrif á alþjóðavettvangi og mæla fyrir þeim þjóðþrifamálum. Það er nákvæmlega það sem framboðið til öryggisráðsins gengur út á og ég hrósa hv. þingmanni fyrir það og fagna því að hann lýsti vilja sínum til að styðja það verkefni nú.

Þá komum við aftur að öðru atriði, sem hann vék að í upphafi ræðu sinnar, en það er fjöldi sendiráða og því um líkt. Ég get deilt með honum því sjónarmiði að það skipti máli að sýna ráðdeild og sparsemi í því tilliti en skilvirk utanríkisstefna verður ekki rekin með öðrum hætti en þeim að fólk hætti sér út fyrir landsteinana. Menn verða að reyna að nálgast viðmælendur sína og þess vegna skiptir aðalmáli að um sé að ræða skilvirka uppbyggingu vel vinnandi fólks.

[14:10]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir það með hv. þm. Árna Páli Árnasyni að skilvirk utanríkisstefna verður ekki til nema menn hætti sér út fyrir landsteinana. Það var ekki það sem ég var að fjalla um.

Ég var hins vegar að tala um hið steinrunna sjónarmið, gömlu steinrunnu hugmyndafræðina, sem varð til og mótaðist á 16. öld, um það að hafa sendimenn í erlendum ríkjum með þeim hætti sem gert er og þróast hefur. Ég tel það ekki vera skilvirka utanríkisþjónustu.

Að sjálfsögðu þurfa menn að mæta þangað sem þarf að mæta en ég tel ekki rétt að menn séu kyrrsettir á ákveðnum svæðum við að gera harla lítið eða ekki neitt — á sumum stöðum hygg ég að sú sé raunin. Þegar ég tala um sendiráðavæðinguna á ég við það að menn hafa ekki verið að byggja upp skilvirka utanríkisþjónustu heldur verið að koma upp hlutum sem þjóna öðrum hagsmunum en þeim.

Varðandi framboð til öryggisráðsins var ég að lýsa sjónarmiðum mínum eins og þau hafa verið, en nú standa menn frammi fyrir orðnum hlut. Það þýðir ekki að berjast um fallin vígi, þau eru fallin. Menn verða þá að fara í einhver önnur vígi. Öllum finnst mjög óskynsamlegt að berjast gegn Héðinsfjarðargöngum eða Kárahnjúkavirkjun núna þótt menn hafi einhvern tímann haft önnur sjónarmið. Hið sama á við hér. Þegar hlutirnir liggja fyrir, við nálgumst endapunktinn í kapphlaupinu og íslensk stjórnvöld hafa lagt mikið á sig, eigum við að sjálfsögðu að leggja áherslu á að

styðja við þau sjónarmið þó við höfum á einhverjum tíma talið að við ættum að gera aðra hluti.

Eitt atriði vil ég leyfa mér að nefna til viðbótar, og syndga þá kannski aðeins upp á náðina, en það eru samtökin Polisario í Vestur-Sahara sem ég tel að við Íslendingar eigum að lýsa yfir stuðningi við.

[14:12]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég deili viðhorfi hv. þingmanns um skilvirka utanríkisþjónustu en ég deili ekki nauðsynlega þeim ályktunum sem hann dregur. Sendiráð eru mjög skynsamleg fyrirbæri. Það eina sem þarf að tryggja er að mannaflinn þar sé í samræmi við þarfir og allir sem séu sendir til starfa geti sinnt verkefnum sínum vel. Það er fullkomlega eðlilegt og mjög æskilegt að senda menn til langdvalar í útlöndum en þess þarf að gæta að ekki sé verið að senda fólk til starfa erlendis nema fyrir því séu góð og gild rök.

Það skiptir miklu máli að hvetja til þess að utanríkisþjónustan verði í sífellt ríkari mæli skilgreind sem tæki til að ná ákveðnum markmiðum, að menn geti flutt viðbúnað til og fært á milli staða eftir því sem þörf er á hverju sinni. Að menn hætti að líta svo á að uppbygging þjónustunnar á erlendri grundu hafi verið klöppuð í stein eins og vissulega var í eina tíð — þá voru ákveðnir hlutir gefnir hvað varðaði uppbyggingu utanríkisþjónustunnar — og fari í staðinn að líta á þau markmið sem ráðherra og ríkisstjórn setja á hverjum tíma og hagi uppbyggingu starfsins í samræmi við það. Framboðið til öryggisráðsins er mjög gott dæmi um það. Nú þarf að gera skipið fært um að stefna þá leið sem farin verður.

[14:14]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason vísar til þess hvernig skilvirk utanríkisþjónusta geti verið. Ég hef verulegar efasemdir um að sendiráð Íslands á ýmsum stöðum þjóni nokkrum þeim hlutverkum sem heyra undir skilvirka utanríkisþjónustu. Þá spyr ég, og það er greinilegt að stór hópur þjóðarinnar deilir þeirri skoðun með mér: Væri ekki í ráði, fyrst hæstv. utanríkisráðherra leggur sérstaka áherslu á skilvirka utanríkisþjónustu, að t.d. verði skipuð nefnd frá öllum þingflokkum sem fari yfir það sem raunverulega er gert í sendiráðum og skili skýrslu til þingsins? Þannig að það liggi þá fyrir.

Miðað við það sem ég hef getað kynnt mér varðandi sum þeirra sendiráða sem Ísland hefur sett af stað fyrr og síðar get ég ekki séð að þau þjóni skilyrðum um skilvirka utanríkisþjónustu. Ég tel að peningunum væri betur varið með því að menn, og þess vegna aðrir menn, færu út fyrir landsteinana þegar á þyrfti að halda til þeirra staða og svæða þar sem þörfin er mest. En ekki að menn séu kyrrsettir í ákveðnu landi.

Að öðru leyti vil ég þakka hv. þm. Árna Páli Árnasyni fyrir góð orð um meginatriði ræðu minnar. Ég get ekki séð annað en við séum í öllum aðalatriðum sammála um hvert beri að stefna í utanríkismálum. Áherslur geta verið ólíkar, sérstaklega í sambandi við það sem við höfum rætt hér. En ég þakka (Forseti hringir.) honum fyrir að gefa mér þetta tækifæri.

[14:16]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir ræðuna. Ég get tekið undir margt sem í henni stendur og finnst að mörgu leyti að kveði við annan tón en í ræðum utanríkisráðherra frá síðustu þingum. Svo ég byrji nú á því að hæla hæstv. utanríkisráðherra langar mig til að nefna hérna atriði sem ég fagna sérstaklega í ræðu hennar, þá áherslu sem er lögð á lýðræðislega aðkomu fólks að umræðunni um utanríkismál. Ég nefni sérstaklega þá fundi sem hæstv. ráðherra minntist á í ræðu sinni, opna fundi sem haldnir eru með háskólunum og utanríkisráðuneytið hefur sem sagt komið á laggirnar og lagt sig eftir að verði haldnir. Svo sannarlega er ekki vanþörf á að stjórnvöld efni til samtals við fræðimenn og fagfólk vítt og breitt um samfélagið um utanríkismálin. Ég tel því að fundirnir sem hæstv. ráðherra gat um í ræðu sinni séu sannarlega af hinu góða, verulega þörf viðbót og til þess fallnir að dýpka umræðuna um utanríkismálin sem er ekki vanþörf á.

Annað sem ég tel vera til fyrirmyndar sem hæstv. ráðherra nefndi var starfshópurinn sem hún segist hafa skipað innan ráðuneytisins varðandi mannréttindamálin, varðandi heildstæða aðgerðaáætlun á sviði mannúðar-, friðar- og þróunarsamvinnumála. Það er sannarlega gott að hópur af því tagi skuli nú vera starfandi innan ráðuneytisins og verður forvitnilegt að sjá þær tillögur sem hann kemur til með að leggja fram. Ég vil þó í því sambandi brýna hæstv. utanríkisráðherra varðandi ýmsa þætti sem þarf að laga og leiðrétta frá því sem verið hefur. Ég nefni stefnu undangenginna ríkisstjórna varðandi Mannréttindaskrifstofu Íslands sem sinnir afar miklu og gagnlegu starfi í þágu mannréttindamála vítt og breitt, bæði innan lands en ekki síður hvað varðar útlönd og stöðu okkar í þeim efnum. Ég hvet hæstv. ráðherra til að taka sérstaklega á því að Mannréttindaskrifstofa Íslands fái að standa af reisn við sitt hlutverk. Við sjáum þess ekki merki í fjárlagafrumvarpinu eins og það liggur fyrir en ég treysti því engu að síður að gerðar verði leiðréttingar í þeim málaflokki í þeirri vinnu sem stendur yfir í nefndum þingsins um fjárlögin.

Áhersla hæstv. utanríkisráðherra á þróunarmálin og þróunarsamvinnuna er líka góð og gefur okkur tilefni til að ætla að þar geti orðið einhverjar áherslubreytingar. Þegar hæstv. ráðherra segir að það ríði á að við styðjum þróunarlöndin til sjálfsbjargar í efnahags- og velferðarmálum verð ég þó að segja að það hefur auðvitað verið sagt áður. Við vitum að það er mjög erfitt að standa við þau orð. Í orði kveðnu viljum við ábyggilega öll tryggja að þróunarlöndin séu styrkt til sjálfsbjargar og við getum sjálfsagt öll tekið undir orð þeirra Sigríðar Snæbjörnsdóttur og Sigurðar Guðmundssonar, sem eru nýkomin heim frá Malaví, í viðtali við þau í Fréttablaðinu á sunnudaginn, 4. nóvember. Þau fjalla einmitt um þessa þætti. Þau hafa af eigin reynslu fundið út að það sé mikilvægara að kenna fátækum að búa til peninga en að ausa í þá fé. Ég vil vekja athygli hæstv. utanríkisráðherra á þessu viðtali og ummælum þeirra hjóna. Það er alveg ljóst að þeir sem koma á þessi svæði þar sem við beitum okkur í þróunarhjálp hafa lokið upp einum munni, oftar en einu sinni, í þessum efnum. Ég held að ákallið sem kemur fram í viðtalinu við þau Sigríði og Sig-

urð sé alveg í takti við það sem hæstv. ráðherra lýsir í ræðu sinni og þess vegna hvet ég til þess að við förum af alvöru í að finna leiðirnar. Hvernig getum við tryggt það að við séum ekki bara með einhliða fjáraustur til þróunarlandanna, heldur að við styrkjum fólkið til sjálfshjálpar eins og með því að hjálpa fólki að koma undir sig fótunum í atvinnurekstri, í litlum atvinnufyrirtækjum? Hvernig getum við tryggt að menntunin sé með þeim hætti að fólkið nái að mennta sig og þjóð sína? Svo þurfum við í þeim efnum líka að huga að því sem við samþykktum á nýafstöðnu Norðurlandaráðsþingi, að við, ríku þjóðirnar í vestri og Norður-Evrópu, verðum að gá að því að við megum ekki stunda það að sækjast í menntað fólk í álfum eins og Afríku þar sem atgervisflótti er gríðarlega mikill. Við verðum að tryggja að þessar þjóðir geti haldið sínu menntaða fólki hjá sér, til þess þurfum við að finna virkar leiðir til að hjálpa þróunarlöndunum til sjálfshjálpar.

Síðan eru ákveðin atriði í ræðu hæstv. utanríkisráðherra sem mig langar til að fara um nokkrum orðum og fá kannski upp frekari umræðu á þessum fundi um atriði sem varða hlutverk okkar, Íslendinga, í þeirri vegferð þjóða við þetta stóra verkefni sem við erum að vinna að núna, að reyna að auka gæði umhverfisins okkar og þá ekki síst lofthjúpsins. Umhverfismálin eru sameiginlegur málaflokkur sem þjóðir heims þurfa að taka á í sameiningu og hæstv. utanríkisráðherra hefur í ræðum sínum látið okkur skilja að hún beri hlutverk okkar þar mjög fyrir brjósti. Hún sagði t.d. í umræðum um stefnuræðu forsætisráðherra í upphafi þessa þings að baráttan gegn loftslagsbreytingunum væri barátta fyrir öryggi okkar allra, sem ég er sammála henni um, og ég er líka sammála því að upp sé runninn tími aðgerða eins og hún hélt þá fram. Ég hef staðið í þeirri meiningu að þar ættum við samleið. Hæstv. utanríkisráðherra er þeirrar skoðunar að öll lönd heims þurfi að axla ábyrgð og sýna frumkvæði, eins og hún sagði í umræðunni um stefnuræðuna, og að þar ætti Ísland að vera í fararbroddi.

Nú spyr ég: Hvað á hæstv. utanríkisráðherra við þegar hún, eins og kemur líka fram í ræðu hennar nú, vill að Íslendingar standi í fararbroddi þjóða, ekki bara framarlega heldur beinlínis í fararbroddi, að við stöndum í spíssi umræðunnar og aðgerðanna í loftslagsmálunum? Ég verð að segja að í mínum huga eru verkefnin á umhverfissviðinu þau verkefni sem ríkisstjórnir þjóðríkja heims standa frammi fyrir að byrja að leysa af ákveðni. Það er ekki útséð um hvernig þessi markmið hinna framsæknustu ríkisstjórna koma til með að nást en ég er sammála því að við eigum að standa við hliðina á þeim þjóðum sem setja sér háleitust markmið.

Mér hefur fundist að þetta megi ekki verða orðin tóm. Mér finnst vísbendingar um að hér geti verið um slíkt að ræða því að eins og komið hefur fram í umræðunni hefur hæstv. forsætisráðherra lýst því hér yfir sem sinni skoðun að Íslendingar eigi að fara fram á alþjóðavettvangi með kröfuna um frekari undanþágur frá losunarmörkum loftslagssamningsins. Þar er hann í mótsögn við sjónarmið umhverfisráðherra og að því er virðist einnig sjónarmið hæstv. utanríkisráðherra.

Það skiptir verulegu máli, virðulegi forseti, að við Íslendingar stöndum af heiðarleika og trúverðugleika við hliðina á Norðurlandaþjóðunum í loftslagsmálunum á komandi missirum. Á Norðurlandaráðsþinginu sem haldið var í síðustu viku kom fram vilji ráðamanna allra norrænu þjóðanna til að gangast við þessum vanda og tryggja það að fundurinn í Kaupmannahöfn, sem hæstv. utanríkisráðherra nefndi í ræðu áðan, verði með þeim hætti að við getum gengið hnarreist frá honum. Í því sambandi lagði Norðurlandaráð upp ákveðnar línur sem er mikilvægt að ríkisstjórn Íslands fylgi eftir á næstu vikum og mánuðum þegar menn leggja fyrstu drögin að undirbúningi fundarins í Kaupmannahöfn. Þar eru t.d. verkefni sem varða menntun og fræðslu fólks á víðtækan hátt, þ.e. að Norðurlandaráð mælt ist til þess í ályktun sem samþykkt var að staðið yrði fyrir ákveðnu fræðsluátaki meðal skólanema um loftslagsbreytingar og leiðtogafundinn sjálfan.

Það var samþykkt að standa fyrir umræðu með breiðri þátttöku alþýðu um loftslagsmálin þar sem sjónum yrði beint að ábyrgð einstaklingsins og félagslegum afleiðingum loftslagsbreytinga fyrir samfélagið þar sem áhrifin verða mest. Það var samþykkt að það ætti að standa fyrir sýningum og kynningu á endurnýjanlegum orkugjöfum og umhverfistækni í tengslum við ráðstefnuna og að það ætti að skipuleggja norrænar hringborðsumræður með fremstu sérfræðingum allra Norðurlandanna með það að markmiði að geta tekið ákvörðun um ný metnaðarfull markmið Norðurlandanna í orkumálum. Einnig var talað um að hrinda úr vör verkefni sem miða að því að þróa nýjar lausnir í orkumálum til að draga úr koltvísýringsmengun og auk þess þróa enn frekar rannsóknasamstarf í umhverfismálum á norrænum og alþjóðlegum vettvangi, svo að eitthvað sé nefnt.

Til þess að við Íslendingar getum staðið við hlið norrænu þjóðanna í þessu efni þarf að byrja að vinna heimavinnuna því að þetta gerist ekki bara sisvona á fundinum í Kaupmannahöfn 2009. Íslensk stjórnvöld þurfa að tryggja að hér heima séu þessi markmið uppfyllt með því að það sé aktíft farið út í samfélagið og uppfræðslan stunduð þar, inn í skólakerfið og að þeir hópar í samfélaginu sem hafa hingað til gefið sig út fyrir að vilja taka þátt í þessari umræðu og aðgerðum í þessum efnum séu þá virkjaðir og að þátttaka þeirra á fundinum í Kaupmannahöfn í okkar nafni verði tryggð. Þetta tel ég afar mikilvægt ef við í alvöru ætlum að uppfylla þau markmið okkar að vera í fararbroddi í þessari umræðu og aðgerðum í loftslagsmálunum.

Af því að hæstv. utanríkisráðherra talar um það í ræðu sinni að hún láti sér annt um opna umræðu og samstarf við almenning í alþjóðamálum langar mig til að nefna hér, hæstv. forseti, að þá er mjög mikilvægt að aðgerðir fylgi þeim orðum og að við praktíserum það lýðræði sem talað er fyrir. Þá erum við kannski komin að þeim mikilvæga þætti lýðræðisins sem lýtur að því hvernig við tryggjum þátttöku almennings í ákvarðanatöku. Að mínu mati tryggjum við hana ekki nema með mjög mikilli og vandaðri upplýsingagjöf til almennings. Í þessu sambandi langar mig til að minna á eitt af skítugu börnunum hennar Evu sem ríkisstjórnin hefur falið í skuggunum og það er (Gripið fram í.) — af óhreinu börnunum hennar Evu; svo að stuðlanna sé gætt í setningunni voru þau óhrein, börnin hennar Evu — Árósasamningurinn.

Við vitum að fyrri ríkisstjórn lét undir höfuð leggjast að fullgilda Árósasamninginn. Einungis ein af þremur stoðum samningsins var leidd í lög á síðasta kjörtímabili. Nú bíður þessarar ríkisstjórnar að reka af okkur slyðruorðið í þeim efnum og að fullgilda þær tvær stoðir Árósasamningsins sem eftir eru. Það er algjört grundvallaratriði. Ef við ætlum á alþjóðavettvangi að teljast trúverðug í umræðunni um umhverfismál og ef við ætlum að láta taka okkur alvarlega verðum við að geta staðið teinrétt og keik og sagt að við höfum eins og hinar Norðurlandaþjóðirnar fullgilt Árósasamninginn. Það getum við ekki gert í dag þannig að ég tel að hæstv. utanríkisráðherra verði að tryggja það að á næstu dögum verði farið í þá vinnu að klára til enda fullgildingu Árósasamningsins.

Það má nefna fleiri alþjóðlega samninga sem við þurfum að ganga í að fullgilda. Það er ákveðið forgangsverkefni hjá þessari ríkisstjórn að fara í málefni barna og í þeim efnum höfum við heyrt að hæstv. félagsmálaráðherra vill gjarnan að barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna verði endanlega leiddur í lög á Íslandi. Ég fagna því. En það eru fleiri samningar sem við þurfum að fullgilda og þar nefni ég sérstaklega samninga sem varða dýraverndarmál, einnig eru samningar um flóttamannamál og má nefna fleiri atriði í þeim efnum sem koma fram í svari hæstv. utanríkisráðherra fyrir skemmstu við fyrirspurn hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur um aðild Íslands að alþjóðasamningum. Menn geta kynnt sér það á þskj. 143.

Ef við ætlum, hæstv. forseti, í alvöru að taka þátt í samfélagi þjóðanna og vera þar trúverðugur þátttakandi tel ég mikilvægt að við áttum okkur á því að við höfum verk að vinna hér heima. Við þurfum að ganga í að fullgilda þá samninga sem við eigum eftir að fullgilda, við þurfum að tryggja að samstarf okkar við Sameinuðu þjóðirnar sé með þeim hætti að við förum fram með þann boðskap sem er við hæfi og sómir herlausri þjóð í Norður-Atlantshafinu og við þurfum að tryggja að umhverfismál, félagslegt réttlæti og mannréttindi séu ævinlega í fararbroddi í öllum okkar málflutningi á alþjóðavettvangi og að orðum okkar fylgi aðgerðir.

[14:32]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Mig langar til að byrja á því að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir góða og efnismikla ræðu í morgun og einnig fyrir góðar umræður í dag í kjölfar þeirrar ræðu. Við fengum gott yfirlit yfir það sem verið er að gera í utanríkisráðuneytinu undir stjórn hæstv. ráðherra um breyttar áherslur og verkefnin fram undan. Það er greinilegt að það leika ferskir vindar um utanríkisráðuneytið þessa dagana og ég er mjög ánægð með þá áherslubreytingu sem orðið hefur á þeim bæ.

Hæstv. ráðherra benti á það í morgun og það er aldrei of oft ítrekað að heimurinn er að minnka, við erum að verða hluti af heimsþorpinu, eða eins og hún nefndi í ræðu sinni að heimsmálin eru heimamál og heimaverkefni eru heimsverkefni. Hæstv. ráðherra nefndi dæmi sem mér finnst vera dálítið dæmigert fyrir þessa stöðu en það er einmitt verkefnið sem hæstv. heilbrigðisráðherra er að taka á núna sem er lyfjaverðið og hvernig við getum hagnast á því að vera í alþjóðlegu samstarfi hvað það varðar og að Íslendingar muni hagnast á því og búa við lægra lyfjaverð hér á landi en við búum við í dag.

Mig langaði aðeins til að nefna nokkur atriði sem hæstv. ráðherra kom inn á í ræðu sinni. Það eru þróunarsamvinnumálin, málefni norðursvæðanna og loks störfin í þágu friðar en þar hefur verið lögð sérstök áhersla á að auka hlut og aðkomu kvenna. Minnt var á það í umræðunni í dag að við höfum verið að styðja við lýðræðisþróun. Þar má nefna verkefni sem við áttum aðild að í Pristína þar sem konur voru studdar og hjálpað til þátttöku m.a. í stjórnmálum og fleira mætti auðvitað telja í þeim efnum. Ég er sérstaklega ánægð með hvernig áherslurnar í utanríkisráðuneytinu hafa breyst í þá veru að styðja við almenna borgara, konur og börn á ófriðarsvæðum og ég tel það vera mjög mikilvæga stefnubreytingu.

Ég nefndi áðan þróunarsamvinnuna og það kom fram í ræðu hæstv. ráðherra í morgun að mikil vinna er í gangi á vegum utanríkisráðuneytisins við að móta nýja rammalöggjöf varðandi starf Íslands gagnvart þróunarríkjunum en í sumar hafa verið kallaðir til sérfræðingar til að vinna að þessu verki og einnig var nefnd aðild okkar að DAC og breytingum á skipulagi hvað þetta varðar.

Ég átti þess kost í sumar að kynna mér þróunarstarf sem við Íslendingar eigum aðild að einmitt í Malaví eins og hv. síðasti ræðumaður kom inn á í ræðu sinni og sá þar hvað við getum lagt mikið af mörkum fyrir tiltölulega lítið. Þar eiga ekki einungis íslensk stjórnvöld í hlut heldur einnig félagasamtök og það hefur skipt sköpum hvað varðar menntun, heilbrigðisþjónustu og aukið sjálfstæði kvenna. Mig langar aðeins, af því að ég átti þess kost að fara til Malaví og kynna mér þetta, að bregða upp mynd af því sem ég upplifði þegar ég kom þangað og heimsótti framhaldsskóla sem við Íslendingar höfum styrkt, bæði var búið að senda húsgögn til skólans og sömuleiðis bókakost sem var ákaflega rýr þarna. Þetta er nokkur hundruð barna framhaldsskóli og þegar ég kom þarna ásamt fleiri Íslendingum voru félagasamtök héðan að gefa skólanum tölvu og það voru mikil hátíðahöld. Þegar við komum inn í skólastofuna var búið að skrifa á lúna skólatöflu lítið ljóð sem einhver nemandinn hafði skrifað þar sem þakkað var fyrir þróunarhjálpina frá Íslandi. Og ljóðið í þýðingu minni hljóðar svona:

Hver er vinur?
Vinur er sá sem í raun reynist.
Hann færir okkur brauð þegar hungur sverfur að.
Hann gefur okkur tölvu þegar við eigum ekki ritvél.
Hann gefur okkur rafmagn og ljós þegar við erum í myrkri.
Hann gefur okkur bækur þegar okkur langar til að læra.
Sannur vinur er vinur í raun.

Þessi skóli hafði einmitt fengið rafmagn frá Íslendingum. Leidd var rafmagnstaug inn í skólann þannig að þau gátu setið lengur en til klukkan fimm á daginn við að læra. Þetta gerði þeim líka kleift að nota tölvuna sem kom frá Íslandi sem skólastjórinn ætlaði að læra á til að geta nýtt í skólanum. Það voru mikil hátíðahöld þegar þessi gjöf frá Íslandi barst til skólans í Malaví, börnin sungu og dönsuðu

og þökkuðu Íslandi og Íslendingum fyrir þetta framlag sem breytti svo miklu en kostaði okkur tiltölulega lítið.

Vegna umræðunnar áðan um afstöðu þeirra Sigurðar Guðmundssonar og Sigríðar Snæbjörnsdóttur sem þarna voru að störfum fyrir okkur, um mikilvægi þess að við sendum ekki eingöngu peninga heldur styrkjum og menntum þær þjóðir sem við erum að styðja við, þá tek ég undir það. Það er einmitt það sem við erum að gera. Við sendum fagfólk og sérfræðinga til þeirra þróunarríkja sem við erum að styðja til að geta síðan hjálpað sér sjálf. Það er mjög mikilvægt og það er líka mikilvægt að við fylgjum því fé eftir sem við sendum til þróunarlandanna þannig að það nýtist sem best.

Ég vil líka nefna í þessu sambandi reynslu mína af því þegar ég kom inn í skólastofu í Cape McClear við Malavívatn sem var þéttsetin konum og börnum. Þangað höfðu konurnar komið gangandi með börnin sín á bakinu eða í fanginu og leiddu önnur sér við hönd langa leið, jafnvel tveggja tíma göngu til að koma í lestrarkennslu á vegum Íslendinga á þessu svæði. Börnin lágu sofandi á gólfinu eða í fangi mæðra sinna og konurnar lásu upp úr lúnum bókunum. Sömuleiðis var verið að kenna þeim að reikna þannig að þær gætu farið sjálfar á markaðinn og væru ekki háðar eiginmönnum sínum þegar þær keyptu inn. Það er geysilega mikilvægt fyrir sjálfstæði þeirra kvenna sem búa á þessum svæðum að fá þessa menntun. Þær áttu ekki orð yfir þakklæti til okkar fyrir að gefa þeim kost á að læra, læra að reikna, skrifa og lesa. Þetta er líka mikið innlegg í jafnrétti kynjanna á þeim svæðum sem við styðjum við. Ég hefði aldrei getað ímyndað mér það fyrr en ég sá hvað þetta er þakklátt framlag og mikilvægt. Þarna er líka sjúkrahús sem við höfum reist og heilsugæslustöð og við vorum með okkar færasta fólk að störfum þarna sem var landlæknir á þeim tíma. Ég tel að einmitt slík verkefni eins og við erum með þarna í Afríku séu ein þau mikilvægustu sem við getum lagt til þróunarmála,

Vegna áherslunnar á málefni kvenna og barna þá fagna ég því líka hver áherslubreytingin hefur orðið í sambandi við friðarmálin þar sem áherslan er lögð á börn, konur og almenna borgara, sérstaklega eftir Íraksstríðið, því að auðvitað berum við þar ákveðna ábyrgð eftir að stjórnvöld lýstu yfir stuðningi við það stríð þó svo að við hefðum ekki verið spurð um það mál, okkur ber að hjálpa því fólki sem líður eftir það hörmungarástand sem ríkt hefur í Írak. Hæstv. utanríkisráðherra hefur lagt áherslu á að styðja við konur og börn í gegnum hin ýmsu samtök sem hafa verið að sinna því verkefni og þekkja vel til verka, eins og Barnahjálp Sameinuðu þjóðanna og fleiri samtök. Um 4 milljónir Íraka eru í rauninni á vergangi, eru flóttamenn. Stór hluti þeirra er á flótta innan Íraks og aðrir í nágrannaríkjunum, t.d. Sýrlandi, Jórdaníu, Egyptalandi og Líbanon. Sendir hafa verið fjármunir til að styðja við menntun írakskra barna á þessum svæðum vegna þess að varað hefur verið við því að kynslóð írakskra barna sem ekki fær neina menntun sé að vaxa úr grasi og sé afskipt, en talið er að um hálf milljón írakskra flóttabarna hafi ekki aðgang að skóla. Við höfum einmitt stutt verkefni í þágu þessara barna sem ég tel vera mjög mikilvægt. Sama á við um stuðning við Rauða krossinn sem hefur sinnt bæði öldruðum, fötluðum og munaðarlausum börnum í Írak. Þetta eru mjög mikilvæg og góð verkefni sem ég tel að vera eigi fyrirmynd þeirra verkefna sem við eigum að sinna áfram. Auðvitað getum við gert meira af þessu og ég heyrði á ræðu hæstv. ráðherra í morgun að það er einmitt vilji hennar að unnið verði áfram í þessa veru í ráðuneytinu.

[14:45]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mig langar til að byrja á því að taka undir með hæstv. utanríkisráðherra hvað það varðar hvað við Íslendingar erum heppin að státa af frábæru starfsfólki utanríkisþjónustunnar, ráðuneytisins og hér innan veggja Alþingis, á alþjóðasviði. Ég þykist þekkja örlítið af eigin raun hvað við Íslendingar getum verið ánægð með það færa fólk sem vinnur fyrir okkur á þessum vettvangi.

Það er auðvitað þannig að hin pólitíska lína, stefna okkar Íslendinga í utanríkismálum frá a til ö, á að koma frá hinum lýðræðislega kjörnu fulltrúum en ekki embættismannakerfinu. Það er mikils virði þegar hlutirnir eru stokkaðir svolítið upp og breytt stefna tekur við. Spurningin er hvort við stöndum raunverulega frammi fyrir slíkum hlut. Ég held ekki.

Stóra spurningin er: Hver viljum við Íslendingar vera á hinu stóra og viðsjárverða taflborði heimsmálanna? Það er ýmislegt hægt að læra af skáklistinni og eitt af því er að þekkja eigin styrkleika, veikleika og takmarkanir og um leið að meta stöðuna eins og hún er, ekki eins og hún ætti að vera eða gæti verið heldur eins og hún er, hvaða leikir eru í stöðunni eins og hún er uppi.

Hver er raunveruleg staða Íslands í alþjóðamálum? Staðan er að sjálfsögðu sú að við erum pínulítil þjóð og í raun mjög áhrifalítil á hinu stóra taflborði. Við getum fyrst og fremst haft góð áhrif með því að fara fram í verki sem fyrirmynd og vera rödd siðferðisins í heimsmálum. Alþjóðapólitíkin litast fyrst og fremst af því að allir eru í þessum leik á forsendum eiginhagsmuna. Allir. Og við höfum það frelsi sem lítil þjóð, sem tiltölulega áhrifalaus þjóð, að geta verið rödd siðferðisins.

Að sjálfsögðu ber okkur alltaf að verja hagsmuni okkar. Það er ein af grundvallarskyldum okkar. En við höfum líka fullt af tækifærum til að vera rödd siðferðisins, rödd lítilmagnans og öðruvísi rödd en gengur og gerist í þessum eiginhagsmunaleik. Þá langar mig að spyrja: Erum við sú siðferðisrödd, t.d. þegar við erum áfram innan hernaðarbandalagsins NATO? Mitt svar við því er auðvitað mjög einfalt: Nei, við erum ekki sú rödd. Við erum áhrifalítill meðleikari stórvelda og hernaðarbrölts.

Ég skil satt best að segja ekki alveg þetta tal um það að NATO hafi breyst úr varnarbandalagi yfir í að vera öryggisbandalag. Hvað þýðir þetta? Við eigum ekki að taka þátt í svona villandi orðaleik heldur segja hlutina eins og þeir eru. Ef við lítum yfir sögulega þróun NATO sjáum við það öllu fremur hafa breyst úr einhvers konar svokölluðu varnarbandalagi, hernaðarbandalagi, yfir í það að vera frekar árásarbandalag. Þess bera dæmin merki, ný dæmi. Það er vissulega hægt að skilja ástæður okkar fyrir því að ganga í NATO á sínum tíma, á tímum kalda stríðsins, jafnvel þótt við höfum verið því mótfallin. Ég skil hins vegar ekki

ástæðuna fyrir því í dag.

Við getum haldið áfram. Það er himinhár kostnaður sem öllum þessum hernaðardraumum fylgir. Og þegar talað er um að vega og meta og vera meðvituð um það hvar styrkleikar okkar eru, hvar veikleikar og hvar við höfum raunveruleg áhrif getur örlítið brot af þessum kostnaði, ef hann færi til uppbyggingar og góðra verka Íslendinga hjá okkar næstu nágrönnum, Grænlendingum, raunverulega gert gagn í heimsmálum. Við viljum vera svo stór og mikilvæg og þykjumst vera það — en við gætum gert gagn hjá fólki sem lítur upp til okkar Íslendinga og fyrir það sem við stöndum, eins og Færeyingar og Grænlendingar gera.

Ég verð að segja að ég var hjartanlega sammála vini mínum og hv. þm. Einari Oddi Kristjánssyni heitnum sem ég sakna héðan úr þessum sal þegar hann sagði hreinskilnislega að að hans mati væri umsókn Íslands um aðild að öryggisráðinu mistök. Ef ég á að segja mína skoðun á því finnst mér þetta einmitt vera innihaldslaust brambolt og brölt einfaldlega vegna þess að öll svona mál snúast um forgangsröðun. Forgangsröðun okkar á að snúa að því að miðla því sem við erum best í, því sem við höfum raunverulega að gefa. Jafnvel þótt við þykjumst vera hernaðarþjóð með NATO, öryggisþjóð eða varnarþjóð eða hvaða nöfnum sem fólk vill kalla það, getum við gert miklu meira gagn á öðrum sviðum og sannarlega miklu meira gagn á öðrum sviðum en í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Við höfum svo mörgu öðru að miðla, upplýsingum og þekkingu á öðrum sviðum þar sem við erum sérfræðingar. Við erum sem betur fer ekki sérfræðingar í stríðsátökum.

Það er að sjálfsögðu margt sem ég fagna í orðum hæstv. utanríkisráðherra. Ég fagna mjög aukningu fjármuna í þróunarvinnu. Þar komum við aftur að spurningunni um hvað við höfum að gefa. Þar verðum við einmitt líka að vera svolítið á varðbergi. Það er staðreynd að vanhugsuð þróunarvinna hefur í gegnum tíðina leitt af sér mjög neikvæða hluti, eyðileggingu og á vissan hátt hörmungar. Vel meinandi stofnanir sem vaða inn í ólíka menningarheima með hroka og yfirlæti og ætla sér að kenna „þessu fólki“ geta á ýmsan hátt gert mikinn skaða. Ég treysti að sjálfsögðu okkar fólki til góðra verka á þessu sviði og ég treysti hæstv. utanríkisráðherra til að passa vel upp á þetta. Það verður að gera það með sérstaklega góðum hætti og vönduðum. Ég tala ekki um þegar við ætlum að fara að leggja meiri áherslu á þennan málaflokk eins og hefur verið síðustu ár.

Í þessum efnum verð ég að segja, virðulegi forseti, að það vekur mann til umhugsunar að sjá að stofna eigi sérstakan viðskiptaþróunarsjóð en eins og fram kemur í máli hæstv. utanríkisráðherra hefur viðskiptalífið ört vaxandi áhuga á þróunarstarfi. Ég spyr mig einfaldlega: Hvers vegna skyldi það vera? Á hvaða forsendum er áhugi viðskiptalífsins á þróunarstarfi til kominn? Það er nefnilega tilfellið að víða í hinum stærri löndum hafa fyrirtæki komið sér inn í þróunarmál og þróunaraðstoð til þess fyrst og fremst að skapa sjálfum sér nýja markaði, nýjar gróðatengingar, ný viðskiptatengsl til þess eins að græða, ekki endilega til að bæta heiminn eða skilja betur við umhverfið eða þau samfélög sem þau koma inn í.

Aftur treysti ég því að sjálfsögðu að hæstv. utanríkisráðherra og hennar fólk búi vel um hnútana í þessum efnum en allir verða líka að vera mjög meðvitaðir um þau vandasömu verk sem þarna eru til staðar. Það þarf að vanda til verksins, sýna skilning og djúpt innsæi sem alltaf verður að hafa að leiðarljósi í öllum þessum málum. Aukið peningaflæði getur leitt til góðs ef því er stýrt á réttan hátt en það getur líka leitt til ills ef því er ekki stýrt af þekkingu og visku.

Það er einmitt ágætt að staldra þá við hnattvæðinguna og fögur orð um frelsi viðskiptanna. Staðreyndin er sú eins og t.d. í Doha-viðræðunum sem hæstv. ráðherra nefnir að þar fara allir fram á eiginhagsmunaforsendum. Og hverjir sigra í þeim leik? Það eru stórveldin, stóru blokkirnar. Þegar talað er um að frjáls viðskipti komi alltaf öllum til góða, sérstaklega þeim fátæku, sýnir reynslan okkur að það er bara ekki satt. Það hefur oft komið þeim hörmulega þegar þau eru knúin til að opna markaði sína upp á gátt, knúin til að einkavæða, knúin til að vera svokallaðir stoltir þátttakendur í frjálsum viðskiptum þegar sterku aðilarnir, sterku viðskiptahagsmunirnir, sterku löndin koma til skjalanna og sópa upp auðnum. Ef Ísland vill raunverulega vera málsvari hinna fátæku í heiminum, þeirra sem höllum standa fæti, verðum við líka að setja spurningarmerki við leikreglurnar í leiknum, m.a. í krafti stofnana eins og Alþjóðabankans og Alþjóðagjaldeyrissjóðsins.

Ég nefndi áðan að það væri ýmislegt sem ég gæti fagnað í þessum efnum og ég fagna svo sannarlega því að um norðurskautið og norðurskautssamstarfið sé talað sem kjarnamál í íslenskri utanríkisstefnu. Ég var svo heppin að fá að starfa þó nokkuð á þessu sviði og það er mjög sérstakt með norðurskautssamstarfið að það er alþjóðlegt og varð fyrst og fremst til utan um umhverfismál og réttindi lítilmagnans, réttindi frumbyggja. Þar skiptir öllu máli að við Íslendingar sýnum ábyrgð og séum réttu málsvararnir, málsvararnir fyrir hinum góðu gildum. Hvernig getum við það helst? Þarna eru stór ríki í þessu samstarfi, Rússland, Ameríka, Kanada og fleiri. Við getum helst verið áhrifavaldar með því að sýna í verki hug okkar. Ég verð að segja að mér þótti, sérstaklega þegar kom að norðurslóðunum, ræða hæstv. utanríkisráðherra heldur rýr, mjög rýr hvað varðar umhverfismálin. Norðurslóðirnar fjalla fyrst og síðast um þau. Ef við ætlum að hafa einhver áhrif eigum við t.d. að vera fremst í flokki hvað varðar aðgerðir gegn loftslagsbreytingum en ekki draga lappirnar og tala um tækifæri sem í því felast eins og stundum hefur verið gert. Þannig höfum við raunveruleg áhrif, með því að sýna í verki hvað við getum og hvað er hægt með góðum vilja. Þar eigum við svo sannarlega um langan veg að fara, virkilega langan.

Að lokum, virðulegi forseti, langar mig einfaldlega til að taka undir þær áherslur sem komu fram varðandi það að Ísland sé málsvari mannréttinda og ekki síst málsvari kvenna og barna, málsvari jafnréttis. Þar er einmitt svið þar sem við höfum einhverju að miðla, þar sem við getum miðlað af þekkingu okkar og reynslu. Þá langar mig í anda gamalla baráttukvenna, flottra kvennalistakvenna og annarra, að hvetja um leið og við verðum málsvarar kvenna og barna, kvenna sem eru fórnarlömb hörmulegra stríðsátaka, til þess að ef við ætlum að vera samkvæm sjálfum okkur verðum við líka í verki og allri reynd að vera málsvarar friðar sem láta hin karllægu hernaðarbandalög lönd og leið.

[14:59]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég er nokkuð hugsi yfir ræðu hv. þingmanns. Hún nefndi þörf okkar á að tala röddu siðferðisins en gagnrýndi líka þá sem kæmu og segðu þróunarríkjum fyrir verkum og flyttu þeim siðaboðskap. Mér finnst ákveðin þversögn í þessu. Á hinn kantinn talaði hún um að við ættum að sýna fordæmi í verki. Þar er ég henni fullkomlega sammála. Þess vegna skil ég mjög illa þau einkunnarorð sem hún valdi öryggisráðsframboðinu sem er innihaldslaust brambolt og brölt.

Ég hef átt því láni að fagna að vera mikið á alþjóðavettvangi um langa hríð. Ég hef aldrei séð af Íslands hálfu talað með sama hætti og af jafnmiklu viti og miklu erindi til fátækra ríkja eins og ég sá fulltrúa okkar gera innan ramma öryggisráðsframboðsins í New York nú nýverið.

Ég fullyrði að sú stefnumótun sem hefur átt sér stað í utanríkisráðuneytinu í tengslum við framboðið sé algjört nýmæli í íslenskri utanríkisstefnu. Það miðar að því að hjálpa ríkjum sem eru fátæk og þurfa að gera tvennt, ná stjórn á auðlindanýtingu sinni í sjávarútvegi annars vegar og nýta orkuauðlindir sínar hins vegar, hjálpa þeim til þess, vísa veginn fram á við, sýna í verki hverju við höfum áorkað og leitast við að hjálpa þeim áfram með þeim hætti.

Í því efni held ég að mjög mikilvægt sé að við leitum einnig samstarfs við fyrirtæki því að þau hafa reynt hlutina á eigin skinni og hafa unnið verkin. Það er því mjög mikilvægt að Ísland sýni fordæmi sem byggist á því að við útskýrum hvað það er sem við höfum gert vel og reynum að hjálpa öðrum ríkjum með því að (Forseti hringir.) sýna þeim okkar góðu verk.

[15:02]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég efast ekki um að ferlið í umsóknini og aðild okkar Íslendinga að öryggisráði Sameinuðu þjóðanna hafi verið til mikillar fyrirmyndar og þar hafi frábært fólk, starfsmenn utanríkisþjónustunnar sem aðrir, lagt mikilvægt lóð á vogarskálarnar.

Að mínu mati átti hins vegar aldrei að leggja í þessa vegferð. Þetta snýst enn og aftur um forgangsröðun. Þetta snýst um forgangsröðun fjármuna, forgangsröðun þess sem við höfum raunverulega að gefa í alþjóðasamfélaginu, forgangsröðun þeirrar þekkingar og visku sem við höfum að miðla. Á þessu sviði finnst mér við einfaldlega ekki vera að forgangsraða rétt. Ef við Íslendingar getum ekki einu sinni verið til fyrirmyndar í loftslagsmálum er staða okkar því miður frekar aum á ýmsum öðrum sviðum.

Mig langar líka að benda hæstv. ráðherra og hv. þingmanni á eitt mjög athyglisvert atriði sem hefur komið í ljós í þessu ferli varðandi öryggisráðið. Hvað er það sem Afríkuþjóðirnar og fleiri lofsama Ísland fyrir? Jú, þau ala þá von í brjósti að við séum sjálfstæð rödd sem stendur utan bandalaga, utan Evrópusambandsins, utan þessara stóru fylkinga. Þar liggur styrkur okkar og við eigum að halda í það og um leið fara fram af ábyrgð í verkum sem raunverulega geta leitt okkur til góðs. Ég hefði frekar viljað sjá þessa fjármuni fara t.d. í jafnréttismál, í umhverfismál og í margt annað en einmitt þetta. (Forseti hringir.)

[15:04]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég held einfaldlega að það sé hægt að gefa flestöllu atferli Íslendinga á alþjóðavettvangi undanfarin 50 ár einkunnina innihaldslaust brambolt og brölt frekar en öryggisráðsframboðinu.

Ég ætla ekkert að ræða um á hvaða forsendum stofnað var til framboðsins á sínum tíma en ég fullyrði að sú stefnumótun sem unnið er eftir núna sé mjög markviss og felist í því fyrst og fremst að vinna á jákvæðan hátt með fátækum eyþjóðum og sýna fordæmi Íslands.

Hv. þingmaður auglýsti eftir því í máli sínu áðan að við reyndum að breyta leikreglunum. Ef við ætlum ekki að sækjast eftir sæti í öryggisráðinu, hvar eigum við þá að breyta leikreglunum? Ég hef ekki orðið var við að flokkur hennar hafi mikinn áhuga á að breyta leikreglunum um innflutning á landbúnaðarvörum innan Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Ég hlýt því að spyrja: Hvar eigum við að breyta leikreglunum? Mér finnst hv. þingmaður í reynd vera að mæla fyrir því að við tökum okkur stöðu í sjálfskipuðu áhrifaleysi.

Það er þvert á móti í boði að sameina þetta tvennt, virka utanríkisstefnu og skýra siðferðislega sýn. Það erum við að reyna að gera núna og eftir því er mikil eftirspurn. Meðal fátækra eyþjóða, bæði í Karíbahafinu og Kyrrahafinu, er talað um að mjög mikilvægt sé að fá að sjá fordæmi Íslands sem er land sem hefur byggt upp öflugt velferðarkerfi og samt náð efnahagslegum framförum og hefur ekki farið að forskrift Alþjóðabankans. Þess vegna eigum við erindi í öryggisráðið.

Við höfum sýnt það með kosningahegðun okkar á vettvangi Sameinuðu þjóðanna að við stöndum þar fyrir sjálfstæðri utanríkisstefnu og tökum þar stöðu með Norðurlöndunum í atkvæðagreiðslum. Þannig ætlum við að vinna áfram (Forseti hringir.) og þannig eigum við að vinna.

[15:06]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Mér þótti athyglisvert að hv. þm. Árni Páll Árnason nefndi landbúnaðinn sérstaklega. Hinar stóru alþjóðlegu stofnanir og stóru alþjóðlegu ríki svokölluðu hafa í áranna rás verið að reyna að knýja fátæk lönd, þróunarlönd, önnur ríki, til að opna alla sína markaði upp á gátt í landbúnaði á meðan þau síðan sjálf, stóru ríkin innan Evrópusambandsins, Bandaríkin og fleiri, loka öllu því sem þeim hentar. Þetta er eitt af því sem er að. Þetta er hræsni og tvískinnungur og þetta eigum við að gagnrýna af mætti. Við eigum ekki að fylkja okkur í lið með þeim löndum sem koma fram með þessum hætti heldur gagnrýna þau og hafa til þess sjálfstæða rödd.

Við erum augljóslega ósammála um aðild að öryggisráðinu. Ég segi einfaldlega: Hversu vel sem að því er staðið gætum við gert meira gagn með ýmsu öðru. Við eigum að sjálfsögðu eftir að sjá úrslit kosninganna, það verður spennandi að sjá. Ef við komumst þar inn vona ég svo sannarlega að við verðum réttmætir málsvarar hinna góðu gilda og raunverulegir málsvarar hinna fátæku og þeirra sem standa höllum fæti í heiminum.

[15:08]

Útbýting:

Almannavarnir, 190. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 204.

Losun gróðurhúsalofttegunda frá jarðvarmavirkjunum, 193. mál, fsp. KolH, þskj. 208.

Samræmd neyðarsvörun, 191. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 205.

[15:09]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Ég vil í upphafi þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir greinargóða skýrslu um utanríkismálin og fagna því tækifæri sem við fáum í þessari umræðu til að fjalla um þau mikilvægu mál sem utanríkismálin eru. Það er rétt eins og fram hefur komið hér í umræðunni að skýrslan sýnir svo ekki verður um villst að hér er yfirgripsmikið mál á ferð og verðug verkefni fram undan.

Umræðan hefur verið ágæt á köflum og ýmislegt markvert komið fram. Í þessum málum sem öðrum erum við hv. þingmenn í flestum tilfellum fulltrúar sömu markmiða. Öll viljum við bæta heiminn og gera hann lífvænlegri. Við viljum sjá frelsi, lýðræði og bræðralag á sem flestum sviðum og á sem flestum stöðum, að ógleymdu jafnrétti. En í þessum atriðum eins og í flestu greinir okkur á um leiðir. Okkur greinir á um hugmyndafræðina, hvernig nálgast eigi viðfangsefnið. En það er nú önnur saga.

Varnarmálin hafa eðlilega verið fyrirferðarmikil í umræðunni enda, eins og allir vita, er ný staða komin upp í þeim málum. Skýrsla ráðherra bar þess keim og fjallaði ítarlega um þau mál. Ég vil rétt í upphafi, án þess að endurtaka það sem hér hefur komið fram, segja að ég tel að þeim málum sé afar vel fyrir komið eins og þau eru í dag. Ég tel að okkur Íslendingum hafi tekist á afar farsælan hátt að bregðast við þeirri stöðu sem upp kom á sínum tíma þegar Bandaríkjamenn ákváðu einhliða að draga herlið sitt til baka þann 15. mars 2006.

Ég tel að öryggis- og varnarmálum Íslendinga sé afar vel fyrir komið í þeirri mynd sem nú er. Varnarsamningurinn við Bandaríkin frá 1951 og samkomulagið frá því í fyrra, sem gert var við Bandaríkjamenn, aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu og þeir samningar sem nú er verið að gera og hafa verið gerðir við grannríki okkar um frekara samstarf í öryggismálum eru hornsteinar utanríkisstefnu okkar hvað varðar öryggis- og varnarmál. Ég fagna því.

Ég tek líka undir með formanni utanríkismálanefndar, sem talaði fyrr í dag, hv. þm. Bjarna Benediktssyni, um það hversu farsællega yfirfærsla Keflavíkurflugvallar tókst. Mér finnst sérstaklega ánægjulegt, og nú er það kannski gamli Keflvíkingurinn sem talar, að sjá hvernig fyrrum varnarsvæðinu hefur verið breytt í gróskumikið athafna- og atvinnusvæði með menntastofnanir og fleiri spennandi fyrirtæki að hasla sér völl. Það var ekki gefið fyrir fram að þetta mundi takast og vil ég fagna því að málið er á réttri braut. Því er að sjálfsögðu ekki lokið en það er á réttri leið.

Herra forseti. Hæstv. utanríkisráðherra og hv. öðrum þingmönnum, sem hafa tekið þátt í umræðum, hefur orðið tíðrætt um breytt umhverfi alþjóðamála, ekki síst á sviði varnar- og öryggismála. Þessi mál voru mjög til umræðu á vel heppnuðum ársfundi NATO-þingsins sem fram fór í Reykjavík 5.–9. október sl. Aukið starf þingmanna að öryggis- og varnarmálum, líkt og það sem gerist á vettvangi NATO-þingsins, er ein af þessum stóru breytingum sem einkennir okkar tíma þar sem skilin milli innanríkis- og utanríkismála verða æ óljósari.

Hlutverk þingmanna í mótun og framkvæmd öryggis- og varnarmála hefur aukist stórlega í takt við breytt öryggisumhverfi og öryggismál hafa á undanförnum árum þróast, eins og hæstv. ráðherra fjallaði um í ræðu sinni, frá því að snúast að mestu um hefðbundið hernaðaröryggi og milliríkjaátök yfir í að fjalla meira um hryðjuverkaógn, náttúruhamfarir, umhverfisslys og afleiðingar flóttamannastraums. Hinar svokölluðu óhefðbundnu ógnir hafa ekki síður bein áhrif á öryggi almennra borgara en þær hefðbundnu. Þar er ábyrgð og aðkoma þingmanna mikil vegna þess að þjóðþingin setja lög til að efla varnir og viðbúnað gegn hryðjuverkum. Þjóðþingin setja lög um að styrkja lögreglu og treysta almannavarnir. Þjóðþingin ákveða fjárframlög til varnarmála, veita heimildir til beitingar hervalds og fjalla um og heimila breytta uppbyggingu herja á þeim þingum sem það á við. Hlutverk þingmanna í þessum málaflokki er talsvert. Ég vil því taka undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni og fleirum sem hér hafa talað, m.a. formanni utanríkismálanefndar, um mikilvægi þess að utanríkismálanefnd Alþingis verði efld. Þingið hefur mikilvægu hlutverki að gegna.

NATO-þingið, svo að ég víki aðeins aftur að því, tryggir lýðræðislegt aðhald með starfsemi Atlantshafsbandalagsins og að rödd þingmanna sem kjörinna fulltrúa almennings í hverju landi hafi áhrif á stefnumótun bandalagsins. Það hefur ekki beina aðkomu að ákvörðunartökunni en er mikilvægur milliliður á milli bandalagsins og íbúa aðildarríkjanna.

Mikilvægi þess að halda ársfund NATO-þingsins hér á landi er margþætt. Ég fagna því sérstaklega að okkur hafi tekist að halda þetta með svo miklum sóma sem við gerðum í síðasta mánuði. Þar gafst einstakt tækifæri til að kynna fyrir NATO-þingmönnum stöðu öryggis- og varnarmála á Íslandi og það hvað Íslendingar geta lagt af mörkum til bandalagsins.

Í öðru lagi var fundurinn í Reykjavík vettvangur til þess að beina sjónum NATO-þingmanna að öryggismálum hér á norðurslóðum í víðara samhengi. Ég vil því fagna því sem fram kom í ræðu hæstv. utanríkisráðherra að málefni norðurslóða hafi verið sett í forgang í ráðuneytinu og nú sé unnið að nýrri stefnumótun á því sviði. Á fundi NATO-þingsins kom fram, í máli framkvæmdarstjóra NATO, Jaap de Hoop Scheffers, að öryggismál norðurslóða séu til skoðunar innan NATO. Þar hljótum við Íslendingar að fylgjast grannt með og höfum vonandi eitthvað að segja.

Síðast en ekki síst tel ég að fundurinn á Íslandi sé veigamikið framlag okkar til Atlantshafssamstarfsins og hluti af þeirri skyldu að axla ábyrgð til jafns við önnur bandalagsríki. Á fundinum var rætt um kostnaðarskiptingu innan bandalagsins og mikilvægi þess að öll ríki leggi sanngjarnan skerf til sameiginlegs öryggis. Á tímum kalda stríðsins fólst framlag okkar til NATO einkum í legu landsins og þeirri aðstöðu sem við höfðum upp á að bjóða. Þeirri tíð lauk með brottför varnarliðsins á síðasta ári og hafa ýmsir

kallað eftir umræðu um hvert framlag Íslands til NATO skuli vera. Sú umræða er kannski rétt að hefjast en ársfundurinn var þó lóð á þá vogarskál. Ég veit að við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon erum ekki sammála um hvort við eigum yfirleitt að vera að þessu „brölti“, svo að ég noti hans orðalag, en það er önnur saga. Við erum þátttakendur og það er mín skoðun að við eigum að taka þátt í starfinu af fullum krafti og leggja það af mörkum sem við getum.

Herra forseti. Minnst hefur verið á Afganistan í þessari umræðu og aðgerðir NATO þar í landi. Aðgerðirnar í Afganistan eru fyrsta aðgerðin utan Evrópu og sú langfjölmennasta í sögu bandalagsins og er í raun tákngervingur hinna miklu breytinga sem eiga sér stað í bandalaginu. Þessi mál voru líka rædd á hinu títtnefnda NATO-þingi og skoðanir skiptar um þau eins og gengur. Ég vil undirstrika að aðgerðirnar í Afganistan eru prófsteinn á getu bandalagsins til að takast á við nýja ógn og breytt öryggisumhverfi. Bandalagsríkin verða að láta þann liðsafla og útbúnað í té sem þarf til að tryggja stöðugleika til uppbyggingar í landinu svo ekki verði horfið til fyrri hátta ógnarstjórnar talibana.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon spurði í ræðu sinni hvort eitthvað hefði áunnist. Hann vísaði þar til orða hæstv. utanríkisráðherra um að eitthvað hafi þegar áunnist þar. Ég vil nefna einn mjög áþreifanlegan árangur. Það eru menntunarmál í Afganistan. Þau mál eru ekki bara prófsteinn á framtíð NATO heldur skipta öllu máli fyrir Afgana sjálfa og vegferð þeirra. Eftir ógnarstjórn talibana, þegar fjölþjóðaherinn steypti þeim af stóli, hófu ungar stúlkur í fyrsta sinn nám í Afganistan og mér finnst það áþreifanlegur árangur þegar á síðustu árum hefur verið staðið að byggingu fleiri hundruð skóla. Fjöldi skólabarna í Afganistan frá 2001 hefur fimmfaldast og þar af eru 34% stúlkur. Þetta finnst mér mjög mikilvægt og sannfærir mig um að við þurfum að halda kúrs í þessu erfiða verkefni sem það óneitanlega er. Það er mikið í húfi í því verkefni sem NATO og aðildarríki þess vinna þarna að.

Þetta er gríðarlega erfitt verkefni en litla Ísland getur lagt sitt af mörkum og við eigum að finna okkar farveg í þeim málum og finna okkar verkefnum stað þar sem við getum best orðið að liði. Þessi umræða, hvort við eigum yfirleitt að vera að brölta þarna, svo að ég noti aftur orðalag hv. þingmanns, er ekki einskorðuð við Ísland. Hún á sér stað í öllum aðildarríkjunum, enda ekkert skrýtið. Þetta er nýtt verkefni og Afganistan er langt í burtu og kannski ekki nema von að spurt sé hvað við séum að gera þarna.

Ég tel að við eigum með friðargæslu okkar og öðrum aðferðum að leggja okkar af mörkum, rétt eins og nánustu frændþjóðir okkar í NATO, hin norræna fjölskylda, Danmörk og Noregur, hafa verið að gera. Ég tel að það sé hluti af þeirri skyldu okkar að axla ábyrgð til jafns við aðra í samfélagi þjóðanna.

[15:22]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta snýr að því sem hv. þingmaður ræddi þegar hún vitnaði til ummæla minna um Afganistan og spurningarinnar um það hvort þar væri að nást einhver umtalsverður árangur.

Ég nefndi það sérstaklega að fyrstu missirin eftir að ró virtist komast á í kjölfar innrásarinnar í Afganistan 2001 batt maður vonir við að virkilega væru að skapast forsendur fyrir uppbyggingu í landinu og einhverjum sæmilegum stöðugleika og friði. Þær vonir hafa dvínað mjög hratt að undanförnu, ég er ekki einn um þá skoðun. Í hádeginu var fundur í Norræna húsinu þar sem erlendur sérfræðingur ræddi hvort um væri að ræða tapað stríð. Sú umræða hefur verið að þyngjast í ýmsum nágrannalöndum og tengist jafnvel umræðu um að menn kveðji heim liðsafla sinn þar vegna þess að þetta sé vonlaust fúafen sem menn séu að sökkva dýpra og dýpra í.

Talibanar og hugmyndafræði þeirra er auðvitað eitthvað sem við höfum öll hina megnustu skömm á, ekki síst kvennakúguninni og því sem talibanar standa fyrir. Þar er um að ræða árekstur ólíkra menningarheima og hugmyndafræði eða trúarbragða sem er stærra mál en svo að við leysum það í stuttu andsvari.

Veruleikinn er hins vegar sá að það var ráðist á þetta fátæka land og stór hluti íbúanna upplifir hina erlendu aðila sem innrásaraðila í landið. Kenningar margra eru á lofti um að þetta séu fyrir fram dauðadæmdar og vonlausar aðstæður og að svo muni enda að NATO-liðsafli þeirra og sá liðsafli sem Bandaríkjamenn hafa á eigin forsendum í Afganistan — því að þeir treysta ekki NATO fyrir öllu saman og halda eigin her að hluta til í landinu — muni síst fara betur út úr þessum hildarleik en Rússar fóru á sínum tíma. Kannski hefðu Vesturlönd átt aðeins að velta hlutunum fyrir sér og læra af þeirri hörmungarsögu sem innrás Rússa 1979 í Afganistan varð og hefur sjálfsagt átt stærsta þáttinn í að ríða Sovétríkjunum að fullu. (Forseti hringir.) Örlög þessa lands eru dapurleg og við getum rætt þau betur við annað tækifæri en ég bendi hv. þingmanni á að lesa góðar bækur eins *Flugdrekahlauparann* og *Bóksalann í Kabúl*.

[15:24]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get upplýst að ég hef lesið Flugdrekahlauparann og að ég fer í hina um leið og tækifæri gefst.

Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að þetta er hörmulegt ástand. Ég held að enginn dragi dul á það. Ég heyrði einmitt vitnað í þann erlenda sérfræðing sem hv. þingmaður minntist á í morgun og það vakti athygli mína sem hann sagði þar, að það skipti nefnilega miklu máli að alþjóðasamfélagið hefði úthald. Menn geta velt upp þeirri spurningu hvort þetta sé fyrir fram tapað. Hann sagði eitthvað á þá leið að al Kaída og hryðjuverkaöflin sem þarna eru á ferð biðu eftir því að alþjóðasamfélagið guggnaði á þessu, gæfist upp og hyrfi frá landinu vegna þess að þá gætu þau tekið völdin aftur.

Þess vegna held ég að það sé mjög mikilvægt að NATO-liðið sem er þarna og almenningur í þessum löndum geri sér grein fyrir því að þetta er ekki tapað nú þegar. Við verðum að vona að ef við höldum okkar kúrs náist þarna árangur. Tölurnar sem ég fór með áðan um fjölda skólabarna og þann árangur sem þar hefur náðst vekja a.m.k. vonir um að á einhverjum sviðum sé árangur að nást. Við verðum bara að halda áfram að vinna að því markmiði að koma á lýðræði og virðingu fyrir mannréttindum og frelsi í þessu

landi. Það er ekki auðvelt verkefni og allir gera sér grein fyrir því.

[15:26]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú veit ég ekki við hvaða tíma í fortíðinni hv. þingmaður miðar þegar hún talar um aukinn árangur í sambandi við menntasókn kvenna en það þýðir ekki að taka viðmið í þeim tíma þegar slíkt var nánast bannað. Ég held að við verðum að horfa til þess að í sögulegu samhengi var Afganistan ekki endilega verr sett meðal fjöltrúarbragðasamfélaga hvað varðaði stöðu kvenna þegar horft er lengra til baka. Örlög þessa ríkis hafa verið þau í næstum þrjá áratugi að það hefur búið við styrjaldarástand, innanríkisátök með erlendri íhlutun, fyrst af hálfu Rússa og síðan af hálfu Vesturlanda. Ég held að allt það tímabil sé í raun og veru illa samanburðarhæft til nokkurs.

Deilurnar standa að sjálfsögðu ekki um það hvort alþjóðasamfélagið eigi að reyna að aðstoða þar sem svona ástand er eða ekki, heldur um hvaða aðferðir skila árangri í þeim efnum. Ég held að sú stund hljóti að fara að renna upp í vestrænni umræðu um þessi mál að menn horfist í augu við þann veruleika að sú aðferðafræði haukanna að sprengja fyrst vanþróuð ríki aftur á steinaldarstig, eyðileggja innviði þeirra, og ætla svo að fara að byggja upp og kenna mönnum lýðræði gengur illa í framkvæmd. Um það er ástandið í Írak, Afganistan og víðar talandi dæmi.

Ég held að spurningin sé frekar þessi: Eru þær aðstæður sem NATO er læst í í Afganistan vegna forsögu málsins þannig að það verði aldrei sigrað með þeim hætti? Þarf kannski að koma málum fyrir með nýjum aðferðum, fara í nýjar viðræður, t.d. koma á friðargæslu eða alþjóðlegri aðstoð á einhverjum endurskipulögðum og nýjum grunni sem aftengir samhengið við innrásina (Forseti hringir.) og hinar pólitísku deilur og getur t.d. sett þetta í einhvern þann farveg sem gerir þeim kleift að vinna þetta með heimamönnum en ekki í jafnmikilli andstöðu við þá og raun ber vitni núna?

[15:29]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vildi að ég gæti svarað þeirri spurningu hvort við gætum verið viss um að þær aðferðir sem verið er að beita núna virkuðu og hvort við getum fullvissað okkur öll um að þessu stríði muni ljúka með sigri góðu kallanna, en það get ég að sjálfsögðu ekki.

Varðandi aðferðafræðina sem hv. þingmaður nefndi um að sprengja fyrst og koma svo lýðræðinu á fót vil ég minna hv. þingmann á að engir haukar voru að sprengja í Afganistan, heldur voru það frekar, ef mig ekki misminnir, umræddir talibanar sem sáu um þær sprengingar. Það er rétt að halda því til haga.

Ég veit að í þessu erfiða máli eins og víða annars staðar skiptir úthald máli. Umræðan í alþjóðasamfélaginu og umræðan innan Atlantshafsbandalagsríkjanna fjallar mikið um efasemdir: Eigum við að fara eða eigum við að vera? Þetta er dýrt, þetta kostar mannslíf og auðvitað fyllist maður vonleysi þegar árangurinn lætur á sér standa. En ég er a.m.k. þeirrar skoðunar að það sé mikilvægt að halda þessu verkefni áfram og að við verðum að sýna því stuðning vegna þess að markmiðið með þessu er mikilvægt, ekki bara fyrir Afganistan og þennan heimshluta heldur fyrir heiminn allan.

[15:31]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Mig langar að byrja á því að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir skýrsluna og þá ræðu sem hún flutti hér í morgun. Þar kveður við nýjan tón miðað við það sem við höfum upplifað í utanríkismálum á Íslandi undanfarin ár og er ég glaður yfir því. (Gripið fram í.) Það er ákaflega skiljanlegt að hún segi það.

Það skiptir máli hvað heyrist frá Íslandi á alþjóðavettvangi og það skiptir máli hvaða viðhorf og sjónarmið við höfum gagnvart öðrum þjóðum og heimshlutum. Þó að íbúatalan á Íslandi sé lág nýtur þjóðin virðingar í alþjóðasamfélaginu og ekki síst fyrir það að landið og rödd þess hefur verið mikið á friðarveg.

Mig langar til að geta þess eða segja frá því að þegar ég var í Menntaskólanum í Reykjavík, þeim ágæta skóla, fengum við nemendur að velja að skrifa ritgerðir. Þetta var einmitt á þeim tíma þegar valdaránið var gert í Síle sem lyktaði þannig að lýðræðislega kjörinn forseti féll, Allende, og Pinochet hershöfðingi kom inn og í framhaldi af því komu skelfilegir ógnartímar í Síle sem við höfum mörg getað séð eða margir hafa séð í kvikmynd sem gerð var um ákveðin atvik sem gerðust á þessum tíma sem heitir *Missing* og held að öllum væri hollt að sjá þá kvikmynd.

Það sem var erfitt fyrir herforingjastjórnina í Síle og margar aðrar herforingjastjórnir var hvernig alþjóðasamfélagið brást við og gerði þeim um margt erfitt og smám saman molnaði þetta allt í sundur. Núna er forseti Síle kona sem heitir Bachelet og nýlega var verið að kjósa konu í Argentínu og það eru gleðilegir ferskir vindar sem maður upplifir að eru farnir að blása pólitískt í Suður-Ameríku, í Venesúela og víðar. Ég vona að þessir vindar og þessir straumar verði til góðs fyrir fólkið sem býr í þessum löndum. Þarna býr mjög fátækt fólk, við þekkjum sögurnar um börnin í Rio de Janeiro, litlu strákana sem jafnvel hafa verið skotnir af lögreglunni þegar hefur þurft að hreinsa til, en í þessum löndum er maður farinn að sjá að meiri félagshyggja, meiri samstaða með fólkinu er farin að ryðja sér til rúms og það er mjög gott. Það er líka mjög gott þegar fólk sem býr í þessum löndum fær að njóta þeirra ávaxta og auðlinda sem jörð þessara landa gefur, eins og olían í Venesúela og annað. Þar er mikil fátækt en það eru til næg auðæfi.

Það á við um mörg lönd í veröldinni að þar eru miklar auðlindir og verðmæti eins og margir kalla en fólkið sem býr í löndunum, almenningur, alþýðan fær ekki að njóta þeirra vegna þess að það eru svo fáir einstaklingar sem stjórna auðlindinni, sem hafa yfirráð yfir auðlindinni. Við þurfum að hjálpa þessu fólki og leggja okkar orð á vogarskálarnar til þess. Við verðum líka að gæta okkar eigin lands í þessu, að auðlindir Íslands fari ekki bara í örfárra hendur, hvort sem verið er að tala um orkuna í iðrum jarðar eða fiskinn sem syndir í kringum landið. Þess vegna skiptir miklu máli hvað við segjum og hvað við leggjum til í sam-

félagi þjóðanna og þegar við tölum í þessa veru þá eru það lóð á vogarskálar réttlætis.

Í sumum löndum eru stríð og ógnir og skelfing og ég hugsa oft um það þegar ég sé nýfædd börn hér á landi hvað þau eru heppin að hafa fæðst hér, hvað þau eru heppin að vera íslenskir ríkisborgarar. Á sama degi fæðast börn annars staðar í veröldinni þar sem móðirin getur ekki einu sinni vitað hvort barnið muni lifa tvö eða þrjá daga, vegna stríðs, hungurs, matarskorts eða annars. Mér fannst ánægjulegt þegar hæstv. utanríkisráðherra lýsti hér yfir og lagði áherslu á það að við styddum dyggilega við þróunarstarf og að við hjálpuðum fátæku fólki sem nánast hvern dag þarf að berjast fyrir lífi sínu. Ég gleðst yfir því og það er náttúrlega í anda þeirrar hugsunar sem íslensk börn eru alin upp, í kristnum anda.

Ég held að það gæti skipt máli í samræðunni á milli heimshluta og hópa að trúarleiðtogar töluðu meira saman en þeir gera, páfinn, forsvarsmenn múhameðstrúarmanna og annarra trúfélaga, því að oft rekja menn átök og deilur til trúarbragðanna og kenna þeim um, en eðli og boðskapur flestra trúarbragða er kærleikur, vinátta og samkennd. Orð trúarinnar og orð trúarbragðanna ættu oftar að koma inn í þessar umræður út frá þeim grunni sem þau byggja á en ekki út frá einhverjum bókstöfum sem einstakir túlkendur eða kennimenn hafa lagt fram.

Eitt gladdi mig líka mjög að heyra í ræðu hæstv. utanríkisráðherra í morgun, það var um samstarfið við Grænland og það verk sem hún er að byrja, að auka samskipti við grænlensku þjóðina og koma á aukinni samvinnu þar á milli eins og hefur gerst t.d. í sambandi við Færeyjar. Það er mjög ánægjulegt hvað samstarf þessara þjóða hefur verið að aukast og áhugi þjóðanna á því.

Ég sit í Vestnorræna ráðinu og mig langar að segja frá því að á aðalfundi þess í Grænlandi voru samþykktar tillögur, t.d. um björgunarmál, að þessar þjóðir mundu standa fyrir sameiginlegum björgunaræfingum í tengslum við hlýnun jarðar eða þar sem ísinn er að bráðna og skip eru farin að sigla norður fyrir. Þessar siglingaleiðir í kringum lönd okkar eru orðnar æ fjölfarnari og fleiri skip sigla þar um, bæði með olíu og annan farm sem getur verið mjög hættulegur ef hann fer út í náttúruna. Skemmtiferðaskipum hefur einnig fjölgað gríðarlega mikið og um borð í þeim eru fleiri hundruð manns ef ekki þúsundir og við þurfum náttúrlega að vera viðbúin því ef slíkt skemmtiferðaskip lenti í miklum háska. Þá þarf að vera viðbúnaður til að hjálpa fólkinu þar um borð, sem oft er ekki í góðri eða mikilli æfingu, það eru oft eldri borgarar sem eru í þessum skipum og viðbúnaður þarf að vera góður og öruggur.

Önnur ályktun var samþykkt í Grænlandi, það var um sameiginlegar rannsóknir á fiskstofnum Grænlands, Færeyja og Íslands og þetta er eitt af því sem við þurfum að huga að, að efla fiskrannsóknir og hefur verið talað mikið um. Ein tillagan fjallaði um að það yrði komið upp upplýsingamiðstöð, að Evrópusambandið í Brussel kæmi sér upp upplýsingamiðstöð um hvað er að gerast í sambandi við loftslagsbreytingarnar og gæti veitt upplýsingar og annað.

Að lokum langar mig til að geta þess að ein tillagan fjallaði um jafnréttismál. Hún fól það í sér að gert yrði námsefni um ólíkt hlutskipti og kjör kvenna á norðurhjara veraldar, til að skapa umræðu til að fólk fari að hugsa um stöðu kynjanna. Þetta er náttúrlega efni sem þarf að þróa og menntamálaráðuneytin eða einhverjir samstarfshópar mundu koma þessum orðum í verk.

Í tengslum við Vestnorræna ráðið fór ég til Kanada á ársþing Norðurheimskautsráðsins og á þeim fundi var fjallað um hlýnun jarðar og hvernig við þurfum að bregðast við aukinni umferð skipa og öðru og þar var mikið fjallað um að við þurfum að hafa aukinn viðbúnað í björgun. Þar var líka flutt erindi eða kynnt rannsókn sem fjallaði um drykkjusýki og félagsleg vandamál sem eru geigvænleg í þessum löndum. Þarna kemur náttúrlega til okkar kasta í tengslum við þróunarhjálp og aðstoð, með þekkingu okkar á þessum sviðum í sambandi við læknisfræði og ýmislegt annað þar sem við getum komið að.

Allt þetta sem við erum að gera skiptir miklu máli og það er hlustað á okkur alveg eins og við hlustum á aðra og þess vegna gleðst ég yfir því þegar við höfum utanríkisráðherra sem hefur í hjarta sér góðar hugsanir og kærleiksríkar hugsanir til fólks og hugsanir um það að geta lagt lóð á vogarskálarnar í því að hjálpa fólki til að komast frá örbirgð og hungri sem er allt of mikið af í veröldinni.

[15:45]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi ræðu minnar þakka fyrir góða umræðu í dag. Ég held að hún hafi að mörgu leyti verið tímamótaumræða og kannski verið meiri samhljómur en oft áður um meginlínurnar í utanríkismálum á hinu háa Alþingi.

Ég vildi sérstaklega drepa á nokkur atriði úr umræðunni þegar líður að lokum hennar. Hér hefur verið rætt nokkuð um Afganistan og ekki að ófyrirsynju. Vissulega er það svo að friðargæsluliðið í Afganistan stendur frammi fyrir vandamálum. Þau eru þó nokkuð svæðisbundin og við höfum ekki lið á þeim svæðum þar sem hættan er mest. Ég held hins vegar að þar sé verkefni sem við þurfum að halda áfram að fylgjast náið með. Ég held að það sé mjög aðkallandi að utanríkismálanefnd geri hið sama og utanríkismálanefndir í nágrannalöndum okkar hafa gert, heimsæki Afganistan og kanni aðstæður. Það er einfaldlega ekki eðlilegt að sú þingnefnd sem hefur með höndum lýðræðislegt eftirlit með framkvæmdarvaldinu að þessu leyti hafi engar sjálfstæðar forsendur til að afla sér upplýsinga og kynna sér stöðu mála af eigin raun. Ég hugsa að það mundi ekki tíðkast á nokkru öðru málasviði að þingnefnd þyrfti að lúta að öllu leyti upplýsingaöflun, frumkvæði og könnun máls af hendi framkvæmdarvaldsins en gæti ekki aflað sér upplýsinga sjálf. Ég tel mjög aðkallandi að þetta verði gert sem allra fyrst.

Í umræðunum áðan komu fram mörg atriði sem verðskulda frekari umræðu. Í ágætri ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur rakti hún mörg atriði sem ég var henni fyllilega sammála um. Hún vakti sérstaka athygli á því að öryggi væri í dag nátengt loftslagsmálunum. Þetta er gott dæmi um þá útvíkkun og breytingu öryggishugtaksins sem orðið hefur á undanförnum árum, þ.e. öryggisógnir eru metnar með öðrum hætti en áður og takmarkast ekki lengur við hefðbundna ógn af vopnum heldur eru líka aðrar ógnir

og hættur. Það er hárrétt sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi, að loftslagsmálin og breytingar á umhverfinu vegna gróðurhúsaáhrifa eru ein af stærri ógnum sem við stöndum frammi fyrir í dag.

Þróunarsamvinnan sem felur í sér samvinnu með þróunarríkjum um bindingu jarðvegs, um sjálfbæran landbúnað, um minnkun útblásturs, um nýjar leiðir til iðnvæðingar án notkunar jarðefnaeldsneytis, er jafnframt fjárfesting í öryggi okkar. Þetta er með öðrum orðum hluti af fjárfestingum okkar í öryggi. Okkur er mikilvægt að líta á fjárveitingar til þróunarsamvinnu með þeim hætti. Þær eru ekki eyðsla heldur fjárfesting í sjálfbæru samfélagi til lengri tíma, hinu hnattræna samfélagi sem við erum öll hluti af og þátttakendur í hvort sem okkur líka betur eða verr.

Við höfum í dag rætt mikið um hlutverk hins opinbera í þróunarsamvinnu og utanríkisráðherra ræddi í ræðu sinni um nýbreytni í þá átt að laða fyrirtæki til liðs í því efni. Í máli hv. þm. Guðfríðar Lilju Grétarsdóttur fannst mér gæta heldur neikvæðs gamaldags viðhorfs til fyrirtækja í þessu efni, líkt og ef fyrirtækjum væri boðið til slíkra verka fælist í því einhvers konar ávísun á arðrán, misnotkun eða misbeitingu aðstöðu gagnvart fátæku fólki. Ég held þvert á móti að það geti einfaldlega verið skynsamleg viðskiptatækifæri fyrir fyrirtæki að vinna að þróunarsamvinnuverkefnum, um slíkt eru til mörg dæmi.

Við höfum gott dæmi úr friðargæsluverkefnum okkar á Balkanskaga, en þeim tengdist t.d. ágætt fyrirtæki, Össur, sem kom að því verkefni og sá sér hag í að framleiða gervilimi fyrir fórnarlömb stríðsátaka. Við vitum til þess að íslensk fyrirtæki eru að eigin frumkvæði með mjög metnaðarfull þróunarsamvinnuverkefni í Afríku. Íslensk fyrirtæki koma að mjög merkilegu verkefni sem verið er að hleypa af stokkunum í Afríku núna, sem felst í því að atvinnulausu fólki verði borgað fyrir að rækta jörð og binda með því kolefni, binda jarðveg og forðast gróðureyðingu. Þar er einfaldlega viðskiptahugmynd sem felst í því að fólk á Vesturlöndum geti með þeim hætti kolefnisjafnað og jafnframt stutt þróunarsamvinnu og sjálfbært atvinnulíf í Afríku til lengri tíma litið.

Varðandi öryggisráðsframboðið sérstaklega vil ég leggja áherslu á að ég held að framboð til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna sé ekki markmið í sjálfu sér. Það á ekki að vera markmið utanríkisstefnu okkar og geti aldrei verið markmið eitt og sér. Það er hins vegar eðlileg birtingarmynd þess að vera sjálfstætt ríki með sjálfstraust til að starfa á alþjóðavettvangi. Ef ríkið hefur utanríkisstefnu sem við erum stolt af og teljum sóma af að bera fram þá er eðlilegt að við sækjumst eftir því að bera hana fram sem víðast og af sem mestum myndarskap. Öryggisráðsframboð byggist á slíku sem er birtingarmynd þess erindis sem við eigum við aðrar þjóðir.

Ég nefndi áðan að í New York hefði ég nýverið séð verkefni sem utanríkisþjónustan var að hleypa af stokkunum gagnvart fátækum eyríkjum í Karíbahafi og Kyrrahafi sem er samvinnuverkefni um frumkvæði í auðlindanýtingu, annars vegar nýtingu sjávarauðlinda og hins vegar ráðgjöf um nýtingu jarðvarma. Það var mjög athyglisvert þegar við hittum fulltrúa hinna fátækari ríkja að sjá viðbrögð þeirra. Mér er það sérstaklega hugstætt að sendiherra Gíneu-Bissá nefndi að það væri sérstakt ánægjuefni að sjá fordæmi Íslands og kynnast því vegna þess að Ísland hefði fyrir frekar skömmu síðan verið fátækt ríki en tekist að komast til bjargálna á eigin forsendum. Ísland hefði ekki farið að forskrift Alþjóðabankans um að gefa velferðarsamfélag upp á bátinn heldur þvert á móti byggt upp öflugt velferðarsamfélag. Það er þróunarríkjum gríðarlega mikilvægt að fá að sjá að fátækt sé ekki viðvarandi ástand heldur sé raunverulegur möguleiki fyrir ríki að vinna sig út úr henni með skynsamlegum stjórnunarháttum. Hann þakkaði þess vegna fyrir að fá að kynnast þessu fordæmi.

Þessi ræða ein og sér fannst mér réttlæta framboð okkar til öryggisráðsins. Hún sýndi með skýrum hætti að við höfum þar erindi að reka. Hún sýndi að fulltrúar þeirra ríkja sem standa frammi fyrir erfiðum spurningum um framþróun samfélags síns meta það mikils að fá að kynnast fordæmi okkar. Þeir hafa áhuga á því út frá eigin forsendum. Þarna skiptir líka máli sú staðreynd að við ógnum engum. Við erum ekki eitt af stóru ríkjunum sem eru tortryggileg vegna þessa. Þetta held ég að eigi að vera okkur hollt veganesti, að við áttum okkur á því hvaða hlutverk við getum rekið og að við komum fram af sjálfstrausti og myndarskap í því verkefni.

Ég vil að síðustu þakka aftur fyrir umræðuna og fyrir mjög góða ræðu ráðherra í upphafi.

[15:56]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Hv. þingmaður Árni Páll Árnason sagði mig hafa neikvæð og gamaldags viðhorf en ég verð að sjálfsögðu að mótmæla því harðlega. Það eina sem ég benti á, sem er gríðarlega mikilvægt, var að allir þeir sem ætla að blanda saman viðskiptahagsmunum, viðskiptalífinu, við ákveðna stefnu sem á að byggja á samfélagslegum grunni, ábyrgum umhverfisgrunni og sjálfbærri þróun, verða að vera mjög vakandi yfir því hver reynslan hefur verið í hinum hnattvædda heimi þegar sjónarmið gróðans fá að ráða og á hvaða forsendum viðskiptalífið kemur inn í þessi mál. Það var það sem ég vakti athygli á. Fyrir þessu þarf að vera mjög vakandi ef ekki á illa að fara. Ég held því ekki fram að öllu slíku skuli henda út heldur skiptir öllu máli á hvaða forsendum þetta er gert og með hvaða hætti.

Ég vil líka aðeins koma inn á það sem var talað um varðandi ógnina og hvernig við skilgreinum öryggi í dag. Það er mjög mikilvægt atriði sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kom inn á fyrr í dag og var ítrekað hjá hv. þingmanni áðan. Stafar öryggi okkar mest ógn af Bin Laden og hryðjuverkum, Falun gong og Vítisenglum eða af umhverfisvánni, mengun og loftslagsbreytingum? Ég hef setið endalausar ráðstefnur, málþing og fundi um loftslagsbreytingar þar sem talað er um að hafa alla við borðið og ekkert gerist. Færustu vísindamenn tala, stjórnmálamenn tala og segja það sama. Ekkert gerist.

Það sem við getum helst gert er að sýna ábyrgð í verki, sýna hvernig raunverulega er hægt að fara fram með framsýni í þessum málum og gera gott. (Forseti hringir.) Fyrir brot af þeim fjármunum sem varið er í önnur mál mætti gera ýmislegt.

[15:59]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þingmaðurinn telji ekki óhugsandi að fyrirtæki komi að þróunarsamvinnunni. Ég held að mikilvægt sé að við hættum að líta á þróunarsamvinnu sem verkefni ríkisins eins. Þróunarsamvinna verður að felast í því að við hjálpum fyrirtækjunum að efla með sér félagslega ábyrgð þannig að fyrirtækin verði lifandi þátttakendur í þróunarsamvinnu. Til þess þurfum við að draga þau að borðinu þannig að þau hafi einnig hagnað af því að vinna verkefnin en axli einnig ábyrgð og byggi upp í löndunum sem þróunarsamvinnan beinist að.

Ég nefndi áðan mjög metnaðarfull verkefni sem íslensk fyrirtæki hafa verið að fitja upp á í Afríku á sviði þróunarsamvinnu. Ég held að við eigum að víkka þetta áfram út. Ég held að það sé mjög mikilvægt, m.a. vegna loftslagsbreytinganna, að ýta undir notkun á jarðvarma í þróunarríkjum. Ég tel mikilvægt að fyrirtæki séu með okkur í því og að fyrirtækin hafi af því hag. Þetta verður aldrei rekið þannig að ríkið greiði fyrirtækjunum fyrir að vera með. Þau verða að fá hagnað af því að vera með og því er ekkert til fyrirstöðu. Með þessum hætti eigum við að breiða út félagslega ábyrgð í hópi fyrirtækjanna þannig að þau skynji það sem hlutverk að byggja líka upp í löndunum. Þannig eiga allir að geta gengið saman í að efla félagslega ábyrgð fyrirtækjanna, en ekki ýta þeim frá okkur.

[16:00]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þm. Árni Páll nefnir eitt það svið þar sem við Íslendingar höfum mikið að gefa og mörgu að miðla, dýrmætri þekkingu á sviði jarðvarma. Það höfum við haft um árabil, það er ekkert nýtt. Það skiptir hins vegar öllu máli á hvaða forsendum það er gert og fyrir hvern. Er það fyrir gróðafyrirtækin til þess að hagnast eða til þess að byggja upp og hjálpa örlítið til við að byggja betri heim? Þar eru mismunandi átök í gangi. Það verður bara að segjast alveg eins og er.

Það væri sannarlega stór viðburður ef okkur tækist að snúa hinum stóru viðskiptaveldum sem byggja á mjög skýrum gróðaforsendum yfir í einhvers konar félagsleg apparöt. Það þarf sannarlega mikið að gerast til þess að svo verði. Við Íslendingar getum með þróunarsamvinnu og þróunarstarfi miðlað af jarðvarmaþekkingu okkar án þess að þar séu risafjárfestar sem ætla að græða á því.

Um þetta snýst málið. Á forsendum hverra farið er í verkefnin, hvað er gert, hverjir fá að eigna sér þekkinguna, hverjir fá að miðla henni og hverjir fá að græða á henni, heimamenn á eigin forsendum til að byggja upp samfélag sitt eða þeir sem fara með gróðann úr landi.

[16:02]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Þetta er góð og þörf umræða, virðulegi forseti. Mitt svar er mjög einfalt: Báðir verða að græða. Fyrirtækin verða líka að hagnast. Við getum ekki ætlað fyrirtækjunum að vinna þetta í sjálfboðavinnu. Það er hins vegar eðlilegt að þau átti sig á því að slík verkefni hafa langtímaarðsemi að leiðarljósi.

Mér finnst hv. þingmaður horfa með nokkuð einföldum hætti á kapítalismann. Bandaríkin skora ekki sérlega hátt í samanburði varðandi alþjóðlega samkeppnishæfni. Hvers vegna? Vegna þess að þar er ekki nógu vel hlúð að ýmsum þáttum velferðar. Þau ríki sem koma best út í alþjóðlegri samkeppnishæfni eru einmitt Norðurlönd vegna þess að þar hefur verið lagður grunnur að langtímaarðsemi, langtíma hagstæðum kapítalisma. Nákvæmlega það þarf að gerast á alþjóðavísu. Velferð og gróði í viðskiptum eru ekki andstæður heldur getur þetta farið mjög vel saman.

Mér finnst gæta nokkurrar einföldunar hjá þingmanninum í þessu, að þetta þurfi að vera val um annað tveggja og að annaðhvort græði fyrirtækin sem flytja út þekkingu eða viðtökuríkið. Ég held að báðir geti grætt, ég held að það sé engin þversögn í því fólgin. Ég held þvert á móti að fordæmi Norðurlandanna og samfélagsuppbygging Norðurlandanna sýni að allir þátttakendur í samfélaginu geti grætt. Það er hægt að byggja upp þannig samfélög, þar sem allir græða, allir verða þátttakendur og allir eiga rétt, ekki bara sumir.

[16:04]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það væri fróðlegt en kannski ekki sanngjarnt að blanda sér í umræðurnar undir það síðasta því að einhverjir þingmenn hafa lokið ræðurétti sínum. Auðvitað er hægt að segja eins og síðasti ræðumaður gerði, að í hinum besta heimi allra heima græði allir alltaf á öllu og allir séu góðir við alla. En ég held að það þýði nú ekki að horfa fram hjá þeirri staðreynd að það er grundvallarmunur á nálgun einkaaðila og einkafyrirtækja og þeim grunni sem þau starfa á og hinum harða heimi nútímaáhættukapítalisma. Þar er gróðinn æðsta boðorð og yfirlögmál í starfrækslu fyrirtækjanna. Rétt eins og Seðlabankinn hefur eitt yfirmarkmið, um að halda aftur af verðbólgu, hafa fyrirtækin eitt markmið, að græða og skila eigendum sínum arði. Það breytist ekkert þótt þau starfi í þróunarríkjum eða tengist þróunarsamvinnu. Þau eru á höttum eftir gróðaveitum og þess vegna þarf að stíga hægt til jarðar í öllum slíkum tilvikum.

Í öðru lagi langar mig til aðeins að víkja að ræðu hv. þm. Karls V. Matthíassonar sem flutti kristilega húmaníska hugvekju, mjög fallega. Hann talaði um gott hjartalag og kærleika sem skiptir miklu máli að hafa að leiðarljósi og vék m.a. að áhugaverðri þróun í stjórnmálum Mið- og Suður-Ameríku. Það væri einnar messu virði að ræða þær merkilegu breytingar sem gengið hafa yfir í þeirri álfu. Hvers vegna skyldi það nú vera að sósíalismi eða jafnaðarstefna hafi farið sigurför um þá álfu og þjóðhöfðingjar og ríkisstjórnir í fjölmörgum Mið- og Suður-Ameríkuríkjum fikri sig áfram á grundvelli nýrrar hugmyndafræði? Sú hugmyndafræði er í grunninn ekkert annað en uppreisn gegn þeim kapítalisma sem upp á þessar þjóðir var troðið, ekki síst af Bandaríkjum Norður-Ameríku sem höfðu þessa heimsálfu í bakgarði sínum nánast sem hjálendu og vildu geta ráðið þar lögum og lofum og skapað olnbogarými fyrir stórfyrirtæki sín. Af því fara miklar sögur eins og kunnugt er. Ég beið nú eiginlega bara eftir því að hv. þingmaður færi að nefna höfðingjana þá Chavez og Castro og aðrar

slíka. Hann var næstum þar kominn í ræðu sinni að mér fannst en lét þar staðar numið.

Það er stórmerkilegt að það hefur orðið þróun sem sprettur úr jarðvegi gífurlegar misskiptingar sem gengur svo langt og út í öfgar að almenningur gerir uppreisn og kýs sér til forustu stjórnmálamenn og flokka og þjóðhöfðingja sem skera upp herör gegn þessari hugmyndafræði. Það væri gaman að sjá að svipaðir hlutir gerðust víðar þar sem misskiptingin er af því tagi, eða nálgast það sem hún hefur verið í þessari heimsálfu. Reyndar er það frægt að sennilega er þjóðarauðnum hvergi nokkurs staðar jafnhrikalega misskipt og í sumum löndum þessarar heimsálfu þar sem menn hafa komist upp í að 1% íbúa eigi yfir 90% af öllum verðmætum, ef ég man rétt.

Ég ætlaði að gera nokkur önnur atriði að umtalsefni, sérstaklega þó eitt. Það eru hinar væntanlegu stórauknu heræfingar og lofthelgis- eða loftrýmiseftirlit sem hæstv. utanríkisráðherra boðaði að hluta í ræðu sinni í morgun, í innskoti í ræðu sína í morgun en af því mun hafa verið fréttaflutningur í hádeginu. Á meðan við áttum orðastað um utanríkismál voru sagðar fréttir í hádeginu þar sem vitnað var í hæstv. forsætisráðherra og hann boðaði enn frekara fagnaðarerindi af þessu tagi. Hann sagði að til viðbótar þeim þjóðum eða ríkjum sem utanríkisráðherra nefndi, sem voru Bandaríkjamenn, Frakkar, Norðmenn, Danir, Spánverjar, ef ég man rétt, væru Hollendingar, Kanadamenn, Pólverjar og fleiri áhugasamir.

Þá vakna spurningar um hvort hér verði örtröð, bara biðröð eftir því að fá að stunda loftrýmiseftirlit eða hvað við nú viljum kalla það. Á mannamáli þýðir það væntanlega, ef ég er ekki að misskilja hlutina, að hingað koma orrustuflugsveitir úr herjum þessara ríkja — með þeim kemur væntanlega þó nokkur liðsafli því að það er talsverður mannskapur á bak við slíkar sveitir — og verða við flug eða æfingar lengur eða skemur og uppihaldið á okkar kostnað. Nú sé ég ekki að þrátt fyrir hinar myndarlegu fjárveitingar sem ætlunin er að setja í svokölluð varnarmál í fjárlagafrumvarpinu, sem mér reiknast til að séu upp á einn og hálfan milljarð eftir því hvernig það er talið, rúmist mikil útgjöld til þessa. Spurningin er því: Stöndum við strax frammi fyrir því að vanáætlað sé á þessa liði í fjárlögum næsta árs og útgjöldin enn meiri en þar er gert ráð fyrir? Er það ekki rétt skilið að með þetta fari svipað og heræfingarnar, bæði þær árlegu heræfingar sem eru á grundvelli samningsins við Bandaríkjamenn, þ.e. viðaukans frá síðasta hausti, og þær heimsóknir sem ætlaðar eru samkvæmt samkomulaginu við NATO? Hvaða fjármunum verður þá varið í þetta beint í formi þess kostnaðar sem á okkur lendir vegna uppihalds herjanna? Hvaða fjármuni bindur þetta hjá öðrum stofnunum, t.d. Landhelgisgæslunni? En Landhelgisgæslan verður væntanlega að vera á bakvakt með þyrlubjörgunarsveit o.s.frv. tengt þessum æfingum eða brölti, eins og hv. þm. Ragnheiður Árnadóttir réttilega leggur mér í munn að ég kalli oft slíkar æfingar.

Verðum við ekki að velta þessu betur fyrir okkur, Íslendingar, þegar við tölum um viðfangsefni af því tagi sem nú blasir við okkur og menn nefna auknar siglingar olíuskipa eða umferð um lögsöguna? Er þá brýnast að bregðast við slíku með auknu flugi herflugvéla? Ef við viljum tryggja betur öryggi okkar og vernda okkar umhverfi vegna aukinnar skipaumferðar og flutninga á olíuvörum eða öðru slíku eru það þá útgjöld þarna sem kalla mest að? Ættum við kannski þvert á móti að efla okkar eigin borgaralegu stofnanir á sviði björgunarstarfsemi og mengunarvarna, setja reglur um siglingar við landið og fylgja þeim eftir á okkar eigin forsendum?

Ég held að það verði ekki undan því vikist að skoða þetta og ræða og láta þetta ekki bera stjórnlaust að höndum og tilviljanakennt, eins og mér finnst að hafi gerst fram að þessu. Grundvallarumræðan hefur í raun aldrei farið fram, a.m.k. ekki á vettvangi stjórnmálaflokkanna sameiginlega eins og þó hefur verið lofað að yrði gert. Ég endurtek spurningu mína um það: Hverju sætir það að hinum margboðaða samskiptavettvangi á þessu sviði skuli ekki hafa verið komið á, jafnmikið og lengi og um hann hefur verið talað og jafnoft og honum hefur verið lofað?

Hér hefur framboð til öryggisráðsins líka verið nefnt og mætti ýmislegt um það mál segja. Ég dreg ekki í efa að það sé eftir atvikum ágætlega staðið að undirbúningi af okkar hálfu, kynningu á landinu í framboðsferlinu sjálfu. Það breytir engu um að menn hefðu átt að leggja betur niður fyrir sér grundvöll þessarar ákvörðunar um að fara í framboð áður en hún var tekin. Það breytir heldur engu um að eftir verður sá vandi úr að vinna að sómi verði af þátttöku okkar þar í tvö ár ef við komumst þangað inn. Þá þurfum við að standast þrýsting og glíma við allt aðra hluti en í framboðsferlinu sjálfu. Við þurfum í fyrsta lagi að hafa bolmagn til að setja okkur inn í mál á sjálfstæðum forsendum og þekkingu á þeim flóknu viðfangsefnum sem fyrirvaralítið geta komið upp í starfsemi öryggisráðsins. Við þurfum þá að hafa bein til að standast þrýsting og taka sjálfstæðar ákvarðanir ef við ætlum að gera það á annað borð.

Hv. þm. Árni Páll Árnason nefndi að okkur væri afar vel tekið af ýmsum smáríkjum og eyþjóðum og við værum að setja í gang ýmiss konar samstarfsverkefni við þau. Auðvitað vonum við að það sé allt saman af góðum hug og í alvöru gert en ekki bara til þess að fá hjá þeim atkvæði í einni kosningu. Ég er reyndar þeirrar skoðunar að á því sviði eigi okkar áherslur að liggja. Ég held að Ísland eigi ekki að vera með stórmennskubrjálæði í alþjóðamálum heldur horfast í augu við þá staðreynd að við erum í hópi smærri ríkja. Við erum vissulega rótgróið norrænt lýðræðisríki og byggjum á sterkri lýðræðishefð. Við vorum lengi smæsta aðildarríki Sameinuðu þjóðanna og getum talið okkur þetta allt saman til tekna. En væri ekki einmitt rökrétt að við einbeittum okkur að því og beittum kröftum okkar ekki síst að því að styðja við bakið á nýsjálfstæðum smáríkjum og öðrum sem búa við svipaðar aðstæður og við gerum?

Ég gæti sannarlega tekið undir það að á þessu sviði ættu áherslur okkar ekki síst að liggja, í þróunaraðstoð og stuðningi við smærri ríki sem við gætum út frá okkar eigin reynslu og aðstæðum lagt lið. Ég hef sjálfur hreyft þeirri hugmynd að Ísland bjóðist til þess á alþjóðavettvangi að hýsa einhvers konar smáríkjastofnun í samhengi við Sameinuðu þjóðirnar, sem ég held að sé full þörf fyrir í veröldinni. Í raun eru hagsmunir smáríkja og þeirra staða í veröldinni á margan hátt svo gjörólík stórveldunum að það er full þörf á að þau fái skýrari stöðu og að þeirra málefnum sé

skipulegar fyrir komið í alþjóðastjórnkerfinu en er í dag.

Ég held reyndar að sú mynd sem smáríkin hafa mörg hver af Íslandi sé svolítið fegruð. Ég hef rekið mig á það að það er ótrúlega algengur misskilningur að Ísland sé hlutlaust land, tilheyri jafnvel hlutlausu blokkinni, NAM-hópnum, sem við vitum auðvitað að er ekki. En hvað um það.

Að síðustu vil ég nefna að Ísland mætti að mínum dómi sinna betur stórum og miklum verkefnum á alþjóðavettvangi. Þá á ég almennt við málaflokkinn afvopnunar- og friðarviðleitni. Mér finnst afvopnunarmálin gleymast í alþjóðaumræðunni þessi missirin. Því miður sjáum við frekar afturför en framför á ýmsum sviðum alþjóðasamninga eða viðleitni til að ná fram alþjóðasamningum sem þó er ætlað að reyna að halda aftur af vígbúnaði og hindra útbreiðslu kjarnorkuvopna eða vígbúnaðarkapphlaup í hefðbundnum herafla. Mér finnst að Ísland mætti vera virkara og duglegra í baráttunni fyrir alþjóðasamningi um vopnaviðskipti og við ættum að setja okkur það takmark að hafa í forgangi að næsti stóri alþjóðasamningur sem tengist afvopnunar- og friðarmálum verði samningur um reglur, eftirlitsverk og gagnsæi í vopnaviðskiptum.

Ég minni á þá stóru vá sem steðjar að NPT-samningnum, um bann við frekari útbreiðslu kjarnorkuvopna og þörfina á að gefast ekki upp í baráttunni fyrir því að fjölga ekki ríkjum sem koma sér upp kjarnorkuvopnum heldur sinni kjarnorkuveldin þeirri skyldu samningsins — þau þurfa að gerast aðilar að honum þau sem það eru ekki fyrir, þ.e. nýju kjarnorkuveldin — að fækka kjarnorkuvopnum og afvopnast en ekki öfugt.

Rússar segja upp samningnum um bann við takmörkun hefðbundins vígafla í Evrópu. Önnur deild rússneska þingsins afgreiddi það mál í gær ef ég tók rétt eftir. Það geta tæpast talist sérstök gleðitíðindi eða fagnaðarefni að málin hafi þróast á þann veg í Evrópu. Þar hafa að sjálfsögðu áhrif áform Bandaríkjamanna um að koma sér upp eldflaugavarnarkerfi og radarstöðvum í andstöðu við Rússa. Afleiðingarnar virðast þær að það gæti stefnt í aukinn vígbúnað á nýjan leik í Mið- og Austur-Evrópu í stað afvopnunar sem auðvitað er ærin þörf fyrir. Innganga nýrra ríkja í NATO hefur því miður haft í för með sér aukinn vígbúnað. Inngönguskilyrðin hafa auðvitað ósköp einfaldlega verið þau að nýju aðildarríkin skuldbindi sig til að verja miklum fjármunum til vígbúnaðar í kjölfar aðildar, fjármunum sem þau hafa sára þörf fyrir að setja í aðra hluti í umhverfismálum, bæta félagslegar aðstæður o.s.frv.

Ég held því að Ísland þurfi að endurskoða afstöðu sína til þessara mála, ekki síst til þess að hlíta meira og minna gagnrýnislaust leiðsögn forustuafla NATO, eigum við að vera í færum til að hafa uppi þá sjálfstæðu stefnu og afstöðu í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna, skyldum við lenda þar inni, sem við þurfum að hafa (Forseti hringir.) til þess að ég a.m.k. geti gert mér vonir um að sómi verði þá af þátttöku okkar þar.

[16:19]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í upphafi ræðu sinnar vitnaði hv. þingmaður til þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram, um hvort kapítalisminn sé vandamálið í alþjóðasamskiptum. Af því að hér er farið að vitna í umræður á Norðurlandaráðsþinginu, þá sagði hann á Norðurlandsráðsþinginu um daginn, þá sagði hann þar, með leyfi forseta:

„Så svaret er faktisk, at vi må slå kapitalismen ned, for den er det største problem, når det gælder en bæredygtig udvikling i verden.“

Þarna er ég í grundvallaratriðum ósammála hv. þingmanni og hv. þm. Guðfríði Lilju Grétarsdóttur hér fyrr. Ég held einmitt að eina leiðin til þess að tryggja sjálfbæra þróun sé að þróa markaðshegðun fyrirtækja í gegnum alþjóðalög og alþjóðarétt og frumkvæði réttsýnna þjóða, eins og okkar, á þann veg að allir vinni saman. Kapítalisminn er nefnilega ekki þannig að einn þurfi að tapa ef annar græðir. Það eru mýmörg dæmi um og góð hagfræðileg rök fyrir því að allir geta grætt. Það er úreltur skilningur á kapítalismanum að einn þurfi að tapa ef annar græðir.

Varðandi þetta tiltekna atriði held ég því að það sé mjög mikilvægt að við horfumst í augu við það að eina leiðin til að tryggja sjálfbæra þróun hlýtur að vera að aga viðskiptalífið þannig að viðskiptalífið vinni með sama hætti á alþjóðavettvangi eins og við höfum komið því fyrir að viðskiptalífið vinnur hér á Norðurlöndunum og í þeim ríkjum sem við viljum helst bera okkur saman við í nágrenni okkar. Það er að segja að viðskiptalífið hegði sér gagnvart þróunarríkjunum með ábyrgð og félagslegt réttlæti í huga.

[16:21]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Já, frú forseti, það er bara einfaldlega mín skoðun að hinn óhefti græðgiskapítalismi nýfrjálshyggjunnar sé drifkrafturinn á bak við þróun í heiminum sem tvímælalaust gengur gegn hagsmunum umhverfisins. Tvímælalaust. Og ef sú hugmyndafræði, óheft sem slík, fengi að leika lausum hala og ekki væri hægt að koma á hana böndum þá mundi hún færa okkur í áttina frá sjálfbærri þróun en ekki í áttina til hennar.

Við getum svo sjálfsagt deilt um það lengi dags hversu sterkum böndum þarf að koma á ófreskjuna og temja hana til þess að það verði í lagi. Við erum ekki að ræða hér að það eigi að skipta um viðskiptagangverk í heild sinni og fara út í einhvern annan búskap. Það er ekki það sem ég er að tala um. (Gripið fram í.)

Ég er að tala um það að óheftur græðgiskapítalismi í anda nýfrjálshyggjuhugmyndafræðinnar, hann og hans hugmyndafræði gefur ekkert fyrir umhverfi eða félagslegar aðstæður. Hann er ekkert hugsaður þannig. Þar verða að koma til leikreglur, stýrireglur og það er ekki öðrum til að dreifa þar en stjórnmálamönnunum eða almannavaldinu í gegnum kjörna fulltrúa eða hvernig sem því er nú fyrir komið til þess að setja þessum öflum skorður þannig að þau ein ráði ekki lögum og lofum og móti heiminn og mannlegt samfélag á byggðu bóli bara að sínum þörfum, sem snúa að því að hámarka gróðann strax, og helst í gær.

Ég held að um þetta sé í sjálfu sér ekki mikið deilt. Ég hitti varla nokkurn svo harðsvíraðan kapítalista að hann viðurkenni ekki að það þurfi kannski einhverjar leikreglur til þess að þetta fari ekki allt saman illa, — nema þá ef vera skyldi hv. þingmaður en því geri ég nú engan veginn skóna.

Meira að segja forkólfarnir sjálfir sjá að þetta gengur ekki svona og umhverfisváin, (Forseti hringir.) gróðurhúsaáhrifin, loftslagsbreytingarnar eru kannski nægilega stór og skýr og einstök ógn til þess að menn viðurkenni þetta.

[16:24]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er kannski skilningsskorti mínum um að kenna en mér finnst nokkuð erfitt að henda reiður á hvar nákvæmlega mörkin liggja hjá hv. þingmanni. Ég hef einmitt verið að tala hér lengi dags um að það sé ekki hinn óhefti græðgiskapítalismi sem eigi að skipta máli til að styðja við sjálfbæra þróun heldur frumkvæði okkar með því að draga kapitalismann til félagslegrar ábyrgðar. Ég sé enga aðra lausn í því. Ég hef talað fyrir öflugu regluverki á alþjóðavettvangi.

En það sem mér finnst hins vegar liggja svona milli orðanna hjá hv. þingmanni er að hann er ekki alveg skýr á því hvort fyrirtæki megi yfir höfuð koma að þróunarsamvinnu? Ég tel það mjög mikilvægt að þau komi að þróunarsamvinnu. Ég held að það sé mjög mikilvægt að þau séu lifandi hluti af samfélaginu í heild, að þau vinni verkefni til þess að byggja upp ábyrga hegðun í þróunarríkjunum, styðji við innviði þeirra. Það er nákvæmlega það sem ég hef verið að tala fyrir og fjarri því að ég hafi verið að tala fyrir óheftum kapítalisma og hv. þingmaður hefur ekki verið að hlusta ef hann heldur það.

Það sem ég held að standi hér eftir er því þetta: Ef vinstri grænir trúa því virkilega og meina það sem þeir segja þá verðum við náttúrlega að draga fyrirtækin að þróunarsamvinnu. Ríkið býr ekki til sjálfbæra þróun ef fyrirtækin eru ekki þátttakendur í því. Ef fyrirtækin á alþjóðavettvangi eru ekki þátttakendur í því að byggja upp agað atvinnulíf, vinnuvernd og félagslegt réttlæti í þróunarríkjunum, þá verður það aldrei á fót sett, því verður ekki komið á með valdboði. Það verður líka að fá samvinnu fyrirtækjanna. Þau þurfa líka að skynja að langtímahagsmunum þeirra sé best borgið með því að löndin standi í fæturna og virði félagslegt réttlæti. Í þá vegferð viljum við fara og vonandi eru vinstri grænir sammála því að við mótum stefnu í þróunarsamvinnu á þeim forsendum. (Forseti hringir.)

[16:26]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ef við ætlum að temja þessa skepnu þá má það ekki vera einhver kattarþvottur. Menn þurfa að vera á verði gagnvart því að þótt menn viðurkenni þetta í orði kveðnu, að það verði að hafa einhverjar reglur og menn segja að fyrirtækin verði að ástunda samfélagslega ábyrgð o.s.frv., þá gildir hið sama um félagslega sviðið og svið umhverfismálanna, að einhver ódýr grænþvottur þar gerir okkur ekkert gagn. Slíkt drepur málinu á dreif og tefur fyrir því að raunverulega sé tekið á vandanum. Í grunninn snýst þetta náttúrlega um það hvaða hagsmunir eiga að koma fyrst. Hvað er mikilvægast? Í mínum huga er enginn vafi að við eigum að nálgast þetta út frá hinu mannlega samfélagi og umhverfinu og setja leikreglurnar á grundvelli þess og kosti þá það sem það kosta vill í takmörkunum og stýringu á markaðsöflunum og hagsmunum fjármagnsins.

Einu sinni var sagt á Íslandi: Manngildi ofar auðgildi. Meira að segja var Framsóknarflokkurinn einu sinni svo vinstri sinnaður að hann notaði þetta slagorð, (**Gripið fram í:** Og notar það enn.) og er jafnvel enn já, þarna sjáið þið. Þetta er að mörgu leyti fallegt slagorð og kannski er það einmitt lýsandi fyrir það um hvað þetta snýst. Hvort er mikilvægara, manngildin, hin húmanísku sjónarmið, hagsmunir samfélagsins og að sjálfsögðu umhverfisins eða hagsmunir fjármagnsins og gróðafíkn þess?

Leiðsögnin er að mínu mati fyrir hendi í regluverki Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun. Þar er kveðið á um að framvindan verður ekki sjálfbær nema þessir þættir séu í góðu jafnvægi og eitt sé ekki á kostnað hins. Þetta snýst þar af leiðandi um að temja hinn óhefta græðgiskapítalisma, það er alveg augljóst mál. Þar með á ekki að fara að stöðva allan einkarekstur í heiminum eða girða fyrir alþjóðleg viðskipti eða (Forseti hringir.) annað í þeim dúr. Það er enginn að tala um neitt slíkt heldur að setja þessu skynsamleg mörk og reglur þannig að þetta geti allt farið vel saman.

[16:28]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Mig langar í seinni ræðu minni að gera ýmislegt að umtalsefni sem ég náði ekki að koma inn á áðan. Í ræðu hæstv. utanríkisráðherra kemur fram að norðurslóðir séu nýtt forgangsmál eða nýtt kjarnamál í íslenskri utanríkisþjónustu. Ég er sammála því. Við ræddum aðeins fyrr í dag um rammasamningana varðandi okkar öryggismál og björgunarmál, rammasamninga sem við höfum gert við Norðmenn og Dani. Ég vil sérstaklega minnast á það hér, virðulegi forseti, að utanríkisnefnd norska Stórþingsins var hér í heimsókn um daginn og þá barst þessi rammasamningur sérstaklega í tal. Maður fann fyrir mjög miklum áhuga Norðmanna á þessum rammasamningi, að utanríkisnefnd norska þingsins mun greinilega fylgjast mjög vel með þessu máli og styðja það í hvívetna að gerður verði fyllri samningur að þessu leyti. Það er alveg ljóst að augu heims eru að færast meira upp á norðurslóðirnar, á norðurheimskautið og svæðið þar í kring og ég tel að það séu ýmis tækifæri fyrir okkur varðandi útrás á norðurslóðum.

Komið hefur fram að á Barentssvæðinu eru um 20% olíu- og gasauðlinda heimsins og það vita allir að það er mjög mikill óstöðugleiki á olíuvinnslusvæðunum í Miðausturlöndum og þess vegna renna mjög margir hýru auga til olíuvinnslu hér uppi á Barentshafinu til framtíðar litið. Talið er að á næstu 15 árum muni fyrirtæki á þessu sviði og þeim tengd fjárfesta á norðurslóðum, þ.e. á Barentssvæðinu, fyrir um það bil 2.000 milljarða dollara en það eru um 140 þús. milljarðar íslenskra króna. Það eru því alveg gífurlegar fjárfestingar fram undan á svæðinu og mjög mikilvægt að vel takist til með alla uppbyggingu á þeim svæðum sem eru þarna í grenndinni.

Það er alveg ljóst að Norðmenn hafa þessi mál mjög ofarlega á sinni dagskrá. Norska ríkisstjórnin skipaði nefnd ellefu ráðherra, ráðherranefnd undir forustu Jonasar Gahr Störe, utanríkisráðherra Noregs, og sú ráðherranefnd á að skipuleggja þessi uppbyggingaráform. Það er nú gaman að skoða hvaða verkefni hún hefur. Hún á til dæmis að skoða hvernig eigi að jafna út tekjuinnstreymi frá fyrirtækjunum,

setja upp einhvers konar jöfnunarsjóð þannig að öll sveitarfélög á svæðinu njóti góðs af uppbyggingunni. Þetta leiðir auðvitað hugann að þeim málum hjá okkur. Við höfum oft rætt þetta í þinginu varðandi stórfyrirtæki sem borga inn til sveitarfélaganna að fá sveitarfélög njóta mjög mikils af því. En Norðmenn ætla sem sagt að koma upp einhvers konar útjöfnunarkerfi varðandi uppbygginguna þarna í norðri. Það er líka lögð mikil áhersla út frá öryggishagsmunum á svæðinu að tryggja framþróun og réttlæti varðandi framtíðina. Það er alveg ljóst að það er mjög mikill munur á stöðu íbúanna á þessum svæðum. Ég vil aðeins nefna það því þetta er umræða sem minnir mann svolítið á umræðuna sem fór fram þegar Eystrasaltsríkin urðu sjálfstæð. Þá var lögð ofuráhersla á það af hendi norrænna ríkja, og norræn ríki litu á það sem öryggismál, að koma Eystrasaltsríkjunum til aðstoðar við að sækja fram til að minnka velferðargjána sem var á milli Eystrasaltsríkjanna annars vegar og Norðurlandanna hins vegar. Það tókst mjög vel og allt önnur staða er þar nú heldur en var. Það hefur ekki tekist að gera eins vel á norðurslóðum en til stendur að reyna að bæta það.

Ég vil nefna hér að það er mjög mikill munur á félagslegri stöðu íbúa til dæmis í Norður-Noregi annars vegar og Norður-Rússlandi hins vegar. Meðalaldur er hár í Norður-Noregi en í Norður-Rússlandi er meðalaldur kvenna 72 ár en meðalaldur karla er einungis 58 ár. Þetta er ótrúlega lágur meðalaldur karla. Og morðtíðni er 20 sinnum meiri í Norður-Rússlandi heldur en í Norður-Noregi og þar eru líka sjálfsmorð tíðari þannig að það er mjög mikilvægt að bæta stöðu Rússa og það er eðlilegt að líta á það sem öryggismál.

Norðurlandaráð hefur beitt sér í þessu. Ég get nefnt að velferðarnefnd Norðurlandaráðs fór einmitt ekki fyrir löngu síðan til Múrmansk sem er á Kólaskaganum til að skoða útbreiðslu fjölónæmra berkla, eða multiresistent tuberkulosis, en þeir eru í sókn á þessu svæði. Við skoðuðum bæði sjúkrahús og fangelsi. Það vakti mann mjög til umhugsunar um hversu mikilvægt væri að aðstoða Rússa við að bæta stöðuna í sínu landi og það er eðlilegt að líta á það sem öryggismál.

En varðandi uppbygginguna á Barentssvæðinu þá er alveg ljóst að það verður geysilega mikil uppbygging þar á næstu árum og tel ég að þetta sé nokkuð sem utanríkisþjónustan eigi að skoða sérstaklega af því ég held að að séu mikil viðskiptatækifæri fyrir okkur á þessu svæði. Við erum með mjög öfluga heilbrigðisþjónustu sem við getum að einhverju leyti flutt út og við erum með öflugt tæknifólk sem hefur mikla þekkingu, þekkir til starfa á köldum svæðum. Ég held því að ýmis tækifæri séu fyrir okkur varðandi útrás á norðurslóðum. Ég vil því gjarnan beina því hér, virðulegur forseti, til hæstv. utanríkisráðherra að þetta er mál sem ég tel að við eigum að skoða sérstaklega af því það verður svo mikil uppbygging. Það er líka jákvætt fyrir okkur að taka þátt í þessari uppbyggingu.

Varðandi svæðin í norðri og austri — ég nefndi áðan Eystrasaltsríkin — þá vil ég líka nefna það, því við vorum nú mjög innblönduð í þau mál á sínum tíma þegar þáverandi utanríkisráðherra Jón Baldvin Hannibalsson beitti sér sérstaklega fyrir því að lýsa yfir stuðningi við sjálfstæði þeirra og við vorum fyrsta ríkið sem gerðum það og maður finnur það oft þegar maður fer um í sambandi við utanríkismál að Litháar, Eistar og Lettar muna vel eftir þessu og eru þakklátir og hafa þetta á hraðbergi, að núna beinast sjónir Norðurlandanna og að vissu leyti Evrópusambandsins líka verulega að ríkjunum sem koma þar austan við. Ég vil nefna sérstaklega eitt ríki sem er Hvíta-Rússland. Þar er ekki mjög góð staða eins og við vitum í dag. Lúkasjenkó stýrir þar. Það er ekki hægt að kalla Hvíta-Rússland lýðræðisríki eins og málum er háttað þar núna. En Norðurlandaráð hefur tekið frumkvæði að því að nálgast samvinnu við Hvíta-Rússland.

Um daginn var haldin ráðstefna í Vilníus sem er fyrsta ráðstefna sinnar tegundar þar sem Norðurlandaráð tekur það frumkvæði að skipuleggja ráðstefnu með Eystrasaltsríkjunum og fulltrúum frá Hvíta-Rússlandi. Og hvaða fulltrúar voru þetta frá Hvíta-Rússlandi? Jú, þetta voru bæði fulltrúar frá Lúkasjenkó, frá þinginu, og líka fulltrúar stjórnarandstöðunnar. Fulltrúar stjórnarandstöðunnar eru nú ekki margir á þingi. Þeir eru fangelsaðir margir hverjir. Einn komst til dæmis ekki á þessa ráðstefnu sem haldin var í Vilníus af því viðkomandi var í fangelsi og þá var sendur varaformaður viðkomandi flokks. (Gripið fram í.) Þetta er því allt með svolítið öðrum hætti en hjá okkur. En þessi fundur tókst með eindæmum vel. Þarna var verið að ræða loftslagsmál og að sjálfsögðu voru líka rædd lýðræðismál. Það stóð þeim mjög nálægt að tala um þau. Allir voru sammála um það sem sóttu þessa ráðstefnu að reyna að endurtaka hana. Ég tel að það sé mjög mikilvægt fyrir Norðurlöndin að reyna að teygja sig til austurs og byggja brýr til þessara landa sem liggja austan við Eystrasaltsríkin og að það sé mikið öryggismál. Ég vona að áframhald verði á þessum samskiptum okkar við meðal annars Hvíta-Rússland.

Virðulegur forseti. Ég vil líka koma aðeins inn á Hoyvíkursamninginn eða vestnorrænt samstarf. Í ræðu hæstv. utanríkisráðherra segir:

„Hoyvíkursamningurinn við Færeyjar er tvíhliða samningur um fríverslun og ég hef orðið þess áskynja í vestnorrænni samvinnu hversu miklu sá samningur skiptir. Við gleðjumst líka yfir opnun aðalræðisskrifstofu Færeyinga hér við Austurvöll og í utanríkisráðuneytinu hefur nýr kraftur verið settur í að skoða samstarfsmöguleika við Grænland.“

Ég vil taka undir þetta. Ég tel að Hoyvíkursamningurinn sé mjög mikilvægur. Hann var ræddur sérstaklega á þemaráðstefnu sem var haldin á Húsavík núna í sumar sem Vestnorræna ráðið hélt um Vestur-Norðurlönd og fríverslun. Hæstv. utanríkisráðherra var á þessari þemaráðstefnu og þar kom fram, virðulegur forseti, í máli Alequ Hammond, ráðherra utanríkismála Grænlands, að það væri viss ótti á Grænlandi um að fyrirtæki þar mundu verða tekin yfir af hinum vestnorrænu löndum, ekki síst Íslendingum og það gæti leitt til annars konar nýlenduhlutskiptis Grænlands sem nýlendu vestnorrænna viðskiptamanna. Það er svolítið sérstakt að sjá þetta og þessi orð féllu þarna í sambandi við Hoyvíkursamninginn.

Þarna kom líka fram hjá Magna Laksáfoss, fjármálaráðherra Færeyja, að sá ágæti ráðherra hvatti fjármálaráðherra Grænlendinga til þess að gerast aðilar að fríverslunarsamningnum sem allra fyrst. Hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg

Sólrún Gísladóttir tók undir orð fjármálaráðherrans færeyska þar sem aðild mundi að öllum líkindum styrkja efnahagslífið þar í landi og gera Grænland óháðara Danmörku samhliða auknum viðskipta- og atvinnutækifærum.

Það kom síðar fram á ráðstefnunni að grænlenski utanríkisráðherrann, Aleqa Hammond, óskaði eftir því að sá möguleiki yrði kannaður hvort Grænland gæti tekið upp hluta af fríverslunarsamningnum en verið undanþegið öðrum að minnsta kosti til að byrja með og þannig aðlagað sig að breyttum aðstæðum. Og hún, utanríkisráðherra Grænlands, hvatti stjórnvöld á hinum vestnorrænu löndunum til að ræða þann möguleika. Ég vil því nota tækifærið hér, virðulegi forseti, og athuga hvort að hæstv. utanríkisráðherra geti komið inn á það hér í seinni ræðu sinni hvort þetta sé einhver möguleiki, hvort þetta sé til skoðunar og hvort þetta sé yfirleitt hægt því það væri auðvitað mjög gaman ef Grænlendingar gætu verið með í fríverslunarsamningi á þeim nótum sem Hoyvíkursamningurinn er eða sem næst því.

Virðulegi forseti. Ég vil einnig koma inn á fullveldi. Í ræðu hæstv. utanríkisráðherra kemur fram að við deilum fullveldi meðal annars á sviði Sameinuðu þjóðanna. Ég var að kíkja á greinar sem Gísli Tryggvason lögmaður hefur skrifað, núverandi talsmaður neytenda, þar sem hann veltir fyrir sér fullveldi sérstaklega í sambandi við EES-samninginn. Ég vil taka undir með hæstv. utanríkisráðherra sem hefur sagt að hún telji að það eigi að skoða stjórnarskrá Íslands varðandi fullveldi. Ég tel eðlilegt að það sé gert. Nú stendur yfir vinna í stjórnarskrárnefnd sem við reyndar vitum ekkert nákvæmlega hvar stendur og formaðurinn hefur auglýst eftir leiðbeiningum í því, núverandi formaður. En ég vil sérstaklega taka undir að það er eðlilegt að þetta sé skoðað varðandi ákvæði í stjórnarskránni um fullveldi.

Ég vil einnig aðeins minnast á þessa skemmtilegu umræðu sem hefur orðið hér um kapítalismann, sjálfbæra þróun og loftslagsmál af því þau orð féllu hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni á Norðurlandaráðsþinginu að mesta ógnin væri kapítalisminn og að það ætti að slá kapítalismann niður, þetta væri ógn við sjálfbæra þróun. Ég deili ekki þessari skoðun. Ég tel reyndar að óheftur kapítalismi geti auðvitað gengið út í öfgar. En það þarf að fá fyrirtækin með til að aðstoða okkur við að koma á sjálfbærri þróun. (Gripið fram í.) Ég tel ekki eðlilegt að tala um kapítalisma með þessum hætti eins og hér var gert. Ég vil líka minna á sósíalismann. Hún er nú ekki kræsileg staða sósíalismans þegar maður skoðar umhverfismálin annars vegar. Maður getur nú bara litið til Sovétríkjanna í því sambandi. Þar eru alveg gríðarleg umhverfisvandamál og þau sköpuðust þar af því að ekki var alveg nógu mikill kapítalismi í því ríki. Þar var farið (Gripið fram í.) algjörlega rangt í málin. Að sjálfsögðu er miðjustefnan best í þessu þar sem er blandað hagkerfi og menn nýta drifkraftinn á markaðnum með skynsömum hætti en tryggja félagslegan jöfnuð samhliða.

Svo vil ég hér að lokum, af því að ræðutími minn er búinn, taka undir þann tón sem er í ræðu hæstv. utanríkisráðherra og reyndar var kominn í tíð hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, fyrrverandi utanríkisráðherra, um þróunarsamvinnu og konur. Ég tel mjög mikilvægt að við styrkjum konur. Það hefur sýnt sig í öllum rannsóknum varðandi þróunarmál að þær krónur sem fara í að styrkja starf kvenna skila sér betur til baka í meiri framförum en þær krónur sem fara í annars konar verkefni. Þannig að ég styð þennan tón.

[16:44]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir það sem hún sagði í sambandi við Vestnorræna ráðið og það sem er að gerast þar. Það er alveg greinilegt að það starf allt er að eflast og dafna og líka að fá aukna athygli og meiri vigt hjá hinum Norðurlöndunum eins og kom til dæmis mjög vel fram á Norðurlandaráðsþinginu fyrir nokkrum dögum þar sem Norðurlandaráðsþing fjallaði töluvert um tillögu sem samþykkt var á fundi Vestnorrænna ráðsins í Grænlandi í ágúst síðastliðnum um björgunarmál og ýmislegt annað, loftslagsbreytingarnar og allt það.

Ég sat einnig þennan fund sem hv. þingmaður talaði um, sem sagt þemaráðstefnuna á Húsavík, sem var um viðskipti landanna og þar komu einmitt þessi orð Alequ Hammond utanríkisráðherra fram.

En ég verð að segja að því meira sem við störfum saman með Grænlendingum og á öllum vettvangi í sambandi við börn og allt hvað eina þá skiptir það svo miklu máli. Bara það að hún skuli tala um það í auknum mæli að þau gangi inn í hluta samkomulagsins eða þessa sáttmála sýnir að þau hafa meiri áhuga á samstarfi við okkur. Það var þetta sem mig langaði bara að árétta og nefna í tengslum við þessi orð hv. þingmanns.

[16:46]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég er sammála hv. þm. Karli V. Matthíassyni að það eru góðir sprettir hjá Vestnorræna ráðinu um þessar mundir og starfið þar er að styrkjast miðað við hvernig ég sé það en ég reyni að fylgjast eins vel með því og ég get. Það var spennandi að lesa um þessa ráðstefnu á Húsavík og ég er sammála því að það er mjög jákvætt að Grænlendingar vilji skoða það að koma a.m.k. inn í hluta af samningnum ef það er tæknilega hægt.

Það var líka afar jákvætt að fá tillögu til Norðurlandaráðs frá Vestnorræna ráðinu um að löndin ættu að samhæfa sín mál varðandi björgun. Í tillögunni var sérstaklega dregið fram að slíkt sé eðlilegt af því að Bandaríkjamenn hafa dregið verulega saman viðveru sína í vestnorrænu löndunum, Íslandi, Grænlandi og Færeyjum, og miðað við hvernig Vestnorræna ráðið upplifir það, og ég er sammála því, hefur það veikt stöðu okkar, bæði í öryggismálum og ekki síður í björgunarmálum. Við erum að reyna að koma til móts við það með því að styrkja okkur með ýmsum rammasamningum og auknu samstarfi. Samstarf við Dani er auðvitað mjög mikilvægt að þessu leyti fyrir Grænlendinga og Færeyinga af því að Danir eru með bæði flugvélar og skip í kringum Ísland, Grænland og Færeyjar. Danir eru þarna í eftirlitsferðum reglulega þannig að þeir hafa mikla viðveru hér. Það er þess vegna mjög eðlilegt að þetta sé tekið upp.

Ég vil líka nefna að Vestnorræna ráðið kom með tillögu á sínum tíma um jafnréttisstarf og mér sýnist það blómstra núna í Færeyjum. Þar verða þingkosningar í síðasta lagi um

miðjan janúar og þar hefur verið tekin upp tillaga sem Vestnorræna ráðið (Forseti hringir.) samþykkti um aukinn hlut kvenna í stjórnmálum.

[16:48]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er bara jákvætt og gott. Ég vil árétta að ég nefndi það áðan í ræðu að það var líka samþykkt tillaga á síðasta fundi Vestnorræna ráðsins í ágúst um að hlutast yrði til um gerð námsefnis um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum og það er vel til þess fallið til að skapa umræðu í jafnréttismálum. Það var líka ánægjulegt að finna hve grænlensku konurnar sem starfa í ráðinu voru aktífar og jákvæðar einmitt þegar talað var um þessi mál. Það fannst mér mjög gott.

Svo langar mig til að nefna að þessi samfélög eru náttúrlega ekki eins, eins og við vitum. Það eru ýmis vandamál sem lúta að fátækt og öðru sem Grænlendingar þurfa kannski aðstoð við að taka á. Ég er þeirrar skoðunar að það sé mjög gott og þarft að reyna að efla allt samstarf sem lýtur að skólum og barnamenningu og öðru samstarfi eins og t.d. í ferðamálum. Fyrst hv. þingmaður nefndi ályktanir fyrra ráðs þá er afurð þess líka samstarf Hólaskóla við ákveðna aðila í Grænlandi í sambandi við ferðamennsku og þess háttar. Allt svona starf er mjög gott (Forseti hringir.) og það sem er ánægjulegast í þessu er hve hæstv. utanríkisráðherra er einkar jákvæð í garð alls þessa starfs.

[16:50]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Við fáum örugglega gott tækifæri til að ræða þessi mál dýpra þegar hæstv. samstarfsráðherra Norðurlandanna, Össur Skarphéðinsson, verður með sína skýrslu hér til umfjöllunar. Ég vil þó koma því að hér þar sem formaður Vestnorræna ráðsins hefur nú talað að ég tek undir að þetta er mjög mikilvægt starf og vegna þess sem ég kom inn á áðan, um samþykkt Vestnorræna ráðsins um að auka hlut kvenna í stjórnmálum, væri mjög skemmtilegt ef Vestnorræna ráðið gæti farið yfir þau mál aftur, t.d. að loknum þingkosningum í Færeyjum en þær verða í síðasta lagi seinni partinn í janúar. Okkur fór verulega aftur hér á landi varðandi hlut kvenna á þingi í þarsíðustu kosningum. Það lagaðist aðeins í síðustu kosningum en við náðum samt ekki fyrri prósentutölu svo staðan er slakari hér en hún var um tíma. Það hefur því orðið bakslag á Íslandi varðandi hlut kvenna á þinginu.

Það sama gerðist í Færeyjum, í síðustu kosningum þar fækkaði konum á þingi þannig að segja má að þar hafi orðið 14 ára bakslag. Að vísu er svolítið erfitt að tala um þetta í árum og hlutföllum af því að þingmenn eru það fáir að ein til tvær konur gera mjög hátt útslag í prósentutölum en nú eru aðeins þrjár konur á færeyska þinginu af 32 þingmönnum. Vestnorræna ráðið kom með fyrrnefnda ályktun og unnið er eftir ákveðnu prógrammi í Færeyjum til að reyna að auka hlut kvenna. Það væri því vel við hæfi, og ég beini því til formanns Vestnorræna ráðsins, að gera kannski smáyfirlit yfir stöðuna að loknum kosningum í Færeyjum og taka þá stöðuna á öllum vestnorrænu löndunum, Íslandi, Grænlandi og Færeyjum.

[16:52]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem farið hefur fram í dag um utanríkismál, hún hefur verið mjög málefnaleg og komið víða við. Talað hefur verið um hnattvæðinguna, þróunaraðstoðina, breytt viðhorf í öryggis- og varnarmálum, framboðið til öryggisráðsins, leikreglur alþjóðastofnana, samspil Alþingis og utanríkisráðuneytis og margt fleira. Ég get auðvitað ekki komist yfir að tæpa á öllu sem hér hefur verið talað um, kannski kemst ég ekki einu sinni yfir að svara öllum þeim spurningum sem hér komu fram en ég ætla samt að reyna að gera mitt besta.

Í fyrsta lagi um hnattvæðinguna sem kannski má segja að sé tískuumræða í dag. Hnattvæðingin er í sjálfu sér ekkert mjög flókið fyrirbæri og þarf ekki að hafa til hennar annaðhvort jákvæða eða neikvæða afstöðu vegna þess að í grundvallaratriðum snýst hún bara um tækni annars vegar og tækifæri hins vegar, þ.e. að komin er ný tækni til sögunnar sem gerir mönnum kleift að flytja fjármagn mjög hratt á milli landa og á allt annan hátt en áður var og það hefur skapað alveg nýjar aðstæður í heiminum. Flutningar fólks á milli landa eru líka miklir og það er af því að fólk er að leita sér að nýjum tækifærum og fyrirtækin leita að tækifærum. Þetta hefur alltaf verið drifkrafturinn á bak við hnattvæðingu, þ.e. leitin að tækifærum og ný tækni, hvort heldur núna eða þegar víkingarnir fóru til Konstantínópel á sínum tíma og hingað til Íslands eða Spánverjarnir til Ameríku og alltaf hefur þetta haft bæði jákvæðar og neikvæðar hliðar. Aðalatriðið er að reyna að styðja við það jákvæða í hnattvæðingunni og vinna gegn því sem er neikvætt og það er verkefni okkar allra, hvort sem það er á heimaslóð eða á alþjóðavettvangi. Þess vegna tek ég undir að þetta er ekki spurningin um að vera með eða á móti hnattvæðingunni, fyrst og fremst er hún að eiga sér stað og við reynum að styðja við það sem gott er og vinna gegn skavönkunum sem henni fylgja. Þetta segi ég af því að kallað var eftir skoðun minni á hnattvæðingunni og þetta er sú skoðun sem ég hef í grundvallaratriðum á henni. Síðan er hægt að fara út í einstaka anga en það er bara miklu flóknara umræðuefni en svo að það takist að gera því einhver skil hérna.

Málefni friðargæslunnar í Afganistan og staðan í Afganistan hefur nokkuð komið upp og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ræddi það mál ásamt með öðrum hér. Það er rétt sem þar kom fram að þetta er mjög flókin og erfið staða sem þarna er uppi og kannski ekki auðvelt að sjá hvernig þessi mál verða leyst. Hins vegar er það ekki rétt þegar þingmaðurinn segir að staðan núna sé verri en hún hefur áður verið. Staðan hefur oft áður verið svo miklu verri í Afganistan en hún er núna. Og af því að hér komu bókmenntirnar til umræðu, m.a. bækurnar *Bóksalinn í Kabúl* og *Flugdrekahlauparinn* eftir Khaled Hosseini, ætla ég að bæta hér einu verki enn inn í þá mynd, sem er reyndar ný bók eftir þennan ágæta höfund sem heitir *A Thousand Splendid Suns* eða *Þúsund bjartar sólir*. Sú bók er einmitt skrifuð út frá sjónarhorni ungra kvenna sem farið hafa í gengum þessa atburðarás alla í Afganistan á umliðnum árum. *Flugdrekahlauparinn* er skrifuð út frá sjónarhorni ungs manns, þetta er sjónarhorn ungra kvenna og það sýnir okk-

ur þá skelfilegu óöld sem þarna ríkti og sem við fylgdumst auðvitað með í fréttum með hryllingi, daglegum aftökum, mannréttindabrotum á konum sem fengu ekki að fara ferða sinna, fengu ekki að mennta sig o.s.frv. Staðan er vissulega erfið, hún er vandasöm en hún hefur oft verið verri.

Ég tek undir með þeim þingmönnum sem hér hafa talað og vitna þar í hv. þm. Ragnheiði E. Árnadóttur að við verðum að sýna ákveðna staðfestu í þessu máli. Við ákváðum að vera með, þetta eru 38 þjóðir, og þó að það hafi litið vel út fyrstu vikurnar og síðan hafi kannski gengið heldur verr þá getum við ekki dregið okkur til baka á þeim forsendum. Við getum skoðað hvort við erum að fara rétt að, alþjóðasamfélagið, hvort við þurfum að standa öðruvísi að hlutunum. Ég held reyndar að hægt sé að gera betur í Afganistan og að leggja þurfi meiri áherslu á almennt uppbyggingar- og mannúðarstarf, leggja þurfi meiri áherslu á að lýðræðislega kjörnum stjórnvöldum í Afganistan takist að ná árangri, að það sé ekki bara hjálparlið sem sé þar að verki heldur sé staðið þannig að málum að stjórnvöld séu raunverulega að sýna árangur því að annars munu þau aldrei njóta stuðnings heima fyrir og það er mikilvægt að þessi stjórnvöld njóti stuðnings heima fyrir þó að þau séu ekki gallalaus.

Það er líka mikilvægt að við tölum fyrir þessum málum hér vegna þess að það skortir líka stuðning fyrir þessu á Vesturlöndum. Það vantar stuðning í öllum ríkjum á Vesturlöndum, 60% Kanadamanna eru t.d. mótfallnir því að Kanadamenn séu í Afganistan og það er ekkert skrýtið því að það er helst Kanada sem er að missa menn í átökunum í Afganistan, eða kannski 70%. (Gripið fram í.) Þetta er umræða sem við verðum að taka og við verðum að mínu viti að sýna ákveðna staðfestu í þessu en við verðum auðvitað líka að vera gagnrýnin á það hvernig alþjóðaliðið fer þarna fram og reyna að finna leiðir til að bæta úr þar sem við getum gert það.

Þeirri spurningu var varpað fram varðandi varnar- og öryggismálin hvort hér væri biðröð í lofthelgiseftirlit eins og helst mætti skilja á þeirri niðurstöðu sem fékkst hjá NATO í morgun þar sem aðildarríkjum NATO gafst kostur á að bjóða sig fram til loftrýmiseftirlits á Íslandi. Ég skal ekkert um það segja en rifja það samt upp að niðurstaðan í fastaráði NATO í sumar, ef ég man rétt í júlí, var sú að mikilvægt væri að hér væri rekið loftvarnarkerfi, ratsjárkerfið sem við rekum í dag, og að loftrýmiseftirlit þyrfti að vera fjórum sinnum á ári. Meira að segja var tekið fram að þetta væri ekki fordæmisgefandi fyrir NATO en það óttuðust baltnesku ríkin vegna þess að það hefði dregið úr loftrýmiseftirliti á þeirra svæði. Þetta gilti því einungis fyrir Ísland og það er það sem verið er að fylla inn í núna, þá niðurstöðu að loftrýmiseftirlit þyrfti að vera fjórum sinnum á ári og að mikilvægt væri að reka okkar ratsjárkerfi. Ratsjárkerfið okkar er framlag til öryggis okkar og það er líka framlag til NATO. Við skulum ekki horfa fram hjá því vegna þess að gert er ráð fyrir að það samrýmist Evrópukerfi NATO, NATINEADS, og þannig sé yfirsýn yfir þetta svæði allt frá Evrópu og yfir í Norður-Atlantshafið og kerfið er mikilvægt fyrir norðurslóðir.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir spurði hvenær frumvarps um Ratsjárstofnun væri að vænta. Þess er að vænta fljótlega. Það er verið að vinna frumvarp í ráðuneytinu. Ég geri ráð fyrir að það verði nokkuð ólíkt því frumvarpi sem var unnið í ríkisstjórninni á síðasta vori af því að ég tel mikilvægt að taka á ýmsum valdheimildum sem tengjast varnar- og öryggismálum og er að reyna að ná utan um það í frumvarpinu. Það verður væntanlega kynnt áður en langt um líður þó að ég þori ekki að lofa neinu í því sambandi.

Varðandi það að þetta ratsjárkerfi okkar væri ekki nauðsynlegt og við þyrftum ekki lofthelgiseftirlit, eins og mátti skilja á hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni — rökin sem hann færði fyrir því voru að bandarískt herinn hefði ekki talið þörf fyrir slíkt kerfi og ekki þörf fyrir veru sína hér — þá er það eitthvað sem við verðum að leggja sjálfstætt mat á. Við verðum að leggja sjálfstætt mat á það hvort við teljum þessa þörf til staðar. Við gerðum það m.a. með því að leita á vettvang NATO og fá þeirra mat á stöðunni og þetta er niðurstaða þeirra. Ég er þeirrar skoðunar, og hef verið lengi, að við þyrftum að vinna sjálfstætt hættumat, ógnarmat hef ég stundum kallað það, og þá ættum við að reyna að velta fyrir okkur hvaða vá það er sem helst getur að okkur steðjað og hvaða viðbúnað við þá þurfum. Það er þess vegna sem ég hef sett af stað faglega vinnu við hættumat undir forustu prófessors Vals Ingimundarsonar, en sú vinna er að fara af stað um þessar mundir.

Ég tek undir það sem hér hefur komið fram í máli þingmanna, að mikilvægt sé að gera auknar kröfur til fagmennsku í þróunarmálum. Ég tel fulla ástæðu til að skoða með hvaða hætti þingið komi sem best að þeim verkefnum, bæði í stefnumótun og í eftirliti með þeim miklu fjármunum sem við nú verjum til þróunarmála og auknum fjármunum á komandi árum.

Varðandi sérstaka Evrópunefnd í þinginu, eða að utanríkismálanefnd og þingmannanefnd EFTA fengju aukið hlutverk á sviði Evrópumála, eins og kom fram í máli hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar, þá er full ástæða til að skoða með hvaða hætti hægt er að styrkja starf Alþingis að Evrópumálum. Einnig var spurt eftir hinum pólitíska starfshópi í öryggismálum. Allt er þetta til skoðunar. Kannski er vandi okkar í þessu sambandi sá að spurningin er: Hvar drögum við mörkin á milli Evrópustefnunefndar eða Evrópunefndar, sem hugmyndin er að sé pólitísk en utan Alþingis, og síðan þingnefndar Alþingis sem mun fjalla um Evrópumál? Hvar drögum við mörkin á milli pólitísks starfshóps í öryggismálum og síðan utanríkismálanefndar þingsins? Þetta er kannski vandinn sem við stöndum andspænis, það er að skoða samspil þingnefnda og nefnda utan þings sem eru að fjalla um svipuð málefni, Evrópumálið annars vegar og öryggismálin hins vegar. Ég á von á því að mjög fljótlega verði kynntar hugmyndir um pólitískan starfshóp í öryggismálum.

Ég var spurð um sprengjuleit og sprengjueyðingu. Ákveðin greiningarvinna hefur verið unnin í Keflavík á því sviði og það er hlutverk Landhelgisgæslunnar að annast leit og eyðingu á sprengjuleifum sem þar kunna að vera. Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar hefur líka það hlutverk að koma að hreinsun mengunar hverju nafni sem hún nefnist og nú stendur yfir ákveðin úttektarvinna á ástandi þessara mála á Suðurnesjum. En almennt er það verkefni Landhelgisgæslunnar að eyða sprengjuleifum.

Ég var líka spurð um flóttamenn af hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, hvernig þau mál stæðu og hver stefnan væri þar. Það er áframhaldandi stefna að taka á móti hópum flóttamanna á grundvelli þess sem Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna óskar eftir. Ég ræddi það sérstaklega þegar ég fór til Miðausturlanda með hvaða hætti við gætum komið að málum þar og það er sem sagt Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna sem í þessum tilvikum metur hvað best sé að gera í þessum efnum. Hælisleitendur og meðferð þeirra mála heyra almennt undir dómsmálaráðuneytið en ekki utanríkisráðuneytið.

Ég hef vissulega verið spurð um margt fleira, virðulegur forseti. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson spurði hvað liði umfjöllun og viðræðum um Rockall-svæðið og Svalbarðasvæðið og hvort þar væri verið að semja. Því er til að svara að við erum í viðræðum um Rockall-svæðið við Íra, Breta og Dani fyrir hönd Færeyinga og þær eru á nokkuð erfiðu og viðkvæmu stigi en við erum að reyna að ná niðurstöðu í því máli. Hvað varðar Svalbarðasvæðið er búið að gera fiskveiðisamninga um Svalbarða sem gera það að verkum að við höldum að okkur höndum en förum ekki með málið í dómstólameðferð eins og lagt var upp með árið 2004, sem var fyrst og fremst vegna þess að Norðmenn neituðu að semja um fiskveiðiheimildir og tengdu þannig saman Svalbarðamálið og fiskveiðiauðlindir á svæðinu.

Þróunarmálin hafa komið til tals og á það var bent, bæði af hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og Siv Friðleifsdóttur, að við mættum ekki sækjast í hið menntaða fólk þróunarlandanna. Það má til sanns vegar færa að þar með séum við að draga kraftinn úr samfélögunum en það er hægar um að tala en í að komast því að þetta fólk eins og aðrir leitar að betri lífskjörum og aðstæðum í öðrum ríkjum.

[17:08]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég þakka þau svör sem fengust en saknaði ýmislegs sem hæstv. utanríkisráðherra kom ekki inn á. Ég dró m.a. fram í fyrri ræðu minni hve sérstakt það væri að á sama tíma og Ratsjárstofnun væri í viðkvæmri stöðu og þar ættu sér stað miklar breytingar væri forstjórinn beðinn um að hætta. En látum það vera ef hæstv. ráðherra vill ekki koma inn á það. Í seinni ræðu hæstv. utanríkisráðherra kom fram að við ættum að sýna staðfestu varðandi friðargæsluna í Afganistan, og tók hæstv. ráðherra undir ræðu hv. þm. Ragnheiðar Elínar Árnadóttur. Þá hlýt ég að spyrja af hverju sama staðfestan var ekki sýnd varðandi Írak. Írakar báðu um verkefni sem farið var í, NATO-verkefnið, og það verkefni var að sjá svo um að þeir gætu gætt eigin öryggis. Það er mjög erfitt ástand bæði í Afganistan og Írak en í Írak var ekki sýnd staðfesta. Ákveðið var að draga til baka þennan eina fulltrúa, þessa einu konu, sem við vorum þar með í upplýsingastarfsemi. Mér fannst þetta röng ákvörðun. Á sama tíma og við erum að sækjast eftir sæti í öryggisráðinu erum við að hoppa út úr NATO-verkefni sem á sér stoð í þremur ályktunum öryggisráðsins, að ég held. Á sama tíma erum við að biðja NATO um að sjá um loftvarnir okkar. En við ætlum aldeilis ekki að vera með þeim í verkefni í Írak. Það er ekki mikil staðfesta. Mér finnst þessi málflutningur mjög misvísandi.

[17:10]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þegar kemur að ýmsum málum er eins og hægt sé að reiða sig á að Framsóknarflokkurinn hafi ranga afstöðu og heldur sérkennilega. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir veit auðvitað að um það var mikill ágreiningur, bæði í alþjóðasamfélaginu og hér innan lands, hvort yfirleitt ætti að ráðast inn í Írak og eins hvort Íslendingar ættu að veita þar sinn atbeina. Því fer víðs fjarri að um það hafi verið sátt innan NATO með hvaða hætti NATO-þjóðir kæmu að málum þar eftir að niðurstaðan var orðin sú að farið hafði verið inn í Írak.

Það eru alls ekki allar NATO-þjóðir sem hafa verið með fulltrúa á staðnum. Ég var einfaldlega þeirrar skoðunar að miðað við forsögu málsins og hvernig það bar að þá ættum við ekki að vera með þennan fulltrúa á staðnum, ekki síst í ljósi þess að þetta var eina verkefnið innan friðargæslunnar á okkar vegum sem ekki gat fallið undir skilgreiningu DAC á þróunaraðstoð. Það var því ekkert sem mælti með því að við værum að sinna þessu tiltekna verkefni.

Ég vil minna á að varðandi Afganistan gegnir allt öðru máli. Þegar farið var í aðgerðir í Afganistan, hvað sem menn geta sagt um það, naut það víðtækari stuðnings en dæmi eru um í alþjóðasamfélaginu. Það er því ólíku saman að jafna, hv. þingmaður.

[17:12]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sé ekki muninn á þessum verkefnum þó að annað njóti velvilja DAC en hitt flokkist ekki þar undir. Ég sé ekki að það nægi til að draga fulltrúa okkar út úr Írak. Mér finnst nokkuð hrokafullt að segja að alltaf megi reiða sig á að Framsóknarflokkurinn taki ranga afstöðu. Ég vil minna hæstv. utanríkisráðherra á að formaður Sjálfstæðisflokksins, Geir Haarde, hæstv. forsætisráðherra, er sammála Framsóknarflokknum í þessu. Það má þá væntanlega reiða sig á að Sjálfstæðisflokkurinn taki alltaf ranga afstöðu fyrst hægt er að segja þetta um Framsóknarflokkinn.

Ég tel að þessi ákvörðun hafi verið þess eðlis að hún grafi undan framboði okkar til öryggisráðsins og hún hafi verið alröng. Ég vil líka, virðulegi forseti, fá að spyrja hæstv. utanríkisráðherra um ummæli sem hún lét falla í DV. Ég ætla að fá að vitna beint í textann, virðulegi forseti. Í lok setningar segir hæstv. utanríkisráðherra: „… að við hörmum þennan stríðsrekstur og teljumst ekki aðilar að honum lengur. Við stöndum heils hugar bak við uppbyggingu lýðræðislegs samfélags en ekki með þátttöku í stríðsrekstri.“

Þessi ummæli lætur hæstv. utanríkisráðherra falla í DV í lok september til að réttlæta þá ákvörðun að draga heim eina fulltrúann sem við vorum með í NATO-verkefni, fulltrúa sem Írakar höfðu beðið um til að reyna að koma sér á fætur eftir stríðsástandið sem þar hafði verið. Ég vil fá að spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Er þetta rétt eftir haft? Sagði hæstv. utanríkisráðherra virkilega við fjölmiðla að þetta verkefni væri stríðsrekstur?

[17:15]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég sagði að það mætti reiða sig á að Framsóknarflokkurinn tæki alltaf ranga afstöðu í málum sem þessum og ég stend við það (Gripið fram í.) því að hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hefur rembst eins og rjúpan við staurinn við að halda þessu máli vakandi og talað fyrir því að fulltrúi okkar verði áfram í Írak. Ég veit ekki um neinn annan sem hefur talað með þeim hætti. (Gripið fram í.)

Forsætisráðherra var spurður að því hvort hann hefði tekið þá ákvörðun að kalla fulltrúann heim frá Írak en hann svaraði því neitandi. Hann sagðist þó virða rétt minn til að gera það því að málið væri á mínu forræði. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir virðist ekki geta á heilli sér tekið yfir því að fulltrúi okkar sé ekki lengur í Írak að taka þar þátt í þjálfun hers, eins og þetta verkefni var skilgreint í Írak. (Gripið fram í.)

Engin teikn eru á lofti um að ákvörðunin grafi undan framboði Íslands til öryggisráðsins eða hafi með nokkrum hætti neikvæð áhrif á það. Eflaust eru þar nokkuð skiptar skoðanir en fullt eins má færa öndverð rök í málinu og segja að ákvörðunin hjálpi framboði okkar til öryggisráðsins fremur en að hún skemmi fyrir.

Hvað varðar það sem ég sagði í DV geri ég ráð fyrir að rétt sé eftir mér haft þar. Auðvitað er spurning um hvernig menn orða hlutina, það getur verið smekksatriði. Ég hef sjálfsagt orðað þetta með þessum hætti í samtali mínu við DV.

[17:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég þakka fyrir ágæta umræðu um utanríkismál í dag. Hún var býsna yfirgripsmikil og spannaði allt frá einstökum starfsmannamálum til hnattvædds kapítalisma og farið var út um víðan völl. Það er eðlilegt að umræða af þessum toga geri það.

Ég vil einnig þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir svör við spurningum mínum. Hún komst vissulega ekki yfir að svara öllum enda kannski ekki við því að búast í takmörkuðum ræðutíma. Ég vil hnykkja á því sem ég spurði um varðandi sprengjuleit og sprengjueyðingu á flugvallarsvæðinu og ráðherra svaraði hvernig málinu væri háttað. Ég legg áherslu á að mikilvægt er að málinu sé hraðað, þ.e. þeirri leit og eyðingu sem þar þarf að fara fram. Um er að ræða svæði sem komið er í borgaraleg not, meðal annars sem skólasvæði, og slæmt að það sé nýtt ef einhver hætta stafar þar af ósprungnum sprengjum.

Varðandi Írak og orðaskiptin sem fram fóru milli hæstv. utanríkisráðherra og hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur verð ég hrósa hæstv. utanríkisráðherra fyrir afstöðuna sem hún tók í málinu. Ég tel fullkomlega eðlilegt að kalla starfsmanninn heim frá Írak með þeim hætti sem gert var, hann var bæði táknrænn og efnislegur. Mér fannst það rétt ákvörðun og vil að það komi fram í umræðunni.

Umræðan hefur einnig snúist talsvert um friðargæsluna í Afganistan og sýnist þar sitt hverjum. Hæstv. utanríkisráðherra orðaði það þannig að við þyrftum að sýna staðfestu, ákvörðun hefði verið tekin um þátttöku þar og við mættum ekki hopa af hólmi. Það er ef til vill rétt en ég minni á að einnig var talað um staðfestu og hinar staðföstu þjóðir í tengslum við Íraksstríðið. Ekki voru allir ánægðir með staðfestuna sem þá var höfð uppi, þar á meðal núverandi hæstv. utanríkisráðherra og flokkur hennar, Samfylkingin. Mikilvægt er að kanna hvort þátttaka okkar þar samræmist lögum um friðargæslu. Hæstv. utanríkisráðherra sagði í umræðum eða fyrirspurn fyrr í vikunni að hún teldi það samræmast lögum um friðargæslu. Um það eru augljóslega skiptar skoðanir og hefur hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon haldið hinu öndverða fram. Það er sérstakt mál að fá úr því skorið hvort svo er.

Ég vil að lokum fjalla stuttlega um stöðu flóttamanna. Ég vakti máls á henni í fyrri ræðu minni og hæstv. utanríkisráðherra svaraði fyrir sitt leyti og sagði meðal annars að mál hælisleitenda heyrðu undir dómsmálaráðuneytið. Ég vísa til áskorunar sem komið hefur frá fjölmörgum frjálsum félagasamtökum á Norðurlöndum til norrænna ríkisstjórna. Því hefur verið haldið fram að fólk sem flýr vopnuð átök fái sjaldnast vernd og hæli í okkar heimshluta og að Norðurlöndin standi sig ekki vel í þessu sambandi, þau hafi í raun verið að þrengja túlkun sína á skuldbindingum í þessu efni. Sérstaklega er nefnt að á undanförnum árum hafi Norðurlöndin meðal annars sent hælisleitendur til baka til Írak, til Sri Lanka og Afganistan og það hafi verið í bága við tilmæli Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna.

Þetta hefur komið fram í greinum sem framkvæmdastjórar Mannréttindaskrifstofu Íslands, Rauða krossins og Íslandsdeildar Amnesty International hafa skrifað um efnið og beint máli sínu til íslenskra stjórnvalda. Þess vegna finnst mér nauðsynlegt að taka málið upp og mikilvægt að Íslendingar, og reyndar Norðurlöndin öll, standi sína plikt í þessu efni og gott betur. Allt of rík hefð hefur verið fyrir íhaldssemi þegar kemur að hælisleitendum, einnig hjá íslenskum stjórnvöldum. Ég batt vonir við að það mundi breytast með þátttöku Samfylkingarinnar, jafnaðarmanna, í ríkisstjórn.

Sjálfstæðisflokkurinn ræður að vísu dómsmálaráðuneytinu enn þá og hefur gert það allt of lengi. Það er því ef til vill ekki við því að búast að mikil breyting verði á afstöðu íslenskra stjórnvalda hvað þetta snertir. Ég áskil mér allan rétt til að fylgja málinu eftir á hv. Alþingi með öðrum hætti þótt síðar verði.

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir umræðuna sem hefur verið yfirgripsmikil og prýðileg þótt skoðanir um margvísleg grundvallaratriði í utanríkismálum séu augljóslega skiptar. Við erum ekki öll sammála um hvernig við eigum að halda á málum og hvert á að stefna. Það breytist kannski ekki við umræðu af þessum toga en rétt er að halda stjórnvöldum við efnið. Það munum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs leitast við að gera.

[17:24]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Varðandi samanburð á staðfestunni í Afganistan og Írak ætla ég að ítreka sem ég sagði áðan, að ég tel að þar sé ólíku saman að jafna. Ég hafna því alfarið að búið sé að gengisfella hugtakið staðfesta þannig að það

sé ekki lengur nothæft í umræðu um alþjóðamál fyrst það var notað í tengslum við innrásina í Írak, þ.e. bandalag hinna staðföstu þjóða. Ég tel mikilvægt að sýna staðfestu í Afganistan. Það var ríki sem ekki virkaði og hefur ekki virkað í áratugi með þeim skelfilegu afleiðingum sem það getur haft í för með sér. Það er einmitt ein af þessum hnattvæddu ógnum, ef svo má segja, sem við stöndum andspænis. Það er því ekki alltaf spurning um landamæri og svæði heldur ógnina sem okkur stafar af ríkjum sem ekki virka og sem verða, eins og Afganistan var orðið, uppspretta og gróðrarstía hryðjuverkamanna.

Varðandi fólk sem flýr vopnuð átök þá skoðaði ég sérstaklega í ferð minni til Miðausturlanda með hvaða hætti við gætum komið að þeim málum. Þeir sem ég talaði við hjá Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna töldu að mikilvægt væri að skilgreina hópa flóttamanna sem líklegt væri að ættu auðvelt með að aðlagast á Íslandi, velja þyrfti þá af kostgæfni því að Ísland er lítið samfélag og lítið land. Ég lýsti því að ég væri opin fyrir slíku og það er þeim alveg ljóst sem ég talaði við hjá Flóttamannastofnuninni.

[17:26]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt hjá hæstv. ráðherra að auðvitað má ekki gengisfella hugtakið staðfestu þó að það hafi verið notað í misvitrum tilgangi einu sinni. Það er líka rétt að ástandið í Afganistan er skelfilegt og hefur verið lengi. Ég tek undir með ráðherranum að þar hefur verið gróðrarstía hryðjuverkastarfsemi, eiturlyfjaframleiðsla og fleira slíkt sem mjög mikilvægt er að uppræta. Það á þó reyndar við um fleiri ríki, sérstaklega hvað eiturlyfjaframleiðsluna snertir.

Það breytir því ekki að ástandið í Afganistan er skelfilegt. Við hljótum að velta því fyrir okkur hvort þátttaka okkar þar hefur einhvern sérstakan tilgang og hvort hún er í samræmi við íslensk lög og markmið sem sett voru með lögum um friðargæslu sl. vor.

Varðandi flóttamannamálið þakka ég ráðherra fyrir svörin og skil þau þannig að ráðherrann sé tilbúin til að beita sér fyrir því að við stöndum okkar plikt í þessu efni. Ég vænti þess að eiga stuðning vísan ef málið ber að á hv. Alþingi á nýjan leik.

Umræðu lokið.

[17:28]

Útbýting:

Félagslegar íbúðir, 197. mál, fsp. BJJ, þskj. 212.

Sértryggð skuldabréf, 196. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 211.

Starfshópur ráðherra um loftslagsmál, 199. mál, fsp. SF, þskj. 214.

Úthýsing verkefna á vegum ríkisins, 198. mál, fsp. SJS, þskj. 213.

Fundi slitið kl. 17:29.

22. FUNDUR

mánudaginn 12. nóvember,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 183. mál, þskj. 196. — 1. umr.
2. Málefni aldraðra, stjfrv., 143. mál, þskj. 152. — 1. umr.
3. Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, stjfrv., 182. mál, þskj. 195. — 1. umr.
4. Fjármálafyrirtæki, stjfrv., 181. mál, þskj. 194. — 1. umr.
5. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 196. mál, þskj. 211. — 1. umr.
6. Tekjuskattur, frv., 42. mál, þskj. 42. — 1. umr.
7. Réttindi samkynhneigðra, frv., 18. mál, þskj. 18. — 1. umr.
8. Stjórnarskipunarlög, frv., 24. mál, þskj. 24. — 1. umr.
9. Fullvinnsla á fiski hérlendis, þáltill., 38. mál, þskj. 38. — Fyrri umr.
10. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
11. Stéttarfélög og vinnudeilur, frv., 40. mál, þskj. 40. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Birkir J. Jónsson, 6. þm. Norðaust.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.

Varamaður tekur þingsæti.

[15:02]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Árna Þór Sigurðssyni um að hann sé á förum til útlanda í opinberum erindum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni. Varamaður hans, Paul Nikolov, tekur sæti hans í dag. Kjörbréf Pauls Nikolovs hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hann hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirskrifa drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 2. gr. þingskapa.

[Paul Nikolov, 9. þm. Reykv. n., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[15:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Paul Nikolov hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðinn velkominn til starfa á Alþingi.

[15:03]

Útbýting:

Stuðningur við sjálfstæðisbaráttu íbúa Vestur-Sahara, 194. mál, þáltill. SJS o.fl., þskj. 209.

Athugasemdir um störf þingsins.

Stefna ríkisstjórnarinnar í stóriðjumálum.

[15:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég sé ástæðu til að taka hér upp mjög misvísandi yfirlýsingar einstakra ráðherra í ríkisstjórninni um stöðu stóriðjumála eða stefnu ríkisstjórnarinnar í þeim efnum. Hæstv. forsætisráðherra var í viðtali í Ríkisútvarpinu í morgun og var þá m.a. spurður út í stöðu stóriðjumála og hvort nýleg ákvörðun stjórnar Landsvirkjunar hefði þar áhrif á. Hæstv. forsætisráðherra kvað svo ekki vera, hér væri ekki um pólitíska ákvörðun að ræða heldur viðskiptalega ákvörðun fyrirtækisins og engin stóriðjuáform væru í sjálfu sér útilokuð af þessum sökum og engin stefnubreyting hefði orðið hjá ríkisstjórninni. Þetta er allt annað en ráða má af lestri afurða hins mjög svo ritglaða hæstv. iðnaðarráðherra, eða á maður kannski að segja bloggarans Össurar Skarphéðinssonar. Þar er ekki annað en sjá en ríkisstjórnin sé að taka meiri háttar beygju og hverfa frá því sem þar er kallað „hin blinda stóriðjustefna framsóknarmanna“. En forsætisráðherra les sem sagt öðruvísi í þessa hluti og það skyldi nú ekki vera að hann sjái hvað á bak við liggur af hálfu Landsvirkjunar, enda virðist ekki allt sem sýnist ef netþjónabú sem á að nota 5–8 megavött af raforku í fyrstu lotu er notað sem réttlæting fyrir 250 megavatta virkjunum í heild sinni, þ.e. öllum virkjununum í Neðri-Þjórsá. Og jafnvel þó að kísilhreinsun eða kísilflögufram-leiðsla, sem er meðalstór iðnaðarkostur og notar kannski tugi megavatta í afli, bætist þar við er ljóst að einungis minnsta virkjunin af þremur í neðsta hluta Þjórsár dygði.

Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra: Á hverju á að taka mark? Gilda yfirlýsingar iðnaðarráðherra um stefnubreytingu af hálfu ríkisstjórnar eða gilda orð hans frá því í morgun um að þetta hafi engin áhrif og afstaða og stefna ríkisstjórnarinnar sé óbreytt? Reyndar hefði maður getað búist við því að hæstv. forsætisráðherra hefði tekið því fagnandi að reyna að slá á væntingar um stóriðjuframkvæmdir í ljósi upplýsinga um verðbólgu sem voru að koma fram en hæstv. forsætisráðherra kaus að gera það ekki. Það verður fróðlegt að heyra svör hæstv. forsætisráðherra.

[15:05]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég tel að sú ákvörðun sem stjórn Landsvirkjunar tók síðastliðinn fimmtudag skipti verulegu máli. Þar er mörkuð stefna varðandi nýtingu þeirrar orku sem ætlunin er að afla á næstu árum af hálfu fyrirtækisins. Stefnan byggist á því að hámarka það verð sem fæst fyrir orkuna en jafnframt nota tækifærið og dreifa áhættu í viðskiptum með því að auka fjölbreytni í hópi viðskiptavinanna. Þetta er hægt vegna þess að nú eru fjölmörg fyrirtæki

að leita eftir orkunni sem er nýmæli í 40 ára sögu Landsvirkjunar og rúmlega það, þannig að uppi er ný staða hvað þetta varðar. Vissulega þýðir þetta að óbreyttu að ekki verður reist álver í Þorlákshöfn eða nýtt álver á Suðvesturlandi. Ég vek athygli á því sem segir í fréttatilkynningu Landsvirkjunar, með leyfi forseta: „Landsvirkjun mun þess vegna ekki ganga til samningaviðræðna að sinni við fyrirtæki sem hyggja á byggingu nýrra álvera á Suður- og Vesturlandi.“ Þessi ákvörðun fyrirtækisins skýrir sig sjálf að mínum dómi. Ég tel að hún sé skynsamleg eins og sakir standa og hún muni ekki hafa áhrif á fyrirhugaða byggingu álvers á Bakka við Húsavík sem er í undirbúningi af hálfu fyrirtækisins vegna þess að það er utan þess landsvæðis sem tilgreint er og heldur ekki á þá uppbyggingu sem önnur orkufyrirtæki hafa hugsað sér að taka þátt í suður í Helguvík.

Hvað síðar verður varðandi framtíð Alcans í Straumsvík er það náttúrlega úrlausnarefni þeirra stjórnenda sem þar eru en mér er tjáð að fyrirtækinu standi til boða að kaupa nokkurt magn af raforku til að gera skipulagsbreytingar og auka afköst í verksmiðju sinni eins og hún er núna.

[15:08]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Mér kemur ekki á óvart þótt misvísandi orð komi frá ríkisstjórninni. Þau eru daglegt brauð og ríkisstjórnin minnir auðvitað á fjölskylduna góðu, Jónas og fjölskyldu sem oft var í útvarpinu einu sinni, hin skemmtilegasta fjölskylda af því að hún var alltaf á öndverðum meiði. Menn eru vanir því. Hitt er annað mál að ál var mikið mál fyrir nokkrum árum. Þar á ekki að reka blinda stefnu en það hefur haft mikil áhrif á íslenskt viðskiptalíf og nú blasir það t.d. við að útflutnings- og viðskiptajöfnuðurinn, útflutningstekjurnar á þessu kjörtímabili, gjaldeyristekjurnar, munu sennilega verða meiri af áli en sjávarútveginum öllum. Þetta hefur því mikið að segja í búi ríkisstjórnarinnar.

Ég vil ekki reka blinda stóriðjustefnu og það viljum við framsóknarmenn ekki en þar liggja tækifærin fyrir okkur og heiminn líka. Þar eigum við auðvitað að fara af varúð og láta þar fara saman varúð og uppbyggingu. Það vill svo til að það er framsóknarmaður í formennsku í Landsvirkjun, Páll Magnússon, sem nær þessari stóru samhljóða ákvörðun í stjórninni og horfir nú til netþjónabúa. Þar eru ný tækifæri sem blasa við til að selja orkuna dýrar. Ég fagna því og við getum auðvitað hægt á hinum megin, ný tækifæri blasa við og þetta er bara staðan. Hins vegar ber svo við að hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson lætur það í veðri vaka að ríkisstjórnin og Landsvirkjun hafi þar með slegið á orkuverin og tekið þátt í því að ákveða að þau verði ekki byggð upp. Auðvitað er þetta tímabundin ákvörðun, ríkisstjórnin kemur hvergi að málinu. Þetta er viðskiptaleg ákvörðun sem stjórn Landsvirkjunar tekur á viðskiptalegum forsendum og hefur trúlega ekki spurt ríkisstjórnina. Ég vil a.m.k. fá það á hreint. Spurði stjórn Landsvirkjunar hæstv. forsætisráðherra áður en ákvörðun var tekin? Svona horfir þetta við, þetta er auðvitað ný staða og nýir möguleikar í samfélagi okkar.

[15:10]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég tek undir það að ákvörðun stjórnar Landsvirkjunar um að selja ekki frekari raforku til áliðnaðar markar að sjálfsögðu heilmikil tímamót. Hún hefur heilmikil áhrif, hún hefur pólitísk áhrif í atvinnuuppbyggingu en hún er hins vegar tekin af stjórn Landsvirkjunar á viðskiptalegum forsendum.

Um er að ræða 15 orkukaupendur, 15 aðila sem keppa um orkuna. Það er af sem áður var, nú eru margir um hituna. Stjórn Landsvirkjunar tók þá mjög svo skynsamlegu ákvörðun að mínu mati að selja orkuna til aðila sem eru að framleiða annað en ál. Verið er að byggja upp fjölbreyttara atvinnulíf, fleiri undirstöður. Um er að ræða að ekki verða teknar ákvarðanir um nýjar álverksmiðjur á suður- og suðvesturhluta landsins. Um er að ræða uppbyggingu í hátækniiðnaði í nýjum greinum og á þeim á að grundvalla nýtingu á óseldri orku til framtíðar. Því er þessi ákvörðun stjórnar Landsvirkjunar sérstakt fagnaðarefni af því að útkoman er sú að atvinnulífið verður fjölbreyttara, orkufrekur iðnaður verður miklu fjölbreyttari en áður þegar öll eggin voru sett í sömu körfuna. Hvort sem um er að ræða uppbyggingu netþjónabúa, kísilflöguverksmiðju fyrir sólarpanela eða hvað annað sem út úr viðræðum stjórnar Landsvirkjunar kemur, þá ber allt að sama brunni að þetta markar ákveðin skil í atvinnuuppbyggingu á Íslandi. Ekki verða fleiri ný álver á þessum hluta landsins á næstu árum og missirum, það liggur ljóst fyrir eftir þessa ákvörðun. Það er fagnaðarefni fyrir þá sem vilja sjá fjölbreyttari atvinnuhætti, fjölbreyttari uppbyggingu í hátækniiðnaði og nýjum greinum sem honum tengjast. Þess vegna er sú ákvörðun sem hér er komin fram fagnaðarefni og ég held að flestir taki undir það. Ég hef a.m.k. ekki heyrt neinn harma þá ákvörðun á nokkurn hátt.

[15:12]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Maður verður alltaf meira og meira hissa á þessari ágætu ríkisstjórn. Ráðherrarnir virðast tala hver í sína áttina. Ef þeir væru um borð í litlum árabát væru þeir að róa í mismunandi áttir og það hefur aldrei verið talið gott, og yfirlýsingar hæstv. umhverfisráðherra eru auðvitað í allt aðra átt en hæstv. forsætisráðherra talar.

Við erum að ræða um Landsvirkjun og nú eru Landsvirkjun og stjórn Landsvirkjunar að taka ákvörðun og gefa út yfirlýsingu um að þeir ætli ekki að selja meiri raforku til álvera þrátt fyrir að sveitarfélög eins og Þorlákshöfn hafi staðið í undirbúningi við að fá til sín álver og fólk í Árnes- og Rangárvallasýslum þar sem mest af orkunni sem við notum á Ísland er framleidd vill auðvitað sjá þessa orku nýtta heima í héraði. Af því verður ekki, alla vega ekki hvað varðar álver í Þorlákshöfn eða áliðngarða eins og fyrirhugaðir voru í Þorlákshöfn. Væntanlega verður ekki af því í þessari atrennu en mögulegt er auðvitað að nýta orku í auknum mæli á Hellisheiði og þá væri hugsanlegt að nota hana til ákveðinna verka í Þorlákshöfn og nágrenni. Þetta kemur manni verulega á óvart, ég hélt að stjórnvöld mundu móta stefnu í þessum málum en létu ekki einhverja kjörna fulltrúa í Landsvirkjun ákveða hvernig farið verður með raforku í framtíðinni.

[15:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Væri hér um grundvallarstefnubreytingu að ræða en ekki sjónhverfingar af hálfu stjórnar Landsvirkjunar væri ástæða til að fagna. En stjórnarflokkarnir tala auðvitað hvor í sína áttina eins og stundum áður og túlka þessa niðurstöðu með gerólíkum hætti. Þannig var hæstv. forsætisráðherra spurður í morgun, með leyfi forseta:

Spyrill: En eruð þið að hverfa frá stóriðjustefnunni?

Geir H. Haarde: Nei.

Spyrill: Ertu sammála Össuri um það?

Geir H. Haarde: Þetta hefur ekkert með það að gera. Sko, þetta er bara viðskiptaákvörðun sem nú er verið að taka af hálfu Landsvirkjunar og það er talað um að hún muni ekki í bráð semja við kaupendur á þessu sviði.

Spyrill: Þannig að stóriðjan er í fullu gildi?

Geir H. Haarde: Ja, það hefur ekkert verið tekin nein ákvörðun um að hætta hér að byggja upp orkufrekan iðnað.

Hann slær algerlega af þá túlkun sem hæstv. iðnaðarráðherra hafði uppi á heimasíðu sinni, fyrirgefið, bloggarinn Össur Skarphéðinsson hafði uppi á heimasíðu sinni. Stundum fær maður það á tilfinninguna að það sé ekki sami maðurinn, bloggarinn Össur Skarphéðinsson og iðnaðarráðherra, dr. Össur Skarphéðinsson.

Spurningin er auðvitað sú hvor les rétt í útspil Landsvirkjunar, hæstv. forsætisráðherra eða hæstv. iðnaðarráðherra, Sjálfstæðisflokkurinn eða Samfylkingin. Og er ekki veruleikinn sá, eins og í raun kom fram í svari hæstv. forsætisráðherra, að þetta breytir engu um áform um uppbyggingu álvers á Bakka, þetta breytir engu um áform um uppbyggingu álvers í Húsavík og það er sérstaklega tekið fram í samþykkt Landsvirkjunar að það sé opið fyrir stækkun og meiri sölu til Straumsvíkur og það sé opið fyrir stækkun og meiri sölu til Grundartanga. Ætli þetta fernt hefði ekki hvort sem er dugað mönnum eitthvað næstu missirin? Er þá ekki niðurstaðan sú að þessi samþykkt Landsvirkjunar breytir sennilega engu að öðru leyti en því, sem er vissulega jákvætt, að aðrir aðilar eins og netþjónabú sem nota kannski nokkur megavött í fyrsta áfanga eru teknir til viðræðna. Það er að sjálfsögðu ástæða til að fagna því en hitt held ég að menn ættu að fara varlega í að trúa að hér hafi orðið einhver grundvallarbreyting hvað varðar trú manna á álbræðslustefnuna.

[15:16]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er ankannalegt að þurfa að standa hér dag eftir dag og spyrja út í stefnu ríkisstjórnarinnar. Hæstv. ráðherrar virðast í hverju málinu á fætur öðru koma með mjög misvísandi skilaboð. Hérna er eitt dæmið enn. Ég skil ekki bloggarann og hæstv. iðnaðarráðherra öðruvísi en svo að hann sé á skjön við aðra eftir því sem hann segir á heimasíðu sinni, með leyfi forseta:

„Það verða einfaldlega engum nýjum álverum seld orka.“

En hæstv. forsætisráðherra kemur hér upp og segir að þessi ákvörðun, viðskiptaleg ákvörðun Landsvirkjunar, hafi ekki áhrif á Bakka. Svo er líka búið að vitna í önnur samtöl sem áttu sér stað í morgun í fjölmiðlum við hæstv. forsætisráðherra um að ekki sé verið að hverfa frá því að við getum selt álverum orku.

Virðulegur forseti. Maður hlýtur að spyrja sig: Hvaða fáránlega uppákoma er þetta hjá hæstv. ráðherrum ríkisstjórnarinnar? Þeir tala svona út og suður í hverju málinu á fætur öðru. Hæstv. iðnaðarráðherra skellir því líka fram að það sé verið að hverfa frá einhverju sem hann kallar „blinda stóriðjustefnu Framsóknarflokksins“. Hvað er hér átt við, virðulegur forseti? Er verið að tala um Kárahnjúkavirkjun, eða hvað?

Ég ætla bara að minna Samfylkinguna á það að hún studdi Kárahnjúkavirkjun. (Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** Það endaði með því.) Hún studdi að lokum Kárahnjúkavirkjun. Það voru reyndar þrír, ef ég man rétt, sem sátu hjá, (**Gripið fram í:** Tveir.) Tveir sátu hjá. (**Gripið fram í:** … á móti.) Það eru allir að reyna að rifja þetta upp. Nú held ég að ég bara lesi þetta upp, a.m.k. það sem ég er búin að finna út. Þrír voru fjarverandi, tveir sögðu nei og 12 sögðu já. (Forseti hringir.) Er það þessi stóriðjustefna sem Samfylkingin er að tala um — sem hún studdi sjálf?

[15:19]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Það er auðvitað markmið allra að hafa sem fjölbreyttasta atvinnustarfsemi í landinu, en mér finnst ástæða til að gagnrýna stjórn Landsvirkjunar fyrir það verklag sem hún hefur í þessu máli. Það gengur ekki að koma á skjön við það sem menn hafa verið að vinna að og koma í farveg í samningamálum og könnunum um langt skeið og slá þar striki undir.

Vinnubrögð Landsvirkjunar eru auðvitað, ef svo má segja, blaut tuska framan í sveitarstjórn Ölfuss og framan í Alcan sem hefur verið tryggur viðskiptavinur Landsvirkjunar. Svo er hún líka stofnuð vegna tilkomu Ísals. Þetta er hlutur sem menn verða að hafa í huga. Þetta er vandmeðfarið.

Að mínu mati er ekki hægt að kasta mönnunum fyrir borð. Það verða allir að sitja við sama borð í samningaviðræðunum og ekki skilgreina gult, hvítt eða svart í þeim efnum. Það má kannski segja að einu rökin fyrir svona afstöðu séu þau að stofna til hærra raforkuverðs, að raforkan verði verðmætari. Það þýðir samt ekki að það sé ástæða til að útiloka einn eða neinn í samningaferli í þessum efnum. Það finnst mér eiga að vera lykilatriðið í þessu, að menn sitji við sama borð og að Landsvirkjun taki ekki ákvörðun um að stöðva ferli sem í sumum tilvikum var komið á leiðarenda, hefði mátt vænta niðurstöðu á næstu vikum og skekkir þannig möguleika þar sem menn hafa viljað byggja upp með raforkunni, ná sóknarfærum í atvinnu og styrkari stöðu byggðanna.

[15:21]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Í viðtalinu sem hæstv. forsætisráðherra var í í útvarpinu í morgun var hann spurður hvernig þetta samstarf nýju ríkisstjórnarinnar gengi. Hann átti vart til orðin til að lýsa því hve vel þeim liði saman, stjórnarflokkunum, og hversu vel gengi. Það var alveg greinilegt að hæstv. forsætisráðherra var með bros á vör í þessum kafla

viðtalsins sem ég verð að viðurkenna að maður sér allt of sjaldan á andliti hæstv. forsætisráðherra.

Á sama tíma afhjúpar hann gríðarlega alvarlegan ágreining þessara tveggja stjórnarflokka varðandi atvinnumál og orkumál. Nú skulum við átta okkur á því að það er ekki hægt að tala um þau einstöku verkefni sem eru inni á borði hjá einhverjum orkufyrirtækjum eins og Landsvirkjun á þeim nótum að þetta séu bara ákvarðanir um þetta verkefni eða hitt verkefnið, þetta er spurning um stefnu í atvinnumálum þjóðarinnar. Ætlum við að feta veg sjálfbærrar þróunar eða ætlum við ekki að gera það? Þetta er spurning um stefnu í orkumálum þjóðarinnar og auðlindamálum. Ætlum við að feta veg sjálfbærrar þróunar í orkumálum eða ætlum við ekki að gera það?

Þessi ríkisstjórn ætlar greinilega ekki að gera það. Þar með er hún að svíkjast undan merkjum í samkomulagi þjóðanna, t.d. samkomulagi Norðurlandaþjóðanna sem hafa hvatt ríkisstjórnir sínar á síðustu árum til að feta veg hinnar sjálfbæru þróunar. Það gerum við ekki með því að fara í hár saman innan ríkisstjórnar eins og þessarar um það hvort það eigi að fara í einhæfan þungaiðnað eða fjölbreyttan orkufrekan iðnað, eins og hæstv. iðnaðarráðherra orðaði það hér.

Ég spyr: Hver er munurinn á blindri stóriðjustefnu Framsóknarflokksins sem hæstv. iðnaðarráðherra kallar svo og stefnu Samfylkingarinnar um fjölbreyttan orkufrekan iðnað sem hæstv. viðskiptaráðherra talar um? Mér finnst fullkomlega afhjúpuð sú staðreynd hérna að Samfylkingin er sami stóriðjuflokkur og hún hefur alltaf verið. Og þar gengur hún auðvitað hönd í hönd með bros á vör með hæstv. (Forseti hringir.) forsætisráðherra.

[15:23]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Já, það er nú þannig að stjórn Landsvirkjunar hefur það verkefni með höndum að vega og meta hvernig hagsmunum fyrirtækisins er best háttað í það og það skiptið. Það er alveg rétt sem hér var bent á að formaður stjórnar Landsvirkjunar núna er afar hæfur maður úr Framsóknarflokknum. Stjórn fyrirtækisins komst samhljóða að þeirri niðurstöðu sem kynnt hefur verið. Hún er ósköp skýr og auðskiljanleg. Landsvirkjun ætlar ekki að selja nýjum orkufyrirtækjum, nýjum álfyrirtækjum, á suðvesturhorninu rafmagn að sinni og hyggst ekki hefja viðræður um það efni.

Landsvirkjun hefur ekki verið í viðræðum við Norðurál um að byggja álver í Helguvík og þess vegna hefur þessi ákvörðun engin áhrif á þær fyrirætlanir, hvorki af né á. Og álverið á Bakka við Húsavík er ekki á suðvesturhorninu. Það fellur heldur ekki undir þessa ákvörðun enda er það nokkur ár inni í framtíðinni hvort sem er. Þetta er alveg skýrt.

Ég tel að menn ættu að fagna því að fyrirtækið fái hærra verð fyrir orku sína en það hefur fengið út úr því að selja til álframleiðslu og ég tel að menn eigi að fagna því að fyrirtækið og þar með þjóðarbúið geti skotið nýjum stoðum undir starfsemi sína með því að færa út kvíarnar hvað varðar gagnamiðstöðvar sem sumir kalla netþjónabú eða kísilhreinsun fyrir sólarrafala.

Þetta er það sem núna er fram undan. Ég tel að önnur mál sem þessu tengjast séu vel viðráðanleg og hægt að vinna úr þeim í góðri samvinnu allra aðila sem hlut eiga að máli. Ég vona svo sannarlega að það eigi einnig við um álverið í Straumsvík sem er í eigu Alcans. (**VS:** Þannig að iðnaðarráðherra lúffaði.)

Tæknifrjóvgun, 1. umr.

Stjfrv., 183. mál (stofnfrumurannsóknir). — Þskj. 196.

[15:26]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun, með síðari breytingum.

Með frumvarpinu er lagt til að veittar verði tilteknar heimildir til að nota svonefnda umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna og jafnframt að heimilt verði í undantekningartilvikum að framkvæma kjarnaflutning, þ.e. einræktun í læknisfræðilegum tilgangi. Byggja þessar heimildir á veigamiklum læknisfræðilegum og þekkingarfræðilegum rökum sem nánar verða rakin hér á eftir.

Frumvarpið er nú endurflutt en það var áður flutt af heilbrigðisráðherra á vorþingi en hlaut ekki fullnaðarafgreiðslu. Frumvarpið fékk hins vegar umræðu og afgreiðslu í heilbrigðis- og tryggingarnefnd þingsins sem lagði til fáeinar breytingar á frumvarpinu sem hafa nú verið teknar upp í frumvarpið. Frumvarpið er samið af nefnd sem skipuð var af heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra 5. október 2005 til að fjalla um nýtingu stofnfrumna til rannsókna og lækninga og semja drög að frumvarpi til laga um stofnfrumurannsóknir. Nefndin var skipuð sérfræðingum á sviði læknisfræði, líffræði, siðfræði og lögfræði og skilaði hún tillögum sínum í frumvarpsformi til ráðherra í júní 2006. Frumvarpsdrögin voru í framhaldi af því send fjölmörgum aðilum til umsagnar og voru umsagnir almennt mjög jákvæðar. Þá voru þau jafnframt sent út til umsagnar af hálfu heilbrigðis- og tryggingarnefndar á vorþingi og voru umsagnir sem nefndinni bárust einnig almennt mjög jákvæðar.

Þrátt fyrir að veigamikil læknisfræðileg og þekkingarfræðileg rök liggi til grundvallar þeim heimildum sem mælt er fyrir um í frumvarpinu er óhjákvæmilegt við lagasetningu um þetta efni að líta til þeirrar niðurstöðu sem fósturvísar hafa óneitanlega vegna eðlis þeirra og eiginleika en almennt er litið svo á að fósturvísar hafi siðferðilega stöðu umfram önnur lífsýni sem notuð eru til rannsókna. Verður í því sambandi að taka afstöðu til þess hvort og þá í hvaða tilvikum réttlætanlegt sé að raska þeirri siðferðilegu stöðu sem hér um ræðir. Eru ákvæði frumvarpsins grundvölluð á slíku hagsmunamati eins og rakið er í frumvarpinu og við það miðuð að ekki séu veittar ríkari heimildir til notkunar fósturvísa eða til að framkvæma kjarnaflutning en nauðsynlegar og forsvaranlegar þykja til að ná þeim læknisfræðilegu og þekkingarfræðilegu markmiðum sem að er stefnt. Þeir möguleikar sem felast í notkun stofnfrumulækninga og til þekkingaröflunar eru í mörgum tilvikum óljósir. Engu að síður eru væntingar á þessu sviði gífurlegar. Eru vísindamenn sífellt að átta sig betur á þeim möguleikum sem í

þessu felast en talið er að með rannsóknum á stofnfrumum sé mögulegt að auka þekkingu okkar á samsetningu einstakra líkamsvefja og skilning á því hvað fer úrskeiðis við upphaf og framþróun ýmissa sjúkdóma.

Víst er talið að aukin þekking á þessu sviði muni nýtast við að skilgreina ferli sjúkdóma og þar með auka líkur á að hægt verði að bregðast við þeim fyrr og með markvissari hætti. Þá eru ekki síst bundnar miklar væntingar við að mögulegt verði að nýta stofnfrumur úr fósturvísum og eggfrumur sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á við læknismeðferð ýmissa sjúkdóma. Þannig hefur t.d. nú þegar verið sýnt fram á það í dýralíkömum að stofnfrumur geta læknað eða dregið úr einkennum sjúkdóma sem engin lækning er til við í dag. Má þar nefna sykursýki, vöðvarýrnun, hjartadrep og parkinsonsjúkdóm en vísindamenn hafa jafnframt beint sjónum sínum að sjúklingum með tauga- og mænuskaða, MS-sjúkdóm, MND-sjúkdóm og krabbamein. Þá eru vísindamenn sammála um að stofnfrumur úr fósturvísum séu og eigi eftir að reynast mikilvægar við lyfjaprófanir og til að auka skilning og þekkingu á uppruna og eðli ýmissa sjúkdóma sem síðan geti orðið grundvöllur nýrra meðferðarúrræða. Hvað kjarnaflutning varðar er það samdóma álit flestra vísindamanna að stofnfrumulínur sem búnar eru til úr eggfrumum sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á geti haft mikilvæga kosti umfram stofnfrumulínur sem búnar eru til úr umframfósturvísum. Stafar þetta einkum af því að með kjarnaflutningi er mögulegt að tryggja fullt vefjasamræmi stofnfrumna við þá einstaklinga sem þarfnast lækninga. Þá er talið að stofnfrumur úr eggfrumum sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á geti veitt vísindamönnum mikilvæga innsýn í sameindalíffræði ýmissa erfðasjúkdóma.

Virðulegi forseti. Það er fyrst og fremst á þessum grundvelli væntinga og vona sem frumvarp þetta er lagt fram. Það er mikilvægt að vísindamönnum hér á landi sé búið umhverfi sem geri þeim kleift að starfa meðal þeirra fremstu á þessu sviði í heiminum og hafi þannig möguleika á að leggja lóð sitt á vogarskálarnar í þeirri miklu þekkingarleit og framþróun læknavísinda sem fyrirsjáanleg er á þessu sviði, um leið og gætt er að þeim siðferðilegu álitaefnum sem uppi eru og þeim siðferðilegu grundvallargildum sem halda ber í heiðri við framkvæmd rannsókna af þessu tagi.

Eins og fram er komið er annars vegar lagt til í frumvarpinu að að tilteknum skilyrðum uppfylltum séu svonefndir umframfósturvísar notaðir til stofnfrumurannsókna. Við framkvæmd glasafrjóvgunar í æxlunarskyni eru að jafnaði búnir til fleiri fósturvísar en nýtast í því skyni. Ástæða þessa er fyrst og fremst sú að með því að búa til fleiri fósturvísa aukast líkurnar á því að til verði lífvænlegur fósturvísir til uppsetningar í leg konunnar. Þeir fósturvísar sem ekki eru valdir til uppsetningar en þykja þó lífvænlegir eru hins vegar að jafnaði geymdir í allt að fimm ár til hugsanlegrar notkunar síðar í samræmi við ákvæði laganna. Í þessu felst að löggjafinn hefur nú þegar tekið þá afstöðu að þeir hagsmunir sem í því eru fólgnir að aðstoða fólk við að eignast börn réttlæti að fósturvísar séu búnir til jafnvel þótt vitað sé að þeir muni ekki allir nýtast í þeim tilgangi. Að fimm árum liðnum er hins vegar skylt að eyða ónotuðum fósturvísum. Þeir fósturvísar sem þannig ganga af eru nefndir umframfósturvísar í frumvarpinu og eru rannsóknarheimildir í frumvarpinu bundnar við þá. Gerir frumvarpið ráð fyrir því að í stað þess að eyða umframfósturvísum verði heimilt með samþykki beggja kynfrumugjafa og vísindasiðanefndar að ráðstafa þeim til rannsóknaraðila sem fengið hefur sérstakt leyfi til að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna. Á hinn bóginn verður hér eftir sem hingað til með öllu óheimilt að búa til fósturvísa eingöngu í þeim tilgangi að gera á þeim rannsóknir.

Frá siðfræðilegu sjónarhorni verður að telja að það skipti máli þegar réttmæti þess að nota umframfósturvísa til rannsókna er metið að þeir hafi ekki gagngert verið búnir til í rannsóknarskyni heldur verði þeir til í tengslum við glasafrjóvgunarmeðferð sem framkvæmd er í þeim tilgangi að hjálpa fólki að eignast barn. Hér stendur valið einungis um að eyða umframfósturvísum eða nota þá til að búa til stofnfrumulínur sem nýst geti til lækninga eða til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði.

Niðurstaða nefndarinnar sem samdi frumvarpið var sú að seinni kosturinn væri betri að því gefnu að gjafar þeirra kynfrumna sem fósturvísirinn er myndaður úr hefðu veitt upplýst samþykki sitt fyrir slíkri notkun og er það mat nefndarinnar lagt til grundvallar í frumvarpinu. Hins vegar er í frumvarpinu mælt fyrir um að heimilt verði í undantekningartilfellum að framkvæma kjarnaflutning í þeim tilgangi að búa til stofnfrumulínur sem nýst geta til lækninga eða til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði. Með kjarnaflutningi í frumvarpinu er átt við þá aðgerð þegar kjarni úr eggfrumu konu er fjarlægður og í hans stað komið fyrir kjarna úr líkamsfrumu. Með kjarnaflutningi af þessu tagi verður til fruma sem hefur sambærilega eiginleika og frjóvguð eggfruma eða fósturvísir. Sá grundvallarmunur er þó á að eggfruma sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á hefur einungis erfðaefni úr einum einstaklingi á meðan frjóvguð eggfruma, þ.e. fósturvísir, hefur ávallt erfðaefni úr tveimur einstaklingum.

Heimild til kjarnaflutnings samkvæmt frumvarpinu er takmörkuð við þau tilvik þar sem ekki er talið unnt að ná sama árangri eða afla sömu þekkingar með notkun stofnfrumulína sem búnar eru til úr umframfósturvísum eða með öðrum hætti. Byggir þessi takmörkun á því sjónarmiði að ekki skuli ganga lengra í þessu efni en nauðsynlegt er til að ná markmiðum um betri meðhöndlun sjúkdóma og öflunar þekkingar í líf- og læknisfræði. Samkvæmt frumvarpinu verður einungis heimilt að framkvæma kjarnaflutning á rannsóknarstofum sem fengið hafa leyfi ráðherra til að stunda slíkar rannsóknir. Þá er jafnframt í hverju tilviki gerð krafa um samþykki eggfrumugjafa þess einstaklings sem erfðaefnið stafar frá og vísindasiðanefndar. Í engu er hins vegar hvikað frá banni núgildandi laga við einræktun í æxlunartilgangi, þ.e. í þeim tilgangi að einrækta manneskju en um slíkt bann er rík samstaða meðal þjóða heims enda felur slík einræktun í sér afar mörg og flókin siðferðileg álitamál en fá rök sem styðja nauðsyn eða gagnsemi hennar fyrir einstaklinga eða samfélög. Þá hefur Ísland nú þegar undirgengist alþjóðlega sáttmála þar sem skýrlega er kveðið á um bann við einræktun manna. Í þessu sambandi er í frumvarpinu m.a. kveðið skýrt á um að óheimilt sé á öllum

stigum að koma eggfrumu sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á fyrir í legi konu.

Eins og rakið er í frumvarpinu er samkvæmt núgildandi lögum óheimilt að rækta fósturvísa lengur en í 14 daga utan líkamans eða eftir að frumrákin kemur fram. Myndun frumurákar er fyrsti vottur um myndun taugakerfis hjá fósturvísi og á sér að jafnaði stað á 14. degi fósturþroskunar. Sú staðreynd að þetta tímamark er miðað við framangreindan áfanga í þroskaferli fósturvísis leiðir til þeirrar ályktunar að við setningu laga um tæknifrjóvgun árið 1996 hafi verið litið svo á að þá verði sú breyting á fósturvísi sem geri það að verkum að ekki þyki lengur forsvaranlegt að rækta hann utan líkamans eða gera á honum rannsóknir. Ljóst er því að núgildandi bann við ræktun og rannsóknum á fósturvísum eftir að þessu tímamarki er náð byggist einkum á sjónarmiðum um sterkari siðferðilega stöðu fósturvísa eftir að myndun taugakerfis hefst. Verður því að leggja til grundvallar að það hafi verið afstaða löggjafans við setningu laganna að fósturvísar öðlist aðra og sterkari siðferðilega stöðu eftir að framangreindu tímamarki er náð. Frumvarpið felur ekki í sér breytt mat að þessu leyti. Verða hinar nýju rannsóknarheimildir sem gerð er tillaga um í frumvarpinu, hvort sem um er að ræða rannsóknir á umframfósturvísum eða eggfrumum, sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á, því einungis framkvæmdar innan umræddra tímamarka eða áður en myndun taugakerfis hefst.

Í athugasemdum með frumvarpinu er gerð allítarleg grein fyrir stöðu og þróun löggjafar á þessu sviði í öðrum löndum, einkum á Norðurlöndunum og í Evrópu, og virðist þróunin fremur vera í átt til aukins frjálsræðis. Þannig hafa nú æ fleiri ríkið kosið að heimila notkun umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna að einhverju marki og þeim ríkjum fjölgar jafnframt sem heimila kjarnaflutning í læknisfræðilegum tilgangi.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[15:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hér er mikilvægt mál á ferðinni sem nauðsynlegt er að vanda mjög til verka á til þess að menn nái því sem að er stefnt, að nota þessar rannsóknir mannkyninu til heilla. Ég hygg að það sé enginn ágreiningur um að opna leiðir til þess að menn geti fetað sig áfram á þessum vandmeðfarna vegi.

Mig langar að leggja tvær spurningar fyrir hæstv. heilbrigðisráðherra. Sú fyrri er hvers vegna ekki var tekið tillit til athugasemda vísindasiðanefndar sem fram komu við frumvarpið á liðnum vetri, sérstaklega við 5. gr. frumvarpsins eins og hún var þá og mér sýnist vera algerlega óbreytt, en vísindasiðanefnd gerði athugasemdir við þá grein og sagði m.a., með leyfi forseta:

„Verði frumvarpið samþykkt óbreytt með jafnrúmu orðalagi 5. gr. og raun ber vitni er líklegt að nefndin eigi ekki annan kost en að samþykkja flestallar umsóknir sem til hennar berast enda sé nægilega sýnt fram á að stofnlínurnar nýtist til að afla þekkingar eða bæta heilsu eða lækna sjúkdóma.“

Nefndin gerði athugasemdir við greinina vegna þess að hún væri of rúm.

Í öðru lagi spyr ég hæstv. ráðherra hvort eitthvað í frumvarpinu sem hann er hér að flytja komi í veg fyrir að rannsóknaraðilar geti boðið fjárhæðir til þess að fá keypta fósturvísa, hvort það verði þá eins og mér sýnist vera miðað við núgildandi lög og þetta frumvarp, að frjáls viðskipti með þá geti farið fram.

[15:41]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir málefnalega athugasemd. Það er nú svo í þessu máli eins og við þekkjum og kemur ágætlega fram í fyrirspurn hans að hér eru mörg álitaefni og eins og kom fram hjá hv. þingmanni þá álít ég að flestir séu sammála um markmiðin og að því leytinu til sé þetta ekki pólitískt mál. Það eru hins vegar mörg álitaefni uppi nákvæmlega eins og þessi tvö sem hv. þingmaður nefndi.

Eins og kom fram í ræðu minni er málið búið að fara í gegnum mjög langan feril, undirbúning áður en það fór inn í þingið, umsagnir í þinginu og það hefur fengið umræðu í hv. heilbrigðis- og trygginganefnd og þetta er niðurstaðan í drögunum eins og þau liggja fyrir núna. Það er verkefni heilbrigðisnefndar og þingsins að taka málið núna og fara yfir það og ef menn telja að eitthvað megi betur fara þá þarf eðli málsins samkvæmt að fara yfir það. Eins og ég rakti í ræðu minni var tekið tillit til þeirra breytinga sem var gengið frá í heilbrigðis- og trygginganefnd á síðasta þingi. Það þýðir hins vegar ekki að menn geti ekki farið yfir málið aftur og það verða menn að gera, bæði í þinginu og í nefndinni og ef nefndarmenn og þingheimur komast að þeirri niðurstöðu að það þurfi að skerpa á einhverjum málum eða breyta þá verður það gert.

[15:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg sammála hæstv. ráðherra um efnistök í þessu máli hér í þinginu. Þetta er málefni sem er eðlilegt að ráðherrann beiti sér fyrir að breyta lögum um, til þess að unnt sé að framkvæma hér á landi rannsóknir sem eru nauðsynlegur grundvöllur framfara og þingflokkur Frjálslynda flokksins styður lagabreytingar í þá átt. Hins vegar komu fram athugasemdir við málið í þinglegri meðferð í mars sl. frá vísindasiðanefnd og reyndar biskupi Íslands líka en sérstaklega var áberandi að ekki var tekið tillit til athugasemda vísindasiðanefndar í breytingartillögum heilbrigðisnefndar á sl. vori. Þar finnst okkur að betur megi gera og að nauðsynlegt sé að afmarka betur heimildina sem er verið að opna. Það er nauðsynlegt að það sé ljóst, sérstaklega á þessu sviði, hvaða heimildir er verið að opna þannig að þær verði ekki teygðar lengra en pólitískur stuðningur er í raun við.

Ég þakka því hæstv. ráðherra fyrir ágætar undirtektir við fyrirspurnunum og vænti þess að hann beiti sér fyrir því ásamt öðrum að heilbrigðisnefnd skoði frumvarpið vandlega með athugasemdir vísindasiðanefndar í huga og leitist við að gera breytingar á því til að mæta þeim brýnu athuga-

semdum sem eiga fullan rétt á sér enn þá.

Ég vil svo líka segja, virðulegi forseti, að mér finnst — og kannski eru það bara einhverjir fordómar af minni hálfu — en mér finnst það afar ógeðfellt ef það verða viðskipti með fósturvísa. Einhvern veginn finnst mér það bara hlutur sem eigi að vera óhugsandi en mér sýnist hins vegar að það hafi bara ekki verið horft á þann þátt málsins við samningu frumvarpsins og það þurfi að gæta að því.

[15:45]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Eins og ég rakti áðan er frumvarpið byggt á þeirri vinnu sem hafði verið unnin hvað þetta varðar. Tekið var tillit til athugasemda frá heilbrigðis- og trygginganefnd á síðasta þingi, eðli málsins samkvæmt. Það er kannski eitt af því sem við þurfum að eiga við í nútímanum, við erum komin svo langt í þróun og okkar tækni að upp koma ýmis álitaefni og siðferðileg mál sem við þurftum ekki að glíma við áður. Þess vegna er afskaplega mikilvægt að heilbrigðis- og trygginganefnd og þingmenn setji sig vel inn í efni frumvarpsins og fari vel yfir málið. Ég efast ekki um að það verði gert á þessu þingi og við komumst að niðurstöðu sem við getum verið flest, vonandi öll, orðið sátt við. Eins og hv. þingmaður nefndi eru flestir sammála um markmið þessa frumvarps.

[15:46]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur mælt fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun, og hefur gert góða grein fyrir efni frumvarpsins. Eins og kom fram í ræðu hæstv. heilbrigðisráðherra var mælt fyrir frumvarpinu á vorþingi. Það kom til afgreiðslu heilbrigðisnefndar og var afgreitt til 2. umr. úr þingnefnd. Komið var nálægt kosningum þegar það var gert en hins vegar undirrituðu allir þingmenn í heilbrigðisnefnd álitið, þar með talinn þingmaður Frjálslynda flokksins sem var áheyrnarfulltrúi á nefndarfundum þegar við afgreiddum málið. Það var hv. þm Valdimar Friðriksson. Hann lýsti því að hann væri samþykkur nefndaráliti heilbrigðisnefndar um frumvarpið og eins og kemur fram í áliti nefndarinnar. Fróðlegt væri að heyra nánar um afstöðu Frjálslynda flokksins núna, á hverju hún byggist, hver afstaða fulltrúa Frjálslynda flokksins er í þessari umræðu og í hverju sinnaskipti þeirra felast en í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar áðan voru varfærnisorð. Þau eru vissulega fullkomlega réttlætanleg en ég vænti stuðnings Frjálslynda flokksins við að koma þessu frumvarpi í gegn.

Nefndin gerði ákveðnar breytingartillögur í vor sem hafa verið teknar inn í frumvarpið núna, að undanskilinni breytingartillögu sem snerti í sjálfu sér ekki efni frumvarpsins heldur tók til annarra ákvæða laganna. Síðasta vor spannst í heilbrigðisnefnd mikil umræða um rétt einstæðra kvenna og kvenna með sérstæða sjúkdóma til að fara í tæknifrjóvgun. Má segja að eftir að gerðar voru breytingar á þessum lögum fyrir nokkrum missirum í þá átt að lesbískar konur fengju rétt til að fara í tæknifrjóvgun standi eftir að konur sem eru einstæðar hafa ekki þennan rétt. Í því felst ákveðið ójafnræði sem nefndin taldi rétt að taka á og beindi því til löggjafans að taka þessi lög til endurskoðunar fyrir 1. janúar 2008. Þess var vænst að tekið yrði á þessu máli, eða eins og segir í nefndarálitinu, með leyfi forseta:

„Nefndin telur brýnt að lögin verði tekin til heildarendurskoðunar þar sem m.a. verði farið yfir ákvæði laganna um tæknifrjóvgun með tilliti til möguleika einstæðra kvenna og kvenna með sérstæða sjúkdóma til að gangast undir tæknifrjóvgunaraðgerð. Nefndin telur jafnframt nauðsynlegt að endurskoða ákvæði laganna um eftirlit og skilyrði en fyrir liggja álitsgerðir sérfræðinga og skýrsla frá umboðsmanni barna sem styðjast mætti við í því skyni.“

Í greinargerð með frumvarpinu sem hér hefur verið mælt fyrir kemur fram að innan heilbrigðisráðuneytisins sé hafin vinna við endurskoðun á ákvæðum laganna hvað varðar tæknifrjóvgun og ákvæðum reglugerðar um tæknifrjóvgun þar sem þessi atriði verði tekin til skoðunar. Ég varpa þeirri spurningu fram til hæstv. heilbrigðisráðherra hvenær vænta megi að slíkt frumvarp komi fram, verði lagt fram á hinu háa Alþingi. Áhugi þeirra kvenna sem málið snertir á þessum breytingum hefur ekki farið fram hjá þingmönnum. Ég hygg að fleiri en ég hafi fengið símtöl þess efnis.

Um efni frumvarpsins vil ég annars segja að annars vegar er um að ræða heimild til að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna. Hins vegar að í undantekningartilvikum sé heimilt að framkvæma kjarnaflutning, þ.e. einræktun í læknisfræðilegum tilgangi. Að baki þessum tillögum liggja siðfræðileg, læknisfræðileg og þekkingarfræðileg rök sem vel er gerð grein fyrir í greinargerð með frumvarpinu.

Heimildir frumvarpsins leiða til þess að heimilt sé að ráðstafa umframfósturvísum, sem hafa orðið til í tengslum við glasafrjóvgunarmeðferð og geymdir hafa verið í allt að fimm ár og ætti samkvæmt reglum að farga, til rannsóknaraðila sem hafa fengið sérstakt leyfi til að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna með samþykki beggja kynfrumugjafa og vísindasiðanefndar. Þó verður áfram óheimilt að framleiða fósturvísa gagngert í rannsóknarskyni hér eftir sem hingað til. Í því má eiginlega segja að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fái svar við spurningu sinni frá því áðan. Það verður ekki heimilt að framleiða fósturvísa sérstaklega til slíkra rannsókna heldur er eingöngu um umframfósturvísa að ræða. Haldi menn sig innan ramma laganna, sem ég geri ráð fyrir að rannsóknarstofur geri enda fái þær sérstaklega heimild til starfa, þá munu kaup og sala á umframfósturvísum ekki verða til staðar. Þetta verður ekki verslunarvara heldur er eingöngu um það að ræða að umframfósturvísar séu notaðir í þessum tilgangi.

Þá heimilar frumvarpið að framkvæma kjarnaflutning í undantekningartilvikum í þeim tilgangi að búa til stofnfrumulínu sem nýst geti til lækninga eða til að afla þekkingar á líf- og læknisfræði. Þetta verður eingöngu heimilt í þeim tilvikum er ekki er unnt að ná sama árangri eða afla sömu þekkingar með notkun stofnfrumulína sem búnar eru til úr umframfósturvísum eða með öðrum hætti. Þær leiðir sem hér hafa verið valdar eru varfærnislegar og hefur ekki verið gengið lengra en svo að tilgangi laganna verði náð.

Ég vil bæta því við að ég átti þess kost að fara á fund

norrænna siðfræðinefnda í vor. Þar kom fram að sú leið sem við höfum valið sé í samræmi við þær leiðir sem flest Norðurlönd hafa farið og eru með þeim varfærnari. Ekki er um það að ræða að við séum að fara fram úr öðrum heldur miklu nær þeim með breytingunum sem við erum að gera. Við verðum við hliðina á öðrum þjóðum sem vilja gera sig gildandi í læknisfræði og lífeðlisfræðilegum rannsóknum á þessu sviði.

Ég geri ráð fyrir að heilbrigðisnefndin fari ítarlega í öll sjónarmið varðandi þær breytingar sem frumvarpið hefur í för með sér, ekki síst þar sem stór hluti heilbrigðisnefndanna er nýr en sú heilbrigðisnefnd sem var að störfum í vor fyrir kosningar fór mjög ítarlega í þetta. Ég tel fulla ástæðu til að gera það á ný.

[15:54]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna því ef rétt er hjá hv. þingmanni að frumvarpið muni loka fyrir þá möguleika að fósturvísar gangi kaupum og sölum. Hins vegar er ég með umsögn vísindasiðanefndar til heilbrigðis- og trygginganefndar sem send var 9. mars í vetur þar sem gerðar eru athugasemdir við málið þótt nefndin styðji málið. Rétt er að taka fram að vísindasiðanefnd styður málið en telur rétt að gera breytingar á því, eins og ég gat um fyrr í umræðunni.

Í áliti vísindasiðanefndar kemur fram að reglur um varðveislu stofnfrumulína séu ekki skýrar í frumvarpinu. Nefndin spyr hvort ekki sé æskilegt að samræma þær reglur að einhverju leyti almennum reglum um varðveislu lífsýna og spyr enn fremur, virðulegi forseti, hvort ekki sé rétt að skýrar reglur verði settar um forsendu gjaldtöku fyrir nýtingu stofnfrumulína. Nefndin er greinilega á þeirri skoðun að það vanti eitthvað upp á lagaákvæðin í þeim efnum. Það væri fróðlegt ef hv. þingmaður gæti bætt úr þekkingu minni í þeim efnum.

[15:55]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eftir því sem ég kemst næst skilaði vísindasiðanefnd ekki umsögn til heilbrigðisnefndar. Það kemur náttúrlega ekki fram í nefndarálitinu en hins vegar finnst mér ég kannast við þær athugasemdir sem hv. þingmaður ræddi um í andsvari sínu. Þær hafa hugsanlega komið eftir á en það hvernig farið verður að því setja reglur um hvernig geyma skuli umframfósturvísa og slíkt er tæknilegt atriði sem við þurfum að skoða í nefndinni. Ef þetta eru ný sjónarmið sem komið hafa fram eftir að við afgreiddum málið út úr nefndinni í vor þá eru þau fyllilega skoðunar virði.

Það kemur fram að nefndin styður frumvarpið en ef ég man rétt þá áttu fulltrúar úr vísindasiðanefnd sæti í nefndinni sem samdi frumvarpið og fjölluðu um þau siðfræðilegu atriði sem um var rætt.

Varðandi gjaldtöku þá get ég ekki svarað til um hvernig því er varið.

[15:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Umsögn vísindasiðanefndar er dagsett 9. mars og stíluð á heilbrigðis- og trygginganefnd Alþingis. Málið er tekið úr nefndinni 13. mars, fjórum dögum síðar. Mér finnst líklegt að það hafi verið lagt fyrir nefndina áður en málið var tekið út. En ég skal ekkert um það fullyrða af því að ég sat ekki í nefndinni þá. Álitið liggur fyrir og mér finnst að taka eigi tillit sem þess sem þar kemur fram. Ég sakna þess að það hafi ekki verið gert við endurflutning frumvarpsins, að ekki hafi verið tekið mið af þeim athugasemdum sem vísindasiðanefndin lagði fyrir Alþingi á síðasta vetri.

Ég hlýt að spyrja: Hvers vegna er það svo? Hvað felst í því að ekki er tekin afstaða til eða tekið neitt undir þær athugasemdin sem nefndin gerir? Þýðir það að heilbrigðisráðherra og ríkisstjórnin séu ósammála vísindasiðanefnd og hafni ábendingum nefndarinnar eða þýðir það eitthvað annað? Það kann að vera. Ég ætla ekki að fullyrða neitt um það. En mér heyrðist á hæstv. heilbrigðisráðherra að hann hefði fullan vilja til þess að í þinglegri meðferð málsins yrðu þessar athugasemdir skoðaðar af fullri alvöru og ég treysti því að formaður nefndarinnar sé sama sinnis.

Ég vildi að lokum segja, virðulegi forseti: Ég sé því miður ekki að í þessu frumvarpi sé lagt bann við því að umframfósturvísar verði seldir. Ég sé það ekki. Það kann að vera að ég hafi ekki áttað mig á því í lagatextanum þegar hann hefur verið lesinn saman við gildandi lög en þess vegna spyr ég um málið og bið um að verða leiðréttur dragi ég ranga ályktun. En þetta er það sem mér sýnist á málinu, að það sé heimilt.

[15:59]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það sem ég hef fyrir framan mig er álit nefndarinnar sem var afgreitt í mars og þar kemur ekki fram að vísindasiðanefnd hafi sent umsögn. Hvort það er fyrir mistök get ég ekki svarað fyrir. Ég styðst við það sem stendur hér.

Varðandi gjaldtöku fyrir umframfósturvísa þá er það þannig að fósturvísar eru teknir þegar fólk fer í tæknifrjóvgunarmeðferð. Þeir eru yfirleitt geymdir í fimm ár. Samkvæmt lögum á að farga þeim eftir fimm ár. Þá fósturvísa er með þessu frumvarp heimilt að nota í rannsóknir að undangengnu skriflegu samþykki þeirra sem eiga fósturvísinn og jafnframt vísindasiðanefndar. Ég sé ekki að fólk í þeirri stöðu að hafa geymt fósturvísa í 5 ár telji sér hag í því að selja þá fósturvísa að fimm árum liðnum.

Hins vegar tek ég undir það sem hæstv. heilbrigðisráðherra sagði áðan og hv. þingmaður beinir að heilbrigðis- og trygginganefnd að auðvitað mun hún skoða þetta mál, hún mun skoða það nákvæmlega og hafi komið fram ný sjónarmið mun hún fara vandlega yfir það.

[16:00]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Við fjöllum hér um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 55 frá 1996, um tæknifrjóvgun, með síðari breytingum.

Eins og hæstv. heilbrigðisráðherra hefur gert grein fyrir og farið vel yfir erum við að fjalla um umframfósturvísa og kjarnaflutninga úr fósturvísum, þ.e. aðgerð þegar kjarni er

fjarlægður úr eggfrumu konu og komið þar fyrir kjarna úr líkamsfrumu.

Hæstv. forseti. Öllum hlýtur að vera ljóst að þetta er málefni og viðfangsefni sem er mjög vandmeðfarið og viðkvæmt fyrir marga. Að sama skapi býður tæknin upp á það í dag að upphaf lífs, þessi samruni frumna úr karli og konu, þ.e. fósturvísar á allra fyrstu stigum lífs hafi þá eiginleika sem við með tækniþekkingu okkar í dag getum nýtt til framþróunar, til rannsókna og til þess bæði að skoða eiginleika verðandi fósturs og hugsanlega sjúkdóma, en ekki síður möguleika til rannsókna og þekkingar í líf- og læknisfræði og hugsanlega til lyfjagjafar, til lyfjaframleiðslu. Þarna eru miklir möguleikar ef allt gengur eftir og vonir standa til, þ.e. innan líf- og læknisfræðinnar, að nota þessar frumur við að byggja áfram upp frekari þekkingu innan læknisfræðinnar og lyfjafræðinnar.

Við þessa tækni, þessa möguleika, vaknar auðvitað sú spurning hjá mörgum og sérstaklega þeim sem eru trúaðir: Hvenær kviknar líf? Við höfum stigið þessi skref ákaflega varlega hér á landi og víðast hvar annars staðar. Hér á landi hafa glasafrjóvganir verið framkvæmdar með góðum árangri og mörgum veitt lífsfylling með því að gera það mögulegt sem sumu fólki hefur verið ómögulegt, þ.e. að eignast börn eftir eðlilega meðgöngu móður. Við höfum fram til þessa verið mjög sátt við þennan afmarkaða þátt, að það sé möguleiki að búa til fósturvísa með eggfrumu og sæðisfrumu, að gera með tækninni mögulegt að búa til upphaf lífs við ákveðin vísindaleg skilyrði og koma síðan þessum fósturvísum eða völdum fósturvísum fyrir í legi konu. Þar höfum við látið staðar numið fram til þessa.

En rannsóknum fleygir fram og kallað er eftir því að geta stundað slíkar rannsóknir hér á landi og það er skiljanlegt. Það er líka skiljanlegt að vísindamenn okkar hafi áhuga á að geta nýtt þá umframfósturvísa sem verða alltaf til við þá tækni sem notuð er í dag og notað þá til samsvarandi rannsókna og gerðar eru erlendis og hugsanlega þróað þess vegna nýjar aðferðir eða bætt við nýrri þekkingu. Í dag er óheimilt að nota umframfósturvísa til rannsókna, sem falla til hér á landi, þeim er eytt eftir ströngum reglum, ekki má geyma þá lengur en í fimm ár og þá er þeim eytt.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að nota megi umframfósturvísa en að óheimilt verði að framleiða fósturvísa eingöngu í þeim tilgangi að nota þá til rannsókna, þ.e. að eingöngu verði heimilt að nota umframfósturvísa sem verða til með glasafrjóvgun og verður hvort eð er eytt. Einnig er lagt til að ekki megi nota þá umframfósturvísa sem geymdir eru og síðan eytt að öllu óbreyttu nema að fá leyfi beggja kynfrumugjafa. Þar eru strax komnar siðfræðilegar hindranir og samþykki og viðurkennt að þessar frumur eru sérstakar, þær eru ekki eins og hverjar aðrar frumur. Þá má eingöngu nota stofnfrumulínur til þess að efla þekkingu í líf- og læknisfræði og til lækninga og eins er með kjarnaflutninganna.

Ég tek undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni sem vísaði til athugasemda vísindasiðanefndar í umsögn, dags. 9. mars sl., um þetta frumvarp að sú heimild sem leyfi hverrar rannsóknastofu á að byggjast á, að eingöngu skuli nota þessar frumur innan líf- og læknisfræðinnar til lækninga og til að bæta líf og heilsu, er mjög víð, þ.e. skilgreiningin. Ég tel að þegar fjallað verður um frumvarpið í hæstv. heilbrigðisnefnd verði þetta ákvæði skoðað sérstaklega, hvort ekki þurfi að skilgreina heimildir til rannsóknanna eitthvað frekar eða hafa eftirlitið með sérstökum hætti, alla vega er það rétt, eins og ég les þetta, að skilgreiningin er mjög víð. Í raun og veru er hægt að fella hvaða hugmynd sem er undir þessa víðu skilgreiningu. Ég tel að hv. heilbrigðisnefnd þurfi að skoða þennan þátt vel.

Það efni sem rannsóknastofur fá þarna í hendur er viðkvæmt, sérstaklega út frá þeim siðfræðilegu spurningum sem koma upp. Þá hljóta líka að vakna upp þær hugmyndir hvort þessar frumur geti orðið verslunarvara, hvort sú rannsóknastofa eða vísindamenn sem fá heimild til rannsóknanna geti selt þær eða afhent þær öðrum. Með einhverjum hætti ganga þessar frumur á milli í dag því að ekki fara alls staðar fram rannsóknir á sama stað og sýnin eru geymd, fósturvísar fara á milli rannsóknastofa. Ég held að það hljóti að verða skoðað hjá heilbrigðisnefnd hvort fósturvísar séu verslunarvara á milli rannsóknastofa í dag.

Ég vil beina því til hæstv. heilbrigðisráðherra hvort við endurskoðun á lögum um tæknifrjóvgun verði það ekki skoðað að heimila einhleypum konum að fara í tæknifrjóvgun í framtíðinni. Það hlýtur að vera eitt af þeim mörgu álitamálum sem tengjast þessari nýju tækni að hægt sé að frjóvga egg og koma þeim fyrir inni í legi konu. Í dag er það hindrun að fá þessa aðgerð ef konur eru einhleypar og ég vil beina því til hæstv. ráðherra að hann skoði þetta atriði við endurskoðun laganna.

Hæstv. forseti. Í heildina held ég að við séum komin nokkuð langt með að vinna lagaumgjörð um tæknifrjóvgun og notkun umframfósturvísa og kjarnaflutning. En ég tel að við þurfum að gefa okkur tíma í máli sem þessu og leita eftir öllum sjónarmiðum, ekki síst eins og þeim sem komu frá vísindasiðanefnd og taka slíkar ábendingar inn í lagarammann. Þetta eru viðkvæm mál fyrir marga og við eigum, þrátt fyrir að búa yfir mikilli þekkingu, að fara varlega með allt sem snýr að þessari fyrstu tilurð lífsins, fósturvísunum, og þó að við höfum möguleika á að rannsaka og þróa eigum við að ganga hægt um þær dyr.

[16:13]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum breytingu á lögum um tæknifrjóvgun með síðari breytingum. Við erum að ræða hér afskaplega viðkvæmt mál þar sem rekast á tæknidýrkun og mannhelgi, og ekki í fyrsta sinn.

Öll okkar lagasetning gengur meira eða minna út á það að viðhalda og gæta helgi mannsins, helgi mannlegs lífs, helgi einstaklingins. Þetta er ákveðin söguleg þróun. Á víkingatímanum þótti nú eðlilegt að bera út börn og það var viðurkennt í því þjóðfélagi og því í siðferðikerfi sem þá var. Þessu hefur fyrir löngu verið hætt sem betur fer. Þar hefur mannhelgin sigrað. Við leyfum hins vegar enn þá fóstureyðingar þar sem rekast á hagsmunir móður og óborins barns, allt að 12 vikum. Þar höfum við ákveðin tímamörk á helgi mannsins sem eru eiginlega bara tímamörk. Það er ekkert sem gerist í fóstrinu við 12 viku sem réttlætir það að því sé eytt en ekki deginum seinna.

Mörk mennskunnar eru alltaf að verða óljósari og óljós-

ari, herra forseti. Seinni endinn, þ.e. dauðinn, hann er að verða sífellt óvissari vegna tækniframfara. Þar rekast líka á tækni og tæknidýrkun og mannhelgi. Sem betur fer eru menn farnir að átta sig á því að til er nokkuð sem heitir lífsgæði, að það sé ekki endilega markmiðið að halda manni eins lengi á lífi og hægt er tæknilega. Sá þáttur er því í sæmilegri umræðu þó hann mætti kannski vera meiri. Komin eru lyf og tækni og tæki til þess að halda fólki á lífi ótrúlega lengi þó að í rauninni sé kannski ekki mikil von. En menn halda alltaf í vonina.

Mörk mennskunnar við upphaf lífs eru líka að verða sífellt brotakenndari og óljósari og þar koma inn fyrirbæri eins og fósturvísar. Ég ætla rétt aðeins að ræða það fyrirbæri. Það er þannig að það er galdrað fram með hormónagjöf mikið af eggfrumum í legi konu og þau eru tínd út og blandað saman við sæði og það verða til fósturvísar sem eru frjóvguð egg og hvert um sig er einstaklingur sem aldrei kemur aftur. Fósturvísirinn ber með sér hvað einstaklinginn verður hár, hver háralitur hans verður, augnlitur og allt útlit mannsins er þegar ákveðið í fósturvísinum. Það eina sem þessi fósturvísir þarf er leg konu til þess að verða að einstaklingi. Það er reyndar dálítið mikilvæg forsenda. Úr þessum fósturvísum eru svo valdir þrír, fjórir og settir upp eins og kallað er. Þar kemur fyrsti siðferðilegi vandinn. Ég á bara dálítið erfitt með að setja mig í spor þess sem velur út þessa þrjá því hann er í rauninni að setja einstaklinga á. Hann er í rauninni að setja á menn eða fólk og að sjálfsögðu er í fósturvísinum líka kveðið á um kyn. Það liggur alveg fyrir. Þarna eru sem sagt valdir út einhverjir þrír, fjórir og settir upp. Stundum verða til þríburar. Allir verða að fólki. Stundum hafnar legið einhverjum eins og gengur í náttúrunni og kannski kemst einn upp og kannski enginn. Svo eru alls konar hrakfarir á leiðinni eins og fósturlát og annað slíkt.

Þetta er fyrsta siðferðilega vandamálið. Svo erum við með önnur vandamál sem tæknin leyfir, eins og skimun fyrir hnakkaþykkt sem veldur ákveðnum sjúkdómi og er farið að leyfa núna og ákveðin foreldrasamtök hafa barist gegn vegna þess að þeim finnst það vera að setja niður þá einstaklinga sem fæðast þannig fatlaðir. Það má alveg færa rök fyrir því. Þarna rekst sem sagt aftur á tæknidýrkun og mannleg reisn eða mannhelgi.

Svo kemur að því hvað við gerum við þá fósturvísa sem eftir verða. Þeim er yfirleitt hent og ekki er gert mikið veður út af því þó að í raun sé verið að henda einstaklingum sem gætu orðið til. Allt er ákveðið og kemur aldrei aftur. Eða þá að menn tala um eins og í þessu frumvarpi að leyfa á þeim rannsóknir í ákveðinn tíma, þ.e. að umframfósturvísa megi rannsaka í þágu tækninnar til þess að öðlast dýpri skilning á alls konar hlutum sem verða og geti leitt til lyfja sem geta bjargað mannslífum og svo framvegis. Og þar er sagt að innan ákveðins tíma þurfi að eyða þeim.

En svo er hérna líka gert ráð fyrir kjarnaflutningi og þá fer málið dálítið að vandast vegna þess að þar er í raun verið að búa til varahluti, varahluti í fólk nákvæmlega eins og varahluti í bíl. Tekin er fruma úr lunga manns sem er veikur í lunga og kjarninn úr þeirri frumu settur í fósturvísi sem heldur áfram að dafna og skipta sér og getur með tímanum myndað lungnavef sem gagnast þessum manni. Svona skil ég þetta alla vega. Í rauninni er þá kominn varahlutur í þennan mann sem fósturvísir sem hafði alla burði til að verða fullkominn einstaklingur ef hann hefði fengið leg — ef menn hefðu sem sagt séð honum fyrir forsendum — honum er skipt út, kjarninn úr honum er tekinn út og annar kjarni settur í staðinn og það verður að varahlut. Þetta er siðferðilegi vandinn sem við erum að glíma við.

Ég vil bara að menn átti sig alveg fullkomlega á því hvað er að gerast. Auðvitað má segja að kjarninn sem er tekinn út sé einstaklingurinn sem var og honum sé þá bara hent eins og til stóð alltaf en nýi kjarninn sé þá einstaklingurinn sem gaf kjarnann, þ.e. nákvæmlega eins og menn gefa blóð eða annað slíkt og það nýtist honum sjálfum meira að segja.

Ég ætla nú ekki að fara meira út í þetta en ég vil geta um sögu þessa frumvarps. Það voru fluttar hérna þingsályktunartillögur nokkrum sinnum. Ég var eindregið á móti þeirri fyrstu því þar var aðaláherslan á tæknidýrkunina og minni áhersla lögð á siðferðilegu vandamálin. Síðan kom annað frumvarp sem ég studdi vegna þess að þar voru menn farnir að tala um siðferðilegu vandamálin meira en tæknigleðina. Ég gat sem sagt samþykkt það því ég tel að þetta frumvarp eigi rétt á sér vegna þess hvað það getur bjargað mannslífum. En menn þurfa bara að hafa hitt algjörlega á hreinu hvar þeir snerta siðferðið.

Í glasafrjóvgun geta komið furðulegar niðurstöður sem menn hafa svo sem leikið sér með eins og til dæmis þegar kona verður systir ömmu sinnar eða eitthvað slíkt sem leiðir þá til þess að þær eiga þá sameiginlegan afa og föður og svo framvegis og það geta komið upp mjög skrýtnar niðurstöður sem í rauninni rugla öllu okkar kerfi varðandi erfðir og annað slíkt sem menn eru jú að glíma við. Á þessi kona að erfa ömmu sína sem ömmu eða sem mömmu eða sem systur? Það geta komið upp alls konar svoleiðis vandamál.

Önnur vandamál sem koma upp og menn þurfa að hafa algerlega á tæru er að það er markaður fyrir slíkar afurðir, þ.e. stofnfrumur, kjarnabreyttar frumur og yfirleitt með líffæri manna. Við höfum heyrt alveg hræðilegar sögur sem maður vonar nú að séu bara ekki réttar þar sem tekin eru líffæri úr föngum í sumum löndum og þau svo seld. Það er markaður fyrir lungu og lifur og hjörtu og svo framvegis þannig að þetta er dálítið ógeðfellt allt saman. Ég held að við þurfum að vera mjög mikið á varðbergi eins og umræðan hefur bent á þannig að ekki myndist markaður með þessar frumur eða stofnfrumur eða annað slíkt þannig að við séum að vinna með mannhelgina í huga.

Eins og ég gat um þá er ég hlynntur þessu frumvarpi alveg sérstaklega vegna þess hvað umræðan um siðfræðina er mikil og ég býst við því að hv. nefnd sem fær þetta til umsagnar og ég er í muni ræða enn frekar, og hafa góðan tíma til þess, herra forseti, öll þau álitamál sem geta komið upp og hafi líka heimild — og að sjálfsögðu hefur hún heimild — til þess að breyta frumvarpinu ef á þarf að halda ef nýjar upplýsingar koma fram um vandamál í siðfræði, vandamál um þetta og hitt.

Ég ætla nú ekki að hafa þetta miklu lengra en ég styð frumvarpið af því ég tel að að sú tækni sem menn tala um þarna geti linað þjáningar mjög margra, geti bjargað lífi sumra og svo framvegis þannig að ég hef trú á tækninni þó

ég hafi þessar síðferðilegu spurningar við framkvæmd hennar.

[16:24]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu til neinna muna. Mig langar aðeins til að koma upp hér og lýsa í grundvallaratriðum stuðningi við þetta frumvarp sem hefur nú verið um nokkurt skeið í meðförum Alþingis.

Ég get líka tekið heils hugar undir með síðasta ræðumanni, hv. þm. Pétri Blöndal, um að það sé óskandi að heilbrigðisnefnd skoði allar þær athugasemdir sem koma fram um þessa hluti, þar á meðal auðvitað sérlega athugasemdir sem varða mögulega sölu á umframfósturvísum sem getur auðvitað ekki talist í anda þessa frumvarps sem hér liggur fyrir og kannski þarf að taka þar fastar á um allan vafa.

Ég tel að eins og gengið er frá þessu í frumvarpinu og gerð er grein fyrir því í greinargerð þá sé annars tekið á flestum vafaatriðum og legg áherslu á þau lögmál sem hér eru lögð fram í siðfræðilegum efnum, meðal annars á blaðsíðu 13 í greinargerðinni í umfjöllun um lögmál um meðalhóf þar sem segir að rannsóknaraðferðir með þessum hætti þurfi að vera nauðsynlegar til að ná settum markmiðum og engar aðrar ásættanlegri aðferðir séu tiltækar. Þetta er mjög mikilvægt, þ.e. að meðferð fósturvísa sé þá aðeins beitt að engin önnur leið sé til að ná þeim markmiðum sem fyrirhuguð eru.

Ég tel líka að það sé mikilvægt í þessum efnum að þingið taki með sjálfstæðum hætti mál þetta til skoðunar, ekki bara með því að samþykkja frumvarpið heldur líka í framhaldinu með reglulegu millibili vegna þess að þróun á þessu sviði er afar ör og við vitum ekki nákvæmlega hvar við verðum stödd eftir eitt ár eða tíu ár. Það getur vel verið að nú vanti einhverja þá varnagla sem seinna þurfa að vera í lögum vegna þess að okkur vanti hreinlega tæknilega þekkingu til að setja þá inn núna.

Þó að þessi umræða sé kannski ekki sú sem vekur hvað mestan pólitískan áhuga í þinginu í dag þá er hún mikilvæg. Það er mikilvægt að þingið komi að málum eins og þessum og ég tel mikilvægt að Alþingi hafi síðan frumkvæði um mjög reglubundna skoðun á þessum þáttum þannig að fylgst verði með því á hinu pólitíska sviði hvort farvegur þessara mála sé með þeim hætti sem siðferðislegar hugmyndir okkar, siðferðilegar, trúarlega eða heimspekilegar getum við sagt, geta fellt sig við.

Ég sagði fyrr að ég gæti tekið undir orð hv. þm. Péturs Blöndals. Ég get raunar tekið það fram að ég tekið undir flest það sem komið hefur fram í þessari umræðu. Ég set reyndar ákveðin spurningarmerki við þá hugmynd að einhleypir einstaklingar geti farið í tæknifrjóvgun, einhleypar konur, eins og staðan er nú í tæknimálum. Við gætum þá ekki útilokað að það væri þá eitthvað sem þá væri seinna meir mögulegt öllum einstaklingum. En ég hefði haldið að það væri eðlilegt að það væri áfram sú krafa gerð að það þurfi tvo til slíkra hluta. Að öðru leyti vil ég taka það fram að ég legg til að þingið samþykki þetta frumvarp.

[16:28]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við ræðum nú frumvarp sem er svipað því sem afgreitt var úr heilbrigðis- og tryggingnefnd sl. vor en þá átti ég sæti í hv. nefnd. Ég er mjög sammála frumvarpinu og breytingum sem gerðar voru á því vegna þess að það eru breytingar sem nefndin lagði til við afgreiðslu málsins í vor. Búið er að gera nokkuð góða grein fyrir eðli frumvarpsins og meðan málið var til umfjöllunar í nefndinni sl. vetur var farið með það af mikilli varfærni.

Ég tek undir orð hv. ræðumanna á undan mér. Skoða þarf frumvarp um tæknifrjóvgun reglulega og ég fagna því að verið sé að endurskoða ákveðin ákvæði í lögunum, svo sem að veita einstæðum eða ógiftum konum sömu réttindi og lesbískum konum en vilji um það kom mjög skýrt fram í nefndinni sl. vetur. Ég tel að skoða þurfi annan þátt en það er hlutur ungs fólks sem fær krabbamein og verður ófrjótt vegna geislameðferðar. Taka þarf tillit til þess og veita því sérstök kjör. Ég veit að það eru mikil útgjöld fyrir þá sem lenda í slíku og þurfa jafnvel að láta geyma sæðisfrumur eða eggfrumur áður en farið er í meðferð. Ef til vill eru þau geymd í mörg ár og alltaf greitt fyrir bæði meðferð og svo geymslu þann tíma. Ég hvet hæstv. ráðherra til að taka þennan þátt með þegar lögin verða endurskoðuð, það er mjög mikilvægt.

Mig langar jafnframt að benda hæstv. ráðherra á atriði sem fram kom þegar þessi mál voru skoðuð en það er fimm ára geymslureglan. Ef til vill þarf að hafa meiri sveigjanleika í þeim efnum. Mikið álag er fyrir konur að fara í eggnám auk sem þær eldast auðvitað og því gæti verið ástæða til að geyma egg lengur. Eggnám verður erfiðara eftir því sem konur verða eldri og æskilegt er að þær fái að nýta egg eða fósturvísa sem til eru þótt þeir hafi verið geymdir lengur en í fimm ár.

Við förum svipaða leið og nágrannaríki okkar, varfærna leið. Vegna athugasemda sem fram hafa komið eftir að málið var afgreitt úr nefnd sl. vor tel ég þó fulla ástæðu til að hv. heilbrigðisnefnd skoði þá þætti sem fram komu í umsögn vísindasiðanefndar og reyndar allar hliðar málsins. Ég hvet til þess þar sem ég á ekki sæti í nefndinni og efast ekki um að það verði gert því að þannig var unnið að málinu sl. vor. Nú eru komnir nýir þingmenn í nefndina þannig að full ástæða er til að skoða málið án þess að nefndin þurfi að finna upp hjólið og hún nýti sér þá vinnu sem búið var að vinna á síðasta þingi.

[16:33]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Þótt ég eigi ekki sæti í heilbrigðisnefnd ákvað ég engu að síður að blanda mér í umræðuna um þetta stóra mál. Ég tek strax fram að frumvarpið er að flestu leyti mjög jákvætt og horfir mjög til bóta, eins og flestir þingmenn hafa sagt sem tekið hafa til máls í dag. Auðvitað vakna margar spurningar við lestur frumvarpsins. Rétt er að upplýsa þingheim um að sú sem hér stendur undirbýr nú fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra um mál sem tengist tæknifrjóvgun, glasafrjóvgun og rekstri Art Medica í Kópavoginum, þess vegna ákvað ég að blanda mér í málið.

Ég held að engum blandist hugur um að við Íslendingar

höfum að mörgu leyti náð frábærum árangri við rekstur glasafrjóvgunardeilda og að mörgu leyti betri árangri en ýmsar aðrar þjóðir. Nú er svo komið að talsvert stór hópur erlendra para og hjóna leitar til Íslands, til Art Medica í Kópavogi, vegna meðferðar því að árangurinn sem náðst hefur á Íslandi hefur verið á heimsmælikvarða. Frumvarpið sem er til umfjöllunar lít ég á sem rökrétt framhald á þeim góða árangri og starfi sem þar hefur verið unnið, að það sé þróað enn þá lengra. Þetta er hins vegar bæði vandmeðfarið og viðkvæmt mál og ekki alveg sama hvernig að því er staðið.

Í 3. gr. frumvarpsins segir, með leyfi forseta:

„Heimilt er að taka gjald fyrir ráðstöfun umframfósturvísa til leyfishafa skv. 5. mgr. er nemur kostnaði við ráðstöfunina. Flutningur fósturvísa úr landi er óheimill nema með samþykki kynfrumugjafa og vísindasiðanefndar.“

Ég velti fyrir mér við hvað er átt þarna því að eins og staðan er nú er hámarksgeymslutími fósturvísa hjá Art Medica fimm ár. Fyrir þau fimm ár þurfa pör eða hjón að greiða gjald árlega en að þeim tíma loknum fellur gjaldið niður. Þarna sýnist mér vera einhvers konar heimild um að Art Medica, sem nú er eini staðurinn á Íslandi sem geymir fósturvísa, hafi heimild til að taka einhvers konar gjald. Kannski er það gjald fyrir ákveðnum kostnaði, það kann vel að vera, en ég set spurningarmerki við það af því að Art Medica er ekki ríkisrekið apparat heldur einkaklínik. Upphaflega var glasafrjóvgunardeild staðsett á Landspítalanum þegar farið var af stað með slíka deild á Íslandi og hún var ríkisrekin. Það eru afar fáir sérfræðingar á Íslandi sem eru menntaðir til að framkvæma og annast glasafrjóvganir, ég hygg að þau séu nú þrjú sem starfa hjá Art Medica. Mér er kunnugt um að þar er rekstur alltaf í járnum og halda þarf vel á spöðunum til að reka stofuna. Sú spurning vaknar auðvitað hvort menn sjái þarna einhverja tekjulind fyrir Art Medica. Svo þarf ekki að vera en ég velti því upp því að þetta er jú einkarekið fyrirtæki.

Það leiðir hugann aftur að gjaldinu sem fólk verður að greiða ef það nýtir sér þjónustu Art Medica. Ég hygg að kostnaður við glasafrjóvgun pars sem ekki á barn saman og fer í fyrsta skipti í slíka meðferð sé nú einhvers staðar í kringum 150 þús. kr. Kostnaðurinn eykst síðan eftir því sem parið fer í fleiri aðgerðir og getur numið allt að 300–350 þús. kr. fyrir þriðju til fjórðu meðferð þannig að í sumum tilfellum getur verið um ræða mikinn kostnað fyrir fólk. Þá er ekki tekið tillit til ástæðna ófrjóseminnar.

Áðan var nefnt að fólk getur orðið ófrjótt af ýmiss konar sjúkdómum, vegna krabbameins eða einhvers annars. Í gjaldskrá Art Medica borga allir það sama án tillits til þess af hverju ófrjósemin er sprottin. Eini munurinn í gjaldskránni er hvort fólk er gift og á ekki barn saman eða að það er gift og á barn fyrir en þá hækkar gjaldskráin. Ef ég færi í glasafrjóvgun á morgun með manni sem ætti tvö börn fyrir þyrftum við að greiða hærra gjald en ef ég færi í glasafrjóvgun og hvorugt okkar ætti barn fyrir. Það er því ýmislegt sem kanna þarf í þessum efnum en eins og áður sagði er ég er með málin í skoðun innan þingsins.

Mér heyrðist á hv. þm. Bjarna Harðarsyni áðan að hann væri heldur andsnúinn því að einhleypar konur ættu rétt á tæknifrjóvgun eða meðferð af því tagi. Ég er ekki sammála hv. þingmanni um það því að ég tel að einhleypar konur eigi að hafa sama rétt til tæknifrjóvgunar og glasafrjóvgunar og þær eiga til ættleiðingar nú, þannig að því sé haldið til haga í umræðunni.

Að lokum vil ég segja að mér finnst frumvarpið í heild sinni vera mjög jákvætt og held að það eigi eftir að færa okkur framar í læknisvísindum og rannsóknum á stofnfrumum.

Herra forseti. Ástæða er til að ræða eitt enn en það tengist einmitt 3. gr. frumvarpsins um heimildarákvæði gjaldtöku. Erfitt er að átta sig á hver eftirspurnin eftir fósturvísum yrði vegna þess að það er enginn sem annast rannsóknir á stofnfrumum í dag. Menn hafa velt því upp að lengja þann tíma sem fósturvísar eru geymdir en nú er hann, eins og áður sagði, fimm ár. Ég veit ekki hversu langan tíma hefur verið rætt um í þeim efnum, sjö til níu ár eða jafnvel lengur. Það gefur þá auga leið að fósturvísum mun fjölga ef lengja á geymslutímann.

Einhvers staðar bíða menn eftir samþykkt þessa frumvarps, menn sem geta þá farið að setja á laggirnar rannsóknastofnanir — og nú mega hv. þingmenn ekki misskilja mig þannig að ég telji að Pétur eða Páll fari að stofna einhverjar rannsóknastofnanir — til þess að fá fósturvísa til rannsókna. Hugsanlega sjáum við fram á að þeim fósturvísum sem rannsóknastofum stæði til boða mundi fjölga. Þetta varðar heimildarákvæðið um að Art Medica sé heimilt að rukka inn einhvern kostnað. Ég nefni þetta vegna þess að ég talaði um fjárhagsstöðu Art Medica áðan og þeir hafa um nokkurn tíma sagt að þeim sé afar þröngur stakkur skorinn varðandi fjármagn og vera kann að þarna sé leið til fjáröflunar. Ég veit það ekki en sú spurning leitar á hugann. Því lengur sem fósturvísir er geymdur því minni möguleikar eru á að hann verði að barni í legi konu. Samkvæmt mínum upplýsingum minnka líkurnar þegar fósturvísir hefur verið geymdur í fimm ár eða lengur. Mestu möguleikarnir eru þegar fósturvísir er ungur, þ.e. þegar ekki er búið að geyma hann lengi.

Það eru því ýmsar áleitnar spurningar sem vakna við lestur frumvarpsins. Við hæstv. heilbrigðisráðherra eigum örugglega eftir að ræða það síðar á þingvetrinum. Ég vil ljúka máli mínu með því að segja að í heildina er ég mjög jákvæð gagnvart því sem rætt var þótt auðvitað vakni ýmsar spurningar þar sem um afar stóra siðferðislega spurningu er að ræða.

[16:45]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að fjalla um meginefni þess frumvarps sem nú liggur fyrir og þær breytingar sem þar eru lagðar til þótt ég geti í grunninn sagt að ég sé jákvæð gagnvart því sem hér er lagt fram. Ég ítreka, eins og margir hafa komið inn á í dag, að þessi mál eru mjög vandmeðfarin og viðkvæm, þau þarf að íhuga mjög vel og vanda til verka.

Ég er mjög ánægð að sjá hvernig hinar siðferðislegu spurningar, hin siðferðislegu rök og þau viðfangsefni sem við blasa í þessum málum á hinn siðferðislega hátt, eru að fá vaxandi og meira gildi. Hér í eina tíð brann við að tæknin hlypi á undan okkur með öll völd. Á ýmsan hátt gerir

hún það enn en það er mjög mikilvægt að við hlaupum um leið með siðferðisleg rök og heimspekilegar vangaveltur. En ég ítreka að í grunninn er ég jákvæð gagnvart þeim breytingum sem hér eru lagðar til.

Mig langaði hins vegar sérstaklega til að koma inn á mál sem nokkrir hafa nú þegar nefnt en það er réttur einhleypra kvenna til tæknifrjóvgunar. Ég tel það mikilvægt mál og nokkuð áríðandi, klukkan tifar jú hjá konum. Tíminn vinnur ekki með konum í þessum málum og Alþingi Íslendinga á ekki að slóra í þessu. Þegar við tökum fyrir lög um tæknifrjóvgun eigum við að gera þá sjálfsögðu réttarbót að einhleypar konur geti, jafnt sem aðrar konur, gengist undir tæknifrjóvgun.

Ég hef verið að vinna að því undanfarið að leggja til breytingu á frumvarpi til laga um þetta efni. Nú þegar ég er komin inn á þing er ég mjög ánægð með yfirlýsingar hæstv. heilbrigðisráðherra, sem hann gaf fyrir skömmu, um það sem ég hef verið að safna mér efni um, þ.e. um þennan rétt einhleypra kvenna sem hæstv. ráðherra tók vel í.

Mér leikur mikil forvitni á að vita hvenær ráðgert er að leiðrétta þessa mismunun því að þetta er réttlætismál. Við lifum á tímum þar sem fjölskyldumunstur er mjög fjölbreytt. Við lifum ekki í gamla daga. Fjölskyldumunstur er stöðugt að breytast. Fólk skilur og tekur saman, einstæðar konur eiga börn og ala þau upp einar o.s.frv. Sú sem er einhleyp í dag gæti verið gift eftir tvær vikur, tvo mánuði eða ár. Við búum við veruleika sem lögin í landinu um þessi mál, um þrána og gleðina yfir því að eignast barn, eiga að endurspegla. Á margan hátt fögnum við frjálsu og fjölbreyttu fjölskyldumunstri.

Það verður ekki ofsagt að þær einstæðu konur sem ákveða að fara í tæknifrjóvgun — einhleypar, íslenskar konur fara til útlanda í tæknifrjóvgun, fara til Danmerkur eða jafnvel Bandaríkjanna og víðar — ættu með réttu að geta gert það hér. Þær konur sem fara í þessa meðferð gera það að vel ígrunduðu máli. Þær skipuleggja framtíð sína og verðandi barns afar vel og eru jafnvel öðrum fremur tilbúnar til að takast á við móðurhlutverkið.

Það er mikið misræmi í lögunum eins og þau eru núna, að einhleypar konur eða einstaklingar geti ættleitt börn á eigin forsendum en geti ekki farið í tæknifrjóvgun. Það misræmi þarf einfaldlega að laga og því fyrr því betra. Engar rannsóknir benda til þess að við séum með því að ganga á rétt barna eða ungmenna sem alast þá upp í ástríku umhverfi og koma til móður sem hefur þráð þau meira en nokkuð annað.

Ég vil einfaldlega ítreka spurninguna til hæstv. ráðherra: Hvenær er þessara breytinga að vænta? Eins og ég sagði áðan þá tifar klukkan og ég vil helst að við gerum þetta strax í dag.

[16:50]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Með því að vekja máls á rétti einhleypra kvenna til tæknifrjóvgunar, sem hv. þm. Þuríður Backman hafði áður gert, hef ég kveikt nokkuð í umræðu sem var kannski ekki á dagskrá í dag. Á dagskrá var umræða um fósturvísa.

Ég vil ekki að orð mín verði túlkuð á þann veg að ég telji að ganga eigi á rétt einstæðra kvenna en engu að síður þarf að flýta sér hægt. Huga þarf að réttindum barna til að eiga bæði föður og móður og óneitanlega er okkur sem teljumst til karlkynsins, og erum einhverra hluta vegna í minni hluta í þessum sal á þessum degi, umhugað um ... (**REÁ:** Það eru tveir þarna fyrir aftan þig.) — Já, ég sé ekki með hnakkanum — umhugað um að okkar hlutverki í keðjunni verði ekki alveg skákað út. Kannski hafa sjónarmið mín litast nokkuð af því.

[16:52]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sem varaþingmaður er augljóslega enn þá að læra tökin hérna, hvernig við biðjum um orðið eða biðjum ekki um það. En ég er alls ekki að reyna að skáka hv. þm. Bjarna Harðarsyni út sem föður, engan veginn, ekki frekar en mæðrum. Þetta snýst um að börn geti hamingjusamlega alist upp hjá ástríkum foreldrum og hjá ástríku foreldri. Við búum í samfélagi þar sem fjölskyldumunstur er fjölbreytt. Þetta er eitt þeirra.

Við eigum ekki að búa við það að íslenskar konur bíði endalaust eftir þessari réttarbót og fari þangað sem þetta er leyft. Þær eiga að fá þessa þjónustu hér heima.

[16:53]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er vissulega spennandi umræða og margt í henni er mikilvægt að ræða. Sannfæring mín er sú að það sé hverju barni mikilvægt að eiga skilgreindan föður og skilgreinda móður og geta vitað hver hinn erfðafræðilegi grundvöllur þess er. Það má alls ekki túlka orð mín á þann veg að ég telji barni algjörlega nauðsynlegt að alast upp í hinni gömlu klassísku kjarnafjölskyldu föður og móður. Barn getur, eins og hv. þm. Guðfríður Lilja vék að, átt fullkomlega hamingjusama ævi og ástríka með einu foreldri.

En í þessari umræðu eru skilgreiningaratriði sem þurfa að vera mjög á hreinu og því mikilvægt að við löggjöf sé ekki hrapað að niðurstöðum. Það þýðir ekki í mínum huga að útiloka beri þann möguleika að einstæðar mæður hafi möguleika til tæknifrjóvgunar. Langt í frá.

[16:54]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mig langaði að benda hv. þm. Bjarna Harðarsyni á að eins og lögin eru í dag geta lesbísk pör t.d. farið í tæknifrjóvgun. Kona sem er í lesbísku sambandi getur farið í tæknifrjóvgun og þar með eignast barn sem veit ekki hver hinn líffræðilegi faðir er. (**BjH:** Það er slæmt.)

Hið sama má segja um gagnkynhneigð pör. Þar er farið í lokaðan sæðisbanka (**BjH:** Það er líka slæmt.) og barnið elst upp með föður og móður en veit aldrei hver þess eiginlegi líffræðilegi faðir er. Það er mjög athyglisvert að hugsa um tölulegar staðreyndir í þessum efnum. Við erum að tala um rétt barna til þess að vita um líffræðilegan föður. Allar rannsóknir benda til þess í Svíþjóð að um 10% barna séu rangfeðruð. Líða þau börn fyrir það og hvaða rétt eiga þau?

Það eru svo margar spurningar sem vakna með þeirri hugmynd að börn verði að alast upp með sínum líffræðilega föður og sinni líffræðilegu móður. Við búum í samfélagi

sem rúmar sem betur fer miklu fjölbreyttara litróf en það og svo sannarlega börn, eins og margar rannsóknir staðfesta, sem lifa hamingjusömu og ástríku lífi. Málið snýst um það hversu tilbúnir foreldrarnir eru til að sinna hlutverki sínu, annaðhvort einir eða með öðrum — móðir getur verið einstæð um einhvern tíma, fundið svo ástina og fundið barni sínu annað foreldri. Þetta eigum við að líta á. Það er þannig sem allir einstaklingar eiga að hafa sama rétt í þessu máli.

[16:56]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir umræðuna. Hún hefur verið bæði málefnaleg og fróðleg. Það er ánægjulegt hvað þingmenn hafa mikinn áhuga á málaflokknum þó svo að menn hafi kannski farið að ræða önnur mál sem þó tengjast þessu — kannski var það meira áberandi undir lok umræðunnar. En það mál var einnig áhugavert og kem ég að því hér á eftir.

Ég skil þingmenn svo að þeir séu alla jafna mjög jákvæðir gagnvart því máli sem sett er fram í frumvarpinu. Það eru hins vegar ýmis álitaefni sem menn vilja fara vel yfir og þá sérstaklega í þeirri þingnefnd sem um málið fjallar. Hv. þm. Ásta Möller, sem er formaður heilbrigðis- og trygginganefndar, fór yfir vilja nefndarinnar til að fara nákvæmlega yfir þessi mál sem upp komu. Mér sýnist sem svo að hv. heilbrigðis- og trygginganefnd hafi ágætan tíma til að fara yfir málið og það er sjálfsagt og eðlilegt. Eins og þingmenn komu inn á eru margir fletir á þessu. Hér er um að ræða siðferðisleg málefni sem upp koma vegna þess að við getum gert miklu meira nú en við gátum gert áður og við eigum eðli málsins samkvæmt að skoða hlutina gaumgæfilega.

Hv. þm. Ásta Möller bar líka fram fyrirspurn til mín sem margir endurtóku. Fyrirspurnin gekk í stuttu máli út á það hvort ég væri fylgjandi því að einhleypar konur gætu fengið tæknifrjóvgun og hvenær menn mundu þá sjá einhverja niðurstöðu í því máli, hvort sem það yrði í frumvarpsformi eða öðru. Flestir þeir sem síðar töluðu vöktu annaðhvort máls á þessu eða spurðu mig sambærilegrar spurningar.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson, sem hefur verið að vinna í þessu máli sem þingmannamáli nokkuð lengi, hafði farið þess á leit við mig að ég svaraði fyrirspurn um þetta mál núna á næstunni. Eftir því sem ég best veit hafði hann ekki tækifæri til að gera það í þessari viku. En hann hefur haft mikinn áhuga á því, eins og hv. þingmenn Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Guðfríður Lilja Grétarsdóttir og Þuríður Backman — ég gleymi kannski einhverjum — að einhleypum konum verði leyft að fara í tæknifrjóvgun.

Eins og kom fram í umræðunni og var tilkynnt í fjölmiðlum setti ég fyrir nokkru nefnd á laggirnar til þess m.a. að skoða þetta mál sérstaklega því að minn vilji er skýr. Ég tel að einhleypum konum eigi að vera heimilt að fara í tæknifrjóvgun. Eftir að hafa farið yfir það mál sé ég engin efnisleg rök gegn því. Ég held að við þurfum ekkert að eyða löngum tíma í það. Ef það kallar á breytingu á lögum á slíkt frumvarp að geta verið tilbúið á vorþingi af minni hálfu. Ef við þurfum að gera þetta með öðrum hætti er að sjálfsögðu hægt að vinna það jafnvel enn hraðar.

Ég vona að ég svari spurningu hv. þm. Ástu Möller og annarra nógu skýrt hvað þetta varðar. Að sjálfsögðu er í þessu eins og öðru í nokkur horn að líta og þess vegna fjallar nefndin m.a. um þetta. Það þarf að skoða ýmislegt. En miðað við hve langt við erum komin, og það hefur komið fram í umræðunni, skýtur það skökku við að einhleypum konum sé ekki heimilt að fara í tæknifrjóvgun.

Það er alveg rétt, sem hér hefur komið fram, að fólk hefur ekki endalausan tíma og sérstaklega ekki konur hvað þetta varðar. Engin ástæða er til að eyða löngum tíma í þetta. Ef málið þarf að fara í gegnum þingið vonast ég til að þingmenn vinni það vel eins og önnur mál sem hér eru lögð fram.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

[17:01]

Útbýting:

Almannatryggingar o.fl., 195. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 210.

Móttaka og vernd flóttafólks og hælisleitenda, 200. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 215.

Reglur Evrópusambandsins á sviði orkumála, 201. mál, fsp. SJS, þskj. 216.

Málefni aldraða, 1. umr.

Stjfrv., 143. mál (gjald í Framkvæmdasjóð). — Þskj. 152.

[17:02]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um málefni aldraða, nr. 125/1999.

Í frumvarpinu er lagt til að gjald í Framkvæmdasjóð aldraða verði hækkað um 12,5%, eða úr 6.314 kr. í 7.103 kr. Hækkunin er vegna verðlagsbreytinga en byggingarvísitalan hækkaði um 12,5% á tímabilinu desember 2005 til desember 2006.

Framkvæmdasjóður aldraða fær tekjur af sérstöku gjaldi sem skattstjórar leggja á þá sem skattskyldir eru samkvæmt lögum um tekjuskatt og eignarskatt. Úr sjóðnum eru m.a. veittir styrkir til byggingar öldrunarstofnana. Samstarfsnefnd um málefni aldraða á að stjórna sjóðnum og gera árlega tillögur til heilbrigðis- og tryggingaráðherra um úthlutun úr honum.

Virðulegi forseti. Ég tel brýnt að þetta frumvarp hljóti afgreiðslu á haustþingi þannig að það fylgi fjárlagafrumvarpi. Ég leyfi mér að leggja til að frumvarpinu verði vísað til heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[17:04]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Hér er um árlegt frumvarp að ræða. Ég vil minna á hugmynd sem ég hef áður komið fram með, þ.e. að þessi nefskattur verði settur inn í persónuafsláttinn og hann lækkaður sem því nemur. Það kæmi nákvæmlega eins út.

Það væri í anda einfalds Íslands að gera það þannig í stað þess að hafa heila lagasetningu utan um einn lítinn skatt, sem er mjög lágur þess utan. Auk þess mætti setja nýtilkomið útvarpsgjald inn í persónuafsláttinn líka. Þá væri Ísland orðið enn þá einfaldara.

[17:04]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það er bundið í lög að ákveða þennan nefskatt á ári hverju, að hann hækki ekki sjálfkrafa heldur komi fram tillaga og frumvarp á hverju ári þar sem Alþingi samþykki breytingar á nefskattinum. Ég er sammála því að hækka nefskattinn sem þessu nemur um 789 kr. á hvern gjaldanda og gjaldið verði kr. 7.103 kr. á hvern gjaldanda á árinu 2008.

Hæstv. forseti. Ég vildi eingöngu nefna að það er ánægjulegt að nú skuli sjóðurinn eingöngu notaður til framkvæmda, þ.e. til bygginga og breytinga á hjúkrunarheimilum í stað þess sem áður var, frá því að vera hreinn framkvæmdasjóður. Frá því að hann var stofnaður var því miður smám saman farið að seilast í þennan sjóð. Fyrir þremur árum eða svo var helmingi sjóðsins varið til styrktar á rekstri hjúkrunarheimila. Það var mjög bág staða og við finnum enn fyrir því að uppbygging hjúkrunarheimila hefur ekki verið eins og þurft hefur á að halda. Það sýna biðlistar og erfiðleikar á mörgum stöðum við að fá pláss fyrir aldraða á hjúkrunarheimilum. Takmörkun sjóðsins við framkvæmdir er í sjálfu sér mjög góð og mjög þörf eins og ástandið er í dag.

Ég vil, hæstv. forseti, benda á að á mörgum stöðum er viðhald fasteigna orðið mjög bágborið og brýnt að fara í viðhald og meiri háttar viðgerðir. Framkvæmdasjóðurinn er hins vegar ekki ætlaður til viðhaldsframkvæmda, gera við þök, lagnir og annað sem þarf að gera á eldri byggingum. Ég tel brýnt að gera úttekt á því hvað það mundi kosta fyrir ríkissjóð að mæta þörfinni fyrir viðhald á hjúkrunarheimilum.

Í framhaldinu er rétt að minnast á að þetta þyrfti auðvitað að gera hjá öllum opinberum byggingum. Þær eru margar hverjar að grotna niður.

[17:07]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka fyrir þessi viðbrögð. Ræða hv. þm. Péturs Blöndals ber vott um að hér er frjó hugsun á ferð og menn hviki ekki frá þeim markmiðum sem við eigum öll að hafa. Það eru hér ágætis hugmyndir sem menn ættu að skoða af fullri alvöru.

Varðandi ræðu hv. þm. Þuríðar Backman þá er hárrétt hjá þingmanninum að gera má ýmislegt í viðhaldi á ýmsum stofnunum, ekki bara sem snúa að þessu heldur og að heilbrigðisráðuneytinu. Ég á von á því að við munum stíga einhver skref í því fyrr en seinna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, 1. umr.

Stjfrv., 182. mál (brottfall laganna). — Þskj. 195.

[17:09]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um brottfall laga nr. 39/1964, um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra.

Lög um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra voru fyrst sett árið 1949 en voru endurútgefin árið 1964. Lögin eru því komin til ára sinna og tákn þess tíma er þau voru samin. Ég mun hér á eftir gera nánari grein fyrir ákvæðum annarra laga sem nú taka til þeirra einstaklinga sem lög nr. 39/1964 gilda jafnframt um.

Í lögum nr. 39/1964 er gert ráð fyrir að áfengisvarnanefnd eða áfengisvarnaráðunautur sé til staðar í hverju sveitarfélagi sem hafi það hlutverk að aðstoða yfirvöld við að halda hlýðni við áfengislög og jafnframt að vinna gegn ólöglegri meðferð áfengis. Samkvæmt lögunum ber lögreglu að tilkynna til áfengisvarnanefndar eða áfengisvarnaráðunauts nöfn þeirra einstaklinga sem handteknir hafa verið vegna ölvunar með skömmu millibili. Með lögum um áfengis- og vímuvarnaráð, var áfengis- og vímuvarnaráð stofnað í samræmi við aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar í fíkniefna-, áfengis- og tóbaksvörnum. Í dag starfar áfengis- og vímuvarnaráð hjá Lýðheilsustöð sem fagráð og hefur tekið við að hluta því starfi sem áður var falið áfengisvarnanefndum og áfengisvarnaráðunautum, þ.e. því hlutverki að efla og styrkja áfengis- og vímuvarnir og sinna eftirliti með því að ákvæðum laga og reglugerðum um áfengis- og vímuvarnir sé fylgt.

Bein afskipti af drykkjusjúkum, eins og gert er ráð fyrir í lögunum, hafa ekki átt sér stað síðan áfengis- og vímuvarnaráð var stofnað. Gert er ráð fyrir í lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga að hún veiti aðstoð við áfengissjúka og sjái um vímuefnavarnir. Af framansögðu verður ráðið að áfengis- og vímuvarnaráð og félagsþjónusta í sveitarfélögum sinni því hlutverki í dag sem áfengisvarnaráðunautum og áfengisvarnanefndum var falið áður fyrr með lögum nr. 39/1964.

Í lögum um nr. 39/1964 er gert ráð fyrir að meðferð drykkjusjúkra skuli vera í höndum lækna, sjúkrahúsa, heilsuverndarstöðva eða annarra stofnana, sem til þess hafa hlotið sérstakt leyfi heilbrigðisstjórnarinnar og háðar eru eftirliti hennar. Í lögum um heilbrigðisþjónustu er byggt á því grundvallarsjónarmiði að haldið skuli uppi öflugu opinberu heilbrigðiskerfi sem allir landsmenn eiga jafnan aðgang að óháð efnahag og búsetu. Jafnframt er með lögunum tryggt virkt eftirlit með heilbrigðisþjónustu og gæðum hennar. Lög um heilbrigðisþjónustu hafa því að geyma mun sterkari ákvæði er varða heilbrigðisþjónustu sem veitt er drykkjusjúkum en lög nr. 39/1964 gera.

Í lögum nr. 39/1964 er gert ráð fyrir að þeir sem sviptir hafa verið sjálfræði vegna drykkjusýki skuli teknir til hælisvistar. Hælisvistun drykkjusjúkra, eins og gert er ráð fyrir í lögum nr. 39/1964, þekkist ekki í dag né heldur að sjúklingur með drykkjusýki sé sendur í áfengis- og vímuefnameð-

ferð án hans samþykkis, enda þykir slíkt ekki vænlegt til árangurs.

Samkvæmt lögræðislögum er heimilt að svipta mann lögræði með úrskurði dómara ef þörf krefur ef hann sökum ofdrykkju eða ofnotkunar ávana- og fíkniefna er ekki fær um að ráða persónulegum högum sínum eða fé. Er því að uppfylltum skilyrðum lögræðislaga unnt að vista drykkjusjúkan mann tímabundið á geðdeildum sjúkrahúsa. Samkvæmt lögræðislögum er heimilt að svipta mann lögræði með úrskurði dómara ef þörf krefur ef hann sökum ofdrykkju eða ofnotkunar ávana- og fíkniefna er ekki fær um að ráða persónulegum högum sínum eða fé. Að uppfylltum skilyrðum lögræðislaga er unnt að vista drykkjusjúkan mann tímabundið á geðdeildum sjúkrahúsa.

Samkvæmt lögum nr. 39/1964 er ríkinu heimilt að veita styrki til bæjarfélaga og samtaka sem starfa að bindindis- og líknarmálum og reisa og reka á sinn kostnað hæli til aðhlynningar og lækninga á drykkjusjúku fólki. Til slíkra stofnana eru m.a. veittir styrkir úr Forvarnasjóði (áður gæsluvistarsjóður) samkvæmt lögum um gjald af áfengi og tóbaki. Í dag starfar Forvarnasjóður á grundvelli laga um Lýðheilsustöð. Samkvæmt lögum um Lýðheilsustöð kemur það í hlut Lýðheilsustöðvar að ráðstafa fé úr Forvarnasjóði til verkefna á sviði áfengis- og vímuvarna í samráði við ráðherra, að fengnum tillögum áfengis- og vímuvarnaráðs. Með hliðsjón af framansögðu er nauðsynlegt að ákvæði um gæsluvistarsjóð í lögum nr. 39/1964 verði felld brott.

Hæstv. forseti. Í ræðu minni hef ég í stórum dráttum farið yfir ástæður þess að ég legg fram þetta frumvarp en megintilgangurinn er að fella brott lög sem stangast á við önnur lög um þjónustu við þennan hóp fólks. Ég tel mikilvægt að frumvarpið nái fram að ganga á þessu þingi og leyfi mér því, virðulegi forseti, að leggja til að frumvarpinu verði vísað til heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[17:13]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel rétt að nýr hæstv. heilbrigðisráðherra haldi áfram að taka til í lagakistunni og skoða lög sem eru orðin úrelt eða stangast á við önnur lög, líkt og gert er í þessu frumvarpi til laga um brottfall um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra. Meðal annars texti frumvarpsins bendir til þess að lögin séu orðin nokkuð gömul.

Ástæðan fyrir því að ég tek til máls varðandi þetta frumvarp, sem ég tel ljóst að verði afgreitt á þinginu og hugsanlega án mikillar umræðu, er að hjá mér vöknuðu spurningar varðandi áfengisvarnanefndir þær sem hafa verið starfræktar eða ættu að hafa verið starfræktar hjá sveitarfélögunum, hversu virkar sem þær hafa verið. Þar hafa a.m.k. verið til staðar tæki innan hvers sveitarfélags og leiðir til að vera á varðbergi gagnvart breytingu á sölu og neyslu í hverju sveitarfélagi. Nú eru nefndirnar hugsanlega komnar inn í félagsmálanefndir, allt eftir skipulagi hvers sveitarfélags. Þau eru hluti af forvörnum eða félagsþjónustu, hvernig svo sem hvert sveitarfélag setur fram sína skipulagsskrá.

Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji að þetta fyrrverandi hlutverk áfengisvarnanefnda, að vera á varðbergi og umsagnaraðili, t.d. varðandi fjölgun áfengisútsalna eða þess innan málaflokksins sem komið getur inn á borð hvers sveitarfélags, þurfi ekki í lögum um sveitarfélög, lögum um félagsþjónustu eða einhvers staðar annars staðar, að eiga sérstakt ákvæði til að styrkja þennan þátt til þess að standa vaktina í hverju sveitarfélagi fyrir sig.

[17:17]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg hárrétt sem kemur hér fram hjá hv. þm. Þuríði Backman, að hér er verið að taka til í lagakistunni. Hv. þingmaður spyr mig vítt og breitt um málið. Því er skemmst frá að segja að ég er fylgjandi sjálfstæði sveitarfélaga, ég tek það alvarlega og mér finnst í rauninni að við hér á hinu háa Alþingi göngum oft og tíðum kannski of langt í því að hafa vit fyrir sveitarfélögum. Ég er því fylgjandi að þau hafi sem mest um sín mál að segja og mikið af þeim ákvörðunum sem við höfum tekið hér ætti að færa inn á vettvang sveitarfélaganna. Ég hef í undirbúningi nokkuð sem ég vil kalla heilsustefnu og þá hef ég hugsað mér að taka yfir það sem tengist forvörnum og byggja á því sem hefur gengið vel.

Útflutningur okkar Íslendinga hefur komið fram í umræðum um ýmis mál og nú má segja að við séum með útflutning á þessum hlutum, þ.e. forvörnum. Það hefur komið til vegna þess að hér hafa menn borið gæfu til að vinna saman, þ.e. stefnumótunaraðilarnir. Þeir eru í þessu tilfelli stjórnmálamenn, þeir sem koma að forvörnum, t.d. íþróttafélög og frjáls félagasamtök og skólar og aðrir slíkir og rannsóknaraðilar.

Við Íslendingar eigum mjög góðar rannsóknir og betri en aðrar þjóðir, t.d. um áfengis- og vímuefnanotkun og ýmislegt annað meðal grunnskólabarna. Það er skemmst frá því að segja að það hefur náðst árangur í Reykjavíkurborg miðað við aðrar borgir víðs vegar í Evrópu, af því að við erum náttúrlega ekki ein á báti varðandi þessi verkefni og það er vegna þess að menn hafa unnið þetta saman. Því ef menn ætla að ná árangri í forvörnum þá verða aðilar að vinna saman, fjölskyldan, skólinn, frjálsu félagasamtökin og aðrir. Menn verða líka að hafa raunverulegar upplýsingar til þess að vita hvernig gengur og það verður að vera hægt að mæla aðgerðirnar sem farið er í, og af því að við höfum gert það þá höfum við náð árangri á undanförnum áratug sem ég veit ekki til að aðrar þjóðir hafi náð. Og í þessu tilfelli aðrar borgir.

Þannig lít ég á þessi mál, ég vil heimfæra þessa aðferðafræði yfir á fleiri þætti og yfir á fleiri svið. Ég mun kynna það og ég hóf strax undirbúning að því þegar ég tók við sem heilbrigðisráðherra. Þetta var eitt af því fyrsta sem ég lagði áherslu á, það voru forvarnir. Ég vil kannski setja þær undir nokkuð sem heitir heilsustefna sem felst í því að reyna að líta ekki eingöngu á málin með þeim hætti að heilbrigðisþjónusta sé til þess að gera við þegar eitthvað kemur upp á hjá okkur, heldur eigum við að líta á hlutina þannig að við viljum að hér séu sem heilbrigðastir einstaklingar og við þurfum að hugsa fyrir því. Því mikið af ógnum herja á okkur sem voru ekki til staðar áður, lýðheilsusjúkdómar. Við þekkjum verkefnin sem við flokkum undir hinar hefðbundnu forvarnir, t.d. áfengis- og vímuefnanotkun og tóbaksnotkun, offitu og hreyfingarleysi og ýmsir aðrir sjúkdómar sem við eigum að setja undir þennan hatt og skipuleggja okkur út frá.

Nú veit ég ekkert hvort hv. þingmaður er einhverju nær

um það sem hún spurði um en fyrirspurn hv. þingmanns kveikti í mér vegna þess að ég er afskaplega mikill áhugamaður um þessi mál og hef á þeim mjög sterkar skoðanir. Ég hef verið að vinna að þeim frá fyrsta degi eftir að ég kom inn í ráðuneytið og ég mun leggja fram mínar hugmyndir, bæði á næstunni og eftir því sem lengra líður og ég vonast til að við náum góðum árangri í þessu málum sem ég veit að við erum öll sammála um.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Fjármálafyrirtæki, 1. umr.

Stjfrv., 181. mál (starfsleyfi). — Þskj. 194.

[17:22]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki. Með því eru lagðar til breytingar á 3. og 4. gr. laga nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki.

Á nýliðnu löggjafarþingi voru samþykkt á Alþingi lög nr. 111/2007, um breytingar á lagaákvæðum um fjármálafyrirtæki og fleira. Með lögunum var innleidd hér á landi tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/39/EB frá 21. apríl 2004 um markaði fyrir fjármálagerninga, svokölluð MiFID-tilskipun, sem var mikil að vöxtum og varð hér að lögum á sumarþinginu. Samhliða lögum nr. 111/2007 voru sett ný lög um kauphallir, nr. 110/2007, og ný lög um verðbréfaviðskipti, nr. 108/2007. Lög nr. 111/2007 tóku gildi 1. nóvember sl.

Lög nr. 111/2007 fólu m.a. í sér breytingu á 3. mgr. 3. gr. laga nr. 161/2002, sem kveður á um undanþágu tiltekinna aðila frá leyfisskyldri starfsemi. Þegar sú breyting tekur gildi verða rekstrarfélög verðbréfasjóða og annarra sjóða um sameiginlega fjárfestingu undanskilin gildissviði laga nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki, en það fer gegn öðrum ákvæðum laganna sem hafa þvert á móti að geyma ýmis ákvæði er varða slík rekstrarfélög.

Lög nr. 111/2007 fólu jafnframt í sér breytingu á 6. tölulið 1. mgr. 3. gr. laga nr. 161/2002 sem mælir fyrir um hvaða starfsemi er starfsleyfisskyld samkvæmt lögum. Stafliðum 6. töluliðar 1. mgr. var fjölgað en við þá breytingu riðlaðist röð stafliða ákvæðisins frá því sem áður var. Við setningu laga nr. 111/2007 láðist hins vegar að gera ráð fyrir þessari breytingu í 7. tölulið 1. mgr. 4. gr. laganna nr. 161/2002 sem vísar til stafliðar í 6. tölulið 1. mgr. 3. gr. sömu laga.

Úr ofangreindum ágöllum er brýnt að bæta og er frumvarpið lagt fram í þeim tilgangi og er því mjög lítils háttar en nauðsynleg breyting á þessum lögum.

[17:24]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Það mál sem við hér ræðum er að mér skilst ákveðin mistök sem hafa orðið í lagasetningu hér á hinu háa Alþingi. Og ég segi hér á hinu háa Alþingi því að það er Alþingi sem setur lög en ekki ráðuneytin. Þetta kannski varpar ljósi á þann vanda sem við stöndum frammi fyrir, að flest frumvörp sem Alþingi samþykkir sem lög eru samin utan Alþingis og nefndirnar hafa oft ekki nægan tíma eða næga þekkingu eða fá ekki nægilega mikinn mannafla til að fara ofan í málin. Þetta er mjög miður vegna þess að það á náttúrlega ekki að gerast að menn geri slík mistök í lagasetningu.

Ég held að það væri brýnt, eins og aðrir hafa svo sem nefnt, að Alþingi komi meira að lagasetningu og lagasmíð þegar verið er að innleiða ályktanir Evrópusambandsins og tilskipanir, þannig að Alþingi sé meira meðvitað um hvað er að gerast og hverju þarf að breyta. Núna kemur þetta eiginlega inn sem pakki af mjög óskiljanlegum texta sem oft þarf að liggja mjög lengi yfir til þess að átta sig á samhengi hlutanna.

Það er einmitt það sem við erum að fjalla um hér, við erum að breyta ákveðnum ákvæðum í frumvarpi um fjármálafyrirtæki sem var sett upp á sínum tíma, ekki fyrir mjög löngu síðan sem tilskipun frá Evrópusambandinu. Ég vil bara taka það fram að mér þykir mjög miður að þessi mistök skuli hafi verið gerð.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Sértryggð skuldabréf, 1. umr.

Stjfrv., 196. mál (heildarlög). — Þskj. 211.

[17:27]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um sértryggð skuldabréf. Frumvarpið er 196. mál þingsins, á þskj. 211. Á síðari árum hefur orðið mikil breyting á skuldabréfamarkaðnum í Evrópu. Hefur hennar einkum gætt í stóraukinni útgáfu sértryggðra skuldabréfa. Þannig er talið að í árslok 2005 hafi útistandandi sértryggð skuldabréf í Evrópu numið um 1.800 milljörðum evra.

Með aukinni útgáfu sértryggðra skuldabréfa hefur þörfin fyrir setningu laga um útgáfu þeirra aukist verulega. Í mars 2006 höfðu öll ríki Vestur- og Mið-Evrópu, utan Íslands, Bretlands, Hollands, Belgíu, Hvíta-Rússlands, Eistlands og ríkja sem áður tilheyrðu Júgóslavíu, sett löggjöf um sértryggð skuldabréf. Unnið hefur verið að setningu löggjafar í Eistlandi, Hollandi, Bretlandi og Slóveníu. Frumvarp þetta er að hluta til byggt á nýlegum sænskum lögum um sama efni.

Í stuttu máli er sértryggt skuldabréf fjármálagerningur sem ber öll helstu einkenni skuldabréfs, þ.e. er skrifleg, einhliða og óskilyrt skuldarviðurkenning, með öðrum orðum loforð um að greiða tiltekna peningafjárhæð á einum eða fleiri gjalddögum. Sama lýsing á við um önnur skuldabréf. Skuldabréf eru ýmist með eða án tryggingar. Algengustu tryggingar skuldabréfa eru veð eða ábyrgðir einstaklinga eða lögaðila. Sértryggð skuldabréf eru hins vegar ekki tryggð með eiginlegu veði og heldur ekki með sérstakri ábyrgðaryfirlýsingu þriðja manns, þriðja aðila. Sértryggð

skuldabréf njóta sérstaks tryggingaréttar í tryggingasafni. Sá réttur, verði frumvarp þetta að lögum, fullnægir skilgreiningu á veðrétti samkvæmt 1. tölulið 1. gr. laga um samningsveð, nr. 75/1997. Þar sem útgefandi hins sértryggða skuldabréfs hefur sjálfur vörslur tryggingasafnsins svipar sértryggðu skuldabréfi, sem hefur sérstakan tryggingar- og fullnusturétt í tryggingasafni, til skuldabréfs sem tryggt er með sjálfsvörsluveði í lausafé, sbr. III. kafla laga um samningsveð.

Í frumvarpi þessu er þó lagt til að ýmsar efnisreglur í lögum um samningsveð gildi einnig um sértryggð skuldabréf. Í frumvarpinu er einnig lagt til að sérstakar reglur gildi um vörslur og skráningu tryggingasafns þess, sem er til tryggingar og fullnustu sértryggðum skuldabréfum. Þá er lagt til að réttindum þeim, sem sértryggt skuldabréf hefur í tryggingasafni, þurfi ekki að þinglýsa.

Lagt er til í frumvarpi þessu að lögfestar verði sérstakar reglur um greiðslur af sértryggðu skuldabréfi ef útgefandi fær greiðslustöðvun og jafnframt að tryggingasafn og greiðslur úr því af sértryggðu skuldabréfi séu undanþegnar riftunarreglum í XX. kafla laga um gjaldþrotaskipti o.fl., nr. 21/1991, og að ýmsar sérreglur gildi um tryggingasafnið og greiðslur úr því ef til gjaldþrots útgefanda sértryggðs skuldabréfs kemur.

Allt er þetta háð því að sérstakt leyfi Fjármálaeftirlitsins fáist til útgáfu sértryggðs skuldabréfs og að sá er um það sækir uppfylli tilteknar kröfur um fjárhagsstöðu og fleira. Þá þarf útgefandi að halda skrá um eignir í tryggingasafni og hann þarf að sæta eftirliti sjálfstæðs skoðunarmanns sem Fjármálaeftirlitið skipar. Hinn sjálfstæði skoðunarmaður á bæði að fylgjast með að eignir þær sem standa að veði fyrir skuldabréfum í tryggingasafni og svonefndar staðgöngutryggingar uppfylli tilteknar kröfur. Á tryggingasafnið því að vera tryggilega afmarkað frá öðrum eignum útgefandans. Fjármálaeftirlitið hefur svo samkvæmt tillögum frumvarpsins heildareftirlit með þessum þætti í starfsemi viðskiptabanka, sparisjóða og lánafyrirtækja eins og hverri annarri starfsemi þeirra.

Útgefandi, sem getur verið viðskiptabanki, sparisjóður eða lánafyrirtæki, getur haft ríka hagsmuni af því að fá leyfi til að gefa út sértryggð skuldabréf. Fasteignaveðlán eru almennt veitt til langs tíma, allt að 40 ára. Fjármögnun þeirra af hálfu viðskiptabanka, sparisjóða eða lánafyrirtækja hefur þó til þessa að miklu leyti farið fram á skammtímamarkaði. Það er því mikilvægt fyrir útgefandann að geta jafnað og dregið úr vaxtaáhættu sinni til lengri tíma litið með útgáfu sértryggðra skuldabréfa, jafnvel þótt sú útgáfa sé ekki til jafnlangs tíma og tryggingasafn það sem stendur til tryggingar og fullnustu á skuldabréfinu.

Verði frumvarpið að lögum ættu því að vera forsendur fyrir því af hálfu þeirra sem veita langtímalán að lækka vexti lánanna.

Sértryggð skuldabréf auka enn fremur valkosti fjárfesta til lengri tíma, svo sem ýmissa stofnanafjárfesta, lífeyrissjóða og líftryggingafélaga. Sértryggð skuldabréf yrðu því, ef frumvarp þetta verður að lögum, nýr og öruggur valkostur sem að öllu jöfnu getur fengið sjálfstætt mat matsfyrirtækja.

Þess vegna er mjög mikilvægt að frumvarpið verði afgreitt og verði að lögum af því að þetta bætir stöðu banka og lánastofnana til að fjármagna sig til að endurlána, t.d. til húsnæðislána þar sem nú er mikið rætt um þá vaxtahækkun sem þar hefur átt sér stað. Þetta ætti að bæta stöðu bankanna til að bjóða upp á lán á lægri vöxtum til lengri tíma.

Að lokinni þessari umræðu óska ég eftir því að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. viðskiptanefndar.

[17:33]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Hér er á ferðinni mjög athyglisvert frumvarp sem gerir lánamarkaðinn og fjármálamarkaðinn skilvirkari en verið hefur. Það er hlutverk fjármálamarkaðar að flytja peninga frá sparifjáreigendum, í grunninn, til lántakenda þannig að lántakendur ráði við stærri framkvæmdir en ella væri mögulegt. Margar af stærstu framkvæmdum mannkynsins væru gjörsamlega óhugsandi án virks og öflugs lánamarkaðar.

Það er mikilvægt að lánamarkaðurinn vinni skilvirkt. Til að útrýma algengum misskilningi vil ég benda á að bankar eru yfirleitt ekki sparifjáreigendur. Þeir taka í rauninni ekki vextina heldur eingöngu vaxtamun. Það er einmitt sá vaxtamunur sem menn geta lækkað með því að koma inn með nýja tækni á lánamarkaðinn sem gerir lánveitingarnar síður áhættusamar því stór hluti af vaxtamun og vöxtum yfirleitt er fyrir áhættu, ekki sem leiga á fjármagni. Það eru eiginlega grunnvextirnir, vextir ríkisskuldabréfa, sem eru grunnurinn að áhættulausum fjárfestingum.

Fyrirkomulagið sem hér er talað um, um sértryggð skuldabréf, er nýtt tæki sem er reyndar hefur verið notað en án lagastuðnings á Íslandi. Það gerir lánamarkaðinn enn skilvirkari, lækkar vaxtamun en það er sá kostnaður sem bankarnir taka af sparisjóðseigendum eða lántakendum eftir atvikum og menn ættu að skoða það. Ég reikna með því að vaxtamunurinn í sértækum skuldabréfum geti orðið afskaplega lágur.

[17:35]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek eindregið undir túlkun hv. þingmanns á frumvarpi þessu. Ég held að það mundi skipta heilmiklu máli upp á lánamarkaðinn. Eins og hv. þingmaður sagði á það að geta lækkað vaxtamuninn og mikilvægt er að útgefandinn, eins og ég gat um áðan, geti jafnað og dregið úr sinni vaxtaáhættu til lengri tíma. Útgáfa á sértryggðum skuldabréfum verður svo sannarlega til þess með þeim afleiðingum að slík langtímalán og vextir af þeim ættu að geta lækkað umtalsvert. Þess vegna er þetta mikið framfaramál og vonandi að það nái í gegn á sama tíma og umræðan í samfélaginu er hávær um að vextir á langtímalán og húsnæðislán séu að hækka.

Ég er sannfærður um að gangi þetta frumvarp í gegn og verði að lögum þá bæti það verulega stöðu banka og lánastofnana til að verða sér úti um fjármagn til að fjármagna starfsemi sína og endurlána viðskiptavinum sínum á lægri vöxtum en ella.

Þannig getur þetta frumvarp unnið gegn þeirri þróun sem verið hefur uppi á íslenskum húsnæðislánamarkaði á

allra síðustu vikum, að vextir hafa hækkað verulega frá því að bankarnir komu inn á íbúðalánamarkaðinn árið 2004, þegar þeir buðu ódýrt lánsfé á rúmlega 4% vöxtum. Nú er lánsfé bankanna almennt komið yfir 6% vexti þannig að hækkunin er veruleg. Þetta frumvarp getur bætt stöðu lánastofnana til að bjóða hagstæðari lán til lengri tíma.

[17:37]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta var nú eiginlega ekki andsvar. Þetta var meðsvar ef eitthvað er. En ég hjó eftir því að hæstv. viðskiptaráðherra talaði um að bankarnir gætu veitt ódýrari lán. Það er ekki bara hlutverk fjármálamarkaðarins að veita ódýr lán til lántakenda. Honum er einnig ætlað að borga háa vexti til sparifjáreigenda. Það er hin hliðin á peningnum.

Þegar Seðlabankinn hækkar vexti í landinu er hann í rauninni að hvetja menn til að hætta að taka lán og fara að spara, verða sparifjáreigendur. Það er meginmarkmiðið, að draga úr neyslu með þeim hætti að í staðinn fyrir að kaupa flatskjá, jeppa eða fara í utanlandsferð, þá leggi menn peningana fyrir og nýti sér háu vextina hjá lánastofnuninni. Það er ekki bara hlutverk bankanna að veita ódýr lán heldur líka að borga háa innlánsvexti, þ.e. taka lítinn vaxtamun.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Tekjuskattur, 1. umr.

Frv. LB o.fl., 42. mál (íþróttastyrkir og heilsuvernd). — Þskj. 42.

[17:38]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt með síðari breytingum. Flutningsmenn eru ásamt mér hv. þm. Gunnar Svavarsson, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir og Kristinn H. Gunnarsson.

Megintilgangur þessa frumvarps er að stuðla að betri heilsu landsmanna með þátttöku atvinnurekanda í kostnaði sem aftur ætti að leiða til lægri útgjalda ríkissjóðs til heilbrigðismála.

Með frumvarpinu er lagt til að kostnaður sem lögaðili ber og miðar að því að tryggja heilsu starfsmanna, svo sem með forvarnaraðgerðum, læknisskoðunum og framlögum til starfsmanna til íþróttaiðkunar, verði frádráttarbær frá skatti.

Meginregla skattalaga um frádrátt frá tekjum af atvinnurekstri felur í sér að heimilt er að draga frá tekjum rekstrarkostnað, þ.e. þau gjöld sem eiga á árinu að ganga til að afla teknanna, tryggja þær og halda þeim við. Helstu frádráttarliðir eru síðan taldir upp í lögunum en sú upptalning er engan veginn tæmandi og er í mörgum tilvikum matsatriði hvað fallið getur þar undir þegar lagaákvæðum sleppir.

Ekki hefur verið litið á greiðslur vinnuveitanda til starfsmanna vegna íþróttaiðkunar sem frádráttarbæran rekstrarkostnað nema hann sé gefinn upp á launamiðum sem hlunnindi starfsmanna. Sú niðurstaða er þó engan veginn óumdeilanleg þar sem hagsmunir vinnuveitanda af því að starfsmenn séu við góða heilsu eru ótvíræðir. Heilbrigðir og hraustir starfsmenn eru líklegir til að skila meiri tekjum til fyrirtækja og gildir þá einu á hvaða sviði það er. Kostnaður vegna starfsmannahalds minnkar því að gera má ráð fyrir minni veikindum ef starfsmenn stunda holla hreyfingu.

Samkvæmt framansögðu má vissulega halda því fram að peningar sem varið er til heilsueflingar séu til þess fallnir að afla tekna, tryggja þær og halda þeim við. Með hliðsjón af þessu er ekki óeðlilegt að mörg fyrirtæki hafa séð sér hag í því að hvetja og styrkja starfsmenn sína til að stunda líkamsrækt af einhverjum toga.

Frumvarp þetta heimilar lögaðilum ekki aðeins að gjaldfæra framlög til starfsmanna sinna vegna íþróttaiðkunar heldur er gert ráð fyrir að framlög til hvers konar aðgerða sem eru til þess fallnar að efla og tryggja heilsu starfsmanna séu frádráttarbærar. Gert er ráð fyrir að ráðherra útfæri þessa heimild nánar í reglugerð.

Ávinningur af þeim lagabreytingum sem hér eru lagðar til er margþættur. Gera má ráð fyrir að vinnuveitendur verði viljugri til að bera kostnað af ýmiss konar aðgerðum sem vernda og stuðla að betri heilsu starfsmanna sem aftur skilar sér í auknu starfsþreki og meiri framleiðni. Starfsmennirnir hafa augljósan persónulegan ávinning af þessu. Ávinningur þeirra er betri heilsa og starfsþrek til vinnu sem og tómstunda auk fjárhagslegs ávinnings. Ávinningurinn ristir dýpra því að heilsuefling og hreyfing er lýðheilsumál sem stjórnvöld á hverjum tíma hljóta að gefa gaum enda er aukin hreysti landsmanna þjóðhagslega hagkvæm, t.d. með minni kostnaði heilbrigðiskerfisins. Auk þessa má ætla, eins og áður segir, að heilbrigðir og hraustir starfsmenn skili meiri tekjum til fyrirtækja sem aftur eykur skatttekjur ríkissjóðs, en það vegur upp á móti því tekjutapi sem frádráttarheimildin kann að hafa í för með sér.

Virðulegi forseti. Hér er um að ræða lítið og einfalt mál sem þó er til þess fallið að efla heilsu landsmanna og einnig, eins og lögin eru nú úr garði gerð, að tryggja jafnræði milli ríkisfyrirtækja t.d. og einkafyrirtækja. Þau fyrirtæki sem ekki greiða skatt geta vissulega stutt við slíka starfsemi einstakra starfsmanna og vissulega telst það þá til útgjalda. Á sama hátt, virðulegi forseti, held ég að slík ákvæði í lögum ættu að efla heilsu landsmanna sem yrði jafnvel til þess að draga úr kostnaði í heilbrigðiskerfinu.

Ég hef ekki haldbærar tölur um nákvæmlega hve mikið þetta þýðir í fjárhæðum. Hversu miklar tekjur eða tekjutap felast í frumvarpinu. Tekjutap er þó ólíklegt þar sem fengjum öflugri og heilsuhraustari starfsmenn. En það litla sem ég gat grafið upp um þetta gaf til kynna að hér værum við að tala um nokkrar milljónir í tekjur sem ríkið kynni að verða af þótt það sé ekki nákvæmt. Eins væri tryggt jafnræði á milli fyrirtækja því að í dag geta fyrirtæki lagt fram fjármuni í starfsmannasjóði og þannig farið fram hjá því að greiða skatt vegna hlunninda. Það er miklu eðlilegra að þetta sé allt uppi á borðinu.

Hér er um að ræða, virðulegi forseti, lítið mál sem ég held að sé til þess fallið að efla, styrkja og bæta heilsu landsmanna og framleiðni. Ég legg því til að að lokinni þessari umræðu gangi málið til efnahags- og skattanefndar.

[17:44]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Hér er á ferðinni afskaplega gott mál sem ég er á móti.

Þau eru mörg góðu málin, t.d. að fyrirtæki geti lagt til menningar- og líknarmála og dregið frá skatti, að fyrirtæki geti lagt til rannsókna- og þróunarsjóða til að geta dregið frá skatti. Sama gildir um að fella niður virðisaukaskatt af barnafötum, eða af ilskóm handa öldruðum sem er kalt á fótunum o.s.frv. Stefna undanfarins áratugar hefur verið í öndverða átt, þ.e. að gera skattkerfið einfaldara og án undantekninga. Þess vegna er ég á móti þessu góða máli.

Frú forseti. Það er mikilvægt fyrir atvinnulífið að skattkerfið sé einfalt og skattarnir lágir. Það minnkar möguleika á undanskotum og öll umsvif við skattkerfið. Það eru verðmæti í sjálfu sér að hafa einfalt skattkerfi enda sjáum við að atvinnulífið blómstrar þegar þeirri stefnu er fylgt að forðast undanþágurnar og góðu málin. Það hefur borið ávöxt. Þess vegna er ég á móti þessu góða máli.

[17:45]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það getur verið einfalt að hafa prinsipp í lífinu og leggja út af þeim á sama hátt hvert sem málið er. Hér er ekki á ferðinni að leggja fram háa styrki í þróunarsjóði heldur hugmynd til að skapa ákveðið jafnræði milli einkafyrirtækja og opinberra fyrirtækja. Framlög sem í dag renna í starfsmannasjóði eða er á annan hátt skotið undan — ekki kannski beint skotið undan en reglurnar eru þannig að þau koma ekki beint fram og hlunnindi starfsmanna eru þannig, ef ég má leyfa mér að orða það svo, falin í starfsmannasjóðum. Það er miklu eðlilegra að þetta sé uppi á borðinu. Ég hefði talið að hv. þingmaður vildi að allt væri uppi á borðinu ef undan er skilið það að birta opinber gjöld einstaklinga. Ég hefði talið að hv. þingmaður vildi hafa jafnræði með opinberum fyrirtækjum og einkafyrirtækjum auk þess sem hér er um að ræða sáralitla fjármuni miðað við þá miklu fjárfestingu sem hugsanlega gæti falist í því að efla og bæta lýðheilsu landsmanna. Ég hefði talið að hv. þingmaður ætti að fara mjög létt með að styðja jafngott mál og þetta.

Mér finnst heldur miður ef hv. þingmaður leggur þetta mál að jöfnu við stór og mikil framlög í þróunarsjóði eða annað þess háttar því að eftir því sem ég kemst næst erum við að tala um mál af stærðargráðunni 3–5 millj. kr.

[17:47]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er náttúrlega ekkert jafnræði milli opinberra stofnana og einkafyrirtækja og verður aldrei vegna þess að ríkið stendur með veð í vösum okkar allra, skattgreiðenda, á bak við opinberu fyrirtækin auk þess sem þau eru með allt annað lífeyriskerfi fyrir starfsmenn sína og allt annað launakerfi. Það er ekkert jafnræði og við komum því ekki á með þessu.

Þau eru mörg góðu málin. Ég hugsa að það kosti ekki nein lifandis býsn að fella niður virðisaukaskatt af ilskóm handa öldruðum, segjum fyrir áttræða og eldri, en það mundi gera gat í kerfið.

[17:48]

Flm. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hér er verið að tala um að skapa jafnræði milli þeirra sem starfa hjá opinberum fyrirtækjum og þeirra sem starfa hjá einkafyrirtækjunum, ekki fyrirtækjunum sem slíkum eða stofnunum sem slíkum. Verið er að skapa ákveðið jafnræði hjá starfsmönnum, það er það sem verið er að leggja til. Ég trúi því ekki að hv. þingmaður geti ekki staðið að því að einkafyrirtækin geti boðið starfsmönnum sínum sambærilega hluti og opinber fyrirtæki, ég trúi ekki að hv. þingmaður geti ekki staðið að því.

Í annan stað er líka verið að tala um að þessi hlunnindi séu uppi á borðinu en séu ekki falin á einhvern annan hátt. Ég hefði talið að hv. þingmaður hefði getað tekið undir þetta tvennt, að það sé í samræmi við lífsskoðanir hans eins og ég hef skilið þær þann langa tíma sem við höfum verið saman á Alþingi.

[17:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Því miður er ekki einu sinni jafnræði milli opinberra starfsmanna innbyrðis, hvað þá milli þeirra og annarra á hinum almenna markaði. Það höfum við margoft rætt, sérstaklega varðandi lífeyrisréttindin. Opinberir starfsmenn í B-deild eru með allt önnur lífskjör og allt önnur kjör en þeir sem eru í A-deild. Þeir opinberu starfsmenn sem eru í hvorugri deildinni, og eru í Lífeyrissjóði Eflingar, eru enn verr settir. Það er ekki einu sinni jafnræði á milli opinberra starfsmanna innbyrðis, hvað þá á milli þeirra og starfsmanna á almennum markaði.

Ég hugsa að þetta verði ekki til þess að laga það misræmi sem er til staðar hjá opinberum starfsmönnum. Ef það er meginmálið væri nær að hv. þingmaður færi að laga misræmið í lífeyrisréttindunum. (**Gripið fram í:** Er eitt misrétti réttlæting á öðru?)

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Réttindi samkynhneigðra, 1. umr.

Frv. KolH o.fl., 18. mál. — Þskj. 18.

[17:51]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á ýmsum lagaákvæðum sem varða réttindi samkynhneigðra, sem finna má á þskj. 18. Málið er flutt af þingmönnum úr öllum stjórnarandstöðuflokkunum. Auk mín eru þar úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hv. þingmenn Atli Gíslason, Katrín Jakobsdóttir og Ögmundur Jónasson, úr Framsóknarflokknum eru hv. þingmenn Bjarni Harðarson og Siv Friðleifsdóttir og frá Frjálslynda flokknum hv. þm. Grétar Mar Jónsson. Einhverjir kynnu að segja að hér hrópaði á mann fjarvera þingmanna úr stjórnarflokkunum, Sjálfstæðisflokki og Samfylkingu, og er ég þá að meina í málinu en ég sé að þingmenn úr stjórnarflokkunum eru hér staddir og ég treysti því að þeir komi til með að taka

þátt í umræðum.

Virðulegi forseti. Frumvarpið gerir ráð fyrir að hjúskaparlögunum, nr. 31/1993, verði breytt þannig að þau verði látin gilda um öll pör í landinu, samkynhneigð pör sem gagnkynhneigð, og að jafnframt verði felld úr gildi lögin um staðfesta samvist, nr. 87/1996, en þau lög hafa eins og kunnugt er þjónað hlutverki sínu afar vel. Með þeim var brotið í blað og réttindi samkynhneigðra hafa æ síðan verið til umfjöllunar hér á löggjafarsamkundunni sem og í samfélaginu. Er nú svo komið að mínu mati að löggjafinn ætti að vera tilbúinn að breyta lögunum í þá veru að hætta aðgreiningu milli samkynhneigðra annars vegar og gagnkynhneigðra hins vegar og tryggja að í landinu séu ein lög sem varði hjúskap og þá skipti ekki máli hver kynhneigð þeirra para er sem í hjúskap vilja ganga, enda tel ég að það séu allt aðrir þættir sem skipti meginmáli varðandi hjúskapinn, kynhneigðin komi málinu ekki við.

Eins og ég sagði áðan voru lögin um staðfesta samvist mikil réttarbót á sínum tíma fyrir samkynhneigða og fyrir fjölskyldur þeirra, ættingja og vini sem höfðu þá barist mikilli baráttu fyrir viðurkenningu samkynhneigðra í samfélaginu og ekki hvað síst samvistum þeirra og þar með hjúskap. Lögin gengu í gildi á alþjóðlegum frelsisdegi lesbía og homma, 27. júní 1996, og voru gerð að fyrirmynd nágrannaþjóða okkar, Svía, Dana og Norðmanna. Auðvitað hefði verið óskandi að Íslendingar hefðu getað stigið fram fyrir skjöldu og verið fyrstir, það var draumur okkar sumra sem tókum þátt í baráttunni. Það varð ekki, við fetuðum í fótspor nágrannaþjóða okkar á Norðurlöndunum.

Mig langar að geta þess hér að Íslendingar hafa staðið framarlega hvað löggjöfina varðar því að við urðum fyrst þjóða til að samþykkja frumættleiðingar fyrir samkynhneigða. Ég tel því að íslenska löggjafarsamkoman hafi á árum áður sýnt það og sannað að hún getur tekið frumkvæði í þessum málum og staðið fremst meðal þjóða. Í þessu máli getum við það líka. Ég tel að þetta mál sé hvatning til þess að við göngum fram fyrir skjöldu og stöndum í fremstu röð.

Í maí árið 2000 samþykkti Alþingi breytingar á lögunum um staðfesta samvist, þar sem stjúpættleiðingar barnafólks í staðfestri samvist voru heimilaðar. Ísland var annað landið í heiminum, á eftir Danmörku, þar sem sá réttur var lögfestur. Um það leyti, ég held að það hafi verið í sama sinn, voru skilyrði varðandi ríkisborgararétt rýmkuð í tengslum við staðfesta samvist og tiltekin lagatæknileg atriði lagfærð.

Á grundvelli skýrslu nefndar forsætisráðherra um réttarstöðu samkynhneigðra, sem var lögð fyrir Alþingi á 131. löggjafarþingi árið 2004, voru lagðar til fjölþættar breytingar sem höfðu að markmiði að afnema þá mismunun sem enn fannst í lögum varðandi réttarstöðu samkynhneigðra. Þar var um að ræða skilyrði fyrir stofnun staðfestrar samvistar, skráningu staðfestrar samvistar í þjóðskrá, ýmis réttindi varðandi almannatryggingar, lífeyrisréttindi, fæðingarorlof, skattalega meðferð tekna og eigna, skipti dánarbúa og annað af þeim toga, og einnig fengu samkynhneigð pör heimild til að ættleiða börn á sama hátt og gagnkynhneigð pör og lesbískar konur í óvígðri sambúð eða staðfestri samvist fengu að gangast undir tæknifrjóvgun. Á grundvelli þessarar skýrslu, og frumvarps sem lagt var fram á grundvelli hennar, voru samþykkt á Alþingi lög þann 2. júní 2006, og eftir að þau lög voru samþykkt má segja að það eina sem út af hafi staðið sé atriðið varðandi hjónabandið. Óvígð sambúð samkynhneigðra er lögð að jöfnu við óvígða sambúð gagnkynhneigðra og það var yfirlýst markmið ríkisstjórnarinnar á sínum tíma og kom fram í greinargerð með því frumvarpi.

Nú vantar upp á það að samkynhneigð pör hafi sama rétt og gagnkynhneigð, lögin um staðfesta samvist gera ekki ráð fyrir að pör geti kallað sína staðfestu samvist hjónaband og geti þar af leiðandi ekki talist hjón að lögum heldur eitthvað annað. Þar með erum við með aðgreiningu sem ég tel fullkomlega óforsvaranlega á 21. öldinni og tímabært að við breytum til betri vegar. Þetta er eina atriðið sem út af stendur hvað varðar full réttindi til handa samkynhneigðum. Samkvæmt lögunum eins og þau eru núna geta einungis sýslumenn eða dómarar leitað sátta á milli einstaklinga í staðfestri samvist en ekki prestar eða forstöðumenn trúfélaga eins og þegar um gagnkynhneigð pör er að ræða og einnig geta samkynhneigð pör ekki öðlast kirkjulega vígslu og það eru hin formlegu atriði sem gera það að verkum að tvenn lög gilda í landinu um hjúskap einstaklinga.

Það er mat flutningsmanna frumvarpsins, virðulegi forseti, að það sé grundvallaratriði að löggjöfin mismuni ekki fólki og til marks um það nefnum við 65. gr. stjórnarskrárinnar í greinargerð. Henni er ætlað að koma í veg fyrir mismunun af því tagi sem viðgengst. Samkvæmt 65. gr. skulu allir vera jafnir fyrir lögunum, en það má segja að á meðan tvenn lög gilda um hjúskap eftir kynhneigð fólks sé farið fram hjá þeirri grundvallarreglu.

Þann 6. desember 2005 barst okkur alþingismönnum áskorun frá Samtökum foreldra og aðstandenda samkynhneigðra um að breyta hjúskaparlögunum á þann veg að þau þjónuðu bæði gagnkynhneigðu og samkynhneigðu fólki. Sú áskorun skipti sköpum um tilurð þessa frumvarps og greinargerðin sem fylgdi áskoruninni er í raun og veru rökstuðningur þess frumvarps sem við nú ræðum.

Það má til sanns vegar færa að málefni samkynhneigðra hafi verið á dagskrá þjóðkirkjunnar nokkuð lengi, að minnsta kosti síðan 1996 þegar lögin um staðfesta samvist fóru í gegn. Ég hef hér bréf frá kirkjuþingi, um undirbúning kirkjuþings 2006, þar sem fram kemur hversu mikið kirkjan hefur gert í þessum málaflokki. Þar kemur fram hversu víða hefur verið fjallað um málefni samkynhneigðra innan kirkjunnar og hversu oft og við þekkjum öll nýafstaðið kirkjuþing og umræður um málefni samkynhneigðra þar.

Kenningarnefnd kirkjunnar sagði í sínu áliti, sem skilað var í apríl 2006, að — nú hef ég týnt því hvar þau ummæli er að finna sem ég ætlaði að vitna til, ég læt þau þá bíða enn um sinn, virðulegi forseti. Kenningarnefnd kirkjunnar hefur, eins og ég sagði, fjallað um málin oftar en einu sinni og bæði árið 2006 og aftur 2007 hefur hún komið við sögu í umfjöllun kirkjunnar um málið. Þjóðkirkjan hefur með umsögnum sínum komið að vinnu löggjafans við þær lagabreytingar sem gerðar hafa verið hingað til en engu að síður hefur það verið alveg ljóst að innan kirkjunnar hafa verið mjög skiptar skoðanir um einstaka þætti þessa máls þó svo að kirkjan hafi á sínum tíma stutt setningu laganna um stað-

festa samvist.

Ég nefndi áðan nefnd forsætisráðherra frá árinu 2004. Hún hvatti þjóðkirkjuna til þess að breyta afstöðu sinni til hjónabanda samkynhneigðra þannig að samkynhneigðir gætu fengið kirkjulega vígslu eins og gagnkynhneigð pör en um þann þátt málsins hafði verið ágreiningur innan kirkjunnar eins og ég sagði áðan og svo ég fái að vitna beint í skýrslu nefndar forsætisráðherra segir hún í tilmælum sínum til þjóðkirkjunnar eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Nefndin hvetur þjóðkirkjuna til þess að breyta afstöðu sinni gagnvart hjónaböndum samkynhneigðra þannig að samkynhneigðir geti fengið kirkjulega vígslu eins og gagnkynhneigð pör.“

Samtök foreldra og aðstandenda samkynhneigðra og Prestafélag Íslands hafa markvisst unnið að því að leysa ágreiningsmálin sem upp hafa komið varðandi samkynhneigða, trú og kirkju. Í því augnamiði stofnuðu félögin til þriggja málþinga á árunum 2004 og 2005 sem fjölluðu hvert á sinn hátt um afmarkaða þætti. Hið fyrsta bar yfirskriftina *Hvar stöndum við?*, annað *Fjölskyldur samkynhneigðraog hjúskaparform*, og hið þriðja *Getur íslenska þjóðkirkjan haft frumkvæði í málefnum samkynhneigðra?* Afrakstur þessara málþinga hefur verið gefinn út í 1. tbl. *Kirkjuritsins*, 71. árg. Þar getur að líta erindi sem flutt voru á þessum málþingum og þau gefa afar glögga mynd af vel ígrundaðri afstöðu og rökstuðningi fræðimanna, presta, lögfræðinga og leikmanna. Við skoðun helstu þátta ágreiningsins liggur nokkuð ljóst fyrir að tímabært sé að ein hjúskaparlög gildi um alla borgara landsins, a.m.k. er það skoðun þeirra þingmanna sem flytja þetta frumvarp.

Af því að við höfum borið okkur saman við nágrannalöndin í þessum efnum getum við um það í greinargerð með frumvarpinu að Svíar hafa ásamt Íslendingum gengið einna lengst af Norðurlandaþjóðunum í að jafna rétt samkynhneigðs fólks og gagnkynhneigðs. Svíar hafa nú í undirbúningi lagabreytingu sem leggja mun hjúskap samkynhneigðs fólks að jöfnu við hjúskap gagnkynhneigðra. Þar í landi er undirbúningur lagabreytinga afar gagnsær og almenningi gert kleift að fylgjast með hugmyndunum sem ríkisstjórnin vinnur eftir. Í greinargerðinni gerum við grein fyrir nokkrum sjónarmiðum sem hægt er að kynna sér á heimasíðu sænska þingsins. Þar kemur m.a. fram að Svíar telji að gera eigi grein fyrir öllum rökum gegn því að leyfa einstaklingum af sama kyni að ganga í hjónaband samkvæmt hjúskaparlögum, taka þurfi afstöðu til þess hvort rýmka eigi heimildina til þess að ganga í hjónaband þannig að hún nái einnig til para af sama kyni, taka þurfi afstöðu til þess hvaða formlegu skilyrði eigi að gilda um hjónavígsluna, þ.e. hvort hún eigi að felast í veraldlegri og/eða trúarlegri athöfn og er þar til umræðu möguleikinn á því að taka hjónavígsluna sem slíka frá trúfélögunum eða gera þeim frjálst að annast slíka vígslu en að gera þetta almennt að borgaralegri athöfn en ekki trúarlegri. Þarna er einnig rætt um hvort leiðtogar trúarsafnaða eigi yfir höfuð að hafa heimild til að gefa fólk saman eða ekki og hvort gera eigi tillögur um breytingar á lögum um staðfesta samvist. Um þetta má nánar lesa í greinargerð með frumvarpinu, virðulegi forseti.

Röksemdir sænsku skýrsluhöfundanna sem tíundaðar eru eru í raun og veru sambærilegar þeim rökum sem koma fram í þeim erindum sem ég gat um áðan og birtast í Kirkjuritinu þar sem Samtök foreldra og aðstandenda samkynhneigðra og Prestafélag Íslands fjölluðu um málin, og nefni ég sérstaklega í greinargerðinni erindi Láru V. Júlíusdóttur, Sólveigar Önnu Bóasdóttur og Sigfinns Þorleifssonar.

Að lokum vil ég geta þess, virðulegi forseti, að við samningu frumvarps þessa hafa verið vangaveltur um það hvort, af orðsifjafræðilegum ástæðum, væri rétt að finna annað orð yfir hið formlega sambúðarform samkynhneigðra. Í því sambandi hafa verið nefnd orð eins og „festarband“, „tryggðaband“ eða „tvíband“, jafnvel að halda mætti hugtakinu „staðfest samvist“ áfram á lofti. En þegar þessar vangaveltur fara að taka á sig mynd og maður fer að kafa dýpra ofan í þær stefna þær okkur í ógöngur, því að einmitt þær gera það að verkum að menn fara aftur inn á braut aðgreiningar en ekki þeirrar grundvallarstefnu að gilda eigi ein lög í landinu um alla. Flutningsmenn létu því af öllum vangaveltum um að hjónaband samkynhneigðra ætti að heita eitthvað annað en hjónaband gagnkynhneigðra. Hér er því flutt tillaga um að hjúskaparlögunum verði í raun og veru aðeins breytt á þann hátt að stað orðanna „karls og konu“ í 1. gr. þeirra komi: tveggja einstaklinga. Hjónabandið verði þá ekki lengur skilgreint í hjúskaparlögunum sem einhvers konar sáttmáli karls og konu heldur tveggja einstaklinga, enda komi kynhneigðin ekki málinu við.

Virðulegi forseti. Ég hef nú lokið við að fara yfir greinargerð frumvarpsins. Mig langar til að segja að lokum að nýafstaðið kirkjuþing ályktaði um hjónabandið og staðfesta samvist. Um málið voru ákveðin átök en ég ætla ekki að rekja þau neitt sérstaklega en langar til að lesa hér þá þingsályktun sem kirkjuþing samþykkti varðandi þjóðkirkjuna og staðfesta samvist. Hún er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Kirkjuþing lýsir stuðningi við meginatriði ályktunar kenningarnefndar um þjóðkirkjuna og staðfesta samvist og stendur við hefðbundinn skilning á hjónabandinu sem sáttmála karls og konu.

Ef lögum um staðfesta samvist verður breytt þannig að trúfélög fái heimild til að staðfesta samvist þá styður kirkjuþing það að prestum þjóðkirkjunnar, sem eru vígslumenn að lögum, verði það heimilt. Kirkjuþing leggur áherslu á að frelsi presta í þessum efnum verði virt.“

Nú má búast við því, virðulegi forseti, að á grundvelli þessarar ályktunar þjóðkirkjunnar eða kirkjuþings komi inn í þingsali frumvarp frá hæstv. kirkjumálaráðherra Birni Bjarnasyni, sem þó vill í raun og veru ekki vera kirkjumálaráðherra lengur ef marka má orð hans því að hann telur sig vera búinn að auka sjálfstæði kirkjunnar svo mikið að ekki sé lengur þörf fyrir kirkjumálaráðherra. Engu að síður tel ég líklegt að hæstv. kirkjumálaráðherra komi með frumvarp sem byggi á þessari samþykktu tillögu kirkjuþings. Þegar og ef það verður getum við tekið umræðuna hér í þingsal um það mál á sjálfstæðum grunni, það yrði þá stjórnarfrumvarp sem fylgt yrði úr hlaði af ráðherra og þau sjónarmið sem ég hef hér talað fyrir kæmu þá auðvitað upp á borðið aftur og yrðu þá borin saman við tillögu hæstv. ráðherra,

sem ég ímynda mér að verði.

Mig langar til að segja í því sambandi, hæstv. forseti, að ég tel að löggjafinn eigi ekki að takmarka sig við tillöguna frá kirkjuþingi vegna þess að löggjafinn setur landinu lög og landsmönnum og þar með kirkjunni. Kirkjuþing setur ekki lög í landinu. Kirkjuþing getur hins vegar ákveðið með hvaða hætti prestar og vígðir einstaklingar trúfélagsins sem slíks, þjóðkirkjunnar, fara með sitt starf, hvernig þeir sinna sakramentum sínum eða athöfnum og vígslum, en ég tel afar brýnt að við sem löggjafi í landinu búum ekki til neinar takmarkanir í þessum efnum. Við viljum að 65. gr. stjórnarskrárinnar sé í fullu gildi og aðgreiningin í þessum efnum heyri sögunni til. Það er miklu meira en tímabært.

[18:09]

Auður Lilja Erlingsdóttir (Vg):

Virðulegur forseti. Ég kem upp til að fagna því frumvarpi sem hér er til umræðu og vona að þingheimur sjái sóma sinn í að veita því brautargengi svo að það nái fram að ganga. Ég er sammála flutningsmönnum að það sé grundvallaratriði að löggjöfin mismuni ekki fólki en samkvæmt 65. gr. stjórnarskrárinnar skulu allir vera jafnir fyrir lögum. Ef þetta nær ekki fram að ganga eru hér á landi í gildi tvenn lög um hjúskap sem flokka einstaklinga eftir kynhneigð, ein lög gilda fyrir samkynhneigða og önnur lög gilda fyrir gagnkynhneigða. Að mínu mati er það ótrúlegt og óskiljanlegt að svo sé enn þann dag í dag að íslensk lög flokki fólk eftir kynhneigð, enda er kynhneigð einkamál hvers og eins og á ekki að koma ríkinu við.

Í raun snýst þetta frumvarp um grundvallarsýn okkar á samfélagið. Með því að skipta fólki í hópa á þennan veg erum við að skapa forsendur fyrir mismunun og kúgun. Verði frumvarpið samþykkt, sem ég vona, eyðum við allri mismunun vegna kynhneigðar úr lögum, það er stór áfangi. Þrátt fyrir það megum við ekki gleyma því að það að útrýma mismunun úr lögum er ekki það sama og að útrýma mismunun úr þjóðfélaginu. Því megum við ekki slaka á þó að stórum áföngum í réttindabaráttu samkynhneigðra sé náð, sem ég vona að verði með samþykkt þessa frumvarps.

[18:11]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég fagna sérstaklega því frumvarpi sem hér er til umræðu. Fyrsti flutningsmaður þess er hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir en sú sem hér stendur er líka flutningsmaður að málinu og reyndar einn fulltrúi í viðbót úr Framsóknarflokknum, þ.e. hv. þm. Bjarni Harðarson. Þingmenn úr þremur flokkum eru á þessu frumvarpi, því að þar er líka fyrir utan nokkra hv. þingmenn Vinstri grænna hv. þm. Grétar Mar Jónsson úr flokki Frjálslyndra.

Í öllum samfélögum er ákveðið hlutfall af fólki samkynhneigt, talið er að það hlutfall sé kannski í kringum 10%. Þegar rætt er um það finnst sumum það hátt, öðrum finnst það ósköp eðlilegt, en algjörlega óháð því er alveg ljóst, virðulegur forseti, að tiltölulega stór hópur fólks í hverju samfélagi er samkynhneigt. Það er eðlilegt að samkynhneigðir hafi sömu réttindi og aðrir, það eru engin rök á bak við það að samkynhneigðir hafi ekki sömu réttindi og aðrir, maður getur ekki séð þau rök.

Það voru miklir fordómar í garð samkynhneigðra áður fyrr og þeir eru að einhverju leyti á kreiki enn þá en þó er alveg augljóst að samkynhneigðir hafa náð mjög miklum árangri í réttindabaráttu sinni hin síðari ár, með skilningi mjög stórs hluta samfélagsins og skilningi þingmanna, og tekin hafa verið afar jákvæð skref í réttindabaráttu þeirra upp á síðkastið. Það stendur út af að ná fullu jafnrétti og ef það mál sem við fjöllum um hér í dag yrði samþykkt væri fullum réttindum náð.

Stjórnmálaflokkar hljóta að gera upp við sig hvort þeir vilja að samkynhneigðir hafi full réttindi eða ekki. Framsóknarflokkurinn hefur farið í gegnum þá umræðu og það er alveg ljóst að sú stefna sem flokkurinn hefur markað sér er á þá leið að ekki eigi að mismuna fólki á grundvelli kynhneigðar. Mig langar að lesa, virðulegur forseti, upp úr grundvallarstefnuskrá Framsóknarflokksins, sem er grunnurinn sem við breytum ekki fyrir hverjar kosningar, við breytum þeirri grundvallarstefnuskrá mjög sjaldan. Þetta er ekki stefnuskrá sem lýtur lögmálum neinna sviptivinda eða þess sem er uppi dagsdaglega í samfélaginu, þetta eru okkar grundvallargildi. Í kaflanum um mannréttindi stendur, með leyfi forseta:

„Við berjumst fyrir mannréttindum, virðingu fyrir einstaklingnum og fjölskyldunni. Við höfnum hvers konar mismunun sem gerir greinarmun á fólki t.d. eftir kynþætti, kynferði, tungu, trú, þjóðerni, kynhneigð, búsetu eða stjórnmálaskoðunum.“

Það er því alveg ljóst að Framsóknarflokkurinn telur það vera eitt af grundvallarmálunum í stefnu sinni að hafna mismunun á grundvelli kynhneigðar. Það þýðir að ekki á að mismuna á grundvelli kynhneigðar.

Við höfum líka orðað okkur sterkt að þessu leyti í stefnuskrám og flokksþingssamþykktum. Ég get nefnt hér að fyrir nokkrum árum samþykktum við texta sem hljóðar svo, með leyfi virðulegs forseta:

„Framsóknarflokkurinn telur jafnframt brýnt að annarri mismunun á grundvelli kynhneigðar verði útrýmt.“

Þá er verið að fjalla um ættleiðingu barna þannig að það er alveg ljóst að Framsóknarflokkurinn styður full réttindi samkynhneigðra.

Það hefur orðið mikil breyting hér í samfélaginu, jákvæð breyting, og ég vil líka draga það fram að það hefur orðið mjög jákvæð breyting innan kirkjunnar. Hún hefur tekið mörg skref. Það eru einstaklingar innan kirkjunnar, prestar sem hafa verið góðir talsmenn. Ég get nefnt sem dæmi hér séra Hjört Magna Jóhannsson fríkirkjuprest sem hefur verið öflugur talsmaður að þessu leyti. Ég get líka nefnt séra Hjálmar Jónsson dómkirkjuprest sem einnig hefur lagt sitt lóð á vogarskálarnar og það er hægt að nefna fleiri presta þannig að það er jákvæð þróun.

Í frumvarpinu kemur fram að það eigi að taka út orðin karl og kona varðandi hjúskap þannig að það gildi þá ein hjúskaparlög í landinu fyrir alla, ekki ein fyrir karl og konu og svo önnur staðfest samvist fyrir samkynhneigða. Það skref sem við flutningsmenn viljum því gjarnan taka er að það verði ein hjúskaparlög í landinu þannig að þau gildi um alla og til þess að það verði hægt að gera þarf að taka orðin karl og kona út og setja orðin tveir einstaklingar inn þannig að í stað orðanna karls og konu í 1. gr. hjúskaparlaganna

komi orðin tveggja einstaklinga. Þá yrðu líka lögin um staðfesta samvist látin falla úr gildi.

Það er þessi breyting sem er sú sem upp á vantar til að samkynhneigðir og gagnkynhneigðir séu að fullu jafnir fyrir lögum hvað varðar hinn formlega þátt hjúskapar. Samkvæmt lögunum um staðfesta samvist hafa einungis sýslumenn og löglærðir fulltrúar þeirra heimild til að staðfesta samvist para og þannig er samkynhneigðum pörum ókleift að öðlast kirkjulega vígslu og það sama gildir um sáttaumleitanir í tengslum við skilnað. Þetta hefur maður heyrt hjá samkynhneigðum, meðal annars á ráðstefnum sem ég hef sótt, að þeir sækja í að fá að njóta sömu hlýju og sömu aðstöðu gagnvart bæði hjónavígslunni og líka gagnvart sáttaumleitunum ef þess þarf við skilnað þannig að þeir fái bara sama aðgang að allri umgjörðinni í kringum hjónabandið og gagnkynhneigðir hafa.

Ég vil taka það sérstaklega fram að stundum hefur maður heyrt sagt: „Nei, það er nú ekki hægt að taka orðin karl og kona út og kalla það hjónaband ef það eru tveir samkynhneigðir. Samkynhneigðir geta ekki átt börn af líffræðilegum ástæðum. Hjónabandið er svona grundvöllur barneigna.“ Það er ekki þannig. Það er hvergi í lögum talað um að börn séu grundvöllur hjónabands. Það er ekki tengt saman í okkar löggjöf þannig að þau rök standast ekki, virðulegur forseti.

Fyrir stuttu síðan var haldið mjög skemmtilegt málþing um þessi mál. Mig langar, með leyfi virðulegs forseta, að vitna aðeins í leiðara sem var skrifaður eftir það málþing af því að í þeim leiðara kemur fram með mjög skýrum hætti hvernig staðan er. Þetta er leiðari sem Ólafur Þ. Stephensen ritstjóri *24 stunda* skrifar og ber yfirskriftina Glatað tækifæri. Mig langar að grípa niður í hann. Hann segir í leiðaranum að þegar þessi leiðari sé skrifaður þá verði prestum sem það kjósa heimilt að vígja samkynhneigða í staðfesta samvist. Sumir telji að það sé mikill sigur. En það sé reyndar ekki mikill sigur þegar að er gáð. Þessi leiðari er skrifaður núna í lok október þannig að það er stutt síðan hann var skrifaður. Ég ætla að fá lesa aðeins upp úr þessum leiðara. Þar segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Þetta þýðir í raun að lítil sem engin breyting verður á núverandi ástandi. Einstakir prestar hafa í nokkur ár blessað staðfesta samvist samkynhneigðra. Eini munurinn er að nú verða prestar löggiltir vígslumenn.

Þetta er ekki það sem hinn stóri hópur samkynhneigðra, aðstandenda þeirra og stuðningsmanna hefur beðið um. Þetta er heldur ekki það sem meiri hluti þjóðkirkjufólks vill. Yfirgnæfandi meiri hluti er fyrir því í söfnuðum landsins að samkynhneigðir fái að ganga í heilagt hjónaband rétt eins og gagnkynhneigðir. Fái hlutdeild í hjónabandinu í stað þess að kærleikssamband þeirra þurfi að heita eitthvað annað. Hverju gagnkynhneigt hjónafólk tapar á því að samkynhneigðir fái líka að kalla sig hjón hefur enginn útskýrt með sannfærandi hætti.“

Hérna er verið að færa rök fyrir því að það er enginn að tapa á þessari nýju löggjöf verði hún samþykkt. Það er gróði fyrir samkynhneigða og ekki tap fyrir gagnkynhneigða þannig að það er enginn sem tapar á þessari breytingu.

Síðar í leiðaranum segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Á Alþingi er klárlega meiri hluti fyrir því að jafna réttindi samkynhneigðra og gagnkynhneigðra að öllu leyti. Orðalagið í stjórnarsáttmálanum er kannski tilkomið af einhverri misskilinni tillitssemi við þjóðkirkjuna. Það kemur hins vegar í veg fyrir að önnur trúfélög geti gengið alla leið og vígt samkynhneigða í sama hjónaband og gagnkynhneigða.

Rétta leiðin í málinu væri að Alþingi samþykkti að ein hjúskaparlög ættu að gilda um hjónaband jafnt gagnkynhneigðra og samkynhneigðra og að trúfélögum sé heimilt að gefa fólk saman í hjónaband. Það er í rökréttu samræmi við að fólk njóti að öllu leyti sömu réttinda óháð kynhneigð. Svo gætu trúfélögin haft framkvæmdina eftir sínu höfði.“

Hér kveður ritstjórinn Ólafur Þ. Stephensen upp úr með að það sé meiri hluti á Alþingi fyrir málinu. Það hefur ekki alveg reynt á það svo sem enn þá. En hann er væntanlega að draga þá ályktun vegna skoðanakannana og vegna stefnu flokkanna af því að flokkarnir gefa sig nú flestir út fyrir að styðja þá leið að mismuna ekki eftir kynhneigð. Ef menn meina það virkilega getur ekki verið að þeir vilji tvenn hjúskaparlög í landinu, þ.e. ein hjúskaparlög fyrir gagnkynhneigða og svo lög um staðfesta samvist fyrir samkynhneigða. Hann er þarna að færa rök fyrir því að eina rökrétta leiðin til þess að jafna réttindin að fullu, 100%, sé að hafa ein hjúskaparlög í landinu.

Virðulegur forseti. Um daginn, á þessu málþingi, var þar í pallborði ungur maður — mig minnir að hann hafi verið 15 ára — sem var nýkominn úr skápnum, eins og það heitir. Hann var spurður þarna að því hvernig hann upplifði viðbrögð samfélagsins þegar hann var að tjá sig við sína vini og vandamenn og aðra um að hann væri samkynhneigður. Hann sagði að hann hefði ekki orðið fyrir neinum miklum fordómum eða maður upplifði það þannig af viðbrögðum hans. Svo var hann spurður: Hvað finnst þér um þessa umræðu um að það sé ekki það sama sem gildir um samkynhneigða og um gagnkynhneigða varðandi hjónabandið?

Virðulegur forseti. Hann svaraði á svo sérstakan hátt að mig langar að endurtaka það þó að ég sé alls ekki með það neitt orðrétt hvernig hann sagði það. En hann notaði svo skemmtilega röksemdafærslu fyrir því að það ætti að koma fram við samkynhneigða eins og aðra og þeir ættu að njóta fullra réttinda eins og allir aðrir. Hann sagði að ef það væri ekki rétt og eðlilegt að vera samkynhneigður fyrir hann þá hefði ekki guð skapað okkur svona. Maður spyr sjálfan sig: Er eitthvað hægt að vera á móti þessum rökum ef maður er mjög trúaður. Maður efast um það. Þetta er bara staðreynd að það er hluti fólks samkynhneigt, um 10% í hverju samfélagi fyrir sig og það er ekkert hægt að rökræða það neitt. Það er bara þannig. Því ber okkur öllum í samfélaginu að standa vörð um réttindi þeirra eins og réttindi annarra af því að það er enginn sem tapar á því. Það er bara gróði.

Virðulegur forseti. Ég vil segja hér að lokum að það er rétt að unnist hafa sigrar og við erum mjög nálægt því að vera komin með full réttindi. Þau eru ekki í höfn. Við þurfum ekki að vera með neinn gassagang í þessu. Þetta er allt að koma. Þó er alveg ljóst að ef við ræðum ekki málin og ef við flytjum ekki þessi mál hér á þingi og höldum umræð-

unni vakandi og færum rök fyrir þessum réttindum þá skeður ekki neitt. Það verður því að fara í gegnum umræðuna og reyna að fá fleiri í hópinn til þess að ná fullum réttindum fram.

Ég held að þetta sé einungis spurning um tíma og ég leyfði mér á því málþingi sem ég var að vitna hér í að giska á hvaða tíma þetta tæki. Auðvitað væri langbest ef þetta tæki skamman tíma og við gætum samþykkt þetta frumvarp hér fyrir jól. Ég efast nú um að svo verði. Það væri hægt að samþykkja það í vor. Ég er ekki viss um að það verði heldur. Ríkisstjórnin setti ákvæði inn í stjórnarsáttmálann sem eru ekki fullnægjandi og maður áttar sig ekki alveg á því hvort ríkisstjórnin, sem hefur nú mest áhrif hér á lagasetninguna — hún er með ofurmeirihluta eins og allir vita, 43 þingmenn af 63. Við erum 20 í stjórnarandstöðunni — maður áttar sig ekki alveg á því hvort það komi einhver frekari útspil frá ríkisstjórninni á kjörtímabilinu. Ég vona að svo verði. En ef það verður ekki þá er alveg hugsanlegt að menn geti í ríkisstjórninni sem kemur þar á eftir tekið á þessu máli og klárað það þá í viðræðum flokkanna um nýjan stjórnarsáttmála af því að þá hafa liðið í viðbót rúmlega þrjú ár frá því sem nú er og ég held að umræðan verði öll í þessa átt, þ.e. að veita samkynhneigðum 100% réttindi á við aðra. Þetta eru íbúar þessa lands sem eru að skila öllu sínu hér inn í samfélagið. Ekkert er upp á það að klaga að neinu leyti og því eigum við að tryggja að löggjöfin mismuni ekki á grundvelli kynhneigðar. Það er aðalatriðið, virðulegi forseti.

[18:27]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það er nú þannig að ég hef kynnt mér þetta frumvarp og hlustað hér á umræður og velti því fyrir mér hvort allir geri sér ekki grein fyrir því þegar því er haldið fram að það megi ekki mismuna fólki eftir kynhneigð eða að það megi ekki flokka fólk eftir kynhneigð að þá erum við að gera það að ýmsu leyti í okkar þjóðfélagi. Þar kemur ekkert við spurning eða sjónarmið hvort um gagnkynhneigða eða samkynhneigða er að ræða. Það er hins vegar margs konar kynhneigð sem er til þar sem við flokkum fólk og gerum hana jafnvel refsiverða. Þess vegna eigum við að nota rétt orð þegar við erum að tala um það og ekki koma með sjónarmið eins og þau að það megi ekki í neinum tilvikum eða neins konar tilvikum mismuna fólki eftir kynhneigð því að við gerum það. Við höfum það í okkar hegningarlögum og ég reikna ekki með því að þeir sem eru hér aðstandendur eða flutningsmenn þessa frumvarps vilji afnema þau lagaákvæði sem þar eru. Það kemur því máli í sjálfu sér ekkert við sem hér er um að ræða. Ég er eingöngu að vekja athygli á þessu til þess að fólk og virðulegir alþingismenn gæti að orðavali sínu hvað þetta varðar.

Hvað frumvarpið varðar að öðru leyti vil ég segja þetta: Hjúskaparlögin sem slík hafa reynst vel. Þau hafa gengið í gegnum ýmsar breytingar og þau hafa verið ákveðin þjóðfélagsleg umgjörð um hjónabandið sem hefur gefist vel. Þau eru almenn lög um þær almennu reglur út frá þeim almennu sjónarmiðum sem hafa gilt og gilda í þjóðfélaginu.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir sagði hér áðan eða var með vangaveltur um það hver fjöldi samkynhneigðra væri og það kann vel að vera að hún hafi þar nefnt rétta tölu og ég skal ekkert vefengja það og í sjálfu sér get ég tekið undir þau sjónarmið sem komu fram hjá flutningsmanni og hv. þm. Siv Friðleifsdóttur og þeim sem hér hafa talað í umræðunni að að sjálfsögðu ber að sjá til þess að þjóðfélagshópar sem eru viðurkenndir eins og samkynhneigðir njóti þjóðfélagslegra réttinda, njóti almennra mannréttinda. Það er grundvallaratriði. Síðan komum við hins vegar að spurningunni um það hvernig við tryggjum það þannig að við gætum að því að sýna sjónarmiðum og viðhorfum eðlilegt umburðarlyndi. Það er þar sem ég hygg að þetta frumvarp verði að töluverðum ásteytingarsteini þar sem þarna er verið að tala um og leggja til breytingu frá því meginviðhorfi sem gilt hefur.

Hv. 1. flutningsmaður þessa frumvarps, Kolbrún Halldórsdóttir, sagði í framsöguræðu sinni að það þyrfti að ná öllum réttindum fyrir samkynhneigða og þá vænti ég þess og tel að það hafi verið átt við almenn mannréttindi. Þá spyr ég: Hvaða almennu mannréttindum í þjóðfélaginu hafa samkynhneigðir ekki náð? Þau kunna einhver að vera og við skulum þá fara í gegnum það og þá erum við að skilgreina hluti út frá spurningunni um mannréttindi. Eru það einhver atriði varðandi samvist eða sambúð samkynhneigðra, erfðarétt eða annað, þar sem ekki má koma því fyrir að gildandi lögum að þessi minnihlutahópur sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir talaði um geti notið fullra mannréttinda? Ég fæ ekki séð annað en að um það geti verið að ræða óháð því hvort við hróflum við því sem segir í hjúskaparlögunum eins og hér stendur þannig að við breytum ekki þeim kynbundnu sjónarmiðum sem byggju að baki hjúskaparlögunum heldur tökum þá frekar upp í sérlög þau ákvæði sem við teljum að eigi frekar við þannig að við virðum og sýnum umburðarlyndi þeim sjónarmiðum sem í gildi eru og marka umgjörð um hjónabandið þar sem mikill meiri hluti eða um eða yfir 90% þeirra sem eru í hjónabandi búa við og hafa búið við. Spurningin er því að viðurkenna og virða mörkin á sama tíma og við skoðum hvernig við getum gætt þess að öll almenn mannréttindi séu í heiðri höfð. Ég skal svo sannarlega styðja það en ég tel að við séum ekki endilega á réttri leið með því að samþykkja það frumvarp sem hér er lagt til.

[18:32]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil svara hv. þingmanni varðandi spurningu sem hann lagði fyrir okkur flutningsmenn. Hann spurði: Hvaða almennu mannréttindi hafa samkynhneigðir ekki í samfélaginu eins og lögum er háttað í dag?

Svarið við því kom raunar fram í ræðu minni og er einfalt: Það eru tvenn réttindi sem samkynhneigðir hafa ekki. Annars vegar geta þeir ekki kallað samband sitt hjónaband og þar af leiðandi ekki kallað sig hjón. Að hinu leytinu geta þeir ekki samkvæmt lögum fengið kirkjulega vígslumenn til að gefa sig saman. Frumvarpið gengur eingöngu út á að þetta tvennt verði til staðar, þ.e. að samkynhneigðir hafi rétt til að ganga í hjónaband og kalla sig hjón og að þeir hafi möguleika á að fá vígslu hjá trúfélagi sínu.

Síðan langar mig til að spyrja hv. þingmann, af því að hann sagði í ræðu sinni að fólki væri nú þegar mismunað

eftir kynhneigð í almennum hegningarlögum. Ég átta mig ekki á því hvað hv. þingmaður átti við og þætti ágætt að fá svar við þeirri spurningu.

[18:33]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi þau sjónarmið sem hér eru sett fram verðum við að ganga úr skugga um hvort einhver mannréttindi séu skert. Í sjálfu sér tel ég að það sé ekki vandamál fyrir samkynhneigða að fá kirkjulega vígslu. Þeir geta það ekki innan þjóðkirkjunnar en þeir geta það í ýmsum öðrum trúfélögum þannig að það á ekki að vera vandamál að fá kirkjulega vígslu.

Síðan er spurningin um hvort við ætlum að neyða einhverjum sjónarmiðum upp á tiltekinn félagsskap hvort sem það heitir þjóðkirkja eða eitthvað annað. Ég sé ekki að það sé verkefni eða hlutverk Alþingis að standa að slíku.

Varðandi spurninguna um það hvort viðkomandi geti byggt á einhverju orði eða heiti þá getur viðkomandi gert svo óháð því sem stendur í lögum. Á sínum tíma voru í hjúskaparlögunum ákvæði um hvernig hjón skyldu vera hvort við annað. Það hafði í sjálfu sér enga sérstaka þýðingu að lögum þótt það væru út af fyrir sig gagnmerkar hugmyndir sem þar kæmu fram og væru til bóta í öllum hjónaböndum ef þeim ákvæðum væri fylgt. En það skiptir í sjálfu sér ekki máli, ekki frekar en varðandi almenn mannréttindi, hvort fólk geti kallað sig hjón eða sambúðarfólk. Það er ekki höfuðatriði.

Varðandi síðan það sem ég vísaði til varðandi kynhneigð þá verðum við að átta okkur á því að hún er mörg og mismunandi. Sum er gerð ólögleg. Ég sé enga ástæðu til að geta um það hér en það þarf ekki annað en að fletta því upp í almennum hegningarlögum. Ég skal fræða flutningsmann um það ef hún óskar en það er alveg ljóst. Við erum væntanlega sammála um að ákveðin kynhneigð sé og eigi að vera ólögleg.

[18:35]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ekki rétt hjá hv. þingmanni að samkynhneigðir geti fengið kirkjulega vígslu ef þeir svo kjósa. Lög beinlínis banna það. Lög heimila ekki trúfélögum að gefa fólk saman í hjónaband ef það er samkynhneigt. Lögin um staðfesta samvista heimila einungis borgaralega vígslu. Þar tel ég um mannréttindi að ræða en hv. þingmaður virðist vera ósammála mér og þá verður bara svo að vera. Ég tel að þetta tvennt sem ég nefndi í ræðu minni og andsvari heyri til mannréttinda.

Varðandi þá kynhneigð sem mér er enn fyrirmunað að skilja hver er, sem bönnuð er eða fólki sé mismunað vegna samkvæmt almennum hegningarlögum. Ég átta mig ekki enn á hvað hv. þingmaður er að tala um. Ég átta mig ekki á hvað það er sem hann getur skýrt fyrir mér á bak við hurð eða úti undir vegg en ekki skýrt hér í þingsal úr ræðustóli Alþingis.

Varðandi það að við séum að neyða sjónarmiðum upp á þjóðkirkjuna þá er það í sjálfu sér ekki rétt. Við erum einungis að leggja til að löggjöfin verði eins víð og mögulegt er. Það yrði þjóðkirkjunnar að ákveða á hvern hátt hún vinni eftir löggjöfinni og önnur trúfélög sömuleiðis. Ef þjóðkirkjan teldi sig ekki geta farið eftir löggjöfinni til fulls er henni auðvitað heimilt að setja sínar reglur um það. Hér er aðeins verið að tala um að löggjöfin takmarki möguleika þjóðkirkjunnar á því að vígja samkynhneigða til hjúskapar.

Varðandi umburðarlyndi gagnvart sjónarmiðum þá er ég sammála hv. þingmanni um að sýna beri sjónarmiðum umburðarlyndi. Ef það er einhver vafi um hvort við sýnum sjónarmiðum nægilegt umburðarlyndi þá tel ég að samkynhneigðir eigi í þessu (Forseti hringir.) tilfelli að njóta vafans.

[18:38]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var nú alls ekki meiningin, hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, að skúmaskotast með það að gera þingmanninum grein fyrir því með hvaða hætti og hvernig hegningarlögin eru uppbyggð. Ég vil t.d., fyrst skorað er á mig að upplýsa það, að við erum með margs konar kynhneigð. Ein heitir barnagirnd. Við gerum það ólögmætt. Það er hins vegar ekkert… (**KolH:** Það er ekki kynhneigð.) Að sjálfsögðu er það kynhneigð. Það er hins vegar þannig að við gerum þá kynhneigð refsiverða. Ég reikna með því að við séum öll sammála um að þannig eigi það að vera.

Hitt er annað mál að það er ástæðulaust að blanda því inn í þessa umræðu eins og ég rakti í upphafi ræðu minnar. Við erum að tala hér um ákveðna hluti sem eru viðurkenndir og njóta réttinda að lögum. Samkynhneigðir njóta allra almennra réttinda að lögum. Þá er ég að segja: Það borgar sig hvorki fyrir þann hóp né aðra að fara yfir þá línu að brjóta gegn því sem ég kalla að sýna hvert öðru eðlilegt umburðarlyndi.

[18:39]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mig langar til að byrja á því að þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og öðrum flutningsmönnum þessa frumvarps fyrir það sem þau eru að gera í dag, það sem þau eru að leggja fram. Þetta snertir fjölda fólks, ekki bara samkynhneigða heldur og aðstandendur þeirra og fjölskyldur, að ég tali nú ekki um börnin þeirra sem mætti segja að eigi rétt á því að foreldrar þeirra geti gengið í hjónaband.

Mér virðist þetta mál í raun mjög einfalt. Það snýst um að ein lög gildi í landinu, ein lög gildi í landinu um ástfangið fullorðið fólk sem vill gangast undir þá skilmála og gildi sem hjónabandinu er ætlað í skilningi okkar laga og þeirri nútímalegu stofnun sem hjónabandið er orðið. Það er ekki á hverjum degi sem Alþingi fjallar um mál og leggur til breytingar á lögum sem varða jafnmikil jafnræðissjónarmið og jafndjúpar tilfinningar og einmitt þetta mál.

Það veldur mér nokkrum vonbrigðum að ekki séu fleiri í salnum þegar við ræðum um þetta. En ég er viss um að ef hér væru fleiri í salnum, allir, þá væri meiri hluti fyrir þessu. Þetta snýst um jafnræði. Hvers á Alþingi og löggjafarsamkundan að gæta fremur en jafnræðis þegna samfélagsins?

Í þessu samhengi er dálítið athyglisvert að velta fyrir sér

sögulegri þróun hjónabandsins. Oft er talað um hjónabandið eins og það hafi verið ein og ósveigjanleg stofnun í gegnum aldirnar en að sjálfsögðu er ekkert fjær sanni. Hjónabandið sem slíkt hefur tekið byltingarkenndum breytingum í tímans rás og í okkar heimshluta hefur það sem betur fer tekið þeim breytingum að færast frá því að vera stofnun og tæki ákveðins misréttis í að vera stofnun jafningja. Enn þann dag í dag, mjög víða í heiminum, mismunar hjónabandið mjög gróflega konum og hefur nákvæmlega ekkert með ást að gera heldur það að ungar stúlkur, ungar konur, eru gefnar í gegnum fjölskyldutengsl og annað. Svo mætti lengi áfram telja.

Hjónabandið hefur sem betur fer breyst gegnum söguna á Íslandi. Svona var þetta á margan hátt á sínum tíma hér hjá okkur. Það er ekki ýkja langt síðan mismunun í Bandaríkjunum og víðar aðgreindi svarta og hvíta í þessum efnum, þar sem svartir og hvítir máttu ekki giftast. Þeir voru einmitt kallaðir jafnir en bara aðgreindir. Þessi hugsun um að við séum jöfn en aðskilin er auðvitað fyrst og fremst hugsun ákveðinnar mismununar.

Ef við hugum að þeim gildum sem koma fram í hjúskaparlögunum má sjá jákvæða sögulega þróun hjónabandsins að mínu mati sem stofnunar. Þar er lífssamband tveggja jafningja sem sjálfviljugir og á eigin forsendum ganga inn í það. Þetta er mjög róttæk hugmynd sem ekki hefur verið lengi við lýði í okkar heimshluta né annars staðar. Hún er ný af nálinni, fullorðið fólk sem sjálfviljugt, fyrst og fremst vegna ástar á hvort öðru, gengst undir ákveðin heit. Í hjúskaparlögunum segir:

„Þeim ber að sýna hvort öðru trúmennsku, styðja hvort annað og gæta sameiginlega hagsmuna heimilisins og fjölskyldu.“

Í núgildandi lögum er hvergi minnst á kristilegan tilgang hjónabandsins. Við erum að tala um þau lög sem löggjafinn setur. Við erum ekki að tala um kirkjuna. Við erum að tala um hvernig við ætlum að tryggja að þeirri góðu stofnun, sem kveður á um ákveðin mannleg gildi jafningjasambands, lífssambands og trúmennsku, eigi að vegna sem best með því að fullorðið ástfangið fólk, burt séð frá kynhneigð og kyni, geti gengist undir þau lög. Þetta er frjálst samkomulag sem fólkið getur nú til dags gengið tiltölulega auðveldlega inn í og tiltölulega auðveldlega út úr, sem vel að merkja líka er mjög róttæk breyting sögulegrar þróunar. Þetta snýst, eins og ég sagði í byrjun, líka um börn, m.a. um börn samkynhneigðra. Er það ekki einmitt betra fyrir þau að foreldrum þeirra, uppalendum þeirra, sé ekki mismunað og þeir geti gengið inn í þetta lífssamband jafningja sem byggir á trúmennsku og góðum gildum?

Mér finnst óskiljanlegt hvernig fólk getur sagt að fái samkynhneigð pör að ganga inn í þessa stofnun og játa ást sína og tryggð með þessum hætti geti það gengisfellt gildi hjónabandsins og þeirrar róttæku nútímahugsunar sem þar er að baki. Ég þori að fullyrða að langflest fólk sem gengur í hjónaband gerir það vegna gagnkvæmrar ástar. Þetta snýst um að kærleikurinn fái að gilda í þessum efnum, kærleikur og jafnræði.

Því miður hefur gróft misrétti átt sér stað bæði í lögum og venjum, siðum og menningu samfélagsins gagnvart samkynhneigðum gegnum söguna, gagnvart fullorðnu fólki sem finnur fyrir einhverjum tærustu og dýpstu tilfinningum í lífinu. Þetta frumvarp til breytinga er ákveðinn lokapunktur þar sem Alþingi og löggjafinn segir: Við leiðréttum allt sem misfarist hefur, allt það sem rangt hefur verið gert og fögnum fjölbreytileikanum sem ástin og hjónabandið fela í sér.

Ég held að það hljóti að vera þverpólitísk sátt um þetta mál. Þetta er í raun ekki byltingarkennt mál vegna þess að byltingin hefur þegar átt sér stað í réttindabaráttu samkynhneigðra. Þessi breyting er í samræmi við réttindi og skyldur sem nú þegar er að finna í lögum um staðfesta samvist. Eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kom að í upphafi er þetta lokahnykkurinn á að enda mismunun og standa við þau gildi sem hjúskaparlögin kveða á um, um trúmennsku, stuðning og sameiginlega hagsmuni heimilis og fjölskyldu, að fullorðið fólk sem vill gangast inn á slíkan sáttmála fái að gera það.

[18:48]

Útbýting:

Vopnaburður herflugvéla, 202. mál, fsp. SJS, þskj. 217.

[18:49]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæsv. forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem orðið hefur um frumvarpið. Ég tel að við séum með í höndunum mál sem eigi eftir að fá talsverða umfjöllun í allsherjarnefnd Alþingis. Ég vona að þaðan verði það á endanum afgreitt með jákvæðum hætti aftur til þingsins þannig að við getum greitt um það atkvæði.

Mig langar að segja nokkur orð í tilefni af orðum hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur sem er einn af flutningsmönnum frumvarpsins. Hún var með afar athyglisverðar vangaveltur um það hvort barneignir væru forsenda hjónabands. Við gætum talað um það lengi dags og langt fram á kvöld, við munum trúlega ekki gera það, en mig langar til að koma með ábendingu úr þingsal hvað þetta varðar.

Ef barneignir eru forsenda hjónabands er það svo í mínum huga að konur sem komnar eru yfir miðjan aldur, fram yfir tíðahvörf, gætu ekki gengið í hjónaband samkvæmt hjúskaparlögum. Fólk sem einhverra hluta vegna, af líffræðilegum orsökum eða vegna sjúkdóma, getur ekki eignast börn ætti þá ekki að geta gifst samkvæmt hjúskaparlögum. Þetta þarf að hafa í huga, þetta eru rök sem hrekja þá fullyrðingu að barneignir séu forsenda hjónabands samkvæmt hjúskaparlögum. Þetta sýnir fram á hvað við erum með veik rök gegn því að sú leið sem hér er lögð til verði farin.

Varðandi vangaveltur hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur um það hvort sú ríkisstjórn sem nú situr þurfi að renna sitt skeið á enda áður en lög af þessu tagi verða samþykkt vil ég segja við hv. þingmann og þingheim: Ég tel trú hv. þingmanns fullmikla á ríkisstjórninni að ætla að hún muni sitja út kjörtímabilið. Það kann vel að vera að styttra sé í það en okkur grunar að sá jarðvegur verði til og þær aðstæður skapist á Alþingi Íslendinga að frumvarp af þessu tagi geti farið í gegn. Það er vissulega rétt hjá hv. þingmanni að fjarvist hv. stjórnarþingmanna í málinu sker í augu.

Um leið og ég óska eftir því, hæstv. forseti, að málinu

verði vísað til 2. umr. og hv. allsherjarnefndar vil ég vitna til orða Sólveigar Önnu Bóasdóttur í erindi sem hún flutti á einu af málþingunum sem ég gat um áðan og birt er í *Kirkjuritinu*, 71. árgangi, 1. hefti. Hún fjallar þar um hjónaband samkynhneigðra. Greinin heitir *Hvers vegna og hvers vegna ekki?* og þar segir, með leyfi forseta:

„Hvað er það þá sem hjónabandið sem tákn kallar fram hjá okkur sem lifum sem gagnkynhneigt fólk? Svar mitt er tvíþætt. Annars vegar ýtir það undir hugmyndir um yfirburði gagnkynhneigðarinnar sem hluta sjálfsmyndar og sjálfsskilnings, hjónabandið skoðað á táknrænu plani í gagnkynhneigðri menningu ritúalíserar hina félagslegu þýðingu þess að vera gagnkynhneigður. Sú þýðing er mikilvæg og hefur styrkjandi áhrif á sjálfið og sjálfsmyndina. Hjónabandið er eitt grundvallaratriði í menningu okkar til þess að festa og viðhalda þeirri sjálfsmynd. Ef ég geng ekki í hjónaband og er ekki í sambúð er ég ekki heldur fyllilega gagnkynhneigð, það vantar eitthvað mikilvægt. Hvað er það? Svarið er: Ég mun að öllum líkindum ekki eiga börn.“ — Og hér kemur tilgátan sem er um leið síðari hluti svarsins við spurningunni að ofan: „Ef samkynhneigðu fólki er gert kleift að ganga í hjónaband mun sá gerningur hrófla við sjálfsmynd okkar gagnkynhneigðra sem lítum á okkur sem fullkomnari manneskjur en samkynhneigt fólk.“

Ég legg til, hæstv. forseti, að frumvarpið verði samþykkt til þess að hroki gagnkynhneigðra sé ekki lengur til staðar í löggjöf Íslendinga, til að tryggja að þau sem unna hvort öðru njóti þess réttar sem fólginn er í hjúskaparlögunum, burt séð frá því hvort um er að ræða samkynhneigða eða gagnkynhneigða.

[18:54]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Mig langaði í seinni ræðu minni, sem verður ekki löng, að ítreka það sem kom fram hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um barneignir og undirstöðu hjónabandsins. Sú skilgreining stenst ekki. Hv. þingmaður dró það fram að konur sem væru komnar úr barneign gætu þá ekki gengið í hefðbundið hjónaband og hvað þá ófrjósamir einstaklingar sem ekki vilja taka stjúpbörn. Ættu þau pör þá að skilja? Þetta er fáránlegt.

Hvergi í lögunum finnst sú skilgreining að barn sé undirstaða hjónabandsins. Hjónabandið er skref sem tveir einstaklingar stíga til þess að votta að þeir elski hvor annan og vilji eyða ævinni saman til æviloka. Þetta er ákveðin stofnun, en barn er ekki undirstaðan. Það er ekki þannig og hvergi í lögunum finnst sú skilgreining.

Um daginn þegar þessi mál voru mikið til umræðu í samfélaginu í tengslum við kirkjuþing kom góðborgari hér í bæ fram með þau rök að hún upplifði að ef þetta skref yrði stigið hætti hún að geta kallað sig konu. Þetta fundust mér afar sérkennileg rök, ég sé ekkert samhengi þar á milli. Þessi lög breyta því einu að samkynhneigðir fá full réttindi, að ekki verður aðgreining á milli gagnkynhneigðra og samkynhneigðra gagnvart hjúskap. Það á ekki að verða þess valdandi að nokkur maður missi tengsl við kynímynd sína, slík umræða er að mínu mati út í hött.

Miklar framfarir hafa orðið í þessum málum. Á sínum tíma flúðu samkynhneigðir til útlanda af því að í litlu samfélagi þótti erfitt að vera samkynhneigður. Síðan hafa verið stigin mörg skref. Lítum til baka. Munið þið þegar við vorum að ræða um staðfesta samvist? Það þótti rosalegt skref og tekist var á um það. Nú finnst manni þetta sjálfsagt. Þegar við breyttum lögum varðandi ættleiðingar urðu umræður líka heitar, mörgum fannst þetta mjög erfitt. Nú finnst manni þetta sjálfsagt.

Líklega munum við líta þannig á þetta mál síðar þegar búið verður að samþykkja frumvarpið, hvenær sem það nú verður. Þá munum við líta til baka og segja: Rosalega var þetta nú erfitt og umræðan var sársaukafull. En þetta er ekkert mál. Þetta mál er þess eðlis að við munum upplifa þetta þannig síðar.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði líka að umræðuefni spá mína um það hvenær þetta mál fengi framgang. Hún fór að velta því fyrir sér hvort ríkisstjórnin sæti út kjörtímabilið eða ekki. Ég ætla ekki að kveða upp úr um það. En í ríkisstjórninni er geysilega mikil ósamstaða. Það er ótrúlegt hvernig ráðherrarnir leyfa sér að tala í kross. Það verður að vera einhver lágmarkssamnefnari. Menn geta ekki í veigamiklum málum talað út og suður á opinberum vettvangi í sömu ríkisstjórninni, það gengur ekki upp. En ég sé ekki neitt sem bendir til þess að ríkisstjórnin falli á næstunni, ég verð að viðurkenna það. Með þennan mikla meiri hluta virðist þetta allt frekar auðvelt og þægilegt fyrir ríkisstjórnarflokkana.

En maður finnur viðhorfin hjá mjög mörgum, þingmönnum og öðrum, sem maður ræðir þessi mál við. Jú, þetta er réttlætismál, þetta er rétt, það á að breyta lögunum en svo kemur alltaf þetta „en“. Og hvað er þetta „en“? Það eru rökin: Æ, það er leiðinlegt að styggja kirkjuna. Þessi tilhneiging er frekar sterk hjá mjög mörgum og ég virði hana að vissu leyti. Auðvitað er leiðinlegt að styggja kirkjuna en mér finnst þetta mál vera í anda kirkjunnar. Þetta er réttlætismál, við eigum ekki að aðgreina fólk og við eigum að koma vel fram við aðra. Komdu fram við aðra eins og þú vilt að aðrir komi fram við þig, er það ekki eitt af grundvallarstefjum kirkjunnar? Mér finnst þessi umræða ekki þess eðlis að maður eigi að styggja kirkjuna. En margir upplifa það þannig og ég hef líka séð að sumir leiðtogar kirkjunnar upplifa það þannig sjálfir, þessi umræða reynist þeim erfið. Ég spái því að þetta mál verði þar af leiðandi ekki samþykkt á næstu missirum. Ég vona að svo verði en mér finnst það ólíklegt.

Ég vil líka geta þess, aðallega þeim fáu þingmönnum sem hér eru til skemmtunar, að það er ankannalegt að standa hér og berjast fyrir því að samkynhneigðir geti gengið í hjónaband og hafa ekki einu sinni sjálfur gengið í hjónaband. En þetta er réttlætismál og þess vegna ætla ég að styðja það og berjast fyrir því.

Málið fer væntanlega til allsherjarnefndar að lokinni þessari umræðu og sú er hér stendur er í þeirri nefnd. Það verður spennandi að sjá hvort meiri hluti er í nefndinni fyrir því að hleypa málinu áfram því að sumir telja það þverpólitískt, að í flestum flokkum séu aðilar sem vilja samþykkja málið strax en aðrir sem vilja bíða aðeins til að styggja ekki kirkjuna.

Það er þá spurning hvort við erum tilbúin til að fara í atkvæðagreiðslu. Oft er talað um að nokkur mál séu þess eðl-

is að menn vilji fá atkvæðagreiðslu um þau, það gangi þvert á flokka. Við getum nefnt boxmálið. Það var mál af því tagi. Annað slíkt mál var um það hvort breyta ætti vindstigum í metra á sekúndu. Þetta eru mál sem fara ekki endilega eftir flokkslínum. Ég tel þó að kjarninn í stefnu míns flokks sé stuðningur við málið. Ég hef líka heyrt um önnur viðhorf hjá fólki í mínum flokki: Þetta er nú allt að koma, ekki styggja kirkjuna. Ég held að þetta sé svona í flestum flokkum.

Ef við næðum málinu í þann farveg að leyfa þinginu, ef það er tilbúið til þess, að gera þessa hluti upp við sig gætum við tekið það úr nefnd og gætum einfaldlega ýtt á græna, rauða eða gula takkann. Þá lægi fyrir hver staðan væri núna. Ef málið yrði fellt er ég sannfærð um að það yrði samþykkt síðar. Þetta er bara spurning um tíma, virðulegi forseti.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Út af dagskrá voru tekin 8.–11. mál.

Fundi slitið kl. 19:02.

23. FUNDUR

þriðjudaginn 13. nóvember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Almenn hegningarlög, stjfrv., 184. mál, þskj. 197. — 1. umr.
2. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204. — 1. umr.
3. Samræmd neyðarsvörun, stjfrv., 191. mál, þskj. 205. — 1. umr.
4. Stjórnarskipunarlög, frv., 24. mál, þskj. 24. — 1. umr.
5. Fullvinnsla á fiski hérlendis, þáltill., 38. mál, þskj. 38. — Fyrri umr.
6. Olíugjald og kílómetragjald, frv., 4. mál, þskj. 4. — 1. umr.
7. Stéttarfélög og vinnudeilur, frv., 40. mál, þskj. 40. — 1. umr.
8. Takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru, þáltill., 47. mál, þskj. 47. — Fyrri umr.
9. Raforkulög, frv., 43. mál, þskj. 43. — 1. umr.
10. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Fyrri umr.
11. Fjárreiður ríkisins, frv., 45. mál, þskj. 45. — 1. umr.
12. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.

Aðalmenn taka sæti á ný:
Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Einar K. Guðfinnsson sjútvrh., 5. þm. Norðvest.

Fjarvistarleyfi:
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

Umræður utan dagskrár.
Uppkaup á jörðum og verndun landbúnaðarlands.

[13:32]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Í upphafi árs 2007 gerði Gallup viðhorfskönnun meðal almennings um íslenskan landbúnað. Tæp 80% telja að það skipti miklu máli að Íslendingar séu ekki öðrum háðir um landbúnaðarafurðir. 94% svarenda telja að það skipti miklu máli að öflugur landbúnaður verði stundaður hér á landi til framtíðar.

Hluti af þeirri sátt sem ríkt hefur um landbúnað á Íslandi í seinni tíð á rætur í þeirri sýn að sjálfseignarbændur séu eins konar vörslumenn landsins sem nytji það til framleiðslu á hollum matvælum, jarðnæði á Íslandi sé í dreifðri eign og víðast hvar hefur sambúð landeigenda og þeirra sem vilja ferðast um landið, skoða það og njóta útivistar verið góð. Uppkaup fjársterkra aðila á jörðum vítt og breitt um landið stefna þessari stöðu og þessari sátt í voða.

Í nýrri skýrslu Bændasamtakanna kemur fram að þeim sem eiga þrjú lögbýli eða fleiri hefur fjölgað á árunum 2000–2005 úr 221 í 280, þ.e. um 27%. Á árunum 2000–2005 skiptu nærri 6% jarða um eigendur en á árinu 2006 varð sprenging því að þá skiptu alls um 8% allra jarða í landinu um eigendur og 9% jarða sem voru í ábúð. Hér eru ótaldar þær landspildur sem skipt er út úr lögbýlum, svo sem til frístundanota eða sumarbústaða. Vegna þess að í mörgum tilvikum hefur verið stofnað hlutafélag um hverja jörð er erfitt að meta heildareignasöfnunina en talið er að einn og sami eigandi að flestum eignum eigi um eða yfir 100 jarðeignir. Til dæmis á sami aðili 10 jarðir í Vopnafirði en býr ekki á neinni þeirra og sami aðili kaupir einnig upp jarðir meðfram ám í Borgarfirði. Ég spyr: Er þetta þróunin sem við viljum?

Hlutirnir gerast hratt. Árið 2000 átti ríkið 605 jarðir, 405 í ábúð og 200 eyðijarðir. Aðeins sex árum seinna hefur ríkið selt margar og á aðeins 470 jarðir, þar af 302 í ábúð og 169 eyðijarðir þannig að ríkið hefur líka blandað sér í þennan dans. Sumar jarðir geta svo sem hafa verið seldar ábúendum og verið áfram í byggð en um hitt eru líka dæmi að jarðir hafi fallið úr ábúð.

Í *Bændablaðinu* 11. janúar 2005 lýsir Erna Bjarnadóttir,

hagfræðingur Bændasamtakanna, því kerfi sem er í Danmörku sem er í Evrópusambandinu. Þar segir: „Margvíslegar kröfur eru gerðar til þeirra sem kaupa bújarðir og mikil áhersla er lögð á ábúðarskyldu jarðareiganda“ og það að „landbúnaðarland sé nýtt til búskapar“. Eitt af markmiðum laganna í Danmörku er einmitt að auka samkeppnishæfi landbúnaðarins. Eftirfarandi kröfur eru gerðar til þeirra sem kaupa bújörð á frjálsum markaði í Danmörku:

Að hafa náð 18 ár aldri, hefja búsetu á jörðinni innan sex mánaða frá kaupum, búa að lágmarki í átta ár áður en hægt er að leigja hana öðrum, ef viðkomandi á fleiri en eina jörð þurfa þær allar að liggja innan 10 kílómetra loftlínu frá íbúðarhúsi á þeirri jörð þar sem hann býr og samanlögð stærð þeirra má ekki fara yfir ákveðin mörk.

Hér á landi eru engar slíkar takmarkanir. Hliðstæðar takmarkanir og í Danmörku eru í Noregi og reyndar í fleiri nágrannalöndum.

Verð á landbúnaðarvörum fer hækkandi í heiminum og sjónum er beint að varðveislu og endurheimt landa til að tryggja grundvöll landbúnaðarframleiðslu. Mjög ströng ákvæði gilda almennt í nágrannalöndum okkar, eins og ég hef lýst, með verslun og meðferð á landi. Ekki er aðeins lögð áhersla á byggð og búsetu, heldur einnig á sjálfbæra nýtingu auðlindarinnar. Ég leyfi mér því, herra forseti, að beina þeim spurningum til hæstv. landbúnaðarráðherra hvort hann hyggist beita sér fyrir endurskoðun ábúðar- og jarðalaga sem tryggi betur nýliðun og stöðu sjálfseignarbóndans í íslenskum landbúnaði, tryggi öryggi þar með í gæðum og framleiðslu landbúnaðarvara og verndun landbúnaðarlands og tryggi jafnframt dreift eignarhald á landi. Ég spyr hvort ráðherra vilji beita sér fyrir því að setja hliðstæð lög (Forseti hringir.) og gilda í nágrannalöndum okkar til að tryggja að hið sama megi verða hér.

[13:38]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það hafa orðið og eru að verða miklar breytingar á búskap í sveitunum. Nýjar búgreinar koma inn í landbúnaðinn í vaxandi mæli. Það eykur m.a. áhuga fólks á að kaupa jarðir og almennt talað eru þetta góð tíðindi. Við höfum lengi harmað það að fólki í sveitum landsins hefur fækkað. Við þurfum á því að halda að fólk sjái hag sínum betur borgið í dreifbýlinu en það hefur gert fram undir þetta. Það gerist m.a. með batnandi samgöngum, bættum fjarskiptum og því að nýjar búgreinar eflist. Hestamennska, ferðaþjónusta og skógrækt eru dæmi um það.

Þetta kallar hins vegar á breytt búsetumynstur. Þetta kallar m.a. á það að jarðir sem áður voru kannski ekki nýttar eða nýttar til einhvers annars eru núna nýttar í þessu skyni, m.a. til að svara áhuga fólks á nýjum búgreinum í landinu. Við sáum á sínum tíma, á síðasta áratug nýliðinnar aldar, allt aðra þróun. Þá vorum við að reyna að laga íslenska búvöruframleiðslu að innanlandsneyslunni og þá urðum við vör við það að jarðir fóru í eyði. Þetta er tíminn sem menn hafa stundum kallað þegar ljósin slokknuðu í sveitum landsins.

Sem betur fer er þetta ekki svona núna. Það er alveg rétt sem hv. málshefjandi sagði, heilmiklar búháttabreytingar eiga sér stað í íslenskum landbúnaði, en þær miða m.a. að því og hafa í för með sér að þar sem ljósin höfðu áður slokknað eru þau kveikt núna aftur. Landið er tekið undir nýja atvinnustarfsemi sem m.a. helgast af því að fólk getur stundað atvinnustarfsemi sína úr sveitunum og finnur líka farveg fyrir nýja atvinnustarfsemi sem ekki var til staðar áður.

Það er ekki mjög langt síðan ríkið þurfti að leysa til sín jarðir í stórum stíl. Bæði þá og fyrr sáum við að m.a. sú þróun sem ég nefndi átti mikinn þátt í því þegar bændur gátu einfaldlega ekki farið frá jörðum sínum, þeir voru fastir í eins konar fátæktargildru. Nú er þetta sem betur fer orðið breytt. Það er eftirspurn eftir jörðunum og núna gerist það sem ekki hafði gerst áður að lögbýlunum fjölgar, lögbýlum í ábúð fjölgar gagnstætt því sem áður var. Þetta er auðvitað jákvæð þróun. Eignamyndun á sér stað í sveitum landsins gagnstætt því sem áður var. Við vitum að eignamyndun á sér stað í vaxandi mæli á mörgum sviðum íslensks þjóðlífs — og er það þá slæmt að það gerist líka í sveitum landsins? Er það vont að íslenskir bændur verði meiri eignamenn en áður? Viljum við virkilega snúa þessari þróun við eða er verið að hvetja til þess, m.a. af hálfu hv. málshefjanda, að ríkið stuðli einhvern veginn að því að þessu verði öðruvísi farið, að bændur sjái ekki eignamyndun verða í sveitum landsins? Ég trúi því ekki. Ég trúi ekki að það vaki fyrir hv. málshefjanda t.d. að ríkið freisti þess að koma í veg fyrir að fólk úr þéttbýli setjist að í sveitunum. Ég vil a.m.k. ekki stuðla að því.

Það er alveg rétt að miklar breytingar eiga sér stað í íslenskum landbúnaði. Búin stækka. Það er mikil stærðarhagkvæmni í landbúnaðinum eins og í mörgum öðrum atvinnugreinum landsins. Ekki viljum við koma í veg fyrir það. Við sjáum að sama þróunin í þessum efnum á sér stað alls staðar í landbúnaði. Það er ekki bara í sauðfjárræktinni, ekki bara í mjólkurbúskapnum, það er líka í nýrri atvinnugreinum eins og garðyrkju eða loðdýrarækt svo að ég taki bara tvö dæmi af algeru handahófi.

Við vitum líka að krafa neytenda í landinu er sú að matarverð lækki. Það er stöðugt kallað eftir því að matarverð lækki. Það er líka krafa uppi, og eðlilega, af hálfu þess fólks sem býr í sveitum landsins að það geti búið við eðlileg lífsskilyrði, það geti keppt við önnur landsvæði um góð lífsskilyrði og góð lífskjör. Svarið við því er m.a. það að efla og auka hagkvæmnina í landbúnaðinum og hluti af þeirri hagkvæmni er að búin stækka. Það hefur síðan þær afleiðingar í för með sér, eins og við vitum, að bújörðunum hefur fækkað. Þannig er það í mjólkinni. Lögbýli með greiðslumark í mjólk voru 1.246 með meðalinnlögðu magni upp á 82 þús. lítra fyrir 10 árum. Núna er þetta orðið miklu stærra og hið sama hefur gerst í sauðfénu.

Það er mjög mikil dreifing eignarhalds í sveitunum. 85% aðila sem eiga lögbýli, einir eða fleiri, eiga aðeins í einu lögbýli. Það eru mjög fá dæmi um þá jarðasöfnun sem hv. þingmaðurýjaði að.

Núgildandi jarðalög voru sett árið 2004. Þau juku mjög frelsi í meðferð og ráðstöfun jarða. Undanfarið hefur hins vegar farið fram heilmikil umræða um þetta. Það er eðlilegt að sú umræða eigi sér stað. Bændasamtökin hafa haft forustu um að láta fara fram sérstaka athugun á þessu og ég tel að það sé eðlilegast að meta þær niðurstöður þegar þær

liggja fyrir en hrapa ekki að neinum skyndiákvörðunum (Forseti hringir.) enda er það fráleitt, sérstaklega þegar við höfum í huga að það er fátt sem bendir til að þróunin sé á nokkurn hátt háskaleg eða að af henni stafi ógn fyrir sveitirnar í landinu.

[13:43]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. málshefjanda fyrir að taka málið upp. Ég held að það sé mjög eðlilegt að þetta mál sé rætt. Miklar breytingar hafa átt sér stað á örfáum árum og þróunin orðið sú að þéttbýlisbúar kaupa jarðir. Sannleikurinn er sá að bændur vilja taka vel á móti þéttbýlisbúum, vil ég meina, og finnst verulega jákvætt að mörgu leyti að fólk skuli sækja meira í sveitirnar til að njóta náttúrufegurðar og kyrrðarinnar sem þar er. Við verðum að horfa á þann jákvæða þátt að sveitirnar hafa bætt ímynd sína með þessu móti.

Við horfum fram á það að bændum hefur fækkað og mun væntanlega fækka eitthvað áfram en ég tek með hæstv. ráðherra undir mikilvægi þess að ljósin verði ekki slökkt í sveitunum. Þó að um það verði að ræða í meira mæli en hefur verið að búseta sé ekki eins og við höfum þekkt frá liðnum árum, heldur sé meira um helgarbúsetu að ræða og þá hugsanlega sumardvöl að auki, er það þó betri niðurstaða en að bæirnir og sveitirnar fari í eyði.

Svo vil ég líka nefna að það að einstaklingar séu bókstaflega að safna jörðum er eitthvað sem fellur ekki mjög vel að þjóðarsálinni. Ég tek undir þau varnaðarorð sem komu fram hjá málshefjanda í þeim efnum, það er eitthvað sem við vildum helst ekki sjá gerast í miklum mæli þó að það sé erfitt að snúa því við (Forseti hringir.) sem nú þegar hefur átt sér stað.

[13:45]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. frummælanda fyrir að taka þetta mál til umræðu og tek undir þau orð að full ástæða sé til að ræða jafnumfangsmiklar breytingar á íslensku samfélagi og breytingarnar bæði á verði á jarðnæði út um landið og í söluviðskiptum með það.

Ég held að það sé hárrétt sem fram kemur hjá hæstv. landbúnaðarráðherra að þessar breytingar eru að mestu leyti til góðs. Þær verða með öðru til þess að verð á jarðnæði hefur hækkað umtalsvert og hefur gefið mörgum bóndanum kost á því að ljúka ævistarfi sínu eða innheimta úr æviverki sínu tekjur af sölu á því sem hann hefur starfað við alla sína tíð. Því ólíkt því sem gerðist þegar veiðileyfin á hafinu fóru að ganga kaupum og sölum þá er hér að mestu um sjálfseignarbændur að ræða og það eru þeir sem eru að njóta þessarar þróunar í miklum mæli.

Við hljótum þess vegna að fara ákaflega varlega í því að setja einhverjar takmarkanir á það með hvaða hætti sjálfseignarbændur fara með jarðnæði sitt eða selja það því að slíkar takmarkanir leiða alltaf og óhjákvæmilega til þess að draga úr verðmæti landsins. Við getum samt ekki útilokað það að einhverjar reglur gætu verið til bóta til að styrkja not lands til landbúnaðar og það hljótum við fyrst og fremst að gera í gegnum skipulag sveitarfélaganna. Það má líka gera, eins og víða er gert um lönd, með því að fara með öðrum hætti skattalega með jarðnæði sem notað er til landbúnaðar og síðan þyrftum við auðvitað að hafa áhyggjur af því ef einn aðili væri að sölsa undir sig gríðarlega mikið land hér á landi. Ekki viljum við til að mynda að hálft landið sé í eigu eins og sama aðilans. Ég hygg að það sýni sig að hér hefur (Forseti hringir.) engin slík þróun orðið og ekkert það óheillaástand sem kallar á aðgerðir núna en sjálfsagt er að hafa málið áfram til umræðu og athugunar eins og fram kom áðan.

[13:48]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Það er auðvitað gott að bændur geti hætt að búa og farið uppréttir og með sóma eftir ævistarf sitt. En það er líka mjög dapurlegt að ungt fólk á ekki mikla möguleika til að hefja búskap í dag með því að þurfa að kaupa kvóta bæði í mjólk og kindakjöti til að hefja framleiðslu. Það er dapurleikinn í þessu máli að endurnýjun verður ekki þarna. Margir bændur hafa sagt mér að þeir líti ekki björtum augum á framtíðina, að eftir 15 til 20 ár verði miklar breytingar og hættan sé sú að búskapurinn fari í einhver hlutafélög eða stórfyrirtæki eða stórbúrekstur og að fólkið sem er að alast upp í sveitum landsins í dag verði, ef það vill vera áfram í sveitinni, að keppa við erlent vinnuafl um störf á þessum búum.

Við viljum ekki sjá slíka framtíð fyrir okkur hjá ungu fólki sem býr í sveitum landsins í dag. Ég hef stundum sagt að það væri ekki óeðlilegt að breyta framleiðslustyrkjum og beingreiðslustyrkjum í búsetustyrki þannig að venjulegt bú í sauðfjárrækt eða mjólkurframleiðslu fengi búsetustyrk og keppti síðan á markaðsgrunni með framleiðslu sína. Búsetustyrkurinn yrði auðvitað bundinn því að það væri venjulegur búskapur á þessum jörðum en styrkurinn gæfi fólki möguleika til þess að vera lengur í sveitinni og missa ekki þessa framleiðslu í hendurnar á einhverjum stórbúum sem ég held að sé ekki af því góða.

Það er auðvitað sorglegt að vita til þess að margir sem eru að flytja í sveitirnar núna borga fjármagnstekjuskatt en ekki útsvar, (Forseti hringir.) og þar af leiðandi hafa þeir engin góð áhrif inn í samfélagið eins og þeir ættu að hafa.

[13:50]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er ágæt umræða í gangi en ég held að ég verði að segja að sá boðskapur sem kom fram í ræðu hæstv. landbúnaðarráðherra áðan sé afar einhliða og jafnvel einfaldur. Mér fannst hæstv. ráðherra beinlínis gefa mér til kynna að hann áttaði sig ekki á þeim verðmætum sem honum hafa verið falin í því nýja ráðuneyti sem hann hefur nú umsjón með.

Það er ekki rétt að slá því föstu að það sé alltaf af hinu góða að lögbýlum fjölgi. Það skiptir máli hvers konar lögbýli við tölum um. Það skiptir líka máli að átta sig á því að hér erum við að tala um skipulagsmál öðru fremur. Við erum með ákvæði í skipulagslögum um að gæta eigi að því að sjálfbær þróun sé borin fyrir brjósti og sé eitt af því sem marki ákvarðanir um skipulag. Ef sjálfbær þróun er ekki einmitt það lögmál sem á að hafa til hliðsjónar og hafa að

leiðarljósi í íslenskum landbúnaði erum við illa á vegi stödd.

Mér finnst rétt að benda hæstv. ráðherra á að í Bændablaðinu frá þriðjudeginum 9. október sl. er frásögn af málstofu sem Landbúnaðarháskóli Íslands hélt í byrjun mánaðarins. Þar er rætt við Salvöru Jónsdóttur skipulagsfræðing sem í þessari málstofu gerði að umræðuefni spurninguna: Hvernig er land notað á Íslandi? Hún bendir á að þar þurfum við að hafa ýmis sjónarmið til hliðsjónar, m.a. lýðheilsusjónarmið. Þess vegna segir hún að markaðnum einum sé ekki treystandi fyrir ákvörðunum um landnotkun þar sem ýmis heilbrigðisvandamál geti komið upp þegar bújarðir verða of stórar og verksmiðjuframleiðslan fer að láta á sér kræla.

Ég held að hæstv. landbúnaðarráðherra verði að átta sig á að til að tryggja gæði landbúnaðarlands og (Forseti hringir.) landbúnaðarins almennt, þurfum við að huga að því hvers konar landnýting er til staðar og tryggja það að stóreignamenn (Forseti hringir.) og stórgrósserar taki ekki of stóran hluta af góðu rekstrarlandi undir sínar prívat og persónulegu þarfir.

[13:53]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Þróunin hér á landi er lík því sem gerist í nágrannalöndum okkar sem er mjög jákvætt. Byggðirnar stækka og þurfa meira landrými og sá landbúnaður sem rekinn er næst þéttbýliskjörnunum færist fjær. Þar af leiðandi verður þetta verðmætt land og landbúnaðurinn færist út til þess svæðis sem er ódýrara.

Ég get nefnt t.d. stað eins og Hveragerði sem fyrir röskum 50 árum byggðist upp sem garðyrkjubær þar sem nýbúarnir voru fyrst og fremst garðyrkjubændur sem lögðu grunn að garðyrkjustöðvum sínum. Nú hefur það gerst undangengin ár að þessar garðyrkjustöðvar færast til svæða sem betur eru fallnar til þeirrar framleiðslu og landið er mjög dýrt og verðmætt sem byggingarlóðir. Þetta þekkist alls staðar. Sama gildir um hefðbundinn landbúnað næst þéttbýliskjörnunum. Hann færist frá og ég held að það sé einvörðungu jákvætt að þeir sem eiga þessi lönd fái sanngjarnt verð, eðlilegt verð eins og aðrir sem eiga lönd og eignir á höfuðborgarsvæðinu.

Það hefur jafnframt gerst í Árnessýslu að þar er orðin ein stærsta sumarbústaðabyggð og frístundabyggð í landinu. Þar hefur verið tekið kjarri vaxið, land sem er á hrauni og er ekkert sérlega vel fallið til landbúnaðarframleiðslu. Ég óttast því ekki það sem hefur verið að gerast hjá okkur hvað þetta varðar.

Mig langar rétt í lokin að nefna að skipulagsvaldið hvað þetta varðar, sem hv. frummælandi, Jón Bjarnason, hefur áhyggjur af, er hjá sveitarfélögunum. Sveitarfélögin hafa tök á því að skipuleggja (Forseti hringir.) og ákveða hvernig farið er með land á hverju svæði fyrir sig.

[13:55]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það er rétt sem hér hefur komið fram að í dag ríkir mikil sturlungaöld í ásókn auðmanna í land á Íslandi. Ég er ekki alveg sannfærður um þau orð hæstv. landbúnaðarráðherra að það séu engin slík sólarmerki um við þurfum að varast þessa þróun. Það setur að mér ugg þegar ég heyri af því að einstakir auðmenn hafi keypt upp heila firði og við sem höfum fylgst með sögu sveitanna í landinu vitum að sveitir sem hafa lent í höndum mjög fárra auðmanna, og nærtækasta dæmið er í rauninni úr Borgarfjarðarhéraði, hafa liðið fyrir það í byggðaþróun sinni. Þetta er þróun sem við þekkjum til áratuga.

Ég tel samt að við eigum að fara okkur hægt í þessum efnum. Við eigum að fylgjast vel með og leggja fyrst og fremst áherslu á það núna að skipulagsvaldinu sé beitt til að vernda landbúnaðarlönd. Ég held að ekki sé tímabært að takmarka á neinn hátt kaup manna á löndum eins og gert er í hinni þéttbýlu Danmörku og við getum í rauninni illa sótt fyrirmynd í okkar löggjöf til Dana svo mjög sem landhættir þar eru ólíkir okkar.

Það er annað sem ég tel mikilvægt að koma að í þessu sambandi og það er að samhliða þessum kaupum auðmanna á jörðum hefur umgengnisréttur manna um landið skerst mjög mikið. Jarðir og gömul bæjarstæði eru girt af, lokuð af með hliðum, og þetta er þróun sem þarf að taka á og er í rauninni ólíðandi fyrir almenning sem á rétt á því að geta heimsótt bæjarstæði, heimsótt sögustaði. Það er hægt að leggja þá skyldu á herðar landeigendum að þeir gangi þannig frá, annaðhvort með vörslu eða einhvers konar eftirliti, að það sé opinn aðgangur að jörðunum. Í raun er verið að (Forseti hringir.) þverbrjóta lög víða á Íslandi í dag þar sem settar eru rafmagnsgirðingar um óræktuð lönd eða árbakka.

[13:57]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Þetta er ágæt umræða og ekki nema von að hún komi upp því að orðið hefur töluverð breyting í íslenskum landbúnaði hvað þetta varðar.

Það er eitt jákvætt sem þetta hefur haft í för með sér og það er að fólk sækist meira í að eignast jarðir. Það eru ekki bara auðmenn og við eigum alls ekki að tala um auðmenn sem einhverjar vondar manneskjur, það er bara misjafn sauður í því fé eins og öðru. Margir auðmenn sem kaupa jarðir leyfa fólki að hafa aðgang að þeim o.s.frv. (Gripið fram í.) Þannig að við skulum ekki gera …

Herra forseti. Hv. þm. Guðni Ágústsson gjammar svo fram í að ég fæ vart talað. Svo ég fái að halda máli mínu áfram þá vildi ég bara taka þetta fram.

Verð jarðanna hefur aukist og það hefur líka gert það að verkum að þeir bændur sem ekki hyggjast selja jarðir sínar hafa þá meiri möguleika til að fá lán út á þær og fara út í aðra starfsemi eða efla þá starfsemi sem þeir eru með fyrir. Það eru ákveðnir jákvæðir þættir í þessu öllu saman.

Hins vegar er líka mjög gott að við hugum að því og ríkið hugi að því að selja ekki mikið af þeim jörðum sem það á og halda frekar að sér höndum hvað það varðar svo við eigum þá jarðir til fyrir þá sem vilja fara út í búskap. Eins og staðan er í dag held ég að það sé ekki þannig að landbúnaður verði ekki drifinn vegna þess að jarðnæði skorti eða jarðir. Það er ekki svo.

Ég tek undir orð hv. þm. Bjarna Harðarsonar um að jarðir eiga að vera opnar (Forseti hringir.) almenningi

þannig að menn geti notið íslenskrar náttúru í sátt við eigendur og guð og menn.

[13:59]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það skiptir miklu að bújarðir séu nýttar og að byggð haldist í sveitunum. Ábúð á jörðum tryggir að jafnaði nýtingu lands og gróður. Við getum með ýmsum hætti stuðlað að því að þótt búseta breytist sé ávinningur af því að nýta landsins gæði. Breyting styrkja úr greiðslu á hvert kíló kjöts eða lítra seldrar mjólkur yfir í búsetustyrki og landnýtingarstyrki í meira mæli en nú er væri æskileg þróun.

Af sjálfu leiðir samt sem áður að með stækkandi bústofni á býlum verða jarðir sameinaðar. Það fylgir því ef bústofninn stækkar. Mikil uppkaup auðmanna á fjölda jarða tryggir ekki búsetu og nýtingu jarðanna og vissulega má taka þá þróun til sérstakrar skoðunar. Það á að vera markmið að halda landinu sem mest í byggð því að það eru verðmæti fyrir framtíðina.

Hæstv. forseti. Við stefnum að því að Ísland verði mikið ferðamannaland í framtíðinni og það skiptir máli fyrir þann ferðamannaiðnað að landið haldist í byggð. Við ætlum væntanlega að sýna landið eins og það er með búsetu sinni, kostum og gæðum og þess vegna skiptir landnýting og landsins gæði miklu máli í framtíðinni. Það er ekki mál bænda einna, það er mál okkar allra, Íslendinga.

[14:01]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég þakka þessa umræðu en tel að hún hefði þurft að vera svolítið dýpri hvað sumt varðar. Ég bendi á að búvörusamningar milli ríkisins og bænda kveða á um þátttöku, greiðslur af hálfu ríkisins, bæði til að tryggja ákveðna framleiðslu, gæði hennar og hvernig framleitt sé. Í þessum búvörusamningum er ekki gert ráð fyrir verði á almennu landi. Ef við ætlum að taka það verð inn sem núna er að verða á jörðum held ég að greiðslurnar mundu heldur betur hækka.

Yrði pólitísk sátt hér á landi ef beingreiðslur af hálfu ríkisins væru að stórum hluta komnar í hendur örfárra manna, að einn aðili sem á hundrað jarðir væri kannski orðinn handhafi beingreiðslna upp á hundruð milljóna króna? Ég hef ekki trú á að sátt verði um slíkan landbúnað hér á landi. Ég held einnig að ekki verði nein sátt um það að landið lendi í eign örfárra manna eða fyrirtækja. Hér er ekki verið að tala um þá einstaklinga sem fá afmarkað land til frístundabyggðar eða slíks, heldur þegar land er keypt upp og því safnað. Ég held að það verði engin sátt um það.

Hvers vegna skyldum við ekki setja hliðstæð lög og önnur lönd? Öll lönd í Evrópu setja sér lög sem takmarka eignarhald á landi, uppsöfnun lands, og setja kvaðir á landeigendur. Nýja-Sjáland, eitt öflugasta landbúnaðarland í heimi, leggur miklar kvaðir á land, að það sé ekki tekið úr landbúnaðarnotkun. Það eru engin rök fyrir því að við ættum ekki með sama hætti að vera á verði hér því að frelsi án ábyrgðar (Forseti hringir.) í landakaupum, jarðakaupum og uppsöfnun jarða er ekki það sem við viljum hér á Íslandi.

[14:04]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Auðvitað vill enginn sjá einhverja ofursamþjöppun, hvorki í landbúnaði né jarðeignum í landinu. Það er enginn að tala um það, það talar enginn fyrir því að við viljum sjá einhverja slíka þróun. Það er heldur ekki þannig að sú þróun hafi átt sér stað upp á síðkastið, það er ekki hægt að sýna fram á það.

Ef við skoðum þessar tölur almennilega sjáum við að langmestur hluti landsins er í eigu einstaklinga. Sú þróun sem menn reyna að draga hér upp mynd af, sem sé sú að landið sé orðið meira og minna í eigu örfárra auðmanna, er ekki rétt. Við verðum hins vegar að horfast í augu við þá staðreynd að miklar breytingar hafa orðið í íslenskum landbúnaði, t.d. hefur búum fækkað bæði í sauðfjárrækt og mjólkurframleiðslu og auðvitað hefur það einhverjar afleiðingar í för með sér.

Þegar hv. þm. Jón Bjarnason talar um að síðan eigi að leggja kvaðir á menn í þessum efnum — hvað er hv. þingmaður að tala um? Hvað á að gera þar sem ekki er lengur stundaður kúabúskapur eða sauðfjárbúskapur? Á að skikka menn til að halda þessum búskap þarna áfram? Auðvitað ekki. Þessi þróun sem felur í sér samþjöppun — sem felur það í sér að búin eru að stækka vegna þess að í því felst hagræði, vegna þess að tæknibreytingar gera mönnum það kleift — það er þróun sem við viljum ekki stöðva. Við viljum ekki koma í veg fyrir að menn geti framleitt hér landbúnaðarvörur á lægra verði en gert hefur verið.

Fyrir fáeinum árum voru fluttar tillögur á Alþingi sem m.a. miðuðu að því að reyna að færa sauðfjárræktina fjær þéttbýlinu. Fyrir því voru færð alls konar byggðaleg rök. Nú kemur fram í athugun sem fór fram á vegum Háskólans á Bifröst að nákvæmlega þessi þróun er að verða og hún er á margan hátt mjög æskileg.

Landbúnaðurinn okkar er öðruvísi en landbúnaður margra annarra þjóða. Við búum í dreifbýlu landi með mörgum jörðum og landbúnaður okkar annar innlendri eftirspurn. Lagaumhverfið í Danmörku, því þéttbýla landi þar sem hver lófastór blettur er manngerður, er við aðstæður sem við getum ekki borið okkur saman við. Við eigum ekki að sækja okkur fyrirmyndir til landa þar sem aðstæðurnar eru allt öðruvísi en hjá okkur á Íslandi.

Almannavarnir, 1. umr.

Stjfrv., 190. mál (heildarlög). — Þskj. 204.

[14:06]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Núgildandi lög um almannavarnir voru upphaflega sett á fyrri hluta 7. áratugarins og tóku ríkt mið af stöðu heimsmála á þeim tíma, ekki síst þeirri hættu sem menn töldu þá stafa af hugsanlegum kjarnorkuátökum milli austurs og vestur. Eins og við nú vitum hefur sem betur fer aldrei reynt á lögin vegna hernaðarátaka hér á landi, lögin hafa hins vegar reynst vel í tímans rás til að bregðast við afleiðingum náttúruhamfara og ber þar hæst eldgosið í Vestmannaeyjum og snjóflóð á Vestfjörðum.

Hinum upphaflegu lögum hefur verið breytt allnokkrum sinnum. Síðasta meginbreyting fólst í því að færa yfirstjórn og ábyrgð þessara mála til embættis ríkislögreglustjóra í stað almannavarnaráðs og Almannavarna ríkisins. Ég hef lengi talið nauðsynlegt að fara yfir almannavarnalögin og breyta þeim í ljósi þeirrar þróunar sem orðið hefur á þessu sviði, ekki síst með vísan til þess mikla samhæfingarstarfs fjölmargra aðila í leitar- og björgunarmálum sem orðið hefur í Björgunarmiðstöðinni við Skógarhlíð hér í Reykjavík og ég mun víkja nánar að síðar í máli mínu.

Eins og getið er um í greinargerð frumvarpsins boðaði ég til 100 manna málþings um þessi mál hinn 8. mars 2005 og sóttu það fulltrúar allra þeirra aðila er láta sig almannavarnir varða, þar á meðal fulltrúar sveitarfélaganna sem verða áfram meginburðarás almannavarnakerfisins enda yrði það hvorki fugl né fiskur þegar litið er til náttúruhamfara án staðarþekkingar og virkrar þátttöku heimamanna.

Eftir málþingið setti ég af stað vinnu á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins (Forseti hringir.) til að setja hugmyndir um nýskipan þessara mála í frumvarpsbúning — (Forseti hringir.)

(**Forseti** (KÓ)**:** Hæstv. dómsmálaráðherra. Hér var kynnt inn 1. dagskrármál fundarins, almenn hegningarlög, en okkur heyrist sem verið sé að kynna 2. dagskrármálið sem er 190. mál. Ég vil bara upplýsa …)

Já, ég taldi mig vita hvaða mál ég væri að tala um en það er gott að forseti vakti athygli mína á því.

Eftir málþingið setti ég af stað vinnu á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins til að setja hugmyndir um nýskipan þessara mála í frumvarpsbúning. Leitað var eftir sjónarmiðum margra aðila og átti ég fundi með talsmönnum félaga og stofnana sem að málinu koma. Eftir að frumvarpið hafði tekið á sig núverandi mynd ræddi ég við forustumenn Sambands íslenskra sveitarfélaga um efni þess þar sem m.a. var reifað hvort ákvæði frumvarpsins leiddu til þess að ábyrgð og ákvarðanataka, t.d. vegna náttúruhamfara, færðist fjær íbúum en samkvæmt gildandi lögum. Ég tel að ekkert í frumvarpinu gefi tilefni til að ætla að svo verði. Við nýskipan lögreglumála lagði ég áherslu á hlut sýslumanna í almannavarnakerfinu og leit þá m.a. til Patreksfjarðar og Víkur í Mýrdal þar sem sýslumenn fara ekki lengur með lögreglustjórn en hafa áfram mikilvægu hlutverki að gegna á sviði almannavarna til að tryggja sem best tengsl við heimamenn á þessu sviði.

Grunnatriði í þessu nýja frumvarpi er að við allar neyðaraðstæður verði byggt á sama viðbragðskerfi og að þar gegni samhæfingar- og stjórnstöðin við Skógarhlíð lykilhlutverki. Við höfum séð það undanfarin missiri í þeim tilvikum þegar stöðin hefur verið virkjuð að viðkomandi sveitarfélög sjá sér hag í því að senda fulltrúa sína inn í stjórnstöðina til að tryggja sem best samband hennar og aðgerðastjórna á heimavettvangi. Með tilkomu TETRA-fjarskiptakerfisins um land allt hefur öll aðstaða til samhæfingar og stjórnunar tekið stakkaskiptum. Kerfið verður aldrei nýtt til fullnustu nema með virkri þátttöku heimamanna. Sem fulltrúar þeirra gegna sveitarfélög og almannavarnanefndir í héraði lykilhlutverki við gerð viðbragðsáætlana og alla framkvæmd þeirra.

Gott nýlegt dæmi um samstarf ríkis og heimamanna er gerð áhættumats og viðbragðsáætlana vegna hættu á flóðum við Markarfljót á Rangárvöllum og í Landeyjum vegna hugsanlegra eldsumbrota í vestanverðum Mýrdalsjökli eða Eyjafjallajökli. Heimamenn undir forustu sýslumannsins á Hvolsvelli hrundu þessu verkefni af stað í góðri samvinnu við almannavarnadeild embættis ríkislögreglustjóra en Alþingi samþykkti tillögur mínar og ríkisstjórnarinnar um sérstakar fjárveitingar vegna þess. Hafa íbúar á svæðinu þegar tekið þátt í æfingu á grundvelli viðbragðsáætlananna. Ég tel þetta skólabókardæmi um einstaklega góða samvinnu embættis ríkislögreglustjóra og heimamanna um framkvæmd á brýnu almannavarnaverkefni.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því í 9. gr. að sveitarstjórnir skipi almannavarnanefndir í sveitarfélaginu og skipuleggi starf að almannavörnum í héraðinu, vinni að gerð hættumats og viðbragðsáætlana og prófanir á þeim í samvinnu við ríkislögreglustjóra. Í almannavarnanefndum sitji fulltrúar í sveitarstjórn ásamt öðrum.

Í viðræðum mínum við sveitarfélögin var einnig farið yfir hugmyndafræðina að baki frumvarpinu en hún er hin sama og búið hefur að baki almannavarnastarfi okkar undanfarna áratugi. Þau sjónarmið hafa verið reifuð að skipulagi okkar skuli breytt meira í átt til þess sem gerist í Svíþjóð. Ég tel með öllu óþarft að nálgast úrlausnarefni okkar á nýjum hugmyndafræðilegum grunni miðað við reynslu hér og í Svíþjóð af því að virkja almannavarnakerfið eða af viðbrögðum á hættustundu. Í greinargerð um 2. gr. frumvarpsins er vikið að ákveðnum grunnreglum sem setja svip sinn á frumvarpið og er í þeim tekið nokkurt mið af því sem lagt er til grundvallar hjá Svíum.

Þá vil ég taka fram að ekki er ætlunin að kostnaður sveitarfélaga af almannavörnum aukist vegna frumvarpsins og taldi ég þess vegna ekki ástæðu til að meta sérstaklega kostnaðaráhrif frumvarpsins gagnvart sveitarfélögunum með vísan til samkomulags ríkis og sveitarfélaga frá árinu 2005 um kostnaðarmat lagafrumvarpa og stjórnvaldsfyrirmæla gagnvart sveitarfélögum.

Um leið og ég árétta að frumvarpið gerir ekki ráð fyrir neinni meginbreytingu á samskiptum ríkis og sveitarfélaga, áfram verður byggt á sömu stoðum og þeim sem eru undir núverandi almannavarnakerfi, minni ég á að frumvarpið hefur að geyma grundvallarbreytingar á því hvernig ríkisstjórn og stofnanir ríkisins koma að yfirstjórn almannavarna og öryggismála og stefnumótun á þessu sviði. Þar er m.a. tekið mið af yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í tilefni af brottför varnarliðsins sem birt var 26. september 2006. Ríkisstjórnin lýsti því yfir að til þess að efla almennt öryggi yrði við endurskoðun laga um almannavarnir komið á fót miðstöð þar sem tengdir yrðu saman allir aðilar sem koma að öryggismálum innan lands, hvort heldur vegna náttúruhamfara eða hættu af mannavöldum. Til að tryggja sem best samhæfingu innan miðstöðvarinnar skyldu forsætisráðherra, utanríkisráðherra, dóms- og kirkjumálaráðherra, samgönguráðherra, heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra og umhverfisráðherra sitja í yfirstjórn hennar. Dagleg stjórn miðstöðvarinnar yrði á vegum dóms- og kirkjumálaráðherra og var honum falið að leggja fram frumvarp til nýrra almannavarnalaga.

Þetta frumvarp er einmitt til 1. umr. hér í dag og hefur

iðnaðarráðherra bæst í ráðherrahópinn sem nefndur var í fyrrnefndri yfirlýsingu. Er breytingin gerð með vísan til þess hve miklu orkuöryggi skiptir við allar ráðstafanir á sviði almannavarna. Ramminn utan um almannavarnaskipulagið er þannig alveg nýr samkvæmt frumvarpinu því að þar er gert ráð fyrir að almannavarnaráð víki fyrir hinu nýja almannavarna- og öryggismálaráði sem starfi undir formennsku forsætisráðherra. Hlutverk almannavarna- og öryggismálaráðs er að marka stefnu stjórnvalda í almannavarna- og öryggismálum en í stefnunni skal gera grein fyrir ástandi og horfum í þessum málum, fjalla um áhersluatriði varðandi skipulag almannavarna og öryggismála, forvarnastarf, nauðsynlega samhæfingu á efni viðbragðsáætlana og starfsemi opinberra stofnana á því sviði, nauðsynlegar birgðir til að tryggja lífsafkomu þjóðarinnar á hættutímum, endurreisn eftir hamfarir og aðrar aðgerðir sem ráðið telur nauðsynlegar til að ná því markmiði að tryggja öryggi landsmanna sem best. Umsýsla vegna ráðsins og undirbúningur vegna funda þess yrði í höndum dóms- og kirkjumálaráðherra. Þeir ráðherrar sem ég hef áður nefnt skulu eiga sæti í almannavarna- og öryggismálaráði en auk þeirra er forsætisráðherra heimilt að kveðja allt að tvo ráðherra til setu í ráðinu í senn vegna sérstakra mála. Með ráðherranum tækju ráðuneytisstjórar og forstöðumenn stofnana á vegum einstakra stofnana sæti í ráðinu. Þar ættu Slysavarnafélagið Landsbjörg, Rauði krossinn, samræmd neyðarsímsvörun og sveitarfélögin einnig fulltrúa.

Í 1. gr. frumvarpsins er gerð grein fyrir gildissviði þess. Er því ætlað að taka til samhæfðra viðbragða samfélagsins til að takast á við afleiðingar almannahættu sem ógnar lífi og heilsu almennings, umhverfi og/eða eignum án tillits til þess af hvaða rótum almannahættan er runnin. Líkt og í núgildandi lögum er markmiðið að undirbúa, skipuleggja og grípa til ráðstafana sem miða að því að koma í veg fyrir að almenningur verði fyrir líkams- eða eignatjóni af völdum náttúruhamfara eða af mannavöldum, hernaðaraðgerða eða af annarri hættu, sem og vegna farsótta og hryðjuverka sem er nýmæli. Þá er markmið og gildissvið laganna rýmkað með áherslu á fyrirbyggjandi ráðstafanir og gerð viðbragðsáætlana.

Samkvæmt ákvæðum frumvarpsins skal ríkislögreglustjóri taka ákvörðun um almannavarnastig hverju sinni og tilkynna það til dómsmálaráðherra. Jafnframt eru lagðar ýmsar aðrar skyldur á ríkislögreglustjóra. Hann skal m.a. hafa eftirlit með skipulagi almannavarna og umsjón með gerð hættumats í samráði við almannavarnir sveitarfélaga. Hann skal taka þátt í undirbúningi og gerð viðbragðsáætlana og hafa eftirlit með endurskoðun þeirra. Þá skal hann hafa eftirlit með samhæfingu viðbragðsaðila og annarra aðila og stjórn aðgerða, bæði áður og eftir að hættu ber að garði, og skipuleggja forvarnir og almenningsfræðslu á sviði almannavarna.

Við embætti ríkislögreglustjóra mun samkvæmt V. kafla frumvarpsins starfa samhæfingar- og stjórnstöð undir sérstakri stjórn. Í stöðinni fer fram samhæfing og yfirstjórn almannavarnaaðgerða með hliðsjón af almannavarnastigi og viðeigandi viðbragðsáætlun. Stöðina er einnig unnt að virkja vegna hvers kyns aðgerða við leit og björgun. Ríkissjóður ber kostnað vegna þessarar stöðvar. Hér er tekið mið af reynslunni í Björgunarmiðstöðinni við Skógarhlíð en hún er virkjuð æ oftar af viðbragðsaðilum vegna þess hve góð reynsla hefur fengist af því samhæfingarstarfi sem unnið er undir merkjum hennar. Frumvarpið gerir ráð fyrir að samhæfingar- og stjórnstöðin lúti stjórn níu manna, ráðherra skipi formann án tilnefningar en aðrir komi frá ríkislögreglustjóra, Landhelgisgæslu, landlækni, slökkviliðinu á höfuðborgarsvæðinu, samræmdri neyðarsímsvörun, Slysavarnafélaginu Landsbjörgu og auk þess tilnefnir samgönguráðherra og Samband íslenska sveitarfélaga hvort sinn fulltrúa. Hlutverk stjórnarinnar er að huga að innra skipulagi, rekstri og samstarfi viðbragðsaðila en við stjórn aðgerða verði farið eftir viðbragðsáætlunum.

Í VI. kafla frumvarpsins er gerð krafa um að tilteknir aðilar geri viðbragðsáætlanir og jafnframt tiltekið um hvað skuli fjallað í þeim. Er gert ráð fyrir að skyldur séu lagðar á ríkisstofnanir, sveitarfélög og í einstökum tilvikum einkaaðila um gerð viðbragðsáætlana. Með þessu á að tryggja að almannavarnakerfið sé ávallt reiðubúið á hættustundu og að viðbrögð séu vel skilgreind þegar aðgerða er þörf. Gert er ráð fyrir að þjónusta við almenning verði aukin á meðan hættuástand varir og eftir að því lýkur. Ríkislögreglustjóra er í frumvarpinu veitt heimild til að stofna tímabundið þjónustumiðstöð vegna tiltekinnar hættu eða hættuástands. Skulu verkefni þjónustumiðstöðvarinnar m.a. felast í upplýsingagjöf til almennings og þjónustu við þá aðila sem hafa orðið fyrir tjóni auk þess að annast samskipti við fjölmiðla vegna aðgerða sem gripið er til hverju sinni. Er þjónustumiðstöð ætlað að starfa í nánum tengslum við sveitarfélögin sem orðið hafa fyrir áfalli og aðstoða ráðuneyti, sveitarfélög og undirstofnanir þeirra við að veita almenningi almenna aðstoð til að létta undir með viðbragðsaðilum, t.d. með áfallahjálp og svörum við fyrirspurnum um bætur vegna eignatjóns. Við það er miðað að ríkissjóður beri kostnað vegna þessara tímabundnu þjónustumiðstöðva.

Loks er í frumvarpinu gert ráð fyrir að Alþingi kjósi þriggja manna rannsóknarnefnd almannavarna sem starfi sjálfstætt og óháð stjórnvöldum og öðrum rannsóknaraðilum, ákæruvaldi og dómstólum, en nefndinni er ætlað að rannsaka að loknu hættuástandi þær viðbragðsáætlanir sem stuðst var við og viðbrögð viðbragðsaðila. Skal nefndin skila skýrslu til dómsmálaráðherra, ríkislögreglustjóra og allsherjarnefndar Alþingis. Ég vek athygli hv. þingmanna á því að í 34. gr. frumvarpsins er tekið fram að samráð verði haft við Samband íslenskra sveitarfélaga um setningu reglugerða á grundvelli laganna og jafnframt er tekið fram í 3. mgr. 16. gr. frumvarpsins að samráð verði haft við þau sveitarfélög sem málið varðar um hlutverk tímabundinnar þjónustumiðstöðvar. Var talin ástæða til að koma slíkri miðstöð á fót vegna náttúruhamfara.

Virðulegi forseti. Lög um almannavarnir eru í eðli sínu rammalöggjöf sem er ætlað að tryggja virkar forvarnir gegn vá og rétt viðbrögð allra aðila á hættustundu. Verði frumvarpið að lögum á það ekki að hafa í för með sér breytingar hvað varðar hlutverk og ábyrgð hvers og eins viðbragðsaðila. Frumvarpið skapar á hinn bóginn skýran ramma og afmarkar skyldur og ábyrgð, viðbrögð við einstökum atvikum munu ráðast af áætlunum sem um þau verða gerðar. Mikilvægt er að við áætlanagerðina hafi menn verkaskiptingu

einstakra aðila í huga svo að dregið sé úr líkum á flækjum á úrslitastundu.

Virðulegi forseti. Ég lýk nú máli mínu og vona að þessi tilfærsla í dagskránni valdi ekki vandræðum við þingstörfin en að svo mæltu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. allsherjarnefndar.

[14:21]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill árétta að við ræðum nú 2. dagskrárlið sem er almannavarnir, stjfrv. nr. 190, þskj. 204. Hæstv. dómsmálaráðherra hefur flutt framsöguræðu sína og ég opna mælendaskrá fyrir það mál.

[14:22]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það kemur svolítið flatt upp á mann að við séum að ræða frumvarp til laga um almannavarnir af því að maður hélt að hegningarlögin væru fyrst á dagskrá og þau eru það reyndar en svona er þetta. Ég var kannski ekki alveg undirbúinn að hlaupa í þetta núna en ég vil samt taka til máls og lýsa því að ég held almennt talað þá séum við á réttri leið með þetta frumvarp.

Það eru auðvitað ýmis nýmæli í frumvarpinu og eins og ég skil bæði hæstv. dómsmálaráðherra og frumvarpið sjálft, þá er verið að koma til móts við þær nýju ógnir sem að okkur steðja í samfélaginu í dag og þar er um að ræða að að okkur steðjar meiri ógn nú en við höfum kannski áður áttað okkur á, bæði af farsóttum og hryðjuverkum. En áður fyrr vorum við mun meira að horfa til náttúruhamfara. Auðvitað geta þær dunið yfir en það eru að koma nýjar ógnir upp í samfélaginu sem okkur ber að bregðast við.

Mig langar að spyrja dómsmálaráðherra út í okkur atriði í frumvarpinu. Fyrir það fyrsta er í 3. gr. verið að tala um almannavarna- og öryggismálaráð sem á að hafa stefnumörkun með höndum. Ég vil spyrja aðeins út í þetta. Af hverju þarf þetta ráð að heita almannavarna- og öryggismálaráð? Er ekki nóg að þetta heiti bara almannavarnaráð þó að það sé í stefnumótun og það eigi að taka líka forvarnastarfið o.s.frv.? Að þetta heiti öryggismálaráð finnst mér vísa svo mikið í hernað þannig að ég spyr: Er ekki nóg að þetta ráð heiti almannavarnaráð? Mér finnst það vera einhvern veginn miklu nær því sem frumvarpið byggist á.

Ég vil líka koma með ábendingu. Ef ég man rétt þá hefur heiti á heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu verið breytt í einungis heilbrigðisráðuneyti. Mig minnir að það sé þannig. Ef svo er þá þarf að breyta frumvarpinu til samræmis við það.

Í 5. og 7. gr. kemur fram hlutverk ríkislögreglustjóraembættisins og það er alveg geysilega viðamikið. Það er ágætt sem stjórnvöld hafa verið að gera upp á síðkastið, þ.e. að styrkja þetta embætti. Á því er greinilega mjög mikil þörf því að samkvæmt frumvarpinu er afar mikið vald sem felst hjá því embætti, verði frumvarpið nokkurn veginn óbreytt að lögum. Þá mun ríkislögreglustjóraembættið fara með alveg geysilega mikið vald og mikið hlutverk, reyndar ótrúlega mikið hlutverk þegar maður fer að skoða frumvarpið. Það eru svo mörg verkefni sem lögð eru til þess embættis. Í 7. gr. kemur fram að ríkislögreglustjóri á að skipuleggja forvarnir og almenningsfræðslu á sviði almannavarna svo og fræðslu einkaaðila, stjórnvalda og almennings um skipulag almannavarnakerfisins eftir því sem þurfa þykir. Mig langar aðeins að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra hvað þetta þýði. Ríkislögreglustjóri á að skipuleggja fræðslu einkaaðila. Er þetta þá einhvers konar samstarf og er talið að embættið þurfi að gera það til að þetta verði örugglega rétt fræðsla sem sett verður af stað um þessi málefni?

Það er líka kveðið á í 12. gr. um hlutverk samhæfingar og stjórnstöðvar sem ég held að sé mjög gott að gera með þessum hætti en þar kemur fram að þessi stjórnstöð skal hafa aðgang að öruggu fjarskiptakerfi og það sést í greinargerðinni að það er verið að tala um TETRA-kerfið og mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvað TETRA-kerfið dekkar mikið í dag, hvort það dekki allt landið meira og minna. Hve langt er uppbyggingin á TETRA-kerfinu komin? Svo stendur neðarlega í 12. gr. að ríkislögreglustjóri eigi að ráða umsjónarmann samhæfingar- og stjórnstöðvarinnar að fenginni tillögu stjórnar stjórnstöðvarinnar en það er ekki kveðið neitt á um hlutverk þessa umsjónarmanns í greinargerðinni þannig að manni leikur forvitni á að vita hvert sé hlutverk þessa umsjónarmanns. Er þetta einhvers konar framkvæmdastjóri eða einhver sem sér um þetta húsnæði eða hvaða hlutverk á umsjónarmaður að hafa?

Í 14. gr. er talað um þjónustumiðstöð. Ég held að þetta sé framfaraskref, að hafa það opið í lögum að geta sett á stofn þjónustumiðstöð ef eitthvað kemur upp á. Hún á að finna upplýsingagjöf til almennings sem er auðvitað mjög mikilvæg verði vá fyrir dyrum og hvað þá ef eitthvað skeður sem bregðast þarf við mjög hratt og hún á líka að annast samskipti við fjölmiðla. Ég held að þetta sé geysilega mikilvægt atriði og ég fagna því að það sé kveðið skýrt á um þetta í 14. gr. frumvarpsins.

Varðandi skyldu ríkisvaldsins til að gera viðbragðsáætlanir sem kemur fram í 15. gr. þá er þar rætt um að einstök ráðuneyti og undirstofnanir skuli í samvinnu við ríkislögreglustjóra kanna áfallaþol þess hluta íslensks samfélags sem fellur undir starfssvið þeirra. Ég tel það mjög skynsamlegt að nálgast málið með þessum hætti að kanna áfallaþol til að við séum vel í stakk búin ef eitthvað kemur upp á og það er líka kveðið á um að það eigi að undirrita og staðfesta fyrir réttum yfirvöldum þessar viðbragðsáætlanir til að þeir aðilar geri sér grein fyrir því hvaða skyldur á þeim liggja þannig að þessar viðbragðsáætlanir verði ekki bara orðin tóm.

Varðandi 18. gr. þá er kveðið á um að opinberum aðilum og einkaaðilum beri skylda til að veita nauðsynlegar upplýsingar við gerð viðbragðsáætlana ríkis eða sveitarfélaga. Þar kemur fram að sérhver ráðherra getur í samráði við ríkislögreglustjóra ákveðið að opinberir aðilar eða einkaaðilar skuli veita aðstoð, liðsinna eða útfæra nánar einstaka þætti laga þessara. Þessir sömu aðilar, þ.e. sérhver ráðherra getur í samráði við ríkislögreglustjóra ákveðið að opinberir aðilar eða einkaaðilar skuli grípa til fyrirbyggjandi ráðstafana varðandi sölu á vörum, veitingu þjónustu og framleiðslu í atvinnurekstri sínum ef þess gerist þörf til að markmið laga þessara náist. Ég vil nýta tækifærið, virðulegi forseti, og spyrja dómsmálaráðherra hvort það gætu

komið dæmi sem tengjast þessari lagagrein, hvað er líklegt að gæti fallið hér undir.

Svo velti ég líka fyrir mér 19. og 20. gr. Ég átta mig satt best að segja ekki alveg á muninum á 19. og 20. gr. Í 19. gr. er verið að tala um almenna borgaralega skyldu og í 20. gr. er verið að tala um kvaðningar til starfa við almannavarnir. Í 19. gr. kemur fram að það er borgaraleg skylda þeirra sem eru á aldrinum 18–65 ára að gegna á hættustundu, án endurgjalds, starfi í þágu almannavarna í umdæmi þar sem þeir dveljast samkvæmt fyrirmælum sem lögreglustjóri gefur að fengnum tillögum almannavarnanefndar eða ríkislögreglustjóra og ákvörðun lögreglustjóra má skjóta til dómsmálaráðherra. Hér er verið að tala um að það sé borgaraleg skylda að gegna störfum á hættutíma og það er tilgreindur aldurinn 18–65. Ég spyr: Af hverju er þetta ekki 67? Af hverju er valinn aldurinn 65 en ekki aldurinn 67? Ég held að fólk sé tiltölulega hresst upp undir 67 ára aldur. Að minnsta kosti er það sá aldur sem við höfum miðað við varðandi hvenær menn teljast til ellilífeyrisþega.

Í 20. gr., kvaðningu til starfa við almannavarnir, kemur fram að ef hætta vofir yfir getur lögreglustjóri eða sýslumaður kvatt hvern fulltíða mann sem tiltækur er til tafarlausrar aðstoðar við störf í þágu almannavarna. Ákvörðun um kvaðningu fulltíða manns til starfa við almannavarnir verður ekki skotið til æðra stjórnvalds.

Það er hægt að kveðja menn strax til starfa. Mér finnst þetta, virðulegi forseti, mjög líkt hugsuninni í greininni á undan, 19. gr. nema að ekki er hægt að skjóta kvaðningu til æðra stjórnvalds. Það er hins vegar hægt samkvæmt 19. gr., þá er hægt að skjóta ákvörðun lögreglustjóra um að kalla menn til starfa til dómsmálaráðherra. Það má vera að kvaðning til starfa sé fremur grein sem gripið yrði til ef mjög mikið hættuástand skapaðist, þegar ekki er tími til að skjóta ákvörðuninni til æðra stjórnvalds. Það getur verið að það sé tímafrekt og eðli málsins samkvæmt ekki hægt. Ég átta mig hins vegar ekki, virðulegi forseti, á muninum á 19. gr. og 20. gr.

Í 21. gr. kemur fram að það sé skylda að taka þátt í námskeiðum og æfingum, hafi menn verið kvaddir til starfa og óheimilt sé að hverfa úr starfi án leyfis. Það er því mjög nálægt herskyldu sem þarna er kveðið á um. En auðvitað er eðlilegt að við getum kallað til fólks til aðstoðar við mjög mikið hættuástand.

Varðandi 26. gr., þ.e. ef fólk þarf að flytjast til er hægt að gefa fyrirmæli um að taka við fólki sem flutt hefur verið af hættusvæði, veita því húsaskjól og annan viðurgjörning eftir því sem aðstæður krefjast. Svo kemur segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Sveitarfélag sem flutt er frá greiðir kostnað vegna húsnæðis og fæðis, sem látið er í té samkvæmt þessari grein, en á kröfu um endurheimt á hendur þeim sem fyrirgreiðslunnar hafa notið.“

Þetta þýðir, virðulegi forseti, að ef flytja þarf til fólk, veita því mat og húsaskjól, þá á sveitarfélagið að borga fyrir það en síðan getur sveitarfélagið endurheimt það hjá viðkomandi flóttamönnum. Ég geri ráð fyrir að um sé að ræða eitthvert kostnaðargjald þannig að þetta séu sem sagt eðlileg gjöld.

Í 28. gr. er tilgreind rannsóknarnefnd almannavarna. Þetta er nefnd sem á að vera óháð. Alþingi á að kjósa þrjá menn í þessa nefnd samkvæmt 30. gr. og hún á að fá aðgang að trúnaðargögnum, gera skýrslu eftir að atburðir hafa átt sér stað og hafa mikið sjálfstæði. Ég fagna því. Ég held að það sé góð hugsun á bak við slíka rannsóknarnefnd. Þegar uppákomur verða, stórslys eða náttúruhamfarir eða hvað svo sem það er, er brýnt að gera skýrslu í kjölfarið og læra af henni. Þessi skýrsla á að vera opinber, eins og ég skil frumvarpið.

Virðulegi forseti. Mig langar líka að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra út í atriði sem komu fram í fjölmiðlum í dag. Þar var umfjöllun um að brunamálastjóri væri ekki alveg sáttur við frumvarpið og það tengdist, eins og ég skildi fréttina, því að sveitarfélög hefðu minna vægi í almannavarnakerfinu með nýja frumvarpinu en ríkislögreglustjóri meira vægi, þetta verði miðlægara kerfi heldur en við erum nú með. Mig langar að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra út í það atriði, þ.e. rökin með eða á móti kerfinu eins og hér er lagt til að það verði.

Ég held að það sé mjög æskilegt að hafa afar miðlæga stjórn þegar annaðhvort hætta er fram undan eða hætta vofir yfir eða stórslys hefur orðið. Þá verður að vera mjög miðlæg stjórn aðgerða. Ég hallast því að því að styðja fyrirkomulagið í þessu frumvarpi.

Virðulegi forseti. Þetta er það sem ég hef fram að færa við þessa umræðu, þær spurningar sem ég tel ágætt að fá svör við. Ég vænti þess að allsherjarnefnd taki málið til góðrar meðferðar. En almennt vil ég segja að ég held að frumvarpið sé til framfara þótt örugglega séu einhver atriði sem þarf að huga betur að.

[14:35]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Hér er á ferðinni mjög tímabær breyting á lögum sem má segja að rammi inn þær gríðarlegu breytingar sem orðið hafa á þessum vettvangi á undanförnum árum. Eins og fram kom í framsögu dómsmálaráðherra er stærsta breytingin kannski sú að tengja allar almannavarnaaðgerðir við útvíkkun á daglegu starfi. Björgunarmiðstöðin Skógarhlíð leikur lykilhlutverk í þessu. Það varð stórkostleg breyting fyrir alla sem að þessum málum starfa þegar tókst að koma öllum viðbragðsaðilum saman á einn stað í eina stjórnstöð.

Áður voru stjórnstöðvarnar margar. Unnið var eftir mismunandi verklagi á hverjum stað og þegar skilgreint almannavarnaástand tók við þá tók við allt annað stjórnkerfi en menn áttu að starfa við þess utan. Kerfið var ósmurt. Fólk var óvant því að vinna í samræmingarstöð sem þá var staðsett á Lögreglustöðinni við Hverfisgötu. Á þeim tíma hafði þetta oft í för með sér heilmiklar tafir og erfiðleika við skipulagt viðbragð. Í þessu sambandi má nefna atburðina á Vestfjörðum 1995 þegar snjóflóðin riðu þar yfir, fyrst í Súðavík í janúar og svo á Flateyri í október sama ár. Þá má segja að að mörgu leyti hafi þurft fyrra óhappið til að þjálfa mannskapinn og gera hann vel viðbúinn því að starfa eftir hraðara skipulagi við björgunaraðgerðir á Flateyri.

Með því að færa þetta inn í eina stjórnstöð sem vinnur í hverri viku í ákveðnum samræmingarstöðvum við ýmsar mismunandi uppákomur víða um land þá erum við bæði með mannskap og kerfi sem er þjálfað og er síðan bara út-

víkkað eftir þeirri starfsemi sem það þarf að takast á við á hverjum tíma. Inn í þá stjórnstöð koma þeir aðilar sem um er að ræða.

Þetta leysti af sérstakar stjórnstöðvar lögreglu, landhelgisgæslu, flugmálastjórnar, björgunarsveita og tilkynningarskyldu. Meira að segja var stjórnstöð vegna sjóslysa á tveimur stöðum. Það var í raun óskýrt hvor stjórnstöðin átti að fara með hlutverk á hverjum tíma. Menn horfðu kannski annars vegar á óhapp sem varð á ströndinni eða á hafinu næst ströndinni, eins og það var orðað í reglunum. Hins vegar voru óhöpp úti á sjó. Þá spurði maður sig að því, þegar um var að ræða aðgerðir: Hvenær verður sjór land og land sjór? Það er í raun dæmi um óhagræðið af því að vera á svo mörgum stöðum.

Skipulagið hefur líka vakið eftirtekt margra aðila, sérstaklega erlendra. Við höfum fengið marga í heimsókn til landsins í þeim tilgangi til að kynna sér starfsemina hjá okkur. Menn hafa lýst undrun sinni á því að tekist hafi að koma saman öllum þessum mismunandi viðbragðsaðilum í eina samræmingarstöð, eina sameiginlega stjórnstöð sem hefur með að gera sjó, land og loft.

Það var mikilvægt þegar Almannavarnir ríkisins voru á sínum tíma gerðar að sérstakri deild innan ríkislögreglustjóraembættisins. Áður voru þær sérstofnun sem hafði að mörgu leyti óljóst vald og ekki það skýra umboð sem þarf að liggja fyrir og er í raun tryggt í þessu lagafrumvarpi. Í nýja lagafrumvarpinu er yfirstjórn og ábyrgð skýr. Dómsmálaráðherra, sem æðsti yfirmaður, og ríkislögreglustjóri eru ábyrgir fyrir framkvæmd verkefna. Varðandi samvinnu við sveitarfélög og stofnanir ríkisins og þá sem að málum þurfa að koma er ríkislögreglustjóri ábyrgur. Hann gerir hættumat og sinnir eftirliti við gerð viðbragðsáætlana. Hann hefur með að gera samhæfingu viðbragðsaðila auk skipulags, þjálfunar og fræðslu á sviði almannavarna.

Það er vitað mál að ástand í almannavarnamálum hefur verið ákaflega mismunandi milli sveitarfélaga. Auðvitað eru aðstæður einnig mismunandi. Það er hægt að nefna marga staði þar sem hætta á náttúruhamförum eða öðrum stórum óhöppum er ekki mikil. Önnur liggja á miklu hætturíkari svæðum. Samt sem áður þurfum við að vera viðbúin því, hvar sem er um landið, að geta brugðist við stórum óhöppum. Aukningin í ferðaþjónustu sem orðið hefur hér á landi á undanförnum árum eykur þessa ábyrgð enn frekar vegna þess að á ferðinni eru náttúrlega bæði stór skip með mikinn fjölda farþega og fólksflutningabílar með marga innanborðs sem fara víða. Þetta mál tekur til margra þátta og við þurfum að vera alls staðar klár á því hvernig við ætlum að bregðast við og hvaða bjargir við höfum þegar til kastanna kemur. Það er rík eftirlitsskylda ríkislögreglustjóraembættis að fylgja þessu eftir og sinna undirbúningsþættinum, þjálfun og öðru slíku.

Samt sem áður er ekki dregið úr hlutverki og ábyrgð sveitarfélaga. Það er ekkert dregið úr henni í þessu frumvarpi nema síður sé. Það er á þeirra ábyrgð að undirbúa sig heima í héraði og aðkoma þeirra tryggir að tekið sé mið af aðstæðum á hverjum stað. Eins og ég sagði áðan var ekki hægt að búa til eitt einfalt skipulag fyrir allt landið eins og þetta var áður hjá okkur. Þá var almannavarnaástand skilgreint út frá tilteknum fjölda mögulegra slasaðra, það var miðað við ákveðinn fjölda. Ég held að það hafi verið 15, ef ég man rétt. Við getum velt fyrir okkur hvort 15 manna slys væri almannavarnaástand hér á höfuðborgarsvæðinu eða á Akureyri. En það er sannarlega almannavarnaástand á afskekktari stöðum.

Almannavarnanefndir verða skipaðar af sveitarfélögum og verkefni þeirra eru skýr og það er einnig skýrt hverjir skuli í þeim sitja. Það hefur ekki ekki verið alveg skýrt fram að þessu og ekki verið tryggt að allir þeir sem þar ættu í raun erindi hafi endilega verið í almannavarnanefnd. Til að mynda má nefna að í almannavarnanefnd höfuðborgarsvæðisins var það ekki fyrr en á síðasta ári að björgunarsveitirnar á þessu svæði eignuðust áheyrnarfulltrúa í almannavarnanefnd höfuðborgarsvæðisins. Áður áttu þær ekkert sæti þar og rödd þeirra heyrðist ekki. Þeir eru þó bakbeinið í öllu almannavarnakerfi og viðbrögðum á hættustund.

Aðgerðastjórnun í héraði er einnig skýr og tekið er fram hverjir skuli fara með stjórn. Stóri kosturinn við það er sá að þar vinnum við aftur að spila eftir því sama kerfi og við vinnum eftir dagsdaglega á hverju svæði þegar einhver óhöpp verða, hvort sem þau eru smá eða stór. Þá eru kallaðir til leiks þeir aðilar sem eru í þessum verkefnum á hverjum tíma og eru vanir að vinna með samræmingarstöðinni Skógarhlíð. Það fólk sem þekkir hvert annað og þekkir vinnubrögðin hvert hjá öðru og gengur eins og smurð vél.

Samræmingarstöðinni í Skógarhlíð er tryggður sá vettvangur sem hún þarf að starfa á. Það á bæði við um minni aðgerðir og stærri, svo sem almannavarnaaðgerðir. Þar getur yfirmaður þessarar aðgerðastjórnar ákveðið hvenær almannavarnaástand telst komið á, en það er eftir aðstæðum, eins og ég sagði áðan, mjög mismunandi. Samfélaginu er mikilvægt að til staðar sé skipulag og kerfi sem bregst fumlaust við og markvisst. Ég tel að við náum þeim árangri með samþykkt þessa frumvarps.

Annað er gott að hafa í huga af því að hér kom aðeins inn umræðan um ábyrgð sveitarfélaga, til dæmis í aðgerðastjórnun, og sú gagnrýni sem kom fram núna í vikunni frá brunamálastjóra. Það er enginn að gera sveitarfélögin stikkfrí í ábyrgð þeirra þegar kemur að aðgerðum og þeirra skylda og ábyrgð er rík eins og kemur fram í þessu frumvarpi. Við verðum aftur að hafa það í huga að eins og dæmin í raun sýna okkur þá eru alvarlegir atburðir í héraði oft mjög erfiðir fyrir þá sem þar búa og það er mikil áhætta tekin í því að leggja of mikla ábyrgð á þeirra herðar. Þetta sanna dæmin sem við höfum af stóráföllum í íslensku samfélagi á undanförnum árum. Það þarf ekkert að fara lengra í því og þetta getur hver séð í sjálfum sér. Að því leyti til eru þættir sem koma þarna inn eins og möguleg opnun á þjónustumiðstöð og síðan rannsóknarnefndin mjög mikilvægir líka.

Sú yfirsýn og það vald sem ábyrgum aðilum er falið með þessum lögum er að tryggja samræmd vinnubrögð allra viðbragðsaðila með sem bestum árangri fyrir þá sem eru hjálparþurfi. Ef vá er fyrir höndum, ég tala nú ekki um ef eitthvað hefur brostið á þá getur þjónustumiðstöðin sem kveðið er á um í þessu lagafrumvarpi gegnt mjög mikilvægu hlutverki og verið nauðsynleg. Hún sinnir upplýsingaskyldu til almennings og upplýsingaþjónustu til al-

mennings. Hún skipuleggur allt starf gagnvart fórnarlömbum, ættingjum og öðrum sem þurfa að fá fréttir og hún skipuleggur starfið gagnvart fjölmiðlum sem gjarnan í dag þurfa að snúa sér beint til þeirra sem í hraða átakanna eru í því að stjórna aðgerðunum og þurfa að geta einbeitt sér að því án truflana. Með þessu held ég að við náum að þjónusta alla aðila miklu betur og koma upplýsingum vonandi með miklu markvissari hætti á hættustundu til þeirra sem á þurfa að halda með hjálp fjölmiðla.

Síðan koma eftirmálar stærri atburða og þá er hlutverk svona þjónustumiðstöðvar ekki minna þegar um er að ræða áfallahjálp við þá sem eiga um sárt að binda og svo margt annað sem þarf að gera, mörg önnur þjónusta. Þið munið örugglega mörg eftir snjóflóðunum á sínum tíma fyrir vestan 1995 og jarðskjálftum á Suðurlandi árið 2000 og eftirmála þeirra, hreinsanirnar allar fyrir vestan. Þetta eru svo viðkvæm mál og þarna erum við að brúa það bil og þarna erum við að bregðast við því að hafa enn frekara og ríkara skipulag á þeim þætti.

Það er einnig mjög mikilvægt að það skuli vera stofnuð hér rannsóknarnefnd sem fer með rannsókn á þessum málaflokki að atburðum liðnum. Við höfum rannsóknarnefndir í dag fyrir flest þau óhöpp sem verða, svo sem rannsóknarnefnd flugslysa, sjóslysa og umferðarslysa. En við höfum ekki haft formlega og sjálfstæða, óvilhalla rannsóknarnefnd sem hefur þetta hlutverk með höndum en er auðvitað gríðarlega mikilvægt vegna þess að eftir stóra atburði verður alltaf ágreiningur. Við komumst, held ég, aldrei í gegnum svona stór áföll og atburði án þess að gera einhver mistök í ferlinu. Það bara fylgir okkar mannanna verkum á þessum vettvangi sem öðrum. Þess vegna er svo mikilvægt að það sé formleg samantekt á hlutunum, að faglega sé farið yfir hlutina og að menn læri af reynslunni, auðvitað til þess að ná síðan sem bestum árangri í framtíðinni.

Herra forseti. Gríðarlegar breytingar hafa átt sér stað á umhverfi almannavarna og björgunarþjónustu í landinu á undanförnum árum. Nægir þar að nefna stofnun Neyðarlínu, eflingu lögreglu og björgunaraðila og Landhelgisgæslu. Eins og ég sagði áðan finnst mér eins og þetta frumvarp sé að ramma inn alla þá góðu vinnu sem þegar hefur verið unnin og miklu betur, leggur enn meira inn í málaflokkinn. Ég veit að í þeim hópum sem að þessum málaflokki starfa og hafa komið að þessari vinnu er almennt mjög góð sátt um þetta mál eins og það er lagt hér fram.

[14:51]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum frumvarp til laga um almannavarnir sem er í raun ný heildarendurskoðun á almannavarnalögunum. Gerð var talsvert mikil breyting á lögunum um almannavarnir á 128. löggjafarþingi veturinn 2002–2003 þegar farið var í ákveðnar aðgerðir sem mættu satt að segja talsverðri gagnrýni og mótstöðu hér á Alþingi. Þá var verið að færa málaflokkinn eða málefni almannavarna til í kerfinu. Samkvæmt þeim lögum sem fram að því höfðu gilt höfðu starfsemi og verkefni á þessu sviði verið í höndum almannavarnaráðs og Almannavarna ríkisins en samkvæmt því frumvarpi sem þá var flutt af hæstv. dómsmálaráðherra var gert ráð fyrir að þetta hvorutveggja yrði flutt undir embætti ríkislögreglustjóra.

Meginmarkmið þess á sínum tíma að hæstv. ráðherra flutti það mál var sagt þríþætt. Í fyrsta lagi átti breytingin að fela í sér aukið öryggi og eflingu almannavarna í landinu. Í öðru lagi var gert ráð fyrir því að um styttri boðleiðir yrði að ræða í kerfinu öllu og í þriðja lagi var gert ráð fyrir því að breytingin mundi fela í sér sparnað í opinberum rekstri og í því sambandi var gert ráð fyrir því að um það bil 20 milljónir mundu sparast á þessum kerfisbreytingum á ári þegar allt væri komið.

Þessar breytingar voru í sjálfu sér, eins og ég sagði áðan, nokkuð umdeildar. Stjórnarandstöðuflokkarnir á Alþingi, Samfylking og Vinstri hreyfingin – grænt framboð, lögðust gegn þessum breytingum og skiluðu minnihlutaáliti á sínum tíma þegar málið var afgreitt héðan þar sem hv. núverandi þingflokksformaður Samfylkingarinnar, Lúðvík Bergvinsson, var 1. flutningsmaður nefndarálitsins fyrir hönd minni hlutans. Þá gagnrýndi hann mjög marga þætti málsins, ekki bara það hvernig málum yrði fyrir komið með breytingunni heldur líka það að ekkert samráð virtist hafa verið haft við framkvæmdastjóra Almannavarna og einhverja aðra hlutaðeigandi á þeim tíma sem breytingin var gerð. Minni hluti allsherjarnefndar á þessum tíma dró í efa að þetta mundi leiða til sparnaðar og taldi ákveðinn tvískinnung í því að það ætti að efla almannavarnir á sama tíma og það ætti að spara 20 milljónir á ári. Sömuleiðis gerði minni hlutinn á þessum tíma ráð fyrir því eða vildi halda því til haga og gerði það á mjög kraftmikinn hátt í ræðum sem hér voru haldnar að almannavarnir ættu ekki fyrst og fremst að snúast um lögreglu- eða löggæslumál heldur væri það aðeins einn þáttur starfseminnar og mikil áhersla var lögð á alla þá aðila sem koma ættu að þessum málum aðra en lögreglu. Í því sambandi taldi minni hlutinn að hér væri verið að færa málaflokkinn undir lögregluvald þar sem hann ætti ekki heima og dró í efa að breytingin mundi leiða til aukins öryggis landsmanna ef til almannavarnaástands kæmi. Sömuleiðis óttaðist minni hlutinn þá að málið væri ekki nægilega vel undirbúið og taldi skynsamlegast að fresta málinu og vinna það frekar hefðu menn raunverulegan áhuga á því að efla almannavarnir í landinu.

Nú væri fengur að því að heyra í hv. þm. Lúðvík Bergvinssyni, sem ég veit að er hér og hlýðir á þessa umræðu, hvort Samfylkingin hafi gert á því einhverja skoðun hvað í sjálfu sér breytingin frá 2003 hafi leitt af sér. Ég saknaði þess líka í ræðu hæstv. ráðherra að hann skyldi ekki fara yfir það hvort markmiðin með breytingunum 2003 hefðu náðst, hvort þessi sparnaður hefði náðst eða hvort þau meginatriði sem ég taldi upp hér áðan hefðu náðst fram með breytingunum. Það hefði verið fróðlegt að fá að heyra það og verður að öllum líkindum skoðað í hv. allsherjarnefnd.

Breytingarnar árið 2003 voru afgreiddar héðan með mótatkvæðum þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Samfylkingarinnar. Ég auglýsi því enn eftir afstöðu Samfylkingarinnar í málinu, á hvern hátt þau hafi endurmetið sjónarmið sín í þessum efnum á þeim fáu árum sem liðin eru því ég tel að slík afstaða þyrfti að fylgja málinu inn í umfjöllun allsherjarnefndar.

Að öðru leyti vil ég segja það, virðulegi forseti, að það er alveg ljóst að hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason

er með þessu frumvarpi að fullklára þær breytingar sem í var farið 2003 og eflaust hefur í hans huga verið stefnt að einhverju í líkingu við þetta sem hér er nú lagt til þannig að ég ímynda mér og mér sýnist í öllu falli að þær breytingar sem hér eru lagðar til séu í alveg rökréttu framhaldi málsins frá 2003 og finnst þar af leiðandi sjónarmið hæstv. ráðherra, þ.e. heildarmyndin og heildargrunnhugmyndin með breytingunum 2003 liggur í raun og veru ljós fyrir í því frumvarpi sem hér er mælt fyrir.

Það sem mér finnst ámælisvert í þessu máli eða vil gera athugasemdir við á þessu stigi málsins, hæstv. forseti, varðar í fyrsta lagi þá ákvörðun um að hér skuli stofnað öryggismálaráð í þessum almannavarnalögum. Ég vil á sama hátt og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir gerði það að umtalsefni í sinni ræðu beina athygli fólks að því að hér er farið í gríðarlega mikla útvíkkun á verksviði almannavarna með því að fella hér undir málefni af því tagi sem gert er í markmiðsgrein frumvarpsins, þ.e. hernaðaraðgerðir og hryðjuverk. Mér finnst, á sama hátt og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir gerði hér grein fyrir, að öryggismálin eða hervæðingin sé hér að hefja innreið sína og hefði viljað að hæstv. dómsmálaráðherra talaði meira um þá hlið málsins en hann gerði í ræðu sinni. Ég ímynda mér að það hafi kannski verið af ásettu ráði að hæstv. ráðherra fór svona fremur mildum orðum um þessa hlið málsins vegna þess að auðvitað er hann sér fullkomlega meðvitaður um að um þennan þátt málsins ríkja mjög öndverð sjónarmið. Það eru grundvallarsjónarmið í þessum efnum sem hér takast á og það er ekki sanngjarnt af hæstv. ráðherra að sniðganga það að taka þá umræðu hér á þessum vettvangi við 1. umr. málsins.

Gert er ráð fyrir því í 3. gr. frumvarpsins að í almannavarna- og öryggismálastefnu stjórnvalda skuli gera grein fyrir ástandi og horfum í almannavarna- og öryggismálum í landinu, fjalla um áhersluatriði varðandi skipulag almannavarna- og öryggismála, forvarnastarf, nauðsynlega samhæfingu á efni viðbragðsáætlana og starfsemi opinberra stofnana á því sviði. Ég verð að segja að það hefði verið fengur að því að hafa fylgiplagg með þessu frumvarpi þar sem einhvers konar uppkast eða stefnumörkun væri til staðar frá hendi ríkisstjórnarinnar um þessa almannavarna- og öryggismálastefnu því að ég verð að segja að þar er enn þá autt blað. Ég held að ríkisstjórnin skuldi bæði almenningi og okkur þingmönnum örlítið greinarbetri lýsingu á því hvað menn sjá fyrir sér í þessum efnum varðandi öryggismálastefnuna.

Eins og ég met öryggismálastefnu þessarar ríkisstjórnar þá kemur hún fram í því starfi sem hefur verið unnið á vegum utanríkisráðuneytisins upp á síðkastið. Þar höfum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gagnrýnt mjög þá hernaðarvæðingu sem hefur verið á borði utanríkisráðherra í þessum efnum. Við höfum gagnrýnt hvernig farið hefur verið fram varðandi samkomulag við nágrannaþjóðir okkar í öryggis- og björgunarmálum. Við höfum lagt mjög mikla áherslu á að almannavarnaþátturinn í slíku samstarfi þurfi að vera á borgaralegum forsendum en ekki hernaðarlegum og viljum að dregin sé skýr lína á milli borgaralegrar starfsemi almannavarna okkar og þeirrar starfsemi sem herir nágrannaþjóða okkar hafa með höndum.

Ég geri mér fulla grein fyrir því, hæstv. forseti, að það er ekki í alla staði einfalt mál en ég held að það skipti verulegu máli og sé grundvallaratriði í stefnu Íslands sem er herlaust land, sem hefur skuldbundið sig og heitið því að fara aldrei með vopnum gegn annarri þjóð og ætlar sér ekki að koma upp eigin her, að slík þjóð tali alveg skýrt í þessum efnum og geri samstarfsaðilum sínum á þessum vettvangi grein fyrir því að við viljum draga þarna skýra línu. Við höfnum alls ekki samstarfi við nágrannaþjóðir okkar varðandi björgun og almannavarnastarf á Norður-Atlantshafinu, svo það sé alveg ljóst. Hins vegar teljum við að það samstarf eigi að fara fram á okkar forsendum en ekki forsendum samstarfsaðila okkar. Mér sýnist að með frumvarpinu eins og það er sett upp sé ekki verið að leggja til að hér séu dregnar skýrar línur heldur þvert á móti og kannski verður stór hluti af þessu starfi á mjög gráu svæði. Mér sýnist að það muni skeika sköpuðu í þessum efnum og að við þurfum örugglega að lúta í lægra haldi fyrir herþjóðunum í nágrenni okkar, að það sé mjög líklegt að við verðum þjóðin sem þarf að lúta í lægra haldi. Ef við reisum ekki varnirnar strax eða setjum forsendurnar strax verður það gert fyrir okkur af þjóðum sem hafa her og hafa ekki fullan skilning á vilja okkar í þessum efnum. Ég hefði haldið að í þessu frumvarpi, sem ég vona að verði unnið vel að í allsherjarnefnd, þyrfti að gera alveg skýran greinarmun á hvað eru borgaraleg björgunarstörf annars vegar og hvað heyrir undir hernað hins vegar, t.d. í samstarfi þessara borgaralegu björgunarapparata okkar þegar þau fara að starfa með nágrannaþjóðum okkar sem hafa her og stunda hernaðaruppbyggingu. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs viljum hafa þessi mál alveg á hreinu hvað okkur varðar og teljum hernaðarhyggjuna sem er að láta á sér kræla hvað varðar öryggis- og björgunarmál ekki vera af hinu góða.

Í greinargerð með frumvarpinu, á bls. 12 þar sem fjallað er um þróun í björgunarmálum upp á síðkastið, segir að gert sé ráð fyrir að fleiri hættur steðji að okkur en náttúruvá og slíkt. Þar er aðeins fjallað um hernaðaraðgerðir og sagt að stjórnvöld þurfi að búa sig undir almannahættu af mannavöldum og vegna farsótta af meiri þunga en áður hefur verið gert. Þar segir að Íslendingar hafi gengist undir alþjóðlegar skuldbindingar um eigið öryggi og annarra sem stjórnvöld geti sinnt betur en ella með góðu og nútímalegu skipulagi almannavarna. Undir þetta prinsipp get ég tekið, að gott og nútímalegt skipulag þurfi að vera á almannavörnum, en ég vil að það sé algerlega skýrt að það skipulag og sú framkvæmd öll eigi að vera á borgaralegum forsendum eingöngu. Þess vegna er ég gagnrýnin á þennan meginþátt málsins, að þetta skuli allt heyra undir ríkislögreglustjóra og ríkisstjórn sem mundi þá hafa ríkislögreglustjóra sér við hlið í allri þessari skipulagningu. Lögregluvæðing og möguleg hervæðing þessara mála er eitthvað sem þarf að taka til verulegrar skoðunar og athuga hvort hægt sé að greina þarna á milli á mjög ákveðinn hátt.

Hæstv. forseti. Svo ég fari að draga ræðu mína niður á punkti þá langar mig að gera athugasemd við umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins um þetta frumvarp. Sú umsögn fylgir frumvarpinu á bls. 25. Það er sárgrætilegt að í þessari umsögn skuli ekkert koma fram um væntanlegan

kostnaðarauka þessara breytinga. Ég verð að biðja hæstv. ráðherra að gera þingheimi grein fyrir hvað hann sjái fyrir sér í þeim efnum. Það er allsendis ónógt að fjármálaráðuneytið segi eins og sagt er í niðurlagi umsagnarinnar á bls. 25, með leyfi forseta:

„Ef ákvæði frumvarpsins leiða til aukins kostnaðar vegna viðbúnaðar á hættutímum er eðli málsins samkvæmt þó ekki hægt að segja fyrir um hvort og í hvaða mæli það gæti orðið“

Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort gert sé ráð fyrir auknu umfangi þessara mála í fjárlögum næsta árs. Nú eiga lögin raunar ekki að taka gildi fyrr en í júní 2008, ef ég man rétt, en það þarf að liggja fyrir áður en málið fer héðan eftir 1. umr. hvað hæstv. ráðherra sér fyrir sér í þessum efnum. Þá mætti jafnframt hanga á spýtunni frásögn af því eða svar við þeirri spurningu minni hvort sparnaðurinn sem gert var ráð fyrir að næðist fram með breytingunum 2003 hafi náð fram að ganga eða ekki.

[15:06]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er magnað að hlusta á málflutning hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur þegar hún fer að tengja þetta mál einhverri hervæðingu og hernaðarbrölti þegar hér er verið að fjalla um almannavarnalög í landinu. Þessi lög snúast um það hvernig við ætlum að koma samborgurum okkar til hjálpar á hættustundum gegn hvaða vá sem að okkur kann að snúa. Hryðjuverk og afleiðingar hernaðaraðgerða eru þar ekki undanskilin og það er mikill pollýönnuleikur hjá hv. þingmanni ef hún heldur að við getum algerlega fríað okkur gagnvart mögulegum afleiðingum slíkra atburða. Það er bara ekki svo.

Svo er gripið til þess að gagnrýna ákveðið samstarf sem við eigum við vina- og frændþjóðir okkar, næstu nágrannaþjóðir, þegar kemur að öryggismálum og björgunarmálum og undanskilin björgunarvinna í kringum landið og á Norður-Atlantshafi. Samstarfið á að vera á okkar forsendum. Frú forseti. Skyldi það vera ástæðan fyrir því að Vinstri grænir hafi ekki átt erindi í ríkisstjórn að samstarfið þarf alltaf að vera á þeirra forsendum?

[15:08]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er alveg til í að vera í pollýönnuleik en ég lít hins vegar ekki á það sem við erum að ræða sem neinn leik, ég tel að hér sé um mjög alvarleg mál að ræða. Ég get tekið undir mjög margt sem kom fram í ræðu hv. þingmanns áðan, sérstaklega hvað varðar þann ásetning hv. þingmanns að vilja standa vel að málum er varða björgunarmál og að koma landsmönnum til hjálpar þegar vá steðjar að. Þar er ekki neinn ágreiningur á milli mín og hv. þingmanns. Hins vegar vil ég hafa fullt frelsi til þess að velta upp öllum sjónarmiðum þegar verið er að reifa málið í 1. umr. Það eru fullkomlega gild sjónarmið í þessu sambandi þegar verið er að stofna ákveðið öryggismálaráð sem er nýlunda og hefur ekki verið og ekki heyrt undir almannavarnalög hingað til, það eru alveg gild sjónarmið sem ég hef fært fram af hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Þetta er bara eitt af þeim sjónarmiðum sem þarf að taka til skoðunar og verður að sjálfsögðu tekið til skoðunar í nefndinni.

Varðandi tilgátu hv. þingmanns um að samstarf þurfi ævinlega að vera á forsendum okkar Vinstri grænna og það sé ástæðan fyrir því að við séum ekki aðilar að ríkisstjórninni þá vísa ég því til föðurhúsanna og bendi á hæstv. forsætisráðherra sem ákvað að velja sér samstarfsflokk í þessum efnum, sennilega vegna þess að hann áttaði sig á að það væri auðveldara og þægilegra að ná samkomulagi við þann flokk sem varð fyrir valinu en Vinstri hreyfinguna – grænt framboð, sem er mjög stefnufastur flokkur og leyfir sér að standa á sínum prinsippum en er algerlega fús að ræða málin frá öllum endum og ná samkomulagi og málamiðlunum þegar það er í boði. Þess vegna vona ég að menn teygi sig að einhverju leyti í átt að okkar sjónarmiðum í umræðum um þetta mál í allsherjarnefnd.

[15:10]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður hefur auðvitað fullt leyfi til að viðra sjónarmið sín. Það er á þeirri forsendu sem við störfum á Alþingi, að viðra mismunandi sjónarmið á hinum mismunandi málaflokkum. Það er aftur á móti ábyrgðarhluti þegar menn fara að beina umræðunni á villigötur, að ég tel vísvitandi, með því að gera tortryggilegt eitthvert öryggismálaráð sem kemur fram í þessu lagafrumvarpi. Þetta öryggismálaráð er skipað æðstu embættismönnum þjóðarinnar. Við erum að tala um ráð sem kallað er til starfa þegar vá ber að höndum, alvarlega vá ber að höndum í samfélaginu, og það eru þeir aðilar sem halda um stjórnartaumana og verða á þeim tímum að taka þær mikilvægu ákvarðanir sem þarf að taka. Hjá hverjum á þetta að liggja? Þessi ábyrgð á ekki að liggja hjá neinum öðrum. Þeir eru aftur á móti ekki að vasast í daglegri framkvæmd. Þeir mæta ekki upp í stjórnstöð þegar verið er að sinna einhverjum aðgerðum beint en þeir eru þessi ábyrgi hópur. Að gera það samstarf sem við eigum við frændþjóðir okkar og vinaþjóðir á einhvern hátt tortryggilegt og ræða um hernaðarbrölt í því samhengi finnst mér ekki vera sjónarmið og mér finnst felast í því ákveðinn pollýönnuleikur ef fólk heldur að við getum fríað okkur algerlega af því að nefna í almannavarnalögum vá sem stafar af hernaðarógn og hryðjuverkaógn. Það er partur af þessari mynd.

[15:12]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég átta mig alveg á því að við hv. þingmaður erum á öndverðum meiði varðandi ákveðna þætti þessara mála en hann verður að virða mér það til vorkunnar að hér er verið að fara inn á nýja braut, verið er að brjóta nýjar lendur í sjálfu sér og láta þær heyra undir almannavarnalögin, þetta öryggismálaráð er nýjung í lögum. Við þurfum að átta okkur á því að ríkisstjórnin gefur samkvæmt þessu frumvarpi fyrirheit um að setja af stað vinnu við stefnumótun sem varðar innra öryggi ríkisins og innra öryggi ríkisins er auðvitað mál af því tagi sem þær þjóðir sem hafa her láta herina sína annast. (**JónG:** Við höfum ekki her.) Við höfum ekki her. Ég er ekki að segja að það sé óeðlilegt að þetta hlutverk falli undir þessi lög, ég er alls

ekki að segja það, ég er hins vegar að segja að við verðum að átta okkur á því á hvern hátt við útfærum það og við þurfum að mínu mati að útfæra það á þann hátt að það sé algerlega borgaralegt. Þess vegna leyfi ég mér að fara út fyrir landsteinana og segja, af því að það er hluti af innra öryggi ríkisins að tryggja öryggi á höfunum í kringum okkur, að það eigi að vera á okkar forsendum en ekki forsendum þeirra þjóða sem við ætlum að vera í samstarfi við af því að þær hafa her. Við eigum að geta farið í þetta samstarf á okkar forsendum af því að við höfum ekki her og þess vegna þurfum við að tryggja að Landhelgisgæsla okkar, yfirvöld okkar á hafinu, þ.e. siglingamálastjóri, siglingamálastjórn, Póst- og fjarskiptastofnun og allar þær stofnanir sem að þessum málum koma, séu og verði áfram borgaralegar stofnanir þó svo að þær fari í samstarf við þjóðir sem hafa her. Við þurfum að draga þessa línu og hún þarf að vera skýr. Við höfum fulla þörf fyrir að hafa hana skýra af því að við höfum sérstöðu í þessum málaflokki. Ég held að ég hafi málefnaleg rök fyrir því að draga þetta sjónarmið inn í þessa umræðu og hafna því að það sé eitthvað óeðlilegt við að ég komi með það sjónarmið okkar flokks inn í 1. umr. um þetta viðamikla mál.

[15:15]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessar ágætu umræður um frumvarpið og framlag þingmanna til þess að skýra einstök ákvæði þess. Ef ég vík fyrst að þessu sem var nú síðast til umræðu, þarna er verið að tala um almannavarna- og öryggismálaráð sem bæði hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og Siv Friðleifsdóttir vöktu máls á, vísa ég í fyrsta lagi til þess að í ríkisstjórn sem við Siv sátum saman í og gaf út yfirlýsingu 26. september árið 2006 var fyrst komið fram með þetta hugtak, almannavarna- og öryggismálaráð. Þar er því lýst yfir að það eigi að koma á laggirnar slíku ráði.

Ég tel mjög mikilvægt að hafa það í huga og einnig velta fyrir sér að þarna er talað um almannavarna- og öryggismálastefnu stjórnvalda þannig að það er alveg skýrt að stjórnvöld hafa skapað sér og skapa með þessu vettvang til að leggja á ráðin um þessa þætti í íslenska stjórnkerfinu á grundvelli þessa lagaákvæðis. En það segir okkur ekkert um það síðan sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir var að ræða um, að við séum að fara út í einhverjar aðgerðir sem eru hernaðarlegs eðlis.

Ef menn lesa hins vegar skipan ráðsins og skoða hvernig það er samansett sjá þeir að þarna koma saman á einum stað allir aðilar í landinu sem hafa bæði með almannavarnir landsins að gera og einnig öryggismál í víðtækari skilningi innan þess ramma sem íslenska stjórnkerfið hefur sett sér. Enginn held ég að hafi talað skýrar um það að Íslendingar ráði ekki yfir herafla en einmitt ég. Ég hef ferðast núna til nágrannalandanna og flutt fyrirlestra og alls staðar minnt á það að við Íslendingar ráðum ekki yfir herafla og öll samvinna okkar við önnur ríki varðandi leit og björgun á sjó eða hvarvetna annars staðar byggist á því að borgaralegar stofnanir komi að málum. Það er ekkert í þessu frumvarpi sem haggar við því að aðeins borgaralegar stofnanir sinni þessum málum samkvæmt þessum lögum þótt almannavarna- og öryggismálaráð sé sett á laggirnar.

Hins vegar er ljóst að með ráðinu er skapaður vettvangur til þess að menn geti á vettvangi stjórnsýslunnar með þátttöku sveitarfélaga og almannasamtaka, Rauða krossins og Slysavarnafélagsins Landsbjargar, komið að því að móta stefnuna. Almannavarnir eru ákveðið hugtak sem er skilgreint í alþjóðlegum samningum. Ef menn líta á alþjóðlega samninga er annars vegar talað um almannavarnir og hins vegar hernaðaraðgerðir. Það er alveg skýrt að við erum alls ekki með þessari löggjöf að fara inn á neitt grátt svæði þegar litið er til þess hvernig að þessum málum er staðið í alþjóðlegu samhengi.

Það er algjörlega út í bláinn, finnst mér, af hv. þingmanni að gefa það til kynna að eitthvað í þessu frumvarpi sé þess eðlis að við séum að búa okkur undir hernaðarlegar aðgerðir. Það er með ólíkindum en það er stundum þannig að þegar minnst er á ákveðin orð hér í þingsalnum, eins og öryggismál eða öryggismálaráð, hlutafélög eða opinber hlutafélög, þá fara vinstri grænir alltaf inn á eitthvert spor sem leiðir þá í ógöngur í umræðum. Það hefur gerst í þessu samkvæmt málflutningi hv. þingmanns.

Það er ekkert í þessu frumvarpi þess eðlis að verið sé að búa til eitthvert grátt svæði milli borgaralegra og hernaðarlegra stofnana. Þvert á móti er alveg skýrt að hér er um borgaraleg viðbrögð að ræða. Það að segja eins og hv. þingmaður gerði að með því að ríkislögreglustjóri fái það verksvið sem hér er skilgreint sé verið að lögregluvæða og þar með næstum því hernaðarvæða þessi mál er málflutningur sem gengur ekki upp. Ríkislögreglustjóri er borgaralegt stjórnvald og lögreglan fer með borgaralegt vald. Að ætla síðan að álykta sem svo, af því að ríkislögreglustjóra var falið þetta hlutverk árið 2003, að hér sé verið að hernaðarvæða þessi mál sýnir hvað þessi málflutningur á við lítil rök að styðjast. Ég held að ef menn skoða þetta sé til mikilla framfara fyrir samfélag okkar að komið sé á laggirnar ráði sem hefur þetta umboð og það hlutverk sem hér er nefnt og verði til þess að treysta innviði þjóðfélagsins og efla öryggið sem er jú frumskylda stjórnvalda í sérhverju ríki.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir talaði um 5. og 7. gr. frumvarpsins og taldi að þar væri ríkislögreglustjóra veitt afar mikið vald. Ég tel að með ákvæðunum í 5. og 7. gr. frumvarpsins sé verið að efnisgera vald ríkislögreglustjóra sem honum var falið árið 2003 og að með þessum ákvæðum sé komið til móts við þau sjónarmið sem voru uppi hjá gagnrýnendum þess árið 2003, að ríkislögreglustjóri fengi þetta vald vegna þess að það var kannski ekki útfært nógu skýrt við þá breytingu í hverju valdið fælist. Það er gert hér. Og eins og menn sjá í 7. gr. er talað um að ríkislögreglustjóri hafi eftirlit og umsjón, taki þátt í undirbúningi o.s.frv. Það er verið að tala um hlutverk hans sem samræmingaraðila þannig að einn aðili í landinu beri ábyrgð á því að samræma þetta á einum stað. Ég held að allir hljóti að sjá kosti þess.

Síðan er í 5. gr. vald dómsmálaráðherra framselt til ríkislögreglustjóra til þess að taka nauðsynlegar ákvarðanir. Í svona málum verður skipuritið og umboðið að vera skýrt þannig að það sé enginn flækjufótur sem trufli menn þegar til kastanna kemur. Ég tel að á því sé tekið í þessu frumvarpi með skýrum og góðum hætti.

Síðan var spurt um 12. gr. þar sem er vísað til fjarskipta-

kerfisins og það var líka tekið fram í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar 26. september 2006 að hér ætti að koma upp öflugu fjarskiptakerfi, svonefndu TETRA-kerfi. Lykillinn að því að þessi samhæfingar- og stjórnstöð virki eins vel og frekast er kostur er að það kerfi sé gott og öruggt. Núna hafa verið settir upp 120 sendar og við samgönguráðherra skrifuðum í morgun undir samning við austurríska fyrirtækið Frequentis um endurnýjun á öllum fjarskiptabúnaði vaktstöðvar siglinga sem mun valda byltingu á því sviði eins og TETRA-kerfið hefur gert varðandi öll samskipti á landi. Það nær núna til landsins alls. Það eru komnir yfir 120 sendar ef ég veit rétt og stefnt að því að þeir verði 150.

Eins og kemur líka fram í greinargerð frumvarpsins var stuðst við TETRA-kerfið þegar leitað var að tveimur þýskum ferðamönnum við rætur Öræfajökuls fyrir fáeinum mánuðum. Það nær þangað og upp í óbyggðir. Án TETRA-kerfisins hefði öll sú leit, sá mikli viðbúnaður sem menn höfðu og það mikla og góða framtak sem björgunarsveitirnar og lögregla sýndu, ekki verið jafnmarkviss. TETRA-kerfið gerði gæfumuninn. Þeir sem hafa kynnst því og sjá hvernig það virkar átta sig fljótt á því að það er algjör bylting í samskiptaháttum okkar á sviði leitar og björgunar á hættustundu miðað við það sem áður var.

Ég var spurður um orðið „umsjónarmann“ í lokamálsgrein 12. gr. Hann er það sem í orðinu felst, umsjónarmaður, maður sem sér um að salarkynni og öll tækin séu í lagi en hann er ekki stjórnandi aðgerða. Það fer eftir eðli aðgerðanna á hverjum tíma og eru sérstök ákvæði um það í frumvarpinu.

Að öðru leyti um það sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir vék að sem íhugunarefni sem var í 19., 20. og 26. gr. eru þær efnislega óbreyttar frá núgildandi lögum og við sáum ekki ástæðu til að breyta þeim lagaákvæðum enda hefur sá kafli laganna staðist tímans tönn þótt við breytum öðru.

Síðan var ég spurður hvað fælist í 18. gr. þar sem segir, með leyfi forseta:

„Sérhver ráðherra getur, í samráði við ríkislögreglustjóra, ákveðið að opinberir aðilar eða einkaaðilar skuli grípa til fyrirbyggjandi ráðstafana varðandi sölu á vörum, veitingu þjónustu og framleiðslu í atvinnurekstri sínum ef þess gerist þörf til þess að markmið laga þessara náist.“

Ég var spurður um hvaða tilvik gæti verið þarna til umhugsunar. Það gæti náttúrlega skapast eitthvert ástand þar sem menn sjá fram á að það þurfi að skammta, þurfi að taka upp aðrar aðferðir en venjulega og daglega tíðkast í viðskiptum manna á meðal, sjá til þess að vistir séu til staðar og annað slíkt. Þá getur viðkomandi ráðuneyti beitt sér í því. Ég sé ekki fyrir mér öll þau tilvik sem geta orðið en ákvæði af þessum toga er nauðsynlegt til að hafa heimildir svo að ekki vakni spurningar um heimildir ef menn þurfa að grípa til aðgerða af þessum toga.

Varðandi sjónarmið brunamálastjóra sem ég var spurður um er ég sama sinnis og hv. þm. Jón Gunnarsson. Ég tek undir orð hans og þakka stuðning hans við þetta frumvarp. Hv. þm. Jón Gunnarsson hefur jú verið í forustu Slysavarnafélagsins Landsbjargar um árabil og þekkir þessi mál af eigin raun, og stuðningur hans og hans félags og annarra sem að þessu máli koma sem þátttakendur við efni frumvarpsins er ákaflega mikils virði. Að sjálfsögðu hefðum við ekki lagt það fram nema af því að við vissum um þennan stuðning og áhuga þessara aðila á því að færa löggjöfina í þetta nútímalega horf.

Það er misskilningur hjá brunamálastjóra að það sé verið að ganga á hlut sveitarfélaganna eins og kom fram í framsöguræðu minni, og tel ég að ég hafi í henni svarað þeim sjónarmiðum sem m.a. eru á bak við þann misskilning. Það er algjörlega fráleitt að ætla að með þessu frumvarpi sé dregið úr ábyrgð og hlutverki sveitarstjórna þegar að því kemur að sinna almannavörnum. Þær eru, eins og ég sagði, lykilþátttakandi í góðri framkvæmd almannavarna og verða það áfram með vísan til þessara laga.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir vakti máls á kostnaði við frumvarpið. Ég hef ekki mat á því hvaða fjárhagsleg hagræðing varð af þeirri breytingu sem gerð var 2003. Ég hef ekki látið skoða það. Ég tel að hún hafi orðið. Aðalhagræðingin og aðalkosturinn við það var að fella þessa starfsemi inn í það fjölþætta starf sem er unnið undir merkjum ríkislögreglustjóra og nú er þar starfandi alveg sérstök almannavarnadeild sem hefur gegnt ómetanlegu hlutverki, t.d. á Rangárvöllum þegar farið var í það mikla áhættumat og áætlanagerð á því svæði. Ég held að reynslan hafi sýnt að þetta hafi verið mjög skynsamlegt skref. Síðan segir hér sem hv. þingmaður nefndi, með leyfi forseta:

„Ef ákvæði frumvarpsins leiða til aukins kostnaðar vegna viðbúnaðar á hættutímum er eðli málsins samkvæmt þó ekki hægt að segja fyrir um hvort og í hvaða mæli það gæti orðið.“

Þetta er alveg rökrétt. Með frumvarpinu er ekki verið að leggja á ráðin um hvað þetta mundi kosta ef það yrði eldgos í vestanverðum Mýrdalsjökli. Við vitum hins vegar að það mun kosta eitthvað að bregðast við, flytja fólk og gera aðra hluti. Við höfum þau fordæmi hér að á þeim málum er tekið af Alþingi með sérstökum fjárveitingum og nægir þar að vísa til Vestmannaeyjagossins eða snjóflóðanna á Vestfjörðum. Það er alveg sérstakt málefni og viðlagatrygging var sett á laggirnar til að auðvelda mönnum viðbrögð við því.

Þetta frumvarp gerir ekki ráð fyrir hamförum. Frumvarpið verður að gera ráð fyrir því að ef svo illa fer að hamfarir verða höfum við kerfi til að bregðast við. Það getur enginn reiknað út hvað það kostar ef einhverjar hamfarir verða. Tökum jarðskjálftana á Suðurlandi árið 2000. Hver var kostnaður þar og hvernig var að því staðið? Þetta eru allt uppgjörsmál sem menn verða að taka afstöðu til og Alþingi verður að koma að því hverju sinni. Rannsóknarnefndin gegnir þar mikilvægu hlutverki þannig að það er alveg rökrétt hjá fjármálaráðuneytinu að segja að menn viti ekki hvaða kostnaður felist í því að framkvæma ákvæði frumvarpsins. Það fer eftir umfangi þeirra hamfara sem við stöndum frammi fyrir þegar þetta kerfi fer af stað.

[15:29]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er í sjálfu sér nokkuð broslegt að fá þær upplýsingar frá hæstv. ráðherra að yfirlýsingin um almannavarna- og öryggismálaráð skuli hafa verið samþykkt í tíð fyrri ríkisstjórnar þannig að Framsóknarflokkurinn og þingmenn hans muni vera samábyrgir hvað þennan

þátt málsins varðar. Ég fer ekki nánar út í það.

Hæstv. ráðherra talar um að ég sé komin út í ógöngur í málflutningi mínum og að hann eigi við lítil rök að styðjast þegar ég ræði um þetta gráa svæði sem ég telji vera á milli borgaralegra aðgerða í þessum efnum og hernaðarlegra.

Borgaralegar stofnanir á Íslandi starfa í auknum mæli með erlendum herjum og mig langar til að minna bara á eitt atriði til að hæstv. ráðherra sé með það alveg á hreinu að ég tel full rök fyrir þessum málflutningi mínum. Sérsveit lögreglunnar tók í sumar sem leið, í ágúst ef ég man rétt, þátt í æfingum 300 hermanna frá fjórum löndum. Hæstv. dómsmálaráðherra sagði frá því í erindi sem hann flutti hjá Samtökum um vestræna samvinnu, Varðbergi, þann 29. mars 2007 að fyrirhugaðar væru frekari æfingar af þessu tagi, þær yrðu reglubundinn hluti af varnarviðbúnaði landsins og það sé gert ráð fyrir því í samkomulaginu við Danmörku annars vegar og Noreg hins vegar að öryggis- og varnarmál væru tengd saman. Það kemur fram í titlum á þessu samkomulagi sem um ræðir.

Það er ekki langsóttara en svo að ég vek athygli fólks á því að hér er um grátt svæði að ræða. Við erum nú þegar farin að senda lögreglumennina okkar í heræfingar og erum að tvinna saman (Forseti hringir.) björgunarmál og hermál með því samkomulagi sem við höfum gert við nágrannaþjóðir okkar.

[15:31]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Lögreglan hefur sitt umboð samkvæmt lögreglulögum og hv. þingmaður var á þingi þegar við samþykktum ný lög um Landhelgisgæsluna. Það var m.a. rætt um þetta, það var talað um hlutverk Landhelgisgæslunnar. Þá urðu svipaðar umræður. Staðreyndin er sú að þó að þessi orð standi þá eru þetta borgaralegar stofnanir. Þær eru ekki hernaðarlegar stofnanir.

Tökum eitt dæmi: Ef Norðmenn hefðu ákveðið að kaupa herþyrlur til leitar og björgunar á Norður-Atlantshafi hefðum við ekki getað átt samstarf við þá um sameiginlegt útboð á björgunarþyrlum. Þegar Norðmenn ákváðu að kaupa borgaralegar björgunarþyrlur til leitar og björgunar á Norður-Atlantshafi, og norska dómsmálaráðuneytið tilkynnti okkur það, ákváðum við að leita eftir samstarfi við þá um útboð á leitar- og björgunarþyrlum. Væntanlega verður gengið frá samkomulagi um það í lok þessa mánaðar. Þetta sýnir þennan mun. Við erum að byggja nýtt varðskip í Síle um þessar mundir og eru allar kröfur til þess varðskips borgaralegar. Ef við hefðum ætlað að byggja varðskip til hernaðarnota hefðum við byggt allt annars konar skip. Og þótt lögreglumenn stundi æfingar með mönnum sem hafa hlotið herþjálfun breytast þeir ekki í hermenn. Þetta verður hv. þingmaður að hafa í huga.

[15:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér finnst ákveðinn fengur í þessum yfirlýsingum hæstv. ráðherra. Mér þykir hann tala skýrt í ræðustóli Alþingis, skýrar en mér hefur oft þótt hann gera áður í erindum sem ég hef lesið eftir hann eða heyrt hann flytja. Mér þykir gott að hæstv. ráðherra skuli tala með þeim hætti sem hann gerir hér. Mér þykir fengur að því að þessi ummæli skuli fylgja málinu inn í meðferð alþjóðanefndar. Ég tel að þar með séu meiri líkur á því en ella að algerlega skýr skil séu á milli hinna borgaralegu stofnana okkar og þeirra hernaðarlegu stofnana sem við eigum í auknum mæli samstarf við hvað varðar björgun og það sem kallað er öryggismál á hafinu og í lofthelgi okkar. Ég fagna því að hæstv. ráðherra skuli tala með þeim hætti sem hann gerir og treysti því að allsherjarnefnd átti sig á því að skýra þarf línurnar. Það má ekki vera grátt svæði, við þurfum að hafa þessa hluti alveg á hreinu.

Hæstv. forseti. Að lokum vil ég segja að mér þykir miður að hæstv. ráðherra skuli ekki hafa látið fara fram könnun á því á hvern hátt markmiðin með breytingunum 2003 hafi skilað sér. Ég tel einsýnt að allsherjarnefnd þurfi að skoða það og komi til með að gera það í umfjöllun sinni um málið og það verði þá tryggt að kostnaðarþáttur þessa máls verði með þeim hætti sem hæstv. ráðherra lýsir hér, að kerfisbreytingin sem slík leiði ekki til aukins kostnaðar fyrir ríkissjóð.

[15:34]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi kostnaðarþáttinn þá er það fjármálaráðuneytið sem leggur mat á hann. Við leggjum frumvarpið fyrir fjármálaráðuneytið og það leggur mat á kostnaðarþáttinn og það kemur fram í kostnaðarmatinu að kostnaður eykst ekki. Ég er ekki sérfræðingur á þessu sviði, það er fjármálaráðuneytið sem leggur þetta fram. Ég tel að breytingin frá 2003 hafi skilað sér. Hvort hún hafi skilað sér í peningum, 20 milljónum eða hvað hún hefur skilað sér í háum fjárhæðum, hef ég ekki á takteinum. Ég tel að hún hafi skilað sér á þeim tíma með þeim hætti því að þá var hún gerð til að loka ákveðnum ramma í fjárlagagerð dómsmálaráðuneytisins. Ég var ekki ráðherra þá þannig að ég þekki ekki einstök atriði þess máls en ég tel að hún hafi skilað sér mjög vel í allri almannavarnastarfsemi í landinu. Það hafi komið fram hvað eftir annað að þessi breyting auðveldaði okkur mjög að búa til þá öflugu stjórn- og samhæfingarstöð sem við höfum núna í Skógarhlíðinni. Hún hefur auðveldað mjög það mikla samhæfingarstarf sem er bakhjarl þess að við getum náð árangri á hættustundu á grundvelli þessa frumvarps og þess kerfis sem við höfum komið upp.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Almenn hegningarlög, 1. umr.

Stjfrv., 184. mál (upptaka eigna, hryðjuverk, mansal o.fl.). — Þskj. 197.

[15:36]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á almennum hegningarlögum, nr. 19/1940. Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á ákvæðum almennra

hegningarlaga er varða upptöku eigna, hryðjuverk, mansal og peningaþvætti. Þar er um að ræða endurskoðun umræddra ákvæða vegna alþjóðlegra skuldbindinga, annars vegar vegna fullgildingar samninga um alþjóðlega brotastarfsemi og hins vegar vegna tilmæla frá alþjóðlegum nefndum sem Ísland á aðild að.

Helstu efnisákvæði frumvarpsins eru í fyrsta lagi þau að lagt er til að lögfestur verði nýr kafli um upptöku eigna, sbr. 2. gr. frumvarpsins. Um er að ræða heildstæðar breytingar sem taka að verulegu leyti mið af gildandi ákvæðum í dönsku og norsku hegningarlögunum. Lagt er til að lögfest verði ákvæði, sbr. c-lið 2. gr. frumvarpsins, sem gerir ráð fyrir því að unnt verði að gera upptæk verðmæti án þess að sýnt sé fram á að þau megi rekja til tiltekins refsiverðs brots hafi viðkomandi gerst sekur um brot sem er til þess fallið að hafa í för með sér verulegan ávinning og geti brotið varðað að minnsta kosti 6 ára fangelsi. Að þessum skilyrðum uppfylltum megi gera upptæk verðmæti sem tilheyra viðkomandi nema hann sýni fram á að þeirra hafi verið aflað með lögmætum hætti. Við þessar aðstæður og að uppfylltum nánar tilgreindum skilyrðum megi jafnframt gera upptæk verðmæti sem tilheyra maka eða sambúðarmaka viðkomandi og verðmæti sem runnið hafa til lögaðila sem viðkomandi hefur einn eða með sínum nánustu ráðandi stöðu í sé ekki sýnt fram á að þeirra hafi verið aflað með lögmætum hætti. Er því gert ráð fyrir fráviki frá meginreglunni um sönnunarbyrði ákæruvaldsins við þessar aðstæður.

Sem dæmi um tilvik sem falla undir þessa grein er þegar maður hefur gerst uppvís að meiri háttar fíkniefnainnflutningi. Við rannsókn málsins verður lögregla þess áskynja að brotamaður á verulegar eignir. Í slíkum tilvikum gæti brotamaður þurft að sýna fram á að eignirnar hafi ekki verið fengnar með ólögmætum ágóða. Mikilvægt er að árétta að endanlegt mat á þessu er í höndum dómstóla og ættu því hagsmunir sakbornings að vera nægilega tryggðir. Í IV. kafla frumvarpsins, og í sérstökum athugasemdum við c-lið 2. gr., er fjallað ítarlega um þessa tillögu.

Í öðru lagi er lagt til að gerðar verði ákveðnar breytingar á ákvæðum almennra hegningarlaga um hryðjuverk, sbr. 3.–5. gr. frumvarpsins. Verknaðarlýsing hryðjuverka í 1. mgr. 100. gr. almennra hegningarlaga er gerð skýrari og jafnframt gert ljóst að hvers konar fjármögnun hryðjuverka eða annað liðsinni við slíka brotastarfsemi telst refsiverð. Þá er lögfest sérstakt ákvæði sem bannar opinbera hvatningu til hryðjuverka.

Þá er í þriðja lagi lagt til að lögfest verði nýtt ákvæði um skipulagða brotastarfsemi, sbr. 6. gr. frumvarpsins. Í V. kafla greinargerðarinnar með frumvarpinu er ítarlega fjallað um þær réttarpólitísku röksemdir sem liggja til grundvallar þessari tillögu og því nánar lýst í sérstökum athugasemdum við greinina.

Í fjórða lagi er lagt til að gerðar verði ýmsar breytingar á 227. gr. almennra hegningarlaga um mansal, sbr. 7. gr. frumvarpsins. Skilgreining á mansalsbroti er gerð skýrari og í samræmi við Evrópuráðssamning um aðgerðir gegn mansali og bókun við samning Sameinuðu þjóðanna um fjölþjóðlega skipulagða brotastarfsemi, svokallaða Palermo-bókun, bætist við ný málsgrein sem lýsir refsinæmi athafna sem tengjast ferða- og persónuskilríkjum.

Loks er í fimmta lagi lagt til að gerðar verði verulegar breytingar á 264. gr. almennra hegningarlaga um peningaþvætti, sbr. 8. gr. frumvarpsins. Er m.a. lagt til að almenn verknaðarlýsing peningaþvættis verði gerð skýrari og gildissvið hennar rýmkað. Þá er refsihámark fyrir peningaþvættisbrot hækkað úr fjórum árum í sex. Það skal tekið fram að ekki er hróflað við reglu 2. mgr. 264. gr. almennra hegningarlaga þar sem kveðið er á um að refsing geti orðið allt að 12 árum ef um ræðir ávinning af fikniefnabroti.

Frumvarp þetta er samið af refsiréttarnefnd og í samvinnu við dóms- og kirkjumálaráðuneytið. Ég vil þakka refsiréttarnefnd fyrir það starf sem liggur að baki frumvarpinu. Eins og þingmenn munu kynna sér, og hafa væntanlega kynnt sér, er þetta vandað frumvarp, vel unnið og vel rökstutt. Ég tel að allsherjarnefnd hafi góðar forsendur til að leggja mat á efni þess og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

[15:41]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir það með hæstv. dómsmálaráðherra að um vandað og vel unnið frumvarp er að ræða og vissulega er tímabært að leggja fram margt af því sem þar greinir frá. Ég vil lýsa yfir sérstakri ánægju minni með að mælst er til að viðbót við 227. gr. verði lögfest þar sem fjallað er um ákveðin atriði sem snerta misnotkun fólks í tengslum við kynferðislega nauðungarvinnu og mælt fyrir um ákveðna refsingu hvað það varðar. Ég hefði reyndar talið að refsimörk ættu að vera þyngri en hér er mælt fyrir um því að um mjög alvarlega hluti er að ræða. Eins og ég hef áður vikið að í ræðustól á hv. Alþingi fer brotastarfsemi sem tengist mansali vaxandi og er eitt alvarlegasta málið sem við stöndum frammi fyrir í dag.

Í greinargerð með frumvarpinu er lítillega vikið að því atriði. Talað er um að árlega verði þúsundir einstaklinga, aðallega konur og börn, fórnarlömb mansals. Samkvæmt umfjöllun á vegum alþjóðamannréttindasamtaka geta það verið allt að 27 milljón manns sem þannig er ástatt með. Ástæða er til að bregðast við af mikilli festu og reyna að koma í veg fyrir þessa brotastarfsemi þar sem öll mannréttindi eru svívirt. Ég hefði mælst til þess að refsiramminn, eða útmæld refsing, fyrir brot á 227. gr. hefði verið víðari og hefði ef því er að skipta verið færður upp í ævilangt fangelsi.

Önnur atriði vekja hins vegar spurningar. Í fyrsta lagi hvað snertir upptöku eigna. Þar eru ýmis vandamál á ferðinni varðandi ákæruvald og sækjendur af hálfu ríkisvaldsins. Það er spurning hvort of langt er gengið í sumum tilvikum. Í c-lið 69. gr. er vísað til þess að gera megi upptæk verðmæti að hluta eða heild sem tilheyra einstaklingi sem gerst hefur sekur um brot. Síðan er vikið að því, og þá er verið að snúa sönnunarreglunni við, að viðkomandi verði að geta sýnt fram á að hann hafi aflað munanna með lögmætum hætti, og er þá kannski langt seilst til fanga. Ég velti vöngum yfir því hvort of langt sé gengið, hvort skilgreina þurfi nánar hvað um er að ræða, í hvaða tilvikum þetta eigi við. Í sama mæli má segja um g-lið 69. gr., sem fjallar um að beita megi upptöku með dómi án þess að nokkur sé ákærður í máli, sem mér finnst líka orka tvímæl-

is. Ég átta mig á því og tel nauðsynlegt að sett séu skýrari ákvæði í lög um heimildir til að gera fjármuni sem verða til við brot upptæka — brotastarfsemin hefur þróast með þeim hætti að það verður að setja víðtækari ákvæði um það í lög. Ég get fallist á það. Það er hins vegar spurning hvenær við förum út fyrir eðlileg mörk.

Að öðru leyti vil ég lýsa yfir stuðningi við frumvarpið, það er vel unnið og vel fram sett. Full ástæða er til þess að það verði lögfest sem allra fyrst.

[15:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Atvikin höguðu því þannig að hv. þm. Atli Gíslason sem ætlaði að fara í þessi mál varð frá að hverfa af óviðráðanlegum orsökum. Ég hef ekki kynnt mér til hlítar ákveðna þætti málsins sem hér er lagt fram en í fljótu bragði sýnist mér að ákvæðin sem varða hryðjuverk og peningaþvætti séu þannig útfærð að við þau megi búa og geri því engar athugasemdir við þau á þessu stigi málsins.

Hins vegar langar mig til að segja nokkur orð um þann þátt málsins sem fjallar um mansal. Ég hef komið að umfjöllun um þau mál úr þessum ræðustól áður fyrir hönd flokks míns í gegnum átta ára þingsetu mína. Þar vil ég gera nokkrar athugasemdir við frumvarpið. Í fyrsta lagi er leitt til þess að vita að hæstv. ráðherra skuli ekki, með þessu frumvarpi, fullgilda þá tvo samninga sem getið er um í 1. gr. laganna. Mér þykir það líka undarlegt að 1. gr. skuli orðuð með þeim hætti sem raun ber vitni þar sem samningarnir eru tilgreindir í lagagreininni án þess að sett sé í lagagreinina hvað beinlínis er átt við. Þótt samningarnir fjalli um sama málið að mörgu leyti þá er sannleikurinn sá að Evrópuráðssamningurinn gengur mun lengra í skilgreiningum sínum en samningur Sameinuðu þjóðanna. Þótt Evrópuráðssamningurinn byggi á Palermó-samningi Sameinuðu þjóðanna eru miklu útfærðari atriði í honum en Palermó-samningnum. Ég hefði haldið að það væri sterkara lagatæknilega séð að útfæra þá í lagatexta það sem við er átt en ekki að tilgreina samningana aðeins. Ég velti fyrir mér hvort það að tilgreina þá hafi einhverja þýðingu.

Mér þykir alveg ljóst, það sést svo sem af greinargerð með frumvarpinu, að það er ekki verið að fullgilda samningana með þessu lagafrumvarpi heldur er hér einungis yfirlýsing um að þeir verði fullgiltir á endanum en enn hafi ekki farið fram athugun á því hvaða lögum þurfi að breyta til að segja megi að þeir gangi að fullu og öllu í gildi á Íslandi. Það sem mér finnst skipta mestu máli varðandi meðferð mansalsmála er að þau séu ofarlega á forgangslista okkar. Það skiptir verulegu máli að löggjöfin sé með þeim hætti að lögregluyfirvöldum sé skýrt uppálagt hvers konar verkefni þeim eru falin í þessum efnum.

Í 1. mgr. 12. gr. frumvarpsins er fjallað um þá aðstoð sem okkur ber að veita fórnarlömbum mansals, sem er eitt af þýðingarmeiri atriðum í Evrópuráðssamningnum og sömuleiðis eitt af grundvallaratriðum Palermó-samningsins. Í 13. gr. er vikið að þeim fórnarlömbum mansals sem dvelja ólöglega í viðtökuríki eða dvelja þar löglega og hafa skammtímadvalarleyfi. Í ákvæði 14. gr. samningsins, segir í greinargerð, er fjallað um dvalarleyfi og í 15. gr. um bætur og lagalega úrlausn, þar á meðal um rétt til lögfræðiaðstoðar og gjafsóknar.

Það er mjög þýðingarmikið að ákvæði af þessu tagi séu sett í lög á Íslandi. Við getum ekki talist fullgildir aðilar að þessu samstarfi Evrópuþjóða, sem reynt hefur verið að koma á til þess að reyna að stemma stigu við þessum skipulögðu glæpaverkum, nema við innleiðum öll þessi ákvæði og mörkum þeim skýran stað í lögum.

Ég hef í tví- eða þrígang flutt á Alþingi Íslendinga frumvarp sem varðar slíka fórnarlambavernd og mér þykir mikilvægt að það frumvarp verði tekið til sjálfstæðrar skoðunar í allsherjarnefnd þegar þetta mál verður til umfjöllunar þar. Með því frumvarpi legg ég til innleiðingu þeirra þátta sem getið er um í greinargerð þessa frumvarps. Ég tel sannarlega tímabært að setja þau atriði í lög.

Frumvarpi mínu var á endanum vísað til ríkisstjórnar Íslands á 133. löggjafarþingi. Ég hef spurt hæstv. dómsmálaráðherra hvað líði vinnu ríkisstjórnarinnar og starfsmanna ráðuneytisins við að skoða það frumvarp. Hæstv. dómsmálaráðherra tjáði þingheimi þann 10. október, þegar ég spurði sérstaklega út í afdrif frumvarpsins hjá ríkisstjórninni, að það væri til skoðunar hvort fullgilding á Evrópuráðssamningnum og sömuleiðis Palermó-samningnum kölluðu á aðrar lagabreytingar en þær sem hugað væri að vegna refsilöggjafarinnar.

Mér finnst koma skýrt fram í greinargerð þessa frumvarps að það kalli á aðrar lagabreytingar. Ég kalla enn eftir því að þeirri vinnu sem hlýtur að vera í fullum gangi í ráðuneytinu verði hraðað svo sem kostur er til að ekki þurfi að bíða lengur eftir fullgildingu samninganna.

Ég tel að forgangsröðun þessara mála þurfi að vera með þeim hætti að þótt mikilvægt sé að við göngum af alefli fram í baráttu gegn skipulagðri glæpastarfsemi, hryðjuverkastarfsemi, peningaþvætti og annarri skipulagðri brotastarfsemi þá þurfum við að setja mansalið ofar í forgangsröðina en við höfum gert hingað til. Ég tel kynbundið ofbeldi hafa verið vanrækt af stjórnvöldum og vil halda því fram að kynbundið ofbeldi og ofbeldi af því tagi sem mansalið er, ofbeldi þar sem konur og börn eru hneppt í þrældóm, kynlífsánauð og þrældóm, séu í sjálfu sér hryðjuverk gagnvart þeim einstaklingum sem verða fyrir slíkum glæpum.

Ég vona að allsherjarnefndin taki til skoðunar alla þætti þessa máls og leggist á eitt með mér og okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs með að flýta svo sem kostur er fullgildingu þeirra tveggja samninga sem mér þykja skipta svo miklu máli.

[15:54]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Í tilefni af orðum hv. þingmanns vil ég árétta það sem kemur fram í greinargerð frumvarpsins ef ég má, með leyfi forseta:

„Með frumvarpinu er með heildstæðum hætti leitast við að endurskoða gildandi ákvæði almennra hegningarlaga um framangreind efnisatriði“ — þ.e. þessi atriði sem við höfum verið að tala um, hryðjuverk og mansal og peningaþvætti — „með það í huga að fært sé í fyrsta lagi að fullgilda samning Sameinuðu þjóðanna gegn fjölþjóðlegri, skipulagðri brotastarfsemi, Palermó-samningur, frá 15. nóvem-

ber 2000 og bókun við þann samning frá sama tíma um að koma í veg fyrir, berjast gegn og refsa fyrir verslun með fólk, einkum konur og börn, og í öðru lagi að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að hægt sé að fullgilda Evrópuráðssamning um varnir gegn hryðjuverkum og Evrópuráðssamning um aðgerðir gegn mansali sem báðir eru frá 3. maí 2005.“

Síðan segir:

„Í því sambandi verður þó að gera þann fyrirvara að efni síðastnefnds samnings“ — þ.e. Evrópusamningsins um aðgerðir gegn mansali — „ kann að kalla á aðrar lagabreytingar svo unnt verði að fullgilda hann.“

Þarna kemur fram að með frumvarpinu sé verið að laga íslensk lög þannig að það sé hægt að fullgilda Palermósamninginn og samning Evrópuráðsins um baráttu gegn hryðjuverkum.

Þegar kemur að Evrópuráðssamningnum varðandi mansalið þá þarf að athuga það mál betur og refsiréttarnefnd hefur ekki unnið það verk. Hitt liggur alveg skýrt fyrir og vafalaust verður haldið áfram að vinna að því og menn fylgjast með framvindu mála innan Evrópuráðsins varðandi þann þátt málsins.

Ég tel að það verði að líta á þetta þegar hv. þingmaður talar um að ekki sé verið að fullgilda þessa samninga. Það er rétt, að það er ekki verið að fullgilda samningana með þessu frumvarpi, en það er verið að búa í haginn svo að það sé hægt. Það er nauðsynlegt að breyta íslenskum lögum ætli menn að fullgilda slíka samninga þannig að ekki verði gap á milli landsréttar og þjóðarréttar þegar kemur að slíkri fullgildingu. Varðandi þennan Evrópuráðssamning þarf að skoða atriðin um mansal betur en að öðru leyti komum við til móts við samninginn um hryðjuverk og Palermósamninginn sem hefur verið eitt höfuðatriðið hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur í umræðum á undaförnum árum og missirum, að búa þannig í haginn að hægt verði að fullgilda Palermó-samninginn.

Mér finnst svolítið skrýtið að þegar lagt er fram frumvarp sem gerir það kleift þá skuli málið lagt upp eins og ekki sé komið til móts við þessi sjónarmið. Við verðum að flytja þetta frumvarp og fá það samþykkt ef við ætlum að stíga það skref að fullgilda samninginn, sem í sjálfu sér er ekkert aðalatriði þegar við erum búin að færa lögin í þann búning sem við gerum með þessu frumvarpi.

[15:57]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hæstv. ráðherra má ekki misskilja orð mín. Ég er hlynnt því að Palermó-samningurinn og Evrópuráðssamningurinn gegn mansali verði fullgiltir og öll þau ákvæði sem þarf að leiða í lög til að svo geti orðið verði sett í löggjöf okkar. Ég er þess vegna sátt við það og hlynnt því að þær breytingar sem hér eru lagðar til í þessum efnum séu gerðar. Ég átta mig á því að það þarf að gera þessi mál í réttri röð.

Ég vil hins vegar benda á að frá árinu 2000, frá því upp úr áramótum þegar við vorum búin að undirrita Palermósamninginn, tók ég að spyrja þáverandi hæstv. dómsmálaráðherra um væntanlega fullgildingu samningsins. Mér var tjáð, snemma árs 2001, að undirbúningur málsins væri hafinn í dómsmálaráðuneytinu. Aftur gerði ég gangskör að því að inna dómsmálaráðuneytið eftir því og hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason á árinu 2005 og 2006, þegar ég starfaði í sérstökum starfshópi sem kynnti sér mismunandi löggjöf um vændi o.fl. á Norðurlöndunum og víðar. Þá skilaði starfshópurinn skýrslu til ráðherrans og fékk þær upplýsingar að í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu, þ.e. í febrúar 2006, hafi verið hafin vinna við að meta hvort og þá hvaða lagabreytinga væri þörf til að fullgilda Palermó-samninginn.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að ef þessi vinna hefur staðið í ráðuneyti dómsmála síðan um áramótin 2000/2001, í sjö ár, þá þykir mér það fullgóður tími. Mér finnst það óeðlilega langur tími sem menn hafa ætlað sér í að gera þær lagabreytingar sem hér eru núna einungis undirbúnar. Ég tel mig því í fullum rétti til að gagnrýna að menn hafi ekki haft hraðari handtök.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Samræmd neyðarsvörun, 1. umr.

Stjfrv., 191. mál (heildarlög). — Þskj. 205.

[16:00]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um samræmda neyðarsvörun. Með lögum nr. 25. frá 3. mars 1995 var ákveðið að ríkisstjórnin skyldi eigi síðar en 31. desember sama ár koma upp samræmdri neyðarsímsvörun fyrir Ísland. Í framhaldi af setningu laganna var hlutafélagið Neyðarlínan stofnað um rekstur vaktstöðvar til að reka neyðarsímsvörun. Var félagið upphaflega í eigu einkaaðila en er nú að mestu í eigu opinberra aðila.

Vorið 2003 var sett þar á fót samhæfingarstöð leitar og björgunar sem jafnframt er stjórnstöð almannavarnadeildar ríkislögreglustjóra í almannavarnaástandi. Haustið 2004 fluttist Vaktstöð siglinga í sama húsnæði og loks flutti Landhelgisgæsla Íslands höfuðstöðvar sínar á sama stað árið 2006. Segja má að þá séu allir helstu viðbragðsaðilar við slysum og náttúruhamförum komnir undir sama þak með stuttar boðleiðir sín á milli. Varastöð fyrir starfsemina hefur verið byggð upp í húsnæði lögreglustöðvarinnar á Akureyri og hefur þar verið komið fyrir varabúnaði fyrir Neyðarlínuna og fjarskiptamiðstöð lögreglunnar.

Með frumvarpi þessu hafa lög um samræmda neyðarsímsvörun verið endurskoðuð í heild sinni og felld að þegar gerðum breytingum og nýjum aðstæðum. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að rekstur vaktstöðvar verði áfram í höndum hlutafélags um rekstur slíkra stöðva. Til að tryggja að starfsemi rekstraraðilans sé í samræmi við lög og stefnu stjórnvalda skal dómsmálaráðherra gera samning við hann um fyrirkomulag, fjármögnun og þátttöku í rekstrinum, þar á meðal eftirlit með stjórn vaktstöðva.

Þá er lagt til að fellt verði á brott ákvæði núgildandi laga um sérstaka samstarfsnefnd til eftirlits og ráðuneytis um framkvæmdina og var nefndin hugsuð sem vettvangur fyrir

sveitarfélögin og fleiri aðila sem vinna að skyldum verkefnum. Þykir ekki lengur þörf fyrir slíka nefnd.

Þá er í frumvarpinu lagt til að framvegis verði lögin ekki eingöngu miðuð við neyðarsímsvörun heldur við neyðarsvörun sem er víðtækara hugtak. Er það gert í ljósi þess að stöðugt fjölgar öðrum fjarskiptamöguleikum, eins og t.d. sms-skilaboðum.

Virðulegi forseti. Eins og ég sagði áðan rituðum við samgönguráðherra ásamt forstjóra Neyðarlínunnar í morgun undir samkomulag við austurríska fyrirtækið Frequentis um endurnýjun á fjarskiptabúnaði Vaktstöðvar siglinga. Hann kemur til sögunnar eftir að ákveðið var að leggja niður möstrin á Rjúpnahæð vegna skipulagsmála í Kópavogi en endurstokka á fjarskiptin, gera nýtt skipulag fyrir þau og færa til nútímans. Nú er farið að vinna samkvæmt þeim samningi sem undirritaður var og gerður fyrir tilstilli Ríkiskaupa.

Virðulegi forseti. Ég hef nú í meginatriðum gert grein fyrir efni frumvarpsins og legg til að því verði, að lokinni þessari umræðu, vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

[16:04]

Jón Gunnarsson (S):

Frú forseti. Ég fagna komu frumvarpsins til laga um samræmda neyðarsvörun. Með tilkomu Neyðarlínunnar á sínum tíma var brotið blað í boðun viðbragðsaðila og ég efast um að fátt hafi á skemmri tíma orðið til að bjarga fleiri mannslífum á skemmri tíma sem í nauð eru staddir.

Fyrir daga Neyðarlínunnar hafði hver og ein viðbragðsstöð, t.d. lögregla, slökkvilið, sjúkralið og björgunarsveitir, mismunandi símanúmer og mismunandi útkallsform. Fólk sem var á ferðalagi um landið gat með engu móti áttað sig á hvert það átti að hringja þegar vá bar að höndum.

Í björgunarsveitunum var fyrst hringt í formenn sveita sem síðan urðu að hringja í ákveðna lykilmenn og svo koll af kolli.

Nú eru neyðarboðin greind á nokkrum sekúndum. Þjálfað fólk með fullkominn búnað, fullkomna fjarskiptatækni, tekur á móti neyðarboðum, greinir þau og gerir réttum viðbragðsaðilum viðvart. Það er algjör bylting frá því sem var.

Við útfærum það nú í samræmi við þróunina sem orðið hefur í fjarskiptakerfum. Eins og hæstv. dómsmálaráðherra sagði eru margar aðrar leiðir komnar til að senda boð, sms-skilaboð, TETRA-kerfi og í tengslum við þá stöð er rekin Vaktstöð siglinga og fjarskiptamiðstöð lögreglu. Boð koma inn í fjarskiptamiðstöðina og á sömu mínútunni er boðunarkerfi Neyðarlínunnar notað til að kalla í réttan viðbragðsaðila.

Engum blöðum er um það að fletta að þetta er eitt stærsta skrefið sem stigið hefur verið í þessum þætti öryggismála. Fyrirtækið gegnir gríðarlega miklu hlutverki og er fyrsti viðbragðsaðili í allri vá. Það er því ánægjulegt að verið er að ramma inn starfsemina til framtíðar.

[16:08]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Gunnarssyni fyrir stuðning hans við frumvarpið. Ég árétta það sem hann sagði, að með stofnun Neyðarlínunnar og alls þess starfs sem unnið hefur verið síðan hafa orðið byltingarkenndar breytingar á sviði öryggismála. Það kom m.a. fram á fundi okkar samgönguráðherra í björgunarmiðstöðinni við Skógarhlíð í morgun þegar við fórum og kynntum okkur starfsemi Neyðarlínunnar. Þar svara menn símtölum sem inn koma að meðaltali á 3,4 sekúndum og reynslan sýnir að ef lengri tími líður en átta sekúndur þar til svarað er þá er viðkomandi búinn að leggja á og byrjaður að hringja aftur.

Menn sjá því að brýnt er að bregðast fljótt við þegar hringt er í 112 og aðstoðar óskað. Með frumvarpinu er verið að skapa mönnum betra starfsumhverfi á þessu sviði. Jafnframt á að tryggja að starfsemin sé í samræmi við þær kröfur sem eðlilegt er að gera til opinberra fyrirtækja sem starfa á þessum vettvangi. Miklar breytingar hafa orðið á símamarkaði síðan lögin voru sett upphaflega, Landssíminn hefur verið einkavæddur og samkeppni er á símamarkaði. Við gerð og samþykkt þessa frumvarps þarf að huga að þeim aðstæðum.

Ég vil einnig láta þess getið að Neyðarlínan sér um og rekur Tetra-fjarskiptakerfið sem skiptir æ meira máli og gæta verður þess að lagaramminn utan um starfsemina sé skýr þannig að ekki sé verið að fara inn á verksvið einkaaðila sem stunda símastarfsemi. Ég vænti þess að hv. allsherjarnefnd muni fara yfir það og grannskoða hvort frumvarpið standist ekki allar kröfur sem gerðar eru á þeim vettvangi í ljósi hlutverks ríkisins annars vegar og einkaðila hins vegar á símamarkaði.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Fullvinnsla á fiski hérlendis, fyrri umr.

Þáltill. JBjarn o.fl., 38. mál. — Þskj. 38.

[16:11]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um leiðir til að auka fullvinnslu á fiski hérlendis. Flutningsmenn eru auk mín hv. þingmenn Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson.

Tillögugreinin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela sjávarútvegsráðherra að kanna orsakir mikils útflutnings á óunnum fiski á fiskmarkaði erlendis og mögulegar leiðir til að auka í staðinn fullvinnslu innan lands. Ráðherra birti Alþingi niðurstöður sínar og tillögur eins fljótt og unnt er.“

Frú forseti. Þessi tillaga var flutt á 132. löggjafarþingi, fyrir ári, náði þá ekki fullnaðarframgangi og er því endurflutt. En ég vildi spyrja, frú forseti: Er sjávarútvegsráðherra nokkuð í þinghúsinu?

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti vill upplýsa að samkvæmt upplýsingum á skjá hjá forseta er hæstv. sjávarútvegsráðherra í húsinu.)

Ég hefði þá gjarnan viljað, ef tök eru á, að hann kæmi, ég þarf að bera fram við hann spurningar.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti mun gera ráðstafanir til þess að fá hæstv. ráðherra í salinn.)

Takk fyrir það, frú forseti.

Í greinargerð með tillögunni segir:

„Útflutningur á óunnum fiski í gámum á fiskmarkaði erlendis hefur aukist gríðarlega. Útflutningur þessi hefur verulega neikvæð áhrif á þjóðarbúið enda ljóst að unnt væri að auka útflutningsverðmæti þessa afla umtalsvert ef hann væri unninn hér á landi. Hráefnisskortur er viðvarandi vandamál í íslenskri fiskvinnslu, ekki síst hjá þeim fyrirtækjum sem reka fiskvinnslu án útgerðar og treysta því algjörlega á nægt framboð af fiski á íslenskum fiskmörkuðum. Þegar fiskur er fluttur óunninn á fiskmarkaði erlendis hafa íslenskir fiskverkendur enga möguleika til að bjóða í hann. Segja má að jafnræði íslenskra fiskkaupenda gagnvart erlendum fiskkaupendum, sem og samkeppnisstaða þeirra, sé skert að þessu leyti. Þegar útflutningur á óunnum fiski er orðinn eins mikill og raun ber vitni hefur hann mjög neikvæð áhrif á möguleika fiskvinnslufyrirtækja til viðgangs og vaxtar. Þetta er sérstaklega bagalegt í því ljósi að virðisauki í vinnslu sjávarafurða hefur verið með mesta móti hjá þeim fyrirtækjum sem stunda fiskvinnslu án útgerðar.“

Þar hefur nýsköpunin orðið til. Þar hefur markaðsþróunin ekki síst orðið til, einmitt í þessum minni fiskvinnslufyrirtækjum sem hafa þó ekki verið með útgerð en hafa þurft að reiða sig á fisk á mörkuðum.

Spyrja má hvað valdi því að óunninn fiskur sé fluttur úr landi í þessum mæli. Margir hafa haldið því fram að orsakanna megi leita í ólíkum vigtunarreglum og svokallaðri yfirvigt sem tíðkast á erlendum fiskmörkuðum. Að minnsta kosti virðist ekki eingöngu unnt að skýra hinn mikla útflutning með vísan til þess að hærra verð fáist fyrir fiskinn á erlendum mörkuðum enda hefur fiskverð verið mjög hátt á fiskmörkuðum hérlendis undanfarin ár og ég tala nú ekki um á þessu ári.

Í þingsályktunartillögu þessari er lagt til að ráðherra kanni hvaða undirliggjandi ástæður og orsakir séu fyrir þessum mikla útflutningi og komi með tillögur til úrbóta.

Í sjávarútvegsstefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er komið inn á þetta, m.a. með eftirfarandi hætti, með leyfi forseta:

„Auk þess sem hér er talið upp má nefna að skoða þarf sérstaklega aðstöðumun landvinnslu og sjóvinnslu með það fyrir augum að finna leiðir til að jafna þann mun, auka alhliða menntun á sviði sjósóknar og fiskvinnslu og stuðla að fullvinnslu alls sjávarfangs. Þá þarf að tryggja nýliðun í greininni og huga sérstaklega að þjálfun verðandi sjómanna. Einnig ber að setja reglur um að allur afli, sem ekki fer beint til vinnslu hjá sama aðila og veiðarnar stundar, skuli fara á markað til að auðvelda aðgang innlendrar fiskvinnslu að öllu því hráefni.“

Það er nauðsynlegt að huga sérstaklega að því hvernig styrkja megi íslenska fiskmarkaði í samkeppni þeirra um fisk við erlenda fiskmarkaði þannig að þeir fái að fullu notið þess forskots sem fylgir nálægð við fiskimiðin og útgerðarfyrirtækin. Þáttur í þessari þingsályktunartillögu er að beina því til sjávarútvegsráðherra að hugað verði að þessum atriðum sérstaklega.

Íslenskur fiskmarkaður hefur verið í mikilli framþróun á síðustu árum. Með upptöku fullkomins uppboðskerfis er nú unnt að stunda viðskipti á honum með hjálp netsins, hvar sem er í heiminum. Þannig standa kaupendur erlendis jafnfætis öðrum þegar uppboð fara fram. Er það álit flutningsmanna þessarar þingsályktunartillögu að eðlilegast væri að allur sá fiskur sem nú er fluttur á erlenda fiskmarkaði færi þess í stað á íslenskan fiskmarkað enda væru möguleikar erlendra fiskkaupenda til að bjóða í og kaupa íslenskan fisk og flytja hann út óunninn til vinnslu eða sölu ekki skertir. Hins vegar hefðu íslenskir fiskkaupendur þá alltaf möguleika á að bjóða í fiskinn í samkeppni við aðra.

Ótvírætt er að það þjónar hagsmunum Íslendinga að sem mest af þeim fiski sem veiddur er hér við land sé jafnframt unninn hér á landi. Alþingi og stjórnvöldum ber að haga lögum og reglum þannig að jafnræði og samkeppnisstaða íslenskra fiskverkenda sé trygg til að svo geti orðið.

Frú forseti. Þetta er greinargerðin með tillögunni en einnig fylgja töflur sem sýna hver útflutningur af óunnum fiski í gámum, svokölluðum gámafiski, hefur verið á undanförnum árum. Á síðustu árum hafa í kringum 50–55 þús. tonn af botnfiski verið flutt út í gámum.

Starfsgreinasamband Íslands tók þetta mál fyrir og hefur ályktað um það. Í ágúst síðastliðnum barst sérstök ályktun og var áréttuð í ljósi niðurskurðar á fiskveiðiheimildum. Eins og kunnugt er kom sá niðurskurður mjög hart niður á fiskvinnslu víða um land. Það skyldi enn frekar gefa tilefni til þess að fiskur sem er veiddur við strendur Íslands skuli koma til vinnslu hérlendis eða að minnsta kosti að íslenskir fiskverkendur skuli eiga jafna möguleika á að bjóða í þann fisk á markaði til vinnslu hérlendis. Þetta er áréttað og vitna ég í ályktun Starfsgreinasambands Íslands frá því 22. ágúst sl., með leyfi forseta:

„Starfsgreinasambandið hefur bent á að útflutningur á gámafiski sé verulegur eða um 55 þús. tonn, mest í ýsu en einnig í þorski. Því eru miklir hagsmunir fólgnir í því fyrir fiskvinnslufólk að vinna þennan afla hér á landi í stað þess að flytja hann óunninn úr landi. Mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar vegna kvótaskerðingar ættu þess vegna að beinast að því að gera það fýsilegra ef ekki beinlínis að kvöð að vinna sem mestan eða allan afla innan lands. Heildarmannafli í sjávarútvegi í fiskvinnslu á Íslandi er nú um 9.300 manns og hefur sú tala farið lækkandi. Gera má ráð fyrir að kvótaskerðingin fækki enn í greininni um 1.000 manns, þar af um 400–600 í vinnslunni á næstu tveim árum á sama tíma og verð á sjávarfangi og sjávarafurðum fer hækkandi. Allar forsendur virðast samt leiða til þess að gera sér mat úr stöðunni, skapa verðmeiri vöru, efla vöruþróun, merkja vöru, auka markaðssetningu og fækka milliliðum til þess að greinin geti skapað ný störf, fleiri arðsamari og mun betur launuð störf en nú þekkist.“

Og áfram segir:

„Íslenskur sjávarútvegur er vel fær um að takast á við það verkefni í samvinnu við stjórnvöld og fulltrúa launþega í stað þess að vera stöðugt upptekin af því að kaupa og selja kvóta og leggja niður byggðarlög. Mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar hljóta að taka mið af þeim sjónarmiðum frekar en að setja fiskverkakonur í vegagerð meðan þorskurinn fær að jafna sig. Eins og kunnugt er fellur útflutningsálag á gámafiski úr gildi 1. september sem gerir það enn fýsilegra fyrir útvegsbændur að flytja fisk til vinnslu erlendis í gám-

um en verið hefur. Sjávarútvegsráðherra hefur að vísu sett nefnd í málið sem skila átti áliti fyrr í sumar sem ekki varð af vegna fráfalls formanns nefndarinnar, Einars Odds Kristjánssonar. Það verður fróðlegt að fylgjast með niðurstöðu nefndarinnar og ekki síður hinu hvernig mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar gætu skilað okkur í samvinnu við greinina betri sjávarútvegs- og vinnslufyrirtækjum en við búum við í dag.“

Frú forseti. Fjölmargir aðrir hafa ályktað um að tryggja þurfi að íslensk fiskvinnsla geti boðið í þann fisk sem veiðist hér við land og hann sé ekki sendur óunninn á fiskmarkaði erlendis. Forsvarsmenn byggðarlaga hafa sagt mér að það sé blóðugt að horfa á útgerðaraðila flytja fisk í stórum stíl í gámabílum og aka jafnvel fram hjá stöðunum þar sem hráefnisskorturinn er og fisk vantar til vinnslu. Þar horfa menn á bílana aka hjá með gámafisk til útflutnings og vinnslu erlendis.

Ég vil því spyrja hæstv. sjávarútvegsráðherra, ég þakka fyrir að hann er mættur í salinn, hvað líði störfum nefndarinnar sem sett var á laggirnar til að kanna möguleika á því að efla fiskvinnslu hérlendis og kanna hvaða leiðir væru til þess að innlendar fiskvinnslur gætu boðið í þennan fisk til jafns við aðila erlendis? Eins og ég segi eru það á milli 50 og 60 þús. tonn af botnfiski sem flutt hafa verið með þessum hætti á markaði erlendis. Hér er ekki átt við þann fisk sem verið er að flytja beint til neyslu, flugfisk eða annan slíkan fisk, hann er utan við þessar tölur.

Frú forseti. Það má líka velta fyrir sér vinnslu á fiski um borð í skipum úti á sjó, hversu hagkvæm hún sé nú orðin. Þegar við lítum á fiskvinnslu og fiskveiðar í heild sinni getum við velt því fyrir okkur með hvaða hætti við getum staðið vörð um öflugt atvinnulíf eða öfluga fiskvinnslu og hvernig við tryggjum hámarksnýtingu og hámarksverðmætasköpun á fiskaflanum, hvort sem er í ljósi niðurskurðar á þorskveiðiheimildum eða almennt séð samkvæmt markmiðum atvinnugreinarinnar sem hljóta að vera þau að skapa sem mest verðmæti úr afla sem veiddur er og unninn á sem vistvænastan hátt en tryggja atvinnu bæði til sjós og lands.

Ég læt þá máli mínu lokið í bili, frú forseti. Ég mun óska eftir að taka til máls síðar í umræðunni í ljósi þess sem þá verður komið fram. Ég legg áherslu á að um gríðarlega mikið hagsmunamál er að ræða, að íslenskar fiskvinnslur eigi að minnsta kosti jafna möguleika og erlendar fiskvinnslur á að tryggja sér vinnslu á fiski sem veiddur er hér við land. Þessi gámaútflutningur hlýtur að ganga gegn hagsmunum þjóðarinnar.

[16:25]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður lagði fyrir mig spurningar sem mér er ljúft að svara. Annars er hér í þingsal staddur þingmaður sem er betur í stakk búinn til að svara að minnsta kosti annarri spurningu hv. þingmanns. Hv. þm. Illugi Gunnarsson er formaður nefndarinnar sem hv. þm. Jón Bjarnason gerði að umtalsefni þannig að ég tel eðlilegast að vísa þessu til hans.

Það sem fyrir mér vakti með skipun nefndarinnar var að reyna að skapa meira jafnræði og styrkja stöðu fiskvinnslunnar. Þegar við skoðum tölur um útflutning á óunnum eða ísvörðum fiski í gámum blasir einfaldlega við að gámaálagið dugði ekki til að bremsa þetta af. Það eru svo margar ástæður sem ráða því hvenær menn taka ákvörðun um að flytja fisk út í gámum án þess að flaka hann eða vinna hann frekar, þær eru nánast óteljandi ástæðurnar sem geta legið þar að baki. Það geta verið sérstakar markaðsaðstæður í viðkomandi landi. Það getur verið aukning á kvóta, eins og t.d. á ýsunni — sú aukning leiddi til þess að menn fóru í meira mæli að flytja út, fiskvinnslan hér innan lands var ekki fær um að bregðast við þessu.

Sem betur fer hefur fiskvinnslan í landinu verið að eflast. Við sjáum að menn hafa verið að fjárfesta í ýmiss konar tækni. Ef ég tek uppsjávarfiskinn sem dæmi hefur bylting átt sér stað. Vinnsla á uppsjávarfiski hefur aukist stórlega vegna þess að menn hafa í krafti stærðar sinnar og öflugrar fjárhagslegrar stöðu getað fjárfest í tækni sem gerir þeim kleift að vinna þennan fisk með allt öðrum hætti en áður var.

Mjög mörg dæmi eru um að fiskvinnslan hafi verið að sækja í sig veðrið. Auðvitað viljum við að fiskvinnslan sé sem öflugust. Það verður gert bæði með því að tryggja að hér sé bærilegt jafnvægi í efnahagslífinu og með því að skapa jafnræði í (Forseti hringir.) samkeppni innan sjávarútvegsins.

[16:27]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér er einkum hugleikið réttlætið og samkeppnisstaðan, að íslensk fyrirtæki geti boðið í fisk sem veiddur er við strendur landsins, fisk sem fer þá ekki til vinnslu í eigin fyrirtækjum útgerðarinnar heldur er fluttur í gámum á fiskmarkaði erlendis án þess að íslenskar fiskvinnslur hafi einu sinni möguleika á að bjóða í hann. Hvaða réttlæti er í því?

Fiskvinnslur vilja eiga möguleika á því að halda fiskvinnslufólki á launaskrá án þess að nóg hráefni sé til. Það er ekki síst ein af aðgerðunum sem tengist kvótaniðurskurðinum. Það hlýtur að skjóta skökku við að horfa kannski á sömu fyrirtækin flytja óunninn fisk út í gámum á markað erlendis en vera jafnframt að sækja þann rétt að geta haldið starfsfólki sínu á launum þrátt fyrir hráefnisskort.

[16:29]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrirtækin hljóta að taka afstöðu til þess með hvaða hætti þau vinna fiskinn út frá sínum eigin fjárhagslegu forsendum. Jafnvel þó að fiskurinn sé unninn hér á landi og út úr því gæti fengist einhver framlegð kunna þær aðstæður að koma upp að það sé einfaldlega fjárhagslega ábatasamara að selja fiskinn óunninn úr landi. Þetta verða fyrirtækin sjálf að gera upp við sig, þau verða að hafa frelsi til þess. Við sjáum það í hendi okkar að ef við ætlum að fara að skipta okkur af því væri mjög erfitt að búa til reglur um það hvar menn ættu að nema staðar.

Það er annað atriði sem hv. þingmaður hefur ekki staðnæmst við sem skiptir mjög miklu máli. Hluti af þeim fiski

sem verið er að selja óunninn út í gámum er seldur í beinum viðskiptum á milli aðila, milli útgerðar og kaupanda erlendis. Ætti þá frá sjónarhóli hv. þingmanns að hafa það að skyldu að sá fiskur yrði boðinn upp á íslenskum fiskmarkaði? Það finnst mér ekki blasa við, menn þurfa þá að taka afstöðu til þess.

Við eigum að hafa reglurnar sem líkastar í meðhöndlun á fiskinum innan lands og utan og skapa þannig jafnræði milli fiskvinnslunnar hér á landi og erlendis.

[16:30]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fagna því sjónarmiði sem kom fram hjá hæstv. ráðherra í lok máls hans að það hljóti að vera eðlilegt að íslenskar fiskvinnslur eigi möguleika til jafns við aðra að bjóða í þann fisk sem fer á markað. Það er í sjálfu sér réttlætismál. Það má vera að fiskframleiðendur eða útgerð velji að selja fiskinn úr landi fái hún hærra verð þar. Við verðum að athuga að verðmyndunin á þessum fiski er ekki aðeins einkamál útgerðarinnar og fiskvinnslunnar heldur ráðast líka kjör sjómanna af þessum verðum. Fyrir utan það er fiskurinn sameiginleg auðlind þjóðarinnar, veiddur við Íslandsstrendur, og þess vegna hlýtur að verða að gera þá eðlilegu kröfu að íslenskar fiskvinnslur eigi jafnan rétt, og ég vildi nú segja bara forgangsrétt til að vinna þann fisk sem hér er veiddur og geta fengið hann á markaði eða eigi a.m.k. jafnan rétt á við erlendar fiskvinnslur til að kaupa fiskinn hér á mörkuðum. Um það snýst kannski málið fyrst og fremst. En það er ekki svo, þeir sem vilja núna flytja fiskinn út í gámum geta gert það án þess að þurfa nokkuð að fara með hann í gegnum fiskmarkaði hér á landi og í því felst mikið óréttlæti.

[16:33]

Útbýting:

Framleiðsla, verðlagning og sala á búvörum, 203. mál, stjfrv. (landbrh.), þskj. 218.

Innflutningur dýra, 204. mál, stjfrv. (landbrh.), þskj. 219.

[16:33]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég ætla að byrja á því að að fagna framkomnu frumvarpi. Ég tel að öll umræða um sjávarútvegsmál og verðlagningu og atvinnumöguleika í þeirri grein sé af því góða en fyrst og fremst vil ég benda á að verðlagsmál á fiski eru kjaramál sjómanna. Það eru auðvitað sjómenn sem hafa hag af því að fá sem hæst verð fyrir fiskinn upp úr sjó og það ræður kjörum sjómanna.

Það að setja allan fisk í gáma til útflutnings og selja hann á erlendum mörkuðum gefur oft sjómönnum hæstu launin. En það er líka algengt að bróðurparturinn af öllum veiddum fiski á Íslandi fari í svokallaða beinsölu, þ.e. að útgerðir kaupi fiskinn af sjálfum sér og ákveði verð og verðlagningu á fiskinum sem er auðvitað mjög óeðlilegt. Þess vegna hef ég talað fyrir því að allur fiskur fari á fiskmarkað, að það sé eðlilegasta verðlagningin og aðferðafræðin til að finna rétt og sanngjarnt verð. Ég er nefnilega trúr markaðslögmálunum á þessu sviði og held að markaðurinn eigi að leysa svona mál en ekki einhverjar geðþóttaákvarðanir þeirra sem yfir veiðiheimildunum ráða, svokallaðra sægreifa.

Þetta er í meginatriðum það sem ég tel vera best og það er auðvitað sjálfsagt líka að fiskvinnsla án útgerðar sem ekki á kvóta hafi sömu möguleika á hráefni og þau fyrirtæki sem hafa yfir kvótanum að ráða í dag. Það yrði strax skref í rétta átt og mundi jafna stöðu fyrirtækja ef allur fiskur færi á fiskmarkað.

Hin svokallaða 10% regla var afnumin 1. september og auðvitað má segja að það sé bót í sumum tilfellum fyrir sjómenn. Ég verð líka var við að menn rugla oft saman fullvinnslu á fiski og útflutningi á fiski með flugvélum, misjafnlega mikið unnum fiski. Í sumum tilfellum er verið að flaka fisk og roðrífa hann, stundum er hann fluttur út með roði, stundum heill og hausaður. Það er með ýmsu móti sem fiskur er fluttur út og oft og tíðum er þessu öllu ruglað saman af þeim sem kannski ekki eru fæddir og uppaldir í þessu umhverfi.

Ég vil líka koma inn á þann þátt sem heitir fullvinnsla á fiski úti á sjó. Oft hefur það verið svo að menn koma með lítinn hluta af fiskinum í land og skilja eftir ódýrustu hluta hans eins og beingarð, jafnvel hausa, þeir hirða ekki lifur, þeir hirða jafnvel ekki hrogn, sem er tiltölulega dýr afurð, og þeir hirða náttúrlega aldrei svil, en eru þetta allt afurðir. Þetta er æðioft gert á hefðbundnum vertíðarbátum, þegar fiskur kemur óslægður í land þá er þetta allt hirt og jafnvel þó að þótt fiskur sér slægður úti á sjó eru hrogn, lifur og svil hirt og auðvitað er hryggurinn hirtur þegar fiskur er ekki unninn úti á sjó og hann kemur í land ferskur. Það er ýmislegt sem þarf að ræða þegar þessi mál ber á góma. Til dæmis mismuna Norðmenn í kvótaúthlutun eftir því hvort verið er að landa ferskum fiski eða veiða fiskinn á frystiskipum. Þeir segja einfaldlega að það sé meiri virðisauki fyrir heildina í fiski sem unninn er í landi en fiski sem unnin er um borð í frystiskipum, að ekki sé minnst á hvað frystiskip mengar meira í útblæstri en ísfisktogari eða ferskfisktogari, þannig að það er auðvitað af ýmsu að taka sem þarf að ræða þegar verið er að tala um þessi mál.

Þegar menn tala um hvað gera þurfi til að fá fiskinn á markað eða fá hann í vinnslu hér heima þá þurfa menn líka að líta í eigin barm og spá og spekúlera í því hvers vegna svo erfitt er fyrir íslenska fiskvinnslu að keppa um fiskinn við gámaútflutninginn. Af hverju getur íslensk fiskvinnsla ekki borgað sama verð og menn fá fyrir fiskinn erlendis? Þar kemur náttúrlega inn í þetta ýmis kostnaður hjá fiskvinnslunum hér á landi fyrir utan þessa alhliða umgjörð, eins og vexti og ýmiss konar kostnað innan lands, flutning til og frá, og það þarf ekki að telja það allt upp.

Það er sorglegt að horfa upp á það þegar ríkisstjórn og verkalýðsfélög hafa náð því í gegn að fyrirtæki í sjávarútvegi geta sent starfsfólk sitt heim í 60 daga launalaust og það fer þá á atvinnuleysisbætur á meðan, að ekki skuli vera hægt að ná þessum afla meira í vinnslu á Íslandi en raun ber vitni. Það er auðvitað dálítið skondið þegar verið er að skerða kvótann í þorski um 30% að á sama tíma sé felld niður 10% aflareglan af fiski sem fer í gáma óunninn.

Ég hef reyndar ekki áttað mig á þeirri tillögu vinstri grænna að setja allan fisk á markað sem ekki er í beinni sölu, að hann eigi að fara á markað. Þeir hafa flutt frum-

vörp þar að lútandi og þetta er náttúrlega hlutur sem að mínu mati gengur engan veginn upp af því að sá fiskur sem ekki fer í beinsölu fer í flestum tilfellum á markað. Ég held að þeir ættu að taka upp þá stefnu okkar í Frjálslynda flokknum að fara fram á að fá allan fisk inn á fiskmarkað.

Eitt finnst mér þurfa að koma fram í viðbót við umræðuna um þessa þingsályktunartillögu, og það má fagna henni enn og aftur — ég sé nú að tími minn er búinn en ég mun kannski leggja aftur orð í belg um þetta mál síðar.

[16:41]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Vegna þeirrar tillögu til þingsályktunar sem hér hefur verið lögð fram vil ég taka eftirfarandi fram. Eins og fram hefur komið hjá hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur þeim sem hér stendur verið falið það verkefni að leiða það starf sem hér er til umræðu a.m.k. að hluta. Það hefur líka komið fram að töf varð á þessu verki vegna fráfalls formanns vinnuhópsins í sumar. Ég get ekki sagt hér og nú nákvæmlega hvenær niðurstöðu er að vænta en vona að það verði sem fyrst.

Verkefnið er nokkuð vandasamt og að ansi mörgu er að hyggja. Þó eru tvö meginsjónarmið sem ég tel að skipti mestu máli í þessu. Í fyrsta lagi að tryggja að þær vigtunarreglur og aðferðir sem notaðar eru við að vigta aflann, hvort heldur það er á Íslandi eða erlendis, séu sambærilegar og að fullt traust ríki innan greinarinnar á því að unnið sé af fullum heilindum, þ.e. að vigtunarreglur endurspegli það að rétt vigt komi upp úr skipunum, að engu sé skotið undan, því að vissulega hefur slíkur orðrómur verið þrálátur. Ég hef ekki nokkrar sannanir í höndum um að hann sé réttur en orðrómurinn er til staðar. Því er nauðsynlegt að reglurnar séu þannig gagnsæjar og öruggar að allir hafi á þeim traust. Það er grundvallaratriði.

Í öðru lagi, sem skiptir miklu máli, er það að ég er sammála því að auðvelda eigi fiskvinnslunni sem mest að hafa möguleika á því að gera tilboð í þann fisk sem er fluttur á erlenda markaði. Ég tel að það sé bæði til hagsbóta fyrir fiskvinnsluna en ekki síður fyrir þá sem flytja fisk á markað vegna þess að að sjálfsögðu hljóta þeir aðilar að leita að sem hæstu verðum. Aftur á móti tel ég að það væri óráð að setja takmarkandi reglur á það að flytja út óunninn afla. Það er rétt sem kom fram hjá hv. þingmanni að menn geta deilt lengi um hvað er óunninn afli, hversu mikið þarf að vinna hann til að hann teljist vera unninn. Til dæmis útflutningur á ferskum flökum þar sem lágmarksvinnsla er í gangi, hvar eigum við að flokka hana o.s.frv.? Ég tel að það sé vel hægt að finna leiðir til þess að auka aðgengi landvinnslunnar að þessum afla og það er eitt af þeim verkefnum sem þessi nefnd þarf að vinna að.

Auðvitað eru ýmis atriði sem velta má fyrir sér almennt í þessari umræðu. Það sem mér finnst kannski einna eftirtektarverðast og mest til umhugsunar er sú spurning hvort staða íslenskrar fiskvinnslu, að því gefnu að rétt sé vigtað og menn hafi möguleika til þess að bjóða í hráefnið, sé einfaldlega það veik að hún sé ekki samkeppnishæf. Það væru vissulega alvarleg tíðindi ef það er virkilega svo að verðmæti eyðist við það að vinna vöruna hér heima miðað við að vinna hana erlendis. Það væri mikið áhyggjuefni.

Síðan er líka hitt, sem kom fram hjá hv. þm. Grétari Mar Jónssyni, að það er heilmikið kjaramál fyrir sjómenn að það sé tryggt að sem hæst verð fáist fyrir aflann og þess vegna er auðvitað ákveðin pressa af þeirra hálfu að ekki sé gripið til neinna aðgerða sem lækka verðið til útgerðarinnar fyrir þann afla sem til sölu er. Ég verð að taka það fram að ég er ekki þeirrar skoðunar að setja skuli þá reglu að allur fiskur fari á markað. Ég tel að komið gæti upp óheppileg staða, m.a. vegna þess að skipulag veiða og vinnslu er mjög mikilvægt, það reynir alltaf meira og meira á það í nútímasjávarútvegi að þeir sem kaupa vöru frá vinnsluaðilunum, stórmarkaðarnir að lokum erlendis, gera miklar kröfur um afhendingaröryggi og þess vegna er mikið verðmæti fólgið í því að geta skipulagt veiðar og vinnslu saman til að geta þjónað markaðnum með sem bestum og tryggilegustum hætti. Það er ekki þar með sagt að ekki sé hægt að vinna sig í áttina að sem bestu markaðsskipulagi. Ég held að menn geti verið miklir markaðssinnar án þess að þeir vilji fara þá leið að setja allan fisk á markað vegna þess einfaldlega að stærsti hluti útgerðarinnar er í eigu vinnslunnar, er á sömu hendi, og ég tel að það væri töluvert mikil takmörkun að fara þá leið að skylda allan fisk á markað.

Ég vona að vinna þessarar nefndar gangi sem hraðast fyrir sig. Ég segi það hér að við viljum vanda okkur eins og mögulegt er, afla allra þeirra gagna sem okkur eru tiltæk til þess að leggja mat á þetta. Mestu skiptir að það komi skynsamleg niðurstaða og ég ætla það af viðtölum mínum við marga í greininni á undanförnum vikum og mánuðum að við ættum að geta séð til lands með niðurstöðu á næstu vikum, mánuði eða hálfum eða svo, vona ég.

[16:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er auðvitað skrýtið hjá hv. þm. Illuga Gunnarssyni að vilja ekki að allur fiskur fari á fiskmarkað. En ég er alltaf reiðubúinn til þess að reyna að búa til sátt og finna einhverja sameiginlega sátt í þessu máli. Ég gæti t.d. alveg hugsað mér að hlutur sjómanna í afla og aflaverðmæti sem er að öllu jöfnu um 40% á skipum yfir 12 tonn af því aflaverðmæti sem fiskast, færi á fiskmarkað og laun sjómanna yrðu reiknuð út frá því og áhöfnin ætti þann afla og gæti ákveðið hvort hún setti hann á markað eða seldi hann á föstu verði, fyrir hæsta verð, markaðsverð.

Þegar verið er að tala um að fiskvinnsla og útgerð séu svo samtengd að þau verði að vera á sömu hendi eins og hv. þingmaður minntist á, þá hefur það verið þannig gegnum tíðina, bæði í Englandi, Þýskalandi, Danmörku og víða að fiskur fer og hefur að mestu leyti farið í gegnum fiskmarkað.

Meðal annars er gaman að segja sögu af fyrirtæki í Hull sem að mér skilst að sé orðið íslenskt núna og hét J. Marr. Það átti 24 togara og allur afli af þeim fór á fiskmarkað þótt þeir væru með stærstu fiskvinnslu í Hull til margra ára. En vigtun á fiski erlendis er ekkert öðruvísi en vigtun á fiski á Íslandi að því leyti að ísprufur á Íslandi eru æði oft töluvert skrautlegar og menn sem hafa haldið að þeir væru með 320 (Forseti hringir.) kíló af fiski í körum hafa aldrei fengið nema 280 en þegar þeir hafa sett hann á fiskmarkað þá hafa þeir fengið 320 kíló.

[16:49]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég veit ekki hvort þau orð sem voru sögð utan pontu gildi og hvort það standi þá upp á að svara. En varðandi hugmynd hv. þm. Grétars Mars Jónssonar um að 40% fari á fiskmarkað þá er þetta svar mitt við því: Þetta er áhugaverð hugmynd en hún hlýtur að bíða síns tíma.

En varðandi fiskmarkaði þá er ég þeirrar skoðunar að þrátt fyrir að það megi auðvitað finna dæmi um það mjög víða erlendis að fiskur fari þar í gegnum markaði þá er það nú svo með okkur Íslendinga að sjávarútvegur skiptir okkur svo gríðarlega miklu máli, miklu meira en í þeim löndum sem hv. þingmaður nefndi að þar geta menn leyft sér ýmis sjónarmið önnur en þau að reyna að ná út úr þessu hámarksarði og reyna að skila sem mestum arði til fyrirtækjanna.

Ég hef alla samúð með stöðu sjómanna í þessu máli og tel að það sé alveg eðlilegt að við ræðum allar mögulegar leiðir til þess að tryggja að þeir séu ekki hlunnfarnir. Ég lít svo á að tillaga hv. þingmanns sé innlegg í það mál og hljóti að koma til skoðunar síðar meir.

En eftir stendur það vandamál sem við erum að ræða hér, sem er samkeppnisstaða fiskvinnslunnar. Í mínum huga skiptir mestu máli sú spurning hvort það sé eitthvað í hagkerfi okkar núna sem gerir það að verkum að íslenska fiskvinnslan standist ekki samkeppni við erlendar fiskvinnslur. Það væri alveg gríðarlegt áhyggjuefni.

[16:51]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)*:

Herra forseti. Fiskvinnslufyrirtæki án útgerðar á Íslandi eru sennilega best reknu fyrirtækin í íslenskum sjávarútvegi. Og af hverju held ég þessu fram? Það er vegna þess að þessi fyrirtæki þurfa að kaupa allt sitt hráefni á hæsta verði á fiskmörkuðum. Þetta eru fyrirtækin sem fá hæstu verð fyrir hverja einingu sem flutt er út. Þau fyrirtæki standa sig oft og tíðum miklu betur en fiskvinnslufyrirtæki sem eru í eigu útgerðanna því þar er þetta allt á einni hendi, fiskvinnsla og útgerð.

En þetta er auðvitað stórt kjaramál og ég fagna því að hv. þm. Illugi Gunnarsson skuli ætla að skoða þetta og lítist vel á hugmynd mína um að hlutur sjómanna verði reiknaður með þessum hætti eða gert upp við sjómenn þannig að þeir fái sinn hluta af aflanum og geti selt hann á hæsta verði.

Þingsályktunartillagan sem hér er lögð fram og við erum að ræða núna vekur auðvitað athygli á þessu máli. Vonandi skilar sú vinna sem fer fram í þeirri nefnd sem hv. þm. Illugi Gunnarsson veitir forustu einhverju frá sér á næstu dögum þannig að hægt verði að átta sig á þessu. Hvað varðar vigtunarreglur þá vara ég við því að halda að það sé bara svindlað á vigt erlendis.

[16:53]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Vegna lokaorða hv. þingmanns þá er ég honum fyllilega sammála, það ber að horfa til allrar vigtunar, ekki bara vigtunar erlendis. Það er mikið hagsmunamál fyrir útgerðina að ekki leiki vafi á því að það sé rétt vigtað.

Það sem menn hafa haft áhyggjur af er það samkeppnisstaða landvinnslunnar sé skert vegna þess að verið sé að koma á viðskiptum erlendis þar sem menn geta ekki haft eins gott eftirlit með vigtun eins og þó er hér þó að ábyggilega geti menn fundið aðstæður eða fundið atriði sem þeir telja að betur mættu fara hér heima. Slík atriði snúa þá að þeirri nefnd sem ég veiti forstöðu og við ætlum og munum vanda okkur eins vel og hægt er til að finna sem bestar lausnir á þeim.

[16:54]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það sem vakti sérstaklega athygli mína í máli hv. þm. Illuga Gunnarssonar var samkeppnisstaða innlendrar fiskvinnslu í samanburði við erlenda fiskvinnslu.

Mér er spurn: Til hvers er hv. þingmaður að horfa þar? Við vitum að verðmætasköpunin er á nokkrum stigum, fyrst í verði á kvótanum og verð á kvótanum er orðið býsna hátt. Það er komið yfir 4 þús. kr. á þorskkílóið. Það gefur augaleið að það rýrir náttúrlega samkeppnisstöðu fiskvinnslunnar að þurfa að borga það, og annarra sem taka sinn hluta af heildarverðmynduninni. Ég spyr hv. þingmann hvernig hann meti það.

Þá veltir maður líka fyrir sér samkeppnisstöðu fiskvinnslunnar á sjó. Þegar litið er til þess hvernig þetta hefur skipst á undanförnum árum þá hafa u.þ.b. 60% af botnfisksaflanum verið unninn í landi og þar með talin er ferskvinnsla í flug sem hefur kannski átt stóran þátt í að halda því hlutfalli uppi. Síðan eru um 28% unnin úti á sjó, fiskvinnsla á sjó sem menn velta líka fyrir sér hversu arðbær sé í sjálfu sér miðað við að hún væri unnin í landi eins og hv. þm. Grétar Mar kom inn á. Síðan eru um 11% flutt út í gámum.

Ef maður horfir á hinar þjóðhagslegu hliðar á þessu í heild sinni þá veltir maður fyrir sér: Fær þá innlend (Forseti hringir.) fiskvinnsla sín tækifæri til jafns við aðra?

[16:56]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hvað varðar fyrri spurninguna um kvótaverðið, hátt kvótaverð og samkeppnisstöðu fiskvinnslunnar, þá er rétt að horfa svo á málið að það verð sem fiskurinn er seldur fyrir erlendis endurspeglar kvótaverðið. Þannig að fiskvinnslan erlendis kaupir þá hráefni á þessu verði.

Það sem skiptir máli er það að íslensk fiskvinnsla eða landvinnsla hér hafi möguleika til að keppa við fiskvinnsluna erlendis til að bjóða hærra verð. En ef það er þannig að þegar allt er vegið og metið rétt og mælt að samkeppnisstaðan sé verri þrátt fyrir það, þá er það sérstakt áhyggjuefni.

Hvað varðar seinni liðinn af fyrirspurn hv. þingmanns þá er því til að svara að ég er einn þeirra sem hef lengi haft áhyggjur af t.d. nýtingarstuðlum um borð í fullvinnsluskipum. Ég hef haft mínar efasemdir. Ég vil kannski ekki ganga lengra en að segja sem svo að ég hef haft mínar efasemdir um að þessi aðferðafræði gangi yfir höfuð upp. Ég hef lengi velt því fyrir mér hvort ekki væri hægt að koma einhvers konar vigtunarkerfum um borð í fullnustuskipin af því ég hef efasemdir um það að sú nýting sem þar náist jafnist á

við þá nýtingu sem þaulæfðir fiskvinnslustarfsmenn í frystihúsum með jafnvel áratuga reynslu í því að vinna fisk ná sínum störfum. Ég leyfi mér að hafa ákveðnar efasemdir um það. Ég get auðvitað ekkert fullyrt um þetta því ég hef engar mælingar um það. En þetta er eitt af þeim málum sem ég held að væri ágætt að væri rætt meira hér í þinginu.

[16:58]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég deili efasemdum með hv. þingmanni um nýtingarstuðla og útreikninga hvað varðar fisk og vinnslu fisks úti á sjó. Ég deili áhyggjum um það með hvaða hætti það er og einnig hvaða áhrif það hefur á jafnræði til fiskvinnslu.

Eitt vil ég draga inn í umræðuna. Það er gríðarlega hröð samþjöppun á veiðiheimildum. Það eru æ færri aðilar sem stunda útgerð, fá yfir að ráða aflaheimildunum. Jafnframt eru sömu aðilar orðnir stærstu aðilarnir í fiskvinnslunni líka hér innan lands, þannig er komið á sömu hendi, örfárra aðila, meginþorra bæði aflaheimilda og vinnslu og þess vegna er kannski verið að útiloka meira eða minna samkeppnisumhverfi fiskvinnslunnar. Þessir aðilar ráða þá orðið hvort þeir flytja fisk út í gámum óunninn á markað erlendis eða hvort þeir fara inn á fiskvinnslumarkað hérlendis. Mér sýnist kerfið vera að þróast í það að verið sé að drepa allar litlar fiskvinnslur og fiskvinnslur sem hafa starfað án útgerðar vegna óöryggis í hráefnisöflun. Hráefnisöflunin og stórvinnslan er komin á hendur örfárra aðila sem hafa þetta allt í hendi sinni. Slíkt getur ekki verið þjóðhagslega hagkvæmt að mínu mati, það er af og frá.

[17:00]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þegar sjávarútvegur á Íslandi er skoðaður, fjöldi fyrirtækja sem þar starfar, og það borið saman við aðrar starfsgreinar á Íslandi kemur í ljós að sennilega erum við einna best stödd í sjávarútveginum þegar kemur að samkeppnissjónarmiðum. Við getum borið það saman við matvörumarkaðinn, bankamarkaðinn og aðra stóra lykilmarkaði í samfélagi okkar, samkeppnin er sennilega einna mest á þessu sviði. Lengi hafa verið í lögum reglur um hámarkskvótaeign sem hlutfall af heildarkvóta og allt hefur það sín áhrif.

Ég get tekið undir að það væri áhyggjuefni ef sú þróun gengi um of fram að allur kvóti yrði í eigu örfárra einstaklinga eða fyrirtækja. Ég hef ekki áhyggjur af því en það er rétt að mörg fyrirtæki hafa runnið saman og þau hafa stækkað. Á sama tíma skulum við hafa í huga að heildarkvótinn hefur verið að minnka, það er orðið erfiðara en áður var að gera út sjávarútveg og fiskvinnslu á Íslandi. Fyrirtækin hafa þurft að bregðast við því, m.a. með samruna og samvinnu. Það er ekkert óeðlilegt og kannski eina leiðin fyrir greinar til að mæta auknum arðsemiskröfum og auknum tæknikröfum sem nauðsynlegt er að fyrirtækin mæti.

Ég tel það óráð að reyna að leysa vanda sjávarútvegsins með því að taka frá honum möguleikann á því að hagræða, möguleikann á að breyta framleiðsluháttum og breyta áherslum í takt við breytingar á markaði, breytingar í því hversu mikið má veiða o.s.frv. Það er nauðsynlegt að sveigjanleiki sé í greininni til þess að takast á við mjög breytilegt umhverfi. Óvissa um aðgang að markaði hefur því miður helst verið fólgin í því að við höfum þurft að skera niður kvótann, sérstaklega í þorskinum, ár frá ári. Af því hef ég einna mestar áhyggjur og ég veit að hv. þingmenn deila þeim áhyggjum með mér.

[17:02]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hér erum við að ræða mjög mikilsvert mál. Við erum að ræða um það með hvaða hætti okkur tekst að gera verðmæti úr þeim afla sem við drögum úr sjó, hvaða atvinna fylgir því í sjávarútvegi og hvernig hún dreifist um hinar einstöku sjávarbyggðir. Þetta er allt grein af þeim meiði að menn horfa til sjávarfangsins sem undirstöðu mjög víða í hinum dreifðari byggðum landsins, undirstöðu sem skiptir svo miklu máli að byggðirnar, margar hverjar, fá ekki haldið velli ef hún er ekki til staðar. Það leiðir af sjálfu sér að menn vilja skoða allt sem liggur í nýtingunni og því hvernig með er farið og þá m.a. orsakir fyrir miklum útflutningi á óunnum fiski á erlenda markaði og mögulegar leiðir til að auka fullvinnslu innan lands.

Ég ætla að leyfa mér að fullyrða, hæstv. forseti, að þau fyrirtæki í íslenskum sjávarútvegi sem mörg hver eru ótengd útgerð, þ.e. fiskvinnsla án útgerðar, sem kaupa nánast allan sinn afla til úrvinnslu í vinnslustöð á ferskfiskmarkaði, geri, eftir því sem ég hef komist næst, mest verðmæti úr íslensku sjávarfangi, mest verðmæti á unnið kíló. Það skiptir ekki svo litlu máli, sérstaklega þegar aflaheimildir eru orðnar jafnlitlar og raun ber vitni með stefnu ríkisstjórnarinnar og tillögum um niðurskurð á þorskafla.

Þá skulum við ekki gleyma því í þessu sambandi, herra forseti, að þorskaflinn hefur löngum verið að gefa okkur upp undir 40% af öllu verðmæti sjávarfangs. Þegar svo er komið að það skiptir ekki bara máli hvernig við veiðum fiskinn heldur hvar við veiðum hann og í hvaða veiðarfæri upp á verðið fyrir afurðirnar í endanlegri sölu til neytenda á erlendum mörkuðum ber okkur að líta á málið í heild sinni. Ég held því að sú tillaga sem hér er flutt til þingsályktunar, um að auka fullvinnslu á fiski hérlendis, sé mjög þörf. Það er mjög nauðsynlegt að þetta mál verði brotið til mergjar í hv. sjávarútvegsnefnd.

Málið hefur margar hliðar. Menn deila um hvort betra sé að veiða fiskinn í botnvörpu, í net, línu eða snurvoð eða jafnvel gildrur, þó að það sé ekki mikið stundað hérlendis, og menn deila um hvort betra sé að vinna fiskinn úti á sjó eða vinna hann í landi. Niðurstaða mín er sú að mesta verðmætið fáist á hvert veitt kíló fyrir þjóðina í útflutningi þegar aflinn er veiddur í það sem kaupendur kalla veiðarfæri sem ekki hafa áhrif á umhverfið. Það er umdeilanlegt hvað hefur áhrif á umhverfið en flestir skilja það þó svo að veiðarfæri sem dregin eru hafi meiri áhrif á umhverfið í hafinu, botngerð og annað slíkt, en staðbundin kyrrstæð veiðarfæri.

Línuveiðar hafa á undanförnum árum verið að sækja í sig veðrið á nýjan leik. Margir kaupendur erlendis gera orðið kröfu til þess að fiskurinn sem þeir kaupa sé veiddur á slík veiðarfæri og menn geti sýnt fram á að veiðar þeirra raski ekki lífríki svæðisins. Það hafa menn talið sig geta sýnt fram á með kyrrstæðum veiðarfærum sem hreyfa ekki

að neinu marki við botni eða botngróðri. Þetta er staðreynd máls, hæstv. forseti, og þess vegna á sú tillaga sem við ræðum meira en rétt á sér, hún er afar nauðsynleg í því samhengi sem við horfum til. Því miður hafa stjórnvöld ekki enn fengist til að endurskoða heimildir til þorskveiða á þessu fiskveiðiári en þær eru nú aðeins 130 þús. tonn eða jafnmiklar og við veiddum frostaveturinn 1918 þegar menn löbbuðu á ís frá Reykjavík til Akraness. Það hefði þótt saga til næsta bæjar ef fólki hefði verið sagt fyrir 20 til 30 árum að þannig yrði komið eftir 25 ára stjórnun þorskveiða með kvótakerfi, að við værum komnir niður í 130 þús. tonn af þorskveiði.

Þess heldur er ástæða til að vanda sig við það sem við erum að gera og reyna að fá sem allra mest verðmæti út úr veiðunum. Við höfum bent á það, þingmenn Frjálslynda flokksins, og flutt um það tillögu á þingi, að rökin fyrir þessum harkalega niðurskurði þorskaflans ættu ekki rétt á sér. Við höfum lagt til 40 þús. tonna aukningu sem væri sú besta aðgerð sem hægt væri að gera fyrir byggðirnar og besta aðgerðin sem gæti á nýjan leik lagað nokkuð stöðu fiskvinnslufólks, sjómanna og útgerðar hér á landi. Og ekki er vanþörf á, herra forseti, því að þróunin í sjávarútvegi hefur verið á þann veg að ekki veitir af að fá sem mest verðmæti fyrir hvert kíló og reyna með öllum hætti að auka aflann eins og hægt er. Skuldir sjávarútvegsins, alls 300 milljarðar kr., hæstv. forseti, sem sjást á þessari töflu, eru með þeim hætti að full ástæða er til að óttast framtíðina.

[17:10]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Ég kveð mér hér hljóðs í annað sinn um þetta mál enda tel ég það mikilvægt. Þegar við ræðum sjávarútvegsmál finnst mér alltaf að sami hópur þingmanna sitji í salnum, og hann er hér. Þetta eru allt orðnir gamlir og góðir kunningjar úr þessari umræðu alla vega á þessu þingi. Það er því miður tímanna tákn hversu fáir þingmenn virðast setja sig í færi að taka þátt í umræðu um einn allra mikilvægasta atvinnuveg þjóðarinnar og án efa þann atvinnuveg sem mestu máli skiptir í hinum dreifðu byggðum.

Ég hef áður sagt úr þessum ræðustól að þegar kemur að byggðamálunum er ástandið þannig að ef okkur tekst ekki að byggja upp þorskstofninn, ef okkur tekst ekki að auka þorskveiðina á næstu árum, verður ekkert um bundið mjög víða í hinum dreifðu byggðum og skiptir þá engu máli til hvaða aðgerða við grípum. Þetta á sérstaklega við í hinum minni sjávarbyggðum sem reiða sig svo mjög á þorskveiðar og sjávarútveginn almennt. Ég get tekið undir þær áhyggjur sem komið hafa fram m.a. hjá hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni, síðustu 20 ár eða svo höfum við fylgt býsna vel tillögum fiskifræðinga og það er því áhyggjuefni hvar við erum stödd núna. Það er enn meira áhyggjuefni þegar við horfum til framtíðar, í ljósi frétta sem berast úr þeim ranni, að ekki virðist ástæða til mikillar bjartsýni eða til að ætla að það muni ganga hratt að byggja upp þennan mikilvæga stofn þjóðarinnar.

Mig langar að nefna eitt atriði sem ég held að skipti máli í þessari umræðu almennt sem snýr að umhverfisáhrifum veiðanna. Hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson kom inn á það hér áðan að það skiptir máli hvernig fiskur er veiddur. Vandinn við kvótakerfið, eins gott og það nú er fyrir margra hluta sakir, er sá að ekki er nema takmarkaður eignarréttur sem af því hlýst. Hugmyndin með kvótakerfinu er sú að búa til eignarrétt til að koma í veg fyrir þær óæskilegu afleiðingar sem fylgja ásókn í auðlindir þar sem ekki er um að ræða skilgreindan eignarrétt. Vandinn er sá að sá eignarréttur er einungis skilgreindur að hluta. Kerfið tekur ekki heldur á því að það getur skipt máli hvernig fiskur er veiddur, þ.e. veiðiaðferðir eins aðila geta haft áhrif á afkomu þess næsta. Ef það er niðurstaðan að troll skemmi botn eða eyðileggi uppeldisstöðvar hefur það áhrif á möguleika annarra til að stunda fiskveiðar.

Þetta hefur því miður lítið verið rætt í umræðum um fiskveiðistjórn. Ég segi það hreint út að ég held að menn hafi verið svo uppteknir í bardaganum um eignarréttinn og bardaganum fyrir því að koma í veg fyrir sérstakan auðlindaskatt á sjávarútveginn og landsbyggðina að í hvert skipti sem einhver hefur orðað þessa hugsun hafa menn farið ofan í skotgrafirnar og neitað að ræða málið af þeirri skynsemi sem nauðsynlegt er að gera. Vonandi tekst okkur nú á næstu árum í það minnsta að hefja þessa umræðu án þess að allt fari á hvolf.

Hvað varðar möguleika fiskvinnslunnar og reyndar útgerðarinnar til þess að fá sem hæst verð þá ætti það að skila sér í hærra verði á mörkuðum að nota umhverfisvæn veiðarfæri og þar með betri möguleikum slíkrar útgerðar og vinnslu að kaupa veiðiheimildir á markaði og þar með ætti afkoma slíkrar útgerðar að vera betri. Vissulega vonar maður að hlutirnir gangi þannig fyrir sig og muni gera í ríkari mæli þegar fram líða stundir eftir því sem markaðurinn fyrir fisk verður næmari fyrir þessum sjónarmiðum. Ég tel að þannig muni þróunin verða og þess vegna er mikilvægt fyrir okkur Íslendinga að taka á þessum málum. Hvernig ætlum við að fást við það að mismunandi veiðarfæri hafa mismunandi áhrif á lífríkið?

[17:15]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Já, það er ýmislegt hægt að segja um fiskveiðistjórnarkerfið og þennan niðurskurð. Við erum kannski búin að taka þá umræðu hér áður í haust og ekki er kannski ástæða til þess að gera það enn og aftur eins og við höfum gert. Þó er ekki hægt annað en að koma inn á það að við höfum farið meira eftir tillögum fiskifræðinga varðandi veiðar á þorski en á mörgum öðrum tegundum og til dæmis ýsu. Við höfum farið miklu meira fram úr tillögum varðandi ýsuveiði gegnum tíðina en á þorski. Það eru ýmsir hlutir í gangi núna varðandi veiðistýringu. Það er verið að opna svæði fyrir togurum og það liggur hér frumvarp fyrir þinginu þar sem á að gefa ráðherra heimild til þess að loka og opna svæðum. Hann hefur haft heimild til að loka með reglugerðum svæðum hringinn í kringum Ísland. Sjávarútvegsráðherrar á Íslandi hafa gengið svo langt að þeir hafa sett reglugerðahólf austur í Smugu þannig að það er með ólíkindum hvað menn ætla sér að gera og gera í nafni rangra hluta eða rangra vinnubragða Hafrannsóknastofnunar. Hafrannsóknastofnun hefur ekki staðið sig sem skyldi og það þarf að gjörbreyta vinnubrögðum og hleypa að fleiri aðilum til að rannsaka hluti, bæði svæði og tegundir, og við

þurfum að hafa opnara samfélag í rannsóknum og gefa fleiri mönnum tækifæri og möguleika til þess að sinna rannsóknarstörfum.

Við erum að skera niður þorskkvótann að mínu mati á röngum forsendum og flestir ef ekki allir sjómenn sem ég þekki eru á því að forsendurnar fyrir þessum mikla niðurskurði sem var framkvæmdur núna og við erum að vinna eftir á þessu fiskveiðiári eru alls ekki á neinum rökum byggðar, sem betur fer varðandi þorskinn. En það eru kannski aðrar tegundir sem við þurfum að hafa meiri áhyggjur af eins og loðnustofninum og ýsustofninum sem mönnum gengur ekkert allt of vel að veiða. Þetta er hluti af því að við erum að ræða hérna þingsályktunartillögu um hvernig og hvort sé hægt að auka aðgengi íslenskrar fiskvinnslu að þeim fiski sem við erum að flytja út í gámum. Eins og ég kom inn á áðan þá sagði ég að þetta er að hluta verðlagsmál og það skiptir sjómenn verulegu máli hvort þeir fá að setja fiskinn á fiskmarkað, hvort sem það er á innanlandsmarkað eða erlendis, og þetta skiptir sem sagt afkomu í sjávarútvegi miklu.

Við búum við mjög sérkennilegt og skrýtið verðlagskerfi í íslenskum sjávarútvegi og þar hafa kannski sjómannasamtökin ekki staðið sig sem skyldi með því að í síðustu kjarasamningum var ekkert samið um verð á fiski heldur var áfram unnið eftir þessari svokölluðu Verðlagsstofu og Verðlagsstofa er að gefa út fiskverð í þorski í dag sem er helmingi lægra en innanlandsverð á fiskmörkuðum. Jafnvel er verð á þorski í dag hjá Verðlagsstofu einn þriðji af því sem hægt er að fá fyrir þorskinn erlendis þannig að það hljóta auðvitað að verða töluverð átök um þessi mál á meðan þau eru í því formi sem þau eru. Auðvitað munum við þurfa að endurskoða þetta allt.

Ég fagna því nú að hv. þm. Illugi Gunnarsson hefur tekið undir hugmyndir mínar og annarra um að hleypa fleirum að hafrannsóknum. Fleiri þingmenn hafa reyndar gert það í stjórnarflokkunum. Það er auðvitað fagnaðarefni og segir það um þessa umræðu og það sannast kannski að dropinn holar steininn og við erum kannski aðeins að opna augu einhverra fyrir því hvernig staðan í þessum málum er.

Eitt vil ég koma inn á sem mér finnst mikilsvert að ræða í þessari umræðu og það eru þeir þættir sem snúa að hafrannsókn og þeim möguleikum sem aðrir aðilar gætu komist að með rannsóknum. Við þurfum að auka mikið peninga í að styrkja rannsóknarefni fyrir aðila sem eru ekki tengdir Hafrannsóknastofnuninni, sérstaka aðila sem geta sinnt rannsóknarverkefnum bæði á svæðum og tegundum og auðvitað megum við ekki gleyma því í þessari umræðu sem er að gjörbreyta öllum forsendum í íslenskum sjávarútvegi og það er sú staðreynd að margir þorskstofnar eru við Ísland. Það eru margir þorskstofnar hringinn í kringum landið. Menn verða að fara að átta sig á því sem styðja þetta fiskveiðistjórnarkerfi að það verður aldrei hægt að færa veiðirétt frá einum landshluta til annars nema það hafi einhverjar afleiðingar. Það er voðalega vont að flytja ónýtt veiðisvæði fyrir utan Stöðvarfjörð nema þá vestur á firði eða öfugt. Fiskveiðistjórnarkerfið gekk upp fyrir 1980 eða 1984 þegar þetta kvótakerfi var sett á af því að þá voru menn að nýta fiskimiðin heima hjá sér. Þá var verið að nýta fiskimiðin í nágrenni við allar þær sjávarbyggðir sem til urðu út af fiski og fiskveiði. Þessir staðir hringinn í kringum landið urðu til út af nálægð fiskimiðanna.

Það er horft fram hjá þessu í dag með þessu fiskveiðistjórnarkerfi og við sitjum uppi með það núna að sjávarútvegur hefur aldrei skuldað jafnmikið og hann gerir nú. Hann skuldar 304 milljarða en hann hefur ekki í mörg ár aflað jafnlítilla tekna inn í þjóðarbúið og hann gerir nú þrátt fyrir að margir ágætir menn, sem hljóta nú að fara að átta sig á því að þeir hafa verið að halda fram bulli, séu að tala um gott fiskveiðistjórnarkerfi og það besta í heimi.

Þegar þetta kerfi var sett á veiddum við 267 þúsund tonn 1984. Við veiðum núna í ár helmingi minna. Það er ekki hægt að segja að við höfum gott fiskveiðistjórnarkerfi.

[17:23]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get ekki tekið undir með hv. þingmanni sem hér talaði síðast að það hefði gengið vel endilega í sjávarútvegi á þessum árum sem hann nefndi. Tölur um afkomu í greininni benda til annars. Það var viðvarandi halli og tap á greininni og við munum nákvæmlega hvernig skrapdagakerfið virkaði á sínum tíma. Það fækkaði alltaf dögunum sem mátti nýta flotann. Flotinn lá lengur og lengur bundinn við bryggju. Þegar kvótakerfið var sett á að hluta 1984 var það sem neyðarráðstöfun vegna þess í hvaða óefni var komið. Við skulum heldur ekki gleyma til hvaða aðgerða ríkisvaldið þurfti að grípa á árunum rétt fyrir 1990 þar sem voru stofnaðir sérstakir bjargráðasjóðir til þess að bjarga útgerðinni og fiskvinnslunni. Ef við skoðum afkomutölur greinarinnar sýna þær að frá því að kvótakerfið kom á hefur nær undantekningarlaust afkoman í greininni verið réttum megin við núllið.

Vandinn sem mér finnst að við stöndum frammi fyrir er fyrst og fremst samspil hinna hagrænu þátta — þegar ég segi hinna hagrænu þátta á ég við þá tilraun sem kvótakerfi eru til að koma á eignarrétti — og hins vegar fiskveiðiráðgjöfinni, þ.e. líffræðilega þættinum. Ég er einn þeirra sem hafa haft efasemdir uppi um þann þátt málsins, þ.e. líffræðilega þáttinn og hef viljað opna þá umræðu eins og hv. þingmaður kom réttilega inn á. Ég hef viljað fá fleiri aðila að þeirri umræðu og ég hef sérstaklega horft til Háskóla Íslands. Ég tel þess vegna, þó að mikið sé til í því og mikið umhugsunarefni hvað varðar til dæmis fjölda þorskstofna við landið og hvernig við eigum að bregðast við því, að þá sé ákveðin grundvallarregla í þessu sem skipti miklu, sem er eignarrétturinn, þ.e. að koma á eignarrétti. Það er ekki þar með sagt að við séum endilega búin að koma á bestu tegundinni. Það er mikill ábyrgðarhlutur að fjalla um það hvernig við komum honum á. En ég tel að við eigum í það minnsta að (Forseti hringir.) halda áfram að skoða hvernig við getum bætt hann þannig að það skili sem bestum árangri fyrir íslenska þjóð.

[17:25]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, til eru öfl sem vilja breyta lögunum um stjórn fiskveiða þannig að fiskurinn verði ekki lengur sameign þjóðarinnar. Það er auðvitað grátlegt að horfa upp á það að hv. þm. Illugi Gunnarsson skuli vera í þeim hópi því

að það er þó ákveðin von hjá mönnum sem hafa hug á að breyta þessu kerfi til batnaðar þannig að við fáum og getum nýtt og fengið meiri arð af aflanum úr hafinu, að þeir skuli standa í þessu þrátt fyrir að það sé búið að sanna sig að þetta er gjörsamlega ótækt og ónotandi kerfi. En þeir halda samt áfram að reyna að verja þetta vegna þess að þeir eru að verja sérhagsmuni fárra útvalinna. Þeir eru að verja hagsmuni sægreifanna.

Í dag er verið að selja margar útgerðir. Í mínum heimabæ er verið að selja þrjár, fjórar útgerðir. Það eru aðilar sem eru að gefast upp. Það eru síðustu móhíkanarnir sem eru að gefast upp og leggja upp laupana í þessu núna. Þeir geta ekki meir. Þeir sjá kannski fram á að geta farið frá þessu núna án þess að lenda í gjaldþroti eða einhverjum álíka hörmungum til margra ára og þeir eru að forða sér frá þessu. Elsta útgerð í landinu sem er orðin 96 ára og hefur verið Garðinum er að öllum líkindum að hætta. Þetta er með þeim hætti að það er bara spurning um heiðarleika og að viðurkenna þessar staðreyndir. Það er ekki hægt að slá hausnum við steininn endalaust og hafna þeim staðreyndum sem liggja orðið á borðinu varðandi þetta fiskveiðistjórnarkerfi.

Fyrir daga kvótakerfisins var þjóðin að græða á sjávarútvegi alla tíð. (Forseti hringir.) Öll uppbygging á Íslandi á öllum sviðum er sjávarútvegi að þakka.

[17:28]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég neyðist til þess að andmæla kröftuglega þeirri skoðun hv. þingmanns sem hér talaði að ég standi fyrir einhverjum sérhagsmunum, þvert á móti. Ég hef litið svo á og hef alla tíð gert að sjávarútvegur á Íslandi sé ein mikilvægasta atvinnugrein þjóðarinnar og alveg sérstaklega þegar kemur að landsbyggðinni þá skipti höfuðmáli hverjar rekstrarforsendur þeirrar greinar eru af því að ég tel að ef við ætlum okkur að halda landinu í byggð þá skipti mestu máli að sjávarútvegurinn hafi tækifæri til þess að eflast og vaxa eins og best skilyrði geta boðið.

Ég fór yfir það í andsvari mínu áðan að það er um tvennt að ræða, annars vegar um hagræna þáttinn og hins vegar líffræðilega þáttinn. Ég hef áhyggjur af líffræðilega þættinum. Ég tel að það megi halda áfram að bæta hin hagrænu skilyrði, meðal annars með því að ræða vel hvers eðlis eignarrétturinn er í sjávarútvegi. En það liggur fyrir mín grundvallarafstaða að það eigi að byggja á séreignarréttarkerfi í sjávarútvegi. Frá því mun ég ekki kvika.

Hvað varðar söguna í þessu þá þekkir hv. þingmaður það jafn vel og ég að vandamál í íslenskum sjávarútvegi voru alveg gríðarleg. Ef við hefðum betri tíma mundi ég gjarnan vilja taka umræðu við hv. þingmann um það hversu mjög íslenska þjóðin hagnaðist á þessu, þ.e. á því fyrirkomulagi veiðanna sem var á þessum tíma. Ég tel að við hefðum getað komið miklu betur úr þessu ef við hefðum gert þetta með öðrum hætti. Ég tel að því miður hafi verið um að ræða offjárfestingu í greininni sem við síðan þurftum að súpa seyðið af, sem meðal annars voru rökin fyrir því að við tókum upp kvótakerfið af því að við sáum að í óefni stefndi. Það var ekki bara að sjávarútvegurinn væri kominn á heljarþröm, þar með var verið að kippa grundvellinum undan landsbyggðinni og um leið hagsæld Íslands.

[17:30]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra þingforseti. Ég vil benda ágætum hv. þm. Illuga Gunnarssyni á það að velferð íslensku þjóðarinnar og grunnur að henni var lagður með fiskveiðum frá síðustu aldamótum. Í 84 ár á síðustu öld vorum við ekki í kvóta og þá varð mesta uppbygging sem orðið hefur í Íslandssögunni.

Ef kvóti sægreifanna á Íslandi í dag er metinn, gjafakvóti sem þeir hafa aldrei borgað krónu fyrir, fengu afhentan, og hann er þúsund milljarða virði ef hann færi í sölu. Þeir skulda 304 milljarða en þeir afla ekki nema 126 milljarða. Þetta er auðvitað ekki gott dæmi. Það sem bjargar þessu er það að þeir geta leigt, selt og veðsett gjafakvótann, á því hanga þeir. Þeir búa kannski til þessar tölur sjálfir, að þetta sé þúsund milljarða virði, telja þetta upp, spinna þetta upp í viðskiptum sín í milli. En þetta er svokallað markaðsverð og það er þetta sem gerir það að verkum að bankarnir eru enn þá að lána þeim.

Af hverju þarf að fella niður auðlindagjald? Af hverju eru stjórnarflokkarnir núna komnir með tillögu um að fella niður 275 milljónir af svona vel reknum sjávarútvegi? Það má heldur ekki gleyma því að við eyðum meiri olíu á flotann í dag en við höfum nokkurn tíma gert sennilega í Íslandssögunni þrátt fyrir að það sé búið að vera að fækka skipum en stækka.

Það má ekki gleyma því að við byrjuðum m.a. að setja fiskinn á fiskmarkað eftir að kvótakerfið kom, 1985, 1986 var byrjað að setja fiskinn á fiskmarkað, sem gjörbreytti stöðu margra útgerðarfyrirtækja, að ógleymdum gámaútflutningi.

[17:32]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að lagfæra hér smá söguskýringu hjá hv. þm. Illuga Gunnarssyni því það er alltaf betra að hafa það í söguskýringum sem rétt er. Ég held að ég hafi tekið rétt eftir því, herra forseti, að hv. þingmaður hafi sagt eitthvað á þá leið þegar hann var að bera saman núverandi kvótakerfi og skrapdagakerfið að skipin hefðu legið í landi í skrapdagakerfinu. Ég held að þetta sé rangminni hjá hv. þingmanni.

Vissulega lágu þau stundum í landi en það var þá vegna þess að menn voru að uppfylla þá skyldu að reyna að ná svokallaðri dagatalningu. Reglurnar í skrapdagakerfinu voru þær að dagar sem voru færri en fjórir, að mig minnir, í höfn töldust ekki fylla upp í þá daga sem menn voru að fylla upp í varðandi skrapdagakerfið.

Ef ég skýri þetta aðeins betur út þá var meginreglan sú að í ákveðinn dagafjölda á ári, t.d. 200 daga, áttu menn að stunda aðrar veiðar að meginstofni til en þorskveiðar eða draga úr sókn sinni með því að stöðva skipin í landi. Reglan var sú að menn fengu ekki þá daga fyllta upp í þennan dagakvóta nema þeir stöðvuðu a.m.k. í fjóra daga. Þess vegna kom það auðvitað fyrir að menn stöðvuðu í fjóra daga, lönduðu og lágu svo kannski í landi í tvo daga í viðbót eða sinntu einhverju öðru sem menn þurftu að gera í

þágu útgerðarinnar en náðu þá að telja þá fjóra daga frá.

Einnig var það svo, a.m.k. á vestfirska flotanum — sem hafði nú öðruvísi frídagakjarasamning en á öðrum hlutum landsins — að þá reru menn kannski mjög stíft í nokkrar vikur, stoppuðu jafnvel bara sex tíma í landi og lönduðu og beint út aftur og þá taldist í raun og veru veiðistoppinu ekki fullnægt og menn voru þá að taka þann löndunartíma frá þorskveiðum. En þetta gerðu menn nú stundum ef veiði var góð og fyrir vikið kannski komu menn í land og skulduðu frídaga í lok mánaðarins því reglan var sú að menn áttu að skila fjórum dögum og þá stoppuðu menn kannski í þrjá daga í röð eftir að hafa farið í svokallaða veiðiferð á skrap eða þá veiðiferð sem uppfyllti aflasamsetningu sem var minna en 10% af þorski í aflanum eða minna en 15%. Þetta voru nokkrar reglur, þessum 200 dögum var skipt upp í 30 daga með 5% reglu og 50 daga með 10% reglu og svo var 15% regla og síðan voru einhverjir 20, 25 dagar sem menn máttu taka, það taldist skrapveiði þó að menn væru með 25% þorsk. Þetta var gert til þess að reyna að láta veiðarnar ganga upp miðað við mismunandi aðstæður eftir því hvar menn voru.

Ég hygg því að það sé rangminni hjá hv. þingmanni að skipin hafi legið mikið meira í höfn í skrapdagakerfinu en undir kvótakerfinu eða öðrum veiðum. Hins vegar, eins og í öllum fiskveiðikerfum, höguðu menn veiði sinni eftir ýmissi aðlögun og það gera menn líka í kvótakerfinu eins og menn vita og haga veiðunum með ýmsum hætti. Þetta vildi ég bara segja til að leiðrétta söguskýringuna, hæstv. forseti.

Hins vegar er auðvitað rétt að geta þess, af því að við erum að ræða um veiðarnar, að veiðarnar hafa verið að breytast verulega á undanförnum árum í takt við það að ná sem allra mestu verðmæti út úr aflanum og ég kom að því í fyrri ræðu minni. Til dæmis hafa línuveiðar þróast þannig að frá fiskveiðiárinu 2002–2003 til fiskveiðiársins 2005– 2006 var þorskur veiddur á línu 21% af heildaraflanum árið 2002–2003 en er kominn upp í 37% árið 2005– 2006. Hér er auðvitað verið að reyna að uppfylla þá kröfu sem markaðurinn gerir um að fá sem hæst verð og menn eru auðvitað að leitast við það.

Ég sagði einnig áðan, hæstv. forseti, að mörg fyrirtæki sem væru háð því að fá allt sitt hráefni á fiskmarkaði, kaupa það sem sagt dýru verði, mjög dýru verði miðað við það sem er í hinum föstu viðskiptum, þau gerðu langmesta verðmætið fyrir hvert unnið kíló og ég stend við það. Það eru til fyrirtæki sem kaupa allt sitt hráefni á fiskmarkaði og þau gera langsamlega mesta verð á veitt kíló upp úr sjó, miðað við þær tölur sem ég hef séð. Þetta geta menn kynnt sér með því að fara í heimsókn í þau fyrirtæki sem eru eingöngu háð hráefni af fiskmörkuðum.

Við höfum vissulega verið að breyta veiðunum í takt við það að reyna að gera sem mest verðmæti en það er samt sem áður svo að við erum að taka 44% af þorskaflanum í botnvörpuveiðarfæri og það hefur eiginlega nokk haldist, herra forseti, þetta hlutfall hefur eiginlega verið óbreytt síðustu þrjú ár, hvert svo sem þorskaflamagnið í heild sinni var. Hins vegar hefur það skeð í þessu fiskveiðistjórnarkerfi að handfæraveiðarnar hafa nánast hrunið. Handfæraaflinn var 8% í þorski 2002–2003 en er kominn í 3%. Það hefur vissulega líka áhrif á fiskvinnsluna og framboðið á fiskmörkuðunum fyrir þær vinnslur sem ekki eru beinlínis tengdar útgerð.

Það er því að mörgu að hyggja í þessu og þess vegna er afar nauðsynlegt, herra forseti, og það skulu vera lokaorð mín í þessari umræðu, að fara vel ofan í þetta mál vegna þess að málið er mjög mikilvægt. Það er mjög mikilvægt að við ræðum þetta út frá staðreyndum og því sem við vitum best og reynum að átta okkur á því með hvaða hætti íslenska þjóðin fær mest verðmæti úr sjávarútvegi. Hvernig á að ná því fram? Og þá líka að ná því sem hv. þm. Illugi Gunnarsson vék hér að áðan og ég tek undir, að þetta skiptir máli fyrir byggðina í landinu. Hinar minni sjávarbyggðir munu ekki halda velli í núverandi útfærslu í kvótakerfinu við núverandi aflamark til nokkurrar framtíðar, um það getum við verið sammála. Þess vegna ber okkur þingmönnum auðvitað að reyna með öllum leiðum að fá fram aðra niðurstöðu en við sitjum uppi með í dag.

[17:40]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hvað varðar skilgreiningar á skrapdagakerfinu er sjálfsagt að hafa það eins nákvæmt og hægt er. Það kom réttilega fram hjá þingmanninum að annars vegar þurftu menn að halda skipum sínum til skrapveiða svokallaðra eða til veiða í öðrum stofnum en þeim sem við höfum verið að ræða hér um í þorskinum — eða þá að menn urðu að halda skipi í landi. Í því felst auðvitað sóun þegar á sama tíma var gríðarlegur hvati fyrir útgerðirnar til þess að auka við og fjölga skipunum af því að það var verið að keppa um að veiða úr einni tölu eða þ.e. að það var verið að keppa um það að veiða úr einum potti öllu heldur. Ef samkeppnisaðilinn bætti við sína sóknargetu þá var ekki nema eitt ráð til og það var sjálfur að bæta við hjá sér til þess að dragast ekki aftur úr í veiðikapphlaupinu. (Gripið fram í.)

Þetta þýddi það að meðferðin á afla var oft með ósköpum vegna þess að menn voru stundum að veiða mikið og hratt á ákveðnum tímabilum. Ég man eftir því sem strákur heima á Siglufirði þar sem ég var að vinna við að spyrða, einhvers staðar í kringum fermingu, að þá komu vörubílarnir keyrandi inn í skemmuna þar sem við vorum og sturtuðu þorski á gólfið og við drógum á eftir okkur hausara og vorum að spyrða þennan þorsk. Ég ætla að hlífa þingheimi við lýsingum á gæðum aflans sem þar var en ég er sannfærður um að þau verðmæti sem þar var verið að vinna hefðu getað orðið miklu, miklu meiri ef við hefðum þá verið komin með kerfi séreignarréttar þar sem hefði verið farið allt öðruvísi með aflann. Ég held að þeir sem til þekkja í greininni viti það að meðferð á fiski, bæði til sjós og til lands, er miklu betri núna vegna þess að þær breytingar sem hafa verið gerðar í sjávarútvegi ýta mönnum í það að hámarka tekjurnar fyrir aflann og lágmarka kostnaðinn, og það er lykilatriði við kvótakerfið.

[17:42]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er alveg hægt að taka undir það að meðferð okkar á fiski á seinni árum hafi batnað. Ég tel að mesti og besti hvatinn til þess hafi í raun og veru verið þegar við opnuðum ferskfiskmarkaði hér á landi, þegar menn fóru að sjá það að fisktegundir sem menn nenntu varla að

hirða áður og fyrr og var nánast bara hent til hliðar í frystihúsunum vegna þess að það tók því ekki að fara að starta vinnslu á einhverjum 100 kílóum af kola eða 200 kílóum af sólkola eða einhverju slíku, menn fóru allt í einu að fá ofsaverð fyrir þessar tegundir, m.a. á fiskmörkuðunum, og það gerðist hér áður og fyrr í útflutningi og í siglingum. Við stunduðum oft veiðar af kappi og það þarf nú ekki skrapdagakerfi til þess, ég minni bara á mynd úr Vestmannaeyjum, hæstv. forseti, þar sem stórþorskur var úti um öll tún á vertíðunum milli 1950 og 1960, þannig að við getum farið langt aftur í tímann með það. Einnig má minna á að steinbítur var líka úti um öll tún á Vestfjörðum þegar mest fiskaðist þar af steinbít.

Það er því ekki beinlínis háð fiskveiðikerfunum, en hins vegar held ég að verðþróunin á undanförnum árum í sambandi við ferskfiskmarkaðina hafi sem betur fer sýnt okkur fram á að það var umgengnin og gæðin sem skiptu máli og það kom líka smátt og smátt í gegnum frystihúsin þegar menn fóru að vera meira beintengdir við markaðinn en þeir voru þegar allir treystu bara á símtalið við Sölumiðstöðina sem sæi algjörlega um allt sem hét sala á fiski.

[17:44]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er auðvitað ekkert einfalt mál að rífast við hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson um fiskveiðar, fáir menn hafa jafnmikla þekkingu á þeim málum og hann. Þó er það þannig að ég ætla að leyfa mér að vera ósammála honum hvað þann þáttinn varðar að ég tel að þegar fiskveiðarnar og fiskvinnslan breyttust úr því að reyna að keppa við hvor aðra um það að ná sem mestu magni sem hraðast úr takmörkuðum sameiginlegum potti í það að reyna að veiða það magn sem mönnum var úthlutað í gegnum kvótakerfið, eða keyptu sér síðar meir til þess að reyna að ná hámarksverðmætum þar, annars vegar með því að lágmarka kostnaðinn og hins vegar hámarka gæðin til að fá hámarksverð, þá tel ég að það hafi verið sú meginbreyting sem hafi leitt til þess sem við sjáum m.a. í afkomutölum í sjávarútvegi, að eftir mörg, mörg tapár snerist afkoma greinarinnar við og hefur nær öll árin frá því að kvótakerfið kom sýnt jákvæða afkomu og það er auðvitað það sem er lykilatriði í umræðunni.

Síðan getum við auðvitað alveg séð fyrir okkur og við eigum að leita að þeim breytingum sem þarf að gera á kerfinu til þess að bæta afkomuna. Sérstaklega höfum við rætt hér margsinnis um fiskveiðiráðgjöfina, vísindin þar á bak við, og ég er sannfærður um að við eigum eftir að gera það oftar en einu sinni og oftar en tvisvar hér í þessum sal. Ég vil þó sérstaklega vekja athygli á þeim orðum hv. þm. Guðjóns A. Kristjánssonar hvað varðaði sölu og markaðsstarfsemi að ég held að þar getum við verið sammála. Það var mikið til bóta hvernig greinin hefur orðið meðvituð um markaðsstarfsemi, um beinar sölur, og eitt af því sem hefur drifið greinina ágætlega áfram er akkúrat sú staðreynd að menn hafa tengt betur saman vinnsluna, veiðarnar og markaðsstarfsemina og þess vegna m.a. er sá sem hér stendur ekkert sérstaklega hrifinn af því að brjóta upp það kerfi og fara í það kerfi að hafa allan fisk á fiskmarkaði því að það mundi setja þetta kerfi í stóra hættu.

[17:46]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þá ágætu umræðu sem orðið hefur um það mál sem ég mælti fyrir, þ.e. um leiðir til að auka fullvinnslu á fiski hérlendis. Að mínu mati er sterkur samhljómur um að leita þurfi allra leiða til að það verði bæði hagkvæmt og mögulegt að fullvinna fisk sem veiddur er á Íslandsmiðum í fiskvinnslum hér á landi. Það er meginmarkmið þessarar tillögu.

Ég vil vitna áfram í það sem kom fram í máli mínu í upphafi að fiskveiðiauðlindin er sameign þjóðarinnar og verðmætin hvort heldur þau birtast í verðmæti kvóta eða í viðskiptasamböndum í verslun með fisk hafa orðið til vegna tilkomu fjölda fólks, ekki síst fyrir tilverknað landverkafólksins, íbúanna í sjávarbyggðunum vítt og breitt um landið. Landverkafólkið og sjómennirnir eiga ekki hvað síst þátt í því að byggja upp og búa að þessari auðlind sem hefur staðið að stórum hluta undir efnahagslífi og efnahagsframförum þjóðarinnar á undanförnum árum. Þess vegna er líka sárt að horfa upp á að einn hópur, einn aðili úr þessari samfléttu hefur fengið það vald, þau forréttindi að mega slá eign sinni á aflaheimildir og veiðar á fiski og að ráðstafa þeim síðan áfram. Sami aðilinn hefur fengið þetta og er líka með stærstu fiskvinnslurnar hér á landi. Réttur fólks í sjávarbyggðunum til aðgengis að þessari auðlind, til að nýta þessa auðlind til atvinnusköpunar og lífsviðurværis hefur verið skertur svo mjög á undanförnum árum að til mikils vansa er.

Það er skoðun mín og hef fundið hljómgrunn fyrir því hjá mörgum sem hér hafa tekið til máls að það sé ekki einkamál útgerðarinnar hvort fiskurinn fari óunninn og ómeðhöndlaður á markaði erlendis án þess að innlendar vinnufúsar hendur fái að fara um hann og breyta honum í aukið verðmæti. Það er ekki einkamál þessara útgerða, alls ekki, enda gera lögin um stjórn fiskveiða ekki ráð fyrir að svo sé. Ég kem að því aðeins síðar. Því er afar brýnt að sett verði sú laga- og reglugerðaumgjörð að það tryggi innlendum fiskvinnslum og landverkafólki hér á landi sama rétt til að bjóða í og vinna þann fisk sem veiddur er á Íslandsmiðum.

Halda menn t.d. að það sé ekki dapurt fyrir Bílddælinga að nýlega eða bara í gær kom áskorun frá atvinnumálanefnd Vesturbyggðar til stjórnvalda um að standa við gefin fyrirheit um að koma aftur á fiskvinnslu á Bíldudal, gefin fyrirheit um stuðning, bæði í fiskveiðiheimildum og í útvegun fjármagns, sem ekki hefur verið staðið við. Á síðustu árum og nú síðast í vor voru heimaaðilar á svæðinu hvattir til að hefja aftur fiskvinnslu á Bíldudal sem fór í gang örfáum dögum fyrir kosningar út á loforð sem þeim voru gefin um stuðning sem síðan hefur ekkert síðan orðið af. Nú verða þeir að hætta eftir að hafa lagt í þetta nokkra tugi milljóna króna, m.a. vegna þess að það er ekki hráefni á markaðnum til að fara út í fiskvinnslu. Ætli þeir vildu ekki ná í eitthvað af þessum fiski eða eiga aðgang að einhverju af þeim fiski sem nú fer óunninn í gámum til útlanda og þeir hafa engin tök á að ná í?

Hvað með fiskvinnslufólkið á Skagaströnd sem nú er verið að segja upp vegna hráefnisskorts, vegna niðurskurðar á þorskkvóta og hráefnisskorts, horfandi jafnvel á bílana

keyra eftir þjóðveginum með óunninn fisk í gámum til útflutnings. Halda menn að þetta fólk vildi ekki fá aðgengi að einhverju af þessum fiski til að halda uppi vinnunni sinni? Það er ekkert réttlæti í þessu og ég efa að það sé þjóðhagslega hagkvæmt. Ég skal ekki draga dul á að fyrir einstaka útgerð sem hefur þessa heimild samkvæmt lögum er hagur í þessu, og ef henni finnst hagur í því þá gerir hún það auðvitað og lái henni hver sem vill. Ég er ekkert að gagnrýna það að útgerðaraðili í Vestmannaeyjum, á Vestfjörðum eða Norðurlandi sjái sínum persónulega hag best borgið í því að gera þetta út frá þeim gefnu forsendum sem hann starfar undir. En þegar litið er á samfélagskröfuna í heild gagnvart þessari auðlind þá er það sjálfsagður réttur að íbúar í landinu eigi a.m.k. möguleika á því að bjóða í þann fisk sem fer á markað. Þess vegna er þessi þingsályktunartillaga flutt. Og í ljósi stöðunnar, þegar verið er að skera niður þorskveiðiheimildir, þegar veiðiheimildir þjappast á æ færri hendur þá er enn þá meiri nauðsyn á að tryggja að valdi sé ekki misbeitt gagnvart innlendri fiskvinnslu og innlendum aðilum þannig að þeir hafi ekki möguleika á að bjóða eða eiga aðgang að þeim fiski sem veiddur er hér við land.

Út af umræðunni annars um fiskveiðar almennt vil ég vísa til þess að við nokkrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt fram frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða þar sem fyrsti flutningsmaður er Björn Valur Gíslason. Frumvarpinu var dreift hér fyrir nokkru síðan og verður mælt fyrir því á næstu dögum. Þar bendum við einmitt á að lögin um stjórn fiskveiða hafa mistekist í grundvallaratriðum. Þrátt fyrir margar breytingar sem gerðar hafa verið á þeim í áranna rás hefur markmiðið með lögunum alltaf staðið óbreytt, sem er númer eitt að vernda fiskstofna. Hefur það tekist með þessum fiskveiðistjórnarlögum? Nei, a.m.k. samkvæmt nýjustu ráðstöfunum og tillögum Hafrannsóknastofnunar hefur það alls ekki tekist og þvert á móti farið á verri veg þrátt fyrir þetta markmið laganna. Númer tvö að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra. Það er bara mjög umdeilanlegt hvort þau hafi gert það. Númer þrjú að treysta atvinnu. Nei, a.m.k. einn liður í því að treysta atvinnu, sem er eitt af meginmarkmiðum fiskveiðistjórnarlaganna, væri þá að fiskurinn sem veiddur er á Íslandsmiðum yrði unninn hér á landi, að það sé a.m.k. viss forgangsréttur íslenskra byggða að vinna fiskinn. Það er í rauninni það sem lögin um stjórn fiskveiða kveða á um. Ef farið yrði að þeim eins og þau standa ætti ekki að heimila þennan útflutning á gámafiski, því að eitt af aðalmarkmiðum laganna um stjórn fiskveiða er einmitt að treysta atvinnu og efla byggð í landinu.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum því lagt fram frumvarp til laga, sem er mjög rökrétt framhald af þeirri stöðu sem svo rækilega hefur verið lýst í umræðunni á undan, um að endurskoða beri fiskveiðistjórnarkerfið í grundvallaratriðum, viðurkenna að nánast öll markmið fiskveiðistjórnarkerfisins hafi mistekist og eitt brýnasta málið sé að endurskoða það upp á nýtt.

Í þessu máli okkar rekjum við mjög ítarlega hver skuli vera forgangsatriði við endurskoðun á fiskveiðistjórnarkerfinu. Við leggjum þunga áherslu á að sjávarútvegurinn sé sjálfbær og við umgöngumst náttúruauðlindina á sjálfbæran hátt, að við göngum ekki á hana, látum hana frekar njóta vafans. Hvaða vit er í því núna að sjá stór og öflug togskip skarka hér alveg upp í landgrunni, upp í árósa? Eitt af höfuðbaráttumálum okkar í landhelgisstríðinu var að koma þessum stóru togskipum út fyrir 12 mílur og fá síðan að ráða hvernig við mundum nýta og umgangast fiskimiðin að öðru leyti. Nú hefur þetta verið að snúast í andhverfu sína og oft er þetta gert í skjóli þess að menn þykjast vera að starfa samkvæmt fiskveiðistjórnarlögunum sem er alveg þveröfugt.

Við leggjum líka mikla áherslu á fullvinnslu sjávarafla og það eigi bara að vera pólitískt markmið. Ég man ekki betur en að þáverandi sjávarútvegsráðherra, Árni Mathiesen, flytti fyrir líklega fjórum árum gríðarlega mikið mál inn á þingið um stór og mikil markmið í fullvinnslu sjávarafla, um að stórauka ætti verðmætasköpun með aukinni vinnslu hér á landi á fiski og fiskafurðum. Það hefur ekki verið minnst á þessi markmið í þrjú eða fjögur ár. Hvað hefur orðið af þeim? Eru þau ekki óbreytt? Þetta var fyrir einhverjar kosningar, þá var þessu mjög hampað hér.

Við leggjum líka til að sett verði í gang tilraunaverkefni, rannsóknarverkefni sem við köllum *Sjómenn græða hafið*. Sett hefur verið í gang í landi verkefnið *Bændur græða landið* sem er samstarfsverkefni sérfræðinga á sviði landgræðslu og landmeðferðar, bænda og annarra sem nýta landið, og náðst hefur gríðarlegur árangur í að endurheimta og bæta og styrkja landgæði og auka afrakstur þess. Þess vegna leggjum við einnig til að hliðstætt verkefni verði sett í gang gagnvart sjávarútveginum, að sjómenn græði hafið, til að virkja styrk og þekkingu allra aðila sem tengjast sjávarútveginum og ekki síst sjómanna og þeirra sem hafa alist upp kannski mann fram af manni með fiskimiðin úti fyrir ströndum landsins. Ég held að það þurfi að koma alveg ný hugsun inn í alla þætti sjávarútvegsins og hvernig við nýtum þessa auðlind og förum með hana, í anda sjálfbærrar þróunar eins og ég hef lagt áherslu á. Stórauka þarf fjármagn til hafrannsókna og menn tala um að fá þurfi fleiri aðila til hafrannsókna. Það má vel vera en eigum við ekki að byrja á að gera sæmilega við þá aðila sem nú þegar stunda þær. Það er vitað að fjármagn til hafrannsókna hefur stórlega verið vanrækt á undanförnum árum.

Herra forseti. Ég þakka fyrir góða umræðu um tillögu okkar um að auka fullvinnslu á fiski hérlendis og hvatningu þeirra sem hér hafa tekið til máls um að málið nái framgangi innan þingsins. Þetta er svo sannarlega mikið og mikilvægt þjóðþrifamál eins og komið hefur fram í umræðunni. Ég legg svo til að málinu verði vísað til hv. landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar að umræðu lokinni.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og sjútv.- og landbn.

Stjórnarskipunarlög, 1. umr.

Frv. SF o.fl., 24. mál (þingseta ráðherra). — Þskj. 24.

[18:02]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F):
Virðulegur forseti. Ég flyt frumvarp til stjórnarskipunar-

laga um breyting á stjórnarskrá lýðveldisins Íslands, nr. 33/1944, með síðari breytingum. Flutningsmenn fyrir utan þá er hér stendur eru hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Jón Magnússon og Höskuldur Þórhallsson. Á frumvarpinu eru fulltrúar úr þremur stjórnmálaflokkum á Alþingi. Áður hafa sambærileg mál verið flutt. Frumvarp sama efnis var flutt á 123., 131. og 132. löggjafarþingi. Ég vil líka taka fram að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson flutti frumvarp á 130. löggjafarþingi þar sem sambærileg breyting var m.a. lögð til. Á þessu máli hafa áður verið þingmenn sem hér störfuðu um tíma, bæði Margrét Frímannsdóttir og Gunnar Örlygsson.

Ég ætla að lesa 1. gr., með leyfi forseta:

„Síðari málsliður 51. gr. stjórnarskrárinnar orðast svo: Sé þingmaður skipaður ráðherra skal hann víkja úr þingsæti á meðan hann gegnir ráðherradómi og tekur varamaður hans sætið á meðan.“

Þetta er mjög lítið frumvarp í sniðum en felur í sér talsvert miklar breytingar.

Íslenskt réttarríki hefur byggst á hugmyndum franskra umbótasinna á 18. öld en þær hugmyndir hafa falist í greiningu ríkisvalds í þrjá þætti, þ.e. löggjafarvald, framkvæmdarvald og dómsvald, sbr. 2. gr. stjórnarskrárinnar. Hugsunin með þrískiptingu valdsins hefur verið sú að hver valdhafi um sig takmarki vald hins þannig að hver hluti ríkisvaldsins um sig á að vera sem sjálfstæðastur. Þó að stjórnarskrá okkar byggist á þessum hugmyndum gerir hún samt ekki ráð fyrir fullum aðskilnaði þessara þriggja sviða ríkisvaldsins því að hún gerir ráð fyrir því að ráðherrar geti jafnframt verið alþingismenn eins og allir vita. Aðskilnaður löggjafarvalds og framkvæmdarvalds er því í raun ekki eins mikill og áskilið er í 2. gr. stjórnarskrárinnar.

Virðulegi forseti. Verði þetta lagafrumvarp að lögum er gert ráð fyrir að sá háttur verði hafður á að um leið og forseti hefur skipað alþingismann ráðherra taki varamaður ráðherra sæti hans á þingi. Ráðherra ætti hins vegar rétt á þingsæti sínu aftur ef hann léti af ráðherradómi og þing hefði ekki verið rofið, á miðju kjörtímabili t.d. Nú er staðan sú að ráðherra getur sagt af sér þingmennsku og látið varamann taka sæti sitt í staðinn en mjög ólíklegt er að ráðherra geri slíkt að öllu óbreyttu. Ef hann af einhverjum ástæðum missti ráðherraembættið ætti hann ekki afturkvæmt í þingmennsku fyrr en að afloknum kosningum, þ.e. ef hann næði þá kjöri yfirleitt. Eins og aðstæður eru nú hafa ráðherrar ekki um góða kosti að velja í þessu sambandi.

Á sínum tíma var ég spurð: Af hverju lætur þú ekki af þingmennsku sem ráðherra? Því er til að svara að það er mjög óeðlileg krafa miðað við lögin eins og þau eru nú. Þá hefði ég ekki átt afturkvæmt ef eitthvað hefði komið upp á í stjórnarsamstarfi eða annað slíkt. Breyta þarf lögunum þannig að ráðherrar eigi afturkvæmt í þingmennsku verði breytingar á högum þeirra að þessu leyti.

Verði þessi breyting samþykkt munu allir sem sitja þing, 63 þingmenn, geta sinnt þeim skyldum sem á þeim hvíla. Nú er sagt að stærsti hluti hinnar eiginlegu vinnu við þingmál fari fram í þingnefndum. Þar sem ráðherrar eiga ekki sæti í nefndum þingsins má segja að einn sjötti hluti þingheims sé ekki nema að litlu leyti virkur í störfum þingsins. Breytingin yrði talsverð að þessu leyti. Allir þingmenn yrðu virkir í þingnefndum ef breytingin verður samþykkt. Jafnhliða þeirri breytingu sem hér er verið að leggja til telja flutningsmenn rétt að skoða hvort ástæða sé til að fækka þingmönnum. Skoðanir eru skiptar um það. Það er ljóst að ef núverandi hæstv. ráðherrar mundu segja af sér þingmennsku og varamenn kæmu í staðinn mundi fjölga í hópnum um 12 manns. Sumir hafa réttilega bent á að aukin útgjöld felist í því og hafa þá viljað fækka þingmönnum á móti. Ég ætla ekki að kveða upp úr um það hvort rétt sé að fækka þingmönnum en það er eðlilegt að skoða það. En miðað við þau störf sem nú hvíla á þingmönnum þá veit ég ekki hvort skynsamlegt væri að fækka þeim. Talsvert alþjóðastarf fer fram á vegum þingmanna, þingflokka og þingsins. Þó að það starf hafi aukist þarf að efla það enn frekar vegna breytinga sem eru að verða hnattrænt. Það yrðu þá, að mínu mati, enn meiri annir á þingmönnum ef þeim yrði fækkað. Ég hef vissar efasemdir um að skynsamlegt sé að gera það, en það má skoða.

Ég vil nefna að bæði í Noregi og í Svíþjóð er það fyrirkomulag í gildi sem hér er verið að leggja til, þ.e. ráðherrar eiga ekki líka sæti á þingi. Ég hef stundum rætt þetta við þingmenn frá þessum löndum. Þeim finnst fyrirkomulagið hjá okkur skrýtið. Þeir hvá jafnan: Nú er þetta þannig hjá ykkur, það er ekki þannig hjá okkur. Þeir eru orðnir mjög vanir hinu fyrirkomulaginu. Annars staðar á Norðurlöndunum eru þingmenn miklu fleiri þannig að þetta eru hlutfallslega minni breytingar þar, breytingin er meiri hér af því að af 63 þingmönnum eru 12 ráðherrar. Þingmenn eru miklu fleiri annars staðar á Norðurlöndunum. Ég ætla að nefna til gamans hve margir þingmenn eru á Norðurlöndunum. Við erum með langfæsta þingmenn, 63, enda erum við fámenn. Í Noregi eru þingmenn 169, í Danmörku 179, í Finnlandi 200 og í Svíþjóð 349. Við Íslendingar höfum 63 þingmenn, þrjú lönd hafa 170–200 en svo kemur Svíþjóð með miklu fleiri þingmenn, þar eru þeir 350. Það er gaman að skoða þessar tölur og sjá hvað þingmennirnir eru margir í Svíþjóð. Það er mikið stökk þarna á milli frá 200 í Finnlandi og upp í 349 í Svíþjóð, þar sem þeir eru flestir.

Virðulegur forseti. Ég vil taka fram að frumvarpið er í anda stefnu Framsóknarflokksins. Framsóknarflokkurinn hefur ályktað að ráðherrar eigi ekki jafnhliða að vera þingmenn til að ná fram aðgreiningu valds. Ég vil líka nefna að Samfylkingin hefur ályktað um þessi mál. Árið 2003 segir í stjórnmálaályktun landsfundar Samfylkingarinnar um lýðræðismál, með leyfi virðulegs forseta:

„Ráðherrar eiga að segja af sér þingmennsku …“ — nú vantar botninn í þessa tilvitnun, en alla vega segir þar að ráðherrar eigi að segja af sér þingmennsku og vitnað er í lýðræðið í þeirri ályktun.

Ég ætla að vitna í nýrri ályktun frá Samfylkingunni frá 2005. Ég er með hana alla en þar segir í kaflanum um skilvirkara lýðræði, með leyfi forseta:

„Ráðherrar gegni ekki þingmennsku sem m.a. stuðlar að því að skerpa aðgreiningu löggjafar- og framkvæmdarvalds.“

Það er ljóst að Samfylkingin hefur sömu skýru stefnu í þessu og Framsóknarflokkurinn þó að ég hafi reyndar ekki séð ályktanir Samfylkingarinnar hin seinni ár, þ.e. 2006 og 2007. Ég býst þó við að þetta sé enn stefna Samfylkingar-

innar. Tveir stjórnmálaflokkar á Íslandi hafa því mjög skýra stefnu í þessu máli.

Það er ljóst að ráðherrar hafa mikið vald þegar maður lítur til þess að þeir eru þingmenn líka. Ég vil nefna dæmi. Bæði 1991–1995 og einnig 1995–2007 var fyrirkomulagið þannig, vegna fjölda þingmanna í þingflokkum Alþýðuflokksins og síðan Framsóknarflokksins, að í báðum tilvikum voru þingmennirnir 12 og helmingur þeirra voru ráðherrar. Þetta var bæði þegar Alþýðuflokkurinn var við völd ásamt Sjálfstæðisflokknum 1991–1995 og síðan í samstarfi Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks 1995–2007.

Þá ganga mál þannig fyrir sig þegar þau eru tekin fyrir í ríkisstjórn og samþykkt um þau frumvörp: Frumvarp frá ráðherra er samþykkt í ríkisstjórn. Ef ráðherra er í 12 manna þingflokki, eins og var á sínum tíma í Alþýðuflokknum og síðar í Framsóknarflokknum, hafa sex ráðherrar samþykkt frumvarpið í viðkomandi flokki. Málið er þá tekið inn í þingflokkinn og þegar hann fundar til að fara yfir málið og ákveða hvort breyta eigi því, reka það til baka eða samþykkja hefur helmingur þingmanna þá þegar samþykkt frumvarpið eins og það lítur út í ríkisstjórninni. Helmingurinn er þá þegar búinn að samþykkja málið og hinn hluti þingflokksins, þeir sem ekki eru ráðherrar, má sín lítils gagnvart valdi ráðherra. Þannig var það. (**Gripið fram í:** Máttu sín einskis.) Máttu sín einskis, er kallað hér fram í. Ráðherraræði verður of sterkt með slíku fyrirkomulagi þegar málum er þannig háttað að stór hluti þingmanna hefur þegar samþykkt frumvarpið. Þetta sjónarmið þarf að ræða. [Lýsing aukin í þingsal.] Og þá birtir heldur yfir í salnum, ljósin kviknuðu. (**Gripið fram í:** Þegar talað er gegn ráðherra kvikna þau.) Já, þegar talað er gegn hæstv. ráðherrum birtir yfir þinginu.

Þau sjónarmið hafa komið fram, og þau eru réttmæt, að það verði að vissu leyti lýðræðishalli við þessa breytingu. Þegar 12 ráðherrar segja af sér þingmennsku koma 12 stjórnarþingmenn inn, og þá sem varamenn. Þá hefur sitjandi ríkisstjórn aldeilis fengið liðsauka til að taka þátt í rökræðum og störfum. Þetta er alveg rétt. Þetta er neikvæð afurð þeirrar breytingar sem hér er lögð til. Ég tel eðlilegt, virðulegi forseti, að þetta verði skoðað í nefndinni sem fær málið til umfjöllunar. Það verði skoðað hvernig hægt er að styrkja stjórnarandstöðuna á móti. Ég tel óhjákvæmilegt að það verði gert til að afl ríkisstjórnarflokka verði ekki meira en efni standa til. Reyndar standa nú yfir viðræður milli formanna þingflokka og þingforseta um að styrkja þingið og þá m.a. með stjórnarandstöðuna í huga, sem er gott og gilt. En óháð því tel ég að nefndin sem fær þetta mál til umfjöllunar verði að skoða hvernig styrkja eigi stjórnarandstöðuna sérstaklega. Verði þessi breyting samþykkt, sem ég vona, verður að styrkja stjórnarandstöðuna svo að hún verði ekki hlutfallslega veikari en ríkisstjórnarflokkarnir þegar þeir fá 12 manna liðsauka með sér í störfin.

Þegar fjallað var um þetta mál á hv. Alþingi á sínum tíma var því vísað til umfjöllunar í nefnd Jóns Kristjánssonar, fyrrv. alþingismanns og ráðherra. Sú nefnd er að endurskoða stjórnarskrána. Þar hefur málið ekki fengið neina afgreiðslu en það hefur verið skoðað. Reyndar hefur ósköp fátt fengið afgreiðslu í þeirri nefnd og eins og ég skynja stöðuna er starf nefndarinnar mjög óljóst sem stendur. Ég hef, virðulegi forseti, borið fram fyrirspurn um starf nefndarinnar, sem hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, mun væntanlega svara bráðlega. Í nefndinni var m.a. mikið rætt um sameiginlega auðlind okkar, að setja ætti inn ákvæði um að sjávarauðlindin væri sameign þjóðarinnar. Það mál er ekki útkljáð og þar eru örugglega mörg önnur erfið mál innan dyra sem taka þarf á, mál sem flokkar eru ósammála um. Sem dæmi um slíkt mál má taka neitunarvald forseta, þar skilur himinn og haf milli ríkisstjórnarflokkanna. Nefndin mun væntanlega einnig taka til umræðu yfirþjóðlegt vald en hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, hefur tjáð sig opinberlega um að taka eigi það í vinnslu á kjörtímabilinu. Ég tel mjög æskilegt að nefndin fjalli um yfirþjóðlegt vald. Það er eðlilegt að hafa ákvæði í stjórnarskrá um yfirþjóðlegt vald, m.a. vegna þess að við eigum sæti í öryggisráðinu. En frumvarpið fór sem sagt inn í þessa nefnd á sínum tíma og hefur ekki ratað þaðan út aftur. Það væri afar jákvætt ef nefndin skoðaði þetta mál eða þá að það yrði skoðað í sérstakri nefnd í þinginu.

Virðulegi forseti. Þetta er mikilvægt mál vegna þess að það styrkir lýðræðið, það skerpir á þrígreiningu valdsins. Ég sé marga kosti við málið og afar fáa galla og eins og ég gat um í fyrri ræðu minni er hægt að vinna upp á móti göllunum. Með samþykkt frumvarpsins — sem felur það í sér að ráðherrar verði ekki jafnhliða þingmenn, sitji ekki beggja vegna borðsins, sitji ekki hér og greiði atkvæði með og á móti málum, séu ekki hluti af löggjafarvaldinu á sama tíma og þeir eru framkvæmdarvaldið — værum við að stíga mjög mikilvægt skref í átt að því að styrkja þingið og styrkja lýðræðið. Það verður að segjast eins og er, og maður hefur vissa reynslu af því vegna fyrri starfa, að ráðherraræðið er ótrúlega mikið á Íslandi og allt of mikið. Það verður að efla þingið og þetta er m.a. leið til þess.

Vegna þeirra orða að styrkja þurfi þingið vil ég geta þess að hópur fólks hefur á tilfinningunni að á sínum tíma hafi þjóðþing Norðurlanda haft svipaðan styrkleika en síðan hafi orðið mjög misjöfn þróun á Norðurlöndunum og Ísland hafi setið eftir. Hin þjóðþingin á Norðurlöndunum hafi styrkt sig en íslenska þingið hafi ekki að sama skapi gert það. Stundum hefur verið sagt að íslenska þingið njóti ekki eins mikils stuðnings og önnur þjóðþing, og vil ég draga sérstaklega fram fjárframlög, og að stjórnmálaflokkar fái ekki eins mikla aðstoð miðað við hvern þingmann eins og annars staðar á Norðurlöndunum. Ég lét skoða þetta, af því að stundum er ýmislegt sagt sem stenst ekki þegar nánar er að gáð, og þetta er alveg rétt. Ef framlög til stjórnmálaflokka eru skoðuð og þeim deilt niður á þingmenn í viðkomandi löndum er ljóst að íslenskir þingmenn njóta minnst stuðnings fjárhagslega, eða flokkar þeirra, miðað við fjölda þingmanna. Hver þingmaður á Íslandi gaf af sér 4,9 millj. kr. í fjárhagsstuðning við stjórnmálaflokk, ef svo má segja. Síðan komu önnur Norðurlönd þar á eftir með hærri tölur, ég er ekki með þær hér á blaði en mig minnir að þetta hafi verið í kringum 8–10 millj. kr. En Noregur skar sig úr. Noregur var með yfir 28 millj. kr. á hvern þingmann í framlög af opinberu fé. Minnst opinbert fé var nýtt til að styrkja hið lýðræðislega vald á Íslandi en mest í Noregi. Í Noregi hefur farið fram mikil umræða um þetta og þar er talið æskilegt að stjórnmálaflokkarnir njóti opinbers stuðn-

ings þannig að þeir þurfi ekki í eins ríkum mæli að reiða sig á fjárhagslegan stuðning úti í bæ, ef svo má segja. Við höfum farið í gegnum hluta af þessari umræðu og höfum takmarkað framlög til stjórnmálaflokka við 300 þúsund kr. markið og á sama tíma höfum við reynt að styrkja stjórnmálaflokkana. En það er alveg ljóst að enn erum við langt frá Norðmönnum og undir öðrum Norðurlöndum í þessum efnum.

Virðulegur forseti. Ég tel mjög brýnt að samþykkja þetta mál. Það er mjög æskilegt að styrkja þingið, minnka ráðherraræðið og ganga alla leið í því að greina á milli hinna þriggja þátta, þ.e. löggjafarvalds, framkvæmdarvalds og dómsvalds.

[18:25]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar að leggja orð í belg út af málinu sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir er að kynna, fyrst og fremst gagnvart því sem hún kom inn á síðast. Ég skil það eiginlega sem tvíþætt mál. Annars vegar er opinber stuðningur til stjórnmálaflokka, þ.e. hvernig heimildum þeirra er í raun háttað til að sinna því hlutverki sem við ætlumst til að þeir geri og hins vegar það sem snýr að umgjörð þingsins og starfsaðstöðu þess.

Nýir þingmenn hafa ekki gert sér fullkomna grein fyrir því fyrir fram hvernig störfum er háttað innan veggja stofnunarinnar. Það er áhugavert að læra það og tekur vissulega ákveðinn tíma. En það sem mér finnst standa upp úr er að þegar við horfum á framkvæmdarvaldið annars vegar og löggjafarvaldið hins vegar og tökum ekki þetta ákveðna mál hvað varðar þrískiptinguna, hversu klár hún er eða hvernig frá því er gengið stjórnskipulega, þá finnst mér einboðið að þingið verði að styrkja gagnvart framkvæmdarvaldinu.

Ég horfi þar t.d. til fjárframlaga til þingsins, til þeirrar sérfræðiaðstöðu sem það þarf á að halda til að takast á við mjög stór mál. Mig langaði að spyrja hv. þingmann hvort það sé ekki rétt skilið hjá mér að þingmaðurinn hafi annars vegar verið að tala um fjárframlög til stjórnmálaflokka til að draga þá úr aðkomu einkaaðila og hins vegar að aðstaða þingsins yrði bætt þannig að þingmenn hafi meiri kost á að setja sig vel inn í mál og fylgja þeim eftir á eigin forsendum án þess að þurfa allt of mikið að reiða sig á framkvæmdarvaldið, eins og mér finnst að vissu leyti raunin.

[18:27]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel að styrkja þurfi þingið óháð því máli sem hér er fjallað um en ég tel líka að styrkja þurfi stjórnmálaflokkana meira. Ég bind vonir við að sú umræða sem fram hefur farið milli þingforseta og þingflokksformanna um breytingar, m.a. á ræðutíma og styrkingu á störfum þingmanna, m.a. í nefndum, leiði til niðurstöðu. Þar á að taka sérstakt tillit til stjórnarandstöðunnar.

Ég bind vonir við að úr verði breytingar sem munu styrkja þingið. Óháð því tel ég að styrkja þurfi stjórnmálaflokkana sjálfa. Þær tölur sem ég var að reyna að rifja upp í ræðu minni, virðulegi forseti, eru þannig að ef maður skoðar fjárstuðning hins opinbera við stjórnmálaflokka á Norðurlöndunum þá er Ísland með tæplega 5 millj. kr. á hvern þingmann og Danmörk með í kringum 6,6 millj. kr. á hvern þingmann. Í Svíþjóð er framlagið kringum 9,8 millj. kr. á þingmann, í Finnlandi í kringum 11,4 millj. kr. á þingmann en í Noregi, sem er með langhæstu framlögin, eru 28,3 millj. kr. á hvern þingmann.

Röksemdafærslan fyrir þessum styrk í Noregi, sem er sem sagt meira en fimm sinnum hærri en hér á landi, þetta er náttúrlega fjölmennara ríki en samt þarf að styðja við flokkana óháð. Í Noregi er talið að starfsemi stjórnmálaflokkanna sé svo mikilvæg fyrir lýðræðið í landinu og styrkja þurfi þá myndarlega til að minnka líkurnar á því að þeir þurfi að sækja til stuðnings vafasamra aðila sem gætu síðar farið að hafa áhrif á störf þingmanna.

[18:30]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Það er mikilvægt að líta öðru hverju upp úr amstri dagsins, upp úr dægurmálunum til heimspekinnar og skoða hvernig þjóðfélag okkar er uppbyggt. Í kjölfar frönsku byltingarinnar komu upp hugmyndir um að vernda borgarana fyrir ofurvaldi ríkisins með því að skipta ríkisvaldinu upp í þrennt en áður höfðu menn oft og tíðum haft einvalda við stjórn sem voru misgóðir. Sumir voru menntaðir, góðir og hugsuðu um hag fólksins en aðrir síður og fór oft saman að sami aðilinn setti lög eða reglur, framfylgdi þeim og dæmdi svo að lokum. Heimspekingar sem spruttu upp úr frönsku byltingunni sáu að þetta var ótækt og fannst mikilvægt að skipta hinu sterka ríkisvaldi í þrennt. Þaðan kemur hugsunin um þrískiptingu valdsins, til að vernda borgarann fyrir ofurvaldi ríkisins. Því er ekki haldið fram að ráðherrar eða aðrir séu vondir menn en ef vondur maður skyldi komast í ráðherrastöðu, og bæði setur lög og framkvæmir þau, er eins gott að hann sé ekki báðum megin. Það á að vera hægt að sporna við ægivaldi hans.

Frumvarpið sem við ræðum gerir ráð fyrir að ráðherrar séu ekki jafnframt þingmenn en það er brot á því skipulagi að skilja á milli framkvæmdar- og löggjafarvalds.

Það er margt í starfi Alþingis sem er athugavert í ljósi hugmynda um þrískiptingu valdsins. Vil ég þar nefna, eins og margoft áður, að Alþingi samþykkir alls konar fjárveitingar og einmitt þessa dagana samþykkja nefndir þingsins fjárveitingar til hins og þessa sem er í rauninni hlutverk framkvæmdarvaldsins. Þar sem Alþingi er eini eftirlitsaðilinn með framkvæmdarvaldinu og fylgist með því að fjármunum sé rétt ráðstafað, eru þessar framkvæmdir undanskildar, enginn hefur eftirlit með þeim. Ráðherrar geta alltaf vísað til þess að Alþingi hafi ákveðið framkvæmdina eða fjárveitingu til hennar og eru þar með lausir undan ábyrgð.

Ég hef einnig margoft nefnt að Alþingi samþykkir mjög fá lög sem samin eru af þingmönnum. Flest lög eru samin í ráðuneytum, sem er slæmt, en einnig í stofnunum sem sjá um að framkvæma lögin. Þá læðist að manni sá grunur að þar smíði embættismennirnir sér vopn í baráttu sinni við borgara en það getur verið stórhættulegt. Ekki þarf annað en líta á lög eins og skattalögin þar sem mjög einhliða er hallað á borgarann. Við getum því lagað ýmislegt ef frumvarpið verður samþykkt, þá mundi margt breytast hér á Alþingi. Ríkisstjórnin yrði meira framkvæmdarvald og Al-

þingi meira löggjafarvald og tæki hugsanlega að sér að semja frumvörp að beiðni ýmissa aðila. Ef einhvers staðar væri talin ástæða til að semja lög mundi Alþingi gera það, ef til vill að beiðni einstaklinga og samtaka þeirra eða ráðuneyta, ráðherra og ríkisstjórna.

Hér hefur verið talað um fækkun þingmanna og ég tel eðlilegt að menn skoði það. Ég sé enga ástæðu til að þeir 12 þingmenn sem nú gegna embætti ráðherra — þeir eru ekki til starfa í þinginu. Ekkert mundi breytast þótt þingmönnum yrði fækkað um 12 nema að hlutföllin í þingmannahópnum mundu breytast stjórnarandstöðunni í óhag, svo gæta þarf réttinda þeirra.

Margs konar ósiðir hafa viðgengist í störfum þingsins. Við 2. umr. er t.d. oft kallaður til ráðherra sem flutti málið upphaflega en menn gleyma því að málið er komið úr höndum ráðherrans. Hann flytur málið við 1. umr., síðan er það komið til nefndar og er þá nefndaformaður yfirleitt framsögumaður í málinu sem kemur ráðherra í rauninni ekki lengur við. Þess vegna finnst mér ósiður og í raun framsal á löggjafarvaldi að kalla ráðherrann til í þeirri umræðu. Eins finnst mér það ósiður þegar einstakir þingmenn kalla eftir lögum frá ráðherrum. Þótt það sé þannig í praxís þurfa menn ekki endilega að viðurkenna það í orði.

Þingið ætti að vinna meira að því að semja lög sjálft því að sá sem semur textann upphaflega setur langmest mark á endanleg lög. Hann ákveður alla uppsetningu og allir aðrir, hvort sem það er ríkisstjórn, þingflokkar eða Alþingi, þurfa að rökstyðja breytingar. Sá sem setur það fyrst upp þarf ekki að rökstyðja eitt eða neitt og hefur langmest áhrif á hvernig endanleg lög líta út. Miklu máli skiptir að það sé Alþingi Íslendinga, kjörið af fólkinu, sem semur frumvörp. Það fengi aðstoð nefndasviðs sem styrkja mætti mikið og jafnvel ráða það fólk til starfa til Alþingis sem nú starfar hjá ráðuneytum með fjárstuðningi Alþingis við að semja frumvörp. Það er því Alþingi sem borgar í raun vinnuna í ráðuneytunum þar sem samin eru frumvörp sem alþingismenn ættu sjálfir að semja eða að láta semja. Það er ýmislegt sem þetta frumvarp snertir og þótt það sé lítið að vöxtum er það í rauninni mjög afgerandi í uppbyggingu ríkisvaldsins.

Frú forseti. Skoða mætti stöðu dómskerfisins og hvernig við getum gert það enn óháðara löggjafarvaldi og framkvæmdarvaldi og þar vantar í stjórnarskrána ákvæði um Hæstarétt því að hans er ekki getið í henni. Jafnframt vantar ákvæði um að Hæstiréttur geti í vissum tilfellum orðið stjórnlagadómstóll, þ.e. kveðið á um hvort lög frá Alþingi standist stjórnarskrá, eins og hann hefur stundum gert. Þá finnst mér að hann þurfi að vera fullskipaður því að annað er ekki gott þegar Hæstiréttur fer í hlutverk stjórnlagadómstóls sem margar þjóðir hafa en við Íslendingar ekki.

Ég legg áherslu á að frumvarpið nái fram að ganga og að sú nefnd sem fær það til skoðunar líti á hvort ástæða sé til að fækka þingmönnum í kjölfarið með alþjóðastarfið í huga sem nefnt var. Ég legg áherslu á frumvarpið verði samþykkt.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sérn.

Olíugjald og kílómetragjald, 1. umr.

Frv. HöskÞ o.fl., 4. mál (endurgreiðsla gjalds). — Þskj. 4.

[18:38]

Flm. (Höskuldur Þórhallsson) (F):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi um breytingu á lögum nr. 87/2004 um olíugjald og kílómetragjald með síðari breytingum. Flutningsmenn auk mín eru Bjarni Harðarson, Magnús Stefánsson og Siv Friðleifsdóttir.

Frumvarp þetta varðar flutningskostnað og er tilgangur þess að lækka þann ósanngjarna kostnað sem fyrst og fremst bitnar á landsbyggðinni.

Það sem felst í frumvarpinu er, eins og kemur fram í 1. gr., að eftirfarandi breytingar verða á 6. gr. laganna. Við bætist ný málsgrein sem kemur á eftir 2. mgr. og er orðuð svo:

„Endurgreiða skal 50% olíugjalds af olíu sem flutningsaðilar skv. i- og j-lið 3. gr. laga um fólksflutninga og farmflutninga á landi, nr. 73/2001, kaupa til flutnings. Reglur um endurgreiðslu samkvæmt þessari málsgrein skulu settar af fjármálaráðherra í samráði við samgönguráðherra.“

Það þarf í raun ekki að fara mörgum orðum um að olíugjaldið bitnar því miður einna helst á samkeppnishæfni fyrirtækja á landsbyggðinni og á landsbyggðarfólki með hærra vöruverði. Það er alkunna að mörg framleiðslufyrirtæki landsbyggðarinnar hafa átt í vök að verjast á undanförnum árum og þar hefur margt komið til. Einn af stóru þáttunum í rekstri margra þeirra er flutningskostnaður. Flutningur til og frá stærsta markaðssvæði landsins á suðvesturhorni landsins er verulega íþyngjandi og hefur því miður átt stóran þátt í að fyrirtæki úti á landsbyggðinni hafa þurft að hætta rekstri eða flytja sig um set. Sama á við um mismun á vöruverði sem oft og tíðum stafar af háum flutningskostnaði sem leggst ofan á vöruna við flutning.

Í kjölfar niðurskurðar á þorskkvótanum í 130 þúsund tonn var ljóst að mörg svæði á landsbyggðinni mundu verða illa úti við þá aðgerð. Þingflokkur Framsóknarflokksins gaf út eigin tillögu um hvernig best væri að koma til móts við þéttbýliskjarna sem verst verða úti af þeim sökum. Ljóst var að byggðatengdar aðgerðir ríkisstjórnarinnar voru alls ekki fullnægjandi til að koma til móts við þá fjöldamörgu einstaklinga og lögaðila sem skerðingin bitnar á. Ein af hugmyndum okkar var að lækka flutningskostnað til að bæta búsetuskilyrðin á landsbyggðinni.

Á síðasta kjörtímabili voru unnar tillögur af hálfu hæstv. þáverandi iðnaðarráðherra, Valgerðar Sverrisdóttur, sem því miður náðist ekki samstaða um af hálfu ríkisstjórnarinnar. Við framsóknarmenn leggjum því fram þetta frumvarp nú sem í felast sömu sjónarmið og fólust í tillögunni þá. Í fjárlagafrumvarpinu fyrir árið 2008 undir fjárlagalið 831 er gert ráð fyrir að jafna kostnað við vöruflutninga til Vestfjarða, leggja eigi til 150 millj. tímabundið þegar samgöngubótum á Vestfjörðum er lokið á síðari hluta ársins 2008. Þetta er liður í svokölluðum mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar sem að mínu mati er rangnefni. Þetta sýnir vissulega vilja hjá ríkisstjórninni til að taka á þessu brýna verkefni en ég velti fyrir mér af hverju jöfnunin eigi aðeins við um Vestfirði þótt vissulega megi þar gera mun betur í

þessum efnum. Önnur svæði eiga þó virkilega undir högg að sækja eins og til að mynda á norðausturhorni landsins og staðir sem standa utan þensluáhrifa á Austurlandi. Jafnframt verður að gagnrýna hversu stutt þessi aðgerð á að vara en henni verður lokið á svipuðum tíma á næsta ári. Þörfin á úrbótum mun vara miklu lengur en þetta eina ár sem jöfnunin á að ná til. Því miður munu vegalengdir milli svæða ekki styttast að verulegu leyti á næstu árum þó að samgöngubætur muni vissulega verða til bóta.

Segja má að svokallaðar mótvægisaðgerðir hafi orðið að andvægisaðgerðum þegar ríkisstjórnin tilkynnti að eitt af forgangsverkefnum hennar væri að leggja niður flutningsjóð olíuvara, sjóð sem ætlað er að jafna flutningskostnað af bensíni og olíu um landið. Sem dæmi má nefna að bensínið á Þórshöfn hefur verið 3,30 kr. ódýrara en það hefði annars verið og gas og olía um 2,20 kr. ódýrara. Nú mun það breytast, eldsneyti á landsbyggðinni mun hækka og var það þó of dýrt fyrir. Maður veltir fyrir sér áhrifum þess að leggja 150 millj. kr. til að jafna vöruflutninga til Vestfjarða um leið og verið er að leggja niður sjóð fyrir 401 millj. kr.

Í frumvarpinu er lagt til að allir flutningsaðilar sem stunda farmflutninga í atvinnu og eigin þágu skuli fá endurgreitt 50% olíugjaldsins. Flutningsmenn frumvarpsins töldu ekki annað fært en taka flutningskostnað um allt land fyrir af alvöru og ekki tímabundið þó að í frumvarpinu standi að endurskoða eigi ákvæði 3. mgr. í upphafi árs 2011. Ég tel að nú sé tímabært að taka á þessu máli af alvöru vegna þess að því miður standast almenningssamgöngur og flutningar sjaldnast undir kostnaði. Með þessari aðgerð teljum við að hægt væri að lækka kostnað við eldsneyti, sem er stór hluti af rekstrarkostnaði flutningabíla, um allt að 20% almennt um allt land. Sú tala ætti að fara hækkandi eftir því sem vegalengdir yrðu meiri. Lækkunin verði því hlutfallslega mun meiri fyrir dreifðari byggðir landsins.

Í b-lið frumvarpsins segir: „Í stað orðanna „endurgreiðslu skv. 1. mgr.“ í 3. mgr. kemur: endurgreiðslur skv. 1. og 3. mgr.“

Þetta er tæknilegs eðlis og í raun er verið að vísa í 1. mgr. sömu lagagreinar og lagt til í breytingartillögunni að framkvæmd um endurgreiðslu verði mjög svipuð því sem þar kemur fram.

Við framsóknarmenn höfum reiknað út að sá kostnaður sem fellur á ríkið við lagabreytinguna sé um 200 millj. á ári. Á kjörtímabilinu má því segja að um 600 millj. muni renna úr ríkissjóði til að jafna flutningskostnað á landinu.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram, eins og í 2. mgr. 23. gr sömu laga og hér er fjallað um, að innheimtar tekjur af olíugjaldi, kílómetragjaldi og sérstöku kílómetragjaldi renni til Vegagerðarinnar að frádregnum 0,5% sem renna í ríkissjóð til að standa straum af kostnaði við framkvæmd laganna. Flutningsmenn leggja eindregið til að með frumvarpinu verði ekki skertar þær tekjur sem Vegagerðin hefur á grundvelli nefndrar lagagreinar og að tekjustofnar stofnunarinnar muni ekki dragast saman verði frumvarpið samþykkt. Við bendum því á að eðlilegt væri annaðhvort að hækka framlög ríkisins til stofnunarinnar samkvæmt fjárlögum fyrir næsta ár sem því nemur eða að nýr útgjaldaliður verði settur inn í fjárlögin til að mæta þeim kostnaði sem fellur á ríkissjóð vegna endurgreiðslunnar. Hér er um afar brýnt mál að ræða. Samkeppnisaðstaðan á landsbyggðinni er einfaldlega slæm og önnur en á höfuðborgarsvæðinu, alveg sama hvar drepið er niður fæti. Nefna má fjarskiptamál í þessu tilliti en margar byggðir landsins búa því miður við lélegt netsamband.

Svona væri hægt að halda lengi áfram en laga þarf menntamál, húsnæðismál og samgöngumál til að samkeppnisaðstaða landsbyggðarinnar sé sambærileg við annað á landinu.

Herra forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. viðskiptanefndar til umfjöllunar að lokinni þessari umræðu. Ég vænti svo að sú nefnd sem fær málið til meðferðar muni kalla eftir viðhorfum, bæði úr samgöngunefnd og þá væntanlega félagsmálanefnd eða þeirri nefnd sem fer með byggðamálin, en efni frumvarpsins snertir efni beggja þessara málaflokka.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Út af dagskrá voru tekin 7.–12. mál.

Fundi slitið kl. 18:50.

---

24. FUNDUR

miðvikudaginn 14. nóvember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

Til viðskiptaráðherra:

1. Flutningsjöfnunarstyrkir, fsp. BJJ, 136. mál, þskj. 140.

Til umhverfisráðherra:

2. Erfðabreyttar lífverur, fsp. ÞBack, 71. mál, þskj. 71.

3. Fjöldi landvarða og vinnutímabil þeirra, fsp. KJak, 101. mál, þskj. 101.

4. Kortlagning vega og slóða á hálendinu, fsp. SF, 121. mál, þskj. 122.

5. Dreifing fjölpósts, fsp. SF, 122. mál, þskj. 123.

Til dómsmálaráðherra:

6. Nettæling, fsp. ÁÓÁ, 171. mál, þskj. 184.

7. Tálbeitur í baráttu gegn barnaníðingum, fsp. ÁÓÁ, 172. mál, þskj. 185.

8. Húsnæðismál lögreglustjórans á Suðurnesjum, fsp. BjörkG, 180. mál, þskj. 193.

Til utanríkisráðherra:

9. Eignir Ratsjárstofnunar, fsp. BVG og ÞBack, 156. mál, þskj. 167.

Til samgönguráðherra:

10. Hafnarfjarðarvegur, fsp. SF, 167. mál, þskj. 180.

Til heilbrigðisráðherra:

11. Þjónusta við aldraða, fsp. VS, 175. mál, þskj. 188.

12. Bólusetningar gegn leghálskrabbameini, fsp. VS, 176. mál, þskj. 189.

[13:30]

Útbýting:

Ársskýrsla Ríkisendurskoðunar 2006, 205. mál, álit fjárln., þskj. 220.

Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, 207. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 225.

Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, 208. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 226.

Flutningsjöfnunarstyrkir.

Fsp. BJJ, 136. mál. — Þskj. 140.

[13:31]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Þetta er vist fyrsta fyrirspurnin sem hæstv. viðskiptaráðherra svarar í þinginu og mér er mikill heiður að fá að flytja hana þó að umfjöllunarefnið sem í henni felst sé grafalvarlegt.

Hæstv. forseti. Í aðdraganda síðustu kosninga var frambjóðendum allra stjórnmálaflokka mjög hugleikinn hár flutningskostnaður á landsbyggðinni. Staðreyndin er sú að íbúar í landsbyggðinni hafa þurft að glíma við gríðarlega háan flutningskostnað á umliðnum árum sem er óviðunandi og þar af leiðandi hefur jafnræðis ekki verið gætt að fullu meðal íbúa landsins. Hár eldsneytiskostnaður er hluti af háum flutningskostnaði og hefur veruleg áhrif þar á. Þess vegna kom mér á óvart, hæstv. forseti, að ný ríkisstjórn skyldi setja á oddinn að leggja niður flutningsjöfnunarstyrki á eldsneyti. Það er ljóst að flutningskostnaður á til að mynda norðausturhorn landsins er gríðarlega hár en þessi breyting, ef af verður eins og boðað er í fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar, mun hækka eldsneytiskostnaðinn fyrir íbúa á m.a. norðausturhorni landsins mjög mikið.

Flutningskostnaður á norðausturhorn landsins er mun hærri en til að mynda á Vestfirði. Íbúar og samfélög á þeim svæðum glíma við mjög sambærilega erfiðleika í byggðalegu tilliti, líkt og Vestfirðingar gera. Það er gleðilegt að núverandi ríkisstjórn hyggist leggja fram 150 millj. kr. til að lækka flutningskostnað fyrir Vestfirðinga en við hljótum að velta því fyrir okkur í ljósi jafnræðis íbúa hér á landi hvort það sama eigi ekki að gilda með önnur svæði sem glíma við sambærileg vandamál og Vestfirðingar og borga jafnvel mun hærri flutningskostnað en þeir.

Það er einfaldlega ekki líðandi að við gerum þannig upp á milli íbúa á landsbyggðinni. Því ber ég fram tvær fyrirspurnir til hæstv. viðskiptaráðherra um flutningsjöfnunarstyrki:

1. Áformar ráðherra að beita sér fyrir tímabundnum flutningsjöfnunarstyrkjum til annarra landshluta en Vestfjarða, sem gert er ráð fyrir í frumvarpi til fjárlaga fyrir árið 2008?

2. Mun afnám flutningsjöfnunarsjóðs olíuvara hafa áhrif á verð á dísilolíu og bensíni á Þórshöfn, og ef svo er, þá hvaða?

Eins og ég sagði í upphafi máls míns er hér um að ræða fyrstu fyrirspurn til hæstv. ráðherra og ég vona að niðurstaðan verði sú að jákvætt svar muni berast frá hæstv. ráðherra þegar hann stígur hér í fyrsta skipti í pontu og svarar fyrirspurn sem viðskiptaráðherra.

[13:34]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessar prýðilegu spurningar og mér er ánægja að svara spurningum þingmannsins.

Í fyrra lagi er spurning um það hvort ég hyggist beita mér fyrir tímabundnum flutningsjöfnunarstyrkjum til annarra landshluta en Vestfjarða. Svarið við því er já. Ég tel að það sem fram kemur í fjárlagafrumvarpinu um að stefnt sé að framlagi til flutningsjöfnunar upp á 150 millj. tímabundið til Vestfjarða sé mjög jákvætt skref og vísir að frekari útfærslu á flutningsjöfnun til landsbyggðarinnar. Höfum við ákveðið, samgönguráðuneytið, viðskiptaráðuneytið og iðnaðarráðuneytið, að setja niður þriggja manna starfshóp með einum frá hverju ráðuneyti til að útfæra frekar flutningsjöfnun til landsbyggðarinnar. Þetta er viðurkenning á þeim vanda sem flutningsjöfnun og flutningskostnaður á landsbyggðinni svo sannarlega er. Þessi tímabundna flutningsjöfnun til Vestfjarða er vísir að frekari flutningsjöfnunarstyrkjum til landsbyggðarinnar og mun hún líta dagsins ljós eftir því sem fram vindur.

Hinu má svo bæta við að auðvitað eru bættar samgöngur besta aðgerðin gegn háum flutningskostnaði. Flýtiframkvæmdir í samgöngumálum víða um landið, m.a. sem mótvægisaðgerðir út af þorskaflabresti eru jákvæðar að því leytinu að aldrei áður hefur eins miklum fjármunum verið ráðstafað til samgöngumála og núna, nýframkvæmda í samgöngumálum. Það er mjög jákvætt. Að sjálfsögðu eru bættar samgöngur besta varanlega lausnin til að taka á háum flutningskostnaði. En þangað til og meðan við byggjum upp það kerfi og til ystu Íslandsbyggða þarf að byggja upp flutningsjöfnunarkerfi að mínu mati og þess vegna er svarið afdráttarlaust já við því að hún verði útfærð frekar til annarra landshluta. Þess vegna höfum við sett niður þennan þriggja ráðuneyta starfshóp til að útfæra hana frekar.

Hvað síðari liðinn varðar, um flutningsjöfnunarsjóð olíuvara, er frá því að segja að í fjárlagafrumvarpi var lagt til að sá sjóður yrði lagður niður þar sem vægi hans hafði minnkað verulega. Um er að ræða 401 millj. kr. sem eru greiddar inn í sjóðinn af olíufélögunum, innbyrðis miðlun. Þetta hefur ekki með framlög úr ríkissjóði að gera en ég hef ákveðið að það mál gangi ekki fram. Það kom til athugunar að leggja sjóðinn niður og að þeirri athugun lokinni hef ég komist að þeirri niðurstöðu að við núverandi aðstæður sé ekki ástæða til að leggja sjóðinn niður. Heildstæð úttekt þarf að fara fram á því hvað það þýðir að leggja sjóðinn niður, hvaða áhrif það hefur. Þó að það hafi óveruleg áhrif á landslagið í heild sinni hefur það jafnvel töluverð áhrif á einhverjar byggðir. Það þarf að fara miklu betur í gegnum það og það hlutverk mun þessi starfshópur þessara þriggja

ráðuneyta einnig fá, að meta áhrifin af afnámi sjóðsins ef af verður — það verður ekki núna — og með hvaða hætti er hægt að mæta því.

En til upplýsingar út af spurningu þingmannsins vil ég bæta því við til glöggvunar að á hvern lítra af seldu bensíni, t.d. á Þórshöfn, af því að þingmaðurinn spurði um það svæði, fá olíufélögin endurgreiddar 3,65 kr., þ.e. 2,84% af útsöluverði, og fyrir hvern lítra af dísilolíu 2,43 kr., þ.e. 1,9% af útsöluverði. Þetta eru þau áhrif sem sjóðurinn hefur. Það er erfitt að segja hvaða áhrif afnám flutningsjöfnunarsjóðs mundi hafa þar sem olíufélögunum er að sjálfsögðu frjálst að verðleggja bensín og olíu þrátt fyrir framangreinda flutningsjöfnun þannig að olíufélögin yrðu að gera grein fyrir því. Þá er að sjálfsögðu ýmislegt annað sem hefur áhrif til hækkunar.

Þetta þarf allt að meta og í því viðkvæma ástandi sem víða er á landsbyggðinni núna er fráleitt að gera nokkuð það sem frekar gæti veikt stöðu veikustu byggðanna. Heldur eigum við umfram allt að kappkosta að efla þær af fremsta megni, t.d. að útfæra frekar flutningsjöfnunarstyrki, hvort sem þeir eru tímabundnir út af samgönguframkvæmdum eða einhverju öðru, en fara í einhverjar aðgerðir sem kynnu að veikja þessa staði. Þess vegna höfum við samgönguráðherra, iðnaðarráðherra og ég sett niður þennan þriggja ráðuneyta hóp til að útfæra frekar flutningsjöfnunarstyrki og meta áhrif af niðurlagningu olíuflutningsjöfnunarsjóðsins og hvernig eigi þá að taka á móti ef af yrði einhvern tíma.

[13:39]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Í mínum huga er ljóst að málflutningur okkar framsóknarmanna hefur náð í gegn til hæstv. viðskiptaráðherra. Það væri mjög ankannalegt í ljósi niðurskurðarins á þorskkvótanum í 130 þús. tonn að það ætti að leggja niður jöfnunarsjóð olíuvara. Vissulega er gott og þarft verkefni að koma með flutningsstyrk upp á 150 millj. til Vestfjarða en að hafa það tímabundið og láta það um leið ekki ná til annarra landshluta var að okkar mati ekki nógu jákvætt.

Í gær talaði ég fyrir frumvarpi um breytingu á lögum um olíugjald og kílómetragjald, um að þeim yrði veittur afsláttur sem stunda flutninga, þá þannig að þeir fengju 50% af olíugjaldinu. Þetta á að ná til allra ótímabundið (Forseti hringir.) þannig að við framsóknarmenn teljum það þá leið sem eigi að fara og bendum (Forseti hringir.) þeirri nefnd sem á að stofna á að kíkja á það frumvarp.

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti biður hv. þingmenn að virða tímamörk.)

[13:41]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það vakti sannarlega undrun mína og annarra að í sömu andránni, ef svo má segja, hefur verið lagt til að leggja niður flutningsjöfnunarsjóð og taka út einn ákveðinn landshluta, sem sagt Vestfirði, og veita þangað tímabundið flutningsstyrki. Það er gleðilegt að ráðherra hefur upplýst hér að fallið verði frá því að leggja niður jöfnunarsjóð olíuvara og meta það í heild en eins og okkur ætti öllum að vera kunnugt er hátt verðlag sem m.a. hlýst af háum flutningskostnaði úti um hinar dreifðu byggðir, (Forseti hringir.) hvort sem það eru Vestfirðir eða Austfirðir, mikið álag á íbúa þessara svæða. Ég hvet (Forseti hringir.) hæstv. ráðherra til að skoða vel (Forseti hringir.) dísilolíugjaldið eins og það er í dag.

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti endurtekur beiðni til hv. þingmanna um að virða tímamörk.)

[13:42]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég velti fyrir mér hvernig best væri hægt að koma fyrir flutningsjöfnun um landið til fjarlægari staða frá höfuðborgarsvæðinu, einmitt í ljósi þess fyrirkomulags sem er í dag um landflutninga þar sem er fákeppni í heildina en kannski fleiri sem keyra eftir hringveginum. Um flutning á vöru eftir hringveginum má ætla að sé meiri samkeppni en á vegum sem liggja út af hringveginum og til fjarlægari landshluta. Ég held að það væri skynsamlegt af hálfu hæstv. viðskiptaráðherra að athuga sérstaklega hvort ekki væri rétt að útfæra flutningsjöfnunina á þann veg að hún félli til vegna flutnings utan hringvegarins, vöru sem ætlað er að fara lengra en um hringveginn og til landshluta sem eru þar fyrir utan.

[13:43]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Ég fagna orðum hæstv. ráðherra Björgvins G. Sigurðssonar. Þau orð sem hann lét falla áðan eru einmitt í þeim anda að koma til móts við landsbyggðina og þann mikla flutningskostnað sem hún þarf að greiða. Það er mjög jákvætt að hann skuli hafa ákveðið að fresta niðurfellingu jöfnunarsjóðs olíuvara og einnig að horft skuli vera til þess að auka niðurgreiðslu á flutningi. Það er náttúrlega óheyrilegt hvað flutningskostnaður út á land er mikill. Ég vænti þess og bind miklar vonir við að flutningskostnaður muni lækka fyrr en síðar, og binda fleiri miklar vonir við það.

[13:45]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég held að fáir ráðherra hafi átt jafnglæsilega innkomu í fyrirspurnatíma og hæstv. ráðherra gerir hér í svari við fyrirspurn minni og er það vel að hæstv. ráðherra skuli sjá að sér og draga til baka þær fyrirætlanir sínar um að leggja af flutningsjöfnun eldsneytis.

Staðreyndin er sú að verð á 95 oktana bensíni á Þórshöfn í dag er um 134 krónur. Fyrir sambærilega þjónustu á suðvesturhorni landsins er hægt að fá sams konar bensín á 127 krónur. Það er 7 kr. mismunur á eldsneytisverði milli Þórshafnar og hér á höfuðborgarsvæðinu. Þegar menn leggja til að leggja niður flutningsjöfnunarsjóð á olíuvörum, sem hefði getað þýtt tvær til þrjár krónur í aukinn kostnað fyrir íbúa á þessum tiltekna stað, hefði getað þýtt það að 95 oktana bensín væri 9–10 kr. dýrara á Þórshöfn en á suðvesturhorni landsins. Það er einfaldlega ekki hægt að horfa upp á slíka þróun.

Ég fagna því að hæstv. ráðherra er tilbúinn að horfa til annarra landshluta en Vestfjarða þegar kemur að flutnings-

jöfnun og því að lækka flutningskostnað. Hins vegar vil ég benda hæstv. ráðherra á að eftir á að útfæra skiptingu þeirra 150 millj. kr. sem ætlaðar eru til Vestfjarða, þ.e. hvernig þeim fjármunum verður ráðstafað. Ég sé enga ástæðu til annars en að verja öðrum eins fjármunum til annarra landsvæða þar sem á eftir að ákveða útfærsluna í þeim efnum.

Ég vil nefna svæði eins og Norðurland vestra, norðausturhornið, suðausturhorn landsins. Öll eru þetta svæði sem glíma við mikla fólksfækkun og vörn í byggðalegu tilliti og takast á við gríðarlega háan flutningskostnað, í mörgum tilvikum hærri flutningskostnað heldur en til Vestfjarða.

Ég vil spyrja hæstv. ráðherra út í það réttlætismál að hann beiti sér fyrir því (Forseti hringir.) að sams konar fjármunum verði varið til þeirra svæða til að koma til móts við háan flutningskostnað, hæstv. forseti.

[13:47]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessa prýðilegu umræðu um eitt af brýnustu málefnum landsbyggðarinnar, þ.e. kostnað við flutning vöru út á land og skert skilyrði sem landsbyggðin býr við að því leyti að vöruverð þar, verð á vörum og þjónustu, er hærra en hér á höfuðborgarsvæðinu og ýtir þar með undir að fólk flytji búferlum frá landsbyggðinni og til höfuðborgarinnar.

Það skiptir verulegu máli að jafna þessi skilyrði, lífsskilyrðin á landsbyggðinni og hér á höfuðborgarsvæðinu. Ég taldi því rétt eftir athugun að leggja það ekki til að flutningsjöfnunarsjóður yrði lagður niður. Ég tel að það sé ekki að fullu kannað hvaða áhrif það hefði, sérstaklega á svæðum eins og Þórshöfn, sem hv. þingmaður nefndi áðan, þar sem eldsneyti er mun dýrara en hér á höfuðborgarsvæðinu.

Við munum taka það til skoðunar nú þegar að útfæra frekari tímabundinn flutningsjöfnuð til annarra svæða. Hvenær svo sem niðurstaða liggur fyrir í því máli þá munum við reyna að hraða þeirri vinnu. Það þarf að jafna stöðu landshluta eins og kostur er. Menntun, heilsugæsla, samgöngur, fjölbreytni í mannlífi og jafn aðgangur að grunnþjónustu eins og hún er best á hinu þéttbýla suðvesturhorni, skipta náttúrlega öllu máli til að bæta lífskjör á landsbyggðinni og byggja undir það að fólk vilji búa þar, að Ísland allt sé í byggð en ekki bara eitt lítið borgríki með dreifðum sumarhúsabyggðum úti á landi.

Hátt vöruverð og ósamræmi skiptir þar miklu máli. Það er því jákvætt þegar búð eins og Bónus, búðir eins og Krónan og Samkaup, segjast vera með sama vöruverð, burt séð frá því hvar búðin er staðsett, hvort hún er á Ísafirði, Akureyri eða Reykjavík. Við eigum að stuðla að því að svo verði um fleiri vöruflokka og sem flesta með flutningsjöfnunarstyrk (Forseti hringir.) þar sem á þarf að halda.

Umræðu lokið.

Erfðabreyttar lífverur.

Fsp. ÞBack, 71. mál. — Þskj. 71.

[13:49]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra um erfðabreyttar lífverur. Ég beindi fyrirspurn til hæstv. landbúnaðarráðherra í upphafi þings um erfðabreytt aðföng í landbúnaði. Ég óskaði eftir skriflegu svari og það svar er komið.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að það svar olli mér miklum vonbrigðum. Ég hef áður spurt fyrrverandi landbúnaðarráðherra um erfðabreytt aðföng í landbúnaði og eins um erfðabreytta ræktun í landbúnaði og hvort í umhverfisráðuneytinu séu uppi einhverjar varnir eða vinna til þess að meta og skoða hversu langt við eigum að ganga í ræktun og ekki síður í notkun erfðabreytts fóðurs í nær öllum landbúnaði sem tíðkast hér í dag í svína- og kjúklingarækt og hjá kúabúum.

Skemmst er frá því að segja að hæstv. ráðherra hefur ekki áhyggjur af því að nær allt innflutt kjarnfóður er erfðabreytt í dag og hæstv. ráðherra virðist leggja að jöfnu eðlilegar kynbætur og erfðabreytingar með genatískum splæsingum.

Ég vil beina þeirri fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra hvort hún hyggist beita sér fyrir því að farið verði að fordæmi Norðmanna í vörnum gegn erfðabreyttum Norsk stjórnvöld hafa sett stranga löggjöf um erfðabreyttar lífverur, hafnað öllum umsóknum um útiræktun erfðabreytta plantna og þar er starfrækt öflug, óháð vísindastofnun um rannsóknir á áhrifum erfðabreyttra lífvera.

Hyggst ráðherra hvetja sveitarfélög til að útnefna sérstök svæði án erfðabreyttra lífvera? Slík yfirlýst svæði eru víða til í Evrópu. Telur ráðherra koma til greina að lýsa Ísland land án erfðabreyttra lífvera?

Eftir því sem ég veit best er eingöngu eitt svæði sem hefur lýst sig laust við erfðabreyttar lífverur og það er Hveragerði. En það sem veldur mér mestum áhyggjum er það andvaraleysi sem virðist vera í landbúnaðarráðuneytinu. Ég tel það óásættanlegt að eingöngu sé beðið eftir nýrri (Forseti hringir.) löggjöf og tilskipunum frá Evrópusambandinu. Við höfum búið við löggjöf um (Forseti hringir.) um erfðabreyttar lífverur og afurðir nú um nokkurt skeið og ekki farið eftir þeim.

[13:53]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mun svara því sem lýtur að verkefnum okkar í umhverfisráðuneytinu í svari við fyrirspurn hv. þm. Þuríðar Backman.

Eins og vitað er byggir íslensk löggjöf um erfðabreyttar lífverur á tilskipunum frá Evrópusambandinu sem okkur er skylt að innleiða samkvæmt samningnum við Evrópska efnahagssvæðið. Í regluverki Evrópusambandsins er varúðarreglan höfð í heiðri og strangari kröfur gerðar um öryggi og eftirlit með erfðabreyttum lífverum en víða annars staðar í heiminum. Evrópuríki búa í stórum dráttum við sambærilega löggjöf um erfðabreyttar lífverur, þar á meðal Ísland

og Noregur vegna EES-samningsins. Það er sjálfsagt að skoða það hvernig Norðmenn hafa útfært sína löggjöf og vafalaust má eitthvað læra af þeim á því sviði.

Hvað varðar spurningu hv. þingmanns um sérstaka óháða vísindastofnun þá tel ég varla efni til þess að setja upp slíka stofnun um rannsóknir á áhrifum erfðatækni hér á landi. Hér starfar ráðgjafarnefnd sérfræðinga um erfðabreyttar lífverur. Hún getur m.a. nýtt sér starf norskra og annarra rannsóknastofnana við mat á málum sem koma inn á hennar borð og varða hugsanleg áhrif erfðabreyttra lífvera á heilsu fólks og umhverfi hér á landi.

Ég hygg að það skipti mestu að búa vel að ráðgjafarnefndinni sem óháðum aðila og styrkja um leið starfsemi Umhverfisstofnunar á þessu sviði. Við í umhverfisráðuneytinu erum að undirbúa ákvörðun um að Ísland fullgildi Cartagena-bókunina um erfðabreyttar lífverur. Hún er gerð á grundvelli samningsins um líffræðilega fjölbreytni og við vinnum einnig að undirbúningi nauðsynlegra breytinga á löggjöf samfara því. Í Cartagena-bókuninni eru settar strangar reglur um upplýsingaskyldu, málsmeðferð og ákvarðanatöku um innflutning, ræktun, dreifingu og notkun erfðabreyttra lífvera, m.a. um útiræktun.

Hvað varðar aðra spurningu, um hvort hvetja eigi sveitarfélög til að lýsa sér svæði án erfðabreyttra lífvera þá er sveitarfélögum í sjálfsvald sett að setja sérstakar reglur varðandi erfðabreyttar lífverur. Það er hins vegar mitt hlutverk sem umhverfisráðherra að hafa umsjón með umgjörð þessara mála hér á landi og tryggja að umgjörðin samræmist hverju sinni skyldum okkar samkvæmt alþjóðlegum samningum og skuldbindingum og að kröfur um öryggi og upplýstar ákvarðanir standist.

Síðasta spurningin er um hvort ráðherra telji koma til greina að lýsa Ísland land án erfðabreyttra lífvera. Ég hef ekki hug á að beita mér fyrir slíku. Ég tel rétt að við eigum að fara varlega í notkun erfðabreyttra lífvera og tel að sú nálgun sé í þeim lögum og reglum sem nú gilda á Íslandi. Löggjöfin er hins vegar orðin 11 ára gömul og hana þarf auðvitað að endurskoða, m.a. vegna hraðra breytinga og framfara í erfðatækni og breyttrar umræðu og ekki síst til þess að fullnægja Cartagena-bókuninni sem ég minntist á áðan.

Í þessum efnum mun ég auðvitað hlýða á álit sérfræðinga, bæði ráðgjafarnefndarinnar og sérfræðinga Umhverfisstofnunar og Náttúrufræðistofnunar Íslands. Þar er það fólk sem besta yfirsýn hefur yfir þessi mál í stjórnkerfi okkar og ég mun að sjálfsögðu taka tillit til þeirra ráðlegginga um framhaldið.

[13:57]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir svörin. Ég heyri að hæstv. ráðherra er vakandi í þessum efnum og ég hvet hana til þess að efla vísindanefndina sem er nú er starfandi, ráðgjafarnefndina sem óháðan aðila, til ráðgjafar fyrir stjórnvöld.

Í dag eru í gildi tilskipanir frá Evrópusambandinu varðandi erfðabreytta ræktun í landbúnaði og víðar sem byggir á varúðarreglunni. Ég tel að við höfum trassað að líta til þeirrar löggjafar og taka hana upp hér á landi. Sú tilskipun, sem við eigum von á, er miklu strangari og á að byggja á varúðarreglunni og fjölbreytni.

Hér á landi er í undirbúningi að rækta utan húss í nokkrum mæli erfðabreytt bygg sem ætlað er til lyfjagerðar. Einnig er í undirbúningi og hugmyndir um að flytja inn erfðabreytta repju til að framleiða lífolíu og nota hratið eða úrganginn til fóðurgerðar.

Hér er margt í gangi fyrir utan það aðflutta fóður sem nú er flutt inn að mestu leyti erfðabreytt. Það er þannig að bændur og neytendur hafa enga möguleika á (Forseti hringir.) að átta sig á hvað af því fóðri eða vörum sem það neytir hefur verið framleitt með erfðabreyttum efnum.

[13:59]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Þuríði Backman varðandi það að miklu máli skiptir að upplýsingar séu á vöru, hvort sem það eru vörur til almennrar neyslu eða fóður fyrir skepnur, að matvæli séu skýrt merkt og fólki sé ljóst hvort í þeim eru erfðabreyttar lífverur. Það byggist á því að fólk hafi upplýst val um það hvað það vill nota og það liggi fyrir. Um það hygg ég að við séum sammála, ég og hv. þm. Þuríður Backman.

Hvað varðar rannsóknir, útiræktun og fleira, þá þarf slíkt auðvitað að fara í gegnum ferli, umsóknarferli og annað slíkt. Mér vitandi er útiræktun á erfðabreyttu byggi stunduð á einum tilraunareit hér á landi, í Gunnarsholti. Þar er búið til prótein til lyfjaframleiðslu á vegum fyrirtækisins ORF Líftækni. Önnur framleiðsla þess fyrirtækis er í gróðurhúsum að því ég best veit. Þetta er auðvitað vaktað og rannsakað og hæg heimatökin í Gunnarsholti, að gera það þar, fyrir Landbúnaðarháskólann og Landgræðsluna, ef út í það er farið.

Ég hygg hins vegar að á það muni reyna þegar við innleiðum Cartagena-bókunina að þetta regluverk þarf að vera í lagi. Það þarf að vera nokkuð strangt og í þessum efnum ber okkur að predika og viðhalda íhaldssemi.

Umræðu lokið.

Fjöldi landvarða og vinnutímabil þeirra.

Fsp. KJak, 101. mál. — Þskj. 101.

[14:01]

Fyrirspyrjandi (Katrín Jakobsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Nú er svo komið að menn sækjast æ meir eftir útivist í náttúrunni og við sjáum fram á aukinn fjölda ferðamanna bæði innlendra og erlendra sem á leið um náttúru Íslands og spáð er fyrir um enn meiri fjölda. Því fylgja auðvitað ákveðin vandamál hvað varðar umgengni, átroðning á viðkvæmum svæðum svo ekki sé minnst á utanvegaakstur sem því miður er sívaxandi vandamál hér á landi. Til þess að hægt sé að bregðast við þessari auknu umgengni, sem er auðvitað jákvæð að því leyti að fólk sækir hér í ósnortna náttúru og útivist, þarf að standa vel að náttúruvernd. Fyrirspurn mín varðar hluta þess sem er fjöldi

landvarða og vinnutímabil þeirra.

Ég vil spyrja hæstv. umhverfisráðherra um fyrirkomulag landvörslu í friðlöndum og á náttúruverndarsvæðum, hversu mörg stöðugildi landvarða eru nú og hvar þeir eru staðsettir og hvernig starfskraftar þeirra eru nýttir utan mesta ferðamannatímans og hvort ráðherra hafi í hyggju að fjölga stöðugildum eða víkka út verksvið landvarða, til dæmis með því að þeir sinni fræðsluhlutverki í skólum á þeim svæðum þar sem þeir starfa. Enn fremur hvort ætlunin sé að fjölga landvörðum utan friðlýstra svæða og skilgreindra þjóðgarða.

Eins og heyra má er þetta kannski nokkuð margliðuð spurning. En ég tel að þetta tengist líka almennri stefnumótun í því hvernig við ætlum að framfylgja náttúruverndaráætlunum þeim sem hér eru samþykktar. Viðfangsefni landvarða eru margvísleg. Þetta er það fólk sem er hér á vettvangi, getum við sagt, úti í náttúrunni, þekkir mjög vel þau umgengnisvandamál sem þar eru til staðar og hefur eftirlit með umgengni um svæði sem er gríðarleg vinna í ljósi þessa aukna átroðnings sem ég hef hér lýst.

Nærtækt dæmi fyrir mig sem Reykvíking er auðvitað Reykjanesið og umgengnin um þann fólkvang sem er oft og tíðum hreint skelfileg. Við sjáum það á sárum í landinu út af utanvegaakstri. Ég var stödd á hverasvæðinu í Krýsuvík á ferð þar í sumar og horfði bara á tómar kókflöskur þar liggjandi eins og eftir 17. júní. Mér finnst greinilegt að þarna þurfum við að taka okkur á. Annað viðfangsefni er svo fræðslan sem ég tel að landverðir geti sinnt bæði innan skólakerfisins og á annan hátt. Þó að fyrirspurnin sé margliðuð tengist hún kannski fyrst og fremst því hvernig þessum fjölda er háttað núna, hvort til standi að fjölga landvörðum og víkka út verksvið þeirra og hvort fyrir liggi einhver stefnumótun í ráðuneytinu um hvernig ráðuneytið sér fyrir sér að landvörslu verði hagað núna með sívaxandi umgengni og ágengni.

[14:04]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Forseti. Ég þakka hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur fyrir þessa viðamiklu fyrirspurn. Ég vil segja áður en ég hef lesturinn að við hæstv. iðnaðarráðherra — en hann tekur við ferðamálum um áramótin ef Alþingi samþykkir það í haust. Þá færast þau verkefni yfir í það ráðuneyti — við höfum bæði fullan hug á því að vinna mjög þétt saman í þessum tveimur ráðuneytum að ferðaþjónustu og ferðamennsku sem er þá í takt við umhverfis- og náttúruvernd. Ég vil bara koma þessu á framfæri.

Störf landvarða eru margháttuð og ráðast að miklu leyti af eðli svæða og staðsetningu þeirra. Öllum landvörðum er afhent erindisbréf og handbók sem er sniðin að því svæði sem þeir starfa á. Helstu störf landvarða eru einkum að fylgjast með framkvæmd náttúruverndarlaga, reglugerða eða auglýsinga um viðkomandi svæði, reglugerða um takmarkanir á umferð í náttúru Íslands og annarra reglugerða og laga sem eiga við hverju sinni. Þeir taka á móti gestum, veita upplýsingar, til dæmis um náttúrufræði, landshætti, gönguleiðir, sögu, gistingu og þjónustu á svæðinu, undirbúa og sjá um gönguferðir og aðra fræðslu um náttúru og sögu svæðanna, halda dagbók, vinna að gagnasöfnun og koma með tillögur til úrbóta um rekstur svæðanna, sjá um viðhald á göngustígum og öðrum mannvirkjum samkvæmt fyrirmælum Umhverfisstofnunar og eru þess viðbúnir ef slys ber að höndum að veita fyrstu hjálp, taka þátt í leitaraðgerðum og kalla til lögreglu og leita aðstoðar hennar ef þörf krefur.

Landverðir sem eingöngu starfa á sumrin koma að jafnaði á svæðin um miðjan maí og starfa fram í ágúst eða til ágústloka.

Umhverfisstofnun hefur undanfarin sumur ráðið landverði til starfa á 13 friðlýstum svæðum í umsjón stofnunarinnar. Flestir landverðir eru skilgreindir sem árstíðabundnir starfsmenn og er hefð fyrir að skilgreina starf þeirra í fjölda vinnuvikna yfir sumarið. Sumarið sem leið, núna 2007, voru 35 landverðir starfandi á friðlýstum svæðum og þjóðgörðum í umsjón Umhverfisstofnunar. Auk þess störfuðu níu fastráðnir starfsmenn á fjórum friðlýstum svæðum.

Í Skaftafellsþjóðgarði voru fjórir starfsmenn, í þjóðgarðinum í Jökulsárgljúfrum tveir, þjóðgarðinum Snæfellsjökli tveir og í Mývatnssveit einn heilsárslandvörður. Þessir starfsmenn sinna líka starfi landvarða þótt mismikið sé. Í tengslum við stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs nú í vetur mun þjóðgarðsvörðum verða fjölgað um fjóra og landvörðum fjölgar sömuleiðis.

Þjóðgarðsverðir verja sem nemur 75% af tíma sínum yfir sumarmánuðina til landvörslustarfa og miklu minna hlutfalli skiljanlega, eða um 20%, aðra mánuði ársins. Heilsárslandverðir eða sérfræðingar í þjóðgörðunum eru í fullu starfi á tímabilinu maí til september en svona um það bil 60% yfir vetrarmánuðina. Starfskraftar heilsárslandvarða utan mesta ferðamannatímans eru nýttir með ýmsu móti til þess að hanna og setja upp skilti, semja fræðsluefni, taka á móti skólabörnum, gera samantekt um ýmis mál sem snerta náttúruvernd og náttúrufar og sjá um viðhald, undirbúa komandi ferðatíma og svo framvegis.

Á friðlýstum svæðum starfar auk þess á hverju sumri fjöldi sjálfboðaliða við gerð og viðhald göngustíga, göngubrúa og annarra mannvirkja tengdum ferðamönnum. Framlag þeirra er ekki talið með í þessari upptalningu. En ég sá það í yfirliti sem ég hef undir höndum að starfsframlag sjálfboðaliða mælist ekki bara í tugum vikna heldur í mörg hundruð vikum á ári í þessu starfi. Umsjón þessa starfs er í höndum sérfræðings hjá Umhverfisstofnun.

Landverðirnir gegna mjög víðu hlutverk í dag eins og upptalningin hér í upphafi gaf til kynna. Það fer auðvitað svolítið eftir því hvar þeir starfa og hvers eðlis svæðið er og hvar þeir eru á landinu. Þeir gegna miklu fræðsluhlutverki og halda fyrirlestra og annað slíkt og hafa einnig tekið þátt í stofnun náttúruskóla, koma að menntun annarra landvarða og undirbúa landvarðanámskeiðin.

Ég þarf líklega að klára svarið í síðari ræðu minni.

Hvað það varðar að fjölga landvörðum utan friðlýstra svæða hygg ég að staðan sé þannig að fyrst þurfi að einbeita sér að því að fjölga þeim á friðlýstum svæðum, í þjóðgörðum og á friðlýstum svæðum áður en við getum farið að hugsa um önnur svæði þó svo að það sé auðvitað þannig að til dæmis sveitarfélögum sé algjörlega í sjálfsvald sett (Forseti hringir.) að efna til slíkrar starfsemi og styrkja hana.

[14:09]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil leggja orð hér í belg um mikilvægi starfa landvarða. Það er alveg ljóst að starf þeirra hefur eflst afar mikið hin seinni ár. Á sínum tíma var starfið svolítið annars eðlis. Þetta var oft ungt fólk í ævintýraleit. En þetta er með allt öðrum hætti í dag. Þetta eru orðnir mjög sterkir fagaðilar sem leggja sig afar mikið fram í sínum störfum og eru geysilega mikilvægir. Það er alveg ljóst að við erum að sjá fram á 10% aukningu ferðamanna á Íslandi á ári hverju og mjög mikill hluti af þessum ferðamönnum fer um landið okkar og sækir hin friðlýstu svæði heim. Það er alveg ljóst að okkur vantar fleiri landverði til starfa til þess að taka vel á móti þessu fólki. Landverðir kenna fólki að lesa náttúruna og þeir passa að allt fari vel fram og eru fólki til aðstoðar. Ég tel brýnt að fjölga landvörðum og ég er sammála hæstv. umhverfisráðherra um að það beri að einbeita sér að þeim stöðum sem nú þegar eru friðlýstir og síðan verði þá hitt að koma seinna, en það sé forgangsröðin.

[14:10]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Fyrirspurn hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur er að mér finnst afar tímabær og mikilvæg. Sá málaflokkur sem þar er lögð áhersla á er efling og útvíkkun á starfi landvarða. Þetta er sérmenntun hér líka og við erum komin með allmarga menntaða landfræðinga. Íslenskir landfræðingar eru orðnir aðilar að alþjóðasamtökum landvarða og hér fyrir nokkrum dögum síðan var alþjóðleg ráðstefna, kynning á störfum landvarða í heiminum. Þeir eru útverðir náttúruverndar og umgengni og kynningar og fræðslustarfs um náttúruna, ósnortna náttúru sem Ísland á svo mikið af.

Ég tel þetta því eitt brýnasta mál okkar hvað varðar náttúru Íslands, hvað varðar ferðamennsku, hvað varðar það að vernda og standa vörð um og kynna og fræða um íslenska náttúru að efla stöðu og fjölga störfum landvarða.

[14:12]

Fyrirspyrjandi (Katrín Jakobsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir svör sem ég þykist vita að hún bæti við jafnvel enn hér á eftir. Ég ítreka að ég tel feikilega mikilvægt fyrir náttúruvernd í landinu að hér verði fjölgað stöðugildum landvarða og fjölgað heilsársstöðugildum þannig að fagfólk geti átt aukin tækifæri á því að gegna hlutverki landvarða að sumri til og vinna þá að fræðslu að vetri til þannig að þetta sé heilt starf því að ég tek undir með hv. þingmanni sem hér talaði áðan, Siv Friðleifsdóttur, að eðli þessa starfs hefur breyst dálítið. Það hvílir á þessu fólki mikil ábyrgð í ljósi þeirrar miklu umgengni um landið sem við teljum að eigi bara eftir að fara vaxandi.

Ég vil líka minna á það að innan skólastarfs eru breyttir tímar. Það er aukin áhersla á útikennslu, náttúrufræðslu og að lesa í náttúruna, eitthvað sem var auðvitað sjálfsagt að gera hér áður fyrr þegar við bjuggum hreinlega bara í allt öðru samfélagi en við búum við núna. Ég tel því að landverðir geti þar haft mjög mikilvægu hlutverki að gegna að efla útikennslu, náttúrufræðslu úti á vettvangi fremur en einungis upp úr bókum. Ég legg áherslu á að samhliða því að fjölga stöðugildum á friðlýstum svæðum verði einnig hugað að þessu verksviði, þ.e. að það sé fagfólk í þessu árið um kring og einnig horft líka á önnur svæði en þau sem friðlýst eru þó að ég skilji það að sjálfsögðu að forgangsröðunin hljóti að vera fyrst í þágu friðlýstra svæða.

[14:13]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Forseti. Það er auðvitað alveg rétt sem hér er bent á að mikilvægi landvarðanna hefur vaxið og fer vaxandi. Það er einmitt þetta tvíþætta eðli starfsins, ef þannig má að orði komast, að vera úti á landi yfir sumartímann og sinna svo fræðslunni í meira mæli á veturna. Ég hygg að það sé alveg hægt að flétta þetta saman.

Ég átti þess kost um daginn að sitja stofnfund Samtaka um náttúru- og útiskóla sem hefur þá skemmtilegu skammstöfum Snú. Þar er kominn saman mjög áhugasamur hópur kennara af öllum skólastigum og eins og við vitum hefur það oft verið þannig að margir hafa tvinnað þessi störf saman jafnvel þó að auðvitað sé það kannski ekki hægt með góðu móti lengur þó að það hafi verið hægt í gamla daga. En fræðsluhlutverkið verður alltaf mikilvægara og mikilvægara svo ekki sé talað um í því samhengi að hér fjölgar sífellt ferðamönnum, erlendum ferðamönnum og líka það að Íslendingar eru mjög duglegir við að ferðast um eigið land. Það er mjög vel. En því miður er það sums staðar þannig að það skortir á góða umgengni og það þarf að vera stöðugt á þeirri vakt, bæði á þessari umgengnisvakt og líka bara á náttúruverndarvaktinni svo ekki sé talað um að hafa augun hjá sér ef um utanvegaakstur eða annað slíkt er að ræða.

Ég vil líka bara upplýsa hér í lokin að af 97 friðlýstum svæðum hér á landi er landvarsla á einungis 13 þannig að það er auðvitað mikið verk að vinna í þessum efnum og það er gott að heyra að hér er stuðningur þeirra sem til máls hafa tekið við þetta mikilvæga starf og við það að efla náttúruverndina í gegnum landvörsluna og friðlýsingarnar.

Umræðu lokið.

[14:16]

Útbýting:

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, 209. mál, stjfrv. (félmrh.), þskj. 227.

Teigsskógur, 140. mál, svar umhvrh., þskj. 222.

Kortlagning vega og slóða á hálendinu.

Fsp. SF, 121. mál. — Þskj. 122.

[14:16]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég spyr hvort bráðlega sé að vænta niðurstöðu verkefnis sem felur í sér kortlagningu vega og slóða á hálendinu. Í dag ríkir hálfgert villtavestursástand á hálendinu varðandi það hvaða vegir eru merktir og hverjir ekki. Vegagerðin er veghaldari fyrir númeraða vegi en

sveitarfélögin eða orkufyrirtækin fyrir svokallaða almenna vegi. Síðan er fjöldinn allur af vegum og slóðum munaðarlaus þar sem enginn er veghaldari og þeir eru því ekki merktir almennilega. Menn vita ekki hvort þeir eru að keyra utan vegar eða ekki ef keyrt er á þessum vegum og slóðum og eyða þarf þeirri réttaróvissu.

Árið 2004 setti sú er hér stendur af stað starfshóp sem hafði það hlutverk að gera tillögu um hvaða vegir og slóðar í óbyggðum skyldu teljast til vega. Markmiðið var að fá fram tillögu sem yrði síðan grundvöllur fyrir samráði við sveitarfélög og önnur hagsmunasamtök til að komast að niðurstöðu um hvað teljist vegur og hvað slóði og hvar ekki skuli keyra. Þessu verkefni átti að ljúka tveimur árum að mig minnir en því er ekki lokið.

Ég hef verið í talsverðum samskiptum bæði við Vélhjólaíþróttaklúbbinn (VÍK), og ég nefni þar Jakob Þór Guðbergsson sem er formaður umhverfisnefndar hans, og Ferðaklúbbinn 4x4, en þar er Jón G. Snæland líklega sá einstaklingur sem þekkir slóða hvað best á hálendinu og er kallaður slóðríkur í þeim hópi, hann veit um alla slóða. Þessir aðilar eru sammála um það, þeir sem eru innan VÍK og 4x4, að klára verði þetta verkefni sem fyrst til að allir séu með það skýrt hvar má aka og hvar ekki. Við viljum öll hafa þetta skýrt af því að við viljum ekki hafa þessi mál í ólestri og alls ekki þessir aðilar.

Landmælingar Íslands og Ferðaklúbburinn 4x4 hafa verið að vinna við það verkefni að skilgreina þessa vegi og slóða og það hefur gengið þokkalega en þó skilst mér samkvæmt mínum upplýsingum að hægt væri að setja miklu meiri kraft í það verkefni, það þurfi bara að auka afköstin. Mér skilst að jafnvel væri hægt að flýta verkefninu um helming og klára það á einu til tveimur árum ef Ferðaklúbburinn 4x4 framkvæmdi mælingarnar sjálfur. Þá yrði að fara eftir viðmiðum Landmælinga, þ.e. að keyra undir 40 km hraða og mæla á tveggja sekúndna fresti til að það yrði nógu marktækt. Ég vil því nýta tækifærið, virðulegi forseti, og spyrja hæstv. umhverfisráðherra: Kemur til greina að auka afköstin í ljósi þess að þetta er svo mikilvægt út af öryggismálum, ferðamannamálum, beitarmálum og ekki minnst út af utanvegaakstri?

[14:19]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir fyrirspurnina. Hún er eins og heyra má nokkuð vel inni í þessum málum, en eins og fram hefur komið hafa Landmælingar Íslands unnið að því í samvinnu við Vegagerð ríkisins í þó nokkur ár að kortleggja vegarslóða í landinu. Þetta er auðvitað gríðarlega stórt verkefni en vinnunni hefur miðað nokkuð vel áfram. Í upphafi þessa árs höfðu um 22 þúsund kílómetrar verið mældir og settir inn á landupplýsingakerfi stofnunarinnar og ég hygg að núna í nóvembermánuði séu kílómetrarnir orðnir 25 þúsund, ég vona að ég fari rétt með það.

Landmælingar Íslands gerðu fyrr á þessu ári samning við Ferðaklúbbinn 4x4 um að GPS-mæla fleiri slóða og fá aðgang að gögnum sem félagar ferðaklúbbsins höfðu aflað í gegnum tíðina. Þar með bættust við 4 þúsund kílómetrar í þennan gagnagrunn. Nú er svo komið að vegarslóðar á hálendinu og Suðvesturlandi hafa nánast allir verið kortlagðir. Aðrir hlutar landsins eru langt komnir og talið er að enn eigi eftir að kortleggja einhver þúsund kílómetra til viðbótar.

Eins og fram hefur komið er kortlagning forsenda þess að hægt verði með markvissum hætti að taka á því alvarlega vandamáli sem utanvegaakstur er. Þeir slóðar sem nú hafa verið kortlagðir verða flokkaðir og skilgreindir og ákvörðun tekin um hverjum á að loka fyrir umferð og hverjir geta verið opnir tímabundið eða eftir atvikum eins og færð um þá leyfir. Þessi vinna þarf að fara fram í samráði við heimamenn með hliðsjón af landnýtingu svæðisins, náttúruvernd og útivist. Miðhálendið er það svæði sem við viljum einbeita okkur að og ljúka fyrst vinnu við. Það þarf að gefa út kort og fræða almenning um hvaða vegir séu opnir og hverjir ekki og merkja þá skilmerkilega. Fulltrúar ráðuneytisins munu funda með hlutaðeigandi sveitarfélögum á næstunni og gert er ráð fyrir að sú yfirferð sem nú er fyrirhuguð nái til markalínu miðhálendisins en aðrir landshlutar fylgi svo í kjölfarið. Með þessu móti og hugsanlega með lagabreytingum er vonast til að hægt verði að draga úr lagalegri óvissu um það hvað teljist utanvegaakstur og loka slóðum sem eru taldir óþarfir þannig að þeir hverfi smám saman. Tilgangurinn er sem sagt að fækka slóðum og styrkja úrræði gegn utanvegaakstri.

Hins vegar er rétt að árétta að allur akstur utan vega er bannaður samkvæmt lögum. Á því leikur ekki vafi. Óvissan er hins vegar um það hvað sé vegur og hvað sé ekki vegur, hvað sé slóði og hvað sé ekki slóði. Akstur manna á slóðum utan almennra vega er á þeirra eigin ábyrgð. Slóðar geta orðið til vegna utanvegaaksturs eins farartækis og þótt ekki sé til heildstætt kort yfir flokkaða vegi enn þá þýðir það ekki að heimilt sé að aka eftir slóðum eða hjólförum utan skilgreindra vega þar til kortlagningunni er lokið. Hugsanleg lokun slóða í framtíðinni með merkingum þýðir heldur ekki að aðrir ómerktir slóðar séu leyfilegir til aksturs. Tilgangur vinnunnar fram undan er að eyða vafa um hvar sé heimilt að aka og hvar vegir í náttúru landsins liggja og að vafaatriðin verði túlkuð náttúrunni í hag.

Utanvegaakstur getur skilið eftir sig langvarandi lýti, ekki síst á viðkvæmum svæðum á hálendinu, og eyða þarf allri óvissu í þeim efnum og að því búnu að taka með viðeigandi hætti á þeim brotum sem utanvegaaksturinn er. Einnig má nefna í þessu sambandi að skoði maður töflur yfir fjölda ökutækja hér á landi, og þá er ég að tala um ökutæki af öllum stærðum og gerðum, allt frá litlum léttum torfæruhjólum og upp í risastóra jeppa, þá hefur ökutækjum á Íslandi fjölgað gífurlega á undanförnum áratug. Það er m.a. við þann vanda að etja að um leið og við getum glaðst yfir því að fleiri hafi aðgang og geti ferðast um landið þýðir það líka að tækin, að vélarnar í þessum tækjum eru svo sterkar og kraftmiklar að menn komast kannski á slóðir sem var mjög vandasamt að komast á fyrir 15, 20, 30 árum. Við eigum líka við þennan vanda að etja, en ég hygg að á næstu tveimur árum held ég að væri raunsætt að segja, ættum við að geta lokið þessari vinnu.

[14:24]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Það er tilfinning mín að þegar farið var í það að kortleggja vegi og slóða hafi menn séð, og það er líka sú tilfinning sem menn eins og Jón G. Snæland hafa, en hann er sá sem hefur kannski haft mesta forustuna um þetta hjá Ferðaklúbbnum 4x4, að þetta er stærra verkefni en þeir ætluðu í fyrstu þegar vinnan hófst við að fara skipulega yfir svæði fyrir svæði, því að það eru svo margir slóðar á hverju svæði.

Það er mjög mikilvægt að spýta í lófana til að klára málið og miðað við tölur kostar þetta ekki mikið. Ég ryndi í tölur fyrir ekki löngu síðan og þá var áætlað að það kostaði um 9 millj. kr. að klára 4 þúsund kílómetra. Mér heyrðist hæstv. ráðherra segja að 1.000 kílómetrar séu ókortlagðir. Ef það er rétt þá er það kostnaður upp á 2–3 milljónir, það er ekki mikill kostnaður. Það er afar brýnt að setja meiri kraft í þetta og klára málið vegna þess að þótt búið sé að kortleggja vegi og slóða þá er björninn ekki unninn af því að þá á eftir að hafa samráð við sveitarfélögin og ræða við þau og aðra hagsmunaaðila, ræða við klúbba eins 4x4, VÍK og fleiri um það hvað á að vera opið, hvað á að vera lokið, hvenær á að vera opið hér og hvenær lokað þar o.s.frv. Það er mjög þungt ferli, við þekkjum það.

Væntanlega þarf síðan að auglýsa vegina og slóðana sem skipulagstillögur, gefa mönnum kost á athugasemdum o.s.frv. og fara með þetta í skipulagsferli eins og í skipulagsmálum hjá sveitarfélögunum. Þetta er heilmikið ferli og þess vegna verður að fara að ljúka við kortlagninguna. Mál hafa verið að falla fyrir dómi af því að lögin eru ekki nógu skýr, þ.e. af því að ekki er nógu skýrt hvað er vegur og hvað er slóði. Ég tek undir að við eigum auðvitað að andmæla því eins og við mögulega getum að fólk keyri utan vega en þá verðum við líka að hafa það skýrt hvað er vegur, hvað er slóði og hvað ekki.

[14:26]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Já, þar liggur efinn eins og niðurstöður héraðsdóma hafa sýnt. Þegar kortlagningu er áfátt og um marga slóða er að ræða þá er eins og hin algilda regla að utanvegaakstur er bannaður með lögum víki til hliðar, svo einkennilegt sem það er. En það er líka rétt hjá hv. þingmanni að þetta er stórt verkefni og flókið og það hefur stækkað á leiðinni, ef þannig má að orði komast. Ekkert af þessu verður gert nema í samvinnu við sveitarfélög og landeigendur og aðra sem hlut eiga að máli en ég vænti þess að þeir sem bera ábyrgð, eiga lönd eða eru stjórnendur sveitarfélaga eða aðrir sem þurfa að taka þátt í að koma þessu máli á koppinn séu allir af vilja gerðir, af því að það eru mjög ríkir hagsmunir fyrir okkur öll að kippa þessu í liðinn og koma í veg fyrir utanvegaakstur. Þá skiptir ekki máli hvað sveitarfélagið heitir, þetta eru almannahagsmunir, hagsmunir okkar allra og náttúrunnar.

Umræðu lokið.

Dreifing fjölpósts.

Fsp. SF, 122. mál. — Þskj. 123.

[14:28]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Á síðasta umhverfisþingi var dreift riti sem lýsir stefnu stjórnvalda í umhverfismálum á næstu árum og þar kemur fram í kaflanum *Sjálfbær þróun og neytendur*, með leyfi forseta:

„Auka ábyrgð þeirra sem dreifa fjölpósti á kostnaði við söfnun og förgun úrgangs vegna fjölpósts en hann hefur aukist um 76% frá árinu 2003.“

Virðulegi forseti. Ég vil spyrja hæstv. umhverfisráðherra út í það hvað hæstv. ráðherra ætlar að gera til að auka ábyrgð þeirra sem dreifa fjölpósti og þyngja þannig byrðarnar fyrir okkur skattgreiðendur. Á síðasta ári bárust 176 kíló af pappír inn á hvert heimili í landinu. Þar af voru 32 kíló auglýsingapóstur og 144 kíló dagblöð. Þetta er auðvitað geysilega mikið magn og er 76% meira en árið 2003, á aðeins þremur árum hefur þetta vaxið svona gífurlega. Ég á frekar von á að dagblöðin séu með stóran hluta í þeim vexti. Það er ótrúlega mikið magn af fjölpósti sem gubbast inn um lúgurnar hjá fólki. Þetta kemur bara inn án þess að beðið sé um þennan póst.

Síðan þurfa neytendur sem fá allan þennan póst án þess að biðja um hann að borga fyrir það í gegnum skatta að koma honum í lóg. Kostnaður við endurvinnslu alls pappírs sem fellur til er í kringum 203 millj. en ef þessi pappír er urðaður er kostnaðurinn 404 millj. Það er því mun ódýrara að endurvinna pappírinn en urða hann og því er líka mikilvægt að sveitarfélög og stjórnvöld geri allt sem þau geta til að auka endurvinnslu, það er ódýrara. Á sama tíma og við sjáum allan þennan fjölpóst velta inn um lúgurnar hjá okkur er Íslandspóstur hættur að bjóða upp á litlu gulu miðana sem maður gat límt á lúgurnar hjá sér og sagt að fjölpóstur væri afþakkaður. Það er hætt að bjóða upp á þessa miða. Ég vil spyrja hæstv. umhverfisráðherra hvort hún þekki til þessa máls. Ég hringdi og vildi fá svona miða af því að minn gamli sem ég var með er dottinn af, en það er hætt að bjóða upp á þessa miða.

Ég velti því upp hvort hæstv. umhverfisráðherra sé með til athugunar hvort hægt sé að setja gjald, úrvinnslugjald á pappír, til að sá sem kemur þessu inn um lúgurnar hjá fólki sem ekki vill fá þennan póst, beri kostnaðinn, urðunarkostnaðinn eða endurvinnslukostnaðinn, þannig að þeir sem eru að ýta öllum þessum pappír að okkur skuli veskú borga fyrir að taka hann til baka.

[14:31]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og fram kom í máli hv. fyrirspyrjanda berst mikið magn af pappír inn á söfnunarstöðvar sveitarfélaga í grenndargáma. Með heimahirðu almenns heimilisúrgangs kemur mikið magn af óumbeðnum pósti, dagblöðum, fríblöðum og auglýsingabæklingum, og það magn hefur aukist um 76% á fjórum árum. Þetta er gríðarlega mikil aukning og þrír fjórðu hlutar þessa eru dagblöð að mér skilst. Þessi þróun hefur aukið sorpmagn án þess að það hafi skilað sér í betri flokkun sorps til endurvinnslu.

Mér þykir það óviðunandi ástand.

Ég hef því ákveðið að láta skoða þetta mál heildstætt og þá um leið að líta til annars prentpappírs. Ég tel mikilvægt að auka ábyrgð þeirra sem framleiða og flytja inn blöð, tímarit og bækur þannig að þeir beri einhvern kostnað vegna meðhöndlunar þessara vara þegar þær eru orðnar að úrgangi. Skipaður verður starfshópur til að skoða stöðuna og skoða möguleika. Þetta snýst um það hvaða leiðir eigi að fara, hvort innleiða eigi svokallaða framleiðendaábyrgð, hvort setja eigi á einhvers konar úrvinnslugjald. En það þarf að taka á þessu heildstætt með tilliti til prentpappírs sem notaður er í dagblöð, tímarit, bæklinga og bækur. Ég ætla að biðja þennan starfshóp að skila tillögum til mín og vonandi gerist það í vetur.

Ég geri ráð fyrir að í þessum hópi eigi sæti, auk fulltrúa frá umhverfisráðuneyti, fulltrúar tilnefndir af félagasamtökum á sviði umhverfismála, frá Félagi íslenskra stórkaupmanna, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Samtökum iðnaðarins, Samtökum verslunar og þjónustu, Umhverfisstofnun og Úrvinnslusjóði. Eins og heyra má koma margir að þessari vinnu og eiga hagsmuna að gæta.

Af hálfu ráðuneytisins hafa viðræður átt sér stað um þessi mál við fulltrúa atvinnulífsins, sveitarfélaga og Úrvinnslusjóðs. Mikill vilji er fyrir því að taka á þessum málum og það hefur verið ánægjulegt að heyra. Vandinn er öllum ljós og mikill vilji er til þess að eiga við hann. Við þurfum að ná saman um aðferðirnar að markmiðinu, þ.e. að draga úr þessum blaðaúrgangi og því gífurlega magni sem kemur inn um lúgurnar heima hjá okkur. Einhvers staðar liggur kostnaðurinn í öllum þessum óumbeðna pósti og því óumbeðna pappírsfargani sem kemur inn um lúguna heima hjá okkur á hverjum degi.

Ég hef spurst fyrir um þá ákvörðun Íslandspósts, sem hv. fyrirspyrjandi gerði að umræðuefni, að hætta að dreifa þessum gulu miðum þar sem fólk gat afþakkað fjölpóst. Mér var tjáð að það hefði verið athugað í fyrirtækinu og jafnvel í viðkomandi ráðuneyti að fyrir því væri ekki nægileg lagastoð. Ég þekki það mál ekki en verð að viðurkenna að mín fyrstu viðbrögð voru þau að það væri ankannalegt ef í löggjöf þyrfti að vera stoð fyrir því að maður gæti afþakkað póst. En vonandi komumst við til botns í því.

Þetta er brýnt mál og varðar líka sveitarfélögin og sorphirðuna af því að því miður skilar ekki nógu stór hluti þessa blaðaúrgangs sér í endurvinnsluna heldur fer beint í hina venjulegu heimilistunnu. Það þarf að koma því þannig fyrir að ekki verði einungis reynt að minnka magnið sem inn um lúguna fer heldur verði fundin leið til að heimilin geti endurunnið það sem þó berst.

[14:35]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég átta mig ekki heldur á þessu með Íslandspóst, af hverju hann hætti með þessa miða. En það er auðvitað hugsanlegt að það sé vegna einhverra samkeppnissjónarmiða, af því að Íslandspóstur er að hugsa um sig. Svo eru aðrir einkaaðilar að dreifa öðrum pósti og þeir fara ekkert eftir einhverjum miða frá Íslandspósti o.s.frv., og auðvitað fær Íslandspóstur greitt fyrir að dreifa fjölpóstinum. Það getur verið að einhvers konar samkeppnissjónarmið séu í þessu. En alla vega fannst mér mjög vont að geta ekki fengið þennan miða til þess að reyna að hafna einhverju af þessum fjölpósti.

Ég fagna því að hæstv. ráðherra ætlar að skipa starfshóp sem á að skoða framleiðendaábyrgð eða úrvinnslugjald. Ég held að óhjákvæmilegt sé að við förum einhverja slíka leið. Úrvinnslugjald er sett á mjög margar vörur, sem verða að rusli síðar, og er það mjög glæsilegt kerfi. Ég ætla að leyfa mér að monta mig svolítið af því hér því að ég átti þátt í að skapa það kerfi. Það er frábært kerfi, hagrænn hvati til þess að minnka það magn sem sett er í umferð af viðkomandi vöru og í þessu tilviki af fjölpósti. Það er hagrænn hvati sem minnkar fjölpóstinn. Þá væri alla vega búið að greiða af þeim fjölpósti sem þrátt fyrir það yrði sendur út og af þeim sem ýta honum af stað. Það væri búið að greiða fyrir förgun hans eða endurvinnslu af réttum aðilum.

Það yrðum þá ekki við skattgreiðendurnir sem þyrftum að bera þann kostnað, borga talsverðar upphæðir í gegnum skattana okkar sem fara í að farga pósti sem við alls ekki báðum um og erum jafnvel mjög andsnúin. Ég fagna því að hæstv. ráðherra ætlar að láta skoða þetta og vona að það verði gert fyrr en seinna. Ég býst við því að nú fyrir jólin muni þjóðin verða ansi þreytt á öllum þessum fjölpósti. Það er alveg ótrúlegt magn sem kemur inn og hefur vaxið um 76% á fjórum árum. Þetta er alveg ótrúlegt. Ég sé ekki að magnið sé að minnka um þessar mundir heldur að aukast.

[14:38]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Forseti. Við hv. þm. Siv Friðleifsdóttir erum, að mér heyrist, sammála um þetta mál. Við munum auðvitað vinda okkur í það í umhverfisráðuneytinu að koma þessum starfshópi á laggirnar og af stað. Ég held reyndar að það þurfi kannski ekkert mjög langan tíma til að fara í gegnum þessi mál og finna viðunandi niðurstöðu.

Niðurstaða þarf að finnast og það er ljóst að þetta mikla magn pappírsúrgangs og pappírs af öllu tagi þvælist fyrir okkur, ekki bara í venjulegu heimilishaldi — og það eru ekki bara auglýsingapésarnir og fríblöðin sem safnast upp heldur eru það líka í kosningabaráttu bæklingar frá stjórnmálaflokkum, frambjóðendum og öðrum slíkum. Við eigum okkar hlut að máli í því að dreifa pappír til almennings.

Mestu skiptir að umhverfiskostnaðurinn af vörunni komi fram og sé borinn af einhverjum og það sé sá sem ber ábyrgð á því að koma vörunni af stað eða reyna að selja hana eða koma henni til skila. Það skiptir mestu máli í öllu því er varðar sorphirðu og endurvinnslu almennt að kostnaðurinn lendi á réttum stað.

Eftir að hafa skoðað þessi mál á undanförnum vikum og mánuðum finnst mér svo margt snúa á haus í þessum efnum hér á landi. Það virðist kosta meira að endurvinna og flokka. Sá sem flokkar sorp borgar fyrir sérstakar tunnur eða sérstaka þjónustu, jafnvel fyrirtækis úti í bæ, en sá sem hendir öllu sínu í svörtu tunnuna og borgar venjulegt sorphirðugjald til sveitarfélagsins borgar ekki raunkostnaðinn af sorphirðu sinni. Þetta gengur ekki upp í mínum huga, þetta þarf að laga.

Umræðu lokið.

Nettæling.

Fsp. ÁÓÁ, 171. mál. — Þskj. 184.

[14:40]

Fyrirspyrjandi (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Fyrir stuttu sýknaði héraðsdómur þrjá menn af ákæru um tilraun til kynferðisafbrots eftir að þeir höfðu nálgast einstakling, sem þeir töldu vera 13 ára stúlku, á netinu í kynferðislegum tilgangi. Dómurinn taldi að netsamskipti sakborninganna við þáttagerðarmennina sem höfðu lagt þetta mál upp gætu ekki talist vera sönnun um ásetning þeirra til að fremja kynferðisafbrot þótt þeir hefðu mætt á fund stúlkunnar.

Hér er til umræðu hvort tilraunaákvæði hegningarlaga dugi til að ná yfir svokallaða nettælingu gagnvart börnum í kynferðislegum tilgangi. Samkvæmt héraðsdómnum virðist svo ekki vera. Í þessu máli var um að ræða brot sem var ekki fullframið en spurningin var hvort um væri að ræða tilraun til refsiverðs verknaðar en tilraun til refsiverðs athæfis er einnig refsiverð í sjálfu sér.

Fræðimenn hafa talið að íslensk og dönsk lög gangi lengra en löggjöf annarra ríkja í því að heimila refsiábyrgð fyrir undirbúningsathafnir þótt fjarlægar séu. Fræðimenn hafa einnig sagt að undirbúningsathöfn sem refsiverð tilraun geti t.d. verið tæling fórnarlambs á brotavettvang. Ef dómstólar landsins telja að ekki sé hægt að sakfella fyrir nettælingu gagnvart börnum í kynferðislegum tilgangi á grundvelli tilraunarákvæðis hegningarlaga þurfum við að endurskoða lögin.

Aðrar þjóðir hafa sett í lög sérstakt refsiákvæði um nettælingu og má þar nefna Bretland, Noreg og Svíþjóð. Þá hafa þessi mál einnig verið rædd á danska þinginu.

Þann 5. júlí síðastliðinn skrifar hæstv. dómsmálaráðherra í *Morgunblaðið*, með leyfi forseta:

„Telji dómstólar unnt að refsa fyrir nettælingu á grundvelli þessa ákvæðis almennra hegningarlaga má segja að í íslenskum lögum sé að finna refsivernd gegn þessu ógnvekjandi athæfi gegn börnum. Komi í ljós að dómstólar telji lagaheimildir til refsingar ekki fyrir hendi er nauðsynlegt að bregðast við með nýju lagaákvæði og má þá líta bæði til Bretlands og Noregs.“

Hér má því segja að dómstóll í Kompássmálinu hafi komist að þeirri niðurstöðu að lagaheimildir til refsingar séu ekki fyrir hendi og því þurfum við að huga að lagabreytingum. Ég geri mér grein fyrir að búið er að áfrýja málinu. En burt séð frá hugsanlegri niðurstöðu Hæstaréttar liggur engu að síður fyrir niðurstaða dómstóls í málinu sem staðfestir að hægt sé að túlka núgildandi lög á þann veg sem héraðsdómstóllinn gerir sem síðan hugsanlega býður hættunni heim á fleiri sýknudómum fyrir svipaða verknaði.

Því vil ég spyrja hæstv. dómsmálaráðherra hvort hann muni beita sér fyrir skýrari refsiheimildum um nettælingu gagnvart börnum í kynferðislegum tilgangi.

[14:43]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Svarið við þessari spurningu kom í raun fram í grein sem ég skrifaði í *Morgunblaðið* 5. júlí sl. þegar ég notaði í fyrsta sinn orðið nettæling um það hugtak sem heitir grooming á ensku og er að finna í breskri löggjöf og einnig í lögum sem Norðmenn hafa sett. Þetta mál var rætt á fundi dómsmálaráðherra Norðurlandanna á liðnu sumri og við stefnum að því að hittast aftur í byrjun desember í Ósló til þess að ræða þessi mál frekar og kynna okkur hvernig Norðmenn taka á málum af þessum toga.

Ef í ljós kemur í Hæstarétti að menn telja að tilraunaákvæði almennra hegningarlaga nái ekki til brota af þessu tagi stendur að sjálfsögðu það sem ég sagði: Þá þurfum við að fara yfir það hér hvort við þurfum að breyta okkar lögum til þess að ná til brota af þessum toga. En ég held að rétt sé að bíða eftir niðurstöðu Hæstaréttar í málum sem hefur verið áfrýjað þangað. Aðstæður geta að vísu verið á þann veg að erfitt sé að nota þau sem fordæmi en ég ætla ekki að fullyrða neitt um það fyrr en niðurstaða liggur fyrir. En eitt er víst að ákæruvaldið og ríkissaksóknari taldi að grundvöllur væri fyrir ákæru á grundvelli 20. gr. almennra hegningarlaga þegar hann fór af stað með þessi mál sem eru þess eðlis að þarna er um það að ræða að nota netið til þess að tæla börn.

Nettæling er skilgreind á þann veg að fullorðinn einstaklingur leitar eftir persónulegum upplýsingum um barn á netinu eða fylgist með samskiptum barna á spjallrásum í leit að fórnarlambi með kynferðisleg tengsl í huga. Síðan setur hann sig í samband við barnið, oft undir því yfirskini að hann sé einnig barn, og ávinnur sér traust þess, t.d. með því að sýna því umhyggju. Smám saman stofnar hinn fullorðni til náins tilfinninga- og trúnaðarsambands við barnið. Hann reynir að ná sambandi með kröfum og óskum og hreyfir við kynferðislegum efnum til að athuga þolmörk barnsins. Sýni barnið mótþróa slítur hinn fullorðni sambandinu við barnið eða reynir nýja leið til að afla sér trausts. Þegar hinn fullorðni telur sig öruggan í sambandi sínu við barnið upplýsir hann smám saman um eigin hag og stingur síðan upp á fundi þar sem kynferðisbrotið á sér stað. Dæmigert er að barnið vilji ekki horfast í augu við að hinn fullorðni hafi þessi áform eða það þori ekki að segja öðrum frá af ótta við viðbrögð hans.

Þetta er skilgreining á broti af þessu tagi og eins og ég segi hefur ríkissaksóknari talið að unnt væri að bregðast við brotum undir þessari lýsingu á grundvelli laga eins og þau eru hér. Ef í ljós kemur að svo er ekki er nauðsynlegt fyrir okkur, eins og Breta og Norðmenn og fleiri þjóðir, sem eru að velta því fyrir sér, að taka upp í okkar lög ákvæði sem gera slíkt athæfi refsivert.

[14:46]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst að í löggjöf okkar er hægt að dæma fyrir tilraunir til brots. Það var m.a. að hluta til dæmt á þeim grundvelli fyrir skömmu síðan er karlmaður var dæmdur fyrir að tæla unga stúlku til kynlífsathafna. Í Noregi er löggjöfin mjög skýr. Eins og hér hefur komið fram er þar hægt að dæma fyrir að koma á fundi við barn.

Ég fagna því sem hæstv. dómsmálaráðherra segir hér. Ég skil hæstv. ráðherra þannig að hann opni á að ef dómur fellur þannig í því máli sem komið hefur verið inn á hér, á þann hátt að þessir menn sleppi, þá þurfi að fara yfir lög-

gjöfina. Ég vil túlka hæstv. ráðherra sem svo að hann sé að opna málið.

Ég vil gjarnan spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji, miðað við löggjöfina í Noregi, að ef sama mál hefði átt sér stað í Noregi þá hefði dómur fallið öðruvísi þar.

[14:48]

Fyrirspyrjandi (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir svörin. Mér finnst jákvætt að hann sé tilbúinn að bregðast við. Hann segist vilja bíða eftir niðurstöðu Hæstaréttar en eins og ég benti á, burt séð frá niðurstöðu Hæstaréttar, þá liggur fyrir niðurstaða héraðsdóms sem sýnir að hugsanlega er einhver vafi á því hvenær tilraun með svokallaðri nettælingu telst refsiverð og hvenær ekki.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra beinnar spurningar í framhaldinu, þ.e. hvort hann sé ekki tilbúinn að fara engu að síður, burt séð frá niðurstöðu Hæstaréttar, þá leið sem aðrar þjóðir hafa gert, að gera ráð fyrir að nettæling barna í kynferðislegum tilgangi sé refsiverð í sjálfu sér. Þá þurfum við ekki að vera háð mati dómstólanna á tilraunaákvæði, sem getur að sjálfsögðu verið alltaf matskennt.

Mig langar einnig að benda á að við höfum tekið mörg jákvæð skref í þessum málaflokki undanfarin ár og ég vil sérstaklega draga fram að nú eru alvarleg kynferðisafbrot gegn börnum ófyrnanleg. Ég held að Ísland sé nánast eina landið í heiminum sem hefur það þannig. Við höfum sömuleiðis hækkað lágmarksrefsingu fyrir kynferðisafbrot gegn börnum. Það er búið að hækka kynferðislegan lögaldur þannig að það er ýmislegt jákvætt hefur gerst í þessum málaflokki. En við sjáum að hætturnar leynast víða og fjölmargir barnaníðingar reyna að nálgast börnin á netinu í kynferðislegum tilgangi. Ég tel að sé einhver vafi hvort núverandi lagaákvæði nái utan um slíkt athæfi beri okkur að bregðast við því.

Mér finnst fullkomlega réttlætanlegt og rökrétt að nettæling gagnvart börnum í kynferðislegum tilgangi verði gerð refsiverð í sjálfu sér. Ef við gerum það ekki, gerum það alveg skýrt, þá erum við í raun að bregðast börnum þessa lands.

[14:50]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég get ekki sagt til um hvort þau mál sem nú eru fyrir dómstólum hefðu fallið undir þetta ákvæði í Noregi. Ég átta mig ekki á því. Það er mjög erfitt að líta á einstök mál og segja sem svo að lýsingar eins og þær eru lagðar fyrir dómara dugi, jafnvel þótt við hefðum þetta ákvæði um nettælingu í okkar lögum eins og í Noregi, um hvort málið sem nú er fyrir dómstólunum yrði dæmt á grundvelli þess ákvæðis. Ég get ekkert sagt um það. Um það getur enginn sagt.

Hins vegar hafa Norðmenn ekki tilraunaákvæði í sínum lögum með sama hætti og við. Danir sem hafa sambærilegt ákvæði og við hafa ekki talið nauðsynlegt að setja lög um nettælingu sérstaklega hjá sér. Það verður náttúrlega að skoða hvert mál fyrir dómstólunum fyrir sig. Dómarar geta lagt allt annað mat á það en við miðað við þær forsendur sem lagðar eru fyrir þá þegar þeir fjalla um einstök mál.

En það stendur sem ég sagði. Ef við komumst að þeirri niðurstöðu, eftir þann málarekstur sem nú er, að það sé augljóst að tilraunaákvæði okkar dugi ekki í tilvikum sem þessum þá sé það nokkuð sem við munum skoða. Það er mikið samstarf á milli Norðurlandanna. Það verða fundir í byrjun desember sem ég mun sækja um þetta mál. Ríkislögreglustjórar hafa fjallað um málið, ríkissaksóknarar hafa fjallað um málið þannig að lögfræðingar skoða þetta mjög gaumgæfilega.

Umræðu lokið.

Tálbeitur í baráttu gegn barnaníðingum.

Fsp. ÁÓÁ, 172. mál. — Þskj. 185.

[14:52]

Fyrirspyrjandi (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Í fyrrnefndu Kompásmáli sýknaði héraðsdómur þrjá menn, m.a. á þeim grundvelli að ekki væri heimilt að nota tálbeitu til að kalla fram refsiverða háttsemi eins og var gert í því máli enda samræmdist það ekki þeim reglum sem gilda um notkun lögreglu á tálbeitum við rannsókn mála. Jafnframt var talið að vafi léki á því hvort heimilt hafi verið að byggja rannsóknina á gögnum Kompáss.

Niðurstaða dómstólsins um þessa tilteknu notkun fjölmiðla á tálbeitum er kannski rökrétt í ljósi núverandi laga. Málið vekur þó spurningar um hvort við ættum ekki að huga að lagabreytingum um tálbeitur og heimild lögreglu til að beita slíku.

Það er oft talað um tvenns konar tálbeitur, virkar tálbeitur og óvirkar tálbeitur. Óvirk tálbeita kemur fram sem einhvers konar agn í gildru sem sett er á svið, t.d. til að hafa hendur í hári árásarmanns. Er almennt talið heimilt að nota óvirka tálbeitu án þess að tiltekinn maður sé grunaður. Virk tálbeita kemur hins vegar ekki fram sem fórnarlamb heldur sem þátttakandi í broti manns sem aðgerð beinist að. Ef tálbeitan kallar fram brot sem ætla má að hefði ekki verið framið nema fyrir tilstilli hennar er hugsanlega komið út fyrir mörk lögmætra aðgerða í ljósi mannréttindasáttmála Evrópu.

Umræðan um tálbeitur hefur aðallega verið bundin við fíkniefnamál. Hins vegar tel ég að lögregla ætti að hafa sérstök úrræði í baráttunni gegn barnaníðingum. Í löggjöf okkar er víða tekið sérstakt tillit til barna með sérákvæðum. Ég er einnig sannfærður um að heimildir lögreglu til að nota tálbeitur gegn barnaníðingum mundu fæla hugsanlega gerendur frá þessu athæfi. Með því einu væri mikið unnið.

Danir hafa sett lagareglur um notkun á tálbeitum við rannsóknir sakamála. Þar er einungis heimilt að nota lögreglumenn sem tálbeitu og skilyrðið er að brotið varði a.m.k. 6 ára fangelsi. Mér finnst því rökrétt að íslenska lögreglan fái svipaðar lagaheimildir í baráttu sinni gegn barnaníðingum. Þetta er breyttur heimur og við verðum að horfast í augu við raunveruleikann. Kjarni málsins er sá að með því að heimila lögreglu notkun á tálbeitum í þessum tiltekna málaflokki mundum við auka réttarvernd barna til muna.

Þess vegna spyr ég hæstv. dómsmálaráðherra hvort hann

sé tilbúinn að beita sér fyrir heimild handa lögreglu til að beita tálbeitum í baráttu sinni gegn barnaníðingum.

[14:54]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Áður en ég vík sérstaklega að beitingu tálbeitna við rannsókn kynferðisbrota gegn börnum vil ég minna á að hér á landi eru í gildi fyrirmæli um notkun tálbeitu, útgefin af ríkissaksóknara árið 1999. Heimilt er að nota tálbeitu við rannsókn sakamáls þegar sterkur grunur er um að verið sé að fremja eða reynt verði að fremja alvarleg brot. Brot það sem rannsóknin beinist að verður að vera brot sem varðað getur 8 ára fangelsi. Ekki má nota tálbeitu til að kalla fram refsiverða háttsemi sem ella hefði ekki verið framin.

Eins og fram kom í fyrra svari mínu gaf ríkissaksóknari síðasta sumar út ákærur í þremur málum þar sem ákært var fyrir þá háttsemi sem við höfum kallað nettælingu. Eitt álitaefnanna í þeim málum var notkun tálbeitna. Þar voru ekki lögreglumenn tálbeitur heldur þáttagerðarmenn sjónvarpsstöðvar. Taldi héraðsdómur að sönnunargildi þeirra gagna sem aflað var í tengslum við gerð sjónvarpsþáttar með aðstoð tálbeitu væri mjög takmarkað. Einkum var vísað til þess að lögregla hefði ekki haft heimild til að beita þeim aðferðum sem þáttagerðarmenn gerðu en nú er beðið niðurstöðu Hæstaréttar í þessu máli.

Vert er að minna á að íslenskar reglur um notkun tálbeitu gera ráð fyrir því að lögreglumenn séu í hlutverki tálbeitna. Svo er einnig í dönskum rétti þar sem notkun tálbeitu er heimiluð í tilteknum tilvikum, þ.e. þegar rökstuddur grunur leikur á að verið sé að fremja alvarlegt brot eða tilraun sé gerð til þeirra og notkun tálbeitu hefur afgerandi þýðingu fyrir rannsókn málsins. Eru þessi skilyrði áþekk þeim sem mælt er fyrir um í íslensku reglunum.

Hvað varðar hinar íslensku reglur er í frumvarpi til laga um meðferð sakamála, sem væntanlega kemur hér til meðferðar á þinginu innan skamms, ekki gert ráð fyrir breytingu á reglum um notkun tálbeitna en þar er gert ráð fyrir því, eins og nú er, að ríkissaksóknari setji reglur um þær aðferðir lögreglu við rannsókn sakamála sem ekki er kveðið á um í lögunum. En þær reglur eru þegar í gildi eins og ég nefndi áður.

Frumvarpið um meðferð sakamála er samið af réttarfarsnefnd og er lagt fram af mér og henni eftir ítarlegar umræður okkar á milli. Ég tel mikilvægt að þingið fái frumvarpið sem fyrst til meðferðar og þar verði m.a. unnt að fjalla um þetta mál og Alþingi taki afstöðu til þess hvort það sjái nauðsyn á að breyta þessum reglum eða hafa það þannig áfram að ríkissaksóknari hafi þessar heimildir eins og hann hefur í fleiri tilvikum að því er varðar starfsemi lögreglunnar. Að sjálfsögðu getur þingið við meðferð málsins gefið ábendingar um að breyta einhverju um inntak reglnanna.

Sjálfur er ég þeirrar skoðunar að það fyrirkomulag sem við höfum, að ríkissaksóknari gefi út slíkar reglur og heimildir, sé mjög gott og engin nauðsyn kalli á að breyta því. Alþingi hefur þó að sjálfsögðu síðasta orðið um efni frumvarpsins sem ég vona að komi fljótlega til umræðu í þingsalnum.

[14:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mér finnst svör hæstv. ráðherra vera ákaflega athyglisverð. Ég get að mörgu leyti tekið undir það sem í þeim kom fram. Það er eðlilegt að lögreglan hafi heimildir til að beita fyrir sig tálbeitu til þess að komast nær því að upplýsa mál eða brot sem hafa verið framin eða kunna að verða framin.

Mér leikur forvitni á að vita hvort aðilar úti í bæ, ótengdir lögreglunni og í þessu tilviki þáttagerðarmenn, megi taka að sér rannsóknar- og löggæsluhlutverk óumbeðnir. Er það heimilt samkvæmt gildandi lögum og er það ekki refsivert ef í ljós kemur að þeir sem þannig standa að málum séu að reyna að fá menn dæmda seka sem síðar reynast dæmdir saklausir?

[14:59]

Fyrirspyrjandi (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Eins og fram kom í máli mínu tel ég að það sé nauðsyn á að við göngum aðeins lengra en hæstv. ráðherra er tilbúinn að tala fyrir á þessu stigi. Ég held að lögreglan þurfi þessi úrræði í lög og það má ekki vera neinn vafi á notkun slíkra úrræða því að þetta eru svolítið sérstök úrræði.

Auðvitað vakna fjölmargar spurningar við notkun á tálbeitum, sérstaklega þegar fjölmiðlar eru farnir að beita tálbeitum. Það gegnir öðru máli um að fara að færa þær heimildir til lögreglu samkvæmt lögum. Við sjáum að aðrar þjóðir hafa farið þá leið að setja þetta í lög, m.a. Danir og Frakkar að einhverju leyti.

Mig langar að ganga eftir frekari svörum frá ráðherranum. Hann segir að núgildandi kerfi varðandi regluverk ríkissaksóknaraembættis sé fullnægjandi eins og er. Væri þá ekki heppilegt að hafa slík ákvæði í lögum?

Telji hæstv. ráðherra að þessi heimild sé fullnægjandi í þessu regluverki ríkissaksóknara, er honum þá kunnugt um að íslensk lögregla hafi beitt tálbeitum í þessum málaflokki, í baráttu gegn barnaníðingum? Ef ekki, hver telur ráðherrann að ástæðan sé? Getur verið að grunnurinn sé kannski ekki nógu skýr, getur verið að lögreglan telji sig ekki hafa nægilega fastan grunn til að fara í slíkar aðgerðir, þ.e. að beita tálbeitum á netinu eða annars staðar til að lokka fram kynferðisbrotamenn?

Ég tel sömuleiðis, vegna þess að ráðherrann talar um að innan tíðar munum við ræða um frumvarp um meðferð sakamála, að það hefði verið heppilegra ef þessi atriði væru í því veigamikla frumvarpi þótt það væri ekki nema til að umsagnaraðilar sem fá frumvarpið til umfjöllunar geti tekið afstöðu til slíkra álitaefna. Ef nefndin ætlar að breyta frumvarpinu fáum við ekki slíka umræðu meðal allra umsagnaraðila líkt og er gagnvart öðrum hlutum frumvarpsins.

Ég vona að við náum að hreyfa við þessum málum. Formaður allsherjarnefndar hefur sagt (Forseti hringir.) í fjölmiðlum að það kunni að vera réttlætanlegt að lögreglan noti sérstakar tálbeitur til að ná til meintra barnaníðinga. (Forseti hringir.) Ég er varaformaður nefndarinnar og vona að við náum að hreyfa eitthvað við málinu.

[15:01]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég get ekki svarað því hvaða afleiðingar það kann að hafa ef einkaaðilar beita þessum aðferðum og síðan verða af því dómsmál. Ég get ekki svarað því. Í þeim málum sem við erum að tala hér um er rétt að Hæstiréttur eigi síðasta orðið áður en menn fara að leggja út af því. Vafalaust getur skapast skaðabótaskylda vegna þess eða eitthvað slíkt. Ég ætla ekki að taka afstöðu til þess. Ég tel að það fyrirkomulag sem við höfum á þessum málum sé fullkomlega lögmætt, það sé enginn vafi um lagagrundvöll og þurfi ekki að setja nein sérstök ákvæði í lög til að tryggja rétt ríkissaksóknara til að setja þessar reglur.

Ég tel líka sjálfsagt að þegar allsherjarnefnd fjallar um frumvarp um meðferð sakamála kalli hún menn fyrir sig. Þá getur hún spurst fyrir um þetta, spurt bæði lögreglumenn og ríkissaksóknara. Raunar er eðlilegt að það sé rætt á nefndarfundum hvort lögregla hafi beitt þessu. Ég hef ekki vitneskju um það. Ég legg eindregið til að menn hrófli ekki við þessum tillögum frá réttarfarsnefnd og ráðuneytinu en taki þetta að sjálfsögðu til meðferðar í allsherjarnefndinni og ræði það. Þótt ekki standi ákvæði í frumvarpinu um þetta er þetta í framkvæmd og menn geta síðan farið yfir hana á fundum nefndarinnar og fengið allar þær upplýsingar sem þeir óska um þessi mál.

Umræðu lokið.

Húsnæðismál lögreglustjórans á Suðurnesjum.

Fsp. BjörkG, 180. mál. — Þskj. 193.

[15:03]

Fyrirspyrjandi (Björk Guðjónsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. dómsmálaráðherra um áætlanir varðandi framtíðarlausn á húsnæðisvanda lögreglustjóraembættisins á Suðurnesjum. Embætti lögreglustjórans á Suðurnesjum er næststærsta embætti landsins. Í öllum sveitarfélögunum fimm sem embættið þjónustar er fólksfjölgun mikil og með því mesta á landinu.

Íbúatala á Suðurnesjum er nú komin yfir 20 þús. Þar að auki er alþjóðaflugvöllurinn í embætti lögreglustjórans sem gerir embættið þess vegna frábrugðið öðrum embættum á landinu.

Á síðasta ári voru farþegar sem um flugstöðina fóru rúmlega 2 milljónir og áætlanir gera ráð fyrir enn frekari aukningu farþega um flugstöðina á þessu ári. Verkefnum fjölgar, auk þess hafa reglur verið hertar hvað varðar landamæraeftirlit á flugvöllum og auknar öryggiskröfur gerðar. Meðal þess húsnæðis sem embættið hefur nú yfir að ráða er lögreglustöðin í Reykjanesbæ og lögreglustöðin í Grænási sem var áður húsnæði sýslumannsembættisins á Keflavíkurflugvelli. Byggingarnar báðar eru komnar til ára sinna og henta ekki vel þeirri starfsemi sem embættið sinnir í dag, auk þess sem húsnæðið er of lítið. Mikið óhagræði fylgir því að vera með aðstöðu lögreglu á fleiri en einum stað. Nú er almenna lögreglan eingöngu í lögreglustöðinni í Reykjanesbæ, auk þess sem lögreglan hefur starfsstöð í suðurbyggingu flugstöðvarinnar í Grænási og Grindavík.

Gripið hefur verið til þess ráðs að leigja skrifstofugáma fyrir starfsemina og er þeim komið fyrir við húsnæði í Grænási. Þetta eru rúmlega 50 skrifstofugámar á tveimur hæðum. Þeim er að vísu haganlega fyrir komið, þokkalegir að innan og að mörgu leyti ágætisbráðabirgðalausn en vissulega ekki sú lausn sem unandi er við til frambúðar og leysir aðeins þann vanda sem lýtur að því að auka við skrifstofurými. Til að ná fram þeirri hagræðingu sem stefnt var að með breytingum þeim sem gerðar voru um síðustu áramót með sameiningu lögregluembætta er nauðsynlegt að allar deildir lögreglunnar hafi aðstöðu á sama stað og að embættið fái húsnæði sem uppfylli allar þær nútímakröfur sem gerðar eru til starfsemi lögreglunnar í dag. Einnig þarf að huga vel að staðsetningu nýrra lögreglustöðva. Aðkoma þarf að vera góð að helstu samgönguleiðum um Suðurnes.

Eins og hér hefur verið lýst býr lögreglustjóraembættið á Suðurnesjum ekki við góðan kost hvað varðar húsnæðismál en það kemur þó ekki í veg fyrir að lögreglan skili sínu verki vel. Þar sem ekki er vitað með vissu hver áformin eru varðandi húsnæðismál lögreglunnar er spurningin lögð fram, virðulegi forseti.

[15:06]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessa fyrirspurn. Það er rétt sem fram kom hjá fyrirspyrjanda, það er alveg augljóst að byggja þarf nýja lögreglustöð fyrir embætti lögreglustjórans á Suðurnesjum og koma starfsemi löggæslunnar fyrir á einum stað. Um síðustu áramót urðu miklar breytingar á þessu sviði þegar til varð nýtt lögregluembætti, lögreglustjórinn á Suðurnesjum, með því að sameina lögregluliðin í Keflavík og á Keflavíkurflugvelli í eitt embætti. Yfirstjórnin fluttist þá alfarið undir forræði dóms- og kirkjumálaráðuneytisins en Keflavíkurflugvallarembættið hafði áður verið undir forsjá utanríkisráðuneytisins og búið við flugstöðina, einnig í gámum. Það voru uppi áform á þeim tíma um að reisa sérstakt stjórnsýsluhús, ef ég veit rétt, í nágrenni við flugstöðina til að hýsa lögregluliðið. Eftir að liðin hafa sameinast er jafnvel enn brýnni þörf á því að reisa eina bækistöð fyrir lögregluembættið. Nú fer starfsemin fram á þremur stöðum, þ.e. í flugstöðinni, lögreglustöðinni við Hringbraut og í húsnæði að Grænási. Ég tel að fyrir allt skipulag og alla starfsemi lögreglunnar sé mjög mikilvægt að koma allri starfseminni fyrir á einum stað og lýsti ég áhuga á því að það yrði gert þegar ég átti fundi þar fyrir skömmu með yfirstjórn og starfsmönnum embættisins. Ég heimilaði embættinu að huga að framtíðartilhögun í húsnæðismálum þess og senda greinargerð til ráðuneytisins um þær lausnir sem embættið teldi bestar til að mæta húsnæðisþörfinni ásamt kostnaðarmati og mati á aukinni hagkvæmni. Ég lýsti þá þeirri skoðun og ítreka hana hér að ég tel mjög vel koma til greina að nýtt húsnæði verði byggt í einkaframkvæmd og því hraðað eins og kostur er að komast að niðurstöðu í málinu.

Ég tel einnig koma vel til álita að í þessu húsnæði verði önnur starfsemi sem er á vegum stofnana dóms- og kirkjumálaráðuneytisins á þessu svæði, eins og t.d. útgáfa vegabréfa sem fer fram í Reykjanesbæ í sérstöku húsnæði þar

sem gæta þarf mikils öryggis. Ef ráðist yrði í byggingu af þessum toga fyrir lögregluembættið tel ég að huga eigi að því að sú bygging hýsi einnig þá starfsemi og jafnvel aðra þætti sem kann að verða skynsamlegt fyrir dóms- og kirkjumálaráðuneytið að flytja á þessar slóðir.

Það er unnið af miklum krafti að þarfagreiningu fyrir embættið og nýju húsnæði fyrir embættið á vegum lögreglustjórans og starfsmanna hans. Það er búist við að þeirri vinnu verði lokið núna í desember. Mér skilst að fyrir liggi óformlegt vilyrði fyrir nýtt hús við hliðina á nýrri slökkvistöð sem stefnt er að því að byggja á næstu missirum. Segja má að allur undirbúningur að þessu máli sé kominn á rekspöl. Að sjálfsögðu hafa fjármunir ekki verið tryggðir eða gengið frá þeim hlutum, enda ekki tímabært meðan málið er á því stigi sem það er núna. Fyrst verður að vinna þá vinnu sem hafin er, átta sig á lóðum og öðru slíku, hve stórt húsið þyrfti að vera og hvernig úr garði gert áður en lengra er haldið. Ráðuneytið og ég höfum lýst áhuga á því að fá þessar tillögur og leggja mat á þær, síðan verði úr þeim unnið og búið vel og sómasamlega um þetta mikla lögregluembætti sem er annað stærsta lögregluembættið í landinu á eftir lögreglunni á höfuðborgarsvæðinu. Væri sérstakt efni til umræðna hér líka húsnæðismál þess embættis en hér erum við að ræða um lögreglustjórann á Suðurnesjum.

[15:11]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Auðvitað þarf að setja inn í þau fjárlög sem eru í undirbúningi núna einhverja peninga til undirbúnings því verkefni að byggja nýtt húsnæði fyrir lögreglustjóraembættið á Suðurnesjum. Það hlýtur að þurfa að gera það til að þoka þessu máli eitthvað áfram. Það vantar ekki bara peninga í nýtt húsnæði, það vantar peninga í rekstur á lögregluembættinu í Keflavík. Það vantar fjármagn svo að hægt sé að sinna almennilegri löggæslu í Grindavík, Vogum, Sandgerði og Garði vegna mikillar aukningar á starfsemi í flugstöð og umferð um flugstöð og vegna fjölgunar íslenskra ferðamanna um Suðurnesin út af Bláa lóninu, ýmsum söfnum og öðru sem hefur laðað fólk á Suðurnesin.

[15:13]

Fyrirspyrjandi (Björk Guðjónsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra svar hans og fagna því auðvitað. Af svörum hans má ráða að innan skamms verði ráðin bót á húsnæðismálum embættis lögreglustjórans á Suðurnesjum. Til að ítreka mikilvægi þessa máls í hugum Suðurnesjamanna vil ég einnig að hér komi fram að á aðalfundi Sambands sveitarfélaga á Suðurnesjum sem fór fram um síðustu helgi komu fram áhyggjur sveitarstjórnarmanna á svæðinu af stöðu húsnæðismála embættisins og almennt af málefnum löggæslunnar á Suðurnesjum. Aðalfundurinn ályktaði um mikilvægi þess að undirbúningi að byggingu húsnæðisins fyrir aðalstöðvar embættisins yrði flýtt og að byggingu þess verði að fullu lokið eigi síðar en árið 2009. Þá kom einnig fram í sömu ályktun frá aðalfundinum að treysta þurfi rekstrargrundvöll embættisins þannig að verkefni sem tengjast Flugstöð Leifs Eiríkssonar hafi ekki þau áhrif að embættið hafi ekki styrk til að sinna sem skyldi þjónustu og lögregluverkefnum annars staðar. Þá er í ályktuninni bent á að algjört skilyrði er að rekstrargrundvöllurinn sé þannig að lögreglan hafi a.m.k. sama fjölda lögreglumanna og var fyrir sameiningu lögregluembættanna. Í dag vantar mikið upp á svo sé.

Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra skýr svör og þakka hv. þm. Grétari Mar Jónssyni fyrir að taka þátt í umræðunni.

[15:14]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil láta þess getið að þessu umfangsmikla lögregluembætti er gert skylt að sinna mjög mörgum og flóknum verkefnum. Ég tel að það samstarf sem hefur tekist á milli ráðuneytisins, embættisins og lögreglustjórans um að laga þetta nýja embætti að þeim kröfum sem gerðar eru til þess við þessa nýskipan hafi skilað mjög góðum árangri. Það er markvisst unnið að því að tryggja að embættið geti í senn sinnt störfum í Flugstöð Leifs Eiríkssonar og fyrir almenning á svæðinu. Það verður búið þannig um hnútana, tel ég að eigi að gera þegar umsvif aukast í Flugstöð Leifs Eiríkssonar, að tenging verði á milli þeirrar aukningar í umsvifum og tekjuöflunar embættisins vegna þeirrar þjónustu sem það veitir á þeim stað sérstaklega. Menn verða að líta til þess og ég tek undir að það verði að tryggja að aukin umsvif í flugstöðinni leiði ekki til þrengingar að annarri starfsemi lögreglunnar. Allt öryggi á svæðinu er mikilvægt fyrir flugstöðvarstarfsemina sem er sérstaks eðlis eins og við vitum.

Varðandi mannaflann á það sama við um þetta embætti og önnur, það er ekki bara spurning um fjármagn heldur líka hvort menn séu tiltækir, hvort nógur mannafli sé til í landinu til að manna þær stöður sem við höfum stofnað til á vettvangi lögreglunnar. Tölur sýna að hér eru fleiri lögreglumenn á hvern íbúa en t.d. annars staðar á Norðurlöndunum. Þetta viljum við hafa svona. Við verðum þá að sjálfsögðu að eiga kost á að ráða menn til starfa og að menn vilji ganga til þeirra.

Við verðum líka að efla tæknibúnað og auðvelda lögreglunni störf með því að nýta bestu nútímatækni. Það er svo sannarlega gert hjá embætti lögreglustjórans á Suðurnesjum.

Umræðu lokið.

Hafnarfjarðarvegur.

Fsp. SF, 167. mál. — Þskj. 180.

[15:17]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann telji æskilegt að setja hluta Hafnarfjarðarvegar í stokk. Þessi fyrirspurn er komin fram af ýmsum ástæðum. Fyrir stuttu síðan áttu fulltrúar sveitarfélagsins, þ.e. bæjarfulltrúar í Garðabæ, fund með þingmönnum Suðvesturkjördæmis og þeir lögðu afar mikla áherslu á þetta mál. Það ríkir þverpólitísk samstaða um að fara fram á að setja Hafnarfjarðarveg í stokk, eins og ég skil það, í gegnum Garðabæ.

Það er ljóst að það á að byggja geysilega mikið upp í Garðabæ á næstunni. Þar er verið að byggja nýjan miðbæ. Það á að byggja á Friggjarreitnum og það er verið að byggja mjög mikið upp í Sjálandshverfinu. Þannig að á svæðinu sjálfu á að byggja mjög mikið upp og annars staðar í Garðabæ líka. Fyrir utan það er verið að byggja mikið upp í Kópavogi, Hafnarfirði og á Suðurnesjum. Það er því að verða geysileg fjölgun íbúa á þessu svæði, alveg ótrúlega mikil fjölgun íbúa á næstu árum. Þessum íbúum mun fylgja mikil umferð og það er áætlað að Hafnarfjarðarvegurinn verði sex akreinar. Þetta er ekkert lítið fyrirbæri, slíkur vegur, sex akreinar.

Ég vil því spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann telji æskilegt að setja þennan veg í stokk og ég vil benda á að það eru tvær brautir sem skera Garðabæ í tvennt. Það er Reykjanesbrautin annars vegar og Hafnarfjarðarvegurinn hins vegar. Það voru miklar umræður um Reykjanesbrautina, hvort það ætti að setja hana í stokk eða ekki og það var ekki gert. Það voru þó gerðar breytingar á þeirri framkvæmd út af hljóðvist. En ég verð að viðurkenna það að þegar maður keyrir núna um Reykjanesbrautina í gegnum Garðabæ þá spyr maður sig: Af hverju settum við þessa braut ekki í stokk?

Ég viðurkenni það, virðulegi forseti, vegna þess að þegar maður keyrir þarna í gegn, t.d. frá suðri til norðurs, þá er gífurlega hár veggur á annan kantinn, innbundið grjót í þeim vegg, og síðan er geysihá mön hinum megin. Þannig að maður er eiginlega kominn í stokk. Það vantar bara þakið yfir. Þegar maður upplifir þetta og sér hvað er að gerast hér í umferðarmálum þá spyr maður sig: Þurfum við ekki að fara að stíga þetta skref? Verðum við ekki bara að viðurkenna það?

Auðvitað spyr maður sig hvaða fordæmi það gefi. Vilja þá ekki allir fá alla vegi í stokk? En ég held að við verðum bara að taka eitt svona mál fyrir í einu og gera það upp við okkur hvort það eigi að setja vegi í stokk eða ekki og taka eina framkvæmd fyrir í einu. Ég spyr því hvort vegakerfið sé bara ekki þess eðlis í dag að það sé sprungið hjá okkur, það eru svo miklar tafir og það er alveg ljóst að með því að setja vegina í stokk, eins og t.d. Hafnarfjarðarveginn í gegnum Garðabæ, þá getum við fengið verðmætt land.

[15:20]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Árið 2003 réð Vegagerðin í samráði við bæjarverkfræðinginn í Garðabæ, verkfræðistofu til að vinna að gerð tillagna fyrir mislæg gatnamót Hafnarfjarðarvegar og Vífilsstaðavegar í Garðabæ.

Í október 2004 var gefin út greinargerð um fjórar megintillögur, kallaðar a, b, c og d. Í öllum tillögunum er gert ráð fyrir að Hafnarfjarðarvegur verði grafinn niður á kafla um vegamótin og Vífilsstaðavegur lagður á brú yfir hann. Tvær tillagnanna, a og b, gerðu ráð fyrir nokkrum flutningi Vífilsstaðavegar til norðurs, einkum vestan Hafnarfjarðarvegar. Bæði Vegagerðin og Garðabær töldu þessar tillögur koma síður til álita og hefur bæjarstjórn Garðabæjar í raun afskrifað þær með síðustu breytingum á aðalskipulagi svæðisins.

Megintillögurnar, þ.e. c og d sem eftir standa, eru mismunandi hvað varðar lengd þess kafla Hafnarfjarðarvegar sem grafinn er niður. Í tillögu c er Hafnarfjarðarvegur lækkaður á alls um 600 metra kafla og kostnaður við þá tillögu var áætlaður 2.000–2.400 millj. kr. á núgildandi verðlagi. Í tillögu d er Hafnarfjarðarvegur lækkaður á alls um 1.200 metra kafla og yfirbyggður á 400 metra kafla. Kostnaður við þá tillögu var áætlaður um 4.500 millj. kr. á núgildandi verðlagi.

Í greinargerðinni kemur m.a. fram að munurinn á lausnum er mestur í skipulagslegu tilliti þar sem tillaga d gefur ýmsa möguleika á breyttu skipulagi í nágrenni gatnamótanna. Umferð um Hafnarfjarðarveg er jafngreiðfær í báðum tillögunum. Gert er ráð fyrir að hann geti orðið alls sex akreinar. Vegagerðin hefur mælt með tillögu c í viðræðum við fulltrúa Garðabæjar fyrst og fremst vegna hins mikla kostnaðarmunar sem er á þeirri tillögu og tillögu d.

Á vegaáætlun fyrir árið 2009 eru 400 millj. kr. til endurbóta á gatnamótum Vífilsstaðavegar og Hafnarfjarðarvegar. Upphæðin er fyrst og fremst miðuð við að breikka Hafnarfjarðarveg í gegnum vegamótin, hliðstætt þeirri framkvæmd sem gerð var á gatnamótum Kringlumýrarbrautar og Miklubrautar árið 2005. Bæjarstjóri Garðabæjar hefur óskað eftir að fullkannað verði hvort ekki komi til greina að byggja frekar fyrsta áfanga framtíðargatnamóta fyrir umrædda upphæð og er sú athugun nú að hefjast.

[15:23]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil fyrst þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir að vekja athygli á þessu hér og þakka svörin frá hæstv. ráðherra og þær upplýsingar sem koma hér fram. Á það hefur verið bent í umræðunni á umliðnum mánuðum og árum að þessi vegarkafli er orðinn einn sá versti sem við þekkjum í Suðvesturkjördæmi og við hv. þingmenn Suðvesturkjördæmis fundum fyrir því á yfirreið okkar um kjördæmið í kjördæmavikunni. Það er því ánægjulegt að heyra að þessum viðræðum við bæjaryfirvöld í Garðabæ þokar áfram.

En ég legg mikla áherslu á að við sjáum einhver merki líka í fjárveitingum í þetta verkefni því ég vil minna á umræðuna sem fór fram varðandi samgönguáætlun á þinginu í vor þegar sveitarfélög á höfuðborgarsvæðinu kvörtuðu yfir því að það vantaði fé til vegagerðar hér á höfuðborgarsvæðinu.

[15:24]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vil fagna þessari fyrirspurn hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur því það er rétt sem hún sagði hér í upphafi að þetta mál brennur mjög á sveitarfélögunum í Suðvesturkjördæmi og þá sérstaklega í Garðabæ.

Ég sem Garðbæingur tek heils hugar undir að það skuli litið til stokkalausnar í þessu samhengi. Þetta er ekki bara spurningin um að koma fólki fram og til baka heldur er þetta spurning um lífsgæði og framtíðarsýn. Við þurfum að koma í veg fyrir að bær eins og Garðabær verði skilinn enda á milli eða langsum öllu heldur, með sex akreina hraðbrautum. Þannig að ég fagna þessu. Við þurfum að hugsa stórt og vera stórhuga í þessum málum.

[15:25]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Við erum hérna á rauðu ljósi allan tímann. (**Gripið fram í:** Þetta er eins og umferðin í Garðabæ.) Þetta er eins og umferðin í Garðabæ, (Gripið fram í.) alltaf á rauðu. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og fagna því að þingmenn af höfuðborgarsvæðinu og í kjördæminu taka þátt í henni.

Ég velti því fyrir mér hvað svar hæstv. samgönguráðherra þýddi. Hæstv. ráðherra talar um að Vegagerðin mæli með leið c sem er að lækka veginn á 600 metra kafla, lækka veginn. Það er ekkert verið að tala um stokk eins og ég skil það. Þetta er ekki langur kafli. Ég tel að við séum of hrædd við að taka þetta skref, þ.e. að setja í stokk. Ég tel að við séum of hrædd við það af því við hræðumst fordæmið. Ég held að við verðum bara að taka þetta skref og nú er komið að því.

Í fyrri ræðu minni vísaði ég til Reykjanesbrautarinnar þar sem við settum þá framkvæmd ekki í stokk en byggðum eiginlega stokkinn bara ofan jarðar, nánast. Þannig að ég tel að við þurfum að taka þetta skref.

Ég vil fagna því sérstaklega að hv. þm. Gunnar Svavarsson skuli hér tala um fjárveitingar sem formaður fjárlaganefndar. Ég tel að það sé mikil þungavigt í því að formaður fjárlaganefndar gefi slíka yfirlýsingu og ég fagna því sérstaklega. Það er alveg ljóst að ef sjálfstæði þingsins er eins og það á að vera þá er hægt að gera átak í umferðarmálum á höfuðborgarsvæðinu. Það er allt sprungið hér, það sjáum við bara á hverjum degi. Það er núna þannig að meiri hluti þingmanna er af höfuðborgarsvæðinu.

Ég vil því fagna sérstaklega þessari þungavigtaryfirlýsingu sem kemur frá formanni fjárlaganefndar varðandi fjárveitingar og ég er mun bjartsýnni eftir að hafa tekið þátt í þessum umræðum heldur en áður, að málið komist í höfn og við setjum Hafnarfjarðarveginn í stokk í gegnum Garðabæ.

[15:27]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla nú ekki að fara í eitthvert þyngdartal enda veit ég ekki hvernig það mundi fara, a.m.k. á milli mín og hv. þm. Gunnars Svavarssonar. En varðandi þungavigtaryfirlýsingar sem gefnar eru þá má spyrja: Var þá engin þyngd í því sem gert var á síðasta ári hjá þingmönnum kjördæmisins þar sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir sat í stjórn, við það að búa til samgönguáætlun þar sem áætlaðar voru í þetta verk á næsta ári 400 millj. og ekki krónu meira? Það dugar skammt í það verk sem hér er verið að tala um nema það sem var lagt af stað með í upphafi sem gefur sama flæði í gegnum þessi gatnamót eins og ef lagt væri í stokk.

Það er augljóst að það þarf að auka umferðarflæðið þarna í gegn þannig að þarna séu ekki stíflur og spurningin er því einfaldlega þessi: Hvort er betra að gera það með stokk eða þeirri lausn sem Vegagerðin hefur lagt til?

Það er mikið rætt um stokkalausnir en þær eru mjög dýrar. Ég skil sjónarmiðin vel sem hafa komið fram og þar ber sérstaklega að hafa í huga umferðarþungann sem hér er, þar sem fólk situr allt of lengi í biðröðum í umferðarteppu og eyðir tíma, sem er þjóðhagslega mjög óhagkvæmt. En ég er dálítið hugsi yfir því hvað eigi að gera við stokkana því ef það er hugsunin að byggja ofan á þeim þá er auðvitað spurningin, hver eigi að fá tekjurnar sem koma ef byggja á ofan á viðkomandi veg sem ríkið byggir yfir. Er það þá ríkissjóður eða viðkomandi sveitarfélag, sama hvort það heitir Garðabær eða eitthvað annað, á sveitarfélagið að taka að sér veginn og fá það sem kemur þar ofan á í tekjur til sín?

Umræðu lokið.

Eignir Ratsjárstofnunar.

Fsp. BVG og ÞBack, 156. mál. — Þskj. 167.

[15:30]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég legg hér fram fyrirspurn til utanríkisráðherra um eignir Ratsjárstofnunar. Ég geri þetta fyrir hönd og með varaþingmanni, Birni Val Gíslasyni, sem sat hér fyrir Steingrím J. Sigfússon um þriggja vikna skeið. Eftir heimsókn okkar þingmanna Norðausturkjördæmis um kjördæmið í kjördæmavikunni heyrðum við í mörgum sveitarstjórnarmönnum. Við heyrðum m.a. í fulltrúum Langanesbyggðar sem lýstu ástandi í sínu sveitarfélagi, atvinnuástandi og íbúaþróun. Það hafði verið þungt högg fyrir það fámenna sveitarfélag að Ratsjárstofnun skyldi verða lögð niður á Gunnólfsvíkurfjalli.

Þessi starfsemi hafði vegið þungt hvað varðar íbúaöryggi, búsetu fólks á hinum litla stað Bakkafirði og yfir á Þórshöfn. Með brottflutningi ratsjárstöðvarinnar og þeirra sem við hana unnu álitu sveitarstjórnarmenn að þau hús sem höfðu verið íbúðarhús þessara starfsmanna gætu hugsanlega nýst ef hægt væri að stuðla að nýrri atvinnustarfsemi á svæðinu.

Sveitarstjórnarmenn og íbúar svæðisins vissu ekki betur en Ratsjárstofnun ætti þessi íbúðarhús. Eftir að starfsmennirnir voru farnir hafði sveitarstjórn samband við fyrrverandi og núverandi utanríkisráðherra og óskaði eftir því að húsin yrðu ekki seld nema í góðu samráði við sveitarstjórn þar sem verið væri að vinna að hugsanlegri annarri atvinnustarfsemi á svæðinu og því mikilvægt að hafa þessi hús til umráða. Í ljós kemur svo nú í septembermánuði að búið er að selja húsin. Ratsjárstofnun átti ekki húsin heldur fjárfestingarfélagið Lýsing sem var þá búið að selja húsin beint fyrir framan nefið á sveitarstjórnarmönnum.

Því vil ég spyrja hæstv. ráðherra:

1. Hvernig var staðið að sölu eigna Ratsjárstofnunar á Gunnólfsvíkurfjalli, hverjum voru eignirnar seldar og hvert var söluverðið?

2. Var haft samráð við sveitarfélög í grennd um ráðstöfun eignanna og hugsanlega nýtingu þeirra?

[15:33]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég er spurð að því hér hvernig staðið hafi verið að sölu eigna Ratsjárstofnunar á Gunnólfsvíkur-

fjalli, hverjum voru eignirnar seldar og hvert var söluverðið.

Ákveðins misskilnings gætir í fyrirspurninni. Þegar spurt er um eignir Ratsjárstofnunar á Gunnólfsvíkurfjalli er væntanlega átt við fasteignir á Bakkafirði — eins og ég líka skildi hv. þm. Þuríði Backman — sem Ratsjárstofnun var með í fjármögnunarleigu þegar stofnunin var rekin undir samningi við Bandaríkjamenn. Með öðrum orðum voru þessar fasteignir í eigu fjármögnunarfyrirtækis en ekki í eigu Ratsjárstofnunar eða Bandaríkjamanna. Við lok samnings Ratsjárstofnunar við Bandaríkjamenn í ágúst sl. voru fjármögnunarsamningar vegna þessara eigna gerðir upp og fasteignum skilað til eigenda þannig að þessar eignir komu ekki til kasta utanríkisráðuneytisins en við tókum við Ratsjárstofnun þann 15. ágúst sl.

Því er sem sagt til að svara að Ratsjárstofnun hafði ekki með sölu þessara eigna að gera, enda ekki eigandi þeirra. Mér er því ekki ljóst hverjum eignirnar voru seldar og hvert var söluverð eignanna því að eins og fyrr sagði gilti fjármögnunarsamningur um þessar eignir.

Í öðru lagi var spurt hvort haft hafi verið samráð við sveitarfélög í grennd um ráðstöfun eignanna og hugsanlega nýtingu þeirra. Því get ég ekki svarað, virðulegur forseti, þar sem Ratsjárstofnun var ekki eigandi umræddra fasteigna og hafði því hvorki með ráðstöfun né hugsanlega nýtingu þeirra að gera. Mér var hins vegar ljóst í sumar, þegar ég ferðaðist um Langanesbyggð í ágústmánuði sl. og átti þá m.a. fund með Birni Ingimarssyni, sveitarstjóra Langanesbyggðar, að menn hefðu nokkrar áhyggjur af þessum fasteignum. Ég fór einmitt á Bakkafjörð og sá þessar eignir. En vandinn er þessi, virðulegur forseti, að þær komu ekki til okkar kasta því að Ratsjárstofnun kemur ekki til utanríkisráðuneytisins fyrr en 15. ágúst og þessar fasteignir voru ekki í hennar eigu.

[15:36]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. utanríkisráðherra svörin. Ég verð að segja að ég lái ekki sveitarstjórnarmönnum og íbúum á Bakkafirði og á Þórshöfn að halda allan tímann sem ratsjárstöðin var starfrækt að utanríkisráðuneytið hefði eitthvað með íbúðarhúsin að gera. Það er þessi nýja stefna sem hefur verið tekin upp af stjórnvöldum undanfarin ár, þ.e. að koma húsnæði, hvort sem það eru skrifstofur eða annað húsnæði sem ráðuneyti eða stofnanir hvers ráðuneytis þurfa á að halda, yfir í fjármögnunarleigu eða kaupleigusamninga þar sem viðkomandi stofnun hefur ekkert með fasteignirnar að gera.

Í þessu tilfelli átti fjárfestingarfélag þessi hús og því má segja að utanríkisráðuneytið hafi í sjálfu sér ekki haft með ráðstöfun þeirra að gera. Ég tel samt sem áður að ábyrgðin hafi legið hjá hæstv. ráðherra að reyna að minnsta kosti að hafa áhrif á það að íbúðarhúsunum á Bakkafirði yrði haldið til haga, að þau yrðu ekki seld með það sama, að minnsta kosti þar til fyrirsjáanlegt væri að þau nýttust ekki eins og sveitarfélagið (Forseti hringir.) óskaði eftir, þ.e. fyrir starfsmenn annarrar stofnunar. Ég tel (Forseti hringir.) að hæstv. utanríkisráðherra og aðrir ráðherrar eigi að hafa í huga (Forseti hringir.) samráð við sveitarstjórnir og íbúa.

[15:38]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Eins og ég gat um áðan fluttist Ratsjárstofnun og verkefni hennar ekki yfir til íslenska ríkisins fyrr en 15. ágúst sl. en fram til þess tíma var stofnunin á forræði Bandaríkjamanna. Þó að ég ætli ekkert að fullyrða um það geri ég ráð fyrir að ekki hafi komið sérstaklega til kasta utanríkisráðuneytisins að hafa þennan tiltekna hátt á varðandi þessar húseignir, þ.e. að þær skyldu vera í fjármögnunarleigu. Hvernig sem því er háttað er ljóst að Ratsjárstofnun átti ekki eignirnar og þess vegna runnu þær til sinna réttmætu eigenda þegar hætt var að nýta þær í þágu Ratsjárstofnunar.

Ég veit ekki hvernig sölu þeirra var háttað. Aðalatriðið í þessu máli hlýtur hins vegar að vera það að þessar húseignir, þessi íbúðarhús, séu notaðar og standi ekki auðar, burt séð frá því hvernig eignarhaldi á þeim er háttað.

Umræðu lokið.

Þjónusta við aldraða.

Fsp. VS, 175. mál. — Þskj. 188.

[15:40]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég hef lagt fram fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra sem hljóðar svo, með leyfi forseta:

Væntir ráðherra þess að þjónusta við aldraða, svo sem rekstur heimahjúkrunar og hjúkrunarrýma, færist til sveitarfélaganna á kjörtímabilinu?

Ástæða þess að ég ber fyrirspurnina fram er sú að við höfum fengið nýjan heilbrigðisráðherra og það er áhugavert að heyra skoðanir hans og stefnu í jafnmikilvægum málaflokki sem þessum. Flutningur verkefna frá ríki til sveitarfélaga er vissulega eilíft umræðuefni og algengt er að stjórnmálaflokkarnir álykti á landsfundum um mikilvægi þess að fjölga verkefnum sveitarfélaga á kostnað ríkisins.

Vitna má í stefnu Sjálfstæðisflokksins, með leyfi forseta:

„Landsfundurinn telur að sveitarfélögin eigi að bera ábyrgð á nærþjónustu svo sem heilsugæslu, öldrunarþjónustu, hjúkrunarheimilum, heimahjúkrun og heimaþjónustu. Fundurinn leggur áherslu á að þessir málaflokkar verði fluttir heim í hérað sem fyrst.“ — Svo mörg voru þau orð.

Þá má vitna í samþykktir frá Samfylkingunni, sem er hinn stjórnarflokkurinn, þar segir, með leyfi forseta, undir fjórða lið: „Flytja málefni aldraðra til sveitarfélaga. Þannig gefst tækifæri til að samþætta heimaþjónustu og heimahjúkrun.“

Miðað við þetta má vænta breytinga. Þess má geta að í tíð Framsóknarflokksins í þessum málaflokki lá nærri að á næstsíðasta kjörtímabili tækist að ná niðurstöðu og samkomulagi við sveitarfélögin um að þessi tilflutningur ætti sér stað. Á síðustu stundu gerðist eitthvað sem varð til þess að svo varð ekki. Hef ég grun um að stóru og öflugu sveitarfélögin á suðvesturhorninu hafi, þegar á reyndi, komið í veg fyrir það.

Einnig má geta þess að fyrrv. heilbrigðisráðherra, Siv Friðleifsdóttir, skipaði nefnd til að endurskoða verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga og mögulega tilfærslu verkefna sem tengjast málefnum aldraðra. Sú nefnd er líklega að ljúka störfum um þetta leyti miðað við það sem kemur fram í erindisbréfi. Vissulega hlýtur það að verða veganesti þar sem um þverpólitíska nefnd er að ræða, veganesti fyrir hæstv. ráðherra í þessum mikilvægu málum.

[15:43]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. 2. þm. Norðaust. spyr hvort ég vænti þess að þjónusta við aldraða, svo sem rekstur heimahjúkrunar og hjúkrunarrýma, færist til sveitarfélaganna á kjörtímabilinu.

Eins og þingmanninum er kunnugt standa fyrir dyrum umfangsmiklar skipulagsbreytingar á stjórn um málefni aldraðra þar sem yfirumsjón málaflokksins, eins og hann er skilgreindur í lögum um málefni aldraðra, flyst frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu til félagsmálaráðuneytisins. Heilbrigðisþjónusta við aldraða verður engu að síður áfram á ábyrgð heilbrigðisráðuneytisins líkt og gildir um heilbrigðisþjónustu við landsmenn almennt. Á það þar með við um heimahjúkrun og heilbrigðisþáttinn í rekstri hjúkrunarrýma.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar frá því í maí sl. kemur fram að stefnt verði að því að færa ábyrgð á lögbundinni þjónustu við aldraða og fatlaða frá ríki til sveitarfélaga. Þar kemur einnig fram að tekju- og verkaskipting ríkis og sveitarfélaga verði endurskoðuð með það að markmiði að efla sveitarstjórnarstigið.

Virðulegi forseti. Ég er talsmaður þess að efla sveitarstjórnarstigið og fela sveitarfélögum sem mesta sjálfsstjórn verkefna sem varða daglegt líf íbúa þeirra og teljast til nærþjónustu. Ég legg hins vegar áherslu á að sé farið út í slíkan verkefnaflutning verði að gera það heildstætt þannig að það sé til þess fallið að skýra ábyrgð, einfalda þjónustukerfið og bæta þjónustuna. Það tel ég að verði ekki raunin séu skyldir þjónustuþættir aðskildir og fluttir á milli stjórnsýslustiga í bútum.

Hv. þingmaður spyr hvort ég vænti þess að heimahjúkrun við aldraða verði flutt til sveitarfélaganna á kjörtímabilinu. Ég hef ítrekað lýst þeirri skoðun að til þess að efla og bæta þjónustu inni á heimilum fólks sem þarf á stuðningi að halda sé æskilegt að hafa félagslega heimaþjónustu og heimahjúkrun á sömu hendi. Leiðir að því marki eru ýmsar færar. Ég er nú í viðræðum við nokkur sveitarfélög um samþættingu heimahjúkrunar og félagslegrar heimaþjónustu. Í Reykjavík er vinna í þessum efnum hvað lengst komin enda hófst hún snemma í sumar í tíð fyrri borgarstjórnarmeirihluta.

Virðulegi forseti. Þjónusta á sviði heilbrigðis- og velferðarmála er mikilvæg forsenda velferðar landsmanna. Öllu máli skiptir að þjónustan sé fagleg, að hún sé veitt í samræmi við þörf hvers og eins, að framboð á þjónustu sé nóg og hún sé aðgengileg öllum. Ef þetta er tryggt tel ég ekki skipta máli hver veiti þjónustuna eða hvernig stjórnskipulaginu að baki sé háttað. Með þessu hugarfari kem ég að stjórnun heilbrigðismála í landinu, reiðubúinn að ráðast í skipulagsbreytingar og opinn fyrir öllum nýjum leiðum sem geta leitt til betri þjónustu frá því sem nú er. Markmiðið er að bæta þjónustu við fólk. Það er sama hvaða leiðir við förum að því markmiði ef góður árangur næst.

Dæmin sanna að stjórnskipulagsbreytingar geta tekið óratíma samanber yfirfærslu málefna fatlaðra til sveitarfélaganna en sú umræða hefur staðið í mörg ár. Ég vil ekki að þeir sem þurfa á þjónustu að halda þurfi að bíða árum saman eftir breytingu á stjórnskipulagi ef unnt er að ráðast strax í að bæta þjónustuna eftir öðrum leiðum. Hvort rekstur heimahjúkrunar og hjúkrunarrýma muni flytjast til sveitarfélaganna á kjörtímabilinu eða ekki er í mínum huga ekki aðalatriðið heldur skiptir mestu máli að vel og skipulega verði staðið að slíkum tilflutningi, að þess sé gætt að sveitarfélögin séu tilbúin að taka við samþættri þjónustu við aldraða. Hér þurfa allir að vera samstiga.

Ég tel ekki rétt að láta skipulagsatriði af þessu tagi koma í veg fyrir eða tefja þá samþættingu á þjónustunni við aldraða sem nauðsynleg er til að koma til móts við þarfir einstaklinganna. Fyrir mér er þjónustan við fólkið í fyrirrúmi.

Ég vona að með þessu hafi ég veitt fullnægjandi svör við spurningu hv. þingmanns.

[15:47]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Ég verð að lýsa furðu minni á þessu svari hæstv. heilbrigðisráðherra. Hér spurði hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir einfaldrar og skýrrar spurningar, um hvort líklegt væri að málefnin færðust til sveitarfélaganna á kjörtímabilinu, þ.e. rekstur hjúkrunarrýma og heimahjúkrunin. Þetta er ekki flókin spurning. Það eru heil fjögur ár sem hæstv. ráðherra hefur í starfi ef hann situr út kjörtímabilið.

Þetta var ekkert svar. Hæstv. ráðherra sagði bara: Ég er opinn fyrir öllu og það er ekki gott fyrir sjúklingana að bíða lengi, að aðalatriðið væri að veita góða þjónustu. Ég vil bara benda hæstv. ráðherra á að það er fullkomin samþætting verði málaflokkurinn fluttur. Þetta er stefna Sjálfstæðisflokksins og stefna fleiri flokka, stefna Framsóknarflokks og fleiri flokka.

Ég vil bara ítreka fyrirspurnina. Mér finnst mjög spennandi að fá svar við henni. Ætlar ráðherrann að flytja málaflokkinn? Ég skil hann núna þannig að svarið sé nei. Er það rétt skilið hjá mér? Á ekki að flytja málaflokkinn?

[15:48]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vil fagna ummælum hæstv. heilbrigðisráðherra og er fyllilega sammála honum í því efni að ekki sé eftir neinu að bíða í að gera þjónustu við aldraða enn betri en hún er nú þegar.

Ég er fullkomlega sannfærð um það og er þeirrar skoðunar að þessi þjónusta eigi að vera á einni hendi til að koma í veg fyrir að einstaklingur eða einstaklingar falli á milli laga, á milli ríkis og sveitarfélaga. Ég er þeirrar skoðunar, sem er í takt við stefnuyfirlýsingu Sjálfstæðisflokksins sem hv. fyrirspyrjandi las upp úr, að nærþjónustunni sé betur fyrir komið á hendi sveitarfélaga.

En fyrst og síðast er ég sammála ráðherranum í þeim

efnum og fagna því að hann hafi þegar tekið til hendinni og sé að undirbúa umbætur og góð verk í þessum málaflokki.

[15:50]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að ná megi árangri í því að ríki og sveitarfélög sameini krafta sína í heimahjúkruninni. Með því væri hægt að veita betri þjónustu með einni samhæfðri stjórn á því máli.

Það má vera að skynsamlegt sé að flytja rekstur hjúkrunarrýma til sveitarfélaga. Ég vil þó leyfa mér að setja fyrirvara við það. Ég held að menn verði að nálgast þessi mál þannig að undir heilbrigðisráðuneyti heyri heilbrigðismál en ekki undir félagsmálaráðuneyti.

Þótt lagt sé til í stjórnarfrumvarpi að málefni aldraðra fari til félagsmálaráðuneytis þá er það vegna þess að það er eðlilegt. En hjúkrunarþátturinn hlýtur að heyra undir heilbrigðisráðherra og ég sé ekki að það sé framför í að rugla því máli með óskýrari línum (Forseti hringir.) en eru í dag.

[15:51]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég segi eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, að mér fundust svörin frekar óljós miðað við það að stefna þessara tveggja flokka virðist skýr. Reyndar má segja að ræða hv. þm. Ragnheiðar Elínar Árnadóttur hafi verið skýrari en svör hæstv. ráðherra í þessum efnum.

En ég tel mikilvægt, þar sem ég veit að hæstv. ráðherra á eftir að koma upp aftur, að hann kveði úr um hvort unnið verði að því að flytja þennan málaflokk yfir til sveitarfélaganna eða ekki. Ég ítreka það sem fram kom í fyrri ræðu minni, að ég tel að Sjálfstæðisflokkurinn, sem á þeim tíma hafði mikil völd hér á suðvesturhorninu og hefur reyndar enn í sumum sveitarfélögum, hafi í rauninni komið í veg fyrir að af þessu varð um árið þegar mikil vinna fór fram til þess að af því gæti orðið, að málefni aldraðra flyttust yfir til sveitarfélaganna.

En ég minntist á nefnd áðan sem hæstv. ráðherra kannski þekkir til. Hún er um það bil að skila niðurstöðu þessa dagana. Það væri forvitnilegt að vita hvort hæstv. ráðherra þekkir til þess starfs og hvort ekki megi treysta því að hann muni gera mikið með niðurstöðu nefndarinnar í framhaldinu.

[15:53]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hér hafa komið fram áhugaverðar ábendingar. Spurning hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur var hvort ráðherra ætlaði bara ekki að flytja málaflokkinn. Hún sagði að þetta væri svo einfalt og ráðherra hefði heil fjögur ár til að gera þetta. Nú er þetta þannig og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir veit það auðvitað jafn vel og allir aðrir að ráðherra flytur ekki málaflokka si svona. Það er bara ekki gert.

Við þekkjum að mikil umræða hefur verið í gegnum tíðina um að flytja hinu ýmsu málaflokka yfir til sveitarfélaga. En sem betur fer þarf tvo til að ná niðurstöðu í því. Ég hélt að þingheimur vissi þetta. Ef þetta væri svo einfalt þá hefði væntanlega eitthvað gerst hvað þetta varðar á síðustu 12 árum, mundi maður ætla, virðulegi forseti.

Ég held að það sé rétt að menn tali um hlutina eins og þeir eru. Mér fannst hv. þm. bæði Ragnheiður Elín Árnadóttir og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gera það ágætlega. Ég held að það sé víðtæk samstaða um að nærþjónusta sé almennt betur komin hjá sveitarfélögunum, það sé almenna reglan. Við erum í þeirri stöðu eins og við þekkjum að sveitarfélögin á Íslandi eru vægast sagt misjöfn. Við erum með 50 manna sveitarfélag og við erum með 116 þúsund manna sveitarfélag. Ég býst fastlega við því að það sé eina ástæðan fyrir því að gengið hafi hægt í ýmsu sem snýr að því að færa verkefni á milli þótt pólitískur vilji sé fyrir því.

Skýrt dæmi um þetta eru málefni fatlaðra sem ég held að menn hafi í áratug rætt um að færa á milli, til sveitarfélaga, en ekkert gengið eins og allir vita. Málið er ekki einfalt. Í mínum huga er hins vegar algjörlega ljóst að fólk getur ekki beðið eftir þessu. Þess vegna hóf ég strax undirbúning þess að samþætta þessa þjónustu. Hvers vegna? Vegna þess að fólkið getur ekki beðið og það (Forseti hringir.) er útgangspunkturinn.

Umræðu lokið.

Bólusetningar gegn leghálskrabbameini.

Fsp. VS, 176. mál. — Þskj. 189.

[15:55]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég hef leyft mér að bera fram fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra um bólusetningar gegn leghálskrabbameini. Fyrirspurnin hljóðar svo:

Hefur ráðherra áform um að koma á bólusetningum gegn veiru sem valdið getur leghálskrabbameini?

Síðan þessi fyrirspurn var lögð fram hefur ýmislegt gerst í þessu máli. Engu að síður er mjög mikilvægt að heyra svör hæstv. ráðherra um þetta mikilvæga málefni. Það hefur m.a. komið fram að heilbrigðisráðherra Bretlands, Alan Johnson, hefur tekið ákvörðun um að þar í landi verði hafin bólusetning gegn leghálskrabbameini. Það var tilkynnt í lok október. Þannig er að stúlkur á Englandi á aldrinum 12 til 13 ára verða bólusettar gegn veirunni sem valdið getur leghálskrabbameini. Stúlkur yngri en 18 ára verða bólusettar á næstu tveimur árum.

Sóttvarnalæknir okkar, Haraldur Briem, hefur látið hafa eftir sér að það virðist skynsamlegt að byrja þessa bólusetningu áður en að stúlkur ná kynþroskaaldri til að fá sem besta vörn. Það er einmitt það sem ég hefði gjarnan viljað heyra hæstv. ráðherra greina frá að standi til á Íslandi. Eftir því sem ég best veit hefur ekki verið tekin endanleg ákvörðun um hvernig að þessu verði staðið en það sem ég hef heyrt frá hæstv. heilbrigðisráðherra finnst mér hafa verið jákvætt. Ég geri mér vonir um að fá svör sem verði í þá veru.

[15:57]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hefur beint til mín fyrirspurn hvort ég hafi áform um að koma á

bólusetningum gegn veiru sem valdið getur leghálskrabbameini.

Eins og Alþingi mun kunnugt þá hefur nýlega verið sett á markað bóluefni gegn algengri veiru sem valdið getur leghálskrabbameini. Talið er að vörtuveirur sem nefnast HPV eða human papillomavirus séu orsök leghálskrabbameins að hluta og hafa miklar bólusetningarannsóknir átt sér stað víða um lönd, m.a. með þátttöku íslenskra lækna og sjúklinga. Sýking af völdum þessara vörtuveira er talin nokkuð algengur kynsjúkdómur með hæsta tíðni fyrir 25 ára aldur en algengi fer síðan lækkandi eftir að hærri aldri er náð.

Hér á landi hefur náðst umtalsverður árangur í baráttunni gegn leghálskrabbameini með kerfisbundinni leit en hér greinast þó um 15 konur á hverju ári með sjúkdóminn. Það telst óneitanlega til mikilla tíðinda að hugsanlega megi bólusetja gegn krabbameini og hefur þetta orðið til mikillar umræðu í okkar nágrannalöndum.

Á vegum sóttvarnaráðs er starfandi sérstök nefnd sem er að semja drög að leiðbeiningum sem lagðar verða fyrir ráðið með tillögum um aðgerðir hér á landi. Ráðið mun síðan kynna mér tillögur sínar.

Ég vil einnig geta þess að á vegum Sóttvarnastofnunar Evrópu er verið að skoða málið mjög gaumgæfilega, bæði með tilliti til virkni og kostnaðarhagkvæmni. Í frumdrögum sem hafa verið kynnt kemur fram að lönd með lága tíðni leghálskrabbameins þurfi sérstaklega að skoða hvort og hvernig sé farið af stað með umfangsmiklar aðgerðir, svo sem að bólusetja heila árganga eða mjög stóra hópa.

Ísland telst til þeirra landa þar sem tíðni leghálskrabbameins er hvað lægst. Því er full ástæða til að skoða málið vandlega. Ég mun því ekki taka frekari ákvörðun í málinu fyrr en nánari tillögur sérfræðinga okkar liggja fyrir.

[15:59]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég geri mér grein fyrir að vanda þarf til undirbúnings í máli eins og þessu og vil því leyfa mér að líta á svar hæstv. ráðherra sem jákvætt þannig að líkur séu á að af þessu geti orðið þótt ákvörðunin liggi ekki fyrir.

Ég ítreka að ég tel þetta stórt mál og mjög mikilvægt að sé þess nokkur kostur verði farið út í skipulagðar bólusetningar á ungum stúlkum eins og Bretar virðast hafa tekið ákvörðun um að gera. Vissulega kostar það peninga en heilbrigðiskerfið kostar mikla fjármuni. Með því að fara þessa leið væri unnið mikið forvarnastarf fyrir utan það að hægt væri að bjarga konum frá því að fá krabbamein sem oft getur dregið þær til dauða.

Ég tek orð hæstv. ráðherra þannig að hann sé jákvæður gagnvart þessu þótt ég hefði kannski kosið að fá meira afgerandi svör. Ég mun halda þessu máli gangandi og spyrja hæstv. ráðherra nánar út í það síðar.

[16:01]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina og þann áhuga sem hv. þingmaður sýnir þessu máli. Þetta er allt satt og rétt sem hv. þingmaður sagði um mikilvægi málsins. Þetta er eitt af því sem við getum kallað forvarnir eða fyrirbyggjandi aðgerðir og ég er að skoða það sérstaklega í samræmi við þær áherslur sem ég hef lagt og kallað „heilsustefnu“. Þetta er bara einn af þeim liðum, nokkuð sem við getum kallað hefðbundnar forvarnir og sömuleiðis fyrirbyggjandi aðgerðir.

Varðandi þetta og ýmislegt annað sem okkur er mögulegt núna en var ekki áður veit ég að hv. þingmaður er alveg sammála mér um að það skiptir máli að fara gaumgæfilega yfir málið með færustu sérfræðingum. Þannig mun ég vinna þetta en ég fagna því að hv. þingmaður tekur málið hér upp og sýnir því þann áhuga sem hér kom fram.

Umræðu lokið.

[16:02]

Útbýting:

Flutningsgeta byggðalínu, 217. mál, fsp. ÓN, þskj. 235.

Framleiðslu- og flutningsgeta í raforkukerfinu, 218. mál, fsp. ÓN, þskj. 236.

Íbúaþróun utan höfuðborgarsvæðisins, 214. mál, fsp. KHG, þskj. 232.

Lán Íbúðalánasjóðs, 212. mál, fsp. KHG, þskj. 230.

Losun gróðurhúsalofttegunda frá álverum, 211. mál, fsp. MS, þskj. 229.

Löndun á óslægðum afla, 210. mál, fsp. HerdÞ, þskj. 228.

Prófessorsembætti á sviði byggðasafna og byggðafræða, 220. mál, þáltill. ÁJ o.fl., þskj. 238.

Prófessorsembætti kennt við Jónas Hallgrímsson, 221. mál, þáltill. ÁJ o.fl., þskj. 239.

Raforkuframleiðsla, 219. mál, fsp. ÓN, þskj. 237.

Samkeppnisstaða hótela og gististaða á landsbyggðinni, 216. mál, fsp. ÓN, þskj. 234.

Skýrsla umboðsmanns Alþingis 2006, 215. mál, álit allshn., þskj. 233.

Viðskipti með aflamark og aflahlutdeild, 213. mál, fsp. KHG, þskj. 231.

Fundi slitið kl. 16:04.

---

25. FUNDUR

fimmtudaginn 15. nóvember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Skýrsla umboðsmanns Alþingis 2006, álit, 215. mál, þskj. 233. — Ein umr.

2. Ársskýrsla Ríkisendurskoðunar 2006, álit, 205. mál,

þskj. 220. — Ein umr.

3. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 210. — 1. umr.

4. Framleiðsla, verðlagning og sala á búvörum, stjfrv., 203. mál, þskj. 218. — 1. umr.

5. Innflutningur dýra, stjfrv., 204. mál, þskj. 219. — 1. umr.

6. Stéttarfélög og vinnudeilur, frv., 40. mál, þskj. 40. — 1. umr.

7. Takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru, þáltill., 47. mál, þskj. 47. — Fyrri umr.

8. Raforkulög, frv., 43. mál, þskj. 43. — 1. umr.

9. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Fyrri umr.

10. Fjárreiður ríkisins, frv., 45. mál, þskj. 45. — 1. umr.

11. Samkeppnislög, frv., 26. mál, þskj. 26. — 1. umr.

12. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Fyrirkomulag umræðna um skýrslur.

[10:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Áður en gengið er til dagskrár vill forseti vekja athygli á því að umræður um skýrslur umboðsmanns og Ríkisendurskoðunar, 1. og 2. dagskrármálið, fara nú fram með nýju sniði. Með breytingum á þingsköpum voru tekin upp ákvæði í 23. og 25. gr. þingskapa þess efnis að allsherjarnefnd fjalli um skýrslu umboðsmanns áður en hún kemur á dagskrá þingsins og skili áliti um hana, og eins sambærilegt ákvæði um að fjárlaganefnd fjalli um starfsskýrslu Ríkisendurskoðunar og skili áliti um hana. Það fellur því í hlut formanna og framsögumanna þessara nefnda að hefja framvegis umræður um skýrslurnar, en áður féll það í hlut forseta Alþingis.

Ég vil við þetta tækifæri, nú þegar þessi nýju ákvæði þingskapa koma fyrst til framkvæmda, láta í ljósi von mína um að þessi nýbreytni takist vel. Hugmyndin að baki breytingunni er sú að með þessu móti megi efla samvinnu þessara stofnana Alþingis við þingið og þingmenn almennt, bæði til þess að þingmenn séu sér betur meðvitaðir um störf þessara stofnana og að umboðsmaður og Ríkisendurskoðun eigi greiðari leið að þinginu og meiri bakstuðning, ef svo má segja, á Alþingi við þau mikilvægu störf sem fara fram á þeirra vegum.

Þannig sé ég fyrir mér að allsherjarnefnd þingsins gæti t.d. veitt umboðsmanni Alþingis stuðning við eftirfylgni hans með tilmælum sem hann sendir stjórnvöldum, varðandi ábendingar hans um meinbugi á lögum o.s.frv. Með sama hætti sé ég einnig að samstarf Ríkisendurskoðunar og nefnda Alþingis aukist, einkum auðvitað fjárlaganefndar, þannig að almennar skýrslur stofnunarinnar komi til umfjöllunar í nefndum þingsins og síðar, eftir athugun þeirra, til umræðu á Alþingi eftir því sem efni standa til.

Breytingar á störfum þingsins að þessu leyti kalla auðvitað á vandaðan undirbúning og góða vinnu þingmanna og embættismanna á vettvangi nefnda Alþingis. Sú vinna gefur hins vegar um leið tilefni til þess að þingmenn sjái nánar hvað betur megi fara við lagasetningu, í stjórnsýslunni og við framkvæmd fjárlaga.

Starf umboðsmanns Alþingis er mikilvægt. Það hefur sannast á þeim 20 árum sem liðin eru síðan embættið var stofnað. Starf Ríkisendurskoðunar er einnig og ekki síður mikilvægt og á að nýtast Alþingi og alþingismönnum í eftirlitsstörfum sem þinginu ber að annast gagnvart framkvæmdarvaldinu og snýr að meðferð fjármuna og er í samræmi við svo nefnda Lima-yfirlýsingu sem er hinn trausti hornsteinn vandaðrar ríkisendurskoðunar og var höfð að leiðarljósi þegar Alþingi samþykkti sín fyrstu lög um Ríkisendurskoðun.

Ég mun sem forseti Alþingis fylgjast með þeim umræðum sem nú fara fram og er tilbúinn til þátttöku í þeim eftir því sem tilefni gefst til um það sem snýr að Alþingi sem stofnun.

Skýrsla umboðsmanns Alþingis 2006, ein umr.

Álit allshn., 215. mál. — Þskj. 233.

[10:37]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Það hefur verið árviss viðburður á Alþingi að við þingmenn tökum til umræðu ársskýrslu umboðsmanns Alþingis en eins og kom fram í máli hæstv. forseta fer sú umræða nú fram í kjölfar breytinga sem gerðar voru á þingsköpum Alþingis í vor. Nú er mælt fyrir í 23. gr. þingskapa að allsherjarnefnd skuli fjalla um skýrslu umboðsmanns áður en hún kemur á dagskrá þingsins og kemur það í minn hlut sem formanns allsherjarnefndar að mæla fyrir henni. Álit allsherjarnefndar hljóðar svo:

Allsherjarnefnd skilar nú í fyrsta skipti áliti um skýrslu umboðsmanns Alþingis og er það í samræmi við 1. mgr. 23. gr. laga um þingsköp Alþingis eins og henni var breytt síðastliðið vor með lögum nr. 68/2007. Markmiðið með þessu nýmæli er að tryggja betur en áður tengsl embættis umboðsmanns og þingsins sjálfs og undirstrika mikilvægi þess að skýrsla umboðsmanns fái viðeigandi umfjöllun í þeirri fastanefnd þingsins sem um málefni embættisins fjallar.

Allsherjarnefnd hefur fjallað um skýrslu umboðsmanns fyrir árið 2006 á tveimur fundum. Nefndin heimsótti embættið 17. október sl. og gerði umboðsmaður þar grein fyrir meginþáttum starfseminnar og fór yfir helstu atriði skýrslunnar sem lögð var fram á þingi daginn eftir. Þá kom umboðsmaður á fund nefndarinnar í þessari viku og svaraði fyrirspurnum nefndarmanna um einstök atriði. Nefndin telur yfirferð af þessu tagi gagnlega og mikilvæga og leggur áherslu á að þessi samskipti umboðsmanns og nefndarinnar þurfi að auka og móta frekar á næstu þingum.

Á næsta ári verða 20 ár liðin frá stofnun embættis umboðsmanns Alþingis. Allsherjarnefnd telur óhætt að fullyrða að með því hafi verið stigið verulegt framfaraskref í innleiðingu góðra stjórnsýsluhátta hér á landi. Hlutverk um-

boðsmanns hefur frá upphafi verið að hafa í umboði Alþingis eftirlit með stjórnsýslu ríkis og sveitarfélaga og honum er þannig ætlað að standa vörð um réttindi borgaranna gagnvart stjórnvöldum og stuðla að því að þeir sem með opinbert vald fara gæti jafnan lagareglna og góðra stjórnsýsluhátta. Ekki er vafamál að störf umboðsmanns og það aðhald sem hann hefur veitt stjórnvöldum á hverjum tíma hefur skilað umtalsverðum árangri í þeim efnum.

Skýrslur umboðsmanns gegna mikilvægu hlutverki, enda er þar að finna ítarlega og vandaða umfjöllun um ýmsa þætti stjórnsýsluréttarins. Skýrslurnar og raunar einstök álit umboðsmanns eru mikilvæg heimild um túlkun margvíslegra reglna á þessu réttarsviði. Skýrslan fyrir árið 2006 er að vanda greinargóð og fróðleg og þakkar allsherjarnefnd umboðsmanni og starfsmönnum hans fyrir skýrsluna og vel unnin störf á liðnu ári.

Undir þetta nefndarálit rita auk þess sem hér stendur Ágúst Ólafur Ágústsson, Atli Gíslason, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Ólöf Nordal, Karl V. Matthíasson og Jón Magnússon en Sigurður Kári Kristjánsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Ef ég vík nú nánar að skýrslu umboðsmanns er ljóst að frá því að embættið tók til starfa hafa skýrslurnar haft að geyma annars vegar almennt yfirlit yfir störf umboðsmanns og verkefni á viðkomandi ári og hins vegar upplýsingar um einstök mál sem umboðsmaður hefur lokið og telur tilefni til að upplýsa Alþingi sérstaklega um. Skýrsla umboðsmanns er því með vissum hætti spegill sem við alþingismenn getum litið í til að glöggva okkur á því hvernig til hefur tekist í stjórnsýslunni um framkvæmd þeirra laga sem sett hafa verið hér á Alþingi. Í sumum tilvikum kann að vera tilefni fyrir okkur alþingismenn til að huga að því hvort upplýsingar úr skýrslunum gefa tilefni til lagabreytinga eða þá til að kalla eftir frekari skýringum af hálfu ráðherra eða annarra fyrirsvarsmanna stjórnsýslunnar.

En það er ekki bara að skýrsla umboðsmanns Alþingis geymi frásögn af því sem hæst bar hjá embættinu á liðnu ári, heldur hefur þess jafnan verið gætt að afla upplýsinga hjá stjórnvöldum um hver hafa orðið viðbrögð við þeim tilmælum sem umboðsmaður hefur beint til þeirra í álitum. Eru þær upplýsingar birtar i skýrslunni.

Eins og undanfarin ár heyrir til undantekninga ef stjórnvöld fara ekki eftir tilmælum umboðsmanns. Samkvæmt þessari skýrslu varð sú raunin í einu máli sem laut að því að umboðsmaður vísaði til sérstakra tilmæla til stjórnvalds um að taka á ný til afgreiðslu mál viðkomandi einstaklings eða lögaðila og síðan í tveimur tilvikum þar sem umboðsmaður beindi almennum tilmælum til stjórnvalda um að gera breytingar á tilteknum vinnubrögðum eða reglum. Ég vek athygli á ummælum umboðsmanns í skýrslunni um mikilvægi þess að stjórnendur hjá hinu opinbera hafi frumkvæði að því að bæta úr því sem kann að hafa farið úrskeiðis í stjórnsýslu stofnana þeirra. Andvaraleysi í því efni og jafnvel það viðhorf að telja óþarft að bregðast við í slíkum tilvikum hefur ekki góð áhrif á vinnubrögð og viðhorf starfsmanna í stjórnsýslunni. Rétt viðbrögð að þessu leyti eru liður í því að auka og viðhalda trausti almennings á henni.

Ég vísaði áðan í inngang að skýrslu umboðsmanns. Eins og síðustu ár hefur sá kafli í skýrslunni ekki bara að geyma frásögn af starfi hans á árinu, heldur dregur hann saman ýmis atriði sem hann telur sérstakt tilefni til að koma á framfæri af sinni hálfu um það sem betur má fara í stjórnsýslunni. Þetta á t.d. við um ummæli hans um framkvæmd stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, en eðlilega eru þau lög hvað fyrirferðarmest í starfi umboðsmanns. Ég læt nægja að vísa þar til umfjöllunar umboðsmanns um mikilvægi þess að stjórnvöld hagi skipulagi og undirbúningi mála þannig að jafnan sé gætt að jafnræðisreglum stjórnsýsluréttarins.

Það er líka ástæða til að vekja athygli á umfjöllun sem er að finna í inngangi þar sem umboðsmaður víkur að þeirri þróun sem hann segir gæta í auknum mæli, að mál séu leidd til lykta á vettvangi stjórnsýslunnar með samningum í stað þess að teknar séu hefðbundnar ákvarðanir eða settar reglur. Umboðsmaður lýsir áhyggjum af því að þessi leið fari ekki alltaf saman við gildandi réttarreglur um meðferð mála í stjórnsýslunni og þær réttaröryggisreglur sem málsmeðferðarreglur stjórnsýslunnar kveða á um. En umboðsmaður bendir líka á að í vissum tilvikum hafi Alþingi með lögum opnað fyrir þessa leið og hvetur til að betur verði hugað að þeim málum. Frá sjónarmiði okkar alþingismanna er ástæða til að staldra við þessa umfjöllun. Það er ekki bara tilefni til að huga að því hvort rétt sé að veita slíkar heimildir, heldur þarf að minnast þess að ef stjórnsýslan eða einstakir ráðherrar gera slíka samninga án þess að hafa fyrir fram aflað sér fullnægjandi heimildar stendur Alþingi í reynd frammi fyrir gerðum hlut. Alþingi verður þá ekki sá vettvangur stefnumörkunar og málefnalegrar umræðu um hvaða leiðir eigi að fara við úrlausn viðkomandi mála eins og því er ætlað í stjórnskipun okkar.

Samningar við aðila utan stjórnsýslunnar geta verið bæði mikilvægir og nauðsynlegir en það verður að gæta að framkvæmdinni, bæði þannig að hið málefnalega frumkvæði haldist hjá Alþingi og eins að ekki sé farið á svig við góða stjórnsýsluhætti.

Í skýrslu umboðsmanns er líka að finna fróðlega samantekt á því að hvaða málum eða atriðum athugasemdir í álitum umboðsmanns hafi beinst á árunum 2002–2006. Í umfjöllun sinni um þessar tölulegu upplýsingar vekur umboðsmaður Alþingis athygli á því hversu hátt hlutfall þessara athugasemda hafi beinst að því að stjórnvöld hafi ekki fylgt hinum svonefndu efnisreglum við töku ákvarðana í málum eða setningu stjórnvaldsfyrirmæla.

Umboðsmaður bendir á að þarna sé um að ræða 23,4% athugasemda og til viðbótar komi athugasemdir vegna stjórnvaldsfyrirmæla, sem séu 5,8%, og athugasemdir um valdmörk stjórnvalda, sem séu 4,7%. Samtals er þetta um þriðjungur athugasemda þessi ár.

Þarna er, eins og umboðsmaður bendir á, verið að fjalla um lagalegan grundvöll hlutaðeigandi stjórnvaldsfyrirmæla, t.d. reglugerða eða gjaldskráa. Hér hafi því með öðrum orðum reynt á hvaða valdheimildir stjórnvaldið hafi til afskipta og ákvarðana um málefni borgaranna. Umboðsmaður tekur fram að gera verði ríkar kröfur til þess að þeir sem eru í forsvari fyrir hlutaðeigandi stjórnvöld hafi full tök á því og vald á því hvernig fara eigi með þær lagaheimildir sem þeir eiga að starfa eftir.

Á þessu geta verið margar og mismunandi skýringar. Ég tek hins vegar eftir því að þótt umboðsmaður útiloki ekki

að í einhverjum tilvikum hafi skýrari löggjöf getað verið til bóta, þá telur hann að tilvikin séu fleiri þar sem hlutaðeigandi stjórnvöld hafi ekki, áður en viðkomandi ákvörðun var tekin, eða stjórnvaldsfyrirmæli gefin út, hugað nægilega að lagagrundvellinum í ljósi þeirra almennu reglna og sjónarmiða sem viðurkennt er að fylgja beri um beitingu og túlkun laga að þessu leyti.

Ástæða er til að taka undir með umboðsmanni þegar hann bendir á nauðsyn þess að betur verði hugað að þekkingu og þjálfun þeirra starfsmanna sem koma að verkum í stjórnsýslunni. Það þurfa stjórnvöld, bæði ríki og sveitarfélög, að hafa forustu um. En það er líka ástæða fyrir okkur alþingismenn að veita athygli þeim tölum sem koma fram á bls. 36 í skýrslunni um það hversu oft umboðsmaður hefur á síðustu fimm árum talið tilefni til að tilkynna Alþingi, hlutaðeigandi ráðherra eða sveitarstjórn að hann teldi að tilteknir meinbugir væru á gildandi lögum eða almennum stjórnvaldsfyrirmælum.

Alls var þetta gert í 22 skipti eða í 12,3% þeirra 179 álita sem athugunin tók til. Þarna er líka vitnað til samantektar um hliðstætt efni frá árunum 1988–1996. Voru sambærilegar tilkynningar sendar í 7,3% þeirra álita sem umboðsmaður sendi frá sér á þessum árum. Umboðsmaður bendir á að hlutfall tilkynninga um meinbugi á lögum sé mun hærra en hjá umboðsmönnum þjóðþinganna í næstu nágrannalöndum. Það er ástæða fyrir okkur alþingismenn að við gefum þessum orðum gaum og höfum þetta í huga við afgreiðslu mála hér á þingi.

Umboðsmaður gerir í skýrslu sinni grein fyrir þeim málum sem hann fjallaði um á árinu 2006 að eigin frumkvæði. Þessi þáttur í starfi umboðsmanns er afar mikilvægur og þá ekki síst sem liður í því að kalla eftir umbótum í stjórnsýslunni og rétta mál af, ef svo má segja, ef þau hafa að einhverju leyti farið úrskeiðis. Þá getur einmitt skipt máli að beina sjónum stjórnvaldsins að þeim grundvallarreglum sem stjórnsýslan á að starfa eftir. Nýleg bréf, sem umboðsmaður sendi þremur sveitarstjórnum, og nokkuð hefur verið fjallað um í fjölmiðlum, eru einmitt dæmi um slíkt.

Af þeim frumkvæðismálum sem umboðsmaður fjallar um í skýrslu sinni vek ég sérstaklega athygli á upplýsingum, sem fram koma á bls. 92–104, um það hvernig umboðsmaður hefur fylgt eftir þeirri athugun sem hann gerði á skráningu mála, málshraða og fleiru hjá alls 32 stjórnvöldum á árunum 2002–2006. Nú hefur umboðsmaður safnað saman upplýsingum um hver hafi orðið viðbrögð stjórnvalda við tilmælum hans um úrbætur á þessu sviði. Þær upplýsingar eru birtar í skýrslu hans og þá jafnframt hvernig einstök stjórnvöld hafa brugðist við. Eins og umboðsmaður bendir sjálfur á í skýrslunni sýna þessar upplýsingar og samanburður milli þessara þriggja ára, 2002, 2006 og 2007, að mál hafa almennt þokast til betri vegar miðað við upplýsingar stjórnvalda sjálfra.

Þegar tölur um fjölda skráðra mála hjá umboðsmanni fyrir árið 2006 eru skoðaðar sést að það ár, síðasta ár, fækkaði málum um nær 15% frá árinu 2005. En það er hins vegar ljóst af tölum sem umboðsmaður hefur kynnt í allsherjarnefnd að þessi fækkun hefur gengið til baka. Nú eru skráð mál um 16% fleiri en þau voru á sama tíma í fyrra.

Í ljósi þess tel ég brýnt að við gætum þess við afgreiðslu fjárlaga að umboðsmanni verði tryggt nægilegt fjármagn til þess að sinna þeim verkefnum sem honum ber. Það skiptir máli að umboðsmaður geti ekki bara sinnt þeim kvörtunum sem til hans berast heldur líka málum sem hann telur tilefni til að fjalla um að eigin frumkvæði.

Mér finnst rétt að geta þess hér að á fund allsherjarnefndar komu nýverið fulltrúar Öryrkjabandalags Íslands og var erindi þeirra að óska eftir því að umboðsmanni Alþingis yrði gert það fjárhagslega kleift að sinna frumkvæðisathugunum á málum sem lúta að réttindagæslu fatlaðra samkvæmt gildandi lögum. Ég nefni þetta sérstaklega þar sem af hálfu fulltrúa Öryrkjabandalagsins voru höfð uppi þau sjónarmið að þeir teldu ekki rétt að komið yrði á fót sérstöku embætti umboðsmanns fatlaðra heldur teldu að það mundi þjóna hagsmunum fatlaðs fólks mun betur ef skrifstofa umboðsmanns yrði efld í þeim tilgangi að umboðsmaður gæti betur sinnt þessu verkefni.

Ástæða er til að veita þessu sjónarmiði athygli með tilliti til þeirra hugmynda sem heyrast oft í opinberri umræðu í samfélaginu um þörfina á því að stofnað verði til embætta umboðsmanna fyrir hina ýmsu hópa. Nú er það svo að rétt eins og með málefni fatlaðra eru t.d. málefni aldraðra og sjúklinga að stórum hluta til viðfangsefni stjórnvalda og stjórnsýslu bæði ríkis og sveitarfélaga. Það fellur því innan starfssviðs umboðsmanns Alþingis að fjalla um athugasemdir sem gerðar eru um starfshætti stjórnvalda á þessum sviðum og ef fólk telur að það njóti ekki þeirra réttinda sem lög hljóða um.

Að þessu leyti kann að vera ástæða til að við hugum að því að efla embætti umboðsmanns Alþingis til að sinna viðfangsefnum á þessum sviðum í stað þess að stofna til sérstakra embætta umboðsmanna eða talsmanna fyrir hina einstöku hópa. Við verðum að muna að það er hlutverk umboðsmanns að hafa eftirlit með því að stjórnsýslan starfi í samræmi við lög og vandaða stjórnsýsluhætti en það fellur hins vegar utan starfssviðs hans að hafa uppi sjónarmið um á hvern veg æskilegt sé að skipa lagareglum eða hvernig til hafi tekist með löggjöf nema þá að umboðsmaður telji að um meinbugi á lögum sé að ræða.

Af umræðunni verður helst skilið að auk þess að sinna þeim viðfangsefnum í málefnum þessara hópa sem falla undir starfssvið umboðsmanns Alþingis standi hugur manna stundum til þess að umræddir hópar fái einhvers konar launaðan eða opinberan starfsmann sem talsmann sinn og þar á meðal til að ná fram breytingum á lögum sem gilda um þessi málefni. Við megum ekki gleyma því í þessu sambandi að þau verkefni hafa fyrst og fremst verið viðfangsefni frjálsra félaga og hagsmunasamtaka og raunar stjórnmálamanna. Ég spyr: Er rétt að víkja frá því prinsippi? Er rétt að víkja frá þeirri meginreglu og koma upp ríkisvæddum talsmönnum fyrir hina einstöku hópa í samfélaginu? Ég tel svo ekki vera.

En svo ég víki aftur að ábendingum Öryrkjabandalagsins þá er það ekki svo að einstakir hagsmunahópar geti komið til allsherjarnefndar og fengið hana til að hlutast til um að umboðsmaður taki einstök mál upp. Umboðsmaður er sjálfstæður í störfum sínum og tekur ekki við fyrirmælum frá okkur sem sitjum á þingi um það hvaða mál hann tekur fyrir og hver ekki. Hins vegar er ljóst að þessi ábend-

ing frá Öryrkjabandalaginu átti þátt í því að við í allsherjarnefnd tókum þessi mál til umræðu og vöktum raunar athygli fjárlaganefndar á því takmarkaða svigrúmi sem umboðsmaður hefur til að taka upp mál að eigin frumkvæði og hvöttum til þess að þetta yrði haft í huga við mótun fjárlagatillagna fyrir embættið.

Herra forseti. Ég vil að lokum árétta það sem segir í áliti allsherjarnefndar: Embætti umboðsmanns Alþingis hefur mikilvægu hlutverki að gegna við að stuðla að betri stjórnsýsluháttum og auknu réttaröryggi borgaranna. Álit umboðsmanns eru að sönnu ekki bindandi og hafa ekki beina réttarverkan með sama hætti og t.d. úrlausnir dómstóla. Engu að síður fela álitin oft í sér mikilvægar leiðbeiningar til stjórnvalda um hvernig haga beri vinnubrögðum og ákvörðunartöku í stjórnsýslunni.

Eins og dæmin sanna eru álit umboðsmanns ekki alltaf óumdeild og stundum kann að vera nauðsynlegt að fá úrlausn dómstóla um mál sem embættið hefur fjallað um. Ekki er óeðlilegt að stundum séu skiptar skoðanir um þá niðurstöðu sem umboðsmaður kemst að. Það dregur á engan hátt úr mikilvægi embættisins og þeirra álita og athugasemda sem frá því berast. Þau hljóta alltaf að skipta verulegu máli.

Ég vil að lokum ítreka þakkir mínar og allsherjarnefndar til umboðsmanns og starfsfólks hans fyrir skýrsluna og góð störf á liðnu ári.

[10:54]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka hv. þingmanni fyrir skýrslu allsherjarnefndar. Áður en almenn umræða um efni skýrslunnar hefst vil ég spyrja hvernig þessi nýju vinnubrögð, eða þetta nýja form sem hæstv. forseti kynnti áður en ræða hv. þingmanns hófst, leggist í nefndina.

Ég spyr vegna þess að ég varð fyrir miklum vonbrigðum með álit nefndarinnar sem er hér á prentuðu þingskjali, hluti úr blaðsíðu. Ég tek það þó fram að ég var ánægð með að hv. þingmaður skyldi ekki hafa látið nægja að lesa álitið heldur komið með yfirgripsmeiri ræðu til okkar þingmanna.

Ég hef átt sæti í allsherjarnefnd í fjögur ár en á það ekki lengur. Ég hélt að ég fengi að vita meira um efni skýrslunnar, sem ég hef því miður ekki haft tíma til að lesa, í áliti allsherjarnefndar, sem prentað er á þingskjali. Ég vil fá að heyra, áður en umræðan hefst, um þessi formlegu atriði. Hver var hugmyndin að þessum nýju vinnubrögðum? Reyndar lýsti hæstv. forseti því. En ég sé ekki að þau markmið gangi eftir í álitinu sem dreift hefur verið á skjali sem við höfum haft tækifæri til að kynna okkur. Það skjal segir okkur sem ekki höfum lesið skýrsluna ekki nokkurn skapaðan hlut.

[10:56]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er rétt að geta þess að við erum að stíga fyrstu skref í nýjum vinnubrögðum og við höfðum ekki fyrir okkur fordæmi fyrir því hvernig álitið ætti að vera úr garði gert.

Þetta mun hins vegar þróast, hygg ég, á næstu árum og í umræðum í allsherjarnefnd kom fram mikill áhugi nefndarmanna á því að þróa þessi vinnubrögð enn frekar þannig að við munum fara ítarlegar í efni skýrslu umboðsmanns en gert hefur verið.

Nú er það reyndar svo að umfjöllun okkar í allsherjarnefnd um skýrslu umboðsmanns var öllu meiri en verið hefur undanfarin ár. Við áttum tvo fundi með umboðsmanni þar sem við fórum ítarlega yfir skýrsluna með honum þannig að allsherjarnefndarmenn eru vissulega betur undir það búnir að taka þátt í umræðum um skýrsluna en oft hefur verið.

Það er, eins og ég segi, ljóst að ríkur áhugi er hjá allsherjarnefnd að veita þessari skýrslu umboðsmanns meiri athygli og meiri tíma í störfum sínum og þau vinnubrögð verða þróuð á næstu þingum.

[10:57]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég þakka skýringuna þó að mér finnist hún alls ekki góð. Mér þykir það mjög ámælisvert þegar nýjum vinnubrögðum er brotin leið hér í þinginu að þá skulum við ekki sjá snefil af því að sú hugmynd sem að baki liggur skili sér.

Það er algjörlega mótað í mínum huga, ég skildi það á hæstv. forseta áðan, og ég veit að það er í þingsköpunum, og ég veit að við tókum umræðu um það þegar við breyttum þingskapalögunum, að þetta er eitt af þeim mikilvægu málum sem þingmenn treysta nefndinni sinni, allsherjarnefndinni, fyrir. Þeir treysta henni til að greina og setja niður á blað fyrir okkur hin þær aðgerðir sem þarf að fara í vegna þeirra ábendinga sem koma í skýrslu umboðsmanns. Umboðsmaður er að tala við löggjafarsamkunduna í álitum sínum meira eða minna.

Og það kemur fram í ræðu hv. þingmanns, formanns allsherjarnefndar, að í mörgum tilfellum er við okkur að sakast, löggjafann, vegna þess að lög eru ekki nægilega vel úr garði gerð. Í skýrslunni kemur fram að þegar hann ber sig saman við störf annarra umboðsmanna á Norðurlöndunum lendir hann miklu oftar í því að fást við gallaða löggjöf.

Þetta er eitthvað sem við í stjórnarandstöðunni, og ég sem stjórnarandstöðuþingmaður, hef gagnrýnt í átta ár. Við erum hér á handahlaupum að búa til lög sem eru handónýt og svo er umboðsmaður Alþingis stöðugt með vöndinn á okkur. Einu sinni á ári kemur hann og segir okkur til syndanna og við hlustum en gerum ekki neitt. Ég hélt að hin nýju vinnubrögð ættu að sýna það í áliti allsherjarnefndar að nú yrði blásið til einhverra aðgerða og hlustað yrði á umboðsmann Alþingis á nýjan hátt, á nýjum nótum. Ég hélt að við tækjum betur til okkar það sem umboðsmaður hefur við okkur að segja.

Ég veit að hv. þm. Birgir Ármannsson hefur góðar meiningar í þessum efnum en ég átel að (Forseti hringir.) það skuli ekki koma fram í áliti allsherjarnefndar til hvaða aðgerða nefndin ætlar að taka (Forseti hringir.) varðandi ámæli umboðsmanns.

[10:59]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mér finnst málflutningur hv. þm. Kol-

brúnar Halldórsdóttur vera ys og þys út af engu. Það er álitamál hvað nákvæmlega á að koma fram í áliti allsherjarnefndar og hvað ekki. Ný vinnubrögð fela í sér að allsherjarnefnd fer nánar yfir skýrsluna með umboðsmanni og hefur lýst vilja til að þróa þessi vinnubrögð frekar.

Það er hins vegar allt annað mál hvort nefndin sem slík fer að gera tillögur um einstök úrlausnarefni í þessum efnum. Þar getur verið um að ræða mál sem heyra undir verkefnasvið fjölmargra nefnda þingsins. Það er því ekki sjálfgefið að slík atriði séu tekin til í áliti allsherjarnefndar.

Raunar er það svo að skýrsla umboðsmanns er lögð fyrir þingið allt. Allsherjarnefnd hefur verið skapað ákveðið rými til að fjalla nánar um skýrsluna. Síðan kemur skýrslan til umræðu í þinginu og menn geta rætt þau atriði út frá skýrslunni sem þar liggur fyrir og raunar út frá þeirri framsöguræðu sem ég flutti áðan, sem ég hygg að sé ítarlegri en áður hefur verið af sama tilefni.

Það er sá grundvöllur sem umræðan á að byggjast á. Ég hafna því að allsherjarnefnd hafi með einhverjum hætti staðið fyrir ámælisverðum vinnubrögðum í þessu sambandi þó að ég viðurkenni að þessi vinnubrögð megi þróa áfram. En stóryrði um ámælisverð vinnubrögð eiga á engan hátt við.

[11:01]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að byrja á að þakka umboðsmanni Alþingis fyrir vel unnin störf á árinu 2006 og fyrr. Ég held að skýrslan sem hér liggur fyrir sé órækur vitnisburður um að vel hafi verið að verki staðið almennt séð þótt ýmislegt megi betur fara. Ég get vel viðurkennt að ég hefði kosið að þetta álit væri ítarlegra og tekið á fleiri þáttum. En í störfum á þingi er oft tímaleysi og fljótaskrift á hlutum. Ég get hins vegar tekið undir það með hv. formanni nefndarinnar að í nefndarstörfum okkar ákváðum við að móta okkur vinnureglur um hvernig við tækjum á þessari skýrslu, hvernig við skiluðum nefndarálitum og hvort við reyndum að ná samstöðu um álitið eða ekki. Ég held að í þetta skipti hafi niðurstaðan orðið sú að skila hreinlega stuttu áliti sem samstaða væri um. Á næsta ári verður örugglega breyting á því og ítarlegri sjónarmið koma fram.

Skýrslan er afar umfangsmikil og mikill lestur í henni. Ég hygg að þetta nýmæli sem hér er á borð borið, af þeirri litlu reynslu sem á það er komin, sé til bóta. Við höfum eins og hv. formaður allsherjarnefndar, Birgir Ármannsson, lýsti, bæði átt fund með umboðsmanni á starfsstöð hans og eins kom hann á fund nefndarinnar. Þar komu fram upplýsingar og tillögur og margt fleira sem ég hygg að birtist í ræðum þeirra sem taka til máls í dag og hafa þegar komið fram í ræðu hv. formanns allsherjarnefndar. En við verðum betri á næsta ári, vonandi.

Ég get tekið undir margt af því sem hv. formaður nefndarinnar sagði um skýrsluna. Ég lít svo á að umboðsmaður Alþingis gegni afar veigamiklu hlutverki í íslensku lýðræði. Ég lít svo á að umboðsmaður Alþingis sé einn af hornsteinum íslensks lýðræðis ásamt stjórnsýslulögum, upplýsingalögum og þá Ríkisendurskoðun, ef ég tel hana síðast. Af því hef ég reynslu. Réttarumhverfi, stjórnsýsla og annað hefur á síðustu 20 árum gjörbreyst með þeim lögum sem ég nefndi og með umboðsmanni Alþingis. Bara fyrir mig, starfandi sem lögmann er aðstaðan allt önnur og betri.

Þegar embættið var sett á stofn mun embættismaður í einu ráðuneytinu hafa sagt: Nú þarf maður að fara að svara þessum kverúlöntum sem eru að skrifa okkur. Það var nefnilega þannig að ríkið eða ríkisstofnanir hirtu ekki um að svara og hirtu ekki um að rökstyðja. Menn skyldu gjarnan horfa til baka og rifja upp stöðu mála áður en þessar gagnmerku réttarbætur komu til. Umboðsmaður hefur skilað verulegum árangri og hefur um margt lagað stjórnsýsluna þótt ýmislegt mætti betur fara, sem hann bendir sjálfur á og hefur bent á undanfarin ár.

Af skýrslunni er að sjá að umboðsmanni gangi þokkalega að afgreiða kvartanir. Fjöldi kvartana, erinda og fyrirspurna og afgreiðslur kvartana sýna að embættið stendur þokkalega að því leyti. Þó er ýmislegt sem umboðsmaður gagnrýnir í framkvæmd stjórnsýslunnar. Fyrst og fremst má segja að gagnrýni umboðsmanns lúti m.a. að því að stjórnvöld skipuleggi sig ekki fyrir fram, séu ekki nógu meðvituð um að setja sér fyrir fram gegnsæjar reglur, sem borgararnir geti gengið að, um hvernig þau eigi að haga málsmeðferð, hvernig þau eigi að beita reglum stjórnsýslulaga o.s.frv. Því er enn ábótavant, stjórnsýslan er enn tilviljunarkennd í mörgum tilfellum. Umboðsmaður bendir jafnframt á að fræðslu skorti til stjórnenda ríkisstofnana, þ.e. að þegar nýir starfsmenn koma inn sé þeim hreinlega leiðbeint, þeir fari í skóla í stjórnsýslulögunum.

Stjórnsýslulögin eru ekki flókin. Fyrir þá sem lesa þau eru þau ekki flókin en þetta er eilíft umkvörtunarefni umboðsmannsins, að fræðslan komist ekki til skila til starfsmanna. Ég heyri á tóni umboðsmanns hreinan pirring í þeim efnum, ekki endilega á fundum með nefndinni en ég hef hlustað á hann fjalla um fræðslumál á semínari.

Hann kvartar líka undan því, sem hv. formaður allsherjarnefndar Birgir Ármannsson kom inn á, að mál séu leidd til lykta með samningum. Auðvitað þurfa ríkið og ríkisstofnanir að gera mikið af samningum en það er verið að leiða mál til lykta með samningum, sem er að því leyti röng aðferð vegna þess að vilji stjórnsýslunnar og vilji ríkisins á að birtast í reglum og ákvörðunum. Þegar reglur og ákvarðanir liggja fyrir á að byggja samninga á þeim. Ég kem betur að því síðar.

Umboðsmaður kvartar enn yfir því að jafnræðisreglunni sé ekki nógsamlega fylgt og að meðalhófsreglunnar sé ekki gætt. Þar bendir umboðsmaður sérstaklega á ráðstöfunarfé ráðherra, eins og menn muna að var í fréttum í sumar. Þar er ekki gengið út frá fyrir fram gegnsæjum reglum. Ég get bent frú forseta á að við hér á Alþingi stöndum frammi fyrir sama vandamáli. Ég sat nefndarfund í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd nýverið og við ræddum um það hvert við ættum að beina 47 eða 50 millj. kr. safnliðum á umsækjendur. Ég upplifði það að við vorum að úthluta tilviljunarkennt, úthluta án þess að við settum okkur fyrir fram gegnsæjar reglur, án þess að ákveða forganginn fyrir fram, hvaða verkefni við legðum meiri áherslu á en önnur og hreinlega flokkuðum þau fyrir fram.

Ég verð að segja að safnliðaafgreiðsla sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, sem eflaust fleiri nefndir í þinginu standa frammi fyrir, fór fyrir brjóstið á mér og þeirri tilfinn-

ingu sem ég hef fyrir jafnræði og meðalhófi. Ég ætla ekki að deila á einstakar fjárveitingar nefndarinnar. Það dettur mér ekki í hug en ég veit að við gætum legið undir hörðu ámæli ef menn bera saman einstakar úthlutanir í þessum safnliðum, ef við setjum það í samhengi og jafnvel sleppum af þeim nöfnunum, þá mundi ég lenda í vandræðum með að útskýra sumt út frá jafnræðisreglunni. Af hverju fékk þessi en ekki hinn? Af hverju fékk þessi minna en hinn meira? og þar fram eftir götunum.

Það vekur ánægju að viðbrögð stjórnvalda við ábendingum umboðsmanns Alþingis eru góð. Sú þróun hefur orðið á síðustu 20 árum en algengt var að ráðherrar hreinlega hunsuðu tilmælin. Nú heyrir það til undantekninga. Ég ítreka það sem kemur fram í skýrslunni á bls. 16, að það skortir fræðslu um stjórnsýslulög, upplýsingalög og réttarstöðu borgaranna, fræðslu til stjórnenda ríkisstofnana.

Það er einn merkilegur þáttur í skýrslunni sem m.a. má sjá á bls. 16 og áfram. Það eru svokölluð frumkvæðismál sem umboðsmaður Alþingis fjallar um í skýrslu sinni. Þau eru afar mikilvægur þáttur og svo virðist sem umboðsmaður Alþingis feti sig frekar inn á þessa braut. Frumkvæðismálin voru sex árið 2006 en eru nú orðin 15 á þessu ári. Ég hygg að styrkja verði umgjörð og fjárveitingar til umboðsmanns Alþingis vegna slíkra frumkvæðismála. Síðasta og þekktasta frumkvæðismál umboðsmanns Alþingis er fyrirspurn hans til Reykjavíkurborgar varðandi Orkuveitu Reykjavíkur, vegna hins svokallaða REI-máls, sem er afar merkilegt inngrip.

Ef maður sviptir af sér flokkspólitískri þoku og horfir faglega á þetta eru viðbrögð umboðsmanns Alþingis að mínu mati til fyrirmyndar í þessu máli. Í þessu máli vöknuðu afar margar mikilvægar og merkilegar spurningar um framkvæmd stjórnsýslu, um hvernig sveitarfélag með almannaveitu á sínum vegum getur samið við einkahlutafélag og allt í einu rofið stjórnsýslutengslin. Tímans vegna mun ég ekki rekja það mál en frumkvæði umboðsmanns var gott.

Annað mál sem hv. formaður kom inn á er ÖBÍ-málið. Þar stöndum við frammi fyrir spurningunni: Eigum við hv. alþingismenn að skipta okkur af því eða á Alþingi að beina tilmælum til umboðsmanns? Erum við að fara inn á sjálfstæði hans? Ég lít ekki svo á. Hann er umboðsmaður Alþingis. Við getum haft tilmæli. Öryrkjabandalagið gekk á fund umboðsmanns, við nefndum þetta á fundi með umboðsmanni, á nefndarfundi, og það er samdóma álit okkar að leggja til að umboðsmaður taki þetta mál upp sem frumkvæðismál. Hann hefur sjálfur áhuga á því og telur ekki að með því skerðum við sjálfstæði hans. En við leggjum til að veita sérstaka fjárveitingu í þetta vegna þess að þetta er brýnt almennt mál. Þetta varðar geðsjúka fyrst og fremst, sem almennt hafa ekki hafa tök á að gæta réttar síns. Málið varðar það hvort framkvæmdin sé nógu góð, hvort réttindi öryrkja komist til skila, hvort þeir geti gætt réttar síns o.s.frv. þannig að þetta er almenn og brýn athugun. Ég styð að því að veita sérstaka fjárveitingu til þessarar almennu athugunar, sem yrði auðvitað frumkvæðisathugun umboðsmanns því að hann getur valið og hafnað. Við getum sett fram tilmæli um eitt og annað en auðvitað er umboðsmaður sjálfstæður í störfum sínum. Við skipum honum ekki fyrir, hvorki um hvaða verkefni hann tekur að sér né hvaða niðurstöðum hann kemst að.

Ég vil nefna eitt að lokum og það eru áhyggjur umboðsmanns Alþingis af því sem hann kallar að þróunin sé að grugga vatnið, hann talar um afkima stjórnsýslunnar. Hvað á umboðsmaður við? Jú, hann á við hlutafélagavæðingu, hann á við opinber hlutafélög. Hann segir að réttarrammi þeirra sé ekki nógu góður. Ég vil bæta við það og segja að stjórnsýslan hefur ekki fyllt inn í þessi hlutafélög, Matís og mörg fleiri. Hann heldur því fram að lagaumhverfið um opinberu hlutafélögin dugi ekki og ég tek fyllilega undir það. Ég hef sjálfur sagt að það eigi að einkavæða stjórnsýslulögin og upplýsingalögin. Ég held því fram að þau þurfi að ná yfir stórfyrirtækin. Póstur og sími fóru í einkarekstur og fjöldi annarra fyrirtækja veita borgurum þjónustu án þess að við höfum andmælarétt, upplýsingaréttinn og annað af því tagi. Þessi stóru fyrirtæki sem veita þjónustu, almanna- og grunnþjónustu, eiga ekki að vera yfir það hafin að neytandinn spyrji og fái upplýsingar. Alls ekki.

Það er áhyggjuefni, eins og hv. formaður allsherjarnefndar benti á, að efnisreglur verða í 23,4% tilfella umtalsefni eða kvörtunarefni. Það er gagnrýni, frú forseti, sem beinist að þinginu. Lagagrundvöllur stjórnvaldsákvarðana er 27,3% tilefna umkvartana. Það segir mér að styrkja verði löggjafarvaldið, Alþingi, styrkja lagasetninguna. Ég ítreka það sem ég minntist á í upphafi að við afgreiðum lög oft í fljótræði. Ég hygg að vandi Alþingis liggi fremur í innra skipulagi þess en ræðutíma við 2. umr., ef ég má nefna það sem dæmi. Það er hægt að bæta Alþingi og gera það skilvirkara með margvíslegum öðrum hætti án þess að breyta þingsköpum, það segir mér reynsla mín sem varaþingmaður og nú sem þingmaður á haustdögum og í sumar. Þetta er áhyggjuefni og þetta þurfa forsetar Alþingis að skoða til hlítar.

[11:17]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir ágæta ræðu. Ég get tekið undir mjög mörg sjónarmið sem fram komu í máli hans. Hins vegar er eitt atriði sem ég ætla að nefna, bara svo því sjónarmiði hv. þingmanns sé ekki ómótmælt hér, og það er þegar hann nefnir að stjórnsýslulög eða stjórnsýslureglur eigi að gilda um einkaaðila og hann nefndi stórfyrirtæki sérstaklega.

Ég vildi koma því að að stjórnsýslureglur eru auðvitað settar til að verja borgarana í þeim tilvikum þar sem þeir þurfa að lúta valdi hins opinbera, valdi stjórnsýslunnar sem er sérstætt, allt öðruvísi en þau áhrif sem einhver stórfyrirtæki hafa eða staða á markaði eða annað þess háttar. Enginn getur valið hvort hann á samskipti við stjórnsýsluna eða ekki, menn eru þvingaðir til þess. Menn eru undir stjórnsýsluna settir hvort sem þeim líkar betur eða verr og þess vegna er auðvitað þörf á sérstökum reglum til að vernda borgarana í þeim samskiptum.

Þegar við tölum hins vegar um einkamarkaðinn vitum við auðvitað að það getur verið ójafnvægi milli aðila en engu að síður höfum við annað regluverk sem á að tryggja stöðu manna að því leyti. Við höfum samkeppnisreglur, við höfum reglur á fjármálamarkaði sem gilda sérstaklega um

fjármálafyrirtækin, við höfum hlutafélagalöggjöf sem m.a. er ætlað að vernda minni hluta í hlutafélögum o.s.frv. Þegar við ræðum um þetta verðum við að hafa í huga að stjórnsýslan er sérstaks eðlis vegna þess að sá sem á samskipti við hana á ekkert val. Hann á bara að hlýða. Þess vegna þarf að gæta réttinda hans (Forseti hringir.) sérstaklega.

[11:19]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er mikil þörf á að einkavæða stjórnsýslu- og upplýsingalögin gagnvart stóru fyrirtækjunum, þau eiga ekki við um einkarekstur. Það er verið að færa opinbera þjónustu yfir í einkarekstur. Talað er um að úthýsa verkefnum í stórum stíl. Það er talað um að einkafyrirtæki taki að sér opinbera þjónustu við borgarana.

Þarna er fullt af gráum svæðum, bæði varðandi opinberu hlutafélögin og önnur einkahlutafélög sem taka að sér opinbera þjónustu við borgarana, og á því sviði verðum við að styrkja grundvöll umboðsmanns Alþingis. Við verðum að styrkja, víkka og endurskoða valdsvið umboðsmanns Alþingis. Á það hefur umboðsmaður Alþingis sjálfur bent þó að hann hafi ekki sagt að hann vilji einkavæða stjórnsýslulögin eins og ég sagði. Hann notaði ekki þau orð en hann talaði um þoku og um afkima stjórnsýslunnar. Og fjármálaeftirlit eða samkeppniseftirlit er ekki nægjanlegt í þeim efnum.

[11:20]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ef hv. þm. Atli Gíslason er sérstaklega að tala um svið þar sem verið er að færa opinbera þjónustu yfir í einkarekstrarlegt umhverfi þá er auðvitað klárt að þar þarf að vanda til verka. Enginn deilir um það. Það snýst um það að í þeim tilvikum þegar verkefni eru færð, hvort sem er með útvistun, með stofnun opinberra hlutafélaga um eitthvað tiltekið svið eða þjónustusamning eða annað, þá er alltaf fyrir hendi eitthvert stjórnvald sem á að hafa eftirlit með viðkomandi starfsemi sem einkaaðilarnir geta þá rekið. Þetta er auðvitað í þróun en ég held hins vegar að eftirlit umboðsmanns hljóti alltaf að beinast að þeim aðilum innan stjórnsýslunnar sem eiga að hafa eftirlit með viðkomandi starfsemi. Þeim ber síðan skylda til að hafa eftirlit með því að þeir einkaaðilar sem taka að sér tiltekin verkefni uppfylli þau skilyrði sem þeim eru sett.

Hins vegar get ég alveg tekið undir að þær kröfur sem hið opinbera gerir til aðila sem taka að sér verkefni sem flokka má undir þjónustu við almenning þurfa að vera skýrar. Það má ekki liggja í lausu lofti, það má ekki vera á gráu svæði. En ég get ekki tekið undir ummælin um að einkavæða eigi stjórnsýslulögin. Við hv. þm. Atli Gíslason erum á öndverðum meiði um einkavæðingu í flestum tilvikum og líka í þessu. Hann vill halda því hjá ríkinu sem ég vil einkavæða og öfugt.

Við getum hins vegar áreiðanlega verið sammála um að þegar um útvistun eða þjónustusamning eða annað slíkt er að ræða skiptir máli að kröfurnar sem gerðar eru til einkaaðilanna sem framkvæma þjónustuna séu skýrar og skilmerkilegar og að fyrir hendi sé eftirlit hjá þeim stjórnsýslulegu aðilum sem bera ábyrgð á viðkomandi málaflokki á þeirri starfsemi, þannig að (Forseti hringir.) þetta gangi eins og til er ætlast.

[11:22]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Ég er hjartanlega sammála hv. þm. Birgi Ármannssyni að vanda þurfi til verka. Ég er algerlega sammála honum um það. Er það að vanda til verka þegar veita þarf Matís 130 millj. aukafjárveitingu á fjáraukalögum? Er það að vanda til verka að Flugstoðir eru í tómarúmi? Er það að vanda til verka að fela þessum fyrirtækjum opinbera þjónustu án þess að afmarka skyldur þeirra, réttindi borgaranna? Þarf ekki, áður en við förum í úthýsingu, einkarekstur, einkavæðingu, hlutafélagavæðingu eða hvað það kallast allt, að spyrja: Hvernig munu þessar breytingar reynast almenningi? Er það í þágu almennings að gera þetta? Erum við að fara úr öskunni í eldinn? Hvernig munu þessar breytingar reynast þeim, hv. þm. Birgir Ármannsson, sem greiða svo fyrir þjónustuna og eiga ekki andmælarétt? Bætir einkareksturinn almannaþjónustuna? Eða eru þetta guðspjöll? Er þetta biblíutrú, pólitísk trúarbrögð að einkavæðing sé alltaf betri án þess að horfa fyrst á markmið og greina vandann og spyrja sig grundvallarspurninga? Eigum við að haga okkur þannig að við segjum: Einkavæðum, einkavæðum, það er betra?

Það hefur verið gert í biblíubelti einkavæðingar á Íslandi, í Reykjanesbæ. En það reynist bara ekki vel. Bæjarstjórinn í Kópavogi, Gunnar Birgisson, sá talnaglöggi maður, hefur reiknað það út að þetta borgi sig ekki fyrir íbúa Kópavogs. Það má ekki horfa og einblína á einkarekstur sem guðdómlegan. Það á að markmiðsskoða og greina og umfram allt þegar þetta er gert á að tryggja réttindi borgaranna.

[11:25]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Ég vil í fyrstu aðeins gera að umfjöllunarefni álit allsherjarnefndar. Ég vek athygli á, eins og hæstv. forseti gat um áðan, að við erum að ræða skýrslu umboðsmanns Alþingis á allt öðrum nótum en við höfum áður gert á hinu háa Alþingi. Við breyttum þingsköpum og ætlum að tryggja betur tengsl embættis umboðsmanns og þingsins sjálfs og meiningin er að þessi skýrsla fái miklu meiri umfjöllun í þinginu en áður hefur verið. Áður stóð virðulegur forseti í þessum stól og flutti skýrslu um störf umboðsmanns Alþingis og síðan var umræða um hana. Ég held að það sé mjög góð nýbreytni sem við erum að taka upp hér, þ.e. að taka málið betur fyrir í þinginu sjálfu, í nefndum þingsins, og fara dýpra í skýrsluna.

Við hittum umboðsmann á tveimur fundum, fórum fyrst í heimsókn til hans og hann kom síðan á fund til okkar og svaraði spurningum. Ég tel, eins og kemur fram í álitinu, að móta þurfi frekar starfsferlið eða hvernig við tökum á verkefninu á næstu árum. Það hefur þegar komið fram í andsvörum að það gætir einhverrar óánægju. Ég heyrði á hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að hún var ekki ánægð með nefndarálitið en ég vek athygli á að hv. þm. Atli Gíslason í Vinstri grænum er án fyrirvara á áliti nefndarinnar þannig að það var full samstaða um það álit.

Það er alveg rétt að ekki er farið ofan í efnisatriði skýrslunnar í álitinu. Það má vel vera að við gerum það síðar. Álitið er almenns eðlis þar sem verið er að draga fram tilgang starfa umboðsmanns og hve mikilvæg þau eru. Umboðsmaður hefur eftirlit með stjórnsýslu ríkis og sveitarfélaga og hann á að standa vörð um réttindi borgaranna gagnvart stjórnvöldum og stuðla að því að þeir sem fara með opinbert vald gæti lagareglna og góðrar stjórnsýsluhátta í störfum sínum. Þetta er ekki lítið starf, virðulegi forseti, umboðsmaður Alþingis á að gæta réttinda borgaranna. Og af þessari skýrslu má sjá að margt má betur fara í því sambandi.

Í skýrslunni er mjög mikið og spennandi efni. Hún er afar ítarleg að mínu mati og vönduð. Þetta er mikill doðrantur og afar mikið lestrarefni, letrið er smátt til að skýrslan taki ekki enn fleiri blaðsíður. Ég verð að viðurkenna að þetta er mjög seinlesið efni. Ég las langt inn í nóttina í gær, til klukkan tvö, það er ekki til fyrirmyndar að gera slíkt en þetta er mjög seinlesið en mjög spennandi líka.

Ég tel að við þurfum að fara betur í skýrsluna. Á næstu árum þurfum við að taka meiri tíma í að fara dýpra í málin. Það kom fram hjá hv. þm. Birgi Ármannssyni, formanni allsherjarnefndar, og það er alveg rétt. Við ræddum það í nefndinni hvernig við ættum að taka á málum í framhaldinu og það var samstaða um að við þyrftum að fara betur ofan í skýrsluna og móta verkferlið meira í þinginu sjálfu. Það stendur því ekki á meiri hlutanum í því sambandi, virðulegi forseti, eins ég skynja hann í allsherjarnefnd.

Hér hefur verið rætt um löggjöfina og það hefur komið fram að við setjum oft og tíðum lög sem eru að einhverju leyti gölluð. Þetta hefur nú verið rætt meðal þingmanna og tengist svolítið því starfi sem á sér stað núna milli þingflokksformanna og forseta Alþingis, um vinnubrögðin í þinginu. Alþingi Íslendinga setur afar mörg lög og maður veltir því fyrir sér hvort þörf sé á að setja svona mörg lög. Af hverju setur þingið svona mörg lög? Er það vegna þess að ráðherrarnir vilja það? Þeir leggja fram lagafrumvörpin, ekki alveg öll en mjög mörg. Hæstv. ráðherrar hafa tilhneigingu til að koma með mörg lagafrumvörp og telja að það sé mælikvarði á hvort þeir standi sig vel eða illa í starfi. Ég hef vissar efasemdir um að þetta sé rétt hugsun. Ég held að nær væri að setja aðeins færri lög en vanda betur til verka, virðulegi forseti, og þá kæmu væntanlega færri gallar fram.

Ég ætla að drepa á nokkrum atriðum í skýrslunni. Það er alveg ljóst að málin sem koma til kasta umboðsmanns Alþingis eru fjölmörg. Á síðasta ári, sem skýrslan fjallar um, voru skráð 273 ný mál og umboðsmaður tók sjálfur sjö mál formlega til athugunar að eigin frumkvæði, þ.e. svokölluð frumkvæðismál. Þetta eru mörg mál, það slagar hátt upp í að það komi eitt nýtt mál á dag, alla daga ársins, líka laugardaga og sunnudaga ef maður metur það þannig.

Á árinu 2006 hlutu 282 mál lokaafgreiðslu og 69 mál voru óafgreidd í árslok. Í skýrslunni rekur umboðsmaður af hverju þau eru óafgreidd og ég sé ekki neitt óeðlilegt í því sambandi. Það eru ákveðnir frestir í gangi, það á eftir að svara o.s.frv. og það er ósköp eðlilegt að þau klárist ekki öll.

Í skýrslunni kemur fram að umboðsmaður stefnir að því að endanlegri afgreiðslu kvartana sé í síðasta lagi lokið innan sex mánaða frá því að þær bárust. Hann hefur einsett sér að setja þau tímamörk. Þetta eru mjög flókin mál þannig að ég tel þessi tímamörk ekki óeðlileg. Þetta eru yfirleitt geysilega flókin og tímafrek mál. Oft eru þetta álitaefni sem ekki hefur verið tekin skýr afstaða til í löggjöf og ekki nýtur við dómafordæma og þar af leiðandi taka málin stundum lengri tíma. En það er mikið atriði fyrir réttaröryggi borgaranna að hægt sé að ljúka athugunum á kvörtunum eins fljótt og unnt er innan hæfilegs tíma. Til þess að það verði unnt, virðulegi forseti, þarf embættið að hafa þyngd og hafa öfluga starfsemi, búa þarf vel að embættinu og ráða hæfilega margt hæft starfsfólk. Að mínu mati þarf umboðsmaður Alþingis að hafa mjög öfluga lögfræðinga að störfum og þar eru afar öflugir aðilar miðað við öll afköstin sem við sjáum í skýrslunni. En ég vil taka fram, virðulegi forseti, að einungis tíu starfsmenn vinna hjá umboðsmanni Alþingis, þ.e. umboðsmaður sjálfur og níu aðrir starfsmenn. Og ég spyr: Er þetta nægilegur mannskapur miðað við hvers eðlis þessi stofnun er? Ég efast um að svo sé.

Ég vil líka gera að umtalsefni að í heimsókn okkar til umboðsmanns Alþingis velti ég því fyrir mér hvort ekki væri rétt að huga að því að færa starfsemina í annað húsnæði. Ég tel að embætti umboðsmanns Alþingis sé starfsemi sem eigi að búa yfir mikilli reisn og virðingu og vera traust og góð. Auðvitað er starfsemin afar traust og mikið traust er borið til umboðsmanns Alþingis og starfseminnar sem þar fer fram, en ég tel að að huga þurfi að húsnæðismálum til framtíðar fyrir þessa stofnun. Ég vil benda á að stofnunin verður 20 ára á næsta ári þannig að það er kannski tilefni til að fara aðeins dýpra og betur í þau mál en ella vegna þess.

Varðandi málin sem hafa verið skráð vil ég nefna að málum á sviði almannatrygginga fjölgaði um helming, þau voru 9% skráðra mála árið 2006. Málum vegna skatta og gjalda fækkaði en flokkurinn tafir hjá stjórnvöldum á afgreiðslu mála var fyrirferðarmikill eða nær 17% skráðra mála. Því er greinilegt að mjög margir eru óánægðir með tafir í stjórnsýslunni, að þeir fái ekki úrlausn sinna mála. Ég held að fólk leiti ekki til umboðsmanns til að kvarta nema virkileg þörf sé á því, þá er fólk orðið mjög leitt.

Varðandi mál sem umboðsmaður hafði frumkvæði að á fyrri tíð vil ég nefna að umboðsmaður hefur kannað sérstaklega skráningu mála, málshraða, eftirlit með afgreiðslu mála, setningu fresta, tilkynningar um tafir og annað slíkt árin 2002 og 2006 og borið þetta saman hjá 32 stjórnvöldum. Hann fer því mjög skipulega ofan í það hvernig stjórnvöld vinna og ber það saman milli ára. Hann kannaði líka afgreiðslutíma 48 sjálfstæðra stjórnsýsluúrskurðarnefnda. — Ég sé, virðulegi forseti, að tíminn gengur mjög hratt og ég er bara rétt að byrja á umfjölluninni.

Þær reglur sem umboðsmaður getur sérstaklega um í skýrslu sinni eru jafnræðisreglan og meðalhófsreglan. Hann færir rök fyrir því af hverju hann nefnir sérstaklega þessar tvær reglur og nefnir tvö álit sem varða jafnræðisregluna. Komið hefur verið inn á þau bæði hér. Það eru styrkveitingar ráðherra af ráðstöfunarfé, ráðherraliðnum, og svo ráðstöfun námuréttinda í eigu sveitarfélaga með leigusamningi. Þar er verið að vitna í mál á Akureyri þar sem bæjarfé-

lagið fór ekki alveg eðlilegar leiðir í því sambandi, þ.e. ekki var auglýst þannig að aðrir gætu komið að því máli heldur úthlutað gæðum, ef svo má segja. Ég heyri að hv. þm. Atli Gíslason tengir þetta við svokallað REI-mál, en það er alveg ljóst, og umboðsmaður telur það líka, að gæta þarf mjög vel að öllum reglum varðandi úthlutun réttinda. Þar verður að vera einhvers konar opið ferli þar sem þeir sem hafa áhuga á geta komist að en ekki þannig að valið sé úr bak við tjöldin, ef svo má orða. Það er mjög athyglisvert að lesa þetta í skýrslunni.

Varðandi meðalhófsregluna þá er þess getið sérstaklega að ekki megi taka íþyngjandi ákvörðun hjá stjórnvaldi og þar eru nefndar uppsagnir ríkisstarfsmanna. Ekki má segja upp fólki nema athugað hafi verið hvort hægt sé að flytja það til í starfi innan stofnunar, það er skylda forstöðumanns að gera það, og vitnað er í mál sem sneri að Fasteignamati ríkisins. Það er alveg greinilegt að umboðsmaður reynir að gæta hagsmuna borgaranna hvar sem þeir vinna innan stjórnsýslunnar.

Ég vil líka gera að umtalsefni viðbrögð stjórnvalda við tilmælum umboðsmanns. Það kemur fram að það heyri til algerra undantekninga að stjórnvöld fari ekki að tilmælum. Það er mjög jákvætt, virðulegi forseti, og sýnir að stjórnvöld almennt hlýða umboðsmanni, ef svo má segja, þau fara eftir ábendingum hans. Að vísu var í einu tilviki ekki farið að tilmælum, í svokölluðum sérstökum tilmælum, þau flokkast í sérstök og almenn tilmæli. Það var vegna kvörtunar einstaklings gagnvart sjávarútvegsráðuneytinu þar sem búið var að úthluta byggðakvóta en sá sem kvartaði fékk ekki úthlutað kvóta. Hann kvartaði en fékk ekki eðlilega málsmeðferð í kerfinu, hjá sjávarútvegsráðuneytinu. Það er rakið á blaðsíðu 14 hvernig ráðuneytið kom fram. Sagt var að búið væri að úthluta þessu og viðhorfið var svolítið þannig að það þýddi ekkert að kvarta yfir því, það væri búið að úthluta og það þýddi ekkert að breyta því. Við eftirrekstur umboðsmanns svaraði ráðuneytið þessu ekki þannig að ásættanlegt væri að mati umboðsmanns, þ.e. ráðuneytið brást ekki við eins og eðlilegt hefði verið og reyndi ekki að taka málið upp aftur og laga það. Það getur skipt mjög miklu máli fyrir viðkomandi, enda þótt búið sé að úthluta kvótanum og hann sé farinn, að hann fái úrlausn sinna mála, þó að ekki sé kannski hægt að endurúthluta kvóta eftir á.

Tilgreind eru fleiri atriði, virðulegi forseti, sem ég ætla ekki að fara nánar út í af því að ekki er tími til þess. Að endingu vil ég gera að umtalsefni kaflann á blaðsíðu 23, *Samningar í stað ákvarðana og reglna*. Mér finnst það afar athyglisverður kafli. Þar er sagt að stjórnvöld geri í of ríkum mæli samninga um alls kyns verkefni, líka verkefni sem löggjafinn hefur sagt að stjórnvöld eigi sjálf að sinna. Þetta þurfum við að skoða. Færð eru rök fyrir því að þetta sé óeðlilegt í ýmsum tilvikum. Það er alveg ljóst að verði þróunin mjög rík að þessu leyti, eins og rætt var um í nefndinni, mun sá sterkari sigra að lokum og það er yfirleitt ekki borgarinn sjálfur heldur sá sem samningurinn er gerður við, sem oft og tíðum (Forseti hringir.) er einkaaðili.

[11:40]

Útbýting:

Sala á hlut ríkisins í Jarðböðunum við Mývatn, 161. mál, svar iðnrh., þskj. 221.

Teigsskógur, 139. mál, svar samgrh., þskj. 223.

[11:40]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Frú forseti. Við ræðum nú skýrslu umboðsmanns Alþingis sem er árlegur og mikilvægur viðburður hér á þingi. Það væri óskandi að fleiri þingmenn, sérstaklega fleiri ráðherrar, væru viðstaddir þar sem meðal annars er verið að fjalla um hvernig löggjöfin virkar. Við vitum að langflest frumvörp sem verða að lögum eru búin til í ráðuneytunum og því held ég að okkar blessuðu ráðherrar hefðu gott af að fylgjast með umræðunni en ég treysti því að þeir kynni sér skýrsluna vel.

Ég óska embætti umboðsmanns Alþingis til hamingju með skýrsluna og þá vinnu sem unnin hefur verið undanfarið ár og óska starfsfólki umboðsmanns Alþingis velfarnaðar í starfi. Það eru ekki margir einstaklingar sem starfa hjá embættinu en engu að síður er það gríðarlega mikilvægt. Embættið sem slíkt hefur engin völd en þó gríðarleg áhrif og það skiptir miklu máli að svo haldist áfram. Það helst auðvitað í hendur við þann trúverðugleika sem þarf að ríkja innan dyra hjá því embætti en það tengist því einnig hvernig menn tala um embætti umboðsmanns Alþingis. Þótt menn geti stundum verið ósáttir við álit umboðsmanns Alþingis skiptir miklu máli að tala alls ekki niður embættið því að með því værum við að grafa undan því. Ég set umboðsmann Alþingis á svipaðan stall og dómstólana og við eigum að virða sjálfstæði hans í hvívetna.

Í skýrslunni kemur fram að nýskráð mál voru 273 sl. ár þannig að fjöldi mála er stöðugur. Stjórnsýslan virðist almennt séð hafa batnað á ákveðnum sviðum og það er sérstaklega ánægjulegt að álitamálum sem lúta að réttarstöðu og stöðu fanga hefur fækkað. Ég leyfi mér að álykta að ástandið fari einfaldlega batnandi en því miður eru verkefni embættisins enn þá næg.

Umboðsmaður Alþingis talar talsvert um viðhorf stjórnvalda í þessari skýrslu og í skýrslum fyrri ára. Hann bendir á það sama ár eftir ár, að stjórnsýslan sé til fyrir borgarana en ekki öfugt. Umboðsmaður Alþingis segir jafnframt að stjórnsýslan sé lögbundin og grunnurinn og markmiðið sé að borgararnir og almenningur hafi trú á stjórnsýslunni og upplifi að virtar séu ákveðnar meginreglur. Hann talar einnig um uppeldisleg áhrif innan stjórnsýslunnar, þ.e. að embættismenn og opinberir starfsmenn temji sér rétt og gott hugarfar gagnvart erindum borgaranna. Umboðsmaður Alþingis hefur sérstaklega bent á viðhorf sem heyrist stundum í stjórnsýslunni um að viðkomandi kvartari eða borgari geti einfaldlega farið í mál. Það er viðhorf sem ekki á að heyrast í íslenskri stjórnsýslu.

Fyrir nokkrum árum benti umboðsmaður Alþingis á að stundum einkenndi afgreiðslu stjórnvalda ákveðinn hroki gagnvart almenningi. Það er auðvitað mjög alvarlegt og opinberir starfsmenn þurfa að taka það til sín. Þetta helst auðvitað í hendur við aukna fræðslu en einnig ákveðið viðhorf um hvernig stjórnsýslan á að haga sér gagnvart borgurunum.

Það er eitt mál sem mig langar að minnast aðeins á í þessu sambandi sem lýtur að sjávarútvegsráðuneytinu.

Í skýrslunni stendur, með leyfi forseta:

„Síðan segir þó að það sé á hinn bóginn mat ráðuneytisins að hvorki sé raunhæft né tilefni til að rannsaka nú hvort málsmeðferð og undirbúningur ákvarðana um úthlutun byggðakvóta á liðnum fiskveiðiárum hafi í einu og öllu verið í samræmi við þær kröfur sem leiði af reglum stjórnsýsluréttar og/eða öðrum lagareglum sem þýðingu geti haft í því sambandi, enda sé sá byggðakvóti sem til ráðstöfunar hefði verið á liðnum fiskveiðiárum bundinn við þau tilteknu ár og aðeins nýtanlegur á þeim.“

Hér birtist ákveðið viðhorf stjórnvalds sem á ekki að birtast, á ekki að vera sýnilegt, að í ljósi þess að tiltekin réttindi, í þessu tilviki byggðakvóti, hafi verið runninn út eða verið bundinn við tiltekin ár sem voru þá liðin, að þá væri engin ástæða til að bregðast við. Að sjálfsögðu ber stjórnvaldi að bregðast við í svona tilvikum þó að það væri ekki nema bara til að fá hið rétta fram í dagsljósið en svo getur að sjálfsögðu líka myndast skaðabótaréttur í svona málum, þannig að þetta skiptir miklu máli.

Hér segir umboðsmaður Alþingis enn fremur, með leyfi forseta:

„Ástæða þess að ég geri þessi viðbrögð ráðuneytisins sérstaklega að umfjöllunarefni hér er að ég verð iðulega var við viðbrögð af þessum toga hjá stjórnvöldum þegar um er að ræða úthlutun gæða, t.d. styrkja og tímabundinna réttinda. Gæðin sem til úthlutunar voru séu uppurin og því tjói lítt að fást um það þótt einhver mistök hafi orðið við töku ákvarðana. En eru það virkilega ásættanleg viðbrögð og samrýmanleg þeim skyldum sem hvíla á stjórnvöldum að haga viðbrögðum sínum með þessum hætti? Ég tel rétt að vekja athygli á því að eftir situr einstaklingur eða lögaðili sem hefur fengið þá niðurstöðu óháðs eftirlitsaðila að stjórnvaldið hafi ekki leyst réttilega úr máli hans.“

Þetta er því eitthvað sem ég held að við eigum að vekja sérstaklega athygli á gagnvart stjórnvaldinu og ráðherrunum sem bera ábyrgð á sínum ráðuneytum og undirstofnunum.

Af öðrum þáttum í þessari skýrslu höfum við þessar lykilreglur sem birtast auðvitað í stjórnsýslulögunum en það er líka til eitthvað sem heitir óskráðar reglur í stjórnsýslunni. Þegar stjórnsýslulögin voru sett á sínum tíma var það markmiðið að hafa þau einföld og skýr og þau eru það, en þessar lagareglur hafa gjörbreytt, held ég, íslenskri stjórnsýslu til batnaðar og þetta eru stjórnsýslureglur sem flestar lúta að undirbúningi og töku hinna svonefndu stjórnvaldsákvarðana. Þó eru tvö ákvæði stjórnsýslulaganna sem skera sig úr og það er jafnræðisreglan og meðalhófsreglan sem eru tvær grundvallarreglur sem eru báðar skráðar í stjórnsýslulögum en eru líka óskráðar.

Það er auðvitað grundvallaratriði þegar rætt er um stjórnsýsluna að stjórnsýslan sé lögbundin og það skiptir miklu máli að stjórnsýslan sé með það á hreinu að það sem stjórnvöld vilja gera þarf að eiga sér einhvers konar stoð í lögum eða reglum.

Af öðrum þætti í skýrslunni langar mig að minnast hér á, eins og aðrir þingmenn við þessa umræðu, athugasemdir umboðsmanns sem lúta að samningum ráðherranna. Þetta er mjög umhugsunarvert. Þetta kom talsvert til umræðu í síðustu kosningabaráttu og hefur svo sem verið rætt í gegnum árin með hvaða hætti framkvæmdarvaldið er að beita valdi sínu og þá kannski sérstaklega í aðdraganda kosninga. Ég held að fyrir síðustu kosningar höfum við séð öfgakennd dæmi um loforð ráðherranna, rétt áður en kosningar voru og skuldbindingar framkvæmdarvaldsins fyrir hönd löggjafarvaldsins voru tugir milljarða kr. á einungis hálfu ári. Það er fyllilega gagnrýnisvert og ég tek undir það sem umboðsmaður Alþingis segir í þeim efnum. Auðvitað geri ég mér grein fyrir því að ráðherrar þurfa að hafa vald til að gera samninga, svigrúm til að gera þá, en við hljótum að geta treyst dómgreind ráðherranna að fara vel með þetta vald.

Hér segir umboðsmaður Alþingis, með leyfi forseta:

„En það er ekki aðeins að stjórnvöld geri samninga sem rata í frásagnir fjölmiðla heldur hef ég tekið eftir því í starfi mínu að þess gætir í meira mæli en áður að stjórnvöld, og stundum með beinni aðkomu Alþingis, leysi með samningum ýmis þau úrlausnarefni sem áður hafa verið viðfangsefni hefðbundinna ákvarðana stjórnvalda eða átt undir reglur sem þau hafa sett einhliða á grundvelli laga. Þessi þróun mála hefur orðið mér tilefni til að staldra við.“

Svo stendur neðar:

„En hvað sem ástæðum þessarar þróunar líður þá er ljóst að hún fer ekki alltaf saman við gildandi réttarreglur um meðferð mála í stjórnsýslunni. Stundum hvarflar það meira að segja að manni hvort stjórnvöld kjósi að fara samningsleiðina beinlínis til að komast hjá því að fylgja nákvæmlega þeim leiðum sem lög mæla fyrir um, bæði um efni máls og málsmeðferð.“

Aðeins síðar segir hann:

„En það eru ekki slíkir samningar sem kalla fram þær áhyggjur sem hér er lýst. Áhyggjuefnin eru annars vegar tilvik þar sem stjórnvöld gera slíka samninga án þess að séð verði að skýr lagaheimild af hálfu Alþingis liggi fyrir og hins vegar tilvik þegar stjórnvöld fara þessa leið þrátt fyrir að lög geri ráð fyrir að stjórnvöld ráði málum til lykta með hefðbundnum ákvörðunum eða samkvæmt reglum sem þau setja.

Með tilliti til stjórnarskrárbundins fjárstjórnarvalds Alþingis vakna því spurningar um þá leið ráðherra að gera samninga um fjárstuðning úr ríkissjóði til einkaaðila eða til einstakra stofnana hins opinbera umfram þær heimildir sem eru í gildandi fjárlögum, og þá stundum til nokkurra ára.“

Þessum orðum umboðsmanns Alþingis þurfum við að taka mark á, sérstaklega ráðherrar.

Umboðsmaður Alþingis gerir einnig að umtalsefni fræðslu til opinberra starfsmanna og sérstaklega forstöðumanna opinberra stofnana. Hann bendir á að hann hafi kallað eftir fræðslu í bréfi í fyrra, 14. nóv. 2006. Hann tekur síðan fram að hann hafi ekki orðið var við þessa fræðslu og kallar eftir henni. Hér hlýtur að vera ástæða fyrir stjórnvöld að bregðast við til að bæta úr hvað slíka fræðslu varðar.

Það hefur verið minnst á frumkvæðismál umboðsmanns Alþingis sem eru að sjálfsögðu gríðarlega mikilvæg. Því miður hefur svigrúm hans til frumkvæðismála og athugana ekki verið nægjanlegt undanfarin ár, það vantar einfaldlega peninga inn í þessi mál. Ég vona að við náum að rétta þann

kúrs á þessu kjörtímabili, því frumkvæðismálin skipta miklu máli í því aðhaldi sem umboðsmanni Alþingis ber að veita.

Ég vil líka fara yfir það þar sem umboðsmaður Alþingis minnist á vanda eða meinbugi á lögum. Hann nefnir sérstaklega að hér á landi sé óvenju mikið um meinbugi á lögum ef við berum okkur saman við hin Norðurlöndin og það segir okkur auðvitað bara að við þurfum að vanda okkur miklu betur, við þurfum að hægja á lagasetningunni. Ég er alveg sannfærður um að við eigum ekki að setja eins mörg lög og við gerum hér ár eftir ár, sérstaklega þegar unnið er á þeim hraða sem hér hefur verið árum saman, rétt fyrir jól eða rétt fyrir sumar. Við þurfum að fara að breyta þessu vinnulagi. Ég held að það sé miklu skynsamlegra, eins og með frumvörp ráðherra sem flest verða að lögum, að það sé vandað betur til verka, það sé meira samráð á vinnslustiginu.

Oft þegar frumvörpin koma til þingnefnda þá eru kannski veigamiklir hagsmunaaðilar að sjá frumvörpin í fyrsta sinn og þá er þingnefndin að reyna að púsla saman hugsanlegum breytingum og mæta réttmætum athugasemdum undir tímapressu og það eru mismunandi sjónarmið frá mismunandi hagsmunaaðilum. Ég held að það sé miklu farsælla ef við vinnum þetta með þeim hætti að samráð sé virkt á vinnslustiginu. Þá náum við þeim sjónarmiðum a.m.k. þar fram og síðan er að sjálfsögðu hin pólitíska ákvörðun um hvora leiðina skuli fara, hvernig útfærslan eigi að vera o.s.frv. bara tekin á einhverjum tímapunkti. Þetta snertir þingið og þetta snertir ráðherrana og við ættum að geta lagað þetta hér ef við kærum okkur um.

Það er auðvitað umhugsunarvert að það sé óvenjuhátt hlutfall lélegra laga á Íslandi miðað við það sem þekkist á Norðurlöndunum. Ég minni einnig á að það er talsvert algengara að lög séu álitin vera brot á stjórnarskrá á Íslandi en þekkist á hinum Norðurlöndunum. Við höfum þó nokkur dæmi undanfarin 50 ár í íslenskri réttarsögu eða dómssögu. Mig minnir að það hafi í einu tilviki verið niðurstaða Hæstaréttar í Danmörku að lög þar í landi hafi farið í bága við stjórnarskrá. Það er því eitthvað að í lagasetningu hér á landi.

Að lokum vil ég minnast á heimsókn Öryrkjabandalagsins til umboðsmanns. Þeir eru að kalla eftir frekari réttargæslu. Þeir tóku sérstaklega fram að þeir vilja ekki sérstakan umboðsmann og ég vona að umboðsmaður Alþingis fái þá svigrúm til að sinna þessari réttindagæslu, a.m.k. til að byrja með, í formi frumkvæðisathugunar. En það þarf auðvitað að taka mark á því þegar svona veigamikil hagsmunasamtök kalla eftir hjálp og aðstoð, kalla eftir athugun á hver staðan er varðandi réttindagæslu fatlaðra. Við hljótum að geta brugðist við með einhverjum hætti og sömuleiðis farið yfir þá þætti þar sem þetta eftirlit á að fara fram í dag en fúnkerar kannski ekki.

Að lokum í ljósi þess að tíminn er að renna út vil ég undirstrika að ég held að allir þingmenn séu sammála um að embætti umboðsmanns Alþingis sé mikilvægt, það skipti miklu máli að það sé sjálfstætt og óháð, það hafi trúverðugleika, menn séu ekki að tala niður embættið og það hafi nægjanlegt svigrúm til að sinna sínu verki. Það eru ákveðin tímamót á næsta ári, 20 ára afmæli embættisins. Embættið þarf sömuleiðis nýtt húsnæði þannig að það eru fjölmörg verkefni sem við ættum að huga að. Síðan er áhugaverð umræða sem ég hef ekki tíma til að fara yfir núna, um hvort lögfræðileg umræða hér á landi sé orðin of hagsmunatengd, og síðan hvað varðar stöðu þeirrar opinberu þjónustu sem er sett í einhvers konar einkarekstur en ég get tekið undir það (Forseti hringir.) að á því sviði er vafi sem við þurfum að taka til umræðu hér í þingsalnum.

[11:56]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil leyfa mér að taka undir þau orð sem hv. þm. Atli Gíslason viðhafði í umræðunni, umboðsmaður Alþingis gegnir afar mikilvægu hlutverki og er einn af hornsteinum íslensks lýðræðis. Það er einu sinni svo hvað varðar öll embætti að þar veldur hver á heldur og sem betur fer hefur mjög vel tekist til fram að þessu varðandi mannaval í embætti umboðsmanns. Hér liggur fyrir vönduð og ítarleg skýrsla um það sem umboðsmaður hefur verið að fást við á árinu 2006 sem álit allsherjarnefndar vísar til og við höfum verið að fjalla um.

Taka má undir ýmislegt í athugasemdum hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur vegna þeirra umræðna sem urðu eftir ræðu hv. framsögumanns allsherjarnefndar, hv. þm. Birgis Ármannssonar. Það er æskilegt að allsherjarnefnd skili í framtíðinni fyllra og ítarlegra áliti þannig að það geti orðið til að stytta umræður hér um skýrsluna. Hafa nokkrir nefndarmenn í allsherjarnefnd vakið athygli á því. Með ítarlegra áliti gæti nefndin væntanlega skipað sér einn talsmann sem færi yfir þau álitaefni sem fram kæmu og nefndin hefði þá gengið frá fyrir fram. Þetta væru sjálfsagt skilvirkari og betri vinnubrögð og til þess fallin að stytta umræður. Þá lægju fyrir í hnotskurn helstu atriði sem allsherjarnefndarmenn vilja koma á framfæri og telja nauðsynlegt að víkja að fyrir þá þingmenn sem ekki vilja fara í að lesa yfir alla skýrslu umboðsmanns. Ég tek þó fram að ég tel hverjum þingmanni hollt að gera það.

Vikið hefur verið að ýmsum þeim atriðum sem ég ætlaði að fjalla um og þar af leiðandi get ég stytt mál mitt þó að ég geti eftir sem áður nýtt allan ræðutímann. Ég staldra fyrst við umfjöllun umboðsmanns um frumkvæðismál, á bls. 17 og 18 í skýrslunni, þar sem getið er um hvaða mál umboðsmaður fjallaði um. Ég fæ ekki betur séð en að í mörgum tilvikum hafi verið nauðsyn á því að umboðsmaður beitti sér með þeim hætti vegna þess að stjórnsýslan og löggjafarvaldið hafði hreinlega ekki sinnt málum sem báðir þessir aðilar hefðu þurft að koma að fyrir fram en ekki eftir á. Fjögur þeirra atriða sem umboðsmaður taldi nauðsynlegt að þessir aðilar hefðu frumkvæði að tengjast aðstöðu útlendinga sem hingað koma til lengri dvalar þannig að þeir njóti almennra mannréttinda og geti nýtt rétt sinn. Í fyrsta lagi er það spurningin um framkvæmd reglna um gildi skólagöngu barna sem hingað hafa komið með erlendum foreldrum, í öðru lagi málsmeðferð Útlendingastofnunar vegna veitingar dvalarleyfa til EES-borgara, í þriðja lagi innheimtugjald fyrir afgreiðslu umsagna með EES-dvalarleyfi og í fjórða lagi framkvæmd Vinnumálastofnunar á löggildri skráningu einstaklinga sem hingað koma frá nýju EES-ríkjunum. Ég hef ítrekað vakið athygli á að ís-

lensk stjórnvöld og íslensk stjórnsýsla hafi verið algerlega óundirbúin að taka á þessum málum svo að þess væri gætt að eðlilegir hlutir gerðust í þjóðfélaginu og girt yrði fyrir að mannréttindi væru brotin á því fólki sem hingað kemur til lengri dvalar og til vinnu og komið í veg fyrir að um víðtæk félagsleg undirboð væri að ræða.

Það er samt sem áður að gerast í þjóðfélaginu í dag, það bera fréttir í dagblöðum gjarnan með sér. Enn er verið að misbjóða erlendu verkafólki sem hingað kemur. Öllum varnaðarorðum — um að gætt sé að því að stjórnvöld hlutist til um að hafa eftirlit og umsjón með því að þessir hlutir gerist á þann veg að hægt sé að fylgjast með því að fólksstreymið sé með þeim hætti að ekki komi til félagslegra undirboða — hefur venjulegast verið snúið við. Snúið hefur verið út úr þeim og reynt að halda því fram að þar væri á ferðinni málflutningur sem væri til þess fallinn að valda þeim sem hingað koma erfiðleikum. Þvert á móti er nauðsynlegt að vekja athygli á þessu máli. Stjórnsýslan og löggjafarvaldið á að setja eðlilegar reglur, og þá umgjörð sem nauðsynleg er, um réttindi þess fólks sem hingað kemur. Allir sem koma til landsins til lengri dvalar njóta mannréttinda og okkur ber að gæta þess að þeim sé fylgt. Því verður að ætlast til þess að félagsmálaráðherra fylgi eftir því átaki sem hún byrjaði á fyrir nokkru — það hefur greinilega ekki skilað nægilega miklum árangri — í því skyni að koma í veg fyrir að mannréttindi séu brotin á þeim sem dvelja í landinu.

Ég staldra líka við, eins og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson gerði að umtalsefni, umfjöllun umboðsmanns, á bls. 23–30 í skýrslunni, um samninga. Umboðsmaður gerði í umfjöllun í allsherjarnefnd ítarlega grein fyrir vandamálum sem færast í vöxt, þ.e. þegar framkvæmdarvaldið kemur að málum og útdeilir verkefnum með samningum til ákveðinna aðila. Oft og tíðum háttar þá þannig til að hin pólitíska umræða, stjórnmálaumræðan um þörfina á þjónustunni, hefur ekki farið fram. Ekki hefur verið rætt um það hverjir eigi að njóta þjónustunnar, þeir hlutir eru með einum eða öðrum hætti lagðir í hönd þess aðila sem samið er við. Það er í sjálfu sér ekki skilvirk stjórnsýsla. Það býður ekki upp á að jafnræðisreglu sé fylgt og gerir allt eftirlit með þeim aðilum sem um er að ræða, og m.a. eftirlit umboðsmanns Alþingis, mun erfiðara. Þessar athugasemdir umboðsmanns þarf að skoða sérstaklega. Alþingi þarf að athuga að ekki sé af hálfu framkvæmdarvaldsins verið að taka fram fyrir hendur löggjafarvaldsins, ganga frá og binda í samningum ákveðnar fjárheimildir og fjárveitingar án þess að um það hafi verið fjallað á réttum vettvangi.

Í þessu sambandi vísar umboðsmaður m.a. til þess, á bls. 24 í áliti sínu, að áhyggjuefnin séu m.a. vegna þess að í fyrsta lagi hafi samningar verið gerðir án þess að skýr lagaheimild Alþingis hafi legið fyrir. Hann vísar í öðru lagi til þess að stjórnvöld fari þessa leið þrátt fyrir að lög geri ráð fyrir að þau leiði mál til lykta með hefðbundnum ákvörðunum eða samkvæmt reglum sem þau setja. Í þriðja lagi vísar hann til þess hvenær samningar komist á og hvenær þeim sé slitið, hvaða réttindi borgararnir njóti í reynd, jafnvel þótt lög geri ráð fyrir að sú aðstoð eða þjónusta standi til boða. Þetta er atriði sem vikið er að og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson gerði grein fyrir þessu þannig að ég ætla að taka undir þau sjónarmið sem hann rakti í ræðu sinni og gera þau að mínum. Ég vil vekja athygli á lokaorðum, á bls. 30, í skýrslu umboðsmanns hvað þetta varðar. Þar segir, með leyfi forseta, að „það kunni að rýra réttaröryggi sem hinum hefðbundnu stjórnsýslureglum er ætlað að veita borgurunum að fara þá leið sem hér er verið að fjalla um,“ að ganga frá samningum við aðila um framkvæmd þeirra atriða sem borgararnir eiga rétt á að sé sinnt vegna þeirra og spurning hvort verið sé að rýra réttaröryggi sem hinum hefðbundnu stjórnsýslureglum er ætlað að veita borgurunum.

Löggjafarvaldið hlýtur að staldra við og skoða hvað nauðsynlegt er að gera til að stemma stigu við því að framkvæmdarvaldið taki frumkvæðið og í raun valdið af löggjafarvaldinu með þessum hætti. Ég hygg að það sé verðugt verkefni fyrir okkur sem sitjum í allsherjarnefnd, sem og aðra þingmenn, að hyggja vel að þessu atriði. Ég leyfi mér því að gera þetta að umtalsefni á sama tíma og ég tek undir sjónarmið hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar. Nauðsynlegt er að þingmenn átti sig á alvarlegu inngripi framkvæmdarvaldsins sem stundum er gert fyrir fram án þess að heimildir löggjafarvaldsins og fjárveitingavaldsins liggi fyrir.

Ég vil einnig víkja að atriðum sem fram koma á bls. 36 í skýrslu umboðsmanns. Þar er fjallað um það að iðulega hafi þurft að gera athugasemdir við ákvæði laga, reglugerða og stjórnvaldsfyrirmæla. Hann rekur það síðan í skýrslunni í hve mörgum tilvikum á árunum 2002–2006 hafi þurft að gera athugasemdir við sett lög sem fram komu frá Alþingi auk stjórnvaldsfyrirmæla. Þegar það er borið saman við þau lönd sem við miðum okkur oftast við hvað þetta varðar, Danmörku og Noreg, kemur í ljós að vandamálið er að nokkru leyti sérískenskt fyrirbrigði. Svo virðist sem við vöndum ekki nægilega vel til lagasetningar. Þessi ummæli og ábendingar umboðsmanns eru áskorun til Alþingis um að vanda til verka hvað þetta varðar, sinna betur þeirri skyldu sem Alþingi er falin að lögum. Þessi atriði finnst mér skipta mestu máli fyrir okkur alþingismenn að skoða sem löggjafarvaldið í landinu, þ.e. þetta inngrip framkvæmdarvaldsins í það sem á að gerast hjá löggjafarvaldinu áður en framkvæmdarvaldið grípur inn í, þ.e. þá samninga sem framkvæmdarvaldið er að gera. Í öðru lagi talaði ég um það að of oft þarf að gera athugasemdir við sett lög sem Alþingi hefur afgreitt. Það er ekki vansalaust fyrir Alþingi að standa þannig að málum.

Virðulegi forseti. Full ástæða hefði verið til að fjalla um fleiri atriði. Ég tel í sjálfu sér óþarfa að rekja einstök mál. Út frá félagslegum áhuga hefði ég haft gaman af að fjalla um skylduaðild að Félagi fasteignasala en það verður að bíða betri tíma. Ég tel ástæðu til að færa umboðsmanni þakkir fyrir góða og ítarlega skýrslu og vel unnin störf. Þær ábendingar sem þar koma fram, og ég hef gert að umræðuefni, eigum við þingmenn að taka til okkar. Við eigum að ganga þannig frá málum að umboðsmaður þurfi ekki ítrekað að gera athugasemdir við þau störf sem okkur er ætlað að rækja.

[12:11]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Hér er á dagskrá skýrsla umboðsmanns Alþingis og sem nefndarmaður í allsherjarnefnd finnst mér

það sjálfsögð kurteisi að sýna honum þá virðingu að taka hér til máls og þakka fyrir þessa ítarlegu og greinargóðu skýrslu.

Allt frá örófi alda hefur saga mannkynsins snúist um völd og valdabaráttu, völd yfir löndum, þjóðum og öðru fólki og meiri hluti mannkynssögunnar sýnir okkur og segir frá því að allur þorri almennings lengst af þjónaði og þrælaði fyrir konunga og keisara, aðalsmenn og landeigendur svo eitthvað sé nefnt. Lýðræði eins og við þekkjum það í dag er tiltölulega nýtt af nálinni og á sér ekki nema um 200 ára gamla sögu og er í rauninni enn þá að þroskast, langt frá því að vera fullmótað. Milljónir og milljónatugir manna og kvenna um allan heim eru enn undirokaðar, kúgaðar og vanvirtar þegar kemur að lögum og almennum réttindum. Þrælahald er meira að segja enn þá afar útbreitt og kannski aldrei meira en einmitt núna í veraldarsögunni, ekki aðeins vegna valdníðslu, ríkisstjórna, einræðisherra og valdamanna heldur ekki síður vegna vansældar, vanmenntunar, fátæktar, ótta svo að eitthvað sé nefnt. Jafnvel í okkar eigin Evrópu viðgengst enn þá þrælahald sem birtist okkur m.a. í mansali og vændissölu.

Lýðræðið gengur út á það að borgararnir eigi sinn rétt og ekki sé á þeim rétti troðið. Það gengur út á friðhelgi einkalífs, dómstóla, aðskilnað löggjafarvalds og framkvæmdarvalds, takmarkanir á stjórnvaldsaðgerðum, lög og reglur og síðast en ekki síst meðvitund fólks um rétt sinn og réttarstöðu. Út á allt þetta gengur lýðræðið.

Skýrsla umboðsmanns Alþingis, herra forseti, segir okkur að við eigum enn langt í land með að skilja og útfæra og fara eftir þessum meginreglum lýðræðisins. Á árinu 2006 hafði umboðsmaður til meðferðar 266 kvartanir. Þar til viðbótar tók hann upp að eigin frumkvæði önnur sjö mál. Þessi málafjöldi segir auðvitað sína sögu.

Okkur getur gengið misjafnlega í lífinu, efnahagslega, félagslega og svo framvegis. Við getum skipst á skoðunum í pólitískum ágreiningsmálum og verið hatrammir andstæðingar um stefnur, trú og siði. En ég geng út frá því að við öll viljum hafa grundvallarmannréttindi að leiðarljósi. Við viljum ekki að troðið sé á samborgurum okkar í krafti yfirgangs, valdníðslu eða misréttis. Við viljum sem sagt að allir séu jafnir fyrir lögum og það er auðvitað tilgangur þessa embættis og tilgangur þessa starfs sem sér stað í þessari skýrslu. Þess vegna er embætti umboðsmanns Alþingis afar mikilvægt. Það veitir aðhald. Það veitir aðstoð og leiðbeiningar, gefur út álit sitt og reynir þannig af fremsta megni að beita sér gegn misbeitingu valds. Stjórnvöld hafa mikil áhrif og stjórnkerfið, stjórnsýslan er umfangsmikil og flókin og það er ekki á hvers manns færi að skilja allt sem þar stendur og fyrir er lagt, jafnvel ekki einu sinni stjórnvöld sjálf eru fær um að túlka og framkvæma lög og reglugerðir til hlítar svo allir séu sáttir við. Það er út af fyrir sig mannlegt og eðlilegt en þess frekar er auðvitað umboðsmaður Alþingis nauðsynlegur og afar mikilvægur.

Ég vil sem sagt þakka fyrir þessa skýrslu sem hér er lögð fram. Meginniðurstaðan er sú að þetta embætti á fullan rétt á sér og það er aðhald og vernd sem borgararnir og við úti í þjóðfélaginu þurfum á að halda. Dómstólar eru eitt og hafa auðvitað mikla og sína skýringu og þýðingu í stjórnskipun landsins. Umboðsmaður Alþingis hefur ekki þetta dómsvald. En smám saman, að manni best getur sýnst, hafa aðfinnslur hans, ábendingar og niðurstöður fengið meiri vigt og meiri tiltrú og það skiptir máli fyrir almenning, fyrir hinn óbreytta borgara og fyrir framgang lýðræðislegra stjórnarhátta. Það skiptir líka máli fyrir stjórnvöldin sjálf að lesa þessa skýrslu og taka mark á skoðunum umboðsmanns. Þannig styrkir þetta embætti bæði lýðræðið og leikreglur þess.

Ég hafði út af fyrir sig ekki hugsað mér að fjalla um einstaka þætti í þessari skýrslu. En að gefnu tilefni vil ég aðeins leggja orð í belg að því er varðar þær umræður sem hér hafa farið fram um örfá atriði, það er fyrst að því er varðar fleiri umboðsmenn með vísan til þess að við höfum þegar stofnað embætti umboðsmanns barna og talað hefur verið um umboðsmann aldraðra og jafnvel fleiri minnihlutahópa ef svo má nefna. Umboðsmaður Alþingis hefur með frambærilegum rökum bent á að það sé ekki endilega víst að það sé skynsamlegt að setja á stofn embætti launaðs talsmanns slíkra hópa, enda væru og eru möguleikar á því að embætti hans sjálfs geti hugsanlega annað slíkum þörfum. Mér finnst það út af fyrir sig, eins og ég segi, frambærileg rök þó að ég hafi verið talsmaður þess að embætti umboðsmanns aldraðra yrði sett á laggirnar. Hér hefur verið talað um að öryrkjar hafi komið á fund allsherjarnefndar og mælst til þess að umboðsmaður Alþingis tæki þeirra mál upp á sína könnu. Hér var líka talað áðan um hagsmuni innflytjenda. Þarna er um að ræða kannski tvo „minnihlutahópa“. Ég vil jafnframt líka nefna í því sambandi aldraða fólk, eldri borgara. Þessir hópar eiga það sameiginlegt að hafa kannski ekki alveg full tök eða getu til þess að gæta hagsmuna sinna í samfélaginu vegna líkamlegrar eða andlegrar höftunar öryrkja, vegna aldurs hinna eldri og vegna tungumálavandamála hjá innflytjendum. Það er full þörf á því að hugsa til þessara hópa. Þess vegna er ég eftir atvikum þeirrar skoðunar að það sé góð stefna og hugmynd að styrkja stöðu umboðsmanns Alþingis á þann veg að hann geti þá sinnt hagsmunamálum þessara aðila betur en fram að þessu. Þá er ég ekki að tala um að hann gerist talsmaður þessara hópa heldur geti hann flutt þeirra mál ef þeir telja á sér brotið í stjórnsýslu.

Hér var líka minnst á og nokkuð fjallað um það í orðaskaki áðan einkavæðingu og opinber hlutafélög, einkavæðingu opinberra fyrirtækja eða stofnana, hvort það væri pólitískt skynsamlegt eða ekki eða viturlegt. Ég ætla ekki að fara inn í þá umræðu heldur aðeins að undirstrika það að hvora leiðina sem við veljum, hvort við viljum einkavæða eða ekki þá höfum við stigið þau skref að stofna til opinberra hlutafélaga og umboðsmaður Alþingis hefur bent á það í sinni skýrslu að þetta sé á gráu svæði, að ýmislegt þurfi að gera betur og skýra, gera gegnsærra og meðan sú staðreynd er fyrir hendi að opinber hlutafélög eru stofnuð og rekin og þetta er eitthvað óljóst lagalega eða stjórnsýslulega þá tek ég auðvitað undir þessar athugasemdir umboðsmanns Alþingis um að fara þurfi fram vinna í að skýra þessa stöðu á hvorn veginn sem það verður gert.

Ég hjó líka eftir því að gerðar voru athugasemdir um að álit hv. allsherjarnefndar væri í styttra lagi og það gagnrýnt. Að því leyti sem sú gagnrýni kemur fram þá tek ég undir þær útskýringar sem formaður nefndarinnar hefur flutt inn í

þingsalinn og aðrar skýringar sem á þessu hafa verið gefnar. Ég hef satt að segja litið svo á að sú umræða sem hér fer fram og er kannski samkvæmt þingsköpum og við erum kannski undir tímapressu, sé ekki neinn endapunktur í þeirri umræðu sem hugsanlega og á að fara fram um þessa skýrslu. Okkur eru sett mörk samkvæmt þingsköpum til að ræða málið hér Það má raunverulega segja að það sé á byrjunarstigi. Það hefur meira að segja komið fram að sumir sem hér hafa tekið til máls hafa ekki talið sér fært að geta lesið þessa skýrslu svo vel sé. Að einhverju leyti er ég kannski í þeim hópi að hafa ekki alveg lesið hana upp til agna. En ég lít svo á að starfi allsherjarnefndar hvað varðar þessa skýrslu sé engan veginn lokið og mér finnst vel koma til greina að í framhaldinu gefum við okkur tækifæri til að fara betur yfir skýrsluna, tína til þau atriði þar sem ábendingar eru um það sem betur megi fara hjá löggjafarvaldinu og í stjórnsýslunni eftir atvikum þannig að við getum búið til lista yfir þau viðfangsefni og síðan rætt það í nefndinni hvort við getum orðið sammála um að koma slíkum hugmyndum, tillögum eða ábendingum frekar á framfæri gagnvart annaðhvort ríkisstjórn eða Alþingi eftir atvikum.

Herra forseti. Að öðru leyti ætla ég ekki að hafa þetta lengra og ekki orðlengja um þetta. Ég þakka fyrir þessa skýrslu. Ég held að hún sé afar gagnleg og hún styrkir lýðræðið og leikreglur þess tvímælalaust.

[12:23]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að færa umboðsmanni Alþingis þakkir fyrir vandaða og vel unna skýrslu að vanda. Það er sérstakt ánægjuefni hvernig umboðsmaður hefur haldið á starfi sínu undanfarin ár. Það er ekki sama hvernig þessu verki er sinnt og mikilvægt að farið sé af skynsemi með það agavald sem umboðsmaður óneitanlega hefur og að vandað sé til verka til að árangurinn af starfinu verði eins mikill og kostur er. Það er sérstakt ánægjuefni hvernig umboðsmaður hefur staðið að útgáfumálum með því að gefa út efnismiklar skýrslur þar sem drepið er á helstu mál sem hann telur þörf á að víkja að. Skýrslur umboðsmanns eru fyrir löngu síðan orðnar afar mikilvæg hjálpargögn allra lögfræðinga sem fást við stjórnsýslurétt með einum eða öðrum hætti.

Ég hef tekið eftir því að hér hafa margir nefndarmanna í allsherjarnefnd talað. Ég er ekki einn þeirra og tel satt að segja að það sé mjög slæmt ef sú hefð kemst á að umræður um álit umboðsmanns Alþingis verði einhvers konar innannefndarumræður í allsherjarnefnd fyrir opnum sal. Það er mjög skaðlegt. Og ég verð að segja að ég sakna viðveru ráðherra við umræðuna og tel slíka fjarveru ekki til fyrirmyndar.

Í umræðu um skýrslu hv. umboðsmanns eiga að geta spunnist hér efnismiklar umræður um stefnu í löggjafarmálum hins opinbera að mörgu leyti. Ég vil gera að umtalsefni aðallega tvö atriði sem að því lúta. En áður en ég byrja á því ítreka ég þakkir til umboðsmanns fyrir vel unnin störf og líka það hvernig hann og hans embætti hafa rækt þá skyldu sína að fræða samhliða því að sinna eftirlitshlutverki og hvað umboðsmaður sjálfur og starfslið hans hafa verið aðgengileg fyrir þá sem á leiðsögn og ráðgjöf hafa þurft að halda í gegnum tíðina.

Virðulegi forseti. Í áliti sínu víkur umboðsmaður nokkuð að hinni vandasömu sambúð laganna um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna og stjórnsýslulaga. Hann vekur athygli á því að hann hafi beint þeirri ábendingu til fjármálaráðuneytisins að efla ráðgjöf við stjórnendur ríkisstofnana um starfsmannamál. Hann vekur athygli á því að jafnt ákvarðanir um ráðningarmál, sem og ákvarðanir um starfslok, eitt af álitum í skýrslu hans fjallar um niðurlagningu starfa vegna hagræðingar og hann vekur athygli á að auka þurfi þekkingu að þessu leyti meðal forstöðumanna ríkisstofnana.

Þarna er ég algjörlega sammála. Ég held að við séum satt að segja komin að miklum krossgötum hvað varðar þessa, að því ég vil meina, nokkuð óheppilega og þvingaða sambúð stjórnsýslulaga annars vegar og laganna um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna hins vegar.

Það er alveg rétt sem umboðsmaður rekur í álitum sínum jafnt nú sem áður að stjórnsýslulögin gilda um starfsmannamál hins opinbera. Eftir því sem umboðsmaður síðan vinnur það mál betur og betur í samræmi við það sem honum er falið þá koma upp margs konar undarleg vafatilvik, svo ekki sé meira sagt. Sem dæmi er það afar umdeilanlegt hvernig fara eigi með ákvörðun um að auglýsa stöðu opinbers starfsmanns. Eins og þingheimur veit þá er gert ráð fyrir meginreglunni um tímabundna ráðningu starfsmanna. En þegar tekin er ákvörðun um að auglýsa starf sem einhver situr í þá þarf að gera það með sex mánaða fyrirvara.

Sú spurning vaknar því hvers eðlis sú ákvörðun sé, þ.e. ákvörðunin um að auglýsa. Fyrir því hafa verið færð gild rök sem ég er ekki alveg sannfærður um, að sú ákvörðun kunni að teljast stjórnsýsluákvörðun í skilningi stjórnsýslulaga og því vera háð skyldu um rökstuðning og vera háð andmælarétti þess sem situr í starfinu sem ákvörðunin beinist að að auglýsa. Þetta sýnir kannski betur en mörg önnur dæmi hversu þvingað umhverfi stjórnunar í opinberum rekstri verður þegar stjórnsýslulögin gilda alfarið um starfsmannamál hins opinbera.

Annað dæmi er að sjálfsögðu starfslokasamningar. Ég er alveg sammála því sem umboðsmaður rekur í áliti sínu að ákvarðanir um starfslokasamninga kalla auðvitað á umræðu um það hvers eðlis slíkir samningar eru og jafnframt hvernig jafnræðis er gætt varðandi slíka samninga, þ.e. hverjir eiga völ á þeim og hverjir ekki. En hitt er aftur annað mál að það er afar erfitt að sjá fyrir sér að hægt sé að viðhafa starfslokasamninga með einhverjum opinberum hætti í anda stjórnsýslulaganna.

Annað atriði sem hefur komið upp og umboðsmaður hefur mikið fjallað um varðandi ráðningarháttu er skráningarskylda á upplýsingum sem fram koma. Það er alveg ljóst að ekki bara þarf að fræða stjórnendur ríkisstofnana um þýðingu starfsmannalaga og stjórnsýslulaga að þessu leyti, heldur þarf einfaldlega að búa til einhvers konar gátlista um verklag við auglýsingar og mannaráðningar. Því það er t.d. þannig að í mörgum tilvikum nota opinberir aðilar ráðningarstofur á einkamarkaði til að aðstoða við ráðningu starfsfólks og til að taka fyrstu umferð af viðtölum og síðan færist ákvörðunarvaldið síðar inn í stjórnsýsluna.

Umboðsmaður hefur réttilega bent á að upplýsingar sem

þarna komi fram verði að skrá í samræmi við 23. gr. stjórnsýslulaga ef á þeim eigi að byggja við ákvörðun um ráðninguna. Ég held að það sé gagnlegt að fá ráðningarskrifstofu til að sinna þessum verkefnum, þar er ákveðin þekking í starfsmannamálum en ég held að það sé alveg ljóst að þekking þeirra á lagaumhverfinu er engin og að því leyti séu menn í fleiri tilfellum en færri að bjóða hættunni heim með því að nota ráðningarstofur án þess að það sé algjörlega ljóst á hvaða forsendum vinna ráðningarstofunnar er og að hvaða leyti hinn endanlegi ákvörðunaraðili getur byggt á þeim upplýsingum sem fram hafa komið í viðtalsferli og upplýsingaöflunarferli ráðningarstofunnar.

Ég held að það sé full ástæða til þess að við stöldrum við og hugleiðum í hvaða umhverfi við erum með starfsmannamál hins opinbera. Ég held að sú staðreynd að við erum að velta upp spurningum og efasemdum um gildi starfslokasamninga sem eru gerðir á ógagnsæjan hátt sé eðlileg. Umboðsmaður vekur réttilega upp efasemdir um að unnt sé að leggja niður stöðu vegna hagræðingar nema fyrir því séu færð efnisleg rök. Hann kallar eftir því í einu af álitum sínum sem getið er í skýrslunni, að færð séu fyrir því efnisleg rök sem standist að virkilega hafi verið þörf á að leggja niður viðkomandi stöðu í hagræðingarskyni og hvaða forsendur séu þá lagðar þar til grundvallar.

Ef við horfum á það hversu þröngan stakk stjórnsýslulögin að öðru leyti búa ákvörðunum um starfslok og ráðningu þá tel ég að tjónið sem af því hlýst fyrir samfélagið að hafa hér tvískiptan vinnumarkað að þessu leyti sé fyrir löngu síðan orðið miklu meira en ávinningurinn. Það er brýnt að einfalda gildissvið stjórnsýslulaganna gagnvart starfsmannalögunum. Í starfsmannalögunum eru nú kappnógir fyrirvarar samt við því hvernig hægt er að taka ákvarðanir í starfsmannamálum hins opinbera, en þegar báðum lögunum er beitt saman, þá er þetta orðið gríðarlega þvingað ástand. Ég held að það sé engum til góðs.

Ég held að það sé eðlilegt að við reynum að byggja upp opinn, flæðandi vinnumarkað með svipaðar reglur jafnt á almennum markaði og hjá hinu opinbera. Síðan eru sérstök sjónarmið sem eiga auðvitað að gilda um embættismenn í þröngum skilningi, þá menn sem fara með stefnumörkun í daglegu starfi sínu. Um þá eiga að gilda sérstakar reglur til þess að verja þá fyrir pólitískri misnotkun valds. En við eigum í sem ríkustum mæli að reyna að skapa einn og sameiginlegan vinnumarkað í landinu og láta sömu reglur gilda um ráðningu og uppsögn meðal opinberra starfsmanna og annarra.

Ég held að álit umboðsmanns Alþingis og þær spurningar sem hann hefur vakið upp á undanförnum árum geri ekkert annað en að staðfesta mikilvægi þessa. Því það eru orðin svo mörg álitamálin sem er orðið erfitt að taka á og við erum í svo mörgum tilvikum farin að bjóða hættunni heim með því fyrirkomulagi sem við búum við núna.

Umboðsmaður nefnir einnig skilsmuninn á milli opinberra ákvarðana og ákvarðana sem teknar eru af hinu opinbera með samningum einkaréttarlegs eðlis. Ég fagna nú ádrepu hans í garð samningagleði ráðherra án fullnægjandi fjárheimilda Alþingis og mál að linni þeim ósköpum og við stemmum þá á að ósi og að ráðherrar fari að temja sér heilbrigðari vinnubrögð í þeim málum. Ég held að mikilvægt sé að komið verði á einhvers konar kyrrstöðuákvæði í aðdraganda kosninga þannig að einfaldlega verði bönnuð undirritun skuldbindandi samninga af hálfu ráðherra í einhvern mánaðafjölda fyrir kosningar og hún verði þannig stjórnskipulega óheimil.

Ég vek hins vegar athygli á því að umboðsmaður gerir að umtalsefni hvernig fari um málsmeðferðarréttindi borgaranna þegar í auknum mæli er farið að fela einkaaðilum framkvæmd verkefna. Þarna reynir auðvitað á mjög athyglisverð sjónarmið. Þarna held ég hins vegar að um sé að ræða að sumu leyti alþjóðlega þróun og hún skapast af mörgum efnahagslegum þáttum sem ég hef því miður ekki tíma til að víkja að hér. En hún skapast líka af þáttum er lúta að samkeppnisstöðu milli ríkisrekinna aðila og aðila á einkamarkaði. Það er samt alveg ljóst að vegna þess hversu ósveigjanlegt starfsmannakerfi hins opinbera er, þá er ákveðinn undirliggjandi þrýstingur í íslenska stjórnkerfinu til þess að fela fleiri og fleiri verkefni einkaréttarlegum aðilum. Annaðhvort einkaréttarlegum aðilum í eigu hins opinbera eða einkaréttarlegum aðilum alfarið.

Þannig að ég held ef menn vilji raunverulega verja hag almennings í viðskiptum við stjórnsýsluna og verja það grundvallarhlutverk ríkisins að halda utan um ákveðna grunnþætti samfélagsþjónustu, þá verðum við líka að losa rekstrarumhverfi hins opinbera undan þeirri áþján að það sé illmögulegt að reka þær stofnanir sem síðan eiga að veita slíka þjónustu.

Ég vil ítreka í lokin þakkir mínar til umboðsmanns. Það er mikilvægt að við temjum okkur að taka álit hans alvarlega og við temjum okkur að ræða um þau af virðingu. Það er mikilvægt að ráðherrar taki sig á og mæti í salinn næst þegar skýrsla umboðsmanns verður flutt og það er líka mikilvægt að ráðherrar temji sér hóf í samskiptum við umboðsmann. Umboðsmaður er mikilvæg stofnun í íslensku samfélagi og það er afar mikilvægt að þau ágreiningsmál sem ráðherrar og þingmenn kunna að eiga við umboðsmann séu rædd af virðingu og yfirvegun og þess vegna er líka full ástæða að fagna þeim opna hætti sem umboðsmaður hefur haft á skoðanaskiptum um lögfræðileg álitamál sem hann hefur til umfjöllunar.

[12:38]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason kom mjög víða við í ræðu sinni og hún var mjög athyglisverð. Ef ég skildi rétt þá taldi hann að stjórnsýslulögin og starfsmannalögin fyrir opinbera starfsmenn rækjust illa saman og hann lagði til að einfalda stjórnsýslulögin hvað varðar opinbera starfsmenn. Ég vil spyrja hv. þingmann. Væri ekki líka til í dæminu að einfalda og gera starfsmannalögin minna hemjandi eða jafnvel leggja þau af?

[12:39]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það sem ég var að vekja athygli á í ræðu minni er þessi erfiða sambúð þessara tveggja lagabálka og það sem umboðsmaður hefur verið að vekja athygli á undanfarin ár og dómafordæmi Hæstaréttar hafa verið að þróa líka, þ.e. hversu ríkar málsmeðferðarreglur

verði að gera t.d. við meðferð starfsmannamála þannig að það samrýmist stjórnsýslulögunum.

Eftir því sem slíkum dómafordæmum vindur fram þá held ég að þessi umgjörð sé orðin miklu, miklu meira takmarkandi heldur en löggjafinn stefndi að þegar starfsmannalögin voru samþykkt 1996 eða 1997. Ég tel þess vegna fulla ástæðu til að aðskilja þetta tvennt. Ég held að stjórnsýslulögin séu mjög mikilvæg og mjög skynsamlegur lagabálkur og leggi mjög eðlilegar skyldur á stjórnsýsluna í þeim tilvikum þegar stjórnsýslan á í beinu sambandi við borgarana um réttindi þeirra og skyldur.

Ég tel einfaldlega að starfssamband atvinnurekenda og starfsmanna jafnt í hinum opinbera rétti sem annars staðar sé annars eðlis og því eigi að undanskilja skyldur ríkisins eða vinnuveitanda starfsmannalögunum.

Síðan held ég að það sé sjálfstætt athugunarefni að horfa á hver á að vera réttargrundvöllur réttarverndar opinberra starfsmanna og hver mörk réttarverndar opinberra starfsmanna eigi að vera. En ég ítreka það sem ég sagði áðan. Í sem ríkustum mæli eigum við að hafa sama lífeyriskerfi fyrir alla landsmenn. Við eigum að hafa sömu réttarreglur á vinnumarkaði fyrir alla landsmenn.

Það er ekkert skynsamlegt að hafa þannig lífeyriskerfi að opinberir starfsmenn geti ekki hugsað sér að skipta um starf eftir fimmtugt. Það er algjörlega fráleitt. Við eigum að hafa opinn og einfaldan vinnumarkað og hafa sem líkastar reglur og hafa svo takmarkaða réttarvernd þar sem hennar er nauðsynlega þörf.

[12:41]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég á nú erfitt með að vera á öndverðri skoðun við hv. þingmann þar sem ég er honum hjartanlega sammála. Það er svona spurning hvort hv. þingmaður muni vinna að því í sínum flokki og annars staðar meðal þingmanna að þingmenn taki sér tak og breyti starfsmannalögunum. Og jafnvel afnemi þau ef þurfa þykir og eins að stjórnsýslulögin verði sniðin að því sem þeim var upphaflega ætlað að taka á, sem voru samskipti borgarans, hins almenna borgara við ríkisvaldið en ekki endilega starfsmanna ríkisins við yfirboðara sína.

[12:42]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get svarað því til að það er bjargföst skoðun mín að við eigum að horfa á þetta fyrirkomulag frá grunni. Við verðum að taka alvarlega þau teikn sem eru á lofti. Við verðum að búa opinberum stofnunum þannig rekstrarumgjörð að hún sé skynsamleg. Það er fullkomlega rökrétt að það sé tiltekin meiri réttarvernd fyrir tiltekna æðstu embættismenn ríkisins sem fara sérstaklega með opinbert vald og stefnumörkun til þess að þeir geti varist pólitískri misbeitingu valds.

Eitt af álitunum sem nefnt er í áliti umboðsmanns snýr að hagræðingaraðgerðum í Fasteignamati ríkisins. Hverjir eru almannahagsmunirnir af því að þannig reglur gildi um starfsmenn slíkra stofnana? Ég tel einfaldlega að sem flestar af þessum sjálfstæðu ríkisstofnunum eigi að losna undan þessari umgjörð.

Ég held líka að það væri mikilvægt ef hægt væri að vekja almenna umræðu í samfélaginu um þetta mál og mér finnst eðlilegt að við reynum að skapa ákveðna sátt um slíkt heildstætt fyrirkomulag á vinnumarkaði þannig að réttindi og skyldur falli saman. Síðan er líka mikilvægt að byggja upp að eins miklu leyti og hægt er eitt og sama réttarumhverfið fyrir alla í landinu, þannig að við höfum einn og sama vinnumarkaðinn til þess að tryggja eðlilegt flæði fólks og eðlilega möguleika fólks og koma í veg fyrir að við sköpum stéttskipta forréttindastöðu.

[12:44]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það væri í sjálfu sér áhrifaríkt að spinna áfram þann þráð byrjað var að spinna hjá þeim tveimur þingmönnum sem töluðu á undan mér en ég læt það spunaverk bíða betri tíma.

Hér erum við að ræða skýrslu umboðsmanns Alþingis fyrir árið 2006. Ég kom að því í andsvari mínu við ræðu hv. framsögumanns allsherjarnefndar, Birgis Ármannssonar, að ég teldi hin nýju vinnubrögð ekki með þeim hætti sem ég teldi að þau ættu að vera því álit allsherjarnefndar sem birt er á þskj. 233 væri fremur rýrt í roðinu.

Nú ætla ég að fara örlítið nánar í þessi sjónarmið mín, hæstv. forseti. Hér hafa þingmenn lokið upp einum rómi um ágæti embættisins sem Tryggvi Gunnarsson gegnir, embætti umboðsmanns Alþingis og hafa mært hann fyrir það hversu vel hann standi að málum og hversu góðum skýrslum hann skilar. Þessi skýrsla fyrir árið 2006 er engin undantekning.

Ég er sannfærð um það, virðulegi forseti, að starf umboðsmanns Alþingis hefur skilað mjög miklum árangri í stjórnsýslunni. Ég hef þá trú að þeir sem starfa í stjórnsýslunni lesi þessa skýrslu. Ég tel þó að árangur af starfi umboðsmanns Alþingis mætti vera betri þegar horft er til starfs löggjafarsamkundunnar, þ.e. þeirrar ábyrgðar sem við berum á herðum okkar. Ég er talsmaður vandaðra vinnubragða og tel að svo sé um fleiri þingmenn, m.a. þá sem talað hafa í þessari umræðu núna. Menn eru einhuga um að við eigum að stunda vönduð vinnubrögð. Ég er líka á því að það sé af hinu góða að breyta vinnubrögðum, endurnýja það hvernig við nálgumst hlutina. Ég tel að það skili oft betri árangri eða nýjum sjónarhornum. Ég ætla enn að vona að sú breyting sem gerð var á þingskapalögunum í fyrra verði til þess að við náum að fóta okkur í því mikla verkefni sem Alþingi fær á hverju ári upp í hendurnar með skýrslu umboðsmanns Alþingis.

Hv. þm. Ellert B. Schram hvatti í ræðu sinni áðan til þess að þessi umræða yrði ekki endapunktur á umræðu um skýrslu umboðsmanns Alþingis frá árinu 2006. Ég tek undir þá hvatningu. Ég tel að þessi skýrsla eigi áfram að vera, ekki bara á borðum allsherjarnefndar heldur á borðum þeirra sem starfa í stjórnsýslunni, á borðum ráðherra, á borðum allra sem hlut eiga að máli í þessu og tek því undir þau vonbrigði sem menn hafa lýst með að ráðherrar skuli ekki sitja á ráðherrabekkjunum og hlusta á þessa umræðu. Það eitt gefur mér til kynna að hér sé ekki um ný vinnubrögð að ræða. Venjulega þegar við ræðum skýrslu umboðsmanns Alþingis taka sex til átta þingmenn til máls. Ná-

kvæmlega sama er upp á teningnum núna. Núna hafa sex þingmenn talað. Ég held að það séu einn eða tveir á mælendaskrá á eftir mér. Eini munurinn er sá að hv. formaður allsherjarnefndar fylgdi skýrslunni úr hlaði en hingað til hefur það verið forseti Alþingis.

Það sátu engir ráðherrar á bekkjunum í fyrra heldur og ekki í hittiðfyrra að ég held og ekki árið þar áður. Þeir sitja hér ekki heldur núna og ég spyr: Hver eru þá nýju vinnubrögðin? Hvað er það sem við ætlum að innleiða hér? Er að form eða innihald? Í mínum huga skiptir mestu máli að nýbreytni hafi eitthvert innihald og við sameinumst um aðgerðir. Þessu hef ég kallað eftir í hvert einasta sinn sem ég hef tekið til máls um skýrslu umboðsmanns Alþingis, að aðgerðir fylgi orðum þegar við ræðum þau álitaefni sem umboðsmaður hreyfir í skýrslum sínum.

Ég er sammála hv. þm. Siv Friðleifsdóttur um að tilefni sé til að dýpka umræðuna. En ég tel ekki að þessi umræða sýni svo óyggjandi sé að það verði áframhald eða dýpkun á umræðunni. Ég er líka sammála hv. þm. Siv Friðleifsdóttur um að það þurfi að móta betur hvernig tekið verði á málum í framtíðinni. Ég teldi að hv. allsherjarnefnd hefði átt að hafa í höndunum nú þegar stefnumótun sem hefði verið kynnt í þessari umræðu. Ég nenni ekki að bíða þangað til á næsta ári eftir mótun nýrrar stefnu í þessum efnum. Við verðum að gæta okkar á því að hér verði ekki eitthvert innihaldslaust hjal eina ferðina enn um alvarleg álitaefni sem umboðsmaður hreyfir í skýrslum sínum.

Ég tók það fram í andsvari mínu áðan að ég hefði ekki lesið skýrsluna og ég tel það mjög miður. Ég tel mig þess vegna vanbúna til að ræða um innihald hennar að öðru leyti en því að ég hef rennt augunum yfir V. kafla og VI. kafla í inngangi skýrslunnar. Þar er fjallað um áhugaverða þætti, annars vegar um samninga í stað ákvarðana og reglna, sem er yfirskrift V. kafla og hins vegar er rætt um í VI. kafla að hverju athugasemdir og álit umboðsmanns Alþingis hafi beinst á árunum 2000 og 2006. Hvort tveggja eru afar athyglisverðir kaflar og hvor um sig útheimtir mikla vinnu af okkar hálfu og umræður. Í þessum töluðu orðum langar mig að biðja um, og ég mun gera það formlega á eftir, umræðu utan dagskrár um V. kafla í skýrslunni sem fjallar um samninga sem stjórnvöld gera í auknum mæli eins og þau séu frjálsir viðskiptaaðilar á markaði, sem þau eru ekki. Hér er gríðarlega alvarlegt mál á ferðinni og koma upp í hugann kosningavíxlar og loforð rétt fyrir kosningar í vor. Ég tel tilefni til að við þingmenn höldum áfram að ræða það sem umboðsmaður ber á borð fyrir okkur og spinna þann þráð sem hann leggur upp í hendurnar á okkur.

Ég bendi á, hæstv. forseti, eftir að hafa rifjað upp umræðuna frá í fyrra, að við þurfum að gæta okkar á því að umræðan hafi innihald. Hugur verður að fylgja máli og aðgerðir þeim orðum sem við höfum á hverju ári látið falla í þessum umræðum. Ég velti fyrir mér nokkrum þáttum skýrslunnar frá í fyrra og umræðunnar í fyrra. Mig langaði að velta því upp hvort við hefðum eitthvað gert með þau mál sem við hétum sjálfum okkur að sinna í fyrra eða hvort það hefði kannski bara legið í láginni síðan. Ég ætla að nefna af handahófi nokkur atriði.

Í skýrslunni sem flutt var 2006 og fjallaði um árið 2005 segir að stærsti einstaki málaflokkurinn sem umboðsmaður hafi fengist við hafi verið tafir á afgreiðslu mála hjá stjórnvöldum. Ég veit að þetta hljómar kunnuglega í eyrum þeirra sem fjölluðu um þá skýrslu sem nú hefur verið til umfjöllunar. Þetta hljómaði kunnuglega í eyrum okkar í fyrra. Við höfum fjallað um þetta umtalsefni á fyrri þingum. Umboðsmaður hafði bent okkur á þetta áður. Aftur og aftur hafði hann komið inn á þessi atriði. Ég verð að segja fyrir mig að við höfum haft tækifæri til að taka upp umræðuna og efna til aðgerða í þeim efnum en höfum ekki látið kné fylgja kviði. Það hefur því ekki tekist að fækka þessum málum sem hafa verið svona fyrirferðarmikil hjá umboðsmanni. Við höfum kannski látið hana okkur í of léttu rúmi liggja.

Í skýrslu sinni fyrir árið 2005 gerði umboðsmaður stjórnsýslumat vegna lagafrumvarpa að sérstöku umtalsefni, sem mér fannst afar athyglisvert. Hann varpaði þá fram þeirri hugmynd að við framlagningu lagafrumvarpa á Alþingi gæti fylgt þeim auk hefðbundins kostnaðarmats, sem við þekkjum öll, sérstakt stjórnsýslumat. Þá kæmi fram greining á áhrifum frumvarpsins á verkefni stjórnsýslunnar og hvaða breytingar þyrfti að gera á stjórnsýslunni, á verklagi, fjölda starfsmanna eða öðru af því tagi. Einnig var talað um að slíkt mat gæti falið í sér greiningu á samspili verkefna og ákvarðana, sem viðkomandi frumvarp fæli í sér, við almennar reglur í stjórnsýslu og upplýsingalögum.

Umboðsmaður benti okkur, í þeirri skýrslu sem ég vitna til, á að með þessum hætti ætti stjórnsýslan auðveldara með að átta sig á því fyrir fram hvernig bregðast ætti við nýjum verkefnum. Það væri afar þarft og Alþingi ætti auðveldara með að átta sig á því hvort frumvarpið einfaldaði stjórnsýsluna eða hvort tilefni væri til að auka umfang hennar. Síðast en ekki síst yrði kostnaðarmatið sem fylgdi frumvörpunum mun nákvæmara, ef það byggði á slíku stjórnsýslumati, enda gerði umboðsmaður ráð fyrir því að stjórnsýslumatið yrði lagt fram áður en kostnaðarmatið yrði gert.

Nú tel ég fyllilega tímabært í þessari umræðu, virðulegi forseti, að spyrja hvað gert hafi verið í þessum efnum, hvað forseti Alþingis og hvað ríkisstjórnin hafi gert í þessum efnum með bara þetta eina tiltekna atriði í ábendingum frá síðasta ári. Ég held raunar að ég geti svarað spurningunni sjálf. Ég hef starfað á Alþingi síðan. Ég vil benda þingmönnum á að við höfum til umfjöllunar í þinginu afar viðamikið frumvarp, stóran og mikinn bandorm frá ríkisstjórninni um breytingar á ýmsum lögum og tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, mjög viðamikið mál. Hvar er stjórnsýslumatið í því máli? Auðvitað er það hvergi. Auðvitað er ekkert stjórnsýslumat hér og ekki einu sinni kostnaðarmat. Það er ekki gert ráð fyrir því að þessar breytingar eigi að kosta neitt. Þetta dæmi er til marks um að ríkisstjórn og forseti Alþingis hlustuðu ekki á umræðuna um skýrslu umboðsmanns á síðasta ári. Ef þau hlustuðu, ætluðu þau sér ekki að gera neitt með niðurstöðurnar, eða hvað? Ég bið um að mér verði svarað hafi ég hef rangt fyrir mér. Ég spyr: Hvar eru efndir þeirra orða sem viðhöfð voru í umræðunni á síðasta þingi? Ætlum við að láta taka okkur í bólinu aftur að ári þegar farið verður yfir skýrsluna sem við ræðum núna og hið nákvæmlega sama kemur í ljós. Þetta verðum við að laga. Það stendur upp á okkur öll að gera það, okkur í nefndunum, í einstökum þingflokkum, það stendur upp á ríkisstjórnina, en síðast en ekki síst stendur það upp á for-

seta Alþingis og forsætisnefnd.

Virðulegur forseti. Hér hafa verið nefndar frumkvæðisathuganir umboðsmanns. Þær eru mjög athyglisverðar. Ég er sleðinn í hópnum og ekki búin að lesa skýrslu ársins í ár. En ég las skýrsluna frá því í fyrra afar vel og frumkvæðisathuganir sem voru gerðar þá. Þær fjölluðu annars vegar um afgreiðslutíma 48 sjálfstæðra stjórnsýslu- og úrskurðarnefnda. Við höfðum orð á því að þær væru allt of margar í kerfinu að gera þyrfti eitthvað í því að breyta þessu, þetta væri svo óskilvirkt. Hin athugunin sem umboðsmaður gerði að eigin frumkvæði og gaf okkur skýrslu um í fyrra varðaði skráningu afgreiðslumála hjá 32 stjórnvöldum, samanburður fyrir árið 2002 og 2006.

Nú verð ég að segja, virðulegi forseti, að ég tel að þessar athuganir hefðu átt að vera á okkar borðum stanslaust frá því að við ræddum skýrsluna fyrir ári. En svo hefur ekki verið. Í fyrri athuguninni kemur fram að stjórnvöld skrá mál með skipulegum hætti og af könnunum á afgreiðslu erinda má ráða að stjórnsýslan sé fremur skilvirk og afgreiði megnið af þeim erindum sem henni berast á nokkuð skömmum tíma. Þó getur verið nokkur misbrestur á því að þau svari erindum innan eðlilegra tímamarka og einhver dæmi finnast um að mál hafi hreinlega dagað uppi. Í athuguninni sem um ræðir kom fram að tvö ráðuneyti hefðu sett sér skráðar reglur um málshraða á þarsíðasta ári, sem ekki hefðu verið til staðar áður, sex ráðuneyti höfðu einhvers konar viðmið eða höfðu einhvers konar málsbætur í þessum efnum en fjögur ráðuneyti höfðu hvorki sett sér reglur né viðmið árið 2006. Nú spyr ég: Hver er staðan nú? Hafa þessi fjögur ráðuneyti, sem voru rassskellt í athugun umboðsmanns í fyrra gert einhverja bragarbót? Var farið ofan í það hjá allsherjarnefnd eða getur forseti svarað fyrir um það? Hefur hann fylgst með ráðherrunum? Ekki eru ráðherrarnir hér til að svara fyrir sig. Mögulega kemur þetta fram í skýrslunni sem ég hef ekki lesið. Ég skal ekki taka fyrir það.

Í seinni athuguninni sem umboðsmaður gerði í fyrra að eigin frumkvæði segir að fjöldi erinda sem sjálfstæðar stjórnsýslu- og úrskurðarnefndir beri sé vaxandi og þar kemur fram að helmingur nefndanna hafi afgreiðslutíma sem mælt er fyrir um í lögum, þ.e. lagaskyldu um hversu lengi þau megi vera með málin til afgreiðslu og að þessar nefndir nái einungis að afgreiða tæpan helming þeirra mála sem bárust á tímabilinu sem skoðað var innan hins lögbundna frests. Helmingur nefndanna náði að vinna innan hins lögbundna frests og í athuguninni komu fram vísbendingar um að málsmeðferðartími stjórnsýslu- og úrskurðarnefnda væri almennt að lengjast. Umboðsmaður benti okkur þá á að það væri hans mat að ástæða væri til að tilkynna málsaðilum tafir á vinnslu í um það bil 800 málum á því tímabili sem könnunin tók til en það hafði einungis verið gert í 75 tilfella. Í minna en 10% tilvika hafði verið tilkynnt til þess sem kvörtunina bar fram að um tafir væri að ræða og hverjar ástæður þess væru. Nú spyr ég: Hvað hafa ráðherrar og við þingmenn gert til að bæta þetta ástand frá því að okkur var kynnt það á síðasta ári?

Hér hef ég lagt fram margar spurningar sem spanna tímabilið sem liðið er frá því að við ræddum síðast skýrslu umboðsmanns Alþingis. Ég vona að ég fái svör frá ríkisstjórn og ráðherrum í síðari umræðunni.

[Fundarhlé. — 12:59]

[13:30]

Útbýting:

Erfðafjárskattur, 206. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 224.

[13:31]

Auður Lilja Erlingsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að færa umboðsmanni Alþingis þakkir fyrir vel unna og greinargóða skýrslu. Ég, líkt og margir aðrir sem hafa tekið hér til máls í dag, tel embætti umboðsmanns Alþingis eina af grunnstoðum í íslensku lýðræðisþjóðfélagi og met embættið mikils.

Ég verð því að fagna því sérstaklega að fram kemur í skýrslunni að það heyri til undantekninga að stjórnvöld bregðist ekki við og hlíti tilmælum umboðsmanns. Hins vegar tek ég undir málflutning hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar að ekki sé nóg að hlíta tilmælum, það skipti líka máli hvernig talað er um embættið og hvaða svör eru veitt þegar verið er að ræða um álit umboðsmanns. Ég held að það sé gífurlega mikilvægt að embætti umboðsmanns sé sýnd virðing og að sé ekki grafið undan embættinu með orðum sem sýna ekki nægilega virðingu.

Þess vegna langaði mig að ræða um það sem kom fram í fréttatíma Ríkisútvarpsins 11. apríl sl. en þar var fjallað um álit umboðsmanns Alþingis er fólst í því að menntamálaráðuneytið hefði án heimilda í lögum látið nemendur á tónlistarbrautum framhaldsskóla greiða fyrir tónlistarnámið. Ég hjó sérstaklega eftir því í þessari frétt að rætt var við hæstv. menntamálaráðherra og ummæli fengin frá henni. Hún sagði, með leyfi forseta:

„Við munum að sjálfsögðu fara vel yfir þetta þykka og mikla álit eða skoðun umboðsmanns.“

Ég tel þessi ummæli ekki sýna embætti umboðsmanns nægilegan sóma, því að í mínum augum er álit umboðsmanns Alþingis svo miklu meira en einungis skoðanir eins aðila úti í bæ.

Virðulegur forseti. Mig langar að lokum að fjalla um eitt atriði sem ég sakna í skýrslu umboðsmanns Alþingis en það er viðamikið brot á jafnræðisreglu stjórnarskrár Íslands, brot sem hefur verið viðvarandi í áratugi og er nú mál að linni. Í 65. gr. stjórnarskrárinnar er kveðið á um að allir skuli vera jafnir að lögum og njóta mannréttinda án tillits til kynferðis. Konur og karlar eiga að njóta jafns réttar í hvívetna. Engu að síður er það staðreynd að kynbundinn launamunur er á bilinu 14–18% þegar borin eru saman laun fyrir sambærileg og jafnverðmæt störf. Með kynbundnum launamun er að sjálfsögðu brotið í bága við jafnréttisákvæði stjórnarskrárinnar og lög um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Fleiri staðreyndir um misrétti kynjanna liggja fyrir. Heildaratvinnutekjur kvenna eru að jafnaði um 60% af atvinnutekjum karla. Heildaratvinnutekjur kvenna meðal opinberra starfsmanna eru um 86% af atvinnutekjum karla og konur eru aðeins um eða yfir 20% af forstöðumönnum ráðuneyta og ríkisstofnana, svo fátt eitt sé nefnt.

Ljóst er að lagasetningar hafa ekki dugað til og sértækar aðgerðir hafa heldur ekki skilað þeim árangri sem stefnt var að. Þetta hefði ég gjarnan viljað lesa um í skýrslu umboðsmanns Alþingis. Ég hef að vísu fullan skilning á því að vegna m.a. takmarkaðra fjármuna getur umboðsmaður Alþingis ekki tekið á öllu að eigin frumkvæði en þetta væri spennandi lesning á næsta ári.

[13:35]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Mig langar að blanda mér aðeins í umræðuna um þá skýrslu sem hér liggur fyrir frá umboðsmanni Alþingis og vil byrja á að segja að mönnum hefur orðið tíðrætt um fjarveru ráðherra í umræðunni. Vera kann að það sé rétt að mikilvægt sé að ráðherrar séu viðstaddir umræðuna en ég tel ekki síður mikilvægt að þingmenn allir séu viðstaddir og taki þátt í umræðum um þetta stóra mál.

Ég hef setið hér frá því að umræðan hófst í morgun og fylgst nokkuð vel með og hlustað á hana og ég verð að segja að mér hefur þótt nokkuð vanta á að þessi mikla og vandaða skýrsla sé rædd — ég vil leyfa mér að orða það þannig og ég vona að ég móðgi enga hv. þingmenn þegar ég segi það — með markvissari og málefnalegri hætti en gert hefur verið hér. Þingmenn hafa m.a. komið upp og talað um að þeir hafi ekki lesið skýrsluna en séu engu að síður komnir í ræðustól Alþingis til að ræða hana efnislega. Ég held að þetta sé eitthvað sem við eigum öll að taka til endurskoðunar og taka til okkar. Ég held að embætti umboðsmanns Alþingis og allt starfslið þess eigi meira skilið af hv. Alþingi en að umræðan fari fram á þann hátt sem hún gerði í morgun.

Kannski má segja að ég sjálf sé ekki undanskilin hvað þetta varðar en ég notaði þó tímann frá því ég kom í morgun til að lesa skýrsluna svo langt sem ég komst á þessum stutta tíma. Segja má að ræða hv. þm. Ellerts B. Schrams hafi kveikt í mér löngun til að koma hér upp og ræða þessa skýrslu því að eins og hv. þingmaður benti á skiptir auðvitað lýðræðið og eftirlit með stjórnsýslunni og réttindum borgaranna gríðarlega miklu máli. Ég tel það hafa verið mikið framfaraskref á sínum tíma að stofna embætti umboðsmanns Alþingis og það má kannski orða það þannig að við höfum í raun og veru stigið þar eitt skref til nútímavæðingar í stjórnsýslu okkar.

Þegar ég starfaði á vettvangi Reykjavíkurborgar komu upp hugmyndir um að stofna embætti umboðsmanns borgarbúa. Við létum skoða það gaumgæfilega á sínum tíma. Niðurstaðan var sú að gera það ekki heldur líta frekar til þess að beina slíkum erindum til umboðsmanns Alþingis ef einhverjir borgarar teldu brotið á rétti sínum.

Af því að hér hefur líka komið til tals hvort stofna ætti embætti fleiri umboðsmanna, eins og t.d. embætti umboðsmanns aldraðra eða öryrkja eða eitthvað slíkt, þá er ég ekki endilega viss um að það sé rétta leiðin. Ég held að miklu nær sé að efla og styrkja embætti umboðsmanns Alþingis til að það embætti geti frekar sinnt fleiri skyldum sínum. Það er auðvitað mjög mikilvægt, eins og hefur komið fram í umræðunni, að almenningur geti leitað til umboðsmanns telji fólk á sér brotið að einhverju leyti og þurfi ekki ætíð að leita til dómstóla með sín mál.

Það eru nokkur atriði í skýrslunni sem mig langar að koma inn á og ræða hér. Á bls. 31 í skýrslunni er yfirlit eða flokkun á athugasemdum í álitum umboðsmanns Alþingis á árunum 2002 og 2006. Það vekur mikla athygli að tæplega 52% málanna eru málsmeðferðarreglur, þ.e. þar sem umboðsmaður Alþingis gerir athugasemdir við málsmeðferð stofnana, ráðuneyta og nefnda.

Þetta vakti athygli mína vegna þess að ég hef um langa hríð verðið mikil áhugamanneskja um nefnd nokkra sem heitir úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála. Hún er ein af þeim úrskurðarnefndum sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði að umtalsefni í ræðu sinni og er ein af þeim nefndum sem umboðsmaður Alþingis gerði athugasemd við í skýrslu sinni fyrir ári, þ.e. við þann langa tíma sem það tekur fyrir borgarana að fá úrlausn sinna mála hjá úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála. Á bls. 19 í skýrslunni kemur fram að umboðsmaður hafi fengið upplýsingar frá úrskurðarnefndinni í maí 2006 um að á þeim tíma biðu 86 mál hjá nefndinni sem henni höfðu borist á árunum 2003–2005, 86 mál sem höfðu beðið í kannski 2–3 ár eftir afgreiðslu nefndarinnar. Við skulum átta okkur á að það getur oft skipt gríðarlega miklu máli fyrir einstaklinga sem eru með mál hjá úrskurðarnefndinni að þurfa að bíða úrlausnar í svona langan tíma.

Eftir að umboðsmaður gerði athugasemd við þetta hjá umhverfisráðuneytinu fékk nefndin fjárveitingu til þess að ráða lögfræðing tímabundið til að grynnka á málafjöldanum en engu að síður, og það kemur líka fram í skýrslunni, voru enn 1. janúar 2007, þ.e. á þessu ári, 75 mál óafgreidd sem komin voru fram yfir lögmæltan afgreiðslutíma eins og segir í skýrslunni, með leyfi forseta. Reyndar er athyglisvert að sjá að málunum sem nefndinni berast hefur heldur fækkað, málin voru 97 á árinu 2006 en árið áður voru þau 107. Ég þekki sjálf mjög mörg dæmi um mál sem hafa strandað í kerfinu hjá þessari úrskurðarnefnd. Mér finnst þetta ágætis áminning fyrir okkur sem hér störfum að taka til endurskoðunar starfsemi slíkra úrskurðarnefnda og ef eitthvað er hygg ég að þessum nefndum hafi fjölgað frekar í kerfinu en fækkað.

Ég hygg að það hafi verið þannig, herra forseti, ef mig misminnir ekki, að hv. þáverandi þingmaður, Hjörleifur Guttormsson, hafi flutt um það þingmál hér á árum áður að stofna úrskurðarnefndir einmitt í þeim tilgangi að auðvelda fólki að geta skotið málum sínum til slíkrar nefndar frekar en að leita til dómstóla. Maður skilur auðvitað þá hugsun, hún er göfug og falleg, en hvaða árangri skilar hún þegar fólk þarf að bíða svona lengi eftir úrskurðum? Í tilfelli þessarar nefndar, úrskurðarnefndar skipulags- og byggingarmála, er stundum um að ræða skipulagsmál sem þegar eru komin til framkvæmda. Ég þekki eitt mál sem skotið var til nefndarinnar og þegar það var afgreitt — það var kæra á húsbyggingu á tilteknum stað í Reykjavík — þegar úrskurðarnefndin skilaði því af sér var löngu búið að byggja húsið. Svona vinnubrögð ganga auðvitað alls ekki.

Á bls. 105 í skýrslunni, um stjórnsýslunefndirnar, kemur fram að ítrekað hafi komið í ljós að þrátt fyrir að í ýmsum tilvikum sé það bundið í lög hversu langan tíma þessar nefndir hafi til að afgreiða mál eða kveða upp úrskurði hafi afgreiðslutími sumra þeirra verið verulega langur. Þetta á

því ekki bara við um úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála heldur miklu fleiri nefndir. Ég nefni þetta hér, herra forseti, vegna þess að það er skammur tími sem við höfum til að ræða skýrsluna að þessu sinn, en mér finnst þetta vera mál sem við eigum að ræða í þinginu, taka til athugunar og koma með tillögur til úrbóta, því að það er svo margt, margt fleira í skýrslu umboðsmanns sem er ábending til okkar sem förum með löggjafarvaldið í þinginu, ábendingar um eitthvað sem við eigum að taka til okkar og við eigum að breyta. Þess vegna vil ég segja að lokum að ég hefði kosið að fleiri þingmenn hefðu almennt blandað sér í umræðuna um skýrslu umboðsmanns Alþingis en raunin hefur verið í dag. En eigum við ekki að vona að þetta sé allt í áttina og ég sé að hv. þingmönnum er að fjölga í salnum þannig kannski ætla fleiri að ræða um hana hér?

[13:46]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Úrskurðarnefndirnar voru settar á laggirnar á sínum tíma til að auka skilvirkni í stjórnsýslunni og þeim hefur fjölgað stöðugt. Ég lagði fram fyrirspurn um hvað þær kostuðu fyrir einu eða tveimur árum. Það er lagt stórfé í þessar nefndir. Sumar þeirra eiga rétt á sér en ég hef sett fram þá hugmynd að skjóta fyrsta stigi stjórnsýsluákvörðunar beint til dómstóla í mörgum tilfellum í staðinn fyrir að vera með úrskurðarnefndir. Það gerðist á árunum 1992 þegar réttarfarsbreytingarnar voru gerðar, að dómstólar eru skilvirkari heldur en þessar úrskurðarnefndir. Þeir eru í stakk búnir til að taka við flestum störfum þeirra þannig að ég vildi spyrja hv. þingmann hvort hún og flokkur hennar muni beita sér innan ríkisstjórnarinnar til að taka þetta kerfi til endurskoðunar. Við erum með tvöfalt dómstólakerfi og það hefur sýnt sig að skilvirkni úrskurðarnefnda er minna en dómstóla. Skilvirkni dómstóla á Íslandi er mjög góð í dag, alveg ótrúlega góð.

Að því er varðar skipulagsnefndina þá verð ég að gera svolítinn greinarmun á því hvort hún skili verki vel eða illa. Ég er sammála hv. þingmanni um að það er óviðunandi að hún skili svo seint. Ég vil þó segja að úrskurðir hennar eru faglegir og góðir, svo ég haldi því til haga. Ég hef álit á henni. Hins vegar er spurning um hvaða umgjörð slíkum nefndum er búin. Það er alveg greinilegt. Ég veit af því að þessi nefnd hefur verið í fjársvelti. Hún hefur unnið baki brotnu við afgreiðslu mála og það er óþolandi, og ég er sammála hv. þingmanni um það, að þetta dragist jafnlengi og raun ber vitni, að menn þurfi að bíða með framkvæmdir, byggingar eða breytingar eins og skipulagsyfirvöld þurfa að gera, von úr viti, jafnvel nokkur ár.

[13:48]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka hv. þingmanni fyrir spurninguna sem hann bar upp til mín úr ræðustól.

Fyrst vil ég taka fram að það mátti ekki skilja orð mín þannig að ég efaðist um fagleg vinnubrögð úrskurðarnefndar um skipulags- og byggingarmál. Ég þekki það að hún vinnur faglega. Það er hins vegar ólíðandi fyrir þá aðila, oft og tíðum eru það einstaklingar sem eru með mál hjá þessari nefnd, að málsmeðferðin þurfi að taka svo langan tíma, allt upp í 2–3 ár. Þess vegna get ég að sjálfsögðu svarað spurningu hv. þingmanns um hvort ég muni beita mér fyrir þessu máli játandi. Ég tel að við verðum að skoða þetta kerfi vegna þess að óskilvirkni úrskurðarnefnda er einfaldlega ekki líðandi. Hvort svarið er þá endilega það að fara dómstólaleiðina skal ég ekki segja til um en svarið við spurningu hans er já. Ég mun beita mér fyrir því að skoða þetta kerfi og ef lausnin í málum þessara úrskurðarnefnda er sú að setja meira fjármagn í þær, oftast í formi launagreiðslna til lögfræðinga sem sinna störfum nefndanna, þá er sjálfsagt að skoða það.

[13:50]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skildi orð hv. þingmanns alls ekki þannig að hún efaðist um fagleg vinnubrögð nefndarinnar, svo ég haldi því til haga. Hins vegar eru nefndinni, af því að hún hefur verið gerð að umtalsefni, falin gríðarlega umfangsmikil mál, þ.e. skipulagsmál í þéttbýli, um úthlutun lóða eða breytingar á skipulagi og ég veit ekki hvað.

Síðan koma mál sem eru enn umfangsmeiri og mjög erfið umfjöllunar svo sem skipulagsmál á grundvelli umhverfismats, virkjanaáforma og margt fleira í þeim dúr. Slík mál eru ótrúlega erfið viðfangs. Þau kalla á mikla þekkingu og sérfræðivinnu. En hyggist ríkisstjórnin breyta þessu fyrirkomulagi þá treysti ég dómstólum betur en úrskurðarnefndum af því að margar þeirra starfa, og það hef ég gagnrýnt, ekki eftir fyrir fram uppgefnum réttarfarsreglum eins og dómstólar. Það vantar töluvert í það umhverfi. Auðvitað starfa þeir samkvæmt stjórnsýslulögum en það vantar meira.

Ég skora á hv. þingmann og jafnframt á flokk hennar að beita sér fyrir skoðun á þessu meðan sú endurskoðun fer fram og þær breytingar sem þörf er á að gera. Ég skora jafnframt á hv. þingmann og hv. formann fjárlaganefndar að sjá til þess að úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála verði sköpuð umgjörð og fjármagn sem dugi til að leiðrétta þann halla sem er á afgreiðslu mála. Það mundi duga.

[13:52]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það vekur athygli í skýrslu umboðsmanns, þegar fjallað er um úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála, að eins og ég sagði fyrr, að í maí 2006 biðu 86 erindi úrlausnar sem komin voru fram yfir lögmætan afgreiðslutíma. 1. janúar 2007, tæplega ári síðar, eru það 75 mál. Málunum hefur ekki fækkað nema um níu sem komin eru fram yfir lögboðinn afgreiðslutíma. Það segir mér að málin séu að þyngjast og þau taki lengri tíma. Þessi litla fækkun verður þrátt fyrir að sett sé inn aukafjárveiting til nefndarinnar og ráðinn lögfræðingur til að grynnka á þessum málum. Ég held að menn þurfi að fara í töluvert mikið átak ef takast á að fækka þessum málum þannig að við sjáum ekki tugi erinda sem bíði svo lengi úrlausnar.

Rétt í lokin, herra forseti, þá háttar þannig til á Alþingi eftir síðustu alþingiskosningar að óvenjumargir sveitar-

stjórnarmenn sitja á Alþingi, sveitarstjórnarmenn sem hafa reynslu af því að vinna með úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála. Ég er alveg viss um að hvar svo sem í flokki menn standa þá munu þeir þingmenn snúa bökum saman því að þetta ástand getum við ekki liðið og því verður að breyta.

Ársskýrsla Ríkisendurskoðunar 2006, ein umr.

Álit fjárln., 205. mál. — Þskj. 220.

[13:54]

Frsm. fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mun gera grein fyrir áliti fjárlaganefndar um ársskýrslu Ríkisendurskoðunar fyrir starfsárið 2006 og um leið fjalla örlítið um þær upplýsingar sem koma fram í umræddri skýrslu. Að öðru leyti vil ég víkja að orðum hæstv. forseta við setningu þingfundar. Hæstv. forseti kynnti þá skýrslur sem nú eru til umræðu á Alþingi, annars vegar skýrslu Ríkisendurskoðunar og hins vegar skýrslu umboðsmanns Alþingis.

Skýrsla Ríkisendurskoðunar fyrir árið 2006 hefur að sjálfsögðu verið tekin til umfjöllunar af öðrum en okkur enda er hún opin hverjum sem vera vill. Hver og einn getur nálgast hana á vef Ríkisendurskoðunar eða fengið hana útprentaða og þingmenn hafa allir fengið skýrsluna senda. Hv. fjárlaganefnd tók skýrsluna til umfjöllunar í framhaldi af umræddri nýbreytni, sem hæstv. forseti kom að í morgun, og hefur sent frá sér álit, sameiginlegt álit allra nefndarmanna. Með leyfi forseta vil ég gera grein fyrir álitinu, en þar segir:

„Fjárlaganefnd hefur fjallað um skýrslu Ríkisendurskoðunar á fundi og fengið ríkisendurskoðanda til fundar við sig. Skýrslan er í senn starfsskýrsla til þingsins og samantekt á upplýsingum um þau mál sem stofnunin hefur fjallað um á árinu 2006 og telur rétt að kynna Alþingi. Ríkisendurskoðun starfar á vegum Alþingis og endurskoðar ríkisreikning og reikninga þeirra aðila sem hafa með höndum rekstur og fjárvörslu á vegum ríkisins. Enn fremur annast stofnunin eftirlit með framkvæmd fjárlaga og er þingnefndum til aðstoðar við störf er varða fjárhagsmálefni ríkisins. Ríkisendurskoðun er engum háð í störfum sínum. Forsætisnefnd getur þó ýmist að eigin frumkvæði eða samkvæmt óskum þingmanna krafist skýrslna um einstök mál er falla undir starfsemi Ríkisendurskoðunar.“

Eins og skýrslan ber með sér eru viðfangsefni Ríkisendurskoðunar fjölbreytt. Stofnunin varði 58% allra virkra vinnustunda til fjárhagsendurskoðunar, 17% til stjórnsýsluendurskoðunar, 6% til innra eftirlits og 6% til endurskoðunar upplýsingakerfa. Um 6% tímans var varið til verkefna á laga- á umhverfissviði og 7% til yfirstjórnar og annarra verkefna, m.a. gæðaeftirlits og aðstoðar við önnur svið stofnunarinnar.

Það er mikilvægt fyrir fjárlaganefnd og þingmenn að fá skýrslu með innsýn í eftirlitsstarfsemi Ríkisendurskoðunar. Slíkar upplýsingar eru til þess fallnar að styrkja það sjálfstæða eftirlitshlutverk sem Alþingi hefur gagnvart framkvæmdarvaldinu. Undir þetta álit fjárlaganefndar skrifa auk þess sem hér talar hv. þingmenn Kristján Þór Júlíusson, Guðbjartur Hannesson, Jón Bjarnason, Illugi Gunnarsson, Bjarni Harðarson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Guðjón A. Kristjánsson, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir.

Herra forseti. Samkvæmt lögum um starfsemi Ríkisendurskoðunar ber henni að semja skýrslu um störf sín á liðnu almanaksári og leggja fyrir Alþingi. En Ríkisendurskoðun starfar á vegum Alþingis, sbr. lög um Ríkisendurskoðun nr. 86 frá 1997. Ríkisendurskoðun skal endurskoða ríkisreikning og reikninga fyrir aðila sem hafa með höndum rekstur og fjárvörslu á vegum ríkisins, sbr. 43. gr. stjórnarskipunarlaga, nr. 33 frá 1944. Eins og getið er um í áliti fjárlaganefndar getur Ríkisendurskoðun einnig framkvæmt stjórnsýsluendurskoðun skv. 9. gr. umræddra laga.

Eins og segir í lögum um Ríkisendurskoðun skal hún jafnframt annast eftirlit með framkvæmd fjárlaga og vera þingnefndum til aðstoðar við störf er varða fjárhagsmálefni ríkisins. Ég vil í ljósi fyrri umræðu hér á þingi og annars staðar, til að mynda í tengslum við umræðu um fjárlög og fjáraukalög, víkja sérstaklega að því að þingheimi og ekki síður fjárlaganefnd ber að virða það mikla verkefni sem Ríkisendurskoðun hefur varðandi eftirlit með framkvæmd fjárlaga. Fjárlaganefnd hefur einsett sér að skoða þau mál með breyttum áherslum og hefur tekið það sérstaklega fyrir og er að fylgja því eftir.

Ársskýrslan er, eins og áður var sagt, fyrir árið 2006, fyrir síðasta ár, og var hún gefin út og birt í marsmánuði sl. Kannski má segja að það skjóti skökku við að standa hér um miðjan nóvembermánuð og fjalla um skýrslu sem gefin var út á vormánuðum. En skýrslan er gefin út með sama hætti og gert hefur verið á liðnum árum og vil ég hvetja þá þingmenn sem ekki hafa kynnt sér efni hennar til að gera það. Skýrslan er efnismikil og mjög ítarlega er farið yfir starfsemi Ríkisendurskoðunar. Skýrslunni er skipt upp í nokkra kafla þannig að hún er mjög læsileg.

Skýrslan er í meginatriðum með hefðbundnu sniði. Í henni er m.a. gerð grein fyrir starfsskyldum stofnunarinnar, starfsemi hennar á árinu 2006, markmiðum með endurskoðun og leiðum að því marki, en jafnframt er gerð stutt grein fyrir þeim skýrslum, leiðbeiningarritum og greinargerðum sem stofnunin gaf út á árinu og fyrir starfi einstakra sviða hennar. Þá er gerð sérstök grein fyrir ýmsum kennitölum um umsvif og árangur Ríkisendurskoðunar á árinu 2006.

Skýrslan geymir einnig nokkrar greinar þar sem nánar er vikið að tilteknum þáttum í starfi stofnunarinnar, verkefnum hennar og áherslum. Þar á meðal er grein um eftirlit stofnunarinnar með þeirri þjónustu sem jafnt opinberir aðilar, sveitarfélög, og einkaaðilar veita almenningi en ríkið greiðir fyrir að hluta til eða að öllu leyti. Í þeirri umfjöllun er m.a. fjallað um viðleitni stofnunarinnar til að meta hvernig að þjónustunni er staðið og hvort unnt sé eða jafnvel nauðsynlegt að efla hana eða bæta á einhvern hátt.

Herra forseti. Ég vék örlítið að umfangi Ríkisendurskoðunar í áliti fjárlaganefndar. Í því áliti er gerð grein fyrir því hvernig vinnutíma stofnunarinnar er varið. Segja má að starfsemi Ríkisendurskoðunar á árinu 2006 og afrakstur hafi í meginatriðum verið með svipuðum hætti og á árinu 2005. Stofnunin skilaði álíka mörgum ársverkum bæði árin,

eða rúmum 49. Ríkisendurskoðandi gerði hv. fjárlaganefnd grein fyrir því að óvenjumiklar breytingar hefðu orðið í starfsmannahaldi þetta ár og varð starfsmannaveltan um 15%.

Rétt er að geta þess að fjárheimildir Ríkisendurskoðunar eru markaðar í fjárlögum og fjáraukalögum og námu á árinu 2006 alls 393 millj. kr. og hækkuðu um 9,2% frá árinu á undan. Rekstrargjöld stofnunarinnar, að frádregnum tekjum af seldri þjónustu, námu rúmum 373 millj. kr. á árinu 2006 og hækkuðu um 31 millj. kr. eða 9,1%. Rekstur stofnunarinnar varð því 20 millj. kr. innan fjárheimilda ársins.

Í 5. gr. laga um Ríkisendurskoðun, nr. 86 frá 1997, segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Reikningar Ríkisendurskoðunar skulu endurskoðaðir af löggiltum endurskoðanda sem tilnefndur er af forsætisnefnd Alþingis. Reikningsskil Ríkisendurskoðunar skulu birt í ríkisreikningi.“

Í umræddri ársskýrslu er lagður fram ársreikningur stofnunarinnar og staðfesting á honum. Ríkisendurskoðandi og skrifstofustjóri staðfesta ársreikninginn með undirritun sinni, þeir Sigurður Þórðarson ríkisendurskoðandi og Sveinn Arason skrifstofustjóri, en jafnframt er reikningurinn áritaður af Gunnari Sigurðssyni endurskoðanda og þar segir, með leyfi forseta:

„Endurskoðað var í samræmi við ákvæði laga um Ríkisendurskoðun og góða endurskoðunarvenju en í því felst m.a.:

að sannreyna að ársreikningurinn sé í öllum meginatriðum án annmarka,

að kanna innra eftirlit og meta hvort það tryggir viðeigandi árangur,

að kanna hvort reikningar séu í samræmi við heimildir fjárlaga, fjáraukalaga og annarra laga, lögmæt fyrirmæli, starfsvenjur og rekstrarverkefni þar sem við á og

að kanna og votta áreiðanleika kennitalna um umsvif og árangur af starfseminni ef þær eru birtar með ársreikningi.“

Álit Gunnars Sigurðssonar endurskoðanda er eins og hér segir, með leyfi herra forseta:

„Það er álit mitt að ársreikningurinn gefi glögga mynd af afkomu Ríkisendurskoðunar á árinu 2006, efnahag 31. desember 2006 og breytingu á handbæru fé á árinu 2006 í samræmi við lög, reglur og góða reikningsskilavenju fyrir A-hluta stofnanir.“

Og eins og komið hefur fram hefur ársreikningurinn að geyma rekstrarreikning, efnahagsreikning, sjóðstreymi og skýringar reiknings til upplýsingar fyrir þá sem vilja kynna sér efni rekstrarfyrirkomulags Ríkisendurskoðunar. Að öðru leyti mun ég ekki fara yfir hvernig rekstrarkostnaðurinn skiptist eða einstaka þætti þó með tilvísun til þess sem ég hef áður sagt um fjárheimildir Ríkisendurskoðunar og hvernig rekstrargjöld þróuðust.

Ég vék örlítið að stöðugildum og starfsmannahaldi með tilliti til starfsmannaveltu fyrr í ræðu minni. Í árslok 2006 voru starfsmenn Ríkisendurskoðunar 47 eða tveimur færri en í árslok 2005. Unnin ársverk urðu engu að síður nánast jafnmörg og árið 2005 eða rúm 49. Í skýrslunni kemur m.a. fram að af fastráðnum starfsmönnum voru karlmenn 27, eða 57%, og konur 20, eða 43%. Það hlutfall er svipað og þrjú undanfarin ár þar á undan.

Til að þingheimur geti gert sér grein fyrir því hvert umfang stofnunarinnar er þá er rétt að geta þess að á árinu 2006 skiluðu starfsmenn alls 72.600 vinnustundum við endurskoðun og að auki keypti stofnunin þjónustu af alls 14 endurskoðunarskrifstofum sem svaraði til tæplega 3.700 vinnustunda. En líkt og jafnan áður ver stofnunin mestum tíma til fjárhagsendurskoðunar, eins og kemur fram í áliti fjárlaganefndar, 58% allra virkra vinnustunda.

Í skýrslunni kemur fram að miðað við flestar aðrar systurstofnanir í nágrannalöndum okkar er hlutfall fjárhagsendurskoðunar fremur hátt hjá Ríkisendurskoðun enda áritar hún ársreikninga flestra stofnana og fyrirtækja ríkisins. Í öðrum löndum láta sambærilegar endurskoðunarstofnanir sér yfirleitt nægja úrtak. Hjá þeim er hlutur stjórnsýsluendurskoðunar oftast stærri en hér á landi.

Rétt er að taka það upp og birta hér upplýsingar um það hvernig umfangið í umræddri áritun er. Á árinu 2006 áritaði Ríkisendurskoðun alls 337 ársreikninga og samdi 241 endurskoðunarskýrslu. Er það sambærilegt og árið þar á undan en þess ber að geta í þessu sambandi að ríkisaðilar í ríkisreikningi eru um 400. Umfang í starfsemi Ríkisendurskoðunar varðandi áritun og varðandi fjárhagsendurskoðunarþáttinn er gríðarlega mikið.

Við fjárhagsendurskoðun hefur Ríkisendurskoðun á undanförnum árum lagt áherslu á að kanna valin atriði í starfsemi stofnana og fyrirtækja ríkisins sem varða starfsmenn þeirra, aðföng, umsýslu með fé og innra eftirlit. Þessi atriði hafa, líkt og er í góðri endurskoðunarvenju, verið mismunandi frá einu ári til annars, allt eftir mati á mikilvægi þeirra og áhættunni sem tengist þeim. En í grundvallaratriðum miðar slík athugun þó ævinlega að því sama, að auka aðhald í ríkisrekstri, bæta umhirðu með eignum og fjármunum hins opinbera og efla innra eftirlit stofnana ríkisins.

Athugun getur byggst á úrtaki innan allra þeirra stofnana sem endurskoðaðar eru og slíkt úrtak gefur nokkuð góða mynd af því hvernig þessum málum er almennt varið. Gerð er grein fyrir niðurstöðum þessara athugana, m.a. í skýrslu um endurskoðun ríkisreiknings fyrir 2005 og síðan í skýrslu sem við höfum nýlega fengið kynnta í fjárlaganefnd fyrir ríkisreikning árið 2006. Vil ég nota tækifærið til að þakka starfsmönnum og ríkisendurskoðanda fyrir slíkar athuganir. Þær gefa okkur sem erum að fjalla um fjárveitingar, fjárheimildir og fjárlög hverju sinni mjög góðar upplýsingar um ýmislegt sem fer fram í ríkisrekstrinum.

Í skýrslunni er einnig fjallað um stjórnsýsluúttektir og vil ég ekki nota tíma minn sérstaklega í að tiltaka þær. En þær skýrslur veita ekki aðeins sértækar upplýsingar um tilteknar stofnanir heldur einnig um stöðu þeirra innan hvers málaflokks. Ég hvet alla til að kynna sér þær þar sem hægt er að nálgast þær.

Hins vegar ber að geta þess hér að í tengslum við innra eftirlit var lokið við níu skýrslur á árinu 2006 tengdar nánar tilteknum stofnunum ríkisins. Tvær þeirra lutu m.a. að tilteknum þáttum í tekjubókhaldskerfi ríkisins en sú þriðja fjallaði um fasteignamat ríkisins. Ég vil einnig vekja athygli á því að þessi þáttur hefur haldið hér áfram. Áhugi almennings á opinberum skýrslum Ríkisendurskoðunar er mikill og hefur aukist verulega á undanförnum árum. Sem

dæmi voru þær 212 skýrslur sem birtar eru á heimasíðu Ríkisendurskoðunar opnaðar rúmlega 31 þúsund sinnum á árinu 2006 eða að jafnaði 150 sinnum á dag og þætti einhverjum það gott innlit. En stofnunin hefur stigið þau skref að gera öllum jafnt undir höfði með að afla sér þessara upplýsinga og hvatt aðila til að nálgast þær.

Við höfum vissulega á þessu ári, við þingmenn í fjárlaganefnd, fengið fleiri skýrslur til umfjöllunar. Ég vil sérstaklega vekja athygli á skýrslu um framkvæmd fjárlaga fyrir árið 2006 sem er enn í meðferð hjá fjárlaganefnd. Við höfum fengið kynningu á henni frá ríkisendurskoðanda og munum við skila sérstöku áliti um þá skýrslu. Við erum með í kynningu og meðferð, eins og ég kom að áðan, ríkisreikning vegna ársins 2006 og sérstaka skýrslu og yfirferð ríkisendurskoðanda vegna hans. Fjárlaganefnd á eftir að fjalla um tvær skýrslur sem nýlega hafa komið út, annars vegar vegna St. Jósefsspítala og Sólvangs í Hafnarfirði og hins vegar vegna Heilbrigðisstofnunar Austurlands, við eigum eftir að fjalla um þær skýrslur og veita álit okkar.

Herra forseti. Ég fer að ljúka þessari umfjöllun og hleypa að áhugasömum þingmönnum sem hafa kynnt sér efni skýrslunnar og vilja taka þátt í umræðum. Ég hef vikið að verkefnum Ríkisendurskoðunar. Ég hef greint frá áliti fjárlaganefndar og einnig vísað til laga um Ríkisendurskoðun frá 1997, nr. 86, og hvet aðila til að kynna sér þau.

Umfang verkefna Ríkisendurskoðunar er gríðarlegt hér innan lands en stofnunin tekur einnig þátt í alþjóðlegum samskiptum á sínu sviði. Hún er aðili að fjölþjóðlegum samtökum um endurskoðun auk þess sem hún hefur mjög gott samband við systurstofnanir í nágrannaríkjum.

Ríkisendurskoðandi, Sigurður Þórðarson, situr nú í átta manna stjórn Evrópusamtaka ríkisendurskoðana og má minna á að 21. stjórnarfundur þeirra var haldinn í Reykjavík í septembermánuði 2006. Stofnunin hefur einnig tekið þátt í nokkrum alþjóðlegum endurskoðunarverkefnum á árinu 2006, m.a. endurskoðun hjá EFTA. Einnig hefur stofnunin um nokkurra ára skeið endurskoðað þróunarverkefni í Afríku sem Þróunarsamvinnustofnun Íslands stendur að og styrkir. Um störf stofnunarinnar á árinu 2006 nægir að vísa til umræddrar ársskýrslu þar sem nánar er gerð grein fyrir megindráttum í starfseminni.

Vil ég að lokum flytja Ríkisendurskoðun, ríkisendurskoðanda og starfsmönnum, þakkir fyrir vel unnin störf á því ári sem hér hefur verið fjallað um. Ég vænti þess að eiga gott samstarf við Ríkisendurskoðun hér eftir sem hingað til í fjölbreyttum verkefnum sem við fjöllum um hér innan þingsins, í fjárlaganefnd, í forsætisnefnd og á fleiri stöðum.

[14:19]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir orð hv. þm. Gunnars Svavarssonar um Ríkisendurskoðun, um hlutverk hennar og stöðu og mikilvægi þess að starf hennar geti verið sem öflugast og virkast.

Það sem vakti athygli mína og ég vildi inna hv. þingmann eftir er starfsemi Ríkisendurskoðunar. Hér á landi er stærri hluta starfseminnar varið til endurskoðunar á reikningsskilum ríkisstofnana eða ríkisaðila en minna unnið að stjórnsýsluúttektum. Miklar breytingar hafa verið gerðar á undanförnum árum á opinberri þjónustu með einkavæðingu, markaðsvæðingu, útvistun á verkefnum og svo framvegis. Síminn var seldur og einkavæddur og hlutafélag stofnað um Íslandspóst en samt er fjarskiptaþjónustan áfram grunnþjónusta sem allir horfa til.

Væri ef til vill rétt að við beindum því til Ríkisendurskoðunar að taka meira fyrir stjórnsýsluúttektir, stöðu þjónustustigsins, frekar en að horfa svo mikið til peninganna innan einstakra stofnana. Er verið að standa vörð um þá almannaþjónustu sem ríkinu ber?

Það er mikilvægt mál. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum flutt beiðni um sérstaka skýrslu um áhrif markaðsvæðingar og einkavæðingar á almannaþjónustunni (Forseti hringir.) sem Ríkisendurskoðun hefur að okkar mati ekki sinnt sem skyldi.

[14:21]

Frsm. fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir þessar hugleiðingar. Ég verð að viðurkenna að ég náði ekki alveg spurningunni. Ég vil benda á að eins og segir í sameiginlegu áliti okkar nefndarmanna í fjárlaganefnd er 58% allra virkra vinnustunda varið til fjárhagsendurskoðunar og 17% til stjórnsýsluendurskoðunar. Hægt er að útvista verkefni líkt og ég kom að í ræðu minni en Ríkisendurskoðun hefur fengið löggilta endurskoðendur til að vinna ákveðinn þátt í umræddri fjárhagsendurskoðun. Ég benti á þau hlutföll.

Ég velti fyrir mér hvort hv. þm. Jón Bjarnason boði hér að bjóða eigi út mun fleiri verkefni á vegum fjárhagsendurskoðunar eða útvista þau til einkaaðila, einkarekinna löggiltra endurskoðenda, til yfirferðar þannig að stofnunin hafi frekar tækifæri til að stunda stjórnsýsluendurskoðun?

Ég mun ekki mæla fyrir því hvernig Ríkisendurskoðun hagar störfum sínum í þessum hlutföllum. Ég get hins vegar alveg tekið undir að sá þáttur sem lýtur að stjórnsýsluendurskoðun verður sífellt mikilvægari í störfum okkar á þinginu og mikilvægt er að efla hann enn frekar.

Ég ætla ekki að tjá mig um hvort Ríkisendurskoðun endurskoði reikningana innan húss eða bjóði þá út, það er fyrst og fremst stofnunarinnar að ákveða það.

[14:23]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Athugasemdir mínar og fyrirspurn til hv. þingmanns lutu einmitt að því að hlutfall fjárhagsendurskoðunar er fremur hátt hjá Ríkisendurskoðun miðað við flestar aðrar systurstofnanir í nágrannalöndum okkar. Í öðrum löndum láta sambærilegar ríkisendurskoðanir og stofnanir sér yfirleitt nægja úrtök. Hjá þeim er hlutur stjórnsýsluendurskoðunar aftur á móti oftast stærri en hér á landi.

Stjórnsýsla úttektarinnar er í sjálfu sér stórmál eins og hv. þingmaðurýjaði að í lok máls síns áðan, ekki síst í ljósi hinnar taumlausu einkavæðingar og markaðsvæðingar á almannaþjónustu í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar sem er ógæfa að mínu mati. Sú þjónusta er almenningi alveg jafnmikilvæg hvort sem hún er einkavædd eða ekki og því er enn nauðsynlegra að henni sé fylgt eftir. Hún getur verið í formi

hlutafélaga í eigu ríkisins að hluta til. Hún getur verið í samkrulli ríkis og einkaaðila eða alveg í höndum einkaaðila.

Þarna mætti gera mun betur og nauðsynlegt að það sé gert. Þess vegna höfum við, þingmenn Vinstri hreyfingar – græns framboðs, flutt beiðni um að unnin verði sérstök skýrsla um áhrif markaðsvæðingar og einkavæðingar sem taumlaust hefur riðið húsum í ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks á undanförnum árum. Er það vegferð til góðs fyrir almenning? Oft kemur kostnaðurinn samt (Forseti hringir.) niður á skattborgaranum beint eða óbeint.

[14:26]

Frsm. fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég er að reyna að skilja hvað hv. þm. Jón Bjarnason, félagi minn og vinur, er að fara. Ég held að niðurstaðan sé einfaldlega sú að hv. þingmaður sé að benda á að gera þurfi sérstaka skýrslu um úttekt á einkavæðingu á vegum ríkisins.

Ég skildi það sem svo áðan að hv. þingmaður væri að boða, samanber 4. gr. laga um Ríkisendurskoðun, nr. 86 frá 1997, að Ríkisendurskoðun sé heimilt að fela löggiltum endurskoðendum eða öðrum sérfræðingum á viðkomandi sviði að vinna að einstökum verkefnum sem stofnuninni er falið í lögum þessum eða öðrum lögum. Það þýðir einfaldlega að hv. þm. Jón Bjarnason var þá að boða útvistun á fleiri fjárhagsendurskoðunarverkefnum til þess að stofnunin hefði enn frekari tækifæri til stjórnsýsluendurskoðunar.

Mér fannst hv. þingmaður bíta í skottið á sjálfum sér með þessu. Að lokum skildi ég að hv. þingmaður átti einfaldlega við skýrslu sem vinstri grænir hafa óskað eftir en ég bendi þá á lög um Ríkisendurskoðun. Ég tek undir með hv. þm. Jóni Bjarnasyni að við skiptum okkur ekkert af því hvort Ríkisendurskoðun bjóði út verkefnin.

Í 3. gr. umræddra laga segir:

„Ríkisendurskoðun er engum háð í störfum sínum. Forsætisnefnd getur þó ýmist að eigin frumkvæði eða samkvæmt óskum þingmanna krafist skýrslna um einstök mál er falla undir starfsemi Ríkisendurskoðunar.

Starfsmenn Ríkisendurskoðunar skulu í einu og öllu óháðir ráðuneytum og stofnunum sem þeir vinna að endurskoðun hjá.“

Ég held að málið skýri sig þannig, herra forseti, og Ríkisendurskoðun fer fram með sín verkefni eins og þeir hafa gert hingað til.

[14:28]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hér hefur hv. þm. Gunnar Svavarsson kynnt ársskýrslu Ríkisendurskoðunar fyrir árið 2006 ásamt stuttu nefndaráliti sem fjárlaganefnd var sammála um gagnvart þeirri skýrslu. Ég tek undir að það er mikilvægt að slíkar stofnanir sem umboðsmaður Alþingis og Ríkisendurskoðun starfi og fleiri slíkar stofnanir mættu starfa á vegum eða í skjóli Alþingis sem væru sjálfstæðar bæði gagnvart framkvæmdarvaldinu og löggjafarvaldinu. Það er mikill styrkur fyrir lýðræðið í landinu sem er jú hornsteinn þingræðisins. Við höfum fyrr í dag fjallað um skýrslu umboðsmanns Alþingis og fjöllum nú um skýrslu Ríkisendurskoðunar.

Ég held að það sé ágætt áður en við komum að öðrum efnisatriðum að vitna hér til svokallaðrar Líma-yfirlýsingar eins og gert er í skýrslu ríkisendurskoðunar sem hæstv. forseti þingsins vitnaði til í morgun en þar segir, með leyfi forseta:

„Í Líma-yfirlýsingunni er skýrt kveðið á um mikilvægi þess að ríkisendurskoðunum sé veitt nauðsynleg lögvernd gegn hvers kyns afskiptum sem gætu haft áhrif á sjálfstæði þeirra og möguleika til að sinna endurskoðunarstörfum. Í þessu felst m.a. að þær hafi fullkomið sjálfstæði gagnvart framkvæmdarvaldinu og stofnunum þess, þ.e. að þær séu að öllu leyti óháðar þeim aðilum sem endurskoðað er hjá og þeim stjórnvöldum sem þær heyra undir. Þetta felur bæði í sér fjárhagslegt sjálfstæði og að ríkisendurskoðanirnar hafi sjálfar verulegt frumkvæði að því hvernig þær velja viðfangsefni sín og standa að endurskoðunarstörfum sínum. Sömuleiðis þurfa þær að vera óbundnar af fyrirmælum eða beiðnum annarra, jafnvel þegar þær starfa í umboði löggjafarvaldsins og sinna endurskoðunarstörfum að fyrirmælum þess.

Þær kröfur um sjálfstæði og óhæði sem hér eru nefndar koma skýrt fram í núgildandi lögum um Ríkisendurskoðun. Þar er ekki aðeins greint frá meginhlutverki stofnunarinnar, skyldum og verkefnum, heldur einnig lögð á það rík áhersla að hún sé „engum háð í störfum sínum“ og að starfsmenn hennar „skulu í einu og öllu óháðir þeim ráðuneytum og stofnunum sem þeir vinna að endurskoðun hjá“. Einnig er bent á að stofnunin ákveði sjálf „hvar og hvenær endurskoðað er“. Forsætisnefnd Alþingis getur að vísu krafið stofnunina skýrslna um einstök mál sem falla undir starfsemi hennar en í þeim tilvikum ákveður hún sjálf efnistök sín.

Sjálfstæði og óhæði Ríkisendurskoðunar er tvímælalaust meginforsenda þess að hún njóti trausts í samfélaginu og geti sinnt eftirlitshlutverki sínu þannig að ekki leiki vafi á hlutleysi hennar og trúverðugleika. Þessa stöðu hlýtur stofnunin að ítreka í öllu starfi sínu. Það gerir hún best með því að fylgja í hvívetna þeim lögum og reglum sem gilda um hana og almennt viðurkenndum endurskoðunarstöðlum.“

Ég álít það mikilvægt að við höfum þetta stöðugt í huga varðandi þetta og það hve mikilvægt er að boðleiðir séu bæði skýrar og afmarkaðar í þessu þannig að sjálfstæði Ríkisendurskoðunar sé tryggt. Þess vegna hefur verið lögð áhersla á það eins og kemur fram í 11. gr. laga um Ríkisendurskoðun.

Þar segir, með leyfi forseta:

„Nú ákveður Ríkisendurskoðun að beita skoðunarheimildum skv. 7. og 9. gr. “ — þ.e. heimildar til bæði fjárhags- og stjórnsýsluendurskoðunar — „og skal stofnunin þá gera fjárlaganefnd og þeim þingnefndum, sem viðkomandi málaflokkur fellur undir, grein fyrir niðurstöðum sínum. Þingnefndir geta samkvæmt nánari reglum sem forsætisnefnd setur og haft frumkvæði að athugunum samkvæmt þessum lagaákvæðum.“

Einnig er kveðið á um í þessari 3. gr. laganna að forsætisnefnd getur þá ýmist bæði að eigin frumkvæði eða

samkvæmt óskum þingmanna krafist skýrslna um einstök mál er falla undir starfsemi Ríkisendurskoðunar.

Herra forseti. Ég segi þetta vegna þess að það er mjög mikilvægt bæði að standa vörð um þetta sjálfstæði stofnunarinnar og einnig um skýrar leiðir að stofnuninni þannig að sjálfstæði hennar til að taka upp mál á eigin forsendum séu alveg klár en að hún lúti ekki boðvaldi frá öðrum stofnunum, að enginn geti farið að panta að stofnunin taki eitthvað upp.

Ég segi þetta að gefnu tilefni en á síðastliðnu sumri var mikið rætt um svokallað Grímseyjarferjumál og þá sagðist einn þáverandi og núverandi ráðherra mundu skrifa Ríkisendurskoðun bréf og biðja hana um að gera stjórnsýsluúttekt á ákveðinni ríkisstofnun. Þessar boðleiðir eru að mínu viti ekki réttar. Auðvitað er öllum frjálst að senda bréf til Ríkisendurskoðunar en það er mikilvægt að það skapist ekki neinn þrýstingur frá framkvæmdarvaldinu eða öðrum stofnunum, sem eru þó á vegum ríkisins, á Ríkisendurskoðun heldur fari slík erindi í gegnum forsætisnefnd eins og hefðir og lög gera ráð fyrir. Þetta vildi ég nefna í upphafi.

Það var aðeins vikið að því hér í ræðu hv. þm. Gunnars Svavarssonar hvernig kröftum Ríkisendurskoðunar er varið og ég legg þunga áherslu á að Ríkisendurskoðun þarf að hafa fjármagn til að geta sinnt bæði fjárhagsendurskoðun og stjórnsýsluendurskoðun sem hún telur þörf á, ef það eru færð rök fyrir að þurfi. Þess vegna hnýt ég um þetta að meginþungi Ríkisendurskoðunar hér á landi hefur einmitt beinst að fjárhagsendurskoðun frekar en að stjórnsýsluendurskoðun.

Það hafa miklar breytingar átt sér stað hér á landi á síðustu árum, mikil einkavæðing og það hafa orðið miklar breytingar í almannaþjónustunni sem er mikilvæg grunnþjónusta, í því sambandi má nefna einkavæðingu og sölu Landssímans. Áfram er stærsta og mesta og hin almenna krafa af hálfu íbúa landsins jafnt aðgengi að fjarskiptaþjónustu, bæði hvað varðar verð og gæði. Hluti af þessu er kominn í hendur einkaaðila á markaði, hluta af þessu er ríkið enn þá með ábyrgð á og ætlar sér að gera í gegnum fjarskiptastjórn en nær ekki þeim árangri sem íbúunum var lofað. Ég hugsa að flest bréf eða flestar kvartanir sem koma til þingmanna víðast hvar á landinu lúti einmitt að fjarskiptamálum og það að þar sé ekki staðið við fyrirheit og væntingar sem gefin eru þannig að fólk býr ekki við jafnrétti.

Ég vil nefna fleiri slík dæmi. Við erum með Íslandspóst hlutafélagavæddan. Hv. þm. Atli Gíslason kom inn á þetta í umræðunni um umboðsmann Alþingis, að það væri verið að búa til hlutafélög um grunnþjónustu, grunnalmannaþjónustu sem síðan lyti ekki neinum almennum stjórnsýslulegum eftirlitslögum, upplýsingalögum o.s.frv. Íslandspóstur er orðinn hlutafélag, hann er samt með mjög mikilvægt hlutverk, hann er með það hlutverk að sinna póstþjónustu á jafnaðargrunni um allt land. Hann á að veita þjónustu á jafnræðisgrunni, en gerir hann það? Ég hefði gjarnan talið að það væri ástæða t.d. til að gera stjórnsýsluúttektir á hlutafélagavæddum þjónustuverkefnum sem lúta bara að jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Höfum við öll sama aðgang að póstþjónustu?

Það stendur í lögum um póstþjónustu, með leyfi forseta:

„Póst- og fjarskiptastofnun skal tryggja að alls staðar á landinu sé alla virka daga borinn út póstur sem fellur undir skilgreiningu á alþjónustu nema kringumstæður og landfræðilegar aðstæður hindri slíkt.“

Ég hef bréf undir höndum frá hreppsnefnd Reykhólahrepps þar sem kvartað er undan því að allt í einu komi tilkynning um að það eigi að skera póstþjónustu niður í tvo eða þrjá daga í viku. Í bréfinu frá þeim segir, með leyfi forseta:

„Sveitarstjórn mótmælir harðlega allri fyrirhugaðri skerðingu á póstþjónustu í sveitarfélaginu vestan Bjarkarlundar og krefst þess að áfram verði borinn út póstur þar fimm daga vikunnar eins og verið hefur.“ — Og eins og fyrrnefnd lög kveða á um.

Í öðru bréfi sem við nokkrir þingmenn fengum úr Stykkishólmi eru menn aftur á móti að velta fyrir sér hlutverki Íslandspósts þar sem hann er að setja upp verslun með pappír og eins og segir í bréfinu, að bjóða til sölu alls konar skrifstofuvörur, ritföng, tölvuvörur, föndurvörur, geisladiska og smávægilegt af bókum. Í Stykkishólmi er einn kaupmaður sem rekur slíka verslun og á í sjálfu sér í vandræðum með að reka hana. Allt í einu kemur Íslandspóstur og býður þar til sölu sömu vörur og eru í þessari einu verslun sem kaupmaðurinn sem býr á staðnum og hefur búið þar lengi, hefur verið með. Erum við á réttri leið þarna, að samtímis því að póstferðir í Reykhólahreppi séu skornar niður sé verið að keppa um sölu á bókum og skrifstofuvörum við heimamann á staðnum?

Mönnum finnast þetta kannski ekki stór dæmi en ég tek þau af því að þau eru einföld og skiljanleg og ég legg mikla áherslu á að ég ber mikla umhyggju fyrir því að fyrirtæki eins og Íslandspóstur geti sinnt þjónustu sinni sem póstdreifingarfyrirtæki og farið þar að lögum. Ég velti því fyrir mér með fleiri slík fyrirtæki sem hafa verið einkavædd hvort þau standist þá kröfu um þjónustu sem við gerum til þeirra. Þau eru komin í hlutafélög, við náum ekki til þeirra í gegnum Alþingi, við náum ekki til þeirra í gegnum nefndir þingsins, við náum ekki til þeirra inni í ráðuneytum, þau eru komin út fyrir. Samt er þjónustan sem þeir eiga að veita íbúunum alveg jafnmikilvæg og byggir á hornsteinum stjórnarskrárinnar og jafnræðisreglunnar, að allir eigi þar sama rétt.

Í lokin vil ég benda á eitt varðandi fjárhagsendurskoðun. Fjármálaráðuneytinu er falið að skila með hverju frumvarpi ríkisstjórnarinnar eins konar áliti um hvað það kostar að taka það í notkun, hvað það kostar að samþykkja slíkt frumvarp. Það er hluti af veigamiklum forsendum þegar Alþingi er að samþykkja lög, en væri ekki athugandi að kanna þessa vinnu? Ég minnist þess t.d. að þegar samþykkt voru lög hér í fyrra um stofnun háskóla á Hvanneyri og formlega á Hólum var sagt að það mundi kosta 60, 70, 80 milljónir. Alþingi samþykkir lögin en peningarnir koma ekki.

Þegar búið var til hlutafélag úr Flugstoðum, flugvellir landsins voru einkavæddir og flugleiðsöguþjónustan sömuleiðis, búið til hlutafélag, þá var sagt í umsögn fjármálaráðuneytisins að það kostaði ekki neitt. Við erum á móti þessari einkavæðingu, við erum á móti því að einkavæða flugvelli landsins. Samt er það keyrt í gegn. Nú kemur í ljós að þetta fyrirtæki fær ekki einu sinni að ég held almennilega kennitölu, fær ekki rétt til þess að vera með virðis-

aukaskattsbókhald, þetta er bara hrein ríkisstofnun, en við höfum engin tök á að veita því það eftirlit sem hægt er vegna þess að þetta er komið í hlutafélagsform og þess vegna komið undan almennum upplýsingalögum.

Ég get nefnt fleiri fyrirtæki sem hafa verið stofnuð með þessum hætti, gefnar rangar hugmyndir um hvað það kosti. Tökum sem dæmi Matís sem var hlutafélagavætt og sagt að það mundi ekki kosta neitt. Það var nefnt að bara vegna fórnarkostnaðarins við að stofna hlutafélag um það væri nú á fjárlagabeiðni á annað hundrað millj. kr. Við getum einnig nefnt Landbúnaðarstofnun o.s.frv.

Það eru því margir þættir (Forseti hringir.) bæði hvað varðar stjórnsýslu og fjárhagsmál sem ég tel mikilvægt, herra forseti, (Forseti hringir.) að fylgst sé með og minni þá á orðin um hlutfall á milli reikningsendurskoðunar og stjórnsýsluendurskoðunar.

[14:43]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hnaut um eitt í máli hv. þm. Jóns Bjarnasonar þegar hann var að tala um Ríkisendurskoðun og talaði mikið um það hvað það hefði verið afskaplega óeðlilegt að tiltekinn ráðherra í ríkisstjórn hefði óskað eftir stjórnsýsluúttekt á tiltekinni stofnun. Ef ég man rétt, hæstv. forseti, orðaði hann það þannig að það væru lög og reglur um það að svo ætti að vera. Mig langar að biðja hv. þingmann um að benda mér á það vegna þess að það er þannig varðandi Ríkisendurskoðun að það skiptir ekki nokkru máli hvort það er forsætisnefnd, einstaka þingmenn eða ráðherrar sem óska eftir úttekt, eini munurinn er sá að Ríkisendurskoðun er skylt að verða við óskum komi þær frá forsætisnefnd.

Ég bendi hv. þingmanni á að lesa lög um Ríkisendurskoðun og ég get lánað honum þau hér í sæti sitt, en ég vildi halda þessu til haga í umræðunni.

[14:45]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ekki alveg rétt með farið hjá hv. þingmanni að ég hafi sagt að hæstv. ráðherra hefði ekki haft heimild til að gera þetta, að sjálfsögðu hefur hann það. En ég lagði áherslu á það sem stendur í lögunum um Ríkisendurskoðun þar sem segir í 3. gr., með leyfi forseta:

„Ríkisendurskoðun er engum háð í störfum sínum.“ — Svo kemur: „Forsætisnefnd getur þó ýmist að eigin frumkvæði eða samkvæmt óskum þingmanna krafist skýrslna um einstök mál er falla undir starfsemi Ríkisendurskoðunar.“

Síðan stendur annars staðar að Ríkisendurskoðun geti að sjálfsögðu og hefur eðlilega tekið upp mál á eigin forsendum.

Sú regla hefur verið innan þingsins, að ég best veit, að hafi þingmenn eða þingmannahópar áhuga á að koma málum með formlegum hætti til Ríkisendurskoðunar hafa þau farið sem erindi í gegnum forsætisnefnd og hún hefur síðan lagt mat á erindið og sent það áfram til úrvinnslu.

Ég er ekki að segja að það geti ekki allir sent bréf en ég er að benda á hversu gríðarlega mikilvægt það er að boðleiðir séu skýrar og staðinn sé vörður um Ríkisendurskoðun sem sjálfstæða og óháða stofnun sem starfi á eigin forsendum og þess vegna getur líka þurft af hálfu Alþingis, eins og gert er í lögunum, að verja það umhverfi. Ég þekki umræðuna á undanförnum þingum sem bæði hefur lotið að Ríkisendurskoðun og umboðsmanni Alþingis þar sem aðilar framkvæmdarvaldsins hafa reynt með ýmsum hætti að koma heldur sterkum sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi störf og afgreiðslur beggja þessara aðila.

[14:47]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hygg að formið á þessu hafi verið með ýmsum hætti í gegnum tíðina. Mér fannst hins vegar hv. þm. Jón Bjarnason reyna að gera það á einhvern hátt tortryggilegt eða vekja athygli á því í ræðu sinni að ráðherra hefði brugðist við með því að óska eftir stjórnsýsluúttekt. Ég verð að segja að mér fundust það fullkomlega eðlileg og ábyrg viðbrögð af hálfu ráðherra þegar hann, óspart hvattur í þingsölum til að bregðast við tilteknu máli sem var Grímseyjarferjumálið, sem hv. þm. Jón Bjarnason og félagar hans í Vinstri grænum hafa verið duglegir við að nefna í sölum Alþingis, sagðist vilja láta gera stjórnsýsluúttekt á því máli. Mér finnst málflutningur hv. þingmanns vera farinn að bíta svolítið í skottið á sér því þegar brugðist er við með viðhlítandi hætti og kallað eftir stjórnsýsluúttekt er það allt í einu orðið ómögulegt vegna þess að það er ekki rétt málsmeðferð, það er ekki farið eftir réttum formsatriðum af því að ráðherrann nefnir það.

Ég vek athygli þingheims á því að hv. þm. Jón Bjarnason gat ekki, þegar ég kallaði eftir því í andsvari mínu, bent á neina stoð í lögum eða reglum um að ráðherra gæti ekki óskað eftir slíkri úttekt, enda er það þannig, eins og ég sagði áðan, að þingmenn, ráðherrar og forsætisnefnd geta gert þetta en munurinn er sá að óski forsætisnefnd eftir þessu við Ríkisendurskoðun hefur ríkisendurskoðandi ekkert val um að skorast undan slíkri skoðun.

[14:49]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Samstarf Ríkisendurskoðunar bæði við Alþingi, þingnefndir og framkvæmdarvald er eðlilega mjög náið. Þess vegna skiptir gríðarlega miklu máli að standa vörð um samskiptaleiðir, boðleiðir, og hver beri ábyrgð á hverjum stað.

Að sjálfsögðu getur hver og einn sent erindi til Ríkisendurskoðunar og ég treysti ríkisendurskoðanda fullkomlega til að meta hvort taka eigi mál þar upp með þeim hætti sem hann ákveður, því að ríkisendurskoðandi hefur það í hendi sér hvort hann tekur við málinu, með hvaða hætti hann vinnur o.s.frv. Ég treysti hæstvirtum — ég var nærri farinn að titla ríkisendurskoðanda hæstvirtan sem væri svo sem allt í lagi en ég treysti honum til þess. En þinginu, sem á að veita ríkisendurskoðanda þetta skjól, þessa stöðu, þessa vernd, ber líka að standa vörð um að t.d. framkvæmdarvaldið eða einstakir þingmenn eða aðrir sem geta haft aðgang að ríkisendurskoðanda í gegnum þingið, banki ekki með óeðlilegum hætti á, að þeir geti farið sínar boðleiðir, farið hinar hefðbundnu boðleiðir sem lögin gefa reyndar vísbendingu um að fara eigi með mál þ.e. fyrir forsætis-

nefnd sem leggur það fyrir ríkisendurskoðanda. (Forseti hringir.) En að sjálfsögðu metur ríkisendurskoðandi það alltaf sjálfstætt sjálfur hvort hann tekur mál upp og með hvaða hætti.

[14:52]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Hægt er að byrja á því að gefa skýrslunni sem við fjöllum hér um þá einkunn að þetta sé mjög góð skýrsla enda frá góðri stofnun. Fjárlaganefnd var mjög samstiga í áliti sínu á þessu ágæta plaggi. Raunar er hægt að bæta við þá umsögn að ríkisendurskoðandi, hvort heldur hann er, miðað við orð hv. þm. Jóns Bjarnasonar, háttvirtur eða hæstvirtur ríkisendurskoðandi, er líka alls góður maklegur í þessu máli, enda af ætt Haukdæla og þeir menn eru engin aukvisar.

Mig langar til að víkja að stöðu stofnunarinnar í þessu sambandi, ég tel að það sé réttur tími til að ræða um stöðu Ríkisendurskoðunar í stjórnkerfi okkar við þessar aðstæður. Nokkuð hefur verið rætt um það hér fyrr hverjir eigi að hafa heimild til að vísa málum til ríkisendurskoðanda. Það er auðvitað hægt að hafa á því mismunandi skoðanir. Ég tel ekkert óeðlilegt við það að Stjórnarráðið og ráðuneytin hafi möguleika á og geti haft fullt tilefni til að vísa þangað málum til umfjöllunar en það var auðvitað svo, herra forseti, að það var dapurlegt að fylgjast með þeirri umræðu í sumar þegar ráðherrar skutu sér undan því að fjalla um raunverulega ábyrgð og raunverulegar aðfinnslur í skýrslu ríkisendurskoðanda með því að benda á að kannski ætti að skoða einhverjar allt aðrar stofnanir. Þá er umræðan komin á dapurlegt stig. Mig langar í þessu efni að lesa smákafla úr þeirri skýrslu sem við fjöllum um hér í dag þar sem ríkisendurskoðandi fjallar um hlutverk og markmið stofnunarinnar, með leyfi forseta:

„Ríkisendurskoðun gerir grein fyrir flestum verkefnum sínum í skýrslum eða álitsgerðum. Þær eru jafnan sendar þeim aðilum sem eru til endurskoðunar og ráðuneytunum sem hafa með mál þeirra að gera. Sumar skýrslur eru einnig gerðar opinberar og sendar Alþingi. Þetta á einkum við um stjórnsýsluúttektir og árlega skýrslu stofnunarinnar um endurskoðun ríkisreiknings. Eftir að Ríkisendurskoðun hefur sent frá sér skýrslu lýkur yfirleitt afskiptum hennar af því máli sem er til umfjöllunar. Fyrir kemur þó að hún sér sig knúna til að leiðrétta athugasemdir eða fullyrðingar sem fram koma vegna skýrslna hennar. Þá fylgist stofnunin einnig með því hvernig sá aðili sem er til endurskoðunar bregst við athugasemdum hennar. Slíkt kann að leiða til nýrrar úttektar.“

Í skýrslu ríkisendurskoðanda vikið að málsmeðferð sem er kannski ekki einsdæmi í sögu stofnunarinnar en sem betur fer ekki algengt þegar um er að ræða umfjöllun um opinber verkefni en gerðist þó á liðnu sumri þegar þjóðin varð vitni að mjög dæmafáum skeytasendingum, að mínu mati, milli hæstv. fjármálaráðherra og embættis Ríkisendurskoðunar. Það hvernig síðasti leikur í þeim skeytasendingum var, með sameiginlegu minnisblaði frá ríkisendurskoðanda og fjármálaráðherra, vekur margar spurningar um hlutverk stofnunarinnar.

Ríkisendurskoðun er ekki dómstóll og kveður ekki upp dóma heldur gerir úttekt á hlutum og bendir á hluti og síðan er annarra að bregðast þar við. Þau viðbrögð sem fjármálaráðuneytið kaus að hafa við vegna þessa máls, reyndar var það ansi seint sem einhver efnisleg viðbrögð komu þar en komu þó með breytingartillögum við fjáraukalög, voru í rauninni embætti ríkisendurskoðanda algjörlega óviðkomandi. Ég velti þá fyrir mér hvaða tilgangi sameiginlegt minnisblað ríkisendurskoðanda og fjármálaráðuneytis þjónaði í þessu efni, hvort það er skilningur ráðuneytisins að með þessu minnisblaði hafi fallið einhvers konar sýknudómur frá ríkisendurskoðanda og ef svo er tel ég það mjög einkennilega túlkun.

Það er mikið atriði fyrir íslenskt stjórnkerfi að Ríkisendurskoðun sé sterk stofnun og vönduð og ég tel að hún standi undir því. Ég tel í rauninni störf hennar mjög góð. Ég er ekki endilega talsmaður þess, eins og mátti skilja af orðum hv. þm. Jóns Bjarnasonar, að auka eigi stórlega stjórnsýsluúttektir stofnunarinnar með því að útvista öll venjuleg endurskoðunarverkefni og, ef ég skildi athugasemd hans rétt, verja öllu því fé til stjórnsýsluúttekta. Það er auðvitað alltaf hægt að gera betur en það eru líka takmörk fyrir því hve miklu skattfé á að verja til stjórnsýsluúttekta og í þessu efni er þetta spurning um gæði en ekki magn.

Aðalatriðið í þessu máli er — brotalömin í stjórnkerfi okkar liggur í því — að þrátt fyrir að Ríkisendurskoðun sé sterk og góð stofnun er framkvæmdarvaldið enn sterkara. Við höfum séð þess fjölmörg dæmi í mörg ár og síðast í sumar í svokölluðu Grímseyjarferjumáli að framkvæmdarvaldið í landinu er í rauninni svo sterkt að það getur hunsað mjög alvarlegar athugasemdir eftirlitsstofnunar eins og Ríkisendurskoðunar. Það er mjög alvarlegur þáttur. Við lögum það ekki með því að styrkja Ríkisendurskoðun, við lögum það með breyttum hugsunarhætti og vandaðri vinnubrögðum þingsins.

Ég hef áður fjallað um að ég varð fyrir miklum vonbrigðum í sumar þegar meiri hluti fjárlaganefndar ákvað að knýja í gegnum fjárlaganefnd álitsgerð vegna skýrslu Ríkisendurskoðunar þar sem í raun og veru var tekin afstaða í mjög erfiðri og viðkvæmri deilu milli fjármálaráðuneytis og Ríkisendurskoðunar og meiri hluti þessarar þingnefndar, og þar með í raun Alþingi, kaus að taka þar málstað framkvæmdarvaldsins gagnvart eftirlitsstofnuninni. Það er mjög alvarlegur þáttur vegna þess að Alþingi þarf að reiða sig á þetta mikilvæga eftirlitshlutverk og þjóðin þarf á því að halda að Alþingi standi með þessari eftirlitsstofnun þegar hún veitir framkvæmdarvaldinu aðhald.

Þetta er ekki eina dæmið um að framkvæmdarvaldið hafi brugðist við skýrslum Ríkisendurskoðunar með þeim hætti sem ekki er viðunandi og er þar skemmst að minnast fjölmargra skýrslna sem Ríkisendurskoðun hefur gefið út um Sólheima í Grímsnesi þar sem stjórnsýslu hefur verið mjög ábótavant og komið fram ítrekað í skýrslum án þess að nokkur bót hafi þar verið ráðin á.

Þetta leiðir hugann að því að þingið þurfi að taka fastar á þessu máli og við þurfum að líta svo á að þingræðið hafi hér með vissum hætti tæki í höndunum sem er Ríkisendurskoðun, sem er þessi eftirlitsstofnun með framkvæmdarvaldinu, og megi síðan ekki í sandkassaleik stjórnmálanna taka afstöðu með framkvæmdarvaldinu einungis út frá

flokkspólitískum línum í málum sem þessum.

Það sem kannski kórónaði alla þessa afgreiðslu í sumar var að meiri hlutinn í fyrrnefndu áliti sínu í Grímseyjarferjumáli gaf út það álit að skerpa þyrfti á reglum vegna þessa máls og gaf í skyn að það væri niðurstaða Ríkisendurskoðunar en nokkrum vikum seinna gáfu ríkisendurskoðandi og fjármálaráðherra út sameiginlega minnisblaðið sem ég minntist á áðan þar sem var þá ekki lengur um það að ræða að skerpa þyrfti á reglum heldur var í rauninni játast undir að farið hefði verið að nokkru leyti á svig við reglurnar.

Allt þetta færði okkur heim sanninn um að í rauninni er alveg sama hversu alvarlegar ávirðingar Ríkisendurskoðunar eru og hversu gott eftirlitskerfi við höfum, ef framkvæmdarvaldið og þingmeirihlutinn standa saman í öllum málum, og hvað sem á gengur, þá verður eftirlitskerfið ég segi ekki algjörlega haldlaust en mun bitlausara en það ætti að vera.

Ég vil að öðru leyti aðeins endurtaka það sem ég sagði fyrr að ég fagna þessari skýrslu og tek undir það sem kemur fram í umsögn fjárlaganefndar um hana.

[15:04]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég ætla að blanda mér aðeins í umræðuna um skýrslu Ríkisendurskoðunar og líkt og aðrir þingmenn sem hér hafa talað þakka ég ríkisendurskoðanda og hans fólki fyrir góð störf og upplýsandi og fræðandi skýrslu. Það er reyndar svolítið sérstakt að standa hér í ræðupúlti Alþingis í nóvember og ræða skýrslu sem gefin var út í mars en engu að síður voru kosningar og Alþingi störfum hlaðið í vor og þess vegna erum við að ræða þetta hérna nú. Eins og ég sagði áðan vil ég þakka stofnuninni og starfsfólki hennar fyrir vel unnin störf.

Eitt vakti sérstaka athygli mína í skýrslunni og mér þótti það ánægjulegt, ég ætla að lesa það sem stendur á bls. 5 þar sem haft er eftir ríkisendurskoðanda, með leyfi forseta:

„Á samtals tæplega fjögurra áratuga ferli mínum innan ríkiskerfisins hef ég reynt að ríkisstarfsmenn eru upp til hópa ábyrgt og heiðarlegt fólk.“

Þetta þótti mér afar ánægjulegt að lesa í skýrslu ríkisendurskoðanda og treysti því að þetta sé rétt komandi úr munni þessa ágæta embættismanns.

Það er ýmislegt fróðlegt sem maður rekst á þegar maður skoðar þessa skýrslu og á sömu síðu og ég vitnaði til áðan, síðu 5, þá kemur fram að Ríkisendurskoðun hafi að litlu leyti skipulagt starf sitt til lengri tíma en eins árs. Þetta vekur auðvitað athygli, ekki síst athygli mína komandi úr starfi þar sem menn hafa vanist því að gera langtímaáætlanir t.d. í fjárhagsáætlunargerð, þriggja til fimm ára áætlanir og það er mjög ánægjulegt að sjá að ríkisendurskoðandi stefnir að því að framvegis verði stóru línurnar lagðar í þriggja ára áætlunum þar sem koma fram meginviðfangsefni hvers tíma og þeir þættir sem lögð verður áhersla á til langs tíma. Þetta rímar við þær áherslur sem núverandi ríkisstjórn og þeir flokkar sem að henni standa hafa kynnt varðandi breytingar á fjárlagagerðinni, að hér verði tekin upp í framtíðinni rammafjárlög og hér verði tekin upp í framtíðinni langtímafjárlagagerð. Ég held að með því fáum við markvissari yfirsýn yfir ríkisreksturinn og við setjum okkur markmið sem hægt verður að fylgja eftir. Ég fagna því að ríkisendurskoðandi ætli líka að setja sér þessar þriggja ára áætlanir.

Mig langar til að minnast á eitt atriði, herra forseti, sem líklega er ekki minnst á í þessari skýrslu en er engu að síður mál sem komið hefur verið inn á í umræðunni og ríkisendurskoðandi gerði grein fyrir á síðasta fundi sem hann átti með fjárlaganefnd. Ég vil nota tækifærið og segja það að mér hefur fundist ákaflega upplýsandi fyrir mig sem nýjan þingmann að sitja í fjárlaganefnd og fá fulltrúa frá Ríkisendurskoðun inn á þá fundi. Fyrir okkur sem erum að átta okkur á umfangi fjárlagagerðarinnar og setja okkur í stellingar varðandi störfin sem fram undan eru þá er afar upplýsandi og mjög fróðlegt að fá á einu bretti yfirsýn yfir allt ríkiskerfið og þeir fundir sem við höfum átt með ríkisendurskoðanda og hans fólki hafa gagnast vel.

Það kom nýlega fram í fjárlaganefnd og hófst umræða um oháeffun nokkurra ríkisfyrirtækja sem ég hygg að hv. þm. Jón Bjarnason hafi rætt þegar hann ræddi skýrsluna fyrr í dag og ég er svo sem ekki sammála öllu því sem þingmaðurinn sagði í þeirri umræðu og vil ekki nálgast umfjöllunarefnið með sama hætti og hann gerði. Ég álít hins vegar að þetta sé eitthvað sem við þurfum öll að skoða. Í máli ríkisendurskoðanda kom fram ákveðin skoðun á því að með því að oháeffa ýmsa starfsemi ríkisins, þetta eru 19 hlutafélög og sameignarfélög sem eru færð í svokallaðan E-hluta ríkisreiknings og nýjustu fyrirtækin þar eru t.d. Flugstoðir, þá hafi menn með því hugsanlega misst einhvers konar yfirsýn yfir rekstur þessara stofnana og það hafi á einhvern hátt glatast einhvers konar ríkiskúltúr eins og ég hygg að ríkisendurskoðandi hafi nefnt. Ég hef verið mjög hugsi yfir þessu og þessari þróun, kannski ekki síst vegna þess að meginmarkmið opinbers reksturs er þjónusta við almenning og ekki síður að rekstur ríkisins og opinberra aðila sé gegnsær og að auðvelt sé að hafa eftirlit með því sem þar fer fram.

Ég ætla að leyfa mér að setja fram þá skoðun hér að með þessu fyrirkomulagi glatist á einhvern hátt þessi yfirsýn kerfisins, ríkisins með þessum stofnunum. Í flestum þessum stofnunum eru fulltrúar í stjórn yfirleitt settir inn af ráðherrum. Þingið hefur enga aðkomu að því og þeir aðilar sem eru settir þar inn hafa í sjálfu sér engar skyldur varðandi upplýsingagjöf og annað til þingsins þrátt fyrir að þetta séu fyrst og fremst fyrirtæki í eigu hins opinbera. Ég hef af þessu töluvert miklar áhyggjur og ég held að við eigum að huga að þessu, t.d. vegna þess sem fram kom í endurskoðun ríkisreiknings sem var kynntur nýlega í fjárlaganefnd en þar stendur á bls. 82, með leyfi forseta:

„Endurskoðunarskýrslur hlutafélaga eru eingöngu lagðar fyrir stjórnir þeirra og er Ríkisendurskoðun ekki heimilt að birta efnisleg atriði úr þeim.“

Mér finnst að við eigum að skoða þetta og ég tel að það eigi að vera þannig að fjárlaganefnd hljóti að geta kallað eftir því að fá að sjá þessa skýrslu til þess að geta sinnt eftirlitshlutverki sínu með því hvernig farið er með opinbert fé. Ég spurði ríkisendurskoðanda út í það hvað það þýddi, hvort það væri þannig að fjárlaganefnd gæti ekki séð skýrslur eða úttektir sem væru gerðar á vegum hans embættis. Hann sagði að hann ætlaði að skoða málið, hann gat

ekki alveg svarað því á fundinum hvort svo væri. En bara það svar vakti mig til umhugsunar um það hvernig við eigum að geta haft eftirlit með þessu ef svona erfitt er að kalla eftir þessum upplýsingum og að fá að sjá þetta.

Að öðru leyti er þessi skýrsla auðvitað með hefðbundnum hætti og kannski svo sem ekkert nýtt sem kemur þar fram. Ég vil hrósa Ríkisendurskoðun fyrir að hún hefur á undanförnum árum verið mjög dugleg við að setja allar sínar úttektir og skýrslur á netið í mjög aðgengilegu formi og á aðgengilegan hátt og til að mynda sl. vetur þegar ég stundaði mastersnám í stuttan tíma notfærði ég mér óspart síður Ríkisendurskoðunar varðandi úttektir á alls kyns ríkisrekstri o.s.frv. Það er algerlega til fyrirmyndar að opinber stofnun skuli haga störfum sínum þannig að hægt sé að fá skýrslur nánast sama dag og þær koma út á netinu og kynna sér og mér finnst ástæða til þess, forseti, að þakka fyrir það. Það er allt of oft sem menn eru skammaðir úr þessum stóli fyrir eitthvað sem þeir gera illa eða gera ekki en kannski allt of sjaldan sem mönnum er hrósað. Ég vil því nota þetta tækifæri til þess að hrósa stofnuninni fyrir þessi vinnubrögð og þá skýrslu sem hér er til umræðu og þakka fyrir hana.

[15:14]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur varðandi það sem hún vék að um aðkomu þingsins, fjárlaganefndar almennings að hlutafélagavæddum fyrirtækjum sem eru áfram með almenningshlut. Hv. þingmaður nefndi Flugstoðir sem ég held að sé einsdæmi og eigi sér varla hliðstæðu í rugli í einkavæðingu þegar fyrirtækið Flugstoðir var stofnað, setti allt á annan endann um síðustu áramót og átti að fara að hlutafélagavæða flugvelli landsins og flugþjónustuna og síðan er ekki hægt að fylgjast með neinu sem þarna fer fram.

Það sama hefur gerst um Rarik. Það er búið að hlutafélagavæða Rarik. Meginhluti af starfsemi Rariks er bara þjónustustarfsemi, almannaþjónustustarfsemi. Það er hlutafélagavætt, það er búið að loka upplýsingarnar þar inni. Hv. þingmaður nefndi Matís, matareftirlitið sem var búið til hlutafélag um og menn vita ekki enn þá hvað kostar því ríkið verður að borga fórnarkostnaðinn af þeirri einkavæðingu.

Þetta einkavæðingaræði var nú einkennistákn síðustu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, það mátti segja að þetta væri ríkisstjórn einkavæðingar almannaþjónustu, en nú þegar Samfylkingin er komin í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum þá spyr ég hv. þingmann hvort hún, sem er m.a. formaður í hv. samgöngunefnd, muni beita sér fyrir því að snúið verði af þessari braut og þetta hreinlega endurskoðað. En eins og hv. þingmaður nefndi með Flugstoðir þá er það kannski eitthvað sem er svo hryllilega vitlaust að við verðum að fara að snúa því til baka eða a.m.k. finna því farsælli braut.

[15:16]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að ég hafi ekki minnst einu orði á Matís í ræðu minni en ég talaði hins vegar um Flugstoðir. Varðandi spurningu hv. þingmanns finnst mér í sjálfu sér ekkert að því að menn skoði mismunandi rekstrarform opinbers rekstrar.

Ég bendi hins vegar á að ég tel að skoða verði hvernig til hefur tekist í þessum efnum, hvort Alþingi og ríkið glati með núverandi fyrirkomulagi ákveðinni yfirsýn og möguleikum til að hafa eftirlit með starfseminni. Þetta er jú starfsemi sem er 100% í eigu ríkisins, í sumum tilfellum aðeins minna en það.

Mér finnst rangt að þingmenn og kjörnir fulltrúar geti ekki kallað eftir upplýsingum frá fyrirtækjunum, upplýsingum sem alveg er hægt að fara með sem trúnaðarmál. Það er fyrst og fremst það sem ég meina.

Rekstrarformið sem slíkt er ekki aðalatriðið. Ríkisrekstur er ekki heilagur í mínum augum. Ef hv. þingmaður kýs að kalla það einkavæðingu þá stóð ég að því að einkavæða ýmiss konar starfsemi á vettvangi Reykjavíkurborgar ásamt félögum hans í borgarstjórnarflokki Reykjavíkurlistans. Aðalatriðið er að kjörnir fulltrúar geti haft eftirlit með því hvernig er með fjármuni farið, formið sjálft skiptir ekki öllu máli í því sambandi.

[15:18]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst mjög góð áhersla hjá hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur að vitna í ummæli ríkisendurskoðanda um ágæti og trúmennsku opinberra starfsmanna.

Við höfum mátt heyra, ekki síst í tíð síðustu ríkisstjórnar, að opinberir starfsmenn og opinber rekstur væru eitthvað sem stæði almannaþjónustu fyrir þrifum, þess vegna þyrfti að einkavæða sem flest.

Ég er mjög hlynntur einstaklingsrekstri og fann að því að Íslandspóstur væri farinn að reka bókabúð við hliðina á grónum og innfæddum kaupmanni í litlu samfélagi úti á landi. Ég dreg í efa að það sé rétt og er á móti því. Ef engin slík þjónusta væri þar fyrir hendi þá væri það annað mál.

Ég bind vonir við orð hv. þingmanns í þá veruna að hin blinda einkavæðingartrú sem ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks hefur staðið fyrir í almannaþjónustunni á undanförnum árum hefði lokast inni. Mun þingmaðurinn beita sér fyrir breytingum í þeim efnum fyrst Samfylkingin er komin í ríkisstjórn og við reynum að vinda ofan af þessari einkavæðingarvitleysu sem Sjálfstæðisflokkur og Framsóknarflokkur hafa keyrt fram á síðustu árum? Við bíðum svo sannarlega eftir því (Forseti hringir.) og mér finnast orð hv. þingmanns lofa góðu í þeim efnum.

[15:20]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að segja að mér finnst alltaf svolítið skrýtið að hlusta á fylgismenn vinstri grænna þegar verið er að tala um breytt rekstrarform. Þeir nefna alltaf orðið einkavæðingu eins og þeir séu að tala um Grýlu.

Ég vil benda hv. þm. Jóni Bjarnasyni á að félagar hans í vinstri grænum, meðal annars í Reykjavík, hafa staðið að því árum saman að breyta um rekstrarform, taka upp það rekstrarform sem heppilegast þykir hverju sinni. Ég nefni eitt lítið dæmi, Félagsbústaði sem stofnaðir voru hér í Reykjavík.

Formið er ekki aðalatriðið heldur hvaða tæki við sem fulltrúar almennings höfum til að hafa eftirlit með stofnunum og hvernig við getum haft áhrif á hverjir sitja í stjórnum

þessara fyrirtækja. Það er mikilvægt að við getum kallað eftir upplýsingum um hvort stofnunin, ohf. eða ríkisfyrirtæki að fullu, er rekið í samræmi við þau markmið sem við setjum okkur, að reksturinn sé gegnsær og farið sé vel með opinbert fé. Það hlýtur að vera aðalatriði málsins en ekki að hengja sig endalaust í umræðu um form sem engu skilar.

[15:22]

Útbýting:

Áfengisneysla og áfengisverð, 225. mál, fsp. KHG, þskj. 243.

Fullorðinsfræðsla, 223. mál, fsp. KJak, þskj. 241.

Kostnaður af áfengisnotkun, 224. mál, fsp. KHG, þskj. 242.

Markmið heilbrigðisáætlunar til ársins 2010, 226. mál, fsp. KHG, þskj. 244.

Olíugjald og kílómetragjald, 231. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 250.

Tollalög, 229. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 248.

Viðurkenning á prófgráðum frá löndum utan EES, 222. mál, fsp. PN, þskj. 240.

[15:23]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég vil taka undir með öðrum þingmönnum varðandi ágæti skýrslu ríkisendurskoðanda. Hv. þingmaður Gunnar Svavarsson fór vel yfir skýrsluna og rakti efni hennar með ágætum. Mér finnst dálítið sérstakt að þingmenn lýsi því yfir að þeir taki sérstaklega undir og komi jafnvel á óvart það sem ríkisendurskoðandi segir í formála að árskýrslunni, með leyfi forseta:

„Á samtals tæplega fjögurra áratuga ferli mínum innan ríkiskerfisins hef ég reynt að ríkisstarfsmenn eru upp til hópa ábyrgt og heiðarlegt fólk. Undantekningar eru sem betur fer fáar og sjaldgæft að starfsmenn falli í þá freistni að misfara með fjármuni sem þeim er treyst fyrir.“

Ég verð að segja að þetta kemur mér ekki á óvart. Þetta vissi ég og hef sannreynt það enda unnið talsvert hjá hinu opinbera. Ég hef líka unnið talsvert úti í einkageiranum, sjálfur rekið fyrirtæki. Það nákvæmlega sama á við hjá fólki í einkageiranum. Upp til hópa eru Íslendingar heiðarlegt fólk og fara vel með fjármuni sem þeim er treyst fyrir. Það kemur rekstrarformum ekkert við. Fólk verður ekkert verra við að skipta frá ríkisfyrirtæki til einkafyrirtækis eða öfugt.

Eins og fram kemur í skýrslunni er Ríkisendurskoðun óháð stofnun sem starfar í umboði Alþingis og er mikilvæg sem slík. Hún er í rauninni stór þáttur í því að skilja á milli framkvæmdarvaldsins og löggjafans. Ég hef spáð mikið í hvort Ríkisendurskoðun ætti ekki að láta endurskoðunina í hendur endurskoðunarskrifstofa sem reyndar eru einkareknar. Þetta eru löggilt fyrirtæki sem hafa uppáskrifað að þeim er treyst til slíkra verka. Embættið myndi síðan að hafa eftirlit með endurskoðunarskrifstofunum, að þær vinni verk sitt vel.

Ég tel að minnka eigi báknið og kaupa þjónustu á markaði í eins miklum mæli og mögulegt er. Í öðru plaggi sem ríkisendurskoðandi gaf út, endurskoðun ríkisreiknings 2006, var áhugaverð niðurstaða úttektar sem embættið gerði á kostnaði um hverja tímaeiningu, annars vegar hjá embættinu og hins vegar á aðkeyptri endurskoðunarþjónustu. Í þeim samanburði kemur fram að hver klukkustund kostar um það bil sex þús. kr. hjá embættinu en yfir átta þús. kr. í aðkeyptri vinnu.

Miðað við þau vinnubrögð sem ég hef séð hjá ríkisendurskoðanda er mjög erfitt að efast um þessar tölur þótt við stöndum alltaf frammi fyrir því hver eigi að hafa eftirlit með eftirlitinu. Að sjálfsögðu er Ríkisendurskoðun endurskoðuð og því tel ég þessar tölur góðar og gildar. Það er því svolítið erfitt að halda ræðu um að kaupa þjónustuna annars staðar frá ef svo miklu munar. Auðvitað má nálgast málið með ýmsum hætti og fara yfir það fram og til baka.

Að því gefnu að tölurnar séu réttar hef ég verið að spá í hvort ekki eigi að snúa þessu við. Ef til vill ætti að fá endurskoðunarskrifstofu til að gera innri endurskoðun eða áreiðanleikakannanir á einstaka stofnunum í ljósi þess að Ríkisendurskoðun gerir endurskoðunina. Þá er kominn annar aðili í verkefnið en endurskoðunin sjálf en það þekkist víða. Opinberir aðilar hafa gert það, til að mynda Reykjavíkurborg. Með því á ég ekki við að fara eigi fram innri endurskoðun í hverri einustu stofnun eða fyrirtæki ríkisins á hverju ári heldur að gerðar séu stikkprufur. Ég held að það væri gott bæði fyrir embættið og stofnanirnar.

Þar með er búið að snúa á hvolf þeirri hugsun sem ég var með í upphafi. Hvort tveggja snýr þó í raun að því að efla eftirlitið og skilja á milli endurskoðunarfyrirtækjanna annars vegar og gera áreiðanleikakannanir hins vegar.

Ég velti þeirri hugmynd upp þó að mér hefði þótt skynsamlegast að ríkisendurskoðandi keypti þjónustuna af endurskoðunarskrifstofum og síðan skoðaði embættið verk endurskoðunarskrifstofanna.

Ég tek þó fram að ríkisendurskoðandi kaupir þjónustu á markaði. Hann gerir sér grein fyrir að á sumum sviðum hafa fyrirtækin meiri sérþekkingu en ríkisendurskoðun og þá leitar hún eftir þjónustu þeirra sem eru fremstir á hverju sviði.

Mig langar koma inn í umræðu sem snýr að einkavæðingu. Hv. þingmanni Jóni Bjarnasyni er tamt að tala um einkavæðingu þegar breytt er um rekstrarform á ríkisfyrirtækjum. Þótt ég sé algjörlega ósammála því að verið sé að einkavæða þegar rekstrarformi er breytt er það rétt hjá Jóni að spyrja þarf um tilgang þess. Ég verð að segja alveg eins og er að mér finnst ekki að ohf-væða eigi stofnanir ef eðli þeirra breytist ekki neitt. Hver er tilgangurinn með því ef stofnun verður áfram stofnun en fær ohf. fyrir aftan sig? Þá komum við að eftirlitinu sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir talaði um áðan. Í rauninni er þá búið að kippa eftirlitshlutverki þingsins og jafnvel Ríkisendurskoðunar frá löggjafanum. Búið er að aftengja fjárlaganefnd ef Ríkisendurskoðun getur ekki látið okkur í té upplýsingar sem við hefðum fengið ef um stofnun hefði verið að ræða.

Ég er alveg sammála hv. þm. Jóni Bjarnasyni um að það sé skrýtið að ríkisfyrirtæki fari í samkeppni við einkaaðila úti á landi. Hann talar um að Pósturinn sé í samkeppni við rótgróna bókabúð úti á landi. Ég verð að segja að mér finnst það afskaplega sérstakt og tek undir með honum að auðvitað eigi ríkið ekki að standa í slíkri samkeppni. Annaðhvort eigum við að losa hömlur af einkarétti Póstsins og selja

hann eða að Pósturinn getur verið stofnun og starfað í því umhverfi.

Það er rangt hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni að tala um einkavæðingu þótt breytt sé um rekstrarform. Bent hefur verið á að flokkur vinstri grænna hefur oft tekið þátt í breytingum á rekstrarformi á stofnunum hjá Reykjavíkurborg. Félagsbústöðum og fleiri stofnunum var breytt í hlutafélag og vinstri grænir tóku þátt í því væntanlega vegna þess að þeir töldu að það rekstrarform væri betra.

Herra forseti. Ég undirstrika að það er stór munur á því að einkavæða eða að breyta í hlutafélag. Hins vegar er ég þeirrar skoðunar að þegar verið er að hlutafélagsvæða eigi að gera það í þeim tilvikum þar sem stofnanir eða fyrirtæki eru að fara í samkeppni á markaði. Að öðru leyti tel ég að við eigum að halda okkur við stofnanaformið. Einstaka stofnanir hafa verið að hf-væða hluta af starfsemi sinni. Það finnst mér líka afskaplega sérstakt. Það var gert hjá Flugmálastjórn og ég man eftir að Vegagerðin fékk einnig heimildir til slíks. Ég átta mig ekki alveg á hvers vegna hluti stofnana er hf-væddur. Annaðhvort fer þjónusta út úr stofnuninni til einkaaðila eða hún er í höndum stofnunarinnar sjálfrar. Ég læt þessu lokið og undirstrika að ég er mjög ánægður með skýrsluna sem við höfum fengið í hendur.

[15:35]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst tónninn í ræðu hv. þingmanns vera sá að það sé mikilvægt að umgerð þjónustustofnana, sem eru jú hluti af grunnstoðþjónustu eða verkefnum ríkisins, sé slík að við getum fylgst með því að þjónustan sé innt af hendi eins og ætlast er til, að viðkomandi stofnun sinni þeim verkefnum sem henni er ætlað að sinna og síðan varðandi fjárhagslegt eftirlit að unnið sé þannig að sem best og hagkvæmust nýting sé á meðferð fjármuna, að þetta sé mikilvægt. Aftur á móti höfum við upplifað það í tíð síðustu ríkisstjórnar Framsóknarflokksins og Sjálfstæðisflokksins að reynt sé að koma þessari starfsemi út úr þessu formi, út úr því að Alþingi geti haft beinan aðgang að upplýsingum, að þingnefndir geti haft beinan aðgang að upplýsingum og þá hefur ráðningarform opinberra starfsmanna einnig verið rofið. Í því felst einkavæðingin. Hún felst í því þegar upplýsingalög eru tekin úr sambandi, þegar lög og reglur og kvaðir um skyldur um opinbera starfsmenn eru tekin úr sambandi, þegar það er tekið úr sambandi að hægt sé að fylgjast eðlilega með því.

Einkavæðing á starfsemi sem getur þrifist í góðri og öruggri samkeppni og lýtur að samkeppnisrekstri sem slíkum getur í hæsta máta verið eðlileg. En einkavæðing á grunnþjónustu, stoðþjónustu sem er annars vegar hluti af almannaþjónustunni sem við viljum að standa vörð um og á sér hins vegar kannski enga samkeppnismöguleika á að mínu viti ekki rétt á sér. Ég vil spyrja hv. þingmann hvort (Forseti hringir.) hann sé ekki sammála mér í þeim efnum.

[15:37]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Okkur hv. þm. Jón Bjarnason greinir alveg klárlega á um hvað sé einkavæðing. Ég ítreka þá skoðun mína að jafnvel þó til dæmis Póstinum hafi verið breytt í hlutafélag þá er ekki um einkavæðingu að ræða í mínum huga. Fyrir mér er það ekkert sáluhjálparatriði að breyta stofnunum í hf. En ég undirstrika það að á þeim sviðum þar sem við getum einkavætt þá vil ég einkavæða, svo það sé alveg skýrt.

[15:38]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég velti fyrir mér hvað hv. þingmaður meini þá með einkavæðingu. Mér hefur fundist að talsmenn einkavæðingarinnar hafi alltaf skammast sín fyrir hana og ætlað að flýja frá henni. Ég man eftir því að fyrst þegar ég kom inn á þing þá vorum við alveg ófeimnir að tala um að hlutafélagavæðing Landssímans væri einkavæðing Landssímans. Þeir voru alveg ófeimnir við það og þá kom fram í greinargerð með breytingu á lögum um að breyta því í hlutafélag að ástæðan væri sú að rjúfa þyrfti sambandið hjá opinberum starfsmönnum því þeir væru svo svifaseinir og það mætti ekki reka þá og allt þetta. Þetta var tíundað sem rök fyrir því að einkavæða.

Ég er hlynntur einstaklingsrekstrinum og þess vegna minntist ég einmitt á bókabúðina í Stykkishólmi. Ég hefði ekki haft sömu samúð með því ef Baugur hefði þar verið að reka bókabúð inni í matvöruverslun. Þá hefði ég ekki haft sömu samúð. Ég stend vörð um einstaklinginn, einstaklingsframtakið, kaupmanninn sem vinnur á sínum forsendum en ekki þessar stóru einokunarkeðjur. Þar skilur á milli mín og okkar Vinstri grænna og Sjálfstæðisflokksins sem hefur kastað fyrir róða hagsmunum einstaklingsins í þágu einkavæðingarinnar, einkavæðingarfjármagnsins sem öllu skal ráða.

Ég velti því fyrir mér nú hvort við horfum fram á óbreytta tíma, einkavæðingartíma með samstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar eins og var með Sjálfstæðisflokks og Framsókn. Mér sýnist þegar allt kemur til alls á málflutningi þingmanna Samfylkingarinnar að í rauninni verði (Forseti hringir.) engin breyting á, að þetta verði óbreytt sjálfstæðis-, framsóknar-, (Forseti hringir.) samfylkingarríkisstjórn.

[15:41]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hlýt að fagna því sérstaklega að hér skuli hrjóta af vörum hv. þm. Jóns Bjarnasonar: „Ég stend vörð um einstaklinginn og einstaklingsframtakið.“ Þetta er alveg nýtt fyrir mér. En ég fagna þessu. Ég fagna þessu. Ég verð að segja það alveg eins og er. Munurinn á okkur er að hann vill skilja á milli hverjir eiga í hlut og þá segist hann ekki hafa sömu samúð með stórum keðjum eins og Baugi eða Hagkaupum (Gripið fram í.) þannig að hann vill að einstaklingarnir og einstaklingsframtakið njóti mismunandi réttar. Þó verð ég að taka undir það með þau stórveldi að ég tel að samkeppni á matvörumarkaði sé ekki nægileg og að þar séu þessar keðjur orðnar allt of stórar og ráði allt of miklu.

Verðandi einkavæðingu á Símanum þá held ég að meginástæðan hafi ekki verið sú að starfsfólkið eða ríkisstarfsmennirnir hafi verið svifaseinir og ekki heldur tel ég

að ástæðan fyrir því að honum var breytt í hlutafélag hafi verið að ekki mætti reka þessa starfsmenn. Ég segi við hv. þingmann að þetta er algerlega út í bláinn. Hins vegar hafði rekstrarformið sem slíkt ákveðin hamlandi áhrif á fyrirtækið og af því að við erum að tala um þetta hérna hvað eigi að vera hf. og hvað eigi ekki að vera hf. þá held ég að Síminn sé akkúrat dæmigert fyrirtæki sem er í samkeppni á almennum markaði og á að einkavæða og að hann sé eitt besta dæmið um hvað eigi að einkavæða. (**JBjarn:** Já, en Flugstoðir ...?) Ég hef heldur ekki tjáð mig neitt um (**JBjarn:** Nei!) Flugstoðir, hv. þingmaður. (Gripið fram í.)

[15:43]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Þetta hefur verið ágæt umræða í dag þó að upp hafi skotið nokkrum gömlum draugum sem jafnan birtast í umræðu af þessum toga. Ég var að hugsa til þess þegar ég heyrði ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar að jólin eru að koma og allir vilja eiga sína grýlu og það er einkavæðingargrýlan sem var komin á flug í þessari umræðu þó það sé kannski ekki beint umræðuefnið hér, þ.e. skýrslur annars vegar fyrr í dag skýrslu umboðsmanns Alþingis og nú skýrslu Ríkisendurskoðunar.

Ég held að umræðan sem fram fer í dag sé afar mikilvæg og mikilvægt að Alþingi taki þessar skýrslur á dagskrá og fari yfir efni þeirra og fjalli um það. Reyndar er það þannig, að minnsta kosti er það mitt mat, að Alþingi þarf að veita báðum þessum stofnunum, umboðsmanni annars vegar og Ríkisendurskoðun hins vegar, meiri styrk og betra bakland en verið hefur undanfarin missiri. Þessar stofnanir heyra, þó óháðar séu, undir Alþingi og eiga að veita stjórnvöldum aðhald. Það er einmitt hlutverk Alþingis og þetta eru tæki og tól sem má kannski orða á þann veg að séu einhvers konar framhald af Alþingi og eiga að veita stjórnvöldum aðhald í sínum störfum. Það er einfaldlega þannig að við munum aldrei koma upp svo góðu kerfi að við þurfum ekki að veita því aðhald og það eiga þessar stofnanir að gera. Því er afar mikilvægt að þær finni styrk og bakland í löggjafarsamkundunni. Það þurfa þær að finna og það eiga að vera skilaboð okkar út úr þessari umræðu inn í þessar stofnanir að þær hafi þann stuðning til að takast á við þau verkefni sem við höfum falið þeim. Ég fagna því þessari skýrslu, fagna þessari umræðu og þeirri þróun sem átt hefur sér stað undanfarin missiri.

Mig langar að segja það þar sem ég hef verið í þessari umræðu um nokkurt skeið að mér þykir — af því að við ræðum hér Ríkisendurskoðun — að Ríkisendurskoðun hafi, ef ég má orða það þannig, mannast talsvert á undanförnum árum og sýnt aukið sjálfstæði frá því sem áður var. Ég fagna því alveg sérstaklega þar sem Ríkisendurskoðun eins og umboðsmaður Alþingis starfar í því umhverfi sem við öll þekkjum að framkvæmdarvaldið hefur verið geysilega sterkt. Löggjafarsamkundan hefur ekki haft þann sama styrk og störf þeirra hafa að sumu leyti tekið mið af þessu. Ég vonast til þess að það sem við höfum séð bæði frá Ríkisendurskoðun og eins frá umboðsmanni beri þess glöggt merki að við munum sjá breyttar áherslur á næstu árum þar sem Alþingi mun standa enn betur við bakið á þessum stofnunum en verið hefur.

Það er einnig ljóst að lykilhugtökin í starfi Ríkisendurskoðunar eru trúverðugleiki, óhæði, trúnaður og fagmennska og það er þannig eftirlit sem við viljum sjá með stjórnsýslunni og þannig viljum við hafa það og þessar stofnanir munu aldrei geta veitt þetta eftirlit nema þær finni stuðning og styrk og bakland í löggjafarsamkundunni. Það eru þau skilaboð sem eiga að fara út héðan.

Ég hef í sjálfu sér ekki miklu við þá umræðu að bæta sem hér hefur farið fram nema hvað mér hefur þótt hún góð. Hún hefur tekið þennan dag sem sýnir að þingmenn hafa mikinn áhuga á störfum þessara stofnana. Verkefni þeirra eru afar mikilvæg og ég vil sérstaklega í ljósi þess að sá er hér stendur hefur nokkra hildi háð við Ríkisendurskoðun og við höfum ekki alltaf verið samstiga og ýmis orð hafa fallið og stafir á prent sem hafa dregið þann ágreining fram, en ég vil segja það sérstaklega að ég vil lýsa því að ég er ánægður með þá þróun sem hefur átt sér stað í Ríkisendurskoðun. Ég er ánægður með það sjálfstæði sem ég hef smám saman séð aukast hjá stofnuninni. Kannski er staðreyndin sú að við þurfum að tryggja að Ríkisendurskoðun geti haldið áfram þessari vinnu sinni og mikilvægt er að Ríkisendurskoðun geti veitt ráðuneytunum fullt aðhald, að Ríkisendurskoðun geti einnig farið í úttekt á ráðuneytunum því það er þannig að ef aðhaldið á að virka eins og við viljum sjá það gera þá er ekki einvörðungu hægt að fara í stofnanirnar heldur verður að fara líka í ráðuneytin og vonandi er það sú þróun sem við munum sjá á næstu árum.

[15:48]

Frsm. fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil í lok þessarar umræðu þakka hv. þingmönnum fyrir að taka eins virkan þátt og raun ber vitni í umræðu um ársskýrslu Ríkisendurskoðunar. Hér hefur verið farið yfir víðan völl, eins og venja er til í þinginu, og fjallað um hluti sem tengjast starfsemi Ríkisendurskoðunar á óbeinan hátt.

Ég ítreka að álit fjárlaganefndar var samhljóða og ég gerði grein fyrir því í upphafi ræðu minnar fyrr í dag. Einnig vék ég að ýmsum þáttum sem fjallað er um í lögum um Ríkisendurskoðun, nr. 86/1997, auk þess sem hér hefur verið vikið að fjölmörgum atriðum sem lúta að starfsemi Ríkisendurskoðunar, hvort heldur það er fjárhagsendurskoðun eða stjórnsýsluúttektir eða önnur starfsemi.

Ég ítreka þakkir til handa Ríkisendurskoðun og starfsmanna hennar fyrir vel unnin störf á því ári sem fjallað var um í ársskýrslunni og bið ríkisendurskoðanda, Sigurð Þórðarson, sem hefur hlýtt á þessa umræðu í dag, að flytja stofnuninni kveðjur okkar.

Út af dagskrá voru tekin 3.–12. mál.

Fundi slitið kl. 15:50.

26. FUNDUR

fimmtudaginn 15. nóvember,
að loknum 25. fundi.

Dagskrá:

1. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 210. — 1. umr.
2. Framleiðsla, verðlagning og sala á búvörum, stjfrv., 203. mál, þskj. 218. — 1. umr.
3. Innflutningur dýra, stjfrv., 204. mál, þskj. 219. — 1. umr.
4. Stéttarfélög og vinnudeilur, frv., 40. mál, þskj. 40. — 1. umr.
5. Takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru, þáltill., 47. mál, þskj. 47. — Fyrri umr.
6. Raforkulög, frv., 43. mál, þskj. 43. — 1. umr.
7. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Fyrri umr.
8. Fjárreiður ríkisins, frv., 45. mál, þskj. 45. — 1. umr.
9. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.

Athugasemdir um störf þingsins.

Urriðafossvirkjun.

[15:52]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Í gærkvöld bárust þær nöturlegu fréttir að hreppsnefnd Flóahrepps hefði samþykkt að setja Urriðafossvirkjun á aðalskipulag. Hreppsnefnd hafði áður hafnað virkjun en lætur nú undan linnulausum þrýstingi Landsvirkjunar þannig að hinir lýðræðislega kjörnu fulltrúar hafa bakkað með sitt nei og sína sannfæringu, þau þora ekki annað undan ægivaldinu sem við blasir. Nú spyr ég: Hvað ætla hinir lýðræðislegu fulltrúar Alþingis að gera? Hverju þora þeir í þessum efnum? Ég spyr alveg sérstaklega: Hvernig hefur Samfylkingin beitt sér í þessu máli innan ríkisstjórnarinnar? Því miður er svarið frekar einfalt, hún hefur ekkert beitt sér í málinu. Hún firrir sig ábyrgð og bendir á alla aðra út og suður, aðra en sjálfa sig.

Ríkisstjórnin öll ber ábyrgð á þessu máli og þar hrópar hæst hin skerandi þögn hæstv. umhverfisráðherra, hæstv. iðnaðarráðherra og síðast en ekki síst hæstv utanríkisráðherra, formanns Samfylkingarinnar, þess sama formanns sem fyrir ekki svo löngu síðan sagði berum orðum að það yrði að frelsa sveitarfélögin undan þeirri byrði sem að þeim steðjaði vegna ágangs orkufyrirtækja og annarra og þessu máli var komið inn á Alþingi. Sá sami formaður þegir nú þunnu hljóði og holur hljómur heyrist hæst innan veggja Alþingis.

Ég spyr, virðulegi forseti: Hvað ætlast Samfylkingin fyrir í þessum efnum? Hverju ætlar hún að þora? Hvernig ætlar hún að standa við fyrirheitin fögru?

[15:54]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Mál það sem hér er til umfjöllunar hefur áður komið til kasta okkar í þessum sal en það er rétt sem kemur fram hjá hv. þm. Guðfríði Lilju Grétarsdóttur að það hafa orðið nokkur tíðindi með ákvörðun hreppsnefndar Flóahrepps. Ég vil þó mótmæla því að hreppsnefnd Flóahrepps hafi tekið þessa ákvörðun af annarlegum ástæðum. Hér er enginn til andsvara fyrir þá góðu hreppsnefnd. Ég get viðurkennt að ég hef ekki náð að kynna mér forsendur hennar til hlítar en ég tel það ámælisvert að talað sé á þann hátt sem hér var gert um ákvörðun lýðræðislega kjörinna fulltrúa í Flóahreppi.

Fyrir kosningar hafði Samfylkingin mörg orð um það, og ég sat sjálfur á fundi þar sem voru fulltrúar allra stjórnmálaflokka, að stöðva bæri þessi virkjunaráform í neðri hluta Þjórsár tafarlaust. Það er mjög einfalt að halda slíku fram í kosningabaráttu en ég benti á það þá og hef bent á það alla tíð síðan að þetta mál er erfitt viðureignar og það er mjög erfitt að koma því við að stöðva þessa framkvæmd alfarið þar sem hún fór í gegnum umhverfismat athugasemdalaust. Það er mjög erfitt fyrir hreppsnefnd Flóahrepps að stöðva þetta mál á umhverfisverndarforsendum eingöngu.

Aftur á móti er mjög brýnt að Landsvirkjun slái af kröfum sínum varðandi lón á þessu svæði og að umhverfisskaði af völdum þessara virkjana, sem eru rennslisvirkjanir í neðri hluta Þjórsár, verði sem allra minnstur. Ég tel og hef alltaf litið svo á að hægt sé að gera þetta með mjög ásættanlegum hætti, með því að sleppt sé að búa til stórt og mikið lón á móts við bæinn Haga í Gnúpverjahreppi (Forseti hringir.) sem mun skemma mjög innkomuna inn í Þjórsárdal og brýnt að sú barátta vinnist. Það er hin raunhæfa víglína í þessu máli.

[15:57]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég harma það að hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir tali niður til sveitarstjórnarmanna í Flóahreppi. Það er ekki við hæfi að hv. alþingismenn tali niður til sveitarstjórnarmanna. Sveitarstjórn Flóamanna hefur fullt sjálfstæði og umboð til að taka ákvarðanir í sínum málum og það þýðir ekkert að hrópa á hjálp út og suður þó að niðurstaða þeirra sé andsnúin því sem hv. þingmanni finnst. Það eru ekki vinnubrögð sem eru til sóma. Það er að bíta í skottið á sjálfum sér að fara þannig á bak við það að sveitarstjórn Flóamanna hefur fullt umboð og fullt vit til að taka ákvörðun fyrir hönd umbjóðenda sinna. Til þess er hún kjörin, þannig vinnur hún og það á að virða. Það er svo allt annað mál hvort menn hafa önnur sjónarmið en það er ekki hægt að ganga fram til leiks og heimta að til að mynda hv. alþingismenn eða aðrir í stjórnkerfinu hafi vit fyrir sveitarstjórn Flóamanna. Þeir hafa vit fyrir sér sjálfir og hafa fulla reynslu, þekkingu og vilja til þess eins og þeir hafa sýnt í svo mörgu.

[15:58]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka málshefjanda fyrir að taka

þetta mál upp. Hv. þingmaður hefur ítrekað fjallað á þessum vettvangi og öðrum um virkjanir og stóriðju og ég held að það sé óhætt að segja þeim sem hafa haft áhyggjur af framþróun þess málaflokks að þar hafi margt jákvætt verið að gerast á síðustu mánuðum og missirum. Ég minni á þá atkvæðagreiðslu sem Samfylkingin stóð fyrir í Hafnarfirði og gerði það að verkum að ekki varð af stórfelldum uppbyggingaráformum þar í áliðnaði. Ég minni á þær yfirlýsingar sem komnar eru fram af hálfu Landsvirkjunar um að hún muni ekki selja orku til nýrra álvera á suðvesturhorninu og þau áhrif sem það hefur á stórverkefni sem fyrirhuguð voru á því sviði. Ég bendi á ýmislegt sem hefur verið að koma upp í virkjunarmálum sem gerir það að verkum að verkefni sem virtust nálægt í tíma eru komin nokkuð fram í tímann og sá mikli þrýstingur um stórfellda uppbyggingu álvera sem var fyrir ekki mjög löngu síðan hefur mjög minnkað og er full ástæða til að lýsa ánægju með það. Ég tek undir með oddvita okkar í Suðurkjördæmi að þetta gefur auðvitað ákveðið tækifæri til að fara yfir þau virkjanaáform sem hafa verið í neðri Þjórsá og hvort mætti endurskoða þau á einhvern hátt sem betri sátt gæti skapast um.

Ég held hins vegar að í dag snúi aðalspurningarnar í virkjana- og stóriðjumálunum ekki að því sveitarfélagi sem er í Flóanum heldur því sveitarfélagi sem við erum stödd í, Reykjavík, og Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur nú forustu fyrir í stefnumörkun í orkumálum í samvinnu við okkur í Samfylkingunni. Þar hljóta auðvitað að vera uppi þær spurningar hvort ráðist verði í virkjanir í Bitru og Hverahlíð og orkusölu til nýrra álvera á suðvesturhorninu. Það væri forvitnilegt að heyra sjónarmið málshefjanda og forustumanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar meðal annarra, (Forseti hringir.) til þeirra stóru spurninga sem nú hljóta að vera uppi.

[16:01]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Það hefur valdið mér hugarangri að Samfylkingin skuli hafa tekið upp stefnu Framsóknarflokksins í þessu máli og vísa til þess að ríkisstjórnin hafi ekki heimild til að stöðva virkjanirnar við Þjórsá, það sé á valdi sveitarstjórnar. Það er alrangt. Til þess að þetta nái fram að ganga þarf að fara fram eignarnám og ég hef rökstutt það margsinnis að skilyrði þess eru ekki fyrir hendi, það skortir almenningsþörf.

Í öðru lagi hef ég sagt og rökstutt, með lögfræðilegum hætti og öðrum, að Títan-samningarnir sem Landsvirkjun dregur rétt sinn af og ríkisstjórnin framseldi Landsvirkjun heimila ekki stíflugerð, lónagerð, að taka ána úr sambandi. Þegar Títan-samningarnir voru gerðir 1915 var byggt á þeirri meginreglu að öll vötn skuli renna sem að fornu hafa runnið. Sú regla gildir enn þannig að Títan-samningarnir heimila ekki annað en rennslisvirkjanir. Þeir heimila ekki að byggja þrjú stór lón og spilla grunnvatnsstöðu með jafnalvarlegum hætti og raun ber vitni og skapa verulega flóðahættu, sérstaklega niður Skeiðin og út í Ölfusá og Hvítá. Þeir heimila það ekki. Títan-samningarnir heimila ekki að taka Þjórsá úr sambandi á löngum köflum fyrir neðan allar virkjanirnar þrjár og breyta 110 rúmmetra rennsli í Elliðaárnar. Það er algjörlega deginum ljósara að Títan-samningarnir byggja á réttargrundvelli Jónsbókar og þeirra reglna sem gilda um vötn á þeim tíma, þeim hefur ekki verið breytt með vatnalögum.

Með því að ætla sér að reisa þessi lón er Landsvirkjun að taka sér meira vald. Ergó, leiðin út úr þessum málum, leiðin til sátta, er að Samfylkingin og ríkisstjórnin taki af skarið, banni Landsvirkjun að fara fram með eignarnámi og segi henni að fara af stað með rennslisvirkjanir. (Forseti hringir.) Það er leiðin út úr þessu vandræðamáli. (**Gripið fram í:** Ég hef alltaf sagt …)

[16:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Guðfríði Lilju Grétarsdóttur fyrir að taka þetta mál upp. Það er sannarlega ekki vanþörf á að ræða þau ótíðindi sem bárust að austan í gærkvöldi. Það er skaði að engir af ráðherrum hæstv. ríkisstjórnar skuli sjá sér fært að vera hér við en það bíður þá betri tíma að eiga orðastað við þá um þessa hluti.

Þær aðstæður sem eru uppi í þessu máli eru óþolandi og ólíðandi. Landsvirkjun, studd af ríkisstjórn sem fer með eignarhaldið fyrir hönd þjóðarinnar, beitir aflsmun og mikilli hörku, beitir sveitarfélög og einstaka landeigendur þrýstingi og fer fram með ofríki. Það blasir við. Það er ekki að tala niður til sveitarstjórnarmanna að rekja það sem er staðreynd, að Landsvirkjun mætti á staðinn degi eftir að sveitarstjórn hafnaði virkjunaráformunum með seðlabúntið í annarri hendinni og byssuna í hinni. Þannig er unnið og það eru staðreyndir.

Það er augljóst eins og hér kom fram áðan að vatnsréttindi Títan-félagsins sem ríkið afhenti einhliða og í heimildarleysi — hvergi er stoð í lögunum fyrir því að afsala ríkinu þessum verðmætum til Landsvirkjunar — heimila ekki þessar framkvæmdir. Það eru fjölmargir meinbugir á málinu og það sem mestu skiptir þó er að það er engin ástæða til að ráðast í þessar virkjanir, það er engin þjóðhagsleg nauðsyn sem knýr á um það.

Það er auðvelt að leysa úr málum ef þetta snýst um útvegun á hóflegu magni af orku með öðrum og miklu óumdeildari aðferðum en hér á að fara fram með. Ég skora á þá sem áður hafa haft uppi stór orð um að koma í veg fyrir þessi áform að standa nú í lappirnar. Nú þarf að fara að taka til hendi, það þarf að taka í taumana. Það er algerlega ástæðulaust að láta Landsvirkjun halda þessum undirbúningi áfram, sérstaklega með þeim vinnubrögðum sem hún hefur ástundað (Forseti hringir.) og þetta á ósköp einfaldlega að stöðva. Til þess duga einföld fyrirmæli frá ríkisstjórn til fyrirtækisins sem er í 100% opinberri eigu.

[16:05]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Helstu efnisatriði þessa máls hafa komið hér fram, en það er spá mín að eftir því sem dagarnir líða muni upphlaup vinstri grænna í þinginu í þessum málaflokki aukast til þess að draga athygli frá þeirri staðreynd að þar sem þó þessi ágæti flokkur hefur vald, sem er hér í sveitarfélaginu Reykjavík, virðist flokknum vera gersamlega ómögulegt að setja fram nokkra stefnu í orkumálum.

Þar er svarið stanslaust þetta: Málið verður skoðað, þetta er í bið, þetta er eitthvað sem við höfum ekki getað ákveðið. Til að fela þetta er líklegt að vinstri grænir á Alþingi muni tala hærra og hærra, en það breytir ekki þeirri staðreynd að þar sem þessi flokkur hefur vald og áhrif hleypur hann frá ábyrgðinni, og á harðahlaupum. Spurningin verður síðan þessi: Hvort ræður stefna Samfylkingarinnar hér í Alþingi eða sú stefna — komi hún einhvern tímann fram — sem mun ríkja í sveitarfélaginu Reykjavík?

Hvað varðar virkjanirnar í Þjórsá hafa þær staðist umhverfismat og það er mál flestra sem þekkja vel til þessa að séu til einhverjar virkjanir á Íslandi eða virkjunarkostir sem hafi lítil og ásættanleg áhrif á umhverfið séu það einmitt þeir virkjunarkostir sem við höfum rætt hér. Þess vegna hef ég fyrir mína parta fallist á og verið algjörlega sáttur við þessar framkvæmdir. Menn geta haft einhverjar skoðanir á því hvort Landsvirkjun sæki þetta fast eða hvernig þar er staðið að samningum. Ég þekki þá þætti ekki alla ofan í grunninn til að kveða upp úr um það en ég er alveg sannfærður um að forustumenn í Flóahreppi láta ekki kúga sig til eins eða neins. Þetta er stjórnvald sem hefur umboð frá kjósendum sínum til að fara með réttindi, semja um þau réttindi sem hér er um að ræða og ég lýsi yfir fullu trausti á þá forustumenn sem þar hafa unnið að þessum málum. Það er engin ástæða til að ætla annað.

Ég vænti þess og vona að í umræðunni um umhverfismál (Forseti hringir.) láti menn af því að fara fram með upphrópanir um að menn hafi verið beittir slíkum bolabrögðum eða óeðlilegum þvingunum að því sé líkt (Forseti hringir.) við það að menn standi með byssu í hendi. Ég tel að það sé ekki viðeigandi úr ræðustól Alþingis.

[16:08]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að taka undir þau sjónarmið sem hv. þm. Helgi Hjörvar setti fram í þessari umræðu.

Það sem vakti athygli mína í því að hér er tekin upp umræða undir liðnum um störf þingsins — sem mér finnst gott, mér finnst mikilvægt að þingmenn ræði störf þingsins — er að henni var að sumu leyti beint að fjarstöddum, þ.e. hv. þingmaður var alveg meðvitaður um að bæði iðnaðarráðherra og umhverfisráðherra eru með fjarvistarleyfi í dag og því ekki á staðnum til að svara því sem að þeim var beint. Á sama hátt þótti mér heldur miður að þó að hv. þingmaður hafi ákveðin sjónarmið í umhverfismálum sé það sett fram í ræðustól að þeir sem hafi önnur sjónarmið byggi þau á einhverjum annarlegum hvötum. Mér þykir miður að það sé lagt upp á þennan hátt því að vissulega hefur hreppsnefnd Flóahrepps sjálfdæmi um það hvaða ákvarðanir hún tekur.

Á sama hátt liggur einnig fyrir að sveitarfélögin hafa mikið um það að segja hvernig þessi mál kunna að þróast. Þau hafa með skipulagsvaldið að gera þannig að stærsti þátturinn í þessu máli er vissulega hjá sveitarfélögunum.

Hins vegar kom hv. þm. Atli Gíslason með málflutning um eignarnám. Engin ákvörðun hefur verið tekin um eignarnám, ekki nokkur einasta. Þess vegna finnst mér heldur snemmt að leggja það upp þannig að slíkar ákvarðanir liggi fyrir. Það er mikilvægt að svona umræða fari fram af yfirvegun og festu, og málefnalega en ekki í upphlaupum af þeim toga sem hér hefur átt sér stað.

[16:10]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Mér þykja heldur nöturleg skilaboð sem hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir sendir kjörnum fulltrúum í sveitarstjórnum ef hún heldur því fram að þeir láti undan ægivaldi þess skelfilega fyrirtækis Landsvirkjunar og að Landsvirkjun gangi hvarvetna fram með offorsi og frekju þannig að kjörnir fulltrúar lyppist niður. Mér þykir ekki smekklegt af hv. þingmanni að tala svona.

Er hv. þingmaður að segja það við kjörna fulltrúa á Alþingi? Hvað er hv. þingmaður að segja við kjörna fulltrúa yfirleitt ef hún heldur því fram að við munum lyppast niður út af ægivaldi fyrirtækja? Þetta er rangt og ekki maklegt að tala svona.

Það er athyglisvert að fylgjast núna með málefnum Reykjavíkur þar sem vinstri grænir hafa nú sterka stöðu og fylgjast með því hvernig öllum málum sem erfið eru virðist komið. Þau eru í stýrihóp um þetta og hitt, það er stýrihópur um málefni Orkuveitu Reykjavíkur, stýrihópur um framtíð orkufreks iðnaðar eða auðlindanýtingar í eigu Reykjavíkur. Hvað finnst hv. þingmanni sem ég veit að hefur miklar skoðanir á Þjórsá, og það er gott, um Hengilinn, um Bitruvirkjun, um Hverfell? Hver er stefna vinstri grænna þar?

Það liggur fyrir að virkjun í neðri Þjórsá — Þjórsá er mjög virkjuð á, það vitum við, veruleg röskun hefur þegar átt sér stað þar — er besti virkjunarkosturinn í landinu. Við getum hins vegar deilt um það hvort það eigi yfirleitt að virkja. Það er allt önnur umræða. En að halda því fram að sveitarstjórnir hér um landið gefist upp fyrir fyrirtækjum finnst mér ekki rétt.

[16:12]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegur forseti. Ég er ekki að tala niður til sveitarstjórnarmanna. Ég er að tala niður til þeirra sem styðja ekki heimafólk. Talið við heimafólk við Þjórsá, heyrið hvað það hefur að segja um ægivald Landsvirkjunar sem (Gripið fram í.) vel að merkja er í 100% eigu ríkisins. (Gripið fram í.) Hvenær ætlar ríkisstjórnin öll að viðurkenna að hún á að stýra þessu fyrirtæki í þágu fólksins í landinu? (Gripið fram í.)

Ég ætla ekki að hlusta á svona málflutning. Hvers vegna hvöttu ráðherrar og þingmenn ekki heimafólk og hreppsnefndir til dáða gegn ofríkinu, gegn ólýðræðislegum vinnubrögðum? (Gripið fram í.) Staðreyndin er sú, virðulegur forseti, að sveitarstjórnir eru notaðar til að framfylgja stefnu ríkisstjórnarinnar og Samfylkingin er notuð til að framfylgja stefnu Sjálfstæðisflokksins. Enginn hefur svarað hér meginspurningunum varðandi þetta mál heldur farið út og suður.

Ég spyr: Hvar er skýr yfirlýsing um að ekkert eignarnám verði við Þjórsá, hvort sem fleiri eða færri ljúka nauðasamningum? Hverju ætlið þið að svara fólkinu við Þjórsá um þetta? Hvers vegna eru framkvæmdir Lands-

virkjunar ekki stöðvaðar meðan samningum er ekki lokið? Hvers vegna eru Títan-samningarnir ekki ógiltir? Hvers vegna er sú siðlausa ákvörðun fyrri ríkisstjórnar um að gefa Landsvirkjun vatnsréttindin ekki tekin aftur? Og hvers vegna hefur enginn innan ríkisstjórnarinnar gert minnstu tilraun til að hrófla við þessu þrátt fyrir fögur loforð og orðaflaum í fjölmiðlum á hverjum degi?

Greiðir ríkisstjórnin og Alþingi fyrir gylliboðum Landsvirkjunar í Flóann með fé utan vegáætlunar í skiptum fyrir virkjun? Hvað er nákvæmlega í gangi? Fáum allt upp á yfirborðið og dreifum ekki þessari umræðu út og suður. Tölum um nákvæmlega þetta mál og hvernig að því hefur verið staðið. (Forseti hringir.)

Ég vil svo sannarlega (Forseti hringir.) taka þetta mál aftur upp þegar hæstv. ráðherrar eru hér í þingsal.

[16:14]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vekur athygli þingmanna á að beina á orðum til forseta, ekki einstakra þingmanna.

En nú er sá tími liðinn sem var ætlaður til þessarar umræðu. Enn eru tveir hv. þingmenn á mælendaskrá sem því miður komast ekki að við þessa umræðu.

Almannatryggingar o.fl., 1. umr.

Stjfrv., 195. mál (verkaskipting ráðuneyta, kaup á heilbrigðisþjónustu). — Þskj. 210.

[16:15]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun til aldraðra.

Við myndun núverandi ríkisstjórnar var samþykkt að vinna að einföldun og nútímavæðingu stjórnsýslunnar, aukinni notkun á upplýsingatækni til að bæta opinbera þjónustu, auka skilvirkni og einfalda samskipti milli almennings og stjórnvalda. Stefnan er að gera ríkisrekstur markvissari og með þetta að leiðarljósi hefur ríkisstjórnin tekið ákvörðun um breytingar á verkaskiptingu milli ráðuneyta með það fyrir augum að skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn. Var lögum um Stjórnarráð Íslands breytt í þessu skyni á síðasta löggjafarþingi. Í tengslum við þá lagabreytingu voru boðaðar breytingar á verkaskiptingu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis og félagsmálaráðuneytis og nöfnum ráðuneytanna breytt til samræmis við fyrirhugaðan tilflutning verkefna.

Með frumvarpinu sem hér er lagt fram er stigið fyrsta skrefið í átt að því að skipa skyldum málaflokkum undir eina yfirstjórn. Í fyrsta lagi er lagt til að með breytingum á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð og lögum um sjúklingatryggingu verði hlutverki Tryggingastofnunar ríkisins skipt upp og lífeyristryggingar almannatrygginga og félagsleg aðstoð ríkisins flytjist frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti til félagsmálaráðuneytisins. Slysa- og sjúkratryggingar almannatrygginga og sjúklingatrygging verði hins vegar áfram undir yfirstjórn heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins. Lögð er áhersla á að þeir aðilar sem njóta þjónustu Tryggingastofnunar daglega muni ekki finna mikið fyrir breytingum á meðan þær standa yfir en þess að sjálfsögðu vænst að þegar til lengri tíma er litið muni allir njóta betri þjónustu.

Í öðru lagi er með þessu frumvarpi lagt til að með breytingum á lögum um málefni aldraðra og lögum um heilbrigðisþjónustu verði yfirstjórn öldrunarmála færð frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti til félagsmálaráðuneytis. Í þessu felst að yfirstjórn þjónustu við aldraða annarrar en heilbrigðisþjónustu færist til félagsmálaráðuneytisins frá 1. janúar 2008.

Virðulegi forseti. Ég vil nú gera nánari grein fyrir þeim meginbreytingum sem þetta frumvarp felur í sér og víkja fyrst að Tryggingastofnun ríkisins og þeim breytingum sem þar er gert ráð fyrir. Tilgangur þess að skipta upp verkefnum Tryggingastofnunar ríkisins er tvíþættur. Hann snýr í fyrsta lagi að einföldun og nútímavæðingu stjórnsýslunnar, að því að auka skilvirkni og skilgreina betur hvernig stjórnvöld ætla að standa að framkvæmd flókinna verkefna. Hann snýr í öðru lagi að því hvernig stjórnvöld hyggjast bæta og einfalda samskipti milli notenda og stjórnvalda. Hér verður að huga að því að hagsmunum notenda er ekki alltaf best borgið með kerfi sem er einfalt í framkvæmd. Einföldun kerfa hættir til að gerast á kostnað einstaklingslegrar þjónustu en þegar velferðarþjónusta er veitt þarf að taka tillit til einstaklingsbundinna þarfa og aðstæðna notenda. Eitt er að skipuleggja hina tæknilegu innviði kerfisins, annað er að einfalda aðgengi notenda að kerfinu.

Það þarf einfalt viðmót að flóknu kerfi eins og Karl Steinar Guðnason, fráfarandi forstjóri Tryggingastofnunar ríkisins, komst að orði í nýlegu erindi. Að einfalda viðmót á flóknu kerfi er einmitt sú áskorun sem nútímavæðing stjórnsýslunnar fæst við. Hvarvetna innan opinberrar þjónustu er nú leitast við að mæta notendum með einstaklingsbundnum lausnum. Með því er átt við að mæta einstaklingnum þar sem hann er hverju sinni. Þessi stefna og stefna ríkisstjórnar, þ.e. að auka valfrelsi notenda, kallar á sveigjanlegar og fjölbreytilegar lausnir. Einföld útfærsla á framkvæmd slíkra lausna liggur ekki alltaf fyrir. Það sést best í heimi upplýsingatækninnar þar sem kerfin eru sífellt að verða notendavænni, en innviðirnir þ.e. vélbúnaðurinn og hugbúnaðurinn, eru að sama skapi flóknari. Í opinberri þjónustu á að leita markvissra leiða til að mæta margbreytilegum þörfum notenda. Það er með öðrum orðum skylda stjórnvalda að þróa innviði opinberrar þjónustu og nýta sér bestu fáanlegu þekkingu hverju sinni í leit að einföldu viðmóti á flóknum kerfum. Þetta er jafnvægislist sem er óvíða vandasamari en einmitt í heilbrigðis- og tryggingakerfi hins opinbera.

Þau skref sem hér eru stigin í átt til nútímavæðingar hinnar íslensku stjórnsýslu marka tímamót. Hér er verkþáttum Tryggingastofnunar ríkisins skipt upp og hlutverk skilgreind nánar. Hlutverk Tryggingastofnunar ríkisins í stjórnsýslunni hefur í meginatriðum verið tvenns konar. Í fyrsta lagi hefur stofnunin annast framkvæmd á þeirri stefnu stjórnvalda hverju sinni sem felur það í sér að bæta tekjutap

eða tekjumissi sem landsmenn kunna að verða fyrir vegna aldurs, slysa og sjúkdóma. Þetta hefur stofnunin gert með framkvæmd lífeyristrygginga, þ.e. elli- og örorkulífeyris, tengdra bóta, styrkja og greiðslna. Þetta hlutverk fellur undir félagslegt öryggi almannatryggingakerfisins.

Í öðru lagi hefur stofnunin annast framkvæmd á þeirri stefnu stjórnvalda hverju sinni sem felur það í sér að veita aðstoð þegar landsmenn verða veikir eða slasast. Stofnunin hefur m.a. sinnt slysa- og sjúkratryggingum og fellur það hlutverk hennar undir sjúkratryggingar og slysatryggingar almannatryggingakerfisins. Tryggingastofnun ríkisins annast jafnframt framkvæmd sjúklingatryggingar en það er sérstakt verkefni sem stofnuninni hefur verið falið með sérlögum um sjúklingatryggingu, nr. 111/2000.

Hlutverk Tryggingastofnunar ríkisins hefur verið hvort tveggja í senn, að tryggja félagslegt öryggi og stuðla að heilbrigði landsmanna. Jafnræði og mannréttinda- og mannúðarsjónarmið eru þau grundvallargildi sem stefna í þessum málaflokkum byggir á. Allir þættir innan stjórnsýslunnar, þ.e. stefnumótun, framkvæmd og eftirlit, hafa hins vegar gert og gera reyndar í vaxandi mæli kröfur til mismunandi þekkingar innan hvers málaflokks. Stefnumótun í báðum málaflokkum þarf að byggja á forustu með skýra sýn. Kröfur og væntingar í nútímasamfélagi og þróun þekkingar hafa gert það að verkum að hvor málaflokkur um sig krefst tiltekinnar sérþekkingar. Einnig gera báðir málaflokkar hvor á sína vísu kröfu til sérhæfðs eftirlits, þ.e. eftirlits sem beinist að notendahópum sem eru í afar ólíkri stöðu gagnvart stofnuninni. Með því að skipta hlutverkum Tryggingastofnunar ríkisins upp geta stjórnvöld skipað hvorum málaflokki um sig undir eigin yfirstjórn. Slíkt gefur kost á að skilgreina betur markmið, hlutverk og verkefni hvers málaflokks, skýra tengsl þeirra við aðra málaflokka, svo sem skattkerfið og félagslega þjónustu. Þannig má gera stjórnsýslu þeirra gegnsærri og aðgengilegri fyrir notendur. Hvor málaflokkur um sig fær skýra pólitíska leiðsögn og sýn. Sérþekking eykst og ábyrgðar- og eftirlitskerfið verður einfaldara. Þannig má ná fram markvissari vinnubrögðum og auka skilvirkni um leið. Þess er gætt, eins og áður sagði, að tryggja einfalt viðmót á flóknu kerfi.

Virðulegi forseti. Markmiðið með þessari breytingu verkaskiptingar er tvíþætt: Annars vegar að leggja grunninn að skipulagi innan heilbrigðiskerfisins sem samhæfir það verklag sem þarf til að gera hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu skilvirkara gagnvart þeim sem þjónustuna veita. Það verður gert með því að starfrækja sérstaka stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hefur m.a. það hlutverk, eins og segir í 18. gr. frumvarpsins, að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu. Þar mun byggt á kostnaðargreiningu heilbrigðisþjónustunnar og mismunandi greiðslufyrirkomulagi beitt til að ná settu markmiði hverju sinni. Gert er ráð fyrir að heilbrigðisstofnanir fái fjármagn í auknum mæli í samræmi við fjölda verka og að fjármagn muni fylgja sjúklingum. Fyrirkomulag þetta kallast aðskilnaður kaupenda og seljenda innan heilbrigðisþjónustu. Það er þekkt í flestum vestrænum ríkjum og reyndar mjög útbreitt innan ríkja sem eru aðilar að OECD.

Þess má geta að í Svíþjóð hófu yfirvöld útfærslu á þessu fyrirkomulagi í byrjun síðasta áratugar. Útfærsla á fyrirkomulagi sem þessu er breytileg eftir ríkjum og ræður þar mestu mannfjöldi og hvort landsvæði, héruð eða sveitarfélög hafa eigin tekjustofna eða ekki. Vegna fámennis á Íslandi fer best á því að þessi þáttur heilbrigðiskerfisins verði á einni hendi og hjá þessari nýju stofnun sem starfa mun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra. Í stofnuninni sameinast á einum stað öll sérþekking sem lýtur að kostnaði og kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustu. Stofnunin mun fyrir hönd ríkisins annast kaup og greiðslur á heilbrigðisþjónustu og sjá um samninga um þjónustuna. Gert er ráð fyrir að nánar verði kveðið á um skipulag og hlutverk þessarar stofnunar í sérstöku frumvarpi sem lagt verður fram á vorþingi árið 2008. Stefnt er að því að stofnunin verði komin í fullan rekstur eigi síðar en 1. september 2008.

Hins vegar er markmið með umræddri breytingu á verkaskiptingu það að gera almannatryggingakerfið auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi og einfalda þannig þjónustu við almenning. Samspil skatta, bóta úr lífeyristryggingu, greiðslu úr lífeyrissjóðum og atvinnutekna einstaklinga verður skoðuð sérstaklega til að tryggja meiri sanngirni og hvetja til tekjuöflunar og sparnaðar. Vinna við þetta hefur þegar hafist í félagsmálaráðuneytinu og mun í upphafi næsta árs hafist handa við að hrinda breytingunum í framkvæmd.

Gert er ráð fyrir að Tryggingastofnun ríkisins færist undir félags- og tryggingamálaráðuneytið og að stofnunin verði rekin með óbreyttu sniði eigi lengur en til 1. september 2008. Þá er gert ráð fyrir, eins og áður sagði, að lífeyristryggingar almannatrygginga og félagsleg aðstoð ríkisins muni til framtíðar verða undir yfirstjórn félags- og tryggingamálaráðuneytisins en sjúkra- og slysatryggingar og sjúklingatrygging sem eru meðal núverandi verkefna Tryggingastofnunar verði áfram á forræði heilbrigðisráðuneytisins.

Að lokum er gert ráð fyrir að úrskurðarnefnd almannatrygginga muni færast undir félags- og tryggingamálaráðherra og allar ákvarðanir Tryggingastofnunar ríkisins verði áfram kæranlegar til nefndarinnar, hvort sem þær varða lífeyristryggingar, félagslega aðstoð ríkisins, slys og sjúkratryggingar eða sjúklingatryggingu. Félags- og tryggingamálaráðherra hefur ákveðið að leggja fram frumvarp á vorþingi 2008 þar sem nánar verður gerð grein fyrir hlutverki og skipulagi þeirrar stofnunar sem fara mun með þá málaflokka Tryggingastofnunar ríkisins sem til framtíðar munu falla undir félags- og tryggingamálaráðuneytið.

Auk breytinga á verkaskiptingu ráðuneyta á sviði almannatrygginga er í frumvarpinu lagt til að yfirstjórn öldrunarmála færist frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti til félagsmálaráðuneytisins. Í þessu felst að þjónusta við aldraða, önnur en heilbrigðisþjónusta, færist til félags- og tryggingamálaráðuneytisins frá 1. janúar 2008 en ábyrgð á heilbrigðisþjónustu við aldraða verði hjá heilbrigðisráðuneyti líkt og gildir um heilbrigðisþjónustu við landsmenn almennt.

Samstarfsnefnd um málefni aldraðra sem fer með málefni aldraðra verður skipuð af félags- og tryggingamálaráðherra í stað heilbrigðisráðherra. Nefndin gegnir viðamiklu hlutverki í stefnumótun í málefnum aldraðra samkvæmt lögum þar sem hún er ráðgefandi fyrir ráðherra og ríkis-

stjórn á þessum vettvangi. Hún skal jafnframt vera tengiliður milli ráðuneyta, stofnana og samtaka sem starfa að málefnum aldraðra. Enn fremur fer nefndin með stjórn Framkvæmdasjóðs aldraðra og gerir tillögu til ráðherra um úthlutun úr honum. Samkvæmt frumvarpinu mun heilbrigðisráðherra tilnefna einn nefndarmann í samstarfsnefndina sem ég tel afar mikilvægt og sýna þann vilja sem er fyrir hendi um nána samvinnu ráðuneytanna þegar kemur að því að móta og skipuleggja áherslubreytingarnar.

Virðulegi forseti. Verði þetta frumvarp að lögum mun ábyrgð á uppbyggingu nýrra hjúkrunarrýma flytjast til félags- og tryggingamálaráðuneytisins þótt ábyrgð á allri heilbrigðisþjónustu í hjúkrunarrýmum, faglegri stjórnun og kostnaður vegna hennar verði hjá heilbrigðisráðuneytinu. Samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu getur heilbrigðisráðherra veitt stofnunum eða öðrum aðilum heimild til að veita heilbrigðisþjónustu sambærilega þeirri sem veitt er í hjúkrunarrýmum en ákvæði laga um málefni aldraðra, samanber einkum ákvæði um útgáfu framkvæmda- og rekstrarleyfa, skerða ekki umboð heilbrigðisráðherra til að semja um greiðsluþátttöku ríkisins í heilbrigðisþjónustu. Þetta fyrirkomulag birtir nýja sýn og nýjar áherslur þar sem hjúkrunarrými eru skilgreind upp á nýtt. Þannig er litið svo á að hjúkrunarrými sé ákveðið form búsetu fyrir þá sem þurfa á umfangsmeiri heilbrigðisþjónustu að halda en unnt er að veita inni á einkaheimilum fólks. Almennt mun gilda að ábyrgð á öðrum þáttum í rekstri hjúkrunarrýma en þeirra er lúta að heilbrigðisþjónustu verði hjá félags- og tryggingamálaráðuneytinu. Þetta á þó ekki við þegar um er að ræða hjúkrunarrými sem rekin eru sem hluti heilbrigðisstofnunar heilbrigðisráðuneytisins. Þar mun ábyrgð á þjónustu og rekstri alfarið á höndum þess ráðuneytis líkt og verið hefur.

Ég vil undirstrika að lög um heilbrigðisþjónustu veita heilbrigðisráðherra eftir sem áður víðtæka heimild til að semja um greiðsluþátttöku ríkisins vegna heilbrigðisþjónustu, jafnvel vegna sambærilegrar þjónustu og veitt er í hjúkrunarrýmum. Með frumvarpi þessu, m.a. í ákvæði um útgáfu framkvæmda- og rekstrarleyfa, er ekki gert ráð fyrir að umboð heilbrigðisráðherra til slíkra samninga verði skert.

Ljóst er að nokkurn tíma mun taka að skilja á milli þess sem telst almenn þjónusta við aldraða og þess sem telst heilbrigðisþjónusta við aldraða. Því er gert ráð fyrir að ráðuneytið vinni að því að skilgreina þessa þætti nánar og móta hvernig samskiptum við öldrunarstofnanir og greiðslum til þeirra verði háttað í framtíðinni. Þess má vænta að lagt verði fram frumvarp um frekari breytingar á lögum um málefni aldraðra á vorþingi 2008.

Virðulegi forseti. Með þessari breytingu er lagður grunnur að grundvallarbreytingum á þjónustu við aldraða. Hér er á ferðinni breyting sem færir stjórnina nær nútímanum. Nútímavæðingin, eins og ég kýs að nefna þetta, þýðir í þessu samhengi að við skipulag og hönnun á þjónustu við aldraða er gert ráð fyrir að réttindi og skyldur fari saman og myndi þannig hornstein samstarfs hins opinbera, aldraða einstaklinga og fjölskyldna þeirra um að tryggja sjálfstæði og velferð í lífi hvers og eins. Nútímavæðing opinberrar þjónustu gerir enn fremur ráð fyrir að skýrt verði kveðið á um skiptingu ábyrgðar hverju sinni. Þannig er t.d. gerður skýr greinarmunur á fjármögnun þjónustunnar og framkvæmd hennar, þ.e. hver sé kaupandi, greiðandi og hver seljandi og hvenær, undir hvaða kringumstæðum, notandi skuli einnig vera með beinum hætti kaupandi eða greiðandi þjónustunnar. Jafnframt er fjallað um hvernig eftirliti með framkvæmd þjónustunnar skuli háttað. Hér munu sveitarfélög, hin nýja stofnun innan heilbrigðiskerfisins og einstaklingar sjálfir koma að greiðslu fyrir þjónustu eftir aðstæðum hvers og eins. Þetta fyrirkomulag gerir ráð fyrir að skerpa á því að dvalar- og hjúkrunarheimili aldraðra verði heimili og greiðsla fyrir dvöl og þjónustu endurspegli réttindi og skyldur íbúans eins og þegar hann bjó á eigin heimili áður en til flutnings á dvalar- og hjúkrunarheimili kom. Í langtímaumönnun felst þjónusta og umönnun úti í samfélaginu hvort heldur í eigin húsnæði eða leiguhúsnæði, þjónustuíbúðum eða vernduðum leiguíbúðum sveitarfélaga, svo og þjónusta og umönnun á dvalar- og hjúkrunarheimilum. Þjónusta við aldraða verði þannig samfelld og heildstæð hvar sem hún er veitt. Fjárhagsleg ábyrgð og greiðslufyrirkomulag þjónustu verða ekki til þess að rjúfa þá samfellu.

Virðulegi forseti. Ákvæði frumvarpsins fela í sér orðalagsbreytingar sem eru tilkomnar vegna þess að málaflokkar færast á milli ráðuneyta. Verður nú gefið yfirlit yfir helstu breytingar sem felast í frumvarpinu.

Í I. kafla eru lagðar til breytingar á lögum nr. 100/2007, um almannatryggingar. Þar er skilgreint í 2. gr. með skýrum hætti hvaða ráðherra fer með sjúkra- og slysatryggingar annars vegar og lífeyristryggingar hins vegar. Í ákvæði til bráðabirgða er hnykkt á því að Tryggingastofnun sjái áfram um framkvæmd ákveðinna mála í umboði heilbrigðisráðherra.

Í II. kafla er lögð til breyting á lögum nr. 99/2007, um félagslega aðstoð, í ljósi þess að lögin flytjast undir félags- og tryggingamálaráðuneytið.

Í III. kafla eru lagðar til breytingar á lögum nr. 111/2000, um sjúklingatryggingu, til þess að samræma lagaákvæði breytingum á nafni heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis í heilbrigðisráðuneyti.

Í IV. kafla eru lagðar til breytingar á lögum um heilbrigðisþjónustu. Í ákvæði til bráðabirgða er kveðið á um að sett verði á fót stofnun undir heilbrigðisráðuneyti sem hafi meðal annars það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og sinni sjúkra- og slysatryggingum. Eins og fyrr sagði verður nánar kveðið á um skipulag og hlutverk þessarar stofnunar í sérstökum lögum sem lögð verða fyrir á vorþingi.

Í V. kafla eru lagðar til breytingar á lögum um málefni aldraðra í samræmi við yfirfærslu málaflokksins til félags- og tryggingamálaráðuneytisins og þá verkaskiptingu sem ákveðin hefur verið milli ráðuneytanna er varðar framkvæmd samninga og greiðslna til hjúkrunarheimila.

Í VI. kafla er lögð til breyting á lögum um eftirlaun til aldraðra vegna flutnings málaflokksins til félags- og tryggingamálaráðuneytis.

Stjórnsýsla, stjórnun og skipulag öldrunarmála, sem og annarrar opinberrar þjónustu, þurfa að taka mið af þeim geysilegu umskiptum sem átt hafa sér stað í samfélaginu almennt og í stjórn og rekstri opinberra stofnana, sérstaklega í lok 20. aldarinnar. Með breytingunum er skilgreint hlut-

verk og ábyrgð opinberrar þjónustu í því ljósi. Fólk á öllum aldri, þekking, breytt viðhorf og væntingar þrýsta á að starfshættir hins opinbera endurspegli þekkingarsamfélagið í upphafi 21. aldarinnar en ekki reglur og venjur sem eiga rætur að rekja til upphafs síðustu aldar.

Virðulegi forseti. Ég tel að með þeim skrefum sem verið er að taka með þessu frumvarpi sé horft til framtíðar og að frumvarpið sé mikið framfaramál. Ég leyfi mér að leggja til að frumvarpinu verði vísað til heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[16:32]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég kýs að koma upp í andsvar þar sem ég á ekki tök á að taka þátt í umræðunum á eftir og fulltrúi flokksins í heilbrigðisnefnd, hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, er erlendis.

Einu er svolítið erfitt að átta sig á í frumvarpinu og alls ekki hægt að átta sig á eftir framsöguna. Hún fór þannig fram að stundum var erfitt að greina orðaskil.

Á bls. 7 í frumvarpinu segir að gera eigi breytingar á 44. og 48. gr. laganna um almannatryggingar og skilja á milli heilbrigðisþjónustu aldraðra sem heilbrigðisráðuneytið muni áfram sinna og búsetuúrræða og almennrar öldrunarþjónustu sem flutt verði til félagsmálaráðuneytis. Fram kemur að taka muni nokkurn tíma að skilja á milli þess sem telst almenn öldrunarþjónusta og þess sem telst heilbrigðisþjónusta við aldraða. Það er gert ráð fyrir því að ráðuneytið vinni að því að skilgreina þessa þætti nánar og móta hvernig samskiptum við greiðslur til öldrunarstofnana verði háttað í framtíðinni. Talað er um að það þyrfti að skipta daggjöldum í tvennt, annars vegar vegna heilbrigðisþjónustu sem heilbrigðisráðuneytið veitir og síðan vegna búsetu og almennrar öldrunarþjónustu, sem félagsmálaráðuneytið mundi veita.

Mér þætti fróðlegt að fá að heyra hæstv. heilbrigðisráðherra skilgreina þetta betur. Er átt við að dvalarheimilin flytjist til félagsmálaráðuneytisins? Heimahjúkrun verði áfram hjá heilbrigðisráðuneyti og hjúkrunarrýmí áfram hjá heilbrigðisráðuneyti, en hvað með minni sjúkrahús úti á landi sem eru að vissu leyti í eðli sínu mjög nálægt því að vera með þjónustu dvalarheimila? Verða þau áfram hjá heilbrigðisráðuneytinu eða flyst það yfir? Hvaða önnur almenn öldrunarþjónusta er þetta sem hér er vísað í sem á að fara yfir til félagsmálaráðuneytisins?

[16:34]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér þykir leitt ef hv. þingmaður greindi ekki orðaskil í ræðu minni. Hins vegar fór hv. þingmaður rétt með það sem hún sagði í andsvari, varðandi prinsippið, þ.e. að skilja á milli heilbrigðisþjónustu annars vegar og þess sem við getum kallað félagslega þjónustu eða búsetuúrræði.

Eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir þekkir eru oft og tíðum ekki mjög skýrar línur í því og þess vegna hafa menn þetta opið og menn þurfa að vinna út frá þeim forsendum. Hv. þingmaður nefndi nokkur dæmi um atriði sem þyrfti að fara sérstaklega yfir. Ég tel að í langflestum tilvikum ætti þetta að vera mjög skýrt. En grunnatriðið er að heilbrigðisþjónustan er hjá heilbrigðisráðuneytinu en það sem við getum kallað félagslega þjónustu og búsetuúrræði fer yfir í félagsmálaráðuneytið.

Ég fór yfir það, virðulegi forseti, vegna þess að hér var minnst á hjúkrunarheimilin, að þetta á við þar. Heilbrigðisþjónustan verður hjá heilbrigðisráðuneytinu á meðan búsetuþátturinn verður hjá félagsmálaráðuneytinu. Þetta á þó ekki við stofnanir, eins og hv. þingmaður minntist á, úti á landi þar sem hjúkrunarrými eru inni á sjúkrastofnunum og svo er reyndar á fleiri stöðum en úti á landi. Það heyrir undir heilbrigðisráðuneytið. En þetta er útfærsla sem menn munu vinna út frá í framhaldi af þessari lagasetningu verði hún að lögum.

[16:36]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að viðurkenna að ég er engu nær eftir þetta svar. Þetta var svo almenns eðlis að það var ekki hægt að greina meininguna. Það var hægt að greina orðaskil en ekki hægt að greina neina meiningu bak við orðin.

Ég vil spyrja aftur: Þýðir þetta að dvalarheimilin fari frá heilbrigðisráðuneytinu yfir til félagsmálaráðuneytisins? Já eða nei. (**Heilbrrh.:** Já.) Svarið er já.

Þýðir þetta að hjúkrunarrými á minni sjúkrahúsum verði áfram hjá heilbrigðisráðuneytinu? Já eða nei. (**Heilbrrh.:** Já.) Já.

Þá vil ég, til að reyna að skýra þetta, þetta er allt að koma, spyrja: Hvaða önnur almenna öldrunarþjónusta er það sem hér er talað um að færist til félagsmálaráðuneytisins frá heilbrigðisráðuneytinu, sem er ekki búsetuúrræði? Hvaða aðra almenna öldrunarþjónustu er hér vísað í? Ég áttaði mig ekki á því í svari hæstv. ráðherra.

[16:37]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég heyri að þetta er allt að koma hjá okkur. Það er markmið í sjálfu sér og ég skal reyna að tala skýrt þannig að það fari ekkert á milli mála.

Útgangspunkturinn er þessi. Heilbrigðisþjónustan verður hjá heilbrigðisráðuneytinu. (**SF:** Hvaða almenna þjónusta …?) Sé um aðra þjónustu að ræða sem heyrir ekki undir heilbrigðisþjónustu þá er hugmyndin sú að hún verði hjá félagsmálaráðuneytinu. (Gripið fram í.) Það er nokkuð sem menn þurfa að fara yfir. Eins og menn vita er það margs konar þjónusta sem er veitt. En þetta er útgangspunkturinn. Í frumvarpinu er þetta orðað með þessum hætti vegna þess að þetta er línan. Annars vegar á heilbrigðisþjónustan að vera í heilbrigðisráðuneytinu og sé um aðra almenna þjónustu að ræða, félagslega þjónustu, (Gripið fram í.) þá færist hún yfir í félagsmálaráðuneytið.

Það er útgangspunkturinn í þessari vinnu eins og kemur fram bæði í frumvarpinu og framsöguræðu minni, sem hv. þingmaður skildi ekki alveg.

[16:38]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill minna hv. þingmenn og hæstv. ráðherra á að vera ekki í samtölum úr ræðustól við þingmenn úti í sal. Ræðustóllinn er til þess að ræða málin en utan þingsalar er vettvangur til að tala saman.

[16:39]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst að forseti eigi að vera umburðarlyndur þegar líður á daginn og menn eru komnir í rabbgírinn. En ég ætla ekki að ræða þennan flutning sem slíkan, þ.e. tryggingamála yfir til félagsmálaráðuneytisins. Það er meginefni þessa frumvarps.

En það er eitt atriði sem ég staldra við, sem mér sýnist vera hreint smyglgóss í þessu frumvarpi. Það er 18. gr. sem á að heimila heilbrigðisráðherra að setja á fót ekki minna en eina ríkisstofnun sem eigi að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og ráða henni forstjóra til fimm ára. Hvað erindi á þetta ákvæði inn í þetta frumvarp? Hvers vegna er það með í frumvarpinu? Hér er augljóslega verið að ryðja brautina fyrir drauma Sjálfstæðisflokksins og búa í haginn fyrir áform um aukna einkavæðingu. Það blasir við hverjum manni. Þarna er verið að smíða tæki til þess.

Hins vegar er það svo vanbúið enn þá að boðað er að flutt verði frumvarp um málið í vor. Hvers konar vinnubrögð eru þetta? Af hverju bíður málið ekki þess að það sé sæmilega reifað og búið af hálfu ráðherra? Hvers vegna er hæstv. ráðherra að stofna til ófriðar um þetta verkaskiptingarmál sem að öðru leyti þyrfti ekki að vera svo umdeilt? Menn hafa almennt séð ýmis rök fyrir því að fara í þessa endurskipulagningu þó ýmislegt annað og flest annað sé illa unnið af hæstv. ríkisstjórn þá hefði þetta eftir atvikum getað talist brúklegt. Nei, þá treður Sjálfstæðisflokkurinn þessu hér inn. Hvað á það að þýða?

Ég spyr hæstv. heilbrigðisráðherra: Er hann tilbúinn að taka til greina að þetta verði tekið út úr frumvarpinu, eigi það að ná afgreiðslu hér fyrir jól?

Ég spyr í öðru lagi hæstv. félagsmálaráðherra, sem er hér viðstödd umræðuna og ætlar væntanlega að tala síðar: Er Samfylkingin búin að skrifa upp á þetta? Er Samfylkingin algjörlega búin að selja sig undir stefnu Sjálfstæðisflokksins í heilbrigðismálum?

Það er ekki nóg með að láta Sjálfstæðisflokkinn fá heilbrigðisráðuneytið, sem hann hefur blóðlangað í lengi eins og kunnugt er, heldur virðist Samfylkingin því miður farin að skrifa hreinlega upp á stefnu flokksins ef marka má þetta.

[16:41]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er ekki meira smyglgóss en svo að þetta atriði er tekið sérstaklega fram í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar. Og af því hér er verið að tala um stefnu Sjálfstæðisflokksins þá veit ég ekki betur en að algjör samstaða sé milli flokkanna og jafnvel fleiri flokka um þessa þætti.

Af því menn eru að ræða um hvers eðlis þetta er þá held ég, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon leiðréttir mig ef hann hefur ekki talað sérstaklega um það, að hv. þingmaður hafi skrifað heila bók um að við ættum að koma hér upp norrænu velferðarkerfi og halda utan um það. En fyrirmynd þessa er sótt að stærstum hluta til lands sem heitir Svíþjóð. Ég veit ekki hvort það land er skyndilega orðið að frjálshyggjuparadís en það væri þá algjörlega nýtt. Sama á við um önnur Norðurlönd sem menn líta til þegar þeir eru að huga að þessum breytingum.

Ég hélt að öllum hefði verið það ljóst sem hafa lesið stjórnarsáttmálann að þetta væri sú leið sem ríkisstjórnin ætlaði að fara. Ég á svolítið erfitt með að skilja að það komi einhverjum á óvart. Ég hef í rauninni ekki hitt nokkurn einasta mann sem almennt fylgist með stjórnmálum sem hefur látið þetta koma sér á óvart. Þetta hefur legið fyrir í stjórnarsáttmálanum að menn ætluðu að fara þessa leið. Það sem hv. þingmaður minntist á er bara tæki til að koma því í framkvæmd

Frumvarpið sem við ræðum gengur út á að skilja á milli heilbrigðisþjónustu annars vegar og félagslega þáttarins hins vegar og er liður í að ná þeim markmiðum sem hafa ekki þótt sérstaklega róttæk fram til þessa. Þetta er nokkuð sem frændur okkar og vinir hafa praktíserað í mörg ár og jafnvel áratugi og með þeim árangri að þeir vilja halda því áfram.

[16:43]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það skiptir nákvæmlega engu máli þótt þetta sé í stjórnarsáttmálanum. Það eru ekki rök og réttlæting fyrir því að taka algjörlega óskylt efnisatriði inn í þetta verkaskiptingarfrumvarp sem að öllu öðru leyti fjallar um tilfærslu tryggingamála yfir til félagsmálaráðuneytisins. Þetta er algjörlega aðskilinn efnisþáttur og þótt eitthvað standi um hann í stjórnarsáttmála þá eru það engin rök fyrir því að láta hann fá far með þessu frumvarpi, sem að öðru leyti er verkaskiptafrumvarp.

Þegar málið er jafnvanbúið og raun ber vitni og taka þarf sérstaklega fram í skýringum við greinina að koma muni frumvarp um þetta mál sem slíkt inn á þingið í vor, þá segir það auðvitað allt sem segja þarf. En mikið liggur á. Það segi ég bara. Varðandi það að þetta sé óumdeildur norrænn kratismi þá set ég mikla fyrirvara við það.

Það er að vísu alveg rétt að kratar í Svíþjóð urðu um tíma fullfrjálshyggjumengaðir og fóru út í tilraunastarfsemi í heilbrigðismálum sem hefur verið mjög umdeild þar í landi. Undir hið síðasta voru kratar meira og minna horfnir frá því aftur og hafa jafnvel bakkað út úr hlutum sem Svíar reyndu á 10. áratugnum í þessum efnum með mjög misjöfnum árangri, eins og má t.d. lesa um í allítarlegri skýrslu Ríkisendurskoðunar um þetta mál frá því fyrir nokkrum árum.

Ég dreg ekki í land með það að hér er ástæða til að hafa varann á. Við vitum auðvitað hvert hugur Sjálfstæðisflokksins stefnir í þessum efnum. Það verður fróðlegt að heyra að hvaða marki Samfylkingin er búin að selja sig undir þessa aðferðarfræði. Brautin er rudd með aðskilnaðaraðferðarfræði og hugsun og þá sé hvort sem er farið að aðskilja og verðleggja einstaka þætti þjónustunnar. Í næstu

umferð munu menn segja: Ja, þá skiptir ekki svo miklu máli af hverjum við kaupum hana.

Við þekkjum vel þessa aðferðarfræði, þegar ríkið fer að borga sér leigu og svo segja menn eftir svolitla stund. Já, það skiptir ekki öllu máli hverjum við borgum leiguna, hvort það er opinbert húsnæði eða einkaaðili. Þannig að hér skal að upphafinu hyggja.

[16:45]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þá er bara að það komi fram. Það er búið að ættleiða hugmyndina til kratismans í Svíþjóð af hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni. Ég skil ekki af hverju hann spurði ekki þennan sem hér stendur af hverju í ósköpunum menn væru að taka upp þessar vinstri sinnuðu hugmyndir úr því að hann er búinn að gangast við því hvaðan þær eru. (Gripið fram í.) Það hefði kannski verið gott ef það hefði komið fram í fyrri fyrirspurn hans hvaðan þetta hefur komið því það mátti svo sannarlega skilja að þetta væri einhvers staðar allt annars staðar komið heldur en frá þessum slóðum sem hann þó fór ágætlega yfir áðan þannig að menn aðeins haldi því til haga.

En þetta er ekki lítið mál og ég mundi ætla að það hlytu að vera rök ef menn setja fram lagasetningu um þessi mál að það sé í stjórnarsáttmálanum. Menn geta verið ósammála eða sammála stjórnarsáttmálanum. En hv. þingmaður hlýtur að vera sammála því, virðuleg forseti, að menn eigi að fylgja stjórnarsáttmálanum eftir og það er nákvæmlega það sem verið er að gera. Nema hvað! Menn geta ekki komið hér og sagt að þeim líki ekki að það sé í einhverju frumvarpi, að það sé smyglgóss og að það sé að fá far og annað slíkt. (Gripið fram í.) Það liggur alveg fyrir og hefur legið fyrir (Gripið fram í.) hvað ríkisstjórnin ætlaði sér í þessum málum. Það hefur verið afskaplega skýrt. Þetta stendur í stjórnarsáttmálanum, virðulegi forseti. Það liggur alveg hreint og klárt fyrir. Það getur ekki verið skýrara. Þannig er því máli fyrir komið. Það liggur hins vegar fyrir að menn munu ekki fara sér hratt í þessum efnum. Það borgar sig að vanda til verka hvað þetta varðar. Hins vegar er ánægjulegt að fá viðbrögð þeirra aðila sem stýra þessum stofnunum. Það kom fram í fjölmiðlum í síðustu viku að þeir fögnuðu því að menn væru að fara þessa leið og að við værum að feta okkur á þessa braut. Það er ánægjulegt í sjálfu sér og við skulum vona að þetta muni ganga vel. En það er alveg rétt hjá (Forseti hringir.) hv. þingmanni að það ber að vanda til verka.

[16:47]

Útbýting:

Aukatekjur ríkissjóðs, 234. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 253.

Ársreikningar, 230. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 249.

Meðferð einkamála, 232. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 251.

Meðferð sakamála, 233. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 252.

[16:48]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Ég ætla að segja nokkur orð um þennan bandorm sem hér er til umræðu í framhaldi af ákvörðun um verkaskiptingu milli ráðuneyta sem snúa meðal annars að almannatryggingum og málefnum aldraða og fagna því frumvarpi og þeim lagabreytingum sem lagðar eru fram í þessu þingskjali. Hér er verið að leggja til að tryggingamálin færist yfir til félagsmálaráðuneytisins og það er verið að breyta almannatryggingunum í sömu veru og þau eru á Norðurlöndunum og hafa verið lengi. Almannatryggingarnar þar hafa heyrt undir félagsmálaráðuneytin og það þótti skrýtið þegar það kom fram á Norðurlöndum að við værum með þetta undir heilbrigðisráðuneytinu.

Varðandi umræðuna sem var áðan um sjúkratryggingahlutann þá skiptast almannatryggingarnar í þrennt. Það er í fyrsta lagi lífeyriskaflinn. Lífeyristryggingarnar fara allar yfir í félagsmálaráðuneytið með þessari breytingu. Annar hluti almannatrygginganna eru sjúkratryggingarnar. Þær verða áfram hjá hæstv. heilbrigðisráðherra. Síðan eru það slysatryggingarnar sem verða áfram hjá hæstv. heilbrigðisráðherra. Mér hefur alltaf fundist að þær ættu að vera undir félagslega þættinum, slysatryggingarnar, því þær eru meira félagslegar bætur og vinnumarkaðstengdar. En niðurstaðan varð sú að þær verða áfram í heilbrigðisráðuneytinu. En mín persónulega skoðun er sú að slysatryggingarnar hefðu átt að fylgja lífeyriskaflanum.

Úrskurðarnefnd almannatrygginga færist yfir til félags- og tryggingamálaráðherra og er það fullkomlega eðlilegt og úrskurðarnefndin mun sinna öllum kvörtunum sem berast og snúa almannatryggingunum, öllum þáttum þannig að mér finnst þetta eðlileg ráðstöfun.

Varðandi það sem kemur fram í greinargerðinni um auknar áherslur á forvarnir og heilbrigða lífshætti þá vil ég fagna því að það skuli vera tekið fram í þessari greinargerð því mér finnst það mikilvægar áherslur sem lagðar eru þar og einnig að menn ætli að leita leiða til að lækka lyfjaverð og einfalda greiðsluþátttöku hins opinbera. Mér finnst ekki síður að það ætti að nefna það hér að einfalda þurfi kerfið gagnvart almenningi. Síðan langar mig til að nefna það sem kemur hér fram um þjónustuna við aldraða þar sem þess er getið að heilbrigðisþjónustu við aldraða sé hægt að veita heim. Það er mjög mikilvægt að geta veitt heilbrigðisþjónustuna heim og vil ég ítreka það hér að ég tel mikilvægt að strax verði farið að vinna í því að framkvæma það sem stendur í stjórnarsáttmálanum, þ.e. að stefnt verði að því að færa ábyrgð á lögbundinni þjónustu við aldraða og fatlaða frá ríki til sveitarfélaga, vegna þess að við vitum að þar sem sveitarfélögin hafa tekið þetta yfir þá hefur öll þjónustan verið á einni hendi og bæði hefur það í för með sér hagræðingu og betri þjónustu fyrir aldraða þar sem slíku fyrirkomulagi hefur verið komið á eins og til dæmis á Akureyri, í Skagafirði, Hornafirði og á þeim stöðum þar sem hafa verið gerðir þjónustusamningar í þá veru. Ég tel því að það væri mjög til bóta í framhaldi af þessum breytingum að huga að þeim þætti.

Varðandi umræðuna um þessa nýju stofnun sem kveðið er á um hér og á að sinna sjúkratryggingaþættinum þá er auðvitað verið að sinna honum í dag innan Tryggingastofn-

unar þannig að það er ekkert óeðlilegt að þegar Tryggingastofnun færist yfir í félagsmálaráðuneytið þá færist sá verkþáttur yfir á aðra hendi, þ.e. verði áfram í heilbrigðisráðuneytinu.

Varðandi breytingarnar á almannatryggingakerfinu þá kemur fram í greinargerð að þegar sé hafin vinna til að einfalda kerfið og það verði hvetjandi til tekjuöflunar og sparnaðar. Ég fagna því þar sem kerfið er mjög letjandi í dag og mikilvægt er að fara í þá vinnu og ég veit að hún er komin á góðan skrið hjá hæstv. félagsmálaráðherra sem er að undirbúa sig undir að taka yfir málaflokkinn.

Öldrunarmálin sem færast til félagsmálaráðuneytisins, þ.e. hjúkrunarheimilin færast að megninu til til félagsmálaráðuneytisins. Ég tel það vera fullkomlega eðlilega og góða ráðstöfun því hjúkrunarheimili er heimili og það að verða gamall er ekki sjúkdómur. Það er eðlilegur gangur lífsins. Ég vil minna á að einungis 7% aldraðra eru sjúklingar. Hjúkrunarheimili eru heimili einstaklingsins. Það kom reyndar fram hjá hæstv. heilbrigðisráðherra að þær hjúkrunardeildir sem heyra undir heilbrigðisstofnanir munu áfram heyra undir heilbrigðisráðuneytið. Það verður að skoða það í framhaldinu hvort svo verði áfram í framtíðinni í ljósi þess að þetta eru heimili fólks. Það verður þá skoðað síðar. Hjúkrunarheimilin færast sem sagt yfir til félagsmálaráðuneytisins og ég tel það mjög jákvætt. Framkvæmdasjóður aldraðra flyst þangað einnig og hann mun áfram sinna uppbyggingu öldrunarþjónustu og auðvitað er maður mjög sáttur við þá ráðstöfun og sérstaklega þá breytingu sem orðin er á framkvæmdasjóðnum þar sem allur sjóðurinn fer í uppbyggingu eins og upprunalega var meiningin en horfið frá þeirri ráðstöfun sem tíðkaðist hjá síðustu ríkisstjórn að setja ýmsan annan kostnað yfir á framkvæmdasjóðinn. Það er liðin tíð.

Varðandi daggjöldin og skiptingu þeirra þá held ég að það ætti ekki að vera neitt vandkvæðum bundið þó að daggjöldin komi úr tveimur áttum og þau skiptist yfir í heilbrigðisþáttinn og svo félagslega þáttinn. Þetta kom aðeins til umræðu í andsvörum áðan. Ég held að það væri alveg fullkomlega eðlilegt. En ég mundi vilja sjá það gerast á næstu árum að fyrirkomulaginu á greiðslu fyrir dvöl á hjúkrunarheimili verði breytt og hafður verði sami háttur á og er gagnvart fötluðum sem eru á sambýlum þannig að aldraðir geti haldið reisn sinni og þurfi margir hverjir sem ekki hafa úr miklu að spila að fá vasapeningana sem eru smán og í rauninni til skammar í okkar velferðarsamfélagi og ljóður á okkar löggjöf.

Mig langar að nefna líka sjúklingatrygginguna. Hún verður að sjálfsögðu áfram undir heilbrigðisráðuneytinu og tel ég það fullkomlega eðlilega ráðstöfun.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu. Ég á sæti í hv. félags- og tryggingamálanefnd þannig að ég mun koma að málinu þar. Ég geri ráð fyrir að sú nefnd fái þetta mál til umsagnar. Ég fagna þessari niðurstöðu í málinu, þ.e. hvernig verkaskiptingin kemur fram í þessu frumvarpi og tel að það verði bæði þeim sem þurfa að njóta þjónustunnar og þeim sem veita hana til góðs.

[16:58]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Frumvarpið sem hæstv. heilbrigðisráðherra hefur mælt fyrir er hluti af samkomulagi stjórnarflokkanna um breytta verkaskiptingu á milli ráðuneyta. Hér er um að ræða breytta verkaskiptingu milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis þar sem lífeyristryggingar og málefni aldraðra, önnur en þau sem varða heilbrigðisþjónustu, eru færð frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis.

Þessi flutningur felur í sér þó nokkrar skipulagsbreytingar, m.a. þær að verkefnum Tryggingastofnunar ríkisins er skipt upp á milli ráðuneyta þar sem lífeyristryggingar færast til félagsmálaráðuneytis en slysa- og sjúkratryggingar verða áfram á forræði heilbrigðisráðherra.

Eitt af markmiðum frumvarpsins er að aðgreina kaup á heilbrigðisþjónustu og veitingu á heilbrigðisþjónustu. Í frumvarpinu er þannig gert ráð fyrir að sett verði á laggirnar nokkurs konar innkaupastofnun heilbrigðisþjónustu sem sér um kaup á heilbrigðisþjónustu í umboði heilbrigðisráðherra. Mig langar að fjalla í nokkrum orðum um þessar breytingar.

Varðandi flutning málefna aldraðra til félagsmálaráðuneytisins er það að segja að um árabil hafa forsvarsmenn aldraðra bent á að öldrun er ekki sjúkdómur og því sé ekki rétt að láta málefni þeirra falla undir heilbrigðisráðuneyti. Þeir hafa nokkuð til síns máls enda sýna tölur að aðeins 7% þeirra sem eru 67 ára og eldri þurfa á varanlegri þjónustu heilbrigðiskerfisins að halda inni á hjúkrunarheimilum eða í hjúkrunarrýmum heilbrigðisstofnana. Það segir okkur að 93% aldraðra halda eigin heimili en hluti þeirra nýtur stuðnings heimahjúkrunar og/eða heimilishjálpar. Langstærstur hluti eldri borgara er því nokkuð frískur og því ekki ástæða til að málefni þeirra falli undir heilbrigðisráðuneytið.

Flutningur á málefnum aldraðra til félagsmálaráðuneytis felur í sér að stefnumótun varðandi félagsleg málefni og búsetuúrræði aldraðra sem eru utan hjúkrunarheimila og fjármögnun þeirra er í höndum félagsmálaráðherra. Á hinn bóginn verður heilbrigðisþjónusta við aldraða hvort heldur á hjúkrunarheimilum eða sjúkrahúsum áfram á forræði heilbrigðisráðherra enda ekki rökrétt að heilbrigðisþjónusta við aldraða lúti einhverjum öðrum reglum en heilbrigðisþjónusta við aðra þegna landsins í öðrum aldurshópum.

Ég fagna þessum breytingum sem breyta nálgun á málefnum aldraðra og vænti þess að aukinn þungi verði settur í stuðning við eldra fólk til að vera eins lengi í eigin umhverfi og nokkur kostur er, þ.e. heima hjá sér. Auk þess eru uppi hugmyndir um aukna valkosti eldra fólks á búsetu sem mun styðja þessar hugmyndir.

Í öðru lagi felur frumvarpið í sér flutning lífeyristrygginga til félagsmálaráðuneytis. Í sjálfu sér er ekki mikið um það að segja annað en að með því færist ábyrgð á elli- og örorkulífeyri yfir til félagsmálaráðuneytis. Það er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og hið besta mál. Þessi breyting gefur jafnframt möguleika á að einfalda lífeyristryggingakerfið og skoða samspil þess við lífeyrissjóðina, skatta og atvinnutekjur sem er mikið og vandasamt verk en jafnframt mjög þarft og mikilvægt. Vinna við verk-

efnið mun þegar vera hafin innan félagsmálaráðuneytisins.

Í þriðja lagi vil ég hafa nokkur orð um aðgreiningu á kaupum og sölu á heilbrigðisþjónustu sem er einn merkilegasti þátturinn í þessu frumvarpi. Það felur í sér nýja nálgun og nýja hugsun í fjármögnun heilbrigðisþjónustu og samskipti ríkisins sem kaupanda þjónustunnar annars vegar og hins vegar þeirra sem veita þjónustuna. Það getur jafnt verið ríkisfyrirtæki, sjálfseignarstofnanir, félagasamtök eða einkaaðilar.

Í rauninni má segja að kaup Tryggingastofnunar ríkisins á heilbrigðisþjónustu með samning við sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn sem hefur átt sér stað um árabil sé ákveðinn vísir að þessu kerfi. Nú er hins vegar gengið skrefinu lengra og gert ráð fyrir að sett verði á laggirnar ríkisstofnun sem sjái um kaup á heilbrigðisþjónustu fyrir almenning í umboði heilbrigðisráðherra.

Í fyrradag var ég á ráðstefnu sem skipulögð var af Landspítalanum um svokallað DRG-kerfi sem grundvöll fjármögnunar í heilbrigðisþjónustu. Unnið hefur verið að verkefninu um nokkurra ára skeið og hefur spítalinn notað það sem stjórntæki til hagræðingar og gæðastýringar. Má segja að sú vinna sem fram hefur farið á Landspítala á undanförnum árum leiði til þess að möguleiki er á að fara í nýtt fjármögnunarkerfi fyrr en ella. Hið svokallaða DRG-kerfi, sem stendur fyrir Diagnostic Related Groups, er kerfi þar sem greiðslur eru byggðar á kostnaðargreiningu sjúkdómstilfella sem er lagt til grundvallar greiðslu. DRG-kerfið er eitt af mörgum kostnaðargreiningarkerfum sem til eru en það er einna útbreiddast og notað mjög víða í löndum í kringum okkur, m.a. á Norðurlöndum sem gerir samanburðarkostnað auðveldari fyrir okkur.

DRG-kerfið byggir á útreiknuðum meðaltölum um kostnað við tiltekin sjúkdómstilfelli. Sýnt hefur verið fram á að þau hafa leitt til aukinnar hagkvæmni í rekstri stofnana, bættrar nýtingar fjármagns og aukinna gæða þjónustu. Ýmsir annmarkar hafa einnig verið nefndir sem eru vel þekktir og þarf ný innkaupastofnun að vera vel á verði varðandi þá þætti. Annað kostnaðargreiningarkerfi er einnig vel þekkt hér á landi en það er hið svokallaða RAI-kerfi sem notað er til grundvallar greiðslu til öldrunarstofnana á Íslandi.

Fjármögnun heilbrigðiskerfisins gegnum föst fjárlög hefur verið gagnrýnd í gegnum tíðina þar sem hún þykir úrelt. Ég man t.d. eftir skýrslu sem ég las fyrir nokkrum árum um fjármögnun í heilbrigðisþjónustu. Þar var sagt að Ísland væri eina vestræna ríkið sem eingöngu byggði á föstum fjárlögum við fjármögnun á heilbrigðisþjónustu. Síðan var Albanía nefnd í sömu andrá og var það ekki sérlega skemmtileg samlíking, með fullri virðingu fyrir því ríki þó.

Nú hefur verið tekin ákvörðun um breytta fjármögnun sem byggir m.a. á kostnaðargreiningu. Margar þjóðir hafa á undanförnum árum kosið að fara þá leið sem hér er lögð til, það er að aðgreina kaupendur og seljendur og tengja þær umbótum í heilbrigðisþjónustu. Slíkt skipulag hefur í mörgum tilvikum reynst áhrifarík leið til að koma til móts við heilbrigðisþarfir fólks með markvissari forgangsröðun og aukinni skilvirkni í þjónustu.

Um það hefur verið rætt að kjarni umbóta af þessum toga á skipulagi almannaþjónustu sé að setja þjónustu við neytandann í öndvegi. Ný nálgun getur, ef vel er á málum haldið, leitt til að samskipti sjúklinga og þeirra sem veita þjónustuna breytast. Sjúklingurinn verði miðpunktur þjónustunnar og hann fær fleiri tæki í hendurnar til að kalla á aukin gæði þjónustu.

Í World Health Report árið 2000, sem helguð er umfjöllun um frammistöðu heilbrigðiskerfa heimsins og hvernig bæta megi gæði þeirra, er sérstaklega lögð áhersla á kerfisbundin kaup á heilbrigðisþjónustu til að bæta virkni og árangur. Í skýrslunni er lagt til að þjóðlönd breyti áherslum sínum í kaupum á heilbrigðisþjónustu frá fastri fjármögnun eða greiðslu á framlögðum reikningum í þá veru að stunda markviss kaup á tiltekinni skilgreindri þjónustu. Þar er nákvæmlega skilgreint hvað kaupa skal og af hverju. Með þessum breytingum sem ríkisstjórnin hefur nú ákveðið að gera er þannig farið að bestu ráðum, byggt á bestu útfærslu í alþjóðasamanburði á virkni heilbrigðiskerfa.

Það er ástæða til að taka fram að breytingarnar draga ekki úr ábyrgð stjórnvalda á að standa undir fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar né að eftirlit með framkvæmd hennar verði skert. Þvert á móti hafa þessar aðferðir leitt til þess að fyrir liggur nákvæmari skilgreining á hvernig verk eru framkvæmd og aukið eftirlit stjórnvalda um hvernig staðið er að framkvæmd þeirra, gæðin eru þar með talin. Gerðar hafa verið athuganir á áhrifum breytinganna, það er að greina að kaupendur og seljendur heilbrigðisþjónustu.

Mig langar að fara nokkrum orðum um það og byggi á reynslu af þessum breytingum í Bretlandi og í Svíþjóð. Ég tek undir með hæstv. heilbrigðisráðherra að hugmyndirnar eru ekki síst komnar frá krötum í Svíþjóð og í Bretlandi. (Gripið fram í.) Ég verð að segja, af því að ég hef talað fyrir þessum hugmyndum í nokkuð langan tíma, að þegar ég fór að lesa mér til um málið í fræðilegum tilgangi varð það mér pínulítið áfall að sjá þetta voru kratískar hugmyndir en ekki frjálshyggjuhugmyndir. (Gripið fram í.) Það mundi þá kannski að einhverju leyti plástra þá últravinstri menn sem eru inni á þingi sem mér heyrist þó samt ekki gera.

Varðandi reynsluna af kerfinu er í fyrsta lagi hægt að bæta þjónustuna með því að tengja forgangsröðun og áætlanir í nýtingu fjármuna. Þannig væri í meira mæli horft til hagkvæmari lausna, t.d. að færa þjónustu á milli þjónustustiga, svo sem frá sjúkrahúslegu til þjónustu á göngudeild eða dagdeild. Reynslan frá Bretlandi sýnir m.a. þessa þróun, það er að breytt form fjármögnunar hafi leitt til þess að annarra leiða er leitað til að ná sama árangri og með því sem áður var veitt á sjúkrahúsi og er flutt á göngudeild og/eða dagdeild. Tækniþróun og ný og breytt viðhorf um hlutdeild sjúkrahúsa hafa einnig stuðlað að þessari breytingu.

Reynslan frá Bretlandi og Nýja-Sjálandi bendir til þess að aðskilnaður kaupenda og seljenda heilbrigðisþjónustu hafi aukið vægi neðri stiga heilbrigðisþjónustu sem er ekki eins sérhæfð, t.d. heilsugæslu og félagslegrar þjónustu, á kostnað sjúkrahúsa og stofnanaþjónustu. Horft er á það sem eina heild og breytingarnar hafa leitt til þess að þjónustustig hefur verið lækkað þar sem það hefur verið hægt að gera. Einnig hefur áhersla á lýðheilsuábyrgð einstaklinga á eigin heilsu aukist.

Í öðru lagi að möguleiki er á að mæta betur þörfum og væntingum neytenda með því að gera þá þátttakendur í

ákvörðun um val á þjónustu. Hugmyndir um að fé fylgi sjúklingi gera það mögulegt. Það má t.d. hugsa sér slíka útfærslu í heilsugæslu þar sem fjármagn fylgir sjúklingi til þeirrar heilsugæslustöðvar þar sem hann kýs að leita þjónustu.

Í þriðja lagi að bæta frammistöðu veitenda þjónustu með því að byggja inn í kerfið hvata fyrir veitanda að standa sig vel og eftirlit sem metur afköst og gæði þjónustunnar.

Í fjórða lagi að minnka umfang stjórnunar með því að færa ákvörðunarvald nær vettvangi þannig að veitandi þjónustunnar geti einbeitt sér að því að veita hagkvæma gæðaþjónustu.

Í fimmta og síðasta lagi er með aðskilnaði kaupanda og seljanda þjónustunnar möguleiki á að koma á samkeppni milli seljenda um verð og gæði þjónustunnar. Slíkar hugmyndir eru óháðar því hverjir eru seljendur þjónustunnar og geta ekki síður opinberir aðilar komið að slíku. Ef t.d. sjúkrahúsið á Akureyri treystir sér til að gera liðskiptaaðgerð með ódýrari hætti en Landspítalinn án þess að það bitni á gæðum hefur sjúkrahúsið ákveðið forskot í samkeppni um að gera slíkar aðgerðir.

Herra forseti. Ég vil að lokum segja að reynsla annarra þjóða, nágrannaþjóða okkar, sýnir okkur að breyttar áherslur í fjármögnun heilbrigðisþjónustu, frá beinum fjárveitingum til fjárveitinga sem bundnar eru meðferð skjólstæðinga, hafa leitt til aukinnar samþættingar þjónustu við skjólstæðinga á öllum stigum heilbrigðisþjónustu og annarrar samfélagslegrar þjónustu. Þá hefur áhersla á árangur meðferðar leitt til markvissari vinnubragða í þjónustu, m.a. með aukinni upplýsingagjöf, sannreyndari meðferðarformum, betri nýtingu aðfanga og forgangsröðun.

Því má ljóst vera að ég tel frumvarpið sem hér er til umfjöllunar vera mikið framfaraspor í íslenskri heilbrigðisþjónustu og ég hlakka til umfjöllunar um málið í hv. heilbrigðisnefnd að lokinni 1. umr. um málið.

[17:10]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ástu Möller fyrir að fara lítillega yfir frumvarpið en aðallega frumvarpið sem ekki er komið fram. Hún hefur gert þingheimi grein fyrir hvað í vændum er á vorþingi og hvaða hugmyndir liggja þar að baki.

Í meginkafla ræðunnar fór hún yfir hugmyndafræðina sem boðuð er í bráðabirgðaákvæði um ríkisstofnun sem ekki hefur fengið heiti í frumvarpinu en hv. þingmaður kallaði innkaupastofnun heilbrigðisþjónustu.

Ég vil spyrja hv. þingmann að því hvort sú þjónusta sem hún vísaði til og þær aðferðir sem teknar voru upp, kratískar hugmyndir með bláu ívafi, bæði í Bretlandi og Svíþjóð, hafi í raun reynst eins vel og menn bundu vonir við í upphafi? Ég skil vel að hver einasta þjóð reyni að leita bestu leiða til að fá góða þjónustu fyrir sem minnst verð og að þjónustan sé veitt á því stigi sem hentar.

Það er spurning um ýmsa þætti, að hluta til um kúltúr, samstarfshæfni og hvata inni í ráðuneytum. Mikilvægt er að gott flæði sé á milli mismunandi ríkisstofnana og yfir til sveitarfélaganna. Stofnanir þurfa að hafa möguleika á þjónustu en nú höfum við hjúkrunarheimili sem ekki hafa getað tekið við sjúklingum sem liggja inni á Landspítalanum. (Forseti hringir.) Hefur hv. þingmaður fylgst með framvindu þessara mála og hvað kerfið kostar þegar upp er staðið?

[17:12]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vissulega er sá þáttur sem ég gerði mest úr í ræðu minni hluti af frumvarpinu. Þetta er 18. gr. frumvarpsins þannig að ekki má gera lítið úr því. Hinir þættirnir sem ég ræddi um fundust mér svo sjálfsagðir og eðlilegir að ég taldi ekki ástæðu til að ræða þá frekar.

Ég rakti í ræðu minni þá kosti sem rannsóknir hafa sýnt fram á að þetta nýja og breytta fjármögnunarkerfi hafi fram yfir það gamla, þ.e. föst fjárlög. Það er alveg ljóst að það leiðir til betri nýtingar fjár. Það leiðir til betri forgangsröðunar og að verið er að skoða nánar á hvaða stigi veita á þjónustuna. Það leiðir líka til meira vals sjúklinga þannig að þeir eru ekki eingöngu þiggjendur þjónustu heldur þátttakendur í að ákvarða þá þjónustu sem þeir þurfa á að halda.

Ég tel því að engin ástæða sé til annars en að fara þessa leið. Hún er ekki gallalaus, enda nefndi ég það í ræðu minni. Það eru ýmsir gallar sem þarf að hafa auga með varðandi aðferðafræðina. Þeir eru þekktir, bæði af stjórnvöldum og seljendum hennar, en með góðu eftirliti ríkisins og þeirra sem kaupa þjónustuna á að vera hægt að hafa stjórn á þeim. Þrátt fyrir galla kerfisins eru kostirnir það margir að óráð væri að fara ekki þessa leið.

[17:14]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég bið hv. þingmann um að fara aðeins betur yfir þáttinn varðandi val sjúklinganna. Vissulega er hugmyndafræðin góð svo langt sem hún nær. Hún er einnig góð þegar litið er á tannlæknaþjónustu hér á landi. En er hún góð þegar kemur að því vali sjúklinganna að vita hvaða tannlæknir er ódýrastur og hvert væri þá best að fara, fyrir sjúklinginn sjálfan í þessu tilfelli, þar sem langflestir greiða allt úr eigin vasa en í öðrum tilfellum greiðir ríkið?

Fólk fer ekki svo gjarnt á milli, það velur sér lækni og heldur sig við hann. Valið er þó sjaldnast fyrir hendi á landsbyggðinni þannig að hugsanlega er hægt að framfylgja hugmyndafræðinni í þéttbýlinu fyrir sunnan eða í fjölmennari löndum.

Þegar við komum svo að valinu hér og einkarekstri þá fer enginn út í þess háttar einkarekstur nema að hafa einhvern ábata af rekstrinum. Ég spyr því hv. þingmann hvort hann telji að þegar upp er staðið sé þessi þjónusta, þótt hún sé skilgreindari, skilvirkari og unnin öðruvísi faglega, ódýrari fyrir samfélagið eða hvort kostnaðinum sé komið yfir á sjúklinginn. Einhvers staðar verður hagnaðurinn að myndast hjá þeim sem veita þjónustuna ef hún er rekin í einkarekstri, hvort sem það er félag eða einstaklingar.

[17:16]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að það sé ákveðinn misskilningur í gangi hjá hv. þingmanni. Þessar hugmyndir um kaupendur og seljendur á heilbrigðisþjónustu eru óháðar hugmyndum um rekstrarform. Einkarekstur er bara eitt rekstrarform og einn eða fleiri aðilar sem hægt er að kaupa

heilbrigðisþjónustu af. Það er í raun óháð þessu en getur tengst því að vissu leyti. Í dag er það svo að í þeim tilvikum sem ríkið kaupir heilbrigðisþjónustu þá er það af einkaaðilum.

Varðandi kostnað sjúklinga er það líka óháð rekstrarforminu. Það er allt önnur ákvörðun hver kostnaðarhlutdeild sjúklinga skuli vera í heilbrigðisþjónustu. Nýjustu tölur frá OECD sýna að kostnaðarhlutdeild sjúklinga hefur lækkað á síðustu árum úr 18% í 15% af heildarkostnaði heilbrigðisþjónustu. Því er ekki hægt að segja að þessum kostnaði sé velt yfir á sjúklinga. Breytingin er algjörlega óháð því. Það er sérstök ákvörðun ef auka á kostnaðarhlutdeild.

Varðandi valið þá get ég kannski tekið stutt dæmi um þá hugmynd að fé fylgi sjúklingi. Það er náttúrlega þannig í heilbrigðisþjónustunni að þar verður aldrei samkeppni um verð en hins vegar er hægt að hafa ákveðna samkeppni um gæði. Ég sé það t.d. fyrir mér á heilsusgæslustöðvum, við skulum horfa bara á höfuðborgarsvæðið sem er mjög auðvelt að skoða, með fullri virðingu fyrir landsbyggðinni, en á höfuðborgarsvæðinu mætti vel hugsa sér að fólk geti valið sér heilsugæslustöð og fé fylgi viðkomandi sjúklingi til viðkomandi heilsugæslustöðvar. Í því felst ákveðið val.

[17:19]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Frumvarpið sem hæstv. heilbrigðisráðherra hefur mælt fyrir í dag er í mínum huga afar mikilvægt. Með því er staðfest sem fram kom við myndun nýrrar ríkisstjórnar, að málefni aldraðra, Tryggingastofnunar ríkisins og lífeyrismálin flyttust frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis. Það er ljóst að þegar um svo umfangsmiklar breytingar er að ræða, kannski þær umfangsmestu sem gerðar hafa verið í Stjórnarráðinu frá upphafi, verður að vanda vel til verka. Ég tel að frumvarpið sem hér er lagt fram staðfesti slík vinnubrögð. Margir sérfræðingar hafa komið að vinnunni og nú liggur fyrir niðurstaða.

Það þarf vissulega þor til að ráðast í svo umfangsmiklar breytingar sem hér er kveðið á um. Menn þurfa að vera sannfærðir um að breytingarnar styrki stöðu málaflokkanna þannig að þeir þjóni fólkinu betur. Þessar breytingar eru í samræmi við áherslur sem fram hafa komið í fjölmörgum ályktunum Samtaka eldri borgara og ég finn það á forsvarsmönnum lífeyrisþega að þeir eru reiðubúnir að vinna með félagsmálaráðuneytinu að þeirri stefnumótun og uppbyggingu sem fram undan er.

Frá 1. janúar 2008 tekur félags- og tryggingamálaráðherra við yfirstjórn lífeyristrygginga og Tryggingastofnunar ríkisins og einnig færist ábyrgð og framkvæmd laga um félagslega aðstoð til félags- og tryggingamálaráðherra. Varðandi málefni aldraðra mun þjónusta við aldraða, önnur en heilbrigðisþjónusta, þar með talin yfirstjórn Framkvæmdasjóðs aldraðra, færast til félags- og tryggingamálaráðherra frá 1. janúar 2008 og þar með uppbygging nýrra hjúkrunarrýma. Þessi stefnumörkun endurspeglar það viðhorf að öldrun sé ekki sjúkdómur sem kalli á heilbrigðisþjónustu heldur almenn öldrunar- og umönnunarþjónusta. Fé úr Framkvæmdasjóði aldraðra verður áfram varið til uppbyggingar öldrunarþjónustu svo sem dvalar-, dagvistar- og hjúkrunarheimila.

Með breytingu á verkefnatilfærslu mun öll þjónusta við aldraða önnur en heilbrigðisþjónusta og stefnumótun í þessum ört vaxandi málaflokki verða á sama stað og sambærileg þjónusta við aðra þjóðfélagsþegna þessa lands. Í þessu felst að mínu viti skýr yfirlýsing og löngu tímabær viðurkenning á því að öldrun sé ekki sjúkdómur heldur eðlilegur hluti af lífi hvers manns. Það er mér mikið tilhlökkunarefni að fá tækifæri til að taka til hendinni í þessum mikilvæga og ört vaxandi málaflokki út frá þessari grunnforsendu í góðri samvinnu við hagsmunasamtök aldraðra víða um land. Vissulega er af ýmsu að taka og stjórnarsáttmáli ríkisstjórnarinnar kveður á um að myndarlega verði haldið á þeim málum.

Ég vil vísa í skýrslu sem ég hef undir höndum varðandi þær breytingar sem ég nefndi, sem kemur m.a. inn á viðurkenningu á því að öldrun sé ekki sjúkdómur, með því að flytja málaflokkinn yfir í félags- og tryggingamálaráðuneytið. Skýrslan var gerð árið 2002, um málefni aldraðra *Horft til framtíðar*, eftir Sigurbjörgu Sigurgeirsdóttur. Þar segir hún, þegar hún hefur lýst breytingu á greiðslufyrirkomulagi, með leyfi forseta:

„Þetta greiðslufyrirkomulag gerir ráð fyrir því að dvalar- og hjúkrunarheimili aldraðra verði ekki skilgreind sem heilbrigðisstofnanir heldur heimili og að greiðsla fyrir dvöl og þjónustu endurspegli réttindi og skyldur íbúans eins og þegar hann bjó á eigin heimili áður en til flutnings á dvalar- og hjúkrunarheimili kom.“

Síðar segir, með leyfi forseta:

„Í langtímaumönnun felist því þjónusta og umönnun úti í samfélaginu hvort heldur er í eigin eða leiguhúsnæði, þjónustuíbúðum eða vernduðum leiguíbúðum sveitarfélaga svo og þjónusta og umönnun á dvalar- og hjúkrunarheimilum. Þjónusta við aldraða verður þannig samfelld og heildstæð hvar sem hún er veitt hverju sinni. Fjárhagsleg ábyrgð og greiðslufyrirkomulag þjónustunnar verði ekki til þess að rjúfa þá samfellu.“

Þarna er horft út frá nýrri sýn á uppbyggingu í málefnum aldraðra sem er mér mjög að skapi. Síðar í skýrslunni er lagt til, með leyfi forseta:

„Að láta dvalar- og hjúkrunarheimili í ríkari mæli en nú er endurspegla og vera í reynd venjulegt heimili fólks og skapar nánari tengsl við sambærilega þjónustu úti í samfélaginu.“

Margt fleira í þessari ágætu skýrslu væri ástæða til að lesa upp en ég læt þetta nægja að sinni.

Bættur hagur aldraðra og öryrkja er eitt af forgangsverkefnum ríkisstjórnarinnar. Vinna við þetta verkefni er í fullum gangi og þær breytingar sem hér er mælt fyrir eru hluti af umbótum á stjórnkerfinu til að ná betur utan um málefni þessara hópa og velferðarmálin í heild. Í breytingunni felst m.a. að gert er ráð fyrir að almannatryggingamál og aðrar bótagreiðslur sem hafa að markmiði að tryggja afkomu fólks verði á ábyrgð félagsmálaráðuneytis.

Ég fagna, virðulegi forseti, mjög þessum breytingum. Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að almannatryggingaþátturinn ætti heima í félagsmálaráðuneytinu. Hið sama á við um málefni aldraðra og hef ég margsinnis á umliðnum árum látið það koma fram í þessum þingsal.

Eins og kunnugt er hefur ný ríkisstjórn sett málefni aldraðra í forgang. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er lögð sérstök áhersla á að styrkja stöðu þessa hóps. Þar er að finna metnaðarfull og vel afmörkuð markmið og á Íslandi blasa við okkur verkefni sem eru að nokkru leyti hliðstæð úrlausnarefnum annarra vestrænna þjóða. Þar vísa ég fyrst og fremst til þeirra breytinga sem eru að verða á aldurssamsetningu þjóðarinnar, við lifum sífellt lengur, erum betur á okkur komin en nokkru sinni fyrr og hlutfall eldri borgara verður sífellt stærra. Samkvæmt upplýsingum frá Hagstofunni gera mannfjöldaspár ráð fyrir að álíka margir fæðist hér á landi árið 2045 og fæddust árið 2005 en að fjöldi aldraðra u.þ.b. tvöfaldist á sama tímabili. Með öðrum orðum, fæðingum fjölgar ekki hér á landi á næstu 40 árum en þeim sem ná 67 ára aldri fjölgar um helming og samsetning þjóðarinnar mun því gjörbreytast á þessu tímabili. Ég tel að stjórnvöld eigi að bregðast við þessari staðreynd með því að tryggja fjölbreytt og nútímaleg búsetuúrræði þar sem mannréttindi eru í forgangi. Það er sárt að heyra sögur af fólki sem er aðskilið eftir áratuga sambúð þar sem kerfið býður ekki upp á ásættanlegar lausnir.

Ég mun láta skoða hvort ekki sé rétt að endurmeta greiðslufyrirkomulag þeirra sem dveljast á hvers kyns þjónustustofnunum aldraðra þannig að horfið verði frá fyrirkomulagi svokallaðra vasapeninga yfir í eðlilegt greiðslufyrirkomulag. Mér hafa borist fréttir af því að þar sé víða pottur brotinn og þetta vil ég skoða sérstaklega. Við hljótum að geta endurmetið á hverjum tíma hvort endilega eigi að halda í úrelt fyrirkomulag sem fólkið sjálft er ósátt við. Ég á einkum við að gerðar verði ráðstafanir þannig að lífeyrisþegar sem kjósa að búa á stofnun haldi í meira mæli fjárhagslegu sjálfstæði sínu.

Langir biðlistar eftir hjúkrunarrýmum sýna að mikið vantar upp á fullnægjandi búsetuúrræði og þjónustu við eldri borgara. Sumir ganga svo langt að fullyrða að við séum mörgum árum á eftir hinum Norðurlandaþjóðunum þegar búsetuúrræði eru annars vegar. Við eigum að horfa til þess að sem best er gert.

Mörg sveitarfélög hafa þróað samþætta þjónustu og við eigum að sjálfsögðu að byggja á því sem er til fyrirmyndar þótt vissulega sé erfitt að byggja upp jafngóða þjónustu um allt land. Við þurfum líka að skoða lausnir sem eru raunhæfar í hinum dreifðu byggðum. Víða hafa heimamenn leyst flókin viðfangsefni innan þjónustunnar með miklum sóma. Ég held, virðulegi forseti, að við hljótum að stefna að því fyrr en síðar að flytja málefni aldraðra til sveitarfélaga. Þetta er nærþjónustuverkefni sem á heima hjá sveitarfélögunum. Sveitarfélögin hafa sjálf lagt áherslu á það og ríkisvaldið einnig. Það er stefna núverandi stjórnarflokka að svo verði gert, að flytja bæði málefni aldraðra og fatlaðra yfir til sveitarfélaga.

Stefna nýrrar ríkisstjórnar er skýr og í stjórnarsáttmálanum segir að hraðað verði uppbyggingu 400 hjúkrunarrýma fyrir aldraða og einbýlum fjölgað, sólarhringsþjónusta verði efld og einstaklingsbundin þjónusta aukin. Þetta eru háleit markmið en það er kominn tími til að taka á þessum málum af fullri alvöru og einurð.

Gagnrýnt hefur verið að stjórnsýslan að því er varðar málefni aldraðra sé of flókin og að rangt sé að líta svo á að einstaklingur sem náð hafi 67 ára aldri verði sjálfkrafa skjólstæðingur heilbrigðisþjónustunnar, eins og ég nefndi áðan. Hagsmunasamtök aldraðra hafa ítrekað hvatt til þess að málaflokkurinn í heild verði fluttur til félagsmálaráðuneytisins og að hluta til sveitarfélaga. Nú er unnið á grundvelli þess.

Hvort sem um er að ræða aldraða eða unga spyr enginn hver veitir þjónustuna heldur hvort hún sé fyrir hendi og hve góð hún er. Við eigum að taka fullt tillit til þeirrar gagnrýni sem fram hefur komið undanfarin ár og áratugi. Í stjórnarsáttmálanum segir að stefnt skuli að því að færa ábyrgð á lögbundinni þjónustu við aldraða frá ríki til sveitarfélaga og er það vel.

Ég vil í lokin segja, virðulegi forseti, að norrænn samanburður bendir til þess að Íslendingar séu eftirbátar annarra Norðurlandaþjóða í uppbyggingu fjölbreyttra búsetu- og þjónustuúrræða fyrir aldraða og dvalarheimili og mörg hjúkrunarheimili hér á landi byggist á forsendum sem ekki samrýmast nútímalegum kröfum um mannréttindi og einstaklingsfrelsi. Við verðum að byggja á nýrri sýn og það er ásetningur minn að með þeim hætti verði tekið á þessum málum.

Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur gert ítarlega grein fyrir meginefni þessa frumvarps. Ég tel að ekki þurfi að fara ítarlegar yfir það en hæstv. heilbrigðisráðherra gerði ágætlega. Ég vil þó ítreka þá breytingu sem verður 1. janúar 2008 að yfirstjórn lífeyristrygginga og Tryggingastofnun ríkisins fara til félagsmálaráðuneytis. Stjórnarsáttmáli ríkisstjórnarinnar kveður á um víðtækar umbætur í lífeyristryggingum og er undirbúningur þeirra breytinga þegar hafinn í félagsmálaráðuneytinu. Annars vegar er þar um að ræða breytingar sem þurfa að koma fljótt til framkvæmda. Ég vænti tillagna þar um innan skamms og vona að þær geti komið til framkvæmda á næsta ári. Hins vegar þurfum við að horfa til lengri tíma og huga að uppstokkun þessa mikilvæga réttindakerfis frá grunni. Sú endurskoðun er orðin löngu tímabær enda þjóðfélagsbreytingar miklar og lífeyriskerfið hefur ekki fengið þá athygli sem það hefði átt skilið á uppgangstímum undanfarinna ára. Vonir mínar standa til að heildarendurskoðun þess kerfis verði lokið á næsta ári.

Hæstv. forseti. Frumvarp hæstv. heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra felur í sér miklar og afar mikilvægar breytingar á stjórnkerfi ríkisins. Það felur einnig í sér skýr skilaboð núverandi ríkisstjórnar um breyttar áherslur í velferðarmálum á Íslandi. Við í félagsmálaráðuneytinu höfum tekið til við undirbúning þess að taka á móti þessum mikilvæga og spennandi málaflokki og erum albúin að taka á þessum málum þegar frumvarpið verður samþykkt.

[17:30]

Útbýting:

Aðgerðir lögreglu gegn þeim sem nota netið í glæpsamlegum tilgangi, 235. mál, fsp. SJS, þskj. 255.

Kjararáð, 237. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 257.

Skipafriðunarsjóður, 236. mál, þáltill. MS o.fl., þskj. 256.

Staða kjarasamninga sjómanna á smábátum, 238. mál, fsp. GMJ, þskj. 258.

Tæknifrjóvganir, 239. mál, fsp. SVÓ, þskj. 259.

[17:31]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við erum með frumvarp um tilfærslu á verkefnum milli félagsmálaráðuneytis og heilbrigðisráðuneytis. Í umræðunni hingað til hefur kannski fyrst og fremst verið rætt um formið og skipulagið en það sem auðvitað skiptir mestu máli er hvort breytingin kemur að gagni fyrir einstaklingana og þá þjónustu sem við viljum veita í gegnum þessi ráðuneyti eða undir stjórn þeirra og það er kannski það sem við þurfum að hafa til grundvallar þegar við metum hvort um skynsamlegar breytingar sé að ræða eða ekki.

Það er leitt að meginumræðan ætli að hefjast á því það sé rætt um hvaðan hugmyndirnar berast vegna þess að mér finnst það skipta meginmáli að við leitum sameiginlega að bestu lausnum og þurfum þá ekki að ræða hvort hugmyndin sé frá einum eða öðrum, frá vinstri eða hægri flokki. Við hljótum að vera fær um að geta lagt á það mat hvort þær tillögur sem hér koma fram séu skynsamlegar eða ekki.

Í kosningabaráttu fyrr á þessu ári og í allri umræðu undanfarinna vikna og mánaða hafa lífeyristryggingamálin og almannatryggingarnar almennt verið mikið til umræðu og ekki hvað síst kjör aldraðra og öryrkja og einnig biðlistar á heilbrigðisstofnunum, mál sem er mjög brýnt að við leysum á kjörtímabilinu og sem allra fyrst. Við erum að búa til tæki til að reyna að taka á þessum málum með skilvirkum hætti og til að reyna að ná þar árangri.

Við höfum fengið ótal dæmi í þessari umræðu um fólk sem hefur fengið endurkröfur frá Tryggingastofnun, þar sem menn hafa orðið að endurgreiða vegna þess að þeir hafa ekki skilað tekjuáætlunum eða tekjur hafa breyst. Fólk hefur fengið ótal skerðingar og breytingar og það eru dæmi um óvæntar tekjur jafnvel vegna dómsmála þar sem einstaklingar hafa unnið dómsmál gagnvart lífeyrissjóðum og hafa því fengið óvæntar tekjur, jafnvel upp á hundruð þúsunda, 400–500 þúsund og það er nánast allt gert upptækt í því kerfi sem við búum við í dag.

Makatengingin hefur þau áhrif að það getur verið erfitt að áætla tekjur fólks og ef makar hækka í tekjum þá koma fram ýmsar skerðingar, hlutir sem við getum varla talist vera fullsátt við. Á sama tíma hafa lífeyrissjóðirnir líka verið að skerða greiðslur sínar eins og við höfum fylgst með í umræðunni en ef ég man rétt þá fengu rúmlega 1.700 lífeyrisþegar endurkröfu frá lífeyrissjóðnum eða raunar lækkun á greiðslum frá lífeyrissjóðum sínum og færðust þannig að vísu að litlum hluta yfir á Tryggingastofnun. Þessir einstaklingar sem síst máttu við því hafa því lent í skerðingum sem við getum ekki annað en harmað.

Staðreyndin er nefnilega sú að það hafa verið í gangi býsna ólík kerfi þar sem rekast á atvinnutekjur, skattar, tryggingabætur og greiðslur úr lífeyrissjóðum. Tilgangurinn með uppstokkuninni og þeim verkefnum sem fram undan eru hjá ríkisstjórninni er einmitt að taka á þessu og breyta þannig að kerfið verði skilvirkara og gagnist fyrst og fremst þeim einstaklingum sem þurfa á þjónustunni að halda og öllum þeim öldruðu og öryrkjum sem eiga þann sjálfsagða rétt að fá bætur úr samfélagssjóðum okkar. Með þessu frumvarpi eru gefin um þetta klár fyrirheit og vísað þar til stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar, við ætlum okkur að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja, við ætlum að einfalda almannatryggingakerfið eins og við segjum oft. Hæstv. heilbrigðisráðherra skýrði það ágætlega í kynningarræðu sinni að kannski erum við fyrst og fremst að tala um það að einfalda viðmótið, aðkomu einstaklingsins að kerfinu þannig að menn geti fengið þjónustuna án þess að þurfa að fara á marga staði eða leita í mörgum reglugerðum og formum til að sækja rétt sinn. Þetta er það verkefni sem við stöndum frammi fyrir og skiptir gríðarlega miklu máli.

Það sem skiptir okkur líka miklu máli er að í allri þessari vinnu verði staðið við þau fyrirheit sem gefin eru af hæstv. ríkisstjórn, að jafnréttismálin verði höfð að sjónarmiði og allir fái jafnan aðgang að þjónustunni óháð efnahag.

Það hefur verið farið ágætlega yfir þessar breytingar og hvað þær fela í sér þar sem áherslurnar eru á að breyta þeirri hugsun að litið sé á málefni aldraðra og þá þjónustu sem aldraðir fá á sínum efri árum eins og um sjúkdóm sé að ræða heldur sé litið á hana sem sjálfsagða þjónustu sem eldri borgarar eða aldraðir, jafnt og aðrir eigi rétt á ef þeir þurfa á að halda, að við búum þeim búsetuskilyrði og þjónustu sem er þeim sæmandi eða réttara sagt, ríki og sveitarfélögum sæmandi. Þess vegna er líka verið að færa málaflokkinn á milli ráðuneyta, til að gefa þessi ákveðnu skilaboð um að við viljum greina þarna á milli, allir eiga aðgang að heilbrigðiskerfinu, að njóta þjónustu þar, og geta sótt hana hvort sem þeir búa á hjúkrunarheimilum, inni á sínum eigin heimilum eða í þjónustuíbúðum og að öðru leyti njóti þeir almennra lausna í sambandi við búsetu og þjónustu frá sveitarfélögum og ríki í gegnum félagsmálaráðuneytið.

Það þarf í sjálfu sér ekki að fylgja þessu mikið meira eftir. Þetta er markmið um að bæta þjónustu og ég mun fylgjast með því að þetta fái góða umfjöllun í nefnd og ég ætla að óska eftir því við hæstv. heilbrigðisráðherra að hann geri þá tillögu að málið komi beint til félags- og tryggingamálanefndar um leið og það fer í heilbrigðisnefnd þannig að við getum hraðað umfjöllun um málið og tryggt að við fáum sem fyrst góða niðurstöðu.

[17:38]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum við 1. umr. frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun til aldraðra.

Hæstv. forseti. Þetta er svokallaður bandormur sem nú liggur fyrir hv. Alþingi til afgreiðslu í framhaldi af þeirri ákvörðun hæstv. ríkisstjórnar að breyta verklagi og færa málaflokka á milli ráðuneyta. Ég verð að segja að margt af því sem nú hefur komið fram og breytingar milli ráðuneyta hefur mér fundist vera frekar hentistefna heldur en vel ígrundaðir flutningar og ég vona að nefndir Alþingis sem fjalla um viðkomandi bandorma fari vel yfir og reyni að sjá hvernig breytt starfsemi muni skila betri árangri og betri þjónustu og a.m.k. íhugi það hver tilgangurinn sé með flutningnum. En hvað þetta frumvarp varðar er ég sannarlega sammála þeim breytingum, þ.e. að færa lífeyrisgreiðslur til félagsmálaráðuneytis, sem þar koma fram. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum haft þetta

sem hluta af stefnu okkar í heilbrigðismálum, að það beri að stefna að því að skilja þarna á milli eins og lagt er til í þessu frumvarpi þannig að lífeyrisgreiðslurnar, málefni aldraðra fari yfir til félagsmálaráðuneytisins og sjúkratryggingar og sjúklingatryggingarnar verði hjá heilbrigðisráðuneyti eins og gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi.

Það er rétt sem hér hefur margkomið fram að öldrun er ekki sjúkdómur. Öldrun er eðlilegur gangur lífsins og margir sem komnir eru á efri ár eða hinn lögboðna eftirlaunaaldur, eldri en 67 ára, eru hreinlega bæði sprækari og hraustari en þeir sem yngri eru. Það er því ekki alltaf aldurinn sem segir til en það má búast við því að eftir því sem fólk eldist þurfi það meiri stuðning þótt ekki sé endilega um sjúkraþjónustu eða læknisþjónustu að ræða. Og þar sem þjóðin er að eldast og innan fárra ára verður hér hærra hlutfall aldraðra en er í dag þá ber okkur auðvitað að undirbúa þann tíma og búa þeim öldruðu betri lífsskilyrði í framtíðinni en þeir búa við í dag, bæði hvað varðar kjör, ekki síst kjör en ekki síður allt annars konar þjónustu en við höfum byggt upp. Það er alveg rétt sem kom fram í máli hæstv. félagsmálaráðherra að við erum áratugum á eftir nágrannaþjóðum okkar hvað varðar hugsunarhátt og þjónustu við aldraða. Ég vil sérstaklega óska hæstv. félagsmálaráðherra til hamingju með þessar breytingar því að þessi skipting milli félagsmálaráðuneytisins og heilbrigðisráðuneytisins er ekkert ný af nálinni en það hefur þurft kjark til að fara í þessa skiptingu og þetta kostar mjög mikla vinnu og ég vil leyfa mér, hæstv. forseti, að óska félagsmálaráðherra til hamingju með þennan árangur og veit og treysti því að hæstv. ráðherra mun gera það sem í hennar valdi stendur til að þetta gangi eftir að öllum öðrum ólöstuðum. Þetta vil ég að hæstv. félagsmálaráðherra fái að heyra.

Til viðbótar nefndi hún í ræðu sinni að hún vilji að það verði skoðað hvort sá fornaldarháttur sem nú er hafður á hvað varðar vasapeninga til þeirra sem dvelja á dvalarheimilum, þar sem aldraðir fái vasapeninga, hverfi ekki og breytist í samræmi við búsetuúrræði fatlaðra og aldraðir haldi fjárhagslegu sjálfstæði eins og aðrir þó að þeir þurfi á dvalarheimilisþjónustu að halda.

Markmið ríkisstjórnarinnar í þessum efnum eru björt og góð en það hafa markmið fyrri ríkisstjórnar líka verið en það hafa liðið heilu kjörtímabilin án þess að sést hafi í efndir. Við viljum því sjá að þessu verði komið á hið fyrsta, að unnið verði markvisst að því sem hér var nefnt og er í stjórnarsáttmálanum um að reisa 400 hjúkrunarpláss, að koma á öflugri heimahjúkrun og hafa sólarhringshjúkrun. Til þess að það gangi eftir þarf að tryggja að t.d. heilsugæslan, svo lengi sem hún hefur heimahjúkrun á sinni könnu og ef þau markmið eiga að ganga eftir að hægt sé að veita sólarhringsþjónustu, fái umtalsvert meira fjármagn en hún fær í dag því þetta kostar. Ég vil bara minna á það.

Hugmyndafræðin sem hér liggur að baki varðandi þjónustu við aldraða er að það sé nærþjónusta og sveitarfélögin sinni henni. Þótt ekki sé tekið það skref hérna að færa alfarið málefni aldraðra yfir á sveitarfélögin þá er sú hugmyndafræði í bakgrunninum. Það er ljóst að sveitarfélögin munu taka á sig meiri þjónustu og reyna að bjóða upp á fjölbreyttari búsetuskilyrði en boðið er upp á í dag. Enn og aftur vil ég minna á að það þarf að endurskoða tekjustofna sveitarfélaganna hvað varðar breytingu á þjónustu við aldraða. En ég styð það sannarlega.

Hvað varðar svo frumvarpið sjálft ætla ég nú að láta duga að lýsa því yfir að almennt er ég sammála þessari skiptingu. Á vordögum voru gerðar breytingar á lögum um heilbrigðisþjónustu sem flestar voru í þá átt að færa ábyrgðina yfir á heilbrigðisráðherra varðandi stefnumótandi ákvarðanir. Það eru ótal ákvæði í núgildandi lögum um reglugerðarákvæði þar sem valdið er fært til ráðherra, yfir í reglugerðarformið, útfærslan á þeim markmiðum sem sett eru í lögunum.

Þetta er í sjálfu sér í lagi, þ.e. veldur hver á heldur. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði stóðum ekki gegn þessum breytingum en höfðum uppi varnaðarorð varðandi það að hafa svo mörg reglugerðarákvæði í lögunum því vald ráðherra yrði mjög mikið. Ef við fengjum últra hægri ríkisstjórn sem færi bara af fullri hörku í einkavæðingu undir fullum seglum þá yrði það mjög auðvelt með núgildandi heilbrigðislögum. Vald ráðherra er það mikið.

Ég held því ekki fram að sigla eigi þennan byr út í bláma hreinnar einkavæðingar. Það eru jú tveir flokkar í ríkisstjórn og ég vil trúa því að Samfylkingin haldi sig á miðjunni hvað þetta varðar. En kratisminn hefur oft tekið á sig ýmsar sveigjur, m.a. til hægri, sem við höfum séð gerast hjá nágrannaþjóðum okkar. Það er mjög auðvelt inni í því lagaumhverfi sem við höfum núna að sveigjast yfir í hugsunina um kaup og sölu þegar við tölum um heilbrigðisþjónustuna. Þar kem ég að þessari 18. gr. sem ég tel að megi algjörlega missa sín. Við getum náð sátt um þetta frumvarp eins og það liggur fyrir og þá verkaskiptingu sem verið að ræða um á milli ráðuneytanna, staðið vel að henni. En hvað varðar 18. gr. þá mundum við fjalla um það frumvarp þegar það kemur fram á vorþinginu. Það er búið að lýsa því, hvaða hugmyndafræði liggur að baki. Þetta er í stjórnarsáttmálanum. Það vitum við. En að vera að setja slíkt bráðabirgðaákvæði inn í þetta lagafrumvarp, með þeim boðskap sem þar er og þeirri hugmyndafræði, finnst mér algjör óþarfi.

Ég óska eftir því að heilbrigðisnefndin fari vel yfir þetta bráðabirgðaákvæði og skoði vandlega hvernig tókst til með kerfin sem tekin voru upp í Bretlandi og Svíþjóð. Þau eiga hafa gengið vel en við þurfum að skoða það vel hvort sú sé raunin í dag. Hvaða lærdóm hafa þær þjóðir dregið af því að taka upp þetta kerfi, um að kaupa og selja þjónustu. Við megum a.m.k. ekki taka upp einhverjar blindar kenningar sem hugmyndafræðilega geta verið góðar en hafa hugsanlega ekki gengið vel eftir. Þessi grein finnst mér vera tímaskekkja og ég tel að hún eigi hreinlega að birtast í sérstöku frumvarpi þótt hún sé boðuð hér.

Hugsunin á bak við 18. gr. er flestum okkar nokkuð framandi, sérstaklega þeim, eins og mér sjálfri, sem hefur unnið við hjúkrun í mörg ár. Auðvitað eru allir meðvitaðir um kostnaðinn og að maður sé með dýra hluti í höndunum. Það þarf að vera ákveðin skilvirkni og góð þjónusta. En fram til þessa hefur það verið hugsun heilbrigðisstarfsmanna, að spara, fara vel með, nota ódýrari lyf sé það hægt, kaupa ódýrt inn en láta það ekki bitna á sjúklingunum. Það að setja krónur og aura, kaup og sölu, og láta það fylgja sjúklingnum er alveg ný hugsun sem ég gæti trúað að tæki

bæði mig og fleiri tíma til þess að vinna með. Það er líka spurning um hvort við viljum alltaf láta stjórnast af kostnaðarvitund fremur en því að veita góða þjónustu en fara sparlega með og gera þjónustuna eins skilvirka eins og unnt er.

Ég vil nefna það við þessa umræðu að þessi hugmyndafræði, um að verðmerkja sjúklinginn, er okkur Íslendingum að minnsta kosti enn þá framandi. Ég ætla að vona að hún verði það í framtíðina líka þótt við séum öll meðvituð um að hægt væri að blása út kostnað við heilbrigðisþjónustuna út í það óendanlega séu engar hömlur á. Þjónustuna er alltaf hægt að bæta og alltaf hægt fara í meðferð bæði dýra og langa. Það má líka skoða það hvort meðferð sjúklinga sé stundum ekki bæði of dýr og taki of langan tíma. Það ætti þó ekki að skoða út frá krónum og aurum heldur út frá hinum mannlega þætti og mannlegri reisn, að menn fái að deyja eðlilegum dauðdaga.

Nú er ég kannski komin dálítið langt frá frumvarpinu sjálfu en þó ekkert lengra en í 18. gr. sem fjallar einmitt um kaup á þjónustu og kostnaðargreiningu, sem við erum komin með inn í sjálft kerfið. Landspítalinn er kominn langt með að greina kostnað eftir hverja aðgerð, eftir sjúkdómum og eftir meðferð samkvæmt þessari DRG-greiningu. Þar er allt tekið inn í, t.d. ef gerð er mjaðmaaðgerð þá hefur það verið nákvæmlega reiknað hvenær hann á að fara út. Það er búið að reikna þetta allt út. Sem sagt sjúklingur sem þarf mjaðmaaðgerð kostar þetta, þarf ákveðið marga klukkutíma, hvorki meira eða minna. Síðan kemur til hjúkrunarþyngd, kostnaður samkvæmt RAI-mati, sem er líka notuð í dag á hjúkrunarheimilum og til þess að auðvelda stjórnendum að kostnaðargreina sjúklinga sína, þ.e. hvar þeir liggja í hjúkrunarþyngd. Þá fylgja vonandi framlög á fjárlögum þeim kostnaði.

Ég vek athygli hæstv. heilbrigðisráðherra á því að í umsögn fjármálaráðuneytisins þá fer fjármálaráðuneytið yfir hvað sé í þessu frumvarpi fólgið en það kemur hvergi fram að það að fara í þessa miklu vinnu, að skipta Tryggingastofnun upp í tvær stofnanir, ég tala ekki um kostnaðinn sem hlýtur að vera við að undirbúa nýja stofnun. Slíkt kemur hvergi fram í umsögn fjármálaráðuneytisins. Mér finnst það galli á þessu frumvarpi og umsögn ráðuneytisins ekki trúverðug. Ég vona að það endurspegli ekki afgreiðslu fjárlaga, að það sé ekki gert ráð fyrir kostnaði vegna þessara breytinga.

[17:57]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að að vissu marki fer fram kostnaðargreining á heilbrigðisþjónustunni á ákveðnum sviðum á Íslandi. Hv. þingmaður nefndi m.a. RAI-matið sem notað er til grundvallar greiðslum til öldrunarstofnana. Jafnframt hefur komið fram að Tryggingastofnun ríkisins semur við sjálfstætt starfandi sérfræðinga um ákveðin verkefni.

Ég verð að segja að ég hef ekki heyrt hv. þingmann gagnrýna þessi tvö kerfi. Hins vegar finnur hún því skrefi sem stendur til að taka núna allt til foráttu, þ.e. að taka upp DRG-kerfi sem yrði viðbót við kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustu. Ætlunin er að færa þau verkefni, að kaupa heilbrigðisþjónustu, hvort sem það er af opinberum aðila, sjálfseignarstofnun, félagasamtökum eða einkaaðilum, þannig að haldið sé utan um það fjármagn.

Mér finnst það mjög sérkennilegt að hv. þingmaður segi að kostnaðargreining muni bitna á sjúklingunum og það sé óeðlilegt að verðmerkja sjúklinga. Það er alls ekki. Það er stjórntæki ríkisins til þess að fara vel með skattfé borgaranna, þ.e. gera kostnaðarmat á þeirri þjónustu sem ríkið kaupir. Það eru mjög eðlileg vinnubrögð. Í því felst ekki að farið sé illa með sjúklinga. Öðru nær.

Ég hlustaði á það fyrir nokkru síðan hvernig DRG-kerfið hefur t.d. verið notað innan Landspítalans til að auka gæði þjónustu með samanburði við þá þjónustu annars staðar. Í útreikningum stofnunarinnar kom m.a. fram að keisaraskurður kostaði miklu meira á Íslandi en í Svíþjóð. Þeir fóru ofan í það hverju það sætti og fundu leiðir til að lækka kostnaðinn og bæta þjónustuna. Þetta stjórntæki er fyllilega bært til að bæta þjónustu (Forseti hringir.) og um leið nýtingu opinbers fjármagns.

[17:59]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel að það sé misskilningur hjá hv. þingmanni að ég hafi sagt að þetta bitnaði beint á sjúklingunum. Ég sagði að þetta væri ný hugsun fyrir langflesta sem vinna innan heilbrigðisþjónustunnar svo ég tali ekki um sjúklingana, þessi kostnaðarhugsun, kostnaðarvitund. Það er ekki hið sama og maður sé meðvitaður um hvað hlutirnir kosta og fari vel með. Það er sú hugsun sem heilbrigðisstarfsmenn hafa haft en ekki haft upp á krónur og aura og sundurgreint.

Ég er ekki að segja að þetta bitni á sjúklingunum en þetta er ný hugsun. Ég er ekki að gagnrýna DRG-kerfið á Landspítalanum. Það er eðlilegt að stofnunin skoði vel ef eitthvað passar ekki inn í kostnað við aðgerðir hjá öðrum þjóðum, að það sé skoðað og lagfært, fundið út hvað það er í ferlinu sem er hægt að laga.

Tryggingastofnun hefur vissulega verið með kostnaðargreiningu þegar hún hefur samið við sérfræðinga og við höfum líka séð hvernig það hefur gengið fyrir sig. Það hefur nú aldeilis verið himinn og haf þar á milli, þess sem sérfræðingarnir telja sig eiga að fá og það sem Tryggingastofnun telur að þeim beri. Og RAI-kerfið hefur löngum verið notað. Þetta eru allt saman mælieiningar sem eru og hafa verið nýttar.

En hugmyndin um það að slík greining verði allsráðandi og svo meðvituð er nokkuð sem þarf að taka skemmri skref í átt að. Þau munu leiða til, sem er opinber stefna þessarar ríkisstjórnar, fjölbreyttari þjónustu sem merkir einfaldlega meiri einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni. Skref fyrir skref er það gert auðveldara (Forseti hringir.) að hafa meiri einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni.

[18:01]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það á ekki að koma hv. þingmanni neitt á óvart hver er stefna ríkisstjórnarinnar í þessum efnum. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar varðandi heilbrigðismál segir eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Kostnaðargreina á heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgir sjúklingum. Þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Skapað verði svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum, en jafnframt tryggt að allir hafi að henni jafnan aðgang, óháð efnahag.“

Með því að lesa þennan þátt í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar getum við í rauninni séð að þarna er verið að stíga skref til að koma betur til móts við þarfir fólks fyrir heilbrigðisþjónustu þar sem segir að heilbrigðisstofnanir fái fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka.

Það er annað atriði í ræðu hv. þingmanns áðan sem mig langar aðeins að upplýsa hana um, því að hún kallaði eftir því að aukið fjármagn yrði sett til heimahjúkrunar og sólarhringsþjónustan yrði styrkt. Eins og kom einmitt fram í hv. heilbrigðisnefnd við umfjöllun um fjárlög fyrir árið 2008 þá er verið að auka fjármagn til heimahjúkrunar, þrefalda fjármagnið frá 2006 til 2009, auka það úr 500 millj. á ári í 1,4 milljarða árið 2009 sem er verulega mikil aukning, nánast þreföldun á fjármagni til þessa þáttar. Ég heyri það á þeim aðilum sem halda utan um þessa þætti að þegar árin 2006 og 2007 við aukið fjármagn megi sjá þess merki að heimahjúkrun styðji í auknum mæli m.a. aldraða við að vera heima, og það er ánægjuleg þróun.

[18:03]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er alveg greinilegt að Sjálfstæðisflokkurinn er kominn í heilbrigðisráðuneytið eins og hefur verið ósk hans í nokkrum undanförnum ríkisstjórnum. Núna er stundin runnin upp og stefna ríkisstjórnarinnar er alveg skýr, auka á framboð og útboð á þjónustusamningum, bjóða á út meira af þjónustunni, efla á einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni. Það er stefna núverandi ríkisstjórnar, það liggur fyrir, spurningin er hvar stoppað verður.

Eins og hv. þingmaður sagði er stefnt að því að fjármagn til stofnana verði samkvæmt þjónustu. Hvort það mun eingöngu gerast ef komið verður á hið svonefnda DRG-kerfi eða hvaða skilgreiningar verða notaðar til að ná betur utan um þetta en er í dag þá eru þessar stofnanir sannarlega fjársveltar og hafa verið. Gerð hefur verið grein fyrir hvar vandinn liggur, hvar vanáætlað er í reksturinn en þær hafa eftir sem áður ekki fengið neinar leiðréttingar. Ég tel að svo verði einnig við afgreiðslu fjárlaga núna að dvalarheimilin og hjúkrunarheimilin sitji eftir með sárt ennið.

Hvað varðar heimahjúkrunina þá er ég vissulega ekki að vanmeta það sem þegar hefur komið og að áætlað er að á næstu tveimur árum verði aukið fjármagn til heimahjúkrunar og sólarhringsþjónustu þar með, en þá vil ég líka benda á að mjög erfitt hefur verið að fá hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða til starfa í heimahjúkruninni. Á þessu ári hefur ekki einu sinni náðst að manna hana eins og þó var fjármagn til og því þarf verulega meira til.

[18:06]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég hlýddi á svo til alla ræðu hv. þingmanns og ég gat ekki skilið hana á annan veg en að hún sé fylgjandi þeirri verkaskiptingu sem hér er verið að mæla fyrir og fagna ég því í sjálfu sér og er ágætt að hv. þingmaður skuli taka undir það.

Hitt fannst mér hins vegar athyglisverðara í ræðu hv. þingmanns að hún nefndi hugmyndafræði nokkrum sinnum og fjallaði um stefnu ríkisstjórnarinnar sem hún þekkir ágætlega og er nokkuð skýr. Mér þætti þess vegna fróðlegt að heyra frá hv. þingmanni hver hugmyndafræði Vinstri grænna er því að hv. þingmaður er talsmaður þess flokks í heilbrigðismálum, í því ljósi að aukning útgjalda ríkissjóðs til heilbrigðismála er mjög nálægt því að vera 40% raunaukning frá árinu 2005 til fjárlaga ársins 2008. Ég er ekki að tala um að við sjáum eftir því fé sem í kerfið fer en hins vegar verðum við að vera vel vakandi yfir því hvernig við getum nýtt þetta fé sem best og það gerum við og nálgumst þetta verkefni með opnum hug. Við ætlum hins vegar að tryggja að allir hafi aðgang að heilbrigðisþjónustunni án tillits til efnahags, það er lykilatriði og við það verður staðið. Þess vegna þætti mér vænt um, og ég held að það gæti dýpkað umræðuna örlítið, ef hv. þingmaður útskýrði fyrir okkur hver hugmyndafræði Vinstri grænna er í þessum efnum, hvort þeir telji einhverja ástæðu til að koma að þessu eða hvort ákvarðanir fortíðarinnar sé hin eina rétta leið, þ.e. að ekki sé ástæða til að breyta neinu heldur halda öllu óbreyttu. Ég held að það gæti verið mjög fróðlegt að fá þetta inn í umræðuna, virðulegi forseti.

[18:08]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Þegar ég talaði um hugmyndafræði og stefnu ríkisstjórnarinnar þá talaði ég sérstaklega út frá 18. gr. og í raun og veru sem svar við ræðu hv. þm. Ástu Möller sem fór ítarlega í hvað væri þar á bak við.

En það er rétt hjá hv. þingmanni að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði tökum undir þá skiptingu sem hér er lögð fram og ríkisstjórnin, stjórnarliðar munu fá stuðning í því. Ég tel að 18. gr. eigi ekkert erindi þarna inn, sé aðskotahlutur í þessu frumvarpi, að hún eigi að koma sem fullmótað frumvarp á vorþingi og þá ræðum við það.

Hvað varðar fjárlög, kostnað heilbrigðisþjónustunnar frá 2005, þá hefur kostnaðurinn vissulega aukist og það er af mörgum ástæðum. Mest fé tekur Landspítalinn og í raun og veru tekur sérfræðiþjónustan á höfuðborgarsvæðinu miklu meiri þjónustu en þyrfti, við erum að veita þjónustu á miklu hærra þjónustustigi en þarf í dag. Ég trúi því að með enn öflugri forvörnum, sem ríkisstjórnin stefnir að, en ekki síður og kannski fyrst og fremst til að minnka þennan kostnað þurfi að byrja á að stórefla heilsugæsluþjónustuna á höfuðborgarsvæðinu. Hvað varðar hugmyndafræðina um rekstur þá er það ekkert leyndarmál og á að vera öllum ljóst að við viljum að grunnþjónustan, þjónusta sem er nauðsynleg fyrir heilbrigði sem er sjúkrahúsþjónustan og heilsugæslan, sé í opinberum rekstri en ekki á hinum opna markaði.

[18:10]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir svarið. Mér þótti athyglisvert í ræðu hv. þingmanns að mér virðist

ekki vera mikill munur á stefnu ríkisstjórnarinnar og stefnu Vinstri grænna. Þess vegna kemur mér kannski á óvart hve hv. þingmenn Vinstri grænna hafa verið ákveðnir í gagnrýni sinni í flestum málum þegar í ljós kemur þegar reynt er að kafa dýpra og kalla eftir hugmyndafræðinni að sáralítill meiningarmunur er á stefnu ríkisstjórnarinnar eins og hún birtist og því sem hér kom fram hjá hv. þingmanni. Hún tekur undir mikilvægi forvarna eins og ríkisstjórnin stefnir að. Hún telur að heilbrigðismál eigi að vera undir yfirstjórn ríkisins sem vitaskuld verður engin breyting á. Ég fæ því ekki séð, virðulegi forseti, að sá mikli meiningarmunur sem hv. þingmenn Vinstri grænna láta stundum í veðri vaka sé til staðar. Ég verð að segja eins og er að ég fagna því að enn frekari stuðningur er við stefnu ríkisstjórnarinnar í röðum stjórnarandstæðinga en ég átti von á. Ég lýsi yfir mikilli ánægju með þessa ræðu hv. þingmanns.

[18:11]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég kvaddi mér hljóðs aðallega til að eiga orðastað við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon sem vék hálfandstyggilegum orðum að Samfylkingunni áðan í andsvari við hæstv. heilbrigðisráðherra og því var ekki auðveldlega við komið að svara þeim sendingum þá. Síðan hefur hv. þm. Þuríður Backman talað af hálfu Vinstri grænna og því verð ég að beina máli mínu til hennar þótt ræða hennar sé öll önnur og áferðarfegurri en það sem kom frá hv. flokksformanni hennar fyrr í dag. Á okkur dundu hin hefðbundnu svikabrigsl í garð Samfylkingarinnar, að nú hefði hún brugðist hugsjónum sínum, og sannaðist þar enn og aftur að Vinstri hreyfingin – grænt framboð virðist líta á sig fyrst og fremst sem íhaldsflokk. Hún kallar sig reyndar róttækan flokk en róttæknin felst mest í því að reyna að breyta hlutum sem aldrei verður breytt og flokksmenn sjálfir vita að verður ekki breytt. Þannig talar flokksformaðurinn fjálglega um að leggja niður kapítalismann og svo vilja menn leggja niður hernaðarhyggjuna og aðra slíka hluti sem okkur dauðlegum mönnum finnst nú varla áhlaupsverk að breyta.

Þegar kemur hins vegar að einhverju sem hægt er að breyta, hvort sem það er í stóru eða litlu, og snýr að hagsmunum venjulegs fólks, skilar Vinstri hreyfingin – grænt framboð alltaf auðu. Það má alveg reikna með því og stilla klukkuna eftir því að fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs birtast til að tala gegn félagslegum umbótum og tala gegn raunverulegum umbótum ef þær fela í sér breytingar á óbreyttu ástandi.

Það er hins vegar rétt, hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni og öðrum þingmönnum Vinstri grænna til hugarhægðar, að minna á að Samfylkingin er ekki íhaldsflokkur og var ekki kosin til að verja óbreytt ástand. Samfylkingin sótti umboð sitt til kjósenda til að ná fram miklum umbótum í velferðarmálum, jafnt heilbrigðismálum og tryggingamálum, og það er alveg ljóst að frumvarpið sem hér er til umræðu er eitt af fyrstu skrefunum í þeirri vegferð. Ég fagna því mjög og ég held að það verði til mikilla úrbóta í tryggingamálum að flytja þann málaflokk yfir til félagsmálaráðuneytisins.

Það sem síðan er gert ráð fyrir í frekari breytingum á heilbrigðisþjónustu og uppbyggingu hennar og fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar er algerlega nauðsynlegt til að hafa einhverja sýn yfir þann kostnað sem í kerfinu liggur. Ég efast ekki um góðan vilja heilbrigðisstarfsfólks til að fara vel með og sýna ráðdeild en það er nauðsynlegt að jafnt sá sem verkin vinnur og yfirmenn alla leið upp úr viti hver kostnaðurinn er af hverri aðgerð og hverri meðferð. Þess vegna er DRG-kerfið nauðsynlegt og það mun hjálpa til að reka heilbrigðisstofnanir með skilvirkum hætti. Það eina sem stendur til að gera af hendi hæstv. ríkisstjórnar og kveðið er á um í stjórnarsáttmála er að koma á DRG-kerfi í heilbrigðisþjónustunni í heild og beina fjárveitingum til heilbrigðisþjónustu í samræmi við raunkostnað á þeim grunni. Með öðrum orðum, það er ekki stærri vá sem steðjar að en sú að stefnt er að því að menn viti hvert peningarnir fara, viti fyrir hvað verið er að greiða og að það sé algerlega fullkomið gagnsæi í því efni.

Hv. þingmenn Vinstri grænna hafa komið með hina hefðbundnu grýluræðu sína um einkarekstur. Í dag er vitlausasta kerfi í einkarekstri sem hægt er að hugsa sér af öllum vitleysum í heilbrigðiskerfinu. Í dag eru allir sérfræðingar með samninga við hið opinbera en þeir vinna allir fyrir sama taxta. Það er engin verðsamkeppni. Með öðrum orðum, menn nýta sér markaðinn án þess að nýta stærsta kostinn við markaðinn sem er verðsamkeppni. Þar af leiðandi er eðlilegt að þróa sænska kerfið, hvorki meira né minna. Það er ekki stærri vá sem steðjar að en að koma á sænska kerfinu, sem eins og hæstv. heilbrigðisráðherra rakti áðan var komið á af sænskum jafnaðarmönnum með dyggum stuðningi systurflokks Vinstri grænna í Svíþjóð. Kemur þá enn og aftur að því að Vinstri grænir skera sig nokkuð úr í flokkaflóru Vesturlanda á þann veg að þeir eru meiri varðstöðumenn óbreytts ástands en vinstri flokkar annars staðar í Evrópu. Það merkilega er að vinstri flokkarnir yst til vinstri á Norðurlöndunum hafa treyst sér til að vinna að félagslegum umbótum og samfélagslegum breytingum með jafnaðarmönnum sem Vinstri grænir eiga ákaflega erfitt með.

Þetta sænska kerfi gerir í stuttu máli sagt ekkert annað en að þegar við vitum að DRG-greining á tiltekinni aðgerð hljóðar upp á 100 kr. þá er hægt að óska eftir því að kannað verði hvort einhver annar geti gert hana fyrir lægri upphæð. Þar með er tryggt að ríkið verði ekki fyrir óþarfa kostnaði því að vitað er hvað það kostar ríkið að framkvæma viðkomandi aðgerð. Verið er að bjóða möguleika á að hin ægilegu gróðaöfl sem Vinstri grænir tala um daginn út og daginn inn, geri hlutina ódýrari en gert er hjá ríkinu. Má ég þá spyrja út frá almannahagsmunum, út frá hagsmunum þess fólks sem bíður á biðlistunum: Hvar er hið mikla tjón? Hvar er hinn mikli skaði? Í hverju felast þær hörmungar sem Vinstri grænir segja að verið sé að innleiða í heilbrigðiskerfinu í landinu?

Virðulegi forseti. Hv. þm. Þuríður Backman gerði sérstaklega að umtalsefni 18. gr. frumvarpsins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon líka, og að hægt væri að ná sátt um tilflutninginn sem slíkan ef ekki væri veitt lagaheimild fyrir undirbúningi innkaupastofnunar sem þróa þarf til að sinna kaupum á heilbrigðisþjónustu. Það er algerlega ljóst að setja þarf þá stofnun á fót og það er óábyrgt í meira lagi og mér nokkurt undrunarefni að Vinstri grænir skuli mæla

því bót að farið verði af stað með uppbyggingu slíkrar stofnunar án þess að lagaheimild sé fyrir hendi. Ef ég man rétt höfðu hv. þingmenn Steingrímur J. Sigfússon og Jón Bjarnason um það mörg orð í sumar hvernig opinberu fé væri ráðstafað án lagaheimilda. Mæla Vinstri grænir því bót að byggð verði upp stofnun, sem greinilega á að taka það hlutverk að sjá um kaup á heilbrigðisþjónustu, án nokkurra lagaheimilda?

Virðulegi forseti. Ég ítreka að með þessu máli er stigið mjög jákvætt skref í að byggja upp skilvirka og öfluga almannaþjónustu í landinu. Það er mjög mikilvægt að tryggingamálin flytjist yfir til félagsmálaráðuneytisins. Þar skapast forsendur fyrir áframhaldandi uppbyggingu og eflingu á úrræðum og þá er ég sérstaklega með í huga búsetuúrræði fyrir aldraða. Samhliða er svo gríðarlega mikilvægt að koma á aga í innkaupakerfi í heilbrigðisþjónustu. Á undanförnum árum höfum við séð skelfileg dæmi þess hvernig fer þegar hið opinbera kaupir þjónustu án skilgreindra verklagsreglna og án skilgreindrar aðferðafræði. Það er mjög mikilvægt, sérstaklega í tilviki almannaþjónustu, að öll slík þjónusta sé vel skilgreind fyrir fram og að byggður sé upp agaður kaupendakúltúr og þannig verði tryggt að þjónustan sé vel af hendi leyst og almenningur fái það sem almenningi ber.

[18:21]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Síðasti ræðumaður, Árni Páll Árnason, var að svara andsvari Steingríms J. Sigfússonar frá því fyrr í dag, út af umræddri 18. gr. sem ég segi að sé eins og aðskotahlutur þarna inni. Hann nefnir að einkennilegt sé að við skulum taka í mál að verið sé að fara í undirbúning og kostnað við stofnun án þess að hafa lagaheimildir til.

Ég segi nú bara: Ætli verkefnin séu ekki næg, bæði hjá heilbrigðisráðuneyti og félagsmálaráðuneyti, að sinna þessari skiptingu á milli ráðuneyta og leggja síðan fram frumvarp sem á að snúa að þessari nýju stofnun, Innkaupastofnun heilbrigðisþjónustu, eftir áramótin — hafa þá hlutina á sínum stað og fara að vinna að þeirri stofnun eftir að það frumvarp hefur verið samþykkt. Við erum ekki að tala fyrir því að farið sé á skjön við fjárlögin hvað þetta varðar.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði tölum fyrir skilvirkri og öflugri almannaþjónustu en okkur greinir á um forsendurnar. Á hún í grunninn að vera opinber þjónusta, sem við tölum fyrir, eða í sameignarforminu, sem við höfum sannarlega stutt, og er töluvert stór þáttur í þjónustunni í dag, eða á að ýta undir frekari einkavæðingu eða einkarekstur út frá arðsemissjónarmiðum þeirra sem reka þjónustuna? (Forseti hringir.) Við viljum ekki sjá heilbrigðisþjónustuna rekna út frá arðsemissjónarmiði.

[18:23]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ekki er verið að ýta undir rekstur heilbrigðisþjónustunnar út frá gróðasjónarmiðum. Ef við vitum að stofnun getur gert aðgerð fyrir hundrað kr. og við gefum gróðafyrirtæki tækifæri til að gera hana fyrir níutíu kr., er þá verið að ýta undir rekstur sem skaðar uppbyggingu almannaþjónustu? Við erum alls ekki að gera það.

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður segir að afstaða vinstri grænna byggist á því að við eigum að bíða fram á vor með að leiða í lög nauðsynleg ákvæði um nýja innkaupastofnun. Það þykja mér ekki góð vinnubrögð ef ekki á að nýta þann tíma sem fram undan er, hér þarf að innleiða ný vinnubrögð og byggja upp nýja þjónustu. Það kom skýrt fram í dag hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni — og fyrst þingmaðurinn sendir skot í andsvörum á hann ekkert betra skilið en umræðan út þann daginn snúist upp í hálfgerðan miðilsfund þar sem maður reynir að rýna í orð hans að honum fjarstöddum — að engin ástæða væri til að afgreiða þetta nú vegna þess að afgreiða ætti þetta allt í einum pakka í vor. Það ber ekki vitni mikilli virðingu fyrir vægi almannaþjónustu að ætla mönnum á þremur sumarmánuðum að setja upp stofnun sem hefur þetta mikilvæga hlutverk með höndum.

[18:25]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég sagði ekkert um það hvenær stofnunin ætti að taka til starfa, það þyrfti góðan tíma til að undirbúa slíka stofnun. En skilgreina þarf kaup á almannaþjónustu og fjármagn verður að vera vel skilgreint. Það hefur ekki verið svo. Eins og almannaþjónustan er skilgreind í lögum er hún mjög víðtæk og góð, en hefur liðið fyrir að hafa ekki fengið nægt fjármagn. Almannaþjónustan á Akureyri og á Höfn hefur verið víðtæk og hefur gefist vel, allir ánægðir, en hana skortir fjármagn. Það er ekki nóg að skilgreina, hið opinbera þarf líka að tryggja rekstrargrunn.

Hvað varðar stefnu okkar vinstri grænna þá byggjum við á þeirri grunnhugsun að almannaþjónustan sé hjá opinberum aðilum, sveitarfélögum og ríki. Við höfum aldrei sagt að ekki komi til greina að einhver þjónusta sé einkarekin, öll sérfræðiþjónusta í landinu er í einkarekstri. Við segjum aftur á móti að við veitum allt of mikla þjónustu á þessu sérfræðistigi. Við viljum efla almannaþjónustuna með því að að efla heilsugæsluna, efla fyrsta þjónustustigið og ná kostnaðinum niður. Þjónustan er of oft veitt á of háu stigi.

Við byggjum skoðanir okkar líka á því að einkarekstur (Forseti hringir.) hefur víða (Forseti hringir.) ekki gengið upp þegar kostnaðurinn hefur verið skoðaður.

[18:27]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það sem hér er á ferðinni er ekkert flóknara og erfiðara en það sem sysfurflokkur vinstri grænna treysti sér til að styðja í Svíþjóð. Það er kerfi sem hefur gefist gríðarlega vel þar. Það felur ekki í sér að verið sé að auka kostnað. Það tryggir okkur fyrir því ástandi að útgjöldin vaxi umfram það sem ætlað er.

Ég spyr enn og aftur: Út frá hvaða almannahagsmunum er það vont að einkaaðili geri aðgerð með fullnægjandi gæðakröfum fyrir níutíu kr. þegar við vitum að það kostar ríkisspítalann hundrað kr? Hver bíður tjón? Það er alla vega ekki almenningur. Það er ekki fólkið sem borgar fyrir aðgerðina.

Það kann hins vegar að vera vinstri grænir standi vörð um óbreytt ástand vegna þess að þeir vilji verja hagsmuni

þeirra sem veita þjónustuna eða að einhverjir kerfislægir hagsmunir vegi þyngra. Þá kemur aftur að þessu séreðli Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að vera mikill kerfisvarðstöðuflokkur og taka það hlutverk sitt að vera varðhundur kerfisins framar varðstöðu um almannahagsmuni. Þar skilur svo sannarlega á milli Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Samfylkingarinnar.

[18:29]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða frumvarp til laga um breytingar á lögum um almannatryggingar, um félagslega aðstoð, sjúkratryggingar og fleira sem snýr að endurskipulagningu Stjórnarráðsins sem ný ríkisstjórn boðaði í kjölfar síðustu alþingiskosninga.

Ég verð að viðurkenna að hv. þm. Árni Páll Árnason kveikti rækilega í mér í mjög fjörugri ræðu sinni áðan og finnst mér rétt að fara aðeins yfir stefnu ríkisstjórnarinnar í heilbrigðis- og tryggingamálum.

Ég vil lýsa yfir stuðningi við það að kjaramál fatlaðra, lífeyrismálin, séu að flytjast úr heilbrigðisráðuneyti yfir í félagsmálaráðuneyti. Á þeim tíma sem ég vann í félagsmálaráðuneytinu voru uppi miklar raddir um að það bæri að gera þetta því oftar en ekki fannst mér sem hægri höndin vissi ekki hvað sú vinstri var að gera. Félagsmálaráðuneytið átti að sjá um réttindamál fatlaðra, búsetumál fatlaðra, lífskjarakannanir og fleira á meðan að heilbrigðisráðuneytið sinnti lífeyrismálunum. Ég fagna því í grundvallaratriðum að verið sé að færa þennan málaflokk á eina hönd.

Hins vegar finnst mér, hæstv. forseti, margt óljóst í þessu hvað ríkisstjórnin ætlar sér almennt séð í þessum málaflokki og það er enn margt óljóst þrátt fyrir að þetta frumvarp sé komið hér fram í þinginu og mörg álitaefni. Því finnst mér ekkert óeðlilegt að hv. þm. Þuríður Backman komi hér upp og spyrji ákveðinna spurninga hvað þessi mál áhrærir.

En eins og ég sagði áðan, hæstv. forseti, þegar fólk er kallað varðhundar óbreytts kerfis, eins og það sé eitthvert skammaryrði og sérstaklega þegar Samfylkingin talar þannig þá setur að manni ákveðinn ugg því að sjálfsögðu er rétt að ræða þetta mál út frá ákveðnum forsendum, út frá þeirri forsendu að Sjálfstæðisflokkurinn sagði eftir kosningarnar í vor að nú væri hægt að fara í hluti í heilbrigðis- og tryggingamálum meðal annars sem ekki hefði verið hægt að gera með okkur framsóknarmönnum. Síðan kemur hv. þm. Árni Páll Árnason hingað upp og í raun og veru gefur heldur betur í og gengur heldur lengra í sínum málflutningi en margir frjálshyggjumenn Sjálfstæðisflokksins. Því setur að mér mikinn ugg því mikið er fram undan í breytingum í þessu kerfi.

Hv. þm. Þuríður Backman nefndi það í sinni ræðu að sér fyndist reglugerðarheimildir ráðherra fullmiklar í dag. Miðað við þær yfirlýsingar sem við höfum heyrt úr ræðustóli Alþingis í dag þá er alveg réttmætt sjónarmið hjá hv. þingmanni að benda á að framkvæmdarvaldið hefur hugsanlega í dag fullrúmar heimildir til þess að fara á brautir einkavæðingar í heilbrigðiskerfinu eins og boðað hefur verið.

Þá er vert, hæstv. forseti, að lesa fjárlagafrumvarpið og þær heimildargreinar sem þar er að finna, heimildargrein 7.5 þar sem fjallað er um að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði. Samningar sem fela í sér fjárskuldbindingar skulu lagðir fyrir ráðherra heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.

Nú hefur þessi heimildargrein verið í fjárlagafrumvarpinu um árabil, trúlega frá árinu 1997 eða 1998. Ég hef vissar efasemdir um að þetta ákvæði eigi að vera í frumvarpi til fjárlaga og í fjárlögum ársins 2008 í ljósi þeirra umræðna sem átt hafa sér stað um heilbrigðis- og tryggingamál. Þar hafa samfylkingarmenn, eins og hér rétt áðan, og sjálfstæðismenn, talað mjög mikið fyrir róttækum breytingum í heilbrigðis- og tryggingamálum og ef við erum að veita þær heimildir án þess að þær þurfi að fara fyrir Alþingi Íslendinga þá erum við á rangri braut, ef ráðast á í slíkar róttækar kerfisbreytingar eins og boðaðar hafa verið. Því höfum við framsóknarmenn rætt um það að við viljum leggja mikla áherslu á það við 2. umræðu fjárlaga að heimildarákvæði sem þetta verði fellt út.

Það er eðlilegur farvegur ef gera á róttækar breytingar á mikilvægum málaflokki eins og félagsmálum og heilbrigðismálum að þau mál og þær breytingar komi fyrir Alþingi í opinni lýðræðislegri umræðu þannig að kjörnir fulltrúar þurfi ekki að standa frammi fyrir orðnum hlut. Mér finnst, hæstv. forseti, ekkert óeðlilegt við að hv. þm. Þuríður Backman leggi áherslu á það hér í máli sínu. Menn eiga ekki að hræðast það að breytingar í heilbrigðis- og tryggingamálum komi inn í þingið.

Ég hefði haldið að lýðræðislega þenkjandi maður eins og hv. þm. Árni Páll Árnason mundi fagna því að kerfisbreytingar í félags- og heilbrigðismálum kæmu í þingið til umræðu og til efnislegrar meðhöndlunar í nefndum þingsins. Ég vona að við séum sammála um það og að ég hafi misskilið hv. þingmann hvað það varðar því við þingmenn viljum ekki að við framseljum allt það vald til framkvæmdarvaldsins eins og margt bendir til að gæti gerst verði til að mynda frumvarp til fjárlaga ársins 2008 samþykkt óbreytt.

Hv. þm. Árni Páll Árnason hélt ræðu og hann er mælskur þingmaður. En innihaldið var nú kannski ekki alveg í samræmi við það sem samfylkingarmenn hafa sagt á undanförnum mánuðum og þá sér í lagi í aðdraganda kosninga. Einn stærsti málflutningur samfylkingarmanna þegar kom að tryggingamálum og kjörum aldraðra og öryrkja var að bæta þyrfti kjör aldraðra og öryrkja, það væri forgangsmál hjá Samfylkingunni. Síðan höfum við hérna frumvarp til fjárlaga ársins 2008 sem er fyrsta fjárlagafrumvarp Samfylkingarinnar þegar hún er komin í ríkisstjórn. Og hverjar eru forsendur fjárlaganna? Þær eru að kaup á almennum markaði muni hækka um 5,5%. En hver eiga kjör lífeyrisþega að verða? Lífeyrisgreiðslur eiga að hækka um 3,3% þannig að stefnumið ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar samkvæmt þessu frumvarpi sem þessir flokkar hafa lagt fram er að það eigi að draga í sundur, annars vegar hjá öldruðum og öryrkjum og hinum almenna launamanni. Þetta er staðreynd málsins nema eitthvað annað blasi við í 2. umr. fjárlaga.

Þetta er þvert á það sem samfylkingarmenn lögðu áherslu á í aðdraganda síðustu kosninga. Ég hélt að það

væri áherslumál Samfylkingarinnar sérstaklega að bæta kjör aldraðra og lífeyrisþega. Nei. Lífeyrisgreiðslur eiga að hækka um 3,3%. En hver verður verðbólgan á næsta ári? Það er erfitt að spá um það. Í forsendum fjárlaga er gert ráð fyrir að hún verði 3,3% sem er sama hækkun og lífeyrisþegar eiga að fá. Í besta falli verða því engar kjarabætur til lífeyrisþega, aldraðra og öryrkja.

Reyndar eru spár greiningaraðila flestar á þann veg að verðbólgan verði meiri en 3,3%. Og hvað gerist þá? Þá verður kjararýrnun hjá öldruðum og öryrkjum í fyrsta fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Er það nú boðlegt að þingmenn Samfylkingarinnar eins og hv. þm. Árni Páll Árnason komi hér upp, flytji góðar ræður, en svo þegar maður lítur til að mynda á það fjárlagafrumvarp sem hans ágæti flokkur hefur lagt fram kemur í ljós að efndir fylgja ekki orðum. Það er dapurlegt.

Kjör aldraðra og lífeyrisþega hafa batnað mjög mikið á síðustu tólf árum. Við hefðum viljað gera betur í þeim efnum. Við framsóknarmenn lofuðum miklu í aðdraganda kosninga enda ætluðum við okkur að standa við það. En kjör aldraðra og öryrkja rýrnuðu þó aldrei á milli ára. Það var umdeilanlegt hversu mikið ætti að hækka kjör aldraðra og öryrkja. Þetta er því mjög sérstakt, hæstv. forseti. Við eigum nú að eftir að hafa nægan tíma til að ræða þessi mál en þetta náttúrlega tengist áherslum ríkisstjórnarinnar í velferðarmálum sem hv. þm. Árni Páll Árnason ræddi svo mikið um áðan.

Hæstv. forseti. Ég hef reyndar áhyggjur af þessari kerfisbreytingu í ljósi þess að nú er kominn 15. nóvember. Það er mjög lítill tími til stefnu fram að áramótum og þetta eru gríðarlegar breytingar sem munu eiga sér stað í þessu stóra og umsvifamikla kerfi. Því óska ég ríkisstjórnarmeirihlutanum og framkvæmdarvaldinu góðs gengið við að innleiða þessar breytingar. Það verður ekkert auðhlaupið að því. Þetta er heilmikið verk. Menn skulu átta sig á því.

En í grundvallaratriðum er ég sammála því að færa kjaramál öryrkja undir félagsmálaráðuneytið þar sem önnur hagsmunagæsla fyrir þennan samfélagshóp hefur verið á undanförnum árum. Ég tel að þar sé um gott heillaskref að ræða. Ég vek athygli á því að það er lítill tími til stefnu. Ég vona að það verði vandað mjög til verka en bendi á það í ljósi ræðu Árna Páls Árnasonar áðan að trúlega verði verðbólgan meiri en 3,3% og þá munu kjör aldraðra og öryrkja skerðast að raungildi á næsta ári. Það er nú hin fögru fyrirheit Samfylkingarinnar í kjaramálum þessara hópa, aldraðra og öryrkja. Við hljótum að kalla eftir því hér, stjórnarandstaðan á þinginu, að menn sýni það í verkum sínum að mark sé takandi á digrum kosningaloforðum Samfylkingarinnar í aðdraganda síðustu kosninga.

Hæstv. forseti. Enn og aftur vil ég segja, sérstaklega í ljósi þess að við búum hér við mjög stóran ríkisstjórnarmeirihluta, að það er mjög mikilvægt að sá meiri hluti sem hér er við völd virði það við þingmenn stjórnarandstöðunnar að róttækar breytingar sem eiga sér stað á félags- og heilbrigðiskerfi landsmanna komi hér í opna lýðræðislega umræðu í þingnefndir þingsins en við afhendum ekki framkvæmdarvaldinu heimildir þar sem menn geta farið í mjög umsvifamiklar breytingar án þess að bera það undir Alþingi Íslendinga. Við alþingismenn eigum að standa vörð um þennan vettvang, Alþingi Íslendinga, þannig að þær breytingar sem um ræðir komi hér inn í þingið.

[18:41]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmann á að nota hefðbundin ávörp Alþingis og ávarpa þingmenn sem hv. þingmenn.

[18:42]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson gerði mig mjög að umtalsefni í ræðu sinni og þakka ég honum þann heiður. Hann átaldi mjög árangur Samfylkingarinnar af umbótum í velferðarmálum og flutti því fram til sannindamerkis nýframkomið fjárlagafrumvarp.

Hv. þingmaður var undir lok síðasta kjörtímabils formaður fjárlaganefndar Alþingis og veit því mætavel að ríkisstjórn Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins tók við völdum 23. maí en rammanum fyrir fjárlögin var lokað 29. maí. Hér er því um að ræða áætlanir Framsóknarflokksins í hnotskurn sem hefur komið í okkar hlut að fylgja eftir sem við að sjálfsögðu gerum með glöðu geði og öxlum þá ábyrgð. En það tekur hins vegar lengri tíma að sjá stað þeim breytingum sem við hyggjumst gera í tryggingakerfinu enda er sá málaflokkur fyrst nú með þessu frumvarpi sem hér er til umræðu að flytjast til hæstv. félagsmálaráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur.

Ég verð nú að segja alveg eins og er að mér finnst það koma úr hörðustu átt frá þingmanni Framsóknarflokksins sem stóð til dæmis að þeirri smánarlegu aðferð sem höfð var við að koma á úrbótum fyrir foreldra langveikra barna á síðasta kjörtímabili, að koma hér upp og gera lítið úr þeim úrbótum sem Samfylkingin er að vinna í tryggingamálum og félagsmálum.

Það er alveg ljóst að aðgerðir hæstv. ráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur á síðustu mánuðum hafa verið með þeim hætti að Samfylkingin getur borið höfuðið mjög hátt. Ég hlakka til að sjá til verka hæstv. félagsmálaráðherra þegar hún fær tryggingamálin í sínar hendur.

[18:44]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég veit ekki hvort hv. þingmaður hefur hlustað á alla ræðu mína. Ég lýsti í grundvallaratriðum ánægju minni með þann verkefnatilflutning sem þarna á sér stað þannig að ég get með engu móti séð það hvernig ég var að gera lítið úr því máli sem við erum að ræða hér. Ég benti aftur á móti hv. þingmanni á það að trúlega verður það þannig að aldraðir og öryrkjar muni lenda í kjaraskerðingu á næsta ári, að kjararýrnun verði hjá þessum hópum sem ekki hafa nú breiðu bökin fyrir.

Ég verð að viðurkenna það sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar að það er alveg nýr sannleikur fyrir mér að fjárlagagerðinni hafi verið lokið 29. maí eins og hv. þingmaðurinn hefur haldið fram. Ég ætla bara að segja hv. þingmanni, þar sem ég er nú búinn að vera fjögur ár í fjárlaganefnd, að fjárlagafrumvarpið fer rétt í prentun í endaðan september og er að taka sífelldum breytingum fram að þeim

tíma. Þetta vita allir.

Mér finnst það nú mikil hugprýði hjá hv. þingmanni að koma hér upp og segja að Samfylkingin hafi ekki haft nein áhrif á það fjárlagafrumvarp sem við ræddum í fyrstu umræðunni, (Gripið fram í.) að við séum að ræða um frumvarp gömlu ríkisstjórnarinnar, ríkisstjórnar sjálfstæðismanna og framsóknarmanna. Ég held að þetta sé nú efni í frekari umræðu hér í þinginu ef rétt reynist.

Hæstv. forseti. Það er einfaldlega staðreynd að kjör öryrkja og aldraðra munu að öllum líkindum að óbreyttu skerðast á næsta ári þvert á loforð samfylkingarmanna. Mér finnst það ekki Samfylkingunni til sóma að segja að framsóknarmenn hafi ætlað að hafa þennan háttinn á í fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008. Í fyrsta lagi tók ný ríkisstjórn við og ég hefði haldið að Samfylkingin vildi koma sínum áherslumálum inn í fjárlagafrumvarp 2008. En það er greinilegt að Samfylkingin hafði engin áhrif á það fjárlagafrumvarp sem við ræddum hér á fyrstu dögum (Forseti hringir.) þingsins. Það hefur hv. þingmaður staðfest og það er með ólíkindum, hæstv. forseti.

[18:46]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er algjörlega ljóst, og það veit hv. þingmaður vonandi, að útgjaldarammanum var lokað 29. maí, þá lá hann fyrir. Eftir það vinna menn auðvitað í fjárlagagerðinni en hreyfa ekki stóra punkta. Þannig er nú aginn í gerð fjárlaga í dag, góðu heilli.

Virðulegi forseti. Ég ítreka að Samfylkingin mun standa við kosningafyrirheit um úrbætur í málefnum eldri borgara og öryrkja. Við það verður staðið og fyrsta skrefið í þá átt er stigið með flutningi tryggingamála til félagsmálaráðherra. Við bindum miklar vonir við það svigrúm sem hæstv. félagsmálaráðherra gefst á næsta ári.

[18:47]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Stórtíðindi eru að gerast í þingsölum Alþingis. Útgjaldarammanum var lokað 29. maí og ekki var hægt að breyta því. Er Samfylkingin ekki komin í ríkisstjórn? Ég held að Sjálfstæðisflokkurinn hafi platað Samfylkinguna upp úr skónum í þessum efnum. Eða ræður Sjálfstæðisflokkurinn einn í þessu samstarfi?

Samfylkingin hafði júní, júlí, ágúst og september til að hafa áhrif á fjárlagafrumvarpið. Nei, ekki var hægt að breyta því vegna þess að fyrri ríkisstjórn var búin að ramma inn einhvern útgjaldaramma. Þetta stenst ekki skoðun, það er bara þannig.

[18:48]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki orða bundist og kveð mér hljóðs þegar fulltrúi Framsóknarflokksins lýsir yfir áhyggjum sínum af kjaraskerðingu öryrkja og aldraðra eftir að hans ágæti flokkur hefur verið við stjórnvölinn, bæði í félags- og heilbrigðisráðuneyti, í (Gripið fram í.) tólf ár. Öllum er ljóst að algjört ófremdarástand ríkir í málefnum þessara svokölluðu minnihlutahópa eftir stjórnartíð Framsóknarflokksins.

Umræðan snýst um frumvarp sem fjallar um breytingar á verkaskiptingu milli þessara ráðuneyta til að koma skikki á það neyðarástand sem ríkt hefur. Tilgangur frumvarpsins og laganna er sá að félagsmálaráðuneytið geti tekið á þeim málefnum aldraðra sem ekki snúa að sjúkdómum eða veikindum og að heilbrigðisráðuneytið geti einbeitt sér að því að byggja upp hjúkrunarþjónustu í þágu aldraðra. Sá er tilgangur frumvarpsins og við bindum miklar vonir við framgang þess. Þetta er upphafið að þeim aðgerðum sem ríkisstjórnin mun standa fyrir, að bæta kjör aldraðra og öryrkja eftir atvikum.

[18:50]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Kjör aldraðra og öryrkja hafa á umliðnum árum batnað svo tugum prósenta nemur. Við höfum hins vegar ekki náð í land, þó að kjör hluta fólks í þessum hópum séu óásættanleg búa margir við óásættanleg kjör. Hv. þingmaður sagði að ófremdarástand væri í þessum málaflokki. Ég held að fulldjúpt sé í árinni tekið en það má bæta stöðu margra hópa.

Ég kem hingað upp og segi hvert fyrsta skref Samfylkingarinnar sé í fyrsta fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar, þ.e. að kjör aldraðra og öryrkja munu skerðast að raungildi á næsta ári. Hv. þingmaður kemur hingað upp, lemur sér á brjóst og fer að tala um fortíð Framsóknarflokksins og þá væntanlega Sjálfstæðisflokksins líka. En hver eru fyrstu skref nýrrar ríkisstjórnar? Að skerða kjör þessara hópa rétt eins og árin 1991–1995 þegar kjör þessara hópa skertust líka.

Hv. þm. Árni Páll Árnason hlær að því. Staðreyndin er sú að þá versnuðu kjör aldraðra í samfélaginu. (Gripið fram í.) Þau hafa batnað um tugi prósenta á síðustu tólf árum, en (Gripið fram í.) við getum gert betur. Við framsóknarmenn lofuðum úrbótum í þessum efnum í aðdraganda síðustu kosninga, rétt eins og sjálfstæðismenn gerðu, rétt eins og samfylkingarmenn gerðu. Því miður fylgdu þeim orðum engar efndir (Forseti hringir.) því að þetta er staðreynd málsins. Þetta er stefnumörkun ríkisstjórnarinnar þó að hv. þm. Árni Páll Árnason segi að Samfylkingin hafi ekki getað haft nein áhrif á útgjaldaramma fjárlagafrumvarpsins.

Ég hvet hv. þm. Ellert B. Schram, sem talsmann þess hóps sem eldri borgarar eru, (Forseti hringir.) að bæta hér úr. Hann hlýtur að vera mér sammála um að þetta er ekki viðunandi staða.

[18:52]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hv. þingmaður fullyrðir að kjör aldraðra hafi batnað mjög verulega. Það er athyglisverð yfirlýsing og ég efast ekki um að hv. þingmaður stendur í þeirri trú. En þetta er bara alls ekki í samræmi við veruleikann, við verðum því miður að horfast í augu við það. Ástandið sem snýr að bótum, sköttum, þjónustu og öllum meiri háttar málefnum aldraðra hefur versnað að mun á á undanförnum árum. Það er staðreynd sem hefur valdið því að nánast er byltingarástand í röðum aldraðra á Íslandi.

Ég ítreka að frumvarpið sem hér er til umræðu er forsendan fyrir því að við getum hafið sókn til úrbóta. Ég get

kannski ekki lofað neinu úr þessum ræðustól en ef hv. þm. er að vísa til frumvarps sem enn er í meðförum í nefnd þá segi ég: Við skulum spyrja að leikslokum í þeim efnum.

[18:53]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er mikilvægt að menn geti rökstutt það sem þeir segja í ræðustóli Alþingis. Ég bið hv. þm. Ellert B. Schram að sýna mér með opinberum tölum að kjör aldraðra og öryrkja hér á landi hafi versnað á síðustu tólf árum. Ég hef hvergi séð þær tölur. Þingmaðurinn fullyrðir það úr þessum ræðustóli að kjör aldraðra hafi versnað á tímabilinu. Ég sagði að þau hefðu batnað en við ættum enn langt í land með að mæta ákveðnum hópum. Hv. þingmaður skal sýna mér fram á það með opinberum tölum, viðurkenndum tölum, að kjör aldraðra og öryrkja almennt hafi versnað á síðustu tólf árum.

Ég segi: Það er rangt. Ég er ekki á því að öll þjónusta við aldraða og öryrkja sé í rúst. Margt hefur verið vel gert á síðustu tólf árum en það má gera betur. Því miður skerðir sú stefna sem mörkuð hefur verið kjör þessara hópa. Það er eina staðreyndin sem liggur fyrir, eina staðreyndin sem við getum rætt um. Ég vona að breytingar verði á því.

[18:55]

Ásta Möller (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Mér þykir hv. þingmaður taka stórt upp í sig og fara frjálslega með tölur þegar hann heldur því fram að í fjárlagafrumvarpinu felist skert kjör aldraðra eða lífeyrisþega. Ég hefði reyndar haldið að hv. þingmaður, fyrrverandi formaður fjárlaganefndar, kynni að lesa fjárlagafrumvarpið.

Á bls. 361 í fjárlagafrumvarpinu kemur fram að lífeyristryggingar hækka um 6,3% frá fjárlögum 2007, það eru ekki 3,3%. Síðan er það sundurgreint, ellilífeyrir hækkar um 3,3% en tekjutryggingin hækkar um 8,6%. Hv. þingmaður verður að horfa á heildartöluna þegar hann fullyrðir með þessum hætti.

Við skulum einnig hafa í huga, og ég tek undir með hv. þingmanni, að stór skref hafa verið stigin á síðustu árum í því að bæta kjör aldraðra og öryrkja. Á bls. 361 kemur einnig fram að frá reikningi 2006 til fjárlaga 2008 hafa lífeyristryggingar hækkað um 31% og það er nú töluvert, þær hækkuðu um þriðjung. Kjör lífeyrisþega hafa batnað um 31,2% frá reikningi 2006. Við skulum því ekki vanmeta það sem vel er gert, alls ekki, og það er viðurkennt að stór skref hafa verið stigin á síðustu árum.

Aðallega vil ég þó beina því til hins ágæta hv. þingmanns að lesa betur fjárlagafrumvarpið því að hann fór með rangar tölur.

[18:56]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Við hv. þm. Ásta Möller áttum ágætt samstarf í fjárlaganefnd og ég held hún viti að ég kann að lesa úr fjárlagafrumvarpinu. Það sem ég ræddi um var hækkun á lífeyrisgreiðslum á almennum lífeyri, sem er 3,1%. Hv. þingmaður bætir því reyndar við og talar um tekjutryggingu sem er byggð á ákveðnu samkomulagi sem gert var af hálfu fyrrv. ríkisstjórnar. (Gripið fram í.) Við stigum mörg skref, sjálfstæðismenn og framsóknarmenn, til þess að bæta kjör aldraðra og lífeyrisþega almennt. Ég hef verið að kalla eftir því í þessari umræðu að Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn sýni að þau vilji gera betur í þessum efnum.

Ég spyr hv. þm. Ástu Möller: Telur hún að það sé nógu vel að gert í þessum málaflokki eins og fjárlagafrumvarpið lítur út?

[18:58]

Ásta Möller (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þingmanni sé ljóst að hann fór ekki rétt með tölur hér áðan. Það verður að horfa á heildarmyndina og lífeyristryggingar hækkuðu um 6,3% en ekki 3,3%. Hann verður bara að viðurkenna það.

Vissulega má alltaf gera betur. Afar stór skref voru stigin á síðasta ári og hv. þingmaður þekkir það jafn vel og ég. Ég held að ákveðinn biðleikur sé í gangi, verið er að færa lífeyristryggingar yfir til félagsmálaráðuneytisins, verið er að skoða kerfið í heild sinni, skoða samtengingu á milli lífeyristrygginga og skatta og tekna. Það er full ástæða til að skoða kerfið í heild sinni áður en næsta skref er stigið og það er svar mitt.

[18:58]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hver er heildarmyndin? Á þá ekki að taka tillit til skattleysismarka og fleiri þátta? Ég nefndi það hér að hækkun í lífeyrisgreiðslum væri 3,1% eins og stendur í forsendum fjárlaga. Við getum síðan nefnt aðra þætti sem bæta kjör þessa hóps.

Ég er hins vegar á því að það sem sést í fjárlagafrumvarpinu sé einfaldlega ekki í takti við það sem Samfylkingin mælti fyrir í aðdraganda síðustu kosninga. Hv. þingmaður benti réttilega á að síðasta ríkisstjórn gerði samkomulag við aldraða, sem einhverra hluta vegna varð svo ekki samkomulag af hálfu forustu aldraðra. En við töldum að við værum að gera góða hluti í því. Ég átti von á því að þegar Samfylkingin kæmi í stjórn mundu menn stíga lengri og stærri skref í þá átt að bæta kjör aldraðra eins og við framsóknarmenn hétum í aðdraganda síðustu kosninga. (Gripið fram í.) Sú er ekki raunin og hv. þm. Árni Páll Árnason vottar það hér og nú (Forseti hringir.) að Samfylkingin hafði engin áhrif á fjárlagagerð fyrir árið 2008.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

[19:00]

Útbýting:

Kristilegt siðgæði í starfsháttum grunnskóla, 240. mál, fsp. ALE, þskj. 260.

Starf forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar, 241. mál, fsp. SJS, þskj. 261.

Þrífösun rafmagns, 98. mál, svar iðnrh., þskj. 245.

Framleiðsla, verðlagning og sala á búvörum, 1. umr.

Stjfrv., 203. mál. — Þskj. 218.

[19:01]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi á þskj. 218, 203. mál þingsins en um er að ræða frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 99/1993 um framleiðslu, verðlagningu og sölu á búvörum, með síðari breytingum.

Í frumvarpinu er í megindráttum lagt til að verðmiðlunar- og verðtilfærslugjöld verði lögð niður en innheimta þeirra hefur verið á hendi hins opinbera. Einnig er lagt til að heimild mjólkuriðnaðarins til verðtilfærslu milli einstakra mjólkurafurða verði afnumin.

Svo vikið sé að einstökum ákvæðum frumvarpsins er í 1. gr. þess mælt fyrir um heimild verðlagsnefndar búvöru til að verðleggja einstakar vörutegundir þannig að þær skili mismunandi framlegð. Með þessu ákvæði er í raun verið að skýra heimildir nefndarinnar en hún hefur um langt árabil haft þetta hlutverk á hendi. Af þessu leiðir t.d. að nefndin getur ákveðið framlegð af framleiðslu og sölu neyslumjólkur þannig að hún verði minni en framlegð á skyri eða ostum eða öfugt. Þetta er eðlilegt í samræmi við verðlagningu eins og hún mundi gerast á frjálsum markaði þar sem aðstæður geta ráðið því hvernig framleiðni er reiknuð, hvað menn ætla sér mikla framleiðni af einstökum vöruflokkum. Um þetta er víðtæk sátt í verðlagsnefnd búvöru en þar sitja fulltrúar samtaka launþega, Bændasamtaka Íslands og Samtaka afurðastöðva í mjólkuriðnaði auk fulltrúa landbúnaðarráðuneytisins.

Í 1. gr. frumvarpsins er að auki mælt fyrir um brottfall 3. mgr. 13. gr. búvörulaganna sem er undanþáguákvæði í búvörulögum frá samkeppnislögum. Efnislega víkur 3. mgr. 13. gr. búvörulaga, eins og hún er nú, til hliðar vissum ákvæðum samkeppnislaga og heimilar afurðastöðvum í mjólkuriðnaði að beita verðtilfærslum sem kunna að fara í bága við samkeppnislög. Þar er um að ræða svonefnda frjálsa verðtilfærslu sem Samtök afurðastöðva í mjólkuriðnaði hafa samið um sín á milli og kynnt verðlagsnefnd hverju sinni. Með brottfalli þessarar heimildar er m.a. verið að bregðast við ábendingu Samkeppniseftirlitsins um opinberar samkeppnishömlur í mjólkuriðnaði.

Í 2. gr. frumvarpsins er kveðið á um brottfall 19. gr. búvörulaga sem mælir fyrir um innheimtu verðmiðlunargjalds að fjárhæð 65 aura af hverjum mjólkurlítra sem lagður er inn í afurðastöð innan greiðslumarks. Í 19. gr. eru ítarlegar reglur um hvernig ráðstafa skuli þessu gjaldi til markaðra útgjaldaliða. Grunnhugmyndin með verðmiðlunargjaldi var að tryggja skyldi að öllum afurðastöðvum væri kleift að greiða framleiðendum fullt verð fyrir búvöru. Gjaldinu hefur verið ráðstafað til styrktar rekstri afurðastöðva sem búið hafa við erfiðar aðstæður. Síðustu ár hafa einungis afurðastöðvarnar á Ísafirði og Vopnafirði notið þessara styrkja. Nú hefur afurðastöðin á Vopnafirði verið lögð niður og í kjölfar stofnunar nýs rekstrarfélags í mjólkuriðnaði, MS ehf., sem afurðastöðin á Ísafirði var hluti af, má segja að ekki séu lengur forsendur fyrir þeirri ráðstöfun. Gjaldinu hefur einnig verið ráðstafað til jöfnunar- og flutningskostnaðar framleiðenda en það fyrirkomulag er orðið úrelt og hefur í raun verið aflagt. Í þriðja lagi hefur verðmiðlunargjaldið verið nýtt til styrktar flutningi á mjólkurvörum til afskekktari byggða landsins svo sem Grímseyjar og Vestmannaeyja.

Allar framangreindar forsendur fyrir innheimtu og útdeilingu verðmiðlunargjalds eru brostnar með hliðsjón af breyttum markaðsaðstæðum, aukinni hagræðingu sem tekist hefur í rekstri afurðastöðva og ábendingum samkeppnisyfirvalda.

Í 3. gr. frumvarpsins er síðan kveðið á um brottfall 22. gr. búvörulaga sem mælir fyrir um innheimtu verðtilfærslugjalds að fjárhæð 2,65 kr. af hverjum innvegnum mjólkurlítra í afurðastöð innan greiðslumarks. Sömu rök og ég hef áður gert grein fyrir varðandi niðurfellingu verðmiðlunargjalds leiða til þess að hætta skuli innheimtu verðtilfærslugjalds. Með aukinni hagræðingu og sameiningu í mjólkuriðnaði er ekki lengur nauðsynlegt að stjórnvöld hafi áfram þau verkfæri með höndum sem búvörulögin hafa lagt til þeirra í verðlagsmálum mjólkurafurða. Augljóst er að það er arfur frá liðinni tíð, eðlilegra er að verðlagning einstakra búvara endurspegli raunkostnað við framleiðslu en að við höldum viðurhlutamiklu tilfærslukerfi sem auk þess er með öllu ónauðsynlegt.

Tilfærslukerfið leiðir til þess að verðlagning á einhverjum mjólkurafurðum er hærri en ella en lægri en ella í öðrum tilvikum og ræðst þar með ekki algjörlega af framleiðslukostnaði eða framboði og eftirspurn. Auðvitað er verið að senda misvísandi skilaboð inn á markaðinn með verðtilfærslugjöldum, bæði af stjórnvöldum og seljendum hennar. Þetta gerir það líka að verkum að við aðstæður þar sem myndaðist samkeppni má ætla að þeir sem byggju við þessa verðtilfærslu væru illa í stakk búnir að mæta slíkri samkeppni. Augljóst er að sá sem kemur inn á markaðinn og hyggst hasla sér þar völl leitast auðvitað við að framleiða vörur á verði sem haldið er óeðlilega háu með falskri verðlagningu. Sá mundi síður snúa sér að búvörum sem haldið er á óeðlilega lágu verði með verðtilfærslugjöldunum. Hér er því í raun og veru verið að skekkja eðlilega samkeppni í landinu á þessu sviði með slíkum gjöldum.

Það er von mín að breytingarnar sem eru lagðar til með frumvarpinu stuðli að því að gera framleiðslukerfi mjólkurafurða einfaldara og gagnsærra en frumvarpið er meðal stefnumarka í áætlun landbúnaðarráðuneytisins um einföldun regluverks og stjórnsýslu. Það er mjög í samræmi við stjórnarsáttmálann þar sem kveðið er á um aukið frelsi í landbúnaðarmálum.

Ég vil að öðru leyti vísa til þeirra athugasemda sem fylgja frumvarpinu og legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og 2. umr.

[19:06]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um lagafrumvarpið. Náðst hefur ágætis samstaða milli þeirra sem hagsmuna eiga að gæta í málinu. Ég vil hrósa hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra fyrir að hafa samráð um málið en á það hefur oft skort hjá nýrri ríkisstjórn.

Felld er í burtu 19. gr. um rekstrarstyrki til afurðastöðva.

Mikil breyting hefur orðið á afurðastöðvum og því miður er ekki sú samkeppni sem þyrfti að vera á markaðinum. Í kjölfar stofnunar nýs rekstrarfélags í mjólkuriðnaði eru ekki forsendur fyrir þessari ráðstöfun lengur og þess vegna er verðmiðlunargjaldið lagt niður.

Í öðru lagi hefur gjaldið verið nýtt til jöfnunar á flutningskostnaði framleiðenda, eins og fram kemur í athugasemdum við lagafrumvarp sem hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra mælti fyrir, en það fyrirkomulag er orðið úrelt og í raun aflagt. Ég vildi sjá frekari röksemdafærslur fyrir því en að mínu viti er flutningskostnaður framleiðendanna enn þá til staðar þótt hann sé ekki eins mikill og hann var.

Í þriðja lagi hefur verðmiðlunargjaldið verið nýtt til að styrkja flutning hráefnis milli afurðastöðva og ef til vill á það sama við hér og um flutninginn milli framleiðenda. Einn liður finnst mér með öllu órökstuddur og það er af hverju verið er að leggja verðmiðlunargjaldið niður. Það hefur verið nýtt til styrktar flutningi á ýmsum vörum til fjarlægari staða þar sem ekki eru fyrir afurðastöðvar, svo sem í Vestmannaeyjum og Grímsey. Ef til vill getur hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra útskýrt hvernig koma á til móts við afskekkta staði því að eftir því sem ég fæ best séð munu þeir verða út undan.

Ég mun ekki fara fleiri orðum um 19. gr. en ég velti fyrir mér ástæðum þess að 22. gr. sé felld burtu. Ekki á lengur að viðhalda nauðsynlegri hagræðingu sem komst á með verðtilfærslu árið 1998 þegar niðurgreiðsla á heildsöluverði mjólkur og mjólkurafurða var hætt til framleiðenda. Það hefur að vísu margt gott unnist á undanförnum árum en ég sé ekki rök með því að hagræðingin verði algjörlega tekin út úr myndinni, ég fæ ekki betur séð en að hún sé enn þá nauðsynleg. Við vitum að kúabændur standa því miður mjög illa á mörgum stöðum á landinu þó að vissulega hafi mikið unnist á síðustu árum.

Ég hef þó mestar áhyggjur því að 3. mgr. 13. gr. sé felld brott. Sú lagagrein var sett inn í lögin til að eyða réttaróvissu sem skapaðist um gildandi búvörulög nr. 99/1993. Talið var að lögin tryggðu ekki nægilega vissu um samráð, samruna og verðtilfærslu í mjólkuriðnaði og séu undanskilin gildissviði samkeppnislaga í samræmi við ætlan löggjafans. Góð og gild rök voru fyrir því að ákvæðið var sett á sínum tíma. Ekki er um það deilt að mikill fjárhagsvandi hefur einkennt flest svið landbúnaðar á undanförnum árum og slíkur vandi er því miður alls ekki einskorðaður við Ísland. Segja má að svipuð fjárhagsvandræði steðji að bændum í nágrannalöndum okkar og víða um heim þó að ástæður þess séu misjafnar.

Samkvæmt almennum hagfræðilegum rökum eflir samkeppni í viðskiptum hagvöxt en í þessu tilviki var talið að þau rök þyrftu að víkja fyrir markmiðum búvörulaga og sérstöðu landbúnaðarins enda mundi fyrirkomulagið geta orðið neytendum og þjóðfélaginu til góða. Markmið búvörulaga er fyrst og fremst að vernda byggðastefnu og tryggja að landbúnaðarvörur, sérstaklega ferskar mjólkurafurðir, verði í boði á viðráðanlegu verði fyrir alla landsmenn. Ég hef áhyggjur af því að frumvarpið muni leiða til þess að verð á slíkum vörum muni hækka og það er neytendum að sjálfsögðu í óhag.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um frumvarpið. Það er jákvætt að haft var samráð við hagsmunaaðila og vissulega var kominn tími til fara ofan í málið. Ég vonast samt til að nú séu uppfyllt ákvæði stjórnarsáttmálans um breytingar á landbúnaðarkerfinu og að hér muni hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra láta staðar numið.

[19:13]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það er almennt viðurkennt að samráð framleiðenda eða dreifingaraðila á markaði, verðsamráð, markaðsskipting og annað samkeppnishamlandi samráð, sé einhver versta aðför gegn hagsmunum neytenda. Það höfum við almennt viðurkennt í löggjöf okkar, það er eitt af grunnstefjum samkeppnislaga í landinu. Hins vegar er það svo að ekki einungis er samráð liðið í landbúnaði milli afurðastöðva heldur er þar beinlínis að finna ákvæði sem leyfa slíkt samráð.

Árið 2006 setti Samkeppniseftirlitið fram álit í kjölfar máls Mjólku. Það verður að segjast eins og er að framganga afurðastöðva í mjólkuriðnaði gagnvart keppinautnum Mjólku var með endemum. Maður átti vart orð yfir því að sjá hvernig menn voguðu sér að hegða sér í því tilviki.

Hagsmunirnir eru ekki jafneinfaldir og ráða mátti af ræðu hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar, að það sé eitt markmið búvörulaga að viðhalda óbreyttu ástandi í landbúnaði. Hér hljóta að þurfa að vegast á hagsmunir neytenda annars vegar og framleiðenda hins vegar. Ég vil vitna til þess að Samkeppniseftirlitið lagði ríkt á um að gerðar yrðu víðtækar breytingar á búvörulögum til að mæta þeim sjónarmiðum sem Samkeppniseftirlitið setti fram í því áliti.

Rétt er að minnast þess að Samkeppnisráð sendi árið 2002 frá sér tilmæli þess efnis að heildsöluverðlagning á búvörum yrði gefin frjáls svo fljótt sem auðið yrði. Frekar en að fara eftir því var gengið lengra í ógæfuátt með löggjöfinni frá 2004 sem nú stendur til að afnema að hluta til. Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að með því sé ætlunin að minnka afskipti ríkisvaldsins af framleiðslu og vinnslu mjólkurafurða og bregðast við athugasemdum Samkeppniseftirlitsins og er þar vísað til álits sem ég hef nefnt frá árinu 2006 þar sem því var beint til ráðherra að jafna samkeppnisstöðu afurðastöðva.

Í frumvarpinu er að finna ákvæði um að brott falli 3. mgr. 13. gr. búvörulaga, sem heimilar verðtilfærslu afurðastöðva í mjólkuriðnaði, sem er líklega alversta ákvæðið af mörgum vondum í umræddum lögum. Ég fagna því frumvarpinu sem skrefi í rétta átt. En ég vek athygli á því að í greinargerðinni segir m.a. að frá setningu laganna árið 2004 hafi átt sér stað mikil hagræðing og staða iðnaðarins í dag sé talin það stöðug að óþarft sé lengur að lögbinda undantekningu um verðtilfærslu og verðmiðlun frá samkeppnislögum.

Sem talsmaður almannahagsmuna gegn sérhagsmunum hlýt ég að kalla eftir því að lengra verði gengið í þessu efni. Ég hlýt að kalla eftir því að ráðherra beiti sér fyrir því að farið verði að áliti Samkeppniseftirlitsins í heild frá árinu 2006 og þar með talið að 71. gr. búvörulaga, sem heimilar samráð og samruna afurðastöðva í mjólkuriðnaði, verði afnumin.

Í ljósi þessarar umfjöllunar í greinargerð, í ljósi þess að nú hafa afurðastöðvarnar komið sér svo vel fyrir að ekki þurfi með sama hætti að tryggja forréttindastöðu þeirra, hlýtur maður að spyrja: Er ekki nóg komið? Er ekki tímabært að almannahagsmunir ráði nú framar afmörkuðum hagsmunum kerfisins? Ég kalla eftir því að metnaðarfyllri skref séu stigin.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að segja að ég fagni frumvarpinu en það er ásættanlegt sem fyrsta skref.

[19:19]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tek vissulega undir vangaveltur hv. þm. Árna Páls Árnasonar um að samráð og slíkt eigi ekki að sjást hér á landi og sá er grundvöllur samkeppnislaga. Við eigum að leita allra leiða til að styrkja samkeppnislögin og efla samkeppniseftirlit á allan þann hátt sem okkur er mögulegt. Ég óskaði þess að Samkeppniseftirlitið hefði verið styrkt á sama hátt og Fjármálaeftirlitið var styrkt nú í haust.

Ástæðan fyrir því að þetta samkeppnishamlandi ákvæði var á sínum tíma sett inn í lögin var einfaldlega sú að því miður ríkti ekki óhindruð samkeppni á mjólkurmarkaðnum. Það má fullyrða að óhindruð samkeppni hafi ríkt varðandi flestar aðrar landbúnaðarafurðir. En því miður var það ekki á þessum markaði og í rauninni ríkti einokun og fákeppni.

Þetta erum við að berjast við í okkar litla landi og þess vegna voru þessi lög sett, einfaldlega til að mæta þeim ríku almannahagsmunum að afurðastöðvar séu úti um allt land og það sé þá einhvers konar samkeppni. Það má velta fyrir sér hvort niðurlagning þessa verðmiðlunargjalds komi til með að hafa í för með sér að nýjar afurðastöðvar komist ekki á laggirnar. Hvort einfaldlega sé búið að girða fyrir að samkeppni verði rík. En ég tek undir það sjónarmið að við eigum að efla samkeppnislög og samkeppniseftirlit.

[19:21]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Sömu rök gilda um samkeppni á þessu sviði eins og öllum öðrum. Það er óhollt að loka menn inni í forréttindaástandi. Það er óhollt að veita mönnum þau starfsskilyrði að þeir þurfi ekki að óttast keppni frá öðrum.

Framganga afurðastöðvanna gagnvart Mjólku var með eindæmum. Hún var algjörlega ótrúleg. Það eru sporin sem hræða, hv. þingmaður. Það er þegar forréttindakerfi sem komið hefur verið á með þessum hætti beinlínis drepur af sér alla vaxtarsprota og skaðar með skýrum og beinum hætti hagsmuni neytenda af öflugri samkeppni.

Við búum við ríkari undanþágur frá samkeppnislögunum hvað afurðastöðvar í mjólkuriðnaði varðar en í Noregi og í Evrópusambandinu. Maður veltir því mjög fyrir sér við þær aðstæður sem nú eru hvort ekki sé lag til að losa um. Eru fyrir því einhver rök að viðhalda höftum sem eru úr öllum takti við það sem er að gerast í nágrannalöndum okkar og eru stórskaðleg fyrir neytendur?

Þessari herferð á hendur neytendum í landinu verður að linna. Við verðum að feta okkur í þá átt að ná sátt um framtíðarþróun landbúnaðar í sátt við neytendur í landinu. Grundvallaratriðið í því efni er að losa strax um forréttindastöðu afurðastöðvanna. Það á að verða fyrsta verkefnið.

[19:23]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Megintilgangurinn með setningu þessa samkeppnishamlandi ákvæðis var fyrst og fremst sá að styrkja stöðu neytenda. Það var einfaldlega þannig að einn eða tveir aðilar réðu markaðnum. Lögin voru sett á sínum tíma til að gæta að hagsmunum neytenda. Að sjálfsögðu má skoða þessi ákvæði en ég bið hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra að vera fullviss um að hagur neytenda versni ekki við þessa tilfærslu.

Ég vil benda hv. þm. Árna Páli Árnasyni á að víða í Evrópu er staða landbúnaðarins mjög veik. Það veit hann vel. Það er hugsanlegt að lönd utan Evrópusambandsins geti framleitt landbúnaðarvörur á mun ódýrari hátt en gengur og gerist um alla Evrópu en þar ríkja takmarkanir. Öll Evrópulöndin vilja vernda landbúnaðinn og ég tel að við eigum að gera það. Ég tel að það sé mjög mikilvægt fyrir byggðaþróun og hinar dreifðu byggðir landsins að við stöndum vörð um landbúnaðinn.

Ég held ekki að verið sé að skaða landbúnaðinn en ég hvet menn til að fara varlega. Ég vil líka benda hv. þm. Árna Páli Árnasyni á að nú er verið að jafna flutningskostnað, 150 millj. kr. fara eingöngu til Vestfjarða. En hvert á sá styrkur að renna? Til fyrirtækis sem hefur algjöra einokun (Forseti hringir.) á þeim markaði?

[19:25]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil leiðrétta hv. þingmann. Tilgangur laganna frá 2004 var sá að gera afurðastöðvum í mjólkuriðnaði kleift að mæta harðnandi samkeppni frá útlöndum með sameiningu og samruna. Tilgangurinn var ekki sá að auka samkeppni heldur að stuðla að meiri samþjöppun á markaðnum. Í skjóli forréttindaaðstöðu sinnar hafa þessar afurðastöðvar síðan reynt að misbeita valdi sínu, hafa samráð um verðlagningu, til þess að reyna að knésetja samkeppnisaðila sem heitir Mjólka. Þetta eru staðreyndir málsins.

Þetta er aðför að neytendum og það á ekki að koma með gömlu, loðnu bullkenningarnar um að í afstöðu minni felist aðför að bændum. Í henni felst aðför að mönnum sem misbeita valdi sínu. Afurðastöðvum sem misnota aðstöðu sína. Og það er það sem við eigum að standa vörð um, jafnt í þessum viðskiptum sem öðrum, að verja fólk fyrir afleiðingum ólögmæts samráðs. Það er grundvallaratriðið.

Við þurfum síðan að ræða stuðning við landbúnað að öðru leyti. Það er allt annað mál. En mér finnst það billegt trikk, svo ég segi ekki nú ekki meir, að blanda þessum tveimur óskyldu þáttum saman. Það er ekki til þess fallið að vísa veginn fram á við í jákvæðri umræðu. Með lagaákvæðum af þessum toga er einfaldlega búið í haginn fyrir óheilnæma viðskiptahætti, búið í haginn fyrir óheilnæma markaðshegðun. Þú lokar hinn ferska vind úti. Þú lokar fyrir gegnumtrekkinn og gerir mönnum kleift að sitja í forréttindaaðstöðu í baðmull, vafðir henni, langt frá þeirri ógn og hættu sem þeir eiga að þurfa að standa frammi fyrir á frjálsum markaði.

[19:27]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það er mjög fróðlegt að hlusta á talsmenn núverandi ríkisstjórnarflokka í landbúnaðarmálum, annars vegar hæstv. ráðherra Einar K. Guðfinnsson og hins vegar hv. þm. Árna Pál Árnason. Það liggur við að maður verði orðlaus en það þarf ekkert að koma á óvart þegar þessir flokkar ná saman, þegar frjálshyggjuöflin í þessum tveimur flokkum ná saman, bæði í málflutningi og síðan í gjörðum.

Það er býsna athyglisvert að eitt meginkappsmál þessarar ríkisstjórnar, og eitt af aðalmálum í stjórnarsáttmálanum, er að stokka upp stjórnsýsluna með þeim hætti að rústa grunnstoðum landbúnaðarins og leggja niður landbúnaðarráðuneytið eða eins og það er kallað að sameina það, leggja það inn í sjávarútvegsráðuneytið en færa burt alla helstu málaflokkana sem hafa verið grunnstoðir íslensks landbúnaðar og félagskerfis landbúnaðarins. Það má heita metnaðarleysi af hæstv. ráðherra að láta slíkt gerast. Þegar maður hlustar svo á orðaskiptin hér, á talsmann Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum, Árna Pál Árnason, sem finnst skrefin í átt að taumlausri markaðsvæðingu of stutt og finnst landbúnaðurinn í sjálfu sér ekkert annað en hluti af einhverju viðskiptakerfi sem þurfi að opna og markaðsvæða sem allra mest, ekki bara á innlenda vísu heldur á alþjóðavísu, þá skilur maður alveg hvað er á ferðinni.

Það er alveg klárt að fyrir íslenskan landbúnað, bændastéttina, bæði framleiðslumenningu og annað sem landbúnaðurinn stendur fyrir, er þetta ríkisstjórnarsamstarf mikið áhyggjuefni. Það er ekki síður mikið áhyggjuefni fyrir neytendur því að hingað til hefur það verið mjög sterk krafa hjá almenningi að geta staðið að baki landbúnaðinum, staðið á bak við það hvernig landbúnaðarframleiðslan hefur verið byggð upp, ekki hvað síst hvernig hinn félagslegi þáttur landbúnaðarins hefur verið byggður upp, bæði landbúnaðurinn sjálfur, stoðkerfi hans, leiðbeiningar, rannsóknir, úrvinnsla og dreifing. Allt hefur þetta verið byggt upp þannig að samfélagslegar hugsjónir hafa drifið þetta áfram og verið leiðandi í því, bæði framleiðendum og neytendum til góða, og þegar gerðar eru skoðanakannanir meðal landsmanna vilja 90% þeirra sem taka þátt standa vörð um þetta. Svo fáum við ríkisstjórn sem hefur það meginmarkmið, fyrstu málin sem eru flutt eru um það hvernig brjóta megi niður félagslega þætti sem hafa staðið að baki landbúnaðinum og félagslegri uppbyggingu hans á undanförnum árum og áratugum, jafnvel í heila öld.

Í frumvarpi sem liggur fyrir um breytingar á stjórnskipuninni á að sundra Skógrækt ríkisins, Skógræktinni sem hefur verið hluti af íslenskum landbúnaði í líklega meira en 100 ár, það er númer eitt. Og Landgræðslan, við vorum að halda upp á 100 ára afmæli landgræðslu, hún hefur verið vistuð og verið ein af grunnstoðum íslensks landbúnaðar í 100 ár. Þarna er einhver ógn fyrir þá aðila sem vilja brjóta niður grunnstoðir landbúnaðarins, félagskerfið. Búnaðarskólarnir hafa þróast sem menningar- og menntastofnanir landbúnaðar og atvinnulífs í meira en 100 ár líka og gengið vel og án þess að fyrir því séu færð nein rök eru þeir líka teknir undan.

Þegar maður hlustar á fulltrúa Samfylkingarinnar, talsmann hennar í landbúnaðarmálum, Árna Pál Árnason, sem finnst öll skref of stutt í að höggva niður félagskerfi landbúnaðarins, þá held ég að ekki sé ofmælt að mjög fáir bændur eða fólk í landbúnaði hafi óskað sér þeirrar ríkisstjórnar þar sem saman væru Sjálfstæðisflokkur og Samfylking vegna þess að þá yrði þetta bara botnlaus og bein vörn.

Þó að mönnum finnist ekki það frumvarp sem hér er lagt fram stórvægilegt á alla lund þá er þar samt verið að fella niður eina af þeim stoðum sem settar voru til að standa undir félagslega uppbyggðu landbúnaðarkerfi, bæði framleiðslu, úrvinnslu og dreifingu á mjólk og mjólkurvörum, til hagsbóta bæði fyrir framleiðendur og neytendur. Ég efast um að nokkur hér hefði kjark til þess að koma upp í ræðustól og segja að þetta gjald, þessi samtrygging eða þessi félagslega ábyrgð sem hér á að afnema, hafi verið til trafala í uppbyggingu mjólkurframleiðslu og mjólkuriðnaðar, ég efast um að nokkur mundi segja það. Þó að það lægi kannski í orðum hv. þingmanns Samfylkingarinnar, Árna Páls Árnasonar, að þetta hefði verið til trafala þróun í mjólkuriðnaði, þá held ég að fæstir mundu voga sér að segja það. En nú er svo brýnt að leggja þetta niður.

Hvað er verið að leggja niður? Það var heimilt að taka gjald til að jafna aðstöðumun, tryggja dreifða framleiðslu, bæði framleiðslu í mjólk og einnig dreifðar mjólkurvinnslur. Hvar var það? Það var t.d. gert til að jafna aðstöðuna fyrir mjólkurframleiðendur á Barðaströnd, Rauðasandi, Vestfjörðum, Norðausturlandi, reyndar hvar sem er á landinu, hvað varðaði t.d. flutningskostnað frá búi til mjólkurbús, til að tryggja dreifða framleiðslu og að mjólkurbú gætu ekki beitt því að frjálsri vild að segja að það væri svo dýrt að sækja mjólkina t.d. niður á Rauðasand að þau vildu helst losna við það. Þá var til verðmiðlunarsjóður, það var til félagslega uppbyggð ábyrgð að tekið skyldi á slíku máli á félagslegan og sameiginlegan hátt. Sumir sem voru kannski nær mjólkurbúum gátu því þurft að borga eitthvað aðeins meira, það varð meiri kostnaður á hvern lítra hjá þeim. Það var sem sagt til heimild að færa þennan kostnað yfir á mjólkurframleiðslu á öðrum svæðum, eins og segir í greinargerðinni, með leyfi forseta:

„Síðustu ár hafa einungis afurðastöðvarnar á Ísafirði og Vopnafirði notið þessa hluta verðmiðlunarinnar. Nú hefur afurðastöðin á Vopnafirði verið lögð niður og í kjölfar stofnunar nýs rekstrarfélags í mjólkuriðnaði, MS ehf., sem afurðastöðin á Ísafirði varð hluti af, eru ekki lengur forsendur fyrir þessari ráðstöfun.“

Ef þetta verður fellt niður fellur líka niður möguleikinn til að koma fram pólitískum vilja um að við viljum halda uppi félagslegri og dreifðri mjólkurframleiðslu í landinu. Þetta er því pólitísk skírskotun. Það voru samtök bænda sem tóku þetta upp á sínum tíma og fengu til þess stoð í lögum.

Þá var þetta gjald líka til þess að tryggja að hægt væri að bjóða mjólk og mjólkurvörur á hliðstæðu verði hvar sem var á landinu. Með því að fella þetta algjörlega burt er sú aðkoma ekki möguleg. Þegar samtímis verður gríðarleg samþjöppun, fækkun á mjólkurvinnslustöðvum í landinu og þær sameinast, nálgumst við æ meira hreina fákeppni á þessu sviði. Þá verður þessum fyrirtækjum í lófa lagið að segja: Það er svo óhagkvæmt að sækja mjólk á þennan stað

eða reka þessa einingu að fyrir því er ekki vilji innan fyrirtækisins og þess vegna viljum við leggja hana niður. Síðasta umræðan var um mjólkurbúið á Egilsstöðum og þó að þetta sé ekki alveg nátengt því er þetta pólitískt sama málið, að það fyrsta sem núverandi ríkisstjórn leggur til er að höggva niður þá félagslegu samtryggingu sem þarna hefur verið til staðar, ekki síst til öryggis fyrir neytendur.

Við verðum líka að gera okkur grein fyrir því að það er þessi ímynd landbúnaðar sem pólitísk sátt er um, ekki hin frjálsa viðskiptaímynd sem Samfylkingin berst fyrir og við heyrðum í máli hv. þm. Árna Páls Árnasonar. Almenningur lýsir ekki yfir sátt um stefnu Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum eins og hún birtist í málflutningi hv. þm. Árna Páls Árnasonar. Það er alveg klárt, ég leyfi mér að fullyrða það. Við viljum hafa öflugan, dreifðan landbúnað, við viljum hafa félagslega tryggingu fyrir því hvernig að honum er staðið. Við viljum líka að mjólkurvinnslan sé eins dreifð og kostur er og einnig mjólkurframleiðslan og það sem hér er verið að afnema var einmitt liður í því að tryggja að svo væri. Hin pólitísku skilaboð í frumvarpinu eru hinn alvarlegi hluti málsins og þau komu svo rækilega fram áðan í máli hv. þm. Árna Páls Árnasonar, talsmanns Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum, sem fannst þetta lítið skref í því að opna fyrir eins og hann orðaði það hin frjálsu viðskipti í landbúnaðarmálum. Það er nefnilega svo stutt á milli frelsis og fákeppni og einokunar.

Þess er skemmst að minnast í flutningsmálunum, að nú er komin sú staða að það eru nánast tvö fyrirtæki í landinu sem annast alla flutninga bæði innan lands og milli landa og geta þess vegna skammtað sér verð og þjónustustig hvar sem er. Það er einmitt þetta sem leiðir til slíkrar fákeppni og sú heimild sem var til þess að færa verð á milli vara var einmitt trygging fyrir því að hægt væri að bjóða fjölbreytt úrval af mjólkurvörum á tiltölulega litlum markaði.

Þótt menn upplifi það þannig að þetta frumvarp breyti kannski ekki miklu þessa stundina felast í því pólitísk skilaboð um að fella eigi niður, höggva að hinum félagslega bakgrunni og hinni félagslegu uppbyggingu sem staðið hefur að baki bæði innlendri landbúnaðarframleiðslu, vinnslu og dreifingu, og líka því hvers konar menning hefur staðið að baki íslenskum landbúnaði.

Herra forseti. Ég vil óska eftir því þegar þetta mál kemur til hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar að ekki verði aðeins farið gaumgæfilega ofan í tæknilegu hliðina, þau tæknilegu atriði sem það kveður á um, heldur líka þau pólitísku skilaboð sem verið er að senda út til landbúnaðarins, til almennings, til neytenda, um að eitt brýnasta málið af hálfu ríkisstjórnar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks sé að vega að hinum félagslega grunni sem á svo ríkan þátt í uppbyggingu og þróun íslensks landbúnaðar, íslenskrar matvælavinnslu og líka mjög öflugs hóps neytenda sem sýnir það í skoðanakönnunum að hann vill standa vörð um landbúnaðinn og þau gildi sem hann hefur byggt á á undanförnum árum og áratugum en ekki að höggva þau niður.

[19:43]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var afar athyglisverð ræða sem hv. þingmaður flutti og hann talaði mikið um pólitísk skilaboð, hver væru hin pólitísku skilaboð þessa frumvarps sem spannar nú ekki yfir stórt svið. Hins vegar voru hin pólitísku skilaboð hv. þingmanns þau að hann vill tryggja að bændur verði örugglega áfram í viðjum fátæktar. Hann vill tryggja að engin framleiðniaukning verði hjá bændum, hann vill tryggja að þeir séu fastir í kerfi þannig að þeir geti sig hvergi hreyft. Í reynd er hv. þingmaður að tala fyrir því að engu megi breyta í þessu kerfi til að aðstoða bændur við að bæta sinn hag og bæta sín kjör. Það eru hin pólitísku skilaboð. Það er ekkert nýtt í þessu, ekkert nýtt lagt fram, engar hugmyndir um hvernig bæta megi og efla hag bænda, aðeins eitt og það er að standa vörð um óbreytt ástand en ekkert innlegg, engin sýn. Það er ekkert lagt til þessarar umræðu nema orð sem hafa afar lítið og takmarkað innihald.

[19:44]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get kannski gert orð hv. þingmanns að mínum að það var lítið innihald í þessum orðum hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar. Enda er það svo með landbúnaðarstefnu Samfylkingarinnar að hún hefur ekki mikið inntak annað en að vita hvernig höggva megi niður félagslegar grunnstoðir íslensks landbúnaðar. Við heyrðum það svo rækilega áðan í málflutningi aðaltalsmanns Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum, Árna Páls Árnasonar, þar sem honum fannst að hér væri allt of skammt gengið í að höggva niður félagslegan grunn og félagslegar stoðir framleiðslu í mjólk og mjólkurvinnslu.

Ég verð að ítreka það, af því að hv. þingmaður velti fyrir sér forgangsröðun í landbúnaðarmálum, að þegar við horfum á forgangsröðun Samfylkingarinnar, ríkisstjórnar Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum, þá er þar brýnast að sundra landbúnaðarráðuneytinu, sundra grunnstoðum landbúnaðarins, tvístra skógræktinni upp í margar áttir, tvístra landgræðslunni, skólunum, rannsóknarstofnunum. Þetta er það brýnasta sem ríkisstjórn Samfylkingarinnar telur að gera þurfi í landbúnaðarmálum. Númer tvö er að höggva niður tryggingu sem var fyrir því að ekki væri hægt að segja við mjólkurframleiðendur, hvort sem þeir eru á Barðaströnd, Rauðasandi eða á norðausturhorninu fjarri mjólkurstöðvum, að það væri of dýrt að sækja til þeirra mjólkina og þess vegna verði þeir að hætta. Hér var trygging fyrir því og hana er verið að höggva niður. Ég held að það sé ekki til bóta fyrir íslenskan landbúnað. (Forseti hringir.) Það getur vel verið að hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni finnist það vera það brýnasta sem gera þurfi.

[19:46]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst þessi ræða hv. þingmanns og eins sú hin fyrri endurspegla mikilvægi þess að stjórnarandstaðan verði styrkt. Það er afar mikilvægt að stjórnarandstaðan hafi aðgang að sérfræðingum, aðstoð til þess að leggja inn í umræðuna (**Gripið fram í:** Málefnalega umræðu …) uppbyggilega hluti. Það er mikilvægt að setja fram rök og sjónarmið og sýn, þannig að við tökum málin fram á veg en ekki þannig að ræðurnar séu ekkert annað en andstaða við það sem kemur fram. Það er alveg augljóst,

virðulegi forseti, að sú ræða sem hér var flutt er dæmi um mikilvægi þess að við eflum og styrkjum stjórnarandstöðuna.

[19:47]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skil vel að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson er kominn í rökþrot og á flótta og veit nánast ekki til hvers hann er að fara í ræðustól, og að ég tali nú ekki um til að ræða um landbúnaðarmál. Ég ætla samt ekki að ætla honum það að hann viti ekkert um þau. En nálgun hans á málinu er með þeim hætti að ég er ekki viss um að hann eigi samleið með mörgum bændum í þeim efnum.

Hins vegar held ég að það þýði ekkert fyrir hv. þingmann að fara að draga í land í þessum efnum. Stefna Samfylkingarinnar hefur komið skýrt fram og kom mjög skýrt fram í máli talsmanns Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum sem talaði hér fyrst, Árna Páls Árnasonar. Honum fannst þetta allt of skammt stigið í að höggva niður félagskerfi landbúnaðarins, grunnstoðir þess og jafnframt í að höggva að þeirri félagslegu tryggingu sem neytendur hafa gagnvart framleiðslu á landbúnaðarvörum og fjölbreyttum landbúnaðarvörum, mjólkurvörum sem hér er um að ræða á tiltölulega litlum markaði, þar sem verið hafði heimild til þess að færa á milli vara og verðmiða til þess að tryggja fjölbreytni gagnvart neytendum á tiltölulega þröngum markaði. Ég bendi á að neytendur hafa lýst yfir miklum stuðningi við — og ég vísa til skoðanakannana þar sem um 90% af þeim sem tóku þátt í skoðanakönnun Gallups á sl. ári vildu einmitt standa vörð um þessi gildi landbúnaðarins, framleiðsluöryggið, fjölbreytni í vöruúrvali. Það var einmitt þetta sem þeir vildu standa vörð um.

Þetta vilja talsmenn Samfylkingarinnar í landbúnaðarmálum höggva niður og ég er því ekki sammála.

[19:49]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Eftir að ég hafði hlustað á ræðu hv. 10. þm. Norðvest., Höskuldar Þórhallssonar, fannst mér hún bæði málefnaleg og efnisleg og hófleg, en eftir að hafa hlustað á ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar fannst mér eitt andartak að Framsóknarflokkurinn væri orðinn óður markaðshyggjutrúboði. Í samanburði við hina ótrúlegu afturhaldsræðu hv. þm. Jón Bjarnasonar varð samanburðurinn við Framsóknarflokkinn þannig að Framsóknarflokkurinn var orðinn eins og markaðshyggjutrúboði á borð við Friedman eða einhvern slíkan, þarna var himinn og haf á milli.

Báðir hv. þingmenn viku töluvert að hugmyndum sem eru í frumvarpinu um að hverfa frá verðmiðlunargjöldunum. Það er auðvitað þannig að það býr ekkert slíkt að baki eins og hv. þm. Jón Bjarnason var aðýja að. Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson spurði hvaða áhrif þetta hefði á til að mynda flutningskostnað og þá jöfnun sem þessu verðmiðlunargjaldi hefur verið ætlað að þjóna.

Við vitum að það er orðin gjörbreyting á umhverfi mjólkuriðnaðarins, á þeim vettvangi starfar núorðið eitt rekstrarfélag. Í dag er það þannig að þeir mjólkurinnleggjendur sem leggja inn mjólk sína greiða tiltekið verðmiðlunargjald sem þetta fyrirtæki innheimtir af þeim sem það fyrirtæki notar síðan til þess að greiða inn í sinn eigin rekstur. Við sjáum auðvitað að við þær breytingar sem hafa orðið eru auðvitað engin rök lengur fyrir slíku verðmiðlunargjaldi þar sem einfaldlega er verið að færa til á milli hægri og vinstri vasa, kannski rassvasans og fremri vasans, gjöld sem innheimt eru af bændum og voru á sínum tíma notuð í tilteknum tilgangi en eins og fram kemur í athugasemdum við þetta lagafrumvarp er ekki lengur.

Hér er því um að ræða gjald sem er í raun og veru engin þörf á, það er ekkert tilefni til þess að innheimta þetta gjald, það hefur ekki þau praktísku not sem það hafði hér áður og fyrr þegar það hafði þennan tilgang sem hv. þm. Jón Bjarnason var að reyna að lýsa hér áðan með tilþrifum sínum, tilefni til þessarar gjaldheimtu er einfaldlega ekki til staðar lengur. Þess vegna er verið að leggja þetta niður með því frumvarpi sem hérna er lagt fram og það er m.a. vikið að því í athugasemdunum að á sínum tíma, við lokaráðstöfun á uppsöfnuðu fé Verðmiðlunarsjóðsins, hafi því verið ráðstafað til endurskipulagningar afurðastöðvarinnar á Ísafirði. Núna er sú afurðastöð hluti af þessu rekstrarfélagi og þær tilfærslur sem þurfa að eiga sér stað þurfa ekki að koma á grundvelli verðmiðlunargjaldsins þannig að það er einfaldlega orðið úrelt, það hefur engan tilgang. Menn gætu náttúrlega varðveitt það, svona varðveislugildisins vegna, t.d. mætti fela Þjóðminjasafninu varðveislu þess, en þetta hefur ekkert með rekstur að gera og þetta hefur ekki með jöfnun að gera. Forsendurnar fyrir þessu gjaldi eru bara úr sögunni og þess vegna er engin sérstök ástæða til þess að viðhalda þessu ákvæði.

Varðandi verðtilfærsluna, sem er auðvitað stærra mál, stærra efnislega mál, þá er það þannig í dag að verðtilfærslan hefur þann tilgang að færa á milli einstakra framleiðslutegunda. Þetta getur haft þau áhrif að verði á einni tegund er haldið niðri með því að innheimt er verðtilfærslugjald af innleggjendum á mjólk. Þessu verðtilfærslugjaldi er síðan ráðstafað ýmist til þess að hækka einhverja tiltekna vöru í verði eða lækka hana. Þetta er auðvitað líka arfur frá liðinni tíð.

Það kunna að hafa verið rök fyrir því einhvern tíma að halda t.d. nýmjólk niðri í verði, ef við gefum okkur það, og verðleggja þá t.d. skyr eða jógúrt hærra. En ég held að það detti engum í hug núna árið 2007, bráðum komið 2008, að verðlagningin eigi að fara þannig fram, að sú ágæta nefnd, verðlagsnefnd búvöru, skipuð jafnágætum mönnum og hún er, eigi að hafa sérstakt ákvörðunarvald um það hvort fjölskyldurnar í landinu fái mjólkina sína dýrari eða ódýrari þegar það leiðir síðan til þess að skyrið verður ódýrara eða dýrara. Þetta hefur engin áhrif á heildarútgjöld heimilanna til kaupa á þessum mjólkurafurðum. Þetta hefur hins vegar áhrif á það hvort sá sem drekkur mikla nýmjólk fái vöruna á lægra verði eða sá sem borðar mikið af skyri.

Þetta er því auðvitað bara úrelt þing sem hefur hins vegar þau áhrif að það býr til skekkju á samkeppnismarkaðnum, þ.e. það heldur uppi verði á einhverjum tilteknum afurðaflokki en heldur niðri verði á öðrum þannig að sá sem vill koma inn og keppa, hann einbeitir sér þá að þeim vöruflokkum sem verðinu er haldið uppi á með óeðlilegum hætti, kemst inn á markaðinn, skaðar framleiðslufyrirtæki, grefur undan þessu afurðasölufyrirtæki bænda og þar með

bændunum og landbúnaðinum.

Þess vegna var það þannig, og það er alveg rétt sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson sagði áðan, þess var mjög gætt af minni hálfu að reyna að hafa sem best samráð og samstarf við verðlagsnefndina, og í þessari nefnd eiga sæti fulltrúar neytenda, þ.e. Alþýðusambands Íslands og BSRB, virðulegi forseti, Bændasamtökin og afurðastöðvarnar. Þessir aðilar eru sammála um að þetta fyrirkomulag sem við höfum viðhaft sé úrelt, það þjóni ekki tilgangi, það sé skaðlegt, þjóni ekki þeim tilgangi sem ætlað var í upphafi og menn eru sammála því að leggja þetta fyrirkomulag af. Þetta er það sem þetta frumvarp leiðir til, það er með öðrum orðum verið að hverfa frá óþarfri og skaðlegri millifærslu og verðtilfærslu sem þjónar hvorki bændum né afurðastöðvunum og er ekki til hagsbóta fyrir neytendur og þess vegna er ekki tilefni til þess að viðhalda þessu. Þær viðtökur sem mér finnst málið almennt hafa fengið eru til marks um að það er verið að reyna að þjóna hérna almennum hagsmunum og það er greinilegt að þeir fara saman.

Við vitum það t.d. að bændur hafa lengi verið þeirrar skoðunar að það ætti að hverfa frá þessari verðtilfærslu. Sömu skoðun hafa afurðastöðvarnar haft og launþegarnir, fulltrúar ASÍ og BSRB, það hefur komið fram við skoðun á þessu máli í verðlagsnefndinni að þeir komust að sömu niðurstöðu. Ég vænti þess því, virðulegi forseti, þegar menn skoða þetta í alvöru í nefnd þingsins að þá komist menn að sömu niðurstöðu og við komumst að, ég og ríkisstjórnin, ásamt ríkisstjórnarflokkunum. Mér heyrðist af viðtökum hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar að ástæða sé til að ætla að Framsóknarflokkurinn standi að þessu. Hvað hv. þm. Jón Bjarnason kann að gera við skoðun málsins, það verður bara að koma í ljós. Auðvitað er það hans ákvörðun þegar hann tekur afstöðu til málsins.

[19:57]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. ráðherra verður mjög tíðrætt um samkeppnismálin í þessu og ég ætla ekki að gera lítið úr mikilvægi samkeppnistöðunnar. Ég vil þó slá varnagla við því að ætla að fara að stilla upp sérhverjum bónda sem samkeppnisaðila hverjum gegn öðrum. Samkvæmt mjólkursamningnum er ekki svo, heldur er litið á ákveðinn framleiðslupakka af mjólk sem eina heild. Þess vegna er það með takmörkuðum hætti sem hægt er að líta á að samkeppnin ein sér tryggi bæði eðlilega og farsæla framleiðslu eða vinnslu og dreifingu á svona litlum markaði eins og hér er.

Þess vegna vil ég spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji að það þyrfti að setja einhver mörk fyrir því hversu mjólkurbú eða mjólkurvinnslur megi vera margar, eða fáar réttara sagt, hér á landi til þess að ná þeim samkeppnisáhrifum sem hæstv. ráðherra er að tala um. Ég hef óttast þessa fækkun á mjólkurbúum og mjólkurvinnslum, bæði að það leiði til óhagkvæmni og það leiði líka til samþjöppunar á markaðnum sem sé mjög óheppilegt og þá gildi ekki þau lögmál sem hæstv. ráðherra er að tala um. Þegar horft er á þróunina til lengri tíma hlýtur maður að huga að því hvernig hún geti orðið. Burt séð frá því þó að þessi einstöku atriði hér passi akkúrat í dag, þá erum við að horfa á þróun sem að mínu viti getur leitt til fákeppni og beinlínis hálfgerðrar einokunar og þá gilda ekki þau samkeppnisatriði sem hæstv. ráðherra er að tala um, og viljum við það?

[19:59]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það sem þetta frumvarp felur í sér er m.a. það að nú er horfið frá því sem er í gildandi lögum um tiltekin atriði, t.d. verðtilfærsluna. Til þess að menn gætu viðhaft hér verðtilfærslu varð að kveða á um það í búvörulögum að þau sem sérlög mundu víkja til hliðar ákvæðum samkeppnislaga til þess að menn gætu í gegnum verðtilfærslusjóð og með verðtilfærslum innan fyrirtækja stillt af verði á einstökum vöruflokkum eins og ákveðið væri í verðlagsnefnd búvöru.

Nú er verið að hverfa frá þessum hluta búvörulaganna, þ.e. við erum ekki lengur með þá stöðu, verði þetta frumvarp að lögum, að þessi hluti búvörulaganna sé undanþeginn samkeppnislögum. Það hefur hins vegar ekkert með að gera það sem oft hefur verið rætt um í 71. gr. sem kveður á um almenna heimild fyrir afurðasölufyrirtækin, að vera vikið undan ákvæðum samkeppnislaganna. Þau geta að vísu ekki beitt markaðsráðandi stöðu sinni, það er auðvitað ekkert sem samkeppnislögin eða búvörulögin eða nein önnur lög heimila þeim að gera. Það var hins vegar á sínum tíma, árið 2004, ákveðið að undanþiggja þau samkeppnislögunum.

Ég hef út af fyrir sig enga sérstaka skoðun á því hversu mörg þessi bú eigi að vera. Við sjáum að niðurstaðan varð sú, til þess að reyna að draga úr tilkostnaði að stækka þessi bú. Ég held að það sé óumdeilanlegt að kostnaðurinn hefur minnkað í afurðasölufyrirtækjunum. Einn góðan veðurdag hljóta menn að ná einhverri niðurstöðu í þeim efnum. En þetta frumvarp hér er fyrst og fremst frumvarp um það að hverfa frá verðtilfærslu sem á að heyra sögunni til.

[20:01]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel mikilvægt að reynt sé að rýna í hver þróunin getur orðið og hvert hún stefnir. Það er líka mikilvægt að hafa á því skoðun hvað sé best í þeim efnum og grípa til aðgerða fyrir fram hvað það varðar. Ég vil benda á að í gegnum það kerfi sem hefur verið við lýði hefur verið hægt að halda uppi sérvinnslu, það hefur verið heimild til að þróa sérvinnslu í Búðardal, á Blönduósi o.s.frv. og vera með ákveðnar verðmiðlanir þar á milli. Það hefur verið markmið í sjálfu sér að halda úti rekstri og vinnslu á þessum stöðum.

Þetta frumvarp breytir kannski ekki miklu þar um en engu að síður opnar það fyrir möguleika á aukinni samþjöppun og gefur framleiðslufyrirtækjunum frjálsari hendur með að grípa til þeirra aðgerða sem þeim sýnist í þeim efnum. Það má segja að það sé eðlilegt á frjálsum markaði en þetta er hluti af kerfi sem við höfum byggt upp hvað varðar framleiðslu, vinnslu og dreifingu og það er mín skoðun að fara eigi varlega í að rugga því og opna leiðir til aukinnar samþjöppunar og fákeppni.

Innheimta á flutningsjöfnunargjaldi er í höndum fyrir-

tækjanna sjálfra en þau geta ákveðið að leggja hana niður og segja: Bíddu, það er allt of dýrt fyrir okkur að sækja mjólk á þennan og hinn staðinn. Þá er tryggingin sem lögin fólu í sér ekki lengur fyrir hendi. (Forseti hringir.) Mér finnst því að við eigum að horfa til framtíðar (Forseti hringir.) þó að þau atriði sem rætt er um í dag komi kannski ekki beint inn á það.

[20:03]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil í fyrsta lagi þakka fyrir að fá að taka til máls. Ég áttaði mig ekki á að ég var aðeins of seinn í umræðuna, en þetta er nú allt að koma, ég er að læra inn á þingsköpin og hvernig þetta virkar allt saman.

Ég vil þakka hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra fyrir málefnalega umræðu og góð svör efnislega. Ég hefði kosið að þeir sem tóku þátt í umræðunni fyrir hönd Samfylkingarinnar hefðu rætt á sömu nótum — ég hafði alltaf á tilfinningunni að í þessum málum hefðu framsóknarmenn frekar staðið á bremsunni en sjálfstæðismenn hefðu stefnt í frjálshyggjuátt og talað fyrir markaðsvæðingu. En það setur að mér ugg þegar ég átta mig á því að nú er það Sjálfstæðisflokkurinn sem þarf að standa í fæturna gagnvart Samfylkingunni.

Baunað var á stjórnarandstöðuna hér áðan og sagt að hún þyrfti á aðstoð að halda en ég væri alveg til í að fara yfir landbúnaðarmálin með þeim félögum, hv. þm. Árna Páli Árnasyni og Lúðvíki Bergvinssyni. En það er kannski ósanngjarnt af mér að nefna þá núna vegna þess að þeir eru farnir úr salnum.

Ég ítreka varnaðarorð mín. Ég átta mig á því að þessi verðtilfærsla og þetta verðmiðlunargjald er kannski barn síns tíma og það var óeðlilegt með vissar tegundir mjólkurvara að önnur væri dýrari en hin. (Forseti hringir.) En þá æski ég þess að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra gæti þess að (Forseti hringir.) önnur varan verði áfram ódýrari, að þær hækki ekki báðar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Innflutningur dýra, 1. umr.

Stjfrv., 204. mál (ákvörðunarvald til yfirdýralæknis). — Þskj. 219.

[20:06]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi á þskj. 219, 204. mál þingsins, en um er að ræða frumvarp til laga um breytingu á lögum um innflutning dýra, nr. 54/1990, með síðari breytingum.

Með frumvarpinu eru áformaðar breytingar á lögum um innflutning á dýrum sem í megindráttum er ætlað að einfalda málsmeðferð, stytta málsmeðferðartíma og skýra einstök ákvæði laga um innflutning dýra. Með frumvarpinu er lagt til að ákvörðunarvald um innflutning gæludýra, sem ekki teljast til nýrra dýrategunda eða erlendra stofna tegunda sem hér eru fyrir, færist frá landbúnaðarráðuneytinu til yfirdýralæknis, sem um langt árabil hefur haft á hendi sérfræðiverkefni sem lúta að innflutningi dýra. Ákvörðunum yfirdýralæknis má skjóta til úrskurðar ráðherra verði frumvarpið að lögum.

Með frumvarpinu er áformað að skýra og einfalda lög um innflutning dýra nokkuð. Þannig er í frumvarpinu gert ráð fyrir að hugtakið búfé í lögunum taki mið af nýlegri skilgreiningu búfjár í lögum um búfjárhald o.fl., nr. 103/2002. Einnig er ætlunin að skýra þær reglur sem gilda um innflutning á svínum og erfðaefni þeirra en við breytingu á lögum um innflutning dýra árið 2002, sem hafði að markmiði að auðvelda innflutning á svínum og erfðaefni þeirra, láðist m.a. að breyta skilgreiningu laganna á einangrunarstöð. Af þeim sökum eru lögin ekki eins skýr um innflutning svína og æskilegt væri. Ég vil hins vegar leggja áherslu á að með frumvarpinu er ekki verið breyta reglum um innflutning svína efnislega.

Loks skal nefnt að frumvarpið fellur að nýútkominni áætlun um einföldun regluverks og stjórnsýslu í landbúnaðarráðuneytinu.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og til 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Út af dagskrá voru tekin 4.–9. mál.

Fundi slitið kl. 20:09.

---

27. FUNDUR

mánudaginn 19. nóvember,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.
2. Erfðafjárskattur, stjfrv., 206. mál, þskj. 224. — 1. umr.
3. Tollalög, stjfrv., 229. mál, þskj. 248. — 1. umr.
4. Ársreikningar, stjfrv., 230. mál, þskj. 249. — 1. umr.
5. Olíugjald og kílómetragjald, stjfrv., 231. mál, þskj. 250. — 1. umr.
6. Aukatekjur ríkissjóðs, stjfrv., 234. mál, þskj. 253. — 1. umr.
7. Kjararáð, stjfrv., 237. mál, þskj. 257. — 1. umr.

8. Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, stjfrv., 209. mál, þskj. 227. — 1. umr.
9. Stéttarfélög og vinnudeilur, frv., 40. mál, þskj. 40. — 1. umr.
10. Takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru, þáltill., 47. mál, þskj. 47. — Fyrri umr.
11. Raforkulög, frv., 43. mál, þskj. 43. — 1. umr.
12. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Fyrri umr.
13. Fjárreiður ríkisins, frv., 45. mál, þskj. 45. — 1. umr.
14. Samkeppnislög, frv., 26. mál, þskj. 26. — 1. umr.
15. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jón Magnússon, 10. þm. Reykv. s.,
Lúðvík Bergvinsson, 5. þm. Suður.,
Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.

[15:03]

Útbýting:

Úrvinnslugjald, 242. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 262.
Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, 243. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 263.

Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.

Uppfylling ákvæða í kaupsamningi Símans.

[15:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil leggja spurningar fyrir hæstv. forsætisráðherra sem yfirmann framkvæmdanefndar um einkavæðingu og spyrja sérstaklega út í þá ákvörðun hæstv. fjármálaráðherra að leysa eigendur Símans, þ.e. fyrirtækisins Skipta ehf., undan því að uppfylla skýlausa kvöð kaupsamnings um fyrirtækið eins og framkvæmdanefnd um einkavæðingu gekk frá henni á sínum tíma og fjármálaráðherra staðfesti með undirritun sinni undir kaupsamninginn 5. júní 2005. Í kaupsamningnum er tekið af skarið um það að í síðasta lagi fyrir árslok þessa árs skuli fyrirtækið hafa selt ekki minna en að lágmarki 30% af hlutafé félagsins til almennra kaupenda og annarra fjárfesta og sömuleiðis skrá fyrirtækið í Kauphöll.

Nú bera menn fyrir sig að desembermánuður sé ekki heppilegur tími til að uppfylla þessi ákvæði kaupsamningsins sem legið hafa fyrir í meira en tvö ár, og sömuleiðis að þeir hafa gert tilboð í slóvenskt símafyrirtæki og það kunni að valda erfiðleikum við að upplýsa nákvæmlega um stöðu fyrirtækisins.

Þá hlýtur maður að spyrja: Hvaða fordæmi er verið að gefa með því að leyfa fyrirtækinu að falla frá skýlausum kvöðum í kaupsamningi sem legið hefur fyrir í á þriðja ár að ætti að uppfylla og í síðasta lagi að vera búið um áramótin? Að sjálfsögðu þýddi það ekki að fyrirtækið ætti ekki að fara að huga að þessum málum fyrr en í desember.

Ég spyr hæstv. forsætisráðherra: Telur hann þetta heppilegt fordæmi? Hvaða mark verður eftirleiðis tekið á skilmálum af þessu tagi ef fyrirtæki eru seld á svipuðum grunni og síðan ekkert með það gert? Mér sýnst að hér vaki aðallega fyrir eigendunum (Forseti hringir.) að þeir óttist að almenningur kunni að fá hlutina á óþarflega hagstæðu verki, þ.e. að þeir fái ekki nóg fyrir sinn snúð. (Forseti hringir.) Var leikurinn til þess (Forseti hringir.) gerður?

[15:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Fjármálaráðherra ákvað að verða við tilmælum þess aðila sem hv. þingmaður nefndi vegna þess að upp eru komnar óvenjulegar aðstæður hjá því fyrirtæki og því er veittur frestur til að hámarki þriggja mánaða til að uppfylla þau skilyrði sem sett voru hvað þetta varðar í kaupsamningi sem ég sem fjármálaráðherra undirritaði á sínum tíma. Markmiðið með því skilyrði var að tryggja að almenningur í landinu fengi möguleika á því að kaupa hluti í Símanum, allt að 30%, og það gerðist með tilteknum hætti innan tiltekins tímaramma.

Nú háttar þannig til að Síminn hyggur á fjárfestingar í Slóveníu og aðstæður eru þannig að það er erfitt fyrir viðkomandi fyrirtæki að leggja á borðið allar þær upplýsingar sem þarf að gera við skráningu á hlutabréfamarkaði núna fyrir þessi áramót. Ég tel það ekki skipta sköpum fyrir væntanlega hluthafa eða kaupendur í fyrirtækinu hvort þessi frestur er veittur eða ekki. Þvert á móti tel ég að það sé líklegra til að gera bréfin í Símanum að góðri markaðsvöru sem verslað verður með ef þessi frestur er veittur. Ég hafði aðstöðu til að kynna mér þetta mál áður en fjármálaráðherra tók sína afstöðu og stend að sjálfsögðu fyllilega að baki honum í því máli.

[15:07]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Hæstv. forsætisráðherra vék sér undan því að svara aðalspurningunni, um fordæmið sem með þessu er gefið. Telur hann það heppilegt, sem yfirmaður einkavæðingarnefndar, að fordæmi af þessu tagi sé gefið, að skýlausri kvöð í kaupsamningi sé vikið til hliðar með viðbárum af þessu tagi, að menn geri bara tilboð í eitthvert fyrirtæki úti í löndum og þar með séu þeir lausir allra mála? Eða hitt sem er sennilega sönnu nær að eigendurnir óttist að almenningur ætti kost á því að kaupa hlutina á of hagstæðu verði? Þeir vilja fá meira fyrir sinn snúð, höfðingjarnir sem fengu að hirða Símann. Einkavæðing Símans er nú þegar búin að valda þjóðinni nógum búsifjum, samanber ófremdarástandið sem hefur farið versnandi í fjarskiptamálum og engar efndir verið á því að laga þau mál, t.d. á landsbyggðinni enn sem komið er, ekki einu sinni búið að bjóða þau verkefni út núna, tveimur og hálfu ári síðar.

Mér finnast þetta rýr svör hjá forsætisráðherra og spái því að ef svona verður að verki staðið verði það eins og (Forseti hringir.) hver annar brandari eftirleiðis að þykjast setja einhverjar kvaðir eða skilmála af þessu tagi inn í kaupsamninga.

[15:09]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Einkavæðing Símans var eitthvert best heppnaða einkavæðingarverkefni sem hér hefur átt sér stað í landinu. Það er unnið að uppbyggingu fjarskipta með skipulögðum hætti á vegum Fjarskiptasjóðs eins og hv. þingmaður auðvitað veit og verið að þétta GSM-netið og vinna að því að auka og bæta háhraðatengingar um land allt með fjármagni sem kom út úr sölunni á Símanum.

Ég tel ekki að þetta mál skapi nein óeðlileg fordæmi eins og hv. þingmaður spurði um. Ég tel að hér sé brugðist við ófyrirséðum og óvenjulegum aðstæðum með þeim hætti sem eðlilegt er að gera með því að veita frest til í mesta lagi þriggja mánaða.

[15:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er alkunna að hæstv. forsætisráðherra er alveg sáttur við að hlutirnir gangi hægt fyrir sig og hann er ánægður með það verklag hjá ríkisstjórninni að tveimur og hálfu ári eftir sölu Símans örlar ekki á efndum hvað varðar uppbyggingu gagnaflutninga og háhraðatenginga um landið sem átti m.a. að nota söluandvirðið í. Það er í samræmi við taktinn í verkum sem hæstv. forsætisráðherra er sáttur við að þetta fari lestargang allt saman.

Það var algerlega skýrt í kaupsamningnum eins og þar segir m.a., með leyfi forseta, að hlutur, „ekki minna en 30% af heildarhlutafé félagsins yrði af hálfu kaupanda boðinn almenningi og öðrum fjárfestum til kaups, í síðasta lagi fyrir árslok 2007“. Þetta var lokafrestur, að sjálfsögðu. Samkvæmt orðanna hljóðan reiknuðu menn heldur með því að þetta yrði búið vel fyrir þann tíma og það er sömuleiðis að lágmarki 30% þannig að það eru lágmarksskilyrðin sem fyrirtækið átti að uppfylla (Forseti hringir.) sem í báðum tilvikum er núna fallið frá. Þetta er heldur lélegt, verð ég að segja, (Forseti hringir.) herra forseti, hjá hæstv. forsætisráðherra.

Álver við Húsavík.

[15:11]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Eitt af þeim byggðarlögum sem hefur háð harða varnarbaráttu undanfarin ár er Norður-Þing í Þingeyjarsýslu. Samkvæmt upplýsingum sem ég hef aflað mér hefur íbúum þar fækkað um 13% á síðustu 10 árum. Íbúum sem eru yngri en 40 ára hefur fækkað um fjórðung á sama tíma. Mörg stórfyrirtæki eru horfin af sjónarsviðinu á þessu atvinnusvæði á þessum tíma og það er mikil þörf fyrir kjölfestu í atvinnulífinu. Ég vil því spyrja um vilja ríkisstjórnarinnar til að efla atvinnulíf á nýjan leik í Þingeyjarsýslu með því að standa að og styðja við uppbyggingu á álveri við Bakka á Húsavík.

Ég spyr hæstv. iðnaðarráðherra: Styður ríkisstjórnin uppbyggingu álvers við Bakka á Húsavík? Hyggst hún beita sér fyrir því að þau áform geti orðið að veruleika með því að vinna að því að afla fyrirtækinu útblástursheimilda og styrkja flutningslínur með raforku, svo að dæmi sé tekið?

Virðulegi forseti. Það þarf ekki frekar að greina frá stöðu mála þar um slóðir til að mönnum sé ljóst hvílík nauðsyn er á því að ríkisstjórnin beiti sér í atvinnuuppbyggingu á þessu svæði, sérstaklega í ljósi þess að það er ríkisstjórnin sjálf sem hefur veikt þetta svæði og önnur á landsbyggðinni hvað mest með ákvörðun sinni um niðurskurð á þorskveiðiheimildum um heilan þriðjung.

[15:13]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hæstv. ríkisstjórn hefur ekki tekið neina formlega ákvörðun um þetta. Hins vegar liggur fyrir að frá tíð síðustu ríkisstjórnar er í gangi ákveðið samkomulag sem iðnaðarráðuneytið var aðili að ásamt fyrirtækinu Alcoa og sveitarfélögum í Norður-Þingi þar sem unnið er að ákveðnum málum sem lúta að könnunum á hagkvæmni og möguleikum á því að reisa þar álver. Lengra hefur málið ekki farið svo að það sé sagt alveg ærlega.

Að því er varðar síðan það sem hv. þingmaður sagði um öflun losunarheimilda hefur það ekki verið rætt neitt sérstaklega. Hins vegar vil ég að það komi alveg skýrt fram að ég hef viðrað það, bæði við aðra ráðherra og einnig í ríkisstjórninni, að það sé tryggt að þær heimildir sem ríkisstjórn Íslands hefur aflað og hefur sérstaklega til ráðstöfunar vegna stórframkvæmda af þessu tagi einskorðist ekki bara við suðvesturhornið. Þau lög sem nú eru í gildi eru hins vegar þess eðlis að það er í raun hægt að hugsa sér ákveðið ferli þar sem losunarheimildir mundu allar hnappast á suðvesturhornið.

Að vísu er það þannig, herra forseti, að eins og mál hafa nú skipast á allra síðustu vikum, t.d. varðandi ákvörðun Landsvirkjunar um hvernig hún ætlar að haga orkusölu, hefur dregið úr þeim líkum. Ég vil segja hins vegar alveg skýrt að ég er þeirrar skoðunar sem byggðamálaráðherra að ríkisstjórnin eigi að beita sér fyrir breytingu á lögum um losunarheimildir sem tryggja að þær dreifist jafnt á það sem við köllum hið hefðbundna þéttbýli og líka dreifbýlið. Ég geri ráð fyrir að það svari að hluta til þeirri spurningu sem hv. þingmaður varpaði til mín, a.m.k. hvað varðaði þann þátt málsins.

[15:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Já, ég tel að það yrði til bóta ef gerðar yrðu breytingar á viðeigandi lögum í því skyni sem hæstv. iðnaðarráðherra nefnir hér. Ég þakka honum fyrir svörin við fyrirspurnum mínum.

En mig langar að spyrja ráðherrann enn frekar: Hvenær er þess þá að vænta að ríkisstjórnin hafi tekið afstöðu til þess hvort hún styður þessa atvinnuuppbyggingu eða ekki? Hvenær má vænta þess að ríkisstjórnin hafi gert það mál upp í sínum röðum og með þeirri niðurstöðu að styðja þessa uppbyggingu eða hafna henni?

Þetta má ekki vera lengi í lausu lofti, virðulegi forseti. Menn verða að fá skýr svör sem fyrst um niðurstöðu í þessu máli innan ríkisstjórnarinnar. Ef svo fer að ríkisstjórnin leggist gegn þessari atvinnuuppbyggingu verða heimamenn og aðrir sem vilja styðja við bakið á þeim að leita að öðrum leiðum til að sækja fram á nýjan leik.

[15:16]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það hefur ekkert komið fram hjá ríkisstjórninni sem bendir til þess að hún leggist gegn þessari framkvæmd. Þvert á móti hefur það komið fram hjá einstökum ráðherrum sem hafa tekið til máls um þetta að þeir eru því frekar hlynntir.

Hv. þingmaður spyr hvenær megi vænta þess að ríkisstjórnin taki afstöðu til málsins. Í því samkomulagi sem ég vísaði til hér áðan og er byggt á niðurstöðu ríkisstjórnarinnar sem þá sat, sveitarfélaga og þess fyrirtækis sem hefur í hyggju að setja upp eða kanna uppsetningu þessarar verksmiðju sem hv. þingmaður vísaði til stendur að fyrirtækið áskilji sér rétt til að taka sjálft ákvörðun um það hvort það hyggur á framkvæmdina fyrir — ef ég man rétt, eftir stopulu og rosknu minni — lok sumars 2008.

Þangað til held ég að hv. þingmaður geti ekki (Forseti hringir.) búist við neinni afdráttarlausri niðurstöðu, ekki síst vegna þess að þetta er líka háð því að orkan fáist sem þarna er í vinnslu.

Íslenska ákvæðið í Kyoto-bókuninni.

[15:17]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Í gær kom fram í fjölmiðlum að hæstv. umhverfisráðherra ræddi um svokallað íslenskt ákvæði í Kyoto-bókuninni og af því tilefni vil ég gjarnan fá að eiga orðastað við hæstv. iðnaðarráðherra. Það má segja að fjórir lykilráðherrar komi að vinnslu íslenska ákvæðisins í Kyoto-bókuninni, hæstv. forsætisráðherra, umhverfisráðherra, utanríkisráðherra og iðnaðarráðherra.

Það er alveg ljóst að hæstv. forsætisráðherra er búinn að segja að hann vilji viðhalda íslenska ákvæðinu í Kyoto-bókuninni. Hæstv. umhverfisráðherra sagði á umhverfisþingi að við ættum ekki að biðja um undanþágur. Hæstv. umhverfisráðherra segir svo í gær í fjölmiðlum að engar forsendur séu fyrir því að ræða íslenska ákvæðið í Kyoto-bókuninni núna og er þar af leiðandi á hröðu undanhaldi í málinu. Áður voru yfirlýsingarnar mjög skýrar hjá hæstv. umhverfisráðherra um að við ættum ekki að biðja um undanþágur en nú heitir það að það séu engar forsendur til að ræða þetta á þessu stigi.

Ég tel rétt að þingheimur fái að vita hvað hæstv. iðnaðarráðherra segir í þessu máli vegna þess að íslenska ákvæðið er mjög mikilvægt fyrir iðnaðinn. Það var erfitt að ná því fram á sínum tíma, það þurfti mikinn tíma til að upplýsa aðra umhverfisráðherra um stöðu okkar. Það er mjög sérstök staða hér á Íslandi.

Ég spyr hæstv. iðnaðarráðherra, í ljósi þess að hann ber mikla ábyrgð á iðnaði á Íslandi og íslensku samfélagi þar með, almennt hvort upp hafi komið einhverjir annmarkar sem valda því að ekki sé hægt að berjast áfram fyrir íslenska ákvæðinu og hvort hæstv. iðnaðarráðherra sé sammála því að ekkert eigi að ræða þessi mál, það séu engar forsendur fyrir því, séð í því (Forseti hringir.) ljósi að við þurfum að taka ákvörðun á næstu mánuðum um hvað við viljum.

[15:19]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður beinir til mín þeirri fyrirspurn hvort mér sé kunnugt um hvort einhverjir annmarkar hafi komið upp sem geri það að verkum að ekki sé hægt að slást fyrir íslenska ákvæðinu.

Svar mitt er alveg skýrt: Engir sérstakir annmarkar hafa komið upp sem gera það að verkum að ekki sé hægt að slást fyrir því. Ef hv. þingmaður hefur hins vegar fylgst með þeim umræðum sem hafa orðið á alþjóðavettvangi núna í aðdraganda Balí-fundarins veit hún örugglega jafn vel og ég að menn eru núna fyrst og fremst að velta fyrir sér tölulvert öðrum og frábrugðnum leiðum sem byggjast ekki endilega á kvótum einstakra landa sem njóta sérstöðu, eins og Ísland vissulega gerir og ég er sammála hv. þingmanni um það, heldur reyna menn m.a. að ná utan um losun landa sem ekki hafa verið aðilar að þessum alþjóðlegu samþykktum.

Sú leið sem menn hafa rætt hvað mest í aðdraganda Balí-fundarins er svokölluð geiranálgun þar sem reynt er að ná utan um losun einstakra geira. Dæmi: álframleiðsla, sementsframleiðsla og stálframleiðsla. Menn nota gjarnan til viðmiðunar og til þess að skýra hvað átt er við þær aðferðir sem Evrópusambandið hefur ákveðið að fara varðandi flugmál, losun frá flugi.

Það sem þessi nálgun á þessu stigi hefur í för með sér er að það er hægt að ná miklu lengra inn í losun þróunarlandanna sem hingað til hafa heldur skirrst við að verða samferða Vesturlöndum og iðnríkjunum. Það er sú nálgun sem ég t.d. tók upp fyrir Íslands hönd á heimsorkuþinginu í Róm í síðustu viku og fékk býsna góðar undirtektir vegna þess að þetta er mál sem hefur verið í umræðu. Þetta er mál sem tekið var upp af fyrrverandi starfsmanni hv. þingmanns, Halldóri Þorgeirssyni, sem er forstöðumaður loftslagsskrifstofunnar í Bonn. Það gerði hann í opinberum fyrirlestri hérna þar sem hann hvatti (Forseti hringir.) íslensku ríkisstjórnina til að styðja frumkvæði af þessu tagi.

[15:22]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Það eru sem sagt ekki neinir tæknilegir annmarkar á því að ná fram ákvæðinu. Það er ágætt að vita það þannig að það er þá bara pólitíkin sem sker úr um það hvort menn vilja reyna að viðhalda ákvæðinu eða ekki. Ég fagna því að hæstv. ráðherra er sammála því að við höfum sérstöðu, en hæstv. ráðherra taldi að þetta íslenska ákvæði yrði hlegið út af samningsborðinu á sínum tíma og studdi það aldrei. Núna ber hæstv. iðnaðarráðherra ábyrgð. Núna getur hann ekki verið ábyrgðarlaus lengur í þessu máli.

Ég spyr aftur, virðulegur forseti: Er ekki einmitt sá tími núna sem við eigum að nota í að ræða hvort við ætlum að berjast áfram fyrir þessu ákvæði eða ekki? Hvenær er tíminn annars?

Er hæstv. ráðherra sammála hæstv. umhverfisráðherra að við eigum ekkert að ræða þetta? Það sé engin forsenda til þess. Hvers lags staða er þetta? Ég held að við verðum að fara að ræða þetta. Iðnaðarráðherra ber það mikla ábyrgð að hann hlýtur að vilja ná niðurstöðu sem fyrst í þessu (Forseti hringir.) máli.

[15:23]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég tel algjörlega sjálfsagt að ræða þetta. Ég þigg öll þau ráð sem hv. þingmaður getur fært mér og öðrum og viðurkenni fúslega að á ákveðnum ferli þessarar samningalotu sem leiddi til núverandi stöðu hafði hv. þingmaður réttara fyrir sér um stöðu málsins en ég.

Hv. þingmaður spyr síðan eftirfarandi spurningar: Er þetta ekki rétti tíminn til þess að taka ákvörðun og taka upp baráttuna fyrir þessu tiltekna ákvæði? Ég held að svo sé ekki. Ég held að á Balí-fundinum, í aðdraganda hans og upp úr honum skipti annað langmestu máli sem Íslendingar og aðrar smáþjóðir eiga að reyna að berjast fyrir. Það er að reyna að fá þessi stóru lönd, þessi efnahagslegu tígrisdýr sem eru að spretta fram í Suðaustur-Asíu og víðar, eins og Indland, Kína og fleiri lönd, til að taka þátt í þessu samningaferli, vera með. (Forseti hringir.) Það skiptir öllu máli ef maður horfir til vandamálsins alls.

[15:24]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég held að við öll sem erum hér inni séum sammála því að það er mjög mikilvægt að ná inn Kína og Indlandi, hvað þá Bandaríkjunum. Það er bara ekki það sem ég er að spyrja um hér, virðulegur forseti.

Hæstv. ráðherra kallar eftir minni ráðgjöf. Ég skal segja hver hún er. Ef það eru ekki annmarkar á því að berjast áfram fyrir íslenska ákvæðinu sem mér heyrist að hæstv. ráðherra hafi kveðið upp úr um að séu ekki, sem sagt ekki neinir tæknilegir annmarkar á því, eigum við að reyna að viðhalda ákvæðinu. Við eigum að vinna að því.

Þá verður hæstv. iðnaðarráðherra að ná því fram. Ég ráðlegg hæstv. iðnaðarráðherra að ræða við hæstv. umhverfisráðherra. Ég hlýt reyndar að túlka sem svo að hún sé á undanhaldi í málinu af því að það hét fyrir nokkrum vikum að við ættum ekki að sækjast eftir undanþágum en núna heitir það að það séu engar forsendur til þess að ræða málin. Ég ætla að ráðleggja hæstv. ráðherra að ræða við kollega sína í ríkisstjórninni til að ná þessu ákvæði fram.

[15:25]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég er þakklátur hv. þingmanni fyrir hennar ráð. Ég geri nákvæmlega það sama og hún gerði og framsóknarmennirnir sem voru í umhverfisráðuneytinu á sínum tíma. Ég hlusta á þær ráðleggingar sem koma frá loftslagsskrifstofunni í Bonn. Hæstv. ráðherra fór eftir þeim á sínum tíma og þeim ágæta manni sem veitir henni forstöðu.

Nú hlusta ég á hann. Það kom fram á fyrirlestri sem hann hélt að skoðun hans væri sú að íslenska ríkisstjórnin ætti á þessu stigi að styðja það frumkvæði, eða hafa það, að taka upp þessa geiranálgun.

Ég get sagt hv. þingmanni það, trúað henni fyrir því hér þvert yfir salinn, að ef ég mætti velja milli íslensks ákvæðis, eins og hún nefnir svo, annars vegar og hins vegar þeirrar nálgunar sem ég hef hér lýst mundi ég gefa vinstri höndina ef hægt væri að ná henni. Hún þjónar hagsmunum Íslands miklu betur.

Reglur um meðferð erfðaupplýsinga.

[15:26]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Nú hefur Íslensk erfðagreining hafið sölu á upplýsingum um erfðamengi einstaklinga til þeirra. Fyrir 60 þús. kr. eru reiknaðar út líkurnar á því að viðkomandi fái ýmsa algenga sjúkdóma, svo sem sykursýki eða hjartasjúkdóma.

Í dag eru engar reglur til um meðferð slíkra genaupplýsinga. Þótt þær varði náttúrlega þann sem kaupir upplýsingarnar gefa þær um leið upplýsingar um nána ættingja hans, svo sem börnin hans, systkini og foreldra, viðkvæmar persónuupplýsingar. Þessar upplýsingar geta verið eftirsóttar, t.d. fyrir tryggingafélög, vinnuveitendur og fleiri. Það hefur verið bent á mikilvægi þess að löggjafinn setji um meðferð svona upplýsinga ákveðnar reglur, um það hverjir geti fengið þær og hvernig með þær er farið.

Þess vegna spyr ég hæstv. heilbrigðisráðherra hvort hann sé eitthvað farinn að huga að slíkri vinnu eða hvort hann viti til þess að slík vinna sé einhvers staðar í gangi. Ég veit auðvitað að ekki er langt síðan sala á erfðaupplýsingum hófst en ég tel mikilvægt að það verði farið að huga að regluverki um hana.

[15:28]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Mjög athyglisverð spurning kom fram hjá hv. þingmanni. Eins og hv. þingmaður minntist á er hér um að ræða hluti sem voru kannski ekki mögulegir fyrir nokkru síðan og við búum svo vel, Íslendingar, að við erum hér með fyrirtæki í fremstu röð sem er mikill styrkur fyrir íslenskt atvinnulíf og íslenskt þjóðlíf í heild sinni.

Fljótt á litið er það í eðli sínu jákvætt þegar menn afla sér upplýsinga um sig sjálfa, sérstaklega þegar menn eru að því út frá heilsufarssjónarmiðum. Það er bara gott að fólk geti aflað sér upplýsinga um eigin heilsu og gert ráðstafanir í kjölfarið.

Eins og hv. þingmaður minntist á er myndin kannski örlítið flóknari þegar kemur að nánum ættingjum, börnum og öðrum skyldmennum, og er þá full ástæða til að fara yfir málið og önnur sambærileg og tengd. Ég hafði hugsað mér að skoða það og m.a. með því að kalla til þá aðila sem hafa tjáð sig um þetta mál eins og Læknafélagið. Innan þess vettvangs hefur augljóslega orðið umræða um málið.

Ég held að við horfum fram á sambærileg mál eða svipuð koma upp í nánustu framtíð og þess vegna munum við skoða það vel. Það er hins vegar ekki búið að taka ákvörðun um vettvanginn eða hvernig það mál verður unnið. Hins vegar liggur fyrir að við munum skoða það. Þetta er athyglisvert mál og býður upp á ýmsa möguleika en svo sannarlega líka hættur eins og hv. þingmaður nefndi.

[15:30]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir þessi svör og fagna því að verið er að skoða þessa þætti. Eins og hæstv. ráðherra benti á er ekki eingöngu um að ræða þetta mál, þessar upplýsingar, heldur má búast við því að ýmsar fleiri viðkvæmar persónuupplýsingar komi fram í framtíð-

inni eftir því sem málin þróast áfram og því er mikilvægt að við hugum að regluverki um allar slíkar upplýsingar. Ég hvet hæstv. ráðherra til að drífa í því, sem ég heyrði að hann ætlar að gera.

Kostnaður við samgöngur til Vestmannaeyja.

[15:31]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það mál sem mig langar til að bera hér upp í fyrirspurnarformi til hæstv. samgönguráðherra lýtur að samgöngum milli lands og Eyja en fyrir kosningar nú í vor var það loforð allra flokka á opnum fundi í höllinni í Vestmannaeyjum að beita sér fyrir því á nýju kjörtímabili að lækka gjaldskrá með Herjólfi.

Það er auðvitað hægt að reikna kostnaðinn út með ýmsum hætti en ég ákvað að reikna þetta einfaldlega út frá eigin fjölskyldu sem getur talist ósköp venjuleg fjölskylda þó að börn séu að vísu þar orðin nokkuð stálpuð og þá kostar það mig 10.935 kr. að fara milli Þorlákshafnar og Vestmannaeyja aðra leiðina. Þá er ég að miða við full afsláttarkjör þannig að ég hafi keypt afsláttarkort fyrir 16.200 kr. sem dugar þá ekki fyrir ferðinni fram og til baka.

Það má auðvitað deila um það við hvað kostnaður við samgöngur til Vestmannaeyja eigi að miðast en það hefur verið viðmið í umræðum stjórnmálamanna allra flokka að það eigi að vera sambærilegt við ferðakostnað til annarra staða. Ef við tökum til samanburðar hvað mundi kosta mig að fara með þessa sömu fimm manna fjölskyldu á okkar bíl austur í Vík í Mýrdal reiknast mér til að kostnaðurinn sé um 2.500 kr., reiknað þá með bensíni og öðru eins sem bíllinn þarf til viðhalds og olíu á þeirri leið.

Ég tel að þessi staða varðandi byggð í Vestmannaeyjum sé algerlega óviðunandi. Á mjög fáum árum hefur íbúafjöldi Vestmannaeyja hrunið úr 5.000 niður í 4.000 og byggðinni þar (Forseti hringir.) er stór hætta búin ef íbúum fækkar enn meira.

[15:33]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spyr mig út í loforð allra flokka fyrir kosningar sem gefin voru í Íþróttahöllinni í Vestmannaeyjum um lækkun gjalda með Herjólfi, sem ég þekki ekki til, enda var ég á öðrum stöðum á landinu í kosningabaráttunni eins og gefur að skilja. Hann tók hér dæmi um þann kostnað sem því fylgir að fara með fjölskyldu sína frá Þorlákshöfn til Eyja.

Auðvitað er þetta mikill kostnaður alveg eins og það er mikill kostnaður hjá fólki sem þarf að fljúga t.d. frá Reykjavík til Vopnafjarðar eða Þórshafnar, það kostar 30 þús. kr., hvorki meira né minna. Þessi hái kostnaður getur auðvitað gert fólki ókleift að ferðast eins oft og það vill, en það sem ég vil segja í þessu sambandi er að ríkisstjórnin hefur komið til móts við þessi atriði eins og t.d. með fjölgun ferða og síðast en ekki síst, sem er kannski aðalatriði, þau áform sem er verið að vinna eftir úr gildandi samgönguáætlun, þ.e. að byggja upp nýja höfn í Bakkafjöru og nýja ferju til að sigla milli Vestmannaeyja og Bakkafjöru á svo sem eins og hálftíma með fleiri ferðum á dag en er núna og öllu því sem þar er sett fram.

Ég vona, virðulegi forseti, að með styttri siglingarleið sem fer niður í hálftíma í staðinn fyrir þá tæpu þrjá tíma sem eru núna muni fargjaldið þarna á milli lækka þegar þetta verður komið til framkvæmda.

[15:35]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka samgönguráðherra fyrir hans svör svo langt sem þau ná. Ég vil þó minna á í þessu sambandi að þau loforð sem gefin voru fyrir kosningar, m.a. með mjög skýrum hætti á fundi í höllinni í Vestmannaeyjum þar sem hv. varaþingmaður Samfylkingarinnar og núverandi aðstoðarmaður samgönguráðherra, Róbert Marshall, var fyrir svörum fyrir Samfylkinguna voru mjög skýr í þessum efnum, að miða ætti við sambærilega vegalengd á landi.

Þegar tekið er mið af flugfargjaldi milli Vopnafjarðar og Reykjavíkur er það ekki allsendis raunhæft. Ég tel að fjölskylda sem býr á Vopnafirði geti komist milli Reykjavíkur og Vopnafjarðar þrátt fyrir þá miklu vegalengd sem þar er á sínum einkabíl fyrir minna fé en hægt er að fara þarna á milli. Það er líka rétt að minna á þau orð sem þingmenn Suðurkjördæmis fyrir Samfylkinguna — sem ég sakna að sjá ekki hér í salnum nú — hafa látið falla um þetta mál þar sem hæstv. viðskiptaráðherra hefur sagt í þessum sölum (Forseti hringir.) að það þurfi að beita sér fyrir stórlækkun og hv. þingflokksformaður flokksins sagt að þetta væri „akút“ ástand.

[15:36]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegur forseti. Í sjálfu sér hef ég engu við þetta fyrra svar mitt að bæta nema kannski með einni spurningu til hv. þingmanns. Framsóknarmenn hafa þá væntanlega lofað þessu líka á þessum kosningafundi, en af hverju gerðu framsóknarmenn ekkert fram að kosningum í að lækka þessi gjöld? (Gripið fram í.)

[15:37]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það kann að vera miðað við orð hæstv. samgönguráðherra að það sé þá þingmeirihluti með Framsóknarflokki og Samfylkingu og einhverjum fleiri stjórnarandstæðingum fyrir þessu máli, en ég vil minna á að tveir hv. þingmenn Framsóknarflokksins lögðu fram þingsályktunartillögu um þetta mál á síðasta þingi meðan þeir tóku þátt í ríkisstjórnarsamstarfi með Sjálfstæðisflokki en náðu því máli ekki fram eins og þeir óskuðu. Þetta voru hv. þm. Hjálmar Árnason og Birkir Jón Jónsson.

Framsóknarflokkurinn hefur því beitt sér í þessu og á síðasta kjörtímabili beitti Samfylkingin sér margoft fyrir því í orðum hér í þingsal og í kosningabaráttu að þetta skyldi lækkað og þetta er þá eitt dæmi af mörgum um það hve haldlítil kosningaloforð þess flokks vilja vera.

Erfðafjárskattur, 1. umr.

Stjfrv., 206. mál (fasteignir í eigu erlendra dánarbúa o.fl.). — Þskj. 224.

[15:39]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 14/2004, um erfðafjárskatt, með síðari breytingum.

Í fyrsta lagi er lagt til að kveðið verði nánar á um álagningu erfðafjárskatts á fasteignir hér á landi sem eru í eigu erlendra dánarbúa. Ákvæði gildandi laga eru ekki talin nægilega skýr að þessu leyti en í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 14/2004, um erfðafjárskatt, verður ekki annað séð en að vilji hafi staðið til þess að sú yrði framkvæmdin.

Raunin hefur hins vegar ekki verið sú vegna óskýrleika laganna. Nauðsynlegt og jafnframt eðlilegt þykir að taka af öll tvímæli um álagningu erfðafjárskatts í slíkum tilvikum og því er þessi tillaga komin fram.

Í öðru lagi er í frumvarpinu ákvæði um hvernig álagningu erfðafjárskatts skuli háttað þegar erfingi afsalar sér arfi eða hafnar arfi þannig að sá hlutur falli til annarra erfingja við skipti. Í slíkum tilvikum er lagt til að ávallt skuli greiða erfðafjárskatt.

Í þriðja lagi er lagt til að verðmæti óbókfærðra eigna og réttinda verði metin samkvæmt almennu markaðsverðmæti við álagningu erfðafjárskatts. Það er gert til að taka af allan vafa um að við mat á hlutabréfum í félögum sem ekki eru skráð á skipulegum verðbréfamarkaði skuli ótvírætt tekið tillit til verðmætis allra fjárhagslegra réttinda félags þó svo að um sé ræða óbókfærðar eignir svo sem aflaheimildir, hugverkaréttindi o.fl.

Að lokum er kveðið á um að kostnaður sem fellur á dánarbú vegna mats á eignum þess skv. 17.–21. gr. laga nr. 20/1991, um skipti á dánarbúum o.fl., skuli koma til frádráttar frá skattstofni dánarbús þegar erfðafjárskattur er ákveðinn og að sama regla skuli gilda um einkaskipti og opinber skipti.

Herra forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

[15:41]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek eftir því í athugasemdum með þessu frumvarpi að um 1. gr. segir að raunin hafi orðið sú að ekki hafi verið unnt að innheimta eða leggja erfðafjárskatt á fasteignir hér á landi þegar arfláti, eins og það heitir, hefur verið búsettur erlendis. Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann hafi mat á því hvað sé um að ræða háar fjárhæðir sem ríkissjóður hafi þá orðið af vegna þess að lagaákvæðið dugði ekki til þess að leggja skattinn á og innheimta hann.

Mér finnst líka athyglisvert að það er niðurstaða ráðuneytisins á öllum breytingunum í þessu frumvarpi að ekki sé ástæða til að ætla að það hafi teljandi áhrif á skatttekjur eða útgjöld ríkissjóðs. Mig langar aðeins að forvitnast nánar um þessa hógværu umsögn og hvað sé að mati ráðherrans „ekki teljandi áhrif“.

[15:42]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef ekki tölu til þess að láta hv. þingmann vita hvað ríkið hafi orðið af miklum sköttum vegna þessa en ég skal gera ráðstafanir til þess að það komi fram í nefndinni.

Mér þykir hins vegar öllu verra að geta ekki alveg sagt honum nákvæmlega til um það hvað felist í „teljandi“ í umsögn ráðuneytisins um kostnaðarmat með frumvarpinu en ég skal einnig gera ráðstafanir til þess að hann fái upplýsingar um það í nefndinni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Tollalög, 1. umr.

Stjfrv., 229. mál (leyfisveitingar, tollafgreiðslugengi o.fl.). — Þskj. 248.

[15:43]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á tollalögum, nr. 88/2005, með síðari breytingum. Í frumvarpinu er að finna allmargar tillögur að breytingum og skulu nefndar þær helstu.

Í fyrsta lagi er lagt til að leyfisveitingar fyrir geymslusvæði ótollafgreiddra vara verði færðar frá fjármálaráðuneytinu til tollstjórans í Reykjavík í takt við þá yfirlýstu stefnu að fækka sem kostur er beinum afgreiðsluverkefnum frá ráðuneytinu.

Í öðru lagi eru lagðar til breytingar á ákvæðum laganna um tollafgreiðslugengi. Lagt er til að í stað þess að miða við gengi 28. hvers mánaðar skuli tollafgreiðslugengi taka mið af daggengi sem skráð er af Seðlabanka Íslands næsta virkan dag á undan. Vegna mikilla gengissveiflna undanfarin missiri hafa innflutningsaðilar haft tilhneigingu til að flýta eða draga tollafgreiðslu fram yfir mánaðamót allt eftir afstöðu tollafgreiðslugengis sem skapað hefur óeðlilegt álag hjá tollyfirvöldum. Jafnframt hefur gildandi aðferð skapað ákveðið ósamræmi í skráningu vöruviðskipta okkar við útlönd. Vegna þess er lagt til að framvegis verði notast við daggengi en ekki mánaðargengi.

Í þriðja lagi er lagt til að mótuð verði ný tegund geymslusvæðis fyrir ótollafgreiddar vörur, svokallaðar umflutningsgeymslur. Hlutverk slíkra geymslna er einungis að geyma ótollafgreiddar vörur þar til þær eru fluttar aftur af landi brott. Vörur þær sem fluttar eru í slíkar geymslur hljóta því aldrei tollafgreiðslu hér á landi.

Í fjórða lagi er lagt til að lögunum verði breytt á þann hátt að allir lögaðilar í atvinnurekstri geti rekið afgreiðslugeymslur en ekki einungis farmflytjendur og tollmiðlarar. Þessi breyting er lögð til vegna þess að það hefur sætt nokkrum vandkvæðum með framkvæmd að takmarka leyfi til reksturs afgreiðslugeymslna við farmflytjendur og tollmiðlara. Auk þessara breytinga eru lagðar til nokkrar breytingar sem koma til vegna þess að varnarsvæðið á Keflavík-

urflugvelli hefur sem slíkt verið lagt niður.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

[15:45]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Um þær breytingar sem ráðherra lýsti er svo sem ekki mikið að segja en það virðast þó vera tiltölulega eðlilegar breytingar á lögunum miðað við þróunina síðan þau voru sett. Mig langar þó að nefna eitt atriði sem fellur undir tollalögin og mér finnst ástæða til að taka upp sem er sú þróun að tollhöfnum hefur fækkað mikið. Það gerir innflytjendum erfiðara fyrir að flytja inn vörur ef þeir eru með starfsemi sína utan höfuðborgarsvæðisins. Til dæmis þarf að flytja vöru sem kemur að utan og fara á til Ísafjarðar hingað til Reykjavíkur og tilhneigingin er sú að tollafgreiða hana hér, tefja hana í flutningum á leiðarenda.

Ég vildi spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji ekki koma til greina við þessa lagabreytingu að athuga sérstaklega hvort ekki sé ástæða til að gera breytingar á þessu og gera kleift að tollafgreiða vörur víðar en í Reykjavík þannig að hægt sé að flytja þær beint á leiðarenda. Sérstaklega vil ég hafa í huga Ísafjörð sem hefur mikilvægu hlutverki að gegna og á eftir að verða mun þýðingarmeiri en staðurinn er nú vegna væntanlegra viðskipta við Grænlendinga og nágranna okkar þar.

Ég held, virðulegi forseti, að það væri töluvert framfaraskref ef breyting af þessu tagi yrði gerð. Ég vil beina því til hæstv. ráðherra að taka þetta til athugunar.

[15:47]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get ekki sagt að ég hafi leitt hugann að þessu sérstaklega en mér finnst vegna ábendingar hv. þingmanns sjálfsagt að reyna að haga því þannig að hægt sé að fjalla um það í nefndinni og upplýsingar geti þá legið fyrir um þetta frá ráðuneytinu.

[15:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég bað um orðið til að taka upp þetta sama mál, eða nokkurn veginn þetta sama mál, og varð tilefni orðaskipta í andsvari. Það vekur athygli í þessu máli að verið er að færa verkefni til tollstjórans í Reykjavík sem áður hafa verið hjá ráðuneyti sem eðli málsins samkvæmt sinnir þá viðfangsefnum sínum með allt landið undir.

Hér virðist vera í gangi angi af þeirri þróun — með fullri virðingu fyrir tollstjóraembættinu í Reykjavík, sem að sjálfsögðu er mikilvægt og ber höfuð og herðar yfir allt annað í þessu — að líta svo á að Reykjavík sé eina innflutningshöfn landsins og þess vegna séu stjórnsýsluverkefni nánast vistuð hjá tollstjóranum í Reykjavík. Það er tvennt sem þarna á greinilega að fara, þ.e. tollstjórinn fær þarna verkefni sem áður voru hjá ráðuneytinu og eins á tollstjórinn í Reykjavík hér eftir að heimila lögaðilum eða fyrirtækjum að reka innflutningsgeymslur. Ég skil þetta þannig að tollstjórinn í Reykjavík eigi þá að veita slík leyfi fyrir þeirri starfsemi hvar sem er á landinu. Þá er í enn ríkari mæli en áður verið að gera tollstjóraembættið í Reykjavík að yfirtollstjóraembætti og framlengdum armi ráðuneytisins eða stjórnsýslunnar sem landið allt heyrir undir.

Maður verður mikið var við óánægju með það hversu dregið hefur úr möguleikum manna til að fá tollafgreiddar vörur á höfnum úti um landið. Það er spurning hvort hæstv. ríkisstjórn hefur hugsað sér að móta einhverja stefnu um þjónustustigið að þessu leyti. Ég tek eindregið undir það og skora á virðulega þingnefnd í samráði og samstarfi við ráðuneytið að taka þetta upp í tengslum við umfjöllun um þetta mál og skoða hvernig þessir hlutir standa núna. Það þarf m.a. að afla gagna af landsbyggðinni um framkvæmdina eins og hún er — eða öllu heldur eins og hún er ekki — því það er á miklu undanhaldi að hafnir úti um landið geti verið eðlilegar útflutnings- og innflutningshafnir og fái þar tollafgreiðslu eða þjónustu á þessu sviði. Sú þjónusta verður að vera til staðar eigi menn að geta stundað þar sína atvinnustarfsemi. Ég fagna því að þetta skuli koma hér upp og tek undir að full þörf er á því að skoða þetta.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

[15:50]

Útbýting:

Fjáraukalög 2007, 103. mál, nál. meiri hluta fjárln., þskj. 264; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 265; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 266; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 267.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 227. mál, frv. ALE o.fl., þskj. 246.

Úttekt á kjörum og réttindum námsmanna, 228. mál, þáltill. ALE o.fl., þskj. 247.

Ársreikningar, 1. umr.

Stjfrv., 230. mál (EES-reglur o.fl.). — Þskj. 249.

[15:51]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um ársreikninga, nr. 3/2006, með síðari breytingum.

Með frumvarpinu er lagðar til þrenns konar breytingar á lögum um ársreikninga. Í fyrsta lagi eru lagðar til breytingar sem byggjast á félagatilskipun Evrópuþingsins og ráðsins, nr. 2004 frá 15. desember 2004, um samhæfingu krafna um gagnsæi í tengslum við upplýsingar um útgefendur verðbréfa sem eru skráð á skipulegan markað. Hluti tilskipunarinnar er tekinn upp í lög um verðbréfaviðskipti en ákvæði II. kafla tilskipunarinnar kalla á breytingar á lögum um ársreikninga. Breytingarnar lúta að upplýsingagjöf stjórnenda, annars vegar í ársreikningum þeirra félaga sem gefið hafa út verðbréf og hins vegar í árshlutareikningsskilum þeirra félaga sem gefið hafa út skuldabréf eða hlutabréf til sölu á skipulegum verðbréfamarkaði innan EES.

Í öðru lagi er með frumvarpinu lagt til að afnumin verði skylda móðurfélaga og dótturfélaga þeirra, félaga sem beita alþjóðlegum reikningsskilastöðlum, til að notast við alþjóð-

lega staðla við samningu ársreiknings. Þeim félögum sem hér um ræðir verður eftir sem áður heimilt að beita alþjóðlegum stöðlum kjósi þau það.

Skuldbindingar okkar samkvæmt samningnum um Evrópska efnahagssvæðið taka aðeins til samstæðureikninga en ekki til reikninga móður- og dótturfélaga. Við lögfestingu reglna um alþjóðlega reikningsskilastaðla var talið rétt að láta þær reglur einnig ná til móður- og dótturfélaga. Við nánari athugun og að fenginni reynslu þykir hins vegar rétt að hverfa frá þeirri skyldu. Mikill kostnaður og fyrirhöfn fylgir því að gera ársreikninga og árshlutareikninga samkvæmt alþjóðlegum stöðlum og má reikna með að þessi breyting sé til hagsbóta fyrir mörg fyrirtæki sem beita alþjóðlegum reikningskilastöðlum. Dótturfélög í samstæðum geta verið mörg og starfsemi þeirra umfangsmikil og því er ekki þörf á að skylda dótturfélag til að gera upp í samvinnu við alþjóðlega reikningsskilastaðla. Með þessari breytingu er ekki verið að minnka gæði reikningsskila hjá samstæðum né ætti hún að leiða til óhagræðis eða ónákvæmra upplýsinga til fjárfesta.

Í þriðja lagi er í frumvarpinu lagt til að ársreikningaskrá verði veitt heimild til að beita dagsektum þegar félög sem eru undir eftirliti hennar vegna beitingar á alþjóðlegum reikningsskilastöðlum við samningu reikningsskila sinna veita ekki umbeðnar upplýsingar. Um er að ræða félög sem hafa gefið út hlutabréf eða skuldabréf sem tekin hafa verið til viðskipta á skipulögðum verðbréfamarkaði á Evrópska efnahagssvæðinu og önnur félög sem heimild hafa til að beita þessum stöðlum. Markmið þessarar tillögu er að gera eftirlit ársreikningaskrár skilvirkara og auðveldara í framkvæmd.

Í núgildandi lögum hefur ársreikningaskrá takmörkuð úrræði til að bregðast við ef félög veita ekki umbeðnar upplýsingar. Hefur það leitt til ákveðins viðbragðsleysis eftirlitsskyldra félaga. Félög hafa dregið úr hófi að svara fyrirspurnum um ársreikningaskrár og þannig gert ársreikningaskrá erfitt um vik að bregðast við þegar upplýsingar vantar í reikningsskil. Þetta hefur sérstaklega átt við í sambandi við árshlutauppgjör. Með því að setja inn ákvæði um dagsektir fær ársreikningaskrá möguleika á að beita aðila sektum sem ítrekað bregðast ekki við beiðnum um upplýsingar. Jafnframt er lagt til að ársreikningaskrá geti átt frumkvæði að því að birta opinberlega upplýsingar um reikningsskil sem talin eru ófullnægjandi að hennar mati.

Þá er og lagt til að ársreikningaskrá geti að auki óskað eftir því að viðskipti með bréf félaga á skipulögðum verðbréfamarkaði verði stöðvuð tímabundið ef brot reynast alvarleg þar til félögin hafa farið að tilmælum hennar varðandi leiðréttingar reikningsskila. Að auki er að finna í frumvarpinu ýmsar tillögur um lagfæringar á orðalagi án þess að um eiginlegar efnisbreytingar sé að ræða. Frumvarpið miðar að því að lögin öðlist þegar gildi og skuli gilda fyrir hvert það reikningsár sem hefst 1. janúar 2007 eða síðar.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Olíugjald og kílómetragjald, 1. umr.

Stjfrv., 231. mál (ótímabundin lækkun olíugjalds og kílómetragjalds). — Þskj. 250.

[15:55]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um olíugjald og kílómetragjald, nr. 87/2004, með síðari breytingum.

Með frumvarpi þessu er lagt til að tímabundin lækkun á fjárhæð olíugjalds og sérstaks kílómetragjalds verði fest til frambúðar. Með lögum nr. 87/2004, um olíugjald og kílómetragjald, var fjárhæð olíugjaldsins ákvörðuð 45 kr. á hvern lítra af gjaldskyldri olíu.

Vegna óhagstæðrar þróunar á heimsmarkaðsverði á dísilolíu samanborið við heimsmarkaðsverð á bensíni var olíugjaldið lækkað tímabundið úr 45 kr. í 41 kr. með lögum nr. 70/2005. Gilti sú tímabundna lækkun í sex mánuði frá gildistöku laganna um olíugjald og kílómetragjald, þ.e. frá 1. júlí til 31. desember 2005. Síðan þá hefur þessi tímabundna lækkun þrívegis verið framlengd.

Frá því að olíuverð var tekið upp hefur heimsmarkaðsverð á dísilolíu oftar en ekki verið hærra en heimsmarkaðsverð á bensíni. Spár gera ráð fyrir því að heimsmarkaðsverð á dísilolíu verði áfram að jafnaði hærra en heimsmarkaðsverð á bensíni. Með vísun til þessarar þróunar á heimsmarkaðsverði, úr því að eitt af markmiðum laga um olíugjald og kílómetragjald var að gera dísilknúnar bifreiðar að ákjósanlegum valkosti, er með frumvarpi þessu lagt til að þessi tímabundna lækkun olíugjalds og sérstaks kílómetragjalds verði fest til frambúðar. Í því sambandi má geta þess að á vegum fjármálaráðherra er starfandi starfshópur sem gera á tillögur fyrir 1. febrúar 2008 um heildarstefnu að því er varðar skattlagningu ökutækja og eldsneytis. Með heildarendurskoðun löggjafar á þessu sviði gefst tækifæri til að móta stefnu til frambúðar í þessum málaflokki. Hlutverk starfshópsins er að gera tillögur um samræmda skattlagningu ökutækja og eldsneytis sem hafi það að markmiði að hvetja til notkunar vistvænna ökutækja, orkusparnaðar, minnkunar á losun gróðurhúsalofttegunda frá samgöngum, aukinnar notkunar innlendra orkugjafa og að fjármagna uppbyggingu og viðhald vegakerfisins auk þess að þjóna áfram sem almenn tekjuöflun fyrir ríkissjóð. Fjárhæð olíugjalds, m.a. gagnvart vörugjaldi af bensíni, er því eitt af þeim atriðum sem koma til skoðunar hjá starfshópnum.

Verði frumvarpið að lögum er áætlað að tekjur ríkissjóðs verði 580 millj. kr. lægri á ári en ella hefði orðið og hefur þegar verið reiknað með því í forsendum tekjuhliðar fjárlagafrumvarpsins fyrir árið 2008. Lögfesting frumvarpsins ætti því hvorki að hafa áhrif á tekjur né útgjöld ríkissjóðs umfram það sem þegar hefur verið gert ráð fyrir.

Herra forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

[15:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er að sjálfsögðu ekki efni til annars en að taka þessu frumvarpi hæstv. ráðherra vel. Ég held að það

megi kalla það ákveðið raunsæi að hætta nú því sem hefur verið í gangi að undanförnu, þ.e. að framlengja þessa tímabundnu lækkun olíugjaldsins um nokkra mánuði eða missiri í senn. Ekkert bendir til þess að þær aðstæður breytist á næstunni sem leiddu til þess í byrjun að menn sáu sig knúna til að veita þessa tímabundnu lækkun eða fara í hana vegna þess að annars hefði olían orðið allverulega dýrari en bensínið.

Vandinn er bara sá að þessi tímabundna lækkun sem dugði til þess að halda þarna örlitlum mun í byrjun gerir það ekki lengur og dísilolían er jafnvel dýrari svo nemur einhverjum krónum á lítra iðulega á útsölustöðum þessar vikurnar og verður það væntanlega áfram þó svo að þetta sé framlengt. Nú er að vísu vitnað til þess að þetta sé allt saman í endurskoðun í starfshópi hjá hæstv. ráðherra sem á að skila af sér einhvern tímann á næsta ári. En það gæti nú tekið sinn tíma að koma því saman og koma því þá í búning og hingað inn í þingið. Eiginlega er spurning mín til hæstv. ráðherra þessi: Væri ekki ástæða til að bæta þarna aðeins í og hafa þennan afslátt ívið meiri þannig að olíugjaldið yrði í mesta lagi 40 kr. jafnvel ekki nema 38 kr. eða svo, til þess að aftur myndaðist nokkurra króna munur þarna á milli sem alltaf var ætlunin að yrði til staðar og væri þá sú hvatning fyrir fólk að kaupa dísilbifreiðar eða dísilaflvélar sem ætlunin var að hafa innbyggða í kerfið?

Ég minni á að bak við lágu heilmiklar umræður á sínum tíma um að æskilegt væri að beina frekar akstri í þennan orkugjafa enda hefur Ísland skorið sig nokkuð úr hvað það varðar að dísilvélar hafa hér verið tiltölulega sjaldgæfar, að minnsta kosti í fólksbifreiðum. Með hliðsjón af þróun þessara mála líka hjá bílaframleiðendum þá held ég það sé sérstaklega óheppilegt að þetta skuli enn standa svona hér.

Nú hafa ýmsir framleiðendur náð mjög glæsilegum árangri í því að framleiða sparneytnar en býsna aflmiklar dísilvélar. Meðalstórir fjölskyldubílar eru hér í boði sem eyða um og jafnvel innan við fimm lítrum á hundraðið af dísilolíu en skila þó ágætis afli og eru öruggir og prýðilegir fjölskyldubílar. En yfirleitt eru dísilbílar heldur dýrari í innkaupi en bensínbílar. Þess vegna er ærin ástæða til þess að það sé frekar hvatt til þess með einhverjum verðmun að þeir séu keyptir.

Auðvitað eru ýmsar kenningar og deilur uppi um það hvað sé umhverfisvænna þegar upp er staðið. Ég geri ekki lítið úr því að menn hafa líka náð miklum árangri með bensínvélar, að gera þær sparneytnari og aflmeiri miðað við orkueiningu, svo maður tali nú ekki um enn aðrar útfærslur eins og tvíorkubíla og aðra orkugjafa, hvort sem það er metangas eða eitthvað annað.

Ég held að enn sé staðan sú að frá sjónarhóli umhverfisins séu ekki margir betri kostir í boði nú en þeir að kaupa allra sparneytnustu fjölskyldubílana sem eru knúnir dísilvélum. Það er að minnsta kosti gríðarlegur árangur að fara úr kannski tíu, tólf, fjórtán lítra eyðslu á hundrað kílómetrana og niður fyrir fimm, eins og auðvelt er að sýna fram á að í boði er ef menn kaupa hagkvæmustu eða best útbúnu dísilbílana í þessum flokki.

Úr því að ákveðið að falla frá hinni tímabundnu framlengingu og gera hana varanlega þrátt fyrir að endurskoðunarvinnunni sé ekki lokið þá finnst mér hljóta að þurfa að koma til skoðunar hvort eftir nokkru sé að bíða með að fara bara yfir það hvaða verðhlutfall eigi að vera þarna í gangi milli bensíns og olíu og festa einhvern ásættanlegan mun eins og alltaf var ætlunin að gera.

Auðvitað væri einfaldast að líta á tekjurnar í heild sinni og að reikniverkið væri bara einfaldlega þannig útbúið að það héldist alltaf á grundvelli tiltekinna forsendna sá munur sem menn vildu hafa. Að sjálfsögðu er hægt að útbúa það þannig. Gallinn var auðvitað sá að menn hreyfðu ekkert við bensíngjaldshlutanum þegar olíugjaldsupptakan átti sér stað. Í staðinn fyrir að taka tekjurnar í heild sinni og endurskoða þær sem á mannamáli hefði þýtt, eins og verðþróunin hafði þá orðið, að þurft hefði að hækka bensíngjaldið eitthvað til að búa til pláss fyrir verðmuninn ef menn ætla í alvöru að hafa hann. Það hefur sjálfsagt verið eitthvað viðkvæmt. Því var farin sú leið sem raun ber vitni. En hún hefur þennan skafanka sem stingur í augu. Ég held að það eigi bara að ræða þetta eins og að það eigi ekki að vera neitt feimnismál. Ef menn ætla að halda þarna ákveðnum verðmun án þess að það hafi áhrif á tekjur til vegasjóðs og ríkisins þá verður bara að manna sig upp í það að festa einhverja reglu sem viðheldur þessum verðmun þannig að hann sé varanlegur því það er auðvitað ekki gott heldur að það sé eitthvað verið að hringla með þetta og menn treysti því ekki ef þeir kaupa eitthvað dýrari bíl að þeir fái það þá til baka í þessum verðmun. Það þarf þá að standa.

[16:04]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta eru allt saman ágætar hugmyndir sem hv. þingmaður reifar en eru í rauninni það sem nefndin sem ég vitnaði til í framsöguræðunni er að fjalla um. Ég held að það sé ástæðulaust fyrir okkur að bíða ekki eftir þeirri niðurstöðu þannig að við getum tekið á þessu í heild sinni.

Auðvitað kann þá niðurstaðan að vera sú, ef þetta gengur eins vel og menn gætu best hugsað sér, að breytingin væri raunverulega ekki sú að þetta væri gert varanlegt, það væri þá bara upp á sex mánuði sem þetta frumvarp raunverulega gilti. Ef hlutirnir ganga hins vegar ekki alveg eins vel og menn hafa ætlað gæti raunin orðið sú að þetta frumvarp væri þá í gildi til næstu áramóta ef okkur tækist að afgreiða þau mál á næsta haustþingi. Ég held að það séu möguleikarnir í þessu og miðað við hver þessi mál eru og hvernig þau þróast og hvernig tímaskeiðin eru í því held ég að það sé ekki það mikið sem er unnið með því að bíða ekki eftir heildarniðurstöðu sem kæmi út úr nefndinni og framhaldsvinnu á því.

[16:06]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er nú kannski ekki stórmál sem kallar á löng ræðuhöld. En ég vek athygli á því að hæstv. fjármálaráðherra er hér að leggja til að horfið verði frá tímabundinni framlengingu og að þetta verði varanlegt. Hann er að festa í sjálfu sér þessar nafntölur varanlega inn í lögin í staðinn fyrir tímabundna framlengingu eins og verið hefur hingað til þó að niðurstöður starfshópsins liggi ekki enn

fyrir. Ég ætla ekkert að gagnrýna það í sjálfu sér því það hefur verið hálfvandræðalegt að koma hér alltaf með framlengingarfrumvörp. En það er svolítil mótsögn í því að gera það engu að síður áður en starfshópurinn skilar áliti og fara þá ekki bara hreinlega í að leita leiða til að tryggja þennan verðmun sem menn vilja væntanlega hafa á útsöluverði bensíns og dísilolíu hins vegar. Ég held að það sé ósköp ljóst hvernig það verður best gert. Það á að gefa sér muninn fyrst og síðan þarf að hafa reiknileguna þannig að tekið sé innkaupsverðið á báðum orkugjöfunum og ofan á það komi svo bensíngjald annars vegar og olíugjald hins vegar í krónum sem inniberi þennan mun.

Menn sátu nú einu sinni fastir í því að þetta var hlutfallsleg álagning, eins og menn einhverjir muna hér og það var auðvitað ekki gott kerfi þegar verðið stökk upp og þar með jukust skatttekjur ríkissjóðs gríðarlega. Það var ekki ætlunin og þess vegna færðu menn þetta yfir í fastar krónutöluupphæðir sem er auðvitað miklu betri aðferð við slíkar aðstæður þegar þetta er að sveiflast mikið til. Því hlýtur að vera hægt að útbúa reikniverkið einfaldlega þannig að tekjuöflunin sé fyrir fram ákveðin, verðbilið sé fast eða einhvern veginn sett inn í reiknireglurnar og þannig sé þetta útfært.

Aðrar tillögur starfshópsins (Forseti hringir.) koma svo væntanlega til með að hafa áhrif á öðrum sviðum, þ.e. í sambandi við skattlagningu mismunandi tegunda orkugjafa o.s.frv. (Forseti hringir.) og þurfa ekki í sjálfu sér að hafa nein áhrif á þetta.

[16:08]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég velti fyrir mér þegar ég heyri ræðu hv. þingmanns hvort hann sé yfirleitt umhverfisverndarsinni eða ekki vegna þess að hann talar um að hann vilji lækka skatta á brennsluefni, þ.e. ríkið fari að niðurgreiða hækkun á eldsneyti um allan heim. Það er dálítið athyglisvert. Meðan umhverfisverndarsinnar í öðrum löndum gleðjast yfir því að orkuverð hækkar og minnkar þar með neysluna og hvetur menn til að uppgötva aðra orkugjafa, því það gerir hækkun á eldsneytisverði óneitanlega, þá er hv. þingmaður hér uppi á Íslandi sem vill lækka þennan mun enn frekar og lækka kostnaðinn við brennsluefni sem er hrein losun á koldíoxíði. Svo geta menn trúað því hvort jörðin sé að hitna eða ekki.

Mig langar að spyrja hv. þingmann. Er það virkilega svo að hann vilji lækka verð á þessu eldsneyti?

Svo sagði hann — og það er mjög athyglisvert. Það er svona sovésk hugsun — að hann vilji festa niður verðmun á bensíni og olíu, dísil. Íslenska ríkið eigi að vinna gegn markaðsöflunum í heiminum. Þegar markaðsöflin í heiminum segja að dísilolía eigi að hækka og hún hækkar meira en bensín þá á íslenska ríkið að búa til reglu sem eyðir þeim mun aftur. Hv. þingmaður vill sem sagt að Ísland sé bara tekið úr sambandi við markaðslögmálið í heiminum og vill bara nákvæmlega eins og í Sovétríkjunum halda hér föstu verði og föstum mismun eins og ráðamenn telja hann réttan.

[16:10]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú alveg á mörkunum að maður eigi að vera að ómaka sig upp í ræðustólinn til þess að svara svona útúrsnúningi og þvættingi eins og hér kom frá hv. þingmanni.

Ég var að ræða um það eitt að menn hefðu við upptöku olíugjaldsins talað um það og gengið út frá því að sterk umhverfisleg rök væru fyrir því að tryggja vissan verðmun dísilolíu í hag og hvetja frekar til notkunar sparneytnari véla, dísilvéla. Og ef það er ekki umhverfisstefna þá veit ég ekki hvað það er. Ég var ekki að tala fyrir lækkun sem slíkri sérstaklega á þessum orkugjöfum heldur að ræða þarna um verðmun. Þau rök standa öll enn. Dísilvélar nýta betur aflið og menga minna. Þróunin í bílaiðnaðinum er sú að náðst hefur náðst mikill árangur í að gera dísilvélarnar enn sparneytnari og þær skila góðu afli eins og dæmin sem ég nefndi sýna.

Hækkun á útsöluverði eða öllu heldur innkaupsverði fer beint út í verðlagið. Við erum að tala um fasta krónutölu sem þar leggst ofan á sem skattur og við erum að tala um hvernig við högum því. Hvarvetna á byggðu bóli eru til umræðu einhverjar stýringar í gegnum skatta sem ég trúi ekki öðru en hv. þingmaður hafi heyrt um. Það eru stundum kallaðir grænir skattar eða umhverfisskattar. Þetta kemur auðvitað beint inn á það að reyna að stuðla að því að þróunin í okkar samgöngum sé þrátt fyrir allt í jákvæða átt og rétta átt frá sjónarhóli umhverfisins. Er þá ekki blessaður maðurinn kominn austur í Sovét þegar maður fer að ræða um þessa hluti. Ég verð að segja alveg eins og er að ég held að hv. þingmaður hljóti að hafa farið eitthvað öfugu megin fram úr í morgun. Þetta var þannig ræða sem hann hélt.

[16:12]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst alltaf leiðinlegt þegar menn rökræða og nota orð eins og útúrsnúningar og þvættingur. (Gripið fram í.) Það verða nú hlustendur að dæma um og aðrir þingmenn. En ég ætla ekki að fallast alveg á dóm hv. þingmanns og segja að það sé alrétt hjá honum að þetta sé útúrsnúningur og þvættingur vegna þess að það hefur nefnilega verið þannig að eftir að breytt var í krónutölu þá hefur hlutfall skattlagningar lækkað mjög mikið, sem hlutfall af endanlegu verði. Það hefur verið í gangi bæði skattlagning vegna þess að gjöldin hafa ekki verið hækkuð í tvö ár og auk þess hefur olíuverð hækkað svo mikið að þetta er sem hlutfall af endanlegu útsöluverði alltaf síminnkandi hluti sem ríkið er að innheimta sem skatt. Við erum í reynd með þessari föstu krónutölu að niðurgreiða eldsneyti.

Ég er ánægður með það. Ég er ánægður með skattalækkanir eins og ég hef alltaf verið ánægður með skattalækkanir. En hv. þingmaður hefur ekki alltaf verið ánægður með skattalækkanir og síst af öllu þær sem hvetja til koldíoxíðmengunar. Ég hélt að hann væri umhverfisverndarsinni. En það hefur greinilega eitthvað breyst.

Varðandi það að halda fastri krónutölu á milli þessara tveggja eldsneytisgjafa þá væri íslenska ríkið, ef það tæki upp svoleiðis reglu, að vinna gegn markaðsöflum í heiminum sem ekki er talið gæfulegt. Og ef þessir nýju dísilbílar

eru svona sparneytnir þá mun fólk kaupa þá hvort sem er vegna þess að þeir kosta minna í rekstri.

[16:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Skattlagning á eldsneyti er tiltölulega há á Íslandi. Það hefur yfirleitt verið þannig að Ísland hefur verið í svona fyrsta til þriðja sæti hvað varðar útsöluverð á bensíni og olíu. Ætli Noregur hafi ekki stundum skotist upp fyrir okkur og kannski eitt, tvö lönd önnur. Ég þekki ekki nákvæmlega hvernig það er annars staðar en ég eiginlega gef mér að það hafi verið farin svipuð leið í nálægum löndum og við höfum gert, að vera ekki með hlutfallslega álagningu, skatta af þessu tagi, ofan á hið geysilega snöggt hækkandi eldneytisverð í heiminum því þá held ég að bensínlítrinn væri nú orðinn ansi dýr víða. Menn hafa talið að við þessar aðstæður væri kannski ekki mögulegt að hleypa þessu að fullu út í verðlagið með einhverri hlutfallslegri álagningu skatta. Þetta er nú bara veruleikinn eins og hann er. Ég er enginn talsmaður þess að fara að niðurgreiða þetta sem slíkt eða lækka þetta eitthvað sérstaklega enda gengi það gegn auðvitað skynsamlegri hugsun í þessum efnum. Ég er þvert á móti að reyna að tala fyrir hinu gagnstæða, herra forseti. En það kemst bara alls ekki til skila til hv. þm. Péturs Blöndals.

Ég er mjög eindreginn stuðningsmaður þess að menn beiti skattalegum stýritækjum til þess að stuðla að umhverfisvænni þróun í samgöngum. Ég og minn flokkur erum til dæmis leggja til frekari skattalækkanir til almenningssamgangna hér í frumvarpi. Ég hef talað fyrir því að við gerðum betur en við höfum gert í að gera umhverfisvæna bíla hagkvæma í innkaupum. Þeir eiga í raun að mínu mati að vera bara því sem næst nánast skattfrjálsir meðan við erum að stuðla að aukinni notkun þeirra.

Vandinn við dísilvélarnar er sá að þeir bílar eru heldur dýrari í innkaupi svona að breyttu breytanda eins og ég var að reyna að segja hér áðan. Til þess að stuðla engu að síður að aukinni notkun þeirra þá ræddu menn um það á sínum tíma að tryggja að það yrði viss verðmunur á milli bensíns og dísils í (Forseti hringir.) útsölu. Um það er ég að ræða hér og vil tryggja að verði áfram. En þetta frumvarp gengur ekki nógu langt í þeim efnum. Nú veit ég ekki hvort þetta dugar til (Forseti hringir.) að leiðrétta þennan kúrs sem hv. þingmaður tók varðandi mína (Gripið fram í.) afstöðu í þessum málum en ég verð þá bara að biðja um orðið ef ekki vill betur til.

[16:16]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Mig langar aðeins að koma inn í þá umræðu sem hér fer fram. Ég vil fyrst geta þess að ég er sammála því frumvarpi sem hér er lagt fram sem miðar að því að við festum þann afslátt sem verið hefur í gangi tímabundið á olíugjaldi. En mig undrar umræðan af hálfu vinstri grænna um þennan málaflokka vegna þess að vissulega er verið að tala um umhverfismál þegar rætt er um eldsneytisnotkun.

Ef ég rek í örfáum orðum það sem gert hefur verið hér á landi á undangengnum árum hafa tollar og aðflutningsgjöld verið lækkuð á fólksbílum, vöruflutningabílum og stórvirkum vinnuvélum sem þýðir að bílafloti Íslendinga er tiltölulega nýr. Gríðarlegar framfarir hafa orðið í tækni og eldsneytisnotkun á þessum nýrri dísilbílum, og er ég þá að tala um fólksflutningabíla og flutningabíla, svo munar mörgum prósentum. Það er gott sem vel hefur verið gert.

Á sínum tíma þegar þungaskatturinn, eða mælagjaldið, var að mestu leyti lagður niður var hins vegar farið að selja svokallaða litaða olíu. Lituð olía er notuð á þungavinnuvélar og ýmis sérhæfð tæki og hún er ekki með þetta gjald, olíugjald, sem við fjöllum um hér. Þungavinnuvélar í landinu nota því annars vegar litaða olíu, sem ber ekki olíugjald, og hins vegar ólitaða olíu.

Ég vil að það komi fram hér, og ég hef haft þá skoðun frá því að þessi kerfisbreyting varð, að það hefði átt að hafa sama gjald á allri landolíu, dísilolíu, sama hvort hún er notuð á einkabíla, fólksflutningabíla, þungavinnuvélar eða hvaða tæki sem væri. Þá ætti að hugsa það gjald sem umhverfisskatt, ekki alltaf binda okkur við að þetta fari til Vegagerðarinnar einvörðungu. Á sama hátt og það hefur verið hvati hjá þeim sem reka þungaflutningabíla er hvatinn hjá þeim aðilum sem eru með þungavinnuvélar að vera með sem nýjastar vélar og vélar sem nota sem minnsta olíu. Það er sannkölluð umhverfisumræða. Þess vegna undrar mig að vinstri grænir skuli ekki taka þann vinkil að við eigum að horfa á þetta sem mengunarskatt á dísilolíu og bensín líka þannig að hvatinn verði hjá öllum sem nota dísilolíu á landi að nota sem minnst og kaupa þannig tæki sem minnst nota. Þá erum við að minnka útblásturinn.

Ef þetta hefði verið gert þyrfti olíugjaldið ekki að vera jafnhátt og raun ber vitni ef það færi á alla landnotkun. Því vil ég fyrst og fremst koma inn í umræðuna og ég tel að við höfum aðeins átt orðastað um þetta sem um umhverfismál fjöllum. Ég held að það sé mjög góð umræða hvað þetta varðar.

[16:20]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því mjög að fá tækifæri til að ræða um þessi mál út frá sjónarhóli umhverfisverndarstefnu og er alveg ófeiminn við það. Ég er ákaflega þakklátur þegar menn taka mig í fræðslu eins og hv. síðasti ræðumaður gerði og þigg það með þökkum að mér sé leiðbeint í þessum efnum. Ég er langt frá því að vera fullnuma í sambandi við umhverfisskattlagningu og notkun grænna skatta sem stýritækja og fagna áhuga á því máli hvaðan sem hann kemur.

Mér þykir hins vegar miður ef menn draga einlægan vilja minn og míns flokks í þessum efnum í efa. Hvaða ástæðu hafa þeir til að ætla að við séum ekki kappsöm og áhugasöm um að þessum hlutum sé skipað á þann veg að það sé sem allra best fyrir umhverfið? Ef hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins halda að þeir slái mikið grand í því að reyna að snúa út úr og gera manni upp skoðanir um alvörumál af þessu tagi spái ég því að það muni fara illa hjá þeim. Ég er ekki viss um að það verði þeir hv. þingmenn, kapparnir Pétur Blöndal og liðsmaður hans sem síðastur talaði, sem hafi betur í þeirri umræðu ef út í hana yrði farið enda sé ég að þeir fara báðir úr þingsalnum.

Ég væri tilbúinn til að endurskoða skattlagningu þessara mála almennt, allt frá tollum og aðflutningsgjöldum á öku-

tækjunum, bifreiðagjöldin og síðan skattlagninguna á eldsneytið í heild sinni, með það að markmiði að gera skattstigann prógressífari í þessum efnum, að hann ívilnaði umhverfinu meira.

Ég held að hugmynd hv. þm. Kjartans Ólafssonar, sem hann ræddi hér, sé hins vegar arfavitlaus, að í staðinn fyrir dísilgjald eða olíugjald á hina almennu umferð sem notar dísil sem orkugjafa verði tekið eitt flatt gjald á alla notkun. Það held ég að væri að fara úr öskunni í eldinn. Er hv. þingmaður þá í alvöru að tala um að vinnuvélar eða tæki uppi á öræfum, sem aldrei fara á veg og mega ekki keyra á vegi, eigi að borga sömu gjöld, dráttarvélar í landbúnaði, jafnvel flotinn, vill hann líka setja þetta gjald á flotann? Hv. þingmaður hlýtur að átta sig á því að einhvers staðar þarf að draga mörkin. Ég held að það sé ekki aðferðin.

Ef menn vilja hins vegar bæta við þá skattlagningu, sem tekur að þessu leyti verulegt mið af því að tryggja tekjur til uppbyggingar samgöngukerfisins, einhverju sérstöku mengunargjaldi, sem væru þá full rök t.d. vegna losunarinnar, þá væri að sjálfsögðu um allt annað að tala að leggja einhverjar krónur — sem aldrei yrðu nema fáeinar krónur — á hvern einasta lítra sem notaður væri, hvar sem það væri. Það er eiginlegur hreinn grænn skattur sem menn hafa sums staðar gert, menn hafa sagt: Fyrst tökum við skattlagninguna, við byggjum inn í hana stýringu eftir atvikum ef við viljum ívilna dísilolíu á móti bensíni og við lítum á þetta sem tekjuöflunartæki að því marki sem það á að vera það, í ríkissjóð, í vegasjóð, stillum það af. Ofan á það gætu komið einhverjar x krónur sem fara á allt jarðefnaeldsneyti hvar sem það er notað. Fyrir þessu eru alveg gild rök. Þá verða menn auðvitað að horfast í augu við að það fer þá t.d. á orkunotkun í flotanum og ætli þeim þyki ekki olían nógu dýr, ekki bara útgerðarmönnunum heldur sjómönnunum sem sæta skertum kjarahlut vegna hás olíuverðs? Málin eru því ekki alveg svona einföld eins og menn halda þegar þeir vaða hér upp og ætla að fara að slá keilur á því að gera lítið úr þeim sem hér stendur.

Þá vil ég líka minna menn á það að við vorum og erum í mikilli klemmu með það að þungaskatturinn og olíugjaldið vega mjög þungt í flutningum í landinu og koma beint inn í vöruverðið og þeim mun tilfinnanlegar sem menn liggja fjær þjónustumiðstöðvunum og aðalútflutnings- og innflutningshöfnum landsins. Það vita allir sem eitthvað hafa fengist við þessi mál. Við sem höfum glímt við þetta áður hér á Alþingi í gegnum breytingar á umliðnum árum þekkjum vel þá klemmu sem þar kemur upp. Gagnstæðir hagsmunir vegast á, annars vegar þeir sem færa má full rök fyrir frá sjónarhóli umhverfisverndar, og ekki stendur á mér að reyna að leggja þeim lið, og svipað gildir um slit á vegum, og hins vegar byggðasjónarmið. Flutningskostnaðurinn er tilfinnanlega hár og þeir afslættir sem áður voru í þungaskatti voru dæmdir ólöglegir og samkeppnishindranir þannig að menn fundu ekki leið fram hjá því og hafa þess vegna veigrað sér við að hækka þungaskatt og/eða olíugjald eins og ýmis rök gætu staðið til að öðru leyti, þau sem ég nefndi um slit á vegum og umhverfissjónarmið, vegna þess að það mundi þá fara beint út í vöruverðið, út í flutningskostnaðinn.

Úr þessu er kannski ekki alveg svo einfalt að leysa nema menn séu tilbúnir til að beita einhverjum öðrum tækjum. Það hefur þessi ríkisstjórn ekki verið. Við höfum spurt hvað líði loforðum, margendurteknum loforðum, ekki síst hjá hæstv. samgönguráðherra, um ráðstafanir til að draga úr flutningskostnaði og endurgreiða hann. Fyrri ríkisstjórn var með kosningaloforð á bakinu og gerði ekkert í því máli í fjögur ár eins og hæstv. fjármálaráðherra veit manna best því að hann mun hafa stoppað það af í ríkisstjórninni að nokkuð væri gert í þeim efnum.

Ég fagna því ef menn eru að taka þessi mál til rækilegrar heildstæðrar skoðunar eins og hæstv. ráðherra gefur í skyn að sé verið að gera í starfshópi af hans hálfu og endilega í guðs bænum drífa þá vinnu af þannig að við fáum tillögur þessa starfshóps og getum tekið þær til umræðu. Ég vona að sú umræða verði uppbyggilegri en útúrsnúningar tveggja þingmanna Sjálfstæðisflokksins hér áðan gáfu tilefni til að ætla. (Gripið fram í.)

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Aukatekjur ríkissjóðs, 1. umr.

Stjfrv., 234. mál (lagatilvísanir og fjárhæð gjalds fyrir vegabréfaþjónustu). — Þskj. 253.

[16:26]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 88/1991, um aukatekjur ríkissjóðs, með síðari breytingum.

Breytingarnar sem lagðar eru til eru þríþættar. Í fyrsta lagi er lagt til að einstökum ákvæðum 11. gr. laganna, sem fjallar um leyfi fyrir atvinnustarfsemi, verði breytt til samræmis við breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki. Þannig verði orðalagi greinarinnar og tilvísunum breytt til samræmis við önnur lög og úreltir liðir felldir brott.

Í öðru lagi eru lagðar til breytingar á ákvæðum laganna um gjaldtöku fyrir vegabréfsáritanir. Það er gert í samræmi við ákvörðun ráðherraráðsins frá 1. júní 2006 um gjöld sem greiða skal fyrir vegabréfsáritanir vegna kostnaðar sem fellur til við útgáfu þeirra.

Í þriðja lagi er lagt til að fellt verði brott gjald fyrir aðgangsheimildir að varnarstöðinni á Keflavíkurflugvelli, enda þess ekki þörf lengur, og sömuleiðis fyrir starfsleyfi alþjóðlegra viðskiptafélaga þar sem starfsemi þeirra verður ekki lengur heimil frá næstu áramótum.

Herra forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Kjararáð, 1. umr.

Stjfrv., 237. mál (úrskurðarvald ráðsins). — Þskj. 257.

[16:28]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 47/2006, um kjararáð, með síðari breytingum.

Frumvarpið felur í sér breytingu á ákvæði 1. gr. laga, nr. 47/2996, um kjararáð. Þær breytingar sem lagðar eru til fela í sér að bætt er við upptalningu þeirra starfa sem falla undir úrskurðarvald kjararáðs starfsheitunum ráðuneytisstjórar, skrifstofustjórar í Stjórnarráði Íslands og forstöðumenn ríkisstofnana.

Á því rúmlega eina ári sem liðið er síðan lögin um kjararáð tóku gildi hefur ráðið kveðið upp allnokkra úrskurði um hvaða aðilar falli undir ákvörðun kjararáðs. Af þessum úrskurðum eru níu þar sem kjararáð hefur ákveðið að aðilar falli ekki undir úrskurðarvald þess. Af þeim sem féllu áður undir kjaranefnd hefur kjararáð úrskurðað að prófessorar, yfirdýralæknir, skrifstofustjórar í Stjórnarráði Íslands að frátöldum skrifstofustjóra starfsmannaskrifstofu fjármálaráðuneytisins, sendifulltrúar í utanríkisþjónustunni, forstöðumenn fangelsa og skrifstofustjóri á skrifstofu forseta Íslands falli ekki undir úrskurðarvald kjararáðs. Hvað varðar ný störf hefur kjararáð úrskurðað að aðstoðarlögreglustjórar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu og aðstoðarríkislögreglustjórar falli ekki undir úrskurðarvald þess. Auk þess hefur kjararáð úrskurðað að framkvæmdastjóri Nýsköpunarsjóðs atvinnulífsins heyri ekki undir það þar sem stjórn sjóðsins ráði framkvæmdastjóra og í því felist einnig vald til að ráða launakjörum hans.

Í 1. gr. laga nr. 47/2006, um kjararáð, er mælt fyrir um að meginverkefni kjararáðs sé m.a. að ákveða laun og starfskjör þeirra starfsmanna sem svo háttar til um, vegna eðlis starfs þeirra og samningsstöðu, að launakjör þeirra geti ekki ráðist með samningum á venjulegan hátt. Í athugasemdum með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 47/2006 segir að við mat á því hverjir falli undir ákvörðunarvald kjararáðs sé eðlilegt að horfa til þess annars vegar hverjir gegni störfum sem ekki megi falla niður í verkföllum og hins vegar hverjir gegni störfum sem feli í sér fyrirsvar fyrir ríkið í samskiptum við starfsmenn í kjaramálum. Leiðir reynslan í ljós að skilgreiningar laganna á því hvaða laun og starfskjör ríkisstarfsmanna kjararáð á að ákvarða eru ófullnægjandi og hefur það haft í för með sér að kjararáð hefur úrskurðað að hópar á borð við skrifstofustjóra í Stjórnarráði Íslands falli ekki undir úrskurðarvald þess en slíkt var ekki fyrirséð við setningu laganna. Nauðsynlegt er því að tilgreina frekar til hverra ákvæðið skuli ná með nánari upptalningu þeirra starfa sem falla eiga undir úrskurðarvald kjararáðs. Er frumvarpi þessu ætlað að skýra betur kjör hverra kjararáð skuli ákvarða og eru með því lagðar til breytingar þar að lútandi. Varða þær fyrst og fremst frekari útfærslu á því hverjir falli undir úrskurðarvald kjararáðs og er í því skyni bætt við upptalninguna í 1. gr. laganna.

Í ljósi smæðar íslenskrar stjórnsýslu er mikilvægt að þeir embættismenn sem teljast til yfirstjórnar ráðuneyta og gegna þar margvíslegum stjórnunar- og trúnaðarstörfum, bæði inn á við og gagnvart stofnunum sem og hagsmunasamtökum, standi ekki jafnframt í kjarasamningsgerð og kjaradeilum við ríkið og ráðuneytin. Það fær illa samrýmst störfum þeirra og veikir yfirstjórn ráðuneytanna. Var það ein af ástæðum þess að þessi störf voru á sínum tíma annars vegar felld undir ákvörðunarvald kjaranefndar og hins vegar undanþegin verkfalli. Til að árétta þessa sérstöðu er því lagt til að ráðuneytisstjórar og skrifstofustjórar í Stjórnarráði Íslands, sem skipaðir eru samkvæmt 13. gr. laga nr. 73/1969, falli undir úrskurðarvald kjararáðs.

Hvað forstöðumenn varðar liggur nokkuð ljóst fyrir að þeir falla undir þau skilyrði að vera í forsvari stofnunarinnar gagnvart starfsmönnum og að vera undanþegnir verkfalli. Það er því til einföldunar að þeirra er getið í lagaákvæðinu svo kjararáð þurfi ekki að taka sjálfstæða afstöðu til þessara atriða gagnvart hverjum og einum þeirra. Því er gert ráð fyrir að kjararáð fjalli um starfskjör allra forstöðumanna sem falla undir ákvæði 22. gr. laga nr. 70/1996 og eru ekki undanþegnir ákvörðunarvaldi kjararáðs samkvæmt sérlögum.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

[16:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú greinilega verið að hlaupa hér undir bagga með ákveðnum hópi manna sem hefur ekki fengið þá úrlausn hjá kjararáði sem hann vonaðist til, þ.e. að fá að falla þar undir. En mér sýnist í raun og veru ljóst að með þessu sé verið að leggja til að binda það í lög hverjir falli undir kjararáð og hverjir ekki.

Og er ekki úrskurðarvald kjararáðs orðið nánast hlægilegt í ljósi þess hvernig það túlkaði lögin og hvernig úrskurði það felldi? Og því spyr ég hæstv. fjármálaráðherra, má álykta sem svo að í kjölfar þessarar lagabreytingar, að óbreyttri túlkun kjararáðs á lögunum að öðru leyti, þá sé sjálfgefið að kjararáð muni hafna öllum sem reyna að sækja inn undir ráðið héðan af? Því úr því það hafnaði þessum hópum, sem hæstv. ráðherra leggur nú til að löggjafinn setji hér inn með valdi, þá er varla ástæða til að ætla að það fari að taka einhverja aðra inn sem jafnvel eru neðar í stjórnkerfinu.

Er þá ekki bara spurning hvort ekki sé hreinlegast að ganga bara frá þessu með lögunum. Hverjir heyri þarna undir og punktur. Þannig að kjararáð sé leyst undan því að vera fá umsóknir og hafna mönnum, sem mér sýnist að hljóti að vera eiginlega eðlilegt að álykta í ljósi reynslunnar á þessu ári.

Ég vil því gjarnan heyra hvort hæstv. fjármálaráðherra telji að það geti hreinlega komið til greina að ganga þannig frá málinu að þetta sé bara einfaldlega ákveðið í lögunum og kjararáð hafi eingöngu það hlutverk að úrskurða um laun þeirra sem Alþingi hefur með lögum ákveðið að heyri þar undir.

[16:34]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er auðvitað hárrétt hjá hv. þingmanni að verði þetta frumvarp að lögum er þessi staða orðin nokkuð skýr hvað varðar þá aðila sem falla undir kjararáð og sjálfsagt hægt að draga ályktanir svona í áttina að því sem hv. þingmaður gerir.

En það sem maður veit nú ekki alla hluti fyrir þá sé ég ekki sérstaka ástæðu til að ganga lengra hvað þetta varðar heldur en þetta frumvarp gerir ráð fyrir. Það geta komið upp einhver tilvik, einhverjar aðstæður, einhverjar stöður þar sem kjararáð gæti komist að niðurstöðu sem við sjáum ekki endilega fyrir í dag og gæti verið að fullu réttmætt samkvæmt lögunum.

Þannig að ég held að það sé engin sérstök ástæða til þess og ég held að sú niðurstaða sem hér er í frumvarpinu sé nægjanleg og að við getum vel við unað.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, 1. umr.

Stjfrv., 209. mál (tekjutengdar greiðslur, foreldrar utan vinnumarkaðar). — Þskj. 227.

[16:36]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna. Markmiðið með þessu frumvarpi er að koma betur til móts við aðstæður foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna en gert hefur verið hingað til.

Ég hef ekki farið leynt með þá skoðun mína að ég tel að það hafi verið til vansa fyrir þetta velmegunarsamfélag sem við höfum byggt upp að ekki hefur verið komið betur til móts við foreldra þessara barna. Gildandi lög koma engan veginn til móts við þann hóp fjölskyldna mjög alvarlega langveikra eða fatlaðra barna sem á um hvað sárast að binda.

Auk erfiðleikanna sem tengjast veikindum eða fötlun barnsins koma erfiðleikar vegna bágrar fjárhagsstöðu þar sem grundvellinum til öflunar tekna er oft kippt undan fólki í einu vetfangi. Þessi hópur hefur ekki átt rétt á fjárhagsaðstoð frá hinu opinbera sem ætlað er að bæta ætlaðan tekjumissi en yfirleitt er það þannig að í alvarlegustu tilvikunum getur að minnsta kosti annað foreldrið ekki tekið virkan þátt á vinnumarkaði í lengri tíma. Það var einfaldlega ekki gert ráð fyrir þessum hópi í gildandi lögum og því mikið ójafnræði milli foreldra langveikra barna sem voru jafnsettir. Munurinn var einungis sá að ef barn foreldra langveiks barns greindist fyrir 1. janúar 2006, áttu þau engan rétt samkvæmt gildandi lögum.

Enn fremur hafa mjög fáir sótt um greiðslur á grundvelli gildandi laga en ef til vill er helsta skýringin sú hversu lágar greiðslurnar eru, um 95 þús. kr. nú á mánuði og eru greiðslurnar úr sjúkrasjóðum sem skylt er að sækja fyrst hafa einfaldlega tæmt réttinn því gildissvið núgildandi laga er mjög þröngt.

Virðulegi forseti. Með þessu frumvarpi er lagt til tvískipt kerfi, vinnumarkaðstengt kerfi og félagslegt kerfi en innan síðarnefnda kerfisins er foreldrum mjög alvarlega langveikra eða fatlaðra barna veitt fjárhagsaðstoð óháð atvinnuþátttöku. Lagt er til að foreldri sem hefur verið samfellt í sex mánuði á innlendum vinnumarkaði þegar barn greinist með alvarlegan og langvinnan sjúkdóm eða alvarlega fötlun geti átt sameiginlegan rétt á tekjutengdum greiðslum í allt að þrjá mánuði með hinu foreldri barnsins.

Í alvarlegustu tilvikunum þar sem foreldri getur ekki hafið störf eftir þrjá mánuði er lagt til að heimilt verði að framlengja sameiginlegan rétt foreldra á tekjutengdum greiðslum í allt að þrjá mánuði til viðbótar með hinu foreldri barnsins. Foreldrar barna sem hafa greinst með mjög alvarlegan og langvinnan sjúkdóm eða mjög alvarlegar fatlanir geta því samkvæmt þessu kerfi átt rétt á tekjutengdum greiðslum í allt að sex mánuði. Lagt er til að foreldri eigi þá rétt á 80% af meðaltali heildarlauna á tilteknu viðmiðunartímabili. Er það sama hlutfall og gildir innan fæðingarorlofskerfisins og er jafnframt gert ráð fyrir því að hámarksfjárhæð greiðslna miðist við tekjur af fjárhæð tæpar 650 þús. mánaðarlaun foreldra sem er sama viðmið og í fæðingarorlofsgreiðslum.

Gert er ráð fyrir að þetta kerfi taki við af þeim greiðslum sem sjúkra- og styrktarsjóðir stéttarfélaganna hafa boðið félagsmönnum sínum þegar börn þeirra hafa greinst með alvarlega og langvinna sjúkdóma eða alvarlegar fatlanir. Þar hafa foreldrar átt rétt á tekjutengdum greiðslum að meðaltali í þrjá mánuði en dæmi eru um að foreldrar kunni að njóta slíkra greiðslna í allt að níu mánuði.

Ég vil nota þetta tækifæri og hrósa verkalýðshreyfingunni fyrir það hversu myndarlega hún hefur staðið við bakið á félagsmönnum sínum þegar erfiðleikar sem þessir steðja að. Vona ég svo sannarlega að því verði haldið áfram með sama hætti þannig að þau réttindi sem er verið að leggja til með frumvarpinu verði hrein viðbót við þau réttindi sem foreldrar á vinnumarkaði kunna að eiga rétt á.

Ekki eru lagðar til breytingar á skilyrðum fyrir tekjutengdum greiðslum frá því sem gildir samkvæmt lögunum. Miðað er því áfram við að foreldrar hafi verið að minnsta kosti samfellt í sex mánuði á innlendum vinnumarkaði þegar barn greinist og barnið þarfnist sérstakrar umönnunar foreldris enda verði vistunarþjónustu á vegum opinberra aðila ekki viðkomið.

Enn fremur er lögð áhersla á að foreldrar geti tekið upp þráðinn á vinnumarkaði þegar aðstæður leyfa og því er áfram gert ráð fyrir sveigjanleika innan kerfisins þannig að foreldri kann að eiga rétt á greiðslum komi það aftur til starfa í lægra starfshlutfalli en það var í áður. Einnig er tekið tillit til þess þegar foreldri þarf einungis að leggja niður störf að hluta vegna bráðaaðstæðna sem upp koma þegar barn þess greinist með alvarlegan og langvinnan sjúkdóm eða alvarlega fötlun.

Dæmi eru þekkt um að börn hafi náð heilsu en síðan hafi veikindin tekið sig upp aftur stuttu síðar. Þá er ekki síður mikilvægt að veita foreldrum kost á fjárhagsaðstoð.

Er því lagt til að sá tími sem foreldrið þarf að hafa verið á vinnumarkaði í millitíðinni áður en veikindin taka sig upp aftur, og öðlast þannig aftur rétt á tekjutengdum greiðslum, verði styttur um helming, eða úr tólf mánuðum í sex. Enn fremur tel ég mikilvægt að hafi foreldri ekki náð að vera þann tíma á vinnumarkaði kunni það að eiga rétt innan félagslega kerfisins enda er lagt til að þær greiðslur geti komið til óháð atvinnuþátttöku foreldranna.

Virðulegi forseti. Það er skoðun mín að sá hluti frumvarpsins þar sem lagt er til sérstakt félagslegt kerfi sé tvímælalaust ein mikilvægasta réttarbót þessa hóps fjölskyldna. Hér er ég m.a. að vísa til þeirra foreldra sem hafa ekki getað, jafnvel í lengri tíma, stundað störf utan heimilis vegna verulegrar umönnunar barna sinna sem hafa greinst með mjög alvarlega og langvinna sjúkdóma eða mjög alvarlegar fatlanir. Þessir foreldrar hafa átt í fá hús að venda eftir fjárhagslegum stuðningi. Þetta eru jafnframt foreldrarnir sem glíma við alvarlegustu veikindin eða fatlanirnar með börnum sínum. Þess vegna hefur mér þótt algjörlega ótækt að ekki hafi verið unnt að koma til móts við þennan hóp fyrr með þeim hætti sem hér er lagt til.

Enn fremur er lagt til að foreldrar sem ekki eru þátttakendur á vinnumarkaði þegar börn þeirra greinast með mjög alvarlegan og langvinnan sjúkdóm eða mjög alvarlegar fatlanir, geti átt rétt á greiðslum innan félagslega kerfisins auk þeirra foreldra sem hafa tæmt rétt sinn innan vinnumarkaðstengda kerfisins.

Það kerfi sem lagt er til hér gerir ráð fyrir að foreldrar mjög alvarlega langveikra barna geti átt rétt á mánaðarlegum greiðslum að fjárhæð 130 þús. kr. þann tíma sem ástand barnsins er það alvarlegt að foreldrar geta ekki verið virkir þátttakendur á vinnumarkaði og vistunarþjónustu á vegum opinberra aðila verði ekki við komið.

Enn fremur er lagt til að þeir foreldrar eigi rétt á rúmlega 18 þús. kr. aukagreiðslum með hverju barni undir 18 ára sem þeir hafa á framfæri sínu. Til viðbótar er lagt til að einstakt foreldri sem hefur tvö eða fleiri börn á framfæri sínu undir 18 ára aldri eigi rétt á sérstökum barnagreiðslum. Gert er ráð fyrir sambærilegum skilyrðum fyrir rétti til greiðslna innan félagslega kerfisins og gilda innan vinnumarkaðskerfisins ef frá er talið skilyrði um þátttöku foreldris á vinnumarkaði. Þá er gert ráð fyrir að aðstæður fjölskyldna verði metnar reglulega og eigi sjaldnar en einu sinni á ári.

Ég legg mikla áherslu á að við þetta mat verði þarfir barnanna látnar ráða för og metið heildstætt hvort möguleiki er á að nýta sér þá opinberu þjónustu sem í boði er til þess að auðvelda foreldrum að stíga það skref að verða aftur þátttakendur á vinnumarkaði þegar fjölskyldulífið hefur náð jafnvægi að nýju.

Aðstæður eru mjög mismunandi og því má gera ráð fyrir að fjölskyldur bregðist við með mismunandi hætti þegar svona stór áföll ríða yfir. Því er lagt til að foreldrar ákveði sjálfir hvernig þeir nýta sér réttinn til greiðslna út frá því sem hentar þeim best en gengið er út frá þeirri meginreglu að foreldrar geti ekki átt rétt á greiðslum fyrir sama tímabil. Undantekning frá þessu er þó þegar barn hlýtur líknandi meðferð en gert er ráð fyrir að foreldrar geti óskað eftir greiðslu fyrir sama tímabil í allt að þrjá mánuði þegar þannig stendur á og skiptir þá ekki máli hvort foreldrar þiggja greiðslur samkvæmt vinnumarkaðstengda kerfinu eða félagslega kerfinu. Tel ég þetta afar mikilvæga réttarbót þar sem þetta getur létt verulega undir með foreldrum í þessum aðstæðum sem ég vil reyndar meina að séu með þeim erfiðustu sem nokkurt foreldri getur tekist á við.

Komi til þess að langveikt eða alvarlega fatlað barn andist er lagt til að heimilt verði að halda greiðslum áfram til foreldra þess áfram í allt að þrjá mánuði eftir andlát barnsins. Með þessu er verið að reyna að koma til móts við fólk sem undir þessum kringumstæðum getur ekki hafið þátttöku á vinnumarkaði á nýjan leik fyrr en að einhverjum tíma liðnum.

Í frumvarpinu er lagt til að það sama gildi þegar barn nær bata eftir langvarandi veikindi í tvö ár eða lengur, en við slíkar aðstæður má gera ráð fyrir að það taki tíma fyrir fjölskyldulífið að ná jafnvægi á nýjan leik svo sem fyrir barn að hefja hefðbundna skólagöngu að nýju sem og fyrir aðra meðlimi fjölskyldunnar að ná áttum. Við slíkar aðstæður þykir mér afar mikilvægt að foreldrar eigi þess kost að vera til staðar fyrir börn sín sem og að þeir fái svigrúm til að undirbúa sig fyrir endurkomu á vinnumarkað.

Virðulegi forseti. Ég vona að með þessu frumvarpi sé verið að bæta verulega aðstæður langveikra barna og foreldra þeirra en um er að ræða áralanga baráttu fyrir bættum lífskjörum þeirra fjölskyldna sem takast á við þær erfiðu aðstæður að barn innan fjölskyldunnar greinist með langvinnan sjúkdóm eða alvarlega fötlun.

Ég tel hins vegar að fleira þurfi að koma til. Ég tel mikilvægt að komið sé betur til móts við aðstæður fjölskyldna langveikra barna að því er varðar félagslega velferðarþjónustu. Það þarf að tryggja að langveik börn njóti sambærilegrar félagslegrar þjónustu og fötluð börn og að þjónustan verði aðlöguð sérstaklega að þörfum langveikra barna. Þar á meðal vil ég undirstrika mikilvægi þess að samfélagslegur stuðningur við fjölskyldur þessara barna verði efldur enda tvímælalaust mikið áfall að horfa upp á barn sitt veikjast alvarlega.

Áætlað er að árlega kunni foreldrar 220 barna að eiga rétt á greiðslum innan heildarkerfisins sem lagt er til í frumvarpinu en árlegur kostnaður er áætlaður um 250–310 millj. kr. Jafnframt er gert ráð fyrir kostnaðarauka sem nemur um 20–25 millj. kr. fyrstu árin.

Tilgangur þessa frumvarps er augljós og þarf ekki að eyða mörgum orðum um hann hér. Við þurfum að tryggja þessum börnum umönnun og þjálfun þannig að þau búi við örugg og þroskavænleg uppeldisskilyrði og geti notið bernsku sinnar þrátt fyrir veikindin. Ég þykist vita að samstaða sé um þessi markmið enda ræddum við um þessi mál á kjörtímabilinu þegar við samþykktum þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna sem Alþingi samþykkti í júní síðastliðnum.

Ég hefði að sjálfsögðu viljað hér í dag mæla fyrir frumvarpi sem tryggði fjölskyldum langveikra barna þessa þjónustu. Að betur athuguðu máli þótti skynsamlegra að fara heildstætt yfir þau þjónustuúrræði sem þegar eru fyrir hendi innan ólíkra þjónustukerfa. Það þarf að meta hvar virkja þarf þá þjónustu sem fyrir er betur og á hvaða sviðum mik-

ilvægt er að taka upp ný úrræði. Markmiðið er að veita sem heildstæðasta þjónustu við langveik börn og fjölskyldur þeirra.

Ég hef þegar óskað eftir tilnefningum frá menntamálaráðuneyti og heilbrigðisráðuneyti auk Sambands íslenskra sveitarfélaga og Umhyggju, félagi til stuðnings langveikum börnum, um fulltrúa í starfshóp sem ég ætla að skipa til að fara yfir þessi mál. Standa vonir til að tillögur starfshópsins geti legið fyrir fyrir 15. febrúar næstkomandi þannig að tími geti unnist til þess að leggja fram frumvarp á þessu þingi um bætta félagslega þjónustu.

Virðulegi forseti. Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[16:48]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil í stuttu andsvari fagna þessu frumvarpi. Mér þykir sem þarna sé tekið mikilvægt skref. Það er sannarlega verkefni sem er hvað erfiðast fyrir hvert foreldri og hverja fjölskyldu að ganga í gengum, að horfa upp á börn sín veikjast. Þetta eru greiðslur sem við öll sem foreldrar vonumst að sjálfsögðu til að þurfa aldrei að nota. Ég held að ég tali fyrir munn allra foreldra í því efni. Ég fagna frumvarpinu sem mikilvægu og stóru skrefi í þessu máli.

Ég vek líka athygli á öðru þessu tengdu, að með bættri meðferð og auknum árangri í lækningum hefur orðið til ný kynslóð barna sem hefur notið meðferðar og góðs árangurs af meðferð. Þar eru börn sem hafa læknast af ýmsum meinum svo sem krabbameini, hvítblæði og þess háttar sjúkdómum. Ég vek athygli á því að þarna er verkefni sem lýkur ekki með því að sjúkdómurinn læknist vegna þess að margs konar vandamál geta komið upp í kjölfarið. Ég veit að hugað er að þeim málefnum og ráðherra hefur gefið þeim gaum í vinnu sinni. Að endingu vil ég enn á ný fagna þessu skrefi.

[16:50]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Það er sannarlega gríðarlegt álag og mikil ábyrgð fyrir foreldra að eiga og sjá fyrir langveiku og alvarlega fötluðu barni. Sömuleiðis hvílir mikil og þung samfélagsleg ábyrgð á okkur öllum að styðja, hugsa um og sjá um fjölskyldurnar og börnin sem í hlut eiga. Það er sameiginlegt verkefni okkar. Ég fagna mjög þessu frumvarpi hæstv. félagsmálaráðherra. Ég tel það mjög til bóta og áríðandi mál sem nú er verið að ráða bót á.

Eins og hæstv. ráðherra kom inn á hefur það að mörgu leyti verið til vansa hversu lítið hefur verið komið til móts við þá foreldra og þær fjölskyldur sem í hlut eiga. Allt of fáir foreldrar hafa fengið þann stuðning sem vantar. Hann hefur bara náð til tiltekins hóps en hér er tekið á þessum málum, þ.e. eins og hæstv. ráðherra kom inn á, bæði vinnumarkaðstengdu kerfi og félagslegu kerfi sem nær þá líka til foreldra sem ekki hafa verið á vinnumarkaði lengi. Sveigjanleiki skiptir miklu máli, þ.e. að komið sé til móts við hverja fjölskyldu þar sem hún er stödd.

Auðvitað snýst þetta ekki bara um hin langveiku eða mikið fötluð börn og þeirra foreldra heldur líka systkini og stórfjölskyldu sem öll þurfa á góðum úrræðum og stuðningi að halda og góðri heildstæðri þjónustu. Ég hlakka til að fá að vinna að þeim málefnum en hæstv. ráðherra hefur boðað frekari aðgerðir í þeim efnum.

Ég vil leggja áherslu á að þetta mál verði skoðað mjög vel í nefnd. Það þarf að skoða málið ofan í kjölinn, einfaldlega til að tryggja að það séu engar holur eins og verið hefur í fyrri lögum, sem hafa verið yfirfull af holum og hafa ekki reynst fólki sem skyldi. En í fljótu bragði fagna ég mjög þessari réttarbót og vona að þetta verði unnið með vönduðum hætti áfram.

[16:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil í fáum orðum fara yfir meginefni frumvarpsins og fyrst segja af hálfu okkar þingflokks frjálslyndra að við styðjum frumvarpið í öllum meginatriðum þótt við áskiljum okkur rétt til að fara yfir einstök efnisatriði þess í meðförum þingnefndar og hafa skoðun á þeim atriðum sem þar kunna að leynast. Auðvitað geta verið margar útfærslur að leiðum að markmiðinu og getur verið ástæða til að fara yfir þær sem frumvarpið hefur að geyma og færa til betri vegar. En í meginatriðum erum við fylgjandi tilgangi þessa frumvarps.

Það má líta á málið út frá mörgum sjónarhornum. Eins og kom fram í máli hæstv. ráðherra er um að ræða réttarbót fyrir þær fjölskyldur sem til þessa hafa búið við þær aðstæður sem frumvarpið tekur á án þess að njóta aðstoðar eða stuðnings frá ríkisvaldinu í þeim mæli sem lagt er til. Það er vissulega þarft og rétt að leggja það til. Það má líka líta á málið út frá sjónarhóli ríkisins vegna þess að ríkið er í raun að leysa vanda sem er samfélagslegur og á verksviði þess að kljást við. Það er ekki einvörðungu vandi foreldranna sem um er að ræða. Ef við berum þetta úrræði saman við það sem ríkið stendur fyrir gagnvart ýmsum öðrum hópum þar sem nauðsynlegt er að bjóða upp á stofnanavistun sjáum við að þetta úrræði er í raun miklu ódýrara fyrir ríkissjóð en önnur úrræði sem stundum er nauðsynlegt að grípa til. Mér finnst það eiginlega rökstuðningur fyrir því að fara þessa leið og gera það dálítið myndarlega. Úrræðið er frá fjárhagslegum sjónarhóli ríkissjóðs tiltölulega ódýrt borið saman við að önnur dýrari úrræði væru ella nauðsynleg.

Ég nefni sem dæmi lögin um félagslega aðstoð, hygg ég að það sé, þar sem fjallað er um umönnunarbætur og umönnunargreiðslur aldraðra. Það úrræði er svipaðs eðlis. Ríkissjóður greiðir einstaklingum laun til að annast aldraðan í heimahúsi og þótt ríkissjóður verji til þess fé þá er kostnaður ríkissjóðs aðeins um fjórðungur þess sem það kostar að reka eitt plass á dvalar- eða hjúkrunarheimili fyrir aldraða. Þetta vildi ég nefna til að menn hefðu samanburðinn. Auðvitað eru mörg úrræði sem kemur til greina af hálfu ríkisins að bjóða upp á og það skiptir máli hvert þeirra er valið. Þar þarf að líta til margra þátta. Í fyrsta lagi þarf úrræðið að nýtast þeim sem í hlut á sem best og í öðru lagi þarf það að vera skynsamlegt og fjárhagslega viðráðanlegt.

Ég velti aðeins fyrir mér atriði sem mér finnst ekki koma skýrt fram í frumvarpinu, kannski vegna þess að þar

er reynt að koma á breytingum og ef til vill ekki allir tilbúnir til að stíga stærri skref en þar er lagt til. En mér virðist frumvarpið byggjast fyrst og fremst á því að bæta foreldrum sem eru á vinnumarkaði tekjutap vegna þess að þeir þurfi að annast börn sín við þessar aðstæður. Ég spyr hæstv. ráðherra hvort fyrir liggi einhverjar áætlanir eða hugmyndir um annan kostnað sem foreldrarnir verða fyrir vegna barnanna. Það gætu verið lyf, læknisaðstoð og annað slíkt. Mér virðist mögulegt að foreldrarnir geti orðið fyrir umtalsverðum kostnaði sem ekki er séð fyrir í frumvarpinu og ég spyr: Er það rétt að svo geti verið? Væri ekki nauðsynlegt að skoða það í meðförum þingnefndar hvort ekki sé rétt að líta til þessa kostnaðar og reyna að koma inn í frumvarpið ákvæði sem mætir honum a.m.k. að einhverju leyti? Ég get ímyndað mér að það séu dæmi um umtalsverðan og tilfinnanlegan kostnað á einstökum heimilum vegna langveikra eða alvarlega fatlaðra barna. Ég vildi því stinga þessu inn í umræðuna.

Í öðru lagi langar mig að spyrjast nánar fyrir um lagaskilin. Mér sýnist á 20. gr. frumvarpsins að í raun verði skil í kringum þann tíma sem greining á sér stað þannig að þeir sem eru greindir eftir 1. október á þessu ári fái greiðslur samkvæmt frumvarpinu en þeir sem fyrr séu greindir fái greitt samkvæmt núgildandi kerfi. Ég spyr: Er ekki eðlilegt, af því að hér er um að ræða ívilnandi aðgerðir gagnvart einstaklingum sem búa við tilteknar aðstæður, að breytingin gildi gagnvart öllum sem í hlut eiga þannig að ekki komi upp tvískiptur hópur foreldra og þeir fái mismunandi greiðslur af þeirri einni ástæðu að greiningin fór fram fyrir tiltekinn dag? Ég held að það geti varla talist sanngjörn afgreiðsla af hálfu Alþingis, að gera slíkan greinarmun á, ef hann er eins og mér sýnist hann geta verið samkvæmt því sem fram kemur í frumvarpinu.

Ég tek undir það sem kom fram hjá hæstv. ráðherra, að kostnaður sem getur fallið til varðandi sálfræðimeðferð getur verið umtalsverður. Ég vek athygli á því að hann er oft á tíðum utan almannatryggingakerfisins. Því miður er það enn þá þannig að sá kostnaður og tannlæknakostnaður er að miklu leyti utan almannatryggingakerfisins, sem gerir það ófullkomið. Það er ekki ásættanlegt. Við þingmenn Frjálslynda flokksins höfum lagt fram frumvarp til að bæta úr varðandi tannlækningar og tannréttingar. En það er rétt ábending hjá hæstv. ráðherra að sálfræðikostnaðurinn getur legið dálítið mikið á foreldrunum. Það er ástæða til að líta til þess við athugun málsins í nefndinni.

Ég vil ekki hafa fleiri orð um þetta mál að sinni, virðulegi forseti, en ég árétta almennan stuðning okkar við markmið frumvarpsins.

[17:01]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Ég kem upp til að fagna því að þetta frumvarp er komið í þingið. Þetta er verulega mikil réttarbót fyrir foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna eins og við vitum. Lögin eins og þau eru í dag eru í raun til vansa. Og sú lagabreyting sem gerð var síðastliðinn vetur náði skammarlega skammt því miður og kom alls ekki til móts við þörf þessa hóps í samfélaginu.

Þetta frumvarp, eins og hæstv. ráðherra nefndi í framsögu sinni, kemur hingað í framhaldi af samþykkt okkar á vordögum um aðgerðaáætlun í málefnum barna sem kom inn í stjórnarsáttmálann í framhaldi af stefnu Samfylkingarinnar um *Unga Ísland* þar sem var tekið heildstætt á málefnum barna. Ég get ekki annað en fagnað því og gleðst yfir hversu langt er gengið í þessu frumvarpi.

Varðandi umræðuna áðan um umönnunargreiðslur og ýmsan kostnað foreldra langveikra barna þá er það svo sannarlega rétt að það er margur kostnaður sem fellur til. Nú í sumar eða í haust sat ég fund foreldra krabbameinssjúkra barna þar sem foreldrarnir fóru yfir þá erfiðleika sem þeir ganga í gegnum þegar börnin þeirra eru alvarlega fötluð eða veik og það var svo sannarlega átakanlegt oft að hlusta á þá frásögn. Þar var einmitt nefnt að það þyrfti að koma á áfallahjálp fyrir foreldra og ýmislegt fleira. En hér er verið að taka á fjárhagslegum stuðningi til þess að koma til móts við foreldra sem verða frá vinnu langtímum saman vegna alvarlega veikra barna. Síðan taka náttúrlega önnur lög á öðrum kostnaði, eins og til dæmis almannatryggingalögin, lögin um félagslega aðstoð og svo fleiri þættir eins og til dæmis greiðsluþátttaka vegna hjálpartækja og svo framvegis, ferðakostnaðar og fleira sem heyrir allt undir almannatryggingarnar. Auðvitað þurfa slík ákvæði alltaf að vera í endurskoðun.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi hér umönnunargreiðslurnar í lögum um félagslega aðstoð sem snúa að öldruðum. Ég hef verið á þeirri skoðun að þær greiðslur hafi ekki verið nægilega háar og erfitt þegar fólk þarf að sækja stuðning á marga staði. Þannig að það eru auðvitað þættir sem við þurfum að athuga þegar við skoðum almannatryggingalögin og ég geri nú ráð fyrir að það komi einhverjar lagabreytingar hér inn í vetur sem snúa að þeim. (**KHG:** ... nefndinni.)

En það sem snýr að þessum málum, þ.e. greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, þá er geysilega mikil réttarbót hér á ferðinni. Ég get ekki ímyndað mér annað en að allir flokkar taki undir og styðji þetta frumvarp. Það geri ég að minnsta kosti og fagna því að málið skuli komið fram og vonast til þess að það verði afgreitt hér í gegn fljótt og vel.

[17:05]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Fyrsta þingmál núverandi félagsmálaráðherra á vorþingi eða sumarþingi í júní síðastliðnum var að koma fram með þingsályktunartillögu um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna, sem Alþingi Íslendinga samþykkti. Ég var einn af þeim sem stóðu þá í þessu ræðupúlti og gagnrýndu meðal annars að margt væri óljóst um það hvernig ætti að hrinda þessari áætlun í framkvæmd og fannst að það þyrfti að skýra línurnar betur hvað þau mál áhrærir. En hæstv. ráðherra er hér kominn fram með eitt af fyrstu málum til þess að hrinda þessari aðgerðaáætlun í framkvæmd sem ég fagna og óska hæstv. ráðherra til hamingju með glæsilegan árangur hvað þessi mál varðar.

Það var stigið ákveðið skref á síðasta kjörtímabili til þess að bæta kjör foreldra langveikra barna. En því miður virðast þær breytingar ekki hafa skilað sér til þessara hópa

sem sýnir að aðgerða og breytinga var þörf því reynslan af framkvæmd laganna var sú og hefur verið sú að mjög fáir foreldrar hafa sótt um greiðslur á grundvelli þessarar löggjafar sem var samþykkt á árinu 2006. Alls höfðu tíu umsóknir borist til Vinnumálastofnunar sem annast þessa framkvæmd. Það segir okkur að einhver pottur var brotinn í þeirri löggjöf sem var samþykkt á sínum tíma og ber að viðurkenna það.

Ég vil óska ráðherra enn og aftur til hamingju með þennan áfanga sem fyrsta skref í því að koma til framkvæmda aðgerðaáætlun til þess að styrkja stöðu barna og ungmenna sem er þverpólitískur stuðningur við hér í þinginu.

Eins og kemur fram í greinargerð með þessu frumvarpi þá snýr það eingöngu að fjárhagslegri afkomu og aðstæðum þessara fjölskyldna. Við þekkjum það og margar dæmisögur eru til um það hversu miklir erfiðleikar eru því samfara að gegna því mikilvæga hlutverki að annast langveikt barn. Viðkomandi foreldrar geta oft ekki stundað sína atvinnu og leiðir það oftar en ekki til þess að fólk lendir í greiðsluerfiðleikum og þessu frumvarpi er ætlað að koma til móts við þau vandamál.

Hæstv. forseti. Ég lýsi enn og aftur stuðningi í grundvallaratriðum við þetta frumvarp. Ég legg samt áherslu á að menn haldi áfram að skoða umhverfið sem þessar fjölskyldur búa við. Hæstv. ráðherra hefur skipað starfshóp sem nokkur fagráðuneyti eiga fulltrúa í ásamt Sambandi íslenskra sveitarfélaga og Umhyggju, félagi til stuðnings langveikum börnum, til að fara yfir aðra þætti sem snerta meðal annars þjónustu við þessar fjölskyldur. Gert er ráð fyrir að þessi starfshópur skili tillögum til ráðherra fyrir 15. nóvember árið 2008 þannig að það á að vinna hratt og vel að þessum mikilvægu málum. (**Félmrh.:** 15. febrúar.) 15. febrúar, árið 2008. Þannig að það á að vinna hratt að þessum málum og ég fagna því sérstaklega.

Hæstv. forseti. Ég kem hingað upp og lýsi því yfir að við framsóknarmenn fögnum þessu frumvarpi hæstv. ráðherra sem er mikið framfaraskref. Það bíður okkar í félagsmálanefnd þingsins að fara mjög ítarlega yfir þetta frumvarp og kanna hvort að allir varnaglar séu þar negldir því hér er um mjög mikilvægt mál að ræða og við munum að sjálfsögðu í vinnu í hv. félagsmálanefnd fara mjög ítarlega yfir þetta mál sem ég held að sé þverpólitískur stuðningur við.

[17:10]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þær góðu undirtektir sem þetta mál hefur fengið og það sýnir sig sannarlega að það er þverpólitískur stuðningur við þetta mál. Það er sjálfsagt og eðlilegt eins og hér hefur verið talað um af fleirum en einum, fleirum en tveimur ræðumönnum að í nefnd verður þetta mál skoðað ítarlega og vel. Ég legg engu að síður áherslu á það að málið verði afgreitt fyrir jólaleyfi þingmanna af því ég veit að margir bíða eftir því að þetta mál komist sem fyrst til framkvæmda.

Við undirbúning frumvarpsins var farið mjög vandlega yfir það og allan tímann sem við fjölluðum um það í ráðuneytinu átti framkvæmdastjóri Umhyggju, félags langveikra barna, aðkomu að því og vann frá fyrstu stigum að þessum undirbúningi þannig að ég hygg að hér hafi verið eins vel til vandað og hægt var. Við unnum þetta líka með Greiningarstöð ríkisins sem reyndi að leggja mat á hve mörg börn gætu fallið undir þessi lög og reyndum að meta eins nákvæmlega og hægt var kostnaðinn við þetta. Vona ég að við séum nokkuð nærri lagi að því er varðar fjölda barna og foreldra þeirra sem munu eiga rétt samkvæmt þeim lögum.

Eins og hér hefur komið fram, meðal annars hjá síðasta ræðumanni, þá voru lögin núgildandi vissulega allt of þröng. Eins og þingmaðurinn benti á fengu einungis tíu foreldrar rétt samkvæmt þessum lögum sem eru búin að gilda frá því um mitt ár 2006. Það eitt út af sig sýnir okkur að það var mikil brotalöm að því er varðar það mál. Þó viljinn hafi vissulega verið til staðar til að opna fyrir greiðslur til þessara foreldra þá voru ýmsir gallar á þeirri löggjöf sem hér er verið að bæta úr.

Ég vil víkja að fyrirspurn sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kom hér að. Ég get tekið undir margt sem kom fram í máli hans. Ríkið er hér að leysa vanda sem er samfélagslegur og sem ríkið á auðvitað að koma að og hefði átt að gera miklu fyrr. Þetta úrræði er ódýrara en stofnanaþjónusta og manneskjulegra vegna þess að auðvitað vilja foreldrar geta verið með slangveikum börnum sínum og því eðlilegast að koma til móts við þau með þessum hætti.

Ég man eftir því þegar við vorum að fjalla um þetta fyrra frumvarp sem eru núgildandi lög að þá kom einmitt fram hjá framkvæmdastjóra Umhyggju og hér við umræðuna að það væri ekkert minna mál að annast um langveikt barn sitt en annast um nýfætt barn sitt. Þar þarf miklu meiri umönnun oft og tíðum við þannig að þá væri auðvitað eðlilegt að miða við, fyrstu mánuðina, svipað fyrirkomulag og er á fæðingarorlofsgreiðslum og það er einmitt gert í þessu frumvarpi. Það sem mikilvægast er kannski við þessar greiðslur, þ.e. greiðslurnar í félagslega kerfinu, er að fólk sem er bundið lengur en sex mánuði heima yfir sínu barni fer þá inn í þetta félagslega kerfi. Það er alveg ótímabundið þangað til barn verður 18 ára. Ef skilyrðin eru fyrir hendi og foreldrar komast ekki út á vinnumarkaðinn þá eru þetta ótímabundnar greiðslur sem var ekki í hinu fyrra kerfi.

Það er meira að segja svo að það kerfi átti að taka gildi í áföngum á þremur árum sem var náttúrlega mjög sérstakt vegna þess að það var áætlað, man ég, að kostnaðurinn þá væri 130 millj. kr. þegar þetta væri að fullu komið til framkvæmda og samt var talin ástæða til að áfangaskipta þessu í þrjú ár. Það var um næstu áramót einmitt sem síðasti áfanginn átti að koma til framkvæmda. En úr þessu er verið að bæta og þetta fær góðar undirtektir hér.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi ýmsan annan kostnað sem foreldrar langveikra barna verða fyrir heldur en tekjutap. Það er sannarlega rétt. En ég hygg að umönnunargreiðslurnar sem eru hjá núna hjá Tryggingastofnun ríkisins í fimm flokkum og eru skattfrjálsar séu einmitt hugsaðar til þess að koma til móts við kostnað vegna fötlunar eða langvinnra veikinda barna, meðal annars lyfjakostnað þannig að ég hygg að fyrir því sé séð.

Varðandi lagaskilyrði þá er alveg sjálfsagt og eðlilegt að nefndin fari vel yfir þetta þannig að það sé nú enginn fingurbrjótur í því. Þetta er hugsað þannig að tekjutengdu

greiðslurnar miðast við barn sem greinist með alvarlegan langvinnan sjúkdóm frá 1. október 2007 eða síðar. En þeir sem eiga börn sem hafa greinst áður koma náttúrlega strax inn í þetta félagslega kerfi þannig að þarna á enginn að vera skilinn eftir. En þetta mun nefndin fara ítarlega yfir og skoða hvort ástæða sé til að gera einhverjar breytingar á.

Ég sé út af fyrir sig ekki, virðulegi forseti, ástæðu til að fjalla meira um þetta mál og treysti því að nefndin fari vel og ítarlega yfir þetta og að við náum að afgreiða þetta mál og gera það að lögum frá Alþingi fyrir jólaleyfi þingmanna. Ég hef svo, eins og ég nefndi áðan, þegar sett í gang þessa nefnd sem á að skoða frekari uppbyggingu eða uppbyggingu á félagslegri þjónustu fyrir langveik börn og foreldra þeirra. Þau þurfa á ýmiss konar þjónustu, félagslegri þjónustu að halda, skammtímavistun, liðveislu og ýmissi stoðþjónustu. Það getur verið sértæk þjónusta sem ekki er að finna núna í lögum um málefni fatlaðra. Þess vegna vildum við frekar en að greina bara alveg frá því að lögin um málefni fatlaðra, þ.e. að þessi börn féllu undir þau, að farið yrði ítarlega yfir hvaða stuðning sem þau hafa í núgildandi kerfi, félagslega kerfinu, kennsluúrræði og fleira, og skoða hvort eitthvað þyrfti að koma til viðbótar þeim stuðningi sem þegar er fyrir hendi í félagslega kerfinu sem ég geri alveg fastlega ráð fyrir. Þess vegna töldum við það vandaðri vinnubrögð að reyna að ná þessu í gegn núna fyrir jólaleyfi en við færum strax í að skoða félagslegu þjónustuna og kortleggja nákvæmlega hvernig hún er, hvort hún sé virk, hvernig henni hefur verið framfylgt og hvort þar þurfi úr að bæta og vænti ég að ég geti fljótlega á vorþingi komið fram með frumvarp þar að lútandi. En ég ítreka, forseti, þakklæti mitt til þeirra sem hér hafa tekið til máls og þær góðu undirtektir sem þetta mál hefur fengið.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Stéttarfélög og vinnudeilur, 1. umr.

Frv. GAK og GMJ, 40. mál (lausir kjarasamningar). — Þskj. 40.

[17:17]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um stéttarfélög og vinnudeilur. Flutningsmaður auk mín er hv. þm. Grétar Mar Jónsson.

Málið hefur oft verið flutt á Alþingi og gengur efnislega út á að lagfæra réttarstöðu fólks í stéttarfélögum sem af einhverjum ástæðum lendir í því að kjarasamningar dragast á langinn. Frumvarpið gengur út á að breyta lögum nr. 80/1938, um stéttarfélög og vinnudeilur, með síðari breytingum. Efni þess tekur til þess að ef kjarasamningar eru lausir í sex mánuði eða lengur bætist inn í lögin ákvæði um að upphafshækkun kjarasamninga verði sjálfkrafa afturvirk. Ef menn ná ekki að gera kjarasamning áður en sex mánuðir eru liðnir gildir upphafsákvæðið þrjá mánuði aftur í tímann þegar samið verður, fari svo að það verði gert á næstu tveimur mánuðum.

Fyrir hverja tvo mánuði sem samningsgerð dregst til viðbótar, t.d. í átta mánuði, bætist einn mánuður við aftur fyrir í gildistöku upphafsákvæðis og færist þá í fjóra mánuði í staðinn fyrir þrjá. Þar af leiðandi bætist annar mánuður við þegar samningar hafa verið lausir í 10 mánuði. Sjötti mánuðurinn bætist svo við þegar samningar hafa verið lausir í 12 mánuði eða lengur. Er þá orðið lögbundið að umsamdar breytingar í kjarasamningi gildi frá því samningurinn féll út gildi og þarf ekki að semja um það sérstaklega. Hafi menn ekki náð að gera nýjan kjarasamning í heilt ár gildir nýr kjarasamningur, þegar hann verður gerður, frá þeim degi sem sá síðasti féll úr gildi.

Þetta er meginefni frumvarpsins og gengur út á að bæta réttarstöðu launþega að þessu leyti en vissulega hefur borið á því á undanförnum áratugum að kjarasamningar hafi dregist mjög á langinn. Ég bendi á að í frumvarpinu er tafla á bls. 3 sem sýnir dæmi um hvernig kjarasamningar geta dregist hjá ákveðnum stéttum en hún er miðuð við kjarasamninga sjómanna á fiskiskipum og nær yfir tímabilið frá 15. janúar 1985 til 30. október 2004.

Ef menn líta á töfluna sést hvenær kjarasamningar falla úr gildi og hversu langt samningslaust tímabil fylgir á eftir. Í töflunni sem sett er upp í dögum getum við séð að ákvæðið yrði virkt í fyrstu tölunni sem eru 185 dagar eða sex mánuðir án kjarasamnings. Í öðrum lið hafa liðið 11 mánuðir án kjarasamnings, í þriðja tilfelli 10 mánuðir, í fjórða tilfelli 11 mánuðir, í fimmta tilfelli 12 mánuðir og í sjötta tilfelli 15 mánuðir. Í sjöunda tilfelli eru liðnir 13 mánuðir án kjarasamnings og í áttunda tilfelli einn og hálfur mánuður en þar hefðu lögin enga virkni. Lagaákvæðið sem lagt er til að bætt sé inn í lögin um stéttarfélög og vinnudeilur verður ekki til virkt nema kjarasamningar hafi verið lausir í sex mánuði eða lengur.

Í síðasta tilfellinu hefur gerð kjarasamnings dregist í 303 daga eða í um það bil 10 mánuði. Dæmið er tekið úr kjarasamningum Samtaka fiskimanna. Stundum er sagt að oft séu hörð átök í kjaradeilum fiskimanna og að þau hafi leitt til verkfalla. Vissulega er rétt að oft hafi þurft að beita verkfallsvopninu til að koma á kjarasamningum. Stéttarfélögin hafa samt iðulega beðið mánuðum saman, jafnvel í meira en ár, áður en verkfallsvopnið hefur verið notað til að knýja fram kjarasamninga við viðsemjendur sína. Á því tímabili sem enginn kjarasamningur var í gildi voru heldur engar kjarabætur innleiddar í kjarasamningnum. Þótt aðrar stéttir hafi notið kjarabóta á þessum árum hafa samtökin sem átt hafa aðild að kjarasamningi orðið að horfa til þess að félagar í þeirra stéttarfélögum hafa ekki notið sambærilegra hækkana og aðrir stéttir í tæplega sjö ár á 19 ára samningstímabili. Það er alllangur tími, hæstv. forseti. Ef af lagabreytingu verður geta lögin þrýst á gerð kjarasamninga og orðið til þess að vinnuveitendur sjái sér ekki mikinn hag í að draga gerð kjarasamninga á langinn, enda kemur upphafshækkunarákvæðið þá sjálfkrafa inn. Ákvæðið væri þá sjálfkrafa afturvirkt.

Það ætti því að flýta gerð kjarasamninga þó að benda megi á að vinnuveitendur, þar á meðal ríkið, hafi stundum dregið gerð kjarasamninga.

Þess vegna legg ég eindregið til að málið verði skoðað vandlega í hv. nefnd. Hér er um réttarbót til launþega að

ræða, réttarbót sem þó er þannig að hún gildir ekki frá upphafsdegi þess að samningur fellur úr gildi. Það er því áhugamál stéttarfélaga að reyna að koma á samningi sem allra fyrst. Réttarbótin lagar ekki stöðuna fyrr en menn eru búnir að vera samningslausir í sex mánuði og hafa þá þegar farið á mis við verulegar kjarabætur sem komið hefðu til ef samningar hefðu gengið eðlilega fyrir sig.

Eins og áður sagði er ákvæðinu ætlað að bæta stöðu launþega og auka þrýsting á atvinnurekendur svo þeir hagnist ekki á því að draga kjarasamningagerð. Eftir sem áður brennur bæði á launþegum og atvinnurekendum að gera kjarasamning en smátt og smátt snýst réttarstaðan við, frá sex mánuðum upp í heilt ár launþegum í hag hafi þeir ekki enn náð samningum.

Í fyrri umræðum hefur stundum verið bent á að rétt væri að ákvæðið gilti ekki ef menn efndu til verkfalls. Því yrði þá jafnvel bætt inn í frumvarpið. Ég tel að í ljósi þess hversu tregir menn hafa verið til að beita verkfallsvopninu sé ekki ástæða til að refsa mönnum fyrir að gera það þegar kjarasamningar dragast með þeim hætti sem ég hef þegar gert grein fyrir.

Á næsta ári liggur fyrir gerð kjarasamninga á vinnumarkaði og eins líklegt að ferlið verði erfitt og langsótt. Við vitum vel að verkalýðshreyfingin ætlar sér að ná fram ákveðnum lagfæringum fyrir umbjóðendur sína og er ekki vanþörf á. Lagfæringarnar ná til annars en kaupgreiðslnanna einna. Þær ná til skattkerfisins, tryggingakerfisins og svo framvegis, þannig að engin vissa er fyrir því að kjarasamningar gangi fljótt fyrir sig. Fyrirkomulag undanfarinna ára getur kannski flýtt samningagerðinni, þ.e. ákvæðið sem kom inn í lög um stéttarfélög og vinnudeilur á sínum tíma. Það fjallar um gerð svokallaðra viðræðuáætlana þar sem samningsaðilunum er falið að gera áætlanir um hvernig þeir hyggist haga viðræðum og vinnulagi við kjarasamninga.

Hæstv. forseti. Hér er eftir miklu að slægjast varðandi réttarbót launþega og þegar málið hefur farið til umsagnaraðila hafa stéttarsamtökin yfirleitt mælt með að ákvæðið fari inn í lög, sérstaklega stéttarsamtök fiskimanna og fleiri. Ef ég man rétt hafa samtök atvinnurekenda lagst gegn því að slíkt ákvæði komi inn í lög um stéttarfélög og vinnudeilur. Það þarf ekki að koma á óvart því að þegar ákvæðið verður virkt bætir það réttarstöðu launþeganna gagnvart vinnuveitendum. Ég ítreka þó að það gerist ekki nema kjarasamningar hafi verið lausir í sex mánuði eða meira. Þegar kjarasamningur er undirskrifaður er ávæðið virkt, fyrst í þrjá mánuði og síðan, ef samningur er laus í eitt ár, er orðið lögbundið að upphafsákvæði kjarasamnings gildir frá því að samningurinn féll úr gildi.

Því miður hygg ég að mjög erfitt geti orðið að semja við fiskimenn þegar kjarasamningar þeirra falla úr gildi. Við vitum jú að margir hverjir verða sjálfkrafa fyrir allt að 30% kjaraskerðingu vegna niðurskurðar þorskaflans, sérstaklega þeir sem stunda botnfiskveiðarnar. Það verður því ekki létt verk að ná samningum á þeim vettvangi ef menn vilja reyna að verja kjör sín. Ekki er greiðara að útgerðinni að sækja því að hún verður líka fyrir tekjutapi. Deilurnar í komandi kjarasamningum verða ekki auðleystar þótt ég vonist auðvitað til að það takist sem fyrst að gera nýja kjarasamninga á vinnumarkaði.

[17:33]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Þetta frumvarp gengur út á að laga stöðu launþega og er mjög þarft. Einn hópur launþega hefur þó farið verr en aðrir út úr samningum við vinnuveitendur sína og það eru sjómenn. Hetjur hafsins og hermenn þjóðarinnar hafa ekki einungis verið samningslausir í fleiri daga, eins og kemur fram í ágætri skýrslu sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson minntist á, heldur hafa þeir líka verið að vinna eftir bráðabirgðalögum í fleiri ár. Í skýrslunni sem fylgir frumvarpinu kemur fram að það er í fjórgang sem sjómenn eru á bráðabirgðalögum.

Ekki má gleyma því að hópur sjómanna hefur enga kjarasamninga. Sjómenn á skipum undir 12 tonnum hafa aldrei verið á kjarasamningi og er það sérmál sem þarf að taka á þegar verið er að ræða kjaramál. Ekki er hægt að bera það á sjómenn að þeir hafi ekki haft biðlund eða þolinmæði þegar samningar hafa runnið út og verið er að reyna að ná sáttum. Þeir hafa verið mjög umburðarlyndir gagnvart vinnuveitendum sínum og oft beðið allt upp í 450 daga eftir því að ná kjarasamningum, eins og kom fram í ræðu hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar, og oftar en ekki fengið á sig bráðabirgðalög þegar þeir hafa farið í aðgerðir.

Ýmislegt fleira spilar auðvitað inn í. Hið svokallaða fiskveiðistjórnarkerfi, hið alræmda kerfi sem við búum við, hefur haft áhrif til hins verra í kjarasamningagerð og laun sjómanna eru mjög misjöfn á milli skipa. Sjómenn búa við mjög misjöfn launakjör. Stjórnmálamenn hafa síðan borið ábyrgð á því að setja bráðabirgðalög í tíma og ótíma og hafa sjálfstæðismenn farið fremstir í flokki. Síðustu tólf árin hafa þeir haft góðan stuðning framsóknarmanna í því og þar áður annarra stjórnmálamanna.

Ég þekki kjaramálin vel. Ég var forseti Farmanna- og fiskimannasambandsins í tvö ár og ég var formaður Vísis, félags skipstjórnarmanna á Suðurnesjum, í sjö ár. Þetta höfum við verið að kljást við í kjarabaráttu og teljum því að frumvarpið sé mjög nauðsynlegt til að bæta stöðu allra launþega en ekki bara sjómanna. En þetta munar kannski sjómennina mest allra launþega. Ég hvet þingmenn til að styðja frumvarpið.

Ég get ekki annað en vakið athygli á því að í þingsal eru aðeins fjórir þingmenn. Hinir þingmennirnir eru einhvers staðar annars staðar. Þeir virðast ekki hafa mikinn áhuga á þessu máli frekar en mörgum öðrum málum sem snúa að sjávarútvegi og launakjörum sjómanna. (**Gripið fram í:** Sex þingmenn.) Það eru sex þingmenn í salnum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

[17:38]

Útbýting:

Framkvæmdir á Vestfjarðavegi, 246. mál, fsp. HerdÞ, þskj. 271.

Mannvirki á Straumnesfjalli og Darra, 245. mál, fsp. KHG, þskj. 270.

Netþjónabú, 244. mál, fsp. BJJ, þskj. 269.

Takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru, fyrri umr.

Þáltill. ÁRJ, 47. mál. — Þskj. 47.

[17:39]

Flm. (Ásta R. Jóhannesdóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um takmörkun auglýsinga á óhollri matvöru sem beint er að börnum. Þetta er á þskj. 47, 47. mál, og felur í sér að Alþingi álykti að fela heilbrigðisráðherra að kanna grundvöll fyrir setningu reglna um takmörkun auglýsinga matvöru sem beint er að börnum ef matvaran inniheldur mikla fitu, sykur eða salt, með það að markmiði að sporna við offitu, einkum meðal barna og ungmenna. Ráðherra leitist í þessu skyni m.a. við að ná samstöðu með framleiðendum, innflytjendum og auglýsendum um að þessar vörur verði ekki auglýstar í sjónvarpi þegar barnaefni er á dagskrá og þá ekki fyrr en eftir klukkan níu á kvöldin.

Offita er hratt vaxandi heilbrigðisvandamál, einkum í hinum vestræna heimi og er Ísland engin undantekning þar á. Hafa rannsóknir sýnt að offita er í raun orðin faraldur í íslensku þjóðfélagi en hún eykur stórlega líkur á ýmsum sjúkdómum, t.d. sykursýki 2 eða svokallaðri áunninni sykursýki, hjarta- og æðasjúkdómum, ristilkrabbameini, kæfisvefni og stoðkerfissjúkdómum. Mig langar líka að nefna ýmis félagsleg vandamál, t.d. einelti, sem þessi þróun hefur í för með sér.

Ég hef flutt þetta þingmál áður ásamt fleiri þingmönnum. Frá því það var flutt síðast hafa íslensk yfirvöld ásamt yfirvöldum í Evrópu, þeim sem eru aðilar að Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni, gengist undir Evrópusáttmálann um baráttu gegn offituvanda. Skrifað var undir þann sáttmála fyrir nákvæmlega einu ári og tveimur dögum, 17. nóvember 2006, og þar eru línur lagðar að því hvernig berjast eigi gegn þeirri heilbrigðisvá sem offita er.

Bent er á ýmsar leiðir, m.a. þær sem ég nefni í greinargerð með þingsályktunartillögunni, t.d. aukna hreyfingu, aukna hollustu o.s.frv. En einnig er lagt til að stjórnvöld í þessum ríkjum setji reglur um að beina ekki auglýsingum og markaðssetningu að börnum. Í Evrópusáttmálanum segir, með leyfi forseta:

„Sérstakt regluverk ætti að innihalda reglur sem draga verulega úr umfangi og áhrifum auglýsinga á orkuríkum mat og drykk, einkum þeim sem beinast að börnum, með alþjóðlegri skírskotun hvað varðar reglur um markaðssetningu fyrir börn á þessu sviði, sem og reglur um öruggara vegakerfi sem stuðlar að hjólreiðum og gönguferðum.“

Á öðrum stað í sáttmálanum er getið um mikilvægi þess að hugað sé að viðkvæmum þjóðfélagsþegnum, eins og börnum og unglingum, að reynsluleysi þeirra og trúgirni sé ekki féþúfa markaðsafla. Víðar í sáttmálanum er getið um þetta og er það talið lykilatriði í forvörnum að einstök lönd leggi áherslu á tilteknar aðgerðir. Eru þar nefndar aðgerðir sem eru fólgnar í því að minnka markaðsþrýsting, einkum gagnvart börnum.

Ég vitna í þennan sáttmála sem við höfum gengist undir. Síðan það var gert hefur lítið gerst í þessum málum annað en að þetta þingmál er til umræðu á Alþingi nú. Ekki er verið að leggja til boð og bönn þó svo að ýmis ríki hafi nú þegar bannað auglýsingar sem beint er að börnum á þeim tímum sem börn eru að fylgjast með fjölmiðlum, þá að horfa á sjónvarp. Bretar hafa bannað þetta. Norðurlöndin hafa gefið út yfirlýsingu um að auglýsingum verði ekki beint að börnum. Bréf komu frá norrænu ráðherranefndinni um það mál nú nýverið þar sem lagt er til að markaðssetningu verði ekki beint að börnum hvað varðar óholla matvöru.

Ekki er verið að leggja til að við leggjum bann við þessu heldur að hæstv. heilbrigðisráðherra beiti sér fyrir því að framleiðendur, auglýsendur og innflytjendur taki höndum saman um að nota ekki þessa aðferð í markaðssetningu sinni. Þarna er líka verið að höfða til bæði siðferðiskennda og ábyrgðar þeirra fyrirtækja og þeirra aðila sem eiga í hlut.

Þegar verið er að ræða um hollustu og börn er ábyrgð foreldra auðvitað mest og ekki er dregið úr þeirri ábyrgð hér. En það kemur ekki í veg fyrir að aðrir aðilar í samfélaginu axli sína ábyrgð á þeirri þróun sem er orðin, og eykst sífellt, hvað varðar aukna offitu og ofþyngd. Það ber að koma í veg fyrir að sífellt sé verið að ota óhollum mat að börnum og ungmennum án þess að hirða um afleiðingarnar.

Við vitum að kostnaður í heilbrigðiskerfinu hækkar sífellt og það að sporna við offitu er líka leið til að sporna við auknum útgjöldum í heilbrigðiskerfinu og reyna að auka líka lífsgæði almennings og barna. Við vitum að matarvenjur mótast snemma á lífsleiðinni og feitt barn verður feitur fullorðinn einstaklingur. Það er því mikilvægt að koma í veg fyrir að offita barna aukist enn frekar en orðið er. Nú á fimmta hvert barn í Evrópu við ofþyngd að stríða. Það eru uggvænlegar upplýsingar og þess vegna hafa allar þessar alþjóðastofnanir gripið til aðgerða.

Evrópusambandið sendi einnig frá sér hvítbók nú í haust um baráttu gegn þessari vá. Þar er tekið á auglýsingum sem beint er að börnum. Eru ríki Evrópusambandsins hvött til að setja reglur sem koma í veg fyrir að markaðssetningu sé beitt á þennan hátt.

Virðulegi forseti. Ég hef áður mælt fyrir þessu máli hér í þingsal. Síðan þá hefur ýmislegt gerst í þessum efnum en þó eru engar reglur hér á landi um takmörkun á auglýsingum á óhollri matvöru sem beint er að börnum. Ég er sannfærð um að núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra mun taka á þessum málum. Hann hefur sagt að hann leggi gífurlega áherslu á forvarnir og mikil forvörn er í því að setja slíkar reglur. Slíkar reglur eru einungis eitt atriði af mörgum. Það þarf að auka hreyfingu og tryggja að börn hafi aðgengi að hollum mat í leikskólum og skólum og hvar sem þau eru yfir daginn. Það þarf að upplýsa foreldra um þessi mál o.s.frv. Huga þarf að mjög mörgum þáttum.

Ég tek hér fyrir einn þátt, sem eru auglýsingar. Við vitum að börn eru trúgjörn og þau eru viðkvæm fyrir auglýsingum. Það er líka áhyggjuefni, sem komið hefur fram í rannsóknum, að flestar auglýsingar sem eru sýndar þegar börn eru að horfa á sjónvarp eru matarauglýsingar. Gerð var rannsókn á því hvaða matarauglýsingar það væru og var stærsti hlutinn auglýsingar á óhollri matvöru, mjög sætum drykkjum, jafnvel gosdrykkjum, og ýmsu skyndibitafæði. Ég tel mjög mikilvægt að fjölmiðlar axli sína ábyrgð og tryggi að börn séu ekki útsett fyrir auglýsingum sem þessum.

Virðulegi forseti. Ég legg til að málið fari, að lokinni þessari umræðu, til umfjöllunar í hv. heilbrigðisnefnd enda er málinu beint til hæstv. heilbrigðisráðherra.

[17:50]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Ég vil byrja á að lýsa yfir sérstakri ánægju minni með þessa tillögu til þingsályktunar sem hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir mælti fyrir og lýsa mig algjörlega sammála meginmarkmiðum tillögunnar. Ég verð reyndar að lýsa þeirri skoðun minni að þótt ég sé hjartanlega sammála öllu sem þingmaðurinn sagði í inngangsræðu sinni hef ég velt því fyrir mér hvort ekki sé jafnvel ástæða til að ganga enn lengra varðandi þessi mál vegna þess að við sjáum það eins og staðan er í dag að í raun og veru er allt að fara á hinn versta veg í þessum málum. Íslendingar eru að þyngjast mikið, ekki bara börn og unglingar heldur líka fullorðnir. Hv. þingmaður gat þess að hún hefði flutt málið áður á fyrra þingi og það væri endurflutt núna og ég tel satt best að segja að við séum kannski komin að þeim punkti í umræðunni að það þurfi að fara að ræða mun drastískari aðgerðir en þessi hógværa þingsályktunatillaga gerir þó ráð fyrir.

Það er rétt sem hv. þingmaður sagði að markaðssetning í barnatímum sjónvarps og fjölmiðla gengur sérstaklega út á tvennt, hún gengur út á mat og leikföng, og allir sem hafa horft á og fylgst með barnatímum ásamt með börnum sínum vita að þetta hefur veruleg áhrif. Þegar skyndibitinn, gosið og öll óhollustan er auglýst morgun eftir morgun, dag eftir dag í þessum miðlum síast þetta inn í krakkana og hefur mikil áhrif.

Hin hliðin á þessum teningi, talandi um lýðheilsu barna og heilsufar barna, er anorexía og búlimía því að við sjáum að á sama tíma og við erum að fást við of þung börn erum við líka að fást við æ stærra hlutfall krakka, sérstaklega stelpna, sem þjást af anorexíu og búlimíu. Ég held að þetta þurfi að setja í allsherjarsamhengi og skoða líðan og heilsufar barnanna okkar. Hvað er að gerast í samfélaginu sem gerir það að verkum að við sjáum öfgar í báðar áttir?

Hv. þingmaður nefndi hér réttilega mötuneyti. Eins og staðan er í dag í flestum grunnskólum landsins eru skólarnir farnir að bjóða upp á heitan mat í hádeginu. Ég vil leyfa mér að fullyrða að það sé mjög upp og ofan hvernig hugað er að samsetningu fæðunnar þar, til að mynda hversu oft fiskur er hafður á borðum í þessum mötuneytum. Nú er ég ekki að fullyrða að það sé alls staðar misbrestur á því en þetta þarf að skoða. Sem betur fer eru foreldrar og skólayfirvöld að verða æ meðvitaðri um þetta og farin að veita rekstraraðilum og þeim sjá um að setja saman matseðla í skólunum æ meira aðhald. Ég þekki dæmi þess frá síðasta vetri að á matseðli eins grunnskóla í borginni hafi ekki verið boðið upp á fisk einu sinni í viku heldur mikið af tilbúnum réttum. Þetta er eitthvað sem við þurfum að skoða og taka á en það gerum við líka með almennri vitundarvakningu í samfélaginu og opinskárri og heiðarlegri umræðu, ekki bara á þinginu heldur líka úti í samfélaginu.

Það eru sláandi tölur sem koma fram í greinargerð með þingsályktunartillögunni um að ungir strákar drekki að meðaltali einn lítra af gosdrykkjum á dag. Þetta eru sláandi tölur. Það var líka sláandi að fylgjast með því sem ég sá um daginn í sjónvarpinu, ég hygg að það hafi verið í Kastljóssþætti, þar sem fjallað var um svokallaðar hjáveituaðgerðir sem framkvæmdar eru í því skyni að minnka magaummál einstaklinga svo að þeir innbyrði minni fæðu en ella. Þessum hjáveituaðgerðum hefur fjölgað geigvænlega á undanförnum missirum á Íslandi og það sem sló mig hvað mest í þessari umfjöllun Kastljóssins var að það var nefnt að nokkur börn undir tólf ára aldri hefðu farið í slíkar aðgerðir. Maður veltir því auðvitað fyrir sér á hvaða leið við erum þegar börn þurfa að fara í slíkar aðgerðir.

Það þarf að verða einhvers konar vitundarvakning í samfélaginu í þessum efnum en eins og hv. þingmaður nefndi og tók dæmi frá Bretlandi er hreint bann við því að auglýsa svokallað ruslfæði þar. Þó að ég fagni mjög því máli sem hv. þingmaður leggur hér fram og ég vonist til að það verði samþykkt og settar verði einhverjar reglur, ætla ég hins vegar að spá því að þess verði ekki langt að bíða að í framhaldinu kalli menn eftir einhverju samræmdu regluverki varðandi þetta, jafnvel banni við auglýsingum o.s.frv. Það kann vel að vera að ýmislegt annað megi fylgja með í þessu eins og auglýsingarnar um allt dótið sem rignir yfir börnin okkar í auglýsingatímum. Nú þekki ég ekki hvernig þetta er annars staðar en það kann vel að vera að það komi hreinlega til greina að skoða hvort setja eigi samræmdar reglur um auglýsingar í barnatímum almennt, en mín skoðun er sú, hafandi fylgst með barnatímum í sjónvarpi reglulega í nokkur ár, eða ég hef það á tilfinningunni að þessum auglýsingum sé að fjölga. Ég get ekki rökstutt það með einhverjum tölum en ég hef það á tilfinningunni að þeim sé að fjölga, bæði varðandi leikföng og ekki síður varðandi óholla matvöru. Ég er því mjög ánægð með að hv. þingmaður skuli hafa komið fram með þetta mál og mælt fyrir því og ég vona svo sannarlega að það hljóti stuðning í þinginu.

[17:58]

Flm. (Ásta R. Jóhannesdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir undirtektirnar við þetta mál. Hv. þingmaður talaði um að við þyrftum kannski að ganga lengra. Ég var á þeirri skoðun þegar ég lagði málið fram fyrst og var mjög ákveðin í því að við þyrftum að setja mjög strangar reglur og banna auglýsingar. Ég held samt að við náum meiri árangri ef við förum mýkri leið að þessu markmiði en það getur vel verið, ef það gengur ekki, að setja þurfi lög um þetta. Aðrar þjóðir hafa þurft að gera það, ekki aðeins Bretar heldur fleiri þjóðir.

Það er rétt að auðvitað væru þessir aðilar ekki að auglýsa í barnatímum nema vegna þess að þeir vita að það ber árangur. Þetta hefur áhrif og þetta skilar sér, annars væru menn ekki að auglýsa á þessum tíma. Ég held að full ástæða sé til að skoða það að leyfa ekki auglýsingar í barnatímum og í kringum barnatíma og það er eiginlega lagt til hér.

Varðandi anorexíu og búlimíu þá lagði heilbrigðisnefnd fram þingsályktunartillögu á 131. löggjafarþingi, öll heilbrigðisnefnd, um aðgerðir til að bæta heilbrigði Íslendinga með hollara mataræði og aukinni hreyfingu. Þar var einmitt tekið á þessum þætti. Það er ekki bara offita, það eru

átraskanir og fleira sem hrjáir börn í velferðarsamfélagi okkar. Þar var tekið á þessu og ástæðan fyrir því að það kemur ekki inn í þetta þingmál er sú að við vorum búin að afgreiða það mál, það var samþykkt á Alþingi og nefnd tók til starfa í framhaldi af þeirri þingsályktun. Hér er verið að taka á auglýsingunum og það er rétt sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir segir, við verðum að gera eitthvað í málinu og setja þarf mjög strangar reglur um þessi mál.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og heilbrn.

Raforkulög, 1. umr.

Frv. SJS o.fl., 43. mál (aðgengilegir orkusölusamningar). — Þskj. 43.

[18:00]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á raforkulögum, nr. 65/2003. Flutningsmenn ásamt mér eru hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs: Atli Gíslason, Álfheiður Ingadóttir, Árni Þór Sigurðsson, Jón Bjarnason, Katrín Jakobsdóttir, Kolbrún Halldórsdóttir, Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson.

Frumvarpið er einfalt að gerð. Það felur í sér eina breytingu á gildandi raforkulögum, þ.e. að við 5. gr. laganna bætist ný málsgrein sem verði 5. mgr. og orðist svo, með leyfi forseta:

„Skilyrði fyrir virkjunarleyfi raforkuvers er að orkuverð og aðrir samningsskilmálar sem leyfishafi gerir við kaupendur orkunnar séu opinberir og öllum aðgengilegir.“

Á mannamáli þýðir þetta ósköp einfaldlega að bönnuð verður með lögum sú leynd á raforkuverði sem innleidd var þegar samið var um aukna raforkusölu vegna stækkunar álversins í Straumsvík 1995 í ráðherratíð þáverandi iðnaðarráðherra Finns Ingólfssonar. Eftirleiðis yrði það þannig að þeir aðilar sem þurfa virkjunarleyfi eða reisa það stóra virkjun að hún sé virkjunarleyfisskyld og/eða selja raforku um dreifikerfi til annarra þurfi að gefa upp verðskilmálana.

Til að innleiða þetta ástand þarf að taka á þeirri stöðu sem uppi er. Það er gert í ákvæðum til bráðabirgða I og II. Þau eru svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Ákvæði til bráðabirgða I.

Handhafar gildandi virkjunarleyfa sem reisa eða reka raforkuver skulu frá og með gildistöku laga þessara uppfylla ákvæði 5. mgr. 5. gr. laganna við gerð allra nýrra samninga og jafnóðum og gildandi orkusölusamningar koma til endurnýjunar.

Ákvæði til bráðabirgða II.

Sé handhafi virkjunarleyfis bundinn af orkusölusamningi þar sem leynd hvílir á orkuverði með gildistíma lengur en til ársloka 2012 ber honum að tilkynna um slíkt til Orkustofnunar. Jafnframt skal leyfishafinn í samráði við Orkustofnun leita samkomulags við kaupanda orkunnar um að aflétta trúnaði um orkuverð samkvæmt samningnum fyrir þann tíma. Hafni kaupandi orkunnar slíku samkomulagi er óheimilt að framlengja gildandi samninga við hann eða gera við hann nýja.“

Þetta mundi væntanlega þýða að í áföngum, fram að árinu 2012, kæmi allt verð í stórsamningum um afhendingu raforku upp á yfirborðið eða fljótlega í framhaldinu. Þeir sem ekki undirgangast að þær upplýsingar séu opinberar og aðgengilegar fyrirgera rétti sínum til frambúðar að vera kaupendur að orku hér á landi.

Þetta er eins og áður sagði einfalt frumvarp og skýrir sig sjálft. Eðli málsins samkvæmt snýr það fyrst og fremst að stórum notendum eða þeim sem kaupa í heildsölu raforku í miklu magni, annaðhvort til eigin nota eða til að endurselja og dreifa orkunni.

Með þeim ákvæðum til bráðabirgða sem þarna eru sett upp á að vera hægt að innleiða þetta ástand án þess að hægt sé að segja að það sé íþyngjandi eða raski grundvelli þeirra samninga sem í gildi eru nema menn velji leyndina fremur en að geta áfram verið þátttakendur í nýtingu orkunnar. Þau fyrirtæki, ef einhver yrðu, sem undir engum kringumstæðum gætu sætt sig við að raforkuverðið sem þau borga fyrir orkuna yrði opinbert yrðu að sæta því. Af því hef ég reyndar engar áhyggjur. Í öðrum löndum eru þessar upplýsingar víðast hvar aðgengilegar og opinberar. Mér er sem ég sæi t.d. þingmenn á norska þinginu sætta sig við að læðupokast væri með slíkar upplýsingar.

Leyndin sem innleidd var árið 1995 var að flestra mati meira til að verja innlenda pólitíska hagsmuni en í þágu hinna erlendu orkukaupenda. Ég hef hvergi séð að um það hafi komið fram harðar kröfur frá stóriðjufyrirtækjunum, að þau skuli njóta leyndar hvað varðaði orkuverðið. Hitt er ljóst að hið lága raforkuverð hefur verið og er feimnismál í röðum þeirra sem mest hafa beitt sér fyrir stóriðjustefnunni enda þolir það illa dagsins ljós og stenst illa samanburð við raforkuverðið sem almennir notendur í landinu verða að gera sér að góðu að greiða.

Landsvirkjun hefur fylgt þessari stefnu, eftir að hún var innleidd um miðjan síðasta áratug. Aðrir hafa síðan fylgt í kjölfarið. Það er enginn vafi á að þessi leynd á sinn þátt í að auka enn á deilur og úlfúð um stóriðjustefnuna enda enn erfiðara en ella að sjá hvort stóriðjusamningar skili þjóðarbúinu viðunandi arði. Um það eru auðvitað mjög útbreiddar efasemdir. Ég vil í því sambandi vísa í annað þingmál sem liggur fyrir á hinu háa Alþingi um að farið verði að ráðum, m.a. Efnahags- og framfarastofnunarinnar OECD, og gerð breið, gagnsæ, óháð þjóðhagsleg úttekt á því hvort stóriðjufjárfestingarnar skili þjóðarbúinu viðunandi arði. Um það hafa hinir erlendu ráðgjafar greinilega efasemdir ásamt með mörgum fleirum. Ella væru þeir ekki að leggja það til ár eftir ár í skýrslum sínum til íslenskra stjórnvalda að farið verði ofan í saumana á þessum hlutum.

Auðvitað hlýtur það að vekja furðu, þegar betur er að gáð og um það hugsað, að við Íslendingar skulum hafa lagt jafnmikið undir í þessum efnum og raun ber vitni og tekið á okkur allan þann herkostnað sem stóriðjustefnunni er samfara í umhverfismálum og í hagkerfinu án þess að nokkurn tíma hafi verið gerð slík gagnsæ og breið arðsemisúttekt. Það er alveg ljóst að umhverfisfórnirnar sem stórvirkjunum fylgja eru færðar sameiginlega af þjóðinni og á kostnað komandi kynslóða. Áhrifin á ásýnd, orðstír og ímynd landsins og þjóðarinnar eru sameiginlegt áhyggjuefni og líkleg-

ust til að valda allt öðrum en orkuframleiðendunum búsifjum. Það er því algjört lágmark að við vitum hvar við stöndum í þessum efnum og á hverjum tíma sé hægt að gera eðlilegan samanburð á orkuverði til almennra notenda og til stórnotenda. Slíkur samanburður er ómögulegur við núverandi aðstæður. Að sama skapi er erfitt, ef ekki ómögulegt, að meta til fulls hvort arðurinn af nýtingu sameiginlegra auðlinda, auðlindarentan sem svo er stundum kölluð, skili sér með sanngjörnum hætti til almennings eða þjóðarbúsins í heild.

Samkeppnissjónarmið hafa í orði kveðnu verið notuð til að réttlæta leynd á orkuverði til stóriðju en eins og auðvelt er að sýna fram á er þar ekki um neitt annað en hreinan fyrirslátt að ræða. Allir sem vita vilja þekkja hið raunverulega orkuverð en munurinn er sá að stjórnvöld og orkufyrirtækin koma sér undan upplýstri umræðu um stóriðjustefnuna í skjóli meintrar leyndar. Þetta er sem sagt eitthvað sem allir vita en það hentar mönnum til að kæfa niður umræðuna og losna við að standa reikningsskil gerða sinna að skýla sér á bak við þessa leynd.

Með þessu er einnig reynt að þagga niður í og múlbinda fjölmiðla og jafnvel þingmenn, með því að binda þá þagnarskyldu. Það er auðvelt að færa rök fyrir hinu gagnstæða, að það sé í þágu heilbrigðrar samkeppni að gagnsæi ríki á markaðnum að samningar við stórnotendur séu opinberir. Eða gengur ekki samkeppnin út á að menn viti hvar þeir standa gagnvart keppinautunum? Það væri gaman að heyra menn færa rök fyrir því að það væri í þágu samkeppni á öðrum sviðum viðskipta að halda hlutunum leyndum. Ætli mönnum þætti ekki eitthvað annað, t.d. þegar menn ræða augsýnilega samkeppni í matvöruverslun og verð frá heildsölum eða birgjum, ef þar væri allt saman leynd undirorpið?

Þótt hægt væri að færa fram haldbær rök fyrir því að leyndin þjónaði einhverjum viðskiptalegum tilgangi er í öllu falli ljóst að þá takast á í málinu meintir einkahagsmunir viðkomandi aðila, meintir einkahagsmunir orkukaupans og mögulega orkusalans, en á hinn bóginn ríkir almannahagsmunir, þ.e. hagsmunir sem eru fólgnir í að við getum á hverjum tíma áttað okkur á því hvort við erum sátt við þá nýtingu náttúrunnar, þá ráðstöfun auðlindanna og þann arð sem þjóðarbúið og þjóðfélagið hefur af henni í ljósi þess verðs sem fyrir orkuna er greidd. Án þess er allt tal um að þjóðin þurfi sannanlega að geta tryggt að hún njóti eðlilegs afraksturs af auðlindum sínum tómt tal sem ósköp einfaldlega drukknar í þessum leyndartilburðum sem að mínu mati þjóna fyrst og fremst pólitískum hagsmunum en ekki heilbrigðum samkeppnissjónarmiðum og þaðan af síður hagsmunum almennings. Það er margt sem kallar á þessar upplýsingar til að upplýst umræða um umhverfismál, orkunýtingu, almannahagsmuni o.s.frv. geti farið fram og að almenningur geti haft eðlileg áhrif á framkvæmdaáform, t.d. þegar þau sæta umhverfismati.

Að vísu hafa íslensk stjórnvöld staðið sig fram úr hófi illa í að tryggja almenningi í landinu þann rétt sem hann á samkvæmt alþjóðasamningum, sem Ísland meira að segja hefur undirritað, t.d. í Árósasamningnum. Út á hvað gengur Árósasamningurinn, út á hvað ganga ákvæði Ríósamninganna að þessu leyti? Jú, þau ganga út á skýlausan rétt almennings til að hafa upplýsingar um umhverfismál og til þess að geta látið sitt álit í ljós. Hvernig eiga menn að gera það þegar væntanlegar stórframkvæmdir eiga að sæta umhverfismati ef mikilvægustu breytunni í málinu, hvað varðar hinar efnahagslegu stærðir, þ.e. orkuverðinu, er haldið leyndri?

Færa má fyrir því rök að sennilega standist þetta ósköp einfaldlega ekki ef farið væri út í það. Ef ekki fæst á þessu máli úrbót og þessu verður breytt þá hlýtur að koma að því að menn, þótt ekki væri nema til þess að halda mönnum við efnið, láti reyna á það fyrir dómstólum hvort stætt sé á því, þegar í hlut á ráðstöfun gríðarlega verðmætra sameiginlegra auðlinda eins og virkjunarréttinda í eigu ríkisins eða í þjóðlendum, að leyna orkuverðinu. Stenst það kröfur um aðgengi almennings að upplýsingum og annarra aðila sem að málinu koma? Stenst það t.d., virðulegur forseti, í raun og veru? Nær það máli að alþingismönnum hafi verið ætlað að greiða atkvæði um hluti án þess að hafa þessar upplýsingar? Það er veruleikinn. Á undanförnum árum hefur verið reynt hér á þingi, sem er auðvitað til stórkostlegs vansa, að múra þessar upplýsingar inni í þingnefnd og leyna fyrir öðrum þingmönnum en þeim sem sitja í viðkomandi þingnefndum. Samt hafa þeir átt að greiða sitt atkvæði um hvort ráðast ætti í Kárahnjúkavirkjun, eða hvað það nú var.

Í þessu sambandi er athyglisvert að skoða úrskurð sem úrskurðarnefnd um upplýsingamál felldi 10. nóvember 2006, fyrir rétt um ári, þar sem kæranda, í því tilviki Hjörleifi Guttormssyni, fyrrv. alþingismanni og iðnaðarráðherra, var úrskurðað í vil í máli gegn Seyðisfjarðarkaupstað og kaupstaðnum gert skylt að veita kæranda í heild aðgang að samningi virkjunaraðila í Fjarðará og kaupstaðarins, þar með um ákvæði um greiðslur fyrir vatnsréttindi. Málin eru að vísu ekki að öllu leyti hliðstæð því sem hér á við en þó eru menn taldir eiga ríka hagsmuni af því, sem borgarar í landinu, að fá aðgang að svona upplýsingum til að geta undirbyggt og rökstutt málflutning sinn, m.a. í tengslum við mat á umhverfisáhrifum eða ákvörðun um hvort leyfa eigi viðkomandi framkvæmdir og þá með hvaða skilyrðum o.s.frv.

Í rökstuðningi sínum leggur nefndin einmitt áherslu á að skýra beri allar undantekningar á upplýsingarétti almennings þröngt og eins þótt meintir einkahagsmunir eigi í hlut, þ.e. réttur almennings hér er mjög ríkur og hann hefur almennt verið að styrkjast í umræðu um slík mál á undanförnum árum, a.m.k. alls staðar annars staðar en á Íslandi.

Ég vil líka vekja athygli á fylgiskjölum með þessu frumvarpi og þá ekki síst fylgiskjali I en þar eru endurprentaðar tvær afar athyglisverðar greinar úr Morgunblaðinu 22. og 23. apríl síðastliðinn eftir Indriða H. Þorláksson, fyrrverandi ríkisskattstjóra og áður starfandi í fjármálaráðuneytinu, forstöðumann fjárlagaskrifstofunnar þar, ef ég man rétt, í langan tíma. Þær snúa að viðfangsefninu *Auðlindir og arður*. Þar er farið á mjög athyglisverðan hátt yfir hvaða forsendur þurfi að leggja til grundvallar þegar reynt er að meta hvort viðunandi arður eða renta skili sér til þjóðarinnar eða út í þjóðarbúskapinn í fjárfestingartilvikum eins og þessum. Auðvitað þarf ekki að fjölyrða um hversu ákaflega mikilvægt er að vita þá söluverð framleiðsluvörunnar, þ.e. raforkunnar, þannig t.d. að hægt sé að bera það saman við

viðurkennt heimsmarkaðsverð á hverjum tíma. Það er ekkert leyndarmál og menn vita nokkurn veginn upp á hár hvert verðið er til stórnotenda í Noregi, á meginlandi Evrópu eða í Vesturheimi. Það er líka vitað að verðin hér eru lægri, verulega lægri, en það er bara ekki vitað hversu miklu lægri.

Það var náttúrlega ákaflega neyðarleg uppákoma þegar aðstoðarframkvæmdastjóri Alcoa missti það út úr sér í Brasilíu að þeir væru að borga dálítið hátt raforkuverð þar, það væri nú einhver munur á kjörunum sem þeim byðust á Íslandi. Þetta var að vísu allt saman tekið út af heimasíðunni sólarhring síðar því að þetta slapp algjörlega óvart út í andrúmsloftið. Engu að síður er þetta lýsandi fyrir þá stöðu sem við erum í í þessum efnum, að menn ganga út frá staðreyndum í umræðum um þessi mál í Noregi, Kanada, Bandaríkjunum, Brasilíu eða hvar það nú er en á Íslandi hafa menn farið í þennan feluleik á síðustu árum.

Um þetta mætti auðvitað ýmislegt fleira segja, virðulegi forseti, en ég held tímans vegna að ég sé ekkert að gera það hér. Ég tel mig hafa mælt fyrir málinu og rökstutt það eins og unnt er að gera í stuttu máli. Ég ætla ekki að fara að stofna hér til almennra umræðna um þennan málaflokk þó að vissulega sé fullgilt að gera það hvenær sem er og hvar sem færi býðst og veitir ekki af því að menn virðast lítið vera að sjá að sér í þessum efnum, því miður.

Auðvitað má segja að það rofi örlítið til þegar Landsvirkjun fer allt í einu að velta því fyrir sér hvort hún geti kannski fengið meira verð fyrir rafmagnið með einhverjum öðrum hætti en að selja það á útsölu til álvera. Það er náttúrlega ekki seinna vænna en það tendrist örlítið ljós inni í þeim dimma kastala þar sem það hefur verið trúboð fram að þessu að reyna einmitt að selja allt í stórum slöttum til álvera. Þeir eru farnir að velta því fyrir sér að hugsanlega séu aðrir kaupendur tilbúnir að borga eitthvað hærra verð. En er þá ekki líka gott að vita hvert verðið er þannig að við höfum eitthvað til að styðjast við í þeim efnum?

Það vill svo til að Landsvirkjun er 100% í eigu ríkisins þannig að það varðar okkur líka sem eigum að gæta almannahags í þessum efnum og ekki síst þar sem ríkisrekstur og ríkisfyrirtæki eiga í hlut fyrir utan yfirgnæfandi stærð fyrirtækisins á markaði og þeirrar staðreyndar að það er stærsti heildsalinn á raforku til þeirra sem orku kaupa sem slíkir og endurselja og dreifa um landið. Jafnvel þó að einhverjir þeirra sem áður hafa verið stórir kaupendur hjá Landsvirkjun auki núna sína framleiðslu síðustu missirin þá stendur eftir að stór hluti raforkunnar í landinu kemur frá virkjunum Landsvirkjunar, er keyptur í heildsölu af fyrirtækjum eins og Rarik, Orkubúi Vestfjarða, Orkuveitu Reykjavíkur og endurseldur síðan notendum á því verði sem við þekkjum. Það þekkjum við, það er opinbert. Það má vera opinbert hvað almenningur er látinn blæða fyrir orkuna hér á landi en ekki afsláttarkjörin og vildarkjörin sem stóriðjan fær, (Gripið fram í.) einfaldlega vegna þess að það þolir illa dagsins ljós, þó að auðvitað séu rök fyrir því og allir skilji að það sé eðlilegt að einhver hóflegur verðmunur sé þarna á milli. Þegar stórnotandi kaupir mikla orku í jöfnu magni allt árið þá er það eðli málsins samkvæmt kannski annað en kaup einstakra notenda, en það þarf gild rök til að sannfæra menn um að það sé réttlætanlegt að munurinn sé jafnmargfaldur og hann er í dag. Það þarf líka gild rök til að sannfæra okkur um að það sé gáfulegt að Íslendingar selji orkuna alveg niður undir þriðjung af því sem borgað er í Noregi í nýjum samningum í stóriðju þar og tvöföldu verði á við það sem algengt er á meginlandi Norður-Ameríku nema þá einstöku samningar í Kanada sem kunna að liggja lægra og verðin á meginlandi Evrópu eru einhvers staðar mitt á milli þess sem þau eru í Noregi og á meginlandi Norður-Ameríku.

Þetta er hin grófa mynd af málinu og menn vita, eins og ég sagði áður, í aðalatriðum hvar þessi verð liggja. Það síast smátt og smátt út. Enda held ég satt best að segja að þeir sem leggja mest upp úr leyndinni séu ekkert sérstaklega viðkvæmir fyrir því að orkuverðið spyrjist út, svo lengi sem þeir hafa leyndina til að skýla sér á bak við og þurfa ekki að staðfesta, játa eða neita einu eða neinu og getað neitað upplýstri umræðu um verðið og hvort það sé að skila viðunandi arði inn í þjóðarbúið. Það er umræðan sem ekki þolir dagsins ljós. Það er umræðan sem þeir vilja ekki. Það er umræðan sem þeir mundu tapa um leið og þeir lentu í henni og þess vegna er leyndin til komin.

Þetta er auðvitað þeim mun alvarlegra, virðulegi forseti, sem þróun í orkubúskap og orkumálum heimsins er með þeim hætti að þessi gömlu samningar og nýlegir samningar til stóriðju hér á landi verða hraklegri og hraklegri í ljósi þeirrar orkuverðsþróunar sem nú blasir við og er fram undan og enginn reiknar með öðru en að verð á orku haldi áfram að hækka frekar en hitt. Menn sjá nú fyrir sér að ýmsir aðrir orkugjafar fari að verða samkeppnisfærir sem ekki voru taldir verða það á næstunni vegna lægri orkuverðs á árum áður. Það hafa meira að segja komið fram spár um að orkuverð gæti, t.d. olíuverð, gæti átt eftir að tvöfaldast á næstu nokkrum árum frá því sem það er í dag. Ég var að lesa í erlendu blaði nýja spá um það að menn hafa jafnvel í útreikningum sínum komist þangað að það sé ekki útilokað að olíufatið fari í 200 dali áður en mjög mörg ár líða og það þyrfti jafnvel ekki meira en eitt ófriðarbálið enn í Miðausturlöndum, ég tala nú ekki um ef Bandaríkjamenn létu verða af draumum sínum um að ráðast á Íran, til þess að við gætum séð jafnvel slíkt orkuverð. Þá hljótum við auðvitað að sjá hvers konar gríðarleg áhrif það hlýtur að hafa á orkuverð þegar heimurinn er enn sem komið er jafnháður orku frá kolefnaeldsneyti og raun ber vitni.

Hvernig sem því öllu vindur fram, virðulegi forseti, þá held ég að svo yfirgnæfandi sterk rök hnígi á þá hlið að afnema þessa leynd og pína þessar upplýsingar fram í dagsljósið að ég öfunda ekki þá menn sem ætla sér að reyna að verja hinn málstaðinn, verða fulltrúar leynipukursins í þessum efnum. Satt að segja vonast ég til að þær raddir verði ekki margar og að Alþingi taki kannski á sig rögg og samþykki einfaldlega þetta mál í þeirri mynd sem það er flutt hér eða eftir atvikum með einhverri útfærslu sem menn komast niður á að sé hinn skynsamlegasta í þessum efnum.

Ég vil láta koma fram í lokin að af hálfu okkar flutningsmanna er allt opið í þeim efnum að skoða betur t.d. skilgreiningar eða viðmið hér. Það er í sjálfu sér ekkert sáluhjálparatriði að fara þá leið sem frumvarpið leggur til, að þetta sé alfarið bundið við virkjunarleyfi. Það væri alveg hægt að hugsa sér að skilgreina betur stórkaupendur og

draga mörkin þar ef menn hafa sannfærandi rök fyrir því. Ég sé þó enga ástæðu til að flokka þetta upp og held að langhreinlegast og einlægast sé að allt raforkuverð sé gefið upp þegar um er að ræða framleiðslu til sölu til annarra aðila, þá eru að sjálfsögðu undanskildir bændur sem reisa smávirkjanir fyrir sjálfa sig og aðrir slíkir aðilar. Það þjónar engum tilgangi og er engin ástæða til að skylda þá til upplýsingaskyldu eða eftirlits af þessu tagi, enda ekki um leyfisbundna starfsemi að ræða ef menn eru að framleiða rafmagn í smávirkjunum fyrir sjálfa sig og því mega þeir vera undanskildir.

Ef menn hafa hugmyndir um aðra nálgun eða önnur viðmið í þessum efnum erum við að sjálfsögðu tilbúin til að skoða það svo fremi sem megintilgangi frumvarpsins verði náð, að afnema leynimakkið með útsöluverð til stóriðjunnar.

Ég legg svo til, virðulegi forseti, að að lokinni þessari umræðu verði málinu vísað til 2. umr. og iðnaðarnefndar.

[18:26]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla að byrja á að taka fram að ég er enginn sérstakur talsmaður þess að orkuverð til stóriðju sé leyndarmál og ég held að þetta tal hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar um leynipukur og leynimakk sé afskaplega orðum aukið.

Ég hef hins vegar miklar efasemdir um að ákvæði af þessum toga sé sett í lög. Ég hef efasemdir um að í samningum á milli aðila, vegna þess að þetta eru nú einu sinni samningar á milli aðila, sé það sett í lög hvað varðar orkuiðnaðinn að þar eigi að koma fram hvert verðið sé en ekki í öðrum tilvikum. Mér finnst misskilningur hjá hv. þingmanni að leggja það til.

Eins tel ég að það séu ákveðnir annmarkar á því hvernig þetta er lagt til í frumvarpinu, að gera þetta háð virkjunarleyfi raforkuvers held ég að sé varhugavert vegna þess að það liggur alveg fyrir að þótt bændur séu að virkja að einhverju leyti fyrir sjálfa sig og það séu kannski smáar virkjanir og hugsaðar til heimanota, þá er samt sem áður að fjölga smærri virkjunum í eigu einkaaðila sem selja rafmagn, jafnvel að öllu leyti, til aðila sem við mundum kalla stóra notendur þótt það séu ekki álver. Því væri óskandi að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hætti að tala bara um álver og færi að tala um verð á raforku í landinu. Þetta er afskaplega einsleit og þreytandi umræða, verð ég að segja. Eftir að frelsi var gefið á raforkumarkaði þá ber mönnum ekki einu sinni lengur skylda til þess á svokölluðum almennum markaði, þá er ég að tala um lítil fyrirtæki og stór fyrirtæki, að gefa upp orkusöluverðið sjálft nema menn óski og vilji gera það og ef menn vilja það þá er það bara sjálfsagt mál.

Ég endurtek að ég er hreint ekki talsmaður þess að orkuverð Landsvirkjunar til hinna og þessara aðila, eða Orkuveitu Reykjavíkur og Hitaveitu Suðurnesja, sé leyndarmál og ég er ekkert viss um að gagnaðilarnir séu endilega sammála því heldur. En ég efast stórlega um þá (Forseti hringir.) aðferð að setja svona ákvæði í lög og mér finnst felast í því ákveðin forræðishyggja.

[18:28]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get alveg verið sammála því að best hefði verið að þurfa ekki að setja þetta í lög. Ef mönnum hefði aldrei dottið þetta í hug og aldrei farið út á þessa braut og fylgt þeirri hefð sem hafði mótast að orkuverð væri bara opinberar upplýsingar og datt engum neitt annað í hug þangað til allt í einu kemur inn á 10. áratuginn að þessi nýja hugmyndafræði ryður sér til rúms. Það væri auðvitað skemmtilegast að þurfa ekkert að binda þetta í lögum og það væri bara sjálfsagður hlutur að þetta væru opinberar og aðgengilegar upplýsingar. Rökin fyrir því eru ærin og sterk, eins og ég þóttist hafa fært fram áðan.

Það er reyndar þannig að það þarf virkjunarleyfi jafnvel þótt virkjunin sé undir viðmiðunarmörkunum um leið og selja á framleiðslu hennar að hluta til eða að öllu leyti á netið eða til annarra aðila. Þess vegna er sú leið valin að binda þetta við virkjunarleyfi en eins og ég sagði getum við alveg rætt önnur möguleg viðmið í þeim efnum. Markmið frumvarpsins er augljóst. Það er að ná upplýsingum upp á yfirborðið um stórvirkjanirnar og stórsamningana því það eru þeir sem hreyfa mestum þjóðhagslegum hagsmunum til og þeim eru yfirleitt tengd mestu umhverfisáhrifin. Þær framkvæmdir eru umdeildastar og það væri fróðlegt að heyra álit þeirra sem eru eindregnir stuðningsmenn stóriðjustefnunnar hvort menn gætu menn fallist á að kannski væri það einmitt henni sjálfri til góðs að meira að segja þetta væri ekki deiluefni.

Ef þeir sem styðja þessar framkvæmdir eða hafa gert trúa því að þær séu þjóðhagslega hagkvæmar, við hvað eru menn þá feimnir? Af hverju má verðið ekki vera uppi á yfirborðinu? Ég er sammála hv. þingmanni, ég held að það sé ekkert sérstakt áluhjálparatriði hjá þessum stóru aðilum yfirleitt að þetta fari leynt vegna þess að þetta spyrst út hvort sem er og það vita þetta allir sem vilja vita.

Ég held að ástæðan sé einfaldlega sú sem ég fór yfir áðan að það þjónar þessum markmiðum að kæfa niður umræðuna. Það kemur í veg fyrir gagnsæja upplýsta umræðu um þessi mál, sem er auðvitað mjög miður, og við eigum að mínu mati alltaf að passa okkur á því að (Forseti hringir.) vera gæslumenn þess að við getum rætt málin á grundvelli haldbærra upplýsinga.

[18:30]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt að það skiptir miklu máli í viðskiptum í landinu að hafa ákveðið gagnsæi. Ég er sammála því. En þetta tal um að leyndin sé sérstakt hagsmunamál fyrir þennan orkumarkað held ég að sé mikill misskilningur. Ég held reyndar að það sé enginn hræddur við að ræða þetta við hv. þingmann. Ég er a.m.k. fyrir mína parta ekki hrædd við að tala um orkuverð til stóriðju gagnvart orkuverði til almennra notenda. Ég hef engar áhyggjur af því og ég held að menn geri oft lítið úr því að stórnotendur eru í allt öðrum sporum en almenningur í landinu. Ég er ekki að segja að ekki megi lækka orkuverðið með einhverjum hætti til almennings, ef það er það sem við erum að tala um.

Það er tvennt ólíkt að selja orku til stórra notenda annars

vegar og hins vegar til almennings. Það er töluverður munur á því. Það er hægt að útskýra það. Ég er ekkert hrædd við þá umræðu. Ég held að enginn sé hræddur við það. Ákvörðunin sem var tekin á sínum tíma var reyndar breyting á þeirri afstöðu sem hafði verið fram að því. Ég man ekki betur en að í lögum um Landsvirkjun hafi áður verið sérstakt ákvæði um að gera ætti verðathugun á almenna markaðnum annars vegar og stóriðjumarkaðnum hins vegar. Ég held að það hafi verið tekið út, ekki síst vegna breytinga á raforkumarkaði. Ég held að það sé alls ekki vegna þess að menn hafi hugsað sér eitthvert leynipukur til lengri tíma og Landsvirkjun sé í einhverju pukri og laumist um allt, eins og hv. þm. Steingrímur Sigfússon virðist vera með á heilanum.

Það væri kannski ráð að hann færi að snúa sér að annarri umræðu fremur en að tala um að opinber fyrirtæki gangi um með frekju og offorsi, með byssu í annarri hendinni og seðlabúnt í hinni, sem mér fannst afskaplega ómaklegt af hv. þingmanni að orða með þeim hætti.

[18:33]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alkunn samlíking sótt vestur um haf sem hv. þingmaður vitnaði síðast til að ég hefði tekið mér í munn. Ég sé ekki mikið eftir því. (**Gripið fram í:** Úr vestrinu.) Úr vestrinu.

Það er rétt að það er eðlilegt og sjálfsagt að ræða hver sé eðlilegur verðmunur á samningum til stóriðju og síðan aftur sölu til almennings. En hvernig eigum við að ræða eðlilegan mun í þessum tilvikum ef við vitum ekki um verðið til stóriðjunnar? (**Gripið fram í:** Þú sagðist vita þetta.) Já en ég má ekki vita það og á ekki að vita það. Ég á ekki að segja það úr ræðustóli o.s.frv. einfaldlega vegna þess að hafi ég komist yfir upplýsingar um þetta, starfa minna vegna, þá á ég að vera bundinn trúnaði, ekki satt? Ég hef að vísu aldrei undirgengist hann (**Gripið fram í:** Þú getur reiknað það út.) og ég hef aldrei tekið við þeim upplýsingum í iðnaðarnefnd, svo það liggi fyrir hér. Já, ég hef reiknað það út og veit það nokkurn veginn upp á hár og gæti meira að segja sett það á prent í bók hvar verðið liggur um það bil, og verðið er skammarlegt.

Það er alveg ljóst að þetta var gert 1995 vegna þess að verðið er hörmulega lágt sem þá var samið um þegar stækkað er í Straumsvík. Menn voru þá að vísu á hnjánum og töldu sér trú um að þá væri brunaútsala og þeir yrðu að reyna að koma þessu út, annars tækist það aldrei. Raforkuverðið var sömuleiðis mjög lélegt sem samið var um 2003 og 2004 þegar hafist var handa um Kárahnjúkavirkjun og samið var um stækkun á Grundartanga.

Ég geri ráð fyrir, og þykist reyndar vita að það sé rétt, að verðið sé heldur skárra núna, það viðmiðunarverð sem menn hafa talað um, annaðhvort í nýjustu gerðum samningum eða áformuðum samningum. Þar hafa menn talað um hærra verð og skárra væri það þótt verðið fylgdi að einhverju leyti heimsmarkaðsverðsþróun á raforku. En það ber allt að sama brunni. Við getum ekki rætt um þetta efnislega og uppbyggilega nema við höfum upplýsingarnar í höndunum, þær séu opinberar og þær megi nota, að það megi tala um þær. Það standa engin rök nógu veigamikil fyrir því að slá skjaldborg um þessa leynd. Það á bara að hætta þessu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

[18:35]

Útbýting:

Tilraunaveiðar Örfiriseyjar RE 4 í Ísafjarðardjúpi, 154. mál, svar sjútvrh., þskj. 254.

Útlendingar og réttarstaða þeirra, 247. mál, frv. PN o.fl., þskj. 272.

Fjárreiður ríkisins, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 45. mál (brottfall heimildar til greiðslu án heimildar í fjárlögum). — Þskj. 45.

[18:36]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997. Flutningsmenn ásamt mér eru hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, Grétar Mar Jónsson og Jón Magnússon.

Frumvarpið er stutt og hnitmiðað. Í því er lagt til að 33. gr. fjárreiðulaga verði felld brott og að lögin öðlist þegar gildi.

Með frumvarpinu fylgir eftirfarandi greinargerð sem ég leyfi mér að fara yfir, með leyfi forseta:

„Með frumvarpi þessu er lagt til felld verði brott úr lögum um fjárreiður ríkisins lagagrein sem heimilar fjármálaráðherra að greiða úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum. Greinin er svohljóðandi:

„Valdi ófyrirséð atvik því að greiða þarf úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum er fjármálaráðherra að höfðu samráði við hlutaðeigandi ráðherra heimilt að inna greiðsluna af hendi enda þoli hún ekki bið. Fjármálaráðherra er skylt að gera fjárlaganefnd Alþingis grein fyrir slíkum ófyrirséðum greiðslum strax og ákvörðun hefur verið tekin um þær og leita heimilda til þeirra með frumvarpi til fjáraukalaga.“

Greinin var umdeild þegar frumvarpið, sem síðar varð að lögum um fjárreiður ríkisins, var rætt og afgreitt á Alþingi á 121. löggjafarþingi vorið 1997. Var á það bent að greinin færi í bága við 41. gr. stjórnarskrárinnar en hún hljóðar svo:

„Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.“

Tvær breytingartillögur komu fram við 33. gr. sem báðar miðuðu að því að lögin gengju ekki lengra en stjórnarskráin var talin heimila, en þær voru báðar felldar. Að öðru leyti er vísað til umræðunnar sem þá fór fram um málið sem var 100. mál þingsins, þskj. 103.

Fyrsti flutningsmaður flutti á 133. löggjafarþingi að nýju þá tillögu í frumvarpsformi að fella alveg brott 33. gr. og vildi með því undirstrika að löggjafarvaldinu er samkvæmt stjórnarskrá ætlað að fara með fjárveitingavaldið. Frumvarpið varð þá ekki útrætt og er nú endurflutt óbreytt.

Verði frumvarpið að lögum mun það styrkja löggjafarvaldið og stefna að aðgreiningu þess og framkvæmdar-

valdsins. Vissulega var full þörf á því að flytja frumvarpið fyrir réttu ári, en síðan hafa gerst þau tíðindi sem undirstrika enn frekar nauðsyn þess að draga skýrar línur milli löggjafarvaldsins og framkvæmdarvaldsins og er þar vísað til Grímseyjarferjumálsins og skýrslu Ríkisendurskoðunar frá því í ágúst 2007. Það mál einkennist af því að fjármálaráðherra hefur teygt æ lengra túlkun sína á heimild til þess að stofna til útgjalda án heimildar í fjárlögum. Heimildarákvæði í fjárlögum til þess að selja ferjuna Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri ferju túlkar ráðherrann sem sjálfstæða heimild til útgjalda án þess að sala á ferjunni hafi farið fram og telur einnig að upphæð þeirrar heimildar takmarkist ekki af andvirði hinnar seldu ferju. Ríkisendurskoðun gagnrýnir þetta harðlega og segir í skýrslu sinni: „Að mati Ríkisendurskoðunar stenst þessi aðferð á engan hátt ákvæði fjárreiðulaga og getur ekki talist til góðrar stjórnsýslu.“ Telja verður að ákvæði 33. gr. fjárreiðulaga ýti undir þessa óheillaþróun og affarasælast sé að afnema greinina og fella þar með niður allar heimildir til greiðslu fjár úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum ríkisins. Að þeirri breytingu gerðri verður það skýr og ótvíræður vilji Alþingis að virða ákvæði 41. gr. stjórnarskrár lýðveldisins.“

Þannig er greinargerðin með frumvarpinu, virðulegi forseti. Ég vil fara frekari orðum um þetta mál og sérstaklega gera grein fyrir mismunandi sjónarhorni á heimild stjórnarskrárinnar en í henni er annars vegar kveðið skýrt á um að ekkert gjald megi greiða úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum eða fjáraukalögum og hins vegar þeirri grein fjárreiðulaganna sem kemur inn fyrir 10 árum þar sem fjármálaráðherra er veitt heimild til að greiða fjármuni úr ríkissjóði þótt ekki sé fyrir því heimild í fjárlögum eða fjáraukalögum. Sú heimild er höfð á þann veg að ráðherra meti sjálfur hvenær heimildin er fyrir hendi og aðrar aðstæður sem tengjast matinu. Með öðrum orðum: Heimildin er algerlega komin í hendur framkvæmdarvaldsins og matið á því hvenær henni skuli vera beitt er líka í höndum ráðherra. Þetta hefur ekki alltaf verið skilningur Alþingis sem fyrir 10 árum kom inn í fjárreiðulögin.

Ég vil rifja upp að veturinn 1989–1990 á 112. löggjafarþingi fjallaði fjárveitinganefnd Alþingis, sem þá hét, um þessi mál af því tilefni að greiðslur úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum höfðu farist svo í aukana að til vandræða horfði, að mati þeirra sem þá fjölluðu um málið. Þeir töldu að stemma yrði stigu við þessari sjálftöku úr ríkissjóði, sem kölluð var. Fjárveitinganefnd Alþingis varð sammála um að taka fyrir þetta atferli, sem er mjög athyglisvert í ljósi þess hver þróunin hefur verið síðustu 10 árin þar sem fjármálaráðherra opnar æ meira þessa heimild sem Alþingi veitti honum 1997 í því skyni að stofna til útgjalda oftar og meira en áður var.

Fjárlaganefndin gamla flutti frumvarp um málið á 112. löggjafarþingi eins og fyrr segir. Meðal annars var það flutt í neðri deild og þar voru flutningsmenn þáverandi þingmenn Sighvatur Björgvinsson, Pálmi Jónsson, Alexander Stefánsson, Málmfríður Sigurðardóttir, Ólafur Þ. Þórðarson, Ásgeir Hannes Eiríksson og Friðjón Þórðarson. Það var frumvarp til laga um fjárgreiðslur úr ríkissjóði o.fl. en þar 1. mgr. 1. gr. þess hljóða svo, með leyfi forseta:

„Greiðslu úr ríkissjóði má ekki inna af hendi nema heimildar til hennar sé aflað fyrir fram í fjárlögum eða fjáraukalögum fyrir hvert reikningsár.“

Fyrir fram, virðulegi forseti. Það er kjarni málsins. Þetta var einróma niðurstaða fjárveitinganefndar á þeim tíma, að stjórnarskrárákvæðið bæri að skilja þannig að heimild til að greiða út peninga yrði að veita fyrir fram í fjárlögum en ekki eftir á. Þetta var rökstutt frekar í greinargerð með frumvarpi. Þar sem segir t.d. um það sem þá hafði tíðkast, sem ég nefndi, þ.e. aukafjárveitingar, með leyfi forseta:

„Öllum ætti að vera ljóst að í þessum efnum hefur ein af grundvallarreglum íslenskrar stjórnskipunar verið brotin, þ.e. reglan um að Alþingi fari með fjárveitingavaldið.“

Þetta var dómur fjárveitinganefndar um það sem þá tíðkaðist. Þótt það sé í minni mæli er það hið sama í eðli sínu og þá var. Fjárveitinganefnd komst að þeirri niðurstöðu að þarna væri brotin ein af grundvallarreglum íslenskrar stjórnskipunar. Síðan er rakið í greinargerð að fjárveitinganefnd hafi gert tillögur undirnefndar sinnar að sínum og flutt sem frumvarp.

Í nefndaráliti undirnefndar fjárveitinganefndar segir, með leyfi forseta:

„Reglan skal vera sú að greiðslur úr ríkissjóði umfram lagaheimildir eigi sér ekki stað. … Nægi slíkar heimildir ekki eða komi upp ný viðfangsefni er ekki heimilt að greiða kostnað þeirra vegna nema eftir afgreiðslu fjáraukalaga og skulu fjáraukalög lögð fyrir Alþingi þegar þurfa þykir.“

Með öðrum orðum ef upp kæmu einhver atvik eða tilvik sem kölluðu á útgjöld sem ekki væri séð fyrir í gildandi fjárlögum væri samt óheimilt að greiða út og ríkisstjórnin yrði að afla heimilda áður en greiðslan færi fram. Þetta var skilningur fjárveitinganefndar, allra nefndarmanna úr stjórnarliði sem stjórnarandstöðu úr öllum flokkum þingsins. Að þessu leytinu til, og því vek ég athygli á, hefur stjórnarskráin ekkert breyst. Hún er nú, í 41. gr., nákvæmlega eins og hún var á þessum tíma, veturinn 1989–1990.

Það er athyglisvert í ljósi þess rökstuðnings sem gripið var til þegar fjárreiðulögin voru til umfjöllunar fyrir tíu árum og voru samþykkt. Fjárveitinganefnd lét athuga fyrir sig hvernig þessu væri fyrir komið á Norðurlöndunum. Þar kemur fram að meginreglan er sú í þjóðþingunum á Norðurlöndum að þau fara með fjárveitingavaldið og það er virt af framkvæmdarvaldinu. Það er svolítið breytilegt eftir löndum hvernig útfærslan er. Í sumum löndum er heimilt að greiða utan fjárlaga en þá með samþykki þingnefndar sem fer með umboð þingsins. Í megindráttum var það niðurstaðan af athuguninni á þeim tíma að það tíðkaðist ekki á Norðurlöndum sem hér tíðkaðist, að ráðherrar gætu greitt út úr ríkissjóði greiðslur vegna útgjalda sem Alþingi hafði ekki samþykkt og síðan látið Alþingi standa frammi fyrir gerðum hlut með frumvarpsflutningi, svokölluðu fjáraukalagafrumvarpi.

Í fjárreiðufrumvarpinu, sem var lagt fram á 121. löggjafarþingi, og ég hef vikið að, er opnað fyrir þessa heimild og hún sett inn í frumvarpsform, sem hér var samþykkt, um að fjármálaráðherra hefði heimild til að greiða án þess að fyrir því væri samþykki Alþingis ef ófyrirséð atvik valdi. Er þetta rökstutt með því að eitthvað geti gerst sem ekki verði séð fyrir og verði að bregðast við, svo sem ef dómstólar

dæma ríkið til að greiða bætur í dómsmáli um bótaskyldu. Þetta var rökstuðningurinn fyrir því að hafa þyrfti þessa heimild til ráðherra. Þarna er rökstuðningi fjárveitinganefndar Alþingis hafnað og rökum annarra þjóðþinga á Norðurlöndum, að einfalt sé að sjá við slíkum óvæntum útgjöldum með því að gera ráð fyrir þeim í fjárlögum eða með því að flytja mál og afla heimildar hverju sinni áður en greiðsla fer fram. Það er mjög athyglisvert að þingið skuli hafa farið þá leið að víkja eigin hlutverki til hliðar með jafnafgerandi hætti og þarna er, að hafna eigin rökstuðningi, sem þá var ekki nema nokkurra ára gamall, og veita einstökum ráðherrum, fyrst og fremst fjármálaráðherra, heimild til að greiða úr ríkissjóði að eigin mati.

Það er líka lykilatriði í þessu að þannig er gengið frá heimildinni í fjárreiðulögunum að ráðherra einn hefur matið. Honum ber að vísu að láta fjárlaganefnd vita og leggja málið fyrir hana en það hefur líka breyst. Það er ekki gert eins og segir í lagagreininni að það eigi að gerast þegar í stað að loknu því að heimildin hafi verið nýtt, um leið og ákvörðun hefur verið tekin, heldur er því safnað saman og lagt fram í frumvarpsformi jafnvel mörgum mánuðum síðar. Þannig að ráðherra fer ekki einu sinni eftir lagatextanum hvað varðar upplýsingaskyldu til þingsins.

Þingið getur ekki setið undir þessu, virðulegi forseti. Það verður að breyta lögunum og framkvæmdinni, í fyrsta lagi til samræmis við stjórnarskrána.

Ég skal ekki segja um það hvernig þetta mál færi ef einhver sem getur átt aðild að slíku máli höfðaði mál fyrir dómstólum og vefengdi þessa lagaheimild vegna þess að hún færi í bága við stjórnarskrána. Ég mundi hallast að því að dómstólar mundu fella slíka heimild úr gildi vegna þess að lagaheimildin styddist ekki við stjórnarskrá. En við eigum ekki svo gott með það, alþingismenn, að standa í slíkum málaferlum því að við þyrftum fyrst að fá aðild okkar að málinu viðurkennda, sem gæti reynst þrautin þyngri. En við getum sett fram skoðun okkar á Alþingi og beitt okkur fyrir breytingu á lögunum þannig að þau fari að stjórnarskránni, að minnsta kosti að mati okkar sem flytjum þetta mál.

Ég held, virðulegi forseti, að þróunin hafi verið í þá veru sem hún var komin í fyrir 17–18 árum þegar fjárveitinganefnd Alþingis fékk nóg af raunverulegum yfirgangi ráðherra og flutti frumvarp til að bæta úr. Fjármálaráðherra hefur gengið æ lengra, skref fyrir skref, í að nýta sér heimildina í fjárreiðulögunum. Á 133. löggjafarþingi spurðist ég fyrir um hvenær hann hefði nýtt sér þessa heimild til greiðslu úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum, með vísan í þessa grein. Í svari hans kom fram að ráðherra grípur til þess að skilgreina sum útgjöldin, sem hann hefur látið greiða, sem útgjöld sem byggjast á samningum og samþykkt ríkisstjórnarinnar og falli því ekki undir 33. gr. fjárreiðulaga. Það er þá komin einhver ný heimild til að greiða án heimildar í fjárlögum og án heimildar Alþingis, heimild sem byggist á samningum og samþykkt ríkisstjórnarinnar.

Ekki er hægt að finna neitt í fjárreiðulögunum til að rökstyðja þetta en ráðherra grípur til þess til að þurfa ekki að gera grein fyrir þeim útgjöldum sem hann hefur fyrirskipað að yrðu greidd á þessum grundvelli. Það er mjög sérstakt, virðulegi forseti. Ég held að varaformaður fjárlaganefndar ætti að skoða þetta svar og kynna sér málflutning forvera sinna í fjárveitinganefnd Alþingis, m.a. þeirra ágætu manna Pálma Jónssonar og Friðjóns Þórðarsonar, sem voru báðir á þeirri skoðun að Alþingi ætti að ákveða öll útgjöld fyrir fram. (**Gripið fram í:** Góðir menn.) Góðir menn, er sagt hér, og dreg ég það ekki í efa.

Nýjasta afrekið, sem byggist á því að teygja 33. gr. lengra en áður, er að finna í skjali sem ég hef undir höndum, en það er dagsett 10. ágúst 2007. Þar er gerð grein fyrir þeim upplýsingum sem ég var að kalla eftir með fyrirspurn og fékk ekki. Þar kemur fram að samkvæmt uppgjöri ársins 2006, á síðasta fjárlagaári, voru 69 fjárlagaliðir umfram heimildir eða meira en 4% umfram heimildir. Alls 69 fjárlagaliðir fóru meira en í 4% fram yfir heimildir og heimildin var samtals 13,7 milljarðar umfram það sem Alþingi hafði samþykkt.

Maður spyr sig, þegar maður les þetta, hvers konar skrípaleikur er framkvæmdin á fjárlögunum orðin þegar fjármálaráðherra telur sig geta greitt milljarða króna úr ríkissjóði á tugum fjárlagaliða umfram það sem Alþingi hefur samþykkt? Til hvers er þá verið að leggja fjárlagafrumvarpið fyrir Alþingi? Ég spyr, virðulegi forseti, og ég heyri engin svör frá hljóðum ráðherrabekkjum.

Ég held að alþingismenn ættu að íhuga þessi mál vandlega. Síðasta dæmið er það sem ég ætlaði að nefna áðan, Grímseyjarferjan. Í greinargerð Ríkisendurskoðunar kemur fram um það mál að sú ákvörðun fjármálaráðherra og þáverandi samgönguráðherra að greiða tæplega 400 millj. kr. úr ríkissjóði til endursmíði á Grímseyjarferjunni með skírskotun í 6. gr. fjárlaga — svo að ég vitni í skýrslu Ríkisendurskoðunar, með leyfi forseta: „er aðeins veitt heimild til „að selja Grímseyjarferjuna m/s Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri hentugri ferju.““

Þetta þykir Ríkisendurskoðun ekki gefa heimild til útgreiðslu á 400 millj. kr. og segir, með leyfi forseta:

„Ríkisendurskoðun gerir alvarlega athugasemd við framangreinda ákvörðun og þá aðferð sem notuð er við að fjármagna kaup og endurbætur á ferjunni og telur hana á engan hátt standast ákvæði fjárreiðulaga.“

Það er von að Ríkisendurskoðun segi það því þetta er svo langt gengið. Las ég þó ekki upp það sem keyrir um þverbak — og er að finna í skjali sem undirritað er af fulltrúum bæði samgöngu- og fjármálaráðherra — að hafi Vegagerðin ekki svigrúm til að nýta ónotaðar fjárheimildir, eins og segir, með leyfi forseta: „ … mun fjármálaráðuneytið heimila yfirdrátt sem þessari vöntun nemur.“

Það má segja að þegar framkvæmdin er komin á þetta stig, sem reyndin er — að fjármálaráðherra telur sig geta stofnað til útgjalda án þess að bera það undir Alþingi fyrir fram og fá yfir höfuð nokkurt samþykki Alþingis fyrir útgjöldunum — finnst ráðherra eðlilegt og sjálfsagt stig af stigi að hann geti vakið upp ný verkefni, samþykkt greiðslu stórfellds kostnaðar þeim tengdan og jafnvel stofnað til yfirdráttar. Hann telur sig hafa öll fjárlögin í sinni hendi og allar heimildir til þess. Hann telur að nægilegt sé að leggja það fyrir Alþingi eftir á að stimpla það sem þegar hefur verið ákveðið, gert, framkvæmt og greitt. Þetta er ferli sem er komið á svipað stig og var 1989 og 1990 og þáverandi fjárveitinganefnd fannst svo yfirgengilegt að henni var nóg boðið.

Ég vona, virðulegi forseti, að frumvarp okkar fjögurra þingmanna í þessu máli veki að minnsta kosti þá þingmenn sem sæti eiga í fjárlaganefnd af værum blundi þannig að þeir átti sig á því að það er þeirra að sjá til þess að fjárlagafrumvarp sé afgreitt. Það er ekki þeirra hlutverk að taka við því sem þegar hefur verið gert. Ef þeir sætta sig við það heldur þetta áfram á sömu braut þar til einhverjum verður loks nóg boðið vonandi í náinni framtíð, en ég held að menn megi ekki bíða mikið lengur til að fara að snúa þessari þróun við og gera ráðherrum grein fyrir því að það er Alþingi sem ákveður fjárlög en ekki ríkisstjórnin. Ef menn ætla að una þessu ráðslagi sem komið er á held ég að þess verði ekki langt að bíða að ráðherrarnir hætti að nenna að leggja fyrir Alþingi fjárlagafrumvarpið eða afla sér heimilda nema bara af og til. Þeir senda þingið þá til sumardvalar einhvers staðar eins og var í gamla daga þegar þingið kom saman annað hvert ár eða svo til að samþykkja það sem hafði verið gert í millitíðinni.

Virðulegi forseti. Ég held ég láti lokið framsögu fyrir þessu þingmáli. Ég tel, og við flutningsmenn, að þetta sé eitt af þeim brýnni málum sem Alþingi þarf að takast á við á þessu þingi í því skyni að rétta sinn hlut og skipa sér í þann sess sem stjórnarskráin hefur ákveðið.

Ég legg svo til, virðulegi forseti, að málinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. efnahags- og skattanefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Samkeppnislög, 1. umr.

Frv. BjarnB o.fl., 26. mál (mat á lögmæti samruna). — Þskj. 26.

[19:00]

Flm. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á samkeppnislögum. Ég vona að það þoli dagsins ljós eða þetta ljós sem hefur lifað í salnum alla vega í dag og við komumst í gegnum þetta án mikilla truflana frá lýsingunni.

Ég hef áður flutt þetta mál og geri það nú með stuðningi nokkurra þingmanna úr Sjálfstæðisflokknum eins og fram kemur á þingskjali 26, en þetta mál hefur ekki hlotið afgreiðslu á fyrri þingum.

Í þessu máli er verið að leggja til tvær breytingar á samkeppnislögunum. Þær miða að því að hækka ákveðnar viðmiðunarfjárhæðir vegna tilkynningaskyldra samruna til Samkeppniseftirlitsins. Þannig er að samkvæmt 2. mgr. 17. gr. samkeppnislaga er skylt að tilkynna samruna til Samkeppniseftirlitsins enda sé sameiginleg heildarvelta viðkomandi fyrirtækja einn milljarður króna eða meira og ársvelta að minnsta kosti tveggja af þeim fyrirtækjum sem aðild eiga að samrunanum yfir 50 millj. kr. Báðar þessar viðmiðunarfjárhæðir eru að mati flutningsmanna allt of lágar. Það er því verið að leggja til í þessu frumvarpi að þessar viðmiðunarfjárhæðir verði hækkaðar verulega.

Eins og fram kemur í þingskjalinu eru fyrir þessu nokkur rök og þar er fyrst tínt til að umsvif fyrirtækja á Íslandi hafa aukist mikið undanfarin ár frá þeim tíma sem þessar fjárhæðir voru ákvarðaðar og fyrirtækjum sem falla undir viðmið laganna, þ.e. hafa veltu yfir 1 milljarði kr., hefur því fjölgað verulega. Það liggur því í augum uppi að þessar fjárhæðir þarf að uppfæra í takt við þróun viðskiptalífsins og með hliðsjón af þeim miklu breytingum sem orðið hafa undanfarinn áratug. Þess má einnig geta að umræddar viðmiðunarfjárhæðir samkeppnislaga eru í engu samræmi við það sem gildir hjá nágrannaþjóðum okkar. Það er ekki óeðlilegt að við lítum aðeins til landanna í kringum okkur sem hafa sambærilega löggjöf og við höfum á þessu sviði og skoðum hvernig þeir hafa hagað sinni löggjöf í þessu tilliti. Ég vil þó taka fram að það eru sterk rök til þess að hafa viðmiðunarfjárhæðir í þessu sambandi lægri á Íslandi vegna þess hve efnahagsstærðirnar almennt eru minni hér á landi. Markaðurinn er minni og við getum sagt viðskiptalífið almennt viðkvæmara fyrir samrunum og of mikilli samþjöppun heldur en gildir í stærri löndum. Það er engu að síður sláandi hve munurinn er mikill. Í Danmörku er miðað við að heildarvelta samrunafyrirtækja jafngildi um 44 milljörðum kr. Hér er viðmiðunarfjárhæðin 1 milljarður, þ.e. fyrir annað fyrirtækið þegar um tvö fyrirtæki er að ræða. Í Finnlandi er viðmiðið fyrir heildarveltu að jafngildi um 30 milljarðar kr. og í Finnlandi gildir sú regla að velta að minnsta kosti tveggja fyrirtækja skuli vera að jafngildi 1,7 milljarða kr. en við erum þar með þessa viðmiðunarfjárhæð sem ég nefndi áðan, 50 milljónir. Í Svíþjóð er miðað við að heildarvelta samrunafyrirtækja jafngildi um 38 milljörðum kr. en velta að minnsta kosti tveggja fyrirtækja um 1 milljarði kr.

Það er mikilvægt að hafa í huga í samhengi við þetta mál að tilkynningarskylda um samruna eða yfirtöku er ekki léttvæg formkrafa sem alltaf er auðvelt að uppfylla. Það er alls ekki þannig. Það þarf að leggja í þó nokkra vinnu við að taka saman upplýsingar sem gerður er áskilnaður um í lögunum. Þannig þarf að upplýsa um aðdraganda samrunans og veltu fyrirtækjanna sem í hlut eiga, eignarhald og fjárhagsleg tengsl. Skilgreina þarf þá markaði sem samruninn hefur áhrif á. Að jafnaði kallar sú vinna á aðstoð lögfræðinga og eftir atvikum endurskoðenda. Eins og menn geta getið sér til um þá valda óþarflega ríkar kröfur um tilkynningarskyldu hreinlega ástæðulausu álagi á Samkeppniseftirlitið og eru að sjálfsögðu að ástæðulausu of íþyngjandi fyrir þau fyrirtæki sem í hlut eiga. Það er engin ástæða til að fella of mörg tilvik undir þessa tilkynningarskyldu og við skulum hafa það í huga að við höfum verið að horfa til þess að verja frekari fjármunum til Samkeppniseftirlitsins og reyna að styrkja þann grundvöll sem eftirlitið starfar á. Það hefur verið horft til þess undanfarin ár og Samkeppniseftirlitið hefur þó nokkuð mikið verið í umræðunni. Við erum ekki að gera mönnum neinn greiða með því að vísa smámálum í stórum stíl þarna inn, alveg að því ógleymdu hversu mikið álag þetta er og óþarfafyrirhöfn fyrir þau fyrirtæki sem í hlut eiga í allt of mörgum tilvikum.

Við skulum bara velta því upp, virðulegi forseti, hvers konar fyrirtæki við erum að tala um sem velta 50 millj. kr. Hvers konar fyrirtæki eru það? Ef við værum til að mynda

með fyrirtæki sem er í vöruviðskiptum með hefðbundna álagningu í sínum rekstri þá gæti hið dæmigerða fyrirtæki sem þar ætti í hlut verið með svona fjóra til sex starfsmenn, hið dæmigerða fyrirtæki, og það liggur við að maður velti því fyrir sér hvers vegna þetta viðmið sé ekki fyrir alla samruna og öll fyrirtæki vegna þess að þau eru býsna fá fyrirtækin sem eru í einhverjum alvörurekstri, sem eru ekki bara hreinar skeljar utan um ekkert innihald, sem eru með miklu minna en 50 millj. kr. í veltu. Það eru kannski fyrirtækin með einn eða tvo starfsmenn. Því liggur við að þetta fyrirtæki sé farið að taka bara yfir hvað þetta skilyrði snertir, hvað 50 millj. kr. viðmiðunarfjárhæðina snertir meira og minna öll fyrirtæki á Íslandi og augljóslega er ekki ástæða til þess að blanda Samkeppniseftirlitinu inn í uppkaup og samruna við öll slík fyrirtæki á Íslandi. Við viljum að það komi til kasta Samkeppniseftirlitsins mál þar sem raunverulegir hagsmunir eru í húfi og það er ástæða til að ætla að kaup eða samruni geti skipt máli varðandi samkeppni á íslenskum mörkuðum. Það eru þau mál sem við viljum að komi til skoðunar hjá Samkeppniseftirlitinu. Við megum ekki vera að skjóta spörfugla með fallbyssu í lagasetningunni.

Ég vil láta þess getið sem fram kemur í greinargerð með þessu máli að atvinnulífið hefur áður hvatt til þess að viðmiðunarmörk þessi verði hækkuð. Þar má nefna Samtök atvinnulífsins og Viðskiptaráð Íslands. Raunar hafa Samtök atvinnulífsins bent á að ákjósanlegast væri að fella með öllu niður bann við samruna fyrirtækja, þ.e. fella niður tilkynningarskylduna með öllu og leggja þess í stað áherslu á strangt og virkt aðhald Samkeppniseftirlitsins. Það hefur líka verið bent á óheppilegt sé að hafa þessar viðmiðunarfjárhæðir lögbundnar og að heppilegra væri að hafa viðmiðunarmörkin bundin í reglugerð þannig að þau væri hægt að endurskoða reglulega. Þetta hefur ekki verið gert frá því að ákvæðið var lögtekið, þ.e. viðmiðunarmörkin hafa ekki verið færð upp frá þeim tíma en hefði verið auðveldara ef þau væru bundin í reglugerð þannig að það er svo sem ágætissjónarmið. En það er hvorki verið að leggja það til hér að ákvæðið verði fellt niður né að fjárhæðirnar verði alfarið færðar yfir í reglugerðarform heldur er einungis verið að hreyfa við fjárhæðunum til hækkunar. Ég hef heyrt því sjónarmiði hreyft meðal annars hjá meðflutningsmönnum mínum að þessu máli að frumvarpið hefði jafnvel mátt ganga enn lengra og hækka fjárhæðirnar meira en hér er gert. Ég tel að hérna sé verið að stíga hóflegt og skynsamlegt skref. Á hinn bóginn hefur það komið fram í fjölmiðlum að Samkeppniseftirlitið telji ekki ástæðu til að hreyfa við þessum fjárhæðum og að það telji sjálft að þær séu raunhæfar og heppilegar. Það má vel vera að eftirlitið telji það fyrir sitt leyti. Ég er bara einfaldlega ósammála því og mér finnst það mat Samkeppniseftirlitsins, ef það er þá hin formlega afstaða eftirlitsins til efnisatriða þessa máls, þá tekur það í það minnsta ekki nokkurt tillit til þess atriðis sem jafnframt skiptir mjög miklu máli, þ.e. hversu íþyngjandi þetta er fyrir þá sem hlut eiga að máli. Þetta er mál sem veldur atvinnulífinu óþarfakostnaði, óþarfafyrirhöfn í allt of mörgum málum og setur að mínu áliti allt of mörg mál til skoðunar inn í Samkeppniseftirlitið þar sem engin ástæða er til þess að óttast það sérstaklega að óhæfileg samþjöppun sé að verða á einhverjum mörkuðum á Íslandi.

Við skulum jafnframt hafa í huga, og það er ekki síst mikilvægt að koma því að hér í restina, það er atriði sem ekki má gleymast í umræðum um þetta mál sem er nefnilega það að við erum bara að tala um þau mál þar sem tilkynningarskylda er til staðar, þar sem einhver atvik eru uppi þar sem skylt er að upplýsa Samkeppniseftirlitið um að samruni eða yfirtaka hafi farið fram eða standi til. Þetta mál fjallar ekkert um það hvenær Samkeppniseftirlitið á að grípa inn í. Það er ekki verið að fella undan samkeppnislögunum nein tilvik og segja að þessi mál sem áður hefði verið óheimilt að sameina sleppi í gegnum síu samkeppnislaganna í framtíðinni. Nei, það er ekki verið að gera þetta. Það er einungis verið að fjalla hér um þau mál sem á að tilkynna inn til Samkeppniseftirlitsins. Eftir stendur heimild Samkeppniseftirlitsins óskoruð til að blanda sér í mál þar sem þeir telja ástæðu vera fyrir hendi og það geta þeir gert eins og við þekkjum úr lögunum með ýmsum hætti, bæði með því að setja slíkum samruna einhver ákveðin skilyrði eða hreinlega með því að ganga lengst, eins langt og hægt er sem er að banna samrunann með öllu.

Ég held að ég láti þetta nægja sem almenna umfjöllun um efnisatriði málsins og vonast til að málið komi hratt og örugglega til nefndar og þaðan aftur út til frekari umfjöllunar á þinginu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Fundi slitið kl. 19:15.

---

28. FUNDUR

þriðjudaginn 20. nóvember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Kosning sérnefndar um stjórnarskrármál sbr. 42. gr. þingskapa.

2. Fjáraukalög 2007, stjfrv., 103. mál, þskj. 103, nál. 264 og 273, brtt. 265, 266, 267, 274 og 275. — 2. umr.

3. Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, stjfrv., 207. mál, þskj. 225. — 1. umr.

4. Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, stjfrv., 208. mál, þskj. 226. — 1. umr.

5. Meðferð einkamála, stjfrv., 232. mál, þskj. 251. — 1. umr.

6. Meðferð sakamála, stjfrv., 233. mál, þskj. 252. — 1. umr.

7. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Fyrri umr.
8. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.
9. Friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár, þáltill., 48. mál, þskj. 48. — Fyrri umr.
10. Meðferð opinberra mála, frv., 41. mál, þskj. 41. — 1. umr.
11. Félagsleg aðstoð, frv., 50. mál, þskj. 50. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jón Magnússon, 10. þm. Reykv. s.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.,
Lúðvík Bergvinsson, 5. þm. Suðurk.,
Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[13:30]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Áður en gengið verður til dagskrár fer fram umræða utan dagskrár um hækkun vaxta á íbúðarlánum. Málshefjandi er hv. þm. Katrín Jakobsdóttir. Hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:30]

Útbýting:

Ársverk í fiskvinnslu og álverum, 126. mál, svar hagstrh., þskj. 268.

Fjáraukalög 2007, 103. mál, nál. minni hluta fjárln., þskj. 273; brtt. minni hluta fjárln., þskj. 274; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 275.

Athugasemdir um störf þingsins.

Ummæli þingmanns um EES-samninginn.

[13:31]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs vegna útspils frá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur sem hefur glumið mjög í eyrum í morgun. Ég hlýt að spyrja hæstv. starfandi utanríkisráðherra hvort eitthvað nýtt sé að gerast í sambandi við EES-samninginn og hvað það er sem gerir það að verkum að þetta kemur fram núna. En fyrst vil ég fara í smásöguskoðun, hæstv. forseti.

Ég fer aftur til ársins 2001. Þá lýsir Halldór Ásgrímsson, þáverandi utanríkisráðherra, áhyggjum af því að staða Íslands sé að veikjast innan Evrópusambandsins. Hann segir að innan EFTA-ríkjanna fari fram umræða um hvort fara eigi formlega fram á það við Evrópusambandið að taka upp viðræður um breytingar á samningnum. Davíð Oddsson segir á sama tíma að samningurinn taki ekki til allmargra atriða og aldrei hafi staðið til að hann tæki til þeirra. Í júní 2001 kemur út sérfræðingaskýrsla sem bendir á veikleika EES-samningsins. Ísland, Noregur og Liechtenstein velta fyrir sér möguleikum á að uppfæra samninginn. Í nóvember 2001 segir Halldór Ásgrímsson ESB ekki rækta EES-samninginn og nauðsynlegt sé að ræða ítarlega um hann við Evrópusambandið.

Í febrúar 2002 segja tveir fyrrverandi embættismenn í Noregi að samningurinn sé orðinn veikur og erfitt sé fyrir Norðmenn að horfa upp á að nágrannaþjóðirnar í Evrópu séu að þróa mikilvægt samstarf meðan ekkert gerist þar. Síðan gerist það að Halldór Ásgrímsson hefur frumkvæði að því að teknar eru upp viðræður sem áttu að snúast um fjögur atriði. Í fyrsta lagi að EES-samningurinn verði uppfærður til samræmis við breytingar á Rómar-sáttmála. (Forseti hringir.) Í öðru lagi að leitast verði við að hafa áhrif á ákvarðanatöku innan sambandsins. Í þriðja lagi að sækjast eftir betri markaðsaðgangi. Sannleikurinn er sá að það eina sem náðist fram er betri markaðsaðgangur fyrir síld en Evrópusambandið sagði einfaldlega (Forseti hringir.) að þeir ætluðu að tala um hina þættina einhvern tíma seinna. Einhvern tíma seinna er ekki enn þá komið og þess vegna spyr (Forseti hringir.) ég hæstv. utanríkisráðherra: Hvenær er von á því að það gerist?

[13:34]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Hv. þingmenn eru beðnir um að virða tímamörk.

[13:34]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég er aðeins að reyna að átta mig á fyrirspurn hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur. Mér skilst að tilefnið séu ummæli hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur en hún ásamt einum af varaforsetum Evrópuþingsins, Diönu Wallis, skilaði skýrslu nú á dögunum sem varpar ágætu ljósi á þá staðreynd m.a. að EES-samningurinn er orðinn 15 ára gamall. Hann hefur staðist tímans tönn sæmilega en það er auðvitað ýmislegt í honum sem endurspeglar ekki þær breytingar sem orðið hafa á Evrópusambandinu á þeim 15 árum sem liðin eru frá gerð samningsins.

Þrátt fyrir það hafa bæði EFTA-ríkin og Evrópusambandið lagt sig fram um að láta samstarfið ganga og ganga upp á öllum stigum þess á milli embættismanna og stjórnmálamanna og ég hygg að allir hér viti hvernig það gengur fyrir sig. Hv. þingmaður þekkir það vel úr fyrri störfum sínum, vænti ég. Tvennt ber að hafa í huga í þessu er lýtur að hugsanlegri endurskoðun EES-samningsins. Í fyrsta lagi er ekki að sjá að fyrir því sé pólitískur vilji innan Evrópusambandsins að taka samninginn upp með neinum hætti. Á það var látið reyna á árunum 2001–2002 þegar stækkunarviðræður fóru fram en þá reyndist ekki vilji fyrir því og má ólíklegt teljast að það hafi breyst á árunum sem síðan hafa liðið. Í öðru lagi vil ég benda á að það getur líka verið tvíbent að taka upp svona tveggja stoða samning þegar í annarri stoðinni eru komin 27 ríki. Það getur ýmislegt komið upp í þeim samningaviðræðum sem ekki endilega hentar okkur. Það geta komið súr ber með þeim sætu og það þarf

að hafa það í huga þegar lagt er mat á gildi samningsins.

[13:36]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir að taka þetta mál upp á Alþingi vegna þess að hér er um gríðarlega mikið hagsmunamál að ræða fyrir okkar, þ.e. umræða um EES-samninginn. Mér finnst sú umræða fara allt of sjaldan fram innan veggja þingsins. Því fagna ég þessari umræðu mjög og vonast til að við eigum eftir að eiga dýpri og lengri umræður um þetta í framtíðinni.

Ég vil að það komi skýrt fram vegna þess að þingmaðurinn spurði hvað nýtt hefði verið að gerast núna sem hefði valdið því að ég hefði sagt það sem ég sagði í viðtali við Ríkisútvarpið í gær. Það nýja sem var að gerast er það að við lögðum fram skýrslu, ég og Evrópuþingmaðurinn Diana Wallis sem hæstv. ráðherra nefndi. Í þessari skýrslu förum við mjög ítarlega yfir þróun Evrópusambandsins á þeim 15 árum sem EES-samningurinn hefur verið í gildi og skoðum hvaða áhrif hún hefur haft á EES-samninginn sjálfan og sambandið við hann. Og það er auðvitað alveg skýrt fyrir hverjum einasta manni sem kynnir sér það mál, og aðrir hafa sagt það á undan okkur, að þrjár stækkanir á Evrópusambandinu, aukið samstarf á ýmsum sviðum, svo sem evran, Schengen og sömuleiðis margar breytingar á sáttmálum Evrópusambandsins, hafa valdið gríðarlegum breytingum á Evrópusambandinu sjálfu. Þetta hefur valdið því t.d. að skilin á milli innri markaðarins og annarra þátta innan Evrópusambandsins eru orðin óljós sem veldur því að erfiðara er að eiga við EES-samninginn, sem verður aftur til þess að tafir eru í innleiðingu ESB-tilskipana hér á landi. Sömuleiðis er formleg aðkoma okkar að ákvörðunartöku eða undirbúningi mála í gegnum framkvæmdastjórn ESB. Í dag hefur valdatilfærsla orðið til, stofnanamynd Evrópusambandsins er gerbreytt og núna hefur Evrópuþingið hvað mest að segja í öllu þessu. Þess vegna hljótum við skýrsluhöfundar að spyrja hvað hægt sé að gera til að auka áhrif okkar (Forseti hringir.) sem störfum innan EES-samningsins og auka aðkomu okkar á ákvarðanatöku innan ESB. Það er allt og sumt, hv. þingmaður. Þetta voru spurningarnar en þær eru vissulega stórar.

[13:38]

Illugi Gunnarsson (S):

Frú forseti. Ég held að það sé mál þeirra sem þekkja vel til EES-samningsins að hann hefur þjónað íslenskum hagsmunum alveg gríðarlega vel frá því að hann tók gildi hér á landi. Í þeirri umræðu sem hér fer fram og í annarri umræðu sem vissulega hefur verið í mörg ár þar sem menn hafa velt því fyrir sér hvort samningurinn sé nægjanlegur til að tryggja þessa hagsmuni, hefur hingað til ekki verið bent á eitt einasta mál þar sem mikilsverðir íslenskir hagsmunir hafi farið forgörðum vegna þess að samningurinn hafi ekki virkað eins og honum var ætlað að virka. Það er alveg greinilegt að þeir sem hafa haft mestar áhyggjurnar hafa enn þá ekki fundið slík dæmi.

Ég tel að það skipti máli að við styrkjum aðkomu þingsins að innleiðingu EES-gerða. Ég tel sjálfsagt að skoða það en færð hafa verið fyrir því rök að þingið hafi ekki staðið nægan vörð um þann rétt sinn og ég held að það sé mál sem við þurfum að skoða á næstu missirum. En það er líka rétt að hafa í huga að nýverið hefur verið fjallað um þetta mál í Evrópuskýrslu sem þingið lét vinna fyrir stuttu síðan þar sem farið var mjög ítarlega yfir alla þætti sem skipta máli hvað varðar framkvæmd EES-samningsins og samskipti Íslands við ESB. Þær áhyggjur sem hér hafa komið fram, þó að þær séu allar ágætar og góðra gjalda verðar, breyta ekki þeirri staðreynd sem skiptir mestu máli að samningurinn hefur þjónað hagsmunum okkar vel. Ekki hafa neinir mikilsverðir hagsmunir glatast vegna þess að hann hafi ekki gert það sem honum var ætlað að gera. En við skulum ekki gleyma því að þessi samningur jafngildir ekki því að við séum hluti af ESB, honum var aldrei ætlað það hlutverk. Auðvitað má ætla að það séu ýmis atriði innan ESB sem ekki koma til okkar eða við höfum ekki áhrif á. Þannig var málið lagt upp í upphafi. Við ætluðum okkur ekki að ganga í ESB, við ætluðum okkur að fara í EES-samstarfið. Því þarf það ekki að koma neinum á óvart þó að það sé ýmislegt sem við Íslendingar höfum ekki áhrif á á vettvangi ESB. Um það hefur verið pólitísk sátt hingað til að sækja ekki um aðild og ég held að það sé ekki nein breyting á þeirri stöðu.

[13:41]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Það blasir við og flestir viðurkenna það að EES-samningurinn hefur skilað okkur feikilegum ábata sem samfélagi síðasta áratuginn eða svo. Þess vegna er það eitt stærsta hagsmunamál okkar Íslendinga í dag í samskiptum okkar við Evrópusambandið, hvort samningurinn dugi áfram eins og hann hefur gert svo prýðilega hingað til eða hvort við þurfum að huga að öðrum leiðum. Þá er náttúrlega algert grundvallaratriði að taka þar til sífelldrar skoðunar og pólitískrar umræðu hver staðan er gagnvart Evrópusambandinu. Þess vegna var nálgun hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur um lýðræðislega stöðu okkar gagnvart Evrópusambandinu og þann lýðræðishalla sem má segja að sé uppi út af innleiðingu gerða og tilskipana án aðkomu okkar að Evrópuþinginu og hinu lýðræðislega ferli innan sambandsins, afskaplega skynsamleg og tímabær nálgun og umræða hjá hv. þingmanni og fagna ég því mjög. Mér þótti þetta mjög athyglisvert viðtal og ágætt að það sé til umræðu í dag hvort samningurinn dugi áfram og hver staða hans verði og sé í gerbreyttu Evrópusambandi, sem telur nú næstum því helmingi fleiri þjóðir en þegar samningurinn var gerður fyrir rúmum áratug.

Auðvitað þurfa þessi mál sífellt að vera til endurskoðunar og í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá því í vor segir að skýrsla margumræddrar Evrópunefndar sem skipuð var fulltrúum allra flokka verði grundvöllur nánari athugunar á því hvernig hagsmunum Íslendinga verði best borgið í framtíðinni gagnvart Evrópusambandinu. Í því samhengi hefur ríkisstjórnin boðað að skipuð verði sérstök Evrópuvakt sem fylgist með þessum málum, gaumgæfi sífellt og stöðugt hagsmuni Íslands gagnvart Evrópusambandinu og í gegnum samninginn o.s.frv. Þess vegna fer það mjög vel saman við þá nálgun sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir var

með í viðtalinu í gær og varð tilefni umræðu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur sem nú verið hefur einn rammasti Evrópusinninn, a.m.k. í Framsóknarflokknum.

[13:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Umræðan sprettur vegna útkomu skýrslu í gær, skilst mér, sem við höfum ekki séð í þinginu, a.m.k. hefur hana ekki rekið á mínar fjörur. Um Evrópusambandið og samninginn um Evrópska efnahagssvæðið er það að segja að það er í ákveðnum farvegi hvernig það gengur fyrir sig á Alþingi. Áður en ákvarðanir eru samþykktar í sameiginlegu evrópsku EES-nefndinni er málið lagt fyrir íslenska þingið í formi þingsályktunartillögu og Íslendingar samþykkja ekki nýjar gerðir með gildistöku á EES-svæðinu fyrr en Alþingi hefur lagt blessun sína yfir það með samþykkt þingsályktunar. Að lokinni samþykkt nefndarinnar kemur málið síðar til þingsins í formi lagafrumvarps.

Það má kannski finna eitthvað að þessu ferli og styrkja stöðu Alþingis í því. Aðkoma þess að undirbúningi málsins er ákaflega veik eins og vakin var athygli á í umræðunni um utanríkismál fyrir nokkrum dögum og mér finnst sjálfsagt að ræða þá hluti í því skyni að styrkja aðkomu Alþingis að undirbúningi málsins. En það er varla hægt að gagnrýna þennan feril, hann er nokkuð traustur og sæmilega lýðræðislegur út frá okkar sjónarhóli séð. Hins vegar má efast um að þess sé nægilega gætt að málatilbúnaður innan Evrópusambandsins sé með þeim hætti að svari kröfum manna um lýðræðislega meðferð. Það er ekki okkar mál að hafa áhyggjur af því á þessu stigi og ég veit ekki til þess að það standi til að við hugum að inngöngu í Evrópusambandið.

Ég held, virðulegi forseti, að við ættum að velta því fyrir okkur hvernig við getum bætt stöðu Alþingis við undirbúning mála en ég held að ekki sé ástæða til að gagnrýna það fyrirkomulag sem viðhaft er á Alþingi.

[13:45]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Ég held að það sé hárrétt sem kom fram í máli síðasta hv. ræðumanns, Kristins H. Gunnarssonar, að stjórnskipulega er gætt að lýðræðislegum sjónarmiðum varðandi afgreiðslu EES-gerða á Alþingi.

Ég tek hins vegar undir þau sjónarmið sem hafa komið fram hér í dag, m.a. hjá hv. þm. Illuga Gunnarssyni, að mikilvægt sé að efla aðkomu Alþingis. Það snýst ekki um stjórnskipulegar breytingar, það snýst um breytt vinnubrögð sem fela í sér að þingið komi fyrr að málum og hafi áhrif á þau samningsmarkmið sem Íslendingar fara með inn í einstök mál sem eru til umræðu á sameiginlegum vettvangi Evrópusambandsins og ESB. Við hér í þinginu þurfum að hugleiða hvernig við getum fundið leiðir til þess að tryggja betri aðkomu þingsins að þeim málum.

Varðandi reynsluna af EES-samningnum tek ég undir sjónarmið sem komið hafa fram, sá samningur hefur reynst okkur afskaplega vel. Ég er líka þeirrar skoðunar að ekki hafi komið fram nein skýr merki um að samningurinn sé með einhverjum hætti hættur að þjóna okkur eða hafi úrelst. Auðvitað þurfum við að taka tillit til breytinga á ESB sem samningsaðila okkar í þessum málum. En hins vegar hefur EES-samningurinn reynst vel og ekki eru, að mínu mati, nein merki um að hann reynist ekki vel í framtíðinni.

Ég vil í lokin lýsa ánægju minni með að þessi umræða hefur öll snúist um það hvernig við megum efla og bæta EES-samninginn sem okkar leið til þess að eiga samskipti við Evrópusambandið. Ég er mjög ánægður með þá nálgun, hún er miklu gagnlegri en vangaveltur um það hvort við eigum að ganga í Evrópusambandið eða ekki.

[13:47]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Líklega hefur enginn milliríkjasamningur reynst íslensku þjóðinni jafn vel og EES-samningurinn. Sú staðreynd er hvatning til þess að við hugleiðum hvernig við getum tryggt að hann haldi áfram að fullnægja þörfum okkar og verði áfram sá aflvaki framfara og efnahagslegrar velmegunar sem hann hefur verið undanfarin ár.

Ekki er hægt að líta fram hjá því að þær breytingar hafa orðið á Evrópusambandinu á undanförnum árum að lýðræðisleg áhrif hafa aukist mjög við töku ákvarðana með aukinni aðkomu Evrópuþingsins. Við búum hins vegar við EES-samning sem er embættismannasamningur byggður upp á forsendum sem lágu til grundvallar ákvörðunartöku í Evrópusambandinu á þeim tíma sem samningurinn var gerður.

Það er því sífellt vandamál okkar að reyna að koma því svo fyrir að við höfum með sama hætti lýðræðisleg áhrif á ákvörðunartöku í svo miklum mæli sem mögulegt er innan Evrópusambandsins að því er varðar þær ákvarðanir sem síðan eiga eftir að gilda á Íslandi.

Ég fagna sérstaklega þeirri skýrslu sem hér er til umfjöllunar frá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur og Diönu Wallis sem ég held að sé miðuð að því að reyna að greina þennan vanda. Ég fagna líka niðurstöðu Evrópunefndarinnar í vetur og tel mjög brýnt að þingið hrindi þeim breytingum í framkvæmd hvað varðar aðkomu utanríkismálanefndar að Evrópusamstarfinu sem þar var kveðið á um.

Það hlýtur að vera verkefni okkar að efla lýðræðislega aðkomu okkar sem kjörinna fulltrúa að ákvörðunum sem síðar eiga eftir að gilda hér á landi og við verðum að einbeita okkur að því verkefni. Það er ekki auðvelt með þann samning sem við höfum en ég held að við eigum að vinna á þeim grunni.

[13:49]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hér eru til umfjöllunar ummæli hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur í útvarpsþætti í gær sem ég því miður ekki heyrði. Ég heyrði hins vegar haft eftir henni í fréttum útvarpsins að tímabært væri að taka upp EES-samninginn. Nú hefur umræðan hér ekki snúist um það atriði þó svo að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hafi notað það sem inngang sinnar umræðu.

Mér þykir afar mikilvægt að undirstrika það sem kom fram í máli hæstv. umhverfisráðherra, starfandi utanríkisráðherra. Það er ekki til umræðu að taka upp EES-samninginn. Til þess þarf sjálfstæðar samþykktir 25 eða 27

Evrópuríkja. Það er ekki til umræðu að taka þann samning upp. Ég tel þau ummæli sem höfð voru eftir hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur í fréttum því ámælisverð. Það kann að vera að þau hafi verið slitin úr samhengi, ég skal ég ekki segja um það.

Ég held að mergurinn málsins sé þessi: Samfylkingin hefur verulega þörf fyrir að greina sig frá samstarfsflokki sínum í ríkisstjórn og setja Evrópumálin á dagskrá á sínum forsendum. Það kann að vera að ummæli hv. þingmanns séu liður í þeirri viðleitni, sem ég tel góðra gjalda verða. Ég tek undir þau orð sem hér hafa fallið, það er mikilvægt að Evrópuumræðan sé tekin upp á dýpri hátt og á breiðari vettvangi en leyfist undir þessum dagskrárlið um störf þingsins.

Um ábyrgð okkar á Alþingi varðandi innleiðingu EES-gerðanna vil ég segja að þingmenn sem eru störfum hlaðnir, hafa feikinóg að gera við lestur og vinnu á þingmálum, hafa sjaldnast tíma til að setja sig nægilega vel inn í þær EES-gerðir sem innleiddar eru hér. Það væri sannarlega af hinu góða að þau skilaboð mættu koma úr þessum ræðustóli til stjórnar Alþingis, (Forseti hringir.) til stjórnar þingflokkanna, að við finnum aðferð við að kafa betur ofan í þau mál sem við höfum hér til umfjöllunar.

[13:52]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ekki er nóg með að stjórnarflokkarnir tali lítið saman og tali út og suður í mörgum málum heldur er líka, (**Gripið fram í:** Himinn og haf.) — ég segi ekki himinn og haf — mikil ósamstaða innan Samfylkingarinnar um þetta mál. Umrædd orð hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur, um að í raun þurfi að taka upp EES-samninginn, eru fallin dauð niður eftir að hæstv. umhverfisráðherra, og starfandi utanríkisráðherra, kom hingað upp og sagði að ekki væri pólitískur vilji til að taka samninginn upp.

Það er ábyggilega hárrétt hjá hæstv. umhverfisráðherra miðað við það hvernig gekk þegar farið var í viðræður við Evrópusambandið árið 2003. Þá átti að ræða um fjóra mikilvæga liði og var ekki nema einn þeirra tekinn á dagskrá. Hann varðaði aðgang að mörkuðum og við fengum eitthvað örlítið út úr því.

Það virðist vera hægt að tala mikið í þessu stjórnarsamstarfi og í þessum stjórnmálaflokkum en oft er æðilítið á bak við það sem sagt er. Það gerðist einmitt á þessum drottins degi. Það var lítið á bak við það sem kom fram.

Við getum svo talað um að efla aðkomu Alþingis og það er mjög gott mál. Það mál hefur verið talað um alveg síðan við urðum hluti af EES-samningnum. En Sjálfstæðisflokkurinn hefur ekkert viljað hlusta á það. Það er algjörlega nýtt ef einhver vilji er fyrir því í Sjálfstæðisflokknum að fara að sinna þessum málum gagnvart Evrópusambandinu. Það hefur ekki verið fram til þessa. Davíð Oddsson, að minnsta kosti á meðan hann var formaður, mátti yfirleitt ekki heyra á Evrópusambandið minnst. [Hlátur í þingsal.]

En ég verð óskaplega glöð ef Sjálfstæðisflokkurinn er vaknaður (Forseti hringir.) af þyrnirósarsvefni hvað þetta varðar. Það er þó alla vega eitthvað sem fæst út úr þessari umræðu. (Gripið fram í.)

[13:54]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Vakna þú, mín Þyrnirós, syngur hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir. Það er svolítið skemmtilegt að hlýða á málflutning hennar. Hann einkennist af mikilli þrá eftir því sem var en jafnframt kannski ekki mjög raunhæfum hugmyndum um það sem er, og horfi ég þá stíft á hv. þm. Guðna Ágústsson.

Það væri ágætt ef framsóknarmenn gerðu nú hreint fyrir sínum dyrum og hefðu á hreinu hvað þeim finnst í Evrópumálum. Það höfum við í Samfylkingunni og berum engan kinnroða fyrir.

Það hefur hins vegar komið skýrt fram í þessari umræðu að um það er mikil eindrægni meðal hv. þingmanna að vinna betur að samstarfinu við Evrópusambandið og innan EES-samningsins. Það er mikil eindrægni í hv. utanríkismálanefnd að koma fyrr inn í ferlið, að fá upplýsingarnar fyrr þannig að þingmenn séu betur upplýstir og stjórnkerfið sé betur viðbúið þeim breytingum sem þarf að gera. Við erum öll sammála um það og það er að sjálfsögðu mjög gott. Að auki eru allir sammála um að nota eigi betur þau tækifæri sem felast í EES-samningnum [Hlátur í þingsal.] og það er gott.

Að síðustu vil ég minna hv. þingmenn á að hæstv. utanríkisráðherra boðaði að í upphafi nýs árs yrði sérstök umræða og skýrsla um Evrópumálin. Ég hlakka mikið til þeirrar umræðu því að þessi upptaktur er svo sannarlega upptaktsins virði.

Umræður utan dagskrár.

Hækkun vaxta á íbúðalánum.

[13:57]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Húsnæðismálin bar á góma í utandagskrárumræðum um efnahagsmál í síðustu viku og ég tel ljóst að þetta hvílir ekki einungis á þingmönnum heldur á landsmönnum öllum. Eins og við þekkjum er mun almennara hér á landi en annars staðar í Evrópu að fólk eigi húsnæði sitt fremur en leigi. Samhliða þeirri þróun hefur leigumarkaðurinn hér verið mjög vanþróaður og mikill skortur á leiguhúsnæði, hvort sem er á almennum markaði eða félagslegum.

Þegar viðskiptabankarnir fengu aðgang að íbúðalánamarkaðnum sumarið 2004 og lánshlutfall Íbúðalánasjóðs var hækkað jókst til muna aðgengi almennings að lánsfé. Það voru ekki síst lægri vextir og hærra lánshlutfall sem gerði það að verkum að fasteignamarkaðurinn fór á fullt skrið.

Nú eru hins vegar blikur á lofti eins og sést á vaxtaþróun. Fyrir þremur árum voru vextirnir 4,15% en vextir Glitnis og Kaupþings hafa hækkað um 70% á þeim þremur árum sem liðin eru og núna í nóvember voru vextir Kaupþings á íbúðalánum til nýrra lántakenda orðnir 7,15%.

Það er ekki endilega víst að fasteignamarkaður dragist saman. Menn greinir á um það. Sumir telja markaðinn tiltölulega stöðugan, aðrir spá hruni, en það sem flestir geta verið sammála um er að þetta getur haft í för með sér að

fólk neyðist til að kaupa ódýrari eignir og greiðslubyrðin verður ansi mikil.

Það þarf ekki annað en einfalt reikningsdæmi til að sýna fram á þetta. Ef ég tek lán upp á milljón til 40 ára á 6,40% vöxtum — það eru þeir vextir sem Kaupþing býður viðskiptavinum sínum, þar sem ég er einmitt í viðskiptum — og segjum að verðbólguspáin sé 4% sem er ekki ólíklegt miðað við ástandið núna mundi milljónin á 40 árum kosta mig 6,8 millj. Ef ég væri heppin og fengi 0% verðbólgu í þessi 40 ár slyppi ég með að borga bankanum 2,9 millj. fyrir milljónina. Þetta er verðið á peningum og þetta er einangrað dæmi. Þetta er óháð launaþróun og öðru slíku.

Þetta segir okkur hins vegar að auðvitað hafa vextirnir áhrif á kjör almennings í landinu. Við getum ekki horft fram hjá því. Hver milljón sem er tekin að láni er greidd margföld til baka og þessir háu vextir hljóta því að gera fólki erfiðara um vik við íbúðakaup, ekki síst þeim sem eru að kaupa sína fyrstu íbúð.

Í sumar var lánshlutfall Íbúðalánasjóðs lækkað úr 90% í 80%. Það má ekki gleyma því að þó að miðað sé við kaupverð eignar þarf lánið að vera innan við 100% af brunabótamati og lóðarmati sem er oftast langt undir markaðsvirði og lánið fer ekki yfir 18 millj. Það má því spyrja sig hvaða áhrif þessi aðgerð hefur haft á þensluna. Þau virðast vera takmörkuð, a.m.k. enn þá enda breytir þetta litlu fyrir þá sem eru að kaupa dýrar eignir, á 20 millj. og yfir. Formaður Félags fasteignasala, Ingibjörg Þórðardóttir, varaði við því að þetta mundi helst bitna á þeim sem keyptu ódýrar eignir.

Í frétt Morgunblaðsins um ástandið á fasteignamarkaði frá 8. nóvember sl. segir einmitt sá sami formaður afleiðingarnar af hærri vöxtum og erfiðari greiðslubyrði vera þær að fólk eigi erfiðara með að standast greiðslumat. Fólk sem metið var upp á 18 millj. fyrir tveimur árum, þegar ég var svo heppin að kaupa mína fyrstu eign, er metið núna á 13–14 millj. Það þarf ekki að skoða fasteignablöðin lengi til að sjá að fólk neyðist þar með að sjálfsögðu til að kaupa talsvert ódýrari eignir, fá viðbótarlán með enn hærri vöxtum eða fá veð í eignum ættingja og vina.

Hvernig er staðan fyrir þá sem eru að kaupa sína fyrstu eign og hvað verður um þá sem ekki eiga ættingja sem geta stutt þá? Bitnar þessi lækkun kannski fyrst og fremst á þeim sem hafa lítið félagslegt öryggisnet og eru að kaupa sér ódýrar eignir?

Hæstv. forsætisráðherra lét hafa eftir sér í síðustu viku að fólk ætti að halda að sér höndum í fasteignaviðskiptum og ég velti fyrir mér hverjum þau skilaboð eru ætluð. Ég skil það þegar seðlabankastjóri biður fólk um að spara við sig í leikföngunum en er hægt að biðja ungt fólk að spara við sig í íbúðakaupum? Fólk þarf að koma sér þaki yfir höfuðið og fólk þekkir það sem hefur verið á leigumarkaði að hann er helst til ótryggur. Þar getur maður fengið þriggja herbergja íbúð á 120–150 þús. kr. á mánuði, svoleiðis er bara raunveruleikinn á leigumarkaðnum. Hann er lítill og óöruggur og það er rukkað upp í topp. Á fimm árum á leigumarkaði flutti ég fimm sinnum og ég er ekkert einsdæmi og ekki safnar maður sér fyrir útborgun á meðan maður leigir. Þannig er það bara.

Ég spyr því: Hvað ætlar ríkisstjórnin sér að gera? Það þarf að ríkja hér sátt um Íbúðalánasjóð. Á að endurskoða lánshlutfallið? Hvaða úrbætur eru á döfinni hvað varðar félagsleg íbúðalán sem engin hafa verið síðan Byggingarsjóður verkamanna var lagður niður? Er þetta ekki eitt brýnasta verkefnið fyrir (Forseti hringir.) okkur sem hér erum, að tryggja að fólk hafi möguleika á að koma sér þaki yfir höfuðið?

[14:02]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Á einhverjum mestu þenslutímum íslensks samfélags sameinuðust stjórnvöld og bankarnir um að stórauka framboð á lánsfé til húsnæðiskaupa heimilanna með þeim afleiðingum að fasteignaverð hefur hækkað um 70–80% frá haustinu 2004, og frá árinu 2000 um 140%. Margir telja að þetta hafi verið alvarleg hagstjórnarmistök sem leiddu til gífurlegra verðhækkana á fasteignum og hárra vaxta.

Frá því að þessi sprenging á húsnæðismarkaði byrjaði árið 2004 hafa skuldir heimilanna í íslenskum krónum aukist um rúmlega 600 milljarða og erlend lántaka heimilanna er nú 113 milljarðar en var sáralítil í ársbyrjun 2004. Yfirdráttarlán heimilanna eftir að bankarnir hófu að veita fasteignalán voru þá 56 milljarðar en eru nú 71 milljarður og hafa því vaxið um tæp 30%.

Staða lágtekjufólks og fyrstu íbúðakaupenda á húsnæðismarkaði hefur sjaldan verið verri og er mikið áhyggjuefni. Það er ekkert ofsagt þegar sagt er að neyðarástand ríki hjá þessum hópum. Félagslega eignaríbúðakerfið var lagt niður 1998 og með afnámi viðbótarlánanna 2004 sem þjónuðu ágætlega fyrstu íbúðakaupendunum hefur ekki verið til neitt félagslegt eignaríbúðakerfi. Á sama tíma hefur verið dregið verulega úr opinberum styrkjum eins og vaxtabótum og húsaleigubótum.

Staðan núna er sú að allur ávinningurinn af vaxtahækkunum á fasteignalánum frá 2004 er horfinn og meira en það. Vextir hafa verið hækkaðir um 60% frá þeim tíma og eru nú allt að 7,4% sem þýðir að greiðslubyrði af 18 millj. kr. láni hefur aukist um 430 þús. á ári. Það er auðvitað átakanlegt að þessi þróun hefur bitnað mjög harkalega á þeim sem verst standa, fyrst íbúðakaupendum og lágtekjufólki á leigumarkaði en í könnun sem félagsmálaráðuneytið lét gera kemur í ljós að 7 þús. manns hafa reynt að kaupa íbúð á síðustu árum en horfið frá því og að 70% aðspurðra á biðlistum eftir félagslegum leiguíbúðum eru með innan við 150 þús. kr. í heildartekjur á mánuði á sama tíma og algeng leiga á lítilli íbúð er vel yfir 100 þús. kr.

Viðfangsefnið er að snúa þessari þróun við. Til þess þarf samstöðu margra, stjórnar, stjórnarandstöðu, ríkis og sveitarfélaga, aðila vinnumarkaðarins og ekki síst lánastofnana. Á málinu eru engar auðfengnar eða einfaldar lausnir. Vandamál þeirra sem eru að hefja búskap er ekki bara hrikalega hátt húsnæðisverð sem fæstir ráða við, heldur það vaxtastig sem við búum við núna.

Það er afar erfið staða að jafnvel þótt lagðar séu til aðgerðir til að auðvelda fyrstu íbúðakaupendum að eignast húsnæði með betri lánaskilmálum, sem við sannarlega stefnum að, er þetta háa vaxtastig sem við búum við núna algjör flöskuháls því að það er erfitt að bjóða ungu fólki að taka lán með háum föstum vöxtum til 25 eða 40 ára.

Maður verður auðvitað að vona að þetta háa vaxtastig sem við búum við núna vari aðeins tímabundið og að vextir lækki á næstu missirum. En vandamálið er að fjöldi fólks sem er húsnæðislaus og er að hefja búskap getur illa beðið eftir að vextir lækki. Ljóst er að vaxtakjör á langtímalánum á húsnæðismarkaði eru út úr öllu korti og alls óviðunandi sem langtímafjármögnun fyrir íbúðakaupendur. Þetta er staða sem ekki er hægt að búa við, að þensluaðstæður í samfélaginu og skammtímaráðstafanir með hækkun vaxta til að slá á verðbólgu verði til þess að fólk sitji uppi með óhagstæða fjármögnun íbúðarhúsnæðis á föstum vöxtum til 25 eða 40 ára.

Þeirri nefnd sem nú er að móta tillögur varðandi úrlausnir þeirra sem eru fyrstu íbúðakaupendur og fólks sem er undir ákveðnum tekjueignarmörkum er því vandi á höndum. Hún mun væntanlega skila niðurstöðum á næstu dögum sem bæta eiga hag fyrstu íbúðakaupenda og byggja upp almennan leigumarkað og fjölga búsetuformum. Lít ég þá sérstaklega til húsnæðissamvinnufélagaformsins og óhjákvæmilega verður líka að taka upp húsaleigubótakerfið og hugsanlega einnig vaxtabætur.

Húsnæðisstefnan er augljóslega komin í þrot og nú þurfa ríki, sveitarfélög og aðilar vinnumarkaðarins að vinna saman að því að bæta húsnæðiskerfið, tryggja sérstaklega fyrstu íbúðakaupendum viðunandi kjör og bæta leigumarkaðinn til að ná niður leiguverði og fjölga leiguíbúðum. Sveitarfélögin þurfa að útvega lóðir á kostnaðarverði, sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu þurfa að taka höndum saman um að mynda sameiginlegan íbúðamarkað með fjölbreytilegum valkostum og ríkið þarf að viðurkenna að húsnæðismálin séu velferðarmál og láta útgjöld hins opinbera endurspegla það. Öruggt húsnæði er hornsteinn velferðar fjölskyldna í landinu, og eitt brýnasta viðfangsefni næstu missira er að endurreisa húsnæðiskerfi landsmanna.

[14:07]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það þýðir ekki að horfa til baka. Margt hefur gerst í fortíðinni. Hér er verið að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra og ríkisstjórnina um úrræði og vandamál dagsins.

Það er engin spurning að vextir hækka. Það er mikil verðbólga. Það er hækkandi íbúðaverð. Íbúðalánasjóður hefur verið í óvissu. Ég vil fá skýr svör frá hæstv. félagsmálaráðherra: Verður hann til áfram í þeirri mynd sem hann er? Eða fellst hún á áform sjálfstæðismanna um að losa hann út af markaðnum eins og til stóð og kom hér fram síðasta sumar?

Unga fólkið er skuldsett. Það liggur fyrir að miklir erfiðleikar blasa við og ég tek undir það með hæstv. félagsmálaráðherra að leigumarkaðurinn er afbrigðilegur og byggingamarkaðurinn sömuleiðis. Kannski þarf að rannsaka þróun síðustu þriggja ára þegar húsnæðisverð hefur hækkað eins og hér hefur verið lýst um 70–80%. Aldrei meira byggt, aldrei meira framboð. Lögmálin virka bara upp á við. Það þarf að rannsaka hvað þarna er um að vera. Þarna eru nýir heildsalar. Þarna er bankakerfið inni og hefur mikil áhrif. Það þarf að rannsaka þá þróun sem átt hefur sér stað á byggingamarkaðnum á síðustu þremur árum.

Ég tel að hæstv. félagsmálaráðherra megi ekki sofa þessum þyrnirósarsvefni. Það blasir við að afborganir og skuldsetning unga fólksins með því háa vaxtastigi sem bankarnir bjóða ekki lengur á 4,15% heldur 6,40% og 7,15% þýða að margir verða í úlfakreppu ef ekki verður gripið í taumana. Ríkisstjórnin verður að svara því hvaða leiðir hún ætlar í húsnæðismálum.

Ég tel að hæstv. félagsmálaráðherra þurfi að fara yfir þróunina á leigumarkaðnum og enn fremur að rannsaka líka (Forseti hringir.) byggingamarkaðinn og það sem hefur gerst á honum á síðustu árum, það er afbrigðilegt. (Forseti hringir.) Hér þarf skjót úrræði, hæstv. forseti.

[14:10]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Virðulegi forseti. Mikil viðskipti og ör þróun hefur átt sér stað á íbúðamarkaðnum á undanförnum árum. Mesta breytingin ef við horfum fá ár aftur í tímann er innkoma bankanna á íbúðalánamarkaðinn. Ástæðan fyrir þeirri innkomu er einföld, Íbúðalánasjóður og ríkisstjórnin fyrrverandi gáfu það út að á síðasta kjörtímabili yrði lánshlutfall hækkað í 90% eftir því sem efnahagsástandið leyfði.

Þegar í ljós kom að ESA gerði ekki athugasemdir við þau áform brugðust bankarnir mjög kröftuglega við eins og allir muna og komu fram með 80% lán án hámarks á meðan Íbúðalánasjóður bauð enn þá 70% lán með 9,2–9,7 millj. kr. hámarki. Í kjölfarið hófst síðan gegndarlaust kapphlaup bankanna og hver kepptist við að bjóða betur en hinn sem endaði með 100% fjármögnun til íbúðakaupa án nokkurs hámarks.

Svo kenna bankarnir stjórnvöldum og ríkisstjórninni sem þá sat um allt saman.

Í ljósi þess að bankarnir voru duglegir við að lýsa því yfir að þeir hefðu áhyggjur af efnahagsþróuninni var þeim í lófa lagið að miða sín lán við hámark sem var lítið eitt hærra en hámark Íbúðalánasjóðs og bjóða þá hærri kjör á hærri upphæðum. Þannig hefðu þeir veitt Íbúðalánasjóði fulla samkeppni og sýnt ábyrgð gagnvart efnahagsmálum í verki í stað þess að valda eignabólu og kenna svo öðrum um þensluna. Því varð niðurstaðan sem varð.

Þegar maður horfir til þess ástands sem er á lánamarkaði vitum við að þeir vextir sem nú eru í boði eru mjög háir. Þeir eru komnir til vegna þess að erlendir bankar, m.a. bandarískir, útbjuggu sérstök lánasöfn til að bjóða þeim sem áttu í erfiðleikum með að borga lánin sín.

Ég undirstrika það, frú forseti, að búin voru til sérstök lán til þeirra sem áttu erfitt með að borga lánin sín, fólks sem hafði enga skuldasögu, undirmálslán svoköllud. Þegar í ljós kemur að þetta fólk getur ekki borgað lánin sín lenda erlendu bankarnir að sjálfsögðu í kröggum sem skilar sér svo hingað til okkar því að við erum ekki eyland þegar kemur að alþjóðlegum fjármálamörkuðum (Forseti hringir.) þó að Ísland sé eyja. Þess vegna hafa slæm vaxtakjör erlendis áhrif hér en vextir sveiflast til og frá (Forseti hringir.) og vonandi förum við að sjá lægri vexti núna í framtíðinni.

[14:12]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Það finna allir sem þurfa að borga af lánum sínum að hjá okkur er vaxtaokur. Verðbólgan er á fullri ferð og það er eignaupptaka hjá fólki, hjá almenningi. Þetta bitnar líka á fyrirtækjum og sveitarfélögum og það er ömurlegt að horfa upp á það að Seðlabankinn rær í vestur en ríkisstjórnin í austur þegar stefna þarf í sömu átt. Svo er ekki.

Hagfræðingar eins og Guðmundur Ólafsson og Þorvaldur Gylfason hafa bent á þessa stefnu ríkisstjórnarinnar og kalla nánast brandara hvernig farið er og efnahagskerfinu hjá okkur stjórnað í dag.

Það er auðvitað spurning hvað þarf að gera og hvernig eigi að bregðast við þessu. En það er ljóst að eitthvað verður að gera í alvörunni. Það er sjálfsagt að hugleiða hvort taka þurfi upp evru. Við hljótum að verða að hugsa um það þótt það sé langt í það og erfitt að gera það því að margt þarf að gera í samfélagi okkar áður en hægt verður að taka upp evru.

Ríkisstjórnin er að fara af stað með fjárlög sem eru u.þ.b. 20% aukning í útgjöldum miðað við síðasta ár. Það vantar leiguhúsnæði á markað fyrir ungt fólk. Það þarf að endurskoða verðtryggingu og húsnæðisvísitölu og hvort olía og bensín eigi að vera í vísitölu. Af því að það er mikið brask á þessum húsnæðisbyggingamarkaði þarf að skoða rækilega hvað er í gangi og við þurfum líka að tryggja að Íbúðalánasjóður verði áfram starfræktur (Forseti hringir.) og ýmislegt annað þurfum við líka að gera.

[14:15]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Að koma sér þaki yfir höfuðið er ein af grunnþörfum okkar, einn af hornsteinum þess að geta lifað góðu lífi, ég tala ekki um í neyslusjúku samfélagi eins og okkar, samfélagi þar sem milljarðarnir flæða og hallirnar rísa hver á fætur annarri á suðvesturhorninu. En hvernig hefur okkur í raun tekist að sjá til þess að þeirri grunnþörf sé fullnægt hjá okkur öllum, ekki bara sumum? Hvað hefur gerst í milljarðasamfélaginu að þessu leyti? Það sem hefur gerst er að þeir sem síst skyldu hafa orðið eftir. Þeir sem hafa allra minnst milli handanna, þeir sem þurfa allra helst á öruggu skjóli að halda sitja eftir. Það eru tekjulitlir leigjendur og ungt fólk sem þarf á húsnæði að halda og ætlar að byggja sér heimili.

Frá janúar 2004 til október 2007 hefur hlutur húsnæðis í vísitölu neysluverðs hækkað um tæplega 38%, úr rúmlega 21% í rúmlega 29%. Þetta er talið mun hærra einmitt fyrir þá einstaklinga sem verst eru settir þannig að mitt í allri velsældinni er nú nær óviðráðanlegt fyrir ungt fólk að koma sér þaki yfir höfuðið. Ýmislegt þarf að gera nú þegar, m.a. vil ég leyfa mér, virðulegi forseti, að krefjast þess að til komi verulegar úrbætur til handa félagslegum aðilum til að reisa leiguhúsnæði fyrir skjólstæðinga sína. Þar nægir ekki að bjóða upp á verðtryggð lán með 3,5% vöxtum eins og hugmyndir hafa verið uppi um. Í því efni er skemmst að minnast þess að fyrir ekki svo löngu voru 1% vextir á þessum lánum ofan á verðtryggingu. Hlúa þarf sérstaklega að leigumarkaðnum með betri stuðningi og í samvinnu við sveitarfélögin því að húsaleigubætur hafa í raun skerst, þær hafa ekki bara staðið í stað, (Forseti hringir.) og sérstök úrræði og stuðning þarf fyrir það fólk sem er að kaupa eða byggja í fyrsta sinn. Síðast en ekki síst þarf að standa vörð um Íbúðalánasjóð. Ég hlakka til að heyra betur frá hæstv. ráðherra hvað ríkisstjórnin ætlar sér nákvæmlega í þeim efnum.

[14:17]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Vaxtahækkanir íbúðalána nýverið eru afleiðing viðvarandi stýrivaxtahækkana. Þær eru aftur afleiðing verðþenslu í samfélaginu sem er svo aftur afleiðing hagstjórnarmistaka sem Framsóknarflokkurinn og hv. þm. Guðni Ágústsson bera ábyrgð á. Hann ásakar (Gripið fram í.) hæstv. félagsmálaráðherra fyrir að horfa um of í baksýnisspegilinn. Ég held að honum hefði kannski verið hollt að horfa út um framrúðuna þegar hann var að lækka skatta í miðju góðæri.

Virðulegi forseti. Vaxtahækkanir bankanna sem við höfum séð upp á síðkastið eru staðfesting þess að lánaframboð bankanna á sínum tíma byggðist ekki á raunhæfum endurfjármögnuðum forsendum heldur fólu í sér undirboð. Við búum við veikan grundvöll vegna þess að gjaldmiðillinn er veikur og verðtrygging er víðtæk og þess vegna þurfum við að hækka stýrivexti meira en ella. Af þeirri ástæðu hafa sjónir manna hafa beinst að evru sem framtíðarlausn. Það er hins vegar mjög mikilvægt að við vinnum með Seðlabankanum meðan við búum við það ástand sem við búum núna og að við gröfum ekki undan stýrivaxtastefnu hans. Það er með öðrum orðum enginn valkostur við það að vinna með Seðlabankanum við þær aðstæður sem eru nú á markaði.

Það er algert lykilatriði, eins og hæstv. félagsmálaráðherra rakti áðan, að við þróum leiðir til að efla almennan leigumarkað til að bæta aðstæður þeirra sem lakast eru settir á húsnæðismarkaði í dag og nýtum allt okkar svigrúm til að mæta nákvæmlega þeim þörfum. Það ríður mjög á að aðgerðir sem við grípum til núna verði ekki til að bæta á bál verðþenslu á markaðnum og grafa þannig undan afkomu fólks til lengri tíma litið.

[14:19]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram. Ég bað um umræðu utan dagskrár um stöðu ungs fólks sérstaklega á húsnæðismarkaðnum sem er mjög mikilvægt að stjórnmálamenn horfi til. Það hefur aldrei verið eins erfitt fyrir ungt fólk að kaupa sér húsnæði eða leigja húsnæði og nú. Þetta er staðreynd sem við viðurkennum öll og þess vegna er mikilvægt að stjórnvöld bregðist við og boði úrbætur í þeim efnum. Það er nefnilega ekki nóg að tala, hæstv. forseti.

Fyrir þremur árum boðuðu frjálshyggjumenn, hægri menn, að nú væri ekki lengur þörf fyrir Íbúðalánasjóð, bankarnir væru komnir inn á markaðinn, þeir hefðu leyst sjóðinn af hólmi og við þyrftum ekki opinbert apparat eins og Íbúðalánasjóð til að sinna svo sjálfsögðum hlut að lána fólki fyrir húsnæði. Þá voru vextirnir 4,15% hjá bönkunum. Í dag eru þeir um 6,5% hið minnsta. Þeir hafa sem sagt hækkað um 50% á þremur árum.

Sem betur fer heyrum við minna þá umræðu í dag að ekki sé þörf fyrir sterkan Íbúðalánasjóð. En hvað gerir hæstv. félagsmálaráðherra? Hvert var eitt af fyrstu verkefnum félagsmálaráðherra eftir að hún tók sæti í ríkisstjórn? Það var að sverfa að Íbúðalánasjóði, lækka lánshlutfall hans úr 90 í 80%. Ég spyr, hæstv. forseti: Er sú aðgerð til þess fallin að auðvelda ungu fólki að kaupa eigið húsnæði? Nei, því miður. Núverandi ríkisstjórn þarf að átta sig á að starfsemi Íbúðalánasjóðs er mjög mikilvæg í þessu samhengi.

Ég er sammála hæstv. ráðherra í því að það þarf samvinnu við sveitarfélögin hvað þessi mál áhrærir. Lóðabrask, uppboð á lóðum á höfuðborgarsvæðinu hefur margfaldað verð á lóðum svo milljörðum skiptir sem hefur skilað sér inn í húsnæðiskerfið. Hér þarf því samhent átak stjórnvalda, sveitarfélaga og fleiri aðila til að koma þessum málum í lag því að stór hluti ungs fólks getur ekki því miður ekki keypt eða leigt sér húsnæði.

[14:21]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Lækkun vaxta fyrir þremur árum leiddi til mikillar hækkunar á fasteignaverði. Flestir, sem áttu íbúð á þeim tíma og hafa keypt síðan, hafa hagnast mikið á þeirri hækkun, jafnvel svo að þeir hafa haft meiri tekjur af hækkun eigna sinna en í laun. Það eru sennilega 60–70% landsmanna. Það má ekki gleyma því. Í kjölfarið hefur verið byggt óhemjumikið af fasteignum, íbúðum sérstaklega, þannig að því er ekki fyrir að fara að skortur sé á íbúðum. En hækkun vaxta á síðustu mánuðum, í kjölfar stýrivaxtahækkana Seðlabankans, kann að slá á þessa hækkun og jafnvel valda ákveðinni lækkun og þá gætu þeir misst allt eigið fé sem keyptu fyrstu íbúð sína á síðustu mánuðum fyrir lækkunina. Það er ákveðin hætta sem við horfum fram á, og það á aðallega við um unga fólkið, og þá munu menn upplifa stöðu eins og landsbyggðin hefur búið við í fjölda ára, að menn eru komnir með neikvætt eigið fé.

Leigjendur hafa ekki fengið hlut í þeirri hækkun sem ég ræddi um en þeir hafa þurft að taka á sig stórhækkaða leigu í kjölfarið. Þar er komið upp alvarlegt félagslegt vandamál sem finna þarf lausn á. Mér finnst að við þingmenn ættum að skoða hugmyndir um húsnæðisbætur í stað vaxta- og húsaleigubóta, sem hvorugt er nógu hentugt form til að aðstoða tekjulágar fjölskyldur, og skoða t.d. þingsályktunartillögu sem ég flutti á 122. þingi um að taka upp húsnæðisbætur í staðinn fyrir vaxta- og húsaleigubætur. Það er eitthvað sem mundi nýtast ungu fólki og þeim sem eru eignalitlir miklu betur en þær ráðstafanir sem menn hafa í dag.

[14:24]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það kom fram í máli hæstv. ráðherra að húsnæðisstefnan væri komin í þrot. Af því tilefni er rétt að rifja upp að núverandi stefna var samþykkt á Alþingi árið 2004 með öllum greiddum atkvæðum. Ég man ekki betur en að allir stjórnmálaflokkar sem þá áttu sæti á Alþingi hefðu samþykkt þau lagafrumvörp sem þáverandi ríkisstjórn bar fram um breytingar á húsnæðislánakerfinu þar sem m.a. var tekið upp peningalánakerfi í stað húsbréfa og farið með lánshlutfallið upp í 90%. Menn geta því ekki rætt þetta mál á þeim forsendum að einhverjir flokkar sem þá beittu sér fyrir breytingunni hafi verið með stefnu sem hafi frá upphafi verið röng. Þá hefur öllum mistekist að sjá fyrir þróunina sem orðið hefur á síðustu þremur árum. Ég hygg að sú niðurstaða sé nær sanni.

Menn sáu ekki fyrir að samkeppnin á húsnæðislánamarkaðnum milli Íbúðalánasjóðs og viðskiptabankanna yrði svo óheiðarleg sem raun ber vitni af hálfu viðskiptabankanna, því að hún beindist ekki að því að útvega viðskiptavinum bankanna lán á sem bestum kjörum fyrir þá heldur til að nýta sér ágalla í lagasetningunni um Íbúðalánasjóð til að koma sjóðnum á kné með uppkaupum á lánum og reyna að gera sjóðinn í raun óstarfhæfan með mjög alvarlegri atlögu sem stóð yfir á árinu 2004 og fram á 2005.

Virðulegi forseti. Margt hefur farið aflaga en í aðalatriðum er það vaxandi kaupmáttur og mikil eftirspurn sem hefur hækkað verðið. Á síðasta ári var byggingarréttur seldur fyrir liðlega 10 milljarða kr. Það þýðir um 5–10 millj. kr. á hverja einustu íbúð sem leggjast ofan á byggingarkostnað sem húsnæðiskaupendur þurfa að borga.

[14:26]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Við þekkjum tímann þegar hér ríkti óðaverðbólga og sagt var að líklega hefði verið ódýrara að menn byggðu sér hús úr álkrónum en hús úr steypu og þá var talað um að ríkti neyðarástand á íslenskum húsnæðismarkaði. Ég þakka fyrir umræðuna sem hér hefur farið fram í dag og þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir þau svör sem hún gaf en hún dró upp ansi svarta mynd og talaði um neyðarástand, að endurreisa þyrfti húsnæðismarkaðinn og að ríkið þyrfti að viðurkenna að húsnæðismálin væru velferðarmál. Ég held að það sé grundvallarumræða. Ég held að það sé rétt hjá hæstv. félagsmálaráðherra að fólk getur ekki beðið og það eru sláandi tölur sem hér eru nefndar að 7.000 manns hafi reynt að kaupa íbúð en horfið frá því. Það eru sláandi tölur.

Nú hefur ríkisstjórnin setið í sex mánuði og þess vegna finnst mér rétt að kalla eftir aðgerðum og úrbótum því fólk getur hreinlega ekki beðið. Það er einmitt lykilatriði að þetta eru velferðarmál, hvort sem er á eignamarkaði eða leigumarkaði. Við vitum að húsaleigubætur, svo dæmi sé tekið, hafa staðið í stað frá 2003 og eru að mig minnir 12 þús. kr. án skerðingar á einstakling á mánuði og við þekkjum jafnframt tölurnar sem fólk greiðir í leigu. Augljóslega fylgir þetta ekki vísitöluþróun.

Ég treysti því að ríkisstjórnin bregðist skjótt við og tillögur þessarar nefndar komi fljótt. Mér finnst að hér þurfi að svara spurningum um hvort endurskoða eigi lánshlutfall Íbúðalánasjóðs, hvaða úrbætur eigi að gera á leigumarkaði og hvort gera eigi lífeyrissjóðum kleift, svo dæmi sé tekið, að eiga og leigja húsnæði. Ég treysti því að unnið verði hratt að þessum málum því að húsnæðismálin eru velferðarmál. Þetta er grunnþörf og það er samfélagslegt verkefni að tryggja öllum þak yfir höfuðið og þar höfum við hlutverki að gegna.

[14:28]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Mér finnst á málflutningi hv. framsóknarmanna sem hér hafa talað að þeir séu búnir að steingleyma því að þeir höfðu húsnæðismálin á sinni könnu síðustu 12 ár og skildu húsnæðiskerfið eftir í algerri upplausn, skildu það eftir í algeru þroti. Það er ekki nóg með að húsnæðisverð hafi hækkað upp úr öllu valdi, um 140% frá árinu 2000, (Gripið fram í.) heldur er stoðkerfi húsnæðismála líka skilið eftir í upplausn og þá á ég við vaxtabótakerfið og húsnæðiskerfið vegna þess að vaxtagjöld heimilanna jukust um 125% að raungildi frá 1994–2005 en vaxtabæturnar hækkuðu aðeins um 4%. Sama má segja um húsaleigubótakerfið að grunnbætur húsaleigubóta hafa ekki … (Gripið fram í.) Ekki vera órólegur, fyrrverandi hæstv. ráðherra, fjárhæð húsaleigubóta hefur staðið í stað frá árinu 2000 en neysluvísitalan hefur hækkað um 48%.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson talaði um lækkun á lánshlutfalli og gagnrýnir mig fyrir það. (Gripið fram í.) Ég vil minna hv. þingmann á að ég hef haft ágætislærimeistara í því efni vegna þess að ekki er langt síðan Framsóknarflokkurinn stóð sjálfur að því að lækka lánshlutfallið úr 90% í 80% og lækkaði líka hámarksfjárhæðina. Ég verð að segja þegar verið er að gagnrýna mig, sem hef aðeins verið sex mánuði í ráðherrastól, fyrir að hafa sofið þyrnirósarsvefni að þá er ekki úr háum söðli að detta fyrir hv. þm. Guðna Ágústsson.

Ég tek undir að standa þarf vörð um Íbúðalánasjóð en ég vil minna hv. þingmenn Framsóknarflokksins á að þegar þeir fóru frá lá fyrir frumvarp frá þeim sem aldrei var lagt fram um breytingar á Íbúðalánasjóði og hvað vildu þeir á Alþingi þá? Þeir vildu breyta starfsemi Íbúðalánasjóðs. Það getur vel verið að ég dusti rykið af því frumvarpi og skoði það ef nauðsyn krefur vegna ESA. Ef niðurstaða ESA verður með þeim hætti getur vel verið að ég þurfi að dusta rykið af frumvarpi framsóknarmanna sem þeir skildu eftir.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:32]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 274 og 275. — Afbrigði samþ. með 35 shlj. atkv.

Kosning sérnefndar um stjórnarskrármál sbr. 42. gr. þingskapa.

Fram komu tveir listar sem á voru jafnmörg nöfn og menn skyldi kjósa. Samkvæmt því lýsti forseti yfir að kosin væru án atkvæðagreiðslu:

Birgir Ármannsson (A),
Lúðvík Bergvinsson (A),
Atli Gíslason (B),
Bjarni Benediktsson (A),
Ágúst Ólafur Ágústsson (A),
Siv Friðleifsdóttir (B),
Sigurður Kári Kristjánsson (A),
Steinunn Valdís Óskarsdóttir (A),
Jón Magnússon (B).

Fjáraukalög 2007, 2. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 103, nál. 264 og 273, brtt. 265, 266, 267, 274 og 275.

[14:33]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar við 2. umr. um frumvarp til fjáraukalaga fyrir árið 2007 en ásamt mér skrifa undir það nefndarálit, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir ásamt hv. þm. Bjarna Harðarsyni, með fyrirvara. Hv. þm. Illugi Gunnarsson og Guðbjartur Hannesson voru fjarstaddir þegar gengið var frá nefndarálitinu.

Í fjáraukalagafrumvarpinu sem lagt var fram í byrjun október var gert ráð fyrir því að rekstrargrunnur og tekjujöfnuður í A-hluta rekstraryfirlits ríkissjóðs breytist þannig að tekjur mundu aukast um 71 milljarð og útgjöld um 15,8 milljarða eða tekjujöfnuður yrði 56 milljarðar. Í umræddu lagafrumvarpi er einnig gert ráð fyrir því að sjóðshreyfingar verði á tekjuhlið 60,7 milljarðar og 9,6 í útgjaldahlið, eins og segir í 2. gr. Þá er einnig gert ráð fyrir ákveðnum sjóðsstreymisbreytingum, auk þess sem hér var lagt upp með breytingar á 5. gr. fjárlaga fyrir árið 2007 með hliðsjón af lántökum, endurlánum og ríkisábyrgðum. Í umræddu frumvarpi er einnig lagt til í 4. gr. þess að ákveðnar breytingar verði gerðar á 6. gr. fjárlaga sem m.a. fjalla um sölu á eignum, og/eða kaup á eignum eins og er sundurliðað í 4. gr. umrædds frumvarps.

Hef ég þá lokið við að fjalla um frumvarpið eins og það var sent til nefndarinnar og sný mér nú að umræddu nefndaráliti. En vissulega er það svo, frú forseti, að með hliðsjón af lögum um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997, þá er þar tiltekið í 43. gr., 44. gr. og 45. gr. hvernig almennt er fjallað um frumvarp til fjáraukalaga. En í þeim umræddu greinum er einnig fjallað um það hvernig frumvarp til lokafjárlaga sé meðhöndlað til staðfestingar á ríkisreikningi.

Ákvæðin eru því skýr í umræddum lögum og hefur fjárlaganefndin tekið fjárreiðulögin til hliðsjónar við sitt nefndarálit jafnt sem horft hefur verið til þess í þeim breytingartillögum sem fjárlaganefndin gerir.

Nefndarálitið liggur fyrir á þskj. 264 en umræddar breytingartillögur eru á þskj. 265 þar sem tiltekin er gjaldahliðin, á þskj. 266 þar sem tilteknar eru breytingar á tekjum A-hluta ríkissjóðs og síðan á þskj. 267 þar sem er gert ráð fyrir viðbótum er varða 6. gr. heimildir. Vil ég gera grein fyrir þeim strax þar sem þær eru einungis tvær og hljóða svo, með leyfi forseta:

Við 4. gr. lagafrumvarpsins bætast tveir nýir liðir:

6.28 Að leigja hentugt húsnæði fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands.

7.19 Að ganga til endanlegra samninga við Landsvirkjun um vatnsréttindi ríkisins við Kárahnjúka á grundvelli úrskurðar matsnefndar um ákvörðun bóta vegna réttindanna.

Um tekju- og gjaldahliðina segir að nefndin hafi haft frumvarpið til athugunar og í því skyni leitað skýringa hjá fjármálaráðuneyti og fagráðuneytum varðandi beiðnir um auknar fjárheimildir. Enn fremur var óskað eftir áliti frá Ríkisendurskoðun.

Umræddur meiri hluti nefndarinnar, sem ég gerði grein fyrir áðan, gerir 54 breytingartillögur við frumvarpið sem samtals nema 4.931 milljörðum kr. til hækkunar. Einstakar tillögur eru skýrðar í álitinu auk þess sem fjallað verður nánar um þær í umræddri framsögu minni. Þá gerir meiri hlutinn breytingartillögur við sundurliðun 1, tekjur A-hluta, líkt eins og ég kom að hér áðan, en endurskoðuð tekjuáætlun gerir ráð fyrir að tekjur ríkissjóðs aukist um 8.202 milljarða frá áætlun í frumvarpinu. Jafnframt gerir meiri hlutinn þær breytingartillögur við umræddar 6. gr. heimildir sem ég hef þegar gert þingheimi grein fyrir.

Það er álit nefndarinnar, og mjög mikilvægt að þingheimur geri sér grein fyrir því, að á milli 2. og 3. umr. þurfi að skoða sérstaklega framhaldsskóla almennt, rekstrarkostnað sýslumannsembætta, heilbrigðisstofnanir og hjúkrunarheimili og gera tillögu um skiptingu fjárheimildar á einstakar stofnanir. Enn fremur mun nefndin skoða á milli umræðna málefni er varða eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll.

Þá vil ég víkja að einstökum breytingartillögum en fara nokkuð hratt yfir sögu. Ég bið hv. þingmenn að fylgjast með í texta álitsins en til þess að stytta umræðuna mun ég ekki víkja að hverjum lið fyrir sig sérstaklega.

Lagt er til að fjárheimild forsætisráðuneytis verði aukin um 65 millj. kr. og um er að ræða lið sem tengist ráðgjöf vegna breytinga í heilbrigðis- og tryggingamálum og einnig fasteignum Stjórnarráðsins upp á 40 millj. Hvað varðar fjárheimildir menntamálaráðuneytis þá er lagt til að þær verði auknar um 362 millj. Það er lagt til í fyrsta lagi að 5 millj. kr. fjárheimild verði millifærð af Háskóla Íslands yfir á Fræðslumiðstöð Vestfjarða til leiðréttingar en síðan er einnig lagt til 25 millj. kr. framlag vegna brýnna viðhaldsverkefna á húsi Raunvísindastofnunar Háskóla Íslands. 62 millj. eru viðbótarfjárveiting til að ljúka framkvæmdum við byggingu svonefndrar P3 aðstöðu að Keldum. Síðan eru lagðar til fjárheimildartillögur vegna framhaldsskóla, almennt, og með tilvísun til þess sem ég sagði fyrr í ræðu minni þá er gerð tillaga um 60 millj. kr. viðbótarfjárveitingu til að mæta auknum kostnaði við veikindaorlof framhaldsskólakennara og skiptist fjárhæðin þannig að 35 millj. kr. er vegna halla frá fyrri árum og 25 millj. kr. vegna áætlaðra útgjalda umfram fjárheimildir á árinu 2007. Síðan er einnig lögð til fjárveiting upp á 150 millj. kr. til viðbótar á liðinn Framhaldsskólar, óskipt, og nemi þannig umrædd fjárveiting til þessa liðar 317 millj. kr. með tilvísun til frumvarpsins eins og það liggur fyrir.

Undir liðnum Símenntun og fjarkennsla er lagt til að sé millifærð umrædd 5 millj. kr. fjárheimild frá Háskóla Íslands yfir á Fræðslumiðstöð Vestfjarða til leiðréttingar. Það er gerð tillaga um 2 millj. kr. framlag til Háskólaseturs Snæfellinga til leiðréttingar á mistökum á fjárlagagerð fyrir árið 2007 og einnig er lagt til að veitt verði 100 millj. kr. viðbótarframlag til íslenskukennslu fyrir útlendinga. En styrkir til íslenskukennslu útlendinga á fyrri hluta árs voru auglýstir í janúar 2007 með umsóknarfresti til 2. febrúar og um 70 fræðsluaðilar og fyrirtæki sóttu um ríflega 140 millj. kr. framlag til íslenskukennslunnar. Fjöldi umsókna fór fram úr væntingum og ljóst er að ekki er unnt að mæta óskum umsækjenda nema grípa til viðbótarframlagsins eins og lagt er til.

Gerð er tillaga um 7,8 millj. kr. framlag vegna uppgjörs Listdansskólans og 2,5 millj. kr. aukafjárveitingu til Kvikmyndaskoðunar vegna kostnaðar á árinu 2007 en stofnunin var lögð niður um mitt ár 2006. Lagt er til að fjárheimild verði lækkuð um 440 millj. kr. hjá Lánasjóði íslenskra námsmanna í ljósi endurskoðaðrar áætlunar. Helstu skýringar lækkunarinnar eru að gengi krónunnar hefur haldist hærra á árinu en spáð var auk þess sem atvinnutekjur lánþega hafa hækkað meira á milli ára en gert var ráð fyrir.

Gerð er tillaga um 8 millj. kr. aukafjárveitingu til Fornleifaverndar ríkisins vegna aukinna verkefna. Gerð er tillaga um 75 millj. kr. framlag vegna eftirlits með hönnun og framkvæmdum í tengslum við byggingu tónlistarhúss og ráðstefnumiðstöðvar. Gerð er tillaga um að fjárheimild Ríkisútvarpsins vegna afnotagjalda verði hækkuð um 142 millj. kr. en í frumvarpinu er gert ráð fyrir jafnmikilli lækkun á fjárheimildinni þar sem talið var að innifalið í henni væri virðisaukaskattur sem lækkaði síðastliðið vor. Gerð er tillaga um 15 millj. kr. framlag til reksturs Sinfóníuhljómsveitar Íslands, annars vegar til að mæta kostnaði við tvö ný stöðugildi og hins vegar vegna hækkunar húsaleigu.

Gerð er tillaga um 4 millj. kr. framlag til að styrkja verkefnið Pompei norðursins en kostnaður við það varð meiri á árinu en áætlað hafði verið. Þá er gerð er tillaga um 20 millj. kr. framlag til Ungmennafélags Íslands í tilefni af 100 ára afmæli samtakanna á þessu ári og til að styrkja Landsmót UMFÍ sem haldið var í Kópavogi í júlí síðastliðnum. Að lokum er undir menntamálaráðuneyti gerð tillaga um 15 millj. kr. framlag til Sveitarfélagsins Hornafjarðar til stuðnings við uppbyggingu íþróttavallar í tengslum við unglingalandsmót UMFÍ sem haldið var á Höfn síðasta sumar en Alþingi hefur á umliðnum árum komið að umræddum stofnframkvæmdum kringum unglingalandsmót UMFÍ.

Hjá utanríkisráðuneyti er lagt til að fjárheimild verði aukin um 4,3 millj. kr. til aðalskrifstofu.

Varðandi landbúnaðarráðuneyti er lagt til að fjárheimild verði aukin um 113,4 millj. kr. Þar er helst að nefna að gerð er tillaga um 70 millj. kr. framlag til Hólaskóla – Háskólans á Hólum vegna aukins rekstrarkostnaðar og uppsafnaðs halla síðustu ára. Lagt er til að millifærð verði 10 millj. kr. fjárveiting til Landgræðslunnar af lið Fasteigna ríkissjóðs. Gerð er tillaga um 5 millj. kr. framlag til Skógræktar ríkisins vegna Vagla í Fnjóskadal. Einnig er gerð er tillaga um 9 millj. kr. aukafjárveitingu til Vesturlandsskóga til að greiða niður halla undanfarinna ára. Lögð er til 19,4 millj. kr. hækkun á framlagi til Bændasamtaka Íslands.

Í sjávarútvegsráðuneyti er lagt til að fjárheimild sjávarútvegsráðuneytis verði aukin um 14,7 millj. kr. vegna flutnings hluta af starfsemi Matís af Skúlagötu 4 í Borgartún 21.

Til dóms- og kirkjumálaráðuneytis er lagt til að fjárheimild verði aukin um 590,9 millj. kr. Um er að ræða tölvumiðstöð dóms- og kirkjumálaráðuneytis og ýmis verkefni. Íslenskri ættleiðingu verði veitt 3 millj. kr. framlag. Jafnframt er aukinn kostnaður vegna dómsmála. Nú liggur fyrir mat á útgjöldum vegna sérstaks saksóknara sem fyrst féllu til í fyrra. Gjöldin eru nú áætluð 37 millj. kr. Gerð er tillaga um 59,9 millj. kr. fjárveitingu til Landhelgisgæslu

Íslands vegna þyrluleigu sem reyndist óhjákvæmileg í kjölfar þess að þyrla gæslunnar, TF-SIF, nauðlenti í sjónum út af Straumsvík og eyðilagðist en á sama hátt koma til tryggingabætur. Gerð er tillaga um 360 millj. kr. hækkun á fjárheimild vegna halla á lið fyrir viðhald og endurbætur á farkostum Landhelgisgæslunnar. Að lokum er lagt til að hjá dómsmálaráðuneyti hækki ýmis sameiginlegur kostnaður um 150 millj. kr. Sundurliðun fjárveitingarinnar á einstök sýslumannsembætti verður sýnd í breytingartillögu meiri hlutans við 3. umr. um frumvarpið.

Lagt er til að fjárheimild félagsmálaráðuneytis verði aukin um 710,5 millj. m.a. í málefni fatlaðra í Reykjavík og lögð er til 50 millj. kr. fjárveiting vegna halla á starfsemi svæðisskrifstofunnar. Í málefni fatlaðra á Reykjanesi er einnig lögð til 50 millj. kr. fjárveiting vegna halla á starfsemi svæðisskrifstofunnar. Lögð er til 150 millj. kr. aukafjárveiting til Framkvæmdasjóðs fatlaðra þar sem fjárheimild sjóðsins dugir ekki fyrir fyrirliggjandi verkefnum. Lagt er til að veitt verði 440 millj. kr. fjárveiting til Fæðingarorlofssjóðs og þá er tillaga um 4 millj. kr. framlag til Foreldra- og styrktarfélags Öskjuhlíðarskóla

Stóru liðirnir tengjast heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti. Lagt er til að fjárheimild heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis verði aukin um 2.986,3 millj. kr. Þar eru stærstu liðirnir 206 millj. kr. fjárveiting til Fjórðungssjúkrahússins á Akureyri vegna halla. Gerð er tillaga um 1.800 millj. kr. fjárveitingu til greiðslu áætlaðs uppsafnaðs rekstrarhalla Landspítala. Síðan er lögð til 250 millj. kr. fjárveiting í almennan rekstur heilbrigðisstofnana sem skipt verði milli þeirra í breytingartillögu meiri hlutans við 3. umr. um frumvarpið. Heilbrigðisstofnunin Akranesi, lagt er til að veitt verði 116 millj. kr. til hennar. Heilbrigðisstofnun Suðurlands verði veittar 208 millj. kr. Heilbrigðisstofnun Suðurnesja verði veittar 84 millj. kr. og 306 millj. kr. verði veittar St. Jósefsspítala. En um er að ræða halla á rekstri þessara stofnana.

Lagt er til að fjárheimild fjármálaráðuneytis verði aukin um 15,5 millj. kr. Um er að ræða aðalskrifstofu, fasteignir ríkissjóðs og þjóðlendumál en ég mun ekki sundurliða það frekar hér.

Lagt er til að fjárheimild samgönguráðuneytis verði aukin um 19 millj. kr. Þar er millifærsla varðandi Grímseyjarferju milli rekstrarliðar og framkvæmdarliðar upp á 487 millj., til Siglingastofnunar Íslands verði veittar 16,6 millj. kr. og aukið framlag til rannsóknarnefndar flugslysa.

Hjá iðnaðarráðuneyti er gerð tillaga um 5 millj. kr. framlag til Fjórðungssambands Vestfirðinga til rannsókna við staðarvalsathuganir. Lagt er til að fjárheimild Hagstofu Íslands verði aukin um 30 millj. kr. Þar af eru 23 millj. kr. vegna breytinga á húsnæði og kostnaðar við innréttingar og 7 millj. kr. vegna kostnaðar við innleiðingu, þýðingu og útgáfu nýrrar atvinnugreinaflokkunar.

Að lokum er lagt til að fjárheimild umhverfisráðuneytis verði aukin um 14 millj. kr. Gerð er tillaga um 6 millj. kr. fjárveitingu vegna aðalskrifstofu umhverfisráðuneytis. Það er vegna undirbúningsvinnu við að sameina vatnamælingasvið Orkustofnunar og Veðurstofu Íslands í eina stofnun í kjölfar skipulagsbreytinga í Stjórnarráðinu. Síðan fara 8 millj. kr. til úrskurðarnefndar skipulags- og byggingarmála til að mæta uppsöfnuðum vanda í úrskurðarmálum en málum hefur fjölgað mjög mikið á þessu ári.

Ég hef, frú forseti, gert grein fyrir tillögum meiri hluta fjárlaganefndar vegna gjaldahliðarinnar. Ég hefði hugsanlega átt að taka tekjuhlutann fyrir fyrr. Ég gerði þó grein fyrir honum í inngangi. En gert er ráð fyrir því að tekjur ríkissjóðs aukist um 8,2 milljarða kr. frá upphaflegri áætlun eins og hún var í frumvarpi til fjáraukalaga. Það skýrist af því að skattar á tekjur og hagnað munu breytast. Tekjuskattur einstaklinga og staðgreiðsla og skattar á fjármagnstekjur einstaklinga aukast. Ég held, frú forseti, að ég fari kannski ekki í að sundurliða það sérstaklega. Tekjurnar eru algerlega sundurliðaðar í þskj. 266. Ég sé ekki ástæðu til að að tefja umræðuna með því að fara í hvern einstakan lið en um er að ræða breytingar upp á 8,2 milljarða kr. í umræddri áætlun við 1. umr.

Minni hluti fjárlaganefndar, sem í eru hv. þm. Jón Bjarnason og hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson sendi frá sér minnihlutaálit og munu þeir háttvirtu þingmenn væntanlega gera grein fyrir því á eftir.

Frú forseti. Ég hef farið yfir nefndarálitið og umræddar breytingartillögur. Ég hef vísað til breytingartillögu bæði er varðar tekjuhluta og gjaldahlið. Ég hef vísað til breytingartillögu okkar um tvo liði er varða 6. gr. heimildir og auk þess fjallað sérstaklega um hvern og einn lið ásamt því sem ég hef vísað til 43., 44. og 45. gr. í lögum um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997. Að lokum vil ég vitna í nefndarálitið, með leyfi hæstv. forseta:

„Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum þeim sem skýrðar hafa verið og gerð er tillaga um í sérstökum þingskjölum.“

Bjarni Harðarson skrifar undir álit þetta með fyrirvara en auk mín skrifa undir álitið hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir.

[14:57]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti minni hluta fjárlaganefndar um frumvarp til fjáraukalaga fyrir árið 2007 við 2. umr. málsins.

Í lögum um fjárreiður ríkisins er lögð áhersla á að ekkert gjald megi greiða úr ríkissjóði án heimildar Alþingis. Á því er þó ein undantekning eins og segir í 33. gr. fjárreiðulaganna, með leyfi forseta:

„Valdi ófyrirséð atvik því að greiða þarf úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum er fjármálaráðherra að höfðu samráði við hlutaðeigandi ráðherra heimilt að inna greiðsluna af hendi enda þoli hún ekki bið. Fjármálaráðherra er skylt að gera fjárlaganefnd Alþingis grein fyrir slíkum ófyrirséðum greiðslum strax og ákvörðun hefur verið tekin um þær og leita heimilda til þeirra með frumvarpi til fjáraukalaga.“

Þetta ákvæði er mjög skýrt og ætti ekki að þurfa að velkjast í vafa um framkvæmd þess. Um fjáraukalögin stendur hins vegar í V. kafla, í 43. gr. fjárreiðulaganna, með leyfi forseta:

„Ef þörf krefur skal í frumvarpi til fjáraukalaga leitað eftir heimildum til frekari fjárráðstafana en fjárlög ársins gera ráð fyrir.“

Þarna er áfram ítrekað að aðeins eigi að grípa til fjáraukalaga ef brýna nauðsyn beri til, svo sem vegna náttúruhamfara eða óvæntra atvika sem grípa þarf inn í. Það er mjög mikilvægt að hafa þetta í huga þegar við skoðun nú frumvarp til fjáraukalaga en þar eru einmitt fjölmargir liðir sem alls ekki falla undir þessar greinar fjárreiðulaganna og ættu betur heima í frumvarpi til fjárlaga fyrir 2008 sem nú liggur fyrir Alþingi, ellegar þá að taka hefði átt tillit til þeirra við gerð fjárlaga ársins 2007 fyrir um ári síðan.

Þar má nefna dæmi um ný viðfangsefni stofnana og ráðuneyta sem ættu með réttu lagi að koma inn á fjárlög. Í öðrum tilfellum er verið að bæta uppsafnaðan rekstrarvanda hjá stofnunum ríkisins og í raun ætti að rétta rekstrargrunninn af í fjárlögum næsta árs ef rétt væri á málum haldið. En því miður er það líka afar tilviljanakennt hvaða stofnanir fá leiðréttingu á halla sínum á fjáraukalögum á hverjum tíma og svo virðist einnig vera hér. Að mati okkar nefndarmanna í minni hlutanum er afar brýnt að þessu vinnulagi verði breytt og tekið sé heildstætt á málum.

Þá birtist einnig í fjáraukalögunum fyrir árið 2007, sem við nú fjöllum um, rækilega sú lausung sem fyrri ríkisstjórnir hafa tamið sér í umgengni við lög um fjárreiður ríkisins og fjármálaráðherra virðist ætla að halda sig við fyrri siði í nýrri ríkisstjórn. Lögð eru til útgjöld sem ekki eiga heima í fjáraukalögum.

Meiri hluti fjárlaganefndar leggur nú til við 2. umr. um fjáraukalagafrumvarp fyrir árið 2007 að útgjöld ríkissjóðs verði aukin um 4,9 milljarða kr. Á móti vegur að nú er gert ráð fyrir að tekjur aukist um 8,2 milljarða kr. umfram það sem gert var ráð fyrir í frumvarpinu. Nú er gert ráð fyrir að útgjöld ríkissjóðs á árinu 2007 nemi 388 milljörðum kr., sem er 20,8 milljarða kr. aukning frá fjárlögum, og að tekjur verði 456,5 milljarðar kr. sem er 21,3% aukning frá fjárlögum. Tekjuafgangur ríkissjóðs er nú áætlaður 68,5 milljarðar kr. en í fjárlögum var gert ráð fyrir að hann næmi 9,2 milljörðum kr. Þessar tölur og þessi mikli mismunur endurspeglar ekki aðeins gríðarlega aukningu umsvifa í þjóðfélaginu heldur miklu frekar vanáætlanir á flestum liðum fjárlaga við gerð fjárlagafrumvarps og afgreiðslu fjárlaga frá Alþingi.

Við sjáum við afgreiðslu fjárlaga núna að ný ríkisstjórn tekur kosningaloforð þeirrar síðustu í arf og að fjáraukalög eiga að bæta upp vanrækslusyndir fyrri ríkisstjórnar. Bæði gjöld og tekjur fara langt fram úr því sem fjárlög gerðu ráð fyrir. Þannig er gert ráð fyrir tæplega 72 milljörðum kr. í auknar tekjur í frumvarpinu miðað við fjárlagafrumvarpið 2007. Ástæðan eru auknar skatttekjur en ef við lítum á þær tölur sem liggja til grundvallar fjárlögum síðasta árs þá verður að segjast að flestar forsendur sem þar voru lagðar til grundvallar hafa ekki staðist.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænt framboð höfum bæði í haust og á undanförnum missirum gagnrýnt harðlega vinnubrögðin við fjármálastjórn ríkisins. Tökum sem dæmi að fjárlagahallinn fyrir árið 2006 var áætlaður 12,2% af vergri þjóðarframleiðslu en reyndist síðan um 25%. Halli þjóðarbúsins á undanförnum árum er orðinn slíkur að Ísland er nú orðið eitt af skuldugri löndum í heiminum. Í þessu ástandi er haldið áfram eins og á tímabili síðustu ríkisstjórnar, með stórfelldar skattalækkanir, áframhaldandi er gríðarleg stóriðjustefnu og þensla í byggingum nýrra stóriðjuverkefna. Samfara þessu hafa vextir verið keyrðir upp vegna þenslunnar þannig að nú búum við við eitt hæsta vaxtastig í heimi. Það var einmitt rækilega rakið í umræðu utan dagskrár áðan, þar sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir var málshefjandi, hvaða áhrif þetta hefur á Íbúðalánasjóð og húsnæðismálin, sérstaklega fyrir fólk sem er að kaupa sína fyrstu íbúð.

Það þarf því ekki að koma á óvart að í dag kom frétt frá Seðlabanka Íslands þar sem tilkynnt er að breytt hafi verið horfum á lánshæfismati ríkissjóðs í neikvæðar úr stöðugum. Varað hefur verið við því á undanförnum árum og missirum að ójafnvægið í íslenska efnahagskerfinu væri það mikið að þetta væri yfirvofandi. Þær fréttir sem komu núna, um breytingu á horfum á lánshæfismati, eru ekki nein stórtíðindamót í sjálfu sér en þær eru mjög alvarleg skilaboð til íslenskrar efnahagsstjórnar, til stjórnar efnahagsmála hér á landi, um að grípa til aðgerða.

Aðgerðir sem grípa þarf til eru fyrst og fremst þær að stöðva verður nú þegar frekari þenslu, stóriðjuuppbyggingu, og gefa yfirlýsingu um að svo verði gert. Tryggja verður jöfnuð í samfélaginu, koma verður til móts við þá hópa sem eru hvað tekjulægstir nú, koma verður til móts við sveitarfélög á svæðum þar sem þau berjast í bökkum með litla tekjustofna. Við verðum að koma á jafnvægi í samfélaginu. Það eru hin ströngu og ákveðnu skilaboð sem bárust í þeirri tilkynningu sem Seðlabankinn var að gefa frá sér. Ég vildi ítreka þetta hér því þetta eru þau atriði sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt megináherslu á.

Í frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007 er eins og áður hefur verið greint frá gert ráð fyrir tæplega 1,5 milljarða fjárheimild til heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins og þar vekur athygli að fjárframlag til Landspítala er lækkað um 63,4 millj. Í tillögum meiri hlutans fyrir 2. umr. er hins vegar gert ráð fyrir 1,8 milljarða kr. hækkun til Landspítalans og veitir víst ekki af. Ætla má að um helmingur af þessum 1,8 milljörðum kr. fari í að greiða dráttarvexti og annan vanskilakostnað. Þá kemur ekki fram að sambærileg fjárhæð komi inn í fjárlög árið 2008 þannig að ekki virðist eiga að breyta rekstrarforsendum spítalans, a.m.k. liggur það ekki fyrir.

Það eru athyglisverðar skýringar sem gefnar eru á umframkeyrslu Fjórðungssjúkrahússins á Akureyri, Landspítalans og heilbrigðisstofnana á Akranesi, Suðurlandi, Suðurnesjum og Sólvangi. „Halli yfirstandandi árs er fyrst og fremst rakinn til aukins launakostnaðar sem stafar m.a. af mikilli manneklu“, eins og segir í nefndaráliti meiri hlutans. Hér kemur berlega í ljós hvernig láglaunastefnan kemur mönnum í koll og smánarkjör heilbrigðisstarfsmanna verða til þessi að starfsemin verður dýrari. Verður að kaupa að meiri yfirvinnu, dýrari þjónustu.

Þó að þessar stofnanir hafi fengið uppsafnaðan rekstrarvanda að einhverju leyti bættan eiga mörg sjúkrahús, hjúkrunarheimili og öldrunarstofnanir við verulegan rekstrarvanda að etja og glíma við uppsafnaðan vanda vegna þess að þær hafa ekki fengið nægilegt fjármagn á fjárlögum. Í frumvarpi til fjáraukalaga er ekki tekið á þessum vanda.

Meiri hlutinn tekur í tillögum sínum við 2. umr. á upp-

söfnuðum halla nokkurra heilbrigðisstofnana, m.a. Landspítalans og Fjórðungssjúkrahússins á Akureyri. Við leggjum áherslu á að taka verði til skoðunar milli 2. og 3. umr. fjárhag heilbrigðisstofnana almennt. Ég nefni heilbrigðisstofnun Austurlands, Heilbrigðisstofnun Þingeyinga, heilbrigðisstofnanir vítt og breitt um landið sem búa við bæði mikinn uppsafnaðan halla frá fyrri árum og ónógan rekstrargrunn þannig að þær eiga erfitt með að standa við skuldbindingar sínar og verkefni, og aðrar stofnanir líka, eins og elli- og hjúkrunarheimilin, en þung áhersla var lögð á það í umræðum fyrir kosningar á síðastliðnu vori að einmitt þennan málaflokk ætti að styrkja og efla. Margar þessar stofnanir búa við mikinn halla, uppsafnaðan halla sem ekki hefur verið tekið á í fjáraukalagafrumvarpinu.

Það hefur þó verið gefin yfirlýsing um að málaflokkar þessir, bæði heilbrigðisstofnanir og elli- og hjúkrunarheimili, svo og framhaldsskólar og fleiri samfélagslegir málaflokkar verði teknir upp milli 2. og 3. umr. og fjárhagsstaða þeirra skoðuð heildstætt.

Eitt er það líka í þessu frumvarpi sem erfitt er að átta sig á en það er það hvernig hinar svokölluðu mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar á þorskkvóta skila sér inn á hina einstöku fjárlagaliði á þessu ári eins og lofað var. Þá eru einnig lagðar til fjárveitingar á fjáraukalögum vegna fyrirhugaðra breytinga á skipan Stjórnarráðsins og verkefnaflutningi milli ráðuneyta, sem reyndar eiga ekki að koma til framkvæmda fyrr en á næsta ári ef Alþingi samþykkir áformin um breytingarnar.

Það má raunar segja um flest þau verkefni sem óskað er eftir fjármagni í. Útgjöldin eru fyrirséð áður en fjárlagafrumvarp ársins er lagt fram og ættu þess vegna heima í fjárlögum. Hækkun ýmissa kostnaðarliða er yfirleitt fyrirséð og undrast minni hluti þessi vinnubrögð og þessar skipulegu og síendurteknu vanáætlanir. Ástæða er til að vekja sérstaka athygli á vanáætlunum varðandi sameiningu stofnana og hlutafélagavæðingu á undanförnum árum, t.d. Landbúnaðarstofnunar og Matíss. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að greiða, að mig minnir, 150 millj. kr. til Matíss sem gert var að hlutafélagi um síðustu áramót. Í umsögn fjármálaráðuneytisins um þessar breytingar var gert ráð fyrir að kostnaður ríkissjóð vegna þeirra yrði óverulegur. Sama er að segja um Landbúnaðarstofnun. Og mér kæmi ekki á óvart þó að hér kæmi inn á borð ósk um veruleg fjárframlög til hins nýja hlutafélags Flugstoða sem stofnað var um síðustu áramót og átti að fara með flugvelli landsins og flugleiðsöguþjónustu. Þessi hlutafélagavæðing á opinberri þjónustu, þjónustu ríkisins, hefur að mínu viti algjörlega mistekist og snúist í öndverðu sína, leitt til kostnaðar, leitt til meiri fjarlægðar frá opinberu eftirliti og einnig fjarlægðar frá þjónustuskyldunum sem þeim er ætlað að sinna.

Í þessu sambandi er einnig vert að vekja athygli á þeim áformum sem nú eru fyrirhuguð um verulega uppstokkun á Stjórnarráðinu, tilfærslu á heilum málaflokkum á milli ráðuneyta, sem kemur til framkvæmda frá og með næstu áramótum ef Alþingi samþykkir þau. Í umsögn fjármálaráðuneytisins um það frumvarp er líka gert ráð fyrir að kostnaður vegna þeirra flutninga verði óverulegur. Hver trúir því? Hver trúir því að það verði óverulegur kostnaður við að flytja heilu málaflokkana frá landbúnaðarráðuneytinu eins og ráðgert er, sundra Landgræðslu ríkisins, kljúfa hana upp og flytja hluta af henni undir annað ráðuneyti, kljúfa Skógræktina upp og flytja hluta af henni til annars ráðuneytis, flytja búnaðarskólana o.s.frv.? Mér kæmi ekki á óvart að við umræðu um fjáraukalög að ári munum við standa frammi fyrir mörgum slíkum póstum.

Ýmislegt fleira í þessu frumvarpi væri ástæða til að gera athugasemdir við. Þær athugasemdir bíða þó 3. umræðu þegar allar breytingartillögur ríkisstjórnar og meiri hluta fjárlaganefndar liggja fyrir og heildarmynd er komin á frumvarpið. Minni hluti vill leggja sérstaka áherslu á vandaðan undirbúning fjárlaga þannig að fjáraukalög verði einungis þegar „grípa þarf til sérstakra fjárráðstafana“ eins og segir í 44. gr. fjárreiðulaganna. Viðvarandi hallarekstur ríkisstofnana vegna þess að þær fá of lítið fjármagn á fjárlögum gengur ekki til frambúðar. Það er í hæsta máta óeðlilegt að nota fjáraukalög til að rétta af hallarekstur og greiða upp vanrækslusyndir undanfarinna ára. Tryggja verður eðlilegan rekstrargrunn stofnana og ábyrga áætlanagerð og fjármálastjórn. Nauðsynlegt er að nota nú tækifærið og greiða upp halla hjá stofnunum ríkisins og koma þeim á réttan fjárhagslegan grundvöll. Minni hlutinn hefur lýst sig reiðubúinn til að standa að tillögum þar um og tryggja eðlilegar fjárveitingar í fjárlögum fyrir árið 2008 svo ekki þurfi að hefja sama leikinn með fjáraukalögum næsta árs.

Frú forseti. Ég hef lesið upp og vitnað til hluta af nefndaráliti minni hluta fjárlaganefndar, sem í er auk mín hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, en ítarlega er fjallað um einstaka og afmarkaða þætti í nefndarálitinu. Við flytjum auk þess breytingartillögur við frumvarpið sem hér hafa verið kynntar. Í fyrsta lagi er það breytingartillaga sem lýtur að rekstri Vegagerðarinnar. Eins og kom fram í máli hv. formanns fjárlaganefndar er gert ráð fyrir því af hálfu meiri hlutans að flytja fjárveitingu af stofnkostnaðarlið eða framkvæmdalið Vegagerðarinnar yfir á rekstrarlið til þess að mæta útgjöldum vegna endursmíði á nýrri Grímseyjarferju. Þetta mál hefur lengi verið til meðferðar og var eitt heitasta málið hér í haust og er dæmigert um framkvæmd fjárlaga þegar allt fer úrskeiðis. Eins og kunnugt er var á fjárlögum ársins 2007 heimild til, eins og segir orðrétt, með leyfi forseta: „að selja Grímseyjarferjuna m/s Sæfara og ráðstafa andvirðinu til kaupa eða leigu á annarri hentugri ferju.“

Sérstök útgjöld vegna nýrrar Grímseyjarferju hafa hins vegar hvergi komið inn á fjárlög umfram þessa heimildargrein. Skýrt er kveðið á um það í fjárreiðulögum að af hálfu ríkissjóðs megi ekkert gjald inna af hendi nema fyrir liggi samþykki á fjárlögum. Ríkisstjórn Íslands veitti á fundi sínum 12. apríl 2005 heimild til að kaupa írsku ferjuna Oileáin Árann sem koma átti í stað Grímseyjarferjunnar Sæfara. Áætlað kaupverð og kostnaður við endurbætur var 150 millj. kr. Hinn 25. nóvember 2005 undirrita fjármálaráðuneyti og samgönguráðuneyti yfirlýsingu þar sem segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Var ákveðið að fjármögnun nýrrar Grímseyjarferju yrði af ónotuðum heimildum Vegagerðarinnar fram til 2007 og 2008. Hafi Vegagerðin ekki svigrúm til þess að nýta ónotaðar fjárheimildir mun fjármálaráðuneytið heimila yfirdrátt sem þessari vöntun nemur.“

Þessi vinnubrögð, að veita fjárheimildir svo gjörsamlega

utan samþykktar Alþingis, gagnrýnir Ríkisendurskoðun harðlega í sérstakri greinargerð frá því í ágúst sl. um kaup og endurnýjun á Grímseyjarferju. Þar segir að nú þegar, þ.e. í ágúst, hafi verið greiddar tæplega 400 millj. kr. úr ríkissjóði til verksins, allt án fjárlagaheimilda.

Að mati Ríkisendurskoðunar stenst þessi aðferð á engan hátt ákvæði fjárreiðulaga og „getur ekki talist til góðrar stjórnsýslu“, með orðréttri tilvitnun, frú forseti. Flutningsmenn taka undir þessa gagnrýni ríkisendurskoðanda. Meiri hluti fjárlaganefndar leggur til, eins og ég hef áður greint frá, að millifærðar verði af framkvæmdalið Vegagerðarinnar 487 millj. kr. vegna endursmíði Grímseyjarferju inn á liðinn Styrkir til ferja og sérleyfishafa.

Með þessari millifærslu er verið að taka lán frá öðrum framkvæmdum Vegagerðarinnar, sem Alþingi hefur samþykkt, til endursmíði ferjunnar. Lán sem verður fyrr eða síðar að greiðast til baka úr ríkissjóði. Það er einmitt þetta vinnulag sem Ríkisendurskoðun hefur gagnrýnt harðlega.

Við flutningsmenn, eða minni hluti fjárlaganefndar, leggjum því til að þessum skollaleik með fjárreiðulögin verði hætt og veitt verði nú þegar á fjáraukalögum 487 millj. kr. sem talið er að þurfi til að greiða kostnað við kaup og endursmíði ferjunnar, beint inn á fjárlagaliðinn sem sérstök fjárveiting og þegar komi að því að núverandi Grímseyjarferja verði seld komi andvirði hennar beint inn í ríkissjóð.

Ég verð að segja, frú forseti, að þessi aðgerð meiri hlutans varðandi Grímseyjarferjuna kemur mér mjög á óvart. Ég hélt að málið hefði verið í ákveðnu ferli í fjárlaganefnd. Greinargerð Ríkisendurskoðunar, um framkvæmd endursmíði á Grímseyjarferjunni, kom jú inn á borð fjárlaganefndar til úrvinnslu og eftir atvikum afgreiðslu. Nefndin lagði gríðarlega mikla vinnu í að afla upplýsinga og gagna um það hvernig það atvikaðist að ráðist var í þessar endurbætur og greiðslur úr ríkissjóði án fjárlagaheimildar eins og Ríkisendurskoðun hafði bent á.

Fjárlaganefnd skilaði af sér skýrslu þar sem meiri hlutinn lagði áherslu á að áfram skyldi fara sérstaklega ofan í þetta mál. Þetta sneri jú í grundvallaratriðum að túlkun á heimildargreinum fjárlaga, hvort framkvæmdarvaldið gæti tekið sér þetta vald utan samþykktar Alþingis og veitt heimildir til millifærslna og yfirdráttar á einstökum stofnunum ríkisins til framkvæmda sem ekki voru á fjárlögum.

Ég skildi málið á þann veg að það væri enn til meðferðar hjá fjárlaganefnd og var skipaður sérstakur starfshópur innan nefndarinnar til að fara ofan í forsendur þessa máls, hvernig það var unnið, hvaða fordæmi það gæti gefið og hvernig bæri þá að kalla eftir breytingum á fjárreiðulögum ef á þyrfti að halda til að koma í veg fyrir að svona lagað kæmi fyrir aftur.

Í miðju því ferli kemur minnisblað frá fjármálaráðherra og ríkisendurskoðanda um að þeir telji sig hafa orðið ásátta um að hafa þá tilhögun sem birt er í tillögum meiri hlutans, að reyna að freista þess að gera löglegan þann gjörning sem allir aðilar voru áður búnir að fordæma og telja að væri á svig við lög.

Ég tel miklu hreinlegra fyrir Alþingi og fyrir fjárlaganefnd að taka á því að við stöndum frammi fyrir gjörðum hlut. Búið er að skuldbinda ríkissjóð um þessar tæpu 500 millj. kr. vegna Grímseyjarferjunnar og það á þá að koma beint úr ríkissjóði en ekki vera að skerða annað framkvæmdafé Vegagerðarinnar.

Þess vegna flytjum við þessa tillögu og ég skora á meiri hluta fjárlaganefndar að endurskoða afstöðu sína til þessa tillöguflutnings. Það er verið að bíta höfuðið af skömminni ef samþykkt verður að verða við þeim millifærslum sem þarna er lagt til. Betra er að ganga hreint til verks, viðurkenna skömmina, gera þær úrbætur sem nauðsynlegt er að gera og færa þennan lið inn á fjárlög eins og hann stendur.

Hin breytingartillagan, sem við flytjum, ég og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, er um að felld verði á brott heimild ríkisstjórnar í núgildandi fjárlögum til að selja hlutinn í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Sú heimildargrein er nú í fjárlögunum og veldur mörgum óhug.

Á fjárlögum ársins 2007 eru heimildir til að selja hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Suðurnesja og Hitaveitu Borgarfjarðar. Í maí sl. nýtti ríkisstjórnin sér heimildina til sölu á hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja. Markmið þáverandi ríkisstjórnar Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks með sölunni virðist fyrst og fremst hafa verið að setja í gang ferli til að koma orkuveitum og orkulindum úr eigu opinberra aðila í hendur einkaaðila á frjálsum markaði. Söluferli Hitaveitu Suðurnesja var ekki stöðvað á vordögum þótt Samfylkingin tæki sæti Framsóknarflokksins í ríkisstjórn þrátt fyrir háværar kröfur almennings þar um.

Salan á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja til einkafyrirtækis hleypti af stað atburðarás í einkavæðingu og sölu orkuveitna úr samfélagseigu sem ekki sér fyrir endann á. Nægir þar að nefna framvindu mála hjá Orkuveitu Reykjavíkur, einkavæðingu og afhendingu samfélagseigna til útvalinna einkaaðila. Er nú af hálfu nýs meiri hluta í Reykjavík markvisst reynt að stöðva og vinda ofan af þeirri óheillaþróun og stöðva þar með áform um frekari einkavæðingu og sölu orkuveitna og orkulinda landsmanna.

Orkuveita Reykjavíkur og ríkissjóður eiga og reka saman Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og á ríkissjóður liðlega 20% hlut. Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar á jafnframt jarðhitaréttindi á jörðinni Deildartungu í Reykholtsdal, þar á meðal Deildartunguhver, einn vatnsmesta hver jarðar. Úr honum koma upp á yfirborðið 180 lítrar af 98 gráðu heitu vatni á sekúndu.

Með vísan til þess hvernig ríkisstjórnarflokkarnir nýttu heimild á fjárlögum til sölu Hitaveitu Suðurnesja er mjög brýnt af afnema nú þegar heimild á fjárlögum til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar ásamt Deildartunguhver. Félag vinstri grænna á Akranesi og Félag vinstri grænna í Borgarfirði hafa ályktað og krafist þess að sú heimild verði tekin út, þannig að hitaveitan þeirra og Deildartunguhver fari ekki á sama einkavæðingarvergang og ríkisstjórnin setti Hitaveitu Suðurnesja á.

Herra forseti. Ég hef gert grein fyrir áliti minni hluta fjárlaganefndar, sem við stöndum að ég og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, við fjáraukalagafrumvarpið hér við 2. umr. Ég hef einnig gert grein fyrir tveimur breytingartillögum. Önnur er frá mér og hv. þingmönnum Guðjóni Arnari Kristjánssyni og Bjarna Harðarsyni, um að gengið verði eðlilega og löglega til verks hvað varðar endurbyggingu Grímseyjarferju. Hin er frá mér og hv. þm. Guðjóni Arnari

Kristjánssyni, um að afnema heimildir ríkisins til að selja Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar.

Ég mun í seinni ræðu minni koma frekar inn á einstök atriði, einstaka tillögur, í frumvarpi til fjáraukalaga og í breytingartillögum sem meiri hlutinn hefur lagt til.

[15:28]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem hingað upp til að ræða í stuttu máli og veita andsvar við orðum hv. þm. Jóns Bjarnasonar, sem komu fram í annars ágætri yfirferð hans um nefndarálit minni hlutans. Ég vil líka nota tækifærið til að þakka þeim ágætu hv. þingmönnum Jóni Bjarnasyni og Guðjóni Arnari Kristjánssyni fyrir góða samvinnu í nefndinni. Það hefur verið ánægjulegt að vinna að þessu verkefni með þeim.

Sú umræða sem þeir eru að vekja með nefndarálitinu snýst í raun um grundvallaratriði þeirrar umræðu sem við þurfum að taka í tengslum við fjárlagagerð hvers árs, í fjárlagavinnu hvers árs, og ekki síður um þau atriði sem hér eru rædd varðandi fjáraukann.

Ég skal verða fyrstur manna til að viðurkenna það hér að fjáraukalögin eins og þau eru úr garði gerð eru í samræmi við það sem hefur verið tíðkað á hinu háa Alþingi í mörg herrans ár og umræðan í fjárlaganefnd hefur verið með þeim hætti að við sjáum okkur illt að snúa af þeirri braut í einu vetfangi.

Ég vil í tengslum við það sem kom fram í ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar varðandi Grímseyjarferjuna benda sérstaklega á þau atriði sem meiri hluti fjárlaganefndar tiltekur í áliti sínu við þessa umræðu. Með leyfi forseta vitna ég orðrétt í tillögu meiri hlutans sem er með þeim orðum: „að færslan varðandi Grímseyjarferjuna er í samræmi við sameiginlega yfirlýsingu fjármálaráðherra og ríkisendurskoðanda.“ Enginn ágreiningur er þar á milli um framkvæmd þessa máls.

[15:30]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef einmitt gagnrýnt að Ríkisendurskoðun og fjármálaráðherra sendi fjárlaganefnd skilaboð með þessum hætti um mál sem eru til vinnslu í fjárlaganefnd. Ég tel að nefndin hafi fullt sjálfstæði til að taka á málinu á þinglegum forsendum þó að minnisblað hafi borist inn. Það er mun hreinlegra, þinglegra og eðlilegra að bein fjárveiting komi vegna verksins. Hvaða skoðun sem við höfum á forsögunni liggur fyrir að ríkissjóður er nú búinn að skuldbinda sig fyrir um 500 millj. kr. án heimildar sem ekki er hægt að gera afturreka. Það er miklu eðlilegra ríkissjóður komi með þá fjármuni beint inn til verksins í stað þess að halda áfram skollaleiknum og millifæra milli einstakra liða hjá Vegagerðinni, færa framkvæmdalið yfir á rekstrarlið eins og þarna er gert. Ríkisendurskoðun gagnrýndi það mjög harðlega í umsögn sinni.

Hvaðan er framkvæmdaféð til að greiða fyrir smíði Grímseyjarferju tekið? Er það af einhverjum vegum sem átti að vera búið að byggja upp á Vestfjörðum og Norðausturlandi? Miklu eðlilegra er, fyrst málin liggja svona fyrir, að leggja fjármuni beint til verksins og hætta þeim skollaleik að fara í kringum fjárreiðlulögin.

[15:32]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vegna spurningar hv. þm. Jóns Bjarnasonar um hvaðan féð sé tekið vil ég taka fram að það er að sjálfsögðu tekið úr ríkiskassanum, sameign okkar allra, eins og allir þeir fjármunir sem fjárlaganefnd hefur gert tillögur um ráðstöfun á.

Hann spyr einnig hvort það sé tekið frá öðrum verkefnum og þá hvaða verkefnum. Því er ekkert auðvelt að svara. Væntanlega kemur það í veg fyrir að ráðist sé í einhver önnur ný verkefni. Fram kemur í fjáraukanum að upphæðin sé rétt tæpur hálfur milljarður kr., 487 milljónir, sem ella hefði getað farið til einhverra annarra verkefna. Eftir stæði þá að enn vantaði samgöngubót til Grímseyjar og einhvers staðar verður að taka þá fjármuni. Í umræðunni um Grímseyjarferjuna er í mínum huga grundvallaratriði að tryggja samgöngur til Grímseyjar og það kostar fé, hvaðan sem það er tekið.

Ég vil samt sem áður nefna við þetta tækifæri að ég tek í meginatriðum undir þau sjónarmið sem komið hafa fram í máli hv. þingmanns varðandi meðferð mála og verklag. Ég undirstrika þó enn og aftur sem ég sagði í upphafi andsvars míns áðan að það tekur tíma að breyta um verklag og það hefur margoft verið rætt fjárlaganefnd. Komið hefur fram í orðum formanns fjárlaganefndar og varaformanns sem hér stendur að vilji er til þess að gera það og við höfum heitið á stjórnarandstöðuna að taka á þeim málum með okkur.

[15:34]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vegna orða hv. þingmanns um nauðsyn þess að koma upp góðum samgöngum til Grímseyjar tek ég heils hugar undir það. Við þingmenn Vinstri grænna höfum einmitt flutt sérstakt bréf til samgönguráðherra um að láta ekki vandræðaganginn í kringum endursmíði Grímseyjarferjunnar tefja aðgerðir í þeim efnum.

Við leggjum því til að þeim tæplega 500 millj. kr. úr ríkissjóði sé beint varið til að smíða ferjuna þannig að endursmíðin geti gengið snurðulaust og löglega fyrir sig. Ég verð að segja að það urðu mér vonbrigði að meiri hluti fjárlaganefndar skyldi ekki fylgja sannfæringu sinni varðandi málið, þarna var kjörið tækifæri til þess. Nefndin gat jú gagnrýnt framkvæmdarvaldið fyrir hvernig það hafði staðið að málum. Hún gat tekið málin ákveðið í sínar hendur og veitt fjárveitingu beint til verksins í stað þess að taka á ónýttum fjárheimildum framkvæmdaliðar Vegagerðarinnar, eins og stendur í skýringunum sem hv. þingmaður vitnaði til. Hún verður síðan að endurgreiða til þessa liðar fyrr eða síðar. Það þyrfti að gera strax.

Ég hvet meiri hluta fjárlaganefndar til að standa fastar í lappirnar gagnvart yfirgangi framkvæmdarvaldsins (Forseti hringir.) eins og fram kemur í tillögunum.

[15:36]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Sem formanni fjárlaganefndar er mér ljúft og skylt að þakka minni hlutanum fyrir nefndarálit sitt, eins

og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, varaformaður fjárlaganefndar, gerði. Ég verð að segja að margt í textanum hefðum við getað skrifað sameiginlega, enda er nokkuð góður samhljómur í hv. fjárlaganefnd, m.a. varðandi breytingar á verklagi. Ég vil minna þingheim á að fjárlaganefndin skipaði starfshóp til að fara yfir ákveðin mál með fjármálaráðuneyti og ríkisendurskoðanda en í starfshópnum eru, auk mín, hv. þingmenn Kristján Þór Júlíusson og Jón Bjarnason.

Það eru auðvitað ólíkar skoðanir um margt og þær birtast í nefndarstörfum og þingsal, án þess að ég svari einu eða neinu. Hins vegar vil ég ítreka að nefndarstarfið sem farið hefur fram í aðdraganda 2. umr. fjáraukalaga og varðandi fjárlögin hefur gengið nokkuð vel og allir hafa haft tækifæri til að koma sínu á framfæri. Þannig viljum við hafa það þrátt fyrir að pólitískur ágreiningur geti orðið um hina stóru mynd og einstaka liði. Ég ítreka að umrætt nefndarálit er vel unnið og margt sem er í samræmi við umræður sem við höfum átt í fjárlaganefndinni.

[15:39]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Maður má passa sig að verða ekki of meyr. Það skal skýrt tekið fram að mér finnast vinnubrögð fjárlaganefndar undir forustu núv. formanns og varaformanns lofa góðu um að tryggja sjálfstæða aðkomu og vinnu fjárlaganefndar og Alþingis gagnvart vinnu fjárlaga, afgreiðslu þeirra og framkvæmd. Því geri ég svo miklar kröfur til þeirra, að þeir hafi ekki aðeins góð orð um heldur að þeir standi líka við þau þegar á þarf að herða. Þess vegna varð ég fyrir vonbrigðum með að þeir skyldu ekki standa í lappirnar og tryggja eðlilegan og löglegan framgang Grímseyjarferjunnar og endursmíði hennar.

Það eru fleiri mál sem eru miklum vafa undirorpin eins og ráðstöfun eða meðferð annarra heimildargreina eins og ég vék að. Ég hygg að eitt mikilvægasta málið til að bæta fjárlagavinnuna, meðferð fjárlaga og framkvæmd þeirra sé að taka á og skera niður hinar opnu heimildir sem eru í heimildargreinum fjárlaga. Ég spyr hv. þingmann og formann fjárlaganefndar hvort hann sé ekki sömu skoðunar og ég í þeim efnum, að þar liggi stór veikleiki gagnvart framkvæmdarvaldinu.

[15:41]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vísa til ræðu minnar varðandi fjáraukalögin og fjárlögin við 1. umr. og jafnframt þess sem varaformaður fjárlaganefndar sagði varðandi heimildargreinar og verklag allt. Ég ítreka að fjárlaganefndin hefur sett niður starfshóp með aðkomu hv. þm. Jóns Bjarnasonar þannig að ég vænti þess — eins og hv. þingmaður gerir gagnvart formanni og varaformanni — að við getum dregið allar upplýsingar og þekkingu úr hv. þm. Jóni Bjarnasyni inn í þessa vinnu, enda er ekki lagt upp með annað af okkar hálfu.

Ég ítreka að okkur er afar mikilvægt að tryggja sjálfstæði þingsins og eftirlitshlutverk þess, líkt eins og segir í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Ég hef lýst því yfir í ræðu og riti að við viljum gera það og vilji er til þess innan fjárlaganefndar. Ég hef lagt upp með að allir séu hásetar á bátnum og enginn skipstjóri öðrum fremur þó að við séum með hv. þm. Guðjón Arnar innan borðs. Við náum vonandi öll sameiginlega til lands varðandi ýmsar breytingar sem við höfum rætt og lagt til.

[15:42]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Víst er pólitískur ágreiningur um áherslur, forgangsröðun og fjárveitingar til einstakra málaflokka og svo verður áfram. Hinn þátturinn sem lýtur að vinnubrögðunum, að sjálfstæði þingsins og lýðræðislegum ákvörðunum, eru atriði sem mikilvægt er að ná samkomulagi um.

Ýmis önnur atriði eru að mínu viti einnig óþingleg, þ.e. framkvæmd mála á Keflavíkurflugvelli með ráðstöfun og sölu eigna þar og ráðstöfun á málum í Hvalfirði og eignum þar, svo dæmi séu tekin. Ef til vill verður vikið að þeim síðar í umræðunni.

Ég tek undir orð hv. þm. Gunnars Svavarssonar formanns fjárlaganefndar um nauðsyn þess að taka á starfsháttum og að þingið fái haldið stöðu sinni gagnvart framkvæmdarvaldinu. Við verðum jafnframt að gera það, einnig þegar á brýtur við framkvæmdarvaldið. Þess vegna lýsi ég aftur yfir vonbrigðum með að meiri hluti fjárlaganefndar skuli ekki hafa staðið á rétti þingsins varðandi fjárveitingar til endursmíði Grímseyjarferju á þinglegan hátt.

[15:45]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Við ræðum um fjáraukalög og það hefur komið fram í fréttum og í ræðu hv. formanns fjárlaganefndar að að meirihlutaáliti um fjáraukalögin standa þeir þingmenn sem standa að ríkisstjórnarmeirihlutanum og auk þess sá sem hér stendur. Ég hef þó skrifað undir álitið með fyrirvara og sá fyrirvari lýtur einkum að vinnubrögðum en ekki því að ég telji ekki þær stofnanir og þau verkefni sem hér er lagt til að verja fé til góðra gjalda verð. Raunar er það þannig að með þessum fjáraukalögum eru í höfn ýmis gömul baráttumál okkar framsóknarmanna við fjárlagagerðina svo sem eins og það að nú er höggvinn af hinn langi og erfiði hali hjá Landspítalanum sem hefur auðvitað verið bagalegur og afskaplega vond stjórnsýsla, að stofnanir safni hala til langs tíma eða að fjárframlög til þeirra séu sannanlega miklu lægri heldur en vera skyldi. Af þessum ástæðum og ýmsum fleirum taldi ég rétt að skrifa undir álit meiri hlutans. Það er líka rétt að það komi fram hér, sem hv. þm. Jón Bjarnason vék einnig að fyrr í ræðu að hann væri næstum því meyr án þess að skilgreina það nánar en staðreyndin er sú að samstarf innan fjárlaganefndar hefur verið mjög gott og vinátta þar milli manna er fölskvalaus vil ég trúa og forusta þeirra hv. formanns og varaformanns hefur verið mjög góð. Þar með er þá þeim kafla ræðunnar lokið að ég hlaði þá lofi og kemur nú að því að ég færi fram það sem ég tel að betur megi fara hjá þeim, hv. formanni og varaformanni og meiri hluta fjárlaganefndar.

Ég tel eins og komið hefur fram í umræðu einnig innan fjárlaganefndar að sú notkun sem viðgengst á fjáraukalög-

um sé allsendis röng. Þrátt fyrir að það sé auðvitað ekki með þeim hætti að við getum breytt öllum vinnubrögðum varðandi fjárlagagerð í einu vetfangi þá tel ég engu að síður að það ráðslag sem nú er verði ekki réttlætt með hefðinni einni enda gengur það um sumt miklu lengra en tíðkað hefur verið. Hv. formaður fjárlaganefndar vék að því að fjáraukalögin styddust vitaskuld við sérstök lög þar um og í lögum um fjárreiður ríkisins segir svo um fjáraukalög að í þeim skuli leita eftir heimildum til frekari fjárráðstafana en fjárlög ársins gera ráð fyrir og á öðrum stað að fjáraukalögin séu til að bregðast við breytingum sem verða á árinu á mörkuðum tekjustofnum og lögbundnum framlögum. Þess vegna er það mín skoðun að þegar um er að ræða gamla skuldahala opinberra stofnana sem þær hafa fært milli ára árum saman, þá sé faglega rétt að þeir séu teknir niður með fjárlögum en ekki fjáraukalögum og raunar staðfestir það hvað framkvæmdin er röng að þessu sinni. Ef við tökum sem dæmi framhaldsskóla landsins sem margir hverjir glíma við gamla skuldahala þá er raunar, þó að ekki sé farið mjög skýrt ofan í það í nefndaráliti, verið að leggja það til að með fjáraukalögum verði þessir halar allir skornir niður en það er aftur á móti ekki horft til þess að rétta fjárhag skólanna þannig af að fjárframlög þessa árs dugi. Það kom fram í samtölum sem fóru fram í menntamálanefnd við fulltrúa framhaldsskólanna, ég var svo lánssamur að fá að sitja þar einn fund, að þeir telja að á árinu 2007 séu fjárveitingar alls staðar ónógar enda reiknilíkan framhaldsskólanna mjög umdeilanlegt þannig að fjárframlög á árinu eru of lág á fjárlögum. Það er ekki tekið á því á fjáraukalögum en það er aftur á móti tekið á því að höggva burt hala sem tilheyra alls ekki árinu 2007 heldur í mörgum tilfellum miklu eldra tímabili. Þetta er mjög ankannaleg notkun á fjáraukalögum.

Það má einnig spyrja sig þegar staða framhaldsskólanna er skoðuð sérstaklega hvernig tillagan um uppgræðslu á halla þeirra er til komin, hvort menntamálaráðherra hafi gert þá tillögu til fjármálaráðherra, — nú hagar reyndar ekki svo til hér að ég geti beint spurningu minni til hæstv. menntamálaráðherra — en það hefur raunar ekkert komið fram um að tillaga að greiða þessa hala niður sé frá menntamálaráðuneytinu heldur kemur hún inn í umfjöllun fjárlaganefndar, í óskalista hennar. Auðvitað er það gott að stofnanir séu ekki að dragnast með hala en þetta er samt ekki alveg svo einfalt að fjárlaganefnd geti tekið sér, eða æskilegt að hún taki sér hvaða forustu sem er í þessu máli. Halli í rekstri ríkisstofnana er mjög vandmeðfarið mál og vitaskuld vandamál í öllum opinberum rekstri, ekki bara hér á landi heldur alls staðar og það er mjög mikilvægt að gætt sé að þeirri ögun sem þarf að vera í rekstri ríkisstofnana. Þess vegna hefði ég talið að frumkvæði þingsins í því að höggva af hala ríkisstofnana án atbeina ráðuneyta orki hreinlega tvímælis.

Ég á kannski von á því að menn segi að ég vilji þá að framkvæmdarvaldið ráði áfram yfir þinginu og yfir þingræðinu en það er ekki svo. Það er einfaldlega þannig að þetta verkefni verður ekki unnið ef ekki er full samstaða milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds og það að ríkisstofnun geti — við getum tekið sem dæmi að ríkisstofnun óhlýðnist ráðuneytinu sínu þá væri það mjög bagalegt. Nú er ég ekki að segja að það hafi orðið tilfellið með þessa framhaldsskóla. Ég hef ekkert fyrir mér um það og held að það eigi ekki við þar en við gætum tekið slíkt dæmi að það gerðist en síðan kæmi fjárlaganefnd inn og greiddi niður skuldir sem sköpuðust af slíku agaleysi í ríkisfjármálum. Það er mjög bagalegt. Ég held reyndar að fjáraukalögin núna sem og fjárlögin sem rædd voru við 1. umr. fyrir nokkrum vikum beri mjög skýrt vitni því samstöðuleysi og því agaleysi sem er yfir allri landstjórninni þessi missirin. Það er afskaplega mikilvægt að þess sé gætt í peningamálum að alltaf sé mjög fast haldið um og ég verð að segja að sjálfur vildi ég ekki vera í forsvari fyrir fyrirtæki, og þekki þó aðeins til fyrirtækjareksturs, sem væri rekið með líkum hætti og hér er gert.

Til þess að skýra þetta aðeins betur langar mig að fara ofan í framkvæmdina eins og hún kemur mér fyrir sjónir og eins og hún lítur út fyrir okkur sem höfum starfað í fjárlaganefnd. Hér var frumvarp til fjáraukalaga rætt fyrir nokkrum vikum við 1. umr. Þegar komið er að því að það verði tekið til 2. umr. koma fram breytingartillögur frá ríkisstjórninni og það er í samræmi við venju. Það má margt að þessum tillögum finna bæði fjáraukalögunum upphaflega og síðan breytingartillögunum en ég ætla ekki að gera athugasemd við það. Ég ætla að gera athugasemd við það að til viðbótar við þær viðbætur sem ráðuneytin koma sér saman um ákveður meiri hluti fjárlaganefndar að veita fé mjög rausnarlega inn í hin og þessi verkefni í gegnum fjáraukalög. Nú er sjálfsagt ekkert að því að meiri hluti fjárlaganefndar beiti sér á slíkum vettvangi í gegnum fjárlög en í gegnum fjáraukalög getur hann ekki gert þetta ef fullur agi á að vera á ríkisfjármálunum. Það virðist hins vegar ekki vera markmiðið hjá núverandi stjórnvöldum og við sjáum þess stað mjög víða og nú síðast var í fréttum í dag að lánshæfismat okkar Íslendinga fer hríðlækkandi og það er margt sem bendir til að þessi lausatök á fjármálunum séu að verða okkur mjög erfið.

Mig langar að nefna annað dæmi um þau lausatök og það er reyndar tillaga sem kemur frá ríkisstjórninni svo ég hnýti ekki eingöngu í hv. þm. Gunnar Svavarsson og Kristján Þ. Júlíusson.

Í breytingartillögu sem ríkisstjórnin leggur fram við 2. umr. um fjáraukalög er lagt til að til þjóðlendumála sé varið 10 millj. kr. til að standa straum af kostnaði fjármálaráðuneytisins við undirbúning kröfugerðar ríkisins í þjóðlendumálum. Þarna er um að ræða upplýsingaöflun úr Þjóðskjalasafni sem nýtist við kröfugerð ríkisins. Áætlaður heildarkostnaður nemur 30 millj. á ári en óbyggðanefnd greiðir sem sagt af sínum fjárlagalið tvo þriðju og einn þriðja þarf að sækja um í aukafjárfestingu.

Nú spyr ég mig sem byrjandi í vinnu í fjárlaganefnd, en það er nú oft þannig að maður spyr skynsamlegustu spurninganna meðan maður er byrjandi: Hvað kallar á það að veitt sé aukafjárveiting til þjóðlendumála? Er einhver brýn þörf á því að í þjóðlendumálum förum við fram úr því sem ákveðið hafði verið í fjárlögum? Þjóðlendumál eru þess eðlis að það er ekkert sem segir að þau þurfi að ganga eitthvað hraðar eða þar liggi eitthvað á. Þau eru dómsmál sem fjalla um eignarhald á fjalllendi á Íslandi sem að mati þeirra sem fóru af stað með þau mál hafa verið í óvissu í þúsund ár. Ég hef reyndar aðra skoðun á því og álít að þessi óvissa

hafi aldrei verið þjóðinni til neins baga en burt séð frá því hvaða skoðun við höfum nákvæmlega á þeim fjöllum sem þarna um ræðir þá er ekkert sem segir að það megi ekki fylgja réttum fjárlögum og halda sig innan fjárheimilda. Það er hægt að skilja framúrkeyrslu í fjárlögum þegar um er að ræða stofnanir sem glíma við verkefni á borð við menntun ungmenna því það er erfitt að segja ungmennunum að þau skuli bara bíða með sitt nám. Það er ekki gott veganesti fyrir þau og það er enn betur hægt að skilja þau þegar kemur að heilbrigðisþjónustu. En það almenna agaleysi sem hér er í ríkisfjármálum og hefur kannski lengi verið er erfitt að réttlæta og það mun koma okkur mjög illa í þjóðarbúskapnum ef svo fer sem ríkisstjórnin virðist ganga út frá, þótt ég hafi ekki alveg jafnmikla sannfæringu fyrir að hér sé að verða niðursveifla í hagkerfinu, en ef svo er þá eru þessi lausastök afar slæm.

Við kynntumst því á nýliðnu vorþingi hvernig hlutir eins og félagsleg þjónusta og heilbrigðisþjónusta voru lagðar undir hæl frjálshyggjunnar í landinu og margt sem þar var lagt til var með miklum ólíkindum og við gagnrýndum það í stjórnarandstöðunni ég og fleiri og ég ætla ekki að fara djúpt inn í þá umræðu aftur. En mér þykir eiginlega enn kvíðvænlegra nú ef svo er komið að fjárlagagerð þjóðarinnar og sá agi sem þarf að vera í fjárlögum er kominn undir duttlungum sósíaldemókrata í þeim stóra stjórnarmeirihluta sem hér er.

[16:01]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil, eins og í mínum fyrri andsvörum, þakka samstarfið í fjárlaganefnd, þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir gott samstarf og ánægjulegt. Ég get þó ekki látið hjá líða að svara í nokkrum orðum ýmsu sem kom fram í máli hans og nota enn fremur tækifærið til að þakka hlý orð í garð formanns og varaformanns fjárlaganefndar. Þó að hv. þm. Bjarni Harðarson hafi ekki gengið jafnlangt og hv. þm. Jón Bjarnason, að vikna í ræðustóli, virðum við viljann fyrir verkið, formaður og varaformaður fjárlaganefndar.

Fram kom í máli hv. þingmanns að hann hefur fyrirvara á álitinu sem skrifað er upp á með meiri hlutanum, sérstaklega vegna vinnubragðanna. Þó að hann fagni því sérstaklega að í höfn séu gömul baráttumál framsóknarmanna, og vísaði þar til þess að skuldahalinn væri höggvinn af Landspítalanum. Það skyldi þó ekki vera að þegar íhaldið náði tökum á heilbrigðisráðuneytinu hafi verið hægt að uppfylla þann langþráða draum framsóknarmanna að skera skuldahalann af Landspítalanum. Ég hef grun um að það hafi m.a. gengið vegna þess að í því háa og ágæta ráðuneyti hafa orðið vistaskipti.

Ég vil á margan hátt taka undir þau sjónarmið hv. þingmanns sem lúta að vinnubrögðum við gerð þessara fjáraukalaga. Ég get á margan hátt deilt skoðunum með honum í því eins og kom fram í fyrri andsvörum mínum. Ég skal í síðara andsvari mínu svara því sem hann beindi til okkar fjárlaganefndarmanna, meirihlutamanna, varðandi fjárveitingu til framhaldsskólanna ásamt því sem hann spurði út í þjóðlendumálin.

[16:03]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykja orð hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, varaformanns fjárlaganefndar, um skuldahala Ríkisspítalanna segja meira um Sjálfstæðisflokkinn en ég hefði sjálfur nokkurn tíma þorað að hafa á orði. Ef mál eru með þeim hætti að skuldahalinn sé nú höggvinn af vegna þess að sjálfstæðismenn hafi komist í heilbrigðisráðuneytið, vil ég minna á að þetta er sami skuldahali og menn glímdu við áður, þetta er sami skuldahalinn og framsóknarmenn innan heilbrigðisráðuneytisins börðust fyrir að yrði tekinn af.

Staðan í ríkisfjármálum hefur ekki breyst til þeirra muna að það sé skýringin. Ef ég skil orð hv. þingmanns rétt er hann að lýsa vinnubrögðum fjármálaráðherra og ráðherra Sjálfstæðisflokksins í þeirri stöðu sem er í ríkisstjórnarsamstarfi. Segir sú lýsing meira en mörg orð að skuldahalar séu þá höggnir af þegar sjálfstæðismaður hefur verið settur inn. Við erum að tala um sömu skuldirnar. Við erum ekki að tala um breytta stöðu og við erum síst af öllu að tala um að sá árangur hafi náðst á þeim fáu mánuðum sem liðnir eru síðan hæstv. heilbrigðisráðherra settist í það ráðuneyti.

Ég óska hv. heilbrigðisráðherra alls góðs í því embætti og vil ekki hafa þar uppi nein orð. En ekki hefur neitt það gerst í hans störfum sem hefur með þennan 1.800 millj. kr. skuldahala að gera heldur er einungis um að ræða þá samstöðu sem næst í ríkisstjórn. Í síðustu ríkisstjórn náðist ekki samstaða um að höggva þennan skuldahala af, og það var miður. Það varð samt ekki til þess að framsóknarmenn settu stjórnarsamstarfið í uppnám, langt frá því. En þetta lýsir Sjálfstæðisflokknum vel.

[16:05]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég minnist þess að hafa oft áður heyrt umræðu um svokallaðan skuldahala Landspítalans. Ég minni hv. þingmann á að áður hefur verið tekið á fjárhagsvanda hans. Hann hefur sennilega verið núllstilltur, eins og kallað er, tvisvar ef ekki þrisvar áður. Vel gæti verið að einhverjir fleiri pólitískir flokkar hafi komið að því en Sjálfstæðisflokkurinn.

Ég tek undir þá skoðun hv. þingmanns að þetta er sameiginlegt verkefni. Ríkisstjórnin ber vitni um þær áherslur sem hún vill hafa í heilbrigðisgeiranum eins og við sjáum í frumvarpi til fjáraukalaga. Þar er gert gríðarlegt átak í að núllstilla þessar stofnanir, hvaða skoðun svo sem við kunnum að hafa á því. Grundvallaratriðið í þeim efnum er þá komið yfir til þingsins að því leyti til að við hljótum að gera ríka kröfu til þess að þær stofnanir sem fá þannig afgreiðslu safni ekki upp slíkum halla. Grundvallarspurningin væri kannski fremur sú hvers vegna slíkur halli safnast upp.

Ég lofaði því að svara varðandi framhaldsskólann, hvernig stæði á fjárveitingu upp á 150 millj. kr. Það er að frumkvæði mínu eftir samræður við menntamálaráðherra. Hv. þm. Bjarni Harðarson nefndi hér áðan að frumkvæði þingsins án atbeina ráðuneyta væri nánast óhugsandi í þessum efnum, en ég er ekki sammála því. Stundum þurfum við að sýna ákveðið frumkvæði, þingmenn, og náðist ágæt samstaða um þetta í meiri hluta fjárlaganefndar. Þetta endurspeglar raunar þær áherslur sem oft hafa komið fram í umræðum þar.

Varðandi þjóðlendumálin ætti nú síst að standa á þeim sem hér stendur að berjast fyrir auknu fé í þann málaflokk. Ég hef svo sem verið andvígur framgangi og framkvæmd þeirra mála en á bls. 9 í meirihlutaáliti um fjáraukalög koma fram þær skýringar sem um er að ræða. Grunnatriði er að lagt hefur verið í kostnað sem ekki hefur verið komist hjá að inna af hendi.

[16:07]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er rétt sem hv. þingmaður sagði áðan, mikilvægasta verkefnið er að koma í veg fyrir að ríkisstofnanir safni halla. Til að svo megi verða þurfum við að hætta að hugsa um ríkiskassann sem botnlausa hít sem endalaust megi teygja sig ofan í. Ég sé ekki þau merki í þeim vinnubrögðum sem hér eru stunduð við gerð fjáraukalaga að það sé hugsunarhátturinn heldur er þvert á móti farið mjög freklega þar ofan í með ýmis mál. Ég hef gagnrýnt, og mun gera það áfram við 2. umr. fjárlaga, hve fjárlög eru hátt stemmd hjá hinni nýju hæstv. ríkisstjórn.

Þetta kemur inn á umræðuna um frumkvæði þingsins. Ég var ekki að tala um að frumkvæði þingsins mætti ekki koma til en ég bendi á að frumkvæði þingsins í blóra við ríkisstjórn varðandi ríkisstofnanir er mjög háskalegt. Það eru beinlínis háskaleg skilaboð sem við sendum ríkisstofnunum og út í samfélagið, að hægt sé að sækja fé hjá þinginu þegar framkvæmdarvaldið setur stólinn fyrir dyrnar.

Hv. þingmaður upplýsti að hann hefði gert þetta í samráði við menntamálaráðherra. Ég hefði gaman af því að vita hvort þetta var þá upphaflega tillaga frá menntamálaráðherra til fjármálaráðherra, um þessi framlög til framhaldsskólanna, sem fjármálaráðherra henti út af borðinu. Samstöðuleysið í ríkisstjórninni fer nú að verða ansi berlegt miðað við þessa sögu.

Um (**KÞJ:** Þjóðlendunefndirnar?) þjóðlendunefndirnar þurfum við Kristján ekki að tala. En varðandi Ríkisspítalana ítreka ég að það er fagnaðarefni að þar skuli vera komið fjármagn. Það er hins vegar gagnrýnisvert hvernig að málum er staðið.

[16:10]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að fjalla um mál sem varðar fjárreiður ríkissjóðs, varðar framkvæmdarvaldið, varðar fjárlaganefnd, varðar Alþingi, varðar sölu eigna á Keflavíkurflugvelli án heimilda, sölu opinberra eigna án heimilda.

Það hefur komið fram í blöðum að Fjárfestingarfélagið Háskólavellir hafi fest kaup á tæplega 1.700 íbúðum á varnarliðssvæðinu á Miðnesheiði af Þróunarfélagi Keflavíkur án þess að farið hafi verið eftir reglum sem gilda um sölu ríkiseigna. Að þessu fyrirtæki, Háskólavöllum, koma m.a. Glitnir, Fasteignafélagið Þrek, Fjárfestingarfélagið Teigur, Sparisjóðurinn í Keflavík og Fasteignafélagið Klasi. Ég spyr mig stundum hvort þetta geti verið hollvinir Keflavíkurflugvallar eins og hollvinir háskóla eða annað slíkt.

Í lögum og reglum er skýrt kveðið á um að auglýsa eigi slíkar eignir til sölu, allir eigi að sitja við sama borð í þessum efnum. Ríkiskaup hafa engin afskipti af þessu, algjörlega hefur verið farið fram hjá Ríkiskaupum í málinu. Það liggur líka fyrir að eignirnar voru ekki auglýstar heldur voru kaupendur valdir — ekki af handahófi virðist vera, það veit enginn af því að þetta ógegnsætt, ólýðræðislegt, það veit svo sem enginn hvernig það hefur gerst. En þarna koma ákveðnir kaupendur inn og virðast hafa forgang að þessum eignakaupum. Við erum að tala um 1.700 íbúðir í eigu ríkissjóðs, 1.700 íbúðir í almannaeign.

Komið hefur fram hjá sérfræðingi eignasölu Ríkiskaupa að skýrt sé að sala slíkra eigna eigi að fara í gegnum Ríkiskaup og Ríkiskaup eigi að ráðstafa þeim eignum sem ríkið hefur ákveðið að láta af hendi eða selja. Öll sala á að fara í gegnum Ríkiskaup. Framkvæmdastjóri Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar segir hins vegar að hann hafi fulla heimild í lögum til að selja þessar eignir, „annast umsýslu“, eins og þar stendur, og það er rétt. Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar hefur heimild til að annast umsýslu á þessum eignum en lögin sem Þróunarfélagið starfar eftir víkja ekki burtu lögum sem gilda á þessu sviði.

Í lögum um ráðstafanir í kjölfar samnings við Bandaríkin, um skil á varnarsvæðunum í Keflavík, segir beinlínis að utanríkisráðherra sé heimilt að fela Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar umsýslu tiltekinna fasteigna á öryggissvæði ef þörf krefur.

Í öðru lagi er heimilt að fela Þróunarfélagi Keflavíkur að annast, í umboði ríkisins, umsýslu fasteigna á svæði sem koma á hið fyrsta í arðbær borgaraleg not og merkt er sem svæði C í fylgiskjali. Síðan eru veittar fleiri heimildir. Þessi umsýslustarfsemi hefur ekkert með heimildir til sölu að gera, hv. formaður fjárlaganefndar. Hér erum við að tala um fjáraukalög og fjárreiður. Ef rétt hefði verið að málum staðið hefði þessi heimild þurft að vera í fjáraukalögum en hún er þar alls ekki. Þessi sala hefur sem sé átt sér stað í heimildarleysi og fyrir mér blasir við að um lögbrot er að ræða. Farið er fram hjá samkeppnisreglum, gegnsæi og öllum þeim reglum sem við höfum sett okkur í anda evrópskra reglna um sölu ríkiseigna og kaup ríkisins á eignum.

Lögin um opinber innkaup, nr. 84/2007, eru afar ítarleg og ganga lengra en lög um ráðstafanir í kjölfar samnings við Bandaríkin um skil á varnarsvæðinu í Keflavík, nr. 176/2006. Tilgangur laganna er að tryggja jafnræði fyrirtækja við opinber innkaup, stuðla að hagkvæmni í opinberum rekstri með virkri samkeppni og efla nýsköpun og þróun við innkaup hins opinbera á vörum, verkefnum og þjónustu. Lögunum er sem sé ætlað að tryggja almannahagsmuni en ekki sérgróðahagsmuni eigenda Háskólavalla. Því fer víðs fjarri.

Í 6. gr. laganna um opinber innkaup eru sérstök ákvæði um hvaða samningar eru undanskildir innkaupunum. Þessi sala er það ekki samkvæmt 6. gr. laganna. Lögin mæla jafnframt í 14. gr. fyrir um að það eigi að gæta jafnræðis milli fyrirtækja við gerð samninga. Sú regla hefur verið brotin. Þar segir beinlínis:

„Gæta skal jafnræðis og gagnsæis við opinber innkaup. Óheimilt er að mismuna fyrirtækjum á grundvelli þjóðernis eða af öðrum sambærilegum ástæðum.“

Þessi grein hefur verið þverbrotin. Til kaupa á þessum eignum njóta allir réttar sem eiga staðfestu í einhverju ríkja Evrópska efnahagssvæðisins, ekki bara Háskólavellir. Það eru síðan ítarleg ákvæði um það í lögunum hvernig slík sala

eigi að fara fram, hvernig eigi að auglýsa, útboðsskilmálar og þar fram eftir götunum.

Til að taka af öll tvímæli þá segir í 4. þætti XIII. kafla:

„Opinber innkaup heyra undir fjármálaráðherra sem fer með framkvæmd laga þessara. … Á vegum ríkisins skal rekin miðlæg innkaupastofnun, Ríkiskaup.“

Síðan segir orðrétt í 2. mgr. 85. gr. Tilvitnun er þannig, herra forseti:

„Ríkiskaup ráðstafa eignum ríkisins sem ekki er lengur þörf fyrir samkvæmt nánari ákvörðun fjármálaráðherra.“ — Þau ráðstafa eignum ríkisins, bæði eigna sem fjármálaráðuneytið fer með beint og þeim eignum sem eru í opinberri eigu og Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar hefur verið falin umsýsla yfir. Þróunarfélaginu hefur ekki verið falin sala þessara eigna. Þróunarfélagið getur tekið ákvörðun um sölu, þá fer ákveðið ferli í gang í gegnum Ríkiskaup.

Þau lög sem ég var að vísa í byggja á tilskipun Evrópuþingsins og -ráðsins 2004/18/EB frá 31. mars 2004, um samræmingu reglna um útboð og gerð opinberra verksamninga og vörusamninga og þjónustusamninga. Lögin byggja líka á ákveðinni grundvallarhugsun samkeppni, gegnsæis og lýðræðis. Þau byggja á þeirri grundvallarreglu sem á sér samsvörun í stjórnarskránni, jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar, að allir sitji við sama borð. Tilskipunin er líka byggð á dómaframkvæmd Evrópudómstólsins. Síðan segir orðrétt í inngangi þessarar tilskipunar, með leyfi hæstv. forseta:

„Samningar, sem eru gerðir í aðildarríkjunum fyrir hönd ríkisins eða svæðis- eða staðaryfirvalda og annarra aðila sem lúta stjórn opinberra lögaðila, falla undir meginreglur sáttmálans, einkum meginregluna um frjálsa vöruflutninga, meginregluna um staðfesturétt og meginregluna um frelsi til að veita þjónustu og reglur sem af þeim leiða, t.d. meginreglurnar um jafna meðferð, bann við mismunun, gagnkvæma viðurkenningu, meðalhófsregluna og meginregluna um gagnsæi.“

Á grundvelli þessarar meginreglna á að tryggja jafnræði og samkeppni. Ég spyr í framhaldi af þessari tilvísun: Hvar er samkeppnishugsun hæstv. forsætisráðherra í málinu? Hvar er samkeppnishugsun hæstv. utanríkisráðherra í málinu, sem fer með ákveðna málaflokka á vellinum? Hver er samkeppnishugsun hæstv. fjármálaráðherra? Hver er samkeppnishugsun Sjálfstæðisflokksins í málinu og Samfylkingarinnar? Þessi málsmeðferð er brot gegn stefnu beggja þessara flokka og ríkisstjórnarstefnu. Væntanlega verða einhverjir til svara um það.

Til að taka af skarið um skýrleika þeirra reglna sem hafa verið brotnar hér var sett reglugerð um ráðstöfun eigna ríkisins byggða á þessum lögum um innkaup ríkisins. Sú reglugerð er nr. 206/2003 og kemur skýrt fram í henni að það skuli hverju sinni afla heimilda Alþingis til að selja eða láta af hendi ríkiseignir. Það er ekkert flóknara. Það þarf lagaheimild til þess. Ég spyr hæstv. forsætisráðherra, hæstv. utanríkisráðherra, hæstv. fjármálaráðherra og hv. formann fjárlaganefndar af hverju þessar reglur hafa verið þverbrotnar. Hafi hv. formanni fjárlaganefndar verið ókunnugt um þetta þá bið ég þingmanninn að skýra frá því. Er um einhvern vinargreiða að ræða? Við slík viðskipti koma upp samsæriskenningar og grunsemdir og tortryggni vex.

Af hverju sitja ekki allir við sama borð, allir viðskiptamenn á Íslandi, allir sem stunda viðskipti á Íslandi? Hvar er jafnræðisregla stjórnarskrárinnar? Svo virðist sem þessi ohf.-væðing ætli líka að koma okkur um koll. Það minnir mig á að í fjáraukalögum eru settar 130 millj. kr., ef ég man rétt, til Matíss. Það er kostnaður sem fulltrúi ráðuneytisins upplýsti á fundi nefndar sem ég sat að hefði verið fyrirséður þegar Matís ohf. stofnað um síðustu eða þar síðustu áramót. Fyrirséðar 130 millj. kr.? Hvers konar meðferð er þetta með fjármuni? Af hverju kom það ekki fram þegar lögin um Matís voru til meðferðar á þingi að fyrirséður væri 130 millj. kr. kostnaður í stað þess að það kæmi í bakið á okkur?

Ég minni á það, herra forseti, að við ræddum í síðustu viku skýrslu umboðsmanns Alþingis þar sem hann varar sérstaklega við svona vinnubrögðum. Hann hvetur til fyrir fram gefinna reglna gegnsæis og hann varar við að búin séu til skúmaskot eða afkimar í stjórnsýslunni. Það er svo að það sem af er árinu 2007 hefur umboðsmaður Alþingis sent stjórnvöldum bréf í 15 málum þar sem hann hefur greint frá því að hann hafi ákveðið að taka tiltekin mál til athugunar að eigin frumkvæði, samanber heimild í 5. gr. laga nr. 85/1997, og óskaði eftir upplýsingum og tilteknum skýringum til undirbúnings því að taka ákvörðun um hvort tilefni sé til þess að hann taki málið formlega til athugunar að eigin frumkvæði.

Satt best að segja vona ég það einlæglega að umboðsmaður taki frumkvæðið í því máli sem ég geri að umtalsefni og taki það upp fyrst bæði ríkisstjórnin, hæstv. forsætisráðherra, hæstv. utanríkisráðherra, hæstv. fjármálaráðherra og meiri hluti Alþingis hefur brugðist í málinu. Ríkisstjórnin hefur brugðist í þessu máli. Það veldur mér miklum vonbrigðum en þegar menn bregðast í svona málum og það blasir við að lög hafa verið brotin þá er alltaf besta og heiðarlegasta leiðin út úr slíkum dæmum að snúa af brautinni og rétta kúrsinn. Það er hægt í þessu tilviki. Ég nefndi umboðsmann Alþingis í þessu tilefni vegna þess að hann hóf frumkvæðisathugun á meðferð valds og eftirlit með sveitarstjórnum þeirra sveitarfélaga sem eru eigendur Orkuveitu Reykjavíkur vegna ákvarðana um ráðstöfun á tilteknum eignum Orkuveitunnar.

Að mínu mati er nákvæmlega hið sama í gangi hér. Við erum í raun með nýtt orkuveitumál þótt það sé hugsanlega smærra í sniðum í peningum. Það er þó risastórt vegna þess að það varðar 1.700 íbúðir. Umboðsmaður óskaði eftir upplýsingum um aðkomu sveitarstjórna og fulltrúa þeirra að ákvörðun um ráðstöfun ákveðinna eigna Orkuveitu Reykjavíkur og afstöðu til ákveðinna lagaatriða. Það var merkilegt að horfa á á hvaða lagaatriði hann minntist. Hann vildi fá upplýsingar um umboð borgar- og bæjarstjórna. Hann leit til jafnræðisreglunnar og til reglna um sérstakt hæfi við meðferð valds og fleira. Hann var að horfa til þess hvort Reykjavíkurborg og Orkuveitan hefðu yfir höfuð heimildir til að ganga til þeirra gjörninga. Allir vita hvernig það mál hefur þróast.

Hér gildir nákvæmlega hið sama, sömu grundvallaratriðin og í orkuveitumálinu. Farið með almannafé, opinberar eigur, þannig að ráðstafa þeim án heimilda. Það er verið að selja eignir á vellinum til þeirra sem Þróunarfélag Keflavík-

urflugvallar og hugsanlega ríkisstjórnin án þess að ég vilji fullyrða það hafa velþóknun á, sem eru útvaldir kaupendur að þessum íbúðum.

Hæstv. forsætisráðherra, hæstv. utanríkisráðherra, hæstv. fjármálaráðherra ber að rétta kúrsinn í þessu máli, afturkalla þessar sölur, afturkalla þá samninga sem hafa verið gerðir og fara í heiðarlega sölu eftir gegnsæjum reglum á grundvelli samkeppnisreglna sem gilda á Íslandi. Ég spyr aftur: Var enginn lærdómur dreginn af Orkuveitumálinu eða gerðist þetta kannski á undan því? Munum við virkilega upplifa nýtt slíkt mál? Ég spyr líka: Hvað hyggst ríkisstjórnin gera í málinu? Hyggst hún beita sér í þessum málum? Hyggjast hæstv. ráðherrar ríkisstjórnarinnar beita sér í málinu? Hvað hyggst fjárlaganefnd Alþingis fyrir í þessu máli? Hyggst hún láta bjóða sér þessi lögbrot? Ég spyr.

[16:29]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. 7. þm. Suðurk. Atli Gíslason hefur farið yfir ýmsa þætti sem lúta að fjáraukalögum og sérstaklega vikið að málefnum fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli en líkt eins og komið hefur fram við 1. umr. er gerð tillaga um ákveðnar millifærslur á fjárlagaliðum auk ákveðinna breytinga sem ég hvet hv. þingmenn til að kynna sér.

Ég vil einnig, með leyfi hæstv. forseta, víkja að nefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar sem ég gerði grein fyrir í ræðu minni fyrr í dag. Þar segir að enn fremur muni hv. fjárlaganefnd skoða á milli umræðna málefni er varðar eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll. Ég hef einnig kynnt hæstv. fjármálaráðherra að fjárlaganefndin hafi óskað eftir að taka upp þessi mál auk þess sem ég hef átt viðræður við ríkisendurskoðanda vegna þessa og einnig rætt það við hv. þm. Pétur Blöndal, formann efnahags- og skattanefndar, enda lýtur það að tekjuhlið málsins, að um það verði fjallað í efnahags- og skattanefndinni.

Ég vil ítreka það að umræddar eignir hafa vissulega verið til sölu og kynntar til sölu samkvæmt upplýsingum frá Þróunarfélaginu. Að öðru leyti mun þetta skýra sig í þeim svörum sem fjárlaganefndin og efnahags- og skattanefndin fá varðandi þessi mál.

[16:31]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. formanni fjárlaganefndar, Gunnari Svavarssyni, fyrir þetta svar. Það gefur mér hins vegar tilefni til að spyrja frekari spurninga.

Nefndarálitið er að mínu mati ófullnægjandi að þessu leyti og ég spyr hv. formann nefndarinnar: Hver er vitneskja nefndarinnar um málið? Hvað veit hún um málið? Hvað hefur komið inn á borð fjárlaganefndar um þetta mál? Ég þykist vita að hv. fjárlaganefnd líti þetta mál alvarlegum augum og muni taka það föstum tökum en hvað veit nefndin í dag?

Hv. þingmaður upplýsti líka að hann hefði talað við Ríkisendurskoðun, hv. þm. Pétur Blöndal, formann efnahags- og skattanefndar, ef ég heyrði rétt, og hæstv. fjármálaráðherra. Hver var niðurstaðan úr þeim umræðum? Hvað kom fram í þeim umræðum? Hvaða skýringar gaf hæstv. fjármálaráðherra á þessu máli? Svör hv. formanns fjárlaganefndar vekja miklu fleiri spurningar en þau svara. Og það stendur til að skoða málið milli umræðna. Ég spyr hv. formann fjárlaganefndar: Hvað á að skoða? Er nokkur þörf á að skoða þetta? Blasir ekki við að hér er um brot á lögum að ræða? Er ekki tími aðgerða? Þarf frekari skoðun? Og ef það er tími aðgerða, til hvaða aðgerða hyggst þá formaður nefndarinnar grípa?

[16:34]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst hv. þm. Atli Gíslason setja þetta örlítið á hvolf að því leyti til að ekki er hægt að fara yfir þetta mál í heild sinni í tveggja mínútna andsvari, enda er málið í sjálfu sér ekki komið inn á borð fjárlaganefndar nema þá í gegnum frumvarp til fjáraukalaga og frumvarp til fjárlaga. Við höfum ekki verið að skoða þetta sérstaklega. Eins og hv. þm. Atli Gíslason veit komu upplýsingar til fjárlaganefndar í síðustu viku sem nefndin fór yfir og fulltrúar fjármálaráðuneytisins gerðu grein fyrir. En þetta er niðurstaða meiri hlutans, ég veit ekki hver niðurstaða minni hlutans er, enda var kannski ekki tekið sérstaklega á þessu. Að vísu vék hv. þm. Jón Bjarnason að því í ræðu sinni sem segir í nefndaráliti meiri hlutans, að fjárlaganefnd muni skoða milli umræðna málefni er varða eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll.

Vil ég þá vísa til þess hlutverks, annars af meginhlutverkum fjárlaganefndar, sem er einfaldlega að fylgjast með og hafa eftirlit með framkvæmd fjárlaga í samvinnu við Ríkisendurskoðun og með tilvísun til fjárreiðulaganna. Eins og ég fór yfir í ræðu minni áður varðandi fjárlög og fjáraukalög finn ég ekki fyrir öðru en að vilji sé til þess innan fjárlaganefndar að halda úti því verkefni og nefndin geri ekki hlé á störfum þann 10. desember og komi aftur saman í mars eða aprílmánuði eins og venja hefur verið heldur muni fjárlaganefndin fara yfir nýtt verklag og um leið halda úti því meginhlutverki sem ég hef áður vikið sem tengist framkvæmd fjárlaga.

Ég á ekki von á öðru en að þessar skýringar komi allar, að ekki þurfi annað en að kalla eftir þeim og þær muni berast okkur fljótt og vel.

[16:36]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Að þessu sinni get ég ekki þakkað hv. þingmanni og formanni fjárlaganefndar fyrir svörin því þau voru engin. Það komu engin svör og ekki heldur hvaða skoðun hv. þingmaður kunni að hafa á þessu eða hvert er álit og skoðun Ríkisendurskoðunar, formanns efnahags- og skattanefndar og fjármálaráðherra á þessu.

Svör við öllum þessum spurningum rúmuðust innan tveggja mínútna svars, snarps gagnorðs tveggja mínútna svars. Það kom ekkert svar sem segir mér (**GSv:** Þú verður bara að lesa svarið þegar það kemur út.) að það er eitthvað meira en lítið að í þessu máli, að þarna hafi verið brotnar reglur. Ég treysti auðvitað hv. formanni fjárlaganefndar að

taka snöfurmannlega á þessu. Hann gengst undir ákveðna prófraun í þessu máli. Nú reynir á hverjir standa í fæturna og hverjir ekki, hvort snúið verður ofan af því sem blasir við mér eftir stutta skoðun á þessu máli í dag og rétt um helgina, að hér sé um skýr brot á lögum um opinber innkaup að ræða. Þetta fer klárlega í bága við þá grein sem ég las, 85. gr. laganna um opinber innkaup. Eina úrræðið í þeim efnum þegar slíkt gerist er að snúa snarlega ofan af brotunum.

[16:38]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það kemur mér mjög á óvart að menn skuli efast um þær lagaheimildir sem liggja fyrir því fyrirkomulagi sem er í gangi á Keflavíkurflugvelli, því að í lögum nr. 176, 20. desember 2006, lögum um ráðstafanir í kjölfar samningsins við Bandaríkin um skil á varnarsvæðinu á Keflavíkurflugvelli, segir í 4. gr., með leyfi forseta:

„Heimilt er að fela Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar ehf. að annast í umboði ríkisins umsýslu fasteigna á svæði sem koma á hið fyrsta í arðbær borgaraleg not og merkt er sem svæði C í fylgiskjali.

Enn fremur er heimilt að fela félaginu umsýslu tiltekinna fasteigna á flugvallarsvæði og önnur verkefni sem tengjast framtíðarþróun og umbreytingu flugvallarsvæðis og starfssvæðis.

Forsætisráðherra fer með hlutafé ríkisins í félaginu.“

Forsætisráðherra skipar jafnframt þriggja manna stjórn félagsins og sú stjórn hefur ráðið félaginu framkvæmdastjóra. Við félagið var gerður samningur um það hvernig staðið skyldi að sölu eignanna og í þeim samningi er áskilið að fullnægja skuli öllum þeim skilyrðum sem fullnægja þarf þegar eignir ríkisins eru seldar. Ég veit ekki betur en það hafi verið gert. Ég verð því að lýsa undrun minni yfir því að svo skýr texti skuli vera dreginn í efa og svo skýr framkvæmd sem ég tel að þarna hafi verið um að ræða. Ég veit eiginlega ekki hvernig á að fara að því að koma slíkum hlutum fyrir öðruvísi og á opnari hátt en þarna hefur verið gert. Það fór ekkert á milli mála þegar Þróunarfélagið var stofnað hvert væri hlutverk þess og það fer heldur ekkert á milli mála í þessum texta hvert er hlutverk þess. Það fer ekkert á milli mála í samningnum sem gerður var við félagið hvað eigi að gera og hvernig eigi að gera það og ekki heldur hver fer með forræði félagsins og hvernig stjórnin er skipuð og hvernig starfseminni er háttað. Síðan þarf að gera á fullnægjandi hátt grein fyrir starfsemi félagsins í fjárlögum, ríkisreikningi og ríkisbókhaldi og hvernig það verður gert verður fjallað um í fjárlaganefnd meðal annars. Ég legg áherslu á að það verði gert á eins skýran og opinn hátt og mögulegt er til að forðast það að einhver vafi leiki á um lögmæti þeirra hluta sem þarna eiga sér stað sem ég tel að ekki eigi að vera og við eigum að gæta þess í allri umfjölluninni að hann þurfi ekki að koma upp að óþörfu.

[16:41]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir að taka til máls um þetta og veita þær skýringar sem hann þó veitti. Grundvöllur þess er auðvitað að gerður hafi verið samningur um sölu eignanna og það vekur aftur spurningu um hvort sá samningur sé á vitorði fjárlaganefndar og almennings eða hvort þetta sé samningur sem er bara á milli fjármálaráðuneytisins og Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar og hefur ekki verið gerður sýnilegur.

Hæstv. fjármálaráðherra sagði að í þessum samningi bæri Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar að fara að öllum þeim lögum og reglum sem gilda um sölu ríkiseigna. Það blasir hins vegar við, eins og ég rakti í ræðu minni áðan, að þeim reglum hefur ekki verið fylgt og það er upplýst af einstaklingum og öðrum aðilum sem ég hef talað við að eignirnar voru ekki auglýstar og kaupendur, sem Þróunarfélagið hefur hugsanlega velþóknun á, voru handvaldir. Ég lít satt best að segja þannig á, frú forseti, að hæstv. fjármálaráðherra hafi ekki haft vitneskju um hvað mýsnar voru að aðhafast þegar kötturinn fór að heiman. Þannig lít ég á þetta. En það er ágætt að þetta mál upplýsist til hlítar og það mun væntanlega gera það næstu daga og engin vanþörf á, því að hér er verið að ráðstafa 1.700 íbúðum úr opinberri eigu. Til slíkra verka þarf að vanda af mikilli kostgæfni.

[16:44]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í fjárlaganefnd hefur verið gerð grein fyrir starfsemi félagsins og tilurð þess, undir hvaða ráðuneyti það heyrir og að gerður hafi verið samningur við það og grundvallaratriði samningsins. Ég hef spurst fyrir um það hvort ekki hafi verið farið eftir þeim atriðum og mér hefur verið sagt að svo sé.

Varðandi það hins vegar hvort sá texti sem ég var að lesa sé ekki nægilega skýr eða hvað hann þýði þá er getið um það í athugasemdum við frumvarpið hvað um er að ræða þegar talað er um umsýslu. Þar er þess getið sérstaklega að það sé úttekt á svæðinu, hreinsun og eftir atvikum rekstur, sala og útleiga fasteigna. Ég held því að það eigi að vera alveg skýrt að heimildin sé fyrir hendi og talað var um það frá upphafi að þetta skyldi vera verkefni félagsins. Í þessu máli á ekki að vera neitt að fela. Eins og ég sagði áðan hefur fjárlaganefnd verið gerð grein fyrir þessu og ef hún óskar eftir að fá frekari greinargerð mun auðvitað verða orðið við því. Síðan þarf, eins og ég nefndi í fyrri ræðu minni, að geta um þessa hluti í fjárlögum og ríkisreikningi eins og lög gera ráð fyrir.

[16:45]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er deginum ljósara í þessu máli að í umsýslunni felst væntanlega það sem hæstv. ráðherra nefndi. Ég efa það ekki. Það er hins vegar gildandi regla, samkvæmt lögum um opinber innkaup, nr. 84/2007, að þegar ríkisstofnun eða félag í eigu ríkisins tekur slíka ákvörðun um sölu þarf að fara af stað ákveðið ferli. Ég efast ekki um að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar hafi haft fulla heimild til að taka ákvörðun á stjórnarfundi um sölu þessara eigna. Það er aðferðin við söluna sem ég gagnrýni, hæstv. fjármálaráðherra, vegna þess að hún er ekki á gegnsæjum samkeppnisgrundvelli eins og lögin um opinber innkaup mæla fyrir um. Það er alveg ljóst.

Í lögunum um ráðstafanir í kjölfar samnings við Bandaríkin, um skil á varnarsvæðum á Keflavíkurflugvelli, er orðið umsýsla notað. Það orðalag víkur ekki til hliðar lögum um opinber innkaup, það er deginum ljósara. Það þarf engan lögspeking til að sjá það.

Ég ítreka að hér er um heimildarlausa sölu að ræða. Hafi hæstv. ráðherra sett Þróunarfélaginu reglur um meðferð eigna er hið besta mál að þær komi fram hið fyrsta. Ég trúi því ekki að þær reglur hafi heimilað Þróunarfélaginu sölu þessara eigna til þeirra sem þeir hafa velþóknun á án þess að það hafi verið auglýst fyrir fram.

[16:48]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt af hv. þingmanni að trúa því ekki að þær reglur sem í samningnum eru heimili sölu til aðila sem félagið hefur velþóknun á án auglýsingar. Það er rétt af honum að trúa því ekki. Samningurinn gengur út á það að við þessa sölu skuli fara eftir þeim reglum sem gilda um sölu á eignum ríkisins. Ég veit ekki annað en farið hafi verið eftir þeim. Ég hef beinlínis spurt að því hvort það hafi ekki verið gert. Dagleg umsýsla félagsins heyrir hins vegar ekki undir fjármálaráðuneytið þannig að ég hef ekki með það að gera á daglegum grundvelli.

Þótt við séum sammála um þetta atriði, hverju hv. þingmaður á ekki að trúa, erum við greinilega ósammála um hitt atriðið, hvort sem um er að ræða lögfræðinga eða lögspekinga. Ég tel að orðalagið sem um er að ræða, umsýsla, og skýringu á því orðalagi er að finna í athugasemdum frumvarpsins, leiði til þess að heimilt sé að fela Þróunarfélaginu þetta verkefni, enda hefur það aldrei verið falið fyrir nokkrum manni að það væri verkefnið. Þetta er í fyrsta skipti sem það kemur upp að það hafi ekki verið heimilt. Ég er satt að segja hissa á því því að mér finnst þetta vera eins skýrt og hægt er að kveða á um hluti eins og þessa í lögum sem þessum.

[16:50]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég ætla að fara nokkrum orðum um það frumvarp til fjáraukalaga sem hér er til umræðu. Ég vil taka fram í upphafi máls að ég er aðili að minnihlutaáliti fjárlaganefndar ásamt hv. þm. Jóni Bjarnasyni.

Ég sagði við 1. umr. um fjáraukalagafrumvarpið að fjárlögin árið 2007 hefðu verið slakur spádómur um þróun fjármála ríkisins á þessu ári. Frumvarpið og breytingartillögur við það staðfesta þetta rækilega. Þær staðfesta m.a. að tekjur hafa aukist um 21% frá fjárlögum ársins 2007 en þar var gert ráð fyrir að tekjuafgangur yrði 9,2 milljarðar kr. Nú er gert ráð fyrir að tekjuafgangur verði 68,5 milljarðar kr. Spár fjármálaráðuneytisins hafa þar af leiðandi ekki staðist og vissulega þarf að endurskoða undirbúning fjárlagavinnunnar eins og vikið er að í áliti minni hlutans nú við 2. umr. fjáraukalaga og hefur einnig verið bent á í umræðum formanns og varaformanns hv. fjárlaganefndar.

Ég gerði að umræðuefni, hæstv. forseti, mismunandi spár greiningaraðila um hagstærðir og horfur, gerði það að sérstöku umræðuefni í fyrstu ræðu minni um fjárlög ársins 2008 sem við ræddum í fyrstu viku október. Ég vísaði til efasemda þeirra sem ég þá nefndi til sögunnar og ætla ekki að endurtaka það hér. Það er ágætlega skráð í þingtíðindi og alveg óþarfi að lengja umræðuna sem því nemur.

Minni hlutinn leggur fram tvær breytingartillögur við 2. umr. fjáraukalaga. Í fyrsta lagi að fella niður heimild um sölu ríkisins á hlut sínum í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar en með þeirri tillögu fylgir greinargerð sem ég ætla að vitna í.

Við gerum sem sagt tillögu um að fella úr gildi heimild til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar en ríkissjóður á um 20% í henni. Á fjárlögum ársins 2007 eru heimildir til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja og ríkisstjórnin nýtti sér þá heimild, eins og frægt er orðið, með sölu á sínum hlut. Markmið þáverandi ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks með sölunni virðist fyrst og fremst hafa verið að setja í gang ferli til að koma orkuveitum og orkulindum úr eigu opinberra aðila í hendur einkaaðila á frjálsum markaði.

Í greinargerðinni segir, með leyfi forseta:

„Salan á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja til einkafyrirtækis hleypti af stað atburðarás í einkavæðingu og sölu orkuveitna úr samfélagseigu sem ekki sér fyrir endann á. Nægir þar að nefna framvindu mála hjá Orkuveitu Reykjavíkur, einkavæðingu og afhendingu samfélagseigna til útvalinna einkaaðila. Er nú af hálfu nýs meiri hluta í Reykjavík markvisst reynt að stöðva og vinda ofan af þeirri óheillaþróun og stöðva þar með áform um frekari einkavæðingu og sölu orkuveitna og orkulinda landsmanna.“

Síðan segir í niðurlagi greinargerðar með breytingartillögunni:

„Með vísan til þess hvernig ríkisstjórnarflokkarnir nýttu heimild á fjárlögum til sölu Hitaveitu Suðurnesja er mjög brýnt að afnema nú þegar heimild á fjárlögum til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar ásamt Deildartunguhver.“ — Þetta er önnur breytingartillagan sem við gerum.

Hin breytingartillagan, sem við leggjum fram, hæstv. forseti, snýr að meðferð greiðslna að því er varðar hið fræga mál Grímseyjarferjuna. Við leggjum til að það verði gert með því að sérstaklega verði greiddar úr ríkissjóði þær upphæðir sem þarf til að klára Grímseyjarferjuna, sem áætlað er að nemi 487 millj. kr. Við leggjum þar af leiðandi til að hætt verði við greiðslur sem settar voru í þann farveg og teknar voru úr sjóðum Vegagerðarinnar, svokölluðum ónotuðum heimildum Vegagerðarinnar. Við leggjum til að þessi upphæð komi beint inn á fjárlögin úr ríkiskassanum. Vissulega koma allar greiðslur úr ríkiskassanum, eins og hv. varaformaður fjárlaganefndar minntist á áðan, en þetta er frekar spurning um það hvernig menn fara með þessa fjármuni í meðferð og í bókhaldi og hvaðan þeir er teknir.

Þegar fjármunir eru teknir úr ónotuðum sjóði Vegagerðarinnar lít ég svo á að það geti haft áhrif á önnur verk, m.a. í samgönguáætlun, sem við hv. þingmenn höfum þá verið búnir að samþykkja að Vegagerðin fylgdi eftir. Við fáum vissulega annað slagið dæmi um slík verk. Ég minni á vegarspotta upp í Borgarfirði þar sem leggja átti bundið slitlag á 6 km kafla en ekki var hægt að klára nema 4,5 km. Ekki veit ég hvort þetta bitnar á slíkum verkefnum en þetta getur

haft áhrif. Við teljum einfaldlega réttara að fara með fjármuni eins og við leggjum til, að ákveðið verði að fjármögnun nýrrar Grímseyjarferju verði merkt með sama hætti og ríkisendurskoðandi lagði til á sínum tíma þegar gerðar voru sérstakar athugasemdir við það hvernig með þessi mál hefur verið farið. Við teljum sem sagt að verið sé að taka lán frá Vegagerðinni, frá öðrum framkvæmdum, sem við vitum svo sem ekki nákvæmlega hverjar eru, og miklu eðlilegra sé að þetta sé merkt með þeim hætti sem við leggjum til. Þannig verða fjárreiðulögin virt.

Gerð er sérstök grein fyrir því í nefndaráliti okkar í minni hlutanum hvað við teljum að þurfi að koma til varðandi fjárreiðulögin og sérstaklega er vitnað til þeirra. Ég ætla ekki að fara að endurlesa það hér því að hv. þm. Jón Bjarnason fór yfir það í framsögu sinni en það varðar einkum 33. gr., 43. gr. og 44. gr. fjárreiðulaga.

Í henni segir, hæstv. forseti:

„Valdi ófyrirséð atvik, kjarasamningar eða ný löggjöf því að grípa þarf til sérstakra fjárráðstafana sem ekki var gert ráð fyrir í fjárlögum ársins skal leitað heimilda fyrir þeim í frumvarpi til fjáraukalaga. Heimilda fyrir fjárráðstöfunum af þessu tagi, sem grípa þarf til eftir samþykkt fjáraukalaga, skal leitað í lokafjárlögum.“

Í texta fjárreiðulaga, sem er ákaflega skýr, er kveðið á um vinnulag. Framkvæmdarvaldið hefur í raun tekið sér fjárveitingavald og er það mikið vandamál. Þegar frumvarp til fjáraukalaga kemur fram er oft búið að ákveða eða samþykkja að inna af hendi þær greiðslur sem leitað er heimilda eftir og er það ekki samkvæmt lögunum. Á það hefur ítrekað verið bent en hæstv. fjármálaráðherra hefur ekki farið að þeim tilmælum eða ábendingum. Við teljum nauðsynlegt að skerpt sé á ákvæðum í fjárreiðulögum og að heimildirnar séu skýrar.

Í nefndarálitinu bendum við á að eðlilegt sé að þegar ný lög eru sett, sem í felast fjárútlát, skuli flutt fjáraukalagafrumvarp þegar að vori til að afla heimilda fyrir þeim fjárútlátum sem þingið hefur samþykkt eftir að fjárlög ársins hafa verið afgreidd. Ég tel afar nauðsynlegt að við breytum vinnulaginu. Reyndar hefur komið fram í málflutningi formanns og varaformanns hv. fjárlaganefndar að breyta þurfi vinnukröfum nefndarinnar að ýmsu leyti og að fjárlaganefndin eigi að hafa meira frumkvæði varðandi fjárlagagerðina en verið hefur. Ég tek undir það og mun standa með meiri hluta fjárlaganefndar að því að reyna að lagfæra vinnubrögðin, ekki er vanþörf á. Ég vænti þess að við sem störfum í fjárlaganefnd njótum þess að nokkru að forustumenn í fjárlaganefnd koma úr sveitarstjórnargeiranum. Þeir hafa fengist þar við fjárreiður og stjórn fjármála sveitarfélaga og geta þar af leiðandi lagt okkur lið við að taka upp ný vinnubrögð og skipuleggja vinnuna betur. Ég er sannfærður um að okkur tekst það og tel að samstarfið í fjárlaganefndinni hafi verið ágætt.

Alþingi ber ábyrgð á fjárveitingavaldinu og fer með það en ekki veitir af því að skerpa á því hlutverki þingsins. Framkvæmdarvaldið á hins vegar að vera framkvæmdaraðilinn þegar búið er að samþykkja fjárlög og fjárlaganefndin má gjarnan verða sjálfstæðari í sínum störfum en hún hefur verið á undanförnum árum. Vissulega verður aldrei undan því vikist að meiri hluti fjárlaganefndar á hverjum tíma er mjög tengdur ríkisstjórn og getur aldrei annað en unnið mál í samræmi og samráði við hana. Margt má þó lagfæra í vinnubrögðunum.

Sú ríkisstjórn sem nú situr tekur við kosningaloforðum sem lofað var á síðasta vetri af fyrrverandi ríkisstjórn. Ekki er gott að snúa frá loforðum og uppáskrifuðum samningum þannig að nú er það hlutskipti fjárlaganefndarinnar að reyna að standa við þau eftir fremsta megni. Þar af leiðandi má segja að fjárlaganefndin, þótt ný sé, taki ýmislegt í arf sem fyrri ríkisstjórn og ráðamenn lofuðu.

Ég vona að vinnulagi fjárlaganefndar verði breytt og hef fulla trú á að það verði gert í framtíðinni en það tekur auðvitað tíma. Ég hef væntingar til nýs formanns og varaformanns fjárlaganefndar um að þessum málum verði stýrt til betri vegar og vinnulaginu verði breytt. Auðvelda má vinnuna og gera hana skipulegri en verið hefur og vissulega hefur það verið reynt áður. Menn eru þó oft svolítið fastir í sama farinu en nýir vendir sópa best, eins og sagt er. Ég er tilbúinn að standa að breyttu verklagi og vonandi verður það til þess að fjárlaganefnd nær meiri samstöðu um mál í framtíðinni.

Ekki hefur verið mikill ágreiningur í fjárlaganefndinni í haust, alla vega ekki varðandi fjáraukalögin. Ég tel að rétt hafi verið hjá fjárlaganefnd að taka á vanda hinna ýmsu stofnana sem staðið hafa út af, ekki bara á síðasta ári heldur jafnvel árið þar á undan og lengur. Þar ber auðvitað hæst þá miklu fjármuni sem þarf til Landspítalans upp á 1,8 milljarða kr. Auðvitað eru margar ástæður fyrir því, meiri hlutinn benti m.a. á að mannekla hefði orðið þess valdandi að kostnaður jókst og það er örugglega rétt. Kostnaður hleðst upp því að launin haldast ekki í því horfi sem gert hefur verið ráð fyrir þegar kemur að því að greiða álag og yfirvinnu til að geta haldið úti eðlilegri starfsemi, hvað þá heldur þegar skuldirnar safnast upp og byrja að hlaða á sig dráttarvöxtum.

Þótt breytingar sem þessar og skipulag eigi almennt heima í fjárlögum er að mínu viti rétt að reyna að skera niður eitthvað af vandamálunum nú við afgreiðslu fjáraukalaganna. Menn hafa reynt að beita aðhaldi og skipulögðum vinnubrögðum í rekstri og ég tel að við eigum að gera það sama í nýjum fjárlögum. Fjárveitingar sem þar eru markaðar eiga að duga til rekstrar viðkomandi stofnana, á heilbrigðissviðinu, innan skólakerfisins, í málefnum fatlaðra og annars staðar þar sem við þurfum að þá þjónustu sem lög og reglur mæla fyrir um.

Hæstv. forseti. Ég hef ræðu mína ekki lengri og tel að málin séu á réttri leið. Ég þakka fyrir hvernig unnið hefur verið í fjárlaganefnd í haust og vænti þess að vel verði unnið í framtíðinni.

[17:10]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Líkt og í fyrri andsvörum mínum byrja ég orðræðu mína á því að þakka samstarfsmanni mínum í fjárlaganefnd fyrir gott og heilsteypt samstarf. Svo sem vænta mátti af hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni er gagnrýni hans borin uppi af mjög málefnalegri umræðu og ráðagóðum tillögum og ber að þakka sérstaklega fyrir það.

Minni hluti fjárlaganefndar flytur tvær breytingartillög-

ur. Ég vil spyrja hv. þingmann sérstaklega út í aðra þeirra og gera hana að umtalsefni. Um er að ræða breytingartillögu um að fella úr gildi heimild til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Ég á mjög bágt með að skilja grunninn að tillögunni. Fram kemur í greinargerðinni með tillögunni að ríkið á 20% hlut í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar á móti 80% hlut Orkuveitu Reykjavíkur. Í lýsingunni kemur einnig fram að Deildartunguhver er m.a. í eigu hitaveitunnar, hann er einhver vatnsmesti hver á jarðríki og úr honum koma 180 lítrar af 98° heitu vatni á sekúndu upp á yfirborðið. Varla breytist það þótt ríkið selji hlutinn í því. Ég vil heyra meiri rökstuðning fyrir því.

Ég vil hins vegar taka undir varnaðarorð þau sem koma fram í minnihlutaáliti hv. þingmanna Jóns Bjarnasonar og Guðjóns A. Kristjánssonar þar sem þeir rekja vankanta á áætlanagerð í ríkisbúskapnum. Þar er sérstök athygli vakin á vanáætlunum varðandi sameiningu stofnana og hlutafjárvæðingu (Forseti hringir.) á undanförnum árum og rétt er þá að hafa í huga breytingarnar sem verið er að gera á Stjórnarráðinu.

[17:12]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við erum örugglega sammála um að áfram muni koma 98° heitt vatn og sennilega 180 sekúndulítrar upp úr Deildartunguhver þótt ríkið eigi ekki 20% í honum. Ég hygg að jafn vel gefinn maður og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson viti að tillagan er náttúrlega til komin vegna þess að við höfum séð uppákomur og deilur sem orðið hafa eftir að ríkið seldi eignarhlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja. Það varð svo til þess að menn fóru að leita hófanna í viðskiptum við Orkuveitu Reykajvíkur og REI og svo framvegis. Ég hygg að hv. þingmanni sé ekki alveg sama um að meiri hlutinn í Reykjavík hafi fallið út af heitu vatni eða eignarréttindum þar.

Það sýnir okkur auðvitað að þessi mál eru ákaflega viðkvæm. Hér er rætt um auðlindir þjóðarinnar og þær eru auðvitað margar og margs konar en þjóðin hefur núorðið talsverðan vara á sér varðandi auðlindir sínar. Við sjáum hvernig tilfærslan á auðlindum í sjó hefur verið og hún hefur haft mikil áhrif á atvinnu og búsetuhætti án þess að við gætum séð það fyrir nákvæmlega í þeim lögum og reglum sem um það gilda. Ég held að nú vilji þjóðin stíga mjög varlega til jarðar og tel að rétt sé að staldra við.

[17:15]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka svar hv. þingmanns við spurningu minni. Ég skal játa það að mér er ekki létt í sinni við þau skipti sem urðu hér í borgarstjórn Reykjavíkur í pólitísku tilliti og græt það ekki í sjálfu sér að sá meiri hluti hafi fallið. En ég græt það vissulega, og tel slæmt að Sjálfstæðisflokkurinn skuli vera farinn úr meirihlutastöðu í Reykjavíkurborg.

Varðandi þau sjónarmið sem hér eru uppi þá hefði ég álitið að það kæmi alveg til greina að ríkið ætti möguleika á að selja Orkuveitu Reykjavíkur hlutinn ef óskað væri eftir því. Grundvallaratriði í þessum málum í mínum huga er það að þeir hlutir sem í orkufyrirtækjunum eru geti gengið kaupum og sölum. Ég vil ekki leggja hindranir í veg þess.

Ég tel hins vegar grundvallaratriði að forræðið um nýtingu þeirra auðlinda sem í jörðinni eru sé tryggt þannig að þær nýtist almenningi til hagsbóta. Ég vil ekki endilega setja hömlur á kaup á hlut upp að 20% í orkufyrirtæki. Ég held að það geti ekki verið stórhættulegt. Menn mega heldur ekki taka alla umræðuna um söluna á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja og dæma allt ferlið út frá þeim mistökum sem þar hafa verið gerð. Í því verki öllu saman eru líka jákvæðir þættir.

Ég tel til hagsbóta að í verkefnum sem þessum þá geti verið um að ræða samstarf einkaaðila og opinberra aðila í því augnamiði að létta undir með fjármögnun verkefna, nýta nýja tækni o.s.frv. En menn hljóta að geta dregið lærdóm af þeim mistökum sem voru gerð við þetta svokallaða orkuveituævintýri og allt sem því tengist (Forseti hringir.) án þess að þurfa að leggja algjörar hömlur á öll viðskipti með hlut í orkufélögum.

[17:17]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er nú þannig með lagaheimildir að meðan þær eru til staðar þá er hægt að nota þær. Og einmitt í ljósi þeirra orða sem hv. þingmaður viðhafði, þá held ég að það sé rétt að afnema þessa heimild. Það er auðvitað alltaf meiri hluti Alþingis sem getur sett inn slíkar heimildir á nýjan leik en ég held að það sé ágætt að svona heimild sé ekki inni meðan menn eru að ná lendingu í þessum málum. Væntanlega mun hæstv. iðnaðarráðherra koma með frumvörp hér inn í þingið sem m.a. fjalla um orkumálin og orkunýtinguna og eignarrétt okkar á auðlindum þjóðarinnar og hvernig með skuli farið og hvernig eigi að tryggja rétt almennings, eins og hv. þingmaður réttilega kom hér að.

En á meðan þau mál eru í slíkri óvissu sem nú er þá held ég að það sé rétt að afnema þetta heimildarákvæði. Það verður þá ekki nýtt ef það er ekki til staðar. Ef menn komast síðar að þeirri niðurstöðu að rétt sé að selja einhverja hluti þá ræður auðvitað meiri hlutinn á Alþingi því á hverjum tíma hvenær hann vill setja slíkar heimildir inn í fjárlög eða semja um slíka sölu að því gefnu að lagabókstafur sé á bak við það.

[17:18]

Illugi Gunnarsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir þakkir annarra nefndarmanna sem hafa talað í umræðunni í dag, til nefndarmanna í fjárlaganefndinni. Ég get tekið undir þá skoðun að samstarfið í nefndinni hefur verið ágætt og umræður þar hafa verið málefnalegar og ástæða til þess að þakka formanni og varaformanni nefndarinnar sérstaklega fyrir þeirra ágæta framlag.

Ég hef ekki breytt um skoðun hvað það varðar að ég hef gríðarlegar áhyggjur af því hversu illa okkur gengur að spá fyrir um þróun efnahagsmála, hversu illa okkur gengur að spá fyrir um hverjar tekjur ríkissjóðs verða. Það er alvarlegt mál vegna þess að þegar við lítum á hagstjórnina þá eru þetta tveir meginþættir, annars vegar peningamálastefnan, þar er Seðlabankinn í lykilhlutverki og hins vegar eru það

ríkisfjármálin og þar er það fjármálaráðuneytið og þingið og samspil þessara tveggja aðila og ríkisstjórnar raunverulega, sem skipta mestu máli.

Ef áætlanagerð er öll þannig að það er erfitt að sjá fyrir hvert svigrúm ríkissjóðs er, ef það gengur svona illa að spá fyrir um hver hagvöxturinn verður, þá erum við í stórkostlegum vandamálum. Vandinn felst auðvitað m.a. í því að spáin fyrir hagvöxt á þessu ári var sú að hagvöxtur yrði innan við 1%, 0,7% sem er mjög lítill hagvöxtur þegar horft er til þróunar síðustu ára. Við þær aðstæður væri ekkert óeðlilegt hjá ríkisvaldinu að líta svo á að það væri eðlilegt að spýta aðeins í þegar kemur að ríkisútgjöldum til þess að ýta undir með hagkerfinu, þó að auðvitað deili nú hagfræðingar um það hversu skynsamlegt slíkt er, en það væri ekki óeðlileg skoðun af hálfu ríkisvaldsins. Síðan gætu menn lent í því, staðið frammi fyrir því þegar líða tekur á árið að spár manna um þennan hagvöxt, í þessu tilviki 0,7%, reynist rangar og hagvöxturinn verði miklu meiri en ætlað var.

Það eru ýmis merki um það í íslenska efnahagslífinu núna að hagvöxturinn verði vel yfir 0,7%. Þó ekki væri nema það sem nefnt hefur verið í opinberri umræðu, sú staðreynd að fjölgun ársverka á fyrsta ársfjórðungi var meiri en 6%. Fjölgun ársverka á öðrum ársfjórðungi var yfir 4%, nokkuð yfir 2% á þriðja ársfjórðungi. Og hafi nú ekki framleiðnin í atvinnulífinu alveg hrunið, svona rétt á meðan, þá stefnir allt í það að hagvöxturinn verði kannski einhvers staðar 3–4%. Og þar með verða þær forsendur sem menn leggja upp og sú áætlanagerð sem lagt er upp með í ríkisfjármálum þegar kemur að hagstjórninni, allt önnur.

Menn standa frammi fyrir þessum vandamálum. Það er ekki bara á þessu ári sem mér sýnist þetta ætla að vera svona. Við vitum að þetta var svona á síðasta ári og við sjáum það í þeim gríðarlega tekjuauka sem ríkið stendur frammi fyrir. Ef ég man rétt þá var þetta á árinu þar áður líka. Við vorum reyndar að finna það út núna fyrir skömmu hver hagvöxturinn var árið 2001. Þannig að mönnum gengur meira að segja hægt að spá aftur á bak í tímann og hvað þá um framtíðina.

Ég vil halda þessu til haga því þetta er eitt af þeim stóru vandamálum sem við stöndum frammi fyrir í allri vinnu í kringum fjárlögin af því að hér hefur töluvert verið rætt um breytt verklag í gerð fjárlaga og þetta er einn af þeim þáttum sem við verðum að velta vel fyrir okkur. Við þurfum að skoða það hvort við þurfum að efla enn frekar spágerðina og alla efnahagsvinnuna innan fjármálaráðuneytisins. Það kann að vera að við þurfum að leggja meiri fjármuni í það til að tryggja að við fáum gögn þaðan og spár sem við getum byggt á.

Með þessu er ég ekki að kasta rýrð á störf þess ágæta fólks sem þar vinnur. Ég geri mér nefnilega fullkomlega grein fyrir því hversu flókið vandamálið er og hversu mjög þetta hefur breyst á undanförnum árum og breyst mjög hratt. Þetta hefur breyst mjög hratt vegna þess að efnahagslíf okkar hefur breyst svo algjörlega að margar af þeim ágætu þumalputtareglum sem menn höfðu um íslenskt efnahagslíf, eins og t.d. samspil gengis og verðbólgu, sem margir kunnu upp á sína tíu fingur, hefur bara breyst. Það er öðruvísi en áður var og líkönin sem lýsa efnahagslífinu hafa líka verið að breytast og þurfa að breytast.

Ég hef líka af því verulegar áhyggjur að sá afgangur sem hefur verið að myndast á fjárlögum á undanförnum árum valdi því að hæstv. ráðherrarnir sæki fastar og fastar á það að auka útgjöld til sinna málaflokka. Það er ósköp mannlegt og eðlilegt og allt eru þetta ágætisverk. En vandinn er sá að ef maður safnar saman nógu mörgum ágætum verkum þá getur það orðið að þjóðarböli vegna þess að kostnaðurinn við þetta hefur verið að aukast með hverju einasta árinu sem líður og það er alveg eðlilegt að við höfum af því áhyggjur.

Á sama tíma stöndum við frammi fyrir þeim vanda að hluti af hagkerfinu okkar, hluti af landinu hefur upplifað neikvæðan hagvöxt og ríkisstjórnin og Alþingi saman hafa verið að reyna að spýta í inn á þau svæði, reyna að hjálpa til þar, á sama tíma og við höfum verið að horfa á töluvert mikinn vöxt á öðrum svæðum á landinu, t.d. hér á höfuðborgarsvæðinu eða austur á fjörðum. Þetta eykur á hagstjórnarvandann. En ég tel að við eigum að skoða það mjög alvarlega að taka þá fjármuni sem nú eru t.d. inni hjá Seðlabanka og eru í eigu ríkisins, að taka þá fjármuni frá og greiða þá inn í lífeyrissjóð opinberra starfsmanna. Létta þá álögurnar á komandi kynslóðir, tryggja að til séu peningar til að standa undir greiðslum til eldri borgara þegar að því kemur og minnka um leið áganginn á hæstv. fjármálaráðherra, því ég tel að hann þurfi vörn í þessu, að hann þurfi aðstoð til þess að koma í veg fyrir að útgjaldastigið haldi áfram að hækka og hækka og hækka. Það er áhyggjuefni.

Í þriðja lagi vil ég nefna hér að ég get tekið undir þær áhyggjur sem hafa komið fram hjá ýmsum hv. þingmönnum sem hér hafa talað varðandi þau skilaboð sem við erum að senda þegar við greiðum upp þennan halla eins og við höfum verið að gera hjá ýmsum ríkisstofnunum. Það sem ég tel að sé alveg lykilatriði, og það má ekki bregðast, að þegar fram verður haldið í fjárlagavinnunni, þegar fram verður haldið með rekstur þessarar stofnunar sem við erum hér að fjalla um, þá verði gripið til þeirra aðgerða sem eru nauðsynlegar til að tryggja að við stöndum ekki hér eftir tvö ár eða svo frammi fyrir sömu stöðunni. Það væri algjörlega óþolandi fyrir Alþingi ef það gerist. Það er óþolandi vegna þess að þar með væri verið að staðfesta það að við séum afsala okkur fjárveitingavaldinu til ríkisstofnana framkvæmdarvaldsins. Það er óþolandi fyrir þingið að standa frammi fyrir þeirri stöðu.

Ég skil vel rökin fyrir því að afgreiða málin á þennan hátt því að við viljum byrja með hreint borð, t.d. í heilbrigðismálunum og reyndar í fleiri málaflokkum sem koma fram hér í áliti meiri hlutans og ekki bara í heilbrigðismálum, þetta á líka við um sýslumenn og fleiri þar sem er verið að hreinsa upp hallann. Auðvitað þurfti að hreinsa þetta upp, það lá fyrir og þeir sem stofnuðu til hallans vissu að hallinn yrði hreinsaður upp fyrr eða síðar. En ég hefði viljað sjá, áður en við tækjum slíka ákvörðun, raunhæfar áætlanir um viðkomandi stofnanir þar sem sýnt væri fram á að við gætum treyst því að við stæðum ekki frammi fyrir sama vanda eftir eitt eða tvö ár.

En þá ber auðvitað að horfa til þess, t.d. eins og í heilbrigðismálunum, að þar er kominn núna nýr ráðherra í málaflokkinn og hann þarf tíma til þess að endurskipuleggja þennan viðamikla málaflokk. Hann hefur nú þegar

gripið til ýmissa aðgerða sem við hljótum að gera okkur miklar vonir um að muni síðan skila góðum árangri til þess að menn haldi utan um þetta þannig að fjárveitingavaldið verði áfram hjá þinginu. Því ef skilaboðin með því sem við erum að gera núna eru þau að menn þurfi ekki að horfa á niðurstöðu fjárlaga, að menn þurfi ekki að hafa áhyggjur af því hversu mikla peninga við sem sitjum hér inni í þessum sal ætlum að setja til ákveðinna málaflokka, menn eyði bara því sem þeir þurfa að eyða og síðan verði reikningurinn borgaður þar á eftir, ef það væru skilaboðin með þessu, þá væri það alveg hræðilegt.

Af því að við höfum verið að tala um breytt verklag þá tel ég að fjárlaganefnd hljóti að ganga mjög skýrt eftir því við framkvæmdarvaldið, við viðkomandi ráðherra, við viðkomandi forstöðumenn þeirra stofnana sem hér um ræðir, að þessi halli myndist ekki aftur. Menn haldi sig innan þess ramma sem fjárlögin heimila. Það er lykilatriði.

Auðvitað er það þannig, og ég geri mér fulla grein fyrir því að það getur alltaf komið sú staða upp að menn fari einhverra hluta vegna fram úr, en það á að vera undantekningin en ekki reglan. Við vitum að í ákveðnum hluta af ríkiskerfinu hefur hallareksturinn verið reglan en ekki undantekningin. Það er það sem við verðum að breyta. Það er algjört lykilatriði.

Í lokin langar mig að minnast stuttlega á málefni Hitaveitu Suðurnesja sem hér hafa verið rædd. Ég er þeirrar skoðunar að þar hafi verið ágætlega haldið á málum hvað varðaði söluna. Sú hugsun að með því að selja hluta af þeirri hitaveitu, bjóða hana til sölu, reyndar með forkaupsákvæðum sveitarfélaganna, þannig að ef sveitarfélögin hefðu kosið að halda áfram að eiga þennan hlut þá hefðu þau getað keypt hlutinn, en hugmyndin var sú að þar með gæti einkageirinn komið að orkumarkaðnum, keypt sig inn í fyrirtæki eins og Hitaveitu Suðurnesja, og síðan fyrir sinn eigin reikning, fyrir sína eigin peninga og fyrir eigin áhættu ráðist í útrás hvort sem það væri til Filippseyja, Indónesíu eða Djíbútí, eða hvað þeir heita nú allir þessir staðir sem á að fara með peninga okkar borgarbúanna til á næstu dögum og vikum. Það var í mínum huga það samstarf sem ég held að væri svo skynsamlegt til þess að nýta þá þekkingu sem búið er að byggja upp í íslenskum orkugeira, ef ekki hefðu því miður komið síðan til, kaup Orkuveitu Reykjavíkur á þessum hlut sem aftur á móti gerði það að verkum að margt af þeim ágætu áformum runnu út í sandinn og enduðu með þeirri skelfingu og ósköpum sem síðan varð raunin hér í Reykjavík.

[17:31]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Illuga Gunnarssyni fyrir innlegg hans í umræðunni um fjáraukalög og þarf vart að taka fram, í ljósi umræðunnar fyrr á þessum fundi, að áherslur okkar fara saman í mörgum atriðum.

Ég er sammála því að vandi okkar í fjárlagagerðinni felst að verulegu leyti í gríðarlegum tekjuafgangi sem við sjáum í fjárlögum ársins og ekki síður í fjáraukalögunum núna. Þrátt fyrir þær tillögur sem liggja hér frammi, og sumum þykir vel í bætt, sjáum við fram á að tekjur í fjáraukanum aukast um 8,2 milljarða kr.

Ég er ekki alls kostar sammála hv. þingmanni um þær leiðir sem við eigum að fara varðandi þennan mikla tekjuafgang. Ég hefði viljað skoða það betur áður en ég samþykkti að nýta afganginn að verulegu leyti til að greiða inn í Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins. Þar er áherslumunur á skoðunum okkar.

Ég tek hins vegar undir það sem hann hefur sagt varðandi uppgreiðslu á halla stofnana og nefni í því sambandi sjúkrastofnanir. Þar er tekist á við vanda sem hefur byggst upp á nokkrum árum og það væri óþolandi, ég tek undir það, ef fjárveitingavaldið yrði sett í þá stöðu eftir tvö ár að fá sömu útkomu aftur. Þetta kallar á skoðun fleiri þátta.

Ég vil þó í ljósi upphafsorða hv. þingmanns í ræðu hans áðan kalla eftir örfáum orðum um hvernig hann sjái okkur bæta spágerðina um tekjuhlið fjárlagafrumvarpsins.

[17:33]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst hvað varðar spágerðina þá er það ekki einfalt mál. Ég minnist þess að á fundi fjárlaganefndar var þetta rætt með fulltrúum frá fjármálaráðuneytinu og fram kom að töluvert af nýju starfsfólki fengist við spágerðina og þessa vinnu og jafnvel væri mannekla, þ.e. að menn hefðu ekki tíma eða getu til að vinna öll þau verk sem þarf að vinna.

Ég held, eins og því miður oft er, að svona hlutir kosti peninga. Það tekur tíma til að byggja upp öflugan hóp. Auðvitað kemur líka til greina að menn velti því fyrir sér hvernig við getum betur nýtt alla þá spágetu, ef nota má það orð, sem er t.d. í fjármálastofnunum. Bankarnir búa yfir gríðarlegri þekkingu til þess að fást við þetta. Þeir eiga alla sína fjárhagslegu afkomu undir því að spá rétt.

Ég hef ekkert einfalt svar við þessu. Ég tel að við verðum að horfa sérstaklega til þessara þátta, þótt mér sé ekki ljúft að segja það úr þessum stól núna, en ef það kostar okkur meira fé að byggja upp þessa deild þá tel ég að þeim fjármunum yrði gríðarlega vel varið.

Hvað varðar greiðslur til Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins þá er ástæðan fyrir þeirri áherslu minni einfaldlega sú að ég þykist vita að á meðan framkvæmdarvaldið sér peninga liggja lausa inni í Seðlabankanum þá verði ásóknin í þá peninga alltaf meiri og meiri og meiri. Þau hrúgast upp, öll hin góðu verkefni. Þess vegna held ég að ágætt væri að taka þessa freistingu frá.

Við höfum fleiri leiðir en ein af þeim er sú að við erum búin að borga svo rækilega upp stóran hluta af skuldum ríkissjóðs að það er ekki mikið eftir til að gera það. Þetta eru alla vega þær skuldbindingar sem við munum þurfa að greiða og ég legg til að við gerum það aðeins hraðar en ætlað var í upphafi.

[17:35]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Illuga Gunnarssyni fyrir að koma inn á forsendurnar fyrir efnahagsmálunum sem fjármálaráðuneytið hefur unnið eftir. Ég tek undir það með honum að þær forsendur eru ekki aðeins grundvöllur fyrir spá og áætlanagerð fjármálaráðuneytisins heldur og einnig

þær sem aðrar greiningardeildir notast við þegar þær gera spár, svona grunnforsendur. Það vantar mikið upp á að þær séu unnar eins trúverðuglega og kostur er. Hv. þingmaður nefndi dæmi um hagvöxt í ár, sem er enn í byrjun nóvember, í áætlun fjármálaráðuneytisins 0,7% en er kannski nálægt 4% í raun. Það þarf því mikið að taka sig á í þessum efnum.

Hann vék að stöðu ríkissjóðs og mikilli mismunun gagnvart ýmsum sveitarfélögum. Nú sér þess ekki beinan stað í raun, ekki með sama hætti og ég vildi sjá, hvorki í þessu fjáraukalagafrumvarpi né í tillögum meiri hlutans hér við 2. umr., að komið sé afdráttarlaust til móts við þau sveitarfélög sem líða verulega af fjárskorti vegna þrenginga í atvinnumálum, þrenginga sem m.a. eru til komnar vegna stjórnvaldsaðgerða.

Atvinnumálum hefur verið stýrt þannig vegna þess að þenslan er svo gífurleg og gengið svo óhagstætt frumatvinnuvegunum, að vextirnir eru himinháir. Þar með lenda sveitarfélögin (Forseti hringir.) sem verst standa í miklum hremmingum. Ég sé ekki að á þeirra málum sé tekið með fullnægjandi hætti.

[17:38]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í fyrsta lagi þá veldur hver á heldur. Auðvitað er afkoma sveitarfélaganna misjöfn. Mörg þeirra eru ágætlega rekin en sum þeirra í erfiðleikum, ekki vegna þess að þau hafi ekki verið vel rekin heldur einfaldlega, eins og hv. þingmaður kom ágætlega inn á, að það hafa verið erfiðleikar í atvinnulífi. Við vitum það að hagvexti er misjafnlega dreift yfir landið. Ákveðin svæði á Íslandi hafa ekki tekið þátt í þeirri uppsveiflu sem hefur verið annars í landinu.

Þess vegna hefur ríkisstjórnin gripið til mótvægisaðgerða. Þess vegna hefur ríkisstjórnin aukið ríkisútgjöldin umfram það sem margir mundu segja að væri, við skulum segja, varkár stefna. Ég held að menn hafi farið út á ystu mörk í útgjöldum úr ríkissjóði við þessar aðstæður en það er sérstaklega vegna þess að það er að reynt er að koma til móts við þann vanda sem er víða úti á landi.

Ég gæti nefnt svæði sem hv. þingmaður þekkir ágætlega, Norðvesturland. Þar hefur á mörgum svæðum reynt mjög á þanþol heimamanna. Því er reynt að mæta með auknum fjárfestingum í menntamálum, í vegamálum o.s.frv. Þetta þýðir að útgjaldastigið er orðið mjög hátt og mér er til efs að menn geti gengið mikið lengra áður en hafa þarf verulegar áhyggjur af því hve miklum fjármunum við eyðum úr ríkissjóði. Það eru takmörk fyrir því og ég held að við séum komin að ystu mörkum hvað það varðar.

[17:39]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður vék í ræðu sinni að því mikla ójafnvægi sem er í samfélaginu. Launabilið, munurinn milli tekna, hefur aldrei verið meira. Ef við lítum á sveitarfélögin þá hefur ójafnræði milli sveitarfélaga aldrei verið meira, a.m.k. ekki síðan ég fór að fylgjast með þeim málum. Í heilu landshlutunum, eins og hv. þingmaður kom inn á, lækka tekjur íbúanna og tekjur sveitarfélaganna mjög hratt og alvarlega. Viðkomandi sveitarfélög hafa engin tök á að bregðast við. Þau hafa það ekki á valdi sínu vegna stefnu ríkisstjórnarinnar, m.a. í atvinnumálum.

Þess vegna spyr ég hv. þingmann, frú forseti, hvort hann vilji ekki beita sér fyrir því ásamt mér að koma til móts við þessi sveitarfélög beint, með afdráttarlausum hætti, sveitarfélögunum á Norðvesturlandi, Vestfjörðum, Snæfellsnesi, á Norðausturlandi og Suðausturlandi, þar sem staðan er verulega erfið.

Þetta á ekki bara við um sveitarfélögin sjálf heldur og stoðþjónustu viðkomandi sveitarfélaga, heilbrigðisstofnanir, elli- og hjúkrunarheimili sem eiga í miklum rekstrarvanda og eru með uppsafnaðan halla. Ég nefni hjúkrunarheimilið í Búðardal, á Reykhólum, á Skagaströnd og heilbrigðisstofnunina á Hvammstanga (**GSv:** Farðu nú út fyrir kjördæmið.) Heilbrigðisstofnanir austan lands eru í miklum fjárhagsvanda sem ekki er komið til móts við í fjáraukalagafrumvarpi. Ég (Forseti hringir.) spyr hv. þingmann: Er krafan núna ekki einmitt sú að jafna kjörin, jafna stöðu sveitarfélaganna í gegnum ríkissjóð sem (Forseti hringir.) hefur fitnað svo mjög undanfarið eins og hv. þingmaður kom inn á?

(**Forseti** (ÞBack)**:** Ég bið hv. þingmenn um að virða ræðutímann, sérstaklega þegar hann er stuttur.)

[17:42]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrst er til að taka að tekjur sveitarfélaga hafa vaxið gríðarlega að undanförnu. Það á við um þau allflest en tekjur þeirra hafa vaxið mismikið. En þar á móti kemur Jöfnunarsjóður sveitarfélaganna til að aðstoða sveitarfélög sem ekki hafa notið eins vel uppsveiflunnar.

Það breytir ekki því að ég deili áhyggjum hv. þingmanns af stöðu ýmissa landshluta. En það væri fjarri öllu lagi að halda því fram að ríkisstjórnin hafi staðið aðgerðarlaus hjá og ekki sinnt þessum vanda. Ég færði fyrir því rök áðan að menn væru komnir að ystu mörkum þess sem hægt er að gera þegar kemur að úthlutun úr ríkissjóði.

En af því hv. þm. Jón Bjarnason nefndi heilbrigðisstofnanir og rekstur þeirra þá vek ég athygli hans á lið 700 í áliti meiri hlutans. Þar er fjallað um heilbrigðisstofnanir. Þar er almennum rekstri lögð til 250 millj. kr. fjárveiting á þessum lið sem á eftir að skipta, en þar eru settir til hliðar fjármunir fyrir þennan málaflokk.

Aðalatriðið er að ég veit að við hv. þingmaður deilum ásamt mörgum öðrum skilningi á því að reyna verði að koma til móts við þá landshluta og sveitarfélög sem höllum fæti standa. Skilningurinn er ágætur hér í þinginu og hann er ágætur í ríkisstjórninni, sem birtist m.a. í þeim mótvægisaðgerðum sem gripið hefur verið til, fjárfestingum í menntamálum, fjárfestingum í vegamálum, fjárfestingum í félagsmálum og öllum þeim þáttum sem mega verða til að bæta mannlíf um allt land. Allar hugmyndir um að ríkisstjórnin sofi á verðinum og láti málið sig ekki varða eru rangar.

[17:44]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér liggja fyrir tillögur varðandi fjár-

aukalög fyrir árið 2007. Í upphafi ætla ég að taka fram að ég styð þessar tillögur sem hér hafa verið lagðar fram sem einn af þeim sem hafa unnið að þeim í fjárlaganefnd en var svo óheppinn að vera ekki á lokafundinum og hvers undirskrift var þar af leiðandi ekki með í álitinu.

Þetta eru allsérstök fjáraukalög að því leyti að við fáum inn í þau tekjuaukningu upp á rúma 8 milljarða og erum með útgjaldaaukningu upp á um 5 milljarða þannig að það hafa orðið verulegar tilfærslur á fjármagni og miklar breytingar í meðförum fjárlaganefndar, bæði sem sagt að fengnum tillögum frá ráðherrum og ríkisstjórn en einnig í meðförum fjárlaganefndarinnar.

Þessi fjáraukalög endurspegla auðvitað að hluta að með þeim er verið að viðurkenna hallarekstur og vanáætlun sem hefur verið á fjárlögum síðastliðinna ára. Það endurspeglast sérstaklega í tveimur málaflokkum, þ.e. í heilbrigðismálum og menntamálum og það hvílir á okkur sú skylda að í framhaldinu verði reynt að kostnaðarmeta betur eða reikna betur þá fjárþörf sem er til staðar til þess að áætlunin verði vandaðri og við sitjum ekki uppi með sömu stöðu að ári eða tveimur árum liðnum.

Það er mikilvægt fyrir nýja ríkisstjórn að hreinsa til á borðinu og akkúrat núna vegna þess að það er svigrúm til þess að reyna að koma til móts við þá málaflokka sem hafa verið reknir með halla vitandi það líka að sá hallarekstur felst ekki eingöngu og alls ekki í slökum rekstri einstakra stofnana heldur hafa kröfur samfélagsins verið miklar og lagaákvæði og annað hafa sett fólk í þá stöðu að það verður að uppfylla þessi lagaákvæði. Þetta hefur leitt til kostnaðaraukningar og þetta gildir einmitt sérstaklega fyrir heilbrigðismálin og menntamálin.

Við höfum fylgst með því í menntamálum að aukin aðsókn er að skólum og það kostar meira og stundum svíður það einmitt að menn hafa ekki haft möguleika á því að stunda nám í sínum heimabyggðum. Skólar hafa verið aðþrengdir vegna fjárlaga og það er að koma í bakið á okkur í nokkrum tilfellum og það er leiðrétt að hluta til hér.

Það verður verkefni okkar í framhaldinu einmitt að kostnaðargreina með viðkomandi ráðuneytum rekstur þessara stofnana og reyna að meta betur hver raunveruleg fjárþörf er og í framhaldi af því að gera þá klárari kröfur um að menn standi við þessar fjárlagaheimildir því að þegar svona framkvæmd er eins og núna, að við hreinsum af stofnunum, þá er þetta afleit aðferð í sambandi við fjárlagaferli, þ.e. að þær stofnanir sem hafa farið hvað mest fram úr og sumar hugsanlega gert út á það njóta þá þess að fá aukafjárveitingar á sama tíma og aðrar sem hafa beitt þeirri stjórnunaraðferð að skera miskunnarlaust niður og verða við því að halda sig innan fjárlaga fá enga umbun eða koma ekki upp á borðið í svona hreinsun.

Þetta gildir auðvitað ekki um margar stofnanir. Þetta gildir um einstaka stofnanir úti á landi sem við höfum fylgst með og þetta gildir í málefnum til dæmis eins og málefnum fatlaðra þar sem við sjáum að menn hafa verið mjög nákvæmir á því að fylgja fjárlögum. Einmitt í málum eins og til dæmis málefnum fatlaðra þar sem lögin gera gríðarlega mikla kröfu á ríkisvaldið en við stöndum ekki undir þeim kröfum að öllu leyti. Þá er svolítið hart að við skulum ekki geta bætt í þann pott þannig að við gætum aukið þjónustuna og fylgt því betur eftir að þjónustan sé jöfn um allt landið og fólk njóti jafnræðis á milli landshluta.

Það er kannski eitt sem við sjáum í þessum fjáraukalögum, að við höfum verið að skoða einstaka stofnanir, en það eru einmitt settir inn safnliðir bæði í heilbrigðismálum og menntamálum til þess að geta komið til móts við einstakar smærri stofnanir á landinu úti í hinum dreifðu byggðum, stofnanir sem í sjálfu sér eru ekki með mikinn halla margar hverjar. En hallinn er jafnsár ef menn þurfa að gera hann upp á fjárlagaárinu á eftir. Það vinnst vonandi tími til þess núna á milli 2. og 3. umr. að búa til þann lista með hvaða hætti við nýtum 250 millj. kr. fjárveitingu til hjúkrunarheimila og heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni og sama gildir um menntastofnanir þar sem um er að ræða púlíu upp á 150 millj. kr.

Að hluta til gildir þetta líka um löggæsluna. Það skiptir mjög miklu máli að henni sé sinnt jafnt um landið allt og að við sjáum til þess að sýslumannsembætti fái nauðsynlegar fjárveitingar til þess að reka sómasamlega starfsemi. En þar hefur hlutunum auðvitað verið misskipt oft og tíðum.

Ég hef nú stundum sagt að við aðkomu bæði að fjárlögunum og fjáraukalögunum tekur það svolítinn tíma að setja verulegan svip á þessi fjárlög út frá stefnumálum ríkisstjórnarinnar. Það skiptir mjög miklu máli að samræmi sé á milli ákvarðanatöku í fjárlögum og fjáraukalögum og þeirrar stefnu sem ríkisstjórnin hefur sett sér. Það er í anda stefnu okkar að koma heilbrigðismálunum í heimsklassa og vera með öfluga menntun, auka menntun í landinu og vera með menntakerfið í fremstu röð. Þess sér auðvitað stað í fjáraukalagafrumvarpinu.

En ég fer ekkert dult með það að við þurfum að sjá auknar áherslur til að koma til móts við þau svæði sem hafa farið hvað verst út úr þenslunni á undanförnum árum, þ.e. Norðvesturland og Vestfirði og raunar einstaka staði annars staðar eins og Vestmannaeyjar og suðausturhornið og jafnvel norðausturhornið. Þess hefði mátt sjá betur stað í þessum fjáraukalögum að við værum að rétta þau upp. Vonandi tekst okkur að gera það með þessum safnliðum sem koma hér inn og auðvitað reynum við að fylgja því eftir að þeir dreifist inn á þau svæði þar sem við þurfum mest á því að halda.

Auðvitað er það þannig þegar farið er svona yfir sviðið og hreinsað af stofnunum að þá verður þess að gæta að þó að menn fái aukafjárveitingar núna þá er ekki verið að tala um að við ætlum að hækka fjárlögin endilega um allar þessar upphæðir á næsta ári. Eins og ég sagði áðan þá skiptir mjög miklu máli að við reynum að fara í gegnum gott kostnaðarmat, reynum að meta fjárþörfina út frá þeim kröfum sem gerðar eru til stofnana. Það eru komnir lagarammar um hvaða þjónusta eigi að vera í boði og hún þarf að vera rétt kostnaðarmetin og af sanngirni þannig að menn geti sinnt þessu hlutverki almennilega.

Áherslur ríkisstjórnarinnar eru í rauninni klárar. Þær eru byggðamál. Þær eru til að styrkja grunnþjónustuna í landinu, þ.e. á landsbyggðinni, með samgöngum, með menntamálum, með góðri heilsugæslu, með eflingu á fjarskiptum og ferðamálum. Það er verkefni okkar að fylgja því eftir í gegnum fjárlögin og að hluta til í fjáraukalögum.

Auðvitað verður að horfa til þess að fjáraukalög eiga og eru fyrst og fremst viðurkenning á þeirri stöðu sem er á þessu ári og á þeim tíma sem liðinn er. Hér er ekki verið að gera ráð fyrir fjárveitingum til þess að búa vel í haginn að öðru leyti fyrir komandi ár heldur fyrst og fremst verið að taka inn þær skuldir sem eru á viðkomandi stofnunum og þau mál sem hafa farið fram úr á undanförnum árum.

Ég ætla svo sem ekki að rekja einstaka liði í fjáraukalagafrumvarpinu. En því ber auðvitað að fagna, eins og ég sagði áðan, að verulegar upphæðir eru í heilbrigðismálin og í framhaldsskólana. Ég nefndi áðan líka málefni fatlaðra. Þar þurfum við að vera vel á vaktinni í framhaldinu. Við fáum þarna inn 100 millj. kr. til þess að rétta af málefni fatlaðra bæði í Reykjavík og á Reykjanesi og styrkjum Framkvæmdasjóð fatlaðra sem skiptir mjög miklu máli. Það er eitt af stóru verkefnunum sem bíða og við verðum að fylgja því vel eftir, þ.e. að bæta úr búsetumálum fatlaðra almennt. Það er verið að gera mjög stórt átak þar varðandi geðfatlaða og það átak þarf að ná til annarra hópa ekki síður þannig að vonandi tekst okkur að fylgja því eftir með fjárlögum.

Annað hefur komið fram í umræðunni líka og um það er sérstakt minnihlutaálit, þ.e. Grímseyjarferjumálið sem ég ætla nú bara að segja um að er vandræðamál í stjórnsýslunni. Ég ætla ekkert að gera neitt lítið úr því. Aftur á móti skil ég ekki af hverju þinginu er ekki heimilt að nota þetta með þessum hætti, þ.e. að bókfæra þetta, sem sagt færa til fjárveitingar þegar um er að ræða þá þingsamþykkt fyrir því. Þarna er loksins verið að taka töluna endanlega inn í þingið, inn í fjáraukalög og inn í lög þannig að við sem sagt tökum upp á borðið þann kostnað sem þarna er. Þetta er gamalt mál og hefði átt fyrir löngu að vera komið inn í fjárlög en ekki er seinna vænna en að taka það þá inn í fjáraukalögin. Ég get ekki séð að það þurfi að hafa neina athugasemd um að það sé gert með þeim hætti sem hér er gert.

Það gildir líka að hluta til að hér kemur inn frá minni hlutanum ósk um að heimildarákvæði um að selja 20% af Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar verði tekið út. Ég hefði svo sem í sjálfu sér getað stutt þá tillögu en sé enga ástæðu til þess. Þetta er búið að vera lengi og ég veit ekki að það standi til að selja. Ég vil þá gjarnan skoða það betur hvort ástæða sé til að taka þetta út eða hvort sveitarfélögin séu tilbúin að kaupa þennan hlut, þau sem eiga 80% í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Alla vega þykist ég hafa fyrir því tryggingu að það standi ekki til að bjóða þennan hlut með sama hætti og gert var í Hitaveitu Suðurnesja þannig að ég sé ekki að þetta sé neitt stórmál sem þarf að hafa sérálit um í fjáraukalögum.

Eitt af þeim verkefnum sem taka við hjá okkur í fjárlaganefndinni og skipta mjög miklu máli í framhaldinu er rammafjárlög. Um það eru gefin fyrirheit í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að við förum í vinnu við að áætla til lengri tíma. Það tengist þessari umræðu sem ég var með áðan, að við þurfum að reyna að kostnaðarmeta rekstur stofnana og málaflokka og setja okkur markmið varðandi útgjöldin til lengri tíma. Það verður vonandi tækifæri til þess í framhaldinu og þar skiptir mjög miklu máli að Alþingi komi að, þingmenn og fjárlaganefnd og hefji þá vinnu strax í framhaldi af afgreiðslu fjárlaga fyrir árið 2008.

Það hefur í rauninni verið markmið sem við höfum sett okkur í fjárlaganefndinni og hefur komið fram fyrr í umræðunni að tryggja að þingið hafi sína stöðu, gegni því hlutverki sem því er ætlað, að vera fjárveitingavaldið. Það er það sem setur rammann, veitir fjárheimildirnar í fjárlögum og þess vegna þarf að styrkja stöðu þingsins. Samhliða höfum við rætt það — það er einnig inni í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og mér finnst það vera mikilvægt ákvæði — að styrkja stöðu stjórnarandstöðunnar.

Ég hef litið þannig á að þegar við erum að vinna í Alþingi — ég hef stundum furðað mig á því hvernig menn vinna þar þennan stutta tíma sem ég hef verið hér — að allir þingmenn sem hér eru komnir eigi að leggja á vogarskálarnar að ná því besta út úr því sem hér er lagt fram. Stundum finnst mér að menn bíði bara eftir því hvað kemur frá ríkisstjórninni eða frá stjórnarmeirihlutanum og sitja svo um að finna veikleikana í því í staðinn fyrir að leggja eitthvað gott til málanna í vinnsluferlinu.

Þetta gildir nú svo sem ekki í fjárlaganefndinni. Þar hafa menn reynt að standa saman að því að koma með góðar tillögur þó að hlutirnir gerist býsna hratt á lokasprettinum. En stundum hefur mér fundist, og ég hef séð það í nefndum, að menn taka varla þátt í umræðunni, koma ekki með neinar tillögur og koma svo með þriggja eða fjögurra blaðsíðna sérálit þar sem margt af því sem þar er hefði gjarnan mátt koma inn í vinnuna og koma fram sem hugmynd að því að betrumbæta hlutina í vinnsluferlinu í staðinn fyrir að vera að reyna að skapa sér einhverja pólitíska stöðu með því að hanka hvern annan.

Þetta er bara sagt til þess að halda því til haga að ég hef verið að vekja athygli á þessu bæði við einstaka þingmenn og svo hefur þetta verið eitt af því sem hefur komið mér á óvart í vinnunni því sjálfur lít ég þannig á að við séum að vinna í liðsheild til þess að gera betur þó einhvers staðar verði ágreiningur og menn geti þá haft sérálit um það sem þeir fá ekki fram.

Ég ætla ekkert að hafa miklu lengri ræðu um þessi fjáraukalög. Ég vona að þau hljóti framgang og jafnvel væri hugsanlega hægt þegar við fáum núna sundurliðun á hallarekstri á heilbrigðisstofnunum og hjúkrunarheimilum að sjá framúraksturinn líka betur og sundurgreiningu á skuldum eins og lögreglu- eða sýslumannsembætta og eins í málaflokknum málefni fatlaðra, að við getum tekið á því á milli umræðna eins og ákveðið er og bind vonir við að menn nái að rétta upp einstaka stofnanir.

Eitt stórt mál sem hér hefur verið nefnt og skiptir mjög miklu í fjárlagagerð er málefni sveitarfélaganna og staða þeirra. Það er eins með þau. Það hafa verið vangaveltur um það og er í samkomulagi frá því í mars síðastliðnum að það eigi að taka á skuldum sveitarfélaga og að ríkið komi með einhverjum hætti að því. Ég held að það sé alla veganna mjög mikilvægt að ríkisstjórnin fari yfir stöðu sveitarfélaganna og að við tökum okkur alvarlega í því að styrkja stöðu sveitarfélaganna þó ég telji að það verði best gert með því að færa fleiri verkefni til sveitarfélaga. Þar er verið að vinna að undirbúningi að færslu á málefnum fatlaðra og málefnum aldraðra.

Það er svolítið athyglisvert ef við skoðum sérstaklega fjárlögin, og raunar getum við skoðað það líka í fjárhags-

stöðunni á árinu 2007, að þau sveitarfélög sem þegar hafa gert samning og yfirtekið í raun málefni eins og málefni fatlaðra, staðir eins og á Norðurlandi vestra, á Akureyri og víðar, eru með býsna betri fjárveitingar en hin svæðin þar sem er enn þá ríkisrekin svæðisskrifstofa um málefni fatlaðra. Það segir okkur að með því að fara í betri vinnu þar sem greining á sér stað á þörfinni og þar sem farið er betur ofan í hvernig menn vilja haga þjónustunni að þá fylgja fjárveitingar í kjölfarið. Eitt af stóru verkefnunum líka er að samræma þjónustu einmitt á milli sveitarfélaga og ríkis, efla þjónustuna og reyna að koma þjónustunni þannig fyrir að hún verði einfaldari að því er lýtur að einstaklingunum í samfélaginu, að íbúum þessa lands þannig að þeir geti haft aðgang að góðri þjónustu og það sé ekki endalaust verið að togast á um hvort það sé ríkið eða sveitarfélögin sem veita þjónustuna því það skiptir íbúana ekki mestu máli heldur hvaða þjónustu þeir fá og hvernig hún snýr við þeim.

Ég held að ég láti þetta duga í umræðunni um fjáraukalögin og ítreka það að ég stend að því nefndaráliti sem hér er lagt fram þó nafn mitt sé ekki á listanum sem helgast af því að ég var í Skagafirði þegar málið var afgreitt frá nefnd. Ég treysti á að ég fái að vera með í framhaldinu og vera með á næsta nefndaráliti fjárlaganefndar.

[18:01]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmanni fyrirgefst að hafa ekki verið viðstaddur þegar málið var tekið úr fjárlaganefnd til 2. umr. úr því að hann var í Skagafirði. Hann hefur líka tök á að bæta í og gera mun betur.

Ég vil spyrja hv. þingmann út í fjármagn vegna Grímseyjarferju. Hv. þingmaður lét að því liggja að með aðgerðum meiri hlutans, með umræddum millifærslum innan Vegagerðarinnar, væru menn að koma hlutunum upp á borðið og út úr heiminum. Í því liggur hinn mikli misskilningur, það er ekki svo. Einungis er verið að færa fjárheimildir af framkvæmdafé Vegagerðarinnar yfir á rekstur á ferjum og skyldum viðfangsefnum þannig að framkvæmdaliðurinn stendur óbættur. Við leggjum því til að málið verði tekið föstum tökum og fjármagn afgreitt til þessa málaflokks.

Ég varð fyrir miklum vonbrigðum með hvernig meiri hlutinn hefur lyppast niður í þessu máli, að hann skyldi ekki hafa keyrt málið í gegn með þeim hætti að fjárveiting til þessa mikilvæga máls, Grímseyjarferjunnar, fengi eðlilega, lögformlega og þinglega afgreiðslu. Það hefði þurft að hafa hreint borð. Í næstu fjárlögum, kannski í fjárlögum sem við afgreiðum á eftir, þarf aftur að gera ráð fyrir fjárveitingum til Vegagerðarinnar til að mæta þeirri upphæð sem verið er að færa á milli.

Ég spyr hv. þingmann: Af hverju getum við ekki sammælst um að standa í lappirnar og afgreiða þetta mál þannig að (Forseti hringir.) sómi sé að en vera ekki alltaf í skollaleik í kringum fjárreiðulögin?

[18:03]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég lít ekki þannig á að menn séu að fara í skollaleik eða lyppast niður. Fyrir liggur, og það skiptir mestu máli, að verið er að viðurkenna þann kostnað sem hefur fallið á Grímseyjarferjuna og reyna að ná utan um og ljúka því máli með einhverri sæmd. Vegagerðin leyfði sér á sínum tíma að vísa í ónotað eða óráðstafað fé. Ég ætla að treysta á að hún geti staðið við þá millifærslu, það er eðlilegt að á það reyni. Það á ekki að þurfa að tefja aðrar framkvæmdir enda hefur verið bætt vel í í sambandi við samgöngumál. Ég skal heita því að við stöndum saman um að ekki verði niðurskurður á einstökum þáttum hjá Vegagerðinni út af þessu sérstaklega.

Ég sé ekkert athugavert við þessa millifærslu, hún er uppi á borðinu og hún er gerð með skilmerkilegum hætti. Ég geri því enga athugasemd við hana. Ég hefði alveg getað samþykkt hina leiðina líka. Ég lít ekki þannig á að menn séu að lyppast niður eða hopa. Það er ekki verið að fela eitt né neitt, það er einfaldlega ekki þannig, enda engin ástæða til. Þetta var gert á síðasta kjörtímabili af fyrrverandi ríkisstjórn og menn hafa axlað ábyrgð sína og lagt mál á borðið. Vonandi fáum við skip sem siglir vel og gegnir þeim tilgangi sem því var ætlað, það er aðalmálið. Gríðarlegar upphæðir fóru í verkefnið með allt öðrum hætti en menn höfðu séð fyrir. Ég sé ekki að þessi aðgerð í fjáraukalögunum sé á verri veg, eða breyti nokkru þar um. Ég sé ekki heldur að þetta snúist um einhverja réttarstöðu mína eða annarra hv. þingmanna.

[18:05]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Aðeins varðandi þessa fjárveitingu, millifærslu til Vegagerðarinnar: Vandinn er sá að málið er ekki afgreitt heldur er það áfram látið vera í millifærsluformi innan Vegagerðarinnar. Það tel ég miður. Það á að afgreiða þetta mál, það liggur fyrir með þeim hætti að greiða þarf þessar 500 millj. kr. og þá á bara að gera það, ekki vera með þsennan millifærsluleik og láta málið síðan koma upp með öðrum hætti síðar.

Ég vildi líka víkja að tillögunni, sem ég og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson flytjum, um að fella brott heimild ríkisins til að selja hlut sinn í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og þar með Deildartunguhver. Sams konar heimild, þær stóðu hlið við hlið, var á fjárlögum þessa árs til að selja Hitaveitu Suðurnesja. Ríkisstjórnin nýtti sér heimildina og þrátt fyrir að á Alþingi hafi verið sagt, þegar Hitaveita Suðurnesja var hlutafélagavædd, að stefnt yrði að því að selja hlutinn til sveitarfélaganna var í útboði ríkisins komið í veg fyrir að sveitarfélögin gætu keypt með beinum hætti hlutinn í Hitaveitu Suðurnesja.

Ég vil afdráttarlaust að þessi heimild sé tekin út af fjárlögum. Það sýndi sig að misvitur ríkisstjórn varð ekki neitt skárri þó að Samfylkingin væri þar innan borðs, að minnsta kosti ekki hvað varðar Hitaveitu Suðurnesja, alls ekki. (**GSv:** Það er nú vitleysa.) Hún hafði kannski hugsað eitthvað en gerði ekkert. Ég vil því að þessi heimild, til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og (Forseti hringir.) Borgarfjarðar og Deildartunguhver, (Forseti hringir.) verði tekin út. Ég spyr hv. þingmann hvort hann sé ekki sammála mér í því.

[18:07]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að verja Grímseyjarferjumálið, enda lítill aðili að því. Ég hef hins vegar skilið það sem svo að Grímseyjarferjan sé millifærð með svipuðum hætti og þegar við leiðréttum Háskóla Íslands um 5 millj. kr. og færðum yfir á Fræðslumiðstöð Vestfjarða sömu upphæð vegna þess að það var fært undir vitlausan lið. Þarna er verið að millifæra af ákveðnum inneignum Vegagerðarinnar yfir á nýjan lið sem heitir Ferjur. Það er gert með formlegum hætti þannig að ég sé ekki að eðlismunur sé á þessu tvennu. Það er ekkert verið að fara í felur með eitt eða neitt því að um er að ræða klárar færslur á upphæðum á milli liða.

Mismunandi afstaða varðandi söluna á Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar er fyrst og fremst fólgin í mismunandi viðhorfum til nýrrar ríkisstjórnar. Ég deili auðvitað ekki vantrausti hv. þm. Jóns Bjarnasonar á ríkisstjórnina, að hún muni fara með sama hætti í sölu eða einkavæðingu á Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og hann hefur áhyggjur af. Ég treysti því að það verði ekki gert og veit að við munum væntanlega stoppa það ef svo yrði. Ég hef því ekki horft á þetta sem eitt af stóru atriðunum í fjáraukalögum eða fjárlögum. Ég treysti því að það verði skoðað í rólegheitum hvort sveitarfélögin vilja eignast þennan hlut eða ekki, þá er heimildarákvæði fyrir því, en ekki verði útboð þar sem aðkoma sveitarfélaganna verði bönnuð.

Nú er komin ný ríkisstjórn, hv. þm. Jón Bjarnason, og þér er alveg óhætt að treysta því að sú ríkisstjórn mun standa undir nafni.

[18:09]

Útbýting:

Breiðavík, 264. mál, fsp. HHj, þskj. 294.

Fósturgreining og fræðsla um Downs-heilkenni, 265. mál, fsp. GLG og KHG, þskj. 295.

Fósturskimun og fóstureyðingar, 250. mál, fsp. KHG og GLG, þskj. 280.

Háskólinn á Akureyri, 249. mál, fsp. BJJ, þskj. 279.

Störf hjá ráðuneytinu, 251. mál, fsp. BJJ, þskj. 281.

Störf hjá ráðuneytinu, 252. mál, fsp. BJJ, þskj. 282.

Störf hjá ráðuneytinu, 253. mál, fsp. BJJ, þskj. 283.

Störf hjá ráðuneytinu, 254. mál, fsp. BJJ, þskj. 284.

Störf hjá ráðuneytinu, 255. mál, fsp. BJJ, þskj. 285.

Störf hjá ráðuneytinu, 256. mál, fsp. BJJ, þskj. 286.

Störf hjá ráðuneytinu, 257. mál, fsp. BJJ, þskj. 287.

Störf hjá ráðuneytinu, 258. mál, fsp. BJJ, þskj. 288.

Störf hjá ráðuneytinu, 259. mál, fsp. BJJ, þskj. 289.

Störf hjá ráðuneytinu, 260. mál, fsp. BJJ, þskj. 290.

Störf hjá ráðuneytinu, 261. mál, fsp. BJJ, þskj. 291.

Störf hjá ráðuneytinu, 262. mál, fsp. BJJ, þskj. 292.

Störf hjá ráðuneytinu, 263. mál, fsp. BJJ, þskj. 293.

[18:10]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég ætla að blanda mér augnablik í umræðuna um fjáraukalögin. Það hefur verið býsna merkilegt fyrir nýjan þingmann að fylgjast með þeirri umræðu sem farið hefur fram í þingsölum núna í næstum því fjóra klukkutíma. Ég verð að segja að mér hefur þótt á köflum svolítið erfitt að halda þræði í umræðunni og fylgjast beinlínis með því sem menn hafa haft hér fram að færa, enda kannski ekki skrýtið því að þetta er auðvitað mjög stórt mál sem er undir og það eru margir málaflokkar undir. Það fer svo sem eftir hverjum og einum hv. þingmanni hvað hann kýs að tala um hverju sinni, hvort það eru sveitarfélögin, Grímseyjarferjan, framhaldsskólar, hjúkrunarheimili, vegamál, skólar, heilbrigðisstofnanir o.s.frv.

Ég verð að segja að það hefur líka verið býsna athyglisvert og mikið lærdómsferli að taka þátt í þeirri vinnu sem liggur hér að baki og staðfestir raunar það sem sú sem hér stendur hefur haldið fram nokkuð lengi varðandi ríkisrekstrurinn og ríkisfjármálin og það lýtur að skorti á nákvæmni í áætlunargerð hjá ríkisvaldinu. Við sjáum það núna við afgreiðslu þessara fjáraukalaga að við horfum upp á viðvarandi hallarekstur á allt of mörgum stofnunum, því miður, og því þarf meiri hluti nefndarinnar að þessu sinni að leggja til 54 breytingartillögur upp á tæplega 5 milljarða kr. til hækkunar.

Það kemur einnig fram í meirihlutaáliti nefndarinnar að það sé álit nefndarinnar að á milli 2. og 3. umræðu þurfi að skoða sérstaklega framhaldsskóla almennt, rekstrarkostnað sýslumannsembætta, heilbrigðisstofnanir og hjúkrunarheimili og gera tillögu um skiptingu fjárheimildar á einstakar stofnanir. Sem sagt að enn þurfi að bæta í.

Þetta segir manni bara eitt og maður kemst að þeirri niðurstöðu, og ég held að um það geti stjórnarandstaðan verið sammála stjórnarmeirihlutanum, að það hafi tíðkast ákveðin lausatök við áætlanagerð hjá ríkinu. Það stendur að sjálfsögðu allt til bóta eins og hefur komið fram í umræðum, bæði af hálfu hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar, og annarra sem hafa rætt fjáraukann í dag að núna stendur til að taka upp breytt vinnubrögð, rammafjárlög, og vonandi vandaðri áætlanagerð í framtíðinni.

Það er auðvitað alvarlegt mál og ég hef gagnrýnt það í gegnum tíðina á öðrum vettvangi, þegar Ríkisendurskoðun hefur hvað eftir annað gert athugasemdir við framkvæmd fjárlaga, gert athugasemdir við það hversu margar stofnanir ríkisins hafi ekki haldið sig innan fjárheimilda og farið fram úr þeim ár eftir ár. Það eru auðvitað vinnubrögð sem ganga ekki. Það hef ég gagnrýnt á öðrum vettvangi og gagnrýni hér en segi jafnframt að menn sjá það fyrir sér að breyta þessum vinnubrögðum. Þegar ný ríkisstjórn tók við í upphafi sumars var fjárlagagerðin eðli málsins samkvæmt komin mjög langt og erfitt um vik að gera miklar breytingar. Það er erfitt að snúa stóru skipi á einni nóttu, allt tekur þetta tíma og vinnubrögðin horfa til bóta.

Eins og kom fram í umræðunni hjá hv. þm. Guðbjarti Hannessyni, að ég hygg, stendur einmitt til á milli 2. og 3. umr. að bæta í fjárhæðir til heilbrigðisstofnana og til framhaldsskóla, það eru safnliðir upp á annars vegar 250 millj. og hins vegar upp á 150 millj. Það eru liðir sem á eftir að skoða og á eftir að fara yfir. Þegar við í fjárlaganefndinni vorum að skoða lista yfir heilbrigðisstofnanir óskuðum við einmitt eftir nákvæmara yfirliti og rökstuðningi á bak við hverja einustu heilbrigðisstofnun sem var á því blaði. Þar voru alls ekki allar heilbrigðisstofnanir tilgreindar eins og sú heilbrigðisstofnun sem við höfðum kannski mestar

áhyggjur af, Heilbrigðisstofnun Austurlands, sem við höfðum heyrt að ætti í miklum vanda. Við óskuðum eftir að fá upplýsingar um stöðu hennar og hvað væri lagt til varðandi þá stofnun sérstaklega. Þetta á auðvitað líka við varðandi framhaldsskólana.

Mig langar að ræða aðeins samgöngumálin. Það hefur verið nefnt í þessum sal að núverandi ríkisstjórn hyggst leggja mikla áherslu á samgöngumálin á næsta kjörtímabili og Samfylkingin lagði m.a. á það mikla áherslu í kosningabaráttu sinni síðastliðið vor að gera þyrfti stórátak í samgöngumálum. Það er skoðun mín að bættar samgöngur séu í raun og veru sú byggðastefna sem gefst best því að góðir vegir, greiðar samgöngur og góð fjarskipti eru auðvitað grunnurinn að því að hægt sé að byggja upp innviðina, byggja upp menntastofnanir, að sé hægt að flytja störf út á land o.s.frv.

Það eru hvorki meira né minna en 30 milljarðar sem áætlaðir eru í þetta stórátak á næstunni og þó að þetta kunni að sýnast há upphæð og miklir peningar er það skoðun mín að þetta sé bara fyrsta skrefið og þetta sé mesta stórátak sem ráðist hefur verið í í samgöngumálum Íslendinga allt frá því að hringvegurinn var lagður á sínum tíma og þótti ekki lítið afrek þá.

Hæstv. samgönguráðherra og við í samgöngunefnd höfum farið yfir þær hugmyndir sem uppi eru í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar varðandi vegalagningu og samgöngur víða um landið. Það er alveg ljóst að leikmanni kunna kannski ekki að þykja það merkilegir vegarspottar eða götur sem verið er að kynna en geta haft gríðarleg áhrif sums staðar og það getur skipt sköpum á stöðum úti á landi að fá almennilegar samgöngur, að fá vegina bætta, og þess vegna skiptir hver lítill vegarspotti máli í þessum efnum.

Ég vil einnig nefna fjarskiptin í þessu sambandi, GSM-væðingu landsins. Það hefur farið fram útboð á GSM-væðingu á vegum samgönguráðuneytisins og Fjarskiptasjóðs og þegar það verður allt komið til framkvæmda verður það auðvitað gríðarleg bót fyrir landsmenn að GSM-samband sé alls staðar, a.m.k. á þjóðvegi 1, hringveginum, ekki síst út frá öryggissjónarmiðum.

Þegar ég ræði um samgöngumál get ég ekki látið hjá líða að ræða líka samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu, því að ég tel að um leið og við leggjum mikla áherslu á samgöngur úti á landi verður að horfast í augu við það að langmesta umferðin og langmesti umferðarþunginn er hér á höfuðborgarsvæðinu, þar eru flestir bílarnir og umferðin þar hefur aukist gríðarlega mikið. Hæstv. samgönguráðherra hefur kynnt að fjármagn til Sundabrautar, sem hefur verið áhugamál margra mjög lengi, þar á meðal þeirrar sem hér stendur, verði fært til á milli ára, frá 2008 til 2009, og það helgast ekki síst af því, vil ég leyfa mér að segja, að þáverandi borgaryfirvöld báru gæfu til þess að skoða upp á nýtt svokallaða ytri leið, þ.e. að farið yrði í jarðgöngum í Sundabraut frá Laugarnesi og upp í Álfsnes. Það er sú leið sem ég hef alltaf stutt og talið heppilegasta fyrir höfuðborgarsvæðið. Það var ákveðið að skoða þessa leið betur sem gerði það að verkum að verkið frestaðist. Nú er lokið vinnu við kostnaðarmat á þeirri leið þannig að mjög fljótlega munum við vera í þeirri stöðu ásamt yfirvöldum í Reykjavík að þurfa að taka af skarið og ákveða hvorum megin Sundabraut mun liggja, hvort farin verður svokölluð innri leið eða ytri leið, vegna þess að nú þegar kostnaðarmatið er komið og umhverfismatið á báðum leiðunum er komið, er ekkert eftir nema taka af skarið, taka ákvörðun um það hvora leiðina á að fara. Um leið og menn eru búnir að því er ekkert því til fyrirstöðu hefja framkvæmdir við Sundabraut á árinu 2009.

Ég nefni þetta hér vegna þess að Sundabraut er eitthvert stærsta samgöngumál landsins alls. Í umræðunni hefur stundum verið talað um að þetta sé bara mál Reykvíkinga og okkar sem búum á höfuðborgarsvæðinu en það er algjörlega af og frá. Það vita allir hversu miklu máli það skiptir fyrir landsbyggðina, sérstaklega Vesturland, að fá Sundabrautina, að fá veg, umferðaræð sem beina mun umferðinni af höfuðborgarsvæðinu í gegnum Sundabraut ef menn eru á leiðinni vestur á land eða norður, þannig að öll umferðin þurfi ekki að fara eftir Ártúnsbrekkunni, fyrir utan hvað það er líka mikið öryggisatriði.

Hv. þm. Jón Bjarnason ræddi um sveitarfélögin og eins og ég sagði í upphafi er býsna gaman að taka þátt í þessari umræðu vegna þess að menn fara út og suður í henni og ýmislegt ber á góma. Hv. þingmaður talaði um sveitarfélögin og vanda þeirra og þegar rætt er um fjárlög og fjáraukalög er sjálfsagt að ræða sveitarfélögin í því samhengi og fjárhag þeirra. Fjárhagur sveitarfélaga er auðvitað mjög misjafn en ég held að við stöndum frammi fyrir því verkefni núna að taka þurfi sérstaklega á vanda sveitarfélaga sem standa mjög illa. Vissulega standa ekki öll sveitarfélög illa, ég hygg t.d. að Reykjavíkurborg standi ágætlega. En það er einmitt verið að ræða fjárhagsáætlun Reykjavíkurborgar í Ráðhúsinu hinum megin við götuna, akkúrat núna þegar við erum að ræða fjáraukann, og ég veit ekki betur en menn líti björtum augum til framtíðarinnar þar og ég hugsa að svipað sé upp á teningnum hjá stóru sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu og stóru sveitarfélögunum úti á landi. Það sem er hins vegar að sliga mörg af þessum sveitarfélögum eru skuldir þeirra. Það er hreinlega spurning, herra forseti, að ríkisvaldið skoði að fara þá leið að koma til móts við sveitarfélögin m.a. með niðurgreiðslu skulda. Ég legg það hér inn í umræðuna.

Hv. þm. Jón Bjarnason, sem hefur verið ötull í þessari umræðu alveg frá því að hún hófst, gerði m.a. Grímseyjarferjuna að umtalsefni. Hann hefur nokkrum sinnum spurt mig út í það mál í þessum ræðustól og brást ekki væntingum mínum nú og talaði um Grímseyjarferjuna í umræðu um fjáraukalögin. Ég get hins vegar glatt þingmanninn með því að þær áætlanir sem nú eru uppi á borðum og ég hef nýlega séð gera ráð fyrir að sú tala sem okkur var kynnt í fjárlaganefnd varðandi heildarkostnað við byggingu ferjunnar muni standast og ef allt gengur að óskum mun ferjan vonandi geta siglt öðru hvorum megin við áramótin.

Herra forseti. Ég hafði í sjálfu sér ekki hugsað mér að koma efnislega inn á fleiri atriði að sinni. Það væri auðvitað hægt að tala hér í allt kvöld efnislega um einstök atriði frumvarpsins en ég lýk ræðu minu á því að þakka samstarfsfólki mínu í fjárlaganefnd fyrir afar skemmtilega vinnu og skemmtilegar stundir við gerð þeirra fjáraukalaga sem við ræðum hér og þá ekki síst hv. þm. Jóni Bjarnasyni og öllum þingmönnum stjórnarandstöðunnar.

[18:25]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir kom hér að málefnum sveitarfélaganna. Ég ítreka að ég sakna þess að ekki skuli vera tekið enn frekar á málum þeirra því að eitt meginviðfangsefni núverandi ríkisstjórnar á síðasta sumri og í haust voru yfirlýsingar um mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar á þorskheimildum og inngrip í alvarlega stöðu ákveðinna landshluta og byggðarlaga og ekki hvað síst sveitarfélaganna.

Úttekt á stöðu sveitarfélaganna liggur fyrir og það er ljóst að nokkur sveitarfélög, einmitt á þeim svæðum sem við höfum verið að tala um að þurfi á fjárstuðningi að halda, standa mjög illa og mjög tæpt að þau geti haldið uppi lögboðinni þjónustu sem er forsenda þess að öflugt atvinnulíf blómgist á viðkomandi stöðum. Á því finnst mér ekki tekið í þessu frumvarpi miðað við þau loforð og yfirlýsingar sem ríkisstjórnin gaf á síðastliðnu sumri, og vegna þeirra væntinga sem fólk hefur borið til þessara yfirlýsinga ríkisstjórnarinnar tel ég það kannski eitt af því alvarlega í fjáraukalagafrumvarpinu að ekki er staðið við þær.

Ég spyr hv. þingmann hvort hún muni beita sér fyrir því að tekið verði raunverulega á fjárhag þeirra sveitarfélaga sem veikast standa og einnig á fjárhagsstöðu (Forseti hringir.) opinberra þjónustustofnana í viðkomandi sveitarfélögum (Forseti hringir.) sem standa líka mjög höllum fæti, herra forseti.

[18:28]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni kærlega fyrir þessa spurningu. Það er hægt að svara henni játandi. Að sjálfsögðu mun ég beita mér fyrir því, ég væri ekki sjálfri mér samkvæm ef ég gerði það ekki. Það veit að hv. þm. Jón Bjarnason og fleiri hv. þingmenn sem sitja í þessum sal og horfandi yfir salinn sé ég eina þrjá kollega mína í sveitarstjórnarstjórnmálum sem taka þátt í umræðunni og fylgjast með. Þó að maður setjist inn á Alþingi gleymir maður ekki uppruna sínum. Ég hef verið í sveitarstjórnarmálum í 13 ár og hef lengi talað fyrir því að taka þurfi fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga til gagngerrar endurskoðunar svo og fjárhag ýmissa sveitarfélaga, sérstaklega lítilla og mjög skuldsettra sveitarfélaga úti á landi.

Svarið er já við spurningu þingmannsins, að sjálfsögðu mun ég halda áfram að beita mér fyrir slíkum leiðréttingum hér eftir sem hingað til.

[18:29]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir yfirlýsingarnar því að þingmaðurinn er einnig formaður samgöngunefndar sem er ein mikilvægasta nefndin og undir hana heyra verkefni sem lúta einmitt að því að tryggja samkeppnisstöðu hinna ýmsu landshluta og byggða.

Ég velti þess vegna fyrir mér hvort hv. þingmaður muni ekki vilja styðja mig og aðra sem hafa barist fyrir auknum framlögum til svokallaðra sveitavega, vega sem eru inn til dala og út til stranda, malarvega sem eru orðnir áratugagamlir og hafa fengið afar lítið viðhald á undanförnum áratugum, hafa reyndar verið vanræktir. Fjárveitingar til þessa málaflokks, til þessara vega sem eru grundvöllurinn að því að styrkja innviði samfélaganna út um land, hafa verið alveg skammarlega naumar og þó að nokkru sé bætt í á vegáætlun á næstu árum er það of lítið miðað við hina miklu þörf. Þarna er afar brýnt að taka á.

Eins er annar þáttur sem hvorki sér stað í þessu frumvarpi né heldur í fjárlagafrumvarpinu, finnst mér, og það er stórátak í almenningssamgöngum. Þær virðast hafa gleymst í flumbruganginum og græðginni í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar. Mun hv. þingmaður beita sér fyrir stórátaki í almenningssamgöngum sem mér finnst kannski vera eitt af brýnum málum í samgöngumálum þjóðarinnar?

[18:31]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir að kalla samgöngunefnd Alþingis merkilegustu nefnd þingsins, það er gott að fá staðfestingu á því.

Ég get alveg komið í þann leiðangur með hv. þingmanni að fara í gagngerar endurbætur á ýmsum sveitavegum, eins og ég hygg að hann hafi orðað það í máli sínu, en þá treysti ég jafnframt á það að hv. þingmaður komi í þann leiðangur með mér að tryggja lagningu Sundabrautar sem ég gat um í ræðu minni, að ef allt gengur að óskum verði hægt að hefja undirbúning að lagningu Sundabrautar 2009. Ég treysti þá á að hv. þm. Jón Bjarnason styðji mig í því máli eins og ég skal styðja hann sem formaður samgöngunefndar í lagningu sveitavega víða um landið.

Varðandi almenningssamgöngur sem hv. þingmaður kom hér inn á vil ég vekja athygli hans á því að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er sérstaklega talað um eflingu almenningssamgangna. Það er sérstaklega talað um að það þurfi að gera átak á höfuðborgarsvæðinu í almenningssamgöngum og að ríkisvaldið muni koma til móts við sveitarfélögin varðandi almenningssamgöngur. Ég vil líka benda hv. þingmanni á að fyrsta málið sem ég flutti hér á Alþingi sem nýr þingmaður var einmitt þingmál um forgangsakreinar strætisvagna í umferðinni. Það mál er núna í umsagnarferli og kemur væntanlega inn til þingsins mjög fljótlega. Almenningssamgöngur standa mér mjög nærri og ég heyri að sama gildir um þingmanninn.

[18:33]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla að nota tækifærið hér og þakka hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur fyrir ræðu hennar og sérstaklega þær upplýsingar sem hún veitti þingheimi um verkefnið Sundabraut og allt sem því tengist. Auðvitað er það þannig að það eru hér fjölmörg verkefni í samgöngumálum, bæði hér á höfuðborgarsvæðinu og vítt og breitt hringinn í kringum landið sem skipta landsmenn máli og það er ánægjulegt til þess að vita að miðað við þær upplýsingar sem fram komu hjá hv. þingmanni hversu langt þetta er fram komið.

Ég vil einnig taka undir þau orð hv. þm. Steinunnar Val-

dísar Óskarsdóttur að þær upphæðir sem gert er ráð fyrir í fjárlögum næsta árs varðandi vegaframkvæmdir eru þær mestu sem þingið stendur frammi fyrir á síðari tímum og jafnvel á fyrri tímum því að um er að ræða mikla viðbót og það stóra átak sem á að fara fram í vegamálum mun væntanlega ná til sveitavega líkt og hv. þm. Jón Bjarnason kom að hér áðan.

Ég vil einnig vekja athygli á því að miðað við þær tillögur um breytingar á Stjórnarráðinu liggur fyrir að um næstu áramót flyst málaflokkur sveitarfélaga yfir til samgönguráðuneytisins og þar af leiðandi mun verða fjallað um þau mál í samgöngunefnd, sem hv. þm. Jón Bjarnason tilnefndi sem bestu nefndina á þinginu, þannig að sveitarfélögin fá verðugan sess hér inni á þingi.

[18:35]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanns á því að hv. þingmaður var að veita andsvar við ræðu 10. þm. Reykv. n. en forseti varð ekki var við mikið andsvar í því sem andsvar átti að vera.

[18:35]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Hér eru til 2. umr. fjáraukalög fyrir árið 2007. Ég vil fara nokkrum orðum um þau, aðallega út frá stöðu þingsins hvað varðar afgreiðslu fjárlaga og hvað varðar það ákvæði í lögum um fjárreiður ríkisins.

Ég vil lesa hér upp stuttan kafla úr nefndaráliti frá minni hluta fjárlaganefndar svohljóðandi, með leyfi hæstv. forseta:

„Valdi ófyrirséð atvik því að greiða þarf úr ríkissjóði án heimildar í fjárlögum er fjármálaráðherra að höfðu samráði við hlutaðeigandi ráðherra heimilt að inna greiðsluna af hendi enda þoli hún ekki bið. Fjármálaráðherra er skylt að gera fjárlaganefnd Alþingis grein fyrir slíkum ófyrirséðum greiðslum strax og ákvörðun hefur verið tekin um þær og leita heimilda til þeirra með frumvarpi til fjáraukalaga.“

Þetta er mjög skýrt í lögunum og við heyrum oft við afgreiðslu fjáraukalaga hvað það sé í raun og veru óþolandi hversu margar stofnanir fara fram úr fjárlögum hvers árs og að þeim sé það í fyrsta lagi ekki heimilt og það sé bundið í lögum að hver einasta stofnun haldi sig innan fjárlagarammans.

Ég vil benda á það hér að við höfum svo lengi sem ég hef fylgst með á Alþingi, og það áður en ég settist inn á þing, þá hef ég ekki orðið vör við að unnið sé samkvæmt þessu ákvæði hvað fjáraukalögin snertir, því að það er hægt að afgreiða fjáraukalög hvenær sem er yfir árið ef ófyrirséð atvik koma upp og þá er hægt að veita til þess fjármagn. Það væri hægt að afgreiða fjáraukalög oftar en einu sinni á ári en sú hefð sem hefur myndast á Alþingi er að í lok hvers árs sé farið yfir stöðu stofnana ríkisins og ýmissa þeirra atvika sem hafa komið upp á árinu, t.d. skoðaðir ýmsir útgjaldaliðir, og afgreitt í fjáraukalögum. Eins og fjárlögin voru afgreidd fyrir árið 2007 leyfi ég mér að fullyrða að nær allir þeir málaflokkar sem hér er verið að bæta í og styrkja með tillögunum sem meiri hluta fjárlaganefndar hefur lagt fram er vegna hallareksturs sem var fyrirsjáanlegur. Þetta eru ekki óvænt og ófyrirséð atvik, við afgreiðslu síðustu fjárlaga fyrir 2007 var þetta fyrirsjáanlegt að mestu leyti.

Því legg ég mikla áherslu á að við afgreiðslu fjárlaga 2008 verði sérstaklega horft til sjálfrar stofnunarinnar, Alþingis, og farið yfir það með hvaða hætti sé hægt að styrkja fjárlagagerðina, hvernig hægt sé að styrkja fjárlaganefnd í störfum hennar og hvaða sérfræðinga við þurfum að ráða við stofnunina til þess að hún verði sjálfstæðari í störfum sínum og geti unnið betur að fjárlagagerðinni með sjálfstæðum hætti. Ég hvet til þess að milli 2. og 3. umr. verði þetta sérstaklega skoðað þannig að það verði hægt að standa við þau fyrirheit sem gefin hafa verið hér af hv. stjórnarþingmönnum um að breyta vinnubrögðum Alþingis, að gera fjárlagagerðina sjálfa raunhæfari þannig að ekki komi til þessarar afgreiðslu eins og verið hefur, að það sem út af hefur staðið og vitað hefur verið um hafi verið afgreitt með fjáraukalögum og látið reka á reiðanum með marga hluti.

Forsendan er jú sú að Alþingi sjálft hafi það bolmagn og þá þekkingu í sínum röðum að ráða við gerð fjárlaga betur en verið hefur og betur en Alþingi hefur gert fram að þessu. Fjárlaganefnd þarf að styðjast við sérfræðiþekkingu hagfræðinga og eins er nauðsynlegt að fjárlaganefnd taki fyrir ákveðna málaflokka, ákveðnar stofnanir, geri úttekt á þeim málaflokkum sem undir fjárlögin heyra og skoði þannig að fjárlaganefndin sjálf geti dæmt um það hvort rekstrargrunnurinn sé í raun eðlilegur.

Þegar horft er til t.d. framhaldsskólanna eða heilbrigðisstofnananna, og þá á ég bæði við stóru sjúkrahúsin eins og Landspítalann, Sjúkrahúsið á Akureyri og minni stofnanir eins og heilbrigðisstofnanir, dvalarheimili og hjúkrunarheimili, þá kemur fram hvað varðar fjáraukalögin að þessar stofnanir eru í dag allar reknar með halla, þó svo að verið sé að koma til móts við sumar þeirra í dag. Þar vil ég sérstaklega nefna Landspítalann sem á þessu ári hefur verið rekinn með 1,8 milljarða kr. halla og nú á að núllstilla þá stofnun. Það er þess vegna mjög mikilvægt að skoða hvort það að núllsetja þessa stofnun nægi til þess að áætla að fjárlög næsta árs óbreytt muni duga til rekstursins, hvort ekki sé eitthvað innbyggt inn í rekstur stofnunarinnar sem muni áfram krefjast eða kalla á umframfjárframlög, t.d. verðhækkanir eða vísitöluhækkanir, þannig að við stöndum ekki frammi fyrir svona miklum halla og verið hefur hjá Landspítalanum árlega undanfarin ár. Það er eitthvað rangt inni í fjárlagagerðinni sjálfri, það er eitthvað rangt við afgreiðslu hvers árs, hvort það er eingöngu að það er ekki horft á rekstraráætlun sjálfrar stofnunarinnar og tekið tillit til hennar eða hvort stofnunin er að sinna miklu víðtækari þjónustu en kveðið er á um í lögum, eða hvaða atvik það eru sem verða til þess að reksturinn fer svona úr böndunum.

Nú er það sammerkt með öllum heilbrigðisstofnunum, stórum og smáum, að þær hafa allar átt í miklum erfiðleikum með að halda starfsfólki og hefur þar m.a. komið til aukavinnu og hærri launakostnaðar en verið hefur. Því tel ég mikilvægt hvað varðar fjárlagagerð næsta árs, fyrir 2008, að reynt sé að leggja mat á það hvað þurfi að koma inn í rekstur þessara stofnana til að styrkja þær það mikið að þær ráði fram úr þeim vanda sem þær eru í í dag. Að

ráða til sín starfsfólk er vandi sem er fyrirsjáanlegur áfram hjá þessum stofnunum og við erum að keppa á hinum opinbera markaði við hinn frjálsa markað og úr þessu verður svo vítahringur því þegar starfsfólki fækkar, sama í hvaða stétt það er innan heilbrigðisstofnunarinnar, eykst álagið og fólk hreinlega hrökklast svo úr vinnu. Þegar starfsmenn eru spurðir hvað hafi mest áhrif á starfsgleði eða það að vilja vera áfram hjá viðkomandi stofnun er nefnt jöfnum höndum vinnuálag, hversu mikið það er, og launin. Þetta fer auðvitað saman og því er mikilvægt að horfa á þennan þátt þegar kemur að sjálfri fjárlagagerðinni fyrir 2008. Þetta er innbyggt í vanda þessara stofnana í dag og því er vísað núna til 3. umr. að skoða sérstaklega framhaldsskóla almennt, rekstrarkostnað sýslumannsembætta, heilbrigðisstofnana og hjúkrunarheimila og gera tillögu um skiptingu fjárheimildar á einstakar heilbrigðisstofnanir. Enn fremur mun nefndin skoða á milli umræðna málefni er varða eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll.

Þetta er í sjálfu sér allt gott og er þá töluverð vinna eftir hjá fjárlaganefndinni að skoða sérstaklega framhaldsskólana og rekstrarstöðu heilbrigðisstofnana en það er auðvitað jafnmikilvægt að fara í þessa vinnu og ég tel að sú vinna hefði þegar átt að liggja að baki, að nú við 2. umr. hefði staða þessara málaflokka átt að liggja ljós fyrir. Ég óska fjárlaganefnd góðs gengis þessa fáu daga sem hún hefur til þess að fara í þá miklu vinnu en þetta styrkir þá skoðun mína að það sé mikilvægt að horfa til sjálfrar stofnunarinnar, Alþingis, og styrkja hana hvað varðar fjárlagagerð næsta árs.

Ég vil nefna hér, hæstv. forseti, hvað varðar afgreiðslu fjárlaga til þeirra stofnana sem eru bundnar af ákveðinni þjónustu sem er bundin í lögum og reglugerðum, t.d. framhaldsskólarnir og heilbrigðisstofnanirnar sem bera ákveðnar skilgreindar þjónustuskyldur fyrir almenning. Hver einasta heilbrigðisstofnun hefur ákveðna skilgreinda skyldu gagnvart sínu nærsamfélagi og þjónustu við sjúklingana. Þegar svo er og það er alveg augljóst við gerð rekstraráætlana, sem ég geri þá ráð fyrir að séu vandlega unnar og ekki sé hægt að vefengja þær, að þegar ljóst er að endar nái ekki saman miðað við fjárlög er það mjög alvarlegt að mínu mati að þegar forstjórar þessara stofnana koma til viðkomandi ráðherra, t.d. heilbrigðisráðherra, og gera ráðherra grein fyrir að miðað við þær skyldur og þann rekstur sem hefur verið og þá þjónustu sem stofnuninni er ætlað að sinna, að þetta gangi ekki miðað við fjárlög viðkomandi árs, að þá sé ráðherra ekki ábyrgur gagnvart því hvar eigi að draga saman, hvar eigi að minnka þjónustuna heldur geri stofnunina ábyrga fyrir því eða, sem miklu algengara er, að svarið sé: Það á engu að breyta í þjónustunni.

Þetta eru auðvitað mjög erfið skilaboð til hvers einasta forstöðumanns, forstjóra og starfsfólks, að vera bundið af lögum um fjárreiður ríkisins og lögð rík áhersla á það að halda sig innan fjárlaga en á sama tíma er viðkomandi stofnun sagt að þrátt fyrir að fyrirsjáanlega muni endar ekki ná saman sé ekki heimilt að minnka þjónustuna. Þetta er náttúrlega ekki hægt. Ráðherra verður þá að vera ábyrgur í þessu máli eða, sem miklu eðlilegra væri, að fjárlög tækju tillit til rekstursins. Þetta á við um nær öll öldrunar- og hjúkrunarheimili því að daggjöldin hafa ekki hækkað og ekki fylgt vísitöluhækkunum og þetta á við um nær allar heilbrigðisstofnanir. Þetta eru þau svör sem forstöðumenn þessara stofnana fá og eiga þar af leiðandi í miklum erfiðleikum.

Ég leyfi mér að fullyrða, hæstv. forseti, að það er algjörlega út í hött að ætlast til að forstöðumenn og starfsfólk heilbrigðisstofnana haldi áfram að finna leiðir til að spara. Undanfarin ár hefur verið reynt að horfa á hverja einustu smugu til að spara. Þegar það er komið alveg niður í bleyjuskipti á öldrunarstofnunum segi ég: Það er ekki hægt að spara meira, það er komið að ákveðnum mörkum. Þetta er því spurning um þjónustu, þetta er spurning um þjónustustig og bara hreinlega um það hvort við ætlum að halda uppi því þjónustustigi í heilbrigðisþjónustunni sem ég tel að sátt hafi verið um fram til þessa. Það er ekki lengur hægt að draga saman rekstrarkostnaðinn inni á stofnunum með almennum sparnaði í rekstri, það er búið að fara allar þær leiðir sem hægt er að fara, ég leyfi mér að fullyrða það.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um fjáraukalögin en hvet hv. fjárlaganefnd til dáða á stuttum tíma til að fara í þá vinnu sem ég tel að hefði átt að vera lokið og afla upplýsinga um stöðu þeirra stofnana sem um ræðir. Það eru nægir fjármunir til að seilast í til þess að leiðrétta rekstur þessara stofnana á þessu ári og þá eru meiri líkur á því að byrja á hreinu borði á næsta ári og að fjárlagagerð þess árs standist betur.

[18:53]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman hennar innlegg í umræðuna en kemst þó ekki hjá því að gera nokkrar athugasemdir við það sem hún setti fram.

Í fyrsta lagi nefndi hún að greinilega væri einhver skekkja innbyggð í fjárlagagerðina og mér þætti vænt um að fá að heyra skoðanir hennar á því hvar sú skekkja liggur í stuttu máli. Bróðurpartur af útgjöldum stofnana eru laun og launatengd gjöld. Liggur skekkjan þar?

Hv. þingmaður kom fram með þá skoðun að ekki væri hægt að ætlast til að forstöðumenn stofnana spöruðu endalaust í rekstri sínum. Það kann að vera rétt við fyrstu sýn en engu að síður gangast forstöðumenn ríkisstofnana undir ákveðnar skyldur og ábyrgð þegar þeir taka við starfinu og bera að sjálfsögðu ábyrgð að lögum að halda fjárlög.

Það kom hins vegar fram í máli Ríkisendurskoðunar þegar hún mætti á fund til fjárlaganefndar að gagnrýni þeirra á framkvæmd fjárlaga hefur meira beinst að forstöðumönnum stofnana en að yfirstjórnum ráðuneyta. Gefa ber orðum Ríkisendurkoðunar gaum þar sem fyrir liggur í fjárlagaferlinu og reglum sem um það gilda að viðkomandi ráðuneyti eru ekki bara yfirmenn stofnana að því er snertir faglega þætti í rekstri þeirra. Þau eru einnig yfir öllu því sem lýtur að fjárumsýslu viðkomandi stofnana þannig að þar liggur yfirábyrgðin, í stjórnum ráðuneyta og ber að undirstrika það.

[18:55]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þar sem laun eru einn stærsti útgjaldaliður hverrar opinberrar stofnunar skiptir auðvitað miklu máli

að spáin um launaskrið eða launaþróun láti nokkuð nærri þegar verið er að leggja fram fjárlög á hverju ári. Launaskriðið sem orðið hefur hjá heilbrigðisstofnunum er að mestum hluta vegna spennu á vinnumarkaði og álags sem skapast hefur inni á heilbrigðisstofnunum vegna þess að fólk hefur hreinlega sagt upp og hætt. Einnig hefur verið mikil hreyfing á fólki, borga hefur þurft mikla yfirvinnu og aðkeypta vinnu en það hefur aukist ár frá ári. Ekkert bendir til að mikil breyting verði á því á næsta ári þannig að ég tel að um sé að ræða þróun sem því miður heldur áfram. Auk þess verður að athuga að inni á heilbrigðisstofnunum eru kvennastéttir sem hafa örugglega setið eftir hvað launaskrið varðar.

Rétt er að forstöðumenn gangast undir ákveðnar skyldur en þær hljóta þá að vera í fullu samræmi við raunsæja fjárlagagerð. Sumir horfa nefnilega fram á að á að miðað við fjárlög á næsta ári vantar nokkur (Forseti hringir.) hundruð þúsund krónur upp á (Forseti hringir.) að endar nái saman.

[18:58]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Rétt er að fram komi í andsvari við svari hv. þm. Þuríðar Backman að atvinnuástand er nú með þeim hætti að í tilteknum stéttum er mikil hætta á launaskriði. Áætlanir ríkisins fyrir næsta ár benda til að atvinnuleysi aukist og þar af leiðandi ætti spennunni að létta. Þann fyrirvara verður að hafa á að erfitt er að spá fyrir með þessum hætti um launaþróun með mikilli vissu.

Fram kom í máli hv. þingmanns áðan að óeðlilegt væri að afgreiða fjáraukalaögin með öllum þeim tilfærslum eða viðbótum við fjárlög ársins 2007. Ég vil þá benda á að fjárlagagerðin hefur verið með þessum hætti undanfarin ár. Fjárlög ársins hafa verið sett og síðan hafa stofnanir ríkisins og ráðuneyti hálfpartinn gert ráð fyrir að til viðbótar fjárlögum ársins kæmu fjáraukalög undir lok árs. Þannig hefur verið unnið en vilji stendur til að breyta því.

Hv. þingmaður spurði hvort útbúa yrði fjáraukalög vegna rekstrar Landspítalans á næsta ári. Ég vil sérstaklega taka fram og undirstrika það sem kom fram í ræðu áðan að óþolandi væri að standa í þeim sporum þegar teljum okkur vera búin að núllstilla þá ágætu stofnun, að við stæðum frammi fyrir því (Forseti hringir.) aftur ári síðar að þurfa að (Forseti hringir.) leiðrétta hana.

[19:00]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ljóst er að fjáraukalög þessa árs eru ekki afgreidd með öðrum hætti en verið hefur. En af því að oft er vísað til laga um fjárreiður ríkisins varðandi afgreiðslu fjárlaga og ákveðnar stofnanir, að mönnum beri að halda sig innan fjárlaga sem er auðvitað alveg rétt, þá benti ég á að við afgreiðum fjáraukalög ekki í samræmi við lög um fjárreiður ríkisins.

Þarna hefur skapast hefð. Ég tel að þessa hefð sé hægt að brjóta upp og afgreiða fjáraukalagafrumvarp eins og lög segja til um með því að afgreiðsla á fjárlögum hvers árs verði markvissari en hún er í dag. Þá þarf að líta til rekstraráætlana stofnana og fara yfir þann grunn sem viðkomandi málaflokkar byggja á, svo sem módelið sem framhaldsskólarnir vinna eftir, í daggjaldagreiðslur til dvalar- og hjúkrunarheimila og í rekstur og fjárlög hverrar heilbrigðisstofnunar, að við viðurkennum að grunnurinn sé nokkurn veginn réttur. Síðan verður að horfa til þess hvort viðkomandi stofnun er ætlað að bæta við sig aukaþjónustu og hvort gert sé ráð fyrir breytingum í rekstraráætlun viðkomandi stofnana. Þar lít ég sérstaklega til Landspítalans sem er með umfangsmikinn rekstur og allt sem stofnunin (Forseti hringir.) sýslar með, lyf og annað, er drjúgt í buddunni.

[19:02]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil í upphafi andsvarsins biðja herra forseta forláts á fyrra andsvari mínu við ræðu hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur. Ég hélt um tíma að gerðar væru athugasemdir við efni andsvarsins en beindi orðum mínum til hv. þm. Jóns Bjarnasonar sem mér bar ekki að gera í andsvarinu.

En nú beini ég orðum mínum til hv. þm. Þuríðar Backman og þakka henni fyrir ágætisræðu. Hún skiptist eiginlega í tvo kafla. Hún vék svolítið að fjárlagagerðinni og framkvæmd fjárlaga og síðan um einstaka liði í fjárlögunum, þá sérstaklega heilbrigðisstofnanir og þá liði sem falla undir heilbrigðisráðuneytið.

Ég vil sérstaklega víkja að hinu fyrra. Ég gat ekki betur heyrt en hv. þm. Þuríður Backman talaði fyrir því, líkt eins og ég hef gert og fleiri fjárlaganefndarmenn, að við ættum að fara samhent í það verkefni að breyta vinnunni við fjárlagagerðina og því sjálfstæða hlutverki sem fjárlaganefndin hefur við eftirlit með framkvæmd fjárlaga. Vinstri grænir koma í það verkefni með okkur hinum líkt eins og ég hef kynnt í ræðum varðandi fjárlögin og fjáraukalögin og í umræðum tengdum skýrslu sem Ríkisendurskoðun sendi frá sér í sumar varðandi framkvæmd fjárlaga.

[19:04]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel ljóst að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs séum tilbúin að vinna að því að breyta afgreiðslu fjárlaga. Ég minni á að hv. þm. Jón Bjarnason hefur á nærri hverju ári, þau ár sem hann hefur setið á þingi, lagt til að fjáraukalög væru afgreidd tvisvar á ári til að skoða betur það sem út af stendur hvað varðar fjárlagagerðina og afgreiða þau í anda þess sem fjárreiðulögin segja til um.

Við munum sannarlega standa að því að styrkja stöðu Alþingis gagnvart fjárlagagerðinni, t.d. ráða hingað hagfræðing sem ynni þá með nefndinni. Eftir að Þjóðhagsstofnun var lögð niður, sem aldrei skyldi verið hafa, þá höfum við sem löggjafarvald ekki þá sjálfstæðu stofnun sem þarf til þess að fylgja eftir fjárlagagerð hvers árs varðandi þjóðhagsspá, hagspár og annað slíkt. Alþingi þarf því vegna þessara breytinga að vera miklu sjálfstæðara og hafa afl til að vera sjálfstæðara í vinnubrögðum gagnvart framkvæmdarvaldinu en það er í dag.

[19:06]

Útbýting:

Nýtt starfsheiti fyrir ráðherra, 248. mál, frv. SVÓ, þskj. 278.

[19:06]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka formanni fjárlaganefndar fyrir greinargóða yfirferð í upphafi þessarar umræðu. Hann rakti fjáraukalagagerðina mjög vel og ég sé því ekki ástæðu til að fara mjög djúpt í einstaka liði.

Mikið hefur verið rætt um stöðu ýmissa stofnana og hefur mönnum orðið tíðrætt um hallann á LSH. Það er vissulega rétt að halli stofnunarinnar hefur verið viðvarandi síðustu ár og það lítur út fyrir að í LSH sé eitthvert innbyggt hallamódel. Þótt hér sé lagður grunnur að því að skera niður þann hala þá er það ekki í fyrsta sinn sem það hefur verið gert. Það hefur hingað til ekki dugað jafnvel þótt aukið væri við í fjárlögum ársins þar á eftir. Það á reyndar við margar fleiri stofnanir. Það er eins og í þeim sé innbyggt hallamódel, ekki síst heilbrigðisstofnunum og þessar prósentur, 3–4%, virðast í heilbrigðis- og félagsmálastofnunum víða um land.

Þá er spurning hvaða aðferðafræði menn nota þegar svona halli kemur upp. Við höfum séð að í stofnunum hefur sú aðferðafræði víða verið notuð, sem mér hugnast nokkuð vel, sem lýtur að því að stofnanir þurfi að sýna fram á að þær hafi náð tökum á fjármálum sínum áður en skuldahalinn er skorinn af. Ég nefni í þessu sambandi Háskólann á Akureyri sem hefur átt við viðvarandi halla að stríða en þar var stofnuninni gert að taka á málunum og sýna fram á að hægt væri að reka stofnunina innan fjárlaga. Það þýddi að þeir fóru í mikinn uppskurð á stofnuninni og hafa náð miklu betri tökum á rekstrinum og þess vegna er kannski eðlilegt að horfa til þess að þeir fari að njóta þess. Í þessu fjáraukalagafrumvarpi hafa stofnanir hins vegar víða verið skornar niður úr snörunni án þess að þurfa að fara í gegnum slíkt ferli.

Kannski er einnig vert að undirstrika, en það hefur komið fram hjá einstökum þingmönnum að það sé nánast eitur í beinum þeirra að ráðherrar fari fram á að forstöðumenn stofnana haldi sig innan ramma fjárlaga, að það er auðvitað lögbundin skylda þessara forstöðumanna. Spurningin er: Hvar á að draga mörkin? Á einhver ein tegund stofnana að fá að fara fram úr en önnur ekki? Hvers eðlis eiga þá slíkar stofnanir að vera? Það er ljóst að það er miserfitt að láta stofnanir halda sig innan fjárlaga að því leyti að eðli þeirra er mjög ólíkt. Auðvitað er alltaf viðkvæmara að skera niður þjónustu í heilbrigðisstofnunum og félagsmálastofnunum en öðrum stofnunum þar sem það að halda sig innan ramma fjárlaga kemur ekki niður með jafnafgerandi hætti.

Það er líka vert að geta þess að þrátt fyrir að hallinn á LSH sé mikill í krónum talið þá er hann síst meiri en en hjá ýmsum öðrum svipuðum stofnunum. Því vegna ber að skoða hlutina í því samhengi en ekki eingöngu að horfa til krónutölunnar.

Ýmsar stofnanir fá frekari leiðréttingar en á því er tekið sérstaklega í frumvarpinu og eins og áður segir kom formaður inn á það í framsögu sinni. Mér finnst hins vegar nauðsynlegt að koma inn á að fyrir utan fyrrnefndar stofnanir eru mjög margir skólar sem virðast eiga erfitt með að halda sig innan fjárlaga og hafa margir komið að máli við fjárlaganefnd og vakið athygli á því að hið svokallaða kostnaðarmódel skólanna sé ekki nógu gott og taki ekki á ýmsum þáttum sem eru ólíkir milli skóla.

Almennt má segja að þegar farið er í fjáraukalagagerð þá muni ansi miklu að hafa borð fyrir báru eins og vissulega er hér í ljósi þeirrar niðurstöðu sem þetta ár skilar í rekstri ríkisins. Það er allt annað og auðveldara verk þegar staðan er sú að ríkið skilar miklum afgangi en þegar afgangurinn er neikvæður. Það er líka erfitt að hafa svo mikinn afgang, ef svo má segja. Þá finnst öllum svo sjálfsagt og lítið mál að bæta upp á þeim sviðum þar sem keyrt hefur verið fram úr fjárveitingum. Um það hafa fallið mörg orð í umræðunni að við höfum svigrúm og því sé þetta ekkert mál. Það eigi bara að skera halana af láta stofnanir fara á núlli inn í næsta ár. En auðvitað er það ekki svo einfalt.

Á sama tíma hafa aðilar talað um lausatök í áætlunargerð. Ef maður lítur yfir það þá er mesti mismunur á milli þess sem er áætlað er og þess sem raunin er sú að tekjurnar hafa komið að stórum hluta til með þeim hætti, herra forseti, að fjármagnstekjuskatturinn skilar okkur meiri arði en menn reiknuðu með. En svo tala menn eins og það sé ekkert mál, hann verði bara svo mikill inn í framtíðina. En það eru hins vegar blikur á lofti varðandi það og við höfum séð að hlutabréfamarkaðurinn er ekki endilega þannig gerður að hægt sé að vera áskrifandi að peningum frá honum. Staðan í ár er t.d. allt önnur og miklu verri en hún var fyrir ári. Það er alveg skýrt í mínum huga að ef ekki verða miklar breytingar, og það er bara rúmur mánuður til stefnu fram að áramótum, þá sjáum við fram á miklu minni fjármagnstekjur á næsta ári en undanfarið. Þess vegna þýðir ekki, þótt við höfum nægt svigrúm núna, að við höfum nægt svigrúm á næsta ári þegar við förum í sömu vinnu. Þess vegna er nauðsynlegt að þeir aðilar sem fara fyrir stofnunum landsins geri sér grein fyrir því og haldi sig innan þess ramma sem settur er.

Mönnum hefur líka verið tíðrætt um stöðuna í efnahagsmálum. Vitnað hefur verið til þess að Standard & Poor's hafi gefið út nýja greiningu í dag þar sem horfum ríkissjóðs er breytt úr stöðugum í versnandi horfur. Án þess að ég ætli að deila við þá sérfræðinga þá sjáum við hins vegar að margt er að breytast í þá veru sem menn hafa talað um á hinu háa Alþingi að þeir vildu að gerðist varðandi efnahagskerfið, þ.e. að efnahagskerfið er að kólna. Öll teikn benda til þess að efnahagslífið og efnahagskerfið sé að kólna. Er það ekki það sem við vildum? Einmitt þegar það gerist þá koma þessir ágætu snillingar hjá Standard & Poor's með þessa niðurstöðu um versnandi horfur.

Við erum að kæla hagkerfið og það er að takast. Þess vegna var svolítið merkilegt að hlusta á forsvarsmann greiningardeildar eins stærsta bankans í fréttum í kvöld og heyra hann segja að hann hefði, eins og ýmsir aðrir sem töluðu þar, þar á meðal forsætisráðherra og fjármálaráðherra, undrandi á þessari niðurstöðu. Það er undarlegt í ljósi þess að nú sjá merki þess sem við vildum, þ.e. núna lítur út fyrir að við getum náð einhvers konar mjúkri lendingu í efnahagsmálum. Þegar við erum komin á þá braut þá virðast

menn fara á taugum yfir og breyta horfum í versnandi. Þá er spurning: Hver er mælikvarðinn? Horfurnar eru versnandi að því leyti að margt bendir til þess að hér verði ekki þessi bullandi uppsveifla áfram eins og verið hefur og eftirspurn eftir vinnuafli muni að einhverju leyti dragast saman, að viðskiptahalli muni minnka o.s.frv. En það var einmitt markmiðið.

Ég segi ég að lokum, án þess að ég fari nokkuð meira í þetta, að auðvitað hefur verið gósentíð fyrir þá sem staðið hafa í fjárlagagerð að undanförnu. Það hefur verið mikill afgangur og nægt svigrúm við fjárlagagerðina. Það á reyndar fyrst og fremst við um ríkissjóð. Hins vegar er það rétt sem hefur komið fram í umræðunni að ýmis sveitarfélög hafa farið varhluta af góðærinu. Þá er ég fyrst og fremst að tala um lítil sveitarfélög úti á landi. Ég held að eins og komið hefur fram hjá ýmsum þurfi að horfa sérstaklega til þeirra erfiðleika sem þau eru í. Ég vorkenni hinum sveitarfélögunum, t.d. á Stór-Reykjavíkursvæðinu, alls ekki neitt. Þau hafa nægt svigrúm til að reka sín sveitarfélög á þeim forsendum sem þau hafa í dag. En smærri sveitarfélög úti á landi eiga í virkilega miklum erfiðleikum. Rétt eins og sum þeirra höfðu það gott fyrir einhverjum árum þá er staðan ekki jafngóð í dag hjá þeim. Hið sama getur auðvitað gerst með ríkissjóð. Það er ekkert víst að þetta verði endalaust dans á rósum. Þess vegna verða menn að gæta aðhalds. Það gengur ekki að við séum ár eftir ár með fjárauka af þeirri gerð sem við höfum hér í höndunum. Því munum við í fjárlaganefnd leggja mikið upp úr því á næsta ári að menn haldi sig innan ramma fjárlaga. Ég er reyndar ekki formaður nefndarinnar og tala ekki fyrir hana einn og sér en fjáraukalögin á ekki að nota með þeim hætti sem birtist í þessu frumvarpi. Ég held að menn verði að taka rekstur ríkisins miklu fastari tökum til að slíkt gerist ekki.

[Fundarhlé. — 19:20]

[19:50]

Útbýting:

Neyðarsendar, 267. mál, fsp. RR, þskj. 297.

Verkefnið Framtíð í nýju landi, 266. mál, fsp. RR, þskj. 296.

[19:50]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil í lok þessarar umræðu, 2. umr. um frumvarp til fjáraukalaga, renna aðeins yfir það sem rætt hefur verið um. Við höfum vissulega farið vítt og breitt yfir sviðið og fjallað um lög um fjárreiður ríkisins, við höfum líka fjallað um framkvæmd fjárlaga og skoðað verklag við gerð og framkvæmd þeirra.

Ég vil einnig benda á að meiri hluti fjárlaganefndar, auk mín hv. þingmenn Kristján Þór Júlíusson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir, ásamt hv. þm. Bjarna Harðarsyni, sem skrifar undir meirihlutaálitið með fyrirvara. Hv. þingmenn Illugi Gunnarsson og Guðbjartur Hannesson hafa fylgt eftir umræddu áliti frá meiri hlutanum. Álitið inniheldur tvær breytingartillögur við 6. gr. heimildir, breytingartillögur við tekjuhlið A-hluta, sem nemur 8,2 milljörðum, og gerð er grein fyrir í þskj. 266 sundurliðað, og breytingartillögur við gjaldahliðina sem eru 54 og nema 4,9 milljörðum og eru tilgreindar í þskj. 265.

Hv. þingmenn Jón Bjarnason og Guðjón A. Kristjánsson leggja fram minnihlutaálit á þskj. 273 og hafa gert grein fyrir því hér í dag. Vil ég þakka þeim sérstaklega fyrir það sem þeir leggja fram varðandi umræðu um fjáraukalög og framkvæmd fjárlaga.

Að lokum vil ég ítreka það sem fram kemur í nefndarálitinu. Það er álit meiri hluta fjárlaganefndar, og ég get tekið undir að það sé líka álit minni hlutans, með leyfi forseta, að:

„… á milli 2. og 3. umræðu þurfi að skoða sérstaklega framhaldsskóla almennt, rekstrarkostnað sýslumannsembætta, heilbrigðisstofnanir og hjúkrunarheimili og gera tillögu um skiptingu fjárheimildar á einstakar stofnanir. Enn fremur mun nefndin skoða á milli umræðna málefni er varða eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll.“

Að lokum segir, með leyfi forseta:

„Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum þeim sem skýrðar hafa verið og gerð er tillaga um í sérstökum þingskjölum“ — sem ég vék hér að. Ég ítreka að hv. þm. Bjarni Harðarson skrifar undir álit meiri hluta fjárlaganefndar með fyrirvara.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, 1. umr.

Stjfrv., 207. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 225.

[19:55]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna.

Með lögum nr. 16/1973 var Dvalarheimili aldraðra sjómanna heimilað að stofna og reka vöruhappdrætti tímabundið. Hefur sú heimild verið framlengd um 10 ár í senn, síðast með lögum nr. 21/1997, og rennur heimildin út um áramótin.

Með frumvarpi þessu er lagt til að heimild Dvalarheimilis aldraðra sjómanna til rekstrar happdrættisins verði framlengd um 11 ár, þ.e. til ársloka 2018. Er slík framlenging í samræmi við gildistíma heimildar Happdrættis Háskóla Íslands til einkaréttar peningahappdrættis hér á landi, sem framlengdur var til 1. janúar 2019 með lögum nr. 127/2003.

Virðulegi forseti. Ég hef nú gert grein fyrir efni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, 1. umr.

Stjfrv., 208. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 226.

[19:56]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga.

Með lögum nr. 13/1949 var Sambandi íslenskra berklasjúklinga heimilað að stofna og reka vöruhappdrætti tímabundið. Hefur sú heimild síðan verið framlengd um 10 ár í senn, nú síðast með lögum nr. 94/1999, og rennur heimildin út um áramótin.

Með frumvarpi þessu er lagt til að heimild Sambands íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga til rekstrar happdrættis verði framlengd um 11 ár, þ.e. til ársloka 2018. Er slík framlenging í samræmi við gildistíma heimildar Happdrættis Háskóla Íslands til einkareksturs peningahappdrættis hér á landi, sem framlengdur var til 1. janúar 2019 með lögum nr. 127/2003.

Virðulegi forseti. Ég hef nú gert grein fyrir efni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Meðferð einkamála, 1. umr.

Stjfrv., 232. mál (fullgilding þriggja alþjóðasamninga). — Þskj. 251.

[19:57]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um meðferð einkamála, nr. 91/1991.

Megintilgangur þess er að fullgilda þrjá alþjóðasamninga á sviði einkamálaréttarfars sem kenndir eru við borgina Haag í Hollandi. Með frumvarpinu eru lagðar til nokkrar breytingar á lögum um meðferð einkamála nr. 91/1991 og miða tillögur frumvarpsins að því að tryggja fullt samræmi milli þessara samninga og réttarfarslaga.

Er í fyrsta lagi um að ræða samning frá 1954, um einkamálaréttarfar, sem lýtur m.a. að birtingu réttarskjala og utanréttarskjala fyrir mönnum sem dveljast erlendis, um réttarbeiðni til að fram fari sönnunarfærsla eða önnur dómsathöfn innan lögsögu annars samningsríkis, málskostnaðartryggingu o.fl.

Í öðru lagi er samningur frá 1965 um birtingu erlendis á réttarskjölum og utanréttarskjölum í einkamálum og verslunarmálum og hefur hann leyst þann hluta samningsins frá 1954 af hólmi.

Þá er í þriðja lagi um að ræða samning frá 1970 um öflun sönnunargagna erlendis í einkamálum og verslunarmálum, annars vegar með réttarbeiðni og hins vegar fyrir milligöngu sendi- eða ræðiserindreka eða sérstaklega tilnefndra manna.

Tvennar breytingar eru lagðar til vegna gagnaöflunar, annars vegar fyrir dómstóla erlendis og hins vegar fyrir dómi hér á landi samkvæmt beiðni frá öðru ríki. Í fyrra tilvikinu er lagt til að gagnaöflunin erlendis fari eftir lögum viðkomandi ríkis og þjóðréttarsamningi, sé hann í gildi á milli ríkjanna. Þetta er eingöngu til áréttingar auk þess sem ákvæðið vísar til þess að þjóðréttarsamningur geti gilt um slíka sönnunarfærslu, samanber 1. gr. frumvarpsins.

Í síðara tilvikinu er lagt til að haga skuli öflun sönnunargagna í samræmi við þjóðréttarsamning, sé slíkur samningur í gildi við hlutaðeigandi ríki, samanber 2. gr. frumvarpsins. Þetta er þó bundið þeim fyrirvara sem liggur í hlutarins eðli, að málsmeðferðin fari ekki í bága við ákvæði laganna.

Fyrir því er löng venja í samskiptum ríkja að stefnur séu birtar landa á milli. Helgast það af gagnkvæmni í samskiptum ríkja sem lýsir sér í því að ríki getur ekki vænst þess að stefnur frá því séu birtar í öðrum ríkjum ef viðkomandi ríki sjálft er ekki reiðubúið til að verða við slíku. Venjulega liggja ekki fyrir upplýsingar um lögfylgjur stefnubirtingar vegna máls sem rekið er í öðru ríki þegar leitað er eftir birtingu. Með hliðsjón af því að þetta getur verið íþyngjandi fyrir þann sem birting beinist gegn þykir rétt að leggja til með frumvarpinu að lagastoð verði skotið undir þá venju að birta hér á landi stefnur frá öðrum ríkjum, samanber 3. gr. frumvarpsins.

Þá þykir einnig rétt að gera þann áskilnað í þessu ákvæði að birtingunni skuli hagað í samræmi við þjóðréttarsamning, ef hann er fyrir hendi, sem jafnframt þjónar þeim tilgangi að benda á að þjóðréttarsamningar kunni að gilda í þessum efnum við önnur ríki.

Loks eru lagðar til tvennar breytingar á reglum laganna um málskostnaðartryggingu til að tryggja fullt samræmi við samningana samanber 4. gr. frumvarpsins, annars vegar að þeim sem búsettir eru í aðildarríkjum samningsins um einkamálarétt frá árinu 1954 verði ekki gert að leggja fram málskostnaðartryggingu af þeirri ástæðu að þeir séu búsettir erlendis. Hins vegar er lagt til að úrlausn erlends dómstóls um skyldu til að greiða málskostnað á hendur þeim sem er búsettur hérlendis og hefur verið undanþeginn að leggja fram málskostnaðartryggingu verði aðfararhæf.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Meðferð sakamála, 1. umr.

Stjfrv., 233. mál (heildarlög). — Þskj. 252.

[20:01]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Um allmörg ár hefur endurskoðun laga um meðferð opinberra mála staðið yfir. Var réttarfarsnefnd falið verkið á sínum tíma og lauk nefndin gerð fyrstu draga frumvarps sumarið 2006. Þau frumvarpsdrög voru kynnt ríkisstjórn og að því búnu birt á heimasíðu dómsmálaráðu-

neytisins þar sem gefinn var kostur á að láta í té athugasemdir og umsagnir um frumvarpsdrögin. Umsagnir bárust frá embætti ríkissaksóknara, Félagi löglærðra fulltrúa ákæruvaldsins, dómstólaráði, Héraðsdómi Reykjavíkur, Lögmannafélagi Íslands og Lögreglustjórafélagi Íslands. Þá voru frumvarpsdrögin kynnt á ráðstefnu Lögfræðingafélags Íslands í samvinnu við dómsmálaráðuneytið hinn 22. september 2006.

Í frumvarpsdrögunum var að finna tillögur um að skipta ákæruvaldinu í þrjú stjórnsýslustig en þær byggðust á hugmyndum frá Boga Nilssyni ríkissaksóknara. Ráðuneytið beindi þeim áfram til réttarfarsnefndar. Urðu hugmyndir um nýskipan ákæruvaldsins tilefni sérstakrar athugunar innan ráðuneytisins sem fékk til liðs við sig sérfróða aðila. Embættismenn voru gerðir út af örkinni til að kynna sér skipan þessara mála í nágrannalöndum. Heima fyrir var stofnað til viðræðna við ríkissaksóknara, Lögreglustjórafélag Íslands og réttarfarsnefnd um efni þessara ákvæða frumvarpsins.

Ljóst er að skoðanir eru skiptar um hvernig haga eigi skipulagi, samvinnu og samskiptum lögreglu og ákæruvalds svo að bestur árangur náist. Ég tel að þær tillögur sem finna má í III. kafla frumvarpsins henti okkar réttarkerfi best og tryggi auk þess best réttaröryggi samhliða skilvirkni ákæruvaldsins og réttarvörslukerfisins alls.

Tillögurnar byggjast á því meginsjónarmiði að stofnað verði nýtt embætti héraðssaksóknara og ákæruvaldinu verði því framvegis skipt í þrjú stjórnsýslustig í stað tveggja. Embætti héraðssaksóknara taki ákvörðun um saksókn á fyrsta stjórnsýslustigi í nánast öllum meiri háttar sakamálum, svo sem í manndrápsmálum, kynferðisbrotamálum, málum vegna brota sem hafa í för með sér almannahættu, svo sem brennu, málum vegna brota gegn stjórnskipan ríkisins og æðstu valdhöfum þess, stórfelldum líkamsárásarmálum og fleira. Hlutverk ríkissaksóknara sem æðsta handhafa ákæruvaldsins verði að setja almennar reglur og hafa eftirlit með öðrum ákærendum, auk þess sem gert er ráð fyrir að hann taki áfram ákvarðanir um áfrýjun héraðsdóma í sakamálum.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að héraðssaksóknarar hafi sameiginlega starfsstöð og dómsmálaráðherra velji forstöðumann hennar. Héraðssaksóknarar skipta með sér verkum og kunna verkefni þeirra að ráðast af landfræðilegri skiptingu eða mótast af sérhæfingu eftir brotaflokkum. Ákæruvald í veigamiklum sakamálum, svo sem efnahagsbrotum, verður flutt frá lögreglustjórum til héraðssaksóknara. Á hinn bóginn verður rannsókn á ákæruvaldi í málum sem kalla mætti minni háttar eftir sem áður í höndum lögreglustjórans, svo sem umferðarlagabrot, þjófnaður, gripdeild, líkamsárásarmál önnur en stórfelld, skjalafals og fleira, eins og nánar kemur fram í III. kafla frumvarpsins.

Meðal viðfangsefna við lokagerð frumvarpsins var að ræða hvernig samvinna saksóknara og skattrannsóknarstjóra yrði best tryggð í þágu réttaröryggis og skilvirkni. Meðal annars var farið nákvæmlega yfir hugmyndir um að sameina efnahagsbrotadeild ríkislögreglustjóra og embætti skattrannsóknarstjóra. Í umræðunni um sameiningu verkefna á vegum ákæruvaldsins annars vegar og skattyfirvalda hins vegar er ávallt nauðsynlegt að hafa í huga muninn á lögregluvaldi og stjórnsýsluvaldi. Rannsókn lögreglu getur leitt til ákæru sem lögð er fyrir dómara, samkvæmt lögum um meðferð sakamála, en skattrannsókn leiðir til stjórnsýsluákvarðana, sem lúta að reglum stjórnsýsluréttarins. Þá er nauðsynlegt að hafa í huga í þessu sambandi hið tvíþætta markmið skattrannsókna, sem er auk viðurlagabreytingar að koma á réttri álagningu með endurákvörðun þeirra.

Lögreglan lýtur eftirliti, leiðsögn og fyrirmælum af hálfu ákæruvalds við rannsókn sakamála. Embætti skattrannsóknarstjóra hefur ríkar heimildir til að rannsaka skattalagabrot. Þær eru nokkuð sambærilegar við rannsóknarheimildir lögreglu. Ég tel eðlilegt og raunar nauðsynlegt að búa svo um hnúta að ekki verði tvíverknaður milli lögreglu og skattyfirvalda við rannsókn skattalagabrota. Að gögn sem skattrannsóknarstjóri hefur aflað og rannsóknaraðgerðir hans nýtist ákæruvaldinu sem best auk aðgerða lögreglu sé þeirra á annað borð þörf.

Brot á skattalögum krefjast sérþekkingar, jafnt hjá stjórnvöldum og hjá réttarvörslukerfinu, og tel ég því sjálfsagt að sett verði á fót sérstakt embætti héraðssaksóknara í skattalagabrotum. Tryggð verði með skýrum verklagsreglum aðkoma saksóknara að gagnaöflun, bæði hjá skattrannsóknarstjóra og hjá lögreglu, þurfi hún að koma að máli. Með slíkri skipan helst forræði hvors aðila um sig og tryggt er að unnt sé að nýta rannsóknir og gagnaöflun á stjórnsýslustigi á auðveldan og markvissan hátt ef mál færist inn á verksvið ákæruvaldsins. Vegna sérstöðu ákæruvaldsins að íslenskum rétti er ekki unnt að framselja það vald til annarra stjórnvalda. Með sérstökum héraðssaksóknara í skattalagabrotum yrði tryggt að fulltrúi ákæruvaldsins hefði aðkomu og yfirsýn yfir gagnaöflun ef grunur vaknaði um alvarlegt skattalagabrot og mundi stuðla að aukinni skilvirkni við meðferð þessa málaflokks.

Að öðru leyti, herra forseti, eru helstu breytingar frá gildandi lögum, sem lagðar eru til með frumvarpinu, eftirfarandi:

Í frumvarpinu má finna ákvæði um aðgang að gögnum sakamáls. Samkvæmt 1. mgr. 2. gr. upplýsingalaga, nr. 50/1996, gilda þau lög ekki um rannsókn eða saksókn í opinberu máli. Eru þar af leiðandi ekki fyrir hendi neinar lagareglur um aðgang almennings, þar á meðal fjölmiðla, að gögnum í vörslu stjórnvalda á því sviði sem hér um ræðir. Þótt leitast sé við að bæta úr þeim skorti með frumvarpinu er ekki lagt til að leidd verði í lög ákvæði um almennan aðgang að gögnum hjá lögreglu og ákæruvaldi meðan mál er til meðferðar hjá þeim stjórnvöldum. Óeðlilegt er að setja almennar reglur um birtingu eða aðgang að gögnum á því stigi máls, þ.e. áður en tekin hefur verið ákvörðun um saksókn í málinu. Brýnt er að tryggja að rannsókn máls verði ekki stefnt í hættu eða gengið verði gegn viðurkenndum lagasjónarmiðum um persónuvernd.

Á hinn bóginn er gert ráð fyrir því að hver sem er geti fengið aðgang að ákæru þremur sólarhringum eftir að hún hefur verið birt ákærða nema sérstakir almanna- eða einkahagsmunir standi því í vegi, sbr. 1. mgr. 16. gr. og 5. mgr. 156. gr. frumvarpsins. Með þessari reglu um almennan aðgang að ákæru er komið til móts við þá hagsmuni almennings að hann eigi þess kost að fá vitneskju um það fyrr en síðar að ákæra hafi verið gefin út og hvert sé efni hennar.

Með tilliti til ákærða og nánustu vandamanna hans skiptir hins vegar miklu að ákæra sé ekki öllum opin fyrr en hún hefur verið kunngerð hinum ákærða og hann þar með átt þess kost að kynna sér efni hennar. Aðgangur almennings næði samkvæmt þessu ákvæði einungis til ákæru ásamt fyrirkalli en ekki til annarra málsgagna. Af þessu ákvæði má ekki gagnálykta á þann veg að engar upplýsingar skuli veittar um mál áður en ákæra hefur verið birt, heldur er það á valdi lögreglu og ákæruvalds að ákveða það hverju sinni, m.a. með tilliti til fyrirmæla um þagnarskyldu. Lagt er til að ríkissaksóknara verði veitt heimild til að setja almennar reglur um skyldu lögreglu til að veita upplýsingar um rannsókn máls við þessar aðstæður, sbr. 3. mgr. 56. gr. frumvarpsins.

Þá er gert ráð fyrir að dómara sé skylt að láta hverjum sem er í té afrit af ákæru og greinargerð ákærða, sbr. 1. mgr. 16. gr. frumvarpsins, nema sérstakir almanna- eða einkahagsmunir aftri því. Ákvæði þessa efnis er ekki að finna í núgildandi lögum en mikilvægt er að þeir sem vilja fylgjast með þinghöldum í sakamálum, sem eru almennt háð í heyranda hljóði, geti fengið þessi gögn í hendur svo að þeir geti betur áttað sig á því sem þar fer fram. Í frumvarpinu er lagt til að ákærða verði gefinn kostur á að skila skriflegri greinargerð af sinni hálfu á sama hátt og stefnda í einkamálum, sbr. 1. mgr. 165. gr. frumvarpsins. Markmiðið með þessu nýmæli er m.a. að jafna aðstöðu aðila að sakamáli, auk þess sem búast má við því að greinargerð ákærða verði til að skýra málatilbúnað hans og auðvelda þar með úrlausn máls, ekki síst í þeim málum þar sem sakarefni er flókið. Í því sambandi má nefna að það var fyrst með lögum nr. 19/1991 að ákærða var gefinn kostur á að skila skriflegri greinargerð af sinni hálfu fyrir Hæstarétti og er gengið út frá því sem almennri reglu þar fyrir dómi, sbr. lög nr. 37/1994. Verður ekki annað ráðið en sá háttur hafi gefist vel í framkvæmd.

Ákvæði er í frumvarpinu um skýrslutöku lögreglu af sakborningi og vitnum við rannsókn máls á heildstæðan hátt, sbr. VIII. kafla þess, en núgildandi lög hafa að geyma fremur fá og dreifð ákvæði hvernig haga beri slíkri skýrslutöku. Þá er einnig að finna ýmis nýmæli frá gildandi lögum, t.d. um óformlega skýrslutöku lögreglu af sjónarvottum og öðrum vitnum.

Framsetning ákvæða frumvarpsins um þvingunarráðstafanir er nokkuð breytt frá núgildandi lögum, sbr. IX.–XIV. kafla frumvarpsins, en til þvingunarráðstafana teljast m.a. hald á munum, leit og líkamsrannsókn, símahlustun og önnur sambærileg úrræði, handtaka og gæsluvarðhald. Í frumvarpinu er að finna ákvæði sem mælir fyrir um að heimild lögreglu til að koma fyrir svokölluðum hlerunar- eða eftirfararbúnaði í bifreið, í varningi eða á manni, t.d. í veski hans eða fatnaði, í því skyni að rannsaka afbrot, sbr. c-lið 1. mgr. 82. gr. frumvarpsins. Þótt um nýja reglu sé að ræða er þó einungis um að ræða lögfestingu á úrræði sem notast hefur verið við um nokkra hríð í framkvæmd og dómstólar hafa fallist á kröfu lögreglu um. Þá er og vakin athygli á heimild til að taka lífsýni úr öðrum en sakborningi að tilteknum skilyrðum uppfylltum, sbr. 1. mgr. 77. gr. frumvarpsins. Að öðru leyti er ekki um teljandi efnisbreytingu að ræða en reglurnar eru þó ítarlegri í frumvarpinu en áður hefur verið, einkum skilyrði fyrir þessum úrræðum. Þykir rétt að nánari reglur verði lögfestar þar að lútandi með hliðsjón af eðli þessara úrræða. Óhætt er að slá því föstu að þetta muni ekki hafa áhrif á framkvæmdina við rannsókn mála hjá lögreglu.

Fyrirmælum um fyrrgreindar þvingunarráðstafanir hefur verið breytt verulega, ekki síst með það fyrir augum að gera það skýrara en nú er hvaða skilyrði verða að vera fyrir hendi til þess að til þeirra verði gripið. Má þar nefna að ákvæði um gæsluvarðhald er ítarlegra og nýmæli sett fram til að koma í veg fyrir að maður verði úrskurðaður í gæsluvarðhald fyrir tiltölulega litlar sakir eða það vari lengur en brýn nauðsyn krefur, sbr. 1. og 2. mgr. 97. gr. frumvarpsins. Enn fremur er gerð tillaga um að maður verði ekki látinn sæta einangrun í gæsluvarðhaldi gegn vilja sínum nema samkvæmt dómsúrskurði, sbr. b-lið 1. mgr. 99. gr., sbr. 2. mgr. 98. gr. frumvarpsins.

Veigamiklar breytingar eru lagðar til á reglum um sönnun og sönnunargögn í sakamálum, sbr. XVI.–XXI. kafla frumvarpsins, ekki síst til að laga þær eftir því sem við á að hliðstæðum reglum í lögum um meðferð einkamála. Má sem dæmi nefna að gert er ráð fyrir að settar verði sérstakar reglur um skýrslugjöf ákærða fyrir dómi, sbr. XVII. kafla frumvarpsins, en ekki er að finna sérreglur um það efni í gildandi lögum heldur hefur í framkvæmd verið stuðst við reglur sem miðaðar eru við skýrslugjöf sakbornings hjá lögreglu og reglur um skýrslugjöf vitna fyrir dómi. Þá er þar að finna ítarleg ákvæði um matsgerðir, skjöl og önnur sýnileg sönnunargögn og öflun sönnunargagna fyrir öðrum dómi, sbr. XIX., XX. og XXI. kafla frumvarpsins en ekki er kveðið á um neitt þessara efna í gildandi lögum ef frá eru talin fátækleg ákvæði um dómkvaðningu matsmanna í 63.–65. gr. þeirra.

Helsta formbreytingin, sem lagt er til að gerð verði á gildandi reglum um saksókn, er ákvæði IV. kafla almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, sem einkum snúa að því hvernig fara skuli að þegar höfðun sakamáls er háð kröfu brotaþola, samkvæmt viðeigandi refsiákvæði, verði felld inn í lög um meðferð sakamála, sbr. 144. gr. frumvarpsins. Hins vegar er gert ráð fyrir að áfram verði mælt fyrir um það í hegningarlögum hvernig brotaþoli skuli standa að höfðun einkarefsimáls af sinni hálfu. Sérstakur kafli er í frumvarpinu þar sem er að finna reglur um heimild til að enduruppteka mál fyrir héraðsdómi í tilvikum þar sem ákæruvald hefur ekki sótt þing og máli hefur verið lokið af þeim sökum, sbr. XXIX. kafla frumvarpsins en núgildandi ákvæði þess efnis eru fremur fábrotin. Lagt er til að kveðið verði heildstætt á um réttarfarssektir í einum kafla, sbr. XXXV. kafla frumvarpsins, á sama hátt og gert er í lögum um meðferð einkamála er um mun ítarlegri reglur að ræða í frumvarpinu en er að finna í gildandi lögum.

Þá er gert ráð fyrir ákvæði um að nálgunarbann, sem er að finna í gildandi lögum um meðferð opinberra mála, verði færð í sérstök lög og mun ég flytja frumvarp þess efnis. Skýringin á því er sú að nálgunarbann er ekki ráðstöfun sem gripið er til í þágu rannsóknar eða meðferðar á sakamáli heldur er um að ræða forvörn sem er ekki síst ætlað að koma í veg fyrir að afbrot verði framið. Af þeirri ástæðu þykir rétt að kveða á um þetta úrræði í sérlögum.

Herra forseti. Frumvarpið, sem ég legg fram, var samið af réttarfarsnefnd og kynnt opinberlega í september á síðasta ári, eins og ég hef þegar sagt, og gert aðgengilegt á vefsíðu ráðuneytisins. Þetta er mikil lagabálkur og er þingskjalið rúmar 200 blaðsíður. Ráðuneyti og réttarfarsnefnd eru sammála um efni þessa frumvarps og í meðferð málsins frá því að það var kynnt hefur m.a. verið fallið frá upphaflegum ákvæðum þar sem gert var ráð fyrir fjölgun meðdómara í sakamálum. Dómstóláráð taldi að þær tillögur yrðu erfiðar í framkvæmd og á liðnu vori kynnti ráðið mér hugmyndir um millidómstig. Ég taldi hins vegar of viðamikið að ætla bæði að breyta skipulagi ákæruvaldsins og dómskerfisins í tengslum við þetta frumvarp. Niðurstaðan varð sú að fella niður kröfuna um fjölgun meðdómara en setja á laggirnar nefnd sem fjalli um það hvernig tryggja megi best milliliðalausa sönnunarfærslu við meðferð sakamála. Einkum veiti nefndin álit sitt á því hvort setja eigi á fót millidómstig þar sem eingöngu verði leyst úr sakamálum. Ekki hefur verið tímabært að leita tilnefninga í nefndina fyrr en nú þegar ráðuneytið og réttarfarsnefnd hafa búið frumvarpið um meðferð sakamála í þann búning sem hér er kynntur. Verður leitað eftir því við dómstóláráð, ríkissaksóknara og Lögmannafélagið að tilnefna menn í nefndina undir formennsku fulltrúa ráðuneytisins og að nefndin ljúki störfum fyrir 1. maí 2008.

Herra forseti. Það er von mín að sú endurskoðun á gildandi lögum sem lögð er til með frumvarpi þessu verði til að styrkja enn frekar reglur um meðferð sakamála, efla og bæta ákæruvaldið og tryggja enn betur réttaröryggi almennings. Eins og ég gat í upphafi máls míns hefur gerð þessa frumvarps verið lengi á döfinni, raunar má segja allt frá því að Alþingi samþykkti lögin um meðferð opinberra mála á sínum tíma. Á þeim árum var lögð megináhersla á endurskoðun einkamálalaganna en litið á breytingar á lögunum um meðferð opinberra mála í ljósi þess sem brýnast var talið vegna hinna miklu réttarfarsbreytinga á þessum árum. Þegar þingmenn taka til við að kynna sér frumvarpið munu þeir fljótt sjá á því að mikil alúð hefur verið lögð við gerð þess undir forustu Markúsar Sigurbjörnssonar, hæstaréttardómara og formanns réttarfarsnefndar, en með honum unnu prófessorarnir Stefán Már Stefánsson og Eiríkur Tómasson, einkum að frumvarpsgerðinni, ásamt Benedikt Bogasyni, héraðsdómara og ritara réttarfarsnefndar. Færi ég þeim, og öllum öðrum sem komið hafa að þessu mikla verki, þakkir fyrir vel unnin störf.

Ég tel eðlilegt að hv. allsherjarnefnd gefi sér rúman tíma til að fara yfir þetta viðamikla mál og kalli sem flesta á fund til sín til að kynnast viðhorfum þeirra sem hafa reynslu og þekkingu á því mikilvæga réttarsviði sem hér er til umræðu. Frumvarpið getur að sjálfsögðu tekið breytingum í meðförum nefndarinnar eftir að hún hefur brotið það til mergjar í samvinnu við umsagnaraðila eða aðra sem hún kallar á sér til ráðgjafar.

Ég legg til, herra forseti, að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

[20:19]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég vil hefja mál mitt á því að gagnrýna það að þetta mikla frumvarp sem hér hefur verið lagt fram skuli tekið til umræðu á kvöldfundi. Það er ekki sérlega fjölskylduvinsamlegur tími. Það er ýmislegt annað sem við getum gert innan núgildandi þingskapa en að breyta ræðutíma við 2. umr. mála að því er þetta varðar. Ég hefði kosið að þetta frumvarp yrði rætt að viðstöddum sem flestum þingmönnum en ekki þegar klukkan er langt gengin í níu. Frumvarpið á það líka skilið.

Ég er farinn að spyrja mig í hvert skipti þegar frumvarp á sviði dómsmála og hegningarlaga rekur á fjörur Alþingis hvort við stefnum með þeim í átt til aukins lýðræðis og efldra mannréttinda eða hvort við förum í öfuga átt. Mér hefur fundist að þau frumvörp sem hafa komið fram eftir hörmungaratburðina í Bandaríkjunum 11. september 2001 hafi gjarnan mótast af þeim skyndiaðstæðum sem þá komu upp og menn hafi ekki alveg haldið yfirvegun í því sambandi. Fjöldi lagafrumvarpa hefur verið samþykktur á Alþingi frá þeim tíma sem ég tel að hafi gengið frá mannréttindum í átt til þess sem ég kalla lögregluríki eða í þá veru fremur en hitt án þess að fyrir liggi skilgreining á því við hvaða ógn við búum á Íslandi og hver er þörfin á því að takmarka eða þrengja að borgaralegum réttindum.

Ég mun líka skoða þetta frumvarp þeim augum: Stefnir það í átt til lýðræðis og aukinna mannréttinda eða í öfuga átt? Almennt vil ég þó segja að ég fagna þessari endurskoðun og ég veit fyrir víst að sú vinna sem að baki liggur er vönduð og leitað hefur verið til færustu sérfræðinga á þessu sviði, það þekki ég. Að mínu mati var full þörf á þessari endurskoðun og það er afar margt til bóta í frumvarpinu og vinnan bak við það er eins og ég sagði vönduð, og þó að ég segi það þýðir það ekki að ég sé sammála öllum afrakstri þeirrar vinnu.

Vil ég þá víkja fyrst að frumvarpinu almennt. Ég tel að nafngiftin sem slík, frumvarp til sakamála, sé góð og ég tek undir röksemdir sem koma frá frumvarpshöfundum um að orðin brotamál og refsimál séu ekki eins hlutlaus og orðið sakamál sem er ekki eins gildishlaðið.

Ég fagna því líka að það skuli vera leitast við að samræma málsmeðferð samkvæmt opinberum lögum og lögum um meðferð einkamála, það þykir mér gott mál. Ég vildi helst sjá sem mesta samhæfingu á því sviði þó að ég geri mér fullkomlega ljóst að það sé ekki hægt að öllu leyti. Ég fagna því líka að það skuli vera setti inn ákvæði í lögin sem mæla fyrir um aðgang að gögnum úr opinberum málum, ákærum og öðrum gögnum, settir eru ákveðnir tímafrestir en það er ekki lokað fyrir það að lögregla veiti frekari upplýsingar.

Ég fagna því líka að það skuli hafa orðið þó þessi aðskilnaður milli lögreglurannsókna, hæstv. dómsmálaráðherra, og ákæruvalds með skipan héraðsdómstóla. Ég hefði sjálfur viljað ganga alla leið og aðskilja lögreglurannsóknir og síðan ákæruna, hafa skil þar á milli. En þetta er engu að síður til bóta eins og það er. Eins er til bóta ákvæði um skýrslutökur.

Það sem ég hnýt e.t.v. mest um eru fyrirmæli í IX.–XIV. kafla laganna um svonefnd þvingunarúrræði sem er óhjá-

kvæmilegur fylgifiskur laga um sakamál. Ég kem betur að því síðar. Þar er m.a. vísað í skýrslu nefndar sem dómsmálaráðherra skipaði á sínum tíma til að fjalla um óhefðbundnar rannsóknaraðferðir og ég man ekki betur en að sá sem hér stendur hafi verið í þeirri nefnd á sínum tíma. Ég hefði kosið að sú skýrsla eða það sem notað er úr henni hefði verið fylgirit með þessu frumvarpi en ég þykist vita að allsherjarnefnd muni afla þeirrar skýrslu þannig að hún verði til við vinnslu málsins. Það eru ákvæði í þessum þvingunarköflum sem valda mér áhyggjum af því að þar sýnist mér kúrsinn vera tekinn frá lýðræði og mannréttindum, heimildir lögreglu rýmkaðar á kostnað mannréttinda og einstaklingsfrelsis.

Það er ágætt að tekin skuli hafa verið upp ákvæði sem snúa að höfðun sakamáls að kröfu brotaþola og ég tel afar gagnlega þá breytingu sem lögð er til um að ákærða verði gefinn kostur á að skila greinargerð. Ég hefði þó, hæstv. dómsmálaráðherra, viljað ganga jafnvel lengra í þeim efnum og gera það að skyldu fyrir lögmenn eða ákærða að skilað væri málsvörn fyrir sakborninga eða ákærða í málum. Sjálfur hef ég á mínum ferli sem lögmaður gert það vegna þess að þá skjalfestir maður málsvarnir hins ákærða og Hæstiréttur fær þær síðan á skjali til sín. Ég hefði því í þessu tilviki sett beint samasemmerki milli greinargerðar stefnda í einkamálum og ákærða í refsimálum.

Ég ætla ekki að fara miklu meira í þennan almenna kafla. Ég hefði þó kosið að frestur til að afhenda verjanda eða réttargæslumanni málsgögn væri styttur, ég tel hann of langan, þrjár vikur. Frumvarpið er að vísu ekki að breyta neinu í því samhengi en ég tel frestinn of langan.

Ég get almennt sagt að öll ytri umgjörð og ákvæði sem varða málsmeðferð og annað slíkt eru mjög til bóta í þessu frumvarpi og þarna er vönduð vinna. Það sem ég tel mikilvægasta kafla þessa frumvarps er IX. kafli og áfram, um það sem ég nefndi áðan, þvingunarúrræði laganna. Þvingunarúrræði sakamálalaga fela alltaf í sér skerðingu á mannréttindum, hjá því verður ekki komist, gæsluvarðhald, leit, haldlagning, og þar fram eftir götunum. Það er vandratað meðalhófið í þeim efnum. En það er ein grundvallarregla sem löggjafinn skyldi ætíð hafa í huga þegar þetta meðalhóf er ratað, að túlka vafann ætíð mannréttindum og einstaklingum í hag, ekki lögreglu. Það sem ég vil almennt gagnrýna í þeim köflum sem ég nefndi er að þar hafa lögregluhagsmunir og rannsóknarhagsmunir haft meira vægi, þeir eru teknir fram fyrir mannréttindin. Um það eru allmörg dæmi sem ég mun auðvitað fyrst og fremst gera að umtalsefni og umfjöllunarefni í nefndarstörfum innan allsherjarnefndar þó að ég tæpi á örfáum hér. Ég get nefnt 69. gr., um hald á munum, en þar segir:

„Nú vill eigandi eða vörsluhafi munar, sem hald er lagt á, ekki hlíta þeirri ákvörðun og getur hann þá borið ágreiningsefnið undir dómara.“

Þetta kemur víða fyrir í þessum þvingunarúrræðisköflum. Ég er á því að slík þvingunarúrræði eigi lögreglan nánast undantekningarlaust að bera undir dómstóla áður en gripið er þeirra, að meginreglu til áður en gripið er til þvingunarúrræða, en ef brýna nauðsyn ber á þvingunarúrræðum og ekki gefst tími til að fara dómstólaleiðina þá eigi að fara eftir á fyrir dómstóla. Þar er ekki verið að íþyngja lögreglu eða nokkrum vegna þess að hvarvetna um landið eru dómarar á bakvakt og það er auðvelt að leita til þeirra, það er hægt að ná til dómara um allt land á skömmum tíma, innan hálfs sólarhrings, nema sérstaklega standi á með veður eða eitthvað slíkt, en það heyrir til undantekninga.

Um þá kafla sem ég nefndi, þvingunarúrræðiskaflana, má líka nefna annað sem ég hef áhyggjur af í þessu sambandi og það er hin sígilda spurning: Hver á að hafa eftirlit með eftirlitsmönnunum? Hver á að hafa eftirlit með lögreglunni þegar hún grípur til þvingunarúrræða? Ég tel að þessi spurning sé skilin eftir í of lausu lofti í frumvarpinu, að það sé ágalli á þessum köflum öllum að öryggisventlarnir eru ekki nægilega góðir. Dæmi um rýmkun í þágu lögreglu er lokamálsgrein 72. gr. um að lögregla skuli hlutast til um að skila munum sem hafa verið haldlagðir, teknir með þvingunarúrræðum. Auðvitað á að snúa þessu við, lögreglan á að hafa skyldu til að skila slíkum hlutum þegar þeirra er ekki þörf lengur og þeir hafa ekki orðið til við refsivert athæfi.

Í 75. gr. er fjallað um leit. Það er sama þar. Þar getur sá sem þetta bitnar á farið eftir á til dómstóla og borið ágreiningsefnið undir dómara þótt það fresti ekki húsleitinni. Þetta er rýmkun að nokkru leyti og þar hygg ég að lögreglan ætti að leita eftir á til dómstólsins og fá réttlætingu gerða sinna en vísa ekki mannréttindaskerðingunni eða þvingunarúrræðinu yfir á þann sem þolir þvingun og segja: Far þú og sæktu réttinn. Þarna á lögreglan að sækja staðfestingu á því að henni hafi verið þetta heimilt og þetta á að vera opið með þeim hætti.

Ég set líka spurningarmerki við ákvæðin um þvagsýna-, blóðsýna- og lífsýnatöku. Þar er enn eina rýmkunina að finna, þ.e. að taka lífsýni úr öðrum en sakborningum. Þar erum við að feta inn á nýja braut sem ég hef verulegar efasemdir um. Þar eru enn fremur heimildir til að framkvæma líkamsleitina og sýnatökuna og leita svo úrskurðar eftir á og það gagnrýni ég líka.

Á blaðsíðu 129–130 í frumvarpinu er vikið að XI. kafla laganna og þar kemur m.a. fram að við gerð kaflans hafi verið höfð hliðsjón af tillögum nefndar, sem dómsmálaráðherra skipaði á sínum tíma til að fjalla um sérstakar, óhefðbundnar rannsóknaraðferðir lögreglu, en tillögurnar er að finna í skýrslu nefndarinnar sem út kom í aprílmánuði 1999, eins og fram kemur í frumvarpinu. Fram kemur að farið sé eftir þessum tillögum að nokkru en þó er vikið frá tillögum þessarar nefndar í afar veigamiklum atriðum.

Í fyrsta lagi lagði nefndin til að þegar gripið yrði til aðgerða yrði rannsókn að beinast að fyrir fram tilteknum brotum, þar á ég við hlustunarúrræðin og myndatökur og sitthvað fleira — ég er að tala um símahlustun og önnur sambærileg úrræði í XI. kaflanum. Þar vildi nefndin að vísað væri til tiltekinna hegningarlagaákvæða sem brotin væru. Því er hafnað og í greinargerðinni er því borið við að lagatæknileg vandamál fylgi því að fara þá leið að tiltaka þau hegningarlagaákvæði sem eru undir. Þar segir orðrétt, með leyfi herra forseta:

„Þannig verða lagaákvæðin bæði flóknari og vandmeðfarnari, lagatæknilega séð, þar á meðal vegna þess að huga þarf að breytingum á þeim í hvert sinn sem hlutaðeigandi ákvæðum hegningarlaga kann að verða breytt. Það sem

skiptir þó meira máli í þessu sambandi er að vafasamt er að einskorða heimild lögreglu til að grípa til þessara aðgerða í þágu rannsóknar við það að hún beinist að fyrir fram ákveðnum brotum.“

Lagatæknileg ákvæði eða vandamál í framkvæmd geta aldrei réttlætt það að mannréttindum sé ýtt til hliðar.

Í annan stað lagði nefndin til, sú sem skilaði skýrslu í apríl 1999, að sá sem sætir símahlustun og fleiri slíkum þvingunum — það er eðli þeirra að sá sem hlustunin beinist að, hlerunin beinist að, veit ekki af aðgerðinni — nefndin lagði til að danskri og norskri fyrirmynd að þessum aðilum sem þvingunarúrræðið beindist gegn væri skipaður réttargæslumaður, öryggisventill á lögregluna. Því er hafnað í þeim tillögum sem hér eru lagðar fram og ég tel það vera afar miður.

Við getum verið fullsæmd að því að fara að því sem Danir og Norðmenn hafa gert í þessum efnum og tryggt réttaröryggi þeirra sem sæta símahlerunum og öðrum sambærilegum úrræðum en í þessum tilvikum ræður lögreglan algjörlega för og rökstuðningi máls. Þetta gagnrýni ég. Ég gagnrýni líka að það er dregið úr skilyrðum í 80. gr. Skilyrðin eru rýmri og þar er enn þrengt að mannréttindum.

Ég hef líka áhyggjur af mannréttindum í 82. gr. Þar er nýmæli um að koma fyrir búnaði á eða inni í bifreið eða öðru farartæki. Ég leggst ekki gegn þessu rannsóknarúrræði, það má ekki skilja orð mín þannig. Í athugasemdum við einstakar greinar frumvarpsins segir um 82. gr. orðrétt, með leyfi herra forseta:

„Þær rannsóknaraðgerðir, sem hér um ræðir, fela í sér óvenju mikla skerðingu á friðhelgi einkalífs þeirra sem þær beinast að. Það stafar ekki síst af því að með þessu móti er unnt að afla upplýsinga um daglegar athafnir fólks, á heimilum þess sem annars staðar, án vitundar þess. Segja má að hér sé gengið enn lengra í þá átt að skerða friðhelgi einkalífs manna en þegar símtöl og önnur fjarskipti þeirra eru hleruð og þau tekin upp …“

Þetta er sem sagt opið ákvæði og þarna vantar sárlega eftirlit með eftirliti. Ef þetta er svona brýnt mál þá þarf þess með.

Ég sé, herra forseti, að tími minn er liðinn. Ég á fleiri athugasemdir eftir og ég læt auðvitað málið til mín taka í allsherjarnefnd. En ég vil ljúka orðum mínum með því, og biðst velvirðingar á því að fara fram yfir tímann, að þakka fyrir þá miklu og vönduðu vinnu sem þarna liggur að baki.

[20:40]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir framlag hans til umræðunnar en mér finnast þetta vera dæmigerð atriði sem athuguð verða í allsherjarnefndinni þegar farið verður yfir frumvarpið. Lögregla mun m.a. skýra sitt mál og menn vega og meta þá hagsmuni sem eru í húfi út frá sjónarmiðum allra sem starfa þurfa eftir lögunum. Brýnt er að lögin séu þannig að skýrt sé hvað í þeim felst og að þeir sem eftir þeim starfa viti nákvæmlega hvernig um hnúta er búið.

Mér þóttu athugasemdir hv. þingmanns við IX.–XIV. kafla ekki mjög alvarlegar í sjálfu sér miðað við orðalagið í greinargerðinni og hvernig það er lagt upp. Í raun og veru er ekki um neinar meiri háttar breytingar að ræða í frumvarpinu, hvorki efnislegar né annars konar, að því er þennan kafla varðar.

Nákvæmlega er skýrt í greinargerðinni að orðalagi sé breytt og í sumu sem hv. þingmaður vék að. Í 72. gr. segir, með leyfi forseta:

„Fyrri málsgrein greinarinnar er samhljóða 82. gr. núgildandi laga. Síðari málsgreinin á sér á hinn bóginn ekki hliðstæðu þar, en með henni er ráðgert að lögregla hlutist að eigin frumkvæði til um að koma munum, sem haldi hefur verið létt af, í hendur þess sem á tilkall til þeirra. Verður ekki séð að ákvæði þessarar greinar þarfnist frekari skýringa.“

Ég skil orðalagið þannig að verið sé að leggja nýjar skyldur á lögregluna til að koma til móts við þann sem hlut á að máli en ekki að þrengja að honum. Þannig er með fleira sem hv. þingmaður vék að. Ef allt er lesið og farið yfir það sem er um að ræða eru þetta skynsamleg rök fyrir málinu. Ekki er verið að nálgast viðfangsefnið með því að þrengja að neinum. Þegar litið er á eftirfararbúnað og annað eru tekin ákvæði inn í lög sem þegar eru framkvæmd af öðrum. Farið er yfir málið sem er sjálfsagt til að allsherjarnefnd geti farið yfir það og unnt sé að ræða það á Alþingi.

Menn geta að sjálfsögðu haft skiptar skoðanir á atriðunum sem hv. þingmaður gat um og rædd voru nefndinni sem hann sat í — mig minnir að hann hafi verið formaður nefndar um óhefðbundnar rannsóknaraðferðir — eins og hann hefur skoðun á frumvarpinu sem er ólík þeirri sem ráðuneytið og réttarfarsnefnd hafa. Menn hafa rétt til að hafa aðrar skoðanir varðandi ákvæðin en sú ágæta nefnd hafði sem hann var formaður fyrir. Mér sýnist að þetta sé vel rökstutt í greinargerð frumvarpsins.

Þegar um er að ræða heimild til aðgerða er sagt að hún sé bundin því skilyrði að rannsókn beinist að brotum á tilteknum ákvæðum almennra hegningarlaga. Í greinargerðinni segir, með leyfi forseta:

„Einnig má túlka tilvísun til tiltekinna refsiákvæða á þann veg að með því hafi löggjafinn markað þá stefnu að veita beri lögreglu að öðru jöfnu heimild til þess að grípa til símahlerunar og þvílíkra aðgerða ef rannsókn beinist að þeim brotum sem þannig er sérstaklega vísað til í lögum.“

Í orðalaginu felst að með því að fara að tillögu nefndarinnar sem hv. þingmaður veitti formennsku sé verið gera því skóna að dómari hafi ekki svigrúm til að taka afstöðu til tilmæla lögreglu um hvort hlera eigi að síma eða ekki, að svigrúmið sé þá þrengt um of. Það stangast alveg á við málflutning hans um að frumvarpið þrengi að brotaþola. Þegar ákvæðið er skoðað er alveg augljóst að ekki er farið að tillögum hans og nefndarinnar vegna þess að talið var að með því væri þrengt of mikið að brotaþola og dómara í raun gefin fyrirmæli með lögum um að honum beri að heimila lögreglu að hlera fari hún fram á það. Ég held því að skoða þurfi málið betur en hv. þingmaður gerði og tel að hv. allsherjarnefnd hljóti að gefa sér tíma til að hlusta á öll rök í málinu. Þótt hv. þingmaður sé kannski sár yfir því að tillögur hans voru ekki teknar til greina við gerð frumvarpsins er það rökstutt hér hvers vegna það var ekki gert.

Varðandi það að ekki skuli hafa verið farið að tillögu nefndar hv. þingmanns að norskri fyrirmynd þá segir í

greinargerðinni, með leyfi forseta:

„Vegna þessa má halda því fram að hér sé um að ræða falskt öryggi sem bæti litlu sem engu við aðkomu sjálfstæðs og óvilhalls dómara að málinu.“

Tillögu nefndar hv. þingmanns var ekki tekið því að talið var að hugsanlega sé með þeirri tillögu verið að binda hendur dómarans, það sé með öðrum orðum hið gagnstæða við það sem hv. þingmaður segir, að frumvarpið miði að því að auka vald hins opinbera á kostnað almennings eða brotaþola.

Ég tel, herra forseti, að hægt sé að fara yfir margar athugasemdir sem hv. þingmaður gerði og benda á að óþarfi sé að einfalda málin. Þau eru flókin og vandmeðfarin og fara verður yfir þau með opnum huga. Skoða þarf hvert atriði vel og velta fyrir sér hvað orðalag á einni grein getur leitt af sér í ljósi þeirra hagsmuna sem um er að ræða. Frumvarpið var samið af mikilli alúð og var gaumgæfilega yfirfarið, hvert orð og hugsun voru grandskoðuð. Ég tel að frumvarpið sé betur unnið en tillögur nefndarinnar sem hv. þingmaður veitti formennsku, með fullri virðingu fyrir störfum hennar, enda er margt þaðan tekið inn í frumvarpið.

Ég tek undir með hv. þingmanni að öll tillögugerð hefði getað fylgt frumvarpinu sem fylgiskjal en það var ekki gert. Nefndarálitið er aðgengilegt á vefsíðu ráðuneytisins þannig að auðvelt er að nálgast það ef menn vilja.

Í inngangi hv. þingmanns kom fram að síðan árásirnar voru gerðar á Bandaríkin, New York og Washington, í september 2001, hafi þróunin orðið sú að þrengt hafi verið að mannréttindum, þess sjáist merki hér og víða annars staðar. Því neitar enginn. Enginn á Vesturlöndum neitar því að gripið hafi verið til margvíslegra ráðstafana, sett lög og ákvæði sem mönnum hugnuðust ekki og töldu ekki þörf á áður. Að þessu leyti erum við bundin af alþjóðasamningum að verulegu leyti. Áhættumatið er ekki bundið við einstök ríki heldur er það sameiginlegt áhættumat þjóða sem koma að gerð alþjóðasamninga, bæði á vettvangi Sameinuðu þjóðanna og á vettvangi Evrópuráðsins.

Vegna ummæla hv. þingmanns um annað frumvarp sem var til umræðu á dögunum þar sem eru tekin upp í frumvarpið ákvæði úr samningi Evrópuráðsins gegn hryðjuverkum, benti formaður refsiréttarnefndar á í Morgunblaðsgrein í morgun að 50 ríki kæmust að þeirri niðurstöðu að nauðsynlegt sé að leiða svona ákvæði í lög. Þar er áhættan metin. Sameinuðu þjóðirnar mátu áhættuna eftir árásirnar 2001. Ef hv. þingmaður hefði setið á þingi veturinn 2001–2002 eða 2002–2003 hefðu honum örugglega blöskrað þau fyrirmæli sem komu frá Sameinuðu þjóðunum um nauðsyn þess að festa í lög alls konar ákvæði sem voru ekki fyrir áður. Það var sameiginlegt áhættumat þjóðanna sem eru aðilar að Sameinuðu þjóðunum sem leiddi til þess að það var gert að alþjóðasamningum. Síðan var gengið fast eftir því við ríki að þau framfylgdu samningunum og breyttu löggjöf sinni í samræmi við það.

Lögin um meðferð sakamála eiga ekki við í þessari löggjöf þótt þau taki vissulega mið af því. Það er miklu frekar í hegningarlögunum sem við höfum innleitt fjölmörg ákvæði sem eiga rætur að rekja beint til aðildar okkar að Sameinuðu þjóðunum, Evrópuráðinu og samtökum í heiminum sem menn telja þó helstu alþjóðasamtökin til varnar mannréttindum. Segja má að íslensk stjórnvöld hafi komist að einhverju áhættumati sem leiði til þess að það sé fært í lög en rangt er að halda því fram. Ástæðan fyrir því að það var gert eru kröfur alþjóðasamfélagsins og sameiginlegt áhættumat sem þar liggur fyrir og kemur fram í alþjóðasamningum. Ég held að hv. þingmaður átti sig á því ef hann hugsar málið. Þeir sem að því standa á vegum þessara samtaka gera það ekki til að þrengja að mannréttindum heldur til að tryggja öryggi borgaranna og svara kröfum sem fram hafa komið í aðildarríkjunum um nauðsyn þess að gera ráðstafanir.

Auðvitað getum við deilt um hvaða áhrif ráðstafanirnar hafa en engu að síður sýnir það sig að tekist hefur að koma í veg fyrir hryðjuverk og um það liggja fyrir óteljandi dæmi í mörgum ríkjum. Ég ætla ekki að telja þau dæmi upp en þau er nærri okkur, t.d. í Danmörku. Í Bretlandi hefur mistekist að koma í veg fyrir hryðjuverk en það hefur líka heppnast með ótrúlega góðum hætti. Ef hv. þingmaður kynnti sér umræður í Bretlandi um ráðstafanir sem gerðar eru þar og hvers vegna þær eru gerðar, með hliðsjón af greiningu lögreglunnar á áhættunni sem Bretar standa frammi fyrir, er ég viss um að hann mundi vera þeirrar skoðunar að nauðsynlegt væri að hafa heimildir fyrir lögreglu til þess að gera slíkar ráðstafanir.

Í Bretlandi deila menn um hvort lögregla eigi að hafa heimild til að halda mönnum í gæsluvarðhaldi í 28 daga eða 90 daga án þess að draga þá fyrir dóm. Það er ekki verið að tala um neitt slíkt hér, við höfum aldrei látið okkur detta það í hug. Í frumvarpinu er þvert á móti réttur gæsluvarðhaldsfanga skilgreindur betur. Í Bretlandi er spurningin: Eru 28 dagar nóg? Lögreglan segir að svo sé ekki og þá er talað um 90 daga. Það er mikið deilumál í breska þinginu. Við flytjum ekki slík frumvörp hér en það sýnir bara að í öðrum löndum snúast umræðurnar um miklu harkalegri aðgerðir en við hugsum okkur. Við viljum framkvæma lágmarksaðgerðir í samræmi við alþjóðlegt hættumat sem liggur að baki slíkum alþjóðasamningum. Við höfum sérstakar aðstæður hér á landi sem lúta að skipulagðri glæpastarfsemi eins og við heyrum og fréttum af. Það er nauðsynlegt að efla getu lögreglunnar til rannsókna í fíkniefnamálum, kynferðisbrotamálum og öðrum slíkum málaflokkum og ég tel að frumvarpið geri lögreglunni auðveldara að glíma við þau mál. Ég legg eindregið til að það fari til hv. allsherjarnefndar og að hún gefi sér tíma til að skoða það og kalla fyrir sig sérfróða menn sem geta upplýst hana um málið. Auk þess þarf að fara yfir textann í frumvarpinu til að átta sig á að með því er ekki vegið að mannréttindum heldur er markmiðið að tryggja öryggi borgaranna.

[20:53]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er auðvitað svo að í stuttri 30 mínútna ræðu um jafnviðamikið mál og hér liggur fyrir þingi eins og ég veit að hæstv. dómsmálaráðherra getur þó verið sammála mér um að sé rétt, að þetta sé viðamikið mál, þá getur maður ekki gert málum líkt því öll skil. Ég átti reyndar allmikið eftir þegar ræðutíma mínum lauk. Ég verð að leiðrétta hæstv. dómsmálaráðherra að því leyti að þessi nefnd

um óhefðbundnar rannsóknir skilaði skýrslu og þó að vegur minn hafi verið allnokkur í nefndinni þá var ég ekki formaður hennar. (**Dómsmrh.:** Það er náttúrlega skaði.) Hún vann, að ég hygg — og ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir það — ég held að hún hafi unnið gott starf og þar var akkúrat þessi vandi sem við erum að glíma við í þessum efnum, þ.e. þetta samspil mannréttinda og hagsmuna lögreglu.

Ég nefndi dæmi um það, og tel það vera í þvingunarúrræðisköflunum, að það er verið að rýmka fyrir heimildum lögreglu og þar með er gengið inn á mannréttindasviðið, þrengt þar að. Það sagði enginn að verið væri að henda burtu mannréttindunum. Ég var að segja að það hafi verið að rýmka heimildir lögreglu og takmarka mannréttindi.

Að því er varðar hryðjuverkin og hryðjuverkalögin og það sem þar spratt af og þörf hinna 50 ríkja þá hygg ég að við Íslendingar þyrftum sérstaklega að skoða þörfina innan lands. Við höfum sem betur fer engin dæmi hér um hryðjuverk. Einu hryðjuverkin sem ég þekki og eru dæmi um eru það sem ég kalla hryðjuverk gagnvart konum sem er illa sinnt, þ.e. hið kynbundna ofbeldi.

[20:55]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég bið hv. þingmann afsökunar á því að ég gerði veg hans meiri í nefndinni en efni stóðu til en álit nefndarinnar er prýðilegt og ég hef notað það og farið yfir það, meðal annars á fundum með lögreglunni. Ég tel að í þessu áliti nefndarinnar og þeim tillögum sem síðan er tekin hliðsjón af við gerð þessa frumvarps sé tekið á öllum álitaefnum sem menn þurfa að líta til þegar fjallað er um svokallaðar óhefðbundnar rannsóknaraðferðir lögreglunnar sem er náttúrlega mjög viðkvæmt svið. Það er líka verið að fara inn á þau svið. Evrópuráðið hefur farið mjög nákvæmlega ofan í þann málaflokk og gefið út bækur um það þar sem borin eru saman ákvæði að þessu leyti í ólíkum löndum og menn hafa kynnt sér það hér á landi og farið yfir það. Það liggur allt fyrir og ég er viss um að nefndin hefur gert það líka. En ég held að þróunin frá 1999 þegar nefndin skilaði áliti, atburðirnir 2001 og það sem hefur gerst síðan og þær ráðstafanir sem þjóðir hafa talið sig þurfa að gera í ljósi alþjóðlegra skuldbindinga sinna, endurspeglist í senn í því hvernig tillögur nefndarinnar eru útfærðar í þessu frumvarpi. Mikið svigrúm er gefið af hálfu nefndarinnar og í frumvarpinu líka til ríkissaksóknara. En viðleitnin við frumvarpssmíðina var sú að færa það frekar inn í lagatextann sem áður hefur að nokkru leyti verið í höndum ríkissaksóknara þannig að hægt sé að ræða þetta hér á þingi og fara yfir það og hv. allsherjarnefnd getur gert það mun betur en við í þingsalnum.

Ég held að það sé mjög farsælt að hv. þingmaður situr í allsherjarnefnd með sína reynslu bæði af störfum í þessari nefnd og einnig af lögmannsstörfum til að koma þeim sjónarmiðum á framfæri. Ég held að það tryggi betri málsmeðferð í nefndinni og að öll sjónarmið komi fram.

[20:57]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg hárrétt hjá hæstv. dómsmálaráðherra að þetta er afar vandmeðfarið svið, óhefðbundnar rannsóknaraðferðir. Þær eru afar vandmeðfarnar. Þar takast á hagsmunir sem snúa að, eins og má alveg orðað það, öryggi borgaranna, öryggiskennd borgaranna og svo mannréttindum og einstaklingsfrelsi, öllu slíku. Þetta er eitt vandasamasta svið lögfræðinnar, þegar þetta tekst á nema þá helst þegar mannréttindi takast á innbyrðis.

Grundvallarhugsun mín í þessu máli er sú að túlka vafann mannréttindum í hag, ganga ekki lengra. Það er mín grundvallarskoðun líka að eftir hörmungaratburðina í Bandaríkjunum eða New York 11. september 2001 hafi heimurinn misst sig svolítið. Ég fylgdist nokkuð með umfjöllun í Bandaríkjunum á þeim tíma og það voru ótrúlegar tilfinningaríkar og snörp viðbrögð sem þar komu fram og eiginlega með ólíkindum og þegar menn horfa til baka og skoða viðbrögðin þar sem síðan leiddu út í þessa þróun, hryðjuverkalöggjöf og allt annað slíkt, þá gat maður allt eins hugsað sér að hryðjuverkamennirnir hafi unnið ákveðinn sigur í sinni baráttu. Var það ekki tilgangur þeirra að reyna að grafa undan því lýðræði og því skipulagi sem við viljum búa við, hinu vestræna lýðræði og því skipulagi sem við búum við? Hefur það gerst að einhverju leyti að þeim hafi tekist ætlunarverk sitt þegar við þurfum að skerða réttindi okkar eigin þegna?

[20:59]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það má náttúrlega segja það um alla atburði sem gerast og kalla á ný viðhorf og nýjar umræður að það sé ákveðinn sigur fyrir þá sem hörmungum valda að menn fari að fjalla um ráðstafanir til að koma í veg fyrir að hörmungarnar verði aftur. En ég lít ekki þannig á. Ég lít þannig á að þetta ákveðna tilvik hafi leitt til þess að menn þurfi að gera ráðstafanir til þess að leikurinn endurtaki sig ekki. Það hefur verið sýnt fram á það með þessum árásum að menn eru tilbúnir til að grípa til slíkra ráða til að ná fram einhverjum óskilgreindum hagsmunum sem ég skil ekki. Það er með ólíkindum og þegar svo er vegið að þjóðum og saklausum borgurum þá er það skylda ríkisvaldsins að grípa til ráðstafana til að slíkt endurtaki sig ekki.

Mannkynssagan snýst að verulegu leyti um þetta. Eftir síðari heimsstyrjöldina ákváðu lýðræðisríkin að stofna Atlantshafsbandalagið og halda Sovétríkjunum í skefjum. Ég er viss um að hv. þingmaður telur að það hafi verið misráðið. Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að það var rétt og það skilaði árangri þannig að við getum farið yfir söguna og lagt dóm á gagnráðstafanir eftir að einhverjir ákveðnir atburðir gerast og síðan séð hver árangurinn er.

Við höfum ekki enn þá náð tökum á þessum málum, baráttunni við hryðjuverk. Við vitum að ráðstafanir sem eru gerðar í einstökum löndum til að halda þessum öflum í skefjum eru með ólíkindum. Þær koma við að sjálfsögðu — og ég er því sammála — koma inn á svið sem við viljum helst ekki þurfa að fara inn á til að gæta öryggis borgaranna. En við erum nauðbeygð til að gera það til að tryggja þetta öryggi og koma í veg fyrir að aðrir eins ofbeldismenn og réðust á Bandaríkin endurtaki leikinn.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Félagsleg aðstoð, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 50. mál (rýmri ákvæði um umönnunargreiðslur). — Þskj. 50.

[21:01]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir stuttu frumvarpi sem ég flyt ásamt hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni, Grétari Mar Jónssyni og Jóni Magnússyni, um breytingu á lögum um félagslega aðstoð, nr. 99/2007. Í frumvarpinu er lagt til að breyta 5. gr. núgildandi laga á þann veg að greinin orðist svo, með leyfi forseta:

„Heimilt er að greiða umönnunargreiðslur skv. 4. gr. til maka elli- eða örorkulífeyrisþega, sem dvelst í heimahúsi, eða öðrum nákomnum lífeyrisþeganum sem annast lífeyrisþegann. Ráðherra setur nánari reglur um framkvæmd þessa ákvæðis.“

2. gr. frumvarpsins segir að lög þessi öðlist þegar gildi.

Núverandi lagaákvæði í 5. gr. er rýmkað nokkuð með frumvarpi þessu. Í fyrsta lagi verða heimilar umönnunargreiðslur til annarra en þeirra sem eiga sameiginlegt lögheimili með elli- eða örorkulífeyrisþeganum og er þá miðað við að sá sem umönnunargreiðslur fær sé nákominn lífeyrisþeganum, ættingi eða náinn vinur. Í öðru lagi eru lagðar niður núverandi makabætur og umönnunarbætur og þess í stað lagt til að teknar verði upp umönnunargreiðslur skv. 4. gr. laganna. Við það hækka greiðslurnar úr því að vera allt að 80% af grunnlífeyri og tekjutryggingu almannatrygginga eða úr 82.700 kr. í allt að 96.978 kr. á mánuði. Loks er í þriðja lagi fellt úr gildandi lögum skilyrði um að sérstakar aðstæður þurfi að vera fyrir hendi og þannig verður heimild laganna rýmri en áður.

Breytingarnar í frumvarpinu munu sérstaklega gagnast aðstandendum alzheimer-sjúklinga og öðrum þeim sem þurfa stöðuga umönnun og athygli annarra og eru auk þess í takt við sjálfsagðar kröfur sem nú eru uppi um að öldruðum verði gert kleift að búa sem lengst á eigin heimili og auka með þeim hætti lífsgæði þeirra.

Þrátt fyrir nokkra hækkun á greiðslum verður kostnaður við umönnun á hverjum mánuði einungis sem svarar einnar viku kostnaði við hjúkrunarrými og því má leiða að því sterkar líkur að umrædd breyting leiði til sparnaðar fyrir ríkissjóð. Á síðasta ári voru greiddar samtals 92 millj. kr. til 125 einstaklinga í makabætur og umönnunarbætur. Þær greiðslur hefðu orðið um það bil 107 millj. kr. ef gilt hefði fjárhæðin í frumvarpinu. Rýmkun á heimild laganna mun vafalaust fjölga þeim sem fá umönnunargreiðslur, enda til þess ætlast. Ekki er unnt að leggja mat á þann kostnað að svo stöddu né þann sparnað fyrir ríkissjóð sem hlýst af því að viðkomandi mun líklega dvelja lengur í heimahúsi en ella. Þykir því rétt að hafa lagaákvæðið í formi heimildar um sinn.

Og lýkur þar með greinargerðinni sem fylgir með þessu frumvarpi. Ég vil, virðulegi forseti, bæta því við að lokum að mér finnst ástæða til að skoða frekar útfærslu á þessu ákvæði í frumvarpinu í ljósi frumvarps sem ríkisstjórnin hefur lagt fram og var rætt í þingsölum í gær um breytingar á lögum um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna. Þar er kynnt til sú tillaga ríkisstjórnarinnar að foreldrar sem annast börn sem þannig er ástatt um geti fengið greiðslur úr ríkissjóði sem komi í stað launa sem þeir verða af vegna þess að þeir geti ekki lengur sinnt starfi sínu og að ríkið greiði allt að 80% af þeim launum sem viðkomandi foreldri hefur haft á almennum vinnumarkaði, þó með tiltekinni hámarksfjárhæð á mánuði.

Mér finnst þetta að mörgu leyti hliðstæður tilgangur og í frumvarpinu sem við ræddum í gær og því eðlilegt að skoða hvort ekki væri rétt að samræma greiðslur úr ríkissjóði í þessum tveimur tilvikum. Í frumvarpi ríkisstjórnarinnar er sett lágmark á greiðslur til foreldra, þ.e. 130 þús. kr. á mánuði sem er verulega hærri fjárhæð en við leggjum til í frumvarpi okkar um breytingar á lögum um félagslega aðstoð. Ég mælist til þess af nefndinni sem fær málið til athugunar að hafa í huga að gætt verði samræmis við greiðslu úr ríkissjóði milli þessara tveggja lagabálka.

Virðulegi forseti. Ég tel ekki ástæðu að hafa fleiri orð til að mæla fyrir þessu frumvarpi. Það er stutt og skýrt og hefur augljósan tilgang. Ég hygg að menn þurfi ekki að velkjast í vafa um að hverjum málið beinist og í hvaða tilgangi það er lagt fram. Ég legg til, virðulegi forseti, að málinu verði vísað til félags- og tryggingamálanefndar að lokinni þessari umræðu og til 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Út af dagskrá voru tekin 7.–10. mál.

Fundi slitið kl. 21:08.

---

29. FUNDUR

miðvikudaginn 21. nóvember,
kl. 12 á hádegi.

Dagskrá:

Til utanríkisráðherra:

1. Tengsl NATO við fangaflug bandarísku leyniþjónustunnar o.fl., fsp. SJS, 81. mál, þskj. 81.

Til félagsmálaráðherra:

2. Lán Íbúðalánasjóðs, fsp. KHG, 212. mál, þskj. 230.

Til iðnaðarráðherra:

3. Raforkuverð, fsp. BVG og JBjarn, 125. mál, þskj. 126.

4. Reglur Evrópusambandsins á sviði orkumála, fsp. SJS, 201. mál, þskj. 216.

[12:01]

Útbýting:

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, 268. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 298.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, 269. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 299.

Athugasemdir um störf þingsins.

Forvarnir og barátta gegn fíkniefnum.

[12:02]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það eru ýmsir dagar í almanakinu sem einhvern tíma voru helgaðir dýrlingum og voru messudagar en vandamál dagsins eru meira hér megin grafar. Þó er það kannski vafamál með þann dag sem nú er, hvorum megin hann er, hvorum megin lífs og dauða, því að það vandamál sem er helgað þessum degi er grafalvarlegt, dauðans alvara. Í dag er forvarnadagur í öllum skólum landsins og ástæða til að Alþingi hugleiði þetta mál líka. Mig langar til að víkja að þessu í spurningum hér til hæstv. heilbrigðisráðherra.

Það var mjög athyglisvert viðtal við herra forseta Íslands í Ríkisútvarpinu í morgun þar sem hann vék að mannfalli af völdum fíkniefna og hvort feimni okkar í þessum efnum væri kannski fullmikil. Okkur bæri e.t.v. að setja upp skilti sambærilegt því skilti sem er með tölum um mannfall af völdum umferðarslysa þar sem nú eru 13 fallnir á þessu ári. Við vitum ekki hversu margir eru fallnir af völdum fíkniefnanna en fáum í hverri viku fréttir af fólki sem bíður bana af þessum ömurlega vágesti.

Það er vissulega hægt að fagna því sem vel er gert í stefnumótun ríkisstjórnarinnar varðandi aukið fé til forvarnamála en það er líka áhyggjuefni að í hvunndeginum eru vandamálin samt mikil. Við höfum fréttir um það að Vímulaus æska sem hefur verið með mjög gott starf í miðbænum er núna á hrakhólum og húsnæðislaus og ríkisvaldið hefur ekki séð ástæðu til að koma þar inn í.

Það er alkunna í þessum geira að því fyrr sem ungmenni smakkar áfengi á lífsleiðinni því meiri líkur eru á að það verði fíkniefnavandanum að bráð og mér er mikið áhyggjuefni að nú skuli vera, og meira að segja með blessan hæstv. heilbrigðisráðherra, uppi um það hugmyndir að fara að selja bjór og léttvín í matvöruverslunum. (Forseti hringir.) Það eru ekki góð skilaboð um þá hugarfarsbreytingu sem hér þarf að eiga sér stað.

[12:04]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að forvarnamál séu til umræðu í þingsölum og ég veit að þingmenn Vinstri grænna hafa boðað slíka umræðu með hæstv. forsætisráðherra. Ég held að það verði í næstu viku og er það mjög vel.

Eins og kemur fram hjá hv. þingmanni er vandinn stór. Ég held hins vegar að menn ættu líka að halda því til haga, vegna þess að það skiptir máli og ég vek athygli á því, að þetta mál er fyrsta málið sem ég tók upp sem ráðherra. Við erum frá fyrsta degi mínum í ráðuneytinu búin að vinna að svokölluðum forvarnamálum. Það vill svo til, sem er mjög ánægjulegt, að við Íslendingar höfum náð árangri sem meira en eftir er tekið, hann er hreinlega orðinn útflutningsvara. Við höfum gert það með skipulegum aðgerðum þar sem saman vinna rannsóknaraðilar, stefnumótandi aðilar, fjölskyldur, skólar og frjáls félagasamtök. Það hefur skilað sér í því að árangur okkar varðandi vímuefnanotkun í grunnskólum hefur farið úr 42% niður í 20% á 10 árum, þ.e. hvað varðar drykkju. Sömuleiðis hafa reykingar og notkun á hassi sem betur fer farið niður.

Stærsti einstaki vandinn sem við höfum verið að taka á núna — þetta er eilífðarmál og við megum aldrei sofna á verðinum — er að við erum að skoða sérstaklega framhaldsskólana. Sumarið milli grunnskóla og framhaldsskóla er mjög afdrifaríkt, það er mjög örlagaríkt sumar. Þá er aukningin á drykkju 105%, bara yfir sumarið. Þess vegna fórum ég og (Forseti hringir.) hæstv. menntamálaráðherra í samvinnuverkefni með nemendafélögunum í framhaldsskólunum sem er einn liður í því að taka á þeim málum. Það er af mjög mörgu að taka og menn munu sjá (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) í ráðherratíð minni ýmsar aðgerðir sem m.a. verða kynntar hér í janúar.

[12:07]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég minni á að fíkniefnavandinn er víðfeðmur. Þetta er stórt mál og þess vegna einmitt hefur hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir beðið um utandagskrárumræðu um þessi mál í næstu viku. Ég held að þetta sé þríþætt og það skiptir máli að við horfum á það að þeir sem neyta fíkniefna hefja yfirleitt neyslu sína á áfengi. Skýr áfengisstefna er auðvitað lykilatriði þegar við ræðum um fíkniefni og forvarnir. Svo eru það forvarnir sem við vitum að skila frestun og það er rétt sem kom hér fram hjá hæstv. heilbrigðisráðherra, við höfum náð árangri í því og þurfum að ná enn betri árangri með því að fara upp í framhaldsskólana.

Svo eru það meðferðarmálin. Við sjáum bara á tölunum sem tala sínu máli að tæplega 7% allra Íslendinga, eldri en 15 ára, hafa farið í áfengismeðferð. Þetta er ansi há tala. Við vitum líka að meðferð skilar árangri. 70–80% þeirra sem sækja áfengismeðferð hjá SÁÁ þurfa ekki að mæta aftur til meðferðar eftir 2–3 skipti. Meðferð skilar árangri en hins vegar sjáum við því miður allt of mörg dauðsföll og allt of mikil félagsleg vandamál og heilbrigðisvandamál í þessum málum. Mér finnst mikilvægt að við horfum á meðferðarmálin í samhengi því að við sjáum t.d. að hjá SÁÁ eru áætlaðar núna 842 millj. í kostnað fyrir árlegan rekstur en þau eru með 600 millj. á fjárlögum og óvíst hvernig á að dekka það. Ég held að við þurfum að horfa á meðferðarmálin í samhengi við forvarnamálin í þessum efnum.

Í umræðunni hér í næstu viku náum við vonandi að ræða þessi mál því að þau eru víðfeðm og við ættum að ræða það hér enn oftar.

[12:09]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Það er vel við hæfi að ræða forvarnamál

í dag á forvarnadeginum. Forvarnir geta verið mikilvægar. Hv. málshefjandi kaus að ræða um baráttuna gegn vímuefnavandanum og það er mjög mikilvægt að á þeim vanda sé tekið heildstætt því að hann heyrir undir fleiri en eitt ráðuneyti. Við munum ræða það málefni mun nánar í næstu viku.

Mig langar til að minna á aðrar forvarnir, þá um leið þingmál sem var þverpólitískt mál sem hv. heilbrigðis- og tryggingnefnd lagði fram á síðasta kjörtímabili um að bæta heilbrigði Íslendinga með hollara mataræði og aukinni hreyfingu. Hún lagði fram aðgerðir í þeim efnum. Það þingmál var samþykkt á miðju síðasta kjörtímabili og á síðustu dögum þingsins var dreift hér skýrslu frá hæstv. forsætisráðherra um störf faghóps sem hóf vinnu í kjölfarið til að efla lýðheilsu á Íslandi. Í henni voru lagðar fram tillögur um léttara líf, tillögur að fjölþættum aðgerðum til að efla lýðheilsu á Íslandi með hollara mataræði og aukinni hreyfingu.

Þessi skýrsla var aldrei rædd og af því að við erum að ræða störf þingsins langar mig að leggja til að hér verði umræða um forvarnir og þá þessa mikilvægu og stóru skýrslu þar sem ýmislegt er lagt til til þess að bæta heilbrigði Íslendinga. Það er ekki minna forvarnamál en hvað annað og mjög mikilvægt. Ég vil vísa því til þingsins að þessi skýrsla verði hér til umfjöllunar á næstunni og þar verði tekið á þessum forvarnamálum, en (Forseti hringir.) fíkniefnavandann ræðum við nánar í næstu viku.

[12:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Eins og hér hefur verið upplýst bíður umræða utan dagskrár um þessi mál, bíður þess að forsætisráðherra geti fyrir hönd ríkisstjórnarinnar svarað fyrir um aðgerðir ríkisstjórnarinnar á þessu sviði. Við ræðum þetta væntanlega þá meira á dýptina þegar sú umræða fer fram hér eftir helgi og þar á meðal hv. málshefjandi sem örugglega verður með okkur í því.

Að sjálfsögðu er mikið starf unnið á þessu sviði á vegum skóla og samtaka og einnig er ýmislegt reynt til þess að virkja heimilin með í forvarnastarf, umræðu og fræðslu um þessi mál. Það er þó alveg ljóst að stjórnvöld gætu staðið sig miklu betur í því að búa þeim sem við þetta starfa sómasamlegt starfsumhverfi og leggja einfaldlega meiri fjármuni til virkrar forvarnastefnu, forvarnaaðgerða.

Ég hef t.d. flutt mörg undanfarin þing, eða a.m.k. af og til, frumvarp um að sá hluti áfengisgjalds sem rennur til Forvarnasjóðs verði stórhækkaður. Það er alveg hlægilega lítið af tekjum af áfengisgjaldi sem renna til Forvarnasjóðs. Með auknum fjármunum þar mætti gera miklu meira, styrkja t.d. starf ýmissa félagasamtaka og aðila sem vinna það sem kalla má félagslegt forvarnastarf. Að sjálfsögðu verða forvarnirnar ekki slitnar frá heildarstefnunni og heildarsamhengi þessara mála. Það vil ég segja, af því að hér var hæstv. heilbrigðisráðherra til svara, að ekki mun það létta okkur róðurinn ef við slökum á þeirri aðhaldssömu áfengis- og forvarnastefnu sem þó hefur verið við lýði í landinu. Vonandi snýst hæstv. heilbrigðisráðherra hugur og hann hverfur frá hugmyndum sínum um að styðja frumvarp um brennivín í búðir þvert á ráðleggingar undirstofnana sinna.

[12:13]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir að taka þetta mál hér upp í tilefni forvarnadags. Fræðsla er besta vörnin og engum blandast hugur um mikilvægi virkrar forvarna- og fjölskyldustefnu í þeim tilgangi að stuðla að heilbrigðu líferni barna og ungmenna, ekki síst í ljósi þeirrar margvíslegu hættu sem steðjar að ungu fólki.

Það er ljóst að fjölmargir þurfa að koma að í þessu ágæta landi okkar til að móta hér fjölskylduvænna samfélag. Þar þurfa ríki, sveitarfélög, atvinnulífið og verkalýðsfélögin að taka höndum saman og breyta ýmsu til þess að svo megi verða. Það þarf að skoða sveigjanlegri vinnutíma foreldra til þess að þeir geti betur sinnt þeirri ábyrgð sem því fylgir að vera foreldri, það þarf t.d. að samræma vetrarfrí foreldra og barna sem snýr að skólum. Það er hægt að breyta mörgu til þess að hafa áhrif á velferð fjölskyldna, stuðla að minna álagi þeirra og hafa forvarnagildi og efla lífsgæðin en til þess að svo megi verða þurfa þessi fjögur öfl að koma saman, ríki, sveitarfélög, atvinnulífið og verkalýðsfélögin.

„Taktu þátt, hvert ár skiptir máli“ var yfirskrift forvarnadagsins á síðasta ári. Það segir allt sem segja þarf og er fyrst og síðast beint til okkar foreldra og ábyrgðar okkar. Taktu þátt í leik og starfi barna þinna, þekktu vini barna þinna og fjölskyldur, það skiptir máli. Besta forvörnin er fræðsla og hún byrjar heima hjá okkur í samræðum við börnin okkar. Forvarnir og lifandi umræða á meðal barna og ungmenna er þýðingarmikil, ekki síst í ljósi þess að innlendar rannsóknir hafa sýnt að sá tími sem ungmenni verja með foreldrum sínum daglega ræður úrslitum þegar kemur að mótstöðu hinna yngri gagnvart freistingum vímuefnanna.

Forvarnadagurinn er glöggt vitni um vilja fjölmargra ólíkra aðila til að veita þessu mikilvæga máli brautargengi. Tökum þátt, hvert ár skiptir máli, og börnin okkar (Forseti hringir.) eiga það skilið.

[12:15]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég efast hvorki um góðan vilja hæstv. heilbrigðisráðherra, og þakka honum það sem hann hefur þegar gert á stuttum ferli sem ráðherra, né um góðan vilja ríkisstjórnarinnar og þingheims alls.

En það er nú svo að það er ekkert til sem heitir unglingavandamál. Unglingavandamál er afleiðing af gjörðum okkar sem erum fullorðin. Ungur nemur, gamall temur, var sagt. Það á við um góða siði og lífsvenjur. Það á líka við um lestina og hinar brotnu lífsvenjur.

Hæstv. heilbrigðisráðherra sagði: Við höfum náð árangri. Hann rakti það hér og það er rétt. Baráttan hefur skilað sér og við höfum séð árangur sem vekur athygli. Við þurfum að gera betur. Ég tek undir það hér að við megum engin þau skref stíga í íslensku samfélagi sem skapa meiri hættu. Þingið má ekki leggja til að léttvín og bjór fari inn í matvöruverslanir, það þýðir að allt áfengi fer inn í matvöruverslanir. Það er ný hætta. Það er nýr voði.

Hæstv. forseti. Á þessum degi hugsum við til foreldra sem hafa misst ástvini í hendur vímuefnadjöfulsins. Það

þýðir ekki að gráta Björn bónda, sagði kvenskörungurinn forðum. Nú ber að safna liði, þétta raðirnar, leggja á ráðin, með fjölskyldum, skólum, félagasamtökum, íþróttahreyfingunni, æskulýðs- og ungmennafélagshreyfingunni, um það hvernig við byrgjum brunninn og bægjum óreglu, eiturlyfjum og áfengi, frá glæsilegri æsku landsins. Það er skylda okkar allra að standa saman og vinna að því stóra verkefni. Það (Forseti hringir.) snýr að framtíð Íslands.

[12:18]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Fyrst örfá orð um formalisma. Nú ræðum við störf þingsins og eins og fram hefur komið á hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir pantaða umræðu utan dagskrár sem hæstv. forsætisráðherra hefur samþykkt að ræða við hana í næstu viku, (Gripið fram í.) og er það vel.

Við þingmenn höfum gert með okkur heiðursmannasamkomulag um að stela ekki umræðum hvert frá öðru. Við höfum einnig gert með okkur slíkt samkomulag um að stunda ekki kapphlaup um þessa daga í almanakinu. Það er því kannski ekki nógu drengilegt af hv. þm. Bjarna Harðarsyni að fara af stað með þessa umræðu núna. Ég hvet til þess að hæstv. forseti vinni aðeins meira í því með okkur þingmönnum að halda reglu á þessum málum svo að þau heiðursmannasamkomulög sem við gerum okkar á milli haldi.

Forvarnir eru mjög mikilvægt málefni sem þarf að ræða af dýpt. Eitt af því sem hefur kannski ekki verið nefnt í þeim ræðum sem haldnar hafa verið eru orsakirnar. Reyndar kom hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir inn á að það er kannski inni á heimilunum og þegar við tökum á móti nýjum einstaklingi inn í samfélagið sem við þurfum að vera hvað mest á varðbergi. Þá skiptir líka máli að við áttum okkur á því að það tekur heila þjóð að ala upp barn. Það skiptir máli að við sýnum samábyrgð þegar nýtt barn fæðist í heiminum, að frá fyrsta degi viti það barn og þeir sem að því standa að samfélagið er tilbúið að styðja uppeldi þess. Það skiptir verulegu máli að við förum ofan í þessa rót. Þetta er til marks um að málaflokkurinn heyrir undir alla ráðherra, undir alla þingmenn, undir alla þá sem vilja efla samábyrgð í samfélaginu.

[12:20]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að vekja athygli á þeim vanda sem forseti stendur frammi fyrir varðandi dagskrármálefni og umræður utan dagskrár. Forseti vill vekja sérstaka athygli á því formi sem við viðhöfum hér í dag. Það beinir kannski sjónum að nauðsyn þess að breyta þingsköpum á Alþingi.

[12:20]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Það er ágætlega við hæfi að taka þetta mál upp í tilefni forvarnardagsins. Þótt umræðan verði stutt í dag vitum við að í næstu viku höfum við tækifæri til að ræða þetta mál betur í komandi utandagskrárumræðu.

Nú eru börn alveg upp í 9. bekk að huga að þeirri ógn sem áfengis- og vímuefnaneysla hefur í för með sér. Það verður stöðugt mikilvægara að renna styrkari stoðum undir forvarnastarf í landinu. Í því efni þarf að kalla sem flesta aðila í þjóðfélaginu að borði, börn, foreldra, menntastofnanir, ríkisvaldið og ekki síst atvinnulífið.

Við finnum að fyrirtæki í landinu styðja í vaxandi mæli við forvarnastarf, bæði einstök verkefni á því sviði og einnig annars konar verkefni, t.d. á sviði listsköpunar barna og íþróttastarfsemi sem hefur án efa mikið forvarnagildi. Ég held að alls ekki megi gera lítið úr þætti listsköpunar í uppeldi barns.

Vinkonurnar Ragnhildur Ásta Valsdóttir og Sunneva Sverrisdóttir, sem rætt var við í *Morgunblaðinu* í dag, telja afar mikilvægt að ekki sé fjallað um algert áfengis- og tóbaksneyslubann. Sunneva Sverrisdóttir segir, með leyfi forseta:

„Það er ekkert verið að tala um að það eigi aldrei að drekka áfengi eða aldrei að reykja. Það er bara verið að benda okkur á að hvert ár sem við bíðum með að drekka áfengi skiptir máli og minnkar líkurnar á því að neyslan leiði út í eitthvað meira.“

Það er mín skoðun að nauðsynlegt sé að horfa sérstaklega á þann hóp ungmenna sem er að ljúka grunnskóla, hvort sem þau halda áfram skólagöngu eða fara út á vinnumarkaðinn. Þetta er viðkvæmur aldur. Grunnskólinn er ákveðinn hjúpur fyrir börnin og margt nýtt tekur við að honum loknum. Ég held því að við þurfum að huga sérstaklega að forvarnastarfi fyrir þann hóp sem er á bilinu 16 til 20 ára.

Hæstv. heilbrigðisráðherra og hæstv. menntamálaráðherra stigu ákveðin skref í þessa átt þegar þau settu af stað verkefni um heilsueflingu (Forseti hringir.) og forvarnir í framhaldsskólum. Þar var sleginn ákveðinn tónn í stefnumörkun til lengri tíma og munum við leggja okkur fram um að vanda til verka.

[12:22]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Ég gleðst yfir orðum hæstv. heilbrigðisráðherra. Hann talaði um það áðan að leggja ætti aukna áherslu á forvarnir í framhaldsskólum. Þar kreppir skórinn. Það er mjög ánægjulegt ef farið verður út í það.

Reyndar er þessi málaflokkur svo gríðarlega víðtækur að hann nær yfir öll svið samfélagsins eins og fram kom í máli eins hv. þingmanns. Þessi mál koma inn á svið fangelsismála, inn á svið heilbrigðismála, inn á svið menntamála og fjármála og svo mætti lengi telja, (**Gripið fram í:** Og trúmála.) og trúmála líka.

Við þurfum að velta því fyrir okkur hversu margir aðilar í samfélaginu eru að ræða þessa hluti, einn talar hér og hinn talar þar o.s.frv. Ég er þeirrar skoðunar að koma þurfi á fót einhverju batteríi sem hefur heildarsýn yfir þennan málaflokk og yfirumsjón yfir honum. Við erum ekki einungis að tala um heilbrigðismál heldur líka félagsmál, fangelsismál, dómsmál, lögreglumál o.fl.

Við vitum að fangelsi Íslands eru full af fólki sem hefur lent í miklum vandræðum út af vímuefnaneyslu. Á bak við það eru mikil ógæfa og sorg eins og kom fram hér áðan. Það vitum við öll. Þegar fólk kemur síðan út úr fangelsunum eða út af meðferðarheimilum eða sjúkrahúsum þurfum

við að geta búið betur að því en nú er gert. Það eru líka forvarnir. Þannig stuðlum við að því að fólk sem hefur verið í ógæfunni losni við hana og öðlist nýtt, heilbrigt og gleðilegt líf án alkóhóls, án eiturlyfja (Forseti hringir.) eða utanaðkomandi efna sem fólk tekur til að fá inn í sig gleði. Hún á að koma innan frá, (Forseti hringir.) gleðin.

[12:25]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur orðið. Mér þótti reyndar leitt að vera sakaður um ódrengskap að hafa vakið máls á þessu. Ég vil taka fram að mér var ekki kunnugt um þá umræðu sem vinstri grænir höfðu hugsað sér í næstu viku og get því ekki tekið þá ásökun á mig. Ég vil þó vekja athygli á því að vinstri grænir eru meðal þeirra sem oft vekja máls á þörfum málum og ekki er fundið að því með viðlíka hætti.

Ég vil taka undir flest af því sem hæstv. heilbrigðisráðherra sagði. Við skulum þó varast að líta á það sem sérstakan árangur þó að Íslendingar geti sagt að þeir standi í fremstu röð. Við þurfum að hafa metnaðinn mjög mikinn í þessum málum því að vandamálið er ekki bara stórt, það er í rauninni algjörlega óásættanlegt.

Við erum að tala um ungmenni, oft okkar besta fólk, bráðgreind og vel gerð ungmenni, og ungmenni úr allra handa aðstæðum, sem falla í valinn langt um aldur fram. Þótt þau séu hlutfallslega færri hér en í einhverjum öðrum löndum getum við ekki talið að ástandið sé þar með ásættanlegt.

Við skulum líka hafa hugfast að fórnarlömb í þessu stríði eru gríðarlega mörg. Þau eru miklu fleiri en neytendurnir. Fórnarlömbin eru ekki síður aðstandendur, heilu fjölskyldurnar og heilu vinahóparnir, og er mjög mikilvægt að þar sé vel unnið. Ég tek undir orð hv. þm. Ragnheiðar Ríkharðsdóttur, ábyrgðin er okkar allra í þessum efnum. Við þurfum virkilega að beina sjónum að hugarfarsbreytingu og þá út frá (Forseti hringir.) fjölskyldunum. Ég tel líka mikilvægt að hæstv. heilbrigðisráðherra endurskoði afstöðu sína til þess áfengismálafrumvarps sem nú liggur fyrir.

[12:27]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Þessi stutta umræða, sem eðli málsins samkvæmt var stutt því að ræðutíminn var stuttur, var að stærstum hluta málefnaleg og góð. Ég held að þetta mál sé þess eðlis að við þingmenn getum verið sammála um hlutina og getum líka vonandi sammælst um að ræða málin á þeim forsendum.

Hv. þm. Bjarni Harðarson skildi orð mín á þann veg að ég væri að tala um að árangurinn væri ásættanlegur og við gætum slakað á. Það sagði ég aldrei. Ég lagði ekki út af því með neinum hætti, virðulegi forseti. Ég sagði þvert á móti að um væri að ræða eilífðarmál og við mættum aldrei slaka á.

Ég tel hins vegar eðlilegt að skoða það sem hefur gengið vel hjá okkur og hvernig við getum heimfært það yfir á önnur svið. Þess vegna vorum við að taka þessa hluti í gegn í grunnskólunum, setjast yfir það og skoða hvernig við getum unnið í framhaldsskólunum. Ef við höfum náð árangri — og hann er til staðar, hann er vísindalega sannaður, ef þannig má að orði komast — skulum við heimfæra það yfir á fleiri svið.

Ég held að við getum verið sammála um þetta. Mjög gott innlegg kom frá hv. þingmönnum Ragnheiði Ríkharðsdóttur, Kolbrúnu Halldórsdóttur, Ólöfu Nordal og fleirum. Þar var komið inn á það grundvallaratriði að við berum ábyrgð. Fjölskyldan ber ábyrgð og við getum ekki vikið okkur undan því. Jafneinfaldir hlutir og það að eiga eins margar samverustundir með börnum okkar og ungmennum og við getum skila árangri. Það skilar árangri að börn og ungmenni séu í heilbrigðum tómstundum og eins og hér kom fram munar um hvert ár sem unga fólkið drekkur ekki áfengi.

Menn hafa rætt í þessu sambandi, og finnst einhver ávinningur af því í pólitískum hráskinnaleik, ákveðið frumvarp sem ég hef lýst stuðningi við. Það verður að koma fram, af því að menn fara þessa leið, (Forseti hringir.) að það voru framsóknarmenn sem fóru með áfengi í búðirnar. (Forseti hringir.) Áfengi er löngu farið í búðirnar og vinstri grænir hafa farið fram á (Forseti hringir.) að ríkið beiti sér fyrir því að áfengi verði selt á fleiri stöðum um landið (Forseti hringir.) en ég hef gert.

Um fundarstjórn.

Forvarnir og barátta gegn fíkniefnum.

[12:30]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Þetta er drengileg umræða sem hér hefur farið fram og ágætar ræður hjá hæstv. heilbrigðisráðherra. Hans síðustu orð voru dónaskapur, óviðeigandi og ódrengileg. (**Gripið fram í:** Þetta er ekki um fundarstjórn forseta.) Það skiptir ekki máli. Menn þurfa stundum að bera af sér sakir. Framsóknarflokkurinn sem flokkur hefur ekki borið áfengi í búðir. Það er rangt og það er ekki satt. Menn eiga að segja satt hér og vera drengilegir í umræðu. Framsóknarflokkurinn sem slíkur hefur á stefnuskrá sinni að áfengi fari ekki inn í matvöruverslanir. Ég vil að það komi hér skýrt fram vegna ummæla míns ágæta vinar, hæstv. heilbrigðisráðherra.

[12:30]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að umræður um efni einstakra mála er ekki eðlilegt að viðhafa undir liðnum um fundarstjórn forseta. (Gripið fram í.) Hæstv. heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra tekur til máls, væntanlega um fundarstjórn forseta. (**Gripið fram í:** Bera af sér sakir.) (**Gripið fram í:** Bera af sér sakir.) Forseti telur mjög langt gengið að óska eftir því, en hæstv. heilbrigðisráðherra hefur kvatt sér hljóðs undir liðnum um fundarstjórn forseta.

[12:31]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegur forseti. Ég tek undir orð hv. þm. Guðna Ágústssonar um að þessi umræða er búin að vera góð og við skulum vona að hún verði á þeim nótum. Það sem ég

vísaði til er einfaldlega staðreynd sem sá sem hér stendur getur ekkert gert við. Á undanförnum árum hefur verslun verið færð inn í matvöruverslanir og bensínstöðvar, í tíð síðustu ríkisstjórnar. Það er bara þannig og það er nákvæmlega ekkert sem sá sem hér stendur getur gert við því, það er bara staðreynd mála.

Ég vísa sömuleiðis í umræður sem hafa orðið um þessi mál en er hjartanlega sammála hv. þm. Guðna Ágústssyni og vonast til að við getum rætt þessi mál á öðrum og betri forsendum í nánustu framtíð.

[12:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir að fá orðið. Mér er nákvæmlega sama hvort liðurinn heitir um fundarstjórn forseta eða að bera af mér sakir. Ég hlýt að geta blandað mér í þá umræðu sem hér er hafin og það var auðvitað full ástæða til að gera athugasemdir við seinni ræðu hæstv. heilbrigðisráðherra. Hann hefði betur sleppt henni og ekki mengað umræðuna, sem að öðru leyti var búin að vera málefnaleg um grafalvarlegt mál, með þessari aumkunarverðu málsvörn fyrir vandræði sjálfs sín í brennivínsmálinu og notað tímann í ræðustóli þegar aðrir áttu ekki lengur kost á því að svara fyrir sig — hann varð síðasti ræðumaður í 20 mínútna umræðu um störf þingsins — til að senda skeyti af þessu tagi, órökstudd og röng, í garð annarra. Það var feiknarlega lágt lagst, satt best að segja, hæstv. heilbrigðisráðherra.

Þeim áburði sem hæstv. ráðherra var með á Vinstri hreyfinguna – grænt framboð er ósköp einfaldlega til að svara að við erum fylgjandi og höfum stutt aðhaldssama áfengisstefnu. Við teljum að þessi verslun sé best komin í höndum ríkisins og þannig sé hægt að hafa með henni eftirlit og framfylgja þeim markmiðum sem opinber áfengisstefna felur í sér, en að sjálfsögðu þarf þjónustan að þróast í takt við tímann. Við höfum jafnframt stutt að þetta sé þjónusta af því tagi að hún komi til móts við kröfur almennings. Það er engin mótsögn í þessu fólgin, enda augljóst mál að ef þjónustan væri þannig að fólk gæti engan veginn sætt sig við hana í hinum opinberu verslunum yrðu þær náttúrlega hrópaðar af. Það vill liðið sem vill koma brennivínssölu í hendur einkagróðaaflanna, þess vegna er því meinilla við að Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins veiti sómasamlega, hvað þá góða, þjónustu. Það passar ekki inn í formúlurnar. Þess vegna ráðast þeir eðlilega á alla þá sem standa vörð um það að þetta opinbera fyrirtæki geti sinnt þessari starfsemi þannig að það samrýmist markmiðum samfélagsins í forvarna-, heilbrigðis- og hollustumálum en komi jafnframt til móts við eðlilegar og réttmætar kröfur um nútímalega þjónustu.

Svona eru málin vaxin, herra forseti, svo að ég svari hér og hnekki þar með þessum fráleita málflutningi hæstv. heilbrigðisráðherra sem hefði betur reynt að leggja eitthvað málefnalegt og uppbyggilegt inn til umræðunnar í staðinn fyrir að reyna að ljúka henni svona.

[12:35]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég verð enn og aftur að gera athugasemdir við ummæli hæstv. heilbrigðisráðherra. Mér þykir það sárt eftir jafnágæta umræðu.

Auðvitað liggur fyrir að áfengi hefur farið inn í ný og ný byggðarlög, inn í sérverslanir, inn á bensínstöðvar þess vegna, en það er algjörlega afmarkað á þeim stöðum og selt eins og út úr vínbúð. Það er ekki inni í matvöruverslunum, það er ekki almennur aðgangur að því þó að það sé í því húsi. Það er í húsi Áfengisverslunar ríkisins. Afgreiðslutími er ákveðinn þannig að þetta hefur gerst. Þess vegna var það úúrsnúningur af hálfu hæstv. ráðherra að leggjast svona lágt í lok umræðunnar. Hann viðurkenndi þó að hann og hans flokkur hefðu setið í síðustu ríkisstjórn. Hann þarf auðvitað ekki að skammast sín fyrir það því að það var góð ríkisstjórn. (Gripið fram í.) Ég ítreka bara að ég harma þau ummæli sem hann hefur haft hér í garð okkar framsóknarmanna og lýsi því yfir að það er á stefnuskrá Framsóknarflokksins að áfengi skuli ekki selt í almennum matvöruverslunum. Ég vona sannarlega að niðurstaða þingsins á þessu þingi verði sú að það muni ekki opna á frelsið í þessum efnum og fara með áfengið inn í stórmarkaði þessa lands. Þá er nýr voði á ferðum.

Ég ætla ekki að skamma hæstv. heilbrigðisráðherra í dag fyrir skoðanir hans í því, hann getur í sjálfu sér haft sínar skoðanir en hann skal samt sem áður hvað þetta varðar og annað sem hann hefur sagt hér gá að sér.

[12:37]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég átta mig á því að hæstv. forseti er í nokkrum vanda með þennan lið, fundarstjórn forseta. Það er rétt sem hér kom fram hjá hæstv. forseta, við erum að ræða milli þingflokksformanna og forseta um hvernig við getum haft fyrirkomulagið á umræðum í þinginu til framtíðar. Það er áhugi á að skapa einhvers konar vettvang dagsins sem manni sýnist að þessar umræður hafi þróast út í hin síðari missiri. Ég verð þó að blanda mér í málin, virðulegur forseti, af því að mér fannst satt best að segja mjög ómaklegt af hæstv. heilbrigðisráðherra að leyfa sér í lok umræðunnar að ráðast að bæði Framsóknarflokknum og Vinstri grænum og saka þessa flokka um að vilja koma áfengi í búðirnar þegar hér er verið að ræða um forvarnamál í tilefni forvarnadagsins. Og hæstv. ráðherra er yfirmaður forvarna á Íslandi, hann er það. Það er ekki hægt að líða þessar árásir með nokkrum hætti. Það er ekki eins og hæstv. ráðherra sagði og það veit hann.

Á sama tíma er hæstv. heilbrigðisráðherra sem er yfirmaður forvarna á Íslandi að vinna að því að koma áfengi í verslanirnar. Hér er búið að snúa öllu algjörlega á haus, virðulegur forseti, og það er ekki hægt að sitja undir þessu. Ég hlýt að mótmæla því líka að þessi framkoma sé sýnd í lok umræðu þegar viðkomandi flokkar hafa ekki möguleika á að bera hönd fyrir höfuð sér. Þetta nær ekki nokkurri átt og ég vil bara koma hér upp til að segja að ég harma þessa atburðarás, að yfirmaður forvarna á Íslandi skuli á sjálfan forvarnadaginn, ráðherra sem vinnur að því að koma áfengi í búðirnar á Íslandi, ráðast á aðra flokka og saka þá um það sama. Þetta nær ekki nokkurri átt, virðulegur forseti.

[12:39]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er rétt sem hér hefur verið sagt og hæstv. forseti hefur sagt sjálfur, honum er nokkur vandi á höndum varðandi stjórn þingsins undir þessum lið. Eins og hv. þingmaður sem ræddi á undan mér, Siv Friðleifsdóttir, sagði hefur verið reynt að gera þennan lið um störf þingsins sem fjallað er um sérstaklega í þingskapalögum að einhvers konar vettvangi dagsins en við höfum séð aftur og aftur að kannski er ekki nógu góður bragur á því. Ein vinnuregla sem hæstv. forsetar starfa eftir er sú að ræðumönnum skal gefið orðið í þeirri röð sem þeir biðja um það.

Nú hefur hæstv. forseti stjórnað þessari umræðu eins og ígildi utandagskrárumræðu með því að hæstv. forseti gaf hv. málshefjanda orðið á nýjan leik í lok umræðunnar þegar reyndar var liðinn talsvert lengri tími en gert er ráð fyrir í þingskapalögum í þennan lið. Hæstv. forseti gerði annað, hann gaf síðan ráðherranum orðið á eftir síðari ræðu hv. málshefjanda. Þetta segir okkur sem sitjum í þingsal að hæstv. forseti vilji búa til úr þessum lið, um störf þingsins, hálfgildings eða fullgildings utandagskrárumræðu nema bara með pínulítið öðru sniði.

Hæstv. forseti hafði orð á því fyrr á fundinum að það væri þörf á því að fara að breyta þingskapalögum. Við erum að ræða um breytingar á þingskapalögum og þá vil ég bara að þau skilaboð komist núna héðan úr þessum ræðustóli að skoðun mín er sú að þessi knappi liður í upphafi hvers dags eigi að fjalla um störf þingsins. Hins vegar eigi hæstv. forseti að koma á umræðum utan dagskrár eins ört og hv. þingmenn biðja um þær. Biðji þingmaður um umræðu utan dagskrár eigi hæstv. forseti að kalla viðkomandi ráðherra í salinn eins fljótt og viðkomandi ráðherra getur komið í salinn og það sé þá háð umræða í hálftíma eða hversu langan tíma sem um semst um viðkomandi mál. Þó að við brjótum upp dagskrána og rjúfum hana með utandagskrárumræðum einu sinni á dag eða tvisvar á dag eða þrisvar á dag hleypir það því fjöri í þingið sem við viljum hafa hérna. Ég bryni hæstv. forseta í þessum efnum, að láta umræður utan dagskrár vera umræður utan dagskrár í föstu formi eins oft og þurfa þykir, eins oft og þingmönnum þykir þurfa, og setja þennan lið um störf þingsins aftur í það horf sem hann var, sem sagt liðinn um störf þingsins.

[12:42]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að það vakti athygli hans að allir þeir sem báðu um orðið ræddu sama málið, um störf þingsins, þannig að forseti ítrekar að honum er nokkur vandi á höndum hvað þetta varðar.

Tengsl NATO við fangaflug bandarísku leyniþjónustunnar o.fl.

Fsp. SJS, 81. mál. — Þskj. 81.

[12:42]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Laga- og mannréttindanefnd Evrópuráðsins hefur síðustu tvö til þrjú árin eða svo rannsakað leynifangelsi eða leynda geymslustaði bandarísku leyniþjónustunnar CIA í Evrópu og ólöglega flutninga sama aðila á föngum landa og heimsálfa á milli. Í annarri skýrslu nefndarinnar frá því í vor sem unnin var undir forustu svissneska þingmannsins Dicks Martys er það sagt byggt á staðreyndum, þ.e. á enskunni „factually established“, að slíkir leynigeymslustaðir og slíkir ólöglegir fangaflutningar hafi farið fram og að með þessu hafi átt sér stað gróf alvarleg mannréttindabrot, fólki hafi verið rænt á götum úti, það flutt á laun til landa þar sem ómanneskjuleg meðferð og pyntingar eru leyfðar og fólk jafnvel horfið þannig af yfirborði jarðar missirum eða árum saman án þess að aðstandendur eða aðrir hefðu hugmynd um hvar það væri. Þetta hefur átt sér stað án efa bæði gagnvart fólki sem mögulega kann að hafa brotið af sér eða haft slíkt í hyggju, en sannanlega hefur líka alsaklaust fólk orðið fyrir þessu. Má þar nefna að kanadískur rannsóknardómari hefur kveðið upp úr um það að kanadískur ríkisborgari sem var rænt í New York og fluttur til Sýrlands til pyntinga hafi verið alsaklaus og engin ástæða til að ætla að hann hafi brotið neitt af sér, enda virtist þar hafa verið farið mannavillt.

Um þessar aðgerðir gilti viðamikil áætlun Bandaríkjastjórnar. Allt saman fór leynt samkvæmt trúnaðarreglum NATO undir yfirskini þjóðaröryggis. Það er kunnara en frá þurfi að segja að fangaflugvélar hafa ýmist lent eða flogið um íslenska lofthelgi í hundruð skipta þannig að Ísland tengist þessum atburðum bæði sem NATO-ríki og sem land sem varð fyrir barðinu á þessari starfsemi.

Ég hef leyft mér að spyrja hæstv. utanríkisráðherra:

1. Hver eru tengsl ákvarðana NATO-fundarins 4. október 2001 við þessar aðgerðir Bandaríkjamanna? Ég vek athygli á orðalaginu „tengsl ákvarðana NATO-fundarins og aðgerða Bandaríkjamanna“ því að því er ekki haldið fram í skýrslunni að fundurinn sem slíkur hafi heimilað aðgerðirnar eða fjallað um þær sérstaklega, heldur hafi Bandaríkjamenn túlkað það sem þar var ákveðið sér í hag og til þess að auka olnbogarými sitt.

2. Hyggst ráðherra gera Alþingi grein fyrir málinu og gera opinberar allar upplýsingar?

3. Hafa íslensk stjórnvöld hugleitt að fylgja fordæmi Kanada og Bosníu-Hersegóvínu sem hafa viðurkennt ábyrgð sína í málinu og jafnvel greitt þolendum bætur?

4. Hvernig hefur utanríkisráðuneytið hingað til brugðist við skýrslum laga- og mannréttindanefndar Evrópuráðsþingsins um málið og viðeigandi ályktunum?

[12:45]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon spyr mig fjögurra spurninga varðandi meint fangaflug og pyntingar á föngum.

Í fyrstu spurningu er spurt um tengsl ákvarðana NATO-fundarins í október 2001 við fangaflug og leynifangelsi bandarísku leyniþjónustunnar.

Ekkert bendir til að um nein tengsl sé að ræða milli varnaráætlunar NATO gegn hryðjuverkum og meintra fangafluga eða leynifangelsa bandarísku leyniþjónustunnar.

Aðalframkvæmdastjóri NATO gaf greinargóða lýsingu á þessari varnaráætlun í yfirlýsingu til fjölmiðla í lok fundarins 4. október 2001 sem birtist þá á heimasíðu Atlantshafsbandalagsins. Ég hef raunar líka afhent fulltrúum í utanríkismálanefnd afrit af fundargerð frá þessum fundi þannig að þeir hafa séð hvað þar var ákveðið.

Varnaráætlunin kveður á um almenna heimild til yfirflugs sem háð yrði tvíhliða samkomulagi við hvert aðildarríki fyrir sig, fyrir loftför Bandaríkjanna og annarra bandalagsríkja á grundvelli þeirra innlendu reglna sem gilda í hverju aðildarríki fyrir herflug sem tengist aðgerðum gegn hryðjuverkum. Ekki er með nokkru móti hægt að túlka ákvæðið svo að það veiti heimild til flugs með fanga sem eiga á hættu að verða pyntaðir eða settir í fangelsi án dóms og laga. Íslensk stjórnvöld mundu aldrei samþykkja slíkt og hafa skuldbundið sig samkvæmt alþjóðasamningum til að koma í veg fyrir slík mannréttindabrot innan íslenskrar lögsögu.

Í öðru lagi er spurt hvort ég hyggist gera Alþingi grein fyrir málinu og gera opinberar allar upplýsingar sem utanríkisráðuneytið hafi undir höndum um málið, þar með talið þær sem snúa að efni og ákvörðunum NATO-fundarins 4. október 2001. Það er ekki á mínu valdi að gera opinberar trúnaðarupplýsingar frá NATO en ég hef gert það sem í mínu valdi stendur til að utanríkismálanefnd sem er auðvitað eftirlitsnefnd þingsins með þessum málum fái þessi gögn, og þau hefur hún þegar fengið.

Þá setti ég niður starfshóp á vegum utanríkisráðuneytisins sem var falið að takast á hendur skoðun á staðhæfingum um að loftför sem liggja undir grun um að hafa verið notuð í meintu ólögmætu fangaflugi hafi lent á Keflavíkurflugvelli og/eða Reykjavíkurflugvelli. Skýrslan hefur þegar verið gerð opinber og henni dreift m.a. til utanríkismálanefndar. Í þeirri vinnu var ekki ætlunin að staðfesta eða kanna frekar hvort um ólögmæta fangaflutninga um íslenskt yfirráðasvæði hafi verið að ræða, einfaldlega vegna þess að ef ólögmætur flutningur fanga hefur átt sér stað er vart mögulegt að sannreyna slíkt eftir á. Hins vegar var farið yfir flugnúmeralista og þeir staðfesta að loftför sem sökuð hafa verið um þátttöku í meintu ólögmætu fangaflugi leyniþjónustu Bandaríkjanna hafa haft viðkomu á Keflavíkurflugvelli og Reykjavíkurflugvelli auk þess að hafa farið um íslenska lofthelgi á því tímabili sem könnunin náði til, frá september 2001 til loka júlí 2007.

Utanríkisráðuneytinu er ekki kunnugt um ferðir loftfara um íslenska lofthelgi, Keflavíkurflugvöll eða Reykjavíkurflugvöll, með fanga eða meinta hryðjuverkamenn sem hvorki njóta verndar né meðhöndlunar samkvæmt alþjóðasáttmálum. Pyntingar eru skilyrðislaust og undantekningarlaust bannaðar samkvæmt alþjóðasamningum. Flutningar á föngum um lofthelgi Íslands sem ekki samrýmast alþjóðalögum væru í algjörri óþökk íslenskra stjórnvalda og með öllu óviðunandi.

Í þriðja lagi er ég spurð hvort íslensk stjórnvöld hafi hugleitt að fylgja fordæmi Kanada og Bosníu-Hersegóvínu og viðurkenna ábyrgð sína í málinu. Ég lít svo á að þeirri spurningu hafi verið svarað hér á undan. Við tókum þátt í afgreiðslunni hjá NATO og þar er engin heimild veitt til að stunda ólögmætt fangaflug. Ég árétta það sem ég sagði, pyntingar eru mjög alvarlegur glæpur og ég hef því í hyggju að láta skoða með hvaða hætti er hægt að auka eftirlit með loftförum sem hér millilenda, horfa sem sagt til framtíðar í þessu máli. Utanríkisráðuneytið hefur þegar tekið frumkvæði að því að þetta mál verði skoðað af hlutaðeigandi ráðuneytum og farið inn í þær vélar sem bera þessi flugnúmer þegar þær lenda hér.

Þá er spurt hvernig utanríkisráðuneytið hafi hingað til brugðist við skýrslum laga- og mannréttindanefndar Evrópuráðsþingsins um málið.

Utanríkisráðuneytið hefur svarað með fullnægjandi hætti öllum beiðnum um upplýsingar, m.a. beiðni frá framkvæmdastjóra Evrópuráðsins til aðildarríkjanna dags. 21. nóvember 2005. Formaður þingmannasendinefndar Íslands hefur einnig svarað erindi laga- og mannréttindanefndar Evrópuráðsþingsins með bréfi dags. 10. október 2007. Í ljósi niðurstaðna skýrslugjafar laga- og mannréttindanefndar Evrópuráðsþingsins ákvað ég að stofna starfshóp í ráðuneytinu eins og ég hef þegar drepið á til að fara yfir þessi mál.

[12:51]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir skýr og greinargóð svör í þessu efni. Það er mikilvægt að hér sé leitt í ljós að Ísland hefur með engum hætti komið að neinum ákvörðunum sem heimila ólögmætt fangaflug. Bandarísk stjórnvöld hafa kosið að skerast úr leik í samfélagi vestrænna þjóða og heimila meðferð á fólki sem ekki samrýmist grundvallarreglum vestrænna lýðræðisríkja. Það ber að harma.

Atlantshafsbandalagið hefur ekki staðið að slíkum ákvörðunum. Íslensk stjórnvöld bera ekki ábyrgð á slíkum ákvörðunum og íslensk stjórnvöld hafa ekkert gert til að heimila slíka framgöngu. Þvert á móti er ánægjuefni að heyra frá ráðherra þann skýra ásetning að standa við þá alþjóðasamninga sem við erum bundin af sem eiga að tryggja að við þolum ekki að hægt sé að fara um íslenska lofthelgi með fólk til að láta það sæta pyntingum eða ómannúðlegri meðferð annars staðar.

[12:52]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég tek líka undir að ég tel að hæstv. utanríkisráðherra hafi komið með nokkuð skýr svör. Það er alveg ljóst að íslensk stjórnvöld hafa ekki komið að neinum heimildum sem heimila fangaflug. Það er líka verið að skoða það að auka hér eftirlit með flugvélum almennt. Í því sambandi nefni ég sérstaklega einkaþotuflug á Reykjavíkurflugvelli. Við þurfum að vera mjög vakandi yfir öllu flugi en það er ekkert, miðað við upplýsingar sem við höfum í höndunum núna, sem bendir til þess að eitthvað hafi misfarist hjá okkur Íslendingum.

Ég vil líka nota tækifærið í þessari stuttu athugasemd til að draga fram að mér þótti mjög ánægjuleg nýbreytni þegar hæstv. utanríkisráðherra beitti sér fyrir því að utanríkismálanefnd fékk sérstaka heimild til að skoða fundargerðir NATO og sérstaklega frá þeim fundi sem hér er til umræðu, (Forseti hringir.) 4. október 2001. Eins og ég skynja þetta

mál er hér ekkert á ferðinni sem við eigum að hafa (Forseti hringir.) mjög miklar áhyggjur af.

[12:53]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Þau eru greinargóð svo langt sem þau ná en ég get því miður ekki verið sammála því mati að öll kurl séu komin til grafar hvað varðar tengsl NATO-fundarins 4. október 2001 og þessara aðgerða CIA. Þó að ég hafi séð fundargerðirnar og geti staðfest að þar er ekki með neinum beinum hætti fjallað um og þaðan af síður heimilaðar aðgerðirnar sem slíkar — enda hefur enginn haldið því fram. Í skýrslu Dicks Martys og félaga er hins vegar rætt um tengslin og hvernig CIA hafi túlkað þær aðgerðir sem þar var skrifað upp á í svokallaðri baráttu gegn hryðjuverkum, þar á meðal og ekki síst annars vegar trúnaðarreglur NATO í skjóli þjóðaröryggis og hins vegar yfirflugs- og lendingaheimildir. Þingnefndir eru að rannsaka þessi mál ofan í kjölinn í nálægum löndum, t.d. í Þýskalandi, og það verður fróðlegt að sjá hvað þar kemur upp úr pokunum.

Varðandi einn afmarkaðan þátt þessa máls sem snýr að því hvort Ísland hafi með beinum hætti komið við sögu finnast mér menn býsna yfirlýsingaglaðir að telja að nú sé nokkuð ljóst að svo hafi ekki verið. Ég hef miklar efasemdir um að allt þetta gríðarlega flug hefði farið hér um og lent hér, þar á meðal í mörgum tilvikum beint frá Rúmeníu þar sem annað leynifangelsið var sannarlega staðsett, í sumum tilvikum á leiðinni vestur um haf til Gvantanamó-fangelsisins illræmda á Kúbu, ef það þjónaði engum tilgangi, ef það hefðu allt verið tómar vélar til að villa um þó að vissulega sé vitað að CIA hefur verið mikið í því að senda vélar fram og til baka, breyta flugleiðum o.s.frv. til að villa um.

Ég hef fengið ábendingu um eitt sem við gætum gert til að kanna þessi mál betur hér heima, og ég beini því til utanríkisráðherra að kanna þann mat sem vélarnar fengu um borð þegar þær lentu hér. Ég hef frá aðilum sem eru gjörkunnugir málinu að stundum megi ráða að um borð í vélunum hafi verið mannskapur þegar beðið var um mat og það fylgdi sérstaklega sögunni að hnífapör (Forseti hringir.) mættu ekki fylgja með.

[12:55]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það mál sem hér er til umræðu kom nokkuð við sögu í skýrslu minni til Alþingis nýverið þar sem ég ræddi um utanríkismál og ég gat þess sérstaklega hvernig þetta mál sneri við okkur. Ekkert bendir til þess, og ég ítreka það, að NATO hafi með nokkrum hætti veitt samþykki eða heimild fyrir því að slíkt fangaflug væri stundað. Það getur verið spurning um það hvernig CIA hafi túlkað þessa samþykkt NATO-fundarins en um það getum við bara ekkert sagt. Það gerir íslensk stjórnvöld ekki ábyrg fyrir málinu. Það gerir NATO ekki ábyrgt fyrir málinu. Ég held að við verðum að hætta að berja höfðinu við steininn hvað þessa þætti varðar. Við höfum gert það sem í okkar valdi stendur til að skoða þetta mál. Íslensk stjórnvöld bera ekki ábyrgð á meintu fangaflugi eða því sem þrifist hefur í skjóli þess. Við munum fylgjast betur með þessu í framtíðinni og reyna að sjá til þess að við vitum hvaða fólk eða hvaða birgðir eru um borð í þessum einkavélum sem hingað koma til lendingar. Það er alveg sjálfsagt, almennt öryggisatriði að mínu viti að við höfum skrár yfir það eins og í farþegafluginu.

Ég held að það þjóni litlum tilgangi að kanna kostinn (**Gripið fram í:** Jú.) því að það getur vel verið að fólk hafi verið um borð þó að það hafi ekki verið fangar. Allir þurfa að borða, hvort sem þeir eru fangar eða ekki, þannig að ég held að það muni ekki gefa okkur neinar sérstakar upplýsingar.

Umræðu lokið.

Lán Íbúðalánasjóðs.

Fsp. KHG, 212. mál. — Þskj. 230.

[12:57]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegur forseti. Eitt af fyrstu verkum nýrrar ríkisstjórnar var að grípa til aðgerða sem áttu að stuðla að því að draga úr þenslunni í efnahagslífinu. Meðal þeirra aðgerða var að lækka lánshlutfall úr Íbúðalánasjóði úr 90% í 80%. Samkvæmt upplýsingum sem ég hef fengið úr Íbúðalánasjóði eru 90%-lánin að mestu leyti á landsbyggðinni en að mjög litlu leyti á höfuðborgarsvæðinu. Miðað við tölurnar sem ég hef undir höndum voru aðeins um 3% af lánum sem veitt voru á fyrri hluta ársins 2006 90%, þ.e. hámarkslán, á höfuðborgarsvæðinu en 36–39% lánanna á landsbyggðinni. Lánshlutfallið var lækkað í 80% um mitt síðasta ár af sömu ástæðum og núverandi ríkisstjórn ákvað nú, og síðan hækkað aftur mjög snemma á þessu ári. Á tímabilinu mars til júní á þessu ári náðu 6% nýrra lána á höfuðborgarsvæðinu hámarksveðsetningu en 37% lána á landsbyggðinni. Það er alveg augljóst mál, virðulegi forseti, að lækkun lánshlutfallsins bitnar fyrst og fremst á lántakendum á landsbyggðinni.

Félagsmálaráðherra kaus að hreyfa hvorki við hámarksfjárhæð lánsins né takmörkun hámarksláns við brunabótamat sem eru þau atriði sem fyrst og fremst takmarka lánveitingar inn á höfuðborgarsvæðið. Áhrifin af þessari breytingu eru hverfandi á höfuðborgarsvæðinu þar sem þenslan er, en áhrifin eru mikil á landsbyggðinni þar sem engin þensla er, virðulegur forseti. Ég hlýt að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra, núna þegar komin er nokkur reynsla á þessar ákvarðanir hennar og hún hlýtur að hafa áttað sig á því hvernig þetta liggur, hvenær ráðherrann hyggist hækka lánshlutfall almennra lána Íbúðalánasjóðs aftur upp í 90%.

Í öðru lagi vil ég spyrja hæstv. ráðherra í ljósi þess að á sumum svæðum landsins er neikvæður hagvöxtur en hér er allt á fleygiferð og vandræði með uppganginn á höfuðborgarsvæðinu hvort ekki sé þá eðlilegt að reyna að beina fólki til búsetu utan höfuðborgarsvæðisins og stuðla að því að það kaupi sér eignir og setjist að utan þess, t.d. á þeim landsvæðum þar sem hagvöxtur er neikvæður. Ég spyr hvort hæstv. ráðherra telji koma til greina að hækka lánshlutfallið í þeim sveitarfélögum.

[13:01]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hv. 9. þm. Norðvesturkjördæmis Kristinn H. Gunnarsson beinir til mín spurningu, með leyfi forseta:

„Hvenær hyggst ráðherra hækka lánshlutfall almennra lána Íbúðalánasjóðs aftur upp í 90%?“

Því er til að svara að eins og öllum er kunnugt búa Íslendingar við mjög erfiðar aðstæður á húsnæðismarkaði þessi missirin. Húsnæðisverð hefur leitt til hækkun vísitölu neysluverðs og vaxandi verðbólgu og veldur því að Seðlabankinn hefur hækkað stýrivexti sína meðal annars í 13,75. Við slíkar aðstæður er ekki eðlilegt að auka almennar lánveitingar Íbúðalánasjóðs. Það mundi valda auknu aðgengi að lánsfé og ýta undir enn frekari hækkun húsnæðisverðs og þar með verðbólgu. Skuldir íslenskra heimila eru nú yfir 1.400 milljarðar og væri það ekki til þess fallið að greiða fyrir stöðugleika að auðvelda frekari lántökur með vaxandi greiðslubyrði vegna hækkunar vaxta og verðbólgu í kjölfar hækkaðs lánshlutfalls.

Í öðru lagi er spurt, með leyfi forseta:

„Telur ráðherra koma til greina að hækka lánshlutfallið strax upp í 90% í þeim sveitarfélögum þar sem opinberar skýrslur sýna að hagvöxtur hefur verið neikvæður undanfarin ár?“

Nefnd sú sem nú starfar á mínum vegum og er ætlað að koma með tillögur til eflingar félagslega þáttarins í húsnæðislánakerfinu lítur að sjálfsögðu til landsbyggðarfólks og stöðu þess á húsnæðismarkaði og hvort ástæða sé til að grípa þar til sérstakra aðgerða. Að svo stöddu mun ég ekki tjá mig um tillögur nefndarinnar en vænti niðurstöðu úr vinnu hennar á næstunni.

Eins og hv. fyrirspyrjandi benti á er nokkur munur á stöðu fólks á landsbyggðinni varðandi lántöku hjá Íbúðalánasjóði og íbúa þeirra svæða þar sem fasteignaverð hefur hækkað sem mest. Einstaklingar á höfuðborgarsvæðinu með lítið eigið fé fá iðulega ekki nema 50–65% lánshlutfall af kaupverði hjá Íbúðalánasjóði þar sem lánið má ekki vera hærra en sem nemur brunabótamati og lóðarmati. Víða úti um landið er brunabótamatið hærra en kaupverð og því fá kaupendur þar 80% lánshlutfall sem er mun hærra en Íbúðalánasjóður veitir í flestum tilvikum á höfuðborgarsvæðinu og á svæðum þar sem fasteignamarkaður er í uppsveiflu og brunabótamatið oft ekki nema 50–65% af kaupverði.

Hinu ber þó að halda til haga, eins og mér fannst hv. þingmaður koma inn á, að á landsbyggðinni hefur fólk frekar getað nýtt sér 90% lánshlutfallið þar sem brunabótamatið er hærra en kaupverð íbúða. Hv. þingmaður benti á tölur máli sínu til stuðnings í því og ég er ekki að vefengja þær tölur og þær upplýsingar sem hv. þingmaður dregur hér fram þó að ég hafi ekki kynnt mér þær. En ég hafði sérstaklega samband við Íbúðalánasjóð út af þessari fyrirspurn og samkvæmt upplýsingum þeirra hafa þeir ekki séð að þetta sé neitt sérstakt vandamál á landsbyggðinni, eins og þeir orðuðu það.

Ég ítreka að nefndin sem vinnur að endurskoðun á húsnæðislánakerfinu og er sérstaklega að skoða stöðu fyrstuíbúðarkaupenda og efla félagslega kerfið, er líka að skoða stöðu fólks á landsbyggðinni og við verðum bara að bíða þeirrar niðurstöðu sem þar kemur og sjá hvort þar sé eitthvað sem er þá til hagsbóta fyrir landsbyggðina. Ég hef ekki séð tillögur hennar enn þá og get því ekki svarað hv. þingmanni um það.

[13:04]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra greinargóð svör. Það er alveg ljóst að í því ástandi sem við búum við núna, þar sem verðbólgumælingin síðasta sýndi yfir 5% verðbólgu og þar af drýgstan hluta vegna hækkunar húsnæðisverðs og þar sem greiningardeildir eru að spá desembermælingunni nærri 6% verðbólgu, þá væri það óðs manns æði að hækka lánshlutfall Íbúðalánasjóðs eins og fyrri hluti fyrirspurnar hv. fyrirspyrjanda hljóðaði.

Hvað svo varðar sérstakar aðstæður á landsbyggðinni er það annað mál en þar kemur náttúrlega til að þar er brunabótamatsviðmiðunin ekki að skekkja lánshlutfall eins og hún gerir á höfuðborgarsvæðinu.

Aðalatriðið er að aðgerðir hins opinbera í húsnæðismálum verði ekki til að auka á verðþenslu á húsnæðismarkaði til tjóns fyrir alla í samfélaginu.

[13:06]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ja, það er komið annað hljóð í strokkinn, eins og það er stundum kallað, þegar hæstv. félagsmálaráðherra talar hér og réttlætir það að hafa lækkað lánin niður í 80% og hafi haft það sem sitt fyrsta verk nánast sem félagsmálaráðherra því að sömu aðgerð gagnrýndi hún nú heldur betur í tíð Framsóknarflokksins í félagsmálaráðuneytinu. Ekki fleiri orð um það að sinni.

Hvað varðar húsnæðismálin þá hafði hæstv. ráðherra hér uppi stór orð í gær og sagði að þau væru komin í þrot og það væri neyðarástand og hún vill gera betur gagnvart íbúðarkaupendum. Hæstv. forsætisráðherra segir hins vegar að það hafi verið gert of vel við íbúðarkaupendur og kennir Framsóknarflokknum um það, heyrist mér, í því samstarfi sem átti sér stað á síðasta kjörtímabili. Því er mjög erfitt að átta sig á því á hvaða leið ríkisstjórnin er í sambandi við húsnæðismál (Gripið fram í.) og það er spurning hvort hæstv. ráðherra getur hér í síðari ræðu sinni útskýrt það aðeins betur hver sé stefna ríkisstjórnarinnar í þessum málaflokki.

[13:07]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Já, ég get tekið undir það að ég hugsa að hæstv. ráðherra væri dálítið hollt að rifja upp ræður sínar frá því á síðasta sumri, sumrinu 2006, þegar ákveðið var að lækka lánshlutfallið niður í 80%.

Ég vil vegna orða ráðherrans upplýsa að í svari Íbúðalánasjóðs til mín, dagsett 18. júlí í sumar um þessa breytingu ráðherrans, segir eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Í ljós kemur að veðsetningarhlutföll, 90% á höfuðborgarsvæðinu, eru í algjöru lágmarki meðan hún er mikið nýtt á landsbyggðinni eins og oft hefur komið fram í umræðunni, ekki síst af hendi Íbúðalánasjóðs.“

Þetta stangast á við það sem ráðherrann var að bera hér

upp á Íbúðalánasjóð áðan og ég vænti þess að ráðherrann íhugi betur þau ummæli sem hún lét falla. Tölurnar liggja fyrir og ég get sent ráðherranum afrit af þeim ef hann hefur ekki fengið þær frá sjóðnum.

Það sem er kjarni málsins, virðulegi forseti, og það get ég tekið undir hjá hæstv. ráðherra og hv. þm. Árna Páli Árnasyni sem ævinlega þakkar ráðherrum flokksins fyrir svörin en aldrei fyrirspyrjendunum fyrir að bera spurningarnar fram (**Iðnrh.:** Hann kann mannasiði.) — ja, hann veit fyrir hverjum hann á að hneigja sig, (**Gripið fram í:** Þetta er vitleysa ...) virðulegi forseti — er að hátt verð á íbúðarhúsnæði á höfuðborgarsvæðinu hefur ýtt undir mikla verðbólgu. Það þekkjum við og um það er ekki deilt. Hins vegar er vitað að verðbólgan hefur ekki verið á landsbyggðinni og það er vitað að aðgerðirnar sem ráðherrann greip til höfðu engin áhrif á að draga úr verðbólgunni á höfuðborgarsvæðinu. Í því er tvískinnungur ráðherrans fólginn og ríkisstjórnarinnar að segjast grípa til aðgerða til að draga úr verðbólgu — sem menn eru sammála um að eigi að gera — en hafa aðgerðirnar þannig að þær bitna bara á landsbyggðinni. Það er ekki hreyft við hámarkinu og það er ekki hreyft við öðrum takmörkunum sem í lögum og reglugerðum eru til þess að draga úr lánsfjárstreymi inn á höfuðborgarsvæðið.

Í þessu felst alvarlegur tvískinnungur, virðulegi forseti, og ég held að hæstv. ráðherra ætti að íhuga það alvarlega (Forseti hringir.) á hvaða leið hann er.

[13:09]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég skal ekki gera lítið úr stöðunni á húsnæðismarkaðnum á landsbyggðinni. En ég held að hv. þingmaður ætti líka að huga að stöðunni á höfuðborgarsvæðinu þar sem fasteignaverð hefur rokið upp úr öllu valdi og hækkað um 140% frá árinu 2000. Þar er vandamálið mjög mikið (Gripið fram í.) eins og hv. þingmaður veit, ekki síst fyrir fyrstuíbúðarkaupendur og hjá þeim sem bíða eftir félagslegu húsnæði. Það er einkum hér á höfuðborgarsvæðinu sem sá vandi er. (**Gripið fram í:** Þú tekur ekkert …)

Herra forseti. Ef ég má nýta svartíma minn hér þá sagði ég og hef sagt margsinnis að það er nefnd á mínum vegum að skoða þessi vandamál. Hún er líka að skoða stöðuna á landsbyggðinni í því samhengi. Það var svar mitt. Ég hef hins vegar ekki niðurstöðuna vegna þess að hún liggur ekki enn fyrir og við skulum vona að það sé þá með einhverjum hætti tekið á málinu að því er varðar landsbyggðina.

Ég hef fyrst og fremst áhyggjur af höfuðborgarsvæðinu. Af því að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir spurði um stefnu ríkisstjórnarinnar þá ætti hv. þingmaður líka að hugleiða hvort til séu einhver önnur orð yfir það en ég viðhafði hér í gær, að húsnæðisstefnan, sem fyrst og fremst síðasta ríkisstjórn ber ábyrgð á, er komin í þrot. Það er ekki hægt að segja annað en það þegar þrjú þúsund manns eru hér á biðlista eftir leiguíbúðum og leiguverð er um 100–150 þús. kr. fyrir litla íbúð. Það er ekki hægt að segja annað en að húsnæðisstefnan sé komin í þrot þegar fyrstuíbúðarkaupendur þurfa að borga 4–5 milljónir í útborgun fyrir litla íbúð.

Það er þetta vandamál sem ríkisstjórnin glímir við. Það er þetta vandamál (Gripið fram í.) sem við erum að reyna að taka á og ég vona að við getum það og ég vona að það sé samstaða um það á þingi að það þurfi fyrst og fremst að beina sjónum sínum að því að endurreisa húsnæðiskerfið að því er varðar þessa hópa sem hafa (Forseti hringir.) verið skildir eftir af hálfu síðustu ríkisstjórnar og staðan þannig að það er nánast neyðarástand hjá þessum hópum.

Umræðu lokið.

Raforkuverð.

Fsp. BVG og JBjarn, 125. mál. — Þskj. 126.

[13:12]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir fyrirspurn sem varaþingmaður minn Björn Valur Gíslason lagði fram á meðan hann sat á þingi fyrr í haust. Fyrirspurnin varðar raforkuverð til fiskvinnslu og er að sjálfsögðu beint til hæstv. iðnaðarráðherra.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að fyrir um þremur árum gengu í gildi lög byggð á Evrópusambandsreglum um framleiðslu, flutning og sölu á raforku. Í kjölfarið urðu talsverðar hækkanir á raforkuverði víðast hvar, einkum þó á landsbyggðinni og ekki síst hjá þeim sem kynda hús sín með rafmagni. Ýmsum aðilum og þar á meðal fiskvinnslu í landinu finnst raforkuverðið tilfinnanlega hátt og bera sig eðlilega saman við stórnotendur, enda eru fiskvinnslufyrirtækin í mörgum tilvikum stórir kaupendur að orku, t.d. fiskimjölsverksmiðjur eða fyrirtæki sem reka aflmiklar frystingarstöðvar í landi.

Á fundi Samtaka fiskvinnslustöðva á þessu ári í haust voru leiddar að því líkur að raforkuverð til fiskvinnslunnar væri að meðaltali um 6 kr. og 30 aurar á kílóvattsstund. Á sama stað er talað um að raforkuverð til stóriðju gæti verið nálægt tveimur krónum á kílóvattsstund. Ég leyfi mér því miður að draga í efa að það nái því. Miðað við núverandi gengi á dollara held ég að nær lagi væri að ætla, miðað við verð á mill sem í gangi hafa verið manna á meðal, að það sé á bilinu 1,20 til 1,50. 20 mill, tuttugu sinnum einn þúsundasti úr dollar, er auðreiknaður út miðað við gengi dollarsins rétt yfir 60 kr. og skilar ekki miklu í íslenskum krónum, satt best að segja.

Þess vegna hafa þeir félagar hv. þm. Björn Valur Gíslason og Jón Bjarnason, fylgt eftir umræðu á vettvangi samtaka í sjávarútveginum um hið háa raforkuverð með því að leggja fyrir fyrirspurn til hæstv. iðnaðarráðherra. Hún er í þremur liðum sem eru svohljóðandi:

„1. Hvert er verð á raforku til fiskvinnslunnar á Íslandi í dag?“ — Þá er að sjálfsögðu átt við almennt meðaltalsverð fundið út á svipuðum grunni og Samtök fiskvinnslustöðva hafa gert tilraunir til að reikna.

„2. Hvert er verð á raforku til álframleiðslu á Íslandi í dag?“ — Ég bið ekki um verðið í einstökum samningum þannig að hæstv. ráðherra þarf hér ekki að skjóta sér á bak við leynd. Ég sætti mig við einhvers konar vegið, og þótt það væri óvegið, meðaltalsverð. Það getur varla, herra for-

seti, talist brot á trúnaði að gefa slíkar almennar upplýsingar.

„3. Mun ráðherra beita sér fyrir því að innlend fiskvinnsla fái rafmagn á hliðstæðum kjörum og áliðnaðurinn?“ — Þótt það væri eitthvað minna.

Væri ekki sniðugt hjá hæstv. ríkisstjórn sem verið hefur í miklum vandræðum með handabakalegar mótvægisaðgerðir sínar að grípa til myndarlegra mótvægisráðstafana og aðgerða gagnvart fiskvinnslunni sem væru fólgnar í því að (Forseti hringir.) tryggja henni hagstæðara orkuverð?

[13:15]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður óskaði eftir því að ég svaraði honum um það sem hann skilgreindi sjálfur sem meðaltalsverð á raforku til fiskvinnslu í landinu. Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef, og þær byggjast á upplýsingum frá Rarik og orkusölunum um verð á raforku til fiskvinnslu, þá er meðaltalsverðið, eins og hv. þingmaður orðaði það, 3,71 kr. á kílóvattsstund.

Þó ber að taka fram, herra forseti, að inni í þessu meðaltali er lagt saman verðið á ótryggu orkunni og jafnframt forgangsorku og verðið á forgangsorkunni er 5,76 kr. á kílóvattsstundina, þ.e. svolítið lægra en það sem hv. þingmaður hafði eftir samtökum … (**SJS:** Án vasks?) Já, þetta er án vasks, ég tek það skýrt fram að þetta er án allra skatta. Verðið hins vegar á ótryggðu orkunni er 1,86. En þá ber líka að taka inn í reikninginn að það eru nánast eingöngu fiskimjölsverksmiðjur sem geta náð því. Ég ímynda mér að með skatti sé verðið á forgangsorkunni ákaflega svipað því sem hv. þingmaður nefndi.

Hv. þingmaður spyr mig síðan. Hvert er verð á raforku til áframleiðslu á Íslandi í dag? Þá er það einfaldlega þannig að ég hef engar nákvæmar upplýsingar um það. Ég hef leitað eftir þeim frá þeim fyrirtækjum sem um það véla og svör þeirra eru skýr. Landsvirkjun vísar til samþykktar frá 1995 sem gerð var með atkvæði allra þeirra sem sátu í stjórninni þá. Hún einfaldlega segir að stjórnin veiti ekki upplýsingar um þetta. Hv. þingmaður getur hins vegar hugsanlega lesið það út, eins og hann hefur stundum gert áður fyrir þingmenn, úr skýrslum og ársreikningum Landsvirkjunar, hvert verðið er. En hann er miklu hæfari til að komast að þeirri niðurstöðu heldur en ég.

Hins vegar tel ég að það verð sem hv. þingmaður fór með áðan og byggði á slíkum útreikningum sé ekki alls kostar rétt. En einhvers staðar, miðað við stöðu dollarans í dag, á milli þess sem hv. þingmaður sagði og til þess verðs sem hann vísaði til.

Að því er varðar annan stóran orkusala sem er Orkuveita Reykjavíkur, þar sem hv. þingmaður hefur miklu sterkari tök en ég sökum tengsla hans við hinn nýja orkukommissar í Reykjavík, þá gæti hann örugglega fengið þær upplýsingar og er líklega betur fær um það en ég. Ég fékk hins vegar afdráttarlausa neitun um upplýsingar um það. Kannski hv. þingmaður gæti, sökum vinfengis við iðnaðarráðherra, hjálpað honum að verða sér úti um þær upplýsingar.

Hv. þingmaður spyr mig svo hvort ég vilji beita mér fyrir því að lækka verð á raforku til þeirra sem vinna fisk. Nú er það svo að frelsi ríkir í framleiðslu og sölu á rafmagni. Ég vildi gjarnan taka höndum saman við hv. þingmann til að gera slíkt. Hv. þingmaður hefur verið hér miklu lengur en ég og hef ég þó verið hér töluvert lengi. Hann er ráðsnjall og ráðagóður. Ef hv. þingmaður getur bent mér á góða leið til að stuðla að því þá skal ekki standa á þeim karli sem vermir stól iðnaðarráðherra að beita sér fyrir því.

[13:19]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Heldur fannst mér þau fátækleg, rýr og veikluleg, svör hæstv. iðnaðarráðherra. (**Iðnrh.:** Hann er ekki sterkari en þetta.) Það er bara spurt hvort hann ráði við að gegna því embætti ef hann er ekki sterkari en eins og það birtist í svari hans hér.

Orkumálin heyra undir iðnaðarráðherra og dreifing og verðlagning á raforku heyrir undir iðnaðarráðherra. Þessi málaflokkur, aðgerðir í byggðamálum, heyrir undir iðnaðarráðherra. Við erum með í gangi, sem menn hafa montað sig mjög af, sértækar aðgerðir til að mæta niðurskurði á þorskafla. Kannski væri þetta eitt besta ráðið til að lækka raforkuverð til fiskvinnslunnar. Þetta er ein stærsta atvinnu- og útflutningsgrein landsmanna. Hvers vegna skyldi hún ekki fá raforku á áltaxta?

Álverin skila miklu minna í (Forseti hringir.) þjóðarbúið en fiskvinnslan. Þarna er um hreina mismunun að ræða og brot á (Forseti hringir.) stjórnarskránni að mínu mati hvað þetta varðar.

[13:20]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég get tekið undir það að ég hefði gjarnan viljað efnismeiri svör frá hæstv. ráðherra. Það er óvenjulegt að vísa spurningum til baka til spyrjanda og halda því fram að sá sem spyr sé betur til þess fær að svara en ráðherrann. Ég minnist þess varla að svo hafi verið áður en ég skal svo sem leggja mitt lið í þessu efni eins og ég mögulega get.

Ég held að það sé nokkuð vel staðfest að fiskvinnslan í landinu borgar a.m.k. þrefalt til fjórfalt verð á við áliðnaðinn. Það er nokkuð ljóst. Það liggur fyrir, ef við skoðum tölur Samtaka fiskvinnslustöðva, og ef við höfum í huga þær tölur sem ráðherra nefndi um trygga orku og bætum virðisaukaskatti ofan á það verð, að þá erum við komin á þær slóðir að orkuverð til fiskvinnslunnar er þrefalt og sennilega nær því að vera fjórfalt það sem álverin eru að borga, ef þau borga þó það sem hér er lagt til grundvallar þ.e. 1,5 til 2 kr. á kílóvattsstund. Er nema von að stóriðnaður í landinu þykist nokkuð grátt leikinn að geta ekki fengið hina innlendu orku á betri kjörum en þetta, borið saman við áliðnaðinn, sem hann auðvitað keppir við á ýmsan hátt, t.d. um vinnuafl? Honum veitti ekki af, afkomu sinnar vegna, að standa þar sterkar að vígi.

Varðandi upplýsingar frá Landsvirkjun og Orkuveitu Reykjavíkur þá hef ég einmitt flutt hér frumvarp til breytinga á raforkulögum um að þessi leynd verði afnumin. Ég skora á hæstv. iðnaðarráðherra að standa með okkur að því að slá leyndina út af borðinu. Þetta er fráleitt, að menn skuli koma sér undan allri upplýstri umræðu um þessi mál í skjóli slíkrar leyndar sem var innleidd af innlendum póli-

tískum ástæðum og hin erlendu fyrirtæki báðu ekki einu sinni um.

Varðandi ítök í Orkuveitu Reykjavíkur þá ætti hæstv. iðnaðarráðherra að minnsta kosti að geta hringt í stjórnarformanninn sem ég veit ekki betur en sé, a.m.k. enn sem komið er, flokkssystir hans, Bryndís Hlöðversdóttir.

En að lokum hefði ég gjarnan kosið að hæstv. ríkisstjórn hefði t.d. hugað að þessum þætti í hinum meintu mótvægisaðgerðum sínum vegna niðurskurðar þorskafla sem bitnar mjög tilfinnanlega á fiskvinnslu og veldur þar tekjusamdrætti og hefði ekki af því veitt að koma til móts við hana, t.d. með tímabundnum (Forseti hringir.) ráðstöfunum í formi afslátta eða endurgreiðslu á raforkukostnaði.

[13:23]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég tek undir það með hv. þingmönnum að ég vildi gjarnan að iðnaðarráðherra hverju sinni væri í betri færum til að gefa nánari og gleggri upplýsingar um orkuverð til stóriðjunnar. En það er einfaldlega þannig að iðnaðarráðherra getur hvorki skipað Hitaveitu Suðurnesja, Orkuveitu Reykjavíkur né stjórn Landsvirkjunar til að gefa upplýsingar af þessu tagi.

Ég er sammála því og hef reyndar sagt að ég telji að þessar stjórnir eigi að veita eins nánar upplýsingar um þetta og hægt er frá grundvelli samkeppnissjónarmiða. Ég virði það sjónarmið að ekki sé hægt að fara alla leið. Það er kannski hægt að fikra sig nálægt niðurstöðunni eins og ég hef stundum hlustað á hv. þm. Steingrím J. Sigfússon gera í ræðum á grundvelli útreikninga sem eru byggðar á ákveðnum upplýsingum sem hafa komið fram í ársreikningum þessara stofnana.

Hv. þingmenn viðra þá skoðun sína að æskilegt hefði verið að ríkisstjórnin hefði í mótvægisaðgerðum sínum beitt sér fyrir því að lækka raforkuverðið til fiskvinnslu í landinu. Það eru auðvitað sjónarmið. Það er hins vegar þannig að menn verða líka að segja hvernig eigi að gera það. Eru hv. þingmenn að fara fram á að ríkisstjórnin niðurgreiði orkuverð til fiskvinnslunnar sérstaklega? Ef það er svo þá verða þeir að segja frá því. Ég hef ekki skilið hv. þingmenn þannig að þeir óskuðu eftir því. En ríkisstjórnin getur ekki skipað fyrirtækjum, t.d. í eigu ýmissa sveitarfélaga, að gera það.

Ég upplýsi síðan aðeins að miðað við árið 1999 virðist nú, ef maður tekur tillit til verðlagsbreytinga, sem raforkuverð hafi snarlækkað til fiskvinnslunnar. Því þá er það að meðaltali 3,89 kr. Nánast það sama í dag. Hverjar ætli verðlagsbreytingarnar hafi verið? Ríflega 40% síðan þá.

Umræðu lokið.

Reglur Evrópusambandsins á sviði orkumála.

Fsp. SJS, 201. mál. — Þskj. 216.

[13:25]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Það er kunnara en frá þurfi að segja að Evrópusambandið hefur staðið í miklum æfingum hvað varðar skipulag orkumála. Ætlunin hefur verið að markaðsvæða og eftir atvikum einkavæða þá starfsemi eins og ýmislegt fleira á þeim bæ. Og endurteknar tilskipanir eða reglugerðir hafa verið gefnar út í þessu skyni sem við Íslendingar höfum illu heilli innleitt hér á landi án þess að almennilega væri nokkurn tíma farið ofan í saumana á því hvort við þyrftum að gera það.

Í umræðum um það í fyrra komu fram nýjar upplýsingar til iðnaðarnefndar um að málin hefðu alls ekki verið vaxin eins og sagt var á sínum tíma af hálfu þáverandi utanríkisráðherra og iðnaðarráðherra. Í ljós kom að fjölmörg aðildarríki Evrópusambandsins hafa fengið mismunandi stig undanþágna eða heimilda til að framkvæma þessi mál með sínum sérstaka hætti, þar á meðal eyjar í Miðjarðarhafinu og jafnvel landlaust ríki inni á miðju meginlandi Evrópu eins og Lúxemborg, ný aðildarríki eins og sum Eystrasaltsríkjanna og þar fram eftir götunum.

En nú er svo komið að þeir úti í Evrópu eru lagðir af stað á nýjan leik og 19. september síðastliðinn voru kynnt áform orkumálakommissars og samkeppniskommissars Evrópusambandsins um nýtt regluverk á sviði orkumála. Hér höfum við tækifæri til að fylgja málinu eftir og fylgjast með því frá byrjun.

Það hefur verið rætt hér á þessum stað, úr þessum ræðustóli, m.a. fyrir nokkrum dögum, að Alþingi komi of lítið að málum á undirbúningsstigi. Við höfum a.m.k. enga afsökun í þessu tilviki því nú liggur það fyrir og hér með er það vonandi öllum ljóst að slík vinna er nú farin af stað innan Evrópusambandsins og hún mun hafa áhrif á okkur í fyllingu tímans ef þessi nýja regluskipan verður sett. Hún virðist eiga að ganga út á, ef marka má bæði ræður orkumálastjórans og samkeppnisstjórans sem og það sem Barroso sjálfur sagði í Madríd 1. október síðastliðinn, að höggva raforkumarkaðinn enn meira niður og fara í frekari aðskilnað framleiðslu, dreifingar og sölu og höggva þar frekar á eignartengsl eða eignarbönd en núgildandi regluverk gerir.

Það mun þá hafa áhrif hér, jafnfáránlegt og það er í raun, enda engar eiginlegar samkeppnisforsendur fyrir hendi á íslenskum raforkumarkaði. Það voru allt saman brandarar frá upphafi. Fyrirtækin nánast öll í opinberri eigu og Ísland afmarkaður og einangraður orkumarkaður með engin tengsl við önnur lönd nema þá þeim óbeinu sem fólgin eru í samkeppninni um staðsetningu fyrirtækja.

Þess vegna voru og eru öll rök til þess að Ísland skipi þessum málum á þann hátt sem hagstæðast er fyrir okkur, út frá okkar aðstæðum og okkar hagsmunum, og reyni að leita eftir undanþágum frá því að þurfa að uppfylla ákvæði frá Evrópu sem alls ekkert eiga við hér.

Ég leyfi mér því að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra. Hefur ráðuneytið fylgst með þessari vinnu á vegum Evrópusambandsins? Hvaða áhrif mundu reglur í þessa veru hafa hér á landi? Og kemur til greina að Ísland sæki um undanþágu frá því að þurfa að uppfylla þær?

[13:28]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Svarið við fyrstu spurningu hv. þing-

manns er já. Ráðuneytið hefur fylgst með þessu og starfsmenn ráðuneytisins hafa setið fundi vinnuhópa EFTA, sem ég held reyndar að hafi bara verið einn til þessa um þetta mál. Þar kynnti fulltrúi framkvæmdastjórnarinnar þetta fyrir þessum vinnuhópi. Það er auðvitað ljóst að iðnaðarráðuneytið mun fylgjast með umfjöllun um þessar tillögur og framvindu þeirra innan stofnana Evrópusambandsins.

Eins og hv. þingmaður ugglaust veit er uppi ágreiningur meðal aðildarþjóðanna, þ.e. Frakkar og Þjóðverjar eru ósammála ýmsum öðrum þjóðum. Þetta mál er komið í það ferli sem við höfum þýtt sem sáttaferli milli ráðherraráðsins og Evrópuþingsins. Það er því allsendis óljóst hvað út úr því kemur. En það er alveg ljóst að ráðuneytið mun eiga samráð við íslenska hagsmunaaðila sem eiga að gæta íslenskra hagsmuna. Ég nefni t.d. að fyrirhugaður er fundur á næstunni með fulltrúum Samorku til þess að upplýsa það.

Út frá því sem hv. þingmaður sagði um yfirlýstan vilja þingsins sem hér hefur komið fram til að fylgjast vandlega með málum á fyrri stigum þá er alveg sjálfsagt, ef eftir því er óskað, að ráðuneytið láti þær upplýsingar í té um framvindu þessa máls gagnvart iðnaðarnefnd eða öðrum nefndum ef eftir því yrði óskað.

Hv. þingmaður spyr síðan hvaða áhrif þetta muni hafa hér á landi. Nú er einungis um að ræða breytingartillögur og þær í ferli og allsendis óljóst hver niðurstaðan verður. Það er hins vegar alveg ljóst að ef gildandi tilskipanir yrðu samþykktar óbreyttar þá gætu þær, eins og hv. þingmaður var að segja, gert strangari kröfur um aðskilnað flutningsfyrirtækisins, þ.e. Landsnets í okkar tilviki, frá samkeppnisþáttum.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður var í reynd að segja, að framkvæmdarstjórnin er þeirrar skoðunar að það sé heppilegast frá hennar sjónarhóli að aðskilja í ríkari mæli eign flutningskerfa frá framleiðslueiningunum. Hins vegar er rétt að það komi fram að þessar tillögur, eins og ég þekki þær, bjóða líka upp á aðra valkosti í þessum efnum. Þannig að þegar hv. þingmaður spyr mig hver áhrifin verði af þessari tilskipun þá get ég ekki svarað því á þessu stigi öðruvísi en svo að ég hef lýst að hvaða pólitísku stefnu þessar breytingartillögur hníga. Sömuleiðis þá munu áhrifin ráðast nokkuð af því hvaða leið er valin til þess að innleiða reglur tilskipunarinnar.

Síðan spyr hv. þingmaður, í ljósi reynslunnar væntanlega, hvort það komi til greina að Ísland leiti eftir undanþágu frá væntanlegum reglum. Það er alveg ljóst að ef að skoðun stjórnvalda á Íslandi leiðir það í ljós að efni þessara tilskipana geti raskað hagsmunum okkar, sem við skilgreinum sem íslenska hagsmuni, þá kemur að sjálfsögðu til greina að leita eftir undanþágu.

Eins og hv. þingmaður benti á er enn þá hægt að leita eftir undanþágum frá ýmsum ákvæðum tilskipunar þessara breytingartillagna, svo fremi sem Íslendingar geti sýnt fram á sterk rök fyrir umsókn um slíkt.

[13:32]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mér finnst þetta dálítið skrýtin umræða, ég neita því ekki. Mér fannst hæstv. iðnaðarráðherra tala óskaplega lengi en hef ég bara 46 sekúndur? (**Iðnrh.:** Ég talaði 5 tíma.) En það er kannski af því að mér fannst ekki mjög skemmtilegt að hlusta á hann en það er eins og það er.

Í fyrsta lagi, út af ræðu fyrirspyrjanda, væri fróðlegt að vita hvað það er í þeirri tilskipun sem við innleiddum sem hentar svona illa fyrir Ísland. Ég geri mér ekki grein fyrir hvað það er satt að segja. Ég held að þetta fyrirkomulag henti ágætlega á Íslandi. Það sem væntanlega er þá á leiðinni frá Evrópusambandinu, til viðbótar því sem við höfum þegar innleitt, er þá fyrirtækjaaðskilnaður. Fyrirtækjaaðskilnaður er mikið lausnarorð í þeirri umræðu sem nú fer fram á Íslandi í orkuiðnaðinum, en ekki náðist að innleiða hann í tíð Framsóknarflokksins í iðnaðarráðuneytinu vegna andstöðu frá orkufyrirtækjunum.

[13:33]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Við ræðum þetta kannski betur við annað tækifæri en ég hef alltaf áhuga á og ánægju af að ræða við hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur um þá mislukkuðu aðgerð að fara að reyna að markaðsvæða raforkumarkaðinn hér. Svo því sé svarað hvað hentar okkur svona illa, þá hentar það okkur ákaflega illa að þurfa að fara að skipta okkar fyrirtækjum upp. Þar myndast svokölluð öfug samlegðaráhrif með tilheyrandi tilkostnaði.

Það hentar okkur líka illa að þvinga opinber fyrirtæki í samfélagslegri eigu til að fara að reikna sér arð. Af hverju mega þau ekki láta arðinn ganga til eigenda sinna, þ.e. fólksins sem nýtur þjónustu þeirra. Þessi markaðsvæðing hentar ekki á orkumarkaði sem er skilgreindur sem almannaþjónusta eins og við höfum fram að þessu gert. En Framsókn var að burðast við að gera þetta hákapítaliskt, markaðsvætt og einkavætt líka, eins og allt annað.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Öfugt við hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fundust mér þau góð. Ég var ánægður með ráðherrann og tel að hann hafi svarað þessu vel miðað við stöðu málsins. Það er ekki hægt að biðja um meira en það. Ráðuneytið hefur þegar sett sig inn í þetta og ætlar að fylgjast vel með því og eiga um það samráð við orkufyrirtækin og eftir atvikum við iðnaðarnefnd Alþingis, sem ég tel alveg einboðið. Nú skulum við ekki sofa á verðinum eins og við gerðum síðast.

Árið 1998, ef ég man ártalið rétt, stóð hér maður og varaði við því að það sem þarna væri að fara af stað í Evrópusambandinu kynni að henta Íslendingum illa. Sá maður heitir Hjörleifur Guttormsson. Það hlustaði enginn á hann. Þegar við lögðumst gegn því að Ísland innleiddi þetta, félli frá stjórnskipulegum fyrirvara, ég og nokkrir aðrir þingmenn, tók enginn undir það. En þegar menn stóðu frammi fyrir alvöru málsins, árið 2003–2004, þá allt í einu snarfjölgaði í þeim hópi sem sagði: Heyrðu, við ættum nú kannski að reyna að fá undanþágu frá þessu. En þá var það auðvitað of seint. Þá stóðu m.a. upp margir þingmenn Sjálfstæðisflokksins og sögðu — í borgarstjórn Reykjavíkur var það rætt: Við hefðum kannski frekar átt að fá undanþágu. Nú skulum við ekki endurtaka sömu mistökin. Að síðustu fagna ég því að ráðherra skuli segja að til greina komi að sækja um undanþágu frá þessum ákvæðum ef þau henta okkur illa.

[13:36]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það er með hálfum huga að ég hætti mér inn í þessar deilur á milli stjórnarandstöðuflokkanna. Ég vil bæta því við að ég er eiginlega snortinn og mér er orða vant yfir hrósyrðum frá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni. Það hefur ekki gerst í háa herrans tíð að hann hafi borið mér lof með þessum hætti. (Gripið fram í.) Ég vil hins vegar segja það alveg skýrt að ég tel að til greina komi — ef það þjónar íslenskum hagsmunum, sem við erum ekki alveg fær um að skilgreina enn þá hverjir eru út frá breytingartillögunum, vegna þess að við vitum ekki hvernig þær líta út að lokum.

Það er hins vegar alveg rétt hjá hv. þingmanni að á sínum tíma hefði verið hægt að sækja um undanþágu frá tilskipuninni þegar hún kom fram. Það hefðum við getað gert í krafti þess að við erum lítið og einangrað raforkukerfi. Eins og ég skildi það mál allt, og tók þó aldrei til máls um það hér í þinginu, hefðum við ekki getað sótt um undanþágu frá framleiðslukaflanum sjálfum. Það er hins vegar heldur ekki of seint að sækja um þá undanþágu ef við teljum að íslenskir hagsmunir bjóði það. Það liggur alveg ljóst fyrir.

Þær tillögur sem þarna eru uppi, og hv. þingmaður gerði að umræðuefni, varða aðallega það að framkvæmdastjórnin hefur lagt til, eða það er hennar vilji, að fyrirtæki sem eiga bæði flutningskerfi og orkuframleiðslu verði skyldug til að selja hluta af sínum eignum. Það hugsa ég að fari svolítið undir hreistrið á hv. þingmanni. Hins vegar eru þar líka aðrir valkostir sem felast í því að flutningskerfið sé rekið af sjálfstæðu fyrirtæki eins og Landsnet er í dag og ekki fari fram sú uppskipting sem er nú boðuð með mestum þunga af framkvæmdastjórn.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 13:38.

---

30. FUNDUR

miðvikudaginn 21. nóvember,
að loknum 29. fundi.

Dagskrá:

1. Fjáraukalög 2007, stjfrv., 103. mál, þskj. 103, nál. 264 og 273, brtt. 265, 266, 267, 274 og 275. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

2. Útlendingar og réttarstaða þeirra, frv., 247. mál, þskj. 272. — 1. umr.

3. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Fyrri umr.

4. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.

5. Friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár, þáltill., 48. mál, þskj. 48. — Fyrri umr.

6. Meðferð opinberra mála, frv., 41. mál, þskj. 41. — 1. umr.

7. Tekjuskattur, frv., 54. mál, þskj. 54. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Ásta Möller, 7. þm. Reykv. s.,
Einar K. Guðfinnsson landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Jón Magnússon, 10. þm. Reykv. s.,
Kristján L. Möller samgrh., 3. þm. Norðaust.,
Lúðvík Bergvinsson, 5. þm. Suðurk.,
Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Athugasemdir um störf þingsins.

Húsnæðismál.

[13:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég held að ástæða sé til, sérstaklega eftir umræðuna um húsnæðismál í þingsalnum í gær og fyrirspurnir fyrr í dag, að ræða þetta mál frekar og vekja athygli á úrræðaleysi ríkisstjórnarinnar eða því aðgerðaleysi sem hún hefur kosið sér, sem ég hugsa að geti alveg eins verið skýringin.

Ríkisstjórnin ákvað, og það var eitt af hennar fyrstu verkum í sumar, að lækka lánshlutfall í Íbúðalánasjóði til að slá á þensluna á húsnæðismarkaðnum. Nú, nærri hálfu ári síðar, liggur fyrir að sú aðgerð hefur ekki haft áhrif. Verð hefur haldið áfram að hækka á húsnæðismarkaði á höfuðborgarsvæðinu. Ekkert lát virðist vera á þeirri verðhækkun. Þrátt fyrir að ríkisstjórninni sé ljóst að þetta er árangurslaus aðgerð til að ná þeim markmiðum sem sett voru, eru svör hæstv. félagsmálaráðherra, og þar með ríkisstjórnarinnar, engu að síður þau að ekki eigi að gera neitt frekar. Málið er í einhverri nefnd sem á að fjalla um það í heild sinni. Hæstv. ráðherra lýsir stöðunni þannig að það sé neyðarástand.

Stærsta neyðarástandið er ójafnvægi í efnahagsmálum. Stærsta vandamálið í efnahagsmálum er verðhækkun á íbúðahúsnæði á höfuðborgarsvæðinu. Eina aðgerðin sem gripið hefur verið til hefur ekki áhrif vegna þess að henni var ekki ætlað að hafa áhrif. Hún lækkaði lánshlutfallið en hún lækkaði ekki hámarksfjárhæð lánsins sem er það sem hefur áhrif á höfuðborgarsvæðinu. Það sýnir að ríkisstjórninni er engin alvara með þessu. Þessi aðgerð ríkisstjórnarinnar gerir fólki einungis erfiðara fyrir að kaupa íbúðarhúsnæði úti á landi þar sem ekki eru verðhækkanir, þar sem ekki er þensla. Þar á að bíta. Þar á að skapa svigrúm til að mæta umsvifunum í efnahagslífinu, virðulegi forseti.

[13:42]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég er í sjálfu sér ekki hissa þótt hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson taki málið aftur upp í dag eins og hæstv. félagsmálaráðherra talaði í gær. Það úrræðaleysi sem þar kom fram var náttúrlega grafalvarlegt. Ég er þeirrar skoðunar að húsnæðiskerfið sé í sjálfu sér í nokkuð góðu lagi þó að vindar blási í samfélaginu sem ríkisstjórnin hefur ekki ráðið við og ætlar ekki að taka á.

Dagurinn í gær var alvarlegur fyrir Ísland og íslenska ríkisstjórn. Sá áfellisdómur sem var felldur yfir efnahagsstjórninni staðfestir það sem ég sagði síðast í fyrravor. (**Gripið fram í:** Efnahagsstjórnin reyndi að taka á þessu.) Það er hin nýja efnahagsstjórn sem gerir ekki neitt, það er sú efnahagsstjórn. Ég hef setið í ríkisstjórnum þar sem alltaf varð að vera að taka á til að ná snertilendingu. Það er verðbólgan sem er vandamálið og gríðarleg þensla og á húsnæðismarkaðnum er stærsta vandamálið það brask sem viðgengst og hvernig byggingarverktakar og bankar hafa komið inn á markaðinn, halda uppi og hækka húsnæðisverð. Lögmálin virka ekki og félagsmálaráðherra sagði í gær að húsnæðisverð hefði hækkað um 70%. Sveitarfélögin taka þátt í þessu braski. Unga fólkið verður því að byrja á því að kaupa sér lóðir fyrir 5–10 millj. kr., 15 eða 20, áður en það getur farið að byggja. Alvarlegir hlutir eru að gerast og sveitarfélög, ríkisstjórn og félagsmálaráðherra verða að setjast yfir þetta. Ég er þeirrar skoðunar að með samstilltu átaki sé hægt að stórlækka byggingarkostnað á Íslandi og það eigi að gera það. Þess vegna um 30%. (Forseti hringir.) Það eru maðkar í mysunni. Hér hafa mjög alvarlegir hlutir gerst á síðustu mánuðum (Forseti hringir.) og það þýðir ekki fyrir ríkisstjórnina, og allra síst fyrir hæstv. félagsmálaráðherra, að sofa við (Forseti hringir.) þær aðstæður.

[13:44]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Ég er þeirrar skoðunar að það hafi komið fram með skýrum hætti hjá félagsmálaráðherra, í umræðum um húsnæðismál nú fyrir skömmu, bæði hvaða staða er uppi á markaðnum og eins að ríkisstjórnin tekur þessi mál að sjálfsögðu mjög alvarlega.

Við erum m.a. að fást við þann vanda sem margir vöruðu við á sínum tíma, að með hækkun lánshlutfalls Íbúðalánasjóðs upp í 90% væri fyrirsjáanlegt að verð á húsnæði mundi hækka. Sú varð raunin en að sjálfsögðu hafði koma bankanna inn á þennan markað líka sín áhrif, því er heldur ekki að neita, og sú samkeppni sem hefur verið milli Íbúðalánasjóðs og bankanna á þessum markaði.

Við skulum heldur ekki gleyma því að hluti af þeirri hækkun sem hefur orðið á húsnæði hefur orðið vegna þess að hagvöxtur hefur verið mikill. Var við því að búast að við slíkar aðstæður mundi húsnæðisverð hækka. Ég get tekið undir það með þeim ágætu hv. þingmönnum sem hér hafa talað að vissulega hljótum við að hafa áhyggjur af því að erfitt sé fyrir ungt fólk að koma undir sig fótunum á þessum markaði. Ekki var hægt að skilja orð félagsmálaráðherra með nokkrum öðrum hætti en þeim að hún deildi þeim áhyggjum og verið væri að vinna í þeim málum, sjá til hvaða ráðstafana sé hægt að grípa af hálfu ríkisstjórnarinnar. En við skulum ekki horfa fram hjá því að hluti af þeirri hækkun sem orðið hefur á húsnæði, og sérstaklega á Reykjavíkursvæðinu, á sér rætur í hagsveiflunni, á sér rætur í þeirri ákvörðun Íbúðalánasjóðs að hækka lánshlutfallið og á sér síðan rætur í því að aðgengi að lánsfé var auðveldað. Margt á sér skiljanlegar ástæður og menn verða að gera sér grein fyrir því að ríkisvaldið hefur takmörkuð tæki til að breyta hlutum t.d. í þá átt að lækka húsnæðisverð. Ég efast um að það geti orðið sérstakt markmið í sjálfu sér.

[13:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það var prýðileg ræða sem flutt var hér áðan vegna þess að hún var efnisleg. Þar var viðurkennt að vandinn væri til staðar og ræðumaður reyndi að gera sér grein fyrir því hverjar hann teldi ástæðurnar og hvað bæri að gera.

Hæstv. félagsmálaráðherra talaði í gær í utandagskrárumræðu eins og félagsmálaráðherra stjórnarandstöðunnar, eins og ábyrgðarlaus ráðherra sem bæri enga ábyrgð á stöðunni. (Gripið fram í.) Hæstv. félagsmálaráðherra kýs að vera fjarverandi í þingsalnum þegar þessi umræða fer fram. Það er að mínu viti, virðulegi forseti, (Gripið fram í.) — vegna þess að ráðherra þarf að svara fyrir gerðir sínar. Ráðherra þarf að (**ÁRJ:** Hún vissi ekki af umræðunni.) bera ábyrgð og svara því hvað hún ætlar að gera. (**ÁRJ:** Lét þingmaðurinn hana vita?) Virðulegi forseti. Ráðherra er þingmaður og ber að mæta til þingfunda eins og öðrum þingmönnum. Það þarf ekkert að láta hana vita ef hv. þingmenn kjósa að taka til máls. Það er ekki orðið þannig, virðulegi forseti, að hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir ráði því hverjir megi tala hér og vonandi verður það aldrei svo.

Hér kom fram að ein af stærstu rótum vandans er aðgengi að lánsfé. Hvað gerði ríkisstjórnin í sumar? Jú, hún ætlaði að takmarka aðgengi að lánsfé. Hvað liggur fyrir nú sex mánuðum síðar? Fyrir liggur að það sem gert var takmarkar aðgengi að lánsfé á landsbyggðinni. Um 55% þeirra sem kaupa húsnæði á landsbyggðinni verða fyrir áhrifum af þessari aðgerð, þeir fá lægri lán en þeir ella hefðu fengið. En aðeins 6% þeirra sem kaupa húsnæði á höfuðborgarsvæðinu hefðu fengið 90% lán. Aðgerðin hefur ekki áhrif. Hvað ætlar ríkisstjórnin þá að gera til að takmarka aðgengi að lánsfé? Um það er spurt, virðulegi forseti, til þess að ná niður verðbólgunni.

[13:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það er fullkomlega málefnalegt af hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni að taka upp mál af þessum toga í sölum Alþingis. Það er ljóst að þróun húsnæðisverðs er mikið áhyggjuefni og það er þess vegna sem hæstv. ríkisstjórn greip til þessara ráða. Við, hv. þingmaður og ég, virðumst vera sammála um að aðgengi að lánsfé hafi átt verulegan þátt í þróun mála. Hvað gera menn þá til að reyna að draga úr henni og hafa hemil á henni? Að sjálfsögðu reyna þeir að grípa til þess að draga úr þessu aðgengi.

Hv. þingmaður heldur því fram að þetta hafi komið sér-

staklega niður á landsbyggðinni. Nú blasir við að það eru hugsanlega tveir hópar sem sú staða sem nú er uppi kemur mjög illa við. Það er annars vegar landsbyggðarfólk og hins vegar ungt fólk. Fram kom í ræðu hæstv. félagsmálaráðherra í gær að hún hugðist sérstaklega beita kröftum sínum í að leysa þessa tvo þætti.

Ræða hv. þingmanns var málefnaleg en ekki ræða hv. þm. Guðna Ágústssonar sem kom hingað upp með skrum og yfirboð, talaði um að auðvelt væri að lækka byggingarkostnað í landinu um 30%. Ég spyr, herra forseti: Hvar voru þau ráð þegar hv. þingmaður og hans flokkur fór með völdin í félagsmálaráðuneytinu? Hv. þingmaður var ekki búinn að vera óbreyttur stjórnarandstöðuþingmaður í eina viku þegar hann kom upp og hellti úr öllum sínum koppum yfir þingheim og básúnaði að fram undan væri gríðarleg efnahagsleg óáran. Það var viku eftir að hann tapaði kosningum. Hverju skyldi það vera að kenna nema ákvörðun Framsóknarflokksins, sem var auðvitað harðpólitísk, tekin í andarslitrum fyrir þarsíðustu kosningar, til að reyna að kaupa sér atkvæði, um 90% lánin? Sú ákvörðun hratt af stað (Forseti hringir.) þessu gríðarlega framboði af lánsfé. Það er ákvörðun Framsóknarflokksins sem við erum nú að súpa seyðið af og bragðið er ekki gott.

[13:51]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er tilefni til að rifja það upp að Framsóknarflokkurinn fór með húsnæðismál í 12 ár. Og hafandi farið með þau í 8 ár þá háði flokkurinn einstæða kosningabaráttu þar sem hann auglýsti ófremdarástandið í málaflokknum sem hann hafði farið með og lofaði úrbótum, þar á meðal 90% lánum. Og þó að ég sé reyndar þeirrar skoðunar og sammála málshefjanda, Kristni H. Gunnarssyni, að áhrif þess sem slíks að hækka lánin í 90% séu ofmetin vegna þess að þak á lánsupphæðina hefur þau áhrif að um slík lán er yfirleitt ekki að ræða á því svæði landsins þar sem fasteignaverð er hátt og þetta hefur fyrst og fremst bitnað á landsbyggðinni, þessar breytingar þarna upp og niður, þá verður þetta auðvitað ekki slitið úr samhengi. Það var hin dæmalausa innkoma bankanna á þennan markað sem eftir á að hyggja náttúrlega reyndist mikið feigðarflan fyrir fasteignaeigendur, fyrir húsnæðismarkaðinn og fyrir bankana sjálfa sem nú eru á harðahlaupum frá því sem þeir þarna gerðu og gylliboðunum sem þeir buðu upp á í upphafi. Það voru hinir ábyrgu einkavæddu bankar sem þetta gerðu.

Að öðru leyti, virðulegi forseti, er þessi umræða eiginlega að verða endurtekning á umræðu sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir hóf í gær nema þá var til svara hæstv. félagsmálaráðherra en nú verður okkur það happ í hendi að hæstv. iðnaðarráðherra kemur upp og svarar eða reynir að svara fyrir ríkisstjórnina.

Hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, dró upp mjög dökka mynd í gær af ástandinu. Ég held því miður að sú mynd hafi verið rétt og hæstv. ráðherra er nokkur vorkunn að nálgast málin þannig af því að hún hefur verið aðeins fáa mánuði í embætti. En hún er hæstv. félagsmálaráðherra og á henni brenna spurningarnar um hvað á að gera. Sú ábyrgð gufar ekki upp þó að verulegu leyti sé hægt að kenna fyrri ríkisstjórn um vandann og hún hafi gert mistökin og skapað það ástand sem við búum við í okkar ofvaxna stóriðjuþensluhagkerfi.

[13:53]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er hárrétt að ég skipti um föt eftir síðustu kosningar og fór í stjórnarandstöðu. Það er heiðarlegt. (**Gripið fram í:** Fórstu í sturtu?) En hins vegar er það svo að hæstv. iðnaðarráðherra er í ráðherrafötum á daginn en situr nakinn á nóttunni við bloggið sitt og er þá í stjórnarandstöðu. Hann er tvítengdur, hann er tengdur okkur á nóttunni, ríkisstjórninni á daginn og til hamingju með það. Hann er fjölbreyttari stjórnmálamaður en ég hef þekkt og fjölbreyttari fjöllyndari.

En staðreyndin er sú að ef ég spyr ungt fólk á Íslandi þá þakkar það Framsóknarflokknum fyrir mjög gott húsnæðislánakerfi. 90% lán áttu að koma, borguð á 25–40 árum, til að ungt fólk gæti gengið inn í nýjar eignir, fjárfest og búið við eðlilegan fjárhag. Þetta kerfi er gott, því neitar enginn. Það er ekki hrunið, þetta kerfi. Hins vegar þarf alltaf að vinna úr vandanum.

Sjálfstæðisflokkurinn reynir alla tíð að halda því fram að 90% lánin hafi verið tímaskekkja og vitleysa. (**Gripið fram í:** Tímasprengja.) Það voru bankarnir sem komu inn á markaðinn til að sprengja Íbúðalánasjóð út, þeir vildu ekki hafa hann, þeir ætla að hirða þau verkefni, þeir eru farnir.

Og þið skuluð athuga annað. Hvað þýðir aukið framboð af fjármagni? Aukið framboð af smjöri eða mjólk þýðir lækkun á verði. Bankarnir hafa hækkað vexti upp úr öllu valdi. Þeir buðu unga fólkinu um 4,15% fyrir þremur árum. Í dag bjóða þeir 6,40 upp í 7,15. Þeir hafa hækkað greiðslubyrðina á þessu fólki milli 500 og 600 þúsund á ári. Þetta var framboðið, þetta er samkeppnin. Þetta er bankalegt vandamál sem við glímum við á húsnæðismarkaðnum. Bankarnir eru hins vegar inni í byggingarbransanum. Þar hefur íbúðaverðið hækkað. (Forseti hringir.) Ég áminni Sjálfstæðisflokkinn um það framboð, um þá eftirspurn sem þá á að ríkja. Þess vegna hefði íbúðaverðið átt að lækka. (Forseti hringir.) Vandamálin eru mörg en það er hlutverk þeirra sem sitja í ríkisstjórn að fást við verkefnin og leysa þau, ekki tala um þá sem voru heldur vinna sín verk eins og við gerðum framsóknarmenn (Forseti hringir.) á hverjum tíma. (Gripið fram í.)

[13:56]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla að gera störf þingsins að umræðuefni í upphafi þingfundar. Mér finnst það fullkomlega eðlilegt að þingmenn kveðji sér hljóðs og ræði um störf þingsins ef eitthvað liggur þeim á hjarta en ef þeir vilja að hæstv. ráðherra verði til andsvara er lágmarkskurteisi að láta þá vita fyrir fram. Það er ekki hægt að gera ráð fyrir því að hæstv. ráðherrar sitji allan daginn í þingsal þegar á að fara að ræða mál sem er algerlega óviðkomandi þeirra málaflokki og því er fullkomlega eðlilegt og kurteisi að láta ráðherra vita ef menn ætlast til að þeir séu hér til svara.

Það var verið að ræða þessi mál í morgun. Ég veit ekki betur en hæstv. ráðherra hafi átt í orðaskiptum og verið að

svara fyrirspurnum frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrr í dag, á fundi sem er nýbúið að slíta. Sömuleiðis var þessi málaflokkur ræddur ítarlega í utandagskrárumræðu í gær. Ekki er hægt að ætlast til þess að hæstv. félagsmálaráðherra sitji hér og bíði eftir því að ef til vill muni einhver kveðja sér hljóðs undir þessum lið, um störf þingsins, um þennan málaflokk. Það verður þá að láta hæstv. ráðherra vita.

Nú veit ég að hæstv. ráðherra er upptekin á fundi með fjölda manns og hefði ekki tök á því einu sinn að koma hér til að eiga orðastað við hv. þingmenn um þennan málaflokk þótt hún fegin vildi. Ég vil bara ítreka það, virðulegi forseti, að það er lágmarksviðleitni og kurteisi af hv. þingmönnum að láta hlutaðeigandi ráðherra vita ef þeir ætla að fara að ræða málaflokka þeirra undir þessum lið, um störf þingsins.

[13:57]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Guðni Ágústsson sagði það í fyrri ræðu sinni að það sem þyrfti að gerast núna væri að ríkisstjórnir, sveitarfélög og almannasamtök settust niður til að skoða málið. Það er nákvæmlega það sem hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, er að gera. Hún hefur kvatt saman hóp sérfræðinga til þess að reyna að finna lausn á því vandamáli sem Framsóknarflokkurinn skildi eftir sig.

Það er einfaldlega staðreynd að Framsóknarflokkurinn hefur haldið lífi í gegnum síðustu kosningar með því að gefa út innstæðulausar pólitískar ákvarðanir. Það er í fyrsta lagi þegar forusta Framsóknarflokksins fór um landið og lofaði stóriðju í hvern fjörð, lofaði að sáldra út 4–5 stóriðjuverum, og skapaði þannig ákveðnar væntingar hjá mörgum sem slógu út á þetta og að sjálfsögðu var þetta eldsneyti á bálköst þenslunnar. Það er Framsóknarflokkurinn sem á meira í þessari þenslu en nokkur annar flokkur.

Í öðru lagi var það sú dæmalaust heimskulega ákvörðun hjá Framsóknarflokknum að knýja í gegnum síðustu ríkisstjórn 90% lánin. Og það var ekki bara ákvörðunin sjálf. (Gripið fram í.) Það var líka aðferðin við að gera það. Man þingheimur eftir því hvernig það var gert? Því var lýst yfir af hálfu félagsmálaráðherra Framsóknarflokksins að þetta yrði gert eftir tvö ár. Þannig var reidd upp svipa og bankarnir voru reknir af stað í samkeppnina (Gripið fram í.) Það var fyrst og fremst þessi ákvörðun og síðan aðferðafræðin sjálf, sem var jafnheimskuleg og ákvörðunin, sem leiddi til þess að þessi staða er komin upp.

Hv. þingmaður segir að ungt fólk á Íslandi sé þakklátt Framsóknarflokknum. *Morgunblaðið* sýndi fram á það rétt fyrir kosningar að vegna þessarar þróunar (Forseti hringir.) hafi greiðslugeta ungs fólks sem var að kaupa sína fyrstu íbúð minnkað um 35%. (Forseti hringir.) Það er þínum flokki (Forseti hringir.) að þakka, hv. þingmaður.

Útlendingar og réttarstaða þeirra, 1. umr.

Frv. PN o.fl., 247. mál (réttarstaða gagnvart atvinnurekendum o.fl.). — Þskj. 272.

[14:00]

Flm. (Paul Nikolov) (Vg):

Virðulegi forseti. Innflytjendamál fá sífellt meiri athygli í fjölmiðlum, enda fjölgar innflytjendum hratt. Ísland er að breytast. Við vitum vel að atvinnuleysi er sáralítið. Samkvæmt upplýsingum frá lögreglunni í Reykjavík hefur hegningarlagabrotum þar sem útlendingar eiga hlut að máli ekki fjölgað og í síðustu skoðanakönnun um málið kemur fram að meira en helmingur landsmanna hefur jákvætt viðhorf gagnvart því að Ísland verði fjölmenningarsamfélag.

Allt þetta eru staðreyndir þrátt fyrir að fólk hafi flust til landsins í þúsundatali. Við erum greinilega að gera margt gott, en við getum gert enn betur. Þjóð sem hefur góða samþættingarstefnu byggir upp traust og blómstrandi hagkerfi, en land án samþættingarstefnu sáir fordómum, eykur stéttaskiptingu og stuðlar að óstöðugu hagkerfi. Ég legg áherslu á „samþættingu“ í stað „aðlögunar“. Það er vegna þess að við viljum auðvitað að fólk sem kemur hingað taki virkan þátt í samfélagi okkar án þess að yfirgefa sína eigin menningu. Sjálf erum við til dæmis stolt af að sjá Íslendinga í Gimli í Kanada halda í sína menningu, og það er engin spurning um að þetta fólk leggur mikið til kanadískrar menningar.

Samþætting ætti að vera þverpólitískt mál. Ég hef fulla trú á því að bæði vinstri menn og hægri menn vilji að við gerum okkar besta til að taka vel á móti þeim sem hingað koma. Í þau átta ár sem ég hef verið á Íslandi hef ég tekið eftir að mörgu er ábótavant í innflytjendamálum hér á landi. Í þessu frumvarpi eru tillögur sem eiga að leysa þau vandamál sem ég hef sjálfur haft reynslu af eða sem mér hefur verið sagt frá.

Í fyrsta lagi er það staðreynd að meira en helmingur ungs fólks af erlendum uppruna fer ekki í gegnum framhaldsskóla. Þetta er sorgleg staðreynd sem getur aukið stéttaskiptingu og komið í veg fyrir samþættingu innflytjenda. Hluti af þessu vandamáli er greinilega að sem stendur krefjast lögin þess að innflytjendur sem verða 18 ára uppfylli skilyrði dvalarleyfis með því að sýna sjálfir fram á að framfærsla, sjúkratrygging og húsnæði sé tryggt. Í mörgum tilvikum hefur þetta í för með sér að þeir neyðast til að vinna fyrir sér í stað þess að vera áfram í skóla. En því getum við breytt með því að erlendum ungmennum verði gefinn kostur á dvalarleyfi þegar þau verða 18 ára gegn framvísun yfirlýsingar foreldris eða framfæranda um að þessu meginskilyrði dvalarleyfis sé fullnægt. Þannig getum við hjálpað til að sjá til þess að allir nemendur hafi jafnt tækifæri til að læra það sem þau langar til, skapa sitt eigið líf og taka þátt í íslensku þjóðfélagi.

Við erum auðvitað öll sammála um að enginn eigi að þurfa að þola heimilisofbeldi og enginn á skilið að vera refsað fyrir að skilja við maka sem beitir slíku ofbeldi. Það er þó því miður það sem gerist hjá sumum konum af erlendum uppruna sem hafa sætt slíku ofbeldi en hafa ekki þorað að slíta sambúð sinni af ótta við að missa rétt til dvalar í landinu. Ég tel löngu tímabært að úr þessu verði bætt

með þeirri lagasetningu sem hér er lögð til, enda er það í fullu samræmi við hugmyndir frá félagasamtökum eins og Stígamótum og Kvennaathvarfinu.

Það er líka rétt að leiðrétta það óréttlæti sem felst í 24 ára reglunni svokölluðu. Hún felur í sér að erlendur maki getur ekki fengið dvalarleyfi ef makinn er 24 ára eða yngri. Nú þegar er kveðið á um í lögum að ef rökstuddur grunur er um að stofnað sé til málamyndahjúskapar til að afla dvalarleyfis veiti það ekki rétt til dvalarleyfis. Reglan er því óþörf gagnvart þeim sem rökstyðja má að muni fara fram hjá lögunum og óréttlát gagnvart öðrum.

Sem stendur er útlendingur með atvinnuleyfi bundinn af því að vinna aðeins á einum stað eða sækja aftur um atvinnuleyfi ef hann vill vinna annars staðar. Svona umsóknarferli er ósveigjanlegt og erfitt fyrir bæði umsækjendur og atvinnurekendur. Eigum við ekki frekar að veita erlendum starfsmönnum frelsi til að vinna þar sem þeirra er þörf og þar sem þeir vilja sjálfir starfa? Það er líka í samræmi við það sem stendur í stefnu ríkisstjórnarinnar um aðlögun innflytjenda, með leyfi forseta:

„Tryggt verði að útlendingar á vinnumarkaði njóti sambærilegra réttinda og íslenskt launafólk og að allar ráðningar erlends verkafólks séu í samræmi við gildandi kjarasamninga. Komið verði í veg fyrir félagsleg undirboð á vinnumarkaði.“

Frelsi til að vinna þar sem maður vill, þar sem þess er þörf, til að byrja þegar maður vill byrja og hætta þegar maður vill hætta — það er hluti af grunnréttindum starfsfólks. Því miður hafa komið upp nokkur dæmi um að erlent starfsfólk fái borgað minna en íslenskir verkamenn, fái ekki mannsæmandi húsnæði og viti ekki einu sinni að stéttarfélög eru til hér á landi. ASÍ er búið að taka saman frábæran bækling fyrir innflytjendur sem útskýrir réttindi þeirra og þýða yfir á rúmlega 20 tungumál. Þessar upplýsingar þurfa að komast í hendur hverrar einustu manneskju sem flytur til landsins og hægt er að afhenda einstaklingum hann um leið og þeir fá atvinnuleyfi. Þegar verkamenn þekkja réttindi sín geta allir unnið betur saman.

Atvinnuleyfi afhent einstaklingum hjálpar líka til við að veita atvinnurekendum nauðsynlegt aðhald. Þeir sem fara illa með starfsfólk sitt eiga þá á hættu að missa það en hinir sem virða réttindi þess eiga auðveldara með að fá til sín gott starfsfólk. Þá tryggir þetta að enginn getur misst starf sitt vegna atvinnurekenda sem ætla að reyna að blekkja erlent starfsfólk á kostnað íslenska starfsfólksins. Þar fyrir utan mundi þetta fyrirkomulag gera atvinnumarkaðinn sveigjanlegri og þannig bæta efnahag þjóðarinnar.

[14:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er hreyft máli sem þarfnast verðskuldaðrar athygli af hálfu Alþingis Íslendinga. Við lifum á tímum sem eru mikið öðruvísi en þeir sem við höfum lifað hingað til. Fjölgun útlendinga á Íslandi er orðin það mikil að við verðum að fara að átta okkur á að réttindi þeirra eru á fleiri en einu sviði umdeilanleg, þ.e. það er umdeilt hvernig þeim eru tryggð þau réttindi sem eðlilegt er að útlendingar eigi í samfélagi okkar. Mál það sem hv. þm. Paul Nikolov talaði fyrir áðan er mál af þeim meiði.

Mig langar að segja nokkur orð um þann þátt frumvarpsins sem varðar réttindi kvenna sem skilja við eiginmenn sína, erlendar konur sem skilja við íslenska eiginmenn á grundvelli ofbeldis, vegna þess að sá þáttur málsins kemur manni í hug þegar skoðuð er nýjasta skýrsla Kvennaathvarfsins. Í ljós kemur að fjölgun erlendra kvenna í Kvennaathvarfinu fer vaxandi. Samkvæmt töflu sem birt er á bls. 23 í síðustu ársskýrslu Kvennaathvarfsins er hlutfall erlendra kvenna sem leitar til athvarfsins nú orðið 14% af heildinni og var 7% fyrir einum fjórum árum síðan. Hér er því um verulegt vandamál að ræða og nauðsynlegt er að við áttum okkur á að við berum öll ábyrgð í þessum efnum. Við þurfum að gera allt sem í okkar valdi stendur til að tryggja réttindi þessara kvenna og tryggja það að þær eigi sér athvarf í þessu landi, ekki í Kvennaathvarfinu heldur í samfélagi okkar.

Þegar málin sem getið er um í greinargerð frumvarpsins hafa verið flutt á fyrri þingum fylgdi þeim fylgiskjal sem hefur að geyma hvatningu frá Stígamótum, Kvennaathvarfinu, Félagsþjónustunni í Reykjavík, Rauða krossi Íslands og Alþjóðahúsinu. Hvatningarbréfið er síðast birt á þskj. 48 á 131. löggjafarþingi en í skjalinu er sagt frá skuggahliðum nútímafólksflutninga. Mig langar að fara nokkrum orðum um hvatninguna því að hún er til Alþingis Íslendinga og til okkar þingmanna á hinu háa Alþingi.

Mánudaginn 26. maí 2003 stóðu Stígamót, Kvennaathvarfið, Félagsþjónustan í Reykjavík, Rauði kross Íslands og Alþjóðahúsið að málþingi sem bar yfirskriftina „Skuggahliðar nútímafólksflutninga“. Málþingið fjallaði um erlendar konur sem eru í sambúð með íslenskum körlum og beittar eru ofbeldi. Vegna eðlis þessa málaflokks var ákveðið að hafa ráðstefnuna lokaða og fulltrúar ofangreindra stofnana og samtaka mynduðu nokkurs konar stýrihóp og tóku saman lista yfir stofnanir og aðila sem koma að málaflokknum eða láta hann sig varða og sendu út boðsbréf til þeirra. Á endanum tóku 70 manns þátt í ráðstefnunni sem átti rót sína að rekja til svokallaðs Daphne-verkefnis, verkefnis sem styrkt hafði verið af Evrópusambandinu í einhvern tíma og í því tóku þátt fjögur lönd, Noregur, Danmörk, Þýskaland og Ísland. Grunnurinn að verkefninu var að starfsmenn kvennaathvarfanna í Noregi fóru að taka eftir endurteknum komum kvenna frá sama heimilisfanginu. Þetta var kannað nánar og í ljós kom munstur hjá sumum körlum sem laut að því að þeir fluttu inn konur, misnotuðu þær og skiluðu þeim svo aftur í kvennaathvörfin, aftur og aftur. Hlutfall erlendra kvenna í kvennaathvörfum á Norðurlöndum er hátt miðað við hlutfall innflytjenda og eins og ég sagði áðan er Ísland engin undantekning í þessum efnum.

Stýrihópurinn fyrrnefndi lýsti í bréfi til okkar þingmanna áhyggjum sínum af stöðu þeirra kvenna sem lentu í þessari aðstöðu hér á Íslandi og reyndar fór ákallið til hæstv. dómsmálaráðherra á þeim tíma. Niðurstaða málsins var að hópurinn vekti sérstaka athygli á þessu og það gerði hann eins og ég hef nú lýst.

Hópurinn nefndi sérstaklega þessi tvö atriði, þ.e. í fyrsta lagi að réttarstaða erlendra kvenna sem skilja við íslenska eiginmenn sína sé óljós og henni þurfi að breyta. Í þeim tilfellum sem ofbeldi er orsök skilnaðar er alveg ljóst að kon-

ur sem ekki uppfylla dvalarleyfisskilyrði sem tiltekin eru í lögum eiga engan sjálfstæðan rétt í landinu. Við vitum að vísu að stjórnvöld hafa séð í gegnum fingur sér við þessar konur og framkvæmt vald sitt með þeim hætti sem frumvarpið gerir ráð fyrir en okkur finnst algerlega einhlítt að það sé bundið í lög en ekki velvilja þeirra einstaklinga sem starfa í stjórnsýslunni.

Hitt atriðið sem stýrihópurinn lagði mikla áherslu á í skilaboðum sínum til okkar varðaði öfluga upplýsingagjöf til kvenna sem eru af erlendum uppruna og hafa dvalar- og búsetuleyfi í landinu og upplýsingar og fræðslu um raunverulega réttarstöðu þeirra.

Hæstv. forseti. Að lokum vil ég segja að ég tel mál þetta þeirrar athygli vert að taka þurfi það til alvarlegrar skoðunar inni í allsherjarnefnd og ég vona svo sannarlega og treysti að það verði gert. Ég óska hv. þingmanni Paul Nikolov, fyrsta innflytjandanum sem tekur sæti á Alþingi Íslendinga, til hamingju með jómfrúrræðu sína um þetta mikilvæga mál sem ég veit að er honum hjartans mál.

[14:14]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir árnaðaróskir síðasta ræðumanns til fyrsta flutningsmanns málsins, sérstaklega af því tilefni að hér er um að ræða frumraun á Alþingi af hálfu innflytjenda. Það eru vissulega tímamót sem eru eftirminnileg og gaman að vera þátttakandi í.

Ég er einn af meðflutningsmönnum málsins og þakka fyrir að vera boðið að vera þar á blaði. Ég er sérstaklega ánægður með að hafa tækifæri til að flytja tillögu til breytinga á þeirri illræmdu 24 ára reglu sem tekin var upp á sínum tíma, líklega 2002. Þá var hún strax umdeild og ég studdi hana ekki þótt ég væri þá í stjórnarliði. Ekki hefur afstaða mín til þessa vonda ákvæðis breyst frá þeim tíma.

Fleiri ákvæði eru í frumvarpinu sem ég tel horfa til mikilla bóta. Í fyrsta lagi er nauðsynlegt að binda atvinnuréttindi hér á landi við einstaklinginn sem í hlut á en ekki við atvinnufyrirtæki. Við höfum af því töluverða reynslu á síðustu árum hvernig til hefur tekist í þessu tilviki og vissulega hafa langflestir atvinnurekendur farið vel með þá stöðu sem gildandi lagaumhverfi veitir þeim. Því miður eru allt of mikil brögð að því að atvinnurekendur hafi nýtt sér aðstöðuna til að hlunnfara starfsmenn sem hjá þeim eru á grundvelli atvinnuleyfisins, ýmist með því að hlunnfara þá í launum eða aðbúnaði eða uppihaldskostnaði hér á landi.

Það er algjörlega óásættanlegt að Íslendingar eða útlendingar fari svo með fólkið sem hjá því starfar að á því sé brotinn réttur með þeim hætti sem við þekkjum. Allt of mörg dæmi eru um slíkt hér á landi á síðustu árum og ég vil undirstrika andstöðu mína og Frjálslynda flokksins við það, virðulegi forseti.

Þá finnst mér einnig horfa til bóta að rýmka ákvæði fyrir afkomendur útlendinga sem hér hafa dvalist frá barnsaldri þegar þeir verða 18 ára gamlir og rýmka þau ákvæði til þess að þeir geti áfram dvalið hér án þess að þurfa að uppfylla öll þau skilyrði sem nú þarf til að hafa sjálfstætt leyfi við þessi aldursmörk. Það er sanngirnismál að ganga það skref sem lagt er til í frumvarpinu og ég vænti þess að það hljóti góðar undirtektir í þingnefnd.

Rétt er að fara aðeins yfir málin til að taka af allan vafa í þeim efnum. Þetta eru viðkvæm mál sem þróast hafa á síðustu árum með miklum hraða vegna mikils innflutnings útlendinga á mjög stuttum tíma. Þau ákvæði sem stuðst er við í EES-samningnum og breyttu gildandi lagafyrirkomulagi eru að mörgu leyti í frjálsræðisátt og í samræmi við stefnu þeirra stjórnmálaflokka sem kenna sig við frjálslynda umbótastjórnmálastefnu.

Hins vegar verður að gæta að meðalhófi í því eins og öllu öðru. Margir hafa flust hingað vegna atvinnu á mjög stuttum tíma og við þannig aðstæður geta komið upp vandamál. Það er fyrst og fremst vegna þess að íslenska stjórnkerfið er vanbúið til að takast á við hraða breytingu og líka vegna þess, eins og komið hefur upp, að atvinnurekendur hafa nýtt sér aðstæður til þess að hlunnfara þá sem hjá þeim starfa. Það hefur áhrif á kjör hinna erlendu starfsmanna og aðbúnað og það hefur líka áhrif á kjör annarra sem eru á vinnumarkaði.

Þegar við búum við að heildarlaun eru nokkuð fjarri umsömdum launum og hver starfsmaður sækir sér drjúgan hluta af kaupinu með umsömdum launum yfir lágmarkslaunum, er hætt við að tækifæri skapist fyrir atvinnurekendur að lækka launakostnaðinn. Greidd laun hvers starfsmanns eru þá lækkuð úr því sem verið hefur á markaði niður í umsamin lágmarkslaun. Á þessu hafa verið nokkur brögð og þess vegna hefur íslenska verkalýðshreyfingin tekið við sér og leitast nú við að ná kjarasamningum og samningum við stjórnvöld sem koma í veg fyrir, eftir því sem hægt er, að almennt launastig lækki í einstökum atvinnugreinum hér á landi. Ég vænti þess að allir séu sammála um að afar óheppilegt sé að hafa glufur eins og þær sem verið hafa í kerfinu.

Virðulegi forseti. Miklum fjölda útlendinga á skömmum tíma fylgja líka ýmis vandamál sem er ótengt atvinnu. Eitt af því sem töluvert hefur verið rætt um á undanförnum mánuðum er hvaða áhrif þeir hafa á íslenskt þjóðfélag. Víst er að dæmi eru um áhrif á báða vegu. Áhrifin eru til góðs að mörgu leyti vegna þess að hingað koma útlendingar og aðstoða okkur við að hrinda í framkvæmd verkum, vinna störf eða veita þjónustu sem annars væri síður hægt að veita vegna skorts á mannafla. Þeir leggja því sitt af mörkum til hagvaxtar og verðmætasköpunar í þjóðfélaginu.

Þau áhrif geta líka að mörgu leyti verið misjöfn eða óþægileg fyrir almenning vegna þess að í störfunum er stundum fólk sem ekki talar íslensku til jafns við þá sem búa í íslensku málsamfélagi. Margir í íslensku málsamfélagi eru ekki vel að sér í erlendum tungumálum. Það skapar óþægindi þegar slíkar aðstæður koma upp. Við þekkjum það frá strætisvögnum eða veitingahúsum eða slíku að geta stundum ekki talað íslensku. Við þurfum að nota erlent tungumál í samskiptum við þann sem veitir þjónustuna.

Mér finnst eðlilegt að fólk geri athugasemdir við það. Mér finnst líka eðlilegt að Íslendingar geri kröfur til þess að geta notað tungumál sitt í daglegum samskiptum hér á landi. Þess vegna stendur það upp á okkur að sjá til þess að þeir sem hingað koma geti sem fyrst og sem best lært íslensku. Nauðsynlegt er að hafa framboð af námsefni og fjármuni á fjárlögum til þess að búa til námsefni og gera útlendingunum kleift að stunda íslenskunámið. Það er lykilat-

riði til framtíðar litið að við stöndum vel að þeim málum. Því þurfum við, og kannski er það bara pólitísk afstaða mín, að leggja mikið upp úr því að viðhalda íslenskri tungu.

Ég er ekki mjög hrifinn af því að vera með tvítyngt samfélag. Það er ekki endilega slæmt en ég vil frekar viðhalda íslensku samfélagi eftir því sem við getum en það er fyrst og fremst grundvallað á íslensku tungumáli. Aðrir geta haft önnur sjónarmið hvað það varðar og við því er ekkert að segja. Þau sjónarmið eiga auðvitað fullan rétt á sér eins og mitt.

Ég hef því miður orðið var við neikvæða umræðu um útlendinga í kjölfar umfjöllunar í fjölmiðlum um afbrot og jafnvel mjög alvarleg afbrot. Ég dreg ekkert úr því að þeir sem slík afbrot fremja eiga auðvitað að sæta ábyrgð og hljóta þunga refsingu fyrir afbrot sín, hvort sem þeir eru Íslendingar eða útlendingar. Ég vil hins vegar gera alvarlegar athugasemdir við að umræðan fari fram á þeim nótum að líkur á afbrotum séu tengdar þjóðerni manna. Slík umræða hefur farið mjög fyrir brjóstið á mér að undanförnu og ég mótmæli henni harðlega þangað til að annað kemur í ljós sem rekur það ofan í mig nauðugan. Ég verð þá að kyngja því ef slíkar upplýsingar eru til og menn geta borið þær fram.

Ég held því þó fram að hingað til hafi ekkert komið fram af beinhörðum staðreyndum eða upplýsingum sem rökstyðji að aukin tíðni afbrota eða aukin tíðni grófra afbrota hafi fylgt fjölgun útlendinga hér á landi. Þær upplýsingar sem ég hef séð, og reynt að afla mér um það mál, staðfesta það sem ég held fram í þessum efnum.

Ef mikið er talað um þá staðreynd að margir útlendingar eru hér gæti það leitt til þess að fólk byggi við minna öryggi í íslensku þjóðfélagi eða að konur ættu að óttast meira um sinn hag en áður var. Ég held að það séu ranghugmyndir sem byggðar eru á misskilningi og að kveða eigi þær niður með því að draga fram þær upplýsingar sem réttastar eru. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir benti á atriði sem ég held að rétt sé að undirstrika rækilega en það afsannar að mínu viti sambandið á milli þjóðernis og afbrota. Tölur sem fyrir liggja sýna að fleiri erlendar konur hingað giftar hafa leitað til Stígamóta en sem nemur hlutfalli þeirra af mannfjölda.

Ég vil ekki halda fram að það sanni það að Íslendingar séu líklegri afbrotamenn en aðrir, svo ég snúi málinu við. Það sannar einfaldlega bara ekki neitt. Það segir okkur kannski, og sérstaklega þeim sem halda hinu fram, að þetta sé ekki svona. Það eru tvær hliðar á öllum málum og við skulum halda fram þeirri hlið að meðhöndla hvern mann sem einstakling, ekki sem Íslending eða útlending, karl eða konu, heldur sem einstakling. Þannig eigum við að starfa og hugsa og þannig eiga stjórnmálamenn að tala, að undirstrika réttindi einstaklingsins og ábyrgð hans. Þeir eiga að grundvalla stjórnmálaframsetningu sína á virðingu og umburðarlyndi við einstaklinginn eins og fram hefur komið í opinberri umræðu, svo ég undirstriki það.

Virðulegi forseti. Ég vildi fara rækilega yfir þessi mál til þess að ekki færi á milli mála hver afstaða mín eða flokks míns væri í þessum efnum. Aðrar raddir sem uppi kunna að vera eru auðvitað á ábyrgð þeirra sem þær setja fram. Það liggur þá fyrir hvað minn flokkur stendur fyrir og tekur undir í þessum efnum.

[14:27]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson er mikill pólitískur dansari og enginn er honum fremri í pólitískri snilli á því sviði. Hv. þingmaður flutti hér alveg prýðilega ræðu. Ég var sammála mörgu, ekki öllu, sem hv. þingmaður sagði. Í lok ræðu sinnar sagði hann: Þá hef ég farið yfir þetta mál og þá liggur það fyrir hvaða afstöðu minn flokkur hefur í þessum málum.

Ég vil leyfa mér að efast um að þetta sé af einlægni mælt, herra forseti. Ég segi alveg eins og er að mér var oft og tíðum órótt yfir málflutningi flokks hv. þingmanns í aðdraganda kosninga. Mér fannst hann að hluta til einkennast í málflutningi einstakra manna af útlendingaandúð. Ég segi bara: Guð láti gott á vita ef rétt er hjá hv. þingmanni að þau viðhorf sem hann flutti hér séu viðhorf Frjálslynda flokksins. Þá hefur líka orðið gagnger umsnúningur á stefnu þess flokks og þá segi ég aftur: Guð láti gott á vita því að batnandi fólki er langbest að lifa. Ég vona að hv. þingmaður Jón Magnússon, sé hjartanlega sammála öllu því sem hv. þingmaður sagði, sérstaklega undir lok ræðunnar.

Ég er þeirrar skoðunar að mjög miklu máli skipti, hugsanlegu mestu varðandi innflytjendur hingað til lands sem ætla að festa rætur, að taka vel utan um börnin þeirra. Rannsóknir sýna að þau eiga svolítið erfiðara, jafnvel töluvert erfiðara með að festa rætur í skólakerfinu. Það er hættulegt, bæði fyrir þau og samfélagið. Okkur ber langmest skylda til þess að tryggja framtíð þeirra.

Ég kom nú aðallega upp til þess að spyrja hv. þingmann einnar spurningar. Hann sagði að talsverð brögð væru að því að sú staðreynd að hér eru margir farandverkamenn af erlendu bergi leiddi til þess að Íslendingar ættu erfitt með að fá þau laun sem þeir telja sanngjörn.

Við óttuðumst það í upphafi þegar þessi mikla bylgja kom hingað í upphafi þensluskeiðsins. Ég leyfi mér þó að efast um að það hafi orðið að staðreynd. Hefur hv. þingmaður dæmi um (Forseti hringir.) að það sé útbreitt? Ég held ekki. En ég spyr eins og hann og trúi því þegar ég legg höndina í sárið.

[14:29]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er svo sem ekki ónýtt að vitna í postulann Tómas eins og hæstv. ráðherra gerði. Ég vil segja um afstöðu þingflokks Frjálslynda flokksins. Ég vitnaði einmitt í að afstaða okkar byggðist á því að við ættum að líta á málin út frá einstaklingnum og grundvalla afstöðuna á virðingu og umburðarlyndi.

Það er einmitt sjónarmið sem hv. þm. Jón Magnússon setti fram á bloggi sínu nýlega sem menn geta kynnt sér og í ræðu sem hann flutti á fundi hjá samtökum kvenna í Frjálslynda flokknum. Ég hygg því að mönnum blandist ekki hugur um að við erum samstíga í þessum efnum, svo það liggi alveg ljóst fyrir.

Virðulegi forseti. Já, ég held að töluverð brögð séu að því að atvinnurekendur hafi nýtt sér aðstæður til þess að lækka launin, í sumum tilfellum til þess að okra á hinu erlenda vinnuafli fyrir kostnað af húsnæði og öðru slíku. Ég

veit ekki hvað skal segja um útbreiðsluna. Ég hef ekki neina mælistiku í þeim efnum. Ég vona einfaldlega að það sé ekki mjög útbreitt og að verkalýðshreyfingunni hafi tekist að koma í veg fyrir það.

Við höfum ævinlega litið á málefni útlendinga sem vinnumarkaðsmál. Þess vegna höfum við haldið fram lagaákvæðum sem eru í gildi í íslenska lagasafninu sem gera íslenskum stjórnvöldum mögulegt að ná jafnvægi á vinnumarkaði með því að takmarka aðstreymi útlendinga á hverjum tíma. Slík lagaákvæði eru í lögum og gilda gagnvart öllum útlendingum öðrum en þeim sem eru í Evrópska efnahagssvæðinu. Það eru að mörgu leyti skiljanleg ákvæði en þau eru vinnumarkaðsákvæði.

[14:31]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður tók eftir því að ég vitnaði í orð postulans Tómasar og það er alveg hárrétt hjá honum og ég gerði meira en það. Í síðustu viku bað ég fyrir hv. þingmanni við gröf heilags Tómasar í Péturskirkjunni í Róm og reyndar fyrir þingheimi öllum. Ég sé að máttur bænarinnar er talsverður vegna þess að mér finnst, hvort sem það er út af bæninni eða einhverju öðru, að hv. þingmenn Frjálslynda flokksins séu orðnir að betri mönnum. Hugsanlega undirstrikar það mátt rökræðunnar. Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að við eigum að nálgast þetta mál út frá einstaklingunum. En, herra trúr, þá getur flokkur ekki komið og sagt að rannsaka eigi sakaferil eins einstaks hóps eins og a.m.k. einstöku þingmenn Frjálslynda flokksins gerðu fyrir kosningar. En ég er tilbúinn að gleyma því öllu. Ég segi bara eins og aðrir í postulahópnum og jafnvel æðri þeim: Komið til mín. Í húsi mínu eru mörg híbýli. Ég fagna þessum sinnaskiptum Frjálslynda flokksins. Ég er algerlega sammála hv. þingmanni … (**Gripið fram í:** Var þetta ný þýðing?) Það eru ýmsar þýðingar á þessu. Ég er algerlega sammála hv. þingmanni að einstakir atvinnurekendur hafa sýnt ótrúlega ófyrirleitni við að okra á starfsmönnum sínum og bjóða þeim kjör sem ég tel að séu ekki lögleg og eru í öllu falli siðlaus. Spurning mín laut hins vegar að því sem hv. þingmaður sagði að í reynd í hefðu orðið félagsleg undirboð hér á landi sem hefðu leitt til lægri launa íslensks verkafólks. Við óttuðumst þetta, ég og hv. þingmaður og margir sem ræddu um þessi mál fyrir nokkrum árum í upphafi hinna löglausu starfsmannaleigna áður en menn komu lögum yfir þær, en ég held, eftir á að hyggja og miðað við launaþróun á Íslandi, að sá ótti hafi ekki verið á rökum reistur. Það má orða það þannig. Ég tel að viðbrögð stjórnvalda og alþýðusamtakanna hafi komið í veg fyrir að þetta gerðist. (Forseti hringir.) En um hitt er ég alveg sammála hv. þingmanni að það er illa farið með marga útlenda verkamenn á Íslandi í dag, því miður.

[14:33]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er sjálfsagt að fara yfir þetta atriði sem hæstv. ráðherra nefnir, þ.e. framvísun sakavottorðs og við skulum þá kannski taka líka heilbrigðisvottorð sem var mikið rætt í aðdraganda kosninga og miklu skrökvað upp á okkur í Frjálslynda flokknum í þeim efnum. Staðreyndin er sú að þetta tvennt er hvort tveggja í gildandi lögum og á við um alla útlendinga aðra en þá sem hingað koma frá löndum Evrópusambandsins. Menn geta velt því fyrir sér hvers vegna Alþingi komst að þeirri niðurstöðu á fyrri tíð að hafa þetta í lögum. Ég held því ekki fram að þetta eigi endilega að vera í lögum. Ég held hins vegar varðandi heilbrigðisvottorð að það sé sjálfsagt að fá alla í heilbrigðisskoðun eftir að þeir koma til landsins, en mér finnst það ekki þurfa að vera skilyrði fyrir því að fá að koma til landsins. Mér finnst eðlilegt að hver maður sem hingað kemur fari í skoðun því að ef hann hefur einhvern sjúkdóm þarf hann sem fyrst að fá að vita af því svo hægt sé að meðhöndla hann og fá lækningu á honum. Það er bara heilbrigðismál en ekki útlendingamál.

Varðandi sakavottorð þá skal ég ekki segja, ég er ekki með mjög stífar meiningar um hvort það eigi að vera í lögunum, hvorki gagnvart borgurum Evrópusambandsins né öðrum borgurum jarðarinnar eins og þó er hér á landi. Yfir 6 milljarðar manna búa utan Evrópusambandsins og þeir verða allir að framvísa sakavottorði þegar þeir koma til landsins. Ég held að leitast ætti við að finna þægilegri leiðir til að hver einstaklingur geti dregið fram sögu sína þegar um það er beðið því að það er í sjálfu sér líka eðlilegt að þeir sem ráða fólk í vinnu geti haft upplýsingar um starfsmenn sína hvort sem þeir eru Íslendingar eða útlendingar. Ég held að þetta atriði eigi ekki að meðhöndlast sem þjóðernismál heldur bara sem almennt öryggismál sem gildi gagnvart öllum.

[14:36]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég vildi aðeins koma upp til að leiðrétta hlut okkar í Frjálslynda flokknum þessi útlendingamál. Í kosningabaráttunni í vor vorum við ásakaðir um neikvæðni gagnvart þeim en það vildi svo skemmtilega til að strax eftir kosningar tók ríkisstjórnin upp það sem við höfðum verið að leggja til, þ.e. að fresta hugsanlegri komu fólks hingað frá Rúmeníu og Búlgaríu, og nýtti sér þann frest sem við lögðum til að yrði nýttur á frjálsu flæði og það sem við höfðum lagt mikla áherslu á, að íslenska skólakerfið eða íslenskt menntakerfi setti peninga í það að kenna útlendingum íslensku. Þetta hvort tveggja var tekið upp eftir tillögum okkar og var af því góða en við lágum undir því ámæli að við værum á móti útlendingum og var beinlínis sagt um okkur að við værum útlendingahatarar. Þess vegna finnst manni hart hvernig núverandi stjórnarflokkar brugðust við og voru með ómerkilegan áróður gegn Frjálslynda flokknum í kosningabaráttunni. Það er því skemmtilegur vinkill á þessu að þeir tóku upp það sem við lögðum til í kosningabaráttunni strax eftir kosningar. Þetta er ekkert nýtt í pólitíkinni. Við höfum tekið eftir því að Samfylkingin og hæstv. iðnaðarráðherra taka U-beygju í hverju málinu á fætur öðru og vita ekki í hvora löppina þeir eiga að stíga í mörgum málum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

[14:38]

Útbýting:

Lánasýsla ríkisins, 87. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 300.

Menntun leikskólastarfsmanna, 102. mál, svar menntmrh., þskj. 276.

Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, fyrri umr.

Þáltill. SF o.fl., 34. mál. — Þskj. 34.

[14:38]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu um aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum. Flutningsmenn tillögunnar auk þeirrar sem hér stendur eru hv. þingmenn Kolbrún Halldórsdóttir, Arnbjörg Sveinsdóttir, Katrín Júlíusdóttir, Guðjón A. Kristjánsson og Magnús Stefánsson.

Í tillögunni kemur fram að Alþingi álykti að félagsmálaráðherra feli Jafnréttisstofu það verkefni að hrinda af stað aðgerðum í því skyni að efla hlut kvenna í sveitarstjórnum.

Staða kvenna og karla er að mörgu leyti mjög ósambærileg á Íslandi og vil ég nefna nokkur dæmi áður en ég fer yfir sjálfa tillöguna. Það er ljóst að auðvelt er að benda á launamun kynjanna. Konur eru að meðaltali með lægri laun en karlar á Íslandi og þar munar líklega 15–18%. Sú staða veldur því að á hverju ári og við ákveðin tækifæri fara konur í kröfugerð til að mótmæla þessari stöðu og krefjast jafnra launa fyrir jafnverðmæt og sambærileg störf og karlar sinna. Það hefur verið mjög mikill kraftur í þessari kröfugerð, launamunurinn hefur minnkað að einhverju marki en alls ekki eins mikið og við höfðum vonast til, því miður. Ríkisstjórnin hefur sett það í stefnu sína að reyna að minnka launamun kynjanna um allt að helming, ef ég man hvernig þetta er orðað, og vonandi sjáum við því einhverjar breytingar í þessu, því að það verður að segjast eins og er að það hefur gengið ótrúlega hægt að minnka þennan launamun.

Ég vil líka nefna að konur verða miklu frekar fyrir barðinu á heimilisofbeldi en karlar á Íslandi eins og í öllum öðrum samfélögum Það er ljótur blettur á okkar samfélagi og það er mál sem við þurfum líka að taka á og laga.

Í þriðja lagi vil ég nefna að konur hafa of lítil áhrif í samfélaginu. Þær hafa of lítil áhrif í stjórnmálum, þær eru of fáar og komast yfirleitt ekki jafnhátt og hratt til valda og karlar almennt og eru því of áhrifalausar þar. Þær hafa líka allt of lítil áhrif í atvinnulífinu almennt, þær eru ekki nógu sýnilegar í forustu þar almennt. Konur hafa líka mun minni efnahagsleg völd en karlar, maður sér það á öllum tölum sem hægt er að vitna í að konur hafa afar lítil efnahagsleg völd miðað við karlana.

Í fjórða lagi langar mig að nefna fjórða valdið, þ.e. fjölmiðlana. Það er alveg ljóst að fjölmiðlar hafa geysilega mikið vald í nútímasamfélagi og líklega miklu meira vald en menn hafa séð áður. Fjölmiðlar eru því mikilvægt vald, fjórða vald, og ég tel að það sé eitt af þeim mikilvægu verkefnum sem bíða okkar í jafnréttisbaráttunni á næstu árum að breyta valdahlutföllum bæði yfir fjölmiðlum og innan þeirra. Það þarf að koma konum meira til áhrifa innan fjölmiðlana og maður spyr sig: Af hverju er öllum mikilvægustu fjölmiðlum landsins meira og minna stjórnað af körlum? Ég vona að jafnréttissinnar og þeir sem sjá hvernig þessi staða er einhendi sér í að vinna að fullu jafnrétti hjá fjölmiðlum landsins. Það mundi flýta mjög fyrir góðum árangri á öðrum sviðum jafnréttisbaráttunnar.

Varðandi tillöguna vil ég líka nefna að í ár, 2007, eru nákvæmlega 100 ár síðan Bríet Bjarnhéðinsdóttir ásamt nokkrum öðrum konum stofnaði Kvenréttindafélag Íslands á heimili sínu að Þingholtsstræti 18 í Reykjavík. Af því tilefni var haldin mikil hátíð fyrr á árinu og í þar síðustu viku var afhjúpaður minnisvarði um Bríeti Bjarnhéðinsdóttur og hennar mikla framlag til kvenréttindamála. Það var mjög hátíðleg athöfn og skemmtileg saga hvernig hún kom til. Það var þannig að í göngu um kvennaslóðir sem farin er árlega, en þá taka konur sig til og ganga um svokallaðar kvennaslóðir í Reykjavík, kom Auður Styrkársdóttir, forstöðumaður Kvennasögusafnsins, því á framfæri að ekki væru til neinir minnisvarðar um konur á Íslandi á sambærilegan hátt og af körlum og þá var Bríet Bjarnhéðinsdóttir sérstaklega nefnd til sögunnar. Þetta varð til þess að félagsmálaráðherra á þeim tíma ásamt mér sem þá var umhverfisráðherra fluttum tillögu um þetta í ríkisstjórn. Hún var samþykkt, þ.e. að reisa minnisvarða til að heiðra starf Bríetar og sá minnisvarði var afhjúpaður um daginn. Nú geta konur því farið í Þingholtsstrætið þar sem þessi minnisvarði er, sem Ólöf Nordal listakona gerði, og notað þennan stað til ýmissa samkomuhalda og þegar eitthvað stendur til. Bríet lagði mjög mikla áherslu á að konur fengju fullt stjórnmálajafnrétti á við karlmenn, að þær fengju kosningarrétt, kjörgengi og rétt til embætta og atvinnu með sömu skilyrðum og karlar. Þetta var á dagskrá Kvenréttindafélagsins á sínum tíma og er enn. Árið 1915 fengu konur, 40 ára og eldri, kosningarrétt og árið 1920 fengu konur almennan kosningarrétt til jafns við karla. Konur hafa því ekki haft kosningarrétt í mjög langan tíma á Íslandi, virðulegi forseti.

En á þessum tíma kom strax fram andstaða við að konur væru í pólitík. Í blaðinu *Ingólfur* frá árinu 1911 réðst einn höfundur blaðsins mjög harkalega á þá hugmynd að konur ættu að fara í stjórnmál og hann taldi að meiri hluti íslenskra kvenna væri mótfallinn því. Réttindin voru talin óheillavænleg fyrir giftar konur, ógiftar mættu ef til vill fást við pólitík þótt það væri óeðlilegt en þær yrðu þá helst að undirgangast það að gifta sig aldrei. Þannig var viðhorfið á þeim tíma. Alveg ótrúlegt að lesa þetta í dag, virðulegi forseti.

Bríet skrifaði fyrstu blaðagreinina á opinberum vettvangi sem kona skrifaði og hún hélt líka fyrsta fyrirlesturinn sem kona hélt á Íslandi og hann hét *Fyrirlestur um hagi og réttindi kvenna*. Maður átti að borga 50 aura fyrir að fá að hlusta á hann. Þannig að sagan er nú skemmtileg þegar skoðað er hvernig konur börðust fyrir réttindum sínum hér fyrr á síðustu öld.

Í þeirri tillögu sem hér er til umfjöllunar er mjög mikilvægt að undirstrika það að næstu sveitarstjórnarkosningar verða árið 2010, þ.e. eftir þrjú ár og það er alveg ljóst að

konur eru hvorki nógu margar í sveitarstjórnum né á Alþingi. Það þarf að bæta hlut þeirra af því það er ekki hægt að tala um þroskað lýðræði í nokkru samfélagi fyrr en konur eru nokkurn veginn til jafns við karla í stjórnmálunum og þá á ég við að hlutfall kvenna sé a.m.k. 40%.

Við höfum ekki náð því, virðulegi forseti, og því er eðlilegt að Jafnréttisstofu verði falið það verkefni að stýra aðgerðum til þess að ná því hlutfalli til þess að reyna að flýta fyrir þeirri ótrúlega hægu þróun sem á sér stað.

Ef við skoðum tölurnar sem koma fram í þingsályktunartillögunni, þá sjáum við að konur í sveitarstjórnum eru núna 35,9% og þeim hefur fjölgað hægt og bítandi en það gengur þó allt of rólega. Það er líka staðreynd að við búum við svokallað glerþak í eiginlega öllum vestrænum ríkjum, en glerþak er það kallað að þegar konur komast í hlutfallið 30–35% þá er eins og ekki náist að bæta það hlutfall. Það er eins og það sé eitthvert þak sem við rekum höfuðið upp undir. Og hlutfallið fer að sveiflast upp og niður þegar því hlutfalli er náð.

Það er einmitt það sem gerðist í alþingiskosningunum. Við sáum að t.d. árið 1999 jókst hlutur kvenna á Alþingi mjög verulega. Þá var sams konar verkefni í gangi og verið er að leggja til að sett verði af stað nú. Það var verkefni sem sú er hér stendur flutti fram sem þingsályktunartillögu á sínum tíma og þótti mjög óvenjulegt að fá hana samþykkta af því að það er nú ekki verið að samþykkja hér þingsályktunartillögur frá þingmönnum í löngum bunum.

Að þeirri tillögu stóðu fulltrúar úr öllum flokkum og hún var samþykkt. Verkefnin fóru af stað. Það voru miklar auglýsingaherferðir til að hafa áhrif bæði á umræðuna í samfélaginu og prófkjör og annað. Menn muna kannski eftir myndunum sem þá voru sýndar, það voru mjög óhefðbundnar myndir af stjórnmálaforingjum í alls konar hlutverkum, sem voru skemmtilegar blaðaauglýsingar. Það voru haldin námskeið í ræðumennsku fyrir konur sem höfðu áhuga á að starfa í pólitík. Það var sendur út sjónvarpsþáttur um þetta efni og það var miklum þrýstingi beitt á flokkana. Þetta varð til þess að konum fjölgaði um 10% milli kosninga. Konur eins og hæstv. menntamálaráðherra, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, hafa sagt opinberlega að þetta verkefni hafi m.a. orðið til þess að hún náði mjög góðum árangri í prófkjöri.

Verkefninu lauk og því var ekki viðhaldið þrátt fyrir að mjög margir óskuðu eftir að þetta yrði stöðugt verkefni. En það var ekki tekið vel undir það, því miður, þannig að því lauk. Í kosningunum þar á eftir, árið 2003, kom mikið bakslag en þá féll prósentan niður í rúmlega 30%, sem sagt úr 35% niður í 30%. Það kom bakslag upp á 5%. Þetta er auðvitað eitthvað sem við viljum ekki sjá og við viljum ekki sjá þetta eiga sér stað í næstu sveitarstjórnarkosningum. Þess vegna tel ég brýnt að við förum út í þetta verkefni.

Ég vil líka, virðulegur forseti, þar sem hér er verið að tala um lýðræðið og hversu mikilvægt sé fyrir lýðræðið að konur séu í forustu og að þær séu til jafns við karla í stjórnmálum, benda á að það eru tveir karlmenn í salnum og þeir sitja báðir fyrir aftan þá er hér stendur. Í sætum þingmanna í salnum eru fjölmargar konur en ekki einn einasti karlmaður og ef þeir heyra þetta í kaffistofunni eða í matsalnum þá mega þeir alveg hópast hingað og taka þátt í umræðunni því að mér er sagt að í öllum flokkum séu menn sammála um að það sé æskilegt að konur taki þátt í stjórnmálum. Þess vegna er kannski eðlilegt að karlmenn taki þátt í þessari umræðu líka.

Það er alveg ljóst að þetta bakslag varð til þess að menn fóru að leita skýringa. Sú sem hér stendur og fleiri stjórnmálamenn hafa talið að ein skýring gæti verið sú að þeim flokkum sem buðu upp á fáar konur í alþingiskosningunum 2003 var refsað, þ.e. konur kusu þá flokka í minna mæli. Það var sérstaklega einn flokkur sem missti konur út og það átti sér stað í prófkjörum, það var Sjálfstæðisflokkurinn. Þar duttu konur út í talsverðum mæli í prófkjörum. Ungu karlarnir sem höfðu náð góðum árangri í prófkjörunum ruddu konum frá, öflugum konum sem höfðu verið hér í þinginu þannig að þær féllu niður listann. Þarna liggur stærsti hluti skýringarinnar, ef maður skoðar hlutföllin.

Við þurfum að vera vakandi fyrir því að prófkjörin geta haft svona áhrif þó að ég telji reyndar að prófkjör geti líka verið góð fyrir konur en almenningur þarf virkilega að skynja að nú sé kominn tími á að konur komist í auknum mæli til áhrifa við stjórn landsins, eða stjórn sveitarfélaga og komi þá og hópist til að kjósa konur í prófkjörunum. En í umræddu prófkjöri virtust ungu karlmennirnir standa saman að einhverju leyti um að kjósa sig og sína vini sem voru að sækjast eftir áhrifum.

Fjölmiðlarnir á þessum tíma, og svo sem yfirleitt, hafa líka endurspeglað svolítið þennan lýðræðishalla en í fjölmiðlum er hlutfallslega rætt meira við karla en við konur. Fjölmiðlarnir segja stundum sér til varnar að konur séu færri þannig að það séu færri til að tala við. En í þessari kosningabaráttu og í þessari prófkjörsbaráttu er ekki hægt að notast við þá afsökun, það er ekki hægt að segja að hún hafi átt við af því þarna voru konur sem gáfu kost á sér.

Það var alveg hægt að sjá samhengi þarna á milli, miðað við konurnar voru þessir ungu karlar sem voru að berjast við þær um sæti mjög oft í hinum svokölluðu kjaftaþáttum eða umræðuþáttum í sjónvarpi eða útvarpi. Sumir gengu svo langt að kalla niðurstöðuna úr prófkjörunum og svo niðurstöðurnar úr kosningunum, að kjaftaþættirnir hafi sigrað, þ.e. að þeir sem voru áberandi þar þeir voru kosnir. Þetta er því eitthvað sem ég tel að stjórnmálaflokkar og fjölmiðlar þurfi að huga betur að, þ.e. að koma á meira jafnvægi að þessu leyti.

En virðulegi forseti. Ég tel að þessi þingsályktun sé mjög mikilvæg. Ég veit að hæstv. (Forseti hringir.) félagsmálaráðherra er ágætur jafnréttissinni og ég vona að þessi tillaga fái góða umfjöllun í þinginu og í nefnd og verði samþykkt.

[14:54]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Mig langar að ræða þingsályktunartillögu sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir mælti hér fyrir en hún, ásamt nokkrum öðrum þingmönnum, er flutningsmaður á tillögu um aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum. Ég er mjög ánægð með að þessi þingsályktunartillaga sé komin fram og efnislega er ég mjög sammála því sem í henni stendur. Og eins og hv. þingmaður kom að í ræðu sinni þá virðist það stundum vera þannig í jafnréttisbarátt-

unni, eða maður upplifir það þannig það sé stundum tekið eitt skref áfram og tvö aftur á bak.

Tölur varðandi hlutfall kvenna í sveitarstjórnum og á Alþingi sýna það svart á hvítu að um leið og einhver árangur næst, um leið og konur eru að komast upp að ákveðnu glerþaki þá er eins og eitthvað gerist í næstu kosningum og við förum þessi skref aftur á bak. Ég held að það sé eitthvað sem virkilega þarf að koma til skoðunar og kannski eigum við bara að viðurkenna það að þrátt fyrir allt er þessi málaflokkur þannig að við þurfum alltaf að vera á vaktinni. Við þurfum alltaf að vera á jafnréttisvaktinni.

Sú sem hér stendur hélt erindi ekki alls fyrir löngu á vettvangi félagasamtaka hér í borginni þar sem ég var einmitt beðin að koma og ræða um jafnréttismál. Ég get sagt það alveg eins og er að þegar ég settist niður og var að skrifa erindi mitt, þá þyrmdi yfir mig. Vegna þess að mér fannst þegar ég er að ræða þennan málaflokk þá er eins og það sé alltaf verið að segja sömu hlutina. Við erum alltaf að tala um sömu hlutina aftur og aftur. Við erum alltaf að tala um að aðgerða sé þörf. Við erum alltaf að tala um það að við þurfum að vera á vaktinni. Og satt best að segja þá verður það stundum lýjandi og þreytandi og manni finnst eins og enginn árangur hafi náðst í þessum málaflokki.

Þess vegna fagna ég mjög að hv. þingmaður skuli koma með þetta mál hér og sýna það að hún er á jafnréttisvaktinni eins og fleiri í þessu landi. Við sjáum það bara á þeim fjölda kvenna sem nú situr á Alþingi að konum hefur fækkað. Til að mynda í mínum þingflokki, þingflokki Samfylkingarinnar, er staðan í dag þannig að við erum eingöngu þrjár sem teljumst vera óbreyttar þingkonur þess flokks. Hinar þrjár eru allar ráðherrar. Ég hygg að svipað sé upp á teningnum hjá flestum öðrum þingflokkum nema ef vera skyldi Frjálslynda flokknum þar sem engin kona er í þeirra þingflokki. En ég segi þetta bara til þess að minna okkur á að þetta er mál sem alltaf þarf að vera á vaktinni út af.

Það er nú svo skemmtilegt af því ég stend hér í þessum ræðustól núna og er að ræða þetta, að þá komst í hámæli í gær þingsályktunartillaga sem ég flyt varðandi það að skoða möguleikana á að taka upp kynhlutlausara starfsheiti á ráðherra en notað er í dag. Ég hef satt best að segja varla haft tíma til að sinna þingstörfum í dag vegna þess að viðbrögðin sem ég hef fengið við þessari, að mínu áliti, litlu og sakleysislegu tillögu, eru gríðarleg og mun meiri en ég átti von á. Og sum þeirra einkennast því miður, vil ég leyfa mér að segja, af mjög mikilli karlrembu.

Ég hef fengið viðbrögð, mjög hörð viðbrögð frá mörgum körlum sem hafa m.a. gagnrýnt mig fyrir það hvort ég hafi ekkert annað við tíma minn að gera en að eyða tíma þingsins í að ræða svona mikið dellumál. Ég hef verið mjög hugsi yfir þeim viðbrögðum sem ég hef fengið varðandi þetta vegna þess að það þótti að sjálfsögðu ekkert mál þegar að karlar hösluðu sér völl í Fósturskólanum að breyta nafni þeirrar stéttar í leikskólakennara eða breyta nafni hjúkrunarkvenna í hjúkrunarfræðinga o.s.frv.

En um leið og tekið er lokið af því að orða þetta eða kalla eftir áliti færustu sérfræðinga, þá ætlar allt vitlaust að verða og allt um koll að keyra. Því það er nú bara þannig þrátt fyrir allt að kona getur aldrei verið herra né karl verið frú. Málfræðilega gengur þetta ekki upp og þess vegna tel ég fulla ástæðu til þess að skoða þetta. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir kom inn á margt í ræðu sinni, m.a. launamuninn og launamálin. Launamunur kynjanna er eitt stærsta jafnréttismál samtímans og við verðum að taka á því hér á Alþingi og ég er sammála þingmanninum varðandi það.

En það er skemmtilegt að í gær þegar ég sá að þetta mál var hér á dagskrá í dag þá fékk ég sent í hólfið mitt blað, *Hafnarblaðið* kom út í gær í tilefni af afmæli hafnarinnar og í því er m.a. viðtal við Guðmund J. Guðmundsson heitinn. Í greininni er mynd af Guðmundi heitnum undir fyrirsögninni: Síðasta karlrembuvígið fallið. Það er ekki ýkja langt síðan að Guðmundur J. Guðmundsson heitinn sat í hafnarstjórn Reykjavíkur og mig langar aðeins, herra forseti, að vitna í, svona til marks um það að þrátt fyrir allt þá hefur ýmislegt breyst í þessum málum. Guðmundur gerir góðlátlegt grín að sjálfum sér og segir í þessari grein, með leyfi forseta:

„En hafnarstjórn hefur aldrei verið við kvenmann kennd. Í öllu þessu kvennafargani skákar svo íhaldið öðrum flokkum meira að segja kvennaframboðinu og tilkynnir að kona verði næsti formaður hafnarstjórnar Reykjavíkur. Fyrr má nú skáka en máta!“

Þetta segir Guðmundur J. í tilefni af því að Ingibjörg Rafnar var þá fyrst kvenna, fyrir hönd Sjálfstæðisflokksins, til að taka við embætti formanns hafnarstjórnar á þessum tíma og þótti mjög merkilegt. Ég hvet alla þingmenn til þess að lesa þessa grein sem er fantaskemmtileg aflestrar og síðar í henni segir Guðmundur, með leyfi forseta:

„Kvenmaður hefur fram til þessa aldrei fengið að koma á hafnarstjórnarfund nema fagrar stúlkur sem reitt hafa fram fyrir stjórnarmenn kaffi og bakkelsi. Þá hafa hafnarstjórnarmenn sett upp virðulegan þreytusvip en þó horft á þær með aðdáunarblik í augum og hefur mér virst þeim vel líka. Svo notað sé rauðsokkumál þá er þetta hinn versti „pungrottu“-hugsanagangur sem hugsast getur.“

Það er skemmtilegt að þetta blað skuli akkúrat berast þegar við erum að ræða þetta hér í þinginu en segir sína sögu varðandi það hvað hlutirnir þrátt fyrir allt hafa breyst á ekki lengri tíma.

[15:02]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna eins og aðrir frumkvæði hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur í þessu máli. Hún hefur áður sýnt viðlíka frumkvæði þegar hún lagði fram árið 1996–1997, að mig minnir, þingsályktunartillögu um að efla hlut kvenna á Alþingi en sú tillaga var samþykkt. Í framhaldinu var skipuð þverpólitísk nefnd, eins og hv. þingmaður greindi frá, sem einhenti sér í verkefnið og skilaði mjög góðum árangri. Það sýndi sig í kosningunum 1999 þegar við slógum met í hlut kvenna á þingi.

Virðulegi forseti. Ég segi það sama nú og ég sagði þegar við ræddum hið byltingarkennda jafnréttisfrumvarp hæstv. félagsmálaráðherra: Það hryggir mig mjög að við skulum endalaust þurfa að standa í þessu ströggli. Það hryggir mig að þurfa að standa í þessu. Í barnslegri einlægni hélt ég fyrir tíu árum, rúmlega tvítug að aldri, að ég þyrfti ekki að standa í þessum sporum í dag, að þurfa endalaust að standa vakt um þessi mál. Maður trúði því einhvern veginn að

þessir hlutir yrðu komnir í lag. Það sama á örugglega við um konur, og jafnréttissinnaða karla, tugi ára aftur í tímann. Þau hafa án efa vonað að við þyrftum ekki að standa í þessari umræðu aftur og aftur.

Virðulegi forseti. Hlutur kvenna á þingi og í sveitarstjórnum er að mínu mati mikið áhyggjuefni. Íslenskt samfélag stendur mjög framarlega á mörgum sviðum og því finnst mér þessi tala, að við komumst ekki upp fyrir þetta glerþak á Alþingi, sem virðist vera við 35%, til skammar fyrir íslenskt samfélag. Mér finnst það smánarblettur á yfirbragði okkar út á við sem þjóðar. Á þessu verður að gera verulega bragarbót og með þverpólitískum hætti. Mér líkar vel sú nálgun sem hér kemur fram, enda er ég meðflutningsmaður hv. þingmanns í þessu máli.

Virðulegi forseti. Ég vil nefna annað þessu tengt. Ég held að það sé ekki einungis áhyggjuefni hve fáar konur taka þátt í stjórnmálunum. Það er líka sérstakt rannsóknarefni að konur virðast staldra skemur við í stjórnmálum en karlar. Ég held að það sé rannsóknarefni, sem við þyrftum að skoða vel. Við þurfum að fara yfir ástæðurnar, bera saman þá karla og þær konur sem eru í stjórnmálum, hversu lengi þau hafa verið í stjórnmálum og hvaða framgang konur hafa fengið miðað við karlana. Ég tel að þar sé gríðarlega mikill munur á.

Virðulegi forseti. Ég verð að nefna, eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefndi áðan, að fyrirmyndir skipta gríðarlega miklu máli. Við erum að verða býsna rík af fyrirmyndum ef horft er á ríkisstjórnina. Ég nefni flokkinn minn sem er með sex ráðherra og þar af eru þrjár konur og þrír karlar, sem ég tel vera gríðarlega mikilvægt skref. Ég ætla að leyfa mér að halda áfram að láta mig dreyma. Ég vona að eftir 10 ár héðan í frá komi sú staða upp að fyrir tilviljun verði meiri hluti ráðherra konur en ekki karlar, og það verði ekki vegna þess að við höfum þurft að beita handafli heldur fyrir einskæra tilviljun.

Fram að því, virðulegi forseti, verðum við að standa mjög vel vaktina. Við megum ekki líta undan á jafnréttisvaktinni. Á Alþingi lækkaði hlutfall kvenna milli kosninga 1999 og 2003. Ég vil líka nefna að fyrirmyndir skipta máli á fleiri stöðum en eingöngu í hópi ráðherra. Það skiptir líka máli hvernig hið opinbera skipar í nefndir og ráð á sínum vegum og í stjórnir fyrirtækja. Þar hef ég reynt að standa jafnréttisvaktina með því að spyrjast fyrir um þessa hluti, þ.e. hver kynjaskiptingin er í nefndum og ráðum á vegum ráðuneytanna. Niðurstaðan sem ég fékk fyrir um ári var vægast sagt sorgleg. Í ljós kom að meira en helmingur ráðuneytanna var með áberandi mikið fleiri karla í nefndum sínum og voru margar nefndir hreinar karlanefndir. Landbúnaðarráðuneytið var sýnu verst með um 84 eða 86% — ég er að fara með þetta eftir minni — karla í nefndum, ráðum og stjórnum á sínum vegum.

Virðulegi forseti. Árið 2006 var staðan með þessum hætti í ráðuneyti á Íslandi. Það skiptir mjög miklu máli hvað varðar fyrirmyndir að hið opinbera standi sig í þessum efnum. Það er ekki rétt að það vanti konur til að sinna þessum störfum, konur eru mjög oft varamenn í sömu stjórnum, nefndum og ráðum. Það eru bullandi hæfar konur út um allt í samfélaginu. Ég held að hið opinbera og ráðuneytin eigi að ganga á undan með góðu fordæmi í þessum efnum, vera sönn og góð fyrirmynd fyrir fyrirtækin í landinu og fyrir einkageirann.

Ég mun halda áfram að spyrja þessara spurninga. Það tilkynnist hér með, ef einhverjir ráðherrar þurfa að fara að lagfæra hlutfallið í nefndum sínum og ráðum, að ég mun aftur bera fram þessar spurningar að ári til að taka stöðuna og sjá hver þróunin hefur verið. Ég vona svo sannarlega, og hef reyndar fulla trú á því, að við munum ekki sjá tölu eins og við sáum hjá hæstv. fyrrverandi landbúnaðarráðherra, að hátt í 90% hlutfall í nefndum og ráðum verði karlar.

Virðulegi forseti. Ég læt þetta duga í bili. Ég fagna umræðunni og vona svo sannarlega að málið eigi eftir að fara í gegn sem og einnig hið byltingarkennda jafnréttisfrumvarp hæstv. félagsmálaráðherra. Ég sé að umræðan um jafnréttismál á eftir að verða fyrirferðarmikil á þessu þingi og ég fagna því mjög.

[15:09]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég sat og hlustaði af athygli á ræðu hv. þingmanns og á umræðurnar allar enda einn af meðflutningsmönnum á þessari góðu tillögu. Mig langar að segja örfá orð í andsvari vegna þess að hv. þm. Katrín Júlíusdóttir lýsti áhyggjum sínum yfir því að konur tolla skemur í stjórnmálum en karlar. Ég held að þetta sé rétt hjá hv. þingmanni og deili þessum áhyggjum með henni.

Nú langar mig, úr því að ég hef tækifæri til, að spyrja kraftmikla, unga stjórnmálakonu, sem er á sínu öðru kjörtímabili á Alþingi Íslendinga: Hver er hennar skýring á því?

[15:10]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Stórt er spurt en spurningin er engu að síður mjög mikilvæg og ég þakka fyrir hana.

Í fljótu bragði get ég nefnt álag. Við vitum að heimilisábyrgðin hvílir enn að miklu leyti á konum og ég held að mikið álag sé ein skýring. Það skiptir líka máli hvernig fjölmiðlar fara með konur, það hefur heilmikið að segja. Ég gæti einnig nefnt fleiri þætti.

Ég vil nefna annað, sem ég nefndi reyndar líka í ræðu minni, en það er framgangur í stjórnmálum. Hann getur haft heilmikið að segja. Ég nefni hér hugsanlegar þrjár ástæður, allt mjög óáþreifanlegar ástæður en engu að síður atriði sem við þurfum að skoða gaumgæfilega. Mér finnst það ekki síður áhugaverður punktur að skoða hver staða þeirra kvenna, sem þó koma inn í stjórnmálin, er og hver framgangur þeirra er í stjórnmálunum.

[15:12]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir afar greinargott svar. Ég held að hún hafi lög að mæla í svari sínu. Hún nefnir fjórar ástæður þess að konur tolla skemur í stjórnmálum en karlar. Í fyrsta lagi nefnir hún álag. Í öðru lagi að heimilisábyrgð hvíli enn meira á konum en körlum. Í þriðja lagi nefnir hún meðferðina sem konur fá í fjölmiðlum. Í fjórða og síðasta lagi nefnir hún framgang kvenna innan stjórnmálaflokkanna. Allt eru þetta mjög veigamikil atriði sem ég held að fjölmiðlar, stjórnmálaflokkarnir og

við öll sem á umræðuna hlýðum þurfum að taka með okkur sem veganesti í áframhaldandi umræður og lausn.

[15:13]

Auður Lilja Erlingsdóttir (Vg):

Virðulegur forseti. Mig langaði að byrja á að þakka hv. flutningsmönnum fyrir þingsályktunartillöguna. Ég tel hana afar góða og ég tel þær umræður sem hér hafa farið fram hafa verið einstaklega gefandi og fræðandi en því miður ekki skemmtilegar. Það er, eins og margir hafa komið að, ekki skemmtilegt að þurfa að taka þátt í þessari umræðu á hverju einasta ári. Ég get ímyndað mér að þær ykkar — ég segi þær, jú þarna er karlmaður, — sem hafa staðið í þessu lengur og eruð eldri að árum séuð orðnar enn þreyttari en ég á að þurfa að taka þetta mál upp aftur og aftur.

Komið hefur verið inn á mjög fróðleg atriði og nefni ég sérstaklega prófkjör og fjölmiðla sem við höfum rætt um. Mikið hefur verið rætt um hvort prófkjörið henti kvenmönnum síður og mér finnst þurfa að dýpka þá umræðu. Þar held ég að tillaga til þingsályktunar, um að Jafnréttisstofa taki allt verkefnið að sér, sé einstaklega góð. Við þurfum ekki bara að kanna hvort konur komi verr út úr prófkjörum heldur þurfum við að sjá af hverju og hvað við ætlum þá að gera í því? Það getur varla verið lausnin að halda áfram með prófkjör þegar fyrir liggur að konur koma verr út úr þeim en karlmenn. Varla er það sanngjarnt.

Fjölmiðlafólk kvartar og kveinar þegar það er gagnrýnt fyrir að taka færri konur í viðtöl og segir þá gjarnan að konur gefi ekki kost á sér. Þá þarf fjölmiðlafólk að velta því fyrir sér hverju það sæti og hvað við getum gert til að styrkja konur þannig að þær þori og vilji koma fram í fjölmiðlum. Það eru ekki færri konur sem hafa merkilega hluti að segja og geta komið fram í umræðuþáttum í sjónvarpi en karlmenn. Konur eru helmingur þjóðarinnar og það er mikið réttlætismál að fleiri konur gefi kost á sér til starfa í stjórnmálum. Og ekki er nóg að gefa kost á sér, við þurfum líka að gefa þeim konum sem sækjast eftir því sæti ofarlega á lista þannig að þær nái í áhrifastöður í þjóðfélaginu. Eins og hv. flutningsmaður, Siv Friðleifsdóttir, sagði vantar töluvert upp á að við getum talað um að hlutfall kvenna í stjórnmálum sé eðlilegt, hvort sem verið er að tala um sveitarstjórnarstigið eða Alþingi. Það er, eins og við vitum öll, ekki af því að konur eigi síður erindi inn í stjórnmálin, hafi síður áhuga eða séu síður hæfar. Enginn reynir að halda slíku fram í dag eða að minnsta kosti mjög fáir. Orsakanna er augljóslega að leita í því að við konur höfum fengið þau skilaboð í aldanna rás að við eigum minna erindi upp á dekk og að við eigum að halda okkur á öðrum vígstöðvum.

Þó að staðan sé ekki þannig nú hefur þetta bergmál úr sögunni engu að síður áhrif á okkur. Það að hlutfallið hafi hækkað frá því fyrir 20 árum, 40 árum eða 60 árum þýðir ekki að nú ætlum við bara að sitja og bíða og sjá til hvernig staðan verður eftir nokkra áratugi, hvort dóttir mín fái sömu tækifæri og karlmenn eða hvort barnabarnið hennar fái það. Við þurfum að grípa til aðgerða, eins og sagt hefur verið hér, og við höfum svo sem gert það áður. En við þurfum alltaf að vera á vaktinni og stíga skref í hvert einasta skipti sem við sjáum að hallar á. Hvetja þarf konur og aðstoða þær til að komast áfram í heimi stjórnmálanna sem er karllægur. Með því móti erum við ekki einungis að tala um rétt kvenna til að sinna þessum störfum heldur einnig um rétt samfélagsins til að njóta starfa kvenna og rétt þjóðarinnar til að hagsmunir allra verði hafðir að leiðarljósi við ákvörðunartöku.

Ég kem því hingað upp til að segja að ég styð þingsályktunartillöguna og einnig flokkur minn, Vinstri hreyfingin – grænt framboð.

[15:17]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég verð að fagna því að þeim hefur fjölgað af hinu kyninu í salnum frá upphafi umræðunnar og vil kannski leyfa mér að segja að það segir e.t.v. meira en mörg orð að konur eru í meiri hluta í salnum og konur hafa frekar tekið til máls en karlmenn. Kannski höfum við einfaldlega meiri áhuga á þessu máli vegna þess að það snertir okkur með öðrum hætti en þá.

Hér var rætt um sjónarmið. Ég held að það skipti meginmáli hvort heldur á Alþingi, í sveitarstjórnum eða hvar sem er, í skólum, leikskólum, grunnskólum, framhaldsskólum og háskólum, að sjónarmið karla og kvenna komi fram. Þess vegna skiptir máli að á þessum starfsvettvangi séu konur jafnt sem og karlar, hæfar konur og hæfir karlar. Það er meginmarkmiðið með því að fjölga konum hvar sem er að sjónarmið kvenna skipta ekkert síður máli en sjónarmið karla og hvernig við lítum á málin. Stundum lítum við eins á þau en það skiptir máli að í samfélagi þar sem tvö kyn búa ráði sjónarmið beggja

Ég er hins vegar afar hlynnt prófkjörum, einfaldlega vegna þess að þau veita fólki frelsi til að taka þátt og bjóða sig fram í stjórnmálum. Ég var persónulega svo lánsöm að mér gekk ágætlega í prófkjörum. Ég hef farið í þau tvö. Ég hlaut fyrsta sæti í fyrra prófkjörinu, sóttist eftir þriðja sæti í því seinna og fékk sjötta og sit nú á þingi ásamt þremur konum úr Suðvesturkjördæmi fyrir minn flokk og þremur körlum. Meira jafnrétti er vart hægt að hugsa sér ef litið er til þess. Ég er hins vegar algjörlega andsnúin kynjakvóta á lista, það er bara andstætt minni hugsun að svo sé skipað á lista. Aftur á móti hef ég áhyggjur af því hvers vegna fleiri konur gefa ekki kost á sér í pólitík, í sveitarstjórnir, til Alþingis. Ég hef áhyggjur af því. Ég held að við þurfum líka að fara að skoða hvort það geti frekar verið starfsvettvangurinn og hvernig hann er uppbyggður, heldur en hitt að konur nái ekki endilega árangri. Ég er ansi hugsi yfir þessu og ég held að í mörgum tilvikum heilli vinnustaðurinn síður konur en karla og eftir nokkurra vikna setu á þingi er ég ekkert hissa á því. Hér ganga hlutirnir mjög hægt fyrir sig og það er bara ekki eðli kvenna að hlutir gangi hægt fyrir sig. Við viljum að hlutirnir gangi hratt og örugglega, að byrjað sé á verkefni og því lokið en ekki að það taki bæði margar vikur og stundum mörg ár að hrinda í framkvæmd verkefnum og málum. Það er kannski númer 1, 2 og 3. Þess vegna skora ég á hæstv. forseta Alþingis að beita sér fyrir breyttum aðferðum í þinginu sem geri vinnustaðinn meira aðlaðandi fyrir konur til að starfa. Þetta er ekki sagt til að kasta rýrð á karlpeninginn almennt, þetta er, held ég, ákveðinn kynjamunur og eðlismunur á körlum og konum

og hvernig kynin ganga til verka.

Ég verð hins vegar að segja, hæstv. forseti, að orðfærið „að bæta hlut kvenna“ í greinargerð tillögunnar pirrar mig. Ég vil auka hlut kvenna og gera eitthvað til þess að hvetja konur. Mér finnst því miður vera eins konar fórnarlambsstimpill á þessari greinargerð og ég á svo erfitt með að sætta mig við það fyrir mína hönd og kynsystra minna.

Mig langar í þessu sambandi að benda á að í gær var skipað í nefnd, sjö manna nefnd. Í henni eiga sæti tvær konur og fimm karlar. Ef við lítum til oddvita stjórnmálaflokka á höfuðborgarsvæðinu þar sem eru sjö sveitarfélög, þá eru oddvitar stjórnmálaflokkanna 17 karlar og fimm konur. Í dag er engin kona bæjarstjóri eða borgarstjóri á höfuðborgarsvæðinu. Um tíma voru þær fjórar. Þetta er vissulega afturför í mínum huga vegna þess að þegar við konurnar sem gegndum þessum störfum gengum úr þeim voru það karlar sem gengu í störfin. Því segi ég að við þurfum líka að velta því fyrir okkur, konur, hvað við viljum að gert verði í okkar stjórnmálaflokki til þess að við komum fleiri að stjórnmálum. Viljum við að flokkurinn okkar breyti einhverju eða viljum við, eins og ég sagði áðan, að vinnustaðirnir verði meira heillandi fyrir okkur til þess að við fáum áhuga á að fara þangað inn og láta gott af okkur leiða?

Við þurfum líka að líta aðeins í eigin barm. Komið var inn á það hér að enn þá hvíldi meiri ábyrgð á heimilishaldinu á okkur konum og vissulega tek ég undir það. En ég bið okkur líka að líta til þess ef við ráðum okkur hjálparhellu, hvers kyns er hún? Hún er örugglega ekki karlkyns. Ef við ráðum okkur hjálparhellu við heimilishaldið er hún örugglega ekki karlkyns. Við leitum ekki til frænda eða einhverra slíkra til að fá þá til að vinna verkin. Við erum líka þátttakendur í þessu ójafnræði og ójafnrétti sem ríkir.

Hæstv. forseti. Að lokum svona til gamans. Ég held að ég hafi lesið það í einhverju ágætu dagblaði að fasteignaverð á húsnæði tengist konum. Þar sem konum fækkar þar lækkar fasteignaverðið. Ég held að þetta gæti kannski verið það eina sem gæti kveikt í ýmsum til að efla hlut kvenna í sveitarstjórnum og á þingi ef það hefði einhver áhrif á blessaða budduna samhliða. Í mínum huga eru konur jafnhæfar og karlar en það verður hins vegar að leita leiða til þess að hvetja konur til að taka aukinn þátt í stjórnmálum og að því leyti styð ég þessa þingsályktunartillögu.

[15:26]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er verið að ræða nokkuð merkilegt þingmál, baráttu fyrir því að jafna hlut karla og kvenna í sveitarstjórnum. Mér finnst að það þyrfti nú að vera á fleiri sviðum því að ég hygg þegar horft er yfir farinn veg að þess þurfi ekkert síður í íslensku atvinnulífi og þótt komið sé inn á þetta merkilega ár, 2007, þá hefur okkur raunar miðað hægar en menn bjuggust við hér í þinginu.

Þegar ég kom inn á þing fyrir 20 árum voru þar 11 konur. Þá gerði Kvennalistinn sprengingu, bæði með þrýstingi á stjórnmálaflokkana og kom sjálfur inn með eina fimm eða sex þingmenn. Það varð viss bylting þetta vor. Nú er 21 kona og 42 karlar í þinginu, sem þýðir að önnur gamla deildin, efri deild, gæti verið setin konum þannig að auðvitað hefur árangur náðst en hann er hægari en við áætluðum. (Gripið fram í.) Efri deild, sagði ég, gæti verið skipuð konum.

Framsóknarflokkurinn hefur hins vegar, eins og 1. flutningsmaður, hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, benti hér á, látið þessi mál sig mikið varða síðustu árin og hefur vissulega náð miklum árangri, t.d. með helming ráðherra sinna, þrjá ráðherra af sex oft og tíðum á síðustu árum, eins og Samfylkingin gerir nú.

Ég hef sjálfsagt oft verið talin karlremba og meira að segja höfð eftir mér orð (**Gripið fram í:** Með eldavélina?) sem eiga sér auðvitað ekki rætur í sannleikanum heldur kannski í þeirri gangandi ímynd sem ég er. Ég hugsa að enginn maður hér eða fáir búi við jafnmikið kvennaríki og ég, giftur konu og á þrjár dætur En syndir feðranna koma oft niður á börnunum, faðir minn átti 12 stráka en ég engan. Ég hef verið einn í þessum kvennasæg og styð auðvitað jafnrétti kvenna af lífi og sál. Ég held að sérhver vinnustaður sé betri vinnustaður þar sem þessi skipting er sem jöfnust.

Það er kannski svo þegar við lítum til baka að þær vinnuaðferðir sem gilt hafa í félagsmálum eru svolítið fælandi fyrir konur. Þeim fylgir óreglulegur vinnutími, þras og oft og tíðum erfitt návígi. Ég held að vinnuumhverfið bæði hér á Alþingi í pólitíkinni hafi batnað um leið og konum fjölgaði. Þegar ég byrjaði hér voru þingfundir oft heilu næturnar og fram á morgun og milli jóla og nýárs og það þótti sjálfsagt að karlar þrefuðu hér allan daginn. Konur hafa breytt þessu andrúmslofti og konur eru í rauninni skipulagðari við þau verk sem þær taka þátt í. Ég held að það þurfi enn og frekar að efla markviss vinnubrögð. Stjórnmálamenn verða að sýna sjálfum sér þá virðingu að vinnutíminn sem fer til félagsmála sé skynsamlegur, sé aðlaðandi fyrir hæfasta fólkið á Íslandi hvort sem það eru sveitarstjórnirnar, Alþingi sjálft eða atvinnulífið. Kannski þarf að hugsa meira um atvinnulífið því að ég er alveg klár á því að konur eru ekki síður ábyrgðarfullar en karlmenn. Stundum hef ég það kannski á tilfinningunni að á mörgum sviðum séu þær ábyrgari.

Ég heyrði að fyrr í umræðunni hefði verið rætt um að fyrrverandi landbúnaðarráðherra hefði verið slakur við að skipa konur í nefndir. Vissulega er það rétt. Ég bjó auðvitað við það að margar tilnefningar voru í þær nefndir sem ég skipaði. Og það er svo undarlegt, finnst mér, vegna þess að t.d. í sveitum Íslands þar sem er mjög sterk félagsleg vitund meðal kvenna, konur halda í rauninni uppi félagslífi sveitanna í gegnum kvenfélög, þær leysa öll verkefnin, en þegar kom að búnaðarþingi eða nefndarsetu fyrir landbúnaðinn þá er það vandamál, þar eru þær allt of fáar. Konur eru ekki stjórnum fyrirtækja, hvort sem það eru mjólkurbú eða sláturfélög. Ég stóð oft frammi fyrir því að konur voru alls ekki tilnefndar til félagsmálastarfa eða þar sem var verið að biðja um menn í nefndir og ráð.

En ég er klár á því hverjir hafa haldið uppi félagslífi sveitanna og þekki það af eigin raun. Þess vegna þarf auðvitað að hvetja til þess að bæta það andrúmsloft sem þarf að vera í kringum félagsmálin í landinu. Ég get því vel stutt þessa þingsályktunartillögu og hef í rauninni sagt hér að hún þurfi að vera víðtækari. Ég er ekki að halda því fram að þvinganir í lögum séu alltaf til hjálpar en við þurfum að

fara í gegnum mörg atriði sem snúa að þessum mikilvægu verkefnum sem við sinnum. Þetta snýr kannski líka að fjölbreytni, að í þinginu séu bæði karlar og konur og ekkert síður ungt fólk en fullorðið. Ég hef gaman af því stundum, af því að það er æskublær yfir mörgum í þessum sal í mínum huga, að ég hitti einhvern á götu sem sagði að þingið væri orðið barnungt en það þing sem kosið var síðastliðið vor er sennilega elsta nýja þing sem ég hef setið. (Gripið fram í.) Ég hef nú ekki séð neina breytingu á hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni í 40 ár. (**Gripið fram í:** Það hefur birt yfir honum.) Það er bjart yfir honum og ég veit ekki hvernig þetta þing væri ef hann væri ekki hér meðal okkar. En það er nú útúrdúr.

Ég vil að lokum segja að það er skoðun mín að við þurfum að fara yfir þetta á mjög víðum grundvelli (Gripið fram í.) og leggja áherslu á jafnræði á milli kynjanna, því að félagsmál eru í betra formi þegar jöfn skipting er á milli karla og kvenna og atvinnulífið mun batna verulega og verða ábyrgara ef fleiri konur verða forstjórar og framkvæmdastjórar í fyrirtækjum og koma inn í stjórnir og ráð fyrirtækjanna. Mér finnst sá vængur hafa legið töluvert mikið eftir á síðustu árum og við þurfum sem stjórnmálamenn og réttlætisfólk að beina sjónum okkar að þeim vettvangi líka.

[15:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég heyrði að hv. þm. Guðni Ágústsson flutti hér mjög góða ræðu þótt ég heyrði að vísu bara síðasta hlutann af henni. En ég réð af öllum sólarmerkjum að þetta hefði verið hin merkasta ræða.

Ég vil jafnvel gerast ívið róttækari en hv. þm. Guðni Ágústsson og segja að ég held að það komist ekkert vit í veröldina fyrr en konur fá þar stóraukin völd og áhrif. Við vorum á ákaflega merkum fundi í morgun í utanríkismálanefnd þar sem greint var frá frumkvæði kvenna í Líberíu sem hafa eiginlega með samtakamætti sínum unnið þrekvirki í því stríðshrjáða landi með því að mynda öflugt tengslanet kvenna og koma vitinu fyrir karlana sem voru búnir að berast þar á banaspjótum um árabil. Það er langt síðan ég fór að mynda mér þá skoðun á m.a. alþjóðamálum, friðarmálum og þróunarsamvinnuverkefnum að lykillinn að farsæld í þeim efnum lægi alveg sérstaklega í gegnum það að virkja konur og auka áhrif þeirra og þátttöku á öllum sviðum.

Ég er eiginlega orðinn alveg endanlega úrkula vonar um að það komist vit í heiminn meðan karlar hafa þar jafnmikil völd og áhrif og raun ber vitni. Þeir eru búnir að reyna í mörg þúsund ár að búa saman og það hefur yfirleitt gengið heldur illa þegar lögð eru til grundvallar hin karllægu gildi, hernaðarhyggja og aðrir slíkir hlutir. Ég held að við eigum að taka höndum saman um það, auðvitað á þessu sviði sem er mikilvægt, vettvangi stjórnmálanna, en á öllum öðrum sviðum líka, að lagfæra þessi valdahlutföll sem eru skökk og ráðast að rótum vandans sem eru hinar undirliggjandi orsakir sem hafa leitt til þess að hlutur kvenna er rýrari en hann á að vera á fjölmörgum, og flestum, áhrifasviðum í samfélaginu. Ég er svo uppveðraður af þessu að ég er að hugsa um að biðja um að forseti setji mig svo á mælendaskrá síðar í þessari umræðu.

[15:36]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þarna sjá menn hve mikil áhrif gagnleg lýðræðisumræða hefur. Hér hafði ég haldið réttlætisræðu mína og talað fyrir hlut kvenna. Þá hljóp kvensemin í hv. þm. Steingrím J. Sigfússon og hann yfirbauð mig auðvitað í umræðunni. En ég heyri að við erum mjög samstiga í skoðunum í þessum efnum og í rauninni er það rétt sem hann sagði — ég hef farið yfir atvinnulífið og sveitarstjórnina að það þarf líka að hugsa þetta á víðari vísu.

Við skulum t.d. hugsa okkur að aldrei hefur kona verið kjörin forseti Bandaríkjanna. Hvað skyldi gerast ef frú Clinton yrði nú kjörin forseti Bandaríkjanna og Bush færi? Ég sé ekki eftir honum. (Gripið fram í.) Ég held að það væru góð skipti sem gætu haft áhrif í veröldinni til friðsamlegri hluta. Ég held að það sé mjög mikilvægt að hugsa þetta í víðu samhengi og raunar víðara samhengi en flutningsmenn hafa lagt upp með. Þjóðfélagið allt þarf að breyta um hugarfar og allir vinnustaðir þurfa að velta því fyrir sér að þeir eru á markvissari braut og meiri framtíðarvegi ef þar eru bæði karlar og konur að störfum.

Umræðu frestað.

Fjáraukalög 2007, frh. 2. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 103, nál. 264 og 273, brtt. 265, 266, 267, 274 og 275.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[15:40]

Bjarni Harðarson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég vil gera grein fyrir afstöðu okkar framsóknarmanna í atkvæðagreiðslu þessari. Ég hef sem fjárlaganefndarmaður staðið að meirihlutaáliti með ríkisstjórnarmeirihluta í álitsgerð um fjáraukalögin. Kemur tvennt til að okkur þykir ekki rétt að leggjast gegn þeim fjárveitingum sem hér eru til þjóðþrifamála og að margar af fyrirliggjandi tillögum eru beinlínis vegna verka sem við framsóknarmenn stóðum að í fyrri ríkisstjórn. Eins og ég gerði grein fyrir í umræðu um fjáraukalög í gær tel ég margt mjög athugavert við framkvæmd mála við framlagningu fjáraukalaganna auk þess sem tekjuáætlun í áætluninni mun vera vanáætluð og er í rauninni grunnur undir þeirri skekkju í fjárlögunum sem við munum fjalla um í þinginu eftir nokkra daga.

Varðandi útgjaldaliðina hef ég sérstaklega gert athugasemd við það að hér er ekki fylgt ákvæðum fjáraukalaga þar sem fjáraukalögum er ætlað að mæta útgjaldaauka vegna lögbundinna verkefna og útgjalda sem verða óviðráðanleg í ríkisrekstrinum á yfirstandandi ári. Með fjáraukalögum hér er ráðist í það að klippa af hina ýmsu skuldahala ríkisstofnana sem eiga sér sögu langt aftur í tímann, jafnvel aftur á síðustu öld, og það er ekki hlutverk fjáraukalaga að taka á þeim vanda. Auðvitað er fagnaðarefni að góðar stofnanir — hægt er að taka dæmi um bæði fram-

haldsskóla og ríkisspítalana í Reykjavík — séu ekki látnar dragnast með þessar skuldir. Hitt er meira athugavert hvernig handvalið er úr að sumar stofnanir fái þarna úrlausn en aðrar ekki, svo sem Reykjalundur og Heilbrigðisstofnunin á Austurlandi, og öll þessi vinnubrögð eru nokkuð tilviljanakennd. Af þessum ástæðum og því að við framsóknarmenn eigum ekki aðild að þessari ríkisstjórn munum við sitja hjá við þessa atkvæðagreiðslu.

[15:43]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Fjáraukalög fyrir árið 2007 eru að koma til atkvæðagreiðslu eftir 2. umr. Vanalega eru í fjáraukalagafrumvarpi við 2. umr. gerðar tillögur um breytingar, bæði í frumvarpinu sjálfu og hér aftur við 2. umr., sem að hluta hefðu átt að tilheyra fjárlögum næsta árs. Hvað viðvíkur halla eða fjárvöntun í ýmis verkefni hjá ýmsum stofnunum var það fyrirsjáanlegt við afgreiðslu fjárlaga fyrir ári og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs bentum þá á það sem nú er dregið í land með og allt gott um það.

Þetta sýnir okkur hve mjög fjárlagavinnunni er ábótavant og framkvæmd fjárlaga líka eins og við höfum ítrekað gagnrýnt, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Margar af þeim breytingartillögum sem meiri hlutinn leggur til eru góð mál og sumar breytingartillagna meiri hlutans við 2. umr. hefur okkur tekist að hafa áhrif á í gegnum nefndina og munum styðja þó að frumvarpið í heild sinni sé á ábyrgð ríkisstjórnarflokkana. Þess vegna munum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sitja hjá við það í heild sinni.

Við höfum flutt tvær breytingartillögur við frumvarpið. Önnur lýtur að því að ljúka þessu Grímseyjarferjuklúðri sem sumir hafa kallað Hafnarfjarðarklúðrið og koma með fjármagn í eitt skipti fyrir öll til að ljúka þessu sómasamlega. Það vildum við gera og sú tillaga er hér inni. Hin tillagan frá okkur er um að fella brott heimild ríkisins til að selja Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og við viljum líka afdráttarlaust að hún verði samþykkt. Engu að síður munum við kalla þessar tvær tillögur til baka til 3. umr. eins og fram mun koma við atkvæðagreiðsluna, herra forseti.

[15:46]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég ítreka álit meiri hluta fjárlaganefndar þar sem segir, með leyfi forseta:

„Það er álit nefndarinnar að á milli 2. og 3. umræðu þurfi að skoða sérstaklega framhaldsskóla almennt, rekstrarkostnað sýslumannsembætta, heilbrigðisstofnanir og hjúkrunarheimili og gera tillögu um skiptingu fjárheimildar á einstakar stofnanir. Enn fremur mun nefndin skoða á milli umræðna málefni er varða eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll.“

Jafnframt segir í lokin líkt og gerð var grein fyrir í gær:

„Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum þeim sem skýrðar hafa verið og gerð er tillaga um í sérstökum þingskjölum.“

Undir þetta nefndarálit skrifuðu auk mín hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson, Björk Guðjónsdóttir, og Bjarni Harðarson, með fyrirvara sem hann hefur gert grein fyrir. Fjarstaddir voru hv. þm. Illugi Gunnarsson og Guðbjartur Hannesson.

[15:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Við atkvæðagreiðslu við 2. umr. fjáraukalaganna munum við þingmenn Frjálslynda flokksins styðja nokkrar þeirra breytingartillagna sem urðu niðurstaðan eftir umfjöllun fjárlaganefndar. Við teljum að þar sé tekið á málum sem afar nauðsynlegt hafi verið að taka á og sé í raun og veru nauðsynlegur grunnur þess að fjárlagavinnan fyrir næsta ár geti orðið betri og markvissari en verið hefði ef ekki hefði verið tekið á málum, m.a. með sumum þeim breytingartillögum sem koma fram í áliti og tillögum meiri hlutans. Þar af leiðandi munum við styðja nokkrar af þeim tillögum sem koma frá meiri hluta fjárlaganefndar og mun það skýrast í atkvæðagreiðslunni, hæstv. forseti.

Að öðru leyti berum við ekki ábyrgð á gerð fjáraukalagafrumvarpsins eins og það liggur fyrir.

Brtt. 266 (ný sundurliðun 1) samþ. með 27 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ALE, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddur.

Brtt. 265,1–17 samþ. með 27 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ALE, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddur.

Brtt. 265,18 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ALE, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞBack, ÖS.

2 þm. (BjH, SF) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddur.

Brtt. 265,19–25 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GuðbH, GÁ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GMJ, GAK, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 265,26 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ALE, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GuðbH, GAK, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞBack, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, SJS, VS) greiddu ekki atkv.

22 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GSB, GLG, GÞÞ, GÁ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KJak, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 265,27 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ALE, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, SVÓ, StB, ÞBack, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 265,28 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GAK, GÁ, JBjarn, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KJak, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddur.

Brtt. 265,29–32 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ALE, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, SVÓ, StB, ÞBack, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (AtlG, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 265,33–35 samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ALE, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, ÓN, REÁ, RR, SKK, SJS, SVÓ, StB, ÞBack, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, KHG, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KJak, KLM, LB, PN, PHB, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddur.

Brtt. 265,36–43 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ALE, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, SVÓ, StB, ÞBack, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 265,44–46 samþ. með 26 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddur.

Brtt. 275 kölluð aftur.

Brtt. 265,47–54 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Sundurliðun 2, svo breytt, samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ALE, BJJ, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁMM, ÁMöl, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1.–3. gr., svo breyttar, samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, KJak, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁMM, ÁMöl, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JBjarn, JónG, JM, KolH, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 274 kölluð aftur.

Brtt. 267 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁMM, ÁMöl, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[15:58]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér eru greidd atkvæði um heimildargreinar, annars vegar um að leigja hentugt húsnæði fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands og hins vegar er verið að sækja um heimild til að ganga til endanlegra samninga við Landsvirkjun um vatnsréttindi ríkisins við Kárahnjúka á grundvelli úrskurðar matsnefndar um ákvörðun bóta vegna réttindanna.

Ég dreg ekki úr nauðsyn þess að ganga til þessara samninga við Landsvirkjun um vatnsréttindi ríkisins við Kárahnjúka en við munum ganga frá fjáraukalögum í byrjun desember og ég sé enga ástæðu til að þetta ákvæði eigi að koma inn á fjáraukalög. Það er þá miklu eðlilegra að það komist inn á fjárlög næsta árs því að væntanlega verður ekkert gert í þessu máli fyrr. Þess vegna eru hér misnotuð fjáraukalögin með því að setja þetta inn í þau í árslok.

4. gr., svo breytt, samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GuðbH, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, ÓN, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ALE, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KJak, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁMM, ÁMöl, EKG, EMS, EBS, GHH, GSB, GLG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, JónG, JM, KLM, LB, PN, PHB, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

[16:00]

Útbýting:

Listgreinakennsla í framhaldsskólum, 270. mál, fsp. KolH, þskj. 302.

Löndun á óslægðum afla, 210. mál, svar sjútvrh., þskj. 277.

Nýtt sjúkrahús í Vatnsmýrinni, 165. mál, svar heilbrrh., þskj. 301.

Út af dagskrá voru tekin 4.–7. mál.

Fundi slitið kl. 16:00.

31. FUNDUR

þriðjudaginn 27. nóvember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 268. mál, þskj. 298. — Fyrri umr.
2. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 269. mál, þskj. 299. — Fyrri umr.
3. Úrvinnslugjald, stjfrv., 242. mál, þskj. 262. — 1. umr.
4. Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, stjfrv., 243. mál, þskj. 263. — 1. umr.
5. Lánasýsla ríkisins, stjfrv., 87. mál, þskj. 87, nál. 300. — 2. umr.
6. Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, þáltill., 34. mál, þskj. 34. — Frh. fyrri umr.
7. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51. — Fyrri umr.
8. Friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár, þáltill., 48. mál, þskj. 48. — Fyrri umr.
9. Meðferð opinberra mála, frv., 41. mál, þskj. 41. — 1. umr.
10. Tekjuskattur, frv., 54. mál, þskj. 54. — 1. umr.
11. Óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, þáltill., 52. mál, þskj. 52. — Fyrri umr.
12. Þyrlubjörgunarsveit á Akureyri, þáltill., 44. mál, þskj. 44. — Fyrri umr.
13. Framkvæmd EES-samningsins, þáltill., 58. mál, þskj. 58. — Fyrri umr.
14. Réttindi og staða líffæragjafa, þáltill., 49. mál, þskj. 49. — Fyrri umr.
15. Framhaldsskólar, frv., 53. mál, þskj. 53. — 1. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.

Fjarvistarleyfi:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Bjarni Harðarson, 8. þm. Suðurk.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Áður en gengið er til dagskrár fer fram utandagskrárumræða um fíkniefnavandann. Málshefjandi er hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir. Hæstv. forsætisráðherra verður til andsvara.

[13:33]

Útbýting:

Heimkvaðning friðargæsluliða frá Afganistan, 273. mál, þáltill. SJS o.fl., þskj. 306.

Stjórn fiskveiða, 272. mál, stjfrv. (sjútvrh.), þskj. 305.

Upprunaábyrgð á raforku, 271. mál, stjfrv. (iðnrh.), þskj. 304.

Athugasemdir um störf þingsins.

Lífskjör á Íslandi.

[13:34]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Herra forseti. Mig langar að vekja athygli á fréttum sem hafa verið að birtast nú í morgun í fjölmiðlum þar sem bent er á að lífskjör á Íslandi eru þau bestu í heimi ef marka má niðurstöður greiningar á lífskjörum meðal 177 þjóða heims. Við ræðum oft í þessum þingsal um það sem ekki er gott og það sem miður fer. Það er því þess virði að staldra við og huga að þeirri staðreynd að Ísland er með hæstu einkunn eða hæsta skor ásamt Noregi samkvæmt lífskjaravísitölu Þróunarstofnunar Sameinuðu þjóðanna. Stofnunin hefur birt vísitölu af þessu tagi undanfarin 18 ár.

Mat á lífskjörum byggist á nokkrum þáttum. Þeir þættir eru m.a. lífslíkur, menntunarstig og landsframleiðsla á mann. Þessir þættir eru taldir hafa áhrif á lífsgæði. Á listanum í ár er Ísland í fyrsta sæti með afar hátt skor, 0,968, og þar á eftir fylgja þær þjóðir sem við viljum gjarnan bera okkur saman við. Mig langar að nota tækifærið og fagna þessum niðurstöðum. Þetta vekur athygli á Íslandi en um leið, og það skiptir meira máli, minnir þetta okkur á hve lánsöm við erum að fá að lifa, starfa, ala upp börn okkar og eldast í þessu landi.

Fram undan bíða mál sem munu enn frekar þróa íslenskt samfélag. Ég hlakka t.d. til að taka þátt í umræðum um að efla menntakerfið og heilbrigðiskerfið hér á landi. Við erum í efsta sæti en ég veit að við getum gert betur. Mig langar að biðja hæstv. forsætisráðherra að segja okkur álit sitt á umræddri niðurstöðu.

[13:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á þessari niðurstöðu. Hún var birt í morgun á vegum Þróunarstofnunar Sameinuðu þjóðanna. Niðurstaðan bendir til þess að við höfum enn bætt okkur á listanum sem birtur hefur verið árlega nú um 17 ára skeið. Vissulega eru það ánægjuleg tíðindi. Þó að við höfum í mörg ár verið í hópi efstu ríkja rekur mig ekki minni til þess að við höfum áður vermt fyrsta sætið.

Það sem er merkilegt við þessa niðurstöðu er að ekki er eingöngu mældur kaupmáttur eða fjárhagslegur hagur viðkomandi landa heldur einnig önnur atriði sem áhrif hafa á velmegun viðkomandi þjóðar, og þá batnar staða okkar enn miðað við einfalda mælingu á ráðstöfunartekjum á mann.

Þetta er ánægjulegt en jafnframt áskorun til okkar um að halda áfram að standa okkur vel og gera enn betur eins og hv. þingmaður sagði.

Í morgun bárust líka þau tíðindi að hið alþjóðlega lánshæfisfyrirtæki Moody's hefði ákveðið að breyta ekki lánshæfismati á ríkissjóði Íslands, hvorki matinu sjálfu né horfunum hvað það varðar. Ástæða er til að vekja athygli á því að Moody's hefur haft okkur í hæsta flokki nú um nokkurra ára skeið og sér ekki ástæðu til að gera breytingar þar á. Því vil ég líka fagna sérstaklega.

Þetta hvort tveggja ætti að vera þeim áminning innan lands sem utan sem reyna að tala niður allan árangur sem náðst hefur. Margt hefur gengið vel. Mörg verkefni þarf að leysa, mörg vandamál eru óleyst, þannig er það alltaf. En sem betur fer fáum við vísbendingar um að við séum þrátt fyrir allt á réttri leið.

[13:38]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil óska Íslendingum og Íslandi til hamingju með þessa niðurstöðu. Ég vil sérstaklega óska Samfylkingunni til hamingju með hvað hún tekur við góðu búi. Framsóknarflokkurinn lagði grunninn að því búi í 12 ára ríkisstjórnarsamstarfi við Sjálfstæðisflokkinn. Ég vil einnig þakka Vinstri grænum, þeir hafa skammast svo lengi yfir vondri stöðu Íslands og haft með því góð áhrif á okkur hina sem vorum að vinna. Takk fyrir það.

Framsóknarflokkurinn lagði fljótt mikla áherslu á atriði sem skipta meira máli en peningarnir. [Samræður í þingsal.] Það eru atriði eins og atvinna, aðgangur að góðri heilbrigðisþjónustu og aðgangur að menntun.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn um að leyfa ræðumanni að ljúka máli sínu.)

Það eru Vinstri grænir sem hér hrópa og þeir hafa frelsi til þess. Rödd mín yfirgnæfir það brim.

Ágætu vinir og hæstv. forseti. Við þurfum að gá að okkur. Við skulum ekki miklast. Það er vandi að verja þennan árangur og halda honum. Það er mjög mikilvægt fyrir Íslendinga að varðveita þennan árangur. Mestu skiptir atvinna, aðgangur að heilbrigðisþjónustu og aðgangur að menntun. Við þurfum einnig að huga að því sem hefur gerst á liðinni vegferð. Ofurlaunin stinga í stúf, græðgin er mikil og við þurfum að leggja áherslu á jöfnuð og bræðralag. Sú er stefna okkar framsóknarmanna. Við eigum nóg að bíta og brenna. Við verðum ekki hamingjusöm af peningunum einum. Það er lífið sjálft sem gefur okkur hamingjuna. Ég óska þess að ríkisstjórnin standi vörð um þann árangur sem náðst hefur og leggi sig fram um að efla framtíð Íslendinga.

[13:41]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Fullt tilefni er til að gleðjast yfir góðum árangri í að byggja upp þjóðfélag. Fyrir liggur að sú atvinnustefna sem rekin hefur verið á undanförnum árum hefur borið góðan árangur. Vissulega hefðum við ekki náð þangað sem við stöndum núna ef menn hefðu ekki lagt áherslu á að nýta auðlindir lands og sjávar og ekki síst vatnsaflið. Vatnsaflið er auðlind sem færir okkur velmegun eins og aðrar auðlindir. (Gripið fram í.) Um það má deila hvernig auðurinn dreifist, fyrst á það er minnst.

Í öðru lagi er mikilvægt að taka eftir því að það sem vegur þyngst í þeim mælikvörðum sem lagðir eru í skýrslunni er annars vegar heilbrigðiskerfið og hins vegar menntakerfið. Við getum verið stolt af því að heilbrigðiskerfið er jafngott og raun ber vitni, eitt það allra besta í heimi. Þegar kostnaðurinn við það er skoðaður kemur í ljós að það er ekki dýrasta heilbrigðiskerfi í heimi. Sem hlutfall af vergri landsframleiðslu hefur kostnaður við það farið lækkandi á síðustu árum. Við þurfum ekki að tala um heilbrigðiskerfið á þann hátt sem oft hefur heyrst í þessum þingsal, að verið sé að eyða miklum peningum og ekki fáist nógu mikið fyrir þá.

Menntakerfið er mjög gott. Það hefur stuðlað að því að koma þjóðinni til mennta og nýta þá menntun til að skapa verðmæti í atvinnulífinu. Vissulega er gott að hafa þetta í huga. Það er líka gott fyrir okkur að fá mat erlendra aðila á því hvernig við höfum staðið okkur. En ég tek undir það, virðulegur forseti, að það skiptir ekki síður máli hvernig við skiptum verðmætunum á milli þjóðarinnar. Ef til vill má skoða það betur.

[13:43]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Á fund viðskiptanefndar í morgun kom tollstjórinn í Reykjavík og sagði frá því að það sem af væri árinu hefðu verið gerð fimm þúsund árangurslaus fjárnám á innheimtusvæði hans. Í tilefni af þeim umræðum sem hér er stofnað til, þar sem vakin er athygli á því að við erum í fyrsta sæti hvað varðar meðaltekjur og annað, ber að óska ríkisstjórninni til hamingju.

Á sama tíma liggur fyrir að fimm þúsund árangurslaus fjárnám hafa verið gerð það sem af er árinu. Það liggur líka fyrir að biðraðir hjá Fjölskylduhjálp Íslands og öðrum hjálparstofnunum hafa lengst verulega. Það eru fleiri sem óska eftir aðstoð og eiga ekki fyrir mat út mánuðinn. Viðtöl birtast við fólk á öldrunarheimilum og á stofnunum fyrir fatlaða — m.a. í *Morgunblaðinu*, svo að vitnað sé í blað sem ýmsir hér inni taka mikið mark á — sem á ekki fyrir mat út mánuðinn. Þegar við skoðum niðurstöðurnar sem stjórnarsinnar berja sér nú á brjóst yfir og slíkar staðreyndir getum við ekki sagt annað en að kominn sé afgerandi velferðarhalli í þjóðfélaginu, velferðarhalli sem taka verður á. Mikil skil eru á milli þeirra sem eiga allt og miklu meira en allt og hinna sem hafa ekkert fyrir sig að leggja.

Það hlýtur að vera mesta og brýnasta viðfangsefni stjórnvalda á Íslandi að lagfæra þann velferðarhalla sem orðinn er í íslensku samfélagi. Fimm þúsund árangurslaus fjárnám segja okkur að verulegt verk er að vinna. Þegar tollstjórinn í Reykjavík segir: Við horfum framan í einstaklinga á hverjum einasta degi og getum ekki leyst vanda þeirra, getum við ekki verið sérstakt velferðarþjóðfélag. Velferðinni er þá alla vega ekki rétt skipt.

[13:45]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur fyrir að vekja athygli á þessari þróunarskýrslu Sam-

einuðu þjóðanna þar sem fram kemur að Ísland er í efsta sæti yfir lífskjör í heiminum. Hún er mikið fagnaðarefni og segir okkur að við Íslendingar erum forréttindafólk. Við erum fólk sem nýtur þeirra forréttinda að fæðast og lifa í landi þar sem lífskjör eru með þessum hætti. Raunar er það ekkert nýtt, allt frá því að þessar mælingar hófust, fyrir rúmum 20 árum, hefur Ísland verið í einu af efstu sætunum. Það stafar af því að hér er barnadauði lítill. Hér eru lífslíkur miklar. Hér er ólæsi nánast ekkert. Hér er menntun góð. Hér er atvinnuþátttaka og frelsi kvenna mikið. Allt þetta helst í hendur og gerir það að verkum að lífskjör okkar eru eins og þau eru.

Þetta leggur okkur líka miklar skyldur á herðar og mikla ábyrgð, ekki síst í loftslagsmálum því að eitt af því sem þessi skýrsla tekst á við og bendir á eru áhrif loftslagsbreytinga á kjör í heiminum og ekki síst á kjör þeirra sem fátækastir eru og þau ríki sem skemmst eru á veg komin á þróunarbrautinni. Þarna getum við lagt mikið af mörkum, m.a. með verkefnum í jarðhita, líka innan lands.

Það er ástæða til að vekja athygli á því að þrátt fyrir að mælingar séu svona, og það er mikið fagnaðarefni, er ekki öllu lokið. Við eigum heilmikið eftir í því að jafna lífskjör líka innan lands. Við verðum alltaf að hafa það hugfast og hreykja okkur ekki um of þótt þetta sé sannarlega mikilvægt, og mikið ánægjuefni.

[13:47]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Það er vissulega ástæða til að gleðjast yfir þessum niðurstöðum. Það er augljóst að okkur miðar ágætlega áfram. Ég tel þetta til marks um að okkur hafi tekist að tvinna ágætlega saman kosti lýðræðisins og hins frjálsa markaðar. Það er ástæða til að óska bæði ríkisstjórnum undanfarinna ára til hamingju og eins stjórnarandstöðunni fyrir þátt hennar. Í lýðræðinu skiptir máli að stjórnarandstaðan standi sinn vörð og því er full ástæða fyrir okkur öll sem störfum í þessum sal til að gleðjast yfir að okkur hafi tekist í það minnsta að ná þeim árangri að vera talin ein þeirra þjóða í heimi sem býr best.

Þó er rétt að hafa í huga ákveðin atriði. Það er ekki þar með sagt að við séum ríkasta þjóð í heimi eða sú best stæða. Þegar horft er til þess hver samansafnaður auður þjóða er, ef við horfum bara frá árinu 1950 eða svo, kemur í ljós að við Íslendingar eigum enn langt í land með að jafna stöðu okkar gagnvart þeim þjóðum sem við berum okkur helst saman við.

Það hefur gengið vel hérna síðustu 15–20 árin en þegar borið er saman við það hvernig hefur gengið í nágrannalöndunum, frá stríðslokum skulum við segja, eigum við enn töluvert eftir. Við erum ekki enn komin á sama stað og t.d. Norðurlandaþjóðirnar þegar litið er til fjárfestinga á mann erlendis eða uppsafnaðs auðs.

Það er ástæða til að gleðjast en þetta er líka áminning um að við eigum að nota þetta tækifæri sem við nú stöndum frammi fyrir til að efla stöðu okkar. Því er áhersla ríkisstjórnarinnar á menntamál og heilbrigðismál nauðsynleg til að tryggja samfélagsgerðina. Um leið skiptir miklu máli að við höldum áfram að lækka skatta í landinu til að hvetja einstaklingana til þess að taka áhættu, hvetja einstaklingana til þess að grípa þau tækifæri sem eru nú þegar vissulega til staðar fyrir okkur í hinum nýja og breytta heimi þar sem hver og einn á möguleika til þess að láta til sín taka, bæði innan lands og erlendis.

Þó vil ég nefna eitt sem hlýtur að vekja (Forseti hringir.) töluverða athygli þingmanna, þær tvær þjóðir sem hæst tróna á þessum lista eru báðar utan ESB og það hlýtur að vera (Forseti hringir.) áhugaefni fyrir þá sem hafa áhuga á þeim málaflokki.

[13:50]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við framsóknarmenn erum mjög ánægð með að við mælumst hátt í öllum könnunum. Það er alveg ljóst að eftir 12 ára ríkisstjórnarsetu getum við borið höfuðið hátt. Við höfum átt stóran þátt í því að koma okkur þangað sem við nú erum. Það hefur verið stöðug framför á síðustu árum í velferðarsamfélaginu. Við höfum staðið að því að skapa hér atvinnu og standa mjög dyggan vörð um heilbrigðisþjónustuna. Við búum að því í dag.

Mér fannst mjög sérstakt að hlusta áðan á hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur, sem hreykti sér á kostnað m.a. Framsóknarflokksins, að mér fannst, virðulegur forseti. Hvað sagði hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir fyrir síðustu kosningar? Hún sagði að velferðarkerfið hefði verulega látið á sjá í tíð núverandi ríkisstjórnar og var að tala um ríkisstjórnina sem sat þá. Hún talaði um að það hefði allt verið í afturför og ekkert til bóta. Þetta var auðvitað alrangt hjá hæstv. utanríkisráðherra.

Núna er sagt að við séum forréttindafólk. Sama persónan segir núna að við séum forréttindafólk en lýsti því rétt fyrir kosningar, og það er bara hálft ár síðan, að hér væri allt á afturfótunum. Það var búið að rífa niður heilbrigðiskerfið. Þá umræðu man ég, virðulegur forseti, afar vel þar sem ég hafði þau mál með höndum. Það er mjög sérstakt að hlusta á þingmenn Samfylkingarinnar tala eins og allt hafi snúist við á síðustu vikum og mánuðum. Það er auðvitað ekki þannig, virðulegur forseti.

Gunnar Svavarsson, oddviti Samfylkingarinnar í Suðvesturkjördæmi, lagði mikla áherslu á það í kosningunum að endurreisa þyrfti velferðarkerfið. Heyr á endemi! Við erum búin að byggja upp hér sameiginlega mjög öflugt velferðarkerfi, (Forseti hringir.) en Samfylkingin sló ryki í augu kjósenda fyrir kosningar og náði því miður árangri í því.

[13:52]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Aldraðir og öryrkjar, halda menn að það sé hægt að segja við það fólk að við séum með einhver heimsmet í góðum kjörum fyrir aldraða og öryrkja? Hvað er í gangi? Eru menn orðnir gjörsamlega blindir á Alþingi og halda að þeir geti talað svona þegar fólk er með 110 þús. kr. í ráðstöfunartekjur á mánuði? Þetta er dónaskapur gagnvart öldruðum og öryrkjum.

Ungt fólk sem er að reyna að koma yfir sig húsnæði er sligað af vaxtaokri. Sjávarbyggðirnar eru að leggja upp laupana. Fólksfækkun er á öllum stöðum á landsbyggðinni út af óréttlátasta fiskveiðistjórnarkerfi sem fundið hefur

verið upp í heiminum. Framsóknarmenn, Samfylking og Sjálfstæðisflokkur hafa bakkað það upp, eru enn að því og vilja halda því við lýði. Það er ekki að sjá nein teikn á lofti um að þar eigi að breyta neinu. Sveitarfélögin eru skuldsett sem aldrei fyrr. Þó að ríkissjóður sé rekinn með hagnaði þarf að leiðrétta skiptingu milli ríkis og sveitarfélaga.

Það er með ólíkindum að stjórnmálamenn skuli hæla sér af þessari skýrslu og þessum afrekum þegar þetta blasir við. Og aldrei hefur fleira fólk þurft á aðstoð að halda hjá hjálparstofnunum. Fjölskylduhjálp Íslands, Hjálpræðisherinn, Rauði krossinn og Hjálparstofnun kirkjunnar eru með fullt hús af fólki í þessu mikla góðæri. Ég held að þingheimur eigi að líta aðeins í kringum sig áður en hann hreykir sér eins og montinn hani á priki.

[13:54]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Meðaltalskúrfan hvað varðar lífskjör á Íslandi er ljómandi góð. Það vitum við. Ástæðan fyrir því að Ísland lendir á toppnum á þessari úttekt Sameinuðu þjóðanna sem kynnt var í morgun er hins vegar kannski sú að því ríka fólki sem hefur auðgast verulega á Íslandi hefur fjölgað. Meðaltalskúrfan fer því upp. (**Gripið fram í:** Er það ekki gott?)

Mér finnst rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra að gera eins og hún gerði hér, segja að við yrðum að gá að því að hreykja okkur ekki um of. Þessi skýrsla sýnir ekki allt sem þarf að sýna. Eins og hefur verið bent á í þessari umræðu höfum við verið ofarlega og í efstu sætunum árum saman, í u.þ.b. þau 20 ár sem þessi skýrsla hefur verið tekin saman.

Ég vil gera hér að umræðuefni tvennt sem kemur líka í ljós í þessari skýrslu. Það er mjög alvarlegt. Þar erum við í heiðurssætum, þ.e. háum sætum sem enginn heiður er að sitja í. Það varðar loftslagsmálin. Við sjáum að Bandaríkjamenn og Kanadamenn eru með dýpsta fótsporið í lífríki jarðarinnar út frá athöfnum mannsins. Þeir losa gróðurhúsalofttegundir sem nemur 20 tonnum á íbúa og núna erum við Íslendingar, á árinu 2007, komin fast að þessum tveimur, við erum komin upp fyrir Ástralíu í losun. Við erum farin að losa 17 tonn á mann af gróðurhúsalofttegundum. Kanada og Bandaríkin eru þau einu sem eru ofar en við. Mér þykir enginn heiður að vera í þessu sæti.

Það er annað toppsæti sem mér finnst enginn heiður að verma. Hvergi á byggðu bóli er notað eins mikið rafmagn á hvern íbúa og hér. (Gripið fram í.) Það leiðir það í ljós að við þurfum að gera átak í raforkumálunum og tryggja að við (Forseti hringir.) förum í orkusparnaðarátak. Ég sé ekki að ríkisstjórnin ætli að fara í neitt orkusparnaðarátak, a.m.k. sér þess ekki stað í fjárlögum þessa árs. (Forseti hringir.)

Umræður utan dagskrár.

Fíkniefnavandinn.

[13:57]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Við Íslendingar stöndum nú frammi fyrir örvandi vímuefnafaraldri. Á síðustu 10 árum höfum við séð nær tvöföldun á fjölda þeirra sem leita sér aðstoðar vegna örvandi vímuefna. Höfum við tapað stríðinu gegn mesta böli íslensku þjóðarinnar, áfengis- og fíkniefnavandanum? Kannski ekki, en við erum í það minnsta í vörn, jafnvel þótt við eigum ýmsa leiki í stöðunni.

Harðari neyslu fylgir ekki bara stóraukin hætta á alvarlegum geð- og heilbrigðisvandamálum, félagslegri eymd, brenglun, dauðsföllum, sjálfsvígum og eyðilögðum fjölskyldum og ástvinum. Þeim fylgir líka grófara ofbeldi og glæpir, vændi og mansal, skipulögð glæpastarfsemi sem nú þegar hefur fest rætur hérlendis. Ungum afbrotamönnum fer fjölgandi.

Síðustu daga höfum við heyrt heilmikið um forvarnir. Við höfum m.a. heyrt að foreldrar eigi að eyða meiri tíma með börnum sínum og að tómstundir hafi forvarnagildi. Gott og vel, en ef við erum heiðarleg við okkur sjálf, hversu tilbúin erum við þá í raun til að ráðast í þær samfélagsbreytingar sem til þarf, styttri og sveigjanlegri vinnutíma, hærri laun, minni neyslu, minna stress, minni hraða, minni hlaup, aukinn jöfnuð — er það á dagskrá í samfélaginu í dag?

Hversu auðvelt eiga sumir með að minnka við sig vinnu? Hvað segjum við foreldra sem hafa sinnt börnum sínum af alúð og natni en missa þau samt út í óreglu og böl? Hvað segjum við við börn alkóhólista og börn fíkla, einmitt þau börn sem eru í hvað stærstum áhættuhópi, um gæðatíma fjölskyldna og samverustundir?

Virðulegi forseti. Ég tala af heilum hug fyrir almennu gildi tómstundastarfs, íþróttaiðkunar og listgreina, uppbyggjandi áhugamála. En hvað segjum við við þau ungmenni sem fá nýtt og öflugra áhugamál þegar mest á reynir, fíknina, og sökkva sér í hana? Það ætlar sér enginn að verða ósjálfbjarga eiturlyfjafíkill, hvorki sá sem æfir fótbolta né sá sem teflir skák, né heldur hinn sem gerir hvorugt.

Öll skólastig eru mikilvægur vettvangur forvarna — en hvað er góður skóli?

Í mínum huga er góður skóli staður þar sem ungmennum líður vel, staður sem á að hafa það meginhlutverk að efla með þeim sterka sjálfsmynd og sjálfstraust, hlúa að hverjum og einum til eigin framkvæmda í eigin lífi. Það á um leið að vera staður þar sem öflug teymi ólíkra fagaðila leita markvisst að áhættuhópum og halda í höndina á þeim frá upphafi. Eru íslenskir skólar góðir skólar að þessu leyti — eða er álagið á starfsfólk allt of mikið nú þegar og stoðkerfið of veikt?

Og hvernig náum við til þeirra sem erfiðast er að ná til? Brottfall í íslenskum framhaldsskólum er of mikið og það er einmitt þá sem aldurinn er hvað viðkvæmastur.

Það er lífsspursmál í þessum efnum, virðulegur forseti, að beina auknum kröftum að áhættuhópum. Almennar forvarnaprédikanir, lífsgæðakannanir eða auglýsingar í fjölmiðlum duga skammt á þau ungmenni sem eru í mestri hættu. Þessir einstaklingar þurfa aðstoð augliti til auglitis innan menntakerfisins, félagskerfisins, heilsugæslunnar, meðferðarstofnana, dómskerfisins. Það þarf eldra fólkið líka. Í þessu samhengi er rétt að benda á að alþjóðlegar rannsóknir sýna að langáhrifaríkustu forvarnir gegn áfengisneyslu unglinga eru hátt áfengisgjald, hár áfengiskaupaaldur, stíft bann við áfengisauglýsingum og takmarkað aðgengi. Erum við á réttri leið?

Það starf sem faglegar meðferðarstofnanir vinna verður seint fullþakkað. Við búum að stórum og metnaðarfullum hópi fagfólks með sérþekkingu sem vinnur markvisst að forvörnum, úrræðum og rannsóknum. Aðgengi að áfengis- og vímuefnameðferð á Íslandi er með því besta sem gerist og um 7% Íslendinga, eldri en 15 ára, hafa notið góðs af meðferð hjá SÁÁ. Á tímum stóraukinnar áfengisneyslu og notkunar örvandi vímuefna skýtur óneitanlega skökku við ef fjárveitingar til aðgerða gegn áfengis- og fíkniefnaneyslu dragast saman. Slíkt gengur einfaldlega ekki upp. Það þarf að greina með faglegum hætti og rannsóknum hvar og hvernig skilvirkasta, besta og faglegasta starfið er unnið og beina stóraukinu fjármagni inn á þær brautir en varast handahófskenndar og eftirlitslausar úthlutanir.

Hvernig búum við að lögreglu og tollyfirvöldum? Ætlum við, virðulegur forseti, að tryggja betri tæki og mannafla til að sporna við innflutningi fíkniefna og skipulagðri glæpastarfsemi? Ætlum við að viðurkenna að fangelsisvist er engin lausn fyrir fársjúka fíkla eða ungt fólk?

Úrlausnarefnin, virðulegi forseti, snerta öll ráðuneyti og alla flokka. Þetta er sameiginlegt verkefni okkar allra, hafið langt yfir flokkapólitík og þrætur hversdagsins.

Ég vil því leyfa mér að spyrja hæstv. forsætisráðherra:

Hvaða stefnumörkun og markmið er varðar úrlausnir á vímuefnavandanum liggja fyrir hjá mismunandi ráðuneytum? (Forseti hringir.) Hvar mun þungi samræmdra aðgerða liggja og hvenær hyggst ríkisstjórnin hrinda þeim aðgerðum í framkvæmd?

[14:02]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á þessu alvarlega málefni. Fíkniefni eru einn ömurlegasti vágestur nútímasamfélags og það er skylda okkar sem einstaklinga, foreldra og stjórnmálamanna að gera allt sem í okkar valdi stendur til að börnin okkar og unga fólkið almennt verði þeim ekki að bráð og leiðist ekki út í ógöngur í umgengni við önnur vímuefni.

Hér á landi hefur margt áunnist í þessum efnum og ríkisstjórnin hefur ákveðið að gera myndarlegt átak í forvörnum sem beinist sérstaklega að framhaldsskólanemum auk þess sem forvarnir eru snar þáttur í aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar til að styrkja stöðu barna og unglinga. Að auki er í frumvarpi til fjárlaga fyrir næsta ár gert ráð fyrir 100 millj. kr. framlagi til þriggja ráðuneyta, heilbrigðis-, félags- og dómsmálaráðuneyta, til að standa fyrir sameiginlegu átaki til að bregðast við aukinni vímuefnavá með öflugri fræðslu og forvörnum, stuðningi við fjölskyldur í vanda, fjölbreyttum meðferðarúrræðum og hertri löggæslu.

Hið alþjóðlega umhverfi kallar á breytta nálgun í vímuefnavörnum. Ljóst er að samfara heilsueflingu og forvörnum þarf að herða, bæta og beita nýjum áherslum í löggæslu. Forvarnir þurfa að miða að því að ná til áhættuhópa, virkja grasrótina og tvinna saman rannsóknir, stefnumótun og framkvæmd.

Löggæsluyfirvöld hafa gripið til ráðstafana til að bregðast við aukinni hörku í heimi fíkniefna og meðal fíkniefnasala. Sérsveit lögreglunnar hefur verið efld, m.a. til að styrkja lögregluna í að takast á við fíkla sem stundum eru ofbeldisfullir og beita jafnvel vopnum. Hið sama má segja um greiningardeild lögreglunnar. Hún gegnir m.a. því hlutverki að kortleggja fíkniefnaheiminn og auðvelda götueftirlitinu að rata um krákustíga hans með það að markmiði m.a. að forða fólki frá því að lenda í klóm fíkniefnasala.

Við fáum reglulega fréttir af því að lögregla og tollgæsla finni og geri upptæk fíkniefni sem reynt er að smygla til landsins. Oftar en ekki er það árangur af aukinni upplýsingagjöf á milli ýmissa aðila, gjarnan landa á milli. Aukin áhersla hefur verið lögð á slíka samvinnu undanfarin ár og er ástæða til að gera það áfram eins og dæmin sanna.

Góður árangur hefur náðst í vímuefnavörnum í grunnskólum landsins á undanförnum árum en á 10. áratugnum leiddu rannsóknir í ljós stöðuga og verulega aukningu í neyslu vímuefna meðal grunnskólanema. Foreldrum voru send skýr skilaboð um að auka samveru með börnum sínum, leyfa ekki útivist eftir lögboðinn útivistartíma og leyfa ekki eftirlitslaus samkvæmi. Áhersla var lögð á mikilvægi skipulagðrar tómstundaiðkunar. Aukin meðvitund foreldra um þessi atriði hefur án efa átt þátt í þeim árangri sem náðist. Mikill mælanlegur árangur hefur náðst frá árinu 1997 varðandi til að mynda áfengisneyslu grunnskólabarna, reykingar þeirra og sömuleiðis neyslu hass. Tölurnar sýna ágætan árangur hvað þetta varðar á þessu tímabili meðal þessa hóps ungmenna.

Nú þarf að huga að næstu aldurshópum fyrir ofan. Rannsóknir hafa leitt í ljós að meðal framhaldsskólanema er neysla vímuefna mun meiri og brýn þörf að bregðast við. Heilbrigðisráðherra og menntamálaráðherra hafa kynnt verkefni sem beinist að heilsueflingu framhaldsskólanema. Markmiðið er að stuðla að bættri heilsu og líðan og þar með draga úr brottfalli og bæta námsárangur.

Í aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar til að styrkja stöðu barna og unglinga sem unnið er að á forræði félagsmálaráðherra er lögð áhersla á almennar forvarnaaðgerðir og lagt til að farin verði leið heilsueflingar, stuðlað að reyklausu umhverfi barna og unglinga, forvörnum gegn reykingum áfram sinnt vel, ungmennum veitt viðeigandi fræðsla um áhrif og afleiðingar áfengisneyslu, ekki síður en ólöglegra vímuefna í samræmi við lögbundna fræðslu um tóbaksvarnir í grunnskólum. Sérstök áhersla verði lögð á almennar forvarnir og fræðslu í samfélaginu um andlega og félagslega líðan. Þetta verði gert með því að leggja aukna áherslu á geðrækt, á hollar tómstundir, uppbyggilega nýtingu frítíma og samveru fjölskyldunnar við leik og störf. Allt rímar þetta við heilsustefnu heilbrigðisráðuneytisins.

Virðulegi forseti. Ég hef hér drepið á nokkur atriði í því sem ríkisstjórnin er með á prjónunum og varðar þennan mikilvæga málaflokk og hygg að með því hafi ég svarað spurningum hv. þingmanns um stefnumótun og markmið ríkisstjórnarinnar á þessu sviði.

Ég tek jafnframt undir það sem hv. þingmaður sagði, hér er ekki um að ræða einkamál neins tiltekins stjórnmálaflokks, neins tiltekins stjórnmálamanns eða tiltekins aðila í þjóðfélaginu. Þetta er vandamál sem þjóðfélagið allt glímir við og við verðum öll, bæði í þessum sal og utan hans, að taka höndum saman um að freista þess að ná árangri vegna þess að öflin sem barist er við á þessu sviði svífast einskis eins og við vitum.

[14:07]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við framsóknarmenn leggjum mikla áherslu á forvarnir og teljum að það eigi að aðstoða börn við að styrkja sjálfsmynd þeirra, auka samskiptahæfni þeirra og siðferðiskennd. Það þarf að styðja allt íþróttastarf í landinu og efla sérstaklega skólana í forvarnastarfi. Við teljum að reykingar, áfengi og fíkniefni tengist að verulega miklu leyti þannig að það þarf að vinna á öllum þessum þáttum sameiginlega.

Ég verð að segja, virðulegur forseti, að Sjálfstæðisflokkurinn er ekki nógu sannfærandi í málflutningi sínum varðandi forvarnastarf. Ég vil nefna tvö dæmi. Við áttum hér mikla umræðu um reykingar og það var ákveðið, m.a. að frumkvæði Framsóknarflokksins, að koma í veg fyrir að reykt væri á veitinga- og skemmtistöðum. Þá fór í gang talsverð umræða þar sem kröftugir aðilar innan Sjálfstæðisflokksins fundu því allt til foráttu. Þá ályktaði t.d. SUS, Samband ungra sjálfstæðismanna, gegn forræðishyggju og sagði að Alþingi hefði sett ofstækisfull lög sem legðu sekt við því að veitingahúsaeigendur leyfðu gestum sínum að reykja innan dyra. Það kom upp talsverð mótstaða innan Sjálfstæðisflokksins.

Núna er annað mál hér fyrir þinginu sem sjálfstæðismenn hafa lagt áherslu á, nokkrir þingmenn þar sérstaklega, og það er að leyfa sölu á bjór og léttu víni í matvöruverslunum. (Gripið fram í.) Þar fer fremstur í flokki hv. alþingismaður Sigurður Kári Kristjánsson með stuðningi hæstv. heilbrigðisráðherra sem er yfirmaður forvarna á Íslandi.

Virðulegur forseti. Þetta er ekki sannfærandi málflutningur. (**Gripið fram í:** … á móti þessu.) Ég tel að Sjálfstæðisflokkurinn þurfi að tala skýrar í forvörnum. Það er mjög mikilvægt að við náum árangri. Við höfum verið á réttri leið og það má ekki glutra niður þeim árangri sem við höfum náð.

[14:09]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna þessari umræðu um vímuefnavandann þó að ég geti ekki tekið undir það sem málshefjandi kallaði vímuefnafaraldur. Þó að ástandið sé hroðalegt og hvert einstakt tilfelli sé mjög alvarlegt held ég að við eigum að viðurkenna að margt hefur þokast í rétta átt í þessum málum undanfarið, sérstaklega þó hvað varðar yngri aldurshópinn, grunnskólaaldurinn. Það réttlætir í sjálfu sér ekki það að við höllum okkur aftur á bak og látum eins og ástandið sé ekki slæmt.

Það er tvennt sem við þurfum ávallt að skoða þegar við ræðum vímuefnavandann, annars vegar forvarnirnar, eins og hér hefur verið komið inn á, og úrræði sem við getum gripið til þegar einstaklingar eru komnir í vandræði, neyslu eða afbrot. Við þekkjum umræðuna um forvarnirnar. Í rauninni vitum við sem til þekkjum að þetta snýst ekki um þekkingu krakka, þetta snýst um það að þau láta vaða eða taka þátt, láta tilleiðast. Það er ekki vegna þess að þau viti ekki um hvað þetta mál snýst. Þess vegna er mjög mikilvægt að samfélagið í heild gefi skýr skilaboð um hvað má og hvað má ekki og þar hefur tekist mjög gott samstarf í grunnskólunum milli foreldra, barna og kennarasamfélagsins.

Það sem er athyglisvert og við þurfum að snúa okkur fyrst og fremst að, og málshefjandi vakti athygli á, er að við þurfum að sjá vandann fyrir, við þurfum að grípa miklu fyrr inn í, við þurfum að hjálpa foreldrum þegar börnin eru komin í vanda. Um það vitum við, oftast í skólanum. Við sjáum börnin sem eru í vandræðum í skólanum, eru með hegðunarfrávik, fjarveru eða skróp, oft komin í minni háttar afbrot. Ein af tillögunum í barnaáætlun ríkisstjórnarinnar er einmitt að innleiða kerfi þar sem fræðsla fyrir starfsfólk uppeldisstofnana en ekki síður til foreldra verður notuð sem leið til að hjálpa fólki til að ungt fólk lendi ekki í þessum vanda.

Ég bind miklar vonir við þá vinnu og treysti á að við stöndum saman um að byggja hana upp. Við höfum dæmi um þetta m.a. í blöðunum í dag þar sem sagt er frá vinnu í Hafnarfirði og við höfum sambærilega (Forseti hringir.) vinnu á Reykjanesi.

[14:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Guðfríði Lilju Grétarsdóttur fyrir að taka þetta mál upp. Það er sannarlega ekki vanþörf á. Það vantar auðvitað ekki að í orði kveðnu eru allir jákvæðir, hafa miklar áhyggjur af ástandinu og vilja allt á sig leggja til að kljást við þetta böl sem misnotkun áfengis og vímuefna er og vandamál sem því eru samfara.

En hér er það eins og víðar að það eru ekki bara fögur orð sem gilda, þau draga ein og sér ekki langt. Það sem skiptir máli er hvaða efnislegum tökum samfélagið allt og auðvitað ekki síst stjórnvöld taka þessi mál, hvaða fjármagn er veitt til viðfangsefnisins. Það brennur ekki síst á okkur nú um stundir þegar dæmin æpa á okkur hvaðanæva að um mikinn faraldur, mikinn innflutning fíkniefna og mikil vandamál sem misnotkun þeirra eru samfara.

Forvarnir eru að sjálfsögðu mikilvægar og ég hef áður nefnt hér í umræðum af þessu tagi að það er undarlegt að ekki skuli hafa verið stuðningur við það hér að hækka það hlutfall áfengisgjalds sem rennur til Forvarnasjóðs. Það þýðir heldur ekki að horfa fram hjá þeim sem þegar hafa ánetjast og eru ofurseldir neyslu fíkniefna og áfengis og þurfa á hjálp og stuðningi að halda. Hvernig skyldi vera staðið að málum þá? Er það ekki þannig að sjálft móðurskip meðferðar áfengis- og vímuefnaneytenda í landinu, SÁÁ, býr við mikla rekstrarerfiðleika og hefur missirum saman verið án samninga við stjórnvöld um rekstur sinn? Er það ekki þannig að SÁÁ er að stórum hluta fjármagnað með velvild styrktaraðila og gengur á eigið fé sitt til að halda úti starfsemi sem er þjóðfélaginu ómetanleg en stjórnvöld mættu sannarlega búa betur að?

Það mætti líka gera mun betur en gert er innan t.d. almennu heilsugæslunnar, skólakerfisins og víðar. Ég held að stjórnvöld þurfi að líta í eigin barm og gera meira en hafa um þetta falleg orð. (Forseti hringir.) Það eru hin efnislegu tök samfélagsins sem hérna skipta máli.

[14:14]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Fíkniefnavandamál er kannski mesta hættan í samfélagi okkar í dag, fíkniefnavandi og áfengisdrykkja. Við megum heldur ekki gleyma þeim þætti þegar við tölum

um fíkniefnavanda að áfengi er oft það fyrsta sem unglingar byrja að neyta, bjór og sterk vín, og svo leiðast þau út í sterkari efni.

Auðvitað eru allir sammála um að auka þurfi forvarnir og meðferðir en við þurfum kannski að hugsa þessa hluti upp á nýtt. Við erum búin að berjast við fíkniefnavanda í 35 ár eða lengur og okkur hefur ekkert tommað áfram. Við náum engum árangri, vandinn eykst og þess vegna þurfum við að spyrja okkur hvort við þurfum ekki að fara nýjar leiðir, t.d. gagnvart þeim sem eru í sterkustu efnunum, hvort þeir eigi ekki bara hreinlega að vera í heilbrigðisgeiranum. Þurfum við ekki að fara að skaffa þeim efni eða það sem þeir þurfa að fá undir eftirliti?

Við þurfum að skoða varnir landsins. Við tókum upp aðild að Schengen á sínum tíma og bæði lögreglumenn og tollarar uppi á Keflavíkurflugvelli segja mér að þeir telji Schengen-samkomulagið mjög af því slæma upp á passaeftirlit með fólki í flugstöð þegar þar eru 1.200–1.500 manns tvisvar á sólarhring yfir sumartímann. Þeir taka litlar stikkprufur en ná ekki að skoða (Forseti hringir.) eins og ef um passaeftirlit væri að ræða.

[14:16]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Ofneysla fíkniefna er vandi sem snertir alla þjóðina og allan heiminn. Því miður hefur enginn eina lausn á því alvarlega máli. Það er mikilvægt að horfa á þetta heildstætt en muna um leið að hvert og eitt okkar ber ábyrgð. Við verðum að trúa því að hægt sé að ná tökum á þessum vágesti og raunar sýna tölur síðustu ára að við höfum náð árangri í elstu bekkjum grunnskóla. En við viljum gera betur og við ætlum að gera miklu betur.

Ekki má gleyma þeim aldurshópi sem er á framhaldsskólastigi. Það er einmitt á þeim aldri sem okkur foreldrunum finnst börnin stundum eldri en þau eru. Í þessu efni langar mig sérstaklega að nefna samkomulag milli hæstv. menntamálaráðherra og hæstv. heilbrigðisráðherra um forvarnir á framhaldsskólastigi. Ég geri athugasemdir við málflutning hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur um að Sjálfstæðisflokkurinn hafi ekki staðið vaktina í þessum málum. Það er alrangt. Þetta ákveðna mál hefur verið í farveginum í nokkur ár og það var ekki fyrr en sjálfstæðismaður settist í stól heilbrigðisráðherra að hægt var að komast að niðurstöðu í málinu.

Æskulýðslöggjöfin öll er á forræði menntamálaráðuneytisins. Þar hefur verið unnið stórvirki á undanförnum árum. Ég hafna því algerlega að Sjálfstæðisflokkurinn standi til hliðar í þessari mikilvægu umræðu.

Í þessari baráttu kemur kannski skýrast í ljós sérstaða okkar sem búum á Íslandi og hana verðum við að nýta. Við búum sem betur fer í þjóðfélagi þar sem boðleiðirnar eru stuttar og fjölskyldubönd sterk. Með stöðugri fræðslu höfum við náð ákveðnum árangri og höfum möguleika til að ná lengra.

Það er í mínum huga grundvallaratriði að horfa á forvarnir út frá tveimur meginstoðum. Annars vegar út frá sjónarmiði fræðslu og samstarfs milli hagsmunaaðila og hins vegar út frá þeim tækjum sem löggæslan hefur, m.a. með auknum sýnileika lögreglu, hertri tollgæslu og hertum aðgerðum gegn skipulegri glæpastarfsemi, svo eitthvað sé nefnt. Í löggæslunni felst nefnilega líka gríðarlegt forvarnargildi.

[14:18]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að fíkniefnavandinn sé til umræðu í þingsölum. Hann er víðfeðmur og mjög mikilvægt að skýr skilaboð komi frá Alþingi um að tekið verði á vandanum. Mikilvægast tel ég að móta heildræna stefnu um forvarnir og kortleggja forvarnastarf í landinu til að leggja mat á gæði starfsins. Það þarf einfaldlega að leggja meiri fjármuni til virkrar forvarnastefnu og forvarnaaðgerða. Stjórnvöld gætu staðið sig betur í þeim efnum.

Til að mynda er full þörf á að styrkja betur þá aðila og félagasamtök sem vinna að félagslegu forvarnastarfi. Vil ég þá sérstaklega nefna SÁÁ, Samhjálp og Vímulausa æsku. Það er að mínu mati óverjandi að meðan fjárlög hækka um 20% skuli SÁÁ vanta um 242 millj. kr. til að láta enda ná saman í rekstri sínum. Sömu sögu má segja um önnur félagasamtök. Þau sjá fram á erfiðan rekstur. Það þarf einfaldlega að hækka hlutfall áfengisgjalds í Forvarnasjóð og framlög til málaflokksins í heild.

Það þarf líka að efla íþrótta- og tómstundastarf barna og unglinga. Skipuleg ástundun í umsjá ábyrgra aðila dregur verulega úr líkum á lífsstíl sem felur í sér vímuefnanotkun. Þar á ríkið á að koma mun betur að borði. Ég vil nefna sem dæmi að efla mætti ungmennahreyfingu landsins og einnig mætti stórauka framlög í jöfnunarsjóð íþróttafélaga svo hann standi raunverulega undir nafni. Það er einfaldlega þannig að öflugt íþróttastarf dregur úr líkum á vímuefnaneyslu.

Forvarnir fela í sér að beina fólki á rétta braut frá fíkniefnum. Það eru því sláandi tölur að drykkja ungmenna um sumar, milli grunnskóla og framhaldsskóla, skuli aukast um 105%. Það er gott að heyra að taka eigi á þeim vanda í samvinnu við nemendafélög í framhaldsskólum.

[14:21]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ein versta martröð foreldra er að barn þeirra verði fórnarlamb eiturlyfjabölsins. Það heltekur alla, þann sem ánetjast vímuefnunum og fjölskyldu hans. Þegar hafa verið stigin mikilvæg skref til að taka á þessu böli og fleiri eru fram undan. Málið er á dagskrá þessarar ríkisstjórnar. Í félagsmálaráðuneytinu er farið að vinna eftir aðgerðaráætluninni frá í vor um að styrkja stöðu barna og ungmenna. Framhaldsskólaverkefni heilbrigðis- og menntamálaráðherra ásamt Lýðheilsustöð í samstarfi við framhaldsskólanema í átaki í heilsueflingu og forvörnum er farið af stað.

Samfylkingin hefur heildstæða ábyrga stefnu í vímuefnamálum. Hún byggir á því að komið verði á vímuvarnaráði sem hafi yfirsýn yfir alla þætti málaflokksins enda varðar það mörg ráðuneyti. Ég ætla að nefna nokkra þætti þeirrar stefnu.

Í fyrsta lagi ber að nefna forvarnir og meðferðarmál. En það þarf líka að koma á fræðslu- og neyðarhjálp fyrir aðstandendur þegar grunsemdir vakna um neyslu. Það þarf að

fylgja eftir lögum sem banna börnum og unglingum að neyta áfengis og fíkniefna og láta foreldra vita þegar slík tilvik koma upp. Það þarf líka að tryggja inngrip strax og vitað er um ólöglega fíkniefnaneyslu ungmennis og aðstoða þarf viðkomandi til að komast aftur til eðlilegs lífs eftir meðferð.

Það þarf að efla löggæsluna og finna fíkniefnasala og auka eftirlit með smygli. Það ber að hætta að dæma helsjúka fíkla í almenn fangelsi fyrir fíkniefnaneyslu og skilgreina neyslu sem heilbrigðisvandamál. Það verður að þyngja refsingar þeirra sem selja og fjármagna eiturlyf en eru ekki háðir þeim sjálfir. Þar eru hinir raunverulegu glæpamenn.

[14:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Vímuefnavandinn er ærinn og hefur ekki farið minnkandi á síðustu árum heldur þvert á móti, þrátt fyrir töluverða viðleitni af hálfu opinberra aðila til hins gagnstæða. Þó verður að segjast eins og er að þessi mál eru fyrst og fremst á ábyrgð einstaklingsins sjálfs. Hver og einn ræður sjálfum sér í þeim efnum, er sinnar gæfu smiður. Foreldrar bera fyrst og fremst ábyrgðina á uppeldinu og því að tileinka börnum sínum þau viðhorf að forðast vímuefni hver svo sem þau kunna að vera.

Hið opinbera leikur stórt hlutverk í þessum málum með stefnu sinni og þeim áherslum sem það leggur, löggjöf sem það setur o.s.frv. Því er ekki að neita að borist hafa mjög misvísandi skilaboð frá hinu opinbera, bæði ríki og sveitarfélögum, á undanförnum árum, sem hafa dregið úr gildi þess sem gert hefur verið vel á þessu sviði.

Ríkið stóð myndarlega að herferð til að draga úr reykingum sem hefur tekist mjög vel þótt slaki hafi orðið á því á síðustu árum. En það hefur greinilega náðst mikill árangur í því að draga úr reykingum.

Varðandi áfengi hefur öðru máli gegnt. Þar hafa opinberir aðilar gengið fram fyrir skjöldu í að brjóta niður þær takmarkanir sem skapast hafa vegna aðgengis og verðs á áfengi. Sveitarfélög hafa keppst við að leyfa opnun vínveitingastaða sem lengst og jafnvel allan sólarhringinn og fjölga þeim. Hið opinbera hefur lækkað verðgildi áfengisgjalds um þriðjung á innan við einum áratug á sterkum vínum. Það hefur verið allt of áfengisvinsamleg stefna í gangi af hálfu stjórnmálamanna og opinberra aðila. Við getum breytt miklu í þessum efnum með því að breyta hugarfarinu og breyta stefnu hins opinbera.

[14:25]

Guðfríður Lilja Grétarsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég notaði í upphafi orðin „örvandi vímuefnafaraldur“, að við stæðum frammi fyrir því. Það er ekki tekið upp úr hausnum á mér heldur hef ég heyrt okkar fremstu sérfræðinga í þessum málum tala um að við stöndum frammi fyrir þessu núna. Ég held að það sé hið besta sem við stjórnmálamenn gerum, að hlusta á sérfræðinga í þessum málum, á fagfólkið og hvað þarf að gera, hvar fjárveitinga er þörf og hvernig verði best á þessum málum haldið.

Forvarnir eru gríðarlega mikilvægar eins og hér hefur komið fram. En ekki virka allar forvarnir jafn vel. Hvernig greinum við á milli þeirra? Jú, við verðum að greina á milli þeirra með víðtækum rannsóknum, að þetta séu rannsóknartengdar forvarnir þannig að við víkjum af brautum sem við höldum að virki vel en virka ekki vel og förum inn á þær brautir sem rannsóknir og reynsla sýna að raunverulega virka. Það eru ekki endilega ný verkefni heldur þau verkefni sem reynslan sýnir að reynast best.

Það er staðreynd að vistunarúrræði, eftirmeðferð og áfangaheimili bráðvantar fyrir ungmenni á Íslandi í dag. Það er staðreynd. Það er líka staðreynd að þetta er alvarlegur sjúkdómur. Þetta er ekki bara eitthvað sem fólk velur sér eða velur sér ekki. Þetta er alvarlegur sjúkdómur sem hefur gríðarleg áhrif á alla fjölskylduna og snertir hverja einustu fjölskyldu í landinu.

Það er okkar hlutverk að tryggja að nægt fjármagn sé til staðar fyrir þær leiðir sem virka, fyrir þau meðferðarúrræði sem okkar færasta fólk beitir sér fyrir og bjarga þannig lífum, hjálpa fólki til rísa úr rústum lífsins. Þetta eru hinar raunverulegu varnir Íslands sem við þurfum að leggja áherslu á og tryggja fjármagn til.

Ég þakka kærlega fyrir þessa umræðu.

[14:27]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Til að ná árangri í þessum málum þarf að hvetja fólk til jákvæðrar breytni og framkomu, ekki síst unga fólkið, og gefa því tækifæri til að breyta hegðun sinni ef því er að skipta og umbuna fyrir jákvæða breytingu á lífsháttum. Þannig getum við náð árangri í að efla heilbrigði þjóðarinnar, með samvinnu og frumkvæði á sviði heilsueflingar. Þess vegna þarf að efla starf grasrótarinnar, hinna frjálsu félagasamtaka og treysta samstarf þeirra við ýmsar opinberar stofnanir auk að treysta samstarf ólíkra fræðigreina eins og hv. málshefjandi nefndi.

Áherslur þær sem þegar hafa verið lagðar í samstarfsverkefni menntamálaráðuneytisins, heilbrigðisráðuneytisins, Hins hússins, Lýðheilsustöðvar og nemendafélaga framhaldsskólanna um heilsueflingu framhaldsskólanema og forvarnir eru mikilvægar. Þær eru helstar:

Að gera úttekt á stöðu mála í framhaldsskólum með könnun á vegum fagráðs um heilsueflingu og forvarnir í framhaldsskólum.

Að aðstoða skólasamfélagið við þróun aðgerða og viðbragðsáætlunar.

Að tryggja stöðu forvarnafulltrúa í öllum framhaldsskólum og starfshlutfall þeirra.

Að efla samstarf milli framhaldsskólanna og heilsugæslunnar.

Að bjóða upp á árlegt námskeið fyrir forvarnafulltrúa, námsráðgjafa og hjúkrunarfræðinga sem starfa við heilsueflingu og forvarnir í framhaldsskólum.

Að sinna útgáfu á fræðsluefni fyrir forvarnafulltrúa, námsráðgjafa og hjúkrunarfræðinga.

Að auka samstarf við nemendafélög og Samband íslenskra framhaldsskólanema.

Það er ánægjulegt að sjá þessa aðila taka höndum saman um að vinna að þessu mikilvæga verkefni og að þeir skulu nálgast verkefnið á raunsæjan hátt. Því miður hefur stund-

um verið lagt upp með óraunhæf markmið í baráttunni við fíkniefnavandann og árangurinn ekki orðið eins og væntingar hafa staðið til.

Til að ná árangri í baráttu við þennan vágest þarf að greina vandann, bregðast skynsamlega við og efna til samvinnu allra þeirra sem best þekkja til. Hvetja þarf fólk til heilbrigðra lífshátta og mikillar samveru með börnum sínum og unglingum, sem eru í mestri hættu á að verða fíkniefnum að bráð.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, fyrri umr.

Stjtill., 268. mál. — Þskj. 298.

[14:30]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Með þessari þingsályktunartillögu sem ég mæli hér fyrir er leitað heimildar Alþingis til að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn og fella inn í samninginn tilskipun nr. 2000/60 um aðgerðaramma bandalagsins um stefnu í vatnsmálum. Gerð er grein fyrir efni ákvörðunarinnar í tillögunni og er ákvörðunin prentuð sem fylgiskjal með tillögunni ásamt þeirri tilskipun sem hér um ræðir.

Meginmarkmið tilskipunarinnar er að setja ramma um vernd yfirborðsvatns, grunnvatns, árósavatns og strandsjávar, sem og að hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vistkerfa og, að svo miklu leyti sem vatn hefur áhrif á önnur vistkerfi, tekur tilskipunin einnig til gæða þeirra. Þá er ætlunin að tryggja sjálfbæra vatnsnotkun með verndun nytjavatns, auka verndun og bæta vatnakerfi, t.d. með aðgerðum til að draga úr eða stöðva losun hættulegra efna, og stuðla að aðgerðum gegn flóðum til þess að bæta ástand vatns og sjávar.

Eins og kemur fram í þingsályktunartillögunni er tilskipunin einungis EES-tæk að hluta og voru því þeir þættir sem lúta að náttúruvernd, t.d. lífríki við strendur, ár og vötn, ekki teknir upp í EES-samninginn, heldur aðeins atriði er varða mengun, vöktun með henni og eftirlit. Ákvæði er varða auðlindastjórnun og gjaldtöku voru sömuleiðis ekki tekin upp í samninginn.

Í sameiginlegri yfirlýsingu við ákvörðunina er áréttað að ólíkar landfræðilegar aðstæður kalli á mismunandi aðgerðir til að ná fram markmiðum tilskipunarinnar og að stjórnvöld geti því metið hvaða aðgerða þurfi að grípa til á hverjum stað. Ekki þurfi þar af leiðandi að grípa til aðgerða þar sem þeirra er ekki þörf, eða eins þetta er kallað í Brussel — og ég bið forláts á því, virðulegi forseti, að sletta hér — „No problem, no action“. Náðist samkomulag um að þetta væri áréttað í yfirlýsingu eftir að fulltrúar framkvæmdastjórnarinnar heimsóttu Ísland til að kynna sér aðstæður hér á landi.

Árið 2001 var skipaður starfshópur á vegum umhverfisráðuneytis og iðnaðarráðuneytis, með þátttöku fulltrúa hlutaðeigandi stofnana svo sem Umhverfisstofnunar, Orkustofnunar, Hafrannsóknastofnunar og Veiðimálastofnunar. Hlutverk hópsins var að fara yfir og undirbúa lögleiðingu tilskipunarinnar hér á landi. Lauk starfshópurinn störfum í mars síðastliðnum. Lagði hópurinn m.a. til að Umhverfisstofnun hæfist þegar handa við gagnaöflun og að starfshópur yrði skipaður til að gera tillögur að frumvarpi til laga um stjórnskipulag á sviði vatnamála í samræmi við tilskipunina. Til að innleiða tilskipunina hér á landi þarf að setja lög um stjórnun vatnsmála sem heyra undir umhverfisráðuneytið og að hluta til undir iðnaðarráðuneytið. Einnig þarf hugsanlega að breyta lögum nr. 7/1998, um hollustuhætti og mengunarvarnir, auk þess sem breyta þarf ýmsum reglugerðum sem heyra undir umhverfisráðuneytið. EES/EFTA-ríkin þurfa ekki að innleiða tilskipunina fyrr en tveimur árum eftir að hún var tekin upp í EES-samninginn. Þá munu allir frestir í tilskipuninni taka mið af því hvenær gerðin kemur inn í EES-samninginn í stað ársins 2000, þegar tilskipunin var samþykkt hjá ESB. Þannig má gera ráð fyrir að tilskipunin verið að fullu komin til framkvæmda hér á landi árið 2017.

Eins og kemur fram í þingsályktunartillögunni er ljóst að verulegur kostnaður mun koma til í tengslum við lögleiðingu tilskipunarinnar hér á landi, og vegna úttekta, vöktunar og skýrslugerða þegar tilskipunin verður að fullu komin til framkvæmda. Kostnaðurinn mun aðallega falla á ríkið, en einnig á sveitarfélög vegna framkvæmdar vatnsverndar. Starfshópurinn mat kostnað ríkisins vegna undirbúningsframkvæmda 194,2 millj. króna, sem mun dreifast á næstu ár, hugsanlega allt til ársins 2013. Hefur hluti þessa kostnaðar þegar fallið til og verið greiddur hlutaðeigandi stofnunum. Kostnaður heilbrigðiseftirlits, sem rekið er af sveitarfélögunum, mun ekki falla til fyrr en síðar og er ekki ljóst hversu mikill hann verður. Samráð hefur verið haft við sveitarfélögin um upptöku tilskipunarinnar frá því byrjað var að ræða upptöku hennar í EES-samninginn. Sömuleiðis verður unnið að framhaldi málsins í nánu samstarfi við sveitarfélögin, svo sem við gerð lagafrumvarps. Lögum samkvæmt verður þó öll vöktun á hendi ríkisins, þ.e. Umhverfisstofnunar.

Ég legg til, frú forseti, að að lokinni þessari umræðu verði þessari tillögu vísað til síðari umræðu og til hv. utanríkismálanefndar.

[14:35]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Tilskipun sú sem hér er fjallað um er svokölluð vatnatilskipun Evrópusambandsins sem kom mikið við sögu á Alþingi þegar vatnalögin umdeildu fóru hér í gegn fyrir tæpum tveimur árum. Ein af kröfum stjórnarandstöðunnar, sem þá var skipuð Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, Samfylkingunni og Frjálslyndum, varðandi það lagafrumvarp var að vatnatilskipun Evrópusambandsins yrði innleidd í íslensk lög og íslenskan rétt áður en aðhafst yrði frekar í vatnalagamálinu. Þeir sem fylgdust með þeirri umræðu minnast þessa. Það er því tími til kominn og fagnaðarefni í sjálfu sér að þessi vatnatilskipun skuli loksins líta dagsins ljós og nú skuli hilla undir það að hún verði lögleidd og leidd í íslenskan rétt.

Eins og oft hefur gerst áður þegar tilskipun frá Evrópu-

sambandinu sem varðar náttúruvernd að einhverju leyti rekur á fjörur okkar, þá kemur alltaf upp það vandamál að í EES-samningnum voru gerðir fyrirvarar af hálfu íslenskra stjórnvalda á sínum tíma þegar samningurinn var gerður, varðandi náttúruvernd. Þannig að þeir þættir sem lúta að náttúruvernd, eins og t.d. lífríki, hvort sem er við strendur landsins, í ám eða vötnum, eða náttúrunni almennt eru ekki teknir upp eða voru ekki teknir upp í EES-samninginn.

Ég velti því fyrir mér þegar ég les í gegnum greinargerðina með þingsályktunartillögunni hvort ekki hafi verið háð nokkrum erfiðleikum að aðgreina þessa þætti, náttúruverndarþættina, frá mengunarþáttunum því að í mínum huga haldast þessir hlutir algjörlega í hendur. Hefði verið full ástæða til að skoða hvort ætti ekki að innleiða þessa tilskipun án þess að greina einhvern náttúruverndarþátt frá og skilja hann eftir.

Ég ímynda mér því að þetta verði eitt af þeim atriðum sem koma til sérstakrar skoðunar þegar tillaga þessi verður til umfjöllunar í nefnd sem er eðli máls samkvæmt utanríkismálanefnd Alþingis. Ég hefði raunar haldið að það væri af hinu góða ef utanríkismálanefnd og umhverfisnefnd funduðu sameiginlega, héldu a.m.k. einn sameiginlegan fund um innleiðingu þessarar tilskipunar, vegna þess að hún er slík grundvallartilskipun þegar á allt er litið.

Við höfum rætt það úr þessum ræðustóli, hæstv. forseti, oftar einu sinni að stundum tökum við þessar ákvarðanir sameiginlegu EES-nefndarinnar inn í íslensk lög án þess að hugsa það nægilega vel eða ræða ofan í kjölinn í nefndum þingsins. Ég hefði haldið að hér værum við einmitt með dæmi um tilskipun sem sé verulega mikils virði fyrir okkur. Það er mikils virði fyrir okkur að innleiða hana á þeim nótum þar sem hún gerir best gagn og mest. Við ættum því að vanda okkur mjög vel við að koma þessari tilskipun alla leið inn í íslensk lög.

Mig langar til að nefna örfá atriði og varpa upp spurningum sem hæstv. utanríkisráðherra eða hæstv. umhverfisráðherra, sem er staddur í salnum líka, geta mögulega svarað. Það kemur fram í greinargerð með tillögunni að samningaviðræður um þessa tilskipun hafi staðið lengi af hálfu íslenskra stjórnvalda og framkvæmdastjórnarinnar og ég hefði talið að það væri fengur að því að fá að heyra hver helstu álitamálin eða vafaatriðin hafi verið í þeim viðræðum. Mér segir svo hugur að það hljóti að hafa verið aðgreining náttúruverndarþáttarins frá mengunarþættinum en ég hefði talið eðlilegt að við fengjum örlítið gleggri mynd af því sem íslensk stjórnvöld töldu vera vafaatriði í þessum efnum.

Í greinargerðinni kemur fram að fulltrúi Íslands í þessum samningaviðræðum hafi flutt yfirlýsingu á fundi sameiginlegu EES-nefndarinnar þegar tilskipunin var tekin upp í EES-samninginn þar sem sérstaða Íslands hafi verið ítrekuð. Ég sé ekki, hæstv. forseti, í þessu plaggi, sem engu að síður er upp á 76 blaðsíður, að þessi yfirlýsing frá fulltrúa Íslands sé birt í greinargerð með tillögunni. Mér þykir það miður og óska þá eftir að sú yfirlýsing verði til reiðu í umfjöllun nefndarinnar.

Það kemur fram í greinargerðinni að frá árinu 2001 hafi vinnuhópur á vegum umhverfisráðuneytis og iðnaðarráðuneytis starfað til að fara yfir lögleiðingu tilskipunarinnar og síðan er vitnað í starf hópsins. Það tók hann sex ár að skila af sér einhvers konar áliti, en það álit eða sú skýrsla hefur mér vitanlega ekki verið til umfjöllunar hér. Ég hefði því talið eðlilegt að það álit fylgdi sömuleiðis í umfjöllun þessa máls í þingnefndum úr því að það fylgir ekki sem fylgiskjal með tillögunni.

Síðan kemur fram að starfshópurinn sem skilaði af sér í mars 2007 hafi lagt til að Umhverfisstofnun hæfist þegar handa við gagnaöflun og sömuleiðis að stofnaður yrði starfshópur til að gera tillögur að frumvarpi til laga um stjórnskipulag á sviði vatnamála í samræmi við tilskipunina. Ég spyr: Er búið að skipa þennan starfshóp? Og ef svo er, hvenær var það gert og hverjir skipa hann? Það er reyndar getið um það í greinargerðinni hvaða löggjöf þurfi að öllum líkindum að breyta svo það kann vel að vera að starfshópurinn sé búinn að skila af sér án þess að það komi fram í greinargerðinni.

Loks er talað um kostnaðinn og sagt að starfshópurinn sem skilaði af sér í mars á þessu ári hafi talið að tæpar 200 millj. kr. þyrfti til að undirbúa þessar framkvæmdir eða það sem gera þarf í þessum efnum, þ.e. það sem tilskipunin leggur okkur á herðar, og talað er um tímabilið allt til 2013. Umhverfisstofnun er sú stofnun, eðli málsins samkvæmt, sem kemur til með að bera stærstan hluta þess kostnaðar. Ég bendi á að í fjárlögum næsta árs, sem eru nú til umfjöllunar í fjárlaganefnd og hafa verið í þingnefndum, er ekki mér vitanlega gert ráð fyrir auknum kostnaði hjá Umhverfisstofnun út af þessu tiltekna atriði. Þvert á móti, því að Umhverfisstofnun kemur ekki vel út í fjárlagafrumvarpi næsta árs. Umhverfisnefnd Alþingis var sammála í áliti sínu að beina þeim tilmælum til fjárlaganefndar Alþingis að skoðað yrði sérstaklega hvort ekki væri hægt að rýmka aðeins um fjárhag Umhverfisstofnunar. Því spyr ég: Ef meðvitundin er sú sem virðist vera í þessari greinargerð, að fólk átti sig alveg á að innleiðingunni fylgir talsverður kostnaður, hvers vegna er ekki gert ráð fyrir þeim kostnaði strax á næsta ári eins og hefði mátt ætla og má lesa af greinargerðinni að komi til með að falla á Umhverfisstofnun vegna þessarar innleiðingar?

Á heildina litið fagna ég því að þessi langþráða vatnatilskipun skuli vera komin en ég legg líka áherslu á að hún verði innleidd á þann hátt að við séum með bæði augun opin og stöndum vel og fagmannlega að verki og höfum umhverfisnefnd með utanríkismálanefnd í ráðum við innleiðinguna.

[14:44]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Hér komu ýmsar spurningar í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur varðandi þessa vatnatilskipun. Ég er ekki viss um að ég geti svarað þeim öllum á staðnum en mun þá gera ráðstafanir til þess að þingmaðurinn fái svör við spurningunum á fundi umhverfisnefndar þingsins og sjá til þess að þeim spurningum sem almennt eru bornar upp varðandi málið verði svarað.

Það er alveg rétt sem þingmaðurinn segir, það var talsvert rætt um vatnatilskipunina í tengslum við umræðu um frumvarp til nýrra vatnalaga og lögð á það áhersla að vatna-

tilskipunin yrði innleidd áður en vatnalögin tækju gildi. Ástæðan fyrir því var kannski ekki síst sú að vatnatilskipunin er verndartilskipun sem getur skilyrt vatnsnýtingu. Það kemur mjög skýrt fram í inngangskaflanum eða markmiðssetningunni að meginmarkmiðin eru að tryggja aðgang fólks að góðu og nægu neysluvatni. Þess vegna er verndun grunnvatns mikilvægur þáttur í þessu máli og m.a. þess vegna kom tilskipunin inn í umræðuna þegar frumvarp til vatnalaga var til umræðu.

Það kemur einmitt fram í tilskipuninni sjálfri, sem er auðvitað athyglisvert, áhersla á það að vatn er ekki eins og hver önnur verslunarvara, heldur arfleifð sem ber að vernda, standa vörð um og fara með sem slíka. Síðan kemur fram að tilgangur þessarar tilskipunar er að koma í veg fyrir, eins og segir, frekari afturför og vernda og bæta ástand vatna- og vistkerfa, stuðla að sjálfbærri notkun vatns, eins og hér segir, og miðla aukinni vernd og umbótum á vatnsumhverfi, tryggja að dregið sé jafnt og þétt úr mengun grunnvatns og stuðla að því að milda áhrif af völdum flóða og þurrka. Aðalatriðið er að þetta er verndartilskipun sem er fyrst og fremst ætlað að ná til vatnsverndar og tryggja gæði vatns. Þetta er kannski ekki hefðbundin náttúruverndartilskipun, heldur lýtur hún fyrst og fremst að vatnsgæðunum og aðgangi fólks að nægu og góðu neysluvatni.

Það er hins vegar alveg rétt að ýmislegt sem varðar náttúruvernd er ekki í EES-samningnum þó að hinu sé ekki að leyna að sjálfsagt er stór hluti af þeirri umhverfislöggjöf sem við búum við í dag sótt inn í Evrópusambandsréttinn. Við höfum auðvitað haft af því heilmikinn ávinning á sviði náttúruverndar og umhverfismála.

Ég get ekki svarað fyrir álitamál sem kom upp í viðræðum um tilskipunina og yfirlýsingu frá fulltrúa Íslands í sameiginlegu EES-nefndinni en mun sjá til þess, eins og ég sagði, að þau svör berist.

Eins varðandi starfshópinn um innleiðingu, mér er ekki kunnugt um hverjir sitja í þeim starfshóp en mun sjá til þess að þau svör berist líka.

Virðulegur forseti. Ég held að hér sé á ferðinni mikilvægt mál sem nauðsynlegt sé að leiða í íslenskan rétt og það sé þá kostur að gildistöku vatnalaganna hefur verið frestað þannig að hlutirnir séu núna í þeirri réttu röð að fyrst komi vatnatilskipunin og svo íslensk vatnalög.

[14:48]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil einungis taka undir orð hæstv. utanríkisráðherra varðandi það að nú kannski opnast möguleikinn á því að taka vatnalögin endanlega upp. Ef vilji Samfylkingarinnar er enn sá hinn sami og hann var þegar Samfylkingin ásamt okkur Vinstri grænum kom í veg fyrir að vatnalögin tækju gildi þegar ríkisstjórnin vildi að þau tækju gildi tel ég að þeirri baráttu ljúki ekki fyrr en við breytum þeirri löggjöf sem samþykkt var. Þá er ég ekki bara að tala um gildistökuákvæðið, heldur að við breytum henni í hólf og gólf, t.d. í takt við þá tilskipun sem hér liggur fyrir.

Það var eitt atriði sem mig langaði til að benda á líka. Það varðar þann tíma sem liðinn er frá því að tilskipunin var gerð eða undirrituð. Hún er undirrituð síðla árs 2000. Nú er komið síðla árs 2007 og ef ég man rétt er þetta spurning um fresti til að innleiða þetta þannig að ég spyr hvort við megum eiga von á því að hér verði allt sett í fullan gang, rakettan send af stað og okkur gert að innleiða þetta með mjög miklu hraði. Það þætti mér miður. Ég tel að þetta mál þurfi verulegrar skoðunar við þannig að ég hefði viljað fá að heyra hér varðandi frestina hvort verið sé að reka á eftir okkur og hvort við séum fallin á tíma eins og svo oft áður þegar við innleiðum tilskipanir frá Evrópusambandinu.

[14:50]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég var að reyna að afla mér upplýsinga um þessa nefnd varðandi innleiðinguna, notaði tímann til þess og mér var sagt að ekki væri búið að skipa þá nefnd. Hún hefur þannig ekki hafið störf en það er líka rétt að segja frá því og halda til haga að fresturinn til að koma í kring þeim breytingum á lögum sem við þurfum að gera vegna þessarar tilskipunar er tvö ár frá því að öll ríki EES hafa aflétt þeim stjórnskipulega fyrirvara sem er á tilskipuninni. Eftir að við höfum afgreitt það hér, og önnur EES-ríki frá sér, höfum við tvö ár til að vinna að þeim breytingum á lagaumhverfinu sem við þurfum að gera og höfum þá líka þann tíma sem því er samfara til að innleiða þessa tilskipun. Við erum í sjálfu sér ekkert að renna út á tíma en við verðum auðvitað að gera ráð fyrir því að sá hópur sem á að vinna þetta verk verði skipaður sem fyrst og það sé gert ráð fyrir þeim fjármunum sem við þurfum til að geta þá staðið við þessa skuldbindingu á fjárlögum komandi ára.

[14:51]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessar upplýsingar. Það er þá ljóst að við þurfum ekki að slá þannig í klárinn að við fáum ekki tíma til að skoða þetta mál vel. Ég þakka svo bara hæstv. utanríkisráðherra fyrir það, ég skil það svo að um verði þetta samvinna þannig að umhverfisnefndin eigi aðkomu að þessu máli með utanríkismálanefndinni.

Ég tel líka rétt að segja að ég lít svo á að með innleiðingu þessarar tilskipunar séu álitamálin í vatnalagafrumvarpinu — sem reyndar var samþykkt með gildistíma sem gerði það að verkum að þau lög gengu ekki í gildi — með þeim hætti að taka þurfi upp ákveðin veigamikil atriði í þeim lögum. Við bíðum auðvitað bara, framtíðin leiðir í ljós hvað verður í þeim efnum en ég tel í öllu falli að í þessari tilskipun sé falinn ákveðinn grunnur að því að gera þau lög þannig úr garði að við þau megi búa.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, fyrri umr.

Stjtill., 269. mál. — Þskj. 299.

[14:53]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Með þessari þingsályktunartillögu er leitað heimildar Alþingis til að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar, nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn og fella inn í samninginn eftirfarandi gerðir:

1. Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/187/EB frá 13. október 2003, um að koma á fót kerfi með viðskipti fyrir heimildir til losunar gróðarhúsalofttegunda innan bandalagsins og um breytingu á tilskipun ráðsins 96/61/EB.

2. Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/101/EB frá 27. október 2004, um breytingu á tilskipun 2003/87/EB um að koma á fót kerfi fyrir viðskipti með heimildir til losunar gróðurhúsalofttegunda innan bandalagsins að því er varðar verkefniskerfi Kyoto-bókunarinnar.

3. Reglugerð framkvæmdastjórnarinnar nr. 2216/2004, frá 21. desember 2004, um staðlað og varið skráningarkerfi samkvæmt tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB og ákvörðun Evrópuþingsins og ráðsins nr. 280/2004/EB.

4. Ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2004/156/EB frá 29. janúar 2004, um að setja viðmiðunarreglur fyrir vöktun og losun gróðurhúsalofttegunda og skýrslugjöf um losunina samkvæmt tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB.

5. Ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2006/780/EB frá 13. nóvember 2006, um að komast hjá því að tvíreikna skerðingu á losun gróðurhúsalofttegunda í kerfi bandalagsins um viðskipti með heimildir til losunar að því er varðar verkefnistengdar aðgerðir samkvæmt Kyoto-bókuninni í samræmi við tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB.

Ákvörðun þessi, virðulegi forseti, kallar á lagabreytingar hér á landi þar sem ekki er lagastoð í íslenskum lögum fyrir tvær fyrstnefndu gerðirnar, þ.e. tilskipanir Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB og 2000/101/EB. Gerð er grein fyrir efni ákvörðunarinnar í tillögunni og er ákvörðunin prentuð sem fylgiskjal með tillögunni ásamt þeim tveimur tilskipunum sem lagastoð skortir fyrir.

Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB kemur á fót kerfi fyrir viðskipti með losunarheimildir gróðurhúsalofttegunda innan Evrópusambandsins. Samið var um sérstaka aðlögun fyrir Ísland vegna þeirrar atvinnustarfsemi hér á landi sem fellur undir gildissvið tilskipunarinnar þar sem losun koldíoxíðs frá umræddum fyrirtækjum er hverfandi hluti af heildarlosun hér á landi.

Markmið tilskipunarinnar er að skapa efnahagslegan hvata fyrir fyrirtækið til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, en tilskipunin er liður í aðgerðum Evrópusambandsins til að mæta skuldbindingum sínum samkvæmt Kyoto-bókuninni. Viðskiptakerfið gerir fyrirtækjum kleift að selja losunarheimildir sem þau fá úthlutað af stjórnvöldum í því ríki þar sem þau starfa takist þeim að finna leiðir til að draga úr losun. Þá geta fyrirtæki einnig keypt heimildir þurfi þau fleiri heimildir en þeim var úthlutað.

Núverandi gildissvið tilskipunarinnar tekur annars vegar til losunar frá starfsemi sem talin er upp í I. viðauka við tilskipunina, þ.e. orkuframleiðslu, járn-, jarðefna- og pappírsiðnaðar, og hins vegar til ákveðinna gróðurhúsalofttegunda sem eru taldar upp í II. viðauka. Af I. viðauka leiðir að á fyrsta gildistíma tilskipunarinnar nær hún aðeins til koldíoxíðs.

Vegna þessa þrönga gildissviðs fellur afar lítið af losun á Íslandi undir tilskipunina, einungis vararafstöðvar Alcans í Straumsvík og Orkuveitu Reykjavíkur sem og 10 fiskimjölsverksmiðjur en af þeim eru tvær ekki starfræktar lengur þótt þær hafi gilt starfsleyfi. Miðar íslenska aðlögunin sem samið var um við framkvæmdastjórnina við það að svo lengi sem losun á CO_2 frá framangreindri einstakri starfsemi fari ekki yfir 25 þús. tonn á ári lúti engin starfsemi á Íslandi ákvæðum þessarar tilskipunar. Hefur þessi aðlögun þannig í för með sér að tilskipunin mun taka gildi hér á landi ef ný starfsemi hefst hérlendis sem fellur undir gildissvið tilskipunarinnar eða sú starfsemi sem tekin hefur verið undan gildissviði tilskipunarinnar í íslensku undanþágunni fer yfir 25 þús. tonna markið.

Þá er einnig ljóst að verði gildissvið tilskipunarinnar útvíkkað til fleiri geira og lofttegunda mun tilskipunin gilda hér á landi. Einnig gætu íslensk stjórnvöld ákveðið að fella atvinnustarfsemi sem er í dag utan gildissviðsins undir tilskipunina í samræmi við heimildarákvæði þar um.

Tilskipunin mælir fyrir um að fyrir hvert 5 ára viðskiptatímabil setji sérhvert ríki sér áætlun, landsbundna úthlutunaráætlun, um hvernig staðið verði að úthlutun losunarheimilda á grundvelli Kyoto-bókunarinnar. Þannig eru ríkin í raun að úthluta til fyrirtækja hluta af þeim losunarheimildum sem viðkomandi ríki hafa samkvæmt Kyoto-bókuninni. Á grundvelli landsbundnu úthlutunaráætlunarinnar úthlutar viðkomandi ríki síðan losunarheimildum til fyrirtækja sem stundar þá starfsemi sem fellur undir gildissvið tilskipunarinnar. Kemur fram í ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar að meðan ekkert fyrirtæki á Íslandi falli undir gildissvið tilskipunarinnar sé Ísland undanþegið skuldbindingum sem kveðið er á um í tilskipuninni, þar með talið að leggja fram landsbundna úthlutunaráætlun. Það er auðvitað ekkert, virðulegur forseti, sem bannar okkur hins vegar að gera það, en okkur ber ekki skylda til þess samkvæmt tilskipuninni.

Fyrirtæki geta stundað viðskipti með losunarheimildir sem þau fá úthlutað á innri markaðnum. Á þennan hátt eru skapaðir efnahagslegir hvatar fyrir fyrirtæki til að draga úr losun þar sem þau geta selt heimildir sem þau nýta ekki. Viðskiptin geta átt sér stað yfir landamæri þannig að losunin eigi sér stað í öðru landi en heimildin var upprunalega gefin út í. Losunin er þó alltaf talin á reikning þess lands sem gaf heimildina upprunalega út.

Tilskipun 2004/101, sem einnig var tekin inn í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar sem hér um ræðir, víkkar út kerfi Evrópusambandsins að því er varðar verkefniskerfi Kyoto-bókunarinnar. Tilskipunin gerir fyrirtækjum kleift að afla sér eininga í viðskipta-

kerfinu með þátttöku í verkefnum sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í iðnvæddum ríkjum, þ.e. ef þau grípa til einhverra slíkra aðgerða sem eru þá viðurkenndar sem slíkar, eða ef þau taka þátt í verkefnum til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í þróunarríkjunum.

Aðildarríkin ákveða í landsbundinni úthlutunarlosun sinni að hve miklu leyti þau heimila þátttöku í verkefnum af þessu tagi og þau geta auðvitað sett á það ákveðið þak. Hugmyndin með þessu er að skapa hvata fyrir fyrirtæki sem falla undir tilskipunina til að taka þátt í verkefnum sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka þar með alþjóðlega eftirspurn eftir slíkum verkefnum.

Eins og áður hefur komið fram kalla þessar tvær tilskipanir á lagabreytingar hér á landi. Unnið er að málinu í umhverfisráðuneytinu en meðan aðlögun Íslands gildir þarf Ísland ekki að innleiða efni tilskipananna sem hér um ræðir.

Virðulegur forseti. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til síðari umræðu og til hv. utanríkismálanefndar. Ég geri ráð fyrir því, eins og kom fram í umræðunni um vatnatilskipunina, að umhverfisnefnd þingsins vilji kannski fá að líta eitthvað á þessi mál líka.

[15:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. utanríkisráðherra á kollgátuna. Ég held að þetta sé einmitt annað dæmi um tilskipun sem þarf að fara vel yfir. Þessi tilskipun er reyndar ekki sambærileg þeirri fyrri sem við ræddum áðan en þetta losunarbókhald er afar flókið mál og eins og kom fram í máli hæstv. ráðherra er málum þannig háttað á Íslandi í dag að hér er engin starfsemi sem lýtur í sjálfu sér ákvæðum þessarar tilskipunar. Það vekur hins vegar upp vangaveltur og upp í hugann koma stórar álverksmiðjur sem hafa verið að rísa hér á landi og kannski eru fleiri í pípunum án þess að hægt sé að segja til um það svo óyggjandi sé á þessari stundu. Álverksmiðjurnar í Evrópusambandinu munu vera undanþegnar þeim skilyrðum sem hér eru sett, þ.e. þær falla ekki undir þessi bókunarmál og þetta losunarbókhald, og það er út af fyrir sig umræðuefni sem vert væri að taka í þessari umræðu.

Að því sögðu langar mig til að segja, hæstv. forseti, að það er auðvitað umhugsunarefni þegar við fáum til umfjöllunar á Alþingi Íslendinga mjög flóknar tilskipanir eins og þær tvær sem hér er verið að mæla fyrir, að þá skuli ekki vera hægt að efna til umræðu um þær í þingsölum við fyrri umræðu vegna þess að þær eru þess eðlis að að baki liggur mjög flókin vinna og flóknir textar sem eru kannski ekki á færi hvers og eins þingmanns að gefa sér tíma til að sökkva sér ofan í. Maður skyldi samt ætla að þingmannanefnd okkar, EES-nefndin, hafi kynnt sér þessa hluti og viti og átti sig á hvað hér er verið að innleiða. Þetta er eitt af því sem við þurfum að skoða mjög vel í sambandi við innleiðingu Evróputilskipananna, þ.e. hvar umræðan fer fram um það hvort við eigum yfir höfuð að innleiða allar þessar tilskipanir eða ekki. Hún fer ekki fram hér í þingsölum og mér er til efs að mikil umræða fari fram í Evrópunefndinni okkar þó svo að þessar tilskipanir séu kynntar þar. Ég held að það sé í sjálfu sér áhyggjuefni að það er ekki fyrr en búið er að smíða lagafrumvörpin sem innleiðingarnar eða tilskipanirnar leiða af sér að hin eiginlega umræða fer fram og þá er það kannski of seint.

Mér kemur í hug raforkutilskipun Evrópusambandsins. Það er tilskipun sem talað hefur verið um á seinni stigum að hefði kannski verið hægt að sækja um undanþágu fyrir, þ.e. markaðsvæðing raforkukerfisins. Á sínum tíma var það hins vegar ekki gert og sú umræða varð ekki nægilega djúp til að hún leiddi til þess að sótt yrði um undanþágu frá þeirri tilskipun. Það er skoðun mín enn í dag að ef sú umræða hefði verið tekin á þeim tíma áður en tilskipunin var innleidd, hefði mátt forða okkur frá ýmissi óáran sem við sitjum í og erum að reyna að greiða úr í dag.

Varðandi losunarbókhaldið og þá tilskipun sem er hér til umfjöllunar, þá erum við búin að leiða í íslensk lög ákveðið kerfi í þessum efnum. Fjallað var ítarlega um það í umhverfisnefnd og ég held að það sé að komast vel af stað og fyrirtæki farin að átta sig á ábyrgð sinni í þessum efnum. Losunarbókhaldið kemur til vegna þess að við viljum reyna að setja ákveðnar skorður við losun gróðurhúsalofttegunda og þjóðinni er auðvitað orðið kunnugt hvers vegna það er. Það er vegna þess að lífkerfi jarðarinnar stafar veruleg ógn af afleiðingum hlýnunar lofthjúpsins og losunarbókhaldið er því í beinu samhengi við það að reyna að bæta lífsskilyrði á jörðinni.

Eftir að hafa rennt augum yfir textann sem við erum að innleiða hér kem ég að atriði sem ég tel mig oft hafa rekið mig á áður í umræðu um þessi mál og það er krafan um kostnaðarhagkvæmni í þeim aðgerðum sem gripið er til og að hlutirnar séu alltaf gerðir á efnahagslega skilvirkan hátt. Og enn rekur maður sig á það í þessari tilskipun, sem og reyndar í öðrum sem við höfum fengið hér inn, að þessi efnahagslegi þáttur er alltaf tekinn fram fyrir og manni virðist kostnaðarhagkvæmnin alltaf vera ofar en hin eiginlega ástæða, þ.e. að við þurfum að gera allt sem í okkar valdi stendur til að koma í veg fyrir áframhaldandi neikvæð áhrif af hlýnun lofthjúpsins. Það á eftir að kosta og það kostar fyrirtækin okkar talsverða fjármuni og auðvitað skilur maður viðleitnina við að gera þær breytingar sem gera þarf á hagkvæman hátt hvað varðar kostnað. En af því að hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar gerir ráð fyrir að umhverfissjónarmiðin séu jafnhá hinum kostnaðarlegu sjónarmiðum, finnst mér önugt að maður skuli aftur og aftur reka sig á að kostnaðarhagkvæmnin er tekin út fyrir sviga og dregin út sem sérstakur þáttur sem bera eigi fyrir brjósti eða hafa ofarlega og jafnvel efst í röð þessara athugunarefna.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði í morgun á fundi þegar hún kynnti þróunarskýrslu Sameinuðu þjóðanna, sem fjallar í rauninni fyrst og fremst um baráttuna við loftslagsbreytingarnar, að eitt væri að setja sér markmið og annað að ákvarða leiðirnar að þeim. Ég held að við Íslendingar stöndum einmitt frammi fyrir því, við erum búin að setja okkur ákveðin markmið varðandi losun gróðurhúsalofttegunda og þau markmið eru háleit. Við ætlum okkur að draga úr losun allt að 70% á næstu árum, fram til ársins 2020. Þetta er gríðarlega háleitt markmið og það verður mjög erfitt að ná því. Það sem blasir við er að það á eftir að setja niður og koma með fyrir Alþingi þær leiðir sem menn ætla að fara að því háleita markmiði. Ef til vill er þessi tilskipun liður í því að hjálpa okkur að marka þær leiðir, setja þær

niður og ákveða hverjar þær eigi að vera. Ég vona það svo sannarlega því að ég held að þetta sé eitt af mikilvægustu verkefnunum sem við alþingismenn og þjóðin öll þurfum að takast á við á allra næstu árum, og jafnvel bara dögum og mánuðum.

[15:09]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil koma með nokkrar örstuttar athugasemdir. Í fyrsta lagi vil ég láta þess getið að á fundi sameiginlegu þingmannanefndarinnar í Brussel fyrr í þessum mánuði kom þetta viðskiptakerfi með gróðurhúsalofttegundir til umfjöllunar og þar var samþykkt ályktun þar sem því var fagnað sérstaklega að nú stæði til að taka þessar tilskipanir upp í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. Á fundinum var því jafnframt bætt inn í þessa ályktun að í framtíðinni, þegar frekari iðnaður eða önnur starfsemi verður felld undir viðskiptakerfið, muni þurfa að huga sérstaklega að jaðarsvæðum, eins og t.d. Íslandi, vegna þess að það standi til í framtíðinni, og það bendir reyndar allt til þess að það komi að því fyrr en síðar, að alþjóðlegt flug verði hluti af þessu viðskiptakerfi með gróðurhúsalofttegundir, getur reynt á sérstöðu Íslendinga sem eru sérstaklega háðir flugsamgöngum umfram flestar aðrar Evrópuþjóðir.

Ég verð að segja að mér finnst dálítið óþægilegt að taka ákvörðun um að fara inn í þetta kerfi vegna þess að þegar við göngum frá þessari þingsályktunartillögu í þinginu — ég er ekki í nokkrum vafa um að þingið mun afgreiða þetta mál, enda stöndum við í sjálfu sér ekki frammi fyrir neinu vali í þeim efnum eins og ég hef stundum minnst á áður á öðrum vettvangi — erum við að taka ákvörðun um ganga inn í viðskiptakerfi með gróðurhúsalofttegundir sem engin áhrif hefur á okkur í dag en kemur hugsanlega til með að hafa stórkostleg áhrif á okkur í framtíðinni vegna allrar þeirrar starfsemi sem síðar verður felld undir viðskiptakerfið. Þar er kannski, eins og ég hef áður nefnt, nærtækast að líta til flugsins, en það er ástæða til að ætla að líka verði horft til siglinga, bæði fragtsiglinga og jafnvel líka fiskveiðiflotans og þeirrar losunar sem hann veldur. Á þessari stundu er alveg óljóst hvernig það kerfi verður sem þá verður komið á fót, og við erum að undirgangast núna að verða bundin af, og hvernig það kemur við okkur. Mér finnst það dálítið óþægilegt.

Þetta mál á þess vegna líka að verða okkur áminning um hversu brýnt það er fyrir okkur að taka mál á Evrópuvettvangi fyrr til umfjöllunar í þinginu. Eins og fram kom í framsögu hæstv. utanríkisráðherra hefur þetta mál verið í vinnslu í allmörg ár en tiltölulega lítil ef nokkur umræða hefur farið fram um það á Alþingi.

Ég vil engu að síður nota þetta tækifæri til að fagna þeim undanþágum og þeim aðlögunum sem hafa fengist í þessu samningaferli fyrir þá íslensku starfsemi sem ella hefði þurft að lúta viðskiptakerfinu og ég efast ekki um að þar hefur verið teflt fram gildum rökum. Ég efast líka ekki um að það er skynsamlegt fyrir okkur að vera þátttakendur í þessu kerfi og stuðla þar með að því með aðild okkar að þær hugmyndir sem að baki viðskiptakerfinu liggja nái fram að ganga, þ.e. að hvetja fyrirtæki og ríki almennt til að stuðla að takmörkun á losun gróðurhúsalofttegunda. En þrátt fyrir það er samt dálítið einkennilegt að vera í þeirri stöðu þegar málið kemur fyrir þingið að það sé í sjálfu sér búið að taka allar ákvarðanirnar og við höfum tiltölulega þröngan ramma til þess að ræða þetta hér.

Ég vil líka láta þess getið að skilningur minn er sá eftir fundinn sem ég var á og vitnaði til í Brussel fyrr í mánuðinum að það sé mikilvægt að þetta mál klárist fyrir áramót vegna þess að þar eru ákveðnar viðmiðunardagsetningar sem miða við 1. janúar næstkomandi. Hugmyndin er að frá 1. janúar 2008 geti aðildarríkin fellt nýja starfsemi og gróðurhúsalofttegundir reyndar undir gildissvið þessarar tilskipunar, það er allt háð samþykki framkvæmdastjórnar. Af samtölum mínum við fulltrúa framkvæmdastjórnarinnar í Brussel skildi ég það svo að áríðandi væri að málið klárist fyrir áramót.

Við munum vinna hratt og örugglega að málinu í utanríkismálanefnd sem fær það til umfjöllunar og ég læt þess jafnframt getið að við munum gefa umhverfisnefnd þingsins tækifæri til að skoða málið samhliða þeirri skoðun sem fer fram hjá okkur.

[15:15]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka umræðuna sem farið hefur fram og tek undir þær áhyggjur og ábendingar sem fram hafa komið bæði í máli formanns utanríkismálanefndar, Bjarna Benediktssonar, og í máli Kolbrúnar Halldórsdóttur varðandi það hversu takmörkuð aðkoma Alþingis er að umræðu um veigamiklar tilskipanir sem munu hafa heilmikil áhrif á íslenskt samfélag í framtíðinni. Hér er um gríðarlega stórt mál að ræða og verið er að ræða það í fyrsta skipti á Alþingi og í rauninni er þannig í pottinn búið að í sjálfu sér er ekkert að gera en annaðhvort að taka þetta eða sleppa því. Ef við sleppum þessari tilskipun setjum við samninginn um hið Evrópska efnahagssvæði í algjört uppnám. Þingið er því í talsvert læstri stöðu í þessu máli. Þetta er kannski til marks um það hvernig þessi samningur virkar. Þó að hann hafi fært okkur gríðarlegan ávinning á umliðnum árum er þessi skavanki á honum, þessi lýðræðislegi halli.

Ekki er þar með sagt að ekki sé hægt að gera þetta betur. Í rauninni ætti mál af þessu tagi að koma til kasta þingnefnda eða til umræðu í þingnefndum á fyrri stigum. Gríðarlega stór mál eru undir. Við getum tekið sem dæmi tilskipun sem er væntanleg og umræðu um málefni hafsins. Það er gríðarlega mikið hagsmunamál fyrir okkur Íslendinga og þyrfti að ræðast með einhverjum hætti á þingi og í nefndum þingsins þannig að samningamenn okkar hefðu þá pólitískt lýðræðislegt veganesti frá Alþingi. Ég tel fulla ástæðu til að skoða með hvaða hætti hægt sé að standa betur að þessum málum. Það er raunar eitt af því sem ég vil gjarnan beita mér fyrir og hef því óskað eftir að fá að flytja Alþingi skýrslu um Evrópumál. Hún verður flutt í janúar þannig að þá gefist að minnsta kosti ráðrúm til að ræða hvernig við viljum standa að þessum málum.

Varðandi þessa tilskipun er það, eins og kom fram í máli Bjarna Benediktssonar, óþægilegt að við séum að ganga inn í viðskiptakerfi sem mun hafa áhrif á okkur í framtíðinni en við höfum kannski ekki getað haft mikil

áhrif á hvernig þróaðist. Vandamálið er líka það að jafnvel þó að við tækjum ekki upp þessa tilskipun, leiddum hana ekki í lög hér á Íslandi, mundi hún samt hafa áhrif á okkur. Hún mundi samt hafa áhrif á flugið vegna þess að þegar flugsamgöngur og ál verður tekið undir tilskipunina — ég er sannfærð um að hvort tveggja verður tekið undir hana þegar fram líða stundir og kannski líka skipaflutningar, siglingar, það er ekki gott að segja — munu verða gerðar kröfur um að flugstarfsemin fái útstreymisheimildir og að lagt verði aukagjald á flugfargjöld. Þetta mun gerast bæði innan Evrópusambandsins og milli Evrópusambandsins og annarra ríkja. Íslensk flugfélög — þó að við værum ekki aðilar að tilskipuninni — sem fljúga inn á Evrópumarkaðinn mundu þurfa að verða sér úti um slíkar heimildir og greiða slík gjöld. Það sem gerist í Evrópu, með sín 27 ríki innan borðs, hefur þannig áhrif á okkur, bæði beint og óbeint. Þetta er veruleikinn sem fylgir því að vera í samskiptum við þá stóru viðskiptablokk og það efnahagskerfi sem Evrópusambandið er.

Mikilvægt er að við séum vakandi fyrir því á frumstigi þegar verið er að innleiða slíkar tilskipanir hvort og þá með hvaða hætti við getum samið um undanþágur. Stundum er fullkomlega eðlilegt að við fáum ákveðnar undanþágur einfaldlega vegna þess að við höfum þá sérstöðu að vera á útmörk Evrópu og búa við nokkuð sérstakar aðstæður. Ég er þeirrar skoðunar að við hefðum getað samið um undanþágur frá raforkutilskipuninni, sem við yfirtókum eins og hún kom af skepnunni, einfaldlega vegna þess að raforkukerfið okkar er ekki tengt Evrópumarkaðnum með raforku. Ef við hefðum gáð betur að okkur er ég þeirrar skoðunar að við hefðum getað samið um undanþágu.

Í þessu tilviki er einnig ástæða til að skoða hvort það getur skapað okkur einhverja möguleika um tilslakanir í framtíðinni að við erum Evrópuríki á jaðrinum, eins og bent var á af hv. þm. Bjarna Benediktssyni. Ég held að skilningur væri á því innan Evrópusambandsins. Eftir að gengið var frá tilskipuninni um viðskiptakerfi með losunarheimildir í framkvæmdastjórninni hefur Evrópuþingið fjallað um þetta. Evrópuþingið hefur gert tillögur um ákveðnar breytingar á tilskipuninni og þær breytingar snúa einmitt að því að taka tillit til þess, ef og þegar flugið kemur inn í þetta, að sérstaklega þurfi að taka tillit til samfélaga á jaðrinum. Ég held að fullur skilningur gæti verið á því innan Evrópusambandsins að sérstaða okkar er nokkur ef og þegar þetta verður að veruleika.

Virðulegur forseti. Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð. Ég vil þakka hv. þm. Bjarna Benediktssyni fyrir að leggja áherslu á að þetta þurfi að taka gildi fyrir áramót því að sú er raunin. Mikið er lagt upp úr því að málið verði afgreitt fyrir áramót vegna þess að fyrsta viðskiptatímabilið tekur gildi 1. janúar á næsta ári og samstarfsríki okkar, bæði Liechtenstein og Noregur, leggja á það mikla áherslu að þau geti verið með alveg frá upphafi á fyrsta viðskiptatímabilinu; Liechtenstein vegna þess að fyrirtæki þar telja sig hafa loftslagsheimildir eða útblástursheimildir til að selja og norsku fyrirtækin af því að þau telja sig þurfa að kaupa heimildir og vilja gjarnan vera aðilar að umræddu viðskiptakerfi.

[15:23]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti telur ástæðu til að minna hv. þingmenn og hæstv. ráðherra á að ávarpa ber þingmenn sem hv. þingmenn og ráðherra sem hæstv. ráðherra.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Úrvinnslugjald, 1. umr.

Stjfrv., 242. mál (frestun og fjárhæð gjalds). — Þskj. 262.

[15:24]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um úrvinnslugjald. Lög þessi hafa tekið nokkrum breytingum frá því að þau voru samþykkt fyrst árið 2002, en vegna efnis laganna var gert ráð fyrir því í upphafi að upphæð gjalda samkvæmt lögunum mundi breytast reglulega. Það má segja að fyrir þá hv. þingmenn sem hafa setið í umhverfisnefnd sé frumvarp til laga um breytingar á lögum um úrvinnslugjald árlegur fastagestur.

Þær breytingar sem frumvarpið mælir fyrir um eru af tvennum toga. Í 1. gr. er lögð til frestun á álagningu úrvinnslugjalds í stað núverandi skilagjalds og umsýsluþóknunar á einnota drykkjarvöruumbúðir úr áli, stáli, gleri og plastefnum um tvö ár þannig að ákvæði til bráðabirgða I komi til framkvæmda 1. janúar 2010 í stað 1. janúar 2008 eins og nú gildir. Þannig er lagt til að starfsemi Endurvinnslunnar hf., sbr. lög nr. 52/1989, um ráðstafanir gegn umhverfismengun af völdum einnota umbúða fyrir drykkjarvörur, verði óbreytt til þess tíma, þ.e. til 1. janúar 2010. Ákvæðið var upphaflega sett með það að markmiði að Endurvinnslan hf. hætti starfsemi í núverandi mynd og hluti af starfsemi hennar færðist til Úrvinnslusjóðs.

Miklar breytingar hafa orðið á tilhögun um úrvinnslu úrgangs frá því að lögin voru sett árið 2002 og er nú m.a. lögð aukin áhersla á ábyrgð framleiðenda vegna meðhöndlunar úrgangs. Vilji er fyrir því að setja einnota drykkjarvöruumbúðir í kerfi sem framleiðendur bera ábyrgð á en gefa verður rýmri tíma og rými til að vinna að því verkefni og því er lagt til að gildistöku þessa ákvæðis verði frestað um tvö ár.

Í öðrum greinum frumvarpsins eru lagðar til breytingar á fjárhæð úrvinnslugjalds á nokkra vöruflokka. Í 2. gr. er lögð til lækkun úrvinnslugjalds á heyrúlluplast. Lækkun gjaldsins er til samræmis við úrvinnslugjald á annað umbúðaplast enda er meðhöndlun á innsöfnuðu heyrúlluplasti sams konar og meðhöndlun annars umbúðaplasts auk þess sem sameining heyrúlluplasts og umbúðaplasts í einn flokk mun nýtast til að ná markmiðum Íslands um endurnýtingu og endurvinnslu umbúða gagnvart tilskipunum Evrópusambandsins um umbúðir og umbúðaúrgang. Áætluð lækkun tekna af úrvinnslugjaldi af þessum sökum er 31,4 millj. kr. á heilu ári.

Í 3. og 4. gr. frumvarpsins er lögð til hækkun úrvinnslugjalds á málningu og litarefni og vörur í ljósmyndaiðnaði. Tillaga er gerð um að úrvinnslugjald á málningu og litarefni hækki um 25%, eða úr 20 kr. á kíló í 25 kr. á kíló. Þetta er lagt til þar sem tekjur af þessum vöruflokki hafa ekki staðið undir árlegum rekstri sjóðsins en hlutfall skila á málningarafgöngum hefur verið hærra en áætlanir gerðu ráð fyrir. Gera má ráð fyrir að með þessari hækkun snúist halli sjóðsins vegna þessa vöruflokks við og innan 3–5 ára verði komið jafnvægi þessa úrgangsflokks hjá sjóðnum.

Þá er gerð tillaga um að úrvinnslugjald á vörur í ljósmyndaiðnaði hækki um 41%. Tillagan er gerð vegna þess að tekjur af þessum vöruflokki hafa minnkað með tilkomu stafrænnar tækni við prentun en tilkostnaður og magn úrgangs hefur ekki minnkað að sama skapi. Í ljósi þess að notkun framköllunarvökva fer minnkandi ár frá ári verður að bregðast við með þessum hætti svo að jafnvægi náist í sjóðnum á 3–5 árum vegna þessa vöruflokks. Áætluð hækkun tekna á heilu ári er 8,6 millj. kr. af málningu og 4 millj. kr. af framköllunarvökvum.

Loks er í 5. gr. leiðrétting sem kemur í veg fyrir að úrvinnslugjald á hjólbarða sé lagt á beltagröfur. Breyting tekna af úrvinnslugjaldi af þessum sökum er óveruleg.

Verði frumvarpið óbreytt að lögum má því ætla að samanlagt lækki tekjur af úrvinnslugjaldi um 18,8 millj. kr. á heilu ári. Tekjur af úrvinnslugjaldi renna óskiptar til Úrvinnslusjóðs að undanþegnu 0,5% umsýslugjaldi sem rennur til ríkissjóðs.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til hv. umhverfisnefndar að lokinni 1. umr.

[15:29]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir það mál sem hún hefur mælt fyrir og lýtur að Úrvinnslusjóði. Ég held að almennt megi segja um ákvæði frumvarpsins að þau horfi til bóta og ekki sé neinar sérstakar athugasemdir við þær að gera nú við 1. umr. Eins og fram kom í máli ráðherra er þetta fastagestur í umfjöllun umhverfisnefndar. Við munum að venju taka málið til umfjöllunar þar, fá gesti til að koma fyrir nefndina eftir því sem efni standa til og leitast við að skila því fljótt og vel frá okkur aftur inn í þingsal. Ég held að á þessu stigi sé ekki meira um málið að segja.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, 1. umr.

Stjfrv., 243. mál (hættumat í dreifbýli). — Þskj. 263.

[15:31]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum. Breytingarnar eru í fyrsta lagi gerðar í þeim tilgangi að veita ráðherra heimild til að fela Veðurstofu Íslands að gera úttekt á hættu á ofanflóðum, þ.e. snjóflóðum og skriðuföllum í dreifbýli á þeim stöðum þar sem slík flóð hafa fallið á byggð eða nærri henni eða ef hætta er talin á slíku.

Ástæða breytingarinnar er einkum sú að í lögunum er ekki fyrir hendi heimild til að ofanflóðasjóður greiði kostnað fyrir mat á hættu vegna ofanflóða í dreifbýli enda var með lagasetningu og eflingu ofanflóðasjóðs í kjölfar snjóflóðanna í Súðavík og á Flateyri 1995 fyrst og fremst litið til þess vanda sem við blasti í þéttri byggð sveitarfélaga sem bjuggu við ofanflóðahættu.

Á þeim tíma sem liðinn er hefur Veðurstofa Íslands öðlast mikla reynslu í gerð hættumats og því þykir rétt að fela henni að meta gróflega hættu á ofanflóðum á byggð í dreifbýli og afla þannig gagna sem sveitarstjórnir gætu nýtt við almannavarnastörf innan sinna sveitarfélaga.

Hér er hins vegar ekki, frekar en með hættumat í þéttbýli, gert ráð fyrir að ofanflóðasjóður greiði fyrir gerð hættumats á nýjum byggingasvæðum í dreifbýli heldur munu sveitarfélögin og framkvæmdaaðilar verða að standa undir þeim kostnaði eins og verið hefur frá því að kröfur um hættumat á nýjum byggingasvæðum komu fram í lögum um varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, lögum nr. 49/1997.

Veðurstofan telur mögulegt að vinna verkið á tveimur árum og er því gert ráð fyrir, verði frumvarpið samþykkt hér á hinu háa Alþingi, að vinna þetta verk á árunum 2008–2009.

Gengið er út frá því að úttekt þessi verði einfaldari í sniðum en hættumat í þéttbýli og lagt er til að ofanflóðasjóður greiði kostnað þann er af kann að hljótast líkt og á við um framkvæmd hættumats í þéttbýli. Ekki er gert ráð fyrir því að heimildin nái til frístundabyggðar.

Hæstv. forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til hv. umhverfisnefndar að lokinni 1. umr.

[15:33]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Það er um þetta mál eins og hið fyrra að út af fyrir sig er ekki margar athugasemdir við það að hafa. Eins og við þekkjum hefur á undanförnum árum verið unnið mikið og gott starf að bættu hættumati í þéttbýli og full ástæða er til þess að huga að dreifbýlinu líka og leita leiða til þess að kosta þetta verkefni á næstu tveimur árum. Ég hygg að það frumvarp sem hér liggur fyrir muni fá, ég vona, jákvæða umfjöllun í umhverfisnefnd og að minnsta kosti nokkuð skjóta.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Lánasýsla ríkisins, 2. umr.

Stjfrv., 87. mál (afnám stofnunarinnar og flutningur verkefna til Seðlabanka Íslands). — Þskj. 87, nál. 300.

[15:35]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 43/1990, um Lánasýslu rík-

isins, með síðari breytingum, sem er að finna á þingskjali 300, frá hv. efnahags- og viðskiptanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Þórhall Arason og Bergþóru Bergsdóttur frá fjármálaráðuneytinu. Þá hafa nefndinni borist umsagnir frá Seðlabanka Íslands, Samtökum fjármálafyrirtækja, Samtökum fjárfesta, Samtökum iðnaðarins og Hagstofu Íslands. Að auki hafa nefndinni borist tilkynningar frá Lánasýslu ríkisins, ríkisskattstjóra, Ríkisendurskoðun, Íbúðalánasjóði, Kauphöllinni, Viðskiptaráði, Félagi löggiltra endurskoðenda og Lögmannafélagi Íslands.

Í frumvarpinu er fylgt eftir breytingum sem þegar hafa verið gerðar með stoð í 1. og 9. gr. laga um Lánasýslu ríkisins, nr. 43/1990, á fyrirkomulagi lánastýringar og lánaumsýslu ríkissjóðs. Á grundvelli umræddrar lagagreinar hefur starfsemi Lánasýslu ríkisins verið hætt og verkefni hennar hafa verið flutt til Seðlabanka Íslands.

Á fundum nefndarinnar var rætt hversu vel hin nýja tilhögun félli að þeirri meginstarfsemi Seðlabankans sem snýr að stjórn peningamála. Í því efni var bent á að fjármálaráðuneytið hefði með höndum stefnumörkun og ábyrgð á stjórn lánamála ríkissjóðs en að bankinn annaðist framkvæmd lánamála á grundvelli verksamnings. Af ákvæðum þess samnings leiðir að ráðuneytið hefur forræði á verðbréfaútgáfu ríkissjóðs og öðrum helstu aðgerðum í lánamálum ríkisins.

Þá ræddi nefndin lánsfjárþörf ríkissjóðs og það að verðbréfaútgáfa væri nú á dögum einkum hugsuð með það að leiðarljósi að anna þörfum innlends fjármálamarkaðar. Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram að með hliðsjón af þeirri þróun sé álitið hagkvæmt að færa heildarumsjón lánamála ríkissjóðs á einn stað auk þess sem reikna megi með að af því hljótist talsverður sparnaður.

Við umfjöllun nefndarinnar upplýsti fjármálaráðuneytið að fimm af ellefu starfsmönnum Lánasýslu ríkisins hefðu verið ráðnir til Seðlabankans. Þá kom fram að ráðuneytið teldi ekki ástæðu til að ætla að hinni nýju tilhögun á lánamálum ríkissjóðs yrði illa tekið á vettvangi OECD.

Nefndin styður frumvarpið en undirstrikar þann skilning að ákvörðunarvald í lánamálum ríkissjóðs sé hjá fjármálaráðherra en ekki Seðlabanka Íslands, sbr. 1. og 9. gr. laga nr. 43/1990. Nefndin leggur til smávægilega breytingu á 4. gr. frumvarpsins.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeirri breytingu sem getið er um á nefndarálitinu.

Hv. þingmenn Ellert B. Schram, Gunnar Svavarsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Bjarni Benediktsson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir, Helgi Hjörvar og Guðfríður Lilja Grétarsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum, frh. fyrri umr.

Þáltill. SF o.fl., 34. mál. — Þskj. 34.

[15:38]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Umræðan sem nú er að hefjast um aðgerðir til að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum er framhald umræðu um þingsályktunartillögu sem lögð er fram af hv. þingmönnum Siv Friðleifsdóttur, Kolbrúnu Halldórsdóttur, Arnbjörgu Sveinsdóttur, Katrínu Júlíusdóttur, Guðjóni A. Kristjánssyni, Valgerði Sverrisdóttur og Magnúsi Stefánssyni. Hún hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að félagsmálaráðherra feli Jafnréttisstofu það verkefni að hrinda af stað aðgerðum í því skyni að efla hlut kvenna í sveitarstjórnum.“

Hér erum við náttúrlega komin í umræðu um jafnréttismál sem sem betur fer fær æ meira rúm í samfélagsumræðunni. Það er alveg ljóst að enn hallar á hvað þetta varðar, bæði á Alþingi og líka í sveitarstjórnum. En þetta vekur líka hugsunina um stöðu kvenna í samfélaginu.

Ég var að lesa bók um daginn sem fjallar um kjör íslenskrar alþýðu og þar er verið að segja frá því að konur hafi verið með helmingi lægri laun en karlmenn fyrir sömu vinnu. Ég man eftir því sem ungur drengur að laun kvenna voru helmingi lægri, eða mun lægri, heldur en karla, bæði í frystihúsum og annars staðar. En sem betur fer hefur þetta lagast. Þegar maður hugsar um það hvernig staða kvenna var á launamarkaði þá er það náttúrlega alveg ótrúlegt að það skuli vera svona stutt síðan að ákvæði í lögum kom um þetta. Hins vegar er líka þarft og til eru um það skýrslur að enn vantar mikið á að það sé jafnrétti í launum milli karla og kvenna. Við þurfum að vera vakandi í þessum málum.

Til þess að hrinda þessu af stað þá kemur fram hérna í greinargerðinni, frú forseti, að gefnir eru svona þrír möguleikar og ætla ég að lesa úr greinargerðinni. Þar stendur, með leyfi forseta:

„1. Fleiri konur þurfa að gefa kost á sér til stjórnmálastarfa. Til þess að svo megi verða þarf að auka fræðslu meðal almennings, í fjölmiðlum og í skólum um mikilvægi aukins jafnréttis í stjórnmálum sem annars staðar.

2. Konur þurfa meiri hvatningu en karlar, ef til vill vegna þess að þær hafa færri kvenfyrirmyndir í stjórnmálum en karlar.

3. Það þarf að vera vilji til þess innan stjórnmálaflokkanna að fjölga konum á framboðslistum og þar skipta fyrstu sætin mestu máli.“

Þessi atriði skipta öll miklu máli en í sambandi við það sem ég nefndi fyrst, fræðslu meðal almennings og að hvetja konur meira til starfa eins og sagt er í öðrum liðnum, þá langar mig til til að segja að ein hvatning er líka alveg greinileg og þyrfti að vera, þ.e. varðandi kjör margs fólks í sveitarstjórnum. Fólk leggur á sig alveg gríðarlega mikla vinnu fyrir sína sveit og fyrir sína byggð og fyrir bæinn eða hreppinn sem það er að vinna fyrir. En á móti koma engin laun. Þetta þarf náttúrlega að íhuga vel.

Við getum hugsað okkur einstæða móður sem hefur mikið til málanna að leggja í sambandi við samfélagsmálin. En hún kannski treystir sér hreinlega ekki til að koma fram

og leggja fram sínar tillögur eða hugmyndir til úrbóta í samfélagi sínu, í sveitarstjórninni, í sveitarmálunum vegna þess að hún hefur ekki efni á því.

Þetta sá ég þegar ég þjónaði sem sóknarprestur í Grundarfirði. Þá var ég ritari sveitarstjórnarinnar, skrifaði fundargerðir og fylgdist náttúrlega með því sem var að fara fram fór. Eitt af því sem ég varð var við var hversu illa launaðir sveitarstjórnarmenn voru, að minnsta kosti þá. Ég vona að þetta hafi lagast síðan. En þarna í þessum tilvikum leggur fólk mikla vinnu á sig. Það að bæta kjör sveitarstjórnarmanna gæti skipt miklu máli í sambandi við þetta, þ.e. að konur fari tíðar í framboð til sveitarstjórna.

Ein tillaga hefur verið mjög mikið hér í umræðunni sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir lagði fram um að skipa nefnd til að athuga hvort það eigi að finna önnur heiti yfir ýmis embætti eins og ráðherra. Það er karlkynsorð og orðið herra felur ákveðið í sér með þessu. Mig langar að skjóta því inn að þetta er angi af allri umræðunni. Þó langar mig að benda á að í flestum málum nágrannalandanna er talað um að ráðherra sé minister. En minister þýðir í raun og veru þjónn, sá sem þjónar og er til þjónustu fyrir fólkið. Þess vegna langar mig að segja í þessu sambandi að það væri íhugunarinnar virði hvort ekki eigi að nota það hugtak eða þá hugsun þegar við veltum þessum starfsheitum fyrir okkur.

Eitt tel ég skipta miklu máli í jafnréttisbaráttunni og hugsuninni um að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum og í stjórnum og ráðum í samfélaginu. Það er að það komi markviss fræðsla um jafnréttismál inn í skólana og það komi umræða inn í skólana, inn í námsefnið um manngildið, um gildi hverrar persónu fyrir sig hvort sem það er karl eða kona. Ef við tökum svona lagað inn í námið í skólanum, í námsefnið, þá held ég að það geti smám saman haft þau áhrif að bæði kynin fari að horfa öðruvísi á stöðu kvenna í samfélaginu vegna þess að það er oft það sem er tálmun í jafnréttisbaráttunni, þ.e. viðhorf sem eru rótgróin og þarf í raun að breyta.

[15:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég setti mig á mælendaskrá til þess að taka undir efni þessarar tillögu. Ég er þeirrar skoðunar að fullt efni sé til að taka þetta mál upp og skoða hvað hægt sé að gera til að reyna að tryggja áframhaldandi þróun í þá átt að hlutverk kynja jafnist í sveitarstjórnarmálum rétt eins og annars staðar í þjóðfélaginu.

Það má velta því fyrir sér hvort menn hefðu fremur átt að fara á nýjan leik svipaða leið og farin var með þingsályktunartillögu á 122. löggjafarþingi. Fyrsti flutningsmaður var reyndar sá sami og hér flytur tillöguna en ég naut þess heiðurs þá að vera meðflutningsmaður um almennt átak til að auka hlut kvenna í stjórnmálum. Það var samþykkt og leiddi til nokkurs starfs sem ég held að hafi haft jákvæð áhrif. Hversu mikil þau voru má alltaf deila um en þau voru tvímælalaust í þá átt að halda uppi umræðum um þessi mál og vekja athygli á stöðunni. Það eitt og sér skiptir máli. Hér er fókusinn sérstaklega settur á sveitarstjórnarmálin. Það er full ástæða til þess og að óbreyttu, ef ekki dregur til óvæntra tíðinda, verða næstu almennu kosningar, kosningar til sveitarstjórna, árið 2010 og ekki ráð nema í tíma sé tekið.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að stjórnmálin voru mikill karlaheimur og karllæg gildi þar allsráðandi og það breytist því miður allt of hægt. Angi af því máli hefur nokkuð verið til umræðu, um að taka í meira mæli kynlaus hlutverk æðstu ráðamanna. Að sjálfsögðu er það gott og gilt en það eru ekki hinir stóru landvinningar í þessum efnum þótt þar sé angi af sama máli sem endurspeglar ákveðinn veruleika, ákveðna liðna tíð sem við viljum helst ekki þurfa að draga með okkur inn í nútímann og inn í framtíðina, að starfsheiti helstu ráðamanna séu öll karlkyns.

Mér finnst helsta umhugsunarefnið að baráttan að þessu leyti sé eins og á fleiri sviðum að staðna á nýjan leik. Því miður er ástæða til að ætla að svo sé. Ef við lítum á hlutföll sem birt eru hér í töflu þá sést að þar eru þrjú tímabil. Það eru þær hörmulegu tölur sem við sáum á fyrri hluta síðustu aldar og allt fram yfir miðbik aldarinnar þar sem hlutur kvenna er hverfandi. Eitthvað 1–15% í sveitarstjórnum eða á Alþingi fram undir 1970–1980. Upp úr 1980 og á 9. áratugnum verður nokkurt stökk og við sjáum tölur af taginu 20–30%. Með kosningum 1998 og 1999 hækka hlutföllin um og yfir 30. Hlutfallið er 29% í sveitarstjórnarkosningum 1998 og tæp 35% í alþingiskosningum ári síðar. En síðan hefur ekkert breyst. Síðan virðumst við hafa staðnað á þessum slóðum með hlutföll á bilinu 30–35% og heldur lækkandi þó því miður í alþingiskosningum, borið saman við kosningarnar 1999.

Þá er spurningin hvort við höfum rekast upp undir þakið illræmda og tommum ekki lengra að óbreyttu. Það þurfi nýja hvata og ný úrræði til þess að knýja hlutina áfram. Það verður m.a. að gera með linnulausri umræðu um þessi mál, með því að vekja nógu oft athygli á því og hafa nógu hátt um þá staðreynd að þessi hlutföll eru ekki boðleg. Við ætlum ekki að sætta okkur við að hlutur kynjanna haldi ekki áfram að jafnast og komist a.m.k. inn fyrir þessi ásættanlegu mörk sem oft er talið að liggi á bilinu 40–60% en helst sem næst fullgildum þætti hvors kyns um sig.

Svíar hafa komist lengst á þessari braut, a.m.k. í kosningum, þar sem þessu er þá ekki sérstaklega stýrt með ákvæðum í stjórnarskrá eða öðru slíku eins og þekkist reyndar í einhverjum ríkjum og hlutur kvenna tryggður beinlínis með þvinguðum hætti. Það er nokkuð sem menn hljóta að taka á dagskrá ef þetta lagast ekki með hvetjandi aðgerðum á frjálsum grunni, þ.e. að ganga lengra í átt að því að knýja slíka þróun fram. Þá má t.d. vísa til umræðna um kynjakvóta í stjórnum fyrirtækja eða opinberra stjórna, nefnda og ráða sem menn hafa lögfest í sumum löndum. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði útilokum engin úrræði í þessum efnum, hversu róttæk sem þau eru, ef þau reynast óumflýjanleg og ekki næst fullnægjandi árangur með öðrum hætti.

Það er mikilvægt að þessum málum þoki fram. Ég hef alltaf varað við því, þótt það sé eðlilegt að menn telji hausa og skoði hlutföll og prósentur, að menn gleymi því ekki að þetta snýst að sjálfsögðu ekki bara um það. Þetta er grundvallaratriði hvað varðar sjálft inntak stjórnmálabaráttunnar og hverra þeirra viðfangsefna sem um er að ræða. Það verður ekki eðlilegt jafnvægi í inntakinu sjálfu, í því sem á dag-

skrá er, hvað varðar þær aðferðir sem menn beita o.s.frv., nema bæði kynin séu þar á jafnræðisgrundvelli og hlutur hvors um sig um það bil jafnstór. Þá fyrst er hægt að gera sér vonir um að við komumst í burtu frá því feðrasamfélagi sem við erum sprottin úr með þeirri miklu skekkju sem þar var á áherslum, valdahlutföllum og öllu sem máli skipti í þessu sambandi.

Ég held líka að færa megi fyrir því býsna sterk rök, eins og ég leyfði mér að gera í andsvari fyrr í þessari umræðu, við hv. þm. Guðna Ágústsson, að það hafi ekki gengið svo vel hjá okkur körlunum að ekki sé ærin ástæða til að ætla að betri tök á ýmsum málum og farsælli þróun mála í heiminum almennt, jafnt í okkar samfélagi sem og annars staðar, náist við að hlutur kvenna vaxi, að þær komist í aðstöðu til að hafa meiri áhrif á framvindu mála á ýmsum sviðum. Það mun breyta inntaki stjórnmálanna og áherslum. Ég tel gefið að það yrði til hins betra, sérstaklega fyrir gildi og sjónarmið sem hafa átt undir högg að sækja í hinum karllæga heimi. Við getum þar nefnt félagslegar áherslur, velferðarmál og uppeldi og umönnun. Við getum nefnt umhverfismálin, áherslu á frið og baráttu fyrir afvopnun og friði sem körlunum hefur lítið gengið að þoka áfram þar sem þeir véla um. Þeir trúa meira á stálið en minna á manngæskuna og kærleikann, sem líka hefur borið á góma í þessari umræðu.

En ég fagna því að þessi mál séu tekin fyrir og séu hér á dagskrá. Ég mundi gjarnan telja að sú nefnd sem fær málið til meðferðar ætti að huga að því hvort ástæða sé til að gera tillöguna víðtækari, athuga hvort ástæða væri til að endurræsa aðgerðir af því tagi sem farið var í framhaldi af samþykkt þingsályktunar hér á 122. löggjafarþingi, enda að verða 10 ár síðan.

[15:55]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég fagna því sérstaklega hvað þessi umræða hefur verið lífleg. Okkur tókst ekki að ljúka henni í fyrstu umferð um daginn og höldum áfram núna. Fleiri hafa tekið til máls um þessa tillögu núna en þegar sambærileg mál hafa verið flutt áður. Bæði hafa fleiri talað og þingmenn talað sterkar og auk þess hafa, að ég held alveg örugglega, fleiri karlmenn talað. Það er sérstaklega ánægjulegt að þeir skuli hafa gert … (**KVM:** Og sem heita Karl.) Og meira að segja sem heita Karl, eins og hv. þingmaður heitir. Þannig að þetta er ekki einkamál kvenna, að benda á að fara þurfi í verulegt átak til að auka hlut kvenna í stjórnmálum.

Hér hefur verið komið inn á muninn á þessari tillögu, sem við erum núna að ræða, og tillögu sem ég flutti á sínum tíma og var samþykkt. Í henni fólst að sett var upp nefnd sem átti að auka hlut kvenna í stjórnmálum almennt, átaksverkefni sem átti að standa í fimm ár og fékk fjárframlög frá hinu opinbera, sérstaklega í það verkefni, í nefndina sjálfa.

Sú tillaga var samþykkt hér á sínum tíma og nefndin fór af stað. Ég var fyrsti formaður þeirrar nefndar og nefndin fékk fjármuni í á fjárlögum í fimm ár en var því miður lögð niður. Reyndar fólst það í tillögunni að hún ætti bara að starfa í fimm ár. Starfið tókst það vel að vilji margra var að halda áfram en þá var ekki meirihlutastuðningur við í fjárlaganefndinni á sínum tíma. En nefndin náði miklum árangri og hlutur kvenna á Alþingi jókst um 10% á þessum tíma.

Tillagan sem við flytjum núna er um að Jafnréttisstofa fái þetta hlutverk, að keyra áfram svona verkefni og fái aukinn fjárstuðning frá hinu opinbera til að fara í svona verkefni. Það er ekki verið að tala um alveg sérstaka nefnd í þessu tilliti heldur að Jafnréttisstofa fái það verkefni að auka hlut kvenna í sveitarstjórnum af því að það eru næstu kosningar sem standa fyrir dyrum.

Fyrr í dag fjölluðum við um mælikvarða á lífskjör. Það hefur stundum komið fram að Ísland skori hátt varðandi jafnréttismál en að mörgu leyti er það fölsk niðurstaða. Ég tel að það sé röng niðurstaða vegna þess að inn í þann mælikvarða eru tekin mörg atriði. Eitt sem vegur talsvert þungt á þeim mælikvarða er forsetaembættið. Af því að Vigdís Finnbogadóttir, fyrrverandi forseti Íslands, var forseti í talsvert mörg ár og fyrst kvenna kosin í lýðræðislegu ríki sem forseti, sem var afar mikið skref til framfara, þá vigtar sá tími mikið inn í þennan mælikvarða. Það er ekki gerður greinarmunur á forsetaembætti Íslands og forsetaembættinu í Bandaríkjunum, svo dæmi sé tekið. Það embætti hefur því frekar mikið vægi varðandi áhrif og völd. Í forsetaembættinu hér felast jú ákveðin völd en þau eru ekki sambærileg við völd forseta Bandaríkjanna, svo dæmi sé tekið.

Þessi mælikvarði er að vissu leyti ónákvæmur og gefur ranga mynd af stöðu jafnréttismála á Íslandi. Við sjáum það þegar við berum saman árangur kvenna í stjórnmálum að hann er slakur hér miðað við hin Norðurlöndin. Við stöndum að baki hinum Norðurlöndunum en erum þó betur stödd en Færeyjar og Grænland. En við erum talsvert langt að baki hinum Norðurlöndunum.

Varðandi hlutföllin þá er það rétt sem hefur komið fram í umræðunni að við höfum rekið okkur undir glerþakið. Í síðustu alþingiskosningum náðum við rétt rúmlega 30%, 31,7%, þ.e. 20 konur voru kjörnar og 43 karlar. Það er ágætt að snúa þessu á haus. Í stað þess að segja að við höfum náð rúmlega 30% þá er alveg eins hægt að segja að karlarnir hafi náð tæplega 70%. Kannski væri nær að tala um þetta á þeim nótum. Það er meira lýsandi fyrir það hvað þessi hlutföll eru skökk, að við búum við að hlutur karla er upp undir 70% á þinginu.

Við erum ekki búin að ná því hlutfalli í þingkosningum sem við náðum 1999. Þá náðum við tæplega 35%. Svo var mikið bakslag 2003 en árið 2007 varð svolítil framför. Við höfum ekki náð þeirri stöðu sem við náðum 1999 og erum enn talsvert langt á eftir því. Varðandi sveitarstjórnirnar þá höfum við farið hækkandi í hlutföllum og í síðustu sveitarstjórnarkosningum var hlutur kvenna 35,9%. Maður vill ekki sjá bakslag í næstu sveitarstjórnarkosningum og því er þessi tillaga flutt.

Fyrr í umræðunni var skemmtileg umræða um af hverju konur hafi tollað verr í stjórnmálum en karlar. Þetta er umræða sem hefur víða átt sér stað, sérstaklega á Norðurlöndunum. Ég veit ekki til þess að þetta hafi verið skoðað á Íslandi. Það væri gaman að skoða hvort konur hér hafi staldrað styttra við í stjórnmálum. Maður veit ekki hvort það er

svo hér eða ekki. En það hefur komið fram á Norðurlöndunum að þær hafa náð kjöri en hætt mun fyrr en karlar sem hafa náð kjöri.

Ástæðurnar sem hafa verið gefnar hafa verið margar. Sérstaklega hefur verið tilgreint að þetta starf sé að sumu leyti mjög karllægt þótt auðvitað breytist bæði kynin í takt við þróunina. En það verður að segjast eins og er, að þrasgjörn umræða hentar ekki alltaf konum og virðist henta körlum frekar. Auðvitað eru margar skýringar á því. Þetta er mjög mikið samkeppnisumhverfi. Það þarf að keppa um þessi sæti og konur, þótt margar þeirra séu miklar keppnismanneskjur, eru almennt meira fyrir samvinnu en að olnboga sig áfram. Auk þess fylgir starfinu geysilegt álag.

Ég held að fólk í stjórnmálum, hvort sem það er á sveitarstjórnarstigi eða í landsmálum, sé ekki mikið að dúlla sér í fríi. Það er bara þannig og mjög óréttmæt umræða sem oft fer fram um þingstörfin. Maður þekkir það sérstaklega vel að stundum fer fram óréttmæt umræða um þau. Ég get fullyrt að þingmenn almennt ná ekki endurkjöri og gefa ekki kost á sér aftur séu þeir ekki alltaf á fullu við að sinna störfum sínum. Það væri mjög áhugavert, virðulegi forseti, að skoða hvort íslenskar konur tolli verr í stjórnmálum en íslenskir karlar.

Ég vil líka draga inn í þessa umræðu að fjölskylduábyrgðin hefur verið meiri á konum en körlum, hvað sem hver segir. Þetta hafa allar rannsóknir sýnt þótt karlarnir hafi fjölgað þeim klukkustundum sem þeir sinna heimilinu þá er það langt að baki þeim tíma sem konurnar nýta til að sinna börnum og heimili.

Einnig verður að draga fram, sem er kannski svolítið viðkvæm umræða, að þegar konur sækja fram og rætt er um að auka hlut kvenna í stjórnmálum þá skapast að vissu leyti togstreita. Mörgum körlum finnst að sér sótt og sumir mótmæla og segja: Þetta er nú allt að koma og er nú ekki svo slæmt. Aðrir segja lítið og þegja og taka ekki þátt í þessari umræðu. Reynslan sýnir manni að þessi umræða hljómar í eyrum margra karlmanna sem hálfgert nagg. Þeir upplifa hana þannig að að þeim sé vegið og þeir heyra allt annað en það sem er sagt. Sumir upplifa hana svo að þeir séu persónulega sakaðir um að vera vondir við konur og eitthvað slíkt, sem enginn heldur fram.

Þegar verið er að sækjast eftir sætum sem eru setin af karlmönnum þurfa þeir náttúrlega að víkja. Annars komast ekki nýju konurnar að. Þarna skapast því mikil togstreita þannig að maður skilur að vissu leyti þá vörn sem margir karlar fara í þegar þessi umræða kemur upp. Ég held að það sé skýringin á því af hverju karlar hafa tekið svo lítinn þátt í þessari umræðu. Þeim finnst þeir opinbera sig svo mikið og lendi í veikari stöðu fyrir vikið. Þá er auðvelt að segja: Af hverju víkur þú ekki til að koma að konu? Hvað eiga þeir þá að segja? Enginn vill beinlínis gefa eftir stöðu sína, þá vinnu sem menn hafa náð með því að leggja mikið á sig. Það er því mjög viðkvæmt, af skiljanlegum ástæðum fyrir karlana, að taka þátt í umræðunni.

Það hefur líka komið fram í þessari umræðu að heimurinn gæti hugsanlega verið friðvænlegri ef konur hefðu meiri áhrif. Ég held að það sé alveg rétt. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon tók það stórt upp í sig hér að að það yrði ekkert vit í heiminum meðan karlar réðu svo miklu. Það var ansi mikið sagt en ég held að það sé nokkuð mikið til í því að konur líta oft öðruvísi á úrlausnir mála. Þær eru ekki eins gjarnar á að leysa úr málum með kröftum og vopnaskaki. Ég hugsa að þetta sé alveg hárrétt ályktun sem viðkomandi hv. þingmaður hefur komið á framfæri og reyndar fleiri í umræðunni.

Ég vil líka minnast hér á það, virðulegi forseti, í lokin, að samstaða kvenna skiptir miklu máli þegar fjallað er um þeirra framgang. Ég og miklu fleiri konur hafa upplifað hvað samstarf skiptir miklu máli og líka þvert á flokksbönd. Margar konur hafa lent í ýmsum rimmum innan sinna flokka og verið að þeim vegið eins og gengur og gerist í stjórnmálum. Þær hafa þá margar hverjar fengið stuðning frá konum úr öðrum flokkum.

Ég get nefnt það hér, virðulegi forseti, að ég hef fengið slíkan stuðning. Ég vil leyfa mér að nefna hérna sérstaklega nöfn í því sambandi, þótt það sé kannski skrítið að nefna nöfn. Ég vil nefna hér Rannveigu Guðmundsdóttur, fyrrverandi þingmann, Þórunni Sveinbjarnardóttur, hæstv. umhverfisráðherra, Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur, hv. þingmann og Margréti Sverrisdóttur, sem er núna í borgarstjórn Reykjavíkur. Allar þessar konur og ég gæti nefnt fleiri nöfn, hafa tekið upp hanskann fyrir konur í öðrum flokkum þegar að þeim hefur verið sótt og stutt við bakið á þeim í opinberri orðræðu. Ég held að það sé mikilvægt og til eftirbreytni.

Ég hef reynt að gera þetta líka. Ég held að konur eigi, meðan við höfum ekki náð helmingshlutfalli í stjórnmálum, þá eigum við að reyna að styðja hver aðra þótt ýmsir innan okkar flokka hoppi ekki hæð sína af gleði yfir því. Menn keppa einnig innbyrðis á milli flokka í kjördæmum.

Mig langar í blálokin, virðulegi forseti, að segja frá því að ég heyrði um daginn mjög kaldhæðnislega setningu sem tengist jafnréttismálunum. Hún var mjög kaldhæðnisleg. Þau orð voru látin falla í umræðu um hvenær yrði komið á fullu jafnrétti í stjórnmálum. Svarið var að fullu jafnrétti yrði komið á þegar nokkrar óhæfar konur komast til æðstu valda, þá verði fullu jafnrétti náð. Það er mjög kaldhæðnislegt að segja þetta af því að í því felst að óhæfir karlar hafi valist til æðstu metorða.

Ég vil ekki taka beint undir þetta. En vildi samt koma þessu á framfæri af því að ég tel að þær konur sem hafa náð árangri í stjórnmálum á Íslandi í dag þurft langflestar að leggja mikið á sig og berjast mjög hart fyrir því að ná eyrum manna, bæði innan flokka sinna, innan kjördæma og meðal landsmanna. Ég held ég geti fullyrt, virðulegi forseti, að þær konur sem starfa í stjórnmálum í dag, þessar allt of fáu, hafi lagt alveg geysilega mikið á sig. Þær hafa afar mikið til málanna að leggja.

[16:10]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég kem eingöngu til að ítreka að mjög mikilvægt er að tillagan verði samþykkt. Við þurfum að gera virkilegt átak í að efla konur til stjórnmálaþátttöku fyrir sveitarstjórnarkosningar sem fram undan eru. Ég tel mjög eðlilegt að Jafnréttisstofa taki það verkefni að sér, eins og þessi tillaga gerir ráð fyrir.

Þegar fyrra verkefnið var sett af stað 1997–1998, og

stóð í fimm ár eins og hér hefur komið fram, var ekki til stofnun sem gat unnið verkefni sem þetta með sambærilegum hætti eins og við gerðum þá.

Ég var flutningsmaður að þeirri tillögu og er satt að segja mjög ánægð með að hafa staðið að því verkefni með mörgum fleirum. Ég held að sú nefnd, sem ég vann í allan þann tíma sem hún var að störfum við þetta sérstaka átak, hafi unnið mjög gott starf. Bæði var unnið að því að efla konur til starfa og til stjórnmálaþátttöku og vakin athygli á því í þjóðfélaginu hversu mikilvægt væri að konur tækju þátt í stjórnmálastörfum.

Hluti af því var ákaflega skemmtileg auglýsingaherferð sem sett var í gang og ótrúlega mörg skemmtileg slagorð sem þar komu upp. Ég hefði í rauninni átt að hafa þau með mér hingað til að fara yfir hvernig baráttan var lögð upp. Auðvitað er mikilvægt að það sé gert með ákveðnum húmor og skemmtilegheitum til að vekja athygli á málinu en jafnframt þarf að koma fram sú djúpa alvara sem þarna er að baki. Ég held að okkur hafi á þeim tíma tekist ágætlega að koma málinu á framfæri og vekja á því athygli.

Nú er umhverfið orðið annað og þess vegna held ég að rétt sé að Jafnréttisstofa fái verkefnið og vinni með þeim hætti sem hentar núna. Þar er margt hæft og gott fólk sem hefur mikla þekkingu á jafnréttismálum.

Ég held þó að nauðsynlegt sé að stuðningur komi frá Alþingi við að Jafnréttisstofa ráðist í verkefnið, að áréttingkomi frá hinum pólitíska vettvangi inn í stofnunina til þess að takast á við það. Ekki er alveg gefið að stofnunin ráðist í verkefni sem að hluta til er mjög pólitískt að þessu leyti þegar horft er til kosninga því að um er að ræða átak sem vinna á að fyrir næstu sveitarstjórnarkosningar.

Nefnt var að konur væru styttri tíma í stjórnmálastörfum sínum en karlar og það er íhugunarefni fyrir okkur hvað veldur því. Full ástæða er til að rannsaka málið og bregðast við því hvers vegna konur finna sig ekki í stjórnmálastörfum til lengri tíma.

Við erum nokkuð margar sem höfum þraukað í dálítinn tíma og sumar okkar hafa jafnvel verið í sveitarstjórnarmálum — af því að ég horfi hér framan í hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur. Samt sem áður er það svo að þetta virðist vera nokkurt vandamál og þá er um að gera að bregðast við því. Ef til vill segja sumir að karlarnir mættu vera eitthvað skemur, að það sé vandamálið í sjálfu sér. Ég held samt sem áður að reyna eigi að hafa umhverfi okkar stjórnmálamanna þannig að það hæfi sem flestum. Markmiðið er að sem flest sjónarmið í þjóðfélaginu komi fram, að landinu sé stýrt með sem flest sjónarmið á að baki þeim ákvörðunum sem við tökum á hinu háa Alþingi.

[16:15]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil koma því á framfæri, út af sveitarstjórnarkosningunum, að ég skoðaði það sérstaklega einu sinni. Í ljós kom að konur sem höfðu verið í sveitarstjórnum skiluðu sér meira inn í landsmálin miðað við karlana. Það var líklega af því að karlarnir höfðu önnur net sem þeir gátu skilað sér í gegnum. Þeir voru líka meiri ættarlaukar, feður þeirra eða einhverjir í fjölskyldunni höfðu verið þingmenn áður. Þannig að þeir erfðu einhverjar prófkjörsvélar o.s.frv. Ég skoðaði þetta sérstaklega og það var mjög gaman að því.

En ég ætla að rifja upp slagorðin sem hv. þingmaður mundi ekki eftir. Ég held ég muni þau nokkurn veginn. Ég held að það sé ágætt fyrir umræðuna að hafa þau skráð með. Auglýsingaherferðin varð svo fín á endanum að hún fékk verðlaun og hún varð meira að segja fræg út fyrir landsteinana. Hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, lenti í viðtali, á CNN minnir mig, út af þessari auglýsingaherferð, eða BBC var það. Það tókst að fá Davíð Oddsson í auglýsinguna. Hann sagði já fyrst. Til stóð að setja hann í kvenskó. Hann vildi ekki fara í skóna en hann var til í að halda á þeim og vera á sokkaleistunum í stól. Fyrirsögnin var: Setjum okkur í spor kvenna. Síðan kom standard texti um hve mikilvægt væri að fá konur í stjórnmál.

Sighvatur Björgvinsson var með brjóstahaldara. Þar stóð: Lyftum þeim upp. Það var stórsnjöll fyrirsögn. Halldór Ásgrímsson var með nælonsokkabuxur. Á þeim var gat og hann var að leita að gatinu og textinn var: Konur sjá meira en við sjáum. Margrét Frímannsdóttir var að raka sig í spegli með rakköfu. Þar stóð: Látum hlut kvenna endurspegla hlutfall þeirra meðal þjóðarinnar. Guðný Guðbjörnsdóttir var á snyrtingu og hélt höndunum á veggnum og þar stóð: Okkur er ekki til setunnar boðið. Steingrímur J. Sigfússon var með púða undir skyrtunni, var þungaður, og þar stóð: Sum reynsla kvenna er okkur hulin.

[16:18]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það var ágætt að fá þessa upprifjun. Eins og kom fram hjá hv. þm. Siv Friðleifsdóttur vakti þetta töluvert mikla athygli og ég held verðskuldaða. Á bak við þetta voru miklar pælingar og þegar búið var að fá fyrsta formanninn til að segja já fylgdu hinir á eftir. Þetta þurftum við að gera til að koma herferðinni af stað. Slagorðin hafa sitt gildi en við þurfum alltaf að hafa hina djúpu alvöru í huga þegar við ræðum þessi mál.

[16:19]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér skilst að umrædd auglýsingaherferð sé komin í kennslubækur í Bandaríkjunum, hún þótti svo góð. Það er mér minnisstætt þegar ég króaði Davíð Oddsson, þáverandi forsætisráðherra, af hérna úti í gluggakistu til að fá hann til að taka þátt í verkefninu. Hann sagði strax já þó að hann vildi ekki fara í skóna. En hann var til í að halda á þeim. Eftirleikurinn varð þá auðveldari, að fá aðra formenn með.

Þessar auglýsingar sköpuðu geysilega mikla umræðu, mjög skemmtilega umræðu, og djúpur undirtónn fylgdi grríninu. Hæstv. menntamálaráðherra, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, hefur sagt opinberlega að þessi umræða hafi hjálpað henni við að ná árangri í prófkjöri sem þá var fram undan, og það hafa fleiri konur sagt.

Gefin hefur verið út skýrsla þar sem þetta verkefni er skilgreint og því er lýst og myndirnar eru sýndar í þeirri skýrslu. Vestnorræna ráðið tók þessa tillögu upp og var hún samþykkt þar. Það hefur orðið til þess að í Færeyjum stendur nú yfir sambærilegt verkefni sem heitir Demokratia. Í

Færeyjum á að kjósa í síðasta lagi 19. frekar en 16. janúar, að mig minnir, þannig að mjög bráðlega verða kosningar til lögþingsins. Í lögþinginu eru einungis þrjár konur af 32, minnir mig, þingmönnum. Ég vona því að það verkefni sem þar stendur yfir, og á rætur sínar að rekja til íslenska verkefnisins, skili árangri. Reyndar er ýmislegt annað sem getur hjálpað konum í Færeyjum. Nú verður kosið í einu kjördæmi en ekki í mörgum kjördæmum. Stærri kjördæmi vinna með konum, ójafnréttið verður augljósara ef kjördæmin eru fá eða eitt.

[16:21]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Full ástæða er til að hjálpa konum í Færeyjum til að ná fram jafnrétti á stjórnmálasviðinu. Það hefur verið ótrúlega erfitt fyrir þær að koma að sínum sjónarmiðum og sínum fulltrúum.

Eitt slagorðið, sem við notuðum gjarnan í þessari vinnu okkar, hljóðaði einhvern veginn svo: Ef þú kýst ekki fulltrúa þinn mun einhver annar kjósa fulltrúa sinn sem fulltrúa þinn. Þetta eru mikil sannindi og þetta minnir okkur á að við verðum alltaf að hafa í huga að við erum að kjósa fulltrúa okkar til þings. Við berum ábyrgð á því, hvort sem við tökum þátt í kosningum eða ekki, hverjir sitja í þeim stöðum að taka ákvarðanir á stjórnmálasviðinu. Það er því mjög mikilvægt verkefni fyrir konur, fyrir jafnrétti í landinu, fyrir lýðræðið, að hlutur kvenna verði aukinn jafnt í sveitarstjórnum sem á Alþingi.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og fél.- og trn.

Varðveisla Hólavallagarðs, fyrri umr.

Þáltill. ÁRJ, 51. mál. — Þskj. 51.

[16:23]

Flm. (Ásta R. Jóhannesdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir mikilvægu máli um varðveislu Hólavallagarðs, sem er tillaga til þingsályktunar og hljóðar þannig:

„Alþingi ályktar að fela umhverfisráðherra að skipa nefnd til að vinna að því að tryggja varðveislu, uppbyggingu og kynningu á þeim umhverfis- og menningarsögulegu verðmætum sem eru fólgin í kirkjugarðinum við Suðurgötu, Hólavallagarði.“

Þetta er í fimmta sinn sem sú sem hér stendur mælir fyrir þessari tillögu en hún hefur verið flutt fjórum sinnum áður í aðeins annarri mynd. Margir þingmenn úr öllum flokkum og alls staðar af landinu hafa verið meðflutningsmenn. Að þessu sinni er flutningsmaður einungis sú sem hér stendur en það kom til vegna þess að ekki náðist að kalla til fleiri þingmenn að loknum kosningum. Margir voru orðnir ráðherrar og aðrir fallnir út af þingi sem höfðu verið með á tillögunni og ég var ekki á landinu.

Tillögunni er að þessu sinni vísað til hæstv. umhverfisráðherra en áður höfðum við lagt til að henni yrði vísað til hæstv. menntamálaráðherra. Ástæðan er sú að árið 2005 var garðurinn ein af níu tilnefningum til umhverfisverðlauna Norðurlandaráðs. Flutningsmönnum þótti þá ástæða til að beina sjónum að þeim þætti garðsins en sérkenni hans eru mörg og merkileg.

Björn Th. Björnsson listfræðingur benti á í bók sinni um *Minningarmörk í Hólavallagarði* að garðurinn væri stærsta og elsta minjasafn Reykjavíkur. Undir það hafa margir tekið. Garðurinn var aðalkirkjugarður Reykjavíkur í rúmlega heila öld og er enn þá verið að grafa í hann. Hann var eini kirkjugarður Reykjavíkur og aðalkirkjugarður frá 1838–1932 en þá var búið að úthluta öllum leiðum í garðinum.

Mikilvægt er að varðveita þær minjar sem eru í garðinum. Þær ber að varðveita fyrir komandi kynslóðir, bæði vegna sögu Íslands og menningar. Minningamörkin í garðinum, eða legsteinarnir, segja sögu um þróun bæjarins og fólkið sem lifði og starfaði í Reykjavík. Það er ljóst, eins og Björn Th. Björnsson bendir á, að margir legsteinanna hafa kostað stórfé þegar þeir voru settir upp. Sýnir það mikla ræktarsemi og hversu mikið fyrri kynslóðir mátu minningu látinna.

Í janúar 2003 samþykkti borgarráð Reykjavíkur deiliskipulag sem þróunarhópur Hólavallagarðs hafði látið vinna. Þar er gert ráð fyrir að Hólavallagarður njóti umhverfisverndar samkvæmt skipulags- og byggingalögum. Hverfisvernd sem slík er ekki formleg friðlýsing en líta verður á hana sem ákveðna viljayfirlýsingu borgaryfirvalda, sem umsjónaraðila garðsins, um að fara að öllu með gát.

Í fyrsta sinn sem þetta þingmál var lagt fram var það sent út til umsagnar. Tekið var tillit til allra umsagnaraðila og breytingar voru gerðar í þá veru sem lagt var til í umsögnum. Þjóðminjavörður sendi m.a. umsögn til nefndarinnar. Margrét Hallgrímsdóttir þjóðminjavörður hefur á orði að segja megi að garðurinn sé merkt minjasafn þar sem saga okkar birtist í hnotskurn. Gildi garðsins sé mjög mikilvægt frá sjónarhóli þjóðminjavörslunnar og það felist ekki síst í þeirri heildarmynd sem þar er varðveitt með einstökum hætti í evrópsku samhengi. Þjóðminjasafnið muni leggja áherslu á nálægðina við þennan merka minjagarð.

Eitt það merkilegasta við þennan garð er að honum hefur ekki verið mikið raskað. Segja má að hann sé einn af merkustu kirkjugörðum hér á landi og jafnvel þótt litið væri til Evrópu, að minnsta kosti til Norður-Evrópu. Engar meiri háttar raskanir hafa orðið frá því að garðurinn var vígður, ef undan er skilinn stígur sem lagður var þvert yfir garðinn til að bæta aðgengi að garðinum, það er stígurinn frá Ljósvallagötu að Suðurgötu. Í eldri kirkjugörðum, t.d. á Norðurlöndum, hafa garðar verið sléttaðir út og grafið hefur verið í þá að nýju. Gamli hluti kirkjugarðsins við Suðurgötu stendur alveg eins og þegar farið var að grafa í hann með óreglulegum stígum og gröfum. Stígarnir eru ekki beinir eins og maður sér víðast hvar í kirkjugörðum. Þar eru ekki neinir skipulagðir stígar.

Einnig er lögð áhersla á að varðveita fleira, svo sem heimildir um list og táknfræði, persónusögu, ættfræði, stefnur í byggingarlist og ýmislegt fleira sem garðurinn hefur að geyma. Það er því mjög mikilvægt að við stöndum vörð um þessa þætti.

Það er einnig merkilegt við Hólavallagarð hvað hann er gróinn og hægt er að finna hátt á annað hundrað plantna í garðinum. Rannsaka mætti grasafræðina og gildi garðsins sem grasagarðs. Trjárækt á Íslandi varð ekki almenn fyrr en eftir aldamótin 1900 og gróðursetning í garðinum hófst að marki á árunum milli stríða. Í elsta hluta garðsins eru ýmsar tegundir sem eiga rætur sínar að rekja til tilrauna frá þeim tíma og í öðrum hluta garðsins er að finna einkennandi gróður fyrir eftirstríðsárin. Í garðinum er jafnframt mikill og fjölbreytilegur blómagróður úr heimilisgörðum frá síðustu öld því að fólk tók plöntur úr görðunum sínum til þess að gróðursetja á leiðum ástvina sinna.

Fleira er merkilegt við garðinn, t.d. að óvenju mikið er þar af járnsteyptum minningarmörkum. Það eru aðallega krossar og járnsteypt grindverk og eru hlutfallslega mörg slík minningarmörk varðveitt hér á landi. Algengt var erlendis að farið væri í kirkjugarða og safnað saman járnsteyptum grindverkum og krossum og járnið nýtt til hergagnagerðar í styrjöldum. Við búum að því að hér voru ekki styrjaldir og þess vegna hafa krossar og grindverk við leiðin varðveist. Jafnframt eru merkileg dæmi um fagurt handverk og hönnun íslenskra járnsmiða og má segja að garðurinn sé söguleg heimild fyrir ýmsar iðngreinar svo sem járnsmíði. Eins og bent er á í greinargerðinni hefur þar varðveist eitt merkasta og heillegasta safn minningarmarka á Íslandi, og þó víðar væri leitað, því að sagan í garðinum nær yfir nærri 170 ára tímabil.

Sagt hefur verið að garðurinn sé eitt mesta útiminjasafn landsins. Gönguferð um garðinn er gönguferð um söguna. Hún er líka gönguferð um menninguna, um listir og listþróun og stjórnmálasöguna. Staðið hefur verið fyrir slíkum göngum í garðinum sem hafa verið ákaflega skemmtilegar. Ég hef tekið þátt í gönguferðum um garðinn, t.d. ljóðagöngu þar sem var farið milli leiða og lesin upp ljóð eftir okkar ástsælu ljóðskáld. Sömuleiðis er hægt að segja frá ritverkum, stjórnmálamönnum o.s.frv. Þetta er því mjög merkilegur garður sem gefur mikla möguleika, t.d. til að taka á móti ferðamönnum eða fræða skólabörn um söguna og alla þá þætti sem ég nefndi. Því verður að vernda garðinn og viðhalda honum svo að komandi kynslóðir fái notið þeirrar þjóðargersemar sem hann er.

Í fyrsta sinn sem ég lagði málið fram vildi ég að garðurinn yrði gerður að sérstakri þjóðargersemi Íslendinga. Nefndin sem mun taka málið að sér getur hugað að því þegar búið verður að samþykkja þingmálið — sem ég trúi ekki öðru en verði gert — því að full ástæða er til að lýsa hann sem slíkan. Jafnframt er talað um að flokka mætti garðinn sem þjóðararf eins og t.d. Bretar gera, þeir hafa lýst ýmsar gersemar undir National Heritage Act, sem þjóðargersemar eða þjóðararf. Við getum litið til annarra landa sem varðveitt hafa og friðlýst þjóðargersemar sínar með þessum hætti.

Mér fannst gaman að fá tölvupóst frá sagnfræðingi í Reykjavíkurakademíunni þegar ég var að fara að mæla fyrir málinu í fimmta sinn. Hún heitir Sólveig Ólafsdóttir og er meistaranemi í menningarstjórnun við Háskólann í Bifröst. Hún undirbýr nú meistaraprófsverkefni í menningarstjórnun við háskólann þar sem hún tekur fyrir framtíð Hólavallagarðs. Það finnst mér ákaflega vel til fundið. Sólveig hefur skilgreint verkefnið út frá mikilvægi garðsins og spyr nokkurra spurninga með það í huga að gera Hólavallagarð að safni. Hún veltir fyrir sér hvaða safnform mundi þá henta garði eins og honum. Síðan fjallar hún um menningarsögulegt gildi garðsins, hvort hann sé það sérstakur að hann sé tækur á skrá European Heritage eða Evrópuminja og hvort hann sé tækur á heimsminjaskrá UNESCO. Ýmislegt fleira tiltekur Sólveig um verkefni sitt sem áhugavert er að skoða. Það verður fróðlegt að sjá að hvaða niðurstöðum hún kemst í meistaraverkefni sínu.

Virðulegi forseti. Ég tel mjög mikilvægt að hugað verði að þessum málum og í leiðinni mætti athuga hvort ekki sé ástæða til að breyta lögum í þá veru að hægt verði að vernda og friða gamla og merka garða. Ég nefni garð eins og Alþingisgarðinn við Alþingishúsið en hann er elsti almenningsgarður á Íslandi og er full ástæða til að vernda hann. Honum hefur að vísu aðeins verið raskað frá því að ég lagði málið fyrst fram. Full ástæða er til athuga hvort ekki væri hægt að breyta lögum í þá veru að vernda garða eins og Alþingisgarðinn og aðra merka garða sem við eigum, ekki bara hér í Reykjavík heldur hvar sem er á landinu. Það eru víða mjög merkir garðar sem full ástæða er til að vernda.

Áður en ég lýk máli mínu, virðulegi forseti, vil ég nefna að mikilvægt er að nefndin, sem skipuð verður til að vinna að málinu, tryggi að nægilegt fjármagn fáist til að setja kraft í þá vinnu sem þarf til að vernda minningarmörkin. Hún er nauðsynleg til að vernda Hólavallagarð þannig að hann geti staðið undir nafni sem einn af merkustu kirkjugörðum á Íslandi og jafnvel í Norður-Evrópu ef ekki í Evrópu allri.

[16:38]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur fyrir að flytja þetta mál. Þótt hún hafi verið ein síns liðs að þessu sinni heyri ég að málið hefur verið til umræðu á þingi oft áður.

Kirkjugarðurinn, Hólavallagarður, sem ég held að flestir Íslendingar kalli gamla kirkjugarðinn eða kirkjugarðinn við Suðurgötu, er mjög merk vin í miðjum Vesturbæ Reykjavíkur. Svo hagar til hjá mér þessa dagana að ég dvel aðeins hluta vikunnar í Reykjavík og hef þá aðsetur í Vesturborginni. Þá reyni ég að ganga til vinnu, ekki síst vegna þess að þá geng ég í gegnum garðinn. Það er mikið skjól í honum og hann er svo fallegur þannig að það hvetur mig frekar til þess að sleppa bílnum og ganga af stað. Ég þarf stundum að gæta þess að koma ekki of seint til vinnu þar sem ég get hreinlega týnt mér í að skoða þær minjar sem er að finna í garðinum.

Garðurinn er í eðli sínu listasafn, útilistasafn. Hann hefur, eins og hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir kom inn á, afar merkilegt menningarsögulegt gildi og tengist bæði jákvæðum og neikvæðum atburðum í sögunni. Eins og fram kemur í þingsályktunartillögunni er þar að finna sögufrægar persónur sem tengjast sjálfstæðisbaráttu okkar, listamenn og fleiri slíka, en einnig er þar að finna minningar um þær erfiðu aðstæður sem við höfum þurft að glíma við, t.d. þegar plágur riðu yfir landið og er kannski nærtækast að minnast spænsku veikinnar. Þegar komið er að norð-

austurhluta garðsins er varla hægt að ganga þar um vegna þess hversu þröngt er um grafir. Á tímabili var sífellt verið að grafa fólk, hörmungin í bænum var mikil og mikilvægt er að muna það. Það eru ekki bara hinir fallegu legsteinar sem eru gríðarleg listaverk heldur líka litlar grafir þar sem börn eru jarðsett. Reyndar liggja stundum heilu fjölskyldurnar saman. Það er gott að því skyldi ekki hafa verið breytt þegar farið var að skipuleggja garðinn, þá hefði því horni, sem ég tiltek sérstaklega, ef til vill verið raskað. Grafirnar hefðu kannski verið skipulagðar með þeim hætti að auðveldara væri að komast að þeim. Mér finnst sá þáttur vera dramatískastur þegar ég fer um garðinn og ég held að okkur sé öllum hollt að ganga um hann og anda að okkur sögunni sem þar er.

Mér finnst greinargerðin sem fylgir tillögunni afar góð og fróðleg. Vel er að málinu staðið hjá hv. þm. Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur. Fram kemur í greinargerðinni að ekki sé skýrt í lögum um friðun garða eins og er um hús, það fannst mér fróðlegt. Það er nokkuð sem er virkilega áhugavert fyrir okkur að skoða því að það er ekki bara gamli kirkjugarðurinn í Reykjavík sem er merkilegur heldur einnig garðar víða um land, kirkjugarðar sem eiga nákvæmlega sömu sögu, bara í smærri mynd. Fólk lagði mikið á sig til að sýna látnum ástvinum virðingu, stundum af vanefnum, með því að setja í þá fagra steina og rækta garðana jafnvel mun betur en í kringum eigin hús og það gerir þá svo fallega og einstaka. Það sjáum við úti um allt land, jafnvel á þeim stöðum þar sem byggð hefur lagst af, enn eimir eftir af görðunum og sumir hverjir eru orðnir lúnir en skipta gríðarlegu máli fyrir menningararf okkar. Það skiptir einnig máli fyrir ferðaþjónustuna að horfa á kirkjugarðana í þessu samhengi.

Kirkjugarðar eru oft vel staðsettir í bæjum og þess vegna er það alveg rétt sem flutningsmaður nefndi áðan, að þeim hefur gjarnan verið raskað víða um heim. Mér þótti áhugavert að heyra um stríðsreksturinn, járnsmiðina og smíðajárnið í garðinum, það er mjög áberandi í kirkjugarðinum við Suðurgötu og raunar í íslenskum görðum. Langt er síðan kirkjugörðum á Íslandi hefur verið raskað með þeim hætti sem við höfum séð annars staðar. Við vitum náttúrlega um gamla kirkjugarðinn við Ingólfsbrunn, ég man ekki í svipinn hvað hann heitir, (Gripið fram í.) já, ég heyrði ekki alveg, fyrirgefið, hvað hv. þingmaður sagði, en nafnið er stolið úr huga mér akkúrat núna. (Gripið fram í.) — Víkurgarður já, þakka ykkur fyrir. Það fór svolítið öðruvísi um hann en hinn stóra garð sem við höfum við Suðurgötuna.

Mig langaði til að benda á þessa ákveðnu hluti og þakka hv. þm. Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur fyrir að halda málinu á lofti. Ég vona svo sannarlega að nú muni þingsályktunartillagan verða afgreidd. Mikill bragur væri á því fyrir okkur ef við gætum afgreitt hana og varðveitt kirkjugarðinn við Suðurgötu fyrir ókomnar kynslóðir.

[16:44]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Mér finnst þessi þingsályktunartillaga um varðveislu Hólavallagarðs sem hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir er flutningsmaður að, mjög merkileg. Mig langar til að leggja hér nokkur orð í belg af því að það er svo gaman að lesa greinargerðina með tillögunni og ég er svo sammála mörgu sem þar kemur fram.

Ég er ekki viss um að fólk geri sér almennt grein fyrir hvaða merkilega fyrirbæri þarna er á ferðinni, sem er þessi ótrúlega fallegi kirkjugarður. Ég held að við lítum almennt svo á að þetta sé afar fallegur og sérstakur garður á góðum stað í borginni og lítum hann þannig jákvæðum augum en ég er ekki viss um að við gerum okkur grein fyrir hve mikil menningarverðmæti felast í raun og veru í garðinum. Það kemur mjög vel fram í greinargerðinni og bara það að garðurinn sé elsti óspillti kirkjugarður í Norður-Evrópu og jafnvel í Evrópu er mjög merkilegt í sjálfu sér. Að í Reykjavík sé líklega elsti óspillti kirkjugarður í Norður-Evrópu er eitthvað sem ég tel að við eigum að staldra við og íhuga nánar.

Hólavallagaður er eins og hann var frá upphafi, honum hefur ekki verið breytt neitt. Það er mjög ólíkt því sem má sjá í öðrum eldri kirkjugörðum á Norðurlöndunum. Þar hefur kirkjugörðum verið breytt, þeir hafa verið sléttaðir og skipulagðir upp á nýtt o.s.frv. en þessi kirkjugarður er nánast algjörlega óhreyfður. Þar hafa ekki verið skipulagðir stígar utan einn sem settur var einhvern tímann í gegnum garðinn frá Ljósvallagötu að Suðurgötu. Engir hlutar hans hafa verið sléttaðir til að koma fyrir bekkjum eða öðru slíku. Heildarsvip garðsins hefur ekki verið raskað og hann er þess vegna eins og hann var.

Það kemur líka fram að þarna er að finna mjög margar gróðurtegundir og þær eru mjög lýsandi fyrir þann tíma sem garðurinn var að gróa upp, t.d. einkennandi gróður frá eftirstríðsárunum.

Það segir líka að þarna komi fram saga iðnaðarins að vissu leyti, svo sem í formi minningarmarka sem sum eru járnsteypt, járnsteypt grindverk, grindverk úr smíðajárni. Slík verk hafa meira og minna farið forgörðum erlendis, m.a. af því að menn bræddu járnið, það þurfti að nota járnið í stríðinu, en slíkt var ekki gert hér. Þarna er menningar- og listasagan samankomin að mörgu leyti, t.d. eru þarna lágmyndir eftir listamennina Einar Jónsson og Ríkharð Jónsson. Þessi minningarmörk eru langflest heil, það er mjög lítið um brotin verk í garðinum.

Mér finnst þetta stórmerkilegt mál og ég vona líka, eins og komið hefur fram hjá fleiri þingmönnum, að við samþykkjum tillöguna. Ég mundi vilja greiða henni atkvæði.

Það kemur fram í greinargerðinni að á vegum Kirkjugarða Reykjavíkurprófastsdæma er til svokölluð þróunarnefnd. Sú hugsun er því til staðar að vernda eigi garðinn þótt ekki sé kannski búið að taka skýrt skref að því leyti, a.m.k. ekki eins skýrt og hv. flutningsmaður leggur hér til. Það er þó er verið að huga að garðinum og Þjóðminjasafnið er búið að kortleggja þessi minningarmörk, þannig að það er nú þegar búið að afla alls konar heimilda um garðinn.

Ég sé líka að Margrét Hallgrímsdóttir þjóðminjavörður er jákvæð gagnvart málinu og hefur dregið það fram að nálægðin við Þjóðminjasafnið auki gildi garðsins að einhverju leyti líka, að það sé hægt að tengja hann svolítið við Þjóðminjasafnið.

Hólavallagarður var tilnefndur til umhverfisverðlauna Norðurlandaráðs árið 2005 og það lýsir hvaða gildi hann hefur og er mjög áhugavert að velta því fyrir sér hvort hægt

sé að fá hann viðurkenndan sem Evrópuminjar. Ég held að það væri vel athugunar virði.

Vegna hinnar hnattrænu þróunar sem við sjáum í dag og hins mikla hraða í öllum samfélögum, heimurinn er að minnka og menn upplifa rótleysi í hnattvæðingunni, þá hafa margir undirstrikað hve mikilvægt það er að við þær aðstæður þekki íbúar hvers lands rætur sínar til að sjálfsmyndin glatist ekki. Að við verðum að hafa sterka sjálfsmynd í þessum hraða og þeim miklu breytingum sem eiga sér stað í öllum samfélögum heimsins í dag. Ég tel að ein af rótum okkar á Íslandi sé þessi kirkjugarður. Ef okkur tekst að vernda hann, gæta þess að hann eyðileggist ekki og honum sé sýndur fullur sómi, að hann fái að vera þarna, að við sléttum hann ekki og byggjum ekki háhýsi þar, svo ég taki drastískasta dæmið sem manni getur dottið í hug, þá held ég að við ýtum undir sjálfsmynd okkar.

Hólavallagarður er hluti af sögu okkar og rökin eru of mörg með því að vernda hann og sýna honum sóma til að hægt sé að fallast á annað en að það verði gert með einhverju móti. Ég held að það sé góð hugmynd sem hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir bendir á í þingsályktunartillögunni, að setja nú á stofn nefnd á vegum umhverfisráðherra en ekki menntamálaráðherra. Ég tel að hér sé mjög athyglisvert mál á ferðinni sem hjálpar okkur við að varðveita sjálfsmynd okkar og er kannski mun merkilegra mál en margir gætu haldið við fyrstu sýn. Ég tek undir með flutningsmanni og hefði sjálfsagt verið með á málinu ef mér hefði boðist það en ég er mjög ánægð með þetta mál.

[16:52]

Flm. (Ásta R. Jóhannesdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langar til að þakka hv. þm. Ólöfu Nordal og hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir góðar undirtektir við þetta mál sem ég tel vera mjög mikilvægt mál eins og ég heyri að þær eru sammála mér um.

Kirkjugarðurinn við Suðurgötu er vin í borginni. Hann er mikilvægur, ekki bara fyrir hverfið, heldur fyrir alla. Unnið er að verndun garðsins eins og kemur fram í greinargerðinni en taka þarf ákvörðun um að svo verði áfram og sem betur fer verið að huga að verðmætum í garðinum og tryggja að þær eyðileggist ekki.

Mig langar að nefna ferðaþjónustuna í þessu sambandi vegna þess að ég hef persónulega haft mjög mikinn áhuga á kirkjugörðum í útlöndum og hef orðið vör við að það er mjög mikið um að ferðamenn heimsæki kirkjugarða, t.d. í borgum þar sem þeir koma. Ég hef farið í kirkjugarða í Moskvu og í Havana á Kúbu og reyndar út um allan heim. Þeir eru svo merkilegar heimildir um þær þjóðir sem byggja löndin sem maður heimsækir. Þannig er þessi garður auðvitað líka og hann gæti því verið mikið aðdráttarafl fyrir ferðamenn.

Mig langar líka að nefna það vegna þess hve garðurinn er merkilegur á Evrópuvísu að Fornleifavernd ríkisins hefur tekið á móti útlendingum, yfirmönnum erlendra kirkjugarða og öðrum sem hafa áhuga á þessum málum, í sérstökum ferðum til að skoða þennan kirkjugarð á Íslandi, við Suðurgötuna. Hann er því þekktur meðal þeirra sem starfa að þessum málefnum í öðrum löndum sem mjög merkilegur garður.

Það var líka gaman að heyra lýsingu hv. þm. Ólafar Nordal á því hvernig garðurinn byggðist upp þegar spænska veikin gekk hér á landi. Það er alveg rétt og sá hluti garðsins sem hún nefndi er mikil heimild um ástandið í samfélaginu á þeim tíma.

Loks langar mig, af því ég kom því ekki að áðan þegar ég mælti fyrir málinu, að nefna hinar merkilegu lágmyndir og listaverk sem eru á minningamörkunum í garðinum, eins og t.d. lágmyndirnar eftir Einar Jónsson og Ríkharð Jónsson. Þær eru nefnilega mjög merkilegar heimildir um list þessara sögufrægu listamanna. Svo er um margt, margt fleira í garðinum sem of langan tíma tæki að nefna hér.

Virðulegi forseti. Ég vil ekki lengja umræðuna. Greinargerðin segir mikla sögu og ég hvet fólk sem hefur áhuga á þessum málum til að lesa hana. Hér fylgir líka með sem fylgiskjal umsögn Kirkjugarða Reykjavíkurprófastsdæma um garðinn þegar hann var tilnefndur til umhverfisverðlauna Norðurlandaráðs árið 2005 og í ljósi þeirrar tilnefningar ákvað ég að vísa málinu til hæstv. umhverfisráðherra. Ég tel þess vegna rétt að vísa málinu til hv. umhverfisnefndar að lokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og umhvn.

[16:56]

Útbýting:

Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, 277. mál, þáltill. KVM o.fl., þskj. 311.

Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, 274. mál, þáltill. KVM o.fl., þskj. 308.

Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, 278. mál, þáltill. KVM o.fl., þskj. 312.

Skyldunámsefni fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, 276. mál, þáltill. KVM o.fl., þskj. 310.

Stofnun norrænna lýðháskóla, 275. mál, þáltill. KVM o.fl., þskj. 309.

Friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár, fyrri umr.

Þáltill. KolH o.fl., 48. mál. — Þskj. 48.

[16:57]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég get hafið ræðu mína á svipaðan hátt og hv. þm. Ásta R. Jóhannesdóttir gerði áðan þegar hún hóf að mæla fyrir máli sínu um Hólavallakirkjugarð og verndun hans, sem meðal annarra orða ég styð af heilum hug, hún sagðist vera að mæla fyrir málinu í fimmta sinn og það gætti örlítillar þreytu í málrómnum.

Hér mæli ég fyrir þingsályktunartillögu sem ég er að mæla fyrir í áttunda sinn þannig að við hv. þingmaður getum farið í keppni um það hvor mælir oftar fyrir málum sínum. Ég get sagt við hv. þm. Ástu R. Jóhannesdóttur að hún er þó í þeirri stöðu núna að vera stjórnarþingmaður og ætti

þess vegna að eiga talsverða möguleika á því að koma máli sínu um Hólavallagarð alla leið og ég vona sannarlega að það gerist. Mín staða er hins vegar ekki sú. Eins og kunnugt er er ég í stjórnarandstöðu og geri því ráð fyrir að það verði erfiðara undir fæti fyrir mig að koma mínu máli áfram þó að ég voni sannarlega að straumarnir séu farnir að snúast í þá veru að hér verði breyting á.

Hér er um að ræða tillögu til þingsályktunar um friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár, á þskj. 48. Tillagan hefur tekið nokkrum breytingum í gegnum tíðina en hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að sjá til þess að fallið verði frá áformum um Norðlingaölduveitu í Þjórsárverum og frekari virkjunum í Þjórsá en orðið er. Jafnframt verði tryggð verndun Þjórsárvera í heild sinni með stækkun friðlandsins þannig að það nái til náttúrulegra marka veranna ásamt með Þjórsá og nærliggjandi svæðum að Sultartangalóni. Stækkað Þjórsárverafriðland verði sem fyrst tilnefnt á heimsminjaskrá UNESCO. Undirbúningur málsins miðist við að hægt verði að auglýsa hin nýju friðlandsmörk í ársbyrjun 2008.“

Eins og ég sagði þá höfum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lagt fram tillögur á Alþingi um stækkun friðlandsins í Þjórsárverum árlega síðan á 127. löggjafarþingi. Það var veturinn 2001–2002. Síðustu tvö löggjafarþing hafa þingmenn úr öllum flokkum nema Sjálfstæðisflokki verið meðflutningsmenn á þingsályktunartillögunni. Það er kannski rétt að geta þess hér að framsóknarmaðurinn sem flutti tillöguna með okkur eitt ár eða tvö, sennilega tvö, var Kristinn H. Gunnarsson sem er reyndar ekki lengur í Framsóknarflokknum þannig að við vitum ekki enn um stuðning framsóknarþingmanna við tillöguna. Þar að auki hafa þingmenn Samfylkingar, Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Frjálslynda flokksins lagt til að heimild iðnaðarráðherra frá árinu 2003 til að leyfa gerð Norðlingaölduveitu verði numin á brott úr lögum.

Svo öllu sé til haga haldið, virðulegi forseti, langar mig til að nefna það að einnig hafa fyrrverandi þingmenn Sjálfstæðisflokksins, annars vegar hv. fyrrverandi þingmaður, Katrín Fjeldsted, og hins vegar hæstv. fyrrverandi umhverfisráðherra, Sigríður Anna Þórðardóttir, lýst sjónarmiðum sem eru í dúr við þessa tillögu og Katrín Fjeldsted var raunar fyrst þingmanna til að flytja tillögu um að verin yrðu sett á heimsminjaskrá UNESCO sem nú er hluti af þessari tillögu. Það er alveg ljóst að gríðarlega víðtækur stuðningur er í öllum flokkum við að tillagan nái fram að ganga. Hún hefur verið send út til umsagnar oftar en einu sinni. Í annað sinn sem hún var flutt var hún send til umsagnar til nokkurs fjölda aðila, ef ég man rétt eitthvað á annan tug aðila. Tillagan fékk afar jákvæðar undirtektir vægast sagt. Af þeim sem gáfu umsagnir um tillöguna voru einungis tveir aðilar sem voru á móti henni. Það var annars vegar Landsvirkjun og hins vegar hreppsnefnd Ásahrepps.

Í fjórða sinn sem tillagan var flutt hafði verið bætt við hana enda hafði baráttan um Þjórsárver magnast á þeim tíma sem liðinn var frá því að hún fyrst kom fram. Þá hafði Landsvirkjun sett sér það markmið að reisa Norðlingaölduveitu með Norðlingaöldulóni í 568 metra hæð yfir sjávarmáli ásamt set- og veitulóni sunnan Þjórsárjökuls. Það var ljóst að bæði lónin mundu skerða náttúruverndargildi veranna umtalsvert og einnig minnka ósnortin víðerni á hálendi Íslands og það var mat okkar flutningsmanna tillögunnar þá að það væri búið að sauma nóg að Þjórsárverum með veitu- og virkjunarframkvæmdum og þá töldum við að rétt væri að tryggja vernd veranna til frambúðar með því að stækka friðlandið svo mikið að ekki yrði af frekari framkvæmdum í næsta nágrenni þeirra.

Í fimmta sinn sem við fluttum hana voru komnir til liðs við okkur þingmenn úr Framsóknarflokknum og Sjálfstæðisflokknum. Þá var líka komið inn ákvæði um að setja ætti verin á heimsminjaskrá UNESCO. Síðan hafa mörg vötn runnið til sjávar og baráttan um Þjórsá stendur enn. Ekki bara um Norðlingaölduveitu því að nú hefur baráttan um virkjanir í Neðri-Þjórsá harðnað verulega.

Nú er svo komið að Landsvirkjun hefur fengið í hendurnar 93% vatnsréttinda úr hendi ríkisstjórnarinnar. Landsvirkjun getur því í krafti eignarhalds á þessum vatnsréttindum farið gegn þeim aðilum sem eiga 7% vatnsréttindanna í Þjórsá en það eru bændur og landeigendur við neðri hluta Þjórsár sem eiga í vök að verjast í baráttunni við ofureflið, Landsvirkjun, sem hefur í umboði ríkisstjórnarinnar völd á 93% vatnsréttindanna.

Málið hefur borið að og komið í fjölmiðla með ýmsum hætti. Það hafa verið stofnuð samtök til verndar Þjórsá sérstaklega, *Sól á Suðurlandi*. Þau hafa háð mikla baráttu, ekki bara íbúar í Skeiða- og Gnúpverjahreppi eða landeigendur þar, heldur hefur líka staðið styr um Urriðafossvirkjun niðri í Flóahreppi. Baráttan um hana hefur breyst vegna þess að nú nýverið ákváðu skipulagsyfirvöld í hreppnum að setja Urriðafoss inn á aðalskipulag hreppsins en þannig var það ekki áður. Þarna hafa því orðið talsverðar breytingar og við vitum svo sem ekki hvernig barátta íbúanna sem eru mótfallnir Urriðafosslóni og Urriðafossvirkjuninni breytist.

Ein baráttukona á það skilið, hæstv. forseti, að vera nefnd sérstaklega til sögunnar hér. Það er Jóhanna Jóhannsdóttir sem er 93 eða 94 ára gömul. Hún býr í Haga og hefur búið þar í 60 ár. Það hefur verið gefið út veggspjald með ákaflega fallegri mynd af Þjórsá og regnboga sem teygir sig hátt upp í himininn og fremst í myndletrinu stendur Jóhanna Jóhannsdóttir á rauðri kápu, baráttuglöð að vanda og textinn sem stendur undir myndinni er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Ég vaknaði klukkan sex annan mánudag ágústmánaðar, alheiðríkt var og blæjalogn, aðeins þokuband neðst á austurfjöllum en Hekla, Tindfjallajökull og Eyjafjallajökull böðuðu sig í morgunsólinni. Bjólfell, Selsundsfjall, Þríhyrningur og Þjórsá nutu sólar en Hagafjall skyggði enn á hana svo bærinn og túnin voru í skugga. Fljótlega komst sólin upp fyrir fjallsbrúnina. Fegurðin var alger. Þjórsá sem oft er skollituð af jökulframburði sýndist blá. Sker, Skógarhólmar og Hagaey blöstu við mér úr suðurglugganum. Ég var með sjónauka og sá fuglana lyfta sér til flugs upp á túnin.

Kvikar allt af kæti
kringum gamla bæinn
líf og gleðilæti
langan sumardaginn.

Mér var hugsað til Landsvirkjunar sem ef til vill sekkur svo túnunum í Haga á þessari fallegu landnámsjörð að ekki verði búandi hér lengur og enginn situr við glugga og dáist af fegurðinni eða nýtur góðs af gæðum jarðarinnar. Það er mikið vald sem fáeinir gróðahyggjumenn taka sér.“

Hæstv. forseti. Þetta er tilvitnun í orð Jóhönnu Jóhannsdóttur og þau segja miklu meira en mörg orð um það hvernig fólkinu í sveitinni líður.

Ég sagði áðan að málið hefði komist í fjölmiðla með ýmsum hætti frá því að baráttan fyrir verndun Þjórsár hófst. Okkur sem fylgjumst með fréttaflutningi af þessum málum er minnisstætt þegar fréttist af bréfi í mars sl. sem sóknarpresturinn á Stóra-Núpi, Axel Árnason, skrifaði til skipulagsyfirvalda. Það fer reyndar tvennum sögum af því hvort bréfið var skrifað til Skipulagsstofnunar í Reykjavík eða hvort það var til skipulagsyfirvalda í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. En í öllu falli sagðist presturinn í bréfinu hafa orðið þess áskynja í störfum sínum að fyrirhugaðar framkvæmdir Landsvirkjunar, virkjunarframkvæmdir sem hafa staðið fyrir dyrum hafi vakið upp ugg í brjóstum mjög margra sóknarbarna samfara vanlíðan. Hann sagði sóknarbörnin upplifa þetta sem svo að verið væri að farga landslagi, það væri verið að farga fornminjum og náttúruminjum og fólk upplifði þetta sem valdbeitingu þegar fólk heyrði að það væri búið að bjóða út hönnun mannvirkja án þess að búið væri að semja við landeigendur um bætur fyrir eignarlönd þeirra. Fólk skildi þessa undirliggjandi öldu eignarnáms sem allir hræðast og af eðlilegum ástæðum óttaðist fólk um stöðu sína ef það hreyfði mótmælum. Presturinn sagði að fólki fyndist að gjá hefði myndast á milli þeirra sem væru framkvæmdunum fylgjandi og þeirra sem væru framkvæmdunum andvígir með tilheyrandi sálarsárum.

Nú fór það svo eins og sagt var frá því í fjölmiðlum, ég er einungis hér með útskrift úr fjölmiðlafréttum fyrir framan mig um þetta mál, að séra Axel Árnason, sóknarprestur á Stóra-Núpi í Skeiða- og Gnúpverjahreppi, var fenginn til að draga til baka þetta bréf sitt. Það hafði verði kvartað til biskups Íslands sem kom þeim skilaboðum á framfæri við vígslubiskup í Skálholti að það þyrfti að gefa sóknarprestinum tiltal, hann mætti ekki tjá sig með þessum hætti og honum var gert að draga bréfið til baka sem hann og gerði.

Þessi saga sem kom til okkar í fjölmiðlum í mars sl., virðulegi forseti, sýnir okkur hversu ójafn þessi leikur er þegar um fáa landeigendur er að ræða annars vegar og öflugt fyrirtæki í opinberri eigu eins og Landsvirkjun er hins vegar. Mér hefur því þótt það afar miður þegar ég heyri nýjan umhverfisráðherra gefa þær yfirlýsingar í fjölmiðlum að lítið sé hægt að gera vegna þess að það séu engin tæki í lögunum sem ríkisstjórnin hafi til að beita gegn stóriðjustefnunni og gegn þessum virkjanaáformum en þá hef ég viljað benda hæstv. umhverfisráðherra og ríkisstjórninni á það að við eigum enn þá Landsvirkjun. Landsvirkjun er opinbert fyrirtæki í eigu okkar allra. Þess vegna tel ég að það sé rangt hjá umhverfisráðherranum að við höfum ekki tæki til að stjórna þessari miklu ásókn í náttúruperlurnar okkar. Ef Samfylkingin meinar eitthvað með ummælum sínum í kosningabaráttunni og sínu *Fagra Íslandi* þá tel ég að tími sé kominn til þess að Samfylkingin tali skýrt í ríkisstjórnarsamstarfinu og bregði á það ráð að gefa út yfirlýsingu um að ekki verði farið með valdi gegn þeim landeigendum við neðri hluta Þjórsár sem vilja ekki fórna landi sínu undir uppistöðulón.

Hæstv. forseti. Það er margt sem ég gæti sagt áfram um örlög Þjórsár og Þjórsárvera en mig langar til að nota þessar síðustu sekúndur sem ég á eftir af ræðu minni með því að vitna í skrif Guðmundar Páls Ólafssonar sem hefur gefið út bók um Þjórsárver. Í bókinni segir hann að blikur séu á lofti og enn sé vélað og orðrétt segir hann, með leyfi forseta:

„Hvernig sem fer verða örlög Þjórsárvera skilaboð til okkar sem þjóðar um hver við erum og þegar fram líða stundir vottorð til umheimsins um það hver við vorum. Þannig munu Þjórsárver verða bautasteinn um heiður okkar eða háðung og varðveita svarið við hinni eilífu spurningu: að vera eða vera ekki.“

Hæstv. forseti. Ég tel að það séu blikur á lofti hvað varðar Þjórsá alla. Ég tel að það sé orðið tímabært að við verndum Þjórsá það sem ekki er enn virkjað af henni og legg til að þessi tillaga verði samþykkt en að lokinni fyrri umræðu verði henni vísað til umhverfisnefndar og síðari umræðu.

[17:13]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir segir að það hafi verið mælt fyrir þessari tillögu í átta ár. Það er rétt að það er langur tími og mikil þrautseigja í því fólgin og ég veit að þetta mál er mikið hjartans mál í huga Kolbrúnar Halldórsdóttur og ég vil endilega að það komi fram að þótt ég sé ekki sammála þessari þingsályktunartillögu þá er ekki þar með sagt að mér þyki ekki jafnvænt um Þjórsárver og hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur.

Ég held nefnilega að tillagan sé svolítið tvíbent. Mér finnst pínulítið ruglingslegt hvernig þetta er sett fram, þ.e. að annars vegar er verið að tala um að Þjórsárver skuli sem fyrst tilnefnd á heimsminjaskrá UNESCO og hins vegar er verið að tala um virkjanirnar. Í mínum huga er þar um allt aðra umræðu að ræða. Í fyrsta lagi er það að áformum um Norðlingaölduveitu var slegið á frest — og nú veit ég að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir mun ábyggilega svara á eftir að Landsvirkjun hafi ekki sagt að hún yrði algerlega slegin af heldur að henni væri slegið á frest. Ég skil það samt sem áður þannig að það sé vegna þess að tíðarandinn gagnvart Norðlingaölduveitu hafi á þeim tíma verið með öðrum hætti og við því var verið að bregðast að vissu leyti.

Í annan stað er það þannig að virkjanirnar í neðri hluta Þjórsár eru allt annars eðlis en þær virkjanir sem menn voru að tala um í upphafi, fyrir 30 árum þegar menn voru að horfa á Norðlingaölduveitu. Síðasta tillaga var lögð fram með allt öðrum hætti en sú fyrri og það eru reyndar áhöld um það hvort hún sé yfirleitt innan Þjórsárvera ef við færum þá leið að Þjórsárver yrðu friðuð. Ég get alveg tekið undir með hæstv. fyrrverandi ráðherra, Sigríði Önnu Þórðardóttur, að það eru ýmis sjónarmið þar sem þarf að huga að. Það er ekki rétt að þær virkjanir sem eru neðst í Þjórsá séu á ósnortnu svæði að því leyti til að Þjórsá er mjög svo virkjuð á, eitt mest virkjaða fljót landsmanna. Það varð niðurstaða í rammaáætlun eitt að þær virkjanir sem þarna eru á ferðinni, (Forseti hringir.) séu hagkvæmasti virkjunarkostur

í landinu og ég held að það sé rétt að halda því til haga í þessari umræðu.

[17:15]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Ólöf Nordal hefur áhyggjur af því að ég átti mig ekki á því að allt önnur virkjun sé á teikniborðinu hjá Landsvirkjun en var varðandi Norðlingaölduveitu. Það er alveg rétt, útfærsla Norðlingaölduveitu og lónsins þar hefur tekið miklum breytingum í tímans rás. Upphaflega var hugmyndin að sökkva öllum Þjórsárverum en tíðarandinn hefur sannarlega breyst, eins og hv. þingmaður nefnir, og hefur andstaðan við virkjun í Þjórsárverum leitt til þess að útfærslu hennar hefur verið breytt gríðarlega mikið. Hún hefur hins vegar aldrei verið slegin af.

Við flutningsmenn tillögunnar krefjumst þess að hún verði slegin af og að verin séu friðuð sem landfræðileg heild, ekki það friðland sem nú er til staðar — mörk friðlandsins eins og þau eru núna eru dregin af hagsmunaaðilunum, þau eru dregin sem einhvers konar málamiðlunarlína. Ef við ættum að draga línu sem mundi ná utan um hina landfræðilegu og vistfræðilegu heild veranna væri algjörlega óásættanlegt og ómögulegt að reisa nokkurt lón í námunda við Norðlingaölduveitu því að veitur og skurðir og varnargarðar kæmu þar inn í verin sjálf og mundu rýra náttúruverndargildi veranna. Slík framkvæmd yrði til þess að við kæmumst aldrei með Þjórsárver inn á heimsminjaskrá UNESCO.

Hvað virkjanir neðst í Þjórsá varðar eru þær ekki á óröskuðu svæði, það er alveg rétt. Þar er búsetulandslag, búið hefur verið á bökkum Þjórsár frá ómunatíð, þar er um að ræða landnámsjarðir. Hins vegar færi verulegt land þar undir vatn og Þjórsá yrði þurr á kafla. Það yrði til þess að breyta mjög ásýnd einnar fallegustu sveitar á Íslandi og það er það sem íbúarnir geta ekki hugsað sér.

[17:18]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef áhyggjur af því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir ætlast til að ríkisstjórnin sjái til þess að fallið verði frá frekari virkjunum í Þjórsá. Fram kom í ræðu hv. þingmanns að hægt væri að beita eignarhaldi í Landsvirkjun, sem er sem kunnugt er í eigu okkar allra. Mér finnst ekki gaman að heyra alltaf talað um að Landsvirkjun sé á bandi gróðahyggjumanna og þar fari menn með offorsi og frekju. Ég held að það sé hægara sagt en gert að koma þessu fram eins og hv. þingmaður leggur til.

Búið er að gera ákveðna samninga. Landsvirkjun hefur verið falið ákveðið hlutverk. Alþingi hefur sett menn til að stýra fyrirtækinu. Ætlar hv. þingmaður að leggja til að sagt verði við stjórnarmenn að þeir eigi bara að hætta við þetta? Hvernig á það að gerast? Ég geri mér ekki grein fyrir því hvernig það á að ganga eftir. Mér þætti áhugavert að heyra hvernig hv. þingmaður hugsar sér það.

Ég vil ítreka að mér finnst þetta vera önnur umræða en sú sem er í hina röndina í tillögunni sem snýr að friðun Þjórsárvera. Mér finnst það önnur umræða og dálítið óþægilegt og til ruglings fallið að setja þetta svona saman. Virkjanirnar í Neðri-Þjórsá eru allt annað mál en Norðlingaölduveita.

[17:19]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst varðandi það að ekki sé hægt að spyrða þetta svona saman. Það er náttúrlega bara spurning hvernig sjóndeildarhringurinn okkar er og hvað við höfum mikla hæfni til að horfa vítt yfir sviðið. Andstaðan við virkjun í neðri hluta Þjórsár er af sama toga og andstaðan við virkjun uppi í Þjórsárverum, þ.e. fólkið sem andmælir þeim framkvæmdum báðum er búið að fá nóg af ágangi og ásælni gróðahyggjuaflanna. Það eru vissulega þeir sem vilja græða fjármuni á því að virkja þessa spotta í ánni sem ráða för.

Þá er ég komin að hinu atriðinu sem hv. þingmaður nefnir og það er um tök ríkisstjórnarinnar á Landsvirkjun. Við höfum öll tök á Landsvirkjun, það er bara þannig. Í þeirri stjórn eru pólitískt skipaðir fulltrúar sem lúta valdi þeirra sem skipa þá. Þannig getum við farið með sameinaðan vilja Alþingis eða þjóðarinnar í gegnum þá fulltrúa inn á það stjórnarborð. Þaðan er hægt að segja fyrirtækinu fyrir verkum. Við getum, sem fulltrúar þjóðarinnar, haft áhrif á hvernig fyrirtækjum sem þjóðin á sjálf er stjórnað.

Landsvirkjun er tæki til að ná ákveðnum markmiðum. Ef ríkisstjórnin ákveður að hún ætli að ná því markmiði í gegnum Landsvirkjun að Þjórsá verði vernduð og ekki virkjuð þá náum við því markmiði þar. Það er bara svo einfalt í mínum huga.

[17:21]

Útbýting:

Aðgreining kynjanna við fæðingu, 284. mál, fsp. KolH, þskj. 318.

Fé til forvarna, 279. mál, fsp. ÁRJ, þskj. 313.

Fé til forvarna, 280. mál, fsp. ÁRJ, þskj. 314.

Fé til forvarna, 281. mál, fsp. ÁRJ, þskj. 315.

Heildarfjöldi ársverka í opinberum stofnunum, 282. mál, fsp. ÁKÓ, þskj. 316.

Innflutningur og eftirlit með innfluttu kjöti, 283. mál, fsp. ÞBack, þskj. 317.

[17:22]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég hefði kosið að hæstv. umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, væri viðstödd þessa umræðu og einnig hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, hæstv. iðnaðarráðherra og hæstv. fjármálaráðherra. Þau þrjú fyrstnefndu ættu að sjá sóma sinn í að vera hér og ræða jafnmikilsvert mál. Þetta er mikilsvert mál sem skiptir gríðarlega miklu fyrir náttúru Íslands. Ég óska eftir því við frú forseta að þessum aðilum verði gert viðvart um þá umræðu sem hér fer fram.

Uppi eru áform um að reisa þrjár virkjanir í neðri hluta Þjórsár, þ.e. Holtavirkjun, Hvammsvirkjun og Urriðafossvirkjun, og enn standa yfir svokallaðar samningaviðræður Landsvirkjunar við landeigendur. Staðan er reyndar sú að landeigendur á þessu svæði hafa verið í gíslingu svokallaðra samningaumræðna í heil tíu ár eða lengur. Eigendur á Skálmholtshrauni og ábúandinn í Akbraut og víðar hafa ekki getað nýtt eignir sínar vegna þess að svipa Landsvirkjunar hefur sveiflast yfir þeim. Hvorki hefur verið gengið til

samninga né hafa nokkrar ákvarðanir verið teknar. Það er óskaplega bagalegt fyrir kúabónda að geta ekki einu sinni endurnýjað fjósið eða gert nokkurn skapaðan hlut.

Þessi virkjunaráform hafa mætt verulegri mótstöðu og andstöðu í öllum flokkum enda er fórnarkostnaðurinn mikill og óvissuþættirnir mjög margir. Ég man ekki betur en að í skoðanakönnun í aðdraganda kosninga í vor hafi um eða yfir 60% íbúa í kjördæminu, Suðurkjördæmi, lýst yfir andstöðu við virkjanirnar. Við eigum að taka mark á slíku.

Ég vil segja, varðandi þessar þrjár virkjanir og svokölluð manngerð svæði sem má eyðileggja bara af því að þau eru manngerð, að á 50 km kafla mun ásýnd og eðli Þjórsár taka algjörum stakkaskiptum. Henni verður ýmist veitt úr farvegi sínum í göng eða skurði eða í hana settar stíflur og lón mynduð og áin tekin úr sambandi á löngum köflum fyrir neðan stíflurnar. Þetta heitir að breyta náttúru landsins, bæði manngerðri og óspilltri náttúru.

Ég vil líka vekja athygli á því að sérstaða svæðisins er slík að afar varhugavert er að byggja þar virkjanir. Hvergi á byggðu bóli í heiminum hafa virkjanir verið reistar á svæði sem eru jarðfræðilega sambærileg þessu svæði. Svæðið liggur á flekaskilum og myndar sjálfstætt fleka- og sprungusvæði, svonefndan Hreppafleka, og þar eiga Suðurlandsskjálftar upptök sín. Flekasvæðið er á milli heimsflekanna tveggja og liggur þvert á þá og gríðarlegar hræringar eru þar í kring eins og Sunnlendingar upplifðu nú nýlega eða Selfyssingar og Árborgarbúar.

Myndast hefur ótrúlegur fjöldi sprungna í áranna rás enda eru jarðlögin þar mjög óþétt. Það kom berlega í ljós við Suðurlandsskjálftana árið 2000 þegar nýjar sprungur mynduðust. Áin er mjög óþétt og hún hvílir á óþéttum grunni. Allt öðru máli gegnir um Hvítá t.d. sem er á þéttum grunni. Þegar þessar nýju sprungur mynduðust við Suðurlandsskjálftann árið 2000 hljóp vatn eftir þeim með þeim afleiðingum að grunnvatnsstaða gjörbreyttist og tún í nágrenni árinnar ýmist spilltust eða gjöreyðilögðust. Undir fyrirhuguðum lónum eru gamlar jarðskjálftasprungur, við fyrirhugað lón og í öllu nágrenni. Þær sprungur munu fyllast af vatni verði lónin byggð.

Komið hefur í ljós að rennsli er milli Þjórsár fyrir ofan Skálmholtshraun og þar niður í Hvítá fyrir neðan Vörðufell. Í flóðum í Þjórsá kemur jökulvatnið upp í mýrum og upp í brunnum niðri á Skeiðum og neðan jarðar er rennsli sem kemur fram í Hvítá sunnan Vörðufells þannig að tengslin eru örugg. Jarðvatnsstaðan mun því hækka og spilla landi og hætta á flóðum mun aukast. Það er enginn að tala um að stíflurnar bregðist en þarna eru gríðarlegir stíflugarðar sem geta farið.

Það er fullkomlega ljóst að með þessum virkjunum mun ásýnd Þjórsár taka miklum breytingum og mun það hafa óbætanleg og óafturkræf áhrif á allt jafnvægi jarðvegs, gróðurs og dýralífs. Árniðurinn mun hverfa á mörgum stöðum sem menn hafa nýtt til veðurspár. Varpsvæði fugla og farsvæði munu breytast og skemmast. Lindarsvæði anda munu spillast. Og það sem verra er, sandfok og uppblástur verður upp úr ánni á löngum köflum þar sem hún er þurrkuð fyrir neðan stíflu. Þar mun rennsli ýmist vera 10 rúmmetrar og upp í 40 rúmmetra eftir árstíma þannig að ekki tekst að græða árbakkana vegna þess að vatnið fer stöðugt yfir þá.

Ekki eru Búðafoss, Hestfoss, Urriðafoss, Hagaey eða Árnes manngerð mannvirki? Allir þessir fossar verða eyðilagðir og Hagaey og Árnesi sökkt að hluta. Það gerist líka fleira. Veruleg hætta er á því að fiskgengd, laxagengd, í ána hverfi. Sex þúsund laxar ganga í ána á ári og hluti þeirra síðsumars í þverárnar ofarlega í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Það er engin trygging fyrir því í skýrslum á umhverfismati að sá laxastofn haldist. Þau rök hafa verið sett fram að það sé á valdi sveitarfélaga að stöðva þessar virkjunarframkvæmdir, þannig hefur Samfylkingin hlaupið í röksemdarholur Framsóknarflokksins frá því fyrir kosningar í vor, í músarholur Framsóknarflokksins.

Við höfum allt vald til að stöðva þessar framkvæmdir og ríkisstjórnin sem eigandi Landsvirkjunar hefur allt vald, rétt eins og aðalfundur hlutafélags getur tekið völdin af framkvæmdastjóra og stjórn, það er ekkert flóknara. Þessar framkvæmdir uppfylla engan veginn þau skilyrði að teljast sjálfbær landnýting en það er skilyrði sem við höfum gengist undir, m.a. með lögum nr. 2/1993, um Evrópska efnahagssvæðið. Það er því sama hvert litið er, á jarðfræði, á vatnafar, á dýralíf o.fl., þarna verða unnin óbætanleg spjöll.

[17:30]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mig langar að spyrja hv. þm. Atla Gíslasonar hvort hann sé ósammála niðurstöðum í rammaáætlun 1 þar sem rennslisvirkjanir í neðri hluta Þjórsár fengu hæstu einkunn. Er hann ósammála þeirri niðurstöðu og finnst honum að taka þurfi allar þær áætlanir upp aftur? Ef menn ætla að taka virkjanir í Neðri-Þjórsá sérstaklega fyrir þá sé ég ekki annað en við þurfum að fara yfir allan þann pakka upp á nýtt.

Ég vil að það komi fram að ég er einlægur talsmaður þess að sjónarmið manna komi fram og menn fái tækifæri til að mótmæla því þegar þeir telja farið fram af ósanngirni en það er afar mikilvægt að mótmæla á því stigi að mótmæli hafi þau áhrif sem til er ætlast. Þess vegna langar mig til að nefna Hengilssvæðið, sérstaklega þar sem vinstri grænir eru svo lánsamir að hafa töluverð völd í Reykjavíkurborg. Nú eru menn að véla um virkjanir í Henglinum þar sem má svo sem segja að af verði töluvert mikið rask. Það er álit sumra að þar sé um óafturkræfar framkvæmdir að ræða þar sem verulega verði gengið á vatnsból Reykvíkinga til framtíðar. Það verður fróðlegt að heyra sjónarmið vinstri grænna í því máli.

Eins langar mig að spyrja hv. þm. Atla Gíslason hvort hann telji að það vald sem sveitarstjórnir hafi sé ekki réttmætt, að þegar sveitarstjórnir hafi skoðanir sem hv. þingmönnum líkar ekki þá sé ekki ástæða til að taka mark á þeim. Ef sveitarstjórnarmenn telja að ástæða sé til að nýta auðlindir í héraði, á þá að ganga fram hjá skoðunum þeirra vegna þess að þær eru ekki í samræmi við skoðanir hv. þm. Atla Gíslasonar?

[17:32]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka þessar athugasemdir sem ég er reyndar ósammála. Ég ætla fyrst að taka fram að

rammaáætlunin hefur aldrei verið staðfest, í þessu dæmi. Jafnvel þótt hún væri í gildi og gæfi „bestu“ einkunn þá fengju þessi virkjanaáform falleinkunn í mínum huga eftir að hafa farið mjög gaumgæfilega yfir málið í meira en ár. Hluta af þessum sjónarmiðum lýsti ég í ræðu minni og ég mun gera þeim betri skil.

Gagnvart náttúruspjöllum og umhverfisfórnum koma mótmæli aldrei of seint fram. Virkjanir í Henglinum svo ég víki að þeim, þá ég er alfarið á móti þeim. Það er dæmigert umhverfismatið fyrir nýju virkjunina hvernig alvarlegar athugasemdir sem þar koma fram eru gengisfelldar. Þær eru gengisfelldar af Orkuveitu Reykjavíkur, til að mynda lyktarmengunin sem sjálfstæðismenn í Hveragerði hafa borið gæfu til að taka upp og leggjast gegn. Ég er eiginlega stoltur af sveitarstjórninni og bæjarstjórninni í Hveragerði að rísa upp og gagnrýna þetta. Lyktin á að vera ásættanleg, segir í umhverfismati, vegna þess að þar er aðeins um að ræða 60–70 daga á ári. Hvað mundum við segja í Reykjavík eða í Árborg eða annars staðar við því að búa við 60–70 daga ólykt á ári?

Svo vil ég bara segja, hv. þingmaður, að ég tek fullt mark á sveitarstjórnum. Ég virði ákvarðanir sveitarstjórna. Ég vil taka það fram. Ég tel hins vegar að ákvörðunarvald í þessum málum ætti ekki að vera í höndum sveitarstjórna enda varðar þessi mál ekki bara eina sveitarstjórn heldur allt landið og heiminn.

[17:35]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er einungis eitt atriði í andsvari hv. þm. Atla Gíslasonar sem ég ætla að staldra við. Það er skoðun hans á rammaáætlun 1, þeirri vinnu sem þar fór fram, sem hann er ósammála hvað varðar virkjanirnar í Neðri-Þjórsá. Ég ætla ekki að munnhöggvast á við hann um það. Auðvitað höfum við mismunandi skoðanir á ýmsum hlutum en í því tilviki voru helstu sérfræðingar fengnir til að vinna þá vinnu.

Af hverju ætti hv. þingmaður frekar að taka mark á þeirri vinnu sem fer fram í rammaáætlun 2 ef hann vantreystir þeim vísindamönnum sem starfa við þetta? Hvernig eigum við þá að fara í þetta mál? Ég er lögfræðingur og hv. þm. Atli Gíslason er lögfræðingur. Við höfum enga sérþekkingu á þessum hlutum. Við verðum að taka orð vísindamanna trúanleg. Við vitum að það eru skiptar skoðanir um einstaka þætti en niðurstaðan varð sú að þessu væri best borgið í rammaáætlun.

Ef við efumst um og erum ósammála því sem fram kemur í rammaáætlun 1 hvað þetta ákveðna mál varðar, hvað þá um allt annað þar? Hvað þá um þá vinnu sem fer fram í rammaáætlun 2?

[17:36]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Aðeins meira um sveitarstjórnarvaldið og sveitarstjórnirnar og það sem þar gerist á þeim vettvangi. Það hefur því miður gerst að það að færa sveitarstjórnum völd í þessum málum hefur skapað mikla úlfúð og ósátt. Það er bara þannig … (**KÓ:** Voru það mistök?) Já, það voru mistök. Mér þykir það leitt að slík úlfúð og andstaða skuli ríkja innan sveitarfélaga eins og Skeiða- og Gnúpverjahrepps til þessara virkjana og í Flóanum. Ég hefði kosið að þessi kaleikur væri ekki færður sveitarfélögunum sem klýfur sveitarfélögin í tvær fylkingar og skapar ósamstöðu í mörg ár ef ekki áratugi á eftir.

Ég treysti fullkomlega sveitarstjórnum en í þessum tilvikum ættu þær ekki að hafa valdið. Það er sáttamöguleiki í þessu máli og ég hef bent á hann. Það eru rennslisvirkjanir án lóna. Það væri lausn í þessu máli til að lægja þær ófriðaröldur sem þarna hafa risið.

Helstu sérfræðingar þjóðarinnar í þessum málum, sagði hv. þingmaður. Einn helsti sérfræðingur þjóðarinnar á þessum Hreppaflekum er Páll Einarsson jarðeðlisfræðingur. Hann er fremsti sérfræðingur þjóðarinnar á þessu sprungusvæði. Hann mælir gegn þessum virkjunum.

Á dagskrá í dag er þingsályktunartillaga um óháð hættumat á þessu svæði. Það vil ég sjá með færustu sérfræðingum, óháðum færustu sérfræðingum. Leikreglurnar á þessu sviði eru með þeim hætti að þeir sem ætla að virkja kosta til, kalla til sína sérfræðinga og þar fram eftir götunum.

[17:38]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við erum að ræða þingsályktunartillögu um friðlandið í Þjórsárverum og verndun Þjórsár. Það sem kemur fyrst og fremst fram í tillögunni er að fallið verði frá áformum um Norðlingaölduveitu og jafnframt að fallið verði frá frekari virkjunum í Þjórsá og hitt að ganga lengra í friðun á Þjórsárverasvæðinu.

Mig langar aðeins, af því að ég hef hlustað á þessar umræður, að fara nokkrum orðum um það fyrirkomulag sem við höfum komið okkur upp við mat á virkjunarkostum. Lengi hefur verið unnið að rammaáætlun 1. Það er áætlun sem menn sættust á sínum tíma á að gera til að meta annars vegar hagkvæmni virkjunarkosta og hins vegar á hvaða hátt viðkomandi virkjanir hefðu áhrif á umhverfið. Það hefur komið fram í þessum ræðustól að rennslisvirkjanirnar með litlum lónum í neðri hluta Þjórsár hlutu einkunn sem við köllum A I, þ.e. þær þóttu mjög hagstæðar og valda mjög litlum umhverfisáhrifum. Þetta er bara niðurstaða úr rammaáætlun 1.

Núverandi ríkisstjórn tók ákvörðun um að kalla eftir rammaáætlun 2 þar sem menn skoðuðu lengra inn í framtíðina hvernig skyldi haga þessum málum. Þá dettur mér í hug að spyrja hv. flutningsmenn: Ætla menn að taka mark á rammaáætlun 2? Segjum að það yrði niðurstaða á rammaáætlun 2 að neðri hluti Þjórsár væri enn í hæsta gæðaflokki, út frá umhverfismálum og hagkvæmni. Þá vil ég fá að vita: Á ekki að taka mark á þeirri rammaáætlun? Eigum við kannski að hætta því verki vegna þess að menn verða á móti því, alveg sama hver niðurstaðan er? (**AtlG:** Ég er það nú þegar.) Mér finnst að þetta sé grundvöllurinn, að menn átti sig á því hvort menn þeir ætli að taka mark á þessum rammaáætlunum. Það er nokkuð sem er mjög nauðsynleg að við förum yfir.

Háttvirtir fulltrúar Vinstri grænna hafa talað um að það væri illskásti hluturinn, að virkja neðri hluta Þjórsár, gagnvart umhverfismálunum. Nú er allt í einu er búið að snúa blaðinu við.

Mig langar örlítið að koma líka inn á Norðlingaölduveituna. Við þekkjum þá miklu umræðu og þá miklu vinnu sem þar hefur átt sér stað. Er það ljóst í hugum allra að Norðlingaölduveita þurfi endilega að raska Þjórsárverunum? Ég er ekki viss um að allir séu sammála því, að því megi ekki koma þannig fyrir að Norðlingaölduveita verði búin til en Þjórsárver jafnframt stækkuð, friðland þeirra. Í dag er friðlandið ekki á þeim svæðum þar sem Norðlingaölduveita er fyrirhuguð. Við þurfum að ræða líka að ræða þau mál í tengslum við rammaáætlun 2.

Þá langar mig aðeins að nefna, vegna þeirrar miklu umræðu sem er um loftslagsmál og um Kyoto-bókunina, að ég geri mér glögga grein fyrir því að á Íslandi erum við ekki að hætta að virkja, hvorki vatnsorku né gufuafl. Við munum áfram hafa þörf fyrir meiri orku. Það held ég að sé alveg augljóst. Árið 2020, 2030, 2040 o.s.frv. þurfum við meiri orku. Samfélag okkar þarf á meiri orku að halda. Erum við tilbúin að ákveða að þeir orkugjafar sem við ætlum að leita verði ekki hinir endurnýjanlegu orkugjafar sem við ráðum yfir í dag, vatnsaflið og gufan? Ætlum við að leita í olíu eða annað eldsneyti? Mér finnst að við þurfum að svara þessari spurningu um leið og menn hvetja ríkisstjórnina til að loka öllu og læsa og segja að ekkert megi gera. Við þurfum að hugsa þetta svolítið heildstætt fyrir framtíðina. Þó kann vel að vera að fara megi með öðrum hætti í ýmsar framkvæmdir.

Á ferðalagi sem umhverfis- og iðnaðarnefnd fór um þessi svæði í sumar kom fram á ágætum fundi hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að nú væru landeigendur, íbúar Þjórsár, búnir að leggja nóg af mörkum til samfélagsins í virkjunarmálum og ekki ætti að virkja meira, nú ætti að virkja annars staðar. Ég held að það væri ágætt að fá að heyra það frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur hvað hún átti við og hvar við ætlum að virkja ef það er ekki samkvæmt rammaáætlun þar sem hæsta mat er fengið? Hvar ættum við að virkja? Hvaða vatnsafl hafa Vinstri grænir hugsað sér að virkja í framtíðinni? Þörfin verður klárlega fyrir hendi.

Frú forseti. Síðar á þessum fundi, sem ég mun ekki geta tekið þátt í umræðu um, er önnur þingsályktunartillaga sem fjallar um óháð áhættumat þær virkjanir sem menn vilja banna eða biðja um að verði frestað. Þær ganga svolítið hvor á móti annarri, þessar tvær þingsályktunartillögur. Það er eins og menn gefi sér að fyrri þingsályktunartillagan nái ekki fram að ganga og þá er kannski nauðsynlegt að seinni tillagan komi fram. En þær eru svolítið hvor á móti annarri.

Í lokin langar mig að geta þess, frú forseti, að þeir sem búa á svæðinu við Þjórsá þar sem virkjanaframkvæmdir eru nú þegar og þær sem eftir eiga að koma hafa haft mjög mikinn hug á að sú orka sem yrði virkjuð og beisluð hér eftir í Þjórsá yrði notuð til atvinnuuppbyggingar heima í héraði. Hér hafa verið undirbúin ýmis mál hvað það varðar. Ég vil halda því til haga vegna þess að á því svæði sem hér um ræðir er atvinnulífið á vissan hátt einhæft. Þar eru ekki há meðallaun og það mundi hjálpa gríðarlega til ef þar yrði til orkufrekur iðnaður í hvaða formi sem það yrði sem mætti verða til að efla þar atvinnulíf.

[17:46]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér þykir leitt að heyra hve hv. þingmaður hefur kynnt sér illa rammaáætlun bæði 1 og 2. Rammaáætlun ríkisstjórnarinnar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma var tilbúin fyrir nokkrum árum og er í raun og veru einungis kerfi til að raða og flokka virkjunarkosti. Hún er aðferðafræði og í henni voru ákveðnir margir kostir, fyrst og fremst í vatnsafli. Það var mikil vinna og kostaði bæði fjármuni og mannafla að finna leiðina til þess að flokka umhverfisáhrif, náttúruverndargildi, áhrif á efnahag, áhrif á þjóðlíf og þar fram eftir götunum, þeirra kosta sem metnir voru í rammaáætlun 1.

Rammaáætlun 1 hefur hins vegar aldrei fengið neina meðhöndlun og hún hefur aldrei verið hluti af stefnumörkun stjórnvalda. Við, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, höfum hins vegar kallað eftir því að hún verði það og hún fái formlega umfjöllun og formlega afgreiðslu. Ríkisstjórnin hefur ekki mátt heyra það minnst af því að hún hefur viljað hafa þetta allt saman í sinni hendi og kíkja kannski ofan í skúffuna þar sem rammaáætlunin er geymd, mögulega, og tékka á hvar í röðinni viðkomandi kostur sem þeir voru búnir að ákveða fyrir fram að fara í, væri í rammaáætlunarplagginu.

Rammaáætlun 2, annar hluti rammaáætlunar, er bara til þess að meta þá kosti sem ekki voru metnir í rammaáætlun 1, eftir sömu aðferðafræði og gert var þar. Þá er ég að tala um vatnsaflið. Síðan er rammaáætlun 2 fyrst og síðast til þess að taka jarðvarmann og meta hann, því að hann var skilinn eftir í rammaáætlun 1 eða um hann var svo lítil vitneskja, upplýsingar svo slæmar, að ekki var hægt að raða kostunum í jarðvarmanum. Þetta (Forseti hringir.) er verið er að gera í rammaáætlun 2. Svo eigum við eftir að taka báðar þessar rammaáætlanir (Forseti hringir.) og ákveða hvort við ætlum að fara eftir þeim.

[17:48]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir kennslustundina. Ég hef farið yfir þessar rammaáætlanir og átta mig alveg á hvað þeim er ætlað að gera.

Það sem ég sagði áðan og var eiginlega með spurningu og er því er ankannalegt að vera að svara andsvari. Hvað hyggst hv. þm. gera þegar rammaáætlun 2 kemur fram og búið verður að setja þetta allt saman? Og hvað ef Þjórsárvirkjanir koma nú bara mjög vel út þegar allt er skoðað, bæði rammaáætlun 1 og 2, og sú niðurstaða sem þar fæst?

[17:49]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni. Ég komst ekki að með svarið við spurningunni. Hvar vill hv. þingmaður virkja? spurði hv. þm. Kjartan Ólafsson. Sannleikurinn er sá að heildstæða stefnumörkun í stóriðjumálum hefur alltaf skort. Við höfum kallað eftir henni, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, og höfum sagt að ef orkuþörfin fyrir almenna markaðinn er sú sem hún er í dag, þ.e. um 2% vöxtur á ári, þá er ástandið þannig í raforkukerfinu í dag að það þyrfti sennilega ekki nema eins og eina Blönduvirkjun til

að sinna þörfum almenna markaðarins í næstu 30 ár. Við erum því ekki að tala um neinar verulegar virkjanir ef við ætlum bara að tryggja að raforkumarkaðurinn stækki eðlilega. En Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur andmælt stóriðjustefnunni sem þessi ríkisstjórn hefur viljað keyra áfram.

Við skulum átta okkur á því að virkjun eins og Kárahnjúkavirkjun og álver eins og nú er risið á Reyðarfirði taka til sín yfir 3 teravattstundir af orku — gott ef það er ekki yfir 4, maður man ekki svona tölur stundinni lengur — sem er stór hluti af því sem við notum fyrir almenna markaðinn, alla stóriðjuna sem við erum með í dag, alla atvinnuvegina og alla almenna notkun. Stóriðjan tekur til sín slíkt magn af raforku sem við höfum ekki ráð á að láta hana hafa vegna þess að náttúrufórnirnar eru of miklar.

Þess vegna hefur Vinstri hreyfingin – grænt framboð talað fyrir annars konar atvinnuuppbyggingu sem byggir ekki á orkufrekum mengandi iðnaði heldur iðnaði sem tekur minna rafmagn og er í takt við hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar.

[17:51]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég get ekki skilið við þetta mál án þess að fjalla ítarlegar um það. Ég óskaði eftir því að tilteknir hæstv. ráðherrar væru viðstaddir en þeir hafa ekki séð sér það fært eða skilaboð hafa ekki borist.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti vill upplýsa að skilaboðum var komið til þeirra ráðherra sem hv. þingmaður nefndi en forseti getur líka upplýst að það er það eina sem er í valdi forseta í slíku tilfelli.)

Ég vil taka það fram að nú liggur fyrir að samningaumleitanir Landsvirkjunar við ýmsa landeigendur við Þjórsá vegna fyrirhugaðra virkjana hafa siglt í strand. Það gildir um eigendur Skálmholtshrauns, sumarbústaðaeigendur og fleiri. Af þessum virkjunaráformum verður ekki nema eignarnám sé fram knúið. Það blasir við varðandi þá tilgreindu jörð sem ég nefndi, Skálmholtshraun, að jörðin verður allt að því verðlaus nái virkjunaráform Landsvirkjunar fram að ganga. Það gera Hreppaflekarnir sem ég minntist á í fyrri ræðu minni og mjög breytt grunnvatnsstaða.

Maður spyr sig í ljósi þeirra stórfelldu umhverfisspjalla sem um ræðir hvort stjórnarskráin heimili yfir höfuð eignarnám. Samkvæmt 71. gr. í stjórnarskránni er eignarrétturinn friðhelgur og það má engan skylda til að láta af hendi eign sína nema að almenningsþörf krefji, lagafyrirmæli komi til og fullt verð. Hér skiptir auðvitað mestu máli að meta almenningsþörfina. Við það mat verður að gæta meðalhófs og jafnræðis og það er deginum ljósara að persónulegir hagsmunir einstakra manna og fyrirtækja, þar með talið Landsvirkjun eða álbræðslur, eða fjárþörf ríkis og sveitarfélaga eru ekki næg ástæða til eignarnáms.

Ég vil líka halda því sérstaklega til haga, frú forseti, að heimildir til að skerða mannréttindi, þar með talið friðhelgi eignarréttar, ber að túlka þröngt því að þessi mannréttindaákvæði eru sett til verndar einstaklingum en ekki einokunarfyrirtækjum. Túlka ber allan vafa einstaklingum og mannréttindum í hag.

Maður spyr sig af þessu tilefni hvort almenningsþörf sé á því að eyðileggja með óafturkræfum hætti náttúruperlur Þjórsár og næsta nágrennis og stefna lífríki og búsetu þar í hættu. Maður spyr sig hvort almenningsþörf sé á því að sniðganga alþjóðasamninga og íslensk lög um sjálfbæra þróun, mengunarbætur og varúðarregluna. Er almenningsþörf á því að láta náttúruna ekki njóta vafans um verulega flóðahættu og hækkun grunnvatnsstöðu og eyðileggingu laxastofnsins í Þjórsá og lífríkis almennt? Er almenningsþörf á því að virkja í þágu erlendra einokunarálbræðslna og selja raforkuna á útsöluprís til þeirra meðan almenningur, bændur og innlendir atvinnurekendur greiða margfalt hærra raforkuverð? Er almenningsþörf á því að selja raforkuna til mengandi þungaiðnaðar og til verðmætasköpunar erlendis, fullvinnslu erlendis? Er almenningsþörf fólgin í því að nýta alla okkar mengunarkvóta í einsleitar mengandi álbræðslur og hafa öll eggin í sömu körfu? Er almenningsþörf á því að sjá til þess að Ísland verði það land í Evrópu sem eykur mest útblástur gróðurhúsalofttegunda? Er almenningsþörf á því að koma í veg fyrir að raforkan verði nýtt til umhverfisvænnar starfsemi, spilla rómuðum ferðamannastöðum og koma í veg fyrir tækifæri til nýsköpunar og frumkvöðlastarfsemi?

Það er það auðvitað ekki. Það er engin almenningsþörf á því að eyðileggja náttúruperluna Þjórsá í þágu erlendra einokunarálbræðslna á kostnað almennings og innlends atvinnureksturs sem í dag borgar allt að tífalt hærra raforkuverð en álbræðslurnar. Það er umhugsunarefni að fólk sem í sífellu þykist vera að verja eignarrétt fólks þegir nú þunnu hljóði þegar landeigendur við Þjórsá þurfa að þola linnulausan þrýsting um að fallast á afarkosti ellegar missa jarðir sínar. Ég vænti þess að mannréttindasinnar í öllum flokkum snúi bökum saman og komi í veg fyrir þessa skerðingu á einstaklingsfrelsi og grundvallarmannréttindum sem er í húfi.

Ég vil líka taka fram að það er fleira sem hamlar för Landsvirkjunar um þetta svæði. Einar Benediktsson, skáld og athafna- og virkjanadraumóramaður, fór í þann víking í upphafi síðustu aldar að kaupa upp vatnsréttindi á Íslandi. Hann vildi virkja Gullfoss. Honum varð ekki kápan úr því klæðinu og það má þakka Sigríði í Brattholti. Jóhanna Jóhannsdóttir í Haga er kona sömu gerðar. Nú hefur ríkið afhent Landsvirkjun þessa Títan-samninga á silfurfati og ég segi að Landsvirkjun hafi ekki heimild samkvæmt þessum samningum til að reisa þau lón sem það hyggst gera.

Þegar Títan-félagið keypti vatnsréttindi í Þjórsá var í gildi og er reyndar enn í gildi grundvallarreglan um að vötn öll skuli renna sem að fornu hafi runnið. Títan-samningarnir heimila alls ekki þau áform Landsvirkjunar að byggja nefnd lón, að breyta straumvatni í stöðuvötn, að taka Þjórsá úr sambandi á löngum köflum, að breyta grunnvatnsstöðu á löndum við og í nágrenni Þjórsár, að stofna lífríki laxa og annarra fiska í og við ána í stórhættu og skapa stórfellda flóðahættu í Suðurlandsskjálftum, eða að eyðileggja fossa, flúðir og aðrar náttúruperlur og þar fram eftir götunum.

Landsvirkjun verður að sætta sig við að hún öðlast ekki frekari vatnsréttindi en Títan-félagið keypti á öðrum áratug 20. aldar og Títan-samningarnir heimila Landsvirkjun í besta falli að byggja rennslisvirkjanir. Og komi til þeirrar

lögleysu að ríkið, sem einkaeigandi Landsvirkjunar, heimili fyrirtækinu að taka lönd eignarnámi er deginum ljósara að það verður að endurskoða Títan-samningana frá grunni og fara í eignarnám á því að byggja lónin, að breyta grunnvatnsstöðunni, að koma í veg fyrir laxagengdina o.s.frv.

Í þessu máli er einfalt fyrir Samfylkinguna, sem hefur tekið upp framsóknarstefnuna, eins og ég sagði í fyrri ræðu minni, og vísað ábyrgðinni yfir á sveitarfélögin, að segja Landsvirkjun að hætta við eignarnám og hætta við þessar virkjanir. Það getur ríkið í krafti eignarréttar síns fullkomlega.

Ég verð líka minna okkur á þá meginreglu sem gildir hér á landi að við erum með þetta land við Þjórsá og Ísland að láni frá afkomendum okkar og okkur ber að skila því í hendur þeirra í betra ástandi en við tókum við því. Áform Landsvirkjunar brjóta gegn þessari brýnu tilvistarreglu okkar.

[18:00]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Tímarnir breytast og mennirnir með. Látið hefur verið að því liggja að það sé til vansa fyrir Einar Benediktsson skáld að hann hafi viljað virkja Gullfoss. Einar Benediktsson hefði ugglaust ekki í dag staðið fyrir því að virkja Gullfoss. Ugglaust var Einar Benediktsson í þeirri stöðu að meta það að aflið í landinu, aflið í fallvötnunum, gæti fært fátæka þjóð úr fjötrum inn í bjartari framtíð. Það hlýtur að hafa verið sjónarmiðið hjá hinu ástkæra skáldi Íslendinga og engin ástæða til að gera lítið úr því.

Sjónarmiðin hafa breyst og ég er sammála því að það var heppilegt að Gullfoss var ekki virkjaður, það er engin spurning, en það þarf ekki að orða það á þann veg að „honum hefði ekki orðið kápan úr klæðinu“. Það er slúður miðað við þann tíðaranda sem þá var á Íslandi, allt önnur sjónarmið voru uppi en nú. Það er rétt að hafa í huga, án þess að taka tillit til ákveðinna staða, að ef við Íslendingar ætlum að búa í þessu landi okkar þurfum við að nýta aflið í því, nýta auðinn, nýta möguleikana hvort sem það er til lands eða sjávar, hvort sem það er til að ná fiskinum úr sjónum eða orkunni úr landinu á skynsamlegan hátt. Gerð er grýla úr því að álver sé eitthvert skrímsli en álver er bara verkefni til skamms tíma. Álver koma og fara eins og fólk en það er innlegg eins og bankaeign að eiga orkuver, það er inneign þjóðarinnar til framtíðar, það er allt annað mál og ekki ástæða til að rugla því saman.

[18:02]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir að koma hingað upp og eiga orðaskipti út af þessu máli. Ég vil taka fram að mér þykir afar vænt um skáldið Einar Benediktsson. Hann var, eins og flokksbróðir hv. þingmanns sagði einu sinni, barn síns tíma, ég held að það megi fullyrða það, barn síns tíma að þessu leyti. Ég hef ekki lagt til hans á einn eða annan hátt í fyrri ræðu minni, þess finnst ekki stað.

Nýta landið á skynsamlegan hátt, hv. þm. Árni Johnsen, ég er algjörlega sammála því. Þess vegna held ég að við séum báðir ósammála rányrkju. Rányrkja getur átt sér stað bæði á sjó og á landi. Við viljum ekki umgangast fiskimiðin okkar þannig að börnin okkar, barnabörnin og barnabarnabörnin geti ekki sótt í þá auðlind. Hið sama gildir um stórvirkjanir fyrir álbræðslu. Ég vil ekki að börnin mín geti ekki sótt í þær uppsprettur sem þar eru, barnabörnin mín og barnabarnabörnin mín. Þegar talað er um skynsamlega notkun á landi er mér það afar minnisstætt þegar ég fór í fyrsta skipti að Urriðafossi og uppgötvaði þá miklu fegurð sem þar liggur, það má segja að Urriðafoss sé eitt best varðveitta leyndarmál á Suðurlandi. Það sagði mér Svíi, framkvæmdastjóri ferðaskrifstofu, eða hann er hótelstjóri á hóteli á Suðurlandi, að fossinn væri ótrúlegur og hann gæti verið ótrúleg uppspretta atvinnu og ótrúleg (Forseti hringir.) uppspretta fyrir alla ferðaþjónustuna.

[18:04]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Rányrkja á sjó og landi er ámælisverð og fara þarf varlega í öllum efnum. Við hljótum þó alltaf þegar upp er staðið að taka tillit til þess og afstöðu út frá því að við verðum að taka af skarið. Við verðum að þora að taka af skarið til þess að tryggja að fólkið í landinu hafi lífsviðurværi. Það kemur ekkert af sjálfu sér, hefur aldrei komið á Íslandi og mun aldrei koma. Við munum alltaf þurfa að hafa fyrir því að lifa í þessu landi sem rætur okkar eru svo sterkar í.

Það er engin spurning að það sem hlýtur að ráða úrslitum, virðulegi forseti, er að við kunnum að þurfa að standa frammi fyrir því að þurfa að velja um það hvort við elskum meira landið okkar eða fólkið okkar. Þar tel ég að fólkið eigi að ráða og njóta vafans. Við værum ekki þjóð ef við hefðum ekki möguleika á því að hlúa að okkar fólki og gera því vel. Þetta er það sem málið snýst um þegar við ræðum um virkjanir á Íslandi, nýtingu auðlinda, farveg sem er tekinn formlega af þorra fólksins, aðilum sem hafa umboð þorra fólksins, og við hljótum að þurfa að virða það og taka tillit til þess þó að við séum ekki alltaf nákvæmlega sammála öllum útfærslum í þeim efnum. Ef við virðum það ekki er illa farið.

[18:06]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hygg að ég og hv. þm. Árni Johnsen séum sammála um rányrkju þó að útfærslan sé svolítið önnur. Ég lít þetta öðrum augum, ég lít á það sem rányrkju að taka Þjórsá úr sambandi og taka vatnið af þessum fallegu fossum, Búðarfossi og Urriðafossi, að taka vatnið úr ánni. Af hverju segi ég það? Jú, vegna þess að þá er þróunin ekki sjálfbær. Af hverju segi ég það? Jú, það er ekki hægt að færa ána í samt lag. Við erum að framkvæma það sem heitir óafturkræf náttúruspjöll. Við erum í því tilliti að ganga gegn, ef ég má nefna það, lögum um Evrópska efnahagssvæðið sem segir okkur að við höfum einsett okkur að varðveita, vernda og bæta umhverfið og sjá til þess að náttúruauðlindir séu nýttar af varúð og skynsemi, einkum á grundvelli meginreglunnar um sjálfbæra þróun og þeirrar meginreglu að gripið skuli til varúðarráðstafana og fyrirbyggjandi ráðstafana. Það fela þessar virkjanir ekki í sér.

Mér er oft spurn í þessum virkjunarmálum og öðru: Eru

menn að tjalda til einnar nætur í lífi þjóðar? Ég hygg oft að svo sé. Hálslón er dæmi um það, sem fyllist á 100–200 árum, það er dæmi um það. Ég er líka alveg sammála því að við eigum að hugsa um fólkið, en fólkið er líka afkomendur okkar. Ef eitthvert gott dæmi er um sjálfbæran búskap þá hefur eggjataka í úteyjum og meðhöndlun Vestmannaeyinga á úteyjum verið til mikillar fyrirmyndar.

[18:09]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hjó eftir því í máli hv. þm. Atla Gíslasonar að hann væri hér um bil sammála því að byggja rennslisvirkjanir í Neðri-Þjórsá. Ef virkjanir væru án lóna gæti hann fallist á slíkar framkvæmdir eftir því sem mér heyrðist, eða fast að því.

Mig langar að spyrja hv. þingmann að því hvernig hann telji að slíkum virkjunum verði fyrir komið þarna og hversu örugg raforkuafhending yrði úr slíkum virkjunum. Það er grundvallaratriði í vatnsaflsvirkjunum að öruggt vatnsrennsli í ánum sé tryggt. Mér leikur forvitni á að vita hvernig þingmaðurinn sér þetta fyrir sér og hvort hann hafi fyrir sér skoðanir færustu vísindamanna á þessu sviði hvað þetta varðar.

Eins langar mig til að ræða við hann og fá svör hjá honum, í tengslum við þá þingsályktunartillögu sem hér er til umræðu, við því að ríkisstjórnin sjái til þess að hætta við allar framkvæmdir og stöðu sveitarstjórna í þessu máli, og þá sérstaklega hvenær mál eru þess eðlis að þau eigi ekki lengur að vera á forræði sveitarstjórna, hver eigi að taka slíkar ákvarðanir, hvernig eigi að gera það og hvaða stöðu sveitarstjórnir hafi þegar um slík mál er að ræða.

[18:10]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Ólöf Nordal spyr hæstaréttarlögmanninn, sem hér stendur, sem vísindamann á sviði raunvísinda og jarðfræði og náttúruvísinda. (Gripið fram í.) Ég hef þessar skoðanir mínar frá vísindamönnum, já, sem hafa lýst því. Þeir hafa hins vegar lýst því að þessi aðferð gefi minni orku, ég veit ekki hversu mikið, ég hef heyrt töluna 30–40%. Ég hef heyrt að þessu sé vel við komandi. Ég hef bent á þetta sem sáttaleið í þessu máli í því skyni að koma megi á friði í þessum hreppum sem eru klofnir upp tvennt. Ég hygg, og hef sagt það, að ríkisstjórnin ætti að stöðva þetta, stöðva þann ófrið sem þarna ríkir og getur gengið í kynslóðir.

Að því er varðar forræði sveitarstjórna geri ég mér fulla grein fyrir því að sveitarstjórnir gefa út framkvæmdaleyfi og eitt og annað og hafa mikið um þetta að segja. Ég vil að forræði þessara mála verði öðruvísi, það verði hjá ríkinu, það verði heildstætt. Umhverfismálin eru hnattræn og við eigum ekki að koma sveitarfélögum í þá ómögulegu aðstöðu, eins og reyndin sýnir í Flóahreppi og Skeiða- og Gnúpverjahreppi, að þurfa að taka svona umdeildar ákvarðanir. Við verðum að breyta lögunum að því leyti.

Þar fyrir utan hafa sveitarfélögin enga burði til að standa undir því vísindastarfi sem þessar stóru virkjanir kalla á. Þau hafa ekki burði til að fara yfir umhverfismatið og gefa út framkvæmdaleyfi með því að kaupa út vísindamenn og aðstoðarmenn sem þurfa að gera þetta með faglegum og góðum hætti. Þessum málum er því illa fyrir komið í dag og því þarf að breyta.

[18:12]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit ekki hvort ég misskil hv. þm. Atla Gíslason í þessum síðustu orðum hans. Er hann þá að gera því skóna að þingmenn í sölum Alþingis hafi betri þekkingu til þess að meta niðurstöðu vísindamanna en sveitarstjórnarmenn? Ef svo er þykja mér það reyndar í sjálfu sér heilmikil tíðindi.

Varðandi þessar virkjanir að öðru leyti hygg ég að við séum sammála því að landið okkar sé það dýrmætasta sem við eigum og við þurfum líka að lifa af því. Það höfum við gert, þjóðin hefur lifað með þessu landi í þúsund ár. Þær virkjanir sem eru nú þegar komnar í Þjórsá, eða á svokölluð Þjórsártungnasvæði, mala gull fyrir þjóðarbúið. Ég er hrædd um að við séum kannski ekki sammála því að þær yrðu teknar úr sambandi og þá horfi ég á þær virkjanir sem heita t.d. Búrfells-, Sigöldu- og Sultartangavirkjun, Hrauneyjarfoss og fleiri virkjanir þar.

Ég vil ítreka þetta og spyrja hv. þingmann enn og aftur að því hvort hann sé með þessu að segja að sveitarstjórnarmenn séu ekki til þess bærir að taka afstöðu til þeirra gagna sem þeir fá frá færustu vísindamönnum þjóðarinnar og hvort það sé afstaða hans að hv. alþingismenn séu færari til slíkra ákvarðana en sveitarstjórnir. Jafnvel þótt vald yrði tekið frá sveitarstjórnum og fært eitthvert annað liggur það fyrir að þegar um er að ræða framkvæmdir heima í héraði verða alltaf um það deilur. Það eru líka deilur hér á þingi um það hvernig hlutirnir eigi að fara. Ég treysti sveitarstjórnarmönnum í héraði fullvel til þess að geta talað saman eftir sem áður og utan funda þótt menn takist á um einstök mál.

[18:14]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að segja að hluti af þessum spurningum virkar á mig eins og útúrsnúningur. Ég treysti sveitarstjórnarmönnum, það er ekkert vandamál. Ég treysti þingmönnum, ekki er það nú vandamál heldur. En ég hef sem þingmaður ekki vit á öllu. Þess vegna kallar þingið fyrir þingnefndir ýmsa sérfræðinga og svo met ég það sem kemur út úr því. (**ÓN:** Sveitarstjórnarmenn geta gert það.) Sveitarstjórnarmenn geta gert það, segir hv. þm. Ólöf Nordal. Þeir hafa ekki ráð á því, 50–200 manna sveitarfélag hefur ekki ráð á því eins og sveitarfélögin í dag eru fjársvelt að kalla til óháða, nýja sérfræðinga. Það er ekki flóknara, já, og leggja nýtt faglegt mat á þau gögn sem liggja fyrir. Það er svo einfalt. Sveitarstjórnirnar í dag hafa ekki efni á því að sinna skyldum sínum á landsbyggðinni við fólkið vegna þess að ríkisstjórnir Sjálfstæðisflokksins hafa lagt sveitarfélögin í fjársvelti.

Ég treysti sveitarstjórnarmönnum fullkomlega, og það er algjör óþarfi að vera að snúa út úr því, og reyna að kasta einhverjum keilum á loft um að einhver misklíð sé á milli mín og þeirra eða vantraust, það er bara fjarri því. Ég krefst þess hins vegar að sveitarstjórnirnar hafi þann fjárhag að

geta tekið á þeim verkefnum sem þeim eru falin í dag. Ég ítreka það, þetta eru hnattræn verkefni. Það má ekki loka af ákvörðun um tvær efri virkjanirnar sem liggja í Skeiða- og Gnúpverjahreppi og Flóahreppi, það má ekki leggja það svona einangrað inn í umræðuna, það er bara útilokað.

[18:17]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Í umræðu sem þessari er ekki hjá því komist að ræða nokkuð um grundvallaratriði sem lúta að því á hvaða forsendum menn ganga til leiks, á hvaða forsendum menn ganga til verkefna og hver þörfin er og hver möguleikinn er. Við Íslendingar hljótum eins og alla tíð að horfa til þeirra möguleika sem við búum við hvort sem þeir felast í því að virkja tunguna eða annað sem er fjöregg okkar í þessu landi.

Ég skil vel fólk sem er viðkvæmt fyrir náttúrunni. Ég er sjálfur þeirrar gerðar og að öllu jöfnu á náttúran að njóta vafans en þó … (**AtlG:** Að öllu jöfnu?) já, að öllu jöfnu, þó ef það ræður því að fólk geti lifað í landinu þá tel ég að það eigi fremur að njóta vafans. Þetta getur verið álitamál og útfærsluatriði en það er þetta sem skiptir máli. Þess vegna, að öllu jöfnu, með þessum fyrirvara, þá hljótum við að horfa fyrst til manneskjunnar í samfélaginu. Það er auðvelt að tala um þessa hluti eins og þeir séu eitthvað einfaldir en þeir eru ekkert einfaldir. Þeir eru margslungnir. Það er kannski smádæmi en gott dæmi um það sem hefur verið svolítið að þróast aftur á Íslandi á undanförnum árum, það er að virkja bæjarlækinn heima. Menn virkja ekki bæjarlækinn heima til að skapa meiri fegurð á bæjarstæðinu. Menn virkja bæjarlækinn heima til að geta lifað á þeirri jörð sem er þeirra fjárfesting, þeirra heimili og þeirra lífsmöguleiki. Sama á við þegar við fjöllum um fallvötn landsins, það hlýtur að vera sama sjónarmiðið en það er stærra í sniðum.

Það er auðvitað einkennilegt þegar talað er um að það eigi ekki að koma sveitarstjórnarmönnum í þá aðstöðu að þurfa að taka ákvörðun. Sveitarstjórnarmönnum eins og öðrum í stjórnkerfi landsins er ætlað að taka ákvörðun. Ekkert er einhlítt fyrir fram og það er allt umdeilanlegt sem um er rætt og þess vegna þurfa menn að taka ákvörðun. Það er munurinn á því að vera tilbúinn til að skila árangri, að taka ákvörðun. Auðvitað er sveitarstjórnarmönnum landsins treystandi til þess að afla sér þeirrar þekkingar út frá þeirri reynslu sem þeir hafa og þess umboðs sem þeir hafa til að taka ákvörðun. Að undanförnu hefur það ítrekað átt sér stað í sölum Alþingis að menn hafa talað niður til sveitarstjórnarmanna í þessum efnum af því að þeir eru ekki sammála þeim. Það er slæmt. Sveitarstjórnarmönnum er treystandi til að taka ákvörðun út frá sinni samvisku og sínu sjónarmiði og það verða menn einfaldlega að virða. Þar þýðir ekki að hafa neina hliðarbáru til að stökkva á og reyna að koma sér í aðra átt.

Það er allt breytingum undirorpið. Enginn getur hugsað sér að það sé skrúfað fyrir Þjórsá, það segir sig sjálft. En menn stoppa ekki svo glöggt Þjórsá, hún heldur áfram að renna. En það getur verið mjög viðkvæmt að horfa á allar breytingar í þeim efnum og það verða menn að skilja.

Á Kárahnjúkasvæðinu þar sem var mjög umdeilt hvar vatnið skyldi renna og festa sér sess var áður margt fyrir löngu fljót sem hefur verið kallað Jökla og rann í rauninni á nákvæmlega sama stað eins og síðar varð krafist að ekki mundi renna vatn, þannig að þetta er allt svolítið teygjanlegt þegar upp er staðið. Ég upplifði það sjálfur að búa á stað sem er viðkvæmur fyrir náttúrunni þar sem 240 milljónir rúmmetra af jarðefnum sköpuðu nýtt fjall, nýtt landsvæði sem var ekkert velkomið. Það skemmdi ákveðna ímynd, ákveðna sýn, ákveðna hugsjón og við því var ekkert að gera, þetta var af náttúrunnar völdum og við getum sagt að við eigum ekki að hleypa því fram af manna völdum að búa slíkt til. En við þurfum samt að kljúfa leiðina til framtíðar með því að taka skynsamlega á möguleikum okkar.

Högna Sigurðardóttir arkitekt, einn af kunnustu íslensku arkitektunum á erlendri grund, sem starfaði lengi í París hélt því fram að menn ættu ekki að hika við að sýna hreinar línur, ef kljúfa þyrfti kyrrð og festu náttúrunnar þá ætti að gera það áberandi. Í dag er línan kannski frekar sú að gera það mildilega og láta það falla að og það getur verið endalaust álitamál eins og hvað annað. En nú liggur sú stefna í landinu að það eigi að gera.

Eftir að gosinu í Vestmannaeyjum lauk, sem ég vitnaði til áðan, kom ég eitt sinn til Eyja með gamlan bónda úr Eyjum, Munda í Draumbæ. Hann hafði ekki verið í Eyjum í gosinu. Ég keyrði hann niður í bæ og þegar við komum að Landakirkju og við blasti Eldfellið og allt þetta nýja magn úr iðrum jarðar þá sá Mundi ekki fjall þar, það var ekki fyrir honum neitt fjall. Hann sagði: Það er mikil glás af koksi hérna. Hann sá möguleikana í hrauninu eins og koks til að hita upp og keyra katla á togurum og slíku þó að það hafi kannski ekki verið allsendis raunsætt. Ég held að það skipti miklu máli að tigna tölt og skeið í þessum efnum og freista þess að finna farsæla leið inn í framtíðina.

[18:25]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Árni Johnsen er eins og kunnugt er mikill náttúruverndarsinni en jafnframt mikill framkvæmdamaður. Ég hefði þurft að sitja mun lengur að hv. þingmanni í spjalli um náttúruvernd og framkvæmdir en þessi stutti tími gefur tilefni til og ég mun eflaust gera það við tækifæri.

Aðalatriðið í þessu máli er það að þær framkvæmdir sem við vinnum á landinu lúti þeim reglum að við vinnum ekki óafturkræf spjöll, að við tínum ekki svo eggin í Suðurey að það verði ekki hægt að tína þau fyrir afkomendur, að við spillum ekki veiði þannig að börnin okkar og barnabörnin komist ekki að.

Og hv. þm. Árna Johnsen gerist tíðrætt um fólkið í landinu. Það skil ég mætavel og þar talar hv. þingmaður frá hjartanu. En fólkið í landinu er ekki bara núlifandi fólk heldur líka afkomendur okkar sem við erum með landið að láni frá. Við erum með landið að láni frá afkomendum okkar og eigum að skila því í betra ástandi. Svo spyr maður um fólkið í landinu, líka þá núlifandi og maður spyr sig um íbúa Skeiða- og Gnúpverjahrepps og maður spyr sig um íbúa Flóahrepps og maður spyr sig um sveitarstjórnir í þessum hreppum. Hvers eru þau öllsömul að njóta af þessum framkvæmdum? Einskis. En þau eru fórnarlömb þeirra.

Þau eru fórnarlömb framkvæmdanna vegna þess að með þessum ákvörðunum hefur verið sköpuð þar úlfúð, tvær fylkingar, stríðandi fylkingar. Ég bið hv. þm. Árna Johnsen að setja það í samhengi til Vestmannaeyja, til að mynda. En þetta gefur ekkert inn í þessi sveitarfélög ef menn vilja tala um debet og kredit, engar tekjur. (Forseti hringir.) Það er verið að flytja verðmætasköpunina til útlanda, orkuna úr þessum fallvötnum til útlanda.

[18:28]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg sammála hv. þm. Atla Gíslasyni varðandi það að við eigum að fara varlega, við eigum að ganga hægt um gleðinnar dyr. En við þurfum að taka af skarið og réttir aðilar á hverjum stað verða að ráða ferð í því. Mér finnst það hins vegar svolítið þröngt sjónarmið þegar farið er að deila niður að þessi byggð eigi að fá þetta út frá einhverjum forsendum, að Hrísey eigi að fá stærri hlut af því að þar er hátt hlutfall af fiski eða einhver annar staður á landinu. Við erum ein þjóð í einu landi og það hlýtur að vera meginstefnan að það nýtist heildinni.

Ég hef varað við því að við förum ekki of geyst í þeim takti sem er í þjóðfélaginu í dag sem er á margan hátt ofspenntur, á margan hátt þannig að stundum dettur manni í hug að við séum orðin of fordekruð og krefjumst alltaf meira og meira án þess að gæta þess að það eru aðrir valkostir. Engu að síður erum við jafnt og þétt að reyna að tryggja stöðu samfélagsins og það er ekki sama hvar á er litið í þeim efnum, hvort það er Jón eða séra Jón. Ég hef til að mynda ekki heyrt einn einasta þingmann í sölum Alþingis gagnrýna víraflækjurnar, leiðslurnar og umhverfið sem hefur umbreyst ótrúlega á leiðinni austur yfir fjall, við Svínahraun, Kristnitökuhraun, á Hellisheiði. Þar þegja menn þunnu hljóði. Skyldi það vera vegna þess að það er of mikið af hagsmunum höfuðborgarsvæðisins?

[18:30]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, skyldi það vera? Það er ágætisspurning. Ég held samt ekki, ég held að álbræðslurnar fái allt sem þær ásælast á Íslandi á útsöluverði, það sé ekki lagt í nokkurn skapaðan hlut sem eykur á kostnað þeirra. Ég er algjörlega sammála hv. þingmanni um Hellisheiðina, Svínahraunið, Hengilssvæðið og annað, þar er búið að raska allt of miklu. Ég vona að það verði stöðvað og ég geri mér góðar vonir til þess.

Við þurfum að taka af skarið. Ég spyr: Hver er þörfin? Vorum við að fara norður og niður, þessi þjóð? Vorum við í slíku neyðarástandi að það réttlætti það að fórna landi með óafturkræfum hætti? Ég segi nei. Hv. þm. Árni Johnsen sagði: Það er ein þjóð í einu landi. Eftir að ég fór að blanda mér í flokkspólitík, hafandi verið í pólitík áratugum saman en ekki í flokkspólitík, í okkar kjördæmi, Suðurkjördæmi, hallast ég að því og er eiginlega kominn með þá fullvissu að það séu tvær þjóðir í einu landi. Ein býr á höfuðborgarsvæðinu og í grennd og hin á landsbyggðinni.

Við hlýddum á langt og fróðlegt erindi frá bæjarstjóranum í Vestmannaeyjum, Elliða Vignissyni, í gær og Binna í Vinnslustöðinni um það að Vestmannaeyingum og íbúum Suðurkjördæmis væri mismunað. Það hef ég líka margsinnis sagt. Íbúar á landsbyggðinni sitja ekki við sama borð, það eru tvær þjóðir í þessu landi, því miður. Það er miklu brýnni þörf á að breyta því en að eyðileggja Þjórsá.

[18:32]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Umræðan teygir sig út í það að þetta er flóknara en hægt er að segja og fjalla um í stuttu máli. Ég vek athygli á því að ég er ekki að predika að það eigi að stoppa hluti, heldur vinna þá skynsamlega. Ein af góðu tillögunum sem hafa verið samþykktar á vettvangi stjórnmálanna var til að mynda á síðasta landsfundi Sjálfstæðisflokksins þegar það var stefnumarkað og samþykkt að línur skyldu fara í jörð eða stokka eins og kostur væri. Það er kannski nokkurra áratuga verkefni en það er mjög brýnt verkefni inn í stefnu okkar í orkumálum landsins.

Auðvitað er hvert mál sérstakt, hver byggð er sérstök og býr við sérstakar aðstæður. Til þess þarf að taka tillit þó að auðvitað megi til sanns vegar færa að það séu tvær þjóðir í þessu landi eins og hv. þm. Atli Gíslason vék að. Dæmin sýna það og sanna en markmið okkar hlýtur þó að eiga að vera eitt, að við séum ein þjóð í einu landi. Það er það sem ég lagði áherslu á. Það hlýtur að vera grunnsjónarmiðið þegar við fjöllum um nýtingu auðlinda okkar að við stöndum jafnfætis í þeim efnum, hvort sem það er að stunda nám í landinu, fara í háskóla eða annað.

Gott dæmi um tilvitnun hv. þingmanns varðandi mismununina er það að landsbyggðin borgar 85% af veiðileyfagjaldi, henni er ætlað að borga 1.100 millj. á næsta ári. Ef Orkuveita Reykjavíkur borgaði samsvarandi auðlindagjald ætti hún að borga 810 millj. (Forseti hringir.) Hún borgar ekki neitt.

[18:35]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka þá umræðu sem orðið hefur um þessa þingsályktunartillögu um Þjórsárver og neðri hluta Þjórsár. Ég tel að hún hafi verið frjó og hún gefur manni tilefni til að ætla að full þörf sé á að ræða ákveðna þætti þessa máls ofan í kjölinn hér á Alþingi Íslendinga. Ég sakna enn viðveru ráðherra í þingsal og ég sakna samfylkingarþingmanna í þingsal. Ég sakna þess að hér séu einhverjir fulltrúar fyrir hið Fagra Ísland (**ÁJ:** Góðir þingmenn hérna.) sem Samfylkingin talaði fyrir í kosningabaráttunni. En ég þakka fyrir þá þingmenn sem komu og tóku þátt.

Mig langar aðeins til að bregðast við nokkrum atriðum sem hv. þm. Árni Johnsen lagði til umræðunnar áðan og þeir áttu orðastað um, hann og hv. þm. Atli Gíslason. Það er varðandi það hvort sveitarstjórnarmönnum sé treystandi, og hv. þm. Ólöf Nordal var einnig á því. Ég er algerlega sannfærð um að sveitarstjórnarmönnum er treystandi fyrir öllum þeim ákvörðunum sem varða samfélag þeirra svo að það sé algerlega á hreinu. Hins vegar varða stóriðjuframkvæmdir iðulega ekki bara nærsamfélag heldur kannski mörg sveitarfélög. Hv. þm. Árni Johnsen kom inn á línulagnirnar sem eru einmitt dæmi um það að svona framkvæmd eins og fyrirhuguð er í neðri hluta Þjórsár varðar ekki bara fólkið í hreppsnefndum í Flóahreppi eða Skeiða-

og Gnúpverjahreppi. Þess vegna þarf að taka þessar stóru ákvarðanir annars staðar en á vettvangi lítilla sveitarstjórna. Þær varða miklu fleiri. Þær eru ekki bara spurning um að virkja bæjarlækinn, þær eru spurning um áhrif á risastórt samfélag, þær varða okkur öll eins og hv. þm. Árni Johnsen sagði í ræðu sinni.

Þess vegna verðum við að átta okkur á því að sumar ákvarðanir eru þess eðlis að það er ekki hægt að taka þær á vettvangi sveitarstjórna. Þetta sögðu sveitarstjórnarmenn okkur þingmönnum í nefndastarfi þegar lögunum um mat á umhverfisáhrifum var síðast breytt. Þá var vald fært yfir á herðar þessara sveitarstjórnarmanna, þeir báðu ekki um að fá það til sín og kveinkuðu sér undan því að þurfa að taka við því. Samband sveitarfélaga spurði hvort þetta væri — og setti stórt spurningarmerki við það — góð breyting. Mikill kostnaður var samfara því og félli þá á sveitarfélögin, við það gerði Samband sveitarfélaga athugasemd þannig að sú breyting sem gerð var var ekki í sátt við sveitarstjórnarmenn.

Varðandi síðan línulagnirnar yfir Hellisheiði hef ég vikið að því, bæði í ræðu og riti, að það er til skammar hvernig þær hafa verið lagðar, að ekki skuli hafa verið reynt að sameina eitthvað af þessum flækjum, að alltaf skuli vera reist bara ný möstur og brotið nýtt land undir þau og nýjar línur. Hver veit nema það verði á endanum, ef af virkjunarframkvæmdum í neðri hluta Þjórsár verður, að enn eitt línuparið komi til viðbótar yfir Hellisheiðina. Það kann að enda með því og þá er þetta ekki bara einhver ákvörðun sem sveitarstjórn í Flóahreppi á að taka, eða sveitarstjórn í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Það hlýtur að liggja í augum uppi.

Ákvarðanir af þessu tagi varða okkur öll og þær eiga að byggjast á hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar. Við höfum undirgengist þá hugmyndafræði, hún gengur út á að það eru þrjár stoðir undir öllum svona ákvörðunum. Þessar þrjár stoðir eru í fyrsta lagi ein efnahagsleg, í öðru lagi umhverfisleg og í þriðja lagi samfélagsleg. Reglan um sjálfbæru þróunina er eins og kollurinn í fjósinu, hver einasta löpp — það eru þrjár lappir undir kollinum og engin ein má vera lengri eða styttri en önnur því að þá sporðreisist kollurinn — verður að vera jafnlöng hinum, stoðirnar í sjálfbæru þróuninni þurfa allar að vera jafnlangar og þær eru allar jafnmikilvægar. Þess vegna megum við heldur ekki láta hinn efnahagslega þátt ráða því hvaða ákvarðanir eru teknar. Hinn umhverfislegi er jafnréttháir og líka hinn félagslegi sem varðar áhrifin á samfélagið. Þetta segir okkur að ákvarðanir af þessu tagi þurfa gríðarlega mikla yfirvegun, mikla umhugsun og mikla vinnu. Við megum ekki telja eftir okkur að fara í þá vinnu.

Mér fannst gaman að líkingunni sem hv. þm. Árni Johnsen tók varðandi fjallið sem var ekki velkomið í Vestmannaeyjum. Ég ímynda mér samt að það hefði verið auðveldara fyrir Vestmannaeyinga að sætta sig við óvelkomið fjall sem væri komið af náttúrulegum völdum fyrir tilstilli eldgoss en ef einhver mannlegur máttur hefði komið og sturtað yfir Vestmannaeyinga öllum þessum rúmmetrum af jarðefnum. Ég er ekki tilbúin til að sætta mig við það að Vestmannaeyingar hefðu tekið því með þegjandi þögninni. Þá tel ég að fjallinu hefði verið mokað burt. Ef Vestmannaeyingar hefðu haft val um það hvort fjallið kæmi eða kæmi ekki hefðu Vestmannaeyingar ekki valið fjallið.

Við verðum að átta okkur á því að hinn mannlegi þáttur í þessari umræðu er sá sem skiptir sköpum. Það þarf að taka skynsamlega á öllum okkar möguleikum, ég er sammála hv. þm. Árna Johnsen um það, en hver segir að stóriðjustefnan sé möguleiki allra möguleika? Andri Snær Magnason skrifaði bókina *Draumalandið* og hann velti einmitt upp spurningunni: Af hverju er stóriðjustefnan tekin fram yfir alla aðra möguleika? Það eru svo gríðarlega margir aðrir möguleikar. Af hverju varð stóriðjustefnan fyrir valinu sem möguleiki allra möguleika?

Þessari spurningu hefur ekki verið svarað og verður ekkert svarað hér. Við höfum mótmælt þessari stefnu í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Við teljum stóriðjustefnuna ekki vera möguleika allra möguleika.

Nú langar mig til að fá að vitna í orð Þorsteins Gylfasonar heitins frá árinu 1993. Yfirskriftin yfir þessu skrifi hans er *Að gera og vera* eða *Skyldu stjórnmál hljóta að vera siðlaus*?

Þorsteinn Gylfason spurði, með leyfi forseta:

„Ef við viljum setja varnarleikjum nytjastefnumanna einhver mörk“ — og ég set samasemmerki milli nytjastefnumanna og stóriðjusinnanna — „hljótum við að æskja þess að nógu margir geri nógu mikið af því að fylgja samvisku sinni og sannfæringu, skeyta í engu um afleiðingarnar og segja ósköp einfaldlega: Hér stend ég og get ekki annað. Samfélag eintómra nytjastefnumanna, eintómra stjórnmálamanna, er siðlaust samfélag. Eina vonin um siðferði samfélagsins er sú að meðal þegna þess séu margir menn sem ekki eru stjórnmálamenn.“

Þarna vildi Þorsteinn Gylfason meina að það væri samasemmerki á milli nytjastefnumanna og stjórnmálamanna. Ég tel okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði afsanna þá kenningu því að við segjum nytjastefnunni sem fólgin er í stóriðjustefnunni stríð á hendur. Við teljum stóriðjustefnuna ekki vera möguleika allra möguleika.

Að lokum, hæstv. forseti, þakka ég þá umræðu sem hér hefur orðið um þessa tillögu um að friðland í Þjórsárverum verði stækkað og sett á heimsminjaskrá Sameinuðu þjóðanna og að hætt verði við virkjanaáform í neðri hluta Þjórsár. Mig langar í þessu sambandi í lokaorðum mínum að minna á tillögu Umhverfisstofnunar að náttúruverndaráætlun fyrir árin 2003–2008. Hún var gefin út árið 2003 og þar var lagt til að friðlandið í Þjórsárverum yrði stækkað á þrjá vegu, mest til suðurs eða í Sultartangalón eins og gert er ráð fyrir að verði gert samkvæmt þessari tillögu. Umhverfisstofnun segir að forsenda stækkunar friðlandsins sé landslagsheild hins víðáttumikla votlendis og rústasvæðis ásamt fjölbreyttum búsvæðagerðum, enn fremur að svæðið hafi að geyma fágætar náttúruminjar sem hafi alþjóðlegt náttúruverndargildi og að á herðum okkar hvíli alþjóðleg ábyrgð. Þar að auki sé verndargildi svæðisins mikið út frá vísindalegum, félagslegum, efnahagslegum og menningarlegum sjónarmiðum.

Þetta hefur verkefnisstjórn rammaáætlunar um nýtingu vatnsafls og jarðvarma tekið undir, hún hefur komist að sömu niðurstöðu og Umhverfisstofnun.

Það er mat okkar þingmanna sem flytjum þessa tillögu

að það sé löngu tímabært að skapa frið um Þjórsá frá upptökum til ósa og að í því augnamiði beri að hætta við þessi virkjanaáform og veituframkvæmdir í Þjórsárverum og sömuleiðis í neðri hluta Þjórsár. Til að tryggja Þjórsárverum þann sess sem þau verðskulda sem alþjóðlega mikilvægt náttúruverndarsvæði ber að okkar mati að tilnefna þau á heimsminjaskrá Sameinuðu þjóðanna og jafnframt ber að stefna að því að Þjórsárver verði á endanum hluti af Hofsjökulsþjóðgarði sem næði yfir verin ásamt Kerlingarfjöllum, friðlandinu í Guðlaugstungum og rústasvæðinu norðan Hofsjökuls. Í ljósi þess hversu óljós stefnuyfirlýsing Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar er um málefni Þjórsárvera, virðulegi forseti, er nauðsynlegt að Alþingi tali skýrt og greinilega í þessum efnum. Á þann hátt einan er tryggt að horfið verði endanlega frá Norðlingaölduveitu, leyfið til hennar afturkallað og verndun Þjórsárvera tryggð til framtíðar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og umhvn.

[18:45]

Útbýting:

Framhaldsskólar, 286. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 320.

Grunnskólar, 285. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 319.

Leikskólar, 287. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 321.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 288. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 322.

Meðferð opinberra mála, 1. umr.

Frv. BjarnB o.fl., 41. mál (einkaréttarlegar bótakröfur). — Þskj. 41.

[18:45]

Flm. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um meðferð opinberra mála, með síðari breytingum. Flutningsmenn að þessu máli eru ásamt mér hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, Birgir Ármannsson og Ólöf Nordal.

Þetta mál er tiltölulega einfalt. Það lýtur að því að tryggja framgang bótakröfu í refsimálum en þannig er að fjölmörgum málum sem eru í refsivörslukerfinu, þ.e. sem ákært hefur verið í, fylgir bótakrafa frá þolandanum í viðkomandi ákærumáli. Réttarfarslögin gera ráð fyrir því að hægt sé að koma að bótakröfu undir rekstri opinbers máls en eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu er að mati flutningsmanna of algengt að slíkri bótakröfu sé vísað frá á þeirri forsendu að meðferð hennar valdi óhagræði í málinu. Samkvæmt gildandi lögum er sú heimild vissulega til staðar fyrir dómara að vísa bótakröfunni frá í málinu, halda áfram með refsiþátt þess og ljúka því þá ýmist með því að dæma til sektar eða sakleysis í því máli. Þegar svo háttar til stendur sá sem bótakröfuna hefur haft uppi frammi fyrir því að þurfa að hefja málarekstur sinn að nýju. Vissulega má færa fyrir því rök að undirbúningur hans að bótakröfu í refsimálinu kunni með einhverjum hætti að nýtast í nýju máli en með þessu frumvarpi er hugmyndin að setja dómurum aðeins þrengri skilyrði fyrir því að fella mál í þennan farveg. Eins og ég gat um áður þykir flutningsmönnum einfaldlega of algengt að bótakröfu sé vísað frá og ég vil leyfa mér að segja að það sé einfaldlega of nærtækt og jafnvel þægilegt úrræði fyrir dómara til einföldunar á málinu að vísa bótaþættinum frá. Þess vegna er hér lagt til að andmæli ákærði bótakröfu og telji dómari að úrlausn um hana geti dregið mál á langinn geti hann áfram vísað kröfunni frá dómi — en með úrskurði. Það er sem sagt nýtt.

Jafnframt er tillaga samkvæmt frumvarpinu að dómari geti látið við það sitja að vísa kröfunni frá dómi að því er fjárhæð hennar varðar.

Ég tel þetta í sjálfu sér tiltölulega einfalt mál en í grundvallaratriðum hnykkir það aðeins á því að það þurfi að liggja fyrir að úrlausn bótakröfunnar muni draga mál að mun á langinn — sem sagt áherslumunur á því þegar borið er saman við lögin eins og þau standa í dag — og svo er hitt atriðið mikilvægt líka að það þarf að kveða upp úrskurð til að koma bótakröfu frá í þessum málum sem hefur þá þýðingu að slíkan úrskurð má fá endurskoðaðan á hærra dómstigi.

Í greinargerð með frumvarpinu er rakið hvaða hagræði geti verið að því fyrir málsaðila að fá niðurstöðu í bótamálið. Í þessu máli er auðvitað verið að vísa sérstaklega til fenginnar reynslu af meðferð þessara bótamála. Ég hyggst ekki fara í neinum smáatriðum yfir greinargerðina með málinu heldur koma inn á það helsta sem mér finnst skipta máli. Ég vil ekki gera lítið úr því að það geti verið mikilvægt sjónarmið fyrir dómskerfið að geta komið bótakröfu frá þegar hún er augljóslega að þvælast fyrir undir rekstri máls, en þó verður að veita því úrræði dómaranna eitthvert frekara aðhald en gert er samkvæmt gildandi rétti.

Ég vil láta þess getið að þetta mál lá fyrir á síðasta þingi og fékk þá ekki að koma hingað til 2. umr., var ekki einu sinni tekið til 1. umr. ef ég man rétt, komst ekki á dagskrá. Í millitíðinni, þ.e. frá því að það var fyrst lagt fram og þar til ég mæli nú fyrir því, hefur dómsmálaráðherra lagt fram frumvarp til laga um meðferð sakamála og eru í því máli lagðar til nokkrar breytingar á núgildandi lögum. Ég fagna þeim breytingum sem þar hafa verið kynntar fyrir þinginu. Þær eru í ákveðnum atriðum svipaðs eðlis og fjallað er um í þessu frumvarpi. Samkvæmt frumvarpi til laga um meðferð sakamála sem liggur fyrir þinginu er í 175. gr. gert ráð fyrir því að dómari geti við þær aðstæður þegar hann telur að meðferð bótakröfunnar geti leitt til teljandi tafa eða óhagræðis við rekstur máls kveðið upp úrskurð líkt og gert er ráð fyrir í því frumvarpi sem hér er til umfjöllunar um að skilja bótakröfuna frá öðrum þáttum málsins og víkja henni til meðferðar fyrir dómi í sérstöku einkamáli. Samkvæmt frumvarpi dómsmálaráðherra mundi þá við þær aðstæður hefjast sérstakt einkamál.

Ég segi fyrir mitt leyti að ég hef í sjálfu sér ekkert á móti því að sú leið yrði farin, færi fram á það við allsherjarnefnd sem væntanlega fær þetta frumvarp til skoðunar að þeir kostir yrðu báðir skoðaðir og lagt mat á það hvaða leið yrði heppilegast að fara hér en með því að þessi breytingar-

tillaga við núgildandi rétt kom frá dómsmálaráðherra tel ég að a.m.k. sé verið að taka á þessu vandamáli og með því verið að tryggja þeim sem eru þolendur í málum sem síðan verða að refsimálum fyrir dómstólunum tryggari rétt til að koma bótakröfum sínum að.

Með þeirri aðferð sem lagt er til að farin verði í frumvarpi dómsmálaráðherra er tryggt að tími sparast, það þarf ekki að hefja mál að nýju. Það er sem sagt gengið út frá því að í fyrsta þinghaldi í einkamálinu sem hefst eftir úrskurð dómara muni ákærði þurfa að leggja fram greinargerð hafi hann ekki gert það þá þegar í sakamálinu. Þetta er sem sagt viðleitni í rétta átt að mínu áliti og ég tek því fagnandi að þetta nýja frumvarp dómsmálaráðherra skuli taka til umfjöllunar hið sama atriði og ég ræði í þessu frumvarpi til breytinga á lögum um meðferð opinberra mála.

Ég hygg að ég hafi komið að þeim helstu rökum sem er til að dreifa fyrir þessu þingmáli en vísa að öðru leyti til greinargerðar með málinu.

[18:55]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég get tekið undir það sem hér kemur fram og þær hugleiðingar sem hv. þingmaður hafði fram að færa til rökstuðnings. Það er öllum kunnugt að bótakrafa í sakamáli hefur skapað erfiðleika en mér hefur löngum fundist ósanngjarnt að vísa henni allri burtu ef hún veldur töfum á sjálfu málinu. Ég hef getað séð það algerlega fyrir mér að dæmt yrði um skaðabótaskyldu eða ef einkaréttarleg krafa flækir sakamálið að vísa því á annan „instance“ innan sama dómstóls í einkamálameðferð eða hvernig sem það er hægt. Mér finnst sjálfum ótækt að máli út af bótakröfu sé hent út og að brotaþolinn standi frammi fyrir því að höfða síðan nýtt einkamál, færa fram sönnur, bótafjárhæðir og þar fram eftir götunum, sérstaklega í ljósi þess að í miklum meiri hluta, ég veit ekki hve miklum, en í miklum fjölda þessara mála eru ákærðu eignalausir og tilgangslítið að leggja í þann kostnað að fara í málaferli við viðkomandi svo að ég haldi því til haga. Fjöldamörg líkamsárásarmál eiga í hlut, því miður oftast ungmenni, fólk undir þrítugu, og mjög oft, ef ekki bara oftast, eignalaust og allslaust og tilgangslaust að eiga við þetta. Brotaþolinn á hins vegar rétt á því að fá úrlausn dómstóls án þess að þurfa að fara í tvígang með málið fyrir dómstóla. Það er eðlilegt að huga að þessum réttindum þannig að ég fagna þessu frumvarpi og þeirri hugsun sem í því felst. Ég mun sem fulltrúi í allsherjarnefnd vinna að framgangi þess og teldi þá best að málið kæmi inn í meðferð frumvarpsins um sakamál eins og hv. þingmaður benti á og ég mun beita mér fyrir því.

Þetta kann líka að vera skilyrði fyrir því sem er mikilvægara og það er að fá dóminn til að nálgast bætur frá ríkissjóði fyrir brotaþola og auðvelda þá leið. Við erum sammála um það, held ég, að þegar ákærði er eignalaus og allslaus eigi samfélagið að koma brotaþolanum til aðstoðar. Mér hefur þó fundist miður og vil halda því til haga að bætur til brotaþola hafa staðið í stað frá árinu 1995 og þannig skerst verulega, allt að 70–80%. Ég hefði kosið að lögum þar að lútandi yrði breytt þannig að fjárhæðir yrðu færðar til verðlags. Ég ítreka þó að ég mun styðja þetta mál innan allsherjarnefndar. Mér finnst hugsunin í því góð. Ég velti fyrir mér orðalaginu á frumvarpsgreininni, ég skil það fullkomlega en velti því fyrir mér hvort þar megi gera einhverjar úrbætur.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Út af dagskrá voru tekin 10.–15. mál.

Fundi slitið kl. 18:59.

---

32. FUNDUR

miðvikudaginn 28. nóvember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

Til landbúnaðarráðherra:

1. Eignarhald á jörðum, fsp. BJJ, 152. mál, þskj. 162.

Til sjávarútvegsráðherra:

2. Veiðar Færeyinga innan íslensku fiskveiðilögsögunnar, fsp. GMJ, 179. mál, þskj. 192.

Til iðnaðarráðherra:

3. Íbúaþróun utan höfuðborgarsvæðisins, fsp. KHG, 214. mál, þskj. 232.

4. Flutningsgeta byggðalínu, fsp. ÓN, 217. mál, þskj. 235.

5. Framleiðslu- og flutningsgeta í raforkukerfinu, fsp. ÓN, 218. mál, þskj. 236.

6. Raforkuframleiðsla, fsp. ÓN, 219. mál, þskj. 237.

7. Netþjónabú, fsp. BJJ, 244. mál, þskj. 269.

Til félagsmálaráðherra:

8. Staða kjarasamninga sjómanna á smábátum, fsp. GMJ, 238. mál, þskj. 258.

Til dómsmálaráðherra:

9. Aðgerðir lögreglu gegn þeim sem nota netið í glæpsamlegum tilgangi, fsp. SJS, 235. mál, þskj. 255.

Til menntamálaráðherra:

10. Viðurkenning á prófgráðum frá löndum utan EES, fsp. PN, 222. mál, þskj. 240.

11. Fullorðinsfræðsla, fsp. KJak, 223. mál, þskj. 241.

12. Kristilegt siðgæði í starfsháttum grunnskóla, fsp. ALE, 240. mál, þskj. 260.

13. Háskólinn á Akureyri, fsp. BJJ, 249. mál, þskj. 279.

14. Verkefnið Framtíð í nýju landi, fsp. RR, 266. mál, þskj. 296.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Ögmundur Jónasson, 6. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[13:32]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Borist hefur bréf frá 2. þm. Norðaust., Valgerði Sverrisdóttur, um að hún sé á förum til útlanda í opinberum erindagjörðum og geti því ekki sótt þingfundi á næstunni. 2. varamaður Framsóknarflokksins í Norðaust., Jón Björn Hákonarson sölustjóri, Neskaupstað, tekur sæti hennar í dag en 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Huld Aðalbjarnardóttir skólastjóri hefur boðað forföll.

Kjörbréf Jóns Björns Hákonarsonar hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hann hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 2. gr. þingskapa.

[Jón Björn Hákonarson, 2. þm. Norðaust., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:32]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Jón Björn Hákonarson hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðinn velkominn til starfa á Alþingi.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill geta þess að um kl. 3.30 í dag fer fram utandagskrárumræða um samning um framleiðslu dagskrárefnis fyrir RÚV. Málshefjandi er hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Afturköllun þingmáls.

[13:33]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill tilkynna að fyrirspurn um Breiðavík, 264. mál á þskj. 294 frá Helga Hjörvar, er kölluð aftur.

Eignarhald á jörðum.

Fsp. BJJ, 152. mál. — Þskj. 162.

[13:33]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Eignarhald á bújörðum hefur verið mikið til umfjöllunar á hv. Alþingi enda ekki að ástæðulausu. Það er nauðsynlegt að Alþingi Íslendinga fylgist mjög vel með þróuninni hvað það áhrærir því að hér er um mjög stórt mál að ræða. Því hef ég beint fyrirspurn til hæstv. landbúnaðarráðherra um hvort ráðherra telji rétt að breyta jarðalögum í ljósi þess að jarðir hafa safnast á færri hendur á síðustu árum og í öðru lagi hvort ráðherra hafi upplýsingar um hversu margir einstaklingar og lögaðilar eigi meira en þrjú lögbýli og hversu mörg.

Frá því að þessi fyrirspurn var lögð fram hafa komið fram margar upplýsingar um þróun mála og veit ég að margir þingmenn hafa þær upplýsingar undir höndum. Engu að síður tel ég vert að fara yfir þessi mál í sölum Alþingis því eins og ég sagði áðan er hér um gríðarlega stóran og mikilvægan málaflokk að ræða.

Á undanförnum árum hafa sem betur fer jarðir í eigu bænda til dæmis og annarra landeigenda hækkað verulega í verði og er það vel því að fyrir einungis nokkrum árum voru margir bændur sem hættu búskap með smánarlega lítið andvirði af sölu jarða sinna þannig að sú breyting sem hefur átt sér stað hvað þau mál varðar er mjög góð og að menn geti horfið með reisn frá ævistarfinu er hið besta mál. En ég tel að við þurfum að fylgjast mjög grannt með þessari þróun og þeim breytingum sem eiga sér stað því að þetta mál snertir landsbyggðina sérstaklega og það búsetumunstur sem á að þróast þar nú í dag og á komandi árum og því mikilvægt að við fylgjumst mjög vel með þessu.

Ég spyr hæstv. ráðherra aukalega að því hvort yfir standi einhver sérstök skoðun nú meðal annars á vegum Bændasamtakanna og ráðuneytisins á þessari þróun og hvernig að þessum málum er staðið. Ég veit til þess að í tíð síðasta hæstv. landbúnaðarráðherra voru þessi mál í skoðun í ágætri samvinnu á milli aðila. Mér finnst brýnt að menn haldi vöku sinni í þessum efnum. Sjálfur hef ég lýst þeirri skoðun minni að mér finnst mjög varhugavert að einstaklingar geti eignast heilu sveitirnar. En að sjálfsögðu geri ég mér grein fyrir hinni hliðinni á þessum peningi sem er sú að bændur fái sanngjarnt verð fyrir sínar eignir. Þessi mál þarf því að skoða mjög vel og ég bíð spenntur eftir svörum hæstv. ráðherra við þeim spurningum sem ég hef lagt hér fram.

[13:36]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir þessa spurningu sem snýr að máli sem, eins og hann sagði sjálfur, hefur verið talsvert í umræðu og var rætt hér fyrir skömmu síðan í utandagskrárumræðu eins og flestum er nú kunnugt.

Svo ég víki að þeim spurningum sem hv. þingmaður leggur fyrir mig þá er svarið þetta: Samkvæmt lögbýlaskrám landbúnaðarráðuneytisins hefur lögbýlum fjölgað um tæpt 1% á árunum 2000–2006 eða úr 6.433 í 6.493 jarðir. Á sama tíma hefur eigendum lögbýla fjölgað úr 8.999 í 10.095 eða um rúmlega 12% sem bendir til almennt dreifðara eignarhalds á lögbýlum. Hér eru talin öll lögbýli hvort sem þau eru í ábúð eða í eyði. Eigendum að fjórum og fleiri lögbýlum hefur fjölgað úr 26 í 51 á þessum árum séu sveitarfélög og ríkið undanskilið og varð mesta breytingin á árinu 2002 eða frá 27 eigendum í 41. Ég vek athygli á því í þessu sambandi að jarðalögin sem mjög oft hafa verið nefnd í samhengi við þessa þróun tóku ekki gildi fyrr en árið 2004 eða eftir að þessi þróun varð örust eins og ég vék hér að.

Það ber að hafa í huga að sami aðili getur átt hlut í einni eða fleiri jörðum, ekki endilega alla jörðina og einnig að hjón teljast sem tveir eigendur séu þau bæði skráð fyrir jörðum sínum. Í árslok í fyrra, 2006, var 51 aðili skráður eigandi að fleirum en þremur lögbýlum í lögbýlaskrá og

þeir skiptust þannig að 49 aðilar eiga í fjórum til sex lögbýlum, einn á í níu lögbýlum og einn á í 33 lögbýlum. Núgildandi jarðalög sem voru sett árið 2004 juku frjálsræði við meðferð og ráðstöfun jarða. Undanfarin missiri hafa verið umræður í þjóðfélaginu um að samþjöppun hafi orðið í eignarhaldi jarða í kjölfar þess. Þess vegna hafa Bændasamtök Íslands í samstarfi við landbúnaðarráðuneytið unnið að úttekt á eignarhaldi lögbýla og þróun þess og liggur þessi skýrsla fyrir og var raunar kynnt opinberlega í síðustu viku.

Ljóst er að mestar búháttabreytingar urðu á síðustu tveimur áratugum síðustu aldar þegar framleiðslutakmarkanir voru teknar upp í mjólkur- og kindakjötsframleiðslu og útflutningsbæturnar voru afnumdar. Á síðasta áratug dróst framleiðsla verulega saman, ríkisútgjöld lækkuðu umtalsvert og lögbýlum sem voru nýtt til landbúnaðar fækkaði. Hagræðingarkrafa í landbúnaði hefur aukist á sama tíma og tækniframfarir hafa verið nýttar svo nú er hlutfallslega meiri framleiðsla á færri búum. Á sama tíma og þessi þróun hefur verið í landbúnaði hefur verið uppgangur í efnahagslífi landsins og eftirspurn eftir landi aukist jafnt og þétt sem hefur leitt til hærra jarðarverðs og ég er sammála hv. þingmanni um að það sé auðvitað jákvæð þróun séð út frá sjónarhóli bænda og dreifbýlisins. Mun fleiri hafa sóst eftir landi til búsetu og frístundanota og eigendum lands hefur fjölgað verulega og fjölbreytni í atvinnulífi aukist með aukinni tækni og betri samgöngum. Núgildandi jarðalög virðast ekki hafa haft nein merkjanleg áhrif á þessa þróun eins og ég vék að áðan.

Á heildina litið hefur verið uppgangur í sveitum landsins síðustu ár og aukin eftirspurn jarðnæðis þess vegna hleypt nýju lífi í sveitirnar. Hugsanlega væri hægt að auka það enn frekar með heimild til tvöfaldrar búsetu. Það er ekki hægt að útiloka að rétt sé að hafa aukin afskipti af eignarhaldi jarða eða landnotkun til að tryggja nægt land til matvælaframleiðslu vegna sjálfbærni þjóðarinnar og matvælaöryggis. Þó er alveg ljóst að slíkar hömlur þyrftu að vera mjög vel ígrundaðar til að þær stöðvi ekki þann uppgang sem hefur verið og verðfelli ekki eigur bænda og möguleika þeirra í framtíðinni enda er eignarhaldið almennt dreifðara þótt einstaka aðilar hafi keypt fleiri jarðir. Þróunin verður samt sem áður örugglega sú að matvælaframleiðslan færist fjær helstu þéttbýliskjörnum og í dreifðari byggðir eins og víðast hefur verið og það er í sjálfu sér ekki neikvætt. Ég hef áður vakið athygli á því að á Alþingi voru fluttar tillögur sem höfðu það að markmiði að reyna að stuðla að því að þessi framleiðsla færðist fjær þéttbýlinu og styddi þess vegna betur við atvinnusköpun í dreifbýli þar sem það er fjærst þéttbýlinu og stuðli þar með að öflugra viðnámi í sveitunum.

Það er auðvitað þannig eins og ég hef áður sagt að það vill enginn sjá jarðir landsins í eigu örfárra aðila og það er í sjálfu sér ekki hægt á þeim tölum sem við höfum að merkja þá þróun almennt talað. Það er þó sjálfsagt og það er svar við fyrirspurn hv. þingmanns meðal annars að fylgjast með þróuninni og marka stefnu til lengri tíma litið með tilliti til sóknarfæra í landbúnaði, sjálfbærni hans, gæða, matvælaöryggis þjóðarinnar og þeim alþjóðlegu skuldbindingum sem við tökumst á hendur.

Af því að hv. þingmaður spurði mig aukalega þá vil ég segja það að við erum að fylgjast með þessu máli í samvinnu við Bændasamtökin og sérstaklega hefur verið hugað að því í samvinnu við Landssamtök veiðifélaga og Bændasamtökin að huga að þeirri þróun sem snýr einkum að hlunnindajörðunum meðal annars með tilliti til stöðu veiðifélaga og stöðu veiðiréttarhafa.

[13:41]

Bjarni Harðarson (F):

Forseti. Ég vil þakka fyrir þessa umræðu sem er mjög þörf. Þó ég sé almennt hlynntur frjálsum viðskiptum með land og með jarðir þá held ég að það séu ákveðnir hlutir sem hér er að varast og við sjáum þegar smámerki um þá í því að einstakir auðmenn hafa keypt upp mjög stór landsvæði. Ég legg áherslu á það eins og ég hef gert áður í þessu ræðupúlti að við þurfum að tryggja aðgengi og við þurfum að lagfæra löggjöfina varðandi aðgengi allra að löndum og takmarka rétt landeigenda til að girða lönd alfarið af. Raunar er eignarhald á jörðum, þessum gömlu sögustöðum sem jarðirnar eru, háð nokkuð öðrum annmörkum heldur en eignarhaldi á annars konar eigum og við skulum ekki gleyma því að þetta eru menningarstofnanir, jarðirnar. Fólk rekur ættir sínar til þeirra og heima á gömlu jörðunum búa ekki bara menn, þar búa huldar vættir og draugar og lögin þurfa að taka mið af þessu öllu saman.

[13:42]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég held að hér sé meira alvörumál á ferðinni en hæstv. landbúnaðarráðherra vill gera úr um uppkaup á bújörðum, uppkaup á landi, söfnun á fárra manna hendur og svo hátt verð. Auðvitað er gott að einstaklingurinn geti fengið gott verð fyrir sína jörð. En ef við horfum til heildarinnar og horfum til framtíðar, hvernig sjáum við endurnýjunina í íslenskum landbúnaði? Þetta getur gengið yfir meðan þessi kynslóð er en ef endurnýjunin á að ná að ganga fram með því að fara að kaupa jarðnæðið sjálft á tugi milljóna króna eða hundruð milljóna þá er eftir að koma upp búskap, þá er eftir að kaupa eða koma upp mannvirkjum til landbúnaðarframleiðslunnar og svo framvegis. Ég held að það sé áhyggjuefni og ég skora á hæstv. landbúnaðarráðherra að taka á þessum málum og skoða þau af alvöru en ekki bara hlaupa hér undan í flæmingi og segja: „Jú, við skulum skoða málin og þetta er sennilega bara allt gott svona.“ Ég held að þetta sé miklu meira alvörumál, herra forseti.

[13:44]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég deili ekki þeim áhyggjum sem þingmenn hafa hér lýst. Þegar ég kom inn á þing fyrir allmörgum árum síðan voru margar umræður um stöðu íslenskra bænda. Eitt af því sem var helsta umkvörtunarefnið þá var að bændur gætu ekki hætt búskap og selt sínar jarðir nema fá fyrir andvirði sem varla dygði fyrir kjallaraholu í Reykjavík. Er það ekki gleðiefni að frjáls viðskipti hafi leitt til þess að íslenskir bændur, ef þeir kjósa svo, geta látið af sínum störfum og haft töluvert upp úr sínu jarðnæði? Mér

finnst það vera ákaflega jákvætt. Ég veit að þetta hefur haft ákveðið óhagræði í för með sér fyrir ákveðna tegund bænda eins og sauðfjárbændur þar sem eignarhald verður slitrótt. Á svæðum þar sem sauðfjárrækt er geta ýmsir hlutir orðið erfiðir eins og fjallskil. Samt sem áður verð ég að segja þegar ég reyni að vega þetta og meta að þá tel ég að kostirnir séu töluvert meiri en ágallarnir. Ég held að við þurfum alla vega að sjá þróunina ganga lengra (Forseti hringir.) og verða óheillavænlegri en hún er orðin nú þegar til þess að ég geti leyft mér að taka undir það sem hér hefur verið sagt af ýmsum þingmönnum.

[13:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Endurnýjun í sveitunum verður ekki mikil ef auðmenn fara að kaupa upp jarðir út um allar sveitir. Það er kannski ekki það allra versta að fá ríka menn inn í sveitarfélagið en það er slæmt ef þeir borga ekki útsvar í sveitarfélaginu. Tvítengd útsvarsgreiðsla gæti því komið til góða í sveitunum. Fólk sem væri með hestabú í sveit en byggi á mölinni gæti borgað til helminga af útsvari í sveitarfélagið sem það er með hobbýbúskapinn í og síðan í sveitarfélagið sem það býr í. Það mundi strax laga stöðu sveitanna til að fást við þessi mál. Eins er það gagnvart fjármagnstekjuskattinum, verulegu máli skiptir að sveitarfélögin fái svipað hlutfall af fjármagnstekjuskatti og útsvari.

[13:46]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir að fá að koma inn í þessar gagnlegu umræður. Ég er ánægður með að menn séu farnir að skoða þessi mál og ég tek undir með mörgum þingmönnum, sem hér hafa talað, að þetta er visst áhyggjuefni.

Það er fagnaðarefni að bændur skuli geta notið ávaxta vinnu sinnar og geta horfið frá starfi. En engu að síður hafa menn áhyggjur af tilheigingu til samþjöppunar, að hún muni jafnvel lama heilu byggðarlögin eða heilu samfélögin. Ég sakna þess að menn skuli ekki horfa til nágrannaþjóða okkar sem hafa tekið á málum af þessum toga, sum þeirra með afgerandi hætti, svipað og Danir með búsetuskyldu.

Ég tel mjög brýnt að við horfum til þess, af því að þetta hefur áhrif. Þetta mun hafa áhrif engu að síður. Þó svo lítil samþjöppun sjáist þá er hún þannig að menn kaupa á eigin (Forseti hringir.) kennitölum og kennitölum félaga sinna.

[13:47]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Þetta er prýðileg umræða og mikilvæg. Ég tek undir með hæstv. iðnaðarráðherra. Umræðan var allt önnur fyrir nokkrum árum, um fátækt bænda og verðlausar jarðir. Þróunin hefur fyrst og fremst snúist við af því að sveitin er nærri hjarta hvers manns. Margir hafa viljað eignast bæði jarðir og sumarhús í byggðunum og það er fagnaðarefni.

Það má skipta þessu í tvennt. Þróunin í mjólkur- og sauðfjárframleiðslu er á þann veg að búin verða færri og stærri. Það eru náttúrlega mjög margir, bæði auðmenn og alþýðumenn, að kaupa jarðir og setjast þar að og borga sín gjöld og það er fagnaðarefni. Hitt er svo áhyggjuefni, sem hefur komið fram í umræðunni, og það er söfnunaráráttan. Það er að ná í kippum og kaupa upp jarðir og ef þær eru lagðar í eyði þá er það hættuleg þróun og ber að fara yfir hana.

Svo er það sá þáttur sem snýr að auðlindajörðunum, jarðir með laxveiðiám hafa t.d. verið sterkar ábýlisjarðir kynslóð fram af kynslóð. En það er mikilvægt (Forseti hringir.) fyrir hæstv. landbúnaðarráðherra, eins og hann hefur lýst yfir, að fara áfram yfir þessi mál og fylgjast með stöðunni og þróun mála.

[13:49]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Þegar slíkra spurninga er spurt velti ég því fyrir mér hver ætlunin er og hvað menn vilja. Vilja menn setja einhverjar sérstakar hömlur á markaðsþjóðfélagið og markaðsstarfsemina? Hér áðan var spurt hvort koma ætti á búsetuskyldu. Spurningin er þá hve langt menn ætla að ganga í því efni? Ætla menn að taka upp vistarband eins og einu sinni var tíðkað? Eða vilja menn að markaðsþjóðfélagið starfi með eðlilegum hætti?

Ég verð að taka undir það sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði hér áðan. Ég tel mjög mikilvægt að þeir sem erja jörðina í sveita síns andlits fái eðlilegan afrakstur og verðmæti fyrir ævistarfið, þeir hafa kostað miklu til og unnið að því allt sitt líf að byggja jarðirnar upp. Það er ekki vá þegar jarðnæði hækkar í verði. Það er kostur fyrir þá (Forseti hringir.) sem eru á landsbyggðinni.

[13:50]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. landbúnaðarráðherra fyrir ágæt svör við þeim fyrirspurnum sem ég lagði fram og jafnframt þeim þingmönnum sem tóku þátt í þessari ágætu umræðu.

Það vakti athygli mína í svari hæstv. ráðherra að sú breyting sem gerð var á jarðalögunum á sínum tíma hefur ekki valdið straumhvörfum í þeirri þróun sem hefur átt sér stað á undanförnum árum. Það er ekki alveg í takt við þá umræðu sem hefur verið í samfélaginu. Menn hafa verið að ýja að því að í þeirri breytingu séu upptökin að mikilli söfnun auðmanna á jörðum. Svar ráðherra var því mjög athyglisvert.

Í raun og veru hefur þessi umræða vakið fleiri spurningar frekar en að hún hafi veitt svör. Við þurfum að svara spurningum um það hvernig endurnýjun og nýliðun í bændastétt verði háttað í framtíðinni í ljósi gríðarlega hás verðs á jörðum. Við þurfum líka að svara því hvort tími sé kominn til að menn hugi að tvöfaldri búsetu þannig að þau sveitarfélög þar sem svokallaðar frístundabyggðir eru eigi möguleika á að fá hlutdeild í fjármagnstekjuskattinum. Það fylgir því jú alltaf einhver kostnaður að halda úti byggð.

Hv. þm. Bjarni Harðarson kom með athyglisvert innlegg í þessa umræðu, hvort á einhvern hátt sé verið að skerða aðgengi almennings að landsvæðum þegar menn safna að sér jörðum og girða þær í einhverjum tilvikum vel af. Við þurfum að huga að þessu og ég held að þetta eigi eftir að koma aftur til umræðu á hv. Alþingi.

Ég vil þakka hæstv. ráðherra kærlega fyrir svörin. Ég er mjög ánægður með (Forseti hringir.) að hæstv. ráðherra ætlar að halda vöku sinni með þeirri þróun sem á sér stað og mun eiga sér stað í þessum efnum.

[13:52]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram. Hún hefur verið málefnaleg og það er ekkert óeðlilegt við að menn velti aðeins fyrir sér þeirri þróun sem hefur hafist í þessum efnum. Ég verð hins vegar að vekja athygli á því að ekki er bæði hægt að sleppa og halda. Ef menn fagna því frá sjónarhóli dreifbýlisins og bænda að þeir fái hærra verð, geta menn ekki líka harmað að það leiði síðan til þess að erfiðara verði fyrir þá sem ætla að kaupa jörð að hefja búskap. Annaðhvort þarf að verða ofan á. Ef jarðirnar eru ódýrar eiga menn auðvelt með að komast yfir þær en það hefur þau áhrif að eignir bænda verða sem því nemur rýrari.

Menn mega heldur ekki gleyma því, sem ég hef verið að reyna að undirstrika, að jarðir hafa ekki bara hækkað í verði, eignaverð á Íslandi hefur almennt hækkað. Ef við værum í þeirri stöðu að reyna að koma í veg fyrir að eignir bænda, þ.e. jarðir þeirra, hækkuðu í verði hefði það þau áhrif að þeir stæðu höllum fæti fyrir öðrum íbúum landsins sem njóta eignahækkunar á margvíslegan hátt.

Við erum ekki í þeirri stöðu, sem margir hafa ímyndað sér, að það sé að hellast hér yfir okkur gríðarleg samþjöppun í jarðakaupum. Þær tölur sem við sjáum benda alls ekki til þess. Það sem er hins vegar að gerast er það m.a. að fjölbreyttari atvinnusköpun er að verða í sveitunum þannig að við sjáum annars konar búsetu. Jafnvel er verið að byggja upp að nýju jarðir sem hafa farið í eyði. Það er jákvætt og það er það sem við höfum viljað. Við höfum viljað fá fólk í sveitirnar til þess að skapa atvinnu, til þess að skapa verðmæti, til þess að fólk vilji flytja aftur í sveitirnar. Það má ekki bera okkur saman við nágrannalönd eins og Danmörku þar sem nánast hver einasti lófastóri blettur er manngerður. Við erum ekkert í þeirri stöðu og sá samanburður á því alls ekki við.

Að lokum þetta. Athyglisverður punktur kom fram hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni varðandi álfa, huldufólk og drauga. Ég er að vísu ekki vel (Forseti hringir.) kunnugur þeim efnum. En ég hef aldrei vitað til þess að álfar, huldufólk og draugar kynnu ekki sæmilega við sambýli við auðugt fólk.

Umræðu lokið.

Veiðar Færeyinga innan íslensku fiskveiðilögsögunnar.

Fsp. GMJ, 179. mál. — Þskj. 192.

[13:55]

Fyrirspyrjandi (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Ég ber fram fyrirspurn um fiskveiðar Færeyinga við Ísland.

1. Hver var heildarafli Færeyinga á Íslandsmiðum síðastliðin tvö fiskveiðiár og hver er staðan nú á fiskveiðiárinu 2007/2008?

2. Hvernig skiptist aflinn eftir tegundum?

3. Hvaða veiðarfæri voru notuð við veiðarnar?

4. Hvernig er eftirliti með veiðunum háttað?

5. Hefur verið beitt svonefndum skyndilokunum gagnvart veiðum Færeyinga?

6. Hversu oft á fyrrnefndu tímabili hefur verið farið um borð í færeysk skip til eftirlits og afli og veiðarfæri skoðuð?

7. Hversu oft hafa verið gerðar athugasemdir í skoðunarferðum?

8. Hefur komið til leyfissviptinga vegna brota á reglum?

9. Hvar er afla Færeyinga af Íslandsmiðum landað?

10. Er eitthvert eftirlit með löndunum?

Þær mótvægisaðgerðir sem gripið var til vegna niðurskurðar á þorski bitna hart á fólki á landsbyggðinni og í sjávarbyggðunum hringinn í kringum landið, og það er tilefni þessara spurninga. Ég spyr hvort við höfum hreinlega efni á að leyfa Færeyingum að veiða á Íslandsmiðum. — Minni atvinna er fyrirsjáanleg og lægri tekjur hjá bæði sjómönnum og fiskvinnslufólki. Því er vert að skoða í alvöru hvort þeir samningar sem við höfum gert við Færeyinga, fiskveiðisamningar, séu réttlætanlegir á meðan við þurfum að skera niður veiðiheimildir í miklum mæli.

Eftirlitinu hefur stundum verið talið ábótavant. Skipstjórar sem hafa verið að fiska við hliðina á færeyskum bátum hafa oft og tíðum talað um að þeir hafi verið með aðra aflasamsetningu en Færeyingarnir. Færeyingarnir hafa oft náð að drýgja veiðiheimildir, sem þeir hafa haft, mjög lengi og miklu betur en íslenskum sjómönnum hefur tekist að gera. Þess vegna ber ég fram þessar spurningar og vænti góðra svara frá ráðherra.

[13:57]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Þetta eru nú tíu spurningar þannig að ég verð að setja í einhvers konar fluggír til þess að reyna að klára þetta á þeim skamma tíma sem ég hef hér fyrir höndum.

Heildarafli Færeyinga á Íslandsmiðum var tæp 55 þús. tonn árið 2006, tæp 59 þús. tonn árið 2005. Það sem af er þessu ári, 2007, er heildaraflinn rétt liðlega 56 þús. tonn. Ég vil vekja athygli á því að samningar okkar við Færeyjar eru gerðir á almanaksári en ekki fiskveiðiári.

Í magni talið veiða Færeyingar mest af loðnu í íslenskri lögsögu, þar næst síld, kolmunna, þorsk, löngu, ýsu og svo minna af öðrum tegundum.

Færeysk skip veiða botnfisk á handfæri og línu en uppsjávarafli þeirra er veiddur í nót og flottroll.

Landhelgisgæsla Íslands hefur eftirlit með ferðum og athöfnum færeyskra skipa í íslenskri lögsögu. Í fyrsta lagi er um að ræða eftirlit frá varðskipum, þar sem m.a. er farið um borð í skipin til eftirlits þar sem afli og veiðarfæri eru skoðuð og afli borinn saman við uppgefinn afla skipa. Í öðru lagi er um að ræða eftirlit úr lofti en þá eru staðsetningar og athafnir skipanna skráðar og sendar til varðskipa og stjórnstöðva. Í þriðja lagi er um að ræða tilraunir sem hafa verið gerðar til eftirlits með radar og gervihnöttum, m.a. á Færeyjahrygg.

Hjá Landhelgisgæslunni eru upplýsingar um veiðiheimildir, síðustu aflatilkynningar og staðsetningar ávallt fyrirliggjandi. Færeysk skip eru í fjareftirliti samkvæmt samningi þar um milli Íslands og Færeyja. Kerfið sendir með sjálfvirkum hætti „entry“-skeyti þegar skip er komið inn í íslenska lögsögu og kemur það um leið fram í fjarskipaeftirliti Landhelgisgæslunnar.

Upplýsingar um staðsetningu skipa berast á tveggja stunda fresti með sjálfvirkum hætti á meðan skipið er innan íslenskrar lögsögu. Þegar skip yfirgefur svo lögsöguna berst „exit“-skeyti og staðsetningarskeyti hætta þá jafnframt að berast. Jafnframt senda færeysk skip daglega aflaskeyti auk tilkynninga um komu inn í lögsöguna sem og um brottför úr lögsögunni. Þessar upplýsingar eru skráðar í gagnagrunn Landhelgisgæslunnar og úr grunninum er síðan unnið yfirlit um sundurliðun á afla. Upplýsingarnar eru síðan notaðar til samanburðar þegar farið er um borð í skipin til eftirlits.

Í kerfinu liggja jafnframt fyrir upplýsingar um hvaða skip hafa veiðileyfi og er þannig fylgst með því að einungis skip með slík leyfi séu að veiðum í lögsögunni. Í þeim tilfellum þegar varðskipsmenn fara um borð í skipin eru allar skoðanir þeirra skráðar og sendar í gagnagrunn þar sem gerður er samanburður við fyrirliggjandi upplýsingar sem áður hafa borist.

Samkvæmt 10. gr. laga, nr. 79 frá 1997, um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands með síðari breytingum, getur, með leyfi forseta: „Hafrannsóknastofnunin bannað tilteknar veiðar á ákveðnum svæðum í allt að 14 sólarhringa með tilkynningu til strandstöðva og í útvarpi. Jafnframt skal veiðieftirliti Fiskistofu og stjórnstöð Landhelgisgæslunnar tilkynnt um skyndilokanir.“

Skyndilokun er bann við veiðum á afmörkuðu svæði með tilteknu veiðarfæri eða veiðarfærum vegna skaðlegra veiða, t.d. of hás hlutfalls smáfisks í afla. Skyndilokunum er ekki beitt gegn einstökum skipum eða útgerðum og þar af leiðandi eru þær ekki skráðar með þeim upplýsingum. Samkvæmt reglugerð nr. 151 frá 2001, um botnfiskveiðar færeyskra skipa í íslenskri fiskveiðilandhelgi, skulu færeysk skip hlíta sömu reglum og íslensk skip við sams konar veiðar, m.a. um veiðibann, friðunarsvæði og aðra lokun svæða. Á árunum 2005–2007 tóku engar skyndilokanir gildi, sem byggðust á mælingum á afla veiddum af færeyskum skipum.

Á árinu 2005 var farið 14 sinnum um borð í færeysk fiskiskip frá varðskipum Landhelgisgæslunnar til skoðunar á afla og veiðarfærum. Árið 2006 var farið 27 sinnum um borð í færeysk fiskiskip frá varðskipum Landhelgisgæslunnar til skoðunar á afla og veiðarfærum. Alls hefur verið farið 13 sinnum um borð í færeysk fiskiskip frá varðskipum Landhelgisgæslunnar á þessu ári til skoðunar á afla og veiðarfærum. Tvö tilvik hafa komið upp, þar sem gerðar voru athugasemdir. Í báðum tilvikum var það vegna meintra ólöglegra veiða á bannsvæðum. Ekki hefur komið til leyfissviptinga.

Mestu af afla færeyskra skipa, sem var veiddur innan íslenskrar landhelgi, er landað annars staðar en hér á landi. Fiskistofa hefur ekki fylgst sérstaklega með löndun færeyskra skipa, en fær hins vegar gögn frá Færeyjum um landanir færeyskra skipa á afla úr íslenskri lögsögu og ber þær upplýsingar saman við afla samkvæmt tilkynningum Landhelgisgæslunnar. Færeysk yfirvöld sjá hins vegar um löndunareftirlitið í Færeyjum og bera ábyrgð á því sem og að tilkynna um afla til íslenskra stjórnvalda.

[14:01]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil að það komi alveg skýrt fram að í þessum þingsal eiga Færeyingar vinum að mæta. Hv. þingmaður spurði hvort við hefðum efni á því við núverandi aðstæður eða hvort það væri réttlætanlegt að Færeyingar fengju kvóta hér. Mitt svar er a.m.k. afdráttarlaust já. Ég byggi það á því að hvergi höfum við fengið eins mikinn stuðning á umliðnum árum þegar við höfum verið að gera ýmsa erfiða alþjóðlega samninga um sjávarútveg og fiskveiðar og hjá þeim. Það er Færeyingum að þakka að okkur tókst árum saman fyrir ákveðna hjálpsemi þeirra að veiða okkar síldarkvóta. Það voru ekki síst Færeyingar sem leiddu til þess að við fengum kvóta í makríl, þeir studdu okkur í því, og við erum að veiða núna tugi þúsunda tonna af makríl. Ég tel þess vegna að þeir hafi endurgoldið okkur alla vild sem við höfum sýnt þeim.

Ég hef áður lent í svona umræðu þegar skerðingin var 1992 eða 1993. Þá sat ég í ríkisstjórn og við ákváðum að skerða ekki kvóta Færeyinga, það á ekki að gera. Það eina sem á að gera varðandi kvóta þeirra er (Forseti hringir.) að ekki á að leyfa þeim að veiða lúðu, þeir hafa fengið sérstakan kvóta á það. Það er af því að hún er nánast komin í útrýmingarhættu.

[14:03]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Grétari Mar Jónssyni fyrir að vekja athygli á þessum málum. Hins vegar get ég ekki látið hjá líða, hæstv. forseti, að dást að því hvernig hæstv. ráðherra fór að því að svara öllum þessum spurningum því að hér er um tíu spurningar að ræða sem hæstv. ráðherra hefur einungis fimm mínútur til að svara. Mér finnst vert, hæstv. forseti, að við reynum að fækka spurningunum þannig að ráðherra hafi tóm til að svara jafnviðamiklum spurningum og hér eru lagðar fram, því að þegar um svo mikilvægt mál er að ræða finnst mér ófært með öllu að leggja fram tíu spurningar í fyrirspurn þannig að ráðherra hafi innan við 30 sekúndur til að svara hverri og einni. Það getur ekki verið umræðunni til góðs og ég held að við ættum að læra af þessu að stilla spurningum í hóf, a.m.k. skipta þeim þannig upp að við fáum greinarbetri svör.

Hæstv. ráðherra á heiður skilið fyrir að hafa farið á hundavaði yfir allan þennan fjölda af spurningum sem fyrir hann voru lagðar.

[14:04]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tel að hv. þm. Grétar Mar Jónsson hafi gert störfum þingsins mikinn greiða með því að bera fram margar spurningar á einu skjali og leggja þá þraut fyrir hæstv. ráðherra að svara þeim öllum í einni ræðu sem báðum tókst vel, annars vegar fyrirspyrjandanum að bera fram spurningarnar og hins vegar ráðherranum að svara

þeim. Ég held að hitt sé ekki eins góð leið, eins og hv. þm. Birkir Jón Jónsson hefur farið, að fjöldaframleiða sömu spurningarnar og dreifa þeim á alla tólf ráðherrana og taka upp mikinn tíma þingsins við að svara sömu spurningunum. (**BJJ:** Ræða byggðamál.) Ég vildi því mælast til þess að hv. þingmaður léti það að vera að vanda hér um við aðra þingmenn.

[14:05]

Fyrirspyrjandi (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég hef náttúrlega miklu meira álit á hæstv. sjávarútvegsráðherra en nokkurn tíma framsóknarmaðurinn hv. þm. Birkir Jón Jónsson og ég vissi að hann færi létt með að svara tíu spurningum um svona mál.

Það sem ég hefði viljað leggja áherslu á í þessum spurningum er að það kæmi skýrt fram hvað Færeyingar veiða mikið af þorski í íslenskri lögsögu og það er kannski sú tegund sem við erum hvað forvitnastir um. Auðvitað skiptir loðnukvótinn máli, sem úthlutað var með minnsta móti á síðustu tveimur árum, það hefur sjaldan verið úthlutað minni kvóta af loðnu, og hvað þeir fá af honum.

Þegar fólk á landsbyggðinni býr við það að sjá fram á svartnætti á næstunni þá er það einfaldlega spurning hvort við höfum efni á því að vera góð við Færeyinga. Færeyingar hafa tekið tillit til okkar þegar við höfum átt við erfiðleika að stríða, í eldgosum og einhverju slíku, þá hafa þeir hjálpað okkur vel en þeir skilja okkur líka þegar við þurfum að skera niður veiðiheimildir. Það er líka spurning hvort Færeyingar, okkar bestu vinir, muni ekki skilja það þótt við þyrftum að útiloka þá frá þorskveiði um tíma.

[14:06]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka í mikilli auðmýkt fyrir þau fallegu orð sem féllu um það að mér hafi tekist að fara í gegnum allar tíu spurningarnar en það er auðvitað ekki mér að þakka heldur er það fyrst og fremst viðurkenning á þeirri góðu lestrarkennslu sem hefur farið fram í barnaskólanum í Bolungarvík.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson spurði mig að því hver þorskveiðin væri sem hlutfall af þeirri veiði sem ég rakti hér áðan. Þorskveiði Færeyinga hefur verið rúmlega þúsund tonn á undanförnum þremur árum. Ýsuveiðin, svo ég taki hana til samanburðar, hefur verið um 1.300 og upp í 1.500 tonn á þessu tímabili. En langstærstur hluti þessarar veiði er vitaskuld veiði á uppsjávarfiski, þ.e. loðnu. Ef ég tek síðasta ár þá var loðnan 30 þús. tonn af 54 þús. tonnum, síldin var 11 þús. tonn og kolmunninn 8.400 tonn. Þetta eru stærðargráðurnar í veiðunum. Það er auðvitað uppsjávarfiskurinn sem ber uppi magnið.

Við göngum til samninga við Færeyinga einu sinni á ári og gert er ráð fyrir að við gerum það öðru hvorum megin við næstu áramót. Það kann að spila inn í að kosningar eru fyrirhugaðar í Færeyjum um miðjan janúar en það getur auðvitað haft áhrif á hvernig þessar samningaviðræður fara fram, hvenær þær fara fram og hvernig þær ganga.

Ég vil aðeins vekja athygli á því að við höfum verið að taka ákvarðanir um það undanfarin eitt eða tvö ár að liðka til fyrir Færeyinga. Það hefur verið ákvæði í samningnum við Færeyinga um að þeir geti ekki ráðstafað loðnuafla sínum nema til bræðslu, þeir hafa ekki fengið að vinna hann í eigin höfnum nema til bræðslu en þeir hafa getað landað honum til manneldis á Íslandi. Þeir hafa lagt mikla áherslu á að fá þessu breytt og um það hefur verið ágreiningur. Við höfum hins vegar gengið til móts við Færeyinga í þessum efnum og ég tel að við höfum komið ágætlega fram við þá. Vitaskuld eru þessi mál öllsömul undir og þá ekki síst þeir stofnar sem eru í hættu eins og (Forseti hringir.) hæstv. iðnaðarráðherra nefndi varðandi lúðuna.

Umræðu lokið.

Íbúaþróun utan höfuðborgarsvæðisins.

Fsp. KHG, 214. mál. — Þskj. 232.

[14:09]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Sjávarútvegur er ein helsta atvinnugreinin á landsbyggðinni og þekkt er að miklar breytingar verða í atvinnu- og íbúaþróun í kjölfar þess að minna er veitt og unnið, svo sem þegar kvóti flyst burt frá byggðarlaginu. 30% samdráttur í þorskafla hefur sömu áhrif og kvótaflutningur en meiri þó að því leyti til að minnkunin mun væntanlega koma fram miklu víðar í sjávarbyggðum landsins. Minni afli og vinnsla þýðir einfaldlega fækkun starfa og því fylgir fólksfækkun. Skýr dæmi um þetta má víða finna en e.t.v. eru skýrustu dæmin á Vestfjörðum og Norðurlandi vestra.

Hagfræðistofnun Háskóla Íslands bendir á í nýútkominni skýrslu um áhrif aflasamdráttar í þorski á fjárhag sveitarfélaga að fólksfækkunin hafi verið mest í aldurshópnum 40 ára og yngri og þess má vænta að svo verði einnig nú vegna þeirra áhrifa sem verða vegna samdráttar í þorskveiðum á næstu árum. Vellaunuðum störfum í útgerð mun fækka og líklega munu meðaltekjur viðkomandi byggðarlaga lækka. Hagfræðistofnun Háskóla Íslands metur áhrif samdráttarins um 12 milljarða kr. á þremur árum í minnkun vergra þáttatekna á landsvæðinu utan höfuðborgarsvæðisins.

Á síðustu tíu árum hefur orðið mikil fólksfjölgun á höfuðborgarsvæðinu, um 27 þúsund manns á árunum 1997–2006, en veruleg fækkun á Vestfjörðum og á Norðurlandi vestra, um 1.200 manns á hvoru svæði á þessu árabili, nánast kyrrstaða á Norðurlandi eystra en fjölgun á þeim svæðum sem liggja að höfuðborgarsvæðinu.

Á þessum tíma hafa líka orðið verulegar breytingar á meðaltekjum eftir landsvæðum í þá veru að meðaltekjur á höfuðborgarsvæðinu hafa vaxið meira en á landsbyggðinni og sundur dregið með svæðunum. Nú eru meðaltekjur á höfuðborgarsvæðinu 18% hærri en á landsbyggðinni. Meðaltekjur eru 27% hærri á höfuðborgarsvæðinu en á Suðurlandi og Norðurlandi vestra, 22% hærri en á Vestfjörðum og 17% hærri en á Norðurlandi eystra. Munurinn hefur vaxið úr því að vera 11% árið 1998 í 22% á Vestfjörðum. Á Suðurnesjum hefur munurinn vaxið enn meira, áður var munurinn aðeins 1% en er núna orðinn 14%.

Virðulegi forseti. Ég vil því í ljósi þeirrar ákvörðunar

sem tekin hefur verið um að draga úr þorskveiðum á næstu árum leyfa mér að leggja fyrir hæstv. iðnaðarráðherra tvær spurningar sem er finna á þskj. 214.

[14:12]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þær spurningar sem hv. þingmaður varpar til mín jafngilda því í rauninni að hv. þingmaður vilji fá léða hjá mér kristalskúlu til að skyggnast inn í framtíðina. Slíkur spámaður er ég einfaldlega ekki.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að það er langlíklegast, eins og kemur fram í þeirri skýrslu sem hann vísaði til, að hin mikla þorskaflaskerðing komi harðast niður á þeim byggðarlögum sem eru háðastar sjávarútvegi. Hins vegar er ekki hægt að slá neinu föstu um það hvernig þróun verður í einstökum byggðarlögum af ýmsum ástæðum.

Í fyrsta lagi bendi ég á að þegar Byggðastofnun, sú stofnun sem hv. þingmaður veitti forstöðu fyrir nokkrum árum, gerði á því úttekt í september hvernig útgerðarmenn og þeir sem reka fiskvinnslu telja að þróunin verði, þá töldu þeir allsendis óvíst að hægt væri að spá um það þrjú ár fram í tímann.

Í öðru lagi hefur ríkisstjórnin gripið til mótvægisaðgerða sem kosta 6,5 milljarða og munu líklega að sögn fjármálaráðuneytisins skapa 500–600 störf.

Í þriðja lagi bendi ég á að í mótvægisaðgerðunum er að finna margvíslegar úrbætur að því er menntun varðar en hv. þingmaður hefur sjálfur margoft bent á það í þessum sal að aukið framboð á menntun auki rótfestu í héraði og þar með dragi úr fólksfækkun.

Í fjórða lagi hefur ríkisstjórnin verið önnum kafin við að treysta grunngerðina á landsbyggðinni, bæði með því að bæta samgöngur, með því að taka ákvörðun um að bjóða út háhraðatengingar þar sem þær eru ekki og með því að bæta og auka samkeppni í ljósleiðarakerfinu. Þetta er allt saman aukinn og traustari grundvöllur fyrir hugmyndir manna sem vilja reyna að búa til ný störf. Þetta hefur allt saman áhrif. Á þessu stigi er því ekki hægt að halda neinu fram, eða ég treysti mér a.m.k. ekki til þess, hvernig íbúaþróunin muni verða. Hugsanlega má þó lesa vísbendingu um þessa þróun úr þeim tölum sem hv. þingmaður vísaði m.a. til áðan varðandi fólksfjöldaþróun á landsbyggðinni. Það kemur í ljós að á Austurlandi hefur fólki fjölgað um 22%, um 12% á Suðurlandi, 8% á Vesturlandi og 2% á Norðurlandi eystra. Hins vegar hefur samdráttur í hefðbundnum atvinnugreinum leitt til þess að það hefur fækkað á Vestfjörðum um 14% og 10% á Norðurlandi vestra.

Í hnotskurn er svar mitt við fyrri spurningu þingmannsins þetta: Ég er bjartsýnn á að íbúum haldi áfram að fjölga á Austurlandi, Suðurlandi og Vesturlandi og ég tel allgóðar líkur á að í sömu átt halli á Norðausturlandi, ekki síst ef ráðist verður í stórframkvæmdir í þeim landshluta. Ég vona líka að undir lok þorskaflaskerðingarinnar hægi á núverandi íbúaþróun á Vestfjörðum, m.a. vegna aðgerða Vestfjarðanefndar. Ég tel að það þurfi svipaðar aðgerðir á Norðurlandi vestra og menn gripu til á Vestfjörðum til þess að geta hægt á þróun þar og að lokum snúið henni við.

Hv. þingmaður spyr líka um áhrifin á meðaltekjur. Ég kannast ekki alveg við þær tölur sem hv. þingmaður fór með áðan um það hvernig þróunin hefur verið. Samkvæmt tölum frá Hagstofu Íslands, þ.e. meðalatvinnutekjur sem reiknaðar eru sem summa árstekna í aðalstarfi í hverri atvinnugrein deilt með meðalfjölda starfa, þá voru hæstu meðaltekjur í aðalstarfi árið 2005 á höfuðborgarsvæðinu rífar 3 milljónir og lægstar á Norðurlandi vestra og Suðurlandi eða tæpar 2,5. Eins og ég sagði, og hv. þingmaður er mér sammála um, er líklegast að í þeim sveitarfélögum sem eru háðust sjávarútvegi verði afleiðingarnar erfiðastar. Við skulum ekki gleyma því að 53 þúsund íbúa landsins, 17%, búa í byggðarlögum þar sem 10% af landsframleiðslunni, ef svo má segja, koma frá þessum atvinnugreinum. Ég leitaði upplýsinga hjá Byggðastofnun, sem hv. þingmaður veitti stjórnarformennsku fyrr á árum, og hún treysti sér ekki til að spá nákvæmlega fyrir um það hvernig þorskaflaskerðingin muni hafa áhrif á meðaltekjur einstakra landshluta. Ég hef ekki gögnin og þótt ég sé spámannlega vaxinn hef ég ekki getuna til að geta lagt þetta fyrir hv. þingmann. Ég get sagt honum mitt almenna mat. Ég held að þar sem hlutfall starfa í veiðum og vinnslu er langlægst á höfuðborgarsvæðinu sé ljóst að áhrif á meðaltekjur þar verða mun minni en á landsbyggðinni og af því dreg ég þá einföldu ályktun að á meðan þorskaflaskerðingin varir dragi heldur sundur með höfuðborgarsvæðinu og þeim landshlutum sem eru háðastir sjávarútvegi og höfðu minnstar meðaltekjur árið 2005.

[14:17]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Það er alveg ljóst að hæstv. byggðamálaráðherra á erfitt með að svara þeirri spurningu sem hér er að honum beint. Það er mikið áhyggjuefni hvernig staðan er á landsbyggðinni í dag og mjög mikið óhagræði felst í því að það verði frekari fólksflutningar hingað á höfuðborgarsvæðið. Það er mjög óhagkvæmt að horfa upp á tóm hús, tóma skóla, tómar sundlaugar o.s.frv. þannig að þetta er samfélagsverkefni sem við verðum að takast á við. Auðvitað urðu það mjög mikil vonbrigði fyrir flestalla landsmenn þegar við sáum mótvægisaðgerðirnar sem ríkisstjórnin greip til vegna þorskaflasamdráttar. Þær mótvægisaðgerðir voru allt of veikar og ómarkvissar. Ég tel að það þurfi að gera miklu betur í þessum málum, virðulegur forseti. Við eigum ekki að horfa fram á að það dragi frekar í sundur með höfuðborgarsvæðinu og landsbyggðinni. Við verðum að sporna við því af því að annað er mjög óhagkvæmt fyrir okkur öll.

[14:18]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Hæstv. forseti. Enn og aftur fer hæstv. iðnaðarráðherra að hæla sér af mótvægisaðgerðum. Manni verður nánast illt við að hlusta á þetta bull og þessa þvælu um það að þetta sé til þess að leiðrétta og hjálpa fólki á þessum stöðum. Það er ekkert að gera fyrir fólkið á landsbyggðinni. Það er svo sorglegt. Og það er enn þá sorglegra að stjórnmálaflokkur eins og Samfylkingin lofaði því fyrir síðustu kosningar að gera breytingar á fiskveiðistjórninni sem yrði til að færa fólkinu aftur fiskinn. Margir frambjóðendur Samfylkingarinnar héldu því fram að ef þeir kæmust til valda yrðu gerðar

breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu. Manni sýnist að þeir séu að svíkja öll þau loforð, allir þeir frambjóðendur sem töluðu fyrir þessu í kosningabaráttunni.

[14:19]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni þá fyrirspurn sem hann leggur hér fram. Hún er þörf og í rauninni sívirk eða á alltaf að vera uppi. Eins og hér hefur komið fram er hann fyrrverandi stjórnarformaður Byggðastofnunar og ég sit þar í stjórn þannig að ég tek væntanlega við einhverju kefli þar til að fylgja eftir. Mér hins vegar þykir dálítið drjúgt í lagt af hv. þm. Grétari Mar Jónssyni þegar hann er að berja niður þær tillögur sem hér hafa verið bornar uppi af hæstv. ríkisstjórn um mótvægisaðgerðir svokallaðar. Það ber að fagna því ... (**GMJ:** Þær eru ekki að leysa neinn vanda.) Það ber að fagna því þegar menn leggja til atlögu við þann (Gripið fram í.) vanda sem steðjað hefur að landsbyggðinni. Menn eiga að þakka fyrir það sem vel er gert en það verða alltaf verkefni til að takast á við sem betur fer og nú sjáum við það í tillögum til aðgerðar og stuðnings Vestfjörðum, við sjáum það í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar, að það er vilji til þess að taka á í fyrsta skipti í langan tíma og það ber að þakka. (**GMJ:** Breytið þá fiskveiðistjórnarkerfinu.)

[14:20]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti biður hv. þingmenn að halda ró sinni.

[14:20]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Það er merkilegt að sjá hv. stjórnarliða koma upp og halda ekki vatni yfir þessum svokölluðu mótvægisaðgerðum sem ríkisstjórnin kynnti með svo hástemmdum hætti síðasta sumar. Þá sagði hæstv. ráðherra að það ætti að flytja 80 opinber störf á Vestfirði og að tillögurnar yrðu komnar til framkvæmda áður en þing kæmi saman. (**Iðnrh.:** 30 sagði ég.) Áttatíu. (**Iðnrh.:** Nei, nei, nei.) Hver er staðreynd mála? (**Gripið fram í:** Hringdu í þá.)

Hæstv. forseti. Því miður var það þannig að hæstv. ríkisstjórn vakti gríðarlegar væntingar. Mörg byggðarlög hringinn í kringum landið standa utan við þessar mótvægisaðgerðir og á sama tíma er ríkisstjórnin meðal annars að fækka störfum á Akureyri með því að leggja niður starf forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar. Hvert á að flytja það? Til Reykjavíkur! Til Reykjavíkur! Það eru mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar gagnvart Akureyringum. Svo koma menn hér upp (Forseti hringir.) og hæla sér af þessum svokölluðu mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar. Svei mér þá.

[14:22]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að koma með þessa tímabæru fyrirspurn. En með sama hætti verður að segja það varðandi iðnaðarráðherra að það sem kemur fram hvað skýrast í svörum hans er að ríkisstjórnin er ekki að marka neina langtímastefnu um það hvernig menn telja að eigi að haga byggðaþróun í þessu landi. Það sem skín út úr þessum svörum er að það er engin langtímastefnumörkun til. Það er engin hugmynd. Og hér stóð iðnaðarráðherra áðan í volæði sínu og segir að hann sé hugsanlega spámannlega vaxinn en hann geti ekki spáð fyrir um það hvernig hlutirnir eigi að vera og ber síðan fyrir sig að ákveðin stofnun hafi ekki gefið honum svör sem sýnir það að ríkisstjórnin er nákvæmlega ekkert að gera í málinu heldur hefur birt ákveðna yfirlýsingu (Forseti hringir.) um mótvægisaðgerðir sem er áróðursplagg án eða með mjög takmörkuðu innihaldi eins og ég skrifaði um á bloggsíðu mína.

[14:23]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka þessar fyrirspurnir hjá Kristni H. Gunnarssyni. Hæstv. ráðherra fór yfir breytingar á íbúaþróun, þá breytingu sem varð á Austurlandi og hana má kannski þakka þeim miklu framkvæmdum sem þar eru og verða teknar í gagnið að hluta til á föstudaginn þar sem Kárahnjúkavirkjun er. Það sýnir okkur að til að rjúfa þá miklu kyrrstöðu sem vill verða þarf svona stórar framkvæmdir. Það er svolítið grátlegt að á sama tíma virðist ríkisstjórnin og Samfylkingin vera í þeirri stöðu að blása af kannski aðra slíka framkvæmd á Húsavík þar sem við erum að horfa á erfiða hluti. Ég vildi taka fram að það var mikill stórhugur sem ýtti þeim verkum af stað og það er kannski líka nauðsynlegt. En ég hætti mér ekki út í umræðu um mótvægisaðgerðir á einni mínútu.

[14:24]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að hefja þessa umræðu. Það gerðist í haust og sumar að boðaðar voru einhvers konar mótvægisaðgerðir og orðið stórkostlegasta var að mínu mati gengisfellt verulega af hæstv. iðnaðarráðherra vegna þess að þær reyndust ekkert sérstaklega stórkostlegar.

Þetta snýst fyrst og fremst um samkeppnisaðstöðu landsbyggðarinnar. Í stuttu máli þarf að styrkja grunngerðir. Við þurfum að hugsa stærra í samgöngumálum. Við þurfum að huga stærra í menntamálum og við þurfum að skapa einingar. Við þurfum að skapa heild á Norðurlandi. Við eigum að skapa heild á Vestfjörðum og skapa heild á Austurlandi. Við getum skapað þar miðju þannig að svæðin nýtast hvert öðru.

[14:25]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Þetta er alveg ótrúleg umræða sem hér fer fram. Það sem ég varð eiginlega mest undrandi yfir er að heyra hv. þingmenn Frjálslynda flokksins og þeirra orðbragð í salnum. Hv. þm. Jón Magnússon talar um að ráðherra standi hér í volæði sínu. Það er nákvæmlega ekkert volæði í gangi hvað varðar byggðamálin. Það sést svo glögglega í fjárlagafrumvarpinu sem núna er verið að vinna með. Þar er verið að setja milljarðatugi í að byggja upp innviðina úti á landi. Það er verið að leggja milljarðatugi í

samgöngumál. Það er verið að gera nákvæmlega það sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson nefndi í sinni ræðu rétt áðan.

Virðulegi forseti. Ég vil líka segja alveg eins og er að það er merkilegt að heyra hv. þingmenn Framsóknarflokksins koma hér upp og gagnrýna það sem verið er að gera þegar þeir eru búnir að vera með byggðamálaráðherrann árum saman og það gerðist nákvæmlega ekkert í byggðamálum, nákvæmlega ekkert. Það sem hæstv. ráðherra (Gripið fram í.) er að gera hér (Forseti hringir.) bæði með mótvægisaðgerðum og fleiri aðgerðum eins og átaki í samgöngumálum, er að hefja stórsókn í uppbyggingu landsbyggðarinnar. (**JM:** Stórsókn til Reykjavíkur.)

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður hv. þingmenn að gefa ræðumönnum tóm til að flytja sínar ræður.)

[14:27]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Mér þykir þetta orðin alveg afskaplega undarleg umræða og að hlusta á Framsóknarflokkinn æpa yfir því að ekkert hafi verið gert í byggðamálum eftir að hafa setið með byggðamálaráðuneytið (Gripið fram í.) árum saman er náttúrlega alveg með ólíkindum. Það er þannig að þessar mótvægisaðgerðir (Gripið fram í.) sem nú … Forseti, getur þú tryggt að ég geti fengið að tala hérna.

(**Forseti** (MS)**:** Forseti ítrekar óskir sínar til þingmanna að hafa hljóð meðan ræðumaður …)

Það er verið að fara í stórkostlegar mótvægisaðgerðir. Þetta er algert nýmæli. Þetta hefur ekki verið gert áður (Gripið fram í.) og ég vil að það komi fram sérstaklega og þess vegna er ánægjulegt að lesa upp úr stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar — en það kom reyndar til áður en skerðingin varð á þorskveiðikvótanum. Þar segir, með leyfi forseta:

„Úrbætur í samgöngum eru lykilatriði til að stuðla að jafnvægi í byggð landsins og lækka flutningskostnað. Styttri vegalengdir milli byggðarkjarna og öruggari vegir skapa möguleika á stærri og lífvænlegri atvinnu- og búsetusvæðum. Ráðist verði í stórátak í samgöngumálum og aukin áhersla lögð á umferðaröryggi og almenningssamgöngur.“

[14:28]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég gat ekki annað en kvatt mér hljóðs eftir að ég hlustaði á alveg ótrúlega ræðu hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar. Að hugsa stærra í samgöngumálum og hugsa stærra í menntamálum! Ég meina, hvað er maðurinn að fara? Það hefur aldrei verið gert jafnmikið og núna stendur fyrir dyrum í báðum þessum málaflokkum úti á landi. (**EMS:** Þeir skammast sín.) Mér finnst alveg ótrúlegt að þinn flokkur, hafandi verið í ríkisstjórn undanfarin ár, skuli höggva í þetta. Hvað kemur fram í fjárlagafrumvarpinu? Hvergi og aldrei hefur verið gert meira átak gagnvart landsbyggðinni í þessum efnum.

[14:29]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þeim sem tekið hafa þátt í þessari umræðu og ráðherranum fyrir svörin. Að mörgu leyti er ég sammála því sem hann dró saman sem sína niðurstöðu, að það sé líklegt að þróunin verði þannig að á þeim svæðum landsins þar sem þróunin hefur verið afleit á síðustu árum, þ.e. Vestfjörðum, Norðurlandi vestra og að hluta til á Austurlandi muni draga meira í sundur með höfuðborgarsvæðinu og þeim svæðinu bæði í tekjum og störfum. Það mun þýða áframhaldandi fólksfækkun á þeim svæðum og líklega hraðari fólksfækkun en verið hefur til þessa vegna áhrifanna af svona mikilli skerðingu á þorskveiðiheimildum. Það er auðvitað alvarleg staða sem verður að bregðast við.

Formaður Samtaka fiskvinnslustöðva hefur áætlað að samdrátturinn í þorskveiðiheimildum einum muni fækka störfum í fiskvinnslu um 500 og hann áætlar að störfum í sjávarútvegi muni fækka um 1.000. Mér þykir einkennilegt að stofnanir ríkisins skuli ekki hafa tiltækar neinar áætlanir um hvernig þróunin verði á næstu árum í kjölfar þessarar ákvörðunar sem er pólitísk ákvörðun fyrst og fremst þó að hún sé byggð á tilteknum forsendum. Þeir sem taka slíka ákvörðun eiga að mínu viti að undirbúa þær með því að leitast við að gera sér grein fyrir áhrifunum og koma síðan fram með aðgerðir sem eiga að vega þar upp á móti.

Ég tel að allt það sem gert er í nafni mótvægisaðgerða sé af hinu góða og geri hver þáttur í því sitt gagn hvort sem það eru samgöngubætur eða flutningur starfa. Það sem ég held hins vegar, virðulegi forseti, er að það sem gert er í mótvægisaðgerðum sé ekki nema brot af hinu sem er verið að draga saman og þess vegna verði áhrifin svona slæm.

Ég hvet hæstv. ráðherra til að huga betur að því (Forseti hringir.) hvernig þróunin verður á köldustu svæðum landsins í skilningi hagvaxtar, á Norðurlandi vestra og Vestfjörðum, og spyr hann um það hvað hann er að hugleiða varðandi Norðurland vestra með ummælum sínum áðan.

[14:31]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þarna talaði rödd skynseminnar í Frjálslynda flokknum. Hv. þm. Jón Magnússon talaði hér þvert á það sem hann hefur áður sagt og ættu menn nú að lesa heimasíðu hans þar sem hann kvartaði undan því þegar mótvægisaðgerðirnar voru kynntar að þar væri verið að bera eldsneyti á bál þenslunnar. Akkúrat — og hann kinkar kolli.

Með öðrum orðum, hv. þm. Jón H. Magnússon er í reynd tveir persónuleikar, sá sem skrifar á heimasíðuna sína og sá sem stendur hér í þinginu. [Hlátur í þingsal.] Ég gat ekki varist að nota þessa samlíkingu. (**JM:** Margur heldur mig sig.)

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson er allt of góður og vel gerður þingmaður til þess að koma hér með hrópyrði, ekki síst vegna þess að með ummælum sínum vegur hann að hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson dró saman kjarnann í svörum mínum og sagðist vera sammála þeim. Hann sagði að vísu að svörin hefðu ekki verið nægilega skýr og skammaðist svolítið út í sína gömlu stofnun. En hann sagði hins vegar líka að hann væri sammála mótvægisaðgerðunum og því sem þar kæmi fram. Allt það væri af hinu góða.

Rödd skynseminnar í Frjálslynda flokknum er því sem

betur fer miklu bjartari en rödd úrtölunnar. Úrtölumennirnir tveir, (Gripið fram í.) alveg eins og sumir þingmenn Framsóknarflokksins sem hér hafa talað, þeir tala niður landsbyggðina. Allir nema hv. þm. Jón Björn Hákonarson, sem kom hérna og er ekki enn búinn að læra á gangvirkið í Framsóknarflokknum og talaði með öðrum hætti en liðið sem þar situr fyrir á bekkjum. (Gripið fram í.)

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson spurði mig einnar spurningar um Norðurland vestra. Hvað hyggst ég fyrir? Ég sagði að til þess að snúa við þróuninni og bæta stöðuna þar yrði að grípa til einhverra svipaðra aðgerða og menn gerðu á Vestfjörðum. Það kann vel að vera að það gangi ekki nógu langt en það er það sem ríkið (Forseti hringir.) getur gert.

Umræðu lokið.

Flutningsgeta byggðalínu.

Fsp. ÓN, 217. mál. — Þskj. 235.

[14:34]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Virðulegi forseti. Gríðarlegar breytingar hafa orðið á umhverfi raforkumála í landinu á undanförnum árum. Alþingi samþykkti fyrir fáeinum árum ný raforkulög, nr. 65/2003, þar sem samkeppni var boðuð í framleiðslu og sölu á raforku. Markmið laganna er að stuðla að þjóðhagslega hagkvæmu raforkukerfi og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu. Í því hlýtur að felast að menn hafi sem jafnastan rétt á afhendingu rafmagns hvar sem þeir eru staddir og hlutverk flutningsfyrirtækisins er að byggja slíkt kerfi. Þó ber að hafa í huga að arðsemiskrafa er á flutningsfyrirtækinu, þannig að auðvitað mun framkvæmda í línulögnum sjá stað í gjaldskrá fyrirtækisins.

Kunnara er en frá þurfi að segja hve umdeildar þessar breytingar voru á sínum tíma og voru sumir, sérstaklega á síðari stigum, á þeirri skoðun að ástæða hefði verið til að fá undanþágu frá tilskipun ráðsins 96/1982 sem varðar frelsi á raforkumarkaði. Ég ætla ekki að blanda mér í þá umræðu hér. Hins vegar er það bjargföst skoðun mín að þær breytingar sem raforkulögin boðuðu hafa gert orkufyrirtækjunum í landinu gott. Menn hafa horft nokkuð öðrum augum á þennan rekstur en áður.

Hins vegar hefur reynslan kennt okkur að við þurfum að ganga enn lengra í aðskilnaði einkaleyfis, það er flutnings og dreifingar rafmagns frá samkeppnisrekstrinum. Bæði vegna nýrra raforkulaga og vegna þess hvað orkuauðlindir okkar eru dýrmætar er ástæða til að skoða hvort sú raforka sem við framleiðum í dag nýtist að fullu. Í tíð eldri löggjafar var sú skylda lögð á Landsvirkjun að hafa ávallt til staðar nægа raforku í flutningskerfi sínu. Raunar hefur það verið þannig að töluverð umframorka hefur flotið í kerfinu. Menn fóru varlega í því að skipuleggja kerfið þannig að hætta væri á skorti.

Nú er öldin önnur. Ef framleiðslueiningar orkufyrirtækjanna geta framleitt meira en hægt er að flytja, tel ég það skyldu okkar að kanna hvort hægt sé að flytja rafmagnið með því að efla flutningskerfið og meta það um leið og nýir virkjunarkostir eru skoðaðir.

Heimamenn á Húsavík hafa lengi barist fyrir auknum atvinnutækifærum og eitt er víst, að Húsvíkingar verða seint sakaðir um að standa ekki vaktina í leit að verkefnum fyrir héraðið. Mikill vilji er nú til þess að virkja þá orku sem til staðar er á Norðausturlandi til að selja hana til uppbyggingar álvers. Landsvirkjun vinnur nú að rannsóknum á jarðhitasvæðunum í Kröflu, Þeistareykjum og athugunum á Gjástykki.

Mér finnst ástæða til þess að spyrja að því — vegna þess hve tímafrekar svona framkvæmdir eru og vegna þess að Húsvíkingar hafa ekkert endalausan tíma til að bíða, fólk er þegar farið að hverfa í burtu — hvort möguleiki sé að flýta framkvæmdum, t.d. með því að kanna hvort hægt sé að flytja meiri orku inn á svæðið en nú er til staðar. Í því efni þarf að skoða hvort hægt sé að nýta betur núverandi línur eða hvort byggja þurfi nýja línu í þessum tilgangi.

Þess vegna spyr ég hæstv. iðnaðarráðherra, í fyrsta lagi: Hver yrði flutningsgeta byggðalínu og hversu mikil orka yrði til aflögu á tengipunktum á Norðausturlandi ef byggðalínan yrði spennt upp í 220 kílóvolt?

Og í öðru lagi: Hver yrði flutningsgeta (Forseti hringir.) sömu línu ef slík 220 kílóvolta lína yrði byggð?

[14:37]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil bara áður en ég svara hv. þingmanni taka undir með henni að það ætti að ganga lengra í aðskilnaði á flutningsfyrirtækjum og framleiðslufyrirtækjum. Ég er hjartanlega sammála því. Ég er líka sammála hv. þingmanni í þeim skilningi sem hún sýnir því að framkvæmda í línulögnum mun auðvitað sjá stað í gjaldskrá. Þess vegna þurfa menn að fara varlega í því að byggja upp flutningskerfi þannig að ekki sé verið að ráðast í of miklar fjárfestingar sem hugsanlega svara einhverri þörf sem er ekki fyrir hendi.

Hv. þingmaður spyr mig nokkurra mjög vel afmarkaðra spurninga. Hún spyr hver yrði flutningsgeta byggðalínu og hversu mikil orka yrði til aflögu á tengipunktum á Norðausturlandi. Í fyrsta lagi ef byggðalínan yrði spennt upp í 220 kílóvolt þá mundi það auka flutningsgetu hennar um 100 megavött, þ.e. úr 130 í 230 megavött. Að því gefnu að framleiðslugeta raforkukerfisins mæti aukinni eftirspurn væri því hægt að afhenda við þessa tengipunkta á Norðausturlandi allt að 100 megavöttum til viðbótar sem væri framleitt utan svæðisins. Ég tek það fram að ég er hér að tala um orku sem framleidd er utan svæðisins.

Í öðru lagi spyr hún: Hvað yrði ef ný 220 kílóvolta lína yrði byggð? Þá væri hægt að auka flutningsgetu byggðalínunnar, ef sú nýja kæmi algjörlega í staðinn fyrir þá sem nú er, um 300 megavött og allt upp í 1000 megavött. Munurinn, þetta mikla hlaup sem kemur fram í svari mínu ræðst af því að flutningsgetan helgast af hönnun línanna og því hversu burðarmiklir, hversu flutningsmiklir leiðararnir eru. Fjárfestingin er svo aftur fall af því líka.

Menn þurfa því að meta vel fram í tímann hver þörfin er, og sömuleiðis að haga fjárfestingum sínum í samræmi við það. Eins og hv. þingmaður sagði í framsögu sinni mun gjaldskrá bera merki um framkvæmdir í línulögnum. Í 9. gr.

raforkulaganna sem hv. þingmaður vísaði til áðan er sú kvöð lögð á flutningsfyrirtækið að haga framkvæmdum og áætlunum sínum þannig — ákvæðið er ekki hægt að túlka öðruvísi en að það verði að koma málum sínum þannig fyrir að ekki leiði til slíkra gjaldskrárhækkana að alþýða manna beri af því ok um of.

[14:40]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir þessi skýru svör. Það er sérstaklega áhugavert að ný lína gæti aukið flutninginn allt upp undir 1000 megavött, þá er nú sennilega átt við að línan yrði jafnvel enn þá öflugri en 200, hún yrði þá væntanlega 400 kílóvatta lína. En það skiptir ekki öllu máli.

Mér finnst í þessu sambandi áhugavert að draga það fram að við gætum hugsanlega verið að horfa á næstum því heila virkjun fljótandi í kerfinu. Við gætum a.m.k. verið að horfa á eina aflvél í stórri virkjun, fljótandi í kerfinu.

Nú verður náttúrlega að gæta að því að það verður líka að hafa öryggi raforkukerfisins til hliðsjónar þegar maður veltir fyrir sér hvað er hægt að flytja. Það verður alltaf að gera ráð fyrir því að eitthvað komi upp á í kerfinu og virkjanir séu þá tiltækar vegna slíkra aðgerða, varúðarsjónarmiða verður að gæta vegna þess að það er alltaf kannski ákveðin hætta á því að keyra kerfið í meiri skort. En það er alveg ljóst að í þessu nýja raforkukerfi eru kannski frekari forsendur til þess en oft áður að keyra kerfið harkalegar en gert var í tíð eldri kerfis.

Gjaldskráin er mjög mikilvægur þáttur í raforkulögunum. Það er gert ráð fyrir því að flutningsgjaldskráin standi í raun og veru undir öllum kostnaði og þá er dálítið áhugavert að velta fyrir sér tilgangi flutningskerfisins í raforkunni. Þetta er náttúrlega vegakerfi. Þetta er þjóðvegakerfi. Að vissu leyti má segja að sumt hafi ekki verið klárað áður en raforkumarkaðurinn var opnaður, sem hefði kannski verið klárað annars.

Það má velta fyrir sér að sumar línur eru kannski þess eðlis að það sé hálfpartinn óþægilegt að sú skylda sé svo fortakslaus í raforkulögunum að það eigi að fara inn í gjaldskrána, þótt ég geri mér fulla grein fyrir því að þannig sé það.

Ég vil bara varpa þessu fram til umhugsunar inn í iðnaðarráðuneytið (Forseti hringir.) núna þegar ég veit að menn eru að skoða þessi mál.

[14:42]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég dáist að tærri og einfaldri nálgun hv. þingmanns að raforkukerfinu. Hv. þingmaður orðaði það svo að nú séu aðstæður þannig að það sé hægt að keyra kerfið harkalega og framleiða meira. Þetta er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni. Staðan t.d. í loftslagsmálum er þannig að við höfum samkvæmt spám meira vatn og þess vegna meiri orku að hafa úr straumvötnum okkar í framtíðinni en við höfum haft. Það er því alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að það er mögulegt að með þessum hætti sé hægt að fá út úr þeim virkjunum sem við höfum meiri orku til framleiðslu en nú er gert.

Hv. þingmaður beindi til mín ákveðnum leiðbeiningum, sem ég tek fúslega við, en ég vil þó ekki að svo stöddu taka undir það sem hv. þingmaður sagði í niðurlagi máls síns. Ég skildi hv. þingmann þannig að hún væri í reynd að segja að vegna þess að markaðurinn hefði verið opnaður kannski fyrr en að breytingar á sjálfu kerfinu hefðu verið fullbúnar, þá mætti velta því fyrir sér að einstakar flutningslínur, eða partar af kerfinu, yrðu byggðir af hálfu ríkisins án þess að þess sæi stað í gjaldskránni. Nú veit ég ekki hvað hv. þingmaður er að hugsa um en miklar ástarjátningar hennar til álvers á Bakka í fyrri ræðu hennar kynnu hugsanlega að hafa vakið þetta.

Ég vil hins vegar segja það við hv. þingmann af því að hún talaði um stórframkvæmdir á Bakka að þar er náttúrlega um að ræða svo mikla orkuþörf að ég er ekki alveg sannfærður um það að spenna línuna upp í 220 kílóvolt skipti svo miklu máli. Ef hv. þingmaður ætlar sér að fá mikla orku til þess verks úr öðrum landshlutum þá þyrfti að ráðast í miklu frekari fjárfestingar. En þá líka hlýtur vesalings iðnaðarráðherrann að spyrja: (Forseti hringir.) Hvaðan á sú mikla orka að koma? Það er allt á toppi í dag.

Umræðu lokið.

Framleiðslu- og flutningsgeta í raforkukerfinu.

Fsp. ÓN, 218. mál. — Þskj. 236.

[14:45]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég held áfram að spyrja um hina ýmsu þætti í raforkukerfinu. Þessi fyrirspurn, um framleiðslu- og flutningsgetu kerfisins, er nátengd þeirri fyrri á þskj. 235.

Eins og ég kom inn á áðan er markmið raforkulaganna að stuðla að þjóðhagslega hagkvæmu raforkukerfi, efla atvinnulíf og byggð í landinu og gæta þess að menn hafi sem jafnastan rétt á afhendingu rafmagns.

Fljótsdalsstöð hefur verið tekin í gagnið og á föstudag verður vígsluhátíð stöðvarinnar. Þar með lýkur viðamiklum framkvæmdum sem svo sannarlega hafa haft mikil áhrif á allt mannlíf á Austurlandi. Með því að Fljótsdalsstöð bætist við í safn virkjana á Íslandi koma ein 690 megavött af uppsettu afli í raforkukerfið. Það er ljóst að hún mun skipta miklu máli í því að auka heildarafl kerfisins fyrir utan það hversu mikla raforku hún framleiðir, þ.e. þetta mikla afl sem til viðbótar kemur jafnast á við tvöfalt afl Búrfellsvirkjunar, svo við tökum hana sem dæmi, og rúmlega það.

Mér skilst að strax í upphafi muni hægt að framleiða meira rafmagn úr Fljótsdalsstöð en í fyrstunni var talið, ekki síst vegna þess sem fram kom áðan, að meira vatn kemur til virkjunarinnar en menn gerðu ráð fyrir. Auðvitað fer lunginn af framleiðslunni til álvers Alcoa, Fjarðaáls á Reyðarfirði. Við hljótum samt að spyrja hversu miklu máli stöðin muni skipta fyrir heildarframleiðslu í landinu og jafnframt hvort hún muni hafa áhrif á hugsanlega uppbyggingu á Norðausturlandi.

Flutningstakmarkanir á byggðalínu eru þekktar víða um land, t.d. hefur stundum þótt nauðsynlegt að skerða ótryggða orku til notenda á Austfjörðum. Nú er staðan hins vegar sú að framleiðslan gengur svo vel á Austurlandi að

það er líklegra, vegna flutningstakmarkana frá Fljótsdalsstöð yfir á Sultartanga, að skerða þurfi ótryggða orku á Suðvesturlandi. Þannig er þetta fljótt að breytast í raforkukerfinu.

Af því leiðir að verulegar líkur eru til að erfitt verði að flytja mikla umframorku um þessar línur. En hversu erfitt er það? Hvað fáum við út úr Fljótsdalsstöð til viðbótar því sem við þegar bjuggumst við? Af því tilefni vil ég spyrja hæstv. iðnaðarráðherra tveggja spurninga:

1. Hver er núverandi framleiðslugeta í raforkukerfinu miðað við að Fljótsdalsstöð sé í fullum rekstri, í gígavattstundum?

2. Hver er flutningsgetan og hversu mikil orka er til aflögu á tengipunktum á Norðausturlandi?

[14:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég ætla að leyfa mér, sem gamall nemandi í eðlisfræði, að nota til einföldunar teravattstundir, ef hv. þingmanni væri sama.

Samkvæmt þeim upplýsingum sem Landsnetið og Orkustofnun hafa veitt er áætlað að orkuvinnslugeta vatnsafls og jarðvarmastöðva á árinu 2008 verði á bilinu 16,5–17 teravattstundir. Þá er gert ráð fyrir því, eins og segir í spurningu hv. þingmanns, að Fljótsdalsstöð sé í fullum rekstri. Þá vænti ég hins vegar að ekki sé tekið tillit til þess möguleika sem hv. þingmaður nefndi og við höfum lesið um í blöðum að vélar stöðvarinnar geta framleitt svolítið meira en upphaflega var ráð fyrir gert. Hinn framsýni forveri minn í stóli iðnaðarráðherra gat kannski spáð í kristalskúlu, sem ég hef ekki, og séð þetta fyrir en virkjunarleyfið gerir ráð fyrir töluvert meira en menn voru að pæla í upphaflega.

Það er því hugsanlegt, eins og hv. þingmaður orðaði það áðan, að í kerfinu sé fljótandi möguleiki á að framleiða meira. En hið hluttæka svar við fyrri spurningunni er sem sagt 16,5–17 teravattstundir. Til þess að vera nákvæmur get ég þess að það er talsverð framleiðslugeta líka í eldsneytisstöðvum en þær eru að sjálfsögðu einungis notaðar í neyðartilvikum og við rekstrartruflanir í flutnings- eða dreifikerfinu.

Hv. þingmaður spyr síðan: Hver er flutningsgetan og hversu mikil orka er, eins og hv. þingmaður orðaði það, til aflögu á tengipunktum á Norðausturlandi? Það kom fram í svari mínu áðan að flutningsgeta raforkukerfis á Norðausturlandi er 130 megavött. Það má segja að það sé engin orka aflögu, eins og hv. þingmaður orðar það, á Norðausturlandi. Þrátt fyrir raforkuframleiðslu í Lagarfossi, Kröflu, Bjarnarflagi og Kárahnjúkavirkjun upp á það sem metið er 5,6 teravattstundir á ári er þegar fyrirséð að flytja þarf inn raforku til Norðausturlands þegar aflþynnuverksmiðjan á Akureyri hefur tekið til starfa og álver Fjarðaáls í Reyðarfirði er komið í fullan rekstur.

Miðað við fyrirliggjandi framleiðsluáætlanir er því ekki forgangsorka til aflögu innan þessa svæðis umfram almenna aukningu á næstu árum.

[14:51]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég þakka iðnaðarráðherra fyrir þessi svör. Það er svo sem ekkert sem kemur beint á óvart í þeim. Ég held að við höfum svo sem gert okkur grein fyrir því að byggðalínan á Norðausturlandi getur ekki flutt meira en þarna er um að ræða, fyrir utan það að rafmagnið er svo sem í fullri notkun núna þótt við vitum og getum frekar gert ráð fyrir því að annars staðar á landinu sé meira borð fyrir báru í framleiðslu á rafmagni.

Það sem vakti athygli mína þegar ég velti þessu máli fyrir mér var sú skylda sem hvíldi á Landsvirkjun í tíð eldri laga, áður en raforkulögin tóku gildi, um að Landsvirkjun ætti að tryggja að ávallt væri til staðar næg raforka í landinu. Þar með átti Landsvirkjun væntanlega að hafa yfirsýn yfir það hversu mikla raforku væri hægt að framleiða. Ég get ekki betur séð en það sé nokkrum vandkvæðum bundið í þessu samkeppnisumhverfi að fá upplýsingar um hvað hægt er að framleiða. Ég er ekki endilega viss um að ég gæti spurt Orkuveitu Reykjavíkur, Hitaveitu Suðurnesja eða Landsvirkjun að því hvað þeir geti framleitt margar gígavattstundir í sínum framleiðslueiningum, þau mundu jafnvel líta á það sem innrás inn í þeirra viðskiptasjónarmið. Þar eru ákveðin sjónarmið á ferðinni vegna þess að við höfum komið á samkeppni og við ætlumst ekki endilega til þess að þessi fyrirtæki gefi nákvæmlega upp hvað þau hafa uppi í erminni, ef svo má segja.

Það vekur samt ákveðnar spurningar um þetta öryggissjónarmið í raforkukerfinu. Það má ekki gleyma því að þessi raforkuver eru oft á viðkvæmum svæðum og væri alveg hægt að hugsa sér að eitthvert þeirra mundi hreinlega lenda í slíkum náttúruhamförum að það lenti út af borðinu. Þá væri áhugavert t.d. að Orkustofnun hefði einhverjar hugmyndir um hvar hún ætlaði að fá það rafmagn sem ekki fengist á viðkomandi svæði. Gefum okkur t.d. að Hekla gysi. Þá gæti komið upp vandamál, bæði á almenna markaðnum (Forseti hringir.) og eins hjá stórnotendum á Suðvesturlandi.

[14:53]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þetta er algjörlega rökréttur hugsanagangur hjá hv. þingmanni. Hv. þingmaður bendir á að á fyrri tíð, þegar önnur lög giltu, hafði Landsvirkjun skyldu til að henda mjög nákvæmar reiður á þeirri orku sem hægt væri að fá framleidda í landinu á hinum ýmsu stöðvum. Þá var annað ástand en er í dag, þ.e. þá framleiddu nánast engir raforku nema Landsvirkjun. Landslagið hefur gjörbreyst að því leyti síðasta hálfan annan áratug.

Hins vegar bendir hv. þingmaður á mjög athyglisvert sjónarmið. Hún bendir á nauðsyn þess að menn hafi yfirlit yfir stöðuna á orkumarkaði ef upp kynnu að koma neyðartilvik. Nú er það svo að menn hafa aðeins hugað að þessu sem tengjast raforkukerfinu, t.d. Landsnet. En ég veit einfaldlega ekki sem stendur hvort það sé þannig að þær stöðvar og fyrirtæki sem nú eru í samkeppnisrekstri og hv. þingmaður nefndi hafi lagaskyldu til að gefa upp framleiðslu sína eða áætlanir til nánustu framtíðar. Það er alveg hárrétt sem hv. þingmaður segir. Það er nokkuð sem þarf að skoða ákaflega vel því að þarna þarf að gæta varúðarsjónarmiða.

Hinir ýmsu aðilar sem kerfinu tengjast af opinberri hálfu hafa vissa eftirlitsskyldu en ég er ekki viss um að þeir hafi beinlínis lagaheimildir til að geta dregið slíkt með töngum

út úr fyrirtækjum, slíkar upplýsingar, ef fyrirtækin telja það varða við samkeppnishagsmuni. Þetta er athyglisvert sjónarmið sem þarf að skoða.

Umræðu lokið.

[14:55]

Útbýting:

Skráning og mat fasteigna, 289. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 325.

Tekjuskattur, 290. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 326.

Raforkuframleiðsla.

Fsp. ÓN, 219. mál. — Þskj. 237.

[14:55]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Hæstv. forseti. Fyrirspurnin mín er tengd fyrri fyrirspurnum á þskj. 235 og 236 og má segja að hún sé lokaspurning í þríleik mínum í dag. Enn og aftur vitna ég til raforkulaga, nr. 65/2003, og minni á markmið þeirra, að stuðla að þjóðhagslega hagkvæmu raforkukerfi og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu öllu.

Markmið mitt er að draga fram hvernig nýta megi betur raforku sem mögulegt er að framleiða í landinu í núverandi virkjunum, sem hlýtur að vera bæði hagkvæmasti og ekki síst umhverfisvænsti virkjunarkosturinn sem völ er á. Einnig er það í samræmi við stefnu stjórnvalda um sjálfbæra nýtingu orkuauðlinda.

Það liggur fyrir að á núverandi flutningskerfi eru verulegar takmarkanir á einstökum stöðum, t.d. á milli Norður- og Suðvesturlands, á byggðalínu frá Brennimel til Blöndu og til að mynda frá Fljótsdal að Sigöldu. Þessar takmarkanir hafa m.a. haft það í för með sér að Blöndustöð er ekki rekin á fullum afköstum. Eins eru virkjanir sem keyrðar eru meira yfir veturinn en á sumrin þegar notkunin er sem allra mest en við vitum að gríðarlegir toppar eru á raforkunotkun, sérstaklega á aðfangadagskvöld en hins vegar mun minni notkun á sumrin. Allt þetta skiptir máli vegna þess að raforkukerfi verður að vera búið undir að geta tekist á við toppana.

Þetta vekur spurningar um hvort mögulegt sé að ná meiri raforku út úr framleiðslueiningunum á hverjum stað. Jafnvel þótt við vitum ekki hvort sá möguleiki sé fyrir hendi er ástæða til að kanna það. Þegar við horfum á nýjar fjárfestingar í raforkukerfinu er skynsamlegt að athuga í leiðinni hvort ódýrara og gáfulegra sé, út frá umhverfissjónarmiðum, að fullnýta þær fjárfestingar sem þegar eru fyrir hendi. Að þessu snýr fyrri hluti spurningar minnar.

Síðari hluti spurningar minnar snýr að því hvort ekki sé tækifæri til að lækka enn frekar raforkuverð til almennra neytenda og smærri fyrirtækja í landinu með því að byggja upp flutningskerfið og nota þá uppbyggingu til að laða að nýja stórnotendur, t.d. netþjónabú. Þess vegna spyr ég hæstv. iðnaðarráðherra tveggja spurninga:

1. Væri að öðru óbreyttu hægt að auka raforkuframleiðslu í einstökum virkjunum ef flutningskerfi raforku væri eflt?

2. Hvað kostar að virkjun sé ekki fullnýtt og hvað kostar að bæta úr því?

[14:58]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Svarið við fyrri spurningu hv. þingmanns er já. Að öllu óbreyttu væri hægt að nýta framleiðslugetu einstakra virkjana betur og mætti jafnvel auka framleiðslu þeirra ef flutningskerfið væri eflt. Þannig hefði t.d. mátt framleiða rafmagn í vatnsaflsvirkjunum á Suðurlandi fyrir álver í Reyðarfirði þegar tafir urðu á afhendingu raforku frá Fljótsdalsstöð ef öflugra flutningskerfi hefði verið sett upp, annaðhvort með nýjum flutningslínum eða endurbótum á byggðalínu. Þeirri raforkuframleiðslu hefði hins vegar þurft að mæta síðar með aukinni framleiðslu í Fljótsdalsstöðinni, en aukinn flutningur sunnan að til Reyðarfjarðar hefði gengið á vatnsbirgðirnar sunnan lands.

Það verður að undirstrika það, sem reyndar hefur komið fram hjá hv. þingmanni í ýmsum spurningum hennar í dag, að kostnaðurinn sem hlýst af fjárfestingum í bættu flutningskerfi er borinn af öllum landsmönnum og getur þess vegna leitt til hærra almenns orkuverðs. Það ræðst að nokkrum hluta af flutningskostnaði sem rennur til Landsnets. Ábatinn sem hlýst af kostnaði af fjárfestingum í flutningskerfinu fyrir stórnotendur verður þess vegna ekki síst að vega á móti áhrifum á almennt orkuverð til annarra í landinu. Þetta verða menn að hafa í huga.

Ég undirstrika það líka, út af spurningu hv. þingmanns og fleiri spurningum í dag, að samkvæmt mati Landsnets fullnægir flutningsgeta byggðalínu í dag þeirri raforkuþörf sem til staðar er. Það er rétt að vekja athygli á því að línan er nánast fullnýtt og getur ekki borið miklu meiri orku en hún gerir núna. Í því sambandi vil ég sérstaklega, sem iðnaðarráðherra og áhugamaður um uppbyggingu fjölbreytts iðnaðar hér í landinu, nefna að í samningum um aflþynnuverksmiðjuna á Akureyri í sumar var kveðið á um að komið gæti til tímabundinna skerðinga þangað til flutningskerfið hefur verið styrkt. Það er líka alveg rétt að það komi fram að Landsnet hefur þurft að grípa til takmörkunar á framleiðslu í Blöndu vegna tímabundinna flutningstakmarkana. Flutningsgeta byggðalínu hefur ekki verið næg og það er náttúrlega ekki gott ástand. Þess vegna er Landsnet farið að huga að frekari fjárfestingu.

Svo spyr hv. þingmaður: Hvað kostar að virkjunin sé ekki fullnýtt og hvað kostar að bæta úr því?

Þessi kostnaður hefur ekki verið kannaður. Þetta er eins og með Byggðastofnun fyrr í dag. Þegar iðnaðarráðherra spyr Landsvirkjun um þessa hluti þá getur hún ekki gefið upplýsingar um sinn eigin kostnað af þessum sökum vegna þess að það er ekki vitað hvað takmörkun á framleiðslu í Blöndu vegna flutningstakmarkana kostar Landsvirkjun. Þar af leiðandi er ekki hægt að bera saman þann ávinning sem fælist í fullnýtingu tilgreindra virkjana við kostnaðinn sem hlytist af styrkingu flutningskerfisins til að flytja aukninguna til notenda. Ábatinn af slíku liggur ekki fyrir meðan þetta er ekki kannað af eigendum virkjana og Landsneti.

Hins vegar kann að vera að sú lagaheimild sem er að finna í raforkulögunum, um að setja upp raforkumarkað, geti leitt þetta í ljós. Það á að hrinda þeim raforkumarkaði

af stokkunum á næsta ári og þá skapast, þegar hann verður þroskaður, aðstæður til að meta þetta í skjótri hendingu. Þá yrði kostnaðurinn sýnilegur og þá sjá menn hverju þeir eru að tapa.

Landsnet hefur í samræmi við skyldur sínar skoðað hvaða möguleikar eru hagkvæmastir til þess að styrkja flutningskerfið, bæði byggðalínuna í heild og einstök svæði. Samkvæmt upplýsingum frá Landsneti er kostnaður við spennuhækkun og endurbyggingu byggðalínunnar úr 132 í 220 kílóvolt, sem gæfi 100 megavatta aukna flutningsgetu, áætlaður 22 milljarðar. Svo getur hv. þingmaður, af því að hún er glögg að reikna, reiknað út hvort í þessu kunni að felast besti virkjunarkosturinn í dag miðað við ríkari vatnsstöðu og spár um hugsanlega 10% meira vatn af jöklum vegna hlýnunar. Allt eru þetta atriði sem þarf að taka tillit til.

Nýr 220 kílóvolta byggðalínuhringur, miðað við 300 megavatta flutningsgetu, er áætlað að kosti 34 milljarða kr. Í þessu samhengi má líka geta þess til fróðleiks að Landsnet hefur gert útreikning á kostnaði við svokallaða hálendislínu, sem ekki hefur alls staðar mætt miklum fögnuði. Landsnet hefur áætlað að bygging hálendislínu (Forseti hringir.) kosti 10 milljarða ein sér en ásamt spennuhækkun byggðalínunnar geti kostnaðurinn samtals numið sem svarar 32 milljörðum kr., hæstv. forseti.

[15:03]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hv. fyrirspyrjandi tekur hér athyglisverða afstöðu gagnvart uppbyggingu raforkukerfisins, að öryggi raforkukaupenda muni aukast ef hið almenna kerfi hafi meiri flutningsgetu en nú er og ég tek undir það. Það er öryggismál að bæta úr því. Það er líka öryggismál að hafa framleiðsluna á fleiri stöðum en nú er þannig að hamfarir á einu svæði muni ekki taka úr sambandi framleiðslu og of stóra framleiðslu inn á kerfið.

Það er líka hagkvæmt að mínu viti, virðulegi forseti, að auka öryggið, t.d. með því að virkja á Vestfjörðum. Flytja þarf mikla orku inn á svæðið en jafnvel þótt sá virkjanakostur sé ekki sá allra hagkvæmasti gæti verið ávinningur í því, að teknu tilliti til flutningstapa. Loks vil ég benda á að einnig getur verið ávinningur í að auka framleiðsluna á höfuðborgarsvæðinu þannig að minna þurfi að flytja norður og Blanda verði laus (Forseti hringir.) til atvinnuppbyggingar á Norðurlandi vestra.

[15:04]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir skýr svör við öllum spurningunum og hann svaraði þeim eins og hægt var. Ég þóttist vita að seinni hluta spurningar minnar áðan yrði vandi að svara. Þó er fróðlegt að velta fyrir sér kostnaðinum við að eitt megavatt renni út í sjó miðað við að veita því eitthvert annað. Það er í raun og veru sú spurning sem ég hef gróflega velt fyrir mér. Ég geri frekar ráð fyrir að nú þegar við komumst lengra með raforkukerfið munum við hugsa meira á þeim nótum og ég bendi á mikilvægi þess þegar kemur að sjónarmiðunum sem vegast á, nýtingu og verndun. Það skiptir verulegu máli að við nýtum það sem við höfum eins vel og við getum.

Hvað varðar flutningslínurnar og kostnaðinn við að byggja línuna, um það bil 220 millj., eins og hæstv. ráðherra sagði, getum við sagt að eitt megavatt af rafmagni kosti út úr virkjun 200 millj., út frá þumalputtareglu sem notuð er. Maður getur svo velt fyrir sér hvað út úr því kemur.

Svo má heldur ekki gleyma þeirri staðreynd að þegar Landsnet veltir fyrir sér mögulegum flutningsvirkjum víljum við að allar línur sem eru í byggð, og eins og mögulegt er, séu settar ofan í jörð. (Gripið fram í.) Það er afskaplega dýrt og óhagkvæmt og tapið mikið. Menn sjá það ekki fyrir sér sem raunverulegan kost en ég held samt sem áður að þróunin í raforkukerfinu verði ábyggilega með þeim hætti að menn reyni að leita leiða til að fá sem mest út úr þeim fjárfestingum sem fyrir hendi eru. Það er það sem ég legg áherslu á með umræðunni, að menn geri sér grein fyrir hvað við eigum, hvaða möguleika við höfum, um leið og við metum nýja virkjunarkosti og tökum ákvörðun um þá.

[15:07]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Mér finnast allar spurningar hv. þingmanns vera mjög áhugaverðar. Ég vil trúa henni fyrir því að það kostar blóð, svita og tár að rífa svörin við þeim út úr stofnunum. Athyglisverðasta spurningin af þessum þremur sem hún spurði, finnst mér vera hin fjórða sem er ósögð en lá eiginlega í niðurlagi hennar ágætu ræðu áðan.

Hv. þingmaður var að velta fyrir sér þeim átökum sem ætíð eru milli verndunar og nýtingar landsvæða og mér fannst eftirfarandi möguleiki vera rauður þráður í spurningum hennar í dag: Er hugsanlegt að ódýrasti kosturinn til að verða Íslendingum úti um töluvert mikla orku, til viðbótar við það sem þeir hafa núna, sé að styrkja flutningskerfið? Er það hugsanlegt jafnvel þótt það kosti alla þessa milljarða sem ég nefndi áðan með tilliti til þess að afrennsli af jöklum verður töluvert meira í framtíðinni vegna þeirrar dapurlegu þróunar sem verið hefur í loftslagsmálum heimsins? Það er spurning sem er meira en einnar messu virði að velta fyrir sér.

Það kann vel að vera að það sé heppilegasta leiðin til að framleiða orku sem við þurfum á að halda. Ég varð þess áskynja þegar ég kom í iðnaðarráðuneytið í vor að flest það sem menn höfðu sagt um hina miklu orku sem hér væri fljótandi út um allt, var tóm vitleysa. Til mín komu útlend fyrirtæki sem vilja festa rætur á Íslandi og gráta vegna þess að þau geta varla orðið sér úti um 40 eða 50 megavött. Þannig er staðan í dag þannig að mér finnst það vera allrar athygli vert.

Það sem hv. þingmaður sagði síðan um jarðlínur er mjög mikilvægt. Hv. þm. Helgi Hjörvar, formaður umhverfisnefndar, hefur einmitt nefnt á opinberum vettvangi að þegar menn hugsa til framtíðar verða menn líka, í ljósi umhverfisverndar, að skoða málið mjög vel. Kröfurnar eru að breytast (Forseti hringir.) og við verðum að borga meira fyrir (Forseti hringir.) að vera til.

Umræðu lokið.

Netþjónabú.

Fsp. BJJ, 244. mál. — Þskj. 269.

[15:09]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Hæstv. iðnaðarráðherra er iðinn maður og milli þess sem hann hefur aðstoðað íslensku orkufyrirtækin í orkuútrásinni hefur hann leitt hugann að málum sem tengjast því ráðuneyti sem hann veitir forstöðu, þ.e. málefnum iðnaðarins og kannski ekki síst byggðamálum. Hann hefur gefið sér ágætan tíma til að viðra þá hugmynd og þau tækifæri sem felast í stofnun netþjónabúa vítt og breitt um landið sem valkost til að efla atvinnulíf á viðkomandi stöðum. Ég ætla ekkert að draga úr því að það getur vissulega verið áhugaverður kostur að byggja upp netþjónabú vítt og breitt um landið.

Aðdragandi að spurningum þeim sem ég mun varpa fram voru þau orð sem hæstv. ráðherra viðhafði í þinginu um daginn þar sem hann sagði að ráðuneytið og stofnanir þess ættu nú í samstarfi við 10 sveitarfélög um könnun á stofnun netþjónabúa. Í framhaldi af þessum orðum velti ég fyrir mér hvaða 10 sveitarfélög það séu. Ég er viss um að mun fleiri en 10 sveitarfélög vítt og breitt um landið hafa varpað fram þeirri hugmynd að stofna netþjónabú til að styrkja atvinnulíf á viðkomandi svæðum. Það er því spurning um hvort þau sveitarfélög utan þessara 10, sem hafa vissulega hugmyndir um að efla atvinnulífið með stofnun netþjónabúa, eigi greiðan aðgang að vinnunni sem nú er í gangi á vegum ráðuneytisins í samstarfi við sveitarfélögin. Verða þau raunhæfur valkostur í þeirri vinnu?

Einnig er vert að hugsa það hvort hæstv. byggðamálaráðherra, Össur Skarphéðinsson sé með byggðaglæraugun uppi þegar þessir valkostir eru skoðaðir því að í kjölfar gríðarlegs niðurskurðar á þorskveiðiheimildum vítt og breitt um land glíma mörg samfélög við mikla erfiðleika. Spurning er hvort hægt sé að koma til móts við sveitarfélögin sem glíma við þann vanda, m.a. með því að skoða möguleika á uppbyggingu netþjónabúa. Því hef ég, hæstv. forseti, lagt fram eftirtaldar spurningar til iðnaðarráðherra um netþjónabú:

1. Er flutningsgeta raforku nægileg í þeim sveitarfélögum þar sem hugsanlegt er að uppbygging netþjónabúa geti hafist? Ef svo er ekki, á hvaða svæðum hamlar ónóg flutningsgeta slíkri uppbyggingu?

2. Við hvaða sveitarfélög á ráðuneytið samstarf um hugsanlega uppbyggingu netþjónabúa?

[15:12]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Hv. þingmaður varpaði til mín tveimur spurningum en mér fannst athyglisverðust sú spurning sem hann varpaði til mín utan þingplaggsins. Hann spurði hvort ráðherrann væri með byggðaglæraugun. Ég get fullvissað hv. þingmann um að hann er með byggðaglæraugun alla daga. Mér finnast byggðamálin skemmtilegasti hlutinn en um leið sá langerfiðasti af mínu verki. Ég vísa bara — af því að menn hafa verið að tala um stórframkvæmdir utan Reykjavíkursvæðisins — til frumkvæðis míns varðandi hvernig ég tel að breyta eigi lögum um loftslagsheimildir og úthlutun þeirra.

Hv. þingmaður er, og ég gleðst yfir því, að tala um netþjónabú. Ég vil aðeins leiðrétta, vegna þess að menn þurfa að vera nákvæmir, að ég hef aldrei talað um að sáldra eigi netþjónabúum út um landið. Þvert á móti hef ég vakið athygli á því að forsvarsmenn þeirra fyrirtækja sem hingað hafa komið, og nokkrir hafa rætt við ráðherrann, hafa allir talað um suðvesturhornið.

Hv. þingmaður spyr hvort sveitarfélög, þar sem hugsanlegt er að uppbygging netþjónabúa geti orðið, séu nægilega raforkutengd til að hægt sé að ráðast í slíkar framkvæmdir þar. Einmitt vegna þessarar spurningar réðst Fjárfestingarstofa, sem er ein af þeim stofnunum sem iðnaðarráðuneytið hefur ítök í og greiðir hluta af rekstrarkostnaði af gegnum fjárlög, í það verkefni að kanna málið. Á þessari stundu liggja ekki fyrir upplýsingar um flutningsgetu á rafmagni til allra þeirra sveitarfélaga sem hugsanlegt er að byggja eða reka netþjónabú í eða gagnaver. Hafa ber í huga að slík fyrirtæki eru afskaplega mismunandi, misjafnlega orkufrek eftir stærð og tegund. Það eru margar tegundir gagnavera. Orkuþörf getur verið frá fáeinum megavöttum upp í 80–100 megavött, eins áður sagði. Brátt verða komnar nýjar kynslóðir netþjónabúa en þau nota raforku á tiltölulega lágri spennu og þurfa að vera annaðhvort nærri nothæfu spennuvirki eða reisa það á eigin kostnað. Þar að auki er gerð krafa um mjög mikið afhendingaröryggi sem ég túlka þannig að nánast þurfi tvöfalt flutningskerfi til þeirra. Annað mundi þá grípa inn ef hitt bilaði. Það gæti kallað á nýjar fjárfestingar sem gætu leitt til breytinga á orkuverði ef mikið framboð væri á netþjónabúum. Það eru þó aðrir hlutir sem skipta máli, eins og nálægð og flutningsgeta ljósleiðarakerfis auk framboðs á hæfu starfsfólki. Fleira skiptir því máli en flutningsgeta rafmagns.

Hv. þingmaður spurði út í verkefnið sem ég hef áður greint örlítið frá í þinginu. Fjárfestingarstofan leitaði á sínum tíma til 10 sveitarfélaga sem taka þátt í athuguninni. Hún felst í því að athuga rafmagnstengingar, öryggi þeirra og flutningsgetu, gagnatengingar, öryggi og flutningsgetu, aðgang að vatni til kælingar, lóðir, landsvæði, húsnæði og aðgengi að hæfu vinnuafli. En það sem mér fannst skipta mestu er að hluti athugunarinnar á að fela í sér tillögur til úrbóta á þeim þáttum sem hún leiðir í ljós að kunni að vera vankantar á. Sömuleiðis felur hún í sér grófa kostnaðaráætlun þannig að sá pakki liggi fyrir sem menn þurfa að ráðast í ef slíkt býðst.

Sveitarfélögin sem Fjárfestingarstofa hefur leitað samstarfs við, ég tek fram að nokkur sveitarfélög höfnuðu að taka þátt í þessu, eru Sandgerði, Grindavík, Ölfus, Árborg, Egilsstaðir, Akureyri, Sauðárkrókur, Blönduós, Skagaströnd og Ísafjörður. Þar að auki hefur mér verið bent á sveitarfélag sem virðist hafa alla kosti til að taka þátt í þessari könnun en það er Seyðisfjörður. Hann hefur varaafl sem skiptir svo miklu máli vegna þess að þar byggja menn virkjun í kaupstaðnum, svo að segja. Seyðisfjörður er einnig sá staður þar sem leiðarar við útlönd svo sem ljósleiðarar, hafa að fornu og nýju komið í land þannig að líklegt er að viðræður verði við þann stað. Fleiri sveitarfélög hafa með einhverjum hætti óskað eftir því að fá skoðun á því hvort þau komist inn í verkefnið. Það er hins vegar svo að skoðunin kostar peninga, þó ekkert mjög mikla. Verk-

efnið allt er talið kosta sex til sjö milljónir. Sveitarfélögin greiða tvo þriðju af þeim kostnaði.

Þetta, frú forseti, er vonandi nægilegt svar til hv. þingmanns. Ég ítreka að hann er kannski sex mánuðum of fljótur á sér að spyrja, til að ég geti gefið honum nákvæmt svar við fyrstu spurningunni en þetta er eins og ég best kann og get á þessari stundu.

[15:17]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrirspyrjanda fyrir spurningarnar og ráðherra fyrir svörin. Ég tek það sem svo, sem ég heyri ráðherra segja hér, að athugun Fjárfestingarstofu muni jafnframt leiða til þess að Seyðisfjörður komi inn í það verkefni. Eins og hæstv. ráðherra nefndi eru þar til staðar töluvert margir kostir sem þurfa að vera fyrir hendi til þess að hægt sé að setja af stað netþjónabú, m.a. kemur Farice-strengurinn á land á Seyðisfirði og þar er verið að byggja virkjun sem getur gripið inn í fari rafmagnið af landsnetinu.

Ég er sátt við að menn líti til þess að hagkvæmni þurfi að vera til staðar, það eiga menn að gera. En það er ekki síður góður kostur ef menn geta einnig (Forseti hringir.) horft til byggðasjónarmiða. Hvað Seyðisfjörð varðar mundi ég halda að (Forseti hringir.) ekki þyrfti að horfa til þeirra sjónarmiða sérstaklega því að hagkvæmnin er til staðar.

[15:19]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú þingforseti. Mörg fyrirtæki eru að kanna með rekstur á netþjónabúum á Íslandi í dag, og sjálfsagt miklu fleiri en þau tíu sem Össur, hv. iðnaðarráðherra, taldi upp. Það eru sjálfsagt fleiri sem hafa hug á að skoða aðstæður hér.

Eitt af því sem þessi fyrirtæki horfa mikið í, og mér finnst kannski gleymast, er nálægðin við alþjóðaflugvöll. Kæling, land, vinnuafl, ljósleiðarar, reyndar eru kannski ekki öll fyrirtæki í þessum netþjónabúum að spá í það, jafnvel að þau komi með gögn í flugi og geymi í netþjónabúum. Þannig að það er ýmislegt sem þarf að hugsa um og ekki hvað síst það að vera með (Forseti hringir.) nóga raforku.

[15:20]

Forseti (Þuríður Backman):

Forseti vill áminna hv. þingmann um að ávarpa þingmenn og ráðherra með fullu nafni.

[15:20]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna mjög þessari umræðu og fagna líka frumkvæði hæstv. ráðherra í þessum efnum. Hann hefur unnið gríðarlega vinnu í því að fjölga hér í iðnaði og iðnaðargerðum og reyna að lokka hingað netþjónabú til landsins. Ég fagna því vegna þess að í því felast veruleg tækifæri.

Mér þykja byggðasjónarmið líka mjög mikilvæg í þessu sambandi. Tækifærin sem fylgja því að fá hingað netþjónabú felast í því að í kringum slík netþjónabú geta byggst upp hátæknikласar. Netþjónabú geta sogað að sér hátæknifyrirtæki og nýsköpunarfyrirtæki sem getur skipt gríðarlega miklu máli fyrir landsbyggðina.

Mér þótti mjög áhugavert að heyra hv. þm. Grétar Mar Jónsson í þessari umræðu. Við vorum að tala um byggðamálin áðan en mér heyrðist á honum að hann vildi fá netþjónabúin hingað á suðvesturhornið. (Forseti hringir.) Mér þótti þetta sérstök þversögn í málflutningi hv. þingmanns í ljósi þess sem hann sagði fyrr í dag.

[15:21]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil líkt og aðrir þingmenn fagna þeirri umræðu sem hér er um netþjónabú. Vonandi er þetta atvinnugrein sem getur skapað meiri fjölbreytni í iðnaði og um leið laðað að sér fleiri atvinnugreinar. Það verður fróðlegt að fylgjast með þeirri vinnu sem iðnaðarráðuneytið stendur nú í.

Í fjölmiðlum í fyrradag var viðtal við framkvæmdastjóra Microsoft á Íslandi. Hann lýsti þeirri skoðun sinni að þeir hefðu áhyggjur af vinnuaflinu varðandi uppbyggingu netþjónabúa. Í máli hans kom fram að um mjög sérhæft vinnuafl væri að ræða og það væri eitt af þeim málum sem ætti að skoða mjög rækilega. Ég ætla að vona að (Forseti hringir.) það verði ofan á að netþjónabú verði að veruleika hér og að sjálfsögðu sem víðast um landið.

[15:23]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og þeim þingmönnum sem tóku til máls í umræðunum. Ég vil sérstaklega fagna því að hæstv. ráðherra lýsti því yfir að hann hefði byggðagleraugun uppi þegar horft væri til þessara verkefna. Það er mjög mikilvægt því að ég veit til þess að mörg sveitarfélög á landsbyggðinni hafa horft mjög til uppbyggingar af þessu tagi og ekki síst í ljósi mikilla yfirlýsinga hæstv. ráðherra um þessi mál.

Hæstv. ráðherra sagði að ég væri trúlega fimm til sex mánuðum of snemma með fyrirspurnir mínar. Ég boða því frekari fyrirspurnir um málið þegar líða tekur á næsta ár. Það er mjög mikilvægt að við fáum að fylgjast með því hvernig þessum málum vindur fram.

Hæstv. ráðherra segir síðan að rukka eigi þau sveitarfélög sem ætli að fara í þetta samstarf, hugsanlega Seyðisfjarðarkaupstaður, Fjallabyggð og fleiri sveitarfélög, og þau eigi að greiða tvo þriðju af umræddum rannsóknarkostnaði. Ég spyr: Hvar eru nú mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar? Hefði ríkisstjórnina, með skuldlausan ríkissjóð, munað um að aðstoða veikburða sveitarfélög sem glíma við tekjusamdrátt og fólksfækkun? Hvernig stendur á því að hæstv. ráðherra getur ekki stuðlað að því að þessar fimm eða sex milljónir sem hvert sveitarfélag á að greiða verði greiddar úr þeim potti sem hæstv. ráðherra hefur gumað sig svo mikið af, sem eru fjármunir til mótvægisaðgerða af hálfu ríkisstjórnarinnar?

Það er áhugavert að fylgjast með þessu máli. En á það ber að líta að í þessum hugmyndum er ekkert minnst á norðausturhorn landsins. Ég vil minna hæstv. ráðherra á að Þingeyingar og Eyfirðingar eru að berjast fyrir því að byggja upp annars konar atvinnu á Bakka við Húsavík, en því miður er lítill stuðningur af hálfu hæstv. ráðherra og Samfylkingarinnar við það gríðarlega mikilvæga (Forseti hringir.) atvinnuverkefni.

[15:25]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Mér finnst það galli á annars góðum degi að hinn ágæti hv. þm. Birkir Jón Jónsson hefur verið í svo vondu skapi. Hann sem alltaf er svo glaðbeittur og brosandi. Hann kemur hingað og sér ekkert nema svart og talar niður landsbyggðina í öðru hverju orði sínu.

Ég vil ítreka það að í ræðu minni um daginn tók ég mönnum vara fyrir því að hugsa sem svo að hægt væri að sáldra netþjónabúum um landið. Við erum ekki enn komin með eitt. En hugsanlega verða einhver tíðindi af því fyrr en varir. Hver veit? Í öllu falli eru menn í mjög einbeittri viðleitni að kynna Ísland sem kost gagnvart þessari nýju atvinnugrein. Fjárfestingarstofa hefur staðið vel að þeim málum og mun, þegar úttekt er lokið, fara í sérstaka kynningarherferð á þeim svæðum á Íslandi sem teljast hæf, þ.e. út frá hinu raforkulega sjónarmiði sem hv. þingmaður spyr um.

Hv. þingmaður sendir svo að mér gilda eyrnafíkju um nánasarhátt vegna þess að sveitarfélög þurfa að greiða fyrir þetta. Ég verð að senda hana til baka og vona að hún skaði ekki hv. þingmann. En það er nánasarháttur Framsóknarflokksins á síðustu árum sem hefur leitt til þess að fjárframlög til Fjárfestingarstofu eru ekki hærri en raun ber vitni. Það þarf kannski ekki átta ár, ég er ekki að stefna að því, en það þarf nokkur ár til að vinna upp, rífa og tæta sundur þann slóða af skammarstrikum sem Framsóknarflokkurinn skilur eftir sig.

Hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir setti fram ákveðna fullyrðingu um sitt góða byggðarlag. Það liggur ljóst fyrir að vilji ráðherra stendur til þessa. Ég tel að byggðarlagið smellpassi inn í mynstrið sem Fjárfestingarstofa hefur lagt upp í þessu dæmi.

Að öðru leyti tek ég það skýrt fram að netþjónabú eru bara ein tegund af gagnaverum. Sum gagnaverin eru þannig að þau þurfa ekki jafntryggt (Forseti hringir.) gagnaflutningasamband og starfsmenn eru færri, kröfurnar eru ekki þær sömu og í sambandi við hina nýju og stærri tegund þeirra. (Forseti hringir.) Það kynni að vera, frú forseti, að hv. þm. Birkir Jón Jónsson gæti haft eitthvert gagn af því í framtíðinni. (**Gripið fram í:** Þeim.)

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 15:28]

Umræður utan dagskrár.

Samningur um framleiðslu dagskrárefnis fyrir RÚV.

[15:32]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Tilefni þessarar umræðu er samningur Ríkisútvarpsins ohf. og Björgólfs Guðmundssonar um fjármögnun innlendrar dagskrárgerðar fyrir sjónvarp. Það eru ekki liðnir átta mánuðir frá því að ríkisútvarp allra landsmanna var lagt niður og á grunni þess stofnað RÚV ohf. Athyglisvert er að lesa gegnum ræður hæstv. menntamálaráðherra frá síðasta vetri þegar hún fór fram með þetta hjartans mál sitt. Þáverandi stjórnarandstaða tókst harkalega á við ráðherrann um grundvallaratriði málsins en eitt þeirra var að okkar mati menningarhlutverk Ríkisútvarpsins og innlend dagskrárgerð.

Ýmislegt sem ráðherrann sagði þá fær annað innihald nú eftir að samningurinn við Björgólf Guðmundsson liggur fyrir. Ráðherrann þrástagaðist á því að breytingin væri ekki hvað síst til þess að auka möguleika Ríkisútvarpsins á að efla innlenda dagskrárgerð, lofaði meiri framleiðslu og betri í alla staði, sagði að við værum að taka skref inn í framtíðina, nú yrði loks forgangsraðað í þágu innlendrar dagskrárgerðar.

Nú brennur sú spurning, hæstv. forseti, á þeim sem líta um öxl hvort þessi áform um að koma dagskrárgerðinni að hluta til fjársterkra aðila hafi verið í kortum ráðherrans og útvarpsstjórans þegar málið var til umfjöllunar hér á Alþingi fyrir 10–12 mánuðum. Ef svo er er það mjög alvarlegt.

Fjöldi álitamála hefur risið við þennan gjörning, virðulegi forseti. Ber þar hæst spurninguna um sjálfstæði Ríkisútvarpsins. Hinn útvaldi efnamaður lýsti því við undirskrift samningsins að það skerti frelsi fjölmiðla að þeir væru eingöngu í eigu ríkisins því að ríkið væri einhver versti eigandi fjölmiðla. Nú hefur hæstv. menntamálaráðherra tækifæri til að bregðast við þessum ummælum og ég tel fulla ástæðu til að hún geri það.

Var hæstv. menntamálaráðherra búin að sjá fyrir endann á þessu þegar hún heimilaði að samningurinn yrði gerður? Ég geng út frá því að hún hafi vitað af honum þó að útvarpsstjóri hafi ákveðið að upplýsa ekki stjórn RÚV ohf. um hvað stæði til. Það er margt sem bendir til þess að samningurinn stangist á við lögin sem samþykkt voru hér. Þá er ég að tala um tekjustofnahliðina. Ekki eru milljónirnar 150 nefskattur, þær eru ekki auglýsingar, ekki kostun — til þess er upphæðin trúlega of há — og ekki eru það tekjur sem Alþingi hefur ákveðið. Hverju svarar hæstv. ráðherra?

Önnur spurning sem nauðsynlegt er að hæstv. ráðherra svari varðar auðmanninn sem í hlut á og jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Hvað réð því að samningur var gerður við þennan tiltekna aðila, Björgólf Guðmundsson, án þess að kannað væri hvort aðrir athafnamenn væru tilbúnir í slíkt samstarf áður? Þetta minnir óneitanlega á það þegar sjálfstæðismenn í borgarstjórn völdu Bjarna Ármannsson einhliða til að koma að dótturfyrirtæki Orkuveitunnar. Hvað um jafnræðisregluna, hæstv. ráðherra? Hvað verður við lok samningstímans, verður þá valinn nýr auðmaður eða mun Björgólfur fá að kaupa sjónvarpið að þremur árum liðnum?

Þá er skömm þeirra sem studdu breytingarnar á Ríkisútvarpinu líklega fullkomnuð. Þá verður orðinn til fjölmiðill í einkaeigu, einkarekinn fjölmiðill, sem almenningur héldi þó uppi með nefskatti. Almenningur mun áfram greiða allt þetta óþægilega, þetta dýra og þetta fyrirhafnarsama eins og dreifikerfið, Rás 1 og annað sem ekki ber sig.

Nú er tilefni, virðulegi forseti, til að spyrja hæstv. menntamálaráðherra: Var þetta eftir allt hin raunverulega framtíðarsýn sem hæstv. menntamálaráðherra bar fyrir brjósti fyrir fáum mánuðum þegar málið var borið hér í gegn?

Varðandi frelsi fjölmiðla sem ég talaði um áðan og þá gagnrýni sem borið hefur á, að eitt af álitamálunum varðandi þennan gjörning sé að sjálfstæði Ríkisútvarpsins geti

skerst með honum, vil ég segja að ummæli hins nýja fjármögnunaraðila vekja manni ugg í brjósti þegar hann lýsir því yfir að það skerði frelsi fjölmiðla að þeir séu einungis í eigu ríkisins.

Af því sem ég nú hef sagt má draga þá ályktun að styttra sé en okkur grunar í að Björgólfur Guðmundsson eignist sjónvarpsstöð sem hann kemur til með að beita í samkeppni við annan auðmann sem einnig á sjónvarpsstöð. Af því tilefni krefst ég þess að þau stjórnvöld sem leiddu breytingarnar á Ríkisútvarpinu viðurkenni að einkavæðing Ríkisútvarpsins hafi verið markmið frá upphafi eins og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum haldið fram.

[15:37]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Rétt til að svara strax síðustu spurningu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur: Nei, það var aldrei markmið með breytingu á rekstrarformi Ríkisútvarpsins að einkavæða það og það stendur ekki til. Hins vegar er alveg ljóst að markmiðið með því að breyta rekstrarformi Ríkisútvarpsins, og mér þótti vænt um að hv. þingmaður fór yfir eitt af þeim sem ég setti mér, var að efla innlenda dagskrárgerð. Þau sem fylgst hafa með Ríkisútvarpinu nú í vetur sjá það og merkja að dagskrá Ríkisútvarpsins — að mínu mati, þetta er náttúrlega huglægt mat — er mun öflugri en hún hefur verið áður. Hægt er að nefna ýmsa þætti, bókmenntaþætti, menningarþætti og ýmislegt fleira sem menn hafa sett í aukna innlenda dagskrárgerð.

Ég hef samt tekið undir, og gerði það m.a. á sínum tíma, að auka þyrfti framleiðslu hjá Ríkisútvarpinu, það þyrfti að standa sig betur varðandi sjálfstæða framleiðendur, auka framleiðslu á innlendu efni. Það er akkúrat það sem verið er að gera með þessum samningi. Mér finnst miður þegar menn sýna svona mikla tortryggni í garð auðmanna sem koma með fjármagn inn í það sem við köllum menningu, listir — ég get talað um rannsóknir, háskóla þar sem við sjáum farsælt samstarf manna sem hafa viljað setja aukið fjármagn í samfélagsleg verkefni, í háskóla, í menningu og listir, og allt er þetta til að stuðla að því að samfélagið okkar og innviðir þess styrkist.

Hvað er að því að ríkið fái stuðning einkaaðila svo lengi sem reglurnar eru skýrar og gegnsæjar og matið faglegt? Ef það liggur ljóst fyrir eigum við ekki að sýna tortryggni með þeim hætti sem hv. þingmaður gerði strax í upphafi. Rétt er að 9. nóvember sl. skrifaði útvarpsstjóri undir samning við Björgólf Guðmundsson um samstarf við að efla gerð leikinna sjónvarpsþátta á Íslandi. Samningsaðilar munu verja samanlagt á bilinu 200–300 millj. kr. til ýmissa verkefna næstu þrjú árin. Alls er ráðgert að fjórar til sex þáttaraðir verði framleiddar á þremur árum sem samningurinn tekur til og leggja báðir aðilar til jafnmikið fé. Markmiðið er að auka hlut leikins efnis í sjónvarpinu þar sem fjármunum er veitt í handritsgerð, þróun, framleiðslu, eftirvinnslu og kynningu á sjónvarpsefni. Framangreindu markmiði hyggjast samningsaðilar ná með samstarfi við kvikmyndaframleiðendur og íslenska kvikmyndagerðarmenn, leikstjóra og handritshöfunda.

Rétt er að taka fram að samningurinn hefur ekkert með lög um tekjuöflun Ríkisútvarpsins eða reglur um kostun að gera. Hér er hvorki um að ræða tekjur sem renna beint til Ríkisútvarpsins né kostun þar sem einhvers konar andlag kemur á móti. Vert er að undirstrika það. Hér er einfaldlega um að ræða þátttöku Ríkisútvarpsins í fjármögnun á verkefnum á vegum sjálfstæðra kvikmyndaframleiðenda en með þátttöku sinni tryggir Ríkisútvarpið sér sýningarrétt á því efni sem framleitt er í sjónvarpi á Íslandi. Þrátt fyrir þennan samning munu þeir sjálfstæðu framleiðendur sem starfað verður með eftir sem áður þurfa að fá fjármögnun frá sjóðum, sjónvarpsstöðvum og fyrirtækjum sem tryggja fjármagn í verkefni sín. Í samningnum felst heldur engin útilokun á öðrum samstarfsaðilum, hvorki á vegum framleiðandans né Ríkisútvarpsins. Í fyrsta verkefninu kemur t.d. Glitnir að fjármögnun þess á grundvelli samningsins auk sjónvarpssjóðs Kvikmyndamiðstöðvar Íslands.

Vandséð er hvernig það getur falið í sér brot á jafnræðisreglu. Hins vegar munu aukin framlög leiða til þess að innlend dagskrárgerð styrkist og verður hún tryggð með samningnum. Hin auknu framlög munu gera framleiðslufyrirtækjunum auðveldara fyrir að fjármagna framleiðslu á leiknu sjónvarpsefni. Það mun skila sér — í hverju? Jú, í auknu framboði leikins efnis í ríkissjónvarpinu. Í þessu sambandi er einnig mikilvægt að hafa í huga að það er ávallt Ríkisútvarpið sem tekur endanlega ákvörðun um hvaða verkefni verða fyrir valinu.

Á undanförnum árum hef ég lagt mikla áherslu á að styrkja og auka hlutfall leikins efnis í ríkissjónvarpinu. Vil ég í því sambandi nefna samning við Ríkisútvarpið um útvarpsþjónustu í almannaþágu sem tók gildi 1. apríl á þessu ári, en samkvæmt samningnum á Ríkisútvarpið að vera vettvangur nýsköpunar í dagskrárgerð. Ríkisútvarpið á að styrkja og efla sjónvarpsþátta-, kvikmynda- og heimildarmyndagerð með því að kaupa og sýna efni frá sjálfstæðum framleiðendum. Samkvæmt samningnum á Ríkisútvarpið að gerast kaupandi eða meðframleiðandi að leiknu sjónvarpsefni, kvikmyndum, heimildarmyndum eða öðru sjónvarpsefni og verja til þess að lágmarki ákveðnum fjárhæðum.

Frú forseti. Ég tel að við eigum að fagna því þegar fyrirtæki og einstaklingar vilja leggja sitt af mörkum til að efla framleiðslu á innlendu sjónvarpsefni, hvort sem það er í Ríkisútvarpinu eða á öðrum íslenskum sjónvarpsstöðvum. Máli skiptir að efnið sé vandað og við eigum að fagna því þegar menn sjá sér hag í að styrkja listamenn sem eru starfandi á Íslandi.

[15:43]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Efnamenn Íslands fyrr og síðar og atvinnulíf hafa víða komið að menningarstarfi, íþrótta- og æskulýðsstarfi. Ég fagna og styð þann samning sem Ríkisútvarpið hefur nú gert. Aðskilnaður er klár og skýr, hér réttir Björgólfur Guðmundsson styrka hönd til að taka á með vanhaldinni listgrein sem er leikið sjónvarpsefni.

Þessi stuðningsaðferð er ekki tekjur fyrir RÚV, ekki gjöf til gjalda. Hér styður efnamaður við bakið á menningarstarfi, reglur eru og eiga að vera skýrar í þessu efni en

þjóðin öll mun njóta þessa framtaks og það mun hafa áhrif í þessu landi. Það hefur verið siður í gegnum tíðina þegar við skoðum söguna, auðug fyrirtæki og efnamenn hafa komið að ýmsu með byggðunum, með fyrirtækjunum, með þjóðinni. Þeir eiga að gera það ríkisvaldinu, með sveitarfélögunum, með íþrótta- og æskulýðsfélögunum en ég tek fram að auðvitað þurfa reglurnar að vera skýrar, að þeir kaupi sér ekki á neinn hátt rétt eða forgang eða áhrif. Við framsóknarmenn teljum að Ríkisútvarpið eigi að vera í eigu þjóðarinnar og hafa burði og afl til að sýna menningarefni og keppa á þessum markaði við hina frjálsu fjölmiðla landsins.

[15:44]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Hér er hátt reitt til höggs í tilefni af því að Björgólfur Guðmundsson hefur ákveðið að leggja fram styrk til menningarmála, kvikmyndaiðnaðarins og framleiðslu á efni fyrir sjónvarp. Það er raunar rík hefð fyrir því á Íslandi að auðmenn láti fé af hendi rakna til lista og menningar og annarra góðra mála. Ég tel það mikið fagnaðarefni. Björgólfur Guðmundsson hefur verið óspar á fé og framlög til menningar og annarra samfélagslegra viðfangsefna. Ég tel að hann eigi heiður skilinn fyrir það. Það hefur hann ávallt gert, það ég best veit, án skilyrða eða skuldbindinga um að fá eitthvað fyrir sinn snúð.

Varla viljum við leggja stein í götu þeirra sem vilja hlaupa undir bagga með góðum málum. Ríkisútvarpinu hefur hlotnast það happ að þessu sinni að skrifa undir samning við Björgólf Guðmundsson, enda fer ekki á milli mála að Ríkisútvarpið er merkilegasta og mikilvægasta menningarstofnun landsins.

Við eigum að taka þessu eins og það er gert og eins og það er meint. Höfðingsskapur í þágu lista og menningar. Ég sé fyrir mitt leyti ekkert athugavert við þennan gjörning og deili ekki áhyggjum vinstri grænna gagnvart samkeppninni við aðra fjölmiðla eða menningarstofnanir, enda ekkert nýtt af nálinni. Markaðurinn verður að kyngja því að styrkir og kostun fylgja með í þessum pakka.

Ég segi að lokum, af því að ég veit að allir vita að ég er mikill knattspyrnuáhugamaður, að þrátt fyrir þann áhuga minn tel ég miklu gæfulegra að Björgólfur leggi fjármagn í þágu menningar og lista á Íslandi en að verja (Forseti hringir.) honum til frekari kaupa á knattspyrnufélögum í Englandi. (Forseti hringir.)

[15:47]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Í fámennu þjóðfélagi hættir fólki oft til þess að skoða ekki skóginn fyrir trjánum og láta einstaklinga þvælast fyrir því að taka málefnalega á hlutum. Ég get tekið undir með síðasta þingmanni sem hér talaði, Björgólfur Guðmundsson hefur sýnt mikinn höfðingsskap í mörgu. Það er þó eitt, síðan er annað sú aðgerð sem við erum hér að fjalla um.

Hér er um að ræða opinbera stofnun sem fær þriggja milljarða forgjöf á ári umfram aðra fjölmiðla í formi nefskatts samkvæmt 11. gr. laga um Ríkisútvarpið, um tekjustofna. Þegar um slíkt er að ræða og sá samningur sem hér er til umfjöllunar kemur upp veltir maður fyrir sér, eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir vék að í upphafi, hvort samningurinn sé löglegur. Samræmist hann 11. gr. laganna um tekjustofna Ríkisútvarpsins? Hvað er um að ræða þegar hæstv. menntamálaráðherra segir að samningurinn hafi ekkert með tekjustofna að gera? Með hvaða hætti er þetta fært í bókhaldi Ríkisútvarpsins ef það er ekki fært sem tekjur? Ég get ómögulega séð annað en að hér sé um tekjur að ræða og þá getur það ekki fallið undir að það sé löglegt skv. 11. gr. um tekjustofna Ríkisútvarpsins, eða gæti hugsanlega fallið undir undantekningarákvæði 3. mgr., um aðrar tekjur sem Alþingi yrði þá að koma að. Það er kannski mergurinn málsins.

Hv. þm. Ellert B. Schram nefndi knattspyrnulið. Hann mundi ekki sætta sig við það sem eftirlitsmaður með knattspyrnu vítt og breitt um Evrópu að annað liðið fengi alltaf 10 marka forgjöf áður en leikurinn byrjaði eins og á við um það fyrirtæki sem hér er um að ræða. Hins vegar eru merkileg ummæli sem hæstv. menntamálaráðherra lét sér um munn fara, það stæði ekki til að einkavæða Ríkisútvarpið, það ætti að standa svona um aldur og ævi, sem ríkisfyrirtæki.

Ég get alveg unnt (Forseti hringir.) Björgólfi Guðmundssyni þess að eyða peningunum sínum í þetta og önnur góð málefni (Forseti hringir.) en það er atriði að markaðsstarfsemi sé virt og að ekki sé farið á svig við eðlilegar (Forseti hringir.) samkeppnisreglur.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti óskar eftir að þingmenn virði ræðutíma, tvær mínútur.)

[15:49]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Á þessu máli eru margar hliðar, a.m.k. þrjár, hin lagalega, sú sem snýr að sjálfstæði Ríkisútvarpsins og síðan er það hin pólitíska hlið, hún snýr að hæstv. menntamálaráðherra.

Fyrst um lögin, það er álitamál hvort samningurinn sem hér er til umræðu standist lög sem sett voru um tekjustofna RÚV ohf. Þar er kveðið á um hvert skuli vera hlutfall auglýsinga og kostunar í dagskrárgerð ríkissjónvarpsins og við þurfum að fara nánar í saumana á þeim málum.

Þá er komið að sjálfstæði Ríkisútvarpsins. Menn deila um það hvort hér sé um að ræða kostun á dagskrárefni í Ríkisútvarpinu. Mér finnst enginn vafi leika á því, enda er um að ræða framleiðslusamning um verkefni sem taka skal til sýningar í ríkissjónvarpinu. Það kveður á um þetta í þessum samningi.

Ég vísa sérstaklega til bókunar Svanhildar Kaaber sem á sæti í stjórn RÚV ohf. en þar segir í niðurlagi, með leyfi forseta:

„Ég tel að með slíkum samningum og öðrum kostunarsamningum geti einstaklingar eða fyrirtæki skapað sér tækifæri til áhrifa innan RÚV ohf. Mikilvægt er að ætíð sé tryggt að fjármögnun dagskrárgerðar RÚV ohf. standist lög og ýtrustu kröfur sem gerðar eru til óháðs almannaútvarps í eigu þjóðarinnar.“

Undir þessi orð Svanhildar Kaaber vil ég taka.

Þá er komið að hinni pólitísku hlið og hvernig hæstv. menntamálaráðherra hefur brugðist við þeirri gagnrýni sem sett hefur verið fram, m.a. af hálfu Hollvinasamtaka Ríkisútvarpsins. Í fréttum Ríkisútvarpsins 13. nóvember sl. talaði hæstv. ráðherra um að menn skýldu sér á bak við óvild í

garð Ríkisútvarpsins og minnti á að Hollvinasamtökin hefðu mótmælt hlutafélagavæðingu Ríkisútvarpsins.

Hæstv. forseti. Mér finnst þetta í hæsta máta mjög ómerkilegur málatilbúnaður. Ég hef setið ýmsa fundi Hollvinasamtakanna og þar (Forseti hringir.) hefur ekki komið neitt annað fram en velvilji í garð þessarar stofnunar. (Forseti hringir.) Það hefur verið þrengt að Ríkisútvarpinu allar götur frá því um miðjan 10. áratuginn. (Forseti hringir.) Nú á að draga úr spennunni en það á að gera það á nýjum forsendum, (Forseti hringir.) það á að gera það á forsendum handhafa peninganna. (Forseti hringir.)

[15:52]

Forseti (Þuríður Backman):

Forseti vill enn minna hv. þingmenn á að virða ræðutímann. Tvær mínútur eru fljótar að líða og hver sekúnda telur.

[15:52]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Útvarpsstjóri, fyrir hönd Ríkisútvarpsins, og Björgólfur Guðmundsson athafnamaður hafa gert samning til þriggja ára um að stórefla íslenska dagskrárgerð í sjónvarpi. Í samningnum kemur fram að sameiginlega muni þessir aðilar tryggja framleiðendum sjónvarpsmynda fjármuni til að hefja framleiðslu á leiknu efni fyrir sjónvarpið. Fram kemur einnig að framlög hvors aðila verði alltaf jöfn, stefnt er að því að gera tvær þáttaraðir á ári og áætlað að á tímabilinu muni 200–300 millj. verða varið til íslenskrar sjónvarpsgerðar. Þessu ber að fagna, og mikilvægt er að mínu mati að tekist hefur að laða nýtt fjármagn að þessari listgrein með þeim hætti. Vonandi fylgja fleiri samningar í kjölfarið.

Ég deili ekki skoðun þeirra sem telja slíkan samning varhugaverðan og jafnvel að hann brjóti í bága við lög. Hér er um að ræða aðild að fjármögnun á verkefnum á vegum sjálfstæðra kvikmyndaframleiðenda þar sem RÚV er þátttakandi og tryggir sér sýningarrétt í sjónvarpi á Íslandi. Í samningnum er ekki að finna útilokun á öðrum samstarfsaðilum, hvorki á vegum framleiðandans né RÚV, og þetta getur ekki að mínu mati brotið í bága við lög eða falið í sér brot á jafnræðisreglu eins og nefnt hefur verið í umræðunni um þennan samning.

Ég deili hvorki áhyggjum þeirra sem telja að Ríkisútvarpið sé með þessum hætti þiggjandinn og þar með háður hinum samningsaðilanum né heldur, eins og fram hefur komið, að einhver vettlingatök verði á umræðu um fyrirtæki háttvirts athafnamanns. Ég verð að treysta því að fagmennska íslenskra dagskrárgerðarmanna og fréttamanna ráði för. Þeir hafa oftar en ekki látið í ljósi þá skoðun að þeir séu algerlega óháðir eigendum sínum og öðrum og ekki ástæða til að halda að starfsmenn Ríkisútvarpsins bregðist við með öðrum hætti en aðrir.

Ég vona sannarlega að þessi samningur verði aðeins sá fyrsti í þessa veru sem RÚV gerir því við (Forseti hringir.) Íslendingar eigum frábæra kvikmyndagerðarmenn. Þetta er listgrein á heimsvísu og með því að efla hana eflum við og rennum stoðum (Forseti hringir.) undir öflugt íslenskt atvinnulíf.

[15:54]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Nýir og ferskir vindar blása um Ríkisútvarpið um þessar mundir, m.a. vegna breytinga á rekstrarformi og þess að kominn er nýr útvarpsstjóri, Páll Magnússon. Það er mjög ánægulegt að sjá þessa þróun. Um langt skeið hefur verið allt of lítið íslenskt sjónvarpsefni í sjónvarpinu og þar hefur verið of mikið af bandarískri froðu, því miður, þannig að það er mjög áhugavert að núna eigi að breyta til og sækja fram varðandi íslenskt efni.

Ég vil líka nefna að breytingin hefur nú þegar átt sér stað á Ríkisútvarpinu. Við sjáum mun betri dagskrárgerð þar en við höfum séð áður. Ég vil nefna þar sérstaklega Kastljósið sem er miklu betra í dag en við höfum nokkurn tíma séð það. Það hafa því orðið mjög jákvæðar breytingar á Ríkisútvarpinu.

Við framsóknarmenn viljum alls ekki einkavæða Ríkisútvarpið og það stendur ekki til. Ég vona að áfram geti skapast samstaða um að gera það ekki. Við höfum alltaf andmælt hástöfum þegar þær raddir hafa skotið upp kollinum.

Varðandi þann samning sem nú er til umræðu sjáum við ekki eins og fram kom í máli formanns Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðna Ágústssonar, beina meinbugi á þessum samningi. Það hefur komið fram hjá Þórhalli Gunnarssyni, dagskrárstjóra RÚV, að þetta fjármagn rennur ekki inn í rekstur RÚV, það fer til sjálfstæðra aðila sem eru að sinna sjónvarpsefni þannig að við sjáum ekki beina meinbugi á þessum samningi.

Hins vegar ber að taka það fram að það má ekki verða svo að fjársterkir aðilar geti keypt sér mildi eða keypt sér áhrif, t.d. á fréttastofum, þannig að það verður að vera alveg skýrt að svona samningar verði ekki til þess að á nokkurn hátt verði tekið öðruvísi og þá hugsanlega mildara á slíkum aðilum en ella.

[15:56]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þessi umræða fer fram, ég held að það sé mikilvægt að halda uppi umræðu um Ríkisútvarpið, starfsemi þess og stefnu. Ég vil þó í upphafi segja að ég er mjög ánægður með þetta framlag Björgólfs, að hann skuli leggja til fjármagn í menningarstarfsemi. Eins og hér hefur verið rakið af mörgum er þekkt í sögunni að athafnamenn hafa komið að því að styrkja listgreinar og það er full ástæða til þess að fagna framlagi þeirra. Það geri ég einnig og held að allir þingmenn hafi gert það í þessari umræðu.

Hins vegar hafa sumir bent á og ég held að full ástæða sé til að skoða líka hvort þetta framlag kunni á einhvern hátt að mismuna aðilum á markaði. Það er full ástæða til að skoða það með opnum huga því að hugmyndin og umræðurnar um Ríkisútvarpið á sínum tíma beina miklu meira kastljósinu að Ríkisútvarpinu sjálfu, starfsemi þess og hvernig það hefur breyst í kjölfarið á því að verða ohf. Það er orðið miklu harðara í samkeppninni en áður var og hugmyndin og umræðan sem fram fór á sínum tíma um Ríkisútvarpið var ekki sú að við breytinguna yrði það í óheftri og öflugri samkeppni við þá sem fyrir væru á markaði. Svona

fjármögnun þýðir að innkaupsverð verður lægra en ella, það segir sig sjálft þegar svona samningur er gerður, og spurningin sem vaknar í þessu samhengi er: Er kannski ástæða til að skoða það af meiri alvöru að taka Ríkisútvarpið af auglýsingamarkaði? Sú spurning hlýtur að vakna í þessu samhengi. Það mundi þýða að Ríkisútvarpið gæti þá haldið áfram að vinna sína vinnu, Ríkisútvarpið verður áfram til staðar. Ríkisútvarpið fær enn mikið framlag frá ríkinu en um leið skaðar það ekki á nokkurn hátt (Forseti hringir.) önnur fyrirtæki. Og þannig viljum við sjá þennan markað.

[15:59]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Enn og aftur gefst okkur tækifæri á Alþingi til að fjalla um Ríkisútvarpið. Ríkisútvarpið, sjónvarp hefur tekjur með nefskatti. Það hefur auglýsingatekjur, kostun og ýmsar aðrar tekjur. Ég er ekki að gera hér að umræðuefni það sem snýr að einstökum kostunaraðilum, ég ætla ekkert að segja að það sé vont að þessi aðili kosti frekar en einhver annar eða að hann hafi óeðlileg ítök í stofnuninni út á kostunina. En samkeppni annarra fyrirtækja sem keppa á jafnréttisgrundvelli við Ríkisútvarpið skekkist og það sjá náttúrlega allir að það nær ekki nokkru máli að RÚV hafi auglýsingar, kostun og ýmsar aðrar tekjur umfram aðrar útvarpsstöðvar sem eru á þessum frjálsa markaði. Það gefur augaleið að í því er ekkert jafnræði.

Það er hlutverk Alþingis að mínu mati að fara ofan í kjölinn á þessu enn og aftur og athuga hvort ekki sé þörf á að breyta þessu þannig að allir sitji við sama borð. Það er nú einu sinni það sem menn vilja, sérstaklega í fótbolta, að menn byrji 0-0.

[16:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. menntamálaráðherra gaf mér ekki fullnægjandi svör við þeim spurningum sem ég lagði fram, hvorki varðandi tekjustofnana né jafnræðisregluna. Mér nægir ekki að heyra frá hæstv. ráðherra að hér sé ekki um tekjustofn að ræða. Hér er um að ræða 100–150 millj. sem athafnamaðurinn sjálfur fær að ákveða hvernig verður varið í félagi við dagskrárstjóra Ríkisútvarpsins. Hér er beinlínis samstarf athafnamannsins og Ríkisútvarpsins þar sem athafnamaðurinn hefur dagskrárvald. Þetta er bæði valdaframsal af hálfu þeirra sem stjórna Ríkisútvarpinu og tækifæri til að búa til nýjan tekjustofn sem er ekki heimild fyrir í lögunum.

Hæstv. ráðherra svaraði engu varðandi jafnræðisregluna. Hún gaf heldur ekkert út um ummæli athafnamannsins góða, Björgólfs Guðmundssonar, varðandi það að ríkið sé einn versti eigandi fjölmiðla sem hugsast getur. Kann að vera að á bak við þau orð liggi einhvers konar löngun athafnamannsins til að ganga lengra í þessum efnum? Það er ekki að ófyrirsynju sem fólk spyr núna hvort verið sé að stíga skrefið til fulls.

Mér nægir ekki að Guðni Ágústsson komi hingað og segi að þetta séu ekki tekjur og það sé bara verið að viðhalda þarna listgrein. Satt að segja get ég gefið þá yfirlýsingu hér að höfðingsskapur Björgólfs Guðmundssonar er óumdeildur í mínum huga, hann er mikill og Björgólfur hefur látið margt gott af sér leiða, en sé hér um höfðingsskap eingöngu að ræða átti að setja þessa fjármuni í sjóð sem íslenskir kvikmyndagerðarmenn hefðu getað sótt um fjármuni til á jafnréttisgrundvelli. Þá hefðu líka sjónvarpsstöðvarnar staðið á jafnréttisgrunni og þar með erum við að tala um jafnræðisreglu. (Forseti hringir.) Og hæstv. menntamálaráðherra svaraði engu um brot eða hugsanlegt brot á henni í þessu tilliti.

[16:03]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka þessa umræðu en þó sérstaklega þann undirtón sem hefur verið sleginn um að fólk vilji aukna innlenda dagskrárgerð. Ég held að það sé nokkurn veginn eini samhljómurinn hér nema, jú, það var athyglisvert að fylgjast með því að það er mikill samhljómur í málflutningi vinstri grænna og frjálslyndra í því efni að þeir hafa í rauninni, að mínu mati eftir að hafa hlustað á ræður þeirra, sameinast gegn því að styrkja Ríkisútvarpið. Ég er nefnilega sannfærð um að sá samningur Ríkisútvarpsins sem hér hefur verið til umræðu er til þess fallinn að efla innlenda dagskrárgerð, svo einfalt er það.

Ég undirstrika jafnframt, frú forseti, að það skiptir mjög miklu máli þegar við ræðum samvinnu einkafjármagns og hins opinbera að reglur séu skýrar og matið faglegt og gegnsætt. Eftir því hefur líka verið unnið, þetta liggur alveg ljóst fyrir. Með þessum gjörningi erum við að efla og styrkja innlenda dagskrárgerð.

Varðandi það sem hefur verið sagt hér um það hvort ég hafi heimilað samninginn bið ég bara hv. þingmenn að koma til nútímans. Ríkisútvarpið er sjálfstætt félag. Slíkir samningar koma ekki inn á borð menntamálaráðherra. Þannig er bara nútíminn í dag og við það verða menn að una. Þetta er sjálfstæð ákvörðun þeirra sem stjórna Ríkisútvarpinu og ég tel þetta fagnaðarefni að því leytinu til að mér finnst Ríkisútvarpið vera að svara því kalli sem við höfum heyrt í þessari umræðu, í langri umræðu á síðasta þingi, þ.e. að við viljum aukið innlent dagskrárefni, við viljum aukið innlent efni í Ríkisútvarpinu. Ég tel Ríkisútvarpið sýna með þessum gjörningi sem og með athöfnum sínum nú á haustdögum að það er að svara kalli fólksins.

[16:05]

Útbýting:

Hafnalög, 93. mál, nál. samgn., þskj. 330.

Íslensk alþjóðleg skipaskrá, 291. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 331.

Málefni aldraðra, 143. mál, nál. heilbrn., þskj. 323.

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, 182. mál, nál. heilbrn., þskj. 324.

Samgönguáætlun, 292. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 332.

Siglingalög, 88. mál, nál. samgn., þskj. 327; brtt. samgn., þskj. 328.

Skipan ferðamála, 92. mál, nál. samgn., þskj. 329.

[Fundarhlé. — 16:05]

Staða kjarasamninga sjómanna á smábátum.

Fsp. GMJ, 238. mál. — Þskj. 258.

[18:00]

Fyrirspyrjandi (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Frú forseti. Tilefni spurningar þeirrar sem ég beini til félagsmálaráðherra er sú staðreynd að sjómenn á bátum undir 12 tonnum hafa aldrei í sögunni haft kjarasamning. Á árum áður voru sjómenn á trillum einyrkjar og þurftu lítið annað en að semja við sjálfa sig um kaup og kjör. Síðan hafa aðstæður breyst og smábátar í dag eru orðnir stærri í rauninni. Þótt þeir séu bara mældir 12–15 tonn hafa þeir fjögurra og fimm manna áhöfn. Nú eru á bilinu 450–600 sjómenn á smábátum sem ekki hafa kjarasamning.

Það eru engir kjarasamningar til. Sjómenn þurfa að hlíta því að útgerðarmaðurinn ákveði skiptaprósentu, fiskverð og jafnvel hvort þeir borgi kauptryggingu eða ekki. Eins snýr málið að ákveðnum þáttum í sjúkratryggingum sem sjómennirnir búa við. Það fer ekki eftir neinum leikreglum og er geðþóttaákvörðun útgerðarmanns á hverjum tíma.

Þess vegna spyr ég hæstv. félagsmálaráðherra: Hvað finnst ráðherra um þá staðreynd að kjarasamningar skuli ekki hafa verið í gildi fyrir sjómenn á bátum undir 12 brúttólestum? Finnst ráðherra ekki rétt að láta kanna réttarstöðu sjómanna á smábátum sem eru án kjarasamninga?

[18:02]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og fram er komið hefur hv. þm. Grétar Mar Jónsson lagt fyrir mig fyrirspurn í tveimur liðum um stöðu kjarasamninga sjómanna á smábátum. Fyrirspurnin snertir mikilvægt mál sem ástæða er til að hafa áhyggjur af.

Nú er það svo að samtök sjómanna og útgerðarmanna hafa í tímans rás kosið að sækja sín mál til sjávarútvegsráðherra. Gildir þá einu hvort um er að ræða ánægju eða óánægju með stefnuna sem fylgt er við stjórn fiskveiða, um menntun og endurmenntun sjómannastéttarinnar eða kaup og kjör og stöðu kjarasamninga. Það kemur samt ekki í veg fyrir að ég geti tjáð mig um málefnið sem fyrirspurnin fjallar um.

Ég vil strax taka fram varðandi fyrri hluta fyrirspurnarinnar að mér finnst slæmt að hópur á vinnumarkaði sé án gildandi kjarasamninga. Með seinni hluta fyrirspurnarinnar leitar fyrirspyrjandi eftir afstöðu minni til þess hvort rétt sé að láta kanna réttarstöðu sjómanna á smábátum sem eru án kjarasamninga.

Varðandi þann hluta fyrirspurnarinnar vil ég segja eftirfarandi. Eins og ég gat um eru málefni sjómanna ekki á mínu borði en ég hef kynnt mér réttarstöðu þeirra. Mér virðist að réttarstaða sjómanna á smábátum sé að flestu leyti skýr. Um þá gilda sjómannalög. Þar er kveðið á um réttindi og skyldur aðila, t.d. um öryggismál, aðbúnað, vistarverur, fyrirkomulag á greiðslu kaups o.s.frv. Með lögum nr. 31/2003 voru tekin upp í sjómannalögin ákvæði vinnutímatilskipunar ESB um skipan vinnutíma sjómanna um borð í fiskiskipum. Sjómenn, eins og aðrar stéttir, njóta lágmarksréttinda samkvæmt orlofslögum. Þeir eru slysatryggðir við vinnu sína og falla undir lög nr. 55/1980, um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda.

Engu að síður tel ég ástæðu til, er reiðubúin til þess, að fara yfir réttarstöðu sjómanna á smábátum með hagsmunaaðilum í samráði við sjávarútvegsráðherra og taka þá allt upp á borðið, athuga hvort eitthvað standi þar út af sem ástæða er til að skoða sérstaklega.

Varðandi kjarasamninga er ljóst að umræddur hópur er án kjarasamninga og þannig hefur það verið. Ástæðan er m.a. sú að á bátunum hafa verið einn til tveir menn, oftast eigandinn með annan með sér. Að vísu mun vera í gildi samningur á Höfn í Hornafirði og einhvers konar samkomulag í Bolungarvík. Það mun vera að breytast með breytingum á stærðarmörkum. Þeim bátum hefur því fjölgað þar sem tveir til fjórir eru í áhöfn og allir ráðnir, þ.e. útgerðarmaðurinn eða eigandinn er ekki í áhöfninni.

Staðreynd er að fulltrúar Sjómannasambands Íslands hafa lengi reynt að ná samkomulagi við Landssamband smábátaeigenda og drög að samkomulagi munu hafa verið tilbúin til undirritunar fyrr á þessu ári en af undirritun hefur ekki orðið. Komið hefur fram í samtölum við hagsmunaaðila að formlegur samningafundur er fyrirhugaður 4. desember næstkomandi.

Reynslan hefur sýnt okkur að samningar sjómanna og útgerðarmanna eru flóknir og viðræður um þá tímafrekar. Oftar en ekki hafa slíkar viðræður endað í hörðum hnút þar sem gripið hefur verið til þeirra vopna sem lög heimila, þar á meðal verkfalla. Reynslan sýnir okkur einnig að sjómannaverkföll hafa reynst torleyst og langvinn. Aðilar hafa haldið fast við sitt og því miður hefur allt of oft gerst að horft hefur verið til stjórnvalda um að þau höggvi á hnútinn. Gott dæmi um þetta er inngrip stjórnvalda í kjaradeilu sjómanna og útgerðarmanna árið 2001 sem lauk með setningu laga nr. 34/2001. Alþýðusamband Íslands, Sjómannasamband Íslands og Farmanna- og fiskimannasamband Íslands kærðu lagasetninguna til Alþjóðavinnumálastofnunar sem brot á samþykktum stofnunarinnar.

Virðulegi forseti. Ljóst er að alþjóðlegar skuldbindingar takmarka mjög svigrúmið sem stjórnvöld hafa til að grípa inn í eða til að hafa afskipti af kjarasamningum aðila vinnumarkaðarins. Ekki verður annað séð en að aðilar séu sáttir við þann lagaramma sem gildir um kjarasamninga og lausn á vinnudeilum. Niðurstaða mín er sú að við hljótum að gera þær kröfur að samningsaðilar leysi sjálfir vandamálið. Búið er að ganga þá götu til enda sem felst í því að keyra málið í hnút og ætlast síðan til að ríkisstjórn eða Alþingi leysi málið.

[18:07]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Grétari Mar Jónssyni fyrir fyrirspurn hans og einnig ágætt svar félagsmálaráðherra sem talaði á köflum eins og alvanur trillukarl því að margt kom fram í svari hennar sem er nokkuð sérhæft. Þó er svo að samningar trillusjómanna og trillueigenda verða ekki gerðir nema báðir aðilar komi þar að.

Spurning er um hvernig trillusjómenn, eða menn sem eru hásetar á trillum eða róa á trillum, geti skapað betri samstöðu sín á milli. Kjörin eru ákaflega misjöfn, einnig á þessum bátum eins og við vitum, (Forseti hringir.) og sjálf-

sagt er það þess vegna sem fyrirspurnin kemur.

[18:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það ástand þegar ekki eru í gildi neinir kjarasamningar leiðir augljóslega til þess að samningar sem gerðir eru milli útgerðarmanns og sjómanns hverju sinni geta verið mjög breytilegir ef yfir höfuð eru þá einhverjir samningar. Maður veit ekki hvernig slíkum málum er ráðið til lykta í samtali eða við ráðningu um borð á viðkomandi bát.

Það er afar slæmt ástand að ekki skuli vera í gildi neinn samningur sem kveður á um lágmarkskjör, laun og annað sem máli skiptir. Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvort vinnulöggjöfin geri ekki ráð fyrir samningum, hvort hún geri ekki kröfu um að samningar verði gerðir þannig að ástandið sé ekki viðvarandi.

[18:09]

Fyrirspyrjandi (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Frú forseti. Ég þykist þekkja svörin sem hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, las upp. Ég held að ef til vill sé um smámisskilning að ræða vegna þess að í þessum tilfellum eru ekki til nein samtök sjómanna sem eru á bátunum. Þeir eru ekki innan Sjómannasambands Íslands og sumir þeirra eru yfirmenn. Þeir eru skipstjórnarmenn á bátunum og telja sig ekki eiga samleið með Sjómannasambandinu. Þeir telja sig frekar eiga samleið með Farmanna- og fiskimannasambandinu eða Samtökum skipstjórnarmanna.

Það er dálítið skondin staða að geðþóttaákvarðanir útgerðarmanna skuli vera allsráðandi í þessu tilfelli. Hæstv. félagsmálaráðherra vitnaði í sjómannalög — ef þau dygðu nú og hefðu dugað hefðu sjómenn ekki staðið í kjarabaráttu eða kjaradeilum nánast í tugi ára eins og verið hefur. Sjómannalögin hafa alltaf verið til en þau duga ekki í þessu tilfelli.

Verðlagning á fiski, sem er sú aðferðafræði sem notuð er til að reikna út kaup manna, er geðþóttaákvörðun útgerðarmannanna og ég vona að því verði svarað hvort það sé brot á vinnulöggjöfinni. Ég hef staðið í þeirri meiningu að ef vinnuveitendur eru með fólk án kjarasamninga sé það brot á vinnulöggjöfinni.

[18:11]

Félagsmálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég get tekið undir að ástandið er afar sérstakt og slæmt. Auðvitað er erfitt að búa við að ekki skuli vera í gildi kjarasamningur sem kveður á um lágmarksréttindi að því er varðar sjómenn á smábátum. Það er auðvitað slæmt, eins og hv. fyrirspyrjandi lýsti, að geðþóttaákvarðanir séu þar allsráðandi.

Vinnulöggjöfin gerir almennt ráð fyrir frjálsum samningum milli aðila og að ekki sé um inngrip stjórnvalda að ræða. Eins og ég kom að í máli mínu var það niðurstaða Alþjóðavinnumálastofnunar að ef stjórnvöld gripu inn í kjaradeilur á milli sjómanna og útgerðarmanna væri það brot á samþykktum stofnunarinnar.

Ég tel rétt, eins og staða málsins er núna, að við förum yfir réttarstöðu þessara aðila og þá vinnulöggjöfina í heild sinni og aðra réttarstöðu sem lýtur að aðbúnaði sjómanna á smábátum. Ég er fús til þess og mun beita mér fyrir að við höldum slíkan fund og förum yfir málin. Það geri ég í samráði við sjávarútvegsráðherra svo hann komi einnig að málinu og eins hagsmunaaðilar, þannig að menn fái úr því skorið hvort einhver minnsti vafi leiki á því að verið sé að brjóta vinnumálalöggjöfina. Eins og hv. þingmenn þekkja er meginreglan í vinnulöggjöfinni sú að frjálsir samningar eru á milli aðila en ekki er um inngrip stjórnvalda að ræða.

Umræðu lokið.

[18:13]

Útbýting:

Nálgunarbann, 294. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 334.
Þingsköp Alþingis, 293. mál, frv. StB o.fl., þskj. 333.

Aðgerðir lögreglu gegn þeim sem nota netið í glæpsamlegum tilgangi.

Fsp. SJS, 235. mál. — Þskj. 255.

[18:14]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Það er eins með netið og möguleika hins rafræna heims og fleiri mannleg fyrirbæri, að jafngott og það er til síns brúks og jafnmikið frelsi og það veitir, getur það líka verið vandmeðfarið. Því miður hneigjast ýmsir til þess að nota netið einnig í vafasömum tilgangi, jafnvel beinlínis til lögbrota eða glæpsamlegrar starfsemi og hegðunar. Vandi fylgir vegsemd hverri. Frelsið má misnota og frelsi eins er ekki frelsi ef það er á kostnað frelsis og velferðar annarra.

Með netinu opnast aðgangur utan frá inn á velflest heimili, að minnsta kosti hins vestræna heims, og þannig er það hér á landi þar sem netnotkun er með því mesta sem þekkist. Þar með opnast aðgangur að öllum heimilismönnum, jafnt börnum og unglingum sem tileinka sér ung að árum möguleika þessarar tækni og verða jafnvel virkir þátttakendur á spjallrásum og ýmiss konar samskiptum á netinu.

Ég nefndi það aðspurður í spjallþætti síðastliðinn vetur að mér fyndist einboðið að lögreglan hlyti að beita sér gegn lögbrotum og glæpum sem fram færu á þessu sviði, á þessum vettvangi eins og öðrum. Reyndar var umræðuefnið sérstaklega að sporna gegn klámvæðingu samfélagsins, vændi, mansali og ekki síst tilraunum til kynferðislegrar misnotkunar á börnum.

Af þessu varð nokkur hvellur og þáttastjórnendur og ýmsir spunadoktorar lögðu hlutina þannig upp að það hlyti þá að snúast um tilraunir til allsherjarritskoðunar í kínverskum anda á netinu. Slíkt var og er fjarri mínum huga. Ég hef þó aldrei séð nein rök standa til þess að lögregluyfirvöld, þau sem eiga að gæta réttinda borgaranna og koma í veg fyrir lögbrot, hljóti ekki að beita sér þarna eins og annars staðar, ekki síst þegar jafnviðkvæm mál eiga í hlut eins og þekkt er og tilraunir barnaníðinga til að komast í samband við fórnarlömb yfir netið.

Lögreglur nágrannalandanna hafa flestar þegar skipulagt sig í þessum efnum fyrir allnokkrum árum og reka virka starfsemi til að reyna að hafa upp á og koma lögum yfir þá sem nota netið með þessum hætti. Nefna má Kripos, sérdeild norsku lögreglunnar, og fleiri í því sambandi.

Ég leyfi mér að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra: Hvernig regluverk og umbúnað telur hæstv. ráðherra vera heppilegust fyrir lögreglustarfsemi tengda netinu? Hefur dómsmálaráðuneytið tekið til skoðunar að heimila lögreglunni að beita forvirkum aðferðum í baráttu gegn barnaníðingum (Forseti hringir.) og eftir atvikum öðrum sem nota netið, eða reyna að nota netið í glæpsamlegum tilgangi?

[18:17]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á þessu atriði í þinginu. Það var sagt frá því fyrir skömmu að gerð var atlaga að Eistlandi og reynt að brjóta niður alla netstarfsemi innan þess lands. Það er því full ástæða fyrir ríkið að huga að úrræðum til að verja netstarfsemi innan landamæra sinna og við þurfum að huga að því eins og aðrar þjóðir og m.a. þess vegna höfum við gerst aðilar að samningi Evrópuráðsins um tölvubrot. Á löggjafarþinginu 2005–2006, 132. löggjafarþingi, voru samþykkt lög og breytingar á almennum hegningarlögum sem taka mið af þessum samningi. Ég tel því að við séum með löggjöf hér á landi sem standist þær kröfur sem gerðar eru og að við höfum í sjálfu sér lagaumgjörð til að bregðast við þeim vanda sem menn standa frammi fyrir þegar hugað er að öryggi í netheimum.

Varðandi starfsemi lögreglunnar, sem líka er spurt um, þá er frá því að segja að í löggæsluáætlun fyrir árin 2007–2011 er talað um nauðsyn þess að búa þannig að lögreglunni að hún hafi til yfirráða nauðsynlegan tækjabúnað og fullnægjandi þjálfun til að sinna rannsóknum á rafrænum sönnunargögnum. Nú þegar er hafin vinna við þetta mál og unnið er samkvæmt þessari áætlun og lögreglan fylgist auk þess mjög vel með því sem er að gerast á alþjóðavettvangi að því er þetta varðar.

Þá er spurt um forvirkar aðferðir í baráttunni gegn barnaníðingum og hvort ráðuneytið hafi tekið til skoðunar að heimila lögreglunni að beita slíkum aðferðum. Því má svara í stuttu máli að ráðuneytið hefur að sjálfsögðu litið til þeirra aðgerða sem unnt er að gera í því skyni. Ríkislögreglustjóri hefur nú á haustmánuðum athugað sérstaklega hvernig best sé að berjast gegn ofbeldi gegn börnum, ofbeldi sem tengist netinu, og hefur tekið upp samstarf við samtökin Barnaheill sem hafa unnið mjög gott starf á þessu sviði og til stendur að ríkislögreglustjóri taki að sér að reka svokallaða ábendingalínu sem Barnaheill kom á fót. Þessi lína hefur fært lögreglunni upplýsingar um ólögmætt efni og þeim upplýsingum hefur m.a. verið miðlað til samstarfsaðila lögreglunnar í öðrum löndum. Gert er ráð fyrir því að lögreglan taki það alfarið að sér að reka þessa ábendingalínu frá og með haustinu 2008.

Þá hefur ríkislögreglustjóraembættið einnig unnið að því í samvinnu við Barnaheill og netþjónustuaðila á Íslandi að koma upp hér síu á myndefni sem ætti að koma í veg fyrir dreifingu á myndum sem tengjast ofbeldi gegn börnum og barnaklámi. Þetta er samnorrænt verkefni, eins og hv. fyrirspyrjandi nefndi, sem hefur skilað góðum árangri í Noregi og Danmörku. Í næstu viku munum við ráðherrar dómsmála á Norðurlöndunum hittast í Noregi til að kynnast betur hvernig Norðmenn standa að þessu.

Hér á landi hafa netþjónustuaðilar tekið vel í að verða þátttakendur í þessu verkefni. Þá hefur einnig verið kannað hér að koma upp svokölluðum rauðum hnappi sem lögregla setur og þá er hægt að ýta á þann hnapp til að tilkynna lögreglu ef um óeðlileg samskipti er að ræða á netinu eða eitthvað slíkt sem menn telja varhugavert fyrir börn og að þessu er unnið.

Þá vil ég líka láta þess getið að lögreglan hefur átt þess kost að kynna sér starfsemi á þessu sviði hjá FBI í Bandaríkjunum, Europol og Interpol, því að alþjóðleg samvinna er mjög brýn, sérstaklega þegar hugað er að ofbeldi gegn börnum eins og menn vita sem fylgjast með fréttum um þessi mál, og ég tel að hér sé unnið skipulega að því að tryggja að lögreglan hafi þá þekkingu sem best er í heiminum. Við þurfum síðan einnig að búa þannig um hnútana að tæknilega sé unnt að sinna þessu verkefni og ná þeim markmiðum sem hv. þingmaður lýsti og ég er sammála honum um að að sjálfsögðu þurfi að grípa til ráðstafana til að tryggja öryggi á þessu samskiptasviði manna eins og öðrum.

[18:22]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir svörin og lýsi ánægju minni með þau í öllum aðalatriðum. Ég held að það sé mjög mikilvægt að þessi mál eru nú í vinnslu hér á ýmsan hátt og að við erum farin að taka þau miklu fastari tökum en gert var áður. Ég held að það megi alveg segja að menn hafi verið svolítið óviðbúnir því að þessir hlutir færu að gerast hér á landi eins og annars staðar, sem auðvitað hlaut að verða.

Ég held að það sé ákaflega mikilvægt að vinna þetta í góðu samstarfi við aðila eins og hér voru nefndir, Barnaheill og netþjónustuaðila. Það hefur skilað miklum árangri erlendis og það er einmitt þannig að þeir aðilar sem veita þjónustu og stunda rekstur sem tengist netinu eiga mjög mikið undir því að það sé ekki misnotað. Öllum sönnum unnendum netsins og möguleika hins rafræna heims, eins og ég veit að hæstv. ráðherra er — hann er frægur fyrir frumkvæði sitt í þeim efnum að gerast virkur þátttakandi á því sviði — er ljóst að það eru einmitt þessir aðilar sem eiga að standa vörð um frjálst net sem getur þjónað sínum tilgangi án þess að það sé misnotað.

Það er augljóst að alþjóðlegt samstarf er líka mikilvægt enda yfirleitt og mjög oft um að ræða aðgerðir sem taka til margra landa og kalla á mikla samræmingu. Þess vegna er eðlilegt að t.d. ríkislögreglustjóri við aðstæður eins og okkar eða lögreglustjórinn á höfuðborgarsvæðinu séu lykilaðilar í slíkri uppbyggingu. Það þarf líka að vera hægt að fylgjast með því að netið sé ekki misnotað á annan hátt, afbrotin og glæpirnir geta auðvitað verið fleiri en þeir sem við höfum gert hér sérstaklega að umræðuefni án þess að ég ætli beinlínis að fara að blanda mér í það hvort (Forseti hringir.) þjóðaröryggi sé í húfi ef gerð yrði atlaga að tölvukerfi

landsins í heild eða eitthvað því um líkt, eins og hæstv. ráðherra nefndi. (Forseti hringir.) En ég fagna því sem hér kom fram um það sem í gangi er á þessu sviði.

[18:25]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt sem fram kom hjá hv. þingmanni að það er ekki aðeins ríkislögreglustjóri sem hefur unnið að þessu heldur einnig lögreglan á höfuðborgarsvæðinu og kynferðisbrotadeild sem var stofnuð þar í byrjun þessa árs eftir að nýskipan lögreglumála kom til sögunnar. Það er því unnið að þessum málum af hálfu lögreglunnar á skipulegan og markvissan hátt varðandi þann þátt sem við höfum gert sérstaklega að umtalsefni hér. Í landi eins og okkar þar sem við notum netið jafnmikið til kennslu og miðlunar á upplýsingum í skólum, allt frá grunnskóla og upp í háskóla, er það raunar ríkari skylda en ella af hálfu opinberra aðila að sjá til þess að allar varúðarráðstafanir við notkun á þessum miðlunarbúnaði séu fyrir hendi og menn geti átt greiða leið að því að kalla þá til ef á þarf að halda þegar menn verða varir við misnotkun á þessum fjarskipta- og miðlunarleiðum.

Ég tek undir með hv. þingmanni að mér þótti ómaklega að honum vegið þegar hann vakti máls á þessari hættu fyrir nokkrum mánuðum. Allar upphrópanir um að það eigi ekki að huga að eftirliti á þessu sviði eins og öðrum finnst mér marklitlar og marklausar og ástæðulaust að láta þær trufla löggjafann eða aðra sem að þessum málum koma og bera ábyrgð á þessu sviði eins og öðrum þegar um öryggi borgaranna er að ræða.

Umræðu lokið.

Viðurkenning á prófgráðum frá löndum utan EES.

Fsp. PN, 222. mál. — Þskj. 240.

[18:27]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég fylgi hér úr hlaði fyrirspurn sem var lögð fram af varaþingmanni Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Paul Nikolov, um viðurkenningu á prófgráðum frá löndum utan Evrópska efnahagssvæðisins.

Eins og kunnugt er hafa almennt gilt talsvert rýmri reglur um þá útlendinga sem falla undir samninginn um Evrópska efnahagssvæðið en aðra útlendinga. Á yfirstandandi þingi hefur þegar verið rætt í þessum sal um starfsleyfi fyrir sérfræðinga sem koma frá löndum utan EES. Það var til umræðu í fyrirspurnatíma, ef ég man rétt að frumkvæði hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur, og það má kannski segja að þetta mál sé angi af sömu umræðu.

Það hefur reynst útlendingum sem hingað koma frá löndum utan EES erfiðara og flóknara að fá prófgráður metnar og að fá t.d. að halda áfram námi hér hvort sem er á framhaldsskóla- eða háskólastigi. Hugsanlega má stundum tengja það ólíkri nálgun innan viðkomandi fræða milli ólíkra landa. Það er því ekkert einhlítt í þessum efnum en stundum virðist þó sem um sambærilegt nám sé að ræða.

Spurt er hvort ráðherra hyggist beita sér fyrir því að prófgráður frá löndum utan Evrópska efnahagssvæðisins verði viðurkenndar hér svo að prófgráðuhafi geti stundað áframhaldandi nám í framhalds- og háskólum eða fengið útgefið starfsleyfi þegar um löggilt starf er að ræða.

Er einhver vinna í gangi hjá ráðuneytinu við að meta nám í löndum sem standa utan EES í ljósi þess að það getur verið talsverður munur milli þeirra landa sem standa utan EES? Ef svo er ekki, þarf þá ekki að leggja í einhverja vinnu við slíkt mat á námi?

[18:28]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Til mín barst fyrirspurn frá hv. þm. Paul Nikolov sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir fylgir hér úr hlaði. Fyrirspurnin er svohljóðandi:

„Hyggst ráðherra beita sér fyrir því að prófgráður frá löndum utan Evrópska efnahagssvæðisins verði viðurkenndar hér svo að prófgráðuhafi geti stundað áframhaldandi nám í framhalds- og háskólum eða fengið útgefið starfsleyfi þegar um löggilt starf er að ræða?“

Viðurkenning á prófgráðum á háskólastigi eða svokölluð akademísk viðurkenning vegna menntunar frá löndum utan EES-svæðisins er í höndum viðkomandi háskóla. Forsenda þess að unnt sé að meta slíkt nám er að umsókn um mat fylgi greinargóð lýsing á náminu, inntaki þess og lengd. Æskilegast er að umsækjandi geti lagt fram svokallaða viðauka með prófgráðu, sem á ensku kallast Diploma Supplement, sem margir háskólar gefa út sem fylgiskjal með prófskírteinum og er orðið nokkuð algengt. Þar er að finna ítarlega lýsingu á því námi sem um ræðir og þeirri þekkingu og ekki síður þeirri færni sem handhafi prófskírteinisins hefur aflað sér í háskólanámi sínu. Háskólar hafa samkvæmt hefð sjálfdæmi um það hvernig þeir meta nám erlendis frá þegar um akademíska viðurkenningu er að ræða.

Ef nemendur koma erlendis frá og vilja hefja nám við framhaldsskóla hér á landi kemur það í hlut viðkomandi framhaldsskóla að meta þá menntun sem þeir hafa þegar aflað sér og hefur menntamálaráðherra gefið út leiðbeiningar um það í aðalnámskrá hvernig að því skuli staðið. Lögð er áhersla á að gætt sé sveigjanleika í slíku mati og horft sé til þess hvort nemandi hafi forsendur til þess að ljúka því námi sem hugur hans stendur til. Ef um er að ræða mat á námi sem getur leitt til starfsréttinda kemur það í hlut viðkomandi fagráðuneytis eða aðila sem ráðuneytið hefur framselt slík verkefni til og að meta menntun frá löndum utan Evrópska efnahagssvæðisins. Hér er einnig brýnt að fyrir liggi skýr lýsing á menntun umsækjanda, umfangi hennar og inntaki svo og á starfsreynslu hans og einnig þeim réttindum sem hann nýtur í heimalandinu þegar svo ber undir.

Menntamálaráðuneytið annast viðurkenningu kennaramenntunar erlendis frá, það er rétt að undirstrika það, og hefur ekki orðið vart sérstakra vandkvæða við að viðurkenna menntun frá löndum utan EES-svæðisins þegar gögn uppfylla þau skilyrði sem ég hef þegar greint frá. Ef í ljós kemur við skoðun að umsækjandi um viðurkenningu upp-

fyllir sömu eða sambærilegar kröfur um menntun og gerðar eru til íslenskra kennara fær hann útgefið íslenskt leyfisbréf grunn- eða framhaldsskólakennara. Einnig er rétt að greina frá því að í haust var haldið námskeið, sérstaklega skipulagt af menntamálaráðuneytinu í samvinnu við m.a. Endurmenntunar Háskóla Íslands, þar sem farið var yfir viðurkenningu á prófgráðum varðandi þetta efni.

[18:32]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra skýr svör um þessi efni. Það er mjög áhugavert sem fram kemur í máli hennar um viðurkenningu kennaramenntunar, sem er í höndum menntamálaráðuneytis, að ekki hafi verið mikil vandkvæði á framkvæmd þeirrar viðurkenningar. Ég lít svo á þegar þessi svör liggja fyrir að áhugavert væri að skoða þetta í raun, hvernig þetta hefur gengið fyrir sig, hvort það er vandamál að viðurkenna menntun þeirra sem koma frá löndum utan EES eða hvort það gengur í raun snurðulaust fyrir sig því að reglurnar virðast til staðar.

Umræðu lokið.

Fullorðinsfræðsla.

Fsp. KJak, 223. mál. — Þskj. 241.

[18:33]

Fyrirspyrjandi (Katrín Jakobsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil fylgja úr hlaði fyrirspurn um fullorðinsfræðslu og hvort til standi að setja nýja löggjöf um fullorðinsfræðslu á þessu þingi og hvar vinna við slíka löggjöf er á vegi stödd.

Sem stendur gildir engin heildstæð löggjöf hér á landi um fullorðinsfræðslu. Það hefur lengi verið mjög óljóst hver ábyrgð hins opinbera á að vera gagnvart fullorðinsfræðslu. Það má segja að hún hafi staðið fyrir utan hið formlega skólakerfi og að sumu leyti verið grasrótarstarf. Sem dæmi má nefna að af þeim tæplega 100 milljörðum kr. sem renna af opinberu fé til menntunar í landinu er um 1–2% af þeim fjármunum varið til fullorðinsfræðslu.

Sú skoðun hefur lengi verið við lýði að það sé hlutverk atvinnulífsins að sjá um þennan þátt menntakerfisins enda hefur það staðið sig mjög vel á mörgum sviðum. Þar nægir að nefna Fræðslumiðstöð atvinnulífsins og öflugt starf Samtaka atvinnulífsins og verkalýðshreyfingarinnar á þessu sviði. Ég hef þó orðið vör við þá umræðu í samfélaginu að menn telji æskilegt að fá ramma um fullorðinsfræðsluna, sem er mjög margþætt hugtak og felur í sér mjög ólík markmið. Menn nota ólík hugtök innan þessa geira, svo sem endurmenntun, sem snýst um ákveðna endursköpun innan ákveðins starfs og símenntunarhugtakið verður æ sterkara í umræðu um menntamál en snýst um, svo einfalt sem það er, að svo lengi lærir sem lifir.

Rökin fyrir fullorðinsfræðslu eru margslungin rétt eins og rök fyrir menntun almennt. Ég vil kannski nefna fernt og vísa þá til rannsókna Jóns Torfa Jónassonar prófessors á fullorðinsfræðslu. Þar koma til mannauðsrök, að fræðslan styrki stöðu fólks á vinnumarkaði og geri það betra innan síns geira. Lýðræðisrökin, þ.e. að það er nauðsynlegt að efla undirstöðuþekkingu fólks í jafnhreyfanlegu samfélagi og við búum í til að það sé virkir þátttakendur í samfélaginu. Jafnræðisrökin; þeir sem ekki ná að ljúka formlegri menntun innan formlega kerfisins fá annað tækifæri síðar á lífsleiðinni og þar með til að auka lífsgæði sín sem og lífskjör samfélagsins. Þá má í fjórða lagi benda á almenn tæknirök sem snúast um að fólk geti sótt sér menntun til að breyta til á vinnumarkaði, færa sig á milli starfa, skipta um vettvang.

Þessi rök tel ég að mæla með því að hið opinbera taki á sig aukna ábyrgð á fullorðinsfræðslu, að sjálfsögðu í samstarfi við alla þá sem hafa axlað mikla ábyrgð í þessum efnum hingað til, verkalýðsfélög, vinnuveitendur og fleiri. Við þekkjum hins vegar þá staðreynd að brottfall úr hinu formlega skólakerfi hefur verið tiltölulega mikið hérlendis miðað við þau lönd sem við berum okkur gjarnan saman við. Það skiptir miklu máli að það fólk eigi afturkvæmt inn á menntaveginn. Spurningin er því: Stendur til að setja ramma um fullorðinsfræðsluna og hvar er sú vinna á vegi stödd?

[18:36]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur fyrir fyrirspurn hennar þar sem hreyft er mjög mikilvægu máli sem hefur mikla þýðingu í allri umræðu um menntamál, þ.e. fullorðinsfræðslu og símenntun sem slíkri.

Spurt er:

„Stendur til að setja nýja löggjöf um fullorðinsfræðslu í landinu á þessu þingi? Hvar er vinna við slíka löggjöf á vegi stödd?“

Ég skil, frú forseti, fyrirspurn hv. þingmanns þannig að spurt sé hvort lagt verði fram frumvarp um fullorðinsfræðslu á þessu þingi. Að sjálfsögðu hníga margvísleg rök að setningu laga um fullorðinsfræðslu utan hins formlega skólakerfis. Á vettvangi OECD og Evrópusambandsins er stöðugt lögð ríkari áhersla á mikilvægi þessa málaflokks. Harðnandi samkeppni á alþjóðlegum mörkuðum, breytt aldurssamsetning þjóða, mikilvægi upplýsingatækni og stöðugt aukinn fjöldi innflytjenda kalla ásamt öðru á aukna fullorðinsfræðslu utan formlega skólakerfisins.

Ýmis hugtök og atriði er varða rétt einstaklinga á þessu sviði hafa ekki verið skilgreind formlega hér á landi. Það er mikilvægt að svo verði gert, t.d. í lögum. Sem dæmi má nefna að það þarf að skilgreina hvað átt er við með vissum meginhugtökum eins og t.d.: Hvað þýðir fullorðinsfræðsla? Hvað þýðir símenntun? Hvað þýðir raunfærnimat eða einingabært nám? Hverjar eru skyldur fræðsluaðila?

Nefna má að fjárveitingar ríkisins til þessa málaflokks hafa aukist mjög mikið og hlutfallslega mjög hratt, ekki síst á undanförnum árum, m.a. í tengslum við kjarasamninga. En jafnframt hefur verið reynt að efla símenntun og fullorðinsfræðslu. Það er mikilvægt að rammi sé settur um það í löggjöf.

Það er rétt að geta þess að fyrr á þessu ári, rétt undir lok sumars, lýsti ég því yfir að ég teldi mikilvægt að setja heildarlög um fullorðinsfræðslu en að mörgu er að hyggja

áður en við komumst svo langt að gera lagarammann sem slíkan. Eins og ég sagði þurfum við að skilgreina þessi meginhugtök.

Fyrir um ári skilaði verkefnisstjórn um símenntun mér skýrslu þar sem m.a. var lagt til að sett yrðu lög sem tryggja mundu fullorðnum einstaklingum, sem hafa af einhverjum ástæðum hætt námi en hyggjast hefja það að nýju, rétt til að ljúka námi við hæfi, þ.e. að þeir fái að halda áfram í skólakerfinu sem hafa einhverra hluta vegna tekið sér hlé. Í ráðuneytinu hefur verið farið vandlega yfir tillögur verkefnisstjórnarinnar og hvernig megi útfæra þær í löggjöf. Vissulega þarf að skoða mörg álitamál í þessu sambandi, þar á meðal hversu víðtæk löggjöf um fullorðinsfræðslu utan hins formlega skólakerfis eigi að vera.

Sem dæmi má nefna að í nágrannalöndunum nær fullorðinsfræðslulöggjöfin víðast til menntunar í atvinnulífinu, fatlaðra, tungumálakennslu innflytjenda og jafnvel til fræðslustarfa frjálsra félagasamtaka líka. Þar er skilgreiningin á fullorðinsfræðslu mun víðtækari en tillögur verkefnisstjórnar um símenntun koma inn á og snertir málefnasvið fleiri ráðuneyta en ráðuneyti menntamála.

Fyrsta skref menntamálaráðuneytisins er að ljúka þeirri gagnaöflun sem lögð verður til grundvallar stefnumótun í þessum málaflokki. Hún verður að sjálfsögðu unnin í nánu samráði við alla hagsmunaaðila. Þegar meginniðurstöður í stefnumótun liggja fyrir með skilgreiningu og afmörkun á þeim málefnum sem taka þarf á í löggjöf mun vinna strax hefjast við gerð frumvarps. Samkvæmt áætlun sem unnin hefur verið í ráðuneytinu er gert ráð fyrir að frumvarpsdrög muni liggja fyrir næsta vor. Við bindum vonir við að við náum því þannig að þetta komist til meðferðar á þinginu þótt það verði hugsanlega ekki afgreitt á vorþingi en engu að síður, að það komist til þingsins. Ég tel að það skipti miklu. Við erum að vinna að þessu.

Ég vil líka geta þess að við erum með opnasta framhaldsskóla í heimi. Við erum t.d. með miklu opnari framhaldsskóla en Norðmenn sem hafa framhaldsskóla þrjú ár og ef nemandi ætlar að fara í stúdentspróf þarf að leita eitthvað annað. Hér höfum við mýmörg dæmi um eldri nema, þ.e. að sá hópur fólks sem ekki tilheyrir árgöngum sem kemur upp úr grunnskóla er hlutfallslega mun stærri hér. Enda er það svo, sem er annað viðfangsefni og önnur skref sem við þurfum að taka til að bæta það, að því miður er hér enn hátt hlutfall þeirra sem ekki hafa aflað sér framhaldsskólamenntunar. En að fenginni reynslu síðustu missira höfum við saxað mjög á þá tölu.

Ég vil geta þess, af því að það eru þingmenn víða að hér í salnum, að t.d. varðandi Fjölbrautaskóli Snæfellinga, þar sem við gerðum ráð fyrir að nýta nýja tækni í samvinnu við aðra skóla, gerðum við ráð fyrir því, tölur sýndu það, að yrðu 130–140 nemendur. En við erum í dag með 260–270 nemendur í þeim skóla. (Forseti hringir.) Það er ekki síst vegna þess að þar koma inn eldri nemendur, mun fleiri en við gerðum ráð fyrir. Ég tel það mikið ánægjuefni.

[18:41]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Það er full ástæða til að þakka fyrir umræðuna, þessa fyrirspurn og svarið við henni. Við erum aldrei nógsamlega minnt á hversu mikilvæg fullorðinsfræðsla er og því hve veigamiklu hlutverki hún er farin að gegna, meira en áður. Ég man eftir því að þegar ég var rúmlega tvítugur eða aðeins meira þá fór fólk að taka stúdentspróf í öldungadeild í Hamrahlíð. Það var algjört nýmæli að fólk færi í kvöldskóla og tæki stúdentspróf á fullorðinsárum en þetta skipti gríðarlega miklu máli.

Svo hefur þetta víkkað og stækkað, bæði í tengslum við verkalýðsfélög og ýmsa vinnustaði og margt fleira. Við eigum náttúrlega að gera allt sem við getum til að hafa menntakerfi okkar það opið að allir hafi aðgang að því, ungir sem gamlir, og á sem ódýrastan hátt. En það hefur borið við að framhaldsnám eða nám sem fullorðið fólk sækir (Forseti hringir.) sé töluvert dýrt.

[18:42]

Fyrirspyrjandi (Katrín Jakobsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Það verður áhugavert að sjá frumvarpsdrögin næsta vor. Ég ítreka þó, eins og komið hefur fram hjá þeim sem hér hafa til máls tekið að þetta eru ansi flókin mál. Það skiptir miklu að móta stefnu út frá skýrum hugtökum og skilgreiningum þannig að löggjöf sé ekki of miðstýrandi og byggi á þeirri reynslu sem við eigum.

Ég vil halda því til haga að ég held að þetta sé gríðarlega mikilvægt mál af því að við lifum í breyttum heimi og mjög breytilegum heimi. Sumir kalla þetta póstmóderníska heim, hér blasir við allt annar heimur á tíu ára fresti. Þess vegna held ég að lýðræðisrökin sem ég nefndi áðan séu geysilega mikilvæg, að við getum áfram haldið að vera samfélag með virkri þátttöku allra borgara. Eins er um jafnræðisrökin, að fólk eigi þetta seinna tækifæri til að bæta líf sitt, vil ég segja, sækja sér meiri menntun þótt það ljúki henni ekki innan hins formlega skólakerfis.

Ég fagna því að þessi vinna sé í gangi og mun fylgjast grannt með henni. Ég tel að þetta sé talsvert mikið hagsmunamál fyrir þá sem vilja veg menntunar sem mestan.

[18:44]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Ég tek undir með hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur. Þetta er mikið hagsmunamál, annars vegar fyrir þá einstaklinga sem hafa hug á að fara til náms að nýju en ekki síður fyrir samfélagið allt, að nýta kosti og hæfileika hvers og eins þannig að hægt verði að miðla því samfélaginu til heilla.

Ég vildi líka nefna að í dag, þrátt fyrir að við séum ekki með rammalöggjöf, erum við að upplifa þá ánægjulegu þróun að sjá aðsókn og ásókn fólks á öllum aldri í nám, fólks víðs vegar að í samfélaginu í dag. Hvað er það að gera? Jú, það er í námi, að gera alls konar hluti. Það finnst mér stórkostleg upplifun, að hitta slíka einstaklinga. Við höfum opnað kerfið og við eigum líka að gera það. Við eigum að hafa tækifæri til menntunar fyrir alla, allt lífið.

En engu að síður, af því að umfangið er að aukast, þá er brýnt að við komum okkur upp heildstæðri rammalöggjöf þar sem skilgreiningarnar eru skýrar, að við getum mótað löggjöf sem heldur áfram að styðja og efla þessa þróun og ásókn fólks í frekara nám.

Ég vil í lokin undirstrika það að með þeim frumvörpum sem við erum að fara að ræða, vonandi í næstu viku, og tengjast leik-, grunn- og framhaldsskóla, er sérstaklega tekið á raunfærnimatinu í framhaldsskólalögunum. Ég held að það skipti mjög miklu máli að aukið svigrúm verði gefið til að fá fólk inn í skólakerfið sem byggir á ákveðnu raunfærnimati, þar sem við tökum mið af því sem fólk kann og getur og þeirri þekkingu sem það hefur áunnið sér í áranna rás.

Umræðu lokið.

Kristilegt siðgæði í starfsháttum grunnskóla.

Fsp. ALE, 240. mál. — Þskj. 260.

[18:46]

Fyrirspyrjandi (Auður Lilja Erlingsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég lagði fyrir nokkru fram fyrirspurn til hæstv. menntamálaráðherra sem snýst um 2. gr. laga um grunnskólana. Greinin hljóðar m.a. svo í núverandi löggjöf, með leyfi forseta:

„Hlutverk grunnskólans, í samvinnu við heimilin, er að búa nemendur undir líf og starf í lýðræðisþjóðfélagi sem er í sífelldri þróun. Starfshættir skólans skulu því mótast af umburðarlyndi, kristilegu siðgæði og lýðræðislegu samstarfi.“

Fyrirspurn mín beinist sérstaklega að því að starfshættir skuli mótast af kristilegu siðgæði, enda tel ég furðu sæta að tiltaka þurfi sérstaklega kristilegt siðgæði í lögum um grunnskóla.

Fyrirspurnin hljóðar því svo:

Hvað er átt við með orðunum kristilegt siðgæði? Þá er ég e.t.v. að leita eftir skilgreiningu, af hverju þarf að tiltaka kristilegt siðgæði, er ekki hægt að orða það á annan máta?

Er kristið siðgæði að mati ráðherra eitthvað frábrugðið almennu siðgæði, eins og því sem trúlausir ástunda eða fólk sem aðhyllist önnur trúarbrögð?

Sömuleiðis spyr ég hver sé ástæða þess að talið er nauðsynlegt að tiltaka ein trúarbrögð og siðgæði þeim tengt umfram önnur trúarbrögð eða trúleysi í þessum lögum. Mig langar að heyra sjónarmið hæstv. menntamálaráðherra hvað það varðar.

Jafnframt velti ég því upp hvort hæstv. menntamálaráðherra telji það fara saman að leggja áherslu á kristilegt siðgæði í starfsháttum grunnskóla og að námsefni í grunnskólum sé borið fram á hlutlausan, gagnrýninn og fjölmenningarlegan máta. Það er að mínu mati það sem við ættum að stefna að hvað varðar starfshætti í grunnskólum landsins.

Eins og gjarnan er sagt er ein vika — næstum tvær síðan ég lagði fram þessa fyrirspurn — langur tími í stjórnmálum og í dag var dreift frumvarpi hæstv. menntamálaráðherra um breytingar á lögum um grunnskóla þar sem m.a. er tekinn út sá hluti 2. gr. laganna sem segir að starfshættir skólanna skuli mótast af kristilegu siðgæði. Þó að ég hafi ekki náð að kynna mér aðra þætti frumvarpsins enn þá tel ég að þetta sé mikil framför og að með því að taka þetta út hafi hæstv. menntamálaráðherra e.t.v. óbeint svarað fyrirspurn minni án þess að ég hafi verið búin að bera hana upp munnlega. Breytingar á lögunum hafa þó ekki verið samþykktar enn þá og því þætti mér mjög áhugavert að heyra sjónarmið hæstv. ráðherra hvað þetta varðar. Hæstv. menntamálaráðherra getur e.t.v. svarað hví hún tók greinina út.

[18:49]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vona að ég nái að svara hv. þm. Auði Lilju Erlingsdóttur með þetta. Við erum örugglega sammála um margt en mér heyrist ekki um allt. Það kemur fram hér á eftir.

Í 64. gr. stjórnarskrár Íslendinga er kveðið á um trúfrelsi í landinu en samkvæmt henni er hin evangelíska lúterska kirkja einnig þjóðkirkja Íslendinga. Á þeim grunni hefur 2. gr. grunnskólalaga, markmiðsgreinin, grundvallast og verið nánast óbreytt frá grunnskólalögunum frá 1974.

Í frumvörpum til nýrra laga um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla sem lögð hafa verið fyrir Alþingi eru m.a. lagðar til breytingar á þeim atriðum sem fram koma í þessari fyrirspurn og hv. þingmaður kom inn á áðan. Í frumvarpinu um ný lög til grunnskóla eru lagðar til breytingar á 2. gr. laga þar sem fjallað er m.a. um kristilegt siðgæði í starfsháttum grunnskóla. Í fyrsta lagi eru gerðar breytingar á ákvæðinu um starfshætti grunnskóla í þá veru að bætt er við ákvæði um að starfshættir skuli mótast af jafnrétti og ábyrgð. Einnig er kveðið á um að starfshættir skuli mótast af umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi, en þessi hugtök eru kjarninn í túlkun á kristilegu siðgæði í aðalnámskrá grunnskóla. Er þessi breyting m.a. í samræmi við ábendingar frá ýmsum aðilum, m.a. frá Mannréttindadómstól Evrópu og um hana ríkir almenn sátt.

Í frumvarpi til nýrra laga um leikskóla er einnig lagt til að í stað ákvæðis 2. gr. í gildandi lögum um kristilegt siðgæði barna komi ákvæði um að efla almenna siðferðisvitund þeirra. Þessi almennu siðferðilegu gildi samfélagsins sem fram koma í frumvarpi um ný lög til grunnskóla eiga við alla hópa, burt séð frá því hvaða trú eða lífsskoðanir menn aðhyllast. Hin siðferðilegu gildi verða að endurspeglast í öllu skólastarfi. Umfjöllun um þau og forsendur þeirra eiga heima í öllum námsgreinum.

Ástæða þess að siðgæði hefur tengst kristni í markmiðsgrein grunnskólalaga svo lengi sem raun ber vitni á sér bæði menningarlegar og sögulegar forsendur. Menning okkar og menntun hefur vaxið úr jarðvegi kristninnar og í upphafi tengdust skólar á Íslandi kirkjunni sterkum böndum. Kristni og kristið siðgæði eru samofin menningu okkar, siðum, siðferði og sjálfsvitund. Kristni setur raunar mark sitt á skólastarf með ýmsum hætti, ekki einungis í námskrá og lögum, heldur er einnig gefið frí í skólum á kristnum hátíðum á borð við jól og páska og vona ég að þingmaðurinn telji það ekki til ama.

Ég tel mjög varasamt, frú forseti, að gera lítið úr mikilvægi kristni og kristins siðgæðis og láta sem kristindómurinn skipti Íslendinga engu máli. Þar með værum við komin út á hættulega braut og í raun farin að vega, að mínu mati, að einni af grundvallarstoðum sem hefur mótað okkur sem þjóð á undanförnum árum. Við eigum ekki að vera feimin við að segja að við séum kristið samfélag.

Vissulega er mikilvægt að við eflum þekkingu og skilning skólabarna á öðrum trúarbrögðum, það er sjálfsagt og það er eðlilegt og ég vona að það sé óumdeilt. Við eigum að kynnast fleiri trúarbrögðum en kristni og ekki síður hefðum annarra menningarsvæða. En það má ekki verða til þess að við afneitum því sem við erum og þeirri sögulegu, þeirri trúarlegu og þeirri siðferðilegu þróun sem hefur mótað okkur sem íslenska þjóð, mótað íslenska tungu og ekki síst íslenska menningu. Ef við værum að fara út af þeirri braut fyndist mér við vera allt að því að afneita sögunni og ég teldi það glapræði.

[18:52]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Hér er spurt nokkuð stórt og svarað stórt. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir mjög gott og fínt svar að minni hyggju. Það er ekkert óeðlilegt við að þessi spurning komi fram, þetta endurspeglar þá tíma sem við lifum á, við erum að tala svo mikið um að vera hlutlaus og að ekki megi ganga á hlut eins eða annars. Við skulum samt gæta þess að vera ekki það hlutlaus að við förum að ganga á hlut meiri hlutans og langflestra.

Ég var t.d. mjög hissa á að heyra að farið er að synja skólum leyfis þess að börn fengju frí til að fara í fermingarferðalög. (Gripið fram í.) Ég skil það ekki.

[18:54]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka menntamálaráðherra fyrir gott svar og góða útlistun á mikilvægi kristinnar trúar og hvaða gildi hún hefur í skólastarfi okkar og samfélagi. Mér finnst því miður að það skuli eiga að gera þá breytingu á lögum sem hún rakti. Það er eitt atriði sem mig langar að minnast á sem er um siðferðileg gildi, og það er spurningin hvort einhver önnur siðferðileg gildi séu hjá kristnu fólki en þeim sem játast undir aðra hugmyndafræði eða trúarbrögð. Það er nú einu sinni svo og úr því getum við ekki gert lítið.

Það sem við höfum byggt á — og það kom svo skýrt fram í svari menntamálaráðherra — er að við erum kristin þjóð, byggjum á þeim siðferðilegu gildum sem kristin trú setur um náungakærleika, umburðarlyndi og fyrirgefningu. Það er það sem við umfram allt verðum að leggja rækt við og þau lýðræðislegu sjónarmið sem kristið siðferði byggir á.

[18:55]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég get ekki látið hjá líða að koma hér upp. Þegar ég kom hér inn í dag og sá þessa fyrirspurn velti ég henni fyrir mér og ég þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir mjög greinargott og gott svar, í raun og veru svar sem allt byggðist á sem maður hafði velt fyrir sér sjálfur.

Það er skoðun mín að almenna siðgæðið sem við búum við hér á landi sé mótað af kristinni trú. Við erum bara svo vön því, við erum búin að vera kristin þjóð það lengi. Almenna siðgæðið byggist á þjóðartrúnni. Ég þakka menntamálaráðherra kærlega fyrir gott svar sem eiginlega sagði allt sem maður hefði viljað segja.

[18:56]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég tel það til framfara að breyta grunnskólalögum á þann hátt að tiltaka ekki þetta siðgæði. Við búum hreinlega í breyttu samfélagi, við búum í fjölmenningarlegu samfélagi. Hins vegar held ég að þessi breyting á grunnskólalögum snúist ekkert um að afneita uppruna eða sögu eins og hér hefur verið nefnt. Ég held að öllum ætti að vera það ljóst. Það er eðlilegt að fræðsla í skólakerfinu miðist við þann uppruna sem og annan þann uppruna sem við eigum sem þjóð, hvort sem er fyrir þann kristna tíma sem hér ríkti eða auðvitað þá vestrænu húmanistasiðfræði sem líka hefur haft hér mikil áhrif.

Ég held að það skipti máli að við tökum tillit til allra þessara róta en fagna því að þessi breyting er lögð til í frumvarpi um grunnskóla.

[18:57]

Fyrirspyrjandi (Auður Lilja Erlingsdóttir) (Vg):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þessar umræður, þær hafa verið málefnalegar og góðar.

Ég tel að það að taka orðin „kristilegt siðgæði“ úr grunnskólalögunum feli ekki í sér afneitun á sögunni enda tel ég að sú breyting hefði ekki verið gerð ef fólk teldi svo vera. Hins vegar er margt sem við þurfum að taka tillit til í nútímasamfélagi. Það er margt sem mótar siðgæði fólks, bæði hvar það er alið upp og hvaða gildum er haldið að því í æsku og þar held ég að trúarbrögð spili eitt hlutverk en ekki meginhlutverkið.

Hv. þm. Jón Magnússon sagði að einfaldlega væri kristið siðgæði öðruvísi en siðgæði fólks sem aðhylltist önnur trúarbrögð. Þá velti ég fyrir mér hvaða rannsóknir hann hefur séð um það þar sem ég þekki margt kristið fólk og margt trúlaust fólk og fólk sem aðhyllist önnur trúarbrögð og ég hef ekki orðið vör við annað en að það fólk einkennist af hinu vestræna siðgæði. Ég held að fáir sem eru trúlausir mundu tala gegn umburðarlyndi, náungakærleika eða fyrirgefningu.

Mannréttindadómstóll Evrópu í Strassborg dæmdi að norska ríkið hefði brotið á rétti barna til að fá tilhlýðilega menntun hvað varðar hlutleysi í kristinfræði, trúarbrögðum og heimspeki. Ég vona að við þurfum ekki að fá á okkur sambærilegan dóm til að fara að gera öllum jafnhátt undir höfði. Ég tel þær breytingar sem er verið að gera með þessum lögum mjög gott skref og sömuleiðis með tilmælum um að kristinfræðifræðsla eigi að fara fram utan skólatíma, fermingarfræðslan, því að fáir foreldrar vilja vera í þeirri aðstöðu að þurfa (Forseti hringir.) að taka barn sitt úr tíma og frá félögum sínum. Það er ekki raunverulegur valkostur.

[18:59]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Aðeins út af þessu síðasta er rétt að leiðrétta það sem hefur komið fram. Fermingarfræðsla er ekki hluti af skilgreindu skóladagatali, ekki skilgreind sem hluti af skólaskyldunni þá 180 daga sem eru í skólaárinu. Engu að síður, bara svo að það sé ljóst, erum við ekki að breyta þeirri framkvæmd sem verið hefur, þ.e. að ef foreldrar óska

og kirkjan óskar eftir því að fá heimild skólastjóra til að senda börn í fermingarfræðslu eða fermingarferðir getur skólastjóri veitt þá heimild. Á því er engin breyting og ég vil sérstaklega undirstrika það. (Gripið fram í.)

Aðeins varðandi það sem hér hefur verið rætt, mér finnst þetta snúast svolítið um það hvernig samfélagi við búum í, ég get ekki að því gert. Við búum í umburðarlyndu samfélagi. Við erum með þennan náungakærleika, við erum almennt séð með góða löggjöf í gegnum allt litrófið. Af hverju er það? Það er af því að grunnurinn, sagan, hefur styrkt okkur af því að við erum kristin þjóð og byggjum á okkar kristnu gildum. Það er akkúrat þess vegna sem ég segi að íslenskt samfélag sé opið, umburðarlynt og gott, og kannski hluti af því að við erum í efsta sæti á lífskjaralista Sameinuðu þjóðanna í dag, það er kannski hluti af því líka.

Við eigum ekki að vera feimin við að segja að við séum kristin. Með því erum við ekkert að hnýta í önnur trúarbrögð, engan veginn. Við eigum að halda hér uppi öflugri trúarbragðafræðslu, kenna börnunum okkar að þekkja annað en er hér heima, að sjálfsögðu. En við eigum að halda áfram að kenna kristinfræði eftir sem áður og leggja áherslu á það hvaða þýðingu kristinfræði og sú heimspeki sem henni fylgir hafa fyrir okkur og okkar samfélag.

Umræðu lokið.

Verkefnið Framtíð í nýju landi.

Fsp. RR, 266. mál. — Þskj. 296.

[19:01]

Fyrirspyrjandi (Ragnheiður Ríkharðsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. *Framtíð í nýju landi* er samstarfsverkefni Reykjavíkurborgar, Rauða krossins, félagsmálaráðuneytis, menntamálaráðuneytis, Alþjóðahúss og Velferðarsjóðs barna á Íslandi. Þetta er þriggja ára tilraunaverkefni sem lýkur þann 1. desember næstkomandi. Markmið þess er að aðstoða víetnömsk börn eða ungmenni á aldrinum 15–25 ára við að setja sér einstaklingsbundin markmið um menntun og færni og aðlögun að íslensku samfélagi og leita úrræða til að auðvelda þeim að ná þeim markmiðum.

Það er ljóst að menntun er lykill að árangri og sjálfsstyrking lykill að þroska. Fjölskyldubönd skipta miklu máli og öll almenn samfélagsleg tengsl eru mikilvæg til þess að ungmenni öðlist hæfni og færni til að takast á við lífið. Verkefnið *Framtíð í nýju landi* var unnið út frá heildarsýn sem var grundvölluð á fjölþættri, hugmyndafræðilegri nálgun og í verkefninu var reynt að brúa bil ólíkra menningarheima og varðveita eigin menningu.

Frú forseti. Í nútímaþjóðfélagi skiptir miklu máli að vera virkur þjóðfélagsþegn og fylgjast vel með þeim möguleikum og tækifærum sem gefast hverju sinni. Velgengni hvers og eins fer mikið eftir því hversu vel viðkomandi mætir þeim verkefnum og tækifærum sem bjóðast. Menntakerfi okkar tekur mið af þessum þáttum og býður öllum tækifæri til að mennta sig.

Þeir sem flytjast til Íslands og setjast hér að þurfa að njóta sömu tækifæra og aðrir þegnar landsins. Unga fólkið í þeim hópi hefur menningarlegan, mállegan og námslegan bakgrunn sem er oft mjög frábrugðinn þeim bakgrunni sem íslenskir jafnaldrar þeirra búa við. Þeir hafa því aðrar forsendur til að takast á við almennt nám í íslenskum skólum.

Þetta þriggja ára tilraunaverkefni er að mínu mati metnaðarfullt og áhugavert og markmið þess að gera alla þegna þessa lands virka þátttakendur í íslenskum skóla og athafnalífi er til fyrirmyndar. Því er fyrirspurn mín til hæstv. menntamálaráðherra tvíþætt.

Í fyrsta lagi: Hvert er mat ráðherra á verkefninu *Framtíð í nýju landi* og hverjar eru helstu niðurstöður úr verkefninu?

Í öðru lagi: Hvaða nýmælum hyggst ráðuneytið beita sér fyrir vegna nemenda með annað tungumál en íslensku?

[19:04]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil þakka sérstaklega fyrir þessa fyrirspurn sem vekur um leið athygli á mjög merku verkefni sem hófst 1. desember 2004 og var tilraunaverkefni til þriggja ára og lýkur núna 30. nóvember og verður kynnt þá. Haldin verður sérstök ráðstefna um verkefnið, *Framtíð í nýju landi*, sem er samstarfsverkefni menntamálaráðuneytis, Alþjóðahúss, félagsmálaráðuneytis, Rauða krossins, Reykjavíkurborgar og Velferðarsjóðs barna en jafnframt gerðist Efling, stéttarfélag, aðili að verkefninu í apríl 2007. Sérstök verkefnastjórn hefur starfað og er hún einnig skipuð fulltrúum frá samstarfsaðilum.

Þar sem verkefnið er tilraunaverkefni og hv. þingmaður fór vel yfir það út á hvað verkefnið gengur, þá er mikilvægt að sú reynsla sem af því kemur geti nýst öðrum hópum erlendra ungmenna sem hér dvelja og starfa en þurfa á einhvern hátt sérstaka hvatningu og stuðning til þess að slíkt verði að raunveruleika.

Á miðju tímabili var verkefnið metið af óháðum aðilum og rætt við ungmennin, fjölskyldur þeirra, skóla og vinnuveitendur. Niðurstöður matsins voru mjög jákvæðar. Það var mikil ánægja með verkefnið hjá öllum aðilum. Að mati viðmælenda í skýrslunni hefur verkefnið skilað margvíslegum ávinningi, svo sem bættum námsárangri, auknum sveigjanleika í skólakerfinu gagnvart nemendum af erlendum uppruna, betri tengingu við íslenskt samfélag og auknu sjálfstrausti hjá víetnömsku ungmennunum.

Íslenskir þátttakendur í verkefninu sem hafa t.d. verið í hlutverki leiðbeinenda hafa auk þess lýst persónulegum ávinningi af þátttökunni, minni fordómum og ekki síst aukinni víðsýni. Með þetta að leiðarljósi þá má segja að verkefnið, *Framtíð í nýju landi*, hafi haft mikið gildi fyrir íslenskt samfélag.

Í lokaorðum í úttektarskýrslum segir m.a., með leyfi forseta:

„Verkefnið hefur sýnt fram á hvað hægt er að gera með samstilltu átaki einstaklinga og stofnana til þess að bæta hag ungmenna af erlendum uppruna. Mikilvæg reynsla er komin sem nauðsynlegt er að nýta til áframhaldandi þróunar til að virkja sem flesta og nýta reynsluna gagnvart öðrum ungmennum af erlendum uppruna.“

Mun menntamálaráðuneytið fylgja verkefninu eftir og taka væntanlegar tillögur verkefnisstjórnarinnar um fram-

hald verkefnisins til sérstakrar skoðunar þegar þær síðan koma fram.

Í öðru lagi er spurt:

„Hvaða nýmælum hyggst ráðuneytið beita sér fyrir vegna nemenda með annað tungumál en íslensku?“

Ráðuneytið hefur nýverið ráðið verkefnisstjóra til þess að vinna í þessum málaflokki. Meginverkefni verkefnisstjórans er að skoða stöðuna í framhaldsskólanum með tilliti til þjónustu við nemendur af erlendum uppruna, koma með tillögur að nýmælum og verkefnum, sem og að vinna með þeim sem að málaflokknum koma.

Það er mikilvægt að miðla reynslu milli skólastiga, afar brýnt, því í grunnskólum er mikil reynsla til staðar í þjónustu og stuðningi við börn sem hafa annað móðurmál en íslensku. Af þeirri reynslu þarf að draga lærdóm. Við þurfum að læra af því og vinna að því að gera þjónustu, kennslu og stuðning miklu markvissari en nú er, ekki síður með tilliti til þess að við erum alls staðar að auka fjármagn til m.a. íslenskukennslu fyrir útlendinga.

Eftirfarandi dæmi eru um tillögur og verkefni sem þegar eru hafin eða við erum að undirbúa í ráðuneytinu. Í athugun er útgáfa myndaorðabókar á ýmsum tungumálum. Fyrirmyndir að slíkri orðabók eru til staðar á Norðurlöndunum og munu þær verða nýttar. Verkefnið er stórt en afar mikilvægt og þjónar bæði ungum sem öldnum einstaklingum sem hafa annað móðurmál en íslensku.

Ritið *Nám að loknum grunnskóla* mun verða þýtt á nokkur tungumál og einnig er í skoðun að þýða upplýsingar á innritunarvef framhaldsskólanna þannig að það verði strax þar. Jafnframt er unnið að því að fjölfalda kennsluefni sem nýst getur skólum, endurmenntun, vinnustöðum og þeim sem að kennslu útlendinga koma.

Það er mikilvægt að mótuð sé stefna sem þjóni best nemendum sem hafa annað móðurmál en íslensku. Slík stefnumótun tæki þá til móttökuáætlana, einstaklingsnámskráa, skipulags kennslu, fræðslu kennara með það að leiðarljósi að allir starfsmenn skóla séu íslenskukennarar og að íslenska sé samþætt öllum sviðum skólans.

Þetta og ýmislegt fleira er á döfinni en ekki er hægt að sleppa þeim mikilvæga þætti sem eru styrkir til framhaldsskóla vegna verkefna og stuðnings við erlenda nemendur en úthlutun úr þeim sjóði fer fram núna á næstu dögum. Alls sóttu 22 framhaldsskólar um styrki vegna nemenda með annað móðurmál en íslensku og sýnir það kannski best að framhaldsskólar vilja vanda sig í stuðningi við þennan nemendahóp og það er rétt að geta þess að þeir fengu allir úthlutað.

Afar brýnt er að nemendum af erlendum uppruna sé vel sinnt í framhaldsskólanum og enginn sem hefur getu og vilja til náms falli úr skóla. Við verðum að koma í veg fyrir það.

[19:09]

Fyrirspyrjandi (Ragnheiður Ríkharðsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. menntamálaráðherra þau svör hennar við tveimur fyrirspurnum mínum. Ég fagna því líka sem kom fram í máli hennar að líkanið sem varð til í verkefninu *Framtíð í nýju landi* verði nýtt til þess að styðja enn frekar við nemendur sem hafa annað tungumál en íslensku og tel að það sama líkan geti og hentað þeim Íslendingum sem lengi hafa búið erlendis.

Síðast en ekki síst þá fagna ég þeim áföngum og verkefnum sem ráðherrann kynnir, fyrir nemendur almennt sem hafa annað tungumál en íslensku. Ég er þess fullviss að verði haldið áfram á þeirri braut sem þar er kynnt, þá mun það styðja við bakið á þeim. Síðast en ekki síst mun það draga úr brottfalli nemenda úr framhaldsskólum sem mun þegar fram líða stundir skila þeim sem hæfari þegnum út í samfélagið, öllu samfélaginu til heilla.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 19:10]

[21:03]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, nál. meiri hluta fjárln., þskj. 338; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 339; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 340; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 341; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 342; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 343; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 344; nál. 2. minni hluta fjárln., þskj. 346.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, nál. meiri hluta allshn., þskj. 336; brtt. meiri hluta allshn., þskj. 337.

Um fundarstjórn.

2. umr. fjárlaga og afgreiðsla fjárlaganefndar.

[21:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég sé ærna ástæðu til að gera athugasemdir við þau vinnubrögð sem virðist eiga að fara að viðhafa hér. Ég held að þingmenn í dag hafi almennt verið farnir að gera ráð fyrir því að ekki yrði af 2. umr. fjárlaga á morgun eins og áætlað hafði verið af augljósum ástæðum því að ekkert bólaði á afgreiðslu fjárlaganefndar á málinu og hér höfðu engin nefndarálit og engar breytingartillögur litið dagsins ljós.

Nú hallar mjög degi og fáeinar klukkustundir í raun og veru til þess að 2. umr. fjárlaga eigi að fara fram og það er auðvitað ekki boðlegt að þingmenn hafi engar upplýsingar haft fram að þessu um það hvað væri í vændum varðandi afgreiðslu fjárlaganefndar eða meiri hluta fjárlaganefndar, hvaða úrlausn mála, erindi og umsóknir fengjust frá nefndinni og hvernig væri stoppað í þau göt sem augljóslega voru í fjárlagafrumvarpinu þegar það kom fram fyrst í haust. Ég tek það fram að ég er ekki að halda því fram að hér sé við fjárlaganefnd að sakast eða þá sem þar stjórna málum. Ég held að þeim hafi verið ærinn vandi á höndum að fá hið götótta frumvarp í hendur og eiga svo að glíma við það, í viðbót við það hringl sem á að ástunda hér með málefni innan Stjórnarráðsins, að koma þessu öllu heim og saman. Það er augljóst mál, frú forseti, að það eru í raun og veru ekki forsendur til þess að fara að hefja 2. umr. um fjárlagafrumvarpið á morgun. Langeðlilegast hefði verið að slíta þeim fundi sem hér stóð fyrr í dag hvers dagskrá var í raun

og veru tæmd fyrir kvöldmat og þá hefði meiri hlutinn á Alþingi staðið frammi fyrir því að þurfa að koma breytingartillögum sínum og nefndarálitum á dagskrá með afbrigðum ef hann hefði viljað veita sér þau og það held ég að hefði sagt alla söguna um það að við þessar aðstæður er auðvitað ekki boðlegt að hefja hina efnislegu umræðu strax á morgun.

Nú er það svo, virðulegur forseti, að það er hlutverk forsetans að gæta að sóma þingsins við aðstæður af þessu tagi og sjá til þess að umræður og öll störf fari sómasamlega fram og með vönduðum hætti. Ég vil því beina því til forseta og ítreka þá ósk mína að forseti hlutist til um að fresta fyrirhugaðri umræðu um fjárlagafrumvarpið a.m.k. fram á föstudag. Samkvæmt starfsáætlun þingsins er fundur á föstudaginn og því skiptir ekki öllu máli hvort umræðan fer fram deginum fyrr eða seinna. Mér sýnist nú reyndar að ekkert veitti af því að leyfa vikunni að líða og taka umræðuna frekar eftir helgi og fjárlaganefnd gæti þá eftir atvikum reynt að nota tímann og koma einhverju meiru frá sér og skila framhaldsnefndaráliti við 2. umr., stoppa í fleiri göt sem augljóslega eru enn í málinu. Samkvæmt upplýsingum sem við höfum fengið úr fjárlaganefnd í gegnum fulltrúa okkar stendur hvort sem er til að fresta ýmsum hlutum til 3. umr., a.m.k. eru þeir ekki tækir til afgreiðslu strax. Ég fer fram á það að forseti felli úrskurð sinn í þessum efnum og verði við óskum okkar um að fresta umræðunni og geri þingmönnum aðvart um það í kvöld, haft verði samband við þingmenn þannig að þessari óvissu ljúki og þingmenn viti að hverju þeir eiga að ganga á morgun.

[21:08]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti getur ekki fallist á að neitt sé athugavert við fundarstjórn forseta en mun hlýða á viðhorf þingmanna sem hafa kvatt sér hljóðs undir þeim lið engu að síður.

[21:09]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég velti því fyrir mér með hvaða hætti þetta þinghald í dag hefur verið ákveðið. Við erum nú að upplifa framhaldsfund þegar dagskrá var í rauninni tæmd en samkvæmt uppsettri dagskrá átti þingfundi að ljúka fyrr í dag en síðan var tekin ákvörðun um að fresta honum til kvölds. Ég vil spyrja forseta: Var sú ákvörðun að breyta dagskrá innan dagsins frá því sem ákveðið hafði verið tekin í samráði við aðra forseta þingsins og þingflokksformenn?

Hitt er svo að ég geri athugasemdir við þau vinnubrögð forseta að frú forseti sé að dreifa nefndarálitum, dreifa tillögum svo síðla kvölds sem eiga að koma á dagskrá á morgun, þ.e. við 2. umr. fjárlaga. Ég vil vekja athygli forseta á því að samkvæmt þingsköpum ber fjárlaganefnd að ganga eftir því við aðrar nefndir þingsins og aðra þá sem vinna að undirbúningi við gerð fjárlaga að þeir skili af sér umsögnum sínum og vinnu tímanlega fyrir 2. og 3. umr. fjárlaga. Þetta hefur fjárlaganefnd gert. Hún hefur sett mjög ströng tímamörk á skil á álitum frá öðrum nefndum þingsins og það hefur í öllum meginatriðum staðist vel. Þess vegna skýtur þetta fullkomlega skökku við nú ef þingið og frú forseti ætla að fara að dreifa nefndarálitum, dreifa gríðarlega viðamiklum breytingartillögum við eitt stærsta mál þingsins sem eru fjárlögin, fjárlagafrumvarpið, örfáum klukkutímum áður en það á að fara til 2. umr. Við þingmenn sem erum í stjórnarandstöðu höfum alls ekki séð útfærslu á þessu og eigum að undirbúa okkur á svo skömmum tíma.

Ég tel reyndar að ef þingsköpin eru grannt lesin þá standist þessi vinnubrögð ekki. Ég hvet því forseta til að hlutast til um að 2. umr. um fjárlög verði frestað, hún komi ekki á dagskrá á morgun heldur verði frestað til föstudags eða fram yfir helgi. (Forseti hringir.) Þetta er eitt stærsta mál þingsins og þessi vinnubrögð eru fullkomin vanvirða við eitt stærsta mál þingsins sem fjárlögin eru.

[21:12]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Nú síðdegis sátum við langan þingflokksfund í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, vinnufund um fjárlög ríkisstjórnarinnar, einn fjölmargra slíkra funda að sjálfsögðu en þessi fundur var sérstakur fyrir þær sakir að þetta var síðasti vinnufundurinn fyrir 2. umr. um fjárlögin. Þegar við héldum þennan fund lágu breytingartillögur stjórnarmeirihlutans á fjárlagafrumvarpinu ekki fyrir og að því var að sjálfsögðu fundið á þingflokksfundinum.

Hér hefur komið fram beiðni um að fyrirhugaðri 2. umr. um fjárlögin verði frestað vegna þessara vinnubragða. Hv. þm. Jón Bjarnason spurði hvort haft hefði verið samráð við aðra forseta þingsins um þessi vinnubrögð. Ég fyrir mitt leyti get upplýst sem formaður þingflokks að það var ekki haft nokkurt samband við okkur þingflokksformennina, a.m.k. ekki mig um að þessi háttur skyldi hafður á.

Ég velti því fyrir mér hvort hér séu að skapast ný vinnubrögð, hvort hér eigi að hafa að engu sjónarmið stjórnarandstöðunnar, virða sjónarmið hennar að vettugi og ganga þar harðast fram gegn stærsta stjórnarandstöðuflokknum. Það er umræða sem bíður morgundagsins að sönnu en nú ræðum við þessi vinnubrögð í tengslum við fjárlögin. Það er eðlilegt að hæstv. forseti þingsins taki þessa umræðu upp að loknum ræðum okkar þar sem við komum með ábendingar um fyrirkomulagið á morgun. En áður en þingið fer heim í kvöld tel ég eðlilegt að við fáum fréttir af niðurstöðunni og eðlilegast væri að nú verði gert hlé á þessum fundi meðan starfandi forseti þingsins ræddi við aðra forseta vegna þess að stjórnarandstaðan krefst þess, a.m.k. krefst stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn Vinstri hreyfingin – grænt framboð þess að fyrirhugaðri 2. umr. um fjárlög verði frestað og við ætlumst til þess að fá svör við því í kvöld.

[21:15]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Frú forseti. Það sem hér er vikið að er mjög einfalt mál, hvort fresta eigi 2. umr. um fjárlög vegna ársins 2008 sem liggur fyrir í starfsáætlun þingsins að vera skuli á morgun. Hafa hv. þingmenn Vinstri grænna óskað eftir því að forseti úrskurði um það. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði að það hallaði mjög af degi. Um leið þakka ég hv. þingmanni fyrir þá hvatningu sem hann veitti til handa fjárlaganefnd

en það er ljóst að fjárlaganefnd hefur, auðvitað með hliðsjón af starfsáætlun þingsins, ákveðna verkáætlun og hún lauk verkefni sínu á fundi fjárlaganefndar á mánudaginn. Hins vegar er pappírsvinna á nefndasviði viðamikil og verður að segjast eins og er að með hliðsjón af því verklagi sem hefur verið viðhaft á Alþingi undanfarin ár — og hv. þingmenn sem hér hafa talað hafa vissulega verið þátttakendur í — verð ég sem kem nýr að verklaginu að segja að það er fjölmargt sem má breyta. Ég mun beita mér fyrir því að það verði gert, ekki bara í störfum fjárlaganefndar heldur líka ýmsu í tengslum í vinnu við fjárlagagerð. Mun ég skýra það nánar út í ræðu minni við 2. umr. fjárlaga.

Hallar mjög af degi — það minnti mig á söguna af því þegar ég beið eftir símtali frá manni sem hafði lofað að hringja í mig og ég hringdi í hann kl. 10 um kvöld og sagði: Ætladirðu ekki að hringja í mig í dag? Þá sagði sá hinn sami: Það eru 24 tímar í sólarhringnum. Þannig hefur það oft verið á hinu háa Alþingi, menn hafa nýtt tímann til fullnustu og verið hér langt fram á kvöld og jafnvel langt fram á nætur. Hvort það er til eftirbreytni er mál hvers og eins að dæma um, en af minni hálfu er ljóst að nefndin kláraði sitt verk. Hv. þingmenn sem sitja í hv. fjárlaganefnd höfðu upplýsingar um niðurstöðu þar og hafa í raun og veru getað búið sig undir umræðuna á undanförnum dögum, enda hafa allar þessar upplýsingar legið ljósar fyrir og ljóst hefur verið á umliðnum dögum í hvað stefndi.

[21:18]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það er vissulega margt til í þeim athugasemdum sem úr þessum ræðustóli hafa komið frá hv. þingmönnum Vinstri grænna sem lúta að því sem snýr að verklagi og tíma sem mönnum er gefinn til að fara ofan í stór mál. Ég skal vera fyrstur manna til að taka undir að það væri miklu betra ef við hefðum rýmri tíma til margra hluta, til að setja okkur inn í það sem hér kemur til umræðu. Í því liggur ákveðinn vandi, einnegin að skipta þá með sér verkum þannig að þingflokkar beiti ákveðnum þingmönnum á tiltekin mál. Þannig hefur verkaskipting orðið til og við reynum að sérhæfa okkur í tengslum við þær nefndir sem okkur er skipað til af þingflokkum okkar.

Svo háttar til að fulltrúar stjórnarandstöðunnar í fjárlaganefnd hafa í ágætu samstarfi við stjórnarmeirihlutann lokið vinnu sinni eins og kom áðan fram í orðum hv. formanns fjárlaganefndar, Gunnars Svavarssonar, ásamt okkur í góðri sátt um verklag og vinnubrögð. Það hefur verið kappkostað í allri þeirri vinnu, undir forustu hv. formanns, að upplýsa um alla þætti í vinnu fjárlaganefndar við gerð þess frumvarps sem við afgreiddum út úr nefnd á mánudaginn. Ekki veit ég hvernig þetta er unnið í öðrum þingflokkum en í þingflokki okkar sjálfstæðismanna upplýsa fulltrúar okkar í nefndum, sem skiluðu fjárlaganefnd álitum sínum í síðustu viku og gerðu grein fyrir þeim, samflokksmenn sína um helstu drætti í álitum viðkomandi nefnda. Sömuleiðis gerum við fjárlaganefndarmenn það að lokinni afgreiðslu nefndarinnar á fjárlagafrumvarpi í þingflokki okkar. Þannig komum við upplýsingum áfram en ég skal fyrstur manna, eins og ég nefndi áðan, viðurkenna að oft gefst skammur tími til undirbúnings.

Eina svar okkar við því í þessari stöðu eins og málum er skipað í dag er það að leggja okkur fram um að koma til þingsins úr þessum ræðustóli sem gleggstum upplýsingum um þær breytingar og þær tillögur sem fjárlaganefndin leggur til umræðunnar á morgun. Það verður gert og það kemur í hlut þess sem hér stendur og ræðir málin að koma þeim upplýsingum á framfæri á morgun. Ég heiti því hér að leggja mig fram um að koma því fram í sem ítarlegustu máli og með sem gleggstum hætti.

[21:22]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég geri engar sérstakar athugasemdir við skýringar formanns og varaformanns fjárlaganefndar eða nefndarmanna úr meiri hlutanum í fjárlaganefnd. Í sjálfu sér skiptir ekki máli hvað hefur orðið til að tefja það að nefndarálit og breytingartillögur lægju fyrir, en veruleikinn er sá að það sleppur með naumindum að þær komist fram fyrir nóttina á þessum framlengda fyrirspurnafundi, eða útbýtingarfundi sem nær væri að kalla þetta, til að ekki þurfi að taka það fyrir með afbrigðum á morgun. Hér nægir ekki að vísa til þess sem hefur verið á dagskrá í fjárlaganefnd, heldur verður að hafa í huga stöðu þeirra þingmanna sem ekki eiga sæti í fjárlaganefnd, í hvaða stöðu þeir eru settir við að undirbúa sig og ræða þessi mál þegar allt hefur verið í þoku fram á síðustu stundu um hvert yrði innihald breytingartillagna meiri hlutans.

Hin hefðbundna röð hlutanna er sú að þær liggi fyrir með allgóðum fyrirvara þannig að minni hlutinn og þingmenn sjái hvaða úrlausn einstök mál fá í gegnum breytingartillögur meiri hlutans og geti þá áttað sig á því hvort þeir sjái efni til að flytja sérstakar breytingartillögur eða telji þær breytingar sem meiri hlutinn leggur til fullnægjandi, eða fjárlaganefnd í heild sinni ef svo vel væri að menn ynnu hlutina saman eins og oft var áður þegar stór hluti breytingartillagnanna var sameiginleg afurð vinnu fjárlaganefndar og það skarst ekki í odda nema þá í einstökum tilvikum.

Það er ekki að ástæðulausu, frú forseti, sem frestir eru byggðir inn í þingsköpin. Þeir eru til að verja þingmenn fyrir því að umræður um meiri háttar mál komi á dagskrá fyrirvaralítið, svo ekki sé talað um fyrirvaralaust. Þess vegna skulu líða svo og svo margir sólarhringar frá því að mál kemur fram og þangað til það er tekið til 1. umr. og sólarhringur á milli umræðna, sólarhringur frá því að nefndarálit og breytingartillögur hafa litið dagsins ljós o.s.frv. Það er auðvitað alls ekki við hæfi, það er alls ekki gott verklag og það er alls ekki hægt að verja það sem eitthvað sérstaklega vandað að meira að segja þegar sjálf fjárlögin eiga í hlut þurfi menn að stytta sér leið með þessum hætti. Þess vegna ætti forseti auðvitað að sjá sóma sinn í að fallast á óskir okkar um að 2. umr. yrði frestað. Eins og ég segi skiptir ekki öllu máli hvað hefur orðið til þess að málin eru komin í þá stöðu sem raun ber vitni. Því veldur sjálfsagt ýmislegt eins og hringlið með Stjórnarráðið og vandamál sem því eru samfara að fara að hringla með fjárlagaliði milli ráðuneyta áður en komin eru lög um það að færa verkefnin til eins og virðist eiga að fara að gera í mörgum tilvikum. Það er auðvitað kapítuli út af fyrir sig að menn skuli

ætla að vera með breytingartillögur og stefna í að afgreiða fjárlög í blóra við gildandi lög í landinu um verkefni og verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Það segir í raun og veru allt sem segja þarf um þessi ósköp.

Ég endurtek (Forseti hringir.) að það er formleg og eindregin ósk af okkar hálfu að forseti fresti 2. umr. fjárlaga um (Forseti hringir.) a.m.k. sólarhring.

[21:25]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég treysti því að hæstv. forseti standi undir þeirri ábyrgð að sjá til þess að forsætisnefnd verði kölluð saman í kvöld, og þessum fundi verði frestað áður en honum verður slitið. Það er hvort eð er búið að tefja hann síðan í dag út af þessu máli án þess að hafa samráð við aðra forseta eða við þingflokksformenn. Þetta er að verða eins konar einræði í forsetastóli þingsins, eitthvað sem hefur verið að stefna í og virðist núna ætla að verða algjört, þ.e. að forseti telji sig ekki þurfa að ræða við aðra forseta eða þingflokksformenn um skipan mála og dagskrá á þinginu. (**Gripið fram í:** Samræðustjórnmál.) Þessi samræðustjórnmál þar sem forseti virðist tala bara einn við sjálfan sig, það eru mikil samræðustjórnmál. Ég krefst þess að forseti geri hlé á fundinum, kalli saman forsætisnefnd og þingflokksformenn, a.m.k. þingflokksformenn, og fari yfir dagskrána, skýri hvers vegna þessi háttur er hafður á í dag, að beita svona valdi og einræði í þingstjórninni. Ég legg áherslu á að við erum hér með eitt stærsta mál þingsins, fjárlagafrumvarpið, og hér er hnoðast á þingsköpunum hvað varðar það.

Má ég benda á að í 51. gr. þingskapanna stendur, með leyfi forseta:

„Breytingartillögur við lagafrumvörp og þingsályktunartillögur skulu vera prentaðar og þeim útbýtt ekki síðar en einni nóttu áður en þær koma til umræðu.“

Það fer að verða svolítið skilgreiningaratriði hvort við séum ekki komin út í nóttina. Það verður að segjast að það er illmögulegt fyrir aðra þingmenn að vinna nefndarálit og breytingartillögur við frumvarpið fyrr en tillögur meiri hlutans eru komnar fram. Hvers eiga þeir þá að gjalda? Jú, þá eru þeir samkvæmt þingsköpunum nánast búnir að missa rétt sinn til að koma með breytingartillögur. Þeir verða annars að sækja um afbrigði á morgun fyrir þeim. Þetta vinnulag, svona ofbeldi, svona einræði gengur ekki að mínu mati og ég krefst þess að forseti geri hlé á fundinum og ræði við þingflokksformenn, skýri það hvers vegna þessu ofbeldi er beitt þannig að hægt sé þá að taka sameiginlega ákvörðun um að fresta því að fjárlögin skuli tekin til 2. umr. þannig að þingmenn geti rætt þau og tekið þau fyrir með eðlilegum og þingræðislegum hætti þegar þingmenn hafa haft tækifæri til að skoða fjárlagafrumvarpið eins og það kemur til 2. umr. inn í þingið. (Forseti hringir.) Ef á að halda þessu óbreyttu eins og nú er keyrt á (Forseti hringir.) er það mikil vanvirða við eitt stærsta mál þingsins, frú forseti, og ég treysti forseta til að koma í veg fyrir að svo verði.

[21:28]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum kröfu sem fram hefur komið frá þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um að fyrirhugaðri 2. umr. um fjárlög verði skotið á frest. Okkar röksemd er þessi: Okkur hafa nú borist í hendur tillögur stjórnarmeirihlutans um breytingar á fjárlögunum upp á 26 síður. Ég veit ekki hvað liðirnir eru margir. Ég hef verið að nota þessar fáu mínútur til að blaða í gegnum tillögurnar og sannast sagna trúi ég varla mínum eigin augum.

Hér kemur t.d. fram að framlag til Landspítalans er samkvæmt þessum breytingartillögum aukið um rúmar 200 millj. Það er vitað að sjúkrahúsið þarf að lágmarki 1 milljarð til viðbótar því sem fram kom í fjárlögum til að halda í horfinu. Hér kemur fram að til sjúkrahússins á Akureyri eigi að auka framlagið aðeins um 50 millj. kr. Menn þekkja hve þrengt hefur verið að þessari starfsemi og Heilbrigðisstofnun Austurlands sem einnig berst í bökkum og hefur átt við mikinn fjárhagsvanda að glíma stendur í stað. Þar er talað um millifærslu, skorið niður um fast framlag upp á 15 millj. og henni ætlað að taka það inn með sértekjum.

Hæstv. forseti. Ég nefni þetta sem dæmi um þær breytingartillögur sem eru núna lagðar fyrir okkur. Það er gert ráð fyrir því að okkur gefist ekkert ráðrúm til að taka þær til umfjöllunar í þingflokki okkar áður en 2. umr. fer fram um fjárlögin. Þess vegna ítreka ég þá kröfu sem hér hefur komið fram um að 2. umr. fjárlaga verði frestað um einn sólarhring, að við hefjum umræðuna á föstudagsmorgun. Eðlilegast væri að henni yrði skotið á frest fram í byrjun næstu viku þannig að við gætum tekið málefnalega á þessu máli. Ég efast ekkert um góðan vilja fulltrúa í fjárlaganefnd og meiri hlutans þar að gera ítarlega grein fyrir sjónarmiðum sínum, en við viljum líka fá tækifæri til að ræða þetta í okkar hóp, þær tillögur sem núna eru lagðar fyrir þingið. Ég ítreka beiðni mína um að þessum fundi verði hreinlega frestað þar til niðurstaða liggur fyrir um málaleitan okkar.

[21:32]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil rétt nefna í sambandi við þá umræðu sem hér er rakin að reynsluboltar í þessum sal segja mér að það sé í sjálfu sér ekkert einsdæmi að þetta gerist … (**JBjarn:** Jú, jú. Þetta hefur aldrei …) fyrirgefðu, hv. þingmaður og félagi úr fjárlaganefnd, þetta sé ekki að gerast í fyrsta skipti og sé ekkert nýtt. Í sjálfu sér er það ekki endilega bót á vinnulagi og það vil ég undirstrika. Eins og margoft hefur komið fram í umræðum þeirra sem eru í forsvari fyrir ríkisstjórnarmeirihlutann í fjárlaganefndinni hefur verið lögð áhersla á mjög ríkan vilja til að breyta um verklag og ég undirstrika það enn og aftur. Fyrr í umræðunni ræddi hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hvort ný vinnubrögð væru að skapast í þá veru að virða sjónarmið stjórnarandstöðunnar að vettugi og ég mótmæli því að sá háttur sé hafður á. Ég hef aldrei og mun vonandi aldrei taka þátt í að vinna með þeim hætti.

Einnig kallaði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon eftir því að unnið yrði líkt og áður tíðkaðist, að reyna að skapa sem breiðasta sátt um þær breytingartillögur sem lagðar höfðu verið fram. Ég fullyrði að þannig höfum við líka reynt að vinna að gerð þessa fjárlagafrumvarps í nefndinni og minni á ágæta vinnu og gagnlega við gerð fjáraukalaga sem við tókum til atkvæðagreiðslu í síðustu viku við 2. umr. þar. Ég minni á hvernig sú atkvæðagreiðsla fór, þar voru hv. þing-

menn í salnum, m.a. þeir sem hér hafa talað í kvöld, þannig upplýstir og viljugir til verka að þeir greiddu atkvæði með fjölmörgum af þeim góðu og gagnlegu tillögum sem þar voru lagðar fram til afgreiðslu. Ég hef ekki nokkra trú á öðru en að hv. þingmenn muni sameinast með okkur á þingfundi við það að afgreiða með jákvæðum hætti fjölmargar af þeim gagnlegu tillögum sem koma fram og verða kynntar við 2. umr. fjárlaga á morgun.

[21:34]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Frú forseti. Umræðan snýst í sjálfu sér um það hvort fresta beri umræðu um þær breytingartillögur sem nú hafa verið lagðar fram og dreift um fjárlög fyrir árið 2008 svo að þingmenn geti undirbúið sig fyrir þátttöku í þeirri umræðu. Ég horfi til þeirrar reynslu sem ég hef úr hinu háa Alþingi frá því að ég settist hér inn. Ég hef tekið þátt í umræðu um fjárlög, 1. umr., og ég sat hér daglangt, í eina átta klukkutíma. Mér varð á að bregða mér einu sinni úr salnum og hv. þm. Ögmundur Jónasson kallaði mig þá upp. Varð ég þar af leiðandi að hlaupa á milli húsa og sat þá hér sem fastast allan þann tíma sem fjárlögin voru til umræðu. Það kom mér hins vegar á óvart hve fáir tóku þátt í umræðunni eða virtust spenntir að fylgjast með.

Það sama var upp á teningnum við 2. fjáraukalagaumræðuna, þegar það frumvarp var lagt fram. Ég hef kynnt mér örlítið þessi mál, farið í söguskoðun og skoðað virkni þingmanna í umræðum, bæði við 1. umr. og 2. umr., hvort sem er í fjárauka- eða fjárlögum, og mér sýnist sem virknin sé alla jafna ekki mjög mikil, heldur lendi umræðan yfirleitt á ákveðnum einstaklingum. Ég ætla hins vegar ekki að taka af mönnum réttinn til að tjá sig um hlutina eða taka þátt. Auðvitað er kannski ekki til eftirbreytni að menn hafi ekki mikinn tíma til undirbúnings. Það á þó ekki bara við í þessu máli, heldur í svo fjölmörgum öðrum og ég vísa til þess sem ég hef sagt áður, að það hefur verið keppikefli mitt að reyna að breyta vinnulagi í fjárlaganefndinni. Þegar við förum að tala um samræðustjórnmál heyrist mér á þeim hv. þingmönnum sem hafa verið í nefndinni lengur en ég, m.a. úr stjórnarandstöðunni, að þeir hafa aldrei fengið jafnmikið og -ríkt tækifæri til að taka þátt í störfum nefndarinnar og á þessu hausti. Ég þakka þau orð frá þeim hv. þingmönnum, hvort sem það er hv. þm. Jón Bjarnason eða hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson.

Niðurstaðan er í sjálfu sér í höndum forseta. Ég mun halda áfram að vaka hér fram á nætur eins og ég hef gert undanfarnar nætur og undanfarnar vikur og vakna snemma, ósofinn, og væntanlega mæta til umræðu í fyrramálið eins og ég gerði ráð fyrir.

Út af dagskrá var tekið 13. mál.

Fundi slitið kl. 21:38.

---

33. FUNDUR

fimmtudaginn 29. nóvember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

Fjárlög 2008, stjfrv., 1. mál, þskj. 1, nál. 338, 345 og 346, brtt. 339, 340, 341, 342, 343 og 344. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni Johnsen, 6. þm. Suðurk.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Þuríði Backman, 8. þm. Norðaust., um að hún sé á förum til útlanda í opinberum erindagerðum og geti því ekki sótt þingfundi á næstunni. 2. varamaður flokksins í Norðausturkjördæmi, Dýrleif Skjóldal sundþjálfari, Akureyri, tekur sæti hennar í dag en 1. varamaður flokksins í kjördæminu. Björn Valur Gíslason stýrimaður, hefur boðað forföll.

Kjörbréf Dýrleifar Skjóldal hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hún hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 2. gr. þingskapa.

[Dýrleif Skjóldal, 8. þm. Norðaust., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[10:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Dýrleif Skjóldal hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til setu á Alþingi.

Athugasemdir um störf þingsins.

Breytingar á þingsköpum.

[10:33]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Breytingar á þingskapalögum eru nauðsynlegar en mikilvægt er að rjúfa ekki þá hefð að sátt ríki jafnan um þær breytingar sem gerðar eru. Með nýju frumvarpi meiri hlutans á Alþingi undir forustu forseta þingsins hefur þessi sátt nú verið rofin því að frumvarpið er sett fram í andstöðu við VG, stærsta stjórnarandstöðuflokkinn á þingi. Við höfum fyrir okkar leyti lagt áherslu á að gera þinghaldið markvissara og vinnustaðinn jafnframt fjölskylduvænni. Það yrði m.a. gert með því að færa næturstarf yfir á dagvinnutíma. Jafnframt þarf að gæta að því að hlutur stjórnarandstöðu verði í engu rýrður. Hlutverk Alþingis er auk löggjafarstarfans að veita ríkisstjórn og stjórnarmeirihluta á hverjum tíma aðhald.

Í allflestum tilvikum fer þingstarfið fram í markvissri málefnalegri vinnu. Flestum þingmálum er til lykta ráðið í til þess að gera skömmum umræðum. Sú brotalöm hefur helst verið að stjórnarfrumvörp hafa komið seint fram og af þeim sökum fljótaskrift á afgreiðslu vegna þrýstings um flýtimeðferð frá ríkisstjórn. Þegar á heildina er litið er hins vegar um vönduð vinnubrögð að ræða á Alþingi Íslendinga. Síðan eru það mál sem skera sig úr og hafa kallað á langa umræðu. Ég nefni aðild Íslands að hinu Evrópska efnahagssvæði þar sem tekist var á um hvort samningurinn bryti í bága við stjórnarskrá Íslands. Ég nefni hlutafélagavæðingu Ríkisútvarpsins, sölu Símans, vatnalögin, einkarekinn gagnagrunn heilbrigðisupplýsinga og síðast en ekki síst Kárahnjúka.

Þetta eru ekki mörg mál þegar litið er til síðustu áratuga. Þetta eru hins vegar hitamál okkar samtíðar og það er fyrir umræðu um þau sem frumvarp þingforseta gengur út á að skrúfa. Takmarka á umræðu um Kárahnjúka framtíðarinnar. Ræðutími er nú sem kunnugt er ótakmarkaður við 2. og 3. umr. Ef breytingin á þingskapalögum nær fram að ganga fá almennir þingmenn að tala í korter og svo í 5 mínútur í senn við 2. og 3. umr. Við höfum boðið upp á málamiðlanir. Þeim hefur verið hafnað. (Forseti hringir.) Okkur hefur verið sagt að við fáum meira fjármagn til okkar starfa og betri aðstöðu en þá yrðum við líka að fallast á skerðingu málfrelsis. (Forseti hringir.) Við höfum sagt: Með málfrelsið verslum við ekki.

[10:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mér þótti ræða hv. þingmanns heldur úr hófi gengin því að það sem verið er að leggja til varðandi breytingar á þingsköpum er í fyrsta lagi að bæta lagastarfið, gera það vandaðra og betra. Í annan stað að efla aðhald með ríkisstjórninni, gefa stjórnarandstöðunni betra tækifæri til að veita aðhald. Og í þriðja lagi að Alþingi sem málstofa virki enn betur því að á hverjum degi verður hægt að taka upp mál í allt að hálftíma í senn og þingið virkar því mun betur en verið hefur hingað til. (Gripið fram í.)

Það er líka hálfsorglegt að hlusta á það að málfrelsið skuli lagt upp á þann hátt af hv. þingmanni að tvær langar ræður séu meira málfrelsi en margar stuttar ræður. Uppleggið á þennan hátt er algerlega (Gripið fram í.) fráleitt, virðulegi forseti, því að hér er ekki verið að skerða málfrelsi á nokkurn hátt. Áfram verður ótakmarkaður ræðutími. Munurinn er aðeins sá að í stað þess að tala tvisvar í langan tíma má tala oft í skemmri tíma. Hv. þingmenn leggja þetta upp þannig að hér sé verið að skerða málfrelsi þegar verið er að auka möguleika þingsins á aðhaldi, bæta vinnubrögð þingsins varðandi lagasetningu og gera þingið að enn betri málstofu þar sem hægt er að taka málefni dagsins upp á hverjum einasta degi. Og í stað þess til að mynda að ráðherrar sitji fyrir svörum tvisvar í mánuði, sitja ráðherrar verður samkvæmt þessum breytingum fyrir svörum átta sinnum í mánuði og þingnefndir geta kallað ráðherra fyrir á sinn fund. (Forseti hringir.) Svo koma menn hér upp og halda því fram að verið sé að stöðva málfrelsið. Þetta er dónaskapur af versta tagi. (**Gripið fram í:** … verslun og viðskipti.)

[10:38]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn að gæta hófs í salnum.

[10:38]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Alþingi Íslendinga verður að hlýða kalli tímans. Það eru breyttir tímar og við verðum að taka það til greina í vinnubrögðum okkar. Það er ekki mönnum bjóðandi að hafa ræðutímann eins og hann hefur verið og þetta segi ég þó að ég sé í stjórnarandstöðu. Hér hafa stundum verið fluttar ræður sem staðið hafa í marga klukkutíma, heilu næturnar, og þetta er vopn sem stjórnarandstaðan hefur oft beitt til að reyna að koma málum af dagskrá.

Ég get t.d. rifjað upp ræðu eins hv. þingmanns sem ekki er staddur hér í dag en (Gripið fram í.) hann talaði heila nótt þannig að hann las upp úr Der Spiegel og þýddi lesefnið í leiðinni. Þetta er auðvitað ekki mönnum bjóðandi. (Gripið fram í.) Það borgar sig … Virðulegi forseti. Ef ég fæ frið fyrir hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni sem gjammar inn í þann stutta tíma sem ég hef hér til ráðstöfunar, þá ætla ég að reyna að halda áfram með ræðu mína. Við verðum að taka okkur tak. Það er ekki verið að skerða málfrelsi. Við megum tala í 15 mínútur, síðan í 5 og við megum tala eins oft og við viljum í 5 mínútur í staðinn fyrir að hafa tvær ræður við 2. umr. og tala eins lengi og okkur er stætt og eins lengi og blaðran heldur. Það er ekki mönnum bjóðandi og það þarf að breyta þessum vinnubrögðum. Það er ekki hægt að setja þetta upp eins og vinstri grænir hafa gert hér, hæstv. forseti, að þetta sé kaup og sala. Þetta er ekki kaup og sala.

Við framsóknarmenn viljum breyta þinginu til nútímalegri hátta. Nú er miklu meira sjónvarpað og meira sett á netið. Við fáum ekki neitt út úr þessum löngu ræðum. Við skulum stytta ræðutímann, gera Alþingi að fjölskylduvænni vinnustað og standa saman um það. Það er ósk okkar framsóknarmanna og því styðjum við það sem hæstv. forseti hefur lagt sig fram um að gera, að vera í góðu samstarfi við okkur til að ná fram eðlilegum breytingum.

[10:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er álitamál hvort maður á fremur að lýsa miklum vonbrigðum eða furðu með vinnubrögð forseta í þessu þingskapamáli. Hér á við hið fornkveðna að heggur sá er hlífa skyldi. Forseti segir í sundur friðinn um grundvallarvinnureglur á Alþingi, sjálf þingsköpin. Sá sem umfram alla aðra menn á að leggja áherslu á að skapa hér samstöðu og frið, sýna sanngirni í samskiptum, sá aðili einmitt bregst friðarskyldu sinni.

Mig undrar framganga beggja stjórnarflokkanna í þessu máli. Ég hélt að enn sætu þingræðissinnar á þingi fyrir Sjálfstæðisflokkinn en ekki þjónar framkvæmdarvaldsins. Samfylkingin boðar samræðustjórnmál en þau birtast okkur nú í því að koma í veg fyrir samræður. Fólkið sem fyrir nokkrum mánuðum nýtti sér hér rétt sinn til að stöðva einkavæðingu á vatni og andæfa einkavæðingu Ríkisútvarpsins ætlar nú að standa að því að skera þennan sama rétt niður við trog.

Forseta hefur verið a.m.k. þrennt alveg ljóst hvað varðar afstöðu okkar vinstri grænna í þessu máli frá því í haust að hann hóf leiðangur sinn. Í fyrsta lagi þær miklu takmarkanir á málfrelsi þingmanna sem tillögur hans fela í sér. Það að taka með öllu af stjórnarandstöðunni möguleikann til að knýja fram lengri umræður um umdeild stórmál sem ríkisstjórnin reynir að troða í gegnum þingið með hraði og hægja þannig á færibandinu væri óaðgengilegt fyrir okkur. Við erum einfaldlega ekki tilbúin til þess að stjórnarandstaðan leggi frá sér eða réttara væri að segja selji frá sér það eina vopn sitt sem raunverulega bítur þegar í harðbakkann slær og sú litla vígstaða sem stjórnarandstaða hefur haft á Alþingi Íslendinga er ekki verslunarvara þegar Vinstri hreyfingin – grænt framboð á í hlut.

Við höfum einnig frá byrjun mótmælt því að úrbætur á almennri starfsaðstöðu þingmanna og efndir á gömlum loforðum væru keyptar með veikari vígstöðu stjórnarandstöðunnar í umræðum. Og við höfum í þriðja lagi lagt til að hækkaður yrði þröskuldurinn til að veita afbrigði þannig að núverandi meiri hluti geti ekki sjálfur (Forseti hringir.) skammtað sér afbrigði eins og hann byrjaði að gera strax í vor. Ég fordæmi það að forseti Alþingis skuli rjúfa hefð um vönduð samstöðuvinnubrögð um grundvallarlöggjöf Alþingis, sjálf þingsköpin.

[10:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér er mikill ys og þys út af litlu tilefni. Forseti lagði fram hugmyndir sínar strax í sumar um breytingar á þinghaldi og þingsköpum. (**KolH:** Þetta er trúnaðarmál.) Hann lagði fram skrifaða texta um málið í ágúst sl. Menn hafa því haft nógan tíma til að vinna í þessu máli. Þessar tillögur eru til þess að bæta aðstöðu þingmanna til að sinna starfi sínu betur en þeir telja sig hafa gert hingað til til þess að bæta ímynd Alþingis gagnvart almenningi, sem er með þeim hætti að ekki er úr háum söðli að detta, m.a. vegna þess að sumir þingmenn hafa e.t.v. nýtt ræðustólinn meira en góðu hófi gegnir. Ekki hefur það orðið mönnum til framdráttar því að síðasta málþóf sem hér fór fram, virðulegi forseti, var um Ríkisútvarpið ohf. og þá gafst stjórnarandstaðan upp í því málþófi. Hún gafst upp á þriðja degi. Það hafði engan árangur í för með sér fyrir þá sem beittu því vopni. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ætti að hafa það í huga. (**KolH:** En í vatnalögunum?)

Virðulegi forseti. Ég er algerlega ósammála ummælum sem hér hafa fallið um óvönduð vinnubrögð í þessu máli og aðdróttanir í garð forseta. Þær eru ósæmilegar. Það sem hefur komið mér mest á óvart eru óvönduð vinnubrögð hv. forustumanna Vinstri grænna sem hafa talið sig geta og vilja stjórna störfum þingsins, koma í veg fyrir að aðrir sem sammála voru um breytingar næðu saman um þær. Það er ákaflega sérstakt að fulltrúar 9 þingmanna vilji ráða því hvort fulltrúar 54 þingmanna komi fram með tillögur sem þeir telja til framfara fyrir þingið.

[10:45]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. forseta fyrir mjög vönduð vinnubrögð varðandi þær tillögur sem hér liggja frammi. (**SJS:** Lagni.) Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon getur kallað hér fram í að það sé sérstök lagni. Það má auðvitað segja það, hún er hluti af því að ná samstöðu um ákveðið mál og eins og hér kom fram í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar hefur forseti lagt sig mjög fram um að ná samstöðu. Hér eru þá sjónarmið 54 þingmanna á móti sjónarmiðum níu þingmanna sem við erum að fara að ræða á lýðræðislegan hátt í þingsölum. Við höfum það markmið með þessu frumvarpi að koma einhverju skipulagi á þingstörfin og efla eftirlitshlutverkið. Það hlýtur að vera eitt af meginmarkmiðum okkar.

Umræða um hitamál, eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson nefndi hér, hefur ekki byggst á því að menn væru með lýðræðisleg skoðanaskipti. Það er einfaldlega þannig. Það að telja það lýðræðislega umræðu þegar stjórnarandstöðuþingmenn tala hér og stjórnarþingmenn, sem eru þó í meiri hluta, fá ekki að koma að sjónarmiðum sínum er algjörlega fáheyrt og getur ekki talist til lýðræðislegra samskipta þingmanna eða skoðanaskipta.

Ég held því fram að VG geti ekki með nokkrum rökum sagt að þeir hafi ekki verið hafðir með í ráðum. Hér er búið að funda með formönnum þingflokka og í forsætisnefnd, bæði á síðasta kjörtímabili þar sem hæstv. fyrrverandi forseti Sólveig Pétursdóttir lagði sig mjög fram (Forseti hringir.) og núverandi hæstv. forseti Sturla Böðvarsson hefur lagt sig mjög fram og það sést á því (Forseti hringir.) frumvarpi sem hér er að VG hefur náð fram ýmsum málum sem þeir hafa lagt áherslu á.

[10:47]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mér finnst satt að segja ótrúlegt að heyra hv. þm. Kristin H. Gunnarsson segja að hér sé ys og þys út af engu þegar við ræðum leikreglur lýðræðislega kjörinnar löggjafarsamkundu Íslendinga. Þetta er svo sannarlega mál sem skiptir máli. Mér finnst ekki gott að þetta frumvarp til nýrra þingskapalaga sé lagt fram í ágreiningi við einn flokk á þingi, stærsta stjórnarandstöðuflokkinn. Mér finnst ekki góður bragur á því.

Ég kom lítillega að umræðu um þetta mál sem varaformaður þingflokks Vinstri grænna og tel að það hefði hreinlega mátt ræða það ítarlegar. Ástæða þess er að ég tel raunverulega ástæðu til að bæta gæði lagasetningar hér á þinginu og raunverulega ástæðu til að styrkja þingið og efla. Við veltum fyrir okkur þeirri hugmyndafræði sem við viljum hafa að leiðarljósi þegar við ákveðum leikreglur sem hér eiga að gilda.

Að mínu mati hefur þetta ekki hlotið langa yfirlegu þar sem þetta var kallað trúnaðarmál þingflokksformanna langt fram í október og var fyrst rætt á þingflokksfundi eftir að ég kom inn á þing í október. Ég hefði viljað sjá að hér væri skipaður starfshópur þingmanna úr öllum flokkum sem færi ofan í þessi mál og hefði til þess veturinn og skilaði ítarlegum tillögum í stað þess að blanda breytingum á þingsköpum við fjárlagatillögur um aðstoðarmenn handa landsbyggðarþingmönnum sem ég veit ekki betur en að byggist á gömlu samkomulagi um breytta kjördæmaskipan.

Ákvarðanir um ræðutíma eru einhliða þar sem ráðherrum er gert hærra undir höfði en almennum þingmönnum og

ég sé ekki betur en að það sé styrking framkvæmdarvaldsins á kostnað löggjafarvaldsins. Ég tel ekki endilega að þessar breytingar á ræðutíma skili öflugra þingi (Gripið fram í.) og ég tel að það þurfi að skoða hvernig við getum eflt þingið mun betur.

Ég er ekki þar með að segja að hér séu ekki ýmsar ágætar breytingar lagðar til, hreint ekki. Ég tel hins vegar að við eigum að vera til fyrirmyndar á Alþingi í samræðu sem skilar lýðræðislegri málamiðlun og ég tel að við undirbúning þessa frumvarps hefðu menn mátt standa sig mun betur í því.

[10:49]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Langar og leiðinlegar ræður eins og við höldum stundum hér í þinginu eru hvorki forsenda málfrelsis né lýðræðis í landinu. Þvert á móti, sá sem ekki getur sagt skoðun sína á máli á 15 mínútum á að vera á endurmenntunarnámskeiði en ekki Alþingi Íslendinga. Um leið eigum við í meiri hlutanum að gæta þess að keyra ekki mál í gegn á nokkrum dögum í andstöðu við stærsta stjórnarandstöðuflokkinn og við verðum að tryggja hér málefnalega meðhöndlun á þessu máli í þinginu.

Virðulegur forseti. Vegna frammíkalla hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar virðist mér sýnu næst að það skipti engu máli þó að hann hafi ekki nægan ræðutíma hér í stólnum því að hann virðist gjamma jafnmikið úr sæti sínu og þegar hann stendur hér í stólnum — og er það þó nóg.

Alþingi þarf að auka virðingu sína. Það þurfum við að gera með því sem er í frumvarpi þessu, við eigum að afleggja næturfundi, leggja næstum af kvöldfundi, með því að tryggja að mál séu hér lengi í umfjöllun, með því að stytta ræðutíma og margvíslegum öðrum endurbótum. Ég hvet VG til að taka þátt í því með okkur.

Ég minni á að sem forseti borgarstjórnar Reykjavíkur hafði ég forustu um það hinum megin við Vonarstrætið að stytta ræðutíma og takmarka hann. Þar tók VG þátt í því með okkur. Þar var VG þá í meiri hluta. Við hljótum að spyrja hvort VG hafi sína hvora skoðunina eftir því hvort flokkurinn er í meiri hluta eða minni hluta. (**Gripið fram í:** Eins og Samfylkingin?) Eða hefur flokkurinn eina skoðun á því hvort takmarka megi ræðutíma (Gripið fram í.) við umræður? Eða er hv. þm. Árni Þór Sigurðsson ekki sami maðurinn og hv. borgarfulltrúi Árni Þór Sigurðsson? (Gripið fram í.) Er ekki sama stefna hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hérna megin Vonarstrætis og hinum megin Vonarstrætis?

Nei, virðulegur forseti, (Gripið fram í.) við hljótum að fagna þeim framförum sem í þessu frumvarpi eru. Auðvitað höfum við öll athugasemdir við einstök atriði og eigum að leggja okkur fram við að ná (Forseti hringir.) sem víðtækastri sátt um málið.

[10:52]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vekur athygli hv. þingmanna á því að það fer mun betur á því að tala um að hv. þingmenn kalli fram í.

[10:52]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég held að umræður á Alþingi mættu kannski vera örlítið málefnalegri en þær eru. Ég ætla bara að leyfa mér að vísa í nokkrar ræður sem hafa verið fluttar hér á undan mér. Ég held að það sé mjög jákvætt að við förum (Gripið fram í.) út í breytingar á formi og starfsháttum Alþingis.

Það hefur verið svolítið sérstakt að koma inn sem nýr þingmaður núna í vor og átta sig á því að í rauninni er farið afar illa með tíma þingmanna almennt. Ég er samt ekki alveg sannfærður um að þessir plástrar sem hæstv. forseti boðar í frumvarpinu séu nóg. Ég held að við ættum frekar að einbeita okkur að því að gera skarpari skil á milli löggjafar- og framkvæmdarvaldsins. Við eigum líka að einbeita okkur að því að gera þennan vinnustað eins fjölskylduvænan og hægt er.

Ég lýsi svo að lokum yfir vonbrigðum mínum með að þegar verið er að taka fyrir jafnstórt mál og málfrelsi alþingismanna skuli það vera gert í óþökk eins flokksins. Ég beini þeim tilmælum til hlutaðeigenda að fara mun betur ofan í þetta mál og reyna eins og kostur er að ná samstöðu. Og svona til að lýsa yfir því að mér þyki þetta jákvætt á ég 20 sekúndur eftir af ræðutímanum sem ég mun ekki nýta mér.

[10:54]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Hér hafa stór orð fallið um málfrelsi í landinu. Það er mjög alvarlegur hlutur ef þingmenn telja að málfrelsi í þingsölum sé ógnað. Sjálfur hef ég ekki þann skilning á og get að nokkru leyti tekið undir með hv. þm. Helga Hjörvar að í langflestum tilvikum eiga menn að geta komið málum sínum að með 15 mínútna ræðutíma og öðrum 5 mínútna.

Ég tek samt undir með þeim varnaðarorðum sem féllu hjá hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni, það er mikilvægt að við náum samstöðu um þetta mál og það er kannski mikilvægara en að við afgreiðum það á sem allra skemmstum tíma. Þess vegna tel ég allt í lagi að það verði rætt. Ég geri mér grein fyrir því að þessar stuttu ræður núna eru ekki þær einu. Við verðum með þetta á dagskrá aftur í næstu viku og ég tel sem sagt mikilvægt, einmitt í þessu máli, að við náum samstöðu allra flokka um þetta grundvallaratriði.

[10:55]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég tel mjög mikilvægt að öll stjórn og starfshættir þingsins sé endurskoðað. Í sjálfu sér á að halda því aðskildu frá því sem hér hefur nú mest verið talað um, málfrelsinu. Stjórn og starfshættir þingsins eru þeir þættir sem líka ráða um virkni og lýðræði þess.

Ég spyr hæstv. forseta: Hefur verið gerð stjórnsýsluúttekt á skrifstofu þingsins, á stjórn þingsins, á störfum forseta, á störfum forsætisnefndar? Það er eðlilegt að líta á það. Þetta er líka vinnustaður þar sem við ætlum að vera með sem vönduðust vinnubrögð. Ég hef kynnst því að einmitt lagasetningin, lagavinnan af hálfu ríkisstjórnarmeirihlutans, hefur kannski verið veikasta hlið Alþingis og

hvernig hún hefur síðan verið keyrð í gegn. Við höfum horft á starfsmenn og stjórn Alþingis taka þátt í þeim leik.

Ég spyr og óska eftir því að gerð verði heildarstjórnsýsluúttekt á stjórn og starfsháttum Alþingis, þar á meðal á hlutverki og störfum forsætisnefndar þannig að þetta virki vinnulega sem heild. En það er meginmál hér hvernig beita megi valdi á þingmenn. Þingmenn eru kosnir til að fylgja sannfæringu sinni. Eina tækið sem þeir hafa til þess, varir, í gegnum aldirnar er málfrelsi og við sem erum kosin á þing kunnum svo sannarlega að mínu viti að fara með það.

Við höfum tekist hér á. Ég er hissa ef hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson ætlar að styðja þetta mál. Við höfum staðið hér saman undanfarna vetur. Hvað með hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur og fleiri? Nei, byrjum á að gera stjórnsýsluúttekt á Alþingi.

Um fundarstjórn.

2. umr. fjárlaga.

[10:58]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Mönnum verður tíðrætt um vönduð vinnubrögð á Alþingi Íslendinga. Hæstv. forseti hefur lýst því yfir að honum sé mjög umhugað um að tryggja þau. Ég spyr: Eigum við þá ekki að sýna það í verki? Eigum við ekki að gera það núna?

Í gærkvöldi, þegar flestir þingmenn höfðu horfið á braut úr þinghúsinu, var fram haldið þingfundi öllum að óvörum, eða flestum, a.m.k. án þess að við í stjórnarandstöðunni fengjum um það vitneskju, og þar var dreift breytingartillögum stjórnarmeirihlutans við fjárlagafrumvarp ríkisstjórnarinnar.

Við í okkar þingflokki höfðum setið á ströngum vinnufundi um afgreiðslu fjárlaga þar sem einmitt var kvartað yfir því að tillögur stjórnarmeirihlutans lægju ekki fyrir. Síðan gerist það síðar um kvöldið, í skjóli myrkursins, að þingfundi er fram haldið og þessum tillögum dreift. Það var fyrir tilviljun að við fengum um þetta upplýsingar.

Við kvöddum okkur hljóðs á Alþingi, fulltrúar þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, gagnrýndum þessi vinnubrögð og óskuðum eftir því að umræðu um fjárlögin, 2. umr. um fjárlög, yrði skotið á frest og hún færi ekki fram fyrr en í byrjun næstu viku. Við kváðumst vera reiðubúin til þeirrar málamiðlunar að hefja 2. umr. um fjárlög á morgun, föstudag, þannig að okkur gæfist ráðrúm til málefnalegrar umfjöllunar um þetta mál.

Nú reynir á vilja forseta þingsins um vönduð vinnubrögð. Ætlar hann að verða við þessari sjálfsögðu ósk sem fram er komin um að fresta 2. umr. um fjárlög, helst fram yfir helgi, til málamiðlunar til morgundags?

[11:00]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna orða hv. þingmanns er rétt að geta þess, sem raunar kom fram í ræðu hv. formanns fjárlaganefndar í gær, að síðasta mánudag afgreiddi fjárlaganefnd breytingartillögur sínar. Í fjárlaganefnd eru fulltrúar allra þingflokka þannig að frá því á mánudag hafa breytingartillögur og ákvarðanir fjárlaganefndar legið fyrir, en nefndin gerði ráð fyrir að leggja fram breytingartillögur og nefndarálit hér í þinginu. Allar götur síðan hafa þingflokkarnir haft möguleika, vegna fulltrúa sinna í fjárlaganefnd, til að fara yfir þessi mál. Það er því í fyllsta máta eðlilegt að fjárlagafrumvarpið komi nú til 2. umr. Forseti getur ekki séð að tíma skorti fyrir hv. þingmenn að búa sig undir þá umræðu.

[11:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það þarf kannski ekki að koma á óvart í sjálfu sér að forseti sjái ekkert athugavert við þessi vinnubrögð, að það sleppi með naumindum á fundi hér á tíunda tímanum í gærkvöld, með því að framlengja fund sem þegar hafði lokið sinni dagskrá, að forða því að meiri hlutinn þurfi að taka nefndarálit sitt og breytingartillögur á dagskrá með afbrigðum svo að umræðan geti farið fram í dag. Nei, nei, hæstv. forseti telur þetta allt saman hin eðlilegustu og bestu vinnubrögð. Færibandastjórinn sér ekkert athugavert við þetta.

Nefndarálit og breytingartillögur meiri hlutans skipta miklu máli hvað það varðar að aðrir þingmenn en þeir sem sitja í fjárlaganefnd viti hvaða úrlausn einstök erindi og beiðnir hafa fengið í meðförum fjárlaganefndar. Menn þurfa t.d. að geta áttað sig á því: Vilja þeir gera tillögur um frekari breytingar eða nægja þær sem meiri hlutinn leggur til? Í eina tíð var það þannig að stór hluti breytingartillagna fjárlaganefndar var fluttur sameiginlega af nefndinni allri. Þá ástunduðu menn samstöðustjórnmál, það sem heitir upp á norrænu konsensuspolitik. Það fer lítið fyrir þeim í dag og hefur gert undanfarin ár.

Hér nægir ekki bara að vitna til einhvers sem nefndarmenn í fjárlaganefnd hugsanlega vita eða vita ekki einum, tveimur dögum áður en umræðan á að fara fram. Í þingsalnum sitja 63 menn og af þeim er aðeins lítill hluti í fjárlaganefnd. Aðrir þingmenn eiga líka sinn rétt á því að gögn málsins liggi fyrir með eðlilegum og sanngjörnum fyrirvara þegar menn eru að búa sig undir að taka þátt í umræðum. Þessi vinnubrögð eru ekki til fyrirmyndar, langt í frá. Á því hefði verið mannsbragur, af því hefði verið sómi, að menn hefðu sýnt að svona vilja menn ekki hafa hlutina heldur búa til forsendur fyrir vandaðri málefnalegri umræðu með því að ákveða í gærkvöldi að fresta henni til morguns. Þá hefðu allir haft rúman sólarhring til að undirbúa sig í ljósi gagna sem fyrir lægju.

Það er ekki að ástæðulausu að frestir eru byggðir inn í þingsköpin um að tiltekinn tími skuli líða milli umræðna, að tiltekinn tími skuli líða frá því að skjöl málsins liggja fyrir og þangað til umræðan fer fram. Það er af tillitssemi við hv. þingmenn, að þeir þurfi ekki að sæta því að lenda í umræðum fyrirvaralítið eða fyrirvaralaust, en það er líka til þess að framkvæmdarvaldið geti ekki valtað með sín mál hér í gegn nánast fyrirvaralaust og á allt of miklum hraða. Þá verða mistökin.

Við erum með í höndunum athugasemdir frá umboðsmanni Alþingis sem hvetur þingið til að vanda betur vinnubrögð sín, vanda betur lagasetningu því að það verði einfaldlega of mörg mistök. Bendir það ekki til þess að færibandið sé á of mikilli ferð? Jú, það gerir það.

Ég hvet virðulegan forseta til að skoða hug sinn. (Forseti hringir.) Væri ekki ráð, og væri það nú ekki bara gott fyrir virðulegan forseta, að skora prik með því (Forseti hringir.) að fallast á ósk okkar um að fresta þessari umræðu?

[11:05]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Alþingi Íslendinga hefur um langt skeið verið mjög veik stofnun. Alþingi Íslendinga hefur því miður sætt sig við það að heyra allt of lengi nánast undir ríkisstjórn landsins. Alþingi Íslendinga er æðsta stofnun þessa samfélags og á að hafa skipulegan vinnutíma, gefa sér langan tíma í að undirbúa mál og ræða þau af skynsemi og festu. Ég ætla því ekki að verja það vald sem mér finnst um langa tíð — þó að ég hafi setið í ríkisstjórn — að ríkisstjórn hafi haft hér í þinginu. Hún hefur of mikið vald, hún á ekki að ráða Alþingi Íslendinga. (Gripið fram í.) Ég hef t.d. minnst á að það skuli vera tveir forustumenn í stjórnmálaflokki sem einir og sjálfir geti matað lög ofan í sitt fólk þó að það sé grenjandi fúlt hér frammi á göngum. Ég minni á breytinguna á Stjórnarráðinu.

Fjárlögin eru stærsta mál Alþingis Íslendinga, mikilvægasta málið, og ég get ekki varið það, hæstv. forseti, að þingmenn fái ekki allan þann tíma sem þeir þurfa og fái að vinna eftir þeim reglum sem hér gilda. Fjárlögin á ekki að taka með afbrigðum, ég ver það ekki. Ég vil sjá skynsamlegra þing. Alþingi Íslendinga kostar eins og minnsta ráðuneytið og hefur sætt sig við það um langan tíma. Það þarf að breyta þinghaldinu, efla þingið, þess vegna skipta því upp í þrjá sterka vinnuhópa sem vinna faglega í nefndum. Hæstv. ráðherrar þurfa að missa völd sín yfir þinginu og þingið sjálft að taka við. Hæstv. forseti á að verða sá sem hér ræður og ríkir.

Ég ætla ekkert að kvarta undan hæstv. forseta á þessum degi en ég vil sjá öflugra þing, skemmtilegra þing. Breska þingið er til fyrirmyndar. Þar rífast menn af kappi og segja meiningu sína stutta stund, ekki í löngum ræðum. Þriggja, fimm og tíu klukkustunda ræður eru vitlausar ræður. Ég segi við vini mína vinstri græna: Að tala er silfur, þögnin getur verið gull. (Gripið fram í.) En málfrelsið er okkar og við eigum að nota málfrelsið skynsamlega. (Forseti hringir.) Við náum betur til þjóðarinnar ef þingið styrkist og ræðurnar verða styttri og skýrari.

[11:08]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Reynsla mín af þingstörfum er ekki löng en hún er ekki góð. Löggjafarstarfið er að mínu mati óvandað, því miður. Ég skora á hæstv. forseta að fresta umræðu í dag um fjárlagafrumvarpið sé honum annt um vandað löggjafarstarf eins og hann hefur haft á orði.

Til marks um það vil ég nefna afgreiðslu frumvarps um breytingu á Stjórnarráðinu úr allsherjarnefnd. Þar kemur fram frumvarp ofan frá án nokkurrar faglegrar greiningar, engrar þarfagreiningar eða framtíðarsýnar, heldur einvörðungu, að því er virðist, vegna þess að forustumenn ríkisstjórnarflokkanna skiptu með sér ráðherrastólum á Þingvöllum. Ekkert samráð var haft við stjórnendur stofnana sem hlut eiga að máli og ekkert samráð var haft við starfsmenn þessara stofnana sem allir hafa lýst yfir verulegri óánægju með afgreiðslu málsins. Á það hefur verið bent að svokallað markmið um skilvirkni muni snúast upp í andhverfu sína á mörgum sviðum af fólki hjá þessum stofnunum sem ég tek fullt mark á.

Það er engin kostnaðargreining unnin af viti í frumvarpinu og fjárlagaskrifstofa fjármálaráðuneytisins segir að þetta muni ekki hafa kostnaðarauka í för með sér nema óvænt útgjöld komi til. Í nefndinni hefur þegar komið í ljós að það muni a.m.k. varðandi húsnæðiskostnaðinn fara langleiðina í 300 millj. kr. Ég ætla að kostnaður við breytingar á Stjórnarráðinu losi, þegar upp er staðið, 2 milljarða.

Minni hluta nefndarinnar var síðan stillt upp við vegg í gær. Þar er meirihlutaáliti skilað, frumvarpið tekið úr nefnd og fjölmargar breytingar gerðar, sem okkur voru kynntar þann sama dag og frumvarpið var tekið úr nefnd. Mér sem fulltrúa vinstri grænna í nefndinni var ekki gefinn kostur á að skila áliti áður en málið var tekið úr nefnd. Ég get ekki rökstutt mál mitt og sjónarmið mín, m.a. varðandi kostnað við þessa tilflutninga. Samt á að ræða þetta hér á eftir, samt á að ræða hvað það kostar að breyta Stjórnarráðinu. Þetta er, herra forseti, óvandað löggjafarstarf. Ég ítreka þá áskorun mína til hæstv. forseta að hann endurskoði ákvörðun sína og flytji umræðu um fjárlagafrumvarpið fram yfir helgi.

[11:11]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við höfum í morgun rætt um vinnubrögð Alþingis og virðingu þess hjá þjóðinni. Mikið hefur verið rætt um að bæta þurfi vinnubrögðin á hinu háa Alþingi, m.a. hafa margir talið að samasemmerki sé milli þess annars vegar að stytta og takmarka ræðutíma þingmanna og hins vegar að bæta vinnubrögðin.

Nú gæti hæstv. forseti, sem hefur mælt fyrir frumvarpi með þeim rökum að það eigi að verða til þess að bæta vinnubrögð sérstaklega, sýnt í verki að hann meini eitthvað með óskum sínum um bætt vinnubrögð. Að mínu mati eru það ekki góð vinnubrögð að dreifa breytingartillögum við fjárlagafrumvarp, sem er eitt stærsta mál sem þingið tekur til umfjöllunar hverju sinni, á kvöldfundi í gærkvöldi og ætlast til að það verði tekið til efnislegrar meðferðar í dag. Þingmenn hafa almennt ekki fengið ráðrúm til að kynna sér þær breytingartillögur sem þar eru á ferðinni enda þótt fjárlaganefndarmenn hafi fengið um það upplýsingar á fyrri stigum eða með einhverra daga fyrirvara.

Þegar við höfum í höndum, eins og hér hefur þegar verið vikið að, athugasemdir frá umboðsmanni Alþingis um að lagasetningu sé ábótavant og að menn vandi sig ekki nógu mikið við lagasetningu, ættu menn sérstaklega, þegar þetta mál er til umfjöllunar, og hæstv. forseti einkum og sér í lagi, að beita sér fyrir því að tryggt sé að þingmenn geti farið í saumana á þeim breytingartillögum sem liggja fyrir, fengið ráðrúm og nægilegan tíma til þess að gera sínar eigin breytingartillögur, því að eftir þeim er kallað nánast um leið og breytingartillögur meiri hluta fjárlaganefndar liggja fyrir.

Hvenær eiga þingmenn að gefa sér tíma til þess? Jú,

væntanlega áttu menn að liggja yfir því í nótt. Er ekki hæstv. forseti að tala um að bæta eigi vinnubrögð Alþingis, draga úr og jafnvel koma í veg fyrir næturfundi o.s.frv.? Hér er ekki neitt samræmi í málflutningi þeirra sem stýra störfum á hinu háa Alþingi.

Ég tel afar þýðingarmikið að breið og fullkomin samstaða náist um vinnubrögð meðal þeirra sem starfa á Alþingi. Hv. þm. Helgi Hjörvar vitnaði sérstaklega í minn þátt varðandi borgarstjórn Reykjavíkur og vil ég upplýsa að sem forseti borgarstjórnar beitti ég mér einmitt fyrir fullkominni samstöðu um bætt vinnubrögð þar, m.a. meðal stjórnarandstöðuflokkanna sem þá voru. Ekki hvarflaði að mér að beita mér fyrir öðru en að samstaðan yrði fullkomin. Enda hlaut ég síðan, fyrstur manna í sögunni, einróma kosningu sem forseti borgarstjórnar. Það hefði forseti Alþingis getað tekið sér til eftirbreytni en væntanlega verður bið á því.

[11:15]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. forseti segir að tillögur stjórnarmeirihlutans hafi legið fyrir um nokkurra daga skeið. Ég geri ráð fyrir að fulltrúi VG í fjárlaganefnd eigi eftir að tjá sig um það efni. Hann hefur að sjálfsögðu gert grein fyrir stöðu mála í sínum þingflokki en staðreyndin er sú að þingflokkunum, stjórnarandstöðunni og Alþingi, voru ekki birtar breytingartillögur ríkisstjórnarinnar fyrr en seint í gærkvöldi. Þetta er staðreynd málsins. Við vissum ekki hvað vakti fyrir ríkisstjórninni fyrr en seint í gær.

Getur verið, hæstv. forseti, að til sé önnur skýring á þessari töf og að hún tengist því máli sem við hófum daginn með að ræða, nýju frumvarpi um þingskapalög? Vegna þess að okkur hefur verið bent á að það frumvarp bindist afgreiðslu fjárlaga órjúfanlegum böndum vegna þess að í tillögum stjórnarmeirihlutans og hluta stjórnarandstöðunnar er gert ráð fyrir auknu fjárframlagi til þingsins í og með til að styrkja stjórnarandstöðuna, m.a. til utanfara, til ferða til útlanda, og að þær tillögur yrðu ekki samþykktar nema fyrir lægi á Alþingi frumvarp sem takmarkaði málfrelsi stjórnarandstöðunnar. Getur verið, hæstv. forseti, að þetta sé hið raunverulega samhengi hlutanna og að þarna sé komin skýringin á því að við tölum um verslun og viðskipti og að við segjum að málfrelsið sé ekki til sölu hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði? Við erum tilbúin að breyta þinghaldinu. Við erum tilbúin að stytta ræðutíma. (**Gripið fram í:** Nei.) Við erum tilbúin til þess, hv. formaður þingflokks Framsóknarflokksins, og ég harma það. Ég harma það að Framsóknarflokkurinn og Frjálslyndi flokkurinn skuli leka niður eins og vax á kerti stjórnarmeirihlutans. Það er ömurlegt hlutskipti. Og að hlusta á fulltrúa Samfylkingarinnar sem segja nú eitt en sögðu annað þegar þeir voru í stjórnarandstöðu. Ég held að það sé kominn tími til að þjóðin átti sig á því hver er hin raunverulega (Forseti hringir.) stjórnarandstaða á Íslandi, stjórnarandstaða sem verður aldrei til sölu.

[11:18]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég styð afdráttarlaust þá kröfu sem var reyndar sett fram í gærkvöldi, gert undir nóttina, af þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs þegar dreift var á Alþingi nefndaráliti og breytingartillögum meiri hlutans við fjárlagafrumvarpið til 2. umr. Þessu var dreift hér alveg á síðustu mínútu þess sem gildandi þingsköp heimila og geta menn þá velt fyrir sér hversu tæpt hafi verið tiplað á því en þar stendur að breytingartillögum og nefndaráliti skuli skilað nóttu fyrir að það skuli vera tekið á dagskrá. Hvenær hefst nóttin? Það getur verið skilgreiningaratriði en með stærsta mál þingsins eru menn að tipla á mörkum þingskapanna og það finnst mér ekki vera til hróss fyrir hæstv. forseta.

Vinnan í fjárlaganefnd hefur á margan hátt verið unnin með öðrum hætti í haust en undanfarin ár. Ég fagna breyttum viðhorfum formanns og varaformanns fjárlaganefndar og annarra sem þar starfa en engu að síður hafa þeir náttúrlega verið háðir framkvæmdarvaldinu. Það hefur gengið mjög erfiðlega að fá grunnupplýsingar frá framkvæmdarvaldinu til að geta unnið fjárlögin. Þegar málið er tekið út úr nefnd við 2. umr. er það gert með nokkrum fyrirvara vegna þess að enn eru ókomnar upplýsingar sem um var beðið. Enn er ljóst að breyta þarf einhverjum liðum og það sem stærst var, fjárveiting upp á tæpar 100 millj. kr. sem laut að breytingum á starfsháttum þingsins og þingsköpunum sem er, eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson minntist á áðan, órjúfanlega tengt. Hafi frumvarpið og þessi tala verið tekin inn í þingið á mánudag og átt að vera óbreytanleg, hvað var forsetinn þá að ræða við aðra flokka um þetta mál ef tekin hafði verið ákvörðun um að þetta yrði keyrt í gegn þegar á mánudag? (**Gripið fram í:** ... ræða við vinstri græna?) Já, og stofna ferðasjóð fyrir hv. þm. Kristin H. Gunnarsson. Þá var þetta einmitt til umræðu í þinginu og það var nefnt í fjárlaganefnd að ekki væri ljóst hver yrðu endanleg afdrif þessa máls og þess vegna var málið ekki afgreitt nema með þessum fyrirvara.

Enn hafa ekki borist (Forseti hringir.) upplýsingar frá framkvæmdarvaldinu sem við höfum krafist varðandi fjárlagavinnuna og það væri nær að forseti beitti sér við framkvæmdarvaldið til þess að hægt sé að sinna löggjafarstarfinu almennilega.

[11:21]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég geng út frá því sem vísu að okkur öllum sem í þessum sal störfum sé afar annt um virðingu Alþingis Íslendinga og ég tel að það sé sameiginlegt verkefni okkar að ná niðurstöðu í þeim efnum að hér sé starfað með þeim hætti að allir geti vel við unað og telji að virðingar Alþingis sé gætt. Ég tel, hæstv. forseti, að verið sé að taka fjárlagafrumvarpið til 2. umr. á afbrigðilegan hátt. Það má rétt vera að ekki hafi verið beitt afbrigðum samkvæmt þingskapalögum til að fá málið í gegn en málið er að fara í gegn á afbrigðilegum nótum. Mig langar að fá svör frá hæstv. forseta við þeirri fyrirspurn minni áður en þessi umræða hefst hversu oft það hafi gerst að nefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar og breytingartillögu meiri hluta fjárlaganefndar sé dreift 12 tímum áður en umræða hefst. (**Gripið fram í:** Um nótt.) Og það að nóttu til. Ég verð að fá svör við þessari fyrirspurn áður en þessi umræða um fundarstjórn forseta klárast og ég veit að hægt er að fletta því upp

í tölvum þingsins. Ég held að hæstv. forseti skuldi okkur svar við þessari fyrirspurn til að við fáum staðfestingu á því sem við höldum fram, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að hér sé verið að fara fram með afbrigðilegum hætti.

Hæstv. forseti hefur sagt að við hefðum getað kíkt yfir öxlina á fulltrúa okkar í fjárlaganefnd til að komast yfir upplýsingar um breytingartillögu meiri hlutans. Nú spyr ég hæstv. forseta og það krefst líka svara: Þekkir hæstv. forseti ekki pappírana sem unnið er með í fjárlaganefnd? Veit hæstv. forseti ekki hversu óaðgengilegir þeir pappírar eru fyrir þá sem ekki hafa verið að vinna með þá sem vinnuskjöl? Áttar hæstv. forseti sig ekki á því að vinnuskjölin og hönnun vinnuskjala er hluti af þeim starfstækjum sem við þingmenn höfum og að þau starfstæki sem hv. þingmenn í fjárlaganefnd hafa eru allt öðruvísi en þau starfstæki sem við höfum sem ekki sitjum í nefndinni? Þau starfstæki koma ekki í okkar hendur fyrr en pappírunum frá meiri hluta fjárlaganefndar er dreift í þinginu. Aðstæður mínar í gær voru þær að ég vissi ekki þegar ég fór hér úr húsi klukkan sjö að efnt yrði til útbýtingarfundar á tíunda tímanum. Ég átti þess ekki kost að koma hingað í húsið til að sækja mína pappíra. Í morgun fór ég með barnið mitt til tannlæknis og kom því ekki í hús fyrr en klukkan hálftíu. Þá var klukkutími í að umræðan hæfist. Það er óforsvaranlegt að bjóða okkur þingmönnum upp á þetta og ég krefst þess að hæstv. forseti svari því hvort hér sé ekki um afbrigðilega afgreiðslu að ræða, afbrigðilega stuttan tíma sem okkur er gefinn til að kynna okkur málin.

[11:25]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mér finnst full ástæða til að leggja nokkur orð í belg um vinnubrögð því að við höfum verið að ræða vinnubrögð og ég er einmitt áhugamanneskja um að hér sé vandað betur til vinnubragða. Ég vissi af þessum útbýtingarfundi þar sem ég sat hér til klukkan sjö í gær. Ég vissi þó ekki sérstaklega hverju ætti að útbýta. Ég velti því fyrir mér þar sem ég fór heim og þurfti að sinna barni og gat því ekki farið og náð mér í þessi skjöl og þessi gögn til að undirbúa mig fyrir umræðuna hér hvort stjórnarmeirihlutinn hafi skilning á því að á Alþingi starfi fjölskyldufólk sem þarf ákveðinn tíma til undirbúnings.

Ég velti því líka fyrir mér — því að ég fylgdist með útbýtingarfundinum á rás Alþingis þar sem formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, sagði að honum þættu þessi vinnubrögð ekki til eftirbreytni og sagði að mig minnir að hann væri í raun algerlega ósofinn eftir þá vinnu sem undangengin var — þá velti ég því fyrir mér: Viljum við ekki öll breyta svona vinnulagi? Er æskilegt að fólk sé ósofið á kvöldfundum að ræða stærsta mál þingsins? Tíðkast svona vinnubrögð annars staðar í þjóðfélaginu? (**Gripið fram í:** Þess vegna erum við breyta núna.) Já, og þess vegna spyr ég því að mér sýnist að þetta þyki í rauninni fullboðleg vinnubrögð. Ég bendi t.d. á ný frumvörp um skólamál, mjög áhugaverð frumvörp um skólamál, þau voru kynnt fjölmiðlum áður en þau voru kynnt stjórnarandstöðunni, áður en þeim var dreift á þinginu á mánudaginn. Mér finnst það heldur ekki boðleg vinnubrögð. Ég hélt auðvitað að Alþingi snerist um að ræða málin og að vanda vinnubrögðin. Arnaldur Indriðason mætir ekki með handskrifað handrit á Þorláksmessu og segir: Ég ætla að fá bók í búðir á aðfangadag. Það þarf aðeins meiri tíma til þess, enda er hann metsöluhöfundur úti í löndum. Ég veit ekki hvort þau vinnubrögð sem hér eru iðkuð eru til útflutnings, ég leyfi mér að efast um það.

Úr því að hér hefur verið viðurkennt að þetta séu ekki vinnubrögð til eftirbreytni, af hverju er hreinlega ekki hægt að gera eitthvað í því strax?

[11:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að það hafi verið rökstutt nokkuð rækilega hér að ekki hefur tekist að skapa þær kringumstæður, þá umgjörð um 2. umr. fjárlaga sem æskilegt væri. Þar kemur margt til, ýmislegt fleira en bara það að nefndarálit og breytingartillögur meiri hlutans litu ekki dagsins ljós fyrr en á tíunda tímanum í gærkvöldi og þingmönnum, a.m.k. öllum öðrum en þeim sem höfðu einhverja nasasjón af málinu í gegnum veru í fjárlaganefnd, er afar þröngur stakkur skorinn til að undirbúa sig undir þá umræðu. Breytingartillögur þingmanna og stjórnarandstöðunnar sérstaklega koma væntanlega ekki til með að líta dagsins ljós og ná dreifingu fyrr en líður á daginn af augljósum ástæðum vegna þess að menn geta ekki gengið frá þeim fyrr en þeir hafa fyrir sér skjalið frá meiri hlutanum.

Við þetta bætist að það á að fara að breyta Stjórnarráðinu og færa til verkefni milli ráðuneyta og þegar liggur fyrir að þvert ofan í fullyrðingar um að það muni ekki kosta neitt mun því verða samfara kostnaður mældur í hundruðum milljóna ef ekki milljörðum. Það eitt og sér væri ærin ástæða til að skoða sinn gang ef færa á til verkefni innan Stjórnarráðsins án undangenginnar lagasetningar, ef breyta á uppsetningu fjárlaga með breytingartillögum, samanber þær sem fyrir liggja nú við 2. umr., sem færa eiga verkefni frá ráðuneytum sem fara með þau samkvæmt gildandi lögum. Það er ekki einu sinni komið fram frumvarp um tilfærslu málefna frá utanríkisráðuneyti til samgönguráðuneytis. Engu að síður er lagt til að færa fjárveitingar til eins og þetta væri þegar orðið að lögum. Óvissan sem þessu er samfara ein og sér væri næg ástæða til að skoða hvort ekki væri rétt að seinka afgreiðslu fjárlagafrumvarpsins og reyna að vinna þessi mál eitthvað áfram.

Ég tek fram að hér er ekki við fjárlaganefnd að sakast og henni er mikil vorkunn hvað varðar þær aðstæður sem henni eru skapaðar í þessum efnum og Alþingi öllu vegna þess að aðstaða Alþingis til að taka á móti frumvörpunum er óviðunandi, þar á meðal hvað varðar fjárlagafrumvarpið og möguleika á sjálfstæðri skoðun og rannsókn mála á eigin forsendum. Það á þingið að gera, að sinna rannsóknarskyldu sinni í þingnefndum ekki síst. Þegar Þjóðhagsstofnun var lögð niður, helsta tæki Alþingis í formi óháðrar stofnunar hvað varðaði ráðgjöf um efnahagsmál, hvarf af yfirborði jarðar, gufaði upp, var lögð niður í mótmælaskyni, í reiðikasti, þá var rætt um að hér yrði stofnuð hagdeild í staðinn sem ekki síst fjárlaganefnd hefði til að styðjast við varðandi afgreiðslu fjárlagafrumvarps. Ekkert hefur orðið úr slíku. Það væri raunveruleg aðgerð til að styrkja

Alþingi í glímu sinni við framkvæmdarvaldið en ekki ýmislegt annað ónefnt sem hér er á dagskrá.

[11:30]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Við höfum þessa umræðu hér í gærkvöldi á stuttum, snörpum fundi þar sem við varaformaður fjárlaganefndar áttum samræður við þá hv. þingmenn þrjá úr Vinstri grænum, hv. þm. Steingrím J. Sigfússon, Ögmund Jónasson og fjárlaganefndarmanninn Jón Bjarnason. Við tókum einn klukkutíma í umræðu um þessi mál.

Sagði ég þá eftir að þingskjölin voru komin fram og búið var að dreifa þeim á netinu þannig að líklega öll þjóðin gat séð þau — a.m.k. byrjaði síminn að hringja — þannig að ég tel að þingmenn hafi líka getað kynnt sér þau að við hefðum átt að nota tímann í eitthvað annað en að ræða um þessa hluti í gærkvöldi.

Enda var það líka þannig að í umræðunni voru menn greinilega með upplýsingar um þessi gögn sem við vorum að ræða. Gögnin voru tekin út úr nefndinni á mánudaginn var og það er mjög sérstakt ef starfshættirnir í þingflokkunum eru þannig að menn fari ekki yfir þetta þar á mánudegi og miðvikudegi.

Hins vegar skal ég taka undir það sem hér var sagt í gær, umrædd vinnubrögð við fjárlagagerðina og allt þetta ferli er nokkuð sem við viljum laga. Ég hef lýst yfir í fjölmörgum ræðum mínum á þinginu þar sem einstaka hv. þingmenn hafa setið og hlustað en aðrir ekki að ég vilji breyta fjárlagagerðinni, auka eftirlitshlutverk fjárlaganefndar og um leið þingsins.

Ég man að þegar ég mælti hér fyrir nefndaráliti og tók þátt í umræðum um fjárlögin en þurfti að bregða mér örlítið úr salnum að hv. félagi minn þm. Ögmundur Jónasson kallaði mig upp og sagði að ég ætti að vera í salnum. Og ég sat í salnum, held ég, bara langt fram á kvöld. En það voru ekki margir með mér.

Hér kemur fólk upp og segir að það hafi þurft að sinna börnum. Halda menn að fjárlaganefndarmenn hafi ekki þurft að sinna fjölskyldum sínum síðustu vikurnar og mánuðina? Ég segi við ykkur, hv. þingmenn, að ef þið haldið áfram meiðið þið ekki okkur í stjórnarmeirihlutanum. Þið meiðið einfaldlega starfsfólk nefndasviðs sem hefur síðustu dagana lagt á sig ómælda vinnu við að koma þessu hér fram. Þar hefur enginn verið undanskilinn. Hér hefur verið beðið eftir minnihlutaálitum svo að klukkutímum skiptir, hv. þm. Jón Bjarnason.

[11:33]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Menn þurfa ekkert að vorkenna starfsfólki nefndasviðs og sem betur fer eiga þúsundir Íslendinga sín börn og verða að sinna þeim. Það er afsökun sem þarf ekkert að bera hér fram.

En ég er hér, hæstv. forseti, sammála vinstri grænum að því leyti, af því að ég ber virðingu fyrir Alþingi, að hér er ekki skynsamlega staðið að af hálfu ríkisstjórnarflokkanna. Í rauninni er undarlegt að Samfylkingin sem er nýkomin úr stjórnarandstöðu skuli ekki skilja þær tilfinningar. Mikilvægasta umræða Alþingis er kannski ekki 1. umr. um fjárlögin, hún ætti að vera 2. umr. um fjárlögin sem hefur þróast á síðustu árum út í að vera í rauninni lokaumræðan um fjárlög Alþingis.

Þess vegna finnst mér mjög hart að stór og mikill meiri hluti skuli vilja níðast á stjórnarandstöðunni og gefa ekki allan þann tíma sem þingsköpin leyfa. Það þarf ekkert að leika sér að þessum eldi. Það er ekki til að auka virðingu Alþingis. Við höfum nægan tíma. Þinginu lýkur orðið miklu fyrr en var áður. Það er ekki á milli jóla og nýárs eins og þegar ég byrjaði hér. Það er ekki á Þorláksmessu eins og var á mínum fyrstu árum. Þinghald er búið 10.–15. desember. Við verðum að gefa okkur allan þann tíma sem við þurfum í vandaða fjárlagaumræðu.

Ég vil segja það hér að hæstv. forseti ætti að taka af skarið um það að gefa lengri tíma til undirbúnings vönduðum ræðum og sýna stjórnarandstöðunni þá virðingu. Það er ekkert víst að stjórnarsinnar ætli að tala í umræðunni. Það er kannski búið að segja þeim að þetta sé allt gott og blessað. Ég hef hins vegar trú á að menn vilji fylgja samvisku sinni og sannfæringu.

Mér sárnar, hæstv. forseti, að vinstri grænir skuli bera það á okkur, þingheim, að vinnubrögðin séu ekki vönduð. Í allt haust höfum við haldið marga fundi í þingflokki um þingskapalög og farið yfir þau vönduðu vinnubrögð sem þar eiga að vera. Allir voru sammála um að stytta bæri ræðutíma. Að kalla það kaup og sölu er dónaskapur hér á háu Alþingi.

Ég geri mér grein fyrir því að vinstri grænir stöðvuðu það mál 1999. Þeir skilja aðeins eitt, málþóf og langar ræður. Það hefur fylgt þessum flokki hvar sem hann hefur starfað í víðri veröld. (Forseti hringir.) Hann var í austrinu einu sinni, heitir nú orðið grænn eins og við framsóknarmenn (Gripið fram í.) en er það ekki, (Forseti hringir.) hann er rauður. (**Gripið fram í:** … ekki talað.)

[11:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég geld varhuga við því að þó að við höfum þá skoðun að það megi styrkja og efla þingið tölum við það kannski einum of oft niður. Virðing þingsins tekur mið af því sem við sjálf segjum um þingið og starfsemi þess. Þess vegna er afar mikilvægt að við umgöngumst umræðu um þingið af virðingu og alvöru og reynum að byggja virðinguna upp í stað þess að rífa hana niður. Við þurfum að efla þingið, það er lykilatriði, og það verður ekki gert í einu skrefi. Það verður gert í nokkrum skrefum og það sem við erum að reyna að fara af stað með núna er fyrsta skrefið í vonandi langri og merkilegri vegferð.

Mig langaði, virðulegi forseti, í ljósi þess að við erum búin að tala hér um störf þingsins og fundarstjórn forseta í nokkuð langan tíma minna á að í málfrelsinu felst ekki endilega það að tala lengi og mikið, heldur fyrst og fremst að skoðanir manna fái að koma fram, menn fái að tala fyrir þeim og koma þeim á framfæri. Það er lykilatriði í tjáningarfrelsinu og málfrelsinu. Það er hér haft í heiðri og það er virt. Það hefur m.a. sýnt sig undanfarinn rúman klukkutíma eða svo.

Ég held að það sé mjög mikilvægt að við förum að taka á dagskrá stærsta mál þingsins, fjárlögin, og umræðuna um

það. Ég held að það sé mikilvægt að þingið haldi dagskránni eins og hún hefur verið lögð upp í starfsáætlun. Þar er gert ráð fyrir að 2. umr. fjárlaga fari fram í dag. Ég tel mikilvægt að sú umræða fái að fara af stað. Það var farið að þingsköpum með framlagningu málsins. Hins vegar er deilt á að þetta hafi komið fram fullseint. Ég held að þau sjónarmið eigi vissulega við ákveðin rök að styðjast. Hins vegar er þetta innan þingskapa og ég held að meginatriðið sé að við förum að taka til við umræðu um fjárlög og hleypa að þeim sjónarmiðum sem menn hafa um stærsta málið sem þingið afgreiðir á hverjum vetri.

[11:39]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef ekki verið hér nema rétt rúman klukkutíma. Það sem af er morgni hefur mönnum orðið tíðrætt um að Alþingi þurfi að auka virðingu sína. Umboðsmaður hvetur til vandaðra vinnubragða. Það er til gamalt íslenskt máltæki sem segir: Eftir höfðinu dansa limirnir. Og ég hvet þig, hæstv. forseti, til að auka virðingu Alþingis.

[11:39]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég tek einmitt undir orð hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar áðan um að fjárlögin væru í raun eitt stærsta fasta mál Alþingis. Þar birtist stefna og áherslur ríkisstjórnar á hverjum tíma í tölum, sundurgreint eftir viðfangsefnum. Þar kemur líka fram tekjuöflun, hvernig að henni er staðið. Það er mjög mikilvægt að þetta sé mjög vel unnið. Ég tek undir þau orð.

Hins vegar verð ég þá að spyrja hvort það sé í takt við góð vinnubrögð að dreifa hér meirihlutaáliti og breytingartillögum undir kvöld, eða undir nótt, daginn fyrir umræðuna. Nei. Nógu erfitt er að afla upplýsinga í fjárlaganefnd, m.a. frá framkvæmdarvaldinu. Þegar ég tala um vandaða fjárlagavinnu er ég ekki að áfellast störf fjárlaganefndar eða einstakra fjárlaganefndarmanna sem ég tel að hafi verið mjög góð miðað við þær aðstæður sem þeim voru boðnar.

Ég vek athygli á því, einmitt af því að það kom fram hér, að einn liðurinn í fjárlagafrumvarpinu er tæplega 100 millj. kr. til þingmanna vegna breyttra starfshátta þingsins og þingskapa. Þetta var rætt í nefndinni og ég spurði um gögn sem lægju að baki og hvort þetta tengdist órjúfanlega því skilyrði að breytingar á málfrelsi og öðrum þáttum innan þingsins væri fastur og óaðskiljanlegur hluti af þessu máli.

Ég man ekki orðrétt hvað formaður sagði en mig minnir að hann hafi sagt eitthvað í þá veruna að að hans mati væri það ekki, þetta væri sjálfstætt mál. Hann getur þá leiðrétt það. Ég bar það mál inn í þingflokkinn og þá kom fram þar að forseti hefði upplýst að þessi mál væru föst saman og það væri óbreytanleg afstaða forseta að svo væri. Mér var nokkur vandi á höndum í þessu máli (**GÁ:** Eins og oft áður.) og benti á það. — Helsti vandi formanns Framsóknarflokksins er sá að hafa skrifað ævisögu sem fyrrverandi formaður vill ekki lesa. (**GÁ:** Hann hefur aldrei sagt það.) Það er á prenti í dag. Mun aldrei lesa hana heldur, hugsa ég. (Forseti hringir.)

Herra forseti. Ég hvet til þess að umræðu um fjárlögin verði frestað (Forseti hringir.) og þau tekin á hæfilegum tíma. Ég treysti forseta til að taka á sig rögg og breyta dagskrá þingsins eins og hún liggur hér fyrir.

[11:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Varðandi 2. umr. fjárlaga verður auðvitað að hafa í huga hvort öll gögn málsins hafi ekki verið komin tímanlega fram. Það er upplýst að þingskjöl og álit meiri hluta fjárlaganefndar voru afgreidd á mánudaginn var þannig að þingmenn hafa haft nægan tíma til að kynna sér efni þeirra. (**JBjarn:** Það er ekki rétt.) Hafi ekkert nýtt komið inn í þær tillögur eftir að það mál var afgreitt sé ég engar forsendur fyrir því að gera kröfur til þess að fresta fyrirtöku fjárlagaumræðunnar vegna þess að þá er ekkert nýtt efnisatriði í málinu sem menn ekki hafa haft tíma til að kynna sér fram að þessu.

Meðan farið er að þingsköpum, sem eru þær reglur sem við höfum sett okkur um það hvernig mál eigi að ganga fyrir sig, finnst mér vafasamar fullyrðingar um að það sé ófullnægjandi fyrirkomulag. Þingsköpin eru lög sem við höfum sett okkur og það er farið að þingsköpum í þessu tilviki þannig að mér finnst að þeim sé nokkur vandi að gera kröfur á grundvelli þess að það sé ófullnægjandi sem í þingsköpunum er kveðið á um að gert skuli. Þeir verða þá að færa fram rök fyrir máli sínu. Ég skal ekkert útiloka að þau kunni að vera fyrir hendi, en þau verða þá að koma fram. Þau hafa ekki komið fram í þessari umræðu þannig að ég tek ekki undir þær kröfur að þessu sinni, virðulegi forseti, varðandi fjárlagafrumvarpið.

Þessi umræða hefur fyrst og fremst verið framhald á umræðum um störf þingsins um fyrirhugaða breytingu á þingsköpum sem mér finnst að menn hefðu átt að bíða með að ræða þar til málið verður tekið fyrir á morgun. Þar gefst tími til að fara yfir það mál, gera grein fyrir viðhorfum sínum til þess sem í frumvarpinu er, eða þess sem ekki er í frumvarpinu. Þessi umræða nú hefur einhvern annan tilgang sem þeir ættu að skýra sem hafa staðið fyrir henni.

Ég minnist þess að af hálfu þingflokks Vinstri grænna var fyrst og fremst gerð krafa um að þinghaldið væri skipulagt, stæði frá 9 til 5, þannig að þingmenn gætu treyst því að vera búnir klukkan 5. Hins vegar var líka sú krafa að ræðutími yrði ótakmarkaður. Við sjáum bara á þessum morgni að þetta tvennt er ósamrýmanlegt. Það verður ekki hægt að skipuleggja þinghald með neinu móti ef þetta er algerlega opið eins og verið hefur. Vilji menn takmarka og skipuleggja þinghaldið, (**ÖJ:** Hvaða útúrsnúningar eru þetta?) vilji menn takmarka og skipuleggja þinghaldið, virðulegi forseti, ef ég fengi að beita málfrelsi mínu (**Gripið fram í:** … mál?) fyrir ofbeldi hv. þm. Ögmundar Jónassonar sem ævinlega telur sig hafa meira málfrelsi en aðrir menn … (Gripið fram í.) Fyrir hönd hans þingflokks er sú krafa lögð fram að hægt verði að skipuleggja þinghaldið milli 9 og 5. Til þess að það megi verða verður að gera miklu meiri kröfur og breytingar en lagt er til í frumvarpinu (Forseti hringir.) sem fyrir liggur. (Gripið fram í.)

[11:46]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Örstutt innlegg í það mál sem hér er til umræðu. Áður en þeir hjóla saman hv. þingmenn Ögmundur Jónasson og Kristinn H. Gunnarsson bið ég þá að gera það annars staðar en hér í salnum. (Gripið fram í.) Það var nóg að við pústruðumst aðeins áðan, ég og hv. þm. Guðni Ágústsson, Norðlendingurinn og Sunnlendingurinn, rifjuðum upp gamlar væringar.

Þessi umræða er að nokkru leyti framhald umræðu sem við áttum í gærkvöldi, þrír hv. þingmenn vinstri grænna og stjórnarmeirihlutans, hv. formaður fjárlaganefndar og varaformaður, um frestun á 2. umr. um fjárlögin. Ég vil undirstrika að það hefur legið fyrir í alllangan tíma að 2. umr. ætti að fara fram 29. nóvember. Það hefur raunar legið fyrir í allmarga mánuði, frá því að starfsáætlun þingsins var sett. Eins og komið hefur fram afgreiddi fjárlaganefnd breytingartillögur sínar á mánudaginn var. Þá upplýsti ég að ég hefði kynnt meginlínur í mínum þingflokki og ætlaði þingmönnum annarra flokka að gera slíkt hið sama. Samstarfið og samráðið í nefndinni hefur verið með miklum ágætum og engum upplýsingum þar leynt þannig að allt á það að liggja fyrir.

Þær breytingar sem hafa verið gerðar í kjölfar afgreiðslunnar eru leiðréttingar og það hefur líka verið upplýst að þær eru sáralitlar, það eru 29 milljónir í öllum þessum stóra pakka sem telur 430 milljarða, einungis örfáar breytingar til að snurfusa. Ég hét því úr þessum ræðustól í gærkvöldi að við þá umræðu sem hæfist um fjárlögin yrði farið mjög ítarlega yfir allar þær breytingartillögur sem fjárlaganefndin væri að gera á frumvarpinu sem fyrir var lagt. Því hef ég heitið og við það mun ég standa.

[11:48]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram er rétt að forseti taki skýrt fram að vissulega þarf að skapa þingmönnum eins gott svigrúm til að búa sig undir umræður og kostur er. Þá er að sjálfsögðu mikilvægt að fara að öllum þingskapareglum og það hefur verið gert. Ekkert á að vera því til fyrirstöðu að þessi umræða geti hafist.

Engu að síður er þetta mjög mikilvægt innlegg í það endurbótastarf sem við þurfum sameiginlega, allir hv. þingmenn, að fara í. Við þurfum að taka til hendinni og skapa þær aðstæður hér í þinginu að sem best megi vinna.

[11:49]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, nál. 1. minni hluta fjárln., þskj. 345.

Notkun lyfsins Tysabri, 295. mál, fsp. JHák, þskj. 335.

[11:50]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Í þessum umræðum hefur ákveðnum spurningum verið varpað fram til forseta. Ég óska enn svara við því hvort við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs förum með fleipur eða hvort við förum með rétt mál þegar við segjum að það sé afbrigðilegt í hæsta máta að þingskjölum vegna 2. umr. fjárlaga sé dreift með 12 eða 13 klukkustunda fyrirvara áður en umræða hefst.

Ég tel ekki forsvaranlegt, í ljósi orða hæstv. forseta um þörfina á því að bæta þingstörf, að hann svari ekki þeirri spurningu áður en lengra er haldið. Fleiri fyrirspurnir hafa komið fram til hæstv. forseta um þetta mál í þessari umræðu um fundarstjórn forseta, m.a. spurningin um bandorminn, um Stjórnarráðið. Ég tel að við eigum heimtingu á að fá að vita hvort forsvaranlegt er að fara með breytinguna á fjárlögunum þannig í gegn að fjárlögin verði samþykkt með fyrirvara um einhverjar breytingar sem Alþingi eigi mögulega eftir að samþykkja á lögum um Stjórnarráð Íslands.

Ég held að hæstv. forseti Alþingis þurfi að tryggja að það sé forsvaranlegt og standist lagareglur að gera þetta með þeim hætti sem hér er lagt til. Um þetta hafa borist fyrirspurnir til hæstv. forseta sem ég held að hann ætti að svara áður en við höldum lengra.

Þá vil ég líka leggja eina spurningu enn í púkkið til hæstv. forseta. Hún varðar það, sem hæstv. forseti hefur verið að tala um, að gera Alþingi að fjölskylduvænni vinnustað: Hversu lengi telur hæstv. forseti að þessi fundur komi til með að standa?

[11:51]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Mér finnst afskaplega mikilvægt að svör fáist frá hæstv. forseta við þeim fjölmörgu spurningum sem komið hafa fram í þessari umræðu. Við höfum verið að ræða um vinnubrögðin og fundarstjórn forseta og hversu vel menn séu í stakk búnir til að takast á við umræðu um það stóra mál sem fjárlagafrumvarpið sannarlega er. Það stendur hér upp úr hverjum manni að þetta sé eitt stærsta mál sem fjallað er um á Alþingi á hverjum vetri. Meira að segja talsmenn stjórnarflokkanna í fjárlaganefnd láta hafa það eftir sér hér í umræðunni að þessi vinnubrögð séu ekki til fyrirmyndar.

Það vekur því athygli þegar hv. formaður þingflokks Frjálslynda flokksins, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, ber blak af ríkisstjórninni rétt eins og hann sé einn helsti og fremsti talsmaður hennar og talsmaður þeirra vinnubragða sem hér eru viðhöfð, jafnvel þótt bæði formaður og varaformaður fjárlaganefndar hafi sagt að þau vinnubrögð séu ekki til eftirbreytni. Þegar það liggur fyrir hlýtur maður — og einnig í ljósi þess að hæstv. forseti hefur sagt að hann vilji beita sér fyrir bættum vinnubrögðum og aukinni virðingu Alþingis — að spyrja: Vill forseti þá ekki raunverulega leggja sitt af mörkum til þess að góð samstaða geti tekist um málsmeðferðina við 2. umr. um fjárlagafrumvarpið og koma til móts við þær rökstuddu óskir sem komið hafa fram, bæði á fundi í gærkvöldi og svo í dag, um að fresta 2. umr. um fjárlagafrumvarpið?

Forseti sagði rétt áðan að honum fyndist mikilvægt að ná samstöðu allra um bætt vinnubrögð. Við hljótum að spyrja: Er það í boði af hálfu hæstv. forseta að ná fullkominni samstöðu meðal þingmanna og þingflokka um bætt vinnubrögð og aukna virðingu Alþingis, sem við öll sannarlega hljótum að vilja beita okkur fyrir? Þessum spurningum er enn ósvarað af hálfu hæstv. forseta og við

hljótum að óska eftir því að hann bregðist við þeim.

[11:54]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna þess sem hér hefur komið fram hjá hv. þingmönnum er rétt að forseti geti þess að hann hefur ekki undir höndum upplýsingar um það hvernig málum hefur verið háttað í áranna rás með framlagningu þingskjala. Hins vegar er það aðalatriði málsins að farið er að þingsköpum. Til viðbótar er rétt að taka fram að það skiptir að sjálfsögðu miklu máli að reynt sé að haga störfum þannig hér í þinginu. Út á það gekk öll umræðan hér í morgun, að sem best sé búið að þingmönnum til þess að þeir geti sinnt sínu mikilvæga verkefni.

Hvað varðar framhald fundarins í dag þá er það undir því komið hvernig okkur miðar. Við þurfum að nýta þennan dag eins vel og kostur er. Forseti verður að meta það þegar líður á daginn hversu langt þarf að ganga fram eftir deginum með þennan fund. (Gripið fram í.)

Fjárlög 2008, 2. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 1, nál. 338, 345 og 346, brtt. 339, 340, 341, 342, 343 og 344.

[11:55]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008, frá meiri hluta fjárlaganefndar, en meiri hlutann skipa ásamt mér hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, varaformaður nefndarinnar, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Guðbjartur Hannesson, Illugi Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Ásta Möller en þau eru meðflutningsmenn mínir á þessum breytingartillögum.

Störf nefndarinnar við afgreiðslu frumvarpsins hafa verið með hefðbundnum hætti. Nefndin hóf störf 12. september sl. og átti viðtöl við fulltrúa sveitarfélaga sem gerðu henni grein fyrir erindum sínum. Þá hefur nefndin kallað fyrir fulltrúa ráðuneyta og einstakra stofnana.

Frá því að nefndin hóf störf við afgreiðslu frumvarpsins hefur hún haldið 31 fund og rætt við hundruð aðila. Fulltrúar frá fjármálaráðuneyti komu á fund nefndarinnar til viðræðna um tekjuhlið frumvarpsins.

Samkvæmt 2. mgr. 25. gr. þingskapa getur fjárlaganefnd vísað til annarra fastanefnda þeim þáttum fjárlagafrumvarpsins sem fjalla um málefnasvið þeirra. Með bréfi, dags. 10. október sl., óskaði nefndin eftir álitum fastanefnda þingsins um þá þætti frumvarpsins sem varða málefnasvið hverrar um sig. Nefndirnar hafa skilað álitum og eru þau birt sem fylgiskjöl með nefndarálitinu eins og fyrir er mælt í þingsköpum. Um er að ræða þingskjöl 339–344.

Nefndin hefur lokið afgreiðslu flestra þeirra erinda sem henni bárust, en nánar verður gerð grein fyrir helstu áherslum milli 2. og 3. umræðu í lok ræðu minnar.

Breytingartillögur þær sem eru til umfjöllunar við 2. umr. nema samtals 1,26 milljörðum til hækkunar á sundurliðun 2 í frumvarpinu. Mun ég gera grein fyrir nokkrum helstu gjaldatilfærslum, en varaformaður fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, mun gera ítarlega grein fyrir sundurliðunum gjaldahliðar í sinni ræðu hér á eftir.

Grein er gerð fyrir meginbreytingum sem varða tekjuhlið frumvarpsins í nefndaráliti og sundurliðuðum breytingartillögum. Þær byggja á endurskoðaðri tekjuáætlun efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytis, en nú er gert ráð fyrir að tekjur verði 469,3 milljarðar kr. á næsta ári sem er 8,15 milljarða kr. hækkun frá frumvarpinu. Tekjujöfnuður verður um 37,7 milljarðar kr. sem er hækkun um tæpa 6,9 milljarða.

Mestu breytingar á tekjuhliðinni má rekja til endurskoðaðra áætlana í tekjuskatti lögaðila sem hækkar um 1,5 milljarða. 5 milljarða kr. breyting er til hækkunar í virðisaukaskatti og 1 milljarðs kr. hækkun á stimpilgjöldum. Hér er um veltutengda skattstofna að ræða og skýrist hækkun þeirra af endurskoðaðri spá efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins. Í því ljósi vil ég minna á að forsendur tekjuhliðar fjárlagafrumvarpsins byggja á þjóðhagsspá fyrir árin 2007–2012 í samræmi við haustskýrslu efnahagsskrifstofunnar sem gefin var út 1. október sl. Spáin er endurskoðuð reglulega.

Hæstv. forseti. Í nefndarálitum og þingskjölum er einnig gerð grein fyrir breytingu sem lögð er til við 5. gr. frumvarpsins, um lántökur, endurlán og ríkisábyrgðir. Þar er gert ráð fyrir lánsfjárheimild til handa Byggðastofnun upp á 1 milljarð króna, til viðbótar við þá 2 milljarða sem kynntir voru í fjárlagafrumvarpinu við 1. umr. Einnig er um að ræða nokkrar breytingar á 6. gr. heimildum sem varaformaður fjárlaganefndar mun betur gera grein fyrir í ræðu sinni um leið og hann fer ítarlega yfir sundurliðun á gjaldahliðinni, líkt og ég greindi frá fyrr.

Við myndun ríkisstjórnar í vor voru sett áform um endurskipulagningu á verkaskiptingu ráðuneyta. Ákveðið var að sameina tvö ráðuneyti í eitt, þ.e. ráðuneyti sjávarútvegs og landbúnaðar, og breyta Hagstofu Íslands úr ráðuneyti í sjálfstæða ríkisstofnun. Breytingartillögur meiri hlutans og skýringar í nefndaráliti eru á sama fjárlaganúmeragrunni og frumvarpið. Þá hefur verið flutt sérstakt frumvarp um breytta verkaskiptingu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins og félagsmálaráðuneytisins. Í breytingartillögu á sérstöku þingskjali eru fjárlagaliðir færðir til samræmis við þau lagafrumvörp. Mikilvægt er að gera sér grein fyrir að umræddar breytingar eru viðamiklar og hefur verið leitast við að skýra þær út og um leið velta fyrir sér hinu tæknilega. Talið er langeðlilegast að fjárlagafrumvarpið 2008 verði afgreitt með hliðsjón af því hvernig sá meiri hluti sem að því stendur ætlar að haga skipan mála í Stjórnarráðinu frá og með 1. janúar 2008.

Best og gleggst fyrir Alþingi og alþingismenn er að meginatriði nauðsynlegra breytinga á fjárlagafrumvarpinu verði gerð ljós við 2. umr. þannig að fyrir liggi þegar frumvarpið með áorðnum breytingum verður prentað fyrir 3. umr., eftir samþykkt breytingartillagna við 2. umr., hvernig frumvarpið líti í megindráttum út eftir afgreiðslu Alþingis.

Um hina tæknilegu framsetningu geta verið ólíkar skoðanir og dreg ég ekki dul á það, hæstv. forseti, að hér er hin sígilda umræða um hænuna og eggið uppi, þ.e. hvort umræddar breytingar sem hér eru kynntar á fjárlagafrumvarpinu séu hænan eða eggið með tilliti til þess frumvarps sem

liggur fyrir um breytingar innan Stjórnarráðsins.

Í breytingartillögunum hafa einnig verið útfærðar áður kynntar mótvægisaðgerðir sem ríkisstjórnin ákvað að grípa til í því skyni að draga úr neikvæðum áhrifum af tímabundnum samdrætti í þorskveiðum. Hér hafa einstaka liðir verið útfærðir, en um er að ræða tillögur upp á vel á annan milljarð. Varaformaður fjárlaganefndar mun betur gera grein fyrir þeim sundurliðunum í ræðu sinni.

Hæstv. forseti. Ég ætla að bregða mynd á þær útgjaldatillögur sem meiri hluti fjárlaganefndar leggur til við 2. umr. Stærstu útgjaldaliðirnir og mestu framlög sem meiri hlutinn leggur til eru til heilbrigðismála, félagsmála og menntamála. Áhersluatriði meiri hlutans í þeirri fjárlagagerð sem átt hefur sér stað á undanförnum dögum er að auka framlög til velferðarmála og menntamála og standa vörð um þær stofnanir sem veita almenningi þjónustu á þeim sviðum.

Meiri hlutinn leggur hér til að 1.558 millj. verði varið sérstaklega til menntakerfisins eða málefna menntamálaráðuneytisins. Tæpur 1 milljarður rennur til félagsmála og nær sama upphæð rennur til heilbrigðisráðuneytisins, til heilbrigðisstofnana í landinu, ef ekki er tekið tillit til tímabundinnar lækkunar fjárveitinga til byggingar hátæknisjúkrahúss. Það verk er of stutt komið miðað við þær fjárveitingar sem lagt var upp með við 1. umr., en hægt er að taka hér fram að áætlaðar eru samt sem áður 800 millj. í þá framkvæmd á næsta ári.

Við 2. umr. fjárlagafrumvarps er lögð til 200 millj. kr. hækkun fjárveitinga til Landspítalans og 50 millj. kr. til sjúkrahúss Akureyrar umfram það sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Þá er lagt til að samtals 430 millj. kr. fari til Heilbrigðisstofnunarinnar Akranesi, Heilbrigðisstofnunar Suðurlands, Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja og St. Jósefsspítala til styrktar núverandi starfsemi sjúkrahúsanna en jafnframt til að gera þeim kleift að efla klíníska starfsemi sína með því að taka til sín aukin verkefni og nýta þannig betur mannafla og fastafjármuni sem fyrir eru. Er áformað að kanna sérstaklega hvernig fækka megi tilvísunum þessara sjúkrahúsa til Landspítala til að draga úr verkefnaálagi hans og með því að fjölga tilteknum aðgerðum á þessum sjúkrahúsum og Sjúkrahúsi Akureyrar sem nú eru unnin á Landspítala. Þá er ekki síst áformað að þessi sjúkrahús taki fyrr og í ríkara mæli við sjúklingum af viðkomandi svæðum eftir sérhæfða sjúkrahúsmeðferð á Landspítala. Vil ég hér einnig geta þeirra breytinga sem lagðar voru til við 2. umr. fjáraukalaga, fyrir um viku, er 3 milljarðar voru m.a. lagðir til umræddra heilbrigðisstofnana í sama tilgangi, þ.e. lækka uppsafnaðan halla eða styrkja rekstrargrunn.

Eins og áður hefur komið fram í ræðu minni mun varaformaður hv. fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, fara allítarlega yfir útgjaldatillögur meiri hlutans í sundurliðunum. Ég tel að það hafi verið mjög brýnt að bregðast við ýmsu er varðar málefni einstakra stofnana og jafnvel félagasamtaka vegna fjárlaga ársins 2008. Að baki öllum þessum tillögum liggur heilmikil vinna, eins og nefndarmenn vita og allir hv. þingmenn. Ég er sannfærður um að við höfum í þessu starfi bætt hlut margra stofnana til muna vegna starfsemi á þeirra vegum á árinu 2008.

Stór hluti vinnu fjárlaganefndar undanfarnar vikur hefur verið að fjalla um atriði er tengjast húsafriðun, bátafriðun eða uppgerð gamalla báta, svo og ýmsum fornleifaverkefnum. Í ljósi þess að umræddum umsóknum og beiðnum um fund hefur fjölgað um nær 40% á milli ára tel ég að skoða verði í heild sinni umrætt vinnulag sem í nokkru gæti leitt af sér styrkingu sjóða en ekki síður að umræddir fundir fari fram mun fyrr á árinu en ella. Við munum nú fylgja eftir úthlutunartillögum okkar og fylgjast með þeim verkefnum sem hafa verið í gangi eða eru sett af stað.

Hæstv. forseti. Ég vil hér einnig nota tækifærið og gera að umtalsefni nokkur atriði sem lúta að gerð fjárlaga og vinnu Alþingis í kjölfar framlagningar frumvarpsins. Það er afar mikilvægt í mínum huga að vel takist til um gerð rammafjárlaga á komandi árum, þau eiga að vera það leiðarljós sem stofnanir geta stuðst við. Þá styrkir það vinnu ráðuneytanna, en ekki síður hefur fjárlaganefndin aðra aðkomu og skýrari að yfirferð frumvarpsins og vinnu við breytingartillögur. Það er ekki heppilegt vinnulag að þurfa á fjölmörgum löngum fundum í aðdraganda þessarar vinnu að kalla eftir minnisblöðum og skýringum sem þyrftu að koma á hraða ljóssins. Það er ekki heppilegt að stór hluti af tíma fjárlaganefndar fari í það á þessum tíma ársins að hitta aðila vegna einstakra verkefna vítt og breitt hringinn í kringum landið — það má gera á öðrum tíma.

Ég hef boðað að fjárlaganefndin fari ekki í frí eftir 3. umr. fjár- eða fjáraukalaga. Ég vil styrkja yfirferð þingsins á lokafjárlögum, taka til umfjöllunar allar stjórnsýsluúttektir Ríkisendurskoðunar en ekki hvað síst styrkja eftirlitshlutverk þingsins sem tengist framkvæmd fjárlaga.

Á undanförnum árum hefur allt að fjórðungur fjárlagaliða ráðstafað fjármunum umfram heimildir. Agi og festa skiptir miklu þegar kemur að fjármálastjórn og ráðstöfun fjármuna. Vissulega geta verið eðlilegar skýringar á því af hverju ráðstöfun er ekki í samræmi við heimildir en í samanburði við þær þjóðir sem við berum okkur gjarnan við þekkist það ekki að ráðstöfun fari fram án heimildarákvæða. Það er því hlutverk okkar allra sem komum að fjárlagagerðinni og framkvæmd fjárlaga að tryggja að við höldum okkur við þann ramma og það skipulag sem okkur er skapað.

Ákvæði reglugerðar um framkvæmd fjárlaga eru skýr og gefa fyrirmæli um að virða beri fjárlögin til fjárheimilda en ekki sem áætlun sem aðeins beri að hafa til hliðsjónar. Það er skýrt að Alþingi fer með fjárveitingavaldið og það er á ábyrgð Alþingis, ráðuneyta og forstöðumanna stofnana að sjá til þess að fjárlögin séu virt.

Á fundi fjárlaganefndar í júní sl. gaf ég skýr fyrirheit um það að fjárlaganefndin mundi á komandi mánuðum og árum sinna því hlutverki sínu er lýtur að eftirliti með framkvæmd fjárlaga. Það tengist þeirri ábyrgð sem fjárlaganefndinni er falin fyrir hönd Alþingis, fjárlaganefndinni sem fer með fjárveitingavaldið. Síðustu mánuðina hefur nefndin breytt verulega um vinnulag og hefur fjallað ítrekað um framkvæmd fjárlaga.

Það ber einnig að nefna að mikilvægt er að reglur um flutning fjárheimilda á milli verkefna og á milli ára verði gerðar skýrari en þær virðast nú vera. Skipaður hefur verið starfshópur innan fjárlaganefndar til að sinna því verkefni og einnig munu Ríkisendurskoðun og fjármálaráðuneyti

koma að því.

Þá ber að leggja áherslu á að sameiginlegur skilningur um grundvallaratriði er varðar framkvæmd fjárlaga þarf að vera hverju sinni til staðar hjá þeim aðilum sem vinna að framkvæmdinni og/eða eftirlitinu. Á það virðist skorta að nokkru.

Það liggur fyrir, hæstv. forseti, að Ríkisendurskoðun hefur á undanförnum árum gert athugasemdir, í skýrslum sínum um framkvæmd fjárlaga, við að stofnanir hafi farið fram úr fjárheimildum án þess að gripið sé til aðgerða eins og reglur segja til um. Ítreka ber því mikilvægi þess að endurrýna og gera úrbætur á verklagi sem miða að því að framkvæmd fjárlaga sé með betri hætti en nú er. Niðurstaða fjölmargra skýrslna, greinargerða og yfirlita frá fjármálaráðuneytinu til fjárlaganefndar sýna að þess sé þörf.

Fjárlaganefndin mun taka þátt í þessu átaki með fjármálaráðuneytinu og Ríkisendurskoðun á næsta ári og er von mín að sú niðurstaða leiði okkur að markvissari ríkisrekstri og meiri aga og festu í kerfinu, en það eru þeir hlutir sem við höfum leitað eftir og viljum finna stað.

Hæstv. forseti. Ég vil hér gera að umtalsefni nokkur atriði sem munu verða skoðuð enn frekar milli 2. og 3. umr. Má þar fyrst nefna það verkefni stjórnarmeirihlutans að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja. Með hliðsjón af breytingum innan Stjórnarráðsins er ljóst að verkefni munu flytjast milli ráðuneyta, málefni aldraðra og öryrkja munu því heyra að mestu undir félagsmálaráðuneytið. Vegna þessa hafa þau mál verið skoðuð og munu birtast okkur við 3. umr. fjárlaga þann 10. desember nk. Án þess að gefa hér nein loforð er mikilvægt að þau fyrirheit sem lagt var upp með til að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja gangi eftir og Alþingi geti stutt umræddar breytingartillögur sem verða teknar hér til umfjöllunar.

Frá því á haustdögum hefur verið að starfi nefnd á vegum félagsmálaráðherra sem hefur tvíþætt hlutverk, í fyrsta lagi að skoða aðgerðir sem komi til framkvæmda strax á næsta ári til að bæta hag lífeyrisþega, en stefnt er að því að nefndin skili niðurstöðum sínum í upphafi desembermánaðar. Því er von á þeim niðurstöðum á næstu dögum og er þar unnið að því að fram komi tillögur til að bæta hag lífeyrisþega, en líkt og ég sagði áðan munu þær koma fram við 3. umr. fjárlaga. Þá er einnig unnið að því á vegum félagsmálaráðuneytisins að móta tillögur í samræmi við stjórnarsáttmálann sem miða að því að einfalda almannatryggingakerfið og skoða samspil þess og lífeyriskerfisins.

Það ber að ítreka að stjórnarmeirihlutinn hefur einsett sér að vinna að einföldun almannatryggingakerfisins. Eins er brýnt að taka til sérstakrar skoðunar samspil skatta, tryggingabóta, greiðslna úr lífeyrissjóðum og atvinnutekna einstaklinga til að tryggja meiri sanngirni og hvetja til tekjuöflunar og sparnaðar. Boðað hefur verið að dregið verði úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu. Öll þau mál eru í vinnslu og er það trú mín að við 3. umr. þann 10. desember liggi fyrir skýrari línur í þeim verkefnum sem lúta að því að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja, m.a. í kjölfar tillagna nefndar hæstv. félagsmálaráðherra.

Stjórnarmeirihlutinn hefur einnig lýst því yfir að ákveðið verði að hraða uppbyggingu 400 nýrra hjúkrunarrýma fyrir aldraða og fjölga einbýlum. Þess sjást merki í fjárlagaframvarpinu þar sem farið er fram með verkefni sem voru kynnt við framlagningu frumvarpsins þann 1. október sl. Þar má nefna hjúkrunarheimili í Kópavogi, hjúkrunarheimili í Mosfellsbæ og hjúkrunarheimili í Reykjanesbæ. Í núverandi breytingartillögum er lögð til 160 millj. kr. tímabundin fjárveiting til að flýta framkvæmdum við 1. hæð viðbyggingar við Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Með því er áformað að flýta fyrir flutningi heilsugæsluþjónustu úr sjúkrahúsbyggingunni og skapa þar aðstöðu fyrir aðra starfsemi. Gert er ráð fyrir 160 millj. kr. til framkvæmdanna á árinu 2009 sem er lokaframlag. Þá er gerð tillaga um 20 millj. kr. tímabundna hækkun á framlagi til að flýta gerð viðbyggingar umræddrar Heilbrigðisstofnunar Suðurlands, en áformað er að þar verði 40 rúma hjúkrunardeild á 2. og 3. hæð. Þá er einnig gert ráð fyrir að á næsta ári, í samræmi við yfirlýsingar ráðuneyta, að skoðuð verði áfram uppsetning á hjúkrunarheimilum í Garðabæ, á Ísafirði og í Hafnarfirði. Þau mál eru öll í skoðun og munu birtast okkur á næstu vikum og mánuðum.

Ég vil hér einnig geta þess að félagsmálaráðuneytið hefur á þessu ári unnið að endurnýjun þjónustusamninga við þau sveitarfélög og hagsmunasamtök er hafa tekið að sér að sjá um þjónustu við fatlaða, samkvæmt lögum um málefni fatlaðra og þeim reglugerðum er settar hafa verið með stoð í þeim lögum, gegn ákveðinni greiðslu úr ríkissjóði. Af þeim hópi á eftir að semja m.a. við Styrktarfélag vangefinna. Styrktarfélagið tekur með samningi að sér hluta af verkefnum sem svæðisskrifstofu málefna fatlaðra í Reykjavík er falið gagnvart íbúum þess. Umræddur þjónustusamningur er í endurskoðun, en leitast verður við að styrkja rekstrargrunn vegna þjónustunnar og skoða um leið uppsafnaða fjárvöntun sem er nokkur. Öll þessi mál eru til yfirferðar.

Hæstv. forseti. Ég hef áður vikið að því að við 2. umr. frumvarps til fjárlaga flytjast nokkrir fjárlagaliðir milli ráðuneyta. Stærstu flutningarnir, ef flutninga má kalla, eru frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis í samræmi við fyrirhugaðar breytingar á verkaskiptingu ráðuneytanna. Um er að ræða tugi milljarða og er þess vegna afar mikilvægt milli 2. og 3. umr. að endurrýna þær tillögur sem hér eru sýndar og mun ég fara þess á leit fyrir hönd fjárlaganefndar að félagsmálaráðuneyti og heilbrigðisráðuneyti hafi með sér samráð og samvinnu um endurrýni á ráðstöfun fjár, fjárheimildum, á nokkrum tilgreindum fjárlagaliðum sem snerta verkefnatilflutninginn.

Það liggur fyrir að á milli 2. og 3. umr. fjáraukalaga, svo og fjárlaga, verði ýmis verkefni skoðuð enn frekar. Má þar nefna yfirferð á símenntunar- og fjarkennsluliðum, hvernig bæta megi aðstöðumun nemenda í framhaldsskólum, yfirferð á erindi Sambands íslenskra sveitarfélaga sem m.a. tengist niðurgreiðslum til hitaveitna og fráveituframkvæmdum sveitarfélaga. Þá er ljóst að skoða verður þau verkefnaumsvif sem tengjast Vatnajökulsþjóðgarði, breytingum hjá Náttúrufræðistofnun Íslands í ljósi frestunar á flutningum, yfirferð á Flugmálastjórn Íslands, almennri endurrýni á tillögum um skiptingu fjárveitinga á milli ráðuneyta eins og ég hef áður nefnt. Þá hafa einnig verið tekin upp á nefndarfundum fjárlaganefndar málefni Háskólans á

Bifröst, háskólans á Hólum og háskólans á Hvanneyri, en ekki þarf síður að skoða þá þjónustusamninga sem eru nú í yfirferð sem m.a. heilbrigðisráðuneytið gerði okkur grein fyrir á fjárlaganefndarfundi, svo sem þjónustusamning við Samtök áhugamanna um áfengisvandamálið, SÁÁ. Hið sama á við um heilbrigðisstofnun á Reykjalundi en fjárlaganefnd hefur fengið fulltrúa beggja þessara aðila á sinn fund og rætt einnig málið við heilbrigðisráðuneytið. Þá er mikilvægt að fyrir liggi að nokkru sundurliðun á liðnum Viðhald fasteigna á svæðum sem verða fyrir aflasamdrætti þannig að fyrir liggi hvaða fasteignir er um að ræða. Þá eru fjárlaganefnd og efnahags- og skattanefnd nú með til yfirferðar málefni Þróunarfélagsins á Keflavíkurflugvelli, en gera má ráð fyrir breytingum við 3. umr. fjárauka- og fjárlaga, bæði á tekju- og gjaldahlið vegna þessa verkefnis. Efnahags- og skattanefnd mun síðan einnig gera grein fyrir áhrifum skattalagabreytinga á tekjur ríkissjóðs fyrir 3. umr. fjáraukalaga og fjárlaga.

Hæstv. forseti. Fram kom við 1. umr. fjárlaga að nauðsynlegt væri að fjárlaganefnd færi ítarlega ofan í málefni ráðuneyta og undirstofnana þeirra. Eins og ég sagði áðan stendur í nefndarálitinu að nefndin hefur haldið 31 fund og fengið hundruð gesta á fundi sína til að fá skýra mynd á rekstur einstakra stofnana og ráðuneyta. Af því tilefni vil ég árétta að gott samstarf var í nefndinni og ég vil sérstaklega þakka nefndarfólki í fjárlaganefnd fyrir gott samstarf í þeirri vinnu. Að sjálfsögðu getur stjórn og stjórnarandstöðu greint á í ýmsum málum, það geta verið uppi ólíkar skoðanir. Ég ítreka hins vegar þann vilja minn sem formaður að ná fram sem bestum upplýsingum og rökræðum í starfi nefndarinnar og þeir sem eldri og reyndari eru en ég í störfum fjárlaganefndar hafa vafalaust tekið eftir þeirri stefnubreytingu sem innleidd hefur verið í vinnubrögðum nefndarinnar. Þar hefur verið tekið upp nýtt vinnulag sem á eftir að þróast enn frekar. Um leið og ég þakka nefndarmönnum meiri hlutans og minni hlutans þann stuðning sem hefur myndast um hið nýja vinnulag vil ég samt sem áður sérstaklega þakka hv. þm. stjórnarandstöðunnar, þeim Jóni Bjarnasyni, Guðjóni A. Kristjánssyni og Bjarna Harðarsyni. Nærvera þeirra umliðnar vikur og mánuði hefur verið okkur hinum ómetanleg í því aðhaldi sem þeir sýna okkur í stjórnarmeirihlutanum.

Þó að stjórnarandstaðan skrifi ekki upp á álit meiri hlutans má sjá fingraför þeirra hv. þingmanna víða og vona ég að þeir muni styðja einstakar tillögur í atkvæðagreiðslunni á morgun. Um leið vil ég minna á að í breytingartillögunum eru atriði sem snerta styrkingu nefndasviðs, styrkingu aðstoðar til formanna stjórnarandstöðuflokkanna og styrkingu aðstoðar við hv. þingmenn sem ekki eru ráðherrar og eru úr landsbyggðarkjördæmum. (Gripið fram í.)

Þá ber að þakka starfsfólki nefndasviðs Alþingis sérstaklega, þá sérstaklega fjárlaganefndarskrifstofu, sem hefur lagt á sig ómælda vinnu undir gífurlegu vinnuálagi. Það starfsfólk á heiður skilið fyrir skipuleg og fagleg vinnubrögð í hvívetna en nefndarmenn meiri og minni hluta hafa notið aðstoðar þeirra í hvívetna. Þá hefur nefndin einnig notið aðstoðar Ríkisendurskoðunar og fjármálaráðuneytis. Einnig hafa einstök ráðuneyti veitt nefndinni upplýsingar og aðstoð.

Hæstv. forseti. Það er með mikilli ánægju sem ég lýk máli mínu og ítreka það sem áður hefur komið fram hér á hinu háa Alþingi, við höfum öll sett okkur afar metnaðarfull markmið á mörgum sviðum sem öll eiga það sameiginlegt að stuðla að aukinni velsæld íslensku þjóðarinnar. Þetta er auðvitað meginmarkmið stjórnmálanna, að bæta kjör almennings og skapa hér fjölskylduvænt samfélag þar sem fólki líður vel og um leið að skapa umhverfisvænt samfélag sem við getum verið stolt af og skapa hér samkeppnishæft og aðlaðandi umhverfi fyrir okkar kröftuga atvinnulíf hér á landi.

[12:21]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Gunnari Svavarssyni, formanni fjárlaganefndar, fyrir greinargóða framsögu með tillögu nefndarinnar við 2. umr. Ég vil jafnframt þakka nefndinni fyrir gott starf við að koma öllum þessum tillögum til skila til þingsins. Þó er um óvenju flókið og viðamikið verkefni að ræða að þessu sinni þar sem bæði er verið að gera breytingar á verkaskiptingu í Stjórnarráðinu og eins eru í frumvarpinu tillögur um mótvægisaðgerðir sem þurfti að færa út á einstaka liði.

Hv. þingmaður gerði að sérstöku umræðuefni þann þátt er varðar Tryggingastofnun og málefni aldraða og öryrkja. Því miður var ekki komið að niðurstöðu í því máli þegar nefndin lauk störfum vegna 2. umr. Ég sé ekkert óeðlilegt við það þar sem málefnið er viðamikið, ný stjórn að taka við og verkaskipting í gangi.

Ég vildi því staðfesta það sem kom fram hjá hv. formanni nefndarinnar að ríkisstjórnin gerir ráð fyrir því að fá niðurstöðu í þessu máli fyrir 3. umr. þannig að Alþingi hafi mynd af því og hægt verði að taka afstöðu til þeirrar stöðu sem uppi verður þegar málin verða kláruð við 3. umr.

[12:23]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. formanni fjárlaganefndar Gunnari Svavarssyni fyrir nefndarálitið sem hann hefur flutt og tek undir orð hv. þingmanns um um gott samstarf um vinnulag í nefndinni. Að sjálfsögðu greinir okkur á í pólitískum atriðum en það er einlægur vilji allrar nefndarinnar að bæta vinnubrögð frá því sem verið hefur. Það hefur torveldað vinnubrögð í fjárlaganefnd hversu frumvarpið var vanbúið frá fjármálaráðherra. Það var mjög illa unnið. Ég minnist þess ekki að hafa fengið jafnilla unnið fjárlagafrumvarp frá fjármálaráðherra og þetta, bara tæknilega. En sú tæknivinna leggst á starfslið nefndarinnar sem er aldeilis fullhlaðin verkum. Á slíkum vinnubrögðum þarf að verða breyting.

Ég ætla hins vegar að spyrja hv. þingmann um tekjuforsendur fjárlaga. Við höfum upplifað það á síðustu árum að lítið hefur verið að marka grunnforsendur fjárlaga, sérstaklega hvað varðar tekjur og stöðu efnahagsmála í þjóðfélaginu.

Nú er t.d. gert ráð fyrir því að á þessu ári verði 0,7% hagvöxtur í tillögum og vinnu fjármálaráðuneytisins þótt að

allir viti að hann verði líklega um og yfir 4%. Það hefur verið upplýst að fjármálaráðuneytið muni ekki endurvinna forsendur fjárlaga fyrr en í janúar á næsta ári en það sem nú er unnið eftir sé frá því á miðju sumri. Þetta finnst mér mjög óviðunandi (Forseti hringir.) og spyr hv. þingmann hvort hann muni beita sér fyrir því að þetta verði (Forseti hringir.) endurskoðað á milli 2. og 3. umr.

[12:26]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka góð orð frá hv. þingmanni í garð fjárlaganefndar. En um leið má segja að hann hefði mátt sleppa þeirri sneið sem fjármálaráðuneytið fékk í ræðu hans. En það verður hver að hafa sinn háttinn á í því.

Ég vil í ljósi þessa ítreka atriði sem ég fór yfir varðandi tekjuhliðina, að forsendur tekjuhliðar fjárlagafrumvarpsins byggja á þjóðhagsspá fyrir árin 2007–2012 í samræmi við haustskýrslu efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins en spáin verður endurskoðuð reglulega og umræddar breytingar sem koma nú fram í breytingartillögunni byggja á endurskoðaðri tekjuáætlun umræddrar skrifstofu.

Jafnframt vil ég ítreka atriði er tengjast efnahags- og skattanefndinni. Ég minnti á að efnahags- og skattanefndin hefði frumvarpið til yfirferðar og umræðu og mundi skila sérálíti til okkar um tekjuforsendur í fjáraukalögum fyrir 3. umr. og í fjárlögum vegna 2008 fyrir 3. umr. Það er í samræmi við 25. gr. þingskapa eins og komið hefur fram áður í umræðu um fjárlög.

Hvað varðar starfsemi efnahagsskrifstofunnar fór ég yfir það hér í umræðu þegar frumvarpið var lagt fram að efnahagsskrifstofa fjármálaráðuneytisins reynir eftir bestu getu að birta áætlanir. Reynslan hefur sýnt að áætlanagerð hennar er hvorki verri né betri en áætlunargerð annarra sem spá um efnahagsmál á íslenskum fjármálamarkaði.

[12:28]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil árétta það sem ég sagði áðan, að grunnforsendur sem unnið er með við gerð fjárlaga hafa reynst mjög illa, þ.e. þær nýtast illa við það verkefni. Það hefur verið gagnrýnt. Til þess að fjárlögin endurspegli raunveruleikann og séu hluti af stýritæki í efnahagsmálum þjóðarinnar þurfa þau að byggja á rauntölum og því sem best er vitað.

Ég tek sem dæmi að fjárlög innan þessa árs breytast kannski um eina 90 milljarða kr. innan ársins. Þess vegna legg ég áherslu á að vinnubrögðin við fjárlagagerðina, sérstaklega hvað varðar tekjuáætlunina og grunnforsendurnar, verði bætt. Vinnubrögðin hafa verið harðlega gagnrýnd, vinnubrögðin og þessar lélegu forsendur, af efnahags- og fjármálalífinu.

Ég tel að leggja eigi fyrir endurskoðaða þjóðhagsspá, endurskoðaðar grunnforsendur fyrir þjóðarbúskapinn, á næsta ári áður en við afgreiðum fjárlög hér við 3. umr. Þannig var farið að áður, þegar við höfðum Þjóðhagsstofnun. Hún kom með endurskoðaðar tölur fyrir 3. umr. Nú, við höfum Seðlabankann og ég legg áherslu á að ef það á að vera óbreytt að við afgreiðum fjárlög í þeirri miklu efnahagslegu óvissu og óöryggi sem nú er, sem hefur ekki farið fram hjá neinum, þá er það mjög óábyrgt. Við þurfum að endurskoða grunnforsendur þeirra efnahagsstærða sem fjárlagafrumvarpið og fjárlögin byggja á.

Ég skora á (Forseti hringir.) hv. þingmann að beita sér fyrir því að slík endurskoðun komi inn fyrir 3. umr.

[12:30]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason hefur flutt þessa hvatningu áður úr þessum ræðustól en ég lýsi því einfaldlega yfir að efnahags- og skattanefndin mun gera grein fyrir afstöðu sinni fyrir 3. umr. Við erum með umræddа efnahagsskrifstofu hjá fjármálaráðuneytinu sem fer yfir þessa hluti og hún hefur auðvitað endurnýjað spána reglulega og birtir niðurstöður sínar reglulega. Að öðru leyti mun efnahags- og skattanefndin sem fer yfir tekjuhlið fjárlagafrumvarpsins fara yfir þá hluti.

Ég vil síðan sérstaklega nota tækifærið og minna hv. þingmann og aðra á það að varaformaður fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, mun gera ítarlega grein fyrir sundurliðun gjaldahliðar í ræðu sinni á eftir.

Þá vil ég einnig nota tækifærið og hvetja hv. þm. Jón Bjarnason, líkt og hann sjálfur kom að og hefur lagt áherslu á í nefndinni eins og aðrir hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar, til að ná samstöðu við okkur hin um sem flestar tillögur sem eru til umfjöllunar. Ég á ekki von á öðru en að hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar muni greiða atkvæði með fjölmörgum tillögum sem fram koma í umræddum breytingartillögum, enda hefur stjórnarandstaðan komið að þeim og tekið þátt í þeirri tillögugerð með okkur hinum, hv. þingmönnum fjárlaganefndar, þrátt fyrir að skrifa ekki upp á nefndarálitið eins og má kannski segja að eðlilegt sé og venja.

Nú liggur fyrir að hlýða á nefndarálit minni hlutans og vil ég þar af leiðandi ljúka þessu andsvari og tel að ég hafi komið þessu til skila til hv. þm. Jóns Bjarnasonar.

[12:32]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, brtt. JBjarn o.fl., þskj. 347; brtt. SJS o.fl., þskj. 350.

Fjármálafyrirtæki, 181. mál, nál. viðskn., þskj. 349.

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, 76. mál, nál. viðskn., þskj. 348.

[12:33]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti 1. minni hluta fjárlaganefndar við 2. umr. Flutningsmaður auk mín er hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, fulltrúi Frjálslynda flokksins í hv. fjárlaganefnd.

Ég vil fyrst fara nokkrum orðum um vinnubrögð fjárlaganefndar. Eins og hv. formaður nefndarinnar, Gunnar Svavarsson, hefur gert grein fyrir hefur hún verið með hefðbundnum hætti, frumvarpið kom frá ríkisstjórn inn til 1. umr. í þingið og síðan fór það til meðferðar í fjárlaganefnd.

Eins og ég sagði áðan er frumvarpið óvenjuilla unnið af hálfu fjármálaráðherra vegna þess að gríðarlega miklar breytingar eru ráðgerðar á Stjórnarráðinu og fleiri þáttum sem hafa áhrif á endanlega útkomu þessa frumvarps. Ég tel þó að bæði formaður, varaformaður og aðrir í nefndinni hafi lagt sig fram við að vinna þetta fjárlagafrumvarp eins vel og þeir hafa haft tök á innan þess þrönga tímaramma sem settur er. Þetta er ekkert smámál, fjárlög íslenska ríkisins, fjárlög hinna ýmsu stofnana, viðfangsefna og verkefna sem er stefnumarkandi fyrir þjóðarbúið, fyrir velferðarkerfið, alla þætti, hina mörgu stóru og smáu, sem hið opinbera kemur að. Þessi tími sem nefndin hefur til umfjöllunar um fjárlagafrumvarpið er þess vegna allt of skammur. Okkur er gert að ljúka ítarlegri yfirferð, gagnasöfnun og vega og meta saman hluti á einum mánuði auk þess að sinna öðrum þingstörfum.

Það gefur líka augaleið að starfslið nefndarinnar er störfum hlaðið við að reyna að gera það besta sem hægt er á stuttum tíma. Það verður líka að segjast eins og er að eins og undanfarin ár hefur oft reynst erfitt að fá grunngögn frá framkvæmdarvaldinu sem eru nauðsynleg fyrir fjárlaganefndina til að geta unnið vinnu sína og metið það sem fjárlagafrumvarpið fjallar um. Ég vil ekki nefna neitt einstakt ráðuneyti í þeim efnum, en það verður að koma á mun skilvirkari vinnubrögðum gagnvart fjárlagavinnunni, gagnvart framkvæmdarvaldinu, en verið hefur. Það verður líka að auka og styrkja sjálfstæði fjárlaganefndarinnar, Alþingis gagnvart framkvæmdarvaldinu hvað fjárlagavinnuna varðar. Ég sakna þess reyndar að í vinnu við þetta fjárlagafrumvarp skuli ekki koma fram meiri grundvallarbreytingar en raun ber vitni. Ég hef starfað í fjárlaganefnd og einmitt í minni hluta með öðrum stjórnarflokknum sem nú er, Samfylkingunni, og þá minnist ég þess að fulltrúar Samfylkingarinnar, bæði almennir þingmenn og fjárlaganefndarmenn, lögðu þunga áherslu á breytt og lýðræðisleg vinnubrögð við fjárlagagerðina, það væri fjárlaganefndin sem bæri ábyrgð á málinu inn til þingsins og það væri þingið sem ætti að bera uppi þá vinnu og bera ábyrgð á henni. Þess vegna sakna ég þess að þær breytingar skuli ekki vera komnar fram. Það væri fróðlegt að lesa upp ræður margra þingmanna Samfylkingarinnar, fjárlaganefndarmanna sem bæði gagnrýndu og bentu á hvernig mætti styrkja lýðræðisleg vinnubrögð við gerð fjárlaga. Hér höfum við heyrt góð orð um það en minna hefur orðið úr breytingum.

Við verðum að gera okkur grein fyrir því að Samfylkingin er búin að vera í ríkisstjórn síðan í maílok og fjárlagafrumvarpið og fjárlögin marka stefnu ríkisstjórnar. Í fjárlögum og fjárlagafrumvarpi koma fram þær áherslur, þau viðfangsefni, breytingar á gjöldum og tekjum sem ríkisstjórnin vill láta gera á næsta kjörtímabili sínu, og fyrst á næsta ári. Þess vegna slær fyrsta fjárlagafrumvarp nýrrar ríkisstjórnar tóninn að stefnumörkun fyrir það sem viðkomandi ríkisstjórn ætlar að beita sér fyrir. Ég varð því fyrir miklum vonbrigðum með þetta, bæði hvað varðar það að hefðu verið tekin upp hér öflugri og kröftugri lýðræðislegri vinnubrögð strax í sumar — við vorum með vorþing þar sem skipað var í nefndir sem líka störfuðu í sumar. Ég hélt að vorþingið hefði verið til að koma þessari skipan á sem ný ríkisstjórn með nýjum ríkisstjórnarflokki, Samfylkingunni, vildi beita sér fyrir. En svo hefur ekki orðið, því miður, og í þessu fjárlagafrumvarpi sjást þess mjög lítil merki að nokkur ríkisstjórnarskipti hafi orðið.

Þingmenn Samfylkingar bera því við að það sé svo erfitt, þetta svo löngu unnið, erfitt að koma inn í þetta og það taki 1–2 ár að breyta stefnunni. Þá hef ég sagt við þá: Þá eigið þið bara að koma að ríkisstjórn einu ári seinna.

Þegar við lesum þetta nefndarálit og þegar við förum líka í gegnum fjárlagafrumvarpið við 2. umr. hljótum við að verða að benda mjög rækilega á að ekki hefur orðið nein stefnubreyting. Það er búið að segja mörg falleg orð og ég fagna þeim, góð orð um það að starfsháttum verði breytt. Gríðarlega miklu var lofað fyrir kosningar um áherslur í velferðarmálum. Eitt fyrsta mál nýrrar ríkisstjórnar átti að vera að taka einmitt á þeim. Ég sá í einhverri ályktun eldri borgara í haust að þeir hefðu saknað þess að ekki hefði verið minnst á kjör eldri borgara eða öryrkja í stefnuræðu forsætisráðherra sem voru þó eitt aðalkosningamálið. Ef marka má ályktanir og viðbrögð þessara hópa við fjárlagafrumvarpinu og því sem fram hefur komið eru það einmitt gríðarleg vonbrigði gagnvart þeim stefnumálum sem þeir væntu að ný ríkisstjórn mundi vinna eftir, og í þessu líka mikla góðæri. Ríkissjóður er með gríðarlegar tekjur og menn tala um þetta mikla góðæri sem sumir segja reyndar að standi á brauðfótum að einhverju leyti. Engu að síður koma miklar fjármunir í ríkissjóð og ég hélt að allir hefði verið sammála um það í vor að það væri einmitt hægt að nýta þessa góðu stöðu ríkissjóðs til að bæta hag þessa fólks strax, ekki bara kannski og ekki bara setja nefnd í málið og ekki bara skoða. Nógu margar nefndir hafa skoðað hvernig bæta eigi og styrkja aldraða og öryrkja og lágtekjufólk. Það ætti ekki að þurfa að setja eina nefndina enn, ég held að fólk vilji þar sjá aðgerðir. Þetta er nokkuð sem við getum sagt að einkenni fjárlagafrumvarpið við 2. umr., óbreytt ríkisstjórnarstefna frá tíð Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks þrátt fyrir mikla fjármuni í ríkissjóði hvað þessa málaflokka varðar.

Hið sama er reyndar að segja um heilbrigðismálin. Hér eru tillögur um að Landspítalinn fái ekki þá fjármuni sem hann þarf til að halda óbreyttum rekstri. Uppi eru hugmyndir um að færa viðfangsefni til annarra sjúkrahúsa. Gott og vel, en það liggur ekki fyrir nein heildstæð stefna í þeim efnum. Allir vita þó að eitt meginvandamál í heilbrigðisgeiranum og umönnunargeiranum er einmitt lág laun, og þau kjör sem boðin eru því fólki sem þar þarf að fást til starfa eru ekki samkeppnishæf á vinnumarkaðnum í þeirri þenslu sem er. Það þýðir ekkert að segja einstökum stofnunum að þær verði bara að herða ólina hvað það varðar. Ég sakna þess að í heilbrigðismálum komi ekki fram alveg afdráttarlaus stefnubreyting um að þennan málaflokk eigi að efla og kjör þess fólks sem vinnur á elli- og hjúkrunarheimilunum, heilbrigðisstofnunum, í skólunum, að kjör þessa fólks eigi að bæta með þeim hætti að þau verði samkeppnishæf og hægt að manna störfin með bærilegum hætti. Þessa sér ekki stað í þessu frumvarpi ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar. Ég held að það hljóti að valda miklum vonbrigðum.

Aðrir þættir sem líka er vert að hafa í huga þegar við skoðum hér tillögur meiri hlutans og fjárlagafrumvarpið í

heild eru umræður um hinar miklu mótvægisaðgerðir sem boðaðar voru í sumar með miklum fyrirgangi, mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar á þorskkvóta og fyrirsjáanlegt aukið erfiði og erfiðleikar margra sjávarbyggða vítt og breitt um landið.

Það var reyndar alltaf mjög erfitt að handfesta þessar mótvægisaðgerðir, það var meira talað. Nú þegar þær birtast endanlega í fjárlagafrumvarpinu sjálfu renna þær inn í hinn almenna þátt fjárlagafrumvarpsins þannig að hafi vilyrði fengist fyrir fjármagni til mótvægisaðgerða var náttúrlega ástæðulaust að viðkomandi verkefni fengi fjármagn á fjárlögum utan þess. Ég get nefnt mörg dæmi um það. Þegar við förum því í gegnum frumvarpið er ekki svo ljóst hvar þessar mótvægisaðgerðir liggja, þær hafa bara runnið inn og menn hafa skorið niður sums staðar á móti þar sem tilgreindar upphæðir eru. Mér sýnast þessar mótvægisaðgerðir vera meira eða minna skollaleikur með fjármuni.

Hið sama er reyndar líka að segja um málefni svokallaðrar Vestfjarðanefndar, nefndar sem var skipuð hér síðasta vor til þess að taka á og gera tillögur um skyndiúrbætur fyrir byggðir á Vestfjörðum sem hefðu búið við það að þar hefur íbúafjöldi dregist saman og býr við mjög skert og erfið kjör. Ríkisstjórnin ákvað að setja niður starfshóp og svokallaða Vestfjarðanefnd til að gera tillögur. Tillögur hennar áttu að vera algjörlega óháðar mótvægisaðgerðum eða almennum fjárlagaaðgerðum. Þær áttu fyrst og fremst að vera til þess að hirða upp vanrækslusyndir fyrri ríkisstjórna fyrri ára gagnvart þessum byggðarlögum. Reyndar þurfti ekki að setja neina sérstaka nefnd eða starfshóp um það, það lá alveg fyrir hvað þyrfti að gera.

Tillögur þessarar svokölluðu Vestfjarðanefndar renna líka að því er virðist beint inn í hinn almenna hluta þannig að þegar maður fer í gegnum fjárlagafrumvarpið verður þetta ekkert aðgreint frá almennum fjárlagaaðgerðum í mörgum tilvikum. Þessar sértæku aðgerðir sem boðaðar voru og var gumað af, þ.e. sértækar aðgerðir til stuðnings Vestfjörðum samkvæmt Vestfjarðanefnd og einnig svokallaðar mótvægisaðgerðir, virðast hafa runnið inn í hinn almenna hluta hér. Í mörgum tilvikum er þar greinilega ekki skilið á milli og ég tel þetta gagnrýnisvert. Ég býst við að margir þeir aðilar sem treystu á loforð um mótvægisaðgerðir sem væri aðeins grunnur og síðan yrði þeim fylgt eftir með auknu framlagi á fjárlögum verði fyrir vonbrigðum, því miður, og ég skil það. Það var búið að búa til miklu meiri væntingar vegna allra þeirra loforða sem hafa gengið yfir.

Þá er annar flokkur sem ég einnig vil nefna sem er keyrður hérna inn gjörsamlega óunninn og ég kem betur að seinna í ræðu minni, tilflutningurinn á ráðuneytunum, breytingar á Stjórnarráðinu, breytingar sem voru keyrðar inn á vorþingi með valdbeitingu. Fyrstu spor þessarar ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar voru ofbeldi gagnvart þinginu þegar keyrðar voru í gegn hér bæði breytingar á Stjórnarráðinu í fullkomnu ósætti, skyndiákvörðun, og einnig breytingar á þingsköpum sem þá voru keyrðar hér í gegn. Fyrstu sporin voru valdbeiting og henni er fylgt eftir. Þetta eru gríðarlega miklar breytingar sem eru fyrirhugaðar. Svo kom fram frumvarp um þetta mál fyrr í haust sem enn er til meðferðar í þinginu, en er órætt í þingsal að meginþorra, 2. umr. er eftir um þau meginmál, breytingar þar sem á að flytja heilu málaflokkana á milli ráðuneyta — órætt. Það hefur verið harðlega gagnrýnt af mörgum aðilum, bæði fyrir flausturslega vinnu og einnig það að ætla sér að láta þetta koma til framkvæmda nú strax. Hvers vegna vilja menn ekki gefa því aðlögunartíma til 1. janúar 2009? Nei, þetta á að koma núna.

Svo eru keyrðar inn tillögur um breytingar á fjárlagafrumvarpinu sem byggja á lögum sem ekki er búið að samþykkja, byggja á frumvörpum sem eru nánast órædd í þinginu, byggja jafnvel á lagafrumvörpum sem ekki eru komin fram í þinginu.

Frumvörp til fjárlaga og fjárlög eiga að byggja á gildandi lögum. Komi síðan upp breytingar, lögum breytt eða ný viðfangsefni koma inn sem Alþingi samþykkir, er fjárlögunum breytt með sérstökum lögum, fjáraukalögum, þannig að það er ekkert til fyrirstöðu — og meira að segja mælt svo fyrir í lögum um fjárreiður ríkisins — að þær breytingar geti komið inn og þá tekur Alþingi þær fyrir. Það er hægt að afgreiða fjáraukalög eins oft og þurfa þykir. Þessar breytingar hér flytja heilu málaflokkana, rústa landbúnaðarráðuneytið, flytja málaflokka landbúnaðarráðuneytisins undir önnur ráðuneyti, skipta þeim upp, flytja stóran hluta tryggingakerfisins á milli ráðuneyta, færa til stofnanir, endurskilgreina þær, flytja til málefni sveitarfélaganna. Svona má áfram telja, stórir málaflokkar. Hvort sem menn deila um það hvort þetta sé rétt ráðstöfun eða ekki verður hún að fara fram á þingræðislegan hátt. Það er ekki gert hér, heldur er málið keyrt fram. Ef svo fer fram sem horfir á að láta Alþingi greiða atkvæði um fjárlagaliði sem ekki eru til. Fjárlögin sjálf byggja á gildandi lögum og það er farið að keyra hér fram breytingar á fjárlögum á grundvelli laga sem ekki eru fyrir hendi.

Þetta finnst mér dæmi um afar óvönduð, ólýðræðisleg og óþingræðisleg vinnubrögð. Í ljósi orða sem hv. formaður fjárlaganefndar viðhafði, hv. þm. Gunnar Svavarsson, sem ég reyndar tel að vilji breyta hér um vinnulag, er ekki trúverðugt að fyrstu verk hans hér séu að keyra tillögur eins og um breytingar á Stjórnarráðinu í gegnum fjárlaganefnd áður en Alþingi er búið að ákveða það. Það er ekki dæmi um vönduð, lýðræðisleg eða þingræðisleg vinnubrögð. Mér verður svona tíðrætt um þingmenn Samfylkingarinnar af því að við störfuðum saman í stjórnarandstöðu árum saman og áttum samleið í gagnrýni á þau vinnubrögð sem svo birtast hér, gagnrýni á framkvæmdarvaldið fyrir að beita þingið ofbeldi eins og það að fara að keyra hér inn breytingar á fjárlögum sem ekki styðjast við lög.

Þess vegna finnst mér mjög dapurlegt að verða vitni að því að einnig í svona málum skuli vera svo langt á milli orða og athafna hjá þingmönnum Samfylkingarinnar. Það er allt óbreytt hvað varðar starfshætti þingsins, menn keyra á meiri hlutann og láta þingræðið ekki njóta vafans í þeim efnum. Ég kem nánar inn á þetta á eftir, frú forseti.

Það síðasta sem var svo sett inn og líka hefur verið deilt um hér í morgun er fjárveiting til þingsins á grundvelli breyttra starfshátta, vinnulags þingsins o.s.frv., tæpar 100 millj. kr. Enn liggur ekki í sjálfu sér fyrir lagalegur grunnur fyrir þeim breytingum öllum, ekki a.m.k. eins og forseti þingsins hefur lagt það fram. Þessar fjárveitingar eru háðar

einhverri hugmynd sem hann hefur keyrt fram og var keyrð fram sem þingskjal í gær. Einnig þarna eru settar fram þessar tæpu 100 millj. á grundvelli áformaðra laga sem ekki eru fyrir hendi.

Ég er ekki að gagnrýna það hvort þessi upphæð fer inn eða ekki, þessar tæpu 100 millj., ég er að benda á að þessi vinnubrögð eru ekki samkvæmt eðlilegum þingsköpum og þingræðislegum reglum og að mínu viti fara þau á svig við lög um fjárreiður ríkisins. Þar stendur að ef upp koma skyndileg atvik eða breytingar á lögum, kjarasamningar eða náttúruhamfarir, fari maður inn í þingið með það í formi fjáraukalaga. Þó að þetta frumvarp um þingsköp yrði samþykkt væri hægt að koma með þá upphæð í gegnum fjáraukalög, það er það sem lögin um fjárreiður ríkisins gera ráð fyrir en ekki að koma með hvert málið á fætur öðru á grundvelli þess að ríkisstjórnin ætli að keyra í gegn lagafrumvarp seinna á þinginu sem staðfesti það.

Þetta eru ekki þingræðisleg vinnubrögð, og aftur verður mér hugsað til margra góðra þingmanna Samfylkingarinnar sem hafa starfað hér saman í stjórnarandstöðu á liðnum árum. Þá voru einmitt þessi vinnubrögð, þessi valdbeitingarvinnubrögð ríkisstjórnarinnar og ríkisstjórnarmeirihlutans, gagnrýnd mjög harðlega. Ég minnist þess að þáverandi þingmenn Samfylkingarinnar létu hreint ekki sitt eftir liggja í gagnrýni á hliðstæð vinnubrögð og núverandi þingmenn Samfylkingarinnar leggja núna blessun sína yfir. Það hlýtur að valda miklum vonbrigðum, frú forseti, hvernig Samfylkingin virðist hafa gengið inn í þessa ríkisstjórn, alveg hreint hvað vinnubrögðin varðar eins og ekki hafi einu sinni verið skipt um ver á sænginni áður en Framsókn fór undan.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti vill spyrja hv. þingmann hvort hann eigi langt eftir af ræðu sinni því að forseti hyggst gera hér matarhlé.)

Já, frú forseti, það er drjúgur kafli eftir af ræðunni þannig að það hentar ágætlega að gera matarhlé ef forseta sýnist svo.

[Fundarhlé. — 13:00]

[13:31]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, brtt. JBjarn o.fl., þskj. 351; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 352.

[13:31]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) (frh.)**:**

Frú forseti. Ég geri hér grein fyrir nefndaráliti 1. minni hluta fjárlaganefndar en auk mín stendur hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, þingmaður Frjálslynda flokksins, að áliti þessu.

Ég hef í fyrri ræðum vikið að þeirri miklu óvissu og umróti sem nú er í efnahagsmálum þjóðarinnar og miklum aðsteðjandi vanda í hagstjórn sem markað hefur efnahagsumhverfið og hefur áhrif á afgreiðslu fjárlaga fyrir árið 2008. Ljóst er að orsakir þess vanda sem nú er við að glíma er m.a. að leita í mistökum fyrri ríkisstjórnar sem skellti skollaeyrum við varnaðarorðum og stuðlaði að gríðarlegum stóriðjuframkvæmdum sem öllum var ljóst að mundu reyna mjög á hagstjórnartæki og þanþol efnahagslífsins. Nægir í því sambandi að vitna í varnaðarorð Seðlabankans og erlendra ráðgjafarstofnana á sviði efnahagsmála.

Með pólitískum ákvörðunum og þrýstingi þáverandi stjórnarflokka, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, voru áformin keyrð áfram og öll andstaða og varnaðarorð höfð að engu. Gilti þá einu hvort menn legðust gegn framkvæmdunum vegna umhverfisspjalla sem þeim fylgdu, vöruðu við efnahagsáhrifum eða því að ruðningsáhrifin yrðu dýrkeypt fyrir annað atvinnulíf og skuldsettan almenning og reyndu mjög á hagstjórnina.

En ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks lét ekki þar við sitja heldur lækkaði hún tekjuskatt mitt í þenslunni, einkum þó á hátekjufólki, sem hafði aukin áhrif til þenslu eins og áformin um stóriðjuna. Ofan í kaupið var fyrri ríkisstjórn bundin af kosningaloforðum Framsóknarflokksins um hækkun á lánshlutfalli íbúðalána. Hin mikla þensla sem orðið hefur á íslenska fasteignamarkaðnum á þátt í því efnahagsumróti sem við stöndum frammi fyrir og höfum upplifað að undanförnu.

Þessu til viðbótar er það staðreynd að fyrri ríkisstjórn og Seðlabankinn gengu aldrei í takt í hagstjórn, samanber það er þeir lækkuðu bindiskyldu bankanna sem tók gildi í ársbyrjun 2004. Ríkisstjórnin lagði oftar en ekki stein í götu viðleitni Seðlabankans til að halda aftur af verðbólgu og kæla niður hagkerfið. Afleiðingarnar eru alkunnar. Gríðarlegur viðskiptahalli, verðbólga og ítrekaðar vaxtahækkanir Seðlabankans til að halda aftur að þenslu og verðbólgu hefur undir árslok skilað því að stýrivextir eru einhverjir þeir hæstu á byggðu bóli, eða af hálfu Seðlabankans 13,75% og vaxtastig í landinu, hjá þeim sem verða að taka lán, hvort sem það eru langtímalán eða skammtímalán, er líklega með því hæsta sem gerist. Það er að sliga heimili og atvinnulíf.

Ástandið í dag er jafnframt afleiðing þess að ný ríkisstjórn sem tók við völdum í maímánuði síðastliðnum hefur ekkert aðhafst í hagstjórninni. Tækifærin sem ríkisstjórnin fékk til að senda efnahagslífinu og þjóðarbúskapnum öllum sterk skilaboð um að stigið yrði á bremsur var ekki nýtt. Ríkisstjórnin hefur verið með afbrigðum daufleg, gert lítið úr vandanum og drepið umræðu um hagstjórn á dreif. Ef eitthvað er hefur sú gjá breikkað síðustu mánuði sem myndaðist í tíð fyrri ríkisstjórnar á milli Seðlabankans og fjármálalífsins annars vegar og ríkisstjórnar hins vegar. Formenn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks hafa dregið í efa gagnsemi vaxtahækkana Seðlabankans og virkni peningamálastefnunnar. Tæpast flokkast það sem jákvætt framlag eða mikill stuðningur við viðleitni Seðlabankans.

En eitt er víst. Ástandið er með öllu óviðunandi. Það finnur hver einstakur á sér í samfélaginu. Vaxtakostnaður er óheyrilega hár. Verðbólgan er of mikil. Greiðslubyrði á lánum heimilanna er gríðarleg og ljóst að þúsundir fjölskyldna eiga í miklum erfiðleikum með að ná endum saman og standa skil á afborgunum lána. Hið háa vaxtastig og vaxtamunur á milli Íslands og annarra landa hefur styrkt gengi krónunnar með innstreymi erlends fjármagns sem þýðir að rekstrarskilyrði útflutnings og samkeppnisgreina er bágborið og síst mega þær við því, sérstaklega sjávarútvegurinn vegna ákvarðana um niðurskurð á þorskafla. Hinn

gríðarlegi uppsafnaði viðskiptahalli er ávísun á vaxandi skuldabyrði þjóðarbúsins. Hann gæti haft alvarlega afleiðingar til lengri tíma litið.

Frú forseti. Jafnvægisleysið í hagkerfinu og hagstjórnarvandamálin sem við blasa verða hættulegri með hverjum mánuði. Loks bætist við mikill óróleiki á verðbréfamarkaði og óvissa með þróun alþjóðaefnahagsmála á komandi mánuðum. Einnig er við mikið jafnvægisleysi og misgengi að glíma hér innan lands. Einkum er staðan ólík milli þenslusvæðisins við Faxaflóann, á suðvesturhorni landsins, og landsbyggðarinnar. Þetta jafnvægisleysi er á sinn hátt hluti hagstjórnarvandans og tengist einnig afkomu útflutnings- og samkeppnisgreina, t.d. sjávarútvegs og ferðaþjónustu sem vega þungt í efnahagslífi landsmanna, einnig landbúnaðar og margs konar hugverkaatvinnu.

Í frumvarpi til fjárlaga fyrir árið 2008 er gert ráð fyrir að heildartekjur ríkissjóðs verði um 461 milljarður króna og þar af nemi skatttekjur um 422 milljörðum kr. Samkvæmt því er gert ráð fyrir að tekjur verði 85 milljörðum kr. meiri en á fjárlögum ársins 2007. En þegar betur er að gáð kemur í ljós að tekjur ríkisins á árinu 2007 verða líklega um 456 milljarðar, samanber endurskoðaða tekjuáætlun við 2. umr. fjáraukalaga, eða um 80 milljörðum kr. hærri en gert var ráð fyrir á yfirstandandi fjárlögum. Tekjur ársins 2008 eru því áætlaðar 5 milljörðum kr. hærri, sé miðað við endurskoðaða tekjuáætlun 2007. Ný tekjuáætlun fjármálaráðuneytisins gerir ráð fyrir að tekjur ríkisins hækki um 8 milljarða kr. og verði rúmir 469 milljarðar kr. Munar þar mest um hækkun á virðisaukaskatti.

Frú forseti. Það er augljóst að áætlanagerð af hálfu ríkisstjórnarinnar í þessu frumvarpi virðist ekkert traustari eða betur undirbyggð en áætlanir fyrri ára. Helstu forsendur frumvarpsins eru t.d. að hagvöxtur ársins 2008 verði um 1,2% og samdráttur í þjóðarútgjöldum verði tæplega 5% en viðsnúningur verði í utanríkisviðskiptum sem beri uppi hagvöxtinn. Gert er ráð fyrir að verulega dragi úr viðskiptahalla og hann verði tæplega 9% af landsframleiðslu, atvinnuleysi aukist og verði um tæp 3% af vinnuafli. Loks er gert ráð fyrir að verðbólgan minnki niður í 3,3% á árinu 2008 og það dragi úr einkaneyslu.

Helstu óvissuþættir frumvarpsins eru áform um frekari stóriðjuframkvæmdir, ástand á alþjóðamörkuðum, gengi íslensku krónunnar og komandi kjarasamningar. Hér er ekki um að ræða smávægilega óvissuþætti. Þeir veikja verulega tiltrú á að tekjuáætlun og fjárlagafrumvarpið í heild sinni sé trúverðugt. Það eitt að láta ógert að lýsa yfir hvort ráðist verði í nýjar álverksmiðjur og nýjar stóriðjuframkvæmdir eða ekki á næsta ári, segja allir aðilar, allar greiningardeildir og aðrir sem vinna með grunntölur efnahagslífsins, að skipti sköpum. Það skiptir sköpum. Hér verður allt í bullandi þenslu áfram ef ákvörðun um stóriðju verður tekin.

En ríkisstjórnin skilar auðu í þessu og segir kannski og kannski ekki. Aðeins sá þáttur sýnir hversu óábyrg fjármálastjórnin er, þ.e. fari í gang nýjar og auknar stóriðjuframkvæmdir þá verður áframhald á þenslu, áfram háir vextir, verðbólga o.s.frv. Það er ástand sem mundi vera mjög skaðlegt bæði fyrir atvinnulíf og einstaklinga. Viljum við halda við slíku ástandi? Nei, ég held að einstaklingurinn, hinn almenni borgari þessa lands, vilji ekki áframhaldandi þenslu, háa vexti og vaxandi skuldabyrði þjóðarbúsins. Áframhaldandi aukna greiðslubyrði heimilanna. Nei. En það er ekkert í þessu frumvarpi sem gefur almennum borgurum landsins vísbendingu um hvað er í vændum. Þar skilar ríkisstjórnin auðu og gefur ekkert upp. Það gerir það að verkum að fjárlagafrumvarpið í heild sinni verður mun ómarktækara en annars væri, svipað og verið hefur á undanförnum árum.

Fyrir dyrum eru síðan kjarasamningar. Ég held ef við rifjum upp kosningaloforð fyrir síðustu kosningar þá hafi flestir flokkar lofað því að kjör hinna lægst launuðu, þeirra sem vinna á heilbrigðisstofnunum, á sjúkrahúsum, elliheimilum, hvort heldur hjúkrunarfólk, sjúkraliðar, starfsfólk í mötuneytum eða ræstingum, yrðu betri. Allt þetta fólk þarf betri kjör til þess að þessar stofnanir og þessi þjónusta geti sinnt sínum verkefnum á samkeppnishæfum vettvangi.

Við þekkjum flest af eigin raun stöðu aldraðra á elli- og hjúkrunarheimilum. Ég held að við þekkjum öll stöðuna á leikskólunum, að vegna kjara í samfélaginu eru starfsmenn á leikskólum ekki samkeppnisfærir og þess vegna er ekki hægt að starfrækja leikskóla með eðlilegum hætti. Það verður að forgangsraða á nýtt. En því miður sér þess ekki stað í þessu fjárlagafrumvarpi.

Ljóst er að margar forsendur við frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008 eru gagnrýnisverðar. Þó má gera ráð fyrir að mikill þróttur verði í efnahagslífinu. Miðað við nýjustu tíðindi er vart hægt að gera ráð fyrir að úr þeim þrótti dragi svo fljótt og frumvarpið gerir ráð fyrir, þ.e. þenslunni. Mikil þensla er á vinnumarkaði og engin merki um að úr henni dragi í bráð. Þvert á móti er vinnumarkaðurinn í vexti og hálaunastörfum að fjölga.

Það samfélag sem við sjáum nú einkennist af gríðarlegum tekjumun sem er að kljúfa íslenskt samfélag, annars vegar er stór hópur hátekjufólks, sem hefur notið sjálftökuréttar hvað varðar kaup og kjör og skattalækkunarstefnu fyrrv. ríkisstjórnar, skattalækkanirnar komu fyrst og fremst hinum tekjuhæstu til góða, hins vegar eru það hinir tekjulægri. Sá hópur stækkar og bilið breikkar milli hópanna. Það veldur auknu ójafnvægi í samfélaginu sem við nú stöndum frammi fyrir. Þess vegna er brýnt að við fjárlagagerðina, þegar ríkissjóður stendur vel, sé með markvissum hætti komið til móts við tekjulægsta fólkið, eldri borgara, öryrkja og fólkið í umönnunarstéttunum. Hvergi er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að það kosti neitt og hvergi er gert ráð fyrir því að í kjarasamningum verði að gera stórátak í þessum efnum. Ekki er minnst á það í frumvarpinu.

Virðulegi forseti. Það er ýmislegt fleira sem má velta fyrir sér í forsendum frumvarpsins um að verðbólga minnki í 3,3% árið 2008. Eru þær trúverðugar? Hver var spáin fyrir þetta ár? Jú, að hún yrði um 4%. Viðmiðunarmörk Seðlabankans eru 2,5% og verðbólgan mælist nú milli 5 og 6% miðað við síðustu 12 mánuði. Við ákvörðun stýrivaxta Seðlabankans leitast menn við að spá um ástand efnahagsmála meira en ár fram í tímann. Við nýjustu ákvörðun um hækkun stýrivaxta hlýtur Seðlabankinn að gera ráð fyrir að verðbólguþrýstingur sé meiri en áður var áætlað. Að mörgu leyti er rökrétt að gera ráð fyrir meiri verðbólgu árið 2008 en reiknað er með í frumvarpinu. Fyrir liggur að óvissuþættir eru það veigamiklir að gera má ráð fyrir miklum frá-

vikum frá áætluninni, heildartekjur ríkissjóðs gætu þess vegna orðið mun hærri en lagt er upp með í frumvarpinu. Ráðaleysi ríkisstjórnarinnar við stjórn efnahagsmála er því óhuggulegt. Það gefur lítið tilefni til að vænta þess að það dragi úr þenslu og aukið jafnvægi komist á í hagkerfinu. Öll teikn eru á lofti um að því miður sé um að ræða verulegt vanmat á hagspá og hagrænum þáttum í forsendum tekjuáætlunarinnar sem útgjaldaáætlun sumarsins byggist á.

Eins og ég vék að áðan hefur á undanförnum árum komið í ljós að hagspár fjármálaráðuneytisins hafa reynst meira og minna fjarri öllum raunveruleika og í grundvallaratriðum gagnslaust eða gagnslítið plagg til að byggja á stjórn efnahagsmála og meta framvinduna í þeim efnum. Á undanförnum árum hafa tekjur ríkissjóðs alltaf verið mun hærri en fjárlög viðkomandi árs hafa gert ráð fyrir. Það er vegna þess að þenslan í þjóðfélaginu hefur verið mun meiri en áætlað var sem sýnir hve áætlanirnar eru illa undirbyggðar. Mikil óvissa ríkir áfram um þróun efnahagsmála á næsta ári og því erfitt að spá fyrir hverjar tekjur ríkissjóðs verða, m.a. af því að forsendur eru ekki gefnar. Verði um verulegan samdrátt að ræða, ef það breyttist nú þannig, erum við búin að veikja svo tekjugrunn ríkissjóðs með skattalækkunum á hátekjufólki sérstaklega, getur líka orðið erfitt fyrir ríkissjóð að hafa nægar tekjur til að standa undir velferðarkerfinu, þeim útgjöldum sem við viljum að hann standi undir. Stefna ríkisstjórnarinnar á undanförnum árum, að færa skattbyrðina af hæstu tekjum, færa hana af fyrirtækjunum sem mestum arði skila, yfir á lægri tekjur, yfir á neysluskatta, hefur leitt til þess að tekjugrunnur ríkissjóðs verður veikari og veikari. Það er verulegt áhyggjuefni.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munum leggja fram breytingartillögur varðandi tekjuhlið frumvarpsins, hvernig megi bæði styrkja hann og gera hann breiðari, létta hlutfallslegri skattbyrði af lægstu tekjum og færa skattbyrðina og þátttöku í velferðarkerfinu yfir á þá sem hæstar hafa tekjurnar, yfir á þá sem fá hæstu fjármagnstekjurnar o.s.frv. Breytingartillögur munu koma frá okkur hvað það varðar.

Hægt væri að hafa mörg orð um hagstjórnina, frú forseti, en ég held að hagstjórn ríkisstjórnarinnar sé einn veikasti þátturinn í stýringu samfélagsins og það hvernig allt þjóðfélagið kemur til með að virka. Ég minni t.d. á að nú nýlega breytti matsfyrirtækið Standard & Poor´s horfum á lánshæfismati ríkissjóðs úr stöðugum í neikvæðar án þess þó að gengið væri það langt að færa lánshæfismatið tölulega niður. En mjög alvarleg skilaboð voru gefin. Reyndar þurfti það ekki að koma á óvart í ljósi efnahagsstefnu fyrri ára. Seðlabankinn og fleiri aðilar, sem hafa verið að leggja mat á stöðuna, hafa varað við því á undanförnum árum, ekki síst á síðasta ári. Í fréttatilkynningu Seðlabanka Íslands sagði m.a., með leyfi forseta:

„Endurskoðun á horfunum endurspeglar vaxandi og þrálátt ójafnvægi í íslenska hagkerfinu, auk skorts á aðhaldi í ríkisfjármálum. Þótt skammtímaraunvextir Seðlabankans hafi farið yfir 8% er virkni miðlunar peningastefnunnar takmörkuð af snarpri aukningu í erlendum lántökum heimila og lítilli svörun vaxta á íbúðalánum við auknu aðhaldi peningastefnunnar. Endurnýjaður vöxtur í neyslu og seinkun á aukningu útflutnings leiða til þess að viðskiptahallinn mun ekki lagast eins hratt og búist var við. Áframhald á mikilli lántöku til húsnæðiskaupa kyndir undir verðhækkunum á húsnæði sem aftur dregur úr hjöðnun verðbólgu. Þetta er undirrót þess að Seðlabankinn hækkaði stýrivexti í 13,75% í nóvember 2007. Hagvöxtur hefur verið mikill í síðustu uppsveiflum í fjárfestingu og útlánum og á húsnæðismarkaði“ — sem sýnir óstöðugleika hans — „… munu þessir þættir auka áhættuna á harðri lendingu íslenska hagkerfisins.“

Ég er síst að mæla því bót að Seðlabankinn rjúki upp með vextina, alls ekki. En honum eru sett skilyrði samkvæmt gildandi lögum. Seðlabankinn er hluti af efnahagsstjórninni sem er á ábyrgð forsætisráðherra ríkisstjórnarinnar. Seðlabankinn getur í sjálfu sér ekki gert annað í þessum efnum en að fylgja þeirri stefnu og bregðast við henni með þeim fátæklegu tækjum sem hann hefur, það eru nánast alfarið stýrivextirnir. Þess vegna er það furðulegt þegar jafnvel hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, gagnrýnir Seðlabankann fyrir ákvarðanir sem hann er knúinn til að taka samkvæmt lögum. Forsætisráðherra er yfirmaður efnahagsmála og gæti þá, ef hann vildi hafa aðra skipan á, komið þeim skilaboðum með beinum hætti á framfæri. Þarna hafa þeir verið samstiga, formenn stjórnarflokkanna, um að berja á Seðlabankanum í staðinn fyrir að taka á eigin málefnum innan ríkisstjórnarinnar.

Þó að matsfyrirtækið Standard & Poor´s hafi ekki breytt lánshæfismati íslenska ríkisins heldur eingöngu breytt horfunum úr stöðugar í neikvæðar eru það slæm tíðindi fyrir ríkissjóð. Þegar mati á horfum hefur verið breytt eru miklar líkur á að innan nokkurra mánaða verði lánshæfismatinu breytt í takt við þær breytingar sem gerðar voru á horfunum. Fari svo að lánshæfismatið verði lækkað yrðu afleiðingarnar þær að íslenska ríkið fengi verri lánakjör á erlendum og innlendum lánamarkaði. Að vísu er ríkið sjálft ekki stór lántakandi vegna sterkrar stöðu ríkissjóðs. Lánshæfismatið hefur fyrst og fremst áhrif á lánshæfismat allra íslenskra ríkisfyrirtækja eins og Landsvirkjunar, Íbúðalánasjóðs o.s.frv. en einnig á lánshæfismat bankanna og annarra þeirra sem taka lán á erlendum vettvangi.

Í öllum meginatriðum er álit Standard & Poor´s samhljóða greiningu og áliti Seðlabanka Íslands eins og það birtist í *Peningamálum* árið 2007 í 3. hefti. Bæði forsætisráðherra og fjármálaráðherra hafa gagnrýnt Standard og Poor´s fyrir það álit. Forsætisráðherra segir m.a. í viðtali við *Morgunblaðið* 21. nóvember, með leyfi forseta:

„Auðvitað er það óheppilegt að þeir skuli breyta horfunum en ég tel að rökstuðningnum fyrir því sé nokkuð ábótavant.“

Fjármálaráðherra tekur öllu dýpra í árinni enda virðist hann ekki átta sig á ástandinu eins og við höfum svo oft rekið okkur á hér í þingsal. Hann segir orðrétt í sama viðtali, með leyfi forseta, og kemur ekki á óvart að hann skuli taka svo til orða:

„Stundum áttar maður sig hreint ekki á álitum sem koma frá þessum aðilum. Það er sífellt talað um sömu hlutina, alveg sama hverjar aðstæðurnar eru. Það er sama hvort við erum búin að skera framkvæmdir ríkissjóðs niður í 1% af landsframleiðslu eða hvort þær eru 2% af landsframleiðslu. Það eru sömu athugasemdirnar sem koma frá þeim

við aðstæður sem eru allt aðrar. Það hlýtur að segja manni að þeir eru ekkert að skoða aðstæðurnar hérna hjá okkur.“

Ég held að fjármálaráðherra ætti að byrja á að skoða sjálfur aðstæðurnar hjá sér, sem hann virðist ekki gera. Það er voðalega ódýrt að skamma aðra fyrir eigin aðgerðarleysi og stefnuleysi. (**Gripið fram í:** Hvar er fjármálaráðherra? Er hann ekki við?) Ætli það sé ekki eins og hann segir sjálfur, hæstv. ráðherra, hann áttar sig hreinlega ekki á þessu. Það er hin klassíska setning fjármálaráðherra þegar verið er að ræða efnahagsmál og fjármál, hann áttar sig hreinlega ekki á þessu, ég vitnaði orðrétt í ummæli hans áðan, frú forseti. (**Gripið fram í:** Hann kann að hafa áttað sig á því að þú sért í ræðustól.) En þessar yfirlýsingar eru einmitt sérkennilegar af því að það er Seðlabankinn, það eru innlendir aðilar sem útvega og senda allar þessar upplýsingar til Standard & Poor´s. Matsfyrirtækin finna ekki þessar upplýsingar upp hjá sjálfum sér. Nei, þetta eru upplýsingar sem eru m.a. sendar frá Seðlabanka Íslands og liggja til grundvallar því mati sem verið er að gera, enda er þetta álit að stórum hluta samdóma áliti Seðlabanka Íslands sem verið hefur undanfarna mánuði og missiri. En fjármálaráðherra áttar sig bara ekkert á þessu. Hann ætti kannski að fá kennslustund hjá Seðlabankanum í þessum efnum.

Frú forseti. Það vekur sérstaka athygli, þegar rýnt er í fjárlagafrumvarpið og breytingartillögur meiri hlutans við 2. umr. fjárlaga, að engrar stefnubreytingar verður vart í áherslum frá tíð fyrri ríkisstjórnar. Þess sér hvergi stað að núverandi ríkisstjórn hyggist efna umfangsmikil kosningaloforð, sérstaklega Samfylkingarinnar, á sviði velferðarmála, leggja aukna áherslu á umhverfismál eða annað í þeim dúr sem hafa þó verið áherslur af hálfu þess flokks á undanförnum missirum. Ég man til þess að við stóðum saman að mörgum tillögum í velferðar- og í umhverfismálum til að undirstrika stefnu okkar í þeim málum. Það fer lítið fyrir því nú þegar Samfylkingin er komin undir sæng Sjálfstæðisflokksins.

Ekki sjást mikil merki þess að gera eigi stórátak í menntamálum, líkt og lofað var, til rannsókna og þróunarmála. Þar sést ekkert stórátak. (Gripið fram í.) Hvernig var það annars með skattleysismörkin sem Samfylkingin lofaði að hækka? Ég man ekki hve hátt hún fór í þeim efnum. Þau voru í Borgarnesræðu komin upp á 150 þús. kr., skattleysismörkin. (Gripið fram í.) Það var Borgarnesræða hv. þm. Ellerts B. Schrams, hv. þingmanns Samfylkingarinnar. (Gripið fram í.)

Skattleysismörkin standa áfram í 90 þús. kr. sem fyrrverandi ríkisstjórn hækkaði síðast á kjörtímabilinu, sem hafði verið lofað fjórum árum áður en hafði staðið í stað allt kjörtímabilið og ríflega það, fyrrverandi ríkisstjórnar. Þá voru mörkin loksins hækkuð fyrir mikinn þrýsting. Ekki hvað síst fyrir sameiginlegan þrýsting þingmanna Vinstri hreyfingar – græns framboðs, Samfylkingarinnar og Frjálslynda flokksins voru skattleysismörk hækkuð upp í 90 þús. kr. Nú fylgja þau ekki einu sinni verðlagi og ekki einu sinni hækkun á launavísitölu. Þau fylgja ekki því sem er að gerast í samfélaginu. Þetta eru efndir á loforðum Samfylkingarinnar varðandi skattleysismörkin.

Ég býst við að margir verði fyrir miklum vonbrigðum því annað eins var lagt undir í þessum efnum. Ég er alveg sammála því að það er grunnforsenda að skattleysismörk haldi í við þróunina í þjóðfélaginu og þau verði hækkuð. Fyrir lægst launaða fólkið er kannski ein besta kjarabótin að fá skattleysimörkin hækkuð.

Ég minnist slagsins sem var tekinn á síðastliðnum vetri, þar sem þingmenn Samfylkingarinnar, Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Frjálslynda flokksins stóðu saman að mjög metnaðarfullri og öflugri tillögu í velferðarmálum sem skapaði grunn fyrir sameiginlega baráttu þessara flokka á síðasta þingi fyrir bættum kjörum. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins rann undan í þeirri baráttu og ýmis ákvæði sem hún ætlaði ekki að hrinda í framkvæmd fyrr en 2009, 2010, 2011 eða 2012, voru knúin fram með harðri umræðu þessara flokka á þingi. Þannig að varðandi kjör eldri borgara og varðandi þetta mál. sýnist mér Samfylkingin hafa náð meiri árangri með okkur í stjórnarandstöðu en með því að að fara í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum og láta allt standa óbreytt.

Á einu sviði ber fjárlagafrumvarpið í sér grundvallarstefnubreytingu frá því sem verið hefur á fyrri árum. Það eru stóraukin útgjöld til hernaðarmála. Okkur kom á óvart að á síðastliðnu sumri þurfti allt í einu að stunda heræfingar á íslenskri grund, svo skyndilega kom það upp að brjóta þurfti fjárreiðulög. Fara í þau útgjöld án þess að hafa heimild til þess á fjárlögum að ráðast í heræfingar. Um það var síðan sótt á fjáraukalögum, fjármagn til að fjármagna heræfingar Samfylkingarinnar á síðasta sumri undir forustu utanríkisráðherra. Nú koma aftur inn í frumvarpið stóraukin útgjöld, nýr liður sem heitir Varnarmál og er um hermál. Hér á að fara stofna sérstaka hermálastofnun sem hafa á umsjón með heræfingum. Erlendir herir fá að koma hingað og æfa sig á íslenskri grund og íslenska ríkið borgar.

Í þessu felst kannski ein stærsta stefnubreytingin sem við verðum vör við í frumvarpinu núna. Ég minnist þess ekki í lýðveldissögunni að á Íslandi hafi verið rekin sérstök heræfingastofnun. Við litum svo á að á meðan erlendur her var á Íslandi væri hann hér í nauðungarskyni. Meira að segja þeir sem voru fylgjandi hersetunni lýstu því yfir að her ætti aðeins að vera hér á ófriðartímum. Það hefur verið stefna stjórnvalda allt fram undir það síðasta. Menn gátu metið hvenær þeir töldu að það væru friðar- eða ófriðartímar en samt sem áður var haldið fast í að það væri ekki Ísland sjálft sem ætlaði að hervæðast, reka hér heræfingabúðir eða kosta heræfingar.

Eitt fyrsta málið sem kemur fyrir þingið er hins vegar að koma upp sérstakri stofnun sem hafi umsjón með og deili út fjármagni til heræfinga hér á landi, á annan milljarð kr. beint til þeirra mála. (**Gripið fram í:** Bíddu nú við.) Þegar litið er á bæði árin, árin 2007 með fjáraukalagabeiðnum sem þá komu inn vegna heræfinganna og svo aftur núna, er innan árs um hátt í 2 milljarða að ræða tengda hernaði og nýjum verkefnum í hernaði og heræfingum hér á landi.

Ég hefði heldur viljað sjá þá peninga renna til velferðarmála, til að hækka skattleysismörk ellilífeyrisþega og öryrkja, standa við kosningaloforð hvað það varðar. Nei, þá eru hermálin valin, sem eru í raun hinn nýi þáttur þessarar ríkisstjórnar, hið nýja yfirbragð sem þessi ríkisstjórn fær með tilkomu Samfylkingar í ríkisstjórn. Fyrsti málaflokkurinn sem er tekinn upp er stofnun til að kosta og stýra heræf-

ingum erlendra herja hér á landi. Það er að mínu viti ekki í takt við íslenska þjóðarsál.

Virðulegi forseti. Í nefndaráliti okkar er ítarlega fjallað um einstaka málaflokka, m.a. um velferðarmálin og það rakið hvernig þeirra sér stað í fjárlagafrumvarpinu.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar sagði m.a. að flokkarnir hefðu einsett sér að „mynda frjálslynda umbótastjórn um kraftmikið efnahagslíf, öfluga velferðarþjónustu, bættan hag heimilanna og … málefni yngstu og elstu kynslóðanna eru forgangsmál ríkisstjórnarinnar og hún mun leggja áherslu á að auka jöfnuð með því að bæta kjör þeirra hópa sem standa höllum fæti.“

Jafnframt sagði: „Ríkisstjórnin mun beita sér fyrir markvissum aðgerðum í þágu barna og barnafjölskyldna á Íslandi. Í því skyni verði mótuð heildstæð aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna.“

Fyrri ríkisstjórn fór þá leið að fella niður hátekjuskatt og að lækka skattprósentu á almenn laun og fyrirtæki. Ætla mætti, með hliðsjón af stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að nú væri röðin komin að lágtekjufólki, öryrkjum og öldruðum að njóta skattalækkana. Ég minntist á það áðan að fyrstu skilaboð sem þessir hópar fengu voru að ekki var á þá minnst í stefnuræðu forsætisráðherra, þótt það hafi verið eitt aðalmálið fyrir síðustu kosningar.

Þessa sjást þó ekki merki í fjárlagafrumvarpinu. Sem dæmi má nefna að barnabætur hækka einungis um 300 millj. kr., eða 3,5%, og ná ekki að fylgja eftir þróun verðlags. Komugjöld hækka, bæði á heilsugæslustöðvar og til sérfræðilækna og viðmiðunarmörk fyrir afsláttarkort í heilbrigðisþjónustunni hækka, svo dæmi séu tekin. Með tvennum hætti eru sjúklingaskattar, skattar á þá sjúklinga sem þurfa mest og oftast að leita slíkrar þjónustu, hækkaðir, bæði komugjöld og viðmiðunarmörk afsláttarkorta. Var þetta á stefnuskrá Samfylkingarinnar? Mig minnir að á stefnuskránni hafi verið að þessi komugjöld ættu að lækka og að í umræðu á Alþingi fyrir ári höfum við verið sammála í þeim efnum, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og þingmenn Samfylkingarinnar. En nú er Samfylkingin komin í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum og þá er sjálfsagt að hækka sjúklingaskattana. Jú, Sjálfstæðisflokkurinn vill það og þá er sjálfsagt af Samfylkingunni að verða við því. Kannski er þetta erfðagóss þeirra eitthvað sem þeim þykir vænt um og vilji halda við, þ.e. sjúklingaskattarnir. Komugjöldin eru sem sagt hækkuð.

Ég hef áður minnst á hækkun skattleysismarka, að þeirra sér ekki stað. Í umræðunni um tekjur láglaunafólks þar sem þingmenn Vinstri grænna og Samfylkingar voru samstiga ásamt þingmönnum Frjálslynda flokksins, sagði Atli Gíslason, þingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, með leyfi forseta:

„Við eigum ekki að skattleggja fólk sem er með tekjur undir framfærslumörkum, það er þjóðarskömm en það hefur verið raunin í mörg, mörg ár. Það hefur verið raunin að öryrkjar með lágmarkslífeyri eru skattlagðir og það er ótrúlegt að fólk með 100 þús. kr. framfærslueyri á mánuði þurfi að borga 37% af síðasta tíu þúsund kallinum.“

Kjör þessa fólks hafa ekki verið bætt. Enn stendur óbreytt sú ákvörðun ríkisstjórnarinnar sem hún var knúin til að taka í mars á síðastliðnu ári hvað þetta varðar. Er furða þótt að almenningur bíði eftir efndum á loforðum Samfylkingarinnar fyrir síðustu alþingiskosningar?

Sama má reyndar líka segja um húsnæðismálin. Þar hafa vextir hækkað mjög hratt og staða ungs fólks á þeim vettvangi, íbúðakaupenda, verður æ erfiðari. En Íslendingar hafa litið á það sem sjálfsagðan hlut samfélagsgerðar sinnar að fólk eigi möguleika á að koma sér þaki yfir höfuðið. Íbúðarhúsnæði er grunnþörf. Við höfum ekki litið á að íbúðarhúsnæði sem slíkt ætti að lúta almennum reglum og lögum um verslun og þjónustu. Húsnæði er grunnþörf og réttur einstaklingsins, réttur fjölskyldunnar til þess að koma sér upp eigin húsnæði eða eiga aðgang að leiguhúsnæði á hæfilegum kjörum er frumréttur. En nú er þetta að færast, ef fer fram sem horfir, í þá átt að þetta verði aðeins réttur auðmanna, réttur þeirra sem hafa hæstar tekjurnar. Venjulegt fólk á orðið erfitt með að fjármagna kaup á húsnæði.

Hvað var það fyrsta sem hæstv. félagsmálaráðherra nýrrar ríkisstjórnar, Jóhanna Sigurðardóttir, gerði? Jú, það var að lækka lánshlutfall Íbúðalánasjóðs úr 90% niður í 80% sem bitnaði harðast á því fólki sem er úti á landi, á því fólki sem er að reyna að kaupa íbúðirnar á lægsta verðinu. Það bitnar harðast á því fólki. Fyrsta aðgerðin í húsnæðismálum var að skerða möguleika fólks úti á landi, þar sem fólk hefur hvað lægstar tekjur, að skerða einmitt möguleika þess fólks til þess að kaupa og koma sér upp íbúð. Það voru fyrstu aðgerðir Samfylkingarinnar í húsnæðismálum.

Þá hafa vaxtagjöld vegna íbúðalána hafa farið hækkandi sem hlutfall af ráðstöfunartekjum heimilanna og hafa farið úr 5,5% árið 1994 í 7,2% árið 2005. Á sama tíma hafa vaxtabætur sem hlutfall vaxtagreiðslna lækkað úr 26% í tæp 15% sem sýnir minnkandi stuðning vaxtabótakerfisins. Nettóvaxtagjöld vegna íbúðalána að frádregnum vaxtabótum til heimilanna hafa jafnframt hækkað töluvert eða úr 4% af ráðstöfunartekjum heimilanna árið 1994 upp í 6,1% árið 2005. Þegar tekin eru öll vaxtagjöld vegna allra lána hafa þau hækkað úr 6,7% upp í 9,8% af ráðstöfunartekjum heimilanna á sama tíma. Það er ljóst að hækkun vaxta og vaxtabóta hefur því ekki farið saman og þó að vaxtabótakerfið sé að stærstum hluta að þjóna því fólki sem á erfitt með húsnæðiskaup þá er stuðningurinn of lítill. Vaxtabætur hafa ekki fylgt þróuninni á markaði og þótt gert sé ráð fyrir 6,3% hækkun vaxtabóta í fjárlagafrumvarpinu þá dugar það engan veginn til því að húsnæðisverðið hefur hækkað mun meir. Þetta kemur fram í skýrslu sem unnin var um aðstæður fólks á húsnæðismarkaði fyrir félagsmálaráðuneytið. Í skýrslunni kemur einnig fram að langir biðlistar séu eftir félagslegu leiguhúsnæði hjá sveitarfélögum og Öryrkjabandalagi Íslands, eða um 1.650 manns. Um 70% þeirra eru með heildartekjur undir 150.000 krónum á mánuði og flestir eru einhleypir og barnlausir en einstæðir foreldrar eru um 30%. Yfir 700 börn eru á framfæri þeirra sem eru á biðlistunum. Er þetta í takt við þá stefnu sem boðuð var með börnin í forgang? Nei. Í könnunni kemur fram að mikill húsnæðiskostnaður er nátengdur almennum greiðsluerfiðleikum fólks og sterkar vísbendingar eru um að erfitt sé fyrir ungar barnafjölskyldur að koma inn á fasteignamarkaðinn og fólk með tekjur undir meðaltekjum. Því lægri sem tekjurnar eru þeim mun erfiðara er það. Einstæðir foreldrar eru í sérstaklega erfiðri stöðu á húsnæðismarkaði. Þetta

segir orðrétt í fyrrnefndri skýrslu. Þrátt fyrir kannanir og yfirlýsingar hefur ekkert gerst og nefnd sem félagsmálaráðherra skipaði í sumar um eflingu húsnæðislánakerfisins, sérstaklega um félagslega þáttinn og leigumarkaðinn og átti að skila áliti fyrir 1. nóvember, hefur ekki skilað af sér.

Ég vara við hugmyndum um að veikja Íbúðalánasjóð, að ætla að láta Íbúðalánasjóð einungis til dæmis, eins og raddir hafa verið um, gegna hlutverki gagnvart bara ákveðnum þjóðfélagshópum. Íbúðalánasjóður á að vera öflugur og allir eiga að hafa þar rétt. Hann á að tryggja rétt allra, jafnan rétt allra til þess að koma sér þaki yfir höfuðið. Ég held að fátt sé mikilvægara í því ríkisstjórnarsamstarfi sem við nú horfum fram á en einmitt að verja Íbúðalánasjóð því að einkavæðingaröflin eru jú sterk innan Samfylkingarinnar þó að þar séu líka sterk félagshyggjuöfl sem ég vona að standi í lappirnar. En einkavæðingaröflin eru þar líka sterk og ef þau ná saman, einkavæðingaröflin í Samfylkingunni og einkavæðingaröflin í Sjálfstæðisflokknum þá býð ég ekki í málin, sem þau virðast hafa gert ef marka má fjárlagafrumvarpið sem við hér nú fjöllum um. Því að hverjir eru megindrættir þessa frumvarps? Jú, það er einkavæðingarherferð í heilbrigðismálum. Verum minnug þess sem forsætisráðherra Geir Haarde sagði á fundi með flokksmönnum sínum í Valhöll. Hann sagði eitthvað í þá veruna að nú væri einmitt tækifærið. „Við gátum ekki gengið eins langt í einkavæðingu heilbrigðiskerfisins með Framsóknarflokkinn en núna liggur það allt opið.“ Enda fengu þeir heilbrigðisráðuneytið á silfurfati. Hvað sjáum við í frumvarpinu? Jú hér og hvar, alls staðar í kaflanum um heilbrigðismál stendur: 30 milljónir til þess að undirbúa breytingar á rekstrarformi hér og rekstrarformi þar í heilbrigðisþjónustunni. Og hvað hefur verið lagt fram? Jú, frumvarp sem lýtur einmitt að því hvernig megi koma á viðskiptaumhverfinu sem kröftugast inn í heilbrigðismálin. Heilbrigðismálin sem hafa verið grunnur íslenskrar velferðarþjónustu skulu nú vera markaðsvara ef áform heilbrigðisráðherra Sjálfstæðisflokksins ná fram að ganga.

Það var ekki hægt að komast með Framsóknarflokkinn eins langt og hæstv. forsætisráðherra vonast til að hann geti farið með Samfylkinguna. Þetta er alvarlegt umhugsunarefni, frú forseti, og það er víst að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munu verja heilbrigðiskerfið, verja velferðarkerfið, verja það gegn einkavæðingaráformum þessarar ríkisstjórnar.

Frú forseti. Það eru fleiri atriði sem væri hér líka vert að koma inn á og er ítarlega farið í í þessu nefndaráliti. Ég nefni byggðamálin. Ég minntist áðan í ræðu minni á þá miklu mismunun, þann mikla ójöfnuð sem er að verða á milli fólks sem býr á höfuðborgarsvæðinu og úti um land, þó að hér sé líka fólk sem á erfitt og ójöfnuður er vaxandi hér einnig. Þegar farið er að ræða og taka á málefnum heilla landshluta, heilla atvinnugreina í formi sértækra aðgerða sundurliðaðra í smáatriðum, í hvers konar farveg erum við þá komin? Erum við ekki ein þjóð? Eru ekki hagsmunir íbúanna á Vestfjörðum, Norðurlandi eystra, á Raufarhöfn, Þórshöfn, Skagaströnd, Blönduósi, Hvammstanga, Stykkishólmi og Ólafsvík, Ísafirði, Patreksfirði, Kópavogi, Hafnarfirði, Reykjavík, eru ekki hagsmunir okkar allra sameiginlegir? (**Gripið fram í:** Suðurlandi.) Selfossi, Vestmannaeyjum? (**Gripið fram í:** Vík.) Við erum öll eitt en nú er verið að keyra inn hér sértækar aðgerðir sundurliðaðar og menn tala um mótvægisaðgerðir sérstakar. Þegar maður rýnir svo í það hvar fjárveitingin lendir, jú, þá fer hún í flestum tilvikum til þess að fjölga störfum á Reykjavíkursvæðinu. Það þarf nefnilega að stýra þessum mótvægisaðgerðum og þeim verður ekki stýrt annars staðar en héðan. Þegar maður horfir á hvar fjármunamyndunin verður af hálfu hins opinbera þá verður hún hér. Byggðamálin, atvinnumál byggðanna fá því þann sess hér að þau sé eitthvert vandræðamál. Ég er algjörlega andvígur svona nálgun á málum.

Við eigum að vera með öfluga grunnþjónustu, öflugt grunnkerfi. Einkavæðing Símans, hvað kallaði hún yfir okkur? Jú, hún kallaði yfir okkur mun lakari þjónustu úti um allt land, hækkun á verði á símþjónustu. Nú nýverið voru fréttir í blöðum sem röktu það mjög ítarlega hvernig verð á farsímaþjónustu hefur hækkað eftir einkavæðingu og sölu Símans.

Svo er það uppbygging fjarskiptakerfisins. Það var stofnaður fjarskiptasjóður og hluti af fjármagni Símans átti að fara til eflingar fjarskiptamála í landinu. Það hefur ekkert gerst í þeim málum. Eina sem gerst hefur er að einstök sveitarfélög eru að reyna að koma upp fjarskiptaþjónustu innan sinna vébanda. Fjarskiptasjóður er ekki enn farinn að vinna að neinu marki og allt er þar í lamasessi. Þær ályktanir sem við þingmenn fáum utan af landi snúa einmitt ekki hvað síst að vanefndum í fjarskiptamálum. Átti ekki að vera búið að vera með Ísland altengt og vera kominn með háhraðatengingar inn á hvert heimili fyrir árslok 2007 og sumt átti að vera komið árið 2006? Það bólar ekkert á neinum stóraðgerðum í þessum efnum. Þetta er eitt mesta óréttlæti sem landsbyggðin má núna búa við. Á þessu er ekki tekið.

Ég hef áður minnst á hvernig verið er að draga tennurnar úr landbúnaðinum. Tilfærslur á verkefnum og að rústa landbúnaðarráðuneytið er gert kerfisbundið til þess að lama landbúnaðinn, lama það atvinnulíf, þá menningu og það fólk sem starfar innan þessa atvinnuvegar. Stofnanir landbúnaðarráðuneytisins eru jú burðarásar, eru stofnburðarásar í íslenskum landbúnaði. Nú þarf að lama þær, sundra þeim, skipta Skógræktinni upp í fleiri þætti, Landgræðslunni og svo framvegis. Þetta eru hinir nýju áherslupunktar í ríkisstjórninni. Þarna virðast ná saman einkavæðingar- og frjálshyggjuöflin í Sjálfstæðisflokknum og Samfylkingunni, einmitt með því að rústa stofnanir landbúnaðarins. (Gripið fram í.)

Frú forseti. Þess vegna er alveg ástæða til þess að vera á verði. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höldum þessari stefnu fram og það veldur okkur vonbrigðum hvernig (**SVÓ:** Hvaða stefna er það?) stefna Samfylkingarinnar hefur runnið inn í stefnu Sjálfstæðisflokksins í þessum efnum.

Við höfum flutt hér allnokkrar breytingartillögur sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munu gera nánari grein fyrir seinna í umræðunni, bæði hvað varðar tekjur og gjöld. Tekjutillögurnar miða að því að styrkja tekjugrunn ríkissjóðs og jafna byrðarnar, láta þá borga sem breiðust hafa bökin.

Við erum með tillögur um eflingu sýslumannsembættanna, löggæslunnar úti um land. Við erum að horfa á það nú á undanförnum missirum að stöðugt er verið að skerða sýslumanns- og löggæsluþjónustuna úti um land. Ríkislögreglustjóri, sérsveitir ríkislögreglustjóra eru efldar. Umfang þeirra er aukið en oft og tíðum á kostnað löggæslunnar úti um land. Við leggjum því til að almenn löggæsla hjá sýslumannsembættunum úti um land verði efld.

Við leggjum til jöfnun á flutningskostnaði. Það er loforð sem hefur verið gefið. Það var gefið fyrir síðustu kosningar, þ.e. jöfnun á flutningskostnaði. Við leggjum til að staðið verði við það.

Við leggjum líka til og flytjum tillögu um að felld verði á brott úr þessu fjárlagafrumvarpi heimild til ríkisins að selja Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Ég legg til að færð verði brott úr þessu fjárlagafrumvarpi sú heimild ríkisins til þess að selja hana. Við þekkjum reynsluna. Á liðnu ári og reyndar á fjárlögum þessa árs eru heimildir til ríkissjóðs til þess að selja bæði Hitaveitu Suðurnesja og Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Á vordögum ákvað ríkisstjórnin að nýta sér þessa heimild og seldi Hitaveitu Suðurnesja. Þar með hófst það einkavæðingarferli í orkugeiranum sem við erum enn að slást við. Í því ferli var meira að segja komið í veg fyrir, það var hindrað að sveitarfélögin eða opinberar orkuveitur gætu keypt með beinum hætti hlut ríkisins í hitaveitunni.

Nú hefur komið fram ósk frá borgarstjóra Reykjavíkur, Degi B. Eggertssyni, sem ég er alveg sammála, um að taka upp viðræður við ríkið um að það kaupi aftur hlutinn sem það seldi vegna þess að það hafi verið svo vitlaus aðgerð og ekki bara vitlaus heldur stórskaðleg aðgerð að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja með þeim hætti sem gert var og hleypa síðan af stað ferli sem ekki sér fyrir endann á. Mér finnst mjög skynsamlegt að ríkissjóður leysi aftur til sín þennan selda hlut í Hitaveitu Suðurnesja. Því flyt ég breytingartillögu um að veitt verði heimild á fjárlögum fyrir ríkissjóð til að leysa aftur til sín hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja og að felld verði brott heimild til að selja Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Hver vill það? Ríkisstjórn sem tók þá ákvörðun í vor að selja Hitaveitu Suðurnesja er ekki treystandi. Langbest væri að taka þessa heimild út, enda hafa heimamenn, bæði á Akranesi og í Borgarfirði, álíktað mjög afdráttarlaust um að þeir vilji ekki að ríkið setji hitaveitu þeirra, Deildartunguhver, á markað.

Ég flyt einnig tillögu um að ríkið fái heimild til að breyta Matís, að það flytji frumvarp um að breyta Matís, sem gert var að hlutafélagi um síðustu áramót, aftur í ríkisstofnun. Það hefur sýnt sig að þetta hefur kostað stórfé, starfsemin er óskilvirkari og væri miklu betur komin áfram sem ríkisstofnun. Sömuleiðis Flugstoðir, sem breytt var um síðustu áramót í hlutafélag sem reynist síðan ekki meira hlutafélag en svo að það fær ekki einu sinni úthlutað virðisaukaskattssnúmeri því þetta er svo klár ríkisstofnun. Það gerir hins vegar að verkum þegar stofnunin er orðin að hlutafélagi að þá er ekki hægt að hafa sama eftirlit. Það fylgir ekki sömu lögum og reglum eins og um ríkisstofnun væri að ræða og hefur í för með sér aukinn kostnað. Að mínu mati er nauðsynlegt að leita heimilda til að breyta þessu aftur. Þetta voru mistök, það er bara að viðurkenna það og breyta því aftur.

Frú forseti. Það eru nokkur atriði enn sem ég á eftir að fara yfir við 2. umr. fjárlagafrumvarpsins. Ég á eftir að koma inn á stjórnlagabreytingarnar, breytingar á stjórnsýslunni, breytingar á ráðuneytum sem koma hér inn í umræðuna, bæði framkvæmd þeirra og kostnaður. Í kostnaðarmatinu sem fylgir frá fjármálaráðuneytinu segir að þetta kosti ekki neitt, að þessar breytingar og uppstokkun á ráðuneytum eigi ekki að kosta neitt. Við vitum nú þegar að svo er ekki, ég er með minnisblað frá fjármálaráðuneytinu varðandi þetta mál sem sýnir hversu illa það er unnið. Þessi uppstokkun á ráðuneytum er náttúrlega gríðarlega kostnaðarsöm, við gerum okkur öll grein fyrir því. En í umsögn á minnisblaði frá fjármálaráðuneytinu 25. nóvember 2007 segir, með leyfi forseta:

„Meðfylgjandi er listi yfir flutning fjárheimilda á milli fjárlagaliða vegna breyttrar verkaskiptingar. Í öllum tilvikum er um að ræða millifærslu fjárheimilda frá einu ráðuneyti til annars en ekki auknar fjárheimildir. Við tilfærslu verkefna er því miðað við að kostnaður lækki jafnmikið hjá ráðuneyti sem lætur frá sér verkefnin og hann hækkar hjá ráðuneyti sem tekur við því.“

Af hálfu fjármálaráðuneytisins er gert ráð fyrir að þessi tilflutningur kosti ekki neitt en það eru þegar komnar fram tillögur, beiðnir um fjárveitingar upp á nokkur hundruð milljónir króna vegna þessara breytinga. Því er alveg ljóst að breytingarnar á Stjórnarráðinu sem hér á að fara að keyra í gegn eru keyrðar áfram á verulega fölskum eða ónákvæmum forsendum hvað kostnað varðar.

Sama er að segja um tillöguna um fjármagn vegna breytinga á þingsköpum, sem ég kem nánar að í seinni ræðu minni, þar er líka verið að fara á svig við lög. Verið er að flytja tillögur við 2. umr. um fjárlagafrumvarpið, eins og ég gat um áðan, þar sem greiða á atkvæði um einstakar tillögur sem hafa ekki fjárlagaheimildir og ekki er búið að samþykkja lögin sem að baki þeim standa.

Herra forseti. Ég fer nú að ljúka við að gera grein fyrir nefndaráliti 1. minni hluta fjárlaganefndar, þess sem hér stendur og hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar. Nefndarálitið er allmiklu ítarlegra en ég hef gert grein fyrir hér og rakið til að undirstrika betur þau mál sem ég hef farið inn á.

Ég vil við lok fyrstu ræðu minnar — ég kem með fleiri athugasemdir og ábendingar og fjalla frekar um einstaka þætti síðar í dag — þakka samnefndarfólki mínu í fjárlaganefnd fyrir gott samstarf. Við eigum enn eftir mörg störf óunnin í haust og ég tek undir þau áform og yfirlýsingar hv. formanns fjárlaganefndar um að nefndir komi mun sterkar bæði að undirbúningi við gerð fjárlaga og einnig að eftirliti og eftirfylgni með þeim. Þetta er krafa sem við höfum verið með á undanförnum árum og mun ekki standa á mér í þeim efnum að fylgja því vel eftir, ég bind reyndar miklar vonir við að nefndin nái að taka á vinnulaginu þó að það valdi mér vonbrigðum að hún skuli ekki hafa gert það með fullnægjandi hætti fyrir afgreiðslu þess frumvarps sem við nú fjöllum um.

Ég vil líka taka skýrt fram að þrátt fyrir mjög harða gagnrýni okkar á að nefndaráliti meiri hlutans skuli ekki hafa verið dreift fyrr en á kvöldfundi eða undir nótt í gærkvöldi sem ég tel að geti hafa verið af tæknilegum ástæð-

um, þá ber forseta þingsins líka að tryggja að meðferð málsins á þingi fái nægan tíma og eins undirbúningur einstakra þingmanna sem þurfa að búa sig undir þá umræðu. Fjárlögin og fjárlagafrumvarpið er stærsta mál þingsins og forseta var í lófa lagið að verða við kröfu okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um að þessari umræðu yrði frestað þannig að mönnum gæfust tök á að undirbúa sig og fara yfir tillögur og álit meiri hlutans. Ég legg líka áherslu á vinnulagið hér, þetta gríðarlega álag á starfsfólk þingsins, öflugt, duglegt og gott starfsfólk sem er búið að vera hér dag og nótt að vinna frumvarpið tæknilega til 2. umr. og hefur gert það af mikilli fagmennsku og trúmennsku, en þá ætti einmitt forseti þingsins að fylgjast með því að þetta vinnulag í nefndunum er ekki það vinnulag sem við a.m.k. í orði kveðnu segjumst vilja hafa og ekki síst gagnvart starfsliði þingsins sem leggur nótt við dag og því hefði verið sanngjarnt og eðlilegt að fresta 2. umr. fjárlaga þegar ljóst var að það væri mjög knappt vinnulega séð að ná því inn í þingið fyrir tilskildan tíma.

Ég vil því þakka því ágæta fólki sem starfar á nefndasviði þingsins fyrir frábært vinnuframlag undir erfiðum kringumstæðum og tel að þingið og forseti þingsins og stjórn þingsins hafi ekki tekið tilhlýðilegt tillit til starfsaðstæðna sem voru komnar upp. Það hefði kannski verið réttara að jafna álagið og fresta umræðunni eins og við lögðum til, bæði hvað varðar vinnu starfsliðs þingsins og einnig einstakra þingmanna til að setja sig inn í málin og til leggja fram breytingartillögur eins og réttur þeirra er.

[14:40]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hygg að það séu tæplega tveir tímar síðan ég bað um orðið undir ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar sem fór mikinn í umræðu sinni sem talsmaður minni hlutans í ríkisfjármálum. Ég verð að segja alveg eins og er, hæstv. forseti, að ég varð fyrir töluvert miklum vonbrigðum með ræðu hv. þingmanns. Ég sat í salnum og hlustaði á ræðuna frá upphafi til enda vegna þess að ég bjóst við að þar kæmi fram einhver sýn, þar kæmu fram einhverjar hugmyndir, einhverjar tillögur um það hvernig hv. þingmaður sér fyrir sér að gera hlutina öðruvísi en núverandi ríkisstjórn og núverandi stjórnarmeirihluti. En ég varð fyrir miklum vonbrigðum vegna þess að ef ég vissi ekki betur þá hljómaði ræða hv. þingmanns þannig að allt væri bókstaflega að fara fjandans til. Hér væri allt á vonarvöl. Neikvæðnin var slík í ræðu hv. þingmanns að mér brá þar sem ég sat í sæti mínu. Það er ekkert gott, ekki nokkur skapaður hlutur sem þessi ríkisstjórn er að gera.

En ástæðan fyrir því, hæstv. forseti, að ég bað um orðið undir ræðu hv. þingmanns var að mér fannst hv. þingmaður nánast sýna hv. formanni fjárlaganefndar og starfsfólki fjárlaganefndar dónaskap í ummælum sínum og ræðu, það var þess vegna sem ég bað um orðið. Hann talar um breytt vinnubrögð, gagnrýnir það og segir að það tal út í loftið að menn séu að boða breytt vinnubrögð. Má ég minna hv. þingmann á að hv. formaður fjárlaganefndar hefur lagt sig fram um að hafa gott samstarf við minni hlutann í fjárlagavinnunni og teygt sig að ég hygg mun lengra en gert hefur verið á undanförnum árum. Og ég verð að segja það, hæstv. forseti, að mér finnst lágmark að menn þakki það sem vel er gert en gleymi sér ekki í hverri ræðunni á fætur annarri í svartagallsrausinu.

[14:42]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir hefur þá ekki tekið vel eftir í ræðu minni því að ég gat þess einmitt mjög ítarlega og rækilega að ég merkti mjög ákveðinn vilja hjá formanni, varaformanni og öðrum fjárlaganefndarmönnum til að taka upp breytt vinnubrögð, bæði varðandi fjárlagagerðina og eftirlit og eftirfylgni með fjárlögum, og sagðist vonast til að svo yrði. Ég lýsti hins vegar vonbrigðum mínum með að það frumvarp sem við nú erum að fjalla um ber þess ekki merki þó svo að við höfum unnið þetta með þeim hætti sem mögulegt var í nefndinni. Ég skal fyrstur manna viðurkenna það. En aðkoma fjárlaganefndar að frumvarpinu áður en það kom í nefnd var náttúrlega engin og ég vissi að tíminn var allt of skammur til að fjalla um svona stóran málaflokk og ég sagði einmitt að nefndin og starfslið þingsins hefðu sýnt mikinn dugnað hvað það varðaði. Mér finnst hv. þingmaður því ekki alveg sanngjarn í þeim efnum.

Hins vegar er alveg rétt að ég saknaði þess að áherslur og kosningaloforð Samfylkingarinnar í stærstu málaflokkunum væru ekki komin inn í frumvarpið og nefndi hækkun persónuafsláttar hjá eldri borgurum og öryrkjum sem var eitt af stærstu málunum fyrir kosningar. Hv. þingmaður kallar eftir stefnu Vinstri grænna. Eldri borgarar, öryrkjar og ellilífeyrisþegar áttu að njóta forgangs og kjör þeirra eru það fyrsta sem við mundum hafa lagt áherslu á að yrði bætt og lögðum áherslu á fyrir kosningar og gerum enn. Í þeim málaflokki (Forseti hringir.) er stefna Vinstri grænna alveg skýr, eldri borgarar, öryrkjar og börn í forgang.

[14:44]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það stendur auðvitað ekki steinn yfir steini í málflutningi hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Ég hugsa að hv. þingmaður hafi áttað sig á því í andsvari mínu að hann hafi kannski gengið fulllangt í ræðu sinni því að nú segist hann svo sannarlega til í að breyta vinnubrögðum en í fyrri ræðu sinni skammaðist hann yfir því að þetta væri bara tal út í loftið og engu hefði verið breytt.

Ég mun síðar í umræðunni ræða efnislega það sem er í fjárlagafrumvarpinu og snýr að þeim þáttum sem hv. þingmaður nefndi en ég vil þó segja varðandi þau tvö atriði sem hann nefndi í velferðarmálunum að það var fyrsta verk þessarar ríkisstjórnar að fá samþykkja aðgerðaáætlun í málefnum barna og unglinga þannig að því er auðvitað vísað til föðurhúsanna að ekkert sé að gerast í þeim efnum. Hv. formaður fjárlaganefndar og hæstv. fjármálaráðherra sögðu þegar umræðan hófst að milli 2. og 3. umr. yrði settir fjármunir sérstaklega til lífeyrisþega og eldri borgara. Ég vona að hv. þingmaður hafi hlustað á það, það var sagt hér (Forseti hringir.) og ég ítreka að það verður gert milli 2. og 3. umr. og ég mun koma að því síðar í ræðu minni í dag.

[14:46]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vona þá að ríkisstjórnin láti undan í fleiri málum. Ég er að vísu ekki búinn að sjá þær tillögur sem hv. þingmaður boðar en það er ekki nóg að skipa nefndir, gera samþykktir um eitthvert sérstakt átak varðandi börn eða varðandi eldri borgara ef því fylgir síðan ekki neitt. Við eigum fullt af nefndum, við eigum fullt af ráðum, við eigum fullt af skýrslum um stöðu mála í þessum málaflokkum. Það eru aðgerðirnar sem hefur vantað, það eru aðgerðirnar sem er beðið eftir.

Ég fagna því ef ríkisstjórnarflokkarnir láta undan þrýstingi og koma með einhverjar úrbætur inn i frumvarpið hvað varðar kjör þessa fólks, ég skal vera fyrsti maðurinn til að fagna því.

[14:47]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir hans gríðarlega yfirgripsmiklu og víðfeðmu ræðu. Það vill þó oft fara þannig þegar menn taka langt til að þá koma þeir stundum aftan að sjálfum sér og þannig hefur farið í alla vega einu tilviki hjá hv. þingmanni Jóni Bjarnasyni þegar hann ræðir um mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar. Hann telur algjörlega ófært að þær renni inn í almennan rekstur og séu þar ósýnilegar. Þegar mann ber síðan niður í ræðu hv. þingmanns einni og hálfri klukkustundu síðar skammast hann yfir því að ófært sé að vera að sérgreina sértækar aðgerðir ríkisstjórnarinnar til stuðnings einstaka byggðum því að öll séum við hluti af sömu fjölskyldu. Þetta er eitt.

Stóra málið í mínum huga var að í ræðu hans kom fram að þetta væri fyrsta fjárlagafrumvarp nýrrar ríkisstjórnar og þar gæfist tækifæri til að marka nýja stefnu og nýjar áherslur. Hv. þingmaður lýsti yfir miklum vonbrigðum með frumvarpið vegna þess að hann sæi í raun engar nýjar áherslur. Þetta er alrangt. Það eru vissulega nýjar áherslur í frumvarpinu að sjá frá fyrra frumvarpi. Bætt er verulega í aðgerðir sem lúta að byggðamálum, menntamálum, velferðarmálum, samgöngumálum, heilbrigðismálum og svo mætti lengi telja. Öll getum við þó verið sammála um að alltaf standa eftir einhver verkefni sem eru þess virði að takast á við og svo er í þessu tilfelli. Við tökum þá saman á því við gerð fjárlaga ársins 2009.

[14:48]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er þeirrar skoðunar að sértækar aðgerðir eigi að vera algjörar undantekningar. Samfélagið á að vera uppbyggt með þeim hætti að allir eigi þar sama rétt eins og stjórnarskráin kveður á um. Stjórnarskráin kveður á um jafnrétti allra þegna, jafnrétti atvinnugreina. Þess vegna ætti ekki að þurfa að vera með sértækar aðgerðir nema í hreinum undantekningartilfellum en ekki eins almennt eins og hér er verið að leggja til. Þess vegna sagði ég þessi orð, hæstv. forseti. Við erum ein þjóð og eigum að byggja upp samfélagið með með öflugu velferðarkerfi, með öflugum grunnstoðum.

Hins vegar eru mótvægisaðgerðirnar. Já, ég gagnrýni þær vegna þess að þær virðast alls ekki svara þeim væntingum sem gefnar voru. Hvar sjáum við stuðning við sjómenn, við þá sem verða hvað harðast úti í þorskskerðingunni eða skerðingu á afla og öllu sem því fylgir? Þar er ekkert fyrir sjómenn. Útgerðarpláss vítt og breitt um landið sem verða fyrir skerðingu eru ekki svo ánægð með þessar tillögur, það vitum við báðir, hv. þingmaður.

Ég tel að því miður sé staða margra þeirra byggða sem niðurskurður á þorskafla snertir mun alvarlegri en fjárlagafrumvarpið hér tekur á þótt verið sé að kynna einhverjar sértækar mótvægisaðgerðir. (Forseti hringir.) Þær hefðu í reynd átt að vera mun sýnilegri, ákveðnari og miklu meiri í frumvarpinu ef það átti að standa undir þeim væntingum sem gefnar voru.

[14:51]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Já, ég skal viðurkenna að það fór svo fyrir mér við framsöguræðu Jóns Bjarnasonar hér áðan að ég tapaði á stundum þræðinum í því sem sett var fram en hv. þingmaður tilkynnti að hann mundi flytja hér aðra ræðu síðar við umræðuna. (**EMS:** Og hafa hana lengri.) Þá er spurning hvort hann geri okkur ekki þann greiða að endurtaka það sem hann sagði hér í framsögu sinni.

Hv. þingmaður nefndi að ýmislegt vantaði inn í mótvægisaðgerðirnar og fleiri þætti. Engum getur þó dulist að undirliggjandi ástæða fyrir málflutningi hans er ákveðin gremja yfir því að hafa ekki náð inn í meiri hluta í stjórnarsamstarfinu. Hann horfir líka til þess að ríkisbúskapurinn er nú með miklum blóma og af nógu að taka til þess að ráðstafa fénu sem þar er afgangs. Ég skil því mætavel gremju hv. þingmanns að fá ekki tækifæri til að koma áherslum sínum inn í þau áherslumál og verkefni sem hann setur í forgang.

[14:52]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg hárrétt að ég vildi gjarnan að ég væri í ríkisstjórn og gæti fylgt eftir þeirri stefnu sem ég og flokkur minn stöndum fyrir, ekki síst í byggðamálum. (**EMS:** Þú hefur engan áhuga á því.) Ég held einmitt að það sem við munum upplifa nú á næstu vikum og mánuðum og höfum upplifað síðustu daga og vikur séu vonbrigði fólksins í hinum dreifðu byggðum með stefnu og aðgerðir eða aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar. Ég tel að staða sveitarfélaganna — voru ekki sveitarfélög á þeim svæðum þar sem afkoman er hvað erfiðust að tala um nýverið að stofna eigin samtök til þess að standa vörð um hagsmuni sína innan geira Sambands sveitarfélaga? Jú.

Ég er alveg viss um, herra forseti, að íbúar, hvort sem þeir búa á Skagaströnd, Ísafirði, Patreksfirði, Vestmannaeyjum eða á Höfn í Hornafirði, (Forseti hringir.) munu verða fyrir vonbrigðum, því miður, því að þeir (Forseti hringir.) þurfa stuðning og ég væri reiðubúinn að veita hann ef ég væri í ríkisstjórn.

[14:54]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég verð að segja að ýmislegt kom upp í huga minn á þeim langa tíma sem hv. þm. Jón Bjarnason notaði til að flytja sitt mál varðandi fjárlaganefndina. Í fyrstu datt mér í hug gamla setningin um leikhúsið við Austurvöll þegar formaður flokksins hvíslaði að ræðumanni til að bæta við málflutning hans. Mér datt einnig í hug þegar hann var að úthúða vinnunni í fjárlaganefndinni að sjaldan launar kálfurinn ofeldið. Efst er mér þó í huga púkinn á fjósbitanum. Ég hef nefnilega stundum á tilfinningunni eftir stutta veru hér í þinginu að sumir nærist mest á því — og það er heill þingflokkur sem ég er með í huga — að geta fundið einhvers staðar einhverja hluti sem þeir geta pikkað í og þeim mun fleiri sem þeir eru, þeim mun ánægðari eru þeir. Þar víkja öll markmið heildarinnar eða málefnanna fyrir sérhagsmunum til að geta komið höggi á eitthvað.

Mig langar til að heyra hv. þm. Jón Bjarnason flytja pistil um það sem hann lagði til í fjárlaganefnd og var hafnað af meiri hlutanum. Það er nefnilega svo, og það hef ég upplifað í fleiri nefndum, að hv. þingmenn Vinstri grænna hafa ekki komið með neinar tillögur heldur setið og skrifað andstöðuálitin á meðan vinnan fer fram. Það er vinna sem mér þóknast ekki og ég átti von á að við tækjum þátt í að reyna að ná fram sem bestri niðurstöðu í öllum málum. Menn geta síðan haft sérálit og haft skoðanir á því sem ekki næst fram.

Annað sem mér fannst athyglisvert í ræðu hv. þingmanns var að hann gagnrýnir í öðru orðinu harkalega að gerðar skuli vera breytingar á Stjórnarráði án þess að lög liggi fyrir. Samtímis lýsir hann eftir aðgerðum í málum þar sem lög hafa ekki verið afgreidd þó að við séum með þau inni, eins og jafnréttismálin og málefni í aðgerðum barna og fleiri mál sem koma senn inn sem lagafrumvörp. Hvað af þessu vill hv. þm. Jón Bjarnason taka út vegna þess að lögin eru ekki þegar samþykkt í þinginu? Það er þessi tvískinnungur sem mér fannst einkenna ræðuna hjá hv. þingmanni.

[14:56]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi tillöguflutninginn í fjárlaganefnd minni ég nú á á bókanir mínar um mál aldraðra og öryrkja, hjúkrunarheimila og fleiri mál.

Ég vil leggja áherslu á að ekki þarf lagabreytingar til að auka barnabætur eða húsaleigubætur eða til að styrkja kjör aldraðra og öryrkja. Hægt er að gera það í gegnum fjárlögin. Það eru einmitt þessir hópar sem ég legg áherslu á að fái nú raunverulegar kjarabætur og styrkingu á fjárhagslegum grunni. Ég hefði viljað sjá mun fastar tekið á málefnum þessara hópa og til þess þarf engar lagabreytingar.

Hinu vil ég mótmæla að ég hafi talað miður vel um samstarfið í fjárlaganefnd, alls ekki. Ég hef einmitt getið þess að það hafi verið ágætt og innan þess tímaramma sem fjárlaganefnd var skammtaður til að vinna frumvarpið til 2. umr., sem var allt of skammur því að þetta er ekkert smámál. Menn tala eins og fjárlagafrumvarpið sé eitthvert lítið mál sem afgreiða eigi. Því fer fjarri og ég hugsa að mæla megi í allmörgum kílóum, ef menn vilja nota slíkan mælikvarða, það efni og þau gögn sem fjárlaganefnd hefur fengið, safnað eða verið sent vegna fjárlagavinnunnar. Það snertir jú allt samfélagið — velferðarsamfélagið, tekjuöflun ríkissjóðs, rekstur allra stofnana, skóla o.s.frv., þannig að það er ekkert smámál sem við ræðum, herra forseti, (Forseti hringir.) og ber að sýna því fulla virðingu.

[14:58]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að ég geti tekið undir þá skoðun að við vildum sjá miklar breytingar í velferðarmálum, málefnum aldraðra og öryrkja. Þær breytingar hafa verið boðaðar að hluta á milli 2. og 3. umr. og við skulum sjá hvað kemur upp úr þeim potti áður en við förum að fjargviðrast yfir því.

Ég verð að lýsa yfir ánægju minni með þær væntingar sem komu fram í ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar til Samfylkingarinnar og mun örugglega reyna að standa undir þeim væntingum. Ég held þó að til of mikils sé ætlast að þær væntingar verði allar uppfylltar á fyrsta ári í nýju stjórnarsamstarfi. Hlutverk okkar verður þá að fylgja því eftir að kjör þeirra sem minna mega sín í samfélaginu og kjör aldraðra verði bætt í framhaldinu.

Þá er betra að menn komi að því starfi og vinni heils hugar að reyna að ná því fram í stað þess að fjargviðrast yfir því sem ólokið er.

[14:59]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég efast ekki um vilja hv. þm. Guðbjarts Hannessonar í þessum efnum og hef ekki þekkt hann að öðru en að vera einlægur í þeim málflutningi sínum, að standa vörð um og styrkja og efla kjör elli- og örorkulífeyrisþega og annarra. Við viljum þó sjá efndir og köllum eðlilega eftir þeim. Fyrir liggja nægar skýrslur, úttektir og stöðumat á málunum, það stendur bara á framkvæmd. Auðvitað berum við þær væntingar til Samfylkingarinnar að hún standi a.m.k. undir einhverju af kosningaloforðunum frá því í vor en lítið fer fyrir því í frumvarpinu.

Ríkisstjórnin er jú búin að sitja í u.þ.b. hálft ár og fyrsta frumvarpið er (Forseti hringir.) mjög stefnumarkandi. (Forseti hringir.) Ég hefði því viljað sjá enn þá harðari — ég hefði m.a. viljað sjá velferðaráherslur í frumvarpinu sem ég sakna (Forseti hringir.) úr kosningaloforðum Samfylkingarinnar.

[15:01]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að víkja aðeins að þeirri umræðu sem var hér áðan og gera alvarlega athugasemd við þau orð hv. þm. Steinunnar Óskarsdóttur þar sem hún taldi hv. þm. Jón Bjarnason vera talsmann minni hluta fjárlaganefndar. Minni hluti fjárlaganefndar er tvískiptur svo að það sé alveg á hreinu og við framsóknarmenn höfum lagt hér fram, eða ég legg hér fram í mínu nafni og með hjálp margra félaga minna í Framsóknarflokki, sérstakt álit sem ég mun nú gera grein fyrir.

Úr því að ég vík aðeins að þeim orðahnippingum sem hér urðu áðan milli hv. þm. Jóns Bjarnasonar og hv. þingkonu Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur langar mig aðeins að koma inn í þá umræðu. Meðal annars var vikið að því að talsmaður 1. minni hluta fjárlaganefndar sæi ekkert bjart í efnahagsmálum, sæi í rauninni bara svartnætti fram undan, en ég get ekki alveg tekið undir þá túlkun að Hólajarlinn háttvirtur sé svo svartsýnn. Ég hef í rauninni séð svartsýnni útlistanir á efnahagsástandinu á Íslandi og kemur mér þá m.a. í hug þessi rauða bók hér sem vera kann að hv. þm. Jón Bjarnason hafi komist í. Þessi bók er þó ættuð úr húsum Samfylkingarinnar, sett þar saman í anda frjálslyndrar jafnaðarstefnu og komu að því margir þingmenn Samfylkingarinnar á þeim tíma en ritstjóri bókar þessarar er Jón Sigurðsson, fyrrverandi ráðherra Alþýðuflokksins og mikill hugmyndafræðingur í þeim góða flokki, Samfylkingunni.

Hér eru varnaðarorð og hér er mun svartari mynd dregin upp en stjórnarandstaðan hefur dregið upp í umræðum um fjárlagafrumvarpið. Mun ég víkja betur að þessu í framhaldinu.

Fjárlagafrumvarpið sem hér liggur frammi ber þess mjög vott að í landinu eru nú tvær ríkisstjórnir, ríkisstjórn Samfylkingar og ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks. Saman eiga þessar tvær stjórnir afskaplega sterkan meiri hluta á þinginu og því stenst ekkert fyrir því sem þær sameinast um að vilja, en samkomulagið eins og ég sé það nær yfir það eitt að „ég styð allt sem þú stingur upp á og þú styður allt sem ég sting upp á“. Þannig einhvern veginn er andinn í stjórnarsamstarfinu núna og hann er afskaplega háskalegur. Undir slíkum formerkjum mundi ég ekki vilja reka fyrirtæki, að tveir eigendur væru þar að og einhvern veginn í kappi hvor við annan um að eyða og engin samstaða um nauðsynlega ráðdeild.

Nú getur vel verið að einhver hugsi þannig í alvöru að ekki þurfi ráðdeild í ríkisfjármálunum sem stendur. Þeir hafa þá ekki lesið það plagg sem ég minntist á hér fyrr þar sem tekin eru af öll tvímæli um að aðhald í ríkisfjármálum þurfi að vera aðaláherslan í fjármálastjórninni næstu missirin þar sem hagkerfið ber öll merki ofþenslu. Ég leyfi mér hér beina tilvitnun, með leyfi forseta, í þann mæta hagfræðing Jón Sigurðsson, fyrrum iðnaðarráðherra Alþýðuflokks, sem sagði að hagkerfið bæri „enn öll merki ofþenslu sem birtist í verðbólgu, miklum viðskiptahalla og erlendri skuldasöfnun“.

Í sama riti segir einnig, með leyfi forseta, og við skulum athuga að þetta er skrifað síðasta vor:

„Hættan er sú að Ísland missi trúverðugleika á alþjóðlegum fjármálamörkuðum, en þá væri voðinn vís með hækkandi vaxtaálagi, gengisfalli og verðbólgugusu.“

Hættan er einmitt sú að svona fari, það er alveg rétt í þessum góða kosningabæklingi Samfylkingarinnar þó að ekki ætli ég að skrifa undir allt sem þar stendur og allra síst lýsinguna á hagstjórninni eins og hún var þá næst á undan. Það er vissulega mikið til í því að hagstjórn síðustu ára, með allri þeirri velgengni sem þá var, kallaði á að næstu skref yrðu stigin mjög varlega. Það er einfaldlega í hagkerfinu eins og í lífinu að það þarf sterk bein til að þola góða daga og ég er hræddur um að risi sá sem núverandi ríkisstjórn er hafi ekki þau sterku bein.

Það er ekki rétt sem hér kom fram í umræðu hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni að kenna rangri hagstjórn undanfarandi ára um núverandi vandræði. Það var einfaldlega pólitísk ákvörðun, og hún var rétt, að fara út í þær stóriðjuframkvæmdir sem síðan hafa gerbreytt landakortinu á Íslandi, á Austurlandi, en það var líka vitað að því fylgdi ákveðinn fórnarkostnaður og það var vitað að það með öðru, með annarri velgengni í hagkerfinu, gæti haft töluverð áhrif og það yrði auðvitað að taka tillit til þeirra áhrifa um nokkurt skeið á eftir. Það hefur enginn leyfi til að koma að stjórn þessa lands og ætla að láta sem honum komi fortíðin ekki við og geti farið að láta alla sína drauma rætast, burt séð frá því hvað hagstjórnin kallar á.

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir minntist hér á að hún saknaði þess að stjórnarandstaðan kæmi ekki með í málflutningi sínum — og vék þá sérstaklega að hv. þm. Jóni Bjarnasyni en ég reikna með að það sama verði um mína ræðu sagt — sérstakar tillögur eða nýjar hugmyndir um það hvað gera megi, að við komum ekki með tillögur um það hverju megi eyða og hvað megi gera. Það er ekki það sem við ætlum að gera á þessum tíma. Nú er einfaldlega aðhalds þörf, eins og stendur í þessum rauða bæklingi og í plöggum þeim sem gefin eru út hér við Kalkofnsveg. Ég get játað að ég sofnaði í gærkvöldi út frá miklu stjórnarandstöðuriti sem gefið er út við þá góðu götu, heitir Peningamál og fjallar um það hvernig eigi að stjórna landinu. Er ekki að sjá mikinn samhljóm með stjórnarflokkunum og því sem hagfræðingar í Seðlabankanum telja rétt.

Það sem við framsóknarmenn gagnrýnum einkanlega við það fjárlagafrumvarp sem hér liggur frammi er að einfaldlega er verið að eyða allt of miklum peningum, það er gengið allt of freklega ofan í kosningaloforðin um að efna hitt og þetta. Stjórnarflokkarnir tveir, sterkir hvor um sig, keppast við að fara með lúkurnar ofan í vasa skattgreiðenda og ofan í ríkissjóð. Það er ekki þannig að einfaldlega vegna þess að svolítill afgangur sé til geti menn leyft sér þetta. (**Gripið fram í:** Eru þetta ekki kreppufjárlög? Hvernig er það?) Já, það er kallað hér fram í að þetta séu kölluð kreppufjárlög og það er nokkuð til í því. Í fyrri umræðu um fjárlögin sagði hæstv. fjármálaráðherra um fjárlögin sjálf að þau væru hækkun frá síðustu fjárlögum um 48 milljarða. Þessi tala hefur svolítið verið á reiki og í töflu sem ég fékk unna hér í nefndaráliti okkar framsóknarmanna teljum við þetta aðeins lægri tölu, en það er vegna þess að síðan hafa komið fram endurskoðaðar tölur um fjármál þessa árs.

Þar næst segir hæstv. fjármálaráðherra, með leyfi forseta:

„Í ljósi þessara markmiða kann ýmsum að þykja vöxtur útgjalda heldur mikill. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að útgjöld ríkissjóðs aukist tímabundið sem hlutfall af vergri landsframleiðslu árin 2007–2009, en fari síðan lækkandi þegar ráðstöfun á söluandvirði Landssímans er lokið og dregur úr mótvægisaðgerðum. Rúmlega 86% af hækkun útgjalda af landsframleiðslu frá árinu 2007 til 2008 má rekja til framkvæmda og mótvægisaðgerða og afganginn að mestu til aukinna tilfærsluútgjalda, meðal annars vegna spár um aukið atvinnuleysi.“

Það er sem sagt verið að gefa á garðann af því að eitthvað gæti gerst á næsta ári. Hvaða hagspeki er þetta?

Reyndar geri ég athugasemdir við greiningu af þessu tagi: „Rúmlega 86% af hækkun útgjalda af landsframleiðslu frá árinu 2007 til 2008 má rekja til framkvæmda og mótvægisaðgerða og afganginn …“ — hvaða afgang? Af hverju er tekin fram talan 86% en ekki 100%? Þarna er eiginlega allt saman talið upp og greiningin á milli liða er að þetta sé að mestu leyti í þetta og svo restin í þetta. Það er nú öll hagspekin við stjórnun landsins.

Alvarlegast í þessu er sú hugsun að það megi gefa skart á garðann núna fyrir næsta ár vegna þess að kannski verði atvinnuleysi. Þessi hagstjórnaraðferð er í rauninni — (**Gripið fram í:** … á Suðurnesjum.) Nú vil ég benda hv. þingmönnum á það sem ég hef áður minnst á hér í ræðupúlti að vilji þeir kalla fram í meðan ég flyt ræður, sem þeim er velkomið, verða þeir að gera það hátt og skýrt því að mér hættir til að heyra ekki annars í þeim, og alltaf hefur mér leiðst þegar fólk talar ofan í bringuna á sér. (**JBjarn:** … tala saman.)

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður hv. þingmenn að gefa ræðumanni tóm til að tala.)

Við framsóknarmenn teljum með öðrum orðum að það sé háskalegt að bregðast með þessum hætti við minnkandi þenslu í samfélaginu, minnkandi þenslu sem er í rauninni mjög lítið vitað hvernig stendur. Það er rétt sem hér hefur komið fram í máli fleiri ræðumanna og raunar viðurkennt af fjármálaráðherra líka í ræðu hér fyrr í haust að það er mikil óvissa í íslenska hagkerfinu um hvernig fer. Einmitt vegna hennar er fjárlagafrumvarp eins og það sem hér er lagt fram enn verra.

Ef við skoðum aðeins hagspár fyrir næsta ár er mismunurinn alveg gríðarlega mikill. Fjármálaráðuneytið gerir vissulega ráð fyrir tæplega 3% atvinnuleysi en það gera ekki aðrir. Meira að segja Seðlabankinn, sem hefur verið heldur svartsýnn í öllum sínum spátölum, hefur verið þar með lægri tölu, en enn lægri tölur hafa komið frá aðilum eins og Alþýðusambandinu og bönkunum, frá tæplega 1,5% og upp í 3% hjá Kaupþingi. Það að bregðast við ástandi sem gæti kannski komið með þenslu í hagkerfinu með þessum hætti er mjög alvarlegt vegna þess að það mun aftur hafa keðjuverkandi áhrif í þá átt að skapa einfaldlega þá kreppu sem á að koma í veg fyrir.

Það er ekki bara það, þetta verður fólkinu í landinu líka mjög dýrkeypt. Þau montfjárlög sem hér eru lögð fram kosta venjulega íslenska vísitölufjölskyldu 20 þús. kr. á mánuði í aukin útgjöld og það eru miklir peningar fyrir venjulegt fólk. Húsnæðislán hækka beinlínis á þessu ári um 10–20 þús. kr., afborgunin á mánuði af venjulegri 20 millj. kr. íbúð, og þær hækkanir eru vegna stýrivaxtahækkana Seðlabankans sem verða beint raktar til þess að sú ríkisstjórn sem tók við hér fyrir missiri síðan hefur einfaldlega staðið staffírug á því að taka alls ekki á efnahagsvandanum, taka alls ekki á þeim þensluvanda sem er í samfélaginu. Það er meira að segja þannig að þegar greiningar koma frá aðilum eins og Standard & Poor's sem gaf út nýja spá um lánshæfismat, ekki nýtt lánshæfismat en spá um það, fyrir skemmstu svara ráðherrar ríkisstjórnarinnar fullum hálsi. Þeir eru þar mjög inni í ákveðinni Albaníuhagfræði, Albaníustjórnmálum þar sem þeir senda svarið á þessa alþjóðlegu stofnun sem heitir þessu skrýtna nafni. Jónas Hallgrímsson hefði nú aldrei sagt Standard & Poor's, hann hefði þýtt þetta og sjálfsagt kallað þetta Stöndugir og fátækir. Þessi stofnun fær sem sagt svohljóðandi einkunn frá hæstv. fjármálaráðherra, með leyfi forseta:

„Stundum áttar maður sig hreint ekki á álitum sem koma frá þessum aðilum. Það er sífellt talað um sömu hlutina, alveg sama hverjar aðstæðurnar eru. Það er sama hvort við erum búin að skera framkvæmdir ríkissjóðs niður í 1% af landsframleiðslu eða hvort þær eru 2% af landsframleiðslu. Það eru sömu athugasemdirnar sem koma frá þeim, við aðstæður sem eru allt aðrar. Það hlýtur að segja manni að þeir eru ekkert að skoða aðstæðurnar hérna hjá okkur.“

Þetta er hreint Albaníukomment. Svo að ég útskýri það aðeins ef … (**ÁKÓ:** Moody´s.) Álit Moody's hefur verið með svipuðu lagi en ég kýs að klára hér að útskýra fyrir þingheimi hvað átt er við með Albaníukommenti. Það voru þeir dagar í heimsmálum að Rússar höfðu mjög mikla þörf fyrir að ala á ófriði við Kínverja en gátu þó ekki leyft sér að segja neitt ljótt við Kínverjana sjálfa af því að þeir voru stórir og voldugir. Því sendu þeir skammirnar iðulega á smáríkið Albaníu á Balkanskaga sem var vinaríki Kínverja. Með því að deila hugmyndafræðilega við Albaníu stóðu þeir í raun og veru í blóðugum skömmum við formanninn mikla, Maó Zedong.

Hið nákvæmlega sama er að gerast í íslenskum stjórnmálum. Þegar við fáum alþjóðlega álitsgerð frá Standard & Poor's, Stöndugum og fátækum, úti í heimi rjúka ráðherrar ríkisstjórnarinnar upp og skamma þessa stofnun blóðugum skömmum en þegja þunnu hljóði þegar Seðlabankinn segir það sama. Stríðið í íslenskum stjórnmálum stendur milli ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans og í rauninni er hægt að sækja sér — nú veit ég að sumir hafa undrast að stjórnarandstöðumenn ætli að tala lengi um fjárlagafrumvarp þetta hér í dag en ef við ætluðum bara að gera grein fyrir öllum þeim áviðingum sem finna má um hagstjórnina í landinu í pappírum Seðlabankans tæki það ekki bara þennan dag heldur alla helgina og jafnvel alla næstu viku. Þar er birt hvert álitið á fætur öðru sem ríkisstjórnin kýs að láta með eins og ekkert sé og ráðherrar beggja flokka svara í hálfkæringi. Kannski væri þetta allt í lagi ef þetta kæmi ekki með beinum hætti niður á fjárhag heimilanna, ef herkostnaður fyrir þetta ósamræmi í hagstjórninni — það eru tveir hagstjórnaraðilar í landinu, Seðlabankinn og ríkisstjórnin. Ef ríkisstjórninni, sem hefur vissulega völd til að fara með efnahagsstjórnina, er alvara með að hunsa algjörlega stjórnun Seðlabankans væri rétt að hún sýndi eitthvert samræmi í verkum sínum og gerði eins og fyrri ríkisstjórn var sökuð um að gera á sínum tíma þegar henni mislíkuðu störf stofnunar. Þarf svo sem ekki að fara út í þá sögu mjög nákvæmlega en á sínum tíma þegar þáverandi forsætisráðherra mislíkuðu störf Þjóðhagsstofnunar var Þjóðhagsstofnun einfaldlega lögð niður og þar með sparað heilmikið fé hjá ríkissjóði. Það er kannski það sem núverandi ríkisstjórn ætti að gera miðað við viðbrögð sín. Eins og staðan er núna er Seðlabankinn með sjálfstætt vald en hann þiggur það frá ríkisstjórninni. Ef ríkisstjórninni er alvara með að taka ekkert mark á þessu og fara í engu eftir ráðgjöf er komin upp mjög háskaleg staða í hagstjórninni og reikningurinn fyrir þá stöðu er stöðugt sendur á heimilin með hærri vaxtabyrði

af húsnæðislánunum. Síðan munum við standa frammi fyrir því í beinu framhaldi að afleiðingin af þessu stríði verður hörð og erfið lending hagkerfisins.

Ég ætla ekki að fara út í að greina alveg hvor hefur nákvæmlega rétt fyrir sér í öllum atriðum. Ég hef gagnrýnt ýmislegt í því sem Seðlabankinn hefur verið að gera og raunar talið að hann gangi á köflum of langt í stýrivaxtahækkunum sínum, en engu að síður er honum nokkur vorkunn því að þenslan í hagkerfinu er mikil, yfirspennan er mjög mikil og ríkisvaldið ætlar þar ekkert að hjálpa til.

Það má auðvitað spyrja: Hvernig stendur á því að þetta er svona og við erum búin að sitja dögum saman í fjárlaganefnd og ég hef ekki komið með þessar tillögur þar, ég hef ekki sagt þetta þar? Út frá þeim orðum hv. þm. Guðbjarts Hannessonar hérna áðan um það að við stjórnarandstöðumenn höfum ekki komið með raunhæfar tillögur til þess að breyta þessu er því til að svara að allar meginlínur fjárlaganna eru auðvitað ákveðnar af fjármálaráðuneyti og stjórnarflokkunum. Það er eins og hver annar skrípaleikur að ætla okkur þremur stjórnarandstöðuþingmönnum í fjárlaganefnd að móta einhverja allt aðra stefnu, það er ekki svo einfalt. Það væri ekki til annars en að skemmta meiri hlutanum og í mesta lagi þá að tefja fundina.

Það eru ekki bara framsóknarmenn sem hafa haldið því fram að þessi hástemmdu fjárlög séu háskaleg, það er hægt að vitna til orða eins helsta hagfræðings Samfylkingarinnar, Jóns Sigurðssonar, það er hægt að vitna til orða eins helsta leiðtoga sjálfstæðismanna á okkar tímum, Davíðs Oddssonar, orða hans í fjölda fréttaviðtala og í álitsgerðum Seðlabankans, og það er hægt að vitna til álitsgerða sem koma frá erlendum eftirlitsfyrirtækjum.

Mig langar að víkja aðeins að því nákvæmlega hvaða leiðir eigi að fara út úr vandanum. Við ákváðum það við gerð nefndarálits okkar framsóknarmanna að það væri ekki okkar hlutverk að leggja fram nákvæmar tillögur. Ég held að samt sé alveg ljóst að það er tvennt sem við hefðum þurft að sjá hér á liðnu sumri, og annað var fyrirheit um aðhaldssöm fjárlög. Fyrirheit stjórnvalda skipta mjög miklu máli, ekki bara hvað er gert heldur að peningakerfið í landinu, hagkerfið, hafi einhverja vissu um hvað er að fara að gerast, þar með fyrirheit um ákveðna ábyrgð, stöðugleika, ákveðna tilhneigingu til stöðugleika. Í dag eru fyrirheitin bara um hringlanda og hagstjórn eins og þegar greint er frá því að 86% af einhverju fari í hækkun útgjalda og afganginn í eitthvað annað. Það er ekki mjög markviss fjármálastjórn.

Við höfum líka talið, framsóknarmenn, og höfum bent á það í ályktunum okkar að e.t.v. hefði verið lag einmitt á þeim tímum í sumar — það getur vel verið að við séum að komast fram yfir þann tíma núna, ég vil ekki fullyrða um það — að fara út í útgáfu ríkisskuldabréfa og hvetja til sparnaðar með beinum aðgerðum, jafnvel með framlagi á móti íbúðarsparnaði. Eitt af stærstu vandamálum næstu ára er einmitt erfiðleikar ungs fólks við að koma sér upp þaki yfir höfuðið. Þar þurfa stjórnvöld að koma inn í, geta ósköp vel gert það, hefðu getað hér og geta það kannski enn. Þetta málefni er ekkert auðvelt viðureignar, ég veit að vissir hagfræðilegir hlutir standa líka í veginum en geta engu að síður komið inn í það að stuðla að bæði minna peningamagni í umferð á þeim ofþenslutímum sem enn ríkja og leggja þar pening á móti úr ofurfullum ríkiskassa. Það er í raun ekki nema sanngirnissjónarmið þegar það er þannig að eini skuldlausi aðilinn í þessu landi, sá eini sem virkilega safnar peningum, fyrir utan örfáa auðmenn er sjálfur ríkissjóður sem fyrir nokkrum árum glamraði tómur. Þökk sé farsælli stjórn framsóknarmanna að hann er yfirfullur nú. Það má aftur á móti ekki verða til þess að menn missi sig með þeim hætti sem hér hefur gerst.

Það er annað atriði sem er afar mikilvægt að stjórnvöld geti gripið til ef harðnar á dalnum, ef í raun verður sú kreppa sem fjármálaráðuneytið og ríkisstjórnin spá og sem Seðlabankinn spáir en sem bankarnir spá ekki og sem er ekki alveg í kortunum — ég ætla ekkert að gera algjörlega upp á milli þessara talna, ég get alveg tekið undir að sumt af þeim sólarmerkjum sem haldið er fram í annars súldarlegum pappírum Seðlabankans séu nokkuð sannfærandi — þarf ríkissjóður að geta gripið til aðgerða. Það að leggja núna fram hástemmd fjárlög sem heldur stuðla að þessari kreppu með því að kýla upp vextina gerir það ekki að verkum að hér verði nokkurt borð fyrir báru hjá ríkissjóði til að gera slíkt. Eða ætlar hann bæði að spýta peningum inn í gegnum framkvæmdir og svo í gegnum t.d. skattaívilnanir í tengslum við kjarasamninga? Þá er ofmetnaðurinn orðinn mikill og þá spái ég því að sú stjórn sem nú situr verði fljótari en nokkurn gat grunað að klára hér upp allt það sem safnað var í tíð síðustu ríkisstjórnar.

Vinur minn, hv. þm. Gunnar Svavarsson og formaður fjárlaganefndar, vék aðeins að verkaskiptingu Stjórnarráðsins með þeim orðum — þó að ég muni þau ekki alveg orðrétt — að þar léki mikill vafi á hvort kæmi á undan, hænan eða eggið. Nú veit ég ekki (**GMJ:** Nokkuð ljóst í sveitum.) hvort hv. formanni fjárlaganefndar er kunnugt um hversu vafasamt það er talið að vitna í hænsnabú í stjórnmálaræðum. Þetta gerði góður Árnesingur, Kristinn Bjarnason frá Þorkelsgerði, afar greindur og snjall maður sem bjó lengi í Hveragerði, var bóndi þar, og tók það dæmi á stjórnmálafundi af Ólafi heitnum Thors að það yrði að reka hvert bú eins og hænsnabúið hjá honum og aldrei mætti þar taka meira út en sett væri inn því að þá færi allt í óefni. Kristinn bjó við það alla ævi eftir þessa ræðu að vera kallaður Kristinn þjóðarhæna og löngu seinna þegar gert var merki sveitarfélagsins var meira að segja þessi sami fugl settur í merkið og er þar enn þá.

Því segi ég þetta að þessi líking er að mörgu leyti umhugsunarverð, að tala um hænsnabú í þessu sambandi, því að nú gildir, eins og í tíð Kristins, að hænsnasamlíkingin er hárrétt. Yfirleitt er gert grín að mönnum fyrir það sem er hárrétt. Það gildir nefnilega í búskap og í rekstri ríkissjóðs að það að gefa um of á garðann, það að offylla búpeningsinn, er háskalegt. Það að ausa út á báðar hendur og láta eins og fyrningar séu einskis virði, það að falla í þá freistni að ofala, er afleit hagfræði.

Í frumvarpi því sem hér liggur frammi er gert ráð fyrir að gjöld ríkissjóðs hækki um 41 milljarð frá því sem var á síðasta ári samkvæmt fjárlögum og fjáraukalögum á þeim tíma. Það er reynsla fyrir því að þá á eftir að taka inn u.þ.b. 20 milljarða í viðbót vegna þess sem bætist við milli fjárlagafrumvarps og ríkisreiknings. Þá er aukningin um 60

milljarðar. Á síðasta ári var vissulega farið freklega fram og kannski allt of mikið en þá var aukningin þó ekki nema 50 milljarðar á kosningaári sem allir vita og er ekkert einsdæmi við eitt stjórnarmynstur fremur en annað að eru dýr ár.

Árin þar á undan varð raunveruleg krónutöluaukning milli ára — við erum ekki að tala um raunaukningu, það þyrfti að reikna það upp — á bilinu 15–20 og svo upp í 30 milljarða árið 2006. Hún er núna 60 milljarðar, núna milli ára stefnir í 60 milljarða á fyrsta ári þessa kjörtímabils án þess að nokkuð kalli á það og þrátt fyrir fyrirheit beggja stjórnarflokkanna um það — þau fyrirheit voru vissulega ekki bara hjá Samfylkingu fyrir kosningar sem betur fer, þau voru líka hjá Sjálfstæðisflokki — að nú þyrfti að gæta aðhalds í ríkisrekstri. Ekki veit ég hvernig það verður þegar ekki þarf að gæta aðhalds fyrst aðhaldsárin kosta okkur 60 milljarða aukningu í umsvifum.

Vissulega eru kaflar í þessari aukningu óhjákvæmilegir og lúta sérstaklega að framlögum til byggðarlaga þar sem skerðing á þorskkvóta hefur komið mjög illa niður. Við framsóknarmenn höfum þar lagt fram okkar tillögur um hvernig við teljum að eigi að bregðast við. Það skal fúslega viðurkennt að þær tillögur kosta nokkrum milljörðum meira en þær tillögur sem ríkisstjórnin lagði fram, en það munar þó ekki nema um 2–3 milljörðum. Það sem vekur furðu við tillögu ríkisstjórnarinnar er öll sú froða sem í henni er. Fyrir utan að öll útgjöld allra venjulegra málaflokka eru hækkuð verulega og mótvægisaðgerðir koma þar ekki inn í — mótvægisaðgerðir vegna þorskveiðiskerðingar eru eins og lítill dropi í því hafi öllu — vekja mesta furðu hugmyndir um tvöföldun fjár til vegamála í landinu.

Í viðbótartillögum fjármálaráðuneytisins sem komu fram núna milli 1. og 2. umr. var reyndar strax farið aðeins að renna af mönnum mesti móðurinn því að það var búið að skera þessa aukningu úr 20 milljörðum niður í um 18 milljarða, einfaldlega vegna þess að það voru einkum verkefni sem þegar var sjáanlegt að væri útilokað að framkvæma á þessu tímabili. Það er í raun og veru útilokað í okkar hagkerfi við þá þenslu sem hér ríkir að framkvæma þau reiðinnar býsn sem hér er lofað. Þegar talað er um þetta sem byggðaaðgerðir — það er vissulega mikið hagsmunamál að bæta samgöngur úti um landið og margar þessara aðgerða eru á landsbyggðinni en það er ekki hagsmunamál fyrir byggðirnar í landinu að fá falsloforð á borðið. Það eru ekki hagsmunir neinna að láta skrökva að sér, en þarna er að stórum hluta um að ræða froðu sem aldrei verður hægt að standa við á svo skömmum tíma. Það hefur ekki verið sýnt fram á að þau verkefni séu til sem eru komin það langt í gegnum matsferli, umhverfismat og skipulagsmál, að það sé hægt að framkvæma fyrir þessa upphæð af þeirri ástæðu einni. Þess utan ef þetta ætti að fara í framkvæmd þyrfti að kalla hér inn erlenda verktaka, ef það tækist með afbrigðum að ná skipulagsmálunum í gegn en við sem fylgst höfum með á undanförnum árum vitum að það tekur alltaf lengri og lengri tíma og kæruviljinn gagnvart vegaframkvæmdum, jafnvel hinum ómerkilegustu, er alltaf meiri og meiri. Núna síðast voru menn meira að segja kærðir fyrir að vilja setja upp ljósastaura af því að þá muni einhver annar ekki sjá stjörnurnar fyrir ljósinu, svona er nú vitleysan orðin mikil.

Mig langar til að gera aðeins betri grein fyrir þeim mikla mun sem er í hagspám sem ég vék að hérna fyrr og hvaða þýðingu það hefur fyrir þá sem fara með fjárveitingavaldið í landinu. Það er hrópandi ósamræmi milli spástofnana. Ég er ekki sá fræðimaður að geta úrskurðað hver hafi nákvæmlega rétt fyrir sér og ég heyri alveg á þeim fræðimönnum sem ég hef talað við að þeir eru fæstir tilbúnir til þess heldur. Það er einfaldlega mikil óvissa í þessu en munurinn þarna á, hvort einkaneyslan er að dragast saman um upp undir 2% eins og Seðlabankinn gerir ráð fyrir eða hvort hún er að vaxa um 2%, er himinn og haf. Hið sama er að segja um hagvöxtinn, þjóðarútgjöldin, fjármunamyndunina og samneysluna, allt þetta skiptir mjög miklu máli og þess vegna er lykilatriði að við stjórnum landinu með það í huga að þetta geti farið á hvorn veginn sem er.

Það erum við ekki að gera með þessum fjárlögum sem gera ráð fyrir því að afgangurinn af framkvæmdunum sem enginn skilgreinir hvað er mikill sé vegna spár um aukið atvinnuleysi. Það eru engar samhljóða spár um aukið atvinnuleysi. Bæði fjármálaráðuneytið og Seðlabanki spá vissulega talsvert auknu atvinnuleysi en það gera ekki aðrir, ekki einu sinni Alþýðusambandið sem þó hefur það hlutverk öðru fremur að gæta að hagsmunum launafólks. Þar á bæ gera menn sér vel grein fyrir því að hagsmunum launafólks er ekki best borgið með því að ausa peningum út úr ríkissjóði við þessar aðstæður. Það er ekki það sem við þurfum á að halda. Það er auðvelt að vera við stjórnvölinn með því fororði að menn megi bara gefa á garðann hvar sem þeim sýnist og megi veita hvaða fjárveitingar sem er til hvers sem maður vill.

Þegar haft er í huga að með því móti eru menn að gera heimilunum í landinu, atvinnulífinu og hagkerfinu öllu stórán ógreiða, með því að stuðla hér að ójafnvægi, ættu menn að hugsa sig tvisvar um. Það er vissulega enn tími, herra forseti, bæði fyrir hv. formann fjárlaganefndar, sem ég veit að hlustar á ræðu mína af sjónvarpsskjá, hann lofaði mér því persónulega, og hv. varaformann fjárlaganefndar til að sjá að sér milli 2. og 3. umr. ef það er svo, sem við skulum vona, að þeir hafi nokkur völd um meginlínur fjárlagafrumvarpsins. Það er óskandi að svo sé því að báðir eru mætir menn og ég treysti þeim til að skilja alvöru þessa máls ef þeir fá nógu langan tíma. Það er mikið alvörumál að koma með fjárlagafrumvarp sem veldur því kannski að hagkerfið kemur hér hart niður.

Hvað þýðir það þegar Seðlabanki, hagfræðingar jafnt stéttarsamtaka sem atvinnulífs og fleiri tala um harða lendingu? Okkur sem ekki erum flughrædd er nokkurn veginn alveg sama hvort lending er hörð eða mjúk ef við lendum á flugvelli og komumst út úr vélinni. Meðan hjólin ekki brotna er þetta yfirleitt allt í lagi. Hörð lending í hagkerfinu mun hins vegar þýða mikinn sársauka margra fjölskyldna, hún mun þýða gjaldþrot margra einstaklinga. Við erum raunar þegar farin að sjá töluverða erfiðleika í hagkerfi okkar sem ríkisstjórnin hefur ekki gert neitt í nema hella olíu á eldinn með því að spenna upp vaxtastigið. Ríkisstjórnin hefur ekki hjálpað því fólki sem hefur að undanförnu verið í vandræðum með að borga af húsnæðislánunum sínum. Það fjárlagafrumvarp sem við erum að ræða í dag er bara til að auka á vandræðin. Þess vegna skora ég á formann og

varaformann fjárlaganefndar og aðra fjárlaganefndarmenn í meiri hluta að endurskoða markmið fjárlaganna og endurskoða þær meginlínur sem þar liggja. Þeir geta þar lesið sér til um stefnuna, m.a. í ágætu riti Samfylkingarinnar frá síðasta vori, í ágætum ritum Seðlabankans og raunar á fleiri stöðum.

Af því að ég vék aðeins að því að menn hefðu nógan tíma til að átta sig á þessum grundvallaratriðum — eins og þingheimur veit er ég nýliði á þessum vinnustað og mér var sagt að það væri frekar létt verk að vera í stjórnarandstöðu miðað við að vera í stjórnarmeirihluta, vinnustundirnar væru til muna færri og ég trúi að það sé rétt. Engu að síður hefur vinnuálagið við fjárlaganefndarvinnuna verið mjög mikið og sannast sagna verið þannig að tíminn til þess að setja sig inn í hina raunverulegu hagfræði bak við þetta hefur verið grátlega lítill. Tími minn á þessu hausti hefur farið í ýmislegt sem við höfum unnið að í miklu bróðerni í fjárlaganefndinni. — Nú sé ég að hlátur setur að varaformanni fjárlaganefndar, sjálfsagt vegna þeirrar nafngiftar sem þau verkefni fá stundum hjá okkur þar þegar kominn er svefngalsi í okkur, en þetta eru þau verkefni sem lúta að öllum þeim smáverkefnum sem fjárlaganefnd fær inn á sitt borð og þar hef ég notið þess að fullrar sanngirni er gætt milli minni hluta og meiri hluta. Fyrir það ber að þakka.

Það eru þó ekki þau meginatriði sem skipta máli. Ég tel aftur á móti að þau atriði sem þar eru og sem við höfum unnið að eins og ég segi í bróðerni skipti mörg hver mjög miklu máli upp á byggðaþróun í landinu. Öll þessi litlu styrktarverkefni sem við vinnum að í fjárlaganefnd og telja samanlagt eitthvað um 1 milljarð kr., sem er ansi lítill hluti af heildarútgjöldum fjárlaga, eitthvað um fjórðungur úr prósenti, skipta miklu máli varðandi sérstaklega stöðu hinna minnstu og fámennustu byggða. Það getur vissulega breytt miklu að fá að koma að starfi eins og þessu. Ég veit að ríkisstjórnarmeirihlutinn hefur mikinn metnað til þess. Það má alls ekki skilja orð mín svo að ég sé að hæðast að neinu. Ég hef sannfæringu fyrir því að ríkisstjórnarmeirihlutinn hefur metnað í störfum sínum til að láta gott af sér leiða og hefur m.a. metnað til að koma til móts við þá erfiðleika sem víða eru í byggðum landsins út af niðurskurði þorskveiðiheimilda og út af þeirri öfugþróun sem hefur verið í byggðamálum.

Ég held að það sé hægt að bregðast við þessum aðstæðum með tiltölulega miklu minni peningum og meiri árangri en gert er í dag. Það er stór og hröð innspýting í samgöngumálum sem er bara loforð á pappírum, sem er ekki loforð sem nokkurn tíma verður staðið við, en loforð engu að síður sem hefur áhrif í hagkerfinu vegna þess að hagkerfið telur heildarvöxt ríkisútgjalda. Hann er mældur út frá fjárlögunum og síðan verður stórum hluta af þessum fjárveitingum frestað og þar með verða þær ekki til gagns fyrir byggðirnar. Ef þetta verður raunveruleiki, ef svo ólíklega vildi til að stór hluti af þessu færi í gang, verða framkvæmdirnar unnar af erlendum verktakafyrirtækjum eða verktakafyrirtækjum á suðvesturhorninu og munu alls ekki koma að sama gagni eins og ef unnið væri að samgöngubótum í meira jafnvægi og án þess að það væru svona gassalegar innspýtingar.

Ég sagði áðan að ég tryði að ríkisstjórnin hefði metnað til góðra verka en það breytir þó ekki þeirri sannfæringu minni að innan ríkisstjórnarinnar er mjög lítil samstaða um hagstjórnina, mjög lítil samstaða um það hvernig eigi að bregðast við. Það er vissulega víðar en innan ríkisstjórnar sem ríkir samstöðuleysi, það er líka mjög lítil samstaða í samfélaginu um það hvað er að gerast. Ég vék áðan að greiningum um það hvað muni gerast á næsta ári. Tilfellið er að greining hagfræðinga á ástandinu eins og það er í dag er ekki einu sinni samhljóma. Það er mjög alvarlegur hlutur og kallar á ákveðnar aðgerðir en það kallar líka á að ráðstafanir ríkisvaldsins séu með þeim hætti að þær geti mætt hvoru sem er. Ég útiloka ekki að spá ríkisstjórnarinnar og fjármálaráðuneytisins sé rétt en það verður líka að taka hitt með í reikninginn að það getur verið, eins og Landsbankinn hefur spáð og kannski verið með einna bjartsýnustu spána af öllum greiningaraðilum, að hér verði áfram gegndarlaus þensla á næsta ári. Hvar stöndum við þá með fjárlagafrumvarp sem þetta?

Þá kunna menn að segja: Hvað gerir þetta þá til ef áfram verður þensla? Hvað gerir þá til að eyða öllum þessum peningum? En þetta er ekki svo einfalt. Ef þessi hástemmdu fjárlög koma ofan á mikla þenslu þýðir það að stjórnleysið í efnahagsmálum getur orðið svo að segja algert. Að öllu óbreyttu eru fjögur ár til næstu kosninga og það ættu ráðherrar ríkisstjórnarinnar — það þýðir ekki fyrir mig að ávarpa þá hér í fleirtölu en ég þakka þeim sem þó situr í þingsalnum með okkur fyrir að vera hér, hæstv. samgönguráðherra Kristjáni L. Möller en það er vissulega athyglisvert hve fáir ráðherrar sitja þessa umræðu um fjárlagafrumvarpið. Það hvarflar að manni í þessu mikla samstöðuleysi innan ríkisstjórnarinnar að það er eins og að ekki sé gert ráð fyrir að þessi stjórn lifi nema eitt, tvö, þrjú ár, þrjú ár í mesta lagi, og þar af leiðandi megi allt vera komið í kaldakol undir lok kjörtímabilsins. Auðvitað mun það fresta skipbrotinu, það mun fresta hinni hörðu lendingu, ef hér verður áfram mjög mikil eftirspurn eftir fólki. Það þarf ekki mikið að gerast í okkar mikla hagkerfi sem er orðið mjög opið fyrir því sem er að gerast á alþjóðamarkaði. Nú er rætt um að álver á suðvesturhorninu hafi kannski að miklu leyti verið slegið út af borðinu og við erum margir sem fögnum því og margt gott við það. Það þarf svo sem ekkert að þakka það ríkisstjórninni sérstaklega, heldur er það skeleggri forustu framsóknarmanna í stjórn Landsvirkjunar mest að þakka.

Ef áform ganga eftir um netþjónabú þarf ekkert mjög mörg þeirra í uppbyggingu til að hafa hagkerfið áfram á mjög hraðri siglingu. Ef ríkisvaldið ætlar að keppast við einkaframtakið í þenslunni kemur auðvitað að brotlendingu og hún verður því miður því verri sem hagstjórnin er verri. Því endurtek ég þau orð mín að ég skora á meiri hluta fjárlaganefndar að endurskoða þau markmið sem eru í fjárlagafrumvarpinu og breytingartillögunum eins og þær liggja frammi núna.

[15:53]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á því að biðja hv. þm. Bjarna Harðarson afsökunar á því að ég skyldi í andsvari mínu við hv. þm. Jón Bjarnason kalla hann talsmann stjórnarandstöðunnar allrar í ríkisfjármálum. Ég skil mjög vel að hv. þm.

Bjarni Harðarson vilji ekki gangast við því að hv. þm. Jón Bjarnason sé talsmaður Framsóknarflokksins í ríkisfjármálum, enda var nokkuð annar tónn í ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar en í ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar í umræðu um fjárlagafrumvarpið. Ég verð að segja eins og er, án þess að ég ætli að gefa hv. þingmönnum einkunnir fyrir ræður sínar, að ræða hv. þm. Bjarna Harðarsonar var að mínu viti mun málefnalegri og innihaldsríkari en ræða hv. þm. Jóns Bjarnasonar, talsmanns Vinstri grænna í ríkisfjármálum, og ég vil þakka fyrir það. Ég var ekki efnislega sammála því sem hv. þingmaður sagði í ræðu sinni en þar gætti þó viðleitni til að ræða málefnalega um hlutina.

Munurinn á málflutningi þessara tveggja flokka er sá að Vinstri grænir vilji gera allt fyrir alla þó að þeir hafi engar tillögur þar að lútandi en málflutningur fulltrúa Framsóknarflokksins lýtur að aðhaldi og sparnaði. Það vakti því athygli mína að hv. þingmaður gerði ekki grein fyrir neinum aðhaldstillögum og taldi raunar, og það kom mér á óvart, að það væri ekki hlutverk stjórnarandstöðunnar að setja fram tillögur um aðhald í fjárlagafrumvarpinu. Ég verð að segja að það vakti athygli mína að hv. þingmaður skyldi ekki líta á það sem hlutverk sitt að leggja fram tillögur við gerð fjárlagafrumvarpsins.

[15:55]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég þakka góða palladóma. En það er ekki alls kostar rétt að hér vanti tillögur. Í nefndaráliti því sem ég gerði grein fyrir, en las ekki orð fyrir orð, er á það bent, og ég benti reyndar margoft á það í ræðu minni, að framlög til samgöngumála eru mun hærri en raunhæft er. Ef lögð yrði fram raunhæf tillaga, sem væri í takt við það sem getur gengið eftir, væri hægt að rétta myndina af. Þess utan er almenn hækkun liða nú meiri milli ára á öðrum sviðum en var almennt á þeim 12 árum sem framsóknarmenn höfðu hönd í bagga, þegar þeir leiddu hinn stóra Sjálfstæðisflokk í ríkisfjármálunum gegnum forustu sína í fjárlaganefnd. Hvernig nákvæmlega eigi að ná þeim árangri, hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, verð ég að vísa til fjárlagatillagnanna sjálfra. Gagnlegt væri að skoða mismun milli ára undanfarin 12 ár undir forustu hv. þingmanna Birkis Jóns Jónssonar og Magnúsar Stefánssonar sem nú situr í forsetastóli.

Það er mikil list að halda aftur af útgjaldaþenslu á ríkissviðinu og það verður ekki útskýrt í fáum orðum. Það byggist á þeirri grundvallarreglu að nurla með hverja krónu. Ég varð ekki var við að í fjárlaganefndarstarfinu væri beinlínis það andrúmsloft nurlsins sem ég hefði viljað sjá.

[15:58]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir þetta innlegg. Það vakti athygli mína að hann talaði um að áætlanir í samgöngumálum væru ekki raunhæfar. Ég held hann hafi tekið vega- og samgöngumálin sérstaklega út.

Herra forseti. Ef þingmaðurinn er þeirrar skoðunar að það sem sett er fram í samgöngu- og vegáætlun sé ekki raunhæft ætti honum að vera í lófa lagið að flytja breytingartillögur um einfaldan niðurskurð í þessum málaflokki. Hv. þingmaður kýs ekki að gera það. Hann kemur ekki með útfærðar niðurskurðartillögur í samgöngumálum heldur notar það almenna orðalag að hann hafi efasemdir um að áætlanirnar séu raunhæfar. Það er það sem ég gagnrýni, að menn komi þá ekki með beinharðar breytingartillögur til lækkunar á fjárlagafrumvarpinu.

[15:59]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Í samgönguáætlun sem Alþingi samþykkti á síðasta kjörtímabili var gert ráð fyrir um 22 milljörðum kr. til samgöngumála á árinu 2008. Í frumvarpi því sem hér liggur frammi er sú tala orðin 45 milljarðar. Ekki hefur komið fyrir mín augu nákvæm sundurliðun á því í hvað fjármunirnir eiga að fara en ég skal viðurkenna að mér hefur ekki gefist tími til að skoða öll gögn í því sambandi.

Það er afar ósanngjarnt að fara fram á við framsóknarmenn flytjum tillögur um að slá hina og þessa framkvæmdina af. Það er ósanngjarnt ef stjórnvöld telja sig geta gefið fyrirheit sem þessi. Fjárlagafrumvarp og tillögur um útgjöld eru fyrirheit til fólksins. Það er hægara um að tala en í að komast að ætla að fara að skera slíkt niður.

[16:00]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir framsögu hans fyrir hönd Framsóknarflokksins við 2. umr. fjárlaga. Hún var á margan hátt skemmtileg áheyrnar, fróðleg á að hlýða og dæmigerð stjórnarandstöðuræða. Þar hleypur Bjarni fram með miklar viðvaranir um of mikla eyðslu, talar um að gassalega sé gefið á garðann, þetta séu montfjárlög og líklega verði allt í klessu á næsta ári eða kalda koli. Hann talar um að ráðherrar stundi Albaníustjórnmál o.s.frv.

Jafnframt kom fram hjá honum að ríkiskassinn væri yfirfullur og það megi þakka Framsóknarflokknum og það að hætt sé við stjóriðjuframkvæmdir sé Framsóknarflokknum að þakka. Allt sem hv. þm. leggur upp með er framsóknarmönnum að þakka og ekki ætla ég að lasta þátt þeirra í góðri stöðu þjóðarbúsins. Það ber að þakka en mér finnst fulllangt seilst að þakka einum flokki í landstjórninni allan þann árangur sem hefur náðst í efnahagsmálum og almennri velferð í samfélaginu á síðustu árum.

Þegar hv. þingmaður segir að hér sé allt of mikil eyðsla á ferðinni þá má alveg deila um það. Við þurfum að fást við margvísleg verkefni, allt frá því að tala um húsafriðun upp í það að eltast við framlög til einstakra dýrategunda, svo sem Þingvallaurriðans. Við reynum að verða við sanngjörnum óskum af fúsum og frjálsum vilja og reynum að styrkja það góða starf sem unnið er víða um land.

Ég skora á hv. þingmann að standa með okkur í því sem ég veit að hann gerir. Ég veit jafnframt að hann á í erfiðleikum með að benda á tiltekin verkefni sem við ættum að skera niður því að flest eru þau þjóðþrifamál.

[16:03]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég veit ekki hvort það er rétt að þetta hafi verið dæmigerð stjórnarandstöðuræða. Þegar ég skoðaði ræður — ég fór ekkert langt aftur í tímann — síðustu ára gat ég ekki betur séð en fyrri stjórnarandstaða hefði meira og minna haft fyrir reglu að mælast til meiri útgjalda en stjórnin. Það er léttur leikur að tala um að eyða meira og gefa meira. Við framsóknarmenn höfum viljað vera ábyrgir í andstöðu okkar en það þýðir ekki að við teljum að höggva þurfi niður fjárveitingar sem búið er að lofa. Við teljum einfaldlega að of miklu sé lofað. Þegar því hefur einu sinni verið lofað af fjármálaráðherra er illt til baka að fara.

Það er ekki rétt hjá hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni að ég hafi sagt að hér yrði líklega allt í klessu. Ég minnti aftur á móti á, herra forseti, að fyrrverandi formaður Sjálfstæðisflokksins og fyrrv. forsætisráðherra Davíð Oddsson, núverandi seðlabankastjóri, sagði í sínum álitsgerðum að hér yrði bráðum allt í klessu og svo gerðu og margir aðrir hagfræðingar. Svo gerði líka Jón Sigurðsson í álitsgerð sinni sem hann gaf út fyrir Samfylkinguna sem leiðarvísi og þeir hafa að minna en engu. Ég benti á þessi álit og þá váboða sem þar væru og benti á að ríkisstjórnin þyrfti að hugsa sig um og skoða hvort einhverjar spár styddu fjárlagafrumvarpið því að mér sýnist spá fjármálaráðuneytisins ekki gera það heldur.

Ég held að það sé í raun engin spá, engin hagfræði, sem styður að leggja megi fram fjárlagafrumvarp eins og það sem nú er lagt fram. Það er einfaldlega, fyrirgefið orðbragðið, herra forseti, algerlega glórulaust.

[16:05]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Kannski hef ég ekki tekið nógu sterkt til orða þegar ég orðaði það þannig að ég hefði sagt að hv. þingmaður teldi allt í kaldakoli. Hann bætti um betur og sagði að þetta væri einfaldlega glórulaust plagg sem lagt væri fram, fjárlögin, og hefur raunar skorað á þann sem hér stendur, ásamt hv. formanni fjárlaganefndar, að endurskoða markmið og meginlínur varðandi fjárlagafrumvarpið. Það verður ekki gert og það getur hv. þingmaður sagt sér sjálfur.

Varðandi þá umræðu sem hann vitnar til, um Davíð Oddsson, vil ég benda hv. þingmanni á að sá einstaklingur er hættur í pólitík og kominn hinum megin við borðið. Það er örugglega margt til í þeim varnaðarorðum sem sá mæti maður leggur fram í þessum efnum.

Stóru línurnar í þeim útgjöldum sem við leggjum til núna eru til verkefna sem þegar eru í vinnslu og löngu hafa verið ákveðin ásamt því að bætt er við á ýmsum sviðum mannlífsins, ekki beint til stórra uppbyggingarverkefna heldur miklu fremur í að bæta þá þjónustu sem við veitum og viljum veita víða um land, sérstaklega á svæðum sem eiga undir högg að sækja. Það ber að þakka.

[16:06]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég sakna þess að hér eru ekki fréttamenn í salnum núna. Hér hafa komið fram mikil tíðindi. Háttvirtur 1. þm. Norðaust., sem nýtur mikillar virðingar innan Sjálfstæðisflokksins, hefur tilkynnt þingheimi að Davíð Oddsson sé hættur í pólitík. Það vissi ég ekki áður og held að enginn hafi vitað það.

En varðandi fjárlögin og glóruleysi þeirra þá eru þau vissulega glórulaus. Það þýðir ekki að hér verði allt í klessu. Það getur bjargast betur. En frumvarpið er algerlega glórulaust miðað við þá áhættu sem það felur í sér og miðað við varnaðarorð hagfræðinga að gefa út fjárlög eins og þessi. Þar eru ýmis svið þar sem mætti staldra við. Ég vil aðeins nefna tvö og þau snerta bæði vinnustað okkar sem erum hér inni og þeirra sem ættu vera hér, þ.e. Stjórnarráðið og Alþingi. Þar mætti hinkra við á báðum sviðum og bíða með útgjöldin um sinn, bæði varðandi þingskapabreytingarnar og stjórnarráðsbreytingarnar. (Forseti hringir.) Við vitum það að stjórnarráðsbreytingarnar eiga eftir að kosta meira en boðað er eins og ævinlega við kerfisbreytingar sem slíkar.

[16:07]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir góða ræðu og vel fram setta, jafnt sem öðrum talsmönnum minni hluta fjárlaganefndar. Ég hef náð að hlýða á báðar ræður minni hlutans og haft gagn og gaman af eins og jafnan þegar ég á orðastað við fjárlaganefndarmenn.

Ég hrökk aðeins við þegar farið var að tala um Kristin Þorkelsson, sem var afar góður og greindur maður og var líklega samlíkingin sú … (**BjH:** Bjarnason.) var hann Bjarnason? Kristinn Bjarnason … (**BjH:** Þorkelsgerði.) Þorkelsgerði, hænsnabóndi, þjóðarhænan, sem var afar góður og greindur maður eins og hv. þm. Bjarni Harðarson sagði en ég held að eins sé komið á fyrir okkur þremur í þeim efnum.

Ég var hins vegar að tala um þennan flutning á stjórnarráðsliðunum og sagði að ólíkar skoðanir væru á því hvort ætti að koma á undan. Það má vel vera að einhverjum finnist frekar eiga að afgreiða fjárlagaliðina óbreytta og fara síðan fram með stjórnarráðsliðina en hins vegar er þetta niðurstaðan, að gera þetta með þessum hætti til að skýra út fyrir þinginu hvernig þetta komi hugsanlega til með að verða.

Ég ætla í síðara andsvari mínu að víkja að umræðunni um þensluáhrif og útgjaldastýringu.

[16:09]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mig langar að koma inn á stjórnarráðsmálið. Ég tel að það væri mikilvægur sparnaðarliður. Ég trúi því að þær 200–300 millj. kr. sem þegar eru komnar fram í útgjaldaspá hins opinbera varðandi tilflutning verk-

efna innan Stjórnarráðsins séu ekki nema brot af þeim kostnaði sem þar muni falla til. Það er þekkt að við svona breytingar verða verkefni innan hins opinbera alltaf dýrari fyrst á eftir. Það styðja allar skýrslur og úttektir sem gerðar hafa verið á breytingum sem þessum.

Varðandi eggið og hænuna, því það er auðvitað mikilsverð umræða, þá er það einfaldlega þannig að í venjulegum hænsnabúskap byrja hænur ekki að verpa fyrr en þær hafa náð ákveðnum aldri. Ég held að hér sé aftur á móti reynt að láta allt gerast í senn, hænuna verða til og varpið hefjast. (Gripið fram í.) Ég er reyndar ekki svo kunnugur hænsnabúskap að ég viti hversu gamlar þær þurfa að verða til að byrja að verpa (Gripið fram í.) en ég tel eðlilegast að þingið samþykki fyrst lög um breytingar á Stjórnarráðinu og taki eðlilegan tíma í vetur til að ræða þær breytingar og þær tækju síðan gildi ári síðar.

Það liggur ekkert á með framkvæmd eins og þessa. Eitt ár breytir engu til eða frá og ráðherrar Samfylkingarinnar eru óðum að venjast því að sitja svo gott sem ráðuneytislausir, sem ráðherrar án ráðuneytis eða með mjög lítil ráðuneyti og ekkert því til fyrirstöðu að þeir geri það í eitt ár. Ég sé ekki annað en að þessi verkefnaflutningur megi vel bíða. Það væri hægt að ganga eðlilega frá lagabreytingunum og þær tækju gildi frá og með fjárlögum sem verða samþykkt á næsta þingi.

[16:11]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég spyr: Hvar var haninn í þessari umræðu allri? Hins vegar hjó ég eftir því í ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar að hann talaði um að tekjuspáin væri vanáætluð, þar væru um 20 milljarðar aukalega og ég verð þá bara að fylgjast með því þegar líður á árið hvort Bjarni mun reynast sannspár. Það skyldi þó aldrei vera að hann sé spáglaðari en efnahagsskrifstofa fjármálaráðuneytisins.

Ég vil víkja örlítið að nefndaráliti hv. þingmanns, með leyfi forseta. Hann segir:

„Ef þenslan verður áfram mikil, þarf að fara í aðgerðir til að draga úr peningamagni í umferð með sparnaðarhvetjandi aðgerðum …“

En síðan minnist hann að sama skapi á tillögur Framsóknarflokksins á bls. 15 í nefndarálitinu sem sýna á þriggja ára tímabili á sjöunda milljarðs kr. útgjaldaaukningu. Ég spyr þingmanninn: Hvernig fer þetta saman, það sem stendur á fyrstu síðu og hinni síðustu?

[16:12]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér kem ég til að svara tveimur missögnum. Ég hef ekki sagt að ég telji að tekjuáætlunin sé svo vanáætluð sem hv. þingmaður sagði. Ég sagði í dag að ég teldi að yfirkeyrslan yrði 20 milljörðum kr. meiri heldur en gefið er upp í fjárlagafrumvarpi og miða þar við reynslu undanfarinna ára, eðlilegt hlutfall miðað við það. Ég geri athugasemdir við tekjuáætlunina og tel einfaldlega erfitt að áætla tekjurnar við þær aðstæður sem núna eru. Þess vegna fór ég ekki sérstaklega í það í ræðu minni en um það er fjallað í nefndarálitinu. Það eru mjög margir óvissuþættir varðandi tekjurnar, m.a. varðandi fjármagnstekjur út af óvissu á hlutabréfamörkuðum og ég sé því ekki ástæðu til að fara út í það í smáatriðum.

Varðandi útgjaldaaukann þá kom ég að því í minni ræðu. Það er vissulega rétt að það er útgjaldaauki í okkar tillögum en við erum að tala um að útgjaldaauki ríkissjóðs sé líklega 60 milljarðar kr. á milli ára. Við erum að leggja til sparnaðaraðgerðir í þeim efnum en höfum í mótvægisaðgerðum okkar talið að verja mætti til þess 2–3 milljörðum meira heldur en ríkisstjórnin gerir í sínum tillögum. Þetta er ekki 6 milljarða kr. útgjaldaauki í okkar tillögum. Þetta er 2–3 milljarða kr. útgjaldaauki því að margar af þeim tillögum sem við leggjum til eru þegar í tillögu ríkisstjórnarinnar og margt þar sem er gott og ber að þakka. En við töldum að í mótvægisaðgerðum væri nauðsynlegt að gera ögn betur.

[16:14]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, brtt. JBjarn, þskj. 354; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 355; brtt. ÖJ og DSk, þskj. 356; brtt. ÁÞS o.fl., þskj. 357; brtt. GAK og JBjarn, þskj. 360; brtt. DSk og SJS, þskj. 361.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 95. mál, brtt. viðskn., þskj. 359.

Innflutningur landbúnaðarvara, 296. mál, fsp. PHB, þskj. 353.

[16:15]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við erum í 2. umr. um fjárlög fyrir árið 2008 og af ýmsu er að taka. Í þjóðfélaginu er mikið umrót og óvissa í efnahagsmálum. Sem dæmi má nefna að verðmætaaukning á hlutabréfamarkaði á þessu ári hefur nánast öll gengið til baka á síðustu vikum. Vextir eru háir og þar að auki verðtryggðir. Það er alls engin sæla að skulda við þessar aðstæður 10 millj. kr., eins og margur gerir.

Fram undan eru lausir kjarasamningar og óvissa um hvenær og hvernig sátt næst. Í því sambandi vil ég minna á frumvarp þingmanna Frjálslynda flokksins, sem ég hef mælt fyrir, um rétt við gerð kjarasamninga og upphafshækkanir launa. Það mælir fyrir um það að ef kjarasamningar dragast á langinn skuli launamenn eiga rétt á að umsamdar hækkanir virki aftur fyrir sig til ákveðins tíma.

Ég tel að frumvarpið gæti m.a. orðið til þess að ekki verði efnt til verkfalla ef hægt gengur að semja á vinnumarkaði. Ef frumvarpið, um að breyta lögum um stéttarfélög og vinnudeilur, fengi að fara í gegn yrði það til þess að launamenn væru nokkuð öruggir um að þegar að lokum semdist giltu umsamdar hækkanir frá því að kjarasamningar falla úr gildi. Þetta er saga sem verkalýðshreyfingin þekkir. Það getur tekið langan tíma að koma á kjarasamningum sem síðan leiðir kannski til mikilla átaka á vinnumarkaði sem ekki er æskilegt. Ég held að frumvarpið sé af hinu góða að því er snýr að launamönnum á vinnumarkaði og því fyrirkomulagi að meiri akkur sé í því að ná samningum en ella. Þessi mál tengjast kjarasamningum og hækkunum launa.

Vandamálin í hagstjórn marka umhverfið nú við afgreiðslu fjárlaga. Tilflutningur verkefna milli ráðuneyta er

enn í óvissu en samt á að setja lög um fjárhaginn á undan verkaskiptingu, að því er virðist eins og verklagið er núna. Á þessu er ekki góður bragur, hæstv. forseti. Betra hefði verið að menn væru komnir mun lengra með frumvarpið sem á að færa verkefni á milli ráðuneyta og nýskipan í Stjórnarráðinu en raun ber vitni. Miklu betra væri að það frumvarp lægi nú þegar fyrir og hefði verið afgreitt sem lög frá Alþingi áður en við færum í þá umræðu sem fjárlögin marka. Þar er að sjálfsögðu verulegur tilflutningur, og var kynnt í breytingartillögum meiri hlutans. Þar má sjá að verkefni flytjast á milli ráðuneyta, eins og boðað hefur verið, en lagagrunnurinn fyrir þeim verkefnaflutningi liggur ekki fyrir. Það hefði verið betra verklag ef ríkisstjórnin hefði fyrr lagt tillögurnar fyrir þingið og við hefðum verið búin að afgreiða þær áður en við færum í fjárlagaumræðuna, þó að tilflutningur verkefna fengi auðvitað ný númer o.s.frv. sem tilheyra þeim ráðuneytum sem þau flytjast til. Við munum sjálfsagt ræða þetta mál nánar þegar það kemur til meðferðar hér. Vík ég ekki fleiri orðum að því. Bendi bara á, hæstv. forseti, að á þessu mætti gjarnan vera betri bragur, að við værum með lögin klár.

Fólkið í landinu býr við tvenns konar aðstæður og það gjörólíkar. Hér suðvestanlands býr fólk við ríkjandi þenslu á vinnumarkaði, þenslu í verklegum framkvæmdum, eins og húsbyggingum. Í 101 Reykjavík, í nágrenni við Alþingishúsið, niðri á hafnarsvæðinu, stefnir í framkvæmdir upp á tugi milljarða við tónlistar- og ráðstefnuhús. Ríki og borg taka fullan þátt í því verki þó að framkvæmdaraðili sé fyrir því.

Sjálfvirkt fjölgar opinberum störfum um tugi og jafnvel hundruð við fjárlagagerð, eða leggja grunninn að því. Sú fjölgun verður að öllu jöfnu að langmestu leyti hér á Stór-Reykjavíkursvæðinu. Hér er stjórnsýslan, hér eru ráðuneytin, hér er megnið af stærstu stofnunum landsins o.s.frv. og hér fjölgar opinberum störfum sjálfkrafa ef hægt er að orða það svo. Við tökum kannski ekki eftir því hvernig þetta gerist en það er hins vegar svo að þegar rætt er um að fjölga störfum úti á landi er það oftar en ekki talið eftir. Fram fer um það mikil umræða ef störf eiga að færast út á land. Það þykir í mörgum tilfellum alveg sérstök byggðaaðgerð ef vinna á störf á landsbyggðinni, sem á náttúrlega alls ekki að vera. Umræðan ætti alls ekki að vera þannig vaxin en hún er það. Það er sjálfvirkni að því er varðar stærsta þjónustukjarna landsins — og ég er ekki að segja að ekki verði svo í framtíðinni að opinberum störfum fjölgi mest þar sem stærsti hluti þjóðarinnar býr — en vel er hægt að horfa á hlutina öðrum augum en við höfum gert á undanförnum árum. Það er hægt að leitast við að færa störf út á land til þess m.a. að viðhalda byggð og tryggja búsetu og gera störf á landsbyggðinni fjölbreyttari.

Á þetta þurfum við að horfa og ég hef fulla trú á því að fjárlaganefnd muni skoða þessa hluti með meiri athygli á komandi missirum en okkur hefur tekist á undanförnum árum. Fyrsta skrefið í þá átt er að viljinn sé til staðar. Mér finnst, hæstv. forseti, og segi það hreint út, vera vilji til þess í fjárlaganefnd, hjá forustumönnum fjárlaganefndar, að skoða þessi mál með öðru hugarfari en við höfum að einhverju leyti verið föst í á undanförnum árum.

Á landsbyggðinni stefnir í minnkandi atvinnu og jafnvel lækkandi tekjur næsta árið ef ekki lengur, jafnvel til nokkurra ára, eins og atvinnustefnan í fiskveiðum er. Ég held að allir þingmenn geri sér grein fyrir því að mjög líklegt er að mál þróist á þann veg. Hin mikla þensla, sem hefur verið misskipt eftir landsvæðum, hefur valdið ákveðnum ruðningsáhrifum. Hún hefur jafnvel verið dýrkeypt fyrir annað atvinnulíf og dýrkeypt fyrir skuldsettan almenning.

Skuldir heimilanna eru miklar, hæstv. forseti, og þær vaxa hratt við núverandi aðstæður, núverandi vaxta- og verðbólgustig. Þessu fylgja hættumerki. Oft er sagt að ríkisstjórnin geri lítið úr vandanum. Ríkisstjórnin vill jú að fólk á landsbyggðinni trúi því að þar sé allt í meiri blóma en stefnir í að óbreyttu og næg atvinna sé fram undan. Svo er því miður ekki og ég óttast mjög að þegar kemur fram á næsta ár muni menn standa frammi fyrir því að horfurnar á landsbyggðinni séu ekki góðar. Ég óttast að við þurfum að horfa á vaxandi afkomuvanda fólks á landsbyggðinni. Það kann að leiða til þess að fólk flytji á suðvesturhornið þar sem líklegt er að þensla verði áfram og mikil umsvif.

Þetta er óviðunandi ástand, hæstv. forseti. Mikill vaxtakostnaður, sem nú um stundir er óheyrilega hár, og verðbólga, sem eykur greiðslubyrðina með vísitölu verðtryggingar, auka á vandann. Greiðslubyrði af lánum heimilanna vex og getur orðið gríðarleg og ljóst er að fjölskyldur eru nú þegar, komið hafa fram um það upplýsingar, þúsundum saman í miklum erfiðleikum með að ná endum saman og standa skil af afborgunum lána.

Hið háa vaxtastig og vaxtamunurinn milli Íslands og annarra landa hefur styrkt gengi krónunnar, m.a. með innstreymi erlends fjármagns, sem aftur þýðir að rekstrarskilyrði útflutnings- og samkeppnisgreina eru bágborin um þessar mundir jafnvel þó að verð á sjávarafurðum hafi farið hækkandi erlendis fram til þessa. Það er ljóst að sjávarútvegurinn má síst við því nú, sjávarútvegurinn alveg sérstaklega vegna ákvarðana sem teknar hafa verið um niðurskurð þorskafla. Við höfum á undanförnum árum séð mikinn uppsafnaðan viðskiptahalla og í því felast hættumerki til lengri tíma.

„Í frumvarpi til fjárlaga 2008 er gert ráð fyrir að heildartekjur ríkissjóðs verði um 461 milljarðar kr., þar af nemi skatttekjur um 422 milljörðum kr. Samkvæmt því er gert ráð fyrir að tekjur verði 85 milljörðum kr. meiri en er í fjárlögum ársins 2007.“

Ég vek athygli á að ég miða við fjárlög ársins 2007.

„Þegar betur er að gáð kemur í ljós að tekjur ríkisins árið 2007 verða líklega um 456 milljarðar kr., sbr. endurskoðaða tekjuáætlun við 2. umræðu fjáraukalaga, eða um 80 milljörðum kr. meiri en gert var ráð fyrir í fjárlögunum. Tekjur ársins 2008 eru því áætlaðar um 5 milljörðum kr. hærri ef miðað er við endurskoðaða tekjuáætlun 2007. Ný tekjuáætlun fjármálaráðuneytis gerir ráð fyrir því að tekjur ríkisins hækki um 8 milljarða kr. og verði 469,4 milljarðar kr. Munar þar mest um hækkun á virðisaukaskatti um 5 milljarða kr. en einnig er gert ráð fyrir að tekjuskattur hækki um 1,5 milljarða kr. og stimpilgjöld um milljarð.“

Auk þess munar 4 milljörðum kr. á sölu eigna á Keflavíkurflugvelli.

„Gjöldin eru áætluð um 430 milljarðar kr. og tekjujöfnuður verði tæplega 31 milljarður kr. Gert er ráð fyrir að út-

gjöldin aukist um 63 milljarða kr. milli ára, sé miðað við fjárlög 2007 en um 42 milljarða kr. sé miðað við áætluð útgjöld árið 2007. Miðað við fyrri fjárlög þar sem útgjöldin hækkuðu um tæpan 21 milljarð kr., eða um rúm 5% af upphaflegri áætlun, má gera ráð fyrir að útgjaldahækkunin á árinu 2008 verði um 24 milljarðar kr., eða um 17%.“

„Fulltrúar fjármálaráðuneytisins sem kynntu þjóðhagsspá ráðuneytisins og gerðu grein fyrir forsendum tekjuáætlunarinnar lögðu áherslu á að mikið hafi verið lagt upp úr því að bæta áætlanagerð undanfarin ár. Mikilvægt er að sá þáttur fjárlagagerðarinnar sé eins markviss og frekast er kostur. Engu að síður er mjög athyglisvert að veruleg frávik eru í endurskoðaðri tekjuáætlun ársins 2007 frá fjárlögum ársins. Samkvæmt endurskoðaðri áætlun eru heildartekjur ríkissjóðs áætlaðar um 80 milljörðum kr. meiri en fjárlögin gerðu ráð fyrir og er það rúmlega 21% frávik. Um er að ræða það mikla skekkju að efast má um að finna megi fordæmi um svipað í öðrum löndum sem við berum okkur gjarnan saman við. Helstu skýringar sem gefnar hafa verið á frávikunum eru að um hafi verið að ræða verulegt vanmat í hagspá og á hagrænum þáttum. Mikill og viðvarandi þróttur efnahagslífsins er meginskýring á meiri tekjum en fjárlög 2007 gerðu ráð fyrir, einkaneysla hafi verið mun meiri en gert var ráð fyrir og atvinnuleysi hafi minnkað á árinu. Ljóst er að gagnrýna má ýmsar forsendur frumvarps til fjárlaga 2008. Gera má ráð fyrir að áfram verði mikill þróttur í efnahagslífinu og miðað við nýjustu tíðindi er vart hægt að gera ráð fyrir því að úr þeim þrótti dragi eins fljótt og frumvarpið gerir ráð fyrir.“

Mikil þensla er á vinnumarkaði, einkum suðvestan lands, og engin merki um að úr þeirri þenslu dragi þar, þvert á móti er vinnumarkaðurinn enn þá í vexti, að því er virðist. Hvergi eru nein merki um samdrátt í framleiðni stóriðju og ýmissa þjónustufyrirtækja á Faxaflóasvæðinu, að ógleymdum byggingarframkvæmdum á suðvesturhorninu, eins og ég hef áður vikið að. Almennt séð eykst kaupmáttur en lægstu launin sitja eftir.

Sú þróun er auðvitað mikið áhyggjuefni, hæstv. forseti. Ekki þarf að hafa áhyggjur af því að laun fólks batni en það er mikið umhugsunarefni þegar misgengið milli þeirra sem hafa lægstu launin og þeirra sem hafa mun hærri laun vex. Við þessu þarf að bregðast og í komandi kjarasamningum verður áreiðanlega tekist á um hvernig fara eigi að að því að hífa upp raunlaun lágtekjufólksins. Spuningin verður: Hvernig komum við rauntekjum til fólksins? Ávinningurinn liggur ekki endilega í því að ná fram prósentuhækkun og fá síðan vaxandi þenslu til baka þannig að þegar upp verður staðið gefi raunlaunin láglaunafólkinu sáralítið.

Við í Frjálslynda flokknum höfum lagt nokkuð til þessara mála á hv. Alþingi. Við höfum lagt fram frumvarp um hvernig hækka megi persónuafsláttinn, sérstaklega fyrir láglaunafólk, og viljum að það verði gert með lögum. Við höfum lagt til að tekinn verði upp sérstakur persónuafsláttur svo að fólk sem er með 150 þús. kr. í tekjur eða minna greiði ekki skatt, skattleysismörkin hækki úr 90 þúsundum, sem þau eru í dag, upp í 150 þúsund. Persónuafslátturinn mun svo að lækka eftir því sem tekjurnar hækka og hverfur út við tekjur sem eru t.d. um 250 þús. kr.

Ég tók eftir því nýlega að á ráðstefnu BSRB flutti Stefán Ólafsson erindi þar sem hann var í raun að útfæra nákvæmlega sömu hugmynd þó að viðmiðunartölur hans hefðu verið hærri en hér er miðað við. Mig minnir að hann talað um tekjur yfir 300 þús. kr. þegar persónuafslátturinn gengi út.

Hvers vegna er reynt að útfæra málið með þessum hætti? Jú, auðvitað vegna þess að verið er að reyna að búa til leið til að hífa upp rauntekjur lágtekjufólksins án þess að það fari upp eftir öllum launastiganum. Þess vegna höfum við, þingmenn Frjálslynda flokksins, unnið að því að leggja málið fram og höfum rætt það á hv. Alþingi og ég veit að þingmenn þekkja umræðuna og hafa fylgst með henni.

Tökum dæmi af manni, konu, öryrkja, eldri borgara eða láglaunamanni sem er með 150 þús. kr. í mánaðarlaun. Viðkomandi mundi ekki greiða skatta ef aðferðin yrði lögfest. Aðeins við það eitt að taka upp slíkan persónuafslátt og skattleysismörk sem miðuðust við 150 þús. kr. mundu rauntekjur slíks launamanns hækka um tæplega 22 þús. kr. á mánuði. Mér er til efs, hæstv. forseti, að meiri rauntekjuaukning fyrir láglaunafólkið en það komi í gegnum launabreytingar úr næstu kjarasamningum þegar upp verður staðið. Við í Frjálslynda flokknum leggjum því til að þessi leið verði gaumgæfilega skoðuð vegna þess að ég tel að útfærslan geti liðkað mjög fyrir gerð kjarasamninga. Nánast allir kjarasamningar eru lausir á næsta ári, sumir þegar um áramót en aðrir fram eftir árinu. Ef stjórnvöld gerðu það væri stigið stórt skref í baráttunni við að hífa upp rauntekjur láglaunafólksins, við hvaða aðstæður sem það býr. Við, þingmenn Frjálslynda flokksins, hvetjum til þess að málið verði skoðað gaumgæfilega og teknar upp viðræður milli ríkisvalds og launaþegasamtakanna um hvort þetta sé ekki ein af leiðunum sem auðveldað gæti gerð næstu kjarasamninga. Ég held að betra sé að huga að breytingum fyrr en seinna.

Við, þingmenn Frjálslynda flokksins, höldum því ekki fram að viðmiðunartölurnar 150 og 250 þúsund í tillögunni okkar séu eina færa leiðin. Við höfum bent á aðferðina og minnum á að skattleysismörkin eru nú aðeins 90 þúsund. Eldri borgarar og öryrkjar greiða talsverðan skatt af afkomulaunum sínum og láglaunafólk einnig. Ég held ég muni rétt að lægstu taxtar sem samið er um á vinnumarkaði eru í kringum 130 þús. kr. og þá sjá allir hvaða áhrif þetta gæti haft.

Það mundi líka taka á svokölluðum lýðræðishalla, þ.e. hvernig hallar á fólk sem hefur af einhverjum ástæðum ekki miklar tekjur sér til framfærslu, hvort sem það eru öryrkjar, aldraðir eða einstæð foreldri sem mörg hver eiga í miklum erfiðleikum.

Í tengslum við þetta mál vil ég vekja athygli á að hv. þm. Jón Bjarnason og ég höfum lagt fram sérstaka tillögu um að lagfæra ákveðinn galla sem ég tel að hafi verið hjá okkur í meðferð svokallaðra safnliða í fjárlaganefnd. Sú tillaga snýr að Fjölskylduhjálp Íslands sem er hjálparsamtök sem styðja við þá sem minna mega sín í þjóðfélaginu með styrktargjöfum og matargjöfum, ekki bara hér í Reykjavík heldur einnig í nærsveitunum. Við tókum á þeim málum með nokkuð myndarlegum hætti sem sneri að Mæðrastyrksnefnd sem unnið hefur að góðu málefni og hjálpar fólki sem ekki hefur nægilegt sér til framfærslu. Ég bendi einnig á að Fjölskylduhjálpin hefur veitt mörgum liðsinni á undanförnum árum og ég treysti því að fjárlaganefnd muni

endurskoða málin milli 2. og 3. umr. Ég mun leggja til að tillagan verði dregin til 3. umr. og að fjárveitinganefnd gefist kostur á að skoða málið milli 2. og 3. umræðu.

Rétt áður en ég gekk inn í þingsalinn barst mér bréf sem geymir allmörg erindi frá fólki sem sótt hefur hjálp og stuðning til Fjölskylduhjálparinnar. Þau verða eðlilega ekki lesin upp hér og eru ekki til þess ætluð. Ég segi frá því til að vekja athygli á því hvaða fólk sækir þangað. Það er fólk sem m.a. félagsmálastofnanir í Reykjavík hafa vísað til Fjölskylduhjálparinnar til að sækja eftir aðstoð vegna þess að það getur ekki framfleytt sér. Ég er þess alveg fullviss að hv. fjárlaganefnd muni endurskoða málið á milli 2. og 3. umr. og tel að við höfum gert þar nokkur mistök í okkar afgreiðslu. Okkur getur alltaf yfirsést við slíka vinnu, það er bara mannlegt. Ég mun sýna meðnefndarmönnum mínum í fjárlaganefnd gögnin en ekki öðrum. Ég mun ekki afhenda þau til eftirprentunar af neinu tagi, enda er um trúnaðarskjöl að ræða. Þau sýna í reynd þann vanda sem mjög margir búa við — eitt dæmið í bréfasafninu sýnir einstæða móður sem vinnur fulla vinnu en hefur ekki nema 93 þús. kr. útborgaðar í mánaðarlaun og það dugar einfaldlega ekki til framfærslu. Ég treysti því að við endurskoðum málin og förum yfir það sameiginlega hvort þarna megi ekki taka á.

Það gætir nokkurs krepputals, hæstv. forseti, í spám fjármálaráðuneytisins og Seðlabankans, um 15–20% samdrætti. Ég tel mjög ólíklegt að svo mikill samdráttur verði á næsta ári. Ég bendi á að hér suðvestanlands er enn þá allt á fullu og ekki hægt að sjá nein merki þess að úr því dragi úr því hvað varðar húsbyggingar og ýmsar framkvæmdir. Auk þess má gera ráð fyrir að samneyslan verði meiri en gert er ráð fyrir í frumvarpinu enda eru lögð til aukin útgjöld til ýmissa málaflokka. Hver einkaneyslan hins vegar verður er erfitt að spá um. Spár undanfarinna ára um minnkandi einkaneyslu hafa ekki gengið eftir. Það kann að vera vegna þess að á suðausturhorni landsins er þenslan mikil og við sjáum framkvæmdir í kring um okkur á næsta og þar næsta ári fyrir tugi milljarða, í næsta nágrenni Alþingishússins.

Fjárlagafrumvarpið, hæstv. forseti, gerir ráð fyrir meiri samdrætti í þjóðarútgjöldum, þ.e. einkaneyslu, samneyslu og fjármunamyndun og sama má segja um aðrar helstu hagstærðir. Þar spila margir þættir inn í, t.d. vaxtaákvarðanir Seðlabankans og gengi íslensku krónunnar. Þróun á húsnæðismarkaði skiptir einnig miklu máli en hækkun fasteignaverðs hefur verið einn helsti verðbólguvaldurinn á undanförnum árum. Gera má ráð fyrir áframhaldandi umsvifum í byggingariðnaði þar sem aukin fólksfjölgun með miklu aðstreymi erlendra ríkisborgara frá ESB-löndum og mikill kaupmáttur mun áfram halda uppi eftirspurn eftir húsnæði.

Eftir miklar vaxtahækkanir á húsnæðislánum í kjölfar stýrivaxtahækkunar Seðlabanka Íslands og yfirlýsingar forsætisráðherra um að fólk ætti að halda að sér höndum í fasteignakaupum er fasteignamarkaðurinn nú e.t.v. tímabundið í nokkru uppnámi. Forsendur fjárlagafrumvarpsins um 1,2% hagvöxt eru ekki í takt við það sem greiningardeildir bankanna spá. Ég fjallaði nokkuð um þetta efni í ræðu minni við 1. umr. fjárlaga og ef við lítum á hagspár eru þær núna á bilinu 2–3,8% en í nýjustu spá Seðlabankans, þ.e. Peningamálum 2007, 3. útgáfu, er gert ráð fyrir 0,4% hagvexti. Spyrja má hvort svartsýni Seðlabankans um framvindu íslenskra efnahagsmála fái staðist. Ég get svo sem ekki fullyrt um það.

Greinilegt er að þeir sem eru að gefa sig út fyrir að vera spámenn í íslensku þjóðfélagi, ýmsar stofnanir og þeir sem vinna þar, spá hverjir í sína áttina. Ef við göngum út frá því að umsvif efnahagslífsins verði meiri en forsendur frumvarpsins gera ráð fyrir þá liggur fyrir að tekjur af virðisaukaskatti eru vanáætlaðar í frumvarpinu. Einnig mætti benda á, hæstv. forseti, að virðisaukaskattur, t.d. af hækkun á eldsneytisverði gefur þjóðfélaginu auknar tekjur af þeim skattstofni. Ef ég man rétt var áætlað að virðisaukaskattur af eldsneytissölunni einni og sér mundi gefa um 1,5–2 milljarða kr. í auknar tekjur á næsta ári. Hér erum við að tala um skatta sem bætast ofan á þá orkugjafa sem við notum almennt í flestar samgöngur hér á landi.

Svo ég víki að fjármagnstekjuskattinum, hæstv. forseti, þá hefur hann aukist mikið á undanförnum árum og í frumvarpinu er gert ráð fyrir að tekjur af honum aukist á næsta ári. Fjármagnstekjuskatturinn er hins vegar kvikur tekjustofn og getur m.a. endurspeglað þá þróun sem orðið hefur á hlutabréfamarkaði. Því er óvarlegt að treysta um of á hann til tekjuöflunar eða að tekjur af honum aukist. Ég hef ekki fengið svör um það frá hagspekingnum hvaða áhrif það hefði á fjármagnstekjuskatt ef svo heldur fram sem horfir um þróun á hlutabréfamarkaði. Hverjar yrðu þá arðgreiðslur á næsta ári? Hvernig mun það endurspeglast í tekjum af fjármagnstekjuskatti? Ég held að það sé rétt að benda á þetta við 2. umr. fjárlaga. Vissulega eru blikur á lofti eins og ég veit að allir hv. þingmenn gera sér grein fyrir og sú hækkun sem varð fyrr á þessu ári á verðmæti fyrirtækja á verðbréfamarkaði er nánast öll horfin og stefnir í það að óbreyttu að hún gangi öll til baka.

Atvinnuleysi hefur verið undir 1% mestan hluta ársins 2007. Rök eru fyrir því að atvinnuleysi muni aukast hratt á næsta ári og verða 2,9% á ársgrundvelli. Ég tel a.m.k. að svo gæti farið á landsbyggðinni. En ég er ekki viss um að þau rök séu haldbær á suðvesturhorni landsins. Þess sjást a.m.k. ekki bein merki og ef litið er til framkvæmdagleðinnar sem hér virðist ríkja hjá mörgum, m.a. öflugum byggingarfyrirtækjum, í byggingu verslana, íbúðarhúsnæðis o.s.frv. þá er ekki að sjá að hér stefni í mikið atvinnuleysi. Áfram gæti orðið mikil eftirspurn eftir vinnuafli jafnvel þó að úti á landi dragist atvinna saman.

Við skulum ekki gleyma því, hæstv. forseti, að það er ekki mikil hefð fyrir því hjá landsbyggðarfólki að sitja kyrrt í byggðunum sínum atvinnulaust. Þaðan hefur atvinnuleysið yfirleitt flust með því að fólk hefur fært sig um set. Það er nokkuð sem við alþingismenn hljótum að hafa verulegar áhyggjur af því að þannig birtist okkur samdráttur á vinnumarkaði á landsbyggðinni. Þetta gæti einkum orðið í sjávarbyggðunum sem eru háðar þorskveiði því að þar getur fólki haldið áfram að fækka og líklegt að það flýi atvinnuleysið og sæki inn á þenslusvæðið svo framarlega sem atvinna verður áfram næg á suðvesturhorninu. Gegn slíku misgengi í afkomu fólks þarf að vinna með markvissum aðgerðum sem jafna lífskjörin í landinu.

Í því eru fólgin mikil verðmæti fyrir framtíð Íslands að landið verði sem víðast í byggð og afkoma landsmanna

tryggð, hvar sem þeir búa. Í því sambandi vil ég vekja sérstaka athygli á þremur þingmálum Frjálslynda flokksins.

Í fyrsta lagi bendi ég á þingsályktunartillögu um að auka þorskaflann innan þessa fiskveiðiárs um 40 þús. tonn. Við teljum ekki, og höfum fært fyrir því rök í þingmáli og í umræðu, að rök séu fyrir þeim niðurskurði sem ákveðinn hefur verið af ríkisstjórn og sjávarútvegsráðherra hefur tekið upp sem sína stefnu og fylgt eftir.

Við teljum einnig að það gæti orðið nokkur bót að því fyrir hinar minni sjávarbyggðir að heimila takmarkað frelsi til handfæraveiða á eigin bát. Við höfum lagt fyrir þingið mál um að skoða þann möguleika til aukins athafnafrelsis fólks í sjávarbyggðunum.

Ég vek einnig, hæstv. forseti, athygli á frumvarpi sem við höfum lagt fyrir þingið um sérstakan frádrátt þegar launþegar þurfa að sækja atvinnu sína um langan veg og kosta til þess verulegum fjármunum. Ég held að það gæti verið góður kostur, sérstaklega í þeirri stöðu þegar atvinnuástand á landsbyggðinni gæti orðið mjög ótryggt og mjög misjafnt milli staða eftir kvótastöðu og þeim möguleikum í sjávarútvegi sem hafa verið undirstaða byggðanna um langan tíma en menn hafa treyst á sjávarútveg sem nokkra kjölfestu hverrar byggðar. Þessi hugmynd um breytingu á heimildum í skattalögum gengur út á að ef fólk eyði meiri fjármunum í að sækja sér atvinnu en 180 þús. kr. á ári þá megi draga það frá sem umfram þá upphæð er frá tekjum áður en skattlagt er. Auðvitað yrði fólk að sýna fram á að kostnaðurinn sé beinlínis vegna atvinnusóknar, vegna ferðalaga vegna atvinnu, á eigin bíl með því að færa akstursbók eða tilgreina flugfargjöld og þess vegna ferjufargjöld.

Umfram allt yrði slík heimild til þess, hæstv. forseti, að fólk flytti ekki úr byggð sinni heldur gæti tekið þann kost að ferðast til næsta byggðarlags ef þar væri atvinnu að fá. Menn gætu haldið búsetu sinni þar sem þeir hafa búið vegna þess að slíkur umframkostnaður fengist greiddur. Allir hafa einhvern kostnað af því að sækja atvinnu en þarna þarf að viðurkenna að þegar fólk þarf að leggja út meiri kostnað en eðlilegt getur talist þá megi draga þann kostnað frá tekjum áður en skattlagt er. Við höfum hins vegar lagt til að á slíkri heimild yrði hámark, að 600 þús. kr. á ári væri hámark þess sem fólk mætti nýta sér frádráttinn. Sú tala er þó ekki heilög frekar en hin fyrri, 180 þús. kr. lágmarkið, en þetta eru viðmiðunartölur sem við höfum komist að með því að velta málinu fyrir okkur.

Slíkar breytingar mundu víða á landsbyggðinni bæta stöðu þeirra sem búa þar sem upp kemur atvinnubrestur um lengri eða skemmri tíma og gætu orðið til að fólk þraukaði nokkurn tíma án þess að bregða búi eða flytjast úr byggðum úti á landi. Ég tel að okkur þingmönnum beri til þess skylda eins og ástandið er að standa vörð um landsbyggðina og reyna að koma í veg fyrir aukinn flótta þaðan. Nógur hefur flóttinn verið utan af landi á undanförnum árum þótt við hefðum fulla vilja til að koma í veg fyrir það og reyna að tryggja stöðu landsbyggðarinnar. Þingmál okkar er viðleitni í þá átt, hæstv. forseti, alveg eins og tillaga okkar um sérstakan persónuafslátt er yfirleitt í þá átt að tryggja stöðu láglaunafólks. Við teljum að það skipti miklu máli að ríkisvaldið og Alþingi sýni vilja og kjark til að taka á málum þannig að fólkið í landinu fái jákvæð merki um að það geti búið á þar sem það vill og hefur sest að. Þetta er þáttur í því. Við teljum einnig að taka eigi á lýðræðisþáttunum og höfum lagt til sérstakan persónuafslátt í því sambandi.

Hæstv. forseti. Það er e.t.v. rétt að mörgu leyti að reikna með meiri verðbólgu á árinu 2008 en gert er í fjárlagafrumvarpinu. Það liggur fyrir að óvissuþættirnir eru mjög veigamiklir og gera má ráð fyrir miklum frávikum frá áætluninni ef að líkum lætur og miðað við fyrri reynslu og að heildartekjur ríkissjóðs verði mun meiri en frumvarpið gerir ráð fyrir.

Margir hafa haft orð á því að ráðaleysi ríki hjá ríkisstjórninni við stjórn efnahagsmála og að ekki sé tekið á málum á markvissan hátt til að draga úr þenslunni í hagkerfinu. Það má vissulega finna fyrir því rök og ég vek athygli á að hægt er að orða það þannig að menn búi við tvenns konar mjög mismunandi kjör í landinu, landsbyggðarkjörin og Stór-Reykjavíkurkjörin.

Það er auðveldara um að tala en í að komast að taka á málum þannig að vel fari. Ég minni á eina aðgerð sem mér fannst alveg arfavitlaus og hún var sú að skera niður vegaframkvæmdir í landinu fyrir tveimur árum til að slá á þensluna sem alls ekki átti upptök sín þar, að hægja á framkvæmdum og stöðva þær um tíma, m.a. á Vestfjörðum og norðausturhorni landsins þar sem vegakerfið er enn þá þannig að menn aka þar í drullu og for.

Nú hefur hins vegar verið gefið í hvað þetta varðar, auknir fjármunir hafa verið settir í uppbyggingu vega og samgöngumannvirkja og ég tel það af hinu góða. Það er hins vegar verra að fara í þetta með þessu lagi, að skera fyrst niður framkvæmdir á svæðum þar sem alls engin þensla var til að ná henni niður þar sem hún var, þ.e. á Stór-Reykjavíkursvæðinu og kannski á Miðausturlandi. (**GÁ:** Og svo fór þorskurinn.)

Þorskurinn er sérstakt yndisaukaumræðuefni mitt. Ég ætla samt ekki að þreyta hv. þingmann eða hæstv. forseta á því að fara um það mjög mörgum orðum en ég mun samt víkja eitthvað að því (Gripið fram í.) og ástæðan er sú að þorskurinn er undirstaða fjölmargra byggða og þess vegna hefur það mikil áhrif þegar stjórnvöld taka ákvörðun um að skera niður þorskaflann eins og gert var. Það er ekki auðvelt að takast á við það í byggðum þar sem menn hafa ekki mörg önnur atvinnutækifæri. Þess vegna höfum við greinilega orðið vör við það í hv. fjárlaganefnd að þangað hafa streymt inn mjög margar umsóknir um styrki frá fólki vítt og breitt um landið. Styrki til hvers? Til þess að efla atvinnuna. Í langflestum tilfellum miðast styrkumsóknir að því að efla atvinnu með einhverjum hætti eða bæta lífsgæði fólks í gegnum menningu, að viðhaldi bygginga, báta o.s.frv.

Ég tel að viðleitni okkar í fjárlaganefnd, sem vinnum úr umsóknum um styrki sem nefndinni berast, sem hefur fjölgað mikið, sérstaklega af landsbyggðinni, við að reyna að koma til móts við þær óskir sem okkur sýnast skynsamlegar — menn verða alltaf að vega það og meta — og geti orðið vísir að litlum vaxtarbroddum til fjölbreyttari atvinnuhátta, skipti máli.

Það skiptir máli, hæstv. forseti, að alþingismenn í fjárlaganefnd hafi þau viðhorf að ýta þurfi undir og hvetja fólk sem hefur hugmyndir og vill taka á málum. Fólk hefur

miklar áhyggjur af framtíð sinni. Það endurspeglast í afkomu- og búsetuáhyggjum landsbyggðarfólks sem nú sér botnfiskveiðarnar, þorskveiðarnar sem lengst af hafa verið undirstaðan í festu í atvinnu sjávarbyggðanna vera að hrynja. Og sjómennirnir, sem eiga að stunda veiðarnar með því lagi sem lagt hefur verið upp með af stjórnvöldum, sjá á því mikla annmarka að geta nýtt þær heimildir sem þó er heimilt að nýta þegar þorskurinn er orðinn að meðafla og fiskiflotinn þarf að stefna til svokallaðra skrapveiða allan ársins hring, fara til veiða á allt öðrum tegundum en uppistöðutegundinni, þorski, sem hefur að jafnaði gefið okkur 40% af tekjum þjóðarinnar í sjávarútvegi, þarf að einbeita sér að öðrum tegundum. Þá er þorskurinn orðinn meðafli og jafnvel óþægilegur meðafli, hæstv. forseti. Ég heyri það á mörgum fiskimanninum að það sé varla hægt að stunda fiskveiðarnar með eðlilegum hætti vegna þess að menn fá meiri þorsk en þeir sækjast eftir.

Ég spyr: Er hægt að leggja eitthvert mat á slíkar fiskveiðar, geta fiskifræðingar lagt eitthvert mat á slíkar fiskveiðar sem eingöngu beinast að því að forðast þorskinn og losa sig jafnvel við hann að hluta fyrir borð ef hann er of smár, koma ekki með hann að landi, sækja ekki í hann, forðast hann? Geta fiskifræðingar lagt eitthvert mat á upplýsingar sem þannig eru til komnar í aflabókum skipstjórnarmanna um það hver þorskgengdin er á Íslandsmiðum? Ég segi nei. Það er akkúrat ekkert að marka slíkar upplýsingar um það hversu mikill þorskur er í hafinu við Ísland.

Þá er ég ekki að fullyrða, hæstv. forseti, að í hafinu við Ísland sé óþrjótandi þorskur sem við getum gengið í að eigin vali hver og einn. Til þess erum við með fiskveiðistjórnarkerfi en það kerfi hefur því miður ekki fært okkur nokkurn ávinning í yfir 20 ár. Það væri vissulega kominn tími til, burt séð frá því hvort við aðhyllumst kvótastýrðar fiskveiðar eða ekki, að setjast yfir það verk að skoða af hverju þetta árangursleysi stafar og hvernig við eigum að vinna til framtíðar á öðrum forsendum en við höfum gert á undanförnum árum. Ég held að það sé orðið meira en tímabært að fara í þá vinnu að endurskoða það og við í Frjálslynda flokknum höfum lagt til að það verði gert.

Hinar dreifðu byggðir hafa á undanförnum árum og áratugum byggt undirstöðu sína á því að geta sótt í þorskinn sem þær geta illa gert nú. Eftir því sem líður á fiskveiðiárið munu heimildirnar minnka hratt og þess vegna hef ég miklar áhyggjur af því að atvinnuleysi geti orðið mikið á landsbyggðinni og fólk fari að leita þaðan í burtu og það er nú ekki á bætandi, hæstv. forseti, að ýta undir þá þróun að fólki fækki á landsbyggðinni.

Við þingmenn Frjálslynda flokksins teljum að sú ákvörðun sem tekin var af stjórnvöldum sé vanhugsuð. Ég hef orðað það svo, hæstv. forseti, að hún sé vanhugsuð og sé að hluta til aðför að sjávarútvegsbyggðunum vegna þess að hún var ekki nauðsynleg. Það var ekki nauðsynlegt að fara í þessa aðgerð með þeim hætti sem gert var. Þess vegna er það vissulega með vilja gert við afgreiðslu fjárlaga við 2. umr. að fjárlaganefnd ýtir undir flest þau verkefni í dreifbýli sem sótt er um þó að fjöldi umsókna leiði að sjálfsögðu til þess að minna kemur í hlut margra en æskilegt væri. Þegar margir sækja í sama pottinn án þess að í hann sé bætt af stjórnvöldum verður minna til skiptanna þegar kemur að því að deila úr honum. Allt að einu skiptir það samt verulegu máli.

Ég þakka samstarfsfólki mínu í fjárlaganefnd og formanni og varaformanni fyrir að hafa tekið þá stefnu að ýta undir það að styrkja fólk til að vinna að hugmyndum sínum. Það skiptir máli hvernig unnið er með þessa safnliði og mér fundust vinnubrögðin í fjárlaganefnd á þessu hausti til mikilla bóta frá því sem áður var. Ég tel hins vegar að við eigum að geta gert enn betur með því að vinna við safnliðina fyrr á árinu og fara yfir umsóknir og skoða vel og meta hvað við höfum verið að gera á undanförnum árum og hvað hefur orðið til árangurs. Auðvitað næst ekki árangur af öllum verkum en mjög mörg skila árangri og mörg þeirra verða til þess að fólk finnur að vilji er til að styðja við viðleitni þess til að efla atvinnusköpun í byggðunum, hvort sem það snýr að menningarþáttum eða nýjum atvinnuhugmyndum á öðrum sviðum.

Ég fagna því þess vegna að þessi viðhorf hafa verið ríkjandi í fjárlaganefnd í haust. Í raun tel ég að við hefðum átt að hækka fjárveitingu safnliða meira eins og horfurnar eru í atvinnumálum landsbyggðarinnar, einkum sjávarútvegsbyggðanna, til að styðja við þær eins og frekast er hægt. Auðvitað unnum við, fjárlaganefndarfólk, samt í þeirri von að ýta undir vilja til verka svo að þeir sem kunna að skapa og vilja vinna að sínum verkefnum hefjist handa heima fyrir frekar en að flytja á þenslusvæðið á suðvesturhorninu. Þar tel ég að fjárlaganefnd hafi í heild tekið rétta stefnu og horft á málin út frá réttum forsendum eins og verkin bera með sér.

Hins vegar verð ég að segja, hæstv. forseti, að mér finnst ríkisstjórnin ekki vinna skipulega að því að efla landsbyggðina með ákvörðunum sem snúa að henni en ég vænti þess að á því geti orðið breyting, m.a. með þeim áhrifum sem fjárlaganefnd getur haft á fjárlagagerðina á komandi árum. Ég segi þetta vegna þess að ég er algjörlega ósammála þeim harða niðurskurði m.a. í þorskveiðum sem stjórnvöld hafa farið í. Hann er óþarfur og ég tel að menn geti alls ekki verið stoltir af þeirri ákvörðun eins og mér finnst sjávarútvegsráðherra vera. Ég hlustaði á ræðu hans í morgun á þingi Farmanna- og fiskimannasambandsins þar sem mér fannst hann nánast vera stoltur af þessum verkum sínum. Undir það get ég alls ekki tekið, hæstv. forseti.

Ég tel að margir stjórnarliðar í fjárlaganefnd sjái hættuna sem steðjar að byggðinni verði aukinn fólksflótti af landsbyggðinni til Reykjavíkursvæðisins. Ég tel að menn vilji vel í þessum efnum en fái e.t.v. of litlu ráðið.

Ég tel að hæstv. sjávarútvegsráðherra, sem forustumenn ríkisstjórnarinnar fengu til að fara í verkið með þeim hætti m.a. sem reyndin hefur orðið, sýni í raun að ráðherrann hefur ekki nægan vilja og ekki nægan kjark. Ég segi þetta alveg hreinskilnislega, hæstv. forseti. Hæstv. sjávarútvegsráðherra má gjarnan vera harðari í þeirri afstöðu sinni, vænti ég, að vilja halda landsbyggðinni í byggð og tryggja búsetu fólks á landsbyggðinni. Auðvitað væri hægt að vitna til gamalla orða og ræðna hæstv. sjávarútvegsráðherra í þinginu um það hvernig áður var talað, t.d. á árunum 2001 og 2002. En ég segi bara eins og er að mér finnst þetta mjög misráðið. Ég get ekki talað neinni tæpitungu um það, hæstv. forseti. Ég er ósammála hæstv. sjávarútvegsráðherra

um þær áherslur sem hann hefur lagt upp og tel að verið sé að taka allt of mikla áhættu með byggðirnar og án þess að neinar líffræðilegar forsendur séu fyrir hruni í þorskstofninum.

Hæstv. forseti. Ég er búinn að tala lengur í þessari umræðu en ég ætlaði mér en það er stundum svo þegar maður fer af stað að þá er um margt að tala. Ég vil þó víkja að einu máli sem ég tel að skipti landsbyggðina miklu og það er raforkuverðið. Þróun raforkuverðs á undanförnum árum, sérstaklega fyrir hinar dreifðu byggðir, hefur verið mjög neikvæð. Því miður hefur hún þróast svo að meðalverð á þeim 85% raforkunnar sem fara til húshitunar á landsbyggðinni hefur hækkað um 25%. Það má sjá í skýrslu sem var unnin í júní 2007 þar sem skoðaður er ávinningur af aðgerðum stjórnvalda til að lækka kostnað við hitun íbúðarhúsnæðis.

Þetta er bara staðreynd, hæstv. forseti, og nú þegar sverfur að landsbyggðinni með kannski slakari tekjumöguleikum og afkomu en verið hefur, þá er þetta einn af þeim þáttum sem ríkisvaldið getur beitt sér í, að taka upp meiri niðurgreiðslur á húshitun til fólks þannig að það búi við sambærilega lífshætti og sambærilegan kostnað og þeir sem búa á þokkalegum hitaveitusvæðum þótt kannski sé ekki verið að ætlast til að farið sé niður í heimilisorkuverð á þeim svæðum landsins sem hafa ódýrasta hitaveitu.

Það er greinilegt að málin hafa þróast á þessa leið í raforkuverðinu. Við bentum á það í umræðu um raforkufrumvarpið á sínum tíma, ég og fleiri, að þetta ynni gegn hagsmunum landsbyggðarfólksins. Ég minni á að sá sem hér stendur og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fluttu breytingartillögu við raforkulögin um að gildistöku þeirra yrði frestað um ár til þess einmitt að skoða hvaða kostnaður mundi fylgja raforkuverðslagabreytingunni fyrir kaupendur raforkunnar. Við töldum þá að þetta yrði til mikils kostnaðarauka fyrir byggðirnar, einkum hinar dreifðari, og það hefur því miður gengið eftir. Það skortir á að þarna sé tekið á málum. Ég minni á þetta, hæstv. forseti, þegar verið er að tala um stöðu fólks á landsbyggðinni að því er varðar búsetumál og atvinnuhætti.

Það má líka benda á að fjármuni vantar til að framkvæma leit að jarðvarma á köldum svæðum, það kom fram í svari sem við fengum á Alþingi í minnisblaði frá iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu um stöðu niðurgreiðslna í október 2007. Þar segir um áætlun varðandi köld svæði, með leyfi forseta: „Ljóst er að ekki er hægt að verða við ýtrustu óskum vegna stofnstyrkja til nýrra hitaveitna en ógreiddar eru frá árinu 2006 67 millj. kr. og áætlun fyrir árið 2007 hljóðar upp á 130 millj. kr. eða samtals 197 millj. kr.“

Alls vantar um 130 millj. kr. til að hægt sé að koma til móts við ýtrustu óskir í þessu sambandi en við megum ekki gleyma því, hæstv. forseti, að takist okkur að koma á hitaveitu, finna heitt vatn til að kynda byggðirnar í stað þess að nota aðra orkugjafa, erum við að stofna til mikils sparnaðar til framtíðar. Ég bendi stjórnvöldum á að þarna má taka á að því er varðar þennan þátt.

Þá má benda á, og við höfum einnig fengið um það skýrslur og ábendingar, að það tekur verulega í bæði hjá sveitarstjórnum og hafnarsjóðum, vegna minnkandi tekna þar. Hafnasamband sveitarfélaga bendir á að það vanti verulegan stuðning til þess að betur megi fara en stefnir í. Í skýrslu sem okkur barst frá Hafnasambandi Íslands, 23. nóvember segir, og vitna ég bara í stutta efnisþætti, með leyfi forseta:

„Þess vegna er því beint til samgönguráðherra og fjármálaráðherra að taka sérstaklega til skoðunar mótvægisaðgerðir til að lina þrautir þeirra hafnarsjóða sem verst eru settir. Auk þessarar umræðu um fjárhagsstöðu hafna þá er einnig ástæða til að nefna þá tilhneigingu ríkisins að flytja verkefni og ábyrgðir á herðar íslenskum höfnum án þess að hirða um kostnaðarauka þeirra. Má tilgreina þrjú augljós dæmi.“ — Eru þau hér í skýrslunni og ég ætla ekki að lesa þau en þetta er auðvitað eitthvað sem þingmenn þekkja og ættu að vita og er ástæða til að huga sérstaklega að.

Ég vil einnig benda á, hæstv. forseti, að það sem gert var til að létta á útgerðinni að því er varðar auðlindagjald, að fella niður 275 millj. sem tengdust eingöngu auðlindagjaldinu af þorskaflanum, er kallað mótvægisaðgerð til að létta á útgerðinni. Vissulega er rétt að það munar um það hvort menn þurfa að greiða 275 millj. eða ekki, en hinu er ekki að leyna að útfærslan á veiðigjaldinu er þannig að það er fundið út miðað við afkomu síðasta árs en ekki þessa árs eða næsta. Þegar menn reikna út þá stöðu og leggja það á útgerðina núna kemur í ljós að gjaldtakan varðandi auðlindagjaldið, þrátt fyrir þennan afslátt, er samt 70% hærri en hún var í fyrra. Þetta er nákvæmlega sama dæmið og við höfðum meðan við vorum með eftirágreiddan tekjuskatt.

Ég var á síld 1967 með þokkalegar tekjur en 1968 dugðu tekjurnar ekki til að borga skattana. Það var svoleiðis. (**KHG:** Þú hefur verið ungur þá.) Já, ég var ungur þá og hýr á brá eins og þar stendur. En útfærslan á auðlindagjaldinu er arfavitlaus, hæstv. forseti. Það er rangt að vera með svona útfærslu í stað þess að láta menn greiða af tekjunum á hverju ári. Það er ekkert flókið að gera það í svona útfærslu. Það var gert meðan handfærabátarnir voru utan kvóta, þá var tekið hlutfall af verðmæti landaðs afla og það er auðvitað hægt hjá öllum íslenska flotanum. Ég vek athygli á því að þrátt fyrir að auðlindagjaldið hafi verið lækkað um 275 millj. hefur það samt hækkað að raungildi milli ára sem nemur verulegum upphæðum. Og spyrja má, með tilliti til þess sem ég vitnaði í áðan varðandi hafnir og sveitarsjóði, hvort ekki hefði verið rétt að láta auðlindagjaldið renna til hafnar- og sveitarsjóða. Það væri þá verið að bæta inn í tekjurnar í þeim plássum sem hafa orðið að sæta niðurskurði.

Að lokum langar mig að víkja örlítið að samgöngumálum. Ég er ekki einn af þeim sem tala mikið fyrir því að draga úr samgöngubótum. Þvert á móti hef ég talað fyrir því árum saman að efla samgöngurnar og hef stundum orðað það svo að það væri kominn tími til að Íslendingar kæmust í sambærilegt samgönguumhverfi hvað varðar þjóðvegi og aðrar þjóðir. Við höfum oft lagt það til í Frjálslynda flokknum og það var samþykkt á síðastliðnu vori. Ég vek athygli á því, hv. þingmenn og hæstv. forseti, að samþykkt var tillaga frá Frjálslynda flokknum um að efla jarðgangagerð með það að markmiði að stytta vegalengdir og taka upp öruggari vegi um landið. Við bentum á í þeirri þingsályktun sem samþykkt var að gera þyrfti 14 jarðgöng á Íslandi til þess að allir þjóðvegir landsins sem notaðir eru

í dag allan ársins hring, og þá er ég ekki að tala um hálendisvegina, væru komnir niður fyrir 200 metra hæð yfir sjó. Því miður hefur ekki farin sú leið að velja þær áherslur, við erum enn að fara yfir fjöllin, hæstv. forseti, þó að vissulega sé verið að vinna að jarðgangagerð.

Ég hef oft spurt þeirrar spurningar án þess að fá nokkurt svar, einkanlega þegar skornar voru niður framkvæmdir í samgöngumálum fyrir tveimur árum síðan vegna þenslu. Þegar skorið var niður á landsvæðum þar sem engin þensla var til að slá á þenslu þar sem hún var. Skorið niður þar sem mest þurfti á framkvæmdum að halda til að lækka þensluna eða draga hana niður á höfuðborgarsvæðinu. Þetta er einhver vitlausasta aðgerð, hæstv. forseti, sem ég veit til að gerð hafi verið.

Ég hef oft spurt í því sambandi: Hvernig mæla menn þensluþáttinn af því þegar 30 karlar vinna við að gera holu í gegnum fjall? Vill einhver vera svo góður að skýra það út fyrir mér? (Gripið fram í.) Var að koma sjálfboðaliði til þess, hv. þm. Guðni Ágústsson. Ég vænti þess þá ef svo er, ég þigg þekkinguna hvaðan sem hún kemur.

Hæstv. forseti. Ég er að tala í alvöru. Þetta er alveg makalaust. Við skulum bara spyrja okkur núna þegar verið er að vinna annars vegar Ólafsfjarðarmegin og hins vegar Siglufjarðarmegin, með tvo hópa fólks sem eru að gera jarðgöng, Héðinsfjarðargöngin, til að tengja saman byggðirnar. Hversu mikilli verðbólgu valda þessir hópar á Íslandi? Ef ég veit rétt er megnið af þeim verkamönnum sem þarna vinna erlendir verkamenn. Ég held að launin þeirra fari að mestu leyti úr landi. Ég spurði líka þegar menn tóku ákvörðun um að gera göng undir Almannaskarð á sínum tíma, hvað menn héldu að þeir 2 kílómetrar yllu mikilli verðbólgu á Íslandi, að gera þá holu. Það fékkst auðvitað ekkert svar við því.

Þegar við förum í arðsamar framkvæmdir eins og vegagerð í þessu tilfelli þar sem við stefnum að því að fá varanlegar samgöngulausnir þá fækkar slysum, dauðaslysum fækkar. Við höfum dæmin úr Hvalfirði, við höfum dæmin úr Vestfjarðagöngunum. Það er ekki lengur orðin spurning vestur á Ísafirði í desembermánuði, sem er á næsta leyti, hvort menn þurfi að fljúga til Reykjavíkur til að fara í kaffi á Flateyri eins og áður var. Nú setjast menn einfaldlega upp í bílinn og eru löngu hættir að velta því fyrir sér hvor ófært sé á milli Flateyrar og Ísafjarðar enda er ekki ófært. Menn bara keyra og fara í kaffi og spjall og njóta návistar og menningar og þjónustu hver hjá öðrum. Ég tala fyrir því, hæstv. forseti, alveg blákalt, og við höfum lagt það til í stefnumótun okkar í Frjálslynda flokknum að menn setji í gírinn að þessu leyti. Það muni færa okkur mikinn arð og ábata í framtíðinni.

Hæstv. forseti. Ég vil að lokum þakka fyrir vinnuna í fjárlaganefnd. Ég lýsi því yfir fyrir mína hönd að ég fagna vinnubrögðum og áherslum sem þar hefur verið lýst af forustumönnum nefndarinnar, formanni og varaformanni, og vænti þess að þegar á komandi vetri, eftir áramót, tökum við til hendi í nefndinni við að skipuleggja vinnubrögðin upp á nýtt, vinna þar öðruvísi okkur öllum og þjóðinni til heilla og framdráttar og ég mun leggja mitt lóð á vogarskálarnar í því.

[17:31]

Útbýting:

Búsetuúrræði fyrir fatlaða, 119. mál, svar félmrh., þskj. 362.

Fjárlög 2008, 1. mál, brtt. AtlG, þskj. 363; brtt. KolH, þskj. 364; brtt. KolH, þskj. 365; brtt. KJak o.fl., þskj. 366; brtt. KolH o.fl., þskj. 367.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 95. mál, nál. viðskn., þskj. 358.

[17:32]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir hluta álits meiri hluta fjárlaganefndar. Eins og kom fram í máli hv. formanns við upphaf þessarar umræðu kemur í minn hlut að gera ítarlega grein fyrir nefndaráliti meiri hluta um breytingartillögur hans á frumvarpinu. Það eru liðnar u.þ.b. sex klukkustundir frá því að þessi umræða hófst og miðað við umræður á þingfundi í gærkvöldi hefði maður haldið að þessi atriði málsins hefðu átt að koma örlítið fyrr inn í umræðuna, en félagar mínir í fjárlaganefnd sem hafa talað fyrr á þessum fundi hafa haft mikið og margt til málanna að leggja, og hefur raunar verið afskaplega ánægjulegt að hlýða á þá leggja inn sín mál hér.

Ég vil við þessa umræðu fyrst af öllu nefna tvö meginatriði sem hafa ber í huga við fjárlagagerð ríkissjóðs. Í fyrsta lagi er verið að ákveða tekjur hins sameiginlega sjóðs landsmanna og það gerir hið háa Alþingi með þeim hætti að ákveða hvaða skattar allir íbúar og lögaðilar landsins skulu greiða í hinn sameiginlega sjóð. Í öðru lagi er verið að ráðstafa þessum sömu fjárhæðum til ýmissa verkefna, stórra og smárra, til þess að stuðla að viðgangi samfélagsins og það gerum við best að mínu áliti með því að standa vörð um þjóðararfinn og sækja fram á sem flestum sviðum. Eðli máls samkvæmt eru skiptar skoðanir um þessi atriði tvö sem ég hef nefnt og í grunninn snúa stjórnmálin um mismunandi áherslur einstaklinga varðandi það hversu mikill hlutur ríkisvaldsins skuli vera á þessum tveimur sviðum og í sjálfu sér ekkert óeðlilegt við það. Því geri ég þetta að umtalsefni við fjárlagagerð ríkisins að Alþingi Íslendinga setur fram með ákvörðunum sínum í fjárlögum hvers árs áherslur sínar í þeim efnum hvernig við viljum byggja þetta land og sjá það vaxa og dafna í samfélagi þjóðanna.

Vegna smæðar okkar verðum við öðrum þjóðum fremur að byggja vonir okkar um vöxt samfélagsins á því að búsetuskilyrði séu góð og að við getum notið hæfileika og þekkingar íbúanna til að nýta þær auðlindir sem landið býr yfir með sem arðbærustum hætti hverju sinni. Búseta í landinu byggir á því að við nýtum gæði landsins alls, og líkt og sérhver einstaklingur skiptir máli í hverri fjölskyldu er sérhvert byggðarlag í landinu líkt og einn lítill hlekkur í þeirri keðju sem hægt er að kalla búsetu á Íslandi. Ef við viljum styrkja og efla fjölskylduna verðum við að rækta fjölskylduböndin og með sama hætti verðum við að leitast við að skjóta sem styrkustum stoðum undir byggðina í landinu. Að öðrum kosti kippum við stoðum undan eigin styrk og veikjum keðjuna.

Ég álít fjárlagafrumvarp næsta árs ásamt þeim breytingartillögum sem hér eru lagðar fram við 2. umr. undirstrika

þann vilja stjórnarmeirihlutans að styrkja búsetu í landinu. Þar er að finna margvísleg og metnaðarfull áform um að styrkja samkeppnishæfni Íslands gagnvart öðrum löndum.

Hæstv. forseti. Í umræðum í gærkvöldi kom fram, eins og ég gat um áðan, hjá þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að þeim þætti knappur sá fyrirvari sem þeir hefðu til að kynna sér breytingartillögur fjárlaganefndar við 2. umr. um fjárlög næsta árs. Á margan hátt má taka undir þau sjónarmið og vissulega væri oft æskilegt við meðferð mála að hafa rýmri tíma til undirbúnings og ákvarðana. Meðal annars til að mæta þessum athugasemdum var því heitið af fulltrúum stjórnarmeirihlutans í umræðunum í gærkvöldi að á þeim þingfundi sem nú er hafinn yrði ítarleg grein gerð fyrir þeim tillögum sem fjárlaganefndin leggur til. Kemur það í hlut þess sem hér talar og stendur og hefst þá lesturinn úr þskj. 338. Þar er að finna skýringar við einstakar breytingartillögur sem stjórnarmeirihlutinn í fjárlaganefnd leggur fram.

Undir æðstu stjórn ríkisins er lögð til 32 millj. kr. hækkun á almennan rekstur sem í meginatriðum skiptist í þrjá þætti, í fyrsta lagi til lagfæringar á launagrunni á skrifstofu Alþingis, svo til að bæta starfsaðstöðu þingmanna og loks er tímabundin fjárhæð til að vinna að viðhaldi og endurbótum á húsinu Skjaldbreið. 16 millj. kr. hækkun er gerð til leiðréttingar á launagrunni umboðsmanns Alþingis. Sömuleiðis eru fjárveitingar til Ríkisendurskoðunar, alls að upphæð um 40 millj. kr. Bróðurparturinn af því fer til nýrra verkefna á sviði fjárhagsendurskoðunar þar sem ný eftirlitsverkefni hafa verið sett inn til stofnunarinnar og henni falið að annast þau og í öðru lagi er gerð tillaga um 9,5 millj. kr. framlag til að auka vinnuframlag við stjórnsýsluendurskoðun hjá Ríkisendurskoðun. Loks vil ég nefna 11,5 millj. til endurbóta á húsnæði stofnunarinnar.

Undir forsætisráðuneytinu eru færðar ýmsar tillögur. Fyrst vil ég nefna varðandi þann þátt að gerð er hagræðingarkrafa upp á 1,5% á aðalskrifstofu forsætisráðuneytisins. Sömuleiðis er slík krafa gerð á allar aðalskrifstofur ráðuneyta Stjórnarráðsins. Áætlað er í tillögu meiri hlutans að sú hagræðingarkrafa skili 74,5 millj. kr. til lækkunar útgjalda.

Undir forsætisráðuneytinu eru færðar 30 millj. til ráðgjafar vegna fyrirhugaðra breytinga á heilbrigðis- og tryggingamálum. Það eru færðar rétt tæpar 200 millj. kr. til fasteigna Stjórnarráðsins vegna endurbóta á byggingum þess sem tengist kostnaði vegna breytinga á húsnæði ráðuneyta við sameiningu ráðuneyta og tilfærslu verkefna. Heildarkostnaðurinn við þetta verkefni er áætlaður 235 millj. kr. og skiptist með þeim hætti að 195 millj. falla til á árinu 2008 og 40 millj. árið 2007, og kemur þá inn í fjáraukann. Jafnframt er lagt til 15 millj. tímabundið framlag til að hefja undirbúning að nýbyggingu á lóð forsætisráðuneytisins á Stjórnarráðsreitnum.

Í tillögu meiri hluta er gert ráð fyrir að fjárheimildir menntamálaráðuneytisins hækki frá frumvarpinu um rúma 1,5 milljarða. Þar eru inni ótal tillögur og ég vil byrja fyrst á tillögu undir Háskóla Íslands sem er í rauninni fyrsta tillagan sem beinlínis er tengd byggðamálum og tengist því sem menn hafa nefnt hér mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar. Það eru 35,5 millj. til hækkunar á liðnum Háskóli Íslands vegna þriggja verkefna, í fyrsta lagi 20 millj. kr. tímabundið framlag til háskólasetursins í Vestmannaeyjum vegna hafrannsókna og í öðru lagi eru 14 millj. veittar til að styrkja háskóla- og frumkvöðlasetrið á Hornafirði, m.a. með ráðningu tveggja nýrra starfsmanna til setursins með áherslu og styrkingu á starfsemi Vatnajökulsþjóðgarðs. Jafnframt er í fjáraukalagafrumvarpinu gert ráð fyrir 4 millj. kr. framlagi í sama verkefni. Loks er veitt 1,4 millj. kr. til Stofnunar stjórnsýslufræða og stjórnmála við Háskóla Íslands vegna fjarkennslu í meistaranámi.

Undir liðnum um Háskólann á Akureyri er lagt til 75 millj. kr. framlag til styrktar núverandi stöðu og styrkingar á rekstrargrunni Háskólans á Akureyri sem allir hljóta að geta fagnað í ljósi þeirrar styrkingar sem sú stofnun hefur gefið út um landsbyggð vítt í formi þess að það fólk sem sækir þangað menntun er til muna líklegra til að setjast að í heimabyggð sinni en þeir einstaklingar sem sækja sér menntun lengra að.

Undir háskóla- og rannsóknastarfsemi er gerð tillaga um 3 millj. kr. tímabundið framlag til evrópsks samstarfsverkefnis á vegum Reykjavíkurakademíunnar í Svartárkoti. 90 millj. kr. eru ætlaðar undir óskipta fjárveitingu til háskóla til að mæta hugsanlegum frávikum í forsendum um áætlaðan fjölda nemendaígilda.

Undir Framhaldsskólum, stofnkostnaði, er óskipt tillaga um 5 millj. kr. tímabundið framlag til Iðnskólans í Hafnarfirði. Sömuleiðis er 5 millj. kr. tímabundin fjárveiting ætluð til tækja- og búnaðarkaupa við framhaldsskóladeildina á Patreksfirði.

Á almennum lið undir framhaldsskólum eru 5 millj. kr. hækkanir á framlögum til Myndlistaskólans á Akureyri og sömuleiðis í Reykjavík, 215 millj. kr. hækkun á liðnum Framhaldsskólar, óskipt, er hér lögð til sem skiptist þannig:

140 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til frumgreinadeilda á Suðurnesjum og Vestfjörðum vegna nemendaígilda. Gert er ráð fyrir því að framlagið hækki um 10 millj. á árinu 2009 og verði þá 150 millj. kr. Alls er gert ráð fyrir að varið verði 302 millj. kr. í þessu skyni á árunum 2007–2009 og í frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007 er gert ráð fyrir 12 millj. kr. framlagi til þessa verkefnis. Jafnframt er undir þessum lið gert ráð fyrir fyrstu fjárveitingum vegna breytinga á lögum um framhaldsskóla sem munu væntanlega leiða af nýju frumvarpi sem komið hefur fram og hér eru ætlaðar 60 millj. til þess verkefnis.

Í þriðja lagi vil ég nefna undir þessum lið 15 millj. kr. tímabundið framlag til að flýta uppbyggingu nýs framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Sömuleiðis er undir liðnum Framhaldsskólinn í Vestmannaeyjum lagt til 10 millj. kr. tímabundið framlag þangað inn vegna íþróttabrautar. Fjölbrautaskóla Norðurlands vestra er ætlað 15 millj. kr. tímabundið framlag til eflingar námsframboðs við þann framhaldsskóla. Við Framhaldsskólann í Austur-Skaftafellssýslu er 5 millj. kr. tímabundið framlag lagt til vegna fjarnáms.

Allar eru þær tillögur sem lúta að þessum framhaldsskólum liður í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar. Ætlað er að verja umtalsvert meiru fé og hærri fjármunum til námsframboðs og starfsþjálfunar í framhaldsskólum og símenntunarmiðstöðvum miðað við þetta frumvarp. Hér er

gert ráð fyrir 100 millj. kr. framlagi, og alls er áætlað að verja til þessa verkefnis um 200 millj. kr. á árinu. Þetta er sömuleiðis liður í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar og ég vil geta þess í þessu sambandi að gert er ráð fyrir því að framlag til símenntunarmiðstöðva á landsbyggðinni hækki á þær allar og hækki samtals þau nýju fjárlaganúmer sem þær hafa um 3,7 millj. hver.

Hjá Fræðslumiðstöð Vestfjarða er einnegin gert ráð fyrir 3,7 millj. kr. hækkun og jafnframt er lagt til að veitt verði 5 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til Fræðslumiðstöðvar Vestfjarða vegna suðurfjarða. Undir viðfangi 1.31 undir þessum lið er Fræða- og þekkingarsetur. Þar er um að ræða fjögur verkefni, alls að upphæð 14 millj. Þar má nefna Rannsóknarsetur Háskóla Íslands í landnýtingu sem starfrækt er á Selfossi, Fornleifaskóla Vestfjarða í Reykjanesi við Ísafjarðardjúp, framlag til rannsókna- og fræðaseturs á Austurlandi ásamt Þekkingarsetursins á Egilsstöðum.

Námsflokkar Hafnarfjarðar eru styrktir í starfi með 8 millj. kr. framlagi til að efla kennslu í leikskólafræðum í samstarfi við Háskólann á Akureyri. 2 millj. kr. tímabundið framlag er til að styrkja rekstur Húsavíkurskólans Hallormsstað.

Um Lánasjóð íslenskra námsmanna er gerð tillaga um 50 millj. kr. lækkun á liðnum vegna endurskoðunar á forsendum um gengi og útlán. Ekki er verið að gera breytingar á reglum sjóðsins. Umtalsverðar fjárveitingar eru lagðar til Fornleifaverndar ríkisins og sömuleiðis til Þjóðminjasafns Íslands. Þar vil ég sérstaklega nefna tímabundið framlag til Þjóðminjasafnsins vegna fjarvinnsluverkefna, annars vegar til Landvistar á Húsavík og hins vegar einnig 6 millj. kr. framlag til Forsvars á Hvammstanga.

Varðandi byggða- og minjasöfnin er gerð hækkun á fyrirliggjandi frumvarpi upp á 52 millj. vegna eftirfarandi verkefna: 10 millj. kr. eru ætlaðar í tímabundið framlag til Hins þingeyska fornleifafélags til fornleifarannsókna í Suður-Þingeyjarsýslu. 7 millj. eru ætlaðar til frágangs á fornminjum í Skálholti og einnig eru ætlaðar 5 millj. kr. til fornleifarannsókna og nýsköpunar í menningartengdri ferðaþjónustu í Dala- og Barðastrandarsýslu. Einnig eru veittar 5 millj. kr. til úrvinnslu fornleifarannsókna í Skálholti á vegum Fornleifastofnunar Íslands. Það er veitt fé til fornleifarannsókna á Hólum í Hjaltadal og einnig endurbyggingar Kolkuóss. Fornleifastofnun er gert kleift að halda áfram uppgreftri á eyðibýlinu Bæ við Salthöfða í Öræfasveit. Menningarsetur að Útskálum fær 3 millj. kr. framlag, sömuleiðis Arnfirðingafélagið til rannsókna á menningarsögulegum minjum í Hringsdal o.s.frv.

Loks vil ég nefna hér tvær litlar fjárveitingar sem skipta verulega miklu máli í því samfélagi þar sem þær koma til. Annars vegar er um að ræða 2 millj. kr. tímabundið framlag til Byggðasafns Skagfirðinga til fornleifarannsókna í Skagafirði og hins vegar 1 millj. kr. í tímabundið framlag til minjasafnsins á Burstarfelli til ákveðins verkefnis.

Undir liðnum um Þjóðskjalasafn Íslands er gerð tillaga um verulega háa fjárveitingu upp á 100 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til grunnskráningar og endurskráningar á lítt skráðum eða óskráðum skjalasöfnum og til að vinna að stafrænni gerð manntala. Þetta er hið þarfasta verkefni og með því er ætlunin að bæta aðgengi almennings, fræðimanna og opinberra stofnana að mikilvægum og sögulegum heimildum með hjálp upplýsingatækni. Reiknað er með að þarna skapist um 20 störf á ári og gert er ráð fyrir því að þau verði m.a. unnin í samstarfi við héraðsskjalasöfnin á Ísafirði, Sauðárkróki og Húsavík.

Varðandi listir og menningu staldra ég fyrst hér við söfn, lið 919, Söfn ýmis framlög. Þar eru tiltekin framlög, eins og áður hafa verið, til Listasafns ASÍ, Nýlistasafnsins og Listasafns Sigurjóns Ólafssonar. Ýmis framlög til safna eru hækkuð um 15,6 millj. kr. og nema þá alls á þessum lið um 40 millj. kr. Innan ráðuneytisins er vistaður liður sem hefur sömuleiðis töluverðar fjárhæðir, alls 86 millj. kr. Allt í allt er verið að veita til þessara liða undir viðfangi 919-1.90 og 919-6.90 um 120–130 millj. kr. til ýmissa verkefna. Sundurliðun er að finna í sérstökum yfirlitum á þskj. 339, ég gef mér ekki tíma til að fara ofan í þann lista en hvet þingmenn til að kynna sér þær upplýsingar sem þar eru lagðar fram.

Varðandi menningarstofnanir, viðhald og stofnkostnað er þar stærst inni ráðstefnu- og tónlistarhús í Reykjavík. Þar er um að ræða 75 millj. kr. tímabundið framlag vegna eftirlits með hönnun og framkvæmdum í tengslum við bygginga þessa húss. Tillaga sú er í samræmi við samkomulag milli ríkisins og Reykjavíkurborgar frá því í desember 2004. Þetta 75 millj. kr. framlag er áætlað á árinu 2008 en jafnframt er sama fjárhæð inni í fjáraukalögum fyrir árið 2007. Undir þessum lið er líka um að ræða 10 millj. kr. tímabundið framlag til endurbóta á félagsheimilinu Tjarnarborg í Ólafsfirði sem yrði einhvers konar menningarhús fyrir byggðarlögin á Siglufirði og í Ólafsfirði. Undir þessum lið er líka Sinfóníuhljómsveit Íslands. Þar er gert ráð fyrir 15 millj. kr. hækkun á framlagi sem ætlað er að bæta við tveimur nýjum stöðugildum og mæta hækkun húsaleigu sem Sinfónían hefur orðið fyrir.

Stór liður er hér undir húsafriðunarnefnd. Þar er um að ræða ótal verkefni sem sótt var um fyrir. Eins og kom fram í framsögu hv. formanns fjárlaganefndar fyrr á fundinum er gríðarleg aukning í umsóknum eftir styrkjum út úr fjárlaganefndinni, u.þ.b. 40%, þannig að úr mörgu er að velja og menn reyna að mæta því eftir bestu getu. Hér er um að ræða u.þ.b. 60 viðfangsefni sem fá úthlutun, mismunandi háa, allt frá 1 upp í 8 millj. kr. Ég vil geta þess sérstaklega að fjárlaganefnd átti mjög gott samstarf við starfsmenn húsafriðunarnefndar ríkisins áður en til þeirrar tillögugerðar kom sem hér liggur fyrir í þingskjali.

Listir, framlög, þar eru gerðar tillögur um fjárveitingu til starfsemi áhugaleikfélaga, Bandalags íslenskra leikfélaga, starfsemi atvinnuleikhópa og sömuleiðis Íslenskrar tónverkamiðstöðvar. Hér er líka gerð tillaga um fjárveitingar til ýmissa listtengdra viðburða og er hana sömuleiðis að finna á þskj. 339.

Undir liðnum 983, Ýmis fræðistörf eru styrkir til útgáfumála hækkaðir um 18,8 millj. kr. Alls nema þeir um 53 millj. Þarna er líka tímabundin hækkun á Launasjóði höfunda fræðirita upp á 7 millj. og sömuleiðis tímabundið framlag til Skriðuklausturs til fornleifarannsókna á klaustrinu.

Í æskulýðsmálum eru umtalsverðar breytingar. Ég vil geta þess hér að undir þennan lið falla ýmsir málaflokkar

og ýmiss konar starfsemi. Ungmennafélag Íslands fær að tillögu meiri hluta stjórnar 25 millj. kr. tímabundið framlag til að reka ungmenna- og tómstundabúðir að Laugum í Sælingsdal sem reknar eru í samvinnu við Dalabyggð og Saurbæjarhrepp. Sömuleiðis er inni í tillögu meiri hluta fjárlaganefndar tillaga um 10 millj. kr. framlag til Dalahrepps til að lagfæra umhverfi sumarbúðanna.

Lagt er til að framlög til Bandalags íslenskra skáta hækki alls um 12 millj. kr. Í fyrsta lagi vil ég nefna 7 millj. kr. framlag til að gera bandalaginu kleift að hafa þjónustumiðstöðvar á landsbyggðinni. Í öðru lagi er gerð tillaga um 3 millj. kr. tímabundið framlag vegna landsmóts skáta á árinu 2008 og loks er 2 millj. kr. tillaga um hækkun á rekstrarstyrk til bandalagsins. Um Landssamband KFUM og KFUK er gerð tillaga um 8 millj. kr. hækkun á styrk til þeirrar starfsemi.

ÍSÍ fær að tillögu meiri hluta 5 millj. kr. hækkun, Íþróttasamband fatlaðra 1 millj. kr., Skáksambandið hækkar að tillögu meiri hlutans um 2 millj. kr. Bridgesambandið hækkar um 200 þús. og svo er upphæð ráðstafað á liðnum 02-989-1.90 Ýmis íþróttamál. Þar er um að ræða sundurliðun sem sést á þskj. 339.

Undir þessum lið er líka framlag til skíðasvæðisins í Tungudal við Skutulsfjörð. Þar er gerð tillaga um tímabundið framlag að upphæð 10 millj. kr. sem er 5 millj. kr. meira en aðrar tillögur til skíðasvæða mæla fyrir um. Við þessa tillögu varðandi skíðasvæðið í Tungudal er gert ráð fyrir að gerður verði samningur milli menntamálaráðuneytisins og heimaaðila um framkvæmd og heildarfjármögnun á þessu verkefni.

Undir liðnum 999 Ýmislegt, ýmis stofnkostnaðarframlög, er um að ræða verulegar upphæðir þar sem gerðar eru tillögur um ráðstöfun á. Alls nema þær á þessum tveimur liðum samtals um 612 millj. kr. og eins og á við um svo margar aðrar eru þær sundurliðaðar á því þingskjali sem ég hef margnefnt og geri ráð fyrir að fróðleiksfúsir þingmenn séu þegar búnir að kynna sér því að það var lagt fram á fundinum í gærkvöldi.

Varðandi utanríkisráðuneytið sem er með málanúmerið 03 eru nokkrar breytingar þar. Fyrst vil ég nefna að þar er gerð tillaga um 15 millj. kr. framlag til styrkingar á alþjóða- og öryggissviði utanríkisráðuneytisins. Gerð er tillaga um 5 millj. kr. tímabundið framlag til tveggja ára vegna kennslu í heimskautarétti við Háskólann á Akureyri. Það er gerð tillaga um 50 millj. kr. lækkun á framlagi til Þróunarsjóðs EFTA og gert ráð fyrir að sjóðurinn gangi á inneignir sem áætlað er að nemi um 1.500 millj. í árslok.

Gert er ráð fyrir 58 millj. kr. framlagi til alþjóðlegrar friðargæslu. Stærstur hluti þeirra útgjalda fer til friðargæslu í Darfúr-héraði í Súdan. Loks vil ég nefna að gerð er tillaga um 50 millj. kr. tímabundna lækkun á liðnum 03-401-1.87 sem ber yfirskriftina Íslensk friðargæsla og þar er gert ráð fyrir að gengið verði á inneignir sem nema u.þ.b. 210 millj. kr. í árslok.

Töluverðar breytingar eru að sjálfsögðu innan landbúnaðarráðuneytisins. Þar tökum við upp tillögur frá Landgræðslunni varðandi landþurrkun þar sem stærstu einstöku verkefnin eru til aðgerða í landþurrkun og landgræðslu við Skjálfandafljót og við Jökulsá á Fjöllum ásamt Hornafirði. Undir þessum lið vil ég líka nefna Hólaskóla, á Hólum í Hjaltadal. Þar er gert ráð fyrir 5 millj. kr. framlagi til að starfrækja vettvangsskóla í fornleifafræði. 5 millj. kr. tímabundið framlag er gerð tillaga um varðandi landgræðslu ríkisins til að mæta útgjöldum á 100 ára afmæli þeirrar stofnunar. 12 millj. eru ætlaðar í fyrirhleðslur sem ég kom að hér áðan.

Ég vil sérstaklega nefna hér liðinn 04-321-1.01 sem er Skógrækt ríkisins. Þar er gerð tillaga um 30 millj. kr. hækkun á framlagi til reksturs og styrkingar á rekstrargrunni Skógræktar ríkisins. Eins og þingmenn hafa orðið varir við hefur Skógræktin talið sig þurfa þessa styrkingu á rekstrargrunni sínum og örugglega meira til, en hér liggur tillaga fyrir í því efni. Það er gert ráð fyrir því að Jarðasjóður og Jarðeignir ríkisins gangi á inneign sína um áramótin með því að lækka þennan lið um 100 millj. kr. Jafnframt liggja hér fyrir tillögur meiri hluta um stuðning við fiskeldi sem eru áætlaðar um 170 millj. kr. og er tímabundið framlag á árinu 2008 til að efla rannsóknir og markaðsstarf í fiskeldi. Það er gert ráð fyrir því að fiskeldishópur AVS, rannsóknarsjóður í sjávarútvegi, ákvarði árleg framlög í þessu efni.

Ég vil nefna undir sjávarútvegsráðuneytinu tímabundið framlag upp á 6 millj. kr. til að halda úti skólaskipinu Dröfn. Sömuleiðis er undir ýmsum framlögum sjávarútvegsráðuneytisins lagt til 80 millj. kr. tímabundið framlag vegna fjögurra verkefna sem er þá hluti af mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar

(**Forseti** (RR)**:** Forseti vill biðja hv. ræðumann að gera hlé á ræðu sinni um sinn.)

Það er sjálfsagt að verða við þeirri ósk forseta. (Gripið fram í.) Þetta er rétt að byrja.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:02]

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. 350–352, 354–357, 360, 361, 363–367. — Afbrigði samþ. með 42 shlj. atkv.

[18:03]

Kristján Þór Júlíusson (S) (frh.)**:**

Hæstv. forseti. Þar var komið sögu í ítarlegri greinargerð með breytingartillögum meiri hluta við fjárlagafrumvarp ársins 2008 að ég var að gera þingheimi grein fyrir tillögu meiri hluta undir liðnum Sjávarútvegsráðuneyti. Ég ætla að staldra við lið 05-190-198 Ýmis framlög sjávarútvegsráðuneytisins, 80 millj. kr. tímabundið framlag til fjögurra verkefna.

Í fyrsta lagi 20 millj. kr. framlag til rannsókna á eldi sjávardýra á Patreksfirði, í öðru lagi 20 millj. kr. til sjávarlíftækniseturs á Skagaströnd, í þriðja lagi 20 millj. kr. framlag til sjávarrannsóknarseturs í Ólafsvík og loks í fjórða lagi 20 millj. kr. í samvinnuverkefni Versins á Sauðárkróki, Matíss og háskólans á Hólum um frekari uppbyggingar á líftækni- og fiskeldisaðstöðu á Sauðárkróki.

Undir Hafrannsóknastofnuninni er um að ræða töluverða hækkun, alls 102,2 millj. kr. Í fyrsta lagi er lögð til 51 millj. kr. tímabundin fjárveiting til athugana á umhverfi og lífríki fyrirhugaðs olíuleitarsvæðis á Drekasvæði á Jan Mayen-hrygg. Þá er lagt til 50 millj. kr. tímabundið framlag

í tvö ár til svonefnds togararalls sem gegnir mikilvægu hlutverki við mat á ástandi þorskstofnsins og styrkleika uppvaxandi árganga. Það er sömuleiðis gert ráð fyrir sömu fjárhæð í frumvarpi til fjáraukalaga til þessa verkefnis.

Loks eru smærri framlög til Hafrannsóknastofnunar sem ég hirði ekki um að nefna nema ég nefni sérstaklega 22 millj. kr. tímabundið framlag til Húsnæðismálastofnunar sem tengist flutningi hennar á milli hæða að Skúlagötu 4.

Gert er ráð fyrir 30 millj. kr. tímabundinni lækkun á fjárveitingu til Fiskistofu og að hún gangi á höfuðstól sinn.

Undir liðnum Dóms- og kirkjumálaráðuneyti vil ég nefna sérstaklega framlög undir liðnum 06-190-145 Mannréttindamál. Þar er gerð tillaga um 10 millj. kr. framlag til Mannréttindaskrifstofu Íslands og undir 147 Íslensk ættleiðing, undir sama lið, 3 millj. kr. tímabundið framlag til Íslenskrar ættleiðingar.

Það er hins vegar Landhelgisgæsla Íslands sem tekur stóru fjárhæðina í þessum tillögum sem felast í því að við gerum tillögu um að fjárheimildir Landhelgisgæslunnar hækki um 94,3 millj. en sú tillaga byggir á úttekt dómsmálaráðuneytis og Landhelgisgæslu á helstu kostnaðarþáttum í þyrlurekstri stofnunarinnar.

Gerð er tillaga um 1,5 millj. kr. framlags til uppbyggingar á varðstöð lögreglustöðvarinnar í Vík í Mýrdal og undir þennan lið, Dóms- og kirkjumálaráðuneytið, færist 3 millj. kr. tillaga um tímabundið framlag til byggingar þjónustuhúss við Þingeyraklausturskirkju.

Undir liðnum Félagsmálaráðuneyti er gerð tillaga um 20 millj. kr. hækkun á fjárveitingu til Jafnréttisstofu með vísan til frumvarps til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla sem bíður afgreiðslu Alþingis, en eins og þingmönnum er kunnugt er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að starfsemi Jafnréttisstofu verði efld.

Gerð er 3 millj. kr. tillaga um tímabundið framlag til vinnustaðar aldraðra, öryrkja og fatlaðra á Vopnafirði sem ber heitið Jónsver.

Gerð er tillaga um 75 millj. kr. tímabundið framlag til að mæta verkefnastöðu í stofnframkvæmdum Framkvæmdasjóðs aldraðra.

Undir Vinnumálastofnun er 45 millj. kr. tímabundið framlag til að efla vinnumarkaðsúrræði og sömuleiðis er þetta verkefni með 15 millj. kr. framlagi í frumvarpi til fjáraukalaga þannig að í þetta mál er ráðgert að verja 60 millj. kr. á næsta ári. Verkefnið er hluti af mótvægisaðgerðunum sem hér hafa áður komið til umræðu.

Gert er ráð fyrir að Atvinnuleysistryggingasjóður fái 140 millj. kr. tímabundið framlag til að auka svigrúm fiskvinnslufyrirtækja til að halda starfsfólki á launaskrá þrátt fyrir minnkandi þorskveiðar. Í samráði við Samtök fiskvinnslustöðva hefur verið ákveðið að leggja til við Alþingi að breyta lögum um hámark greiðsludaga til fyrra horfs þannig að þeir verði 60 í stað 45 og lengsta samfellda lota geti því orðið 30 dagar í stað 20. Samtals er gert ráð fyrir 217 millj. kr. fjárveitingu á fjárlögum 2007 og fjárlögum 2008 vegna þessa.

Undir liðnum Atvinnuleysistryggingasjóður er einnig færð tillaga um 25 millj. kr. tímabundið framlag í sérstakt átak til að styrkja atvinnumál kvenna. Styrkveitingar til atvinnumála kvenna hafa í mörgum tilfellum gert konum kleift að skapa nýja atvinnustarfsemi og draga um leið úr atvinnuleysi meðal þeirra. Gert er ráð fyrir að veitt verði aukið fjármagn til verkefnisins í gegnum Vinnumálastofnun bæði á fjáraukalögum 2007 og fjárlögum 2008, samtals 40 millj. kr.

Gerð er tillaga um að styrkja Fæðingarorlofssjóð um 440 millj. kr. Áætluð útgjöld ársins 2008 hafa verið endurskoðuð í ljósi þróunar útgjalda það sem af er þessu ári. Ég tel það sjálfur tímabært og vil leggja það inn við þessa umræðu að það sé orðið tímabært að leggja mat á reynsluna af þessum sjóði miðað við þær væntingar sem menn höfðu þegar lagt var upp með þetta verkefni.

Undir liðnum Félagsmál, ýmis starfsemi er tillaga um 4 millj. kr. hækkun á framlagi til Geysis, vinnumiðlunar fyrir geðfatlaða, og sömuleiðis 2 millj. kr. framlag til rekstrar mötuneytis á vegum Geðhjálpar. Gerð er tillaga um 2 millj. kr. hækkun á framlagi til klúbbsins Stróks sem er félagsskapur fyrir fólk sem á eða hefur átt við geðræn vandamál að stríða.

Gerð er tillaga er um 6 millj. kr. hækkun á framlagi til Samtaka um kvennaathvarf í Reykjavík.

Gerð er tillaga um 16 millj. kr. framlag til hækkunar á þjónustu við blinda og sjónskerta. Samtals er gert ráð fyrir 72 millj. kr. til bráðaaðgerða til að bæta þjónustu við blinda og sjónskerta. Þar af eru 20 millj. kr. í frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007. Þessar fjárhæðir skiptast á félagsmálaráðuneyti, menntamálaráðuneyti og heilbrigðisráðuneyti.

Loks vil ég nefna þrjár tillögur sem koma til vegna tillagna ríkisstjórnarinnar um mótvægisaðgerðir. Fyrst vil ég nefna Fjölmenningarsetur á Ísafirði sem gerð er tillaga um að hljóti 26 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til þess að ráða í stöður upplýsingafulltrúa, túlka og þjónustufulltrúa. Gert er ráð fyrir framlagi upp á 6,5 millj. í þessu viðfangi á fjáraukalögum þannig að gera má ráð fyrir að á fjárlagaárinu 2008 verði varið 58,5 millj. til þessa verkefnis.

Undir þennan lið eru einnig færðar 250 millj. undir lið sem heitir Til sveitarfélaga sem verða fyrir aflasamdrætti. Hér er um að ræða tímabundið framlag í tvö ár til að koma til móts við þau sveitarfélög sem verða fyrir tekjumissi vegna tímabundins samdráttar í þorskveiðum. Gert er ráð fyrir jafnháu framlagi í fjáraukalagafrumvarpi fyrir 2007 þannig að fyrirhugað er að alls verði veittar 750 millj. kr. til að koma til móts við lækkandi tekjur sveitarfélaga af þessum sökum. Ráðstöfun þessa fjár verður ákveðin í samráði við félagsmálaráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga.

Undir Ýmis framlög er gert ráð fyrir 10,5 millj. kr. tímabundinni hækkun á þessum lið. Verður heildarupphæð til styrkja í þessu viðfangi því upp á 88 millj. kr. Undir ráðuneytið eru síðan færðar 70 millj. þannig að á vegum þess eru alls rétt tæpar 160 millj. kr.

Varðandi heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið vil ég nefna sérstaklega Sjúkrahúsið á Akureyri sem hér er gerð tillaga um að fái 50 millj. kr. fjárveitingu til að styrkja núverandi starfsemi þess og gera því kleift að taka við auknum verkefnum. Þessi fjárveiting kemur til viðbótar 82 millj. kr. hækkun á rekstrargrunni í frumvarpinu og sömuleiðis 206 millj. kr. tillögu um fjárveitingu í fjáraukalagafrum-

varpinu. Þetta er sambærileg aðgerð og gripið hefur verið til varðandi Landspítalann. Með þessum fjárveitingum er áætlað að greiðslustaða þessara sjúkrahúsa verði í jafnvægi og þær eiga að gera stjórnendum þeirra kleift að reka stofnanirnar innan fjárheimilda.

Varðandi Landspítann vil ég geta þess að gert er ráð fyrir að fjárframlög í breytingartillögum meiri hlutans sem hér liggur fyrir ásamt framlögum í fjáraukalögunum og því frumvarpi sem hér liggur fyrir séu um 2,8 milljarðar kr. til þessa verkefnis alls

Ég vil koma einni leiðréttingu á framfæri við lið 08-376-621 sem er Bygging hátæknisjúkrahúss á lóð Landspítalans. Í nefndarálitinu er skekkja í texta. Þar er lögð til 700 millj. kr. tímabundin lækkun á þessu framlagi og í stað milljarðs sem áætlaður er í framlag til byggingar á árinu 2008 á að koma talan 800 millj. kr.

Undir liðnum Óskipt framlag til reksturs sjúkrahúsa er gerð tillaga um 9,8 millj. kr. framlag sem ætlað er til þess að styðja aðgerðaráætlun vegna ofbeldis á heimilum og vegna kynferðisofbeldis.

Undir liðnum Lyfjastofnun er gerð tillaga um lækkun á gjöldum og sértekjum stofnunarinnar upp á 20,7 millj. kr. og þar er gert ráð fyrir að þessi tillaga gangi síðar til baka.

Undir liðnum Heilbrigðismál, ýmis starfsemi vil ég nefna sérstaklega þrjú atriði, aukið framlag upp á 5 millj. kr. til SÍBS, 2 millj. kr. hækkun á framlagi til Hjartaheilla og 10 millj. kr. hækkun á framlagi til Krýsuvíkursamtakanna vegna meðferðarheimilisins í Krýsuvík.

Gerð er tillaga um 15 millj. kr. tímabundið framlag til viðbyggingar við húsnæði MS-félagsins á Íslandi. Gerð er tillaga um 10 millj. kr. fjárveitingu í stöðugildi sálfræðings á vegum Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins og enn fremur vil ég nefna aðrar heilbrigðisstofnanir sem fá sömu tillögur um aðgerðir rekstri sínum og LSH og Sjúkrahúsið á Akureyri en það eru Heilbrigðisstofnun Suðurlands, Heilbrigðisstofnunin Akranesi, Heilbrigðisstofnunin Blönduósi. Heilbrigðisstofnun Austurlands og Heilbrigðisstofnunin Vestmannaeyjum fá líka breytingar sem nánar eru skýrðar út í nefndarálitinu. Ef ég nefni þetta í upphæðum er 160 millj. kr. tímabundin fjárveiting í Heilbrigðisstofnun Suðurlands til að flýta framkvæmdum við viðbyggingu þar, Heilbrigðisstofnunin Akranesi fær 59 millj. kr. fjárveitingu til að styrkja reksturinn og 116 millj. kr. tillaga er í frumvarpi til fjáraukalaga.

Ég vil nefna Heilbrigðisstofnun Suðurnesja sérstaklega í þessu sambandi. Fjárlaganefndin heimsótti það svæði í haust, skoðaði þá stofnun ágætlega og fékk greinargott yfirlit frá stjórnendum og starfsfólki um þau þörfu verk sem þar eru unnin. Gert er ráð fyrir verulegri styrkingu á starfseminni, bæði í fjárveitingu til að rétta af halla en jafnframt á að gera stofnuninni kleift að takast á við ný verkefni með því að styrkja starfsemina þar. Loks er í þessari spyrðu, ef svo mætti kalla, talinn upp St. Jósefsspítali, Sólvangur. Gerð er tillaga um 179 millj. kr. fjárveitingu til að styrkja núverandi rekstur sjúkrahússins og gera því kleift að taka við auknum verkefnum og í frumvarpi til fjáraukalaga er tillaga um 306 millj. kr. fjárveitingu til að laga greiðslustöðu sjúkrahússins.

Ég vil ítreka það við þessa umræðu, varðandi þá fjármuni sem verið er að leggja í rekstur þeirra heilbrigðisstofnana sem hér hafa verið upp taldar, að það er ósk og raunar krafa fjárlaganefndar að þannig verði unnið með mál að þessar stofnanir reki sig innan þeirra fjárheimilda sem markaðar verða í fjárlögum ársins 2008. Það er eðlilegt og sjálfsagt að gera þá kröfu til þeirrar starfsemi sem þar fer fram að svo verði eftir þær aðgerðir sem gripið hefur verið til.

Undir fjármálaráðuneytinu eru gerðar allnokkrar tillögur varðandi jöfnun á örorkubyrði á almennum lífeyrissjóðum, áætlað er að verja 100 millj. kr. í tímabundna fjárveitingu til eins árs. Lögð er til 223 millj. kr. útgjaldaheimild til Fasteignamats ríkisins og er það í samræmi við tillögur starfshóps sem fjármálaráðherra skipaði á árinu um málefni stofnunarinnar. Ég vil einnig nefna að varðandi Landskrá fasteigna er ráðgert að stofnkostnaður, sem þar var áður færður inn upp á 100 millj. kr., falli niður og framlagið eða fjárheimildin færist þess í stað undir hefðbundinn rekstur. Gerð er tillaga um 110 millj. kr. tímabundna lækkun á liðnum Tapaðar kröfur og tjónabætur. Loks vil ég nefna undir þessari upptalningu liðinn 981-525, sem eru ýmsar fasteignir ríkissjóðs, viðhald fasteigna á svæðum sem verða fyrir aflasamdrætti. Lagt er til að veitt verði 333 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til framkvæmda við endurbætur og viðhald fasteigna og mannvirkja í eigu ríkisins, bæði á vegum Fasteigna ríkissjóðs og heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis. Nánari ákvörðun um tilhögun verkefnisins verður tekin af fjármálaráðherra á tímabilinu og verður sérstaklega litið til þeirra sveitarfélaga og svæða þar sem í ljós kemur að aflasamdráttur leiðir til fækkunar starfa. Gert er ráð fyrir jafnháu framlagi í frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007 þannig að áformað er að verja allt að 1 milljarði kr. til þessara framkvæmda.

Undir liðnum Launa- og verðlagsmál er gerð tillaga um 200 millj. kr. tímabundna lækkun á þeirri forsendu að varasjóður á móti óskiptum liðum falli niður. Undir lið 993-101, undir fjármálaráðuneytinu, eru ráðstafanir vegna samdráttar á heimiluðum þorskafla. Þar hefur verið gert ráð fyrir samtals 1.775 millj. kr. fjárheimild til að standa straum af ráðstöfunum sem ríkisstjórnin hefur ákveðið til að efla atvinnulíf á svæðum sem verða fyrir samdrætti vegna ákvörðunar um þoskaflamark. Það skiptist gróflega í um 1.100 millj. kr. framlag, sem mætti flokka undir rekstrargjöld og tilfærslur og rúmar 670 millj. kr. vegna framlaga sem teljast til stofnkostnaðar. Lagt er til að þessi fjárheimild falli niður þar sem þegar hefur verið gert ráð fyrir fjárveitingum til einstakra verkefna í þessu skyni hjá viðkomandi ráðuneytum eins og komið hefur fram í máli mínu að framan og á örugglega eftir að koma upp síðar í ræðu minni.

Undir liðnum 999 Ýmislegt eru jafnréttisfulltrúar ráðuneyta. Þar er lagt til að veittar verði 32 millj. kr. til að standa undir heildarkostnaði við fjögur stöðugildi jafnréttisfulltrúa við Stjórnarráðið og loks er gerð tillaga um 24 millj. kr. hækkun á fjárveitingu til þjóðlendumála. Ég vil einnig nefna lið 994 Virðisaukaskattur af ríkisstofnanatölvuvinnslu. Þar er verið að gera ákveðnar breytingar sem leiða til 71,2 millj. kr. fjárheimildar á þessum nýja fjárlagalið.

Ýmislegt er bardúsað á vegum samgönguráðuneytisins og það er ekki undanskilið í þeim tillögum sem meiri hluti fjárlaganefndar gerir. Ég stoppa fyrst við liðinn 190-142 Ýmis verkefni. Þar er um að ræða gestastofur, söfn og markaðsstarf. Þar er gert ráð fyrir 4,2 millj. kr. tímabundinni lækkun á liðinn vegna millifærslu á aðra liði. Sundurliðun á þeim liðum sem hér er vísað til er sýnd í þskj. 339, liður 21. Undir viðfangi 191-53 Ferðaþjónusta á svæðum sem verða fyrir aflasamdrætti. Þar er lagt til að veita 80 millj. kr. í tímabundið framlag í tvö ár til að styrkja ferðaþjónustu á þeim svæðum sem verst verða úti í niðurskurði þorskkvóta.

Allnokkrar breytingar eru gerðar á rekstri Vegagerðarinnar. Lagt er til að rúmlega 3,3 milljarða kr. fjárheimild verði flutt af viðfangsefninu 10-211-1.07 Þjónusta yfir á viðfangsefnið 10-212-1.11 sem hefur sama heiti. Fjármögnun útgjalda er með mörkuðum tekjum. Með mörkuðum tekjum færist það á sama hátt. Um er að ræða breytingu á framsetningu fjárveitingu til Vegagerðarinnar. Fjárveitingunum hefur verið skipt á milli tveggja fjárlagaliða og er ætlunin að greina almennan rekstur yfirstjórnar og umdæmismiðstöðva stofnunarinnar betur frá eiginlegum samgönguverkefnum. Þetta gengur einnig yfir fleiri liði sem unnt er að lesa sig í gegnum en leiða ekki til útgjalda. Það er lagt til, undir lið 10-212-1.13 Styrkir til innanlandsflugs, að 263 millj. kr. fjárheimild verði flutt af viðfangsefninu 10-211-1.13 yfir á viðfangsefnið 10-212-1.13 undir sama heiti. Hér undir er gert ráð fyrir 18 millj. kr. tímabundnu framlagi í tvö ár vegna fjölgunar flugferða til Vestmannaeyja að mestu yfir ferðamannatímann og þetta er hluti af mótvægistillögum. Undir samgönguráðuneytinu er gert ráð fyrir 400 millj. kr. framlagi vegna framkvæmda við gerð Bakkafjöruvegar. Jafnframt, undir framkvæmdaliðnum, er gert ráð fyrir 2,5 millj. kr. tímabundinni lækkun á framkvæmdum Vegagerðarinnar. Gert er ráð fyrir því að á næsta ári muni að jafnviði 3,2 milljarða kr. af framkvæmdum Vegagerðarinnar ekki verða að veruleika þar sem undirbúningur er of skammt á veg kominn. Á móti verður framlag vegna tengivega aukið um 700 millj. kr. umfram samgönguáætlun. Nettólækkun á viðfanginu er því 2,5 milljarðar og verður gerð tillaga um breytingu á samgönguáætlun í samræmi við það.

Undir Siglingastofnun Íslands er lögð til 30 millj. kr. hækkun á framlagi en í kjölfar breytinga á atvinnuháttum á landsbyggðinni hefur fjölgað verulega beiðnum frá hafnarstjórnum þar sem óskað er eftir að Siglingastofnun rannsaki hafnaraðstöðu fyrir nýja hafnarstarfsemi. Fyrir liggur 27 millj. kr. tillaga um hækkun á framlögum til vakt eða siglinga. Undir liðnum Hafnarframkvæmdir vil ég sérstaklega nefna Bakkafjöruhöfn, lagt er til að 835 millj. kr. fjárheimild verði færð á viðfangsefni Bakkafjöruhafnar. Ég vil einnig nefna tollaðstöðu á Seyðisfirði. Gert er ráð fyrir 20 millj. kr. tímabundnu framlagi til Seyðisfjarðarkaupstaðar vegna framkvæmda við bílastæði við nýju ferjuhöfnina. Jafnframt er gert ráð fyrir hækkun á þessu viðfangi um 2,3 millj. kr. þar sem í frumvarpinu fórst fyrir að verðlagsreikna framlag á nýju viðfangsefni.

Gert er ráð fyrir fjárveitingu upp á 3,8 millj. kr. vegna Vestmannaeyjaferju og á flugvöllum og flugleiðsöguþjónustu eru gerðar nokkrar breytingar. Liðurinn í heild hækkar um 149 millj. kr. nettó. Í fyrsta lagi vil ég nefna að þetta viðfang er hækkað tímabundið um 456 millj. vegna flughlaðs fyrir flugvélar við fyrirhugaða samgöngumiðstöð á Reykjavíkurflugvelli. Í öðru lagi hækkar þetta viðfang tímabundið um 62,3 millj. kr. vegna viðbótaraðstöðu fyrir innanlandsflug á Reykjavíkurflugvelli og loks vil ég nefna að í þriðja lagi er lagt til að framlög til þessa viðfangs lækki um 370 millj. kr. en við tillögugerð vegna undirbúnings frumvarpsins var sú fjárhæð oftalin. Sérstaklega ber að fagna þeim áformum sem koma fram undir þessum lið.

Á vegum iðnaðarráðuneytisins eru enn fremur allnokkrar tillögur, mjög metnaðarfullar að mínu mati, að því sem lýtur að málum til að byggja upp þekkingu og nýsköpun á landsbyggðinni. Fyrst vil ég nefna Nýsköpunarmiðstöð Íslands. Þar er lögð til 44 millj. kr. hækkun á framlögum á liðnum, 20 millj. eru ætlaðar til framlags til brautargengis Impru sem er námskeið fyrir athafnakonur sem vilja hrinda af stað viðskiptahugmyndum. Lagt er til 12 millj. kr. tímabundið framlag til að efla Nýsköpunarmiðstöð Íslands í Vestmannaeyjum. Þar er einnig 4 millj. kr. framlag áætlað í fjáraukalögum þannig að í allt má gera ráð fyrir 28 millj. kr. framlagi til þessa verkefnis á næsta ári. Loks vil ég nefna 12 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til að efla Nýsköpunarmiðstöð Íslands á Höfn. Þar á hið sama við og gilti um Vestmannaeyjar og allt í allt verða þá veittar um 28 millj. kr. í þetta verkefni á næsta ári.

Tækniþróunarsjóður er efldur verulega, 20 millj. kr. hækkun á framlagi. Þá er gert ráð fyrir að fjárframlög til þessa fjárlagaliðar verði allt í allt 600 millj. kr. á árinu 2008. Þessi tillaga er í samræmi við tillögu stjórnvalda um fjárveitingar til eflingar samkeppnissjóða á sviði vísinda og tækni fyrir árin 2008–2011. Það er hins vegar ljóst að við þurfum að bæta í til að ná þeim markmiðum væntanlega í fjárliðum næstu ára.

Ég vil nefna Orkustofnun sérstaklega. Þar er lagt til að veittar verði 101,4 millj. kr. í tímabundið framlag til að hefja undirbúning að útgáfu sérleyfa til rannsókna og vinnslu á olíu og gasi á Drekasvæði á Jan Mayen-hrygg. Ríkisstjórnin samþykkti á árinu 2005 að hefja undirbúning olíuleitar á því svæði. Gríðarleg tækifæri liggja í þessu og lagt er til að þessum undirbúningi verði haldið áfram og við það miðað að menn gefi út leyfi til rannsókna og hugsanlega vinnslu olíu á svæðinu. Við það er miðað að hægt verði að bjóða út rannsóknarleyfi haustið 2008. Það er ljóst að byggja þarf upp mikla sérfræðiþekkingu á Orkustofnun og ráða starfsmenn á næstu árum til að sinna verkefnum á þessu sviði fyrir utan það að kaupa þarf ráðgjöf og búnað o.s.frv. í þessu skyni. Ég vil leyfa mér að skora á hæstv. iðnaðarráðherra úr þessum ræðustól að beita sér fyrir því að þessi starfsemi byggist sem mest upp við Orkustofnun og útibú hennar við Háskólann á Akureyri og efla þar með vísindastörf á þessu sviði á landsbyggðinni.

Undir Ýmsum orkumálum er gert ráð fyrir að verja 50 millj. kr. tímabundnu framlagi í tvö ár til jarðhitaleitar víða um land, meðal annars á Vestfjörðum, Vesturlandi, Suðurlandi og Austfjörðum. Inni í fjáraukalagafrumvarpinu er 50 millj. kr. áætlað framlag í þetta þannig að samtals fara um 100 millj. kr. til þessa verkefnis á næsta ári.

Í liðnum Byggðaáætlun eru tvö viðfangsefni sérstaklega tilgreind. Það eru 30 millj. kr. tímabundið framlag í tvö ár til vaxtarsamninga á Norðurlandi vestra og eystra og gert er ráð fyrir því að þessir samningar verði virkir árin 2007–2009 þannig að hér er um að ræða 90 millj. kr. samning á hvoru svæði fyrir sig.

Á vegum viðskiptaráðuneytisins er gert ráð fyrir að efla Samkeppniseftirlitið með 25 millj. kr. fjárheimild. Sömuleiðis eru gerðar tillögur um breytingar á flutningssjóði olíuvara. Í frumvarpi til fjárlaga var gert ráð fyrir því að framlag til flutningssjóðs olíuvara félli niður en nú er lagt til hér í þessum tillögum að framlagið verði áfram og gert ráð fyrir 300 millj. kr. fjárheimild til sjóðsins tímabundið á árinu 2008. Það hefur verið ákveðið að leggja sjóðinn niður frá og með 1. september á næsta ári í stað 1. janúar eins og gert var ráð fyrir í frumvarpinu. Sjóðurinn er fjármagnaður með flutningsjöfnunargjaldi sem lagt er á allar olíuvörur sem fluttar eru til landsins. Þessi frestun hefur því engin áhrif á afkomu ríkissjóðs þótt bæði útgjöld og tekjur verði hærri. Fyrirhugað er að vinna áfram að athugunum á ýmsum þáttum sem snúa að jöfnun kostnaðar á völuflutningum svo sem viðskiptaráðherra hefur tilkynnt.

Ég vil einnig nefna hér sérstakt viðfangsefni sem er 12-831-1.10 og ber heitið Jöfnun kostnaðar við völuflutninga til Vestfjarða. Á þessum lið er inni í frumvarpinu 150 millj. kr. tillaga að fjárveitingu. Hér er lagt til að heiti þessa liðar breytist og hann beri heitið Jöfnun kostnaðar við völuflutninga og hugsunin í þessu efni er sú að þessi fjárveiting verði nýtt til þess að gera allsherjarúttekt og tillögur að jöfnun á kostnaði við völuflutninga um allt land en ekki á einu tilteknu litlu landsvæði sem hér var áður inni í frumvarpi.

Á vegum umhverfisráðuneytisins vil ég nefna loks nokkur verkefni. Það eru í fyrsta lagi Ýmis verkefni sem eru á styrkjalið. Þar er gerð tillaga um 6,5 millj. kr. tímabundna hækkun og sundurliðun þessa liðar er að finna á þskj. 339. Ég vil nefna að á vegum umhverfisráðuneytisins, undir þess forsvari, er starfrækt stofnun sem ber heitið Umhverfisstofnun. Þar er gerð tillaga um þjóðgarða og friðlýst svæði. Þetta lýtur að þjóðgarðinum á Snæfellsnesi. Það er lögð til 50 millj. kr. tímabundin fjárveiting hér til fjögurra ára í að byggja gestastofu í þjóðgarðinum á Snæfellsnesi. Það liggur fyrir hönnun og er áætlaður kostnaður við bygginguna um 200 millj. kr. og það hefur verið stefnt að því að opna þessa gestastofu á tíu ára afmæli þjóðgarðsins í maí árið 2011. (**GÁ:** Ætli það svíkið það ekki.) Ég hef enga trú á því að ... (Gripið fram í.) að þetta loforð verði svikið því að ég hef fulla trú á því að umhverfisráðherra muni af lífi og sál, eins og ævisöguritarinn frá Brúnastöðum tekur til orða, helga sig þessu verkefni og því treysti ég því fullkomlega að gestastofan verði opnuð í þjóðgarðinum á Snæfellsnesi á tíu ára afmæli hans í maí 2011. Ég legg traust mitt á það og vænti öflugs stuðnings hv. þm. Guðna Ágústssonar við það verkefni, (**Gripið fram í:** Af lífi og sál.) af lífi og sál.

Það er gerð tillaga um 100 millj. kr. tímabundna lækkun á framlögum til ofanflóðasjóðs og gert ráð fyrir því að hann gangi á eigið fé.

Varðandi Náttúrufræðistofnun Íslands er gert ráð fyrir því að niður falli tillaga um 30 millj. kr. tímabundið framlag vegna húsbúnaðarkaupa og kostnað við flutning í húsnæðið og 50 millj. kr. fjárveitingu til leigu þar sem útséð er um að nýtt húsnæði fyrir Náttúrufræðistofnun verði tilbúið fyrr en árið 2009.

Ég vil enn fremur nefna stofnun Vilhjálms Stefánssonar. Þar er lagt til 4 millj. kr. tímabundið framlag til að mæta auknu rekstrarumfangi hjá stofnuninni.

Loks hér í þessum lið ræðu minnar vil ég nefna náttúrustofur. Þar er gerð tillaga um að sérhver af eftirfarandi náttúrustofum fái 8 millj. kr. tímabundið framlag til rannsóknarverkefna, það er í Neskaupstað, Vestmannaeyjum, Stykkishólmi, Sauðárkróki, Sandgerði og Húsavík. Fjárlaganefndin fór ítarlega yfir náttúrustofurnar og í lögum er heimild til þess að starfrækja átta náttúrustofur. Það eru sjö með framlag. Í undirbúningi er ein náttúrustofa sem ekki er komin á fjárlög en fjárlaganefndin stóð í þeirri meiningu að náttúrustofan í Bolungarvík væri búin að fá 8 millj. kr. viðbótina, en fjárlaganefndarmenn hafa fengið fregnir af því að líkast til geti verið um ákveðinn misskilning í því efni að ræða í þá veru að fjárveitingar til náttúrustofunnar í Bolungarvík hafi verið skornar niður milli ... (**Gripið fram í:** Er það nú rétt?) Fyrirgefðu, hv. þingmaður. Þær fregnir og sú umræða hefur verið borin fjárlaganefndarmönnum og meðal annars birt í vefritinu hjá Bæjarins besta sem (**JBjarn:** Það er tillaga komin fram ...) rekið er á Ísafirði og er afspyrnu öflugur miðill. Ef um er að ræða einhvern misskilning í þessum efnum vænti ég þess að hann verði leiðréttur milli umræðna því að vilji fjárlaganefndar stendur ekki til þess að skerða framlög til náttúrustofa. Það er svo langur vegur frá. (Gripið fram í.)

Hæstv. forseti. Ég hef lokið umfjöllun minni um breytingartillögur fjárlaganefndar á þskj. 339 við frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008. Hv. formaður fjárlaganefndar Gunnar Svavarsson gerði í framsöguræðu sinni grein fyrir tillögu nefndarinnar við 5. gr. fjárlagafrumvarpsins og þá er eingöngu eftir að leggja fram breytingartillögur nefndarinnar við 6. gr. frumvarpsins svo sem þær birtast á þskj. 343. Þar eru gerðar tillögur um að ákveðnar heimildir falli brott og aðrar bætist við. Þetta eru allnokkrar færslur. Þetta er í tíu liðum, með leyfi forseta:

„1. Við 6. gr. Liðir 2.1–2.2 og 2.4–2.7 falli brott.“

Ég geri ráð fyrir því að þingmenn muni bera þetta saman við heimildargreinina eins og hún birtist í frumvarpinu til fjárlaga eins og hún er birt á bls. 51–55 í þeim gögnum sem til þingmanna hefur verið dreift fyrir allnokkru síðan.

Virðulegi forseti. Ég hef þá lagt fram allar þær breytingartillögur sem meiri hluti fjárlaganefndar leggur til við 2. umr. um fjárlagafrumvarp ársins 2008. Í umræðu um fjárlagafrumvarp það sem hér liggur fyrir og einnig fjárlög síðustu ára hefur borið nokkuð á þeim röddum sem telja fjárlögin hafa fremur ýtt undir þenslu í þjóðfélaginu en sporna gegn henni. Nokkuð er til í þessari gagnrýni að mínu mati en hægt er að nálgast umræðuna á mismunandi vegu. Líta má til þess hvernig efnahagur og almenn lífsskilyrði eru í landinu sem heild og engum getur blandast hugur um að Ísland er í hópi þeirra ríkja sem bjóða íbúum sínum hvað best skilyrði til búsetu. Hins vegar má nálgast þessa umræðu með því að leggja mat á afkomu og lífsskilyrði Íslendinga með tilliti til búsetusvæða. Öllum ber saman um að á land-

svæðinu við Faxaflóa og næsta nágrenni eru mikil umsvif á flestum sviðum og uppbygging hröð. Á þessu landsvæði hefur verið mörg undanfarin ár mikill hagvöxtur og á sama tíma hefur við fjárlagagerð umtalsverðum fjárhæðum verið varið til viðbóta í rekstri og fjárfestingu hins opinbera hér á þessu svæði. Þær raddir hafa verið nokkuð áberandi í umræðu undanfarinna ára að orsök þeirrar þenslu sem á þessu svæði hefur staðið nú í mörg ár liggi í stóriðjuframkvæmdum austur á Reyðarfirði. Það er ekki rétt. Því síður er það rétt sem (Gripið fram í.) nú síðast hefur verið reynt að koma inn í umræðuna, að þeir sem beri ábyrgð á verðbólgunni þessi missirin sé fólk utan af landi sem sé að flytja hingað á höfuðborgarsvæðið. Fyrir liggur að hagvöxtur í landinu hefur á síðustu árum einskorðast við tiltölulega fá svæði á landinu. Ef fyrir hendi eru fjölbreyttir atvinnuhættir, mikið framboð á sviði menntunar, menningar, verslunar og þjónustu dregst fólk að sjálfsögðu að slíkum stöðum. Það er því miður ekki veruleikinn víða um land og því miður mun fremur herða að ef eitthvað er mjög víða í kjölfar ákvörðunar um skerðingu aflamarks í þorskveiðinni. Í sjálfu sér er það ekkert nýtt að sjávarútvegurinn gangi í sveiflum, en allar aðstæður og viðhorf, sérstaklega yngra fólks í dag, hafa gerbreyst á tiltölulega fáum árum.

Með fjárlögum hvers árs er lagður grunnur að starfsemi ríkisins. Í þessu frumvarpi til fjárlaga má gera ráð fyrir að til verði á vegum ríkisins um það bil 250 ný störf. Samkvæmt grófri yfirferð minni má gera ráð fyrir því að um það bil 50–60 þeirra verði til á Vestfjörðum í tengslum við mótvægisaðgerðir og tillögur Vestfjarðanefndar og það er gleðilegt.

Á undanförnum árum hefur vinnumarkaður höfuðborgarsvæðisins notið þessa vaxtar sem í fjárlögunum felst því sem næst einn. Þessi vöxtur hefur verið næsta ósjálfráður og af mörgum talinn sjálfsagður. En ef þessi viðbót við vinnumarkað landsins á að eiga sér stað einhvers staðar annars staðar en hér á hagvaxtarsvæðinu kostar það oftar en ekki, oftar en æskilegt er blóð, svita og tár til að koma slíkum breytingum fram og þá eru engin skil á milli flokka í þeim efnum.

Í fjárlagafrumvarpi ársins 2008 er ánægjuleg breyting á ferðinni í þessum efnum. Ríkisstjórnin hefur gripið til sérstakra ákvarðana til að bæta úr því verklagi sem viðgengist hefur og hefur lagt til að Alþingi beini fyrst af öllu sjónum sínum sérstaklega að ákveðnum svæðum til styrkingar byggð í landinu. Þar er um að ræða tillögur varðandi Vestfirðina á grunni svokallaðrar Vestfjarðanefndar auk hinna margumræddu mótvægisaðgerða sem kynntar voru í haust.

Vissulega má hafa margvíslega skoðanir á þessum atriðum. Í fyrsta lagi þykja þessar aðgerðir geta ýtt undir áframhaldandi þenslu í þjóðfélaginu. Því vil ég svara á þann veg að á þessum svæðum er slíku ástandi ekki fyrir að fara, þvert á móti beinast þessar aðgerðir að þeim svæðum landsins þar sem hagvöxtur hefur verið neikvæður og byggðin liggur undir áföllum.

Í öðru lagi er því haldið fram og gagnrýnt hversu skammt þessar aðgerðir gangi, þær þyrftu að vera miklu meiri og taka til fleiri svæða. Vissulega er búseta á öðrum svæðum landsins í vörn og þar vil ég sérstaklega nefna austurhluta Húnavatnssýslna og Skagafjörð, utanverðan Eyjafjörð, Þingeyjarsýslur og jaðarsvæði á Austurlandi og Suðurlandi. Ég kýs að líta svo á að aðgerðir til aðstoðar byggð á Vestfjörðum sé virðingarverð viðleitni sem beri að fagna og hún er hugsuð til þess að sporna gegn óæskilegri þróun byggðar í landinu og það ber að þakka. Hins vegar lít ég svo á að þetta verkefni sé rétt að hefjast og að óhjákvæmilegt sé að vinna tillögur og koma til framkvæmda verkefnum sem muni styrkja búsetu á öðrum svæðum landsins. Það er í mínum huga grundvallaratriði að til þess að okkur miði áfram sem þjóð verði Íslendingar að nýta gögn og gæði landsins, allar þær auðlindir sem landið býr yfir til sjávar og sveita. Forsenda þess er sú að landið haldist í byggð.

[18:44]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ekki er langur tími til andsvara þannig að ég veð í spurningarnar. Ég þakka hv. þingmanni fyrir greinargóða ræðu og yfirlit. Mig langar fyrst að spyrja um hækkunina á liði menntamálaráðuneytisins. Fram kom í máli hv. þm. Gunnars Svavarssonar, þegar hann flutti framsöguræðu sína, að um væri að ræða 1 milljarð 558 millj. kr. sem kæmu til hækkunar á þessa liði. Ég vil fá að vita hvernig þeir skiptast annars vegar á menningarmál og hins vegar á skólamál.

Mig langar líka að spyrja um hækkunina til Myndlistaskólans í Reykjavík og Myndlistaskólans á Akureyri. Um er að ræða skóla sem bera gríðarlegan kostnað af námi við listnámsbrautir á framhaldsskólastigi. Mig langar til að vita rökstuðninginn á bak við þær 5 millj. kr. sem þessir skólar tveir fá í hækkun. Er verið að bæta þeim upp það sem upp á hefur vantað árum saman til að komið sé til móts við þann kostnað sem þeir leggja út í vegna nemenda við listnámsbrautir framhaldsskólanna?

[18:45]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég bið hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að virða mér það til vorkunnar að ég mér gefst ekki tími til að fara nákvæmlega yfir þessa hluti hér og kann þá ekki utan að. Ég get þó svarað því sem hv. þingmaður spurði um varðandi Myndlistaskólann í Reykjavík og Myndlistaskólann á Akureyri. Tillaga meiri hlutans byggist á umsókn Myndlistaskólans á Akureyri um fjárhæð til leiðréttingar á starfsemi sinni og á sömu ósk frá Myndlistaskólanum í Reykjavík sem að auki hefur hlotið rúmlega 2 millj. kr. viðbótarstyrk á einhverjum lið undir liðnum Ráðuneyti.

Ég vona að þetta stutta svar gefi einhverja vísbendingar um svör við spurningum hv. þingmanns. (Gripið fram í.) Ég þarf ekki að svara hv. ævisöguritara. Ef svo er ekki vona ég að við getum unnið nákvæmari svör til þingmannsins um sundurgreiningu á milli skóla og menningarstofnana.

[18:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég mundi gjarnan þiggja slíkar upplýsingar sem fyrst. Við erum hér með tvo myndlistaskóla sem taka á sig umtalsverðan kostnað vegna nemenda á listnámsbrautum framhaldsskólanna. Framhaldsskólarnir fá um það

bil þriðjungi meira fyrir hvern nema í myndlist en myndlistaskólarnir tveir sem um ræðir. Ég krefst þess að hv. fjárlaganefnd sé málefnaleg í hækkunum til skólanna og þeir fái hækkun sem nemur þeim kostnaði sem þeir leggja fram, og horft sé á mismuninn á þeim framlögum sem framhaldsskólarnir fá annars vegar og hins vegar umræddir myndlistaskólar.

Mig langaði að ræða við hv. þingmann um skiptingu safnliða og spyrja hvers vegna ekki hafi verið staðið við samkomulagið, sem ég tel að gert hafi verið við formenn nefndanna, um að nefndirnar yrðu með í ráðum á enda, þ.e. til (Forseti hringir.) lokaúthlutunarinnar. Í ljós kemur hér að fjárlaganefnd úthlutar til verkefna sem fagnefndirnar fengu aldrei að sjá.

[18:47]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég leyfi mér að fullyrða að tillaga fjárlaganefndar um myndlistaskólana og hækkun á framlögum sé tekin með eins málefnalegum hætti og unnt var í ljósi upplýsinga sem nefndin hafði. Ég vil undirstrika að ég tel réttast að ráðuneyti menntamála geri samninga við skólastofnanirnar tvær og er sammála hv. þingmanni um mikilvægi þeirra.

Það samkomulag sem vitnað var til milli fjárlaganefndar og menntamálanefndar stóð allt að því leytinu til að engar tillögur nefndarinnar voru hreyfðar. Fjárlaganefnd bætti hins vegar við úthlutanir undir safnliðum. Það hve lítið samráðið var að mati hv. þingmanns má sennilega fyrst og fremst skýra með því hversu seint menntamálanefnd skilaði af sér tillögum til nefndarinnar. (**KolH:** Þetta er rangt.)

[18:49]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Býsna margt merkilegt kom fram í ræðu hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar. Mig langar að spyrja hann um tvennt. Í tilefni af þeim orðum sem hann lét falla um stöðuna á landsbyggðinni undir lok ræðu sinnar vil ég spyrja hvort hann styðji þá hugmynd iðnaðarráðherra, sem fram kom í þingsölum í gær, að skipuð verði nefnd til að taka saman tillögur til úrbóta í atvinnumálum á hinu gamla Norðurlandi vestra, nefnd sem mundi starfa eftir svipaðri uppskrift og Vestfjarðanefndin gerði, sem hæstv. forsætisráðherra skipaði í aðdraganda síðustu alþingiskosninga.

Síðari spurningin er um skiptingu á því fjármagni sem ætlað er til framhaldsskóla almennt, 215 millj. kr., annars vegar skiptingu á milli Vestfjarða og Suðurnesja og hins vegar hvaða skóli eigi að fá fjárveitinguna á Vestfjörðum. Á tillögunni má skilja að það hljóti að vera Menntaskólinn á Ísafirði.

[18:50]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er síknt og heilagt rekinn á gat varðandi skiptingu ýmissa mála undir liðnum Menntamál. Ég hef ekki skiptinguna á þeim 140 millj. kr. sem eiga að fara til verknámsdeilda, ef ég man rétt, á Suðurnesjum og Vestfjörðum. Við skulum með gleði vinna þær upplýsingar í fjárlaganefnd og koma þeim til hv. þingmanns.

Hv. þingmaður spurði um orðræðu hæstv. iðnaðarráðherra. Ég er innilega sammála því sem fram kom í máli ráðherra. Ég held þó að hann hafi ekki tekið jafnsterkt til orða og hv. þingmaður gaf til kynna. Hins vegar hljóta, líkt og kom fram í framsögu minni áðan, íbúar annarra svæða sem standa höllum fæti að gera kröfu til þess að unnið verði að úrbótum á þeirra svæðum með hliðsjón af því hvernig unnið var fyrir Vestfirði. Því ber að fagna og ég fagna sérstaklega og treysti góðu samstarfi við hæstv. iðnaðarráðherra í þeim efnum.

[18:51]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna afstöðu hv. þingmanns. Þá liggur fyrir að þungavigtarmenn úr báðum stjórnarflokkunum eru sammála um að setja á fót nefnd til að koma saman tillögum til eflingar atvinnulífi á hinu gamla Norðurlandi vestra. Ég vænti þess að þess verði ekki langt að bíða að nefndin verði skipuð og taki til starfa.

Nú er lokið þeim leiðangri sem lagt var af stað í fyrir fjórum árum, aðför að fjárhag Landspítalans, en þá var ákveðið að skerða fjárframlög til spítalans um 700 millj. kr. á ári og áformað að gera annað eins til viðbótar. Sem betur fer kom það aldrei að fullu til framkvæmda. Með tillögunum sem nú liggja fyrir hafa þau áform sem þá voru uppi, um aðhald í rekstri spítalans, verið lögð á hilluna. Þó það sé gott í sjálfu sér er ég hræddur um að sá leiðangur hafi haft ýmislegt slæmt í för með sér en ekki nokkurn ávinning.

[18:53]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni og varaformanni fjárlaganefndar fyrir yfirgripsmikla og ítarlega ræðu og þau sjónarmið sem komu fram í ræðu hans um kjör landsmanna óháð búsetu.

Ég vil líka nota tækifærið til að fagna því að verið sé að hleypa af stokkunum fjárveitingu til að stofna framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Það var eitt af fyrstu þingmálum sem ég flutti fyrir einum átta árum. Ég fagna einnig byrjunarfjárveitingu til framhaldsskóla í Mosfellsbæ. Með virðulegan forseta hér á bak við, sem áður var bæjarstjóri í Mosfellsbæ, er það fagnaðarefni að sú fjárveiting skuli komin. Ég hef flutt ítarlegar tillögur um það.

Ég spyr þá um háskóla á Vestfjörðum. Vill hv. þingmaður styðja háskóla á Ísafirði?

[18:54]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni þessar hugleiðingar og hlý orð í garð félaga í hv. fjárlaganefnd. Beinu spurningarnar til mín lutu að háskóla á Ísafirði. Síst skal standa á mér að taka undir allar hugmyndir um að auka möguleika fólks á þessum svæðum til að bæta menntun sína. Ég er tilbúinn til að ræða allar góðar hugmyndir í þá veru, hvort heldur það er háskóli eða eitthvað annað. Ég vil ræða hugmyndir af því tagi og er tilbúinn til þess hvað svo sem kemur út úr því.

Hv. þingmaður nefndi framhaldsskólana. Það er ljóst, og er eitt af þeim atriðum sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir spurði um áðan, að í fjárlagafrumvarpinu er verið að veita töluvert mikla fjármuni til viðbótar og ekki síður í tillögum meiri hlutans. Það er hluti af þeim eina og hálfa milljarði sem hv. þingmaður spurði um áðan.

[18:55]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Á sínum tíma var tekist á um Háskólann á Akureyri. Mjög sterk öfl vildu halda honum sem útibúi frá Háskóla Íslands, en forsenda fyrir vexti hans var að hann væri sjálfstæður. Nákvæmlega sömu rök eiga við um háskóla á Vestfjörðum. Fyrir þinginu liggur tillaga um að skrefið sé stigið um ákvörðun sem ekki liggur fyrir af hálfu stjórnvalda. Ég þakka hv. þingmanni góð orð hvað það varðar.

Ég vil líka fagna 700 millj. kr. sem lagðar eru til tengivega. Um það hef ég flutt tillögu á hverju þingi í nokkur ár, aukið framlag til safn- og tengivega, og það er ánægjulegt að sjá það hér. Mér finnst aftur á móti sorglegra að sjá hvernig staðið er að heilbrigðisstofnunum víða um land. Ég nefni Blönduós, Austurland, Suður-Þingeyjarsýslu og fleiri heilbrigðisstofnanir sem fá ekki viðbót, og starfsemin á Blönduósi er meira að segja skert.

Mig minnir að það hafi verið samkomulag hjá okkur að málefni heilbrigðisstofnana ætti að (Forseti hringir.) taka fyrir milli 2. og 3. umr. í heild sinni. Ég vil spyrja hv. þingmann hvort það sé ekki rétt skilið hjá mér.

[18:56]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ánægjulegt var að heyra óstjórnlegan fögnuð hv. þm. Jóns Bjarnasonar yfir 700 millj. kr. framlagi til safn- og tengivega. Ég deili þeim tryllingslega fögnuði með hv. þingmanni. (Gripið fram í.) Það lá við að hann sleppti sér. Þetta var löngu tímabær yfirlýsing og hefði verið ánægjulegt að heyra hv. þingmann halda þessum tóni út allt sitt andsvar.

Varðandi það sem hv. þm. Jón Bjarnason sagði um heilbrigðisstofnanir þá hef ég trú á því að verið sé að rugla saman 250 millj. kr. framlagi í fjáraukalögum — hv. þingmaður hristir höfuðið svo að mér sýnist að það sé misskilningur hjá mér. Ég er þá að rugla saman atriðum og biðst velvirðingar á því.

[18:58]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Líkt og hv. þm. Jón Bjarnason fagna ég þeim tillögum sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hefur gert grein fyrir. Ég þakka honum fyrir yfirgripsmikla ræðu.

Sérstök ástæða er til að fagna framlagi til Mannréttindaskrifstofu Íslands, 10 millj. kr. Það hefur verið umfjöllunarefni ár eftir ár og við mörg barist fyrir því framlagi enda mjög mikilvægt fyrir þingið að hafa aðgang að Mannréttindaskrifstofunni og fá hana til að veita umsagnir um þau lagafrumvörp sem hér eru til umfjöllunar. Það er mikilvægt að þingið veiti Mannréttindaskrifstofunni beint framlag án milligöngu framkvæmdarvaldsins.

En ég vildi spyrja hv. þingmann hvort þau framlög sem hér eru til þjónustu við blinda og sjónskerta séu ekki þannig hugsuð af hálfu fjárlaganefndar að þau nægi til að uppfylla samþykkt ríkisstjórnarinnar frá því fyrr á árinu um að stórefla þjónustu við blinda og sjónskerta, ekki síst blind og sjónskert grunnskólabörn, og tvöfalda fjölda stöðugilda í þeirri starfsemi úr 13 í 26. Ég vildi biðja hv. þingmann um að staðfesta það ef svo er.

[18:59]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta verður stutt að þessu sinni. Svarið er einfaldlega að það er mat ráðuneytisins að við þeim óskum sé unnt að verða með þeim tillögum sem ríkisstjórnin hefur lagt fram til að mæta úrbótum í þessum málaflokki.

[18:59]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Ég þakka hv. þingmanni fyrir að upplýsa okkur um þetta og fagna stórbættri þjónustu. Það var sannarlega mikilvægt að bæta úr henni. Sem formaður umhverfisnefndar þingsins vil ég líka fá að þakka hv. fjárlaganefnd fyrir afgreiðslu mála varðandi þjóðgarðinn á Snæfellsnesi. Það er ákaflega mikilvægt að við ráðumst í þá uppbyggingu sem þar er fyrirhuguð. Við höfum á undanförnum árum verið að friðlýsa og gera að þjóðgörðum ýmis svæði út um landið án þess að því hafi fylgt fjármagn, framkvæmdir og uppbygging. Ef sátt á að vera um að friðlýsa helstu náttúruperlur landsins verður fólkið sem þar býr að finna að alvara fylgi af hálfu þingsins með fjármunum, framkvæmdum og uppbyggingu á þjónustu og starfsemi.

Ég vil að lokum vekja athygli á 100 millj. kr. framlagi vegna skerðingar lífeyrissjóðanna á greiðslum til öryrkja. Það er kostnaðarauki sem Tryggingastofnun verður fyrir vegna tekjutenginga hjá lífeyrissjóðunum. (Forseti hringir.) Hæstv. félagsmálaráðherra hefur boðið lífeyrissjóðunum að fá þessa peninga beint gegn því að þeir hætti við að (Forseti hringir.) skerða greiðslur til öryrkja. Við hljótum að harma að lífeyrissjóðirnir hafi í dag hafnað því góða boði.

[19:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég vil hér við upphaf máls míns og á þessu stigi umræðunnar grennslast aðeins fyrir um viðveru ráðherra, hvernig sé með ráðherra þeirra málaflokka sem helst eiga hér undir. Reyndar eiga allir ráðherrar ríkisstjórnarinnar hér mikilla hagsmuna að gæta í fagráðuneytum sínum. Venjan og hefðin hefur verið sú að fagráðherrar, jafnt sem fjármálaráðherra og forsætisráðherra, séu hér jafnan viðstaddir ef eftir því er óskað, ef einhverjir þingmenn óskuðu eftir að ræða við þá um fjárlagafrumvarpsmálefni einstakra viðfangsefna eða ráðuneyta.

Ég hefði sérstaklega óskað eftir því að hæstv. forsætisráðherra og hæstv. fjármálaráðherra væru hér, sérstaklega þegar ég flyt fyrri hluta ræðu minnar af því að ég ætla að ræða þá um efnahagsmál, ríkisfjármál, hina almennu stöðu og hinar almennu kringumstæður sem eru við afgreiðslu þessa fjárlagafrumvarps.

(**Forseti** (RR)**:** Hv. þingmaður. Forseti gerir ráðstafanir til að sjá til þess að ráðherrar verði í salnum.)

Ég þakka það, þakka forseta fyrir að bregðast vel við.

En áður en ég vík að efnahagsmálunum og hagstjórninni er kannski ástæða til að fara aðeins yfir það sem hér var nokkuð rætt, bæði í gærkvöldi og í morgun, aðstæðurnar sem hafa verið búnar þessari umræðu sem hefði að dómi okkar margra mátt vera betri. Við fórum fram á það, bæði í gærkvöldi og hér í morgun, að þessari umræðu yrði frestað að minnsta kosti til morguns, m.a. vegna þess að mönnum var nokkur vandi á höndum þegar þingskjöl komu jafnseint fram og raun bar vitni auk þess sem ýmis óvissuatriði plaga dálítið umræðuna og hafa orðið hér tilefni orðaskipta, breytingarnar á Stjórnarráðinu og fleira.

Ég ætla ekki að endurtaka þá umræðu alla en bæta þó aðeins við um hinar almennu aðstæður Alþingis til að takast á við það viðfangsefni að fá fjárlagafrumvarp að hausti ekki fyrr en 1. október. Þá er ekkert óskaplega mikill tími til stefnu til að ljúka því í fyrri hluta desembermánaðar eins og nú er orðin venjan að reyna, og er í sjálfu sér ágætt að fjárlagafrumvarp hljóti hér afgreiðslu þann 10. desember eða þar um bil.

Það sem ég tel sérstaklega mikið umhugsunarefni í þessum efnum er á hvaða gögnum Alþingi verður að byggja vinnu sína þegar það, og auðvitað fyrst og fremst fjárlaganefnd, tekur til við að reyna að sinna þeirri meginskyldu sinni sem er skylda allra þingnefnda, að rannsaka mál sem til þeirra berast. Þá eru aðstæðurnar þannig í aðalatriðum, frú forseti, að við fáum í hendurnar tvö gögn. Við fáum þetta örþunna skjal hér, næfurþunnan pappír sem heitir þjóðhagsáætlun forsætisráðuneytisins, og er satt best að segja svo rýr að það hálfa væri nóg.

Áætlunin er hér, forsíðan, inngangur og helstu niðurstöður, tvær töflur á blaðsíðu 3, tvær töflur á blaðsíðu 4 og ein tafla á blaðsíðu 5, búið. Þetta er þjóðhagsáætlun fyrir árið 2008 sem lögð er fram af forsætisráðherra 2. október 2007. Hitt ritið er að vísu aðeins meira að vöxtum en þó engin ósköp. Það er þjóðarbúskapurinn, haustskýrsla 2007 — frá hverjum? Frá fjármálaráðuneytinu. Alþingi fær tvö gögn í hendur, bæði frá framkvæmdarvaldinu, bæði frá ráðherrum sem eiga gríðarlegra hagsmuna að gæta í sambandi við fjárlögin, pólitískra hagsmuna, og á þeirra ábyrgð eru þessi gögn lögð fram. Ég er að sjálfsögðu ekki að segja að þau séu ekki vönduð eftir því sem þau geta verið og svo langt sem þau ná, en þau eru ekki mat sjálfstæðs óháðs aðila á þjóðhagsforsendum, horfum í efnahagsmálum eða öðru slíku.

Þá verða menn að reiða sig á aðra hluti og þannig er nú komið hjá okkur að það er ekki öðrum stórum opinberum aðilum til að dreifa til viðbótar þessu en þá Seðlabankanum. Vissulega er góð gögn að sækja í smiðju Seðlabankans eins og tímaritið Peningamál sem ársfjórðungslega kemur út með miklum upplýsingum og ýmis önnur rit og gögn á vegum Seðlabankans. Það má nefna skýrslur og ráðgjöf alþjóðlegra stofnana eins og OECD og Alþjóðabankans. En það vantar það sem áður var grundvallargagn umræðna af þessu tagi, álit Þjóðhagsstofnunar, rækilegar og ítarlegar skýrslur Þjóðhagsstofnunar og ráðgjöf hennar. Það var stuðningur Þjóðhagsstofnunar við fjárlagavinnuna. Sá möguleiki var fyrir hendi að senda þangað til útreiknings og skoðunar hugmyndir að breytingartillögum, fá á þeim mat, fá þær útreiknaðar og þar fram eftir götunum. Þetta hvarf þegar Þjóðhagsstofnun var lögð niður og ekkert annað hefur komið í staðinn. Menn vísa stundum til greiningardeilda bankanna og annarra slíkra hluta en þeir eru að sjálfsögðu ósambærilegir við þá stöðu sem Þjóðhagsstofnun hafði áður, það hlutverk og þá skyldu sem hún hafði að þjóna, ekki síst Alþingi

Auðvitað var oft deilt um það hvort Þjóðhagsstofnun væri sá óháði aðili sem menn gætu reitt sig á að legði algerlega hlutlaust eða hlutlægt og óháð mat á hlutina en það var þó enginn vafi á því að Þjóðhagsstofnun stóð að því leyti til allt öðruvísi en þeir embættismenn innan ráðuneyta sem hér matreiða hluti fyrir okkur núna.

Það sem verra er auðvitað er að gagnagrunnurinn sem byggt er á í veigamiklum mæli — hver er hann? Hvernig er þjóðhagsáætlanagerðin unnin í dag borið saman við það þegar Þjóðhagsstofnun var miðlæg í því að leggja grunninn og safna upplýsingunum og vann það verkefni með aðilum eins og Hagstofunni, samtökum í atvinnulífinu og öðrum slíkum? Ég hef vissar efasemdir um að fyllt hafi verið í það gat sem skapaðist einnig að þessu leyti þegar Þjóðhagsstofnun hvarf af vettvangi.

Það var rætt um það á sínum tíma, og reyndar fluttum við um það hér tillögur, að í stað þess að Þjóðhagsstofnun yrði lögð niður yrði hún færð til Alþingis og mundi eftir það starfa í skjóli Alþingis sem óháð hagstofnun með svipuðum hætti og Ríkisendurskoðun gerir og umboðsmaður Alþingis. Það hefði að sjálfsögðu verið hið eina rétta í staðinn fyrir að slá hana af með þeim fantalegu vinnubrögðum sem þá voru á sínum tíma viðhöfð.

Ef ekki, þá hefði í öllu falli verið lágmark að einhvers konar hagdeild eða starfsemisstuðningsstofnun við Alþingi hefði litið dagsins ljós í staðinn og þjónað því hlutverki sérstaklega að vera Alþingi til ráðuneytis og stuðnings við fjárlagagerð og önnur efnahagsleg mál sem hér eru að sjálfsögðu stanslaust á dagskrá. Nefndir eins og efnahags- og viðskiptanefnd, nú efnahags- og skattanefnd og svo viðskiptanefnd, hefðu að sjálfsögðu haft mjög mikinn styrk af því að hafa aðgang að slíkri stofnun, og fjárlaganefnd sjálf að sjálfsögðu.

Nú eru boðaðar nýjar stofnanir í ræðum úti í bæ, eins og við heyrðum í gær, og mönnum verður ekkert fyrir í þeim efnum. Ég heyrði það í fyrsta skipti að það ætti að fara að stofna sérstaka hermálastofnun. Það virðist ekki vera tiltökumál og ekki vandamál þegar framkvæmdarvaldið á í hlut og einhver gæluverkefni þess. Alþingi hefur hins vegar ekki mátt hreyfa sig spönn frá rassi í þessum efnum.

Ég vísa til þess sem hv. formaður fjárlaganefndar hefur sagt hér af góðum hug um vilja sinn til að vanda vinnubrögð og betrumbæta þau þó að mér skiljist að vísu að fátt af því hafi komist til framkvæmda enn heldur bíði betri tíma að taka til í þeim efnum. (Gripið fram í.) Menn bera aðallega fyrir sig tímaleysi og að þeir séu nýkomnir að málunum. Gott og vel, menn eiga að njóta vafans, en er þá ekki upplagt að taka það inn í myndina að Alþingi verði styrkt að þessu leyti með myndarlegum hætti þannig að hér komi hagdeild eða hagrannsóknarstofnun, ráðgjafarstofnun,

stuðningsstofnun við vinnu Alþingis á þessu sviði.

Ég held að það væri mjög vel ráðið og gott fyrir aðra aðila líka, svo sem þá sem eru með greiningarstarfsemi úti í þjóðfélaginu, hjá bönkum og fjármálastofnunum. Það væri alveg sérstaklega gott, held ég, fyrir ríkisstjórnina og ráðuneytin sem vinna að ríkisfjármálum, skattamálum og öðru slíku, að fleiri aðilar skoðuðu þessi mál og hefðu sérþekkingu á þeim. Menn gætu borið saman mismunandi mat á stöðunni og annað í þeim dúr.

Þetta var um það, frú forseti, og ekki meira um þann þátt málsins að þessu sinni.

Það sem mig langar þá næst að nefna eru að sjálfsögðu efnahagsmálin, hagstjórnin og allar þær aðstæður sem þar blasa við okkur, nú þegar verið er að ræða fjárlög fyrir árið 2008.

Hér var mikil gleðistund í fyrradag þegar menn fréttu af lífsgæðaskýrslu Sameinuðu þjóðanna og þau tíðindi spurðust að Ísland væri þar í 1. sæti. Þar höfðu menn sönnunina fyrir því hversu skínandi gott þetta væri allt saman hjá okkur og gleðilegt. Það er að sjálfsögðu ánægjulegt að Ísland skuli í alþjóðlegum samanburðarmælingum standa vel að þessu leyti og við hliðina á hinum Norðurlöndunum og öðrum iðnríkjum. Veruleikinn er samt sá að það er ótrúlega lítill munur á 1.–10. eða 1.–15. sætinu í þessari könnun. Af hverju er það? Það er af því að vestræn iðnríki hnappast þar öll saman og eru á ótrúlega svipuðu róli þegar betur er að gáð. Það munar einum til tveimur stigum á ríkjum í 1.–5. eða 5.–10. eða 10.–15. sæti. Miklu meiri munur er þegar kemur neðar á skalann og alveg sérstaklega dapurlegt er að sjá hversu ótrúlega bágborið ástandið er í þeim ríkjum sem verma neðri hluta hans.

Nú er þessi skali lofsvert framtak í sjálfu sér af hálfu Sameinuðu þjóðanna og segir miklum mun meira en fyrri hráar mælingar, t.d. á þjóðartekjum einum eða þjóðartekjum á mann, því að þarna er reynt að taka fleiri þætti með sem vissulega segja mikið um lífsgæði í viðkomandi löndum, svo sem langlífi, sem væntanlega segir mikið um heilbrigðiskerfið, aðbúnað ungbarna og aldraðra o.s.frv. Svo eru þættir eins og læsi, menntasókn og annað í þeim dúr. Menn skyldu samt mjög varast að oftúlka þessar niðurstöður. Ég blandaði mér ekki í þennan hallelújakór sem að mestu leyti var hér þegar þetta var á dagskrá í umræðum um störf þingsins. Þetta verður kannski ekki rætt af miklu viti efnislega við slíkar kringumstæður í einnar mínútu eða tveggja mínútna ræðutíma. Um leið og ég endurtek að það er að sjálfsögðu gleðilegt að Norðurlöndin að þessu leyti, og Ísland nú, skora þarna hátt skulum við í fyrsta lagi greina hvers vegna það er og í öðru lagi hafa fyrirvarana á hreinu um það hvað þessar mælingar segja og hvað þær segja ekki.

Norðurlöndin koma verulega á óvart, ekki bara í þessum mælingum, heldur fjölmörgum öðrum. Það hefur komið einna mest á óvart í alþjóðlegri umræðu um efnahagsmál og samkeppnisstöðu ríkja á undanförnum árum hversu sterkt Norðurlöndin standa þegar kemur einnig að samkeppnishæfni í hinum hnattvæddu hagkerfum. Sérstaka undrun vekur það auðvitað fjrálshyggjumönnum að þessi undur og stórmerki skuli gerast vegna þess að kenningin hefur verið sú að hin þunga skattbyrði á Norðurlöndunum hljóti að sliga þau og gera þau ósamkeppnisfær. Það er nú öðru nær, það kemur í ljós að þvert á móti standa Norðurlöndin vel, ekki bara þegar mæld eru lífsgæði, langlífi, læsi, jöfnuður, heldur líka samkeppnishæfni efnahags- og atvinnulífsins. Traust opinbert heilbrigðiskerfi og menntakerfi eru ekki bara einhverjar byrðar á herðum þjóðarbúskaparins, heldur leggur grunn að mjög samkeppnishæfu samfélagi til viðbótar því að tryggja lífsgæðin sem aftur gerir það að verkum að Norðurlöndin skora svona hátt, m.a. í lífsgæðamælingum Sameinuðu þjóðanna.

Við þurfum auðvitað að huga að fleiru. Munum hvað þessar mælingar segja okkur ekki. Munum hvað lífsgæðastuðullinn, byggður á þessum þremur meginbreytum, mælir ekki. Þorvaldur Gylfason ritar athyglisverða grein um það í dag einmitt og ég leyfi mér að vitna aðeins í hana, kannski ekki lesa upp úr henni orðrétt en vitna þar í gagnlegar ábendingar um það sem ekki er mælt í þessum skýrslum. Ég hef einmitt grúskað í því undanfarin ár þegar ég hef tekið þessa skýrslu mér í hendur sem ég hef gert reglulega.

Þessi vísitala skoðar í fyrsta lagi ekki tekjur á hverja vinnustund, ekki framleiðnina sem slíka. Þá skulum við muna eftir því að Íslendingar vinna næstum 10 klukkustundum lengur í viku hverri að meðaltali en margar þjóðirnar sem við erum þarna að bera okkur saman við. Það er miklu meiri vinna á bak við þá verðmætasköpun sem skilar okkur jafnhátt og raun ber vitni á þeim hluta skalans, í þjóðartekjum á mann.

Í annan stað, og það er sýnu alvarlegra fyrir Ísland, skoðar þessi mælikvarði ekki hvernig tekjurnar verða til og hvort innstæður eru fyrir útgjaldastigi samfélagsins. Þetta skoðar ekki hvort menn ná upp háum tekjum með því að ganga á eignir sínar, með því að ganga t.d. á náttúruna, með því að safna skuldum. Það er ekkert skoðað. Munum þá eftir því að sú sorglega staðreynd blasir við okkur að skuldaaukning íslenska þjóðarbúsins er ískyggileg einmitt á árunum sem við erum að klifra upp þennan stiga. Það er ekki mælt þarna. Hvað eru þessar stórauknu erlendu skuldir annað en ávísun á þyngri greiðslubyrði á komandi árum? Við vitum að slíku tímabili hlýtur að ljúka því að við getum ekki bætt á skuldirnar endalaust og lifað um efni fram. Ég mun koma betur að því síðar í ræðunni.

Í þriðja lagi mælir þessi skýrsla ekki skiptingu auðsins innan samfélaganna. Þetta eru bráttómeðaltalstölur. Við gefum ekki upp og höfum ekki gert undanfarin ár skiptinguna á þeim viðurkenndu mælikvörðum sem er notast við að svo miklu leyti sem hún er höfð til hliðsjónar, þ.e. mælingar samkvæmt svonefndum Gini-stuðli sem af einhverjum undarlegum ástæðum hefur verið mikið feimnismál að nefna á Íslandi síðustu árin.

Ef misskiptingin eykst og það er ekki tekið með í reikninginn að með því veikjast kannski undirstöður hins samheldna samábyrga samfélags getur það læðst illilega aftan að okkur. Það er ein af ástæðum þess að Bandaríkin hrapa nú hratt niður stigann. Það er umhugsunarefni að sjá hvernig það mikla stórveldi sem notar jafngríðarlega mikið af auðlindum jarðarinnar í sína þágu, mengar langt umfram nokkra aðra þjóð miðað við höfðatölu, notar meiri hráefni og auðlindir en nokkurs staðar annars staðar á byggðu bóli, jafnvel svo að talið er að upp undir 40% af bráttóauðlinda-

nýtingu jarðarinnar standi í raun að baki verðmætasköpun og eyðslu bandaríska hagkerfisins. Útkoman er svo ekki glæsilegri hjá þessu fyrirmyndarríki kapítalismans, fyrirmyndinni sjálfri, frjálshyggjumusterinu Bandaríkjunum en svo að þeir dúndra niður stigann ár eftir ár.

Þar eru reyndar líka mörg sjúkdómseinkenni í hagkerfinu sem við þekkjum, því miður. Þar er viðvarandi viðskiptahalli og skuldasöfnun. Í raun og veru fjármagna Kínverjar skuldasöfnun og viðskiptahalla Bandaríkjanna, það er nú bara þannig. Sumir halda því fram að ef það gangi lengi enn muni Kínverjar taka þá upp í skuld, svona einhvern tíma þegar líður aðeins lengra inn í öldina.

Þetta var um lífsgæðaskýrsluna og voru þau varnaðarorð að ganga hægt um gleðinnar dyr og taka með fyrirvörum þeim gleðiboðskap sem þar er fram reiddur þó að það sé að sjálfsögðu ánægjulegt, og ég endurtek það, að við komum vel út úr slíkum mælingum að svo miklu leyti sem þær segja einhverja raunsanna sögu og innstæður eru fyrir því sem við erum að tala þar um.

Að öðru leyti verður að segjast eins og er að efnahagslegar aðstæður og staða í hagstjórn hafa sennilega ekki í býsna langan tíma verið jafnóvissar og að mörgu leyti jafnmikið áhyggjuefni og þær eru núna. Verðbólga virðist vera að festa hér varanlegar rætur. Hún er utan viðmiðunarmarka Seðlabankans missirum saman og bjartsýnustu spár gera ráð fyrir því að hún komist aftur inn fyrir þau mörk einhvern tíma á árinu 2009. Seðlabankinn sjálfur metur það núna svo í nýjustu greiningu sinni í Peningamálum, hefti 3 á árinu 2007, að vonir standi til þess ef allt gengur vel og ekkert óvænt verður til þess að torvelda þeim enn frekar viðleitnina að ná tökum á verðbólgunni hafist það á árinu 2009.

Verðbólgan er nú komin yfir 5% á nýjan leik á ársgrundvelli. Í staðinn fyrir að lækka þessa haustmánuði eins og hún átti að gera samkvæmt eldri spám og vera að nálgast 3% og viðmiðunarmörk Seðlabankans fer hún núna upp mánuð eftir mánuð. Undirliggjandi verðbólga er 7% þegar óvissuþættir og tímabundnir þættir sem breyta henni eru síaðir frá.

Erlendar skuldir þjóðarbúsins hafa aldrei verið meiri og þær hækka enn. Á öðrum ársfjórðungi óx hrein erlend staða enn og hækkaði um 133 milljarða kr. á öðrum ársfjórðungi. 133 milljarða kr. á einum ársfjórðungi, það eru dálítið miklir peningar sem hrein erlend staða þjóðarbúsins versnaði um. Það eru 133 þús. millj. Það munar litlu að það sé hálf milljón á mannsbarn. Þetta er ekki allt of gott, Íslendingar.

Hrein erlend skuldastaða jókst meira. Hún fór upp um 184 milljarða kr. á þremur mánuðum. (**Gripið fram í:** Það er mikið.) Þetta er hreina staðan, ég er að vitna hér í hreinu stöðuna. Ég er ekki að tala um brúttóskuldir og eignir, ég er að tala um hina hreinu stöðu, ég er að tala um það hve mikið skuldir vaxa umfram eignir á þessum ársfjórðungi, hv. þingmaður, það er hið alvarlega. (Gripið fram í.) Þjóðarbúsins. (**Gripið fram í:** … skuldir ríkisins?) Já, ég get farið yfir það með hv. þingmanni, það er alveg rétt að skuldir ríkisins eru litlar, sem betur fer, enda er það eina ljósið í myrkrinu að þessu leyti. Þegar skuldastaða þjóðarbúsins er skoðuð er því miður aðeins einn aðili sem stendur þar vel. Það er viðurkennt, ég hef alltaf tekið það fram og fagnað því. Auðvitað er mikilvægt að ríkissjóður standi vel og ekki síst er það gleðiefni fyrir okkur sem erum félagslega sinnuð, viljum hér öfluga samneyslu og viljum að ríkissjóður sé sterkur og vel í stakk búinn til að standa straum af sínum mikilvægu verkefnum.

Þegar kemur að öllum hinum máttarstoðum þjóðfélagsins er staðan því miður ekki svona. Skuldir íslenskra heimila eru sennilega orðnar þær mestu í heimi. Þær eru komnar yfir 240% af ráðstöfunartekjum ef minni mitt svíkur ekki. Þær eru á hraðri uppleið enn þann dag í dag og sú breyting er nú að verða að skuldaaukningin er að mestu leyti í erlendri mynt. Erlendar skuldir heimilanna eru núna komnar í 120 milljarða eða þar um bil — og hvað gerist þá? Þá kemur til sögunnar mikil vaxta- og gengisáhætta hjá heimilunum til viðbótar því. Það má segja að hún endurspegli að sínu leyti það sama og verðbólguáhættan er á innlendum lánum sem að mestu leyti eru verðtryggð.

Ætli mörgum muni ekki bregða í brún sem hafa tekið erlend húsnæðislán ef gengi krónunnar hrynur t.d. um 20% á skömmum tíma og hinar erlendu skuldir hækka sem því nemur? Ætli mörgum bregði ekki ískyggilega í brún þegar þeir sjá í íslenskum krónum skuldir sínar fara upp með þeim hætti og þegar það bætist svo við að vextir eru heldur hækkandi almennt á erlendum mörkuðum ef frá eru talin helst Bandaríkin? Þetta er skuldastaðan.

Væri nú gaman ef hæstv. fjármálaráðherra punktaði það hjá sér og ræddi aðeins við okkur um það á eftir, og ekki væri síður gaman ef hæstv. forsætisráðherra væri mættur til leiks og vildi aðeins fara yfir hér á eftir með okkur ummæli sín um (Gripið fram í.) — nú, mér var ekki kunnugt um það, frú forseti, ef svo er …

(**Forseti** (RR)**:** Forseti upplýsir hv. þingmann um að hæstv. forsætisráðherra er með skráða fjarvist í dag.)

Það er mjög miður, virðulegi forseti. Ég get að sjálfsögðu engar athugasemdir gert við það og forsætisráðherra hefur sjálfsagt lögmætar ástæður fyrir því, en það er mjög miður að forsætisráðherra skuli þurfa að vera erlendis þegar 2. umr. um fjárlagafrumvarpið fer fram. Þá er auðvitað meginefnisumræða málsins og væri æskilegt að hæstv. forsætisráðherra væri hér til að svara fyrir þá hluti.

Ég hef nefnilega mikinn áhuga á því að ræða við hæstv. forsætisráðherra, alveg sérstaklega um viðbrögð hans þegar matsfyrirtækið Standard & Poor's breytti núna fyrir nokkrum dögum lánshæfismatsstöðu Íslands úr stöðugri í neikvæða. Nú hefur það gerst á skömmum tíma, þ.e. á hálfu ári, að tvö af hinum stóru erlendu matsfyrirtækjum — sem eru kannski aðallega þrjú — hafa núna breytt lánshæfisstöðu Íslands, annað stöðunni, hitt matinu sjálfu. Í marsmánuði sl. lækkaði Fitch Ratings lánshæfismat Íslands. Þá var nöldur og tuð og það var talið að þeir væru illa upplýstir um íslenskt efnahagslíf af því að þeir breyttu matinu til hins verra, sömu aðilar og gjarnan voru taldir óskeikulir á meðan þeir töldu allt vera í lagi.

Svo kom Standard & Poor's um daginn og breytti horfunum úr stöðugum í neikvæðar þannig að tvö af stóru fyrirtækjunum hafa sem sagt gert breytingar á stöðu Íslands — og hvers vegna? (**Gripið fram í:** En hvað gerði hið þriðja?) Og er það þá það eina sem hefur rétt fyrir sér? (**Gripið fram í:** Nei, en það eru greinilega skiptar skoðanir.) Já, við

skulum þá bara skoða rökstuðninginn. Ég er búinn að lesa í gegnum rökstuðning Standard & Poor's og ég verð að segja að ekkert í honum kemur mér á óvart. Þetta er nokkurn veginn nákvæmlega það sama og Seðlabankinn hefur sagt í greiningum sínum undanfarna mánuði, að jafnvægisleysið, erlendu skuldirnar, samstöðuleysið eða skortur á samstillingu í hagstjórn og fleiri þættir geri það að verkum að það sé óhjákvæmilegt að fara að horfa til þess að lánshæfisstaða landsins sé að veikjast.

Það eina sem heldur henni auðvitað uppi er sterk staða ríkissjóðs, það er algjörlega ljóst, þess vegna er ekki búið að fella Ísland verulega niður þarna og að lánskjör okkar skuli þó ekki hafa versnað meira en raun ber vitni. Álagið á bankana segir líka sína sögu. Þó að óróleikinn á fjármálamörkuðum að undanförnu sé þar kannski aðalþátturinn er það ekki að ástæðulausu sem bankarnir hafa þurft að sæta mun óhagstæðari lánskjörum á undanförnum vikum og mánuðum en áður var.

(**Forseti** (RR)**:** Hv. þingmaður, forseti óskar eftir að þingmaður geri hlé á ræðu sinni meðan gert er hálftímahlé á fundi.)

Ég held að ég hljóti að verða að gera það, frú forseti, því að ég á nokkuð eftir af ræðu minni.

[Fundarhlé. — 19:32]

[20:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) (frh.)**:**

Herra forseti. Ég var þar kominn í ræðu minni að ég hafði rætt nokkuð efnahagsástand og hagstjórn og stöðuna í þeim efnum. Ég hefði reyndar gjarnan kosið og óskaði eftir því að forsætisráðherra og fjármálaráðherra væru viðstaddir. Mér er nú tjáð að hæstv. forsætisráðherra sé með fjarvist og jafnvel staddur erlendis, sem ég auðvitað hlýt að harma að skuli vera við 2. umr. fjárlaga. En ég er þakklátur fyrir að hæstv. fjármálaráðherra hefur verið á svæðinu og brugðið fyrir af og til.

Ég hef rætt nokkuð um verðbólgu og erlendar skuldir og þá staðreynd að tvö alþjóðleg matsfyrirtæki hafi lækkað lánshæfismat Íslands með stuttu millibili. Aðrar aðstæður þekkja menn vel frá umræðum undanfarinna mánaða og missira, háa vexti og gengi krónunnar sem er hátt af þeim ástæðum að Seðlabankinn hefur með vaxtaákvörðunum myndað mikinn vaxtamun milli Íslands og nálægri landa. En það er afleiðing af viðleitni hans til að kæla niður hagkerfið og halda aftur af verðbólgu.

Frumorsakir vandans eru þó augljóslega ekki hinir háu vextir. Þeir eru afleiðing af ástandi sem skapaðist í hagkerfinu eða var öllu heldur búið til. Þess vegna var það dálítið skrýtið áðan þegar ég heyrði í umræðum fyrr í dag er menn lögðu lykkju á leið sína í umræðum, m.a. hv. þm. varaformaður fjárlaganefndar Kristján Þór Júlíusson, til að hvítþvo stóriðjuframkvæmdir af því að bera nokkra sök í þessum efnum.

Seðlabankinn benti réttilega á það í sínum ritum að núverandi vaxtastig væri ekki frumorsök vandans. Það bjó ekki til þessar aðstæður í hagkerfinu heldur eru hinir háu vextir afleiðing af aðstæðum sem sköpuðust hér vegna pólitískra ákvarðana og eru af tvennum toga. Annars vegar ákvarðanir um framkvæmdir og aðgerðir sem kyntu undir þenslunni og hins vegar mistök í hagstjórn sem gerðu illt verra. Það þýðir ekki fyrir menn, burt séð frá því hvaða afstöðu þeir hafa til stóriðjuframkvæmda, hvort sem þeir studdu byggingu Kárahnjúkavirkjunar eða ekki — sem ótrúlega margir gerðu og sjá nú sumir eftir sem það gerðu — að neita því að þar er af finna eina helstu frumuppsprettu, einn helsta orsakavald þess þensluskeiðs sem við lentum í upp úr 2002 og hefur ríkt síðan.

Það var ákvörðun um hinar umfangsmiklu og samanþjöppuðu stóriðjuframkvæmdir, sem urðu reyndar meiri og á styttri tíma en búist hafði verið við þegar hagspár voru gerðar á árinu 2001–2002, sem Seðlabankinn benti þá á strax í skýrslu sinni haustið 2003, að mundi valda meira álagi á stýritæki peningamála en nokkurs staðar annars staðar þekktist á byggðu bóli. Seðlabankinn sagði í skýrslu að þess væru sennilega engin dæmi að fjárfestingar sem næmu milli 30 og 40% af vergri landsframleiðslu opins hagkerfis með fljótandi gjaldmiðil dældust inn í hagkerfið á örfáum árum. Ég las upp úr þessu áliti Seðlabankans úr þessum ræðustól á þeim tíma.

Ég man eftir því m.a. að norrænir þingmenn sem voru hér á fundi, efnahagsnefnd Norðurlandaráðs, fékk fyrirlestra frá sérfræðingum, frá hagstofnunum og bönkum. Þeir menn spurðu í forundran: Hvernig ætla menn að ráða við hagstjórnina við slíkar aðstæður? En það var ekki eins og það væri nóg að taka pólitískar ákvarðanir um þessar framkvæmdir því það voru þær. Þær voru sannarlega pólitískar og stjórnvöld höfðu öll tök á að stýra þessu öðruvísi ef þau hefðu viljað: Kárahnjúkavirkjun, bygging álvers á Reyðarfirði, stækkun álversins á Grundartanga og tilheyrandi virkjanir hér á suðurhorninu og reyndar fleiri stórframkvæmdir, virkjunarframkvæmdir Hitaveitu Suðurnesja og þar fram eftir götunum. Til viðbótar þessu komu skattalækkanir, sem á núverandi verðlagi eru sjálfsagt af stærðargráðunni 35–40 milljarðar kr., á þremur árum á síðasta kjörtímabili. Þær voru boðaðar fyrir fram og lögfestar strax á fyrsta vetri þess kjörtímabils, veturinn 2003–2004. Menn staðfestu að svo yrði gert á næstu árum óháð þenslu og aðstæðum í hagkerfinu, eins vitlaust og það nú var.

Í þriðja lagi bættist við að fyrri ríkisstjórn var bundin af kosningaloforði Framsóknarflokksins um að hækka húsnæðislán í 90%. Það eitt og sér hafði strax væntingaráhrif, tiltekin þensluáhrif. Þetta þrennt stendur upp úr sem pólitískar ákvarðanir og frumorsakavaldar þenslunnar, hinar miklu samþjöppuðu stóriðjuframkvæmdir, tugmilljarða skattalækkanir í þenslunni og það sem gert var á húsnæðismarkaði.

Innkoma bankanna kom síðan til sögunnar sem ég held, eftir á að hyggja, að hljóti að teljast einhver allra ábyrgðarlausasta framganga mikilvægra fjármálastofnana sem við höfum lengi séð. Eftir að þeir höfðu tapað baráttunni fyrir því að koma Íbúðalánasjóði fyrir kattarnef með kærum til Eftirlitsstofnunar Evrópska efnahagssvæðisins, ESA, ákváðu þeir að reyna að ganga á milli bols og höfuðs á honum með öðrum hætti og keyra inn á fasteignalánamarkaðinn og veita það sem þeir kölluðu húsnæðislán, sem voru ekki annað en neyslulán með veð í íbúðarhúsnæði. Þeir buðu þar vildarkjör og lán allt að 100% og án nokkurra tak-

markana, án þaks. Í byrjun átti að vísu ekki að lána út á landsbyggðina með sömu kjörum en það mæltist það illa fyrir að bankarnir hörfuðu með það og um tíma stóð þetta öllum til boða á vöxtum sem fóru niður í 4,15% en eru nú komnir yfir 7%. Þannig entust þau kjörin. Nú eru bankarnir á flótta út úr þessu máli og hafa af því, að mínu mati, ekkert nema skömmina og tjónið sem þetta bakar þeim sjálfum því að þetta er hluti af jafnvægisleysinu í hagkerfinu. Þetta kynti upp fasteignabóluna sem hér blés upp og við erum ekki búin að súpa seyðið af henni enn þá.

Við þetta bættist úrræðaleysi, aðgerðaleysi og mistök í hagstjórn. Þannig var það svo sannarlega. Það var ekkert nema kákl og sýndarmennska ef fyrri ríkisstjórn reyndi nokkuð í þessum efnum. Það var auðvitað eins og hver annar brandari á sínum tíma að fresta nokkrum vegaspottum á afskekktustu landshornum þar sem enga þenslu var að finna og kalla það aðgerðir til að halda aftur af þenslu á sama tíma og stuðlað var að margföldum stórframkvæmdum annars staðar á landinu.

Á sama tíma leggja menn grunn að byggingu hins gríðarlega tónlistarhúss við höfnina sem nú er að rísa. Tugmilljarðaframkvæmd þegar allt verður talið. Fjölmargar aðrar stórar samgönguframkvæmdir hafa átt sér stað á þessu svæði sem auðvitað hefði frekar átt að hægja á fremur en vegaspottum á Vestfjörðum og Norðausturlandi. Að auki kemur sú staðreynd sem við búum því miður enn við að helstu þátttakendurnir á þessu sviði, Seðlabankinn annars vegar og ríkisstjórnin hins vegar, gengu aldrei í takt og gera ekki enn.

Að vísu er enginn samfylkingarmaður hér í salnum. Ég held ég geti svarið fyrir það, herra forseti, að það er enginn samfylkingarmaður hér. Engu að síður væri fróðlegt að velta fyrir sér því hvernig Samfylkingin greindi ástandið í hagkerfinu og aðstæður í efnahagsmálum á útmánuðum þessa árs og í aðdraganda kosninga. Með leyfi forseta langar mig að vitna í plagg sem þau gáfu út með pompi og prakt undir ritstjórn og á ábyrgð Jóns Sigurðssonar, fyrrverandi iðnaðar- og viðskiptaráðherra og síðar seðlabankastjóra og bankastjóra Norræna fjárfestingarbankans. Það vantaði ekki að lærður maður héldi þar utan um en í ritinu segir, ætli þetta hafi ekki komið út svona í marsmánuði síðastliðnum, með leyfi forseta:

„Íslenska hagkerfið er í miklu ójafnvægi um þessar mundir. Efnahagsvandinn birtist í meiri viðskiptahalla en nokkru sinni fyrr en hann mældist 27% af landsframleiðslu í fyrra samanborið við 16% árið 2005.“

Síðar segir í inngangi sama rits:

„Afar háir vextir, óstöðugt gengi og verðbólga sem enn er tvöfalt eða þrefalt meiri en 2,5% markmið Seðlabankans einkenna efnahagsástandið.“ — Kunnuglegt, ekki satt? Og gildir enn.

Síðar segir:

„Hættan er sú að Ísland missi trúverðugleika á alþjóðlegum fjármálamörkuðum en þá væri voðinn vís með hækkandi vaxtaálagi,“ — Hvað er að gerast? Er það ekki nákvæmlega þetta sem nú er að gerast, að vaxtaálagið hækkar? — „gengisfalli“ — það er að vísu ekki komið enn — „og verðbólgugusu. Merki um þessa hættu mátti sjá um miðjan mars þegar matsfyrirtæki Fitch Ratings lækkaði lánshæfiseinkunn ríkissjóðs bæði í innlendri og erlendri mynt.“

Þetta var sett saman í apríl eða mars. Nú hefur Standard & Poor's, stöndugir og fátækir eins og menn munu hafa þýtt það hér í dag, bæst við og breytt lánshæfismati Íslands úr stöðugu í neikvætt. Síðar í þessu riti segir.

„Mikið hefur skort á samstillingu í stjórn efnahagsmála hjá núverandi ríkisstjórn.“ — Ætli það gildi ekki enn? Ætli það gildi nú ekki enn þegar ráðamenn ríkisstjórnarinnar, forsætisráðherra hæstv. og utanríkisráðherra ráðast á Seðlabankann, gagnrýna hann og draga í efa að tæki hans og tól og ákvarðanir hans virki. Allar þessar fullyrðingar úr kosningariti Samfylkingarinnar frá því í apríl eru enn í fullu gildi. En hvar er Samfylkingin í dag? Hvar eru ábyrgðaraðilar hennar hér í þessari umræðu?

Samfylkingin sagði: „Greining á atburðarásinni í íslenskum þjóðarbúskap síðustu sex árin styrkir eindregið þá skoðun — þótt ríkisfjármálastjórn henti yfirleitt ekki vel til sveiflujöfnunar — að aðstæður hér á landi séu nú með þeim hætti að ríkið hljóti að beita annars vegar almennu aðhaldi í hefðbundnum ríkisfjármálum og freista þess hins vegar með tiltækum ráðum að hafa áhrif á upptök hagsveiflna í stórframkvæmdum sem eru lengi í undirbúningi. Ríkið verður að freista þess fyrir sitt leyti að dreifa þeim yfir langt árabil með tilliti til burðarþols þjóðarbúskapsins og náttúru landsins.“

Burðarþol þjóðarbúskapsins, er burðarþol orðið að hagfræðilegu hugtaki? Gott og vel en hvar er Samfylkingin stödd í dag með efndir á því sem þarna er lofað? Sér þess stað að ríkisstjórn og Seðlabanki séu farin að ganga í takt? Voru ummæli hæstv. utanríkisráðherra um að stjórntæki Seðlabankans virkuðu ekki liður í því? Voru þau innlegg í að stilla saman göngulagið? Tæplega. En þetta var orðalagið.

Það var margt ágætlega sagt í þessu riti. Ég gat tekið undir ýmislegt af því, sérstaklega lýsingu á ástandi og annað í þeim dúr. Að vísu er þar óskaplega langur og vitlaus kafli um landbúnaðarmál eins og hann væri aðalhagstjórnarvandinn, þessi litli geiri þjóðfélagsins og sú hlutfallslega litla velta í okkar þjóðarbúskap sem umsvif landbúnaðarins eru, en látum það nú vera.

Að ýmsu leyti var þarna um ágæta greiningu á málum að ræða og gefin fyrirheit um að það mundi bregða til betri tíðar ef Samfylkingin kæmist í áhrifastöður. Það er nú öðru nær. Mér er nær að halda og ég reyndar fullyrði það að ríkisstjórnin og Seðlabankinn hafa aldrei verið fjær því en í dag að ganga í takt. Það er bara þannig. Það er ekki að ástæðulausu sem Seðlabankinn fjallar um það sérstaklega í *Peningamálum* núna hvernig lausatökin séu í ríkisfjármálum og hvernig opinberi geirinn muni auka hlut sinn á þessu ári eða hinu næsta þannig að á árinu 2008 verði velta opinbera geirans orðin 47% af vergri landsframleiðslu.

Það var líka athyglisvert í þessu sambandi að lesa ræðu formanns bankastjórnar Seðlabankans, Davíðs Oddssonar, frá morgunfundi Viðskiptaráðs Íslands 6. nóvember sl. Þar eru sannarlega send skilaboðin, þar er verið að svara en að vísu á ákaflega kurteisan hátt skulum við segja, því að menn þurfa að lesa á milli línanna og átta sig á hverjum er verið að svara hverju sinni. Þar segir í fyrsta lagi í ræðu

Davíðs Oddssonar á morgunfundi Viðskiptaráðs 6. nóvember, með leyfi forseta:

„Ákvörðun bankastjórnar Seðlabankans um vexti síðastliðinn fimmtudag virðist hafa komið mörgum að óvart, þó vísast fæstum þægilega á óvart. Bankastjórnin er þó þeirrar skoðunar að fjölmörg viðvörunarmerki hafi verið gefin af hennar hálfu síðustu mánuðina um að svo kynni einmitt að fara.“

Þarna er strax verið að svara þeim sem sögðu hvað? Að þetta kæmi á óvart og væri óheppileg ákvörðun, hæstv. forsætisráðherra og viðskiptaráðherra og gott ef ekki utanríkisráðherra einnig en hæstv. utanríkisráðherra tjáði sig nokkru síðar með eftirminnilegum hætti.

Síðar sagði bankastjóri:

„Ef bankinn hefði ekki aðhafst neitt nú, þrátt fyrir að horfur hefðu ekki lagast og fjöldi vísbendinga bentu til þess að þær væru fremur að versna heldur en hitt, hefði mátt með réttu saka hann um sinnuleysi eða jafnvel kjarkleysi í ljósi þeirrar gagnrýni sem að honum hefur verið beint að undanförnu, jafnvel úr óvæntum áttum.“

Hverjar skyldu þessar óvæntu áttir vera sem gagnrýndu Seðlabankann? Lesist: ríkisstjórnin. Þannig les ég það a.m.k., herra forseti. Það er augljóst mál að Seðlabankinn er þarna að svara fyrir sig í gegnum ræðu formanns bankastjórnar á þessum vettvangi vegna þess að hann á ekki hægt um vik að gera það annars í nafni sínu sem Seðlabanki.

Aðeins síðar er fjallað um að það sé „iðulega haft á orði“ — eins og þar segir — „jafnvel af svonefndum ábyrgum aðilum“ — hver skyldi það nú vera, herra forseti, hverjir skyldu vera svonefndir ábyrgir aðilar? (Gripið fram í.) Ha? — „að þau tæki sem seðlabankar nota hvarvetna í baráttu sinni við verðbólgu dugi ekki hér á Íslandi …“ Því hefur verið haldið fram, það er rétt. Ég man í fljótu bragði ekki eftir mörgum nema ríkisstjórninni og kannski einstöku hagfræðingum öðrum þannig að ég les aftur ríkisstjórnina þarna á milli línanna.

Síðan ver Seðlabankinn sig, sem eðlilegt er, fyrir ásökunum um að vaxtaákvarðanir hans séu frumorsakavaldur vandans og seðlabankastjóri segir þarna í ræðunni:

„En háir vextir Seðlabankans eru ekki upphafið. Þeir eru viðbrögð við þeim aðstæðum sem eru í þjóðfélaginu, gríðarlegri umframeftirspurn hvert sem litið er, miklum hagvexti, gríðarlegri kaupmáttaraukningu, umframeftirspurn eftir vinnuafli, innstreymi fjár og þannig mætti lengi áfram telja.“

Það er hárrétt, hvað sem mönnum sýnist svo að öðru leyti, að auðvitað eru vaxtaákvarðanir Seðlabankans sem slíkar afleiðing af ástandi sem er að skapast eða er fram undan í hagkerfinu og hefur myndast af öðrum ástæðum en þeim.

Enn síðar í ræðunni segir seðlabankastjóri, og þá þarf aftur að lesa á milli línanna, greiðviknir menn verða stundum að taka það að sér að túlka í svona skilaboð:

„Haft hefur verið á orði að það sé vandamál Seðlabankans að hann horfi í baksýnisspegil er hann taki sínar ákvarðanir, hvað svo sem það merkir.“

Hver hefur sagt það? Ég man bara eftir einni manneskju sem hefur sagt það á Alþingi í umræðu sem ég stóð fyrir um vaxtaákvarðanir Seðlabankans og það er hæstv. utanríkisráðherra, sem sagði nákvæmlega að Seðlabankinn væri að horfa í baksýnisspegilinn og því er hér mótmælt af Seðlabankanum. Ég tek þetta hér upp, virðulegur forseti, til marks um það og sem dæmi um það og sem sönnun þess að ríkisstjórnin og Seðlabankinn eru fjær því, ef eitthvað er, en nokkru sinni að ganga í takt í hagstjórninni, það blasir við hverjum manni. Menn sendast á skeytum af þessu tagi, ráðherrarnir gagnrýna ákvarðanir Seðlabankans, telja þær óheppilegar, draga í efa að tækin virki, saka hann um að horfa í baksýnisspegilinn. Seðlabankinn svarar fyrir sig og virðist ef eitthvað er heldur herðast í afstöðu sinni að gefa hvergi eftir.

Enda, hvað á Seðlabankinn að gera meðan í gildi er yfirlýsing um verðbólgumarkmið og breytta gengisstefnu frá 27. mars 2001? Samkomulag Seðlabankans og ríkisstjórnar Íslands um hvernig með þetta skuli fara, þar sem segir:

„Ríkisstjórn Íslands og Seðlabanki Íslands hafa ákveðið eftirfarandi breytingar á fyrirkomulagi stjórnar peningamála á Íslandi sem taka gildi 28. mars 2001.“ Sameiginleg yfirlýsing forsætisráðherra og bankastjórnar Seðlabankans þar sem ríkisstjórnin í 4. tölulið „veitir Seðlabankanum fullt svigrúm til að beita stjórntækjum sínum í því skyni að ná verðbólgumarkmiði sínu“. Yfirmarkmiði Seðlabankans um verðstöðugleika sem ríkir yfir öllu hinu og verðbólgumarkmiðið er þarna fellt við 2,5% með tilteknum aðlögunartíma sem var innbyggður þarna og er nú liðinn.

Hvað er ríkisstjórnin að segja? Hvað er hún að fara upp á dekk meðan hún ekki óskar eftir endurskoðun á yfirlýsingu sinni, samkomulagi sínu við Seðlabankann um að hagstjórninni skuli haga nákvæmlega svona? Þess vegna sakna ég þess, herra forseti, að hafa ekki hæstv. forsætisráðherra til að spyrja hann. Verður þá gagnrýni ríkisstjórnarinnar á Seðlabankann fylgt eftir með því að grundvelli hagstjórnarinnar, peningamálastjórnarinnar, verði breytt? Það hafa auðvitað verið uppi kenningar um það. Hér hafa menn talað um að hleypa verðbólgunni í gegn og alls konar speki hefur verið hér uppi. En svo mikið er víst og það er að hendur Seðlabankans eru algerlega bundnar. Hann er bundinn af lögum og hann er bundinn af sameiginlegri yfirlýsingu sinni og ríkisstjórnarinnar. Þetta verða menn einfaldlega að horfast í augu við og viðurkenna. Það er ekki stórmannlegt af ríkisstjórn sem ekki veit sitt rjúkandi ráð í efnahagsmálum að reyna að kenna öðrum um, finna alltaf aðra sökudólga og ráðast sérstaklega að þeim eina aðila sem í raun og veru er þó að reyna að kæla hagkerfið niður og halda aftur af verðbólgunni.

Ég er nefnilega þeirrar skoðunar að það sé stórhættulegur hugsunarháttur að halda að hægt sé að hleypa verðbólgunni í gegn bara eins og vatnssopa í röri og svo sé allt búið, því hvað kennir reynslan okkur? Hún kennir okkur það að festi verðbólgan rætur er gríðarlega erfitt að ná henni niður. Það kostar blóð, svita og tár og miklar fórnir og þær fórnir færir almenningur. Þær fórnir færir sérstaklega skuldsettur almenningur, skuldsett heimili með verðtryggð lán og núna í vaxandi mæli einnig með gengistryggð lán sem mundu að sjálfsögðu fá heldur betur á lúðurinn ef gengi gjaldmiðilsins hryndi um 20% eða svo.

Það er dálítið merkilegt að lesa jafngjörsamlega gagnstæðar skoðanir, jafngjörsamlega gagnstætt mat á stöðunni

og fólgið er í sjálfshóli ríkisstjórnarinnar og ýmissa aðstandenda hennar annars vegar, sem montast af því að við séum í fyrsta sæti á ákveðnum listum, og umræðuna í þjóðfélaginu hins vegar, gögn sem blasa við okkur úr hagtölum. Það þarf ekki annað en að lesa blöðin í dag, virðulegur forseti. Hver er að skrifa í Fréttablaðið í dag undir titlinum *Skoðun*? Hvað heitir greinin? Hún heitir *Út úr öngstrætinu*. Hver er höfundurinn? Er það ég? Er það einhver snarvitlaus vinstri grænn? Nei, það er Ingimundur Sigurpálsson, formaður Samtaka atvinnulífsins, góður og gegn sjálfstæðismaður, nema hann hafi alveg skyndilega skipt um skoðun, ég hef ekki frétt af því. Hann nefnir grein sína *Út úr öngstrætinu*. Hann er sammála Samfylkingunni eins og hún var í vor en nú heitir það að vera með ægilegt svartagallsraus. Ég býst við því að hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir komi hér upp og láti mig hafa svipaða yfirhalningu og hv. þm. Jón Bjarnason fékk fyrr í dag, að þetta sé alveg hryllilegt svartagallsraus, að menn skuli ekki sjá allt hið góða og gleðilega sem er að gerast, hvernig sólin hefur komið upp eftir að Samfylkingin komst í ríkisstjórn.

Ég er að reyna að ræða um staðreyndir, herra forseti. Ég er að vitna í gögn, ég er að vitna í sérfræðinga, ég er að vitna í menn sem ég held að ástæða sé til að hlusta á, menn eins og Ingimund Sigurpálsson, þó að ég sé að sjálfsögðu ekki alltaf sammála honum. En hann veit ýmislegt um efnahagsmál og atvinnurekstur, það veit ég af ágætum samskiptum við hann og samræðum, m.a. meðan hann var forstjóri Eimskipafélagsins. Hann hefur vit á rekstri, bæði sveitarfélaga og fyrirtækja, og hefur langa reynslu. Ég held að maður af hans tagi taki ekki svona til orða að ástæðulausu. Hann hefur örugglega engan sérstakan áhuga á því að bregða fæti fyrir ríkisstjórn sinna manna, sem ég ætla að sé. Hann horfir á þetta frá sínum sjónarhóli eins og hann metur stöðuna og eins og hlutirnir koma honum fyrir sjónir. Hann ræðir um hina gríðarlega háu vexti og segir að við aðstæður mjög hárra vaxta skapist auðvitað þær aðstæður fyrir spákaupmenn að koma með fé inn í landið. Hann efast reyndar um að þetta virki eins og það eigi að gera en hann bendir á að hinir háu vextir stuðli að háu gengi krónunnar, sem þeir sannarlega gera, sem aftur stuðli að auknum kaupmætti innan lands, að sjálfsögðu, innflutningurinn er niðurgreiddur, og þetta örvi eftirspurn og fjárfestingu heimila og fyrirtækja en leggst að sama skapi þungt á útflutningsatvinnugreinar í formi minni útflutningstekna og dregur verulega úr möguleikum þeirra til þess m.a. að standast launakröfur sem nú eru auðvitað uppi í kjarasamningum. Eðlilega horfa forsvarsmenn atvinnulífsins, ekki síst þeir sem eru að reyna að reka útflutnings- og samkeppnisfyrirtæki við þessar hörmulegu aðstæður, til þess að þeir séu ekki í góðri stöðu til að stórhækka kaupið. Bankarnir ættu að geta það en það er býsna þröngt fyrir dyrum hjá sumum sjávarútvegsfyrirtækjunum og ferðaþjónustunni og hátæknifyrirtækjunum sem lifa alfarið á útflutningi og eru með 70–80% af kostnaði sínum sem laun. Það er snúin staða þegar 20–30 krónur vantar í kassann af hverjum dollara sem þangað kemur til skipta.

Ein millifyrirsögn í grein formanns Samtaka atvinnulífsins, hver skyldi hún vera? Hún er *Ný hernaðaráætlun nauðsynleg*. Af því má draga þá ályktun að greinarhöfundur líki þessu nánast við stríð, að við eigum í stríði, og það er auðvitað rétt. Við eigum í stríði við jafnvægisleysið, verðbólguna, viðskiptahallann og erlenda skuldasöfnun sem er okkur allt stórhættulegt ef við förum ekki að ná tökum á því.

Byggja verður upp nýja hernaðaráætlun sem beinist að hinum raunsanna andstæðingi. Svo er talað um fjármál ríkis og sveitarfélaga og Íbúðalánasjóð og Seðlabankann, að honum sé að vísu heimilt með samþykki forsætisráðherra að lýsa yfir tölulegum markmiðum verðbólgu og sé skylt að stuðla að framgangi stefnu ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálum, enda telji hann það ekki ganga gegn meginmarkmiðum stöðugs verðlags. Það er augljóst mál að Seðlabankinn telur sig ekki getað gengið í takt við ríkisstjórnina vegna þess að stefna hennar stuðli ekki að meginmarkmiðum Seðlabankans. Hann er lögvarinn af því, það man ég vel því að ég var í nefndinni sem samdi frumvarpið um hann, að ákveðið var að hafa það svo. Greini Seðlabankann og ríkisstjórnina á, er Seðlabankinn í lögvörðu skjóli af því að hann skal vera trúr sínu meginmarkmiði og má þá ganga aðra leið en ríkisstjórnin.

Í gamla daga var það svo að ef slík staða kom upp átti Seðlabankinn að lýsa ágreiningnum opinberlega. Nú þarf hann þess ekki vegna þess að hann er algjörlega sjálfstæður og óháður og talar fyrir sig sjálfur í gegnum ákvarðanir sínar. Það er eins og forsetinn sem talar með ákvörðunum sínum.

Síðan segir greinarhöfundur:

„Þetta samhengi [þ.e. samstillinguna] þurfa ríkisstjórn og stjórnendur Seðlabankans að skilgreina sameiginlega og vissulega verður að ætlast til þess að ríkisstjórnin leiði slíka stefnumörkun.“

Hvað er verið að biðja um? Verið er að skora á ríkisstjórnina að ganga til viðræðna við Seðlabankann og reyna að finna taktinn á nýjan leik. Ef til vill þarf að endurskoða yfirlýsinguna frá 27. mars 2001. Ég útiloka það ekki þótt það leysi í sjálfu sér engan vanda. Kannski finna menn einhverjar sameiginlegar leiðir. T.d. gæti komið út úr því að ríkisstjórnin breytti framgöngu sinni á skuldabréfamarkaði. Seðlabankinn biður nánast um það í síðasta hefti *Peningamála* að ríkisstjórnin, ríkið eða ríkissjóður verði virk í þeim efnum á nýjan leik.

Áfram má vitna í þessa ágætu grein þar sem segir að ríkisstjórnin eigi að leiða slíka stefnumörkun. Seðlabankanum er ekki ætlað að sigla einn um ólgandi haf. Nei, auðvitað er það ekki þannig og á ekki að vera þannig að Seðlabankinn sigli einn um ólgandi haf hinna efnahagslegu ólgusjóa og fái enga hjálp nokkurs staðar frá. Síst af öllu fengi hann hjálp frá ríkisstjórninni sem sendir honum skeytin og gagnrýnir hann án þess að gera nokkurn skapaðan hlut, án þess að endurskoða þau sameiginlegu viðmið og markmið sem ríkisstjórn og Seðlabanki eru bundin af.

Síðan segir:

„Ef einungis er að finna bitlausar sveðjur í vopnabúri Seðlabankans þá er nauðsynlegt að leita liðstyrks þeirra sem búa yfir annars konar vopnum. Tali menn ekki saman þá er ekki annars að vænta en áfram verði gengið fram af því meiri hörku sem bitlausu vopnin þar til kraftar þeirra þverra.“

Ég taldi ástæðu til að vekja athygli á þessum skrifum

vegna þess að mér finnst það eiga erindi inn í umræður við 2. umr. fjárlaga þegar forsvarsmaður Samtaka atvinnulífsins talar með eins óvenjulega afdráttarlausum hætti og þarna er gert. Þetta er ákall. „Út úr öngstrætinu“, heitir greinin. Ný hernaðaráætlun er nauðsynleg, segir forsvarsmaður Samtaka atvinnulífsins. Þannig er nú það, herra forseti.

Ég held að skipta megi vanda okkar í tvennt. Annars vegar blasir við hið ytra ójafnvægi, sem ég hef gert að umtalsefni, verðbólga, viðskiptahalli, erlendar skuldir, svimandi háir vextir, raungengi, sem er sennilega 12–15% yfir því sem talist getur í jafnvægi. Hins vegar hið innra ójafnvægi. Því miður er það svo að í hagkerfi okkar er líka mikið innra ójafnvægi. Það lýtur aðallega að tvennu, misskiptingu gæðanna hér innan lands og vandamálum sem það veldur á vinnumarkaði, og hrikalegri gjá milli þenslusvæðisins hér við Faxaflóann og landsbyggðarinnar. Hið innra ójafnvægi er líka hluti af hagstjórnarvandanum. Það er alveg augljóst mál því að auðvitað virka meðulin ekki með sama hætti. Ekki er þörf fyrir svimandi háa vexti á Vestfjörðum, er það? Nei, ekki er allt að springa í loft upp af þenslu þar. Æskilegt væri að geta beitt öðrum úrræðum en hér í húsnæðismálum og atvinnumálum og slíku við aðstæður af því tagi sem er að finna á vestan- og norðanverðu landinu.

Svo er það launamunurinn, sú staðreynd að hagvextinum undanfarin ár hefur verið hrikalega misskipt. Eftir sitja fjölmennar stéttir sem fengið hafa sáralitla kjarabót og taka reyndar á sig kjaraskerðingu þessa dagana. Það þarf ekki flókinn útreikning til að sýna að prósentuhækkun almennra umsaminna launa undanfarin missiri er verulega undir verðbólgu. Það er aðeins ávísun á eitt: Kjararýrnun. Það birtist okkur líka í miklum mönnunarvanda og miklu jafnvægisleysi á vinnumarkaði.

Auðvitað er hinn yfirspennti vinnumarkaður og það sem honum tengist mikill hausverkur í sjálfu sér. Við vitum um ýmislegt sem honum hefur fylgt, svo sem innstreymi erlends vinnuafls í miklum mæli sem að sjálfsögðu er gott eitt um að segja þegar svo er komið að vinnandi hendur vantar í landinu. Það á aldrei að líta á það fólk sem eitthvert vandamál sem við sé að sakast, heldur þvert á móti. Við höfum búið til aðstæðurnar sem kallað hafa það hingað. Það er þó í lagi að hafa í huga að hlutirnir geta snúist við og ekki víst að eins mikil hamingja verði ef skyndilega dregur of snöggt úr þörfinni fyrir vinnuafl. Það þekkja ýmsar þjóðir af reynslu frá fyrri áratugum eins og t.d. Þjóðverjar .

Vandi okkar er auðvitað sá að við höfum búið við þanið stóriðjuþensluútrásarhagkerfi sem hefur fært okkur að því sem seðlabankastjóri kallaði í ræðunni frægu „að ystu mörkum þess sem viðráðanlegt er“. Þar er fyrst og fremst átt við erlendar skuldir því að þær hverfa ekki. Þær verða þarna og jafnvel þótt okkur takist að ná einhverri mjúkri lendingu, eins og frægt er að kalla það, munu þær ekki gufa upp. Ekki léttist greiðslubyrðin ef gengið hrynur og vextirnir hækka erlendis.

Við gleðjumst yfir því, eins og ég tók undir fyrr í ræðu minni og svaraði frammíkalli um, að auðvitað er gott og gleðilegt að ríkissjóður standi vel. Það skyldi nú ekki vera að við ættum eftir að þurfa mjög á því að halda að ríkissjóður sé skuldlítill og standi vel. En af hverju stendur hann vel? Það er einkum af tveimur ástæðum sem hann stendur vel. Streymt hafa inn í ríkissjóð gríðarlega miklar tekjur af þenslunni og neyslunni í þjóðfélaginu. Viðskiptahallinn er auðvitað ekkert annað en ávísun á tekjur ríkissjóðs. Allir vita að á tímum mikils og vaxandi viðskiptahalla og vaxandi verðbólgu er gott að vera fjármálaráðherra. Það snýst þó hastarlega við ef öndverðan snýr upp.

Ríkissjóður stendur líka vel af því hann hefur selt gríðarlega verðmætar eignir. Þær selja menn þó ekki nema einu sinni. Nú er enginn Símí lengur til að selja og þaðan af síður til að borga arð frá upp á milljarða á ári hverju eins og staðan var. Engir bankar eru til að selja og ekki víst að menn höndli mjög vel að selja það sem eftir er af fjölskyldusilfrinu í formi verðmætra opinberra eigna.

Það skyldi nú ekki vera. Ég hef hlustað eftir því í dag og það kom mér dálítið á óvart hvað margir hv. ræðumenn virtust aðallega hafa áhyggjur af því að við vanáætluðum líklega tekjur ríkissjóðs á næstu árum. Ég hef ekki stórar áhyggjur af því, það yrði ekki sérstakt vandamál þótt þær yrðu aðeins meiri heldur en áætlanirnar gera ráð fyrir. (Gripið fram í.)

Býsna slæmt væri ef við ofáætluðum. Það skyldi nú ekki vera að sú hætta væri líka til staðar. Óvissan er nefnilega mikil og ég held að hún geti orðið í báðar áttir. Það er kannski ekki líklegt að mikið tekjuhrap verði, alla vega ekki á fyrri hluta ársins en vindarnir geta snúist mjög snögglega og þá getur allt annað orðið upp á teningnum.

Svo ég vitni enn í Seðlabankann — og menn fara nú kannski að halda að ég bara trúi á hann. Það er nú ekki svo enda er ég ekki mjög trúaður maður en ég tek eftir því sem hann segir um hluti af þessu tagi. Seðlabankinn er greinilega ekki viss um að hinar miklu tekjur ríkissjóðs séu alveg í hendi á komandi missirum eftir að hafa rætt um það í *Peningamálum* á blaðsíðu 39, hvernig horfur séu á að útgjöld hins opinbera aukist. Mig minnir að Samfylkingin hafi verið að gagnrýna fyrri ríkisstjórn á síðasta kjörtímabili fyrir að hún væri ekki nógu hörð í að halda aftur af ríkisútgjöldum. Getur ekki verið að svo hafi verið, jafnvel að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson hafi stundum verið í því liði Samfylkingarinnar sem sá um frjálshyggjukantinn og skammaði ríkisstjórnina fyrir að vera ekki nógu hörð í að skera niður? Ég held það.

Þá vorum við að tala um hlutföll hins opinbera sem lágu á bilinu 40–41%. Þau voru 42% í fyrra ef ég man rétt. Alla vega setti ég það inn í ónefnda bók um mitt síðasta ár. Ég var reyndar gagnrýnn á að það væri lágt hlutfall, svo það sé nú allt á hreinu, við værum þarna talsvert fyrir aftan hin Norðurlöndin og við mundum ekki standa undir öflugu norrænu velferðarkerfi nema að þora leggja fjármuni til samneyslunnar. Núna er hlutfallið komið upp í 44,5% á árinu 2007 og stefnir í 47% á árinu 2008. Nú legg ég til að samfylkingarmenn, sem héldu ræðurnar um aðhaldsleysi fyrri ríkisstjórnar, velti þessu aðeins fyrir sér og jafnvel rifji sínar fyrri tölur upp. (**LB:** Hver eru sjónarmið ræðumanns? Það væri fróðlegt að heyra.)

Sjónarmið ræðumanns eru ekki þau að það sé pólitískt slæmt í sjálfu sér að það hlutfall sé þannig að það standi undir myndarlegu og öflugu velferðarkerfi. Hagstjórnarlega verður þó auðvitað að horfast í augu við breytingarnar ef

þær eru að verða. Það verður að gera. Það gerum við vinstri menn jafnt sem aðrir.

Varðandi afkomu ríkissjóðs að öðru leyti ... (Gripið fram í.) Dugar hv. þingmanni ekki þetta svar? Það getur verið gott ef menn hafa efni á því að lækka skatta og þá sérstaklega á tekjulágt fólk. En skattalækkanir í mikilli þenslu hafa efnahagsleg áhrif. Þær eru hagstjórnarleg breyta og raunsæir menn horfast í augu við það og reyna að koma pólitískum markmiðum sínum fram við aðstæður sem fært er. Það gerði fyrri ríkisstjórn ekki og ég man ekki annað en að við höfum verið sammála í gagnrýni á það. (**LB:** Eru þetta tillögur um skattalækkanir?) Nei, það eru reyndar ekki miklar tillögur um það. Þær eru samt boðaðar í stjórnarsáttmálanum.

Seðlabankinn segir sem sagt um horfur í afkomu ríkissjóðs að sterkar vísbendingar séu um að hér á landi sé erfitt að skýra hreyfingar opinberra tekna og gjalda að fullu með sögulegum breytingum um framleiðsluspennu. Það er alþjóðlegt vandamál, samanber mynd 4 sem sýnir samsvarandi afkomuleiðréttingu fyrir Þýskaland og Bandaríkin á tilteknu tímabili. Það sem valdið gæti ríkissjóði einna mestum skakkaföllum á næstu árum er meiri gengislækkun en nú er spáð. Hún gæti dregið verulega úr tekjum af óbeinum sköttum og haft tiltölulega skjót áhrif á skattgreiðslur fyrirtækja. Hjá sveitarfélögum er hins vegar mest hætta á að tekjur minnki hratt ef dregur úr íbúðafjárfestingu. Þær breytingar verða þó tæplega jafnhraðar og breytingar af völdum sveiflna í gengi.

Hvað segir Seðlabankinn með þessu? Hann segir að ef að hruni kemur, ef ekki verður um snertilendingu að ræða heldur brotlendingu og allt gerist mjög hratt, gengið hrynur og eftirspurnin dregst mjög snöggt saman og innflutningurinn sömuleiðis, þá hrynji tekjur ríkissjóðs, auðvitað. Það gerist með nákvæmlega sama hætti og þær eru miklar við öndverðar aðstæður, svo ég mæli nú varnaðarorð og þótt ég verði einn manna til þess.

Við skulum ekki gefa okkur að aðaláhættan sé sú að við vanmetum tekjur ríkissjóðs á næsta ári. Við skulum hafa í huga að við gætum líka verið að ofmeta þær. Ég held að það væri ekkert áhyggjuefni þó að þær væru eitthvað vanmetnar og yrðu eitthvað hærri, en það er mikið áhyggjuefni ef þær hrynja snöggt, a.m.k. fyrir fjármálaráðherrann. Þá verður ekki eins gaman að sitja ofan á kassanum. (**LB:** Spár eru alltaf spár.) Spár eru auðvitað alltaf spár, já.

Eitt er víst, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson — herra forseti, ef ég má leyfa mér að halda fram hjá og óbeint ávarpa hv. þingmann í salnum — og það er að öllum veislum lýkur einhvern tímann. Það er bara þannig. Það er aldrei hægt að halda endalausa veislu, sérstaklega ekki ef hún er dýr, (Gripið fram í.) ef það er mikið borið í veisluföngin og alveg sérstaklega ekki ef menn fá lán fyrir henni. Það endar alltaf illa ef menn eiga ekki einu sinni fyrir veislufönginum, ef menn þurfa alltaf að fara út í banka og sækja nýjan og nýjan víxil til þess að geta lagt meira á borðið.

Það er auðvitað það sem hefur gerst hér. Við höfum haldið uppi gríðarlegri neysluveislu undanfarin ár og við höfum slegið fyrir henni að verulegu leyti. Þess sér stað í stórvaxandi skuldsetningu íslenska þjóðarbúsins út á við þar sem hreinu kennitölurnar eru allar saman óhagstæðari en nokkru sinni fyrr. Ég bendi mönnum bara á að líta á (**LB:** En nú erum við að ræða fjárlög ríkisins.) Já, þau eru í samhengi við þetta, hv. þingmaður, heldur betur.

Ef menn vildu t.d. vera svo góðir að fletta upp á blaðsíðu 93 og 94, skoða töflurnar um hreina erlenda skuldastöðu þjóðarbúsins, þá sjá menn hvernig þetta hefur breyst hér á tiltölulega skömmu árabili. (**LB:** Hvað vill hv. þingmaður gera í þessu?) Ég skal svara hv. þingmanni um það á eftir, það er nefnilega akkúrat að koma að því í ræðu minni, ef hv. þingmaður má við bindast í sæti sínu og hafa örlitla þolinmæði skal ég hreinlega koma að því.

Tökum fyrst hreina erlenda stöðu þjóðarbúsins. Hún er, eins og ég held að ég hafi nefnt áðan, um 120% af vergri landsframleiðslu. Hún var 20% 1980. Þetta er mikil breyting. Þetta er kennitala sem (Gripið fram í.) menn horfa mjög stíft á.

(**Forseti** (KÓ)**:** Ekki frammíköll.)

Jú, það er allt í lagi, ég hef bara gaman af því. Þótt menn fari ekki nema aftur til ársins 2000 eru þetta 80%, núna komin yfir 120%. (**LB:** En eignamyndun?) Heyrði hv. þingmaður ekki hvað ég sagði? Ég er að tala um hreina stöðu? Veit hv. þingmaður ekki hvað hrein staða er? Það er það sem stendur eftir í mínus þegar búið er að draga eignir erlendis frá skuldum. Hreinar erlendar skuldir, (**LB:** Mínustölur Seðlabankans.) hvernig standa þær? Jú, það var þannig, ef ég má leyfa mér aftur að fara aftur til 1980, að þá voru þær 30% af vergri landsframleiðslu. Jú, Ísland var bara þróunarríki og ekkert að marka það, eða hvað? En þær voru ekki meiri. Það var mikill munur á svigrúmi þjóðarbúsins til að taka lán ef gaf á bátinn á þeim árum því að skuldirnar voru ekki nema 30% af þjóðartekjunum á hverju ári.

Hverjar eru hreinar erlendar skuldir í dag? Við erum báðir með það hugtak á hreinu, ekki satt, hv. þingmaður? Þær eru 210% (**LB:** Þar er reyndar miðað við Seðlabankann.) þær eru komnar á þriðja þúsund milljarða kr. Já, Seðlabankinn veit ekkert í sinn haus í þessum efnum, er það nokkuð? Nei, það hentar ekki Samfylkingunni að trúa mikið á Seðlabankann núna, sérstaklega ekki gögnin frá honum, heyri ég.

Þetta er bara svona. Við getum rifist um þessar mælingar og menn velta því fyrir sér hvort eignasafnið erlendis sé rétt metið o.s.frv. en það breytir ekki miklu um að staðan hefur hríðversnað svo rosalega snöggt að það er mjög alvarlegt. Ef við reiknum þetta út í dag miðað við þróunina á alþjóðlegum verðbréfamörkuðum, hvernig ætli eignasafn stóru fyrirtækjanna hafi farið undanfarnar vikur? Ætli það liti ekki bara heldur verr út? Ég er hræddur um það. Ekki hefur þetta batnað með krísunni undanfarnar vikur, það skulum við sannarlega horfast í augu við.

Ég held því að þetta ætti einfaldlega að færa okkur heim sanninn um það að menn ættu að hreykja sér hóflega og muna eftir því að (**GÁ:** Maður á alltaf að gera það.) það kemur að skuldadögunum. Það þarf að borga skuldir, þær eru þess eðlis, ekki nema menn ætli að stinga af frá þeim og það er erfitt fyrir heilt þjóðfélag.

Fjárlagafrumvarpið er afgreitt í mikilli efnahagslegri óvissu en í því eru líka stór og alvarleg göt sem ýmsir hafa vikið að í umræðunum. Ég þarf ekki að orðlengja það af

þeim ástæðum. Það er t.d. alveg undarlegt að sjá að flaggskip sérhæfðrar heilbrigðisþjónustu í landinu, Landspítalinn, skuli þurfi að sæta sömu meðferð ár eftir ár. Vissulega hefur ekki verið farið um hann mjúkum höndum að undanförnu en það er ekki að batna. Heyrði ég það rétt og sá ég það rétt að hann eigi að fá 200 millj. kr. í viðbót við það sem fjárlagafrumvarpið ætlar honum? Það er borðleggjandi að Landspítalinn þarf a.m.k. 700–1.000 millj. kr. bara til þess að halda sjó með kjarnastarfsemi sína. Ástandið er þannig. Það vita allir.

Heyrðu menn ekki fréttirnar á dögunum um skuldirnar gagnvart birgjum og alla þessa hluti? (**ÁMöl:** Það kemur aftur í fjárauka.) Já, jafnvel þótt það sé kvittað út, hvað tekur þá við? Hinn daglegi veruleiki að reyna að reka fyrirtækið. Er þá lausnin sú að úthýsa verkefnin og fara með þau í einkageirann. Halda menn að það spari peninga fyrir þjóðarbúið þegar upp er staðið? (Gripið fram í.) Nei, svigrúmið til að færa verkefni til annarra spítala er ekki alls staðar fyrir hendi.

Það er að vísu dálítið merkilegt ef menn líta orðið þannig á að Landspítalinn megi bara næstum missa sig í heilbrigðiskerfi þjóðarinnar. Er virkilega farið að ýja að því? Er ekki veruleikinn sá að þegar til kastanna kemur þá verður Landspítalinn að takast á við vandamálin, dýrustu og erfiðustu verkefnin og getur aldrei vísað þeim annað? Það geta allar aðrar heilbrigðisstofnanir í landinu. Ef í harðbakkann slær er Landspítalinn alltaf til staðar á bak við með sérhæfða þjónustu og fjölmargar sérhæfðustu deildirnar er eingöngu þar að finna.

Hvernig er ástandið á þeim, deildum sem eru algerlega miðlægar og ómissandi í starfsemi spítalans? Þær eru svo undirmannaðar og vinnuálagið svo mikið að fólk greiðir atkvæði unnvörpum með fótunum, flýr til útlanda eða yfir í einkastofnanir ef þær eru til staðar til að bjóða mönnum betri kjör. Ég held að menn ættu að kynna sér hvernig starfsandi og vinnuálag hefur þróast á þessu móðurskipi sérhæfðrar heilbrigðisþjónustu í landinu. Það væri hollt fyrir menn að gera það, hafa einhverjar innanhússupplýsingar um ástandið er á sumum deildunum þegar fólk sest niður á kvöldin og fellir tár yfir því að sjá ekki fram úr því hvernig það eigi að leysa verkefnin.

Það er athyglisvert við þetta fjárlagafrumvarp, ég vil taka undir það með flokksbróður mínum hv. þm. Jóni Bjarnasyni, að það vantar algerlega það sem maður bjóst við að finna í því, þ.e. stefnubreytinguna með tilkomu Samfylkingarinnar. Ég var rjúkandi hissa þegar ég fór að skoða fjárlagafrumvarpið (**LB:** Það gerist ekki oft.) og bera við gögn — það er þessi kækur að reyna að hafa pappírana á sínum stað — eins og stjórnmálaályktun Samfylkingarinnar sem var samþykkt á landsfundi 14. apríl 2007, á mikilli hátíð. Þar stóðu margir fallegir hlutir:

„Samfylkingin vill stuðla að gjaldfrjálsri menntun frá leikskóla að háskóla.“

„Námsbækur í framhaldsskólum verði nemendum að kostnaðarlausu.“ — Ekkert mjög stórt mál í útgjöldum talið. Er það í fjárlagafrumvarpinu? Ekki hef ég fundið það. Ég bið um ábendingar ef það er falið einhvers staðar.

„Breyta skal 30% námslána í styrk og greiða námslán út mánaðarlega.“ — Bíddu, er það að sjá á LÍN? Nei, er það ekki lækkað svolítið í breytingartillögunum? Ég sá ekki annað.

Með leyfi forseta:

„Samfylkingin leggur áherslu á að skattar af lífeyrissjóðsgreiðslum verði lækkaðir niður í 10%.“

Það munar nú um minna. Þetta er býsna feitt loforð. Ég sé þetta hvergi. Það hlyti að hafa talsverð tekjuáhrif en enn meiri áhrif auðvitað inni í almannatryggingakerfinu fyrir fólk sem við þetta býr. Mér snarbrá þegar ég heyrði þetta loforð Samfylkingarinnar á fundi hér innar í bænum og velti því fyrir mér: Er það virkilega þannig að Samfylkingin hafi samþykkt þetta, er þetta orðin stefna Samfylkingarinnar, fyrirvaralaus? Já, fyrirvaralaus. Lífeyrissjóðstekjur í heild sinni, sem eru nú enginn smástabbi og fer ört stækkandi, skattlagðar bara með 10%, væntanlega með þeim rökum að þetta séu fjármagnstekjur. Eru þær það? Já, kannski svona að hálfu.

Það má vissulega færa fyrir því rök að hluti lífeyristekna sé ávöxtun fjár sem menn greiddu skattfrjálst þangað inn, munum eftir því. Á því byggir og hangir sú röksemdafærsla að eðlilegt sé að líta á þetta við útgreiðslu sem fjármagnstekjur en bara þann hlutann sem nemur ávöxtuninni, ekki inngreiðslunum, því að þær eru núna sannanlega frádráttarbærar frá skatti. Mér þykir því Samfylkingin ætla að gera vel.

Ég gekk ekki lengra en það fyrir hönd flokks míns en segja að við værum tilbúin til að skoða það að reikna þetta út, meta og stilla skattprósentuna af miðað við að ávöxtunarhlutinn bæri 10% en restin fullan skatt. Það væri eðlileg nálgun. Hún væri ábyrg. Samfylkingin þurfti nú ekki að hafa fyrir því. Nei, hana munaði ekki um eitt stykki loforð um 10% fyrirvaralaust á lífeyrissjóðstekjur. Er verið að reyna að efna það hér? (**GÁ:** Eru þetta ekki svik?) Ég hef ekki orðið var við það. Það vottar ekki fyrir því. Það bara örlar ekki á því.

Þeir héldu áfram, samfylkingarmenn: „Frítekjumark fyrir atvinnu- og lífeyristekjur eldri borgara verði 100 þús. kr.“ — Hér er vel boðið.

Í sameiginlegri stefnumótun stjórnarandstöðunnar haustið 2006 var markið sett hátt á 75 þúsund kall og við fórum ekki hærra í kosningaloforðum okkar. Við sögðum: Við höfum gefið það út að við viljum stefna að 75 þús. kr. frítekjumarki og fyrir því munum við berjast ef við komumst í áhrifastöðu. En Samfylkingunni þótti það ekki nóg, hún yfirbauð hina stjórnarandstöðuflokkana og fór í 100 þús. kr. til þess að lofa aðeins meiru, að vísu bara alveg rétt fyrir kosningar, í apríl 2007. Er verið að efna þetta, að hækka frítekjumarkið? (Gripið fram í.) Nei, það hreyfist ekkert úr þeirri smán sem það er og var þegar stjórnarandstaðan mótaði sameiginlega sínar tillögur. Ég held að þið, ágæta samfylkingarfólk, verðið að þola að farið sé yfir þetta. (**LB:** Það er enginn að kvarta.) Það er gott, það er fínt. Ég er að sjálfsögðu að reyna að hjálpa ykkur. (**LB:** … ég bara fagna því.) Já, kemur nú ræðan, herra forseti, um að þeir hafi verið svo stutt í ríkisstjórn. En menn reyna að byrja, reyna að komast af stað. Menn reyna að sýna lit, er það ekki, ef þeir hafa meint eitthvað með því sem þeir voru að segja? Þeim mun ábyrgðarlausara er að lofa svo stórkarlalega sem Samfylkingin gerði, alveg glórulaust. Hún var svo ábyrgðarlaus

að hún gat ekki látið sér nægja sameiginlega stefnumótun stjórnarandstöðunnar sem við lögðum metnað okkar í að ganga frá á haustdögum í þágu þess að hægt yrði að mynda hér almennilega rauðgræna félagshyggjuríkisstjórn, nei, hún þurfti að yfirbjóða á lokasprettinum. Svo örlar ekki á því að hún reyni að standa við það. Það er ekki óskaplega hátt risið á þessu.

Ég er eiginlega að hugsa um að hlífa þeim við því hér, herra forseti, að fara út í loforðin um stóriðjuframkvæmdirnar. Það var náttúrlega næst: „Samfylkingin vill að frekari stóriðjuáformum verði slegið á frest þangað til fyrir liggur nauðsynleg heildaráætlun …“ — o.s.frv., öllum framkvæmdum sem fyrir liggja. Fyrirvaralaust. Þarna var gengið lengra en í plaggi Jóns Sigurðssonar um efnahagsmálin. Hann hefur ekki þolað þann texta. Þar er talað um að dreifa þeim og draga úr þeim og ofgera ekki burðarþoli þjóðfélagsins, held ég að það sé kallað. Hér á bara að stoppa þetta allt saman í landsfundarályktun Samfylkingarinnar.

Virðulegi forseti. Ég er ekki nálægt því búinn. Ég gæti verið lengi enn að tína upp alveg makalaus loforð sem Samfylkingin gaf í glórulausu ábyrgðarleysi sínu þarna fyrir kosningarnar og vottar ekki fyrir að eigi að fara að reyna að efna eða standa við.

Jú, jú, það er búið að samþykkja áætlun um aðgerðir í málum barna og unglinga og það er ágætt. Við tókum vel í að það væri gert. En hvar eru efndirnar að öðru leyti? Hvar eru peningarnir? Þeir eru óskaplega litlir. Hvar er kjötið á beinunum? Enn sem komið er ekki neitt. Menn geta sagt að ekki séu hagstæðar efnahagslegar aðstæður til þess. Þensla og vandamál. En kom það Samfylkingunni á óvart þegar hún lenti í ríkisstjórn? Nei. Samfylkingin útmálaði, á sama tíma og hún lofaði öllum þessum ósköpum, jafnvægisleysið í hagkerfinu í heilu riti. Það var nú samræmið og samkvæmnin í málflutningnum svo aðeins sé farið yfir það.

Nú er orðið tímabært að spyrja: Hvernig ætla menn að hafa þetta? Hvernig ætla menn að tryggja að það verði farið að ganga í takt í hagstjórninni? Hvernig ætla menn að efna öll þessi stórfelldu loforð að minnsta kosti að einhverju litlu leyti? Og ná tökum á þjóðarbúskapnum og gera allt sem því fylgir? Ég sé ekki í fljótu bragði að Samfylkingin sé að nálgast það mikið. Hvað á að gera?

Það er ósköp einfalt, herra forseti, að viðurkenna að engin einföld töframeðul eru til til að vinda ofan af þeim vandræðum sem við erum komin í og leysa þetta allt saman á einu bretti. Ég held að það sé ekki hægt. Ég held að þetta verði erfið þrautaganga, vörðuð ýmiss konar erfiðleikum á næstu missirum, ef við ætlum á annað borð að reyna að takast á við þetta. Við getum sjálfsagt frestað vandanum enn um sinn. Ég veit ekki hvað lánstraust þjóðarbúsins þolir. Ég giska á tvö ár en meira er það ekki. Þá er þessu bara sjálfhætt. Þá lýkur veislunni endanlega með miklum hvelli og á þann hátt sem við viljum öll að ekki verði. Ætli sé ekki betra að reyna að fara að ná einhverjum tökum á þessu.

Og hvað mundi vera skynsamlegast að gera fyrst? Hvað átti ríkisstjórnin að gera þegar hún komst til valda í vor? Hún átti að nota það gullna tækifæri sem ný ríkisstjórn fær alltaf í hendurnar til þess að koma og segja: Nú verður tekist á við hlutina. Senda sterk skilaboð út í samfélagið. (Gripið fram í.) Segja: Við stöðvum allar frekari stóriðjufjárfestingar í landinu um sinn þangað til hagkerfið þolir innspýtingu á nýjan leik.

Það er augljóst mál að við eigum að reyna að stýra framkvæmdastiginu í landinu með hliðsjón af verðbólgunni, þenslunni og spennunni á vinnumarkaði. Ríkisstjórnin átti að byrja á þessu. Auðvitað átti að vera búið að því. Og auðvitað eru stóriðjuáformin og væntingarnar búnar að kynda þetta upp undanfarin missiri. Af hverju veðja erlendir aðilar á að gengi krónunnar haldist hátt? Að þeim sé óhætt að spila á vaxtamuninn milli Íslands og útlanda? Þeir gera það vegna þess að þeir sjá að engrar stefnubreytingar er að vænta. Að haldið verði áfram að dæla fjárfestingum inn í hagkerfið sem þýði að Seðlabankinn verði að hafa himinháa vexti til að halda aftur af verðbólgunni, þar með muni gengið haldast hátt, gengisáhættan takmörkuð og áfram verði hægt að gera út á vaxtamuninn milli Íslands og annarra landa í einhver ár.

Og þess vegna hafa jöklabréfin ekki enn tekið til fótanna. Þess vegna eru 800 milljarðar kr. inni í hagkerfinu af slíku fé. En það skapar mikla hættu ef það fé verður allt í einu órólegt og tekur til fótanna. Að þessu leyti er Ísland komið í býsna hliðstæða stöðu og Asíuhagkerfin á tímum þenslunnar þar áður en kreppan skall á hjá drekunum undir lok níunda áratugarins. Þannig að þetta á að gera.

Í öðru lagi ætti að reyna að laða aðra aðila til samstarfs um að stilla framkvæmdastiginu í landinu í hóf. Veruleikinn er sá að þó við hættum öllum stóriðjufjárfestingum í þrjú til fimm ár þá er svo mikið í farvatninu hjá öðrum aðilum að við þyrftum ekki að óttast of skarpan samdrátt. Hvað er verið að byggja hérna við höfnina? Stóra höll fyrir tugi milljarða kr. (Gripið fram í.) Þeir voru neðan við sjávarmál í marga mánuði, mennirnir, bara til að hrúga steypu í sökkulinn.

Hvað er Háskóli Íslands að gera? Hann er að ljúka við stórt Háskólatorg og hyggur á frekari framkvæmdir. Hvað er Háskólinn í Reykjavík að gera? Hann er að fara að byggja stóran háskólakomplex hangandi utan í Öskjuhlíðinni, jafngáfulegt og það er, en það er nú önnur saga. Hvað er fram undan á Landspítalanum? Það að vísu örlaði fyrir því, það var sagt að það væru jafnvel hugmyndir um að hægja heldur á. En 18 milljarðar eru inni á bók til að setja í byggingu fyrsta áfanga Landspítalans. Er ekki tvöföldun Reykjanesbrautar í gangi? Er ekki Sundabraut fram undan? Tvöföldun Suðurlandsvegar? Kísilflöguverksmiðjur hér og netþjónabú þar? Ætlar Landsbankinn ekki að fara að byggja nýjar höfuðstöðvar hérna? Ég get haldið svona lengi áfram.

Það er ærið umhugsunarefni hversu gríðarleg framkvæmdaáform eru fram undan hjá öðrum aðilum en ríkinu og af öðru tagi en stóriðjuframkvæmdirnar. Ég held að menn muni sjá að þær munu duga vel til að halda uppi meira en fullnægjandi framkvæmdastigi. Frekar væri að reyna að fá slíka aðila til samstarfs um að reyna að stýra þessu eitthvað og að minnsta kosti geta ríki og sveitarfélög lagt sitt af mörkum í þeim efnum.

Sérstaklega væri gagnlegt að reyna að draga úr spennunni á byggingarmarkaði og hvað varðar stærri framkvæmdir hér á suðvesturhorninu, hér á svæðinu við Faxaflóann, hér á áhrifasvæði vinnumarkaðarins sem nær langt upp á Vesturland og suður um Suðurland, austur að Þjórsá

eða hvað við viljum.

Vinna með Seðlabankanum. Hvað á að gera? spyr hv. þm. Lúðvík Bergvinsson. Ef ég væri forseti færi ég á morgun upp í Seðlabanka og legði grunn að viðræðum Seðlabankans og ríkisstjórnarinnar um að beita hinum peningalegu stýritækjum og möguleikum ríkisfjármálanna og ríkisbúskaparins í takt. Í staðinn fyrir að menn sendi hver öðrum skeyti í gegnum fjölmiðla héðan úr ræðustól eða í ræðum á ársfundi Vinnuveitendasambandsins eða eitthvað í þeim dúr. Menn senda hnýfilyrði á milli sín undir rós og það þarf að lesa á milli línanna í hvaða tilvikum er verið að skamma utanríkisráðherra og í hvaða tilvikum forsætisráðherra.

Ég er þeirrar skoðunar að styrkja eigi eiginfjárstöðu Seðlabankans og stórauka gjaldeyrisvaraforðann. Ég held að það hafi verið ægileg mistök að nota ekki tækifærið meðan það gafst og var mjög gráupplagt að halda gjaldeyriskaupum Seðlabankans áfram. Ég skildi aldrei af hverju þeir hættu þegar við blöstu þær aðstæður sem þá voru og eru enn. Að þeim mun sterkari sem gjaldeyrisvaraforðinn væri og þeim mun sterkari sem Seðlabankinn væri, þeim mun líklegra væri að okkur tækist að fara mjúklega í gegnum þetta að gengisbreytingarnar yrðu vægari en ella o.s.frv. Þó að þar hafi vissulega nokkuð verið að gert, ég viðurkenni það, held ég að menn hefðu þurft bæði fyrr og í miklu myndarlegri mæli að styrkja stöðuna þar.

Hver var ástæða þess að norska krónan hélt velli í gjaldeyrishruninu á Norðurlöndunum í kjölfar bankakreppunnar upp úr 1990? Hún var bara ein. Sú staðreynd að norski Seðlabankinn er óheyrilega sterkur og stendur hátt upp úr í hlutfallslegum samanburði seðlabankanna á Norðurlöndum. Finnski, sænski og danski Seðlabankinn réðu ekkert við ástandið en Norðmenn stóðu það af sér og við sluppum reyndar furðulega vel. Merkilegt nokk. Kannski af því að við áttum þá ríkisbanka sem höfðu þá stöðu að hafa ríkisábyrgð á lánum sínum og ríkið að bakhjarli og sigldu í gegnum bankakreppuna mun mjúklegra en einkavæddu bankarnir annars staðar á Norðurlöndunum gerðu. (**Gripið fram í:** Er komin bankakreppa?) Nei, hún er ekki komin. Bankar sem höfðu verið einkavæddir árin á undan í Noregi og Svíþjóð enduðu aftur að miklu leyti í eign ríkisins. Ég er ekki að segja þetta vegna þess að ég óttist eða vonist endilega eftir því að þannig fari hjá okkur. Það geri ég ekki. En það sem hefur einu sinni gerst það getur alltaf gerst aftur einhvers staðar annars staðar á hnettinum. Er það ekki?

Það er ekki komin bankakreppa, nei. Ég held reyndar að íslensku bankarnir, margt sem má um þá segja, hafi að mörgu leyti staðið sig mjög vel við erfiðar aðstæður að sumu leyti núna undanfarin eitt og hálft ár. Þeir hafa undirbúið sig. Þeir hafa gert það með ýmsum hætti þótt þeir hafi líka gert mikil mistök eins og í fasteignalánunum. Ég held að þeir hafi reynt að tryggja sig og fjármagna sig með góðum fyrirvara og undirbúa sig þannig eins og kostur var. Draga pínulítið úr krosseignarhaldi og öðru slíku sem voru augljósir veikleikar í stöðunni og hættulegir fjármálastöðugleikanum. Vonandi eru þeir þá nógu sterkir til þess að standa af sér ágjöf sem er í gangi og verður kannski fram undan. Við skulum vona það besta.

Ég held að taka ætti til skoðunar að fara í skuldabréfaútgáfu og reyna að auka sparnað og ná þannig fé úr umferð og gera þar með líka innlenda skuldabréfamarkaðinn virkari. Með því ætti að mega ætla að peningatækin, stýritækin, virkuðu betur, að vaxtamarkaðurinn yrði dýpri og eiginlegur. Það er umhugsunarefni að það skuli nánast engin skuldabréf vera í gangi nema þá tveggja ára bréf eða hvað það nú er. Tækifærið er væntanlega núna vegna þess að nú eru að koma til innlausnar stórir gamlir skuldabréfaflokkar.

Síðast en ekki síst, svo ég taki nú ekki allt of langan tíma í að svara Samfylkingunni þannig að hún viti hvað eigi að gera, er augljóst mál að það verður afar afdrifaríkt hvernig tekst til í ákvörðunum um kjarasamninga á næstu mánuðum. Það er svo gríðarlega mikilvægt að okkur takist að ná mönnum saman og endurskapa einhvers konar þjóðarsáttarandrúmsloft til þess að við glötum ekki endanlega úr höndunum á okkur ávinningnum af þjóðarsáttinni. Það er það sem er í hættu. Við erum í meiri hættu nú en sennilega nokkru sinni fyrr, og er þá árið 2001 ekki undanskilið, að glata varanlega úr höndum okkar ávinningnum sem náðist með þjóðarsáttinni árið 1990.

Það var ekkert lítið. Ég held að menn ættu að hugsa aftur fyrir þann tíma og minnast þess hversu hörmulegt ástand það var þegar verðbólgan lék lausum hala og verðtryggð lán æddu upp úr öllu valdi svo maður tali nú ekki um hinar dimmu miðaldir þess tíma þegar misgengið illræmda á grundvelli pólitískra ákvarðana svipti fjölskyldur eignum sínum í stórum stíl. Ég veit ekki hvort minnst er á það í ævisögu hv. þm. Guðna Ágústssonar, en það er fjallað dálítið um það í ævisögu Steingríms Hermannssonar. Svo mikið man ég. (Gripið fram í.) Misgengið var sorglegur kafli í sögu okkar og sú ríkisstjórn sem bar ábyrgð á því, ríkisstjórn sjálfstæðismanna og framsóknarmanna sem sat að völdum árin 1983–1987, er þar með ljótan blett á samvisku sinni ef svo má að orði komast. Það verður aldrei annað sagt. (Gripið fram í.)

Þannig að það síðasta væri þá þjóðarsáttarnálgun. Já, nú getur hv. þingmaður kallað fram í. En má ég minna á, vona að það móðgi engan, að ég sat einmitt í þeirri ríkisstjórn sem lagði grunninn að þjóðarsáttinni með samstarfi sínu við aðila vinnumarkaðarins. Ég var landbúnaðarráðherra. Ég átti stóran þátt í því að bændur og landbúnaðurinn og landbúnaðarráðuneytið lagði sitt af mörkum í það púkk. Við skulum ekki gleyma því. Ég veit að það gleður hv. þm. Guðna Ágústsson að minnast þess að hlutur bænda og landbúnaðarins í þeim gerningi verður seint fullþakkaður. (Gripið fram í.) Þá var landbúnaðurinn enn stærri í neysluvísitölunni og hafði mun meiri verðlagsáhrif en hann hefur í dag og þess vegna skipti það sköpum að bændur og landbúnaðurinn var tilbúinn til að færa þær fórnir fyrir sitt leyti og leggja þær í púkkið, að falla frá öllum verðhækkunum langt fram í tímann í von um að verðbólgan næðist niður. Bændur tóku mikla áhættu og tóku á sig umtalsverða kjaraskerðingu við erfiðar aðstæður á þeim tíma. Það skipti miklu máli að ná saman pakkanum um hjöðnun verðlags og stöðugleika sem blessunarlega tókst að innleiða.

Ég gleymi ekki gleðinni sem varð haustið 1990 þegar í fyrsta skipti um árabil, ef ekki í áratugi, sást eins stafs verðbólgutala. Gleðin þegar verðbólgan mældist ekki nema 9,5%. Hún var ómæld því það var eitthvað sem menn höfðu ekki séð óralengi, var ávísun á betri tíma sem það sannar-

lega varð og lagði grunninn að þeim stöðugleika sem við bjuggum við og höfum blessunarlega búið að þótt mönnum hafi verið að fatast mjög flugið og mistakast, verið með mjög mislagðar hendur að gæta þess stöðugleika.

Nú vonast ég til þess, virðulegur forseti, að mér hafi tekist að svara því nokkuð. Það var fullkomlega eðlilegt og réttmætt að spyrja: „Já en hvað leggið þið til? Hvað er hægt að gera?“ Það er auðvitað margt fleira sem ég held að sé skynsamlegt að gera við þessar aðstæður, bæði stórt og smátt. En ég hef reynt að fara hér yfir stærstu drættina í því sem ég tel skynsamlegt. Ég held reyndar að menn hefðu þurft að fara fyrr og betur yfir áhættustýringu og viðmið í sambandi við fjármálakerfið. Ýmsir lögðu það til fyrir tveim, þrem árum síðan. Á þá var ekkert hlustað. Það var ekki fyrr en bankarnir fengu hinar sterku aðvaranir á síðasta ári sem menn fóru þar eitthvað verulega að ugga að sér. Menn hefðu betur farið að þeim ráðum sem þá voru um til dæmis allsherjarálagsmat á bankakerfið og hvað það þyldi. Þá hefðu menn jafnvel fyrr gripið til þeirra ráðstafana sem þeir hafa að hluta til gert núna og staðið betur að vígi, ef til vill farið aðeins varlegar. Það er spurningin.

Ég ætlaði svo örlítið í lokin, virðulegur forseti, að nefna breytingartillögur (**GÁ:** Ertu að fara að hætta?) sem við flytjum. Ég (Gripið fram í.) veit að ég hryggi hv. þingmenn mjög með því að gefa það eitthvað í skyn að það sé að síga á seinni hluta ræðu minnar. En hún er nú ekki alveg búin. Ég get glatt hv. þm. Guðna Ágústsson með því. Það er í raun og veru fyrst og fremst tvennt sem ég ætla að ræða hér í lokin, þ.e. annars vegar þessar breytingartillögur eða nefna þær og okkar aðkomu að fjárlagafrumvarpinu og hvernig við sjáum afgreiðslu þess og svo get ég ekki — þó að ugglaust verði fleiri til að nefna það hér — annað en aðeins staldrað við nýjasta útgjaldapóstinn í fjárlagafrumvarpinu og það eru útgjöld til hermála. Það komu fréttir í gær af því að nú eigi að fara að stofna nýja stofnun til að halda utan um hermálaútgjöldin. Mér finnst það alveg ævintýralega dapurlegur minnisvarði sem Samfylkingin er, farandi með utanríkisráðuneytið, að reisa sér í þeim efnum, að hafa nú ekki getað reynt að stýra þessu einhvern veginn öðruvísi en þannig að óbreytt stefna fyrri ríkisstjórnar um heræfingar og viðræður við hin og þessi NATO-lönd um að koma hér endilega með stríðstól og hafa þau hér í loftinu yfir höfðunum á okkur, að hún haldi bara áfram óbreytt. Einnig að þessu leyti markar Samfylkingin engin ný spor, að minnsta kosti ekki hvað þennan þátt málanna varðar og það er dapurlegt. Í þetta eiga að fara heilmiklir peningar sem væri miklu meiri sómi að að ráðstafa í aðra hluti. Við getum auðvitað nefnt svo sem hvað sem er, tilfinnanlegan skort á fjármagni til dæmis á ákveðnum sviðum velferðarmála, segjum geðheilbrigðismálin eða segjum bara forvarnir sem menn voru að ræða hér í þinginu í vikunni.

Þó að það væri ekki annað en það að menn segðu sem svo að þeir ætli að huga að öryggi íslenskra borgara og verndun íslenskrar náttúru á nýjum tímum, eins og þeir í orði kveðnu segjast gera, tala um til dæmis siglingar stórra olíuskipa úr Norðurhöfum og suður um frá lindunum miklu í Íshafinu. En hvað dettur mönnum fyrst í hug ef stór olíuskip eru að sigla í nágrenni í við Ísland? Herþotur! Eru þær nærtækasta tæki til þess að takast á við slíkt? Ég hefði frekar haldið að það væru olíugildrur, mengunarvarnabúnaður og viðbúnaður í landi, björgunarviðbúnaður til að glíma við stór skip, þyrlur og annað í þeim dúr. Það mætti færa rök fyrir því að leggja í útgjöld á því sviði. Það er til dæmis álitamál hvort ekki sé orðið óumflýjanlegt að stuðla að því að á Íslandi sé til almennilegur dráttarbátur, nokkur þúsund tonna dráttarbátur sem ræður við stór skip að minnsta kosti þangað til nýja varðskipið kemur.

Hvað gerðist þegar eitt af stærstu fiskiskipum flotans strandaði hérna við suðurströndina? Það varð að sækja dráttarbát til Noregs. Ætla menn að sækja dráttarbát til Noregs ef stórt olíuskip er komið hættulega nálægt landi og vélin bilar, sem er auðvitað alltaf fræðilegur möguleiki? Þá gera herþotur uppi í loftinu ekkert gagn. Það er bara ekki þannig. Það er því eins og hvert annað rugl að halda því fram (Gripið fram í.) að samningar við Norðmenn, Belga, Hollendinga og Spánverja og hvað það nú heitir allt saman um að herþotur komi hingað, séu nauðsynlegir vegna aukinnar umferðar stórra olíuskipa. Ég hef aldrei heyrt annað eins rugl. Af hverju ræða menn ekki hlutina á einhverjum efnislegum nótum? (Gripið fram í.) Þær eru bara alveg gagnslausar, hv. þingmaður, í slíkum tilvikum. Það væri öflugt dráttarskip ekki. Það væru olíuvarnargildrur ekki og ýmis viðbúnaður í landi sem getur verið nauðsynlegur til að hafa til staðar til að færa út í skipin ef eitthvað fer úrskeiðis. (Gripið fram í.) Nóg um þetta.

Við leggjum hér fram breytingartillögur, virðulegur forseti, fjölmargar og þær eru í þannig samhengi að í fyrsta lagi er ein almenn tekjuöflunar- og sparnaðartillaga og síðan eru tillögur um áherslubreytingar og útgjöld á ýmsum sviðum. Þessar tillögur í heild sinni mynda pakka sem er nokkurn veginn í jafnvægi, þ.e. við leggjum til um það bil tekjuöflun og sparnað af sömu stærðargráðu og útgjöldunum nemur. Það skal fúslega viðurkennt að þetta er ekki nákvæmlega stillt af. En það skakkar ekki miklu. (Gripið fram í.) 384 milljónir? Ja, það verð ég að telja nokkuð nálægt lagi þegar um er að ræða pakka upp á eina 12 milljarða kr. Við höfum ekki áhyggjur af því þó að afgangurinn breyttist um fáein hundruð milljóna til eða frá. Við erum sem sagt ekki að leggja til minni afgang af ríkissjóði. Hann er hins vegar auðvitað ekki í hendi og mjög óviss og ég vísa til alls þess sem ég hef sagt þar um óvissuna og minni á að ég deili ekki endilega þeim skoðunum sem hér voru algengar í dag að hættan sé sú að við séum að vanáætla líklegar tekjur ríkissjóðs á næsta ári — ég hef miklu meiri áhyggjur af hinu, ef við lentum í því að hafa þær ofáætlaðar — af því að við teljum auðvitað mikilvægt að ríkissjóður fyrir sitt leyti taki þátt í því að framfylgja hér aðhaldssamri stefnu við þessar þensluaðstæður og það væri óábyrgt að leggja til milljarðatuga útgjöld án þess að huga neitt að tekjuhliðinni og huga neitt að efnahagslegum áhrifum þess.

Það gerum við og þess vegna leggjum við til að fjár verði aflað með í fyrsta lagi þeirri stefnu sem við höfum mótað um álagningu fjármagnstekjukatts, að fyrirkomulaginu verði breytt, að tekið verði upp frítekjumark fyrir tekjur upp á sirka 120 þús. kr. sem breytir miklu fyrir hinn almenna smásparanda og tekur til og gerir reyndar skattlausan stærstan hluta þeirra sem núna borga fjármagnstekjuskatt, jafnvel þannig að 80–90% af þeim sem borga fjár-

magnstekjuskatt slyppu þá við hann vegna þess að fjöldinn er að borga lágar fjárhæðir en hinar raunverulegu fjármagnstekjur koma frá stóreignamönnum og þeim sem hafa gríðarlega mikið umleikis á þessu sviði og þar leggjum við þá til að skattprósentan verði 14% í staðinn. Þetta mundi skila umtalsverðum tekjum. Hér er áætlað að nettótekjuáhrifin af þessu yrðu 11 milljarðar kr. Við viljum einfaldlega skera burt þessi útgjöld til hernaðarmála sem kölluð eru hér „til varnarmála“. Við teljum þessar heræfingar með öllu óþarfar og engin ástæða til þess að Íslendingar standi straum af þeim og hafi af því gríðarlegan kostnað upp á tæpan hálfan milljarð kr. þannig að við leggjum til að þessi liður falli út.

Við teljum líka með öllu ástæðulaust að reka hinn hernaðarlega hluta ratsjárkerfisins og áætlum að helmingur af því fé sem áætlað er á stofnunina dygði til að starfrækja borgaralega hluta kerfisins og miðla þeim upplýsingum til Flugmálastjórnar eða flugumsjónaraðila.

Við teljum að það megi ætla sendiráðunum að búa við verðlagshækkun og þau þurfi ekki meira. Þar er því sparnaður upp á tæpar 50 millj. kr. í okkar tillögum.

Síðan er síðasti töluliðurinn sem kemur til sparnaðar hér en útgjöld á móti, þ.e. við leggjum til tilfærslu frá embætti ríkislögreglustjóra sem hefur þanist alveg gríðarlega út á undanförnum árum og á enn að gera svo nemur hundruðum milljóna kr. á sama tíma og lögreglan og sýslumannsembættin eru svelt. Þeim er ætlað að búa við óbreytta fjárveitingu milli ára og sjá fyrir öllu því sem þau þurfa að gera að nýju með svokallaðri hagræðingarkröfu. Þessi þróun getur ekki haldið áfram endalaust, að almenna löggæslan sé svelt ár eftir ár og skorin niður en eitt embætti, ríkislögreglustjóraembættið tútni út. Þegar svo er komið að lögreglan í Árnessýslu, í kjördæmi hv. þm. Atla Gíslasonar, getur haldið úti einum bíl þá ættu menn nú að fara að hugsa sinn gang. Það er engin löggæsla í Grindavík að heitið getur. (**GÁ:** Það eru engir glæpamenn fyrir austan.) Það er náttúrlega mjög mikilvægt og gott að menn séu löghlýðnir þar. (Gripið fram í.) En ætli það sé ekki stundum ástæða til að kíkja aðeins á umferðina og hvernig hún gengur fyrir sig, að hv. þm. Guðni (Gripið fram í.) Ágústsson keyri ekki of hratt og svona?

Þetta eru sem sagt okkar tekjuöflunar- og sparnaðartillögur og á móti koma fjölmargar útgjaldatillögur sem ég ætla ekki að fara í nema kannski rétt þær almennu sem lúta að auknum framlögum til jöfnunar á námskostnaði. Það eru þessar tilfærslur frá ríkislögreglustjóra til lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu og til sýslumannsembættanna til eflingar almennrar löggæslu. Við leggjum til viðamiklar ráðstafanir gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga sem eiga að koma tekjulitlum og illa stöddum sveitarfélögum til góða, viðbótarframlög þar upp á 700 milljónir.

Við leggjum til að ríkið leggi í gegnum sama farveg 700 milljónir í að taka upp fyrsta áfanga að gjaldfrjálsum leikskóla og við leggjum til að ríkið komi til móts við sveitarfélögin og geri þeim kleift að hækka húsaleigubætur um 1.000 millj. kr. Það er auðvitað alveg hneykslanlegt og minni ég enn á stórkostleg loforð Samfylkingarinnar. Ég nenni ekkert að fletta upp á því hverju var lofað í húsaleigubótum og vaxtabótum. En það var örugglega myndarlegt ef leiða má líkur að því. En ekki sé ég það nú í fjárlagafrumvarpinu.

Það er mjög brýnt að stórauka stuðning við tekjulágt fólk hvað varðar kostnað af húsnæðisöflun. Það vita allir hvernig þau mál hafa verið að þróast. Það vita allir hver húsaleigan er hér. Íbúðarholur eru leigðar á 100, 120, 140 þús. kr. á mánuði, ekki allar merkilegar. Það tekur í fyrir tekjulágar fjölskyldur þegar húsaleigubæturnar eru svo skornar niður við trog og hafa tekið litlum eða jafnvel engum hækkunum. Eru ekki vaxtabæturnar um það bil sama tala núna þrjú eða fjögur ár í röð? Það er því milljarður í hækkun húsaleigubóta og við viljum setja milljarð í hækkun vaxtabóta. (**GÁ:** Hverju lofaði Samfylkingin þarna?) Vill nú ekki bara hv. þm. Guðni Ágústsson taka að sér að fletta upp á því fyrir mig og koma með það í sinni ræðu? Ég vil ekki ræna öllum tilefnum af hv. þm. Guðna Ágústssyni til þess að fara yfir þetta með mér. Við skulum skipta með okkur verkum. (**Fjmrh.:** Búnir að ræna öllum tilefnum af öllum.) Við skulum skipta með okkur verkum. Það hefur enginn bannað hæstv. fjármálaráðherra að vera hér á mælendaskrá og halda myndarlega ræðu ef hæstv. ráðherra vildi vera svo góður. (**Fjmrh.:** Ég er búinn að halda myndarræðu.) Já, það er nú það, (**KolH:** ... fagna ...) hversu myndarleg hún var. En við fögnum því að hafa hæstv. ráðherra hér við umræðuna.

Þá eru það barnabætur. Við teljum að það sé mikilvægara fyrir börnin og barnafjölskyldurnar að hækka einfaldlega barnabæturnar en að setja málið í nefnd. Það er miklu skilvirkara þannig. Það verð ég að segja við Samfylkinguna. Það er nokkuð sem kemur mönnum strax til góða. (**SVÓ:** Þú ert alveg með Samfylkinguna á heilanum.) Nei, ekki alveg, nei, nei. En ég hlýt að mega tala um hana svona þegar mér sýnist. Samfylkingin er nýi flokkurinn í ríkisstjórn. Ég held að Samfylkingin hljóti að vera upp með sér af því að það sé farið aðeins yfir það hvort hún hafi markað einhver spor í þessu stjórnarsamstarfi, (**SVÓ:** Er einhver öfund í rödd þinni?) hvort það sé ... Öfund? Ha! (**Gripið fram í:** Öfund?) Heldur hv. þingmaður að ég öfundi hana svona af frammistöðunni? (**SVÓ:** Þú hljómaðir þannig.) Nei, það er nefnilega ekki svo. Ég er prýðilega sáttur við mitt hlutskipti (**SVÓ:** Gott.) og hef alltaf verið. Ég tek því sem að höndum ber í pólitík. Ég veit ekki hvernig er með hv. þingmann. Ég veit ekki hversu ánægð hún var til dæmis á sínum tíma í borginni á köflum. En svona fer stundum. Við vinnum ekki öll prófkjör. Þá bara tökum við því með brosi á vör. Er það ekki? Við erum ekkert að væla yfir því. Mér finnst að Samfylkingin eigi ekkert að vera að gera mönnum upp einhverjar annarlegar hvatir bara vegna þess að menn leyfa sér að fara aðeins yfir hverju hún lofaði fyrir kosningar og hvað hún er svo að gera. Ef menn þola það ekki er nú bara spurning hvort menn eru á réttri hillu því að þetta er enginn sunnudagaskóli. Pólitíkin er ekki þannig. Menn þurfa að geta skipst á skoðunum og tekist á og rætt hlutina með beinskeyttum hætti. Það er ekkert gagn að hinu. Þá eiga menn bara að vera í einhverju öðru ef menn þola ekki hér almennilegar umræður.

Við leggjum líka til að þarna komi liður sem heitir Jöfnun á flutningskostnaði. Nú var að vísu eitthvað á það minnst hér í ræðu varaformanns fjárlaganefndar. En ég sá

ekki að það ætti neitt að hækka peningana heldur átti bara að þynna það út sem áður hafði verið sett inn á Vestfirði og breiða það út yfir allt landið. Ef þetta er misskilningur þá fagna ég því. (**Gripið fram í:** Þá dettur tillagan út.) (Gripið fram í.) En það eru ekki stórir peningar.

Þá væri nú gaman að hafa kempuna hæstv. samgönguráðherra hér. Mikið rosalega væri gaman að fara í smáumræður um þungaskatt og flutningskostnað þegar hv. þm. Kristján Möller er orðinn samgönguráðherra. (**Gripið fram í:** Eigum við ekki að vekja hann?) Ég veit ekki hvort hv. þingmaður er svo kvöldsvæfur að hann sé farinn að sofa. Það var ekki lítið sem hv. þm. Kristján Möller talaði hér um þungaskatt og flutningskostnað og hástemmdar lýsingarnar á því hvernig því yrði öllu kippt í liðinn ef hann skyldi komast til nokkurra metorða og áhrifa. En vill svo ekki þannig til að hv. þm. Kristján Möller er orðinn hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller og er nú í kjöraðstöðu til láta eitthvað gerast í þessum efnum. En þá ber svo við að það er eitthvað lítið að frétta, svona svipað og með gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax. Við munum eftir því sem vorum í framboði fyrir norðan. Það kom allt í einu borði á Ráðhústorgið á Akureyri, feiknamikill borði og á honum stóð: Gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax. Og bara ekkert mál, nú tökum við þetta. En það bólar ekkert á þeim, hvorki gjaldfrjálsum né með gjaldtöku. Þannig er nú það.

En við erum söm við okkur í afstöðu okkar í þessum efnum, að flutningskostnaðurinn sé eitt allra tilfinnanlegasta óréttlæti sem landsbyggðin býr nú við og vegur tilfinnanlega inn í vöruverð og allar aðstæður og atvinnurekstur á því svæði og er í raun og veru nánast að ganga að ýmiss konar framleiðslustarfsemi á landsbyggðinni dauðri. Ég get nefnt lítið fyrirtæki norður í landi, norður í Kelduhverfi, fiskeldisfyrirtæki. Framkvæmdastjórinn þar hefur lagt tölur á borðið fyrir okkur þingmenn og sýnt okkur hvað það kostar að flytja öll aðföng, allt fóður, umbúðir og allt sem þarf með bílum alla þessa leið og síðan aftur framleiðsluvöruna suður á Keflavíkurflugvöll að mestu leyti. Það eru tugir króna á hvert einasta kíló þegar allt er reiknað.

Þetta var dæmi um fyrirtæki sem nánast er við dauðans dyr fyrst og fremst út af flutningskostnaðinum. Það væri í prýðilega góðum málum og hefði bara ágætisafkomu ef flutningskostnaðurinn væri hóflegur. Ef hann væri eitthvað í líkingu við það sem hann var á meðan skipafragt var í boði, framhaldsfragt frá Íslandi til útlanda og hafnir vítt og breitt um landið.

Breytingin að þessu leyti fyrir allt atvinnulíf, sérstaklega framleiðslustarfsemi og vörur sem kalla á mikla flutninga, er alveg ískyggileg. Það verður auðvitað ekki liðið að menn séu endalaust að tala um að eitthvað þurfi að gera í þessu. Lofi því fyrir kosningar eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir gerði sem ráðherra fyrir kosningar 2003, eins og hv. þm. Kristján Möller, nú ráðherra, gerði fyrir kosningar 2007 og svo gerist aldrei neitt. Af hverju eru menn þá að þessu? Af hverju eru menn að gefa vonir og væntingar um að eitthvað verði tekið til hendinni og svo gerist ekki neitt? Það voru smáaurar sem rötuðu þarna inn og voru eyrnamerktir Vestfjörðum, hvernig sem á því stóð, sem núna á að fara að smyrja yfir allt landið og láta heita að það gerist eitthvað. Reyndar var sagt að þetta yrði aðallega notað í útitekt. Þarf úttekt? Eru ekki til skýrslur? Vann ekki Byggðastofnun mikla skýrslu sem lá fyrir haustið 2002? Skýrslu sem send var út til Brussel til að hin heilaga Eftirlitsstofnun Evrópska efnahagssvæðisins, ESA, gæti metið það og tekið út hvort svona endurgreiðslukerfi stæðist? Allt klappað og klárt nema að þá vantaði pólitískan vilja.

Sagt var í þessum ræðustóli að því miður væri ekkert að gerast því að ekki væri samstaða um þetta í ríkisstjórninni. Er samstaða um eitthvað í ríkisstjórninni núna, að láta eitthvað gerast (**Gripið fram í:** Hún er bara ekkert að gera.) í þessum efnum? Ríkisstjórnin er lítið að gera, það er alveg staðreynd. Hún er óskaplega dauf og mikið í útlöndum og það er náttúrlega er ekki þar sem aðalvandamál íslensks samfélags liggja, satt best að segja. Til dæmis er eiginlega engin leið að glíma við flutningskostnað á landsbyggðinni frá útlöndum. Ég held að hún ætti bara vera hér heima og takast á við það mál, svo maður segi það eins og það er.

Ég ætla svo að ljúka mínu máli á því, virðulegi forseti, að segja að það er mín tilfinning, því miður, að það sé langt síðan við höfum verið við lokaafgreiðslu fjárlaga — það hallar nú að lokaafgreiðslu fjárlaga hér — við jafnmiklar óvissuaðstæður og nú eru. Það er svo margt fram undan og í núverandi stöðu efnahagsmála og þjóðarbúskapar okkar sem er á miklu floti er svo ókyrrt að það hálfa væri nóg. Menn mundu undir venjulegum kringumstæðum, þótt hér væri þrælstöðugt verðlag, lítil verðbólga og enginn viðskiptahalli, vera órólegir út af ástandinu á verðbréfamarkaðnum einum saman. Það er alveg nóg að verðmæti íslenskra fyrirtækja í Kauphöll lækki um hundruð milljarða króna á nokkrum vikum. Það þýðir ekki það sama og tap en við skulum hafa í huga að þessi fyrirtæki eru skuldsett og hafa tekið lán fyrir fjárfestingum sínum. Það er ekki nema takmarkað svigrúm til staðar ef verðmæti þeirra skreppur saman þangað til farið er að rukka þá gjörninga og heimta annaðhvort meira fé eða farið er að ganga að fyrirtækjunum eða veðunum. Það er ekkert grín og hvort sem menn eru meira eða minna markaðssinnaðir þá vita þeir auðvitað hvað það getur þýtt ef þar verður mikið og snöggt hrun eða breytingar til hins verra. Þetta væri eitt og sér alveg nóg til þess að menn ættu að vera nokkuð hugsi og halda aftur af sér í gleðinni, hversu hamingjusamir sem þeir eru með það að vera í ríkisstjórn og hafa annaðhvort verið þar lengi eða eru nýkomnir þangað.

Hvað verður um stóriðjuframkvæmdirnar? Þær eru hvergi inni í þessum plönum. Hverjar verða afleiðingarnar ef hundruð milljarða króna fjárfestingar verða ákveðnar á næstu mánuðum sem bætast ofan á allar þær stórframkvæmdir sem eru í pípunum og fram undan og ég taldi upp áðan? (**Gripið fram í:** Eru menn bjartsýnir?) Nú veit ég ekki svo mikið um það, nema að Seðlabankinn er a.m.k. með kafla í skýrslunni um áhrifin af því ef ráðist yrði í álver í Helguvík. Hann metur stöðuna þannig að álver á Húsavík sé sennilega eitthvað lengra inni í framtíðinni og veltir vöngum yfir hvað komi út úr stöðunni hvað varðar stækkun í Straumsvík. (**Gripið fram í:** Alþingi er búið að breyta um stefnu.) Ertu svo viss um það? Þeir eru með góða áróðursmenn hjá Landsvirkjun. Það er önnur saga.

Hvað verður um kjarasamningana og hið almenna ástand efnahagslífsins hér á landi? Hvernig þróast húsnæð-

ismarkaðurinn? Hver verður þróun á verðbréfamarkaði? Hvernig reiðir útflutnings- og samkeppnisgreinum íslensks atvinnulífs af á næstu mánuðum? Þetta eru allt saman óvissuþættir og má þá kannski bæta einum við, hann er að vísu ekki í okkar höndum. Það kemur auðvitað til með að skipta gríðarlega miklu máli hvernig hinar alþjóðlegu efnahagsforsendur þróast á næstu mánuðum og hafa bein áhrif á Íslandi. Þar er mikil óvissa. Það er sérstaklega mikil óvissa um efnahagsþróunina í Bandaríkjunum. Hvað verður um vafningalánin þeirra og allt það dótarí? Þurfa stærstu bankar heimsins að fara að afskrifa gríðarlegar fjárhæðir á næstu mánuðum eins og jafnvel er talið? Hvernig þróast olíuverðið á næstu mánuðum? Fara Bandaríkjamenn í stríð við Íran? Hvernig þróast álverðið? Við erum örstutt frá því að sjá olíuverð sem fer yfir 100 dollara á tunnu. Til eru spár, þeim er ekki mikið hampað af skiljanlegum ástæðum, sem leiða að því líkur að olíuverðið geti jafnvel farið í 200 dollara á tunnuna innan fárra missira. Sérstaklega ef Bandaríkjamenn halda ekki aftur af gikkfingrinum á sér.

Á sama tíma er spáð að álverð muni fara lækkandi. Af hverju er ég að nefna það? Ég nefni það vegna þess að þetta eru að verða þær tvær breytur sem hreyfa ekki litlu til í íslensku hagkerfi. Olían hefur alltaf gert það vegna þess að enda þótt við séum heppin og kyndum húsin okkar með hitaveitum að mestu leyti og með rafmagni þá er olíunotkun Íslendinga mikil og hún vegur þungt í hagkerfinu vegna flotans og samgangnanna og hefur m.a. bein áhrif á kjör sjómanna. Olíuverð sem stefnir áfram upp á við og fer kannski yfir 100 dollara á tunnu eru engar gleðifréttir fyrir íslenskan þjóðarbúskap ef álverð fer lækkandi á sama tíma. (**Gripið fram í:** Hvar er þessi spá um álverðið?) Hún er m.a. hérna. Hún er í Metal Bulletin og ég get bara flett upp á þessu öllu fyrir hv. þingmann ef hann þarf á því að halda. Þetta er allt hér. Það er talið að álverð fari sennilega frekar lækkandi. Það hefur lækkað talsvert, vissulega úr sögulegum hæðum, 3.000 dollurum á tonn. (Gripið fram í.) Þannig er að eftirspurn eftir áli er fyrst og fremst haldið uppi af hagvexti í Kína og Indlandi. Þar er framleiðsla að vísu að aukast mikið líka. En nú er svo komið að framleiðsla vex hraðar en eftirspurn. Álbirgðir vaxa í heiminum, verðið hefur lækkað og flestar spár gera ráð fyrir því að ál muni lækka talsvert að raungildi á næstu mánuðum. Var það ekki álið sem átti að bjarga okkur? Átti það ekki að leysa allan vanda, borga af öllum skuldum Landsvirkjunar o.s.frv.? Hvað þýðir lækkandi álverð? Það þýðir minni tekjur í kassann hjá Landsvirkjun og Orkuveitu Reykjavíkur og jafnvel Hitaveitu Suðurnesja innan skamms og hefur orðið vaxandi vægi, a.m.k. í gjaldeyrisjafnvægi þjóðarbúsins þó að reyndar séu nettó þjóðhagsleg áhrif stóriðjunnar miklu minni í hagkerfinu en menn gjarnan halda.

Það eru mjög margir óvissuþættir af þessu tagi, virðulegi forseti, sem maður er hugsi yfir. Auðvitað verðum við bara að bíða og sjá hvernig því öllu vindur fram á næstu missirum. En svo mikið er víst að það er tilefni til að fara að öllu með mikilli gát og ástæða til að missa sig ekki í einhverri gleði yfir fréttum eins og þeim að við séum efst á lífsgæðalista Sameinuðu þjóðanna í sumu tilliti að minnsta kosti, svo ágætt sem það er.

En síðasta óvissan — og þá er þetta búið — er auðvitað sú hvort ríkisstjórnin vaknar, hvort Þyrnirós vaknar. Það bendir í sjálfu sér ekkert til þess enn þá. Hún er nákvæmlega jafnfjarlæg og tóm í augunum og hún hefur verið frá byrjun, a.m.k. þegar talið berst að efnahagsmálum. Þess sjást í raun engin merki að menn ætli yfir höfuð að takast á við það viðfangsefni að veita forustu fyrir hagstjórn og samræma efnahagsstjórn í landinu. Það á að heita svo samkvæmt verkaskiptingu innan Stjórnarráðs Íslands að það verkefni sé hjá forsætisráðherra. Það er þannig í okkar stjórnskipun, það er sérstaklega tilgreint og undir hann heyrir auðvitað Seðlabankinn. Það hefur farið lítið fyrir því að hæstv. forsætisráðherra beitti sér á því sviði eins og kannski fleirum. Það má auðvitað segja að menn gera þá ekki mikil mistök á meðan, geri ekkert af sér ef þeir gera ekki neitt. Það er út af fyrir rétt. Einn frændi minn fyrir norðan sagði einu sinni að það væri vont ef hroðvirkir menn væru mjög duglegir því þá gerðu þeir svo mikið illa. Það er nokkuð til í því. Það er auðvitað er betra að ríkisstjórnin geri ekki neitt en að hún geri áfram einhverja vitleysu.

Það er auðvitað óábyrgt að tala svona vegna þess að það er ekki hægt að leysa þetta nema helstu þátttakendurnir gangi í takt og reyni að vinna saman. Það er ekki hægt að hafa það þannig, eins og Ingimundur Sigurpálsson sagði í blaðagreininni sem ég vitnaði til, að Seðlabankinn sigli bara einn hinn úfna sjó, aleinn og óstuddur og enginn reyni að hjálpa honum (**Gripið fram í:** … að Davíð komi aftur?) í viðleitninni við að kæla niður hagkerfið. Ég ætla þá að láta þessari litlu ræðu minni lokið, virðulegi forseti, og þakka gott hljóð.

[21:43]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er erfitt að bregðast við öllu í stuttu andsvari þannig að ég ætla að nota tækifærið og þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir fróðlegt erindi þó að ég sé kannski ekki sammála öllu sem í því var. Hv. þingmaður fór vítt og breitt um völlinn með söguskoðun og sagði sögur sjálfur og þær hafa farið héðan út um allan heim og jafnvel norður í hérað.

Eftir stendur í mínum huga að þingflokkur Vinstri grænna leggur fram tillögur sem ég hefði frekar viljað sjá lagðar fram í fjárlaganefnd og teknar þar til umfjöllunar. Því miður náðu menn því aldrei að koma þeim þar til umræðu. En hér eru lagðar fram tillögur um aukningu á ríkisútgjöldum upp á 12,5 milljarða (**KolH:** Þú getur samþykkt þær í atkvæðagreiðslu.) á móti aukningu á tekjusköttum í formi fjármagnstekjuskatts upp á 11 milljarða og niðurskurði á nokkrum fjárlagaliðum, m.a. niðurskurð á Ríkislögreglustjóra um 20%.

Þetta eru þær tillögur sem þingflokkurinn kemur fram með í stórum dráttum og þær verða væntanlega bornar upp hér á morgun en ég verð að segja fyrir mitt leyti að ég hefði viljað sjá þessar tillögur koma fram við vinnu fjárlaganefndar sem hóf sín störf 12. september sl.

[21:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Varðandi það að tillögurnar hafi ekki verið lagðar fram í fjárlaganefnd þá man ég nú ekki til þess að það hafi endilega verið venjan. Ég held að oftast hafi gangur mála verið sá að stjórnarandstaðan bíði eftir því að breytingartillögur meiri hluta líti dagsins ljós. Þá fyrst getur hún tekið mið af því hvaða málaflokkar fá viðunandi úrlausn í fjárlagafrumvarpinu eftir atvikum og svo hins vegar í breytingartillögum meiri hlutans og stillir tillögugerð sína af miðað við það.

Fjárlagafrumvarpið er manifesto ríkisstjórnarinnar og stjórnarflokkanna í efnahagsmálum og þeirra sýn á ríkisfjármálin. Stjórnarandstaðan kemur þá með sína sýn, sínar breytingar eftir atvikum, sem breytingartillögur og nefndarálit við 2. umr. Fjárlagafrumvarpið er ekki lagt fram í stjórnarandstöðunni áður en það er flutt og ég veit ekki hvort endilega er ástæða til á móti að stjórnarandstaðan, frekar en henni sýnist svo, flytji breytingartillögur sínar sem hún lokar örfáum klukkutímum fyrir 2. umr. fjárlaga þegar breytingartillögur meiri hlutans liggja fyrir.

Að sjálfsögðu hafa nefndarmenn stjórnarandstöðunnar, geri ég fastlega ráð fyrir, flutt áherslur sínar inn í starfi nefndarinnar og reynt að beita sér þar fyrir ýmsum breytingum og tillögum og vonandi haft einhvern árangur. Ég hef áður sagt, í umræðum í gær og í dag, að sú hafi verið tíðin að breytingartillögur fjárlaganefndar hafi oft og tíðum verið í þó nokkrum mæli sameiginlegar. Menn unnu saman um það sem þeir náðu saman um og fluttu heilmiklar breytingartillögur sem sameiginlegar tillögur nefndarinnar allrar. Svo skildi leiðir. Gjarnan þegar kom að stóru tölunum, þ.e. skattahliðinni, tekjuhliðinni og einhverjum stórum útgjaldapóstum.

En ég tel að tillögur okkar séu ábyrgar og þær eru í jafnvægi. Við leggjum til um það bil sambærilega tekjuöflun og sparnað og við leggjum til í útgjöld. Ég held að hv. þingmaður geti ekki annað en viðurkennt það og er vonandi sáttur við það. (Forseti hringir.)

[21:47]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil árétta að hv. þingmaður vinstri grænna, sem situr í fjárlaganefnd, hefur haft aðgang að öllum gögnum og tekið þátt í allri umræðu undanfarnar vikur og mánuði í störfum fjárlaganefndar. Við fjölluðum um ýmis mál en ég kannast ekki við að hafa séð umræddar 26 til 30 tillögur til umfjöllunar, niðurskurð í varnarmálum, niðurskurð hjá sendiráði Íslands, niðurskurð hjá ríkislögreglustjóra hvað þá heldur umræðu um aukningu á fjármagnstekjusköttum.

En vissulega má vera að vinnulagið hafi verið með þeim hætti á hinu háa Alþingi að breytingartillögur sem koma fram milli 1. og 2. umr. hafi komið fram með þeim hætti sem hér hefur verið, að minni hluti komi fram með þær eftir að tillögur eru afgreiddar úr nefnd.

Ég vil hins vegar segja, með hliðsjón af þeim ræðum sem ég hef haldið hér og líka við 1. umr. fjárlaga og síðan umræðu um fjáraukalög, að ég tel að vinna eigi þetta í nefndinni eins langt og við náum. Þar af leiðandi eiga þingmenn úr öllum flokkum, óháð því hvort menn séu í meiri hluta eða minni hluta, að lýsa sjónarmiðum sínum, koma fram með tillögur og fá afgreiðslu á tillögum þar. Allar tillögur voru bornar upp í nefndinni klukkan hálftólf á mánudaginn, fengu þar afgreiðslu og fóru þar úr nefnd með átta atkvæða meiri hluta og þremur hjásetum minni hluta.

Hugsanlega hefði verið hægt að fjalla um þessar tillögur minni hlutans á undanförnum vikum og mánuðum hefðu þær komið fram. En orð eru til alls fyrst að breyta vinnulagi og vel getur verið að við horfum til fortíðar með það. En ég hef lýst því yfir að ég vil breyta slíku (Forseti hringir.) vinnulagi.

[21:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst þetta reyndar athyglisvert sjónarmið hjá hv. þingmanni og formanni fjárlaganefndar. Ég get út af fyrir sig tekið undir að það sé skoðunar virði að menn breyti þessu og að minni hlutinn kynni tillögur sínar í fjárlaganefnd, þá væntanlega í von um að hugsanlega fengjust einhverjar þeirra samþykktar.

Ég held að okkur hafi einfaldlega ekki hugkvæmst að líkur væru á því að við fengjum tillögur okkar um fjármagnstekjuskatt samþykktar í fjárlaganefnd og þær yrðu fluttar af nefndinni. Það hefðu verið veruleg tíðindi. Ef ég man rétt er Vinstri hreyfingin – grænt framboð ein um að hafa mótaða stefnu í sambandi við fyrirkomulag fjármagnstekjuskatta og leggja til beinar kerfisbreytingar eins og við höfum gert undanfarin ár. Aðrir flokkar hafa ýmist sagt lítið eða ekki neitt um það.

Eins og á mörgum fleiri sviðum höfum við þar mjög fastmótaða, ákveðna og útfærða stefnu og höfum flutt hana hér um árabil í frumvarpsformi. En ef svo hefði verið að eitthvað af þeim tillögum hefðu hugsanlega fengist samþykktar í fjárlaganefnd hefðum við fagnað því og þá er vissulega skaði að þær skyldu ekki vera (Gripið fram í.) bornar upp. En þetta er nú eitthvað sem má taka til skoðunar og til athugunar.

Varðandi embætti ríkislögreglustjóra, af því að hv. þingmaður nefndi þar niðurskurð, vil ég segja að þar er um að ræða tilfærslu. Ég var að vona að það væri alveg skýrt. Það á að auka enn verulega fjárveitingar til ríkislögreglustjóraembættisins og ein af ástæðum þess er væntanlega sú að sú undarlega skipan mála er á komin að ríkislögreglustjóraembættið er að aðstoða almennu lögregluembættin og senda sveitir sínar þeim til aðstoðar á tilteknum tímapunktum. Við teljum þá þróun ekki rétta, að safna enn þá meira saman í þetta miðstýrða apparat á sama tíma og almenna löggæslan veikist þannig að nú viljum við áherslubreytingu. Við viljum færa hluta þessa fjármagns sem þarna á að fara að bæta við út til lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu og til sýslumannanna til að efla hina almennu löggæslu (Forseti hringir.) sem hefur verið allt of mikið svelt. Það ætti að spara ríkislögreglustjóra (Forseti hringir.) útgjöld á móti þannig að þetta ætti ekki að þurfa að koma svo hart niður þar.

[21:51]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það verður ekki af hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, formanni Vinstri grænna, skafið að hann hefur gaman af að tala. Hann talar oft, hann talar mikið og stundum er hann nokkuð mælskur. Ég verð þó að segja að sú langa ræða sem hv. þingmaður flutti í umræðunni um fjárlagafrumvarpið var býsna innihaldsrýr og minnti mjög á málflutning hv. þm. Jóns Bjarnasonar, sem ég fór í andsvör við fyrr í dag.

Það vakti athygli mína í ræðu hv. þingmanns hversu mjög hann er upptekinn af Samfylkingunni, stefnu hennar og sjónarmiðum. Það er ágætt. En ég hélt satt best að segja að hv. þingmaður væri búinn að jafna sig á því sem gerðist í vor, að hann komst ekki í þá ríkisstjórn sem hann hafði óskað sér svo lengi. Hann getur ekki unnt Samfylkingunni þess að vera í þeim sporum og eyðir lunganum úr ræðutíma sínum í að agnúast út í Samfylkinguna.

Ég held að það hljóti að vera dapurlegt hlutskipti heils stjórnmálaflokks að eyða hverri ræðunni á fætur annarri í umræðunni um fjárlagafrumvarpið í bölmóð og svartsýni en enga jákvæðni og enga gleði. Það er ekkert gott sem núverandi ríkisstjórn er að gera. Ég held það hljóti að vera dapurlegt hlutskipti heils stjórnmálaflokks. Ekki vildi ég vera í sporum hv. þingmanna, að nálgast hvaða málefni sem rætt er hér á Alþingi með þeim formerkjum, með neikvæðni að leiðarljósi í öllum málum.

[21:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Innihaldsrýr ræða, já. Það er ágæt einkunn. Þá bara gefur hv. þingmaður mér þá einkunn. Sennilega hefur það síst verið kaflinn um kosningaloforð Samfylkingarinnar og efndirnar sem var innihaldsrýr. Þær eru alla vega innihaldsrýrar enn þá efndir kosningaloforða Samfylkingarinnar.

Á hinn bóginn er það ofboðslega málefnalegt og innihaldsríkt að reyna að afgreiða þá sem hafa aðrar skoðanir og tala fyrir öðrum málstað en maður sjálfur með aðferðum af því tagi að maður sé svo spældur yfir því að fá ekki að vera í sporum hv. þingmanns. Ef það er eitthvað sem ég hef aldrei saknað í lífinu þá er það að vera ekki hægri krati. Ég hef alltaf verið alveg ofboðslega sáttur við að vera ekki í þeim sporum.

En ég get fullvissað hv. þingmann um það, og létt af henni öllum áhyggjum hvað það snertir, að ég hef ekki vaknað einn einasta morgun frá því að ég komst til vits og ára og ekki heldur sofnað á kvöldin og haft einhverjar áhyggjur af því að ég væri ekki í Samfylkingunni eða krati. (**GÁ:** Þig langaði nú.) Svo hefur ekki verið. Nei, og ætli ég standi nú ekki þar sem ég stend einmitt vegna þess að ég hafði enga löngun til þess. Ég á einfaldlega ekki heima þar. Ég hef aðrar skoðanir og ég hélt að fólk virti það og tæki því eins og það er. (**GÁ:** Þú ert laumukrati.) [Hlátrasköll í þingsal] Það hefur ýmislegt verið borið á mig um dagana en ég held aldrei þetta fyrr, að ég væri laumukrati. (**KÞJ:** Þú roðnar nú fallega.) Já, já, þetta var svo skemmtilegt. Nei, nei, það er nú ekki svo.

Það er ekkert við því að segja ef hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir telur það ægilegan bölmóð, svartsýni, og að sjá hvergi ljós, að flytja hér ræðu, byggja hana nánast alfarið á opinberum gögnum, styðjast við (Forseti hringir.) gögn frá Seðlabanka og ræður og blaðagreinar áhrifamanna í efnahagslífi og viðskiptalífi og leggja (Forseti hringir.) út af því. Ef hv. þingmaður getur bent mér á eina einustu tölu, eina einustu staðreynd, sem ég fór skakkt með, (Forseti hringir.) þá skal ég taka við því. En að öðru (Forseti hringir.) leyti held ég að ekki sé mikil innstæða fyrir þessu hjá hv. þingmanni.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Hv. þingmenn eru beðnir um að virða tímamörk.)

[21:57]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eitthvað hefur andsvar mitt komið við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon. Ekki var svar hans við andsvari mínu mjög málefnalegt. En mig langar, vegna umræðu þingmannsins um kosningaloforð Samfylkingarinnar, og köll hans eftir skýringum á því hvers vegna þau eru ekki öll komin til framkvæmda, að benda honum á — og ég held að hann hafi kallað fram í ræðu þegar á það var bent — að ríkisstjórnin hefur verið örfáa mánuði við völd og ekki eðlilegt að allt sé komið til framkvæmda. Ég held að hv. þingmaður hafi þá kallað fram í að ekkert væri komið til framkvæmda.

Ég vil þá nefna það sem bæði hæstv. fjármálaráðherra og hv. formaður fjárlaganefndar nefndu varðandi það sem væntanlegt er að komi inn á milli 2. og 3. umr. sem er ákveðinn pakki sem lýtur að ellilífeyrisþegum og öryrkjum. Ég vil einnig benda hv. þingmanni á það mál sem var samþykkt á fyrstu dögum nýs ríkisstjórnarmeirihluta og lýtur að aðgerðaáætlun í málefnum barna og unglinga.

Frú forseti. Ég get ekki stillt mig um að gera athugasemd við það — ekki síst vegna þess að í salnum situr samstarfsmaður minn til margra ára, Árni Þór Sigurðsson, hv. þingmaður Vinstri grænna, sem starfaði með mér í meiri hluta í Reykjavík í 12 ár, og veit vel á eigin skinni hvað það tekur langan tíma að snúa stóru skipi — að jafnreyndur þingmaður og hv. Steingrímur J. Sigfússon skuli koma í ræðustól og beinlínis biðja um að öll stefnumál Samfylkingarinnar séu komin inn á fyrstu mánuðum nýrrar ríkisstjórnar. Það er, verð ég að segja, frú forseti, pínulítið barnalegt í ljósi þess að ég hygg að þingmaðurinn hafi setið á Alþingi í 25 ár.

[21:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að hv. þingmaður hafi eitthvað misskilið mig eða misheyrst. Ég held ég hafi aldrei talað um að Samfylkingin ætti að vera búin að efna öll sín kosningaloforð. (**SVÓ:** Jú.) Nei, nei. Ég tók sérstaklega fram að ég væri aðeins að lesa brot af þeim. Ég var hins vegar að reyna að fiska eftir því hvort hún væri búin að efna einhver þeirra, hvort örlaði einhvers staðar á því og fann lítið.

Ég nefndi aðgerðaáætlunina. Hv. þingmaður getur væntanlega staðfest það. Ég sagði að hún væri falleg og háleit markmið í henni, ágæt enda tókum við henni vel. En við bentum þó á að henni fylgdi ekki neitt. Það vantaði það sem við á að éta og það vantar enn, afl þeirra hluta sem gera

skal, þ.e. peninga. Að segja að ekki sé hægt að ætlast til of mikils af því að ríkisstjórnin sé bara nokkurra mánaða gömul, já hún er búin að eiga þó nokkra hveitibrauðsdaga, þá verður að hafa í huga að hér er verið að ganga frá fyrstu fjárlögum þessarar ríkisstjórnar til heils árs. (**SVÓ:** Þau fyrstu af mörgum.) Þau eiga að gilda allt árið 2008. Það verður nú farið að saxast pínulítið á kjörtímabilið ef ekkert á að gerast fyrr en 2009.

En það er verið að segja það, ef loka á fjárlagafrumvarpinu hér án þess að nokkuð sé gert af því tagi, stórfelld loforð sem gefin voru um frítekjumark, um 10% skatt á lífeyristekjur, um stórhækkanir á ýmsum velferðarútgjöldum, ef ekkert á að gerast í þeim efnum núna og ekki á að hefjast handa fyrr en 2009, þá alla vega njóta menn ekki góðs af því á þessu ári. Er kannski verið að gefa í skyn að eðlilegt sé að standa að málum eins og fyrri ríkisstjórn gerði? Ég hélt að Samfylkingin ætlaði ekki að skrifa upp á það, að gera allt hið góða korteri fyrir kosningar. (**GÁ:** Nei, í 12 ár.) Það var aðferð síðustu ríkisstjórnar. Hún varð allt í einu ofboðslega örlát þegar leið á árið 2006 og sérstaklega upp úr áramótum 2006–2007. Þá gaf hún silfrið á báða (Forseti hringir.) bóga (**GÁ:** Örlát í 12 ár.) eins og kunnugt er. Ég var nú að vona að Samfylkingin ætlaði ekki í þau fótspor. (Gripið fram í.)

[22:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég veit ekki hvort ég get lofað hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur því að ég láti Samfylkinguna alveg í friði í ræðu minni því að einn þátt sem var ansi drjúgur í kosningaloforðum Samfylkingarinnar lét hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon undir höfuð leggjast að nefna, þátt umhverfismálanna (**SJS:** Nei, ég nefndi þau aðeins.) (**Gripið fram í:** Gleymdi hann honum?) Nefndi hann hann aðeins? Ég ætla að fara ítarlega ofan í þann þátt málanna í minni ræðu.

Af því tilefni að (Gripið fram í.) hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, kom hér í andsvör við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon og sagðist sakna þess að hafa ekki fengið að sjá breytingartillögur okkar, þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, í nefndinni langar mig til að segja við hv. þingmann að það væri voða gaman ef öll dýrin í skóginum væru alltaf vinir og það er sannarlega verðugt markmið að keppa að. Við störfum hér hins vegar í stjórn og stjórnarandstöðu og það er alveg eðlilegt að það sé ákveðin viðleitni til að skerpa skilin á milli stjórnar og stjórnarandstöðu í átakamálum, í ágreiningsmálum, og af þeim er auðvitað nóg þegar fjárlög íslenska ríkisins eru til skoðunar.

Ég vil samt segja, og ég vona að hv. þm. Gunnar Svavarsson sé að hlusta á orð mín, að hann og fjárlaganefndin höfðu tækifæri til að verða við óskum umhverfisnefndar Alþingis sem ein og öll sameinuð óskaði eftir ákveðnum hlutum við nefndina í áliti sínu sem sent var nefndinni. Þar beindu allir þingmenn umhverfisnefndar óskum til fjárlaganefndarinnar sem vörðuðu fjármál þriggja stórra stofnana umhverfisráðuneytisins, Umhverfisstofnunar, Náttúrufræðistofnunar Íslands og Skipulagsstofnunar. Þar var ekki orðið við einni einustu af þessum þremur óskum. Náttúrustofunar fengu til sín örlítið aukið fjármagn eins og gert er á hverju einasta ári þar sem náttúrustofurnar eru skornar niður á hverju einasta ári í hverjum einustu nýjum fjárlögum — það var gert líka núna í fyrstu fjárlögunum sem Samfylkingin stendur að — og svo er það tekið inn aftur á lokasprettinum fyrir 2. umr., um 8 millj. á hverja stofu nema nú virðist ein óvart hafa orðið út undan sem á að leiðrétta. Óskirnar frá umhverfisnefnd voru hins vegar hafðar að engu. Hið sama má segja um sameiginlegar óskir (Gripið fram í.) menntamálanefndar sem líka voru að hluta til sniðgengnar af þessari fjárlaganefnd sem þó vill, eftir því sem hv. formaður segir, að öll dýrin í skóginum séu vinir.

Ég byrja bara ræðu mína á þessum málaflokki, umhverfismálunum. Eins og ég sagði áðan sendi sameinuð umhverfisnefndin álit til fjárlaganefndarinnar. Hún gerði athugasemd við það að heildarútgjöld til málaflokksins, til umhverfisráðuneytisins, væru ef frá væri talin hækkun til Vatnajökulsþjóðgarðs óverulegar breytingar á málaflokknum í heild. Það kom fram í máli ráðuneytisstjóra umhverfisráðuneytisins sem kom til umhverfisnefndar að þegar frá voru taldir sjóðirnir eins og úrvinnslusjóður og endurvinnslusjóður og þeir allir þá náði hækkunin til ráðuneytisins ekki að fylgja verðlagi. Það þýðir í mínum bókum að það hafi verið niðurskurður til umhverfismála á milli ára 2007 og 2008. Þetta gagnrýndi umhverfisnefnd Alþingis sameinuð og bað í sjálfu sér um að það yrði leiðrétt.

Það var ekki gert því að þegar breytingartillögur meiri hlutans líta dagsins ljós kemur í ljós að það er skorið niður við umhverfisráðuneytið þegar á heildina er litið um einar 70 millj. kr. Það skýrist að vísu af því að 100 millj. eru teknar af ofanflóðasjóði sem á sér ákveðnar skýringar sem má svo sem alveg gagnrýna líka, en í heildina er sem sagt breytingartillaga meiri hlutans sú að skornar eru 70 millj. af fjárlagaliðum umhverfisráðuneytisins.

Þar sem umhverfisnefndin fjallaði um Náttúrufræðistofnun Íslands var hún sameinuð í því áliti sínu að Náttúrufræðistofnun Íslands hefði átt við fjárhagsvanda að stríða árum saman og að uppsafnaður fjárhagshalli stofnunarinnar hefði um síðustu áramót, 2006/2007, verið 22 millj. kr., og að hann muni aukast á yfirstandandi ári fáist ekki leiðrétting í fjáraukalögum líkt og fengist hefur undanfarin ár því að við það hefur Náttúrufræðistofnun mátt búa árum saman að þurfa alltaf að reka sjálfa sig með halla og fá síðan einhverja dúsu í fjáraukalögum til að hysja upp hallann.

Það sama gerðist auðvitað á yfirstandandi ári. Umhverfisnefndin ítelur að þetta skuli ævinlega vera látið gerast og telur brýnt að leita leiða til að styrkja fjárhagslegan grunn stofnunarinnar í fjárlögum fyrir 2008 og það til frambúðar. Og hvað leggur fjárlaganefndin til? Förum í breytingartillögurnar og þá sjáum við að það er skorið niður við Náttúrufræðistofnun Íslands um 80 millj. kr. Hvers vegna er það gert? Vegna þess að húsnæðið sem er búið að lofa stofnuninni, líka árum saman, sem vilji stóð til að skilaði sér til stofnunarinnar á næsta ári kemur ekki til með að gera það. (Gripið fram í.) Seinkaði afgreiðslu, þannig að Náttúrufræðistofnun Íslands flytur ekki í nýtt húsnæði 2008, þess vegna er þessi niðurskurður. En það er niðurskurður engu að síður og það er engin hækkun, það er engin viðleitni til að gera það fyrir þessa stofnun sem nauðsynlegt er.

Þá spyr ég: Hvar eru yfirlýsingar umhverfisráðherrans sem gefnar voru út í þessu eðla riti og dreift á umhverfisþingi núna nýafstöðnu þar sem umhverfisráðherra setur fram metnaðarfull markmið fyrir sinn málaflokk? Ekkert af þessum markmiðum fær hljómgrunn hjá fjárlaganefndinni. Hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir ætlar að fara að leiða hér í lög — loksins, og mátti nú ekki seinna vera — samninginn um líffræðilegan fjölbreytileika. Það er búið að reka á eftir því hér árum saman og ég fagna því að Þórunn Sveinbjarnardóttir skuli ætla að lögleiða þann samning og skuli ekki ætla að kalla hér yfir okkur enn eina skýrsluna frá Ríkisendurskoðun þar sem ríkisstjórnin er skömmuð fyrir að hafa ekki leitt þennan samning í lög. En hvar sér þess stað í fjárlagafrumvarpinu að það eigi að leiða samninginn um líffræðilegan fjölbreytileika í lög? Hvergi nokkurs staðar, nákvæmlega hvergi nokkurs staðar.

Það sem Þórunn Sveinbjarnardóttir gefur út hér verður fullkomlega ótrúverðugt þegar skoðaðar eru fjárlagatillögurnar sem fjárlaganefndin hefur lagt hérna fram.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Hæstv. ráðherra.)

Hæstv. ráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir, ég bið forláts, hæstv. forseti.

Náttúrufræðistofnun Íslands er grundvallarstofnun þegar lífríki íslenskrar náttúru er annars vegar. Það er undarlegt þegar við horfum á Náttúrufræðistofnun Íslands annars vegar og Hafrannsóknastofnun hins vegar hvað það er breitt bil á milli þessara tveggja stofnana. Ég er þeirrar skoðunar að við höfum staðið nokkuð vel að fjármögnun á rannsóknum á lífríki hafsins og Hafrannsóknastofnun hefur fengið til þess fjármuni og ákveðið svigrúm. Það er vel og ég gagnrýni það sannarlega ekki, það mætti örugglega vera meira, ég er sannfærð um það, en ef við skoðum til samanburðar Náttúrufræðistofnun Íslands munar þar talsvert miklu. Hafrannsóknastofnun fær á fjárlögum 1,3 milljarða. Ég veit að mikið af því eru atvinnuvegarannsóknir sem eru veiðarfærarannsóknir og annað slíkt en ég veit líka að lífríkinu er miklu betur sinnt í hafinu hjá þeirri rannsóknastofnun en Náttúrufræðistofnun Íslands er gert kleift að sinna lífríkinu á landi. Náttúrufræðistofnun er með u.þ.b. 400 millj. kr. til samanburðar. Veðurstofan er með um 600 millj., Umhverfisstofnun 660 millj. Af hverju er ekki Náttúrufræðistofnun Íslands a.m.k. jafnstór og hinar tvær stóru stofnanirnar sem umhverfisráðuneytið hefur yfir að ráða? Mér er þetta mjög mikið hjartans mál vegna þess að Samfylkingin hefur talað um það hér og lagt fram um það tillögur árum saman að efla þurfi gerð gróðurkorta og vistgerðarkorta og til þess þurfi aukna fjármuni. Svo þegar Samfylkingin hefur tækifæri til að sýna einhverja viðleitni í þessum efnum kemur ekki neitt.

Umhverfisstofnun sendir umhverfisnefnd bréf um stöðu stofnunarinnar og í því kemur fram að það séu ákveðnar byrðar sem erfitt sé fyrir þá stofnun að bera og full þörf á leiðréttingum ákveðinna þátta þar. Í umsögn Umhverfisstofnunar er talað um að vilji standi til þess að gera vel við Surtseyjarstofu en í frumvarpi til fjárlaga 2007 er boðað að 15 millj. kr. verði úthlutað til reksturs Surtseyjarstofu árið 2008. Samkvæmt kostnaðaráætlun Umhverfisstofnunar er það lágmarksupphæð fyrir rekstur slíkrar stofu en í frumvarpi til fjárlaga 2008, sem við hér höfum til umfjöllunar, er hins vegar lagt til að einungis 12 millj. verði settar í Surtseyjarstofu. Mér er gjörsamlega óskiljanlegt af hverju Umhverfisstofnun fær ekki þær 3 millj. sem vantar í þetta tiltekna verkefni frá fjárlaganefndinni. Þess vegna höfum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lagt fram tillögu sem gerir ráð fyrir því að hér sé bætt úr.

Umhverfisstofnun gerir líka athugasemd við sértekjumál. Í frumvarpi til fjárlaga segir, með leyfi forseta:

„Rekstrarumfang stofnunarinnar hefur verið nokkru meira en gert hefur verið ráð fyrir í fjárlögum. Um er að ræða útgjöld sem fjármögnuð hafa verið með sértekjum og er gerð leiðrétting á því í frumvarpinu með því að hækka hvort tveggja um 50 millj. kr. Gjöld umfram tekjur og bein framlög úr ríkissjóði verða óbreytt eftir sem áður.“

Um þetta segir Umhverfisstofnun í bréfi til umhverfisnefndar að hún vilji halda því til haga að umhverfisráðuneytið hafi upplýst stofnunina um að hér sé ekki rétt með farið og að tillagan eigi að hljóða upp á lækkun sértekna um 50 millj. kr. en ekki hækkun, enda færist helstu tekjulindir hennar, þ.e. þjóðgarðarnir að Jökulsárgljúfrum og Skaftafelli, til nýrrar stofnunar, Vatnajökulsþjóðgarðs, um áramót.

Nú verður að viðurkennast, hæstv. forseti, að það er ekki einfalt að rýna í breytingarnar sem gerðar eru af meiri hluta fjárlaganefndar þegar Umhverfisstofnun er annars vegar. Sértekjurnar eru lækkaðar um 47 millj., sem ég geri ráð fyrir að sé þessi lækkun sem Umhverfisstofnun er að biðja um, en það eru 47 millj. en ekki 50 eins og Umhverfisstofnun óskar eftir. Síðan eru mínusaðar 42 millj. á aðalfjárlagalið Umhverfisstofnunar og í fylgiskjali fjárlaganefndarinnar er sagt að það sé vegna Vatnajökulsþjóðgarðs þannig að 42 millj. eru yfirfærðar á viðfangsefnið Vatnajökulsþjóðgarður sem ég geri athugasemd við vegna þess að við eigum eftir að sjá hversu auðvelt það verður að stofna Vatnajökulsþjóðgarð sem sjálfstæða stofnun án þess að Umhverfisstofnun hafi þar nokkra umsýslu. Ég velti fyrir mér hvort Umhverfisstofnun sé ekki að missa hér af fjárlagaliðum sínum allt of háar upphæðir miðað við það að hún á að vera og kemur til með að þurfa að vera, hvernig sem allt veltist og fer, ráðgjafarstofnun þessa nýja þjóðgarðs.

Ég hefði í sjálfu sér viljað sjá Þjóðgarðastofnun Íslands stofnaða þar sem allir þjóðgarðarnir okkar gætu heyrt undir sömu stofnunina. Við þekkjum vel umræðuna um Náttúruvernd ríkisins sem var innlimuð í Umhverfisstofnun á sínum tíma þegar Umhverfisstofnun var stofnuð úr nokkrum veikburða stofnunum. Náttúruverndin hefur aldrei fengið byr í vængina innan Umhverfisstofnunar. Ef vilji þessarar ríkisstjórnar er að bæta eitthvað úr varðandi þjóðgarðana og friðlýstu svæðin okkar hefði verið ráð að efla Umhverfisstofnun og þá sérstaklega náttúruverndarþáttinn. Það er því miður ekki gert. Umhverfisstofnun fær hins vegar 50 millj. kr. til þess að reisa gestastofu í þjóðgarðinum á Snæfellsnesi, og það er auðvitað vel og tímabært að það sé gert. Það breytir þó ekki því að heildaráætlun fyrir stjórnsýslu og umsýslu okkar friðlýstu svæða og þjóðgarða liggur ekki fyrir. Umhverfisstofnun fékk sem sagt plús hjá umhverfisnefnd en ekki hjá fjárlaganefndinni.

Þá kemur að þriðju stofnuninni sem ég vildi gera hér að

umtalsefni, Skipulagsstofnun. Í umsögn eða áliti umhverfisnefndar til fjárlaganefndar bendum við á að í umsögn Skipulagsstofnunar sé óskað eftir auknum fjárveitingum til ákveðinna þátta stofnunarinnar, í fyrsta lagi til að veita almenningi aðgang að skipulagsvefsjá þar sem finna má upplýsingar um skipulagsmál í öllum sveitarfélögum landsins. Einnig kemur fram í umsögn Skipulagsstofnunar að það þurfi tímabundna fjárveitingu til eins árs til að halda málþing og gefa út sögu skipulags á Íslandi, halda ársfund norrænna skipulagsyfirvalda og fleira í tengslum við afmælishaldið. Á árinu 2008 verða liðin 70 ár frá því að stofnað var til forvera Skipulagsstofnunar og 10 ár frá gildistöku skipulags- og byggingarlaganna.

Umsögn umhverfisnefndar um þessar beiðnir Skipulagsstofnunar er eftirfarandi: Hún segist telja ástæðu til að koma til móts við umræddar óskir og leggur áherslu á að framangreindar stofnanir, þessar þrjár sem ég hef nú talið, fái fullnægjandi fjárheimildir til að sinna lögbundnum verkefnum sínum og skorar nefndin á fjárlaganefnd, eins og sagt er í umsögn hennar, hæstv. forseti, að taka athugasemdir í umsögn þeirra til sérstakrar skoðunar. Ef fjárlaganefndin hefur tekið þessar athugasemdir til sérstakrar skoðunar hefur hún hafnað þeim og það hlýtur hún að hafa gert meðvitað og með opin augu.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs erum nokkuð döpur yfir því. Við áttum jafnvel von á að eitthvað mundi gerast. Í þeirri góðu trú undirritaði ég álit Umhverfisstofnunar, en úr því að svo varð ekki endar það auðvitað þannig að við flytjum hér breytingartillögu. Hún er í fjórum liðum. Þar gerum við ráð fyrir að Umhverfisstofnun fái aukið fjárframlag upp á 28 millj. kr. sem við teljum mjög raunhæft og sannarlega ekki neina ofrausn. Hið sama má segja um Skipulagsstofnun. Þar leggjum við til 20 millj. kr. aukið framlag. Og hjá Náttúrufræðistofnun Íslands leggjum við til 45 millj. kr. aukið framlag.

Svo að ég geri aðeins grein fyrir því hvernig sú tala er fengin gerum við ráð fyrir því að 25 millj. kr. séu settar í að styrkja landvörslu á friðlýstum svæðum. Það veitir ekki af því að landvörðum hefur fækkað á undanförnum árum. Við heyrum það sem höfum verið að vinna í fjárlagavinnunni upp á síðkastið að sveitarfélögin koma til okkar hvert á fætur öðru og biðja hér ásjár vegna þess að ekki sé hægt að reisa kamra á friðlýstu svæðunum og ekki hægt að sinna landvörslunni að neinu marki. Við heyrum ófagrar sögur af umgengni á friðlýstu svæðunum af því að ekki eru til nægilega miklir fjármunir til eftirlits á þessum stöðum. Þess vegna teljum við algjörlega lífsnauðsynlegt að þessar 25 millj. kr. sem óskað er eftir til aukinnar landvörslu komi til í gegnum þessa fjárlagavinnu núna.

Fótaskortur hefur mér orðið á tungunni, hæstv. forseti, því að liðurinn Landvarsla heyrir undir Umhverfisstofnun þannig að Umhverfisstofnun greiðir landvörsluna. Þessir fjármunir, 28 millj. kr. til hennar á breytingartillögunni okkar, ættu að vera 25 til landvörslunnar og 3 til Surtseyjarstofu.

Varðandi Náttúrufræðistofnun Íslands gerum við ráð fyrir því að sértekjuáætlunin þyrfti að lækka um 30 millj. kr. Ég á reyndar von á því að kannski gerist eitthvað milli 2. og 3. umr. og ég skora sannarlega á fjárlaganefnd að verða við þessum óskum úr því að umhverfisnefndin stendur heils hugar og öll á bak við þetta allt saman.

Við teljum sem sagt mjög mikilvægt að bætt verði inn á Náttúrufræðistofnun Íslands annars vegar 30 millj. kr. viðbótarframlagi til að tryggja að ekki verði halli á stofnuninni eina ferðina enn við næstu áramót. Það gæti þá bætt skort á grunnþekkingunni, 30 milljónirnar gætu verið fjögur stöðugildi, gæti maður ímyndað sér. Svo teljum við að flokkunarfræðinga vanti, þeim hefur fækkað á stofnuninni. Ef við hefðum eins og tvö stöðugildi fyrir flokkunarfræðinga upp á 15 millj. erum við að tala um 45 millj. kr. hækkun til að bæta við einum 4–6 stöðugildum. Það mundi þá bæta úr þessari brýnu þörf og við gætum haldið höfði hvað varðar innleiðinguna á samningnum um líffræðilegan fjölbreytileika og fleiri brýn verkefni sem stofnunin er að vinna.

Ein stofnun enn er hér á breytingartillögunni á þskj. 364 sem varðar þessar stofnanir umhverfisráðuneytisins, Náttúrurannsóknastöðin við Mývatn. Hún lætur ekki mikið yfir sér en er afar merkileg stofnun og hefur verið mikill máttarstólpi í samfélaginu við Mývatn. Umsögnin sem umhverfisnefnd fékk frá Náttúrurannsóknastöðinni var afar hógvær. Forstöðumaður stofnunarinnar segir fyrirsjáanlegt að þótt framlag til RAMÝ, eins og er skammstöfun stofnunarinnar, þurfi að hækka í framtíðinni vegna húsnæðismála sé ekki farið fram á neina sérstaka upphæð en sagt að það þurfi að kosta viðgerðir og viðhald á gamla prestshúsinu á Skútustöðum sem rannsóknastöðin hefur til afnota og að helst þurfi að auka húsnæðið með kaupum á viðbótarhúsnæði í Skjólbrekku, í félagsheimilinu, og það verði leitað eftir viðbótarfé til þessara hluta eftir hefðbundnum leiðum innan stjórnkerfisins. Rannsóknastöðin við Mývatn nýtur ekki sömu hlunninda og t.d. náttúrustofur sem sveitarfélögin útvega húsnæði.

Þetta ákall í ákaflega mikilli hógværð er þess eðlis að ég hefði haldið að við gætum orðið við því að einhverju marki. Það hefur ekki verið. Fjárlaganefndin sá ekki ástæðu til þess að gera neinar breytingartillögur en við gerum það í minni hlutanum og leggjum til að rannsóknastöðin við Mývatn fái 8 millj. kr. til viðbótar þannig að framlagið hækki úr 19 millj. í 27.

Hæstv. forseti. Ég hef þá lokið yfirferð yfir þær breytingartillögur sem við höfum lagt fram á þskj. 364 og mig langar núna til að fara nokkrum orðum um málaflokkinn í heild sinni, umhverfismálin. Í öllum asanum sem var á vinnu okkar, þingmanna, þegar við þurftum að bíða eftir tillögum meiri hlutans til klukkan að verða 10 í gærkvöldi hefur ekki unnist tími til að gera allt eins og maður vildi. Eins og ég lýsti hér í morgun þegar við vorum að ræða um störf þingsins komst ég ekki í að lesa þessi gögn fyrr en snemma í morgun, klukkan hálftíu, og þá setti ég saman hugleiðingar sem mig langar til að koma að í ræðu minni.

Ég verð að segja, eins og ég vék kannski að í fyrri ræðu minni, að það hefði mátt búast við að umhverfismálunum yrði gert nokkuð hátt undir höfði í fyrsta fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar, því fyrsta sem Samfylkingin stendur að, en það er mjög miður að sú skuli ekki vera raunin. Ef frá er talin hækkun á framlagi vegna Vatnajökulsþjóðgarðs standa framlög til málaflokksins nokkurn veginn í stað á milli ára og stofnanir á borð við Umhverfisstofnun, Nátt-

úrufræðistofnun Íslands og Skipulagsstofnun þurfa enn að sæta því að fá ekki fjárframlög í samræmi við lögbundnar skyldur.

Enn bólar ekkert á fjármunum í fræðsluþátt umhverfismála sem þó er á könnu umhverfisráðuneytisins samkvæmt skilgreiningu. Hafa umhverfisráðherrar margoft viðurkennt þörfina fyrir aukna fræðslu í þessum málaflokki en ekki náð að standa við stóru orðin í þeim efnum.

Miklar breytingar eru fyrirhugaðar á málaflokkum umhverfisráðuneytisins þegar horft er til frumvarps ríkisstjórnarinnar um Stjórnarráð Íslands. Í orði kveðnu er talað um að efla umhverfisráðuneytið til muna með því að fella undir það málaflokka á borð við skógrækt og landgræðslu. Þau áform mæta gríðarlegri andstöðu, sérstaklega meðal skógræktarfólks, og það er greinilegt að ráðherrar ríkisstjórnarinnar hafa sniðgengið samráð þvert ofan í yfirlýsingar um annað í stjórnarsáttmálunum og útgefnum áherslum umhverfisráðherra.

Mjög mörg orð mætti hafa um þær aðferðir allar og verður slíkt gert á öðrum vettvangi, en hér er nauðsynlegt að benda á hversu grunnhyggin ríkisstjórnin virðist þegar hún gerir ráð fyrir að uppstokkun málaflokka af þessari stærðargráðu geti orðið án þess að til falli nokkur kostnaður. Þá er ég, virðulegi forseti, með í huga bandorminn góða um stjórnlagabreytingarnar. Ef við rifjum upp hvað fjárlagaskrifstofa fjármálaráðuneytisins segir í umsögn sinni með því frumvarpi telur fjármálaráðuneytið að áhrif frumvarpsins á kostnað ríkissjóðs verði einkum í formi tilflutnings á kostnaði milli ráðuneyta og stofnana og auki þannig ekki heildarkostnað ríkissjóðs. Annað er auðvitað að koma á daginn í breytingartillögum meiri hlutans eins og bent hefur verið á í ræðum sem hér voru fluttar fyrr í dag.

Virðulegi forseti. Þegar á heildina er litið hefur umhverfisráðuneytið sem er yngsta ráðuneytið í Stjórnarráðinu liðið fyrir skort á skilningi ríkisstjórna á mikilvægi málaflokksins. Nú er komin til valda ríkisstjórn sem segir í málefnasamningi sínum að Ísland eigi að vera í fararbroddi í umhverfismálum. Slík yfirlýsing verður ótrúverðug og lítið annað en orðin tóm þegar ekki er gert ráð fyrir nýrri forgangsröðun í fjárlagafrumvarpi. Vegur málaflokksins og virðing umhverfisráðuneytisins mun ekki vaxa fyrr en menn opna augu sín fyrir því að undirstaða áframhaldandi auðlindanýtingar á Íslandi byggir á ábyrgri stjórn umhverfismála. Umhverfisráðuneytið gegnir mikilvægu hlutverki í þeim efnum en fær ekki að njóta sín fyrr en ríkisstjórnin viðurkennir það í fjárlögunum.

Hæstv. forseti. Ég held að ég leyfi mér þá að snúa mér að næsta málaflokki, menntamálunum. Við erum með breytingartillögu í honum. Auk mín flytja hv. þm. Auður Lilja Erlingsdóttir og Jón Bjarnason tillögu á þskj. 367 sem ég ætla að mæla fyrir. Sömuleiðis erum við með breytingartillögu á þskj. 366. Hún er flutt af hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur og Auði Lilju Erlingsdóttur auk mín.

Ég ætla ekki alveg að tæma umræðuna um skólamálin því að ég geri ráð fyrir að hv. þm. Katrín Jakobsdóttir og jafnvel hv. þm. Auður Lilja Erlingsdóttir eigi eftir að fjalla um skólamálin síðar í umræðunni. Um aðra þætti tillögunnar mun ég kannski hafa örlítið meira mál.

Menntamálanefndin var nokkuð samstiga í áliti sínu, í framhaldi af því sem við ræddum áðan um að það væri gaman ef öll dýrin í skóginum væru vinir. Minni hluti menntamálanefndar gat tekið undir í raun og veru allt sem sagði í áliti meiri hlutans. Og hvað sagði í áliti meiri hlutans til fjárlaganefndar? Við lögðum sameiginlega, nefndin öll, áherslu á að hækka þyrfti fjárveitingu til einnar merkrar stofnunar sem heyrir undir menntamálaráðuneytið og það er Listasafn Íslands.

Menntamálanefndin hafði fyrr í vetur farið í heimsókn til Listasafns Íslands og fengið afskaplega góðar móttökur, leiðsögn um safnið og allan þess húsakost og geymslur og við urðum vægast sagt, hæstv. forseti, fyrir mjög miklum áhrifum af þeirri heimsókn. Við báðum listasafnið um að senda okkur greinargerð þar sem gerð væri grein fyrir fjárhag safnsins og aðstöðu eða aðstöðuleysi. Það varð við því og við fengum bréf frá listasafninu þar sem það kom fram, var sýnt í gröfum og kökuritum, hvernig rekstur Listasafns Íslands hefur smám saman orðið erfiðari á undanförnum árum. Þau hafa orðið að bregðast við þessum erfiðleikum með fækkun stöðugilda og nú hefur Listasafn Íslands á síðustu árum þurft að fækka stöðugildum um 3,15. Rúmlega þrír starfsmenn eru á síðustu árum horfnir frá Listasafni Íslands.

Slíkt er til marks um að ansi mikið vantar upp á það að safnið geti haldið í við eðlilega þróun eða sinnt lögbundnu hlutverki sínu. Á sama tíma og safnið ætti að vera í örum vexti og útrás til allra átta fyrir hönd íslenskrar myndlistar er þarna um samdrátt að ræða. Þó er ótrúlega lítið sem við, gestir safnsins, sjáum þennan niðurskurð og þann þrönga stakk sem safninu hefur verið sniðinn sem ber að þakka fyrst og fremst einvalastarfsliði sem hefur af eljusemi, miklum dugnaði og kunnáttu og fagmennsku haldið uppi alveg ótrúlega metnaðarfullu starfi þrátt fyrir þær hremmingar sem ganga yfir í fjármálunum.

Það kemur fram í bréfi listasafnsins til menntamálanefndarinnar að það leggi höfuðáherslu á eflingu rannsóknastarfs sem komið getur öllu innra starfi á góðan rekspöl. Það er í raun og veru í þeim geira sem sér á, rannsóknirnar hafa legið á hillunni og forvarslan mögulega sem og þeir hlutir sem eru ekki kannski sýnilegir gests auganu en skipta samt sköpum og eru grundvöllur alls hins sýnilega starfs.

Í bréfi listasafnsins segir að eina dæmið um sýnilegar þrengingar sé skortur á stækkunarmöguleikum. Fljótlega eftir opnun nýrra húsakynna á ofanverðum 9. áratugnum kom í ljós að safnið hafði allt of lítið geymslurými og salirnir einungis fjórir og flestir litlir þannig að það var útilokað að sýna safneignina svo að nokkru næmi. Lýsingin í sölunum er orðin lúin, ljósakerfið úrelt og þarfnast mjög fljótlega endurnýjunar. Svo kemur að geymsluvandanum, hann er þegar kominn á blöð þykkrar skýrslu í menntamálaráðuneytinu og hún lýsir hreinu ófremdarástandi eins og sakir standa. Þess vegna er úrlausn í geymslumálum auk rannsóknastarfsins forgangsverkefni hjá safninu og skiptir sköpum um það hvort í nánustu framtíð verði yfir höfuð hægt að koma helstu perlum íslenskrar myndlistar í varanlegt og ásættanlegt skjól.

Við menntamálanefndin fórum með safnstjóra og starfsfólki um húsakynni safnsins og sáum þessar geymslur og

sáum blasa við að húseignin að Laufásvegi 14, sem safnið hefur árum saman óskað eftir að fengist keypt fyrir geymslu- og skrifstofurými, var nýlega seld þannig að í raun og veru er búið að rýra möguleika safnsins á stækkun af því að menntamálaráðuneytið lét sér úr greipum renna þessa húseign sem lá svo beint við að yrði hluti af safninu í nánustu framtíð.

Þetta er skýrt að nokkru í erindi safnsins til nefndarinnar og þar segir að sótt hafi verið um fjárveitingu til menntamálaráðuneytisins til að kaupa þessa húseign að Laufásvegi 14, að öllum líkindum yrði hún þá til sölu á mun hærra verði en hún var fyrir ári eða hvenær sem hún var seld síðast. Safnstjóri segir að einhverra hluta vegna hafi þessi heimild ekki skilað sér inn í fjárlögin þegar þau töldu sig samt vera búin að fá vilyrði fyrir henni hjá menntamálaráðherra. Eðlileg stækkun húsnæðis Listasafns Íslands er sem sagt á meðal helstu áhersluatriða safnsins og lýtur að tengingu safnsins við Fríkirkjuveg 7 sem er aðalsafnhúsið og við skrifstofubygginguna sem er að Laufásvegi 12 og telst því forsenda þess að hægt sé að flytja listaverk innan dyra til forvörslu í safnbygginguna. Núna þurfa þau að fara með verkin út úr húsi til að koma þeim í forvörslu sem er algerlega óviðunandi.

Hæstv. menntamálaráðherra hefur tjáð sig um brýna þörf á því að leysa ýmis verkefni í geymslumálum safna. Ég er hér með lítinn pistil sem hún skrifaði í Fréttablaðið föstudaginn 12. janúar 2007. Það var áður en síðasta ríkisstjórn fór frá völdum. Þar segir hæstv. menntamálaráðherra að almennt sé geymsluaðstaða opinberra safna í því horfi sem ekki verði við unað. Um geymslumál Listasafns Íslands segir hæstv. ráðherra, með leyfi forseta:

„Einnig er brýn nauðsyn þess að tekið verði með festu á geymslumálum Listasafns Íslands sem hefur í safnhúsi sínu eina góða sérhannaða málverkageymslu sem er þó löngu sprungin. Að auki leigir safnið óhentuga geymslu. Núverandi geymsluaðstaða er því allsendis ófullnægjandi.“

Í þessum pistli talar hún reyndar líka um geymsluaðstöðu Náttúrufræðistofnunar Íslands og Þjóðskjalasafns Íslands. Nú er meiri hluti fjárlaganefndar að bæta úr hvað varðar Þjóðskjalasafnið að því er virðist, það eru ríflegir fjármunir sem koma til Þjóðskjalasafns í breytingartillögum meiri hlutans þó að þeir séu greinilega mestmegnis ætlaðir til nýskráningar á ákveðnum söfnum, m.a. söfnum bankanna sem voru einkavæddir þannig að ýmis eru nú áhrif einkavæðingarinnar. Engu að síður, hæstv. menntamálaráðherra viðurkennir fúslega í þessum pistli frá 12. janúar 2007 þann erfiða vanda sem við er að etja í geymslumálum Listasafns Íslands.

Nú spyr ég hv. meiri hluta í fjárlaganefnd: Hvers vegna var ekki orðið við þeirri einróma beiðni menntamálanefndar Alþingis Íslendinga að leysa úr þessum vanda á milli umræðna um fjárlagafrumvarpið? Mér er spurn og ég held að við hljótum að verða að fá svör við þeim spurningum áður en umræðunni hér lýkur.

Vaðandi skólamálin, svo að ég snúi mér að þeim, virðulegi forseti, kemur fram í áliti meiri hluta menntamálanefndar að gestur hafi komið til okkar bæði frá Háskóla Íslands og Félagi framhaldsskóla. Meiri hlutinn í menntamálanefnd, og minni hlutinn tekur undir það, greinir í nokkrum orðum frá helstu áherslumálum þessara aðila. Meðal þess var að Félag framhaldsskóla segir okkur að fjárlagafrumvarpið feli í sér niðurskurð á fjárveitingum til framhaldsskólanna, hækkunin nær sem sagt ekki að halda í við verðlagshækkanir. Og þó að nú komi í breytingartillögum meiri hlutans tilteknar breytingar er ekki tekist á við breytinguna sem þarf að gera fyrir heildina, heldur mjög sérhæfðar tillögur sem meiri hlutinn kemur með í þeim efnum. Þeim er að sjálfsögðu fagnað en það verður að gera meira. Eða ætlar Samfylkingin að láta niðurskurðinn sem boðaður er í nýju frumvarpi menntamálaráðherra, sem boðar niðurskurð á framhaldsskólastiginu, yfir sig ganga?

Mér finnst mjög miður ef svo er. Ég hélt að velunnarar framhaldsskólans ættu sterkan bandamann í Samfylkingunni og ég tel Samfylkinguna þurfa að svara í þessari umræðu fyrir þær vísbendingar sem eru í gögnum okkar. Menntamálanefnd öll styður það og beinir því til fjárlaganefndar að málefni háskólanna og framhaldsskólanna verði tekin til sérstakrar skoðunar. Ég spyr: Hverju skilaði sú skoðun eða fór hún kannski ekki fram? Hún skilar ekki því að áherslum sé breytt sem eru í frumvarpinu varðandi háskólana þar sem nemendum er beinlínis stýrt í þá skóla sem taka skólagjöld. Það er áhyggjuefni, hæstv. forseti, að það skuli vera með samþykki Samfylkingarinnar sem einkaskólarnir fá fjölgun nemendaígilda langt umfram það sem opinberu háskólarnir fá. Kennaraháskóli Íslands og Háskóli Íslands fá u.þ.b. 3% fjölgun nemendaígilda, 3–3,2%, á sama tíma og Háskólinn í Reykjavík og Háskólinn á Bifröst fá 5,8 og 6,2% fjölgun. Þetta þýðir bara það að það er verið að beina háskólastúdentum meðvitað inn í skóla sem taka skólagjöld.

Á sama tíma berst Háskóli Íslands við það að það er aukning skráninga hjá honum um 6% og hann fær ekki framlög með 435 nemendaígildum. Ef Háskóli Íslands ætti að fá framlög með þeim ættum við að bæta við á Háskóla Íslands 279 millj. kr. Ég spyr: Af hverju er það ekki gert? Þetta er pólitík, þetta er menntapólitík og þetta er yfirlýsing af hálfu ríkisstjórnarinnar um að það skuli fjölga meira í einkaskólunum en í hinum opinberu. Mér finnst það mjög alvarleg skilaboð.

Hitt er aftur á móti gott — af því að hér hafa menn kvartað undan því að við séum með svartagallsraus, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs — og verulegt fagnaðarefni hvað háskólasetrin vítt um land fá gott brautargengi og aukna fjármuni. Það eru að hluta til mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar vegna niðurskurðar í þorskstofninum en engu að síður tel ég að það eigi eftir að skila sér margfalt til baka, en það má ekki og er ekki hægt að réttlæta aukninguna á framlögum til háskólasetra vítt og breitt um landið með því að móðurskólinn sé einlægt skilinn eftir.

Ég get líka sagt hér að auðvitað þökkum við fyrir rannsókna- og kennslusamninginn sem gerður hefur verið en hann er bara ekki fullnægjandi á meðan ekki er greitt með á fimmta hundrað nemendaígildum.

Ég ætla kannski að láta þetta nægja um skólamál, hæstv. forseti, af tillitssemi við hv. þingmenn. Ég ætla að reyna að hafa ræðu mína í styttra laginu en eftirlæt félögum mínum, eins og ég sagði áðan, að fara betur yfir menntamálin og þá

sérstaklega hlut framhaldsskólanna.

Ég spurði um það áðan í andsvari við hv. varaformann fjárlaganefndar hvernig skiptingin á þessum rúmu 1,5 milljörðum sem koma hér í viðbætur til mennta- og menningarmála er á milli mennta- og menningarmála. Ég var að vona að ég yrði búin að fá svar við þeirri spurningu þegar ég kæmi í ræðustól en það svar hefur ekki borist þannig að ég verð að bíða með ákveðna þætti og verð kannski með getgátur út af því. Ég tel að við eigum enn eftir að fá að vita hvernig þessir þættir skiptast, þessi mikla aukning sem kemur núna frá meiri hlutanum, á milli menningar- og menntamála.

Áður en ég kem inn á safnliðina, hæstv. forseti, ætla ég að fara nokkrum orðum um breytingartillögu sem er á þskj. 367. Það er breytingartillaga frá þremur hv. þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, auk mín eru þar hv. þm. Auður Lilja Erlingsdóttir og Jón Bjarnason. Þetta er tillaga sem við höfum flutt áður og tengist þingmálum sem við höfum flutt og einu af okkar hjartans málum. Hún varðar listgreinar í framhaldsskólunum og framhaldsnám í tónlist.

Ég kom í andsvari áðan að málefnum Myndlistaskólans í Reykjavík og Myndlistaskólans á Akureyri. Þeir báðir leggja ríkinu lið vegna þess að þeir kenna greinar sem nemar á listnámsbrautum framhaldsskólanna geta tekið í þessum skólum. Listnámsbrautirnar í framhaldsskólunum hafa fengið eðlilegar hækkanir, a.m.k. upp að vissu marki, á undanförnum árum sem þessir listaskólar hafa ekki notið. Þeir hafa búið við þröngan kost og hafa ekki fengið viðurkenningu á því námi sem þeir láta nemendum í té, námi sem nemendur greiða skólagjöld fyrir, námi sem umboðsmaður Alþingis er búinn að segja að eigi að greiðast af ríkinu — og enn bólar ekkert á breytingum frá hæstv. ríkisstjórn í þessum efnum.

Þess vegna verðum við í stjórnarandstöðunni að leggja fram tillögur í þessum efnum og við vonum auðvitað, þó að þær hafi ekki verið lagðar fram í fjárlaganefndinni þó að þær liggi hér á pappírum, að hv. nefnd taki þær til skoðunar á milli 2. og 3. umr. og taki einhverjar þeirra til það alvarlegrar skoðunar að þær náist hér í gegn. Ég tel að þetta sé ein af þeim tillögum sem ætti að nást í gegn og það ætti ekki að vera nein andstaða við það að rétta hlut þeirra listaskóla sem taka þátt í að kenna listirnar á framhaldsstiginu og leggja mjög mikið af mörkum, auka fjölbreytnina í listnáminu, auka fjölbreytnina í framhaldsskólunum og eiga þarna hönk upp í bakið á ríkisstjórninni og okkur sem förum með fjárveitingavaldið.

Við gerum ráð fyrir því, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að listgreinar í framhaldsskólunum fái 60 millj. kr. fjárveitingu og að framhaldsnám í tónlist sérstaklega fái 80 millj. kr. fjárveitingu. Það byggjum við á þeirri yfirlýsingu hæstv. menntamálaráðherra Þorgerðar Katrínar Gunnarsdóttur, sem er orðin a.m.k. tveggja ára gömul, að hennar skoðun sé sú að ríkið og ríkissjóður eigi að standa straum af kostnaði við allt framhaldsnám í tónlist, þ.e. að þegar tónlistarnemi er kominn upp á framhaldsstig eigi ríkið að greiða kostnaðinn af því. (**Gripið fram í:** Það er í nýja frumvarpinu.) Það er í nýja frumvarpinu, er mér tjáð í frammíkalli, það kemst upp um strákinn Tuma því að ég hef ekki haft tíma til að lesa frumvarp menntamálaráðherra. (**Gripið fram í:** Af hverju kemur það ekki inn í fjárlögin?) Þá spyr ég næstu spurningar sem kemur hér utan úr sal: Hvers vegna kemur það ekki inn í fjárlögin? (Gripið fram í.) 80 millj. í framhaldsnám í tónlist er tillaga okkar, þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, og ég treysti því að þessu verði vel tekið í umræðunni sem hér er fram undan og stendur nú yfir.

Þá er ég komin að safnliðunum, hæstv. forseti, og held að nú sé tímabært að væta kverkarnar örlítið.

Hv. formaður fjárlaganefndar hefur sagt það í þessum ræðustóli og síðast í dag í flutningsræðu sinni að hann vilji sjá ný vinnubrögð við fjárlagagerðina. Við stjórnarandstæðingar höfum tekið undir með honum í þeim efnum. Við viljum líka sjá öðruvísi vinnubrögð og fögnum þeim tilraunum sem hv. þingmaður hefur nú þegar sýnt í þessum efnum.

Eitt af þeim atriðum sem við verðum að taka til skoðunar og við hv. þingmaður erum sammála um er úthlutun á safnliðum í fjárlagafrumvarpinu. Mín skoðun hefur verið sú að safnliðirnir séu í sjálfu sér orðnir mjög erfiðir og þungir í vöfum. Það kemur fram í ræðu hv. formanns fjárlaganefndar Gunnars Svavarssonar í dag að umsóknum og beiðnum til fjárlaganefndar og fundum með fjárlaganefnd hafi fjölgað um nær 40% á milli ára. Hv. þingmaður sagði að skoða yrði í heild sinni þetta vinnulag sem við höfum varðandi þessa safnliði og úthlutun á þeim. Hann sagði að að nokkru leyti gæti sú breyting verið fólgin í einhvers konar styrkingu þeirra sjóða sem nú þegar eru til staðar í fjárlagafrumvarpinu og eru ætlaðir til að styrkja ákveðna þætti í menningu okkar. Síðan sagði hann eitthvað á þá leið að það væri eðlilegt að við gætum líka fjallað um þessi mál fyrr á árinu en hingað til hefur verið gert og hv. þingmaður telur eðlilegt að við munum fylgja eftir þessum úthlutunartillögum, fylgjast þá með þeim verkefnum sem hafa verið í gangi eða eru sett af stað af Alþingi. Allt tel ég þetta vera af hinu góða og til bóta.

Mér finnst vægast sagt ótrúlega bíræfið af okkur samt við afgreiðslu þessara fjárlaga að leggja það til eins og meiri hlutinn gerir að settur verði — ja, mér telst til mjög lauslega útreiknað — u.þ.b. einn milljarður í menningartengd verkefni á safnliðum á sama tíma og við sveltum sjóðina sem hafa þau lögbundnu hlutverk sem umsóknirnar, sem við fáum, fjalla um. Ég nefni Safnasjóð sem safnaráð úthlutar úr og um Safnasjóð og safnaráð gilda lög. Sjóðurinn fær 87,7 millj. í fjárlagafrumvarpinu. Ég nefni fornleifasjóð, hann fær 144 millj. Ég nefni húsafriðunarsjóð, hann fær 93,3 millj. Reyndar bætir meiri hlutinn við hann, ekki einu sinni 93,3 millj., heldur næstum því tvisvar sinnum því að 155 millj. er bætt við í húsafriðunarsjóð. Það er valið, fjárlaganefnd velur þau verkefni sem húsafriðunarsjóður á að greiða upp á þessar 155 millj. Síðan nefni ég hérna samningana við sveitarfélögin um menningarmál. Nú eru allir landshlutarnir meira eða minna komnir með menningartengda samninga sem hafa verið keppikefli okkar allra og þeir fá í fjárlagafrumvarpinu 279 millj. samtals. Menningarsjóður félagsheimila, sem mér finnst mjög merkur sjóður og vil halda á lífi og taldi að mætti efla eða rifja upp fyrir fólki að væri til, fær 8,5 millj. í fjárlagafrumvarpinu.

Þá höfum við tónlistarsjóð sem fær 54 millj. kr. í fjárlagafrumvarpinu, bókmenntasjóð sem fær 50 millj., Barnamenningarsjóð sem fær 4,9 millj., launasjóð höfunda fræðirita sem fær 12,2 og ég get nefnt líka Hið íslenska bókmenntafélag sem fær 19,7. Ef ég nefni leiklistina eru það Bandalag áhugaleikfélaga og sjálfstæðir atvinnuleikhópar sem fá samkvæmt fjárlagafrumvarpinu til úthlutunar, bandalagið 22,4 til áhugaleikfélaganna og 5,3 til skrifstofunnar sinnar, og starfsemi atvinnuleikhópanna fær 60 millj. Það er búið að hækka liðina til leiklistarinnar örlítið og það er auðvitað vel, en eins og ég segi eru hér tilgreindir sjóðir sem eiga að sinna því verkefni á faglegan hátt að úthluta til menningarverkefna.

Mín skoðun er sú að það eigi að efla þessa sjóði. Það á að draga úr þeirri hjáveitu sem fjárlaganefnd hefur skapað á undanförnum árum. Ég sagði við 1. umr. í fjárlögum að það væri tímabært að breyta þessum vinnubrögðum og ég tel að hv. formaður fjárlaganefndarinnar sé mér sammála. Það met ég af orðum hans í ræðu í dag.

Ég veit eiginlega ekki hvar við eigum að byrja í sambandi við þessa safnliði því að þetta eru gríðarlega háar upphæðir, virðulegi forseti. Það hlýtur að liggja í hlutarins eðli að fjárlaganefnd hefur ekki þá yfirsýn sem faglegar sjóðstjórnir hafa í þessum efnum. Ég tel að fjárlaganefnd sé með óþarfavantrú á sjóðstjórnunum sem við höfum komið okkur upp.

Nú langar mig til að nefna styrkina sem Norðurlöndin hafa komið sér saman um að veita til menningarmála undir yfirskriftinni „Kultur Kontakt Nord“. Það er hið nýja styrkjakerfi sem Norðurlandaráð hefur komið á þar sem búið er að skapa eftir áralanga reynslu mjög skilvirkar reglur sem sjóðstjórn, sem starfar til þriggja ára, fer eftir. Á þriggja ára fresti er skipt um sjóðstjórn þannig að það sé tryggt eins og kostur er að ekki verði um neina spillingu að ræða, heldur bara að það séu nýir fagmenn sem koma að á þriggja ára fresti. Fulltrúarnir eru alls staðar að af Norðurlöndunum og allir sem starfa í geiranum eru hæstánægðir með þetta fyrirkomulag. Og það eru stjórnmálamennirnir á Norðurlöndunum líka. Við höfum dæmi um vel smurðar maskínur sem úthluta fjármunum til menningarmála á faglegum forsendum þar sem jafningjamat fer fram en ekki mat reiknað með mælistiku fjárlaganefndar Alþingis. Hún er skiljanleg að ýmsu leyti. Auðvitað vilja hv. þingmenn öllum Íslendingum og menningunni vel, og hver og einn vill sínu byggðarlagi vel og þar fram eftir götum. Allt er þetta gert með góðum hug, en það er ekki fagmannlegt. Það þarf að breyta því til að við getum staðið nokkuð keik á bak við þessi merku framlög. Ég ítreka það sem ég hef oft gert áður við umræðu um fjárlög að ég er ekki að kasta neinni rýrð á verkefnin sem um ræðir, heldur einungis á vinnubrögðin. Ég er ekki einu sinni að gagnrýna þá fjármuni sem fara til verkefnanna. Hér er ég að tala um pólitík og verkefni sem eru mikilvæg en þarf að koma í einhvern annan farveg ef vel á að vera að mínu mati.

Meiri hluti menntamálanefndar fékk til skoðunar og umfjöllunar frá fjárlaganefndinni 136 umsóknir um fjárveitingar af safnliðum og af þeim komu 49 umsækjendur á fund nefndarinnar. Það fóru margir dagar í þá vinnu hjá menntamálanefnd að skoða þessar umsóknir allar. Það gerði hún svo sem ekki með glöðu geði því að menntamálanefnd hefur gert athugasemdir við þetta. Sameinuð menntamálanefnd hefur gert athugasemdir við þetta fyrirkomulag oftar en einu sinni á undanförnum árum. Nú var formaður nefndarinnar, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, afar tregur í taumi og settist einungis niður til að gera þetta eitt árið enn vegna þess að hann taldi sig hafa loforð frá fjárlaganefndinni fyrir því að þetta yrði ekki gert aftur á þennan hátt. Jafnframt hékk á spýtunni vilyrði frá fjárlaganefnd um að menntamálanefnd yrði höfð með í ráðum alla leið, þ.e. ef fjárlaganefnd ætlaði að hækka þessa safnliði yrði menntamálanefnd kölluð aftur til að gefa umsagnir um þær umsóknir sem fjárlaganefnd vildi veita brautargengi. Ég vona að ég fari ekki með rangt mál, hv. formaður nefndarinnar leiðréttir mig þá vonandi í andsvari á eftir.

Nú hef ég skoðað, hæstv. forseti, hvernig þessi orð hafa verið efnd og ég verð fyrir vonbrigðum vegna þess að ég kemst að því að það eru talsverð brögð að því að fjárlaganefndin breyti tölum frá menntamálanefndinni, ekki umtalsvert en það eru samt breytingar, og inn koma nýir liðir sem menntamálanefndin fékk aldrei til umfjöllunar. Ég nefni bara hér Hið íslenska reðasafn og Myndlistarsafn Tryggva Ólafssonar í Neskaupstað. Ég get líka nefnt Starfsendurhæfingu Austurlands og Starfsendurhæfingu Skagafjarðar. Hér eru dæmi um fjárveitingar sem ég hefði talið að ætti að kalla menntamálanefnd aftur að borðinu til þess að upplýsa okkur um — ég er ekki að tala um neitt annað en að upplýsa okkur — af því að við töldum að við ættum að vera með fjárlaganefndinni við borðið alla leið. Það var sameiginlegur skilningur menntamálanefndarinnar, en ekki einu sinni það fékkst í gegn og mér finnst það mjög miður því að ég trúði því og treysti að hér horfðu hlutir til betri vegar.

Við vísuðum nokkrum liðum til fjárlaganefndarinnar og hún afgreiddi þá í sjálfu sér á sinn hátt. Það er ekkert við það að athuga en eitt langar mig þó til að nefna. Það varðar tillögu menntamálanefndarinnar — og ég ítreka að ég tala fyrir munn allrar menntamálanefndar — við lögðum sérstaklega að fjárlaganefndinni varðandi Þórbergssetur. Við í nefndinni beindum því til menntamálaráðherra og reyndar fjárlaganefndarinnar með því að þetta álit er skrifað til hennar um að gerður yrði samstarfssamningur við Þórbergssetur með sama hætti og menntamálaráðherra hefur gert samstarfssamning við Gunnarsstofnun. Nú fær Þórbergssetur framlag í breytingartillögum meiri hlutans, sem er tillaga frá menntamálanefnd og það er vel, það hækkar framlagið um 8 millj. kr. ef ég man rétt, en fjárlaganefnd tjáir sig ekki um þá hugmynd menntamálanefndar að gerður verði fastur samningur og Þórbergssetri komið á fastan kjöl. Ég tel að Þórbergssetrið eigi að vera sjálfstæður fjárlagaliður undir menntamálaráðuneytinu alveg á nákvæmlega sama hátt og Gunnarsstofnun.

Við eigum þrjú rithöfundasetur, við eigum Gljúfrastein, Gunnarsstofnun og Þórbergssetur. Þessi setur eiga að mínu mati öll að vera jafnrétthá. Þórbergssetur á ekki að þurfa að heyra undir safnlið hjá ráðuneytinu ef Gunnarsstofnun fær sjálfstæðan og sérmerktan fjárlagalið. Ég tel að fjárlaganefnd þurfi að segja okkur það og gera bragarbót á því á milli 2. og 3. umr. að koma Þórbergssetri inn á fastan fjár-

lagalið og tryggja samning við setrið.

Sömuleiðis vil ég nefna Leikminjasafn Íslands. Menntamálanefnd sameinuð lagði það sama til varðandi Leikminjasafn Íslands. Þar hafa ákafir áhugamenn um leikminjar komið upp leikminjasafni. Af mikilli eljusemi og óeigingirni hafa þeir starfað árum sama við að taka við leikminjum sem annars væru glataðar og hafa haldið viðamiklar sýningar á veigamiklum þáttum úr leiklistarsögu Íslands og núna er verið að veita þessum aðilum ákveðna umbun. Framlag til safnsins er hækkað rausnarlega en fjárlaganefnd segir ekkert um þá tillögu menntamálanefndar að það þurfi að koma safninu á fastan kjöl og gera við það fastan starfssamning. Ég hefði óskað eftir því að fá við þessa umræðu að heyra frá hv. nefndarmönnum hvort hér sé ekki hægt að gera bragarbætur milli umræðna.

Annars gæti ég svo sem haft fjölmörg orð um þessa safnliði til viðbótar, ég er búin að rýna í þessi sérstöku yfirlit sem koma fram í breytingartillögum frá meiri hlutanum á þskj. 339. Ég verð að segja að ýmsir hlutir koma manni spánskt fyrir sjónir. Það er t.d. skrýtið hvernig ýmis fornleifaverkefni eru sett undir hatt Þjóðminjasafnsins, það er nokkur plagsiður sem fjárlaganefnd hefur stundað á undanförnum árum. Það er búið að taka fornleifaþáttinn frá Þjóðminjasafninu því að málaflokknum var skipt upp fyrir nokkrum árum og Fornleifavernd ríkisins stofnuð. Engu að síður er fjöldi fornleifaverkefna settur hérna undir Þjóðminjasafnið og það algerlega án samráðs við það, og meira að segja eftir að Þjóðminjasafnið hefur skrifað fjárlaganefndinni bréf þar sem það biður um að ekki verði settir undir það einhverjir svona liðir þar sem Þjóðminjasafnið er bara umsýslustofnun og milliliður fyrir ríkissjóð. Þjóðminjasafnið greiðir fjármuni til einkafyrirtækja úti í bæ sem stunda fornleifauppgröft, mjög háar upphæðir, en með því að peningarnir eru settir í gegnum Þjóðminjasafnið hefur það umsýslukostnað af þessum tilfærslum. Fjárlaganefnd verður að sjá til þess að Þjóðminjasafnið hafi þá fjármuni sem þarf og það starfsfólk sem þarf til að greiða fyrir þessa umsýslu. Það er alveg með ólíkindum hvernig þetta er stundað og það þvert ofan í vilja Þjóðminjasafnsins. Hér er t.d. átt við fornleifauppgröft og rannsóknir vegna Skálholts, Hóla í Hjaltadal, reyndar er Þjóðminjasafnið þátttakandi í Hólarannsókninni þannig að Hólarannsóknin heyrir undir Þjóðminjasafnið á allt annan hátt en önnur verkefni eins og verkefnið Álfkonan og fleiri þjóðsögur hjá Minjasafninu á Burstarfelli. Þetta er bara dæmigert verkefni sem á þá að vera á safnlið. Sömuleiðis til fornleifarannsókna í Skagafirði hjá Byggðasafni Skagfirðinga, Arnfirðingafélagið eða menningarsetur á Útskálum, sem hefur reyndar 3 millj. hér undir Þjóðminjasafninu sem Þjóðminjasafnið á að millifæra þangað, en á öðrum stað, þ.e. undir safnlið, er sama menningarsetur á Útskálum með aðrar 3 millj.

Ég segi og fullyrði, hæstv. forseti, að hér er ekki nógu vel að verki staðið. Hér hefði mátt vanda miklu betur til verka og tryggja að það sem á að vera á safnliðum sé þá á safnliðum, það sem á að vera á sjálfstæðum fjárlagaliðum sé á sjálfstæðum fjárlagaliðum. Þessi millifærslutilhneiging hérna með Þjóðminjasafnið er alveg með ólíkindum.

Til eins fyrirtækis sem heitir Fornleifastofnun Íslands veitir t.d. fjárlaganefnd 25 millj. kr. og þær eru tíndar til á nokkrum stöðum, bæði í safnliðum og undir Þjóðminjasafninu. Mér finnst þetta mjög undarlegt. Það var tekin um það umræða í menntamálanefndinni hvort svona sjálfstætt fyrirtæki ætti yfir höfuð að fá stuðning frá menntamálanefnd. Þetta er fyrirtæki sem líka sækir í fornleifasjóð þar sem eru 144 millj. og fær eflaust ríflega úr honum.

Nú tek ég enn einu sinni fram að ég er ekki að kasta rýrð á þessi verkefni, þetta eru allt þörf verkefni og það er sjálfsagt að setja fjármuni í þau af opinberu fé en það verður bara að vera gert á réttum nótum, með réttum formerkjum og á réttan hátt og menn verða að átta sig á því hvað þeir eru að gera. Á sama tíma og Fornleifastofnun Íslands, sem er einkafyrirtæki með reyndar kannski dálítið umdeilanlegt nafn, fær Fornleifavernd ríkisins einungis hækkun á milli 1. og 2. umr. 11,5 millj. kr. en einkafyrirtækið fær 25 millj. kr. í hækkun á milli þessara umræðna. Hér segir ég fullum fetum, hæstv. forseti, að pottur sé brotinn og þetta þurfi að laga.

Nú fer að líða að lokum ræðu minnar, hæstv. forseti, en ég á eftir að tala fyrir einni breytingartillögu enn frá okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Hún heyrir undir félagsmálaráðuneytið, varðar Jafnréttisstofu og hana er að finna á þskj. 365. Tillagan er upp á 40 millj. kr. Meiri hlutinn leggur til 20 millj. kr. hækkun á fjárveitingum til Jafnréttisstofu. Ég fagna því og ég ætlaði að láta þar við sitja þangað til ég heyrði ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar hér fyrr í dag sem benti þingheimi á hækkunina til vegamála. Ef ég heyrði rétt talaði hann um að hér væri verið að hækka framlögin til vegamála um helming frá því sem var í frumvarpinu, það hafi átt að hækka framlögin um 20 milljarða en einhvers staðar á leiðinni hafi meiri hluti fjárlaganefndar talið að það væri ofrausn og hafi lækkað hækkunina úr 20 milljörðum niður í 18.

Þegar ég heyrði hv. þm. Bjarna Harðarson tala um alla þessa milljarða í vegaframkvæmdir hugsaði ég með mér: Eigum við svo að láta okkur nægja 20 millj. í hækkun til Jafnréttisstofu? Ég sagði bara nei við sjálfa mig, við skulum ekkert láta það nægja, við skulum tvöfalda það og hafa það 40 millj. Um hvað er ég tað tala? Ég er að tala um að Jafnréttisstofa fær á næsta ári ný lög til að starfa eftir. Samkvæmt þeim lögum á að bæta við stofnunina tveimur stöðugildum, það á að bæta úr áralangri vanrækslu varðandi fræðsluþátt í jafnréttismálum sem hefur verið á könnu Jafnréttisstofu. Fræðsluþátturinn og útgáfa á könnu Jafnréttisstofu hefur alltaf goldið fyrir að það hafi verið of lítið fjármagn. Jafnréttisstofa þarf að fylgja eftir öllum jafnréttisáætlunum, hún þarf að reka verkefni eins og *Karlar til ábyrgðar,* hún vill virkja karla í jafnréttismálunum. Það kostar peninga að gera stórátak í þessum málum. Hún heldur úti öflugri heimasíðu sem hefur líka goldið fyrir að ekki hefur verið nægilegt fjármagn til að framkvæma allar hugmyndirnar sem eru til staðar hjá stofnuninni. Svo vil ég nefna ofbeldismálin, það eru auknar áherslur í nýja frumvarpinu á að Jafnréttisstofa sinni forvörnum hvað það varðar og það er nauðsynlegt að hún fái fjármuni til þess. Ég legg hér fram tillögu í mínu nafni, virðulegi forseti, um að Jafnréttisstofa fái hækkuð fjárframlög um 40 millj. kr.

Þegar öllu er á botninn hvolft, hæstv. forseti, er þessi umræða, 2. umr. um fjárlög, eins og hér hefur svo sem ver-

ið vikið að, nánast stærsta umræða þingsins. Þetta er sú umræða þar sem við fjöllum um lykilatriðin í okkar pólitík. Við komum inn á öll svið og við getum sagt frá öllum okkar hjartans málum í tengslum við þau mál sem hér ber á góma í fjárlagafrumvarpinu. Eðli máls samkvæmt verða ræðurnar nokkuð langar og það fer eftir því hvað við erum góðir ræðumenn hversu skermmtilegar þær verða. Ég er ekki viss um að mín hafi verið ein af þessum skemmtilegri í dag en hún hefur heldur ekki verið ein af þeim lengri því að hér lýk ég máli mínu.

[23:09]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir ræðu hennar. Ég skal vinna að því að fá fram umrædda skiptingu í mennta- og menningarmálum sem hv. þingmaður kallaði eftir. Jafnframt vísa ég til umræðu um Listasafn Íslands sem menntamálaráðuneytið gerði fjárlaganefnd grein fyrir og mun beita mér fyrir að málin sem þar hafa verið uppi verði tekin til enn frekari umfjöllunar og vísað var til í ræðu hv. þingmanns.

Einnig var fjallað um listnám í framhaldsskólum. Gripið var fram í þegar ræðan var flutt og því lýst að fjallað væri um framhaldsskóla í nýlegu frumvarpi sem ekki hefur verið tekið til umræðu á Alþingi.

Mikil umræða var um safnliði, ýmislegt gott og ýmislegt slæmt. Við beittum vissulega sama vinnulagi og áður, það var ekkert skorið niður miðað við það sem fagnefndir lögðu til en bætt lítillega við og var samstaða um það í nefndinni. Ég get fullyrt að það var gert. Vissulega var menntamálanefndin á elleftu stundu með vinnu sína í ár og það setti okkur einfaldlega í tímapressu þannig að við þurftum að loka málum okkar seinna en ella en því miður náðist ekki að samræma þau við menntamálanefndina eins og rætt var um. Um óverulegar tilfærslur er að ræða og ég ítreka að ekkert var skorið niður.

Ég vil einnig tala um, og geri það ef til vill í seinna andsvari mínu, mál sem lúta að tæknilegri útfærslu á safnliðunum og mismun á stofnframkvæmdum eða fjárfestingum annars vegar og rekstrarframlögum hins vegar. Ég hjó eftir því að hv. þingmaður talaði fyrir munn allrar menntamálanefndar í ræðu sinni en minna um það að okkur bárust (Forseti hringir.) tvö álit frá nefndinni.

[23:11]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er gott að heyra að hv. þingmaður ætlar að taka sérstaklega til skoðunar málefni Listasafns Íslands milli umræðna, ég fagna því.

Varðandi listnám í framhaldsskólum er rétt, eins og fram kom í frammíkalli, að þess væri getið í nýju frumvarpi hæstv. menntamálaráðherra en engir fjármunir eru í fjárlagafrumvarpinu eða í breytingartillögum meiri hlutans. Ég vona að ef hv. meiri hluti ætlar að vera samkvæmur sjálfum sér — hann leggur til talsvert af breytingum sem fylgja lagabreytingum sem e.t.v. á eftir að gera í nánustu framtíð — ætti hann líka að setja inn fjármuni sem varða frumvarp um tónlistarnám sem hæstv. menntamálaráðherra leggur fram.

Það var ekki skorið niður, segir hv. þingmaður, í þeim tillögum sem menntamálanefndin lagði til. Það er alveg rétt, ekki var skorið niður. Þegar við töluðum við fjárlaganefnd fylgdi þó sögunni að ef breytingar yrðu, svo sem hækkun, sæti menntamálanefndin áfram við borðið vegna þess að það vorum við sem vorum búin að fara í gegnum allar umsóknirnar. Það vorum við sem vorum búin að hitta alla gestina. Það vorum við sem vorum búin að móta okkur skoðun á öllu málinu þannig að við vissum alveg hvað við vildum í þeim efnum og hvað okkur hefði þótt skynsamlegast. Ég segi ekki að við hefðum ekki komist að sömu niðurstöðu og meiri hluti fjárlaganefndar gerði. Við ætluðumst til þess og við fengum vilyrði fyrir því að yrðum höfð við borðið til enda og ekki er rétt að við höfum skilað tillögum okkar svo seint að ekki hafi verið tækifæri til þess að kalla okkur að borðinu.

Varðandi það að komið hafi tvö álit frá menntamálanefnd er það auðvitað alveg rétt. Ég skilaði séráliti og mig minnir að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hafi skrifað undir það með mér. (Forseti hringir.) Ég mun koma að því í síðara andsvari mínu.

[23:14]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við ræðum hér um safnliðina og ég ítreka að vegna tímaskorts tókst okkur ekki að samræma vinnu menntamálanefndar og fjárlaganefndar í lokin en tilfærslur voru óverulegar að áliti nefndarinnar. Ég minni einnig á að tveir hv. þingmenn menntamálanefndar sitja í fjárlaganefnd og gátu þar af leiðandi kynnt okkur erindin en full samstaða var um það í fjárlaganefnd. Ég held því að við þurfum ekki að eyða löngum tíma í það þó að verkefni eins og tónlistarhátíð í Vík í Mýrdal hafi fengið 300 þús. kr. eins og lagt var til af fjárlaganefnd en ekki af menntamálanefnd.

Að lokum þurfum við þingmenn ræða um safnliðina og sjóðina, hvort sem það eru bátasjóðir, húsafriðunarsjóðir eða fornleifaverkefni í fornleifasjóð. Við þurfum ræða um hlutverk stjórnsýslunnar annars vegar og hins vegar hlutverk fyrirtækja, einstaklinga eða áhugafélaga sem koma að verkefnunum. Ég held að um sé að ræða þverpólitíska umræðu því að sitt sýnist hverjum í þessum málaflokkum og menn vilja hafa mismunandi vinnulag. Ég vil fara í þá umræðu með opnum huga og hef talað fyrir því. Það sama á við um ýmsa þætti sem koma fram í fjárlagafrumvarpinu, hvort sem um er að ræða Þórbergssetur eða Leikminjasafnið sem meiri hluti menntamálanefndar minnist á en minni hlutinn vék ekki að. Ljóst er að huga þarf að því hvort gerðir séu fastir samningar við þau söfn líkt og önnur söfn eða setur þannig að það sé ekki fjárlaganefndar hverju sinni að fjalla um málið og gera tillögu um fjárveitingar. Það á að liggja fyrir af hálfu ráðuneytisins að óska eftir því út frá þeim ramma sem það hefur.

[23:16]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi álit minni hluta menntamálanefndar þá erum við þrjú sem skrifum undir það, þ.e. ég og hv. þingmenn Katrín Jakobsdóttir og Höskuldur Þórhalls-

son. Ég tók það fram í ræðu minni að skólamálin yrðu meira á könnu hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur, þannig að ég fór ekki í smáatriðum yfir það álit en hv. þingmaður hlýtur að hafa kynnt sér það. Ég geri ráð fyrir að það hafi a.m.k. verið litið yfir það í nefndinni þó svo að ég hafi ekki talið ástæðu til að fylgja því sérstaklega eftir með heimsókn minni til nefndarinnar. Mér þykir mjög miður ef það hefur ekki verið lesið yfir eða litið yfir það þó að ég hafi ekki viljað koma til að lesa það fyrir hv. nefndarmenn. Þar er getið um ákveðna hluti. Þar er t.d. auk Listasafns Íslands getið um Listasafn ASÍ, Nýlistasafnið og Listasafn Sigurjóns Ólafssonar. Meiri hlutinn er að bæta inn á þessar stofnanir. Þar er getið um það að umboðsmaður Alþingis sé að átelja ríkisstjórnina fyrir að vera að gera samninga um alla skapaða hluti sem stendur í lögum að eigi að gera. Þar eru fleiri athyglisverðir hlutir sem ég get ekki farið yfir hér og ég geri ráð fyrir að Katrín Jakobsdóttir muni fara yfir.

Varðandi það að ekki sé getið um einhverja þætti í minnihlutaálitinu sem eru í meirihlutaálitinu, þá vil ég segja að minnihlutaálitið byrjar á því að segja að við lýsum yfir stuðningi við allt sem er í meirihlutaálitinu. Við erum sammála öllu sem meiri hlutinn segir en hann var ekki tilbúinn til að segja allt sem við sögðum. Það er ekkert tortryggilegt í þessum efnum þó að við séum með sérálit. (Gripið fram í.) Það er fyrsta línan í inngangi.

Varðandi verkefnin sem fjárlaganefnd bætti inn á safnliðina án þess að kalla nefndirnar aftur að borðinu, þá gildir það ekki bara um menntamálanefnd heldur líka um umhverfisnefnd. Þar er bætt inn liðum, meira að segja 8 millj. kr. á svifryksmæli á Akureyri sem er hæsti einstaki liðurinn í safnliðum umhverfisráðuneytisins. (Forseti hringir.) Um það fékk umhverfisnefnd ekki nokkurn skapaðan hlut að segja og sá ekki þá umsókn.

[23:18]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að nefna þingmenn sem hv. þingmenn þegar þeir eru nefndir hér með nafni.

[23:18]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka fyrir yfirgripsmikla ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur og get tekið undir sumt í henni en annað ekki en ég ætla ekki að fara í það að greina það allt saman hér á stuttum tíma. Ég hjó eftir áherslum hennar varðandi safnliðina og varð nokkuð hugsi yfir því. Um það hef ég að vonum hugsað mikið sem fjárlaganefndarmaður í vetur hvernig þessu skuli ráðstafað og hvernig skuli staðið að þessum málum. Ég er ekki alveg sammála hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um að það eigi að taka þetta úr höndum þingmanna og fela það alfarið sjóðstjórnum eins og ég skildi orð hennar. Ég hefði aftur á móti talið að aðkoma fagaðila mætti vera meiri að þessum málum.

Spurning mín hér lýtur að því hvort hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hafi talað fyrir munn síns flokks í þessum efnum og hvort þetta sé þá stefna Vinstri grænna varðandi safnliðina. Úthlutunarvaldið varðandi þessar litlu fjárveitingar er mjög mikilvægt og ég tel í rauninni þennan snertipunkt þingsins við þjóðina mjög mikilvægan. Ég er ekki sannfærður um að við eigum að flytja þetta vald alveg í hendur embættismanna. Ég geri mér grein fyrir að það eru engu að síður ákveðnar röksemdir fyrir því og þess vegna held ég að embættismenn og fagaðilar ættu að koma meira að þessu en nú er. En ég vil spyrja hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur sérstaklega að því hvort hún tali hér fyrir stefnu Vinstri grænna eða hvort þetta sé einungis hennar sérskoðun innan þess flokks?

[23:20]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get svarað hv. þingmanni með því að það hefur engin flokkssamþykkt verið gerð hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði um þetta tiltekna mál, enda lít ég á þetta sem tæknilegt atriði sem við, allir þingmenn, þurfum að koma okkur saman um. Að því leyti tala ég fyrir munn menntamálanefndar en þetta er þriðja árið sem nefndin segir það afar skýrt að hún vilji ekki taka þennan kaleik á þeim nótum sem við höfum þurft að gera.

Það nær reyndar miklu lengra aftur. Ég man það núna að hv. fyrrverandi þingmaður Gunnar Birgisson neitaði einu sinni alfarið að taka þessa safnliði inn á borð menntamálanefndar. Ég man líka eftir að hv. fyrrverandi þingmaður Sigríður Anna Þórðardóttir kvartaði mikið undan þessu. Þannig að í öll þau átta ár sem ég hef setið á þingi hefur menntamálanefnd verið sammála um að þetta sé ófært vinnulag.

Um það hins vegar hvort einhverjir embættismenn eigi að úthluta þessu fé þá er það ekki hugmyndin heldur er þetta spurning um jafningjamat, um fagaðila eins og safnaráð þar sem þeir sem mest og best þekkja til viðkomandi geira úthluta. Ég talaði um það kerfi sem komið er á hjá Norðurlöndunum í menningarmálaúthlutun þar. Kulturfonden þekkjum við öll, sjá sjóður gengur mjög vel. Og nýja kerfið Kulturkontakt Nord gengur líka mjög vel.

Við höfum fyrirmyndir um úthlutun á mjög stórum skala þar sem listamenn eru mjög sáttir. Listamenn hins vegar, eða þeir aðilar, þetta eru ekki allt listamenn, sem sækja um hér sækja líka um í sjóðunum og ástæðan fyrir því að við fáum sífellt meira af umsóknum til fjárlaganefndar er auðvitað sú að fólk áttar sig á að hér er djúp og safarík hjáveita að fjármagni. Það sækja líka allir til sjóðanna og fá þar þetta faglega mat, það fer allt í gegn og fólk fær peninga þaðan en það fær þá líka hér. Þetta er því tvöfalt kerfi (Forseti hringir.) og við skulum bara afnema það sem fyrst.

[23:22]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sjáum þessa hluti ekki alveg eins. Ég sé þetta sértæka fjárveitingavald, sem er ekki stór hluti af heildarfjárlögum, það telur liðlega milljarð í þeim potti sem við erum með núna, ég sé þetta sem mikilvæga hjáveitu varðandi þau verkefni sem eru munaðarlaus í kerfinu. Það er alltaf töluvert mikið um þau, ég tel svo raunar vera um margt af því sem við höfum verið að fjalla um, kannski ekki síst þau verkefni sem ekki

var vísað til fagnefnda af því þau voru það sértæk og einstök að þau áttu hreinlega ekki heima í sérstökum fagnefndum.

Vegna orða hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur um að hún talaði hér fremur sem fulltrúi menntamálanefndar en fulltrúi vinstri grænna, þá langar mig til að taka umræðuna einmitt út frá því sama og tala aðeins um þetta eins og ég sé þetta sem fulltrúi í fjárlaganefnd og þá er ég ekki alveg sannfærður um að það sé réttmæt athugasemd hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur áðan að ómaklega hafi verið vegið að umhverfisnefnd þó svo að fjárlaganefnd hafi tekið sig til og breytt einstökum úthlutunum. Ég hef litið svo á að fagnefndirnar ættu að vera þarna sem nokkurs konar umsagnaraðili en fjárlaganefnd ætti að hafa síðasta orðið, ég tel það eðlilegt. Ég bendi á að þrátt fyrir að þessar umsóknir hafi farið til fagnefnda hafa fjárlaganefndarmenn sett sig inn í þær allar og einmitt þær sem breytt var og þeir sem sóttu þar um hafa verið í beinu sambandi við fjárlaganefndarmenn um mjög mörg þessara atriða.

[23:25]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Bjarni Harðarson dregur í efa að þessi verkefni öll eigi sér sess eða eigi möguleika á að fá stuðning í gegnum þessa sjóði. Ég þori að fullyrða að það eru til sjóðir fyrir öll þessi verkefni sem telja heilan milljarð eða rúmlega það. Ekkert þessara verkefna þarf að vera munaðarlaust í kerfinu og ef svo er, þá eru tugir milljóna eftir í óráðstöfuðu fé hjá menntamálaráðherra. Tugir milljóna sem menntamálaráðherra hefur í hverjum fjárlagaliðnum á fætur öðrum í óráðstafað fé sem við erum bara mjög ónýt við, hv. þingmenn, að spyrja hæstv. menntamálaráðherra um hvernig hún ráðstafar. Hún getur bjargað öllum munaðarlausum verkefnum með því sem hv. fjárlaganefnd setur í hennar hendur óráðstafað. (**Gripið fram í:** Það þarf atbeina þingsins.)

Það þarf ekki atbeina þingsins því að við erum með marga fjárlagaliði undir menntamálaráðuneytinu þar sem menntamálaráðherra hefur háar upphæðir sem hún fær að ráðstafa sjálf án nokkurrar aðkomu Alþingis Íslendinga. Ég vil svo segja við hv. þingmann að ég tel ekkert ómaklega vegið að menntamálanefnd þó svo að við höfum ekki verið kölluð að borðinu í lokaúthlutuninni. Ég tel bara að fjárlaganefnd hefði átt að standa við orð sín. Við töldum öll að við ættum að fá að sitja við borðið til enda. Það var skilningur allrar nefndarinnar, það gerðist ekki. Ég er ekki að segja að það sé stórmál þótt gerðar hafi verið lítils háttar breytingar, þetta hafa verið svo litlar þessar breytingar, en þær breytingar sem gerðar hafa verið hafa oft verið mjög verulegar, ekki til niðurskurðar heldur einmitt þvert á móti til viðbótar. Hingað til hefur menntamálanefnd talið það óráðsíu eða kannski illa farið með okkar störf, það sem við erum búin að (Forseti hringir.) leggja á okkur, ef við fáum að segja álit okkar að ákveðnu marki en ekki alla leið.

[23:28]

Birkir J. Jónsson (F):

Frú forseti. Hér er til umræðu frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008. Fyrsta fjárlagafrumvarp nýrrar ríkisstjórnar. Það er í raun ekki óeðlilegt að ræður þingmanna verði oft og tíðum nokkuð langar af því að hér erum við að fjalla um mikilvægasta verkefnið sem hvert þing afgreiðir hverju sinni, fjárlagafrumvarpið þar sem línur eru lagðar í öllum málaflokkum, því er eðlilegt að hv. þingmenn, hvort sem þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu, taki sér góðan tíma til að fara yfir þessa mikilvægu málaflokka. Það er því ekki æskilegt að sumir hv. þingmenn skuli taka upp skeiðklukkuna og mæla hve lengi einstakir þingmenn stjórnarandstöðunnar tala. Það er jú mikilvægt að allar raddir heyrist í umræðum um fjárlög hverju sinni og er ég nú ýmsu vanur í því.

Það hefur orðið mikil breyting á stjórnarmunstrinu í landinu. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks hætti samstarfi síðastliðið vor og nú er tekin við ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Það kollvarpar þó í engu stefnu og áherslu Framsóknarflokksins. Hv. þm. Bjarni Harðarson hefur mælt fyrir áliti framsóknarmanna vegna umrædds fjárlagafrumvarps og það verður að segjast eins og er, eins og hefur heyrst í þessum umræðum, að stjórnarandstaðan gengur ekki í takt í þessum efnum því við framsóknarmenn viljum hvetja til aðhalds en ekki til eyðslu ríkisfjármálum nú á viðsjárverðum tímum.

Það er svo sem ekki nýtt að þessir flokkar skuli ekki ganga í takt. Á síðasta kjörtímabili beitti Framsóknarflokkurinn sér fyrir mörgum umdeildum ákvörðunum til þess að ná tökum á þenslu og verðbólgu. En félagar Framsóknarflokksins í núverandi stjórnarandstöðu, Vinstri grænir og frjálslyndir, voru á móti því. Það skal því ekki koma neinum á óvart að stefnumið þessara flokka séu mjög ólík í þessari umræðu. Það er ósköp eðlilegt.

Hæstv. forseti. Ég er einfaldlega ekki trúaður á, miðað við núverandi efnahagsástand, að hægt sé að gera allt fyrir alla, verða við öllum kröfum og öllum óskum þjóðfélagshópa, aðila í ríkiskerfinu eða allra félagasamtaka. Það er einfaldlega ekki hægt. Nú þurfa stjórnmálamenn að gæta að sér og mæla fyrir aðhaldi. Eftir að hafa fylgst með umræðum í þinginu í dag virðast því miður ekki aðrir en framsóknarmenn mæla fyrir aðhaldi, hversu vinsælt sem það kann að hljóma.

Þegar við hlustum á umræður í þjóðfélaginu og þá ráðgjafa sem veita ríkisstjórninni sína ráð á hverjum tíma þá kemur í ljós að þau skilaboð sem framsóknarmenn flytja í umræðunni eru mjög í takt við skoðanir Seðlabanka Íslands, skoðanir Standard & Poor's, matsfyrirtækisins, og skoðanir aðila vinnumarkaðarins. Allir þessir aðilar hvetja ríkisstjórnina til að sýna aðhald, sérstaklega í aðdraganda erfiðra kjarasamninga. Það er ekki ætlun mín að vera með einhvern bölmóð í þessum efnum. Menn þurfa einfaldlega að stíga varlega til jarðar líkt og áðurnefndir álitsgjafar hafa mælt með að undanförnu.

Reyndar var málflutningur Samfylkingarinnar í tíð síðustu ríkisstjórnar nokkuð á þennan veg. Að þáverandi ríkisstjórn gengi ekki nógu langt í aðhaldi. Þá gekk Samfylkingin ekki í takt við Vinstri græna og Frjálslynda en engu að síður hvatti Samfylkingin, og m.a. hv. þingflokksformaður Samfylkingarinnar, Lúðvík Bergvinsson, sérstaklega til að menn þendu ekki fjárlögin of mikið út. Hv. þm. Einar Már Sigurðarson, sem þá var fyrirsvarsmaður Samfylkingarinn-

ar í fjárlaganefnd, talaði einnig mjög í þeim anda.

Mig langar, hæstv. forseti, að vitna í þá ágætu aðila sem komið hafa fram með varnaðarorð líkt og við framsóknarmenn í þessari umræðu. Í þriðja riti *Peningamála* kemur fram stefnuyfirlýsing bankastjórnar Seðlabanka Íslands undir fyrirsögninni *Frekara aðhalds er þörf*. Þar segir, m.a., með leyfi hæstv. forseta:

„Ákvörðun bankastjórnar um að hækka vexti nú þegar um 0,45 prósentur sýnir einbeittan vilja um aðhald. Hún breytir ekki vaxtaferli grunnspárinnar að öðru leyti en því að vaxtahækkunin kemur til framkvæmda í einum áfanga í stað tveggja.“

Síðar segir, með leyfi forseta:

„Fjárfesting hins opinbera hefur vaxið stórlega, þvert á fyrirheit og væntingar. … Mikil óvissa ríkir um framvindu kjaramála. Vinnumarkaður er enn mjög spenntur og verðbólga er meiri en spáð var í júlí sem fyrr segir. Hvort tveggja ýtir undir að laun hækki meira en samrýmist stöðugu verðlagi. Þessir og aðrir óvissuþættir auka líkur á að verðbólga verði meiri en grunnspáin sýnir. Meiri hækkun launa og lækkun gengis en felst í henni mundi leiða til meiri samdráttar eftirspurnar og atvinnu en ella, þótt síðar yrði.“

Að lokum segir, með leyfi forseta:

„Án þess stranga peningalega aðhalds sem veitt hefur verið væri verðbólga mun meiri en þó er, með alkunnum afleiðingum fyrir afkomu og efnahag fyrirtækja og heimila. Því verður að brjótast út úr þeim verðbólguviðjum sem þjóðarbúskapurinn hefur verið flæktur í. Það gerist ekki átakalaust. Slakara aðhald nú myndi aðeins leiða til þrálátari verðbólgu og sársaukafyllri aðlögunar síðar. Öllum má vera ljóst að því minna sem aðhaldið er á öðrum sviðum efnahagslífsins, í fjármálum ríkis og sveitarfélaga, á vinnumarkaði og í útlánum fjármálafyrirtækja, því meira er lagt á stefnuna í peningamálum.“

Í frétt um daginn kom fram að matsfyrirtækið Standard & Poor's spáði því að ríkissjóður fái verri lánshæfiseinkunn vegna ójafnvægis í hagkerfinu. Þar stendur að ríkissjóður, Landsvirkjun, Íbúðalánasjóður og fleiri gætu fengið óhagstæðari lán í framtíðinni ef fram fari sem horfir í efnahagsmálum. Þetta má lesa úr nýútkominni spá Standard & Poor's um lánshæfismat ríkissjóðs. Okkur ber að taka þessum ábendingum mjög alvarlega. (**GÁ:** Er þetta rauða spjaldið eða gula?) Þetta er gula spjaldið. Hver veit nema að Samfylkingin vilji sjá rauða spjaldið í þessum efnum en ég ætla henni það ekki.

Við skulum átta okkur á því að þetta lánshæfismat hefur áhrif eins og ég sagði áður, á lánakjör ríkissjóðs og einnig á fyrirtæki eins og Landsvirkjun og Íbúðalánasjóð. Hvað þýðir það fyrir okkur ef lánshæfismat þessara stóru ríkisfyrirtækja verður lækkað? Fyrir Íbúðalánasjóð mundi það þýða mun hærri vexti. Íbúðalánasjóður hefur lánað rúmlega 400 milljarða kr. til heimila í landinu. Ef Íbúðalánasjóður þarf í framtíðinni að hækka vexti á lánum sínum þá er um gríðarlega kjaraskerðingu að ræða fyrir íslensk heimili þannig að hér er mikið undir.

Hið sama gildir um Landsvirkjun sem er gríðarlega skuldugt fyrirtæki. Rýrni lánshæfismat Landsvirkjunar þá getur það leitt til þess að rafmagnsreikningar heimila og fyrirtækja í landinu gætu hækkað. Um er að ræða gríðarlega alvarleg álitaefni sem við þurfum að fara ítarlega yfir. Það er mjög eðlilegt, hæstv. forseti, að við hv. þingmenn tökum okkur ágætan tíma í að fara yfir þessi stóru álitaefni.

Hæstv. forseti. Ég tel að sú ríkisstjórn sem nú situr þurfi að taka erfiðar ákvarðanir í efnahagsmálum. Hún er hvött til þess af ýmsum aðilum. Ég minni á að í tíð síðustu ríkisstjórnar voru tvívegis teknar mjög óvinsælar ákvarðanir til að mæta þenslu og verðbólgu í samfélaginu. Þær aðgerðir voru ekki vinsælar, það skal viðurkennt, en þær báru ákveðinn árangur. Þáverandi stjórnarandstaða sammæltist um að vera algjörlega á móti þeim aðhaldsaðgerðum sem við framsóknarmenn og sjálfstæðismenn lögðum til þá. Í umræðunni um fjárlögin hvatti Samfylkingin til aðhalds en hún var ekki samkvæm sjálfri sér þegar þáverandi ríkisstjórn tók á erfiðum málum. Hún gat ekki fylgt þáverandi ríkisstjórn þegar kom að óvinsælum ákvörðunum til að lækka verðbólguna og til þess að tryggja stöðugleikann í sessi. En nú eru blikur á lofti, hæstv. forseti.

Eftir að hafa setið fjögur ár í fjárlaganefnd Alþingis, síðast sem formaður nefndarinnar, vil ég segja við nefndina og nefndarmenn alla að ég votta þeim samúð mína fyrir að þeir hafi þurft að taka við fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar eins og það leit út á haustdögum. Munurinn á milli þeirra fjárlagafrumvarpa sem voru annars vegar lögð fram árið 2007 og 2008 er 17,2%. Fjárlagafrumvarp fyrir árið 2008 er 17,2% hærra heldur en fjárlagafrumvarpið eins og það leit út í upphafi þings árið 2006.

Við höfum ekki séð slíka hækkun, hæstv. forseti, síðan fyrir margumtalaða þjóðarsátt. Hækkunin jafnast á við árin sem einkenndust af óðaverðbólgu og víxláhrifum hækkunar launa og verðlags. Ég held að það ætti að vera þjóðarsátt um að lenda ekki aftur í því fari að missa tökin á verðbólgunni með víxlverkun á hækkun verðlags og launa. Við viljum ekki feta í þær slóðir aftur, a.m.k. ekki við framsóknarmenn.

Ég lenti í mjög merkilegri umræðu á Alþingi á dögunum við hv. þm. Árna Pál Árnason. Ég fjallaði um efndir og þær væntingar sem Samfylkingin hefur skapað, til að mynda um bætt kjör eldri borgara og öryrkja. Það fylgir því ákveðin ábyrgð að skapa væntingar. Menn eiga að standa við orð sín, einnig Samfylkingin sem gaf mikil loforð um að bæta kjör aldraðra og öryrkja í aðdraganda síðustu kosninga.

Hv. þingmaður sagði að ég ætti að vita það, sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar, að útgjaldahluta fjárlagafrumvarpsins hefði verið lokað í endaðan maí síðastliðinn og Samfylkingin hefði þar af leiðandi ekki getað haft nein áhrif á útgjaldaramma fjárlagafrumvarpsins árið 2008. Þetta sagði hv. þingmaður hér úr ræðustóli Alþingis. Síðan reyndar las ég viðtal í *Skessuhorni* við hv. þm. Guðbjart Hannesson þar sem hann gumaði sig af því hvað fjárlagafrumvarpið liti vel út og horfði til góðs. Það gengur ekki hjá Samfylkingunni að hæla sér af fjárlagafrumvarpi ársins 2008 þegar um góðu málin er að ræða en kenna öðrum um þegar ekki gengur að standa við gífuryrðin og loforðin fyrir síðustu kosningar.

Maður hlýtur að spyrja sig, hæstv. forseti: Ef það er þannig að Sjálfstæðisflokkurinn hefur einfaldlega haft töglin og hagldirnar í að móta nýtt fjárlagafrumvarp þá ber

Samfylkingin væntanlega enga ábyrgð. Hv. þingmaður var að reyna að koma sér undan ábyrgð í þessum efnum. En við hljótum að spyrja: Hvað er Samfylkingin að gera í ríkisstjórn? Hvað er Samfylkingin að meina þegar hún segir úr ræðustóli Alþingis að hún hafi ekki haft nein áhrif á útgjaldaramma fjárlaga ársins 2008? Kjörtímabilið er bara fjögur ár og þetta er fjórðungurinn af kjörtímabilinu.

Ég held við hljótum að velta fyrir okkur hver ráði í þessari ríkisstjórn sé þetta rétt hjá hv. þingmanni. Þá er það þannig að Árni M. Mathiesen og sjálfstæðismenn hafa einfaldlega mótað þetta fjárlagafrumvarp frá A til Ö og Samfylkingin ekki komið nærri því. Að sjálfsögðu á maður bágt með að trúa því eftir að hafa verið í stjórnarmeirihluta. Framsóknarmenn hefðu aldrei látið bjóða sér að fá ekki að hafa áhrif á fjárlagagerð ársins 2008. Samfylkingin hafði júní, júlí, ágúst og september til að koma sínum áherslum inn í fjárlagafrumvarpið. Svo kemur hv. þm. Árni Páll Árnason upp og segir: Samfylkingin hafði ekkert með þetta að gera. Það var búið að ákveða þetta fyrir fram. Ég held að margir reyndir þingmenn Samfylkingarinnar hafi verið of lengi í stjórnarandstöðu og gleymt því hvernig er að vera í ríkisstjórn miðað við frásögn hv. þingmanns.

Hæstv. forseti. Ég vottaði áðan hv. þingmönnum í fjárlaganefnd samúð mína fyrir að hafa tekið við þessu frumvarpi. Í raun breyttist það ekki stórkostlega á milli 1. og 2. umr. Það er gert ráð fyrir því að útgjöld hækki um tæpar 1.300 millj. kr. á milli umræðna á meðan tekjuáætlun frumvarpsins hækkar um 6,9 milljarða kr. Við höfum nú oft séð hærri upphæðir en þetta þannig að meiri hluti fjárlaganefndar hefur ekki gert gríðarlegar tillögur um hækkanir. En eins og ég rakti áðan er staðreyndin sú að lausatök ríkisstjórnarinnar í ríkisfjármálum eru með eindæmum. Við þurfum víst að búa við það, hæstv. forseti.

Það er vissulega áhyggjuefni að ríkisstjórnin skuli ekki vilja hlusta á ráðleggingar Seðlabankans sem rær einn í ólgusjó þensluþjóðfélagsins meðan ríkisstjórnin situr einfaldlega hjá. Hún leggur fram gríðarleg þenslufjárlög og þegar forsvarsmenn Seðlabankans og annarra aðila koma fram og gera athugasemdir við frumvarpið sem við ræðum hér þá allt á misskilningi byggt, menn hafa þá ekki kynnt sér hlutina nægilega vel eða eru ósammála. En það vill svo til að nær allir þeir sem hafa gefið umsögn um frumvarpið sem við ræðum hér eru ósammála ríkisstjórninni um þessa stefnumörkun.

Nú getur það vel verið að ráðherrar Sjálfstæðisflokksins, flokks sem hefur verið við völd frá árinu 1991, kunni þetta bara orðið svo vel að ekkert sé að marka það sem erlend matsfyrirtæki segja um ríkisfjármál eða það sem Seðlabanki Íslands segir. Að minnsta kosti virðast hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins hættir að hlusta á bankastjórann Davíð Oddsson, sem var forsætisráðherra og öflugur formaður Sjálfstæðisflokksins á sínum tíma.

Tök Davíðs Oddssonar á Sjálfstæðisflokknum hafa greinilega minnkað. Það er miður ef efnahagsstefna Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins ... (**Gripið fram í:** Er ekki Davíð að hætta í pólitík?) Jú, ég frétti það í dag að Davíð Oddsson, sá ágæti maður, væri hættur í pólitík og það skýrir kannski ansi margt. Ljóst að lausatökin eru gríðarleg.

Inni á þingi eru menn sem kenna sig við hugsjónir og segjast starfa af hugsjóninni einni. Þeir kenna sig við frelsi og hefur ungliðahreyfing Sjálfstæðisflokksins verið ákaflega dugleg á undanförnum árum að álykta og láta fyrrverandi ríkisstjórn finna fyrir því og reyna að hafa áhrif til þess að lækka ríkisútgjöldin. En hvaða áhrif hafa ungir sjálfstæðismenn haft á ríkisfjármálin á undanförnum 14–15 árum? (**LB:** Þau eru lítil.) Þau eru frekar lítil, það er hárrétt sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson bendir á.

Gert er ráð fyrir því að heildarútgjöld ríkissjóðs sem hlutfall af vergri landsframleiðslu aukist næstu missirin og á næsta ári hefur hlutfallið ekki verið hærra síðan árið 1993. Ríkisreksturinn hefur sem sagt þanist út ár frá ári á meðan ungir sjálfstæðismenn hafa talið ungum frjálshyggjumönnum trú um það að stefna ríkisstjórnarinnar endurspeglaðaðist í áherslum þeirra.

Það er kannski ekkert skrýtið, hæstv. forseti, að fáir ungir sjálfstæðismenn taki þátt í þessari umræðu. Málið er það að Sjálfstæðisflokkurinn er ekki sá hægri flokkur sem hann kennir sig við. Ég held að það sé tímaspursmál hvenær þingmaður eins og hv. þingmaður Jón Magnússon nær sér í fylgismenn úr röðum sjálfstæðismanna því að sá ágæti þingmaður kemur hér upp og heldur heilmiklar frjálshyggjuræður þar sem hann talar um að ríkisbáknið þenjist allt of mikið út.

Ég tek það fram, hæstv. forseti, að sá sem hér stendur hefur ekki endilega þær hugsjónir. En ég ætla að spá því að hv. þm. Jón Magnússon fari að klípa af Sjálfstæðisflokknum frjálshyggjugengið sem stutt hefur Sjálfstæðisflokkinn á undanförnum árum. Sjálfstæðisflokkurinn er nefnilega ekki þessi últrahægriflokkur eins og menn hafa talið og Heimdallur hefur talað fyrir því að ungir sjálfstæðismenn hafa ekki náð neinu fram þegar kemur að ríkisútgjöldum allt frá árinu 1991. Ég minntist á það áðan, af því að hv. þm. Jón Magnússon er kominn í salinn, að ríkisgjöld sem hlutfall af vergri þjóðarframleiðslu hafa ekki verið hærri síðan 1993.

Hver hefur farið með fjármálaráðuneytið á því tímabili? Jú, það er Sjálfstæðisflokkurinn, flokkur frelsisins og minnkandi ríkisbákns. (**Gripið fram í:** Hverjir voru formenn fjárlaganefndar?) Þeir sem voru formenn fjárlaganefndar voru framsóknarmenn og við höfum alla tíð talað fyrir því að við eigum að standa undir öflugu velferðar-, heilbrigðis- og félagskerfi og menntakerfi með ríkisútgjöldum. Sú áhersla endurspeglaðist nefnilega í tíð síðustu ríkisstjórnar. Ég bendi akkúrat á að þeim, sem í orði kveðnu þykjast vilja minnka bákn ríkisins, hefur ekki orðið ágengt. Velferðarstefna Framsóknarflokksins í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn hefur orðið ofan á í því ágæta samstarfi sem við framsóknarmenn áttum við Sjálfstæðisflokkinn í heil 12 ár.

Hæstv. forseti. Samfylkingin þurfti að taka sig á í aðdraganda síðustu kosninga. Hana skorti nefnilega trúverðugleika í einum mikilvægum málaflokki, í efnahagsmálum. Í örvæntingu var stofnaður hópur undir forustu þess ágæta manns Jóns Sigurðssonar, sem er fyrrum ráðherra og forstjóri Norræna fjárfestingarbankans, sem gaf svo út rautt kver sem heitir *Jafnvægi og framfarir. Ábyrg efnahagsstefna.* Það er einmitt það. Ég ætla að vitna aðeins í þetta

rauða kver Samfylkingarinnar sem er nú ekki gamalt, einungis nokkurra mánaða gamalt, frá því þegar Samfylkingin var að reyna að telja kjósendum trú um að hún væri trúverðug í efnahagsmálum. Ég ætla að grípa niður í nokkrar setningar í þessu ágæta kveri þar sem margt er ágætlega til lagt en annað arfavitlaust, eins og gengur af hálfu krata. Hér stendur annars, með leyfi hæstv. forseta:

„Bætt fjárhagsstaða ríkissjóðs ætti að auðvelda ríkinu að takast á við óvissar efnahagshorfur þegar til lengdar lætur, en um þessar mundir skiptir mestu máli að fjármálastjórn ríkisins miðist við að sporna við verðbólguþrýstingi svo ekki hvíli allt á stýrivöxtum Seðlabankans. Þetta verður aðeins gert með því að draga úr útgjöldum ríkisins og fjárfestingaráformum sem ríkisvaldið getur haft áhrif á. Það hefur ekki verið gert. Þvert á móti hafa ríkisútgjöldin verið aukin verulega á síðustu árum þrátt fyrir ofþenslu í hagkerfinu. Einkum er þetta aðhaldsleysi greinilegt í þróun ríkisútgjalda 2006 og í fjárlögum 2007.“

Ég held að rétt væri af hv. þingmönnum Samfylkingarinnar að leita í smiðju Jóns Sigurðssonar og þeirra aðila sem sömdu rauða kverið og spyrja hvort hið meinta aðhald sem Samfylkingin mælti fyrir sl. vor endurspeglist í fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008? Hvert er svarið við því, hv. þm. Karl V. Matthíasson. (**KVM:** Svarið er já.) Frumvarpið endurspeglar að sjálfsögðu ekki áherslurnar sem Samfylkingin boðaði fyrir síðustu kosningar, enda vildi hún láta taka sig trúanlega. Ég man þó þegar hv. formaður Samfylkingarinnar, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, kom fram með rauða kverið og lýsti því yfir að væri um tímamót að ræða, að nú hefði stjórnmálaflokkur myndað sér ábyrga stefnu í efnahagsmálum sem farið yrði eftir í einu og öllu.

Það eru einfaldlega örfáir mánuðir liðnir síðan forustumenn Samfylkingarinnar mæltu fyrir þessari stefnu en Samfylkingin hefur snúist eins og vindhani í mikilvægu málum og boðar nú gríðarleg þenslufjárlög. Fyrir utan öll loforðin, öll gylliboðin í aðdraganda síðustu kosninga, sem Samfylkingin mun aldrei í ljósi efnahagsástandsins geta staðið við, því miður. Það er ljótur leikur að skapa væntingar hjá fjölda fólks um að gera eigi svona og svona. Samfylkingin yfirbauð flestalla stjórnmálaflokka í íslensku litrófi með ofboðslegum loforðum en því miður sitja þingmenn hennar uppi með loforðin í dag sem þeir munu aldrei geta staðið við að fullu. Það er nú einu sinni þannig, hæstv. forseti. (Gripið fram í.) Ég ætla að halda áfram að vitna í þetta ágæta kver og fara á blaðsíðu 18 í rauða kveri Samfylkingarinnar. Þar stendur, með leyfi hæstv. forseta:

„Til þess að koma á stöðugleika í efnahagsmálum þarf jafnvægi og aðhald í ríkisfjármálum. Næstu missirin þarf aðaláherslan því að vera á aðhald að útgjöldum þar sem hagkerfið ber enn öll merki ofþenslu sem birtist í verðbólgu, miklum viðskiptahalla og erlendri skuldasöfnun. Afar skýr merki eru auk þess um að þegar sé fyrir hendi kerfislægur halli á ríkisrekstrinum sem birtist um leið og þensluskeiðinu lýkur. Innan þessa aðhaldsramma þarf þegar að hefjast handa við umbætur í fjármálastjórninni“, segir í rauða kveri Samfylkingarinnar.

Ég hefði haldið að það ætti að vera eitt af forgangsverkefnum Samfylkingarinnar við mótun fjárlagafrumvarpa ársins 2008 en þá kemur hv. þm. Árni Páll Árnason og upplýsir að Samfylkingin hafi ekki haft nein áhrif á útgjaldaramma ríkisstjórnarinnar. Maður veltir fyrir sér hvað Samfylkingin sé að fara í þessum efnum. Hún boðar eitt fyrir kosningar en gerir svo annað eftir kosningar þegar hún er komin undir hlýja sæng íhaldsins þar sem henni líður svo vel.

Samfylkingin seldi sig nefnilega dálítið ódýrt á Þingvöllum síðastliðið vor, mjög ódýrt. Sjálfstæðismenn hafa boðað á Alþingi og annars staðar í þjóðfélaginu að nú sé hægt að gera ýmsa hluti, m.a. í heilbrigðismálum, sem ekki hefði verið hægt að gera með Framsóknarflokknum. Hæstv. forseti. Það eru váleg tíðindi í loftunum hvað varðar áherslur ríkisstjórnarinnar, sérstaklega í heilbrigðismálum, og ég ætla að fara í örstuttu máli yfir það á eftir.

Hæstv. forseti. Ekki er hægt að skilja við rauða kver Samfylkingarinnar án þess að minnast á kaflann um landbúnaðarmál þar sem Samfylkingin gerir í orði aðför að íslenskum landbúnaði. Þar eru nú krötum rétt lýst. Ég get trúað því að hv. þm. Jón Magnússon sé verulega sammála því að opinberir styrkir séu of miklir og að of mikil forræðishyggja sé í íslenskum landbúnaði.

Í rauða kverinu er m.a. gagnrýnt að síðasta ríkisstjórn skyldi hafa gert langtímasamning við sauðfjárbændur og mjólkurbændur til ársins 2012 og 2014 þannig að þeir gætu byggt framtíð sína með raunverulegum aðgerðum, að þeir hefðu eitthvað fast í hendi. (**GuðbH:** Lestu innganginn.) Nú held ég að við þurfum að spyrja Samfylkinguna að því. (**GuðbH:** Lestu innganginn ...) Stendur til af hálfu Samfylkingarinnar að endurskoða samningana? (Gripið fram í.) Þar er reyndar sagt að framlög til samninganna séu ákvörðuð frá ári til árs í fjárlögum.

Við hljótum því að velta fyrir okkur hvort Samfylkingin ætli sér eitthvað í þessum efnum. Ég get nú vel skilið sjálfstæðismenn að hafa ekki viljað láta landbúnaðarráðuneytið af sinni hendi. Ja, guð hjálpi íslenskum landbúnaði ef samfylkingarmaður verður landbúnaðarráðherra, það er að segja ef eitthvað er að marka þetta rauða kver Samfylkingarinnar. Reyndar hefur það sem ég hef vitnað í gefið til kynna að einfaldlega sé ekkert að marka það sem stendur í rauða kveri Samfylkingarinnar sem átti að boða straumhvörf í íslenskri pólitík þar sem Jafnaðarmannaflokkur Íslands væri búinn að móta sér trúverðuga efnahagsstefnu. (**Gripið fram í:** Það er ekkert að marka þá.) Það er ekkert að marka þetta. Það má henda þessu á haugana. Þetta er ekki pappírsins virði eins og það fjárlagafrumvarp, sem við ræðum í dag, endurspeglar, því miður.

Hæstv. forseti. Það var athyglisvert í tíð síðustu ríkisstjórnar hvernig Samfylkingin talaði um aðhald í opinberum rekstri og lækkun ríkisútgjalda. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson talaði mikið um, m.a. í þáttum á Útvarpi Sögu og fleiri viðtalsþáttum, hér á Alþingi, að hann skildi ekkert í ríkisstjórninni að draga ekki meira saman í utanríkisþjónustunni en raun bæri vitni. Hann átti ekki til orð og talaði mjög harkalega um fyrrverandi utanríkisráðherra, hvort sem þeir voru framsóknarmenn eða sjálfstæðismenn, og gagnrýndi harðlega stefnu þáverandi ríkisstjórnar í útþenslu utanríkisþjónustunnar. Ég get svo sem verið sammála því. Menn þurfa að sýna aðgæslu í þeim efnum.

Hvað gerist svo þegar Samfylkingin tekur við utanríkis-

ráðuneytinu og formaður Samfylkingarinnar verður utanríkisráðherra og varaformaður Samfylkingarinnar, Ágúst Ólafur Ágústsson, verður mikill áhrifamaður í nýrri ríkisstjórn? Jú, á milli fjárlagafrumvarpa áranna 2007 og 2008 hækka útgjöld til utanríkisþjónustunnar um 21,2%. Þau hafa ekki hækkað svo mikið í mörg ár, ef þau hafa þá einhvern tímann hækkað svona mikið. Hver eru þá útgjöld til aldraðra og öryrkja almennt á sama tíma? Þið megið reikna að þau séu eitthvað um 4–5% á meðan að Samfylkingin beitir sér fyrir því að auka fjárframlög til utanríkisþjónustunnar um 21,2%. Já, svei mér þá. Hann er fljótur að snúast vindhaninn, hæstv. forseti.

Í raun og veru gekk hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson svo langt í málflutningi sínum á þeim tíma að hann vændi nærri því þáverandi ríkisstjórn um að hún kynni ekki á internetið og tölvupósta og spurði hvort væri ekki hægt að reka sendiráðin í gegnum þá nýju tækni sem þau væru? Ég spyr hv. þingmenn Samfylkingarinnar, hafa þeir ekki reynt að tileinka sér þessa nýju tækni sem veraldarvefurinn er? Ég held að þeir ættu þá að senda þingflokk Samfylkingarinnar á tölvunámskeið. Hæstv. forseti. Það er ljótt, það er ekki hlæjandi að þessu. Það eru þó þvílík öfugmæli sem Samfylkingin hefur boðið okkur upp á einungis á nokkrum mánuðum að ekki er annað hægt en ræða um það í nokkrum orðum.

Hæstv. forseti. Við framsóknarmenn gerum miklar athugasemdir við þær breytingar sem nú er verið að gera á Stjórnarráði Íslands. Þar er verið að flytja málaflokka á milli ráðuneyta og hvað sem kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytisins líður er ljóst að það mun hafa aukakostnað í för með sér. Ákveðið var að kljúfa iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið í herðar niður til þess að Samfylkingin gæti fengið sjötta ráðherrann og tveir samfylkingarmenn settir yfir þetta ráðuneyti sem m.a. hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sinnti með sóma á sínum tíma. En nú þarf tvo samfylkingarmenn til þess að leysa hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur af í þeim ráðuneytum.

Hvað mun þetta þýða? Viðskiptaráðuneytið þarf nýtt húsnæði. Af því hlýst verulegur kostnaður, m.a. af húsaleigu Það þarf að ráða ráðuneytisstjóra og fjölga starfsfólki, og ég spyr, hæstv. forseti: Er þetta í takt við þau loforð sem stjórnarliðar hér hafa talað um, um hagræðingu í íslenskri stjórnsýslu? Nei, aldeilis ekki. Er þetta innlegg af hálfu Stjórnarráðsins í að minnka ríkisumsvif og minnka þensluna? Nei, aldeilis ekki. Það er því ýmislegt, hæstv. forseti, sem þarf að vinda ofan af í þessari umræðu. Ég vona sannarlega að ríkisstjórnarmeirihlutinn sjái að sér á milli 2. og 3. umr. um þessi mál.

Reyndar hefur, hæstv. forseti, verið boðað af formanni fjárlaganefndar að kjör aldraðra og öryrkja eigi að vera í endurskoðun á milli 2. og 3. umr. Það er vissulega nýstárlegt því að 2. umr. er yfirleitt aðalumræða um viðkomandi lagafrumvarp. Í tíð síðustu ríkisstjórnar má heita að það hafi verið regla frekar en undantekning að útlínur fjárlagafrumvarpsins væru ljósar við 2. umr. fjárlaga. Á milli 2. og 3. umr. var hægt að fara yfir það hvort einhverjir hnökrar hefðu verið í breytingartillögum meiri hlutans við 2. umr. og hugsanlega gerðar einhverjar smáleiðréttingar til að bæta úr því en við horfum á það núna, með nýrri ríkisstjórn að það er fullkomin óvissa um útgjaldaramma fjárlagafrumvarpsins á milli 2. og 3. umr. Er verið að tala um að það eigi að auka útgjöld ríkissjóðs um milljarða, hundruð milljóna eða hvað? Við höfum því miður ekki fengið neinar vísbendingar um það. En mín reynsla er sú að sé fjárlagafrumvarp opnað á milli umræðna eins og 2. og 3. umr. þá fari hurðin upp á gátt. Það skyldi þó ekki vera að við ættum eftir að horfa upp á að útgjöldin verði mun hærri en þó hefur verið talið við 2. umr. fjárlaga ársins 2008?

Ég vil benda á annað. Hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir mælti fyrir mjög góðu máli um daginn, um réttindi foreldra langveikra barna. Það var ljóst að löggjöf sem var gerð á síðasta kjörtímabili þjónaði ekki tilgangi sínum þannig að farið var í breytingu á því sem mun stórbæta kjör foreldra langveikra barna en það mun kosta sitt, það kostar ríkissjóð um milli 200 og 300 millj. kr. Þegar maður les yfir tillögu meiri hluta fjárlaganefndar er ekkert talað um frumvarp hæstv. félagsmálaráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur. Við hljótum að gera ráð fyrir því að sá kostnaður sem fellur til vegna bættrar stöðu foreldra langveikra barna muni birtast í 3. umr. fjárlaga ársins 2008. En nú er búið að leggja frumvarpið fram og kostnaðarmeta það, hvernig í ósköpunum stendur á því að þessara 200–300 millj. kr. er ekki getið við 2. umr. fjárlaga ársins 2008?

Þetta sýnir okkur, hæstv. forseti, lausatök í ríkisfjármálum og vandræðagang í þessum efnum á stjórnarheimilinu. Stjórnarflokkarnir hafa einfaldlega enn ekki komið sér saman um hvernig fjárlagafrumvarp ársins 2008 eigi að líta út, því miður. Það er náttúrlega mjög alvarlegt að á hveitibrauðsdögum nýrrar ríkisstjórnar skuli samkomulagið með þeim hætti sem raun ber vitni. Það virðist ekki voðalega kært á milli þessara flokka í mörgum veigamiklum málaflokkum.

Hæstv. forseti. Ég nefndi í upphafi máls míns að á Alþingi eru þrír flokkar sem eiga að veita ríkisstjórninni málefnalegt aðhald. Munurinn á þeim skilaboðum sem hafa komið frá stjórnarandstöðuflokkunum, a.m.k. til þessa í þessari umræðu, er sá að Vinstri grænir og frjálslyndir vilja koma með breytingartillögu, samþykkja öll mál sem ríkisstjórnin leggur fram en boða aukin útgjöld. Það er þvert á það sem við framsóknarmenn leggjum til. Við höfum haft uppi mjög sterk varnaðarorð ásamt Seðlabanka Íslands, matsfyrirtækjum, Samtökum atvinnulífsins og verkalýðshreyfingunni. Það hlýtur að vera eitthvað til í því sem allir þessir aðilar segja, með alla sína hagfræðinga á sínum sviðum. Það gengur einfaldlega ekki að ráðherrar í ríkisstjórn Íslands svari þeirri gagnrýni eins og þeir hafa gert. Það gengur því miður ekki.

Undirstaða öflugs velferðarþjóðfélags er að halda úti öflugu atvinnulífi. Við framsóknarmenn höfum viljað beita okkur fyrir því að efla atvinnulífið, bæta starfsumhverfið og beita okkur fyrir mikilvægum framkvæmdum í þágu lands og þjóðar.

Það er ekki annað hægt en að víkja aðeins að málefnum Kárahnjúkavirkjunar sem hafa verið hér í umræðunni í dag. Við framsóknarmenn börðumst mikið fyrir því máli á sínum tíma, veittum því máli forustu og tókum hitann og þungann af umræðunni um það mál. Vinstri grænir hafa talað um þá framkvæmd þannig í umræðum á þingi að þær

væru upphaf og endir alls ills í hagstjórninni í dag. Það er einfaldlega bara ekki sannleikanum samkvæmt. Ef við tökum þau umsvif sem fylgja uppbyggingu álvers á Reyðarfirði og Kárahnjúkavirkjunar þá var gert ráð fyrir að þær framkvæmdir mundu kosta um 200 milljarða. Þessar framkvæmdir voru að mestu leyti unnar af erlendum aðilum og megnið af fjármagninu, af þessum 200 milljörðum, streymdi úr landi þannig að virðisaukinn innan lands var kannski um 60–70 milljarðar kr.

Til samanburðar má nefna að viðskiptabankarnir lánuðu allt að 700 milljarða kr. til íslensks almennings, ekki endilega til húsnæðiskaupa heldur til endurfjármögnunar þannig að fólk greiddi upp yfirdrátt, keypti sér nýja bíla, sumarbústaði, fellihýsi, fór til útlanda og allt eftir því. Ég spyr hv. þingmenn: Halda menn að sú innspýting, sérstaklega hér inn á höfuðborgarsvæðið, upp á 600–700 milljarða hafi ekki valdið meiri þenslu en þeir fjármunir sem urðu eftir í landinu vegna framkvæmda fyrir austan?

Við skulum hafa annað í huga. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon þarf að átta sig á því að við þurfum skatttekjur og útflutningstekjur til þess að standa undir öflugu velferðar-, heilbrigðis- og menntakerfi. Þess vegna er svo merkilegt að velferðarflokkurinn Vinstri grænir skuli tala gegn þessari framkvæmd og kenna henni um allt sem úrskeiðis hefur farið í íslenskri hagstjórn. Það er einfaldlega ekki rétt.

Hæstv. forseti. Mig langar að ræða eitt mál sem hefur því miður ekki mikið verið rætt hér í dag. Það eru svokallaðar heimildargreinar í fjárlagafrumvarpi því sem þessi ríkisstjórn hefur lagt fram.

Á bls. 55 er heimildargrein 7.5 þar sem stendur, með leyfi forseta:

„Að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði. Samningar, sem fela í sér fjárskuldbindingar, skulu lagðir fyrir ráðherra heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.“

Svo öllu sé til haga haldið þá hefur þessi heimildargrein verið inni í mörg ár og við framsóknarmenn höfum svo sem ekki séð sérstaka ástæðu til þess að hún falli brott vegna þess að við höfum treyst ágætlega þeim heilbrigðisráðherrum sem hafa gegnt embættinu síðustu tólf ár, sem hafa verið ráðherrar Framsóknarflokksins. En nú er svo komið, hæstv. forseti, að ráðherrar Sjálfstæðisflokksins gegna embættum fjármálaráðherra og heilbrigðisráðherra. Ég sagði áðan, herra forseti, að sjálfstæðismenn hafi sagt í ræðu og riti að nú væri hægt að ráðast í breytingar í heilbrigðismálum sem ekki hefði verið hægt að gera með Framsóknarflokknum. Þess vegna stendur mér svolítil ógn af þessari opnu heimildargrein. Ef við horfum nú til þess hvernig ráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafa almennt farið með slíkar heimildargreinar að undanförnu þá held ég að eitthvað sé að óttast í þessum efnum.

Ég ætla svo sem ekki að fara að ræða málefni Grímseyjarferjunnar út í hörgul en túlkun fjármálaráðherra á þessum heimildargreinum og því hvað framkvæmdarvaldið megi gera fram hjá löggjafarvaldinu er með ólíkindum. Vægt til orða tekið hafa þær heimildir verið túlkaðar mjög vítt og til að mynda sköpuðust í skjóli þeirrar heimildargreinar 500 millj. kr. útgjöld vegna Grímseyjarferju — hálfur milljarður, góðan daginn, sem komu ekki fyrir þingið. Ég hef sagt það áður í umræðunni að þeim útgjöldum var leynt fyrir þingmönnum. Ég þekki það sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar og fjárlaganefndarmaður. Þar er farið yfir allt sviðið með viðkomandi ráðuneytum og ráðuneytin benda yfirleitt á helstu útlínur viðkomandi málaflokks. Við fengum aldrei neinar upplýsingar um þessi útgjöld.

Ef það er þannig að menn eiga að spyrja ítarlega út í hvern einasta fjárlagalið á fjárlagafrumvarpi sem telur 470 þús. milljónir þá er það ekki hægt, sérstaklega í ljósi þess að þingið hefur svo lítinn tíma, eins og nefndarmenn í fjárlaganefnd þekkja, til að fjalla um frumvarpið. Vonandi mun hæstv. forseti og þingflokkar á Alþingi breyta þingsköpum með þeim hætti að þingið komi fyrr saman þannig að fjárlaganefndin hafi rýmri tíma til að fara yfir fjárlögin. Í raun ættu fjárlaganefndarmenn að hafa tóm til að kynna sér forsendur fjárlagafrumvarpsins, helst í viku áður en það er kynnt fjölmiðlum. Það er einfaldlega ekki búandi við að þingmenn, hvort sem þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu, fái fjárlagafrumvarpið í hendur á sama tíma og fjölmiðlamenn. Síðan eiga viðkomandi þingmenn helst að gefa álit sitt á því í hádegisfréttum útvarpsins hvað þeim finnist um nýtt fjárlagafrumvarp. Það er enginn bragur á þessu, hæstv. forseti. Nefndarmenn í fjárlaganefnd á undanförnum árum hafa verið sammála um þessi mál enda er um sanngirnismál að ræða fyrir þingmenn sem sitja í fjárlaganefnd, að þeir fái tíma til þess að kynna sér forsendur og efni fjárlagafrumvarps áður en þeir þurfa að tjá sig um það opinberlega.

Hæstv. forseti. Grein 7.5 er opin heimild fyrir ráðherra Sjálfstæðisflokksins til að gera mjög róttækar breytingar í heilbrigðismálum. Samfylkingin hefur gengist undir það að sjálfstæðismenn megi fara í róttækar breytingar því nú virðist hægt að gera hluti sem ekki var hægt að gera með framsóknarmönnum í ríkisstjórn. Það er mjög alvarlegt ef menn ætla að innleiða í íslenska heilbrigðisþjónustu gríðarlega stefnubreytingu án þess að sú umræða fari hér fram á vettvangi þingsins. Ég mun við 3. umr. fjárlaga leggja fram breytingartillögu um að þessi grein falli brott. Ég á mjög bágt með að trúa því að þingmenn Samfylkingarinnar, sem sérstaklega kenna sig við stjórnmál sem byggjast á samráði og sáttum séu feimnir við það, að ætli ríkisstjórnin í veigamiklar breytingar á heilbrigðisþjónustunni fari það ekki inn í þingið til umræðu. Ætlum við horfa upp á fleiri Grímseyjarferjumál þar sem þingmenn koma bara að orðnum hlut?

Ég er alveg viss um að hv. þm. Ögmundur Jónasson er mér hjartanlega sammála um að þessa heimildargrein beri að fella brott, um að ráðherra Sjálfstæðisflokksins sé gert það heimilt að semja við einkafyrirtæki um alls lags útboð í heilbrigðismálum. (**ÖJ:** Sammála.) Það er gott að heyra að vinstri grænir styðja okkur framsóknarmenn í þessu mikilvæga máli. Hér er um málefni að ræða sem stjórnarandstaðan öll og helst stjórnarliðar þurfa að beita sér fyrir að fella brott við 3. umr. Enda get ég ómögulega séð, hæstv. forseti, við hvað ríkisstjórnin er hrædd. Er hún hrædd við það, þessi stóri meiri hluti á Alþingi, að breytingar á heilbrigðiskerfinu komi inn til lýðræðislegrar og opinnar umræðu á Alþingi? Eru það þau samræðustjórnmál sem samfylkingarmenn hafa boðað. Ég er hræddur um að svo sé ekki.

Ég er í rauninni hissa á að nýr meiri hluti í þessari

nefnd, sérstaklega eftir mjög ítarlegar umræður við 1. umr. Þar sem ég vakti máls á þessu, skyldi ekki hafa verið svo klókur að leggja til að þessi grein færi út, mundi sýna það og sanna að þessi stjórnarmeirihluti bæri þá virðingu fyrir þinginu, í ljósi breyttra aðstæðna þar sem sami flokkurinn er kominn með heilbrigðisráðuneytið og fjármálaráðuneytið og getur þar af leiðandi nýtt sér þessa heimildargrein, meira að segja fram hjá samfylkingarmönnum í ríkisstjórn. Þetta er bara málefni þessara tveggja ráðherra ef við hv. þingmenn ætlum að samþykkja þetta svona. Ég ætla að minna hv. þingmenn Samfylkingarinnar á að Árni Páll Árnason sagði að Samfylkingin hefði ekki haft nein áhrif á útgjaldaramma fjárlaga ársins 2008. Er Samfylkingunni líka alveg sama um þetta? Að hún hafi engin áhrif á það hvernig sjálfstæðismenn fara með heilbrigðismálin?

Ég trúi því ekki, hæstv. forseti, að Samfylkingin leggist svo lágt að hleypa þessari heimildargrein svona í gegn, sérstaklega í ljósi þeirra stóru orða sem hafa gengið af hálfu sjálfstæðismanna um róttækar breytingar á heilbrigðiskerfinu. Nú reynir á Samfylkinguna. Nú mun reyna á hvort Samfylkingin stendur í lappirnar í þessu efni. (**Gripið fram í:** Þeir leka niður.) Því er hvíslað hér í salnum að hún muni leka niður. Ég vil ekki spá því, því að í ljósi þeirra yfirlýsinga sem samfylkingarmenn hafa gefið, m.a. í heilbrigðismálum, þá trúi ég ekki að þeir vilji elta sjálfstæðismenn á þeirri vegferð sem er einkavæðing í heilbrigðiskerfinu.

Það er reyndar dálítið merkilegt, hæstv. forseti, að ný ríkisstjórn er tekin við völdum og ráðherrabekkirnir eru auðir. Ekki er nú gríðarlegur áhugi hjá nýjum ráðherrum að sitja svo litla umræðu sem fjárlagafrumvarp ársins 2008 er. (**Gripið fram í:** Þeim leiðist.) Þeim hlýtur að leiðast. Við erum að ræða málaflokka sem heyra undir öll ráðuneytin og hér eru allir ráðherrabekkir tómir.

Ég ætla ekki að gera eins og til að mynda núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, gerði, en hún var mjög iðin við að láta kalla ráðherra inn í sal og þess vegna um miðjar nætur. Ég ætla ekki að gera það í þessari umræðu jafnvel þótt ástæða væri til. Ég held að ég geymi mér þann rétt fram í 3. umr. til að sjá hver endanleg útkoma fjárlagafrumvarpsins verður því að það er svo margt óljóst. Ég vil minna hv. þingmenn á að hæstv. þáverandi heilbrigðisráðherra, Jón Kristjánsson, var alltaf viðstaddur fjárlagaumræðuna, 1., 2. og 3. umr., enda hafði hann verið formaður fjárlaganefndar og sá ágæti fyrrverandi þingmaður og ráðherra var alltaf mjög vel jarðtengdur við þingið og átti góð samskipti við þingmenn allra flokka, held ég að megi fullyrða. En mér sýnist, hæstv. forseti, að það vanti eitthvað á jarðtenginguna hjá þessari nýju ríkisstjórn því að hér er ekki sálu að sjá og ekki lofar það góðu á fyrstu mánuðum hennar.

Hæstv. forseti. Það er fleira sem ég vildi nefna við þessa umræðu og hef svo sem rætt áður í ræðustóli Alþingis, það er ágæt aðgerð sem ríkisstjórnin hefur lagt fram en hún er um það að verja 150 millj. kr. til að lækka flutningskostnað til Vestfjarða. Þessi tillaga ein og sér er alveg samhljóða því sem m.a. hæstv. samgönguráðherra Kristján L. Möller lofaði í aðdraganda síðustu kosninga, að lækka flutningskostnað á landsbyggðinni. Það sem skýtur þarna skökku við, eins ágætt og það er að lækka flutningskostnað til Vestfjarða, er að til eru byggðarlög sem glíma við sams konar erfiðleika hvað varðar íbúafækkun, tekjusamdrátt og háan flutningskostnað og veit ég að núverandi forseti þingsins, Sturla Böðvarsson, og fyrrverandi samgönguráðherra þekkir tal um háan flutningskostnað mjög vel. En með þessari aðgerð, að undanskilja landsvæði eins og Norðurland vestra, sem hefur glímt við gríðarlegan tekjusamdrátt, íbúafækkun og háan flutningskostnað, svæði eins og Norður- og Suður-Þingeyjarsýslur, sem hafa líka glímt við tekjusamdrátt, íbúafækkun og háan flutningskostnað — flutningskostnaður á Þórshöfn er mun hærri en flutningskostnaður á Ísafjörð — og að gleyma byggðarlögum eins og Hornafirði og sunnanverðum Austfjörðum, tel ég að verið sé að brjóta jafnræði íbúanna. Hér er um að ræða byggðarlög sem búa við nákvæmlega sömu aðstæður og Vestfirðir nema að það er sérstök aðgerðaáætlun í gangi sem miðar sérstaklega að því að styrkja Vestfirði sem er hið besta mál. (Gripið fram í.) En við hljótum að miða … Nú kallar hv. þingmaður fram í að það sé búið að gera grundvallarbreytingar á þessu máli, (**Gripið fram í:** Búið að breyta textanum.) búið að breyta textanum. Ég bið hv. þingmann um að fara yfir það í andsvari á eftir hver sú breyting er og hvort hún sé viðunandi. Vegna þess að ég hef orðið var við mikla reiði hjá fólki, sérstaklega á þessum svæðum sem telur, með fullri virðingu fyrir Vestfjörðum og þeim ágætu aðgerðum sem á að gera fyrir Vestfirði, sem ég styð, að það sé eins og að engin önnur svæði séu veik að mati ríkisstjórnarinnar sem hún ætlar að sinna.

Það er náttúrlega ljóst að það þarf að ræða þessi mál betur og ég vonast til að hv. þm. Guðbjartur Hannesson komi upp í andsvar við mig á eftir og útskýri nánar í hverju breyting meiri hlutans er fólgin í þessu máli sem við getum ekki látið fara óbreytt í gegn og ég fagna því ef gera á breytingar á því.

Ég minntist áðan á þær væntingar sem stjórnmálaflokkar hafa skapað og þann ljóta leik að standa ekki við mjög ákveðin og gefin kosningaloforð. Og af því að sé hv. þm. Dýrleifu Skjóldal í salnum þá minnist ég þess að Samfylkingin fór mjög mikinn á Akureyri í aðdraganda síðustu kosninga eins og við hv. þingmenn minnumst. Það var mjög eftirminnilegt að ungliðahreyfing Samfylkingarinnar ásamt þingmönnum gerði sér sérstaka ferð í menntaskóla á Akureyri sem eru einir fjölmennustu skólar landsins og þar var eftir miklu að slægjast þegar illa gekk á atkvæðaveiðunum í Norðausturkjördæmi, enda var það svo að fylgi Samfylkingarinnar í því kjördæmi var hvergi lægra en þar. Þar dreifðu fulltrúar Samfylkingarinnar ávísunum til unga fólksins, sem fólksins sem var að fara að nýta sér kosningarrétt í fyrsta skipti. Það kosningaloforð var í formi þannig ávísunar að styrkja ætti bókakaup framhaldsskólanema. Ég heyrði á þessu unga fólki að það batt mjög miklar vonir við að Samfylkingin ætlaði að létta af þeim tugum þúsunda í formi þess að kaupa skólabækur. En svo lítum við á þetta frumvarp, fyrsta frumvarp Samfylkingarinnar, og þar er ekki stafkrókur um að verja eigi einhverjum fjármunum til að styrkja bókakaup framhaldsskólanema þrátt fyrir að Samfylkingin hefði dreift út og suður ávísunum til unglinga sem voru að kjósa í fyrsta skipti.

Ég velti fyrir mér, hæstv. forseti, hvort hægt sé að leika

ljótari leik í pólitík. Ég velti því fyrir mér hvort þessu unga fólki finnist það ekki hafa verið svikið og það í fyrsta skipti sem það nýtti atkvæðisrétt sinn. En Samfylkingunni finnst það allt í lagi því að þetta fólk verður ekki í framhaldsskólunum eftir fjögur ár ef hún vill endurnýta kosningaloforðið þá. En þá mun koma til kasta okkar hv. þm. Dýrleifar Skjóldal að elta Samfylkinguna á röndum um framhaldsskóla landsins og telja fólki trú um að þarna sé um gylliboð að ræða, rétt eins og fyrir kosningarnar 2007. En ég er þess fullviss að Samfylkingin nældi sér nefnilega í ansi mörg atkvæði út á þetta gylliboð. Hvernig stendur á því að þessi flokkur skuli ekki leggja til a.m.k. einhverja fjármuni til að sýna einhverja viðleitni í að standa við þau loforð sem hann gaf skólakrökkum við menntaskólana á Akureyri á sínum tíma? Ég verð að segja að gangi þetta svona í gegn og menn svíki þetta kosningaloforð þá er þar um eitt ljótasta brot á kosningaloforði að ræða að mínu mati.

Hæstv. forseti. Ég get ekki lokið ræðu minni án þess að ræða um tvö mál til viðbótar og það er að núverandi ríkisstjórn gumar sig af miklum mótvægisaðgerðum og telur þær upp á marga, marga milljarða. Hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller fer m.a. um Austurland og telur fólki trú um að Norðfjarðargöngin séu einhver sérstök mótvægisaðgerð núverandi ríkisstjórnar. Ég veit að hv. þm. Kjartan Ólafsson þekkir það mjög vel að það var í tíð síðustu ríkisstjórnar sem Norðfirðingum, Eskfirðingum og Reyðfirðingum var lofað Norðfjarðargöngum. Það stendur í texta í samgönguáætlun fyrir árið 2009. Nú segir hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller að um mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar sé að ræða.

Síðasta ríkisstjórn, sem við sitjandi forseti, hv. þm. Sturla Böðvarsson, áttum sæti í, tók ákvörðun um það að nýr framhaldsskóli skyldi rísa við utanverðan Eyjafjörð árið 2009. Nú segja þingmenn Samfylkingarinnar að um mótvægisaðgerð ríkisstjórnarinnar sé að ræða. Hvers lags endurnýjun á kosningaloforðum er hér um að ræða? Það er verið að endurnýta stefnumið fyrri ríkisstjórnar sem var ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks. Reyndar sýnist mér, hæstv. forseti, að samstarf þeirra tveggja flokka hafi gengið með ágætum en mér sýnist annað af samstarfi Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokks á fyrstu metrum ríkisstjórnar þeirra. Það er kannski umhverfisstefna Samfylkingarinnar að endurnýta loforð fyrri ríkisstjórnar með þessum hætti.

Ég ætla ekki, af því að félagar mínir í stjórnarandstöðu, Vinstri grænir, eru í salnum, að rifja upp stefnu Samfylkingarinnar í stóriðjumálum. Það var alveg kostulegt, hæstv. forseti, að fylgjast með hv. þm. Kristjáni Möller og Einari Má Sigurðarsyni telja Húsvíkingum og Eyfirðingum trú um að Samfylkingin stæði algjörlega á móti stóriðjuuppbyggingu. Svo skrapp maður til Reykjavíkur og hlustaði á frambjóðendur Samfylkingarinnar þar og þar var allt annar tónn. Þar var Mörður Árnason og fleiri hv. þáverandi þingmenn sem töluðu um *Fagra Ísland*. Hvers lags pólitík er það að reka eina stjórnmálastefnu norður í landi og aðra á höfuðborgarsvæðinu? (**Gripið fram í:** Vindhanapólitíkin.) Sumir hafa kallað þetta vindhanapólitík. Mig minnir að hv. þm. Magnús Stefánsson hafi fundið upp það viðurnefni en ég skal ekki fullyrða um það. Það getur vel verið að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hafi einhvern tímann tekið sér það orð í munn, og þá hugsanlega um einhvern annan stjórnmálaflokk en Samfylkinguna, ég skal ekki segja. En nú erum við Steingrímur J. Sigfússon saman í stjórnarandstöðu á þingi þó að við séum svo sannarlega ekki sammála í öllum málum. (**Gripið fram í:** … reyna það.) Við reynum að gera það.

Það hefði verið full ástæða til að fá skýr svör frá hæstv. félagsmálaráðherra í þessari umræðu en af tillitssemi við ráðherrana … Hæstv. forseti. Hvað eru margir ráðherrar í húsinu?

(**Forseti** (StB)**:** Vegna spurningar hv. þingmanns mun ég láta leita eftir upplýsingum um það.)

Nú er það svo að ég ætla ekki að fara að kalla ráðherrana sérstaklega í þingsalinn en mér finnst þetta bera vott um áhuga ríkisstjórnarinnar á þeirri umræðu sem hér fer fram, á fyrsta fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar, og ráðherrabekkirnir eru auðir. Það getur vel verið að ráðherrarnir séu að funda einhvers staðar í þinghúsinu og þá er það bara vel, þá eru þeir að vinna vinnuna sína. (Gripið fram í.)

Ég sagði áðan að ég ætli mér ekki, líkt og hæstv. félagsmálaráðherra gerði á sínum tíma, að kalla hér til ráðherra um miðjar nætur en ég mun gera það við 3. umr. fjárlaga ef þess þarf, því að eins og ég hef bent á er margt óljóst í frumvarpinu og eitt eru málefni fatlaðra á höfuðborgarsvæðinu. Mikil vilyrði og loforð hafa verið höfð um að bæta eigi þar úr en nú er mér sagt, Landssamtökin Þroskahjálp hafa bent á að ekki sé gert ráð fyrir að eitt einasta nýtt úrræði fyrir fatlaða á höfuðborgarsvæðinu, búsetuúrræði, verði byggt upp á næsta ári fyrir utan úrræði fyrir geðfatlaða sem er reyndar verk síðustu ríkisstjórnar þar sem teknir voru peningar af söluverðmæti Símans til þess.

Ég velti því fyrir mér, hæstv. forseti, hver stefnumörkun ríkisstjórnarinnar í málaflokki fatlaðra sé. Ég beindi fyrirspurn til hæstv. ráðherra, sem ég fékk í dag, um búsetuúrræði fyrir fatlaða, og það verður að segjast eins og er að ekkert bendir til þess að þeim muni fjölga. Reyndar er kveðið á um að það geti hugsanlega verið óljóst en við þurfum að fá svör um það.

En ég nefndi það áðan, hæstv. forseti, að framsóknarmenn og sjálfstæðismenn beittu sér á sínum tíma fyrir mjög myndarlegu átaki til að fjölga búsetuúrræðum geðfatlaðra. Ég spurði hæstv. ráðherra hve búsetuúrræðum hefði fjölgað mikið á árunum 2000–2005 í sérstöku átaki, búsetuátaki, á höfuðborgarsvæðinu sem þáverandi ríkisstjórn stóð fyrir. Hvorki fleiri né færri en 117 ný búsetuúrræði urðu til á því fimm ára tímabili. Gríðarlegt átak var gert. Það verður því merkilegt að sjá hvort núverandi ríkisstjórn hyggst gera einhverjar breytingar á þessu.

Að síðustu, hæstv. forseti, vil ég nefna mál sem er á stefnuskrá Samfylkingarinnar og snýr að málefnum Lánasjóðs íslenskra námsmanna. Samfylkingin flutti á síðasta kjörtímabili frumvarp um að 30% af lánum Lánasjóðs íslenskra námsmanna ættu að greiðast út sem styrkur ljúki námsmaður námi á tilsettum tíma. Margt annað lagði Samfylkingin til í þeim efnum. Við framsóknarmenn lögðum fram frumvarp núna, sem var forgangsmál okkar, sem gengur örlítið lengra en Samfylkingin gerði ráð fyrir, um að 33% af lánum LÍN breytist í styrk ljúki námsmaður námi á

tilsettum tíma. Um gríðarlegt hagsmunamál er að ræða fyrir stúdenta enda hafa stúdentar við Háskólann á Akureyri og Háskóla Íslands og Samband íslenskra nemenda erlendis lýst yfir fullum stuðningi við það frumvarp og fylgjast mjög vel með því hvernig því reiðir af.

Í umræðu um daginn, þegar sá sem hér stendur mælti fyrir því frumvarpi, brást Samfylkingin ókvæða við og fjallaði ekki efnislega um þær breytingar sem við framsóknarmenn lögðum til á frumvarpinu. Reyndu samfylkingarmenn að snúa umræðunni á þann veg að allt yrði málið með einhverju neikvæðu yfirbragði. Það er dálítið merkilegt því að Samfylkingin hafði jú haft þetta á stefnuskrá. Ég hélt að samfylkingarmenn kæmu unnvörpum og lýstu yfir stuðningi við málið.

Þá brá svo við að einn sjálfstæðismaður stóð upp og lýsti yfir góðum vilja til þessa máls, hv. þm. Pétur Blöndal. Hann benti Samfylkingunni á að það væri sama hvaðan gott kæmi. Hann mundi styðja öll góð mál, sama hvort þau kæmu frá stjórn eða stjórnarandstöðu. Þar talaði þingmaður sem hefur verið í stjórn í ansi mörg ár.

En ég held að Samfylkingin líti þannig á, nýkomin í ríkisstjórn, að nú eigi hún að ráða öllu. Þessi stóri meiri hluti á Alþingi eigi bara að fara sínu fram hvað sem tautar og raular. Þess vegna hefði Samfylkingunni verið í lófa lagið að setja þetta málefni inn í fyrsta fjárlagafrumvarp sitt en eins og kunnugt er hefur einn hv. þingmaður Samfylkingarinnar bent á að Samfylkingin hafi ekki haft nein áhrif á fjárlagagerðina heldur einungis Sjálfstæðisflokkurinn. Við eigum eftir að fá nánari útskýringar á því.

Við lok umræðunnar langar mig að hæla einum ráðherra. Þess ber alltaf að geta sem vel er gert. Mér brá þegar fjárlagafrumvarpið var kynnt til sögunnar að það væri stefna nýs hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvins G. Sigurðssonar, að leggja niður flutningssjóð olíuvara. Mér brá allverulega í brún því að sá sjóður greiðir eldsneytisflutninga niður til landsbyggðarinnar. Ég nefndi það í umræðum um daginn að eldsneytisverð á Þórshöfn er sjö krónum hærra en á höfuðborgarsvæðinu. Ef flutningsjöfnunarsjóður á olíuvörum yrði lagður niður færi verðmunurinn trúlega upp í tíu krónur.

Við erum í þessu sambandi ekki bara að tala um fólkið sem er að fylla á bílana sína. Við erum að tala um starfsumhverfi margra fyrirtækja sem þurfa að nýta sér þessa orkugjafa o.s.frv. Sum þessi svæði eru köld og þar er olía notuð í atvinnurekstur. Ég lagði fyrirspurn fyrir hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, um málið, og ætlaði nú aldeilis að taka á honum hér í ræðustól Alþingis, og var búinn að viða að mér miklu efni, en hæstv. ráðherra gladdi mig óstjórnlega mikið með því að segja að hann hefði einfaldlega ákveðið að falla frá þessu stefnumiði sínu, sem hann hafði þá nýlega kynnt í fjárlagafrumvarpinu, og endurskoða málið í heild sinni.

Reyndar hefur það verið gefið út að leggja eigi sjóðinn niður á næsta ári en búið er að stofna nefnd sem varaformaður fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, veitir forstöðu. Nefndin á að fara yfir þessi mál um háan flutningskostnað á landsbyggðinni. Ég ber þá von í brjósti að sú nefnd muni skila því af sér að eldsneytiskostnaðurinn á landsbyggðinni muni lækka, menn muni reyna að stuðla að því með einhverjum aðgerðum. Um mjög brýnt mál er að ræða og snýr að búsetuskilyrðum fólks. Það er nú einfaldlega þannig að oft hefur verið bjartara yfir mörgum byggðarlögum á landsbyggðinni án þess að ég ætli að draga kjarkinn úr því ágæta fólki sem býr þar. En þessi skilaboð ríkisstjórnarinnar voru með ólíkindum og hefðu leitt til þess að orkukostnaður hefði aukist og flutningskostnaður hefði aukist og slíkt er ekki boðlegt eins og staða mála er. Þetta hefði kostað Vesturland 24 milljónir, Vestfirði 17 milljónir, Norðurland vestra 29 milljónir, Austurland tæpar 46 milljónir og Suðurland 26 milljónir.

Þetta hefðu íbúarnir í mjög fámennum byggðarlögum þurft að greiða. Þó að ekki sé um að ræða gríðarlega háar tölur miðað við það sem rætt er um í fjárlagafrumvarpinu hefði þetta kostað sitt fyrir viðkomandi fjölskyldur enda bensín- og olíureikningar gríðarlega háir fyrir. Hækkun um tvær til þrjár krónur er sannarlega mikil hækkun ofan á það gríðarlega háa eldsneytisverð sem nú er.

Hæstv. forseti. Það er ljóst að ríkisstjórnarflokkarnir eiga eftir að klára margt á milli 2. og 3. umr. Það er af sem áður var, fyrri ríkisstjórn lagði yfirleitt fram frumvarp til fjárlaga fyrir 2. umr. og lágu útlínur frumvarpsins klárar fyrir. Það var til mikillar fyrirmyndar, bæði fyrir stjórnarliða og stjórnarandstæðinga, því að það þarf að sjálfsögðu að fara yfir málin áður en til atkvæðagreiðslu vegna 3. umr. kemur.

Það á eftir að setja inn einhverja fjármuni er varða aldraða og öryrkja. Það á eftir að setja inn fjármuni er varða foreldra langveikra barna og trúlega eitthvað fleira. Umræðan takmarkast af því að við vitum ekki nákvæmlega hver hin endanlega mynd á fjárlögum ársins 2008 verður. Óvissuþættirnir eru margir. Því miður held ég að það sanni sig hér að fjármálastjórn ríkisstjórnarinnar hvað varðar opinbert fé er í lamasessi og mikill ágreiningur er á milli ríkisstjórnarflokkanna um hvernig lenda eigi frumvarpinu.

[00:39]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrir ágæta ræðu um fjárlagafrumvarpið og skemmtilega flutta. Hann hefur farið yfir alla helstu málaflokka og gert grein fyrir ýmsum hugmyndum framsóknarmanna. Ekki ætla ég að vera með nokkur hnjóðsyrði í garð Framsóknarflokksins. Ég hef ekki lagt það í vana minn til þessa og fer ekki að taka það upp núna allra síst þegar við erum að einhverju leyti komin í sama lið hér á þingi.

En skildi ég þingmanninn rétt, tók ég rétt eftir þegar hann gagnrýndi Vinstri hreyfinguna – grænt framboð fyrir að vera óábyrga í tillöguflutningi sínum varðandi breytingartillögu fjárlagafrumvarpsins? Ef svo er, ef ég hef skilið það rétt, verð ég að svara því til að ég kannast ekki við það. Ágætlega var farið yfir það fyrr í þessari umræðu af formanni Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hvernig við höfum hugsað breytingartillögur okkar og hvernig við höfum hugsað annars vegar útgjaldahliðina og hins vegar tekjuhliðina þannig að það stæðist nokkurn veginn á.

Við erum sannfærð um að tillögur okkar eru afskaplega ábyrgar að þessu leyti til. Við gerum grein fyrir því hvernig við hyggjumst fjármagna þau viðbótarútgjöld sem við ger-

um tillögur um. Ég vil gjarnan fá að heyra það betur frá hv. þingmanni hvort hann sé virkilega þeirrar skoðunar að framsetningin á breytingartillögum okkar sé að þessu leyti óábyrg.

[00:41]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ekki ætla ég að vera með hnjóðsyrði í garð Vinstri grænna enda hef ég ekki lagt það í vana minn, ekki alltaf. En nú er það svo að tillögur Vinstri grænna hafa ekki komið fram í endanlegri mynd, þær á eftir að leggja fram á þingskjölum.

Ég hlustaði á málflutning hv. þm. Jóns Bjarnasonar og á málflutning hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, þar sem sagt var að tillögur stjórnarandstöðunnar, eða hv. þingmanna Vinstri grænna, kæmu fram við 3. umr. þegar ljóst væri hverjar tillögur ríkisstjórnarinnar væru.

Ég tala hins vegar af dálítilli reynslu í þeim efnum að ég hef verið á þingi í fjögur ár og hef haft þann málflutning að mér finnst vinstri grænir séu full útgjaldaglaðir og sérstaklega á þeim tímum þegar aðhalds er þörf í fjármálum. Ég hef líka gagnrýnt vinstri græna fyrir að hafa mjög takmarkaðan skilning á atvinnuuppbyggingu eins og þeirri sem á sér stað á Austurlandi því að hún mun skila okkur milljarðatugum í tekjur á næstu árum til þess að standa undir jafnmikilvægum málaflokkum og skólunum okkar, heilbrigðisstofnunum og fleira mætti telja.

Við erum í grundvallaratriðum ósammála um atvinnuuppbygginguna að þessu leytinu til. Hins vegar held ég að hér séu á ferðinni tveir velferðarflokkar sem vilja standa vörð um velferðarkerfið. En mér hefur fundist að vinstri grænir hafi oft og tíðum á undanförnum árum viljað gera allt of mikið fyrir allt of marga, meira en svigrúm hefur verið til hverju sinni.

Auðvitað væri það þannig í draumaveröldinni að við gætum bætt kjör allra og gert það sem við vildum á einu ári. En þannig gerast einfaldlega ekki kaupin á eyrinni og okkur hefur dálítið greint á um það, (Forseti hringir.) framsóknarmenn og vinstri græna.

[00:43]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvort ég mátti greina í máli þingmannsins einhverja gamansemi eða hvað það var þegar hann sagðist ekki ætla að vera með hnjóðsyrði í garð okkar vinstri grænna því hann hefði ekki lagt það í vana sinn.

Mér var full alvara með þeim orðum sem ég viðhafði um Framsóknarflokkinn og vek athygli á því að ég átti í farsælu meirihlutasamstarfi við framsóknarmenn og ýmsa aðra í borgarstjórn Reykjavíkur í 12 ár. Ég hef mikla reynslu af því að vinna með fólki í þeim flokki og hún er að mestu leyti prýðileg svo að því sé nú haldið til haga.

Það þýðir ekki að við séum alltaf sammála um alla hluti, alls ekki. Ég vísa því að sjálfsögðu algjörlega á bug að við séum með óábyrgar áherslur í atvinnumálum. Við erum að vísu ekki alveg sammála framsóknarmönnum um alla þætti í atvinnuuppbyggingu. En við höfum að sjálfsögðu kynnt atvinnustefnu okkar, okkar sjálfbæru atvinnustefnu, og við teljum að hún sé ábyrg. Það sama á við um breytingartillögur okkar við fjárlagafrumvarpið. Breytingartillögur okkar eru komnar fram, bæði að því er varðar tekjuhliðina og útgjaldahliðina. Ekki er loku fyrir það skotið að einhverjar fleiri tillögur kunni að koma milli 2. og 3. umr. Það verður bara að koma í ljós.

En við höfum kynnt tillögur okkar eða að minnsta kosti lagt þær fram og ræðumenn okkar hafa gert grein fyrir einstökum tillögum. Fleiri þingmenn Vinstri grænna eru á mælendaskrá í þessari umræðu þannig að það á eftir að gera grein fyrir einhverjum af þeim tillögum sem við höfum lagt fram. En þær eru sem sagt í meginatriðum komnar fram, bæði tekjulega og útgjaldalega. Ég er sannfærður um að þær eru afskaplega ábyrgar. Ég er líka sannfærður um að við gætum náð saman um margar þeirra. Ef framsóknarmenn mundu leggja sig niður við að glugga í þær og skoða er ég sannfærður um að við gætum orðið sammála um margar af þeim tillögum.

[00:45]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er fimmta árið mitt á þingi og þetta er besta andsvar sem ég hef fengið frá nokkrum Vinstri grænum fram að þessu. (Gripið fram í.) Ég fagna sérstaklega málflutningi hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar og í raun held ég að það væri ágætt að fá hv. þm. Árna Þór Sigurðsson með mér á fund hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og sjá hvort við getum ekki reynt að lægja eitthvað öldurnar. Við þekkjum það úr Norðausturkjördæmi að við höfum tekist harkalega á en ég sé merki um samvinnuvilja, að hv. þingmaður er að lesa ævisögu formanns Framsóknarflokksins, sem veit á gott.

Ég held að stjórnarliðar megi fara að vara sig þegar stjórnarandstaðan nær saman með svo kröftugum hætti (**GÁ:** Og verður að nýrri samfylkingu.) og verður hugsanlega að nýrri samfylkingu í öflugri stjórnarandstöðu. Ég sé að stjórnarliðum verður órótt við þau tíðindi sem eru að gerast við það að vinstri grænir og framsóknarmenn fallast í faðma í dag. En ég ítreka enn og aftur þakkir mínar til hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar og hvet hann til þess að koma á fundi með okkur hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni og jafnvel hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur líka.

Það hefur gengið á ýmsu á síðustu fjórum árum. Auðvitað greinir okkur á um ýmsa hluti en við erum sammála um annað og mér líst vel á þann takt sem hv. þingmaður hefur slegið í störfum sínum í þinginu og hver veit nema ný samfylking stjórnarandstöðunnar verði til á þessari nóttu.

[00:47]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson hvatti mig til að koma í andsvar og svara og skýra út fyrir honum ýmislegt af því sem hann missti af á meðan hann sinnti öðrum störfum.

Varðandi jöfnun á flutningskostnaði eða niðurgreiðslu flutninga þá er búið að breyta því og á bls. 29 segir í áliti meiri hlutans að jöfnun kostnaðar við völuflutninga eigi ekki lengur við Vestfirði sérstaklega. Það er svo sem ekki búið að útfæra það nánar eins og hv. þingmaður nefndi.

Það sem vakti athygli mína hjá hv. þingmanni var sérfræðiþekking hans á vindhönum. Í sjálfu sér kom það

kannski ekki mikið á óvart. Það hefur vakið athygli mína hvernig Framsóknarflokkurinn hefur skipt um prógramm, kemur inn og lætur sig vaða í utandagskrárumræðu um Grímseyjarferju og talar eins og hann hafi hvergi komið að málum. Hv. þingmaður ber fyrir sig að hann geti ekki lesið allt fjárlagafrumvarpið og var hann þó formaður fjárlaganefndar. Síðan er hann alveg hissa á því að ég skuli hafa orð á því að það sé töluvert verkefni að komast inn í fjárlagafrumvarpið á fyrstu mánuðunum.

Það vekur líka athygli mína að hann kemur með fyrirspurnir, m.a. um málefni fatlaðra. Sjálfur situr hann í félagsmála- og tryggingaefnd en hefur þar lítið mætt og hefði betur gert það til að fá svör við þeim spurningum.

Ég vildi helst eiga orðastað við hv. þm. Birki Jón Jónsson um niðurskurðartillögurnar. Þenslan er allt í einu ekki lengur fyrrverandi ríkisstjórn að kenna eða ákvörðunum sem áður voru teknar. Nú er hún bönkunum að kenna og nýju ríkisstjórninni. En ég bíð (Forseti hringir.) spenntur eftir að heyra allar niðurskurðartillögurnar sem eiga að slá á þensluna.

[00:49]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ágætt að benda nýjum þingmanni á að yfirleitt er mæting þingmanna á nefndafundi ekki til umræðu í ræðusal Alþingis. Trúlega gæti ég haft yfir langan lestur um hvernig einstakir stjórnarþingmenn mæta í einstakar nefndir. Ég geri mér grein fyrir því að mikill tími sem fer í það, m.a. hjá stjórnarþingmönnum, að sinna fjárlaganefnd sem fundar alla daga vikunnar. Mér finnst þetta vægast sagt óviðeigandi og að sjálfsögðu sinnum við okkar störfum þótt menn mæti ekki á alla fundi. En þá er yfirleitt reynt að boða varamenn í sinn stað, en það er aftur á móti önnur saga.

Hv. þingmaður kallar eftir tillögum í niðurskurðarátt en við komum einfaldlega að þessari veislu þegar hún var að enda. Ríkisstjórnin hefur lagt niður allar línur og vakið ákveðnar væntingar. Hún hefur gefið ákveðin loforð og lagt ákveðnar línur. Svo ætlast hv. þingmaður til að við köfum í einstakar stofnanir og gerum um þær sértækar tillögur.

Nú er Samfylkingin einfaldlega komin í stjórn. Hún ber ábyrgð og verður að axla þá ábyrgð sem því fylgir. Hún hefur lagt fram gríðarlegt þenslufrumvarp og því verður ekki á móti mælt. Ég fór yfir það að Seðlabanki Íslands hefur bent á það, Standard & Poor's hefur bent á það, aðilar vinnumarkaðarins hafa bent á það, framsóknarmenn hafa bent á það en ráðherrar í ríkisstjórninni heyra ekki aðvaranir okkar.

Ég votta hins vegar hv. þingmanni samúð mína yfir að hafa þurft að taka við þessu þenslufrumvarpi inn í fjárlaganefndina, einu mesta þenslufrumvarpi frá tímum þjóðarsáttarinnar. Það er ekki auðvelt viðfangsefni og ég geri mér grein fyrir því.

Að sjálfsögðu átti ríkisstjórnin á sumarmánuðum að leggja línurnar um að beita aðhaldi. Það eru til miklir fjármunir og þegar að niðursveiflunni kemur á ríkið (Forseti hringir.) að leggja meiri fjármuni í opinberar framkvæmdir og opinberan rekstur.

[00:52]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég biðst afsökunar á því ef hv. þingmaður skildi það þannig að ég teldi hann vanrækja störf sín. Engu að síður vekur það athygli mína þegar menn spyrja um málefni sem fjallað var um í þeirra eigin nefnd. Það vakti athygli mína.

Ég ætlaði að lýsa yfir ánægju minni með hversu miklar væntingar eru gerðar til Samfylkingarinnar. Ég ætla að lýsa því yfir að menn skulu ekki vera hræddir um að við stöndum ekki undir þeim væntingum. Aftur á móti hef ég aldrei gefið til kynna að Samfylkingin hafi farið í ríkisstjórnarsamstarf um að gera allt sem stefnt var að í kosningunum eða sagt að það komist allt í gegn með nýrri ríkisstjórn. Ég geri ekki ráð fyrir að flokkur eins og Framsóknarflokkurinn, sem hefur svikið mörg loforð, ætlist til þess af öðrum.

Ég er mjög spenntur að sjá hvort Framsóknarflokkurinn kemur með niðurskurðartillögur á þeim skuldbindingum síðustu ríkisstjórnar og þar með Framsóknarflokksins og ráðherra þeirra, hvort þeir komi með niðurskurðartillögur á þeim þáttum þegar þeir koma með tillögurnar við 3. umr. (Gripið fram í.) Við erum með gríðarlega margar tillögur í farteskinu, margar mjög góðar og mikil loforð, t.d. samgönguáætlunina sem hv. þingmaður var að hæla sér af áðan og sagði verk framsóknar að hluta. Þar hefur að vísu verulega miklu verið bætt í en við skulum ekki taka það af þeim að þetta var komið í samgönguáætlun. Ég er spenntur að sjá hvort hann kemur með tillögu um að þetta verði skorið niður. Það hlýtur hann eiginlega að gera miðað við það sem hann hefur sagt. Framsóknarflokkurinn hlýtur að taka á sig þá ábyrgð að skera niður það sem hann sjálfur lagði til verðbólgu- og þensluhvetjandi aðgerða inn í nýju fjárlagafrumvarpi.

Að öðru leyti hlakka ég til að fá að takast á við að standa við þau loforð sem Samfylkingin hefur gefið. Það mun ekki standa á því.

[00:54]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hlakka einnig til að eiga ágætt samstarf við hv. þingmann í félagsmálanefnd þar sem hann gegnir formennsku. En hv. þingmaður hitti einmitt naglann á höfuðið þegar hann sagði að ekki mundu öll loforð Samfylkingarinnar ná fram að ganga. Það er bara eðlilegt. Slíkt gerist í samstarfi tveggja flokka.

Það sem ég gagnrýni hins vegar er framganga ráðherra Samfylkingarinnar eftir kosningar. Ráðherrar Samfylkingarinnar mega ekki fara í viðtal í fjölmiðlum án þess að rugla um öll loforð Samfylkingarinnar og hvað þeir ætli sér að gera frábæra hluti. Það verður aldrei hægt að standa við það allt. Það er það sem ég hef gagnrýnt. Samfylkingin vekur óraunhæfar væntingar í samfélaginu eftir að hún er komin í ríkisstjórn og það er einfaldlega ekki rétt.

Það er einfaldlega þannig, hæstv. forseti, að það er nauðsynlegt að taka erfiðar ákvarðanir, ekki síst nú í aðdraganda kjarasamninga. Framsóknarflokkurinn tók slíkar ákvarðanir m.a. í tvígang í tíð síðustu ríkisstjórnar. Þannig var það m.a. á síðasta ári og Samfylkingin gagnrýndi það harðlega. Ríkisstjórnin á að taka erfiðar ákvarðanir. Hún á

að gera það og á að vera það öflug að þola gagnrýni frá ýmsum hópum til þess að taka tímabundið erfiðar ákvarðanir til að tryggja langtímahagsmuni. Það eru mjög erfiðir kjarasamningar fram undan og ég veit að hv. þingmaður áttar sig á að það eru blikur á lofti og okkur ber að stíga varlega til jarðar. Ég held að allir séu sammála um það.

Þess vegna veldur það ákveðnum vonbrigðum að ríkisstjórnin skuli fara fram með fjárlög með þessum hætti og við framsóknarmenn viljum einfaldlega vara við því. Ef við værum í ríkisstjórn hefðum við trúlega útfært tillögur í sumar í fjárlagagerðinni um að hitt og þetta kæmi ekki til greina fyrr en eftir tvö ár. En það er erfiðara þegar búið er að vekja væntingar, fara í einstök verkefni og kippa þeim til baka. Þannig er það bara.

Umræðu frestað.

Fundi slitið kl. 00:57.

---

34. FUNDUR

föstudaginn 30. nóvember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

Fjárlög 2008, stjfrv., 1. mál, þskj. 1, nál. 338, 345 og 346, brtt. 339, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 350, 351, 352, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 363, 364, 365, 366 og 367. — Frh. 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.

[10:31]

Útbýting:

Vottaðar lífrænar landbúnaðarvörur, 72. mál, svar landbrh., þskj. 307.

Fjárlög 2008, frh. 2. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 1, nál. 338, 345 og 346, brtt. 339, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 350, 351, 352, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 363, 364, 365, 366 og 367.

[10:32]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég ætla að halda áfram 2. umr. um fruvarp til fjárlaga þar sem frá var horfið í nótt. Mig langar að byrja á því að þakka hv. formanni fjárlaganefndar, Gunnari Svavarssyni, varaformanni fjárlaganefndar, hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni, og öðrum hv. þingmönnum sem með mér starfa í fjárlaganefnd fyrir skemmtilega og gefandi vinnu þetta haustið við gerð fjárlaganna. Ég verð að segja það sem kem að þessu verki í fyrsta sinn, eins og reyndar flestir aðrir hv. þingmenn í fjárlaganefnd, að þessi vinna hefur verið afar gagnleg og mjög fróðleg, ekki síst fyrir nýja þingmenn. Ég hygg að við það að sitja í fjárlaganefnd fái menn nokkuð góða yfirsýn yfir ekki bara ríkisreksturinn, þjóðhagsbúið, efnahagsmálin o.s.frv. heldur ekki síður hina ýmsu málaflokka sem heyra undir ríkiskassann. Það hefur verið þannig í haust eins og formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, gerði grein fyrir í ræðu sinni að nefndin hefur haldið ótal fundi og hitt margt fólk, einstaklinga, fulltrúa félagssamtaka, fulltrúa sveitarfélaga o.s.frv. og þetta hefur gefið mér sem nýjum þingmanni býsna góða innsýn í og yfirsýn yfir hin ýmsu mál.

Það kom fram í gærkvöldi í umræðum af hálfu stjórnarandstöðunnar — reyndar skiptist hún í tvö horn í þessari umræðu, annars vegar fulltrúa Vinstri grænna sem vilja gera allt fyrir alla í þessu (**GÁ:** Og ábyrga framsóknarmenn.) og svo ábyrga framsóknarmenn, hv. þm. Guðni Ágústsson. Vinstri grænir sem vilja gera allt fyrir alla leggja fram útgjaldatillögur upp á um 10 milljarða kr. og hv. þm. Jón Bjarnason, sem er talsmaður flokksins í ríkisfjármálum, fór hér mikinn sem og formaður flokksins, Steingrímur J. Sigfússon, sem ég reyndar lenti í andsvörum við í gærkvöldi. Hann sá ekkert nema svartnætti fram undan. Ég held að það hljóti að vera erfitt fyrir heilan stjórnmálaflokk að vera í þeim sporum sem Vinstri grænir eru í þessa dagana á þinginu. Það er sama hvaða mál er rætt, það er allt ómögulegt, það er allt svart og þeir sjá bara neikvæðnina í öllum málum. (**Gripið fram í:** Það er myrkur ...) Það er rétt, hv. þingmaður, það er myrkur úti en það þarf ekki endilega að vera líka myrkur í hugum manna eins og birtist í umræðum í gærkvöldi.

Ég verð að segja að það olli mér vonbrigðum í umræðum að stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn sem er Vinstri grænir skyldi ekki leggja neitt uppbyggilegt inn í þessa umræðu, heldur koma bara með bölmóð og svartsýni, en auðvitað verða menn að eiga við sjálfa sig hvernig þeir nálgast sína pólitísku umræðu. Menn verða að eiga það við sjálfa sig hvernig þeir nálgast umræðu um fjárlög íslenska ríkisins og ef menn telja að leiðin sé að draga upp dökka mynd og koma ekki með neitt jákvætt inn í umræðuna er það bara þeirra.

Varðandi Framsóknarflokkinn og talsmann framsóknarmanna í ríkisfjármálum, hv. þm. Bjarna Harðarson, var nokkuð annað upp á teningnum í umræðum í gær. Framsóknarflokkurinn lagði mjög mikla áherslu á aðhald og sparsemi og sú sem hér stendur og að ég hygg flestir aðrir þingmenn geta tekið undir þau varnaðarorð sem birtust í ræðum hv. þm. Bjarna Harðarsonar og fleiri framsóknarmanna í gær. Auðvitað erum við í þeirri stöðu í efnahagslífinu að það eru ýmis teikn á lofti um að menn verði að fara varlega. Það er þó ekki þar með sagt að menn geti í þessum fjárlögum dregið allt til baka og sett í bakkgír. Ég held því

þvert á móti fram að þessi fjárlög séu um margt mjög ábyrg og sýni það að menn taka efnahagsstjórnina og ríkisfjármálin mjög föstum tökum.

Það eru tvö mál sem ég vil nefna hér af því að eftir þeim var kallað í umræðu og ekki tóm til að blanda sér í hana nema í stuttum tveggja mínútna andsvörum. Hér var kallað eftir fingraförum Samfylkingarinnar á þessu fjárlagafrumvarpi. Ég leyfi mér að mótmæla að þeirra sjái ekki stað. Þvert á móti nefni ég ein þrjú stór mál sem glögg merki sjást um í þessu fjárlagafrumvarpi. Í fyrsta lagi er aðgerðaáætlun í málefnum barna og unglinga sem var lögð fram af hálfu hæstv. félagsmálaráðherra á fyrstu dögum þingsins í sumar og var samþykkt og er komin í farveg. Síðan nefni ég jafnréttismálin. Eins og hv. þingmenn hafa e.t.v. tekið eftir hefur í fjölmiðum nokkuð verið fjallað um nýtt frumvarp til jafnréttislaga sem hæstv. ráðherra félagsmála, Jóhanna Sigurðardóttir, hefur lagt fram. Ég held því fram að í því frumvarpi séu mörg merk ákvæði sem eiga eftir að breyta miklu í jafnréttisbaráttu og jafnrétti kynjanna hér á næstunni. Þar vil ég sérstaklega nefna tvö atriði, í fyrsta lagi ákvæði um að úrskurðir úrskurðarnefndar jafnréttismála skuli vera bindandi — sem ég tel vera afar mikilvægt réttlætismál. Við höfum í gegnum tíðina séð að þær konur sem hafa skotið málum sínum til kærunefndar jafnréttismála og oft og tíðum fengið þá niðurstöðu að á þeim hafi verið brotið hafa sjálfar þurft að fylgja málum eftir alla leið upp í Hæstarétt. Eitt ónefnt sveitarfélag í landinu hefur lent í því í tvígang að starfsmaður þess sveitarfélags hefur þurft að fara með mál sín fyrir Hæstarétt, unnið málin þar og fengið dæmdar bætur mörg ár aftur í tímann. (Gripið fram í.) Það er Akureyri, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, það er hárrétt. Með þessu ákvæði er komið í veg fyrir að konur þurfi að fara með málið dómstólaleiðina en það gerir auðvitað líka þá kröfu á kærunefnd jafnréttismála að þar verði vinnubrögð fagleg, þar verði góðir lögfræðingar við störf og að starfsemi nefndarinnar verði hafin yfir vafa. Það setur þá kröfu á kærunefnd jafnréttismála.

Annað atriði sem er afar mikilvægt líka í þessu frumvarpi snýr að launaleynd. Það hefur verið eitt helsta baráttumál kvennahreyfingarinnar um langa hríð að aflétta henni. Það er atriði í þessu frumvarp sem lýtur að því og því ber mjög að fagna. Ég nefni bara þessi tvö atriði í þessu frumvarpi. Það eru ótal margt annað sem markar spor ef þetta frumvarp verður samþykkt.

Í umræðum í gærkvöldi var líka kallað eftir áherslum Samfylkingarinnar í málefnum eldri borgara, lífeyrisþega og öryrkja. Ég ítreka það sem kom fram í umræðunum í gær af hálfu flokkssystkina minna sem þar töluðu, að milli 2. og 3. umr. verða kynntar hugmyndir sem lúta að því að bæta kjör þessara hópa. Framlagning náðist einfaldlega ekki fyrir 2. umr. hér en unnið er hörðum höndum að því að útfæra þessar tillögur og þær verða lagðar fram við 3. umr. Af því að ég nefni það að ekki hafi náðst að vinna þessar tillögur í tíma fyrir 2. umr. vil ég líka nefna það hér, af því að menn ræddu um framkvæmd fjárlagafrumvarpsins í gærkvöldi og nótt, að í þetta sinn var fjárlagavinnan komin mjög langt frá stofnunum og ráðuneytum þegar ný ríkisstjórn tók við völdum og Samfylkingin kom að þessum málum. Ég nefni það sérstaklega vegna þess að formaður Vinstri grænna sagði í umræðum í gær að fingraför Samfylkingarinnar sæjust ekki á frumvarpinu.

Nú hef ég nefnt þrjú atriði hér en ég benti líka hv. þingmanni, formanni Vinstri grænna, á að það tekur langan tíma að snúa stóru skipi. Það er ekki hægt að ætlast til þess að öll þau atriði sem ríkisstjórnarflokkarnir settu á oddinn í síðustu kosningabaráttu sjáist í fyrsta fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar. Það ættu reyndar margir hv. þingmenn Vinstri grænna í þessum sal að þekkja og vita vegna þess að samstarfsmaður minn til margra ára, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, sem sat með mér í borgarstjórn Reykjavíkur í 12 ár og vann að mörgum góðum framfaramálum með mér þar, veit að það tekur langan tíma þegar menn koma að verki í fyrsta sinn að láta sjá að nýir herrar og nýjar frúr séu komnar til valda. Ég nefni þetta hér vegna þess að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson gegndi í mörg ár formennsku í leikskólaráði borgarinnar þegar þáverandi meiri hluti tók við þeim málum algerlega í lamasessi. Það tók hins vegar um 10 ár að breyta því alveg. Ég nefni það hér til að undirstrika að það tekur allt tíma, ekki síst í ríkiskerfinu þar sem hlutirnir gerast hægt, og menn verða einfaldlega að gefa nýrri ríkisstjórn lengri tíma en sex mánuði til að hrinda öllum sínum kosningaloforðum í framkvæmd.

Fjárlagafrumvarpið endurspeglar eins og ég sagði áherslur ríkisstjórnarinnar og þessi atriði sem ég nefndi áðan. Ég mun koma sérstaklega að samgöngumálunum á eftir en gert er ráð fyrir að gera stórátak í samgöngumálum á næstu missirum. Samfylkingin lagði reyndar í síðustu kosningabaráttu mikla áherslu á uppbyggingu samgöngumála, vega og fjarskipta, vegna þess að við erum þeirrar skoðunar að góðar samgöngur og góð fjarskipti séu forsenda byggðar í landinu. Það er tómt mál að tala um að flytja störf út á land, að það sé hægt að vera með störf án staðsetningar, háskólamenntað fólk á stöðum ef það er ekkert fjarskiptasamband. Ef menn geta ekki treyst á öflugt net gagnaflutninga og að vegir séu opnir svo að hægt sé að komast til byggðanna er tómt mál að tala um slíkt. Tryggar og góðar samgöngur eru í rauninni stærsta byggðamálið, vil ég leyfa mér að segja. Þess vegna er ég afar stolt af því að verið sé að fara í þetta stóra og mikla átak í samgöngum á næstu missirum, stærstu framkvæmd sem hefur verið farið í í samgöngum þjóðarinnar frá því að hringvegurinn, þjóðvegur 1, var lagður á sínum tíma. Þótti það mikið afrek á þeim tíma. En ég kem betur að samgöngumálunum á eftir.

Ég nefndi áðan að fjárlaganefnd hefði hitt marga aðila, félagasamtök, einstaklinga, sveitarfélög og stofnanir. Mér fannst örla á því í umræðum í gær, en töluvert var rætt um safnliði, að sumir hv. þingmenn gerðu nokkuð lítið úr mikilvægi slíkra styrkveitinga. Ég held að við verðum að átta okkur á því að 1, 2, 5 eða 10 milljónir í verkefni sem verið er að vinna, hvort sem er á höfuðborgarsvæðinu eða úti á landi, geta skipt sköpum um afkomu tiltekinna verkefna og um það að hlutirnir gangi upp. Ég þekki það af eigin raun, eftir að hafa á árum áður starfað hjá félagasamtökum, að styrkveitingar frá ríkinu og frá fjárlaganefnd, þó að við teljum þær kannski smáar í stóra samhenginu, þegar verið er að tala um milljarðana, geta skipt öllu máli. Því er ánægjulegt að sjá þegar rýnt er í fjárlagafrumvarpið að mörg erindi, sem einhverjir mundu kalla lítil, fá framgang og

stuðning fjárlaganefndar, sem ég tel að skipti miklu máli. Vil ég sérstaklega nefna mannréttindamál en gerð er tillaga um 10 millj. kr. framlag til Mannréttindaskrifstofu Íslands. Ég tel að það skipti afar miklu máli. Ég hefði að sjálfsögðu viljað sjá hærri upphæð þar inni. Skrifstofan var einu sinni á fjárlögum en var því miður tekin út af þeim, en að þessu sinni er verið að setja þar inn upphæð. Ég fagna því og ég veit að þetta mun styrkja Mannréttindaskrifstofuna mjög mikið.

Ég vil nefna Framkvæmdasjóð fatlaðra, en tillaga er um 75 millj. kr. framlag til að mæta verkefnum í stofnframkvæmdum. Þeir peningar skipta þann sjóð afar miklu máli og er ánægjulegt að sjá þetta í frumvarpinu.

Ég vil nefna jafnréttisfulltrúa ráðuneytanna. Ég talaði áðan um jafnréttisfrumvarp hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur. Gert er ráð fyrir, í samræmi við áherslur nýrrar ríkisstjórnar, að veittar verði 32 millj. kr. til að standa undir heildarkostnaði við fjögur stöðugildi jafnréttisfulltrúa við Stjórnarráðið. Mér finnst það skipta afar miklu máli og ríma við þær áherslur sem við sjáum t.d. í fjárveitingu til Mannréttindaskrifstofu.

Ég vil vekja athygli á einu máli úr umhverfisráðuneytinu, sem ég er mjög ánægð með að sjá hér inni, en það eru fjárveitingar í svokallaðan Vatnajökulsþjóðgarð. Gert er ráð fyrir að fara af stað með samkeppni um Vatnajökulsþjóðgarð á næstunni. Sú sem hér stendur fékk nýverið það verkefni af hálfu umhverfisráðherra að leiða þá vinnu og vera formaður dómnefndar um samkeppni Vatnajökulsþjóðgarða og þeirra gestastofa sem byggja á þar. Þar á að reisa fjórar gestastofur, eina á hverju rekstrarsvæði. Sú fyrsta á að rísa á Skriðuklaustri, önnur á Kirkjubæjarklaustri, sú þriðja í Mývatnssveit og sú fjórða á Hornafirði. Það er mjög ánægjulegt að sjá þessar áherslur á Vatnajökulsþjóðgarð í frumvarpinu. Reyndar er líka annar þjóðgarður inni í frumvarpinu. Það er þjóðgarðurinn á Snæfellsnesi með 50 millj. kr. framlag. Ég held að báðir þessir þjóðgarðar eigi eftir að verða okkur til sóma þegar fram líða stundir.

Þá vík ég, herra forseti, að samgöngumálum. Þau bárust í tal í gærkvöldi og eins og ég sagði áðan er fram undan gríðarlegt átak í þeim málaflokki. Þannig háttar til að við eigum eftir að fá, bæði í samgöngunefnd og inn á hið háa Alþingi, endurskoðun á samgönguáætlun og þá gefst tóm til að ræða einstaka vegi nánar. En allt útlit er fyrir eins og staðan er í dag, og reyndar hefur það verið kynnt af hálfu samgönguráðherra, að færa þurfi fé milli liða í samgönguáætlun. Eru það ríflega 2,5 milljarðar kr., ef ég man rétt, sem þarf að færa til. Þau verkefni sem verða færð til eru þau sem eru útgjaldafrekust. Þar stendur upp úr hin margumtalaða Sundabraut sem rætt hefur verið um fram og til baka, ekki einungis á þessum vettvangi heldur líka í borgarstjórn Reykjavíkur í mörg ár. Þannig háttar til að sú sem hér stendur hefur á öðrum vettvangi átt orðastað við þáverandi ríkisstjórn varðandi það verkefni, varðandi skipulagsþátt þess máls. Ég hef alltaf verið þeirrar skoðunar að heppilegra sé að fara svokallaða ytri leið en Vegagerðin og þáverandi samgönguyfirvöld töldu besta kostinn þann að fara svokallaða innri leið með því að móta land, búa til brýr og helgaðist sú skoðun fyrst og fremst, að ég hygg, af kostnaði, þ.e. innri leiðin var mun ódýrari en sú ytri.

Stundum þurfa hugmyndir að vera lengi í gerjun, lengi í umræðunni til þess að þær þroskist og þróist og verði að því sem maður leggur upp með í upphafi. Eftir margra ára umræðu um Sundabraut ákvað þáverandi meiri hluti í borgarstjórn Reykjavíkur, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, og ég fagnaði mjög því framtaki, að skoða upp á nýtt svokallaða ytri leið, þ.e. að fara Sundabrautina í göngum. Það hefur gert það að verkum að málið hefur frestast. Menn hafa verið að skoða kostnaðarþáttinn upp á nýtt, umhverfisþætti o.s.frv. Við stöndum einfaldlega frammi fyrir því núna að öðru hvorum megin við áramót þarf að taka af skarið því að þessari vinnu varðandi ytri leiðina er nú lokið. Það þarf að taka af skarið af hálfu samgönguráðherra, samgönguyfirvalda og þingsins í samráði við borgaryfirvöld í Reykjavík um hvora leiðina verður farið. Ég hef aldrei legið á þeirri skoðun minni að ég tel mun heppilegra að fara ytri leiðina Sundabraut. Hún sé heppilegri fyrir byggðaþróun á höfuðborgarsvæðinu, hún sé umhverfislega heppilegri. Þó að hún kunni í krónum og peningum talið að vera örlítið dýrari eins og er þá muni það til lengri tíma litið jafna sig út. Ákvörðunina þarf að taka öðru hvorum megin við áramótin og eftir það geta menn einhent sér í þá vinnu sem þá er fram undan að byggja og leggja Sundabraut.

Mér hefur stundum fundist, herra forseti, í umræðum um Sundabraut að menn telji hana fyrst og fremst hagsmunamál Reykvíkinga eða höfuðborgarsvæðisins. Það er af og frá. Þetta samgöngumannvirki mun þvert á móti nýtast byggðum landsins, ekki síst Vesturlandi og Norðurlandi. Ég bendi á að nú nýverið samþykktu hagsmunasamtök á Norðurlandi vestra, að ég hygg, ályktun sem var send til mín sem formanns samgöngunefndar þar sem megináhersla var lögð á lagningu Sundabrautar í vegaframkvæmdum þjóðarinnar. Menn eru að átta sig á því út um allt land að Sundabraut er ekki einungis hagsmunamál Reykvíkinga, hún er hagsmunamál landsins alls. Því er brýnt að taka af skarið og ég treysti hæstv. samgönguráðherra til þess að standa í lappirnar og styðja þá sem hér stendur í því að fara þá leið sem við teljum heppilegasta sem er ytri leið Sundabrautar í göngum. Þá getum við vonandi þokað þessu mikla hagsmunamáli fram á við á næstunni

Á það var bent í umræðum í gær að vegna mikillar þenslu í samfélaginu stæðum við hugsanlega í þeim sporum að ekki væri hægt að koma í lóg, ef svo má að orði komast, öllum þeim fjármunum sem þó eru inni til samgöngumála á næsta ári. Það kann vel að vera að svo sé. Nú er hins vegar búið að taka út þessi stóru verkefni sem ég nefndi áðan, Sundabrautina og síðan verður væntanlega tilfærsla á Suðurlandsvegi og Vesturlandsvegi. Ef í ljós kemur að færa þarf til verkefni eða að ekki sé til mannskapur eða tæki á landinu til að bjóða í og sinna umræddum vegaframkvæmdum verður svo að vera. En ekki er hægt að gera ráð fyrir því fyrir fram í fjárlagafrumvarpinu. Það kann vel að vera, eins og bent var á í umræðum í gær, að ef þensla verður mikil, sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu, geti það verkað jákvætt að þessum framkvæmdum verði frestað.

Í sjálfu sér ætla ég, herra forseti, ekki að hafa þetta lengra að sinni. Ég ítreka í lokin þakkir mínar til samnefndarmanna í fjárlaganefnd fyrir afskaplega skemmtilegt og gefandi starf, ekki eingöngu á fundunum sjálfum heldur

ekki síður utan þeirra.

[10:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er undrandi á þeim málflutningi sem við hlustuðum á í ræðu hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur. Ég hlýt að spyrja: Hvers konar málflutningur er það að ætla að afgreiða heilan stjórnmálaflokk með þeim hætti sem hún gerði í ræðu sinni, með því að segja að ekkert nema svartnættið komi frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði? Vinstri hreyfingin – grænt framboð vildi gera allt fyrir alla, eins og hér var sagt, og ekkert uppbyggilegt kæmi frá þeim. Margur heldur mig sig. Hvaða flokkur lofaði í kosningunum í vor öllum öllu ef það var ekki Samfylkingin? Svona málflutningur dæmir sig að sjálfsögðu sjálfur.

Sagt er að varnaðarorð hafi m.a. komið frá Framsóknarflokknum og ýmis teikn séu á lofti um að erfiðlega muni horfa í efnahagsmálum. Hvaða flokkur hefur haft uppi varnaðarorð í efnahagsmálum, ekki bara í þessari umræðu heldur allt þetta ár, ef ekki Vinstri hreyfingin – grænt framboð? Er það ekki málefnaleg afstaða sem frá okkur hefur komið í því efni? Ég frábið mér að Vinstri hreyfingin – grænt framboð sé afgreidd með þeim hætti sem þingmaðurinn gerði. Ég hlýt að spyrja: Er það reynsla hennar af okkar góða samstarfi í 12 ár í Reykjavík — er það reynsla hennar af mér að ég stundi ómálefnalegan málflutning, að ég komi með óábyrgar tillögur sem ekki sé innstæða fyrir? Ég kannast ekki við það. Við höfum í þessari umræðu komið með tillögur um útgjöld. Við höfum líka komið með tillögur um tekjur til að mæta þeim útgjöldum.

Nú kann vel að vera að Samfylkingin eða stjórnarliðar séu ekki sammála þeim tillögum. Gott og vel. Þá er hægt að takast á um það. En tillögurnar eru málefnalegar og við höfum haft uppi ábyrgan málflutning.

[10:59]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skil satt að segja ekki æsinginn í málflutningi hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar yfir orðum mínum. Það hlýtur hver þingmaður í þessum sal að mega hafa þær skoðanir sem honum sýnist, bæði á einstökum þingmönnum og einstökum stjórnmálaflokkum. Ég var einfaldlega að lýsa skoðunum mínum eftir að hafa hlustað á málflutning fjögurra þingmanna Vinstri grænna í allt gærkvöldi, fram á nótt og síðan í morgun um ríkisfjármálin og um frumvarp til fjárlaga sem við ræðum hér. Ég hef góða reynslu af samstarfi við hv. þm. Árna Þór Sigurðsson. Skoðun mín á framkomu Vinstri grænna í þessu máli hefur ekkert með persónu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar eða samstarf okkar í Reykjavík að gera. Við höfum þvert á móti átt ánægjulegt samstarf og starfað lengi saman.

Ekki verður hins vegar litið fram hjá því í þessari umræðu að neikvæðnin, og ég vil leyfa mér að segja nöldrið, sem hefur oft og tíðum komið fram í umræðum frá vinstri grænum, er ekki uppbyggileg. Munurinn á málflutningi framsóknarmanna, þó að ég hæli ekki framsóknarmönnum á hverjum degi, og vinstri grænna var átakanlegur í umræðunum í gær og heldur áfram að vera það. Ég átta mig ekki á því að menn þurfi að koma í pontu á Alþingi og kveinka sér undan þessari gagnrýni. Menn eru í stjórnmálum og verða að þola að þeir séu gagnrýndir. Ef menn þola það ekki ættu menn kannski að leita annars staðar að vinnu en hér við Austurvöll.

[11:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nákvæmlega, menn verða að þola gagnrýni. En ég hef upplifað það í þessari umræðu áður að ef einhver flokkur tekur óstinnt upp gagnrýni, sérstaklega frá okkur vinstri grænum, þá er það Samfylkingin og þingmenn hennar.

Engin uppbyggileg umræða eða tillögur frá vinstri grænum. Gott og vel. Við leggjum til réttlátari skattbyrði. Við leggjum til aukin framlög til velferðarmála. Við leggjum til framlög til sveitarfélaganna og að dregið verði úr útgjöldum til varnarmála. Gott og vel. Samfylkingin segir að það séu engar uppbyggilegar tillögur. Það er þá þeirra skoðun.

Ég held, virðulegi forseti, að sannleikurinn sé sá, og ég þekki mína ágætu vinkonu hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, að henni líði bara svona óskaplega illa yfir því að vera í kompaníi með Sjálfstæðisflokknum og að hún skuli ekki vera í sama liði og við vinstri græn hér á hv. Alþingi eins og hún hefur verið í borgarstjórn Reykjavíkur á annan áratug.

Það kæmi mér ekki á óvart að ónot hennar í okkar garð stafi af því fyrst og fremst að henni líður illa yfir því kompaníi sem hún er í hér á Alþingi og hún sé einfaldlega að reyna að tala sig frá þeirri ónotatilfinningu. Svo vel þekki ég þennan ágæta þingmann að ég held að það sé nú fyrst og fremst það sem veldur hugarangri hennar og ónotum í okkar garð, hún reynir því að koma öllu því sem hún upplifir sjálf í lífi sínu og afstöðu sinni gagnvart Sjálfstæðisflokknum yfir á okkur þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Það er auðvitað ekki málefnalegt og kannski ekki þægilegt fyrir hv. þingmann. En eins og við höfum upplifað t.d. í borgarstjórn Reykjavíkur í haust þá er rétt að minna hv. þingmanninn á að það er hægt að gera breytingar. Ef mönnum líður illa í kompaníi við Sjálfstæðisflokkinn, eins og t.d. átti við um (Forseti hringir.) Framsóknarflokkinn, þá er hægt að gera breytingar.

[11:03]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykir nú hv. þm. Árni Þór Sigurðsson heldur betur verið farinn að færa sig upp á skaftið ef hann telur að hann þekki minn innri mann betur en ég sjálf. Þvert á móti líður mér ágætlega í þessu samstarfi og ég verð að gleðja eða hugga þingmanninn með því að mér líður mun betur í þessu samstarfi en í minni hluta í borgarstjórn Reykjavíkur.

Það skiptir nefnilega máli, eins og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson veit, að vera í meiri hluta. Það skiptir máli að vera í þeirri aðstöðu að koma málum sínum í farveg. Það var auðvitað alveg augljóst af málflutningi vinstri grænna í gærkvöldi og í dag að þau eru ekki enn þá búin að jafna sig á

þeim hörmungum sem riðu yfir þann flokk í vor þegar hann komst því miður ekki (Gripið fram í.) í langþráða ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum. Þetta kom glögglega fram í gærkvöldi og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson ítrekar það í dag.

Hv. þingmaður segir að alltaf sé hægt að gera breytingar. Það er alveg hárrétt, það er alltaf hægt að gera breytingar. Það er líka hægt að gera þær breytingar, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, að breyta um taktík í umræðu, koma í uppbyggilegri, jákvæðri og gleðilegri umræðu en vinstri grænir hafa sýnt af sér í umræðu um fjárlögin.

Og af því að hv. þingmaður var að tala um tillögur vinstri grænna, þá komu þær nú fram með býsna sérkennilegum hætti við gerð fjárlagafrumvarpsins. Þær voru ekki lagðar fram við fjárlaganefnd. Við höfðum ekki hugmynd um þær. Þeim er skellt hér inn í þingið á síðustu stundu, útgjaldatillögum upp á 10 milljarða kr. Það tel ég, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, þrátt fyrir okkar góða vinskap, ekki vera ábyrgan málflutning. (Gripið fram í.)

[11:05]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins minnast á tvö mál í þessu andsvari. Í fyrsta lagi Vatnajökulsþjóðgarð sem allir þingflokkar voru sammála um að stofnsetja og lög um það voru undirbúin sameiginlega af öllum þingflokkum og löggjöf samþykkt hér samhljóða.

Mér finnst vanta töluvert upp á að fjárveitingar til stofnunar þessa þjóðgarðs séu í samræmi við þær tillögur sem þingflokkarnir komu sér saman um á sínum tíma og ég vil inna hv. þingmann eftir því hvort þess sé ekki að vænta að bætt verði úr í þeim efnum á milli 2. og 3. umr. þannig að fjárveitingin nálgist það að vera í samræmi við þá framkvæmdaáætlun sem menn hafa komið sér saman um varðandi uppbyggingu þessa þjóðgarðs.

Í öðru lagi þá vil ég segja um fjárveitingar til samgöngumála og Sundabrautar að það veldur mér vonbrigðum að verið er að skera niður fjárframlög til samgöngumála um tvo og hálfan milljarð króna á næsta ári. Þó að það heiti tímabundinn niðurskurður þá getur það aldrei orðið annað vegna þess að fjárlög eru jú bara til eins árs. Það verða því að fylgja með upplýsingar um að þessir tveir og hálfi milljarður króna sem á að skera niður á næsta ári komi þá fram síðar en ég hef ekki heyrt nein fyrirheit um það.

Ég tek undir áherslur hv. þingmanns varðandi Sundabraut. Það er mjög nauðsynlegt að greiða fyrir umferðinni norður á bóginn eftir höfuðborgarsvæðinu um Vestur- og Norðurland. Það er verið að setja mikla peninga í samgöngubætur út frá höfuðborgarsvæðinu, annars vegar til Suðurnesja og hins vegar til Suðurlands. Með því er verið að stýra byggðaþróuninni á þau svæði. Það verður auðvitað meiri uppbygging þar sem samgöngurnar eru betri og vilji menn hafa jafnvægi að þessu leytinu til, þá verður (Forseti hringir.) að koma til Sundabrautar fyrr en seinna.

[11:07]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Fyrst varðandi Vatnajökulsþjóðgarð. Eins og kom fram í máli mínu þá er ég mjög mikil áhugamanneskja um þetta verkefni. Það er hins vegar ekki ljóst hvort aukið fjármagn kemur til verkefnisins milli 2. og 3. umr., svo ég sé bara alveg heiðarleg við hv. þingmanninn varðandi það. En ég mun svo sannarlega beita mér fyrir því að þetta verkefni fái þann framgang sem það á skilið og treysti á atbeina hv. þingmanns í þeim efnum.

Varðandi samgöngumálin þá er ánægjulegt að heyra að það er samhljómur milli hv. þingmanns og þeirrar sem hér stendur um Sundabrautina og ytri leið. Varðandi þá fjármuni sem hann spurði um þá er þetta fyrst og fremst tilfærsla á fjármunum vegna þess að ekki er hægt að fara í þessi verkefni. Það er m.a. vegna skipulagsþáttanna sem ég nefndi áðan en það stendur ekki annað til en að fjármunir verði færðir til og hafist verði handa um leið og hægt er vegna umhverfis- og skipulagsþátta.

[11:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir svörin. Ég vil ítreka það að hvetja hv. stjórnarþingmenn til þess að standa að uppbyggingu Vatnajökulsþjóðgarðs með þeim hætti sem flokkarnir hafa komið sér saman um í undirbúningi málsins.

Það er algjörlega óásættanlegt að taka umhverfismálin og setja þau til hliðar og leggja minni áherslu á að standa við áætlanir í þeim efnum en í öðrum málaflokkum. Menn verða að fara að umgangast umhverfismálin með jafnábyrgum hætti eða sama hætti, skulum við segja, og menn umgangast aðra málaflokka. Ég hvet því hv. þingmann til þess að beita sér í þeim efnum og efast svo sem ekki um að hún muni gera það.

Varðandi niðurskurðinn á fjárveitingum til vegamála er það út af fyrir sig rétt að sum verkefni sem ákveðið hefur verið að ráðast í eru ekki komin það langt í undirbúningi að hægt sé að bjóða þau út. Meðal annars þau verkefni, langþráð, vestur á fjörðum sem hafa tafist mjög lengi, í Austur-Barðastrandarsýslu. Þar þarf að ráðast í verulegar vegabætur og nýja vegi til þess að vinna bug á þeim óvegum sem þar eru, bæði vondir vegir og illfærir. Ég óttast dálítið að þegar skorið er niður með þessum hætti þá geti það bitnað á þeim framkvæmdum sem allra síst mega við því að verða fyrir frekari töf en orðið er. Þannig að ég vænti þess að hv. þingmaður muni eftir því þegar verður farið að deila út þessum niðurskurði, að hann verði ekki látinn bitna á þessum vegarköflum.

[11:10]

Útbýting:

Framkvæmd samgönguáætlunar 2006, 297. mál, skýrsla samgrh., þskj. 368.

[11:11]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka formanni fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnari Svavarssyni og hv. þm. og jafnframt varaformanni fjárlaganefndar, Kristjáni Þór Júlíussyni fyrir góða yfirferð í 2. umræðu um fjárlögin. Um leið vil ég að sjálfsögðu þakka því ágæta fólki samstarfið sem er með mér í fjárlaganefnd og tek undir með öðrum

sem hér hafa talað að það samstarf hefur verið að nánast öllu leyti mjög gott.

Mig langar aðeins að koma inn á vinnubrögð fjárlaganefndar. Ýmsir hv. þingmenn hafa fjallað um vinnubrögð hennar og rétt er sem komið hefur fram að auðvitað er ýmislegt sem betur má fara í þeim vinnubrögðum að mínu mati. Að fjárlaganefnd skuli eyða lunganum af tíma sínum á meðan fjárlagavinnan fer fram í að taka viðtöl um leið og einstaka nefndir gera það líka, oft og tíðum við sama fólkið, þá finnst mér stundum að tímanum væri betur varið og menn gætu skipt verkum betur á milli sín.

Einnig hefur verið bent á að fjárlaganefnd hafi ekki nógu öfluga hagdeild á bak við sig og geti þar af leiðandi ekki legið nógu mikið yfir því hvaða áhrif það sem fram kemur í fjárlögunum hafi á efnahagslífið. Ýmsir hafa nefnt, og ég tek undir með þeim, að gott væri að efla og koma upp einhvers konar hagdeild sem væri stoðdeild við skrifstofu fjárlaganefndar. Ég held að nauðsynlegt sé að fjárlaganefnd átti sig betur á samspili efnahagslífsins við fjárlagagerðina. Bankarnir og fleiri hafa t.d. bent á það, bæði Seðlabanki og viðskiptabankarnir. Þeir sem bent hafa á þetta mættu þó stundum hugsa um hvaða áhrif aðgerðir þeirra hafa á efnahagslífið. Sú þensla sem verið hefur á Íslandi að undanförnu er ekki einkaverk núverandi og fyrri ríkisstjórna heldur er klárlega um að ræða þá stefnu sem rekin hefur verið af bankakerfinu þar sem ótakmarkað lánsfé hefur farið í umferð nánast án þess að nokkurra spurninga sé spurt. Það hefur myndað mikið skrið á fasteignamarkaði og augljóslega valdið þenslu, ekki bara á þeim markaði heldur einnig þenslu í neyslu sem skilar sér síðan í hærri verðbólgutölum en viljum sjá. Við höfum reyndar oft og margsinnis séð hærri verðbólgutölur en nú, en blikur eru á lofti, eins og menn hafa bent á varðandi húsnæðismarkaðinn sem hefur verið meginskýringin á verðbólgunni. Hann virðist vera að gefa eftir og það skyldi þó ekki vera að við sæjum verðbólgutölur lækka mjög hratt nú á næstu mánuðum.

Ég tek undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur þegar hún segir að mikil svartsýni ríki í málflutningi vinstri grænna. Það vakti athygli mína að þegar hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hélt ræðu sína í gær þá sagði hann orðrétt, held ég að megi segja, að menn ættu að vera hugsi í stað þess að vera hamingjusamir í gleðinni. Ég held kannski að hv. þingmaður mætti einmitt taka sér til fyrirmyndar að vera hamingjusamur í gleðinni, því að klárlega vantar alla gleði í hans málflutning, svo mikið er víst.

Hv. þingmaður rakti hugsanlega þróun á olíuverði, hugsanlega þróun á álverði og hugsanlega þróun markaða í ræðu sinni. Alltaf benti hann á hvað hugsanlega gæti gerst ef illa færi, hann tók alltaf verstu nálgun í hverju máli fyrir sig. Hann sá fyrir sér að olíuverðið mundi tvöfaldast, álverðið mundi snarlækka og markaðirnir yrðu rjúkandi rústir. Maður veltir stundum fyrir sér hvernig þeir sem svona hugsa treysta sér til að fara fram úr á morgnana. Það er svo sem allt í lagi að koma með ákveðin varnaðarorð en að allt sé að fara á versta veg held ég að sé orðum aukið, svo ekki sé meira sagt.

Þá hafa framsóknarmenn talað úr ræðustól á þá leið að fjárlögin séu allt of þanin en lítið hefur þó farið fyrir sparnaðartillögum af þeirra hálfu. Ég verð hins vegar taka undir það sem fram kom í ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar í gær að þetta eru engin sparnaðarfjárlög, það er alveg hárrétt hjá þingmanninum. Við þurfum klárlega að hugsa um samhengi fjárlaganna á efnahagslífið en það er kannski hugsunin í fjárlögunum, þ.e. við sjáum fyrir okkur að efnahagslífið gefi nú eftir, að þenslan sé að minnka, og þess vegna sé komið inn með ýmsar framkvæmdir í fjárlagafrumvarpinu. Menn geta síðan dregið úr framkvæmdum eins og gert hefur verið, m.a. í ríkisstjórnarsamstarfi Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks. Ég held að það sé mun vænlegri aðferð en að bæta inn framkvæmdum, eins konar fjárauka, á miðju þingi. Það er miklu betra að hafa þá framkvæmdaþætti inni og draga úr þeim ef mönnum sýnast málin vera að þróast í átt til of mikillar þenslu.

Ég átta mig ekki alveg á hvernig saman fer að tala annars vegar um þanin fjárlög og óttast um leið harða lendingu. Ég held að harða lendingin kæmi ef við værum á niðurleið. Hv. þm. Bjarni Harðarson tók ágætissamlíkingu með flugvélinni í gær og sagði að ef við værum á niðurleið, mundum við skella til jarðar vegna þess að botninn dytti úr efnahagslífinu, ef ég skildi hv. þingmann rétt. Þá er einmitt nauðsynlegt að koma með upphæðir og fjármagn af hliðarlínunni, setja fjármagnið inn á réttu augnabliki til þess að ná mjúkri lendingu og fara í flugtak strax aftur. Mér finnst því vera ákveðin mótsögn í þessu hjá hv. þingmanni en hins vegar er margt í málflutningi hans sem ég get vel tekið undir. Að sjálfsögðu tek ég varnaðarorð hans alvarlega varðandi eyðsluna því að allt gengur út á að kunna sér hóf í þeim efnum.

Ég vil koma örstutt inn á ágæta ræðu sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson hélt í gær en hann talaði um auknar tekjur á milli 1. og 2. umr. sem koma inn í fjárlögin þar sem hann benti á að skattar væru kvikir. Þar talaði hann sérstaklega um fjármagnstekjuskattinn og tek ég heils hugar undir það. Í ljósi þess að við horfum á allt aðra markaði, hlutabréfamarkaðurinn hagar sér þannig að það er margt sem bendir til þess að tekjur af fjármagnstekjuskatti verði miklu minni á næsta ári heldur en á þessu ári. Tölurnar sem bætast inn í frumvarpið eru tölur sem koma inn vegna þess að horft er á tölur sem þegar eru komnar inn á þessu ári vegna síðasta árs í gegnum fjármagnstekjuskattinn. Þess vegna óskaði fjárlaganefnd sérstaklega eftir því að efnahags- og skattanefnd mundi skoða hvort það væri rétt nálgun. Ef ég skildi hv. þingmann rétt þá taldi hann líka að virðisaukaskatturinn væri vantalinn en ég held að þarna sé líka kvikur skattur á ferðinni og ekkert sem segir, burt séð frá uppgjöri ársins í ár, að virðisaukaskatturinn á næsta ári verði jafnmikill og fyrstu níu mánuðir þessa árs gefa til kynna. Vilji menn að neysla minnki verður innkoma vegna virðisaukaskatts að sjálfsögðu minni. Varðandi skatta lögaðila sem bætast inn í frumvarpið, einn og hálfur milljarður ef ég man rétt, byggir það á uppgjöri bankanna þar sem við sjáum hver afkoma þeirra er fyrstu níu mánuðina. Þess vegna er hægt að taka þá tölu inn með nokkurri vissu sem sýnir okkur í rauninni að þegar bankarnir eru búnir að gera níu mánaða uppgjör sitt getum við séð tekjuskatt á lögaðila. Það sýnir okkur hvað bankarnir eru orðnir þýðingarmiklir fyrir afkomu ríkissjóðs og undirstrikar hvað hagkerfi okkar er bankadrifið.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kom inn á lífsgæðaskýrslu Sameinuðu þjóðanna og rétt eins og honum tókst að tala um olíuverðið í 200 dollurum á tunnuna og markaðir væru allir að fara niður á við og álverðið væri sígandi þá er það alltaf spurning um hvað spámenn lesa. Ég las aðra spá þar sem spáð er 5% hækkun á álverði næstu árin. Svo veifar hann annarri skýrslu þar sem hið gagnstæða kemur fram og ég treysti mér ekki til að gera upp á milli spámannanna sem þar eru á ferð.

Undirstrikað var sérstaklega að þótt við værum í efsta sæti í lífsgæðaskýrslu Sameinuðu þjóðanna þá munaði ákaflega litlu á okkur og hinum þjóðunum þannig að það var ákveðinn svekkelsistónn í því að við skyldum ekki taka hina í nefið. Ég held að við höfum öll gert okkur grein fyrir að Ísland og hin Norðurlöndin raða sér í efstu sætin og ekki munar miklu á milli, enda fylgja þessar þjóðir býsna svipuðu efnahagsmódeli þótt eitthvað kunni að skilja á milli, sérstaklega þegar kemur að skattlagningu þar sem skattar á Íslandi eru mun lægri heldur en á hinum Norðurlöndunum.

Ég tek heils hugar undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að það þarf að koma á einhvers konar þjóðarsáttarandrúmslofti. Að þeirri þjóðarsátt þurfa fleiri að koma en voru í síðustu þjóðarsáttarsamningum í ljósi þess sem ég sagði áðan, að efnahagslífið væri orðið gríðarlega bankadrifið. Afkoma þjóðarinnar er í mjög miklum tengslum við bankana og við höfum séð á síðustu dögum að þegar álagið á bönkunum hækkar þá falla markaðir og bankarnir setja allt í lás, menn fá ekki lán og vextir hækka o.s.frv. Þess vegna held ég að í því andrúmslofti sem þarf að koma á sé nauðsynlegt að draga fleiri að borðinu og ég held að fjármálafyrirtækin og bankarnir hljóti að vera þeir sem bætast við þann hóp sem kom að gömlu þjóðarsáttarsamningunum. Markmiðið er alveg skýrt. Það er fyrst og fremst að bæta kjör þeirra sem eru með lökustu kjörin í dag. Það er verkefnið og þarf að vera þannig, eins og í gömlu þjóðarsáttarsamningunum, að það skili sér ekki upp allan stigann með tilheyrandi víxlverkunum og rugli sem kemur síðan langverst niður á þeim sem hafa lökust kjörin í dag.

Í lokin vil ég segja að fjárlagafrumvarpið er að mörgu leyti mjög gott. Það er reyndar svolítið merkilegt sem fram kemur varðandi túlkanir á tölum þegar talað er um tekjuafkomuna. Ef landsframleiðsla eykst og fjárlögin og eyðsla í fjárlögum eru lægra hlutfall af landsframleiðslunni, jafnvel þótt fjárlögin fari langt fram úr áætlunum, bara ef hlutfallið lækkar, tala menn um aðhaldsstefnu. Það er dálítið merkilegt. Ég held að menn ættu að horfa meira til þess hve miklu er eytt frá einu ári til annars. Auðvitað gera fjárlögin það. Þau horfa sérstaklega hversu miklu er eytt frá einu ári til annars í heildina og einnig hversu miklu er eytt í rekstur. Þá eru framkvæmdir og annað slíkt einangrað frá og í frumvarpinu er um 2% aukningu að ræða í rekstrinum en það ruglar fólk svolítið í ríminu. Maður getur barið sér á brjóst og sagt: Hér er mikið aðhald ef landsframleiðslan eykst því að hlutfallið lækkar jafnvel þótt eytt sé langt fram úr því sem áætlað var. Mér skilst að þarna sé á ferðinni alþjóðleg nálgun og í samanburði er hún alltaf notuð. Ég held að það væri meira aðhald fyrir okkur sjálf ef við hugsuðum um málið á öðrum nótum, þ.e. hvernig við breytum eyðslunni frá einum tíma til annars, burt séð frá þessum blessuðu hlutföllum sem geta ruglað mann í ríminu.

[11:26]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil gera athugasemdir við nokkur atriði í ræðu hv. þm. Ármanns Kr Ólafssonar, sér í lagi að hv. þingmaður sagði að e.t.v. þyrfti að vera til hagdeild hjá fjárlaganefnd. Ég er ekki á móti því að hafðir séu sérfræðingar í vinnu fyrir þingið þótt heldur sé ég aðhaldssamur á öll opinber útgjöld. Ég held þó að það hefði afskaplega litlu breytt vegna þess að núverandi meiri hluti fjárlaganefndar hefur ákveðið í samráði við ríkisstjórnina að skella algerlega skollaeyrum við ráðleggingum allra hagfræðinga. Engu hefði breytt þótt við hefðum haft enn einn hagfræðihópinn til að ráðleggja okkur að gera ekki það sem verið er að gera. Það eru einfaldlega ekki ráð neinna hagfræðinga að farið sé fram með fjárlög eins og þau sem nú liggja fyrir.

Hv. þingmaður vék að því að fjárlaganefnd horfi til þess hversu mikil eyðsla væri í krónum talið í lokaorðum sínum og það er alveg rétt. Heildareyðslan er mun meiri nú en áður. Við komum þó ekki í veg fyrir harða lendingu með því að setja hagkerfið á annan endann núna. Þvert á móti verður hin harða lending verri eftir því sem við höldum uppi falskara gengi, hærri vöxtum og meira ójafnvægi — því verra verður að lenda þegar aðeins fer að draga úr. Ekki þarf fleiri hagfræðinga til að segja okkur það. Það hafa þegar margir gert.

[11:29]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir en umræðan um hagdeildina spratt upp úr því að ég ræddi um vinnubrögð fjárlaganefndar. Málið snýst um að við getum áttað okkur betur á hvað hagstærðirnar þýða í samhengi við hagkerfið og beitum okkar vinnu meira í þá veru í staðinn fyrir að huga að smærri málum, horfa á smáa liði og ákveða smáar upphæðir. Við ættum í staðinn að einbeita okkur meira að heildarmyndinni. Það var það sem ég átti við fyrst og fremst.

Hægt væri að taka sérumræðu varðandi falska gengið og hærri vexti vegna þess að eitt af því sem við stöndum frammi fyrir er vísitölubinding. Vaxtahækkanir Seðlabankans bíta því ekki eins og um venjuleg vaxtalán væri að ræða þannig að mönnum væri refsað strax við næstu afborgun þegar vextir Seðlabankans hækkuðu. Við erum þar að auki komin með það traust hagkerfi að þegar við hækkum vexti treysta erlendir aðilar sér til að koma með erlent fjármagn inn í landið til að spila á vaxtamuninn. Það þýðir auðvitað að menn horfa til Íslands og íslensks gjaldmiðils sem miklu traustari gjaldmiðils og traustara efnahagskerfis heldur en verið hefur undanfarna áratugi.

[11:30]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég get tekið undir margt varðandi vinnubrögð fjárlaganefndar. Og þó að það hafi verið þarft verk að velta fyrir sér mörgum þeim litlu fjárveitingum sem við

vorum að vinna í að hausti og áttum mjög gott samstarf um, ég og hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson og aðrir fjárlaganefndarmenn, þá breytir það ekki því að við höfum þó haft tíma til þess að kynna okkur til nokkurrar hlítar ráðleggingar hagfræðinga varðandi ríkisfjármálin og þær ráðleggingar eru allar á einn veg.

Raunar er það svo að meira að segja í þessari bók sem gefin er út af fjármálaráðuneytinu og er grundvallaráróðursrit fyrir þeim fjárlögum sem nú liggja frammi, að þegar maður les þar milli línanna þá er alveg ljóst að hagfræðingar þeir sem þar halda á penna þeir sjá hlutina eins. Þeir sjá váboðana í því sem allir sjá, það er alveg sama hvar er borið niður.

Það að bæta við fleiri ráðgjöfum til að segja okkur þetta, það er eins og að kalla á enn einn ráðgjafann handa þeim sem eru ákveðnir í að hætta sér í voðann. Hafi menn ákveðið að fara á fyllerí þá gera þeir það hvað sem sagt er. Það er það sem er að gerast hér, að ríkisstjórnarmeirihlutinn hefur ákveðið að … (**Gripið fram í:** … skiptir aðgengi að þessum málum?) Aðgengi að góðum upplýsingum skiptir vissulega máli. Það er alveg rétt. En það skiptir samt höfuðmáli að menn hafi vilja til þess að hafa hér sterka og trausta hagstjórn.

Það höfðum við í tíð síðustu ríkisstjórnar. Það höfum við ekki nú. Það er það sem er alvarlegt áhyggjuefni að það er enginn vilji til þess að hafa hér góða hagstjórn og sést kannski best af þeirri ræðu sem hér var flutt af hv. þm. Ármanni Ólafssyni þar sem hann beinlínis upplýsti að þenslan í fjárlögunum (Forseti hringir.) væri vegna þess að kannski kæmi kreppa og svo ætti bara að hætta við að standa við fjárlögin ef kreppan léti á sér standa. Ég tel þetta ekki mjög virðingarverða eða merkilega hagstjórn.

[11:33]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Bjarna Harðarsyni finnst þetta ekki merkileg hagstjórn. En þetta er nú sú hagstjórn sem var viðhöfð þegar Framsóknarflokkurinn hafði Stjórnarráðið. (**BjH:** Aldrei.) Það var gripið til aðhaldsaðgerða á sínum tíma undir forsæti hæstv. þáverandi forsætisráðherra, Halldórs Ásgrímssonar. (**BjH:** Það var aldrei vísvitandi …) Ég hef aldrei sagt að það væri vísvitandi gert. Ég er þvert á móti að segja að margt bendi til þess að nú sé hjöðnun í hagkerfinu. Þess vegna fara menn fram með þessi fjárlög, til þess að koma til móts við þá hjöðnun vegna þess menn trúa því að það sé verið að koma með innspýtingu á réttum tíma.

Það er búið að vera gríðarlegt fjármagn á hliðarlínunni til þess að koma inn með það á réttum tíma og menn hafa trú á því að nú sé sá tími kominn. Það er eitt að horfa í baksýnisspegilinn og svo er annað að horfa fram fyrir sig.

Eftir öll varnaðarorð hv. þingmanna Framsóknarflokksins um að hér sé að draga hratt saman og að hér geti orðið hörð lending, þá hljótum við að vilja koma inn með auknar framkvæmdir á þeim tímapunkti. Mér finnst það bara liggja í hlutarins eðli. Ég tel því að það sé verið að koma með fjármunina á réttum tíma en vonandi erum við ekkert að fara að gefa neitt mikið eftir í efnahagslífinu. Vonandi er fasteignamarkaðurinn ekki að fara að hrynja né annað slíkt að fara að gerast.

En mér finnst alveg einsýnt að það sé ekkert öðruvísi að draga úr framkvæmdum í mikilli þenslu en að ætla að kalla saman þing og koma á einhverjum aukafjárlögum (Forseti hringir.) þegar menn sjá að hjöðnunin er of mikil.

[11:35]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Eins og fram hefur komið er staða ríkissjóðs góð en engu að síður þarf að gæta hófs og stöðugt að vinna að því að bæta rekstur stofnana og gera þeim jafnframt auðveldara fyrir að halda sig innan ramma fjárlaga. Það að staða ríkissjóðs er jafnsterk og raun ber vitni gefur meira svigrúm til að styrkja rekstrargrunn stofnana og má sjá þess stað í fjáraukalagafrumvarpinu og í þeim breytingum sem hér liggja fyrir við 2. umr. fjárlagafrumvarpsins.

Eins og fram hefur komið í umræðunni er gert ráð fyrir að styrkja rekstrargrunn nokkurra heilbrigðisstofnana. Þar á meðal er Heilbrigðisstofnun Suðurnesja og Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Gert er ráð fyrir að Heilbrigðisstofnun Suðurnesja fái 46 milljónir til þess að styrkja klíníska starfsemi sjúkrahússins og 60 millj. kr. fjárveitingu til að styrkja núverandi rekstur sjúkrahússins. Með þessum fjárveitingum er stjórnendum gert kleift að reka stofnunina innan ramma fjárlaga.

Til Heilbrigðisstofnunar Suðurlands er gert ráð fyrir 132 millj. kr. til að styrkja núverandi rekstur og eins er gert ráð fyrir 71 millj. kr. til að taka í notkun 14 ný hjúkrunarrými í viðbyggingu stofnunarinnar. Í fjáraukalagafrumvarpinu er auk þess gert ráð fyrir að greiða upp áætlaðan greiðsluvanda í árslok 2007 hjá sömu stofnunum. Rekstur þessara stofnana verður þá kominn í viðunandi horf og á ábyrgð stjórnenda að reka stofnanirnar innan fjárheimilda. Með þessu móti er hægt að mæta m.a. síauknum íbúafjölda á þessum svæðum með skilvirkri og vandaðri þjónustu og gera þessum stofnunum kleift að takast á við aukin verkefni.

Heilbrigðisstofnun Suðurnesja hefur glímt við margvíslegan vanda á undanförnum árum og íbúar svæðisins sótt heilbrigðisþjónustu út fyrir svæðið í töluverðum mæli. Öll aðstaða hefur þó verið að batna á síðustu árum og þjónustan hefur aukist jafnt og þétt. Þess vegna skiptir miklu máli nú að styrkja rekstrargrunn stofnunarinnar svo hægt verði að bæta þjónustuna enn frekar og gera stofnuninni kleift að veita íbúum Suðurnesja eins mikla þjónustu í heimabyggð og kostur er og nýta þann mannauð sem þessi stofnun hefur yfir að ráða. Þannig nýtum við fjármagnið best.

Í fjárlögum er að auki gert ráð fyrir 500 millj. kr. til annarra heilbrigðisstofnana og hjúkrunarheimila sem eiga við rekstrarvanda að stríða. Skipting á þeim fjármunum mun liggja fyrir við 3. umr. fjáraukalaga.

Þá er lagt til að 160 millj. kr. verði varið til Sjúkrahúss Suðurlands til að flýta framkvæmdum við fyrstu hæð viðbyggingar stofnunarinnar. Jafnframt er gert ráð fyrir fjárveitingu til að reksturs hjúkrunarrýma fyrir aldraða svo að þau geti komist í notkun snemma á næsta ári. Viðbygging við Sjúkrahús Suðurlands er glæsileg bygging og kemur til með að breyta allri aðstöðu mjög til betra horfs þegar hún kemst að fullu í notkun.

Víða um land eru vegir sem flokkast sem safn- og tengivegir í mikilli þörf fyrir viðhald eða endurbyggingu. Undanfarin ár hafa fjárveitingar dugað skammt en að þessu sinni eru fjárveitingar í þann málaflokk auknar um 700 millj. kr. Þessi fjárveiting hefur glatt þingmenn og sérstaklega hv. þm. Jón Bjarnason og ég deili svo sannarlega þeirri ánægju með honum. Einnig er gert ráð fyrir 400 millj. kr. fjárveitingu í framkvæmdir við Bakkafjöruveg en gert er ráð fyrir að tengja fyrirhugaða Bakkafjöruhöfn við hringveginn með nýjum vegi frá hafnarstæðinu upp með Markarfljóti og við hringveginn. Talið er mikilvægt að leggja þennan veg vegna efnisflutninga að ferjuhöfn.

Þá má nefna að beiðni um framkvæmdir til þess að stöðva landbrot sem berast Landgræðslu ríkisins eru fjölmargar og eru fjárveitingar í fjárlagafrumvarpi vegna þessa. En til fjárlaganefndar barst nú beiðni þar sem Hornafjarðarfljót hafa breytt rennsli sínu þar sem þau koma undan jökli og munu án efa eyða algrónu landi verði ekkert að gert. Sama vandamál er með Jökulsá á Fjöllum í Herðubreiðarlindum. Tillit hefur verið tekið til mikilvægis þessara mála og fjárveitingar auknar í verkefnið.

Fjárlaganefnd bárust mjög mörg erindi um fjárframlög til ýmissa verkefna á vegum sveitarfélaga, einstaklinga, stofnana og félagasamtaka. Aukning þessara beiðna er talin vera um 40% frá síðasta ári. Fjárlaganefnd getur engan veginn orðið við öllum þeim beiðnum sem nefndinni berast. Því er alveg ljóst að margir fá ekki þær upphæðir sem óskað var eftir og enn aðrir fá ekki neitt í sinn hlut. Það er því nokkuð ljóst að ekki verða allir ánægðir sem umsóknir hafa sent inn til fjárlaganefndar.

Við úthlutun að þessu sinni var tekið tillit til landsbyggðarinnar, til þeirra svæða sem þenslan hefur ekki náð til. Það eru landsvæði sem glíma við þann vanda að fólk er jafnvel að flytja í burtu. En það verður að segjast eins og er að mörg verkefni sem eru nú þegar komin af stað og hugmyndir að nýjum verkefnum eru mörg hver mjög athyglisverð og vel til þess fallin að bæta mannlífið á landsbyggðinni og auka ferðamennsku á viðkomandi stöðum og eru því atvinnuskapandi.

Mikil gróska er í landinu í endurbyggingu gamalla húsa, varðveislu báta og uppsetningu menningar- og sögusetra svo eitthvað sé nefnt. Öll þessi verkefni eru hið besta mál og með þessu móti varðveitist menningararfur okkar. Uppbygging menningartengdrar ferðaþjónustu er orðin mjög öflug hér á landi. Það er athyglisvert að sjá hversu mikill áhugi er fyrir uppbyggingu safna og setra sem tengjast sérkennum staða og landshluta og segja ákveðnar sögur úr lífi þjóðarinnar.

Það er því ánægjulegt í þessu sambandi að benda á að í vikunni bárust þær fréttir frá alheimsþingi kvenna í atvinnurekstri, að Sigríður Margrét Guðmundsdóttir hlaut nýsköpunarverðlaun sem samtökin veita fyrir áhugaverðasta fyrirtækið sem sprottið hefur upp á undanförnum þremur árum, fyrir landnámssetrið í Borgarnesi. Þar hefur verið farin sú leið að koma íslenskum menningararfi á framfæri á nýstárlegan hátt. Verkefnið hefur verið styrkt af fjárlaganefnd og sýnir að fagleg uppbygging á þessu sviði vekur athygli bæði hér heima og erlendis. Á þessu sést einnig að styrkir sem koma frá fjárlaganefnd skipta miklu máli til þess að koma svona verkefnum af stað, þó að þeir séu ekki alltaf stórir.

Þetta styrkir einnig sveitarfélögin en forráðamenn sveitarfélaga gera sér æ betri grein fyrir mikilvægi þess að hlúa að þeim vaxtarsprota sem menningarmál eru. Vel uppbyggð menningartengd ferðaþjónusta eykur fjölbreytni í atvinnustarfsemi sveitarfélaga og bætir í leiðinni lífsgæði íbúanna.

Það hefur verið athyglisvert fyrir nýjan þingmann eins og mig að hitta allan þann fjölda einstaklinga og sveitarstjórnarmanna sem fylgdu erindum sínum eftir við fjárlaganefnd, að kynnast hugmyndum þeirra og verkefnum sem jafnvel eru farin að skila árangri á hinum ýmsu sviðum í samfélaginu.

Virðulegi forseti. Það hefur einnig verið bæði fróðlegt og áhugavert að starfa í fjárlaganefnd. Starfsandinn þar hefur verið góður. Ég vil þakka nefndarmönnum samstarfið og sérstaklega hv. formanni Gunnari Svavarssyni og hv. varaformanni Kristjáni Þór Júlíussyni fyrir gott samstarf á þessu hausti.

[11:44]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við erum í 2. umr. um frumvarp til fjárlaga. Það hefur verið athyglisvert að fá sem nýr þingmaður tækifæri til að vinna í fjárlaganefnd og taka þátt í því mikla starfi sem þar er unnið. Ég vil í upphafi þakka samstarfsfólki í fjárlaganefnd, og ekki hvað síst formanni, varaformanni og starfsfólki nefndarinnar, fyrir mikla og góða vinnu.

Í vinnu fjárlaganefndar var lögð áhersla á að reyna að nýta hæfileika og getu allra stjórnarmanna. Stjórnarandstaðan var dregin inn í þá vinnu af fullum krafti og ég tel það afar gott skref. Sjálfur hef ég verið talsmaður þess að líta ekki alltaf á málin út frá því hvort maður er í stjórn eða stjórnarandstöðu eða í hvaða flokki maður er heldur leita þeirra leiða sem best virka hverju sinni og skila hvað mestum árangri.

Það var mikil lífsreynsla, eftir að hafa einungis verið í bæjarpólitík áður, að sjá með hvaða hætti slíkt frumvarp er unnið. Það verður að segjast eins og er að við 1. umræðu kemur frumvarpið nánast tilbúið frá fjármálaráðherra og frá ríkisstjórn þannig að fjárlagagnefndin tekur við ansi tilbúnum pakka. Í framhaldinu fylgja síðan heimsóknir ráðuneyta og greinargerðir um hvaða málum þau vilja helst fylgja eftir og síðan heimsóknir einstakra stofnana. Kannski hefur hvað mestur tími farið í ýmsa safnliði og sú vinna hefur veri rædd töluvert í þingsal í tengslum við fjárlagavinnuna. Þar er vinnulagið á þann veg að stór hluti safnliða fer samkvæmt tillögum fagnefnda í gegnum fjárlaganefnd og hafa töluverðar vangaveltur verið um hvort við getum ekki breytt þeirri vinnu og fært álagið út fyrir sjálfa lokavinnuna við fjárlögin. Ég styð raunar þá hugmynd að við reynum að flýta þessu, taka þetta mun fyrr svo að við getum einbeitt okkur að sjálfri fjárlagavinnunni.

Það verður að segjast eins og er að fjárlaganefnd gefst allt of lítill tími til að ræða þær grundvallarforsendur og þau markmið sem vinna þarf eftir. Það er einlæg ósk mín að fjárlaganefnd fái tækifæri til að koma að vinnunni strax eftir áramótin þegar farið verður að undirbúa fjárlög næsta árs

og þá líka að rammafjárlögum sem boðuð hafa verið þar sem um er að ræða þriggja ára áætlun um rammann fyrir fjárlögin.

Leiðarljósið í þeirri vinnu er stefnuyfirlýsing ríkisstjórnarinnar, með hvaða hætti við viljum að fjárlögin beini okkur að þeim markmiðum. Deila má um stóra þætti í frumvarpinu eins og fram hefur komið. Það er þó athyglisvert, og lýsir e.t.v. því erfiða hlutverki sem fjármálaráðherra og raunar fjárlaganefndin öll hefur, að stjórnarandstaðan hefur klofnað í afstöðu sinni til tekjuhlutfalls og líka til þess hversu umfangsmikil fjárlögin eigi að vera. Tillögur koma frá Framsóknarflokknum um samdrátt og niðurskurð en frá öðrum um að halda óbreyttri línu og jafnvel að bæta í.

Jafnframt hefur komið fram að tekjuspá undanfarinna ára hefur verið erfið. Það kom ágætlega fram í máli þingmanna í umræðunni í gær. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon taldi að við mættum búast við því að fjárlagatekjurnar væru ofáætlaðar. Ef ég man rétt hafði hv. þm. Jón Bjarnason, í inngangsræðu sinni fyrir hönd Vinstri grænna, miklar efasemdir um tekjurnar líka og taldi þær jafnvel vanáætlaðar. Þetta sýnir í hvaða stöðu við erum. Það er erfitt að áætla tekjurnar í því umhverfi sem við erum í dag þar sem stór hluti teknanna byggist á tekjum fyrirtækja og alls konar fjármagnstekjum, tekjum sem geta breyst mjög mikið á skömmum tíma.

Í umræðum um fjárlög hefur einnig komið fram að miklar væntingar eru til Samfylkingarinnar. Samfylkingin er rukkuð um kosningaloforð og ýmis stefnumál, og ég fagna því. Ég vek þó athygli á því að myndaður hefur verið stjórnarmeirihluti og gefin út stefnuyfirlýsing og það er fyrst og fremst verkefni stjórnarandstöðunnar að hengja þá stefnuyfirlýsingu á okkur og krefja okkur svara ef ekki er staðið við það sem þar stendur. Því miður hefur Samfylkingin ekki einfaldan meiri hluta í þinginu. Að því kann að koma og þá verður auðveldara fyrir okkur að standa við þær yfirlýsingar sem gefnar eru í aðdraganda kosninga. Helst mátti skilja á orðum hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar í gær að hann öfundaði okkur mjög af kosningaloforðunum, þau hefðu komið hv. þingmanni á óvart og valdið Vinstri grænum vandræðum. Það segir okkur þá að vel hefur tekist til.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson dásamaði í umræðum í gær viðskilnað fyrrverandi ríkisstjórnar og kannast ekki við neitt af því sem var í farteskinu frá fyrrverandi ríkisstjórn. Hann sór af sér alla aðkomu að Grímseyjarferjumálum þótt hann hafi verið formaður fjárlaganefndar á þeim tíma, taldi sig hafa verið leyndan upplýsingum og harma ég ef það er rétt. Auðvitað ber það vott um slaka vinnu og slök samskipti milli viðkomandi ráðherra og formanns fjárlaganefndar á þeim tíma. Ég ætla að vona að við getum gert betur en svo að vísa málum þar á milli. Annars held ég að fjáraukalögin fyrir árið 2007, sem eru svo sem ekki hér til umræðu, en hafa verið kynnt og eru áfram til umfjöllunar í fjárlaganefnd, segi meira en margt annað þegar menn skoða þær viðbætur sem þar eru til að rétta upp halla á einstökum stofnunum og greiða vanrækslusyndir frá þeim tíma.

Varðandi fjárlögin bið ég fólk um að líta á þau, eins og ég sagði áðan, með tilliti til stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar og með hvaða hætti þau uppfylla þá stefnuyfirlýsingu. Menn geta þá metið hvort Samfylkingin hefur haft áhrif á þá stefnuyfirlýsingu eður ei. Sjálfur tel ég að stefnuyfirlýsingin leiði í ljós að afar gott jafnvægi er á milli stjórnarflokkanna enda hefur tekist ágætt samstarf um flesta þætti fjárlaga.

Meginmál í fjárlagaumræðunni eru byggðamál, menntamál og að hluta til félagsmál. Það er stefnumál Samfylkingarinnar, og var jafnframt stefnumál Sjálfstæðisflokksins á síðustu metrunum fyrir kosningar, að vinna að þessum málaflokkum og við eigum að geta fylgt þeim málum eftir í stjórnarsamstarfi. Ég ætla í þessari ræðu að einblína á byggðamál, menntamál og félagsmál út frá þeim nefndum sem ég starfa í. Auk fjárlaganefndar eru það menntamálanefnd og félags- og tryggingamálanefnd.

Fjárlög þessa árs bera þess merki að byggðamálin eru ofarlega á blaði. Menn geta auðvitað haldið því fram að niðurskurður á þorskkvóta hafi kallað á ákveðnar aðgerðir og fátt annað sé gert en að bregðast við því með sérstökum mótvægisaðgerðum. En ef það er ekki stefna og stefnuyfirlýsing að setja fram slíkar mótvægisaðgerðir og fylgja þeim eftir veit ég ekki hvað er að vinna að málum. Mótvægisaðgerðirnar voru miðaðar við að horfa til lengri tíma og styrkja grunngerðina, efla samgöngur og reyna að hraða enn frekar fjarskiptum og nettengingum og styðja vel við menntun á landsbyggðinni. Allt hefur þetta verið sett inn í fjárlögin með ýmsum hætti og ég tel það útúrsnúninga þegar menn ætla að fara að sortera og segja: Þetta var bara þetta eða þetta kom frá einhverjum öðrum tíma. Fjárlögin birtast hér með þeim stefnumálum sem ríkisstjórnin hefur og þó að ýmislegt vanti eins og gengur held ég að engum dyljist að öflugar byggðaáherslur eru í frumvarpinu. Ég treysti á að því verði enn frekar fylgt eftir, ekki er vanþörf á. Landsbyggðinni blæðir eftir langa ríkisstjórnarsetu Framsóknarflokksins og fólki fækkar á stórum svæðum. Hagvöxtur hefur verið neikvæður og tími er kominn til að snúa þróuninni við. Þó að það verði erfitt er það skylda okkar í fjárlaganefnd og í ríkisstjórninni að berjast fyrir betri kjörum úti á landsbyggðinni.

Ég nefndi að við hefðum ákveðið að styrkja grunngerðina og ég held að engum dyljist það — og sumir hafa kveinkað sér undan því að í fjárlögunum væri allt of stór hluti til samgöngubóta og bent á að það hefði betur farið í málefni aldraðra og öryrkja eða til félagsmála. Það má rétt vera en ég held að þeir sem best þekkja til á landsbyggðinni viti að það er gríðarlega mikilvægt að koma ákveðnum landsvæðum í gott vegasamband og tryggja að aðstaðan á þeim stöðum sé með sambærilegum hætti og á höfuðborgarsvæðinu. Er þar fyrst og fremst um að ræða Vestfirði og ákveðin svæði á Norðausturlandi og á Suðausturlandi og er þá líka verið að horfa til tengingar við höfuðborgarsvæðið. Ástæða er til að vekja athygli á því að þó að þeir sem búa úti á landi berjist fyrir sínum vegum eru þeir meðvitaðir um að hafa þarf góða tengingu við höfuðborgarsvæðið. Það er mikilvægt að Sundabraut komi sem fyrst svo að við getum haft góðar samgöngur við stærstu þjónustustöðvarnar.

Sem dæmi um þá mismunun sem nú er má nefna veggjald í Hvalfjarðargöngum. Ég ætla ekki að eyða miklum tíma í umræðu um það en það er eitt af þeim atriðum sem á næstu árum þarf að fella niður til að jafna stöðuna milli

ákveðinna svæða og höfuðborgarsvæðisins. Þar eru óheyrilegar upphæðir, ég kalla það óheyrilegar upphæðir þegar innheimtan á því gjaldi er um það bil milljarður á hverju ári, óheyrilegur skattur sem leggst frekar á ákveðin svæði en önnur.

Sem dæmi um að markmið ríkisstjórnarinnar séu orðin sýnileg langar mig að nefna áætlun um málefni barna, þ.e. aðgerðaráætlunina, sem samþykkt var á vorþingi. Gagnstætt því sem einstakir þingmenn hafa sagt er gert ráð fyrir fjárveitingum í málefni barna. Það birtist í einstökum tölum í mörgum ráðuneytum og tengist vímuvörnum, tannvernd og foreldrafræðslu. Allt eru það gríðarlega mikilvæg málefni sem þarf að fylgja eftir og eru í beinu framhaldi af skýrum stefnuyfirlýsingum um að sinna málefnum barna betur en gert hefur verið. Í framhaldinu þurfum við að íhuga að fullgilda barnasáttmálann og taka upp það lagaumhverfi og það kerfi sem er hvað fullkomnast í heiminum í sambandi við þjónustu við börn.

Athyglisverðar hugmyndir í sambandi við þá vinnu, sem þarf auðvitað að fylgja betur eftir, er svokölluð foreldrafræðsla eða tengsl á milli heimila, skóla og sveitarfélaga þar sem sameiginleg markmið eru sett og menn reyna síðan að læra hver af öðrum og þjálfa hver annan í því hvernig hægt er að taka á ákveðnum málum. Meginhugmyndin er einnig sú að grípa sem fyrst inn í, um leið og við sjáum að eitthvað er að fara úrskeiðis verði hægt að grípa inn í og aðstoða fjölskyldur við að komast á rétta leið aftur.

Við sjáum líka merki um markmið ríkisstjórnarinnar í því að aftur er komið fram jafnréttisfrumvarp með örlítið breyttum hætti. Því verður fylgt eftir að við náum að vinna gegn kynbundnu launamisrétti í landinu og efla baráttuna gegn kynbundnu ofbeldi. Hvort tveggja er inni í frumvarpinu og þó að alltaf megi deila um hvort peningar séu nægjanlegir kemur það ekki í ljós fyrr en að framkvæmdinni kemur. Þarna er þó um að ræða eitt af þeim málum þar sem fjárveitingar byggjast á lagafrumvarpi sem lagt hefur verið fram í þinginu. Við höfum átt orðastað um það, ég og hv. þm. Jón Bjarnason, — stundum vill hv. þingmaður að beðið sé með að setja inn fjármagn þar til búið er að samþykkja lögin en í öðrum málum finnst honum hagstæðara að fá peningana á undan — og hefur ríkisstjórnin og fjárlaganefnd reynt að sjá fyrir þau útgjöld sem boðuð eru í þeim málum sem þegar hafa verið lögð fyrir á þinginu.

Fjórði málaflokkurinn, hinir þrír eru byggðamál, málefni barna og jafnréttismál, er málefni fatlaðra. Hafi menn ekki tekið eftir því er ástæða til að benda á að Framkvæmdasjóður um málefni fatlaðra er styrktur í fjárlagafrumvarpinu. Ég kýs að skoða saman fjáraukalögin og fjárlögin og samanlagt í þessum tveimur lagafrumvörpum frá fjárlaganefnd eru um 225 millj. kr. til að efla sjóðinn. Það vita auðvitað allir að það leysir ekki vandann á einu ári og mikið verk er fram undan. En þetta skiptir engu að síður miklu máli og er verulega gott skref í rétta átt. Einnig eru aukin framlög til nokkurra stofnana sem vinna með fötluðum, einkum geðfötluðum, og það er auðvitað líka meðvituð ákvörðun.

Félagsmál heyra undir mína nefnd. Þar er stór málaflokkur sem að vísu fer á milli ráðuneyta um áramótin, þ.e. málefni sveitarfélaga. Um þau þarf að ljúka samningaviðræðum um tekjuskiptingu. Því er því miður ekki lokið. Augljóst er að mörg sveitarfélög þurfa hærri framlög og þar þarf að bæta úr málum.

Ég tók fram varðandi málefni fatlaðra, sem tengjast líka málefnum sveitarfélaga vegna þess að til þeirra á að færa málefni fatlaðra og raunar málefni aldraðra, að það sést í frumvarpinu að þau sveitarfélög sem hafa verið með samninga um málefni fatlaðra svo sem á Norðurlandi vestra og á Akureyri og Höfn í Hornafirði, að framlög til málaflokksins eru mun hærri til þeirra svæða. Þar er búið að skilgreina viðfangsefnið miklu betur og farið að sinna því betur en á sumum öðrum svæðum. Það er mér hvatning til að koma þessum málaflokkum í hendur heimaaðila, koma nærþjónustunni til þeirra sem þekkja best hvar að kreppir og það þurfum við að vinna vel á næstu missirum. Á sumum svæðum hefði þurft að leggja meira í búsetuúrræði og skammtímavistun. Gagnstætt því sem mér finnst oft haldið fram, að fyrst og fremst sé brýn þörf á slíkri vistun á höfuðborgarsvæðinu eða á Reykjanesi, þá held ég að ef menn skoða þetta í hlutfalli við fjölda fatlaðra þá sé ástandið víðast hvar svipað.

Í tengslum við félagsmálin má líka nefna frumvarp um langveik börn. Það verður að sjálfsögðu gert ráð fyrir fjármagni í þann þátt. Þar er um að ræða verulegar bætur. Það er réttilega bent á að breytingin geti kostað allt að 200 millj. kr. á ári. En það skal tekið fram að lögin voru samþykkt fyrir tveimur árum og fyrir er inneign vegna þess að reglurnar voru svo strangar að fjármagnið nýttist ekki. Útgjöldin þurfa því ekki að falla til á þessu ári vegna þess að það er til fyrir þeirri ráðstöfun að mestu leyti.

Það hefur verið boðað við 2. umr. í kynningu hv. formanns fjárlaganefndar, Gunnars Svavarssonar, að í 3. umr. komi fjárhæð til að bæta stöðu aldraðra og öryrkja í okkar ágæta og lífvænlegasta landi heims samkvæmt könnunum. Það er auðvitað gríðarlega mikilvægt mál. Því miður líður tíminn hratt og við höfum ekki náð að endurskoða almannatryggingakerfið á fyrstu fimm mánuðum kjörtímabilsins enda er það stærra verkefni en svo að maður hristi það fram úr erminni. En slík endurskoðun er mikilvæg forsenda þess að aðgerðir í málefnum aldraðra og öryrkja komi þannig fram að viðbætur á einum stað valdi ekki skerðingu á öðrum stað þannig að umbæturnar jafnist út og verði að engu. Það er verið að vinna að fyrstu tillögum í þessu efni og ég treysti á að við fáum að sjá þær milli 2. og 3. umr. Þótt einhverjir þingmenn kvarti yfir því að þær skuli ekki komnar fram fyrr þá bið ég menn að hafa þolinmæði því að við viljum vanda vel til verka.

Loks má nefna eitt af þeim fyrirheitum sem hefur heldur ekki verið klárað, sem margir sakna, þ.e. varðandi húsnæðismálin. Það er afar vandmeðfarinn málaflokkur, ekki hvað síst að fenginni reynslu undanfarinna ára þar sem breytingar á lánshlutfalli og aukið fjármagn á markaðinn hefur leitt af sér verulegar hækkanir á húsnæðisverði. Menn eru svolítið að vandræðast með hvort hækkun á húsaleigubótum eða vaxtabótum muni skila sér eða étast upp í verðhækkunum. Varðandi þau mál er að störfum nefnd sem vinnur að tillögum og þar koma að fulltrúar sveitarfélaga og fulltrúar atvinnulífsins. Unnið er að tillögum um með hvaða hætti megi grípa inn og tryggja að við getum hjálpað ungu fólki

að eignast húsnæði í fyrsta skipti og tryggt að fólk sem á erfitt með að kaupa á markaði geti haft örugga búsetu og búsetuskilyrði. Þetta er auðvitað ekki vandamál sem hefur skapast á síðustu 5 eða 6 mánuðum. Það á sér lengri aðdraganda og tekur eflaust einhverjar vikur og missiri að snúa þróuninni við en ég bind miklar vonir við það starf sem er í gangi, að okkar takist að ráða bót á því.

Ég nefndi áðan byggðamál og mótvægisaðgerðirnar. Auðvitað var það mikið sjokk að fá á sig þorskkvótaniðurskurð um 30%. Mótvægisaðgerðirnar voru lagðar fram og sitt sýnist hverjum en ég held að menn verði að skoða málið heildstætt og þau markmið sem eru sett fram. Hugmyndin er að beita mótvægisaðgerðum sem gagnast muni til lengri tíma, sem verða hluti af lausnum fyrir hinar dreifðu byggðir. Þess vegna sjást þess merki í tillögunum að töluvert er veitt til einstakra verkefna, bæði í náttúrustofur, háskólasetur og ýmsa slíka þætti.

Eitt af því sem einnig kom til á haustþinginu þessu tengt eru flutningsstyrkirnir, 150 millj. kr. upphæð og í framhaldi af því frestun á niðurfellingu olíugjaldsins og þótt það teljist varla til ávinnings fyrir nýja ríkisstjórn en þó er rétt að halda því til haga. Auðvitað kemur það fyrst og fremst að gagni fyrir landsbyggðina.

Inni í mótvægistillögunum eru upphæðir sem á eftir að skipta á milli liða, t.d. 250 millj. til að mæta minnkandi tekjum sveitarfélaga. Það var viljandi samkvæmt kynningu á mótvægisaðgerðunum á sínum tíma. Beðið var með það til að sjá með hvaða hætti kvótaniðurskurðurinn birtist einstökum sveitarfélögum. Jafnframt voru settar 333 millj. kr. í viðhald opinberra bygginga og á einnig eftir að skipta þeim lið. Það eru bæði 333 millj. kr. í fjáraukalögunum 2007 og síðan aftur sama upphæð á næsta ári, þ.e. á árinu 2008 sem er í fjárlögunum. Allt þetta getur skipt verulegu máli varðandi atvinnuástand á landsbyggðinni. Það reynir svolítið á að við skiptum þessu með réttum hætti. Það getur reynst svolítið erfitt vegna þess að þarna er eingöngu átt við ríkiseignir, samkvæmt tillögunum. En sum sveitarfélög eru hreinlega ekki með neinar ríkiseignir þannig að inn í það mætti fella viðhald félagsheimila og tryggja þannig atvinnuástand á einstökum stöðum og um leið bæta stöðu sveitarfélaga hvað varðar ákveðnar eignir.

Í tengslum við þessar aðgerðir komu breytingarnar frá Atvinnuleysistryggingasjóði þar sem greiddir verða fleiri atvinnuleysisdagar, allt að 60 dögum. Það frumvarp er til meðferðar í félags- og tryggingnefnd og kemur vonandi til afgreiðslu fyrir áramót.

Ég nefndi áðan samgöngurnar og ætla svo sem ekki að bæta miklu við en færðir eru til fjármunir frá Sundabrautinni. Það er óhjákvæmilegt, einfaldlega vegna þess að þeir koma ekki til með að nýtast á næsta ári, svo einfalt er það. Í sjálfu sér ætti það ekki að tefja framkvæmdina að öðru leyti. Eins og fram kom fyrr í ræðu er unnið að því að velja endanlegt vegstæði, hvort fara eigi ytri leiðina eða ekki og í göngum. Sjálfur hef ég verið hlynntur þeirri leið þótt hún kosti töluvert meira. Ég tel mikilvægt að fara þá leið. Það þýðir að eftir á að vinna töluvert mikla skipulags- og hönnunarvinnu. Það fjármagn sem eftir stendur í Sundabrautinni á næsta ári verður því varla nýtt að fullu. Þar er ekki verið að seinka framkvæmdum og ég fagna því að hluti af því ráðstöfunarfé fari á næsta ári í að bæta tengivegi. Áætlað er að um 700 millj. kr. fari í það. Það er afar mikilvægt fyrir svæði eins og Vestfirði og raunar miklu víðar á landinu, að bæta tengivegi sem þjóna bæði bændum og atvinnurekstri á þeim svæðum en ekki síður þeim sem eiga þar frístundabyggð eða stunda ferðaþjónustu.

Menntamálin eru mikilvæg fyrir byggðir landsins og fyrir landsmenn alla. Það kemur fram í frumvarpinu að þar er verið að styrkja ákveðna málaflokka. Svo ég haldi áfram að rekja saman fjáraukalagafrumvarpið og fjárlögin 2008 þá kemur töluverður peningur til að hreinsa skuldir menntastofnana og raunar heilbrigðisstofnana líka. Þar er lagður grunnur að því að endurskoða rekstrargrunn.

Varðandi skólana verður til þess að líta að inn í þingið er kominn stór pakki af nýjum lagafrumvörpum fyrir nánast öll skólastig, þ.e. leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Háskólalög voru samþykkt fyrir stuttu. Einnig liggja fyrir frumvörp um menntun og starfsréttindi kennara. Þótt það megi til sanns vegar færa, eins og kemur fram í áliti menntamálanefndar, að gera hefði mátt betur í málefnum framhaldsskóla þá eru gefin mikil fyrirheit um það í nýju frumvarpi að töluvert meira fjármagn verði lagt til þeirra og að sjálfsögðu munum við taka á því um leið og það frumvarp verður afgreitt, vonandi á vorþingi. Þar þarf að fylgja vel eftir ákveðnum aðgerðum til að styrkja landsbyggðarskóla. Það hefur verið einlægt markmið ríkisstjórnarinnar og því verður fylgt eftir af menntamálanefnd og fjárlaganefnd að styrkja menntun í dreifðari byggðum, þ.e. framhaldsskólana. Við sjáum deildina á Tálknafirði. Sú útfærsla gæti hugsanlega nýst víðar á landinu. Það hefur verið rætt um framhaldsskóla í Eyjafirði og við eigum örugglega eftir að sjá að víðar verði stofnaðar framhaldsdeildir eða jafnvel framhaldsskólar í framhaldinu.

Háskólastigið hefur verið í gríðarlegri gerjun á undanförnum árum og vöxtur þess hefur verið mikill, enda ekki vanþörf á. Við sátum svolítið eftir í því hversu margir lykju bæði framhaldsskólanámi og háskólanámi en þar hafa orðið jákvæðar breytingar á undanförnum árum. Því ber að fagna og einnig auknu starfi í háskólasetrunum á landsbyggðinni og rannsóknastofum þeim tengdum og sjálfstæðum rannsóknastofum sem einnig eru á landsbyggðinni.

Ein af stóru breytingunum í frumvarpinu er aukning fjármagns til rannsóknastarfa í háskólanum. Ég hef svolitlar áhyggjur af því að þessu rannsóknafé sé misskipt. Einstakir skólar hafa ekki úr jafnmiklu að moða varðandi rannsóknafé og nefni ég þar sem dæmi Viðskiptaháskólann á Bifröst sem hefur afar litla upphæð fyrir utan samkeppnissjóði. Ég hef einnig nokkrar áhyggjur af því að við eigum eftir að ljúka því verkefni að tryggja háskólunum á Hvanneyri og Hólum fjármagn við yfirfærsluna frá landbúnaðarráðuneyti yfir til menntamálaráðuneytis. Ég tek það sérstaklega fram að ég er afar hlynntur því að þessir skólar fari á milli ráðuneyta. Ég tel það mikilvægt fyrir skólana sjálfa að litið sé á þá sem hverja aðra háskóla en þar á eftir að ljúka töluverðri vinnu. Jafnvel þótt inni í fjáraukalögin hafi komið veruleg upphæð til háskólans á Hólum þá þarf meira til að tryggja að eldri skuldir skólanna dragnist ekki með þeim yfir í nýtt umhverfi.

Því ber að fagna að nýr skóli komist á legg á Keflavík-

urflugvelli um leið og ég verð að lýsa svolítilli undrun á því að þar sé farið af stað með frumgreinadeild í beinni samkeppni við frumgreinadeildir annarra skóla, t.d. í Háskólanum í Reykjavík eða á Bifröst. Raunar stendur einnig til að setja af stað frumgreinadeild á Ísafirði. Þetta eru að vísu mikilvægar deildir, þ.e. að opna háskólann og gefa fólki tækifæri til að stunda háskólanám jafnvel þótt það hafi ekki lokið stúdentsprófi, að það fái þannig tækifæri til að endurmennta sig og opna leið inn í framhaldsnámið. Vonandi er eftirspurnin svo mikil að frumgreinadeildin í Keflavík komi ekki til með að draga úr þeirri ágætu vinnu og eftirspurn sem hefur verið og er enn á Bifröst.

Einn skóla í viðbót sé ég ástæðu til að nefna, ég ber hag hans fyrir brjósti en það er Kennaraháskólinn en ekki náðist að ganga frá málum hans í þessu frumvarpi. Hann sameinast núna Háskóla Íslands og fylgjast þarf vel með því að hann verði öflugur. Hann fær stórkostlegt nýtt hlutverk með nýjum tillögum um að kennaranámið verði fimm ár. Auðvitað þarf að standa vaktina og gæta þess að skólinn eflist og geti staðið áfram undir því merki að mennta kennara, þroskaþjálfa og aðra sem þar nema.

Ég sagði það í upphafi að í þessu frumvarpi þurfum við sérstaklega að hafa auga á er landsbyggðinni. Í einni af fyrstu ræðum mínum orðaði ég það svo að setja þurfi landsbyggðargleraugu á allt. Ég hef líka orðað það svo að setja þurfi jafnréttisgleraugu á allt, jafnrétti í þeirri merkingu að við séum að tala um jafnan rétt hvort sem um er að ræða kyn, trúarskoðanir, búsetu eða efnahag. Þetta er auðvitað það leiðarljós sem ég held að allir þingflokkar og allir þingmenn geti sameinast um. Um þetta eru gefin stór fyrirheit í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Markmiðið er háleitt og þar reynir á okkur. Að hluta til kemur þetta inn í fjárlögin í ýmsum breytingum en við þurfum að vinna miklu betur og á næstu árum þurfum við að fylgja þessu betur eftir og skoða með landsbyggðar- og jafnréttisgleraugum öll okkar verk.

Í menntamálunum ber að fagna mikilli eflingu í símenntun og endurmenntun. Í utandagskrárumræðu eða umræðum áður í þinginu var einmitt minnst á þau mál þar sem hæstv. menntamálaráðherra tilkynnti að unnið væri að rammalöggjöf um símenntun og endurmenntun sem ég held að sé mjög mikilvægt því að þetta er auðvitað þáttur sem má alls ekki vanrækja. Fjöldi fólks á vinnumarkaðnum vill gjarnan sækja sér meiri menntun og á auðvitað að eiga kost á því þar sem menn vita að menntun er aldrei endanleg. Ég hef stundum vitnað í það þegar ég stundaði nám fyrir margt löngu í Danmörku að ekki var haldið upp á útskriftarafmæli í þeim skóla heldur upphaf náms. Það lýsir kannski svolítið viðhorfinu að maður lýkur í rauninni aldrei námi í nútímasamfélagi. Menn geta lokið einhverjum áföngum en menn verða stöðugt að vera að mennta sig, bæta við sig og stunda símenntun og því ber að fagna að því er sinnt að nokkru í þessu frumvarpi. Þarna koma líka inn töluverðar upphæðir til íslenskukennslu útlendinga. Það kann að vera að það sé ekki nóg en það er alla vega myndarleg upphæð, 100 millj. kr., sem fara í það, og skiptir gríðarlega miklu máli.

Ég vík aðeins að heilbrigðismálunum aftur. Í áðurnefndum fjáraukalögum kemur fram, svo ég tengi það saman, að þar er verið að hreinsa framúrakstur eða skuldir eða hvað á að kalla það, umframnotkun á fjármagni, hjá Landspítalanum en jafnframt hjá svokölluðum kragasjúkrahúsum, þ.e. sjúkrahúsunum næst Reykjavík, á Selfossi, Reykjanesi og Akranesi, og einnig á Akureyri. Þessu til viðbótar bætti fjárlaganefndin 250 millj. kr. sem koma til skiptanna í næstu umræðu um fjáraukalögin, í lokaumræðunni um þau. Þar er tekið á mörgum stofnunum á landsbyggðinni, bæði sjúkrahúsum og hjúkrunarheimilum. Þetta tel ég afar mikilvægt, bæði við ríkisstjórnarskipti og eins til að skapa grunn til lengri framtíðar, og þótt sumir hafi bent á að felldar séu niður 1.800 millj. kr. af Landspítalanum en framlög aðeins hækkuð um 1.000 millj. kr. til rekstrar spítalans þá skýrist það að hluta af loforði um að reyna að færa verkefni af Landspítalanum einmitt í áðurnefnd kragasjúkrahús, að dreifa starfinu á fleiri sjúkrahús. Ég held að þetta sé afar mikilvægt og sjálfsagður hlutur því að margt ágætt starfsfólk starfar á öllum þessum sjúkrahúsum og raunar víðar á landsbyggðinni. Það er bara spurning um hugarfar að dreifa þessum verkefnum víðar um landið.

Ég hef farið yfir þá málaflokka sem tengjast þeim nefndum sem ég er í en ég ætla þó að nefna að auki utanríkismálin lítillega, þ.e. fagna því að framlög til þróunarmála eru stórhækkuð. Þar hefur Ísland verið aftarlega á merinni þótt svolítið hafi verið bætt í á undanförnum árum en ég held að við eigum að geta gert miklu betur sem eitt ríkasta samfélag heims og ég legg mikla áherslu á að við stöndum vel að þróunarmálum í heiminum. Ég fagna því líka að Mannréttindaskrifstofa er aftur komin inn á fasta fjárveitingu með 10 millj. kr. og tel það vera mjög mikilvægt.

Í félagsmálum, þar á ég við málefni einstakra félaga sem oft eru kölluð frjáls félög þó að ég kunni afar illa við það orð, þá er verið að efla Bandalag íslenskra skáta til að þeir geti unnið betur að verkefnum sínum úti á landsbyggðinni. Það er staðið myndarlega að Ungmennafélagi Íslands með ungmenna- og tómstundabúðir á Laugum í Sælingsdal þar sem er gríðarlega öflug og skemmtileg vinna, sem mér finnst full ástæða til að styðja vel við. Þar hafa verið hugmyndir um að vera með slíkar búðir víðar á landinu og mér finnst það fyllilega koma til greina en þó ber að skoða það vandlega áður en farið er í að bæta við slíkt.

Því ber líka að fagna að ferðasjóður ÍSÍ var settur á stofn af síðustu ríkisstjórn og hann er áfram með framlög hér og það er afar jákvætt.

Ég nefndi í upphafi að einn af þeim liðum sem hafa fengið hvað mesta athygli víða í nefndum og í fjárlaganefnd líka að hluta, eru styrkir af svokölluðum safnliðum. Það kom fram í umræðunni að það er u.þ.b. 1 milljarður sem verið er að deila út til ýmissa mála. Ég held að þetta sé ótrúlega mikilvægt ekki hvað síst fyrir landsbyggðina þar sem hver einasta króna sem sett er í ákveðin verkefni margfaldast oft á svæðinu og lyftir upp bæði atvinnu- og ekki síður mannlífinu á viðkomandi svæðum. Það eru ótrúlega hugmyndarík og skemmtileg verkefni sem koma hér til umfjöllunar og hvort sem um er að ræða björgun menningarverðmæta, báta, byggingar eða söfn en einnig ýmiss konar menningarviðburði og hátíðir er þetta allt mjög mikilvægt. Við sjáum að ríkissjóður er ekki gerandinn eða sá aðili sem ræður því að farið sé í framkvæmdir heldur gefur aðeins viljayfirlýsingar með því að setja ákveðið fjármagn til hlut-

anna og við sáum einmitt dæmi um það, sem hv. þm. Björk Guðjónsdóttir nefndi hér í fyrri ræðu sinni, Landnámssetrið í Borgarnesi, sem er mjög gott dæmi um stofnun eða setur eða hvað á að kalla það, eitt af þessum frægu setrum þar sem fléttað er saman menningu með leikhúsi, veitingaaðstöðu og ferðaþjónustu, á mjög skemmtilegan hátt. Þess vegna var gríðarlega ánægjulegt að sjá að framkvæmdastjóri þeirrar stofnunar, Sigríður Margrét Guðmundsdóttir, hlaut sérstaka viðurkenningu fyrir starf sitt á alþjóðlegri ráðstefnu kvenna í atvinnurekstri í Kaíró, og var raunar tilnefnd af konum, stjórnendum í atvinnurekstri á Íslandi.

Það segir heilmikið um hversu hugmyndaríkir menn eru einmitt við að draga fram atriði úr menningu á hverju svæði og sögu þegar við fáum tillögur um skrímslasetur, sjóræningjasetur, draugasetur og ýmiss konar sögusetur, m.a. sögusetur hestsins, sem ég tel vera mjög mikilvægt, og er á Hólum. Allt ber þetta vott um gríðarlega mikla hugmyndaauðgi og einmitt það sem menn hafa verið að grafa í sögunni. (Gripið fram í.) Nei, ég byrjaði á því, ég kallaði það skrímslasetur, en það er ótrúlega skemmtilegt að sjá þar heila þykka bók af alls kyns sögum af skrímslum í Arnarfirðinum og raunar rifjaði það upp sögur sem ég var alinn upp við á Akranesi þar sem talað var um Katanesskrímslið þar sem bændur fyrir u.þ.b. 100 árum eyddu fleiri dagsverkum í að ræsa fram tjörn til að finna skrímslið sem var í vatninu en þó án árangurs. En allt eru þetta hlutir sem tengjast sögu viðkomandi svæða sem menn hafa verið að draga fram og ég held að þeim peningum sem við verjum í þessa þætti sé mjög vel varið. Ég get tekið undir það sem hefur komið fram hér áður að því miður eru verkefnin svo mörg að við getum ekki sinnt þeim eins vel og við hefðum helst þurft að gera.

Þá má jafnframt taka fram að gerðar hafa verið skemmtilegar breytingar eins og með menningarsamningum landshlutanna, mjög skemmtileg viðbót og gagnleg, en mér finnst hafa gætt svolítils misskilnings þar að þar með væri hægt að beina öllum fjárveitingum á þessum svæðum inn í menningarsamningana. Til þess þyrfti bæði meira fjármagn og líka breytingar á hugmyndinni, því að hugmyndin er fyrst og fremst að koma til móts við einstaka atburði en ekki að borga fyrir reglubundnar hátíðir. Þannig mundi t.d., eins og nefnt hefur verið í fjárlaganefnd, bæði tónlistarhátíð í Reykholti og í Skálholti falla utan við þessa menningarsamninga nema um einstaka tónleika væri að ræða því að menningarsamningarnir hafa fyrst og fremst verið til að styrkja einstök verkefni einu sinni.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur bent á að hún vilji að þessi fjárframlög fari öll í gegnum fagsjóði. Ég deili þeirri skoðun ekki að fullu með henni. Ég tel rétt að fagsjóðir séu starfandi og það má örugglega til sanns vegar færa að mikið af verkefnum má færa inn í þá. Ég bendi engu að síður á að samstarfið sem tekist hefur m.a. um húsafriðunarsjóðinn þar sem sá sjóður kemur að því að gefa umsögn um öll slík erindi sem borist hafa til fjárlaganefndar og merkir þau og hefur skoðanir á því hverju mikilvægt er að sinna. Það er síðan vegið á móti skoðunum þeirra 11 þingmanna sem sitja í fjárlaganefnd og ábendingum sem komið hafa og út frá því er síðan úthlutað fé til bygginga eða varðveislu húsa. Ég held að það form hafi reynst afar vel en ég tek þó undir þær ábendingar sem hafa komið fram að við þurfum að fara yfir það hvernig við förum með þessa safnliði. Við þurfum að ná sátt um hvert ferlið er, en ég er ekki alveg tilbúinn að kaupa það — það þarf a.m.k. að útfæra það mjög vel ef ég á að trúa því að einstakar stofnanir, sem alltaf eru gildishlaðnar og bundnar einstaklingum, hvaðan þeir koma, hvaða menntun þeir hafa o.s.frv., séu betri úthlutunarmáti en misvitir fjárlaganefndarmenn á hverjum tíma en það er auðvitað mikilvægt að þetta kaffæri ekki vinnuna við öll önnur mál í fjárlaganefnd.

Í allri þessari erindaflóru sem hefur komið inn og þeirri aukningu sem þar hefur átt sér stað, bæði í fjármagni en líka í umsóknum, þá er mér kunnugt um að einhverjir hlutir hafi e.t.v. misfarist hjá okkur og það verður væntanlega reynt að taka á því milli 2. og 3. umr. Þannig veit ég að Náttúrustofa Vestfjarða virðist hafa dottið út af listanum með 8 millj. kr. framlag og ég treysti á að við náum að leiðrétta það. Þar var um misskilning að ræða og kannski er hægt að taka það í samhengi, af því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir ræddi um náttúruverndina og hvernig staðið er að þeim málum í landinu, að hún nefndi í engu þær náttúrustofur sem til eru og tók t.d. ekki með Hornstrandagestastofu sem fær 15 millj. kr. og 20 millj. kr. á ári til næstu fimm ára í verkefni tengd Vestfjarðaáætluninni sem koma inn á Náttúrustofu Vestfjarða sem á að vinna að gróðurfarskortagerð, rannsóknum á fuglalífi og lífríki eða gróðri bæði á láglendi og hálendi, allt verkefni á Vestfjörðum sem eru unnin í nágrenni við þá sem best þekkja til. Þetta eru allt saman hlutir sem ég lít á sem hreina og klára viðbót í umhverfismálum og á auðvitað að taka með sem slíka þó að útdeilingin á því fari ekki í gegnum einhverja miðlæga stofnun á höfuðborgarsvæðinu.

Varðandi náttúrustofurnar þá er það þannig — og hægt er að taka undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að auðvitað þarf að skoða af hverju það er með þeim hætti — að rekstrarframlag til náttúrustofanna er 9,2 millj. kr. og það hefur verið reglubundið ár frá ári en síðan kemur rannsóknafé til viðbótar og því hefur verið úthlutað í gegnum fjárlaganefnd á hverju ári. Mér sýnist misskilningurinn hafa verið sá að náttúrustofurnar fengu allar 9,2 millj. kr. nema Náttúrustofa Vestfjarða sem fékk 17,4 millj. kr. vegna þess að búið var að færa inn 8 millj. kr. sem áttu að vera vegna rannsókna á Patreksfirði. Síðan fengu allar sitt rannsóknafé til viðbótar, sem eru 8 millj. kr. núna en voru 7 á síðasta ári, en þá töldu menn að það hefði verið komið til Náttúrustofu Vestfjarða, en það hefur enginn talað fyrir því og ég hef ekki heyrt, hvorki í fjárlaganefnd né annars staðar, að menn ætli að nota mótvægisaðgerðirnar til að skera annað sem fyrir fram var ákveðið og ég vona því að þarna bætist við 8 millj. kr. milli umræðna.

Þessi umræða byrjaði með umfjöllun um þingsköp, um ræðutíma þingmanna og fleira í þeim dúr. Menn vildu tengja þetta mál við styrkingu á Alþingi og þá einkum stjórnarandstöðunnar, því að í þessu frumvarpi er talað um 100 millj. kr. til að efla stuðning við landsbyggðarþingmenn og stjórnarandstöðuflokkana. Ég vil taka sérstaklega fram, og ég veit að hv. þingmaður sem er hér í salnum, Jón Bjarnason, getur staðfest það, að það var rætt lítillega um þessa tengingu. Það hefur sjálfsagt verið rætt einhvers stað-

ar, í forsætisnefnd eða annars staðar, að setja ætti þetta fram saman og skilyrða hvort öðru. Það var rætt í fjárlaganefnd að slíkt yrði ekki gert, þ.e. það var skoðun okkar að það ætti ekki að tengja þetta saman. Þetta væri sjálfsögð réttindabót fyrir þingmenn og áfangi í því að styrkja stöðu þingsins gagnvart framkvæmdarvaldinu, og ég held að þetta sé mjög mikilvægt skref í því, en það ætti auðvitað að vera ótengt þingskapaumræðunni þó að þar þurfi að gera bragarbót líka.

Í lokin vil ég segja að þótt mikið sé spurt um hvað Samfylkingin hafi gert í þessu ríkisstjórnarsamstarfi þá ætla ég að vona að ríkisstjórnin vinni þannig og væntingar mínar eru þær að það sem gert er í menningar- og heilbrigðismálum verði ekki talið eign Sjálfstæðisflokksins frekar en það sem gert er í félagsmálum verði talið eign Samfylkingarinnar. Þetta eru auðvitað sameiginleg verkefni og sameiginleg niðurstaða tveggja flokka. Það eru verulegar umbætur fram undan bæði varðandi menntamálin og heilbrigðismálin og ég treysti á og veit að það verða líka miklar endurbætur í málefnum aldraða og öryrkja og þó að það komist því miður ekki allt inn í þetta frumvarp, okkar fyrsta frumvarp, þá veit ég að það kemur í framhaldinu. Svo geta menn togast á um hvað er frá Samfylkingu og hvað er frá Sjálfstæðisflokki en mér finnst það aukaatriði, það er árangurinn í heild sem skiptir mestu máli og hvort við stöndum við þá stefnuyfirlýsingu sem kom fram sameiginlega frá báðum aðilum.

Þetta kom svolítið skemmtilega fram í umræðunni í gær, ekki hvað síst frá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, sem var aðeins að skýra út af hverju tillögur kæmu seint fram og af hverju þær hefðu ekki verið bornar upp í fjárlaganefnd. Sjálfur hefði ég viljað sjá þau vinnubrögð að stjórnarandstaðan og við vendum okkur á þau vinnubrögð, þó að ég hafi ekki sérstaka reynslu af stjórnarandstöðu þá hef ég fylgst með og tekið þátt í meirihluta- og minnihlutasamstarfi í bæjarstjórnum, að báðir aðilar komi að málum og vinni sameiginlega að því að ná fram sem allra bestum árangri þó að það sé eðlilegt að á einhverju augnabliki skilji leiðir. Það hefur angrað mig svolítið í því starfi sem ég hef tekið þátt, bæði í menntamálanefnd og í félags- og tryggingamálanefnd, að í sumum tilfellum hafa menn jafnvel í upphafi umræðu þar tilkynnt að þeir verði hvort sem er með sérálit og þurfi því sáralítið að taka þátt í umræðunni. Mér finnst þetta ekki vera rétt vinnubrögð því að margt af því sem komið hefur frá stjórnarandstöðunni eru atriði sem bæði hefðu átt að fara inn í nefndarálit og átt að vera til að bæta málin og þannig eigum við auðvitað að vinna. Það þýðir ekki að við verðum sammála um málin. Það þýðir ekki að það standi ekki eitthvað út af og það þýðir ekki að menn missi sérstöðu sína. En það eru einstök dæmi um þetta og þetta er eitt af því sem hefur komið mér á óvart í þeirri vinnu sem ég hef tekið þátt í. Ég treysti á að þetta breytist og menn átti sig á að við höfum öll, hv. þingmenn á Alþingi, það hlutverk að gera okkar besta en ekki bara að merkja okkur mál til að vekja athygli á okkur sjálfum.

[12:31]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Í ágætri ræðu hv. þingmanns kom fyrir ódrengileg setning sem ekki á að heyrast. Hann sagði að byggðunum hefði blætt út vegna þátttöku Framsóknarflokksins í ríkisstjórn. Sannleikurinn er sá að verið var að staðfesta hjá Sameinuðu þjóðunum að bestu lífskjör og lífsgæði í heiminum eru á Íslandi árið 2005, við veltum Noregi úr sessi.

Framsóknarflokkurinn stóð frammi fyrir því 1995 að ekki aðeins fólkið á landsbyggðinni væri að flytja til Reykjavíkur, fólkið af Íslandi var að fara utan. Menntaða fólkið kom ekki heim, enga atvinnu var að hafa. Við snerum þessu við og einnig mörgu í byggðunum. Stærsta einstaka framkvæmd Íslandssögunnar var vígð í dag, Kárahnjúkavirkjun, hún breytti Austurlandi. Sveitirnar hafa lifnað og styrkst og verðmæti bændanna hafa vaxið að verðgildi á síðustu árum. Við vitum að uppgangurinn nær norður á Holtavörðuheiði, austur að Markarfljóti og Norðurland er að rísa.

Við vitum að byggðir eiga erfitt en það sem alvarlegast er í málinu er að hæstv. ríkisstjórn tók mjög vitlausa ákvörðun um niðurskurð á þorski sem hafa mun gríðarleg áhrif á byggðirnar, ekki síst í kjördæmi hv. þingmanns. 15–20 milljarðar voru teknir á einu bretti út úr sjávarútveginum.

Veiðigjaldið var sett á til sátta á sínum tíma. Það verður fellt niður af þorski og rækju við þær aðstæður sem nú eru en tekin eru jafnvel upp í 35% af hagnaði fyrirtækjanna. Nú vil ég spyrja hv. þingmann: Væri ekki rétt , hv. þingmaður, að fella veiðigjaldið alfarið niður um tíma til þess að styrkja sjávarfyrirtækin í byggðunum? Hv. þingmaður orðaði það þannig að hann vildi hafa byggðagleraugu. (Forseti hringir.) Væri ekki skynsamleg ákvörðun við núverandi aðstæður að veiðigjaldið yrði fellt alfarið niður tímabundið?

[12:34]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Guðni Ágústsson ber af sér sakir varðandi þátttöku Framsóknarflokksins í ríkisstjórn á undanförnum árum þar sem byggðamálin hafa þróast með þeim hætti að 20% fækkun hefur orðið á stórum svæðum eins og í Vestmannaeyjum og eins á norðvesturhorninu en einkum á Vestfjörðum. Hann bendir réttilega á að gríðarleg uppbygging hefur orðið á Miðausturlandi og ætla ég ekki að gera lítið úr því.

Aftur á móti var vakin athygli á því á sínum tíma þegar framkvæmdirnar fóru af stað að tvö svæði yrðu út undan eftir þá uppbyggingu meðan höfuðborgarsvæðið byggi vel. Það kom bókstaflega fram sem þingsályktunartillaga í þinginu að málin yrðu skoðuð sérstaklega, bæði varðandi Vestfirði og Norðurland vestra. Því var ekki sinnt og þess vegna er staðan sú að ákveðin svæði hafa 10% eða 8–10% neikvæðan hagvöxt á sama tíma og meðaltalið í landinu er 29%. Það kannski segir svolítið um — sem ég ætla svo sem ekki að gera að umtalsefni — að þótt við höfum ein mestu landsgæði í heiminum öllum, sem ég gleðst yfir, er það auðvitað hlutverk okkar þingmanna — eins og margir hafa verið — (**GÁ:** Hverjir voru í ríkisstjórn þá?) því getur hv. þingmaður gert grein fyrir sjálfur. Ég get nefnt Framsóknar- og Sjálfstæðisflokk en jafnframt skulum við nefna hvernig það skiptist. Málið snýst um byggðirnar. Ekki er

nóg að lyfta Reykjavík og segja að meðaltalið sé ágætt, 20% hækkun sé á ákveðnum svæðum á sama tíma og mikil þensla er á Reykjavíkursvæðinu með tilheyrandi vandamálum þar.

Í tengslum við veiðileyfagjaldið finnst mér vert að skoða allar leiðir varðandi hvernig við hlúum að landsbyggðinni. Aftur á móti hef ég ekki mestar áhyggjur af stóru fyrirtækjunum í sambandi við fiskveiðarnar heldur fólkinu sjálfu og þeim sem hvað harðast verða fyrir afleiðingum niðurskurðarins. Fyrirtækin munu bjarga sér, þau stærri a.m.k.

[12:36]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv forseti. Hv. þingmaður sagði að hann vildi skoða allar leiðir. Það er ný staða meðal Samfylkingarinnar að vilja skoða veiðileyfagjaldið. Hundruð sjómanna ganga í land út af ákvörðun ríkisstjórnar strax í vor, hundruð fiskverkafólks vinna sín störf. Fyrirtækin í sjávarútvegi ganga nú í gegnum miklar þrengingar, ekki síst í Vestmannaeyjum og á Vestfjörðum. Um mikið gjald er að ræða, eins og ég sagði, sum fyrirtæki borga allt upp í 35% af hagnaði sínum í veiðigjald (**AtlG:** 85% á landsbyggðinni.) þannig að það er stórt mál og ákvörðun ríkisstjórnarinnar, sem var röng, mun hafa mikil byggðaleg áhrif. Mótvægisaðgerðirnar eru því miður marklausar þó að margt í þeim sé ágætt. Það sem helst kæmi til móts við fyrirtækin nú væri ef veiðigjaldið yrði fellt niður tímabundið meðan fyrirtækin bíða þess tíma að þorskurinn komi aftur.

Ég var ekki að bera af mér sakir. Ég segi fyrir mig: Þó að ekki séu allir hlutir í lagi, þannig verður það aldrei, (Forseti hringir.) byggðir eiga erfitt, fólk á erfitt, hafa lífsgæði og lífskjör Íslendinga aldrei batnað jafnmikið í Íslandssögunni og í ríkisstjórnartíð Framsóknarflokksins á síðustu tólf árum. (**Iðnrh.:** Jú, jú.)

[12:37]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að deila mikið um af hverju verið er að skera niður þorsk. Til þess hef ég ekki næga þekkingu en aftur á móti höfum við til þess stofnanir sem gefið hafa ráð og ástandið sem við búum við í sjávarútvegsmálum er ekki sérstaklega Samfylkingunni að kenna. (Gripið fram í.) Hv. þm. Guðni Ágústsson getur reynt að velta því upp annars staðar hvernig stendur á því að við erum í þeirri stöðu að við höfum ekki möguleika á að veiða þorsk með frjálsum og eðlilegum hætti við landið, ég ætla ekki að fara út í þá umræðu hér.

Varðandi veiðileyfagjaldið er rétt að Samfylkingin hefur lagt mikla áherslu á það einfaldlega vegna þess að við teljum mikilvægt að réttur okkar til auðlindanna sé staðfestur með gjaldtöku. Aftur á móti er ekkert útilokað þegar gripið er til sérstakra úrræða til að bjarga byggðunum, (Forseti hringir.) ég hef ekki á móti því að það verði skoðað. Það verður þó að koma til réttra aðila.

[12:39]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðbjarti Hannessyni fyrir yfirgripsmikla ræðu. Hann kom þar víða við í þeim fjölbreyttu og mörgu málaflokkum sem fjallað er um í frumvarpi til fjárlaga. Þetta er jú gríðarlega víðfeðmt og mörg atriði sem er alveg ástæða til að rædd séu, eins og hann fór ítarlega í gegnum.

Ég dreg ekki í efa góða meiningu og vilja hv. þingmanns til að gera vel og að Alþingi og ríkisstjórn standi sig vel í þeim efnum. Hins vegar er rétt, eins og hv. þingmaður kom inn á, að enn er lítið farið að sjást af stefnumálum Samfylkingarinnar þó að hún sé búin að vera í hálft ár í ríkisstjórn, inni í fjárlagafrumvarpi og fjárlögum næsta árs. Boðuð eru frumvörp seinna í haust og í vetur í þeim efnum.

Það sem ég vildi hins vegar inna hv. þingmann eftir er staðan á heilbrigðisstofnunum. Jú, alveg rétt, verið er að rétta halla sumra stofnana. Þeim er aftur á móti ekki veitt fjármagn á fjárlögum næsta árs til þess að standa undir raunverulegum rekstri. Tökum sem dæmi Heilsugæsluna í Reykjavík eða Heilbrigðisstofnun Austurlands, af því að talað hefur verið um stórframkvæmdir á Austurlandi. Heilbrigðisstofnun Austurlands hefur verið fjársvelt nú síðustu missirin og árin og að óbreyttu fær hún ekki nýtt fjármagn til að standa undir þeim aukna rekstri sem þar er. Ég nefni sjúkrahúsið á Ísafirði og fleiri sjúkrahús sem ekki fá fjármagn til að standa undir rekstri sínum.

Ég hef skilið hv. þingmann með þeim hætti að hann vilji standa undir (Forseti hringir.) öflugri heilbrigðisþjónustu um allt land, líka á þessum stöðum. Því miður sér þess ekki merki í fjárlagafrumvarpinu.

[12:41]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason segir að lítið fari fyrir stefnumálum Samfylkingarinnar. Ég reyndi að gera grein fyrir því áðan með hvaða hætti þau koma fram en taldi þó mikilvægara að það yrði skoðað út frá stefnumálum ríkisstjórnarinnar. Það er a.m.k. undarlegt, eftir að hafa verið í kosningaslag við hv. þingmann í síðustu kosningum, ef hann telur byggðamál ekki vera stefnumál Samfylkingarinnar. Það var eitt af því sem við fórum fyrst af stað með, það angraði suma að við skyldum fara svo hratt inn í þá umræðu og höfum barist einlæglega fyrir því allan tímann. Margt af því kemur hér vel fram.

Varðandi heilbrigðisstofnanir, heilsugæslu og hjúkrunarheimili þá vekur það líka furðu mína eftir vinnuna í fjárlaganefnd ef hv. þm. Jón Bjarnason hefur ekki séð breytingarnar sem þar voru gerðar. Skorinn er hressilega niður halli stofnana í fjáraukalögunum en auk þess er í tillögum meiri hlutans veruleg aukning fjárveitinga á mörgum stöðum. Vera má að töluvert mikið sé eftir. Bent var á Heilbrigðisstofnun Austurlands í þeim efnum, en þess verður að geta að hún hefur búið við afar óeðlilegar aðstæður undanfarin ár vegna mikils fjölda starfsmanna sem þar hefur verið í tengslum við virkjunarframkvæmdir. Þar mun eðlilega dragast saman í framhaldinu og er það raunar inni í áætlunum stofnunarinnar, að því er ég best veit.

Ég geri annars ráð fyrir að aðrir þingmenn eins og formaður heilbrigðisnefndar, Ásta Möller, muni gera betur grein fyrir heilbrigðisstofnunum á eftir. Heilsugæslan í Reykjavík hefur verið skoðuð, við fengum forsvarsmenn hennar í viðtal í fjárlaganefndinni og málið er í ákveðnum farvegi. Ég treysti á að áfram verði unnið að því. Mjög

ánægjulegar breytingar eru inni í fjárlagafrumvarpinu til að rétta stöðu stofnana víða úti á landi og á ég t.d. við stofnanir á Akranesi, Reykjanesi og á Selfossi. Vonandi fáum við tækifæri til að fylgja því betur eftir. Í mörgum tilfellum standa stofnanirnar bærilega ef skuldahalinn er tekinn af þeim og hætt við að skera þá niður um eldri skuldir.

[12:43]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg hárrétt að gert ráð fyrir að taka á halla nokkurra af þessum heilbrigðisstofnunum á fjáraukalögum og nú þegar er verið að gera það. Þó eru nokkrar stofnanir sem bera halla og munu gera það til næsta árs. Alvarlegast í því er þó að stofnanirnar fá ekki aukið fjármagn á næsta ári til þess að standa undir rekstrinum. Ég nefni t.d. Heilbrigðisstofnunina í Ísafjarðarbæ þar sem eru ný myndtæki sem ekki fæst viðurkenndur rekstrarstyrkur til. Heilbrigðisstofnunin á Hólmavík og fleiri litlar, mikilvægar heilbrigðisstofnanir eiga líka í rekstrarvanda. Ég held að stærsta byggðamálið sé að efla og standa vörð um bæði elli- og hjúkrunarheimilin, ekki síst úti um land, og einnig um heilbrigðisstofnanirnar.

Ég hef litið svo á að málefni stofnananna (Forseti hringir.) ætti að skoða milli 2. og 3. umr. en ég varð fyrir nokkrum vonbrigðum þegar ég heyrði hjá [Ljós dofnar í þingsal.] hv. varaformanni fjárlaganefndar að það yrði ekki gert. Ég spyr hv. þingmann: Er ekki (Forseti hringir.) ætlunin að við tökum mál heilbrigðisstofnana og elli- og hjúkrunarheimila upp á milli (Forseti hringir.) 2. og 3. umræðu, stofnana sem standa út af hvað varðar rekstrarfjármagn fyrir næsta ár?

[12:45]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti ítrekar við hv. þingmenn að virða ræðutíma.

(**JBjarn:** Ljósið slokknaði þannig að ég sá ekki hvað ...)

[12:45]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er nú hissa á hv. þm. Jóni Bjarnasyni ef hann hefur ekki þekkt það að þegar ljósin eru slökkt þá þýðir það að ballið er að verða búið. En ég ætla svo sem ekki að eyða miklum tíma í að svara fyrir einstakar heilbrigðisstofnanir. Ég held að það sé sameiginlegt áhugamál okkar að efla heilsugæslu og heilbrigðisstofnanir úti á landsbyggðinni og við munum að sjálfsögðu fylgja því eftir.

Það verður spennandi sjá, einmitt núna í uppstokkuninni þar sem öldrunarstofnanir skiptast annars vegar í það að vera almenn þjónusta og búsetuskilyrði, með þjónustu sem býðst öllum óháð því hvar menn búa og svo hins vegar heilbrigðisþjónustu, hvernig okkur tekst að vinna það þannig að það gagnist einmitt þessum heimilum og að fjárveitingarnar komi í raun eftir þjónustuþörf út á landsbyggðina.

Það verður verkefni okkar á nýju ári og ég hlakka til samstarfsins í fjárlaganefnd um að rétta upp fyrir þær stofnanir sem ekki fá nægt fjármagn til að sinna þeirri þjónustu sem þörf er á þar.

[12:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni málefnalega ræðu. Hann lét í ljósi í ræðu sinni nokkrar efasemdir um að mínar hugmyndir varðandi útdeilingu fjár til einstakra menningarverkefna væru skynsamlegar.

Mig langar þess vegna að benda hv. þingmanni á leið sem ég tel að sé mjög skynsamleg í þessum efnum og ég vona að á endanum náum við saman í þessu. Hátíðirnar sem hv. þingmaður nefnir eru t.d. Reykholtshátíð og Skálholtshátíð og aðrar fastar tónlistarhátíðir. Þessar hátíðir gætu mjög vel átt heima undir tónlistarsjóði með því að tónlistarsjóður yrði stækkaður um það bil helming, úr 54 millj. í 100 millj. kr. getum við sagt. Við settum það inn í lögin að sjóðnum væri ætlað að styrkja þær tónlistarhátíðir á landsbyggðinni sem væru reknar á föstum grunni og honum væri heimilt að gera samninga við hátíðirnar til þriggja ára eða til fimm ára. Það er því mjög einföld lausn í þessum efnum.

Ég hef margar aðrar skynsamlegar hugmyndir, af því að hv. þingmaður auglýsti eftir því að þetta yrði útfært með skynsamlegum hætti og talaði um hina misvitru fjárlaganefndarmenn sem ég ræddi um í gær. Ég er alveg sannfærð um að við getum náð saman í þessum efnum á endanum.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann um þau verkefni sem verið er að veita í, þessi menningarverkefni sem rúmur milljarður króna fer í og jafnvel meira. Ég var nú frekar naum þegar ég var að leggja þetta saman fyrir ræðu mína í gærkvöldi. Hv. formaður fjárlaganefndar hefur látið þau orð falla hér að nú eigi að hefja vinnubrögð sem leiði til þess að Alþingi skoði vel þessi verkefni, fylgist með þeim og fylgi því eftir að fjármununum sé vel varið. Í ljósi þess spyr ég: Hvaða athugun gerði fjárlaganefndin á stöðu þeirra verkefna sem veitt var í á safnliðum í breytingartillögum nefndarinnar?

[12:48]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur. Við deilum þeirri skoðun að við viljum ná betur utan um safnliðina og reyna að vinna skiptingu þeirra með skipulegum hætti.

Ég skal fúslega gera þá játningu hér að ýmsar yfirlýsingar mínar varðandi sjóðina eru auðvitað með fyrirvara miðuðum við þekkingu og reynslu af þeim sjóðum sem þegar eru starfandi. Ég þekki helst menningarráðin og þær úthlutanir sem hafa átt sér stað. Það kann vel að vera að við getum með regluverki og skipun þessara sjóðstjórna og með lagasetningu tryggt að þetta dreifist um landið þannig að menn fari ekki að gera kröfur um að einungis hámenntaðir flytjendur í tónlist, leiklist eða öðru hljóti styrki úr einstökum sjóðum. Að þeir njóti sín — Jónas heitinn Árnason kallaði þetta stundum menningu með stórum og litlum staf, það var þá tvenns konar menning hin svokallaða hámenning sem einhver ákveðinn hópur virtist viðurkenna og svo eitthvað sem aðrir kölluðu lágmenningu sem Jónas heitinn taldi nú vera mestu hámenninguna. Það var það sem var iðkað úti í mannlífinu í hinum dreifðu byggðum og í grasrótinni.

Varðandi athugun á einstökum erindum þá lágu náttúr-

lega fyrir umsóknir frá öllum aðilum og það er alltaf sama krafan gerð, þ.e. að menn upplýsi hvernig féð hafi nýst o.s.frv. Það skal alveg fúslega viðurkennt að það er gert með mjög mismunandi hætti enda er í sumum tilfellum verið að úthluta mjög litlum fjármunum og erfitt að gera kröfu um endurskoðað bókhald frá slíkum aðilum.

Við höfum farið á staðina og heimsótt viðkomandi aðila í kjördæmunum því það skiptir máli að menn sjái um hvað er verið að ræða og hvað er verið að gera. Það mun engin ein úthlutunarnefnd ráða betur við það en þingmenn úr öllum landshlutum sem hafa komið og skoðað málin. Með líkum hætti veit ég að hv. þingmaður hefur skoðað stofnanir á Reykjavíkursvæðinu og kannski víðar úti á landsbyggðinni og (Forseti hringir.) þekkir þá vel til og fylgir málum kannski öðruvísi eftir þess vegna. En þetta má auðvitað bæta og það verður vonandi gert í framhaldinu.

[12:51]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Sjálf hef ég starfað í úthlutunarnefnd fyrir Bandalag áhugaleikfélaga þar sem ég starfaði sem framkvæmdastjóri í fimm ár. Ég hef líka starfað í úthlutunarnefnd fyrir atvinnuleikhópana og þekki vinnubrögðin sem hafa verið innleidd á báðum þessum stöðum og fullyrði að þarna eru módel sem hafa fengið áratuga reynslu. Þau eru þess eðlis að það hefur verið um þau mikil sátt og mikil ánægja. Það er fyrst núna á seinni árum, síðustu tveimur, þremur árum, sem er farið að bera á því að leikhóparnir hafi áttað sig á því að það er hjáveita fjár til fjárlaganefndar. Þannig að nú er farið að sækja um í þessa hjáveitu líka.

Ég legg áherslu á það að við erum að búa til ákveðnar hættur með því að fara svona fram í þessum efnum. En ég er svo sammála hv. þingmanni í því að við eigum að taka þetta til verulegrar skoðunar, fara djúpt í saumana á þessari framkvæmd og ég treysti því og vona sannarlega að við náum árangri í þeim efnum og þetta verði með öðrum hætti hér að ári.

[12:52]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér er komið til 2. umr. frumvarp til fjárlaga eftir meðhöndlun fjárlaganefndar á frumvarpinu sem ríkisstjórnin lagði fram í byrjun haustþings. Fjárlaganefndin hefur lagt mikla vinnu í að skoða frumvarpið og komið fersk að þeirri vinnu enda velflestir í fyrsta sinn í nefndinni. Einungis tveir þingmenn í nefndinni hafa áður átt sæti í hv. fjárlaganefnd sem þýðir að þetta hefur verið mikið lærdómsferli fyrir marga.

Ég vil þakka formanni og varaformanni nefndarinnar mikla og góða vinnu og styrka stjórn á verkinu en þeir hafa lagt sig alla fram um að skila góðu verki. Þeir hafa náð verulega góðu samstarfi innan nefndarinnar og þótt áherslur hafi verið ólíkar þá hefur verið mjög góður samstarfsandi innan hennar. Jafnframt vil ég þakka starfsfólki fjárlaganefndar sem hefur sem fyrr haldið utan um ótrúlega víðfeðmt og flókið verkefni án þess að missa þráðinn og haldið okkur nefndarmönnum, ef ég má segja, á réttri línu öllum stundum.

Ég vil sérstaklega í þessari ræðu minni leggja áherslu á heilbrigðismál. Þrátt fyrir umræðu um síaukin fjárframlög til heilbrigðisþjónustu og stöðugan halla heilbrigðisstofnana hlýt ég að draga fram að á allra síðustu árum hefur tekist að lækka hlutfall kostnaðar við heilbrigðisþjónustu af vergri landsframleiðslu hér á landi. Á sama tíma vil ég líka benda á, eins og hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson nefndi, að landsframleiðslan hefur aukist verulega á síðustu árum. En þetta er sá samanburður sem lönd nota til að bera sig saman varðandi útgjöld til ýmissa málaflokka.

Hlutfallið var komið yfir 10% en er núna um 9,5% sem þýðir að Ísland er í tíunda sæti meðal OECD-ríkja vegna útgjalda til heilbrigðismála. Á tímabili vorum við ofar. Mig minnir að við höfum verið í 5.–6. sæti þar sem Bandaríkin voru efst, með mest útgjöld til heilbrigðismála.

Það að saxa á hlutfall heilbrigðisþjónustu af vergri landsframleiðslu hefur m.a. tekist með aðhaldi í rekstri heilbrigðisstofnana og fækkun legudaga á sjúkrahúsum. En samkvæmt nýrri skýrslu OECD um stöðu heilbrigðismála hefur meðallegutími á sjúkrahúsum hér á landi lækkað úr 7 dögum árið 1990 í 5,4 daga árið 2005. Ég vil einnig nefna að stjórnendur Landspítala hafa í stjórnunargögnum sínum sýnt að framlag til spítalans hafi haldið sér að raungildi frá sameiningu sjúkrahúsanna árið 2000, sem er í sjálfu sér ánægjulegur árangur og sýnir fram á mikilvægi sameiningarinnar. Á sama tíma hefur umfang spítalans aukist þótt í sjálfu sér hafi rúmum fækkað um þriðjung.

Stjórnendur spítalans og starfsfólk hefur staðið sig afburða vel við umskiptin á þeim sjö árum sem þetta breytingaferli hefur gengið í gegn með sameiningu spítalanna. Ég þakka þeim sérstaklega þá vinnu sem hefur þar hefur verið leyst af hendi. Það er óumdeilt að Íslendingar vilja hafa aðgang að góðri og traustri heilbrigðisþjónustu og það er einnig stefna stjórnvalda að bjóða upp á heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða enda eru allar forsendur til þess. Við höfum getað staðið við þetta þótt margir vilji draga fram dæmi um hið gagnstæða.

Ég tel það nokkuð þekkta staðreynd að hvergi í heiminum er menntunarstig heilbrigðisstétta jafnhátt. Hvergi í heiminum er t.d. 70% hjúkrunarfræðinga með háskólamenntun. Ég tel að doktorspróf meðal lækna sé með því mesta sem gerist í heiminum, enda afkastageta þeirra mjög mikil. Hið sama má jafnframt segja um aðrar heilbrigðisstéttir, að menntunarstig þeirra er mjög hátt.

Áherslur ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum má sjá í fjárlagafrumvarpi sem hér er til umfjöllunar. Í tillögum fjárlaganefndar við 2. umr. fjárlaga eru lagðar til töluverðar hækkanir á framlögum til heilbrigðismála og á það ekki síst við um framlög til Landspítalans, til sjúkrahússins á Akureyri og til svokallaðra kragasjúkrahúsa, sem eru heilbrigðisstofnanir á Akranesi, Selfossi og Suðurnesjum auk St. Jósefsspítala í Hafnarfirði.

Auknar fjárheimildir til þessara stofnana hafa að markmiði að styrkja þær til að takast á við aukin verkefni, m.a. með aukinni samvinnu milli Landspítalans og þessara sjúkrahúsa. Fram undan eru verkefni fyrir stjórnendur þessara stofnana til að komast að niðurstöðu um að flytja verkefni frá Landspítalanum til að létta af honum og gera honum betur kleift að sinna kjarnastarfsemi sinni á sviði bráðaþjónustu við sjúklinga. Þessar áherslur eru jafnframt í sam-

ræmi við nýsamþykkt lög um heilbrigðisþjónustu. Þar er töluvert mikið lagt upp úr þessari auknu samvinnu og að flytja verkefni og gera samninga þar um.

Í þessu liggja líka ákveðin tækifæri fyrir alla aðila, m.a. að veita heimamönnum ákveðna heilbrigðisþjónustu sem þeir yrðu að öðrum kosti að sækja til Landspítala. Einnig geta þessi sjúkrahús tekið við heimamönnum í endurhæfingu og sérhæfða meðferð eftir meðferð á Landspítalanum og þannig fengið aukna þjónustu í heimahéraði.

Oft hefur verið talað um að fólk keyri fram hjá þessum stofnunum. Heimafólk fari beint inn á Landspítala en með styrkingu þessarar starfsemi á fólk að geta fengið þá þjónustu í heimahéraði sem til þarf og þarf jafnvel þarf ekki að leita lengra. Með því er augljóslega létt á starfsemi Landspítalans sem oft hefur verið kölluð endastöð í heilbrigðisþjónustunni, í þeirri merkingu að þangað fari allir sem enginn annar vill sinna. Þessi áherslubreyting er mjög mikilvæg.

Í tillögum fjárlaganefndar til 2. umr. fjárlaga er framlag til Landspítalans hækkað um rúmar 200 millj. kr. til viðbótar tæpum 900 millj. kr. í fjárlagafrumvarpinu. Þessi upphæð er raunhækkun á framlagi til spítalans til að styrkja fjárhagsgrunn stofnunarinnar á næsta ári. Með þessum fjárveitingum, ekki síst 1,8 milljörðum kr. í frumvarpi til fjáraukalaga 2007, ætti sjúkrahúsið að vera vel búið undir komandi ár og geta hreinsað upp skuldir sínar við birgja sem töluvert hafa verið í umræðunni á þessu ári og leitt til tugmilljóna króna vaxtagjalda hjá sjúkrahúsinu.

Því hefur verið haldið fram að til að Landspítalinn haldi í horfinu fjárhagslega miðað við yfirstandandi ár og að teknu tilliti til þessarar viðbótar, 1,8 milljarða kr. í fjáraukanum, þurfi að leggja 1 milljarð til viðbótar í fjárhagsgrunn spítalans. Því er til að svara að gangi þessar skipulagsbreytingar eftir með flutningi verkefna til nágrannasjúkrahúsa og auknu samstarfi milli sjúkrahúsanna ætti að létta á verkefnum sjúkrahússins og kostnaður þess að minnka að sama skapi. Til viðbótar kemur aukið framlag til heimahjúkrunar til að létta á spítalanum. Það nýtist til að sinna sjúklingum sem að öðrum kosti væru inniliggjandi á Landspítalanum.

Fram undan eru mikil áform um fjölgun hjúkrunarrýma. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er talið um að fjölga um 400 hjúkrunarrými á næstu árum. Þess mun sannarlega sjást stað í starfsemi Landspítalans þegar aldraðir einstaklingar sem lokið hafa meðferð komast fyrr á öldrunarheimili eða heim ef svo ber við.

Í máli stjórnenda Landspítalans sem komu á fundi heilbrigðisnefndar í umræðu um frumvarpi til fjárlaga ársins 2008 kom fram að á yfirstandandi ári hafi lyfjaútgjöld spítalans aukist um 30–35% vegna nýrra og betri en dýrari lyfja. Skýring á þeirri hækkun sé m.a. aukning á S-merktum lyfjum, t.d. hafa um 300 gigtarsjúklingar fengið ný gigtarlyf en kostnaður sjúkrahússins vegna þessara lyfja er um hálfur milljarður króna á yfirstandandi ári. Að auki hafa nú í ár, eftir að fjárlög síðasta árs voru samþykkt, komið á markaðinn ný lyf, m.a. krabbameinslyf sem kosta tugi milljóna kr. Þetta þýðir að sjúkrahúsið tekur sjálft ákvörðun um að taka ný lyf í notkun. Það er í sjálfu sér í lagi en um leið þarf sjúkrahúsið að tryggja fé til að standa undir auknum kostnaði. Ég tel að það hljóti að vera til hagsbóta fyrir spítalann sjálfan. Að öðrum kosti stendur hann uppi með halla á hverju ári sökum ófyrirséðs lyfjakostnaðar.

Við vitum að það er yfirleitt ákveðinn aðdragandi að því að tekin eru upp ný lyf í meðferð, oft lyf sem skipta sköpum um afdrif og líðan fólks. Ég er þeirrar skoðunar að það sé hægt að sjá slíkt fyrir áður en gengið er frá fjárlögum ársins svo hægt sé að gera ráð fyrir auknum kostnaði. Það getur ekki verið eftirsóknarvert fyrir stjórnendur sjúkrahússins að þurfa á hverju hausti að standa fyrir máli sínu vegna umframkeyrslu spítalans, m.a. vegna nýrri og dýrari lyfja. Hægt væri að setja ákveðnar vinnulagsreglur til að koma í veg fyrir slíkt og ég mæli með því að slíkar vinnureglur verði teknar upp.

Það hefur verið töluvert í umræðunni, virðulegi forseti, að skorið hafi verið niður til byggingar sjúkrahússins sem sett var af stað, m.a. með 18 milljörðum af svokölluðum símapeningum. Í fjárlagafrumvarpinu er lagt til að í stað þess að 1.500 millj. kr. fari í það á næsta ári þá verði það skorið niður í 800 millj. kr. Þetta þýðir að framkvæmdin fer ekki eins hratt af stað og áætlað var. Ég hef hins vegar hlustað á áhyggjur ýmissa, m.a. starfsfólks Landspítalans vegna þessa. Það hefur m.a. spurt hvort það þýði að stjórnvöld hafi breytt stefnu varðandi byggingu nýs sjúkrahúss. Ég vil segja það hér að það er af og frá. Engin áform eru um annað en við Hringbrautina rísi nýtt þjóðarsjúkrahús á næstu árum.

Virðulegi forseti. Áherslur ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum koma einnig fram í því að sjá má stighækkandi aukningu á fjármagni til heimahjúkrunar. Á næsta fjárlagaári er gert ráð fyrir 300 millj. kr. aukningu til þess þáttar. Áætlað er að á næstu þremur árum verði grunnur til heimahjúkrunar þrefaldaður frá árinu 2006 en þá var hann 500 millj. kr. en hann verður 1,4 milljarðar kr. á árinu 2009. Mér er sagt að þegar megi finna breytingu, m.a. í heimahjúkrun í Reykjavík þar sem aðgengi fólks að þjónustunni og þar af leiðandi stuðningur við sjálfstæða búsetu aldraðra í heimahúsum hefur aukist.

Einnig hefur komið til umræðu slæm staða Heilsugæslunnar í Reykjavík. En samkvæmt þeim gögnum sem við höfum er hallinn þar inni um 450 millj. kr. Það hefur verið gagnrýnt að ekki hafi verið komið til móts við þennan halla í fjárlagafrumvarpinu eða í fjáraukanum. En því er til að svara að núna er Heilsugæslan í Reykjavík til skoðunar innan heilbrigðisráðuneytisins, m.a. samanburður á rekstri hennar og rekstri einstakra stöðva í samanburði við sjálfstæðar stöðvar. Meðan svo er verður fé til heilsugæslunnar ekki aukið.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar kemur fram að byggð verði 400 hjúkrunarrými á næstu árum. Ég tel mig geta upplýst að á undanförnum mánuðum hefur verið unnið að tillögum um hvar byggja eigi þessi rými. Í ræðu framsögumanns meiri hluta fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnars Svavarssonar, kom m.a. fram að horft yrði til Mosfellsbæjar, Garðabæjar, Hafnarfjarðar og fleiri staða. En mjög mikilvægt er að takast á við þann vanda sem skortur á hjúkrunarrýmum er, ekki síst á höfuðborgarsvæðinu.

Í fjárlagafrumvarpinu eru um 2 milljarðar kr. ætlaðir til stofnkostnaðar og endurbóta á hjúkrunarheimila á næsta fjárlagaári, til viðbótar við þann eina milljarð kr. sem áætl-

að er að úthluta úr Framkvæmdasjóði aldraða. Það er hins vegar áhyggjuefni …

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður hv. þingmann afsökunar en nú er sá tími kominn að gera á hádegishlé þannig að forseti spyr hv. þingmann hvort hann vilji ljúka ræðu sinni á örfáum mínútum eða gera hlé þar til þingfundur hefst á ný.)

Ég hugsa að mér dugi tvær, þrjár mínútur. Má ég þá halda áfram?

Það er hins vegar áhyggjuefni að fjárhagsleg staða ýmissa öldrunarheimila er ekki góð. Ég mun ekki nefna nein hér en upplýsingar liggja hjá fjárlaganefnd um stöðu þeirra stofnana. Það er umhugsunarefni að sumar öldrunarstofnanir halda sig innan fjárhagsramma árum saman og skila jafnvel tugmilljóna afgangi. Aðrar stofnanir, yfirleitt þær sömu, ár eftir ár, skila hins vegar alltaf tugmilljóna halla á sama tíma. Þetta gerist þrátt fyrir að reiknigrunnur þessara stofnana sé hinn sami og byggður á hjúkrunarálagi. Það má því ljóst vera að stjórnvöld geta ekki tekið fjárhagslega yfirkeyrslu stofnana umyrðalaust heldur verða stofnanirnar að sýna að þær taki á málum sínum áður en stjórnvöld koma til móts við þær til að leysa fjárhagsvanda þeirra.

Ég vil almennt leggja áherslu á að forstöðumenn gæti hagkvæmni í meðferð opinberra fjármuna og fari eftir þeim fjárhagsramma sem fjárlög setja þeim. Oft er hægt að rekstyðja framúrkeyrslu, ekki síst í heilbrigðisgeiranum, en það á ekki að vera regla heldur undantekning.

Svo ég snúi mér að einu máli hér til viðbótar í lokin þá hefur fjárlaganefnd tekið ákvörðun um fjárveitingu til ýmissa verkefna, m.a. til menningarlegra atburða svo sem safna, tónlistarhátíða og varðveislu menningarverðmæta. Þessi verkefni eru mörg þess eðlis að styðja við byggðir landsins og efla möguleika þeirra til auðga umhverfi sitt og líf. Mörg verkefnin eru hugmyndarík og skemmtileg og í raun forréttindi fyrir nefndarmenn í fjárlaganefnd að fá að kynnast þeim og því fólki sem stendur á bak við þau.

Jafnframt vil ég leggja áherslu á mikilvægi þess að Alþingi styrki starf frjálsra félagasamtaka sem byggja á sjálfboðastarfi. Opinber styrkur til slíkrar starfsemi beinist að því að skapa traustari grundvöll fyrir starfsemi þeirra. Því er haldið fram að ein króna af opinberu fé margfaldist í höndum frjálsra félagasamtaka sem byggja á sjálfboðastarfi. Hin opinbera króna getur skapað nauðsynlegan fjárhagslegan grunn fyrir starfsemina en sjálfboðastarf og sjálfsaflafé kemur margfalt á móti. Hér má t.d. nefna íþróttahreyfinguna, UMFÍ, skátana, og Slysavarnafélagið Landsbjörg. Einnig trúarlega starfsemi svo sem KFUM og K og jafnframt samtök á sviði heilbrigðismála og annarra velferðarmála. Þessir aðilar hafa notið velvildar og skilnings fjárlaganefndar á undanförnum árum og höfum við fylgst með hve mikil jákvæð áhrif þeir hafa, til að gefa börnum og ungu fólki tækifæri til aukins þroska og til aukins stuðnings við fólk sem býr við ákveðna sjúkdóma.

Ég vil að lokum endurtaka þakkir til samstarfsmanna í fjárlaganefnd og starfsfólks nefndarinnar fyrir gott starf.

[Fundarhlé. — 13:07]

[13:30]

Útbýting:

Félagslegar íbúðir, 197. mál, svar félmrh., þskj. 369.

[13:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við höldum þá áfram umræðu um fjárlagafrumvarp ríkisstjórnarinnar fyrir árið 2008 ásamt álitum frá fjárlaganefndarmönnum og breytingartillögum sem fyrir liggja.

Ég vil byrja á því að segja að það er gríðarlega mikil vinna sem liggur á bak við þau gögn sem komið hafa frá fjárlaganefnd eftir yfirferð hennar á fjárlagafrumvarpinu frá því að það kom fram hér í haust. Það er full ástæða til að geta þess að fjárlaganefndarmenn hafa að sjálfsögðu unnið mikið og gott starf, allir fulltrúar í fjárlaganefnd hvort sem þeir koma úr meiri hluta eða minni hluta, að mörgu leyti kannski við erfiðar aðstæður eins og sömuleiðis hefur komið fram í umræðunni.

Við sem ekki sitjum í fjárlagsnefnd en sitjum í öðrum þingnefndum höfum fylgst með því að þeir sem eiga sæti í fjárlaganefnd eiga óhægt um vik með að sinna öðrum nefndarstörfum í haustlotunni þegar fjárlagavinnan stendur yfir vegna þess að hún kallar á marga fundi, marga fundi með þeim sem vilja koma á fund fjárlaganefndar og ræða sín mál sérstaklega og að sjálfsögðu mikla yfirlegu yfir öll þau erindi sem nefndinni berast. Það er því engin ástæða til annars en að þakka fyrir það sem vel er gert í þessu efni og fjárlaganefndarmenn eiga það svo sannarlega skilið.

Hins vegar hefur auðvitað líka komið fram í tengslum við þetta mál umræða um vinnubrögð við fjárlagagerðina og fjárlagavinnuna hér í sölum Alþingis. Við höfum verið að fjalla um það með hvaða hætti nefndarálit og breytingartillögur meiri hlutans berast inn í þingsali og til almennra þingmanna og hvaða svigrúm og ráðrúm er til þess fyrir aðra að kynna sér það sem þar er á ferðinni og að móta sér í framhaldinu eigin hugmyndir, skoðanir og tillögur sem þeir vilja þá leggja fram. Ég hef tekið eftir því að slík gagnrýni á vinnubrögð kemur ekki bara úr röðum stjórnarandstöðunnar, hún kemur líka úr röðum stjórnarliða. Hér eru margir nýir þingmenn sem eru að taka sæti í fjárlaganefnd í fyrsta skipti, m.a. bæði formaður og varaformaður fjárlaganefndar, sem hafa væntanlega stýrt starfi nefndarinnar, og þeir fara ekkert í launkofa með það að þeir telja að vinnubrögðunum sé að mörgu leyti ábótavant og þurfi að bæta þau. Þetta er auðvitað eitt umfangsmesta mál sem þingið tekur til umfjöllunar á hverju ári og það er eðlilegt að það þurfi mikla umræðu, þó ekki væri nema til þess að fara í gegnum allar þær breytingartillögur sem fyrir liggja, bæði frá nefndinni og frá einstökum þingmönnum.

Ég verð að segja það fyrir mína parta sem nýr þingmaður hér en hafandi þó tekið þátt í stjórnmálum um langt skeið á sveitarstjórnarstigi og með talsverða reynslu af því að vinna fjárhagsáætlun fyrir stærsta sveitarfélag landsins og undirbúa það, þá koma þessi vinnubrögð við fjárlagavinnuna í þinginu mér nokkuð spánskt fyrir sjónir. Ég gat þess í upphafi að ég tel að fjárlaganefndarmenn hafi út af fyrir sig unnið gott starf og að mörgu leyti við erfiðar aðstæður en það er auðvitað afar knappur tími sem er gefinn

til þess að fjalla um þetta stóra og mikla mál.

Nú veit ég að t.d. forustumenn fjárlaganefndar, sem báðir eru, bæði formaður og varaformaður hennar og reyndar fleiri úr fjárlaganefndinni, mjög reyndir sveitarstjórnarmenn, þekkja mætavel hvernig staðið er að fjárhagsáætlunarvinnu sveitarfélaga, hversu mikinn tíma hún fær á vettvangi sveitarfélaganna þar sem tillaga að fjárhagsáætlun er rædd í einstökum nefndum og ráðum á því málasviði sem um er að fjalla, velferðarmálin sérstaklega rædd í velferðarnefndum eða félagsmálanefndum, umhverfismálin í umhverfisnefndum, skipulagsmálin í skipulagsnefndum og menntamálin í menntamála- eða skólanefndum og þannig koll af kolli áður en fjárhagsáætlunin kemur síðan til umfjöllunar í bæjarstjórn eða borgarstjórn eða bæjarráði eða borgarráði. Það hefur farið fram ítarleg umræða í einstökum fagnefndum sem líka vinna sérstakar starfsáætlanir í tengslum við fjárhagsáætlunina. Það er unnin starfsáætlun í hverjum einstökum málaflokki sem fylgir fjárhagsáætluninni. Þar birtist í raun stefnumótun þeirra sem eru í meiri hluta hverju sinni og það tengist fjárhagsáætluninni þannig að markmiðin, stefnan öðlast í rauninni líf með því að það er gerð grein fyrir því í fjárhagsáætlun samhliða.

Þetta eru vinnubrögð sem ég held að mætti vel skoða hér á hv. Alþingi. Þegar formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, hefur rætt það að hann vilji gjarnan beita sér fyrir breyttum vinnubrögðum held ég að það geti verið ein leið, þ.e. að fá fjárlagafrumvarpið á fyrri stigum líka til meðferðar í einstökum fagnefndum sem fjalla um einstaka málaflokka. Liður í þessu geta auðvitað verið hugmyndir sem hafa verið á reiki um það að lengja starfstíma Alþingis, sem ég held að sé löngu tímabært og skynsamlegt að gera, t.d. að Alþingi komi saman fyrr að hausti en það gerir í dag, t.d. snemma í september, og fjárlagafrumvarp ríkisstjórnarinnar sé þá tilbúið þannig að meiri tími gefist til þess að fjalla um það.

Við höfum auðvitað talsvert rætt um það hvað þarf mikinn tíma og undirbúning til þess að fjalla um þetta stóra mál. Í umræðu um störf þingsins eða fundarstjórn forseta sagði hv. þm. Helgi Hjörvar að sá sem ekki geti komið sjónarmiðum sínum á framfæri á 15 mínútum eigi að vera á endurmenntunarnámskeiði en ekki á Alþingi. Þetta sagði hv. þm. Helgi Hjörvar. Má ég þá upplýsa það að í þessari 2. umr. um fjárlagafrumvarpið hafa m.a. talsmenn ríkisstjórnarflokkanna haldið hér alllangar og ítarlegar ræður (**JBjarn:** Og góðar.) og góðar, og ekki ætla ég að kvarta yfir þeim því að þeir hafa farið mjög ítarlega yfir mál, gert skilmerkilega grein fyrir breytingartillögum sínum, skýrt þær út og tekið þátt í umræðum og svarað þeim spurningum sem til þeirra hefur verið beint og þeir eiga allt hól skilið fyrir það.

Þetta segir auðvitað að í jafnstóru máli og fjárlagafrumvarpið er er ekki hægt að skera umræðutímann við 2. umr. — sem er kannski meginumræðan um málið — niður við trog eins og sagt hefur verið hér í sölum Alþingis. Eða er það svo að hv. þm. Helgi Hjörvar vilji í raun senda félaga sína, formann og varaformann fjárlaganefndar og ýmsa aðra á endurmenntunarnámskeið í ræðumennsku, frekar en að hafa þá hér á hv. Alþingi? Nei, herra forseti, það er eðlilegt og sjálfsagt að svona stórt mál eins og fjárlagafrumvarpið fái ítarlega umræðu.

Mig langar að geta eins, í framhjáhlaupi eiginlega, af því að umræddur þingmaður, Helgi Hjörvar, tók sérstaklega fram að hann hefði beitt sér fyrir því að setja á takmörkun á ræðutíma í borgarstjórn Reykjavíkur þegar hann var þar forseti og nefndi mig sérstaklega í því sambandi að ég hefði stutt þær breytingar á fundarsköpum borgarstjórnar, og þá er rétt að segja söguna alveg eins og hún er. Þar var ræðutíminn að sjálfsögðu ekki skorinn niður í 15 mínútur heldur eru 30 mínútur í fyrstu umræðu og síðan 10 en ekki 15 og 5 eins og hér hafa verið hugmyndir uppi um. Það er líka sérstaklega tekið fram að í umræðum um fjárhagsáætlun Reykjavíkurborgar, ársreikning Reykjavíkurborgar og aðalskipulag Reykjavíkurborgar eru engar takmarkanir á ræðutíma. Það er því sérstaklega tekið fram að í tilteknum stórum málum gilda ekki reglur um takmörkun á ræðutíma og óski borgarstjórnarflokkur eftir lengri ræðutíma eða ótakmörkuðum er undantekningarlaust orðið við því. Það var því viðhafður allt annar bragur á því máli á vettvangi borgarstjórnar Reykjavíkur. Ég get þessa vegna þess að hv. þm. Helgi Hjörvar tók þetta sérstaklega upp máli sínu til stuðnings þegar hann talaði fyrir því að ræðutími yrði skorinn niður við trog. En það er ekki aðalefnið í þessari umræðu því að við höfum góðan tíma til þess að fjalla um fjárlagafrumvarpið eins og það liggur fyrir.

Í upphafi máls míns ætla ég líka aðeins að koma að þeirri gagnrýni sem hér hefur komið fram frá hv. þingmönnum úr röðum Samfylkingar, sérstaklega frá hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, í garð okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Þar hefur þingmaðurinn ítrekað komið hér upp bæði í eigin ræðu og í andsvörum við aðra og haldið því fram að það sé ekkert nema svartnættið í hugum okkar vinstri grænna, við höfum ekkert uppbyggilegt til málanna að leggja. Ég verð að segja eins og er að ég undrast þessar fullyrðingar og viðhorf hv. 10. þm. Reykv. n., Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur.

Við höfum lagt okkur fram um það að leggja hér fram við 2. umr. um fjárlögin tillögur okkar sem byggja að sjálfsögðu á okkar sýn á því hverju er mikilvægast að ráða bót á í þeim tillögum sem liggja fyrir í fjárlagafrumvarpinu sjálfu og af hálfu meiri hlutans í fjárlaganefnd. Við höfum lagt áherslu á réttlátari skattlagningu, réttlátari skattbyrði, við höfum lagt áherslu á velferðarmálin og aukið fjármagn til velferðarmála. Við höfum lagt áherslu á minni útgjöld og niðurskurð útgjalda til svokallaðra varnarmála eða hermála. Við höfum lagt áherslu á aukið fjármagn til sveitarfélaganna og ég hlýt að spyrja: Er það þannig í hugum samfylkingarmanna að þetta sé ekkert uppbyggilegt, það sé ekkert uppbyggilegt við það að vilja réttlátari skiptingu skattbyrðarinnar, það sé ekkert uppbyggilegt við það að vilja bæta stöðu sveitarfélaganna, sérstaklega á landsbyggðinni, það sé ekkert uppbyggilegt við það að vilja styrkja velferðarmál og aukið fjármagn til þeirra? Það er auðvitað mjög undarlegt ef það er þannig í hugum samfylkingarþingmanna.

Samfylkingin verður auðvitað að þola gagnrýni og það var nú svo kyndugt að hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir kom upp í andsvörum fyrr í dag og sagði að Vinstri hreyfingin – grænt framboð þyldi ekki gagnrýni en hún yrði að taka henni. Ja, margur heldur mig sig, segi ég nú bara.

Samfylkingin hefur auðvitað orðið fyrir talsverðri gagnrýni af hálfu okkar vinstri grænna, það er alveg rétt. Við teljum að það sé málefnaleg gagnrýni. Það er kannski vegna þess að við gerum ríkari kröfur til Samfylkingarinnar á sviði velferðarmála, á sviði samfélagsþjónustu en við gerum til Sjálfstæðisflokksins, skyldi nokkurn undra? Við gerum ríkari kröfur til flokks sem kennir sig við jafnaðarstefnuna og kallar sig jafnaðarmannaflokk Íslands. Það má líka segja að vinur er sá sem til vamms segir, þannig að Samfylkingin á að sjálfsögðu að taka því vel að við skulum koma með gagnrýni á það sem við teljum að eigi betur að fara.

Ég sagði það hér fyrr í umræðunni í morgun að kannski er það svo að Samfylkingunni líður ekkert allt of vel í þeim félagsskap sem hún er í, í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum.

Þau hafa haldið því fram að það sé ekki hægt að efna allt á fyrstu mánuðum nýrrar ríkisstjórnar. Það er vitaskuld rétt. Það er ekkert hægt að efna öll loforð strax enda væntanlega ekki til þeirra stofnað þannig að þau eigi öll að koma til framkvæmda á fyrstu vikum eða mánuðum nýrrar ríkisstjórnar. En maður hlýtur að geta gert þá kröfu að einhverjar línur séu lagðar, það sé að minnsta kosti hafin sú vegferð að efna kosningaloforðin. Það sé sýnt í fyrsta fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar að nú séu menn lagðir af stað og að menn geri grein fyrir því í áætlunum sínum hvernig þeir ætla að standa við þau miklu loforð sem gefin voru. Það hlýtur að vera hægt að gera kröfu um að einhver teikn séu á lofti um hvernig eigi að standa við þessi kosningaloforð öll.

Það er óhjákvæmilegt að fara örfáum orðum um stöðuna í efnahagsmálum þegar við ræðum fjárlagafrumvarpið. Ég held að það sé öllum orðið ljóst að það hafa verið gerð mikil mistök í efnahagsstjórn í hagstjórn landsins á undanförnum árum. Þeir stjórnmálaflokkar sem hafa farið með landstjórnina bera þar að sjálfsögðu mikla ábyrgð.

Sjálfstæðisflokkurinn telur sig venjulega bestan í efnahagsstjórn. Hver kannast ekki við sönginn úr herbúðum þeirra um að vinstri flokkar geti ekki stjórnað fjármálum, efnahagsmálum? En Sjálfstæðisflokkurinn ber nú umfram aðra flokka vil ég segja, ábyrgð á þeim mistökum sem hér hafa verið gerð í efnahagsstjórninni á undanförnum árum. Sjálfstæðisflokkurinn hefur í 16 ár eða þar um bil farið með stjórn forsætisráðuneytisins sem fer með efnahagsmál, farið með fjármálaráðuneytið sem að sjálfsögðu ber ábyrgð á ríkisfjármálunum og það er Sjálfstæðisflokkurinn sem hefur staðið fyrir því að þenja efnahagslífið til hins ýtrasta eins og fiðlustreng sem vantar lítið upp á að slitni.

Það er Sjálfstæðisflokkurinn sem hefur keyrt efnahagslífið að ystu mörkum, staðið fyrir erlendri skuldasöfnun, staðið fyrir stóriðjuframkvæmdunum, að vísu með góðum stuðningi meðreiðarsveina sinna í ríkisstjórn hverju sinni, og ég ætla ekkert að fara að tala sérstaklega um Framsóknarflokkinn. Mér er sagt að ég hafi talað heldur vel um hann í gær og síðan kom Samfylkingin og bætti um betur í morgun og talaði svo vel um Framsóknarflokkinn að ég held að það sé komið nóg af því í bili.

Engu að síður er það nú staðreynd að það eru þessir flokkar sem hafa staðið fyrir stóriðjuframkvæmdunum sem hefur haft í för með sér óhóflega innlenda eftirspurn sem kallar á viðskiptahalla og hæstu vexti sem við þekkjum í samanburðarlöndunum. Bestu lífskjör á Íslandi. Já takk. Þetta segir í skýrslu frá þróunarstofnun Sameinuðu þjóðanna um lífskjör. Bestu lífskjör á Íslandi ásamt Noregi. Á sama tíma eru skattar lækkaðir og það hefur virkað á þessa stöðu í efnahagsmálum eins og olía á eld í stað þess að hvetja fremur til sparnaðar. Staðreynd er að sparnaður í íslensku efnahagslífi er allt of, allt of lítill. Ef við berum okkur saman við önnur lönd, sem við gjarnan berum okkur saman við, þá kemur þetta mjög glögglega í ljós.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon nefndi það í ræðu sinni við þessa umræðu að skuldabréfaútgáfa hér væri nánast engin eða sáralítil. Ég vil líka nefna í þessu sambandi lífeyrissparnað. Ég held að eitt besta og hagstæðasta form sparnaðar sem við gætum og ættum að beita okkur fyrir, að aukist enn frekar, sé einmitt í lífeyriskerfinu, það sé lífeyrissparnaður. Það er brýnt að auka sparnað í íslensku hagkerfi og ég er þeirrar skoðunar að það sé skynsamlegast að gera það í gegnum lífeyrissparnaðinn að svo miklu leyti sem hægt er að gera meira þar.

Viðskiptahallinn er að sjálfsögðu ávísun á vaxandi skuldabyrði þjóðarbúsins. Við erum auðvitað að slá lán fyrir þessu neyslufylleríi og það getur ekki endað vel. Ríkisstjórnin virðist á sama tíma vera vitaráðalaus eða þá sem er svo sem ekkert skárra, að stjórnarflokkarnir geta ekki komið sér saman um aðgerðir í efnahagsmálum. Þá er auðvitað ekkert að gert. Seðlabankinn segir það hins vegar í sínum skrifum og yfirlýsingum að það sé vaxandi hætta á harðri lendingu íslenska hagkerfisins. Og hvað ætlar ríkisstjórnin að gera í því?

Ég ætla ekki að fara frekar út í umræðu um þau mál, þau hafa verið tekin hér ítrekað til umræðu á Alþingi í haust, staðan í efnahagsmálum og sú sérkennilega staðreynd að Seðlabankinn keyrir eina línu á meðan ríkisstjórnin keyrir einhverja allt aðra línu, að svo miklu leyti sem hún keyrir eitthvað yfirleitt. Það er talað í austur og vestur og fagna ég nú því að hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir gengur í salinn. (**SVÓ:** Gott að þér þykir vænt um mig enn þá.) Get ég þá látið lokið tali mínu um Samfylkinguna.

Ég ætla að fara aðeins í fjármálastöðu sveitarfélaganna. Við 1. umr. um fjárlagafrumvarpið ræddi ég talsvert um stöðu sveitarfélaganna og vísaði m.a. til þess að sveitarfélögin hafa á undanförnum árum verið að taka við stóraukn um verkefnum og hluti þeirra í þjóðarbúskapnum fer sívaxandi. Þar af leiðandi er það hagstjórnarviðfangsefni hver staða sveitarfélaganna er. Það er ekki þannig að það komi ríkisvaldinu ekki við hver staða sveitarfélaganna er vegna þess að þetta er stór og sífellt vaxandi hluti af þjóðarbúskapnum.

Ef við skoðum þjóðhagsspá kemur í ljós að á undanförnum 15 árum er uppsafnaður halli á rekstri sveitarfélaganna um 50 milljarðar kr. Hvorki meira né minna. Á árunum 1993 til 2009, á þeim tíma þegar þjóðhagsspáin er tekin, eru aðeins fjögur ár sem sveitarfélögin hafa skilað tekjuafgangi. Það segir heldur ekki alla söguna vegna þess að sá tekjuafgangur er heildarniðurstaða af rekstri sveitarfélaga. Það eru kannski fá sveitarfélög sem standa fyrir þessum nettótekjuafgangi sveitarfélaga á þessum fjórum árum frá 1993, þótt það séu sum, en flest sveitarfélögin eru rekin

með halla öll ár.

Það er að sjálfsögðu grafalvarleg staða sem blasir við sveitarfélögunum og eins og ég segi, þá er það hluti af vanda hins opinbera. Ríkisvaldið verður að axla ábyrgð í þessu efni og hætta að velta verkefnum yfir á sveitarfélög og tala síðan eingöngu um það hvað vel gengur hjá ríkissjóði.

Hverju lofaði ríkisstjórnin varðandi sveitarfélögin? Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er talað um að styrkja og efla sveitarstjórnarstigið m.a. með breyttri tekju- og verkaskiptingu. Samfylkingin gekk náttúrlega miklu lengra í sínum loforðum. En látum það nú liggja á milli hluta. Hvað er síðan að sjá í fjárlagafrumvarpinu í þessu efni? Á að auka hlutdeild sveitarfélaganna í skatttekjum? Þess sér hvergi stað, a.m.k. hef ég ekki fundið það. Í 1. umr. fjárlagafrumvarpsins innti ég einmitt eftir því hvernig fulltrúar ríkisstjórnarflokkanna, sveitarstjórnarmenn í röðum ríkisstjórnarflokkanna vildu taka á málum sveitarfélaganna. Mig langar nú aðeins til þess að vitna hér í orð hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur, sem er nú aftur farin úr þingsalnum — já, hún er þarna, þegar hún fór í andsvör við mig í 1. umr. um fjárlög sagði hún m.a. af þessu tilefni, með leyfi forseta:

„Mér finnst ástæða til að segja það úr þessum ræðustól að ég tel að engan bilbug sé á okkur að finna, sveitarstjórnarmönnunum sem sitjum í fjárlaganefnd. Við skiptum ekki um skoðun þótt við séum komin á hið háa Alþingi varðandi það að að sjálfsögðu þarf að leiðrétta og endurskoða verkaskiptingu og tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga.“ (**GÁ:** Hér á enginn að þurfa að skipta um skoðun nema það sé skynsamlegt.) Þetta voru orð hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur.

Ég hlýt þess vegna að velta því fyrir mér, hvað sé að frétta af þessu máli í fjárlagafrumvarpinu. Ég fæ ekki séð að það sé á neinn hátt verið að styrkja og efla tekjustofna sveitarfélaganna eða að verið sé að auka hlutdeild sveitarfélaganna í skatttekjum þrátt fyrir að það hafi mátt skilja hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur þannig að þeir sveitarstjórnarmenn úr röðum stjórnarflokkanna sem sitja í fjárlaganefnd mundu nú aldeilis ekki láta sitt eftir liggja í því efni að bæta stöðu sveitarfélaganna.

Ég tel að þetta sé eitt brýnasta úrlausnarefnið. Við vitum að sjálfsögðu að staða sveitarfélaganna er nokkuð mismunandi eftir því hvort þau eru hér á höfuðborgarsvæðinu, á vaxtarsvæðum hér á höfuðborgarsvæðinu, á vaxtarsvæðum úti á landi eða þar sem hefur verið samdráttur, þar sem hefur verið fólksfækkun, þar sem hafa verið erfiðleikar í atvinnulífi o.s.frv.

Það er því afar þýðingarmikið, virðulegi forseti, að ráða bót á stöðu sveitarfélaganna í landinu. Þess vegna hefur Vinstri hreyfingin – grænt framboð lagt fram breytingartillögu sem tekur sérstaklega á stöðu sveitarfélaganna. Þar leggjum við til hækkun á framlagi í Jöfnunarsjóð sveitarfélaga um 700 millj. kr. sem er þá fyrst og fremst hugsað til þess að bæta stöðu þeirra sveitarfélaga sem hvað lakast eru sett. Við erum líka með hugmyndir um það að bæta við framlagi í Jöfnunarsjóð sveitarfélaga til þess að hægt sé standa straum af fyrsta áfanga við gjaldfrjálsan leikskóla sem er mikið baráttumál. Leikskólinn er löngu orðinn fyrsta skólastigið í landinu og það er orðið mjög brýnt baráttumál að leikskólinn verði gjaldfrjáls eins og grunnskólastigið er eða á að vera, ættum við kannski að segja. Því miður er gjaldtaka þar enn þá of mikil.

Um þetta markmið, um gjaldfrjálsan leikskóla hafa félagshyggjuflokkar, flokkar sem kenna sig við félagshyggju, allir verið sammála að eigi að berjast fyrir og stefna að. Það er í raun aðeins einn stjórnmálaflokkur í landinu sem hefur beinlínis sagt að hann sé andvígur þessu markmiði og það er Sjálfstæðisflokkurinn. Samt ræður hann för í þessu máli hér, þótt hann sé í raun í minni hluta í þessu máli eins og ég hef skilið málflutning annarra flokka. Ég þekki það mætavel, svo ég vitni aftur til borgarstjórnarinnar, þar sem meiri hluti okkar vinstri grænna, Samfylkingar og Framsóknarflokks hóf þá vegferð á síðasta kjörtímabili að innleiða gjaldfrjálsan leikskóla í Reykjavík.

Hvað gerðist þegar nýr meiri hluti var myndaður eftir kosningar 2006 með Sjálfstæðisflokkinn í fararbroddi ásamt Framsóknarflokknum? Þessi þróun var stoppuð. Það var ákveðið að hætta við frekari skref í átt að gjaldfrjálsum leikskóla. Síðan gerist það 16 mánuðum síðar að meiri hluti Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks fellur og meiri hluti Samfylkingar, Vinstri grænna, Framsóknarflokks og F-listans tekur við í borgarstjórn. Og hvað gerist þá? Þá er ákveðið að halda áfram með það sem frá var horfið með gjaldfrjálsa leikskóla.

Það sýnir að þeir flokkar hafa viljað berjast fyrir því að leikskólinn yrði gjaldfrjáls en Sjálfstæðisflokkurinn ekki, það er hann sem hefur stoppað þetta mikla framfaramál. Ekki er að sjá að Samfylkingin hafi náð neinu fram í þeim efnum gagnvart Sjálfstæðisflokknum í ríkisstjórn. Þess vegna erum við einnig með tillögu um að auka framlög í jöfnunarsjóð til að koma til móts við þetta brýna viðfangsefni sveitarfélaganna vegna þess að ljóst er að þau eru misvel í stakk búin til þess að takast þetta verkefni á hendur.

Við höfum líka lagt fram tillögu um aukið framlag vegna húsaleigubóta sem einnig er mikilvægt mál og hefur þegar verið gerð ágæt grein fyrir af hálfu þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Við erum með tillögur um að styrkja stöðu sveitarfélaganna, gera þau betur í stakk búin til að sinna sínum lögbundnu og mikilvægu velferðarverkefnum. Ég er þeirrar skoðunar að það séu verkefni sem eru afar brýn og uppbyggileg, þvert ofan í það sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir talaði um, að ekki séu uppbyggilegar tillögur af hálfu vinstri grænna að vilja gjaldfrjálsan leikskóla.

Það kemur mér mjög spánskt fyrir sjónir, svo ekki sé meira sagt, og ég trúi eiginlega ekki að þingmaðurinn meini það sem hún segir í þessu efni. Ég held, eins og ég sagði í andsvörum fyrr í morgun, að hún sé að reyna að tala sig frá þeirri pínu sem hún er í, að sitja í félagsskap með Sjálfstæðisflokknum.

Virðulegur forseti. Mig langar að fara aðeins yfir í samgöngumál sem einnig hafa verið til umfjöllunar. Kannski þarf ekki að hafa mörg orð um þau vegna þess að — rétt er að taka það fram strax í upphafi að þegar á heildina er litið er veruleg aukning á framlögum til samgöngumála í fjárlagafrumvarpinu frá því sem áður var. Við fögnum því og höfum lagt áherslu á að mikilvægt sé að auka framlög til

samgöngumála, það er þýðingarmikið byggðamál. Það er líka þýðingarmikið umhverfismál, ekki síst þar sem umferð er mikil, að vinna að uppbyggingu og framkvæmdum í samgöngumálum.

Reyndar vil ég strax taka fram að ég tel að við þurfum að sjá ákveðnar áherslubreytingar hvað varðar framlög ríkisins, sérstaklega hér á höfuðborgarsvæðinu. Flytja þarf fjármagn í samgöngumálum meira yfir í almenningssamgöngur, umferðaröryggismál, aðgerðir til þess að draga úr umferðarhraða og bæta þannig umferðaröryggi, auka forgang almenningssamgangna í umferðinni, bæta aðstæður gangandi og hjólandi, svo nokkuð sé nefnt. Ég sé fyrir mér að þegar samgönguáætlunin kemur til umfjöllunar á Alþingi og í samgöngunefnd munum við, a.m.k. í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, skýra áherslur okkar og sjónarmið og hugsanlega breytingartillögur í anda þess sem við viljum sjá í samgöngumálum og í umhverfismálum. Samgöngur eru jú eitt stærsta umhverfisviðfangsefni sem við er að glíma, sérstaklega við á suðvesturhorninu. Þess vegna er ekki hægt annað en að horfa á málin í samhengi. Forgangsröðun verkefna á þessu sviði mun bíða frekari umræðu þegar samgönguáætlunin lítur dagsins ljós.

Við, og þar á meðal fulltrúi okkar í fjárlaganefnd, hv. þm. Jón Bjarnason, höfum fagnað sérstaklega auknu framlagi á tengivegum en um er að ræða 700 millj. kr. hækkun. Það er jákvætt og eftir því sem ég best veit eru málin þannig stödd í tíma og framkvæmd að hægt er að ráðast í úrbætur á vegum með því viðbótarframlagi sem tillaga er gerð um. Rétt er að geta þess að á sama tíma og aukaframlagið er lagt til er talað um niðurskurð á samgönguframkvæmdum 3,2 milljarða. Það eru þá einkum framkvæmdir hér á höfuðborgarsvæðinu, Sundabrautin, sem tekur um helminginn af því, og framkvæmdir við tvöföldun Vesturlandsvegar og Suðurlandsvegar.

Auðvitað er mjög bagalegt að framkvæmdirnar skuli dragast enn því að þær eru mikilvæg samgöngubót, þær eru mikilvægar til að auka og bæta aðgengi að höfuðborginni en einnig umferðarflæðið innan höfuðborgarinnar. Framkvæmdirnar mundu létta á stofnbrautum sem nú eru hvað verst settar í höfuðborginni. Sérstaklega á það við um Sundabrautina, þannig að auðvitað er það áhyggjuefni að enn á ný skuli verkefninu vera slegið á frest. Fullyrt er að staða málanna varðandi undirbúning, mat á umhverfisáhrifum o.þ.h. sé þannig að ekki verði hægt að ráðast í verkefnið eins og samgönguáætlunin gerir ráð fyrir og með því fjármagni sem upphaflega er gert ráð fyrir í þennan málaflokk í fjárlagafrumvarpinu. Af þeim sökum er ef til vill sjálfgert að draga úr framlögum til liðarins. Sömuleiðis má færa rök fyrir því að ef menn vilja draga úr framkvæmdum vegna þensluáhrifa sé eðlilegra að það bitni á höfuðborgarsvæðinu en annars staðar á landsbyggðinni þar sem þensluáhrifa gætir síður og ef til vill ekki. Þó að ég sé þingmaður í Reykjavíkurkjördæmi norður og Sundabrautin í mínu kjördæmi, ef svo má segja, hlýt ég að horfa til málsins í heildarsamhengi og ekki óeðlilegt þótt ég telji það bagalegt að framkvæmdirnar tefjist áfram því að þetta er ekki fyrsta frestunin sem verður á þessu máli.

Virðulegur forseti. Ég get ekki annað en vísað í umsögn samgöngunefndar um frumvarp til fjárlaga. Ég sakna þess sérstaklega að hafa ekki formann eða varaformann fjárlaganefndar eða formann samgöngunefndar hér í salnum til þess að eiga orðastað við um þau mál. Ég bið hæstv. forseta að kanna hvort ekki sé hægt að ná í einhvern þeirra eða hvort þeir geti verið hér til þess að skiptast á skoðunum um þetta atriði.

(**Forseti** (MS)**:** Forseti mun koma ósk hv. þingmanns á framfæri.)

Ég þakka hæstv. forseta fyrir það. Það vekur upp spurningu um hvernig fjárlaganefndin taki á þeim umsögnum sem koma frá einstökum fagnefndum þar sem þær leggja fram ákveðnar breytingartillögur. Í sumum tilfellum er það í góðri sátt og samstöðu, í öðrum tilfellum skiptist nefndin í meiri hluta og minni hluta en gott og vel, álit kom frá fagnefndunum inn í fjárlaganefndina og maður skyldi halda að fjárlaganefndin tæki álitin til eftirbreytni og reyndi að koma þeim inn í fjárlagafrumvarpið. Það er nú einu sinni svo að sami meiri hluti er í einstökum fagnefndum og í fjárlaganefnd og ætla mætti að þokkalegt talsamband væri þar á milli.

Í áliti meiri hluta samgöngunefndar, sem er birt sem fskj. 20 á þskj. 338 bls. 69, sem er nefndarálit meiri hluta fjárlaganefndar um frumvarp til fjárlaga, er greint frá því að samgöngunefnd hafi fjallað um þann þátt fjárlagafrumvarpsins sem heyrir undir málasvið samgöngunefndar í samræmi við lög um þingsköp Alþingis. Þar er gerð grein fyrir því hverjir hafi komið á fund nefndarinnar.

Í nefndarálitinu segir m.a., með leyfi forseta:

„Meiri hlutinn vekur athygli á því að samkvæmt frumvarpinu er ráðgert að Fjarskiptasjóður hafi 60 millj. kr. vaxtatekjur af inneign hjá ríkissjóði og að beint framlag ríkissjóðs til verkefna og reksturs sjóðsins lækki sem því nemur. Meiri hlutinn leggur áherslu á að þessi fjárhæð komi til útgreiðslu til sjóðsins síðar, en telur mikilvægt að verklagið verði endurskoðað þannig að heppilegri háttur verði hafður á framvegis.“

Í fjárlagafrumvarpinu er einmitt gerð grein fyrir því að — þar segir reyndar um Fjarskiptasjóð, með leyfi forseta:

„Samkvæmt frumvarpinu verða útgjöld á liðnum 500 millj. kr. í samræmi við ráðstöfun á söluandvirði Landssíma Íslands hf. verði varið til uppbyggingar á sviði fjarskiptamála. Áætlað er að Fjarskiptasjóður hafi 60 millj. kr. vaxtatekjur af inneign hjá ríkissjóði og lækkar því beint framlag ríkissjóðs til verkefna og reksturs sjóðsins sem því nemur.“

Þetta er afar undarlegt að reiknaðar vaxtatekjur sjóðsins hjá ríkissjóði skuli dregnar frá framlaginu sem ákveðið var með lögum um ráðstöfun á söluandvirði Símans. Fram kom í umræðunni í samgöngunefnd, og það voru allir samgöngunefndarmenn á einu máli um, að það þyrfti að laga og gæti ekki gengið með þessum hætti. Ég hlýt því að spyrja: Hvað hefur orðið um málið? Ég sé engar breytingartillögur frá meiri hluta fjárlaganefndar hvað varðar Fjarskiptasjóðinn. Engu að síður held ég að allir séu sammála um að gríðarlega mikilvægt sé að Fjarskiptasjóður geti gengið í að bæta stöðu fjarskiptamála í hinum dreifðu byggðum landsins. Það er mikilvægt byggðamál og þess vegna hlýt ég að inna eftir því hvað hefur orðið um þetta atriði.

Í öðru lagi bendir meiri hluti samgöngunefndar á og segir í sínu áliti, með leyfi forseta:

„Meiri hlutinn bendir á að samkvæmt samgönguáætlun sem samþykkt var á síðasta þingi er gert ráð fyrir hærri fjárveitingu en í fjárlagafrumvarpinu til hafnarmannvirkja. Þarna vantar 200 millj. kr. upp á að hægt verði að standa við framkvæmdahraða eins og samgönguáætlun gerir ráð fyrir. Meiri hlutinn beinir því til fjárlaganefndar að taka þetta til athugunar.“

Ég fæ ekki séð að í áliti meiri hluta fjárlaganefndar sé nein umfjöllun um málið. Hvað hefur orðið um beiðni og ósk meiri hluta í samgöngunefnd um að 200 millj. kr. verði bætt inn í fjárlagafrumvarpið til hafnarmannvirkja?

Í þriðja lagi bendir meiri hlutinn jafnframt á, með leyfi forseta:

„Rekstur Vegagerðarinnar er lægri en samgönguáætlun gerir ráð fyrir. Samkvæmt upplýsingum frá vegamálastjóra horfir til mikilla vandræða ef liðurinn verður óbreyttur við afgreiðslu fjárlaga. Þá vekur meiri hlutinn athygli á því að ákveðið hefur verið að auka vetrarþjónustu án þess að gert sé ráð fyrir sérstakri fjárveitingu til hennar. Mikilvægt er að bætt verði úr þessu“ segir í áliti meiri hluta samgöngunefndar.

Ég fæ heldur ekki séð, virðulegur forseti, að komið sé með neinum hætti til móts við viðhorfin sem koma frá meiri hluta samgöngunefndar varðandi málið. Ég spyr því um afdrif þeirra, um Fjarskiptasjóðinn, 60 millj. kr., hafnarmannvirkin, 200 millj. kr. og síðan rekstur Vegagerðarinnar, sem lýtur m.a. að þeirri ákvörðun sem þegar hefur verið tekin, að auka vetrarþjónustu án þess að fjárveiting til þess liggi fyrir.

Nú kann vel að vera að á því séu einhverjar skýringar, að fjármunirnir leynist einhvers staðar og þá væri gott að fá það upp á borðið, en ég hef ekki fundið það í tillögum meiri hlutans.

Í nefndaráliti minni hluta sem undirritaður stóð fyrir í samgöngunefnd tók ég undir álit meiri hlutans hvað þessa þætti varðar, Fjarskiptasjóðinn, hafnarmannvirkin og rekstur Vegagerðarinnar og er sammála meiri hlutanum hvað það varðar. Jafnframt segir í áliti mínu, með leyfi forseta:

Þá vill minni hlutinn sérstaklega vekja athygli á að stórátak þarf að gera í uppbyggingu á grunnstoðum ferðaþjónustunnar um allt land.

Til þess að fylgja þessu sérstaklega eftir þá höfum við þingmenn úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði lagt fram breytingartillögu á þskj. 357 við liðinn um Ferðamálastofu, undir samgönguráðuneyti. Þar leggjum við til í fyrsta lagi hækkun á framlagi til ferðamálasamtaka landshluta um 40 millj. kr., í öðru lagi hækkun á liðnum um fjölsótta ferðamannastaði um 25 millj. kr. og í þriðja lagi hækkun til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu um 80 millj. kr.

Til að skýra þetta örlítið þá er fyrst og fremst undir liðnum Ferðamálasamtök landshluta verið að ræða um framlög til upplýsingamiðstöðva en af þeim 45 millj. kr. sem eru í fjárlagafrumvarpinu í dag til ferðamálasamtaka landshluta eru raunar 29 millj. kr. merktar upplýsingamiðstöðvunum. Við teljum fulla ástæðu til þess að auka það framlag verulega og leggjum það hér til með 45 millj. kr. viðbótarframlagi.

Í öðru lagi varðandi fjölsótta ferðamannastaði þá er það er eitt af því sem m.a. kom fram í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur nú við umræðuna. Þar ræddi hún umhverfismálin sérstaklega og hversu mikilvægt er að bæta þar úr á fjölsóttum ferðamannastöðum. Við leggjum hér til hækkun um 25 millj. kr. til þess að taka á umhverfismálum á fjölsóttum ferðamannastöðum.

Í þriðja lagi er lögð til sérstök fjárveiting á viðfangsefni sem við köllum Markaðssókn í íslenskri ferðaþjónustu og þar leggjum við til 80 millj. kr. hækkun. Það er rétt að geta þess að í fjárlagafrumvarpinu er raunar gert ráð fyrir 70 millj. kr. til markaðssóknar á tveimur viðfangsefnum, annars vegar undir samgönguráðuneytinu miðlægt, undir heitinu Markaðssókn í íslenskri ferðaþjónustu, undir ýmsum verkefnum samgönguráðuneytisins, þ.e. 30 millj. kr. og síðan undir liðnum Landkynningarskrifstofur erlendis en undir þeim lið eru áætlaðar 40 millj. kr. til markaðssóknar. Samtals eru þetta 70 millj. kr. sem frumvarpið gerir ráð fyrir til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu.

Þá spyrja menn hvort þetta sé ekki óábyrgt, að vinstri grænir leggi til 80 millj. kr. í viðbót þannig að þetta verði 150 millj. kr. Er þetta ekki stór tala? Þá er rétt að rifja það upp að þessi fjárveiting hefur verið lækkuð ár frá ári á undanförnum árum. Árið 2004 var varið rúmlega 300 millj. kr. á fjárlögum til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu. Það framlag var lækkað um helming árin 2005 og 2006 í 150 millj. kr. og er núna komið ofan í 70 millj. kr.

Þannig að framlögin til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu hafa verið að snarlækka á undanförnum þremur, fjórum, fimm árum. Ég tel að það sé mjög alvarlegt mál vegna þess að ferðaþjónustan hefur verið að vaxa og dafna og er ein af mikilvægustu atvinnugreinum þjóðarinnar. Og ég tala nú ekki um á þessum síðustu og verstu tímum hvað varðar gengisþróun og afkomu útflutningsatvinnuveganna, þá hefur ferðaþjónustan að sjálfsögðu liðið fyrir það. Hún má þess vegna ekki við því að það sé dregið úr framlögum til þessa mikilvæga málaflokks.

Fjöldi erlendra ferðamanna sem hingað kemur á hverju ári er nú orðinn á fimmta hundrað þúsund. (**GÁ:** Ísland er fallegt.) Ísland er fallegt og erlendir ferðamenn koma hingað og borða mikið og gott lambakjöt. Enda hefur neysla erlendra gesta á Íslandi líka farið vaxandi og hefur nánast tvöfaldast á undanförnum tíu árum og fargjaldatekjur sömuleiðis. Það er því alveg ljóst að ferðaþjónustan er atvinnugrein í örum vexti, atvinnugrein sem hefur sýnt sig á undanförnum árum að á mikla möguleika hér. Gjaldeyristekjur þjóðarinnar af ferðaþjónustu hafa vaxið jafnt og þétt þannig að þetta er orðin ein af okkar mikilvægustu atvinnugreinum og við þurfum að búa vel að henni.

Mér finnst ekki sæmandi að það framlag sem kemur af hálfu ríkisins til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu skuli lækka svona ár frá ári og mér þætti sérstaklega fróðlegt að heyra frá forustu fjárlaganefndar sem loksins er nú komin hér í salinn, hvort það sé með ráðum gert að draga úr opinberum framlögum til markaðssóknar í ferðaþjónustu eða hvort þetta sé, eigum við að segja, óviljaverk. Við leggjum þess vegna til, virðulegi forseti, að til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu verði varið 80 millj. kr. til viðbótar við það sem nú þegar er gert á tveimur viðfangsefnum í fjárlagafrumvarpinu.

Ég ætla stuttlega að ræða um þróunarmál og þróunarað-

stoð, virðulegi forseti. Ég hlýt að fagna auknum framlögum sem fjárlagafrumvarpið ber með sér til þróunarmála en að sjálfsögðu getum við gert betur í þessu efni en við höfum nú þegar gert og við höfum lagt fram tvær breytingartillögur varðandi þróunarmálin. Það er annars vegar hækkun á framlagi til Þróunarsamvinnustofnunar og hins vegar til mannúðarmála og neyðaraðstoðar. Annars vegar er um að ræða tillögu um hækkun á liðnum Þróunarsamvinnustofnun um 250 millj. kr. úr einum milljarði 436 millj. kr. í 1.686 millj. kr. og hins vegar á liðnum Þróunarmál og Alþjóðleg hjálparstarfsemi, undirliður Mannúðarmál og neyðaraðstoð, úr 309 millj. kr. í 459 millj. kr. eða um 150 millj. kr.

Þrátt fyrir það sem ég hef þegar sagt að hér er auðvitað veruleg hækkun á þessum lið milli ára og það er jákvætt og það er vel, þá skortir enn þá talsvert á að við náum markmiðum Sameinuðu þjóðanna, þúsaldarmarkmiðunum, um framlag þróaðra ríkja til þróunarsamvinnu, þróunaraðstoðar og alþjóðlegrar hjálparstarfsemi. Sem ríkt samfélag eigum við að geta gert mun betur en við erum að gera í þessu efni.

Hér í sölum Alþingis hefur verið fjallað um skýrslu Þróunarsamvinnustofnunar sem segir að Ísland ásamt Noregi séu í efsta sæti hvað lífskjör snertir. Ég tók eftir því að hæstv. utanríkisráðherra lét hafa það eftir sér í framhaldi eða í kjölfar þessarar skýrslu og þessara fregna að þetta legði ríkari skyldur á okkar herðar heldur en ella, þ.e. hvað við byggjum við góð lífskjör. Ég er sammála hæstv. utanríkisráðherra í þessu — og það er mikilvægt að þingmenn Samfylkingarinnar sérstaklega taki eftir því að við getum líka verið sammála þeim og leiðtoga þeirra þegar þeir segja eitthvað gáfulegt. Ég tók hins vegar líka eftir því að forsætisráðherra er á allt annarri skoðun. Forsætisráðherra sagði að þessi skýrsla kallaði ekki á nein sérstök viðbrögð af hálfu Íslands hvað varðar framlög til þróunarmála. En utanríkisráðherra taldi hins vegar að skýrslan gerði það.

Það er því miður þannig að það er ævinlega þörf fyrir neyðaraðstoð vítt og breitt um heim og mætti gjarnan nefna stað eins og Palestínu í því samhengi. En allt of víða er það þannig að það er þörf á aðstoð þróaðra ríkja í þessu samhengi og við eigum að sjálfsögðu að láta gott af okkur leiða. Við höfum svigrúm til þess. Við erum rík þjóð og við berum líka ríkar skyldur í þessu samhengi. Við höfum lagt fram tvær breytingartillögur á þskj. 350 varðandi þennan þátt sérstaklega.

Virðulegi forseti. Ég ætla að fara að stytta mál mitt um fjárlagafrumvarpið. Þetta fer nú að verða góð lota. Ég ætla aðeins í lokin að vekja athygli á því sem lesa má og blasti við landsmönnum, starfsfólki í heilbrigðisþjónustu sem öðrum, í morgun þegar *Fréttablaðið* kom inn um lúguna en þar segir: Landspítalinn skeri niður um 500–700 millj. kr. Þetta var nú glaðningurinn sem blasti við landsmönnum hér í miðri umræðu um fjárlög næsta árs og góðærið og góða afkomu ríkissjóðs og trausta efnahagsstjórn og guð má vita hvað sem stjórnarliðar hreykja sér af.

Í þessari frétt í *Fréttablaðinu* kemur fram að formaður nefndar um málefni spítalans hefði skrifað stjórnendum spítalans og gert þeim að skera verulega niður á næsta ári. Þetta vekur auðvitað upp ýmsar spurningar. Í fyrsta lagi: Hvaðan kemur formanni einhverrar nefndar um málefni spítalans umboð til þess að gefa „ordrur“ í þessa veru til stjórnenda? Nú er ekki þannig að þarna sé um að ræða ráðgjafarnefnd um Landspítalann sem starfar samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu. Nei, þetta er nefnd sem heilbrigðisráðherra skipaði til að vera ráðherra til ráðgjafar um framtíðarstefnumótun spítalans. Auk þess að efla og styrkja eftirlit ráðherra með rekstri og þjónustu spítalans, eins og segir í frétt frá heilbrigðisráðuneytinu um hlutverk þessarar nefndar. Þetta er ekki nefnd sem hefur neitt lögformlegt umboð eða vald til að gera nokkurn skapaðan hlut nema að veita ráðherranum einhverja ráðgjöf og þá hefði verið eðlilegra að ráðherrann hefði skrifað stjórnendum Landspítalans og mælt svo fyrir um að nú skyldu þeir skera niður í takt við það sem hér segir. Nei, það er formaður nefndarinnar, Vilhjálmur Egilsson, framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins og fyrrverandi hv. alþingismaður Sjálfstæðisflokksins, sem tekur sér þetta vald.

Hann segir jafnframt í viðtali við *Fréttablaðið* að hann geri ekki ráð fyrir skertri þjónustu. Það á að skera niður hjá Landspítalanum um 500–700 millj. kr. en hann gerir ekki ráð fyrir skertri þjónustu á meðan forstjóri Landspítalans segir að það sé óákveðið hvar verði skorið niður. Ekki hvort, heldur hvar. Í huga forstjóra spítalans er það alveg ljóst að þessi boðskapur hlýtur að þýða niðurskurð og skerta þjónustu. Og hvernig dettur mönnum það í hug, að Landspítalinn sem er svo aðþrengdur, sem er að fá hér á annan milljarð króna í fjáraukalögum á þessu ári, að hann geti skorið niður í rekstri á næsta ári um 500–700 millj. kr. án þess að það komi niður á þjónustu? Af hverju er það ekki bara sagt hreint og beint að þetta muni hafa áhrif á þjónustu Landspítalans? Vitaskuld og það dettur engum annað í hug. Ég trúi því ekki að menn trúi því sjálfir sem setja þetta fram með þessum hætti eins og formaður þessarar nefndar.

Ég skora á hæstv. heilbrigðisráðherra að koma nú og skýra það fyrir þjóðinni hvort það sé raunverulega þannig að hann ætlist til þess að Landspítalinn skeri niður rekstur sinn um 500–700 millj. kr. á næsta ári eins og lesa má í *Fréttablaðinu*. Ég tel að hæstv. heilbrigðisráðherra verði auðvitað að standa skil á því sjálfur og bera ábyrgð sjálfur á þeim pólitísku ákvörðunum sem hér eru á ferðinni. Því þetta er auðvitað pólitískt hjá ráðherranum. Heilbrigðisráðherra á að sjálfsögðu að koma hér. Sjálfstæðisflokkurinn ber ábyrgð á þessum málaflokki. Hann ber ábyrgð á ríkisfjármálunum og Sjálfstæðisflokkurinn verður að koma og svara fyrir þetta mál. Ég sakna þess að hafa ekki hæstv. heilbrigðisráðherra hér í þessari umræðu.

Þetta er auðvitað áhyggjuefni. Nú ætla ég bara rétt í lokin að segja, virðulegi forseti, af því það var kvartað yfir því sérstaklega af hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur að við í vinstri grænum sæjum ekkert nema svart. Við sjáum mest rautt og grænt. Ég veit ekki hvort það hefur farið fram hjá þingmanninum. En svona almennt þá er það nú þannig. Það eru okkar uppáhaldslitir í pólitíkinni en ekki svart. (Gripið fram í.)

Vitaskuld er það þannig að það er margt gott í fjárlagafrumvarpinu. Nema hvað. Að sjálfsögðu eru þar margir góðir hlutir en það þýðir ekki að það sé ekki hægt að gera betur og það þýðir ekki að maður geti ekki gagnrýnt það sem maður telur miður fara og eigi að gera betur. Það er

það sem við erum að gera og stjórnarliðar verða bara að þola þá gagnrýni.

Hv. ágætir þingmenn Samfylkingarinnar verða að sjálfsögðu að þola það að við höfum aðrar skoðanir en þeir á því sem fyrir augun ber í fjárlagafrumvarpinu, á þeim tillögum sem þeir koma með hér á milli umræðna. Við höfum að sjálfsögðu rétt til þess að vera með okkar eigin tillögur og vera ósammála. Ég er að vísu sannfærður um það að Samfylkingin gæti auðvitað náð miklu meira fram af sínum hjartans málum ef hún hefði ekki álpast í þessa vitlausu ríkisstjórn. En það er bara hennar vandi og ekki okkar hinna. Það þýðir ekkert fyrir hana að vera að kveinka sér undan því að fá gagnrýni fyrir vikið af okkar hálfu. Hún á bara að taka það þannig, taka því vel, og hafa hugfast að vinur er sá sem til vamms segir.

Við viljum að sjálfsögðu láta gott af okkur leiða í þessari umræðu, koma með uppbyggilegar tillögur eins og við höfum gert. Við höfum sýnt fram á það hvernig hægt er að mæta þeim með meiri tekjum, með réttlátari skiptingu skattbyrðanna og ég hefði haldið að við gætum átt bandamenn í Samfylkingunni í því efni. Við gætum átt bandamenn þar í því að auka framlög til velferðarmála, til þróunaraðstoðar, til jafnréttismála, til mannréttindamála eins og ýmislegt sem getur að líta í tillögum okkar, skólamála, umhverfismála o.s.frv. Ég hefði að sjálfsögðu kosið að þær tillögur sem við höfum lagt fram við 2. umr. fjárlagafrumvarpsins fengju góðar viðtökur.

Ég vil bara í lokin, virðulegi forseti, þakka fyrir ágætar og málefnalegar umræður, að mestu, um þetta frumvarp. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum gert grein fyrir meginsjónarmiðum okkar og áherslum og breytingartillögum okkar og ég vænti þess að þær fái góða og efnislega umfjöllun.

[14:32]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni fyrir góða ræðu hér og uppbyggilega gagnrýni eins og hann sagði sjálfur. Um leið ítreka ég það að ég hlustaði á alla ræðuna þrátt fyrir að ég hafi ekki setið í þingsal og var búinn að lofa honum því í nótt að hlýða á ræðu hans og gerði það. Ég ítreka hins vegar það sem hér hefur verið sagt um þessi mál að við getum auðvitað hlýtt á þessar ræður annars staðar en hér í þingsal eins og fyrrverandi hv. formenn fjárlaganefndar hafa sagt mér.

En það var spurt um Fjarskiptasjóð, hafnamannvirki og rekstur Vegagerðarinnar vegna vetrarþjónustu. Vissulega komu þessir hlutir fram í nefndarálitinu og við fjölluðum um þessi mál í nefndinni. Að þessu sinni fórum við ekki með þetta fram inn í breytingartillögu. En þetta er auðvitað hlutur sem við erum að fara yfir hér milli 2. og 3. umr. En það tengist nú meðal annars því að við erum að fá ákveðnar skýringar á ákveðnum hlutum frá ráðuneytunum og vonumst til þess að þær komi.

Vandamálið er auðvitað það að þegar þessi nefndarálit koma fram, og það tengist þessu vinnulagi öllu sem ég hef rætt um hér, er stuttur tími þar til fjárlaganefndin á að skila út og við erum að óska eftir framhaldssvörum og það er verið að vinna þau. Ég hef stundum sagt að menn þurfi helst að vinna þetta á hraða ljóssins til þess að geta náð að halda þessari starfs- og verkáætlun fjárlaganefndar og þingsins. Þessu vil ég breyta.

Ég vil líka hvetja þingmenn Vinstri grænna eins og ég gerði hér í gær. Ýmsar tillögur sem þeir komu fram með í gær hefðu alveg mátt koma til umræðu inni í nefndinni. Þetta þekkjum við úr sveitarstjórnunum. Ég held að við getum breytt þessu hér á komandi mánuðum og árum líka á þinginu.

[14:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. formanni fjárlaganefndar fyrir svör hans hér og málefnalega framsetningu. Ég get bara sagt að ég er ánægður með það sem hann segir og að hann svarar þeim atriðum sem ég spurði um sérstaklega úr nefndaráliti samgöngunefndar, þ.e. um hafnamannvirkin, Fjarskiptasjóðinn og Vegagerðina. Hann upplýsir það hér að það séu atriði sem verði skoðuð sérstaklega á milli 2. og 3. umr. Ég get bara sagt að það mun ekki vefjast fyrir okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að eiga gott samstarf við stjórnarliða um þessi mál. Við viljum gjarnan koma að þeirri umræðu.

Varðandi vinnubrögðin og tillögur okkar, þegar það er sagt að þær hefðu gjarnan mátt koma fram fyrr þá kann svo vissulega að vera. En þá þurfum við að ná samstöðu um að breyta vinnulagi. Ég hefði helst séð það fyrir mér að þingið kæmi saman fyrr, að fjárlagafrumvarpið kæmi fyrr fram. Við þekkjum það því ég gat um það sérstaklega hvernig vinnan að fjárhagsáætlun sveitarfélaga fer fram, í raun og veru líka í fagnefndum. Að minnsta kosti er það mín reynsla úr Reykjavík. Þannig að það eru miklu fleiri sem koma að henni þó að einn aðili, bæjarráð eða borgarráð hafi yfirumsjón með vinnunni og fjárlaganefndin gæti virkað þannig. En ég tel að fagnefndir gætu kannski fengið virkara hlutverk á fyrri stigum í vinnu við einstaka þætti. Ef það er eitthvað í þá veru sem hv. formaður fjárlaganefndar er að ýja að þá fagna ég því sérstaklega. Ég held eins og ég segi, að við getum orðið nokkuð sammála um það.

Ég vil líka þakka honum fyrir að hafa upplýst að hann hafi hlýtt á ræðu mína. Það er rétt að við áttum stutt orðaskipti um það hér í nótt og ég lagði á það áherslu að að minnsta kosti annaðhvort formaður eða varaformaður fjárlaganefndar yrðu viðstaddir og hlustuðu á ræðuna. Mér þykir vænt um að þeir hafi gert það og ég vona að þeir hafi tekið eftir því að hún var, ég vil nú segja, svona að mestu leyti uppbyggileg og málefnaleg þó maður geti nú aldrei látið (**KÞJ:** Ekki að öllu leyti.) hjá líða að fara aðeins út af sporinu þegar hér gerist sem galsasamast.

[14:36]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg rétt til getið að ræða hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar var að mestu uppbyggileg og málefnaleg gagnrýni. Það var svona rétt í lokin að það voru einhverjar gamlar erjur milli hv. þingmanns og hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur sem ég tel að þau verði

nú bara að leysa. Ef þau geta ekki leyst það hér í þingsal þá einhvers staðar annars staðar.

Það er alveg ljóst í mínum huga og ég hef talað fyrir því hér í þeim ræðum sem ég hef flutt að við þurfum að breyta ýmsu í þessu vinnulagi. Það má þó alls ekki segja sem svo að við höfum ekki viðhaft fagleg vinnubrögð í fjárlaganefndinni eða öðrum fagnefndum sem hafa verið með hin og þessi mál til umfjöllunar. Hins vegar þarf verklagið að breytast og ég er búinn að ná fram ásamt varaformanni nefndarinnar ýmiss konar breytingum og ég vil vinna áfram að því og ég heyri ekki betur en að hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar séu sammála því.

Það sem er að gerast núna — og það má vel vera að einhverjir kippist við — er það að inn á þingið kom á vormánuðum mikill fjöldi sveitarstjórnarmanna sem hefur tekið þátt í gríðarlega miklum breytingum í sveitarstjórnum á umliðnum árum og það eru þessir hv. þingmenn sem vilja sérstaklega beita sér fyrir því að breyta hér vinnulagi. Ég fann fyrir því á haustmánuðum að við erum að vekja hv. þingmenn sem hafa verið hér í mörg ár og vilja fara í þá vegferð með okkur. Við viljum fyrst og fremst tryggja það að hér séu áfram viðhöfð fagleg vinnubrögð en um leið tryggja að vinnulagið sé í samræmi við nútímann. Ég hvet hv. þingmenn Vinstri grænna til þess að vera með í þeirri vegferð og heyri ekki betur en þeir muni allir fylkja sér á bak við það.

[14:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. formanni fjárlaganefndar Gunnari Svavarssyni aftur og ég ítreka það sem ég sagði í upphafi minnar ræðu og vona að það hafi ekki farið fram hjá þingmanninum að ég hældi fjárlaganefnd fyrir vinnu hennar við að mörgu leyti erfiðar aðstæður. Ég tel að fjárlaganefndarmenn allir, bæði í meiri og minni hluta, hafi unnið vel sín störf og ég öfunda þá ekki af þeirri miklu vinnu sem þeir hafa lagt í þetta. Þetta er áreiðanlega ... (**KÞJ:** Þú átt að öfunda þá.) Já, ég á að öfunda þá, segir hv. þm. Kristján Þór Júlíusson ... (**GÁ:** Það á ekki að öfunda neinn mann.) og þá er það bara svoleiðis. Ég tel að þetta hafi verið faglega unnið.

En að sjálfsögðu geta menn haft mjög skiptar skoðanir á einstökum þáttum og að sjálfsögðu eru fjárlögin pólitískt plagg þannig að að sjálfsögðu geta í fjárlögunum birst mismunandi pólitískar áherslur og eiga að gera og um það er auðvitað tekist. En vissulega er það jákvætt ef menn geta orðið sammála um marga hluti og sammála um tillögur sem fram koma og ég tala nú ekki um verklag og vinnulag og ég fagna því og treysti því að svo verði. Ég hef átt það gott samstarf við þá sveitarstjórnarmenn sem hv. þm. Gunnar Svavarsson gat um og ég treysti þeim og veit að við getum beitt okkur í sameiningu fyrir bættum vinnubrögðum hvað fjárlagagerðina snertir. Ég lýsi sérstaklega eftir því að einstakar fagnefndir komi fyrr að málum og fái ríkara hlutverk í undirvinnu, ef svo má segja, sem síðan skilar sér inn í fjárlaganefnd.

[14:40]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég ætla fyrst að víkja að því sem hér kom síðast fram um bætt vinnubrögð þingsins. Það olli mér töluvert miklum vonbrigðum að frumvarp til þingskapa skyldi vera afgreitt án þess að samkomulagi væri náð eins og ævinlega hefur tíðkast hér á þingi og að ræðutími þingmanna væri talið helsta vandamál þingstarfanna og að það skuli hafa verið farið í bútasaum út af því í þingskapafrumvarpinu. Það hefur sannast hér, frú forseti, í umræðum um fjárlagafrumvarpið, þessari 2. umr. sem hefur verið þörf, ágæt og að mestu málefnaleg. Ég held að menn geti tekið undir það. Þar hefur sannast fullkomlega að ræðutímareglur þingskapafrumvarpsins henta engan veginn slíkri umræðu, henta því engan veginn og það dugir engan veginn þingmönnum. Hv. þm. Guðbjartur Hannesson, til að mynda, flutti hér 45 mínútna ræðu sem var málefnaleg og þörf. Átti að skera hana niður í 15 mínútur? Hv. þm. Bjarni Harðarson, fulltrúi í fjárlaganefnd flutti hér 40 mínútna ræðu. Ég sagði við hv. þingmann að það mætti ekki eitt orð missast úr ræðunni og hún var gagnorð og skilvirk. Ætla menn svo með þingskapalögum nýjum að skera niður ræðutíma?

Ég nefni það líka sérstaklega út frá því að við stöndum oft frammi fyrir frumvörpum sem ekki eru vönduð. Þar vil ég fyrst nefna til dæmis tilfærslurnar í Stjórnarráðinu sem kemur að ofan. Það er lítið rætt, lítið pælt, lítið spekúlerað. Þetta er þörf áminning fyrir okkur í þeirri umræðu sem fram fer á næstu vikum um frumvarp til þingskapa. Það þarf að horfa til þess að fjöldi frumvarpa og fjöldi mála þarf miklu meiri umræðu.

Af því að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson er í salnum vil ég nefna eitt dæmi fyrir hann. Það er frumvarp sem liggur fyrir þinginu um sakamál. Það kallar á verulega umræðu, við 1. umr., 2. umr. og lokaumræðu, sérstaklega við 2. umr. Ætli maður sér að klára 235–236 blaðsíðna frumvarp með málefnalegum hætti en gagnorðum þá dugir ekki til þess minna en klukkutími, einn og hálfur fyrir þá sem eru talsmenn sinna flokka.

Þetta var formáli að gefnu tilefni vegna orða hv. formanns fjárlaganefndar og ég er alveg reiðubúinn að lýsa því yfir hér að ég er tilbúinn að taka þátt þeirri vinnu sem hann hefur í hyggju að fara í vegna fjárlagagerðar. Hún er um margt barn síns tíma svo ég vitni nú í orð ónefnds manns sem ekki er hér.

Fjárlögin á hverju ári eru órækur vitnisburður um stefnu ríkisstjórna á hverjum tíma. Fjárlög fyrir árið 2008 endurspegla þannig stefnu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar. Sjálfstæðisflokkurinn hefur setið í ríkisstjórn eins og kunnugt er síðastliðin fjögur kjörtímabil og þar af lengst af við stjórnvölinn. Það er skoðun Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, VG, að þessi 16 ár hafi verið feit ár auðmanna og hátekjufólks en að sama skapi mögur ár lágtekju- og meðaltekjufólks, aldraðra, öryrkja og fleiri hópa og þessu var Samfylkingin sammála til skamms tíma.

Það blasir við að þjóðfélagsgerð okkar hefur breyst til verri vegar, mjög til verri vegar á sumum sviðum, á síðustu 16 árum. Misskipting, fátækt og hvers kyns mismunun hefur aukist verulega. Aðgangur að heilbrigðisþjónustu hefur verið takmarkaður með gjaldtöku. Til mín hefur leitað fólk sem hefur ekki efni á að fara í myndgreiningu sem kostar 16–18 þús. kr.

Landsbyggðarfólk situr sannanlega ekki við sama borð og íbúar höfuðborgarsvæðisins um háhraðatengingar, menntun, samgöngur og margt fleira, og getur ekki notið gæða lífsins — konur geta ekki sótt fjarnám vegna skorts á háhraðatengingum, konur sem þyrstir í fjarnám á landsbyggðinni eins og dæmin sanna í fjarnámsskólum sem þar eru.

Sveitarfélög á landsbyggðinni, það hefur komið fram, búa við fjársvelti. Hér ríkir fákeppni og allt að því einokun á stærstu sviðum viðskipta- og atvinnulífs og heilbrigð samkeppni og einstaklingsframtak, gleymum því ekki, framtak einstaklingsins, eiga mjög undir högg að sækja. Hér er viðvarandi kynbundið ofbeldi í gangi og viðvarandi kynbundinn launamunur sem hvort tveggja er stjórnarskrárbrot. Skattar á lág- og meðaltekjufólk hafa verið hlutfallslega hækkaðir með skertum persónuafslætti sem blasir við og enginn getur neitað, með skertum barnabótum, með skertum vaxtabótum og með stórauknum sjúklinga- og lyfjasköttum. Á sama tíma hafa skattar verið lækkaðir eða felldir niður á auð- og hátekjumönnum. Þetta þekkja allir. Kjör öryrkja og aldraðra hafa hlutfallslega versnað á þessum 16 árum. Brýnum umhverfismálum hefur ekki verið sinnt. Stórfelld og óafturkræf spjöll hafa verið unnin á náttúru Íslands í nafni, sem ég kalla, blindrar stóriðjustefnu.

Ungu fólki hefur verið gert illmögulegt að kaupa sína fyrstu íbúð og vaxtaokur er almenn staðreynd. Frumkvöðlastarfsemi og nýsköpun hefur verið drepin í dróma og einsleit álbræðsluhyggja hefur verið allsráðandi með tilheyrandi ruðningsáhrifum. Frumkvöðlar og nýsköpunarmenn, karlar og konur, fá ekki fjármagn til að hrinda hugmyndum sínum í framkvæmd nema á okurvöxtum. Það er fullt af hugmyndum um allar sveitir landsins en það hefur enginn efni á að framkvæma hugmyndina á yfir 20% raunvöxtum.

Eitt vil ég nefna í viðbót: Lífsnauðsynlegum hafrannsóknum og sjálfbærum veiðum er ekki gefinn sá gaumur sem skyldi. Hernaðarhyggja hefur farið vaxandi og Ísland hefur verið gert að þátttakanda í Íraksstríðinu. Borgaraleg réttindi hafa verið skert samfara því sem ég kalla miðstýrða ráðstjórn ríkislögreglustjóra með greiningardeildum, sérsveitum o.fl. Á sama tíma og þetta er að gerast dregur verulega úr löggæslu á landsbyggðinni. Hv. þm. Guðni Ágústsson, hlutverk lögreglu er ekki bara að eltast við innbrotsþjófa og glæpamenn heldur líka að þjónusta borgarana. Lögreglan í Árnessýslu getur ekki þjónustað borgara sína. (**Gripið fram í:** Það kemur þessu máli ekki við.) Það kemur þessu máli við. Félagshyggja og almannahagsmunir eru á undanhaldi fyrir sérhagsmunagróða og markaðshyggju og auðlindir þjóðarinnar sæta ásælni alþjóðlegra stórfyrirtækja og ofurauðmanna og þannig mætti lengi telja. Þetta sanna dæmin.

Það er staðföst skoðun mín að í öllum meginatriðum feli frumvarp til fjárlaga 2008 í sér óbreytta ríkisstjórnarstefnu Sjálfstæðisflokksins síðustu fjögur kjörtímabil. Stefna Samfylkingarinnar, svo að ekki sé talað um kosningaloforð hennar, er því miður — ég segi því miður — lítt merkjanleg í fjárlögum fyrir árið 2008 eins og hér hefur verið reifað og rökstutt ítarlega, m.a. af hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni.

Skyldi það sem ég er að tala hér um vera svartagallseða svartsýnisraus vinstri grænna? Skyldum við nú sitja úti í horni einir með það gall í svartsýni okkar, eins og rökstuddri gagnrýni okkar á fjárlagafrumvarpið er svarað? Nei, það eru fleiri þessarar skoðunar. Ég sé ástæðu til að lesa forustugrein *Morgunblaðsins* frá 19. nóvember 2007 sem heitir Tími til aðgerða, með leyfi frú forseta:

„Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hefur nú setið að völdum í tæpa sex mánuði. Því verður tæpast haldið fram að á þessum sex mánuðum hafi orðið mikil umskipti í samfélaginu. Nærtækt er hins vegar að halda því fram að ríkisstjórn þessara tveggja stóru flokka hafi haldið áfram meira og minna á sömu braut og ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks.

Í stefnuyfirlýsingu stjórnarflokkanna hinn 23. maí sl. sagði m.a.:

„Markmið hagstjórnarinnar er að tryggja lága verðbólgu, lágt vaxtastig, betra jafnvægi í utanríkisviðskiptum, jafnan og öflugan hagvöxt og áframhaldandi trausta stöðu ríkissjóðs.“

Hvað hefur ríkisstjórnin gert til þess að tryggja litla verðbólgu og lágt vaxtastig? Það er ljóst að Seðlabankinn hefur látið til sín taka á þessu sviði en ákvarðanir hans hafa verið umdeildar og ekki notið sérstakrar velþóknunar ríkisstjórnarinnar. En hvað hefur ríkisstjórnin sjálf gert?

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir einnig:

„Hún mun vinna að víðtækri sátt í samfélaginu um aðgerðir á sviði efnahags- og félagsmála, um náttúruvernd og auðlindanýtingu ...“

Það er kannski ósanngjarnt að fara fram á of mikið á svo skömmum tíma en tíminn líður hratt. Er unnið að einhverri sérstakri sáttagerð á sviði efnahagsmála? Er unnið að sérstakri sáttagerð um auðlindanýtingu? Er ekki staðreyndin sú að það er allt í uppnámi vegna nýtingar orkuauðlindanna?

Í stefnuyfirlýsingunni segir enn fremur:

„Mikilvægt er að heilbrigð samkeppni og eðlileg verðmyndun þrífist á öllum sviðum atvinnulífsins og að neytendur njóti góðs af þeirri samkeppni. Efla skal samkeppniseftirlit í því skyni.“

Síðustu daga hefur komist verulegur skriður á þessi mál og fyllsta ástæða til að ætla að þeim verði fylgt fast eftir enda víðtæk samstaða um það.

Aðalatriðið er þó það að hin „frjálslynda umbótastjórn“, eins og ríkisstjórnin kallaði sig þegar stefnuyfirlýsing hennar var birt hefur haft hægt um sig það sem af er. Þegar nýr flokkur kemur að ríkisstjórn, sem hefur lengi verið utan stjórnar, má búast við líflegu löggjafarstarfi í upphafi þings á nýju kjörtímabili. Það sem af er hefur verið ákaflega dauft yfir þingstörfum og lítið um að vera.

Það er þörf á umbótum á mörgum sviðum þjóðlífsins en tillögur af hálfu ríkisstjórnarinnar í þeim efnum láta á sér standa.

Allt kann þetta að færast til betri vegar á næstu vikum og mánuðum. Það er hins vegar staðreynd að sá tónn sem sleginn er í upphafi nýs stjórnarsamstarfs skiptir miklu máli.

Það verður ekki annað sagt en að upphafið hafi einkennst af hógværð.“

Ég vil reyndar taka það fram í þessu samhengi að efling Samkeppnisstofnunar hefur alls ekki verið í þeim stíl sem

lofað hefur verið og að því kem ég síðar.

Þegar við skoðum þá liði fjárlagafrumvarpsins sem eru á málefnasviði allsherjarnefndar staðfesta þeir það sem ég hef sagt, við búum við óbreytta ríkisstjórnarstefnu. Alvarlegustu annmarkar frumvarpsins hvað málaflokka á sviði allsherjarnefndar varðar lúta að fjárveitingum til löggæslu og fangelsismála. Embætti ríkislögreglustjóra hefur vaxið gríðarlega undanfarin ár og útgjöld að sama skapi. Sífellt fleiri verkefni eru færð til miðstýrðrar ráðstjórnar embættisins auk nýrra verkefna. Þar ber mest á verkefnum sem lúta að meintri en alls óskilgreindri hryðjuverkaógn hér á landi í kjölfar hryðjuverkanna í Bandaríkjunum 11. september 2001.

Það fjölgar enn, hv. þm. Jón Magnússon, í sérsveit lögreglunnar, það fjölgar enn. Árið 2003 voru 18 manns í sérsveitinni. Nú starfar þar á sjötta tug lögreglumanna sem gætu mannað marga bíla hjá embætti sýslumannsins í Árnessýslu en eru þar ekki nema eitthvað mjög svo refsivert sé í gangi, þeir eru ekki að þjónusta fólk. Það hefur engin fagleg þarfagreining farið fram á störfum sérsveitarinnar.

Miðstýrð leyniþjónustustarfsemi fer hraðvaxandi og á sama tíma eru fjárveitingar til lögreglu á landsbyggðinni skornar niður. Það er svo komið að grenndargæsla og grenndarþjónusta í stórum byggðarlögum á landsbyggðinni, í heilu sýslunum, er að verða í skötulíki. Það þekkja allir landsbyggðarþingmenn og fleiri.

Ég get nefnt Grindavík úr mínu kjördæmi þar sem lögreglan hefur sáralitla viðveru, keyrir þar inn og kemur þar við og fer svo út aftur eftir skamma stund. Í Árnessýslu, eins og hér hefur verið nefnt, tekst aðeins að manna einn bíl. Umkvartanir íbúa á landsbyggðinni hafa verið virtar að vettugi. Fangaverðir á Litla-Hrauni hafa sent frá sér ályktun þar sem þeir taka undir að stórefla verði löggæsluþjónustu í Árnessýslu. Sveitarfélagið Árborg hefur sent frá sér yfirlýsingu, sem samþykkt var 14. nóvember, þar sem sveitarstjórnin lýsir yfir þungum áhyggjum af þróun löggæslumála og bendir á að fjárveitingar til embættisins hafi ekki aukist á undanförnum árum þrátt fyrir mikla íbúafjölgun, stöðuga fjölgun sumarhúsa og stækkun frístundabyggða og segja það alls óviðunandi fyrir íbúa Árnessýslu að lögregluembættinu skuli ekki sköpuð skilyrði til að halda úti viðunandi löggæslu. Það er illt til þess að vita, frú forseti, að þetta sé staðan, ekki síst í ljósi þess að 1. þingmaður kjördæmisins er hæstv. fjármálaráðherra Árni Mathiesen.

Það hefur líka gerst að Samband sveitarfélaga á Suðurnesjum hefur ályktað í þessa veru á aðalfundi 10. nóvember sl. Þar kvartar aðalfundurinn enn og aftur yfir því að bygging húsnæðis fyrir aðalstöðvar lögreglunnar á Suðurnesjum hafi dregist úr hófi fram og þar segir einnig að verkefni hafi stóraukist vegna fjölgunar íbúa á Suðurnesjum og það sé algjört skilyrði að rekstrargrundvöllurinn sé þannig að lögreglan hafi a.m.k. sama fjölda lögreglumanna og var fyrir sameiningu lögreglunnar á Keflavíkurflugvelli og lögreglu í Keflavík en í dag vantar mikið upp á að svo sé, segir í ályktuninni.

Það er tímabært, frú forseti, að fram fari allsherjarúttekt á embætti ríkislögreglustjóra, sérsveit, greiningardeild og öðrum sérdeildum embættisins og einnig á löggæsluþjónustuþörf á landsbyggðinni. Ég vil líka taka fram að fjárframlög til lögreglunnar í Reykjavík eru skorin niður þrátt fyrir stóraukin verkefni sem allir flokkar eru sammála um að séu unnin. Þar á ég til að mynda við miðborgargæslu um helgar og þar fyrir utan hefur höfuðborgarlögreglan á höndum verkefni fyrir allt landið, m.a. kynferðisbrotadeild. Við höfum lagt fram tillögu um breytingu á þessu og fjártilflutningum frá lögreglustjóraembættinu til sýslumanna og ég minni á hana.

Við gagnrýnum líka harðlega forgangsröðun löggæsluverkefna samkvæmt frumvarpinu og þó sér í lagi að ekki skuli varið verulegum fjármunum í baráttuna gegn viðvarandi og vaxandi kynbundnu ofbeldi. Það má tala um hryðjuverk gagnvart konum í því sambandi. Konur búa við raunverulegt og viðvarandi ofbeldi og ógn. Þessar konur eru mæður okkar, eiginkonur okkar, dætur okkar, frænkur, vinkonur og aðrar konur sem búa við viðvarandi ógn og sumar því miður svo óheppnar að verða fyrir barðinu á ofbeldinu. Talið er að allt að fjórðungur kvenna upplifi á ævi sinni kynbundið ofbeldi í ýmsum útgáfum, allt frá minni háttar áreiti og upp í nauðganir og líkamsmeiðingar í tengslum við þær og andlegt ofbeldi sem því fylgir. Það eru 10% kvenna sem upplifa þá reynslu er hald einstaklinga. Við búum við þetta hér ár eftir ár meðan komið er á fót 70 manna sérsveitum til að berjast við hryðjuverkaógn sem ég geri að vísu ekkert lítið úr en auðvitað þarf að þarfagreina hana á Íslandi. Sem betur fer þekkjum við ekki dæmi þess á því eylandi sem Ísland er.

Það gildir hið sama um fíkniefnamál og forvarnamál. Þar skiptir oft mestu, tel ég, að horfa á uppsprettu þess, horfa á orsakir þess að börn eða ungmenni lenda í fíkniefnaneyslu. Að greina það nákvæmlega hvaða börn eiga í hlut, af hverju sumum börnum er hættara við þessu en öðrum. Þó að fíkniefnabölið hlífi engri fjölskyldu er það staðreynd að sum börn eru vegna aðstæðna sinna eða umhverfis síns eða foreldra í mikilli hættu vegna fíkniefna. Þar vil ég fyrst og síðast tala um börn með geðraskanir og alvarlegar persónuleikatruflanir.

Það er talið, frú forseti, að 2–5% barna í hverjum árgangi, þ.e. frá 115 og upp í 220–230 börn í hverjum árgangi, eigi við geðraskanir að stríða. Þær eru svo erfiðar að bestu fjölskyldur, bestu foreldrar ráða ekki við það aðstoðarlaust og það veit ég að frú forseti, sem uppalandi og kennari, þekkir mætavel og deilir skoðunum mínum.

Hér á landi þurfa þessi börn úrræði, öryggisnet og úrræði. Mörg þeirra þurfa vistun annars staðar en heima hjá sér vegna þess að heimili þeirra eru brotin. Við erum að tala um börn á aldrinum 14–20 ára. Við erum að tala um 1.500–2.000 börn og það eru þessi börn sem er langlíklegast að lendi í fíkniefnum, í klóm fíkniefnasala og þeirra glæpamanna sem standa að fíkniefnainnflutningi, sölu og dreifingu. Væri nú ekki rétt að fjölga plássunum sem aðeins eru 14 í dag, ef ég man töluna rétt. Ég segi þessar tölur með fyrirvara og ég kem aftur að því síðar.

Í áliti meiri hluta allsherjarnefndar er auknum fjárveitingum til löggæslu og öryggismála fagnað. Ég vil taka það fram að hér er að langmestu leyti um að ræða hækkun framlaga í Landhelgissjóð vegna kaupa á varðskipi og flugvél. Að öðru leyti skýrist hækkunin að mestu leyti af auknum fjárveitingum til embættis ríkislögreglustjóra og Út-

lendingastofu vegna aukins umfangs verkefna stofunnar. Aðrar fjárveitingar standa almennt í stað eða eru lækkaðar og boða óbreytta ríkisstjórnarstefnu fyrri mála í löggæslu, fíkniefnamálum og öðru.

Ég get ekki skilið við þennan löggæsluþátt án þess að minnast á að sífellt fleiri lögreglumenn kjósa að leita á önnur mið vegna bágra kjara og álags. Eru embætti landsins víða vanmönnuð og það er ekki tekið á þessum vanda í fjárlagafrumvarpinu.

Skoðum svo aftur börnin með geðraskanir í tengslum við gæluverkefni ríkisstjórnarinnar, fjárveitingar til svonefndra öryggismála. Það verður ekki komist hjá því að setja fjárveitingar til svokallaðra öryggismála í samhengi við fjárveitingar til hernaðar og hernaðartengdra mála. Í fjárlagafrumvarpinu er gert ráð fyrir að kostnaður vegna varnarmála — nú veit ég ekki hvort ég er með breyttar tölur frá breytingum, ég miða við frumvarpið eins og það var í upphafi og hv. þingmenn í fjárlaganefnd leiðrétta mig þá, en tölurnar sem ég er með um kostnað vegna varnarmála, svo sem þotugildra, heræfinga o.fl., eru 533,8 millj., Ratsjárstofnun 822 millj., aðild að NATO 65,2 millj., fastanefnd NATO 99,9 millj. Og í fjáraukalagafrumvarpinu og fleiru voru 280 millj. settar í Ratsjárstofnun, hernaðaraðgerðin Norður-Víkingur fékk 45 millj., öryggissvæðið á Keflavíkurflugvelli 152 millj., loftflutningar fyrir NATO 200 millj., ársþing þingmannafundar NATO 155 millj. Samtals 2,3 milljarðar. Ég kann ekki einu sinni að lesa svona stórar tölur, frú forseti.

Hvað gætum við bjargað mörgum geðröskuðum börnum fyrir þessa fjárhæð og komið þeim úr klóm fíkniefna? Þó ekki væri ekki nema einn þriðji af henni eða einn fjórði. Hvað gæti maður gert? Það er hver maður fullsæmdur af því að bjarga einu barni frá því að lenda í ógæfu. Eitt barn sem lendir í ógæfu fíkniefna 14 ára gamalt og er eyðilagt á sál og líkama tvítugt og lifir til sjötugs á umönnunarstofnunum, á örorkulífeyri og öðru slíku, kann að kosta þjóðfélag okkar um 300 millj. Það er ekki ríflega áætlað. Bara lífeyrir gæti verið um 150–200 millj. og svo kemur stofnanakostnaðurinn og það eru ekki bara heilbrigðisstofnanir, það eru fangelsin. Þau kosta 9 þús. kr. dagurinn, skilst mér, með öllum pakkanum, eða á milli 8–9 þús. kr. á dag. Ég verð þunglyndur þegar ég sé svona tölur og þegar ég veit af þeim vanda sem börn eiga við að stríða.

Fangelsismálin sitja enn á hakanum þrátt fyrir úrbætur á Kvíabryggju og Akureyri. Fjárveiting til fangelsismála nemur aðeins 8 millj. þrátt fyrir að gæsluvarðhaldsmál séu enn í miklum ólestri, uppbygging á Litla-Hrauni þoli enga bið, aðstaða kvenkynsfanga sé óviðunandi og þar fram eftir götunum. Fjárframlög til Fangelsismálastofnunar halda nokkurn veginn í við verðlagsbreytingar en ekki er gert ráð fyrir aukafjármagni til að auka meðferðarúrræði fanga, meta þörf þeirra fyrir meðferð, til málefna fanga sem eiga við geðræn vandamál að stríða og til fleiri brýnna fyrirliggjandi verkefna sem kalla þegar á úrlausn og fjármagn. Og ég vísa í þessu samhengi til áskorunar frá sveitarfélaginu Árborg þar sem vísað er í bréf starfsmanna á Litla-Hrauni sem hafa sent frá sér áskorun í sömu veru um að stórauka framlög til uppbyggingar að Litla-Hrauni. Ég vil þó halda því til haga að það hafa orðið margar ánægjulegar breytingar innan Fangelsisstofnunar og innan ramma fjárlaga og þar ræður e.t.v. mestu að fangelsismálastjóri og hans nánustu aðstoðarmenn og starfsfólk hans hafa unnið vel úr þeim peningum sem þeim hafa verið skikkaðir.

Ég hef lagt fram tillögu um að fjárveiting til Mannréttindastofu verði tekin aftur upp sem fastur liður á fjárlögum og sjálfstæði skrifstofunnar tryggt, enda sýnir reynslan að það er full þörf á starfsemi skrifstofunnar þó svo að fagleg álit hennar hafi í gegnum tíðina pirrað stjórnvöld. Nú skilst mér að kominn sé inn liður um þetta en ég held mig við tillögu okkar að þessu leyti því að það veitir ekkert af að bæta í þennan lið og að þetta verði fastur liður.

Ég lagði enn fremur til í minnihlutaáliti allsherjarnefndar að fjárveitingar til gjafsóknar og bætur til brotaþola yrðu stórauknar, málefnalegar rökstuddar tillögur sem fjárlaganefnd fékk inn á sitt borð fyrir líklega um það bil hálfum mánuði síðan og hefur haft nægan tíma til að skoða. Það er með öllu óviðunandi, eins og ég veit að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson tekur undir með mér, að gjafsókn sé ekki veitt vegna fordæmismála og mála sem skipta verulegu máli fyrir lífsafkomu einstaklinga og fleiri. Ég harma, eins og Lögmannafélag Íslands harmaði á aðalfundi sínum, þá lagabreytingu sem gerð varð árið 2004 þar sem réttur til gjafsóknar í málum sem hafa almenna þýðingu var skertur, enda er hér um mannréttindi að ræða. Aðgengi að dómstólum fyrir einstaklinga eru mannréttindi.

Annað sem er afar gagnrýnivert í fjárlagafrumvarpinu, og á það benti ég enn fremur í umsögn minni hluta allsherjarnefndar, er að hámarksfjárhæðir bóta til þolenda afbrota hafa engum breytingum tekið frá því að lögin voru sett á árinu 1995 — mig minnir að það hafi verið 1995 — sem þýðir einfaldlega að ríkisstjórnir Sjálfstæðisflokksins hafa skert þessar bætur samfellt í 12 ár. Við erum öll sammála um að þegar að einstaklingur verður fyrir óþyrmilegri og hrottalegri árás og brotamaðurinn er ekki gjaldfær, að taki samfélagið sig saman og borgi þær bætur. Við það höfum við lifað frá því að land byggðist, samhjálpina. Það er illt til þess að vita að framhald verði á þessum skerðingum á árinu 2008. Þar fyrir utan hafa fjárveitingar til gjafsókna og bóta brotaþolanna verið vanmetnar mörg undanfarin ár og einu viðbrögð dómsmálayfirvalda eru að skerða þessi réttindi.

Það er líka skoðun minni hluta allsherjarnefndar að auka verði fjárframlög til umboðsmanns Alþingis til þess að embættinu sé m.a. gert kleift að taka upp frumkvæðismál. Það er afar merkileg starfsemi sem umboðsmaður vinnur að þessu leyti. Hann tók upp sjö frumkvæðismál á árinu 2006. Hann hefur tekið upp 15 mál það sem af er þessu ári og það er vegna þess að bætt var við starfsmanni á því ári sem er að líða, að ég held.

Í því samhengi kemur m.a. til skoðunar, sem allir voru sammála um, að taka upp allsherjarskoðun á réttarstöðu öryrkja og aldraða. (**KÓ:** Það er verið að bæta í.) Það var bætt í það út af þessu, það er hárrétt hjá hv. þm. Kjartani Ólafssyni. Það þarf að skilja orð mín þannig að það eigi að gera mun betur. Það var hugsað til þessa eina máls og við vorum sammála um það, nefndarmenn.

Ég ætla til frekari rökstuðnings fyrir þeim sjónarmiðum sem ég setti fram í umsögn frá allsherjarnefnd að leyfa mér að vísa í umsögn hv. þáverandi þingmanna og núverandi að

hluta til, Ágústs Ólafs Ágústssonar, Guðrúnar Ögmundsdóttur, Björgvins G. Sigurðssonar og Sigurjóns Þórðarsonar. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, sem var áheyrnarfulltrúi í allsherjarnefnd þá, var samþykkt álitinu. Sá minni hluti allsherjarnefndar sem sendi frá sér þetta álit vegna fjárlagagerðar fyrir árið 2006 setti fram nákvæmlega sömu gagnrýni og nákvæmlega sömu sjónarmið og ég hef hér reifað um ríkislögreglustjóra versus lögregluembættin úti á landi og höfuðborgarlögregluna, umfangi þess máls, um gjafsókn, um mannréttindamál og um umboðsmann Alþingis. Ég vænti því stuðnings við þessi málefni frá að minnsta kosti þessum þingmönnum Samfylkingarinnar í fjárlaganefnd og þingmönnum Samfylkingarinnar almennt í fjárlaganefnd milli 2. og 3. umr. um að hér verði bætt verulega í.

Ef maður lítur yfir þá þætti fjárlagafrumvarpsins sem eru á málefnasviði viðskiptanefndar þá blasir einnig við að ríkisstjórnarstefna Sjálfstæðisflokksins undanfarin 16 ár er í meginatriðum óbreytt. Það kemur best fram í því þegar maður ber saman starfsskilyrði Fjármálaeftirlitsins annars vegar og Samkeppniseftirlitsins hins vegar. Fjármálaeftirlitið virðist hafa verið óskabarn Sjálfstæðisflokksins og þar hefur ekkert verið til sparað og þar er myndarlega veitt. Hjá Fjármálaeftirlitinu starfar 41 starfsmaður og með sérstökum tekjustofnum eru tryggðar rúmar 935 millj. kr. til reksturs árið 2008. Fjárlagaheimildin er hækkuð um tæpar 340 millj. kr. milli ára. Hjá Samkeppniseftirlitinu starfa helmingi færri, 20 manns. Þar er gert ráð fyrir ríflega 250 millj. kr. fjárveitingu. Það hefur verið bætt í hana, að ég best veit, en þar hafa forsendur verulega breyst.

Ég er þeirrar skoðunar að báðar þessar eftirlitsstofnanir sinni mikilvægu hlutverki. Það er ekki það. En af hverju situr Samkeppniseftirlitið ekki við sama borð og Fjármálaeftirlitið? Ég hygg að Samkeppniseftirlitið gegni miklu meira hlutverki fyrir almenning, varðandi matvöruverð og margt, margt fleira og því spyr ég: Af hverju er þessi munur? Auðvitað hefur Fjármálaeftirlitið staðið sig vel í viðleitni sinni til að auka á trúverðugleika íslenskra fjármálafyrirtækja og reynst traustur bandamaður þeirra þegar þau sættu alvarlegri gagnrýni erlendis frá fyrir útrásarstarfsemi sína og grundvöll útrásarstarfseminnar. Það hafa ýmsir erlendir fjármálasérfræðingar haldið því fram að íslenskar fjármálastofnanir hafi farið offari í útrásinni.

Það hefur hins vegar gerst þrátt fyrir Fjármálaeftirlitið að vaxtaokrið á Íslandi hefur haldið sínu striki og íslenskir bankar og aðrar lánastofnanir, fjármálastofnanir hafa átölulítið eða átölulaust stefnt fasteignamarkaði og íbúðalánakerfi okkar í verulegt óefni. Það má öllum vera ljóst og það hafa bankarnir gert af ábyrgðarleysi með markvissum aðgerðum fram á haustið 2004. Með gylliboðum og auglýsingum hafa þeir náð undir sig nægilega stórum hluta markaðarins og gert nægilega marga neytendur og íbúðakaupendur háða sér. Hvað gerist þá? Það gerist nákvæmlega það sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og fleiri vöruðum við. Bankarnir hafa stórhækkað vexti á íbúðalánum í krafti markaðsstöðu sem verður ekki af þeim tekin nema með því að stórefla Íbúðalánasjóð eða stofna aftur ríkisbanka. Meðan bankarnir þjóna ekki landsbyggðinni gerist þess þörf til að íbúar á landsbyggðinni geti fengið þolinmótt fjármagn á heiðarlegum vöxtum, eins og ég hef orðað það.

Mikil fákeppni einkennir fjármálageirann og auður hefur safnast á örfárra manna hendur. Hvað hefur Fjármálaeftirlitið gert í því? Auðvitað ekki neitt. Ég ætla svo sem ekkert að fjargviðrast út af því. En ég ætla að fjargviðrast út af því að það er sótt að sparisjóðunum í landinu og samfélagslegum eignum þeirra af hópi ofurauðmanna á kostnað hinna dreifðu byggða landsins og almennings. Þar þarf Fjármálaeftirlitið að taka til hendinni en hefur því miður dregið lappirnar.

Samkeppniseftirlitið hefur sýnt og sannað að starfsemi þess getur skilað verulegum árangri í þágu almennings. Ég nefni þar bara olíusamráðsmálið. Það breytir ekki þeirri staðreynd að stofnunin hefur ekki getað sinnt brýnum verkefnum sem hún hefur á sinni könnu. Það á sérstaklega við um almennar rannsóknir og athuganir, sérstaklega á sviði fákeppni. Samkeppniseftirlitið hefur kallað eftir peningum til að fara í almennar rannsóknir til að skilja eðli fákeppninnar og afleiðingar og skilja markaðinn en fær ekki aura til þess. Það staðfesta nýleg dæmi um verðsamráð einokunarverslananna um matvörur. Samkeppniseftirlitið hefur sem sagt lengi haft áhuga á að skoða þetta dæmi heildstætt en ekki haft til þess fjárhagslega burði og meginorka og fjárveitingar stofnunarinnar hafa farið í sértækar athuganir og eftirlit. Það er upplýst af Samkeppniseftirlitinu að skilvirknin og málshraðinn séu ónóg og talsvert undir væntingum stofnunarinnar. Það er einnig þörf á úrbótum á samkeppnislögum.

Ég segi það enn og aftur, Samkeppniseftirlitið er jafnbrýn stofnun og Fjármálaeftirlitið og á að sitja við sama borð og Fjármálaeftirlitið en gerir það alls ekki. Fjárveiting hefur verið aukin milli áranna 2007 og 2008 en hún hrekkur engan veginn til til að mæta skylduverkefnum stofnunarinnar og auk þess hafa forsendur breyst verulega í rekstri stofnunarinnar og enn fremur hefur komið til aukinn kostnaður vegna flutninga. Verkefnum hefur auk þess fjölgað verulega. Ég vek athygli hv. þingmanna í fjárlaganefnd á því sem er mjög sérstök staðreynd en athyglisverð, að hlutfall fjárveitinga til Samkeppniseftirlits annars vegar og Fjármálaeftirlits hins vegar er einn á móti 3,7 ef ég reikna þetta rétt, miðað við fjárlagafrumvarpið. Í fyrra var þetta hlutfall ef ég man rétt 1:3,9 miðað við fjárlagafrumvarpið fyrir árið í ár.

Þetta er langtum hærra en gerist á Norðurlöndum. Þar er samkeppniseftirliti gert nokkurn veginn jafnhátt undir höfði. Hæsta hlutfall á Norðurlöndum annars staðar held ég að sé 1:2,5 en algengast er að þetta sé 1:1,7 eða 1,8 þannig að það er verulegt verk að vinna þar. Við setjum mikla peninga í það að Fjármálaeftirlitið geti stutt og styrkt útrásina og varið hana, tæpan milljarð, en almenningi á Íslandi blæðir vegna matvælaverðs sem er óeðlilega hátt. Svo eru menn að kenna bændum um það og rugla með öðrum hætti.

Ég vil bæta því við, hv. þingmenn í fjárlaganefnd, að innheimtar sektir Samkeppniseftirlitsins vegna samkeppniseftirlits nema hærri fjárhæðum en fjárveitingar til stofnunarinnar. Það er ekki bara að stofnunin sé sjálfbær, að hún vinni fyrir sér, heldur skilar hún afgangi í ríkissjóð ár eftir ár eftir ár. Hún fær ekki einu sinni þá peninga sem hún inn-

heimtir í kjölfar árangursríks starfs síns. Það á auðvitað að gera Samkeppniseftirlitinu jafnhátt undir höfði og Fjármálaeftirlitinu. Það er ekki stætt á öðru ef það er pólitískur vilji ríkisstjórnarinnar að styrkja stöðu almennings í landinu.

Það eru fleiri stofnanir á málefnasviði viðskiptanefndar sem ég er að fjalla um sem búa við viðvarandi fjársvelti. Það eru stofnanir sem þjóna almenningi en ekki auðmönnum, það er staðreyndin. Og hvaða stofnanir eru þetta? Það er Neytendastofa og talsmaður neytenda. Fjárveitingar til þessara mikilvægu stofnana virðast mér beinlínis lækkaðar eða þær standa í stað milli ára þrátt fyrir mjög vel rökstuddar beiðnir um annað. Það staðfestir að mínu mati einbeitta og óbreytta ríkisstjórnarstefnu Sjálfstæðisflokksins sem Samfylkingin hefur tekið upp á sína arma því miður.

Að mínu mati og að mati okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs fær landsbyggðarfólk sérstakar kaldar kveðjur hjá fjárlaganefnd að því er varðar flutningssjóð olíuvara. Þó svo nefndin hafi séð að sér og hætt við að skerða sjóðinn og leggja hann af þá heldur þessi sjóður áfram til 1. september næsta haust ef ég skil fjárlagafrumvarpið rétt. Það sýnir líka afstöðuna til þessa.

Ég kem þá að þeirri síðustu nefnd sem ég hef setið í og sent umsagnir um til hv. fjárlaganefndar fyrir hálfum mánuði sem ég þykist vita að hv. þingmenn fjárlaganefndar hafi gaumgæft og skoðað af því að hv. formaður nefndarinnar var að kvarta yfir því að tillögur bærust ekki en það var aldeilis ekki. Þær voru þarna. Auðvitað voru þær ekki eyrnamerktar fjárhæð því að ég hafði ekki heildarmyndina en ég lagði upp þessa stefnu, þessi sjónarmið, þennan samanburð.

Þegar kemur að málefnasviði sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar þá blasir sama óbreytta ríkisstjórnarstefnumyndin við. Alvarlegustu annmarkarnir þar að mínu mati lúta að fjárveitingum til alhliða hafrannsókna, grundvallaratvinnuvegar okkar. Sérstaklega voru þar brýnar fjárveitingar í ljósi niðurskurðar þorskstofnsins í 130 þúsund tonn. Þetta var sérstaklega brýnt vegna þess að það er mat okkar að fiskveiðistjórnarkerfið hafði brugðist. Markmið þeirra hafa verið frá upphafi nákvæmlega hin sömu, að vernda fiskstofna, að stuðla að hagkvæmri nýtingu, að treysta atvinnu og efla byggð í landinu. Hefur ekki einhver heyrt þetta áður? Þessi markmið hafa aldrei náðst og reyndar höfum við fjarlægst þau ár frá ári allt frá því að fiskveiðistjórnarkerfinu var komið á.

Þvert á markmið laganna standa helstu nytjastofnar sjávar höllum fæti og lögin hafa í reynd stuðlað að óhagkvæmri nýtingu sjávarauðlinda með tilheyrandi skuldasöfnun, verulegri og hættulegri skuldasöfnun í erlendri mynt mest. Fari krónan fallandi um 5 eða 10%, hvað gerist þá? Það verða erfiðleikar í fiskveiðum og fiskvinnslu því þvert á markmið laganna þá hefur störfum í sjávarútvegi fækkað og starfsöryggi þeirra sem byggja afkomu sína á greininni hefur sjaldan verið verra. Þvert á markmið laganna hefur stöðugt dregið úr mætti sjávarbyggða um land allt með tilheyrandi byggðaröskun og fólksflótta. Við þessum stórfellda vanda er hvorki brugðist í fjárlögum né mörkuð heildarstefna til framtíðar. Það er sárgrætilegt að horfa til þess, hv. þingmenn í fjárlaganefnd, að Hafrannsóknastofnun getur ekki gert út hafrannsóknaskip sín nema annað í 200 daga og hitt í 170 daga. Er það nú hægt?

Vegna fjárskorts getur stofnunin ekki sinnt rannsóknum á seiðagöngu. Þær hafa verið aflagðar. Stofnunin getur heldur ekki sinnt rannsóknum tengdum breyttu hitastigi, rannsóknum tengdum lífmassa og fæðukerfi sjávar, rannsóknum tengdum loðnugöngum og áhrifum loðnuveiða á vöxt og viðgang þorskstofnsins, rannsóknum á hafsbotni og fleiri aðkallandi rannsóknarverkefnum. Það verður ekki undan því vikist að stórauka fjárveitingar til Hafrannsóknastofnunar og ég vil bæta því við, hv. þingmenn og hv. formaður Framsóknarflokksins og hv. þingmaður og hæstv. fyrrverandi ráðherra, Guðni Ágústsson. Ég vænti liðsinnis þíns í þessu máli. Það kallar á það að bæta fé í rannsóknir á vegum sjómanna, á vegum útgerða og á vegum fiskvinnslustöðva og á vegum fiskverkafólks. Að færa rannsóknir líka til háskóla og annarra fræða- og þekkingarsetra á landsbyggðinni til vísindalegrar úrvinnslu á rannsóknargögnum. Ég veit að vinna Hafrannsóknastofnunar er að 60–70% leyti vöktunarstarfsemi en úr gögnum sem fást úr vöktunarstarfseminni geta fjölmargir aðilar unnið og það er ákaflega mikilvægt á þessu sviði að fá faglegan samanburð og faglega samkeppni og ég nefni í því samhengi Vestmannaeyjarannsóknir þar, ég nefni Háskólann á Akureyri og ég nefni stöðvar vítt og breitt um landið sem sinna rannsóknum við lítil fjárframlög, því miður.

Það væri ein besta mótvægisaðgerðin fyrir landsbyggðina sem hugsanleg er fyrir utan að fella niður veiðileyfagjaldið tímabundið. Ég er þeirrar skoðunar að sé auðlindagjald lagt á, eigi að leggja það á allar auðlindir eða enga. Ekki á að leggja auðlindagjald á fiskvinnsluna eina þegar hún stendur jafnilla og hún gerir og þegar sú staðreynd blasir við að 85% af þessu gjaldi kemur frá landsbyggðinni og er ekki sérmerkt hafrannsóknum né eyrnamerkt rannsóknum í þágu sjávarútvegsins. Frá Vestmannaeyjum fara yfir 100 milljónir á hverju ári, frá bæjarfélagi sem stendur að mörgu leyti illa og býr við viðvarandi fólksfækkun. Það munaði nú aldeilis um ef veiðileyfagjaldið rynni til bæjarfélagsins, hafnarinnar eða þar fram eftir götum.

Ef við förum ekki að vinna að þessum rannsóknum af krafti blasir við að undirstöðuatvinnugrein þjóðarinnar er mikil hætta búin. Ég leyfi mér í þessu samhengi að vísa til frumvarps Björns Vals Gíslasonar og fleiri. Það er frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, þskj. 157, og var lagt fram á þessu ári. Þar kom fram gagnmerk tillaga sem heitir *Sjómenn græða hafið,* þar sem sjómenn verða virkjaðir til rannsóknarstarfa í samstarfi við vísindamenn og aðra. Við getum ekki byggt upp fiskstofna í sjónum nema í samstarfi við sjómenn, rétt eins og bændur græða landið. Það verður að fara að huga að þeim staðreyndum.

Að mati okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði er afar brýnt að stórauka matvælarannsóknir og fjárveitingar til þeirra í ljósi fyrirhugaðra breytinga á matvælaeftirliti og matvælalöggjöf sem fyrir dyrum stendur. Opna á fyrir innflutningi erlendra matvæla, hv. þingmenn. Hvað þýðir það? Það þýðir að við verðum að hafa öfluga stofnun sem getur sannfært okkur um að vörurnar séu réttilega upprunamerktar og geti sannfært okkur um að matvörurnar sem eru

fluttar inn erlendis frá séu heilsusamlegar fyrir okkur og börnin okkar. Við erum ekki í stakk búin, miðað við fjárveitingar samkvæmt fjárlagafrumvarpinu, að takast á við óheftan innflutning matvæla og það sem gengur og gerist úti í hinum stóra heimi í þeim efnum. Matvörur eru framleiddar við vondar aðstæður, fluttar inn í eitthvert evrópskt efnahagssvæðisland, merktar þar upp á nýtt og fluttar svo til Íslands. Þar vantar mikla peninga. Stofna á nýtt matvælaeftirlit eða matvælastofnun, henni er naumt skammtaður heimanmundur, að því kem ég síðar.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðsins og frumvarp þar að lútandi kalla einnig á sérstakar fjárveitingar. Þar hefur fjárlaganefnd barið hausnum við steininn. Mér skilst þó að bæta eigi úr á milli umræðna.

Við í VG viljum líka og leggjum til að horfið verði frá hlutafélagavæðingu Matíss. Það kostaði þjóðfélagið 150 milljónir á þessu ári.

Sömu sjónarmið og ég hef rakið hér gilda um fjárlagaliði sem snúa að landbúnaðarráðuneytinu eða landbúnaðarþætti þess ráðuneytis. Landbúnaðarskólarnir, Skógrækt ríkisins, Landgræðsla ríkisins og fleiri stofnanir eru í uppnámi, mörg hver vegna tilfærslna verkefna. Í fjárlagafrumvarpinu virðist lagt til að fjárveitingar til Veiðimálastofnunar verði lækkaðar verulega og umtalsvert og einnig til Landbúnaðarháskóla Íslands, Hólaskóla, Landgræðslu ríkisins, Skógræktar ríkisins og til fleiri stofnana. Öll rök hníga samt að því að efla stofnanirnar og stórauka fjárveitingar eins og þær hafa farið fram á með rökstuddum hætti. Ég verð að segja að mér finnst algjörlega ótækt að ekki skuli vera myndarleg fjárveiting til Landbúnaðarháskólans til endurreisnar Garðyrkjuskólans á Reykjum, flaggskips garðyrkjunnar á Íslandi, sem hefur verið að drabbast niður í mörg ár.

Einnig er ámælisvert að ekki skuli vera veitt myndarleg fjárframlög til rannsókna og eflingar á lífrænni framleiðslu landbúnaðarvara. Ísland á nefnilega verulega framtíð fyrir sér sem landbúnaðarland. Úti í heimi eru sífellt fleiri flæmi tekin undir kornrækt til að búa til eldsneyti, það fækkar þeim sem framleiða matvæli. Þeir sem framleiða matvæli með lífrænum hætti búa til eftirsóknarverða vöru. Í Bandaríkjunum og Evrópu er sala á lífrænum landbúnaðarvörum vaxtarbroddur hvarvetna.

Ég ætla ekki að eyða mörgum orðum í skiptingu safnliða í sjávarútvegsnefnd né gagnrýna einstaka safnliði, ég get það ekki. Allir voru einhvern veginn jafnbrýnir. Ég beini því til fjárlaganefndar í endurskoðunarvinnu sinni að móta gegnsæjar og markvissar reglur með fyrir fram gefnum forsendum um umsóknir, úthlutanir og eftirlit með ráðstöfun fjárins, ég held að þess þurfi. Ég mælist ekki til þess að safnliðirnir verði lagðir niður því að oft sjá augu þingmanna í nefndum betur en augu þingmanna í fjárlaganefnd. Það er þó mikilvægt að mótaðar séu reglur til að rökstyðja liðina þannig að manni líði ekki eins illa út af jafnræðisreglunni og öðru. Ég gagnrýni ekki fjárlaganefnd að þessu leyti, fremur Alþingi.

Einhver fagnaðarefni eru í frumvarpinu. Maður fer gjarnan meira í gagnrýnina og það er hlutverk okkar í stjórnarandstöðunni að liggja á þeirri síðunni. Ég ætla ekki að eyða jafnlöngum tíma í að hrósa frumvarpinu eða liðum sem þar eru, þar er ýmislegt gott. Einu vil ég fagna sérstaklega og það er fjárveiting til sjúkrahússins á Selfossi. Með því sæta verður þó líka að koma eitthvað súrt. Það er góð lenska þegar fjárlaganefnd eða Alþingi leggur fé til verkefna að sjá fyrir endann á þeim. Fjárveiting fékkst og sjúkrahúsið var reist og stóð fokhelt í mörg ár. Það var 500 millj. kr. fjárveiting, ef ég man rétt, sem lá þar dauð, eins og menn vildu kalla það. Ekki er góð lenska að byggja hús fokhelt og klára það ekki, láta peningana standa án þess að nýta þá eða ávaxta, á það vil ég einnig benda.

Ég ætla að fjalla stuttlega um fjárlagafrumvarpið í tengslum við breytingar á Stjórnarráðinu og tilfærslur þar. Ég gagnrýni málsmeðferð allsherjarnefndar og það hef ég þegar gert. Málið var tekið úr nefnd á miðvikudaginn með áliti, 18 breytingum, án þess að okkur gæfist tækifæri til að skila áliti minni hluta samtímis þannig að það lægi fyrir við fjárlagaumræðuna, ég gagnrýni það. Ég gagnrýni líka frumvarpið að því leyti að framtíðarsýn eða fagleg greining liggja þar ekki fyrir. Settust menn niður í upphafi og spurðu sig: Skilar það skilvirkni fyrir þjóðfélagið? Er það betra eða er verra? Náum við einhverju fram eða ekki? Hvaða framtíðarsýn höfum við? Ég hef sagt að það var ekki ákveðið með þeim hætti en það sem er gagnrýnisverðast og snýr að þessari umræðu er kostnaðargreiningin á þeim þáttum, sem ég vil gera að umtalsefni örstutt.

Í umsögn frá fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins er fullyrt að verkefnið muni ekki kosta neitt, það sé tilflutningur á verkefnum, peningar fari með og það kosti ekki neitt.

Síðan segir orðrétt, með leyfi frú forseta:

„Í einhverjum tilvikum kann þó að koma til breytinga á kostnaði, svo sem vegna breytinga á starfsmannafjölda eða húsnæði, en komi til slíkra óvæntra [— óvæntra —] útgjalda eða biðlauna verður að fjalla um það sérstaklega.“

Þessi útgjöld voru nú ekki óvæntari en svo, hv. þingmenn, að þegar liggur fyrir aukinn húsnæðiskostnaður sem nemur 300 milljónum sem ekki hefur verið skoðað í fjárlaganefnd en mér skilst að verði tekið og skoðað milli 2. og 3. umr. (Gripið fram í.) Eru þessar 300 milljónir komnar inn? Já. Ég er bendi aðeins á þetta. Gagnrýnin lýtur ekki að fjárlaganefndinni heldur umsögn fjárlagaskrifstofunnar að það kosti ekki neitt nema til komi óvænt útgjöld. Húsnæðisútgjöldin voru gjörsamlega fyrirséð.

Önnur útgjöld bið ég hv. fjárlaganefnd að hafa í huga, flytja á matvælaeftirlitið á Selfoss. Koma mun til biðlauna en auðvitað geta menn ekki skoðað það vegna þess að ekki var haft samráð við breytingarnar. Hvorki var talað við forstöðumenn stofnananna né starfsmenn þegar það var samþykkt.

Það verður verulegur kostnaður við að koma á fót Matvælaeftirlitinu. Ég minni bara á Matís sem er miklu minni stofnun. Við punguðum út 150 milljónum á þessu ári. Það var fyrirséð og starfsmaður fjármálaráðuneytisins sem kom á fund allsherjarnefndar sagði mér að Matísskostnaðurinn hefði verið fyrirséður við fjárlagagerð fyrir árið 2007. Nú er fyrirséð að flutningur á Matvælaeftirlitinu mun kosta mikla peninga.

Landbúnaðarstofnun þarf að koma sér upp stoðþjónustu. Tugir starfsmanna fara og þeir þurfa að koma sér upp stoð-

þjónustu. Þá á ég við lögfræðinga, tölvufræðinga og ýmsa aðra sérfræðinga sem jafnstór stofnun og Landbúnaðarstofnun verður að hafa við höndina við afgreiðslu þeirra mála sem hún hefur til úrlausnar. Einnig kemur aksturskostnaður til og ýmislegt í þeim dúr.

Ef ég man rétt á að flytja Vatnamælingar inn á Veðurstofu og sameina henni. Þar blasir við húsnæðisvandamál og húsnæðiskostnaður og ýmiss kostnaður. Ég áætla að viðbótarkostnaður við tilfærsluna geti numið allt að tveimur milljörðum kr. og óvarlegt er að leggja fram til endanlegrar samþykktar fjárlagafrumvarp sem ekki reynir að nálgast kostnaðinn með þeirri nákvæmni sem unnt er að gera með samtölum við viðkomandi stofnanir, forstöðumenn þeirra og starfsfólk. Það er óvarlegt og ég mun gagnrýna það við 3. umr. ef ekki verður tekið á því.

Þáttur sem ég vil fjalla um að lokum varðar skyldur Alþingis, skyldur fjárlaganefndar og skyldur mínar sem þingmanns, þ.e. eftirlit með fjármunum og eignum ríkisins. Þá á ég við sölu eigna á Keflavíkurflugvelli sem ég vil gera að umtalsefni. Það er ekki orð um það í fjárlagafrumvarpinu enn þá að mér skilst en mér skilst líka að það standi til bóta fyrir 3. umr. þannig að ég vona að búið verði að koma því á koppinn. Ég áskil mér rétt til að ræða málið þá við 3. umr. en ég hefði kosið að sjá það hér.

Ég vil gera það að umtalsefni sem skiptir fjárlaganefnd og alþingismenn máli út af þeirri eftirlitsskyldu sem við höfum. Lögð hefur verið fram greinargerð, skýrsla Magnúsar Gunnarssonar og Kjartans Þórs Eiríkssonar, vegna fundar efnahags- og skattanefndar frá 26. nóvember 2007. Henni hefur ekki verið dreift en þar er gerð skýrsla um sölur eigna. Þar kemur fram að eignir hafi verið seldar fyrir 15,7 milljarða og nefnd eru nokkur fyrirtæki, Base, þar sem helstu aðalmenn eru bæjarfulltrúar Sjálfstæðisflokksins á Reykjanesi, Háskólavellir, þar sem sama gildir, Keilir. Þar er nú ekkert flóknara en það að stjórnarformaður Keilis er bæjarstjórinn í Reykjanesbæ og stjórnarmaðurinn í Þróunarfélaginu sem selur Keili er sami maður, báðum megin við borðið. Hann kaupir tvær fasteignar til einkahlutafélags. Þetta eru einkahlutafélög, ekki samfélagslegar stofnanir eða sveitarfélagsstofnanir.

Háskólavellir keyptu 1.700 íbúðir, takk fyrir. Markaðsverð þessara eigna er talið 29,5 milljarðar miðað við fermetraverð í Reykjanesbæ. Söluverðið var 14 milljarðar, meira en helmingi lægra en markaðsverð. Ef til vill má skýra það með því að kvaðir hafi fylgt, en að lækka verðið um 15,5 milljarða vegna kvaða um að mega ekki selja í fjögur ár, þessar íbúðir sem standa mjög vel, er órökstutt.

Base, Háskólavellir og Keilir eru einkafyrirtæki og þeim hafa verið framseldar eignir sem eru í opinberri eigu. Þegar maður skoðar fyrirtækjahópinn, kaupendahópinn, þá er það kóngulóarvefur. Ég hef sagt það í fréttum, það er kóngulóarvefur fyrirtækja. Þegar maður fer að skoða nöfnin bak við hlutafélögin sem eiga Háskólavelli, eiga Keili og einkahlutafélögin sem eiga einkahlutafélögin sem eiga Háskólavelli og Keili koma þar upp nöfn sem tengjast mjög áhrifaöflum Sjálfstæðisflokksins í Reykjanesbæ og þá sér í lagi bæjarstjóranum og bæjarfulltrúum. Ég hef nefnt það varðandi viðskipti í Keili að bæjarstjórinn hefur setið báðum megin við borðið og hann situr þar og gerir viðskipti sem stjórnarmaður í Þróunarfélaginu við bæjarstjórnarmenn sem eiga einkahlutafélög sem eiga Háskólavelli og sem eiga Base.

Einhver nefndi við mig að þetta væru innherjaviðskipti. Það má alveg nefna það því nafni þó að það sé kannski ekki fræðilega réttur skilningur. En skyldi það standast að menn sitji báðum megin við borðið og skyldi það standast að sölumeðferðin fari fram án útboðs? Skyldi það standast að ekki sé gætt jafnræðis og gegnsæis og skyldi það standast að í þessum viðskiptum sé ekki gætt frjálsrar samkeppni sem er lykilorð í stefnu Sjálfstæðisflokksins? Rík þörf þegar höndlað er með ríkiseignir að hafa allt uppi á borðinu, hafa allt gegnsætt, skyldi þetta standast? Hvað skyldi samningur fjármálaráðuneytisins við Þróunarfélagið segja?

Þegar ég fjallaði um þetta mál í síðustu viku hafði ég þann samning ekki undir höndum. Ég hef reyndar beðið um öll gögn málsins en ekki fengið, þrátt fyrir loforð frá Þróunarfélaginu hef ég engin gögn fengið. Fjármálaráðuneytið hefur hins vegar brugðist snöfurmannlega við og sent mér þau gögn sem ég hef beðið um þar og ég er þakklátur fjármálaráðuneytinu fyrir það.

Ég sagði áðan að Þróunarfélagið hefði lagt skýrslu um málið fyrir efnahags- og viðskiptanefnd. Það er því miður svo að í þeirri skýrslu er ótrúlega margt sem ekki er sagt. Það sem er sagt er eflaust rétt og satt en það er svo margt ósagt í skýrslunni sem fyrirtækið kynnir efnahags- og viðskiptanefnd. Ég ætla ekki að eyða löngum tíma í það.

Það kemur fram í þessum þjónustusamningi að gæta eigi málefnalegra sjónarmiða við alla umsýslu og ráðstöfun eigna með heildarhagsmuni eigenda og samfélagsins að leiðarljósi. Eru það ekki heildarhagsmunir samfélagsins að tryggja sem hæst verð og reyna að ná markaðsverði á íbúðunum, reyna að ná sem lengst upp í 29,5 í staðinn fyrir að hætta í 14 milljörðum?

Í V. kafla um ráðstöfun eigna stendur, með leyfi frú forseta:

„Verksali sér um og ber ábyrgð á að auglýsa fyrirhugaða ráðstöfun eigna með opinberum hætti, sýningu eigna, mat á innkomnum tilboðum og allri skjalagerð í tengslum við söluna, þar á meðal gerð eignaskiptayfirlýsinga og annarra gagna sem nauðsynleg kunna að verða.“

Í grein 2.7 segir líka að verksali skuli árlega leggja fyrir verkkaupa til samþykktar lista yfir þær fasteignir sem ætlunin er að rífa, leigja, selja á árinu — mér er spurn hvort það hafi verið gert. Verksali skal líka við sölu, leigu eða aðra ráðstöfun á eignum ríkisins gæta þess að mismuna ekki aðilum og skal í því skyni tryggja að umræddar eignir verði auglýstar opinberlega til sölu. Og val á viðsemjendum byggist ekki á öðrum sjónarmiðum en mati á hagstæðasta tilboði.

Síðan segir orðrétt, frú forseti, í grein 8.1:

„Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. er að fullu í eigu ríkissjóðs og telst því vera opinber aðili í skilningi tiltekinna lagaákvæða. Verksali skal gæta þess að skyldur sem leiða af slíkum lagaákvæðum, eins og t.d. útboðsskylda laga nr. 94/2001, um opinber innkaup, séu ávallt uppfylltar í starfi félagsins.“

Það kemur líka fram að verksalinn eigi að gæta jafnræðis, gegnsæis og sanngirni. Það er deginum ljósara að sam-

kvæmt lögum um opinber útboð er lýst nákvæmlega hvernig útboð á að fara fram, nákvæmlega lið fyrir lið. Eftir því sem eignasalan er stærri og heildin er meiri þess vandaðri á meðferðin að vera. Það kemur líka skýrt fram í lögunum í 85. gr. þeirra að Ríkiskaup eiga að ráðstafa þeim eignum og selja sem ríkið vill losa sig við.

Í þjónustusamningnum, sem gerður hefur verið milli fjármálaráðuneytisins og Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar, eru engin undanþáguákvæði frá þessu. Þau þurfa að vera skýr, ef það á að undanþiggja fólk, félög og fyrirtæki lagaskyldu. Það gilda allar skyldur laganna um innkaup og sölu og ég vek athygli á því að þegar ríkið er að selja bíla auglýsir það útboð á bílunum. Hafi Ríkiskaup ekki átt að selja þessar eignir, gefum okkur það, þá átti Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar að fara eftir þessum reglum um útboð.

Ég vil líka nefna það, frú forseti, að skýrt er tekið fram í samningnum að Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar eigi að fara að stjórnsýslulögum um hæfi. Þar er vísað í 3. og 4. gr. stjórnsýslulaga, nr. 37/1993. Hvað stendur þar, hvað skyldi standa þar? Jú:

„Starfsmaður eða nefndarmaður er vanhæfur til meðferðar máls ef hann er aðili máls, fyrirsvarsmaður eða umboðsmaður aðila.“

Ég endurtek: Fyrirsvarsmaður eða umboðsmaður aðila. Bæjarstjórinn í Reykjanesbæ er stjórnarformaður Keilis sem kaupir af Þróunarfélaginu þar sem sami maður situr í stjórn. Vanhæfið blasir við.

Í almennri vanhæfisreglu segir líka:

„Ef að öðru leyti eru fyrir hendi þær aðstæður sem eru fallnar til þess að draga óhlutdrægni hans í efa með réttu.“

Hvað þýðir þetta? Það þýðir m.a. það að ef menn eru í vafa um hæfi sitt þá eiga þeir að vekja athygli á því. Getur bæjarstjóri Reykjanesbæjar litið hlutdrægnislaust á málin sitjandi báðum megin við borðið? Getur hann sem stjórnarmaður í Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar litið hlutdrægnislaust á málið þegar hann er að semja við fulltrúa í bæjarstjórn sem hann stýrir, samherja sína í pólitík? Getur hann litið hlutdrægnislaust á málin? Ég svara því skýlaust og hiklaust neitandi.

Þarna var samningurinn brotinn alvarlega og ég spyr: Af hverju fæ ég ekki gögnin á borðið, sem þingmaður og eftirlitsmaður með opinberu fé? Af hverju sendir Þróunarfélagið mér ekki gögn um kaupsamninga og annað? Ég skal vera fyrstur maður til að draga til baka allar ásakanir, en það er leyndin, það er ógagnsæið, það er ójafnræðið sem kallar alltaf upp tortryggni. Það er aðferðin við þessa sölu og aðilarnir, persónur og leikendur, sem valda þessari tortryggni.

Virðulega og hæstv. fjárlaganefnd, þetta mál snýst um milljarða. Ég vildi óska þess að ég gæti fengið þessa milljarða, hvort þeir eru 5, 8 eða 10, til að sinna málefnum barna með geðraskanir, ég vildi óska þess. Eða berjast gegn fíkniefnavandanum.

Hver ættu viðbrögðin að vera þegar brotið er jafnharkalega gegn samningsskyldum félagsins? Viðbrögðin, heiðarlegu viðbrögðin eru fyrir mér þá að viðurkenna mistök og snúa ofan af hlutunum, rifta þessum samningi sem heimild er til og láta þessi kaup ganga til baka með nákvæmlega sama hætti og okkur tókst að snúa af þeirri óheillabraut sem Orkuveita Reykjavíkur var komin inn á, og það tókst með atbeina Vinstri grænna og Samfylkingarinnar og fleira góðs fólks. (Gripið fram í.) Og fleira góðs fólks, það var það sem Framsóknarflokkurinn var.

Nei, málið snýst um allt of mikið fé til að hægt sé að loka augunum fyrir því. Kannski kann þetta mál að þurfa að halda í einhverjar aðrar rásir áfram. Því er í það minnsta ekki lokið. Ég hef líka fengið upplýsingar um málið, fjölmargir einstaklingar hafa haft samband við mig eftir að það kom upp, ótrúlega margir einstaklingar. Og það verður bara að skoða það hægt og bítandi og sinna þeim eftirlitsskyldum. Það hafa líka verið gerðir ýmsir aðrir samningar en kaup eða sala eigna, þjónustusamningar o.fl. án nokkurs útboðs eða annars. En ég vænti þess, hv. formaður fjárlaganefndar, varaformaður og aðrir fulltrúar, ég vænti þess og ég treysti ykkur fyrir því að taka á þessu máli milli 2. og 3. umr. og leggja spilin á borðið, leggja allt upp, hreinsa þetta mál, taka af öll tvímæli.

[15:59]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Atla Gíslasyni gríðarlega yfirgripsmikla yfirferð um fjárlagafrumvarpið og ekki er því að neita að sumt af því sem kom fram í máli hv. þingmanns úr ræðustóli hefur maður heyrt fyrr í umræðunni sem hefur staðið alllangan tíma og er óhjákvæmilegt að þingmenn fari þá að endurtaka sig smátt og smátt í ýmsum atriðum. Ég vil þó staldra við nokkur atriði sem komu fram í máli hv. þingmanns. Fyrst vil ég nefna það mál sem hann lauk umfjöllun sinni á varðandi þróunarfélagið og skoraði á okkur oddvita hv. fjárlaganefndar að hafa allt uppi á borðum. Það er unnið með þeim hætti og það hyggjumst við gera. Það er verið að skoða öll þessi mál í fjármálaráðuneytinu, hjá Ríkisendurskoðun, í efnahags- og skattanefnd og í fjárlaganefndinni í þeim tilgangi að reyna að draga umræðuna upp úr því fari sem hún hefur verið í, þ.e. að hafa allt uppi á borðum í stað þess að umræðan byggi meira á sögusögnum, eins og verið hefur.

Hv. þingmaður vék máli sínu að hafrannsóknum og byggðamálum og litlum framlögum í þau, og talandi um að efla hafrannsóknir þá bendi ég á þau atriði sem komu fram í mótvægisaðgerðum ásamt tillögum Vestfjarðanefndar. Þar eru ótal atriði inni sem styrkja háskólastarfsemi á þeim svæðum landsins sem hingað til hafa ekki haft tækifæri til þess að takast á við rannsóknir á hafsvæðum landsins. Það er mjög gott. Ég nefni líka Drekasvæðið þar sem töluverðum fjárhæðum mun verða varið til Hafrannsóknastofnunar, 50 millj. kr. til að styrkja rannsóknasvið þeirrar.

[16:01]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er gott að heyra þetta frá hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni enda lauk ég ræðu minni þannig að ég bæri fullt traust til nefndarinnar að taka snöfurmannlega á þessu máli. Auðvitað er aðalatriðið að öll gögn komi á borðið til að hreinsa andrúmsloftið. Ógagnsæi þýðir grósögur og í versta falli samsæriskenningar. Þetta þýðir vonandi að tortryggni mín og efasemdir séu rangar. Maður verður að ganga þannig inn í lífið og um lífið, um lífsins dyr að fara ekki með svona ásakanir fyrr en maður hefur

það á hreinu. En ég hef spurt um gögn og ég hef túlkað þann lagaramma sem er utan um þetta, bæði lögin um opinber innkaup og ég hef túlkað þjónustusamninginn og ég hef túlkað önnur gögn sem ég hef fengið og ég hef auðvitað tekið mark á upplýsingum sem ég hef fengið frá Suðurnesjum, frá ýmsum mönnum sem ég tek mark á sem þekkja vel til ástæðna. En umfram allt dæmi ég ekki á þeim grundvelli. Það er okkar alþingismanna að hafa eftirlit með fjárreiðum ríkisins og eignum ríkisins. Þær skyldur er ég að reyna að uppfylla.

Að því er varðar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar, þá ná þær of stutt, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, því miður, þær ná of skammt og þær hrökkva ekki til að bæta þessa verulegu skerðingu. Við skulum hafa það í huga, hv. þingmaður, að skerðingin kemur á með fullum þunga þetta fiskveiðiár sem við erum í núna, 2007/2008. En mótvægisaðgerðirnar eiga að ná lengra. Við þurfum að gera miklu betur og þar nefndi ég veiðileyfagjald og ég hef áhuga á að heyra sjónarmið hv. þingmanns á því atriði.

[16:03]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skal með ánægju svara og upplýsa hv. þingmann um afstöðu mína til veiðileyfagjaldsins eins og það liggur fyrir. Ég er andvígur þeirri gjaldtöku eins og hún birtist í fjárlagafrumvarpinu. Fyrir því er ekki meiri hluti á þinginu, að lækka það. Ég tel óeðlilegt að atvinnugrein sem verður fyrir slíku áfalli sem skerðingin á þorskaflaheimildunum er skuli þurfa að sitja undir því að álögur á hana séu hækkaðar upp á 60–70% á milli ára. Eins og kom fram í ágætri umræðu í gær í máli hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar, þá er þetta svipuð aðferð í skattaukningu eins og var fyrir tíma staðgreiðslukerfisins.

Það kann vel að vera að mótvægisaðgerðirnar og tillögur Vestfjarðanefndar gangi skammt. Þetta er þó skref í rétta átt og því ber að fagna. Mér hefur stundum þótt lítið fara fyrir því að þingmenn taki þó vel í það sem vel er gert á þessu sviði og ég benti á það í framsöguræðu minni í gær að ég vildi gjarnan sjá meira. Það eru önnur svæði landsins sem þurfa að fá svipaðar aðgerðir til að styrkja byggð, alveg tvímælalaust. En það má ekki tala þetta þannig niður að það sé gert lítið úr því sem vel er gert.

Það hefur komið fram í umræðum hér að hæstv. iðnaðarráðherra hefur lýst yfir vilja til að skoða ýmsar leiðir til að fara inn á önnur svæði með svipuðum hætti og gert var varðandi Vestfirði og það er vel og ég fagna því. Ég nefndi í framsöguræðu minni tiltekin svæði á landinu sem ég tel að þurfi alveg tvímælalaust á því að halda að gripið verði til sérstakra aðgerða til að styrkja byggð og búsetu á þeim.

[16:05]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Því fer fjarri að ég tali niður til þeirra aðgerða sem hafa þó verið gerðar. Ég tel þær bara allt of litlar. Þær ná allt of skammt og þær gleyma allt of mörgu og mörgum. Þær gleyma sjómönnum, þær gleyma fiskverkafólki og gleyma allt of mörgum. Það er ekki hægt að segja annað en að þær séu litlar ef maður tekur einfaldan samanburð. Ef maður tekur einfaldan samanburð á tekjuskerðingunni í Vestmannaeyjum og þeim sjávarplássum sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson þekkir til þá eru þær sáralitlar. Þær eru sáralitlar á yfirstandandi fiskveiðiári, 2007. Og þó maður fái lítið að borða þá er betra að fá mjög lítið að borða en ekki neitt en ég bendi á veiðileyfagjaldið sem fer til fjármálaráðherra. Ég er ekki að leggja til auknar fjárveitingar. Ég er bara að tala um að ráðstafa þessu fé til þeirra byggða sem leggja til fjármunina, 101 millj. kr. í Vestmannaeyjum. Ég legg það til hér. Ég legg til að hv. fjárlaganefnd skoði það fyrir 3. umr. og ræði við hæstv. fjármálaráðherra um að ráðstafa veiðileyfagjaldinu til byggðarlaganna sem það kemur frá, einfalt mál vegna þess að 85% gjaldsins kemur frá landsbyggðinni og þetta er með réttu kallaður landsbyggðarskattur. Menn rökstyðja að það er ekki lagt á bankana og fiskvinnslufyrirtækin eru í samkeppni við fjármálastofnanir og önnur orkufyrirtæki með starfsfólk, með yfirfólkið. Það fækkar í þessari stétt.

[16:07]

Útbýting:

Rafbyssur í lögreglustarfi, 298. mál, fsp. ALE, þskj. 370.

[16:08]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er gott að hv. þingmenn rétti úr baki sínu og opni eyrun eftir langar og miklar umræður um fjárlögin sem hafa staðið mjög lengi. Umræðan um fjárlög er mikilvæg og kannski merkilegasta umræða hvers þings og mikilvægasta því ekkert skiptir meira máli en fjárlög, skipting tekna ríkisins o.s.frv.

Sannleikurinn er sá þegar við horfum á þjóðarbúskapinn sem fjallað er um í þessu riti, þjóðhagsspá fyrir árin 2007–2012 og lítum til baka þá er það kannski aðeins eitt sem skiptir stóru máli og kemur skýrt fram í þessu riti, það er að landsframleiðsla á mann hefur allt að því tvöfaldast á Íslandi á árunum frá 1996 til dagsins í dag. Það segir okkur að lífskjör okkar eru með allt öðrum hætti í dag en þau voru fyrir 10–12 árum. Við Íslendingar erum í rauninni að fást við allt önnur verkefni en þá brunnu á öllum stjórnmálamönnum. Þá stóðum við frammi fyrir landflótta, atvinnuleysi, svartsýni og fyrirtækjum sem voru í erfiðleikum en þetta hefur allt saman snúist við. Það skiptir auðvitað öllu máli að það hefur tekist að tvöfalda landsframleiðsluna á hvern einasta Íslending. Ekki síður skiptir það miklu máli að á Íslandi er atvinna það mikil að við höfum kannski áhyggjur af því atvinnustigi í dag en við erum einstakt land í veröldinni.

Það er líka vert að hugsa um það við fjárlagaumræðuna að það er ekkert sjálfgefið í þessum efnum. Nú verðum við að fást við önnur verkefni en við urðum að gera 1996. Afkoma einstaklinganna og fyrirtækjanna og þjóðarbúsins getur eins og þá oltið á því hvernig ríkisstjórnin heldur á sínum málum.

Sannleikurinn er auðvitað sá að Íslendingar hafa oft verið betri að fást við kreppur sínar og vinna sig upp úr þeim en eiga við bjartsýnis- og þenslutímabilin. Kannski erum við ekki komnir lengra í mannkynssögunni en þar að það sem segir í Biblíunni er enn við lýði í pólitíkinni. Það koma

sjö öflug ár. Síðan taka oft við sjö mögur ár. Þess vegna ber alltaf að leggja til hliðar og búa sig undir verri árin. Við sjáum þess auðvitað merki að víða er farið offari í þjóðfélaginu. Á góðæristímanum byggja menn kringlur og perlur og risahús þar sem þeir ætla að afla fjár og græða og eyða þjóðarauðnum í rauninni ekki í þá verðmætasköpun sem hann ætti að fara í.

Hæstv. forseti. Það var ánægjulegt á dögunum að verða vitni að því að Ísland, landið okkar, sem var fátækasta land Evrópu fyrir 100 árum hlaut fyrsta sætið, hlaut gullið að mati Þróunarstofnunar Sameinuðu þjóðanna. Það er fallinn hlutlaus dómur um pólitíska stöðu Íslands og þær miklu framfarir sem hafa átt sér stað á síðustu 12 árum.

Árið 2005 er mælikvarðinn. Þá veltum við Noregi úr sessi úr fyrsta sætinu og hreppum gullið. Þarna er verið að bera saman 177 þjóðir. Þetta er ekkert einfaldur leikur því að lífskjör eru auðvitað góð í mörgum þessum löndum og Íslendingar erlendis sem hafa talað við mig og voru staddir erlendis síðustu daga segja að hamingjuóskum hafi rignt yfir þá og spurningum um hvernig þessi litla þjóð færi að því að skapa svo góð lífskjör.

Nú er ég ekki að halda því fram þegar ég er að tala um þessi lífskjör að allir hlutir séu hér eins og þeir eigi að vera því lífið er eilíf barátta. Það þarf að jafna kjör og takast á við ný og ný verkefni. Þessi árangur okkar byggir á vísitölu um lífsgæði. Ísland sigrar á þremur meginstöðum. Það skiptir mestu landsframleiðsla á mann, aðgengi fólks að menntun og menntunarstig, enn fremur lífslíkur og meðalaldur þjóðarinnar. Það skal tekið fram að mælingin er byggð, eins og ég sagði áðan, á efnahagsstöðu Íslands og Íslendinga árið 2005. Við framsóknarmenn fögnum þessari niðurstöðu. Hún staðfestir þann mikla árangur sem Íslendingar og íslensk fyrirtæki hafa náð á síðustu árum og vert er að minnast á það að Framsóknarflokkurinn fór með forustu í ríkisstjórn landsins á þessum tíma og hafði í öflugri ríkisstjórn í samstarfi við höfuðandstæðing sinn, Sjálfstæðisflokkinn, lagt grunn að svo mörgu í heilan áratug þegar þessi mæling fór fram.

Hugsið ykkur hvað viðhorfin hafa snúist við. Það var verið að vígja mesta mannvirki Íslandssögunnar í dag, Kárahnjúkavirkjun, umdeild en þó vissa þess á Austurlandi að hjól atvinnulífsins hafa snúist þar með þessari virkjun og stóru iðnaðarveri á Reyðarfirði. Staða fólksins er öðruvísi, eignirnar eru verðmætari og þessu ber auðvitað að fylgja eftir. En þegar við komum í kreppunni inn í ríkisstjórn fyrir 12 árum þá hafði iðnaðarráðherra þess tíma farið víða um veröld til að reyna að ná erlendri fjárfestingu inn í landið en það var okkar hlutskipti að fanga hana, stækkun álversins í Straumsvík var tímamót og hafði mikil áhrif.

Hjól atvinnulífsins tóku að snúast á nýjan leik og á mörgum sviðum, eins og við sjáum í útrásinni og uppbyggingu samfélagsins á þessum tíma. Þennan grunn lögðum við framsóknarmenn í góðu samstarfi með Sjálfstæðisflokknum og leggjum því Samfylkingunni til góðan búskap. Vissulega eru fjárlög sem hér eru lögð fram öflug, þau eru þanin. Menn óttast aðgerðarleysi ríkisvaldsins.

Ég minni á að það er gaman að hugsa til þess að tvö lönd, eins og komið hefur fram í umræðu í þinginu, Ísland og Noregur, skera sig úr í Evrópu sem lönd hinna miklu lífsgæða í úttekt Þróunarstofnunar Sameinuðu þjóðanna. Vakin hefur verið athygli á því að bæði þessi lönd standa utan Evrópusambandsins en eiga í gegnum öfluga viðskiptabrú, þ.e. EES-samninginn, aðild að mörkuðum í Evrópu og njóta ákveðins frelsis án þess að þurfa að taka á sig kvaðir og þvinganir af fullri aðild að Evrópusambandinu.

Við framsóknarmenn höfum alltaf talið atvinnu handa öllum grundvallaratriði mannréttinda. Því settum við atvinnu í forgang þegar við fórum í ríkisstjórnarsamstarf við Sjálfstæðisflokkinn árið 1995. Menn muna enn slagorðið: 12 þúsund ný störf til aldamóta. Þá var á Íslandi gríðarlegt atvinnuleysi og landflótti. Gallinn í mörgum Evrópuríkjum er sá að að atvinnuleysi er þeirra böl. Þar takast þriðja og fjórða kynslóð fjölskyldna á við þá sáru staðreynd að enga vinnu er að hafa fyrir fólkið, þrátt fyrir gott menntunarstig. Það er því gaman að sjá að Sameinuðu þjóðirnar eru á sömu skoðun og Framsóknarflokkurinn, að hamingja mannsins byggist ekki síst á því að atvinnan sé næg, tekjuöflunin góð og því að landsframleiðsla aukist.

Í þessari miklu könnun, og það er einn stærsti þáttur þessa árangurs, er frábært heilbrigðiskerfi með einhverju færasta fólki á sviði læknavísinda og hjúkrunar í víðri veröld. Hve oft höfum við hlustað á umræðurnar í þinginu um heilbrigðiskerfið okkar, að það stæðist ekki tímans tönn og það væri allt í volli. En þetta er einn þyngsti mælikvarðinn, hversu vel hefur tekist í heilbrigðismálum hér á Íslandi, hve framarlega við stöndum. Hugsum til þess að ungbarnadauði hrjáir mörg lönd enn þá en að á Íslandi missum við aðeins tvö börn af hverjum þúsund börnum fæddum. Við skerum okkur úr öðrum þjóðum. Lífslíkurnar eru 81,5 ár hjá Íslendingum. Íslendingar verða allra karla og kerlinga elstir ásamt þeim í Japan og Hong Kong.

Auðvitað er búið vel að íslenskri þjóð. Ríkisvaldið gerir það, sveitarfélögin gera það og frjáls félagasamtök aldraðra hafa haft mikil áhrif til að búa til þessar aðstæður á síðustu árum. Þar fer fram mikið félagsstarf og miðað við það sem við kunnum og getum og tökum þátt í. Ég hygg að íslensk heilbrigðisþjónusta skeri sig úr, ekki síst hvað það varðar að veita öldruðu fólki alla hjálp. Það er ekki spurt hvort maðurinn sé sjötugur, 80 eða 85 ára, hann fer í augnaðgerð, hann fer í mjaðmaaðgerð, hann fer í aðgerðir á sjúkrahúsunum til að laga sig til. Þetta leyfa ekki allar þjóðir. Um þetta verðum við að standa vörð þegar við horfum til framtíðar því lífið er dásamlegt og menn eiga að njóta heilsu og þeirrar tækni og auðs sem við búum yfir.

Menntunin vegur einnig þungt í úttektinni og aldrei fyrr hafa bæði framhaldsskólar og háskólar verið setnir jafnmörgu öflugu ungu fólki sem menntar sig og býr sig undir framtíðina. Framsóknarmenn hafa frá upphafi stofnunar flokksins árið 1916 lagt áherslu á alþýðumenntun, að menntun skipti miklu máli. Íslendingar eru nokkuð ofarlega þótt þeir séu líklega ekki, hvað menntunarstig varðar, nema í 13 sæti. Þar þurfum við að sækja fram. En þessi atriði gera það að verkum að við stöndum okkur vel.

Hins vegar vekur það áhyggjur þegar ég hugsa um fjárlagafrumvarpið. Ég hér tekið undir hið góða sérálit sem fulltrúi framsóknarmanna, hv. þm. Bjarni Harðarson, lagði fram. Hann tekur eðlilega tekur undir margt í þessu góða fjárlagafrumvarpi. Ég minni Samfylkinguna á að hún hefur

þá sex mánuðir sem hún hefur starfað í ríkisstjórn byggt allt sitt starf á fjárlagafrumvarpi sem hún greiddi ekki einu sinni atkvæði á síðasta þingi, fjárlagafrumvarp sem Framsóknarflokkurinn og Sjálfstæðisflokkurinn lögðu fram. En það sem ég hef áhyggjur núna af og Framsóknarflokkurinn er það sem kemur hér fram í áliti hv. þm. Bjarna Harðarsonar. En þar segir, með leyfi forseta:

„Annar minni hluti fjárlaganefndar gagnrýnir harðlega þau lausatök sem eru á efnahagsstjórninni og koma skýrt fram í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar. Bent er á að grípa þarf til aðhaldsaðgerða í ríkisfjármálum. Jafnframt því þarf ríkisvaldið að vera búið undir skattalækkanir ef til niðursveiflu kemur í hagkerfinu. Þá telur 2. minni hluti að mikil hækkun ríkisútgjalda, átök milli ríkisvalds og Seðlabanka um efnahagsstjórnina og óraunhæfar tillögur um vegaframkvæmdir verki allt til þess að skapa óvissu sem eykur líkur á harðri lendingu eftir samfellt hagvaxtar- og hagsældarskeið í tíð síðustu ríkisstjórnar.“

Sannarlega er það nú svo, þegar við horfum yfir síðustu ár, að við Íslendingar höfum sennilega lifa lengsta tímabil samfelldrar hagsældar síðustu árin. Þess vegna er mikilvægt, þótt ríkið sé orðið skuldlítið og skuldlaust, hæstv. fjármálaráðherra, að horfa til þess að heimilin skulda mikið í verðtryggðum lánum. Vextirnir hafa hækkað. Fyrirtækin skulda mikið. Atvinnulífið hefur farið mikinn í sókn sinni til þess að búa sig undir framtíðina. Þess vegna óttast ég það eitt að ríkisstjórnin klúðri þessum árangri. Sannarlega vona ég að hún vakni. Það er ekki létt að sitja í ráðherrastól og ekkert léttaverkefni að vera forsætisráðherra.

Við fundum það framsóknarmenn í þeim ríkisstjórnum þar sem við sátum, bjartsýnisárin, að þá var ekki síst þörf að stíga á hemla og ráðast að verðbólgunni, því verðbólgan er óvinur númer eitt, tvö og þrjú hvað launafólkið varðar. Hún er fljót, þegar hún stígur, að taka matarpeningana til sín, peningana sem þarf að nota í börnin eða fötin. Það er ekkert mikilvægara en að stíga á hemla. Því var það svo, eins og hæstv. fjármálaráðherra man, að 1999 var stigið harkalega á hemla til að ná snertilendingu. Það gerðum við 2003 eftir mikla baráttu. Við urðum að draga úr framkvæmdum og fresta. Við urðum að ná samstöðu um það með mörgum aðilum að hinkra í bili, ekki skera niður heldur raða hlutunum í forgangsröð þannig að við réðum við verðbólguna, sem er óvinurinn.

Nú er það ekki Framsóknarflokkurinn einn, þótt hann hafi verið einn um það á þingi, sem hefur gefið ríkisstjórninni gula spjaldið. Allar eftirlitsstofnanir sem hafa fjallað um málefni hæstv. ríkisstjórnar hafa gefið henni gula spjaldið. Seðlabankinn hefur hrópað á hjálp. Hrópað og beðið ríkisstjórnina um að vakna og bregðast við vandanum. Standard & Poor's var hér í nokkra daga í eftirlitsferð og telur málið grafalvarlegt. En því miður hrista hæstv. forsætisráðherra og hæstv. fjármálaráðherra hausinn og segja: Það þarf engar áhyggjur að hafa. Þetta er allt á góðri leið.

Auðvitað þurfa menn að taka mark á þessum eftirlitsstofnunum. Ég er ekki að segja að það þurfi að fara eftir þeim að öllu leyti. Seðlabankinn veit sem er að ef ríkisstjórnin hefði stigið á hemla eftir kosningar, sem henni bar að gera, þá hefði hann ekki þurft að beita stýrivaxtaákvörðunum með þeim hætti sem hann hefur gert. Fyrir vikið erum við með himinháa vexti, hæstu vexti í veröldinni hjá okkar skulduga fólki. Hefði ríkisstjórnin tekið á hefðu stýrivextirnir aldrei orðið með þessum hætti. Útflutningsatvinnuvegir og samkeppnisatvinnuvegir hafa þjáðst af gengisskráningunni, hækkun krónunnar sem hefur reynt á þá. Hinum megin hefur skapast eyðslusamfélag á Íslandi af því innflutningurinn verður svo mikill. Hæstv. fjármálaráðherra, ef ég man rétt, var mjög glaður þann dag þegar hann fann tugi milljarða sem hann átti ekki von á í ríkiskassann, sem koma nánast beint af eyðslunni.

Ríkisvaldið þarf að hugsa um fólkið í landinu. Ríkisstjórnin er til þess að hugsa um fólkið í landinu. Því miður hefur hún gleymt því. Ég segi hér, hæstv. forseti, að ég er sannfærður um að engin ríkisstjórn er í aðgerðarleysi sínu og ósamstöðu um þær alvarlegu spár um þá alvarlegu þróun sem er yfirvofandi er jafnlík ríkisstjórn sem átti stuttan tíma og ég studdi. Það var ríkisstjórn Þorsteins Pálssonar, 1987 og 1988 sem náði ekki saman um efnahagsmál og sprakk eftir um eitt og hálft ár.

Ég vara við þessari þróun. Ég bið hæstv. ráðherra og þingmenn stjórnarliðsins að átta sig á því að þótt fjárlagafrumvarpið sé á margan hátt glæsilegt og aukning á öllum sviðum þá er hitt stóra málið að við þetta verkefni verða menn að takast. Ég hef margbent á þensluna í húsnæðiskerfinu. Árið 1996 þurftum við að sækja framkvæmdir inn í landið. Núna, árið 2007, þurfum við kannski að draga úr framkvæmdum í landinu, ekki síst á höfuðborgarsvæðinu. Ég hef bent á húsnæðismarkaðinn þar sem verið er að byggja íbúðir í þúsundavís og talið að 1.000–2.000 íbúðir séu umfram þörf á höfuðborgarsvæðinu. Þrátt fyrir það hefur verð á húsnæði hækkað um 70% á þremur árum, á þessu ári bara um 30%. Þarna liggur einn verðbólguhvatinn. Það eru yfir 20 þúsund erlendir farandverkamenn sem hafa verið kallaðir hingað til að taka þátt í stórverkefnum á Íslandi. Þenslan síðustu árin hefur því ekki verið út af virkjunaráformum. Hún hefur snúist um margt annað.

Ég vildi koma sérstaklega á framfæri þessari hlið fjárlagagerðarinnar. Eins og ég hef sjálfur sagt þá er það svo með kosningaárin að ríkisstjórnir verða alltaf að nota morgunstundina, morgunstund gefur gull í mund. Það skulu Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn minnast að sex mánuðir í pólitík eru langur tími og grunnurinn að því hvernig samstarf þeirra gengur næstu árin. Ég óttast það að byrjunin sé með þeim hætti að þeir eigi eftir að hrekjast á mörgum sviðum, því miður. Það mun fyrst og fremst bitna á alþýðu þessa lands, fyrirtækjunum og framtíðinni.

Ég óttast að byrjunin sé með þeim hætti að þeir eigi eftir að hrekjast á mörgum sviðum, því miður. Það mun fyrst og fremst bitna á alþýðu þessa lands, á fyrirtækjunum og framtíðinni.

Ég vildi að það kæmi fram við umræðuna og þótt ég ætli ekki að tala lengi þá langar mig að minnast á einn þátt og spyrja hæstv. fjármálaráðherra sem hér situr. Við framsóknarmenn gagnrýndum hart, og það kemur fram í nefndaráliti okkar manns úr fjárlaganefnd, hvernig farið var að þegar þorskkvótinn var skorinn niður. Við töldum, og það töldu margir, bæði sjómenn og útgerðarmenn, að þótt einfalt væri að fara eftir sérfræðingunum og skera niður í 130 þús. tonn, mundi það hafa þvílík áhrif, útgerðirnar næðu

ekki meðafla og brottkast ykist. Við töldum jafnframt að það yrði gífurlegt áfall fyrir byggðirnar og fyrirtækin, að þau ættu mjög erfitt á næstu árum. Sjávarbyggðirnar á Íslandi sigla nú þess vegna inn í mikla kreppu. Við töldum að vísu að skera ætti niður, fara í 150 þús. tonn í staðinn en það hefði skapað allt aðra stöðu.

Mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar í sumar voru hlægilegt fyrirbæri. Þær voru til skammar. Þær snerust í rauninni um allt annað en fyrirtækin sem sáu hundruð sjómanna taka pokann sinn og fara í land. Þau sáu tvö af fjórum skipum í sumum fyrirtækjum vera seld í burtu og fiskverkafólkið missa atvinnu sína og fara heim. Nú standa fyrirtækin frammi fyrir miklum þrengingum af þeim ástæðum næstu árin.

Þarna duga ekki vegir þó að þeir séu mikilvægir, ekki kaffihús eða leikhús. Auðvitað átti ríkisstjórnin að mæta málinu með allt öðrum hætti heldur en hún gerði. Hún átti í fyrsta lagi aldrei að skera svo djúpt sem hún gerði. Það var óskynsamlegt og ég hugsa að sérfræðingarnir séu hissa á því eftir á að farið var að þeirra tillögum. (Gripið fram í.) Þeir eru stundum dálítið pólitískir, því miður. Margir vísindamenn hafa líka sagt að það hafi verið óráðlegt. (Gripið fram í.)

Ég tel að núna, miðað við góða stöðu ríkissjóðs og skuldleysi hans, gæti ríkisstjórnin enn stigið mikilvægt skref til þess að koma til móts við sjávarbyggðirnar sem eiga í erfiðleikum. Í umræðu um kvótakerfið og sjávarútvegsfyrirtækin var tekið upp svokallað veiðigjald sem fer stighækkandi á næstu árum. Það er gjald sem vegur þungt á tekjum fyrirtækjanna. Sum fyrirtæki hafa greitt allt upp í 30–35% af tekjum sínum í veiðigjald en það mun líklega verða hátt í einn eða rúmur milljarður á næsta ári. Það bitnar mjög á sjávarbyggðunum sem nú eiga í erfiðleikum.

Þess vegna spyr ég hæstv. fjármálaráðherra: Kemur til greina að fella veiðigjaldið niður meðan þetta ástand varir? Ég vil fá skýrt svar frá hæstv. fjármálaráðherra hvað þetta varðar. Ég veit að lækka á gjaldið og fella það af þorski og rækju. Ef veiðigjaldið væri fellt brott eða lækkað næstu tvö, þrjú árin vegna góðrar stöðu ríkissjóðs, kæmi það byggðunum og fyrirtækjum vel. Þau gætu búið sig undir framtíðina og verið tilbúin þegar þorskmagnið eykst á nýjan leik.

Ríkisstjórnin tók 15–20 milljarða út úr sjávarútvegsfyrirtækjunum. Ef gjaldið væri fellt niður tímabundið þýddi það að einn milljarður kæmi til baka til landsbyggðarinnar, til fyrirtækjanna í sjávarbyggðunum og það hefði þýðingu fyrir verkafólkið og sjómennina. Ég held því að það væri skynsamleg aðgerð.

Við getum velt fyrir okkur hvort sanngjarnt sé að leggja slíkt gjald, sem í rauninni er auðlindagjald, á eina atvinnugrein. Er e.t.v. rétt að bíða með gjaldið og geyma það þar til menn hafa komist að pólitískri niðurstöðu, hvað eiga allar auðlindir í eigu þjóðarinnar að gjalda keisaranum, ríkinu, í framtíðinni? Ég vona að ég fái svar frá hæstv. fjármálaráðherra við þessari spurningu.

Ég vil að lokum segja að tíminn fram undan á vetri sem nú er hafinn getur líka reynt á ríkisstjórnina. Ég hef talað fyrir því að þjóðarsátt, eins og gerð var árið 1990, kannski aðeins á öðrum forsendum, væri mikilvæg við þessar aðstæður. Ná þarf saman með atvinnulífinu og verkalýðshreyfingunni, þess vegna líka með bankakerfinu, eins og við gerðum þá. (**SJS:** Farðu nú að hætta þessu.) Kemur nú mestur mælskumaður Íslands um nokkurt skeið og þreytist á því þegar aðrir tala af skynsemi.

Ég hef nú ekki flutt hér 500 ræður á hverjum vetri eins og hann. Hins vegar er það hárrétt hjá hv. þingmanni að nú fer ég að lægja vindinn og hætta. (Gripið fram í.) Ég ætla ekki að tala mikið lengur. Ég ætlaði bara að minnast á það í lokin að það eru kjarasamningar (Gripið fram í.) — já það hefur verið vindur í seglum hérna í ræðustól. Það eru kjarasamningar fram undan. Þeir geta reynt á fjárlögin. Þeir geta reynt á þjóðfélagið. Þess vegna er mjög mikilvægt að ná skynsamlegri niðurstöðu. Þar geta komið inn umræður um skattamál. Ég hygg að við framsóknarmenn séum algjörlega sammála um, miðað við góða stöðu þjóðarbúsins sem við viljum varðveita og efla, að ekkert er mikilvægara fyrir ríkisvaldið, atvinnulífið og verkalýðshreyfinguna en að hugsa til þess fólks sem hefur það erfiðast á Íslandi, að bæta kjör þess. Auðvitað þarf að jafna stöðu kvenna og karla á atvinnumarkaðnum sem ég álít, sem faðir þriggja dætra og réttlætismaður og jafnréttissinni við hjartað, mjög mikilvægt. Það er auðvitað það stóra sem við þurfum að gera við þær aðstæður. Við vitum að þróunin hefur ekki verið nógu góð í þeim efnum hvað laun á vinnumarkaði varðar, bæði að konur taki við forustuhlutverkum og að laun verði í rauninni jöfnuð milli karla og kvenna á vinnumarkaði. Þar þurfum við að stíga skref og hraða þeirri þróun.

Að lokum vil ég taka undir nefndarálit hv. þm. okkar framsóknarmanna, Bjarna Harðarsonar, við vörum við mörgu, fyrst og fremst þenslunni sem fylgir þessu frumvarpi. Við hörmum að ríkisstjórnin skuli ekki taka á til að stöðva hana. Mjög margt er gott í frumvarpinu og grunnur þjóðarbúsins er góður. Mikilvægt er að varða vegferðina fram undan, að Ísland haldi toppsæti sínu sem sú þjóð sem býður upp á mest lífsgæði í heiminum.

Við skulum gá að því að lokum að ef lífskjör versna á Íslandi munum við brátt sjá fram á landflótta fólks héðan. Kappsamir Íslendingar vilja búa hér ef haldast þau góðu lífskjör sem nú hafa skapast og þau miklu tækifæri sem blasa við á Íslandi.

Þið sem nú sitjið í ríkisstjórninni haldið um mikið fjöregg sem ykkur ber að fara vel með. Minnist þess að þið fenguð góðar kosningar og ykkur var falinn trúnaður. Farið vel með hann.

[16:40]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit nú eiginlega ekki hvort ég, aumur fjármálaráðherrann, á að hætta mér út í umræðu við þessa tvo þegar þeir takast á í þingsalnum, tveir helstu mælskumenn þingsins, hv. þm. Guðni Ágústsson og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon.

Ég vil þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir ágæta og málefnalega ræðu. Hann fer auðvitað rétt með þegar hann lýsir hvernig málin hafa þróast síðustu 12 árin. Flest allt hefur gengið okkur í hag og það var auðvitað gaman fyrir okkur tvo að sitja saman í ríkisstjórn mestan hluta tímabilsins.

Varðandi það sem hv. þm. segir um framtíðina þá er hann auðvitað forustumaður í stjórnarandstöðunni og stjórnarandstaðan á að gagnrýna það sem stjórnin leggur fram. Hún á að vara við og benda okkur á það sem gæti verið veikt í okkar grunni og hvað gæti verið áhættusamt.

Varðandi fjárlagafrumvarpið hef ég sagt áður og mun segja aftur að það er í meginatriðum byggt upp eins og fjárlagafrumvörp síðustu ára. Það hefur byggt á fjárfestingaráætlunum síðustu ára þannig að hv. þingmaður og flokkur hans eiga stóran hlut að máli. Við verðum að hafa í huga þegar við horfum á áætlanirnar að gert er ráð fyrir að útgjöld þjóðarinnar dragist saman um ríflega 5% á þessu ári og spáð er að þau dragist saman um tæplega 5% á næsta ári.

Það er mesti samdráttur frá því á sjöunda áratugnum þegar síldin hvarf og þess vegna höfum við talið rétt að halda okkur í meginatriðum við þær áætlanir sem fyrir voru.

[16:43]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. fjármálaráðherra hefur verið fjármálaráðherra í miklum uppgangi í samfélaginu. Þegar ég horfi til baka er oft erfiðasta verkefni fjármálaráðherra að ná fjárlögum saman vegna tekjuleysis og samdráttar í þjóðfélaginu. Nú hefur það gerst í ein sex, sjö ár að það hefur verið leikur einn miðað við áður.

Ég minni á það sem ég sagði hér í ræðu minni og bið hæstv. fjármálaráðherra að sofna ekki á verðinum. (Gripið fram í.) — Ég bið hæstv. forsætisráðherra að vakna. (**Gripið fram í:** Það er gott.) Hann er efnahagsráðgjafinn. Hann á að stýra skútunni. Hann stendur í stafni. (**Gripið fram í:** Hann gerir það vel.) (**Gripið fram í:** Nei.) — Hann hefur gert það vel að mörgu leyti en hann virðist daufgerður núna og stunginn svefnþorni Samfylkingarinnar. (Gripið fram í.) Hún hefur tekið úr honum kraftinn. Hann er daufgerður. (**Gripið fram í:** Glæsilegur maður á velli.) — Glæsilegur maður, ég ætla ekki að fjalla um það. (Gripið fram í.) Fegurð hans skiptir engu máli í þessum efnum.

Ég vil spyrja hæstv. fjármálaráðherra enn og aftur. Hvað vill hann gera í veiðigjaldinu? Er hann tilbúinn að lækka það eða fella í burtu? Við tölum íslensku hér og ég vil að svarið sé skýrt. (Gripið fram í.) Það mun hjálpa sjávarbyggðunum meira en nokkuð annað ef menn fallast á að gera það tímabundið til að byrja með og fara síðan yfir allar auðlindirnar á næstu tveimur til þremur árum. Ég held að það væri sanngirniskrafa (Gripið fram í.) því að sá mikli maður sagði: Gjaldið keisaranum það sem keisarans er, og átti við ríkið. Auðvitað höfum við lagt á sjávarfyrirtækin að gjalda meira en það sem aðrir verða að gjalda keisaranum. Við gætum komið til móts við (Forseti hringir.) fyrirtækin og fólkið þar með því að fá skýrt svar (Forseti hringir.) frá hæstv. fjármálaráðherra.

[16:45]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skal ekki sofna og forsætisráðherrann er vel vakandi. Það þarf ekki að hafa áhyggjur af því. Ég beið með að svara hv. þingmanni þessari spurningu þangað til í seinna andsvari mínu til þess aðeins að skapa (Gripið fram í.) hér skemmtilegra andrúmsloft. Nei, ég þurfti ekkert að hugsa um þetta. Þessi mál þekki ég mætavel.

En eins og hv. þingmaður veit, þá er það ekki mitt hlutverk núna að fara með málefni veiðileyfagjaldsins, og eins og hann veit þá hefur verið lagt fram frumvarp hér á þinginu um lækkun gjaldsins, tímabundna lækkun. Það frumvarp er í nefnd, í vinnslu hjá (**Gripið fram í:** Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd.) hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd. Ég held að hv. þingmaður viti það alveg eins vel og ég og flestir ef ekki allir hér inni, að það væri engan veginn við hæfi í þessari umræðu að ég gæfi út einhverjar yfirlýsingar um þetta efni. En hv. þingmaður getur auðvitað gert sér einhvern mat úr því einhvers staðar í þeirri umræðu.

Ég vil hins vegar minna hann á það, vegna þess sem hann sagði um góða stöðu ríkissjóðs og tengdi hana við veiðileyfagjaldið, að veiðileyfagjaldið var ekki lagt á vegna slakrar stöðu ríkissjóðs. Það voru allt önnur sjónarmið sem þar lágu að baki og þar af leiðandi held ég að það sé hæpið að leggja það til grundvallar, ef það á að breyta því eða leggja það af, að staða ríkissjóðs sé svo góð. Ég held að það séu þá önnur sjónarmið sem þar mundu liggja á bak við á sama hátt og það frumvarp sem nú er verið að fjalla um, þá verða einhverjar slíkar forsendur sem þá þyrftu að liggja að baki og það er auðvitað sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar að vinna úr því eins og málum er nú komið í þinginu.

[16:47]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka nú hæstv. fjármálaráðherra fyrir hans svör. Hann er auðvitað sá sem heldur utan um skatta og gjöld. Hann hefur ekki slegið það af hér að til greina geti komið að endurskoða þessi mál. Ég geri mér grein fyrir því að þetta sneri ekkert að tekjum ríkissjóðs þegar þetta gjald var tekið upp. Þetta var svona samstöðumál til þess að skapa frið um sjávarútveginn.

En ég er fyrst og fremst að tala um þetta núna af því ég held að þetta mundi koma sjávarbyggðum einstaklega að gagni í þeim mikla samdrætti, að 15–20 milljarðar, voru með einni ákvörðun af hálfu ríkisstjórnarinnar teknir út úr efnahagsreikningi þessara fyrirtækja.

Þess vegna er ég fyrst og fremst að tala um þetta sem aðgerð sem mundi hjálpa meðan er verið að bíða eftir því að aukning verði á þorskinum á nýjan leik sem ég vona að verði auðvitað sem fyrst. Ég er auðvitað þeirrar skoðunar, eins og kom fram, að það hefði átt að veiða meira af þorski og hefði verið skynsamlegt. Ég tel reyndar, og get sagt það hér, að það þurfi að stórefla rannsóknir í kringum sjávarútveginn og við framsóknarmenn leggjum til að það verði gert og viljum auka fjárveitingar til þeirra árlega um 400 millj. kr.

Kannski þarf þar að koma til fleiri en Hafró, t.d. háskólarnir, samstarf við þá, því við vitum að samkeppni í vísindum og atvinnulífi getur líka haft mikið að segja. Ég held því að það þurfi nú að fara yfir þetta mál hér og við munum auðvitað gera það í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd. En ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir hans svör. Mér

fannst liggja í svari hans loðið loforð.

[16:50]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér hefur farið fram umræða um fjárlög ríkisstjórnarinnar. Hv. þm. Jón Bjarnason, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, í fjárlaganefnd hefur gert grein fyrir megináherslum okkar við fjárlagasmíðina og viðbrögð við tillögum ríkisstjórnarmeirihlutans. Ég vil gera hans orð að mínum. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur farið ítarlega yfir stöðu efnahagsmála og afstöðu okkar á því sviði. Ég vil gera hans orð að mínum. Aðrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa fjallað um einstaka málaflokka og tek ég undir þau sjónarmið sem þar hafa komið fram.

Ég tala hér fyrir tillögum sem við leggjum fram á sviði heilbrigðismála. Það erum við hv. varaþingmaður, Dýrleif Skjóldal og ég sem flytjum þessar tillögur fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs en það var fulltrúi VG í heilbrigðisnefnd sem hafði veg og vanda af undirbúningi þessara tillagna.

Við leggjum til að framlag til sjúkratrygginga verði hækkað um 70 millj. kr. og því beint inn í forvarnaátak til tannlækninga. Að sjúkrahúsið á Akureyri fá 100 millj. kr. til viðbótar því sem því er ætlað á fjárlögum eða í fjárlagafrumvarpi. Að Landspítalinn fái 600 millj. kr. til viðbótar við það sem honum er ætlað. Að til heilsugæslunnar almennt verði varið til viðbótar 150 millj. kr.; 100 millj. kr. til eflingar sérfræðiþjónustu og 50 millj. kr. til eflingar geðheilbrigðisþjónustu.

Að heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu fái 300 millj. kr. til viðbótar því sem henni er ætlað samkvæmt frumvarpi stjórnarmeirihlutans. Að heilbrigðisstofnun Austurlands fái 410 millj. kr. til viðbótar og framkvæmdir þar vegna öldrunarþjónustu, undirbúningsframkvæmdir 50 millj. kr. Samtals gerir þetta 1.680 millj. kr. Í öðrum tillögum koma fram hugmyndir okkar um hvernig tekna skuli aflað.

Ég vísa til röksemda sem við setjum fram. Annars vegar í minnihlutaáliti hv. þm. Þuríðar Backman, frá minni hluta heilbrigðisnefndar í ítarlegu skjali. Þar kemur fram að þær tillögur sem við leggjum hér fram duga varla og ekki til þess að rísa undir þeim rekstri sem við viljum sjá í þessum stofnunum, engan veginn, en þetta er tilraun okkar til málamiðlunar. Þannig teljum við að Landspítali þurfi milljarð að minnsta kosti til að halda í horfinu. Ég vísa í álitsgerðir og áskoranir sem hafa komið frá aðstandendafélögum fólks á dvalarheimilunum aldraða og reyndar eru önnur gögn sem ég mun reifa við 3. umr. fjárlaga.

Ég ætla að hafa ræðu mína stutta, ég vísa í þessi minnihlutaálit. Ég gleymdi að geta um minnihlutaálit hv. þm. Guðfríðar Lilju Grétarsdóttur, varaþingmanns, um félagsleg málefni. Ég ætla ekki að rekja það sem þar kemur fram nú en mun fjalla ítarlegar um það við 3. umr. fjárlaga. Ég mun óska eftir því að við 3. umr. fjárlaga þegar ég fer yfir þessa málaflokka, að hæstv. heilbrigðisráðherra og hæstv. félagsmálaráðherra verði viðstödd umræðuna.

Hæstv. fjármálaráðherra hefur verið viðstaddur þessa umræðu svo og fulltrúar stjórnarflokkanna í fjárlaganefnd. Þeir hafa verið viðstaddir alla umræðuna. En ég sakna þess mjög að fagráðherrar skulu ekki vera viðstaddir umræðuna og það má segja að það hvíli á okkur sú skylda að reyna að skipuleggja umræðuna með þeim hætti að þeir séu jafnan til svara fyrir sína málaflokka. Það setur að sjálfsögðu skyldur á okkar herðar líka að sjá til þess í skipulagningu og við undirbúning umræðunnar að svo geti orðið.

En ég ítreka, hæstv. forseti, að ég krefst þess mjög eindregið að hæstv. heilbrigðisráðherra og hæstv. félagsmálaráðherra verði viðstödd 3. umr. þegar ég fer yfir þessi mál. Þá tel ég eðlilegt, þar sem svo óheppilega vill til að hæstv. forsætisráðherra hefur verið fjarverandi þessa umræðu um fjárlög hans eigin ríkisstjórnar vegna þess að hann hefur dvalist utan lands, að hann verði einnig viðstaddur alla 3. umr. fjárlaga. Að þessu sögðu lýk ég máli mínu.

[16:56]

Auður Lilja Erlingsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hér hefur verið farið víða í dag í umræðum um fjárlög íslenska ríkisins og svo var einnig í gær. Mig langar rétt að staldra við á nokkrum stöðum.

Þegar tekið er tillit til efnahagsumhverfis á Íslandi er ekki erfitt að gefa sér að verulega hafi reynt á ríkisstjórnina við gerð fjárlaga enda óvenjumikið umrót og óvissa í efnahagsmálum. Fyrir utan gríðarlega háa vexti, þenslu og mikla verðbólgu eru kjarasamningar fram undan og þeim fylgir vitanlega mikil óvissa.

Það er ekki gæfulegur arfur sem hin nýja ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks fær í veganesti á fyrsta kjörtímabili sínu. Því vil ég nýta tækifærið og hrósa fjárlaganefnd fyrir vel unnin störf við erfiðar aðstæður. Ég ásamt hv. þm. Þuríði Backman stóð að minnihlutaáliti í heilbrigðisnefnd og langar mig að gera stuttlega grein fyrir því.

Nú standa fyrir dyrum miklar breytingar á verksviði heilbrigðisnefndar þar sem annar veigamesti málaflokkur hennar, almannatryggingar, kemur til með að falla undir félagsmálaráðuneytið. Minni hlutinn telur það ámælisvert að nánara skipulag og skipting liggi ekki fyrir. Að því leyti er vinna við fjárlagagerðina óljós og ómarkviss. Að vísu er boðað að frumvörp um nánari verkaskiptingu verði lögð fram á vorþingi en lögin taka gildi 1. janúar 2008.

Minni hluti heilbrigðisnefndar telur að mikil þörf sé á að byggja upp og styrkja þjónustu innan heilsugæslustöðva landsins. Sérstaklega teljum við að þörfin sé brýn á höfuðborgarsvæðinu þar sem nokkur þúsund manns eru á biðlista eftir heimilislækni. Það er furðuleg forgangsröðun að nýta ekki tækifærið til að bæta verulega úr þessu í ljósi þess að það er þjóðhagslega hagkvæmt og eykur bæði öryggi og samfellu í heilbrigðisþjónustunni að gera heilsugæsluna að fyrsta viðkomustað. Þess í stað þarf fólk sem hefur ekki heimilislækni að leita aðstoðar beint til sérfræðinga, Læknavaktar eða slysadeildar. Það fyrirkomulag er dýrt og veldur óþarfa álagi.

Minni hluti heilbrigðisnefndar vill jafnframt benda á slæma fjárhagsstöðu minni sjúkrahúsa og heilbrigðisstofnana og hvetur eindregið til bóta á því sviði svo að þessar stofnanir geti haldið úti góðri heilbrigðisþjónustu og tekið þátt í kröftugri þróunarstarfsemi. En síðast en ekki síst þurfa þessar stofnanir að geta boðið starfsfólki sínu upp á

mannsæmandi laun og góða starfsaðstöðu.

Sú stefna sem hefur verið ríkjandi í heilbrigðismálum, að fækka legudögum og efla göngudeildarþjónustu, er nokkuð sem þarf að hugsa vandlega því að við minnum á að fyrir sjúklinga getur þessi tilhögun valdið auknu álagi sem og meiri kostnaði þar sem greitt er fyrir hverja vitjun.

Með hækkandi meðalaldri þjóðarinnar fjölgar þeim sem dvelja á dvalar- eða hjúkrunarheimilum eða búa heima og þurfa þjónustu heima við eins og heimaþjónustu, heimahjúkrun, dagvistun o.s.frv. Minni hluti heilbrigðisnefndar vill lýsa yfir ánægju sinni með aukið framlag til heimahjúkrunar og styður það heils hugar. Þó er lengi hægt að gera betur og þar bendum við sérstaklega á þörf á að hækka daggjöld fyrir dvalar- og hjúkrunarheimili í samræmi við þær auknu kröfur um bætta þjónustu og fagleg vinnubrögð sem eru uppi.

Minni hluti heilbrigðisnefndar telur sérstaka ástæðu til að benda á erfiða fjárhagsstöðu Heilbrigðisstofnunar Austurlands en þar hefur verið mikil þensla undanfarin ár vegna stóriðjuframkvæmda á Austurlandi. Þessu stóraukna álagi hefur ekki verið mætt með samsvarandi aukningu á fjárlögum hvers árs. Nú þegar framkvæmdunum er að ljúka þarf að skoða þetta mál betur.

Í fjárlögum er gert ráð fyrir hækkun komugjalda sjúklinga. Minni hluti heilbrigðisnefndar varar eindregið við þeirri þróun að varpa kostnaði við heilbrigðisþjónustu yfir á neytendur. Hækkun komugjalda kemur niður á þeim sem síst skyldi, langveikum, öldruðum og tekjulitlu fólki.

Í fjárlögum er gert ráð fyrir 70 millj. kr. hækkun til tannlækninga til að fylgja eftir fjölgun íbúa. Í fjárlögunum er hins vegar ekki gert ráð fyrir auknum fjármunum til forvarnastarfs hjá börnum í tengslum við átak til að bæta tannheilsu og tannvernd en á síðasta sumarþingi var samþykkt þingsályktunartillaga um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna. Þessi aðgerðaáætlun var mikil og metnaðarfull og í henni fólst m.a. að tannvernd barna ætti að verða bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvörnum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna. Minni hluti heilbrigðisnefndar vill því gagnrýna að ekki sé áætlað að setja meira fjármagn inn á þennan lið frumvarpsins.

Ég var jafnframt með minnihlutaálit í iðnaðarnefnd sem ég tel ekki þörf á að gera ítarlega grein fyrir nema að því leyti að í álitinu felast vonbrigði yfir því að í frumvarpinu er ekki tekið með skýrari hætti á stóriðjustefnunni, hvort stefnt sé að áframhaldandi uppbyggingu stóriðju, fleiri álverum og stórvirkjunum vegna þeirra, því að slíkar framkvæmdir geta auðveldlega kollvarpað öllum forsendum fjárlaga.

Í heildina litið, eftir yfirferð mína yfir frumvarp til fjárlaga, er þó eitt sem stendur upp úr og vekur mesta athygli mína og er það sami hlutur og margir úr stjórnarandstöðunni hafa rætt áður, þ.e. hversu lítil breyting hefur orðið á fjárlagafrumvarpinu milli ára þrátt fyrir ríkisstjórnarskipti. Þrátt fyrir nýjan meiri hluta virðist ekki verða vart við nokkra stefnubreytingu að ráði. Miðað við kosningaloforð stjórnarflokkanna fyrir síðustu kosningar, og þá sérstaklega Samfylkingarinnar, hefði mátt búast við gagngerri stefnubreytingu hvað varðar málefni aldraðra, öryrkja og barnafjölskyldna og þeir fulltrúar Samfylkingarinnar sem töluðu í eldhúsdagsumræðum á þingi fyrr á árinu töluðu jafnvel um að endurreisa velferðarkerfið á Íslandi og er það vel. Ég fagnaði þeim orðum og verð því að spyrja: Hvar eru þau fögru fyrirheit í fjárlögunum?

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir hefur vissulega bent á fyrr í umræðunni að það taki langan tíma að snúa stóru skipi. Það breytir því þó ekki að ég sakna þess verulega að sjá nánast engin ummerki eftir Samfylkingu á þessu — (Gripið fram í.) já, meiri hernaðarátök, það er það eina.

Í umræðunum hafa þrjú atriði verið nefnd sem dæmi um mark Samfylkingarinnar á fjárlagafrumvarpinu. Í fyrsta lagi hið nýja frumvarp til jafnréttislaga, sem ég ætla ekki að deila á, ég tel það gott og mikil þörf á að það nái að ganga í gegn.

Í öðru lagi hefur verið talað um nýsamþykkta þingsályktunartillögu um aðgerðir til að bæta stöðu barna og ungmenna sem ég hef áður minnst á. Ég ætla ekki heldur að deila á hana, hún er einnig mjög góð og, eins og ég segi, sýnir fram á mikinn metnað. En það vantar algjörlega að henni fylgi peningar og hennar sjást ekki merki í fjárlögunum.

Í þriðja lagi hafa verið nefndar aðgerðir, sem ekki er búið að kynna fyrir okkur, til að bæta stöðu ákveðinna hópa í þjóðfélaginu. Ég get ekkert sagt um það þar sem ég hef ekki séð þær tillögur og veit ekki til hvers verið er að vísa.

Í raun og veru leyfi ég mér að spyrja hvort Samfylkingunni og fulltrúum hennar hér, hv. þingmönnum, finnst undarlegt að við leitum að marki þeirra í þessum fjárlögum. Fyrir utan almenn velferðarmál verð ég að viðurkenna að ég hreinlega sakna þeirra stórauknu fjárframlaga sem Samfylkingin lofaði að láta renna til menntamála ef flokkurinn kæmist til valda, sem hann hefur nú þegar gert. Það er grundvallarréttur hvers einstaklings að tjá sig og setja fram hugsanir sínar. Til þess að svo megi verða er nauðsynlegt að hver einstaklingur geti stundað það nám sem geta og áhugi segja til um óháð efnahag, öðrum félagslegum þáttum eða stöðu að hvaða leyti sem er. Því tel ég nauðsynlegt að endurskoða fjárframlög til einstakra málaflokka. Menntamál þurfa að vera ofar í forgangsröðuninni en raunin er í frumvarpi til fjárlaga.

Þegar rætt er um jafnrétti til náms tel ég nauðsynlegt að styrkja nokkrar lykilstofnanir í samfélagi okkar. Mikil þörf er á því að auka fjárframlög til Lánasjóðs íslenskra námsmanna, það er tæki sem við höfum til að jafna aðstöðu nemenda og tryggja jafnrétti til náms. Sömuleiðis þarf að styrkja Háskóla Íslands til muna og gera honum kleift að ná sínum háleitu markmiðum og sinna kennslu og rannsóknum sem þjóðarháskóli landsins. Háskólinn á Akureyri fær samkvæmt frumvarpinu hækkun til að mæta fjölgun nemenda, ég fagna því en ég tel að styrkja verði enn frekar starfsemi skólans og vona að úr því verði bætt hvort sem er á þessum fjárlögum eða þeim næstu.

Í frumvarpinu finnst mér gæta nokkurrar tilhneigingar til að beina fjármagni í meira mæli til skóla sem innheimta skólagjöld og það tel ég varhugaverða þróun. Einnig þarf að horfa sérstaklega til stöðu framhaldsskóla landsins en flestir þeirra þurfa nánast að þola raunlækkun á milli ára. Það er mikilvægt að endurskoða reiknilíkan framhaldsskól-

anna svo að það endurspegli raunverulega fjárþörf skólanna. Einnig þarf að hækka jöfnunarstyrk verulega til að koma til móts við námsmenn og fjölskyldur þeirra sem bera verulegan kostnað af námi við framhaldsskóla landsins. Þar má nefna tíðrætt loforð margra flokka um styrki til nemenda fyrir námsgögnum.

Á síðustu árum hefur mönnum orðið tíðrætt um nauðsyn þess að hækka húsaleigu- og vaxtabætur til að koma til móts við tekjulágt fólk og jafna húsnæðiskostnað. Ef einhvern tíma hefur verið þörf á aðgerðum í þá veru er það nú. Í frumvarpi til fjárlaga er gert ráð fyrir 6,3% hækkun á vaxtabótum en það eitt dugir ekki til, sérstaklega í ljósi þess að hlutfall vaxtabóta af vaxtagreiðslum hefur lækkað úr 26% í 15% síðasta áratug.

Nýlega fór fram á Alþingi utandagskrárumræða um stöðuna á húsnæðismarkaðnum þar sem svört mynd var dregin upp af ástandinu og ekki að ástæðulausu. Ungt fólk á nú verulega erfitt með að koma sér þaki yfir höfuðið. Vextir á íbúðalánum, sem voru 4% fyrir þremur árum, eru nú roknir upp í 7%. Á sama tíma hefur íbúðaverð hækkað verulega. Þessi hækkun vaxta og hækkun á íbúðaverði hefur haft í för með sér að mun erfiðara er nú fyrir fólk að standast greiðslumat. Þetta á sérstaklega við um það unga fólk sem er að fara að kaupa sér sína fyrstu íbúð.

Það fólk sem er á leigumarkaðnum er í engu betri stöðu. Húsaleigubætur hafa ekki haldið í við verðlag og verð á leiguíbúðum er svimandi hátt. Ekki er auðvelt fyrir fólk á leigumarkaðnum að leggja til hliðar mánaðarlega til að safna í útborgun einfaldlega af því að megnið af innkomunni fer í að borga leigu. Langir biðlistar eru eftir félagslegu húsnæði og listi yfir þá námsmenn sem bíða eftir húsnæði hjá húsnæðisfélögum námsmanna er sömuleiðis langur. Úrbóta er þörf og því er kannski ekki nema von að ég spyrji: Hvar eru þær umtalsverðu hækkanir vaxta- og húsaleigubóta sem lofað var í kosningabaráttunni? Hvar er viðleitnin til að bæta ástandið?

Virðulegi forseti. Ég læt hér lokið umfjöllun minni um frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008 og það geri ég e.t.v. sérstaklega í ljósi þess að ég er aftarlega á mælendaskrá og vil ekki fara að endurtaka það sem allir aðrir eru búnir að segja í dag. Mig langaði hins vegar að enda á því að benda á þær breytingartillögur sem eru komnar fram frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, bæði hvað varðar tekjuhlið frumvarpsins og útgjaldahliðina. Ég vona að ríkisstjórnin líti á þær og skoði með jákvæðum augum sem viðleitni okkar til að bæta kjör ákveðinna hópa á Íslandi og íhugi að styðja okkur í þeirri viðleitni okkar.

[17:08]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Auði Lilju Erlingsdóttur fyrir ræðu sína og nota tækifærið, vegna þess að ég hygg að þetta sé einn af síðustu dögum hennar hér á þinginu, til að þakka henni gott samstarf þá daga sem hún hefur setið hér. Mér hefur fundist hv. þingmaður beita sér nokkuð mikið í þingstörfum og taka oft til máls. Reyndar hafa flestir þeir sem komið hafa inn á þing, varaþingmenn úr öllum flokkum, gert það það sem af er en ég vil sérstaklega þakka henni fyrir mjög málefnaleg innlegg í umræðum.

Ég held hins vegar, hæstv. forseti, að ég verði að endurtaka það sem ég hef áður sagt, bæði við hv. þm. Árna Þór Sigurðsson og eins hv. þm. Steingrím J. Sigfússon: Ekki er við því að búast að þess sjáist merki að öll kosningaloforð Samfylkingarinnar séu komin inn á fyrsta ári kjörtímabils. Um er að ræða fjögurra ára verkefni og hugsanlega lengra ef vel tekst til.

Ég vil nefna tvö atriði, jafnréttismálin og aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna. Hv. þingmaður talaði um að þeirra sæi engan stað peningalega, það er vissulega rétt. Stefnumörkunin hefur hins vegar farið fram og útfærslurnar koma síðar. Þriðja atriðið sem ég vil nefna snerta lífeyrismál og aldraða og öryrkja. Við höfum gert grein fyrir því, nokkrir þingmenn Samfylkingarinnar og eins hæstv. fjármálaráðherra, að milli 2. og 3. umr. koma útfærðar tillögur um kjarabætur til aldraða og öryrkja. Ég vona að þetta svari spurningum hv. þingmanns.

[17:10]

Auður Lilja Erlingsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta svarar vissulega fyrirspurn minni og er sama svar og áður hefur komið fram við sams konar fyrirspurnum, þannig að það var kannski ekki við öðru að búast. Ég hefði þó gjarnan viljað sjá skýrari fingraför Samfylkingarinnar á fjárlagafrumvarpinu og Samfylkingin getur tekið því sem hrósi. Mörgu var lofað í kosningabaráttunni sem ég bíð spennt eftir að sjá uppfyllt.

Hvað varðar aðgerðaáætlun til að styrkja stöðu barna og ungmenna finnst mér miður að sjá ekkert í fjárlögunum. Ég hefði búist við því að fyrsti hluti þeirrar metnaðarfullu áætlunar kæmi alla vega til framkvæmda á næsta fjárlagaári, en svo er ekki.

[17:11]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir þetta svar. Auðvitað má alltaf deila um það hvort nóg sé að gert o.s.frv. Merki um aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna sjást nú þegar í fjárveitingum til geðheilbrigðismála barna og ungmenna í fjárlagafrumvarpinu. En það er rétt, sem hv. þingmaður segir, að ekki er komin tímasett, útfærð aðgerðaáætlun. Stefnumörkunin liggur hins vegar fyrir, afar metnaðarfull stefnumörkun. Hv. þingmaður er að hverfa af Alþingi en ég vona að samflokksmenn hennar komi að útfærslu aðgerðaáætlunarinnar þegar hún kemur til kasta fagnefnda hér á Alþingi, og ég vonast til þess að allir geti sammælst um hana og verið samstiga í þeim skrefum sem þarf að stíga. Þessi metnaðarfulla aðgerðaáætlun, sem lögð var hér fram, kynnt og samþykkt, markar mjög stór spor í málefnum barna og unglinga á Íslandi.

Ég fagna því mjög að þetta skuli hafa verið eitt af fyrstu verkum ríkisstjórnarinnar og sýnir það í hnotskurn að ríkisstjórnin ætlar á næstu fjórum árum að leggja áherslu á málefni barna og unglinga, þó svo — það er rétt hjá hv. þingmanni — að ekki séu komnir tímasettir fjármunir í öll þau góðu verkefni sem bíða á næstu fjórum árum.

[17:13]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að taka undir með áliti

1. minni hluta fjárlaganefndar og gera þau sjónarmið sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson flutti hér í gær að mínum og þau atriði sem koma fram í greindu nefndaráliti.

Við finnum hér fyrir skyldu sem okkur ber að sinna í samræmi við stjórnarskipunarlög, 41., 42. og 43. grein, en samkvæmt þeim ákvæðum er fjárveitingavaldið, sem er hjá þjóðkjörnum fulltrúum á Alþingi, ein mikilvægasta hornstoð og undirstaða stjórnkerfis okkar. Það er ætlast til þess að Alþingi gæti réttinda borgaranna með þeim hætti að ríkisvaldið leggi ekki óhæfilegar álögur á borgarana, að vel sé farið með ríkisfjármuni og nauðsynlegt eftirlit sé með því með hvaða hætti ríkisvaldið fer með þá fjármuni sem Alþingi samþykkir að veita til starfsemi ríkisins hverju sinni. Þetta er eins og ég sagði einn mikilvægasti hornsteinn hagsmunagæslu borgaranna sem Alþingi er falið að sinna. Spurningin er hvernig Alþingi fer með þetta vald og hvort vinnubrögð þingsins séu með þeim hætti að Alþingi megi og geti verið stolt af því hvernig þetta er gert.

Þess ber að geta og verður að undirstrika að þrátt fyrir stjórnarskrárbundin ákvæði um að ekkert gjald megi greiða nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum þá er það samt gert í stórum stíl og stjórnvöld gera það í skjóli þess að aukin heimild verði veitt síðar af hálfu fjárveitingavaldsins, Alþingis. Þessi aðferð er röng og í raun í andstöðu við þau sjónarmið sem koma fram í stjórnarskránni, fjáraukalögin ættu í raun að koma fram áður en peningunum er eytt en ekki löngu eftir að þeim er eytt.

Síðan er annað að í mörgum tilvikum, eins t.d. varðandi Landspítalann, þá er öllum ljóst að fjárveitingar til þeirrar stofnunar eru mjög vanáætlaðar, þær eru ekki nægar, stofnunin getur ekki staðið undir eðlilegri þjónustu og þá verður að bregðast við. Ríkisvaldið virðist geta farið sínu fram vegna þess að það hefur reynslu af því að Alþingi samþykkir fjáraukalög þegar framkvæmdarvaldið hefur bæði af nauðsyn og geðþótta eytt peningum langt umfram þær heimildir sem ákveðnar hafa verið í fjárlögum.

Þegar fjárlagafrumvarpið er lagt fram stendur Alþingi líka frammi fyrir orðnum hlut að verulegu leyti. Samþykkt hafa verið lög, sem verður og ber að virða, sem hafa útgjöld í för með sér og auk þess hefur ríkisvaldið gert samninga við ýmsa aðila sem þarf líka að virða en Alþingi hefur þó möguleika á að skoða og gera breytingar á. Ég leyfi mér, til að stytta mál mitt, að vísa í því sambandi til þess sem kemur fram í skýrslu umboðsmanns Alþingis fyrir árið 2006 sem hér var til umræðu þar sem umboðsmaður fjallar um þessi atriði með mjög glöggum hætti á bls. 23–26 í skýrslunni. Þar rekur hann að með því að fara í auknum mæli þá leið að gera sérstaka samninga við ákveðna aðila, þess vegna hagsmunaaðila, sé spurning hvort um einsleitni í stjórnarframkvæmd sé að ræða ef menn skilgreini fyrir fram hvaða þjónustu borgararnir þurfi eða Alþingi vill að þeim sé veitt, í stað þess að fara þá leið að verja ákveðnum fjármunum fyrir fram og jafnræðisreglu borgaranna sé þá ekki ávallt gætt sem skyldi.

Staðreynd málsins er því sú að þegar fjárlagafrumvarp er lagt fyrir Alþingi er rammi þess að mjög miklu leyti mótaður, meginhluti fjárlagafrumvarpsins hefur verið ákveðinn. Þó að ég bendi á þessa staðreynd vil ég ekki draga úr mikilvægi þess starfs sem Alþingi sinnir, mér finnst líka nauðsynlegt að víkja að þeirri þrotlausu vinnu sem fjárlaganefnd vinnur í sambandi við fjárlagagerð og ýmsar aðrar fastanefndir Alþingis sinna einnig. Hins vegar er spurning hvort ekki sé hægt að nota annað vinnulag, vinna þessa vinnu með öðrum hætti en nú er gert. Ákveðinn hluti vinnu við fjárlagagerð fer í skoðun á erindum og óskum um fjárveitingar frá einstaklingum og stofnunum þar sem um lágar fjárbeiðnir er venjulega að ræða. Það sem skiptir máli fyrir fjárveitingavaldið er að afgreiða þau erindi faglega en láta ekki geðþóttasjónarmið eða kunningsskap við umsækjendur eða flokksskírteini ráða því með hvaða hætti erindið er afgreitt.

Það sem mér finnst því brýnast er að fjárlaganefnd setji ákveðnar viðmiðunarreglur varðandi stuðning við einstaklinga og félög og feli starfsfólki þingsins að vinna faglega úr umsóknunum í samræmi við þær starfsreglur sem fjárlaganefnd mótar og taki þær síðan til skoðunar og lokaákvörðunar áður en tillögur nefndarinnar yrðu lagðar fyrir Alþingi. Það mundi líka fela í sér að aðrar fastanefndir Alþingis færu eftir þeim starfsreglum sem fjárlaganefnd ákvarðaði og mótaði tillögur sínar á. Sá háttur sem nú er hafður varðandi afgreiðslu þess fjölda erinda sem Alþingi berst frá einstaklingum og félögum um fjárstuðning við verkefni er að mínu viti gjörsamlega fráleitur, ómarkviss og ekki í samræmi við nútímavinnubrögð eða kröfu um skilvirk vinnubrögð.

Þegar ég sem nýliði á þingi kom að þessari vinnu gat ég ekki varist því að finnast þetta með nokkrum endemum og af því að hv. þm. Bjarni Harðarson vitnaði í ágæta sögu í ræðu sinni fyrir áliti 2. minni hluta í gær, þá datt mér í hug önnur saga einmitt í sambandi við þessar einstaklingsbundnu afgreiðslur sem Alþingi og fjárlaganefnd og fagnefndir hafa haft með að gera. Þar var um að ræða flokksbróður Bjarna Harðarsonar, að vísu frá síðustu öld, þingmann annaðhvort Norður- eða Suður-Múlasýslu, Pál Zóphóníasson, sem þá sat í ákveðinni nefnd sem hét álagningarnefnd eða hvort hún hét niðurjöfnunarnefnd útsvara. Þar skiptust menn svolítið í flokka með það hvort þeir vildu leggja hátt eða lágt á ákveðna einstaklinga og höfðu til þess ákveðið svigrúm og Páll Zóphóníasson þótti almennt vera harðdrægur mjög við að leggja á há gjöld. Einhvern tíma var það svo í ákveðnu tilviki þar sem ákveðinn einstaklingur kom til að þá brá svo við að Páll lagði til að lögð yrðu mjög lág gjöld á þann einstakling — ég reikna með að hv. þm. Bjarni Harðarson þekki þessa sögu um flokksbróður sinn. Páll var náttúrlega spurður að því af öðrum nefndarmönnum hvernig á því stæði að svo brygði við því að þetta væri gjörsamlega úr takti við það sem Páll Zóphóníasson, hv. þingmaður á þeim tíma, hafði að öðru leyti við aðrar afgreiðslur. Hann var spurður: Þekkirðu þennan mann sérstaklega, er hann í Framsóknarflokknum eða er eitthvað annað sem kemur til? Vegna þess að þá voru geðþóttaákvarðanir algengari en þær eru í dag. Þetta endaði með því eftir því sem lengra var gengið á Pál að hann svaraði að hann þekkti ekki manninn en hins vegar hefði hann einu sinni þekkt hrút sem hann hefði átt.

Það er nú svo að hvort heldur menn þekkja manninn eða flokksskírteini er til að dreifa þá verða menn að átta sig á að nú á tímum verður að breyta svolítið um vinnulag miðað

við það sem áður var, sem sagt í lok síðustu aldar, og menn eiga að hverfa frá einstaklingsbundnum geðþóttaákvörðunum og afgreiða mál faglega, ekki á grundvelli einstaklinga, flokksskírteina, kunningsskapar eða annars þess háttar.

Ég tel að ef farið yrði í að móta ákveðnar starfsreglur fyrir fjárlaganefnd um það hvernig og með hvaða hætti ráðstafa ætti faglega og ganga frá hinum einstaklingsbundnu umsóknum á grundvelli almennra viðmiðana þá yrði starfið einfaldara og það væri líka betur staðið að þeim málum.

Ég þekki ekki störf fjárlaganefndar út í hörgul en ég ætla að skipuleggja mætti betur störf nefndarinnar. Ég geri mér grein fyrir því að sú fjárlaganefnd sem nú hefur starfað tekur við ákveðnum arfi, hún tekur við ákveðnum vinnubrögðum og hefur kannski ekki haft tíma til að móta sér skýrar starfsreglur en hefur til þess möguleika í byrjun nýs árs að taka hlutina öðruvísi. Ég tel að eitt af því sem Alþingi Íslendinga þarf að taka til verulega mikillar endurskoðunar sé með hvaða hætti haga á fjárlagavinnunni í framtíðinni, hvernig menn vilja standa að hlutunum þannig að afgreiðslan sé sem skilvirkust. Hvernig fjárveitingavaldið geti staðið að málum þannig að framkvæmdarvaldið skammti sér ekki rétt um of og geri ekki tillögur um of til þess að fara með mál og Alþingi standi jafnan frammi fyrir orðnum hlut og geti í raun ekki staðið á móti því sem gerst hefur. Ég tel að í viðmiðun varðandi störf og breytingar og nýtt vinnulag hjá fjárlaganefnd hljóti þetta að vera eitt af þeim meginatriðum sem taka þarf til skoðunar.

Ég tek undir með því sem segir í greinargerð 2. minni hluta fjárlaganefndar þar sem hv. þm. Bjarni Harðarson talar um að yfirspennan sé mjög mikil og ríkissjóður ætli ekki að hjálpa til. (Gripið fram í.) Þetta sagði hann í ræðu sinni í gær ef ég man rétt. Ég tek undir það, ég tel að þetta sé raun það sem um er að ræða. Það hefur orðið gríðarleg aukning í ríkisútgjöldum á undanförnum árum og fjárlögin eru nú með sama marki brennd. Mig minnir að hv. þm. Bjarni Harðarson hafi raunar talað um að hér væri um verðbólgufjárlög að ræða eða þenslufjárlög og ég tek undir með honum hvað það varðar. Við erum að tala um ríkisútgjöld sem voru ákveðin með fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2007 alls 367 milljarðar en eru áætluð samkvæmt fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008 eins og það var lagt fram, alls 430 milljarðar. Það er hækkun um 63 milljarða í útgjöldum ársins. Þetta er langt umfram öll verðbólguviðmið. Þetta er umfram þau viðmið sem Seðlabanki Íslands setur sér og þetta er langt umfram það sem ásættanlegt er að útgjöld ríkisins þenjist út milli ára.

Það eru ekki aðeins ríkisútgjöldin sem aukast, skattheimta ríkisins, tekjur ríkisins aukast enn meir. Samkvæmt fjárlögum ársins 2007 voru tekjur ríkisins áætlaðar 376 milljarðar en samkvæmt því fjárlagafrumvarpi sem við fjöllum um nú eru tekjurnar áætlaðar 461 milljarður eða hækkun tekna ríkissjóðs um 85 milljarða.

Ekki nóg með það. Í gær bárust okkur þingmönnum annars vegar Hagfréttir og hins vegar vefrit fjármálaráðuneytisins. Í vefriti fjármálaráðuneytisins kemur fram að innheimtar tekjur ríkissjóðs námu 354 milljörðum kr. á fyrstu tíu mánuðum ársins, þ.e. ársins 2007, það er 45,6 milljarða kr. aukning frá sama tíma í fyrra eða 13%. Það er 13% aukning á tekjum ríkisins, á skattlagningu ríkisins á einstaklinga þegar menn eru að setja sér verðbólgumarkmið sem eru svo allt, allt önnur og Seðlabankinn hamast við að hækka stýrivexti til þess að halda því. Á sama tíma og þessi góða greiðsluafkoma ríkissjóðs er opinberuð kemur í ljós, og er sagt frá því í Hagfréttum, að lækkun á virði íslenskra félaga í Kauphöll Ísland frá 1. október sl. sé um 510 milljarðar, sem hafa í raun horfið út í buskann. Á sama tíma og ríkissjóður getur vel við unað, er að fá 43 milljarða í viðbótartekjur í sinn hlut, hefur eignarhluti einstaklinga og félaga, verðmæti sem þeir áttu í byrjun október, rýrnað yfir 500 milljarða.

Þá er náttúrlega eðlilegt að menn spyrji: Í hvers konar ástand erum við komin? Er hætta á að þetta verði viðvarandi, er líklegt að þessi verðrýrnun haldi áfram? Að sjálfsögðu verður ríkisvaldið að skoða það og bregðast við og hafa tiltækar ráðstafanir ef um slíkt er að ræða. Ekkert slíkt er á döfinni hjá ríkisstjórninni. Hér er enn haldið áfram og reynt er að gera sem allra mest til að ná sem allra mestum tekjum í ríkissjóð og hvergi slakað á klónni. Og tímans vegna, af því að liðið er á umræðuna, vil ég stytta mál mitt en ég ætla að leyfa mér að nefna nokkur atriði sem mér finnst skipta gríðarlega miklu máli í sambandi við tekjuöflun ríkisins.

Í fyrsta lagi hefur olíuverð hækkað gríðarlega á heimsmörkuðum á undanförnum mánuðum. Taldar eru allar líkur á því að olíuverð haldist hátt í nokkurn tíma enn. Það þýðir að bólgnasti olíufurstinn hér á landi er ríkissjóður vegna þess að stór hluti af þeim álögum sem eru á hvern bensínlítra eða dísilolíulítra rennur í ríkissjóð. Þá er spurningin sú: Hefur ríkisstjórnin einhverjar áætlanir um að koma til móts við fólkið í landinu með því að lækka álögur sínar til þess m.a. að hamla gegn verðbólgunni til að koma í veg fyrir aukningu og hækkun á verðtryggðum lánum? Eða á að halda og kreppa að og láta einstaklingana gjalda fyrir það í góðæri eins og við búum við þar sem tekjur ríkissjóðs hafa aukist langt umfram það sem áætlað var? Má hvergi slaka á klónni? Er það þannig, ágætu sjálfstæðismenn sem standið að þessu fjárlagafrumvarpi og þeim ósóma sem ríkt hefur í ríkisfjármálum, þ.e. að auka skattheimtuna jafnt og þétt þannig að við eigum met í öllum OECD-löndum frá því að Sjálfstæðisflokkurinn kom að stjórn ríkisfjármála og met í Evrópu hvað varðar aukna skattheimtu, á að halda svona áfram og er hvergi hægt að slaka á?

Í annan stað vil ég nefna stimpilgjald. Talað hefur verið um það í lengri tíma að stimpilgjald sé óréttlátur skattur. Hvaða þýðingu hefur stimpilgjaldið? Það hefur þá þýðingu að það gerir einstaklingum erfiðara fyrir að skipta um lánastofnun, það dregur úr samkeppni á lánamarkaðnum. Hvernig á að fara að og hvaða tillögur hefur ríkisstjórnin uppi? Hæstv. forsætisráðherra hefur orðað það svo opinberlega að afnema beri þennan ósanngjarna skatt, stimpilgjald, en bara ekki núna. Hvenær þá? Ef ekki er möguleiki eða forsenda til þess að afnema stimpilgjald þegar góðæri ríkir, þegar miklar umframtekjur eru hjá ríkissjóði, hvenær er það þá hægt? Ég tel mjög mikilvægt og nauðsynlegt að fjárlaganefnd skoði milli umræðna að taka á þessu atriði og fella stimpilgjaldið niður sem tekjur í viðmiðun fjárlaga vegna næsta árs, vegna þess að með því að fella stimpilgjaldið niður aukum við í raun samkeppnishæfni íslenska fjármála-

kerfisins. Við gerum það auðveldara fyrir íslenska neytendur að velja þá kosti sem hagkvæmastir eru fyrir þá á lánamarkaði. Með því að halda í stimpilgjaldið erum við í raun að þurrka út samkeppni og höfuðatriðið í því máli að koma stimpilgjaldinu í burt er að geta aukið og haldið samkeppninni sem bestri.

Í þriðja lagi vil ég nefna hækkun skattleysismarka. Það að láta skattleysismörkin ekki fylgja verð- og launaþróun í landinu hefur gert það að verkum að hér hefur skapast mikill og viðvarandi velferðarhalli sem hefur valdið því að það fólk sem lægstar hefur tekjurnar hefur lent í fátæktargildru. Það hefur valdið í því að aldraðir og öryrkjar margir hverjir hafa ekki nóg fyrir sig að leggja og eiga ekki fyrir nauðþurftum. Við sem ríkasta þjóðfélag í heimi getum ekki sætt okkur við að okkar minnstu bræður geti ekki notið mannsæmandi lífskjara. Það er gjörsamlega útilokað að þannig sé staðið að málum. Ein virkasta leiðin og sú leið sem gæti orðið til þess að leysa hugsanlega þá kjaradeilu sem virðist í uppsiglingu er að hækka skattleysismörk í samræmi við það sem við í Frjálslynda flokknum höfum lagt til, þ.e. að hækka skattleysismörk upp í 150 þús. kr. tekjur á mánuði sem yrðu þá án skatta.

Þessi atriði finnst mér nauðsynlegast að nefna varðandi það á hvern hátt dregið verði úr ofursköttun ríkisins sem minn gamli flokkur Sjálfstæðisflokkurinn hefur því miður staðið að og ég er hræddur um að ýmsir fyrri forustumenn flokksins mundu verða lítt sælir með að sjá hvernig arftakar í forustu flokksins nú standa að því að þenja út ríkisbáknið eins og mest verða má. Það má ætla að margir hverjir líti þannig á að helst beri að líta til þess að hjálpræðið komi frá ríkinu í stað þess að menn treysti einstaklingunum til að leysa þau vandamál sem við er að glíma hverju sinni.

Varðandi útgjaldaliði fjárlaga verð ég tímans vegna að fara hratt yfir sögu en ég vil þó vekja athygli á nokkrum atriðum. Í fyrsta lagi spyr ég: Hvernig í ósköpunum stendur á því að við verjum tæplega hálfum milljarði til útgjalda vegna varnarmála þegar ekki hefur verið með einum eða neinum hætti sýnt fram á eða skýrt að einhver vá steðji að okkur? Er eitthvað sem gerir það að verkum eða kallar á að við höfum sérstakan varnarviðbúnað í landinu miðað við þá fjölþjóðlegu samninga sem við erum með í sambandi við varnarmál?

Þar til viðbótar vil ég nefna t.d. sendiráðavæðinguna, en hún er liður í kosningabaráttu Íslands til öryggisráðsins, þar sem við erum að eyða 2 milljörðum í sendiráð, í mörgum tilvikum gjörsamlega ónauðsynleg útgjöld. Hækkun til þróunarmála, sem er verulega mikil, 537 milljónir, sem er líka liður í þessari dýru kosningabaráttu til öryggisráðsins, er líka athugunarverð m.a. þegar ekki er hægt að standa að nauðsynlegum hækkunum í velferðarkerfinu fyrir okkar minnstu bræður. (**SVÓ:** Og systur.) Og systur, þá sem minnst hafa fyrir sig að leggja þannig að við kyngreinum þetta ekki, hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, enda engin ástæða til vegna þess að mannréttindi eiga að gilda fyrir alla. (**SVÓ:** Þá segir maður ekki bræður.) En við tölum um mannréttindi og það gildir fyrir alla þjóðfélagsborgara.

En út af þessum ummælum og af því að hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir kallaði hér fram í þá ætla ég að benda á einn hlut og það er að fjárveitingar til velferðarmála hækka ekki í samræmi við fólksfjölgun en á sama tíma hækkar þróunarsamvinnan til útlanda um 35%. Alls eru lagðar 770 milljónir í þessi sérstöku gæluverkefni hæstv. utanríkisráðherra eða mun hærri upphæð í krónum talið en sú sem lögð er til að hækka barnabætur og vaxtabætur til almennings á Íslandi. Spurningin er hvort Samfylkingunni finnist eðlilegt að staðið sé þannig að málum.

Ég vil að lokum, virðulegi forseti, ítreka að frá því að Sjálfstæðisflokkurinn kom að stjórn efnahagsmála hefur hann bæði slegið Evrópumet og met innan OECD varðandi hækkun skattlagningar. Mér finnst mikilvægast að hlutdeild ríkisins minnki. Í því góðæri sem hefur ríkt hefur verið gríðarlega mikið svigrúm til að lagfæra velferðarhallann, hækka skattleysismörk, greiða öryrkjum og öldruðum bætur sem gæfi þeim færi á að lifa mannsæmandi lífi en velferðarhallinn er ekki lagfærður. Það verður hins vegar að halda uppi velferðarkerfi atvinnuveganna, sem ætti að afnema, en velferðarhallinn er ekki lagfærður fyrir fólkið. Þrátt fyrir stóraukin ríkisútgjöld vegna gæluverkefna ríkisstjórnarinnar eru fólkinu í landinu send þau skilaboð að það sé ekkert afgangs til að leysa úr brýnum vandamálum þeirra sem lökust hafa kjörin.

Þessi fjárlög bera þess ekki vitni að um frjálslynda umbótastjórn sé að ræða. Fjárlögin sýna að hér er stjórnlynd stjórn sem telur bjargráðin vera helst fólgin í því að ríkið leysi vandann og aukin skattheimta og aukin hlutdeild ríkisins sé helsta bjargráðið. Þar greinir á milli frjálslyndra viðhorfa og stjórnlyndra viðhorfa. Það er stjórnlynd ríkisstjórn sem stendur að fjárlögum og fjárlagatillögum sem þessum en frjálslynd viðhorf miða að því að draga úr þeirri hlutdeild, draga úr skattheimtu og draga úr útgjöldum ríkisins.

[17:38]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Magnússyni fyrir yfirgripsmikla yfirferð hans yfir fjárlög næsta árs. Ræða hans skar sig að vísu úr allmörgum öðrum sem fluttar hafa verið við þetta tækifæri á þann veg að hann einbeitti sér að tiltölulega fáum málum og fór einstaklega vel ofan í sjónarmið sín.

Ég ætlaði við þetta tækifæri einungis að drepa á örfá atriði og kem fyrst að því sem hv. þingmaður hafði á orði um þá vinnu sem fjárlagagerðin kallar á hjá fjárlaganefnd og þinginu. Þetta hefur verið alláberandi í umræðu þingmanna um fjárlögin, þ.e. verklagið. Það hefur m.a. verið skýrt með þeim hætti að hér sé tiltölulega margt nýtt fólk sem vilji gjarnan sjá breytingar á því vinnulagi sem hér hefur verið viðhaft. Mér virðist sem ríkur vilji sé til að breyta því verulega.

Fyrr á þingfundi í dag kom fram ósk um að tilteknir ráðherrar yrðu viðstaddir umræðu eftir helgi þannig að þeir gætu verið í forsvari fyrir sína málaflokka. Ég er þeirrar skoðunar að formenn þingnefnda eigi miklu fremur að vera í forsvari og verja fjárlagagerðina en ráðherrar eða framkvæmdarvaldið ætti fremur að vera til að upplýsa um einstök framkvæmdaratriði við fjárlagagerðina. Fjárlagagerðin tel ég að eigi miklu frekar að vera á ábyrgð þingmanna, númer eitt, tvö og þrjú. Tvímælalaust.

[17:40]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sé ekki annað en ég og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson séum sammála um með hvaða hætti standa eigi að fjárlagagerðinni og til að draga þessa umræðu ekki á langinn þá sé ég ekki að það þurfi neitt frekara andsvar. En það er náttúrlega spurning hvort verkin verða látin tala og það skulum við sameinast um, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, að láta þau tala og gera bragarbót á þessu verklagi.

[17:41]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vona sannarlega að fjárlaganefnd muni í góðu samstarfi við aðra þingmenn láta verkin tala á næsta ári við gerð fjárlaga. Ég er þeirrar skoðunar og bind miklar vonir við það. Ég tel t.d. þá umræðu sem farið hefur fram um fjárlög íslenska ríkisins fyrir árið 2008 ekki mjög gefandi, upplýsandi eða innihaldsríka. Ég skal vera heiðarlegur í þeirri skoðun minni.

Ég tel að við þingmenn getum skipulagt vinnu okkar og umræður um þetta grundvallaratriði í stjórn ríkisins allt öðruvísi en hér hefur verið gert. Þingmenn hafa teygt lopann alveg linnulaust, fram eftir öllu kvöldi í gær. Það hefur komið fram í umræðum í dag að hér hafa menn étið upp hver eftir öðrum (**GÁ:** Ekki allir.) Nei, ekki allir, hv. þm. Guðni Ágústsson, hárrétt. En hér hafa menn étið upp hver eftir öðrum sömu loðmulluna, aftur og aftur. Er þörf á því að þylja hana yfir öllum þingheimi trekk ofan í trekk? Það er engin þörf á því, ekki nokkur. Ég held að þingmenn séu almennt ekki það treggáfaðir að þeir þurfi slíka yfirhalningu margoft á einum sólarhring.

Þetta eina atriði mundi leiða til þess að við fengjum meira út úr umræðu á borð við þessa en hún hefur skilað hingað til. Sem betur fer skynja ég mikinn vilja til að bregða út af þessu vinnulagi. Ég fagna því.

[17:43]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni fyrir að taka undir, jafnvel af enn meiri krafti, að hér þurfi að breyta vinnulagi.

Varðandi það sem hann talaði um, að hver á fætur öðrum flytti sína loðmullu þá hygg ég að þær síðustu ræður sem hafa verið fluttar í dag hafi ekki verið loðmulla eða endurtekning … (**KÞJ:** Ég átti ekki við ræðu hv. þingmanns.) Nei, ég tók því heldur ekki þannig. Ég sé ekki annað en að menn hafi í seinni hluta umræðunnar í dag komið inn á töluvert önnur mál og haft aðrar áherslur heldur en í sumum öðrum hlutum umræðunnar. En það er annað mál. Ég vil ekki dæma um það.

En það skiptir máli að við erum að fjalla um mikilvægustu löggjöf sem Alþingi afgreiðir ár hvert, þ.e. þann ramma sem framkvæmdarvaldið á að fara eftir. Þess vegna skiptir máli að þingið hafi tækifæri til að segja hug sinn. Þótt það sé kannski ekki akkúrat um þau atriði sem verið er að fjalla um í því fjárlagafrumvarpi sem er til umræðu hverju sinni þá eru það ákveðin skilaboð um hvernig beri að vinna í framtíðinni.

Ég lít þannig á varðandi þau atriði sem ég var að ræða hér um — því að þegar maður áttar sig á því að tiltölulega litlu verður breytt héðan af, þá er það spurningin: Hvernig nálgumst við þau mál sem við þurfum að sinna í framtíðinni? Hvaða framtíðarsýn ætlum við að marka okkur? Ætlum við að halda áfram ofurskattheimtu og taka meira og meira af borgurunum, láta opinber útgjöld fara yfir helminginn af vergri þjóðarframleiðslu eða ætlum við að snúa þróuninni við? Ætlum við að treysta almenningi í landinu? Ætlum við að treysta einstaklingunum til að leysa vandamálin eða trúum við eingöngu á að bjargræði komi frá ríkinu. Spurningin er: Viljum við fylgja frjálslyndri stefnu eða stjórnlyndri? Og svari nú þeir sjálfstæðismenn sem hér eru.

[17:45]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður sagði að undanfarin ár hefði verið slegið met í skattahækkunum. Nú hafa skattar á hagnað fyrirtækja lækkað úr 45%, í 33% og að lokum niður í 18%. Ég ætla að vona að hv. þingmaður fallist á það með mér að 18% séu minna heldur en 45%. Tekjur ríkissjóðs af sama skatti hafa margfaldast. Ég man ekki alveg töluna, hvort þær hafa sjöfaldast eða eitthvað svoleiðis. Nú spyr ég hv. þingmann: Er það skattahækkun að fyrirtæki borgi miklu fleiri krónur heldur en áður, miklu fleiri? Eða er þetta skattalækkun, þar sem prósentan hefur greinilega lækkað?

Sama gerðist með skatt á söluhagnað. Hann var 47% áður en fjármagnstekjuskatturinn var tekinn upp og tekjur ríkissjóðs voru nánast engar af sölu fasteigna og hlutabréfa, eða söluhagnaði yfirleitt. Hann var lækkaður niður í 10% og tekjur ríkissjóðs af söluhagnaði eru umtalsverðar. Þá vaknar aftur spurningin: Er þetta skattahækkun eða skattalækkun? Það er ekki nóg að líta á það hvað skattarnir hafa hækkað í krónutölu. Þeir geta nefnilega hækkað í krónum vegna þess að kakan stækkaði svo ofboðslega mikið við að álögum á hana var létt. Hrossið fer á skeið þegar álögunum er velt af því. Áður var það að sligast undir byrðinni. Nú er búið að létta byrðina af hrossinu og þá tekur það á sprett, er bara á skeiði. En þótt maður tali bændamál hérna, sem ég veit að fyrrv. landbúnaðarráðherra þekkir, hv. þingmaður, þá vil ég fá á hreint hvort þetta sé skattalækkun eða skattahækkun.

[17:47]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það má eiginlega segja, hv. þm. Pétur Blöndal, að það er tungunni tamast sem hjartanu er kærast. Þegar hv. þingmaður talar um skattamál þá bara staldrar hann við ákveðna tegund skattheimtu, þ.e. sem lagður er á lögpersónu, á fyrirtæki, þar sem um er að ræða lægstu skattprósentuna, þar sem skattar hafa lækkað á meðan heildarskattheimtan hefur aukist. Þá segi ég: Hv. þingmaður hefur haldið því fram að með því að lækka skatta á lögaðila hafi skatttekjur í raun aukist, og það skiptir máli, en ættu þá ekki sömu lögmál að gilda gagnvart einstaklingunum? Getum við ekki hækkað skattleysismörkin til að gefa þeim sem lægstar hafa tekjurnar möguleika á að komast út úr fátæktargildru, möguleika á að búa við mannsæmandi lífskjör? Af hverju byrjum við ekki fyrst á fólkinu? Af

hverju látum við ekki fólkið hafa forgang í staðinn fyrir það sem hv. þm. Pétur Blöndal kemur alltaf að, að láta fyrirtækin hafa forgang en gleyma fólkinu? Það er þar sem skórinn hefur kreppt að, í skattheimtu á einstaklinga, á fólkið í landinu. Þar höfum við slegið met hvort sem við berum okkur saman við OECD eða önnur lönd í Evrópu.

Það er vissulega rétt að skattheimtu hefur verið létt af lögaðilum. Ég er í sjálfu sér ekki að mótmæla því. Ég er almennt á því að við eigum að lækka skatta en við höfum í raun hækkað skattana. Við höfum ekki látið skattleysismörkin fylgja launa- eða verðlagsþróun og það er höfuðatriðið. Það gerir það að verkum að við erum með viðvarandi aukinn velferðarhalla og aukna skattheimtu ríkissjóðs.

[17:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Tekjur ríkissjóðs af sköttum á tekjur einstaklinga hafa hækkað mjög mikið. En af hverju það? Það er vegna þess að laun á Íslandi hafa hækkað meira en nokkurs staðar annars staðar í heiminum. Ég veit ekki til þess að það sé vandamál. Ef það er vandamál að launin hafi hækkað svona mikið umfram verðlag þá finnst mér það ánægjulegt vandamál.

En vegna þess hvernig tekjuskattstiginn er uppbyggður á Íslandi þá hefur tekjuskattur af þessum launum hækkað meira vegna þess að fleiri eru orðnir ríkir, hátekjumenn eru fleiri. Ef launin hefðu hækkað eins og verðlag, eins og margir vildu gjarnan, þá væri ekki um neina skattahækkun að ræða vegna þess að frítekjumarkið hefur haldið í við verðlag, neysluvísitölu, en ekki miðað við laun, að sjálfsögðu ekki.

Það skyldi þó ekki vera að lækkun skatta á atvinnulífið og einstaklinga, því að þeir skattar hafa verið lækkaðir líka í prósentum, hafi valdið gífurlegri hækkun launa hér á landi? Mér finnst það alveg sérstaklega ánægjulegt vandamál ef menn vilja kalla það svo. Mér finnst mjög ánægjulegt að laun Íslendinga, jafnt hátekjumanna sem lágtekjumanna, hafi hækkað miklu meira en laun annars staðar í heiminum.

Ef hv. þingmaður getur nefnt mér eitt land þar sem launin hafa hækkað meira umfram verðlag og lífskjörin hafa batnað meira þá yrði ég líka mjög ánægður. Ég væri mjög ánægður með að fá eitt dæmi, en hann finnur það ekki, enda eru Íslendingar með bestu lífskjör í heimi eins og fram kom í skýrslu fyrir nokkrum dögum.

[17:51]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er einu sinni þannig að það hefur verið viðvarandi góðæri í þessu landi (**PHB:** Af hverju er það?) þrátt fyrir ríkisstjórnina. Það má helst segja það ríkisstjórninni til hróss, sérstaklega þeirri ríkisstjórn sem áður sat, að hún þvældist ekki fyrir. Það var kannski einn helsti aðall hennar að hún þvældist ekki fyrir en þrátt fyrir það var um að ræða aukningu á skattheimtu einstaklinga.

Ef við tökum hlutfall opinberra útgjalda miðað við verga þjóðarframleiðslu þá liggur fyrir að hlutfall opinberra útgjalda hefur hækkað og hækkað. Í síðustu spá Seðlabankans var talað um að opinber útgjöld færu í það að vera helmingur af vergri þjóðarframleiðslu, helmingur. (Gripið fram í.) Það er það sem er verið að tala um.

Þegar ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins tók við voru opinber útgjöld ef ég man rétt í kringum 37% þannig að það er engin smáræðishækkun. Hvernig kemur þessi hækkun til? Þessi hækkun getur ekki komið óöruvísi fram en með aukinni skattheimtu. Það er það sem skiptir máli. Þegar við vegum saman þessar stærðir, hv. þm. Pétur Blöndal, þá liggur það fyrir. Þegar borin er saman aukin þjóðarframleiðsla þá er hlutdeild hins opinbera að aukast undir stjórn ykkar sjálfstæðismanna. Þið eruð mesti skattaokurflokkur sem nokkurn tíma hefur verið við stjórn í landinu. (Gripið fram í.)

[17:53]

Útbýting:

Eignarhald Landsnets, 302. mál, fsp. SJS, þskj. 374.

Fjarskipti, 305. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 377.

Landshlutabundin orkufyrirtæki, 301. mál, fsp. SJS, þskj. 373.

Losun koltvísýrings o.fl., 299. mál, fsp. PHB, þskj. 371.

Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., 304. mál, stjfrv. (forsrh.), þskj. 376.

Styrking byggðalínu, 300. mál, fsp. SJS, þskj. 372.

[17:53]

Illugi Gunnarsson (S):

Frú forseti. Ég ætla í upphafi máls míns að nota tækifærið og þakka enn á ný nefndarmönnum í fjárlaganefnd. Sérstakar þakkir vil ég færa formanni og varaformanni nefndarinnar fyrir þeirra ágæta starf og eins vil ég þakka sérstaklega starfsmönnum nefndarinnar sem á undanförnum vikum og mánuðum hafa unnið algert þrekvirki við alla þá gagnaöflun og framsetningu á gögnum sem við í fjárlaganefndinni höfum fengið að vinna úr.

Í þessari umræðu sem hefur staðið í hátt í tvo daga hafa komið fram flest meginatriði þessa fjárlagafrumvarps og bæði formaður og varaformaður nefndarinnar fóru ítarlega yfir frumvarpið. Það sem ég vildi gera að umtalsefni er hin sterka staða ríkissjóðs. Íslenski ríkissjóðurinn ber af flestum öðrum ríkissjóðum í Evrópu hvað varðar styrkleika. Hið opinbera á Íslandi hefur náð að greiða niður skuldir sínar og styrkja stöðu sína. Það er áhugavert að á evrusvæðinu og reyndar í OECD er að meðaltali talið að skuldir hins opinbera nemi um það bil 50% af vergri landsframleiðslu á meðan sambærileg tala hjá okkur Íslendingum er um 10%. Það sýnir að okkur hefur miðað ótrúlega vel og þeir sem muna liðna tíð í íslenskum stjórnmálum þekkja hversu illa við stóðum. Það er ekki nema rétt tæplega 20 ár frá því að þáverandi forsætisráðherra orðaði það í alvörunni að yfir okkur vofði þjóðargjaldþrot, að við gætum einfaldlega ekki meira og þeir Íslendingar sem tóku þátt í alþjóðlegu samstarfi um efnahagsmál máttu sitja undir bröndurum eins og þessum: að í neðra væri kokkurinn frá Englandi, lögreglumaðurinn frá Þýskalandi og fjármálaráðherrann frá Íslandi.

Ég er nokkuð viss um að þeir fjármálaráðherrar sem hafa gegnt embætti á undanförnum hálfum öðrum áratug eða svo geta verið afskaplega stoltir yfir þeirri niðurstöðu sem náðst hefur í fjárlögunum og við fjárlagagerðina. Þegar

við horfum til framtíðar eru gríðarlega mikil sóknarfæri fólgin í því fyrir íslenskt samfélag hversu vel ríkissjóður stendur. Í því samhengi ber að hafa í huga stöðu íslenska lífeyrissjóðakerfisins sem einnig er mjög sterkt og ber af allflestum öðrum lífeyrissjóðakerfum í Evrópu, nema kannski einna helst hinu svissneska.

En það er vandi að stýra í góðæri. Það er ekki hægt að neita því að þegar litið er til útgjaldastigsins þá er augljóst að við erum að þenja ríkisútgjöld að mörkum þess sem hægt er að sætta sig við. Ég hef varið þetta fyrir sjálfum mér þannig að ríkisstjórnin hafi staðið frammi fyrir þeim vanda að þurfa að skera niður þorskafla um 30% sem er gríðarlegt högg fyrir marga íbúa þessa lands og kemur hvað harðast niður á þær byggðir sem eru veikastar. Því hefur verið pólitísk samstaða um að reyna að grípa til aðgerða í gegnum ríkissjóð til að styrkja byggðirnar. Á sama tíma stöndum við frammi fyrir þenslu á ákveðnum svæðum á landinu. Samt verðum við að horfast í augu við að stærstur hlutur ríkisútgjaldanna fer á þau svæði og þá einkum og sér í lagi til höfuðborgarsvæðisins. Hagstjórnin er því býsna flókin við þessar aðstæður.

Á sama tíma eykur það flækjustigið, ég hef gert það að umtalsefni áður, hversu illa virðist ganga fyrir okkur að spá fyrir um þróun efnahagsmála, spá fyrir um tekjur ríkissjóðs. Við upphaf þessarar fjárlagagerðar lá fyrir að gert væri ráð fyrir um það bil 0,7% hagvexti á þessu ári. Við þá tölu var miðað þegar menn áætluðu hversu mikið ríkið ætlaði sér að eyða og til hvaða aðgerða það hygðist grípa varðandi hagstjórn. Mér segir svo hugur að þjóðarframleiðsla muni vaxa ívið meira en 0,7% og fyrir því hafa verið færð ágæt rök, bæði í þingsal og eins úti í þjóðfélaginu.

Skuldastaða hins opinbera er góð en menn hafa haft áhyggjur af skuldastöðu þjóðarbúsins, þ.e. einstaklinga og fyrirtækja erlendis, sem birtist í viðskiptahallanum. Það er rétt að hafa augun á viðskiptahallanum en ég tel að menn verði að gera sér grein fyrir því að það er stór munur á viðskiptahalla sem orðinn er til vegna þess að hið opinbera grípur til aðgerða, vegna þess að hið opinbera tekur lán erlendis, annars vegar og hins vegar þegar einstaklingar og fyrirtæki taka lán vegna þess að bak við slíkar ákvarðanir eru annaðhvort ákvörðun um að flýta neyslu, ef svo má að orði komast, með lántöku eða að ráðast í fjárfestingar erlendis hér heima með erlendu lánsfé. Það eru þá bankastofnanir, innlendar eða erlendar sem taka ákvörðun um að veita lán til slíkra framkvæmda eða til neyslunnar. Það er mat þeirra aðila að þeir fái sína peninga til baka. Þetta er allt önnur staða heldur en þegar ríkið tekur óhóflega mikil lán til að fjármagna þá samneyslu sem ekki er innstæða fyrir miðað við tekjur ríkisins.

Í öðru lagi, hvað varðar viðskiptahallann, hafa verið færð fyrir því rök að sú aðferðafræði sem við notum til að meta viðskiptahallann, hversu hár hann er, sé nokkuð broguð. Menn hafa t.d. áhyggjur af því að þegar fært er í bókhaldið að t.d. fyrirtæki eða einstaklingar kaupi fyrirtæki erlendis þá sé verðmæti hlutabréfanna fært á nafnvirði en það þarf ekki að endurspegla það verð sem greitt er fyrir fyrirtækið. Svo við tökum sem dæmi þá getum við hugsað okkur að fyrirtæki sé keypt á einn milljarð og tekið lán fyrir þeim kaupum erlendis. Nafnvirði hlutabréfanna kann að vera 500 millj. en heildarverðmætið milljarður. Þá bókast það í þjóðarreikningana sem hálfur milljarður í nettóskuldaaukningu þótt á bak við þann hálfa milljarð séu full verðmæti. Þetta kann að skekkja það hvernig við mælum viðskiptahallann. Hið sama gildir um markaðsbréf sem t.d. lífeyrissjóðirnir kaupa. Þau eru færð á því verði sem sjóðirnir kaupa bréfin og þar er ekki tekið tillit til þeirrar hækkunar sem getur orðið á bréfunum. Auðvitað geta þessi bréf lækkað en þessi aðferð getur myndað heilmikla skekkju. Þetta er einn hlutur sem menn verða að hafa augun á þegar þeir reyna að meta hættuna af þeim viðskiptahalla sem við stöndum frammi fyrir.

Ég vildi einnig gera að umræðuefni umræðuna um fjárlög. Ég verð að segja að fyrir mig, nýjan þingmann, er mjög áhugavert að fylgjast í fyrsta sinn með umræðum um fjárlög í þinginu. Ég tel að við eigum að nota tækifærið nú þegar fjallað verður um breytingar á þingsköpum til að ræða sérstaklega um hvernig fjárlagaumræðan fer fram á þingi. Það hefur verið rætt nokkuð ítarlega að ástæða sé til að skoða vinnubrögð og verkferla fjárlaganefndar. En ég tel að við eigum allt eins og jafnvel enn frekar að skoða hvernig við ræðum fjárlögin í þingsal.

Ég verð að segja að ég hef saknað þess hversu lítið ráðherrar hafa verið í þingsalnum þótt ég taki undir þá skoðun hv. þm. Kristjáns Júlíussonar að að sjálfsögðu beri þingið ábyrgðina á fjárlagagerðinni. En ég teldi t.d. eðlilegt að við 1. umr. fjárlaga kæmu ráðherrar í þingið og hver og einn þeirra gerði t.d. grein fyrir sínum málaflokki í um 15 mínútna ræðu þannig að þingmenn hefðu tækifæri til að spyrja þann ráðherra úr og fá nánari skýringar á þeirri stefnumótun sem viðkomandi ráðherra hefur lagt upp í tillögu ríkisstjórnarinnar í sínum málaflokki. Ég held að það færi vel á því og að það yrði miklu opnari og líflegri umræða heldur en að ræðumenn komi upp og haldi eins til tveggja tíma langar ræður þar sem farið er yfir fjárlögin öll í heild sinni. Þær ræður eru oft og tíðum innihaldsríkar og ágætar ræður en það að eiga að svara slíkum ræðum í tveggja mínútna andsvari á eftir er algerlega vonlaust. Síðan gæti ég séð fyrir mér að í 2. umr. fjárlaga stæðu formenn viðkomandi nefnda fyrir svörum og skýrðu stefnu nefndar sinnar í viðkomandi málaflokki.

Ég kalla eftir meiri umræðu, að hún verði snarpari og markvissari vegna þess að það eru engin lög jafnmikilvæg og fjárlögin. Þetta eru þau lög sem kveðið er á um í stjórnarskrá og mér finnst satt best að segja ekki boðlegt að bjóða upp á þá umræðu sem hér hefur farið fram undanfarna tvo sólarhringa. Það er fátt í þingsalnum, ráðherrar fjarri, margt ágætt sagt og margt efnislega mikilvægt en lítil umræða. Þess vegna legg ég til og vil gera að lokaorðum mínum að í þeirri umræðu sem fer fram um þingsköpin verði sérstaklega litið til þess hvernig umræða um fjárlagafrumvarpið fer fram.

[18:04]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka fyrir margt sem fram kom í ræðu hv. þm. Illuga Gunnarssonar. Þó voru þar atriði sem ég ekki gat skilið, ég veit ekki hvort aðrir í salnum gerðu

það, þar sem vikið var að því að útgjöld ríkisins hefðu aukist mjög mikið. Ég gat ekki betur heyrt en hv. þm. Illugi Gunnarsson væri vel meðvitaður um þann vanda en hann nefndi reyndar í því sambandi að stór hluti af þeirri aukningu væri vegna niðurskurðar á þorskkvóta. Mér telst til að það sé í mesta lagi 10%, að í mesta lagi megi tengja tíunda hluti útgjaldaaukningar í ríkisútgjöldum beint við niðurskurð á þorskkvóta og ég er sammála því mati sem kom fram hjá hv. þingmanni að megnið af aukningunni kemur niður á mesta þenslusvæðinu. Ég gerði mér aftur á móti ekki grein fyrir því hvort hv. þingmanni finnist að þannig eigi það að vera eða hvort hann er sammála því sem ég hef talað fyrir í þessum ræðustól. Ég tel að þetta sé einfaldlega rangt, þetta sé ekki eins og það eigi að vera. Ég tel að við séum með of hátt stemmd fjárlög sem dæla of miklu fé inn á mesta þenslusvæði landsins á miklum þenslutímum. Ég spyr hvort einhver rök finnist fyrir því að leggja fram fjárlög eins og þau sem meiri hluti fjárlaganefndar stendur að.

Ég hef grúskað í umræður hagfræðinga um fjárlögin og finn hvergi neina sem mæla því bót að ráðslagið sé með þessum hætti. Mér leikur forvitni á að vita hvort hv. þm. Illugi Gunnarsson hefur fundið einhvern þann fræðilega grundvöll sem réttlætir þau fjárlög sem hér eru til umræðu.

[18:07]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að einungis hluti af útgjaldaaukningunni er sérstaklega vegna mótvægisaðgerðanna (Gripið fram í.) það er þó sá hluti. Síðan bætast við stefnumarkandi útgjöld ríkisstjórnarinnar, eins og það er kallað, þ.e. aukin útgjöld vegna samkomulags við eldri borgara og öryrkja hvað því viðvíkur að draga úr tekjutengingum. Aukin útgjöld eru til menntamála, aukin útgjöld vegna hjúkrunarheimila og sjúkrahúsa, sérstaklega vegna Landspítalans. Verið er að hækka útgjöld til Landspítalans, verið er að hækka útgjöld til sjúkrahúsanna í kraganum o.s.frv. Allt þetta þekkir þingmaðurinn mjög vel.

Við erum sammála um að eitt af verkefnum fjárlaganefndar var einmitt að reyna að stýra hluta af útgjöldunum yfir á þau svæði þar sem erfiðast hefur gengið. Ég held að við getum báðir verið sammála um að þar var margt ágætlega gert. Við komumst þó ekki undan þeirri staðreynd að stærsti hluti af starfseminni er á Reykjavíkursvæðinu. Það er eðlilegt. Það er varla hægt að sjá það öðruvísi fyrir sér hvað varðar t.d. ráðuneyti, sjúkrahús og aðra lykilstarfsemi sem fer fram á því svæði. Það er því eðlilegt að fjármagnið renni hingað. En ég fullyrði að ríkisstjórnin vill grípa til þeirra aðgerða sem hægt er til að sporna gegn þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir í byggðamálum. Fyrir því eru þó ákveðin takmörk, við vitum að þó að menn vilji setja peninga inn á þau svæði hefur það aftur margföldunaráhrif inn á höfuðborgarsvæðið þannig að þetta er flókið mál.

Ég tel að niðurstaðan sé sú að ekki verði lengra gengið í útgjaldastiginu, við séum búin að hækka útgjaldastigið eins og hægt er að verja. Ég treysti mér alla vega ekki til að styðja að útgjöld verði aukin umfram það sem nú er gert. Ég vænti þess að á næstu árum munum við sjá árangur af því starfi sem nú er lagt upp með í heilbrigðiskerfinu sem leiðir til þess að útgjöld til heilbrigðismála munu hætta að vaxa jafnmikið og raunin hefur verið á undanförnum árum.

[18:09]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get alveg fallist á það sjónarmið hv. þingmanns að í fjárlagafrumvarpinu komi fram ákveðinn vilji til þess að koma ýmsum byggðarlögum til aðstoðar. Þeim vilja má vissulega finna stað í ýmsum atriðum í fjárlagafrumvarpinu en víða hefði mátt taka sköruglegar á.

Við upphaf þeirrar setningar hélt ég að hv. þm. Illugi Gunnarsson ætlaði að halda því fram að þar kæmi fram vilji ríkisstjórnarinnar til að halda aftur af ríkisútgjöldum almennt. Ég hef nefnilega ekki séð þann vilja. Ég hef ekki séð að nein tilraun sé gerð til þess að hamla ríkisútgjöldum. Ég sé reyndar engin sólarmerki í því sem nú er verið að gera í heilbrigðismálum sem muni á einhvern hátt stuðla að því að það dragi úr þeirri kerfislægu aukningu sem þar er á útgjöldum.

Ég sé einfaldlega hvergi nein merki um ráðdeild, sparnað og aðhald í ríkisútgjöldunum, enda skulu menn taka eftir því, sem ég hef áður haldið fram í þessum ræðustól, að hækkun ríkisútgjalda er nú til muna meiri milli ára. Það verður ekki nema að mjög litlu leyti rakið til þeirra atriða sem hv. þingmaður nefndi hér. Má þar nefna næsta handahófskenndar tilfærslur á verkefnum innan Stjórnarráðsins og ýmislegt sem gert er í flaustri og flýti.

Ég spyr hv. þingmann, frú forseti, hvort hann sjái merki ráðdeildar og sparsemi, sem þjóðarbúið þarf einmitt á að halda, í ríkisútgjöldum að þessu sinni, hvort hann sjái þau merki í störfum ríkisstjórnarinnar og fjárlagafrumvarpinu sem hér liggur fyrir.

[18:11]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil mótmæla þeirri skoðun að þau stefnumarkandi útgjöld sem ég taldi upp áðan og þær aðgerðir sem verið er að grípa til vegna byggðaþróunar skipti litlu eða skýri lítið þá aukningu sem orðið hefur á ríkisútgjöldum. Ég held þvert á móti að nokkuð stóran hluta af aukningunni megi rekja til þeirra þátta sem ég nefndi áðan að viðbættum aukafjármunum sem hafa verið settir í vegamál og vegaframkvæmdir. (Gripið fram í.) Ja, við framlag fjárlaga var ætlað að þessi þáttur skýrði kannski um það bil 70% af aukningunni. Nú kann það að hafa breyst í meðförum þingsins þannig að ég treysti mér ekki til að nefna tölu en sú tala ætti þó að gefa einhverja hugmynd um stöðu mála.

Ég skal glaður taka undir það með þingmanninum að hafa ber áhyggjur af því hversu mjög útgjöld ríkisins hafa verið að vaxa, ég deili þeim áhyggjum með honum. Ég styð þetta frumvarp viss um það að þegar t.d. kemur að heilbrigðismálunum getum við gengið að því sem vísu að á næstu árum muni ríkisstjórnin og heilbrigðisráðuneytið ná tökum á útgjaldaauka í málaflokknum sem hefur verið allt að því stjórnlaus undanfarin ár. Ég bind miklar vonir við það.

Hvað varðar ráðdeild og sparsemi, þegar litið er til allra þeirra óska og allra þeirra krafna sem uppi eru í þjóðfélag-

inu sem snúa að stjórnvöldum og alla þá þjónustu sem kallað er eftir, má komast að þeirri niðurstöðu að mönnum hafi tekist þokkalega að standa gegn öllum þeim kröfum. Ég gæti vel hugsað mér að menn tækju fastar á móti. Ég hef þó stutt aukin útgjöld til menntamála af því að ég er sannfærður um að framtíðarmöguleikar íslenskrar þjóðar snúast fyrst og síðast um það hvernig okkur tekst að mennta æsku landsins til að takast á við þau verkefni sem bíða hennar.

[18:13]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er mikil einföldun, og í rauninni undarlegt, að hv. þm. Illugi Gunnarsson haldi að hægt verði að minnka útgjöld til heilbrigðiskerfisins og heilbrigðismála. Sannleikurinn er náttúrlega sá þegar við horfum fram veginn að fleiri Íslendingar, hærra hlutfall, verða eldri á næstu árum og áratugum og því munu útgjöld til heilbrigðis- og öldrunarmála aukast.

Kannski höfum við í þinginu oft og tíðum ekki viðurkennt hve heilbrigðiskerfið þarf mikið þó að gríðarlegir peningar fari í það og þó að við eigum eitt besta heilbrigðiskerfi í heiminum. Ég er sannfærður um að það er mikilvægt að fara yfir þessi mál, hagræða og skoða hvernig við getum sparað í kerfinu. En útgjöld munu að mínu mati aukast vegna þessa þáttar sem ég nefni.

Sjávarbyggðirnar hafa orðið illa úti vegna niðurskurðar á þorskkvóta og ríkisstjórnin fór í mótvægisaðgerðir sem ekki skipta þau fyrirtæki sem urðu fyrir áfallinu mjög miklu, 15–20 milljarðar voru teknir á einu bretti út af efnahagsreikningi sjávarútvegsins. Ég vil í þessu sambandi spyrja hv. þingmann sem hélt málefnalega ræðu og minntist á stöðu landsbyggðar, höfuðborgarsvæðis og þenslu — ég hef spurt marga hv. þingmenn að því sama í dag — hvort hann telji að við núverandi aðstæður eigi að fella auðlindagjaldið brott. Ég vil að auki spyrja hann hvort ekki þurfi að fara yfir öll auðlindamál á Íslandi þannig að jafnræði sé á milli auðlinda hvað snertir gjald til ríkisins.

[18:16]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hvað varðar heilbrigðismálin þá er það staðreynd að útgjöld okkar Íslendinga til heilbrigðismála, sem hlutfall af þjóðarframleiðslu, eru hvað hæst í OECD þrátt fyrir þá staðreynd að aldurssamsetning þjóðarinnar er mjög hagstæð. Það bendir til þess að möguleiki sé á að ná betri árangri í rekstri heilbrigðiskerfisins án þess að draga úr þeirri þjónustu þess. Það er það sem ég á við þegar ég segi að ég sé tilbúinn til að styðja þá útgjaldaaukningu sem orðið hefur til heilbrigðismála, þ.e. í trausti þess að við séum að ná betri tökum á rekstrinum og náum að nýta betur þau tæki, tól og þann mannskap sem í landinu er til að sinna þessum mikilvæga málaflokki. Ég geri mér hins vegar fulla grein fyrir því að verkefnið er flókið. Þjóðin mun að sjálfsögðu eins og aðrar Evrópuþjóðir eldast, þ.e. aldurssamsetningin mun ganga okkur í mót hvað þetta varðar. En ég tel að á næstu fimm til tíu árum ríði á að menn nái góðum tökum á þessum rekstri. Ég hef mikið traust og mikið álit á núverandi ráðherra og ríkisstjórn til þess að ná árangri hvað þetta varðar.

Hvað varðar sjávarútveginn þá veit hv. þm. Guðni Ágústsson vel hvar hjarta mitt slær í þessu máli. Ég hef alltaf verið afskaplega andsnúinn þeirri gjaldtöku sem sjávarútvegurinn er látinn sæta og hef talið hana ósanngjarna og óréttláta og ekki styðjast við nokkur rök. Ég beygi mig þó undir þá niðurstöðu sem hér var fengin í þinginu fyrir nokkru síðan. Ég fagna því skrefi sem tekið var þegar ákveðið var að létta að minnsta kosti tímabundið nokkru af þeim álögum og að sjálfsögðu vona ég að þegar fram líða stundir verði þetta óréttláta gjald afnumið. En samkomulagið sem hér hefur orðið, undir það beygi ég mig.

[18:18]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Síðara svarið var dálítið loðið. Ég fann hvar hjarta hv. þingmanns slær. Ég var fyrst og fremst að spyrja um ákvörðun ríkisstjórnarinnar um að taka 15–20 milljarða út úr efnahagsreikningi sjávarútvegsins. Sjómennirnir eiga að ganga í land, hundruðum saman. Það á að selja bátana úr höfnunum. Fiskverkafólkið missir vinnu sína. Er það ekki sanngjarnt miðað við þetta áfall og vaxandi gjaldtöku í þessa veru, því tekjur ríkissjóðs eru aukast — þetta gjald er að hækka úr 6% í 9,5% — að koma með eina almennilega mótvægisaðgerð gagnvart byggðunum og fella tímabundið þennan skatt niður eða lækka hann? Ég vil fá skýrt svar um það hjá hv. þingmanni fyrir hverju hann berst í þessum efnum.

Svo verð ég að segja hvað heilbrigðiskerfið varðar að ásamt Hong Kong og Japan eigum við elsta fólk í veröldinni, sem betur fer. Ein ástæðan er sú að hér hafa menn staðið þannig að því, og Framsóknarflokkurinn í þeim ríkisstjórnum sem hann hefur átt aðild að, að allir séu jafnir. Hér fer mjög fullorðið fólk í augnaðgerðir, í hjartaaðgerðir og í því er skipt um liði. Það fær meðferð í hinu lýðræðislega samfélagi sem Ísland er sem aðrar þjóðir stöðva kannski við 70 ára aldur.

Ég vil spyrja hv. þingmann hvort hann sé ekki sammála mér um að halda því áfram. Svo er hitt mikilvægt, sem ég tek undir með honum, að auðvitað verða menn að fara yfir hvernig hægt er að hagræða og spara og draga úr kostnaði. Ég man eftir að Ólafur Ólafsson landlæknir talaði oft um að nýta hótelin þess vegna með sjúkrahúsunum eftir aðgerðir. Það eru margar leiðir til í þessum efnum.

[18:20]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hvað varðar það gjald sem með röngu var sett á sjávarútveginn, að mínu mati, þá verð ég að vísa enn og aftur til þess samkomulags sem fólst í þeirri lagasetningu sem gekk fram í þinginu. Ég fagnaði og fagna enn þeirri lækkun gjaldsins sem nú þegar hefur orðið. Ég tel að því miður sé það bara ekki pólitískt raunhæft að ætla að það gjald verði lækkað frekar að svo komnu máli. Komi fram slíkur möguleiki í þinginu er sjálfsagt að skoða það. En ég tel að þetta sé sú niðurstaða sem við verðum að búa við um sinn.

Hins vegar eru auðvitað fleiri leiðir sem við höfum til að hjálpa til í sjávarútveginum. Menn hafa reynt að gera það með því að styðja við innviði samfélagsins á þessum stöð-

um þar sem illa hefur gengið. Það er ekki bara að erfitt sé að halda við byggð vegna þess að illa gangi í sjávarútvegi heldur skipta þar aðrir þættir sem snúa að menntamálum, samgöngum og félagsmálaþættinum miklu máli.

Hvað varðar heilbrigðiskerfið þá er það skoðun mín eins og hv. þingmanns, að við eigum að veita sem besta þjónustu á sem hagstæðustu verði til sem flestra. Það er um það pólitísk samstaða á Íslandi að þjónustan eigi að vera því sem næst ókeypis, þ.e. að enginn eigi að þurfa frá að hverfa vegna þess að viðkomandi hafi ekki efni til. Þetta er erfitt verkefni og gríðarlega stórt.

Framsóknarflokkurinn stýrði þessu ráðuneyti til langs tíma, í ein 12 ár og ber heilmikla ábyrgð á því ástandi sem nú er, (Gripið fram í.) bæði á því sem vel hefur verið gert og því sem betur hefði mátt fara. Nú fer Sjálfstæðisflokkurinn með forustu í þessum málum. Það hafa komið fram mjög áhugaverðar hugmyndir hjá heilbrigðisráðherra um hvernig betur megi nýta þá aðstöðu sem til er í landinu til að ná fram hagræðingu og með því áfram tryggt að á Íslandi verði besta heilbrigðisþjónusta í heimi.

[18:22]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Frú forseti. Hana bar frekar brátt að komu mína hingað á Alþingi Íslendinga. Ekki það að ég hefði ekki mátt búast við því að einhvern tímann kæmi kallið en það kom og nú er ég komin í 2. umr. um fjárlög.

Í tvo daga hef ég setið hér, samviskan uppmáluð, og hlustað á málflutning stjórnar og stjórnarandstöðu og báðir hafa mikið til síns máls. Fólkið sem hér vinnur hefur lagt sig fram um að koma á dagskrá þessum fjárlögum.

Það eina sem veldur mér sorgum er að mér finnst þessi fjárlög ekki alveg nógu góð. Þau eru ekki alveg í samræmi við það sem fólkið í landinu vill. Fólkið í landinu, fólk eins og ég, með 100–200 þús. kr. á mánuði, getur ekki tekið á sig öllu meira. Það getur ekki sparað af því það á varla fyrir því sem það þarf. En fólkið eins og ég, með 100–200 þús. kr. á mánuði, vill alveg borga skatta. Það vill bara að þeir sem hafa meiri tekjur og fá meiri laun borgi meiri skatta af því að við viljum hafa almennilegt heilbrigðiskerfi í þessu landi.

Fólkið sem vinnur við heilbrigðisþjónustuna, hjá sjúkrahúsunum, er orðið langþreytt á endalausum sparnaðaraðgerðum, manneklu og vinnutíma sem slær starfstíma þingmanna út. Ég spyr mig: Er það virkilega svo í þessu siðmenntaða landi, þessu besta landi heimsins sem við búum í, að betla þurfi og nauða um peninga ár eftir ár fyrir sjúkrastofnanir landsins? Ég spyr mig: Hvernig getur meiri hluti þingsins afgreitt framlög sem vitað er að engan veginn nægja til reksturs þessara stofnana?

Við hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum gengist glöð við þeirri ábyrgð og skyldu okkar að standa vörð um heilbrigðismálin. Við leggjum til breytingartillögu á þingskjali 356 þar sem kveðið er á um aukið fé til heilbrigðismála. Yfir þau mál fór Ögmundur Jónasson mjög snöggum orðum hér, svo snöggum að það kom þingsal og þingheimi verulega á óvart. En ég ætla ekki að endurtaka þau orð.

Ég ætla hins vegar að mæla fyrir tillögu sem kostar ekki mikið en er til mikilla bóta fyrir fólk norður í landi og þá sérstaklega börn, börn sem eiga svo erfitt að þau geta ekki verið í venjulegu skólakerfi og foreldrar þeirra og fjölskyldur eru að gefast upp. Ég vil nota tækifærið og tala fyrir breytingartillögu vegna frumvarps til fjárlaga. Þessi tillaga er þess efnis að Hlíðarskóla á Akureyri verði veitt 8,7 millj. kr. framlag eins og Gaulverjaskóla, vegna þeirrar meðferðarstarfsemi sem fer fram í Hlíðarskóla. Starfsemin í Hlíðarskóla er fyrirmynd Gaulverjaskóla og það er fínt að fleiri sveitarfélög taka upp þá stefnu að hjálpa þeim sem minnst mega sín og finna fyrir þá úrræði.

Í Hlíðarskóla eru 16 pláss fyrir drengi og 8 pláss fyrir stúlkur sem eiga við hegðunar-, aðlögunar- og samskiptaröskun að stríða. Auk þess eru 5 pláss ætluð börnum með geð- og þroskaraskanir í deild sem starfrækt er við skólann. Akureyrarbær hefur staðið straum af þessu úrræði og komið þessu á fót. Skólinn leggur mikla áherslu á meðferðarvinnu og er ávallt lagt af stað með það að markmiði að nemendur hans séu ekki í skólanum nema takmarkaðan tíma og eigi í flestum tilfellum aftur möguleika á námi í sínum heimaskóla.

En úrræði sem þessi eru dýr. Þau eru algjörlega sambærileg við úrræði Gaulverjaskóla því eins og ég áður sagði hefur hann sótt í smiðju Hlíðarskóla. Því tel ég nauðsynlegt að Hlíðarskóla verði veitt sama fjárhæð og Gaulverjaskóla vegna meðferðarstarfsemi sinnar.

Ég vil jafnframt þakka fyrir alla þá vinnu sem lögð hefur verið í þessi fjárlög. Það er margt gott í þeim. Það er margt slæmt í þeim. Í öll þau ár sem ég man eftir mér þá man ég bara eftir því að fyrri hluta ævi minnar var erfið hagstjórn. Hún var erfið af því að það var svo mikið harðæri. En síðastliðin sex eða sjö ár hefur hagstjórnin verið enn þá erfiðari af því nú er svo mikið góðæri. Það getur verið fyrir almennilegt fólk dálítið erfitt að skilja þetta. Það er bara svoleiðis.

Almenningur í þessu landi vill fá úrbætur. Það er ekki hægt að segja, þegar kjarasamningar nálgast, að það sé svo erfið hagstjórn af því við eigum svo mikla peninga að það megi alls ekki skipta þeim. Það er heldur ekki hægt að segja að við höfum það svo andskoti gott af því hagstjórnin sé svo góð.

Ég er ekki viss um að fólkinu sem býr í tjaldi niðri í Laugardal líði afskaplega vel í góðærinu. Ég er alls ekki viss um að fjölskyldunum, börnunum, eldra fólkinu og þeim sem búa við kröppust kjör líði svo ofboðslega vel í góðærinu. Nú nálgast sá tími að biðraðirnar fara að lengjast hjá Mæðrastyrksnefnd og við, þetta almennilega fólk sem er svo vel haldið að það getur enn þá fitnað, klórum okkur í höfðinu og spyrjum okkur: Hvernig getur þetta gerst í góðæri Íslands, í sex ára góðæri? Hvernig sem á það er litið, fyrir venjulegt fólk í þessu landi, er vitlaust gefið í þessum spilaleik.

Venjulegt fólk hefur ekki færi á því að vinna þennan spilaleik. Þegar þeir sem gefa standa að svindli líka, ef svo má að orði komast, þá er ekki von að vel fari. Ráðdeild og sparsemi eru orð sem oft hefur borið á góma tvo síðastliðna daga. Ríkisstjórnin þarf að sýna það. Ég er sammála þeim enda höfum við í vinstri grænum lagt til að þeir geti bara sópað öllum þeim peningum sem þeir ætla að eyða í

NATO, hernaðarmál, varnarmál og guð má vita hvað þeir kalla það, í varnir gegn þessum hættulega, stórhættulega óvini sem enginn veit hver er eða hvaðan kemur, og nota þá til að verjast óvinum sem ráðast að lokum á okkur öll, sjúkdóma, slys og elli. Það er óvinurinn sem stendur fyrir framan fólkið í dag.

Sem betur fer hefur Ísland grætt það mikið og eytt það miklum peningum í heilbrigðiskerfið sitt að við stöndum uppi sem sigurvegarar í þeim leik, að eiga besta heilbrigðiskerfi heimsins, heilbrigðiskerfi sem ekki á að einkavæða, heilbrigðiskerfi sem við, venjulegt fólk og venjulegir skattborgarar, erum stolt af að borga okkar skatta til. Við viljum að börnin okkar fái þá þjónustu sem þau þurfa þegar þau veikjast. Við viljum ekki horfa upp á vaxandi ungbarnadauða, dauða hjá litlum börnum vegna botnlangabólgu eða þaðan af auðveldari aðgerða vegna þess að foreldrarnir eigi ekki peninga. Það getur vel verið að þetta þyki flott í Bandaríkjunum en mér finnst það skömm. Ef það vantar krónu þá skal ég glöð borga hana með meiri sköttum til að heilbrigðiskerfið verði á þeirri siglingu sem það er. Þar er fólk sem vinnur af kærleika, áhuga og eljusemi en það er að bugast. Það er að gefast upp. Það er nokkuð sem við á Alþingi verðum að hlusta eftir.

Það er vitlaust gefið í þessu spili. Meiri hluti fjárlaganefndar og ríkisstjórnin öll hefur fengið að heyra mörgum sinnum í dag hvað við í stjórnarandstöðunni viljum, að það verði breytt um áherslur og það er von mín að þeir taki tillit til þess. Það þarf að breyta áherslunum.

[18:33]

Útbýting:

Endurskoðun á innkaupastefnu ríkisins, 303. mál, þáltill. ÁKÓ, þskj. 375.

[18:33]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Það er nú að koma að lokum þessarar löngu umræðu um fjárlagafrumvarpið, 2. umr. Ég get þó ekki látið hjá líða að koma hér upp og minnast á fáein atriði sem mér þykir mjög miður hvernig hafa verið meðhöndluð í því frumvarpi sem hér liggur frammi og lúta að málefnum landbúnaðarins. Eins og oft hefur verið rætt um að undanförnu úr þessum ræðustól stendur fyrir dyrum mikil tilfærsla á verkefnum í Stjórnarráðinu. Það vekur nokkra furðu að við þá tilfærslu er ekki einasta miðað við það að tvístra stofnunum landbúnaðarins milli ráðuneyta, algjörlega óskyldra ráðuneyta, heldur verða þessar stofnanir sendar í nýja vist með þunga skuldaklafa og margs konar óreiðu í fjármálum en hjá öðrum stofnunum hefur aftur á móti verið greitt úr öllu meira og minna, t.d. í heilbrigðiskerfinu og er vel það sem þar hefur verið gert með fjáraukalögum. Það er hins vegar algjörlega óskiljanlegt að ekki hefur fengist fram að grípa til svipaðra ráðstafana gagnvart t.d. bændaskólunum tveimur og sama má raunar segja um skógræktarverkefnin.

Einn helsti vaxtarbroddur íslenskra sveita nú um nokkuð langt skeið hefur verið vaxandi skógrækt bænda og þar hefur ríkisvaldið fylgt eftir mætti þingsályktunartillögu frá 2003 um fjárframlög til þeirra verkefna. Vissulega hefur niðurskurðarhnífurinn stundum verið settur lítillega á þau verkefni, þeir sem þar standa vaktina hafa viljað fá aðeins meira en lagt hefur verið fram, en það kastar þó fyrst tólfunum nú með þessum fjárlögum þar sem framlögin eru svo miklu minni en ráð var fyrir gert.

Vissulega getur ný ríkisstjórn borið því við að hún sé ekki bundin af stefnuyfirlýsingum fyrri ríkisstjórnar. Það er samt afskaplega ósanngjarnt að fara að þessu máli með þessum hætti því að eins og hæstv. fjármálaráðherra, sem er menntaður í dýralækningum og vel tengdur inn í íslenskan landbúnað, á að vera fullkunnugt um er það ekki svo í landbúnaði að hægt sé að skera mjög snögglega á eða ákvarða mjög snögglega að hætta framkvæmdum þar eða að minnka þær mjög hratt niður.

Í þessu tilviki er um það að ræða að þeir sem eru í forsvari fyrir hin landshlutabundnu skógræktarverkefni hafa í góðri trú samið við ýmsa bændur sem hafa tekið að sér framleiðslu á græðlingum um kaup sem hafa miðast við ákveðnar forsendur. Þau hafa miðast við ákveðin fyrirheit sem ekkert hafði svo sem heyrst um frá núverandi ríkisstjórn að ekki ætti að standa við. Núna eru þessi verkefni öll skorin mjög freklega niður. (Gripið fram í.) Þær viðbætur sem koma nú við 2. umr. eru það litlar að enn er staðan allt of naum í þessum efnum. Það veldur síðan stórfelldum áhyggjum innan þessa geira hvernig skógrækt í landinu er tvístrað milli ráðuneyta og mætti hér tala enn langt mál um það en á kannski betur heima þegar við tökum næst bandorminn til umfjöllunar.

Þetta skiptir allt saman máli og það er ákveðið samhengi þarna á milli. Það er nógu slæmt að stofnunum landbúnaðarins skuli tvístrað svona milli ráðuneyta og jafnvel settar sumar undir eftirlits- og verndarráðuneyti umhverfismála — sem alls ekki á að hafa með verkefni að gera sem lúta að framkvæmdum — en þegar þetta er í ofanálag gert með þeim hætti að stofnanirnar eru fjársveltar og fara inn til nýrra verkefna með skuldahala fyrra ráðuneytis þá er eiginlega ástæða til að standa upp og mótmæla því og ég tel rétt að þau mótmæli komi fram hér við fjárlagaumræðuna.

Varðandi bændaskólana hefur í rauninni engin viðhlítandi skýring fengist á því hvers vegna þetta ráðslag er viðhaft. Við sem fylgst höfum með skólamálum í landinu um nokkurt skeið höfum mörg undrast það ráðslag sem viðhaft hefur verið í menntamálaráðuneytinu undanfarin ár, að skólarnir eru látnir dragnast með langa skuldahala milli ára og mér er ekki grunlaust um að stundum séu þessir skuldahalar notaðir sem einhvers konar skrúfstykki og stjórntæki af ráðuneytinu.

Nú er það svo að hv. fjárlaganefnd hefur að nokkru leyti bætt hér úr en þær úrbætur ná ekki til bændaskólanna. Ég skora á meiri hlutann og menntamálaráðuneyti að gera hér úrbætur á fyrir 3. umr. fjárlaga.

[18:40]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Það er komið að lokum fjárlagaumræðu við 2. umr. um fjárlög. Umræðan hefur verið bæði ítarleg og efnismikil sem undirstrikar það hversu stóran málaflokk er hér um að ræða, eitt stærsta mál sem Alþingi fjallar um á hverjum tíma, fjárlög ríkisins.

3. umr. er eftir og það er alveg ljóst að enn eru allmargir málaflokkar bæði á vegum gjalda og tekna ríkissjóðs opnir

og óafgreiddir fyrir 3. umr. Ég legg áherslu á stöðu heilbrigðisþjónustunnar, elli- og hjúkrunarheimila svo dæmi sé tekið, en það er fjarri því að á þeim hafi verið tekið eins og þörf er á en hefur reyndar verið boðað að verði skoðað á milli 2. og 3. umr.

Í lokin vil ég einnig taka undir þau orð sem komu fram í ræðu hv. þm. Illuga Gunnarssonar bæði um mikilvægi umræðunnar um fjárlög og einnig hvort taka bæri upp aðra háttu. Ég tel t.d. að efnahagsmálin, tekjuforsendur fjárlaga, grunnforsendur efnahagsþáttarins sem við erum að fjalla um hefðu þurft að fá mikið ítarlegri og sjálfstæða umræðu. Hv. þingmaður reifaði hugmyndir sem ég hef reyndar einnig gert á undanförnum árum, um að það væri sjálfstæð umræða um efnahagsþáttinn, um tekjugrunninn og forsendurnar, og síðan eins og hv. þingmaður kom inn á, um ákveðna málaflokka innan fjárlaga ríkisins þar sem bæði viðkomandi nefndarformenn og ráðherrar væru til staðar og tækju þannig málaflokkinn hvern og einn svona í grunninn afmarkað þó svo að það sé líka hægt að taka heildarumræðu um fjárlögin í lokin.

Það er virkileg þörf á því að hér fari fram sérgreind umræða og skoðanaskipti um þessi mál þar sem hægt er að kalla eftir viðbrögðum þeirra sem fara með stjórnvölinn, bæði ráðherra og meiri hlutans en þetta er líka mikilvægt fyrir einstaka þingmenn. Við erum jú fyrst og fremst kjörnir hingað sem þingmenn og störfum eftir sannfæringu okkar og eigum þess vegna rétt á öllum þeim upplýsingum og að fá að hafa skoðanaskipti við alla þá aðila sem hér eru og bera ábyrgð. Ég tek undir þessi sjónarmið og tel að það sé alveg ástæða til þess að þau séu skoðuð mjög gaumgæfilega. Fjárlagaumræðan núna hefur einmitt undirstrikað það hversu mikil þörf er á efnismikilli umræðu um þau og ég tel að allir þeir sem tekið hafa þátt í umræðunni hafi reynt að hafa hana þannig, eftir því sem þeir hafa haft tök á og aðstæður hafa leyft.

Frú forseti. Ég vil ítreka þökk fyrir efnismikla umræðu. Okkur greinir á um ýmis pólitísk atriði en skoðanaskiptin og umræðuna viljum við hafa og hún á að fara fram hér á Alþingi og ég tel að hún hafi farið fram með miklum sóma þessa tvo daga.

[18:45]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil undir lok þessarar umræðu færa öllum sem að hafa komið kærar þakkir fyrir vinnu við þær tillögur sem hér hafa verið til umræðu í tvo sólarhringa. Á það bæði við um samstarfsmenn mína í fjárlaganefnd og starfsfólk það sem með okkur hefur unnið. Ég vil einnig þakka þau orð sem fallið hafa í garð fjárlaganefndar fyrir þá vinnu sem þar hefur verið innt af hendi. Það skal upplýst hér að sú vinna er kannski ekki ýkja ný fyrir marga sem þar eru innan veggja. Viðfangsefnið er hins vegar nýtt og það verklag sem þar hefur verið viðhaft er nýtt fyrir flestum eins og komið hefur fram. Það er mikill vilji til þess að ná fram breytingum á því verklagi sem þar er viðhaft og hefur verið margítrekað, ekki síst af formanni, hv. þm. Gunnari Svavarssyni, sem leitt hefur þessa vinnu af miklum skörungsskap og af mikilli lipurð. Það ber að þakka og flyt ég honum kveðjur nefndarmanna fyrir það verk.

Eins og rækilega hefur verið undirstrikað er einnig vilji til að breyta hefðinni í umræðum um fjárlögin. Hv. þm. Jón Bjarnason tók nú síðast undir þau orð sem komu fram í ræðu hv. þm. Illuga Gunnarssonar áðan þar sem varpað var fram hugmynd að breyttu fyrirkomulagi umræðunnar og lýsi ég yfir fullum stuðningi við þá hugmynd sem þar var sett fram. Fyrir hönd okkar í nefndinni vil ég ítreka þær þakkir sem menn hafa fært fram hér. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta þar sem ég sé að hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, er genginn í salinn.

Vil ég að lokum þakka gott samstarf og skemmtilega umræðu síðustu tvo daga þó að ýmsu hefði sjálfsagt mátt bæta við. En ég læt þessu lokið að sinni og hlakka til að takast á við nýtt verklag, ný vinnubrögð, með ágætum þingmönnum á komandi ári.

[18:48]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Frú forseti. Ég vil hér líkt og varaformaður nefndarinnar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, þakka öllum sem tóku þátt í þessari umræðu, stjórnarandstöðu jafnt sem stjórnarmeirihluta. Margt hefur verið sagt á umliðnum dögum. Við vorum hér 14 klukkutíma í gær og höfum verið eina 8 til 9 klukkutíma í dag að fjalla um þessi mál. Margar góðar ábendingar hafa komið fram, margt hefur verið skrafað og margt hefur verið farið yfir, hver á sínum forsendum.

Ég vil einungis segja tvennt í lokin. Það er auðvitað þannig að við í stjórnmálaflokkunum höfum ólíkar skoðanir á mörgum hlutum og það er okkar að bera það fram hér á Alþingi, það höfum við vissulega gert á umliðnum dögum.

Hitt atriðið tengist því sem við höfum minnst hér á, ekki bara ég heldur aðrir hv. þingmenn, og lýtur að verklagi við fjárlagagerðina, aðkomu fjárlaganefndar og aðkomu Alþingis og um leið að því hlutverki fjárlaganefndar sem varðar eftirlit með framkvæmd fjárlaga. Ég vil nota tækifærið og þakka góðan hljómgrunn við skilaboðum hv. þingmanna í fjárlaganefnd og ekki síður öðrum sem vilja styðja við bakið á þeim breytingum. Ég ítreka að þrátt fyrir að við í fjárlaganefnd séum svolítið gagnrýnin á eigin vinnubrögð hefur nefndin og allar aðrar fagnefndir sem komið hafa að málum unnið með faglegum hætti og hafa allir lagt sig fram í hvívetna.

Ég vil einnig nota tækifærið og þakka starfsfólki Alþingis, sérstaklega starfsfólki nefndasviðs og fjárlaganefndar, sem hefur lagt á sig gríðarlega mikið erfiði síðustu daga og vikur, á það heiður skilinn fyrir sitt framlag. Einnig vil ég þakka öllum þeim sem sótt hafa fundi fjárlaganefndar, þeir skipta hundruðum, frá ráðuneytum, fjölmörgum félagasamtökum, — einstaklingar, sveitarfélög og fólk frá ýmsum stöðum þar sem menn bera fram erindi sín. Ég vona að við getum gert gott fjárlagafrumvarp enn betra hér á milli umræðna. Ég heiti því að leggja mig fram í hvívetna líkt og við höfum öll gert í þessari vinnu umliðna daga og vikur.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fundi slitið kl. 18:52.

35. FUNDUR

mánudaginn 3. desember,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.
2. Lánasýsla ríkisins, stjfrv., 87. mál, þskj. 87, nál. 300. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Fjárlög 2008, stjfrv., 1. mál, þskj. 1, nál. 338, 345 og 346, brtt. 339, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 350, 351, 352, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 363, 364, 365, 366 og 367. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Þingsköp Alþingis, frv., 293. mál, þskj. 333. — 1. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.

Fjarvistarleyfi:

Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jóhanna Sigurðardóttir félmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.,
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.,
Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.

Athugasemdir um störf þingsins.

Erindi frá VG til ríkisendurskoðanda.

[15:04]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vek athygli forseta Alþingis og alþingismanna allra á því að enn er ósvarað erindi frá þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til ríkisendurskoðanda frá 22. ágúst sl. þar sem óskað var eftir áliti ríkisendurskoðanda á samkomulagi íslenska ríkisins og Landsvirkjunar sem dagsett er 9. maí sl. um yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár. Með samkomulaginu er verulegum verðmætum afsalað úr hendi ríkisins til Landsvirkjunar án nokkurrar heimildar í lögum og án þess að fyrirvari væri þar nokkur gerður. Við höfum óskað eftir því að ríkisendurskoðandi færi í saumana á þessu máli og kannaði lögmæti þess.

Margoft hefur verið gengið eftir þessari álitsgerð frá ríkisendurskoðanda, m.a. hér á Alþingi, og ég vil í því sambandi minna á umræður sem hér urðu 11. október sl. þegar hv. þm. Álfheiður Ingadóttir tók þetta mál sérstaklega upp, en einnig hefur verið haft samband við ríkisendurskoðanda af þessu tilefni utan veggja Alþingis. Nú viljum við að sjálfsögðu tryggja vandaða málsmeðferð og að embætti ríkisendurskoðanda gefist svigrúm til slíks. Þegar við fengum hins vegar fréttir af því í morgun að álitið lægi enn ekki fyrir þrátt fyrir fyrirheit frá síðustu viku um að svo yrði — og reyndar hafa oft verið gefin fyrirheit um að þetta álit kæmi fram en þær tímasetningar hafa ekki staðist — vildi ég vekja athygli þingsins og forseta Alþingis sérstaklega á þeirri töf sem þarna hefur orðið.

[15:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseta er ljóst að þetta erindi liggur inni hjá Ríkisendurskoðun enda barst forsætisnefnd það frá hv. þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Forseti beindi því til Ríkisendurskoðunar að unnið yrði að þessari athugun. Forseti mun leita eftir upplýsingum um stöðu málsins og gera það sem í hans valdi stendur til að niðurstaða fáist sem fyrst í þessu máli.

Fyrirspurnir til ráðherra skv. 7. mgr. 49. gr. þingskapa.

Skerðing örorkulífeyris.

[15:07]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég beini máli mínu til hæstv. forsætisráðherra enda varðar málið sem ég ætla að taka upp fleiri en eitt ráðuneyti og einnig sökum þess að hæstv. félagsmálaráðherra er fjarstödd og mun hafa boðað veikindaforföll óvænt undir hádegið þrátt fyrir að gert væri ráð fyrir því á dagskrá að ráðherra yrði hér við.

Málið varðar lækkun greiðslna til öryrkja frá lífeyrissjóðum. Um síðustu mánaðamót lækkuðu greiðslur til öryrkja frá lífeyrissjóðum vegna örorkubóta. Líklega um 1.600–1.700 öryrkjar sættu þarna lækkun allt frá nokkrum krónum og upp í tugi þúsunda króna á mánuði. Nú er vel þekkt af hvaða ástæðum þetta stafar og málið hefur verið lengi í bígerð sem breytir ekki hinu að þeir sem fyrir þessu verða fá þarna heldur kalda kveðju í jólamánuðinum og allt upp í tugi þúsunda minna til ráðstöfunar á þessum tíma.

Hér er á ferðinni einhvers konar víxlverkun milli Tryggingastofnunar ríkisins og lífeyrissjóðanna og að sögn félagsmálaráðherra mun þetta gera ríkinu erfiðara um vik að bæta stöðu öryrkja. Ríkisvaldið bauð fram 100 millj. kr. til að koma til móts við þann kostnað sem lífeyrissjóðirnir ella hefðu með óskertum greiðslum borið umfram það sem þeir telja að efni standi til og þeim sé skylt að gera. Þetta stafar auðvitað af því að í reynd hefur ríkisvaldið komist upp með að velta miklum byrðum vegna félagslegrar örorku yfir á lífeyrissjóðina eða komið sér hjá því að taka á þeim málum sjálft.

Það skiptir engu fyrir þolendurna og nú spyr ég hæstv. ríkisstjórn: Á að láta hér staðar numið? Á að láta þessa miklu kjaraskerðingu sem hundruð og þúsundir öryrkja verða nú fyrir standa óbreytta eða er ríkisvaldið tilbúið til að koma með nægjanlega fjármuni inn í málið þannig að ekki þurfi að verða af þessari skerðingu? Hér þarf að bregðast fljótt við (Forseti hringir.) og helst á allra næstu dögum

þannig að vel fyrir jól verði búið að leiðrétta á nýjan leik þessar greiðslur til þeirra sem í hlut eiga.

[15:09]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Eins og hv. málshefjanda er kunnugt og væntanlega öllum hér í þessum sal eru lífeyrissjóðirnir með þeirri ráðstöfun sem gerð var að umtalsefni að bregðast við aðstæðum í þeirra eigin ranni á grundvelli samþykkta lífeyrissjóðanna sjálfra. Sjóðirnir telja sér skylt að bregðast við breyttum aðstæðum með þessum hætti. Viðbrögð sjóðanna eru að sjálfsögðu ekkert fagnaðarefni, hvorki ríkisstjórninni né þeim einstaklingum sem þarna eiga hlut að máli. Aðgerðinni var frestað í fyrra til að kanna hvort hægt væri að ganga mildilegar til verks. Sú varð reyndar raunin því að þeim hefur fækkað sem þarna eiga hlut að máli og verða fyrir skerðingu og það er miðað við aðra vísitölu sem er viðkomandi aðilum hagstæðari en í fyrra var ráðgert.

Það sem hefur gerst núna í haust er það að félagsmálaráðherra bauð fram tiltekna fyrirgreiðslu af hálfu ríkisvaldsins með samþykki ríkisstjórnarinnar upp á 100 millj. kr. til að freista þessa að fá lífeyrissjóðina til að falla frá þessum áformum. Þeirri málaleitan var hafnað og til þess hafa lífeyrissjóðirnir að sjálfsögðu fullt frelsi því að þeir starfa ekki samkvæmt boði ríkisstjórnarinnar, heldur á grundvelli þeirra samþykkta sem um þá gilda og um það gilda að sjálfsögðu sérstök lög. Þar við situr hvað þetta varðar.

Ríkisstjórnin mun ekki og getur ekki beitt sér fyrir frekara inngripi í starfsemi lífeyrissjóðanna með frekari fyrirheitum um fjárveitingar. Það er mjög mikilvægt að halda starfsemi lífeyrissjóðanna almennt séð aðgreindri frá ríkisvaldinu. Hins vegar hefur það líka legið fyrir og kom fram við 2. umr. fjárlaga að milli 2. og 3. umr. mun ríkisstjórnin með almennari hætti leita leiða til að breyta almannatryggingalögum til hagsbóta fyrir bæði aldraða og öryrkja. Það mál er núna í vinnslu þó að það sé ekki beint tengt því máli sem hv. þingmaður spurði um.

[15:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég harma þessi svör. Það er alveg hárrétt sem hér kom fram að aðgerðinni var frestað í fyrra og á mannamáli þýðir það að stjórnvöld hafa haft meira en ár til að ákveða viðbrögð sín. Það er óskaplega seint í rassinn gripið að koma svo til lífeyrissjóðanna rétt áður en skerðingin á að koma til framkvæmda og bjóða þeim 100 millj., 1/3 eða 1/4 af því sem lífeyrissjóðirnir telja að það muni kosta þá að halda úti óbreyttum greiðslum. Úr því að ríkið telur sig geta boðið 100 millj., af hverju getur það þá ekki boðið 300 millj. þannig að ekki þurfi koma til þessarar skerðingar, og af hverju er þeirri endurskoðun á fyrirkomulaginu sem boðað er að sé í gangi ekki hraðað þannig að hið nýja fyrirkomulag taki gildi og ekki verði um þetta sérstaka högg, þetta sérstaka áfall, að ræða gagnvart öryrkjum núna í jólamánuðinum? Ég skora á hæstv. ríkisstjórn að gera betur.

Efnahagsstefna ríkisstjórnarinnar.

[15:12]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég kem hér upp fyrir hönd míns flokks og minnar þjóðar til að átta mig eitthvað á stefnu ríkisstjórnarinnar sem virðist vera nokkuð marghöfða í mörgum málum. Í morgun fengum við þau skilaboð í gegnum Morgunblaðið í viðtali við hæstv. viðskiptaráðherra að kjarni málsins í efnahagsstefnunni væri að afnema verðtrygginguna. Auk þess segir viðskiptaráðherra, með leyfi forseta, „… algjört jafnvægi í íslensku hagstjórninni eða upptaka evru þurfi að koma til“.

Það sló mig svolítið að þetta væri haft með samtengingunni „eða“ því að ekki get ég séð að hægt sé að taka upp annan gjaldmiðil nema ná jafnvæginu fyrst. Það sem mér leikur forvitni á að vita er hvort þetta sé stefna ríkisstjórnarinnar, í fyrsta lagi það að afnema verðtrygginguna sem hæstv. viðskiptaráðherra getur hérna um eins og almennt baráttumál og síðan það sem hann gerir að sínu sérstaka baráttumáli og tekur fram að sé ekki í stjórnarsáttmálanum, að Íslendingar eigi að ganga í Evrópusambandið. Það vekur auðvitað upp þá spurningu hvort það sé eina ljósið sem ríkisstjórnin horfir til í efnahagsmálum og á hvern hátt hæstv. forsætisráðherra lítur á þetta innlegg hæstv. viðskiptaráðherra í umræðuna og sérstaklega kannski inn í umræðuna um íslensku krónuna. Hér er þráfaldlega talað niður til íslensku krónunnar, til gjaldmiðils þjóðarinnar í fullvalda lýðveldi af (Forseti hringir.) ráðherra í ríkisstjórninni.

[15:14]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spyr um afstöðuna til Evrópusambandsins. Hún liggur mjög skýr fyrir, það er ekki á dagskrá þessarar ríkisstjórnar að sækja um aðild að Evrópusambandinu. Það þarf ekkert að spyrja að því hér, það hefur margverið rætt í salnum. Hæstv. viðskiptaráðherra tekur það sérstaklega fram í umræddu viðtali þar sem hann að öðru leyti lýsir sínum persónulegu skoðunum hvað varðar verðtryggingu á innlendum fjárskuldbindingum. Um það geta menn haft ýmsar skoðanir og hafa haft í gegnum árin en ég minnist þess ekki öll þau ár sem ég sat í ríkisstjórn með Framsóknarflokknum, þar sem Framsóknarflokkurinn hafði viðskiptaráðherra, að það væri neitt sérstakt baráttumál Framsóknarflokksins að afnema verðtrygginguna á Íslandi.

Verðtryggingin kom til hérlendis vegna sérstakra aðstæðna. Það var einmitt formaður Framsóknarflokksins sem beitti sér sérstaklega fyrir henni, Ólafur heitinn Jóhannesson. (**Gripið fram í:** … skerðing …) Það var þarfamál á þeim tíma þegar verðtryggingunni var komið hér á. (Gripið fram í.) Menn verða að hafa heildarmyndina fyrir sér þegar þeir tala um þessa hluti.

Hér var áðan rætt um lífeyrissjóði. (**GÁ:** Lesa Moggann.) Hvað skyldi verða um … Ég var að hæla fyrrverandi formanni Framsóknarflokksins, hv. þingmaður. Hvað skyldi verða um uppsprettu langtímafjármagns á Íslandi við það að afnema verðtrygginguna? Það eru svona hlutir sem menn verða að reyna að gera sér grein fyrir til hlítar áður en lengra er haldið í slíkum efnum og það verður hvorki gert í

stuttu blaðaviðtali né úr ræðustól undir því formi sem hér er boðið upp á í dag.

Hvað evruna varðar þarf auðvitað ekki að svara því frekar, það hef ég oft gert af minni hálfu. Upptaka hennar er heldur ekki á dagskrá núverandi ríkisstjórnar.

[15:16]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það sem ég spurði um var ekki sérstaklega afstaða fyrri ríkisstjórna. Þó að auðvitað sé sagnfræði mjög skemmtileg fræðigrein held ég að hún hjálpi okkur afskaplega lítið í þessu viðfangsefni sem er grafalvarlegt, hagstjórnin í dag.

Ég ítreka hér spurningu mína um afstöðu forsætisráðherra og ríkisstjórnarinnar til verðtryggingarinnar. Ég geri mér alveg grein fyrir að hún er umdeilanleg. Það skiptir samt nokkru máli hvort allt það sem viðskiptaráðherra sagði í þessu viðtali hafi bara verið hans persónulegu einkahugleiðingar, eða aðeins það sem hann setti fyrirvara við í viðtali sem var evruumræðan.

Það var ekki hægt að skilja viðtalið öðruvísi en svo að það sé bara evran, samanber upphaf viðtalsins, með leyfi forseta:

„Kjarni málsins er að framtíðartónlistin“ — flott skal það vera — „er afnám verðtryggingar og stöðugt efnahagslíf, þar sem verðbólgan er við eða undir viðmiðunum Seðlabankans.“

Það hlýtur að vera stefnumarkandi afstaða ríkisstjórnarinnar að afnema verðtrygginguna og (Forseti hringir.) það eru þá nokkur tíðindi.

[15:18]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég veit að hv. þingmaður er vel lesinn í ríkisstjórnarsáttmálanum, í stefnuyfirlýsingu núverandi ríkisstjórnar. Þar er ekkert vikið að verðtryggingarmálum sérstaklega. Verðtryggingu var komið hér á, eins og ég sagði áðan, við óvenjulegar aðstæður og hún var bráðnauðsynleg á þeim tíma.

Þegar verðbólga er lítil skiptir verðtryggingin heldur ekki miklu máli. Aðalmarkmiðið okkar er náttúrlega það að reyna að koma hér á stöðugu verðlagi til lengri tíma þannig að verðtryggingin í sjálfu sér verði þá ekki aðalatriðið. Hún er ákveðinn öryggisventill gagnvart þeim sem lána fjármagn til lengri tíma. Ef menn vilja þurrka upp uppsprettur langtímafjármagns er gott ráð til þess að afnema verðtrygginguna.

Rannsókn á Kumbaravogsheimilinu.

[15:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég gæti trúað að margir þeir sem eru hér í þessum sal og aðrir sem hafa fengið Morgunblaðið sem út kom á sunnudaginn, var reyndar borið í hús að laugardagskvöldi 1. desember, hafi lesið þar afar athyglisverða grein um Kumbaravogsbörnin eftir Guðrúnu Sverrisdóttur hjúkrunarfræðing. Þar er afar átakanleg frásögn af reynslu ungrar stúlku sem upplifði það að frændsystkini hennar lítil voru sett í fóstur á Kumbaravog árið 1965 og voru þar lengi.

Nú veit ég, hæstv. forseti, að ríkisstjórnin setti á fót nefnd í apríl síðastliðnum sem gert var að kanna vistheimilið Breiðavík og skoða með hvaða hætti atlætinu sem börnin fengu var ábótavant, leitast við að staðreyna eins og kostur væri hvort og þá í hvaða mæli börn sem vistuð voru á því vistheimili hafi sætt illri meðferð eða ofbeldi á meðan þau dvöldu þar og lýsa því hvernig opinberu eftirliti með því vistheimili var háttað og þar fram eftir götum. Ég veit að sú nefnd er að störfum og á að skila áliti 1. janúar 2008.

Þegar hins vegar ríkisstjórnin brást við þeim vísbendingum sem voru þá komnar upp varðandi Breiðavíkurheimilið sagði í fréttatilkynningu frá ríkisstjórninni að eftir atvikum ætti einnig að skoða hliðstæðar stofnanir og sérskóla þar sem börn dvöldu. Gæfu upplýsingar og gögn tilefni til þess að rannsóknir á þeim heimilum yrðu með þeim hætti að það þyrfti að rannsaka málin frekar yrði það gert.

Nú spyr ég hæstv. forsætisráðherra: Hvers vegna var rannsóknin einungis látin ná til Breiðavíkurheimilisins (Forseti hringir.) og er ástæða til þess að útvíkka starfssvið nefndarinnar núna?

[15:21]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil gjarnan upplýsa það að sú nefnd sem hefur rannsakað málefni Breiðavíkurheimilisins hefur unnið af fullum krafti alveg frá því að henni var komið á laggirnar. Í henni sitja sérfræðingar sem þessum málum tengjast, auk þess sem ráðinn var sérstakur faglærður starfsmaður til þess að vinna með nefndinni að þessum mikilvægu verkum.

Ég geri ráð fyrir því að nefndin ljúki störfum hvað þetta varðar samkvæmt þeirri áætlun sem ákveðin var í upphafi og við þau tímamót verður tímabært að ákveða hvaða frekara framhald verður á þessum rannsóknum. Ég vil ekki segja hér og nú hvert það verður. Ég tek undir með hv. þingmanni að sú lýsing sem reidd var fram í Morgunblaðinu í gær er mjög átakanleg en ég vil hvorki fella hér dóma um þá sem þar áttu hlut að máli né önnur heimili sem áhugi kann að vera á að taka til rannsóknar. Ekki vil ég gera það á þessu stigi.

Sem betur fer hillir undir að rannsókninni og athuguninni á Breiðavíkurmálinu ljúki. Væntanlega verður þar einnig að finna tillögur af hálfu nefndarmanna um það hvernig best verði að standa að málum sem þessum í framtíðinni. Ég vil bíða eftir þeim tillögum og fá tóm til að kynna mér þær áður en ég læt uppi hvernig ég get hugsað mér framhald þessara mála.

[15:23]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra þessi svör. Hann svaraði í sjálfu sér ekki þeim hluta spurningar minnar sem varðaði það hvers vegna ákvörðun hefði verið tekin um að rannsaka einungis Breiðavík á þessu stigi málsins. Í fréttatilkynningu frá ríkisstjórninni sem dagsett er 13. febrúar 2007, þ.e. um það bil einum og hálfum mánuði áður en nefndin var síðan sett á laggirnar, segir, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin hefur enn fremur ákveðið að leggja fram frumvarp til laga á Alþingi um að fram fari heildstæð og almenn athugun á því hvernig rekstri Breiðavíkurheimilisins var háttað á árabilinu 1950 til 1980 og eftir atvikum hliðstæðra stofnana og sérskóla þar sem börn dvöldu. Gefi upplýsingar og gögn tilefni til þess að rannsóknin taki til rekstrar nær í tíma skulu tímatakmörk rannsóknarinnar útvíkkuð samkvæmt því.“

Hér er þegar opnað á það að hægt sé að útvíkka rannsókn nefndarinnar. Og ég spurði hæstv. forseta hvers vegna störf nefndarinnar hefðu verið takmörkuð við Breiðavíkurheimilið. Ég sé ekki annað af grein Guðrúnar Sverrisdóttur en að full ástæða hafi verið til að hafa umboð (Forseti hringir.) nefndarinnar víðtækara.

Verksmiðjubú í mjólkurframleiðslu.

[15:24]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil fá að beina hér fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um afstöðu hans til þeirrar þróunar sem er við það að hefjast í landbúnaði, þ.e. verksmiðjubú í mjólkurframleiðslu.

Það er auðvitað ekkert vafamál að við höfum séð stækkun búa, og eðlilega, á síðustu árum, sérstaklega í mjólkurframleiðslunni. Nú sjáum við kannski í fyrsta skipti að það er að rísa bú sem við getum kallað verksmiðjubú á Flatey á Mýrum í Austur-Skaftafellssýslu þar sem gert er ráð fyrir, þrátt fyrir að það liggi ekki endanlega fyrir hjá þeim sem þar ráða ríkjum, að menn horfi í að þar verður framleiddur mikill meiri hluti mjólkurkvótans hér á landi, allt að 5–10%.

Við höfum gagnrýnt þessi bú víða erlendis. Þetta hefur lengi verið viðloðandi í bæði Bandaríkjunum og Evrópu. Þá veltir maður fyrir sér þeirri ímynd sem við höfum reynt að skapa okkur í íslenskum landbúnaði sem er vistvænn og hreinn landbúnaður. Er þetta það sem við viljum sjá fyrir okkur?

Nú er það þekkt í þessum búum að fjársterkir aðilar koma að uppbyggingunni. Sjáum við t.d. fyrir okkur að þessi bú muni hljóta beingreiðslur eða munu þau framleiða utan kvóta? Ég tek þetta hér upp af því að mér óar svolítið við þessari umræðu og þessari þróun á sama tíma og við viljum styrkja landbúnað okkar með vistvænni framleiðslu og auðvelda það að landið sé sem víðast í byggð. Þess vegna beini ég þessari fyrirspurn minni til hæstv. ráðherra.

[15:26]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa spurningu. Almennt talað vil ég segja að ég fagna þeirri þróun sem hefur orðið í íslenskum landbúnaði. Við sjáum að búin hafa verið að stækka og þeim hefur þess vegna auðnast að takast á við ýmis þau verkefni og viðfangsefni sem við þeim hefur blasað.

Til þess að við getum náð hámarksafrakstri og náð því að lækka framleiðslukostnað í landbúnaði þarf að eiga sér stað hagræðing og þá þurfa m.a. búin að stækka. Við þekkjum að það er orðin gríðarlega mikil tæknibreyting í íslenskum landbúnaði og hún kallar einfaldlega á það að búin verði stærri vegna þess að til þess að standa undir þeirri fjárfestingu sem er nauðsynleg til að glíma við það viðfangsefni að reyna að lækka framleiðslukostnað þarf tiltekna stærð af búum.

Ég held að almennt talað eigum við að fagna því að þessi bú séu að stækka og þau séu þar með að verða öflugri. Þetta er þróun sem hefur átt sér stað á allmörgum árum. Það er ekkert nýtt í því sem hefur verið að gerast í sjálfu sér allra síðustu árin. Þetta er þróun sem hefur farið yfir lengri tíma eins og við höfum rætt hérna nokkrum sinnum í þinginu þegar við höfum fjallað um hvort ástæða sé til að sporna við því að jarðir sem hafa m.a. verið í eyði eru núna orðnar setnar vegna þess að menn eru hér að stækka þessi bú sín.

Almennt talað tel ég með öðrum orðum að þessi þróun sé jákvæð. Það kunna auðvitað að vera uppi einhver tiltekin álitaefni sem við getum rætt. Þau bú sem hv. þingmaður vék að eiga auðvitað sama rétt til beingreiðslna og önnur bú í landinu og erfitt í sjálfu sér að hugsa sér að við setjum einhverjar reglur sem komi í veg fyrir það að bú af tiltekinni stærð njóti beingreiðslna eins og önnur bú í landinu.

Ég vek athygli á því að sum þessara búa sem hv. þingmaður nefndi byggja á því m.a. að þar eru núna setnar jarðir sem áður voru í eyði. Það er í sjálfu sér jákvæð þróun. Það er gríðarleg breyting hins vegar í ábúð jarða vegna þess að (Forseti hringir.) menn takast á við ný verkefni í landbúnaðinum og það hefur auðvitað sínar afleiðingar.

[15:28]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra þetta svar. Í sjálfu sér er það ekki í mínum huga neitt áhyggjuefni. Auðvitað fögnum við því að bú stækki og landbúnaðurinn eflist. Ég horfi helst til þeirra búa sem við köllum fjölskyldubú þar sem maður hefur auðvitað fagnað eflingu þeirra.

Eftir að hafa séð og fengið að fræðast um starfsemi stórra verksmiðjubúa víða erlendis hefur maður engu að síður áhyggjur af aðbúnaði og þeirri framleiðslu sem þar fer fram, hvort það samræmist þeirri sýn sem við viljum hafa á vistvænan og hreinan landbúnað hér og um leið náttúrlega auka líkur á því að hann sé sem víðast um landið. Við horfum á að það verður alltaf mikilvægara í breyttum heimi að við séum okkur sjálfbær um mat. Að öðru leyti þakka ég ráðherra fyrir svör hans og að fá afstöðu hans í þessu máli.

[15:29]

Landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ef við berum saman stærð þeirra búa sem eru hér á landi við stærri bú erlendis sjáum við að á þeim er gríðarlegur munur. Jafnvel stærstu landbúnaðarjarðirnar eða stærstu búin hér á landi eru smábú miðað við það sem við þekkjum víða erlendis og það er auðvitað við þau bú sem við erum m.a. að keppa við á ýmsum vettvangi.

Ég held þess vegna að við þurfum ekki að líta þannig á að það sé einhver sérstök vá fyrir dyrum þó að við sjáum stækkun búa hér á landi. Þetta er eingöngu til marks um það að menn eru að reyna að hagræða og draga úr kostnaði.

Auðvitað erum við öll sammála um að við viljum að hér

sé stundaður vistvænn og hreinn landbúnaður og um það er enginn ágreiningur. Sú þróun sem við sjáum er í samræmi við það.

Lánasýsla ríkisins, frh. 2. umr.

Stjfrv., 87. mál (afnám stofnunarinnar og flutningur verkefna til Seðlabanka Íslands). — Þskj. 87, nál. 300.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:32]

1. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.

23 þm. (ÁI, ÁKÓ, ÁMM, BjarnB, BjörkG, BBj, GAK, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, JM, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

2.–3. gr. samþ. með 39 shlj. atkv.

Brtt. í nál. 300 (ný 4. gr.) samþ. með 40 shlj. atkv.

5.–11. gr. samþ. með 35 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fjárlög 2008, frh. 2. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 1, nál. 338, 345 og 346, brtt. 339, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 350, 351, 352, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 363, 364, 365, 366 og 367.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[15:35]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008 kemur nú til atkvæðagreiðslu eftir 2. umr. Meiri hluti fjárlaganefndar hefur lagt fram breytingartillögur. Að mörgum þeirra höfum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði unnið og getum stutt. Við leggjum einnig fram, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, breytingartillögur við frumvarpið sem við teljum nauðsynlegar eins og það liggur fyrir.

Hins vegar eru enn stórir og veigamiklir þættir í fjárlagafrumvarpinu óafgreiddir. Ég nefni þar málefni heilbrigðisstofnana og fleiri flokka á sviði velferðarmála sem eru óafgreidd og bíða þá 3. umr.

Það sem er hins vegar einkennandi nú er að forsendur fjárlagafrumvarpsins eru óvenjuveikar og mikið umrót og óvissa er í efnahagslífi þjóðarinnar. Misskipting í kjörum fólks hefur aldrei verið meiri en við upplifum þessa dagana. Þetta er fyrsta fjárlagafrumvarp ríkisstjórnar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks og það boðar óbreytta stefnu fyrri ríkisstjórnar nema að tvennu leyti. Það er í fyrsta lagi stofnun sérstakrar hermálastofnunar sem á að hafa umsjón með æfingum erlendra herja og kosta þá á íslenskri grund og svo í öðru lagi er sá tónn sem sleginn er í markaðsvæðingu og einkavæðingu heilbrigðiskerfisins. Þessum stefnumálum erum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði andvíg og það mun koma fram þegar við greiðum atkvæði.

Hitt sem við gagnrýnum mjög harðlega er að hérna er einnig lögð fram til atkvæðagreiðslu skipting á fjárlagaliði samkvæmt frumvarpi um breytingar á stjórnskipaninni sem ekki er komið til umræðu og atkvæðagreiðslu í þinginu. Ég tel óþinglegt og ekki í samræmi við þingsköp að leggja fram til atkvæðagreiðslu svo viðamikla málaflokka sem ekki hafa komið fram, ekki verið ræddir eða greidd atkvæði um í þinginu. Þetta mun ég láta koma fram við atkvæðagreiðsluna, herra forseti.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munum styðja eins og ég hef áður greint frá ýmsar breytingartillögur sem við teljum að séu til bóta og höfum átt aðild að að koma fram. Margt má betur fara. Við munum greiða atkvæði gegn þeim tillögum sem við teljum mjög afleitar (Forseti hringir.) og hættulegar en að öðru leyti sitjum við hjá, herra forseti.

[15:38]

Bjarni Harðarson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég geri grein fyrir afstöðu okkar framsóknarmanna til fyrirliggjandi fjárlagafrumvarps og ítreka það sem ég hef áður nefnt í þessum ræðustóli að þetta fjárlagafrumvarp er ekki í neinu samræmi við ráðgjöf nokkurra hagfræðinga eða í neinum takt við þann raunveruleika sem þjóðin býr við. Þetta fjárlagafrumvarp er beinn reikningur á heimilin í landinu upp á 10–20 þús. kr. í auknum vaxtabyrðum húsnæðislána. Þetta er beinlínis til að þyngja og erfiða róðurinn hjá fátækum íbúðarkaupendum í landinu með þeim hástemmdu tillögum sem hér eru settar fram. Þess vegna er ábyrgðarhluti að ríkisstjórnin skuli leggja fram frumvarp sem þetta.

Við framsóknarmenn munum sitja hjá við alla þessa atkvæðagreiðslu og ekki tína þar út einstaka liði til að mæla með einu og móti öðru. Við teljum einfaldlega að hér séu mörg ágæt framfaramál sem lagður er peningur í en í heildina séð hefur verið gefinn allt of mikill slaki í fjárlögunum, allt of mikill slaki varðandi opinbera þenslu og það er alls ekki okkar hlutverk að taka ábyrgð á því.

Varðandi breytingartillögur höfum við ákveðið að styðja eina þeirra, um háskólasetur á Ísafirði, en að öðru leyti sitjum við einnig hjá við þær breytingartillögur sem lagðar eru fram af öðrum stjórnarandstöðuþingmönnum.

Ég vil aðeins nefna það að við framsóknarmenn lögðum til mótvægisaðgerðir sem eru með nokkuð öðrum hætti en þær sem ríkisstjórnin er með. Við sáum ekki ástæðu til að koma með þær sérstaklega sem tillögu við fjárlagagerðina. Hluti af því sem við höfum lagt til hefur haft áhrif á þau störf sem ríkisstjórnin hefur þegar sett í gang, og það er vel, en hluti er þar ónunninn og hefur komið fram í þingsályktunartillögum hjá okkur og mun verða áfram í umræðunni. Ég ítreka þá skoðun okkar framsóknarmanna að við teljum að það fjárlagafrumvarp sem hér er lagt fram sé algerlega ábyrgðarlaust og sé beinn reikningur á heimilin í landinu í

hærri vöxtum og aukinni vaxtabyrði húsnæðiskaupenda.

[15:41]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Eins og jafnan áður höfum við þingmenn Frjálslynda flokksins ákveðið að styðja þó nokkuð af þeim tillögum sem lagðar eru fram, hvort sem þær koma frá stjórnarflokkunum eða aðrar tillögur sem okkur sýnast horfa til bóta. Við munum m.a. styðja tillögu sem lýtur að því að taka betur á í almannatryggingum og við munum styðja ýmsar fleiri tillögur sem við teljum að séu til farsældar.

Ég vil hins vegar taka fram, hæstv. forseti, að við teljum tímabært að taka til endurskoðunar skiptingu verkefna milli ráðuneyta. Að okkar mati er ekki rétt að skógræktarverkefnin séu höfð undir tveimur ráðuneytum og það telst varla gott verklag, hæstv. forseti. Við teljum einnig að ekki eigi að flytja forræði yfir hjúkrunarheimilum frá heilbrigðisráðuneytinu og við teljum að lög um verkefnaflutning ættu þegar að vera afgreidd á hv. Alþingi áður en farið er að setja breytingar inn í fjárlög næsta árs sem taka eiga gildi 1. janúar nk.

Feril málsins teljum við ekki í réttum farvegi eins og hann ber að varðandi málatilbúnað. Þess vegna munum við þingmenn Frjálslynda flokksins sitja hjá við þann þátt málsins við 2. umr. fjárlaga sem snýr að þeim verkum sem flutt eru á milli ráðuneyta þó að við getum út af fyrir sig tekið undir þó nokkuð af því sem þar er lagt upp með.

[15:43]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Á fimmtudag og föstudag í síðustu viku var gerð grein fyrir þeim breytingartillögum sem liggja fyrir 2. umr. fjárlaga. Ég vísa sérstaklega til þingskjalsnúmers 338 um tillögur sem auk mín þau hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Guðbjartur Hannesson, Illugi Gunnarsson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir fluttu og gerðu grein fyrir í umræðu. Ég vil um leið nota tækifærið og þakka þá góðu umræðu sem hér varð á fimmtudag og föstudag. Hún hófst snemma og var búin seint á föstudegi og hélt jafnvel mun lengur áfram en til loka þingfundar á föstudagskvöldið.

Fjárlaganefnd hóf störf 12. september og hefur síðan átt viðtöl við hundruð aðila en einnig hafa aðrar fastanefndir þingsins fjallað um málefnasvið sín. Þær breytingartillögur sem eru lagðar fram af hálfu meiri hlutans nema samtals 1,26 milljörðum til hækkunar samanber sundurliðun 2 í umræddu þingskjali og í endurskoðaðri tekjuáætlun efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins er gert ráð fyrir að tekjurnar verði á næsta ári 469,3 milljarðar sem er 8,1 milljarðs kr. hækkun frá frumvarpinu. Tekjujöfnuður verður því 37,7 milljarðar sem er hækkun um 6,89 milljarða.

Ég vék að því í umræðu á föstudaginn að mér hefði þótt eðlilegra að breytingartillögur minni hlutans hefðu getað komið til umfjöllunar í fjárlaganefndinni. Hins vegar skilst mér að það sé ekki venjan en við skulum þá horfa til breyttra vinnubragða í þeim efnum þannig að hægt sé að ræða um alla hluti í fjárlaganefndinni frá því að hún hefur störf og fjallar um fjárlög eða fjáraukalög. Það er mjög erfitt að taka afstöðu til tillagna sem ekki hafa verið ræddar.

Að öðru leyti vísa ég til þeirrar umfjöllunar sem hefur átt sér stað við 1. og 2. umr. fjáraukalaga og 1. umr. fjárlaga sem lýtur að breytingum í fjárlagagerð og breytingum í störfum fjárlaganefndar.

Að lokum vísa ég einnig til ræðu minnar á fimmtudaginn við upphaf þessarar umræðu þegar ég greindi frá ýmsum atriðum sem sérstaklega verða skoðuð milli 2. og 3. umr., þar með talin mál sem lúta sérstaklega að málefnasviði eldri borgara (Forseti hringir.) og lífeyrisþega.

[15:46]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Kringumstæður allar við afgreiðslu þessa fjárlagafrumvarps eru nokkuð óvenjulegar. Það er engin leið að horfa fram hjá því að þjóðhagsforsendur eru ákaflega óvissar og ótryggar. Það er allt á floti í þeim efnum og hagstjórn ríkisstjórnarinnar er í upplausn. Ráðleysi virðist ríkja á stjórnarheimilinu hvað það varðar. Seðlabankinn rær í vestur og ríkisstjórnin í austur ef hún rær þá nokkuð yfir höfuð. Nær væri kannski að segja að hún flyti stjórnlaus um með árar í báti.

Einnig hvað varðar (Gripið fram í.) hina áformuðu breytingu á verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins er ætlunin að efna til mjög óvenjulegrar afgreiðslu, þ.e. breyta tilvonandi fjárlagafrumvarpi í takt við það sem á að verða um áramót en er þó í blóra við gildandi lög í landinu og fjölmörg sérlög sem þurfa að taka breytingum eigi þessi gerningur að fá staðist stjórnskipulega. Í sumum tilvikum eru frumvörp til umfjöllunar í þingnefndum en í öðrum tilvikum eru alls ekki komin fram frumvörp sem þarf að flytja og breytingar á lögum sem þarf að gera til að fjárlagafrumvarp komandi árs geti þá orðið í samræmi við gildandi landslög. Þetta er algerlega með endemum og ríkisstjórnin og meiri hluti hennar gerði réttast í því einu að kalla allan þennan þátt málsins aftur nú við 2. umr., kalla breytingartillöguskjalið sem að þessu lýtur sérstaklega og mun vera á þskj. 344 aftur í heild sinni. Ég skora á forsvarsmenn meiri hlutans að gera það.

Af efnislegum þáttum ætla ég aðeins að nefna tvennt, hin stórauknu og nýtilkomnu útgjöld til hermála sem eru helsta stefnubreyting þessarar ríkisstjórnar það sem af er og í raun eina umtalsverða stefnubreytingin frá því sem var í tíð fyrri ríkisstjórnar Framsóknarflokks og sjálfstæðismanna. Það eru hin miklu nýju útgjöld til hermála sem Samfylkingin ætlar að reisa sem sérstakan bautastein sinn við þessa fjárlagaafgreiðslu. Hitt eru göt í fjárveitingum og algerlega ófullnægjandi úrlausn sem ýmsar mikilvægustu velferðarstofnanir og mikilvæg velferðarsvið fá í þessu frumvarpi. Þar nægir að nefna meðferðina sem sjálft flaggskip sérhæfðrar heilbrigðisþjónustu í landinu, Landspítalinn, á að fá. Það er neðan við allar hellur að þar skuli eiga að skera niður þegar þörfin er öll í hina gagnstæðu átt og augljóst mál að Landspítalinn þarf a.m.k. 700 til 1.000 millj. kr. í viðbót við það sem fjárlagafrumvarpið og breytingartillögurnar gera ráð fyrir bara til að halda sjó.

Þannig er þetta frumvarp, eins og ríkisstjórnin sjálf, ákaflega daufgert (Forseti hringir.) og flýtur sofandi áfram.

[15:49]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Það hefur verið nokkuð merkileg og skemmtileg reynsla að taka þátt í að smíða fjárlög fyrir íslenska ríkið og margt í því starfi er þess eðlis að óhjákvæmilegt er að við þá vinnu hugleiði menn það að stundum mætti vinna hlutina öðruvísi en gert er. Ég held að menn séu mjög sammála um það og hafi náð mjög vel saman um þau áhersluatriði í fjárlaganefndinni, þvert á allar pólitískar flokkslínur, að vilji manna stendur til að gera breytingar á verklagi. Það er óumdeilt. Þannig hyggjumst við, eins og ágætlega hefur komið fram í máli hv. þm. Gunnars Svavarssonar, vinna á komandi árum.

Eins og hér hefur komið fram leggjum við úr meiri hluta fjárlaganefndar til breytingar á fyrirliggjandi frumvarpi til fjárlaga upp á tæpar 1.300 millj. Að teknu tilliti til þessara breytinga er tekjujöfnuður ríkissjóðs jákvæður um 38 milljarða kr. og hækkar um 7 milljarða á milli umræðna. Staða ríkissjóðs er gríðarlega sterk og endurspeglast í þessu og af því leiðir ákveðna erfiðleika. Það er erfitt að standast kröfur um aukin útgjöld. Það er bara svo einfalt mál. Það kostar staðfestu að standa gegn því að eyða öllum þeim skatttekjum sem ríkið fær en það er bráðnauðsynlegt og ekki síst í þeirri stöðu sem við erum í núna við að reyna að halda aftur af útgjöldum. Fjárlögin endurspegla og eiga að endurspegla áherslur ríkisvaldsins í því hvernig við viljum byggja landið og sjá það vaxa og dafna í samfélagi þjóðanna. Þess sér ágætlega stað í frumvarpinu þar sem við erum að horfa upp á stóraukin framlög til menntamála, heilbrigðismála, samgöngumála og ekki síst byggðamála þar sem við horfum á tillögur Vestfjarðanefndar og umræddar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar. Allt þetta leggst á eitt um að styrkja búsetuna í landinu og leggst á eitt með að styrkja samkeppnisstöðu Íslands gagnvart öðrum löndum.

Ég leyfi mér í því sambandi að vísa til umræðu sem átti sér stað í síðustu viku um stöðu Íslands í samfélagi þjóðanna og óumdeilt er að lífskjör og lífsskilyrði hér á landi eru með þeim bestu í allri veröldinni. Um það þarf ekki að deila. Fjárlagafrumvarp ársins 2008 leggur fram fjöldann allan af stoðum sem er ætlað að styrkja þá stöðu sem Ísland hefur náð í samfélagi þjóðanna og ég fagna því að hafa haft tækifæri til að taka þátt í þeirri vinnu.

Brtt. 351,1 felld með 31:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[15:53]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hér mæli ég fyrir tillögu frá þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um hækkun á fjármagnstekjuskatti, að skatthlutfallið verði fært úr 10% í 14%. Ætla má að með þeirri breytingu ykjust tekjur ríkissjóðs um 11 milljarða, færu úr 35 milljörðum í 46 milljarða af þessum tekjustofni. En við látum ekki hér við sitja, við viljum setja á sérstök skattleysismörk fyrir fjármagnstekjur að upphæð 120 þús. kr. á ári fyrir einstakling.

Hvað mundi þetta þýða? Þetta mundi þýða að rúm 90% einstaklinga og um 70% hjóna sem núna greiða fjármagnstekjuskatt yrðu undanþegin slíkum skatti. Þetta þyngir með öðrum orðum skattbyrðina hjá þeim sem afla mikilla fjármagnstekna en afléttir og léttir skattbyrðum af hinum sem eru smásparendur og að uppistöðu til almennt launafólk í landinu. Tekjubilið á Íslandi hefur aukist (Forseti hringir.) en tekjuhæstu hóparnir greiða mun minni skatta að hlutfalli til en hinir tekjulægri. (Forseti hringir.) Þetta er til þess að afla ríkissjóði tekna til að bæta stöðu (Forseti hringir.) heilbrigðiskerfisins og einnig er þetta til réttlætis.

[15:54]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Undanfarinn áratug hefur þeirri stefnu verið fylgt að einfalda skattstofna og lækka skatta og afleiðingin er sú að við höfum séð stórhækkaðar tekjur ríkissjóðs af þessum sköttum.

Með þessari tillögu er horfið í öfuga átt. Það á að flækja kerfið andstætt við hugmyndir um einfalt Ísland. Það á að flækja það mjög mikið. Auk þess á að hækka skattinn í þeirri barnalegu trú að þá aukist skatttekjur ríkissjóðs. Reynslan sýnir einmitt hið öfuga. (Gripið fram í.) Þetta er mjög hvikull skattstofn og hann byggir á vilja fólks til að spara, leggja fyrir, hann byggir á vilja fyrirtækja til að greiða út arð, hann byggir á vilja fyrirtækja og einstaklinga til að selja eignir, bæði hlutabréf og fasteignir, og hann byggir á vilja manna til að geyma peninga á Íslandi.

Ég segi nei. (**Gripið fram í:** Alltaf á móti.)

Brtt. 340 (liður 4.4.1) samþ. með 29:3 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: GMJ, GAK, JM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, PHB, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[15:56]

Jón Magnússon:

Hæstv. forseti. Við þingmenn Frjálslynda flokksins munum greiða atkvæði gegn þessu tekjuálagi, þ.e. stimpilgjöldunum, við teljum að nóg sé komið af skattheimtu og þetta sé óréttlátur skattur sem komi í veg fyrir það að eðlileg samkeppni fái að þrífast á fjármálamarkaði. Við munum því greiða atkvæði gegn því að þessi skattur verði framlengdur.

Brtt. 340 (að öðru leyti) samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÁ, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,1.a–b samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,1.c samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JHák, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[15:59]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um að styrkja starfsaðstöðu þingsins og þingmanna og fjárveitingin er upp á 98,8 millj. kr. í þeim efnum. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs styðjum það að starfsaðstaða og störf þingsins séu styrkt. Hins vegar leggjumst við gegn því að það sé tengt að einhverju leyti því frumvarpi sem hæstv. forseti er 1. flutningsmaður að um skerðingu á málfrelsi þingmanna. (**RR:** Ha?) (Gripið fram í.)

Í umræðum um fjárlaganefnd kom fram að þessi tala var sett inn í frumvarpið og hún væri algjörlega óháð áformum um að tengja þetta, eins og ég segi, öðrum störfum á þinginu. Í trausti þess (Forseti hringir.) að staðið verði við það, frú forseti, styðjum við í sjálfu sér bætta starfsaðstöðu (Forseti hringir.) þingsins beint. (**Gripið fram í:** Og hvar …?) (**Gripið fram í:** … greiða atkvæði með þessu?)

[16:00]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Þessi tillaga tengist frumvarpi um breytingu á þingsköpum þar sem meiningin er að stöðva málþóf á Alþingi. Ég greiði atkvæði með henni.

Brtt. 339,1.d–e og 2–3 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,4–5.a samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,5.b samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,6–7 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,8–10 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 347 kölluð aftur.

Brtt. 366,1 felld með 30:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

4 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:04]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Þegar litið er til framhaldsskóla almennt verður í raun og veru raunlækkun á milli áranna 2006 og 2007 sé farið að tillögu meiri hlutans í þessum efnum. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs segjum að það sé ótækt og það verði að fara að sýna í verki þann vilja manna sem þeir hafa í orði kveðnu lýst á Alþingi Íslendinga, að ætlunin sé að bæta framhaldsskólakerfið og bæta framhaldsskólanum upp þau mögru ár sem hann hefur farið í gegnum upp á síðkastið. Það er ekki gerð tillaga til þess af meiri hlutanum. Breytingartillagan frá okkur hljóðar hins vegar upp á 300 millj. kr. aukalega í rekstur framhaldsskólanna og skyldan rekstur. Ég hvet hv. þingmenn til að fylgja eftir hugsunum sínum og sjónarmiðum varðandi öflugt framhaldsskólastig og greiða þessari tillögu atkvæði. Ég segi já.

Brtt. 339,11 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

4 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 367 felld með 30:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

4 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:06]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Þessi breytingartillaga felur það í sér að settir verði auknir fjármunir í listgreinakennslu í framhaldsskólum, í fyrsta lagi listgreinarnar sem framhaldsskólanemar fá tækifæri til að nýta sér sem þreyttar einingar til stúdentsprófs en verulega skortir á að fjárframlög séu næg til þessara listgreina í fjárlagafrumvarpinu. Sömuleiðis felur tillagan í sér sjálfstæða fjárveitingu til framhaldsnáms í tónlist.

Nú liggur fyrir Alþingi Íslendinga breyting á framhaldsskólalögum í frumvarpsformi frá hæstv. menntamálaráðherra. Þar er gert ráð fyrir breytingum í þessum efnum og að framhaldsstig í tónlistarnámi fari yfir til ríkisins og verði á ábyrgð þess en í fjárlagafrumvarpinu eru engar krónutölur, engar krónur áætlaðar í þann kostnað. Mér þykir þetta óeðlilegt og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum þess vegna lagt fram þessar breytingartillögur og hvetjum þingheim til að styðja þær.

Brtt. 339,12–17 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

2 þm. (BJJ, GÁ) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁKÓ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,18 samþ. með 29:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

6 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JM) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:08]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Það er stórfurðulegt að eina afgreiðslan sem Lánasjóður íslenskra námsmanna fær í tillögum meiri hlutans og við þessa fjárlagaafgreiðslu skuli vera niðurskurður, vera til lækkunar. Það örlar hvergi á efndum á hástemmdum loforðum um að þriðjungi námslána yrði breytt í styrk að námi loknu hjá þeim sem lokið hefðu því á tilsettum tíma, að námsgögn yrðu ókeypis í framhaldsskólum og fleira í þeim dúr sem a.m.k. annar stjórnarflokkanna lofaði fyrirvaralaust fyrir síðustu kosningar. (Gripið fram í.) Já, m.a. hæstv. iðnaðarráðherra og fór ekki lítinn í þeim efnum. Það er auðvitað alveg kostulega sárgrætilega lýsandi fyrir þessa afgreiðslu að metnaðurinn sé ekki meiri en svo að lánasjóðurinn er meira að segja frekar skorinn niður en hitt, að honum séu tryggðir auknir fjármunir til þess a.m.k. að

sýna lit og byrja að efna kosningaloforðin.

Brtt. 352,1 kölluð aftur.

Brtt. 339,19–21 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

4 þm. (ÁI, BJJ, BjH, GÁ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 366,2 kölluð aftur.

Brtt. 339,22 og sérst. yfirl. I,1–3 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

3 þm. (BJJ, BjH, GÁ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,23.a samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JM, ÖJ) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, PHB, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddur.

Brtt. 339,23.b samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

3 þm. (BJJ, BjH, GÁ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,24–31 og sérst. yfirl. I,4–8 samþ. með 38:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

nei: JM.

4 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GAK, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 361 kölluð aftur.

Brtt. 339,32 og sérst. yfirl. I,9–11 samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

3 þm. (BJJ, BjH, GÁ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,33 samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, JM, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,34 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

3 þm. (BJJ, BjH, GÁ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 351,2–4 kölluð aftur.

Brtt. 350 felld með 30:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JM) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, MS, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:14]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér eru lagðar til breytingartillögur á liðn-

um Þróunarsamvinna, þ.e. að Þróunarsamvinnustofnun Íslands fái 250 millj. kr. viðbótarfjárveitingu og að liðurinn Þróunarmál og alþjóðleg hjálparstarfsemi – mannúðarmál og neyðaraðstoð hækki sömuleiðis um 150 millj. kr. Þetta yrðu þá 400 millj. sem væru innan við 0,1% hækkun á fjárlagafrumvarpinu en er viðleitni í þá átt að hækka hin skammarlega lágu framlög sem Íslendingar leggja til málefna af þessu tagi. Það er ekki vansalaust að enn skuli ganga jafnhægt og raun ber vitni að þoka því hlutfalli þjóðartekna upp á við sem við verjum til þessara mála.

Það er ekki í sjónmáli að við verðum hálfdrættingar á við það sem ætlunin er meðal velmegunarríkja, þ.e. að verja um 0,7% af þjóðartekjum í formi opinberra framlaga til þessara málefna. Er þó nýlega búið að monta sig af því á þessum stað að Ísland sé best í heimi, að við búum við einhverja mestu velmegun og velsæld sem nokkurs staðar fyrirfinnst á byggðu bóli — og það er vel að því marki sem innstæður eru fyrir slíku. Þess skammarlegra er það að við skulum enn gera svona illa þegar kemur að því að hjálpa okkar fátækustu meðbræðrum annars staðar í heiminum.

Brtt. 339,35 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,36 samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, DSk, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, MS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,37.a–c samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,37.d og sérst. yfirl. I,12–13 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,38–39 og sérst. yfirl. I,14 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁPÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,40–42 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JM, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,43 samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,44–46 og sérst. yfirl. I,15–16 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,47 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS,

EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, RR, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,48 samþ. með 32 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JHák, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,49 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,50 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 363 felld með 29:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KVM, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:21]

Atli Gíslason:

Herra forseti. Þessi liður hefur verið baráttumál Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Samfylkingarinnar og fleiri, þ.e. að koma honum á fastan fjárlagalið á fjárlögum. Tillagan gengur út á það að tryggja þessari afar mikilvægu stofnun, Mannréttindastofnun Íslands, sjálfstæði gagnvart framkvæmdarvaldinu þannig að stofnunin sé ekki háð duttlungum þess á hverjum tíma. Það er afar brýnt að okkar mati að þetta sé sjálfstæður fjárlagaliður vegna stöðu þessarar skrifstofu í gæslu mannréttinda í landinu. Ég ítreka að hér er ég líka boðberi stefnu Samfylkingar þó að ég sé ekki málsvari hennar í þessu máli og ég hvet samfylkingarþingmenn til að greiða þessari tillögu atkvæði sitt.

Brtt. 339,51 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 351,5 felld með 29:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:23]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér er lögð til tilfærsla á fjárveitingaliðum innan lögreglugeirans, þ.e. að fjármunir færist frá ríkislögreglustjóraembættinu sem hefur bólgnað mjög að umfangi á undanförnum árum og yfir til almennu löggæslunnar, þ.e. lögreglustjóraembættisins á höfuðborgarsvæðinu eins og fram kemur í 2. tölul. á þskj. 352 og til sýslumanna til eflingar almennri löggæslu í umdæmunum skv. 3. tölul. á þskj. 352 þannig að þessir fjármunir skiptist í tvennt og færist til eflingar almennum löggæsluverkefnum undir þessum embættum, svo sem miðborgargæslunni hjá lögreglustjóraembætti höfuðborgarsvæðisins og til almennra löggæsluverkefna á vegum sýslumanna. Eins og kunnugt er hafa þau verkefni verið í miklu fjársvelti þannig að embættin eiga í vaxandi erfiðleikum með að manna lágmarksgæslu. Við teljum að ríkislögreglustjóraembættið hljóti að lifa það af að fá í eitt ár ekki nema bara verðbólguhækkun á fjárveitingar sínar.

Brtt. 339,52 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH,

GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 352,2 felld með 29:10 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,53–55 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GAK, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JM, KJak, KaJúl, KÓ, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 352,3 felld með 29:10 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,56 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,57 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,58 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 365 felld með 28:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [16:27]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Þó að meiri hlutinn leggi til að fjárveiting til Jafnréttisstofu hækki um 20 millj. kr. er það í sjálfu sér afar lítil hækkun miðað við þau auknu hlutverk sem Jafnréttisstofa fær með nýjum lögum sem eru að fara í gegnum þingið. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði teljum að það sé alveg nauðsynlegt til að Alþingi tali skýrt í þessum efnum, til að við tryggjum það að Jafnréttisstofa geti framfylgt því hlutverki sem við ætlum að leggja á hennar herðar með nýju lögunum, fái hún að lágmarki þessar 40 millj. í viðbótarfjárveitingu. Ég segi já.

Brtt. 339,59–62 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 352,4 kölluð aftur.

Brtt. 339,63–66.a–g samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 360,1 kölluð aftur.

Brtt. 339,66.h og sérst. yfirl. I,17–18 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,67 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JM, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 355 felld með 27:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, PHB, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:30]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er tillaga sem við flytjum saman, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Frjálslynda flokksins, sem lýtur að lífeyristryggingum, þ.e. að tekjutrygging til lífeyrisþega verði hækkuð, tekjutrygging örorkulífeyrisþega sömuleiðis og enn fremur ný framtíðarskipan lífeyrismála. Þetta er fullkomlega í samræmi við þá tillögu sem stjórnarandstöðuflokkarnir fluttu saman fyrir nákvæmlega ári, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, Samfylkingin og Frjálslyndi flokkurinn. Aðalmál okkar allan fyrravetur var að þessir hópar, ellilífeyrisþegar og örorkulífeyrisþegar, skyldu fá að njóta forgangs og þessi tillaga er endurflutningur á nákvæmlega sömu tillögu og við stóðum saman að fyrir ári. Enn skortir mikið á að staðið sé við gefin loforð við ellilífeyrisþega og örorkulífeyrisþega (Forseti hringir.) og ég skora á herra forseta að sjá til þess að þingmenn Samfylkingarinnar greiði nú atkvæði eins og þeir greiddu fyrir ári. (Forseti hringir.) Ég segi já.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti getur ekki ráðið því. Hver ræður sínu atkvæði.) (**Gripið fram í:** Hann getur reynt.)

Brtt. 356,1 kölluð aftur.

Brtt. 339,68 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 352,5 felld með 29:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:33]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Á undanförnum árum hafa staðið miklar deilur í íslensku samfélagi um skipulag heilbrigðisþjónustunnar. Fyrirsjáanlegar eru deilur á komandi missirum um það efni. Ég held að mjög hafi farið um margan manninn sem hlustaði á hæstv. forsætisráðherra, formann Sjálfstæðisflokksins, lýsa því yfir að fyrir einkavæðingar- og einkarekstrarsinna væri gósentíð í grennd eftir að Sjálfstæðisflokkurinn fann eins þægilegan pólitískan lífsförunaut og Samfylkingin ætlar að reynast.

Það sem hins vegar kemur á óvart er að einnig varðandi sjúklingaskattana, komugjöldin, ætlar Samfylkingin að ganga fram. Þessi tillaga er tilraun Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til að koma í veg fyrir að Sjálfstæðisflokkur og, nota bene, Samfylkingin ásælist fjármuni veiks fólks.

Brtt. 339,69 samþ. með 29:4 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS,

EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, SJS.

11 þm. (BJJ, BjH, DSk, GMJ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GAK, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,70 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,71 samþ. með 29:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG.

15 þm. (ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 356,2 kölluð aftur.

Brtt. 339,72 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 356,3 kölluð aftur.

Brtt. 339,73 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:36]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Ég vek athygli á því að við kölluðum til baka breytingartillögur okkar um mun meiri hækkun á fjárveitingum til heilbrigðisstofnana eins og sjúkrahússins á Akureyri og Landspítalans. Hér er ekki annað betra í boði en að styðja þessa breytingu sem er upp á litlar 204 millj. í viðbót til Landspítalans sem er auðvitað fráleitlega lág upphæð og allsendis ónóg, en þar sem breytingin er þó í rétta átt munum við styðja þetta frekar en ekki neitt, sérstaklega í trausti þess að þessi mál verði skoðuð áfram milli 2. og 3. umr. og að Landspítalinn og aðrar mikilvægustu heilbrigðisstofnanir þjóðarinnar fái viðunandi fyrirgreiðslu í lokagerð fjárlagafrumvarpsins. Það er aldeilis ónógt sem þarna er lagt til.

Brtt. 339,74 samþ. með 33:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

4 þm. (BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,75 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

4 þm. (BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

22 þm. (ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,76 samþ. með 29:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, ÖJ.

8 þm. (BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JHák, JM, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,77–78 og sérst. yfirl. I,19–20 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

5 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.
18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 356,4–5 kölluð aftur.

Brtt. 339,79–81 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
5 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.
19 þm. (ÁI, ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,82 samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.
14 þm. (ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
19 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, KÞJ, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 356,6 kölluð aftur.

Brtt. 339,83 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
20 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KÓ, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,84 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
7 þm. (BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.
17 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,85–87 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
5 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.
19 þm. (ÁI, ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, KLM, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,88–89 samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
17 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,90 samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, JHák, MS, PHB) greiddu ekki atkv.
16 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.
2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:42]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Við greiðum atkvæði um greiðslu úr ríkissjóði sem tengist deilu Öryrkjabandalagsins og 11 lífeyrissjóða. Þannig er að margir öryrkjar sem eru í fullri vinnu eru með hærri laun en áður en þeir urðu öryrkjar þegar tekið er tillit til bóta úr bæði lífeyrissjóði og frá Tryggingastofnun og sérstaklega barnalífeyris. Hins vegar eru margir öryrkjar sem voru í hálfu starfi eða voru í námi sem hafa farið halloka vegna þessarar breytingar hjá lífeyrissjóðunum sem þeir framkvæma samkvæmt reglugerðum sjóðanna og líka þess að sumir sjóðirnir miða við neysluvísitölu í staðinn fyrir launavísitölu. Þetta finnst mér að þessir aðilar eigi að leysa með samkomulagi sín á milli. Það er mjög brýnt að þeir leysi þetta með samkomulagi þannig að það náist úr þessari deilu einhver vitræn niðurstaða. Ég sit hjá við þessa atkvæðagreiðslu.

[16:43]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Ég minni á að þetta mál kom til umræðu í óundirbúnum fyrirspurnum fyrr í dag. Það liggur fyrir að lífeyrissjóðirnir hafa hafnað samstarfi við ríkið um að nota þessa peninga til að falla frá þeirri skerðingu sem þeir framkvæmdu á greiðslum 1. desember sl., því miður. Það virðist líka liggja fyrir að ríkisstjórnin sé ekki tilbúin til að leggja meira af mörkum í þessum efnum. Ég held að hv. þm. Pétur Blöndal ætti ekki að hampa því sérstaklega að þarna fái margir í sinn hlut langt umfram það sem eðlilegt geti talist.

Ég held að við ættum frekar að minnast hinna sem fá tugi þúsunda kr. minna sér til framfærslu í jólamánuðinum vegna þessara breytinga (**PHB:** Ég gerði það.) af því að ríkisstjórnin bindur þátttöku sína og innkomu í málið við 100 millj. kr. Allt og sumt sem hér vantar eru 200–300 millj. kr. í viðbót og þá hefðu lífeyrissjóðirnir verið tilbúnir að falla frá þessari skerðingu. Það sem ríkisstjórnin á auðvitað að gera er að kalla þessa tillögu aftur, koma með hana við 3. umr. og hafa þá upphæð sem dugar til að ekki verði af þessari skerðingu.

Brtt. 339,91 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, RR, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 352,6–7 felld með 30:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:45]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér er á ferðinni hluti af meginbreytingartillögupakka okkar þingmanna Vinstri grænna þar sem við lögðum til umtalsverðar hækkanir á fjárveitingum til barnabóta og vaxtabóta. Reyndar var þar sömuleiðis að finna tillögur um fjárframlög í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga til sveitarfélaganna til að gera þeim kleift að hækka húsaleigubætur. Ég minni á að tekjuöflun fylgdi á móti þessum tillögum þannig að hefðu tillögur okkar í heild sinni verið samþykktar hefði afgangur af ríkissjóði og jöfnuður í ríkisfjármálum síst versnað.

Það vekur mikla furðu að þessir liðir skuli ekkert hækka í meðförum núverandi hæstv. ríkisstjórnar. Alveg sérstaklega nefni ég þar vaxtabætur og húsaleigubætur því að ég hélt að öllum mönnum væri ljós þörfin fyrir að gera betur í þeim efnum, ekki síst í ljósi þess t.d. að vaxtabætur hafa nánast staðið í stað að krónutölu nú um langt skeið og ástandið á fasteignamarkaði er eins og raun ber vitni. Ekki heldur þarna örlar á efndum stórtækra kosningaloforða um að gera betur í þessum efnum á sviði velferðarmála.

Brtt. 339,92 samþ. með 27 shlj. atkv. og sögðu

já: ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

22 þm. (ArnbS, ÁKÓ, ÁMöl, BjarnB, BjörkG, BBj, DSk, EBS, GAK, GÞÞ, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,93 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddur.

Brtt. 339,94–96 og sérst. yfirl. II samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KÓ, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,97 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,98 samþ. með 27 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, REÁ, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,99 og sérst. yfirl. I,21–23 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 339,100–102 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:50]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér eru greidd atkvæði um ýmsar millifærslur innan Vegagerðarinnar, bæði hvað varðar rekstur og framkvæmdir sem í sjálfu eru ekki neinar sérstakar athugasemdir við. Það er þó eitt sem ég vildi geta um, í framkvæmdum Vegagerðarinnar eru nú lagðar inn 700 millj. kr. til átaks í endurbótum og viðhaldi á tengivegum, sveita- og héraðsvegum, sem hefur lengi verið eitt helsta baráttumál þess sem hér stendur. Ég hef flutt um það tillögur á undanförnum árum og ég lýsi sérstakri ánægju með að það skuli koma hér inn. (**Gripið fram í:** Á ekki að greiða atkvæði með því?) (Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** Ætlarðu ekki að standa með okkur hinum?)

Brtt. 339,103 samþ. með 33:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖS.

nei: ÁMöl.

8 þm. (BJJ, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁI, ÁKÓ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddur.

Brtt. 339,104 og sérst. yfirl. I,24 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖS.

7 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,105 samþ. með 27 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, KVM, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

22 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KJak, KaJúl, KÓ, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 357 felld með 29:10 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, SJS.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:53]

Árni Þór Sigurðsson:

Herra forseti. Ferðaþjónustan er atvinnugrein í sífelldum og örum vexti. Það er mikilvægt að hlúa að henni, ekki hvað síst er varðar úrbætur og aðbúnað á fjölsóttum ferðamannastöðum og í markaðssókn í íslenskri ferðaþjónustu. Flutningsmenn þessarar tillögu leggja til að framlög verði aukin til upplýsingamiðstöðva undir liðnum Ferðamálasamtök landshluta og til úrbóta í umhverfismálum á fjölsóttum ferðamannastöðum í nánu samstarfi við Ferðamálastofu og Umhverfisstofnun. Loks er lagt til aukið framlag til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu en framlög til þessa máls eru aðeins 70 millj. kr. í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar undir tveimur viðfangsefnum og hefur það lækkað úr 300 millj. kr. á þremur árum. Það er mjög bagaleg þróun og getur haft alvarlegar afleiðingar í för með sér fyrir vöxt og viðgang ferðaþjónustunnar sem atvinnugreinar og því er þýðingarmikið að auka framlag til þessa starfs. Ég segi já.

Brtt. 339,106 samþ. með 27 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddur.

Brtt. 339,107–108 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,109 samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339, sérst. yfirl. I,25–26 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖS.

4 þm. (BJJ, BjH, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddur.

Brtt. 339,110 samþ. með 32 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, DSk, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,111 og sérst. yfirl. I,27 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖS.

7 þm. (BJJ, BjH, GHH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 339,112–115 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 352,8 kölluð aftur.

Brtt. 339,116 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖJ, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 339,117 samþ. með 26:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁMM, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KÓ, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 339,118 og sérst. yfirl. I,28–29 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 364,1–2 felld með 28:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:00]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Eins og glöggir þingmenn hafa kannski tekið eftir greiddum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs atkvæði gegn því að lækkað yrði framlag til aðalskrifstofu umhverfisráðuneytisins. Við gagnrýndum það í umræðunni að verið væri að lækka framlag ríkissjóðs til umhverfisráðuneytisins í heildina og við teljum þetta til hins mesta vansa fyrir þessa nýju ríkisstjórn og fara gegn þeirri yfirlýsingu sem þó er birt í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar að Ísland eigi að vera í fararbroddi í umhverfismálum. Við teljum þetta líka fara gegn áherslum umhverfisráðherra sem hafa verið gefnar út í sérstökum bæklingi þannig að við reynum í breytingartillögum okkar að róa í aðra átt en ríkisstjórnin vill gera.

Í þessari breytingartillögu viljum við auka fjárframlög til lítillar rannsóknastöðvar við Mývatn sem á sannarlega skilið (Forseti hringir.) að fá aukna fjármuni og til Umhverfisstofnunar sem á líka skilið að fá hærra framlag.

Brtt. 339,119 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖJ.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,120 samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB.

10 þm. (ÁI, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, MS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 364,3 felld með 25:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, LB, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, StB.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 339,121 samþ. með 29 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, ÖS, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, StB.

17 þm. (KolH, MS, SJS, JHák, DSk, ÖJ, AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM) greiddu ekki atkv.

17 þm. (KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:06]

Steingrímur J. Sigfússon:

Virðulegur forseti. Ég ætla ekki að greiða atkvæði um þessa gagnmerku breytingartillögu um tilfærslur í málefnum ofanflóðasjóðs en því bað ég um atkvæðagreiðslu með nafnakalli að þegar svo var komið að stjórnartillögur voru samþykktar með 25 atkvæðum og atkvæðagreiðslan þá og því einungis lögleg að hið rafræna kerfi telur stjórnarandstæðinga með sem þátttakendur í atkvæðagreiðslunni var mér alveg nóg boðið, að 43 manna meiri hluti skuli koma sínu eigin stjórnarfrumvarpi í gegn með alveg niður í 25 pósitífum atkvæðum. Ég held að það sé allt í lagi að vekja athygli á því hvernig frammistaða stjórnarliðsins er í þessum efnum og menn mega hæða mig og spotta alveg eins og þeir mögulega vilja úr baksætunum þess vegna. Ekki er ég viðkvæmur fyrir því.

Þetta er að mínu mati ekki beysin frammistaða og ég varð nokkuð undrandi á því að forseti skyldi ekki lýsa úrslitum hinnar handvirku atkvæðagreiðslu með hefðbundnum hætti, sem sagt með því að segja: Það er ónóg þátttaka í atkvæðagreiðslunni. Það var auðvitað það sem kom í ljós, stjórnarmeirihlutinn hafði ekki menn í salnum til að koma málum sínum áfram (Forseti hringir.) með hinum hefðbundnu gömlu aðferðum. Ég greiði ekki atkvæði.

[17:10]

Guðni Ágústsson:

Hæstv. forseti. Það er hárrétt sem kom fram fyrir helgina, 2. umr. og atkvæðagreiðsla um fjárlög er kannski stærsta og langmerkilegasta verkefni Alþingis. Yfirleitt tekur fjárlagafrumvarpið litlum breytingum við 3. umr. og ég tek undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, það er ankannalegt að þegar talað var fyrir 2. umr. voru hæstv. ráðherrar ríkisstjórnarinnar flestir fjarri, voru ekki við þá umræðu. Vissulega er mjög ankannalegt að þessi mikli meiri hluti skuli láta 18 hv. þingmenn hafa frí í dag, á mánudegi. Þetta er óviðing við þessa umræðu og á ekki að eiga sér stað. (**GSB:** Þeir eru í erlendu samstarfi. …) (**Gripið fram í:** … á erlendri grund.) Fjárlögin eru æðri erlendu samstarfi. (Forseti hringir.) Ég greiði ekki atkvæði.

Brtt. 364,4 felld með 29:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:12]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Það er skammarlegt hvernig farið er með þennan málaflokk, umhverfismálin, í þessu fjárlagafrumvarpi. Það er auðvitað þess vegna sem hæstv. umhverfisráðherra er bara hlaupin á brott og tekur ekki þátt í þessari atkvæðagreiðslu um málefni sín hér. Það er verið að lækka um 70 millj. kr. fjárveitinguna sem fjárlagafrumvarpið gerði ráð fyrir til umhverfisráðuneytisins. Eina hækkunin sem heitið getur er til olíuleitar á Drekasvæðinu við Jan Mayen ef frá er talin gestastofan í þjóðgarðinum á Snæfellsnesi.

Að Náttúrufræðistofnun Íslands skuli fá lækkun um 80 millj. kr. þvert ofan í yfirlýsingar Samfylkingarinnar um eflingu málaflokksins er skandall. Breytingartillagan sem hér eru greidd atkvæði um gerir ráð fyrir því að Náttúrufræðistofnun Íslands fái 45 millj. kr. aukið fjárframlag og það er ekki nema eðlilegt að hún fái það til að standa straum af þeim kostnaði sem hún þarf að leggja í vegna skráningar gróðurkorta og vistkerfis Íslands sem ég hélt að væri á stefnuskrá Samfylkingarinnar að hraða.

Brtt. 339,122 samþ. með 29:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GAK, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 360,2 kölluð aftur.

Brtt. 339,123–124 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖJ, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JHák, MS) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

[17:16]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér á að fara að greiða atkvæði um tillögur sem lúta að því að búa til nýja fjárlagaliði, breyta verkaskiptingu innan ráðuneyta, flytja verkefni til og frá ráðuneytum — bara með einfaldri atkvæðagreiðslu við 2. umr. fjárlaga. Ég minni á að þetta er eitt stærsta málið sem er á þinginu og enn til meðferðar. Þetta stórmál um verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins er enn óafgreitt.

Hér er gerð tillaga um að Alþingi greiði atkvæði um fjárlagaliði sem ekki eiga sér lagastoð. Það er heimild til þess í fjárreiðulögum að séu samþykkt lög sem hafi áhrif á gjalda- og tekjuhlið ríkissjóðs eða breyti í einhverju samþykktum fjárlögum flytji maður um það frumvarp til fjáraukalaga. Óháð því hvort við erum sammála gjörningnum um þessa uppstokkun á milli ráðuneyta og verkefnatilfærslur ber að mínu mati samt að fara að lögum og þingsköpum. Það er að mínu viti ekki gert með því að krefjast þess að Alþingi greiði hér atkvæði um tillögugreinarnar við afgreiðslu fjárlaga án nokkurrar lagaheimildar. Ég skora því á meiri hlutann að kalla þær tillögur sem lúta að verkefnatilfærslu milli ráðuneyta og endurskipulagningu á Stjórnarráðinu til baka úr fjárlagaumræðunni og afgreiða málið fyrst með þinglegum hætti, afgreiða þau frumvörp sem eru til vinnslu í þinginu — sum eru reyndar enn ekki komin fram — sem lúta að fjárlagaliðum sem hér á að samþykkja án þess að nokkur lagaheimild sé fyrir.

Herra forseti. Ég skora á hæstv. forseta að beita sér fyrir því að farið verði að þingsköpum eða þau a.m.k. látin njóta vafans í þeim efnum og kalla þessi frumvörp til baka. Þau geta þá komið inn í þingið eftir að búið er að afgreiða þau lög sem þarf þá að afgreiða til að hér megi greiða atkvæði með þeim hætti sem hér er lagt til. (Forseti hringir.) Að öðrum kosti er að mínu viti, herra forseti, (Forseti hringir.) um mjög vafasaman gjörning að ræða sem er að mínu viti hrein lögleysa.

[17:19]

Bjarni Harðarson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég vil aðeins gera grein fyrir afstöðu okkar framsóknarmanna til þessa máls sérstaklega en ég get tekið að nokkru undir það sem kom fram hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni, hér er skautað mjög á mörkum þess sem fært er gagnvart lögunum og ég lýsi ábyrgð á hendur stjórnarmeirihlutanum um hvernig staðið er að breytingu á Stjórnarráðinu. Það mál er allt unnið mjög flausturslega og ég get tekið sem eitt lítið dæmi út úr þessu að í 8. tölul. í þessari sundurliðun er tekið fram að Landbúnaðarstofnun sem hafi fengið fjárveitingu á lið 04-234-1.01 skuli nú heita Matvælastofnun. Þetta mál ræddum við í þingsal fyrir nokkrum vikum þegar umræðan var um bandorminn. Þá heyrði ég ekki betur en að hæstv. forsætisráðherra teldi það athugunarvert og umhugsunarvert að kannski ætti að skoða nafnbreytingu þessarar stofnunar. Ég gerði stórar athugasemdir við það að þessi stofnun yrði látin heita Matvælastofnun þar sem hún mun m.a. fjalla um stóðhross og gæludýrainnflutning sem hvorugt þykir fara vel á matseðli hjá fólki. (**Gripið fram í:** Stóðhross.) Stóðhross má éta. Það mun vera rétt hjá hv. þingmönnum að stóðhross má éta en öllu meiri villimennska þykir að leggja sér gæludýr til munns.

Aðalatriðið í þessu er að hér er verið að lögleiða eitthvað sem er ekki búið að samþykkja formlega. Hér er verið að færa inn í fjárlagafrumvarpið eitthvað sem er ekki útrætt í þessum sölum. Hér er þannig hoppað yfir þann lýðræðis-

lega vettvang sem Alþingi á að vera og algerlega látið eins og umræða hér skipti engu máli. Ég tek þetta bara sem lítið dæmi og auðvitað um mikinn hégóma því að þessi stofnun má auðvitað heita það sem henni sýnist. Rétt væri að láta starfsfólkið ráða því en ekki ráðherra ríkisstjórnarinnar. Við framsóknarmenn munum sitja hjá við afgreiðslu á þessum lið eins og öðrum liðum þessa fjárlagafrumvarps sem við teljum mjög ábyrgðarlaust plagg.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti getur ekki fallist á að tillagan sé óþingleg.)

Brtt. 344,I samþ. með 28:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

7 þm. (BjH, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁÓÁ, ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:22]

Atli Gíslason:

Herra forseti. Ég hef leitað dyrum og dyngjum að heimild þeirri sem hér er byggt á. Hana er hvorki að finna í stjórnarskrá né í lögum um Stjórnarráðið. Hún er hvergi. Þingheimur á heimtingu á að herra forseti geri þingheimi skýra og nákvæma grein fyrir því á hvaða lagaheimild þessi atkvæðagreiðsla er byggð.

Þetta er ekki saumaklúbbur. Þetta er ekki áhugamannafélag úti í bæ. Þetta er hið virðulega þing sem ber að fara að lögum og stjórnarskrá. Það er ekki hægt að ýta stjórnarskránni til hliðar og nota hana með þeim hætti sem hér er gert. Ég segi nei við þessu.

Brtt. 344,II samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

20 þm. (ÁKÓ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, LB, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:24]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Eins og hér hefur komið fram er verið að greiða atkvæði um liði á fjárlögum sem byggja á skipulagsbreytingum innan stjórnsýslunnar sem ekki hafa hlotið samþykki á Alþingi. Þess hefur verið óskað að forseti þingsins geri grein fyrir því á hvaða lagaheimild þessi atkvæðagreiðsla byggist. Ég ítreka þá kröfu sem fram hefur komið um þetta efni.

[17:26]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti gat þess áðan að niðurstaða hans væri sú að tillagan væri fullkomlega þingleg og er til afgreiðslu á hinu háa Alþingi. (**ÖJ:** Samkvæmt hvaða lagaheimild er hún þingleg? Á hverju byggist hún? Er þetta ekki svaravert?) Forseti vekur athygli hv. þingmanna á að hér fer fram atkvæðagreiðsla um fjárlög eftir 2. umr. (**KolH:** Vill forseti ekki svara?)

Sundurliðun 2 (fjármál ríkisaðila í A-hluta), svo breytt, samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Sundurliðun 3 (fjármál ríkisfyrirtækja í B-hluta) samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 341 samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁMM, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 344,III samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Sundurliðun 4 (fjármál ríkisstofnana í C-hluta), svo breytt, samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1. gr., svo breytt, samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

2.–4. gr., svo breyttar, samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁMöl, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 342 samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, MS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁI, ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

5. gr., svo breytt, (1.–2. tl.) samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, KolH, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, DSk, GAK, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddur.

5. gr., svo breytt, (liður 3.1) samþ. með 28:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:31]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um heimild til Landsvirkjunar til að taka allt að 32 milljarða kr. lán. Ég segi: Hér er stóriðjustefnan enn eina ferðina á fullri siglingu þrátt fyrir yfirlýsingar annars stjórnarflokksins um að hér sé tónað eitthvað niður. Sé þessi lántaka Landsvirkjunar skoðuð í þessu ljósi sýnist mér sem búið sé að afhjúpa enn eina ferðina hina raunverulegu stefnu ríkisstjórnarinnar. Landsvirkjun á að fá að reka áfram stóriðjustefnuna þrátt fyrir mótmæli íbúa við Þjórsá og annars staðar þar sem henni hefur verið andæft. Ég get ekki samþykkt þessa lántökuheimild vegna þess að ég er þess fullviss að ríkisstjórnin á að geta tónað niður þessa stóriðjustefnu og ég vildi sjá vilja í þeim efnum — en ekki þetta. Ég segi nei.

5. gr., svo breytt, (liðir 3.3–4.4) samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GAK, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 343,1 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 343,2 (liður 2.28) samþ. með 29:9 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB,

GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, GÁ, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

7 þm. (BJJ, BjH, GAK, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:33]

Álfheiður Ingadóttir:

Virðulegi forseti. Í þessum lið er leitað heimildar til að selja húsnæði Náttúrufræðistofnunar Íslands við Hlemm. Ég tel alveg fráleitt að selja húsnæðið sem stofnunin er í áður en og án þess að stofnuninni hafi verið séð fyrir nýju húsnæði. Það eru nokkrar mínútur síðan hér var samþykkt með 29 atkvæðum meiri hlutans að taka 80 millj. af fjárlögum næsta árs sem þar voru ætlaðar í frumvarpinu til húsnæðismála Náttúrufræðistofnunar Íslands. Ég mótmæli því að þeir peningar séu teknir út en húsnæðið selt. Ég hef miklar efasemdir um að þetta húsnæði í reynd tilheyri aðeins Náttúrufræðistofnun Íslands, heldur er hér um heimanmund Náttúruminjasafns Íslands að ræða, húsbyggingarsjóð Hins íslenska náttúrufræðifélags og tillegg Háskóla Íslands af happdrættisfé sem leggja átti inn til nýbyggingar náttúrufræðisafns í Reykjavík. Ég tel þetta hneyksli, herra forseti, (Forseti hringir.) og greiði atkvæði gegn þessari tillögu.

Brtt. 343,2. (liður2.29)–7 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 354,1 kölluð aftur.

Brtt. 343,8–10 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:37]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um svokallaðar heimildargreinar, tiltölulega opnar heimildir fyrir ríkissjóð og fjármálaráðherra til að skuldbinda ríkissjóð. Við höfum rætt það t.d. í sambandi við Grímseyjarferjuna í haust hvernig þeirri opnu heimild var beitt. Hér er verið að sækja heimildir til að selja jarðir, jarðeignir og jarðspildur í eigu ríkisins án þess að því fylgi neinar tilhlýðilegar skýringar.

Ég set mikla fyrirvara við beitingu á þessum heimildargreinum. Ég set mikla fyrirvara við þær heimildir sem landbúnaðarráðherra fær til að selja jarðir vítt og breitt um landið. Ég set mikla fyrirvara við beitingu á þessum heimildargreinum og tel að afnema eigi þessar heimildarákvæðisgreinar og menn komi þá bara inn í fjáraukalög þegar þarf að taka fyrir breytingar eða heimildir til að skuldbinda ríkissjóð. Það á ekki að fara með þetta í formi heimildargreinar (Forseti hringir.) sem hæstv. fjármálaráðherra virðist ekkert kunna að fara með.

Brtt. 354,2 kölluð aftur.

Brtt. 343,11 samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

11 þm. (ÁI, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁKÓ, ÁPÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GMJ, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddur.

6. gr., svo breytt, (liðir 1.1–4.3) samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, MS, SJS) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

6. gr., svo breytt, (liður 4.4) samþ. með 29:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÁ, GSv, HerdÞ, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JHák, JM, MS) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:39]

Álfheiður Ingadóttir:

Virðulegi forseti. Hér er leitað heimildar öðru sinni til að selja jörðina Þjótanda í Flóahreppi við Þjórsá. Við þing-

menn Vinstri grænna teljum ekki ástæðu til að veita þessa heimild öðru sinni í ljósi þess hvernig með hefur verið farið á þessu ári. Þar vitna ég til hins dæmalausa leynisamnings þar sem vatnsréttindum í Þjórsá var ráðstafað til Landsvirkjunar þremur dögum fyrir kosningar og þar með, í þeim gjörningi, var jörðinni Þjótanda ráðstafað til Landsvirkjunar þannig að þrátt fyrir heimild í fjárlögum var jörðin ekki auglýst og þó að Flóahreppur hafi eindregið óskað eftir því að fá að kaupa þessa jörð var því hafnað.

Við höfum líka heimildir fyrir því að jörðin hafi verið boðin sem skiptimynt öðrum jarðeigendum til að semja mætti við þá um vatnsréttindin sem þeir áttu í fórum sínum, eitthvað um 7%. (**Gripið fram í:** … Guðni Ágústsson?) Við segjum nei.

6. gr., svo breytt, (liðir 4.5–7.11) samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JHák, JM, KolH, MS, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁI, ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KVM, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, JónG, JHák, JM, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (AtlG, ÁI, DSk, JBjarn, KolH, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, BjarnB, BjörkG, BBj, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, KJak, KaJúl, KHG, ÓN, SF, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

5 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:41]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen):

Herra forseti. Við erum þá komin að lokum þessarar atkvæðagreiðslu við 2. umr. fjárlaga ársins 2008. Þetta hafa verið frekar umfangsmiklar atkvæðagreiðslur, sérstaklega vegna tveggja atriða, annars vegar mótvægisaðgerða og hins vegar verkaskiptingar í Stjórnarráði Íslands. Frumvarpið, eins og það hefur verið í meðförum, ber þess vott. Það ber þess einnig vott að forusta í fjárlaganefnd er örugg og þar hafa komið fram traustar tillögur. Frumvarpið ber enn fremur vott um trausta stöðu ríkissjóðs.

Það vekur athygli að Framsóknarflokkurinn greiðir ekki atkvæði sem út af fyrir sig er rökrétt miðað við aðkomu ráðherra hans í fyrri ríkisstjórn að þessu. Það kemur hins vegar svolítið á óvart að þeir skuli ekki treysta sér til að greiða atkvæði með breytingartillögum. Vinstri græn eru jafnóábyrg og -óraunhæf og venjulega en ég greiði atkvæði með frumvarpinu til 3. umr.

[17:43]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hérna heyrðu þingmenn og eitthvað af þjóðinni kannski hæstv. fjármálaráðherra gera grein fyrir atkvæði sínu. Hvernig notaði hæstv. ráðherra mínútuna? Í skæting í garð annarra flokka fyrir að þeir væru óábyrgir „eins og venjulega“ eða hvað það nú var í staðinn fyrir að reyna að tala fyrir þessu plaggi, þessu auma plaggi, þessu sýndarmennskufrumvarpi ríkisstjórnarinnar sem er allt á floti og er í raun og veru óþinglegt vegna þess að hér er lagt til að færa til verkefni í blóra við gildandi lög í landinu, um verkaskiptingu innan Stjórnarráðs Íslands. Frumvarpið eins og það hefur nú verið samþykkt eftir 2. umr. stangast í veigamiklum atriðum á við fjölda sérlaga. Verkefni á sviði utanríkisráðuneytisins eru allt í einu komin til samgönguráðuneytisins í þessu plaggi þó að þau heyri samkvæmt lögum undir utanríkisráðuneytið og þótt því hafi ekki verið breytt.

En það er náttúrlega eins gott að vísa þessu máli til 3. umr. Stórir hlutar þess voru skildir eftir og eru óafgreiddir. (Gripið fram í.) Vonandi er þá hægt að laga eitthvað af þessu. Hæstv. fjármálaráðherra hefði betur átt að biðja um að hann fengi hjálp við að koma viti í þetta frumvarp en hnjóða hér í aðra, starf þeirra (Forseti hringir.) og afstöðu. (Gripið fram í.)

[17:44]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um hvort vísa skuli fjárlagafrumvarpnu til 3. umr. Ég er sammála því að allir kaflar frumvarpsins fari til 3. umr. þó að ég vilji gera þar á þeim breytingu og treysti því að innan fjárlaganefndar verði gerðar breytingar á veigamiklum köflum varðandi velferðarkerfið. Sá kafli sem lýtur að því að hér er verið að greiða atkvæði um tilfærslur á milli ráðuneyta á fjárlagaliði sem ekki eru til og ekki styðjast við lög — ég get ekki fallist á það, herra forseti, að þeim hluta frumvarpsins sem ég tel óþinglegan verði vísað til nefndar. Ég bíð enn eftir svari frá hæstv. forseta um (Forseti hringir.) á grunni hvaða laga hann byggi það að taka þetta mál fyrir (Forseti hringir.) sem ég hef hér gert að umtalsefni, herra forseti.

[17:46]

Guðni Ágústsson:

Hæstv. forseti. Við lok þessarar afgreiðslu á fjárlögum til 3. umr. er vert að vekja athygli á því sem við höfum gert, þingmenn Framsóknarflokksins. Það er eðlilega margt ágætt í þessu fjárlagafrumvarpi og verður í þessum fjárlögum mikilvægt og gott en því er ekki að leyna að ríkisstjórnin er komin á gult spjald. Eftirlitsstofnanir innan lands og erlendis segja að hún gái ekki að sér, hér sé þensla sem muni á næstu mánuðum skaða hagsmuni fólksins, ekki síst af því að ríkisstjórnin er daufgerð og hún áttar sig ekki á þeim veðrum sem ríkja.

Það er full ábyrgð fólgin í því, hæstv. fjármálaráðherra, að sitja hjá við þessa afgreiðslu. Þetta eru þenslufjárlög.

(Gripið fram í.) Þau geta sprungið framan í hæstv. ríkisstjórn og það bendir margt til þess að erfiðleikar séu fram undan út af þenslu sem ekki er tekið á, út af hækkandi verðbólgu. Það er farið að bitna á hag heimilanna á Íslandi (Forseti hringir.) og fyrirtækin eru í verri og verri rekstri, útflutnings- og samkeppnisfyrirtæki eiga erfitt þannig að ríkisstjórnin er smátt og smátt, (Forseti hringir.) hæstv. forseti, að færast á rauða spjaldið. (Gripið fram í.) (Gripið fram í.)

(**Forseti** (StB)**:** Hv. þingmenn eru beðnir um að gefa gott hljóð.)

[17:47]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Það er ekki mjög venjulegt að þingmenn greiði atkvæði gegn því að fjárlagafrumvarpi sé vísað áfram til 3. umr. en við höfum skýrt hvers vegna við getum ekki samþykkt það, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að hér hafi verið greidd atkvæði um liði í fjárlögum sem lúta að þáttum í stjórnsýslunni sem eiga sér hreinlega ekki lagastoð. Það er ekki búið að samþykkja þessar breytingar og við höfum ekki fengið skýringar frá hæstv. forseta Alþingis á hvaða lagaheimild hér sé byggt.

Ég vek athygli þingheims á einu, sennilega hefur aldrei eins mörgum breytingartillögum stjórnarandstöðu verið haldið til baka og vísað til 3. afgreiðslu. Þessar breytingartillögur lúta fyrst og fremst að heilbrigðisþjónustunni í landinu. Við vitum að Sjálfstæðisflokkurinn ætlar að svelta hana út í einkarekstur og Samfylkingin þjónar Sjálfstæðisflokknum hvað það snertir. Framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins hefur verið settur til verka innan Landspítalans þar sem hann sveiflar nú niðurskurðarsveðjunni og þess er krafist að Landspítalinn skeri niður (Forseti hringir.) um 500–700 millj. kr. Þetta verður mál málanna við 3. umr. fjárlaga.

[Fundarhlé. — 17:49]

[18:11]

Útbýting:

Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, 90. mál, nál. sjútv.- og landbn., þskj. 378.

Um fundarstjórn.

Breytingar á þingsköpum.

[18:11]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Í síðustu viku var lagt fram frumvarp sem gerir ráð fyrir grundvallarbreytingum á þingsköpum. Sú hefð hefur ríkt á Alþingi að því aðeins sé þingskapalögum breytt að um það hafi náðst samkomulag á milli allra þingflokka. Með framsetningu þessa frumvarps hefur forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, því miður verið í forustu fyrir að rjúfa hefð um samstöðu um breytingar á þingsköpum. Nú er gráu bætt ofan á svart með því að hefja einnig umræðu um þingmálið í andstöðu við þingflokk Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og án minnstu tilraunar til að leita samkomulags um málsmeðferð.

Þingflokkur VG harmar þessi vinnubrögð í jafnmikilvægu máli þar sem rík skylda hvílir á öllum málsaðilum að leita eftir breiðri samstöðu. Afstaða þingflokks VG helgast af því að gæta réttar úr vígstöðu stjórnarandstöðunnar í samskiptum við meiri hlutann og þar með Alþingis sem slíks í samskiptum við framkvæmdarvaldið.

Þingflokkur VG hefur bæði á þessu hausti og á umliðnum árum lagt fram ýmsar hugmyndir um hvernig betrumbæta megi starfshætti Alþingis og vanda betur til vinnubragða við lagasetningu. VG hefði viljað sjá víðtækar breytingar á starfsháttum og vinnutilhögun á þingi með það að markmiði að gera lagasetninguna vandaðri og betri og starfsumhverfið allt fjölskylduvænna og markvissara.

Umboðsmaður Alþingis hefur m.a. bent á hvernig Alþingi þurfi að vanda betur til verka og Vinstri hreyfingin – grænt framboð og þingflokkur flokksins á Alþingi vill tryggja að það sé gert.

Því fer fjarri að VG hafi ekki verið tilbúið til breytinga í þessum efnum, heldur hefur VG einmitt talað öðrum fremur fyrir úrbótum. Forsenda þeirra breytinga verður hins vegar að vera sú að vinnubrögðin batni, vinnuaðstæður og allt skipulag verði betra og að staða stjórnarandstöðunnar og þingsins í heild gagnvart framkvæmdarvaldinu styrkist en veikist ekki.

Nú síðdegis boðaði þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ásamt formanni flokksins til fundar með fréttamönnum til að koma sjónarmiðum okkar á framfæri við alþjóð. Jafnframt höfum við dreift hér til allra þingmanna greinargerð þar sem við gerum ítarlega grein fyrir sjónarmiðum okkar. Við umræðuna munum við að sjálfsögðu fara nánar í þessi mál en ég vek athygli á því að við höfum þegar óskað eftir tvöföldun á ræðutíma um þetta mikilvæga mál.

Hæstv. forseti. Ég harma enn að nýju þau vinnubrögð sem forseti þingsins, ríkisstjórn og stjórnarmeirihlutinn sem hún styðst við hér á Alþingi ætla að viðhafa í þessu máli.

[18:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þær athugasemdir sem ég vil gera við fundarstjórnina hér eru sérstaklega þær að þetta mál, eins og allt er í pottinn búið með það, skuli sett hér á dagskrá án nokkurs samráðs þar um og án þess að rætt hafi verið hið minnsta um málsmeðferðina að þessu leyti þótt vitað sé að um málið og vinnubrögðin öll í kringum það er mikill ágreiningur.

Við erum búin að ljúka hér því sem næst hefðbundnum starfsdegi á mánudegi og klukkan talsvert gengin í sjö. Miðað við að fundi ljúki um kvöldmatarleytið eins og venja er, nema eitthvað alveg sérstakt sé á ferðinni, er sérkennilegt að hefja hér umræðu um þetta stóra mál á þessum tíma sólarhringsins ofan í hefðbundinn dag þar sem búnar eru að vera fyrirspurnir á dagskrá og langar atkvæðagreiðslur, þar á meðal og ekki síst að lokinni 2. umr. fjárlagafrumvarps.

Það er mikið umhugsunarefni að þau vinnubrögð skuli vera stunduð í þessu máli sem við stöndum nú frammi fyrir. Ég vek athygli á og minni á að við erum að tala hér um fyrstu mánuði nýhafins kjörtímabils. Það er ekki eins og að

það sé að hlaupa algjörlega frá Alþingi á kjörtímabilinu 2007–2011 að vinna að þessum málum ef það hugarfar væri lagt til grundvallar.

Það er undarlegt að menn skuli telja það mikilvægara að þjösna þessu máli hér inn í þingið og á dagskrá einhverjum vikum eða þess vegna mánuðum fyrr en ella hefði kannski verið hægt í góðri sátt ef lögð hefðu verið drög að slíkum vinnubrögðum. Það hefur því miður ekki verið gert. Forseti þingsins hefur brugðist þeirri skyldu sinni að skapa frið og samstöðu um vinnubrögð hér og grundvallarleikreglur í samskiptum manna.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði látum ekki stilla okkur upp við vegg og við látum ekki kaupa okkur með sporslum sem litlu máli skipta þegar kemur að stóru dráttunum í samskiptum stjórnar og stjórnarandstöðu hér inni og þingsins alls í glímu sinni við framkvæmdarvaldið sem hefur á undanförnum árum gerst æ ágengara og sýnt tilhneigingar í þá átt að líta á Alþingi sem hreina afgreiðslustofnun fyrir sig.

Við ætlum ekki að bregðast þeirri skyldu okkar að standa vörð um sjálfstæði þingsins og rétt þingmanna að þessu leyti þannig að þeir séu í færum til að sinna sínu mikilvæga hlutverki, veita ríkisstjórn og framkvæmdarvaldi aðhald og verja hér leifarnar af sjálfstæði Alþingis Íslendinga í þeim samskiptum. Þess vegna eru það líka mikil vonbrigði og mikið umhugsunarefni að forseti skuli án skýringa og án nokkurra undangenginna umræðna ætla nú að fara að taka þetta mál á dagskrá.

Ég beini því til virðulegs forseta að hann (Forseti hringir.) endurskoði það, og spyr hann: Er ekki skynsamlegt og þess virði (Forseti hringir.) að fresta nú því að taka þetta mál fyrir þannig að mönnum gefist eitthvert ráðrúm til að spá í stöðuna?

[18:18]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Borist hefur sú ósk frá þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að ræðutími við 1. umr. 4. dagskrármálsins, um þingsköp Alþingis, verði tvöfaldaður sbr. 3. mgr. 55. gr. þingskapa vegna mikilvægis málsins og verður orðið við því.

[18:18]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég felli mig ekki við það að við stjórnarandstöðuþingmenn skulum aftur og aftur koma hingað í þennan ræðustól til að spyrja hæstv. forseta einfaldra spurninga og forsetar leyfa sér að svara ekki. Ég átta mig ekki á því hvers vegna ekki er hægt að gefa hrein svör við þeirri fyrirspurn sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon lagði fram hér fyrir mínútu. Hann óskaði eftir því, formlega, að þessu máli yrði nú frestað þannig að það gæfist það ráðrúm sem eðlilegt teldist fyrir okkur til að ræða það og ekki hvað síst það — til þess að standa við þau orð hæstv. forseta sem leggur málið fram — að hér eigi að fara að skapa fjölskylduvænan vinnustað. Nú skuli sem aldrei fyrr hefja ný vinnubrögð þar sem vinnustaðurinn verði hafinn til vegs og við getum farið að vinna hér á eðlilegum tímum.

Hvers vegna er þá þetta mál endilega rætt hér undir kvöld, að loknum vinnudegi sem er búinn að vera fremur lýjandi? Atkvæðagreiðsla við 2. umr. fjárlaga er lýjandi.

Ég spyr hæstv. forseta: Hvers vegna er ekki hægt að svara spurningunum sem við berum hérna upp? Hvers vegna gat hæstv. forseti ekki sagt að tekin hefði verið ákvörðun um annað og fundinum yrði fram haldið eins og dagskrá gerði ráð fyrir? Hæstv. forseti gerði það ekki. Hann gerði það ekki. Hann las hins vegar tilkynningu um að fallist hefði verið á tvöfaldan ræðutíma. Við þökkum fyrir það, við erum afar þakklát fyrir það, en við viljum ekkert endilega fá málið á dagskrá núna. Við vildum heldur gera það þegar þingfundur væri að hefjast, okkur fyndist meiri bragur að því að þetta mál yrði rætt í upphafi þingfundar.

Eins og ég segi, það eru brögð að því að hæstv. forsetar svari ekki þeim einföldu spurningum sem lagðar eru hérna fyrir þá, mér þykir það ekki góður siður og þess vegna geri ég þessa athugasemd.

[18:20]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Eins og forseti sagði liggur hér fyrir dagskrá þingsins í dag og 4. dagskrárliður verður nú tekinn til umræðu. (**KolH:** Það er sem sagt hafnað þeirri ósk sem borin var upp. Það má segja það.) Það liggur fyrir að dagskrá þessa fundar liggur fyrir, hefur gert það frá því áður en þingfundur hófst í dag og nú verður gengið til dagskrár.

[18:21]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það eru ósköp rýr svör að upplýsa það að dagskrá hafi legið hér fyrir í dag. Það er rétt. Hún birtist í endanlegri mynd sinni einhvern tímann í morgun. Nei, það voru drög að dagskrám sem kynnt voru fyrir helgi.

Það eru í sjálfu sér engin svör. Það eru ekki rök. Það eru ekki útskýringar á því af hverju staðið er með þessum hætti að málum. Það svarar ekki spurningunni: Af hverju setur forseti þetta á dagskrá án þess að gera svo mikið sem tilraun til að ræða hvort menn séu sáttir við það út af fyrir sig, burt séð frá ágreiningi um málið, að það verði tekið hér fyrir með forgangshraði og sett hér á dagskrá undir kvöld?

Hver ákveður dagskrána? Það er forseti. Hann hefur alræðisvald um það eins og mál eru hér í pottinn búin og það er ágætt fyrir menn að hafa það í huga. Það er hluti af því mikla valdi sem forsetaembættinu fylgir hér. Forsætisnefnd er í raun ekki fjölskipað stjórnvald í eiginlegum skilningi þess orðs. Það er forsetinn sem ræður. Hann fer með mjög mikið óskorað vald. Það leggur auðvitað forsetanum skyldur á herðar, eða alvöruforsetum, að þeir reyni að hafa frið um þær ákvarðanir sem þeir taka í krafti embættis síns.

Það er greinilega ekki ætlunin hér. Það má fara að spyrja, virðulegi forseti: Er það ásetningur? Er það orðið að markmiði í sjálfu sér að keyra þetta mál hér áfram í ágreiningi? Fá menn eitthvað sérstakt út úr því að hafa illindi og ósamkomulag, meira að segja um fyrirkomulag og tímasetningu umræðunnar ofan í allt hitt? Það er eiginlega erfitt að draga aðra ályktun af því hvernig forsetar standa hér að verki en að svo sé. Og því mótmælir maður auðvitað algerlega, herra forseti.

Ég held að undir venjulegum kringumstæðum og ef ein-

hver vilji væri til þess að menn töluðu saman og þreifuðu þá á því — þótt ekki væri annað, hvort mögulegt væri að hafa hér eitthvert samkomulag um tilhögun umræðunnar, um málsmeðferðina að öðru leyti og hvernig menn ætli þá að vinna þetta mál áfram — hefði hann ekki byrjað á því svona.

Ég er farinn að halda að þetta sé orðið að þráhyggjumáli hjá hæstv. forseta, hann sé kominn inn í eitthvert öngstræti sem hann finnur enga leið út úr. Auðvitað hlýtur forseti að gera sér grein fyrir því að þetta er meiri háttar áfall fyrir hann. Það er meiri háttar áfall fyrir forsetann að verða ber að vinnubrögðum af þessu tagi. Það er það.

Þetta verður enginn minnisvarði um glæsta forsetatíð hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar, heldur einmitt hið gagnstæða. Honum brást bogalistin. Honum mistókst eða hann lagði ekkert á sig, hæstv. forsetinn, til þess að skapa hér samstöðu um vinnubrögð og mikilvægustu leikreglur á Alþingi sem eru næstar kosningalögum og stjórnarskrá að því leyti að menn hafa alltaf lagt mikið á sig fram að þessu til að skapa samstöðu um þau vinnubrögð. Hér er verið að rjúfa gamla hefð og það er engum til (Forseti hringir.) sóma sem á því ber ábyrgð.

[18:24]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Á morgun er á dagskrá þingsins afar erfitt og umfangsmikið frumvarp um tilfærslur innan Stjórnarráðsins. Á miðvikudaginn í síðustu viku skilaði meiri hluti allsherjarnefndar frá sér áliti og 15 breytingartillögum sem voru teknar út úr nefndinni sama dag og þær voru kynntar. Minni hlutinn náði svo loks í dag eftir að a.m.k. ég hafði unnið alla helgina við þá álitsgerð til að sýna vilja til vandaðra vinnubragða að skila ítarlegri minnihlutaálitsgerð um málið. Það tókst að ljúka henni í dag með því að skiptast á skilaboðum við ritara þingsins undir atkvæðagreiðslunni um fjárlögin.

Þessu minnihlutaáliti sem er upp á níu síður, og fylgja átta eða níu fylgiskjöl, verður dreift. Þetta mál verður tekið fyrir á morgun. Ég þarf að undirbúa það. Ætlast herra forseti til þess að ég geri það í nótt eftir að hafa unnið að álitinu alla helgina við þær aðstæður sem mér eru skapaðar? Ég spyr. Eða er mönnum alveg sama hvað menn segja hér í ræðustól? Til að flytja vandaðar, gagnorðar ræður (Gripið fram í.) þarf langan undirbúning. Eftir því sem undirbúningurinn verður minni, þeim mun verri og lengri verða ræðurnar. Og að þessu tilefni gefnu spyr ég hæstv. forseta, hæstv. fyrrverandi ráðherra: Hvað á umræða um þingsköpin að standa lengi í kvöld? Verður sett tímamark á hana? Verðum við hérna til 10? Verðum við hérna til 11? Eða verðum við þangað til umræðunni er lokið einhvern tímann í nótt? Eigum við við þær aðstæður að fara svo í umræðurnar um tilfærsluna innan Stjórnarráðsins?

Ég spyr líka vegna þess að ég hef mikinn áhuga á þessu þingskapamáli sem varðar mjög miklu um framtíð þingsins. Ég er einn þeirra sem hefði kosið að gerð yrði heildarúttekt á störfum þingsins frá a til ö, að við settumst saman og gæfum okkur tvö ár til að klára það.

Hyggst herra forseti láta þingmenn klára þessa umræðu jafnvel þótt hún fari inn í nóttina eða ekki eða getur herra forseti látið mig vita fyrir fram hér og nú hvenær umræðunni í kvöld lýkur? Vegna þess að ég þarf að sinna fjölskyldu minni líka.

[18:27]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Það var engin endanleg ákvörðun tekin um það á fundi þingflokksformanna í dag hve lengi þessi fundur stæði en fram kom að hæstv. forseti þingsins hygðist halda með þessa umræðu eitthvað inn í kvöldið sem var þó látið óskilgreint.

Hæstv. starfandi forseti Alþingis. Ég vil nú leyfa mér að spyrja hvort mönnum finnist til of mikils mælst að verkstjórinn í þessu máli, hæstv. forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, láti svo lítið að blanda sér í umræðuna. Við vitum að það er tiltekinn afmarkaður ræðutími sem hver og einn hefur heimild til að nýta sér við þessa umræðu þannig að við höfum nokkra sýn yfir umræðuna að því leyti, að öðru leyti en því að sjálfsögðu að við vitum ekki hve margir taka þátt í henni. Hitt væri æskilegt, að gera hlé á þessum fundi núna og ræða við þingflokksformenn um fyrirkomulag og framhald þessarar umræðu. Er til of mikils mælst að hlé verði gert á fundinum og forseti þingsins, sem er verkstjóri í þessu máli, kalli til sín fulltrúa þingflokkanna, formenn þingflokka eða staðgengla þeirra, til að ræða fyrirkomulag þessarar umræðu? Mér finnst ekki til of mikils mælst að svo verði gert.

[18:29]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti hyggst taka þetta mál á dagskrá sem fyrst þannig að umræðan geti hafist um dagskrármálið. (Gripið fram í.) Hv. þm. Ögmundur Jónasson upplýsti hvað kom fram á fundi með þingflokksformönnum í dag þar sem um var að ræða að þessi umræða hæfist og færi inn í kvöldið. Ég get ekki svarað öðru á þessari stundu.

[18:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Virðulegur forseti. Ég hef ekki mikla reynslu af störfum á hv. Alþingi en allmikla reynslu af stjórnmálastörfum á öðrum vettvangi, í borgarstjórn Reykjavíkur. Ég verð að viðurkenna að það kemur mér býsna spánskt fyrir sjónir hvernig vinnubrögð eru á hv. Alþingi, m.a. að því er lýtur að skipulagi þingfunda. Mér finnst það líka sérkennilegt að forseti Alþingis — hann situr ekki í augnablikinu í forsetastóli heldur einn af varaforsetum — skuli ekki vilja taka til máls þegar verið er að leita eftir svörum um það hversu lengi umræðan eigi að standa og hvernig málið beri að.

Nú hagar svo til að forseti Alþingis er forseti alls þingsins og allra þingmanna. Hann var ekki einungis kjörinn til þess trúnaðarstarfs með atkvæðum þingmanna stjórnarflokkanna heldur fékk hann mörg atkvæði úr röðum stjórnarandstæðinga og m.a. úr þeim þingflokki sem ég sit í. Ég get upplýst, þó að atkvæðagreiðslan hafi verið leynileg, að ég greiddi forseta Alþingis atkvæði mitt. Mér finnst það lítilsvirðing við okkur að forsetinn skuli ekki upplýsa hvernig hann hefur hugsað sér umræðuna.

Hann er að leggja fram mál og segir meginmarkmið

þess vera að koma betra skipulagi á þingstörf og því finnst mér ekki til of mikils mælst að hann starfi í anda þess sem hann boðar. Enda þótt frumvarp hans sé ekki orðið að lögum finnst mér að hann eigi að upplýsa okkur um hvernig hann sér umræðuna fyrir sér. Á hún að standa langt fram á nótt? Á að ljúka þessari 1. umr. og halda henni áfram þangað til henni verður lokið, hvenær sem það er, og taka svo til við annað stórt mál á morgun, eins og hv. þm. Atli Gíslason reifaði í innleggi sínu um fundarstjórn? Þar er líka stórt mál á ferðinni, þar eru nýkomin nefndarálit, sumu hefur ekki verið dreift enn, sem þingmenn þurfa væntanlega að kynna sér og fara yfir til að geta tekið þátt í umræðum á einhverjum vitrænum forsendum.

Ég hlýt því að hvetja hæstv. forseta til að gera okkur grein fyrir því í stuttu máli hvernig hann sér þessa umræðu fyrir sér fram á kvöldið.

[18:32]

Sturla Böðvarsson (S):

Hæstv. forseti. Vegna þeirrar umræðu sem hér fer fram, um fundarstjórn forseta, vil ég taka fram að sá forseti sem stjórnar fundi ræður að sjálfsögðu för.

Vegna þess sem fram kom hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni tel ég einsýnt að umræðan komist af stað og við freistum þess að að koma henni svo langt fram að nefndin sem fær málið til meðferðar geti farið að líta yfir það. Það er að sjálfsögðu mjög mikilvægt viðfangsefni, ekki síst vegna þess að skoðanir eru skiptar eins og verða vill með ýmis mál. Ég sé ekkert athugavert við að þetta mál sé á dagskrá og umræður hefjist um það og við reynum að nýta tímann. Fyrir liggur hins vegar að sérstaklega hefur verið óskað eftir því að tíminn verði tvöfaldaður í þessari umræðu þannig að þess heldur þarf að byrja sem allra fyrst svo að við getum notað tímann í efnislega umræðu um málið í stað þess að fara yfir það með hvaða hætti við viljum hafa umræðuna núna.

Ég hvet hv. þingmenn til þess að hafa skilning á stöðu forseta, sem hér stjórnar fundi, og vilja hans til að koma málinu í umræðu.

[18:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Það veldur mér miklum vonbrigðum að heyra hæstv. forseta Alþingis lýsa því yfir að nú, þegar klukkan er að ganga sjö að kvöldi, skuli eiga að hefja umræðu sem eigi að ljúka hér í kvöld til þess að koma málinu til nefndar. Ég gat ekki skilið orð forsetans á annan veg en þann að koma ætti málinu í vinnslu til nefndar, þess heldur sem menn vildu nú kannski tala um málið.

Ég spyr: Hvað er að í störfum Alþingis? Hvað á þingskapafrumvarp forseta að laga? Ekki þetta, alls ekki þetta. Það skal áfram vera geðþóttaákvörðun forseta hvernig mál eru lögð inn í dagskrá og það meira að segja, eins og hér hefur verið upplýst, án minnsta samráðs við formenn þingflokka.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson, formaður þingflokks Vinstri grænna, óskaði eftir því að hlé yrði gert á fundi þannig að leita mætti samkomulags um fyrirkomulag umræðunnar. Af þeim athugasemdum sem þingmenn Vinstri grænna hafa gert má vera ljóst að við teljum mjög óeðlilegt að fara inn í þessa 1. umr. nú undir kvöld, bæði vegna þess að fundir hafa staðið í allan dag, nefndarfundir eru boðaðir í fyrramálið og fyrir þinginu liggja mjög stór verkefni á morgun. Við viljum freista þess, ef nokkur kostur er, að ná samkomulagi við hæstv. forseta — ég vil ekki segja við ríkisstjórnarflokkana. Ég tek undir það sem áður hefur verið sagt: Ég held að þetta sé fyrst og fremst eitthvert mál sem hæstv. forseti vill knýja fram umfram aðra. Ég hef ekki heyrt aðra þingmenn úr stjórnarliðinu taka fram að málið sé svo mikilvægt að setja þurfi á næturfund. Ég vona að menn séu ekki að tala um að fara að breyta þingskapalögunum með fimm mínútna umræðu, eða hvað? Ætla menn ekki að ræða þetta mikilvæga mál eins og efni standa til? Það hlýtur að vera.

Hæstv. forseti hefur lýst því yfir að við eigum að vera hér fram á nótt. Ég vil leyfa mér að mótmæla því. Ég vil vekja athygli þingmanna á því að ekkert í þingskapafrumvarpi forseta, sem hér á að fara að ræða, breytir slíku skipulagsleysi á störfum þingsins. Það skipulagsleysi gerir okkur sem erum í fámennari þingflokkum erfiðara fyrir að standa okkar plikt, standa okkur sem þingmenn og setja okkur vel inn í mál þannig að menn geti, eins og hv. þm. Atli Gíslason (Forseti hringir.) nefndi áðan, komið vel undirbúnir í þennan stól. Þetta er ekki til þess að auka virðingu Alþingis, herra forseti.

[18:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssyni, fyrir að koma hér og gera grein fyrir því hvernig hann sér fyrir sér umræðuna fram á kvöld. Engu að síður verð ég að harma að ég varð ekki miklu nær um það hversu lengi þessum þingfundi er ætlað að standa. Mér finnst mikilvægt að geta fylgst með þeirri umræðu sem fara mun fram, og geta tekið þátt í henni, en þegar komið er fram að kvöldmat verðum við að gera ráð fyrir því, í anda þess sem boðað er um fjölskylduvænan vinnustað, að fólk geti, þingmenn líka, sinnt fjölskyldum sínum, skipulagt tíma sinn, skipulagt tíma sinn í kvöld og fyrir morgundaginn.

Eins og þegar hefur komið fram eru nefndarfundir boðaðir í fyrramálið og stórt mál er á dagskrá fundarins á morgun, utandagskrárumræða o.s.frv. Í mínum huga er algjörlega ómögulegt að vita hvernig þessum fundi á að vinda fram, hvað hann á að standa lengi og hvenær tækifæri er og tími til að undirbúa næsta sólarhringinn miðað við það að þingmenn sitji hér og hlýði á umræðuna, taki þátt í henni eftir atvikum. Ég geri ráð fyrir að það sé keppikefli allra, ekki síst hæstv. forseta, að þingmenn fylgist með þeirri umræðu sem fara á fram um þingskapafrumvarpið sem forseti Alþingis er 1. flutningsmaður að.

Í mínum huga er mikilvægt að við getum tekið þátt í umræðunni, setið þingfundi. Ég held að ekki sé hægt að kvarta undan því að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs séu ekki duglegir við að sitja á þingfundum, að öllu jöfnu er við aðra að sakast þegar þingsalurinn er hálftómur. Við leggjum okkur fram um að sitja þingfundi. Ég vil taka fram að mjög margir hv. þingmenn úr öðrum flokkum sitja hér oft og fylgjast með umræðum, ekki skal kastað rýrð á það, en engu að síður virðist það

alloft gerast að fámennt er í þingsalnum í almennri umræðu. Ef við gerum ráð fyrir því að þingstörfum sé hagað á þann veg að menn geti tekið þátt í umræðum og jafnframt búið sig undir næstu daga verðum við að gefa tíma til þess og svigrúm og ekki síst að haga skipulaginu þannig að ljóst sé með góðum fyrirvara hvað tekur við næstu sólarhringana. Það finnst mér vera galli á þingstörfunum eins og ég hef kynnst þeim á þeim stutta tíma sem ég hef setið á Alþingi.

[18:40]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ásetningur forseta í þessum efnum er orðinn nokkuð ljós. Dagskrá verður fram haldið og ekki gert hlé til þess að þingflokksformenn geti safnast saman og rætt málin örlítið betur.

Mig langar þá að fara fram á það við hæstv. forseta, í ljósi þess að nú vantar klukkuna 20 mínútur í sjö, og eins og ég segi, það er kannski ekki nægilega góður bragur á því að mál af þessu tagi skuli koma til umræðu í upphafi kvölds og sérstaklega ekki þegar hæstv. forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, gefur til kynna að það eigi að klára umræðuna í nótt ef ég skildi orð hans rétt hér áðan.

Ég óska því eftir því við hæstv. forseta að hæstv. forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, mæli þá fyrir málinu en við frestum frekari umræðu um það þangað til dagur er risinn. Við getum þá óþreytt tekið málefnalega umræðu í þingsalnum um þingmálið. Ég óska eftir viðbrögðum frá hæstv. forseta við þessari spurningu minni, hvort þetta sé möguleiki.

[18:42]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Ég leyfi mér að taka undir þá tillögu eða þá hugmynd sem hv. þm. Ögmundur Jónasson setti fram áðan, að stutt hlé verði gert á þessum þingfundi og þess freistað að ná samkomulagi um skipulag umræðunnar. Mér reiknast svo til að nú sé um það bil þriðjungur þingmanna staddur hér í þinginu. Það á að fara að fjalla um frumvarp um það með hvaða hætti þinginu skuli markaður ákveðinn starfsrammi og mér finnst mjög mikilvægt að það sé gert á þeim tíma þegar þingmenn eru almennt við til þess að fylgjast með umræðum. Ég tel því mjög mikilvægt að samkomulag sé um það með hvaða hætti umræðan skuli fara fram og á hvaða tíma.

Að sjálfsögðu lá fyrir með hvaða hætti dagskrá Alþingis var þegar þingfundur hófst í dag. Samt sem áður dróst nokkuð að ganga frá og greiða atkvæði um fjárlagafrumvarpið og koma því til 3. umr., en því er lokið. Þá liggur fyrir að það er orðið áliðið dags og markmiðið með frumvarpinu sem meiningin er að ræða hér á eftir er sú að gera Alþingi fjölskylduvænni vinnustað. Til að gera bragarbót þar á hefði verið tilhlýðilegt að taka tillit til þeirra sjónarmiða og miða við að umræða stæði ekki lengur en til sjö eða hreinlega að samkomulag næðist um það með hvaða hætti fyrirkomulag umræðunnar yrði. Ég vil leyfa mér að taka undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni, ég tel mikilvægt að formenn þingflokkanna setjist með forseta til að fjalla um það með hvaða hætti umræðunni yrði þá fram haldið.

Ég tek fram að ég er að mestu leyti stuðningsmaður þess frumvarps sem um er að ræða. Samt sem áður skiptir máli að vel sé rætt um það og þingmenn geri sér grein fyrir því hvað verið er að fjalla um, hvers konar rammi, hvers konar lög við ætlum að setja um þá starfsemi sem við ætlum síðan að starfa eftir næstu árin. Við eigum því ekki að hrapa að því, við eigum ekki að byrja umræðuna þegar komið er fram undir sjö á mánudegi.

[Fundarhlé. — 18:45]

Þingsköp Alþingis, 1. umr.

Frv. StB o.fl., 293. mál (starfstími Alþingis, eftirlitshlutverk, ræðutími o.fl.). — Þskj. 333.

[19:15]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Samkomulag hefur orðið um fyrirkomulag 1. umr. dagskrármálsins og verður nú gengið til dagskrár.

[19:15]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis, sem ég flyt ásamt fjórum öðrum hv. þingmönnum, Arnbjörgu Sveinsdóttur, formanni þingflokks sjálfstæðismanna, Lúðvíki Bergvinssyni, formanni þingflokks Samfylkingarinnar, Siv Friðleifsdóttur, formanni þingflokks framsóknarmanna, og Kristni H. Gunnarssyni, formanni þingflokks frjálslyndra.

Lögin um þingsköp Alþingis eru frá árinu 1991, en þá voru sett ný heildarlög um þingsköp Alþingis í kjölfar stjórnarskrárbreytingar um afnám deildaskiptingar þingsins. Þótt þá yrðu miklar breytingar á skipulagi Alþingis urðu í raun litlar efnisbreytingar á þingsköpunum sjálfum. Var um það talað á þeim tíma að það verkefni biði þingmanna að fara í endurskoðun þingskapa þegar nokkur reynsla væri á það komin fyrir þingmenn að starfa í einni deild. Aðeins tveimur árum seinna, árið 1993, var þó fyrsta breytingin gerð en þá náðist samkomulag um að setja tímamörk á ræður við 1. umr. um lagafrumvörp, auk nokkurra annarra atriða, svo sem að afnema svokallaðar þingskapaumræður, sem voru gróflega misnotaðar til efnisumræðna um mál, en taka í staðinn upp annars vegar umræður um störf þingsins og hins vegar umræður um fundarstjórn forseta sem áttu þá að snúast einvörðungu um formsatriði. Allir vita raunar hvernig það hefur gengið. Jafnframt urðu þá þingmenn úr stjórnarandstöðu formenn nokkurra nefnda.

Um mitt kjörtímabilið 1995–1999, er Ólafur G. Einarsson var forseti Alþingis, hófst skipuleg vinna við endurskoðun þingskapa, bæði á vettvangi forsætisnefndar og með formönnum þingflokka. Um það starf allt er mér vel kunnugt því að ég var þá einn af varaforsetum Alþingis. Þetta starf bar þann árangur að eftir áramótin 1998–1999 var lagt fram frumvarp um gagngerar breytingar á þingsköpum Alþingis. Að því stóð öll forsætisnefnd þingsins, Ólafur G. Einarsson, forseti, og varaforsetarnir Ragnar Arnalds,

Guðni Ágústsson, Guðmundur Árni Stefánsson, auk þess sem hér stendur. Þingflokksformenn sem að málinu unnu studdu það líka, en tveir þeirra, þáverandi formaður þingflokks Alþýðubandalagsins, Svavar Gestsson, og þáverandi formaður þingflokks sjálfstæðismanna, Geir H. Haarde, skipuðu um tíma eins konar undirnefnd til þess að gera drög að ýmsum ákvæðum í frumvarpinu. Að þessu vék raunar Svavar Gestsson í kveðjuræðu sinni á þinginu þetta vor en þar sagði hann m.a., með leyfi forseta:

„Þingið er að mörgu leyti mun sterkara en það var fyrir þeim 20 árum sem liðin eru frá því að ég tók sæti í þessari stofnun, tvímælalaust. Ég tel að þingið sé að styrkjast og er sáttur við það að hafa átt aðild að því að skrifa niður ásamt ýmsum góðum mönnum — ég leyfi mér að nefna hæstv. núverandi fjármálaráðherra“ — [þ.e. Geir H. Haarde, núverandi forsætisráðherra] „dálítið af þeim textum sem nú liggja fyrir varðandi breytingar á lögum um þingsköp Alþingis. Ég tel að þessir hlutir séu í jákvæðri, skynsamlegri þróun í þá átt að styrkja þingræðið.“

Frumvarp þetta, sem var að mörgu leyti mjög róttækt, náði ekki fram að ganga. Miklar hræringar voru þennan vetur í stjórnmálum, þingflokkar klofnuðu eða sameinuðust, en nýr þingflokkur óháðra, undir forustu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og Ögmundar Jónassonar, lagðist algerlega gegn frumvarpinu og á þeim stutta tíma sem til stefnu var fram að kosningum tókst ekki að afgreiða frumvarpið.

Ég og margir fleiri bundum vonir við það að takast mætti að ná sáttum um breytingar á þingsköpum Alþingis þegar nýtt þing kom saman eftir kosningar 1999. Af því varð hins vegar ekki. Forveri minni í embætti, Sólveig Pétursdóttir, lagði sig mjög fram á síðari hluta seinasta kjörtímabils um að ná samkomulagi um breytingar á þingsköpum, en hún náði ekki samstöðu þingflokkanna um önnur atriði en þau sem kalla mætti „tæknilegar breytingar“ og þau voru raunar að mestu tekin upp úr frumvarpinu frá 1999. Ég hef skilið niðurstöðu þess máls þannig að það hafi þó komið til álita að breyta reglum um ræðutíma ef unnt væri að setja þær breytingar í stærra samhengi, fá t.d. ráðherra að borðinu, bæta aðstöðu stjórnarandstöðunnar, ekki síst í nefndum, og fá til þess aukið fé.

Þannig stóðu þessi mál er ég var kjörinn til embættis forseta Alþingis í lok maí sl. vor. Er ég tók við kjöri sagði ég m.a. í ávarpi mínu þegar ég vék að slakri útkomu Alþingis í könnunum sem gerðar hafa verið á afstöðu þjóðarinnar til þingsins, með leyfi forseta:

„Eigi að síður tel ég að umræðuhættir á Alþingi eigi hér nokkra sök en það er sá þáttur þingstarfanna sem er sýnilegastur okkur. Ég hvet til þess að við öll tökum saman höndum og bætum hér um. Það á að vera hlutverk okkar að setja þann svip á löggjafarsamkomuna að hún njóti virðingar með þjóðinni og hafi trúverðugleika.“

Og enn fremur þetta, með leyfi forseta:

„Það er þrálátt viðhorf að sterk stjórnarandstaða feli það í sér að halda margar ræður og langar í þessum sal. Ég held að tími sé kominn til að endurskoða skipulag umræðu um þingmál. Alþingi er einn meginvettvangur stjórnarandstöðunnar í hinu pólitíska starfi. Hún þarf því, hver sem hana skipar hverju sinni, á því að halda að þingið hafi sterka stöðu, það njóti trausts og að vel sé að því búið, þannig að málflutningur stjórnarandstöðu og hið mikilvæga aðhaldshlutverk hennar fái hér þann búning og styrk sem bestur kostur er á. Ég er ekki að kalla eftir styttri umræðum heldur skýrari skoðanaskiptum, betra skipulagi og betri undirbúningi umræðna en oft hefur verið.“

Og enn við þingsetningu nú í haust sagði ég í ávarpi mínu er ég vék að bættri aðstöðu þingmanna og betri starfsháttum þingsins, með leyfi forseta:

„Að þessu hef ég unnið í sumar og mótað tillögur í þeim efnum með góðum stuðningi forsætisnefndar. Ég hef rætt við formenn stjórnmálaflokkanna og formenn þingflokkanna og kynnt þeim hugmyndir mínar um bætta starfshætti þingsins. Ég hef haft að leiðarljósi að Alþingi njóti virðingar með þjóðinni og starfshættir þingsins skapi trúverðugleika. Í viðræðum okkar í sumar hafa fjölmörg atriði verið rædd en það sem ég hef einkum lagt áherslu á lýtur að starfstíma þingsins, umræðuforminu á þinginu, starfi fastanefnda og starfsaðstöðu þingmanna.“

Og síðar sagði ég, með leyfi forseta:

„Annað meginatriði í þeim hugmyndum sem ég hef sett fram er nýr rammi við umræður um þingmál á Alþingi. Hér hef ég í huga að gera umræður markvissari og snarpari en nú er, en draga úr löngum ræðum og fá þannig betur fram mismunandi sjónarmið þingflokka og þingmanna til mála.“

Ég rifja þessi atriði upp núna, svo og fyrri orð mín um þessi efni, svo að það sé algerlega ljóst að um mjög langan tíma, og með vaxandi þunga, hefur verið krafa um það meðal alþingismanna að starfsaðstaða þeirra verði bætt og umræðuforminu á þinginu breytt. Afstaða mín í því máli hefur líka verið skýr og þess vegna hófst ég handa um það um leið og ég tók við þessu embætti að vinna að breytingum á þingsköpum Alþingis.

Meginsjónarmið mitt í þessu verkefni hefur verið að ná fram víðtækum breytingum sem tækju til margra þátta, í fyrsta lagi starfs okkar í þessum sal, í öðru lagi starfs þingmanna í nefndum og í þriðja lagi starfs okkar úti í kjördæmunum.

Ég tel algerlega ljóst að breytingar á umræðuforminu hér í þingsalnum sé ein grundvallarforsenda fyrir því að bæta skipulag á vinnubrögðum í þinginu. Það eitt nægir að vísu ekki, en er forsenda margs annars. Það þarf jafnframt að auka gæði löggjafarstarfsins, efla eftirlitshlutverk þingsins og skipuleggja að öðru leyti störf alþingismanna miklu betur en verið hefur. Síðasta vor komu til starfa á Alþingi 24 nýir þingmenn. Flestir komu úr öðrum krefjandi störfum í samfélaginu. Margir þeirra hafa komið að máli við mig eða látið þá skoðun sína í ljósi opinberlega að þeir telji að töluvert skorti á að störfum hér á Alþingi sé skipað með þeim hætti sem hæfi samtíma okkar. Ég verð því miður að viðurkenna að þessi gagnrýni á töluverðan rétt á sér. Kröfur til alþingismanna verða sífellt fleiri, ekki bara við þá vinnu sem fram fer á vettvangi þingsins, heldur ekki síður í kjördæmum, í alls konar félagslífi öðru, alþjóðlegu samstarfi o.s.frv. Þessu er ekki hægt að sinna svo að vit sé í nema eitthvert skipulag sé á hlutunum og að við getum séð fram í tímann í verkum okkar svo að ekki sé minnst á þann rétt alþingismanna, alveg eins og annars fólks, að fá tækifæri til að njóta eðlilegs fjölskyldulífs og tómstunda. Sú krafa er

auðvitað vaxandi og breyttir þjóðfélagshættir knýja þar æ fastar á. Það var nefnt á einum fundi af mörgum um undirbúning þessa frumvarps hvort ekki væri eðlilegast að þingið lyki störfum sínum kl. 5 síðdegis eins og flestar aðrar stofnanir í samfélaginu. Ja, hví ekki? Kannski stígum við fyrsta skrefið í þá átt með þessu frumvarpi, en það er hvorki einfalt né auðvelt að koma þeirri stóru breytingu á að hægt verði að hætta hér kl. 5.

Það frumvarp sem hér er komið fram miðar að því að mæta þessum kröfum með einhverjum hætti. Mér er auðvitað ljóst að þetta er aðeins skref í áttina, enn eru mörg atriði í skipulagi okkar og störfum sem eftir er að fara vel í gegnum. Ég nefni þar sérstaklega nefndastarfið, skipulag þess og vinnubrögð, og fleira gæti ég nefnt.

Í greinargerð með frumvarpi þessu eru meginmarkmið þess dregin saman í eftirtöldum fimm atriðum:

1. Að lengja reglulegan starfstíma Alþingis þannig að þingið hefji störf í byrjun septembermánaðar að hausti og að reglulegum þingstörfum ljúki ekki fyrr en í maílok eða byrjun júní. En mikilvægt atriði í því sambandi er hins vegar að þingfundadögum verði ekki fjölgað. Þeir hafa að jafnaði verið um 100 á vetri.

2. Að efla eftirlitshlutverk þingsins þannig að tækifæri þingmanna til að hafa eftirlit með störfum ráðherranna sé aukið. Og það er vissulega gert með þessu frumvarpi.

3. Að draga úr kvöld- og næturfundum þannig að þeir heyri helst til undantekninga. Þingfundir standi að jafnaði ekki lengur en fram að kvöldmat en sé þörf á lengri fundartíma sé því beint inn á eitt kvöld vikunnar, þ.e. þriðjudagskvöld. Þingmenn geta þá haft það í huga við skipulagningu starfa sinna í viku hverri.

4. Að ráðherrar komi oftar á fundi þingnefnda.

5. Að gera umræður markvissari og styttri en verið hefur með nýjum reglum um ræðutíma. Það hefur verið sagt að með þessum tillögum um ræðutíma sé verið að skerða málfrelsi þingmanna. Ekkert er fjær sanni. Ef eitthvað er tel ég að með þessu fyrirkomulagi sem lagt er til í frumvarpinu sé verið að auka málfrelsi þingmanna. Nú verða ekki takmarkanir á því hve oft menn geta tekið til máls við 2. umr. um lagafrumvörp og skipst á skoðunum við aðra þingmenn þótt vissulega verði á því tímatakmarkanir. (Gripið fram í.) Á Alþingi verður að ríkja gagnkvæm tillitssemi, eins og raunar alls staðar annars staðar í samfélagi okkar. Menn verða að sýna sanngirni og hafa hóf á hlutum. Það fyrirkomulag sem við búum við hefur hvað eftir annað leitt til þess að þingmenn hafa þurft að taka sig af mælendaskrá vegna þess að aðrir þingmenn hafa verið svo frekir til tímans sem þeim hefur staðið til boða án takmarkana. Aðrir komast ekki að með sjónarmið sín fyrr en seint um kvöld eða að nóttu til og hafa þá stundum ekki aðstöðu til að tala eins og skipulagið er í dag. Ég tel því fremur að núverandi fyrirkomulag, eins og það hefur verið, skerði eðlilegt málfrelsi sem hér á að ríkja. Það á að vera keppikefli okkar þingmanna að hafa hér snarpar, skipulegar og skemmtilegar umræður sem allir geta tekið þátt í sem vilja, umræður sem sýna þjóðinni og umbjóðendum okkar að þingmenn vandi sig og kunni vel til verka og það komi fram í rökræðum á hinu háa Alþingi.

Samhliða frumvarpi þessu og mikilvægur þáttur þessa máls er samkomulag milli þingflokka sem að því standa um að bæta starfsaðstöðu þingmanna, ekki síst stjórnarandstöðuþingmanna, með ýmsum ráðum. Menn verða að hafa í huga að starfsumhverfi þingmanna er ekki allt skrifað í þingsköpin. Þar kemur margt fleira til, lögin um þingfararkaup og þingfararkostnað, hefðir og venjur sem skapast hafa í áranna rás. Hér er tekið á mörgum brýnum málum, að mínum dómi, en því er ekki að leyna að þeim fylgja allnokkur fjárútlát. Í breytingartillögum fjárlaganefndar við 2. umr. komu fram þær tölur sem málið snýst um. Þær ráðstafanir sem samkomulag er um í þessu skyni eru eftirfarandi:

1. Að aðstoða minni hluta í nefndum og efla eftirlitshlutverk nefndanna. Ráðnir verði þrír nýir nefndarritarar á nefndasvið skrifstofu Alþingis, ekki síst til þess að aðstoða minni hluta nefnda í störfum sínum. Einum þeirra er ætlað að sinna sérstaklega fjárlaganefnd, einkum minni hluta hennar meðan fjárlagaafgreiðsla stendur yfir á haustin, en síðan nefndina í heild við eftirlitshlutverk hennar við framkvæmd fjárlaga á vetrar- og vorþingi.

2. Að formenn stjórnarandstöðuflokka fái aðstoðarmenn. Ráðnir verði aðstoðarmenn fyrir þá formenn stjórnarandstöðuflokka sem jafnframt eru alþingismenn. Þeir yrðu nú þrír. Aðstoðarmennirnir verði starfsmenn skrifstofu Alþingis, en ráðnir eftir tillögu formanna flokkanna. Hér er um löngu brýna úrbót að ræða því að starfsannir formanna flokka eru geysilega miklar. Það er ekki vansalaust að ekki skuli fyrir löngu hafa verið sköpuð þau skilyrði að formenn stjórnarandstöðuflokkanna hefðu slíka starfsaðstöðu.

3. Að auka alþjóðasamstarf þingmanna. Þingmenn fái aukin tækifæri til að fylgjast með framvindu Evrópumála og heimsækja í því skyni stofnanir ESB og EFTA, nefndir Evrópuþingsins og systurflokka í Evrópuþinginu. Á þetta atriði hafa margir þingmenn lagt mikla áherslu. Enn fremur felst í þessu að þingmenn úr stjórnarandstöðu fái aukið svigrúm til þátttöku í alþjóðlegu samstarfi á vegum alþjóðanefnda Alþingis, en alþjóðanefndirnar eru fámennar og stjórnarandstaðan á því víða aðeins einn fulltrúa.

4. Að breyta ritaraþjónustu þingflokkanna. Ritaraþjónusta þingmanna sem nú er á vegum skrifstofu þingsins ætti smám saman að færast á forræði þingflokkanna þannig að þeir geti betur lagt þær áherslur í starfi sínu innan þingsins sem þeir kjósa.

5. Að þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæma fái aðgang að aðstoðarmönnum.

Í tengslum við kjördæmabreytinguna árið 1999 var rætt um að þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæma fengju aðstoðarmenn eða stöðuhlutfall aðstoðarmanns með hliðsjón af því hve stór þessi kjördæmi eru og hve erfitt það er fyrir þingmenn þessara kjördæma að sinna þeim svo að sómasamlegt sé. Niðurstaðan á sínum tíma varð hins vegar sú að fá stjórnmálaflokkunum fé til ráðstöfunar í því skyni. Það er þó ljóst að það fé gengur að mestu í almennan rekstur stjórnmálaflokkanna og virðist ekki hafa veitt af. Því er nú lögð áhersla á að aðstoð við þingmenn þessara kjördæma verði bein en fari ekki í gegnum flokkana og að sú aðstoð tengist þannig hverjum og einum þingmanni sérstaklega í gegnum þingflokkana. Það væri síðan á valdi hvers þingmannahóps hvort hann sameinaðist um starfsmann. Þegar niðurstaða fjárlagaafgreiðslunnar liggur endanlega fyrir mun ég sem forseti beita mér fyrir því að

settar verði nánari, og skýrar, reglur um þessa framkvæmd, svo og fyrir breytingu á lögum um þingfararkaup og þingfararkostnað til að hafa traustan lagagrundvöll undir þessu fyrirkomulagi, enda er hér um að ræða mikla breytingu á starfsaðstöðu þingmanna og nauðsynlegt að leggja skýrar línur fyrir framtíðina að þessu leyti.

Ég hef hér fjallað almennt um baksvið og undirbúning þessa frumvarps. Mörg fleiri orð mætti hafa um það, en ég læt þetta nægja að sinni.

Um einstök atriði frumvarpsins get ég verið fáorður því að greinarnar skýra sig að mestu sjálfar. Þar sem skýringa er þörf eru þær prentaðar í athugasemdum við frumvarpsgreinarnar.

Ég vil þó víkja aðeins að fáeinum atriðum sem lúta að samspili ráðherra og þingsins.

Í 2. gr. frumvarpsins er mikilvægt ákvæði — og það undirstrika ég alveg sérstaklega — um að þriðjungur nefndarmanna geti óskað eftir því að ráðherra komi á fundi nefnda í þinghléum, þ.e. í jólahléum, páskahléum og sumarhléum, en þó ekki frá 1. júlí til 10. ágúst. Með þessu móti er þingmönnum, og þá sérstaklega stjórnarandstöðu, gert kleift að sinna eftirlitshlutverki sínu jafnt á þingtíma sem í þinghléum.

Þetta ákvæði tengist svo 3. gr. frumvarpsins en þar er lagt til að fagráðherrar skuli á fyrstu vikum þings koma á fund þingnefnda og gera grein fyrir þeim þingmálum sem þeir áætla að leggja fram á löggjafarþinginu. Með því verður staða nefndanna styrkt og tengslin við ráðherra viðkomandi málaflokks efld sem ég tel mjög mikilvægt.

Þá vil ég nefna 10. og 11. gr. frumvarpsins en þar er gert ráð fyrir breytingum á umræðum sem kallast hafa annars vegar „um störf þingsins“ og hafa getað farið fram í upphafi hvers þingfundar og hins vegar óundirbúnar fyrirspurnir sem hafa verið að jafnaði aðra hverja viku. Er stefnt að því með nýju fyrirkomulagi að óundirbúinn fyrirspurnatími sem standi í hálftíma, sem er meira en verið hefur, verði á þingfundi tvisvar í viku í staðinn fyrir tvisvar í mánuði. Í greinargerðinni er nefnd sú hugmynd að fyrirspurnatímar verði á mánudögum og fimmtudögum, þ.e. fyrsta og síðasta fundadag vikunnar, en heimild til þess að kveðja sér hljóðs undir liðnum um störf þingsins verði þar á móti tvisvar í viku, t. d. á þriðjudögum og miðvikudögum, og umræðutími verði lengdur úr 20 mínútum í 30. Í umræðum um störf þingsins verði formenn nefnda og formenn þingflokka að jafnaði helst til andsvara en ekki ráðherrar þótt þeim verði að sjálfsögðu ekki bannað að taka þátt í þessum umræðum. Þetta er nýmæli.

Í 15. gr. frumvarpsins er fjallað um samstarf forseta og formanna þingflokka og þær heimildir sem þeir hafa til að gera samkomulag um fyrirkomulag umræðna í einstökum málum þar sem vikið er frá reglum þingskapanna og settur rammi um umræðuna og lengd hennar. Slík vinnubrögð hafa tíðkast lengi og gefist vel. Í a-lið greinarinnar er það nýmæli að þegar slíkt samkomulag er gert sé ræðutíma að hálfu skipt jafnt milli þingflokka og að hálfu sé höfð hliðsjón af stærð þingflokkanna. Þingflokkar eru mjög misstórir og sú skipting milli þeirra sem verið hefur, þ.e. alveg jöfn skipting milli þeirra, hefur leitt til þess að þingmenn í stórum flokkum hafa haft minna tækifæri en þingmenn minni flokka til að taka þátt í umræðum. Ég tel því að þarna sé verið að jafna rétt þingmanna til þátttöku í umræðum sem skiptir mjög miklu máli.

12. og 16. gr. frumvarpsins setja heildarramma um umræðurnar um þingmál. Í 16. gr. er tafla með ræðutíma í einstökum tegundum umræðna og ég vísa almennt til hennar. Í 12. gr. eru hins vegar ýmsar heimildir til frávika, svo sem að rýmka ræðutíma um mál sem eru umfangsmikil eða mikilvæg, svo og heimildir til að rýmka ræðutíma einstakra þingmanna eða ráðherra ef sérstaklega stendur á. Ég treysti á að þar verði gætt fullrar sanngirni því að engum gengur það til að skerða rétt nokkurs þingmanns til að fá eðlilegt svigrúm til að koma skoðunum sínum á framfæri.

Þá er lögð til sérstök undanþága um ræðutíma við 2. umr. um lagafrumvörp þannig að tvöfalda skuli ræðutíma ef fyrir liggur rökstudd beiðni þingflokks þar að lútandi áður en umræðan hefst. Þessa heimild geta þingflokkar nýtt sér tvívegis á hverju þingi.

Við sem að þessu frumvarpi stöndum höfðum ráðgert að breytingar á þingsköpum gætu tekið gildi 1. janúar 2008. Ég vil hins vegar við upphaf þessarar umræðu láta það koma fram að það er út af fyrir sig ekkert aðalatriði í okkar huga og ef þingmenn vilja frekara ráðrúm til að fara yfir einstök ákvæði frumvarpsins í nefnd er að sjálfsögðu gert ráð fyrir því. Það hefur dregist nokkuð að fá frumvarpið fram og tók að mínu áliti allt of langan tíma að ná fullri samstöðu um efni þess milli þingflokka. Því miður tókst ekki að ná þingflokki vinstri grænna að þessu frumvarpi og hlýt ég að harma það. Það eru vissulega vonbrigði en það getur ekki stöðvað endalaust framgang þessa máls, svo mjög sem meginþorri þingmanna kallar á breytingar á starfsháttum þingsins.

Ég legg svo til, hæstv. forseti, að mál þetta gangi til allsherjarnefndar að lokinni þessari 1. umr.

[Fundarhlé. — 19:40]

[20:01]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. forseti Alþingis hefur talað fyrir breytingu á lögum um þingsköp Alþingis. Ég minni á að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum gagnrýnt þetta frumvarp harkalega og vinnubrögðin sem því tengjast og það er dapurlegt til þess að hugsa að hæstv. forseti skuli stefna þessu máli inn í umræðu í þingsal í ósætti við stærsta stjórnarandstöðuflokkinn, Vinstri hreyfinguna – grænt framboð. Ég gerði grein fyrir afstöðu okkar við upphaf þessarar umræðu undir dagskrárliðnum fundarstjórn forseta og vísa til þess sem þar kom fram. Ég gat þess jafnframt þá að þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefði boðað til fundar með fréttamönnum í dag til þess að skýra afstöðu okkar til þessa frumvarps en greinargerð sem fjölmiðlum var afhent var jafnframt komið í hólf sérhvers þingmanns. Ég ætla að lesa upphaf þessarar greinargerðar og fara síðan orðum um þær tillögur sem hér liggja fyrir. Í upphafsorðum greinargerðar þingflokks VG segir, með leyfi forseta:

„Hornsteinar stjórnskipunar Íslands, eins og annarra vestrænna lýðræðisríkja, er þrískipting valdsins í löggjafar-

vald, framkvæmdarvald og dómsvald. Þannig er leitast við að tryggja viðunandi jafnvægi í samfélaginu milli lýðræðislegs valds almennings, beins og óbeins, í gegnum kjörna fulltrúa og framkvæmdarvaldsins sem situr í umboði Alþingis þar sem hér ríkir þingræði og þingbundin ríkisstjórn er við völd. Dómsvaldið sker úr ágreiningi. Almennt er ekki um það deilt að á Íslandi er þjóðþingið veikt gagnvart framkvæmdarvaldinu og hefur því miður fremur veikst en hitt undanfarinn einn til einn og hálfan áratug. Staða Alþingis sem slíks gagnvart framkvæmdarvaldinu snýst eðli málsins samkvæmt einkum og sér í lagi um möguleika og réttindi minnihlutans hverju sinni til þess að sinna sínu mikilvæga hlutverki, hlutverki stjórnarandstöðunnar, aðhaldshlutverkinu. Mikilvægur liður í þessu hlutverki stjórnarandstöðu, eða hvers og eins þingmanns ef svo ber undir, er að standa fyrir rökræðum og koma mismunandi sjónarmiðum á dagskrá og út í samfélagið. Því má aldrei gleyma að hlutverk Alþingis er margþætt, sem sagt ekki bara löggjafarstarf, heldur er Alþingi líka helsti vettvangur pólitískra skoðanaskipta og umræðu í landinu. Þar takast stjórnmálaflokkarnir og lýðræðislega kjörnir fulltrúar á og þeirri viðureign verður að skapa viðunandi umgjörð sem felst einkum og sér í lagi í því að tryggja réttindi minni hlutans, tryggja málfrelsi hans og rétt til þess að vera ávallt á varðbergi og koma ávallt að sínum sjónarmiðum.

Því fer fjarri að það sé ræðutíminn einn sem skipti hér máli heldur er hann hluti af stærri heildarmynd. Réttindi stjórnarandstöðunnar og ákvæði þingskapa sem tryggja eiga lýðræðisleg skoðanaskipti, umræður, vönduð vinnubrögð og vandaða lagasetningu Alþingis eru allt ein heild. Réttindi stjórnarandstöðunnar, þar á meðal möguleikar hennar til málflutnings, eru hluti af stærri heildarmynd og verða ekki frá henni skilin. Það er ekki markmið í sjálfu sér að halda langar ræður og þaðan af síður leiðinlegar eða innihaldsrýrar. Markmiðið er að tiltekið lágmarksjafnvægi sé alltaf til staðar á Alþingi Íslendinga, þar sem kjörnir fulltrúar allra helstu sjónarmiða í stjórnmálum landsins eiga sinn vettvang til að koma skoðunum sínum á framfæri. Þingsköp Alþingis geyma þar af leiðandi fjölmörg ákvæði sem öll miða að því sama: að tryggja vandaða umfjöllun um mál, að tryggja að þingnefndir geti sinnt rannsóknaskyldu sinni, að tryggja að öll sjónarmið fái að heyrast og tryggja að framkvæmdarvaldið geti ekki í krafti meiri hluta síns rúllað umdeildum eða viðamiklum málum í gegn fyrirvaralítið eða fyrirvaralaust. Það gefist bæði tími, ráðrúm og aðstæður til þess að rannsaka mál og ræða og vekja um leið í gegnum hinn opna umræðuvettvang Alþingis, þar sem fundir fara fram í heyranda hljóði, athygli á því sem þar er á dagskrá.“

Í greinargerðinni minnum við á þær breytingar sem gerðar hafa verið á þinginu. Árið 1991 voru málstofur þingsins, efri og neðri deild, sameinaðar í eina. Áður höfðu öll lagafrumvörp önnur en fjárlög farið hið minnsta í gegnum sex umræður í þinginu. Þó að ég ætli ekki í þessari ræðu minni að fara að elta ólar við einstaka þætti í málatilbúnaði og röksemdafærslu hæstv. forseta þingsins þegar hann mælti fyrir þessu frumvarpi verð ég þó að segja að mér finnst ansi langt gengið þegar sagt er að með þessu frumvarpi sé verið að rýmka málfrelsi á Alþingi. Hvers vegna? Jú, vegna þess að nú geti menn fengið að tala svo oft.

Eins og sakir standa gengur það fyrirkomulag sem við búum við núna út frá því að við 2. og 3. umr. lagafrumvarpa sé ótakmarkaður ræðutími. Með þeim breytingum sem hér eru lagðar til er hugmyndin sú að við 2. og 3. umr. fái sérhver þingmaður 15 mínútur í upphafi máls, fyrsta ræða 15 mínútur. Síðan kemur að því sem hæstv. forseti segir að sé svo mjög til góðs til að rýmka málfrelsið, menn fá að tala eins oft og þeir vilja eftir þetta, 5 mínútur í senn. Með öðrum orðum, einstaklingur sem ætlar að koma málstað sínum á framfæri og röksemdafærslu í flóknu máli á 50 mínútum þarf að taka tíu sinnum til máls. Þetta er frelsið sem hæstv. forseti þingsins, Sturla Böðvarsson, býður stjórnarandstöðunni upp á.

Er ekki eitthvað undarlegt við það, er ekki eitthvað bogið við það að reynt sé að þröngva í gegnum þingið breytingum á þingsköpum sem ganga í blóra við það sem stjórnarandstaðan vill, stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn vill? Er ekki eitthvað að því?

Breytingar hafa verið gerðar á þingskapalögum á undanförnum árum. Gerðar voru breytingar á þingskapalögum síðast í vor en á síðasta vetri voru einnig lögfestar breytingar á þingsköpum. Hvaða breytingar voru það? Þar var fyrst og fremst verið að laga þingið, þingsköpin, lögin sem gilda um þinghaldið, að þeim breytingum sem í reynd höfðu átt sér stað, að færa til samræmis veruleikann og lögin. Það voru þær breytingar sem verið var að gera vegna þess að þingið er að sjálfsögðu að þróast, þingið er að breytast. Frá þeim tíma sem ég kom fyrst til þings, 1995, hafa orðið breytingar á ýmsum þáttum í vinnulagi þingsins, sumt mjög til góðs. Þannig hefur það verið að breytast, tel ég, að afgreiðsla á málum sem lítill ágreiningur er um gengur hraðar fyrir sig en áður.

Yfirleitt eru umræður um þingmál stuttar á Alþingi Íslendinga og yfirleitt fer fram vönduð umræða í nefndum þingsins. Þetta er það vinnulag sem gildir um allflest þingmál. Síðan eru undantekningarnar og hverjar skyldu þær vera? Þær eru einkum af tvennum toga. Annars vegar þingmál sem koma frá ríkisstjórn og stjórnarmeirihluta sem að kröfu ríkisstjórnar eða viðkomandi ráðherra þurfa að fá mjög hraða afgreiðslu. Við þekkjum það hvernig málum hefur verið hent inn í þingið og þingheimi síðan þröngvað til að afgreiða málin með miklum hraða og þá gerast slysin. Þá hafa menn reynt að spyrna við fótum og knýja fram málefnalega umræðu um viðkomandi mál.

Hins vegar eru mál sem hafa kallað á mikla umræðu. Það eru þau hitamál sem heitast brenna á þjóðinni hverju sinni. Þetta eru ekki mörg mál. Ef við lítum aftur til ársins 1990 eða þar um bil hygg ég að þetta séu á milli 10 og 15 mál, (**ÖS:** Þrjú.) Þrjú, hugsanlega, segir hæstv. iðnaðarráðherra. Þetta eru mjög fá mál. Hvaða mál eru þetta? Það er EES-samningurinn, það var deilt um það hér dögum og reyndar vikum saman hvort hann stæðist stjórnarskrá Íslands. Er ekki eðlilegt að taka góða umræðu um slíkt? Jú. Úti í þjóðfélaginu voru háværar kröfur um að fram færi þjóðaratkvæðagreiðsla um málið, þjóð og þing kölluðust á. Það var líflega umræða um málið, mynduð voru samtök úti í þjóðfélaginu. Hefði verið eðlilegt að hespa þessu máli af?

Ég segi nei. Einkarekinn gagnagrunnur á heilbrigðissviði, var ekki eðlilegt að menn tækju sér tíma til að ræða það mál? Kárahnjúkavirkjun kallaði á mikla umræðu. Hún var ekki ýkjamikil úti í þjóðfélaginu áður en málið kom til kasta þingsins. Hópur listamanna var reglulega með fundi og vakningarsamkomur fyrir utan þingið til að reyna að vekja okkur og vekja samfélagið. Síðan fór það að gerast smám saman að þjóð og þing fóru að kallast á, umræða skapaðist í fjölmiðlum. Er það slæmt? Nei, það er bara mjög gott.

Það á að vera erfitt að koma umdeildum málum í gegnum þing og lögfesta þau. Menn þurfa að geta sannfært þingið og menn þurfa að geta sannfært þjóðina. Við skulum ekki gleyma því heldur að mörg þeirra mála sem hafa verið hvað umdeildust fengu ekki lýðræðislega umfjöllun í þjóðfélaginu áður en þau komu skyndilega fram sem tillögur stjórnarmeirihluta um lagabreytingar. Ég er að vísa hér í einkavæðingu undangenginna ára og í ýmis mál sem hafa verið hvað mest umdeild á liðnum árum. Ég tala fyrir því að við förum mjög varlega þegar við takmörkum lýðræðislega umræðu, við eigum að stíga þar varlega til jarðar.

Hv. þm. Helgi Hjörvar talaði hér um daginn. Helgi Hjörvar er skemmtilegur ræðumaður og var ræðusnillingur fyrr á tíð. Hann sagði að ef einhver þyrfti að tala lengur en í 15 mínútur um tiltekið málefni þyrfti að senda viðkomandi í endurmenntun. Menn höfðu svolítið gaman af þessu, þótti þetta vera hnyttið. Mig langar þá líka til gamans að lesa hér úr umhugsunarverðum pistli eftir Þorstein Siglaugsson um nákvæmlega þetta efni. Hann segir um þessi ummæli Helga — ég vík að þessu af því að mér finnst þetta snerta kjarna málsins að ýmsu leyti — hann segir, með leyfi forseta:

„Ef við rýnum aðeins í orð Helga Hjörvars virðist sem að baki þeim liggi sú afstaða að tilgangur þingræðna sé sá einn að koma skoðunum á framfæri. En er það svo? Til hvers starfar þingið? Til hvers halda þingmenn ræður?

Ef markmiðið með ræðuhöldum á þingi er bara það að koma skoðun á framfæri mætti væntanlega að ósekju stytta ræðutímann í fimm mínútur, jafnvel eina eða hálfa mínútu. Líka mætti enn auka skilvirknina og sleppa ræðuhöldunum alveg enda geta þingmenn auðvitað komið skoðun sinni á framfæri í atkvæðagreiðslu.

Ég vissi hins vegar ekki betur en svo að tilgangur löggjafarsamkundunnar væri sá að tryggja að mál fengju vandaða umfjöllun. Að þau væru rökrædd í þaula.

Sum þingmál eru flókin. Stundum eru þingmál þess eðlis að til að hægt sé að fjalla um þau af skynsamlegu viti þarf langar ræður því öðruvísi er ekki hægt að rekja röksemdirnar með eða á móti í samhengi, með þeim tilvísunum til gagna sem þörf er á.

Engum hefur, mér vitanlega, komið til hugar að takmarka þann tíma sem lögmenn hafa til að spyrja vitni eða flytja ræður í rétti. Ástæðan er auðvitað sú að slíkt kemur niður á málflutningi. Alþingi er ekki réttarsalur. En í réttinum er starfað eftir lögum sem Alþingi setur. Ef rétturinn takmarkar ekki málflutningstíma er þá ekki enn síður ástæða til að löggjafarsamkundan sem setur lögin sjálf takmarki hann?

Helgi Hjörvar er gamall ræðusnillingur úr Morfís. Ræðuhöld í Morfís snúast um að höfða til tilfinninga áheyrendanna og fá þá til að snúast á sveif með ræðumanni, oft á mjög yfirborðslegum forsendum. Fyrir löngu síðan gagnrýndi Sókrates morfísmenn síns tíma, sófistana. Hann sagði ræðusnilld þeirra innantóma og spillandi því hún leiddi athyglina frá sannleika málsins að yfirborði og aukaatriðum. Sókrates skrifaði engar bækur en það sem eftir honum er haft fyllir margar bækur, líklega merkilegustu bækur heimspekisögunnar. Í þeim er ekki aðeins verið að „koma skoðunum á framfæri“ heldur færa fyrir þeim rök. Ég er ekki viss um að mikið vit yrði eftir í Gorgíasi eða Faídoni eftir Platón ef Helgi Hjörvar stytti þessi verk niður í fimmtán mínútna yfirlit um skoðanir Sókratesar, jafnvel þótt hann sé góður penni.

Það er vissulega rétt að stundum eiga þingmenn það til að tala lengi bara til að tala lengi og tala þá stundum um ekki neitt. En stundum flytja þeir líka langar ræður sem geisla af rökvísi og viti. Lausnin á vondum málflutningi er ekki sú að banna vandaðan málflutning. Hún felst í því að bæta málflutninginn.

Það er því skoðun mín að með því frumvarpi sem nú liggur fyrir sé verið að hefla viðinn í líkkistu þingræðisins því verði það að lögum verður oft á tíðum einfaldlega ekki hægt að halda uppi vitrænni umræðu um flókin þingmál. Ég hefði auðvitað getað látið duga að setja skoðun mína fram rakalaust. Það hefði orðið miklu styttri texti. Ég bið Helga Hjörvar og félaga hans afsökunar á því, að láta það ekki duga.“

Mér finnst þetta vera skemmtileg hugleiðing og snerta kjarna máls.

Það er tvennt sem ég vil gera hér að umfjöllunarefni og snertir aðdragandann að því að við höfum þetta frumvarp hér fyrir framan okkur. Þegar hæstv. forseti þingsins, Sturla Böðvarsson, tók við stjórnartaumum þar lýsti hann eindregnum vilja að gerðar yrðu breytingar á þingskapalögunum. Hann er ekki einn um að lýsa yfir slíkum vilja því að það hafa nánast allir forverar hans gert enda ekkert nema gott um það að segja að menn vilji bæta starfsumhverfi sitt og þau lög og þær reglur sem við störfum eftir.

Hann gerði hins vegar þau mistök að mínu mati að tengja tvennt saman — og svo ég vitni í hans eigin orð, „órjúfanlegum böndum“ — annars vegar breytingar á starfsaðstöðu þingsins og þingmanna almennt og breytingar á þingskapalögunum hins vegar. Ágreiningur okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði við aðra þingflokka hér, bæði stjórnarmeirihluta og Framsóknarflokk og Frjálslynda flokksins snerist að hluta til um þetta, við vildum höggva þarna á milli. Hæstv. forseti vísaði í skínandi utanferðir sem bíða þingmanna núna, aðstoðarmenn flokksforingja og bætta aðstöðu, bætta aðstöðu í þinginu almennt, (**Gripið fram í:** Nei.) og hér er komin skýringin á því að við töluðum um verslun og viðskipti. Við vildum ekkert hafa með slíkt að gera. Það ætti ekki að tengja breytingar á þingskapalögum … (**GÁ:** Ómerkilegt.) Ómerkilegt, segir hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins. Ég er að lýsa veruleikanum, hann er ekkert ómerkilegur. Ef hv. þingmanni finnst hann vera ómerkilegur ætti hann að horfa í spegil síns eigin flokks og spyrja hvernig þeir hafi komið fram í þessu máli, flokksmenn hans.

Við vorum að segja að ágreiningur okkar í Vinstri

hreyfingunni – grænu framboði við aðra flutningsmenn þessa frumvarps byggir að hluta til á þessu, að við vildum greina þarna á milli, höggva þarna á milli. Við vildum og viljum bæta aðstöðu þingsins en gera þetta óháð. Andstaðan og gagnrýnin sem kom hér fram í dag þegar greidd voru atkvæði um fjárlög og þá m.a. fjárlagaliði sem lúta að þinginu var að þeir voru tengdir breytingu á þingskapalögunum, orðalagið var á þá lund. Þetta var eitt sem við lögðum áherslu á, að þarna yrði gerður alger greinarmunur á milli.

Áður en ég vík frá þessum þætti málsins, þ.e. bættri aðstöðu þingsins, vil ég leggja mjög ríka áherslu á að við höfum um árabil barist fyrir því að starfsaðstaða þingsins verði stórefld, verði stórbætt, og við höfum viljað láta efla nefndasviðið með það að markmiði. Ég vil lýsa því yfir hér að ég tel mjög brýnt að það sé gert í góðu samstarfi og góðri sátt við starfsmenn þingsins. Ég tel mikilvægt að þetta sé gert í samráði og góðri samvinnu við þá. Hér eru starfandi starfsmannasamtök og mér finnst eðlilegt að teknar séu upp formlegar viðræður við þau um þessar breytingar. Ég hef alllanga reynslu sem forsvarsmaður í stéttarfélögum og hlýt að gera sömu kröfu hér og ég geri annars staðar þar sem verið er að gera skipulagsbreytingar á starfsumhverfi starfsfólks. Á þetta vil ég leggja ríka áherslu.

Þetta var annar þátturinn sem varð til þess að slit urðu með okkur og stjórnarmeirihlutanum ásamt Framsóknarflokki eða forsvarsmönnum framsóknar og Frjálslynda flokknum, að við vildum höggva þarna á milli þessara þátta, fresta breytingu á þingskapalögunum.

Síðan kemur að hinum þættinum, þ.e. breytingum á sjálfum þingskapalögunum. Við áttum ágæta fundi um þetta efni í sumar, bæði á fundum þingflokksformanna og síðan ræddust menn við innbyrðis að einhverju leyti og reyndu að þreifa fyrir sér um samkomulag, nokkuð sem við vildum skjóta á frest fram yfir áramót, við lögðum mjög ríka áherslu á það. Á hinn bóginn tefldum við fram hugmyndum sem byggðu á því að við einblíndum á markmiðin sem við vildum ná, þ.e. að tryggja málefnalega og ítarlega umræðu og koma í veg fyrir að umdeild mál, flókin hitamál yrðu samþykkt hér með miklum hraði. Hvernig yrði það gert? Meðal annars með því að breyta vinnulaginu í þinginu með tilliti til vinnutíma. Við vildum lengja þinghaldið og færa umræður sem iðulega fara fram að nóttu til inn í dagsljósið, stytta vinnudaginn. Eins og hæstv. forseti vék að áðan þá var á einhverju stigi teflt fram þeirri hugmynd að vinnudagurinn yrði ekki lengri en til klukkan fimm, það er það sem fjölskyldufólk talar um, þegar rætt er um fjölskylduvænan vinnudag þá er verið að horfa til barnanna og barnafólks að þessu leyti.

Í þessu frumvarpi eru stigin fyrstu skrefin í þá átt og hæstv. forseti sagði að sá dagur kynni að renna upp að við færðum okkur yfir í slíkt fyrirkomulag. Það höfum við ekki gert enn. Það stóð ekki á svari frá okkur um frumvarpið, við sögðum: Við föllumst á að ótakmarkaður ræðutími sem nú er í 3. umr. um þingmál verði takmarkaður og farið inn í sama eða svipaðan farveg og er við 1. umr. Þetta vorum við búin að fallast á. Við vildum hins vegar skilja 2. umr. eftir með ótakmörkuðum ræðutíma þar til frekari skref yrðu stigin, þótt á allra síðustu metrunum léðum við máls á því við forseta þingsins í leit að samkomulagi að við skoðuðum einnig einhverjar breytingar á þessu.

Við höfum lagt áherslu á að þessi mál, eins og kemur fram í þeim texta greinargerðarinnar sem ég las upp, séu skoðuð heildstætt, að þær breytingar sem gerðar eru byggist á því að náum því sameiginlega markmiði að gera þinghaldið markvissara en vandað. Til að tryggja jafnræði með stjórn og stjórnarandstöðu hefur sú hugmynd líka verið viðruð á þessum fundum að æskilegt gæti verið að nefndir þingsins lytu stjórnarformennsku þingmanna úr stjórnarandstöðu og að forseti þingsins komi úr röðum stjórnarandstöðunnar. Það er einnig hugmynd sem hefur iðulega skotið upp kollinum bæði í þessari umræðu og í umræðu á síðustu missirum þegar rætt hefur verið um þessi mál. Þetta er að sjálfsögðu umræða sem er ekkert að byrja núna í sumar eða haust, þetta er umræða sem hefur farið fram á undanförnum árum, og eins og ég segi hefur vinnulagið við þingið verið að taka breytingum smám saman og það sem við höfum verið að hamra á er að þegar gerðar eru breytingar á sjálfri lagaumgerðinni verði það ekki gert nema með samkomulagi allra.

Ég hef heyrt því haldið fram, og þannig mun þetta hafa verið kynnt í þingflokki Sjálfstæðisflokksins a.m.k., að við þingflokk Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafi ekkert þýtt að tala, að þingflokkurinn hafi ekki viljað gera samkomulag eða verið líklegur til þess. Er það sem ég er að nefna hér ekki vilji til breytinga á samkomulagi? (Gripið fram í.) Ha? Hér er fyrirspurn utan úr sal. (**Gripið fram í:** … þetta er rangt sem þú ert að halda fram.) Nú, þetta er rangt sem ég er að halda fram. Með öðrum orðum, það er verið að segja við mig núna að þingflokkur Sjálfstæðisflokksins samþykki að setja frumvarpið fram án aðildar og samkomulags við stærsta stjórnarandstöðuflokkinn, bara eins og blankan tékka. Mér finnst þetta nánast verra ef þingflokkur Sjálfstæðisflokksins hefur samþykkt frumvarpið eins og það lá fyrir án þess að hann haldi að tilraun hafi verið gerð til þess að ná samkomulagi við stærsta þingflokkinn í stjórnarandstöðunni. (Gripið fram í.)

Ég er ekkert að snúa út úr. Ég er bara að horfa á þá staðreynd að fyrir þinginu liggur frumvarp um breytingar á starfsreglum Alþingis sem verið er að setja fram af stjórnarmeirihluta og hann ætlar að knýja í gegn, gegn mótmælum stærsta stjórnarandstöðuflokksins. Þetta er veruleikinn. (Gripið fram í.) Ég er líka að benda á að hefðin er sú að þegar breytingar eru gerðar á þingskapalögum eru þær gerðar með samþykki allra. Sú hefð er nú rofin og við höfum verið að mótmæla því og lýsa furðu okkar á því að flokkur eins og Sjálfstæðisflokkur skuli standa að því sameinaður að slík vinnubrögð séu viðhöfð.

Ég hef einnig lýst hryggð minni yfir því að Samfylkingin, sem stóð með okkur í stjórnarandstöðu árum saman og við töluðum einum rómi gegn vinnubrögðum af þessu tagi, skuli núna taka höndum saman með hinum stjórnarflokknum um að knýja fram breytingar á þingskapalögum eins og hér er gert. (**Gripið fram í:** Hefðin hefur verið sú að koma þessu ekki í gegn.)

Venjan er sú og niðurstaðan hefur orðið sú, segir hæstv. forseti Alþingis, að koma þessu ekki í gegn. Það eru ýmsar breytingar sem á ekki að koma í gegn nema með samþykki þingsins alls. Ég tala ekki um þegar um er að ræða þau tæki

sem stjórnarandstaðan hefur til þess að veita stjórnarmeirihluta aðhald. Að sjálfsögðu á ekki að gera breytingar á slíku fyrirkomulagi nema í sátt og samlyndi. Það er hefðin, það er hin þingræðislega hefð. Þegar ég spyr sjálfan mig: Er líklegt að stjórnarmeirihlutinn, meiri hlutinn á Alþingi, gæti komið þessu máli fram óbreyttu? Já, að sjálfsögðu. Að sjálfsögðu knýr hann málið óbreytt í gegn, ef hann vill. Ef hann heldur áfram að vinna á þann hátt sem hér er unnið mun honum takast það á nákvæmlega sama hátt og honum tókst að knýja fram Kárahnjúkavirkjun, einkarekinn gagnagrunn á heilbrigðissviði, öryrkjamálið á sínum tíma og önnur mál þar sem meirihlutavaldi er beitt.

Meiri hlutinn á Alþingi á að sjálfsögðu að ná sínu fram þegar upp er staðið. Við erum einvörðungu að tala um hvaða vinnulag skal haft á og hvort æskilegt sé að flókin hitamál sem brenna heitt á þjóðinni fái ítarlega og djúpa málefnalega umræðu á Alþingi. Um það snýst þetta mál. Við erum að vara við því að settar séu reglur sem geri meiri hluta, ég tala nú ekki um meiri hluta sem styðst við yfirgnæfandi meirihlutafylgi eins og nú er, kleift að geta þrýst og þröngvað í gegnum þingið umdeildu máli á mjög skömmum tíma. Um það snýst þetta mál.

Við höfum gert grein fyrir því og ég hef verið að vísa til þess í ræðu minni á hvern hátt við teljum að hægt sé að gæta jafnræðis, a.m.k. einhvern vísi að jafnræði með aðilum, stjórn og stjórnarandstöðu, með öðrum hætti, með því að verkstjórinn á þinginu komi úr röðum stjórnarandstöðunnar, með því að verkstjórar í fagnefndum þingsins komi úr röðum stjórnarandstöðunnar, með því að breyta vinnutímanum, með því að lengja þinghaldið, með því að stytta vinnudaginn, með því að auka vægi nefndanna. Þá getum við búið til munstur sem tryggir að við í stjórnarandstöðu náum markmiðum okkar og getum rækt það hlutverk sem okkur er ætlað að rækja, að veita stjórn og stjórnarmeirihluta verðugt aðhald á Alþingi. Um það snýst þetta mál. Það er mikil afvegaleiðing að telja fólki trú um að málið snúist um það eitt að tryggja stjórnarandstöðunni langan ræðutíma á þingi. Málið snýst ekki um það. Það snýst um þetta samhengi hlutanna.

Undir lok máls míns vil ég minna á umræðu sem fór hér fram fyrir fáeinum dögum, það var umræða um fjárlög ríkisins. Þetta er stærsta mál hvers þings. Í fjárlögum eru ákvörðuð skilyrði fyrir nánast allar velferðarstofnanir landsins, alla vega þær sem njóta fjárstuðnings úr ríkissjóði, spítalana, heilbrigðisstofnanirnar, stofnanir fyrir fatlaða, stjórnsýsluna almennt og að sjálfsögðu þá sem hafa tekjur sínar úr ríkissjóði, aldraða, öryrkja. Það skiptir miklu máli hvernig á því er haldið.

Hvað tókum við langan tíma í þá umræðu? 2. umr. um fjárlög, sem að jafnaði er lengsta umræðan sem fram fer um fjárlögin, tók tvo daga. Við hófum umræðuna að morgni dags á fimmtudag og lukum henni um kvöldmatarleytið á föstudag. Er eitthvað athugavert við það? Nei. Stjórnarandstæðingar jafnt sem stjórnarsinnar fluttu ítarlegar ræður, sumir langar, sumir stuttar. Ég fylgdist með öllum þessum umræðum og hafði mikið gagn af. Það var vakið máls á ýmsum athyglisverðum þáttum í stuttum ræðum og í löngum ræðum. Þingmenn úr mínum hópi, Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, fluttu sumir allítarlegar ræður. Formaður flokksins fór yfir stöðu efnahagsmála, vék að þeim skýrslum sem fram hafa verið reiddar frá Seðlabanka, bönkum, greiningardeildum, og fjallaði um stöðuna nú og framtíðarhorfur og mátaði síðan fjárlögin inn í þann ramma. Fulltrúi okkar í fjárlaganefndinni fór yfir vinnubrögðin þar og síðan tóku einstakir þingmenn til umfjöllunar þá málaflokka sem þeir höfðu sérstaklega beint sjónum sínum að og höfðu starfað við. Er eitthvað athugavert við þetta? Nei. Þetta er gott, þetta er sjálfsagt, þetta er okkar starf. Auðvitað eigum við að sinna þessu.

Stjórnarsinnar svöruðu á móti. Ég saknaði helst ráðherra við umræðuna. Að undanskildum hæstv. fjármálaráðherra og hæstv. iðnaðarráðherra voru þeir flestir fjarri góðu gamni. Auðvitað eiga þeir að sitja umræðuna. Við getum stórbætt þinghaldið, t.d. við umræðu um fjárlög, með því að tryggja að fagráðherrar séu ætíð viðstaddir umræðu um sinn málaflokk. Við getum sameinast um að gera þetta. Það eru margir aðrir þættir sem lúta að störfum þingsins sem við getum hæglega bætt ef vilji er til og ég hef trú á því að vilji sé hjá öllum til að gera það. En með þeim vinnubrögðum sem hér eru ástunduð undir forustu þess aðila sem á að hugsa um hag okkar allra, hæstv. forseta þingsins.

(**Forseti** (StB)**:** Og er að því.)

Hann fer því miður fram með þetta þingskapafrumvarp þvert á óskir okkar. Við báðum um að málið yrði látið bíða, látið kyrrt liggja um sinn og við freistuðum þess að ná samkomulagi. Ég er sannfærður um að það hefði tekist ef menn hefðu haft raunverulegan vilja til þess að semja um málin. Það er hægt, að sjálfsögðu er enn hægt að semja um þessi mál. Þetta þingskapafrumvarp er ekki orðið að lögum. Ég vek athygli á niðurlagsorðum í greinargerð okkar sem allir þingmenn fengu í hendur í dag. Þar segir, með leyfi forseta:

„Þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er jafnáhugasamur og fyrr um að endurskipuleggja starfshætti Alþingis, bæta og vanda mun meir til vinnubragða við lagasetningu, þróa Alþingi í átt til faglegri og fjölskylduvænni vinnustaðar og gera breytingar sem raunverulega styrkja þingið, þingræðið og lýðræðið í landinu. Þessum markmiðum ná hins vegar hvorki óbreytt frumvarp forseta og þaðan af síður þau vinnubrögð að rjúfa hefð um samstöðu um slík mál og keyra þau áfram í ágreiningi við stærsta flokk stjórnarandstöðunnar. Breytingar á hvoru tveggja, frumvarpinu og vinnubrögðum forseta, eru því óhjákvæmilegar eigi farsæl niðurstaða að nást.“

Við munum gera allt sem í okkar valdi stendur til að tryggja að farsæl niðurstaða náist.

[20:40]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður er svo málsnjall að hann þarf ekki, líkt og mesti ræðuskörungur hinnar fornu Rómar, Cíceró, að æfa sig með því tala í kapp við hafölduna. En um hann gildir, eins og alla góða ræðumenn, jafnvel hv. þm. Steingrím J. Sigfússon sem situr að baki hv. þingmönnum, hið sama og sagt var um Cíceró þegar honum elnaði nokkuð aldur, að því betri urðu ræður þeirra sem þær styttust.

Ég hef tekið þátt í því síðustu 12 árin með hv. þing-

manni að etja hér kappi við ríkisstjórnina margoft með löngum ræðum og ég verð að segja það um sjálfan mig og þá menn tvo sem eru í beinni sjónlínu við mig, hv. þingmenn Ögmund Jónasson og Steingrím J. Sigfússon, að bestu ræður okkar hafa jafnan verið þær sem stuttar eru og snjallyrtar, það gildir að minnsta kosti um þá báða. Ég segi þetta ekki, frú forseti, vegna þess að ég sé einhver sérstakur ákafamaður um þetta frumvarp, ég tel að skoða þurfi ákaflega vel þær takmarkanir á tíma sem þarna eru settar.

Ég kem aðeins hingað til að verja hæstv. forseta Sturlu Böðvarsson. Ég er ósammála hv. þingmanni þegar hann talar um verslun og viðskipti þegar um er að ræða annars vegar þessar takmarkanir sem hér er verið að leggja til og hins vegar ákveðnar bætur á stöðu stjórnarandstöðunnar. Ef stjórnarandstaðan telur að það sé verið skerða hlut sinn finnst mér réttlátt og sanngjarnt af hæstv. forseta að hafa forgöngu um að gera síðbúnar bætur á aðstöðu stjórnarandstöðunnar. Ég tel fullkomlega réttlætanlegt að gera þær bætur þótt deila megi um einstakar þeirra, eins og hv. þingmaður nefndi í ræðu sinni. Ég tel algjörlega rökrétt að taka þetta tvennt saman. Ég tel að til þess að stjórnarandstaðan geti sinnt starfi sínu þurfi að stórbæta aðstöðu hennar (Forseti hringir.) og ég hef alltaf verið talsmaður þess, enda töluvert ríkur að reynslu úr stjórnarandstöðu.

[20:42]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil fyrst og fremst víkja að þeim ásökunum okkar um að hér hafi farið fram verslun og viðskipti. Ég er einfaldlega að vísa í það sem kom frá hæstv. forseta þingsins. Þegar við óskuðum eftir að skýr greinarmunur yrði gerður á tillögum sem fram kæmu um að bæta stöðu þingsins, stjórnarandstöðunnar og alla aðstöðu manna þar, ég vék að utanferðum, aðstoðarmönnum og öðru af því tagi, þá sagði hæstv. forseti að það væru órjúfanleg tengsl á milli þess að stjórnarmeirihlutinn féllist á þessar breytingar og svo hins að við féllumst á að stytta ræðutímann og veikja þau vopn sem við höfum í þessum þingsal til að veita stjórnarmeirihlutanum, ríkisstjórn og þeim meiri hluta sem hún styðst við hverju sinn, aðhald.

Það var þetta sem ég kallaði verslun og viðskipti. Þetta eru að mínu mati óeðlileg tengsl, þetta er óeðlileg tenging, en hæstv. forseti Sturla Böðvarsson sagði að þarna væru órjúfanleg bönd á milli. Með öðrum orðum: ef þið fallist ekki á að veikja stöðu ykkar innan þingsins, hér í þingsalnum, með því m.a. að stytta stórlega ræðutímann, verður ekki fallist á að bæta stöðu ykkar sem stjórnarandstöðu og þingmanna á Alþingi.

[20:44]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að ég er ekki í hópi ákafamanna um framgang þessa frumvarps. Hins vegar er staðan einfaldlega þannig að ef stjórnarandstaðan væri ekki svona sundurklofin væri hugsanlega önnur staða uppi í þessu máli. (Gripið fram í.) Það hefur komið fram hér að þeir menn sem hafa talað harðast og farið háðuglegum orðum hver um annan í umræðum um þetta mál eru hv. þingmenn Framsóknarflokksins og hv. þm. Ögmundur Jónasson.

Eins og ég sagði áðan hef ég töluverða reynslu af því að snúa bökum saman með hv. þm. Ögmundi Jónassyni í stjórnarandstöðu. Ég man ekki eftir neinu máli þar sem málþóf hefur beinlínis leitt til þess að því hafi verið hrundið út af borðinu. Við höfum náð frestun oft og tíðum og stundum notað þessar aðferðir til þess að ná þrýstingi á önnur mál, það þekkjum við báðir. En ég segi það aftur að ég er ósammála hv. þingmanni um að hér séu einhvers konar hrossakaup uppi. (Forseti hringir.) Ég tel eðlilegt að þetta tækifæri sé notað til þess að stórbæta stöðu stjórnarandstöðunnar í þinginu.

[20:45]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að aðrir staðir séu heppilegri fyrir viðskipti með hross en Alþingi en þarna gerðist hv. þingmaður og hæstv. ráðherra svolítið seinheppinn eins og ýmsir hafa gerst núna síðustu dægrin þegar hann segir að ítarlegar viðræður sem hann kallar málþóf hafi ekki skilað árangri í þingsal. Ég minni á ríkisútvarpsfrumvarpið sem kom fram í þrígang og að mati allra batnaði heldur í hvert skipti sem það kom fram. En ég ætla að minna hann á annað og það eru vatnalögin. (**Gripið fram í:** Þau voru samþykkt …) Þar var frumvarpinu frestað eða samþykkt þess og við höfum yfirlýsingar formanns Samfylkingarinnar um að það muni ekki fara fram óbreytt, að á því verði gerðar grundvallarbreytingar. Undir það hefur formaður þingflokks Samfylkingarinnar, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, tekið og undir það (Forseti hringir.) hefur hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson tekið líka. Þarna tókst stjórnarandstöðunni að taka stórhættulegt mál út úr þinginu (Forseti hringir.) og beina því inn í farveg þar sem gerðar verða á því grundvallarbreytingar, þ.e. ef menn standa við sitt.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Hv. þingmenn eru beðnir að virða tímamörk.)

[20:47]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þegar ég kom á þing 1995 varð mér mjög starsýnt á þetta fyrirbæri sem voru óskaplega langar ræður í 2. og 3. umr., sérstaklega um þetta leyti árs, rétt fyrir jól. Hér sátu menn löngum stundum langt fram á nótt, til klukkan þrjú, fjögur, og hlustuðu á óskaplega langhunda. Auðvitað voru einstaka góðar ræður inn á milli en þær týndust. Ég hef margoft bent á að svona fyrirkomulag eyðileggur alla rökræna umræðu vegna þess að þegar maður ætlar að ræða við viðkomandi þingmann veit maður ekki hvort hann verður búinn eftir eina mínútu eða eftir fjóra klukkutíma. Maður getur ekki setið í þingsal allan tímann og beðið. Ég gerði það reyndar einu sinni en Jesús minn, frú forseti, það er mikið á mann lagt. (**Gripið fram í:** Þú ætlaðir líka bara að vera í fimm ár.) Einmitt. (Gripið fram í.) Ég tel að menn eigi að geta meitlað hugsanir sínar þvílíkt í orð að þeir komi þeim frá sér á 15 mínútum í hæsta lagi og ef þeim tekst það ekki geta þeir komið aftur í ræðustól eins og þessi tillaga gerir ráð fyrir og ég bind miklar vonir við.

En það sem gerðist hér einu sinni var að minni hlutinn á

Alþingi beitti meiri hlutann ofbeldi, hann beitti hreinlega ofbeldi með því að tala út í eitt um eitthvert ákveðið mál til þess að fresta einhverju öðru máli og tókst það furðuoft. Ég ætla að vona að menn hætti slíku og það lýðræði fái að ríkja inni á Alþingi að þeir þingmenn eða sá meiri hluti sem þjóðin hefur kjörið og kosið yfir sig fái að ráða með eðlilegum hætti á Alþingi en þurfi ekki að hlusta á einhverjar óskaplegar umræður með því markmiði að ná að stöðva eitthvert mál.

[20:49]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Pétur H. Blöndal bendir réttilega á að það sé slæmt að vita ekki hve lengi umræður komi til með að standa einfaldlega vegna þess að ræðutími sé ótakmarkaður og þingmaður geti talað í fáeinar mínútur eða í nokkra klukkutíma, og að þetta sé slæmt. Ég er sammála honum um það á sama hátt og það er slæmt líka að þingheimur viti ekki hve lengi þingfundur standi, hvort það er til 5, 7, 8, 12 á miðnætti eða til morguns daginn eftir. Þá er spurningin: Hvernig getum við sem erum óánægð með þetta fyrirkomulag náð saman? Hvernig gerum við það? Jú, við finnum einhvern milliveg þarna á milli þar sem við stillum saman ræðutímann og lengd vinnudags og lengd þinghaldsins á ári hverju, við komumst að samkomulagi um þetta. Þarna voru menn byrjaðir að tala saman um að finna þessa fínstillingu. Við vorum búin að fallast á verulegar breytingar á ræðutímanum. Við settum að vísu fram róttækari breytingar en forsetinn vill hvað varðar forræði á þinginu. Við vildum að verkstjórnin væri á hendi stjórnarandstöðunnar sem héldi þá uppi merki þingsins en ekki ríkisstjórnarinnar hverju sinni eins og því miður hefur verið allt of oft, að forseti þingsins hefur þurft að lúta meirihlutavaldi og stjórnarstefnunni hverju sinni. Við höfum verið með tillögur um að finna þetta nýja samhengi hlutanna og vorum á leið með að gera það, við hefðum þurft að gefa okkur einhverja mánuði til þess. (Gripið fram í.) Hversu marga, spyr hv. þingmaður? Kannski hefði okkur (Forseti hringir.) ekki tekist það, ég veit það ekki, en við ættum að reyna það vegna þess að það á að vinna að þessum málum og þessum breytingum í breiðri samstöðu og samkomulagi við alla.

[20:51]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er mjög miður að ekki hafi náðst samstaða allra flokka um þetta mál en það gengur náttúrlega ekki þannig að einn flokkur ætli að fara að segja hinum fyrir verkum, hvað þeir eigi að gera, hvernig eigi að hafa þetta, annars samþykki hann það ekki. Hann er kannski vanur því í gegnum tíðina að geta alltaf sagt fyrir hvað hann vill fá með langhundum, málþófi o.s.frv. Auðvitað gengur það ekki endalaust. Mér sýnist að þolinmæði hinna flokkanna hafi brostið í því að bíða eftir hv. þingmönnum Vinstri grænna þar sem þeir vildu ná sínu fram og engu öðru.

[20:52]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er náttúrlega grafalvarleg umræða og ekki ástæða til að henda gaman að henni. En óneitanlega er það svolítið skondið að fulltrúi úr Sjálfstæðisflokki skuli koma hér upp og segja að það gangi náttúrlega ekki að einn flokkur ráði, að einn flokkur ráði í þinginu, í ríkisstjórn. Hver hefur ráðið í ríkisstjórn og hér á þinginu síðan 1991 (**PHB:** Því miður ekki einn.) annar en Sjálfstæðisflokkurinn. Því miður ekki einn, segir hv. þingmaður. Og hann bætir um betur, því miður réð hann ekki einn, því miður gat hann ekki valtað yfir allt og alla. Við erum ekki að tala fyrir því að einn flokkur ráði. Við erum ekki að tala fyrir því að Vinstri hreyfingin – grænt framboð ráði. Ég er búinn að gera grein fyrir þeim hugmyndum sem við höfum haft og á hvern hátt við höfum teflt þeim inn í nýjan samkomulagsgrundvöll. Við höfum verið að gera grein fyrir því til að reyna að ná samkomulagi og sáttum í þessu mikilvæga máli.

[20:53]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er eiginlega agndofa yfir ræðu hv. þm. Ögmundar Jónassonar og ég virðist ekki nú frekar en áður hafa sama málskilning og hv. þingmaður. Hann talar í fyrsta lagi um að þetta sé frumvarp forseta en hér eru flutningsmenn fyrir utan hæstv. forseta þingflokksformenn allra annarra flokka en Vinstri grænna. Mér sýnist að það þýði að að baki þessu frumvarpi gætu verið 54 þingmenn í heildina á meðan Vinstri grænir eru níu og segja nei. Þá spyr ég: Hvert er lýðræðið? Ef fjórir flokkar ásamt forseta þingsins eru sammála frumvarpinu og vilja leggja það fram í þessari mynd en þingflokkur Vinstri grænna segir nei, hvert er þá lýðræðið? (Gripið fram í.)

Í öðru lagi leyfir hv. þingmaður sér að tala þannig a.m.k. til okkar þingmanna Sjálfstæðisflokksins að við völtum yfir allt og alla á meðan honum er svo tamt að tala um mannréttindi og hvernig fólk eigi að koma þokkalega fram hvert við annað, virða skoðanir og annað í þeim dúr. Ég spyr hv. þm. Ögmund Jónasson: Hvernig skilgreinir þú lýðræðið þegar að baki þessu frumvarpi eru allir flokkar á þingi nema Vinstri grænir?

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti vill minna þingmenn á að beina máli sínu til forseta.)

[20:55]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst um það hvernig ég skilgreini lýðræðið. Ég hallast svolítið að skilgreiningu Johns Stuarts Mills eins og hann setur hana fram í sínu afbragðsriti *Frelsinu* sem er grundvallarrit frjálslyndu stefnunnar og klassískt hvað varðar skilgreiningar á lýðræði, ekki bara hlutverki og valdi meiri hluta heldur einnig framkomu gagnvart minni hluta í þjóðfélaginu almennt og á þingum eins og okkar. Ég vildi gjarnan taka ágæta umræðu og ítarlega um þetta mál, þetta er grundvallaratriði og skiptir að sönnu miklu máli.

Hvers vegna vísað er í frumvarp hæstv. forseta Alþingis. Það geri ég einfaldlega vegna þess að hann er verkstjórinn í þessu máli. Það var hann sem lagði þetta frumvarp fram. Það var hann sem orðaði hlutina þannig, þegar spurt var hvort menn væru reiðubúnir til samkomulags t.d. um að sleppa takmörkunum í 2. umr. um þingmál, að þetta væri úrslitakostur af sinni hálfu. Þannig var málið sett fram. Ég

er einfaldlega að horfa á veruleikann eins og hann blasti við mér og hefur blasað við okkur. Síðan er það alveg rétt að aðrir þingflokkar en Vinstri hreyfingin – grænt framboð hafa fallist á þessar tillögur hæstv. forseta Alþingis og ég efast ekki um að þeir eigi drjúgan þátt í því líka að móta þessar tillögur og hafi sett fram hugmyndir að sjálfsögðu líka. Ég hef verið að gera grein fyrir áherslum sem við höfum haft. Þær hafa líka komið frá Samfylkingu, Framsóknarflokki og Frjálslyndum, að sjálfsögðu, en ég er að vísa til þess að það er síðan á forræði forseta þingsins að móta úr þessum hugmyndum sem fram hafa komið. (Forseti hringir.) Það sem við höfum verið að gagnrýna er endahnúturinn af hans hálfu, þegar sýnt er að hann hefur ekki náð því ætlunarverki að sætta alla þingflokka við þær hugmyndir sem hann leggur fram þá gefst hann upp.

[20:58]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég er einn flutningsmanna að því frumvarpi sem hér er til umræðu ásamt hv. þingflokksformönnum Sjálfstæðisflokks, Framsóknarflokks og Frjálslynda flokksins auk hæstv. forseta Alþingis.

Ég verð að játa að ég hef verið dálítið hugsi yfir þeirri umræðu sem fram hefur farið frá því að þetta þingskapamál leit dagsins ljós. Mér hefur þótt málflutningur hv. þingmanna Vinstri grænna vera þess eðlis að ég er nokkuð viss um að seinna og síðar meir muni þeir sjá eftir þeim stóryrðum sem fallið hafa í umræðunni. Ég er sannfærður um að þær hugmyndir sem hér eru lagðar fram eru til þess fallnar að styrkja þingið, styrkja Alþingi sem stofnun, styrkja eftirlitshlutverk Alþingis, styrkja Alþingi sem löggjafarsamkundu og styrkja Alþingi sem umræðuvettvang samfélagsins. Ég er sannfærður um að við erum á réttri leið hvað það varðar með þeim hugmyndum sem hér liggja fyrir.

Ég hef lagt mig í framkróka við að reyna að átta mig á hverjar röksemdir hv. þingmanna Vinstri grænna eru. Ég hef frá því í sumar tekið þátt í að vinna að þessu máli, leita eftir hugmyndum og sjónarmiðum sem hafa verið til þess fallin að styrkja málið og það vita þeir sem til þekkja og hafa fylgst með málinu frá því í sumar að það hefur tekið verulegum breytingum frá upprunalegum hugmyndum. Það frumvarp sem nú liggur fyrir hefur því þroskast mikið og þróast í meðförum og að þeirri umræðu hafa allir þingflokkar komið og einnig þingflokkur Vinstri grænna þó að á endanum hafi ekki allir náð saman um það. En það breytir ekki hinu þegar við stöndum frammi fyrir því að þingflokkar hafa náð saman um breytingar, stjórnarflokkar og meiri hluti stjórnarandstöðu, að þá hlýtur að vakna sú spurning hvort rétt sé að láta staðar numið og að einstaka þingflokkar hafi neitunarvald um að málið sé lagt fram eða hvort ganga eigi fram með málið. Í þessu tilviki var tekin ákvörðun um að fara fram með málið.

Mér hefur líka þótt athyglisvert í þessari umræðu að hv. þingmenn hafa gengið mjög hart fram í því að halda fram að hefðin sé sú að þingskapamál hafi aldrei verið lögð fram nema í sátt. Það er ekki alveg rétt því að árið 1936, þegar gerðar voru verulegar breytingar á þingsköpum, á grundvallaratriðum sem gilda jafnvel enn þann dag í dag eins og til að mynda í atkvæðagreiðslu, þ.e. að þeir sem ekki greiða atkvæði teljast til þeirra sem taka þátt í atkvæðagreiðslu, var frumvarp til þingskapa samþykkt í neðri deild með 17 atkvæðum gegn 9. Sama frumvarp var samþykkt í efri deild með 9 atkvæðum gegn 5. Þessi þingsköp giltu að stofni til til ársins 1985. Þess vegna er ekki hægt að halda því fram að undantekningarlaust hafi verið alger samstaða í flutningi þingskapamála eins og haldið hefur verið fram í umræðunni hér. Þá er einnig ástæða til að rifja upp og nefna að síðastliðið sumar var gerð breyting á nefndaskipan. (**Gripið fram í:** Í nokkurn veginn hálfa öld.) Það hafa ekki verið gerðar miklar breytingar á þingsköpum, það eru ekki mörg önnur fordæmi til að horfa til þannig að það er vert að hafa það í huga. Síðastliðið sumar voru gerðar breytingar á þingsköpum, breytingar á nefndum sem ekki var heldur samstaða um. Mér finnst mikilvægt að þetta sé í heiðri haft í umræðunni og horft til þess þegar menn láta þau stóryrði falla að það þekkist ekki að þingsköp hafi verið lögð fram nema alger samstaða sé um málið. Það er mjög mikilvægt að þetta liggi fyrir í þeirri umræðu sem hér fer fram.

Spurningin sem við stóðum frammi fyrir var einfaldlega þessi: Á einn þingflokkur að hafa neitunarvald þegar stjórnarflokkarnir hafa náð saman um mál og meiri hluti stjórnarandstöðunnar er tilbúinn að taka þátt? Þessari spurningu er að sjálfsögðu svarað með því að leggja frumvarpið fram en það breytir ekki hinu að ég hefði gjarnan viljað sjá alla þingflokka taka þátt í að leggja málið fram. Eins og kom fram í máli forseta mun þingið taka sér þann tíma sem þarf til að ljúka málinu og að sjálfsögðu er ekki útséð um það þegar málið verður afgreitt á endanum hvort hv. þingmenn gangi í takt og við eigum eftir að sjá hvort við náum slíkri lendingu en það væri mikill akkur í því.

Ég vil líka nefna sérstaklega við þessa umræðu vegna þess að mér hefur þótt heldur að hæstv. forseta Alþingis vegið að að minni hyggju hefur hann leitast við að draga fram sjónarmið allra í umræðu um málið. Hann hefur lagt sig fram um að reyna að ná samstöðu. Ef ég man sögu málsins rétt þá lagði hæstv. forseti það fyrst fram á fundi forsætisnefndar í júlí eða ágúst sl. og síðan hefur það verið til umræðu og á forræði þingflokksformanna og menn hafa leitast við að ná sameiginlegri lendingu sem því miður ekki tókst.

Erindi mitt í ræðustól er kannski fyrst og fremst að reyna að mæta þeim röksemdum sem gagnrýnendur frumvarpsins hafa komið fram með. Í fyrsta lagi hefur það verið gagnrýnt að málfrelsið sé skert. Þá hljótum við að spyrja okkur: Hver er kjarninn í málfrelsinu? Kjarninn í málfrelsi og tjáningarfrelsi hlýtur að vera sá að menn geti komið á framfæri sjónarmiðum sínum og skoðunum. Það hlýtur að vera lykilatriðið, og að menn geti gert það þannig að engar hindranir séu í veginum. Þegar við horfum til þess að þetta frumvarp fer í gegnum þrjár umræður, verði það að lögum, og að hv. þingmenn geta talað eins oft og þeim sýnist, þá er ekki hægt að halda því fram með rökum eða af sanngirni að verið sé að skerða málfrelsið. Það er ekki sanngjarnt. Að mörgu leyti má líka halda því fram að það fyrirkomulag sem hér er verið að leggja til sé miklu líklegra til að leiða til rökræðu en ekki einræðu og það skiptir mjög miklu máli. Ég hef trú á því að sú breyting verði, miðað við það sem hér hefur ríkt í langan tíma, að þingmenn stjórnarliðsins

muni taka miklu meiri þátt í umræðunni og að niðurstaðan verði meiri rökræða en einræða eins og hér hefur verið á köflum og sá sem hér stendur hefur einnig tekið þátt í því og ég ætla ekki að draga minn þátt út í þeim efnum.

Af því að hér hefur verið vísað til umræðna um fjárlög, sem kveðið er á um í stjórnarskrá, þá held ég að það sé atriði sem við hljótum að skoða mjög vandlega hvort ástæða sé til að rýmka þá umræðu sérstaklega og að sjálfsögðu á eftir að skoða það vel í nefnd. Við erum nýfarin í gegnum umræðu um fjárlög sem tók 11–12 klukkustundir í það heila og ég held að ég fari með rétt mál þegar ég segi að hv. þingmenn Vinstri grænna hafi talað í tæpa 7 tíma af þessum 12, ég verð þá leiðréttur ef ég fer ekki rétt með. Þessar 7 tíma ræður kölluðu ekki fram rökræður, þær kölluðu ekki fram breytingar á fjárlagafrumvarpinu og þær höfðu kannski efnislega ekki nein áhrif á frumvarpið. Ég er ekki að segja að þessi breyting endilega þýddi það en við horfum hins vegar fram á að sú umræða gaf okkur ekki fyllri eða betri mynd eða breytti á nokkurn hátt því sem hér var afgreitt í dag og það hlýtur að vera umhugsunarefni.

Röksemdafærsla sem hér hefur einnig verið beitt er að hitamál samtímans hafi tekið breytingum vegna mikillar og langrar umræðu. Ég held að það hafi fyrst og fremst verið vegna þess að menn höfðu vondan málstað og vegna þess að menn voru á rangri leið. Ég held að það hafi fyrst og fremst verið vegna þess að hv. þingmenn hafi komið fram með athugasemdir sem full ástæða var til að horfa til og taka mark á sem hafi breytt þeirri umræðu en ekki bara langar ræður. Ég held að það sé lykilatriði og ekki sé hægt og ekki sé sanngjarnt að leggja það þannig upp að málþóf eitt út af fyrir sig hafi tryggt einhverjar breytingar. Ég held að það sé miklu frekar að hlutaðeigandi ríkisstjórn hafi verið á rangri leið og menn hafi uppgötvað það og þar af leiðandi hafi tekist að draga fram einhverjar breytingar. Þegar þetta er dregið saman þá er það ósanngjarnt og stóryrði sem ekki standast að hér sé verið að svipta menn málfrelsi, það heldur ekki, vegna þess að kjarninn í málfrelsinu er að menn fái undanbragðalaust að koma sínum sjónarmiðum að og þar séu ekki hindranir og það er ekkert í þessu frumvarpi sem skerðir málfrelsið.

Í annan stað er spurningin, eins og m.a. hv. þm. Ögmundur Jónasson vísaði til í ræðu sinni, hverjir möguleikar stjórnarandstöðunnar eru til að veita ríkisstjórninni aðhald. Það hlýtur eðlilega að vera einn mælikvarðinn sem lagður er á þetta þingskapamál vegna þess að eitt meginhlutverk stjórnarandstöðunnar er að veita aðhald. Í þeim hugmyndum sem hér liggja fyrir er alveg ljóst að staða stjórnarandstöðunnar er bætt. Mál fara til nefndar eftir 1. umr. og eftir 2. umr. ef þeim er breytt þannig að þau fara a.m.k. tvisvar til nefnda. Dregið er úr því að hægt sé að keyra mál í gegn, m.a. með því að mál sem koma fram síðar en í nóvember koma ekki á dagskrá fyrr en eftir áramót. Þetta er stórvægileg breyting frá því sem verið hefur og mun án efa hafa áhrif í þessa veru. Þá er lagt til að í stað þess að hæstv. ráðherrar komi og svari vegna gjörða sinna tvisvar í mánuði í svokölluðum óundirbúnum fyrirspurnum er ætlunin að hafa slíkar fyrirspurnir átta sinnum í mánuði þar sem hægt verður að spyrja ráðherra út úr, á hvaða ferðalagi þeir séu. Hér er verið að rýmka þetta enn frekar. Einnig er lagt til að þinginu sem umræðuvettvangi samfélagsins verði á hverjum degi ætlaðar a.m.k. 30 mínútur, sem er a.m.k. 10 mínútna framlenging frá því sem nú, til að hægt sé að taka upp mál dagsins þannig að möguleikar til að veita ríkisstjórn og meiri hluta á hverjum tíma aðhald í þingstörfunum eru án efa auknir. Því er ekki hægt að halda þeim sjónarmiðum fram að mínu viti að hér sé verið að skerða tækifæri stjórnarandstöðunnar til að veita aðhald. Mér finnst þau sjónarmið eiga mjög undir högg að sækja í þessari umræðu og ég finn þeim ekki stað. Ég lít svo á að hér sé verið að auka enn frekar möguleika stjórnarandstöðunnar. Það er staðreynd að það hefur fyrst og fremst verið hlutverk stjórnarandstöðunnar að veita ríkisstjórninni aðhald, og það er kannski mál sem vert er að ræða sérstaklega, hugsanlega mætti þingið skoða hvort fleiri ættu ekki að koma að þeirri umræðu, hefðin hefur verið sú og þess vegna þurfum við að horfa á það þegar við breytum þingsköpum að tryggja að stjórnarandstaðan hafi þennan möguleika.

Enda þótt spyrt hafi verið saman í þessari umræðu annars vegar framlögum til að styrkja þingið og hins vegar frumvarpi til þingskapalaga sérstaklega virðist mér eins og málin hafi verið að þróast þannig að fjárlögin verði afgreidd og líklega án þess að frumvarp til þingskapalaga hafi verið afgreitt þannig að þá hefur sá aðskilnaður væntanlega átt sér stað sem hér hefur verið talsvert gagnrýndur. Í grundvallaratriðum er alveg ljóst að stjórnarandstaðan og þingið verður ekki styrkt nema einhver fjárframlög komi til. Það er algert lykilatriði í þessari umræðu. Ég fæ því ekki séð að hægt sé að gagnrýna það á þennan hátt og þess vegna þykir mér miður, af því að sá er hér stendur hefur tekið þátt í því með mörgum þeirra sem nú eru í stjórnarandstöðu að veita ríkisstjórn aðhald, að nú þegar að minni hyggju er verið að styrkja þingið, bæta það og efla, skuli hv. þingmenn Vinstri grænna ekki koma með okkur í það ferðalag. Þetta hefur valdið mér miklum vonbrigðum og er full ástæða til að það komi fram í þessari umræðu.

Í þriðja lagi hlýtur að sjálfsögðu löggjafarstarfið sjálft að vera sá mælikvarði sem lagður er á þetta frumvarp. Erum við að reyna að bæta löggjafarstarfið? Erum við að reyna að vanda vinnuna? Erum við að reyna að tryggja að þau mistök sem átt hafa sér stað í fortíðinni endurtaki sig ekki? Að sjálfsögðu getum við ekki tryggt það til fulls en það er ljóst að það frumvarp og þær hugmyndir sem hér liggja fyrir stefna að því.

Ég hef sagt í þessari umræðu að ég líti svo á að þetta frumvarp til þingskapalaga sé skref í rétta átt. Þetta er enginn fullnaðarsigur og þetta er engin endanleg endurbót en með þessum hugmyndum hefur tekist að ná fram samstöðu fjögurra flokka af fimm á hinu háa Alþingi. Það er ákveðinn áfangi þó að ég telji, eins og ég sagði áðan, að það sé ekki útilokað þegar við lokum þessu máli á endanum að allir gangi í takt. En þá er spurningin kannski þessi: Hvað er það raunverulega sem verið er að skerða? Því sem haldið hefur verið fram og menn hafa verið að rugla saman er annars vegar málfrelsið og hins vegar rétturinn til málþófs. Það má kannski segja sem svo að þarna hafi hv. þingmanni orðið fótaskortur á tungunni ef svo má að orði komast, en ef menn vilja tala um réttinn til málþófs, (Gripið fram í.) nei, hv. þingmaður sem hér tjáir sig um þetta, það er spurningin

um réttinn til málþófs. Þegar þetta frumvarp er skoðað þá er alveg ljóst, ef menn vilja horfa til þess, að þetta fyrirkomulag býður a.m.k. upp á mjög góða möguleika á að hafa umræður langar og miklar. Má bara taka sem dæmi að 5 mínútna ræða með fullum andsvörum gefur u.þ.b. 23 mínútur ef þau eru nýtt í botn, það er hægt að fylgja 5 mínútna ræðu eftir með 18 mínútna andsvörum. Það er því alveg ljóst að ef markmiðið er bara að hafa langan tíma, þ.e. að umræður taki langan tíma, þá er ekkert í þessu frumvarpi sem kemur í veg fyrir að hægt sé að halda umræðu um mál lengi áfram. Það er ekkert hér sem stöðvar það.

Í þessum hugmyndum er einnig gengið út frá því að hver þingflokkur geti óskað eftir að tvöfalda ræðutíma sinn a.m.k. tvisvar á vetri sem gefst þá þeim þingflokki stjórnarandstöðunnar sem hér er kannski fyrst og fremst verið að ræða um. Umræðuefnið hlýtur að vera það hvort verið sé að vega að stjórnarandstöðunni eða ekki. Niðurstaða mín er sú að verið sé að styrkja stjórnarandstöðuna. Ég virði það að aðrir hafi uppi annað sjónarmið en ég hef reynt að rýna í þau og hlýða á þau sjónarmið en mér finnst þau ekki sannfærandi. Ég verð að segja það alveg eins og er. Einnig getur hæstv. forseti tekið ákvarðanir um að framlengja umræðuna. Einnig er hægt að óska eftir því við forseta að umræðan verði lengri, þannig að það er ekki sanngjarnt að halda því fram að það sé útilokað að hafa langar umræður. Mér þykja röksemdirnar sem fram hafa komið til andstöðu við þetta mál á engan hátt sannfærandi og mér finnst þurfa betri sjónarmið ef sannfæra á einhvern, ég skal kannski ekki segja um það, en a.m.k. þingflokksformenn 54 hv. þingmanna á þinginu hafa lagt til að þessi leið verði farin og ef hv. þingmenn Vinstri grænna ætla að sveigja þá þingmenn yfir á sitt band þurfa þeir að mínu viti að koma með betri og vandaðri sjónarmið en komið hafa fram af þeirra hálfu.

Ég hef ekki heyrt að á öðrum Norðurlöndum eða annars staðar í Evrópu, þar sem ræðutími er sennilega mun takmarkaðri en hér er lagt til, sé því haldið fram að tjáningarfrelsi eða málfrelsi sé skert eða að þingmenn hafi verið sviptir því. Ég lít svo á, virðulegi forseti, að hlutverk þingsins sé í fyrsta lagi að setja lög og löggjafarstarfsemin er styrkt. Í annan stað er hlutverk þingsins að veita ríkisstjórninni aðhald og eins og hefðin hefur verið hér að tryggja stjórnarandstöðunni möguleika á að veita ríkisstjórninni aðhald, ég held að það sé betur tryggt nú en áður. Í þriðja lagi að þingið verði öflugur umræðuvettvangur samfélagsins og það er verið að styrkja það einnig. Að minni hyggju er fyrst og fremst verið að styrkja og bæta þingið, efla það sem stofnun, og að hér sé verið að stíga lítil skref í rétta átt. Sá sem hér stendur er svo sem ekkert saklaus að því að geta vel hugsað sér að taka stærri skref í þessa átt en í þessari umferð náðist sátt um þær breytingar a.m.k. hjá fjórum þingflokkum af fimm að taka þetta skref. Ég held, virðulegi forseti, að við eigum að taka þetta skref, við eigum að nota þann tíma sem við þurfum núna til að bæta það frumvarp sem hér liggur fyrir í meðförum þingsins og ég er nokkuð viss um að hv. þingmenn Vinstri grænna munu taka þátt í þeirri umræðu og hver veit nema við munum öll ganga í takt við þegar málið verður á endanum afgreitt.

[21:20]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég lýsti þeirri skoðun minni síðasta fimmtudag að ég teldi frumvarpið á margan hátt mjög jákvætt. Það er rétt viðleitni að færa Alþingi til nútímalegs horfs, gera það skilvirkari og um leið fjölskylduvænni vinnustað en verið hefur. Ég tel hins vegar að ganga megi mun lengra í þessum efnum. Þetta er fyrsta skrefið í rétta átt en við þurfum að gera enn betur.

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson sagði að í málfrelsinu fælist fyrst og fremst það að koma sjónarmiðum sínum og skoðunum á framfæri og að það gætu menn gert án hindrana. Ég tek undir orð hæstv. iðnaðarráðherra Össurar Skarphéðinssonar um að ég er ekki fullviss um að rétt sé að stytta ræðutímann niður í 15 mínútur. Ég tel það of langt gengið og brýni þingmenn til að ná samstöðu um það mikilvæga mál. Málfrelsið er mjög mikilvægt. Við þurfum að fjalla um það á mjög yfirvegaðan og rólegan hátt og leita allra leiða til að ná samstöðu.

Hv. þingmaður talaði annars vegar um rökræðuna og hins vegar um einræðuna, og er þá líklega að vísa í hið svokallaða málþóf. Ég vil benda á þriðju aðferðina sem er hin svokallaða kappræða. (Forseti hringir.) Ég tel að við séum því miður að færa umræðuform á Alþingi (Forseti hringir.) úr rökræðustíl í kappræðustíl.

[21:23]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður beindi ekki til mín neinni sérstakri spurningu en setti fram athyglisverð sjónarmið. Það er rétt hjá hv. þingmanni að frumvarpið er liður í því að reyna að gera Alþingi fjölskylduvænni og betri vinnustað — ég veit ekki hvort ég vil kalla þjóðþingið vinnustað en menn koma jú þar saman og vinna sín verk. Ég treysti mér ekki til að meta hvort tryggt sé að málfrelsi haldist óskert með 15 mínútna, 20 mínútna eða 25 mínútna ræðutíma, ég hef ekki fullmótaða skoðun á því. Hér er lagt til að hann verði 15 mínútur en það breytir því ekki að nefnd á eftir að fara yfir málið og á þetta ef til vill eftir að mótast enn betur. Við fáum þá hugsanlega einhverjar aðrar hugmyndir. En ég þori ekki að fullyrða að málfrelsi sé tryggt með 15, 20, 25 mínútum nú eða 10 mínútum.

[21:24]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni fyrir ræðu sem var að mörgu leyti ágæt. Hún var ágæt vegna þess að hún var málefnaleg, hún tefldi fram röksemdum og ræðumaður lýsti skoðunum sínum. Ég er ekki sammála skoðunum hans að öllu leyti en er tilbúinn að íhuga röksemdirnar. Ég vil taka fram að þótt hann hafi fundið þess dæmi frá öndverðri 20. öld að ekki hafi verið samstaða um breytingar á þingsköpum og einnig dæmi frá síðasta vori, þá er hefðin sú í seinni tíð að leitað hefur verið eftir samstöðu um breytingar á þingskapalögum. Ég minni á þær breytingar sem voru gerðar í byrjun 10. áratugar síðustu aldar og á síðustu árum og ég vísa í umræðuna um það efni sem hefur byggst á virðingu fyrir þessari hefð.

Hv. þingmaður sagði að samkvæmt frumvarpinu gæfist

þingheimi tækifæri til að koma skoðunum sínum á framfæri og er þá að vísa í 2. og 3. umr. þar sem menn geta talað í 15 mínútur í fyrstu ræðu og síðan heilar 5 mínútur. Það er alveg rétt. Menn geta komið skoðun sinni á framfæri á 5 mínútum en þegar kemur að því að rökræða í þaula flókin þingmál þurfa menn hugsanlega á lengri tíma að halda. Ég gæti vísað í þingmál sem hafa verið hér til meðferðar og hafa hreinlega þurft á því að halda að kafað væri í hlutina.

Hvort stjórnarandstaðan telji að sér vegið? Já, hún telur svo vera. Á hún þá ekki að hlíta vilja meiri hlutans í þinginu? Það fer eftir því hvernig menn vilja standa að breytingum af þessu tagi. Stjórnarmeirihlutinn og (Forseti hringir.) meiri hlutinn í þinginu vill hafa vit fyrir okkur í stjórnarandstöðunni. Það er kölluð forræðishyggja og það (Forseti hringir.) er henni sem við viljum hafna í þessari umræðu.

[21:27]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að fagna tóninum í ræðu hv. þingmanns, það eflir trú mína á að þegar við á endanum afgreiðum málið verði allir í takt.

Hv. þingmaður sagði að stjórnarandstöðunni fyndist að sér vegið. En það er nú einu sinni þannig að minni hluta stjórnarandstöðunnar þykir að sér vegið, 9 af 20 þingmönnum stjórnarandstöðunnar telja að sér vegið en 11 telja að frumvarpið sé ekki til þess fallið að veikja stjórnarandstöðuna. Ég virði fyllilega þau sjónarmið sem komið hafa fram þó að mér þyki þau ekki sannfærandi, eins og ég hef áður sagt. En ég er líka viss um að þingskapamálið á hugsanlega eftir að taka breytingum í meðförum þingsins. Markmiðið hlýtur á endanum að vera að efla Alþingi sem stofnun, efla eftirlitshlutverk þess með framkvæmdarvaldinu og efla það sem umræðuvettvang. Það er markmiðið og ég er sannfærður um að við erum á réttri leið.

[21:28]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður talar um mikilvægi þess að efla Alþingi sem umræðuvettvang. Það er kjarninn í málflutningi okkar, að standa vörð um rökræðuna á Alþingi. Erum við málsvarar þess að menn standi í ræðustól og tali klukkustundum saman? Nei. Við erum hins vegar andstæðingar þess að frumvörp, illa grunduð og í óþökk þjóðarinnar, séu keyrð með offorsi í gegnum þingið. Staðreyndin er sú að við höfum oftar en ekki staðið hér í ræðustól án þess að geta fengið vitneskju um það hvort umræðu um það mál sem er til umfjöllunar hverju sinni verður endanlega lokið við sólarupprás eður ei. Það er þess vegna sem við höfum verið að reyna að samþætta þessi sjónarmið eða þessar reglur, ræðutímann, vinnudaginn, þinghaldið.

Við höfum talað fyrir því að þinghald verði lengt, að þingárið verði lengt, fyrirkomulaginu á vinnudeginum breytt í grundvallaratriðum og að sjálfsögðu líka hitt að valdahlutföllum innan þingsins verði breytt. Það er í því samhengi sem við höfum talað um að forseti þingsins komi úr röðum stjórnarandstöðu, verkstjórinn á þingi, að formenn þingnefnda veljist til starfa á grundvelli reynslu og þá ekki síður úr stjórnarandstöðu en herbúðum stjórnarsinna.

Tillögur okkar ganga með öðrum orðum út á að efla þingið (Forseti hringir.) þannig að það standist framkvæmdarvaldinu og stjórnarmeirihlutanum á þinginu snúning.

[21:31]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við hv. þm. Ögmundur Jónasson erum algjörlega sammála um að við viljum tryggja það að illa ígrunduð lög fari ekki hér í gegn. Um það erum við algjörlega sammála og við vitum það líka báðir, hv. þingmenn, að nefndastarfið er lykilatriði ef tryggja á vandaða meðferð. Þar fer hin raunverulega vinna fram. Það er þar sem menn uppgötva hnökrana á frumvörpum alla jafna. Þannig að við hv. þingmenn erum samstíga um þetta. Ég tel að þingskapalögin tryggi og bæti þessa vinnu.

Í annan stað nefnir hv. þingmaður að það sé erfitt að gera áætlanir því menn viti ekki hvort umræðu ljúki fyrir sólarupprás eða ekki. Hér er verið að stíga það skref að ekki verði kvöldfundir nema á þriðjudögum, þ.e. að það sé eini dagurinn sem sé tekinn frá, að öðru leyti ljúki þingfundum ekki síðar en klukkan átta. Þetta er að sjálfsögðu skref í þá átt sem hv. þingmaður nefnir hér.

Ég verð að segja það, virðulegi forseti, að eftir að hafa hlýtt á hv. þingmann tala, eftir að hafa tekið þátt í umræðunni og andsvörum þá virðist mér hv. þingmaður ekki endilega vera að gagnrýna það frumvarp sem hér liggur fyrir, heldur fyrst og fremst að gagnrýna það sem ekki stendur í frumvarpinu, t.d. að taka hefði mátt stærri skref til að styrkja stjórnarandstöðuna. Hv. þingmaður nefndi forseta þingsins, formenn í nefndum o.s.frv. Þar kannski liggur hin raunverulega efnislega gagnrýni en hún liggur ekki endilega í gagnrýni á því frumvarpi sem hér liggur fyrir. Mér þykir ágætt að þetta hafi komið fram við þessa umræðu. (**Gripið fram í:** Ég er að gagnrýna aðstandendur og ákvæði.)

[21:33]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil við upphaf þessarar umræðu af minni hálfu og fyrir hönd Framsóknarflokksins taka sérstaklega undir það sem þingflokksformaður okkar sagði hér á dögunum, hv. þingmaður, Siv Friðleifsdóttir, með leyfi forseta:

„Alþingi Íslendinga verður að hlýða kalli tímans. Það eru breyttir tímar og við verðum að taka það til greina í vinnubrögðum okkar. Það er ekki mönnum bjóðandi að hafa ræðutímann eins og hann hefur verið og þetta segi ég, þó að ég sé í stjórnarandstöðu. Hér hafa stundum verið fluttar ræður sem staðið hafa í marga klukkutíma, heilu næturnar og þetta er vopn sem stjórnarandstaðan hefur oft beitt til að reyna að koma málum af dagskrá.“

Hæstv. forseti. Ég tek heils hugar undir þessi varnaðarorð og ég vil segja við upphaf þessarar umræðu að við Íslendingar segjum oft á mikilvægum stundum að við eigum elsta þjóðþing heimsins. Stofnað á Þingvöllum árið 930, elsta og virðulegasta þjóðþing heimsins, sem á mörgum sviðum hefur verið fyrirmynd margra annarra þjóðþinga og menn hafa horft hingað reynslunnar vegna og viljað læra af okkur. Þess vegna er það náttúrlega mjög mikilvægt fyrir okkar forna og nýja þing að vera áfram í þeim fararbroddi,

finna til í stormum samtímans, taka breytingum og kalli breyttra tíma til þess að vera áfram í fremstu röð.

Íslendingar voru oft veikir, og það er kannski vert að minnast þess líka hér að Alþingi Íslendinga var um langt skeið lagt niður og marga hugsjónamenn okkar á 19. öldinni dreymdi um að þing yrði endurreist. Þar voru Fjölnismenn og snarorðir snillingar sem sáu að frelsi þjóðarinnar og staða Íslendinga yrði veik og engin ef ekki risi upp öflugt Alþingi.

Jónas Hallgrímsson, sá mikli snillingur sagði:

Hörðum höndum
vinnur hölda kind
ár og eindaga;
siglir særokinn,
sólbitinn slær,
stjörnuskininn stritar.

Traustir skulu hornsteinar
hárra sala;
í kili skal kjörviður;
bóndi er bústólpi,
bú er landstólpi,
því skal hann virður vel.

Svo bætti hann við:

Ríða skulu rekkar,
ráðum land byggja,
fólkdjarfir fyrðar
til fundar sækja,
snarorðir snillingar
að stefnu sitja;
þjóðkjörin prúðmenni
þingsteinum á.

Sannarlega eru þetta orð í tíma töluð á hverjum tíma, þjóðkjörin prúðmenni, menn sem að virða hvern annan, hvort þeir skipa meiri hlutann í þetta sinn eða hinn tímann. Kannski er það nú svo þegar ég fer yfir stöðu Alþingis um langa hríð — ég hef fylgst með Alþingi lengi, setið hér lengi, og geri mér grein fyrir því að þingið, Alþingi Íslendinga er ekki lengur í fremstu röð í heiminum sakir vinnubragða sinna. Alþingi Íslendinga er ekki það sjálfstæða þing sem menn dreymdi um. Alþingi Íslendinga er veik stofnun af mörgum ástæðum.

Hér tala menn mjög um virðingu stjórnarandstöðunnar og það þurfi að styrkja stjórnarandstöðuna. Það er útúrsnúningur og fyrirsláttur. Alþingi Íslendinga er fyrst og fremst veikt af því það hvílir í fangi framkvæmdarvaldsins, ríkisstjórnarflokkanna á hverjum tíma. Það er kannski sá aðskilnaður og sú stóra stund sem þarf að renna upp til þess að breyta hér starfsháttum, að menn átti sig á því að þar liggur veikleiki þingsins.

Ég er búinn að sitja hér dálítið langan tíma, eins og ég sagði. Því miður hefur mér fundist að þingmenn stjórnarflokkanna hefðu oft og tíðum ekki það frelsi sem þeir ættu að hafa og nýti þeir það frelsi þá eru þeir stundum ekki lengur í sátt í sínum hópi. Því miður sjáum við gerast hér í þinginu hluti sem ekki eiga að eiga sér stað. Þá á ég t.d. við það mál sem við ræðum á morgun. Hvernig má það vera að tveir forustumenn sem stýra ríkisstjórn semji um stjórnarráðslögin og breytingar á milli ráðuneytanna á einum tveggja manna fundi á Þingvöllum? (**Gripið fram í:** Við vorum fjögur.) Þannig að það er ljótur svipur á slíkum vinnubrögðum.

(Gripið fram í.) Nú grípur hér fram í sá garpur sem hefur haldið 500 ræður á hverju einasta þingi, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon skýtur hér kolli sínum inn í ræðu mína. Ég held satt að segja að við þurfum líka að fara yfir það hvernig þingið starfar. Löngu ræðurnar setja ljótan svip á þinghaldið. Ég minnist þess t.d. þegar ég var að byrja á þingi þá vorum við hér oft dag og nótt. Við vorum stundum fram á Þorláksmessu eða nánast aðfangadag. Við vorum á milli jóla og nýárs. Og ég minnist þess með einstöku þakklæti þegar forsætisnefnd einhvern tíma á tíunda áratugnum fór að senda út í sjónvarpið umræður Alþingis. (**Gripið fram í:** … málþóf á milli jóla og nýárs.) Ég hef aldrei haldið langar ræður í þinginu, aldrei verulega langar. Framsóknarflokkurinn hefur ekki verið málþófsflokkur, (Gripið fram í.) hefur aldrei verið málþófsflokkur.

Við verðum líka að greina á milli hvað er málþóf og hvað er ekki málþóf. Ég get t.d. tekið sem dæmi af því hv. þingmaður grípur hér fram í að það hafa margir hringt í mig utan úr þjóðfélaginu út af umræðunni um 2. umr. fjárlaga sem var rétt fyrir helgina og harma það hvað hún var einhliða af því tveir menn yfirtóku allan miðjan daginn. Þetta fólk sem fylgist með Alþingi vildi á þessum tíma meiri lýðræðislega umræðu. Það vildi heyra í fleiri mönnum en tveimur. Og þótt allir flokkar sem hér eru hafi tekið þátt í málþófi þá vitum við að Alþingi styrkist ef það hverfur frá löngum ræðum yfir í beittar umræður.

Breska þingið er t.d. á margan hátt til fyrirmyndar þar sem oft verða mjög snörp átök á milli ráðherra og þingmanna. Það er lýðræðislegt og það vekur áhuga fyrir þinginu. Þess vegna er ég sannfærður um að það sem við undirbjuggum hér í lok síðustu aldar, það þingskapafrumvarp sem nú liggur fyrir, það mun bæta Alþingi Íslendinga, það eru málamiðlanir og að menn nái samkomulagi, eins og hefur komið fram.

Ég fagna því að Alþingi starfi t.d. allt árið. Það er komið að því að við þurfum ekkert að vera að kveðjast hér fyrir jólin og fara í svokallað jólafrí. Þingið getur komið saman hvenær sem er. Alveg eins á vorin. Við þurfum að lengja þingtímann og gera hann skipulagðari. Því að hverfa heim á vorin, kannski í maí og koma ekki aftur saman fyrr en í október, þá er þingið ekki með í þjóðfélagsumræðunni.

Ég hefði að vísu t.d. viljað sjá það að 1. september kæmi saman nýtt þing, ekki gamla þingið, að nýtt þing byrjaði aftur 1. september og ég hygg að það verði svo í framtíðinni. Það er því margt í þessu. Eins er það með ræðutímann. Við gætum auðvitað velt því fyrir okkur hvort við séum að ganga of langt á einhverjum sviðum. Erum við að gera alveg hárrétt? En þetta er niðurstaða sem hefur orðið til.

Það er ágreiningur á milli flokkanna. Þingmenn vinstri grænna hafa ekki fallist á þessa niðurstöðu. Sú niðurstaða

sem kom eftir margra vikna umræðu meðal formanna þingflokka í forsætisnefnd þingsins, í stjórnmálaflokkunum kom mér að vísu dálítið á óvart, af því mér fannst það vera vilji allra að ná saman.

Ég skal viðurkenna það, hæstv. forseti, að mér sárnar það á þessari stundu að forustumenn vinstri grænna skuli bera það á aðra eins og þeir hafa gert í dag, og lýsa því yfir við þjóðina að aðrir hafi verið í einhverri kaupmennsku. Umræða um að versla með réttindi og vígstöðu stjórnarandstöðunnar. Það er mjög rangur áburður og mjög alvarlegur áburður.

Hv. þingmenn sem hafa, alveg eins og við hinir, skrifað undir drengskaparheit um að fylgja sannfæringu sinni eiga ekki að bjóða okkur þessar umræður. Það gerðu sér allir ljóst þegar þessi umræða hófst hjá hæstv. forseta Sturlu Böðvarssyni, sem hafði eins og okkur mörg dreymt um að þingið stigi ný skref, að þar var auðvitað verið að ræða um stórt mál, bæði til þess að breyta þinginu og styrkja það á svo mörgum vígstöðvum. Þetta hlaut út af fyrir sig að vera eitt mál og menn gátu ekki klofið það og valið úr því við þessar aðstæður. Þannig gerist ekkert þegar svo stórt mál er tekið fyrir í þinginu. Ég bið menn því að gæta hófs í þeirri umræðu.

Við í Framsóknarflokknum margræddum þetta mál. Við komum athugasemdum okkar á framfæri, við sjáum mjög margt í þessu máli sem breyta mun þinginu og efla það en það er ekki þar fyrir að við teljum allt sé eins og það eigi að vera. Sannarlega er það svo með mig.

Þegar þessi klofningur varð hittumst við hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson, formaður Frjálslynda flokksins, og ræddum þetta okkar á milli. Við höfðum náð saman með meiri hlutanum á þinginu en við gengum á fund hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar til að fara yfir það hvort einhver leið væri til að ná saman með Vinstri grænum. Nú hefur það ekki orðið. Ég átta mig að vísu ekki á þeim ágreiningi. Mér finnst hann fyrst og fremst snúa að því að þeir vilji halda áfram sínum löngu ræðum hér. Ég minni t.d. á að Alþýðubandalagið gamla, sem er grunnur að Vinstri grænum, var líklega fyrsti þingflokkurinn sem tók að takmarka ræðutíma á þingflokksfundum. Mig minnir að það hafi verið þrjár mínútur. Það var því ekki mikið frelsi gefið til langrar umræðu á þeim tíma.

Margrét Frímannsdóttir, sem þá var þingflokksformaður, gerði sér grein fyrir því að þarna voru margir mælskir menn sem vildu taka langan tíma. Ég held að þetta hafi verið svona, að um hvert mál sem til umræðu var gátu menn talað í þrjár mínútur. Ég hefði alveg getað lifað með Alþýðubandalaginu og haft gaman af þessum fundum. En ég verð að segja fyrir mig að mér finnst þinghaldið með þeim löngu ræðum sem við ástundum ekki heillandi vettvangur. Það er ekki heillandi fyrir þá sem vinna hér. Það er ekki líklegt til að menn sitji í þingsalnum því að enginn hefur verið kjörinn til þess að sitja hér undir hverju sem er. Menn yfirgefa þingsalinn og fara út á skrifstofur sínar. Það er ekki heillandi fyrir þá mörgu sem í vaxandi mæli hafa tamið sér að fylgjast með þinginu. Og ég er sannarlega þeirrar skoðunar, eins og ég rakti áðan, að ræður þingmanna hafi batnað þegar farið var að sjónvarpa frá þingfundum. Þær styttust, þær breyttust og þær urðu markvissari.

Ég held að það sé stórt mál fyrir þingið að hugsa til þess hvort ekki sé hægt að útvarpa og sjónvarpa hverri einustu umræðu sem fram fer í þinginu. Sú umræða sem nú er fer fram hér í skjóli kvölds og nætur verður í sjónvarpinu í fyrramálið. Það væri mikill fengur að því ef hún gæti verið inni á heimilunum í kvöld. Menn geta jú horft á þingið á netinu og gera það sjálfsagt um víða veröld en ég held að við þurfum að huga að þessum breytingum. Við skulum gá að því að ríkisstjórnin hefur breytt störfum sínum, ráðherrarnir ráðuneytum. Hæstiréttur hefur breytt störfum sínum í takt við tímann. (Gripið fram í.) og takmarkað ræðutíma. Og eitt er ljóst, hv. þm. Jón Bjarnason, sem ert nú málglaður hér og tekur langan tíma að fréttir fjölmiðlanna eru jafnlangar hvern einasta dag hvað sem um er að vera. (Gripið fram í.) Það er rétt, við erum ekki þar. En við verðum samt sem áður að koma þinginu í það horf að þar geti bæði verið rökræða, kappræða og lifandi umræða. Ég held að full ástæða sé til þess að breyta mörgu í störfum okkar .

Við eigum líka að velta einu fyrir okkur sem ég held að sé stórmál og getur ráðist af umgjörð þingsins og vinnubrögðum: Sækist ungt fólk í dag eftir þingmennsku? Jú, sem betur fer sjáum við það koma en samt sem áður skal ég viðurkenna það að aðstæður í íslensku samfélagi eru allt aðrar en þær voru þegar ég kom inn á þing fyrir 20 árum. Ungt, vel menntað fólk á úr miklu meiru að velja. Virðing þingsins veltur á aðbúnaði, hún veltur á vinnutíma og hún veltur líka á launakjörum sem hér er boðið upp á. Við erum mjög sátt við það, alþingismenn, að þurfa ekki að ráða kaupi okkar sjálf. Ég held að það gengi aldrei upp. En það má spyrja sig að því, miðað við þá breyttu stöðu og breyttu tækifæri sem nú eru í samfélaginu: Hvernig hugsar kjararáð t.d. þegar það markar alþingismönnum samtímans laun? Markar það þingmönnum laun eins og þeir séu í hlutastarfi? Því sannleikurinn er sá, þegar við skoðum stöðuna í dag og hið breytta þjóðfélag, að gríðarlega há laun eru borguð hjá mörgum stéttum samfélagsins. Millistjórnendur í bankakerfinu eru sjálfsagt með tvöföld þingmannslaun. Við sjáum að Kjaradómur markar ríkisforstjórum mun hærri laun en þingmönnum og ráðuneytisstjórar eru á hærri kjörum en ráðherrarnir. Einkageirinn hefur náttúrlega gengið allt of langt á mörgum sviðum í að taka margföld laun ráðherra og alþingismanna. Við þurfum því að velta þessu fyrir okkur: Fjallar kjararáð um Alþingi eins og það starfi bara hálft árið eins og var t.d. fyrir 35 árum?

Við þingmenn, a.m.k. landsbyggðarinnar, vinnum mjög langan vinnudag, við erum oft og tíðum að vinna með okkar fólki og fara um landið þá daga sem þing er ekki að störfum, að halda fundi og hitta fólk. Við vitum að þingið hefur lagt það á þingmenn sína með breytingu á kjördæmalögunum að kjördæmin eru orðin gríðarlega stór og erfið og eiginlega óvinnandi vegur fyrir menn að sinna öllum þeim skyldum sem þeir sannarlega þurfa að gera með sínu fólki. Það er ekki bara spurning um að láta sjá sig, fólkið á landsbyggðinni gerir kröfur um að þingmenn kynni sér málin og haldi fundi og séu á vettvangi. Þarna hafa orðið miklar breytingar.

Við skulum líka gera okkur grein fyrir því þegar við sitjum yfir þessari breytingu á þingsköpum og ræðutíma að sveitarstjórnastigið á Íslandi hefur tekið stórkostlegum

breytingum. Sveitarstjórnarmenn, hvort sem er í borgarstjórninni í Reykjavík eða í sveitarstjórnum á landsbyggðinni, hafa horfið að mestu frá hinum löngu ræðum. Þeir hafa takmarkað ræðutímann. (Gripið fram í.) Þeir hafa breytt fundarforminu og ég hygg að það sé svo komið a.m.k. í borgarstjórn Reykjavíkur að launakjör borgarfulltrúa eru mun hærri en alþingismanna. Svo ég taki það sem dæmi. (Gripið fram í.) Enda heyri ég einn hv. þingmann kalla inn að hann hafi stórlega lækkað í launum með því að koma til starfa á löggjafarsamkomu þjóðarinnar. (Gripið fram í.) Svo er það hárrétt, sem betur fer, að hér er annar þingmaður sem fimmfaldaði laun sín með því að setjast inn á þing í stuttan tíma og það segir okkur kannski hversu mikil misskiptingin er í launakjörum á vinnumarkaðnum

Þegar ég fer yfir það frumvarp sem hér er til umræðu þá styð ég heils hugar aðalatriði þess, að lengja reglulegan starfstíma Alþingis. Ég held að það sé mjög mikilvægt. Þingið getur ekki verið fjarri vettvangi, ég held að við öll séum sammála um það. Þingið verður að geta komið saman nánast fyrirvaralaust, það verður að starfa sumar, haust, vetur og vor. Það fylgir þessari breytingu.

Ég held að það sé mjög mikilvægt að efla eftirlitshlutverk þingsins. Framtíðin er auðvitað sú að gera nefndarstörf á Alþingi enn þá öflugri, einnig mætti opna nefndirnar fyrir fjölmiðlum ákveðna daga og við ákveðna umræðu og almenningur gæti þá fylgst með þeim störfum sem þar fara fram til að gera nefndarstarfið skilvirkara

Það er líka alveg skýlaus krafa, sem ég hygg að flestir þingmenn séu sammála um og vinstri grænir líka, að draga úr kvöld- og næturfundum því að það er ekki fallegur svipur á þessum vinnubrögðum og þess vegna er mjög mikilvægt að marka fundartíma skýrt. Ég segi fyrir mig að það hlýtur að vera skylda forsætisnefndar, eftir að ræðutími hefur verið takmarkaður með þessum hætti, að afmarka þinghaldið við dagvinnutíma. (Gripið fram í.) Menn þurfa að fara yfir það því að við ætlum að skapa öðruvísi umræðu sem mun á einhverjum tíma þróast þannig, en þá megum við ekki standa frammi fyrir því að menn hafi sama frelsið til að tala fram á kvöldið og inn í nóttina og áður var.

Þá er atriði sem mér finnst mjög mikilvægt, að ráðherrar komi oftar á fundi þingnefnda, sem ekki hefur verið regla hér í þinginu. Ég hygg t.d. að þann tíma sem ég starfaði sem landbúnaðarráðherra, í átta ár, hafi ég aldrei verið kallaður á fund landbúnaðarnefndar, kannski treystu nefndarmenn mér mjög vel og flest það sem ég var að gera var auðvitað gott eins og þingmenn þekkja. (Gripið fram í.) Ég held að það sé bæði gagnlegt fyrir ráðherrann og nefndina að hittast. Auðvitað hittumst við stundum, ég átti góða stund með nefndinni einu sinni á ári til að skiptast á skoðunum og kynnast og síðan í ágætum ferðalögum um landið sem gaman var að.

Að gera umræður markvissari og styttri. Ég held að þetta atriði sé allt af hinu góða.

Síðan er það sem kannski skiptir máli þegar við hugsum um Alþingi Íslendinga, löggjafarþingið sjálft, mikilvægustu stofnun Íslands, að það er enginn vafi að þingið hefur í rauninni sætt sig við það, eins og ég var að rekja, að ríkisstjórn á hverjum tíma stjórni þinginu að vissu marki. Og sannarlega er það svo þó að mörgum finnist stundum, a.m.k. þegar laun alþingismanna eða ráðherra hækka og þegar einhver kostnaður er í viðbót, að þingið sé dýrt en þegar við gætum að kostar Alþingi Íslendinga minna en flest ráðuneytin og undirstofnanir þess. Íslenska þjóðin er því ekki að leggja mjög mikið í löggjafarþing sitt hlutfallslega. Í rauninni eigum við að kalla eftir meiri virðingu, vinnu og aðhaldi og störfum í þinginu en um leið kallar það á viðbótarfé til þess að tryggja lýðræði og eftirlit og störf hér.

Undir þetta allt saman tek ég. Svo er hitt auðvitað ljóst sem kom fram í dag, skyldur á Alþingi hafa vaxið stórlega á síðustu árum í alþjóðlegu starfi Alþingis og alþingismanna sem eru líka mjög mikilvægar. Þegar ég var strákur var það einn maður sem fór til útlanda oft og tíðum, það var utanríkisráðherrann. Það voru teiknaðar af honum myndir og gert að honum grín fyrir að vera á miklum ferðalögum. Nú eru það orðnar miklu meiri skyldur á öllum ráðherrum, forsetanum og sem betur fer á þingnefndum og þingmönnum. Þeir þurfa að taka þátt í þessu alþjóðlega og evrópska starfi til að fylgjast með, geta sótt og varið íslenska hagsmuni, vera vel að sér í þinginu í umræðu og koma afstöðu Íslendinga áfram. Hér er stórt verkefni og í rauninni stigið stutt skref til að breyta þinginu.

Ég er sannfærður um að við hvert skref sem við stígum munum við sjá að við þurfum að stíga ný skref til að bæði efla þingið og breyta því. Starfsvettvangur fyrirtækjanna er öðruvísi en hann var fyrir 10 eða 15 árum. Ákvarðanir þarf að taka með markvissari hætti og á styttri tíma.

Ég tel, hæstv. forseti, að hér séum við á réttri leið en ég hvet auðvitað til þess að menn fari vel yfir málið á milli umræðna og leiti sátta og hvort menn nái saman um þær breytingar. Mig langar t.d. til að heyra við umræðuna — ég er ekki búinn að heyra það — hvað það er sérstaklega sem vinstri grænir vilja leggja áherslu á. Þeir eru í rauninni búnir að segjast vera sammála öllum þeim atriðum sem ég hef rætt um. Þeir vilja að vísu kljúfa í sundur málið og klára annan hluta þess en ekki hinn. Þeir vilja geyma ræðutímann. Kannski er það þessi svellkalda þrá þeirra til að tala í 3–4 tíma hver og einn í hverju einasta máli. (**Gripið fram í:** Gerum við það?) Mjög margir. (**Gripið fram í:** Gerum við það?) (**Gripið fram í:** … í hverju máli.) Mjög margir, auðvitað tala menn minna í samstöðumálum, en þó er það svo í málþófi að menn tala oft mikið um samstöðumálin. Ég vildi fá það á hreint hér hvar sá vettvangur er sem þeir, eins og við öll hin, hafa gefið eitthvað eftir. Ég var ekki sáttur við allt. Ég varð að fella mig við það. Ég er einn af 63 þannig að eitthvað sem ég sé fyrir mér í þinghaldinu kemst ekki áfram núna en vonandi síðar. Ég lýsi eftir að fá að heyra það í kvöld hvar vinstri grænir geta mætt okkur í ræðutímanum.

Þegar ég fór í 2. umr. um fjárlagafrumvarpið voru strax komnir á mælendaskrá 25 þingmenn. Í mörgum þjóðlöndum er þetta gert miklu snarpara. Þá er það talsmaður flokks og styttri, snarpari og lýðræðislegri umræða þar sem skoðanaskiptin komast áfram. Hér var hins vegar a.m.k. einn þriðji þingsins strax kominn á mælendaskrá og við tókum í hana tvo daga. Ég er ekki viss um nema þessi umræða um t.d. fjárlögin hefði verið snarpari með allt öðrum hætti, sterkum talsmönnum í 20 mínútur hver og síðan styttri ræð-

um til að fylgja eftir og hafa verkaskiptingu innan þingflokka til að fylgja eftir einhverjum aðalatriðum sem við leggjum áherslu á.

Ég vil að lokum segja, hæstv. forseti, að við framsóknarmenn höfum tekið þá afstöðu eftir mjög ítarlegar umræður að fylgja þessu máli eftir og styðja það. Við teljum það skref fram á veginn til að breyta starfsaðstöðu og störfum Alþingis til að gera það að sterkari stofnun. Ég frábið mér umræðu um að þetta sé gert fyrir stjórnarandstöðuna. Þetta er fyrst og fremst gert fyrir þingræðið og ég minni á að stundum er talað um að það sé sundrung í stjórnarandstöðunni. Hvernig í ósköpunum á annað að vera, t.d. milli okkar formannanna, mín og Steingríms J. Sigfússonar — hann harðvítugur vinstri maður úti á kanti, ég leikandi léttur á miðjunni (**Gripið fram í:** Léttur á bárunni.) — en að einhvern tíma verði ólík sjónarmið okkar á milli? Við erum hvor í sínum flokknum. Ég hef verið í hans flokki, og svona flokkur þarf að vera í hverju einasta þjóðþingi. Gagnrýnendurnir verða að vera til staðar. Ég hef ekkert við það að athuga. Hann er harðvítugur vinstri maður og heiðarlegur stjórnmálamaður þannig að ég hlusta oft á hann. Oft er ég honum sammála en í meginatriðum skilur okkur margt að pólitískt, á vettvangi stjórnmálanna. Þess vegna er mjög undarlegt þegar menn koma hér upp eins og hæstv. iðnaðarráðherra og tala um að stjórnarandstaðan sé sundruð. Við erum miklu meira undrandi á því hvernig þeir sem hafa ákveðið að vera í hjónabandi og ríkisstjórn, eins og nú er, tala hver um annan og hver við annan og láta hin sundurlyndu sjónarmið koma fram. Því fylgja alltaf brestir.

Ég frábið mér umræðu um að þetta sé gert fyrir okkur. Ég tel þetta gert fyrir þingræðið og ég hef lýst því yfir að ég hef áhyggjur af stjórnarmeirihlutanum. Ég hef áhyggjur af hinum frjálsbornu þingmönnum stjórnarflokkanna oft og tíðum og í rauninni er ekkert hættulegra í lýðræðisríki en ef flokksræði tekur völdin. Því miður finnst mér á síðustu árum hafa örlað nokkuð á því að menn sætti sig umræðulaust við mál sem þeir ekki styðja.

Ég lýk máli mínu, hæstv. forseti, með því að vonast til að samstaða náist um málið, að við getum farið yfir það og náð saman um það. Ég vona að þetta mikla mál sem mun styrkja Alþingi og breyta því verði að lögum fyrir jól.

[22:08]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Hv. þm. Guðni Ágústsson flutti athyglisverða ræðu og notaði til þess rúmar 35 mínútur, þ.e. honum hefði ekki dugað tvöfaldur sá ræðutími sem samkvæmt hinu nýja frumvarpi á að leyfa við umræður um hin stærstu mál. Ég tel að litlu hafi verið ofaukið í þessari ræðu hv. þingmanns og hann nýtt tíma sinn ágætlega og þótt hann hafi klárað hann.

Ég kom inn á þing á vordögum 1983. Ég var þá enn við nám í Háskóla Íslands og ég held að ég verði að segja að mér fannst vinnustaðurinn býsna fornfálegur. Ég veit ekki úr hvaða heimi þeir koma sem tala eins og að hér hafi ekkert breyst og Alþingi ekki áttað sig á því að það séu nýir tímar. (Gripið fram í.) Þeir þekkja lítið til sögunnar og muna ekki það Alþingi sem ég kynntist fyrst. Þá var margt með öðrum brag en er í dag. Ætli meðalaldur starfsmanna, einkum þingmanna, hafi ekki verið 65–70 ár hið minnsta, þ.e. starfsmanna, helst þingvarða. Hér gengu um virðulegir jakkafataklæddir eldri karlar ráðnir af þingmönnum sem þeir höfðu þekkt. Alþingi starfaði í tveimur deildum. Tölvur voru að sjálfsögðu óþekkt fyrirbæri. Tveir til þrír þingmenn deildu skrifstofum ef skrifstofur skyldi kalla, kompum undir súð í Þórshamri, og þannig mætti áfram telja.

En það fór ýmislegt að gerast á 9. áratugnum. Starfshættir og vinnubrögð á Alþingi voru tekin til rækilegrar skoðunar, m.a. var settur á fót starfshópur fulltrúa allra þingflokka sem fékk erlenda ráðgjafa sér til liðs til að gera úttekt á Alþingi og vinnubrögðum þess og koma með tillögur til úrbóta. Sömu aðilar höfðu reyndar unnið að sambærilegum athugunum á þjóðþingum annars staðar. Ráðgjafarfyrirtækið Haberstad var þarna á ferð og upp úr þessum hugmyndum og þessari vinnu spruttu að hluta til breytingarnar á þingsköpum 1991 sem voru langróttækustu breytingar sem gerðar voru á þinginu, nánast frá endurreisn þess, þegar það var sameinað í eina málstofu, nefndasvið stofnað og aðstaða þingmanna stórbætt. Miklir svardagar voru uppi hafðir um það að þetta skyldi ekki gert á kostnað þess að vinnubrögð yrðu óvandaðri og mistök jafnvel líklegri við lagasetningu heldur þvert á móti, m.a. með því að vanda alveg sérstaklega umfjöllun um mál eftir að þau væru komin í eina málstofu, öll frumvörp nema fjárlagafrumvarp sem áður hafði verið í sameinuðu þingi, tryggja ítarlega rannsókn þeirra í þingdeildum og búa betur að því starfi öllu saman. Það mál var afgreitt í góðri sátt. Fyrst í stað held ég að menn hafi virkilega lagt sig fram um að standa við hin stóru fyrirheit um vönduð og sanngjörn vinnubrögð. Liður í þessu var breytt valdajafnvægi milli stjórnar og stjórnarandstöðu. Menn vildu styrkja þingið í sínum eigin rétti og draga úr þeirri miklu aðgreiningu í meiri hluta og minni hluta sem oft hafði verið hér landlæg. Liður í því var að stjórnarandstaðan tók við forustu í þingnefndum nokkurn veginn í hlutfalli við þingstyrk sinn og staða stjórnarandstöðu var styrkt á ýmsan hátt í stjórnkerfi þingsins.

Því miður entist þetta stutt. Ég verð að segja að frá miðjum síðasta áratug eða svo hefur þetta meira og minna allt saman gengið til baka. Hin skarpa aðgreining í meiri hluta og minni hluta og sú hugsun að Alþingi sé fyrst og fremst afgreiðslustaður fyrir málefni, frumvörp og mál framkvæmdarvaldsins hefur gerst æ ágengari. Ráðherrar hafa tekið með miklu meiri léttúð á þeim skyldum sínum að sækja þingfundi og vera til svara og það gerist iðulega að þeir mæta ekki til umræðna þótt eftir því sé leitað.

Þannig hef ég því miður upplifað þetta á síðustu árum og það er enginn vafi í mínum huga á því að Alþingi Íslendinga er mun veikara en þjóðþingin í nágrannalöndunum og kemur þar margt til. Það hefur veikst gagnvart framkvæmdarvaldinu miklu frekar en styrkst. Á þessu má náttúrlega leita skýringa ef menn vilja en ég held að m.a. sé þær augljóslega að finna í því að hér hafa setið mjög sterkar meirihlutaríkisstjórnir. Alþingi þekkir nánast ekki minnihlutastjórnarhefð en það er alkunna að þjóðþingin styrkjast gjarnan við þær aðstæður að ríkisstjórn þarf að semja um framgang mála sinna á þingi. Menn geta svo sagt að það geti gengið út í öfgar og það má vel til sanns vegar færa, en

ekki held ég að menn kvarti þó almennt undan því eins og í Noregi þar sem menn bjuggu í meira en 20 ár samfellt við minnihlutastjórnir sem hafði augljóslega þau áhrif að staða þingsins styrktist jafnt og þétt. Hér hafa líka verið við völd ráðamenn sem hafa ástundað mikil valdboðsstjórnmál, viljað knýja sín mál í gegn og hafa ekki haft mikla samúð með Alþingi sem eitthvað hefur verið að þvælast fyrir þeim.

Þriðja ástæðan sem má nefna er sú að það er ekki mikil hefð í íslenskum stjórnmálum fyrir svokölluðum samstöðustjórnmálum eða konsensusstjórnmálum. Það er einhvern veginn ekki andinn sem hér hefur svifið yfir vötnum að mönnum beri að leggja mikið á sig til að reyna að ná samstöðu um mál ef þess er nokkur kostur, óháð því hvort þeir þurfa endilega á því að halda til að koma málum sínum fram, þurfa endilega á að halda þeim atkvæðum sem það snýst um Ég get ekki annað en endurtekið vonbrigði mín og eiginlega undrun á þeim vinnubrögðum sem forseti Alþingis hafði forustu um þegar þetta mál var í fæðingu. Þegar forseti boðaði það í ræðum sínum í vor að hann hefði hug á að gera breytingar held ég að flestir hafi tekið því vel, en þær væntingar sem við það voru bundnar fóru heldur illa í frostkuldunum þegar í ljós kom að hæstv. forseti ætlaði að standa þannig að þessu að hann héldi utan um undirbúning málsins einn og legði fram í trúnaði í þröngum hópum, fyrst forsætisnefnd og síðan við formenn þingflokka, frumvörp sem höfðu verið samin á hans vegum og voru að hans sögn í raun ekki til umræðu þar sérstaklega, heldur kynningar af því að að hluta til væru þeir kostir sem þar voru uppdregnir óumbreytanlegir, ultimatum, úrslitakostir.

Forseta var gert það ljóst strax í haust að a.m.k. nokkur atriði í frumvarpsdrögum hans væru óaðgengileg fyrir okkur. Forseti reyndist ekki til umræðu um að koma til móts við þau sjónarmið okkar en stillti málinu þvert á móti þannig upp að ekki bara væru þær tillögur sem hann hefði látið setja á blað um ræðutíma og annað í þeim dúr óumbreytanlegar heldur væru þær algerlega fastbundnar þeim hugmyndum um úrbætur á starfsaðstæðum þingmanna og efndir gamalla loforða eins og frá kjördæmabreytingu fyrir níu árum sem héngu á spýtunni. Þessari framsetningu mótmæltum við strax og vöruðum við henni. En það kom fyrir ekki, svona kaus forseti að stilla dæminu upp.

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson nefndi hér að það væri spurning hvort einn þingflokkur eða einstakir þingmenn, hópur þingmanna, ættu að hafa neitunarvald í máli af þessu tagi. Er nú ekki dálítið djúpt í árinni tekið að kalla það að menn vilji taka sér neitunarvald ef þeir láta ekki bjóða sér hvað sem að þeim er rétt í þessum efnum og þegar það er lagt á borðið sem úrslitakostir strax í byrjun? Við höfum ekki farið fram á neitt neitunarvald í þessum efnum, en við höfum neitað að láta kúga okkur undir hluti sem við erum á móti. Hvað gefur forseti þessu máli langan tíma í raun og veru í efnislegri umræðu og skoðun eftir að trúnaði er aflétt af málinu? Í 2–3 vikur stóð málið opið. Það er allt og sumt. Og þetta er í byrjun kjörtímabils þegar nógur tími er til stefnu við að vinna hlutina áfram, ræða málin og átta sig á því hvort ekki er hægt að halda þeirri hefð að reyna að gera breytingar af þessu tagi í samkomulagi og hafa frið og samstöðu um undirstöðuvinnureglurnar í þessari stofnun. Það er stærsti flokkur stjórnarandstöðunnar sem forseti trakterar með þessum hætti. Leggur það enga ábyrgð á herðar forseta þegar þær aðstæður koma upp að það var ekki einu sinni hægt að skoða það í klukkutíma, hvað þá daga, og fékk þó forseti eins og hér kom reyndar fram áskoranir um það víðar að en frá okkur þegar formenn hinna stjórnarandstöðuflokkanna gengu á hans fund.

Því er hampað mjög að í þessu felist miklar úrbætur. Það má til sanns vegar færa að ýmislegt í þessu frumvarpi og málum sem því tengjast er skref í rétta átt. Það þýðir samt ekki að menn geti ekki haft hlutina með öðrum hætti og gengið frá þeim í einstökum atriðum öðruvísi en hér á að leggja upp. Hvert eru menn komnir ef ekki má ræða með rökum hluti af því tagi sem við leggjum fyrst og fremst höfuðáherslu á, að þessar breytingar megi undir engum kringumstæðum verða til þess að veikja enn stöðu Alþingis gagnvart framkvæmdarvaldinu? Staða Alþingis í þeim skilningi er fyrst og fremst mæld út frá réttindum minni hluta og stjórnarandstöðu hvers tíma. Þannig er það í þingræðinu. Lýðræðið snýst einkum og sér í lagi um að búa um og tryggja réttindi mismunandi hópa og minni hluta. Af meiri hlutanum sem með völdin fer þarf að sjálfsögðu ekki að hafa áhyggjur í þeim efnum.

Það er ekki að ástæðulausu sem þingsköpin geyma fjölmörg úrræði, fjölmargar reglur og takmarkanir sem eru ætlaðar til að tryggja vandaða og rækilega málsmeðferð og koma í veg fyrir að menn rúlli málum í gegn hraðfari, fyrirvaralítið eða fyrirvaralaust. Það á alltaf að gefast góður tími til að gaumgæfa og rannsaka mál, ræða þau, koma öllum sjónarmiðum á framfæri og leyfa þeirri umræðu að bergmála út í þjóðfélagið af fundum sem hér eru haldnir samkvæmt ákvæðum í lögum og stjórnarskrá í heyranda hljóði. Reglur um ræðutíma og málfrelsi verða ekki aðskildar frá öðrum ákvæðum þingskapanna að þessu leyti. Það er hluti af einni heild sem eru þeir frestir sem eru innbyggðir í þingsköpin og þær varnir og þau réttindi sem einstakir þingmenn, minni hluti og þingið allt, eiga að hafa lögvarin í starfsreglum sínum.

Þess vegna eru þingsköp Alþingis landslög. Það er þetta heildarsamhengi sem við erum að tala um. Það verður ekki fram hjá því horft að réttindi til málflutnings hér eru hluti af því sem hefur áhrif á jafnvægið ef jafnvægi skyldi kalla hérna inni. Það er ósköp einfaldlega ekki á dagskrá af hálfu okkar sem stærsta flokksins í stjórnarandstöðunni nú að standa að breytingum ef við óttumst að þær verði frekar en hitt til að veikja frekar Alþingi sem er fyrir allt of veikt gagnvart framkvæmdarvaldinu. Það er okkar megináhersla. Það er okkar meginpunktur og því er ekki að mínu mati þannig varið í hinum nýju hugmyndum um fundartíma og ræðutíma að þar sé ásættanlegu landi náð. Það er allt of langt gengið.

Fyrsta umræða er takmörkuð umtalsvert frá því sem nú er. Reglur gildandi þingskapa eru þannig að í umræðum um frumvörp hafa menn 20 mínútna og síðan 10 mínútna ræðutíma og það er sjálfstæður óskilyrtur réttur hvers einasta þingflokks eins oft og er óskað eftir að tvöfalda þann tíma í 40 og 20 mínútur. Strax við 1. umr. eru reglur þessa frumvarps mun takmarkaðri en þær eru að gildandi lögum, þ.e. 15 og 5 mínútur. Síðan er eins og áður hefur komið fram og allir vita ótakmarkaður tími við 2. og 3. umr. Minna má nú

gagn gera en að sauma þetta niður eins og nú á að gera samkvæmt þessu frumvarpi, líka við 2. umr., meginefnisumræðu um öll stærstu mál. Ekki einu sinni fjárlagafrumvarpið er undanskilið þessum þröngu tímamörkum.

Þá munu menn sjálfsagt segja að forseti hafi heimildir í 12. gr. frumvarpsins til að rýmka ræðutíma — en forsetinn hefur þær heimildir og hann hefur einn vald á þeim. Hvernig er þetta með fundartímann sem okkur er sagt að eigi að koma á móti þessum miklu takmörkunum á ræðutíma? Það stendur að vísu í 1. gr. að almennt skuli fundir ekki standa lengur en til kl. 8 síðdegis. Svo bætist við að frá því megi þó víkja ef þingflokkar ná samkomulagi þar um. Gott og vel, ef allir þingflokkar ná samkomulagi um á þetta sjálfsagt að lesast — en svo segir: … eða ef þingið samþykkir, sbr. 67. gr. Í hvað er vísað þar? Það er verið að vísa í ákvæði þingskapanna um að einfaldur meiri hluti ráði. Það er ekki vísað í 79. gr. um afbrigði þar sem 2/3 þurfa að samþykkja. Og hvað segir svo? „Tillögu um lengri fundartíma getur forseti borið upp án nokkurs fyrirvara.“ Fimm mínútum fyrir átta á hverjum einasta fundi getur forsetinn, ef honum svo býður, borið fyrirvaralaust upp tillögu um að lengja fundinn og einfaldur meiri hluti ræður niðurstöðunni. Það er ekki þannig að stjórnarandstaðan hafi, ef í harðbakkann slær, mikið hald í þessu. Það skyldi þó ekki þurfa að athuga þessa hluti svolítið betur? Er alveg víst að allir þingmenn sem hafa tekið trú á þetta hafi skoðað þetta ofan í kjölinn? Ég er ekki viss um það. Ég hef heyrt menn hér á göngum tala um að nú verði þetta allt annað líf því að það verði aldrei fundir nema til átta nema einu sinni í viku, þá megi þeir vera til 12. Það er bara ekki þannig.

Í öðru lagi er það svoleiðis hvað þetta snertir að ekki stendur til samkvæmt þessu frumvarpi að hrófla við þröskuldinum til að veita afbrigði frá þingsköpunum almennt í hverju sem er. Það geta menn gert á hverjum tíma, stundum með einföldum meiri hluta varðandi fresti til framlagningar mála og annað í þeim dúr en síðan með 2/3 ef um bein afbrigði frá fundarsköpum að öðru leyti er að ræða. Hver er staðan á Alþingi Íslendinga núna? Hún er sú að ríkisstjórnin hefur meira en þessa 2/3 sem hún þarf til að veita sjálfri sér afbrigði í krafti meiri hluta síns. Stendur til að hækka þennan þröskuld í ljósi þessarar stöðu? Nei. Það er þriðja meginmálið sem við höfum lagt mikla áherslu á í þessum efnum. Þingsköpin eru einfaldlega nú í allt öðru samhengi en þau hafa eiginlega og sennilega nokkurn tímann verið áður, nema þá í einhvern mjög stuttan tíma, af því að nú er svo óvenjulega stór meiri hluti hér að hann getur veitt sjálfum sér afbrigði. Hvað þýðir það? Það þýðir að ákvæðinu um að ekki skuli líða minna en tveir sólarhringar frá því að mál kemur fram og þangað til það getur komið til umræðu er hægt að kippa burtu. Það þýðir að það er hægt að kippa burtu kröfunni um að það líði sólarhringur milli 1. og 2. umr., og 2. og 3. umr. Það er hægt að falla frá því að þingsköp skuli koma fram daginn áður en umræða fer fram um mál o.s.frv.

Sett í þetta samhengi sést að þetta þingskapalagafrumvarp býður upp á allt aðra hraðferð fyrir sterkan meiri hluta með mál sín í gegnum þingið en nokkurn tímann hefur áður verið hægt í sögu þingræðis á Íslandi. Það er himinn og haf á milli þeirra vinnubragða sem óvandaður meiri hluti gæti ástundað í skjóli svona þingskapalaga og sterks meiri hluta og þess sem var t.d. hér meðan Alþingi starfaði í tveimur málstofum. Þá þurfti hvert einasta frumvarp að fara í gegnum sex umræður í tveimur deildum og aftur til fyrri deildar ef því var breytt í hinni síðari. Það gat lent í því og endað í 7–8 umræðum og að lokum í sameinuðu þingi ef deildirnar urðu ekki samstiga. (**GÁ:** Þetta man enginn nema við.) Þá var minni hætta á að menn gerðu mistök eða færu illa með vald sitt hér í skjóli myrkurs. (Gripið fram í.) Ó, já, ætli það sé ekki almennt viðurkennt að mjög oft hafi mál haft gott af því að fara til seinni deildar og fá þar skoðun. Menn vita að menn höfðu ekkert ógaman af því í seinni deildinni að finna einhver mistök frá hinni fyrri og benda henni á þau. Mál gengu mjög oft aftur til fyrri nefndar með smálagfæringum frá síðari þingdeild.

Því er oft haldið fram að Alþingi Íslendinga sé að þessu leyti algerlega einstakt og ræðutími allt annar og takmarkaðri í öðrum þingum. Þá er rétt að menn hafi í huga hvernig aðstæður eru þar. Þar erum við t.d. að tala um þjóðþing annars staðar á Norðurlöndunum sem eru frá því að vera um 165 og 180 þingmenn á norska og danska þinginu og upp í 350 á því sænska. Þegar af þessum ástæðum þarf að fara varlega í svona samanburð.

Í öðru lagi er verkferli og undirbúningur mála með allt öðrum hætti yfirleitt í hinum þjóðþingunum.

Í þriðja lagi eru þingnefndir mun stærri og hafa upp að vissu marki sambærilegu hlutverki að gegna í umræðum um mál og pólitískan málflutning og salurinn hefur hér, þ.e. nefndir þar sem er kannski upp undir helmingur af fjölda þeirra sem hér sitja á þingi sem fundar fyrir opnum tjöldum með áheyrendur. Þar fer stór hluti hins pólitíska málflutnings og vinnunnar fram. Þar er stór hluti af málfrelsi þingmanna tryggður, málfrelsi þeirra sem sinna viðkomandi málaflokki fyrir sína flokka. Svona mætti halda lengi áfram ef menn hafa raunverulega áhuga á því að bera saman stöðu Alþingis Íslendinga og annarra þinga. Ég þykist vera alveg þokkalega fær um þann samanburð, ég hef setið í Norðurlandaráði í yfir 10 ár og þekki nokkuð vel til pólitískra starfa og þingstarfa annars staðar á Norðurlöndunum.

Þá skulum við ekki gleyma því að annars staðar á Norðurlöndunum koma forustumenn í þingstörfunum iðulega jöfnum höndum úr stjórnarandstöðu og meiri hluta. Núna sjáum við t.d. að danska þingið er að velja sér forustumenn í nefndir og alþjóðanefndir. Hver er formaður dönsku sendinefndarinnar til Norðurlandaráðs? Það er stjórnarandstæðingur, og þannig mætti lengi áfram telja. Forsetar þjóðþinganna annars staðar á Norðurlöndunum koma iðulega úr röðum stjórnarandstöðu, sérstaklega þegar minnihlutastjórnir sitja og það þarf að semja í þinginu um skiptingu trúnaðarstarfa þar. Það var á köflum þannig að það var frekar regla en hitt að forsetar kæmu frá stærsta stjórnarandstöðuflokknum. Þá er ólíku saman að jafna þeirri aðstöðu sem menn hafa til að stjórna verklagi og reyna að ná samstöðu um hlutina.

Hvernig er staðan á Alþingi Íslendinga, herra forseti? Hverju kynntumst við núna í vor sem leið af viðhorfum hins nýja meiri hluta? Jú, það er þannig að í fyrsta skipti held ég bara nokkru sinni er engin einasta trúnaðarstaða af neinu tagi í höndum stjórnarandstöðunnar. Fyrsti forseti

þingsins og 1. varaforseti koma úr stjórnarliðinu. Allir formenn þingnefnda og allir varaformenn þingnefnda koma úr þessum lýðræðiselskandi meiri hluta. Allir formenn og varaformenn alþjóðadeilda koma frá meiri hlutanum. Það var þó eitt undantekningartilvik ef ég man rétt á síðasta kjörtímabili, hv. þm. Össur Skarphéðinsson naut þess einstaka trúnaðar þáverandi ríkisstjórnar að vera formaður sendinefndar Íslands hjá NATO — og verði honum að góðu. En það var þá ein undantekning sem sannaði regluna en hún er ekki til í dag, engin. Ekki í einu einasta tilviki sá meiri hlutinn ástæðu til að dreifa völdum, hvað þá auðvitað sem maður er náttúrlega alveg hættur að ætlast til að líta eitthvað til reynslu manna eða þess hvað þeir gætu kannski lagt af mörkum í þágu þingsins og þjóðarinnar, hvort sem væri í störfum innan lands eða utan. Nei, það skiptir engu máli þó að menn hafi fengist eitthvað við slíka hluti, hafi á þeim þekkingu og hafi reynslu fram að færa. Ef þeir tilheyra ekki meiri hlutanum skulu þeir hvergi vera á blaði. Eru menn eitthvað hissa á því þó að við kaupum það með dálitlum fyrirvörum að hugarfarið sé svona dásamlegt á bak við þetta mál og lýðræðisástin eins mikil og menn láta í veðri vaka? Nei, það er ekki þannig.

Mér finnst mikil afturför að ekki skuli reynt með einhverjum hætti að dreifa öðruvísi forustustörfum í þinginu. Það er dapurlegt að ekki vottar fyrir breytingu þó að Samfylkingin hafi nú tekið sæti í ríkisstjórn, flokkur sem stundum hefur talið sig umfram aðra flokka eiga eignarrétt á hugtakinu lýðræði og viljað ástunda samræðustjórnmál og guð má nú vita hvað. Þess sér allténT ekki stað enn þá. Við höfum núna dæmi um það að þessi ríkisstjórn og meiri hluti hennar hikar ekki við að beita hér afli sínu eins og var sýnt strax í vor þegar menn tóku umdeild frumvörp um breytingar á Stjórnarráðinu, þingsköpum og fleiru á dagskrá með afbrigðum sem þeir veittu sér sjálfir í krafti hins aukna þingmeirihluta. Þar er komið að öðrum mjög afgerandi skurðpunkti þessa máls. Ef menn væru í ljósi aðstæðna tilbúnir til að hækka þröskuldinn fyrir afbrigðum eru menn að slá skjaldborg um þær varnir sem eru innbyggðar í þingsköpin að öðru leyti, ekki bara ræðutíma heldur líka fresti milli umræðna og annað í þeim dúr.

Veruleikinn er sá að völdum er dreift með þeim hætti sem raun ber vitni og það er ekki verið að bjóða upp á breytingu á því. Við spurðum: Eru menn þá tilbúnir til að festa í sessi ákvæði sem tryggja öðruvísi valdajafnvægi í þinginu í tengslum við breytingarnar? Ekki í einu einasta tilviki hefur verið opnað á eitt eða neitt í þeim efnum. Það kom á daginn að það var ræðutíminn sem leiðangurinn var allan tímann gerður út eftir, það er nefnilega mergurinn málsins, að skerða stöðu stjórnarandstöðunnar fyrst og fremst að því leyti að hún legði frá sér, eða öllu heldur kannski seldi frá sér í eitt skipti fyrir öll, það vopn sem er auðvitað bara eitt í forðabúri hennar en skiptir miklu máli og hefur margoft í þingsögunni sannað sig í þeim efnum.

Ég er ekki uppnæmur fyrir því þó að menn komi hér og ætli að slá sér upp á því að tala um að einhverjir flytji langar og leiðinlegar ræður, eins og hv. þm. Guðna Ágústssyni frá Brúnastöðum virðist alveg sérstaklega hugleikið. Svo talar hann sjálfur að vísu í hartnær 40 mínútur. Það er að sjálfsögðu ekki markmið og hefur aldrei verið að flytja langar ræðu lengdar þeirra vegna, en stundum hefur það skipt miklu máli að þessu vopni væri hægt að beita þannig að ríkisstjórn kæmist ekki upp með að troða hér hlutunum í gegn á örfáum sólarhringum. Það má spyrja hvort það hefði verið til góðs að þessi nýju þingsköp hefðu gilt þegar ríkisstjórn Davíðs Oddssonar kom hér inn með fjölmiðlafrumvörpin sín. Ætli þjóðin upplifi það beinlínis þannig að það hefði verið í þágu lýðræðis og þingræðis við þær aðstæður?

Ætli ekki hafi verið allt í lagi að menn höfðu rétt til að ræða dálítið um byggingu Kárahnjúkavirkjunar eða öryrkjadóminn þegar hann féll á sínum tíma? Var það til tjóns fyrir lýðræðið í landinu? Nei. Var ekki bara í góðu lagi að sameinuð stjórnarandstaðan gat á síðasta kjörtímabili stöðvað einkavæðingu á vatni, komið gildistöku þess frumvarps aftur fyrir kosningar sem nú hefur leitt til þess að málið er komið í heildarendurskoðun?

Gleymum þá ekki því að staða stjórnarandstöðunnar hér og möguleikar hennar til að láta til sín taka og þvinga menn til að hlusta á sjónarmið hennar skipta oft sköpum í því að fá málum breytt og fá hluti lagfærða sem umdeildir eru. Það er misskilningur að þetta snúist um einhverjar málþófsorrustur sem annaðhvort vinnist eða tapist í þeim skilningi að málin falli dauð eða fari í gegn. Það er ekki þannig, þetta snýst um að hér séu einhver sanngjörn hlutföll og aðstæður séu þannig að það sé hægt að færa fram málflutning og sjónarmið og tala fyrir þeim málstað sem menn hafa tekið að sér að verja á þingi.

Það er ekki tjáningarfrelsi, málfrelsi, þingmannanna í raun sem er verið að takmarka heldur þeirra sem kusu þá. Við erum ekki bara hér sjálfra okkar vegna til að halda hér ræður eða reyna að hafa áhrif, við erum fulltrúar þeirra sem sendu okkur hingað. Þar er uppspretta valdsins, hjá þeim þúsundum og tugum þúsunda kjósenda sem standa t.d. að baki þeim þingflokki sem hér andæfir sem þetta mál beinist að miklu meira en okkur.

Við hefðum getað hugsað okkur og höfðum gert það alveg ljóst að við gætum að sjálfsögðu sætt okkur við og vildum m.a. gjarnan gera breytingar á ræðutíma hér, setja um hann skýrari ramma í þágu þess að fundarhald gæti orðið skipulegra, reglubundnara, fyrirsjáanlegra og vinnustaðurinn faglegri og fjölskylduvænni að þessu leyti. Við buðum upp á það að við 3. umr. giltu sambærilegar takmarkanir og gilda við 1. umr. eða þess vegna þær sem töflurnar hér fela í sér. En við sögðum: Gagnvart 2. umr., meginefnisumræðu um frumvörp, er gengið allt of langt. Þar verður að vera almennt rýmri tími til að ræða hlutina, a.m.k. þegar stórmál eiga í hlut, og það verða að vera einhver úrræði til þess að fá ótímabundna umræðu um allra stærstu átakamál eða flóknustu og viðamestu mál hvers tíma.

Við segjum líka: Fjárlagafrumvarp, breytingar á stjórnarskrá, jafnvel nokkur önnur stærstu mál hvers tíma eins og meginskýrsla utanríkisráðherra um utanríkismál eiga að hafa mun meira svigrúm. Það er ekki gert ráð fyrir því í þessu frumvarpi, að því leyti er það að mínu mati alveg ótrúlega einfeldningslega fram sett vegna þess að ég hygg að þegar menn hugsa málin sjái þeir að það er engin ástæða til þess, það er beinlínis ljótur svipur á því að þingmenn almennt geti ekki talað nema í 15 mínútur einu sinni og síðan vesælar 5 mínútur um jafnvel stærstu mál hvers þings —

eins og fjárlagafrumvarpið.

Væri þetta svona úr garði gert og aðbúnaður og starfsaðstæður þingmanna efldar jafnframt og þá þannig að það sannarlega væri í þágu stjórnarandstöðunnar en ekki einhverra fljótandi mannaráðninga inn á nefndasvið sem ekki einu sinni eru sérstaklega eyrnamerktar stjórnarandstöðunni eða henni ætlaðar, væri þingið t.d. styrkt með rannsóknardeildum, hagdeild sem styddi við fjárlaganefnd, mannréttindadeild, öflugra starfi á bak við utanríkismálanefnd, væri það vissulega mikið framfaraskref. En það er nú ekki verið að gera stóra hluti í þeim efnum, það er aldeilis ekki verið að því.

Hvað er það tvennt sem er verið að gera fyrir utan að reyna að standa loksins við gamla loforðið frá kjördæmabreytingunni 1999 um aðstoðarmenn fyrir þingmenn landsbyggðarkjördæmanna? Jú, það er ráðning þriggja manna á nefndasvið og aðstoðarmenn fyrir formenn stjórnarandstöðuflokkanna. Það er allt og sumt sem þarna er í hendi. Ég verð að segja alveg eins og er að mér finnst algerlega fráleitt að reyna að hengja á þessa þingskapalagabreytingu hlut eins og þann að ætla nú loksins að reyna að standa við svikin loforð um að þingmenn hinna stóru landsbyggðarkjördæma fái aðstoð, sem forsætisráðherra þess tíma ábyrgðist að staðið yrði við. Það á ekki að vera á kostnað núverandi stjórnarandstöðu, að hún þurfi að sæta afarkostum að öðru leyti ef hún metur það svo, eins og við gerum hér í sambandi við ræðutímann, að kaupa efndir slíkra hluta.

Ef völdum yrði dreift hér, ef það væri í þessu frumvarpi að leitast skyldi við að ná fram samstöðu um hlutdeild minni hlutans á hverjum tíma varðandi forustu þingnefnda og alþjóðanefnda — og helst auðvitað sjálfan forsetann en látum nú vera þótt það fengist ekki — væri auðvitað ólíku saman að jafna. Þó að það væri ekki nema það að meiri hlutinn t.d. sýndi þann lit að horfa ekki í styrkleikahlutföllin þegar kosið er í forsætisnefnd og leyfa minni hlutanum að eiga 1. varaforseta. En það var til of mikils mælst, það var ekki hugsun á því, nei, það var vissara að meiri hlutinn ætti bæði fyrsta og annan forseta. Ef þröskuldurinn yrði hækkaður í, segjum, 3/4 þannig að menn einfaldlega gripu strax inn í þegar þeir stæðu frammi fyrir því að þær afbrigðilegu aðstæður hefðu komið upp að 2/3 þröskuldurinn væri of lágur, næði ekki því markmiði sínu og meiri hluti hvers tíma þyrfti samkomulag við stjórnarandstöðuna til að veita afbrigði frá þingsköpum — auðvitað er það hugsunin. Það er engin meining fyrir auknum meiri hluta nema sú að menn vilja að breiðari samstöðu þátttakendanna þurfi hér um afbrigðin. Það þýðir á mannamáli að stjórnarandstaðan eða minni hlutinn sé því sammála, felli sig við það.

Við munum standa vörð, eftir því sem við framast getum, um það sem við teljum mikilvægt, málfrelsi og rétt þingmanna sem hluta af sterkri stöðu Alþingis gagnvart framkvæmdarvaldinu, það mikilvæga hlutverk Alþingis að það sé opinn vettvangur til skoðanaskipta í heyranda hljóði um þjóðmál, jafnt stór sem smá. Við munum reyna allt sem við getum til að ekki verði gengið þannig frá málum að ríkisstjórn og meiri hluti hennar geti rúllað hér í gegn á örfáum klukkutímum, ef svo ber undir, með stór og umdeild mál. Það er því miður það sem er verið að opna fyrir með hinum stífu takmörkunum um ræðutíma, með því að meiri hlutinn getur hvenær sem er skammtað sér með einföldum meiri hluta aukinn og lengri fundartíma þannig að viðmiðanirnar hér um fundi til átta á kvöldin eru að sjálfsögðu eingöngu viðmiðanir.

Hvernig vill það fara þegar ríkisstjórn er komin með puttana í málið rétt fyrir þinglok, fyrir jól og aftur á vorin, og leggur ofuráherslu á að fá málin sín í gegn? Hvað verður þá um vinnureglur og hefðir ef þær eru ekki lögbundnar og lögvarðar? Hvernig fer þá með réttinn til að senda mál út til umsagnar? Jú, því verður sleppt. Höfum við ekki upplifað að þá segi meiri hlutinn: Nei það er ekki tími til þess, þetta verður að fá afgreiðslu fyrir jól? Hvað verður umfjöllunin í þingnefndinni löng? Jú, kannski nokkrir klukkutímar. Það hefur endurtekið gerst og mun gerast áfram ef ég veit rétt og reynist sannspár að menn munu segja: Ja, nú er bara staðan svona, nauðsyn brýtur lög — ég segi nú ekki lög en alla vega hefðir og venjur — og við höfum ekki tíma til að láta málin fá skoðun. Við beitum afbrigðum til að rúlla þeim hérna í gegn. Ætli menn hafi ekki lent í því einhvern tíma að hugarfarið hafi verið nákvæmlega þannig?

Þess vegna er mikið alvörumál að búa hluti ekki út þannig. Þó að þeim sé pakkað inn í fallegar umbúðir og þetta eigi allt að vera voðalega fínt og gott skulum við huga vel að því áður en við opnum hér upp leiðir fyrir enn frekari hraðafgreiðslu mála gegnum þingið en þó hefur verið hægt samkvæmt gildandi þingsköpum. Þar held ég að menn ættu að gæta sín afar vel og mikið.

Það er sannfæring mín, virðulegur forseti, að hverjar sem lyktir þessa máls verða muni sannast að það er bara til ein leið til að tryggja farsæla verkstjórn á þessum stað og til þess að hlutir gangi skikkanlega fyrir sig, það er leið sæmilegrar samstöðu um vinnubrögðin hér, leið friðar og viðleitni til að sýna sanngirni í samskiptum. Og því spái ég hæstv. forseta Sturlu Böðvarssyni að honum muni lærast þetta, þ.e. ef honum endist aldur á embættisstóli sem forseti. Það er ekki hægt að stjórna Alþingi með farsælum hætti í grenjandi stríði og ágreiningi við hluta þingmanna. Það verður að leita sæmilegrar samstöðu og sýna sanngirni í þeim samskiptum. Hæstv. forseti byrjar illa í þeim efnum, það verð ég að segja. Það er mér engin gleði að segja þessi orð en þau eru sannfæring mín og ég vona því að hæstv. forseti hugsi sinn gang og bjóði upp á það — og þá meina ég í alvöru — að taka þetta mál upp til efnislegrar skoðunar og breytinga á því svo að maður tali nú ekki um að hverfa frá þeim vinnubrögðum sem leiddu til þess að málið kom fram með þeim hætti sem raun bar vitni.

Ég held að virðingu Alþingis verði best borgið og hver og einn þingmaður leggi best sitt af mörkum í þeim efnum með því að vinna vel, með því að mæta hérna, með því að gera skyldu sína í þeim efnum. Það hef ég a.m.k. reynt að gera í gegnum tíðina, ég vona að enginn reyni að halda öðru fram. Ég tel mig hafa alveg bærilega reynslu af því hvernig þessir hlutir ganga vel fyrir sig, ég hef upplifað hér bæði erfiða tíma og leiðinlega þegar mikill ágreiningur og áflog voru og ég hef líka upplifað aðra og skemmtilegri tíma þegar hlutirnir voru unnir í meiri samstöðu og það var meiri gagnkvæmur vilji og marghliða vilji allra helstu aðila að láta hlutina ganga sæmilega liðugt fyrir sig. Þá vinnst

þinginu vel og þá er mun skemmtilegra að starfa hér en á þeim tímum þegar allt nötrar stafnanna á milli í ágreiningi.

Veruleikinn er sá að Alþingi hefur þrátt fyrir allt og óháð breytingum á þingsköpum þróast heilmikið í vinnubrögðum á ýmsa lund á síðustu árum þó að þar hafi vissulega því miður orðið bakslag að sumu leyti. Það er t.d. staðreynd sem ekki verður á móti mælt að vinnutími hefur tekið miklum breytingum. Það var löngu tímabært að lengja starfstíma Alþingis og lotuskipta honum, það er skref í rétta átt en mætti ganga lengra í því að okkar mati og funda lengra inn á sumarið ef svo bæri undir. Veruleikinn er líka sá að hinar löngu ræður, kvöld- og næturfundir, sem menn virðast óttast svona óskaplega heyra að mestu leyti sögunni til nú þegar. Það er svipur hjá sjón, gerist örsjaldan (**StB:** Og er það ekki til bóta?) borið saman við það sem áður var. Já, það er til bóta en það gerist með þróun án nokkurrar þvingunar og án þess að tekinn sé af mönnum réttur sem er þrátt fyrir allt mikilvægur og miðlægur. Íslenska stjórnarskráin ætti auðvitað að vernda hann rétt eins og finnska stjórnarskráin verndar rétt hvers einasta þingmanns, 200 talsins, á finnska þinginu til að tjá skoðun sína og taka þátt í umræðum um mál á öllum stigum umfjöllunar og afgreiðslu um þau. Þannig er frá málum gengið í því ágæta lýðræðisríki og lýðveldi Finnlandi sem við getum nú gjarnan borið okkur saman við því að við erum, eitt Norðurlandanna fyrir utan Finnland, lýðveldi með þannig stjórnskipun. Margt er gott í hinni nýju finnsku stjórnarskrá sem við gætum tekið mið af.

Virðulegi forseti. Fyrir hönd Alþingis og vegna þess vona ég að menn komist út úr ógöngum sínum og ófærum í þessu máli og nái farsælli lendingu. Við erum, eins og hér hefur komið fram, tilbúin til að leggja okkar af mörkum í þeim efnum og höfum allan tímann verið sé það í boði að ræða við okkur á þeim forsendum sem eru aðgengilegar, þ.e. að okkur sé ekki stillt upp frammi fyrir óaðgengilegum úrslitakostum fyrir fram. Eigi að halda því áfram er það tilgangslaust en verði boðið upp á eiginlegar umræður um málið erum við sannarlega (Forseti hringir.) tilbúin til þeirra.

[22:48]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Farið hafa fram hinar ágætustu umræður enda var samið um umræðuna á fundi okkar þingflokksformanna í kvöld. Við sjáum því fram á að við munum ljúka umræðu um þetta ágæta frumvarp samkvæmt samningum sem gerðir voru á milli þingflokksformanna. (**Gripið fram í:** Og forseta.) Og forseta að sjálfsögðu, undir góðri verkstjórn og leiðsögn forseta.

Það er staðföst skoðun mín að frumvarpið sem við fjöllum nú um, um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis, sé mikið framfaraskref og góður áfangi á þeirri leið að styrkja stöðu Alþingis. Eins og menn sjá, fylgir frumvarpinu góð greinargerð þar sem farið er yfir markmiðin sem við flutningsmenn settum okkur með samningu frumvarpsins. Einnig er gerð grein fyrir þeim ráðstöfunum sem áform er um að grípa til í þeim tilgangi að styrkja stöðu Alþingis enn frekar gagnvart framkvæmdarvaldinu. Það er eitt af þeim góðu markmiðum sem fylgja frumvarpinu.

Auðvitað eru það mikil vonbrigði að hv. þm. Ögmundur Jónasson, þingflokksformaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, skyldi ekki vera flutningsmaður með okkur á frumvarpinu. Ég vil hér með hvetja hv. þingmenn vinstri grænna til að endurskoða afstöðu sína við vinnslu málsins í þingnefndinni því að ég held að til mikils sé að vinna að ná samstöðu um niðurstöðuna sem við náum um frumvarpið.

Frumvarpið er afrakstur vinnu undir forustu hæstv. forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssonar. Hv. þm. Ögmundur Jónasson tók framan af góðan þátt í þeirri vinnu. Hins vegar er ljóst að enn þá hafa þingmenn VG ekki fallist á rök okkar hinna um nauðsyn lýðræðislegra umræðna um þingmál og þar með betra skipulagi á ræðutíma. Ég trúi ekki öðru en að hv. þingmenn VG fallist á sjónarmið okkar þegar þeir hafa skoðað rökin betur.

Helsta markmið frumvarpsins er að bæta lagasetningu og það eigum við alltaf að hafa í huga. Það á einnig að gera umræður markvissari, auka skoðanaskipti í þingsalnum og efla eftirlitshlutverk þingsins. Eins er markmið með frumvarpinu að stuðla að því að gera vinnustaðinn Alþingi skipulagðari og fjölskylduvænni. Allt er það gert til að styrkja Alþingi í því hlutverki sínu að vera sá lýðræðislegi vettvangur sem allt þjóðskipulag okkar byggist á. Það skulum við hafa í huga. Það er skylda okkar að standa vörð um Alþingi sem vettvang þar sem lýðræðisleg skoðanaskipti geta farið fram. Í þingsalnum er því mikil nauðsyn á hægt sé að skipuleggja umræður með þeim hætti að sem flestir þingmenn hafi möguleika á að koma að umræðum.

Í þessu skyni eru gerðar allmiklar breytingar á ræðutíma þingmanna og ráðherra samkvæmt þeim tillögum sem eru í frumvarpinu og er það meginmarkmið þeirra að gera umræðuna markvissari og ef til vill fjörugri en nú er. Markmiðið er alls ekki að setja takmarkanir á málfrelsi þingmanna né hindra að hver og einn þingmaður geti með eðlilegum hætti gert grein fyrir sjónarmiðum sínum við meðferð þingmála, heldur þvert á móti. Meginreglan við 2. umr. um lagafrumvörp verður sú, ef breytingarnar verða að veruleika, að þingmenn og ráðherrar mega tala eins oft og þurfa þykir í stað þess eins og nú er að menn tali eins lengi og þeim þyki hæfa en þá eingöngu tvisvar sinnum.

Hæstv. forseti. Eins og málum hefur verið háttað í þingsölum við umræður um meiri háttar mál hefur komið fyrir að stjórnarþingmenn, sérstaklega, hafa ekki fengið að taka þátt í umræðum um þingmál. (Gripið fram í.) Það er staðreynd. (Gripið fram í.) Ástæðan er sú að við þær aðstæður þegar koma hefur þurft málum áfram, eins og við orðum það gjarnan, oft umdeildum málum, hefur stjórnarandstaðan tekið upp allan tímann sem við hæfi er að láta umræðuna standa. Auðvitað hafa allir þingmenn einhver sjónarmið sem gild eru í umræðunni og sum mundu jafnvel stuðla að betri og vandaðri lagasetningu. Þekkt er að stjórnarandstaðan setji á málþóf í fullkomnum samkomulagsmálum. Það þekkjum við, sérstaklega frá fyrri tíð. Hvers vegna er það gert? Það er gert til að hindra að umdeild mál komist á dagskrá. Það er nú lýðræðið sem gildir í því.

Hæstv. forseti. Tíminn er takmörkuð auðlind. Þegar einn tekur of mikinn tíma er verið að ganga á tíma annarra til þess að koma skoðunum á framfæri og færa fyrir þeim rök, gleymum því ekki. Oft hefur það nefnilega verið þannig að

okkur stjórnarþingmönnum hefur ekki veist tími til þess að koma fram með skoðanir okkar og færa fyrir þeim rök.

Við eigum að hafa nokkurt jafnvægi á þessu og jafnræði með þingmönnum, alla vega svo að þegar þingmönnum liggur eitthvað á hjarta í þingmálum hafi allir þingmenn tækifæri til þess að koma skoðunum sínum á framfæri. Það er algjört lágmark og ég vona svo sannarlega að það takist með þeim hugmyndum sem eru í því ágæta frumvarpi sem við ræðum nú.

Hæstv. forseti. Ég vil sérstaklega benda á 15. gr. sem ég er afar sátt við því að þar eru tillögur sem gera ráð fyrir að þegar samið er um takmarkaðan ræðutíma milli þingflokksformanna, komist meira jafnræði á hvernig ræðutíma er skipt milli þingflokka. Gert er ráð fyrir að samið sé um að helmingur ræðutíma skiptist jafnt á milli þingflokka en aftur á móti að hálfum umræðutímanum verði skipt í hlutfalli við þingstyrk þingflokkanna.

Ég fagna því ákvæði sérstaklega. Ekki þarf að taka fram að upp hefur komið sérkennileg staða þegar fjögurra manna þingflokkur hefur haft sama tíma og 25 manna þingflokkur í takmörkuðum umræðum. Það er afar sérkennileg staða. Eins hafði tveggja manna þingflokkur sama ræðutíma og allur þingflokkur okkar sjálfstæðismanna sem þá var 26 manna á kjörtímabilinu 1999–2003. Það gilti í eldhúsdagsumræðum, í umræðum um stefnuræðu forsætisráðherra og í utandagskrárumræðum. Skyldi nú engan furða þó að nokkuð væri farið að reyna á þolinmæði sumra þingmanna. Ég held að menn hljóti að skilja það. Ég vil því sérstaklega fagna því, það er þó alla vega skref í rétta átt að hálfur umræðutíminn skiptist í hlutfalli við þingstyrk þingflokkanna.

Hæstv. forseti. Við vitum að umræður á Alþingi eiga nú mun greiðari leið til landsmanna allra eins og fram hefur komið og hefur þar orðið mikil breyting á skömmum tíma. Umræðum er m.a. sjónvarpað og þær sendar út á netinu. Hægt er að nálgast allar umræður í rituðum texta á netinu og því er auðvitað líka nauðsynlegt að Alþingi bregðist við breyttum tíma með því að laga umræðuformið að nýjum miðlum, ekki síst veraldarvefnum. Tillögur um breyttan ræðutíma miða að því að betur sé hægt að fá fram mismunandi sjónarmið þingflokka og þingmanna til mála. Þegar það berst út í þjóðfélagið með svo skjótum hætti fáum við viðbrögð almennings með mun skjótvirkari hætti en áður var.

Hæstv. forseti. Ég nefndi að mikil nauðsyn væri á því að koma betra skipulagi á þingstörfin. Stór hluti starfa þingmanna eru ýmiss konar fundir og viðtöl utan þings. Sífellt eru gerðar meiri og ríkari kröfur til þingmanna að mæta á ráðstefnur og fundi sem aðrir skipuleggja. Það er augljóslega nauðsyn á að þingmenn geti sinnt þeim skyldum og hafi svigrúm til að kynna sér mál og málefni sem brenna á fólki í samfélaginu. Oft hefur það reynst þingmönnum erfitt vegna þess að skyndilega þarf að breyta skipulagi á þingstörfum. Við sem hér erum könnumst öll við að vera búin að tilkynna okkur á ráðstefnu, fundi eða aðrar uppákomur en þurfa svo að breyta öllum okkar áformum með stuttum fyrirvara vegna þess að skipulagi á þingstörfum hefur verið breytt. Auðvitað skilur fólk almennt ekki, sem við skipuleggjum fundi með, að ekki sé hægt að hafa málum betur fyrirkomið hér.

Ég nefndi einn ókost tengdan því hversu erfitt er að skipuleggja þingstörfin en þeir eru auðvitað ótal fleiri. Með breyttum áherslum í seinni tíð á fjölskyldumál hefur verið nefnt hversu erfitt er fyrir fjölskyldur þingmanna, og ekki síst starfsmanna þingsins, að búa við að geta sjaldan treyst á skipulag vinnutíma á Alþingi og ég tek undir þau sjónarmið. Það er alveg fullgilt sjónarmið inn í umræðuna. Það eru þó ekki eingöngu þingmenn og starfsmenn sem eru þolendur þess ástands, það eru líka fjölskyldur þeirra.

Í vinnu við endurskoðun þingskapalaganna komu fram sjónarmið sem eiga sannarlega rétt á sér, að starfsaðstæður þingmanna væru ekki fullnægjandi. Það er því mikil nauðsyn á breytingu ef þingmenn eiga að geta sinnt skyldum sínum, m.a. hvað eftirlitsskyldu varðar, og sinna auknum kröfum um alþjóðlegt samstarf. Í greinargerð með frumvarpinu eru því upplýsingar um breytingar sem áætlað er að gera til að koma til móts við þau sjónarmið.

Ég vil taka fram, hæstv. forseti, miðað við þær umræður sem farið hafa fram, að áformin um að styrkja þingið, eins og fram kemur í greinargerðinni, eru fullkomlega eðlileg. Mér hafa ekki þótt við hæfi þeir orðaleppar sem fylgt hafa að það skyldi vera gert í samhengi við þingskapafrumvarpið því að fullkomlega eðlilegt er að gera það með þessum hætti. Markmið frumvarpsins í heild er að styrkja og efla þingið og þess vegna er eðlilegt að áformin komi hér fram.

Þau eru í fyrsta lagi að aðstoða minni hluta í nefndum og efla eftirlitshlutverk nefnda. Í öðru lagi að formenn stjórnarandstöðuflokka fái aðstoðarmenn. Í þriðja lagi að auka alþjóðasamstarf þingmanna þannig að þingmenn geti fylgst með og fengið aukin tækifæri til að fylgjast með hinni vinsælu Evrópuumræðu á þeim vettvangi þar sem hún fer fram. Þeir gætu jafnvel hitt systurflokka í Evrópuþinginu og tekið þar þátt í umræðum um mál sem auðvitað hafa með einum eða öðrum hætti áhrif á okkur. Í fjórða lagi að bæta aðstoð við þingflokka og í fimmta lagi að þingmenn Norðvestur-, Norðaustur og Suðurkjördæma fái aukna aðstoð, þ.e. aðstoðarmenn í kjördæmum.

Sagan á bak við það ákvæði er sú að í tengslum við kjördæmabreytinguna 1999 var rætt um að þingmenn Norðaustur- og Suðurkjördæma fengju sérstaka aðstoðarmenn og er það gert með hliðsjón af því hversu stór kjördæmin eru að flatarmáli og erfið yfirferðar af þeim sökum. Mjög áhugavert er fyrir þingmenn Reykvíkinga að skoða aðstöðuna sem þingmenn landsbyggðarkjördæmanna búa við. Ég trúi því að þegar þeir skoða málin vel, hafi þeir fullan skilning á því. Ég veit að það mun væntanlega koma fram í ræðu hv. þm. Jóns Magnússonar á eftir.

Þegar ákvæðið kom fram árið 1999 var niðurstaðan sú að stjórnmálaflokkarnir sjálfir fengju fé til ráðstöfunar í því skyni að styðja við þingmenn landsbyggðarkjördæmanna en reynslan hefur orðið sú að fjármunirnir hafa hjá flestum flokkum farið í almennan rekstur flokkanna en ekki verið nýttur í þeim tilgangi að aðstoða þingmennina.

Landsbyggðarþingmenn þurfa að yfirvinna miklar landfræðilegar hindranir til að geta verið í eðlilegum samskiptum við kjósendur sína, við sveitarstjórnarmenn, og þau samskipti fara mjög vaxandi, enda hefur sveitarstjórnarstigið eflst og styrkst með árunum. Þingmenn þurfa einnig að hitta fulltrúa ýmissa hagsmunasamtaka og hagsmunaaðila í

kjördæmum sínum en vegna landfræðilegra aðstæðna getur reynst mjög erfitt að skipuleggja slíkt starf.

Hæstv. forseti. Ég vil að lokum þakka hæstv. forseta Sturlu Böðvarssyni fyrir staðfestuna við að leiða vinnuna við frumvarpssmíðina. Ljóst er að við sjálfstæðismenn hefðum viljað hafa ýmislegt í frumvarpinu með öðrum hætti, m.a. ræðutímann. Um þennan texta náðist þó samstaða og því stöndum við auðvitað heils hugar að frumvarpinu.

Það er von þingflokks sjálfstæðismanna að frumvarpið nái fram að ganga á þessu þingi, ég legg áherslu á að það gerist á þessu þingi og trúi því að það verði. Það er einnig trú okkar að þær breytingar sem frumvarpið boðar muni verða til góðs fyrir löggjafarstarfið í landinu.

[23:07]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil af hálfu Frjálslynda flokksins lýsa yfir stuðningi við það frumvarp sem hér liggur fyrir en þingflokksformaður Frjálslynda flokksins er einn af flutningsmönnum þess. Þó er það svo að mér finnst mjög mikilvægt að leitað verði þeirra leiða sem færar eru til að málinu ljúki með þeim hætti að allir þingflokkar geti staðið að þeirri endanlegu lagasetningu sem um verður að ræða.

Mér finnst ástæða til að þakka hæstv. forseta fyrir að hafa haft frumkvæði að því að koma frumvarpinu fram og leiða þá vinnu sem hér um ræðir. Ég endurtek að æskilegt hefði verið ef það hefði getað gerst með tilstilli og vilja allra þingflokka en það verður að sjá til hvort það næst ekki við meðferð málsins í nefnd.

Ég get ekki séð annað þegar frumvarpið er skoðað en það eigi að geta leitt til mun skilvirkari vinnubragða en hingað til hafa verið viðhöfð á þinginu og er það ágætt. Spurningin er hvort ganga hefði mátt lengra á ákveðnum sviðum, hvort taka hefði þurft frekar fram með hvaða hætti ákveðnar stofnanir þingsins starfa, með hvaða hætti t.d. frumvörp eru lögð fyrir af hálfu framkvæmdarvaldsins, í hvaða búningi og með hvaða formerkjum. Hér hefur komið hver ræðumaðurinn á fætur öðrum og talað um nauðsyn þess að þingið hafi sterka stöðu og þá sérstaklega gagnvart framkvæmdarvaldinu. Það er kannski eitt mesta vandamálið sem íslenska þingið á við að stríða að framkvæmdarvaldið hefur algert ofurvald í landinu.

Í raun mætti segja að hér sé með takmörkuðum hætti um þrískiptingu valds að ræða svo sem ætti að vera vegna þess að ráðherrar, fulltrúar framkvæmdarvaldsins, sitja sem kjörnir þingmenn og þeir hafa um langt árabil kosið að fela ákveðnum þingmönnum ýmiss konar umsýslustörf af hálfu framkvæmdarvaldsins sem gerir það að verkum að þá verður þingmaður ekki aðeins fulltrúi löggjafarvaldsins heldur er líka að hluta til kominn yfir borðið hinum megin til framkvæmdarvaldsins. Þar af leiðandi hefði ég talið æskilegt að gerð væru meiri skil á milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds, m.a. með því að ráðherrar ættu ekki sæti á Alþingi. Í annan stað að gerð yrði sú breyting í þingsalnum að ráðherrar sætu ekki andspænis þinginu heldur væri það með öðrum hætti þannig að þeir væru ekki settir í sérstaka og æðri stöðu gagnvart löggjafarvaldinu. Ég lít þannig á að þegar ráðherra gengur í þingsal í dag hætti hann að vera fulltrúi framkvæmdarvalds og gerist fulltrúi löggjafarvalds, hann sé með sömu réttindi og nýtur sömu virðingar og aðrir alþingismenn og á þar af leiðandi að taka sér stöðu sem slíkur en ekki sérstaka stöðu í þjóðþinginu sjálfu. En ég ítreka að ég hefði talið æskilegt að gerð yrði sú breyting að um leið og ráðherrar gerast handhafar framkvæmdarvalds láti þeir af störfum sem fulltrúar löggjafarvalds til að auka á skilin milli löggjafarvaldsins og framkvæmdarvaldsins.

Talað hefur verið um annars vegar starf í þingsal og hins vegar starf í nefndum og það er nú einu sinni svo að meðan menn halda í það íhaldssama viðhorf að hafa þetta þinghús og þennan þingsal þá eru möguleikarnir til að hafa sæmilega og vistvæna aðstöðu fyrir þingmenn í þingsal mjög takmarkaðir. Í sjálfu sér lít ég þannig á að þó að Alþingi Íslendinga sé íhaldssöm stofnun eins og þjóðþing eiga sjálfsagt að vera þá sé það tímaspursmál hvenær taka verður á því að búa þingið þannig að nauðsynlegir hlutir séu í þinghúsinu sjálfu og skrifstofur alþingismanna séu þar en ég get ekki séð að það væri skipulagsmálum í Reykjavík til framdráttar að ætla að koma hér upp þeim steypuklumpi á þingreitinn sem ætlaður er en það er annað mál.

Síðan er spurningin með hvaða hætti nefndir starfa og ég verð að segja það sem nýr þingmaður að ég er mjög hugsi yfir því hvernig nefndir þingsins starfa. Ég ætlast til þess að í nefndum þingsins sé fjallað um löggjafarmálefni þannig að þau frumvörp sem berast nefndunum séu skoðuð ítarlega, að fram fari virk umræða í nefndunum sjálfum um frumvörpin en mér virðist sem meginþunginn og megináherslan sé sú að kalla til fólk fyrir nefndina, í sumum tilvikum fólk sem á ekkert erindi til að fjalla um þau löggjafarmálefni sem þar er um að ræða, a.m.k. lítið erindi, og getur ekki í mörgum tilvikum fært neina þekkingu til nefndarinnar sem þar er ekki þá þegar til staðar.

Þegar talað er um tíma og að gera Alþingi að fjölskylduvænni stofnun tel ég að það sé ekki neitt markmið í sjálfu sér því að það hlýtur að vera meginmarkmiðið með starfi Alþingis að löggjafarvaldið sé virt, þetta sé sá farvegur lýðræðis sem Alþingi á að vera og þeir sem gefa kost á sér til þingstarfa verða að undirgangast þær skyldur sem í því felast. Ég verð að segja að þar sem meiningin er að taka af sem mest kvöldfundi þá finnst mér gaman að geta þó verið á síðustu metrunum í því og á sínum tíma þegar ég kom inn sem varaþingmaður háttaði iðulega þannig til að fundir stóðu lengi fram eftir og ég minnist þess ekki að það hafi verið leiðinlegustu fundir sem ég hef setið á Alþingi. Ég lít þannig á að þingmenn verði að taka því þegar þeir eru á annað borð kjörnir til þessara starfa að þeim beri að sinna þeim jafnvel þó að orðið sé áliðið. Hitt er annað mál að það er í sjálfu sér alveg nauðsynlegt að gera störf þingsins sem allra skilvirkust.

Varðandi nefndirnar er tvennt sem mér finnst nauðsynlegt að gera að umtalsefni hér. Í fyrsta lagi tel ég nauðsynlegt að undirbúningur framkvæmdarvaldsins við lagasetningu þurfi að vera annar og mun betri en nú er, þ.e. að þar sé vandað til löggjafar sem máli skiptir og þá er ég að tala um löggjöf þar sem um er að ræða verulega breytingu á lagaatriðum sem fyrir hendi eru, að af hálfu framkvæmdarvaldsins sé látin fara fram ákveðin umræða og skoðanaskipti við hagsmunaaðila sem verði síðan lögð fram við

framlagningu frumvarpsins fyrir Alþingi. Þannig væri ákveðnum hluta vinnuferlisins lokið og þegar fagnefndin tæki við af hálfu Alþingis færi tíminn fyrst og fremst í það að vinna að og skoða með hvaða hætti og hvernig þau lagaatriði sem fyrir nefndina hafa verið lögð eru og síðan væru kallaðir til þeir aðilar sem geta skipt máli, upplýst mál og varpað nýju ljósi á þau atriði sem um er fjallað.

Í einu tilviki þar sem ég sit í nefnd verð ég að segja að þetta hefur gengið með ágætum, það var varðandi ný fyrningalög. Ég tel að nefndin sem fjallaði um þau hafi gert það eins og æskilegt hlýtur að teljast með störf nefnda við lagasetningu. Í sumum tilvikum er það þannig og umboðsmaður Alþingis hefur bent á það að Alþingi hafi ekki vandað sig nægilega vel við lagasetningu og það er ekki vansalaust fyrir þjóðþingið. Að löggjafarstarfinu sé sinnt með þeim hætti sem verður að ætlast til að Alþingi geri er sú skylda sem hvílir ekki síst á formönnum nefndanna, fastanefnda Alþingis og forseta þingsins og síðan getur enginn þingmaður vikið sér undan ábyrgð á því.

Við vorum að fjalla um það fyrir nokkru að við værum í þeim hópi sem skipuðum efsta sæti á lista Sameinuðu þjóðanna í ákveðnum tilvikum, sem er ágætt. Það hlýtur þá að vera markmið okkar sem sitjum á Alþingi að fylgja því eftir sem þjóðin hefur áunnið sér á öðrum vettvangi og vera líka í fyrsta sæti, þannig að það séu ekki fleiri lög hér sem þurfa að koma til endurskoðunar vegna þess að vinna löggjafarvaldsins sé gölluð, heldur mun færri en í nágrannalöndum okkar. Ég lít svo á að með breytingu á þingsköpum Alþingis, með því að gera starf Alþingis skilvirkara eða freista þess þá séum við líka að leita leiða til þess að vanda vinnu við setningu löggjafarinnar af því að það getur aldrei verið markmið í sjálfu sér að létta af einhverri umræðu eða draga úr umræðum í þingsal. Meginatriðið, höfuðatriðið, aðalatriðið er það að hér verði um skilvirka, góða löggjafarstarfsemi að ræða.

Ég tel það vera til bóta og er sammála þeim atriðum í frumvarpi því sem hér liggur fyrir, að lengja starfstíma Alþingis. Ég tel að hið svokallaða langa sumarfrí þingmanna sé ekki eðlilegt eins og nú háttar til í þjóðfélaginu og mér finnst þau ákvæði vera til bóta. Þá er spurningin sem við höfum mikið fjallað um og þingmenn Vinstri grænna hafa farið mikinn í ræðustól og í fjölmiðlum um það hvort verið sé að skerða málfrelsið. Það kann vel að vera að þeim finnist eitthvað úr því dregið en ég bendi á að miðað við þau ákvæði sem eru í 12. gr. samanber 80. gr. laganna þá er heimilt tvívegis á þingi að lengja ræðutíma þannig að almennur þingmaður hefur þó samanlagðan ræðutíma við meðferð málsins upp á 140 mínútur eða rúmar tvær klukkustundir og flutningsmaður í 300 mínútur eða 5 klukkustundir. Skyldi nú sumum finnast að það væri ærið nokkuð sem þar væri þó úr að moða með þann mikla tíma sem um er að ræða.

Ég get bent á að við málflutning fyrir Hæstarétti setur Hæstiréttur lögmönnum skorður. Í Hæstarétti Bandaríkjanna er við það miðað að lögmenn þurfa að hafa komið öllum þeim sjónarmiðum sem þeir hafa fram að færa við réttinn á 30 mínútum. Þegar þeim 30 mínútum lýkur er slökkt á hljóðnemanum og það er ekkert meira um það að ræða og algjör undantekning ef lengri tími er heimilaður. Það er að sjálfsögðu annað þegar við erum að fjalla um ræðuhöld fyrir dómstólum eða á löggjafarþingi en ég bendi á að það er samt sem áður í þeim tilvikum líka oft og tíðum um flókin mál að ræða.

Það kann vel að vera að einhverjum finnist það ekki nóg að þingflokkur geti beðið tvívegis um lengda umræðu. Þá er spurningin hvort einhver breyting varðandi 12. gr. í frumvarpinu geti orðið til þess að samkomulag náist til að koma frumvarpinu áfram með samþykki allra þingflokka.

Varðandi spurninguna um bætta starfsaðstöðu þingmanna þá fór ég og skoðaði niðurstöðu frá kjararáði, síðustu birta launavísitölu með síðustu hækkun æðstu embættismanna. Þá kom í ljós að á sama tíma og næstu 12 mánuði á undan höfðu laun almennt hækkað um 11% en laun embættismanna og þjóðkjörinna fulltrúa sem heyra undir kjararáð höfðu hækkað um tæplega 5,6%, þ.e. 2,5% 1. janúar og 3% 1. júlí, þetta var árið 2006. Það getur því varla verið mikill hvati ef laun æðstu embættismanna, þar meðtalinna þingmanna, hækka um helming miðað við það sem launakjör hækka í landinu almennt. Einhverjir mundu kannski segja og við þekkjum það markaðshyggjufólkið, að þetta er alltaf spurning um framboð og eftirspurn og þess vegna, ef um slíkt mætti ræða, gætu laun þingmanna lækkað. En þetta er líka spurning um það hvers konar fólk og hvaða gæði starfa við erum að sækjast eftir.

Það er talað um bætta starfsaðstöðu þingmanna og ég velti því fyrir mér t.d. í framhaldi af ræðu hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur þar sem hún fjallaði um að með þessu væri verið að tala um að þingmenn landsbyggðarkjördæma fengju aukna aðstoð. Í greinargerð með frumvarpinu segir m.a., með leyfi forseta:

„Samhliða frumvarpi þessu er samkomulag milli þingflokka, sem að því standa, um að bæta starfsaðstöðu þingmanna, ekki síst stjórnarandstöðuþingmanna.“

Þarna er um að ræða marga ágætishluti eins og t.d. að aðstoða minni hluta í nefndum og efla eftirlitshlutverk nefnda. Ég verð að taka það sérstaklega fram að mér finnst það mjög gott sem kemur fram í þessu frumvarpi um það að ákveðinn lítill hluti nefndarmanna geti óskað eftir því að ráðherra komi til að gefa skýringar á nefndafundum, mér finnst slíkt horfa mjög til bóta varðandi starfsemi nefndanna.

Í öðru lagi að formenn stjórnarandstöðuflokka fái aðstoðarmenn sem er líka verulega til bóta og ég get líka tekið undir þau sjónarmið sem koma varðandi það að auka alþjóðastarf þingmanna og bæta aðstöðu þingflokka að því sem þar kemur fram varðandi ritaraþjónustu og annað.

Síðan koma aðrir hlutir sem hljóta að orka mjög tvímælis. Ég vil leyfa mér að vitna í það sem stendur í greinargerðinni en þar segir, með leyfi forseta:

„Í tengslum við kjördæmabreytinguna 1999 var rætt um að þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæma fengju sérstaka aðstoðarmenn eða stöðuhlutfall aðstoðarmanns með hliðsjón af því hve stór þessi kjördæmi eru að flatarmáli og erfið yfirferðar af þeim sökum. Niðurstaðan varð hins vegar sú að fá stjórnmálaflokkunum fé til ráðstöfunar í þessu skyni, en ljóst er að það fé fer að mestu í almennan rekstur flokkanna.“

Við skulum átta okkur á einu í þessu sambandi, hér er

verið er að segja: Það voru markaðir ákveðnir fjármunir til þess að þingmenn þeirra þriggja kjördæma sem þarna eru nefnd, þ.e. Norðaustur-, Norðvestur- og Suðurkjördæmi, fengju ákveðna fjármuni og það var varið ákveðnum fjármunum til þingflokkanna í því sambandi. Hvað er verið að segja hér? Að fjármunirnir hafi ekki verið notaðir eins og átti að nota þá og hvað á þá að gera? Þá snýst málið um það að nú á að leggja út enn þá meiri peninga, og til hvers? Til að aðstoða þingmenn úr þeim kjördæmum sem hér ræðir um, þ.e. úr Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmum. Það er talað um að þeir fái sem svari einum þriðja stöðugildis sem aðstoð við sig en spurningin er hvaða bætta stöðu þingmenn annarra kjördæma fá. Þingmenn Reykjavíkurkjördæma og Suðvesturkjördæma, kjördæmanna þar sem eru flestir kjósendur á bak við hvern einasta þingmann, þeir eiga alls ekkert að fá. Ég verð að segja að mér finnst þetta atriði gersamlega óásættanlegt.

Það er einu sinni þannig að þingmenn eru þjóðkjörnir. Ég lít á mig sem þingmann þjóðarinnar en ekki ákveðins landshluta. Ég lít svo á að hlutverk þingmannsins sé að setja lög fyrir þjóðina en ekki að sinna sérhagsmunum einstakra byggðarlaga eða svæða. Þingmenn eru kjörnir af fólki en ekki að flatarmáli, ökrum eða engjum eða túnum eða húsum. Þingmenn eru þjóðkjörnir og að sjálfsögðu á að miða við það, það er það eina sem hægt er að miða við ef meta á stöðu þingmanna. Ég tel mjög mikilvægt að við hættum að líta á okkur sem sérstaka fulltrúa ákveðinna sjónarmiða, atvinnuhagsmuna eða byggðarlaga en lítum fyrst og fremst á okkur sem þingmenn þjóðarinnar, sem fulltrúa þjóðarinnar til að setja þjóðinni skynsamlega löggjöf og koma og þoka málum þannig að það geti orðið þjóðinni sem heild sem best.

Þegar verið er að meta og skoða hvaða aðstoð eigi að veita þingmönnum þá finnst mér að við eigum að líta þannig á að þingmenn njóti jafnræðis. Ég tel það í raun ekki ganga upp að þingmenn hafi mismunandi aðstöðu. Ef svo er get ég ekki séð að ákvæðum jafnræðis sé fullnægt því að jafnræðisreglan hlýtur að gilda jafnt um þingmenn sem aðra borgara þessa þjóðfélags. Ættu sumir þingmenn að vera undanþegnir því að njóta jafnræðis við einhverja aðra? Ég get ekki með nokkru móti séð að það geti gengið og út af fyrir sig gæti það verið verðugt verkefni til að fara með og fjalla um hjá Mannréttindadómstóli Evrópu, hvort slík lagaákvæði eða slíkir starfshættir gætu gengið, að við árið 2008 á Alþingi Íslendinga settum sérreglur fyrir flatarmál en ekki fólk. Það er fólk sem kýs þingmenn. Þingmenn eru þjóðkjörnir.

Mér finnast sjónarmiðin og hugleiðingarnar sem koma fram í greinargerðinni einhver endurómur aftan úr grárri forneskju, einhver viðmið varðandi stöðu þingmanna þegar þeir sáu um pakkasendingar milli landshluta sem er löngu aflagt. Ég veit ekki til annars, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, en þokkalegt símasamband og tölvusamband sé komið um allt land og því er álíka auðvelt fyrir þingmenn að ná sambandi við kjósendur sínar hvar svo sem þeir eru á landinu. Ég geri mér grein fyrir því að eins og störf þingmanna hafa þróast þá telja sumir þingmenn nauðsynlegt að fara langar vegalengdir til að hitta fólk persónulega en láta sér ekki nægja að tala einungis við fólk og afla sér þannig upplýsinga og það er í sjálfu sér bara ákveðin starfsvenja sem fólk velur sér.

Í þéttbýlinu má fólk hafa samband við kjósendur sína, það er venjulega ekkert sérstaklega auðveldara en almennt gerist því að það eru þessir almennu miðlar sem um er að ræða. Möguleikar á því að ná sambandi með rafrænum hætti ásamt nútímafjölmiðlun hefur gert það að verkum að þingmennirnir eru í miklu jafnari stöðu en þeir voru áður.

Ég hef ekki gert úttekt á því hvort ég svara fleiri kjósendum sem eru af Norðvesturlandi eða í Suðvesturkjördæmi í því bréfaflóði sem ég fæ til mín á hverjum degi. En ég reikna með því að það skiptist nokkuð hlutfallslega eftir landshlutum og að þannig sé það með marga þingmenn. Ég skal ekki draga úr því að sjálfsögðu skiptir miklu máli fyrir þingmenn að geta verið í góðu sambandi við kjósendur sína og þess vegna persónulegu sambandi. Þess vegna eiga þingmenn kost á því að ferðast um landið með ódýrum hætti og skattgreiðendur standa undir kostnaði við slík ferðalög. Á þá núna sækja meiri peninga í vasa skattgreiðenda til að standa straum af því sem átti að vera búið að sjá fyrir? Mér finnst þungamiðja þessa máls vera að hér er um virðingu Alþingis að ræða og að skilvirkri löggjafarstarfsemi sé sinnt með eðlilegum hætti.

Þingmenn eiga kost á sérfræðiþjónustu við meðferð ýmissa mála þar sem þess gerist þörf. Mér finnst hafa orðið mjög ánægjuleg breyting á Alþingi frá því að ég kom hér fyrst að því leyti að starfsfólk þingsins er mjög hæft og veitir þingmönnum mjög góða aðstoð í mörgum málum og ég satt að segja varð undrandi yfir því hvað þetta hafði breyst mikið á þeim tíma sem leið frá því að ég sat hér sem varaþingmaður Sjálfstæðisflokksins og þangað til ég kom á þing í sumar en það er bara af hinu góða. En það geta komið upp hlutir og gera raunar nokkrum sinnum á hverju þingi þar sem þingmaður þarf nauðsynlega að leita sér sérfræðiaðstoðar sem hann á yfirleitt ekki kost á innan þingsins. Þá er spurningin: Með hvaða hætti gerir hann það? Á hann einhverja kosti? Hann getur átt kost á því að gera það með því að einhverjir í hans flokki vinni sjálfboðavinnu við það að útfæra þá sérfræðivinnu sem annars væri unnin. Ef það er ekki fyrir hendi þarf hann að greiða það sjálfur úr eigin vasa.

Mér finnst koma til greina að gefa þingmönnum kost á því að geta fengið fjárveitingar til þess að afla sér ákveðinna skilgreindra upplýsinga vegna meðferðar mála eða undirbúnings mála þegar þeir geta ekki sótt aðstoðina hjá starfsfólki Alþingis. Það gæti afsakað fjárveitingu í þessu skyni til einstakra þingmanna en ekki á grundvelli flatarmáls kjördæmanna heldur á grundvelli þess að við viljum vinna að skilvirkri lagasetningu. Við viljum líka vera númer eitt þegar kemur að því að það starf sem Alþingi Íslendinga vinnur er metið.

Hæstv. forseti. Ég sé ekki ástæðu til að fara mörgum orðum til viðbótar um það frumvarp sem hér liggur fyrir enda er ég búinn að lýsa yfir stuðningi við það að meginstefnu til. Mér finnst þó að það hljóti að koma til skoðunar í fagnefndinni sem fær frumvarpið til meðferðar að athuga hvort hægt er að gera ákveðin ákvæði frumvarpsins ákveðnari, ákvæði sem núna eru komin undir geðþóttaákvörðun forseta í ýmsum málum. Ég sé ekki ástæðu til að

rekja þau atriði, það gefst tækifæri til þess þegar málið kemur til nefndar.

Mér finnst skipta verulega miklu máli, hæstv. forseti, að reynt verði svo sem mögulegt er að ná samkomulagi um það frumvarp sem hér er um að ræða þannig að lögum um breytingar á þingsköpum Alþingis geti allir þingflokkar staðið þegar málið kemur til endanlegrar afgreiðslu.

[23:35]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hvet hv. þm. Jón Magnússon til að kynna sér betur þau sjónarmið sem liggja að baki því að talið var rétt að í frumvarpinu væru uppfyllt áform sem menn höfðu uppi við breytingar á kjördæmaskipun árið 1999, sem tengjast því að þingmenn í kjördæmum sem væru stór að flatarmáli ættu hugsanlega við tæknilega örðugleika að stríða við að yfirvinna það stóra flatarmál. Hér er gert ráð fyrir einum þriðja stöðugildis í að aðstoða þingmenn í þeirri stöðu og finnst mér ekki of mikið í lagt. Þingmenn landsbyggðarkjördæma vinna vissulega að lagasetningu fyrir alla landsmenn, allt landið eins og hv. þingmaður nefndi, en þeir þurfa engu að síður að yfirvinna vissar tæknilegar hindranir til þess að geta gegnt skyldum í kjördæmi sínu. Það á jafnt við þingmenn höfuðborgarsvæðisins og þingmenn landsbyggðarinnar að ákveðnum skyldum þarf að sinna í kjördæminu.

Hv. þingmaður hlýtur að sjá að erfiðara er fyrir þingmann í víðfeðmu kjördæmi — t.d. í kjördæmi sem nær frá Siglufirði út á Langanes, suður á Djúpavog, eða í kjördæmi sem nær frá Akranesi á Patreksfjörð, Bolungarvík, Trékyllisvík, Skagaströnd, Fljótin — að komast á milli staða og skipuleggja störf sín í kjördæminu. Því er talin ástæða til að aðstoða þingmenn úr slíkum kjördæmum umfram þá þingmenn sem eru á höfuðborgarsvæðinu.

[23:37]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég átta mig ekki á því af hverju þingmenn þurfa að yfirvinna flatarmál. Þeir eru ekki kjörnir til að yfirvinna flatarmál, þeir eru kjörnir til að setja þjóðinni lög. Ég veit ekki heldur hvaða tæknilegu hindranir hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir þarf að yfirvinna til að komast í Trékyllisvík eða hvaða erindi hún á þangað yfir höfuð. En hins vegar skal ég viðurkenna að þekking hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur á landafræði er yfirgripsmikil og góð og það er í sjálfu sér ágætt.

Ég lít hins vegar ekki þannig á að starf þingmannsins sé fyrst og fremst það að ferðast aftur á bak og áfram um kjördæmi sitt. Ég lít á það sem hlutverk þingmannsins að vera í sambandi við fólk í sínu kjördæmi og þess vegna landsmenn varðandi þau löggjafarmálefni sem eru til meðferðar hverju sinni og hlusta eftir óskum fólks, hverju það vill að þingmaðurinn sinni, hverju það sé andvígt o.s.frv. En það getur gerst og gerist án þess að fólk þurfi að vera á staðnum. Aðstæður hafa hvað þetta varðar gerbreyst frá því sem var meðan menn voru meira og minna símasambandslausir og þurftu að vera á staðnum og hitta viðkomandi. Á tímum hestvagnanna hefði kannski verið hægt að skoða þetta.

En ég ítreka að þingmenn eru kjörnir af fólki til að setja lög fyrir fólkið í landinu. Þeir eru ekki kosnir af flatarmáli, engjum, fjósum eða byggingum. Það er mergurinn málsins. Það verður að líta á stöðu þingmanna sem þingmanna þjóðarinnar sem setja lög fyrir þjóðina en ekki einstaka landshluta. Þess vegna eiga kjör þingmanna að vera þau sömu óháð því úr hvaða kjördæmi þeir eru kosnir.

[23:39]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þær tæknilegu hindranir sem ég var að tala um að þyrfti að yfirvinna eru flatarmálið. Það tekur tíma að fara yfir stórt svæði, það er ætlast til þess og þingmönnum ber skylda til þess að fara um kjördæmi sitt, hitta fólk, kynna sér aðstæður til þess að geta staðið sig sem þingmenn. Það er vissulega rétt að þingmenn eru hér fyrir fólk og kosnir af fólki og þess vegna er algerlega nauðsynlegt fyrir þingmenn að hitta það fólk sem kýs þá til starfa.

Ég hvet hv. þm. Jón Magnússon til að ræða þessi mál við samflokksmenn sína, þá hv. þingmenn Guðjón Arnar Kristjánsson og Kristin H. Gunnarsson. Ég er sannfærð um að þegar þeir verða búnir að ræða þau mál til hlítar í þeim samstæða og góða þingflokki sem þingflokkur Frjálslyndra er muni hv. þm. Jón Magnússon hafa fullkominn skilning á því við hvaða aðstæður þingmenn á landsbyggðinni búa. Reyndar hvet ég hann einnig til þess að fara dálítið til fundarhalda úti á landi til að hitta fólk sem býr við aðrar aðstæður en fólk gerir hér í 101 Reykjavík þar sem hv. þingmaður er fæddur og uppalinn og hefur alið sinn aldur. Hann hefur mjög góðan skilning á stöðu fólks í kjördæminu en það er jafnframt algerlega nauðsynlegt fyrir hann, af því að hann segist vera þingmaður allra landsmanna, að kynna sér aðstæður fólks úti um land. Þar eru aðstæður að sumu leyti aðrar en í nágrenni við þinghúsið þar sem við höfum góða starfsaðstöðu, eins og hann nefndi, og gott fólk til að aðstoða okkur.

[23:41]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég verð að byrja á því að leiðrétta eina rangfærslu hjá hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur (Gripið fram í.) — nei, ég skal koma að því síðar. Það er í fyrsta lagi það að ég er ekki fæddur og uppalinn í 101 Reykjavík. Það skiptir sjálfsagt ekki miklu máli þó svo hefði verið en ég er reyndar fæddur uppi á Akranesi og það skiptir í sjálfu sér heldur ekki máli. Ég hef heldur aldrei búið í 101 Reykjavík og geri það ekki enn þá, en það skiptir ekki máli hvar maður er búsettur eða hvar maður er fæddur, ekki í sambandi við það að reyna að sinna skyldum sínum sem löggjafi fyrir þjóðina.

Hv. þingmaður hvatti mig til að eiga orðastað við tvo þingmenn Frjálslynda flokksins sem hún nafngreindi. En hún gleymdi að nefna hv. þm. Grétar Mar Jónsson sem er þingmaður Suðurkjördæmis og mundi falla undir þetta sjónarmið líka, ég veit ekki af hverju hann varð út undan í þeirri upptalningu. En við höfum rætt þetta mál og ég, af því að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson er einn flutningsmanna þessa frumvarps, gerði strax grein fyrir þeim sjónarmiðum sem ég hef verið að rekja, sem mér finnst mjög mikilvæg, að um það væri að ræða að miða við jafnstöðu þingmanna hvað varðar aðstöðu. Að sjálfsögðu geri ég mér grein fyrir því að það kostar töluvert að vera í sambandi við

kjósendur þegar fólk fer langar vegalengdir. Ég tel ekkert eftir mér þó að ég sé þingmaður Reykjavíkurkjördæmis að fara út á land til fundar við fólk, og geri það í mjög ríkum mæli. Ef tækifæri gefst vegna þingstarfa mun ég reyndar fara á fund í kjördæmi hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur á fimmtudagskvöldið. Ég vona að þingstörfum verði þannig háttað að ég geti rækt þær skyldur mínar að hitta kjósendur og lagt það flatarmál að velli sem til þarf til að hitta þá, og tel það ekki eftir mér. (**ArnbS:** Það geri ég ekki heldur.)

[23:44]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Við ræðum um frumvarp til laga um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis, eins konar grundvallarsamskiptareglur í störfum þingsins, afskaplega mikilvægt mál um breytingu á mikilvægum lögum sem hér er til umræðu.

Ég vil byrja á að segja að ég harma hvernig þetta mál bar að. Ég get upplýst að þótt ég hafi ekki, eins og ég hef sagt áður í þessum ræðustól, mjög langa reynslu af þingstörfum þá hef ég um langt skeið tekið þátt í stjórnmálastarfi og átt sæti í sveitarstjórn stærsta sveitarfélags landsins í um 13 ár og m.a. gegnt þar störfum formennsku í borgarstjórnarflokki og forseta borgarstjórnar. Af þeim sökum hef ég oft og tíðum þurft að eiga samskipti við alla þá flokka sem skipa borgarstjórnina um margt það er varðar starfshætti þeirrar ágætu samkomu.

Ég hefði talið afar þýðingarmikið með svona grundvallarmál að um það hefði náðst breið og góð samstaða allra sem eiga að starfa eftir þeim reglum sem þingsköpin kveða á um. Þess vegna harma ég að ekki hafi verið reynt til þrautar að ná slíkri samstöðu áður en frumvarpið var lagt fram. Ég gagnrýni því forseta Alþingis fyrir vinnubrögðin.

Hins vegar fagna ég því að það hefur komið fram í þessari umræðu af hálfu margra sem hafa tekið til máls ríkur vilji til að ná þeirri breiðu samstöðu sem við erum að kalla eftir, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Það hlýtur að vita á gott þegar margir þingmenn, m.a. úr röðum stjórnarflokkanna og úr röðum annarra flokka sem eiga aðild að þessu þingmáli, lýsa því yfir í þessari umræðu að mikilvægt sé að reyna að ná slíkri samstöðu í þingnefnd úr að það tókst ekki áður en frumvarpið var lagt fram. Þessu vil ég fagna sérstaklega.

Það eru allnokkur atriði í þessu frumvarpi sem hér hafa einkum verið tekin til umræðu. Ég hygg að það megi fullyrða að í umræðunni út á við hafi mest borið á því að deilur séu um ræðutímann, takmörkun á ræðutíma frá því sem gildir í núgildandi þingsköpum og til þess sem verða á verði þetta frumvarp óbreytt að lögum. Það er svo sem ekkert sérkennilegt að það hafi orðið fyrirferðarmikið í umræðunni vegna þess að í frumvarpinu er gengið býsna langt í að takmarka ræðutíma frá því sem nú er að mínu mati.

Nú er það alls ekki svo að ég sé andvígur því að það séu takmarkanir á ræðutíma, þess vegna í öllum umræðum um lagafrumvörp og báðum umræðum um þingsályktunartillögur. En ég er þeirrar skoðunar að í því frumvarpi sem hér liggur fyrir sé gengið allt of langt hvað þetta snertir. Það er langur vegur frá því að ræðutími sé ótakmarkaður eins og í 2. umr. um lagafrumvörp í það að hann sé skorinn niður í 15 mínútur og síðan 5 mínútur. (**Gripið fram í:** Ekki vildi Ragnar Arnalds það.) Nú er ég ekki að ræða um álit eða skoðanir manna sem sátu á þingi áður heldur er ég að lýsa skoðunum mínum. Ég vona að forseti reikni með því að menn lýsi hér eigin skoðunum á því máli sem hér er til umfjöllunar. Það er ég að gera. Ég tel að hér sé gengið býsna langt í þessu efni.

Það er sagt að ekki sé dregið úr málfrelsinu með neinum hætti vegna þess að menn geti núna, miðað við þessa tillögu, talað eins oft og þeir kjósa, í 5 mínútur í senn. Frá mínum bæjardyrum séð er ég ekki sannfærður um að það verði sérstaklega góður bragur á því, ef út í það er farið, að menn komi upp trekk í trekk og tali í 5 mínútur í senn. Eitt er víst að það verður ekki samfelld röksemdafærsla sem fæst með þeim hætti.

Á einum stað í greinargerð er sagt að þetta muni leiða til þess að umræður verði líflegri. Það kann vel að vera. En er það endilega það sem við keppum eftir í umræðum á Alþingi, að þær séu líflegar, fjörlegar og skemmtilegar? Það er að vísu kostur þegar menn geta gantast í umræðunni og mikil hlátrasköll verða í salnum af og til. En fyrst og fremst hljótum við að vera að ræða þetta mál út frá því að við vöndum okkur betur í því starfi sem okkur er falið að sinna, þ.e. í löggjafarstörfunum. Ég er ekki sannfærður um að þær breytingar sem hér eru lagðar til muni leiða til þess.

Einn hv. þingmaður sagði í sinni ræðu, hv. þm. Jón Magnússon, að við byggjum við ofurvald framkvæmdarvaldsins og mikilvægt væri að styrkja þingið gagnvart framkvæmdarvaldinu. Ég fæ ekki séð að það dragi úr þessu ofurvaldi í því frumvarpi sem hér liggur fyrir jafnvel þótt það kunni að vera ásetningurinn, eins og oft hefur verið getið um í þessari umræðu. Ég fæ ekki séð að það sé dregið úr þessu ofurvaldi. Hins vegar er, að okkar mati, dregið úr þeim tækjum sem stjórnarandstaðan hefur til að hafa áhrif á þingstörfin, sem hún á að sjálfsögðu að geta haft. Hún á að sjálfsögðu að hafa áhrif á þingstörfin og gang mála jafnvel þótt hún hafi ekki neitunarvald um úrslit mála, vitaskuld ekki. Það hefur enginn ætlast til þess eða sagt að svo eigi að vera.

Ég vil líka segja að mér finnst skorta á röksemdir í greinargerð með frumvarpinu fyrir þeim fullyrðingum sem þar er að finna um að verið sé að styrkja starf þingsins og styrkja og efla stjórnarandstöðuna sérstaklega. Mér finnst vanta rök fyrir því. Þegar stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn, sá flokkur sem væntanlega þarf að hafa forustu um að vera í stjórnarandstöðu, segir það fullum fetum að hann upplifi það ekki með þeim hætti sem flutningsmenn frumvarpsins tala um þá hljóta menn að leggja við hlustir og spyrja. Ég sé að forseti hristir höfuðið yfir því. En ef þeir sem eru í stjórnarandstöðu, í forustu stjórnarandstöðu, telja að ekki sé verið að koma til móts við þeirra sjónarmið og ekki verið að styrkja hlutverk stjórnarandstöðunnar er þá ekki eitthvað mark á því takandi? Er það stjórnarmeirihlutinn sem á að skera úr um það og hafa mest um það að segja hvernig hlutverk eða staða stjórnarandstöðunnar verði best efld? Ætli það sé ekki stjórnarandstaðan sjálf sem hefur mesta þekkingu á því og þeir sem hafa mikla reynslu af því að vera í stjórnarandstöðu, ég tala nú ekki um. (Gripið fram í.) Já, það eru margir sem hafa þá reynslu. Ég hvet sérstak-

lega til þess að þeir sem fá þetta mál til meðferðar í þingnefnd hlusti eftir þessum sjónarmiðum og leggi sig fram um að koma til móts við þau.

Það eru nokkur atriði sem ég vil nefna, efnisleg sem ég mundi telja að þyrfti sérstaklega að vinna með og athuga hvort hægt væri að ná góðri samstöðu um. Í fyrsta lagi er þetta sem ég hef þegar nefnt um ræðutímann, einkum í 2. umr. um lagafrumvörp. Ég tel að þar sé of langt gengið jafnvel þó ég vilji alls ekki leggjast gegn því að þar verði um einhverjar takmarkanir að ræða.

Í öðru lagi vil ég nefna það sem þegar hefur komið fram, m.a. af hálfu þingmanna Vinstri grænna, um afbrigðin. Ég tel mjög þýðingarmikið að skoða það að hækka þröskuldinn hvað varðar afbrigðin, t.d. í þrjá fjórðu. Það er ekki alveg eðlilegt að stjórnarmeirihluti þótt hann sé stór, geti skammtað sér þessi afbrigði sjálfur, einfaldlega vegna þess að það er verið að víkja frá meginreglunni þegar afbrigði eru veitt. Það á ekki að vera sérstaklega auðvelt mál að gera það og þarf a.m.k. að tryggja að verulega góð samstaða sé um slíkt.

Ég vil líka nefna ákvæði í 2. mgr. 12. gr. sem lúta að því að forseta sé heimilt að rýmka ræðutíma. Ég tel að þetta ákvæði þurfi að styrkja þannig að réttur stjórnarandstöðuþingflokka verði styrktur í þessu efni, að það sé ekki algerlega undir ákvörðun forsetans á hverjum tíma komið hvort orðið verði við óskum um aukinn ræðutíma.

Ég vil líka nefna, af því að það kom fram í umræðum fyrir helgi, m.a. frá hv. þm. Helga Hjörvar, að hann hefði sem forseti borgarstjórnar haft forgöngu um að setja takmarkanir á ræðutíma í borgarstjórn Reykjavíkur. Hann vitnaði til þess að ég hefði m.a. átt þátt í því og það er rétt en þar var þó ekki gengið eins langt og hér, með að takmarka ræðutíma við 15 mínútur heldur má tala 30 mínútur í þeirri umræðu og hefði ég talið að menn gætu haft það til hliðsjónar í þessu samhengi. En þar er þó sú almenna regla að viss stórmál eru algerlega undanþegin þessari reglu. Ég nefni t.d. umræðu um fjárhagsáætlun sveitarfélagsins. Þá er umræðan ótakmörkuð. Hið sama gildir um ársreikning sveitarfélagsins og nefni stórmál eins og aðalskipulag sveitarfélagsins. Slík mál lúta ekki takmörkunum á ræðutíma. Ég hefði þess vegna velt fyrir mér í þessu samhengi að stór mál sem hér koma inn, t.d. fjárlögin eða breytingar á stjórnskipunarlögum eða önnur stór mál, ættu sjálfkrafa að vera undanþegin þessum tímatakmörkunum og án þess að það þyrfti sérstaklega að biðja um það eða þannig að menn geti tekið það af sínum kvóta, sem hér er lagt til að sé á þingflokkum samkvæmt 12. gr., þ.e. að tvisvar á hverju þingi geti menn beðið um lengri ræðutíma.

Mér finnst ekki eðlilegt að ef menn óska eftir lengri ræðutíma um fjárlög þá sé það tekið af þessum kvóta. Ég tel það ekki og ég bendi á að í síðustu viku fór fram 2. umr. um fjárlög fyrir árið 2008. Mér er til efs að nokkur ræðumaður hvort sem hann var úr stjórn eða stjórnarandstöðu hafi talað í minna eða undir 15 mínútum (**Gripið fram í:** Ögmundur.) nema kannski Ögmundur Jónasson. Ég verð ekki var við að menn hafi litið á það sem eitthvert sérstakt málþóf nema síður sé. Ég tel að það hafi verið ítarlegar og góðar umræður.

Nú vil ég að vísu segja, varðandi markvissari umræðu um mál sem hér hefur borið á góma, að ég held að það sé alveg hægt að ná því fram, m.a. með því að fram fari meiri umræða í nefndum. Þar nefni ég fjárlögin sérstaklega. Ég teldi eðlilegt, ég vísa þar til reynslu minnar frá störfum að fjárhagsáætlun Reykjavíkurborgar, að það væru fleiri en fjárlaganefndin sem kæmi að þeirri umræðu. Það væri miklu meiri og ítarlegri umræða í fagnefndunum um fjárlagatillögur í hverjum málaflokki og að ráðherrar væru viðstaddir í umræðum um fjárlagatillögur sinna ráðuneyta. Þá held ég að auðvelt væri að takmarka ræðutímann um fjárlögin, ef þetta fylgdi, en ég sé það hvergi í þessum tillögum. Nú kann vel að vera að forseti og flutningsmenn þessa frumvarps hafi hugsað sér það en ég fæ ekki séð að það sé tryggt. Ég tel að þarna væri hægt að ná betri árangri.

Ég veit að svona er þetta unnið í þjóðþingum í löndunum í kringum okkur, að það fer fram umræða um fjárlagatillögur einstakra málaflokka inni í fagnefndunum og jafnvel opnar umræður fyrir fjölmiðla eða aðra sem vilja fylgjast með störfum, a.m.k. að einhverju leyti, sem ekki hefur verið gert hér. Þar tel ég að mætti gera bragarbót og það yrði til mikilla bóta fyrir störf Alþingis.

Menn hafa talað talsvert um réttinn til málþófs. Ég vil alls ekki setja samasemmerki milli þess að menn flytji langar ræður og að það sé málþóf. Við þekkjum að hægt er að setja á langar ræður ef menn vilja tefja mál og reyna að koma í veg fyrir að það fái afgreiðslu. Það hefur kannski verið notað og kannski eru menn að reyna að koma í veg fyrir slíkt. En auðvitað er það líka þannig að í stórum málum flytja menn langar og ítarlegar ræður af því að menn eru að reyna að koma rökstuðningi á framfæri. Þar eru kannski flókin mál á ferðinni, stórir lagabálkar sem einfaldlega tekur langan tíma að ræða. Á sama hátt er hægt að halda uppi málþófi með því frumvarpi sem hér liggur fyrir um breytingu á þingsköpum verði það að lögum. Auðvitað geta menn komið sér saman um það að setja á endalausar 5 mínútna ræður hver á fætur öðrum ef út í það er farið. Það verður ekki komið í veg fyrir þennan möguleika á málþófi með þessu frumvarpi sem hér liggur fyrir. Ég er alls ekki þeirrar skoðunar að það verði betri bragur á því nema síður sé.

Ég ætla líka að koma inn á það er varðar störf þingsins og hlutdeild stjórnarandstöðunnar í forustu fyrir þingið, þingnefndir o.s.frv. Ég tel mikilvægt að það komi fram í nefndaráliti eða þess háttar að ásetningurinn sé að stjórnarandstaðan eigi líka hlutdeild í forustustörfum í þinginu, í þingnefndum, alþjóðanefndum o.s.frv., í samræmi við þann styrk sem hún hefur hverju sinni. Það mundi styrkja þingið. Það væru mjög skýr skilaboð að mínu viti um að þingið sé sjálfstætt gagnvart framkvæmdarvaldinu. Þetta tel ég mikilvægt.

Ég vil nefna það að ríkisstjórnarmeirihlutinn hefur nýtt sinn styrk til hins ýtrasta, t.d. þegar kosið var í nefndir og ráð í vor og í raun miklu meira en það. Hér er notast við ákveðna reglu sem kölluð er d´Hondt-regla við kosningu í nefndir. Hún er ekki ný en samkvæmt henni er stjórnarmeirihlutinn, sem hefur um 65 eða 67% þingmanna, með 80% fulltrúa í sumum nefndum, t.d. öllum fimm manna nefndum. Þegar hér var kosið í yfirkjörstjórnir allra kjördæma, sem eru fimm manna, þá veldur þessi regla því að

stjórnarliðar hafa fjóra af fimm nefndarmönnum, þ.e. 80% nefndarmanna í öllum kjörstjórnum sem eiga að hafa eftirlit og umsjón með kosningum. Þarna tel ég að ríkisstjórnarmeirihlutanum hefði verið í lófa lagið að segja: Nei, það er nóg fyrir stjórn að vera með þrjá af fimm mönnum, þ.e. 60% sem hefði verið miklu nær því hlutfalli sem stjórnin hefur hér á þingi.

Það má t.d. nefna fimm manna alþjóðanefnd eins og EFTA-nefndina sem ég á sæti í en þar er einn fulltrúi stjórnarandstöðunnar á móti fjórum fulltrúum stjórnarliðsins. Þarna tel ég að menn gangi allt of langt í að nýta til fulls þingmeirihluta sinn í stað þess að reyna að sýna sanngirni í þessum málum og að stjórnarandstaðan fái eðlilega hlutdeild í þessum störfum.

Ég vil líka nefna skipulag þingfunda Það hefur komið mér spánskt fyrir sjónir og mér finnst ekki nógu gott skipulag á þingfundum. Þá er ég fyrst og fremst að vísa til þess að það liggur sjaldnast fyrir fyrr en að kvöldi dags hvaða mál verða á dagskrá daginn eftir. Þingmenn sem eru með mál sem þeir ætla að tala fyrir og eru fyrstu flutningsmenn að vita það gjarnan ekki fyrr en kvöldið áður að þeir eigi að tala daginn eftir í málum. Þetta finnst mér að þurfi að laga og skipuleggja þingfundi lengra fram í tímann. Ég held að þarna séu hlutir sem mætti gjarnan vinna með. Það er kannski erfitt að koma því inn í þingskapalögin sjálf en þetta eru hlutir sem mættu gjarnan koma fram í nefndaráliti þegar mál kemur úr nefnd.

Hér er talað um það að styrkja þingið í alþjóðlegu samstarfi. Ég fagna því og ég tek undir að eðlilegt sé að gera það. En það þarf þá að gera mönnum það kleift. Ég vil í þessu sambandi sérstaklega nefna eitt sem ég hef ekki heyrt nefnt í umræðum til þessa en það eru reglur um innkomu varamanna. Ég tel að fyrir stjórnarandstöðu, sérstaklega við þær aðstæður eins og nú eru, þar sem ríkisstjórnarmeirihlutinn er mjög mikill, sé mjög erfitt fyrir stjórnarandstöðuna að manna þau erlendu samskipti sem hún á að taka þátt í miðað við þær reglur sem gilda um innkomu varamanna í dag og sinna jafnframt þeim skyldum sem eru á Alþingi. Ég mundi því gjarnan vilja heyra frá forseta Alþingis hvort hann hafi eitthvað leitt hugann að þessu þegar hann kom fram með þetta markmið, að auka alþjóðastarf, sem ég er almennt sammála að eigi að gera. Mér finnst spurning um hvort hægt væri að koma til móts við stjórnarandstöðuna í þessu samhengi.

Eitt atriði vil ég gjarnan nefna enn sem lýtur að skipulagi þingsins og þingstarfanna. Við þekkjum það og frá því er greint í frumvarpinu að í starfsáætlun skuli tilgreina hvenær eigi að vera þingfundir, hvaða daga einvörðungu fundir í nefndum og hvaða dagar eru kjördæmadagar. Allt gott um þetta en ég vil nefna eina hugmynd við forseta í þessari umræðu, sem ég kynntist fyrir stuttu þegar ég var í opinberum erindum í Strasbourg á vegum EFTA-nefndarinnar þar sem okkur gafst kostur á að hitta og kynnast störfum Evrópuþingsins. En fyrir utan það að í starfsáætlun Evrópuþingsins er skilgreint hvenær eru þingfundadagar, hvenær nefndadagar og hvenær kjördæmadagar, ef svo má kalla þ.e. þegar þingmenn fara heim til síns lands og starfa þar, eru líka sérstakir þingflokksfundadagar í starfsáætlun þingsins, þ.e. inni í starfsáætluninni er gert ráð fyrir því að þingflokkar hafi tiltekna daga með reglulegu millibili allt þingið sem eru fráteknir til þingflokkanna að vinna í stórum málum. Þetta finnst mér mikilvægt vegna þess að eins og ég upplifi málin í þinginu þá eru þingflokksfundir tvisvar í viku en það eru stuttir fundir, þeir eru knappir og þeir rúma í raun fyrst og fremst yfirferð yfir þau mál sem við erum að ræða þann dag eða allra næstu daga. Í mínum huga gefst allt of lítill tími yfir þingtímann sjálfan í þingflokksfundi til að fara í saumana á stórum mikilvægum málum, t.d. fyrir 2. umr. um fjárlög, svo dæmi sé tekið. Ég skýt þessu að í umræðunni núna sem hugmynd, að gert verði ráð fyrir sérstökum þingflokksfundadögum á starfsáætlun þingsins.

Ég ætla, virðulegi forseti, ekki að lengja þessa umræðu mikið. Það er hægt að fjalla um svona stórt og ítarlegt mál á skemmri tíma en þeim sem ýtrustu tímatakmarkanir leyfa, sem hafa verið sett í þessa umræðu. Ég tel að ég hafi farið yfir þau helstu mál sem ég vildi koma á framfæri en vísa að öðru leyti til þeirra sjónarmiða sem hafa komið fram frá hv. þm. Ögmundi Jónassyni og Steingrími J. Sigfússyni varðandi afstöðu okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Við viljum gjarnan taka þátt í að skapa góða og styrka umgjörð um þingstörfin. Við erum að sjálfsögðu reiðubúin að leggja okkar hugmyndir inn í þetta púkk. Við höfum reynt að gera það. Ég held að það væri öllum fyrir bestu, fyrir alla þingflokka, fyrir þingið í heild og forseta, að góð og breið samstaða náist um þessar grundvallarvinnureglur sem við störfum eftir og eru lögin um þingsköp Alþingis. Við munum a.m.k. fara í þá vinnu í þeirri nefnd sem fær þetta mál til meðferðar, hver sem hún verður, með það hugarfar að hafa áhrif á frumvarpið eins og það liggur fyrir. Við viljum að lögin verði til bóta út frá þeim sjónarmiðum sem við höfum sett fram og ég vænti þess að aðrir muni gera slíkt hið sama, koma að þeirri vinnu með opnum huga. Þá er ekki loku fyrir það skotið að gera megi einhverja bragarbót á þessu frumvarpi sem geti leitt til þess að um það verði breið samstaða.

[00:08]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég vil í lok þessarar umræðu þakka hv. þingmönnum fyrir ágætar umræður og í langflestum atriðum mjög málefnalegar og tel að þessi 1. umr. hafi verið mjög gagnleg fyrir framhald málsins.

Umfram allt þakka ég fyrir að samkomulag skyldi nást um þessa umræðu sem sýnir að á Alþingi er hægt, þegar menn leggjast á eitt, að ná skynsamlegri niðurstöðu. Hér hefur eins og við var að búast margt komið fram og afstaða hv. þingmanna er skýr. Annars vegar kemur fram hjá hv. flutningsmönnum þessa frumvarps ríkur vilji til að ná fram mikilvægum breytingum á þingsköpum. Hins vegar hafa þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gert miklar athugasemdir og leggjast gegn frumvarpinu. Hins vegar vakti athygli mína afar merkileg ræða sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson flutti í lokin þar sem hann kom fram með athugasemdir, fyrirspurnir og ábendingar sem ég tel gagnlegt að fá fram og teldi að af hálfu þingmanna Vinstri grænna hefðu þurft að koma fram fyrr.

Einhverra hluta vegna kemur þetta fram núna. Mér sýnist það benda til að það geti lofað góðu að því leyti að í meðförum þingsins og í nefndinni kunni að vera meiri

stuðningur af hálfu vinstri grænna við málið en við höfðum kannski gert ráð fyrir.

Ég ætla ekki að fara ofan í einstök atriði í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Hún olli mér miklum vonbrigðum. Ég verð að segja það eins og það er. Sú ræða hlýtur að vekja þær spurningar hjá mér um hversu mikil alvara hafi verið af hálfu hv. þingmanns gagnvart þessu máli. Hvað um það? Ræða hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar bendir til að ef til vill sé nokkur vilji til þess af hálfu þeirra þingmanna sem þar eru á ferðinni að ná góðri niðurstöðu og samstöðu með okkur.

Umræðan hefur verið gagnleg og mikilvæg. Ég tel t.d., líkt og komið hefur fram, að við þurfum að skipuleggja þinghaldið betur. Það er hárrétt og ég tek undir það. Frumvarpið er til þess gert. Ég er hins vegar algerlega ósammála því að frumvarpið veiki stöðu þingsins. Ég tel að það sé af og frá. Þau spor sem við stígum með frumvarpinu eru einmitt til að styrkja stöðu þingsins. Ég tel jafnframt að þær ábendingar sem hafa komið fram um ræðutíma segi okkur að það skipti miklu máli hvernig fyrstu skrefin verða hjá okkur, að breyttum lögum. Sú ábyrgð er lögð á herðar forseta, að ná góðu samkomulagi, ná niðurstöðu um ræðutíma sem víkur frá meginreglum á grundvelli þeirrar heimildar sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Ég tel afar mikilvægt að við gerum ráð fyrir því að t.d. í umræðum um fjárlög, í umræðu um samgönguáætlun eða önnur slík mál, að það verði lengri ræðutími en ýtrasti rammi gerir ráð fyrir. Þess vegna eru þessar heimildir inni, heimildir um lengri tíma á grundvelli þess að forseti taki þá ákvörðun.

Ég tel t.d. hvað varðar fjárlagaumræðuna að eðlilegt væri að fjárlaganefndin færi yfir þau mál og að til forsætisnefndar og formanna þingflokkanna kæmu tillögur frá t.d. fjárlaganefnd um hvernig umræðum verði háttað um fjárlög. Það mættu koma tillögur um heildarumræðutíma o.s.frv. Þetta eru allt atriði sem við þurfum að þróa í þeim tilgangi að tryggja lýðræðislegar umræður og tryggja að rökræður fari fram, eins og við hljótum að gera kröfur um.

Að öðru leyti ætla ég ekki að lengja þessar umræður í kvöld. Ég þakka fyrir þær og tel að næsta skref sé að vinna vel í nefnd að málinu og leitast við að ná fullkominni sátt um það. Mér sýnist margt benda til þess að hægt sé að ná um málið sátt eftir þær umræður sem ég hef hlýtt á, ekki síst eftir að hafa hlustað á ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar.

[00:15]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þessi umræða hefur að mörgu leyti verið ágæt og margt athyglisvert hefur komið fram. Ég kveð mér hljóðs í andsvari við hæstv. forseta til að fullvissa hann um að hinni fornu stjórnunaraðferð Rómverja, að deila og drottna, verður ekki beitt á Vinstri hreyfinguna – grænt framboð. Við stöndum algjörlega einhuga í málflutningi okkar um þetta þingskapafrumvarp og höfum gert alla tíð. Við höfum farið mjög rækilega yfir þessi mál í okkar hópi og eigum eftir að gera enn. Sannast sagna, þó að við höfum lagt okkur í líma, og ég hef gert það, að sjá líka hinar jákvæðu hliðar á frumvarpinu, þá, eftir því sem ég skoða málin betur, leynast þar greinar sem eru afar varhugaverðar og hafa í reynd ekki komið til umfjöllunar hér í kvöld. Ég nefni 15. gr. laganna sem takmarkar rétt þingmanna, takmarkar málfrelsi og tengir málfrelsið stærð þingflokka.

Ég nefni þetta sem dæmi um málefni sem á eftir að taka til gagngerrar umræðu þegar þetta frumvarp er annars vegar. En ég vildi sannfæra hæstv. forseta um að þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs talar einum rómi í þessu máli.

[00:17]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vil með sama hætti vekja athygli á því, vegna þess sem m.a. hefur komið fram hjá hv. þingmanni, að mikill stuðningur er við það frumvarp sem hér er verið að flytja. Hann vísaði í 15. gr. og telur að með henni sé verið að takmarka málfrelsi en ég tel að því sé öfugt farið. Þar er verið að tryggja að sem flestir eigi möguleika á því að taka þátt í umræðum. Það er afar mikilvægt, ekki síst á hinu háa Alþingi, að standa þannig að málum, binda þannig um hnúta, að umræður geti verið á þeim forsendum að sem flestir komist að.

[00:18]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Að ýmsu er að hyggja þegar þessi mál eru annars vegar, málfrelsi og þá ekki síður jafnræði á milli sjónarmiða vegna þess að í þinginu takast á ólíkir straumar og mismunandi sjónarmið.

Ég vek athygli á því að í mestu hitamálum undangenginna ára hefur tiltekinn stjórnmálaflokkur, sem heitir Vinstri hreyfingin – grænt framboð, staðið vaktina öðrum flokkum fremur. Ég nefni t.d. Kárahnjúka. Ef málfrelsið hefði verið bundið við stærð þingflokka er ég ansi hræddur um að umræðan hefði orðið á annan veg en hún raunverulega varð. Þetta er einn þáttur sem þarf að hyggja að en ég geri mér grein fyrir að flokki hæstv. forseta þingsins, Sjálfstæðisflokknum, hefur alla tíða verið umhugað um að skerða málfrelsi smærri flokka hér á þingi, (**Gripið fram í:** Þetta er nú ekki rétt.) þannig að það er ekkert nýtt sem hér er uppi. (Gripið fram í.)

Ég ítreka að við umræðuna hefur af hálfu flestra sem til máls hafa tekið komið fram vilji til sátta en ég verð að lýsa hryggð minni yfir lokaorðum hæstv. forseta þingsins. Hann virðist vilja leggja sig í líma að deila og drottna með því að gefa einhverjar afareinkunnir þeim manni sem sennilega þekkir best til þingskapa þeirra sem sitja nú á þingi, sem er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég vísa slíkum einkunnagjöfum algerlega á bug og út í hafsauga.

Að lokum vil ég ítreka vilja okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði til þess að stuðla að farsælli lausn í þessu máli þar sem sjónarmið allra verði virt. Við höfum lýst því yfir að við erum (Forseti hringir.) reiðubúin að slá af ýtrustu kröfum okkar. Það verða aðrir að gera að sama skapi.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fundi slitið kl. 00:21.

36. FUNDUR

þriðjudaginn 4. desember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337. — 2. umr.
2. Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., stjfrv., 304. mál, þskj. 376. — 1. umr.
3. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 289. mál, þskj. 325. — 1. umr.
4. Tekjuskattur, stjfrv., 290. mál, þskj. 326. — 1. umr.
5. Íslensk alþjóðleg skipaskrá, stjfrv., 291. mál, þskj. 331. — 1. umr.
6. Fjarskipti, stjfrv., 305. mál, þskj. 377. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[13:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Borist hefur bréf frá Guðjóni A. Kristjánssyni, 6. þm. Norðvest., um að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni af persónulegum ástæðum. Fyrsti varamaður flokksins í Norðvesturkjördæmi, Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir menntunarfræðingur, Akranesi, tekur sæti hans í dag.

Kjörbréf Þórunnar Kolbeins Matthíasdóttur hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hún hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni skv. 2. gr. þingskapa.

[Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir, 6. þm. Norðvest., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:32]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til starfa á Alþingi.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Áður en gengið verður til dagskrár nú á eftir fer fram utandagskrárumræða um fjárhag sveitarfélaga og samskipti ríkisins við þau. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:32]

Útbýting:

Lánasýsla ríkisins, 87. mál, þskj. 379.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, nál. minni hluta allshn., þskj. 381.

Athugasemdir um störf þingsins.

Áherslur íslenskra stjórnvalda í loftslagsmálum.

[13:33]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs undir liðnum um störf þingsins til að greina frá niðurstöðu hæstv. ríkisstjórnar á fundi í morgun. Lagt var fram minnisblað fjögurra ráðherra, þeirrar sem hér stendur, hæstvirtra fjármála-, iðnaðar- og heilbrigðisráðherra, og varðar efnið áherslur íslenskra stjórnvalda á 13. aðildarríkjafundi loftslagssamnings Sameinuðu þjóðanna á Balí í Indónesíu sem hófst í gær.

Ný skýrsla vísindanefndar Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar kveður afdráttarlaust á um loftslagsbreytingar af manna völdum. Hún varpar skýru ljósi á nauðsyn þess að ná víðtæku samkomulagi innan ramma loftslagssamningsins um samdrátt og losun gróðurhúsalofttegunda á heimsvísu. Íslensk stjórnvöld leggja ríka áherslu á að sporna við hlýnun lofthjúpsins með því að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og hafa samþykkt stefnumörkun um að draga úr henni um 50–75% fyrir árið 2050.

Á fundi aðildarríkja loftslagssamningsins á Balí munu íslensk stjórnvöld leggja höfuðáherslu á að samstaða náist um gerð nýs samkomulags sem feli í sér skuldbindingar fyrir öll helstu losunarríki heims. Á Balí hefst samningaferli sem lýkur í Kaupmannahöfn 2009 en þar þarf að reka smiðshöggið á samkomulag um annað skuldbindingartímabil samningsins.

Nýtt samkomulag þarf að taka mið af leiðsögn vísindanefndarinnar um að koma í veg fyrir hlýnun lofthjúps jarðar, að hún fari yfir 2°C frá því sem var við upphaf iðnbyltingar. Til að ná því markmiði þarf losun iðnríkjanna í heild að minnka um 25–40% fyrir árið 2020. Á sama tíma þarf samkomulagið að fela í sér að stærstu losendur í hópi þróunarlanda dragi úr vexti losunar.

Íslensk stjórnvöld leggja áherslu á að í þeim samningaviðræðum sem fram undan eru verði áfram byggt á sveigjanleikaákvæðum Kyoto-bókunarinnar, m.a. til þess að tryggja hagkvæmni aðgerða sem draga eiga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Hafinn er undirbúningur þess að geta nýtt sér sveigjanleikaákvæðin (Forseti hringir.) hér á landi.

[13:35]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta var fremur endaslepp ræða hjá hæstv. umhverfisráðherra. Ég bíð enn spennt eftir niðurlagi hennar því að auðvitað bíðum við hér eftir að fá að heyra hver verða samningsmarkmið Íslands á Balí. Ráðherrann var þar komin í ræðu sinni að ég held að hún hafi verið farin að hita upp undir því að við fengjum fréttirnar, annað-

hvort góðar eða slæmar, þannig að ég óska eftir að hæstv. umhverfisráðherra fái að klára ræðu sína áður en við komum með frekari athugasemdir og bið um að komast aftur á mælendaskrána því að ég hef mikla löngun til að fá að tjá mig um þá niðurstöðu sem ég geri ráð fyrir að hæstv. umhverfisráðherra eigi eftir að birta þingheimi.

[13:36]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég held að það sé rétt að ég klári lesturinn fyrir umhverfisráðherra og hef þá málsgrein fimm:

Hafinn er undirbúningur þess að Ísland geti nýtt sér sveigjanleikaákvæði Kyoto-bókunarinnar sem heimilar ríkjum að afla sér losunarheimilda með kaupum eða þátttöku í verkefni erlendis, m.a. með svokallaðri loftslagsvænni þróunaraðstoð eða þátttöku fyrirtækja í verkefnum sem stuðla að nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa. Ísland hefur einnig verið meðal þeirra ríkja sem hvatt hafa til þess að svokölluð geiranálgun verði skoðuð í samningsferlinu með það fyrir augum að nýtt sé besta fáanlega tækni og aðstæður.

Ásamt aðgerðum til að draga verulega úr losun gróðurhúsalofttegunda telja íslensk stjórnvöld mikilvægt að styðja rannsóknir og tækniþróun á sviði endurnýjanlegra orkugjafa, bindingu kolefnis í jarðvegi og skógi og geymslu kolefnis í jarðlögum. Ísland styður aðgerðir sem miða að því að draga úr eyðingu regnskóga en talið er að eyðing skóglendis í þróunarríkjunum samsvari 20% af heildarlosun gróðurhúsalofttegunda á heimsvísu.

Ég held, frú forseti, að hér sé um skilmerkilega stefnumörkun að ræða og áherslur stjórnvalda á 13. aðildarríkjafundinum. Það má segja að fyrstu þrjár málsgreinarnar leggi grunninn að afstöðu íslensku ríkisstjórnarinnar og þeim forsendum sem er byggt á í þessari umræðu og í samræmi við það sem almennt er lagt þar til grundvallar, en síðan komi í fimm greinum þar á eftir nánari útskýringar á einstökum þáttum og þeim markmiðum sem við teljum nauðsynlegt að hafa í huga þegar við vinnum bæði að því að ná sem bestri heildarniðurstöðu en jafnframt niðurstöðu sem gerir það að verkum að hægt sé að nýta þá kosti og þá möguleika sem aðstæður á Íslandi bjóða upp á til að draga úr gróðurhúsalofttegundum fyrir heildarhagsmuni heimsins.

[13:38]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna á að það er einungis tveggja mínútna ræðutími undir liðnum um störf þingsins og verða hv. þingmenn að miða mál sitt við það.

[13:39]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegur forseti. Það sem hér var kynnt af hæstv. umhverfisráðherra og hæstv. fjármálaráðherra eru metnaðarfull markmið Íslands í þessu samningaferli. Ég ætla að það hljóti að vera góð samstaða um það á hv. Alþingi. Ef árangur á að nást á þessum sviðum eins og allir þekkja gerist það ekki öðruvísi en svo að allir komi að borðinu. Jafnvel öll iðnríkin geta bara náð ákveðnum árangri. Ef menn ætla að ná raunverulegum árangri verða þær þjóðir heims sem standa fyrir mestri losun að koma að þessu borði og ég held að við ættum að nálgast þetta bjartsýn og vonast til þess að svo verði.

Það er líka ánægjulegt fyrir okkur Íslendinga að við höfum margt fram að færa í þessum málum eins og hefur komið fram í umræðunni. Ef þjóðir heims hefðu farið sömu leið og væru að fara sömu leið og við Íslendingar þegar kemur að orkuöflun horfðum við ekki upp á þau vandamál sem við erum að horfa á í heiminum í dag. Það þýðir einfaldlega að sú reynsla og sú þekking sem við Íslendingar búum yfir og höfum flutt út, bæði gefið og selt á undanförnum árum og áratugum, verður sífellt verðmeiri og mikilvægari í þessu tilliti.

Virðulegi forseti. Ég lýsi ánægju minni með þau markmið sem koma fram í því plaggi sem hefur verið kynnt og vonast til þess að um það sé góð samstaða á hv. Alþingi og í þjóðfélaginu.

[13:41]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hér hafa nú þrír ráðherrar talað og flutt endalausar ræður. Ég heyri ekki að þau hafi tilkynnt okkur neitt nýtt þó að þau séu svona ábúðarfull yfir árangri sínum. Mér sýnist að enn sé Ísland á þeirri skoðun að við þurfum að taka þátt í og ná víðtæku samkomulagi um loftslagsmálin. Við búum við mikla sérstöðu, við stefnum að minnkun gróðurhúsalofttegunda, 50–75% til ársins 2050, og við Íslendingar búum við mikla sérstöðu þannig að við erum ábyrg þjóð í heiminum hvað þetta varðar.

Hér er endurnýjanleg orka, það kom fram hjá Þróunarstofnun Sameinuðu þjóðanna að við erum í fyrsta sæti með 72,6%, Noregur er númer 2 með 36,6% og Evrópa stefnir að 20%. Við erum framarlega, við erum kannski ekki framarlega þegar kemur að neyslu almennings, þar getum við verulega tekið á eins og hér kemur fram, líka hvað bensín og olíur varðar á skip og bíla. Að því er stefnt þannig að mér sýnist sem Samfylkingin hafi ágætlega borðað grautinn sinn í morgun við ríkisstjórnarborðið, framsóknargrautinn góða, og hún er skynsamari en ég hélt, Samfylkingin, ég lýsi því yfir og óska henni til hamingju með þessa niðurstöðu. Við eigum að vera þarna framarlega, við höfum mikla sérstöðu. Við getum gert hér margt sem mér sýnist að verði áfram á stefnuskrá ríkisstjórnarinnar sem mörkuð var stefna, eins og í skógrækt, landgræðslu og fleiru til þess að draga úr gróðurhúsalofttegundum.

Ég óska bara hæstv. umhverfisráðherra góðrar ferðar á þessa miklu ráðstefnu með þetta nesti í pokanum.

[13:43]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég er að reyna að átta mig á þessu eftir framsögu þriggja ráðherra og síðan var hæstv. iðnaðarráðherra svo vinsamlegur að láta mig fá þetta skjal í hendur og þá botna ég enn minna í hlutunum. Þegar loksins ríkisstjórnin reyndi að koma sér niður á eitthvað — en það hefur gengið erfiðlega eins og kunnugt er — og hélt fund í gærkvöldi þar sem stefnan virðist hafa orðið til sýnist mér niðurstaðan hafa orðið einhverjar silkiumbúðir utan um ekki neitt og að staða Íslands sé sú að áfram eigi að ætla öðrum þjóðum að binda sér byrðar og draga úr losun en sækja sjálf

um áframhaldandi ef ekki auknar undanþágur fyrir Ísland.

Það eru engin fyrirheit í þessu plaggi það ég fæ best séð um það hvað Ísland ætlar að leggja af mörkum, engin vilyrði, loforð eða skuldbindingar um það að við ætlum að setja okkur tiltekin mörk í þessum efnum heldur er talað fallega um að taka þurfi mið af tilmælum vísindanefndarinnar, Ísland ætli að nota sér sveigjanleikaákvæði og í miðframsögunni kom skýrt í ljós að ætlunin er að reyna að gera áfram út á möguleika Íslands til að fá sérstöðu sína, sem svo er kölluð, viðurkennda og halda áfram að fá undanþágur til aukinnar losunar.

Ísland kemur til með að verða í mjög sérkennilegri stöðu í þessum viðræðum og stefnir í heimsmet í losun gróðurhúsalofttegunda á mann. Það er staðreynd sem mun ekkert hverfa þrátt fyrir einhverjar silkiumbúðir á Alþingi Íslendinga eða í minnisblaði af þessu tagi. Ég held að hæstv. ríkisstjórn verði bara að fara til baka og vinna vinnuna sína og það verði að komast á hreint hvað Ísland er tilbúið til að leggja þarna af mörkum, hvaða markmið um samdrátt í losun við ætlum að setja okkur og bjóða fram í samfélagi þjóðanna en ekki gera sífellt kröfur á aðra og reyna að sleppa sjálf án þess að taka á okkur nokkur óþægindi í þessum efnum.

Það er alveg greinilegt, virðulegur forseti, að það er áfram tilefni til að halda ríkisstjórninni við efnið því að enn sem komið er virðist engin stefna í reynd hafa verið mótuð (Forseti hringir.) og þetta er einhver vandræðalegasta tilraun til að breiða yfir það sem ég hef lengi séð.

[13:45]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég held þvert á það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan að hér sé um að ræða sögulega og mjög jákvæða nálgun gagnvart þessu vandamáli. Það sem skiptir höfuðmáli í þessu plaggi er að íslenska ríkisstjórnin lýsir því yfir skýrt og skorinort að hún taki undir það meginmarkmið sem margar helstu þjóðir heims hafa sett fram, þ.e. að grípa til aðgerða sem leiða til þess að hlýnunin í andrúmslofti jarðar verði ekki meiri en 2°C miðað við það sem var fyrir iðnbyltinguna.

Það skiptir máli — (Gripið fram í.) og hvað þýðir það? Það þýðir að helstu iðnríki heimsins þurfa að taka á sig fyrir árið 2020 skerðingu á losun gróðurhúsalofttegunda sem nemur 25–40%. Ef hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon heldur að það þýði ekki nýtt ok á herðar Íslendinga fer hann villur vegar. Þetta er yfirlýsing um að Ísland er reiðubúið að taka á sig þær skuldbindingar sem verða niðurstaðan í þessu samningaferli. Hér er um að ræða stefnumótun sem hægt er að telja upp í níu liðum.

Í dag er það þannig, þrátt fyrir hlátur hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur sem bersýnilega ber ekki skyn á alvarleika málsins, (Gripið fram í.) að menn eru ekki farnir að útfæra þetta neins staðar. Íslenska ríkisstjórnin lýsir því yfir að hún ætlar að taka þátt í þessu af fullum heilindum. Hin jákvæða nálgun felst ekki bara í þeirri yfirlýsingu heldur líka því að við tökum undir þær kröfur sem settar hafa verið fram á alþjóðavísu, t.d. um stórauknar fjárfestingar í að búa til nýja tækni til þess að fanga kolefni og farga kolefnum til að koma í veg fyrir eyðingu regnskóga. Það markmið að helminga eyðingu regnskóga sem þessi ríki munu auðvitað þurfa að greiða fyrir þeim þjóðum sem draga úr eyðingu sinni (Forseti hringir.) nægir til þess að ná helmingi þessa.

Það eru mörg önnur atriði í þessum níu liðum sem eru þess eðlis að ég get ekki sagt annað en að þau eru ákaflega jákvæð. Það er bara einn flokkur sem hlær að þessu af því (Forseti hringir.) að hann var gripinn í bólinu af því hann hafði ekki svona stefnu, og það eru Vinstri grænir. (Forseti hringir.) Ég þakka sérstaklega hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir (Forseti hringir.) jákvæðar undirtektir, vegna þess, frú forseti, að það þýðir að það er yfirgnæfandi stuðningur við þessa stefnumótun hér. (Gripið fram í.) (Gripið fram í.)

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Ég bið menn að virða tímamörk.)

[13:48]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Í fyrri ræðu minni var ég að vonast eftir jákvæðum fréttum úr þessum ræðustóli en ég verð að lýsa yfir vonbrigðum mínum með þetta. Ég bjóst satt að segja við að hæstv. umhverfisráðherra segði okkur að ekki yrði farið fram á frekari undanþágur fyrir Ísland í samningaviðræðunum á Balí. Hæstv. umhverfisráðherra sagði ekkert slíkt. Það segir mér bara það að farið verður fram á frekari undanþágur.

Það er þetta bitbein sem stjórnarflokkarnir hafa tekist á um. Sjálfstæðisflokkurinn hefur viljað, og það hefur hæstv. forsætisráðherra sagt, sækja um áframhaldandi undanþágur fyrir losun hér á Íslandi en hæstv. umhverfisráðherra hefur sagt að hún sé mótfallin því. Hver vann þá í þeim slag? Það liggur í augum uppi, hæstv. forseti, það var Sjálfstæðisflokkurinn, flokkurinn sem vill sækja um áframhaldandi undanþáguheimildir. Þess vegna eru Framsóknarflokkurinn og hv. þm. Guðni Ágústsson svona glaðir. Hann er svona glaður með það að Samfylkingin skuli (Gripið fram í.) hafa étið framsóknargrautinn sinn. Betur að satt væri, hv. þingmaður.

En í alvöru, hæstv. forseti, eru hér engin tíðindi önnur en þau að hæstv. umhverfisráðherra étur ofan í sig þær yfirlýsingar sem hún hefur gefið á prenti, á umhverfisþingi þar sem hún lét frá sér fara áherslur sínar í umhverfismálum og losununarmálum þar sem hún sagði að Ísland ætti að standa í fararbroddi í umhverfismálunum. Hún fékk líka ríkisstjórnina til að undirrita það í orði kveðnu.

Þegar til kastanna kemur og til verkanna á að fara er ríkisstjórnin ekki til í að fylgja henni. Ég lýsi yfir miklum vonbrigðum með það að hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir skuli hafa tapað í glímunni við Sjálfstæðisflokkinn og hæstv. forsætisráðherra Geir Haarde.

[13:50]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég velti fyrir mér hvort hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafi fylgst með því sem er að gerast á loftslagsráðstefnunni á Balí, hvort menn hafi yfirleitt kynnt sér málin. (**Gripið fram í:** Örugglega …) Þar snúast samningarviðræðurnar um það að setja sér 2°C markið.

Halda hv. þingmenn að það sem hér er sett fram um að

halda hlýnuninni innan 2°C og draga úr losun fyrir 2020 um 25–40% séu markmið fyrir alla aðra? (Gripið fram í.) Er útúrsnúningaleikfimi hv. þingmanna komin þangað að þetta eigi við um alla aðra (**Gripið fram í:** Hvað var fjármálaráðherra að segja?) en Íslendinga? Þetta er stefnumörkun íslenskra stjórnvalda við samningaborðið á Balí. Þar snýst allt um það að fá öll lönd heims að borðinu, stóru losendurna, og fá samkomulag um það að draga verulega úr losun gróðurhúsalofttegunda fyrir árið 2020.

Þeir sem hafa kynnt sér málið, frú forseti, vita hvað það þýðir að miða við 2°C. Þeir vita hvað það þýðir í stefnumörkun íslenskra stjórnvalda. Það þýðir ekkert fyrir hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, bara af því að hún er spæld og fúl, að koma hér upp og álykta út í hött. (Gripið fram í.) Þetta er stefnumörkun íslenskra stjórnvalda. Ég bið hv. þingmenn um að kynna sér hvað er að gerast á aðildarríkjaþinginu á Balí, um hvað samningaviðræðurnar snúast og hvað þeir þá vilja leggja þar fram.

Þær snúast um það að ná samkomulagi um 2°C og mestu minnkun í losun gróðurhúsalofttegunda fyrir árið 2020 svo að hægt sé að snúa hlýnuninni við. (Gripið fram í.) Um það snýst málið og ef hv. (Forseti hringir.) þingmenn Vinstri grænna vita það ekki er þeim ekki viðbjargandi í sinni umhverfisvernd. (Gripið fram í.)

[13:52]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hæstv. iðnaðarráðherra reyndi að kenna okkur að telja áðan og sagði að átta væru níu. Nú segir hæstv. umhverfisráðherra að við botnum ekki neitt í neinu, þingmenn Vinstri grænna. (Gripið fram í.)

Við skiljum vel og vitum að á Balí hafa menn sett sér það mark sem vísindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur mælt með sem er að það fari ekki yfir 2° hækkun. (**Gripið fram í:** Um hvað ertu að …?) Ég er að minna á það sem hæstv. fjármálaráðherra sagði áðan og iðnaðarráðherra. Hæstv. iðnaðarráðherra sagði að helmingurinn af niðurskurði í gróðurhúsalofttegundum kæmi frá eyðingu regnskóga og með kolefnisbindingu. (Gripið fram í.)

Ætlum við að fara að rækta regnskóga hér? Við erum jú að gera tilraunir með bindingu kolefnis. Við erum að spyrja: Hvað ætla menn að gera heima hjá sér? (Gripið fram í.) Við skulum athuga að ef hér stendur til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um 25–40%, eins og hér segir, fyrir árið 2020 — og við skulum bara gefa okkur millileiðina þar — þurfum við að minnka útblásturinn úr 18 tonnum á mann í 12 tonn á mann. Hvar er aðgerðaáætlunin til þess? (Gripið fram í.) Hvað ætla íslensk stjórnvöld að gera annað en að fara til Balí með gamla stefnu, framsóknargrautinn frá í fyrra, án nokkurra markmiða sem hægt er að fylgja eftir og segja þar: Jú, gerið þið þetta?

Markmiðið er að koma öllum að borðinu. Ég segi nei. Markmiðið er að við tökum til heima hjá okkur og það verði ekki sótt um frekari undanþágur í því efni. (Forseti hringir.) Það er Íslandi til skammar.

[13:55]

Útbýting:

Fjáraukalög 2007, 103. mál, þskj. 303.

Umræður utan dagskrár.

Fjárhagur sveitarfélaga og samskipti ríkisins við þau.

[13:56]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er reyndar nokkuð liðið síðan ég bað um þessa umræðu. Það var strax eftir fjármálaráðstefnu sveitarfélaga og m.a. í tilefni af ræðu hæstv. fjármálaráðherra sem sendi sveitarfélögunum heldur kaldar kveðjur, að mér fannst, a.m.k. þeim þeirra sem stríða við mestan fjárhagsvanda og sló meira og minna út af borðinu allar hugmyndir sem til umræðu höfðu verið um aukna hlutdeild sveitarfélaganna í nýjum tekjustofnum, eins og fjármagnstekjuskatti.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að mikið misgengi hefur verið í afkomu stjórnsýslustiganna á Íslandi. Á sama tíma og ríkissjóður hefur greitt niður skuldir og stendur nú vel, sem er vissulega fagnaðarefni, hafa sveitarfélögin jafnt og þétt safnað skuldum og flest ár, undanfarin 15 að tölu, hafa sveitarfélögin verið rekin með halla.

Skuldir þeirra hafa vaxið núna á milli ára, þ.e. samanlagðar skuldir og skuldbindingar, úr 130 milljörðum árið 2004 í 150 milljarða í árslok 2006. Það er þó öllu alvarlegra að rekstrarerfiðleikarnir eru mjög miklir og talsverður hluti sveitarfélaganna í landinu, upp undir þriðjungur þeirra, er með sáralítið veltufé frá rekstri, jafnvel neikvætt.

Afkoman er ákaflega mismunandi. Þannig búa upp undir 2/3 hlutar sveitarfélaganna við að meðaltali þokkalega afkomu og kannski afgang upp á um 9 milljarða. Tæpur þriðjungur, tæplega 30 sveitarfélög, býr hins vegar við afleita afkomu og er gerður upp með tapi á síðasta ári sem nemur 5,5 milljörðum kr. Það er ískyggilega há tala þegar haft er í huga að hér eiga að uppistöðu í hlut lítil eða tæplega meðalstór sveitarfélög.

Heildarmyndin er skýr, afkoma sveitarfélaganna í heild er óviðunandi og þau ráða ekki við þau verkefni sem þau hafa með höndum í dag, hvað þá að þau séu í færum til að taka við nýjum. Afkoma lakast setta hlutans er með öllu óviðunandi og íbúar þeirra sveitarfélaga njóta ekki til fulls þeirrar lögbundnu þjónustu og stuðnings frá sveitarfélögum sínum og nærumhverfi sem þeim er þó ætluð samkvæmt lögum. Það liggur alveg í hlutarins eðli að möguleikar verst settu sveitarfélaganna til að bjóða sómasamlega þjónustu og taka á málefnum eru engan veginn fyrir hendi.

Stjórnarsáttmáli ríkisstjórnarinnar er fáorður og rýr um þetta eins og fleira. Þar segir: „Tekju- og verkaskipting ríkis og sveitarfélaga verði endurskoðuð með það að markmiði að efla sveitarstjórnarstigið.“ Síðan hefur ekki meira af málinu heyrst.

Nú er það að vísu þannig að í kosningaáherslum beggja stjórnarflokkanna var heilmiklu lofað. Samfylkingin segir hér, með leyfi forseta:

„Endurskoða tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga með það að markmiði að efla sveitarfélögin og færa til þeirra ný verkefni svo sem framhaldsskólann, málefni fatlaðra og aldraða og nýja tekjustofna svo sem hlutdeild í fjármagnstekjuskatti.“

Sjálfstæðisflokkurinn ályktaði um þetta líka, hafði áhyggjur af stöðu sveitarfélaganna. Hann lagði áherslu á styrk þeirra og að tekjustofnar sveitarfélaganna þyrftu að

vera áreiðanlegir og í takt við þá tekjuþróun sem skattkerfisbreytingar stefndu að. Nýir skattstofnar, svo sem fjármagnstekjuskattur og skattar einkahlutafélaga, vegi núna meira í tekjuþróun og leggja þarf áherslu á að hluti þessara nýju tekjustofna fari í að styrkja stöðu sveitarfélaganna.

Þegar maður les kosningaloforð beggja stjórnarflokkanna hefði mátt ætla að það væri borðleggjandi að nú væri í undirbúningi, ef ekki komin til ákvörðunar, upptaka nýrra og breiðari tekjustofna fyrir sveitarfélögin, en það er öðru nær. Í ræðu sinni á fjármálaráðstefnu sveitarfélaga sló fjármálaráðherra í raun og veru þessar hugmyndir út af borðinu og vísað er í að málið sé í einhvers konar endurskoðunarfarvegi eða nefnd og síðan hefur ekkert af því heyrst.

Nú stefnir í lokaafgreiðslu fjárlaga fyrir árið 2008 og þess vegna er tímabært að spyrja: Hvar er málið statt hjá hæstv. ríkisstjórn? Í fjárlagafrumvarpi eftir 2. umr. er ekkert um það að finna að ríkisstjórnin ætli, eins og lofað hefur þó verið, að koma til móts við sveitarfélög til að lækka skuldir þeirra. Það er liður í yfirlýsingu fjármálaráðherra og sveitarfélaganna frá síðasta vori og það bólar heldur ekki á því að sveitarfélögin eigi að fá hlutdeild í stærri tekjum eða annað í þeim dúr eins og einstakir þingmenn stjórnarliðsins hafa þó tekið undir, eðlilega því að það er í samræmi við kosningaloforð þeirra flokka.

Hv. þm. Gunnar Svavarsson og Kristján Þór Júlíusson hygg ég að séu báðir í þeim hópi sem hafa t.d. tekið undir það að sveitarfélögin ættu að fá hlutdeild í fjármagnstekjuskatti. Þar sem (Forseti hringir.) þetta mál er svona afvelta og heyrir undir marga ráðherra hæstv. ríkisstjórnar held ég að það sé tímabært að hæstv. forsætisráðherra geri grein fyrir stöðunni. (Forseti hringir.)

[14:01]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil hefja mál mitt á því að árétta að ríki og sveitarfélög hafa að sjálfsögðu átt með sér langt og gott samstarf í gegnum árin. Á undanförnum árum hafa fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga fengið aukið vægi enda mikilvægt að hinn samfélagslegi hluti efnahagslífsins stilli saman strengi sína til að keppa að efnahagslegum markmiðum. Sveitarfélögin gegna ábyrgðarmiklu hlutverki í þjóðfélaginu á ýmsum sviðum og ríkisvaldið hefur verið reiðubúið til að styrkja stöðu sveitarfélaganna enn frekar. Með upptöku staðgreiðslukerfis skatta á sínum tíma var sveitarfélögunum tryggður öruggur tekjustofn, tekjuútsvarið, sem er langþýðingarmesti tekjustofn sveitarfélaganna og hefur reynst mun minna háður hagsveiflunni en virðisaukaskatturinn sem er veigamesti tekjustofn ríkisins. Að auki tryggir ríkissjóður sveitarfélögunum full skil á útsvarinu eins og þekkt er.

Það hefur verið sterkur vilji stjórnvalda að færa til sveitarfélaga mikilvæg samfélagsleg verkefni sem ríkið hefur sinnt en ætla má að séu betur komin hjá sveitarfélögunum. Þetta á einkum við um verkefni sem snúa að beinni þjónustu við einstaklinga. Afar misjafn íbúafjöldi sveitarfélaga hefur hins vegar torveldað þessa verkefnatilfærslu þar sem sveitarfélög með fáein hundruð íbúa eru mun verr í stakk búin til að veita eðlilega þjónustu en þau sem telja tugi þúsunda íbúa.

Flutningur grunnskólans til sveitarfélaga árið 1996 markaði þáttaskil í verkefnaflutningi til sveitarfélaganna. Við þá tilfærslu jókst hlutdeild þeirra í útgjöldum hins opinbera frá því að vera rúm 23% í það að vera rúm 27%. Á árinu 2005 var hlutdeild sveitarfélaga komin í tæplega 30% og ári síðar í 32,2. Aukin fjárfesting skýrir að hluta hækkunina milli áranna 2005 og 2006. Til að jafna aðstöðumun sveitarfélaga hefur ríkissjóður m.a. beint tekjum til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Af þessum sökum hefur framlag í jöfnunarsjóðinn aukist gríðarlega á undanförnum árum og nemur nú um 12 milljörðum kr. Þó svo að ríflegir tekjustofnar hafi fylgt grunnskólanum yfir til sveitarfélaga hafa fjármál ýmissa þeirra þróast þannig að hagur þeirra fór versnandi, versnaði á sama tíma og hagur ríkisins batnaði. Á sama tíma áttu sér stað miklir búferlaflutningar frá dreifbýli til þéttbýlis.

Mörg sveitarfélög brugðust við versnandi afkomu með auknu samstarfi eða sameiningu eins og alþekkt er í sölum Alþingis. Sveitarfélögin eru nú 79 talsins en voru 170 í ársbyrjun 1996. Þannig hafa mörg sveitarfélög slegið tvær flugur í einu höggi, bætt eigin fjárhagsstöðu og myndað breiðari grundvöll til að taka á móti frekari verkefnum. Árangurinn hefur orðið sá að sveitarfélögin hafa skilað afgangi þegar á heildina er litið hin síðari ár, upp á ríflega milljarð króna á árinu 2005, tæplega 4 milljarða á síðasta ári og áætlanir gera ráð fyrir tæplega 6 milljarða afgangi á þessu ári. Vandamálið er hins vegar, og það er viðurkennt, hversu mismunandi rekstrarstaða er milli einstakra sveitarfélaga þar sem sum skila miklum afgangi á meðan önnur eru í taprekstri. Það er sameiginlegt hagsmunamál ríkis og sveitarfélaga að styrkja fjárhagslegan rekstrargrunn sveitarstjórnarstigsins.

Mér þykir vænt um að hv. þingmaður, málshefjandi, skyldi vitna í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá því í maí sl. en þar segir, með leyfi forseta:

„Tekju- og verkaskipting ríkis og sveitarfélaga verði endurskoðuð með það að markmiði að efla sveitarstjórnarstigið.“

Þá hefur ríkissjóður hin síðari ár veitt tímabundið aukaframlag í Jöfnunarsjóð sveitarfélaga til að jafna aðstöðumun sveitarfélaganna. Í ár og næstu tvö ár mun framlagið nema 1.400 millj. kr. hvert ár. Til viðbótar er rétt að geta þess að í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar er gert ráð fyrir 750 millj. kr. til sveitarfélaganna á árunum 2007–2009 vegna tekjumissis sem þau verða fyrir vegna minni þorskkvóta.

Í mars 2007 undirrituðu þáverandi ríkisstjórn og Samband ísl. sveitarfélaga viljayfirlýsingu þar sem m.a. er lögð áhersla á mótun tillagna um fjármálareglur fyrir sveitarfélögin og bætta upplýsingaöflun sem tryggt geti að fjármál sveitarfélaganna vinni með ríkisfjármálunum að því er varðar almenna hagstjórn. Í þessu sambandi verði sérstaklega hugað að markmiðssetningu varðandi þak á vöxt útgjalda sveitarfélaga, þak á skuldahlutfall þeirra og tekjuafkomu þeirra yfir hagsveifluna. Takist að koma slíkum fjármálareglum í framkvæmd hjá sveitarfélögum er ríkisstjórnin tilbúin að vinna með þeim að lækkun skuldastöðu þeirra að því gefnu að afkoma ríkissjóðs leyfi slíkt.

[14:06]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Í raun og veru er ekki hægt að ræða um fjárhagsstöðu sveitarfélaganna almennt sem eina heild vegna þess að staða einstakra sveitarfélaga er mjög mismunandi. Það fer eftir stærð þeirra og staðsetningu á landinu, það er jafnvel mismunandi staða hjá sveitarfélögum sem eru svipuð og á sama landsvæði. Mörgum sveitarfélögum hefur reynst æ erfiðara að standa undir lögbundnum verkefnum vegna fjárhagsstöðunnar.

Skerðing á veiðiheimildum mun koma mjög illa við mörg sveitarfélög og sjávarbyggðir. Það mun draga úr tekjum þeirra en verkefnin munu standa eftir og af því ber að hafa áhyggjur. Ég hvet ríkisstjórnina til að fara vel yfir þau mál með Sambandi ísl. sveitarfélaga og finna leiðir til að koma betur til móts við þau.

Samstarfsvettvangur ríkis og sveitarfélaga er mikilvægur og hann þarf að efla. Í gildi er samstarfssáttmáli eins og hæstv. ráðherra fór hér yfir og á þeim grundvelli var m.a. gert samkomulag síðasta vetur um að sveitarfélögin setji sér fjármálareglur. Ég tel það mikilvægt mál en það olli mér hins vegar vonbrigðum á fjármálaráðstefnu sveitarfélaga fyrir stuttu að þar kom ekki fram að mikið hafi gerst í þeim efnum, því miður, og þar stendur í raun og veru upp á sveitarfélögin.

Ríkisvaldið þarf að bera mikla virðingu fyrir sveitarstjórnarstiginu í samskiptum þessara aðila. Ríki og sveitarfélög eru samstarfsaðilar og eiga að vera það en ekki eins konar keppinautar oft og tíðum. Þar á auðvitað ekki að vera nein togstreita og hvet ég til þess að áfram verði góð samskipti þar á milli.

Þingið þarf líka að bera virðingu fyrir sveitarstjórnarstiginu, m.a. með því að við breytingar á verkaskiptingu ráðuneyta þar sem gert er ráð fyrir að sveitarstjórnarmálin færist frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis verði ákveðið að ráðuneytið heiti sveitarstjórnar- og samgönguráðuneyti en ekki eingöngu samgönguráðuneyti. Ég vil nota þetta tækifæri og skora á hæstv. forsætisráðherra að beita sér fyrir þessari breytingu.

[14:08]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Allt of lengi hafa sveitarfélögin farið bónleið til Alþingis og bent á rangláta tekjuskiptingu, að á meðan ríkissjóður skili hagnaði séu sveitarfélögin sí og æ með hallarekstur ár eftir ár. Auðvitað á þetta ekki við um öll sveitarfélög og það dylst engum að þau eru mjög misvel stödd. Þannig eru mörg sveitarfélög þar sem þensla hefur ríkt, líkt og á höfuðborgarsvæðinu, ágætlega stödd en mörg önnur minni sveitarfélög standa verr. Mörg þeirra verða af hlutdeild í svokölluðum fjármagnstekjuskatti og má nefna Vestmannaeyjar, Húsavík og Snæfellsbæ sem örfá dæmi um sveitarfélög sem lenda í þessu. Ég hygg að skoða þurfi hlutdeild í fjármagnstekjuskattinum og það hljóti að finnast leið, sé til þess vilji, að koma til móts við þessi sveitarfélög.

Annað sem ég vil líka nefna í þessari umræðu eru skuldir verst settu sveitarfélaganna. Frá því að ég hóf störf að sveitarstjórnarmálum og síðan landsmálum hefur umræðan um fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga verið viðvarandi umræðuefni en lítið sem ekkert þokast. Ég verð að segja, hafandi verið beggja vegna borðsins, að sveitarfélögin hafa oftar en ekki verið í hlutverki þiggjandans og hversu oft hefur maður ekki heyrt að þetta sé bara tómt væl í sveitarstjórnarfólki, það þurfi bara að taka á í rekstrinum. Þetta er ekki svona einfalt.

Eins og í hjónabandi þegar eitthvað bjátar á þarf fólk oft aðstoð til að komast út úr gömlu fari. Ég held að við séum komin að þeim tímapunkti í samskiptum og samræðum þessara tveggja stjórnsýslustiga að menn þurfi að hugsa hlutina upp á nýtt, leita nýrra leiða, fá utanaðkomandi aðila til setjast yfir málið með deiluaðilum og komast að farsælli niðurstöðu sem tryggi gott framtíðarsamband ríkis og sveitarfélaga.

Frú forseti. Það er engum til gagns að umræðan haldi áfram í þessum gamla farvegi þar sem ríkið er drottnarinn og sveitarfélögin hin kúguðu. Því vil ég að lokum varpa fram þeirri hugmynd að fáum utanaðkomandi aðila til leiða viðræður þessara tveggja aðila þar sem gagnrýnna spurninga er spurt, nýrra sjónarmiða er leitað og reynt að komast að niðurstöðu sem geri sambúð þessara tveggja stjórnsýslustiga farsæla. Þannig komumst við vonandi út úr þessari mjög svo (Forseti hringir.) kröppu umræðu undanfarinna ára..

[14:10]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Í mínum huga er engin spurning að skipting tekna milli ríkis og sveitarfélaga er ekki í lagi og hefur ekki verið það til margra ára. Allir sem í þessum sal sitja og þekkja til sveitarstjórnarmála vita það og skynja og hafa áttað sig á því. Það er alveg rétt sem hv. þingkona Steinunn Valdís Óskarsdóttir minntist á að það er oft hlutskipti sveitarstjórnarmanna að koma hálfbetlandi á hnjánum fyrir Alþingi og alþingismenn. Það gengur auðvitað ekki að hlutverk þeirra sé með þeim hætti.

Það liggur fyrir frumvarp frá sjálfstæðismönnum um að lækka útsvar og hafa frjálst útsvar niður á við miðað við það sem er í dag, sem mun þýða enn meiri mismun á milli sterkustu sveitarfélaganna og þeirra sem verst standa ef farið verður í svona samkeppni með útsvarsprósentuna. Sama má segja með fjármagnstekjuskattinn, það þarf að skoða af hverju einstaklingar geta breytt sér, eins og ég hef stundum minnst á hérna. Það er engin spurning að fiskveiðistjórnarkerfið hefur haft mjög veruleg áhrif og niðurskurður í þorski á verst stöddu sveitarfélögin í landinu og það verður að taka á því með einhverjum hætti. Það er verðugt verkefni og alþingismenn verða að átta sig á hvað er að „bögga“ þessi ágætu sveitarfélög.

[14:12]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Það er full ástæða til að ræða um stöðu sveitarfélaganna og fjárhagsleg samskipti þeirra við ríkið. Það eru kannski örfá atriði sem ég vil koma sérstaklega á framfæri í þessari umræðu sem ekki hafa farið hátt í umræðu um samskipti ríkis og sveitarfélaga að undanförnu. Annars vegar ætla ég að vekja máls á þeirri alvarlegu íbúaþróun sem hefur átt sér stað undanfarin ár. Ef við horfum

eins og áratug aftur í tímann hefur hlutdeild íbúa af landsbyggðinni af heildaríbúafjölda landsins lækkað um 3%, úr tæpu 41% í tæp 38%, og íbúafjöldi á höfuðborgarsvæðinu hefur þar af leiðandi aukist að sama skapi. Það sem er sérstaklega alvarlegt við þessa þróun er að það eru einkum fjölskyldur með börn á leikskóla- og grunnskólaaldri sem flytjast burt. Þannig er ekki óalgengt í sveitarfélagi sem hefur orðið fyrir 20% íbúafækkun undanfarin tíu ár að fækkun barna á grunnskólaaldri hafi numið um 30–50%. Sveitarfélag þar sem íbúafækkunin er um 40% á sama tíma glímir við 60–70% fækkun grunnskólabarna og nákvæmlega sama þróun á við um leikskólabörn.

Þetta leiðir eins og allir sjá til mjög skakkrar aldurssamsetningar íbúa með enn meiri þyngd í félagslegri þjónustu við aldraða og þetta eru einkum sveitarfélögin sem hafa orðið fyrir mestum tekjusamdrætti undanfarin ár. Ég tel að þetta sé grafalvarleg staða og sú spurning hlýtur að vera áleitin hvort ríkisstjórnin hafi skoðað þessi mál alveg sérstaklega og hvernig hún sjái þá fyrir sér að taka megi á þessum vanda.

Annað mikilvægt atriði eru hin fjárhagslegu samskipti. Sveitarfélögin hafa margsinnis kvartað undan framgöngu ríkisins í því efni og mæta sjaldan skilningi af hálfu framkvæmdarvaldsins. Ég vil í þessu samhengi, af því að umræða um fjárlög stendur yfir þessa dagana, vekja athygli á að Samband íslenskra sveitarfélaga hefur óskað eftir því við fjárlaganefnd að nokkur mikilvæg mál verði tekin þar til úrlausnar fyrir 3. umr. Það er m.a. fjárvöntun vegna stuðnings við fráveituframkvæmdir (Forseti hringir.) sveitarfélaga, vegna sameiningar sveitarfélaga, vegna varasjóðs húsnæðismála o.fl. Á þessu er mjög mikilvægt að taka að mínum dómi.

[14:14]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Fjárhagsmál sveitarfélaganna eru með ýmsum hætti eftir því hvernig þau eru stödd og það er erfitt að finna eina afgerandi ástæðu fyrir mismunandi afkomu. Ræður þar áreiðanlega miklu stærð þeirra, bæði hvað varðar mannfjölda og landfræðilega stærð. Mismunandi þjónustustig og mismunandi skuldabyrði er einnig nokkuð sem þarf að skoða. Er sveitarfélag í vexti eða hefur íbúum fækkað? Afkoma þeirra ræðst ekki alltaf af því hversu tekjuhá sveitarfélögin eru reiknað sem tekjur á hvern íbúa. Ef skoðaðir eru ársreikningar eru skuldir vaxtarsvæðanna eðli málsins samkvæmt miklar vegna krafna um uppbyggingu á leikskólum, skólum og annarri þjónustu, og auðvitað er það svo að sumir spila djarfar en aðrir í því.

Það er vandasamt að taka einstök sveitarfélög út úr en ef þau eru flokkuð t.d. í Reykjavík, í höfuðborgarsvæðið, í vaxtarsvæði og fámennissveitarfélög þá er Reykjavík verst sett ef aðeins er litið á rekstrarniðurstöðu en vaxtarsvæðin ef litið er á skuldir á hvern íbúa. Vandinn virðist hins vegar vera mestur hjá millistórum sveitarfélögum utan vaxtarsvæða þar sem þjónustustigið er nokkuð hátt en íbúum fækkar. Virðist bilið aukast þar nokkuð hratt á milli þessara hópa sveitarfélaga.

Þó ber að geta þess að ekkert sveitarfélag er nú á svokallaðri gjörgæslu en starf eftirlitsnefndarinnar hefur virkað mjög vel til þess að fylgjast með sveitarfélögunum og leiðbeina þeim. Aðalatriðið nú um stundir varðandi fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga er að þau þurfa að vera í góðum farvegi og stöðugt samráð að eiga sér stað í gegnum ýmsar starfs- og stefnumótunarnefndir og beint samráð forsvarsmanna (Forseti hringir.) Sambands íslenskra sveitarfélaga og ríkisstjórnarinnar. Ég (Forseti hringir.) deili ekki þeirri skoðun að það þurfi utanaðkomandi aðila til að þessi stjórnsýslustig geti rætt saman, ég held að þau séu fullfær um það sjálf.

[14:17]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þarfa umræðu um tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga og fjármál sveitarfélaga. Því er ekki að neita að þetta er gífurlegt áhyggjuefni. Þrátt fyrir að sveitarfélögin skili afgangi, eins og fram kom í máli hæstv. forsætisráðherra, er það samt svo að þegar við horfum yfir sveitarfélögin í heild sinni sjáum við ákveðin sveitarfélög á þenslusvæðum sem það gera en ástandið er mun alvarlegra annars staðar.

Við horfum vissulega á fækkun en því er ekki að neita að breyting þegar kemur að fjármagnstekjuskatti hefur haft gífurleg áhrif og það þekkja margir hv. þingmenn. Við getum tekið dæmi um sveitarfélög úti á landi sem hafa orðið fyrir gífurlegri tekjuskerðingu í kjölfar ehf.-væðingarinnar eða einkahlutafélaganna. Það var mikið áfall að hæstv. fjármálaráðherra skyldi á fjármálaráðstefnunni svo að segja blása það út af borðinu að um þátttöku í fjármagnstekjuskatti væri að ræða. Þetta hefur gríðarmikil áhrif, sérstaklega á minni sveitarfélög, og til þess verður að horfa.

Sveitarfélögin hafa líka á liðnum árum tekið á sig ýmis verkefni. Ég held að við getum öll verið sammála um það hér, hv. þingmenn, að þau hafa oftast leyst þau mál af miklum glæsibrag. En um leið hefur líka komið í ljós að með þeim verkefnum verða að fylgja nægir tekjustofnar.

Ég fagna því, þó að kannski sé lítið sagt afdráttarlaust í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar um þau mál. Nú í vikunni liggur fyrir frumvarp hæstv. menntamálaráðherra um breytingu á grunnskóla og leikskóla. Það hefur legið í orðanna hljóðan í umræðum í fjölmiðlum að sú breyting kalli á aukinn kostnað sveitarfélaganna. Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort ríkisstjórnin sé þá farin að hugsa til þess hvernig koma skuli til móts við það. Ég geri þá ráð fyrir að frumvörpin verði lögfest á þessu þingi.

[14:19]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Það ber að þakka þessa umræðu um stöðu sveitarfélaganna og samskipti ríkis og sveitarfélaga. Ég held að það sé aldrei of brýnt hversu mikilvægt sveitarstjórnarstigið er og hversu mikilvægt er að búa vel að fólki hvar sem það býr á landinu, á landsbyggðinni ekki síður en annars staðar. Nú þegar hefur komið fram að það hallar undan hjá landsbyggðinni. Það er þess vegna sem ríkisstjórnin hefur sett sér nokkuð háleit markmið um að bæta stöðu landsbyggðar í þessum samskiptum, bæta grundvallarþjónustuna, og líka tekið af skarið um að endurskoða eigi og efla sveitarstjórnarstigið og samskiptin hvað snertir tekjur.

Við vitum öll að sveitarfélögin eru með nærþjónustuna

og sífellt er verið að færa fleiri verkefni til sveitarfélaganna. Það er mjög mikilvægt að sveitarfélög, hvar sem er á landinu og hver sem íbúafjöldinn er, ráði við að taka við þeirri þjónustu. Það er þó ekki vandalaust þegar litið er á stöðu sveitarfélaganna. Staða þeirra er mjög mismunandi og eins og þegar hefur komið fram ræðst það ekki eingöngu af stærð heldur líka af skuldastöðu, tekjumöguleikum og öðru svipuðu. Megintekjurnar, útsvar, jöfnunarsjóður og fasteignagjöld, leggjast afar mismunandi á eftir sveitarfélögum og þjónustutekjurnar eru einnig mjög mismunandi, en það er mikilvægt að sveitarfélögin þurfi ekki að leggja á háar þjónustutekjur og geti keppt við höfuðborgarsvæðið.

Það er líka mjög áberandi í samanburði á sveitarfélögum að sum þeirra búa við öflugar tekjulindir í gegnum fasteignaskatta og eru í allt annarri aðstöðu en önnur sveitarfélög. Það er mikilvægt að horfa til allra þessara þátta þegar tekjustofnar eru skoðaðir. Það er verkefni ríkisstjórnar og Alþingis að ná samkomulagi við sveitarfélögin um breytta tekjuskiptingu og aukin verkefni til sveitarfélaganna, bæði hvað varðar málefni aldraðra og fatlaðra. Ég treysti á að okkur takist vel til í því ferli öllu saman með eflingu sveitarstjórnarstigsins að markmiði.

[14:21]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það dylst engum að framkvæmdarvaldið og sveitarstjórnarstigið eru tvær grunnstoðir ríkisvaldsins á Íslandi og þar á milli þarf að vera þokkaleg sátt. Hæstv. forsætisráðherra rakti með hvaða hætti þessum málum hefði verið stýrt og gat um aukin framlög úr Jöfnunarsjóði sveitarfélaga þar sem eru 12 milljarðar. Þar er um gríðarlega mikið fé að ræða.

Þá hefur það verið rakið í þessum umræðum, og lá ljóst fyrir áður en þær hófust, að verið er að bera saman mjög mismunandi atriði. Sum sveitarfélög eiga við alvarlegan vanda að stríða en önnur hafa það ágætt. Þar af leiðandi getur þessi umræða undir formerkjum utandagskrárumræðu ekki skilað miklu, ekki þannig að fram komi tillögur eða haldbærar lausnir.

Ég varð ekki var við að hv. málshefjandi þessarar umræðu setti fram hugmyndir um það með hvaða hætti eða hvernig ætti að breyta og hvað hann teldi að þyrfti að gera til að bæta hag sveitarstjórna eða breyta tekjuskiptingunni. Ég hjó þó eftir öðru, sem kom mér enn meira á óvart, en það var að stjórnarþingmaðurinn, hv. þm. Steinunn Valdís, fyrrverandi borgarstjóri í Reykjavík, sagði að um væri að ræða rangláta tekjuskiptingu þar sem hallaði á sveitarfélögin og það þyrfti utanaðkomandi aðila til að leiða viðræður sveitarstjórnarstigsins og ríkisvaldsins. Stjórnarþingmaður lýsir því yfir að hún telji þá ríkisstjórn sem hún styður óhæfa til að koma á réttlátri og eðlilegri tekjuskiptingu milli ríkis og sveitarfélaga. Mér finnst það nokkuð athyglisvert að stjórnarþingmaður skuli lýsa því yfir úr ræðustól Alþingis.

[14:23]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna þingmenn á að nefna hv. þingmenn með fullu nafni.

[14:24]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég get fullvissað hv. síðasta ræðumann um að við höfum flutt tillögur undanfarin ár um aðgerðir til að bæta fjárhag sveitarfélaganna — ég sé nú að þingmaður er að ganga í sæti sitt. Við lögðum t.d. til á sínum tíma, þegar tekjuskattsprósentan var lækkuð, að hluti af þeirri lækkun færðist yfir í auknar útsvarsheimildir sveitarfélaga. Við höfum flutt árlega tillögur um aukin framlög til tekju- og aðstöðujöfnunar í jöfnunarsjóði og ríkissjóði og þar fram eftir götunum. Ég hvet hv. þingmann til að kynna sér þær tillögur.

Ég tók þessa umræðu hins vegar upp til að fá fregnir af stöðu málsins hjá ríkisstjórn, sérstaklega í ljósi þess að nú líður að lokaafgreiðslu fjárlagafrumvarps og ekki seinna vænna að koma einhverju í verk ef það stendur til. Það er hægt að tala og setja einhverja stafi á blað en það örlar ekki á því að ríkisstjórnin ætli að aðhafast neitt. Menn virðast skjóta því fyrir sig að fjármálareglur vanti til þess t.d. að hægt sé að ganga til aðgerða sem snerta lækkun skulda sveitarfélaganna, sem fyrirheit hafa verið gefin um og Sjálfstæðisflokkurinn lofaði fyrir kosningar og samþykkti á landsfundi síðasta vor.

Er það þá það sem strandar á, hinum nýju spennitreyjureglum sem hneppa á sveitarfélögin í? Ég fæ ekki betur séð en það sé ákveðin aðför að fjárhagslegu sjálfstæði þeirra. Þarf einhverjar sérstakar reglur aðrar en gildandi lög og lög um bókhald og ársreikninga og annað það sem sveitarfélögin eru hvort sem er bundin af? Ríkið ætlar að þvinga lög yfir sveitarfélögin gegn þeirri gulrót að það muni hjálpa þeim eitthvað við að lækka skuldirnar.

Er þá eitthvað að gerast í þessum efnum? Mun eitthvað koma inn við 3. umr. fjárlaga sem verður liður í því að taka á skuldum verst settu sveitarfélaganna? Verða framlög til tekju- og aðstöðujöfnunar hækkuð? Sveltistefnan gagnvart sveitarfélögunum hefur unnið ómælt tjón á undanförnum árum og hefur neytt sveitarfélögin út í sársaukafullar aðgerðir eins og eignasölu og (Forseti hringir.) að hrekjast út í leiðir einkafjármögnunar í framkvæmdum. Það er löngu tímabært að því linni.

[14:26]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég get fullvissað hv. þingmann um að þessi mál eru í eðlilegum farvegi eins og samið var um milli ríkis og sveitarfélaga fyrr á þessu ári. (**Gripið fram í:** Hvenær gerist eitthvað?) Fjármálaráðherra fór vandlega yfir þetta mál á fjármálaráðstefnu sveitarfélaganna og gerði þar mjög skilmerkilega grein fyrir hvaða valkostir væru fyrir hendi. Menn þurfa síðan að setjast niður og átta sig á því hvernig einfaldast er að marka leiðina áfram á grundvelli þess samkomulags sem gert var á síðasta vetri.

Ýmsir hér hafa talað um fjármagnstekjuskatt í þessu sambandi. Ég hygg að í ræðu fjármálaráðherra á fjármálaráðstefnunni hafi verið farið mjög vel yfir það hversu óheppilegur sá skattur væri sem tekjustofn fyrir sveitarfélögin. Ekki þarf annað en að ímynda sér það ástand sem nú er á fjármálamörkuðum og hvort sveiflur verði ekki í þeim skatti miðað við hvernig afkoma ýmissa fyrirtækja er nú að

breytast og sviptingar miklar á fjármálamarkaði. Það þarf aðeins að gefa slíkum hlutum gaum áður en menn kasta fram hugmyndum af þessu tagi og það var einmitt það sem fjármálaráðherra gerði á fjármálaráðstefnunni.

Nei, virðulegi forseti, þessi mál eru í eðlilegum farvegi á milli þessara tveggja stjórnsýslustiga og þeir sem þar eru í forsvari, fjármálaráðherra og félagsmálaráðherra, munu fylgja því máli eftir með eðlilegum hætti. (**Gripið fram í:** Og ekkert gerist.)

Um fundarstjórn.

Frumvarp um skráningu og mat fasteigna.

[14:28]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Forseti hyggst nú ganga til dagskrár þessa fundar, 36. fundar. Í 3. lið þeirrar dagskrár liggur fyrir stjórnarfrumvarp, Skráning og mat fasteigna, frá fjármálaráðherra. Ég vil gera alvarlega athugasemd við að það frumvarp sé sett á dagskrá og óska eftir því að það verði tekið af dagskrá og unnið betur vegna þess að málið er að mínu mati vanreifað.

Frumvarpið kemur ágætlega ofan í umræðuna um samskipti ríkis og sveitarfélaga hvað varðar tekjur og fjárhag, vegna þess að í því er eina ferðina enn gert ráð fyrir viðbótarútgjöldum sveitarfélaganna í landinu. Þess er hins vegar hvergi getið í greinargerð með frumvarpinu og enn einu sinni fylgir kostnaðarmat frá fjármálaráðuneytinu á stjórnarfrumvarp þar sem kostnaðarauka sveitarfélaganna er í engu getið. Það háttalag fer í bága við samkomulag ríkis og sveitarfélaga um það hvernig standa eigi að þessum málum. Enn eina ferðina kemur ríkisstjórnin með stjórnarfrumvarp og lætur þess í engu getið hver kostnaðarauki sveitarfélaganna er af umræddu frumvarpi enda þótt ríkisstjórnin hafi gengist undir það með undirskrift á samkomulagi af því tagi.

Þess er heldur hvergi getið í greinargerð með frumvarpinu að fulltrúi sveitarfélaganna í nefndinni sem vísað er til, bæjarstjórinn á Akureyri, Sigrún Björk Jakobsdóttir, gerði fyrirvara vegna kostnaðarþáttar málsins. Í greinargerð með frumvarpinu segir einungis að það sé samið og byggt á niðurstöðum starfshóps sem fjármálaráðherra skipaði í október 2006. Þær niðurstöður er hvergi að finna. Skýrslan er ekki birt sem fylgiskjal með frumvarpinu. Skýrsluna er hvergi að finna t.d. á heimasíðu fjármálaráðuneytisins. Ekki er því hægt að átta sig á hvort verið er að fara eftir þeim tillögum sem þarna voru settar fram, fyrirvara fulltrúasambands sveitarfélaga er hvergi getið.

Að mínum dómi er vísvitandi verið að halda upplýsingum frá Alþingi sem skipta máli fyrir meðferð þessa máls. Ég geri þá kröfu, virðulegur forseti, að frumvarpið verði tekið af dagskrá og fjármálaráðherra fari með það heim til sín og vinni það betur.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 2. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337.

[14:31]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar um frumvarp til laga um breytingu ýmissa laga vegna tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands. Nefndarálitið er prentað á þskj. 336 og kemur þar fram að nefndin fékk á fund sinn mikinn fjölda gesta sem þar eru upp taldir. Nefndin fékk einnig til umfjöllunar á fimmta tug umsagna frá ýmsum aðilum. Meðal þeirra voru umsagnir nokkurra fastanefnda Alþingis þar sem einstakir þættir málsins voru sérstaklega teknir fyrir og ræddir, oft með aðkomu gesta. Það var í samræmi við sjónarmið sem komu fram við 1. umr. um frumvarpið þar sem lögð var áhersla á að aðrar nefndir hefðu tækifæri til að fjalla um málið áður en það yrði tekið fyrir á vettvangi allsherjarnefndar. Fullyrða má að þetta mál hefur fengið umfangsmikla umfjöllun á vettvangi þingsins, nú fyrir 2. umr. um málið.

Mér finnst mikilvægt að koma því að við upphaf umræðunnar.

Í annan stað finnst mér mikilvægt að minna á að málið á sér þann aðdraganda að þingmálið er til umfjöllunar á Alþingi í kjölfar breytinga á lögum um Stjórnarráð Íslands sem samþykktar voru á sumarþingi og tengjast um leið breytingum á þingsköpum sem þá voru samþykktar.

Þess má geta að breyting á stöðu Hagstofunnar úr sérstöku ráðuneyti í stofnun sem heyrir undir forsætisráðuneytið er líka hluti af þeim skipulagsbreytingum. Loks má geta þess að í sérstöku frumvarpi eru lagðar fram breytingartillögur um verkaskiptingu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis og félagsmálaráðuneytis. Breytingarnar eru allar liður í áformum ríkisstjórnarflokkanna, sem kynnt voru við myndun núverandi ríkisstjórnar, að beita sér fyrir endurskipulagningu Stjórnarráðs Íslands og verkaskiptingu ráðuneyta svo að þau geti sinnt betur verkefnum sínum og með skilvirkari hætti.

Þá er í þriðja lagi rétt að benda á við upphaf umræðunnar að frumvarpið sem er til umfjöllunar felur í sér breytingu á verkaskiptingu ráðuneyta, tilflutning málaflokka og í sumum tilvikum flutning ákveðinna verkefna eða starfsemi milli stofnana. Málið snýst því um verkaskiptinguna en ekki um eðli verkefnanna sem slíkra eða umfang þeirra. Það er í sjálfu sér ekki verið að fjalla um hvort auka beri starfsemina eða minnka hana, auka fjárveitingar eða minnka, verið er að fjalla um hvaða ráðuneyti, hvaða ráðherra, eigi að fara með forræði tiltekinna málaflokka og leggja til breytingar á einstökum lögum eftir því sem nauðsynlegt er til að útfæra þá verkaskiptingu.

Mér finnst nauðsynlegt að árétta þetta sérstaklega þar sem margar athugasemdir sem gerðar hafa verið við frumvarpið hafa beinst að atriðum sem þar er ekki að finna, þ.e. sem fjalla ekki um verkaskiptinguna sem slíka heldur lúta að verkefnunum sjálfum eða inntaki þeirra.

Það er í sjálfu sér ekki verkefni okkar að fjalla um þá þætti nú en ljóst er að eftir atvikum mun koma í hlut ráð-

herra í viðkomandi málaflokkum að hafa frumkvæði að breytingum á lögum á því sviði eftir því sem nauðsynlegt kann að þykja. Ljóst er að breytingarnar munu koma til meðferðar á Alþingi í fyllingu tímans að því marki sem lagabreytinga verður þörf. Aðalatriðið er að verið er að fjalla um verkaskiptingu milli ráðuneyta, tilflutning verkefna, en ekki verkefnin sem slík.

Í nefndarálitinu er gerð grein fyrir meginþáttum frumvarpsins og farið yfir þá 11 þætti sem þar er að finna. Í fyrsta lagi er um að ræða flutning sveitarstjórnarmála frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis, í öðru lagi breytingar vegna flutnings ferðamála frá samgönguráðuneyti til iðnaðarráðuneytis og í þriðja lagi breytingar vegna flutnings alferða frá samgönguráðuneyti til viðskiptaráðuneytis. Í fjórða þætti eru lagðar til breytingar vegna fyrirhugaðs flutnings menntastofnana landbúnaðarins frá landbúnaðarráðuneyti til menntamálaráðuneytis. Síðan eru ákvæði í frumvarpinu um viðurkenningu, námsframboð og prófgráður og þær færðar til samræmis við rammalög um háskóla. Búfræðslulög munu þó áfram gilda sem sérlög um skólana eins og kemur fram í álitinu.

Í fimmta lagi eru í frumvarpinu breytingar til að færa stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð á Skógrækt ríkisins og Landgræðslu ríkisins frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Jafnframt eru lagðar til breytingar til að einfalda framkvæmd dýraverndar með búfé og til að tryggja betur sjónarmið umhverfisverndar við innflutning á dýrum. Í sjötta þætti er að finna breytingar vegna fyrirhugaðs flutnings vatnamælinga frá iðnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Vatnamælingar eru nú hluti af Orkustofnun og munu flytjast í nýja stofnun ásamt núverandi starfsemi Veðurstofunnar. Í sjöunda þætti er lagt til að stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð matvælamála flytjist á forræði sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis en málaflokkurinn heyrir nú undir umhverfisráðuneyti. Samkvæmt því verður aukið við hlutverk Landbúnaðarstofnunar sem fær heitið Matvælastofnun, samkvæmt tillögu allsherjarnefndar sem ég mun síðar gera grein fyrir. Mun sú starfsemi Umhverfisstofnunar sem tengist lögum um matvæli flytjast til Matvælastofnunar ásamt því matvælaeftirliti sem nú er fyrir hendi hjá Fiskistofu. Í áttunda þætti eru tillögur um að færa málefni Nýsköpunarsjóðs atvinnulífsins frá viðskiptaráðherra til iðnaðarráðherra. Í níunda þætti eru lagðar til breytingar sem lúta að því að Einkaleyfastofan og hugverkaréttindi á sviði iðnaðar heyri undir viðskiptaráðuneytið. Í tíunda þætti eru lagðar til breytingar vegna flutnings málefna varðandi fasteignir frá dómsmálaráðuneyti til viðskiptaráðuneytis. Í lokaþætti frumvarpsins er lögð til breyting á lögum um Stjórnarráð Íslands þess efnis að meðferð ólokinna mála skuli ljúka í því ráðuneyti sem tekur við viðkomandi málefni.

Í nefndarálitinu er gerð grein fyrir að í umfjöllun málsins hafi komið fram að óljóst þyki við hvað átt sé með ummælum í athugasemdum frumvarpsins um að vatnamælingar muni heyra undir umhverfisráðuneyti frá 1. janúar 2008 en að starfsemi þeirra verði vistuð hjá Orkustofnun uns sameiningu þeirra og Veðurstofu Íslands er lokið. Eins og kemur fram í nefndaráliti meiri hlutans er því til að svara að gert er ráð fyrir að starfsemi vatnamælinga verði óbreytt vistuð hjá Orkustofnun, en undir forræði umhverfisráðherra, þar til sú starfsemi hefur verið sameinuð starfsemi Veðurstofu Íslands í nýja stofnun. Með því er svarað áhyggjum sem fram hafa komið vegna þess sem óljóst þótti í þessu atriði.

Ég mun nú í örstuttu máli gera grein fyrir þeim breytingartillögum sem meiri hluti allsherjarnefndar leggur til á frumvarpinu. Breytingarnar varða ekki veigamikla þætti frumvarpsins en eru þó til bóta að mati meiri hlutans. Lagt er til að við frumvarpið bætist nýr kafli um breytingu á lögum um varnir gegn landbroti en tilgangur þeirra er að draga úr eða koma í veg fyrir landbrot og annað tjón á landi, landkostum eða mannvirkjum með fyrirhleðslum gegn ágangi vatna. Landgræðsla ríkisins fer með yfirstjórn þessara mála samkvæmt frumvarpinu en meiri hlutinn leggur til að umhverfisráðherra fari með yfirstjórn þeirra í stað landbúnaðarráðherra. Landgræðslan mun færast til umhverfisráðuneytis samkvæmt öðrum ákvæðum frumvarpsins.

Í annan stað eru lagðar til breytingar á 23., 26. og 66. gr. frumvarpsins til að bæta við breytingu á lögum vegna heitis ráðherra og ráðuneyta. Þarna er um að ræða tæknilegar breytingar til að skýrt sé hvaða ráðherra á í hlut.

Í 29. gr. frumvarpsins er lögð til sú breyting að 1. málsl. 2. mgr. 14. gr. laga um dýravernd standi óhaggaður. Gert var ráð fyrir breytingu samkvæmt upphaflegu frumvarpi en tryggast þykir að áfram verði ljóst að dýr skuli ávallt svipt meðvitund áður en blóðtæming fer fram. Þarna var um að ræða ábendingu frá umsagnaraðilum.

Meiri hlutinn leggur til viðbót við a-lið 35. gr. frumvarpsins þannig að við upptalningu bætist orðið frumframleiðsla. Í frumvarpinu og athugasemdum með því kemur fram að ekki sé ætlunin að breyta verksviði heilbrigðisnefnda sveitarfélaganna gagnvart Matvælaeftirlitinu. Verkaskipting milli þeirra á því að vera óbreytt frá því sem nú er. Frumvarpið gerir ráð fyrir að 1. málsl. 1. mgr. 6. gr. laga um matvæli falli brott þar sem kveðið er á um að landbúnaðarráðherra fari með yfirstjórn mála er varða eftirlitsstörf dýralækna, enda er talið eðlilegt að flokka eftirlitsþætti með samræmdri aðferð. Þykir því rétt að kveða á um það, eins og segir í nefndaráliti, með skýrum hætti hvernig háttað er verkaskiptingu vegna frumframleiðslu á landbúnaðarafurðum og þá sérstaklega hvað varðar eftirlit með mjólkurframleiðslu á bæjum. Með frumframleiðslu er átt við framleiðslu, eldi eða ræktun undirstöðuafurða, ásamt uppskeru, mjöltum og framleiðslu eldisdýra fram að slátrun samkvæmt reglugerð EB nr. 178/2002 um almennar meginreglur og kröfur samkvæmt lögum um matvæli, um stofnun Matvælaöryggisstofnunar Evrópu og um málsmeðferð vegna öryggis matvæla. Meiri hlutinn telur því rétt að fram komi með skýrum hætti í 35. gr. frumvarpsins, þar sem verkefni nýrrar Matvælastofnunar eru tilgreind, að stofnunin fari með eftirlit með frumframleiðslu landbúnaðarafurða. Af þeim sökum er lagt til að a-liður 6. gr. laganna taki einnig til frumframleiðslu.

Þá er gerð tillaga um breytt orðalag 48. gr. frumvarpsins til að aðlaga það betur verksviði Matvælastofnunar eins og hún mun heita, nái breytingartillaga meiri hluta allsherjarnefndar fram að ganga. Þá er lagt til að 52. gr. frumvarpsins falli brott en sambærilegt ákvæði er í 59. gr. þar sem gert er

ráð fyrir að við lög um Landbúnaðarstofnun bætist ákvæði um að ráðherra geti falið Matvælastofnun að gera samkomulag við aðrar ríkisstofnanir um að annast tiltekna þætti í starfsemi stofnunarinnar. Ekki er talin þörf á að taka það sérstaklega upp í önnur lög sem falla undir verksvið stofnunarinnar.

Einnig er lögð til breyting varðandi 55. gr. frumvarpsins en í henni er gert ráð fyrir að orðið „matvæli“ falli brott úr 2. mgr. 3. gr. og ákvæði til bráðabirgða í lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir. Talið er rökrétt vegna þessarar breytingar á lögunum að það sama eigi við um orðin „m.a. með tilliti til manneldismála“ í framangreindu ákvæði. Í lögum um matvæli er tekið á öllum þáttum sem varða matvæli og matvælaeftirlit, og þá einnig fræðslumálum, sbr. ákvæði 19. gr. þeirra. Meiri hlutinn leggur því til að orðin „m.a. með tilliti til manneldismála“ falli einnig brott úr lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Þá er lagt til að gerð verði breyting á 60. gr. frumvarpsins í þá veru að tilvísun í i-lið falli brott. Umræddur liður vísar til verkefna sem matvælasvið Umhverfisstofnunar hefur haft með höndum og er gert ráð fyrir að færist til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis 1. janúar 2008. Aliður í bráðabirgðaákvæðinu mun þá eingöngu taka til þeirra verkefna sem eru hjá Fiskistofu en þar er gert ráð fyrir svigrúmi fyrir ráðherra til að ákveða tímasetningu tilfærslu.

Meiri hlutinn leggur einnig til, eins og gerð er grein fyrir í nefndaráliti, að við frumvarpið bætist tveir nýir kaflar þar sem gerðar verði breytingar annars vegar á lögum um Rannsóknadeild fisksjúkdóma og hins vegar vatnalögum. Breytingarnar eru lagðar til vegna ákvæða umræddra laga þar sem vísað er til Landbúnaðarstofnunar, enda er lagt til í frumvarpinu að nafni stofnunarinnar verði breytt.

Þá leggur meiri hlutinn til að tvö þeirra ákvæða sem vísað er til í 75. gr. falli brott, enda sé þegar lögð til breyting á þessum ákvæðum í 28. og 29. gr. frumvarpsins. Meiri hlutinn leggur einnig til að Landbúnaðarstofnun fái annað heiti en gert er ráð fyrir í frumvarpinu og kallist Matvælastofnun en ekki Matvælaeftirlit. Af þeim sökum eru lagðar til breytingar á ýmsum ákvæðum frumvarpsins til að hafa samræmi í því.

Loks er þess að geta að meiri hluti allsherjarnefndar leggur til að við frumvarpið bætist nýr kafli þar sem gerð verði breyting á lögum um stofnun hlutafélags um Flugstöð Leifs Eiríkssonar. Þessi viðbót við frumvarpið er lögð til vegna fyrirhugaðrar tilfærslu málefna Keflavíkurflugvallar til samgönguráðuneytisins. Fram hefur komið að áformað er að flytja sérstakt frumvarp síðar á þessu þingi um sameiningu Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar og Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar í eitt opinbert hlutafélag í eigu íslenska ríkisins þar sem samgönguráðherra fari með hlutabréf íslenska ríkisins í félaginu og önnur atriði varðandi framtíðarskipan mála á Keflavíkurflugvelli. Það frumvarp er enn í undirbúningi en eigi að síður er lagt til að flytja yfirstjórn flugstöðvarinnar til samgönguráðuneytis nú um áramót til að undirbúa þá breytingu sem koma mun fram í síðara frumvarpi.

Meiri hluti allsherjarnefndar leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í þskj. 337. Undir nefndarálit þetta rita sá sem hér stendur, Ágúst Ólafur Ágústsson, Sigurður Kári Kristjánsson, Ellert B. Schram og Ólöf Nordal. Þess er getið að Karl Matthíasson og Jón Magnússon voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

[14:45]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil við upphaf þessarar umræðu og eftir framsögu formanns nefndarinnar lýsa því yfir að ég fordæmi vinnubrögð Sjálfstæðisflokksins gagnvart Stjórnarráðinu og þeim tilfærslum sem hér eiga sér stað. Ég fordæmi það hvernig að því er unnið og þann undirlægjuhátt að tveir foringjar skuli á Þingvöllum geta náð samkomulagi um að ganga til viðtækra breytinga án samstarfs við flokka sína, án samstarfs við stjórnarandstöðuna, þetta er óheyrilegt og hefur aldrei gerst í þingsögunni fyrr. Menn hafa reynt að ná saman um slíkar breytingar, það rifjaði Bjarni Benediktsson upp fyrir um 50 árum og flutti tillögur þess efnis. Það sem hér er að gerast er óskynsamlegt, menn eru að færa heilu málaflokkana frá ráðuneytum sem þeir eiga að heyra undir. Skógrækt og landgræðsla t.d. tilheyra atvinnuvegaráðuneyti en ekki umhverfisráðuneyti.

Sjálfstæðisflokkurinn ber fulla ábyrgð á því hvernig hann er að fara með landbúnaðarráðuneytið og landbúnaðinn, hann er að stinga honum í skúffu í sjávarútvegsráðuneytinu. Ég lýsi fullri ábyrgð á hendur hæstv. forsætisráðherra, Geirs H. Haardes, og hæstv. landbúnaðarráðherra, Einars K. Guðfinnssonar, sem hefur kyngt þessu öllu. Þeir hafa látið Samfylkinguna ná sínu fram í þessum efnum og rödd landbúnaðarins verður veikari. Margt annað mætti nefna, eins og að fara með málefni sveitarfélaga frá félagsmálaráðuneyti yfir í samgönguráðuneyti, eins og þau séu vegamál eða flugmál, þannig að þetta er verk sem ekki mun standa lengi. Þetta er verk sem stjórnmálaflokkarnir munu sem fyrst taka til endurskoðunar, (Forseti hringir.) það er illa unnið, hæstv. forseti.

[14:47]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það var greinilegt á andsvari hv. þm. Guðna Ágústssonar, formanns Framsóknarflokksins, að þetta mál er honum meira tilfinningamál en flestum hér í þingsölum og raunar athyglisvert að það skuli vera helsta pólitíska stefnumál Framsóknarflokksins nú á haustþingi að engu megi breyta í skiptingu verka innan Stjórnarráðsins.

Ég hafna því, sem fram kom í máli hv. þingmanns, að verið sé að vega að landbúnaðinum sérstaklega. Ég held að þessi sjái ekki stað í frumvarpinu sem hér er til umfjöllunar. Það er verið að færa til verkefni en það er ekki verið að ganga á þau verkefni eða skerða þau með neinum hætti, það er verið að færa þau saman, þætti sem eiga frekar heima í umhverfisráðuneyti, aðrir þættir verða aftur eftir í nýju sameinuðu ráðuneyti landbúnaðar- og sjávarútvegsmála. Ég hygg að útkoman verði sterkari stjórn, sterkari stjórnsýsla á þessu sviði þar sem landbúnaðarmálunum er vel komið í sambýli við sjávarútvegsráðuneytið og þar verða þau alls ekki hornreka.

[14:49]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er útúrsnúningur af hálfu hv. þingmanns að við framsóknarmenn viljum engu breyta. Við höfðum undirbúið það og rætt í þeirri ríkisstjórn sem við sátum í að breyta Stjórnarráðinu. Hæstv. forsætisráðherra sagði þá fyrir kosningar að rétt væri að leita samkomulags við stjórnarandstöðuna og tilkynnti okkur að ekkert væri til staðar um breytingar þannig að þá var hægt að hafa samkomulag við stjórnarandstöðu um breytingarnar. Síðan gerist það á Þingvöllum að tveir stjórnmálaforingjar semja um þessar breytingar.

Sjálfstæðismenn sögðu mér hiklaust hér á göngum í vor og sumar að þeir mundu aldrei kyngja þessu máli og ég spyr því hvort fullkomin samstaða sé innan þess flokks eins og þeir hafa talað. Við framsóknarmenn vildum breyta Stjórnarráðinu, stækka ráðuneytin, fækka þeim, færa verkefni saman, en við gerum það ekki með því að höggva eitt ráðuneyti niður og láta annað halda sér. Hér er mjög óskipulega að málum unnið. Það er ljóst að Sjálfstæðisflokkurinn hélt því fram fyrir nokkrum árum í kringum slíkar breytingar að landgræðsla og skógrækt mættu alls ekki fara undir umhverfisráðuneytið, það væri verkefni landbúnaðar. Þegar ljóst er orðið að landshlutabundnu verkefnin verða í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti botnar enginn maður í því af hverju fagmenn Skógræktarinnar á Egilsstöðum og Mógilsá fara ekki sömu leið. Þeir munu klippa gat á pokana á leiðinni til umhverfisráðuneytisins og ráða sig til starfa í landshlutabundnu verkefnin. Þar eru þeir ráðgjafar og vísindamenn.

Hér er vondur bandormur, ljótasti bandormur sögunnar sem ein ríkisstjórn hefur sett fyrir Alþingi og það er hæstv. ríkisstjórn sannarlega til skammar. Næsta ríkisstjórn mun í samráði við stjórnarandstöðu þá endurskoða þessi mál frá grunni.

[14:51]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Nefndarálitið með þessu viðamikla máli er að mínu mati afar rýrt í roðinu. Ég hefði viljað sjá betur útlistaðar þær umræður sem fóru fram í nefndinni við meðferð málsins og sakna sérstaklega þeirra umsagna sem aðrar nefndir sendu hv. allsherjarnefnd. Það hefði verið mjög nauðsynlegt að fá þær umsagnir inn í umfjöllun um þetta mál og þær hefðu að sjálfsögðu átt heima í nefndaráliti meiri hlutans á sama hátt og viðlíka umsagnir eiga heima í nefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar þegar nefndir eru að fjalla um ákveðna þætti fjárlagafrumvarpsins. Ég spyr því: Hvers vegna fylgja þessar umsagnir ekki? Er möguleiki á að fá þær inn í þingskjöl með einhverju móti?

Í öðru lagi langar mig til að nefna þá umsögn fjárlagaskrifstofu, sem getur að líta í frumvarpinu sjálfu. Þar er talað um að þessi tilflutningur kunni að snerta fjárveitingar um 200 viðfangsefna á fjárlögum. Eitthvað er minnst á að einhverjar tillögur komi í fjárlagafrumvarpinu við 2. umr. og við þekkjum þær tillögur núna. Það er einnig sagt í umsögninni frá fjárlagaskrifstofu að að mestu leyti ætli ríkisstjórnin að reyna að halda þessum breytingum innan ramma viðkomandi ráðuneyta og stofnana í fjárlögum. Mér þykir þetta frekar óraunhæft og mundi vilja vita hvort nefndin hafi óskað eftir kostnaðarmati á frumvarpinu, hvort fyrir liggur hver kostnaðurinn verður og hvort betur hafi verið rýnt í það mál en raunin var þegar málið var lagt fram.

Í þriðja og síðasta lagi langar mig til að spyrja um stjórnsýslumat en umboðsmaður Alþingis hefur hvatt til þess að flóknum, viðamiklum frumvörpum sem breyta stjórnsýslunni fylgi stjórnsýslumat. (Forseti hringir.) Var slíkt mat framkvæmt?

[14:53]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Í fyrsta lagi varðandi það hvort umsagnir annarra nefnda hefðu átt að fylgja með þessu nefndaráliti þá játa ég að ég leiddi ekki hugann að því. Álit annarra nefnda komu til umfjöllunar í allsherjarnefnd og voru meðal þeirra gagna sem um var fjallað. En ég hygg að lítið mál sé að koma til móts við hv. þingmann og gera þær umsagnir með einhverjum hætti aðgengilegar. Hugsunin var hins vegar sú að umsagnir og umfjöllun þessara nefnda væru meðal þeirra gagna sem fyrir lægju hjá allsherjarnefnd þegar um málið væri fjallað. Þó að fram hafi komið ýmsar athyglisverðar ábendingar og sjónarmið í þessum umsögnum þá hygg ég að þær breyti engu um meginstefnu frumvarpsins eða þær meginbreytingar sem þar eru boðaðar.

Hvað fjárlagaliðinn varðar kom kostnaðarmat inn í umfjöllun allsherjarnefndar og gestir frá fjármálaráðuneytinu komu á fund nefndarinnar og gerðu grein fyrir kostnaði vegna breytinga á húsnæði Stjórnarráðsins og afleiddum kostnaði vegna flutnings sem metinn er á um 200 millj. kr. Sá kostnaður kom með breytingartillögu inn í 2. umr. um fjárlagafrumvarpið sem var samþykkt í gær þannig að sá kostnaður er fyrirséður og gert hefur verið ráð fyrir honum.

Varðandi annan kostnað er það rétt sem kom fram í mati eða ræðu hv. þingmanns að ekki er gert ráð fyrir auknum fjármunum til verkefna sem verið er að færa á milli, en ekki er heldur gert ráð fyrir minni fjármunum. Gert er ráð fyrir að fjármunirnir færist á milli með verkefnunum.

[14:55]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég tel í ljósi þess sem fram kemur hjá hv. þingmanni að nauðsynlegt sé að prenta álit meiri hlutans upp með þeim hætti að umsagnir frá nefndunum fylgi álitinu. Ég tel nauðsynlegt að við höfum þær umsagnir við umræðuna. Ég starfa t.d. ekki lengur í allsherjarnefnd og gerði hreinlega ráð fyrir að ég fengi sjónarmið nefndanna í þessu skjali. Mér sýnist að það hafi verið tíðkað hér á þingi, ég nefni fjárlagafrumvarpið aftur. Ég óska eftir því að nefndarálitið verði prentað upp með þessum gögnum.

Af svari hv. þingmanns um kostnaðarmat er ljóst að upplýsingar um kostnaðinn sem leiðir af frumvarpinu hafa verið allsendis ónógar. Ég sé ekki hvernig ríkisstjórnin ætlar að fá það heim og saman að verulegar kostnaðarbreytingar verði við þessa framkvæmd. Við þekkjum það sem áður höfum komið að því að breyta stjórnsýslunni og flytja þar til störf eða verkefni að ávallt hefur gríðarlegur kostnaður komið í bakið á okkur, mismikill. Mér finnst nauðsyn-

legt að horfa til þeirrar reynslu þegar jafnviðamikið mál og þetta fer í gegnum Alþingi. Ég sé ekki á svörum hv. þingmanns að litið hafi verið til þeirrar reynslu eða að menn hafi áttað sig nógu vel á því hvert umfang þessara flutninga kemur til með að verða.

Að lokum saknaði ég þess í andsvari hv. þingmanns að hann nefndi stjórnsýslumatið og hvatningu umboðsmanns. Ég vona að hann komi með svör við því í síðara andsvari sínu.

[14:57]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ekki hefur farið fram formlegt stjórnsýslumat á frumvarpinu en vissulega er um að ræða breytingu sem er að umfangi töluvert mikil, þ.e. verið er að breyta mörgum lagaákvæðum á mörgum sviðum. Breytingarnar eru í mörgum tilvikum þó ekki svo miklar vegna þess að fyrst og fremst er verið að breyta nafni þess ráðherra sem hefur forræði yfir málaflokknum. Ekki er gert ráð fyrir, nema á örfáum sviðum, að einhverjar breytingar verði á starfsemi stofnana umfram það að færa eina deild eða einn starfsmann á milli ráðuneyta þannig að við skulum ekki gera svo mikið úr þeim þætti.

Vissulega er hægt að missa kostnað úr böndum við allar breytingar sem verða, en á það verður lögð áhersla að svo verði ekki í þessu tilviki heldur að menn haldi sig við þær fjárveitingar sem ætlaðar eru til þessara verkefna. Þær fjölmörgu breytingar sem samþykktar voru á fjárlagafrumvarpinu í gær við 2. umr. fjárlaga miða að því að fjármunir flytjist með verkefnunum til nýrra ráðuneyta en ekki verði breytingar á þeim. Það er sá rammi sem við störfum eftir. Við erum ekki að tala um aukinn kostnað nema menn missi tökin á útgjöldunum og það þurfum við vissulega að varast.

[14:59]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir áliti minni hluta allsherjarnefndar sem ég stend að ásamt hv. þm. Siv Friðleifsdóttur. Ég verð að segja í upphafi að aðdragandi málsins og undirbúningur allur er fyrir mér víti til varnaðar, óheilladæmi um óvandaða frumvarpssmíð svo vægt sé til orða tekið.

Í athugasemdum með frumvarpinu er greint frá því að við myndun núverandi ríkisstjórnar hafi verið ákveðið að fara heildstætt yfir verkaskiptingu milli ráðuneyta með það fyrir augum, eins og segir, að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn og að lögum um Stjórnarráð Íslands hafi verið breytt í því skyni á síðasta þingi. Þessar skýringar eru ekki réttar. Það blasir við öllum sem kynna sér málið. Þær breytingar sem mælt er fyrir um í frumvarpinu má fyrst og síðast rekja til skiptingar ráðuneyta og ráðherrastóla milli samstarfsflokka ríkisstjórnarinnar síðastliðið vor. Ákvörðunin var tekin og lögum um Stjórnarráðið breytt án þess að skilgreind og rökstudd markmið lægju fyrir, án þess að þarfagreining lægi fyrir, án þess að kostnaðargreining lægi fyrir og án heildstæðrar stefnumótunar og skýrrar framtíðarsýnar.

Frú forseti. Þetta lagasetningarklúður kallar á langar ræður og skýringar. Fróðlegt verður að fylgjast með því í dag hvernig hv. þingmenn, aðrir en ég, munu haga málflutningi sínum og hvort þeir muni standast fimmtán mínútna regluna sem þeir geta kannski æft sig á í dag.

Það er nefnilega svo að vönduð lagasetning hefur ekkert með ræðutíma að gera, heldur undirbúning, vandaðan undirbúning áður frumvarpið er lagt fyrir þingið. Það þarf forvinnu, undirbúning og síðan vandaða vinnu í þingnefndum öllum. Það vantar allt hér. Það vantar algjörlega í þetta mál. Ég get horft í augun á hverjum sem er og sagt að það er mín skoðun að þetta frumvarp sé hrákasmíð, óvönduð smíð. Ekki er gerð minnsta tilraun til að bera saman núgildandi skipan mála og málaflokka miðað við breytta skipan og meta með rökstuddum og faglegum hætti áhrif breytinganna. Það örlar hvergi á slíkum rökstuðningi í greinargerð með frumvarpinu og ekki heldur í áliti meiri hluta allsherjarnefndar. Hvergi er að finna rökstuðning fyrir þessum breytingum. Aðeins er fullyrt að koma muni til aukinnar samhæfingar, aukinnar skilvirkni og að kerfið verði auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi o.s.frv. Þetta eru allt saman órökstuddar fullyrðingar. Maður finnur þessum orðum hvergi stað í frumvarpinu og hvergi í áliti meiri hlutans.

Við sem stöndum að þessu minnihlutaáliti fullyrðum að breytingarnar muni almennt séð hafa þveröfug áhrif í veigamiklum atriðum og skapa mikla óvissu. Það hafa þær þegar gert. Starfsmenn eru í óvissu nú í jólamánuðinum, á aðventunni, um sig og fjölskyldur sínar vegna þess að það stendur til að flytja starfsmenn eins og fé á fæti. Ekki bara á milli stofnana, ekki bara undir nýjar stofnanir heldur líka milli landshluta án þess að þeir hafi nokkurn tíma til undirbúnings undir það. Samt bresta breytingarnar á 1. janúar.

Ég er ekki einn um þessa skoðun. Fyrir liggja fjölmargar umsagnir frá virtum stofnunum, Landgræðslu ríkisins, Dýralæknafélaginu, Bændasamtökunum, Orkustofnun, Skógfræðingafélaginu og fleirum þar sem tekið er undir nákvæmlega þessi sjónarmið. Ég gagnrýni einnig að fleiri breytingar eru í gangi á Stjórnarráðinu en komu til umfjöllunar í allsherjarnefnd. Ákveðnir veigamiklir þættir eru slitnir frá umfjöllun allsherjarnefndar, efnisflokkar á sviði heilbrigðisráðuneytis og almannatrygginga og utanríkisráðuneytis. Mér er það óskiljanlegt af hverju þetta er ekki unnið heildstætt og af hverju öll frumvörp, sem þarf að leggja fram og varða þessar breytingar, koma ekki fram samhliða.

Svo tekur steininn úr, frú forseti, þegar fullyrt er í frumvarpinu að víðtækt samráð hafi verið haft við þær stofnanir og starfsmenn sem hlut eiga að máli. Víðtækt samráð. Staðfest er í umsögnum um frumvarpið og á fundum nefndarinnar með forsvarsmönnum þeirra stofnana sem hlut eiga að fullyrðingar um samráð eru beinlínis rangar. Gestir gengu svo langt að segja að þær væru óboðlegar. Í raun eru þær móðgandi gagnvart þessum stofnunum og starfsfólkinu. Staðreyndin er að frumvarpið var samið án samráðs við viðkomandi stofnanir, starfsmenn þeirra og aðra hagsmunaaðila. Sama gildir um stjórnarandstöðuna, eins og kom fram hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni, ekkert samráð var haft við hana. Það er algjört stílbrot og brot á þeim hefðum sem ríkt hafa á Alþingi í áratugi við allar breytingar sem gerðar hafa verið á Stjórnarráðinu. (**GÁ:** Ekki við óbreytta þingmenn

stjórnarflokkanna heldur.) (**JBjarn:** Það hefur nú sjaldan verið gert.) — Það er hárrétt hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni. Ég hygg að svo sé, að þeir hafi verið leiddir eins og fé í rétt og ekki einu sinni fengið grastuggu.

Reyndar var málsmeðferðin með þeim hætti að hún er einkar ámælisverð, þ.e. hvernig ríkisstjórnin keyrði í gegn breytingar á sumarþinginu með meirihlutavaldi, hreinni valdbeitingu tveggja þriðju meiri hluta síns. Þeir hlustuðu ekki á eitt einasta orð, hvorki köpuryrði né faglega gagnrýni sem kom fram mjög víða og það frá þingmönnum sem verulega reynslu hafa af þessum málum, fyrrverandi ráðherrum og öðrum. Ekki var tekið hið minnsta mark á því.

Hið verra er að hæstv. forsætisráðherra gengur bak orða sinna í málinu. Hæstv. forsætisráðherra hefur gefið yfirlýsingar um að þverpólitísk samstaða yrði forsenda slíkra breytinga, þverpólitísk samstaða. Aðferðin við þessa lagasetningu og frumvarpssmíð gengur líka þvert á stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um að eiga gott samstarf við alla flokka á Alþingi. Ekki nóg með það heldur eru þessar breytingar þvert á stefnu Samfylkingarinnar, þvert á yfirlýsta stefnu Samfylkingarinnar um málefnalega samræðu, samráð og lýðræði. Það er því miður, herra forseti, alvarleg fljótaskrift á frumvarpinu og vinnubrögðin óvönduð.

Ég verð að segja eins og er, að það er algjörlega fráleitt að ætla, eins og hv. þm. Birgir Ármannsson, formaður allsherjarnefndar hélt fram, að frumvarpið ætti að koma út á sléttu fjárhagslega. Það er ekki í samræmi við raddir gesta á fundunum. Þegar er kominn í ljós kostnaður vegna húsnæðisins niðri á Skúlagötu 2 og í pípunum er kostnaður sem má reikna út af nákvæmni ef ríkisstjórnin hefði fyrir því að skoða málin. Fullyrðingin um að breytingarnar hafi ekki í för með sér kostnað nema hugsanlega einhver óvænt útgjöld, sem bresta á eins og jarðskjálfti eða eitthvað svoleiðis, er bæði órökstudd og ófagleg. Hún er ekki þingheimi bjóðandi. Ég kem betur að því síðar.

Það er mat minni hlutans að kostnaðurinn, fyrir utan húsnæðiskostnaðinn sem þegar er sannreyndur upp á tæpar 300 millj. kr., muni hlaupa á hundruðum milljóna og fari að líkindum yfir einn milljarð þegar upp verður staðið. Þá umræðu vil ég taka við hv. formann allsherjarnefndar, Birgi Ármannsson, við fjáraukalagagerð á næsta ári. Þá hygg ég að staðreyndirnar liggi á borðin. (**BÁ:** Sýndu á spilin núna.) Það er fyrirséð núna og nákvæmlega útreiknanlegt, eins og þegar Matís var oháeffað á síðasta ári. Það átti ekki að kosta neitt, ekki krónu. Hvað var fyrsta verk okkar hér á haustþingi? Það var að setja 150 millj. kr. í Matís. Munum það. Ég held að það verði eitt núll í viðbót á fjáraukalögunum gagnvart þessum breytingunum á næsta ári.

Ég gagnrýni líka málsmeðferð allsherjarnefndar. Þar hefur málið verið keyrt hratt fram án þeirrar yfirvegunar og yfirlegu sem jafnviðamikið mál krefst og þarfnast. Ég tek fram að boðað var með tiltölulega stuttum fyrirvara að málið yrði tekið úr nefndinni 28. nóvember síðastliðinn. Á þeim fundi lagði meiri hlutinn fram drög að nefndaráliti sínu og kynnti í leiðinni 15 breytingartillögur sem minni hlutanum gafst ekkert ráðrúm til að fara yfir, kalla til gesti eða annað slíkt. Það er hins vegar rétt hjá hv. frummælanda meiri hlutans að flestar breytingarnar eru ekki stórvægilegar en engu að síður þarf að skoða þær og ræða.

Síðan var gengið frá endanlegu áliti meiri hlutans og breytingartillögum og meirihlutaálitið lagt fram hér á Alþingi fyrir umræðu um fjárlög. En minni hlutanum var skorinn sá stakkur að sjónarmið hans komust ekki að. Ekki gafst ráðrúm til að skila áliti minni hlutans fyrir fjárlögin, sem var ekki vanþörf á vegna þessa kostnaðarauka sem ég er að tala um. Í áliti meiri hlutans voru viðvaranir minni hlutans um hundruð milljóna kostnað, sem þegar var staðfestur, fyrir utan húsnæðiskostnaðinn upp á tæpar 350 millj. kr. En þær komust ekki að. Minni hlutinn gagnrýnir þessi vinnubrögð og alla málsmeðferð við samningu og afgreiðslu þessa frumvarps. Sú málsmeðferð er ekki til að auka virðingu Alþingis. Maður spyr sig: Hefði frumvarpið hugsanlega orðið betra ef ræðutíminn yrði styttur? Væri þá frumvarpið betra, herra forseti? Það er aldeilis ótrúlegt að sjá að þingheimi sé boðið upp á að bæta löggjafarstarfið með því að vaða bara í ræðutímann.

Óvandað löggjafarstarf leiðir óhjákvæmilega til óvandaðrar og óskilvirkrar lagasetningar. Vinnubrögðin eru í andstæðu við stefnu ríkisstjórnarinnar (**GÁ:** Hvað veist þú um það?) — meinta stefnu ríkisstjórnarinnar. Það er best að halda því til haga. Jú, ég veit allt um það, hv. þm. Guðni Ágústsson. Ég veit að hv. þingmaður stóð að því sem landbúnaðarráðherra í fyrri ríkisstjórn að setja slíkar reglur. Ég veit ekki betur, hv. þm. Guðni Ágústsson, en að á ríkisstjórnarfundi 17. október 2006 hafi verið samin yfirlýsing um einfaldara Ísland, einfaldara og betra regluverk í þágu atvinnulífs og almennings. Ætlunin var að vinna stjórnarfrumvörp með þveröfugum hætti við það sem við urðum vitni að í þessu máli. Það átti að hafa tiltekin lykilatriði í huga. Setja átti upp gátlista til að menn gætu gengið leiðina rétt og haft átti ákveðin lykilatriði í huga, eins og ég sagði, um samráð, um mat á afleiðingum löggjafar, um hugsanlega skilvirkni, um hugsanlegt óhagræði, að reyna að forðast þær gryfjur o.s.frv.

Af hverju fer ríkisstjórnin ekki eftir eigin stefnu í þessu máli? Af samþykkt ríkisstjórnarinnar leiddi síðan handbók sem er nýlega komin út, um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa, útgefin núna í nóvember 2007. Útgefandi er forsætisráðuneytið, dóms- og kirkjumálaráðuneytið og skrifstofa Alþingis. Það er með ólíkindum að bera þetta frumvarp saman við þá handbók. Það er með ólíkindum. Það er með ólíkindum að skoða smíðaferilinn á frumvarpinu, forsöguna, málsmeðferðina, afgreiðslu hér á Alþingi og tillitsleysið gagnvart starfsfólki miðað við þær reglur sem hér eru settar upp.

Í formála handbókarinnar segir m.a., með leyfi herra forseta:

„Þótt Alþingi eigi lykilorðið um lagasetningu þá er það reyndar að stór hluti samþykktra laga eiga rætur í stjórnarfrumvörpum. Það hvílir því mikil ábyrgð á ráðuneytunum að búa frumvörp sem best úr garði og skapa forsendur fyrir því að löggjöfin verði sem vönduðust.“

Í handbókinni eru jafnframt gátlistar og síðan koma leiðbeiningar í inngangi. Þar er tekið fram að markmiðið eigi að vera það að mál sem koma frá ríkisstjórninni verði sem best undirbúin og kynnt, sem ætti að auðvelda Alþingi afgreiðslu þeirra og stuðla að vandaðri lagasetningu. Síðast segir í innganginum að kröfur um vandaðri vinnubrögð

muni þýða að það taki eitthvað lengri tíma að vinna að undirbúningi en áður hefur tíðkast. En ekkert af þessu er gert.

Grundvallaratriði í nýrri lagasetningu, grundvallaratriðið sem hér hefur verið sniðgengið, er að spyrja fyrst, áður en lagt er af stað í þessa vegferð: Er nauðsynlegt að breyta? Er hugsanlega betur heima setið? Er verið að skemma gott starf? Að mati góðs frumvarpssemjanda skal fara í óformlegt samráð um þetta við hagsmunaaðila. Síðan er ítarlegt samráð haft við að semja frumvarpið, samráð við alla hagsmunaaðila. Það er pólitískt samráð, samráð milli ráðuneyta og það er samráð við almenning. Allar þessar reglur um vinnubrögð eru þverbrotnar. Frumvarpið brýtur gegn öllum þeim meginsjónarmiðum og viðmiðunum sem þarna eru lagðar til um vandaða frumvarpssmíð. Það er til vansa.

Það er líka til vansa í þessu máli sem einhver stjórnmálamaður hafði á orði fyrir allmörgum árum, þau eru nú orðin allnokkur, og talaði ævinlega um stjórnlyndi, stjórnlyndi ríkisstjórna, stjórnlyndi ráðherra. Það er fróðlegt að rifja það upp í þessu samhengi að þessi stjórnmálamaður er hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, formaður Samfylkingarinnar. Það er fróðlegt að rifja upp ummæli hennar í þessu samhengi, úr svonefndum Borgarnesræðum sem urðu allumdeildar á sínum tíma. Í fyrri ræðunni talaði hún um að stundum væri eins og eitthvað lægi í loftinu. Eins og við skynjum að það sé að verða víðtæk sátt um einhverja hluti og ný sýn, ný framtíðarsýn eins og vorleysingar eftir miklar frosthörkur. Vatnið brýst úr þeim farvegi þar sem það hefur áður runnið. Orðunum var ávallt beint til ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins. Þar segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Ég hef tvisvar orðið þess sterklega áskynja í pólitík að eitthvað lægi í loftinu. Fyrst þegar við stofnuðum Kvennaframboðið og Kvennalistann 1982–1983. Þá skynjuðu flokkarnir ekki sinn vitjunartíma og höfðu ekki áttað sig á þeirri þungu undiröldu sem var meðal kvenna. Þegar hún skall svo á gátu þeir ekki lengur virkjað hana og hún fann sér farveg í nýrri pólitískri hreyfingu. Veturinn 1993–1994 lá líka eitthvað í loftinu. Það var almenn krafa um breytt gildismat við stjórn borgarinnar, öðruvísi stjórnarhætti, annað viðmót og betri þjónustu þar sem þarfir fólks væru í fyrirrúmi en ekki minnisvarðaárátta stjórnmálamanna.“

Síðar, í Borgarnesræðunni fyrri, segir hún, með leyfi forseta:

„En hvað er það sem liggur í loftinu? Er það valdþreytan í ríkisstjórninni? Hefur fólk fengið sig fullsatt á sjálfmiðuðu stjórnlyndi Davíðs Oddssonar og félaga? Mislíkar fólki hvernig gæðum og embættum ríkisins er úthlutað til flokksfélaga og gæðinga? Finnst því nóg komið af afskiptum Stjórnarráðsins af fyrirtækjum og fjármálastofnunum landsmanna?

Öllum þessum spurningum má hiklaust svara játandi en þó er ekki nema hálf sagan sögð.“

Hæstv. utanríkisráðherra rekur síðan framhaldið á því að R-listinn tók yfir Reykjavíkurborg og segir, orðrétt með leyfi herra forseta:

„En svo skall á frostaveturinn mikli með fyrstu ríkisstjórn Davíðs Oddssonar árið 1991 og þessi krafa um endurnýjun í stjórnmálum varð hálft í hvoru úti.“

Ég verð að segja það að ég varð ekki var við hina minnstu þíðu við stjórnarskiptin í vor. Það er sami fimbulkuldinn í afstöðu ríkisstjórnarinnar gagnvart stofnunum sínum og ekki síður gagnvart starfsfólki þeirra. Það er sama tillitsleysið og sama samráðsleysið. Það er sama stjórnlyndið í einu og öllu. Enginn er spurður álits heldur koma þessar breytingar allar ofan frá úr höfði tveggja einstaklinga við ríkisstjórnarmyndun á Þingvöllum, hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra.

Hæstv. utanríkisráðherra talaði líka um lýðræði og segir orðrétt, með leyfi herra forseta:

„Tækifæri til að þróa þessar stofnanir samfélagsins í takt við kröfur tímans, tækifæri til að þróa lýðræðið í samfélaginu og auka hlutdeild og ábyrgð almennings á þeim ákvörðunum sem máli skipta. Tækifæri til að breyta átakastjórnmálum í samráðsstjórnmál.“ — Ég ítreka: „Tækifæri til að breyta átakastjórnmálum í samráðsstjórnmál.“

Hvað erum við að upplifa í þessu frumvarpi? Hvað höfum við upplifað á sumarþingi, í öllum málum? Hvað upplifum við í þingskapamálum? Það er verið að troða frumvörpum niður um kokið á stjórnarandstöðunni án nokkurs samráðs og langar lýðræðishefðir eru brotnar, langar þingræðis- og lýðræðishefðir, bæði gagnvart þingskapafrumvarpinu og þessu frumvarpi sem hér er til umfjöllunar. Þar er illt í efni. Frumvarpið sem hér er til umfjöllunar er í hreinni mótsögn við skoðanir hæstv. utanríkisráðherra sem hún birti í Borgarnesræðum sínum. Þetta er hrein öfugmælavísa eða eins og þessi:

Fiskurinn hefur fögur hljóð,
finnst hann oft á heiðum.
Ærnar renna eina slóð
eftir sjónum breiðum.

(**JBjarn:** Stefna Samfylkingarinnar.) Það er líklega rétt, hv. þm. Jón Bjarnason, þakka þér fyrir þessa ábendingu.

Það er hægt að lesa lengi úr þessum Borgarnesræðum nákvæmlega sömu umfjöllun, um að hafa samráð og um að slíta ekki sundur friðinn á þingi. Þá hygg ég að þingstörfin mundu ganga miklum mun betur en raunin er í dag. Það að slíta sundur friðinn í þingskapamálinu mun eflaust reynast okkur þungt fyrir fæti þótt einhverjir kunni að hafa af því skemmtan til að byrja með. En það er illt að reka þingheim … (**BÁ:** Illt er að reka óbilgjarnan.) illt að reka óbilgjarnan, já — þingheim án samráðs. (Gripið fram í.)

Hæstv. utanríkisráðherra segir síðar í þessari ræðu, með leyfi herra forseta:

„Við ætlum að vera flokkur sem nýtur trausts og hefur trúverðugleika — ekki vegna þess að við höfum svör á reiðum höndum við öllu sem upp kemur heldur vegna hins að við munum vanda okkur við leita að svörum. Heldur ekki vegna þess að við höfum lausn á hvers manns vanda heldur vegna hins að við viðurkennum að flókin viðfangsefni kalla á yfirlegu og góða dómgreind og oftar en ekki fjölþætta úrlausn þar sem hópar og einstaklingar leggja saman. Við eigum að boða stjórnmál sátta og rökræðu en ekki átaka og kappræðu.“

Þessi fögru fyrirheit eru innantóm. Það er margsannað að þau eru innantóm en segir ekki máltækið líka: Oft bylur hæst í tunnum sem minnst hafa innihaldið. (**GÁ:** Í tómri tunnu.) — Ég verð að skilja eitthvað eftir í ræðunni.

Ég kem þá að athugasemdum við frumvarpið sjálft en frumvarp ríkisstjórnarinnar um tilfærslu verkefnanna er í 11 þáttum. Við í allsherjarnefnd fengum fjölda umsagna. Það er greinilegt af þeim að frumvarpið er samið í flýti og fljótræði, ekkert samráð haft við hagsmunaaðila, starfsmenn og undirstofnanir og engin grein gerð fyrir kostnaðarauka. Af því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir spurði um umsagnir frá öðrum nefndum, sem mér skilst að muni verða bætt úr, þá vek ég vek sérstaka athygli þingheimsins á því að hér eru álit bæði meiri hluta og minni hluta þessara nefnda, sem hafa tillögur. Þá vek ég sérstaka athygli á meirihlutaálitunum því að þau skipta meira máli. Þetta eru stjórnarþingmenn sem skrifa undir þau. En í mörgum þeirra er lagt til að allsherjarnefnd lagi til frumvarpið og geri breytingar. Allsherjarnefnd hefur í engu sinnt þeim tilmælum stjórnarþingmanna úr öðrum nefndum. (**BÁ:** 15 Breytingartillögur.)

Í umsögn meiri hluta sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar hefur nefndin miklar áhyggjur af því að *Bændur græða landið*, verkefnið, sé sundurslitið frá Landgræðslunni. Landgræðslan flutt til umhverfisráðuneytis en *Bændur græða landið* verður eftir. Menn hafa af þessu þungar áhyggjur. Þær koma fram hjá meiri hluta sjávarútvegsnefndar og mörgum fleirum. Ekki hin minnstu viðbrögð við því.

Í niðurlagi þessa álits kemur fram að meiri hluti nefndarinnar beini því til allsherjarnefndar að taka til athugunar þau atriði sem koma fram í umsögnum og kanna hvernig unnt sé að einfalda stjórnsýsluna. Undir þetta skrifa hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, Kjartan Ólafsson, Helgi Hjörvar, Jón Gunnarsson og Karl V. Matthíasson. Það var ekkert tilliti tekið til þessa.

Meiri hluti umhverfisnefndar er líka með athugasemdir og áhyggjur sem ég reikna með að aðrir þingmenn fjalli um. Umhverfisnefnd hefur áhyggjur af vatnamælingum, áhyggjur af tilfærslu starfsmanna og óskar eftir samráði. Hún hefur áhyggjur af umsögn sveitarfélaga og áhyggjur af því að heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga sé sett í uppnám gagnvart hinni nýju Matvælastofnun (**Gripið fram í:** Það mun engu breyta.) og hefur áhyggjur vegna málefna dýralækna. Undir þessar áhyggjur skrifa hv. þm. Helgi Hjörvar, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Illugi Gunnarsson og Ármann Kr. Ólafsson. Ekki var þessu sinnt.

Meiri hluti samgöngunefndar, hv. þingmenn Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ólöf Nordal, Herdís Þórðardóttir, Karl V. Matthíasson, Árni Johnsen og Ármann Kr. Ólafsson, lýsir áhyggjum af starfsfólki. Lýsir áhyggjum af því hvað verði um starfsfólkið, að finna þurfi húsnæði og klára starfsmannamálin. Hvað hefur allsherjarnefnd gert í því? Ekki neitt. Þetta á bara að fljóta áfram og starfsmennirnir eiga að hafa sömu þungu og réttmætu áhyggjurnar yfir jólin og fram á næsta ár.

Meiri hluti félags- og tryggingamálanefndar hefur áhyggjur af biðlaunum, að réttur kunni að skapast til biðlauna. Það er nefnt í flestum umsögnum að biðlaunaréttur muni stofnast og fyrirséður sé kostnaður sem hægt sé að reikna út af allmikilli nákvæmni. Það er bragð að því þegar hv. þm. Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Ásta R. Jóhannesdóttir, Birkir Jón Jónsson, Jón Gunnarsson, Kristinn H. Gunnarsson og Pétur H. Blöndal hafa áhyggjur af því. Og hefur þetta verið leiðrétt? Hefur eitthvað verið gert til að létta af áhyggjum starfsmanna þessara stofnana? Nei.

Ég tek hér saman 1., 2. og 3. þátt frumvarpsins. Í 1. þætti eru lagðar til breytingar vegna flutnings sveitarstjórnarmála frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis, í 2. þætti vegna flutnings ferðamála frá samgönguráðuneyti til iðnaðarráðuneytis og í 3. þætti vegna flutnings alferða frá samgönguráðuneyti til viðskiptaráðuneytis.

Við í minni hlutanum höfum bent á að eftir breytingarnar munu veigamiklir félagslegir þættir og aðrar skyldur sem sveitarfélög hafa skipast í tvö ráðuneyti. Ekki er ástæða til að ætla að það auki skilvirkni almennt séð. (**BÁ:** Eiga menntamál þá að fara undir sveitarstjórnarráðuneyti?) Mjög mörg málefni, hv. þm. Birgir Ármannsson, sem varða sveitarfélögin beint heyra best undir eitt ráðuneyti hvort sem það verður þá iðnaðarráðuneyti eða samgönguráðuneyti. En það þarf að flokka saman skyld mál. Ég hef ekki minnst á menntamál í því sambandi en það má alveg hugleiða það.

Það er eins og annað í frumvarpinu, ekkert hefur verið hugað að því. Það hefði þurft að huga að því, eins og margoft kom fram í umsögnum, að breyta nafni samgönguráðuneytisins á þann veg að það hefði skírskotun til sveitarstjórna. Margir bentu á það, vildu kalla ráðuneytið byggða- og samgönguráðuneyti eða samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneyti. Ekkert var hlustað á það.

Flutningur ferðamála frá samgönguráðuneyti til iðnaðarráðuneytis var mjög gagnrýndur. Það kom skýrt fram að atvinnugreinin er nú vistuð í öllum ráðuneytum nema iðnaðarráðuneyti og þangað á hluti hennar að fara. Atvinnugreinin verður því vistuð í öllum ráðuneytum. Auðvitað hefði þurft að finna einhverjar heildarsýn og heildarúttekt á ferðamálapakkanum. Samband sveitarfélaga gerði athugasemd við málefni ferðaþjónustunnar, að þau heyrðu undir mörg ráðuneyti. Samband sveitarfélaga, ég tek mark á þeim, segir að breytingarnar séu ekki til þess fallnar að einfalda stefnumótun í ferðamálum. Ekki til þess að einfalda. Af hverju erum við þá að þessu? (Gripið fram í.) Sambandið segir líka: Flókin stjórnsýsla ferðamála og mikill fjöldi leyfisveitenda og umsagnaraðila hefur reynst ferðaþjónustuaðilum til trafala. Þekkja menn það ekki þegar þeir setja á stofn atvinnurekstur í ferðaþjónustu? Ég þekki óbeint til þess. Leyfisveitendurnir eru ótrúlega margir og á ótrúlega mörgum stöðum og í ótrúlega mörgum ráðuneytum. Nú hefur eitt bæst við eða á að bætast við.

Ferðamálasamtökin gagnrýndu það líka mjög harðlega að vista ferðamálin út um allt frekar en að reyna að þjappa þeim saman. Eðli máls samkvæmt verður ferðaþjónustunni ekki komið undir einn hatt vegna þess að hún varðar önnur mál, samgöngumál og slíkt. En full ástæða var til að fara heildstætt yfir þennan pakka sem allir voru sammála um að gera og leggja síðan fram tillögur eftir um það bil tvö ár, eftir góða meðgöngu, góða yfirlegu og skynsemi og náið samráð við þá sem í greininni starfa.

Ef ég skil rétt og man rétt á að flytja alferðir til viðskiptaráðuneytisins. Sú breyting var einróma gagnrýnd. Hún var nánast einróma gagnrýnd. Samt á hún að verða að veruleika og þeir sem gagnrýndu þá breytingu höfðu ekki

miklar kröfur í því sambandi. Þeir settu fram frómar óskir um að fresta breytingunni í eitt til tvö ár til að ná utan um alla þætti þessarar fjölbreyttu og þverfaglegu atvinnugreinar. Ég vil halda því til haga að Ferðamálasamtök Íslands og Samtök ferðaþjónustunnar voru jákvæð í garð tillagnanna en það var samdóma álit allra sem komu fyrir nefndina og í úttektum, að þörf væri heildarrúttektar á skipan ferðamála til að auka skilvirkni í greininni. Er það ekki tilgangur þessa frumvarps að auka skilvirkni? Svo kemur fjöldi umsagnaraðila og segir að verið sé að setja þetta á tvist og bast og gera allt kerfið óskilvirkt. Ég leyfi mér að vísa í umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga af þessu tilefni, sem ég hef rakið, og einnig í ítarlega umfjöllun Ferðamálasamtaka Íslands.

Í 4. þætti frumvarpsins eru lagðar til breytingar vegna fyrirhugaðs flutnings menntastofnana og landbúnaðarins frá landbúnaðarráðuneyti til menntamálaráðuneytis. Það eru fleiri ákvæði um viðurkenningu á námsframboði, prófgráðum og fleira, um búfræðslulög og þar fram eftir götunum. Ýmsir aðilar hafa reifað réttmætar áhyggjur af því að með þessum tilflutningi kunni tengsl landbúnaðarskólanna við aðrar stofnanir atvinnulífsins að raskast. Það kom líka fram á fundi nefndarinnar að einn fremsti landbúnaðarháskóli heims í Svíþjóð heyrir undir landbúnaðarráðuneytið þar. Ég reifa þá skoðun, og hygg að sé ekki allt of langsótt, að ef til vill veiti menntastofnunum í landinu ekki af einhverri faglegri samkeppni fremur en að hópa þeim öllum inn í eitt og sama ráðuneytið. Ég velti því fyrir mér hvort við eigum ekki að hafa landbúnaðarráðuneytið í landbúnaðarskólunum og hafa menntamálaráðuneytið í hinum og sjá hvernig til tekst.

Aðalatriðið í þessu máli er það að landbúnaðarskólarnir hafa heyrt undir atvinnuvegaráðuneyti frá upphafi og það hefur reynst vel. Það hefur reynst skólunum í landbúnaði vel. Hefur komið fram rökstudd gagnrýni á það kerfi? Hefur verið upplýst um þörf sem kallar á þessa breytingu? Nei. Ekkert hefur komið fram sem réttlætir það að breyta kerfinu breytinganna vegna. Sem hluti af heildarstoðkerfi landbúnaðarins hafa þessir skólar náð að vaxa og dafna og þróa með sér náið samstarf við atvinnulífið. Og ég ítreka að ekki er kominn fram rökstuðningur sem réttlætir tilfærsluna, að skólarnir standi betur undir menntamálaráðuneytinu. Ég leyfi mér í því sambandi að vísa til umsagnar sveitarfélagsins Skagafjarðar sem fylgir. Ég ætla ekki að fara yfir hana hér, ég þykist vita að aðrir þingmenn Vinstri grænna muni fjalla um þetta mál.

Þá kem ég að þeim þætti sem hefur sætt harkalegustu gagnrýninni, svo harkalegri að ég hef orðið undrandi yfir því að allsherjarnefnd skuli ekki hafa viljað fara í þá vinnu að laga þá ágalla sem bersýnilega blasa við öllum sérfræðingum innan þessara greina. Það blasir við og er samdóma álit allra innan skógræktar, hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, að verið sé að stíga óheillaskref. Því gaf allsherjarnefnd sér ekki tíma til að skoða það og leggja fram gáfulegri tillögur en hér eru á ferðinni? Flytja á skógrækt og landgræðslu frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis en ræktun nytjaskóga á áfram að vera í landbúnaðarráðuneyti. Menn spyrja: Hvar á að gera greinarmun í þessari skógrækt? Eru nytjaskógarnir eitthvað öðruvísi en þjóðskógarnir? Eru þjóðskógarnir eitthvað öðruvísi en þeir skógar sem menn rækta sér til yndis og ánægju við sumarbústaðinn og þurfa svo að grisja?

Langflestir ef ekki allir umsagnaraðilar innan skógræktargeirans lögðust gegn þessari breytingu, hæstv. sjávar- og landbúnaðarráðherra. Þrátt fyrir það er hausnum barið við steininn og knýja á þetta í gegn. Maður spyr: Hvar eru rökin? Hvar er þarfagreiningin? Af hverju er verið að þessu? Umsagnaraðilar lögðust harkalega gegn þessari breytingu og gagnrýna hana harkalega. Þeir vísuðu til rökstuðnings eða réttara sagt fullyrðinga í frumvarpinu um einfalda stjórnsýslu að skipa skyldum málefnum undir eina stjórn þannig að ráðuneyti og ríkisstofnanir sem í hlut eiga verði öflugri og skilvirkari. Þeir koma hvergi auga á það. Þeir segja að engan veginn sé hægt að sjá merki einföldunar og hagræðingar í því að kljúfa þennan málaflokk milli tveggja ráðherra, milli landbúnaðarráðherra og umhverfisráðherra, eins og lagt er til. Það má fremur, hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og hv. formaður allsherjarnefndar, tala um skemmdarverk í þessu samhengi en einföldun og skilvirkni. Ég trúi og treysti orðum þeirra sem starfa og hafa starfað mjög lengi í skógrækt og landgræðslumálum á Íslandi. Og ég ítreka þá gagnrýni sem ég setti fram áðan um verkefnið *Bændur græða landið*. Af hverju á að slíta það frá Landgræðslunni?

Ég veit ekki hvort þingmenn eða aðrir vita hvernig það stórmerkilega verkefni kom til. Ég þykist vita að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra þekki til. En þetta er eitthvert merkilegasta landgræðslu- og ræktunarstarf og umhverfisstarf sem unnið hefur verið á landinu. Hugmyndina að því að ná bændum til samstarfs fékk Landgræðslan, undir forustu Andrésar Arnalds sem þar starfar. Og hverjir eru bestu vörslumenn landsins? Bændur. Og hverjir hafa sýnt mesta skilvirkni í landgræðslu? Bændur. Af hverju á að rífa þá frá Landgræðslunni sem þeir hafa starfað náið með alveg frá upphafi? Hugmyndin er komin frá Landgræðslunni og unnin í nánu samráði við bændur. Nú er þetta slitið í sundur og boðleiðir eru gerðar lengri. Ég skil satt best að segja ekki af hverju allsherjarnefnd tók sig ekki til, ég segi nánast með einu pennastriki, og lét þetta málefni fara með Landgræðslunni. Engin rök eru fyrir því, ekki heldur í áliti meiri hlutans.

Þar er á það bent að stjórnsýslan verði erfiðari, boðleiðirnar verði lengri. Það komu líka fram ábendingar um þetta. Það var ekki eins og stjórnarandstaðan stæði ein og væri að nöldra yfir þessu. Ábendingar bárust frá þeim sem starfa í faginu, í greininni, og ábendingar bárust frá meiri hluta sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar. Allt saman hunsað.

Umsagnaraðilar segja að varhugavert sé að kljúfa málefni skógræktarinnar í sundur. Umsagnaraðilar hafa af því þungar áhyggjur að málaflokkurinn muni líða fyrir þessa breytingu, skógræktarstarf verði sundurslitið og hætt sé við því að málaflokkurinn lendi utan garðs í stjórnkerfinu. Allir umsagnaraðilar leggja til að málaflokkurinn verði undir einu ráðuneyti. Þeir gera að vísu ekki greinarmun á því hvaða ráðuneyti en hallast fremur að landbúnaðarráðuneytinu sem ég og geri. Þetta er í dag fyrst og fremst atvinnugrein sem á heima undir atvinnuvegaráðuneyti. Og jafnvel skógrækt þjóðskóga verður atvinnugrein vegna þess að það

er alveg sama hvaða skógur það er, það þarf að grisja þá og nytja. Þar fyrir utan er þessi þáttur mjög vaxandi í tekjuöflun bænda og sveitanna.

Ég vil líka benda á í þessu samhengi að svo kann að fara að umhverfisráðuneytið verði báðum megin við borðið, annars vegar við borð umhverfisverndar og svo hinum megin við borð atvinnuvegarins. Það er ekki gott. Umhverfisráðuneytið á að vera hreint ráðuneyti, hafa eftirlit með og gæta umhverfisverndar. En það fær annað og meira hlutverk, þ.e. að sinna atvinnurekstrinum skógrækt. Það er óhjákvæmilegt í þessu samhengi, svo ég nefni eitt dæmi, að umhverfisráðuneytið þurfi að úrskurða um hagsmunaágreining milli umhverfisverndar annars vegar og skógræktar og atvinnuvegarins hins vegar. Er gott að hafa það innan sama ráðuneytis? Eftirlitið og tillitið með umhverfinu og svo atvinnureksturinn? Ég segi nei við því. Það blasir við. Það á ekki að rétta umhverfisráðuneytinu þann kaleik að þurfa líka að vera atvinnuvegaráðuneyti.

Umsagnir koma ekki inn á þetta síðasta sjónarmið sem ég var að nefna um hagsmunaágreininginn innan ráðuneytisins en fjöldi umsagna nefna það sem ég sagði á undan, um að skógræktin sé sundurslitin, að stjórnsýslan verði óskilvirkari og fleira. Það eru aðilar sem ég veit, sem ég tek mark á og ég veit líka að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra tekur fullt mark á. Þar eru ábyrg samtök eins og til að mynda Bændasamtök Íslands sem leggjast gegn þessu. Þau hafa líka áhyggjur af því að rannsóknafé sé skilið eftir á einum stað og skólarnir á öðrum stað og boðleiðirnar lengist í öllu saman. Hv. þm. Jón Bjarnason mun væntanlega fara yfir þennan þátt málsins.

Skógfræðingafélag Íslands kemur með sömu gagnrýni og hún er ekki sett fram með stóryrðum. Hún er sett fram faglega, þessi gagnrýni, bæði af Bændasamtökunum og Skógfræðingafélaginu. Það er ekkert mark tekið á þessari faglegu gagnrýni. Henni er ekki einu sinni svarað. Auðvitað eiga Bændasamtökin og Skógfræðingafélagið rétt á því að fá svar. Af hverju ekki, í áliti meiri hlutans? Það blasir við. Til hvers eru þessar stofnanir að senda umsagnir ef þær eru ekki einu sinni svara verðar? Til hvers er leikurinn gerður? Er þetta bara í gamni, að biðja Bændasamtökin og Skógfræðingafélagið að skila áliti? Er það til að uppfylla eitthvert form, að það eigi umsagnanna vegna eingöngu að biðja um umsagnir en efnislega skipti þær engu máli? Auðvitað ekki.

Sama gildir um Norðurlandsskóga, Vesturlandsskóga, Suðurlandsskóga og landshlutaverkefnin öll. Um þau gildir hið sama. Sama er um frjálsu félagasamtökin líka. Skógræktarfélag Íslands lagðist á aðalfundi sínum gegn þessum breytingum. Þeir menn sem fyrir hönd Skógræktarfélags Íslands skrifa undir það eru Magnús Gunnarsson og Brynjólfur Jónsson. Magnús Gunnarsson formaður og Brynjólfur Jónsson framkvæmdastjóri. Það var sérkennilegt að fá þá á fund allsherjarnefndar. Báðir þessir menn eru afar málefnalegir menn eða komu þannig fyrir á fundinum. En það er sérkennilegt að heyra menn af þessari gerð, yfirvegaða, málefnalega, rökfasta menn, kveða svo fast að orði um þessar breytingar og telja þær ekki bara horfa verri vegar heldur væri fremur stundað skemmdarverkastarf en að auka skilvirkni.

Þegar svona menn tala eiga menn að leggja við eyrun og hlusta og svara. Segja til um í hverju þeir hafi rangt fyrir sér. Meiri hluti Alþingis og allsherjarnefndar segir að Bændasamtökin og öll skógræktargreinin, Skógræktarfélag Íslands og Skógrækt ríkisins, hafi rangt fyrir sér, fari bara með tómt bull. Það eru svörin sem felast í því að leggja fram frumvarpið óbreytt. Þið eruð að fara með fleipur, segir ríkisstjórnin við Bændasamtökin, skógræktarfélögin og við landshlutaverkefnin. Þið eruð að fara með fleipur.

Jón Loftsson skógræktarstjóri skilar ítarlegu áliti og rökstuddu og var töluvert niðri fyrir. Lái honum enginn, búinn að vinna áratugastarf að skógrækt með frábærum árangri og hans starfsfólk. Hann fær sömu kveðjur. Sömu kveðjur frá ríkisstjórninni fá Skjólskógar á Vestfjörðum og sömu kveðju fá Suðurlandsskógar og sömu kveðju fær Landgræðsla ríkisins. Landgræðsla ríkisins fær þá umsögn að þeir fari með fleipur varðandi *Bændur græða landið* , það sé bara ekki rétt sem þeir halda fram. Ég verð að segja að þegar maður fær slíka umsögn frá Landgræðslunni þá er það ekki kurteisi að svara henni ekki með rökstuddum hætti. Meiri hluti allsherjarnefndar er ósammála Landgræðslunni og Bændasamtökunum en verður að svara því með rökstuddum hætti af hverju meiri hlutinn er ósammála. Eru þessar stofnanir ekki svara verðar? Eiga þær að skilja það þannig? Mun þetta efla þá til að skila inn frekari umsögnum, ef ekkert mark er tekið á þeim?

Í umsögn Landgræðslunnar segir m.a. að við blasi, með þeim tillögum sem eru til í frumvarpinu, að málið flækist og fjarlægist það höfuðmarkmið frumvarpsins að einfalda stjórnsýsluna og skipa líkum málaflokkum undir sömu stjórn. Minni hlutinn tekur undir það sjónarmið og reyndar vil ég rifja upp umsögn Skógræktarinnar um þetta fyrst. Þeir segja hreinlega í umsögn sinni að það sé hér í uppsiglingu eitt allsherjarstjórnsýsluklúður á málaflokknum skógrækt sem draga muni úr mætti skógræktarstarfs um ókomin ár. Greinilega er ekki pólitísk samstaða um flutning á forræði yfir málaflokknum til umhverfisráðuneytisins og felst málamiðlun í því að kljúfa hann upp. Stjórnsýslulegt klúður. Hvert var markmiðið, skilvirkni, aðgengi almennings, hagræðing? En þá kemur Skógræktin og segir stjórnsýslulegt klúður og enginn leggur eyrun við. Engu er svarað.

Svona ummæli staðfesta mann í þeirri trú að þessar breytingar séu eingöngu gerðar vegna skiptingar ráðherrastóla, til að setja meira kjöt á bein örráðuneyta Samfylkingarinnar, viðskiptaráðuneytis og iðnaðarráðuneytis, aðeins að bæta kjöti á þau bein, örlitlu meiru til að naga. En menn átta sig ekki á því að um leið er verið að naga innan úr þessum stofnunum og gera þær óskilvirkar. Það má aldrei verða.

Þá kem ég að sjötta þætti. Það er flutningur Vatnamælinga frá iðnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Það á að flytja Vatnamælingar til Veðurstofunnar og mynda úr þessum tveimur stofnunum nýja stofnun. Umsagnaraðilar fagna þessari tilfærslu en telja framkvæmdina gagnrýnisverða. Þar er aftur tillitsleysi við starfsfólk. Þeir benda á að ekki sé skýrt hvað felist í flutningunum og leggja áherslu á, eins og fjölmargir aðrir, að ganga þurfi frá málum sem varða réttindi starfsmanna í nánu samstarfi við starfsmenn, stéttarfélög þeirra og viðsemjendur.

Það blasa við vandamál við þessa tilfærslu sem ekki hefur verið horft til og lítt verið hugsað um. Það hefði átt að skoða áður en frumvarpið var lagt fram og hafa á hreinu þegar það kom fram. Þetta eru þættir sem varða starfsmenn stofnana sem hafa þungar og réttmætar áhyggjur. Það kom fram á fundum gesta eða fundum með forstöðumanni Veðurstofunnar og starfsmönnum Vatnamælinga, sérstaklega Veðurstofunnar, að það blasa við húsnæðisvandamál sem ekki hafa verið leyst. Það kom líka fram að Veðurstofan gæti ekki tekið við þeim fjölda sem þangað ætti að flytjast. Þar bæta menn eiginlega við að ekki sé á húsnæðisvanda stofnunarinnar bætandi. Það hefur ekki verið leyst. Það er alveg óhjákvæmilegt, og þar er meiri hluti allsherjarnefndar að berja hausnum við steininn, þegar komið er á nýrri stofnun að því fylgi kostnaður. Bara að búa til pappírsefni, bréfsefnið, símaskráning, tölvukerfi og margt fleira. (**BÁ:** Það er bara verið að flytja málaflokkinn.) Ný stofnun, ný stofnun stendur (**BÁ:** Ekki í þessu frumvarpi.) og það er ljóst að það verður líka af þessu biðlaunakostnaður og annað ónefnt sem ég kem betur að á eftir.

Það hefði, hv. formaður allsherjarnefndar, verið hægt að taka af öll tvímæli varðandi biðlaunakostnaðinn ef ríkisstjórnin hefði haft svo lítið við að spyrja starfsmenn. Viltu koma og vinna hjá hinni nýju stofnun? Viltu flytja á Selfoss? Hvað ætlar þú þér? Og gefa starfsfólkinu góðan fyrirvara, eins og maður gerir. Maður ætlast til þess að fólk komi fram af kurteisi við sig og maður á að sýna sömu kurteisi. Það gildir í samskiptum ríkisins við starfsmenn sína. Hún er ekki sýnd hér.

Ég kem þá að matvælamálunum. Þar á að flytja matvælasviðið undir sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið. Þar með verður hlutverk Landbúnaðarstofnunar aukið og hún mun taka við matvælaeftirliti sem nú er unnið á vegum Fiskistofu og Umhverfisstofnunar. Það er gert ráð fyrir samningum sjávarútvegsráðherra við þessar stofnanir og fleira. Ég vil halda því til haga að það er almenn ánægja með þeirri tilhögun á því eftirliti, sem er reyndar meira en eftirlit eins og fram kom í tillögu meiri hluta allsherjarnefndar, að breyta nafni á stofnuninni, sem ég er sammála þótt ég viti ekki hvort þetta sé besta nafnið. En ég er a.m.k. sammála því að það sé skárra en Eftirlitið. En það er almenn ánægja með þetta. Hins vegar hefur komið fram gagnrýni, fagleg og réttmæt gagnrýni og hörð á köflum um framkvæmdina. Ekkert samráð enn á ný við undirstofnanir og starfsfólk.

Ekkert samráð enn á ný við undirstofnanir og starfsfólk. Í umsögn starfsmanna Fiskistofu kemur fram að þeir hafi fyrir löngu lagt til að skipaður yrði starfshópur sem gerði tillögur um fyrirkomulag matvælaeftirlits og tillit tekið til skyldu samkvæmt gerðum ESB um matvælaöryggi. Þeir halda því fram, og ég hef enga ástæðu til að rengja það, að frumvarpið sé samið í flýti og án samráðs við Fiskistofu eins og alla aðra. Þessari skoðun um samráðsleysið og flýtinn deila þeir sem best til þekkja á þessu sviði.

Sveitarfélögin stunda umfangsmikið heilbrigðiseftirlit. Það er sérkennilegt að ekki hefur verið hugað að því við samningu frumvarpsins og breytingu í þessa stofnun hvernig heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga og ríkis vinna saman. Þarna er mikil skörun í gangi og menn þurfa að koma sér upp verkaskiptingu fyrir fram til að koma í veg fyrir árekstra. Ekkert var hugað að því. Samhæfing heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga og ríkisins hefur ekki verið skoðuð í þaula og það ber vott um sama flumbruganginn við samninguna.

Það versta í þessu dæmi, og það hef ég nefnt áður, er óvissa starfsmanna, órói ríkir meðal starfsmanna. Starfsmenn Fiskistofu eru órólegir yfir því að starfsemi Matvælastofnunar verður á Selfossi. Þeir segja að ekki sé víst að þeir sjái sér fært að flytja og alvarleg viðvörunarorð hafa komið fram um það að í þessum geira séu mjög sérhæfð störf og umtalsverður vafi leiki á því að hinir sérhæfðu, reyndu starfsmenn muni flytjast. Ástæða er til að óttast það.

Ef þetta væri nú gert í anda handbókar ríkisstjórnarinnar. Ef ég væri að vinna að slíku máli hefði ég byrjað á því að tala við starfsfólk og gefið því ráðrúm í eitt og hálft ár til að undirbúa flutning á Selfoss. Það er ágætt að búa á Selfossi en það er nú þannig að fjölskyldur eru með börn í skóla, fjölskyldur þurfa að kaupa sér íbúð, fjölskyldur þurfa að koma sér niður á nýjum stað. Ekkert slíkt ráðrúm er gefið. Menn óttast að sérfræðiþekking kunni að tapast, starfsfólk þurfi að rífa sig upp með rótum, heilu fjölskyldurnar að flytjast búferlum.

Minni hlutinn tekur hins vegar undir með Sambandi sveitarfélaga að því leyti að með breytingunni má vænta þess að störfum á landsbyggðinni fjölgi, sem er gott mál, ekki veitir af að styrkja landsbyggðina þó að hún sé nú mest að styrkjast í 50 km geira frá 101, mætti gjarnan taka til hendinni aðeins lengra í burtu. Minni hlutinn telur jafnframt að við slíkar breytingar verði að hafa víðtækt samstarf við starfsmenn með afar góðum fyrirvara en ekki að koma fram af því tillitsleysi sem einkennir þetta mál. Þetta er lifandi fólk, ekki fé á fæti.

Svo kem ég aftur í þessu sambandi að kostnaðargreiningu. Það er ámælisvert að kostnaðargreining hafi ekki farið fram á þessum stórfelldu breytingum á matvælaeftirliti. Gengið er út frá því að kostnaðurinn verði enginn, hann fari yfir á nýja stofnun. Talað er um að kostnaður verði ef upp koma „óvænt útgjöld“ eins og ég hef áður nefnt. Að mati minni hlutans er umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins röng að þessu leyti, því miður. Við blasir, og þar tek ég Matíss-dæmið aftur, verulega aukinn kostnaður. Reikna má með að tilfærslan hlaupi á hundruðum milljóna. Verið er að búa til nýja stofnun, taka þarf til í húsnæði Landbúnaðarstofnunar, bæta þarf við tölvum, tólum og tækjum og öðru, auglýsa þarf upp nýtt lógó.

Það þarf að gera svo margt þegar ný stofnun er sett á fót og mikill kostnaður fylgir fyrir utan auglýsingar og annað, og er þá ótalinn fyrirséður biðlaunakostnaður sem einfalt hefði verið að reikna út með því að spyrja starfsmenn. Það fylgir því kostnaður að ráða nýja starfsmenn og þjálfa þá ef einhverjir í sérhæfðu störfunum vilja ekki flytjast. Ótalinn er aksturskostnaður sem mun bætast við ef starfsmenn Fiskistofu kjósa að búa í Reykjavík og vinna á Selfossi, og annar kostnaður er ótalinn. Í máli Þórðar Ásgeirssonar, forstjóra Fiskistofu, kom fram að stoðþjónusta Fiskistofu mun nýtast mun verr. Stoðþjónusta eru lögfræðingar, tæknifólk, alls kyns sérfræðingar sem styðja við sérfræðinga á matvælasviði, sem leitað er til þegar vandi kemur upp í stjórn-

sýslu og öðru slíku. Þessi stoðþjónusta Fiskistofu mun nýtast verr. Á móti kemur að Landbúnaðarstofnun þarf að koma á fót stoðþjónustu, ráða lögfræðinga, ráða sérfræðinga sem ekki eru á sviði þeirra vísinda sem stofnunin sinnir. Þetta blasir við.

Það sem mér finnst svo jafnslæmt ef ekki verra er að fyrirhuguð er breyting á matvælalöggjöfinni og innflutningi matvæla og það felur í sér stóraukin verkefni fyrir Matvælastofnun. Ekki er gert ráð fyrir því í fjárlögum. (**BÁ:** Það er ekki efni frumvarpsins. Það kemur sem sérstakt mál.) Það er ekki efni frumvarpsins. En er það ekki áhyggjuefni allsherjarnefndar? (**JBjarn:** Hver er skoðun fjármálaráðuneytisins á því?) (Gripið fram í.) Fjármálaráðuneytið segir í umsögn til allsherjarnefndar að ekki komi til kostnaðar en hann er þarna. Bændasamtök Íslands, og þeir sem vilja að íslenskur landbúnaður þrífist, hafa bent á að afar brýnt sé að matvælaeftirlitið verði öflugt þegar innflutningur verður gefinn frjáls. Af hverju er það? (**BÁ:** Á þetta að drepa það?) Vegna þess að inn í landið munu koma vörur sem ekki standast gæðakröfur. Jafnvel muni koma til landsins vörur sem eru framleiddar utan Evrópska efnahagssvæðisins en er svo pakkað þar og fluttar til Íslands. Það þarf að innihaldsgreina þessar vörur, það þarf að upprunagreina þær o.s.frv.

Fyrst það kemur meiri hluta allsherjarnefndar ekki við vil ég geta þess að aðrir þingmenn hafa áhyggjur af framtíð íslensks landbúnaðar og miklar áhyggjur ef ekki verður vel að verki staðið. Ég veit að hv. fyrrv. landbúnaðarráðherra mun deila þessum sjónarmiðum mínum og rökstyðja þau enn betur en ég get gert. Með faglegri fyrir fram gerðri kostnaðargreiningu mátti auðveldlega vinna upp þennan kostnað.

Annað kemur fram hjá umsagnaraðilum varðandi þetta. Þeir telja miður að frumvarpið hafi verið samið, eins og það er orðað, í óðagoti skiptingar ráðherrastóla og án samráðs við undirstofnanir og starfsmenn þeirra sem hafa mesta þekkingu á málaflokknum. Ég segi enn og aftur að í því ljósi eru ummæli í frumvarpinu, um að fullt samráð hafi verið haft, óboðleg og að mörgu leyti móðgandi.

Ég ætla ekki að gera 8.–11. þáttinn að miklu umtalsefni hér. Ég verð þó að vekja athygli á umsögn Einkaleyfastofu sem setur fram ábendingar, sem ég er ekki viss um að tekið hafi verið tillit til, um vörumerki sem verða slitin frá. Hugsanlega má laga það fyrir 3. umr.

Ég vil árétta að mjög mikilvægt er við þær breytingar sem verið er að gera, einkum vegna sameiningar Veðurstofu Íslands og Vatnamælinga og vegna nýrrar Matvælastofnunar, að þegar í stað verði haft náið samráð við starfsmenn þeirra stofnana sem hlut eiga að máli og réttinda þeirra gætt í hvívetna. Eru það eindregin tilmæli stéttarfélaga þessara starfsmanna, við þeim hefur enn ekki verið brugðist. Ekki er farin af stað samræða við starfsmenn, við fólkið. Ég ítreka enn og aftur að þessum breytingum mun fylgja kostnaður sem ég hygg að fari yfir einn milljarð í fjáraukalögum á næsta ári. (**Gripið fram í:** Við bandorminn.) Við bandorminn í heild. (Gripið fram í.)

Hv. þm. Birgir Ármannsson, við hittumst að ári og ræðum fjáraukalög og þá kemur fram á blaði hvor okkar hefur rétt fyrir sér í þessu máli. Það er auðveldara fyrir mig, vegna þess að talan hjá hv. þingmanni er núll, og ég hef þá rétt fyrir mér um leið og hún fer upp í 500 millj. kr. Ég bið hv. þingmenn að muna þetta með mér, við sem erum orðnir eldri hér í salnum munum þetta kannski ekki að ári.

Breytingarnar sem verið er að gera og úthlutun ráðherrastóla segir eiginlega allt sem segja þarf, það er ekki umhyggja fyrir Stjórnarráðinu sem ræður för heldur umhyggja fyrir því að stjórnarsamstarfinu sé siglt heilu í höfn með réttri skipan stóla og vægi embætta viðkomandi ráðherra. Það má hins vegar aldrei verða að leiðarljósi í breytingum á Stjórnarráðinu að setja kjöt á bein minnsta ráðuneytisins sem var í landinu, iðnaðar- og viðskiptaráðuneytis, og skipta því í tvennt. Það er með ólíkindum.

Fjöldi stöðugilda í iðnaðarráðuneytinu var 13,1 en í viðskiptaráðuneytinu 15,2. Minnsta ráðuneytinu er skipt upp. Það er alveg ljóst að þetta er gert, ekki að frumkvæði ljóssins heldur skuggans sem nú ber yfir Alþingi og kemur frá þessari ráðherraútdeilingu og skiptingu, það er ekkert öðruvísi. Formenn stjórnarflokkanna, hæstvirtir, sömdu um þessi helmingaskipti án tillits til þeirra meintu markmiða sem síðan eru sett fram í frumvarpinu. Ákvarðanir hafa allar verið teknar að ofan eins og einn gestur sem kom á fund allsherjarnefndar orðaði það. Það er vond stjórnsýsla. Það eru vond vinnubrögð og vond vinnubrögð leiða af sér óvandaða löggjöf eins og umsagnir um frumvarpið staðfesta.

Minni hlutinn leggur til að málinu verði vísað frá með svofelldri rökstuddri dagskrá, með leyfi herra forseta:

„Þar sem færð hafa verið gild rök fyrir því að:

a. sú lagasetning sem í frumvarpinu felst muni ekki hafa í för með sér þá skilvirkni, hagræðingu og einföldun sem að er stefnt,

b. vönduð málsmeðferð búi ekki að baki samningu frumvarpsins, t.d. hefur ekkert samráð verið haft við undirstofnanir og hagsmunaaðila,

c. ekki liggur fyrir greining á annars vegar kostnaði við lagasetninguna og hins vegar þörfinni fyrir hana,

leggur minni hlutinn til að málinu verði vísað frá og tekið fyrir næsta mál á dagskrá.“

Undir álitið skrifa sá sem hér stendur og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir.

[16:15]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir langa og ítarlega ræðu um þetta málefni. Ég hafði gaman af ýmsum köflum hennar þó að mér þætti í fyrri partinum sem botninn væri eiginlega eftir uppi í Borgarfirði (**JBjarn:** Þú varst nú að …) þegar hv. þingmaður fjallaði um yfirlýsingar einstakra ráðherra á fyrri kjörtímabilum.

Mér finnst þau stóryrði og þær hrakspár sem er að finna í málflutningi hv. þm. Atla Gíslasonar fullkomlega úr öllu samhengi og hlutfalli við málefnið sem hér er til umfjöllunar. Það á við um svo marga þætti að ég kem því ekki að í stuttu andsvari. Ég mun koma nánar að því síðar við umræðuna.

Ég vil þó nefna eitt atriði sérstaklega og það varðar það að allan rökstuðning skorti fyrir breytingunum. Ég velti fyr-

ir mér hvaða raunverulegu breytingar felist í frumvarpinu. Það er verið að fjalla um að matvælaeftirlit færist frá þremur stofnunum til einnar. Vantar rökstuðning fyrir slíkri breytingu, fyrir því að færa matvælaeftirlit á einn stað? Er verið að veikja matvælaeftirlitið eða er verið að styrkja það? (**GÁ:** Þótt það sé nú einn skynsamlegur punktur.) Ég vildi spyrja hv. þm. Atla Gíslason að því, en hv. þm. Guðni Ágústsson getur áreiðanlega komið nánar inn í þá umræðu á eftir.

Ég vildi líka spyrja hv. þm. Atla Gíslason hvort rökstuðning vanti fyrir því að færa alla háskóla í landinu undir menntamálaráðuneytið. Það er kannski skilvirkara og betra í augum hv. þingmanns að hafa tvö menntamálaráðuneyti, annað sem er með tvo háskóla og hitt með alla hina. Ég held að það sé augljóst að það er skynsamlegt að færa þetta saman.

Í þriðja lagi (Forseti hringir.) er fjallað um að færa vatnamælingar til Veðurstofu. Það gerir enginn athugasemd (Forseti hringir.) við þá grundvallarbreytingu. (Forseti hringir.) Stóryrðin eiga sér enga innstæðu þegar á allt er litið.

[16:17]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, ég deili þá því hlutskipti að vera innstæðulaus eins og fjölmargir umsagnaraðilar um þetta mál. Að ég hafi skilið botninn eftir uppi í Borgarfirði er misskilningur hjá hv. þingmanni. (**BÁ:** Fyrri partinn.) Það var annar hv. þingmaður sem skildi botninn eftir þar, í Borgarnesræðum sínum.

Það skortir þann undirbúning sem mælt er fyrir um í þessari handbók. Ég mæli ekki gegn því að gerðar séu vissar breytingar sem eru þarna þó að ég muni sitja hjá. Ég tók skýrt fram að ég styð það að matvælaeftirlitið fari undir eina stofnun, það finnst öllum skynsamlegt. Ég gagnrýndi hins vegar aðferðafræðina, flumbrugang, tillitsleysi og annað slíkt.

Ég færði rök fyrir því að vel væri hugsanlegt að skipa landbúnaðarskólunum undir landbúnaðarráðuneytið vegna þess að maður breytir ekki breytinganna vegna. Hv. þingmaður og ríkisstjórnin hefur sönnunarbyrðina fyrir því að þetta séu hagfelldar tilfærslur. Það verður að vera unnt að benda á ákveðin atriði sem réttlæta flutning. Þau hafa ekki komið fram nema gagnvart Matvælastofnun. En aðferðin er röng þar og aðferðin við vatnamælingar og Veðurstofuna er enn fremur röng, alröng. Það gæti verið klént, vegna þess að aðferðin er röng kann matvælaeftirlitið að verða í uppnámi á næsta ári og á næstu tveimur árum. Það er ekki staðið að þessum breytingum með þeim hætti sem vandaðir löggjafarmenn vilja.

[16:19]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það vakti mikla athygli mína þegar hv. þingmaður talaði í ræðu sinni um fyrirsjáanlegan kostnað vegna þessara breytinga upp á 1 milljarð króna, allt að 1 milljarði króna eða hvernig það var orðað. Ég spyr: Hvernig fær hann það út að frumvarpið muni valda slíkum kostnaði?

Fyrir liggur að um er að ræða talsverðan kostnað vegna breytinga á húsnæði Stjórnarráðsins og stofnana sem þegar hefur verið gert ráð fyrir í fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár. Ég spyr hv. þingmann: Hvernig fær hann út þennan milljarð? Hvernig kemst hann að þessari niðurstöðu? Ég er reiðubúinn að ræða við hann á næsta ári um niðurstöðuna hvað þetta varðar. Mér leikur forvitni á að vita hvernig hann getur reiknað sig upp í milljarð í þessu sambandi.

[16:20]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Stórt er spurt, en af hverju skyldi ég eiga að reikna þetta út? Er ekki … (**BÁ:** Af því að þú segir þessa tölu.) Ég áætla töluna og bendi á mjög marga liði sem munu kosta peninga, hv. þingmaður, en til þess að við getum komist að sameiginlegri niðurstöðu um þetta mál og unnið það faglega, kostnaðargreininguna og þar fram eftir götunum, og til þess að hv. formaður allsherjarnefndar þurfi ekki að vera þrunginn áhyggjum yfir tölunni sem ég nefndi legg ég til að umræðum verði hætt hér og nú, (**BÁ:** Þú nefnir bara einhverja tölu.) málið fari aftur til allsherjarnefndar og við fáum þá fleiri aðila á fund okkar og metum þetta nákvæmlega.

Það er svar mitt. Ég skora á hv. þm. Birgi Ármannsson að sjá til þess að málið fari aftur til allsherjarnefndar í faglega (Forseti hringir.) kostnaðargreiningu.

[16:21]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Miðað við það hvernig hv. þm. Atli Gíslason hefur reynt að reka hornin í nánast allar þær breytingar sem þetta frumvarp felur í sér held ég að það blasi algjörlega við að að hans mati eigi ekki að gera neinar breytingar, hvorki á stofnanaumhverfinu né umhverfi Stjórnarráðsins. Það er út af fyrir sig athyglisverð niðurstaða og hlýtur þá að vekja þá spurningu hvort skoðun vinstri grænna sé sú að ekki eigi að gera neinar breytingar, hvorki á stofnanaumhverfinu né Stjórnarráðinu.

Hv. þingmaður kom öllum á óvart þegar hann sagði að auka þyrfti samkeppni varðandi skólana og taldi að til þess að svo gæti orðið yrði að tryggja að landbúnaðarháskólarnir væru landbúnaðarráðuneytismegin. Hljóta þau rök þá ekki að eiga við um fleiri skóla? Ég var að skoða fjárlagafrumvarpið. Iðnskólinn (Gripið fram í.) heyrir t.d. undir menntamálaráðuneytið. Er þá ekki skoðun hv. þingmanns sú að eðlilegt sé að iðnskólarnir í landinu heyri undir iðnaðarráðuneytið og þannig megi áfram telja? Er hann t.d. þeirrar skoðunar (**GÁ:** Þeir hefðu dáið í menntamálaráðuneytinu.) að ekki sé hægt að hafa samkeppni milli menntastofnana nema þær séu á forræði mismunandi ráðuneyta?

Ég spyr líka hv. þingmann hvort hann hafi talað í nafni síns flokks þegar hann sagði hér áðan að hann hallaðist fremur að því — reyndar fullyrti hann ekki alveg um skoðun sína, hann sagði: Ég hallast fremur að því að landgræðslan og skógræktin eigi að vera í heilu lagi undir sjáv-

arútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu fremur en umhverfisráðuneytinu. Er þetta skoðun vinstri grænna?

Ég tel full rök fyrir því sem hér hefur verið gert. Það er verið að tryggja að framkvæmdaþátturinn, sem sé atvinnuvegaþáttur skógræktarinnar og landgræðslunnar, sé hjá landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytinu sem er eðlilegur hlutur. Mér fannst mjög undarlegt þegar hv. þingmaður, sem kemur úr umhverfisverndarsinnuðum flokki og hefur sjálfur talað sem mikill umhverfisverndarsinni, stillti málinu þannig upp að umhverfisvernd og atvinnulíf færu ekki saman. Eru það einhverjar ósættanlegar andstæður, umhverfisverndin í landinu og atvinnulífið? Þetta er mjög fróðleg nálgun sem ég ætla að halda til haga næst þegar hv. þingmaður tekur til máls um umhverfismál.

[16:24]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Já, enn er mikils spurt, herra forseti. Ég held að það verði að skipta um ríkisstjórn til að unnt sé að ganga frá þessu máli svo að vit sé í.

Engar breytingar á Stjórnarráðinu — það hefur aldrei verið viðkvæði Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. (**Gripið fram í:** Hvað viljið þið?) Við viljum hins vegar vinna með vönduðum hætti án þess að troða á starfsfólki af tillitsleysi eins og gert er. Það viljum við gera. Það er algjörlega ljóst varðandi umhverfisvernd og atvinnugreinarnar að þær hafa ekki rekist í landinu. Unnin hafa verið stórfelld, óafturkræf spjöll á landinu í krafti skammtímahugsunar, því miður. (**Sjútvrh.:** Á það við Skógræktina?) Það getur átt við skógræktina, já, en það á ekki við hana, það hafa bara komið upp undantekningar. Ég get nefnt dæmi um það en almennt hefur skógræktin, hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, staðið sig einkar vel og ég er stoltur af því. En þar geta líka orðið slys. (**GÁ:** Vísindamennirnir eru farnir.)

Ég hallast að því að atvinnugreinar bænda og annarra eigi að vera í landbúnaðarráðuneyti. Skógræktin er í dag atvinnugrein að stórum hluta eða mun stærri hluta en svo að menn séu að planta eingöngu til ánægju og yndisauka. Þetta er orðin atvinnugrein, þetta er stór hluti af tekjum bænda og verður það í framtíðinni. Þetta er sprotagrein hjá bændum. (**Gripið fram í:** Þúsund skógræktarbændur.) Þúsund skógræktarbændur, auðvitað eiga þeir heima með sinn landbúnað í landbúnaðarráðuneytinu. Skilningsleysi hæstv. ráðherra á þessum málaflokki veldur mér vonbrigðum.

[16:26]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Auðvitað er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að starf þúsund skógræktarbænda er atvinnugrein. Þess vegna heyrir skógrækt undir atvinnuvegaráðuneyti, þess vegna eru þessi rök eins og ég nefndi áðan.

Ég spurði hins vegar hv. þingmann mjög einfaldra spurningar sem kröfðust ekki nema já- eða nei-svara, eins og það hvort hann væri að tala í nafni flokks síns þegar hann andmælti því að þær breytingar yrðu gerðar að Skógræktin og Landgræðslan sem stofnanir yrðu fluttar undir umhverfisráðuneytið. Hv. þingmaður talaði nefnilega sjálfur þannig, hann sagði: Ég hallast að því. Hann endurtók það hér: Ég hallast að því. Er hv. þingmaður að tala í nafni flokks síns? Er flokkur hans t.d. þeirrar skoðunar að ekki eigi að færa landgræðslu og skógrækt undir umhverfisráðuneytið? (**GÁ:** Eðlilega ekki.) Hann getur reynt að svara með því að snúa út úr og segja að það sé verið skipta þessu. Er hann þá þeirrar skoðunar, er flokkur hans þeirrar skoðunar að ekki eigi að breyta neinu í þessum efnum?

Það sama á við um spurningu mína um skólana, hún kallaði á mjög einfalt svar. Ég fékk það ekki. Hv. þingmaður eyddi tveimur mínútum í að reyna (Forseti hringir.) að komast hjá því að svara mjög einföldum spurningum.

[16:27]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Einfaldar spurningar og einföld svör. Það eru ær og kýr ríkisstjórnarinnar í þessu að fara fram með þjösnaskap. Það sem við gerum í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði ef við ætlum að fara fram með breytingar á einhverju er að skoða málið af yfirvegun, við köllum eftir sjónarmiðum þeirra sem best til þekkja í hverri grein. Þegar við erum búin að því hugum við að lagabreytingum.

Að því er varðar spurningar sem kalla á já eða nei: Viltu Iðnskólann undir iðnaðarráðuneytið? Viltu hina og þessa skóla undir hin og þessi ráðuneytin? Þannig hagar til að landbúnaðarskólarnir hafa verið undir landbúnaðarráðuneytinu (Gripið fram í.) og ekki hafa komið fram rök um að það sé betra að þeir séu undir menntamálaráðuneytinu. Slík rök hafa ekki komið fram. (**GÁ:** Atvinnuvegaskólar.) (**SKK:** Menntastofnanir.)

[16:28]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Atli Gíslason flutti langa og að mörgu leyti málefnalega en afar íhaldssama ræðu. Það er ekki tími til að gera henni allri skil. (**GÁ:** Þú varst nú íhald einu sinni.) Hann gerði umsagnaraðila að umtalsefni og svo virðist sem meiri hluti nefndarinnar hafi sýnt þeim ókurteisi með því að fara ekki að ráðum þeirra. Ég tel þetta á misskilningi byggt, svo að ég noti nú kurteislegt orðalag. Nefndir Alþingis eru ekki bundnar af því að fara eftir því sem umsagnaraðilar tjá sig um í umsögnum sínum. Í raun og veru eru viðbrögð okkar við þeim rökum sem fram komu gegn frumvarpinu á borðum okkar í þeim tillögum og því nefndaráliti sem meiri hlutinn leggur fram. (**GÁ:** Hlýða foringjanum.)

Skólarnir bárust í tal og var talað um að allir væru meira eða minna á móti frumvarpinu. Þess vegna vil ég sérstaklega taka fram að skólastjórar beggja bændaskólanna, á Hvanneyri og Hólum, voru frekar jákvæðir út í þessar breytingar sem og Bændasamtökin sjálf. (**GÁ:** Óttast að verða reknir.)

Kjarni málsins er sá að hér eru lagðar til breytingar á stjórnsýslunni og þeir sem eru íhaldssamir grípa til þeirra viðbragða að halda í óbreytt kerfi. Meiri hlutinn hér er einfaldlega að brjóta blað og gera tilraun til þess að hagræða á vettvangi stjórnsýslunnar og gera hana skynsamlegri. Það

er verið að brjóta upp gamalt kerfi og viss andstaða er auðvitað gegn því á ýmsum stöðum í þjóðfélaginu en þetta er stefnan og (Forseti hringir.) við trúum að hún sé til réttrar áttar.

[16:30]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skal viðurkenna að ég er íhaldsmaður að því leyti að ég vil koma fram við fólk af kurteisi og tillitssemi, starfsfólk stofnana og annað slíkt. Það er auðvitað íhaldssemi og ég veit að hv. þm. Ellert B. Schram ber fullt skynbragð á það og þekkir það mætavel sem gamall íhaldsmaður. Það er ekki allt alvont við íhaldssemina, við gömul góð gildi, að koma fram við fólk af virðingu og þar fram eftir götunum. Það er líka íhaldssemi að í upphafi skyldi endinn skoða, að rasa ekki um ráð fram, og mörg góð spakmæli sem ég fer eftir, það eru mín lífsgildi. Það má nefna það íhaldssemi eða hvað sem er.

Aðalatriðið er að maður fer ekki fram með slíkar breytingar nema að yfirveguðu ráði og athugar fyrst hvort þær gera gagn eða ógagn. Vinstri hreyfingin – grænt framboð leikur sér ekki með fólk og tekur áhættu með það. Hún ruggar ekki grundvelli tilveru þess að óþörfu. Þegar hv. þingmaður segir að hitt og þetta sé skynsamlegt þá fellst ég á allar breytingar sem eru skynsamlegar en ég er að kalla eftir rökum fyrir þessari skynsemi. Ég ætlast til að hv. þm. Ellert B. Schram segi ekki bara að þetta sé skynsamlegt heldur færi fram rök fyrir þeirri skynsemd af yfirvegun.

Ég tel það ókurteisi gagnvart umsagnaraðilum að svara ekki umsögnum þeirra, rökstyðja ekki af hverju allsherjarnefnd er ósammála þeim, t.d. (Forseti hringir.) Skógræktarfélagi Íslands.

[16:33]

Útbýting:

Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, 307. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 385.

Myndlistarlög, 306. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 384.

[16:33]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Það frumvarp sem hér er til umræðu hefur stundum verið nefnt bandormur. Ég taldi áður en þetta frumvarp var lagt fram að heitið bandormur næði til frumvarpa sem breytti mörgum lögum og næðu til margra annarra laga. Ég sé núna að ég hafði algjörlega rangt fyrir mér. Ég held að heitið bandormur nái fyrst og fremst til frumvarpa eins og þessa sem eru afa illa unnin, óvönduð, án nokkurs samráðs við þá sem eiga hagsmuna að gæta. Þannig mun skilningur minn á heitinu bandormur verða héðan í frá.

Það var mjög athyglisvert að hlusta á umræðu sem fór fram fyrr í dag þegar hæstv. umhverfisráðherra boðaði pólitísk stórtíðindi. Ég sem ungur alþingismaður beið mjög spenntur. Hæstv. iðnaðarráðherra lýsti þessu sem sögulegri stund. Það sem var fólgið í þessari sögulegu stund var að þrír ráðherrar lýstu stefnu Íslands á loftslagsráðstefnunni á Balí en hún er algjörlega óbreytt frá því sem verið hefur og ekkert nýtt sem kom þar fram. Ég hef áhyggjur af því að hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson hafi hér gengisfellt lýsingarorð í stórum stíl. Hann lýsti því yfir fyrr í haust eða sumar að ríkisstjórnin hefði boðað til einhverra stórkostlegustu mótvægisaðgerða í sögu ríkisstjórna almennt. Þessum mótvægisaðgerðum var best lýst af einum þingmanni stjórnarliðanna þegar hann kallaði þau dónaskap.

Með þessu frumvarpi, virðulegi forseti, er sagt að þessar breytingar muni almennt leiða til hagræðingar, einföldunar og aukinnar skilvirkni í stjórnsýslunni. Þetta kemur hvergi fram hjá þeim fjölmörgu umsagnaraðilum sem fengnir voru til að lýsa skoðun sinni á frumvarpinu. Þvert á móti kom þar fram sem rauður þráður að frumvarpið skapaði óvissu og að vinnubrögðin væru mjög óvönduð.

Í athugasemdum við frumvarpið er greint frá því að við myndun núverandi ríkisstjórnar hafi verið ákveðið að fara heildstætt yfir verkaskiptingu milli ráðuneyta með það fyrir augum að hagræða og einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn. Ég tel að þessa breytingu og ástæðu þessa frumvarps megi fyrst og síðast rekja til skiptingar ráðuneyta og ráðherrastóla milli samstarfsflokkanna í ríkisstjórn síðastliðið vor. Hún var tekin á Þingvöllum á milli formanna stjórnarflokkanna án alls samráðs. Ekki er gerð minnsta tilraun til að meta faglega og með rökstuddum hætti áhrif þessara breytinga sem vissulega hefði þó verið þörf á.

Eins og ég sagði áðan kom fram í fjölmörgum umsögnum um frumvarpið að þessar breytingar hafi þveröfug áhrif við að einfalda og auka skilvirkni í stjórnsýslunni, þau muni þvert á móti skapa óvissu og vinnubrögðin séu óvönduð. Það er einnig mjög gagnrýnisvert að umsagnir vantar frá ýmsum stofnunum sem þurfa að sæta breytingum samkvæmt frumvarpinu. Og það má kannski líka benda á að hér vantar breytingar á heilbrigðisráðuneytinu og á sviði utanríkisráðuneytisins. Ég tel að það hefði verið full ástæða til að fjalla um þær breytingar samhliða þeim breytingum sem hér er mælt fyrir.

Það er líka athyglisvert að það vantar inn öll hin fjöldamörgu álit annarra nefnda en allsherjarnefndar. Í umhverfisnefnd, sem ég á sæti í, var farið á mjög löngum tíma og ítarlega yfir þær breytingar sem snúa að umhverfisráðuneytinu. Við fengum umsagnir frá fjöldamörgum aðilum og stofnunum og þessir aðilar komu svo til fundar við nefndina og lýstu þar skoðunum sínum. Í þeim umsögnum kemur fram að það er mjög margt gagnrýnisvert í þessu frumvarpi og lagðar eru til breytingar á því. Það er alveg sama hvort um er að ræða minni hluta eða meiri hluta nefnda, nánast allir leggja til ýmsar breytingar. Hvað gerir meiri hluti allsherjarnefndar? Hann hunsar allar þessar tillögur frá a til ö.

Þá veltir maður fyrir sér — vegna þess að í gær var umræða um breytingu á þingsköpum Alþingis, verið er að breyta vinnulagi Alþingis, auka skilvirkni, gera vinnustaðinn fjölskylduvænni — hvort allur sá tími sem fór í þessa vinnu í umhverfisnefnd hafi bara verið tímaeyðsla. (**BÁ:** Við lásum sjónarmið þín af athygli.) Já, ég þakka ykkur fyrir að hafa þó eytt tíma ykkar í að lesa ekki bara minnihlutaálitið heldur álit allra hinna fjöldamörgu umsagnaraðila. Ég vona að meiri hlutinn hafi þá líka lesið nefndarálit

meiri hluta þessar nefndar, þar eru stjórnarliðar í Sjálfstæðisflokki og Samfylkingu. Mér finnst ansi langt gengið ef ríkisstjórnin knýr fram breytingar með slíkum þjösnaskap, ef ég má nota það orð.

Í athugasemdum við frumvarpið er fullyrt að víðtækt samráð hafi verið haft við þær stofnanir sem í hlut eiga. Þessi fullyrðing er beinlínis röng. Frumvarpið var samið án nokkurs samráðs við viðkomandi stofnanir, starfsmenn þeirra eða hagsmunaaðila. Sama gildir um stjórnarandstöðuna og það er þvert á þá stefnu sem var boðuð var í haust og síðastliðið sumar af hálfu hins mikla meiri hluta Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Þá veltir maður fyrir sér stefnu Samfylkingarinnar sem hún boðaði um málefnalega samræðu, samráð og lýðræði. Þetta frumvarp er í beinni mótsögn við þá stefnuyfirlýsingu. Í kosningabaráttunni síðastliðið vor upplifði ég þessa stefnu um samræðupólitík þannig að samfylkingarmenn leyfðu sér að tala upp í eyrað á kjósendum hvar sem þeir voru staddir í það og það skiptið, þ.e. að kjósendur fengju að heyra akkúrat það sem þeir vildu heyra. Svo breyttist þessi afstaða auðvitað, milli bæja, milli landshluta eftir því hvort erfitt var að tala um málefnið eða ekki.

Ég vil líka benda á að þegar stjórnmálaflokkar og ríkisstjórn leyfa sér að slá úr og í í mismunandi málum þá er verið að skapa væntingar hjá landsmönnum sem eiga svo kannski enga stoð í raunveruleikanum. Svo líður kannski einn mánuður og þá eru þessar væntingar slegnar út af borðinu. Það er slegið úr og í í hinum og þessum málaflokkum og má segja að það sé nánast í hverju einasta máli sem er til umræðu á Alþingi. Það er margt fólk út um allt land sem berst fyrir byggðarlagi sínu, berst fyrir uppgangi sveitarfélaga sinna, bæjarfélaga sinna. Hvaða skilaboð eru það til fólks sem leggur mikið á sig ef ríkisstjórnin talar út og suður í þessum málum? Ég tel það afar slæmt. Það er allt í lagi að vera með þá stefnu að láta ekki hinn samstarfsflokkinn valta yfir sig en það er annað sjónarmið í þessu og það er að í rauninni er verið að eyðileggja starf þessa fólks.

Það var undarleg fullyrðing, frú forseti, að ætla að þessar breytingar muni ekki hafa í för með sér aukinn heildarkostnað ríkissjóðs. Ég held að það liggi beinlínis í augum uppi. Ég held að það hljóti bara að vera ef menn skoða frumvarpið að þessar tilfærslur munu hlaupa á hundruðum milljóna. Jafnvel yfir einn milljarð. Þetta eru engar smátölur, frú forseti. Þá fer maður að velta fyrir sér þeirri efnahagsstjórn sem landsmenn búa við í dag. Fjárlagafrumvarpið var nú ekki mjög beysið og ekki eru nein merki þess að slaka eigi á í því þensluþjóðfélagi sem við búum við þrátt fyrir yfirlýsingar hæstv. forsætisráðherra um magalendingu í þeim efnum.

Það er mér sérstök ánægja að benda á *Handbók um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa* sem var gefin út í nóvember 2007. Með leyfi frú forseta vil ég lesa upp úr þeirri merku bók. Í formála er byrjað á því að vitna í Njál Þorgeirsson í Njáls sögu: Með lögum skal land vort byggja en með ólögum eyða. Svo er haldið áfram og sagt:

„Það má til sanns vegar færa að lögin skapa umgjörðina um samfélag okkar og mikilvægt er að hún sé sem einföldust og skýrust. Það hvílir því mikil ábyrgð á ráðuneytunum að búa frumvörp sem best úr garði og skapa forsendur fyrir því að löggjöfin verði sem vönduðust.“

Það má taka þessa handbók og fleygja henni á haugana. Áfram er haldið:

„Með handbók þessari er ætlunin að safna saman á einn stað helstu viðmiðum um vandaða frumvarpasmíð og veita leiðbeiningar um atriði þar sem þörf er aukinnar samræmingar.“ (**DSk:** Kannski er hún bara fyrir minni hlutann.) Kannski er þessi handbók bara fyrir minni hlutann. Ég held að það sé nokkuð til í því. Ég er ekki viss um að meiri hlutinn hafi lesið þessa handbók áður en hann lagðist í samningu hins svokallaða bandorms sem hér er til umfjöllunar. Þannig að þessi handbók er dauð og ómerk en auðvitað ætlumst við til þess að alla vega verði rennt yfir hana við samningu þeirra frumvarpa sem eiga eftir að koma fyrir hið háa Alþingi.

Það má nú kannski líka segja um *Hið einfalda Ísland* sem var samþykkt í ríkisstjórn 17. október 2006. Þar segir að leggja þurfi fram gátlista þegar stjórnarfrumvarp er lagt fram í ríkisstjórn sem sýni að gætt hafi verið að ákveðnum lykilatriðum við undirbúning frumvarpa. Ég held að sú stefnuyfirlýsing sé farin fyrir lítið, frú forseti.

Frú forseti. Frumvarp ríkisstjórnarinnar um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands er í 11 þáttum. Ég ætla að leyfa mér að fara yfir þá í stuttu máli en hv. þm. Atli Gíslason fór ítarlega yfir þá áðan og var full þörf á því. Í fyrsta þætti eru lagðar fram breytingar vegna flutnings sveitarstjórnarmála frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis. Í öðrum þætti eru lagðar til breytingar vegna flutnings ferðamála frá samgönguráðuneyti til iðnaðarráðuneytis. Í þriðja þætti eru lagðar til breytingar vegna flutnings alferða frá samgönguráðuneyti til viðskiptaráðuneytis.

Ég held að verið sé að benda á að við flutning sveitarstjórnarmála frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis koma margir félagslegir þættir sem varða sveitarfélög til með að heyra undir tvö ráðuneyti, félagsmálaráðuneyti og samgönguráðuneyti. Minni hluti allsherjarnefndar telur, og það er mín skoðun, mjög gagnrýnisvert að nafni samgönguráðuneytis skuli ekki vera breytt t.d. í byggða- og samgönguráðuneyti eða sveitarstjórnar- og samgönguráðuneyti. Sveitarstjórnarmálin eru mjög stór þáttur. Áðan fór fram umræða um fjármál sveitarfélaga. Hæstv. menntamálaráðherra hefur boðað frumvörp um breytingar á lögum um grunnskóla landsins sem munu auka mjög á þann vanda sem sveitarstjórnir standa nú þegar frammi fyrir. Ég tel rangt að ætla að taka þennan málaflokk í heild sinni og henda honum inn í samgönguráðuneytið án lýsingar, það gerir málaflokknum ekki hátt undir höfði.

Flutningur ferðamála frá samgönguráðuneyti til iðnaðarráðuneytis var mjög gagnrýndur í nefndarálitum og umsögnum. Þar kemur fram að atvinnugreinin er vistuð á ýmsum stöðum í stjórnkerfinu. En samt sem áður er hún færð yfir til iðnaðarráðuneytis þar sem ekkert af málaflokknum er vistað núna. Lög og lagaumhverfi málaflokksins eru á þann veg að bókhald, reikningsskil og upplýsingagjöf ferðastofa heyra undir samgönguráðuneytið. Veitinga- og gistiaðstaða falla undir dómsmálaráðuneyti. Lög um skipulag á fólksflutningum með hópferðabifreiðum og lög um fólksflutninga, vöruflutninga og efnisflutninga, lög um bílaleigur og lög um skip og hafnir, falla undir samgönguráðu-

neytið. Nú á einnig að flytja alferðir til viðskiptaráðuneytis. Þeirri breytingu var nánast einróma mótmælt, hún var einróma gagnrýnd.

Ég sé ekki að þessar tilfærslur komi til með að skapa einfalda stjórnsýslu eða stefnumótun í ferðamálum. Flókin stjórnsýsla ferðamála og mikill fjöldi leyfisveitenda og umsagnaraðila hefur þvert á móti verið ferðaþjónustuaðilum til trafala. Þetta er stór málaflokkur og sérstaklega mikilvægur fyrir hinar dreifðu byggðir landsins sem margar hverjar eiga mjög undir högg að sækja í augnablikinu. (Gripið fram í.) Ertu að mæla fyrir breytingu, hv. þingmaður? Ég fagna því að ræða mín virðist ná eyrum hv. formanns allsherjarnefndar, Birgis Ármannssonar. Hann mun væntanlega gera grein fyrir frammíkalli sínu hér á eftir. En þessar breytingar tel ég því miður til þess fallnar að flækja málin enn frekar og gera þeim sem standa að ferðamálum enn erfiðara fyrir.

Í 4. þætti eru lagðar til breytingar vegna fyrirhugaðs flutnings menntastofnana landsins, menntastofnana landbúnaðarins frá landbúnaðarráðuneyti til menntamálaráðuneytis. Jafnframt eru í frumvarpinu ákvæði um að viðurkenning námsframboðs og prófgráða þessara stofnana verði færð til samræmis við rammalög um háskóla, nr. 63/2006. Margir hafa lýst þeim áhyggjum sínum að með þessum tilflutningi kunni tengsl milli skólanna og annarra stofnana landbúnaðarins að raskast. Ég tek undir þau sjónarmið. Ég held að það sé rétt að taka fram að landbúnaðarskólarnir hafa heyrt undir atvinnuvegaráðuneytið frá upphafi og það hefur reynst þeim mjög vel. Þeir hafa verið hluti af heildarstoðkerfi landbúnaðarins og annars atvinnulífs hinna dreifðu byggða. Þar hafa þessir háskólar náð að vaxa og dafna og náð að þróa með sér náið samstarf við atvinnulífið. Ég verð að lýsa þeirri skoðun minni, frú forseti, að ég tel mjög undarlegt að enginn rökstuðningur skuli fylgja þessari tilfærslu. Hvergi kemur fram í frumvarpinu af hverju verið sé að þessu, hver séu markmiðin og tilgangurinn. Er tilfærslan gerð tilfærslunnar vegna? Til þess að skipta jafnt á milli ríkisstjórnarflokkanna þannig að Samfylkingin beri ekki of lítið úr býtum? Þetta eru spurningar sem hljóta að skjóta upp kollinum þegar maður veltir þessari tilfærslu fyrir sér.

Þá er það sá þáttur sem hefur kannski sætt mestri gagnrýni í frumvarpinu og það er tilfærslan á Skógrækt ríkisins og Landgræðslunni. Í 5. þætti frumvarpsins er lagt til að stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð á Skógrækt ríkisins og Landgræðslu ríkisins færist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Hins vegar helst ræktun nytjaskóga í landbúnaðarráðuneytinu. Það er því miður ekki hægt að sjá merki einföldunar og hagræðingar í því að kljúfa þennan málaflokk á milli landbúnaðarráðherra og umhverfisráðherra, eins og hér er lagt til og virðist ætla að fljóta í gegn þrátt fyrir mikla gagnrýni.

Mörkin milli skógræktar og landgræðslu annars vegar og nytjaskógræktar hins vegar eru ekki alltaf skýr. Nytjaskógræktin er í eðli sínu ekki frábrugðin öðru skógræktarstarfi og sömuleiðis getur margháttuð starfsemi vel farið saman í skógrækt. Verkefnið *Bændur græða landið*, sem hefur heyrt undir Landgræðslu ríkisins, verður eftir í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu en önnur starfsemi stofnunarinnar flyst til umhverfisráðuneytisins. Þetta mun hafa það í för með sér að fjármunir til rannsókna í skógrækt falla undir bæði ráðuneytin. Ég tel mjög varhugavert að kljúfa málefni skógræktarinnar í sundur á þennan hátt. Ég óttast að málaflokkurinn lendi utan garðs í stjórnkerfinu og því tek ég undir þær tillögur að málaflokkurinn heyri undir eitt ráðuneyti.

Ég kom inn á það áðan að allsherjarnefnd hefði í engu minnst á álit annarra nefnda Alþingis hvað þá tekið tillit til umsagna helstu umsagnaraðila. Mig langar til að lesa hér stuttlega úr umsögnum þessara aðila.

Í umsögn frá Bændasamtökum Íslands segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Stjórn BÍ leggst eindregið gegn því að landgræðsla og skógrækt flytjist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis.“

Í umsögn Skógfræðingafélags Íslands segir, með leyfi forseta:

„Skógfræðingafélag Íslands telur skynsamlegra að öll stjórnsýsla sem snertir skógrækt á vegum ríkisins verði vistuð í einu ráðuneyti.“

Norðurlandsskógar sjá ekki hagræðingu og einföldun í því að kljúfa málaflokkinn skógrækt niður í tvö ráðuneyti.

Skógræktarfélag Íslands telur, með hliðsjón af frumvarpinu, verulega hættu á því að skógræktarstarfið verði ómarkvisst og sundurslitið og málaflokkarnir komi til með að líða fyrir það í heild sinni.

Í umsögn Skógræktar ríkisins segir:

„Að mati Skógræktar ríkisins er hér í uppsiglingu eitt allsherjar stjórnsýslulegt klúður á málaflokknum skógrækt, sem draga mun úr mætti skógræktarstarfs í landinu um ókomin ár.“

Þarna er djúpt tekið í árinni, frú forseti. Maður hefði ætlað að það væri á einhvern hátt, þó ekki væri nema agnarlítinn hátt, komið til móts við alla þá aðila sem eiga þarna verulegra hagsmuna að gæta.

Ég vil svo bæta við að Skjólskógar á Vestfjörðum telja varhugavert að kljúfa málaflokkinn skógrækt á Íslandi milli tveggja ráðuneyta, ekki sé hefð fyrir því í íslenskri stjórnsýslu og hætt við að málaflokkurinn muni lenda utan garðs í stjórnkerfinu.

Þá segir í umsögn Landgræðslu ríkisins að hún hefði kosið að landbúnaðarráðuneytið hefði haft mun meira samráð um málefni Landgræðslu ríkisins. Ég tek undir þau sjónarmið ásamt minni hluta allsherjarnefndar að í uppsiglingu sé stjórnsýslulegt klúður og greinilegt að ekki ríki pólitísk samstaða um þennan flutning.

Enn og aftur vil ég benda á *Handbók um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa* sem ég bryni fyrir stjórnarliðum og formanni allsherjarnefndar að lesa skilmerkilega.

Í 6. þætti er að finna tillögur um flutning vatnamælinga frá iðnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Ég fagna þessu, frú forseti, en vil þó benda á að ekkert samráð var haft við forsvarsmenn þessara stofnana og starfsmenn sem hafa þungar og réttmætar áhyggjur. Þá skýst sú spurning upp í kollinum: Hvað með samræðustjórnmálin, sem ég hélt að þýddi tölum saman, förum í rólegheitum yfir mál, vöndum okkar þegar við semjum lagafrumvörp?

Í 7. þætti er lagt til að stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð matvælamála, sem nú heyra undir umhverfisráðuneytið,

flytjist á forræði sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Þetta þýðir að sú starfsemi Umhverfisstofnunar, sem fellur nú undir matvælasvið Umhverfisstofnunar, flyst frá umhverfisráðuneyti til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis.

Almenn ánægja virðist vera með það fyrirkomulag að öll stjórnsýsla á matvælasviði verði sameinuð í einni stofnun undir stjórn sameinaðs sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Enn og aftur er það gagnrýnt að ekki hafi verið haft samráð við undirstofnanir og starfsfólk. Starfsfólk þessara stofnana hefur með öðrum orðum verðið algjörlega hunsað. Það er mjög óþægilegt að vita ekki hver framtíð þess vinnustaðar verður sem maður hefur kannski unnið á í mörg ár.

Þá bendir maður á að ekki hjálpar til þegar ríkisstjórnin talar út og suður og þetta frumvarp er kannski sönnun þess við hvað við Íslendingar þurfum að búa næstu mánuði. Ég vona innilega að ríkisstjórnin taki sig á í þessum efnum. Það sem helst var þó gagnrýnt varðandi flutninginn á matvælamálunum var heitið Matvælastofnun. Komið hafa fram margar tillögur vegna hins nýja heitis stofnunarinnar af því að hún fjallar um svo margt annað og meira en matvælamál eingöngu. Ég ætla ekki að skera úr um hvaða nafn er best, Matvælastofa, Matvælastofnun, Matvælaeftirlit ríkisins, Matgát (Íslensk matvælagát) og Hollustuvernd. Ég bryni fyrir nýrri ríkisstjórn að ná samstöðu um nýtt nafn (Gripið fram í.) áður en frumvarpið verður að lögum.

Ég verð enn og aftur að segja að ég tel miður að þetta frumvarp hafi verið samið í óðagoti vegna skiptingar ráðherrastóla og án samráðs við undirstofnanir og starfsmenn þeirra sem hafa mesta þekkingu á málaflokknum. Allir sérfræðingarnir voru einfaldlega hunsaðir. Og að leyfa sér svo að segja í frumvarpinu sjálfu að víðtækt samráð hafi verið haft við þær stofnanir sem í hlut eiga er algjörlega óboðlegt, frú forseti. Ég held að það komi í ljós í nefndaráliti meiri hlutans þegar hún tekur saman inn í álit sitt álit annarra nefnda að ekkert samráð var haft, það liggur algjörlega ljóst fyrir.

Frú forseti. Ég skynja vissan leiða hjá óbreyttum þingmönnum hins mikla meiri hluta. Ég finn á vissan hátt til með þeim og ég held því miður að frumvarpið sýni fram á að þeir hafa einfaldlega ekkert um lagasetningu að segja á hinu háa Alþingi, ákvarðanirnar eru allar teknar að ofan. Það eru að mínu mati óverjandi vinnubrögð sem ala af sér óvandaða löggjöf eins og þetta frumvarp og umsagnir um það staðfesta.

Ég vil svo að lokum leggja til að eitthvert annað orð en bandormur verði notað um þetta frumvarp vegna þess að bandormur er neikvætt orð í sjálfu sér. Kannski er það réttnefni á þessu frumvarpi en þegar ný og vandaðri frumvörp verða lögð fram á hinu háa Alþingi verðum við að finna nýtt og betra nafn.

[17:09]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Mér þætti vænt um ef hæstv. forsætisráðherra gæti komið og hlýtt á mál mitt stutta stund ef hægt væri að verða við því. Ég mætti honum hér í húsinu þannig að hann er á staðnum.

(**Forseti** (RR)**:** Forseti mun koma þeim boðum til hæstv. forsætisráðherra, hv. 3. þm. Suðurk. Guðni Ágústsson.)

Ég sé að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra er sestur hér og ég fagna því og svo sé ég þá göfugu og góðu þingmenn sem ætla að hlýða á mál mitt.

Ég fór yfir það við upphaf þessa máls að hér væri illa að verki staðið. Í rauninni var þetta óvænt mál, hvernig forustumenn ríkisstjórnarinnar, hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra, unnu að þessu máli strax og núverandi ríkisstjórn var mynduð og óásættanlegt fyrir lýðræðið í landinu og ekki í takti við neitt sem hefur gerst í þinginu svo ég muni. Stjórnarráðinu hefur aldrei verið breytt með þeim hætti að tveir menn komi saman á Þingvöllum, þó að það séu forustumenn stjórnmálaflokka, og vinni að slíku máli á þennan hátt. Ég hygg að það geti orðið mjög dýrt fyrir ríkið, þetta er verk sem ekki mun standa lengi, þegar upp verður staðið, það kostar bæði mikla peninga og mun hafa í för með sér afföll á mjög góðu fólki sem hefur þjónað ríkinu um langan tíma. Ég undra mig á þessum vinnubrögðum og hefði í rauninni ekki trúað því á hæstv. forsætisráðherra að hann ynni að þessari breytingu á Stjórnarráðinu með þeim hætti sem hann gerði. — Kemur nú hæstv. forsætisráðherra í salinn og fagna ég því. — Ég ætlaði að eiga orðastað við hæstv. forsætisráðherra á málefnalegan hátt sem ég hef reyndar gert áður í þessu máli en góð vísa er aldrei of oft kveðin og þegar maður hefur sannfæringu er um að gera að beita henni.

Ég var að fara yfir það áðan að hin hörmulegu vinnubrögð við breytingu á Stjórnarráðinu komu held ég öllum á óvart, ekki bara okkur í stjórnarandstöðunni, ég tala nú ekki um okkur fimm sem sátum í ríkisstjórn með hæstv. forsætisráðherra síðustu tólf ár og vorum farið að ræða mikið um breytingar á Stjórnarráðinu þegar leið á þann tíma. Þá var það viðhorf uppi að mikilvægt væri að ná samstöðu, ekki bara á milli flokkanna sem sátu í ríkisstjórninni heldur á milli allra stjórnmálaflokka sem eiga fulltrúa á Alþingi. Þess vegna var það náttúrlega undarleg gjörð á Þingvöllum þegar tveir einstaklingar af 63 sem hér sitja, að vísu forustumenn í tveimur stórum flokkum, gerðu slíkt samkomulag um breytingar á Stjórnarráðinu og tilfærslu á verkefnum að þær eru ekki í takt við nokkra skynsemi, margar þeirra, þó að auðvitað muni ég viðurkenna og fara yfir það sem er ágætt í málinu.

Við höfum átt á marga mjög sterka stjórnmálaforingja á Íslandi sem jafnan hafa varðveitt og staðið fast við lýðræðið og gert sér grein fyrir að mikilvæg verkefni sem menn ráðast í þurfa samstöðu, verk sem eiga að standa lengi og vera til hagræðingar eins og hvað Stjórnarráðið varðar, bæði að verkefni ráðuneytanna heyri undir það ráðuneyti sem þeim ber og ekki síður hitt að draga úr kostnaði og efla Stjórnarráðið sem slíkt.

Hæstv. forseti. Ég ætla að vitna í góða greinargerð Bjarna Benediktssonar, sem var lagaprófessor af bestu gerð. Ég hygg þeir lagaprófessorar sem stjórnmálamenn vitna enn mjög til og eru af þeirri stærðargráðu að mikið mark var tekið á þeim í lifandi lífi, standi enn upp úr hvað varðar þegar stjórnmálamenn taka að breyta kerfinu. Það eru þeir Ólafur Jóhannesson og Bjarni Benediktsson. Bjarni Benediktsson sagði, þegar hann flutti þingsályktun um end-

urskoðun löggjafar um Stjórnarráð Íslands fyrir fast að 50 árum, með leyfi forseta:

„Löggjöf um Stjórnarráð Íslands er mjög í molum og hefur skipun ráðuneyta eða stjórnardeilda orðið mjög með öðrum hætti en þar er ráðgert. Ráðuneytum hefur verið fjölgað með ákvörðun einstakra ríkisstjórna eða jafnvel ráðherra. Leikur það orð á að stundum hafi vandi við val milli tveggja manna í eitt embætti orðið til þess að ráðuneytum væri fjölgað svo að forstöðumennirnir yrðu tveir í stað eins áður. Í öðrum tilfellum hafa jafnvel enn veigaminni ástæður leitt til stofnunar nýs ráðuneytis. Þvílík lausatök á hinni æðstu stjórn landsins eru óheppileg hvernig sem er á litið. Efnt hefur verið til aukins kostnaðar án þess að nokkur trygging væri fyrir bættum afgreiðsluháttum, á stundum hefur hið gagnstæða beinlínis orðið afleiðingin.

Með fjölgun starfsmanna og flóknara kerfi hefur málsmeðferð orðið lakari en áður. Af augljósri fjársóun og skriffinnsku í sjálfu Stjórnarráðinu hefur leitt að mun erfiðara hefur verið að standa á móti sams konar þróun í ríkiskerfinu að öðru leyti. Eftir höfðinu dansa limirnir. Brýn nauðsyn er því til að nýrri skipan verði komið á starfshætti í Stjórnarráði Íslands. Æskilegast er að þær umbætur verði lögfestar með samráði eða samvinnu ríkisstjórnar og stjórnarandstæðinga svo að líkur verði fyrir meiri festu í þessum efnum en verið hefur. Þess vegna er hyggilegt að sérstök nefnd verði kosin með þeim hætti, svo sem hér er lagt til, í því skyni að annast hina nauðsynlegu endurskoðun.“

Þetta sagði Bjarni Benediktsson lagaprófessor fyrir fast að 50 árum og flutti um það tillögu hér sem stjórnarandstæðingur. Hún var samþykkt og kann að hafa verið upphaf mikilla breytinga. Mér finnst eins og ég sé að lesa tíðindi dagsins, að varnaðarorð hans eigi við þennan, sem ég hef kallað, hæstv. forsætisráðherra, ljótasta bandorm sem ég hafi séð í þinginu í minni tíð. Hann mun leiða til mikillar óskilvirkni í kerfinu og ég lýsi fullri ábyrgð á hendur hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórnar að ganga svona fram.

Það er auðvitað afstaðið, gerðist á sumarþinginu, að meiri hlutinn knúði í gegn breytingar á Stjórnarráðinu, sameinaði ráðuneyti og klauf í sundur til að búa til embætti fyrir einn og einn ráðherra. Minnstu ráðuneytin, sem hefðu vel átt saman eins og iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti, voru klofin upp hvort fyrir sinn ráðherrann strax á sumarþingi. Landbúnaðarráðuneytinu var stungið inn í sjávarútvegsráðuneytið og ég lýsi fullri ábyrgð á hendur hæstv. forsætisráðherra að hafa unnið þannig með Samfylkingunni að því að höggva af landbúnaðarráðuneytinu mörg verkefni og stinga því nánast í skúffu í sjávarútvegsráðuneytinu. Rödd landbúnaðarins mun ekki hafa það vægi á eftir sem hún hafði áður.

Ég vil koma því að enn og aftur að Sjálfstæðisflokkurinn hefur brugðist í þessu efni. Því miður hefur hann líka skipt um skoðun á ýmsum sviðum sem áður voru mjög ríkar í stefnuskrá hans hvað Stjórnarráðið varðar.

Ég man eftir örlagaríkum dögum fyrir 1990 þegar við vorum ungir og nýir þingmenn, ég og hæstv. forsætisráðherra. Þá var stiginn heilmikill darraðardans og Sjálfstæðisflokkurinn var heill gagnvart landbúnaðinum á þeim tíma, sem hann er nú ekki með þessum vinnubrögðum. Hvenær hefur það gerst á Íslandi að ráðuneyti með tveimur verkefnum sé ekki kallað í stafrófsröð, landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyti? Það er sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti sem sýnir hver virðingin er og hver forgangsröðin.

Það er ljóst, hæstv. forsætisráðherra, að Framsóknarflokkurinn var tilbúinn í að breyta. Hér eru ýmsir þingmenn að tala um að við séum íhaldssamir og höfum ekki viljað breyta Stjórnarráðinu. Við vorum tilbúnir að vinna það verk á síðasta kjörtímabili og reyna að ná um það samstöðu að fara í uppstokkun á Stjórnarráðinu með svolítið mennilegum hætti til að jafna stærð ráðuneytanna og þess vegna hagræða verkefnum og gera kerfið skilvirkara. En hér er farið í öfuga átt. Ég minnist þess að hæstv. forsætisráðherra hafi sagt undir lok síðasta kjörtímabils að engin samstaða væri um þessar breytingar eða ekki hægt að ná því við stjórnarandstöðuna. En svo er hægt að ná breytingu og samstöðu um það með einum öðrum stjórnmálaforingja á Þingvöllum. Ég verð að segja að ég hef fundið megna óánægju með þá tilfærslu sem hér er ætluð og er óskynsamleg eins og ég mun fara yfir í ræðu minni. Ég hef orðið var við óánægju í báðum stjórnarflokkum, grasserandi óánægju. Ég veit að nokkrir sjálfstæðismenn munu skila séráliti eða a.m.k. ekki fylgja málinu. Sjálfstæðismenn sögðu á sumarþinginu að þeir mundu snúa mörgum til að koma í veg fyrir þessi mistök. Það er því lítil samstaða um þetta.

Við framsóknarmenn töldum að tíu ráðuneyti með svipað vægi væri markmið hvað ráðuneytin og Stjórnarráðið varðar. Við vorum samt sem áður ekki algjörlega búnir að ná saman, sumir okkar og margir töluðu um atvinnuvegaráðuneyti. Ég væri í sjálfu sér ekkert ósáttur við að landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytið eða sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið hefðu farið saman en það gera menn bara af meiri virðingu en hér er gert. Menn höggva ekki allt af landbúnaðarráðuneytinu til að stinga því inn í sjávarútvegsráðuneytið. Ég sé afleiðingar þess. Heilmikið af hæfu fólki hefur leitað sér annarrar atvinnu og er farið. Svo er náttúrlega ljóst að af þeim tilflutningi, sem ég mun hér fara yfir á eftir hvað varðar landgræðslu og skógrækt og landbúnaðarháskólana, eru verkefni færð frá landbúnaðinum undir önnur ráðuneyti sem ég tel mjög óheppilegt.

Ég er sannfærður um það, sé þess merki í fjárlögunum og finn á fólki sem ég hef talað við í ráðuneytunum að undirbúningur fyrir þær miklu breytingar sem hér eiga að eiga sér stað undir áramót er ónógur. Það er klárt mál að fjárhagsleg hagræðing verður ekki af þessi verkefni. Ríkið mun tapa mannauði og mun í næstu fjáraukalögum, eins og hér hefur komið fram hjá hv. 7. þm. Suðurlandskjördæmis. Hv. þm. Atli Gíslason hefur giskað á að kostnaður ríkisins af þessum samfundi á Þingvöllum, tveggja stjórnmálaforingja, muni kosta milljarð í næstu fjáraukalögum.

Hið alvarlegasta í þessu er að ráðuneytin sem eiga að taka við verkefnum eru ekki undir það búin. Þetta er því allt saman glundroðakennt og óásættanlegt. Það getur vel verið að Sjálfstæðisflokkurinn, eftir 16 ára veru í Stjórnarráðinu, telji sig eiga bæði Alþingi og Stjórnarráðið með húð og hári og þurfi þar ekki að tala við nokkurn mann, að það sé bara réttur þessa flokks sem svo lengi hefur farið með völd í landinu að gera þetta einn og sjálfur. Það getur vel verið að sú lýðræðishugsun sé farin sem bjó með Bjarna Benediktssyni á sínum tíma og var hann þó talinn ráðríkur nokkuð.

En það kann að vera að af því að hann átti ekki svo langan tíma samfelldan þá hafi honum aldrei dottið í hug að hann ætti þetta einn og mætti fara með það eins og einkamál síns flokks.

Nú ber miklu meira á þessari valdatöku Sjálfstæðisflokksins á öllum sviðum. Hann telur þetta sitt mál og að öðrum komi það ekki við. Það sér maður náttúrlega á umfjöllun um þennan ljóta bandorm, að við marga hefur ekki verið talað sem átti að tala og ekkert tillit tekið til athugasemda sem komu fram. Ég harma þau mistök og tel að öðruvísi hefði þurft að standa að þessum málum.

Ég vil taka sérstaklega undir nefndarálitið sem hv. þingmenn Atli Gíslason og Siv Friðleifsdóttir skrifa undir. Ef ég hér gríp niður í það þá skulum við skoða hvað ríkisstjórnin vinnur ómarkvisst. Það er eins og hún sé utan við það sem hún skikkar aðra til. Minni hlutinn bendir t.d. á að í nóvember 2007, fyrir mánuði, kom út handbók um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa, með leyfi forseta:

„Útgefendur eru forsætisráðuneytið, dóms- og kirkjumálaráðuneytið og skrifstofa Alþingis. Frumvarp ríkisstjórnarinnar um breytingu á ýmsum lögum um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands brýtur gegn öllum meginsjónarmiðum og viðmiðunum sem þar eru reifuð um vandaða frumvarpssmíð,“ — segir í greinargerð minni hlutans.

Því leggur minni hlutinn til að þessum bandormi og þessum breytingum verði vísað frá. Þau telja að frumvarpið standist ekki vönduð vinnubrögð og undir það vil ég taka.

Minni hlutinn bendir á fleiri breytingar, m.a. að veigamiklir félagslegir þættir sem varða sveitarfélögin að muni heyra undir tvö ráðuneyti, þ.e. félagsmálaráðuneytið og samgönguráðuneytið. Þá er gagnrýnisvert að nafni samgönguráðuneytisins skuli ekki breytt, t.d. í byggða- og samgönguráðuneyti eða sveitarstjórna- og samgönguráðuneyti.

Hvað skyldi hafa kallað á að þau miklu félagsmál sem heyra undir sveitarstjórnarstigið, sem hafa svo lengi sem ég man heyrt undir félagsmálaráðuneytið, væru færð upp í samgönguráðuneytið sisvona? Hver eru rökin fyrir því? Ég hef ekki heyrt þau úr þessum ræðustól. Samkomulag á Þingvöllum, tveggja forustumanna. Ég óttast að samgönguráðuneytið, sem fæst mest við vegagerð og samgöngur, sem á að vísu að fá ferðamál með, sé vanbúið að taka við þeim mikla málaflokki sem snýr að sveitarstjórnarstiginu. Flumbrugangurinn í þessum máli er einstakur.

Öllum þykir kannski eðlilegt að landbúnaðarháskólarnir, á Hvanneyri, Landbúnaðarháskóli Íslands, og háskólinn á Hólum heyri undir menntamálaráðuneytið. Þetta eru tveir litlir landsbyggðarskólar sem hafa verið í gríðarörum vexti. Sveitirnar hafa risið til mikillar sóknar í atvinnumálum og þessir skólar hafa verið mikilvægir í því grunnstefi að efla fólkið sem tekur við og skapar ný verkefni. Þeir hafa verið atvinnuvegaskólar. Við þekkjum það, sem höfum setið í ríkisstjórn og það lengi, að tilvera þessara háskóla hefur ekki verið alltaf auðveld. Þeir vinna þannig verkefni að þeir eru dýrir skólar. Þeir munu falla illa undir þær reglur sem gilda um stóru háskólana sem menntamálaráðuneytið fer með. Af þessu hafa allir áhyggjur.

Við þekkjum það sem höfum setið í ríkisstjórn, og það veit hæstv. forsætisráðherra vel, að það var eilíf barátta að standa að fjárlögum þessara litlu skóla. Ég minnist þess oft og tíðum að mikill fengur var í því fyrir mig sem landbúnaðarráðherra, og fleiri fyrrverandi landbúnaðarráðherrar hafa minnst á það við mig, að hafa forsætisráðherra hvers tíma með sér í þeirri baráttu. (Gripið fram í.) Ég hefði því talið skynsamlegt að hafa landbúnaðarskólana áfram undir landbúnaðarráðuneytinu. Ég hef sem landbúnaðarráðherra verið að byggja þá upp með landbúnaðinum og atvinnulífinu sem atvinnuvegaháskóla. Þangað fluttum við í sameiningu Rannsóknastofnun landbúnaðarins, RALA, þegar við bjuggum til Landbúnaðarháskóla Íslands á Hvanneyri, sem hafði mikla þýðingu. Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri er mikil vísindastöð fyrir íslenskan landbúnað.

Hver segir að þær miklu vísindastöðvar sem undir þessa skóla heyra, ræktunarbúin, hvort sem er á Hólum eða Hvanneyri, svo ég tali nú ekki um sauðfjárbúið á Hesti, tilraunabúið á Stóra-Ármóti eða á Möðruvöllum, eigi ekki að heyra undir hæstv. landbúnaðarráðherra? Ég vil heyra við þessa umræðu hvernig hæstv. landbúnaðarráðherra ætlar að leysa þetta mál. Íslenska sauðkindin vekur nú mikla athygli um víða veröld, ekki bara fyrir ullina heldur líka fyrir mikið ræktunarstarf, þá góðu afurð sem lambakjötið er. Hestur í Borgarfirði hefur þar skilað góðum árangri. Hann hefur verið mekka og miðstöð ræktunarstarfsins í kringum íslensku sauðkindina. Halda menn virkilega að þeir í menntamálaráðuneytinu telji það sitt verksvið að rækta búfé eða hafi mikinn áhuga á því? Mig langar að heyra hvernig hæstv. landbúnaðarráðherra ætlar að móta stefnu um það mikla starf sem fram hefur farið á Hesti í kringum kúna og í kringum mjólkina á Stóra-Ármóti, og eins í kringum kúna og jarðræktina á Möðruvöllum og á Stóra-Ármóti. Verða gerðir sérstakir samningar um þessar stöðvar?

Svo er það það sem er náttúrlega langalvarlegast gagnvart landbúnaðinum og verið er að gera hér og er mikil óvirðing Sjálfstæðisflokksins fólgin í þeirri aðgerð. Með því að taka háskólana báða, Landgræðsluna og Skógræktina og fara með það úr landbúnaðarráðuneytinu yfir í annað ráðuneyti er nánast verið að taka alla vísindamenn og ráðunauta úr landbúnaðinum. Hvaða virðing er fólgin í því? Hvernig ætlar hæstv. landbúnaðarráðherra að verja slíka gjörð?

Við fjárlagaumræðuna kom fram að þeir sem hafa setið í fjárlaganefnd segja að einu skólarnir sem setið hafi á hakanum í fjárlagagerðinni hafi verið þessir tveir, skuldir hafi verið klipptar af öðrum og gerðir upp hlutir þeirra sem heyra undir menntamálaráðuneytið í dag. Ég hef sárar áhyggjur af þessu og er ekki einn um það. Hálærðir prófessorar og skólamenn hafa komið að máli við mig. Þeir eru ekki sannfærðir um að þessar stofnanir og þau verkefni sem þar eru eigi að vera í menntamálaráðuneytinu og telja að skipan máli hafi verið með svo farsælum hætti og atvinnuvegurinn í það mikilli uppbyggingu að eðlilegast hefði verið að hafa hlutina með sama hætti áfram. Margir þessir menn hafa orðað það við mig og líka margir í héruðunum, báðir háskólarnir eru í kjördæmi hæstv. landbúnaðarráðherra, hvort taka yrði upp annað form.

Ég get vel staðfest hér að ríkisrekstur er ekkert auðveldur í hinum breytta heimi. Það getur vel verið mikilvægt að velta þessum hlutum fyrir sér með þróttmikinn skóla sem

hefur verið eins og Byggðastofnun í Skagafirði — Hólar í Hjaltadal hafa kallað til sín fólk hvaðanæva að úr heiminum sem sest þar að og vinnur í kringum íslenska hestinn, ferðaþjónustuna eða fiskeldið. Ég vil spyrja hæstv. landbúnaðarráðherra hvort til greina komi að breyta Hólaskóla í sérstaka stofnun. (Gripið fram í.) Það getur vel verið að það sé betra að einkavæða hann við þessar aðstæður en að setja hann í það skrúfstykki sem ég óttast að hann fari í. Tímarnir hafa breyst hvað varðar menntun og atvinnuvegi, mörg mjög öflug fyrirtæki og einstaklingar sem vilja taka þátt í starfi slíkra skóla. Sjálfseignarformið, þar sem ríkið gerir kannski samning til tíu ára um hvað það leggur til hans, getur verið frelsi og lífgjöf fyrir slíkan skóla, þannig að ég velti því fyrir mér hvort eitthvað slíkt komi til greina. Eða er hæstv. landbúnaðarráðherra svo bláeygur að hann trúi því að þetta verði bara allt í lagi? Hann verður nú ekki frekar en aðrir eilífur og tíminn heldur áfram að líða og margt getur gerst á næstu fimm árum sem hefur áhrif á þær ákvarðanir sem hér er verið að taka.

Ég sé fyrir mér að rödd landbúnaðarins verður miklu veikari í ríkisstjórn eftir allar þessar aðgerðir Sjálfstæðisflokksins í upphafi nýs kjörtímabils. Það er alveg ljóst í huga allra, röddin verður veikari og ekki síst vegna þess hvernig að málum er staðið. Ég vil taka fram að um margt er að hugsa. Ég hef áhyggjur af þeim verkefnum sem skólarnir vinna og ég hef einnig áhyggjur af því að vísindamenn landbúnaðarins séu farnir úr landbúnaðinum. Landbúnaðurinn, sem er í örri þróun, eins og hæstv. landbúnaðarráðherra þekkir, og hefur verið margrakið í ágætum ræðum, var í kreppu fyrir 8–10 árum, það hefur allt saman snúist við. Nýju greinarnar eru sem betur fer margar og margt duglegt fólk hefur verið að setjast að í sveitunum til að fást við margvísleg verkefni, til að nytja landið, njóta hæfileika sinna og skapa nýja menningu.

Eitt af þeim stóru verkefnum eru landgræðsla og skógrækt, umhverfið og búsetan. Þar hafa menn á margan hátt nýja sýn. Íslenska ríkisstjórnin er í samstarfi með Norðurlöndunum og fleiri aðilum um að vernda landbúnaðinn og efla hann þannig að skyldurnar eru miklar. Skógarbændur á Íslandi eru orðnir eitt þúsund eða hátt í það, sem eru í nýjum verkefnum sem tengjast þeim stórkostlega árangri sem við náðum í þinginu upp úr 1990 þegar Héraðsskógaverkefnið var sett í gang á Austurlandi og bændunum á Íslandi, eins og á Írlandi fyrir 100 árum, var falið að rækta skóginn sem auðlind. Áður voru það Skógrækt ríkisins og ríkisstarfsmenn sem plöntuðu skógi og ríkið stóð í sífelldum jarðakaupum til þess að rækta skóg á. Bændurnir voru ekki miklir áhugamenn um að rækta skóginn. Nú hafa margir bændur tekið að sér verkefni í landshlutabundnum skógræktarverkefnum og ríkisstjórnin viðurkennir að þau verkefni eiga þó að vera hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti, skárra væri það nú, en á sama tíma er ætlunin að taka alla fagmennina, vísindamennina, ráðunautana og fara með þá í burtu.

Skógrækt er landbúnaður. Það kann vel að vera að einhver verkefni, eins og verndun gamalla birkiskóga, leifar þeirra þarf að vernda, ættu að fara til umhverfisráðuneytisins, ég styð það. En að láta sér detta í hug að taka höfuðstöðvarnar á Austurlandi og vísindamennina og ráðunautana hér uppi á Mógilsá, sem hafa bara eitt verkefni, þ.e. að sinna vísindum og ráðgjöf, og hafa verið að sinna landshlutabundnu verkefnunum í stórum stíl, og fara með þá í burtu frá landbúnaðinum, það er fáheyrt.

Ég varð mér úti um ræðu eins af fyrrverandi landbúnaðarráðherrum sem endurspeglar skoðanir Sjálfstæðisflokksins um 1990 þegar menn voru að velta því fyrir sér í alvöru að fara með Skógræktina og Landgræðsluna yfir í umhverfisráðuneytið þegar það var stofnað. Þá voru þeir það vel að sér, sjálfstæðismenn, að þeir litu á skógrækt sem landbúnað. Ég minnist þess að einhvern tíma í upphafi míns ráðherraferils gat ég þess á einhverri hátíð að skógrækt á Íslandi væri landbúnaður eins og skógræktin væri um víða veröld. Ég minnist þess að sú manneskja sem hafði kannski mest áhrif á skógræktarstarfið, frú Vigdís Finnbogadóttir, kom og þakkaði mér fyrir og sagði: „Þetta hefur enginn landbúnaðarráðherra sagt fyrr.“ Menn voru að velkjast í vafa um hvort skógrækt væri landbúnaður eða ekki.

Í þessum átökum á þinginu 1990 sagði Pálmi Jónsson, fyrrv. landbúnaðarráðherra, með leyfi forseta:

„Ég tel ástæðu til þess, herra forseti, að rekja hér helstu niðurstöður í umsögn landbúnaðarráðuneytisins, sem dagsett er 22. október og sent aðstoðarmanni forsætisráðherra, en þessar niðurstöður eru svohljóðandi, með leyfi forseta:

„1. Árangur af starfi Landgræðslu ríkisins og Skógræktar ríkisins eru meira háðar góðum samskiptum við bændur og atvinnuveg þeirra í heild en margir riddarar skrifborða þekkja.

2. Eftirlit og afskipti af hvers konar auðlindanýtingu í þágu atvinnuvega hljóta að eiga að vera samræmd.

3. Alþjóðleg stefnumótun í umhverfismálum staðfestir að Íslendingar hafa undanfarin ár staðið í grundvallaratriðum rétt að málum varðandi umhverfismál og auðlindanýtingu.

4. Ekkert hefur komið fram sem réttlætir breytta skipan þeirra mála en vitað er að breytingar samkvæmt hugmyndum nefndarinnar varðandi vistun málefna Landgræðslu ríkisins og Skógræktar ríkisins mundu riðla mörgu og rústa margt sem áunnist hefur af því sem teljast verður í þágu umhverfismála og gróðurríkis Íslands. Undir þetta skrifar ráðuneytisstjórinn í landbúnaðarráðuneytinu, Sveinbjörn Dagfinnsson.““

Síðan segir Pálmi Jónsson, með leyfi forseta:

„Í þessari umsögn kemur fram sú afstaða … að það ráðuneyti er algerlega andvígt því frumvarpi sem hér er á dagskrá. Andvígt því að setja á laggir sérstakt umhverfisráðuneyti …“ — sem Sjálfstæðisflokkurinn var á móti á þessum tíma og vildi ekki stofna, taldi að umhverfisráðuneyti ætti að vera til í hverju einasta atvinnuvegaráðuneyti og þannig ættum við að standa að málum. (**JBjarn:** Hann talaði svolítið lengi þá.) Sjálfstæðisflokkurinn? (**JBjarn:** Já.) Hann getur talað í stjórnarandstöðu. Þá hafa þingmenn hans frelsi til að tala en nú eru þeir fjarri. Jæja, það er einn í salnum. (**SKK:** Hvað eru framsóknarmenn margir í salnum?) Við erum nú stórt hlutfall.

Síðan vitnaði Pálmi Jónsson til Sigurðar Blöndals, sem er mjög merkilegur kafli í ræðu hans. Hann sagði, með leyfi forseta:

„Þessi umsögn er það ítarleg og vel unnin að í raun væri

ástæða til að lesa hana í heild. Ég mun þó ekki gera það heldur lesa hluta af þessari umsögn …

„Í öllum löndum í nágrenni við Ísland sem ég þekki til eru skógræktarmál vistuð í landbúnaðarráðuneytum eða í sérstökum skógræktarráðuneytum nema í Danmörku og eru þó sumar skógræktarstofnanir þar undir landbúnaðarráðuneytinu. Um skeið voru skógræktarmál Kanada vistuð í umhverfisráðuneyti við mikla óánægju skógræktarmanna en voru haustið 1984 færð aftur í landbúnaðarráðuneytið.

Skógræktarlöggjöf Norðvestur- og Mið-Evrópu er fullkomnasta löggjöf um varðveislu lifandi auðlindar sem til er. Hún er að hluta til gróðurverndarlöggjöf af hæstu gráðu því að skógurinn með öllu sínu fjölbreytta lífi er í skógræktarlöggjöf þessara landa talinn eilíf verðmæti sem ein kynslóð hefur blátt áfram ekki leyfi til að rýra, hvað þá eyðileggja, í hverra eigu sem hann er. Í löndum eins og Þýskalandi og Danmörku er hefð sem byggist á þessum hugsunarhætti orðin 200–300 ára gömul.

Fram á hin síðustu ár hefur skógræktarlöggjöf þessara landa sem ég er að vitna til fyrst og fremst miðast við að skógur er ein þýðingarmesta hráefnalind þeirra. En á síðustu einum til tveimur áratugum hafa hugtökin „fjölnytjaskógar“ og „útivistarskógar“ rutt sér til rúms í hugum skógræktarmanna og verið að festast í álitsgerðum og jafnvel lögum og reglugerðum.““

Svo mörg voru þau orð. Sannarlega er það svo að bæði skógræktarfélögin á Íslandi, sem í eru líklega hátt í 60.000 Íslendingar, gríðarlega fjölmenn og mikilvæg hreyfing í öllum bæjum og sveitarfélögum um allt land, vara við þessum flutningi. Þau vara við tvístun þessara verkefna. Það gera bændurnir líka, Bændasamtök Íslands. Menn vara við því að fara með þessi verkefni, hvort sem það er Landgræðslan eða Skógrækt ríkisins burtu úr landbúnaðarráðuneytinu. En á það er ekki hlustað. Samningurinn frá Þingvöllum skal gilda af því foringinn handsalaði það við annan stjórnmálaforingja. Það er frelsið og krafturinn sem einkennir hina frjálsu þingmenn stjórnarflokkanna.

Ég óttast að þessar stofnanir, Skógrækt ríkisins og Landgræðslan, sem fögnuðu á dögunum 100 ára afmæli og gríðarlegum árangri sem náðst hefur hér á landi í verndun lands, stöðvun landeyðingar, við að græða upp sanda og örfoka land, hafi ekkert hlutverk eftir breytingarnar. Ég efast ekki um að það er gott fólk í umhverfisráðuneytinu. Þar eru bara annars konar verkefni til staðar. Það kemur fram í öllum þessum umsögnum. Þar eru annars konar verkefni og ég óttast að margir vísindamenn skógræktarinnar reyni að komast til skógræktarverkefnanna á landsbyggðinni, flytja sig yfir í ráðuneyti og verða vísindamenn áfram við að rækta skóginn. Klippi gat á pokann, hlaupi til baka og vilji vera með landshlutabundnu verkefnunum og landbúnaðinum. Það kunna að vera mikil örlög ráðin í þessari gjörð ríkisstjórnarflokkanna.

Ég er ekki viss um að höfuðstöðvarnar, t.d. í Gunnarsholti á Rangárvöllum, þar sem menn fóru fyrir 100 árum á vettvang þar sem sandurinn eirði engu og bjuggu til akra og græddu upp land, að þær höfuðstöðvar, sem búið er að byggja upp og búa vísindamönnum í fremstu röð í samstarfi við íslenska bændur, muni standa þar sem þær eru. Þetta er kannski ávísun á flutning þeirra úr byggðunum. Eitt er ljóst, hæstv. landbúnaðarráðherra, að Landgræðslunni hafa verið falin margvísleg verkefni sem lúta að gæðastýringu í kringum íslenskan landbúnað. Flytjast þau verkefni burtu frá landbúnaðinum þegar Landgræðslan er farin?

Það hefur verið gæfa Landgræðslunnar í gegnum tíð þeirra farsælu manna sem ráðið hafa ríkjum í Gunnarsholti og stýrt því sóknarstarfi á Íslandi sem hefur vakið athygli um víðan heim — vísindamenn okkar hafa verið kallaðir á vettvang til þess að berjast með þjóðum sem eiga mikið af auðn og örfoka landi eins og víða er — að vinna með íslenskum bændum. Skógræktarbændurnir, landgræðslubændurnir eru líklega hátt í 600. Ég er ekki viss um að Landgræðslan hefði náð þeim árangri sem hún hefur náð hefði hún ekki heyrt undir landbúnaðarráðuneyti og unnið með íslenskum bændum um allt land, ástundað vinskap við landbúnaðinn og bændurna, verið heil í ráðgjöf og sótt sér þekkingu til bændanna. Því bændur búa yfir mikilli þekkingu hvað náttúru Íslands varðar. Það er ekkert fólk á Íslandi sem lifir í jafnmikilli nálægð við náttúruna eins og íslenskir bændur og íslenskir sjómenn. Þeir búa yfir mikilli þekkingu. Þeir búa yfir véltækni og þeim hefur verið falið að vinna mörg verk í samráði við Landgræðsluna og samstarfi. Það hefur verið gæfa okkar á síðustu 16, 17 árum að fela bændum líka að rækta þá auðlind sem skógurinn er. Þetta gerðu Írar, frændur okkar, fyrir 80 eða 100 árum og nú er skógurinn ein af þeirra dýrmætustu auðlindum.

Ég hef sárar áhyggjur af því hver þróunin verður við þessar breytingar. Ég vona sannarlega að menn hafi til þess burði að staldra við. Ég skora á hv. formann nefndarinnar, hv. þm. Birgi Ármannsson að kalla málið aftur inn í nefndina og fara yfir verkefnin sem hér liggja fyrir. Eins og málið stendur núna ber það vott um mikið virðingarleysi gagnvart mörgum.

Ég vil að lokum segja að auðvitað er eitthvað gott í hverjum pakka. Ég fagna því að hæstv. landbúnaðarráðherra og hæstv. forsætisráðherra hafi þó stillt því þannig að matvælin verði á einum stað. Ég kom sem landbúnaðarráðherra á fót mikilli stofnun á Selfossi sem var eftirlits- og stjórnsýslustofnun landbúnaðarins. Ég fagna því sérstaklega að þau verkefni sem voru í þremur ráðuneytum áður skuli með þessum breytingum færð í eina stofnun og undir þetta sameinaða ráðuneyti. Það held ég að sé mjög mikilvægt. Það mun styrkja byggð á Selfossi. Það færir Landbúnaðarstofnun marga vísindamenn og ég ætla að lýsa því yfir að ég held að þetta atriði sé til styrkingar fyrir Ísland, að hafa það á einni hendi. Vandi okkar er alltaf að vaxa í þessum efnum, bæði hvað varðar innflutning og samninga sem gerðir hafa verið. Íslenskur landbúnaður og Ísland þarf að vera á undan í öllum sínum rannsóknarstörfum til að sýna að hér sé hreinleikinn slíkur sem við státum af og heilbrigði dýra. Þar má ekki skorta fjármagn til að halda uppi heiðri Íslands. Ég get stutt þetta.

Mig langar kannski að velta því fyrir mér góðri athugasemd sem Bændasamtök Íslands sendu, sem Haraldur Benediktsson formaður þeirra skrifar undir. Hann segir, með leyfi forseta, í umsögn sinni:

„Loks leggur stjórn Bændasamtaka Íslands til að stofnunin sem nefnd er „Matvælaeftirlitið“ í frumvarpinu fái heitið „Matvæla- og dýraheilbrigðisstofnun“. Það nafn nær

miklu betur utan um það fjölþætta hlutverk sem stofnuninni er ætlað að sinna.“

Ég vil spyrja hæstv. landbúnaðarráðherra, í lok þessarar umræðu, hvort þetta sé ekki skynsamlegt nafn. Eins og hér hefur komið fram í þingræðum nær Matvælastofnun aðeins yfir mikilvægt hlutverk þessarar stofnunar. En ég hygg að hún mundi með þessari breytingu ná yfir öll þau verkefni sem henni er ætlað að sinna. Þótt nafnið sé kannski langt þá eru menn flinkir og íslenskan sjálf, hún er orðafrjó móðir, þannig að við gætum fundið góða styttingu, hinir orðhögu menn. Ég vil spyrja hæstv. landbúnaðarráðherra hvort þetta nafn, „Matvæla- og dýraheilbrigðisstofnun“, sé ekki hið sanna nafn og stofnuninni beri að heita svo.

Nú sé ég að sá tími sem ætlaðar er í þinginu fram að nefndarfundum er að verða búinn og ég ætla ekki að þreyta menn með lengri ræðu. En segi fyrir mig að ég harma þau óvönduðu vinnubrögð sem ríkisstjórnin hefur verið staðin að. Mér finnst að Alþingi hefði getað sýnt það frelsi og manndóm að standa upp og segja við ríkisstjórnina: Hingað og ekki lengra.

Alþingi Íslendinga er í raun æðri stofnun framkvæmdarvaldinu og við þingmenn eigum að bera þá virðingu fyrir Alþingi sem æðstu stofnun Íslendinga að þora að taka á móti ríkisstjórninni, a.m.k. koma vitinu fyrir hana þegar hún fer rangt að hlutum eins og varðandi þennan bandorm og þennan verkefnatilflutning.

[18:00]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spurði mig nokkurra spurninga og ég skal reyna að fara yfir þær.

Í fyrsta lagi spurði hv. þingmaður að því hvernig farið yrði með það rannsóknastarf sem unnið er á margvíslegum vettvangi innan landbúnaðarháskólanna í landinu. Gert er ráð fyrir að það verði gert þannig að gerðir verði samningar milli sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og menntamálaráðuneytisins, raunar með aðkomu Bændasamtakanna líka, til þess að tryggja aðkomu okkar að rannsókna- og þróunarstarfinu sem ég er sammála hv. þingmanni að skiptir öllu máli fyrir landbúnaðinn að geti haldið áfram.

Ég hef í sjálfu sér ekki miklar áhyggjur af því að það slíti á nokkurn hátt tengslin milli bændanna og þessa rannsókna- og þróunarstarfs þó að þessi formbreyting eigi sér stað. Ef við lítum t.d. á Mógilsá, hvernig dettur nokkrum manni í hug þegar það liggur fyrir að Mógilsá hefur í gegnum árin þjónað mjög t.d. landshlutabundnu skógræktarverkefnunum að það starf hætti? Rannsóknastöðin á Mógilsá hefur auðvitað það hlutverk að þjóna því skógræktarstarfi sem mun fara fram á vegum þúsund bænda og vonandi enn fleiri bænda á næstu árum. Þetta starf bændanna heyrir síðan undir sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið sem er eðlilegt vegna þess að þetta er atvinnuvegaþáttur sem við viljum og teljum eðlilegt að heyri undir atvinnuvegaráðuneyti. Ég hef ekki áhyggjur af að þetta muni breytast.

Hv. þingmaður spurði mig líka um gæðastýringuna, hvort hún fari frá landbúnaðarráðuneytinu. Nei, hún gerir það ekki, hún verður áfram innan sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins alveg eins og vera ber. Reyndar er gert ráð fyrir því að við gerum samning við Landgræðsluna um að hún haldi áfram að sinna þeim verkefnum sem hún hefur gert fyrir gæðastýringuna í landbúnaðinum.

Hv. þingmaður spurði mig síðan um nafngiftina. Ég vek athygli á því að í breytingartillögum meiri hluta allsherjarnefndar er gert ráð fyrir því að stofnunin muni heita Matvælastofnun. Það er erfitt að finna þjált og gott nafn til þess að ná utan um þetta fjölþætta verkefni en þetta er að vísu breyting sem ég held að sé til bóta.

[18:02]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég spurði nú ekki um Matvælastofnun, ég spurði hvort hún gæti ekki heitið matvæla- og dýraheilbrigðisstofnun til að hún tjái það sem hún er að vinna að og sé lýsandi fyrir þau stóru og mikilvægu verkefni sem hún á að sinna. Dýraheilbrigði snýr líka að öryggi fólksins og hinni miklu sérstöðu Íslendinga.

Hæstv. landbúnaðarráðherra hefur ekki miklar áhyggjur. Ég er klár á einu, ef það hefði gerst á Þingvöllum að hæstv. forsætisráðherra hefði samið um það við hæstv. utanríkisráðherra að Hafrannsóknastofnun sjávarútvegsins væri flutt þá hefði hann spyrnt niður fæti. En hann hefur engar áhyggjur af því þótt allir vísindamenn landbúnaðarins, Rannsóknastofnunar landbúnaðarins sem er innan Landbúnaðarháskóla Íslands, þótt allt þetta fólk fari. Hann hefur ekki skýrt mér frá því hvernig þeir samningar eru. Ég spyr: Á hvaða stigi eru þeir samningar sem verið er að gera? Eru þeir að gera einhverja samninga út af Hesti, Möðruvöllum og Stóra-Ármóti?

Ég spurði ekki heldur um gæðastýringuna. Ég veit að hún verður hjá landbúnaðarráðuneytinu. (Gripið fram í.) Ég var að spyrja um ákveðna þætti gæðastýringarinnar sem snúa að eftirliti þar sem Landgræðslan kemur inn í þann samning. Verður það verkefni Landgræðslunnar áfram?

Mér finnst hæstv. landbúnaðarráðherra bláeygur. Hann hefur kyngt því sem Samfylkingin náði fram, að stinga landbúnaðarráðuneytinu með óvirðulegum hætti inn í sjávarútvegsráðuneytið. Ég er klár á því, hæstv. forseti, að þegar ný ríkisstjórn kemur að völdum verður það hennar fyrsta verk að fara yfir Stjórnarráðið og endurskipuleggja það í anda Bjarna Benediktssonar, lagaprófessors og fyrrverandi forsætisráðherra.

[18:05]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í tíð síðustu ríkisstjórnar var sett niður nefnd manna til þess að fara yfir hugsanlegar breytingar á Stjórnarráðinu. Það kom ein tillaga frá fulltrúa Framsóknarflokksins í þeirri vinnu sem fól það í sér að fækka ráðuneytum að mig minnir niður í sex. Hvar heldur hv. þm. Guðni Ágústsson að landbúnaðarráðuneytið hefði lent í þeirri tillögugerð, sem var eina tillagan sem kom frá fulltrúum Framsóknarflokksins í þessari umræðu? Ímyndar hv. þingmaður sér kannski að landbúnaðarráðuneytið hefði staðið eitt og sér eftir í sex ráðuneyta ríkisstjórn? Auðvitað ekki.

Það hefði leitt til þess að landbúnaðarráðuneytið hefði verið sameinað með öðrum ráðuneytum í nýju ráðuneyti alveg eins og verið er að gera núna.

Það er ekki verið að stinga landbúnaðarráðuneytinu inn í sjávarútvegsráðuneytið frekar en sjávarútvegsráðuneytinu inn í landbúnaðarráðuneytið. Það er verið að sameina þessi tvö ráðuneyti með jafngildum hætti. Það kemur fram í allri þeirri vinnu sem við erum að vinna að við endurskipulagningu þessa nýja ráðuneytis.

Um það sem ég sagði um vísindamennina þá vil ég vekja athygli á því, af því að hv. þingmaður hefur verið að vitna hér til umsagna sem hafa komið, að bæði fulltrúar landbúnaðarháskólanna og Bændasamtakanna eru jákvæðir gagnvart því að færa forræði þessara skóla undir menntamálaráðuneytið, enda sjáum við að menntamálin og skólamálin í landinu hafa verið að eflast og dafna upp á síðkastið. Halda menn að landbúnaðarháskólarnir muni hrynja niður í einhvern kyrking við það að fara inn í þetta ráðuneyti? Auðvitað ekki.

Við erum að undirbúa þessa samninga, það liggur fyrir að við ætlum að leggja til hliðar ákveðna fjármuni sem sjávarúrvegs- og landbúnaðarráðuneytið mun halda utan um til þess m.a. að styrkja landbúnaðarhluta þeirra rannsókna sem fara fram í landbúnaðarháskólum. Ég kvíði því ekki að þessir skólar muni ekki verða þjónustustofnanir á þessu sviði fyrir landbúnaðinn eins og þeir hafa verið. Auðvitað munu þeir verða það, í því felst þeirra mikli styrkur.

Aðeins út af nafni stofnunarinnar, það má endalaust deila um það mál. Þetta varð niðurstaðan og ég ætla út af fyrir sig ekki að fara í langar umræður um það. Þetta er atriði sem ég held að muni (Forseti hringir.) þróast þegar menn fara að vinna með nafn þessarar stofnunar í framtíðinni.

[18:07]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Sex ráðuneyti hafa aldrei verið á dagskrá. Ég hygg að við framsóknarmenn höfum talað um tíu ráðuneyti. Við gerðum okkur grein fyrir að við yrðum að sameina og endurskipuleggja Stjórnarráðið og vorum með í huga og töluðum um tíu jafngild ráðuneyti. Ég fór yfir það í ræðu minni, hæstv. landbúnaðarráðherra, að þetta gæti komið til greina, en það þýðir ekki að segja hér að þetta sé gert á jafnréttisgrundvelli. Hvað fór, hæstv. landbúnaðarráðherra, frá sjávarútveginum? Ekki neitt, hann hélt öllu sínu. Það eru höggnir af landbúnaðinum hinir og þessir vængir sem þar voru fyrir, ráðuneytin fengu ekki að renna saman jafngild. Það er óvirðing í því fólgin og Sjálfstæðisflokkurinn ber fulla ábyrgð þar á. Ég vil að það komi hér skýrt fram.

Ég vona auðvitað að þetta blessist allt en það þarf mikla vinnu. Ég finn það af spurningum mínum að hæstv. landbúnaðarráðherra svarar ekki skýrt. (**JBjarn:** Nei, hann svarar engu.) Það er ekki nein vinna hafin um samningagerð, engin vinna. Þetta er, eins og kemur fram í nefndarálitinu, sullumbull og óvönduð vinna við að breyta Stjórnarráðinu og færa til verkefni á milli ráðuneyta eins og kemur glöggt fram í góðu nefndaráliti minni hlutans og mörgum umsögnum. Ég geri mér hins vegar grein fyrir að mönnum kann að þykja það sjálfsagður hlutur að segja já og hafa ekki uppi mikla gagnrýni, því að við þekkjum það líka að menn eru stundum látnir fara miskunnarlaust. Ég finn fyrir miklu meiri ótta hjá embættismönnum í dag en ég fann í umræðu um slík mál þegar ég byrjaði í þinginu. Þá höfðu þeir frelsi og treystu sér til að hafa skoðanir og máttu það kannski.

[18:09]

Útbýting:

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, 128. mál, nál. allshn., þskj. 388; brtt. allshn., þskj. 389.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 18:10]

Um fundarstjórn.

Tekjuhlið fjárlagafrumvarpsins.

[20:03]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Mér er sagt að fundi fjárlaganefndar hafi verið að ljúka rétt í þessu. Ég hefði kosið að ná tali af fulltrúa okkar í þeirri nefnd áður en þessum fundi yrði fram haldið. Ég vil upplýsa hæstv. forseta og þingheim um að í fundarhléinu kom efnahags- og skattanefnd þingsins saman til fundar til að afgreiða tekjuhlið fjárlagafrumvarpsins. Ég treysti mér ekki til að samþykkja að fjárlagafrumvarpið yrði afgreitt út úr þingnefndinni nema að því tilskildu að fyrir lægju samningar Þróunarfélagsins um sölu á eignum á Keflavíkurflugvelli og stærri samningar er varða kaup á þjónustu, vöru og verkum. Þetta snertir einn af tekjuliðum fjárlagafrumvarpsins og ég óskaði eftir því að fyrir nefndina yrðu lagðir þessir samningar áður en hún afgreiddi þá út úr nefndinni. Meiri hlutinn í efnahags- og skattanefnd þingsins féllst ekki á þá málaleitan og var fjárlagafrumvarpið þess vegna tekið út úr skatta- og efnahagsnefnd gegn mótmælum mínum. Ég vildi upplýsa hæstv. forseta um þetta.

Í öðru lagi kveð ég mér hljóðs til að mótmæla því hringli sem hér á sér stað með dagskrá þingsins. Við vorum í miðri umræðu um frumvarp um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, málefni sem við hefðum fyrir okkar leyti getað fallist á að skotið yrði á frest — og reyndar meira en það. Við viljum að lagasetningunni verði frestað þannig að málið fái betri og vandaðri undirbúning frá hendi þingsins en nú eru ráðagerðir uppi um. En þessi breyting á dagskránni sem hæstv. forseti gerir einhliða og án nokkurs samráðs við þingflokksformenn, án þess að reynt sé að kalla þá saman til fundar þannig að við getum í sameiningu ráðið ráðum okkar, er einhliða ráðstöfun sem okkur er tilkynnt um. Síðan er sami hæstv. forseti Alþingis og sama stjórn þingsins að tala um markviss og málefnaleg vinnubrögð á þingi og það er ekki gerð hin minnsta tilraun til að hafa samráð við okkur í stjórnarandstöðu eða þingflokksformenn (Forseti hringir.) þegar verið er að breyta tilhögun með þessum hætti.

[20:06]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég tek undir það sem kom fram hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni. Ég hef margítrekað óskað eftir gögnum um Þróunarfélagið, verið lofað þeim en þau koma ekki. Ég skrifaði ríkisendurskoðanda bréf, eða upplýsingasviði Alþingis, bað um þessi gögn og fékk þær skýringar að ríkisendurskoðandi hefði ekki heimild til að afhenda mér þau. Ég hélt að ríkisendurskoðandi heyrði undir forsætisnefndina og ég lít svo á að ríkisendurskoðandi sé að setja stein í götu mína, þá götu sem ég á að feta sem þingmaður til eftirlits með fjármunum ríkisins, tekjum og gjöldum.

Ég tek líka undir orð hv. þm. Ögmundar Jónassonar um að það er algerlega óþolandi að svona sé hringlað með dagskrána. Flokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs skipuleggur sig fyrir fram fyrir daginn. Við vorum búin að skipuleggja okkur og undirbúa þessa umræðu í kvöld, áframhaldandi umræðu um bandorminn. Nú er búið að kippa því máli af dagskrá og taka upp önnur málefni sem menn eru ekki undirbúnir fyrir sem eru hér á staðnum. (Gripið fram í.) Á mælendaskrá voru sex eða sjö sem áttu ólokið ræðum sínum í bandormsmálinu. Ég verð að gagnrýna þetta. Mér finnast þessi vinnubrögð óeðlileg og ég endurtek það sem ég spurði um — ég held að það hafi verið í gærkvöldi: Hvers er að vænta með fundartíma í kvöld? Hvenær má ég vænta þess að komast heim og sinna fjölskyldumálum á þessu fjölskylduvæna þingi þar sem ræðutíminn einn virðist vera alfa og omega allra siða?

Ég spyr, herra forseti: Hvers er að vænta með lengd fundartíma í kvöld?

[20:08]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill upplýsa að til stendur að fresta 1. máli sem er á dagskránni, umræðu um það, og taka til umræðu mál nr. 2. Síðan verður séð til hvernig fram vindur umræðunni inn í kvöldið og staðan metin.

[20:09]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég sit sem áheyrnarfulltrúi í efnahags- og skattanefnd og tek undir orð hv. þm. Ögmundar Jónassonar. Þetta eru sérkennileg vinnubrögð, að manni finnst, hvernig haldið er á málum. Ég get líka tekið undir orð hv. þm. Atla Gíslasonar um það að hann hefur óskað eftir því að fá gögn, samninga og annað sem snýr að þessari sölu á eignum varnarliðsins. Manni finnst auðvitað skrýtið af hverju þetta Þróunarfélag á Keflavíkurflugvelli er ekki ohf. eins og önnur fyrirtæki á vegum ríkisins þegar ríkið á 100% … (**ArnbS:** … fundarstjórn forseta?) Það er bara nauðsynlegt að spurningin um þetta komi fram. Vinnubrögðin í nefndunum eru mjög sérkennileg.

[20:10]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér hefur verið vakin athygli á málefnum Þróunarfélagsins og þeim samningum sem það hefur gert, í reynd fyrir hönd okkar, ríkisins, ríkissjóðs. (**ArnbS:** Á forseti að skipta sér af því?) Ég vek (Gripið fram í.) athygli á því að við höfum farið þess á leit að samningar sem gerðir hafa verið af hálfu félagsins um sölu á eignum, vöru, þjónustu og verkum verði lagðir fyrir nefndir þingsins þannig að þær geti tekið málefnalega afstöðu í tilviki (Gripið fram í.) efnahags- og skattanefndar um tekjuliði fjárlaga.

Hvað kemur hæstv. forseta þetta við? spyr hv. formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins. Við erum að afgreiða fjárlög frá nefnd og ég er að vekja athygli forseta þingsins (Gripið fram í.) á því (Gripið fram í.) að málið er afgreitt út úr nefnd án þess að orðið sé við eðlilegum óskum okkar um að fá að sjá mjög veigamikil gögn sem lúta að fjárlagagerðinni. Ég er að vekja athygli forseta þingsins á því. Þar sem hæstv. forsætisráðherra er til staðar langar mig að beina þeirri spurningu til hans hvort hann vilji ekki taka undir með þessari beiðni minni, og okkar, um að gögn í þessu máli verði reidd fram. Hæstv. forsætisráðherra ætlar að flytja Alþingi skýrslu um málið á fimmtudagsmorgun. Er ekki eðlilegt að við sem viljum taka þátt í þeirri umræðu af einhverju viti höfum þau gögn sem ég vænti að séu hæstv. forsætisráðherra aðgengileg? Er ekki eðlilegt að allir málsaðilar sem koma að þessari umræðu á Alþingi fái aðgang að upplýsingum og gögnum en okkur sé ekki skammtað úr hnefa eins og mér sýnist standa til að gera? Það er margoft búið að óska eftir því að þingnefndir fái þessi gögn í hendur þannig að við getum talað um þessi mál málefnalega og af þekkingu. (Gripið fram í.) Ég spyr hæstv. forsætisráðherra (Gripið fram í.) hvort honum finnist til of mikils mælst að við fáum þessar upplýsingar í hendur. Mér fyndist sannast sagna mjög undarlegt ef hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde kysi að þegja um þetta mál þegar verið er að óska eftir því að við fáum eðlilegar upplýsingar og málsskjöl í hendur.

Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., 1. umr.

Stjfrv., 304. mál (frestun framkvæmda). — Þskj. 376.

[20:14]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi á þskj. 376 um breyting á lögum nr. 133/2005, um ráðstöfun á söluandvirði Landssíma Íslands hf., eins og þeim var breytt með lögum nr. 156/2006.

Í frumvarpinu er lagt til að frestað verði fjárveitingum að fjárhæð 4 milljörðum kr. sem til stóð að veita á næsta ári af söluandvirði Landssíma Íslands. Ástæðan er fyrst og fremst sú að undirbúningur framkvæmda er skemmra á veg kominn en áður var áætlað og eru þessar breytingar í samræmi við fjárlagafrumvarp fyrir næsta ár eins og það var afgreitt við 2. umr. í þinginu í gær.

Þær framkvæmdir sem um ræðir varða í fyrsta lagi Sundabraut en þar verður frestað 3 milljörðum af framkvæmdafé ársins 2008 eins og það var upphaflega ráðgert. Þess í stað munu þær fjárveitingar dreifast á árin 2009 og 2010. Eftir sem áður er áformað að verja allt að 900 millj.

kr. til Sundabrautar á næsta ári en eins og þingmenn vita háttar þannig til að undirbúningur þessa máls er ekki lengra á veg kominn en svo að 900 millj. kr. eiga að vera meira en nóg til að standa undir kostnaði næsta árs vegna þessa verkefnis.

Í öðru lagi er um að ræða framkvæmdir við Landspítala – háskólasjúkrahús en þar er ráðgert að fresta 700 millj. kr. af því sem áður var áformað framkvæmdafé ársins 2008. Munu þeir fjármunir í staðinn dreifast á árin 2009–2011 en eftir sem áður er áformað að verja allt að 800 millj. kr. til þessa verkefnis á næsta ári. Alveg eins og ég gat um varðandi Sundabraut er staða verksins þannig að þessi fjárhæð, 800 millj. kr., á að vera rífleg til þess að standa undir því sem hægt verður að koma í verk varðandi þessa framkvæmd á næsta ári.

Í þriðja lagi er lagt til að framlag til nýbyggingar fyrir Stofnun íslenskra fræða verði flutt til á milli ára, lækki á árinu 2008 úr 600 millj. í 300 millj. og hækki sem því nemur árið eftir. Ég legg til, virðulegi forseti, að máli þessu verði að umræðunni lokinni vísað til 2. umr. og hv. efnahags- og skattanefndar.

[20:16]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa mjög mörg orð um þetta frumvarp sem snýr að frestun á ýmsum stórframkvæmdum sem áður voru ráðgerðar. Það er í fyrsta lagi framkvæmdir við Landspítalann, ég vek athygli á því að út í þá framkvæmd hefur verið spurt margoft í haust og við því fengist vægast sagt mjög loðin svör um ráðagerðir stjórnvalda í þeim efnum. Nú er að koma á daginn hvílík handarbakavinnubrögð hafa verið stunduð hvað þetta verkefni varðar enda var verkefnisstjórinn rekinn, eins og við munum, sennilega á pólitískum forsendum. Hann hugnaðist ekki þeim sem ræður núna ríkjum í heilbrigðisráðuneytinu sem kann að skýra að einhverju leyti hvers vegna þessar framkvæmdir hafa farið út af sporinu.

Hér er einnig gert ráð fyrir því að fresta framkvæmdum vegna Sundabrautar og sömuleiðis á að fresta framkvæmdum að virði um 300 millj. kr. við nýbyggingu Stofnunar íslenskra fræða, Árnastofnunar. Það er kannski sú framkvæmd sem ég harma mest en þó vil ég taka fram að ég hef jafnan verið í hópi þeirra sem hafa hvatt til varúðar þegar kemur að fjárfrekum og mannfrekum framkvæmdum, sérstaklega á suðvesturhorninu. Það er í því samhengi sem ég hef horft til framkvæmdanna við tónlistarhús. Ekki svo að skilja að ég sé ekki ákafur fylgismaður þess að myndarlegt tónlistarhús rísi í Reykjavík, en ég hef sannast sagna haft áhyggjur af því að ráðist verði í mjög veigamiklar stórframkvæmdir, sérstaklega í þessum landshluta, á sama tíma. Ég tala nú ekki um núna þegar þenslan er sem allra mest. Þetta hefur verið mitt viðhorf. Þar fyrir utan hafði ég náttúrlega ýmislegt að athuga við samningana sem snúa að tónlistarhúsinu. Það er önnur saga. Ég ætla ekki að fara í neinar umræður um þessa frestun sem slíka á þessum framkvæmdum, við eigum eftir að ræða hana í nefndum þingsins og taka málefnalega afstöðu til hennar.

Á hinu langaði mig að vekja athygli og minna menn á hvílíkur endemis farsi svokölluð landssímafjárlög voru á sínum tíma. Þau voru sett á árinu 2005 en eins og menn rekur eflaust minni til hafði ríkisstjórnin selt Landssímann frá þjóðinni gegn meirihlutavilja ef marka má skoðanakannanir. Nánast allar skoðanakannanir sem voru gerðar voru á þá leið að yfirgnæfandi meiri hlutinn var þessari ráðstöfun andvígur og taldi hana ekki heppilega. Hvað var þá til ráða? Þá kom áróðursdeild ríkisstjórnarinnar með það þjóðráð að búa til sérstök sólskinsfjárlög sem tengdust sölu Símans. Það voru hin frægu landssímafjárlög. Hvað var nú að finna í þessum landssímafjárlögum? Þar var að finna fjölmarga liði sem allir tengdust sólinni á einn eða annan hátt, það var allt jákvætt. Þar var enginn niðurskurður heldur var þar einvörðungu að finna jákvæð verkefni sem voru til vinsælda fallin. Það voru samgöngubætur, það átti að reisa hús fyrir íslensk fræði, Árnastofnun, það átti að styrkja fatlaða og aldraða og þar fram eftir götunum. Ríkisstjórnin gekk svo langt að gefa fyrirheit um útgjöld úr ríkissjóði þrjú kjörtímabil fram í tímann, ef ég man rétt.

Ég man eftir því að margir hinna reyndari manna í fjárlagagerð úr röðum ríkisstjórnarinnar, stjórnarmeirihlutans á þingi, gengu úr þingsal þegar þetta var rætt. Að sjálfsögðu gerðu þeir sér grein fyrir því hvers konar sjónarspil þetta var. Landssímafjárlögin. Að sjálfsögðu eru útgjöld ríkisins reiknuð á sjálfstæðum grundvelli á ári hverju. Eða inni á hvaða bankareikningi var andvirði Símans geymt, nákvæmlega, til að taka út af til að uppfylla kvaðir sólskinsfrumvarpsins, landssímafjárlaganna? Það var að sjálfsögðu ekki gert. Við erum að tala um sjálfstæða ákvörðun sem tekin er á hverjum tíma en það var áróðursbragð ríkisstjórnarinnar að tengja sölu Landssímans einhverju því sem þjóðin teldi horfa til framfara og vera þjóðþrifamál. Þetta eru dæmi um það. Síðan erum við búin að upplifa það á hverju einasta ári að hringlað er fram og til baka með þessar ráðstafanir. Þetta er bara síðasti kaflinn, nýjasti kaflinn öllu heldur því að þetta verður ekki síðasti kaflinn, í þessum farsa sem upphófst hér á árinu 2005.

Hæstv. forseti. Ég vildi vekja á þessu athygli og minna menn á þetta. Hvað varðar sjálft frumvarpið, nýjustu frestanirnar á sólskinslögunum frá 2005, er það nokkuð sem við eigum eftir að taka umræðu um í nefndum þingsins og síðar við 2. og 3. umr. Fyrir mitt leyti harma ég hve illa hefur verið staðið að framkvæmdunum við Landspítalann. Við hefðum viljað að þær væru í markvissari farvegi en þær eru, óvissa sem starfsemin býr við er að sjálfsögðu óþolandi þó að sá grunur læðist að manni að fyrir einkavæðingarríkisstjórninni, ríkisstjórninni sem hótar einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu, vaki að svelta opinberar heilbrigðisstofnanir enda hleypur núna framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins um ganga Landspítalans og krefst þess að skorið verði niður um 2–3%. Það er sýnt að sú stofnun ein verður svelt um 0,5–1 milljarð á næsta fjárlagaári ef ekki kemur inn viðbótarfjármagn við 3. umr. fjárlaga.

En á sama tíma er hér allt á bullandi ferð í undirbúningi að nýjum spítala í gömlu heilsuverndarstöðinni. Hvað skyldi hún eiga að heita, annað en náttúrlega Heilsuverndarstöð Reykjavíkur ehf.? Í Garðabæ er líka að rísa nýr spítali er okkur sagt. Þar taka einkaaðilar ákvarðanir um framkvæmdir sem síðan verða kostaðar úr ríkissjóði. Ákvarðanirnar eru teknar utan veggja Alþingis, fjarri fjárveitinga-

valdinu sem síðan kemur til með að borga brúsann því að Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin segja einum rómi: Að sjálfsögðu ætlum við að reka heilbrigðiskerfið úr sameiginlegum sjóðum. Það er viðkvæðið.

En ákvarðanirnar um framkvæmdir eru ekki lýðræðislega teknar. Að sjálfsögðu segir hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir: Það á að fjármagna heilbrigðisþjónustuna úr sameiginlegum sjóðum. Já, ég tek undir það. En eiga þá ekki ákvarðanir um fjárútlát einnig heima í þessum sal þannig að það sé eitthvert samræmi þarna á milli og samhengi? Það er það sem ég óska eftir og ég vek athygli á því að grunsemdir vakna um vafasaman ásetning Sjálfstæðisflokksins með fulltingi hins góða, nýja dansfélaga, Samfylkingarinnar, sem hæstv. forsætisráðherra og formaður Sjálfstæðisflokksins sagði að kynni að dansa vel. Nú væru runnir upp góðir tímar, hann hefði fundið sér pólitískan lífsförunaut sem léti vel að stjórn og væri áfjáður í að ganga einkavæðingarbrautina með Sjálfstæðisflokknum. (Gripið fram í.) Þetta sagði hæstv. forsætisráðherra og formaður Sjálfstæðisflokksins á fundi með flokksmönnum sínum í Valhöll fyrr í haust. Hv. þm. Sjálfstæðisflokksins Ragnheiður Ríkharðsdóttir hristir ákaft höfuðið. Ég er bara að vitna í formann hennar flokks. (**RR:** Ég er alveg undrandi á hv. ræðumanni.) Hv. þingmaður er mjög undrandi á hv. ræðumanni þegar ég er að reyna að vekja athygli á því að það er verið að fresta framkvæmdum við opinbera heilbrigðisstofnun upp á 700 millj. kr. á sama tíma og ráðagerðir eru um að reisa einkasjúkrahús og verið að búa í haginn fyrir þau, annað í Reykjavík, hitt í Garðabæ, sem verða fjármögnuð úr opinberum sjóðum. Ég er að tala hér um lýðræðishalla. Ég er að segja að þarna er um að ræða ákvarðanir teknar úti í bæ af einkaaðilum á sama tíma og við skerum niður við almannaþjónustuna, við hin opinberu sjúkrahús.

Ef hv. þingmanni finnst ekki ástæða til að ræða þetta veit ég ekki hvert hlutverk hv. þingmaður ætlar sér í þinginu. Er það kannski bara að samþykkja óútfyllta tékka? Ég vek athygli á því að það er verið að reisa kröfur á hendur ríkissjóðs, á hendur skattborganna og ég stend upp fyrir hönd skattborgarans á Íslandi og fyrir hönd þeirra sem vilja varðveita lýðræðislega ákvarðanatöku. Það er ekkert fáfengilegt að efna til umræðu um slíkt. Ég mótmæli því. En ég ítreka að þetta eru ráðstafanir sem hér er talað fyrir sem við eigum eftir að fjalla um í nefndum þingsins og síðar við 2. og 3. umr. málsins.

[20:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Forseti. Hér hefur hæstv. forsætisráðherra mælt fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um ráðstöfun á söluandvirði Landssíma Íslands hf. og gert grein fyrir því að þar sé um að ræða frestun á framlögum til þriggja mikilvægra verkefna. Í fyrsta lagi er þar um að ræða frestun á framlagi til framkvæmda við Sundabraut sem áttu samkvæmt gildandi lögum að vera á árinu 2008 3.900 millj. kr. en verða 900 millj. þannig að þar er um frestun að ræða upp á 3.000 millj. sem flytjast til síðari ára. Í öðru lagi er 700 millj. kr. frestun á framlagi til uppbyggingar Landspítala – háskólasjúkrahúss sem er þá fært frá árinu 2008 til áranna 2009–2011. Loks á að lækka áður ákveðið 600 millj. kr. framlag til nýbyggingar fyrir Stofnun íslenskra fræða í 300 millj. kr., þ.e. um helming, sem flytjist síðan yfir á árið 2009.

Nú má auðvitað margt um þetta segja út af fyrir sig og eins og ég skil rökstuðninginn með þessu frumvarpi í greinargerð og framsögu hæstv. forsætisráðherra er meginröksemdin sú að umræddar framkvæmdir séu þannig staddar með tilliti til undirbúnings að það sé fyrirséð að ekki verði mögulegt að ráðstafa til þessara verkefna því fjármagni sem gildandi lög gera ráð fyrir. Kannski er út af fyrir sig ekkert óeðlilegt að sé sú staða uppi sé gert ráð fyrir því að framlögum verði frestað.

Ég tek líka undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni sem sagði í ræðu sinni að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hefðum út af fyrir sig varað á undanförnum missirum við mikilli þenslu í efnahagslífinu og að við þær aðstæður væri eðlilegt ef dregið yrði úr opinberum framkvæmdum miðað við stöðu mála að það gerðist á höfuðborgarsvæðinu fremur en annars staðar á landinu. Ég lét hafa það eftir mér við 2. umr. um fjárlög að ég væri út af fyrir sig þeirrar skoðunar að það væri eðlilegt þegar um niðurskurð væri að ræða að hann kæmi þá heldur niður á höfuðborgarsvæðinu en annars staðar. Þetta sagði ég sérstaklega í samhengi við umræðu um Sundabrautina.

Vitaskuld er það engu að síður bagalegt. Ef við ræðum Sundabrautina sérstaklega er hún mjög mikilvægt samgönguverkefni á höfuðborgarsvæðinu sem lengi hefur verið í undirbúningi. Það er ekkert leyndarmál að það hefur verið flókið verkefni, væntanlega eitt stærsta samgönguverkefni sem ráðist hefur verið í hér á landi og þar af leiðandi er undirbúningur flókinn. Við það bætist síðan að skiptar skoðanir hafa verið á milli sveitarfélagsins Reykjavíkur annars vegar og ríkisins hins vegar um staðsetningu. Hér hefur farið fram ítarlegt umhverfismat vegna legu Sundabrautar og það mál tók síðan í raun og veru nýja stefnu þegar aftur var farið að ræða um möguleika á jarðgöngum á þeirri leið frekar en brú eða stokki. Þetta skýrir vissulega dráttinn á framkvæmdinni og ég skil mætavel að af þeim sökum sé ekki svigrúm eða mögulegt að ráðstafa öllu því fé sem lögin gerðu upphaflega ráð fyrir.

Ég vek samt athygli á því að þetta er bagalegt, þetta er orðin mjög brýn samgöngubót og ég legg áherslu á að reynt verði að halda fast á málum og ákveðið af hálfu samgönguyfirvalda varðandi þessa framkvæmd til að hún komist sem fyrst í gagnið. Hér situr nú í salnum hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir sem til skamms tíma var bæjarstjóri í Mosfellsbæ. Þessi framkvæmd er ekki síður hagsmunamál fyrir önnur sveitarfélög en Reykjavík, m.a. og ekki hvað síst Mosfellsbæ. Sundabrautin er sennilega sú framkvæmd í vegamálum sem mundi mest stytta fjarlægðir, ef svo má segja, á milli Vestur- og Norðurlands annars vegar og höfuðborgarinnar hins vegar, a.m.k. í tíma talið þótt ekki sé endilega í kílómetrum. Þess vegna vil ég segja að mér finnst mikilvægt að menn haldi vel á spöðum þannig að þetta mál komist á koppinn.

Hitt sem ég vildi síðan vekja athygli á er Landspítalinn og háskólasjúkrahús í Vatnsmýrinni. Ég hef, og leyni því ekki, nokkrar áhyggjur af því að hér er lagt til að fresta 700

millj. kr. framlagi til uppbyggingar Landspítalans sem verði flutt á milli ára. Ég taldi mig vita nokkuð vel hver staða þessa verkefnis væri og nýt nú þess trausts hæstv. heilbrigðisráðherra að sitja í sérstakri nefnd sem hann skipaði nýlega til að hafa umsjón með þessu máli. Ég hef skilið það þannig á þeim vettvangi að enginn bilbugur væri á mönnum að halda áfram með þetta verkefni. Á skriflegu svari sem hæstv. heilbrigðisráðherra lagði hér fram við fyrirspurn frá Siv Friðleifsdóttur um nýtt sjúkrahús í Vatnsmýri var ekki annað að skilja en að engin stefnubreyting hefði orðið hvað varðar uppbyggingu háskólasjúkrahúss, þ.e. enn þá er stefnt að því að byggja upp Landspítalann í Vatnsmýri við Hringbraut eins og áður hafði verið stefnt að. Mér finnst þess vegna ekki örgrannt um að sú tillaga sem nú liggur fyrir í frumvarpsformi, í 2. gr. þessa frumvarps, fari í bága við þetta svar sem hæstv. heilbrigðisráðherra gaf á þingi við umræddri fyrirspurn — nema ég misskilji eitthvað það sem þar er á ferðinni.

Þess vegna hefði ég viljað leita eftir því við hæstv. forsætisráðherra að hann staðfesti og ítrekaði það sem kom fram í skriflegu svari heilbrigðisráðherra, að þrátt fyrir 700 millj. kr. frestun á framlagi til byggingar Landspítala frá árinu 2008 yfir til áranna 2009–2011 liggi á bak við þá tillögu engin áform um að breyta þeirri stefnu sem hingað til hefur gilt. Hún var ítrekuð af hæstv. heilbrigðisráðherra, eins og ég sagði, í svari á þskj. 301, og ég vildi gjarnan fá staðfest að þarna á bak við liggi ekki við nein áform um að fresta eða draga úr hraðanum á þessu verkefni. Ég er þeirrar skoðunar að það sé mjög mikilvægt í svona stóru verkefni — og þess vegna er ég sammála því sem hæstv. heilbrigðisráðherra lagði upp með þegar hann skipaði þennan stýrihóp sem ég á sæti í — að vandað sé til undirbúnings verkefnisins. Ég er sömuleiðis þeirrar skoðunar að um leið og undirbúningi er lokið sé mjög mikilvægt að uppbyggingin gangi hratt og vel fyrir sig og við verðum ekki með þetta stóra spítalasvæði við Hringbraut í uppnámi í mörg ár. Ég held að það sé gríðarlega þýðingarmikið og þess vegna langar mig að heyra frá hæstv. forsætisráðherra hvort hann staðfesti það ekki að engin áform séu um að hverfa frá þeirri stefnu þrátt fyrir þær tillögur sem hér liggja fyrir.

[20:38]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég þakka þær umræður sem hafa orðið um efni þess frumvarps sem ég flyt hér. Eins og ég gat um er ástæða þess að það er flutt sú að gert hefur verið ráð fyrir í þeim lögum sem hér er rætt um að veittar verði í fjárlagafrumvarpinu fullríflegar fjárveitingar til þessara verkefna miðað við hina raunverulegu stöðu undirbúnings þessara mála.

Það er ekki verið að tala um að fresta framkvæmdum umfram það sem þegar er orðið vegna aðstæðna, alveg eins og hv. síðasti ræðumaður nefndi. Nýjar vendingar hafa komið upp varðandi Sundabraut. Það mál er ekki klárað á undirbúningsstigi, hvorki út frá skipulagi né umhverfismati. Þess vegna er ástæðulaust að veita meiri fjármuni í það verk en séð er fram á að þörf verði á alveg eins og hv. þingmaður gat um.

Varðandi Landspítalann á hið sama við þar. Ég vil staðfesta það sem hæstv. heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra hefur þegar sagt á þinginu, og sem hv. þingmaður vitnaði til, að það er ekki verið að hverfa frá þessari framkvæmd með nokkrum hætti. Undirbúningur þessara framkvæmda er í því horfi að á árinu 2007 hefur verið unnið að gerð frumáætlunar á grundvelli þarfagreiningar í samræmi við lög um opinberar framkvæmdir. Þetta er allt saman í vinnslu og eins og hv. þingmaður gat um þekkir hann það auðvitað vel af þeim vettvangi sem hann nefndi.

Í frumáætluninni felst að unnar eru fyrstu teikningar sem sýna skipulag á lóðinni sem og innra fyrirkomulag spítalans og heilbrigðisvísindadeilda sem tengjast háskólanum. Frumáætlunin er unnin í nánu samráði við starfsmenn Landspítala og Háskóla Íslands sem og skipulagsyfirvöld í Reykjavík. Samkvæmt samningi við vinningshafana úr skipulagssamkeppni frá hausti 2005 á frumáætlun að vera lokið í febrúar nk. Þegar áætlunin liggur fyrir er áformað að verkefnið verði lagt fyrir samstarfsnefnd um opinberar framkvæmdir og óskað heimildar til þess að hefja endanlega hönnunarvinnu. Þetta er sem sagt í febrúar á næsta ári, herra forseti, eftir rúma tvo mánuði.

Eitt af verkefnum þeirrar nefndar sem hv. þingmaður gat um og hann situr í er að gera þegar í stað úttekt á núverandi stöðu verkefnisins og þeirri undirbúningsvinnu sem unnin hefur verið. Rétt þykir áður en hafist er handa við sjálfar framkvæmdirnar, þessar risavöxnu framkvæmdir sem munu kosta jafnmikið og ráð er fyrir gert, að fara heildstætt yfir alla liði málsins. Það er það sem núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra vinnur að. Meðal annars er ætlunin að skoða hvort unnt sé að reisa þetta hús með hagkvæmari hætti en núverandi áætlanir miðast við.

Þar með tel ég að ég hafi tekið af öll tvímæli hvað þetta mál varðar og vil gjarnan að það liggi hér fyrir.

[20:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil bara þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir mjög greinargóð svör við þeim vangaveltum og spurningum sem ég hafði uppi og ég tel að sú yfirlýsing sem hann gaf hér varðandi Landspítalann, uppbyggingu hans og þau áform sem eru um að reisa nýtt háskólasjúkrahús í Vatnsmýri, hafi verið afdráttarlaus, og mikilvægt innlegg í þá umræðu sem hér hefur farið fram um þetta mál.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Um fundarstjórn.

Frumvarp um skráningu og mat fasteigna.

[20:42]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við upphaf þessa fundar í dag gerði ég stuttlega athugasemd við að það mál sem hér er sett á dagskrá, breyting á lögum um skráningu og mat fasteigna, með síðari breytingum, væri lagt fram með þeim hætti sem raun ber vitni. Ég gerði athugasemd við að það frumvarp sem hér er lagt fram gerir eftir því sem ég fæ best séð ráð fyrir auknum kostnaði sveitarfélaganna við þetta verkefni en í

kostnaðarmati fjármálaráðuneytisins er þess í engu getið og frekar sagt að hæpið sé að um raunverulega útgjaldaaukningu verði að ræða hjá sveitarfélögum eins og segir hér í kostnaðarmati.

Ég fullyrði að þetta er ekki rétt. Verði þetta frumvarp að lögum mun það hafa í för með sér aukinn kostnað fyrir sveitarfélög og samkvæmt samkomulagi ríkis og sveitarfélaga um kostnaðarmat lagafrumvarpa og stjórnvaldsfyrirmæla gagnvart sveitarfélögum á að vinna kostnaðarmat sem á að fylgja frumvarpinu þegar það kemur inn í þingið. Það kostnaðarmat á m.a. að vinnast í samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga. Það liggur ekki fyrir í þessu frumvarpi og þetta er ekki í fyrsta skipti sem það gerist og ekki í annað skipti. Maður hlýtur að velta fyrir sér hvort ríkisstjórnin ætlar ekkert að gera með það samkomulag sem hún hefur gert við Samband íslenskra sveitarfélaga hvað þetta snertir. Inn í þingið koma æ ofan í æ frumvörp sem ekki uppfylla þessi skilyrði samkomulagsins.

Síðan geri ég athugasemd við það líka að í greinargerð með frumvarpinu er þess í engu getið — í greinargerðinni er vísað til þess að frumvarpið sé byggt á niðurstöðum starfshóps sem fjármálaráðuneytið skipaði. Niðurstöðurnar er hvergi að finna. Þær fylgja ekki sem fylgiskjal með þessu frumvarpi. Þær er ekki að finna á heimasíðu fjármálaráðuneytisins og í greinargerðinni er hvergi getið um fyrirvara fulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga, bæjarstjórans á Akureyri, Sigrúnar Bjarkar Jakobsdóttur, varðandi kostnaðarhlið þessa máls.

Mér finnst ekki eðlilegt að málið sé tekið hér á dagskrá og ég hef gert athugasemd við það. Ég verð líka að segja, hæstv. forseti, að þegar ég gerði athugasemd við þetta í dag svaraði forseti mér í engu. Þó að ég hafi ekki langa þingreynslu hef ég langa reynslu af starfi í sveitarstjórn og ég hef aldrei upplifað það fyrr að forseti svari því ekki þegar fram kemur rökstudd beiðni um að mál sé ekki tekið fyrir, að forseti segi ekki einu sinni að hann sé ósammála þeirri beiðni. Ég óska eftir því (Forseti hringir.) að forseti kveði upp einhvern úrskurð í þessu máli.

[20:45]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti telur að þetta frumvarp sé réttilega fram borið og réttilega á þeirri dagskrá sem hér liggur fyrir og sér enga ástæðu til annars en að ganga til umræðu um málið.

Skráning og mat fasteigna, 1. umr.

Stjfrv., 289. mál (nýir gjaldstofnar). — Þskj. 325.

[20:46]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 6/2001, um skráningu og mat fasteigna, með síðari breytingum.

Um næstu áramót fellur niður ákvæði til bráðabirgða í lögum um skráningu og mat fasteigna, nr. 6/2001, þar sem gert er ráð fyrir því að innheimt sé sérstakt umsýslugjald sem nemur 0,01% af brunabótamati hverrar húseignar til að standa straum af kostnaði Fasteignamats ríkisins við að halda og þróa Landskrá fasteigna. Í frumvarpinu sem að hluta er byggt á niðurstöðum starfshóps sem fjármálaráðuneytið skipaði samkvæmt tilnefningu ráðuneyta, sveitarfélaga og hagsmunaaðila á síðasta ári eru lagðar til nauðsynlegar breytingar á tekjustofnum Fasteignamats ríkisins.

Frumvarpið byggist á eftirfarandi meginforsendum:

Í fyrsta lagi sé því verkefni nú lokið að koma á fót sérstakri skrá, Landskrá fasteigna. Í öðru lagi er gengið út frá að draga megi talsvert úr heildarkostnaði vegna reksturs Fasteignamats ríkisins þar sem fyrrnefndu verkefni er nú lokið. Í þriðja lagi er reynt að skipta kostnaði vegna reksturs Landskrárinnar niður á þá aðila sem hagsmuni hafa af notkun og vinnslu upplýsinga úr Landskrá fasteigna.

Í samræmi við framangreindar meginforsendur eru lagðar til eftirfarandi breytingar á tekjustofnum Fasteignamats ríkisins með frumvarpi þessu:

Í fyrsta lagi er lagt til að sveitarfélög greiði stofnuninni árlegt gjald fyrir afnot af fasteignamati og nemi gjaldið 0,007% af heildarfasteignamati í sveitarfélaginu ár hvert í stað 0,0056% eins og verið hefur. Þrátt fyrir að gjöld sveitarfélaga á landinu aukist um liðlega 50 millj. kr. á ári, þ.e. í um 260 millj. kr., er ekki talið að um útgjaldaaukningu verði að ræða fyrir sveitarfélögin sé horft til þess sparnaðar sveitarfélaga að geta hætt rekstri sérstakra álagningarskráa fasteignaskatta og fasteignagjalda og nýtt Landskrá fasteigna þess í stað.

Í öðru lagi er lagt til með frumvarpi þessu að vátryggingafélögin í landinu innheimti af húseigendum sérstakt brunabótamatsgjald af brunabótamati húseigna sem renni til Fasteignamats ríkisins. Brunatryggingarskylda fasteigna byggist einkum á að gæta hagsmuna húseigandans og jafnan hefur verið við það miðað að húseigandinn bæri ábyrgð á því að eign hans væri virt til brunabótamats og hann greiddi fyrir slíkt mat. Brunabótamatið er ekki einungis grundvöllur brunatryggingar fasteigna, heldur einnig grundvöllur viðlagatryggingariðgjalds og gjalds til ofanflóðasjóðs sem hvort tveggja er húseigendum til hagsbóta. Með hliðsjón af skiptingu kostnaðar af rekstri Fasteignamats ríkisins sem lögð er til grundvallar í frumvarpi þessu er lagt til að gjald þetta verði 0,0037% af brunabótamati húseigna. Á móti fellur þá alfarið niður 0,01% umsýslugjald af sama gjaldstofni sem húseigendur hafa einir þurft að bera á undanförnum árum. Þetta þýðir í raun að gjald húseigenda lækkar þar með um 63% frá því sem nú er.

Í þriðja lagi er lagt til í frumvarpi þessu að gjald fyrir uppflettingu í Landskrá fasteigna og gjald fyrir ýmsa þjónustu Fasteignamatsins samkvæmt gjaldskrá renni til stofnunarinnar á grundvelli þess sjónarmiðs að þeir sem hagsmuni hafa af notkun upplýsinga og gagna á skrám stofnunarinnar greiði fyrir rekstur hennar.

Herra forseti. Þetta eru meginatriði frumvarpsins. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. efnahags- og skattanefndar.

[20:49]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég harma það mjög að forseti hafi ekki

orðið við þeirri ósk minni að taka þetta mál ekki á dagskrá heldur óska eftir því að fjármálaráðherra drægi það til baka og ynni það betur miðað við þær forsendur sem ég gat um. Ég tel það mjög þýðingarmikið í samskiptum ríkis og sveitarfélaga að þau ákvæði sem ríki og sveitarfélög hafa orðið ásátt um í samkomulagi um samskipti sín á milli séu virt.

Ég rifja það aðeins upp í þessu samhengi að í umræðu um málefni sveitarfélaganna hér fyrr í dag bar á góma fjármálareglur sveitarfélaga þar sem rætt var um mikilvægi þess að sveitarfélögin settu sér fjármálareglur. Nú er það afskaplega óskilgreint hugtak í raun og veru og hvaða skuldbindingar fælust hugsanlega í slíkum reglum. En eitt veit ég og það er að í Danmörku eru ákvæði um slíkar fjármálareglur, þau eru fest í lög. Ég er þeirrar skoðunar að ekki sé hægt að setja neinar fjármálareglur um sveitarfélögin öðruvísi en með lögum. Í dönsku lögunum er ekki bara kveðið á um skyldur sveitarfélaganna í þessu samhengi heldur líka um skyldur ríkisins. Kostnaðarmat eins og það sem ég er hér að ræða um er lögfest þannig að í danska þinginu er ekki hægt að leggja fram frumvörp sem hafa í för með sér kostnað fyrir sveitarfélögin öðruvísi en að á bak við þau liggi þá kostnaðarmat. Í þeim dæmum sem við þekkjum annars staðar frá þar sem fjármálareglur hafa verið settar lúta þær ekki bara að skyldum sveitarfélaga, heldur einnig og ekki síður að skyldum ríkisins og hvernig það á að koma fram í þessum samskiptum.

Þess vegna er það skoðun mín að ef menn ætla að vinna áfram einhvers konar fjármálareglur verði það að gerast í frumvarpsformi og koma til umfjöllunar á Alþingi, um þetta verði að setja lög og þau geti ekki bara tekið til sveitarfélaganna heldur verði þá að kveða þar fast á um hvaða skyldur ríkið ber og að ríkið geti ekki lagt nýjar skuldbindingar á sveitarfélögin öðruvísi en að þeim fylgi öruggir tekjustofnar. Þetta vildi ég bara segja í upphafi um þetta mál.

Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef getað aflað mér í dag — þegar ég varð þess áskynja að þetta frumvarp væri hér á dagskrá — var eins og hér kemur fram í greinargerð skipaður starfshópur af fjármálaráðuneytinu 26. október 2006 samkvæmt tilnefningu ráðuneyta, sveitarfélaga og hagsmunaaðila. Efni frumvarpsins er byggt á niðurstöðum þessa starfshóps. Ég hef ekki getað nálgast niðurstöður starfshópsins, skýrsla starfshópsins virðist ekki liggja á lausu. Ég veit að í dag leitaði Samband íslenskra sveitarfélaga eftir því við fjármálaráðuneytið hvort hægt væri að fá þau gögn. Þau fundust ekki og voru ekki aðgengileg hjá fjármálaráðuneytinu og ég hlýt þess vegna að spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvort sá starfshópur sem þarna var skipaður hafi verið sammála um þær tillögur sem hér liggja fyrir. Ég hlýt líka að spyrja vegna þess að ég veit að það var fyrirvari af hálfu fulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga í þessum starfshópi: Hvers vegna er þessa fyrirvara ekki getið í greinargerð með frumvarpinu? Hann er efnislegt innlegg í þetta mál. Það skiptir máli þegar frumvörp eru lögð hér fram á Alþingi að þá sé engum upplýsingum af þessum toga haldið frá þinginu. Þingið á að fá upplýsingar um hvað þessi starfshópur lagði til, ég tala nú ekki um hafi starfshópurinn ekki verið einhuga og/eða ef skilað hefur verið séráliti eða fyrirvörum.

Sigrún Björk Jakobsdóttir, bæjarstjóri á Akureyri, var fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga í þessum starfshópi og hún skilaði fyrirvara sem ég ætla að fá að lesa hér, með leyfi forseta:

„Að mínu mati orkar mjög tvímælis að ganga á þessum tímapunkti frá endanlegum tillögum um kostnaðarskiptingu ríkis og sveitarfélaga á þann hátt sem lagt er til í skýrslunni. Ástæðan er sú að í frumvarpi til mannvirkjalaga, sem senn verður lagt fram á Alþingi, er gert ráð fyrir að skráning í þágu byggingarfulltrúa og Byggingarstofnunar færist í enn meira mæli til Landskrár fasteigna en nú er. Þetta nýja verkefni kann að hafa umtalsverð áhrif á þau sparnaðaráform í rekstri FMR sem gert er ráð fyrir í skýrslunni.

Byggingarstofnun fær enn fremur sérstakan tekjustofn, byggingaröryggisgjald, sem er ætlað að fjármagna starfsemi stofnunarinnar. Gert er ráð fyrir að byggja upp gagnagrunn um mannvirki fyrir Byggingarstofnun sem vistaður verði hjá FMR í Landskrá fasteigna og hlýtur Byggingarstofnun að taka þátt í stofnkostnaði og rekstri þess verkefnis. Byggingarfulltrúar sveitarfélaganna leggja til grunnupplýsingar í þann gagnagrunn en gert er ráð fyrir að sveitarfélög hafi aðgang að upplýsingum úr mannvirkjagrunni Landskrár fasteigna án greiðslu.

Miðað við núverandi aðstæður eru rök fyrir hækkun framlags sveitarfélaganna til reksturs FMR, úr 200 í 250 millj. kr. á ári, fremur veik og gerir Samband íslenskra sveitarfélaga fyrirvara við þá tillögu. Þar má sérstaklega nefna að þótt eignarskattur sé vissulega ekki lengur lagður á er fasteignamatið notað sem grundvöllur útreiknings á vaxtabótum til einstaklinga. Einnig liggur ekkert fyrir um hvenær á yfirstandandi kjörtímabili ríkisstjórnarinnar stimpilgjald verður aflagt en tekjur ríkissjóðs af þeim skatti hafa vaxið gríðarlega undanfarin ár.“

Þetta er fyrirvari sem fulltrúi Sambands ísl. sveitarfélaga gerir við þetta nefndarálit. Eins og ég segi höfum við ekki hér í höndum þetta nefndarálit þannig að það er býsna snúið að ætla að fara að tjá sig mikið um það við þessa umræðu. Ég ítreka það sem ég sagði áðan, ég hefði talið eðlilegt að birta þá skýrsluna sem fylgiskjal með þessu frumvarpi.

Ég ítreka einnig spurningu mína til hæstv. fjármálaráðherra um hvort starfshópurinn hafi orðið sammála um þær niðurstöður sem hér liggja fyrir. Samkvæmt því sem kemur fram í þessum fyrirvara má ætla að kostnaðarauki sveitarfélaga geti orðið a.m.k. 50 millj. kr. á ári vegna þessara breytinga. Eins og við vitum hefur sá gjaldstofn sem hér er um að ræða tilhneigingu til þess að hækka og þar af leiðandi getur þessi kostnaðarauki orðið á komandi árum enn þá meiri en ég er hér að tala um vegna þess að framlagið er bundið við heildarfasteignamat í hverju sveitarfélagi. Ég hlýt því að velta þessu sérstaklega fyrir mér.

Ég ítreka að ekki var gerð sjálfstæð kostnaðarumsögn vegna þessa frumvarps sem á að sjálfsögðu að gera samkvæmt því samkomulagi sem ríki og sveitarfélög hafa gert sín í milli. Mér finnst það mjög miður, og eins og ég sagði áðan undir liðnum um fundarstjórn forseta er þetta að gerast æ ofan í æ. Þetta er ekki til fyrirmyndar í samskiptum ríkis og sveitarfélaga, alls ekki. Það má kannski minna á að í umræðunni um stöðu sveitarfélaganna í dag vakti einn hv. þingmaður stjórnarliðsins, 10. þm. Reykv. n. Steinunn Val-

dís Óskarsdóttir, máls á því að þessi samskipti væru ekki í lagi og velti því fyrir sér hvort það væri tímabært að setja einhvers konar sáttasemjara til að hafa umsjón með samskiptum ríkis og sveitarfélaga. Ekki veit ég hvort hún átti þar kannski við ríkissáttasemjara, að hlutverk hans yrði víkkað út, eða hvort það ætti að skipa sérstakan gerðardóm eða hvað, en bara það að þingmaður úr stjórnarliðinu skuli velta þessu fyrir sér segir auðvitað meira en mörg orð um það að þessi samskipti eru ekki í lagi.

Samkvæmt því sem ég fæ best séð samkvæmt þessu er um að ræða kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin burt séð frá því sem segir hér í kostnaðarmati fjármálaráðuneytisins þar sem því er haldið fram að það sé hæpið að um raunverulega útgjaldaaukningu verði að ræða hjá sveitarfélögunum. Þar er vísað til þess að um sé að ræða breytingar á skráningu og mati fasteigna sem muni hafa í för með sér einhverja hagræðingu fyrir sveitarfélögin. Ég kannast ekki við að það hafi sérstaklega verið til umræðu þegar umræðan stóð um Landskrá fasteigna, að það ætti að hafa einhver áhrif á sveitarfélögin, nema síður væri.

Fyrst og fremst geri ég hér við 1. umr. athugasemdir við það hvernig frumvarpið er borið fram og hvernig það er matreitt inn í þingið. Ég get að sjálfsögðu ekki farið í neina mikla efnislega umræðu um frumvarpið sjálft vegna þess að mér finnst vanta allt sem við á að éta í þetta frumvarp, þ.e. þær tillögur sem starfshópurinn vann. Ég hefði talið mikilvægt að þær hefðu legið hér fyrir þannig að við gætum farið í efnislega umræðu en úr því sem komið er verður hún auðvitað að bíða umræðu í nefnd og 2. umr. um frumvarpið.

Ég ítreka það sem ég sagði hér áðan, virðulegur forseti, mér finnst mjög þýðingarmikið að fyrir liggi kostnaðarmat sem byggir á því samkomulagi sem ríki og sveitarfélög hafa gert um að kostnaðarmat skuli unnið fyrir frumvörp sem hafa í för með sér kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin. Ég hlýt að árétta, enda þótt forseti hafi ákveðið að frumvarpið væri þinglegt og rétt fram borið og viljað taka það til 1. umr., þessar áhyggjur mínar af málinu og spyrja hvort ekki sé hægt að tryggja það í öllu falli — það er eiginlega lágmarkskurteisi — að í þeirri nefnd sem fær þetta mál til umfjöllunar verði kallað eftir viðhorfum Sambands íslenskra sveitarfélaga, kallað eftir kostnaðarmati, hvaða áhrif þetta hefur á sveitarfélögin og hvernig þá eigi að mæta því ef það reynist vera viðbótarkostnaður.

(**Forseti** (MS)**:** Vegna orða sem hv. þingmaður beindi til forseta mun forseti koma því á framfæri við viðkomandi nefnd sem mun fjalla um þetta mál að óskað hafi verið eftir viðkomandi upplýsingum.)

[21:01]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur nokkrar athugasemdir við frumvarpið og framlagningu þess. Þá er auðvitað fyrst til að nefna að frumvarpið er frumvarp fjármálaráðherrans og ríkisstjórnarinnar en ekki starfshópsins eða nefndarinnar sem að því vann. Eins og kom fram í framsögunni er frumvarpið ekki nákvæmlega eins og starfshópurinn skilaði af sér og ber að nefna að í þeirri greinargerð sem starfshópurinn skilaði af sér var sérálit og fyrirvari frá fulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga.

Mér þykir miður ef hv. þingmaður hefur ekki getað nálgast skýrsluna í ráðuneytinu í dag en henni verður að sjálfsögðu komið til nefndarinnar óski hún eftir því. Ástæðan er kannski sú að sá starfsmaður í ráðuneytinu sem hefur farið með þessi mál er í fríi og þess vegna hafa aðrir ekki getað fundið skýrsluna. (Gripið fram í.)

Varðandi hins vegar það að ekki sé kostnaðarmat er greinargerð frumvarpsins bara eitt kostnaðarmat. Greinargerðin og frumvarpið fjalla um hvernig eigi að skipta kostnaði og skilmerkilega er gerð grein fyrir því hvernig sá kostnaður muni skiptast í framtíðinni, þar á meðal á sveitarfélögin, og komist að þeirri niðurstöðu að þar sé ekki um kostnaðarauka að ræða. Hv. þingmaður fjallaði meira að segja um þennan hluta greinargerðarinnar hvað eftir annað í ræðunni. Ég átta mig ekki alveg á því hvað hann er að fara því að þessu er vel til skila haldið.

Síðan varðandi meint tengsl við óframkomið frumvarp til mannvirkjalaga er það bara þannig að þau lög sem um þetta gilda renna út um áramótin þannig að við þurfum að grípa til einhverra ráða. Og mannvirkjafrumvarpið er ekki komið fram, hvað þá að það sé (Forseti hringir.) orðið að lögum, hvað þá að við vitum hvenær þau lög munu taka gildi.

[21:03]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra áttar sig að sjálfsögðu alveg á því hvað ég er að fara. Hann talar gegn betri vitund. Hann veit nákvæmlega hvað ég er að tala um og hvað ég er að vísa í. Það liggur fyrir að í samkomulagi ríkis og sveitarfélaga um kostnaðarmat lagafrumvarpa og stjórnvaldsfyrirmæla gagnvart sveitarfélögunum er kveðið á um það í 3. gr. í reglunum að Sambandi íslenskra sveitarfélaga skuli gefinn kostur á að veita umsögn um mat ráðuneytis á reglugerðardrögum á undirbúningsstigi þeirra og lagafrumvörpum. Þetta er samkvæmt þessum reglum sem ríkið hefur undirritað og ég man ekki betur en að einmitt hæstv. fjármálaráðherra hafi verið annar þeirra ráðherra sem skrifaði undir þetta samkomulag.

Sambandi íslenskra sveitarfélaga var ekki gefinn neinn kostur á því að tjá sig um þann texta sem er í þessu kostnaðarmati þar sem er sagt að kostnaðaraukningin verði engin. Það er kannski bara einfaldast fyrir ríkið að kostnaðarmeta ekki frumvörp fyrir sveitarfélögin eða láta sveitarfélögin ekki sjálfstætt fá möguleika á að tjá sig um kostnaðarmat með því að segja að kostnaðaraukningin verði engin og segja: Það verður engin kostnaðaraukning, og þá þarf ekki að leita álits Sambands sveitarfélaga.

Það er útúrsnúningur. Að sjálfsögðu á sambandið að fá möguleika á því að tjá sig um þetta vegna þess að þetta varðar sveitarfélögin. Þá hefði væntanlega komið í ljós ef ágreiningur hefði verið á milli þessara tveggja aðila um hvort þetta muni leiða til kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin. Menn hefðu þá getað farið yfir það. Það hefði verið vönduð stjórnsýsla. Kannski er þetta mat ráðuneytisins rétt en ég hef fulla ástæðu til að ætla að svo sé ekki, heldur að þær áhyggjur sem Samband íslenskra sveitarfélaga hefur af

kostnaðaraukningu fyrir sveitarfélögin eigi við rök að styðjast. Það er þetta sem ég er að tala um.

Virðulegur forseti. Fjármálaráðherra veit nákvæmlega um hvað ég er að tala um í þessu sambandi.

[21:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður veit líka að varðandi kostnaðarmat vegna sveitarfélaga á frumvörpum ríkisins er ekki um skilyrðisleysi að ræða. Ég vil líta svo á að síðasta ræða hv. þingmanns hafi verið hreinar hártoganir og útúrsnúningur þar sem frumvarpið fjallar ekki um annað en kostnaðarskiptingu og greinargerðin þar með. Þegar hann vísar til þess að Samband íslenskra sveitarfélaga hafi ekki komið að málinu var hann sjálfur í sinni fyrstu ræðu að tala um fulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga í þessari nefnd sem um þetta mál fjallaði og um fyrirvara þess fulltrúa um þetta mál og las m.a. upp úr honum um kostnaðinn. Það að gera grein fyrir kostnaði sveitarfélaganna er til þess gert að nefndirnar hafi upplýsingar um það hvaða áhrif frumvörpin geta haft.

Í þessu tilfelli, eins og fram kemur í greinargerðinni og hefur komið fram í ræðu hv. þingmanns, liggja þessar upplýsingar algjörlega fyrir og því ætti nefndinni ekki að vera neitt að vanbúnaði að vinna í málinu og fara yfir það á þeim grundvelli. Ef hún hefur athugasemdir eða vill fá frekari upplýsingar getur hún leitað eftir þeim. Ef eftir þeim verður leitað í fjármálaráðuneytinu verður orðið ljúflega við því að veita þær og koma þeim á framfæri til þess að liðka fyrir störfum nefndarinnar.

[21:07]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. fjármálaráðherra segir að greinargerð frumvarpsins sé nánast bara kostnaðarmat. Staðreyndin er þó sú að í því kostnaðarmati segir að það sé hæpið að um raunverulega útgjaldaaukningu sveitarfélaganna verði að ræða. Eftir því sem ég fæ best upplýsingar um deilir Samband íslenskra sveitarfélaga ekki þessari skoðun sem kemur fram í frumvarpinu og hefur leitað eftir skýringum, veit ég í dag frá fjármálaráðuneytinu, og ekki fengið þær.

Þarna eru tvö sjónarmið uppi um hvort þetta leiði til kostnaðarauka. Það er alveg ljóst að samkvæmt því samkomulagi sem ég hef margvísað hér í og fjármálaráðherra þekkir því að hann skrifaði undir ber að sjálfsögðu að vinna slíkt kostnaðarmat og gefa Sambandi sveitarfélaga kost á að veita umsögn um það.

Það er rétt hjá hæstv. fjármálaráðherra að það er ekki skilyrðislaust kostnaðarmat. Ef um er að ræða áætlaðan kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin ber hins vegar að vinna slíkt kostnaðarmat. Ég er undrandi á því að hæstv. fjármálaráðherra skuli ekki einfaldlega segja það. Vönduðustu vinnubrögðin væru þau að láta slíkt mat fara fram til að ganga úr skugga um hvaða áhrif þetta hefði á sveitarfélögin en það er eins og menn séu sí og æ að reyna að koma sér undan því að vinna slíkt mat.

Að lokum, virðulegi forseti, hlýt ég að spyrja hæstv. fjármálaráðherra: Komi það í ljós í vinnu nefndarinnar eða í frekari vinnslu á kostnaðaráhrifum þessa frumvarps að það hafi í för með sér kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin, mun þá fjármálaráðherra ekki styðja það að sveitarfélögunum yrði bættur sá kostnaðarauki sem frumvarpið kynni hugsanlega að hafa í för með sér?

[21:09]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breyting á lögum um skráningu og mat fasteigna. Þar er sérstaklega verið að tala um uppbyggingu á svokallaðri Landskrá fasteigna sem er afskaplega merkilegt fyrirbæri sem hefur oft verið rætt í Alþingi.

Árið 2000–2001 voru samþykkt lög um að hækka gjald á íbúðareigendur og að tilhlutan hv. efnahags- og viðskiptanefndar, sem þá hét, var það gjald hækkað nokkuð í meðförum þingsins, sem er óvenjulegt, átti að standa í fjögur ár og standa undir uppbyggingu þessarar skrár. Það var ákaflega metnaðarfullt verkefni sem fólst í því að allar veðbækur yrðu tölvutækar og öll meðhöndlun fasteigna mjög lipur.

Uppbygging skrárinnar tók lengri tíma en ætlað var og er eiginlega núna fyrst lokið, sjö árum seinna, tók þess vegna sjö ár í staðinn fyrir fjögur, og allan þann tíma hafa fasteignareigendur greitt fyrir þennan stofnkostnað. Á síðasta ári var þetta framlengt um eitt ár og þá var sérstaklega rætt í hv. efnahags- og viðskiptanefnd sem ég stýrði þá hvort ekki væri kominn tími til að þessu færi að ljúka. Þá kom fram að í þeirri stofnun sem hefur staðið í þessum framkvæmdum og þessum stofnkostnaði, Fasteignamati ríkisins, var ekki einu sinni gerður munur á rekstri og stofnkostnaði. Það fékkst ekki á hreint hversu stór hluti af þessum gjöldum færi í stofnkostnað og hversu mikið í rekstur. Eðlilega ætti allur stofnkostnaðurinn að hætta þegar búið væri að byggja skrána upp. Svo er ekki.

Þessi skrá nýtist sveitarfélögum óskaplega mikið við að leggja á skatta. Hún nýtist fasteignasölum og öðrum við meðhöndlun og sölu fasteigna, mjög mikil hagræðing að því. Svo nýtist hún tryggingafélögum við að leggja á brunatryggingariðgjald. Þessi skrá er mjög verðmæt og ég vil benda á það, herra forseti, að það eru íbúðareigendur sem hafa staðið undir öllum stofnkostnaðinum og eiga þessa skrá. Þess vegna finnst mér dálítið undarlegt ef þeir eiga að halda áfram að borga af henni og eiga samkvæmt þessari áætlun að borga 141 millj. Ég vil gjarnan að hv. efnahags- og skattanefnd fari sérstaklega ofan í það hvort það sé ástæða til að íbúðareigendur haldi áfram að borga af skrá sem þeir eiga sjálfir, hafa sem sagt staðið algjörlega undir stofnkostnaði við. Ættu ekki hinir aðilarnir sem nýta hana að fara að borga meira?

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að gert er ráð fyrir því að stofnkostnaður fasteignamatsins á þessu ári sé um 715 millj. kr. Tekjurnar hafa vaxið í takt við hækkun fasteignaverðs sem hefur hækkað umfram allt annað. Þessar áætlanir um stofnkostnað hafa farið langt umfram það sem áætlað var.

Svo er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að þessi kostnaður lækki um 75 millj. á næsta ári, 10%, herra forseti, þegar stofnkostnaðinum er hætt. Ég hélt að hann mundi lækka miklu meira. Þegar menn fara að reka þetta batterí með

miklu auðveldari hætti en áður var vegna þess að það er komin svo fín skrá, fínn stofnkostnaður og fínt hugvit og forrit, hélt ég að reksturskostnaðurinn mundi lækka mikið.

Ég mun leggja til að hv. nefnd fari sérstaklega ofan í saumana á því hvað af þessum rekstrarkostnaði hafi verið stofnkostnaður á þessu ári og hvað rekstrarkostnaður. Það var beðið um það síðast og fengust ekki greinargóð svör við því. Einnig vil ég vita hvort ekki sé óeðlilegt að fasteignareigendur haldi áfram að borga af fínni skrá sem þeir einir hafa hannað fyrir aðra aðila eins og sveitarfélögin, tryggingafélögin og fasteignasala. Ég tel að stofnunin eigi að ná inn meiri tekjum með gjöldum og eigi auk þess að draga saman reksturinn þar sem stofnkostnaðinum er lokið.

[21:14]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er bara ein spurning til hv. þm. Péturs H. Blöndals, formanns efnahags- og skattanefndar: Hvaða tekjustofnar eiga þá að koma? Hann segir í lok ræðu sinnar að það eigi að lækka þessi framlög í raun enn þá meira en hér er gert ráð fyrir og að stofnunin eigi að afla meiri tekna með sérstökum gjöldum. Hvaða gjöld eru það og hverjir eiga að greiða þau?

[21:14]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég nefndi líka að stofnunin ætti að draga meira saman í rekstri. Hún á að spara miklu meira en 70 millj., 10%. Þegar hún hættir að stofna skrána, þegar stofnkostnaðinum lýkur, trúi ég ekki öðru en að reksturinn ætti að dragast mikið saman. Auk þess tel ég að aðilar sem nýta skrána, eins og t.d. sýslumenn og aðrir sem voru áður með mannskap í að skrá fasteignabækur, eigi að borga sinn skerf. Nú þarf ekki lengur handvirkar skrár, nú er þetta allt sjálfvirkt.

Ríkið ætti þá að borga einhvern hluta af sparnaðinum. Sveitarfélögin hafa líka óskaplega mikinn sparnað af þessu. Ef við reiknuðum dæmið, hvað þau hafa sparað mikið á þessari fjárfestingu fasteignareigenda, íbúðareigenda, munu þau komast að því að þau hafa grætt óskaplega mikið á þessu, sveitarfélögin, í því að leggja á gjöld. Margir hafa sparað á þessu og ég vil að þeir aðilar taki við rekstrinum þegar fasteignareigendur eru búnir að stofna þessa fínu skrá.

[21:16]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður svaraði alls ekki þeirri spurningu sem ég beindi til hans, þ.e. um hvaða gjöld ættu að koma til viðbótar til að standa undir þessum kostnaði og hverjir ættu að greiða þau. Að lokum talaði hann um að aðrir ættu að taka að sér þennan rekstur, ef ég skildi hann rétt. Átti hann við að það ætti að einkavæða þetta verkefni?

[21:16]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég taldi mig hafa talað nægilega skýrt. Áður vann her manns við að skrá þinglýsingabækur hjá sýslumannsembættunum. Mér skilst að sú vinna hafi minnkað allverulega með tilkomu Landskrár fasteigna. Áður voru sveitarfélögin í miklum vandræðum með að leggja á fasteignagjöld. Mér skilst að sú vinna sé miklu léttari og auðveldari en áður var.

Mér finnst að setja ætti dæmið upp og reikna út hvað þeir hafa hagnast mikið á þessu og greiða inn í þessa stofnun sem því nemur þannig að fasteignaeigendur haldi ekki áfram að greiða gjald og leigu af eign sem þeir hafa sjálfir staðið undir alfarið. Það stóð alltaf til að af yrði mikil hagræðing. Hún hefur orðið. Ég var ekki að fara í felur með það að ég tel að sveitarfélögin megi gjarnan fara dýpra í vasann hjá sér, jafnvel dómsmálaráðuneytið mætti borga hluta af þessu. En ég geri sérstaklega kröfu til þess að stofnunin dragi saman í rekstri því að það er ekki einleikið, þegar hún er búin að fá fjárfestingarframlög í sjö ár í staðinn fyrir fjögur, af síhækkandi gjaldstofni, að hún geti ekki dregið saman nema um 10% þegar stofnkostnaðinum er lokið.

Þetta er eins og menn væru að byggja hús og svo héldu menn áfram að greiða kostnað, sem nemur því að byggja húsið, alla tíð eftir að húsið er risið. Það er búið að byggja þessa skrá, Landsskrá fasteigna, og þá er óeðlilegt að íbúðareigendur haldi áfram að greiða fyrir það.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Tekjuskattur, 1. umr.

Stjfrv., 290. mál (hækkun viðmiðunarfjárhæða, greiðsla barnabóta o.fl.). — Þskj. 326.

[21:18]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um tekjuskatt, nr. 90/2003, með síðari breytingum.

Í frumvarpi þessu eru lagðar til ýmsar breytingar á lögum um tekjuskatt, flestar þeirra minni háttar. Tvær þeirra er þó vert að nefna sérstaklega.

Í fyrsta lagi er lagt til að viðmiðunarfjárhæðir laganna, þ.e. fjárhæðir vegna sjómannaafsláttar, barnabóta og vaxtabóta, hækki í samræmi við forsendur fjárlagafrumvarps fyrir árið 2008. Í því sambandi er rétt að nefna að samkvæmt gildandi lögum um tekjuskatt hækkar persónuafsláttur árlega í samræmi við breytingar á vísitölu neysluverðs næstliðna tólf mánuði, þ.e. frá desember til desember ár hvert. Samkvæmt verðlagsforsendum fjárlagafrumvarps fyrir árið 2008 er áætlað að hækkun vísitölunnar á umræddu tímabili nemi 4,8%. Persónuafslátturinn mun því að óbreyttu hækka í takt við þá forsendu í upphafi næsta árs án sérstakrar lagabreytingar.

Í öðru lagi eru í frumvarpi þessu lagðar til breytingar á reglum um greiðslu barnabóta með börnum sem eru heimilisföst í einhverju ríkja hins Evrópska efnahagssvæðis, í aðildarríki stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu eða í Færeyjum. Þeim breytingum er ætlað að tryggja betur að íslenskar reglur um rétt til barnabóta samrýmist reglugerðum

Evrópubandalagsins um beitingu almannatryggingareglna, þar með talið greiðslu barnabóta, gagnvart launþegum og fjölskyldum þeirra sem flytjast milli aðildarríkja. Um þann rétt hefur ríkt ákveðin óvissa sem ætlunin er að eyða með frumvarpi þessu.

Evrópusambandsreglugerðirnar eru hluti VI. viðauka EES-samningsins og er þeim m.a. ætlað að koma í veg fyrir að aðildarríki geri búsetu fjölskyldu launþega í aðildarríki að skilyrði fyrir greiðslu fjölskyldubóta þar sem slíkt mundi aftra launþega frá því að nýta sér reglur um frjálsa för launþega. Samkvæmt reglugerðunum skal launþegi eða sjálfstætt starfandi einstaklingur sem heyrir undir löggjöf aðildarríkis eiga rétt á þeim bótum sem löggjöf þess aðildarríkis gerir ráð fyrir til handa börnum sem eru búsett í öðru aðildarríki, sé hann talinn framfærandi þeirra á sama hátt og þau væru búsett í fyrrgreindu ríki. Þannig á til að mynda íslenskur ríkisborgari sem starfar í Frakklandi en telst framfærandi barns á Íslandi sama rétt á barnabótum frá frönskum stjórnvöldum eins og ef barnið byggi í Frakklandi. Á sama hátt og pólskur ríkisborgari sem starfar hér á landi en er með börn á framfæri í Póllandi rétt á barnabótum frá íslenskum stjórnvöldum eins og ef barnið væri á Íslandi. Með aðild sinni að Evrópska efnahagssvæðinu ber Íslandi að framfylgja þessum reglugerðum.

Með tillögu frumvarpsins er eins og áður sagði stefnt að því að veita fyrrnefndum reglugerðum traustari lagastoð í íslenskum rétti.

Að lokum eru í frumvarpinu einnig lagðar til ýmsar breytingar á hugtakanotkun og orðalagi, m.a. til samræmis við sambærileg hugtök í lögum um ársreikninga, auk nokkurra leiðréttinga.

Herra forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

[21:21]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka fjármálaráðherra fyrir ítarlega ræðu sem var upplýsandi um þetta mál. Þó er talsvert undir í þessu frumvarpi ef betur er að gáð. Ég vil af því tilefni spyrja hæstv. ráðherra hvort það beri að skilja orðalag fremst í greinargerð á bls. 3 í frumvarpinu þannig að það sé endanleg niðurstaða ríkisstjórnarinnar að hrófla ekki við skattleysismörkum við afgreiðslu fjárlaga og aðrar tengdar lagabreytingar hér fyrir áramót, þ.e. eins og þarna stendur:

„Persónuafslátturinn mun því að óbreyttu hækka í takt við þá forsendu í upphafi næsta árs án sérstakrar lagabreytingar.“

Er þetta útskýringarorðalag eða er þetta orðalag sem gefur í skyn að hæstv. ríkisstjórn hafi einhver áform um að hækka persónuafsláttinn meira? Tæpast á að skerða hann þannig að hann haldi ekki í við verðlag. Það eru auðvitað veruleg tíðindi ef það er endanleg niðurstaða hjá ríkisstjórninni að það verði ekki hróflað við skattleysismörkunum, þau hækki ekki neitt. Efast má um að þetta dugi til að halda í við verðlagið eins og verðbólguþróunin er að læðast aftan að mönnum núna.

Nú man ég ekki nákvæmlega loforð Sjálfstæðisflokksins, ef einhver voru, um skattleysismörk en svo mikið man ég að Samfylkingin hafði fögur orð um að gera þar verulega bragarbót. Það vill svo til að það eru a.m.k. tveir hæstv. ráðherrar í salnum sem geta staðfest þetta. Það var að vísu svolítið mismunandi eftir því hvar í kosningabaráttunni Samfylkingin var stödd og hverjir töluðu fyrir hana hversu vel hún ætlaði að gera. En menn muna eftir loforðum og tölum, bæði að 100 þús. kr. væri náttúrlega algert lágmark og 120 þús. kr. man ég eftir líka á fundi. Síðan mun í Borgarnesi — það er svo undarlegt þegar Samfylkingin kemst til Borgarness að þá verða alltaf tíðindi — mun einn af vöskustu frambjóðendum Samfylkingarinnar hafa lofað 150 þús. kr. skattleysismörkum. Það gerði hv. þm. Ellert Schram á fundi með öldruðum í Borgarnesi og að því eru mörg vitni.

Þess vegna hlýtur að vekja verulega athygli ef þetta er niðurstaðan, að Samfylkingin ætli ekki að standa við þetta kosningaloforð frekar en svo mörg önnur sem hér hefur borið á góma, t.d. í tengslum við fjárlagafrumvarpið. Fyrsta spurningin er því ósköp einfaldlega þessi: Er þetta til staðfestingar því að það sé endanleg niðurstaða ríkisstjórnar, stjórnarflokkanna og meiri hluta þeirra, að skattleysismörk verði ekkert hækkuð á þessu ári? Ég kalla það að sjálfsögðu ekki hækkun að þau taki verðbólgu- eða verðlagsuppfærslu.

Í öðru lagi vil ég spyrja lítillega um aðra liði, þ.e. sjómannafrádráttinn sem á að taka hækkunum samkvæmt sömu tölu, 4,8%, sem mundi vera áætluð tólf mánaða hækkun vísitölu neysluverðs miðað við mælingu hennar í desember. Hins vegar vekur athygli að viðmiðunarfjárhæð barnabóta á einungis að hækka um 3,2%. Þar er allt í einu notað orðalagið „í samræmi við áætlaða meðalhækkun á vísitölu neysluverðs“, skerðingarmörkin liðlega 8% í samræmi við meðalhækkun launavísitölu. Hverju sætir að viðmiðunarfjárhæðir barnabóta hækka þarna um nokkuð lægri prósentu en hinar viðmiðunarfjárhæðirnar, þ.e. persónufrádráttur þá og sjómannaafsláttur? Vildi hæstv. fjármálaráðherra vera svo vinsamlegur að skýra það?

Þriðja atriðið sem mig langar að gera að umtalsefni er lagabreyting um greiðslu barnabóta til allra þeirra sem njóta réttinda innan Evrópska efnahagssvæðisins og reyndar í Færeyjum, sem væntanlega er á grundvelli Hoyvíkursamningsins: Er þetta virkilega til staðfestingar á því sem mig hefur lengi grunað, þykist reyndar hafa upplifað sjálfur, að íslensk stjórnvöld hafi allt frá 1994 og fullgildingu EES-samningsins vanefnt að tryggja þessi réttindi? Mér er nær að halda að svo sé. Svo mikið veit ég, og tala af eigin reynslu, að á árumum 1995–1997 var framkvæmd þessara mála í algeru skötulíki af hálfu íslenskra stjórnvalda og börn Íslendinga búsett erlendis tímabundið fengu ekki barnabætur frá íslenska ríkinu. Þetta var svo mikið hneyksli að a.m.k í. einu ef ekki tveimur hinna Norðurlandanna greiddu viðkomandi lönd þann hlutinn sem átti að koma frá Íslandi vegna þess að þar nálgast menn þetta út frá réttindum fjölskyldnanna, rétti barnanna, og niðurstaða skattayfirvalda, t.d. í Svíþjóð, var sú að börnin eða fjölskyldur þeirra ættu ekki að missa þennan rétt sinn þótt Íslendingar hefðu ekki mannað sig upp í að framfylgja þessu, raunar bæði ákvæðum hins norræna samnings og samningsins um Evrópska efnahagssvæðið eftir að hann kom hér til sögunnar.

Hvers vegna þarf lagabreytingu svo seint sem á árinu 2007 ef framkvæmdin á þessum hlutum hefur verið í lagi?

Það er svo sem auðvitað hægt að segja að betra sé seint en aldrei og það eigi að fagna því að loksins eigi að koma þessu í lag en ég held að menn eigi þá að viðurkenna, ef svo er, að þetta hafi ekki verið framkvæmt eins og til stóð af hálfu íslenskra yfirvalda. Það er auðvitað stórkostlega ámælisvert að þær reglur og lög samræmist ekki reglum Evrópusambandsins að þessu leyti, um rétt til barnabóta og beitingu almannatryggingareglna gagnvart launþegum og fjölskyldum þeirra.

Hver er grunnreglan? Jú, hún er ósköp einföld, hefur verið svo síðan 1994 og hefur lengi verið svo samkvæmt gamla norræna samningnum. Hún á að vera sú að menn missi einskis af réttindum sínum þó að þeir flytjist búferlum innan svæðisins. Þannig á það að vera. Ég spyr hæstv. fjármálaráðherra: Hefur hann upplýsingar undir höndum um hvernig þessu verði hagað? Hvað er á bak við þetta dularfulla orðalag þar sem einhvers staðar er tekið svo til orða að það eigi að „tryggja þetta betur“ og það hafi „ákveðin óvissa ríkt“? Er með þessu orðlagi reynt að breiða yfir það að þetta hafi aldrei verið í lagi af hálfu Íslendinga og aldrei framkvæmt? Væri þá ekki heiðarlegra að segja það?

Ég þekki þetta af eigin raun. Það er að vísu langur tími síðan en ég veit að þessar reglur voru ekki virkar. Þá var því ekki borið við að það vantaði lagastoð eða að þetta væri eitthvað óljóst því að þetta var tekið í lög strax með fullgildinu, í framhaldi að fullgildingu EES-samningsins. Ég geri ráð fyrir að það hafi verið áður í lögum heimilt gagnvart norræna svæðinu að þetta mætti gera. Ég held að ég muni það alveg örugglega rétt að í lögum um tekju- og eignarskatt, t.d. þeim kafla sem snýr að greiðslu barnabóta, hafi verið heimildir sem vísuðu til ákvæða EES-samningsins. Sé þetta rétt er það alveg með endemum að tekið hafi talsvert á annan áratug að koma þessu í lag og nú sé loks reynt að gera bragarbót á því með því að styrkja lagastoð þessara ákvæða, sem mér er til efs að hafi þurft í raun, einfaldlega vegna þess að ég held að það hafi verið framkvæmdin hér heima sem hafi verið í molum hjá íslenskum yfirvöldum.

Enginn virtist kannast neitt við neitt á sínum tíma þegar ég fór að grafast fyrir um þessi mál. Skattstjórar umdæmanna vísuðu á yfirmenn sína og fjármálaráðuneytið og eftir dúk og disk varð það eiginlega niðurstaðan að þetta væri einfaldlega ekki komið til framkvæmda. Ég held að það væri fróðlegt að fá svör um þetta, virðulegi forseti, frá ráðherra. Ég ætla ekki að orðlengja um þetta en bíð spenntur eftir því að heyra hin pólitísku tíðindi sem sem væntanlega koma til með að felast í svari ráðherrans.

[21:32]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Í fyrsta lagi er um sérstök ákvæði að ræða hvað varðar hækkun á persónuafslætti sem eru miðuð við verðbólgu síðustu 12 mánuði og þótti rétt að láta það einnig taka yfir sjómannaafsláttinn, svo tengdur sem hann er persónuafslættinum. Hins vegar þótt rétt að halda áfram með hefðbundna viðmiðun á öðrum þáttum sem miða við breytingar á meðaltalsverðlagi á milli ára. Til lengri tíma litið ætti það að koma út á það sama.

Hv. þingmaður spurði hvort búið væri að taka ákvörðun um að hækka ekki persónuafsláttinn. Í því sambandi vitnaði hann til orðalags til útskýringar á því að til þess að það breyttist þyrfti að koma til lagabreyting. Ekki stendur til af hálfu ríkisstjórnarinnar að leggja fram slíkt lagafrumvarp nú.

Varðandi að réttindi barna, sem greiða má barnabætur með, séu betur tryggð, eru lögin í dag þannig að bæði framfærandi og barn þurfa að vera tryggð á grundvelli almannatryggingalaga til þess að hægt sé að greiða barnabætur. Með frumvarpinu verður því breytt þannig að einungis framfærandinn þarf að vera tryggður á grundvelli almannatryggingalaga en ekki barnið líka, eins og væri ef barnið væri búsett á Íslandi. Ef barn er hins vegar búsett annars staðar er það ekki tryggt á grundvelli almannatryggingalaganna. Ég vona að mér hafi tekist að útskýra það. Eftir sem áður getur vel verið rétt, frú forseti, að við hefðum átt að vera búin að gera þá breytingu fyrir löngu síðan.

[21:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það staðfestir sem sagt að barnabæturnar munu hækka minna en skattleysismörk eða persónufrádráttur og sjómannafrádráttur og jafnframt að valin er sú viðmiðun sem leiðir til minni hækkunar þar. Það er augljóst mál að við þessar aðstæður virðist stefna í að þær rýrni að verðgildi miðað við það sem lagt er til. Verið getur að það komi jafnvel eða betur út við einhverjar aðrar aðstæður og annars konar verðbólguþróun þegar öðruvísi stendur á árinu en virðist gera núna og munar þarna 1,6%. Þær rýrna þess vegna talsvert.

Í öðru lagi var staðfest, og þarf þá væntanlega ekki frekari vitna við og sitja hér líka þögulir hæstv. ráðherrar Samfylkingarinnar, að ekki á að lyfta skattleysismörkunum um eina einustu krónu umfram áætlaða verðbólgu á næsta ári. Það eru þá öll afrekin sem menn ætla að ráðast í eða vinna í framhaldi af sínum digru kosningarloforðum um mikla hækkun skattleysismarka.

Í þriðja lagi varðandi réttindi fjölskyldna til bótagreiðslna, óháð búsetu innan Evrópska efnahagssvæðisins, er mér nær að halda að í svari ráðherra blundi í raun staðfesting á því sem ég óttaðist, að framkvæmdin hafi verið í skötulíki allan tímann síðan samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið var gerður og guð má vita hve lengi gagnvart norræna markaðnum. Málið, eins og ég þekki til, snýst ekki aðeins um erlenda ríkisborgara, t.d. sem vinna hér, eru skattgreiðendur en eiga börn á sínu framfæri erlendis. Ég held að það hafi líka bitnað á börnum Íslendinga búsettum erlendis tímabundið, þótt fyrirvinnan eða sá sem hér væri skattskyldur byggi á Íslandi. Ég held því að íslenskir ríkisborgarar (Forseti hringir.) hafi orðið af rétti sínum í þeim efnum í stórum stíl.

[21:36]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta hafa verið mjög fróðlegar umræður. Komið hefur fram að barnabætur hækka að hlutfalli til minna en skattleysismörk og ýmis önnur viðmið í tekjusköttum.

Mig langar til að rifja upp umræðu sem fór fram á Alþingi í upphafi ársins. Þá var sagt úr ræðustóli m.a., með

leyfi forseta, nánar tiltekið 30. janúar 2007:

„Árið 1995 voru greiddar ótekjutengdar barnabætur til allra barna að 16 ára aldri en nú eru þær einungis greiddar til barna að 7 ára aldri. Þetta er veruleg breyting sem kom raunverulega í valdatíð þessarar ríkisstjórnar í upphafi, að hætta að greiða ótekjutengdar barnabætur til allra barna að 16 ára aldri. Ég býst við að ekkert land sé hægt að finna sem greiðir eins lágar barnabætur og hér er gert og skerðingin er örugglega hvergi eins mikil og hérna. Þær eru raunverulega alls staðar ótekjutengdar og greiddar í flestum tilvikum börnum að 16 eða 18 ára aldri. Þar er um raunverulegar barnabætur að ræða, virðulegi forseti, en í höndum þessarar ríkisstjórnar hafa barnabæturnar orðið að láglaunabótum.“ (Gripið fram í.)

Síðar segir sami ræðumaður eftir að hafa furðað sig á því að stjórnarliðar skuli hafa kjark til að koma í ræðustól á Alþingi og berja sér á brjóst og ræða um barnabætur á Íslandi.

Ræðumaður segir, með leyfi forseta:

„Hver er staðreyndin í þessu máli? Ég hef látið reikna þetta allt saman út. Staðreyndin er sú að barnabætur skertust frá 1995 til 2005 um 10.450 millj., um liðlega einn milljarð á hverju einasta ári frá því að þessi ríkisstjórn tók við. Barnabætur hafa hækkað frá 1995 um 14% meðan vísitala neysluverðs hefur hækkað um 41%. Þetta eru staðreyndir málsins og liggja fyrir reiknaðar út af hagfræðingi, barnabæturnar hafi verið skertar um liðlega einn milljarð á hverju ári frá því að þessi ríkisstjórn tók við. Þær hafa hækkað um 14% frá 1995 og vísitala neysluverðs um 41%.“

Hér var verið að tala fyrir frumvarpi sem Samfylkingin flutti og það var 1. flutningsmaður frumvarpsins, hæstv. núv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir, sem hafði orðið. Hún sagði við forseta þingsins að það væri eitt af brýnustu úrlausnarefnum þingsins og óskaði eftir því að það fengi hraða meðferð.

Mig langar nú að beina þeirri spurningu til hæstv. fjármálaráðherra hvort ekki hafi komið til tals við ríkisstjórnarborðið af hálfu Samfylkingarinnar, ráðherra Samfylkingarinnar hæstv., að knýja fram breytingar á barnabótakerfinu þannig að fulltrúar þess flokks gætu nú komið hér kinnroðalaust í ræðustól á Alþingi. Ég hef margoft spurt um þróun barnabóta á undanförnum árum. Síðast fékkst við því svar undir lok undir lok vorþings og kom fram að árið 1991 voru barnabætur á föstu verðlagi miðað við árið 2005 7,5 milljarðar rúmir en voru á árinu 2005 komnir niður í 5,3 milljarða. Það gerðist þrátt fyrir hin digru loforð Framsóknarflokksins á sínum tíma um að stórbæta barnabótakerfið og varð tilefni þess að hæstv. núv. félagsmálaráðherra og sá sem hér stendur vöktu athygli á þróun barnabótanna og sviknum fyrirheitum í því efni. Ég hef hér útskrift af ræðuhöldum sem fram fóru á síðasta degi þingsins þar sem ég vakti athygli á því svari sem ég hafði þá nýfengið í hendur um hver þróunin hefði verið. Hæstv. fjármálaráðherra, Árni M. Mathiesen, varð til svara fyrir hönd ríkisstjórnarinnar og varð reyndar nokkuð svarafátt.

Jóhanna Sigurðardóttir, hæstv. félagsmálaráðherra, tók mjög undir málflutning minn og sagði m.a., með leyfi forseta:

„Það er mjög vel við hæfi á þessum síðasta degi þingsins á kjörtímabilinu að ræða svar fjármálaráðherra um skerðingu á barnabótum þar sem ráðherrann staðfesti sjálfur það sem við höfum ítrekað haldið fram í Samfylkingunni,“ — það var reyndar svar sem var að koma við fyrirspurn frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, en látum vera — „þá gífurlegu skerðingu sem orðið hefur á barnabótum á kjörtímabilinu sem er um 10 milljarðar frá árinu 1995 til 2005 og staðfest er í þessu svari. Þó að verið sé að bæta þetta á síðasta ári og þessu ári þá er eingöngu verið að skila litlu til baka af þeim tíu milljörðum sem hafa verið teknir af barnafólki, kannski innan við 20%. Það sem verra er, er líka það að núverandi ríkisstjórn hætti að greiða ótekjutengdar barnabætur ...“

Síðan fer hæstv. ráðherra út í málflutning sem ég hef hér vísað til og hún hafði uppi við annað tækifæri eða í ársbyrjun, 30. janúar.

Ég vil fá það upplýst — það er synd að hér skuli enginn vera til svara úr Samfylkingunni (**SJS:** Þeir fóru úr salnum) — þeir eru allir flognir burtu úr salnum en hæstv. fjármálaráðherra situr hér sem betur fer. Ég beini til hans þeirri spurningu hvort rætt hafi verið við ríkisstjórnarborðið á síðustu dögum eða vikum við fjárlagagerðina eða við gerð frumvarpsins sem er til umræðu, að bæta í barnabótakerfið í anda þess sem talað var yfir og vitnað hefur verið til af hálfu Samfylkingarinnar. Ég óska eftir að fá svar við því frá hæstv. fjármálaráðherra.

Ég veit að því miður tíðkast um of að ráðherrar komi sér hjá því að svara en það er einföld, efnisleg, málefnaleg spurning. Ég óska eftir að fá það upplýst hvort Samfylkingin hafi talað fyrir því við ríkisstjórnarborðið að hækka barnabæturnar og hver hafi þá verið afstaða Sjálfstæðisflokksins. Samfylkingin hefur áður talað með ákveðnum hætti um þær svívirðilegu skerðingar sem barnafólk hefur þurft að sæta á undanförnum árum. Komu kröfurnar aldrei fram frá Samfylkingunni eða komu þær fram og var hafnað af hálfu Sjálfstæðisflokksins? Mér finnst eðlilegt að við fáum það upplýst við umræðu um málið, þegar hún verður, eftir allar yfirlýsingarnar, allar miklu heitstrengingarnar um úrbætur. Við skulum ekki gleyma kosningaloforðunum sem gefin voru í sambandi við barnabæturnar. (Gripið fram í.) Ég bíð eftir að hæstv. fjármálaráðherra verði við beiðni minni og svari þeirri einföldu spurningu.

[21:45]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég minnist vel þeirrar umræðu sem hv. þingmaður vitnaði til í lok þingsins í vor. Ég minnist þess reyndar ekki að mér hafi verið svarafátt. Ég man ekki betur en ég hafi svarað hv. þingmanni fullum hálsi með talnalegum rökum um það hversu mjög svo kjör barnafjölskyldna hefðu batnað í tíð ríkisstjórnarinnar. En við skulum ekki deila um það núna.

Hins vegar varðandi spurningu hans um hvað hefði borið á góma við ríkisstjórnarborðið og við gerð fjárlaganna þá held ég að hv. þingmaður geri sér fullkomna grein fyrir því að það er engan veginn við hæfi að ég sé að tíunda það hér hvað hver hefur sagt eða lagt til, hvaða rök einstakir ráð-

herrar í ríkisstjórninni hafa komið með og hvaða afstöðu þeir hafa tekið til einstakra liða við vinnslu fjárlagafrumvarpsins. Ég held að hv. þingmaður hafi gert sér vel grein fyrir því áður en hann spurði spurningarinnar að það væri engan veginn við hæfi að ég gæfi upp slíkar upplýsingar ef ég hef þá haldið því eitthvað sérstaklega til haga hvað einstakir ráðherrar, hvort sem þeir eru úr mínum flokki eða samstarfsflokknum, hafa haldið fram í þeirri umræðu sem jafnan fer fram þegar unnið er að gerð fjárlaga.

[21:47]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Stjórnarliðar hafa nú ekki verið sérstaklega feimnir við að viðra skoðanir sínar, jafnvel um ágreiningsefni um Evrópusambandið, um evruna eða um hernaðarmálin. Auðvitað vilja menn fá að vita hvað sérstakur hermálaráðherra ríkisstjórnarinnar, formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir hafi haft til þessara mála að leggja. Á maður að trúa því að hún hafi fremur talað fyrir aukningu hernaðarútgjalda á Íslandi, á annan milljarð króna, í stað þess að færa barnafólki raunverulegar kjarabætur?

Hæstv. fjármálaráðherra, Árni M. Mathiesen, segir að sér hafi ekki orðið svarafátt. Upphafsorð hans við þessa umræðu voru, með leyfi forseta: „Ég verð að viðurkenna að ég er svona hálfaumur yfir þessu svari sem hv. þingmaður var að vitna til.“ Þetta er nú samkvæmt mínum kokkabókum að verða svarafátt en reyndar skal geta þess sem síðar kom í svarinu, að hæstv. ráðherra vísar til þess að á kosningaárinu hafi ríkisstjórnin bætt verulega í. Svarið hafi því ekki náð nema fram á árið 2005.

Mér finnst ekkert óeðlilegt að spurt sé um afstöðu stjórnarflokkanna og einstakra ráðherra þegar um er að ræða kosningaloforð, loforð sem kjósendum voru gefin fyrir kosningar. Þá er eðlilegt að um það sé upplýst á Alþingi.

[21:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Nú vill svo bærilega til og ber svo vel í veiði að hér eru viðstödd umræðuna formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra og fyrrverandi formaður Samfylkingarinnar, hæstv. iðnaðarráðherra, og formaður heldri manna eða eldri manna félags Samfylkingarinnar, fyrrverandi forseti ÍSÍ og KSÍ og ýmislegt fleira, hv. þm. Ellert B. Schram. Þannig að hér vantar ekki stórmennin til að standa fyrir svörum.

Hæstv. fjármálaráðherra neitar með öllu, sjálfsagt af tillitssemi við hið brothætta andrúmsloft í ríkisstjórninni, að upplýsa hverju það sæti að barnabætur eigi ekki að hækka verulega nú við afgreiðslu fjárlaga og laga fyrir áramótin, eins og menn hafa gengið út frá miðað við málflutning Samfylkingarinnar. Það á ekki síst við um hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur, sem fór hamförum í fyrravetur á síðasta degi þingsins, hneykslaðist á því hvernig fyrri ríkisstjórn hefði skert barnabætur og ekki stóð á fyrirheitunum um að því yrði snarlega kippt í liðinn kæmist Samfylkingin til einhverra áhrifa.

Nú stöndum við frammi fyrir niðurstöðum sem hæstv. fjármálaráðherra staðfesti hér áðan, að það eru ekki áform ríkisstjórnarinnar að flytja aðrar tillögur en þær sem þegar liggja fyrir samkvæmt fjárlögum og þetta frumvarp vísar í eða felur í sér. Barnabætur munu því skerðast að raungildi á næsta ári allverulega, vegna þess að það er notuð sú viðmiðun eða valin sem er óhagstæðari í þessu tilviki og felur í sér aðeins 3,2% hækkun á sama tíma og áætluð 12 mánaða hækkun vísitölu neysluverðs verður 4,8%, hið minnsta samkvæmt spá.

Það er því aldeilis ekki verið að bæta í heldur er nokkuð ljóst að bæturnar koma til með að rýrna. Ég hvet málsvara Samfylkingarinnar til að taka þátt í umræðunni og ég spyr þá: Er þetta gert að tillögu Samfylkingarinnar eða var Samfylkingin ofurliði borin með einhverjar tillögur um að hækka barnabætur en náði þeim ekki fram? Menn geta þá gert það upp við sig hvort þeir vilji taka viljann fyrir verkið eða hneykslast frekar á hinu að Samfylkingin skuli vera svona lin að hún hafi ekkert í gegn. Ég veit að formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra heyrir mál mitt.

Það getur varla verið svo stórmikilvægur einkafundur sem hún á með hæstv. samgönguráðherra að hún megi ekki verða við því að sinna hér þingskyldu sinni og svara fyrir Samfylkinguna í þessum efnum. Er það niðurstaðan, að skattleysismörkin muni ekki hækka neitt? Jafngrátt og þau hafa verið leikin undanfarin ár halda þau varla í við verðlag. Við þekkjum hvernig skattbyrðin hefur flust til frá hátekju- og meðaltekjufólki yfir á lágtekjufólk og engir hafa nú vitnað oftar í t.d. rannsóknir Stefáns Ólafssonar prófessors en einmitt Samfylkingin, kannski fyrir utan mig. Stefán Ólafsson hefur gert miklar rannsóknir á því hvernig það að halda skattleysismörkunum niðri og láta þau tæplega fylgja verðlagsþróun, hvað þá þróun launa, hefur orðið til þess að mikil skattbyrði hefur verið flutt niður eftir launaskalanum. Þetta er nánast óumdeilt, það er kannski einn maður á Íslandi sem efast um þetta, Hannes Hólmsteinn Gissurarson.

Það á sem sagt ekki að hrófla við því hér og það sem vekur kannski enn meiri furðu er að barnabæturnar eigi að rýrna. Er Samfylkingin sátt við þetta og hefur hún engin áform um að reyna að knýja fram einhverjar breytingar á þessu á þeim dögum sem eftir lifa þingsins fyrir jól? Það væri auðvitað lafhægt því 3. umr. er eftir og ákaflega einfalt að útbúa breytingartillögur um hækkun þessara liða, t.d. barnabótanna, ég get gert það fyrir Samfylkinguna ef það skyldi vefjast fyrir henni í ár. Það hefur ekki gert það undanfarin ár þegar hún var í stjórnarandstöðu. Þá kunni Samfylkingin að semja breytingartillögur um gríðarlega hækkanir á þessum hlutum. En hvar eru þær nú? Eða er þess kannski að vænta að Samfylkingin muni flytja þingmannatillögu til breytinga um hækkun á barnabótum af því hún hafi ekki komið því fram í ríkisstjórninni?

Ég held að Samfylkingin geti ekki kveinkað sér undan því að hún sé spurð út í þessa hluti miðað við málflutning hennar hér á undanförnum þingum. Engin manneskja hefur tekið jafndjúpt í árinni og hneykslast jafnóskaplega á frammistöðu fyrri ríkisstjórnar á þessu sviði og hæstv. núverandi félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir. Það hlýtur að mega ganga eftir því og reyna að fá um það upplýsingar hverju það sæti að menn ætla þá ekki að reynast sjálfum sér samkvæmari en raun ber vitni og hvort ekki

einu sinni hafi verið gerð tilraun til þess, t.d. í ríkisstjórn eða í þingflokki Samfylkingarinnar þegar fjárlagafrumvarpið var þar staðfest, að breyta þessu.

Er það virkilega þannig að hver einn og einasti af 18 þingmönnum Samfylkingarinnar samþykkti fyrirvaralaust strax í haust að það yrðu engar hækkanir á skattleysismörkum og að barnabætur mundu rýrna? Er það þannig? Það væri fróðlegt að fá einhverjar upplýsingar um það hér. Ef svo er komið hjá Samfylkingunni að hún ratar ekki lengur í þennan ræðustól eða brestur alveg gjörsamlega kjark til þess að standa fyrir máli sínu þá verður auðvitað við það að búa. En þá segir það líka mikla sögu.

[21:55]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ekki rétt hjá hv. þingmanni að þrátt fyrir að mismunandi aðferðum sé beitt við uppfærslu á þeim tölum sem um er að ræða þá muni barnabæturnar rýrna. Barnabæturnar eru hækkaðar miðað við þá vísitöluhækkun sem er í frumvarpinu sem miðar við breytingar á meðalverðlagi á milli ára. Það sem er að gerast þá núna er að breytingin er frá meðaltalsverðlagi ársins 2007 til meðaltalsverðlags ársins 2008 eins og því er spáð. Hins vegar miðast hækkun persónuafsláttar við vísitöluhækkun síðustu 12 mánaða frá áramótum að telja. Þarna er einfaldlega verið að beita mismunandi aðferðum og þetta endurspeglar reyndar mismunandi aðferðir sem notaðar eru þegar verið er að mæla verðbólguna. Það má segja að þessi 12 mánaða aðferð sem er notuð við persónuafsláttinn endurspegli þá aðferð sem Seðlabankinn gjarnan notar þegar hann er að mæla verðbólguna þegar hann horfir 12 mánuði aftur í tímann, í baksýnisspegilinn eins og oft er sagt. Hins vegar þegar verið er að nota breytingar á meðaltalsverðlagi á milli ára þá er það meira í takt við þær verðlagsbreytingar sem jafnan eru notaðar þegar verið er að fjalla um fjárlagafrumvarpið og vinnu við það.

Ástæðan fyrir því að svona er fyrirkomið varðandi persónuafsláttinn er sú að þetta var niðurstaða í samkomulagi sem gert var við Alþýðusambandið á sínum tíma þegar þessari skipan var komið á. Sjómannaafslátturinn tengist mjög persónuafslættinum og þar sem hann hefur ekki alltaf reglulega hækkað þá þótti rétt að nota sömu aðferð við hann, svo ég útskýri þetta, frú forseti, eins og ég best get.

[21:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir og ég tek skýringar hans alveg gildar, svona tæknilega séð. Ég vefengi þær ekkert og ég hygg að þetta sé alveg laukrétt, að þetta skýri muninn. Ég fagna því að sjálfsögðu og tel það náttúrlega rétt hjá hæstv. ríkisstjórn að láta sjómannafrádráttinn frekar njóta vafans og taka af þessari hærri prósentustigshækkun upp á 4,8% eins og skattleysismörkin. Það finnst mér að sjálfsögðu eðlilegt enda er þarna í raun og veru um sérstök skattleysismörk að ræða fyrir sjómenn.

Það sem mér sýnist hins vegar gerast við núverandi aðstæður er að með þeirri aðferð sem barnabæturnar notast við í því tilviki þá munu þær koma óhagstæðar út núna. Ég held að það hljóti eiginlega að segja sig sjálft. En viðmiðunin er önnur og það er notuð sú reikniregla sem þarna hefur verið fylgt. Ég vefengi ekki að það sé rétt.

Skerðingarmörkin fylgja hins vegar launavísitölu og hækka um liðlega 8% og það er í samræmi við meðalhækkun launavísitölu. Þá fór ég að reyna að rifja upp í huganum kauphækkanaprósenturnar samkvæmt enn gildandi kjarasamningum. Er þá ekki nokkuð ljóst t.d. að einnig þarna verða tekjulágir hópar eða fjölskyldur sem eingöngu hafa fengið taxtahækkanir en ekki notið launaskriðs, fyrir skerðingu? Ég held það að sé alveg ljóst að þetta kemur óhagstætt út í slíkum tilvikum.

Það er ekki ofrausninni fyrir að fara og ekki eru launamenn látnir njóta vafans. Ekki eru t.d. barnabæturnar meðhöndlaðar eins og sjómannafrádrátturinn. Það hefði sjálfsagt og örugglega verið hægt að gera, því með því að setja einfaldlega hærri peningaupphæð inn í fjárlagafrumvarpið þá væri hægt að borga hærri barnabætur.

[22:00]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka skýringar mínar gildar en þá verðum við líka að hafa í huga að þessari aðferð hefur verið beitt við barnabæturnar frá ári til árs og þær eru raunverulega frá meðaltalsverðlagi eins árs til þess næsta og svo koll af kolli. Ef hinni aðferðinni væri síðan beitt áframhaldandi, að hún sé þá frá upphafi árs til loka árs og aftur frá upphafi til loka árs, kemur það í sama stað niður þó að mælingarnar séu á misvíxl þegar byrjað er á þennan hátt. Á endanum kemur það í sama stað niður því að verið er að mæla sama hlutinn. (Gripið fram í.)

Aðrar uppfærslur, sem um er að ræða, eru hluti af þeirri sveiflujöfnun sem er innifalin í íslenska skattkerfinu. Þegar vel árar og tekjur eru miklar hækka skattarnir raunverulega vegna þess að tekjurnar eru að aukast, ekki vegna þess að prósentan sé að hækka. Hin sjálfvirka sveiflujöfnun er innbyggð í kerfið og er það talið til fyrirmyndar hvað skattkerfi varðar. Þegar verr árar og tekjur eru lægri og hækka hægar verður skattbyrðin á móti léttari. Þetta skiptir verulegu máli og eins og ég segi er þetta jafnan talinn kostur á íslenska skattkerfinu til viðbótar við þann einfaldleika sem þar er að finna.

[22:02]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir málefnalega umræðu og greinargóð svör við þeim spurningum sem beint er til hans. Hið sama verður ekki sagt um fulltrúa Samfylkingarinnar. Hér í hliðarsal fyrir stundu var formaður þess flokks, hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, og til hennar var beint spurningum og til annarra forsvarsmanna Samfylkingarinnar. Spyrja má hvort pólitískar skylmingar við Samfylkinguna eigi rétt á sér nú og ég vil færa nokkur rök fyrir því.

Ekki er liðið ár síðan umræða fór fram um barnabótakerfið á Íslandi og Samfylkingin lagði reyndar fram frumvarp, eins og ég vísaði til hér áðan, í byrjun þessa árs um gagngerar úrbætur á því sviði. Síðan gerist það rétt fyrir

kosningar, gott ef það var ekki á síðasta degi þingsins, að umræða var tekin um barnabæturnar og þá var eftirfarandi sagt — og langar mig til að vitna í núv. hæstv. félagsmálaráðherra eftir að hún hafði farið með þá rullu sem ég vísaði til áðan, um stórfelldar skerðingar á barnabótum í valdatíð Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks.

Hæstv. ráðherra segir, með leyfi forseta, og bið ég menn að taka eftir:

„Þetta er auðvitað hrein skömm fyrir ríkisstjórnina og þetta er minnismerki um svik stjórnarflokkanna við barnafjölskyldur, ekki bara í þessu máli heldur varðandi fæðingarorlofsgreiðslur, sem hafa verið verulega skertar á kjörtímabilinu og eru ekki 80% af launum heldur 72–74%. Þetta eru líka svik við fjölskyldur að því leyti að því var heitið hér á þingi árið 1991 í samræmi við þingsályktunartillögu frá Alþingi að heildarstefna yrði mótuð í málefnum barna og unglinga og það hefur verið svikið þrátt fyrir að fyrir lægi vilji Alþingis í samþykktri þingsályktunartillögu að það verði gert. Ríkisstjórnin hefur farið illa með barnafjölskyldur og það verður sannarlega bætt þegar núverandi ríkisstjórn fer frá og við tekur ríkisstjórn okkar jafnaðarmanna.“

Þetta voru orð hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur, á síðasta degi þingsins í aðdraganda síðustu þingkosninga. Nú er spurt um efndir. Við stöndum frammi fyrir því að á komandi ári verða barnabætur skertar að raunvirði og það þvert ofan í sverar yfirlýsingar af því tagi sem hér hefur verið vísað til. Ég vek athygli Alþingis og ég vek athygli allra þeirra sem þessa umræðu heyra á því að enginn forsvarsmanna Samfylkingarinnar treystir sér til að koma í ræðustól og svara fyrir stefnu sína og þau svik sem Samfylkingin er hér að verða uppvís að.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Íslensk alþjóðleg skipaskrá, 1. umr.

Stjfrv., 291. mál (frestun gildistöku laganna). — Þskj. 331.

[22:07]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Í gærkvöldi var þingfundur, stóð allt kvöldið og fram á nótt, ég held að klukkan hafi verið orðin hálfeitt þegar þingstörfum lauk. Þegar formenn þingflokka komu saman til að ráða ráðum sínum eða öllu heldur til að hlýða á hugmyndir hæstv. forseta um þinghaldið í dag var rætt um það hvort þingfundi yrði haldið fram á kvöldið. Ekkert var endanlega ákveðið í því efni en fyrir mitt leyti lýsti ég eindregnum andmælum við því að þingfundur stæði lengur en til klukkan tíu. Ég skildi það svo, þótt ekkert yrði fastmælum bundið á þeim fundi að sönnu, að þingfundur yrði ekki látinn standa mjög langt fram á kvöldið. Ég ítreka að ekkert var fastmælum bundið um þetta atriði en lagði fyrir mitt leyti, og fyrir hönd þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, áherslu á að þingfundur stæði ekki lengur en til klukkan tíu.

Hér hafa farið fram ágætar umræður um mikilvæg málefni, við erum búin að afgreiða einhver mál til þingnefnda en nú er mál að linni. Ég óska eftir því að hlé verði gert á þessum fundi eða að forseti geri okkur heyrinkunnugt að þingfundi verði lokið. Ég óska eftir svörum.

[22:09]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti hyggst halda áfram með dagskrána.

[22:09]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Forseti hyggst halda áfram með dagskrána. Ég spurði: Hve lengi stendur til að halda þessum fundi áfram? Ég vek athygli á því að þingfundur stóð fram á nótt í gær, fram til klukkan hálfeitt. Það eru uppi mjög hörð mótmæli gegn því að þingfundi verði haldið áfram eftir klukkan tíu, það var hæstv. forseta ljóst. Nú óska ég eftir því að annaðhvort verði gert að þingfundi verði slitið eða hlé verði gert á honum og efnt til fundar með forseta þingsins.

Hér eru á dagskrá mál sem munu kalla á allítarlega umræðu og ég vísa í frestun á frumvarpi til laga um íslenska alþjóðlega skipaskrá, það er stórmál. Þar var gert samkomulag, gert var samkomulag við verkalýðshreyfinguna á sínum tíma sem ríkisstjórnin virðist ætla að rjúfa núna og fer ekki í gengum þingið umræðulaust, það mega menn vita, það er deginum ljósara og það verður ekkert afgreitt sisvona.

Ég óska eftir afdráttarlausum svörum frá forseta þingsins um framhald þessa fundar. Ég hef krafist þess fyrir hönd þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að þingfundur standi ekki lengur en til klukkan tíu. Við féllumst á það fyrir okkar leyti, í ljósi þess að miklar annir eru í þinginu og við vildum greiða fyrir þingstörfum, að efnt yrði til kvöldfundar í kvöld en með því skilyrði að þingfundur stæði ekki lengur en til klukkan tíu.

Nú óska ég eftir svörum og viðbrögðum forseta þingsins við þessari beiðni okkar.

(**Forseti** (RR)**:** Einn hv. þingmaður, 4. þm. Norðaust., hefur óskað eftir að taka til máls en forseti hyggst fresta fundi í tíu mínútur.)

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 22:12]

Fjarskipti, 1. umr.

Stjfrv., 305. mál (hækkun jöfnunargjalds). — Þskj. 377.

[22:32]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 81/2003, um fjarskipti, með síðari breytingum.

Samkvæmt fjarskiptalögum skulu allir notendur eiga rétt á alþjónustu fjarskipta óháð staðsetningu og er Póst- og fjarskiptastofnun heimilt að fela fjarskiptafyrirtæki, einu

eða fleirum, að bjóða slíka þjónustu. Telji fjarskiptafyrirtæki sig verða fyrir fjárhagslegu tjóni vegna þeirrar alþjónustukvaðar sem á það er lagt er því heimilt að sækja um fjárframlag úr jöfnunarsjóði alþjónustu en í þann sjóð greiða öll fyrirtæki sem reka fjarskiptanet eða þjónustu í hlutfalli við bókfærða veltu sína.

Með því frumvarpi sem hér er lagt fram er lögð til breyting á 3. mgr. 22. gr. laganna. Með breytingunni er hlutfalli þessa jöfnunarsjóðsálags sem fjarskiptafyrirtækin greiða í jöfnunarsjóð breytt úr 0,12% í 0,65% af bókfærðri veltu. Þessi breyting er í samræmi við tillögur Póst- og fjarskiptastofnunar en stofnuninni ber samkvæmt lögum að gera tillögu um breytingu á jöfnunargjaldi í samræmi við áætlaða fjárþörf sjóðsins. Að þessu sinni er verið að bregðast við auknum útgjöldum úr sjóðnum samkvæmt úrskurði úrskurðarnefndar í fjarskipta- og póstmálum en í honum var kveðið á um greiðslu ríflega 163 millj. kr. til Símans hf. vegna alþjónustukvaðar fyrirtækisins.

Núverandi hlutfall álagningargjalds tekur hins vegar mið af fyrri fjárframlögum úr sjóðnum vegna Neyðarlínunnar hf. sem hafa verið 25–30 millj. kr. árlega. Áætlað er að hækkuð álagningarprósenta muni skila um 208 millj. kr. á ársgrundvelli en sjóðurinn er nú neikvæður um 4 millj. kr. Þá er ekki gert ráð fyrir frekari útgjöldum vegna krafna um greiðslur úr sjóðnum vegna alþjónustu fyrr en árið 2006–2007. Hækkun gjaldsins mun leggjast á veltu ársins 2008 og koma til greiðslu á árinu 2009. Af ofangreindu má sjá að breytingar á jöfnunarsjóðsgjaldi eru nauðsynlegar til að tryggja jafnvægi í starfsemi sjóðsins.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[22:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Hæstv. forseti. Ekki er mikið um þetta mál að segja þegar það er lagt fram við 1. umr. Gert er ráð fyrir því að verið sé að auka framlögin í jöfnunarsjóð alþjónustu og miðað við þær upplýsingar sem fram koma í greinargerð eða athugasemd við frumvarpið eru færð þau rök fyrir þeirri breytingu, að jöfnunargjaldið verði 0,65% í staðinn fyrir 0,12%, að skuldbindingar sjóðsins hafi aukist og því sé nauðsynlegt að hækka þetta gjald. Í sjálfu sér er ekki mikið um það að segja nema þá það að auðvitað vekur þetta almennt upp spurningarnar um þessa alþjónustukvöð, hvort hún er eðlileg, hvort hún stenst tímans tönn, hvort hún kunni að vera úrelt og hvernig það mál stendur. Mér finnst eðlilegt að það sem slíkt fái þá eðlilega umfjöllun í nefndinni sem tekur þetta mál til umfjöllunar og mun að sjálfsögðu leggja mitt af mörkum til þess að það mál fái ítarlega skoðun um leið og við skoðum þetta ákvæði þessa frumvarps sérstaklega.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Fundi slitið kl. 22:37.

---

37. FUNDUR

miðvikudaginn 5. desember,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

Til forsætisráðherra:

1. Fátækt barna á Íslandi, fsp. HHj, 127. mál, þskj. 128.
2. Störf stjórnarskrárnefndar, fsp. SF, 187. mál, þskj. 201.

Til utanríkisráðherra:

3. Vopnaburður herflugvéla, fsp. SJS, 202. mál, þskj. 217.
4. Mannvirki á Straumnesfjalli og Darra, fsp. KHG, 245. mál, þskj. 270.

Til dómsmálaráðherra:

5. Upplýsingagjöf til bandarískra stjórnvalda, fsp. ÁI, 82. mál, þskj. 82.
6. Móttaka og vernd flóttafólks og hælisleitenda, fsp. ÁÞS, 200. mál, þskj. 215.

Til menntamálaráðherra:

7. Háskólinn á Akureyri, fsp. BJJ, 249. mál, þskj. 279.

Til fjármálaráðherra:

8. Stimpilgjöld af lánum til húsnæðiskaupa, fsp. MS, 97. mál, þskj. 97.
9. Skattlagning á tónlist og kvikmyndir, fsp. KJak, 150. mál, þskj. 160.
10. Úthýsing verkefna á vegum ríkisins, fsp. SJS, 198. mál, þskj. 213.

Til umhverfisráðherra:

11. Lífríki Hvalfjarðar, fsp. JBjarn, 73. mál, þskj. 73.
12. Starfshópur ráðherra um loftslagsmál, fsp. SF, 199. mál, þskj. 214.
13. Starf forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar, fsp. SJS, 241. mál, þskj. 261.

Til samgönguráðherra:

14. Eftirlit með ökutækjum í umferð, fsp. ÁI, 123. mál, þskj. 124.
15. Fjöldi óskoðaðra og ótryggðra ökutækja í umferð, fsp. ÁI, 124. mál, þskj. 125.
16. Starfsemi Íslandspósts hf., fsp. SKK, 145. mál, þskj. 155.
17. Framkvæmdir á Vestfjarðavegi, fsp. HerdÞ, 246. mál, þskj. 271.

Til sjávarútvegsráðherra:

18. Viðskipti með aflamark og aflahlutdeild, fsp. KHG, 213. mál, þskj. 231.

Til heilbrigðisráðherra:

19. Kostnaður af áfengisnotkun, fsp. KHG, 224. mál, þskj. 242.
20. Áfengisneysla og áfengisverð, fsp. KHG, 225. mál, þskj. 243.
21. Markmið heilbrigðisáætlunar til ársins 2010, fsp. KHG, 226. mál, þskj. 244.
22. Tæknifrjóvganir, fsp. SVÓ, 239. mál, þskj. 259.
23. Aðgreining kynjanna við fæðingu, fsp. KolH, 284. mál, þskj. 318.

24. Notkun lyfsins Tysabri, fsp. JHák, 295. mál, þskj. 335.

Til iðnaðarráðherra:

25. Styrking byggðalínu, fsp. SJS, 300. mál, þskj. 372.
26. Eignarhald Landsnets, fsp. SJS, 302. mál, þskj. 374.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að um kl. 3.30 í dag fer fram utandagskrárumræða um atvinnuuppbyggingu á Austurlandi. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hæstv. iðnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:32]

Útbýting:

Framkvæmd samgönguáætlunar 2006, 308. mál, skýrsla samgrh., þskj. 390.

Skýrsla frá Ríkisendurskoðun og ummæli þingmanns.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna fyrirspurnar frá hv. 6. þm. Suðvest., Ögmundi Jónassyni, um skýrslu Ríkisendurskoðunar er varðar yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár vill forseti upplýsa að samkvæmt upplýsingum frá Ríkisendurskoðun verður hún lögð fram á morgun.

Forseti vill auk þess í upphafi fundar gera athugasemd við ummæli sem féllu í gærkvöldi undir því formerki sem kallast fundarstjórn forseta. Þar sagði hv. 7. þm. Suðurk., Atli Gíslason, m.a.:

„… ég lít svo á að ríkisendurskoðandi sé að setja stein í götu mína, þá götu sem ég á að feta sem þingmaður til eftirlits með fjármunum ríkisins, tekjum og gjöldum.“

Ég vil sem forseti árétta og undirstrika að beiðnir þingmanna um skýrslur frá Ríkisendurskoðun þurfa að berast forsætisnefnd. Forsætisnefnd beinir þeim síðan til Ríkisendurskoðunar. Þetta vildi forseti undirstrika sérstaklega í upphafi þessa fundar.

[13:34]

Atli Gíslason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég vildi byrja á að þakka þessa ábendingu til nýs þingmanns á Alþingi. Ég tek þó fram að ég fór með þessa beiðni mína í gegnum Alþingi og ég var ekki að biðja um skýrslu, heldur fór ég í gegnum upplýsingasvið Alþingis og bað um gögn. (**Gripið fram í:** Frá hverjum?) Um Þróunarfélagið, gögn sem ríkisendurskoðandi hafði í höndum vegna endurskoðunar á árshlutareikningi félagsins, þ.e. fyrir fyrstu níu mánuði ársins. Ég fékk synjun, ég bað um rök og engar röksemdir hafa komið.

Það var full ástæða til þessarar beiðni vegna þess að fyrir liggur að eignir á Keflavíkurflugvelli hafa verið seldar með óeðlilegum hætti og á óeðlilegu verði. Reglur um útboð hafa verið brotnar og auk þess sagt að þeir sem standa að sölunni og eru í stjórn þróunarfélagsins séu báðum megin við borðið, jafnframt sem bæjarfulltrúar og bæjarstjóri í Reykjanesbæ. (Gripið fram í.)

Líka hefur verið kallað eftir þessum gögnum í nefndum, efnahags- og viðskiptanefnd og fjárlaganefnd, og þessi gögn koma ekki. Það er ástæða til að ætla að hér sé maðkur í mysunni og það eina sem ég hef beðið um er að loftað verði út, að við leggjum öll spilin á borðið í þessu máli. Ég er ekki að biðja um annað. Það er einkennilegt að fá tiltal fyrir það að fara í gegnum þingið til að biðja um þessi gögn. En aðalatriðið er þetta sem ég segi núna, ég beini því til hæstv. forseta og forsætisnefndar hér og nú að afla allra gagna sem varða sölu þessara eigna. (**Gripið fram í:** Heyr.) Þá eru það ekki bara sölusamningarnir sem ég á við sem ég vil fá á borðið, ég vil sjá hvernig kaupverðið var ákveðið, hvernig verðmat fór fram. Ég vil fá að vita um greiðslukjörin, hvernig greiða þeir 14 milljarða í Háskólavöllum, hvernig greiðir Base 700 millj. kr.? Af hverju keypti Base allar skemmurnar? Ég hef fullt af upplýsingum um að þarna sé um undirverð að ræða og ég hef upplýsingar um að fólk sem gerði tilboð var sniðgengið. Ég beini því til hæstv. forseta og forsætisnefndar að afla þessara gagna, og ég mun auðvitað hafa fullt samráð og hæstv. forseti getur haft fullt samráð við mig um málið.

Ég lít á það sem grunnskyldu mína að gæta að almannafé og almannaeignum, gæta að gjöldum og tekjum ríkisins, að þar sé hvergi hallað réttu máli. Ég lít á það sem grundvallarskyldu mína sem þingmanns sem varin er af stjórnarskrá og í lögum og það er miklu meira áríðandi. Tiltalinu tek ég þó vel og ég mun rétta mig eftir því í framtíðinni.

[13:37]

Jón Bjarnason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég vek athygli forseta á því að fyrir nokkru, fyrr í dag, var frumvarp til fjáraukalaga fyrir árið 2007 tekið út úr fjárlaganefnd gegn vilja mínum, gegn atkvæði mínu, og það laut einmitt að þeim kafla í fjáraukalögunum sem snertir rekstur fyrrum varnarsvæða á Keflavíkurflugvelli, þ.e. sölumeðferð á eignum og einnig á samningum og þeim skuldbindingum sem eru á bak við gjöld. Ég hef ítrekað óskað eftir gögnum í fjárlaganefnd frá fjármálaráðherra sem þetta mál heyrir undir. Ég hef ítrekað óskað eftir gögnum um alla samninga sem lúta að sölu þessara eigna, hvernig verð var fundið, hvort gætt hafi verið þar jafnræðis. Ég hef líka óskað eftir gögnum um samninga sem gerðir hafa verið um verkkaup, þjónustu og annað af hálfu þróunarfélagsins sem er á ábyrgð fjármálaráðherra og ég tel að þingið geti ekki, herra forseti, tekið frumvarp til fjáraukalaga til umræðu fyrr en þessi gögn eru öll komin fram og óvissu hefur verið eytt um áreiðanleika þessara gagna og umgjörð þeirra.

Ég tel að það sé alveg skilyrðislaust nauðsynlegt fyrir þingið að það fái þessi gögn fram. Ég skora á hæstv. forseta að beita sér gagnvart fjármálaráðherra til að þessi gögn verði lögð fyrir þingnefndir og þingið (Forseti hringir.) áður en frumvarp til fjáraukalaga verður borið fram.

[13:39]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti hefur hlýtt á athugasemdir hv. þingmanna við fundarstjórn forseta.

Athugasemdir um störf þingsins.

Samgöngur til Eyja – sala eigna á Keflavíkurflugvelli.

[13:40]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. „Sú alvarlega staða er komin upp að allar akstursleiðir til og frá Reykjavík eru lokaðar, a.m.k. í nokkra daga.“ Herra forseti. Ef sú væri raunin yrði uppi fótur og fit í Reykjavík, en sem betur fer er staðan ekki eins og hún var sögð í þessum orðum. Hins vegar er staðreynd að stærsta verstöð landsins er nánast sambandslaus og einangruð með tilliti til samgangna. Herjólfur er í slipp vegna bilunar í nokkra daga og flug er með höppum og glöppum, m.a. vegna þess að ekki er gengið frá samningum um fyrirkomulag Flugumferðarstjórnar á Vestmannaeyjaflugvelli eftir kl. 18.30 á kvöldin, ekki einu sinni gagnvart sjúkraflugi.

Herjólfur er löngu kominn á aldur og bilanir eru mjög tíðar í skipinu, leki í rörum, bilun í hliðarskrúfu, ónýt bílalyfta og þannig mætti halda áfram, auk óþolandi lyktar eins og vill verða í gömlum skipum með alhliða hlutverk. Skipið er sem sagt komið til ára sinna í þessari þjónustu.

Það eru a.m.k. 3–4 ár í nýjan Bakkafjöru-Herjólf samkvæmt ákvörðun ríkisstjórnarinnar sem hefur ekki sama metnað og framsýni í samgöngumálum og frændur okkar Færeyingar sem eru nú að fara af stað með 12 kílómetra göng til Sandeyjar og leggja þau upp eins og að drekka vatn um leið og það mun kosta mun minna en rekstur á siglingaleið.

Við höfum setið uppi, herra forseti, með verkfælni Vegagerðarinnar undanfarin ár í þessum efnum og slæleg vinnubrögð, metnaðarleysi samgönguyfirvalda og Vegagerðar sem er með ólíkindum. (Forseti hringir.) Þetta er mál sem er margfalt verra en Grímseyjarferjan en mun auðvitað koma í ljós þegar öll kurl koma til grafar. Annað skip er nauðsynlegt nú þegar (Forseti hringir.) til að leysa af núverandi Herjólf á leiðinni Vestmannaeyjar – Þorlákshöfn.

[13:42]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Að venju fær efnahags- og skattanefnd fjárlög og fjáraukalög til umsagnar frá fjárlaganefnd þingsins. Þar er einkum um að ræða tekjuliði þessara frumvarpa. Nefndin fékk frumvörpin til umsagnar á fundi í gær. Ég óskaði eftir því að áður en nefndin afgreiddi frumvörpin frá sér fengju nefndarmenn í hendur samninga Þróunarfélagsins um eignasölu á Keflavíkurflugvelli svo og samninga um stærri kaup á þjónustu, vöru og verkum. Meiri hluti nefndarinnar varð ekki við þessum tilmælum og voru frumvörpin afgreidd út úr nefnd gegn mótmælum mínum.

Hér er um að ræða allveigamikinn tekjuþátt fyrir ríkissjóð. Tekjuliðir ríkissjóðs byggja iðulega á samningum sem gerðir eru og nefndin óskar ekki eftir því að fá alla slíka samninga í hendur, en á opinberum vettvangi hafa verið settar fram rökstuddar vangaveltur um að sala Þróunarfélagsins á eignum á Keflavíkurflugvelli standist ekki lög. Þá er eðlilegt að þingið og þingnefndir sem um málið fjalla fái öll umbeðin gögn í hendur. Ég árétta það sem fram hefur komið (Forseti hringir.) hjá hv. þm. Atla Gíslasyni og Jóni Bjarnasyni um þessi efni.

[13:44]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Hér er talað um tvö mál í senn og ég veit varla um hvort ég á frekar að tala. Vissulega hef ég miklar áhyggjur af samgöngum til Vestmannaeyja og tel þær algerlega óviðunandi en ég kýs þó að víkja frekar orðum að því máli sem tekið hefur morguninn allan hjá mér, þ.e. umræðu um sölu eigna á Keflavíkurflugvelli. Vissulega má segja að margt hafi vel tekist hjá því félagi sem að þeirri starfsemi stendur, Kadeco, og í raun og veru margt gengið miklu betur en menn þorðu að vona. Sá grundvöllur sem hins vegar er lagður undir málið af hæstv. fjármálaráðherra og af ríkisstjórninni er allur mjög afleitur. Fjárlaganefnd stóð frammi fyrir því í morgun að úrskurða með óbeinum hætti að fjármálaráðherra hefði ekki farið að lögum í málinu. Þetta er algert fádæmi. Málið var afgreitt á þeim forsendum út úr fjárlaganefnd í morgun að samningur sá sem fjármálaráðherra gerði við Kadeco um allríflega söluþóknun, söluþóknun sem á sér reyndar fá fordæmi þar sem samið var með sérstæðum hætti milli ríkisins og einkahlutafélagsins Kadeco sem er reyndar í eigu ríkisins — um að þetta einkahlutafélag fengi 100% söluþóknun, herra forseti. Það er mjög sérstætt.

Þegar svo fjárlaganefnd þarf að fjalla um hlutina með þeim hætti eins og þessi samningur sé ekki til eða þessi samningur hæstv. fjármálaráðherra sé markleysa þykir mér stjórnsýslan á Íslandi vera farin að líkjast einhverju sem ég hélt að við þyrftum ekki að sjá á 21. öldinni. Hringlandinn er slíkur (Forseti hringir.) og mér er mjög til efs að þetta ráðslag standist nokkur lög.

[13:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er nauðsynlegt að ræða störf þingsins og þær aðstæður sem þingnefndir hafa. Okkur vantar beinlínis í dag gögn. Það á hér að fara að ræða á morgun um Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar og við þurfum að sjá samninga. Við þurfum að sjá gögn sem við verðum að geta rætt um við forsætisráðherra og þess vegna hæstv. fjármálaráðherra líka. Það er nauðsynlegt fyrir okkur að fá þessi gögn og ég bara vona að menn sjái nú sóma sinn í því að gera okkur það kleift að fá þetta í dag eða á morgun, samninga sem hafa verið gerðir og hvaða greiðsluskilmálar og annað í því eru til þess að við getum rætt þetta á vitrænan hátt á morgun og upplýst kannski þjóðina um hvað sé í gangi á þessu svæði.

Það er engin spurning um að mjög óeðlilega sé að þessu staðið að öllu leyti. Það er ekki bara að fermetraverðið sé lágt þarna heldur eru þarna mýmargir sem vildu kaupa eignir og gerðu tilboð en fengu ekki. Svo eru það skipulagsmálin þarna á svæðinu. Það er ekkert eðlilegt að for-

maður skipulagsnefndar Reykjanesbæjar sé hluthafi í einu fyrirtækinu sem er að braska með eignir þarna.

Það er svo margt sem við þurfum að fá upp á borðið og ég vona að forseti þingsins sem og þingheimur allur standi og stuðli að því og ráðherrarnir, að við fáum að sjá þessa samninga áður við förum í þessa umræðu á morgun.

[13:49]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla að taka undir með hv. þm. Árna Johnsen. Það er náttúrlega sárt og sorglegt hvernig Vestmannaeyingar eru dregnir á asnaeyrum. Það er auðvitað engin leið að taka Herjólf burtu í einhverja daga. Það er eins og að taka þjóðveginn af byggðinni. Þetta er ófært mál. Síðan hvað þeirra samgöngur varðar þá fæst ekki það fé sem lofað var til rannsókna á jarðgöngum og Bakkafjöruhöfn liggur ekki fyrir enn.

Ég hef lengi talið að nýtt skip sé forsenda framtíðarinnar í Vestmannaeyjum. Fimm ár er langur tími í bið. Og Herjólfur er orðinn gamall eins og hér hefur komið fram. Þess vegna er mikilvægt að samgönguráðherra og stjórnvöld átti sig á því að nýtt skip verður að koma til sögunnar. Það ætti að vera búið að hefja smíði þess fyrir löngu síðan.

Við þekkjum að flugið er stopult en þjóðleiðin til Vestmannaeyja er frá Þorlákshöfn til Vestmannaeyja í dag. Þar verður að vera nýtt stærra og öflugra og hraðskreiðara skip en þar er nú og það verður auðvitað að knýja á um það að úrslit fáist í umræðunni um jarðgöng og Bakkafjöruhöfn sem fyrst. Það dugir ekki að draga öflugt sveitarfélag, eyjarnar sjálfar sem afla gjaldeyris fyrir þessa þjóð, á asnaeyrum eins og því miður er gert. Við verðum að fá niðurstöðu í þessi mál. Og þegar Herjólfur hverfur frá stutta stund á sjúkrahús þá verður annar að sigla á meðan.

[13:51]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Út af því máli sem hv. þm. Árni Johnsen tekur hér upp þá er mér bæði ljúft og skylt að svara fyrir það hér. Ég vil segja að það ber að harma að þetta skuli gerast. En skipið er gamalt, komið til ára sinna og það er að bila núna. Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef fengið þá var síðasta ferð í gær frá Vestmannaeyjum í Þorlákshöfn og síðan sigldi það í Hafnarfjörð í skipakví sem við þekkjum líka, í vélsmiðju Orms og Víglundar, og er þar til viðgerðar. Mér skilst að það verði þó ekki nema tveir heilir dagar — en það er alveg nóg — sem verða frátafir við siglingar Herjólfs. Hins vegar ber að geta þess að samkvæmt þeim upplýsingum sem við höfum aflað okkur mun Selfoss sigla á morgun og koma við í Eyjum, þannig að allt er gert til að þess draga úr þeim skaða sem af þessu hlýst.

Hv. þingmaður nefndi flugið. Það er rétt að núna á ansi mörgum stöðum virðist það kerfi sem hefur verið hingað til, þ.e. að það hafi verið ræstur út mannskapur vegna sjúkraflugs sem hefur fengið greitt samkvæmt samningi fyrir þá vinnu — að það virðist vera eitthvað annað að koma fram hvað það varðar. Það mál er núna til skoðunar hjá Flugstoðum og ég vænti þess að ég fái um það upplýsingar og skýrslu hvernig skuli gera þetta núna á næstu dögum. En það eru fleiri staðir sem eru að koma inn með þetta.

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins segja það í lokin vegna ummæla sem hér hafa verið höfð að núverandi ríkisstjórn er að vinna af fullum krafti að því að bæta samgöngur til Eyja. Það verða 5 milljarðar kr. til ársins 2010. Við vitum um útboð í fluginu. Þar var ferðum fjölgað um sumarið og síðan er það núna nýja ferjan. Drög að útboðslýsingu liggja fyrir. Vonandi verður það auglýst í desember. Við vitum að ferðum með núverandi Herjólfi var fjölgað í sumar og við sjáum það til dæmis núna í tillögum ríkisstjórnar vegna fjárlaga að þar voru settar inn 400 millj. kr. til að leggja nýjan veg niður að Bakkafjöruhöfn sem hvergi var talað um áður og er sett inn.

Ég er því ákaflega stoltur af því sem núverandi (Forseti hringir.) ríkisstjórn er að gera í þessum málum og vænti þess að þetta verði allt til heilla fyrir Vestmannaeyjar.

[13:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég get tekið undir það með hv. þingmönnum Sunnlendinga að það er dapurlega komið að samgöngumálum til Eyja sé þannig háttað þessa dagana eins og raun ber vitni og úr því þarf auðvitað að bæta bæði í bráð og lengd.

En ég ætla að taka upp ekki síður alvarlegt mál. Það varðar sjálfan grundvöll, starfsréttindi og stöðu þingmanna hér til upplýsinga um opinber málefni. Nú gerist það sem því miður hefur verið vaxandi tilhneiging til á undanförnum árum, að ráðuneyti virðast telja sig þess umkomin að ákveða sjálf í hvaða mæli þau skammta Alþingi upplýsingar um opinber málefni.

Fjármálaráðuneytið neitar fjárlaganefnd um upplýsingar um ráðstöfun opinberra eigna, um málefni opinbers fyrirtækis sem er 100% í eigu ríkisins. Þetta er algjörlega með endemum. Forseti hlýtur að standa hér með rétti þingmanna til að fá þessar upplýsingar. Hann er algjörlega ótvíræður og hann má aldrei skerða því þá er auðvitað hlutverk Alþingis stórlega laskað. Andi stjórnarskrárinnar, ákvæði 39. gr., 55. gr. og ákvæði þeirrar greinar stjórnarskrárinnar sem felur Alþingi ábyrgð á endurskoðun og eftirliti með opinberum fjármálum teiknar allur í eina átt, þ.e. að Alþingi á að hafa þarna alveg ótvíræða stöðu til allra gagna og allra upplýsinga. Sama hafa hefðir mótað hér á löngum tíma og sömu ákvæði geyma þingsköpin.

Við þingmenn ætlumst því auðvitað til þess að forseti standi með okkur, standi vörð um rétt þingmanna til þess að veita framkvæmdarvaldinu aðhald. Það er greinilega eitthvað óhreint mjög í pokanum úr því það þarf að pukrast svona með upplýsingar um opinber málefni eins og raun ber vitni. Þessar upplýsingar verða að koma fram í (Forseti hringir.) dagsljósið, virðulegi forseti.

[13:55]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Hér hafa fallið stór orð og ekki er víst að allir sem þau hafa látið falla geti staðið við þau. Alþingi hefur ekki verið neitað um neinar upplýsingar. Þær upplýsingar sem beðið hefur verið um eru í höndum ríkisendurskoðanda og hann hefur farið yfir þær. Þær eru að hans mati þess eðlis að þar sé um viðskiptamál að ræða sem ekki

eigi að liggja frammi alls staðar. Hann hefur hins vegar boðið nefndarmönnum að koma og skoða þessi gögn með sér til þess að þeir geti gengið úr skugga um að ekkert óeðlilegt sé þar á ferðinni.

Ég fagna hins vegar því sem kom fram hjá hv. þm. Atla Gíslasyni, í hans máli, að hann ætlar að fylgja leiðsögn forseta um það hvernig Alþingi hefur sín samskipti við Ríkisendurskoðun. Hins vegar þykir mér afar miður hvernig hv. þm. Jón Bjarnason, sem er fyrsti talsmaður stjórnarandstöðunnar í fjárlaganefnd, gerir sér það að leik í þrígang í ræðu hér undir störfum þingsins að fara rangt með. Hann veit það vel — það hefur margsinnis komið fram — að salan á eignunum uppi á Keflavíkurflugvelli hefur ekki verið í höndum fjármálaráðuneytisins. Samkvæmt sérstökum lögum þar um eru þau í höndum Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar sem heyrir undir forsætisráðuneytið og hefur sérstaka stjórn.

Það getur hins vegar verið að rót þessarar umræðu sem hér hefur farið fram og annars staðar á undanförnum vikum sé það sem kom fram í máli hv. þm. Bjarna Harðarsonar, að þetta hefur allt saman gengið miklu betur en menn áttu von á og þess vegna eru menn í vandræðum með það hvernig þeir eigi að fara yfir þetta og umgangast þetta að þeir hafi ekki umkvörtunarefnin sem þeir töldu sig áður hafa. (Forseti hringir.) Ríkisendurskoðun, herra forseti, hefur boðið þingmönnum upp á að fara yfir (Gripið fram í.) þessi gögn með þeim.

[13:58]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég ætlaði nú að ræða um Vestmannaeyjar en fjármálaráðherra gefur mér tilefni til að bregðast örlítið við. Það er alveg klárt í þjónustusamningi fjármálaráðuneytisins við þróunarfélagið að þróunarfélagið er opinber aðili í skilningi laga og á að hlíta öllum slíkum reglum. Mér finnst líka svolítið undarlegt að fá upplýsingar frá ríkisendurskoðanda í gegnum fjármálaráðherra en ekki hæstv. forseta um að ég eigi kost á því að skoða gögn. Það finnst mér einkennilegt. En ég áskil mér rétt til að fjalla síðar um þennan þátt málsins og aðra.

Að því er Vestmannaeyjar varðar þá ætla ég þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir hans vökulu augu í þessu máli og hv. þm. Guðna Ágústssyni líka. Ég tek undir orð þeirra. Það liggur fyrir að Vestmannaeyjar hafa verið olnbogabarn í samgöngum, nánast í átthagafjötrum samgönguleysis. Ég verð að benda hv. þingmönnum á að Vestmannaeyjar eru eyjasamfélag og Vestmannaeyjar eru jaðarbyggð og allar reglur evrópskar og innlendar mæla fyrir um að slíkar byggðir fái sérstaka meðhöndlun, jaðarbyggðir þar sem samgöngur eru erfiðar. Því miður hefur þessi hugsun ekki verið ofan á hjá ríkisstjórnum liðinnar tíðar og það er nærtækt að nefna þar skipalyftuna í Vestmannaeyjum sem er í gíslingu ákvarðanatökuleysis. Ég verð að nefna það.

Ég skora á hæstv. fjármálaráðherra að höggva á þann hnút og ég er tilbúinn út frá minni lögfræðiþekkingu að fara í ESA ef þörf krefur út af því. (Gripið fram í.) Fara í ESA.

Vestmannaeyjar er jaðarbyggð, siglingaleiðin milli Eyja og lands er þjóðleið, alveg eins og samgöngur á vegum landsins og þær eiga að vera ókeypis. Þetta (Forseti hringir.) er þeirra ferðamáti.

[14:00]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vildi nefna, vegna umræðunnar um Vestmannaeyjar, að nú er svo komið að Eimskip mun sigla á morgun og Samskip á föstudag þannig að völuflutningar eru tryggðir alla vega þessa tvo daga. Það segir vitaskuld meira en mörg orð um í hvaða ólestri samgöngumál eru og dregur einnig fram, og ég vil taka undir með hv. þm. Árna Johnsen, að afar mikilvægt er að strax verði reynt að finna nýtt skip til að brúa bilið sem notað verður þar til betri samgöngur komast á. Ég held að það sé nauðsynlegt og við getum ekki skilið eftir fjögur þúsund manna samfélag með svona samgöngur, það er algjörlega fráleitt.

Ég vil einnig nefna, vegna umræðunnar sem farið hefur fram um fjárlögin og fjárlagagerðina, að það er fjárlaganefndar að hafa eftirlit með framkvæmd fjárlaga og fjárlagagerðinni, hvernig hún er framkvæmd. Þar sem hv. formaður fjárlaganefndar er ekki viðstaddur umræðuna finnst mér mikilvægt að fram komi að Ríkisendurskoðun mun koma á fund fjárlaganefndar og gera grein fyrir þeim samgöngum sem rætt hefur verið um. Ríkisendurskoðandi telur að ekki sé hægt að leggja samningana fram vegna viðskiptahagsmuna þriðja aðila, um það get ég ekki fullyrt. Á hinn bóginn er ljóst að mikilvægt er að Alþingi fái aðgang að samningunum, að það geti kynnt sér þá og sinnt því eftirlitshlutverki sem það hefur og á að hafa. Ég trúi ekki öðru og ég veit ekki betur en að tryggt verði að alþingismenn fái þann aðgang. Hvort sem fundurinn í fjárlaganefnd verður í dag, í kvöld eða í fyrramálið er aðalatriðið að hann verði haldinn áður en umræðan fer fram á morgun svo að alþingismenn geti komið til umræðunnar upplýstir og veitt það aðhald sem þeim ber. (Forseti hringir.) Að sjálfsögðu mun meiri hlutinn stuðla að því að svo geti orðið.

Um fundarstjórn.

Sala eigna á Keflavíkurflugvelli.

[14:02]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Í tilefni af orðum hæstv. fjármálaráðherra og hæstv. forseta varðandi stöðu ríkisendurskoðanda og upplýsingagjafar á milli þingsins og hans vil ég vekja athygli forseta á því að hæstv. fjármálaráðherra flytur nú boðskap með beinum hætti ríkisendurskoðanda. Ég tel að fjármálaráðherra eigi hvorki að tala fyrir hönd ríkisendurskoðanda né ríkisendurskoðandi fyrir hönd fjármálaráðherra. Ég óska þess vegna eftir að forseti kanni með hvaða hætti svona mál skuli vera borin fram.

Hæstv. fjármálaráðherra sagði áðan að ég hefði þrívegis farið með rangt mál varðandi beiðni um þær upplýsingar og skaut sér á bak við að einhver hluti af stjórnsýslumálefnum þróunarfélagsins heyrði undir forsætisráðherra og þess vegna þyrfti hann ekki að svara því. Þetta finnast mér ekki vera rök, hvernig hæstv. ráðherrar koma málunum fyrir sín á milli, hvort það er hæstv. forsætisráðherra eða hæstv. fjármálaráðherra sem á að svara fyrir það, það eru meira tæknileg atriði þeirra í milli. Þingið á rétt á að fá öll málin upp á borðið refjalaust. (Gripið fram í.) Með þeim hætti geta þingið og þingnefndir unnið sitt verk, þ.e. tryggt að farið sé

að eins og krafist er, að allar upplýsingar liggi á borði gagnvart þeim tölum og forsendum sem unnið er eftir við fjárlagagerð.

Sú krafa stendur óbreytt á fjármálaráðherra því að ég hygg að hæstv. ráðherra geti ekki mælt á móti því að fara beri að að lögum, t.d. um opinber innkaup eða ríkiskaup. Hæstv. fjármálaráðherra er yfirmaður þess málaflokks innan ríkisstjórnarinnar, eða er ekki svo? (Gripið fram í.) Bæði sölu eigna og sölu þjónustu (**Gripið fram í:** Og kaup.) — og kaup. Ég vil þá að hæstv. forseti kanni hvaða ábyrgð fjármálaráðherra ber almennt á stjórnsýslu sinni ef hann þarf að flækjast undan með þessum hætti. Ég skora því á hann og heimta að allar upplýsingar komi á borðið til þingmanna og þingnefnda varðandi málið, það er öllum fyrir bestu.

[14:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Mér þykir rétt að upplýsa að þær upplýsingar sem komu frá mér í ræðustólnum rétt áðan vegna Ríkisendurskoðunar eru komnar frá varaformanni fjárlaganefndar sem ekki komst á mælendaskrána áðan. Vegna umræðunnar sem fram fór var nauðsynlegt að upplýsingarnar kæmu fram til að hv. þingheimur hefði upplýsingar um hvernig málið stæði, því að ekki komu réttu upplýsingarnar fram hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni í því sem hann fór með áðan.

Mér þykir reyndar, herra forseti, rétt að vekja athygli á því, í ljósi þeirrar umræðu sem fer fram þessa dagana um þingsköp Alþingis, að ræða hv. þm. Jóns Bjarnasonar var náttúrlega fyrst flokks dæmi um hvernig menn misnota þingsköpin. (**JBjarn:** Ert þú forseti líka?)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill ítreka það við hv. þingmenn að ræða um fundarstjórn forseta.)

[14:06]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég hef kunnað fundarstjórn hæstv. forseta vel. Ég vil gera þó athugasemdir við umræðuna sem hér hefur farið fram og lagði reyndar þá beiðni inn hjá hæstv. forseta að ég fengi að bera af mér sakir. Ég vil bera af mér þær sakir að ég hafi með einhverjum hætti með ræðu minni áðan sýknað ríkisstjórnina og hæstv. fjármálaráðherra í Kadeco-málinu, því fer fjarri.

Ég sagði aftur á móti það sem satt og rétt er að eignirnar á Keflavíkurflugvelli seldust hraðar en menn bjuggust við og þær seldust líka á hærra verði en menn bjuggust við. Ég geri fyrirvara við þær fullyrðingar að það hafi endilega verið undirverð, það er mjög flókin umræða hvert rétt verð eignanna er. Enginn vafi er þó á því að staðið var mjög flaustурslega að öllum undirbúningi og ýmsar reglur voru brotnar við meðferð málsins. Vafi leikur á að það sé hæfi aðila ... (**Gripið fram í:** Ertu enn að tala um fundarstjórn forseta, kannski?) Ég er að því. Ég er að tala um fundarstjórn forseta og bera af mér sakir vegna umræðunnar rétt áðan. (Gripið fram í.) Ég hef ekki fellt sýknudóm yfir fjárlaganefnd eða hæstv. fjármálaráðherra. (Gripið fram í.) en ég hef áhyggjur af því hvernig hinn sterki þingmeirihluti getur stýrt hlutum og framkvæmdarvaldið haft stórar þingnefndir á sinni hendi. Framkvæmdarvaldið getur ákveðið að nefndirnar afgreiði hlutina eftir pöntunum, jafnvel þótt þær séu þannig að ógilda eigi það sem gerst hefur í sögunni. Það sem gerst hefur er að hæstv. fjármálaráðherra gerði samning við einkahlutafélagið Kadeco um 100% þóknun fyrir sölu á eignunum. Þeir samningar eru ákveðnar forsendur fyrir þá sem kaupa þar eignir og þeim verður ekki breytt með samþykkt einnar þingnefndar.

Allt þetta ráðslag sem átt hefur sér stað er langt utan þess sem er sæmilegt í þokkalega góðu réttarríki og ég tel það stjórnvöldum til vansa.

[14:09]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil lýsa gleði minni yfir því að hv. þm. Bjarni Harðarson komi hingað og lýsi því yfir að hann sé hvítskúraður sem engill. Það verður hins vegar ekki sagt um flokk hv. þingmanns í málinu. Hv. þingmaður er bóksali og hefur sennilega selt mörg hundruð bækur eftir núverandi formann Framsóknarflokksins. (**BjH:** Tvær.) Ef hann hefði fyrir því að lesa eitt eintak af þeim kæmist hann að því að þar er því lýst nákvæmlega hvernig þingflokki Framsóknarflokksins, og þinginu eftir atvikum, var stýrt, undir forustu Framsóknarflokksins, gegn vilja eigin þingmanna. Ég gæti nefnt þrjú mál sem koma þar fram og það er formaður Framsóknarflokksins sem lýsir því.

Framsóknarflokkurinn á alveg jafnmikla aðild að því og Sjálfstæðisflokkurinn sem stjórnarandstaðan lýsir nú sem sérstöku hneyksli á Keflavíkurflugvelli. Ef þar er eitthvað óhreint, eins og menn halda fram, á Framsóknarflokkurinn alveg jafnmikla sök á því. Allt málið var undirbúið með jafnríkum hætti af Framsóknarflokknum og Sjálfstæðisflokknum. Mér finnst að rétt eigi að vera rétt. Ég get vel skilið að hv. þingmenn vinstri grænna og frjálslyndra komi hingað með svipuna á lofti en mér er nóg boðið þegar hv. þingmenn Framsóknarflokksins koma og ætla sér að tyfta ráðherra fyrir það sem þeir hófu sjálfir. Var það ekki forveri hæstv. utanríkisráðherra sem gerði drög að þessum samningum? (Gripið fram í.)

Já, þetta er um fundarstjórn forseta því að auðvitað átti forseti þingsins að koma eins og sleggja í hausinn á þessum hv. þingmanni. (Gripið fram í.)

Svo langar mig aðeins til að segja við hv. þm. Jón Bjarnason, sem nú er að vísu horfinn úr salnum: Menn verða að vera sanngjarnir. Menn verða að hafa ekki aðeins frelsi til sóknar heldur líka frelsi til varnar. Mér finnst að hæstv. fjármálaráðherra hafi sjálfsagðan rétt til að koma hingað, leggja staðreyndir á borðið og bera hönd fyrir höfuð sér þegar hann er borinn þeim sökum að halda upplýsingum frá fjárlaganefnd og þingmönnum. Hæstv. fjármálaráðherra er borinn þungum sökum um að virða ekki þingsköp og jafnvel ekki sjálfa stjórnarskrána um upplýsingarétt þingmanna. Hvað er þá að því að hæstv. fjármálaráðherra komi og skýri út í þremur liðum hvernig þingmenn í fjárlaganefnd eiga aðgang að því? Það er ekkert að því. Hugsanlegt er að af því tilefni hefði forseti þingsins líka átt að koma og banka, svolítið a.m.k., í kollinn á hv. þm. Jóni Bjarnasyni því að mér fannst ekki sanngjarnt af honum að koma og bera fram ásakanir á hæstv. fjármálaráðherra og

vilja síðan meina honum réttarins til þess að verja sig.

[14:12]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill nú taka það sérstaklega fram svo ekki misskiljist í gegnum ljósvakann að hann bankar ekki í kollinn á nokkrum þingmanni hér. Hins vegar leggur forseti ríka áherslu á það að undir liðnum um fundarstjórn forseta fari ekki fram efnisumræða, (Gripið fram í.) hvorki hjá hv. þingmönnum né hæstv. ráðherrum. Þessi liður í þingsköpum er til þess að ræða um fundarstjórn forseta.

[14:13]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef þá sterku tilfinningu að verið sé að reyna að drepa á dreif grafalavarlegu máli sem vissulega snýr að fundarstjórn forseta og vinnulagi í þinginu.

Á morgun er fyrirhugð umræða um þróunarfélagið og samninga sem það hefur gert um sölu á ríkiseignum. Hæstv. forsætisráðherra mun þá flytja þinginu skýrslu. Ég geri ráð fyrir því að hann muni hafa aðgang að öllum gögnunum sem verið hafa til umræðu. Krafa okkar er sú að við njótum sama réttar, að við fáum einnig aðgang að þessum gögnum.

Ég harma hnjóðsyrði hæstv. fjármálaráðherra í garð þeirra sem leyfa sér að gagnrýna ríkisstjórnina og þá einnig hans ráðuneyti og stjórnsýsluna almennt. Við skulum ekki missa sjónar á meginmálinu sem er til umræðu. Gerður var samningur um sölu á ríkiseignum upp á mjög háar fjárupphæðir. Alþingismenn hafa óskað eftir að fá aðgang að þessum samningum, að samningarnir verði lagðir fyrir þingnefndir, efnahags- og skattanefnd þingsins, og verði lagðir fyrir fjárlaganefnd þingsins. Þetta er mergurinn málsins og um það er okkur neitað. Ég vara við því að við látum ráðherra, fulltrúa ríkisstjórnarinnar eða stjórnarmeirihlutann drepa þessu máli á dreif. Það er mergurinn málsins.

[14:14]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Ég vil einmitt ræða um fundarstjórn forseta. Áðan sakaði hv. þm. Ögmundur Jónasson mig sem formann efnahags- og skattanefndar um að hafa ekki veitt honum heimild til að afla gagna. (**ÖJ:** Ég vildi fá gögnin.) Já. Þá finnst mér að hæstv. forseti hefði átt að gefa mér orðið á eftir honum — það er fundarstjórnin — til að ég gæti réttlætt það og svarað hvernig á því stóð.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson. Ef ég má, með leyfi herra forseta, fara örlítið í efnislega umræðu um þetta? (Forseti hringir.)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill taka fram að ef það tengist þeirri umræðu um fundarstjórn þá er ekki gerð athugasemd við það.)

Að sjálfsögðu. Hv. þm. Ögmundur Jónasson kom inn á fund nefndarinnar eftir að nefndin hafði kallað til gesti á fyrri fundum og rætt mjög oft um málið, fengið umsögn og fulltrúar Vinstri grænna voru á þeim fundum en ekki hv. þingmaður. Síðan kemur hann þegar fara á að afgreiða málið til hv. fjárlaganefndar á síðustu mínútu, það var klukkan hálfsjö í gærkvöldi, fjárlaganefnd beið eftir umsögninni klukkan sjö. Þá kemur hann og óskar meiri gagna sem enginn hafði (**ÖJ:** Þetta er andskotans vitleysa, þetta eru útúrsnúningar.) beðið um áður. (Gripið fram í.) Að sjálfsögðu. Það var búið að ræða þetta, það var komin umsögn frá þróunarfélaginu til nefndarinnar.

Þetta finnst mér ekki nógu heiðarlegt því að ég vandaði mig við, herra forseti, að hafa umræðuna málefnalega. Það fengu allir að komast til orðs í nefndinni og fulltrúar þróunarfélagsins voru spurðir mjög ítarlega og grimmt á fundum. Hv. þingmaður veit það náttúrlega ekki því að hann var ekki á fundunum. Fulltrúar Vinstri grænna voru á fundunum og þeir báðu ekki um upplýsingarnar.

Menn geta ekki komið á síðasta fundinn, rétt þegar fara á að afgreiða málið og óskað eftir meiri upplýsingum. Það er bara ekki hægt. Ég gat því miður ekki orðið við ósk hv. þingmanns þegar svona er komið varðandi sölu eigna. Það var þó farið mjög nákvæmlega í málið og fulltrúar þróunarfélagsins spurðir mjög ítarlega.

Herra forseti. Ég biðst velvirðingar á því að ég hafi rætt um málefni undir liðnum um fundarstjórn forseta en ég taldi rétt áðan að forseti gæfi mér, sem formanni efnahags- og skattanefndar, orðið til þess að ræða um störf þingsins því að þetta eru störf þingsins. (**ÖJ:** Þú þarft að biðjast velvirðingar á fleiru.)

[14:17]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill vekja athygli þingmanna á því að ræðuhöld fara fram í stólnum.

[14:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vona og tel reyndar að sú umræða sem hér hefur farið fram hljóti að teljast heyra undir liðinn um fundarstjórn forseta en verið er að ræða um samskipti forseta, Ríkisendurskoðunar og framkvæmdarvalds eða samskipti Alþingis og framkvæmdarvalds í gegnum millilið, eftir atvikum, eins og forseta þingsins eða Ríkisendurskoðun.

Ég held að það séu ekki sterk rök í máli af þessu tagi að beiðni um viðbótarupplýsingar í málum komi fram þegar líður á umfjöllun nefnda um þau, ekki þegar þannig háttar til að með hverjum deginum sem líður koma fram nýir hlutir í sambandi við málið sem allir rökstyðja að þörf sé fyrir tæmandi rannsókn á því og að allar upplýsingar verði að koma upp á borðið. Það gerist iðulega að mönnum er ekki ljóst í byrjun hversu alvarlegir hlutir kunna að vera á ferðinni og hver ástæða er til að krefjast gagna um mál.

Ég vil leggja á það mikla áherslu, herra forseti, að Alþingi og þingmenn og þingnefndir geta að sjálfsögðu krafið ráðuneyti og framkvæmdarvaldið um gögn millilið alaust og framkvæmdarvaldið á þá að afhenda þau gögn. Ég spyr: Síðan hvenær varð það þannig að Ríkisendurskoðun sé milligönguaðili eða einhver póstur þar á milli? Er það ekki þannig að Alþingi hefur það hlutverk, eitt af sínum veigamestu, að veita framkvæmdarvaldinu aðhald? Því ber, samkvæmt lögum og ákvæði í stjórnarskrá, að bera yfirábyrgð á endurskoðun fjárreiðna ríkisins, opinberra stofnana og opinberra fyrirtækja. Sú ábyrgð liggur á herðum Alþingis og

síðan er því búinn farvegur og fundinn staður, m.a. í lögum um Ríkisendurskoðun, sem heyrir undir Alþingi en ekki framkvæmdarvaldið, sem starfar óháð í skjóli Alþingis en ekki framkvæmdarvaldsins.

Ég held, virðulegur forseti, að ærin ástæða sé til þess að forsætisnefnd, sem á vissan hátt fúnkerar jafnframt sem stjórn Ríkisendurskoðunar, fari í framhaldi af þessari umræðu og því sem hér er komið upp yfir eftirfarandi atriði: Með hvaða hætti hafa þessir hlutir verið að þróast á undanförnum missirum? Hvernig eru boðleiðir að verða í þessum efnum ef það er orðið svo að menn telja sjálfsagt að skjóta sér á bak við Ríkisendurskoðun þegar þeir draga lappirnar eða tregðast við að láta Alþingi fá gögn? Það er greinilega orðin tilhneiging til þess hjá ráðuneytunum að nota Ríkisendurskoðun eins og einhvern skjöld fyrir sig í þeim efnum að sinna þeirri sjálfsgöðu skyldu sinni að láta Alþingi, og ekki síst nefnd eins og fjárlaganefnd, refjalaust fá öll gögn sem varða opinber fjárhagsmálefni.

[14:21]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég verð undir þessum lið, um fundarstjórn forseta, að gera verulegar athugasemdir við fundarstjórn forseta, að hann skuli heimila efnislegar umræður um mál sem allir vita að verður á dagskrá á morgun. Bæði var það að forsætisráðherra hafði óskað eftir því að fá að flytja munnlega skýrslu um Þróunarfélagið á Keflavíkurflugvelli, sú ósk kom fram á fundi forseta með þingflokksformönnum á mánudaginn var. Öllum þingflokkum hefur því verið það ljóst síðan á mánudaginn að fara ætti fram umræða og um það var samið hvernig hún færi fram á morgun.

Varðandi ásakanir um starf þingnefnda hefur mér blöskrað fullkomlega. Menn hafa verið að ásaka þá sem sitja í þingnefndum, þá væntanlega fyrir hönd meiri hlutans, fyrir slæleg vinnubrögð, fyrir að hafa haldið eftir gögnum og hvað eina. Þetta er ekki við hæfi, hæstv. forseti. Það er nú einu sinni svo að Ríkisendurskoðun heyrir undir Alþingi og það er fullkomlega eðlilegt að Ríkisendurskoðun sé sá aðili sem þingmenn treysti á til upplýsingagjafar. Mér hafa fundist þær ásakanir sem komið hafa fram á Ríkisendurskoðun býsna ómaklegar hvað þetta varðar. Eftir því sem ég þekki til starfa Ríkisendurskoðunar hafa hlutirnir alls ekki verið með þeim hætti sem hér hefur verið lýst heldur miklu frekar að Ríkisendurskoðun hefur talið það vera hlutverk sitt að standa algjörlega með þinginu og veita þær upplýsingar sem þingmenn hafa óskað eftir.

Hæstv. forseti. Mér finnst ekki góður bragur á þessari umræðu. Ég óska eftir því að henni fari að ljúka eins og hún hefur farið fram hér í dag.

[14:23]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti ítrekar þá ósk að hér fari ekki fram efnisumræða.

[14:23]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hér flaug hátt í umræðunni hæstv. iðnaðar- og viðskiptaráðherra, Össur Skarphéðinsson, og fór mikinn. Var nú sjaldnast í ræðu sinni nærri sannleikanum en skautaði léttilega yfir með árásum í garð Framsóknarflokksins.

Vegna orða hans vil ég segja: Það er hárrétt, sem hann sagði, að við framsóknarmenn stóðum að því í ríkisstjórn og hér á Alþingi að stofnað væri Þróunarfélag um Keflavíkurflugvöll. Við það gerir enginn neinar athugasemdir. Félagið varð til og því voru falin ákveðin verkefni, þannig að við stöndum heils hugar að því.

Gagnrýnin snýr hins vegar að öðrum þáttum sem menn verða að fá á hreint og klára allra hluta vegna. Þar á ég við að ásakanir ganga um starfsemi Þróunarfélagsins, ásakanir í garð hæstv. fjármálaráðherra og fleiri ráðherra, í garð stjórnenda þessa fyrirtækis um samning fjármálaráðuneytisins við Þróunarfélagið um þóknun. Og það er mikilvægt fyrir Alþingi að fá þetta á hreint, við þurfum ekki að deila um það. Ég vil fá það á hreint hver þessi staða er, fjármálaráðherra vill örugglega fá það á hreint. Hann á það skilið að málið sé upplýst, hvernig það er vaxið. Hæstv. forsætisráðherra mun tala á morgun og flytja skýrslu um málið þannig að þá vonandi hreinsast það og skýrist.

En það þýðir ekkert að vera með ásakanir, stofnað var heiðarlegt félag til að fást við þessi verkefni og ég vona svo sannarlega að engir séu sekir um að hafa gengið þar um til þess að þéna sjálfir eða misnota það félag. Við framsóknarmenn styðjum þetta félag til góðra starfa og viljum bara fá á hreint hverjir málavextir eru. Séu einhverjir sekir í því máli þá játi þeir sekt sína og hún komi fram. Þá hreinsast málið út og félagið getur haldið áfram því mikilvæga starfi sem það sinnir á Keflavíkurflugvelli.

Það er ástæðulaust af hæstv. iðnaðarráðherra að belgja sig út í þessum tíma þingsins til þess að ásaka okkur um að við berum ábyrgð á þessu máli frá upphafi til enda. Við fæddum barnið og svo er spurning hvernig það hefur starfað, það þarf að fá á hreint. (**Gripið fram í:** Ég vísaði bara í bók bókanna.)

[14:26]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil andmæla yfirlýsingum hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur, formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins, um að sú umræða sem hér fari fram sé óeðlileg undir þessum dagskrárlið.

Í fyrsta lagi spunnust þessar umræður af yfirlýsingu hæstv. forseta þingsins. Í öðru lagi erum við að fjalla um vinnulag og umræðu sem stendur fyrir dyrum hér í þinginu og (Gripið fram í.) um gögn sem okkur er nauðsynlegt að hafa í höndum til að geta tekið þátt í þeirri umræðu.

Hv. þm. Pétur H. Blöndal, formaður efnahags- og skattanefndar þingsins, kvaddi sér hljóðs og vék að aðkomu minni að þessu máli. Hann sagði að ég hefði ekki verið til staðar á fundum þegar fyrr hefði verið fjallað um þessi málefni. Staðreynd málsins er sú að ég var utan þings og varamaður í minn stað þegar sú umræða fór fram. Ég hef fengið nákvæma skýrslugerð um umræðuna og hef ekkert við hana að athuga. Ég ræddi það á fundinum í ítarlegum umræðum sem fram fóru í gær, ekki á síðustu mínútu heldur í ítarlegum umræðum sem fram fóru í gær, að þetta mál væri að vinda upp á sig og vegna þess sem fram hefði komið í fjölmiðlum og í umræðum á þingi liti ég svo á að við yrðum að

fá þessi gögn í hendur. Hv. þingmaður, formaður nefndarinnar, varð við beiðni minni um að flytja fjárlaganefnd þingsins þennan boðskap og það gerði hann á fundi nefndarinnar í morgun eftir því sem mér er sagt. Við það hef ég ekkert að athuga. Ég var að gera grein fyrir því hvers vegna ég hefði ekki getað staðið að því að afgreiða fjáraukalögin úr nefndinni, hvaða fyrirvara ég hefði, ég var einfaldlega að gera grein fyrir þessu.

Mér finnst það mjög ranglátt að reyna að gera þetta tortryggilegt með einhverjum hætti. Ég sá ástæðu til, hæstv. forseti, að gera grein fyrir þessu.

[14:28]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég get ekki orða bundist vegna ræðu hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur hér áðan, hv. formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins.

Skuggi hvílir yfir störfum ríkisstjórnar og þings þessa dagana vegna sölu eigna á Keflavíkurflugvelli. Mörg stór orð hafa verið látin falla og m.a. ásakanir og spurningar um spillingu. (Gripið fram í.) Ég fagna því að hæstv. forsætisráðherra hefur haft frumkvæði að því, og forseti sett það á dagskrá þingsins á morgun, að flytja munnlega skýrslu um málið.

Hæstv. forseti. Við þingmenn hljótum líka að fá tækifæri til að búa okkur undir þá umræðu. Sú efnisumræða fer ekki fram hér og nú. Hér er verið að ræða það hvaða aðgang menn hafa að gögnum, m.a. til þess að búa sig undir þá umræðu. Ég tel, (Gripið fram í.) herra forseti, og hv. formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins, að við þingmenn séum í fullum rétti til þess að krefjast þeirra sömu gagna og á að kynna á vegum forsætisráðuneytis og hæstv. forsætisráðherra á morgun, það er málið.

Í öðru lagi hefur enginn verið að ásaka ríkisendurskoðanda í þessu máli. Það er framkvæmdarvaldið, það er hæstv. fjármálaráðherra sem er að skjóta sér á bak við Ríkisendurskoðun. Við þingmenn, sem höfum verið að krefjast þessara gagna, erum ekki að ásaka Ríkisendurskoðun um að liggja á þeim gögnum. Við erum að ásaka framkvæmdarvaldið um að það sé að skipta sér af störfum þingsins og koma í veg fyrir að þingmenn geti búið sig undir mjög brýna og nauðsynlega umræðu á morgun.

Herra forseti, það er nefnilega skítalykt af þessu máli. Það er rétt sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði, það þarf að hreinsa það út. Þá þurfa líka allir að geta komið að umræðunni með sama hætti.

[14:31]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill beina þeim tilmælum til hv. þingmanna að minnast þess að orðum sínum á að beina til forseta.

[14:31]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það er mjög einkennilegt að hlýða á þá umræðu sem hér fer fram, fyrst um störf þingsins sem greinist svo í einhver tvö meginmál og í framhaldi af því, þegar mönnum þykir það ekki útrætt, taka þeir upp umræðu um annað málið undir liðnum um fundarstjórn forseta. Forseti á samúð mína skilið við að stýra umræðunni eins og hún hefur þróast en oft er erfitt fyrir nýliða á þingi að átta sig á með hvaða hætti hlutir ganga hér fram.

Sem varaformaður fjárlaganefndar upplýsi ég að við höfum átt fundi með Ríkisendurskoðun og ég bið hv. þingmenn að íhuga að sú stofnun er löggiltur endurskoðandi Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar. Við höfum í tvígang, formaður og varaformaður, hitt fulltrúa frá Ríkisendurskoðun ásamt formanni efnahags- og skattanefndar og farið yfir stöðu mála. Síðast í morgun fékk fjárlaganefnd fulltrúa frá Ríkisendurskoðun til fundar og átti við hann góð skoðanaskipti. Ríkisendurskoðun er með ákveðin gögn undir höndum sem lúta að kaupsamningum og kauptilboðum sem hún hefur metið sem svo á þessu stigi málsins að ekki eigi erindi í opinbera umræðu en hefur boðið þingmönnum að kynna sér þau gögn. Það boð stendur og er verið að reyna að koma þeim fundum á.

Í annan stað (Gripið fram í.) vil ég nefna, hv. þm. Atli Gíslason, þau gögn (Gripið fram í.) — við skulum halda umræðunni á málefnalegri grunni en hingað til hefur verið gert af hv. þm. Atla Gíslasyni. Hér ætla ég að upplýsa um þau gögn sem fjárlaganefnd hefur fengið í hendur. Það er svar frá fjármálaráðuneytinu, það er samningur um þróun og umsjón með ráðstöfun eigna á þróunarsvæðinu, það er kostnaðargreining, það er greinargerð vegna funda með efnahags- og skattanefnd sem Kadeco leggur fram, það er áætlun árið 2007, rekstraráætlun, fjárhagsáætlun og söluáætlun, það er rekstrar- og greiðsluáætlun fyrir árin 2007–2010, það er árshlutareikningur Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar fyrir 1. janúar til 30. september 2007, það er ársreikningur ársins 2006 og það er listi yfir húsnæði og byggingar á skilgreindu svæði Háskólavalla. Þetta eru þau gögn sem við höfum haft undir höndum, önnur gögn eru í vörslu Ríkisendurskoðunar og ég treysti henni fullkomlega fyrir því að fara með þau eins og best gerist.

Fátækt barna á Íslandi.

Fsp. HHj, 127. mál. — Þskj. 128.

[14:34]

Fyrirspyrjandi (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka fyrir að fá orðið, ég var að verða úrkula vonar um að komast að í dag. Tilefni þeirrar fyrirspurnar sem ég hef lagt fyrir hæstv. forsætisráðherra má rekja til síðasta kjörtímabils þegar við fórum, nokkur hópur þingmanna, ítrekað fram á að fá skýrslu um fátækt barna á Íslandi. Eftir að núverandi hæstv. forsætisráðherra tók við embætti skilaði hann í þingið ágætri skýrslu um það efni sem lögð var fram fyrir að verða ári, hygg ég, og sýndi okkur fram á að í okkar efnaða og að mörgu leyti sterka samfélagi væru á fimmta þúsund börn undir fátæktarmörkum OECD.

Ég held að engum blöðum sé um það að fletta að sú niðurstaða skýrslunnar fyrir árið 2004 hafi komið fólki í öllum flokkum óþægilega á óvart og vakti umræðu um það hvort við hugum ekki nægilega vel að stöðu efnalítilla barnafjölskyldna, hvort við getum gert betur í því efni. Ég held að

við hljótum öll að hafa metnað til þess þegar lífskjör barnafjölskyldna og einkum þeirra efnalitlu eru annars vegar að þá sé mikilvægt að við séum líka númer eitt. Ég lofaði þá að ganga eftir því að við fylgdumst áfram með þessu og fengjum tölur fyrir árin eftir 2004, 2005 og 2006, vegna þess að til þess að ræða málið og grípa til aðgerða er grundvallaratriði að þetta sé mælt en þetta hafði ekki verið mælt árlega áður en skýrslan var gerð.

Ég hef því beint fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra um það hvernig þessar tölur líti út fyrir árin 2005 og 2006, hve hátt hlutfall barna búi undir skilgreindum fátæktarmörkum OECD og hversu mörg þau eru til að sjá hvort þessi staða hafi eitthvað batnað hér. Síðan er spurt um samanburð við önnur Norðurlönd sérstaklega, því að það kom í ljós að innan OECD stóðum við býsna vel. Við vorum í fyrsta flokki þar ásamt öðrum Norðurlöndum. Það kom hins vegar í ljós að við vorum umtalsverðir eftirbátar annarra Norðurlanda í því að ná fátækum barnafjölskyldum upp fyrir fátæktarmörkin. Þeir virtust ná miklu betri árangri í því með skatta- og bótakerfum og því er um það spurt. Loks inni ég hæstv. forsætisráðherra eftir því hvort fyrirhugaðar séu aðgerðir á kjörtímabilinu sem muni bæta fyrirsjáanlega hag þessara fjölskyldna eða hvort hann telji koma til álita að grípa til sérstakra aðgerða í því skyni, t.d. ef og þegar svigrúm gefst til frekari skattalækkana á kjörtímabilinu.

[14:37]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Eins og fram kom hjá hv. fyrirspyrjanda var á síðasta vetri lögð fram á Alþingi skýrsla forsætisráðherra um fátækt barna á Íslandi. Þessi skýrsla var tekin saman að beiðni nokkurra þingmanna og var hv. fyrirspyrjandi þar í fararbroddi. Í skýrslunni kom fram talnaefni sem unnið var með hliðsjón af þeim aðferðum sem OECD hafði beitt og voru tölur fyrir Ísland bornar saman við tölur nokkurra OECD-ríkja árin 1994 og 2004. Ekki hefur orðið framhald á þessum útreikningum. Meginástæðan er sú að Hagstofa Íslands birti skömmu síðar fyrstu útreikninga fyrir Ísland um fátækt barna og fleira sem gáfu færi á mun nákvæmari samanburði við önnur lönd en fyrri útreikningar. Þessi rannsókn fer fram ár hvert eftir samræmdri forskrift um framkvæmd, aðferðir, skilgreiningar og úrvinnslu í öllum þátttökuríkjum en það eru öll aðildarríki ESB, Ísland, Noregur og Sviss. Rannsóknin á því að gefa niðurstöður sem eru eins samanburðarhæfar þjóða í milli og kostur er. Þessar fyrstu tölur voru fyrir árin 2003 og 2004 og von er á niðurstöðum fyrir árið 2005 í febrúar á næsta ári og svo koll af kolli. Af þessum sökum liggja því miður ekki fyrir á þessari stundu tölur um árið 2005.

Aðferðafræði hinnar samræmdu lífskjararannsóknar EES-ríkja er um margt svipuð þeirri sem OECD hefur beitt. Í báðum tilvikum er miðað við ráðstöfunartekjur heimila, tekjur eru reiknaðar á neyslueiningu og lágtekjumörk eða fátækt er skilgreind á hlutfallslegan mælikvarða. Skilgreiningar eru þó að sumu leyti ólíkar. Neyslueiningar eru ekki reiknaðar á sama hátt og lágtekjumörkin eru ólík. Samkvæmt skilgreiningu OECD eru lágtekjumörk 50% af miðgildi ráðstöfunartekna á neyslueiningu en í evrópsku rannsóknarinnar eru lágtekjumörkin 60% af miðgildi. Í þessu felst að niðurstöður evrópsku lífskjararannsóknarinnar og tölur OECD eru ekki sambærilegar og fleiri teljast undir lágtekjumörkum í evrópsku rannsóknarinnar en í tölum OECD.

Helstu niðurstöður könnunar Hagstofu Íslands eru eftirfarandi:

1. Hér á landi voru 10% barna 15 ára og yngri á heimilum undir lágtekjumörkum árið 2004 samkvæmt evrópsku lífskjararannsóknarinni. Þetta svarar til um 7.500 barna.

2. Ekki er teljandi munur á stöðu Íslands og annarra Norðurlanda. Hins vegar er talsverður munur á stöðu Norðurlandanna og annarra Evrópuþjóða í þessum efnum. Kemur það heim og saman við það sem hv. málshefjandi nefndi. Fjöldi barna á heimilum undir lágtekjumörkum var þar 8–10% árið 2004 og var hvergi lægri í Evrópu. Hlutföllin voru 8% í Svíþjóð, 9% í Noregi og 10% í Danmörku, Finnlandi og Íslandi. Meðaltal 25 ESB-ríkja var þá 19% og í 13 ríkjanna var hlutfallið 20% eða hærra, hæst 29%.

3. Þessi niðurstaða sýnir að Ísland er í hópi þeirra landa þar sem fátækt barna mælist hvað minnst. Þetta endurspeglast líka í því að fátækt almennt mælist næstminnst á Íslandi á eftir Svíþjóð og að tekjujöfnuður er hvað mestur.

4. Sem fyrr segir teljast fleiri undir lágtekjumörkum í evrópsku lífskjararannsóknarinni en samkvæmt aðferð OECD. Þetta er þó ekki raunin ef niðurstöður evrópsku rannsóknarinnar eru miðaðar við sama hlutfall af miðgildi ráðstöfunartekna og OECD gerir, þ.e. 50%. Þá mælast um 6% barna hér á landi eða um 4.600 börn vera á heimilum undir lágtekjumörkum árið 2004. Þetta er mjög svipað hlutfall og var árið áður og svipað og þær niðurstöður sem byggjast á aðferð OECD og fram komu í skýrslu forsætisráðherra á síðasta þingi.

Við túlkun þessara niðurstaðna má m.a. hafa eftirfarandi í huga, virðulegi forseti:

1. Hlutfall barnafjölda á heimilum undir lágtekjumörkum er hér á landi og á öðrum Norðurlöndum mjög svipað og hlutfall landsmanna almennt. Börn eru því ekki hópur sem er í sérstakri áhættu í þessum löndum hvað þetta atriði varðar.

2. Rannsóknir sýna að heimili með ráðstöfunartekjur undir lágtekjumörkum staldra stutt við í slíkum hópi. Með öðrum orðum eru lágar heimilistekjur oftar en ekki tímabundið ástand, ekki síst meðal ungs fólks sem varir meðan það er í námi og er að koma undir sig fótunum á vinnumarkaði.

Það er ljóst að skatta- og bótakerfið hefur umtalsverð tekjujöfnunaráhrif eins og sést best á því að mæld fátækt lækkar um nær helming þegar tekið er tillit til þess kerfis. Þá er rétt að hafa í huga að frá því að þessar mælingar voru gerðar hafa bæði barnabætur og skattleysismörk verið hækkuð verulega sem ætti að birtast í enn hagstæðari niðurstöðu en var á árinu 2004. Enn fremur má nefna að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar eru boðaðar margvíslegar aðgerðir í þágu barna og barnafjölskyldna, m.a. með heildstæðri aðgerðaáætlun í málefnum barna og unglinga sem Alþingi hefur þegar afgreitt. Þar er m.a. kveðið á um hækkun barnabóta til tekjulágra fjölskyldna.

[14:42]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Helga Hjörvar fyrir að vekja athygli og máls á hlutskipti fátækra barna. Það hlýtur að verða okkur tilefni til að spyrja hvað það er helst sem hefur áhrif á hag barnafjölskyldunnar og sérstaklega þeirra sem hafa litlar tekjur.

Í fyrsta lagi að sjálfsögðu tekjurnar sem fjölskyldurnar hafa og húsnæðið. Það er ljóst að á undanförnum árum hefur sigið á ógæfuhliðina í þeim efnum, húsnæðiskostnaður hefur orðið meiri og framlag ríkisstjórnarinnar frá því að hún settist að völdum hefur verið það eitt til þessa að hækka vextina og hvetja bankana til að gera slíkt hið sama.

Í öðru lagi er það heilbrigðiskostnaðurinn. Hvert er framlagið þar? 160 milljónir í komugjöld, með öðrum orðum sjúklingaskatta.

Í þriðja lagi eru það barnabæturnar (Forseti hringir.) sem hæstv. félagsmálaráðherra sagði að væri þjóðarskömm og minnismerki um óheilindi fyrrverandi ríkisstjórnar (Forseti hringir.) og bætti í í umræðu á þinginu, — ég er að ljúka máli mínu — með leyfi forseta: „Ríkisstjórnin hefur farið illa með barnafjölskyldur (Forseti hringir.) og það verður sannarlega bætt þegar núverandi ríkisstjórn fer frá og við tekur ríkisstjórn okkar jafnaðarmanna.“

Við sáum merkin um það í gær (Forseti hringir.) þegar hún kynnti frumvarp um raunskerðingu barnabóta.

[14:44]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að virða ræðutíma. Í stuttri athugasemd er gert ráð fyrir að ræðumenn hafi eina mínútu en síðasti ræðumaður talaði næstum því í eina og hálfa mínútu. Ég vil biðja hv. þingmenn að virða þær reglur sem hér gilda um ræðutíma.

[14:44]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég skildi svar hæstv. forsætisráðherra á þann veg að um 4.500 börn væru undir þessum mörkum hér á landi og gætu talist fátæk. Einnig var dregið fram að ekki væri mikill munur á Íslandi og Norðurlöndunum. Hins vegar væri mikill munur á Norðurlöndum annars vegar og öðrum löndum hins vegar. Í heildina væri staðan því betri almennt á Norðurlöndunum en í öðrum ríkjum. Það er auðvitað ánægjulegt þó að 7.500 börn séu að sjálfsögðu of mikið, ég held að allir geti verið sammála um það.

Það er mjög mikilvægt að mati okkar framsóknarmanna að styðja við barnafjölskyldur með sérstaklega mikilli áherslu á þær sem hafa lægstar tekjurnar og þar koma barnabæturnar til. Sveitarfélögin hafa líka ríkum skyldum að gegna varðandi alla félagslega aðstoð.

Það er gaman að heyra að Samfylkingin skuli taka þessi mál upp af því að fyrir kosningar laug hún því að þjóðinni að hér væri allt í voða varðandi þessi mál, (Forseti hringir.) að hér væru miklu fleiri fátæk börn en annars staðar en það er sem sagt ekki rétt.

[14:45]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Helga Hjörvar fyrir að halda við umræðunni um fátækt barna á Íslandi og ég verð að taka undir með síðasta ræðumanni að 7.500 börn undir fátæktarmörkum hér á landi eru 7.500 börnum of mikið. Í þessu ríka landi eigum við ekki að þurfa að tala um að fátækt bitni á börnum. Mér þykir miður, og þess vegna bið ég um að gera stutta athugasemd, að hæstv. forsætisráðherra skuli hafa sagt að börn væru ekki áhættuhópur í þessum efnum. Ég vil minna á að fátækt hefur mjög alvarleg áhrif bæði á andlega og líkamlega líðan barna, veldur þeim auknum sjúkdómum, bæði andlegum og líkamlegum, hefur áhrif á námsárangur, veldur því að þau lenda fremur í útistöðum, bæði við félaga sína, jafnaldra og síðar við yfirvöld og það er miður að við skulum ekki sjá annað en einhverjar boðaðar aðgerðir, (Forseti hringir.) engar raunverulegar aðgerðir hjá ríkisstjórninni.

[14:46]

Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir (Fl):

Herra forseti. Ég tel að fátækt sé ekki endilega mælanleg. Það er til dulin fátækt og það er sannanlegt að ekki geta öll börn tekið þátt í félagsstarfi í sínum skólum og ekki rétt að segja að við höfum það jafngott og á hinum Norðurlöndunum. Þar er oft ókeypis skólamáltíð, þar eru fjölskyldukort í íþróttir og ýmislegt sem við mættum taka eftir.

[14:47]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Helga Hjörvar fyrir að vekja máls á málefninu en engu að síður er það svo að það sem helst hann varast vann varð þó að koma yfir hann. Það er orðið hlutskipti Samfylkingarinnar í núverandi ríkisstjórn, að ganga á bak orðanna sem hún lét falla í kosningabaráttunni sl. vor þegar hún ætlaði að gera allt fyrir alla og ekki síst fyrir barnafjölskyldur og fátæk börn. Við hljótum að velta fyrir okkur hvers vegna þess sér ekki stað í fjárlagafrumvarpi sem Samfylkingin ber a.m.k. að hálfu ábyrgð á fyrir næsta ár, að hækkaðar séu t.d. barnabætur og vaxtabætur. Af hverju hefur Samfylkingin fellt breytingartillögur við fjárlagafrumvarp frá okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, sem miða m.a. að því að bæta afkomu fátækra fjölskyldna í landinu. (Forseti hringir.) Ég er sannfærður um að hv. þm. Helgi Hjörvar getur gert grein fyrir afstöðu sinni á þeim tveimur mínútum (Forseti hringir.) sem hann hefur til umráða.

[14:49]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tek undir það sem hér hefur verið sagt. Það er til skammar að á Íslandi sé fátækt fólk yfir höfuð.

Ég minntist á hið svokallaða góðæri fyrir nokkrum dögum síðan. Það er mikið góðæri hjá því fólki sem býr í tjaldi í Laugardalnum rétt fyrir jól. Fátæktin er sannanlega hjá fullt af fólki sem jafnvel er í tveimur launuðum störfum á skítakaupi, það er alvarlegt. Það er mjög alvarlegt, sérstaklega í ljósi þess að allir kjarasamningar eru lausir og þá er

strax byrjað að tala um að góðærið sé svo mikið að ekki sé þorandi að borga fólki hærra kaup. Börn líða fyrir það, fólk líður fyrir það, t.d. gamalt fólk, (Forseti hringir.) og það er til skammar.

[14:50]

Fyrirspyrjandi (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin og þingmönnum fyrir þátttökuna. Ég fagna því að fylgjast eigi árlega með fátækt barna og mæla hana og bera saman við önnur lönd. Þannig getum við fylgst með því hvaða árangri aðgerðir okkar skila og þegar hefur verið gripið til ýmiss konar aðgerða og ber að fagna því.

Tölurnar sem hæstv. forsætisráðherra nefndi fyrir árið 2004 komu ekki á óvart, að hér væru 7.500 börn undir lágtekjumörkum. Þær eru í sjálfu sér í samræmi við það sem fram kom í skýrslunni og ekki langt frá því sem gerist á hinum Norðurlöndunum, 2% lakara en í Svíþjóð. Við skulum þó ekki gleyma því að 2% eru 1.500 börn og við eigum ekki að láta af metnaði okkar í að draga úr ójöfnuði í tekjuskiptingu og skapa efnalitlu barnafólki sem bestar aðstæður í samfélaginu.

4.600 börn undir neðri mörkunum, undir 50% mörkunum, er hins vegar of mikið og það er verulega meira heldur en á hinum Norðurlöndunum. Ástæðan er sú að við virðumst ekki ná sama árangri með bóta- og skattkerfinu í að styðja efnalitlar barnafjölskyldur. Boðað hefur verið að milli 2. og 3. umræðu um fjárlög komi tillögur okkar stjórnarmeirihlutans um að leggja til í bótakerfið til að styðja betur við lífeyrisþega, öryrkja og ellilífeyrisþega og það er fagnaðarefni. Ég tel að tölur þær sem við höfum séð um fátækar barnafjölskyldur í landinu gefi okkur fullt tilefni á kjörtímabilinu til að leggja sérstaka áherslu á að styðja afkomu og aðstöðu efnalítilla barnafjölskyldna í landinu þegar og ef svigrúm gefst til skattalækkana. Við erum jú öll sammála um að 7.500 börn undir lágtekjumörkunum og 4.600 börn undir fátæktarmörkum OECD er einfaldlega of mikið.

[14:52]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er að sjálfsögðu margs að gæta þegar farið er með tölur af þessu tagi. Þær eru að sjálfsögðu ekki einhlítar og beitt er aðferðum, að hluta til í tilraunaskyni, til að leiða fram niðurstöður sem síðan er hægt að nýta sér við að móta stefnu til að leysa vandamál, beina kröftum ríkisvaldsins að tilteknum vandamálum. Það er það góða við þessar upplýsingar og umræður eins og þær sem hér hafa farið fram. Aðalatriðið er það að við reynum að bæta okkur í þessum efnum. Ég tek undir það að þó að tölurnar á Íslandi séu með því lægsta sem gerist í Evrópu getum við bætt okkur og eigum að gera það. Fátækt er því miður til, bæði meðal foreldra og barna, og við þurfum að reyna að taka höndum saman um að uppræta hana. Það þarf að gera það með markvissum aðgerðum.

Eins og ég gat um kemur það hins vegar einnig fram í gögnunum að sem betur fer er sá hópur lítill sem festist í fátæktargildru hér á Íslandi og kemst ekki úr henni. Þó að það sé allt rétt sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir sagði um áhrif fátæktar á börn er mest um vert að búa þannig um hnútana að þau og foreldrar þeirra geti komið sér út úr því ástandi, fátækt meðal barna er ekki þess eðlis að hún lifi sjálfstæðu lífi. Hún er auðvitað í mjög nánu samhengi við afkomu og aðstæður foreldra eða forráðamanna. Þess vegna hangir það allt saman og ríkisstjórnin beina kröftum að málinu eins og fram kemur í aðgerðaáætlun hennar í málefnum barna og unglinga sem Alþingi samþykkti á síðasta vori.

Umræðu lokið.

Störf stjórnarskrárnefndar.

Fsp. SF, 187. mál. — Þskj. 201.

[14:54]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Fram kom í fjölmiðlum að formlega séð er svokölluð stjórnarskrárnefnd á lífi undir forustu Jóns Kristjánssonar sem var þingmaður og ráðherra um langt skeið. Nefndin hefur ekki starfað upp á síðkastið og formaðurinn segir í fjölmiðlum að hann bíði eftir að mörkuð verði stefna um næstu skref. Allir flokkar eiga fulltrúa í þessari nefnd og fram kemur í fréttaviðtalinu við formanninn að breytingarnar á forsetaembættinu hafi verið eitt af markmiðum stjórnarskrárnefndar en ágreiningur milli Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hafi komið veg fyrir að neinu væri breytt. Flokkarnir voru stál í stál vegna neitunarvaldsins, segir formaðurinn.

Ljóst er að fleiri mál voru þung inni í nefndinni fyrir utan forsetakafla hennar. Menn höfðu áhuga á að skoða dómstólakaflann að einhverju leyti. Auðlindaákvæðinu var sérstaklega vísað til nefndarinnar. Ekki náðist samstaða þar og áhugi var á að skoða yfirþjóðlegt vald og var það líka sett til nefndarinnar að skoða varðandi breytingar á þingsetu ráðherra, þ.e. að skilja á milli löggjafarvalds og framkvæmdarvalds þannig að ráðherrar væru ekki þingmenn á sama tíma en það fyrirkomulag stangast að vissu leyti á við gildandi stjórnarskrá eins og hún hljómar.

Nú er liðið hálft ár frá kosningum og ný ríkisstjórn hefur ekki gefið nein merki um það sem taka á við í nefndarstarfinu. Því tel ég mikilvægt að forsætisráðherra upplýsi hvert stefnir. Starfið er mikilvægt og ég tel ekki að við getum látið reka á reiðanum hvað það varðar. Halda verður vinnunni áfram með einhverjum hætti. Ég vil draga inn í umræðuna að hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, formaður Samfylkingarinnar, hefur tjáð sig nokkuð bratt í haust varðandi starfið og hefur sagt að hún vilji breytingar á stjórnarskránni, breytingar sem auðveldi þátttöku í yfirþjóðlegu samstarfi svo sem innan Evrópusambandsins, og muni beita sér fyrir þeim. Hæstv. ráðherra segir að best sé að gera það fyrir lok kjörtímabilsins þannig að hægt sé að kjósa um þær í næstu alþingiskosningum.

Ég deili þeim hugleiðingum hæstv. utanríkisráðherra. Ég tel að gera þurfi breytingar á stjórnarskránni, ekki bara út af Evrópumálunum heldur út af öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og hugsanlega fleiri alþjóðasamningum sem munu krefjast framsals á yfirþjóðlegu valdi að einhverju

leyti. Þannig er nútíminn í hinum hnattræna heimi þannig að ég spyr hæstv. forsætisráðherra: Hvernig er staða mála?

[14:57]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður spyr um störf stjórnarskrárnefndar og hvernig þeim miði. Í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar segir að endurskoðun stjórnarskrárinnar muni haldið áfram en rétt er sem fram kom í máli þingmannsins að það starf hefur ekki verið sett í gang á nýjan leik með formlegum hætti eftir að núverandi ríkisstjórn tók við.

Stjórnarskrárnefndin sem setið hefur að störfum var skipuð haustið 2005 af þáv. forsætisráðherra Halldóri Ásgrímssyni en búið var að undirbúa málið vandlega í tíð forvera hans. Settar voru á laggirnar nefnd fulltrúa flokkanna og sérfræðinganefnd. Hópurinn hefur að mínum dómi unnið ágætt starf að mörgu leyti. Ég hafði sjálfur ánægjuna af því að vera varaformaður í nefndinni um tíma og ég veit að þar voru tekin fyrir mörg mikilvæg atriði í vinnunni og að hluta til atriði sem hv. þingmaður vék að í máli sínu. Engin heildstæð niðurstaða kom út úr nefndarstarfinu, ein tillaga kom fram sem hlaut síðan ekki afgreiðslu á Alþingi af öðrum ástæðum. Við í núverandi ríkisstjórn höfum ekki enn þá tekið afstöðu til þess með hvaða hætti best verði haldið áfram með það starf en auðvitað þarf það að byggjast á samstarfi þingflokkanna allra eins og verið hefur. Reynslan sýnir hins vegar að séu hlutirnir gerðir með áhlaupi á síðari hluta kjörtímabilsins gefi það mestar líkur á því að ná einhvers konar niðurstöðu. Sagan segir að tíminn á fyrri hluta kjörtímabils hafi ekki nýst vel til að vinna að slíkum verkefnum. Reyndar er það svo að tillögur koma aldrei fram fyrr en á síðasta þingi fyrir kosningar áður en slík ákvæði eru endanlega staðfest á Alþingi, vegna þess sem þingmaðurinn nefndi um ákvæðin um alþingiskosningar.

Stjórnarskrárnefndir hafa setið að störfum meira og minna allan tímann frá því að lýðveldið var stofnað og því miður er árangurinn ekki sá sem margir vildu, að fram færi heildarendurskoðun á stjórnarskránni. Hins vegar hafa ýmsir kaflar og ákvæði sætt endurskoðun í gegnum tíðina, ekki síst öll þau ákvæði er varða kosningar og kjördæmaskipan, eins og þekkt er. Ég minnist þess að við náðum ágætum árangri í tilefni af 50 ára afmæli lýðveldisins 1994 um að breyta VII. kafla stjórnarskrárinnar, mannréttindakaflanum svokallaða, á þinginu 1994–1995. Það var gert með áhlaupi, mundi ég segja, á frekar stuttum tíma en um það náðist ágæt samstaða á endanum og þau ákvæði hafa reynst vel.

Reyndar er ekki miklu við málið að bæta, herra forseti. Það er í ákveðinni biðstöðu, vissulega er það rétt hjá hv. þingmanni. Mín afstaða hefur verið sú að ýta því ekki strax úr vör að nýju fyrr en við værum viss um hvar við ætluðum að lenda bátnum þegar komin væri niðurstaða. Um það þarf að eiga samráð milli allra flokkanna á Alþingi og hugsanlega fleiri.

Þetta er svarið, herra forseti.

[15:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir að taka þetta mál upp. Það er full ástæða til. Sjálfur var ég og er áhugasamur um það hvað þessu verki líði. Ég sat og sit kannski enn í síðustu stjórnarskrárnefnd sem að mínu mati vann ágætt starf og ég tel að það hafi verið mistök að taka ekki þá tillögu í gegn sem nefndin lagði þó að lokum til sameiginlega, að breyta aðferð við breytingu stjórnarskrárinnar sem m.a. hefði þýtt að hægt hefði verið að láta sjálfstæða kosningu fara fram um heildarendurskoðun hennar á t.d. miðju þessu kjörtímabili án áhrifa á þingkosningar.

Það er nokkuð athyglisvert að einar þrjár nefndir eru boðaðar í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar eða yfirlýsingu frá henni og engin þeirra hefur verið skipuð enn þá, þ.e. nefnd um Evrópumálefni, nefnd um endurskoðun stjórnarskrárinnar og samráðsvettvangur flokkanna um utanríkiseða öryggismál. Það virðist ganga lítið undan í ríkisstjórninni, a.m.k. þegar kemur að þessum málum.

[15:02]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég varð fyrir talsverðum vonbrigðum með þetta svar af því að svarið er: Við ætlum ekkert að gera, við ætlum að fara í málið með áhlaupi einhvern tíma síðar, rétt fyrir næstu kosningar, af því að við erum ekki búin að lenda bátnum þar sem við ætlum að lenda honum núna, við erum ekki búin að ná samstöðu.

Hér upplýsir hæstv. forsætisráðherra okkur um að formenn ríkisstjórnarflokkanna hafa greinilega ekki náð samstöðu um hvernig eigi að vinna þetta mál áfram. Nú á að láta reka á reiðanum fram undir næstu kosningar.

Ég tel að þetta svar sýni svo mikla ósamstöðu milli stjórnarflokkanna um grundvallaratriði í stjórnarskránni að menn treysti sér ekki til að fara í þetta starf núna. Það að ætla sér að gera hlutina með áhlaupi rétt fyrir kosningar er ekki hægt í þessu máli. Hér er verið að tala um yfirþjóðlegt vald, það er verið að tala um að taka ráðherrana af þingi, verið að tala um dómstólana, kaflann um forsetaembættið, auðlindaákvæðið. Þetta eru bara allt of stór mál, virðulegur forseti, til að hægt sé að taka þau með áhlaupi rétt fyrir kosningar. Ég get ekki túlkað þetta svar öðruvísi en svo, og ég held að það hljóti að blasa alveg við, að það er það mikill ágreiningur á milli forustumanna flokkanna í ríkisstjórn að þeir hafa ekki náð saman um hvernig á að halda á þessu starfi. Nú á að láta reka á reiðanum, það á að setja allt í bið og ekki gera nokkurn skapaðan hlut.

Maður hlýtur að velta fyrir sér hvort nefndin verði þá hreinlega lögð niður eða hvort hún eigi að vera í einhverjum lausagangi næstu tvö til þrjú og hálfa árið. (Gripið fram í.) Ég lýsi yfir miklum vonbrigðum með þetta svar. Það er alveg ljóst að ósamstaða ríkisstjórnarflokkanna er það mikil að allt þetta starf á að líða fyrir hana.

[15:04]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þetta mál snýst ekki um ósamstöðu eða ósamkomulag milli stjórnarflokkanna enda hefur ekkert á

það reynt. Það hefur ekki verið forgangsmál, það er alveg rétt, að koma þessu máli áfram og það er af þeim sökum sem ég rakti áðan. Það mun ekkert gerast á Alþingi í þessu máli fyrr en í aðdraganda næstu þingkosninga. Þetta mál endaði þannig á síðasta vori eins og hv. þingmaður eflaust man að það var horfið frá því þó að gera þá breytingu sem nefndin hafði lagt til í góðu samkomulagi. Eins og ég sagði áðan endaði það af sérstökum ástæðum þannig.

Hitt er annað mál að nefndin sem hv. fyrrverandi þingmaður og hæstv. fyrrverandi ráðherra Jón Kristjánsson stýrði hefur unnið mikla grunnvinnu og hið sama er að segja um sérfræðinganefndina. Mikil gögn liggja fyrir og miklar upplýsingar og hugmyndir sem þarf að taka afstöðu til og það mun allt saman nýtast þegar þar að kemur. Það er alveg tilgangslaust að ætla að fara að vinna það allt upp á nýtt en þetta er til og að þessu verður hægt að ganga þegar henta þykir og flokkarnir telja það skynsamlegt.

Umræðu lokið.

Vopnaburður herflugvéla.

Fsp. SJS, 202. mál. — Þskj. 217.

[15:06]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Það var mikill gleðidagur þegar erlendur her hvarf úr landinu 30. september 2006, ef minni mitt svíkur ekki, og menn gátu haldið upp á herlaust land í fyrsta sinn um áratugi. Tveimur dögum síðar, mánudaginn 2. október 2006, kom Alþingi saman það ár. Undir hið síðasta var málum þannig háttað að Bandaríkjaher hafði á sínum vegum fjórar orrustuþotur, mjög svo frægar og umtalaðar, því að menn höfðu bitið það í sig að það væri sáluhjálparatriði að hafa þær. Kosturinn við veru þeirra var þó sá að þær flugu hér óvopnaðar um langt árabil og báru a.m.k. ekki meiri háttar vopn og sprengjuhleðslur. Það róaði fólk því að vitaskuld eykur það ekki öryggi manna að harðvopnaðar flugvélar sveimi yfir höfðum þeirra.

Nú ber hins vegar svo við að ríkisstjórnin hefur lagt mikið kapp á að fá hingað til æfinga og dvalar erlendar orrustuflugsveitir og það stefnir í að óbreyttu að þjóðin hafi af því hundruða milljóna og jafnvel milljarða kostnað árlega ef lagðar eru saman þær tölur sem fara í að borga uppihald og kostnað við dvöl þessara erlendu hersveita hér, orrustuflugsveita og rekstur hernaðarlega hluta ratsjárstöðvakerfisins. Svo mikið er í húfi að nú hefur hæstv. utanríkisráðherra jafnvel boðað að stofnuð verði sérstök stofnun til að halda utan um þessi mál, hermálastofnun.

Ég vil af þessum sökum spyrja og hef leyft mér að leggja fyrir hæstv. utanríkisráðherra fyrirspurnir varðandi það hvort fyrir liggi að hinar erlendu orrustuflugvélar muni bera vopn og ef svo er, um hvers konar vopn, skotvopn, flaugar og sprengjuodda verði þá að ræða.

Í öðru lagi hvort leyft verði jafnvel að æfa vopnanotkun á íslensku yfirráðasvæði og ef svo, hvaða reglur muni þá gilda um slíkt sem og um vopnaburðinn sjálfan. Ég þykist skynja mína þjóðarsál það vel að ég held að það yrði Íslendingum ekki fagnaðarefni ef til stendur virkilega að leyfa þessum erlendu orrustuflugsveitum að koma hingað og leika hér einhverja stríðsleiki, æfa sig jafnvel og nota vopn eða herma eftir notkun vopna. Ljóst er að áhugi þeirra á því að koma hingað er ekki síst bundinn því að hér séu kjöraðstæður til æfinga og kannski meira svigrúm en viðkomandi sveitir gjarnan njóta í heimalöndum sínum. Mér finnst miklu skipta, eigi af þessu að verða sem auðvitað er algerlega ástæðulaust og óþarft, að þá sé a.m.k. mótuð um þetta skýr stefna og öllum slíkum vopnaburði hafnað.

[15:09]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon spyr í fyrsta lagi hvort það liggi fyrir hvort erlendar orrustuflugvélar sem ríkisstjórnin hyggst fá hingað til svokallaðs loftrýmiseftirlits eða æfinga, eins og þar stendur, muni bera vopn. Ef svo er, um hvers konar vopn, skotvopn, flaugar og sprengjuodda verði þá að ræða.

Í ákvörðun fastaráðs Atlantshafsbandalagsins frá 26. júlí 2007 um fyrirkomulag loftrýmiseftirlits aðildarríkja bandalagsins á Íslandi segir m.a., með leyfi forseta:

„Þótt það sé fyrirséð að flugvélar sem taka þátt verði venjulega ekki vopnaðar þarf að gera ráðstafanir til þess að vopn verði til staðar fyrir flugvélarnar á Íslandi til að fullnægja viðbúnaðarþörf landsins.“

Í þessu felst að þátttökuþjóðunum sé í rauninni í sjálfsvald sett hvort vélarnar þeirra fljúgi vopnaðar eða vopnlausar við eftirlit með ótilkynntum og/eða óþekktum loftförum, en flugherir bandalagsþjóðanna hafa nokkuð mismunandi reglur um eftirlitsflug. Gert er ráð fyrir því að beri vélarnar á annað borð vopn komi þær með þau í vélunum, en síðan sé hægt að hýsa þær á staðnum og hér séu þá tiltækar geymslur fyrir vopnin þegar vélarnar fljúga án þeirra. Til dæmis fljúga eftirlitsvélar Bandaríkjanna og Breta venjulega ekki vopnaðar. Flugvélar Frakka og Spánverja fljúga aftur á móti eftirlitsflug ævinlega vopnaðar. Sama gildir um flugvélar Norðmanna og Dana þegar flogið er fyrir ókunnar flugvélar en við æfingar er ekki gert ráð fyrir vopnuðu flugi.

Vopnabúnaður þeirra orrustuþotna sem væntanlegar eru til eftirlits og æfinga á Íslandi á næstu árum ræðst af tegund vélanna. Fyrir liggur að Frakkland hefji eftirlitið snemma næsta vor og mjög líklega beita þeir til þess Mirage 2000 þotum sínum. Vopnabúnaður þeirra samanstendur af tveimur 30 mm fallbyssum og níu flugskeytum af Matra- og Micha-gerð. Bandaríkjamenn sem sjá um eftirlitið síðla sumars 2008 munu líklega beita F-15 orrustuþotum sömu gerðar og voru staðsettar hér á landi síðustu 2–3 áratugina sem varnarliðið hafði hér viðveru. Vopnabúnaður F-15 véla samanstendur af 20 mm fallbyssu og átta flugskeytum af Sidewinder- og Sparrow-gerð og eins og ég sagði fljúga þær ekki vopnaðar í eftirliti. Norðmenn og Pólverjar munu beita F-16 orrustuþotum við eftirlitið en þær eru búnar 20 mm fallbyssu og sex flugskeytum sömu tegundar og F-15 bera.

Spánn sem einnig hefur lýst sig áhugasaman um þátttöku í loftrýmiseftirlitinu en ekki hefur verið tekin nein

ákvörðun um það mun líklega beita hinum nýju Eurofighter-vélum. Slík vél er búin 27 mm fallbyssu auk 13 flugskeyta af mismunandi gerð.

Í öðru lagi er spurt: Verður leyft að æfa vopnanotkun á íslensku yfirráðasvæði? Ef svo er, hvaða reglur munu þá gilda um slíkt, sem og um vopnaburðinn sjálfan?

Æfing í vopnanotkun í þeim skilningi að hleypt verði af byssum eða flugskeytum skotið verður ekki leyfð á íslensku yfirráðasvæði enda standa slíkar æfingar ekki til.

[15:12]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessi svör og trúi að þessar upplýsingar þyki áhugaverðar. Því miður fór svo sem ég óttaðist, af hálfu Íslands hefur engin sjálfstæð stefna verið mótuð í þessum efnum heldur tökum við einfaldlega við því sem NATO ákveður eða því sem hentar einstökum aðildarríkjum hvað varðar vopnabúnað þeirra flugsveita. Það hefur sem sagt ekki verið gert að skilyrði af Íslands hálfu að orrustuflugvélarnar sem hingað koma verði ekki þungvopnaðar, ekki með flugskeyti og ég geri ráð fyrir því að erfitt verði að taka úr þeim fallbyssurnar en mætti kannski hafa þær óhlaðnar.

Þetta eru mér mikil vonbrigði. Þetta er afturför frá því sem var við lok veru Bandaríkjahers í landinu. Nú koma þjóðir sem haga þessu með öðrum hætti sem er síst fallinn til eftirbreytni.

Ég minni á að þessum orrustuflugsveitum og flugmönnum þeirra þykir eftirsóknarvert að æfa lágflug, æfa aðflug að varaflugvöllum og annað í þeim dúr þannig að þessar vélar fara niður undir byggð á þéttbýlum svæðum. Það getur ekki talist eftirsóknarvert í ljósi tilgangsleysis þess að þær beri hér flugskeyti með sprengjuhleðslum sem reyndar kom ekki fram hversu öflugar geta verið en hægt er kannski að ráða af því sem fram kom um eðli og gerð flauganna. Það er svo sem bót í máli að ekki eigi að leyfa hér beinlínis skotæfingar með vopn, enda bjóst maður ekki við slíku.

Í ljósi þess að yfirlýstur tilgangur þessa eftirlits og þessara æfinga er ekki sá að takast á við aðstæður á ófriðartímum spyr maður: Hvers vegna í ósköpunum er yfir höfuð leyfður vopnaburður undir slíkum kringumstæðum? Væri þá ekki a.m.k. nóg að gera áskilnað um að slíkt skyldi ekki vera nema ef aðstæður væru taldar sérlega ískyggilegar (Forseti hringir.) og það félli þá frekar undir þá hlið þessara mála sem snýr að samskiptum Íslands og Bandaríkjanna (Forseti hringir.) á grundvelli gamla samningsins?

Umræðu lokið.

Mannvirki á Straumnesfjalli og Darra.

Fsp. KHG, 245. mál. — Þskj. 270.

[15:15]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Aðrar ratsjárstöðvar voru reistar á fyrri tíð á undan þeim sem nú eru starfandi hér á landi. Í síðari heimsstyrjöldinni reistu Bretar ratsjárstöð á fjallinu Darra sem snýr að Ísafjarðardjúpi. Síðan reistu Bandaríkjamenn aðra stöð á fjallinu Straumnesi eða Straumnesfjalli sem er norðan megin í Aðalvíkinni. Þessi mannvirki voru ekki lengi í notkun og hafa grotnað niður með tímanum. Engu að síður eru eftir minjar frá þessum tíma. Á fjallinu Darra eru enn þá eftir slitrur af braut sem lögð var frá Sæbóli í Aðalvík upp á fjallið, teinar sem notaðir voru til að flytja varning og annað upp á fjallið og niður af því.

Uppi á fjallinu eru leifar á stöðinni, grunnur hennar, og byssustæði eða leifar af þeim. Meiri mannvirki eru hins vegar á Straumnesfjalli. Þar er vegur enn nokkuð heillegur sem lagður var upp á fjallið frá Látrum í Aðalvík. Enn eru mjög mikil mannvirki uppi á fjallinu, hús sem byggð voru á sínum tíma, bæði stöðvarhús og íbúðarhús sem ekkert hefur verið hugsað um eða haldið við í áratugi eins og gefur að skilja. En mér finnst að eigendurnir, sem hljóta að vera íslenska ríkið í þessu tilviki, verði að gera upp við hvað þeir hyggjast fyrir með þessi mannvirki.

Ein leiðin væri að fjarlægja þau, rífa og fjarlægja þau ummerki sem eru þarna núna. Önnur leið væri hins vegar að láta þau standa, taka ákvörðun um það og verja einhverju fé til að halda þeim þó þannig að þau séu ekki hættuleg fólki sem fer þar um. Að halda við þessum mannvirkjum að einhverju leyti kann að hafa gildi í sjálfu sér. Ég verð var við að ferðamenn hafa nokkurn áhuga á að fara á þessi fjöll og skoða bæði aðstæðurnar og mannvirkin sem þarna eru. Ef til vill er áhugavert að halda mannvirkjunum við að einhverju leyti í því skyni. Ég hef því leyft mér að bera fram eftirfarandi fyrirspurn, virðulegi forseti, til utanríkisráðherra sem er svohljóðandi:

Hefur verið tekin ákvörðun um hvort vegur og mannvirki á Straumnesfjalli og byggingar á Darra verði varðveittar eða rifnar?

[15:18]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Þetta er í sjálfu sér áhugaverð fyrirspurn frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni. Hún gerir það að verkum að maður fer að hugsa um þessi mál með öðrum hætti en áður. Ég vil hins vegar byrja á að svara því, koma strax með stutta svarið við þessari fyrirspurn sem er: Nei, það hefur ekki verið tekin ákvörðun um þetta svo vitað sé. En ég vil líka láta koma fram að þessi mannvirki eru ekki á ábyrgð utanríkisráðuneytisins. Það afhenti þetta allt aftur til einkaaðila.

Mér skilst að Straumnesfjallið hafi á sjöunda áratugnum og Darra strax eftir stríð, t.d. líkt og Heiðarfjalli á Langanesi, verið skilað til eigenda. Þar hafa slík mál einnig verið uppi. Hins vegar er full ástæða til að velta því fyrir sér hvort þarna eigi að fara í frekari hreinsanir eða hitt, sem ég tel að komi ekki síður til álita og geti verið mjög áhugaverður kostur, að sinna þessum mannvirkjum með lágmarksviðhaldi vegna þess að í þeim býr merkileg saga. Þótt menn hafi deilt um þá sögu og haft á henni mjög skiptar skoðanir þá segja mannvirkin merkilega sögu um íslenskt samfélag. Það getur verið mjög áhugavert fyrir bæði Íslendinga og erlenda ferðamenn, kannski enn frekar þegar fram líða stundir heldur en nú er.

Ég held að menn ættu a.m.k. að hugsa sig um tvisvar áður en þeir láta öll ummerki hverfa. Stundum hefur ofvöxtur hlaupið í tiltekt manna í svona málum og ýmis mannvirki horfið sem við vildum kannski gjarnan eiga núna sem minjar um sögu okkar. Ég vil bara nefna í því sambandi, af því að mér er það nokkuð hugleikið, braggana í Reykjavík. Við eigum ekki neinar minjar um braggabyggðina sem var í Reykjavík og fylgdi hersetunni á stríðsárunum. Við hefðum átt að að passa upp á að varðveita slíkt.

En ég vil hins vegar segja, sem innlegg í þetta mál, að ef það væri áhugi á því að fara í frekari hreinsanir á þessum svæðum þá var áskilið í samningum Íslands og Bandaríkjanna, þegar Bandaríkjamenn fóru af landi brott fyrir ári síðan, að afrakstur af eignasölu á fyrrum varnarsvæðum við Keflavíkurflugvöll yrði m.a. nýttur til hreinsunar á fyrrum varnarsvæðum. Það á auðvitað fyrst og fremst við um alþjóðaflugvöllinn í Keflavík og það umhverfi en hugsanlega má kanna möguleika á fjárveitingum til hreinsunarverkefna af þeim peningum úti á landi þar sem varnarstarfsemi hefur farið fram og þar sem standa hugsanlega eftir einhverjir ruslahaugar eða annað sem menn vilja gjarnan losna við.

Nú segi ég þetta bara sem almennt innlegg í umræðuna án þess að ég hafi kannað það eitthvað frekar. En ég tel að það gæti alveg komið til skoðunar.

[15:22]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir jákvæðar undirtektir við efni fyrirspurnarinnar. Ég skil svörin þannig að landinu, sem líklega var tekið eignarnámi á sínum tíma undir báðar stöðvarnar, hafi verið skilað aftur til landeigenda. Mér er ekki alveg ljóst hvort í þeim skilum fylgdu með mannvirkin sem höfðu verið reist á landinu og hvort landeigendur höfðu samþykkt að taka við þeim mannvirkjum og teljist eigendur þeirra. En það er hlutur sem þarf þá að skoða nánar.

Engu að síður held ég að sú hugmynd sem hæstv. ráðherra reifar sé sú sem mér líst best á, að menn beiti sér fyrir því í samráði þá við landeigendur og bæjaryfirvöld í Ísafjarðarbæ að varðveita þessi mannvirki að svo miklu leyti sem það er talið skynsamlegt og aðgengilegt vegna þess að um er að ræða merkilegan kafla í sögu þessa landsvæðis og í sögu þjóðarinnar. Ég veit að það hefur töluvert aðdráttarafl fyrir ferðamenn, innlenda sem erlenda, að kynna sér þessi mannvirki og skoða þarna aðstæður. Ég held að það væri góð hugmynd að ýta málinu úr vör og ég treysti því að hæstv. utanríkisráðherra muni leggja sitt af mörkum til að koma málinu í þann farveg sem best má duga í þessum efnum.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 15:24]

Umræður utan dagskrár.

Atvinnuuppbygging á Austurlandi.

[15:31]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ísland hefur sett atvinnu og atvinnuþátttöku almennings í öndvegi, „atvinna fyrir alla“. Vinnan er móðir hamingjunnar. Ísland var í 1. sæti 2005 í lífsgæðamati Sameinuðu þjóðanna. Öll okkar skólaganga og menntun snýr að því að efla einstaklinginn til að takast á við ný og stór verkefni í lífinu. Við eigum að byggja Ísland allt. Höfuðborgin og landsbyggðin eru systur. Við eigum sömu rót og sömu tilfinningar. Minnumst þess að þegar hér var atvinnuleysi í lok 7. og 10. áratugar síðustu aldar var Reykjavík ekki nein endastöð. Íslendingar fluttu burt frá Íslandi.

Eftir mörg öflug ár í atvinnuuppbyggingu búum við Íslendingar í mögnuðu hátækni- og þekkingarsamfélagi. Við höfum afl og áræði, bæði í útrás og við að auka tækifæri og innlenda uppbyggingu. Ísland er langfremsta land veraldar í nýtingu á endurnýjanlegum orkugjöfum með yfir 70% en Noregur er í 2. sæti með 36%. Fast að 100% af framleiddri orku á Íslandi telst græn. Einstakt. Samt gengur umræðan hér út á það að við séum náttúrusóðar.

Hér hefur verið mikið um ál á síðustu árum. Ál er hinn létti málmur sem er eftirsóttur í flugvélar, bíla og fleira. Gjaldeyrisstoðir Íslendinga eru nú orðnar fjórar, voru eingöngu byggðar á sjávarútvegi fyrir stuttu síðan. Nú er það sjávarútvegur, ferðaþjónusta, iðnaður og fjármálastarfsemi. Álver á Reyðarfirði og Kárahnjúkavirkjun hafa breytt atvinnulífi á Austurlandi. Þessi fyrirtæki munu, eins og Búrfellsvirkjun í dag, mala gull í lófa komandi kynslóða.

Ríkisstjórnin tók afdrifaríka og ranga ákvörðun í sumar um niðurskurð í þorskveiðum, gekk allt of langt að mínu mati. Nú blasir það við að tvöföldun á framleiðslu rafmagns og stóraukinn þáttur iðnaðar í útflutningi á næstu árum gerir það að verkum að lífskjör Íslendinga verða góð áfram. Sjávarafurðir munu seljast fyrir 119 milljarða árið 2008 en álframleiðsla fyrir 135 milljarða. Þetta eru tíðindi. Þetta segir þá sögu að ákvörðun um álver á Reyðarfirði og byggingu Kárahnjúkavirkjunar var rétt séð út frá hagsmunum Íslendinga.

Síðan eigum við enn fremur önnur og margvísleg tækifæri í nýsköpun atvinnulífs. Við eigum því að fara hægar og gá að okkur í fórn á landi og náttúruauðlindum. Þetta hefur Landsvirkjun nú staðfest með nýrri stefnumótun. Rafmagnið og jarðhitinn eru okkar olía, og með náttúruna ber að fara af fullri gát. Það stóð til að sækja orkuna í fallvötn Austurlands og leiða hana suður í ljótum og náttúruspillandi staurum og línum. Frá því var horfið sem betur fer. Þótt þessi mikla og umdeilda virkjun og álver á Austurlandi hafi á síðustu árum lagt grunn að öflugu Austurlandi er samt mikilvægt við lok framkvæmdanna að fylgja þeim eftir með fjölbreyttum umbótum fyrir austan í jarðgöngum, í samgöngubótum sem og öðrum atvinnutækifærum. Um leið og ég óska Austfirðingum og Íslendingum öllum til hamingju með þann uppgang sem nú blasir við á Austurlandi, bæði álverið á Reyðarfirði og Kárahnjúkavirkjun sem er stærsta mannvirki Íslandssögunnar, vil ég spyrja hæstv. iðnaðarráðherra:

Eru uppi áform af hálfu ríkisstjórnarinnar um að fylgja uppbyggingu á Austurlandi eftir? Liggja einhver ný áform á borði hæstv. ráðherra eða ríkisstjórnar? (Gripið fram í.)

Það ríkir bjartsýni á Miðausturlandi, en íbúar norður- og suðursvæða þurfa sannarlega á því að halda að stjórnvöld

og Byggðastofnun taki á með heimamönnum. Byggðamál standa miklu betur en þau gerðu fyrir 10 árum. Það er sókn á mörgum landsvæðum um allt Ísland. Samt sem áður er staðan sú að við þurfum að taka á með afskekktum byggðasvæðum, bæði til að jafna og bæta lífskjör fólksins sem þar býr. Það munar um litlar upphæðir, það munar um átak í atvinnusköpun, það munar um það ef stjórnvöld taka á með sveitarstjórnunum heima fyrir og atvinnulífinu, þá munu byggðirnar rísa á mörgum stöðum til þeirrar sóknar sem Austurland hefur gert. Við skulum gera okkur grein fyrir því að fyrir 12 árum voru íbúðarhús einstaklinganna í mörgum þorpum á Austurlandi verðlaus. Fólkið var á förum. Nú eru margir að snúa heim til sinna byggða þar sem hjarta þeirra sló, vill slá og slær áfram. Hér hefur orðið mikil breyting, og sannarlega er ég stoltur af því að Framsóknarflokkurinn var mikill gerandi í þessum framkvæmdum. Hann var í ríkisstjórn og lagði grunn að þeim. Hann er í hlutverki (Forseti hringir.) annaðhvort móðurinnar eða föðurins í þeim stóru verkum sem nú hefur verið skilað til fólksins.

[15:36]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Pólitískur ættbogi hv. þingmanns er að sönnu frjósamur og vissulega er það rétt að það var flokkur hv. þingmanns sem átti töluverðan þátt í því að ráðist var í hinar miklu framkvæmdir á Austfjörðum. Hins vegar var króginn varla eingetinn. Ég man ekki betur en að þrír, eftir atvikum fjórir, flokkar hafi stutt þessa framkvæmd á sínum tíma.

Ég tel að tími sé kominn til þess að þeim deilum linni sem hafa staðið um þessa miklu framkvæmd. Á sínum tíma voru þær mjög harðar og mjög erfiðar, en þær leiddu eigi að síður til gagnrýninnar umræðu um umhverfis- og náttúruvernd, leiddu til þess að þjóðin tók þau mál miklu nær hjarta sínu en áður. Það er a.m.k. jákvætt sem út úr þeirri umræðu kom.

Sömuleiðis, herra forseti, vil ég líka segja það vegna þess að hv. þingmaður orðaði það svo að Íslendingar lægju undir því ámæli að vera náttúrusóðar að ég er a.m.k. allt annarrar skoðunar. Sömuleiðis vil ég að það komi fram að það er mín skoðun að einmitt átökin um Kárahnjúka hafi orðið til þess að hugmyndin um Vatnajökulsþjóðgarð varð að veruleika. Því vil ég halda hér til haga. Það var einmitt sá maður sem hv. þingmaður eyðir töluverðum parti af sinni góðu bók í að skrifa um sem átti meiri þátt í því, Halldór Ásgrímsson, en hann hefur fengið hrós fyrir. Það vil ég að komi fram núna þegar segja má að við séum kannski að gera upp þessa framkvæmd.

Hvað sem mönnum finnst um Kárahnjúkavirkjun er hún tæknilegt stórvirki, bæði ofan jarðar og neðan, risavaxið verkefni. Það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði, hún hefur skipt sköpum fyrir þróun Austfjarða. Það má segja að allar þær væntingar sem menn gerðu sér um áhrifin á miðsvæðinu hafi gengið eftir, þó að því undanteknu að menn töldu að þessi áhrif hefðu meiri áhrif á Seyðisfjörð til uppbyggingar en verið hefur. Í lok þessara framkvæmda, þegar rétt er að skyggnast yfir þetta svið, blasir við að þegar framkvæmdum er að sleppa er líklegt að þetta leiði til þess að íbúum á Austurlandi fjölgi um 1.800–2.000 manns. Þarna hafa átt sér stað gríðarlegar framkvæmdir, íbúðabyggingar, 700 íbúðir hafa verið byggðar. Mjóeyrarhöfn er að verða einhver umsvifamesta höfn landsins. Tekjur og umsvif sveitarfélaganna, Fjarðabyggðar sem þessu tengist og Egilsstaða, hefur vaxið snöggtum og nú þegar framkvæmdum sleppir mun það auðvitað hafa áhrif á stöðuna þarna. Þessir stórauknu fasteignaskattar og tekjur þessara sveitarfélaga vega þar upp á móti.

Sömuleiðis er alveg ljóst að álverið hefur gert þjónustusamninga við fyrirtæki á Austfjörðum sem skipta miklu máli, upp á marga milljarða. Þetta hefur margfeldisáhrif og þess vegna er ekki hægt annað en að slá því föstu að þessi framkvæmd hefur náð þeim tilgangi varðandi byggðir sem ætlað var. Af þeim 400 manns sem á að ráða í álverið er búið að ráða 380. Þar af eru 220 af Austurlandi, 160 eru annars staðar að af landinu eða þá útlendingar sem fest hafa rætur og eru íslenskumælandi. Það er líka alveg hægt að slá því föstu að þær hrakspár sem sumir höfðu, þar á meðal sá sem nú er iðnaðarráðherra, um að ekki mundi reynast kleift að ráða nema útlenda farandverkamenn í þetta reyndust ekki á rökum byggðar.

Mér finnst líka rétt, þegar við erum kannski að gera þetta mál upp, að horfa aftur til þess að þessar framkvæmdir voru gerðar að mestu leyti af útlendu fólki, oft og tíðum við erfiðar aðstæður. Oft spunnust deilur um meðferðina á því fólki hér sem vann hjá Impregilo. Við skulum líka hafa hugfast að þetta fólk færði fórnir, það komst ekki allt heilt heim, sumir komust ekki lífs heim til sín. Því skulum við ekki gleyma.

Á þessum pening er síðan önnur hlið. Sogkraftur framkvæmdanna hafði líka áhrif á strandbyggðirnar beggja vegna við Fjarðabyggð, bæði norðan og sunnan megin. Hv. þingmaður spyr hvort ríkisstjórnin hafi velt fyrir sér afdrifum og möguleikum þessara byggðarlaga. Hv. þingmaður hefði kannski átt að hugsa til þessa þegar hann var í ríkisstjórn. (**Gripið fram í:** Gerði …) Þessi ríkisstjórn, eins og ég hef þegar svarað fyrirspurn til hv. þm. Framsóknarflokksins, Birkis Jóns Jónssonar, hefur þessi mál í athugun, henni hafa borist ákveðnar óskir sem ég hef lýst áður á þingi með hvaða hætti ríkisstjórnin hyggist verða við.

[15:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að málsaðilar í þessu tilviki, hvort sem heldur er Landsvirkjun, sem ætlaði að halda mikla sigurhátíð sem landvættirnar eða máttarvöldin tóku reyndar í taumana gagnvart og kyrrsettu fína fólkið í Reykjavík á föstudaginn var, eða þá Framsóknarflokkurinn, sem hér blæs til umræðu, gerðu rétt í að halda fögnuði sínum og gleðilátum hófstilltum.

Við skulum ekki gleyma því að bygging Kárahnjúkavirkjunar er eitt allra erfiðasta deilumál seinni tíma. Það þverklauf þjóðina og ég held að allir eigi að sýna því tillitssemi. Þeir voru margir sem töldu þær miklu óafturkræfu umhverfisfórnir sem færðar voru með byggingu virkjunarinnar, og þar með talið fjölmargir Austfirðingar, ekki réttlætanlegar. Sú staðreynd hverfur ekki. Þrátt fyrir afstöðu okkar vinstri grænna til þessa máls óskum við að sjálfsögðu

starfsfólki sem þarna á í hlut alls góðs og vonum hið besta fyrir hönd Austurlands. En hvaða viðspyrna þessar miklu framkvæmdir, sérstaklega þegar þeim nú lýkur, eiga eftir að reynast í byggðalegu tilliti fyrir Austurland er of snemmt að dæma um. Enginn nema reynslan getur skorið úr því. Það er a.m.k. ljóst nú þegar að þessar framkvæmdir hafa ekki hjálpað jaðarsvæðum Austurlands og í reynd er það aðeins Miðausturland sem hefur enn sem komið er notið góðs af. Við skulum heldur ekki gleyma varðandi aðra atvinnuvegi og efnahagslíf landsins að alls ekki er búið að bíta úr nálinni með þá miklu þenslu, þann mikla óstöðugleika, þá erlendu skuldasöfnun og þær gengissveiflur sem hinar miklu stóriðjuframkvæmdir áttu stóran þátt í að skapa. Mörg kurl sem þessum málum tengjast eiga enn eftir að koma til grafar og ég held að menn (Forseti hringir.) geri rétt í að stilla gleði sinni í hóf.

[15:43]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir að vekja þessa umræðu og hafa frumkvæði að henni. Ég tek fúslega undir með honum að meginmarkmið okkar sem þjóðar á að vera það að byggja landið allt. Liður í því verki er að gera fólki kleift að búa sem víðast um landið og einn stór liður í því á Austurlandi var það verkefni sem hér hefur komið til umræðu og nefnist virkjun við Kárahnjúka og stóriðja á Reyðarfirði. Vissulega er það umdeilt mál. En það getur ekki verið umdeilt meðal Íslendinga að við ætlum okkur að lifa af gögnum og gæðum landsins, hvort heldur er til lands eða sjávar, og það fylgir því að við hljótum að þurfa að ganga á og nýta náttúruna. Við reynum að gera það alla tíð af virðingu gagnvart og fyrir náttúrunni.

Það er óumdeilt að í dag hefur þetta verkefni skapað um 800 ný störf á Austurlandi. Ætlar einhver að dirfast að mótmæla því að það komi þeim landsfjórðungi til góða? Á sama tíma stöndum við frammi fyrir samdrætti í þorskveiðum og hefur verið vitað í mörg herrans ár að Íslendingar mundu þurfa minni mannafla til að stunda þá atvinnugrein. Við verðum að mæta því með einhverjum hætti og ég tel að Kárahnjúkaverkefnið sé mjög gott dæmi um það hvernig tækniþekkingu og menntun þjóðarinnar hefur fleygt fram og nýtist okkur til að byggja upp á nýjum sviðum.

Varðandi það sem komið hefur fram varðandi stöðu annarra svæða á Austurlandi tek ég heils hugar undir að þar eru jaðarsvæði sem okkur ber að taka á með sama hætti og hefur verið gert gagnvart Norðvesturkjördæminu. Hjá hæstv. iðnaðarráðherra hefur komið fram vilji til þess að vinna að því með Austfirðingum á þeim jaðarsvæðum sem þar eru. Ég fagna því sérstaklega og lýsi því yfir fyrir hönd þingmanna Norðausturkjördæmis að þeir eru fúsir til samstarfs við hæstv. ráðherra í því efni.

[15:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ál og fiskur eru mjög af því góða, og til þess að tryggja stöðugri atvinnu þar sem álver eru. Ég beini spjótunum að þeim svæðum þar sem við höfum eyðilagt byggðarlög út af fiskveiðistjórnarkerfinu, af því að fáum útvöldum hefur verið afhentur fiskurinn í sjónum og vegna þessa svokallaða kvótakerfis sem við búum við.

Mótvægisaðgerðir hafa ekki skilað sér til fólksins. Fólkið í jaðarbyggðum Austurlands, á Djúpavogi, Breiðdalsvík, Stöðvarfirði, hefur orðið mjög illa úti. Ég tala nú ekki um fyrir norðan, ef við byrjum bara á byggðunum á Seyðisfirði, Vopnafirði, Raufarhöfn, Kópaskeri, Þórshöfn, sem hafa allar farið mjög illa út úr atvinnumálum og þar sem er mikil fólksfækkun. Fólk flýr þessa staði vegna þess að það hefur ekki atvinnu, það er búið að kippa grunninum undan tilveru þess. Þessi byggðarlög voru byggð upp í kringum sjávarútveg, fiskveiðar, og nú er búið að kippa þeim grunni undan þessum stöðum. Þar af leiðandi mun þetta fólk allt eiga undir högg að sækja með að brauðfæða sig og sína.

Þess vegna minni ég enn og aftur á að það þarf að breyta um fiskveiðistjórnarkerfi.

[15:48]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég fagna þeirri umræðu sem hér er í dag og óska til hamingju, ekki bara íbúum á Austurlandi með sl. föstudag heldur einnig allri þjóðinni.

Á föstudaginn, þegar hæstv. ráðherrar iðnaðar og fjármála ræstu sjöttu vél Kárahnjúka, var stór stund. Það var komið að lokum þessa mikla verkefnis sem bygging Kárahnjúkavirkjunar og álvers Alcoa Fjarðaáls við Reyðarfjörð er. Mér þykir því skjóta nokkuð skökku við að enn skuli menn koma hér í ræðustól og tala svartnættið úr honum. Menn sjá það sem sjá vilja hvers konar gífurleg breyting hefur orðið á Austurlandi. 400 ný störf verða við álver Alcoa, 380 er búið að ráða í eins og kom fram í máli hæstv. iðnaðarráðherra. 400–500 afleidd störf verða til með útvistunum verkefna hjá álveri Alcoa. Hvernig halda menn miðað við þá stöðu sem landsbyggðin, og Austurland, var í áður að hlutirnir væru ef þetta hefði ekki komið til?

Fjarðabyggð, sem hýsir álver Alcoa, missti 2.350 þorskígildistonn í þorskveiðiniðurskurðinum. Ég hugsa að það væri fátt um fína drætti á Austurlandi ef menn hefðu þá ekki þetta, þessa framkvæmd sem þarna kemur á móti til að styðja við byggðina. Að sjálfsögðu hafa menn séð, og sjá, áhrif á jaðarbyggðir og það er einu sinni svo að það er þá verkefni sem við leysum úr. Nú höfum við til þess fleiri stoðir.

Það er einnig fagnaðarefni — við framsóknarmenn höfum ýmsar skoðanir á mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar — að kannski sjáum við þarna alvörumótvægisaðgerð Þess vegna höfum við horft til fleiri svæða sem undir högg eiga að sækja, þar á meðal á norðausturhorninu. Við höfum haft af því áhyggjur að það væri komið út af borðinu — ég ætla að nota tækifærið hér í leiðinni og fagna því sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði í ræðu sinni, með leyfi forseta, á föstudaginn, að nú séu líkur uppi að (Forseti hringir.) norðan lands séu möguleikar á að nýta orkuna sem þar er til góðra verka til að Norðlendingar nái vopnum sínum einnig, eins og Austfirðingar.

[15:50]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Það er ánægjulegt að hv. þm. Guðni Ágústsson skuli taka þetta mál til umfjöllunar á þessum tímamótum þegar búið er að setja Kárahnjúkavirkjun í

gang. Það var mikil gleðistund á föstudaginn þegar það gerðist, ekki síst fyrir okkur sem höfum staðið í þeirri baráttu áratugum saman að reyna að byggja almennilega upp atvinnulíf á Austurlandi sem væri mótvægi við þeirri miklu neikvæðu þróun sem búin er að vera allt of lengi. Það sem er ekki síður merkilegt við þá framkvæmd er að þar er í fyrsta skipti byggt upp á þennan hátt á landsbyggðinni.

Við áttum mjög lengi við þá mýtu að eingöngu væri hægt að byggja upp slíkan stóriðnað á höfuðborgarsvæðinu. Nú er búið að sýna og sanna að það þarf ekki að gera það á því svæði, það er hægt að gera það annars staðar. Ég vil segja: Það er komið nóg á höfuðborgarsvæðinu, á suðvesturhorninu, við þurfum að horfa til annarra landshluta. Fordæmið fyrir austan eigum við að nýta til þess. Nú horfa menn eðlilega á Húsavíkursvæðið sem á að vera næst í röðinni vegna þess að það liggur beinast við. Það er í mínum huga þjóðhagslega óhagkvæmt og glapræði að ætla að fara að byggja upp slíkan stóriðnað á suðvesturhorninu. Við þurfum sem sagt með svona verkum að vinna gegn þeirri íbúaþróun sem allt of lengi hefur verið.

Við sáum stóran hluta af því fyrir. Fyrir margt löngu hefði mátt gera áætlanir um að bregðast við vegna þess að þróunin í sjávarútvegi var að mestu leyti fyrirséð. Við þurfum hins vegar að halda áfram með verkið fyrir austan til að tryggja að það skili þeim árangri sem að var stefnt. Uppbyggingunni er að sjálfsögðu ekki lokið og svæði fyrir austan njóta hennar ekki eins vel, en það er líka á Miðausturlandi sem ýmislegt er ógert, bæði á sviði menntunar, heilbrigðismála og samgangna. Þar bíða stór verk sem þarf að einhenda sér í sem allra fyrst.

[15:52]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Hæstv. forseti. Mér verður svolítið hugsað til þessara jaðarbyggða á Austurlandi. Vissulega er alveg rétt að mikill uppgangur hefur verið á Miðausturlandi í kjölfar Kárahnjúkavirkjunar og álversins. En þarna úti eru líka lítil þorp, samfélög fólks sem kýs að búa þarna, vill fá að búa þarna, vill fá að vinna fyrir sér en undan því hefur öllu verið kippt, öllum sjávarútvegi. Ég heyrði í vor að á Djúpavogi hefðu verið 30 dagróðrabátar, en nú væru eftir þrír. Ég kom í Breiðdalsvík og mér datt í hug gömul bók sem ég las þegar ég var lítil stúlka, *Þorpið sem svaf,* því að það leið klukkutími áður en ég sá lifandi manneskju í þessu þorpi. Hana fann ég í íþróttahúsinu í skólanum. Það vildi að vísu til að það var páskafrí sem getur hafa átt hlut að máli.

Í Breiðdalsvík er kaupfélagið opið tvo tíma á dag. Frystihúsið var opnað 1–2 daga í viku. Það var veruleikinn þeirra, það var góðærið þeirra og það var það sem við fengum að sjá. Ég vona svo sannarlega að þetta hafi eitthvað breyst með haustinu, en ég efast stórlega um það. Við megum ekki, þrátt fyrir að vera stoltir foreldrar eins og Framsóknarflokkurinn og Sjálfstæðisflokkurinn og öll stjúpfjölskyldan í formi Samfylkingarinnar, vera svo grobbin af afkvæminu að við komum fram við það eins og faðir drengsins sem fékk stígvélaða köttinn í arf af því að það var búið að úthluta þessum elstu og fínustu, (Forseti hringir.) öllu sem var til skiptanna. Við verðum að hugsa líka um jaðarbyggðirnar.

[15:54]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka þessa umræðu. Á hluta Austurlands hefur uppbyggingin verið mjög mikil og góð. Það er ekki vafa undirorpið að atvinnuáhrif vegna virkjunar og stóriðjuuppbyggingar eru mikil í Fjarðabyggð og á Fljótsdalshéraði. Það hefur hins vegar valdið vonbrigðum að áhrif á atvinnulíf í öðrum byggðum Austurlands hafa ekki verið umtalsverð og sums staðar er talið að ruðningsáhrif hafi komið fram.

Þetta segir okkur eingöngu þá sögu að áfram beri að huga að atvinnugreinum sem geta tekið við eðlilegum samdrætti í hefðbundnum atvinnugreinum. Tæknibreytingar í sjávarútvegi og landbúnaði hafa haft þau áhrif að fjöldi starfa hefur dregist verulega saman þrátt fyrir mjög aukna framleiðni fyrirtækjanna og búanna. Þetta eru blákaldar staðreyndir. Því er það svo á Austurlandi, eins og annars staðar á landsbyggðinni, að aðrar atvinnugreinar verða að taka við af hinum hefðbundnu. Það er einu sinni þannig að þessar tæknibreytingar sem hafa orðið í sjávarútvegi og landbúnaði hafa haft meiri áhrif. Bara í sjávarútveginum hafa tæknibreytingarnar haft meiri áhrif en niðurskurður þorskaflans.

Það er ekki líklegt að eingöngu ein atvinnugrein taki við, það verður að horfa vítt yfir svið. Möguleikar á Austurlandi eru miklir ef horft er til náttúrugæða, mannauðs og staðsetningar og það eru margar atvinnugreinar sem hægt er að horfa til. Meginatriðið er að við verðum að horfa til allra átta, Austurland verður að hafa jöfn tækifæri á við önnur landsvæði og það er ekki hægt að afgreiða Austurland með þeim hætti að búið sé að ljúka öllum málum með virkjunum og stóriðju. Þvert á móti á að nýta þann byr sem fylgdi þeim krafti sem kom inn í samfélagið með þessari góðu atvinnuuppbyggingu — og bæta við. Þá getum við virkilega sagt að við höfum (Forseti hringir.) snúið vörn í sókn og það er á forræði hæstv. iðnaðarráðherra að nýta stoðkerfi atvinnulífsins, að það leggist á (Forseti hringir.) sveif með Austfirðingum til að bæta við nýjum störfum.

[15:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Að svo miklu leyti sem við höfum upplýsingar um þróunina á Austurlandi í kjölfar ákvörðunar um stóriðjuframkvæmdir þar virðist þróunin vera í samræmi við þær spár sem gerðar voru á sínum tíma, áður en framkvæmdir hófust. Austurland er að taka stakkaskiptum í byggðaþróun og atvinnulegu tilliti, sérstaklega miðhluti Austurlands, en vitað var að auðvitað væru þarna jaðarsvæði þar sem áhrifin af álverinu yrðu takmörkuð við tiltekin atvinnusvæði.

Á síðustu þremur árum hefur fasteignaverð á Austurlandi öllu hækkað um 102%. (Gripið fram í.) 102% á Austurlandi öllu sem er miklu meira en jafnvel á höfuðborgarsvæðinu þar sem fasteignaverð hækkaði um 68% á sama tíma. Þessi breyting þýðir að Austurland er ekki lengur í flokki með Vestfjörðum og Norðurlandi vestra um afleita þróun fasteignaverðs sem endurspeglar slæma stöðu atvinnumála í þessum landsfjórðungum. Austurland er núna komið í flokk með höfuðborgarsvæðinu, Reykjanesi og

öðrum skyldum svæðum. Verðhækkun á fasteignum frá 1990 er svipuð á Austurlandi og á höfuðborgarsvæðinu. Hækkunin á síðustu þremur árum á íbúðarhúsnæði á Austurlandi umfram það sem hækkunin varð á Vestfjörðum og Norðurlandi vestra — sem hún hefði orðið á Austurlandi ef ekkert hefði verið gert — nemur nærri 20 milljörðum kr., um 6 millj. kr. fyrir hverja fjögurra manna fjölskyldu á þessu svæði, á Austurlandi öllu. Það er ávinningur í hendi hverrar fjölskyldu af þessum framkvæmdum, virðulegi forseti.

[15:59]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Um leið og ég þakka þessa umræðu get ég tekið undir með hæstv. iðnaðarráðherra að auðvitað er varla hægt í lok þessarar framkvæmdar annað en að minnast á þá menn sem alltaf stóðu sterkir og fastir á bak við þessi miklu áform. Það er engin spurning í mínum huga að Halldór Ásgrímsson og Davíð Oddsson voru eins og klettar í hafinu, þeir kiknuðu aldrei undan þeim áróðri sem var blásinn upp gegn framkvæmdunum og það gerði Valgerður Sverrisdóttir sem var iðnaðarráðherra á þeim tíma sem þessar miklu framkvæmdir fóru fram ekki heldur. Þessu fólki ber öllu að þakka fyrir staðfestu, hún var mikil og skipti sköpum.

Ég vil síðan segja um þetta að ég hef vakið athygli á þeirri miklu framkvæmd og miklu breytingu á Austurlandi sem hér er tekið undir. Um leið þarf auðvitað að sinna áfram öðrum byggðarlögum, bæði þar og annars staðar, til að efla atvinnulíf og lífsgæði fólksins. Það er okkar stóra verkefni.

En 800–1.000 störf heim til Austurlands höfðu mikla þýðingu fyrir það byggðasvæði á svo mörgum sviðum þannig að við sjáum árangurinn af þessu og ég verð að segja fyrir mig: Ég hef aldrei botnað í málflutningi vinstri grænna í þessari umræðu. Reyndar í engri umræðu um atvinnumál. Neikvæðnin, að vera á móti, er svo rík að ég segi að ég veit ekki hvar þeirra gamla Ísland er. Við sjáum á svo mörgum sviðum sem hér hafa verið rakin að Austurland er í öðrum sporum. Það er hnjúkaþeyr á Austurlandi sem stafar af þessum framkvæmdum sem hefur mikil áhrif til hagsbóta fyrir fólkið.

Þessi umræða er kannski síðasta umræða (Forseti hringir.) um langt skeið um Kárahnjúka og álver á Reyðarfirði, en hennar verður kannski minnst eftir 5–10 ár, að þar hafi menn þorað (Forseti hringir.) og stigið kraftmikil spor fyrir Ísland og byggðina sína.

[16:01]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég verð að hryggja hv. þingmann með að ég hef botnað í umræðunum sem vinstri grænir hafa haft hér í frammi. Ég tel, eins og ég sagði í ræðu minni, að við eigum að bera fulla virðingu fyrir viðhorfum þeirra náttúruverndarsinna sem hafa látið að sér kveða í þessari umræðu. Þeir höfðu um margt rétt fyrir sér og þeir breyttu umræðunni. Landsvirkjun til hróss vil ég segja að þeir minntust þessa þegar hornsteinninn að Fljótsdalsstöð var lagður með því að í blýhólknum sem forseti Íslands ásamt sex eða sjö skólabörnum lagði þar árið 2006 er að finna skjal sem hefur inni að halda viðhorf mótmælenda ásamt gagnrýnu ljóði eftir Njörð P. Njarðvík. Ég tel, herra forseti, að Kárahnjúkaframkvæmdin og álverið hafi skipt sköpum varðandi íbúaþróun á miðsvæði Austurlands, þar hafi þau haft nákvæmlega sömu afleiðingar og við höfum séð uppi á Skaga og í Borgarnesi sem stafa af álverinu á Grundartanga. Ég held að enginn dragi í efa þessar jákvæðu afleiðingar, en þær þarf alltaf að vega á móti þeim áhrifum sem svona framkvæmdir hafa á náttúruna.

Ég fagna því að hv. þm. Guðni Ágústsson tekur undir þá stefnubreytingu sem sást hjá Landsvirkjun varðandi orkusölu í framtíðinni. Ég tel það ákaflega slæmt mál að hingað skuli sækja fyrirtæki sem vilja byggja upp hátækniiðnað og geta ekki fengið orku af því að það er búið að lofa þeirri orku sem til er meira og minna í álver. Ég segi það alveg skýrt að ef á annað borð á að byggja álver vil ég miklu frekar sjá það á Húsavík en hér sunnan lands. Við höfum ekki þörf á því hér sunnan lands. Það sem skiptir máli er að við notum orku okkar til skynsamlegrar uppbyggingar á hátækniiðnaði í framtíðinni (Forseti hringir.) og það er líka gott fyrir landsbyggðina.

[16:04]

Útbýting:

Losun gróðurhúsalofttegunda frá jarðvarmavirkjunum, 193. mál, svar umhvrh., þskj. 383.

Störf á vegum ríkisins, 160. mál, svar iðnrh., þskj. 387.

[Fundarhlé. — 16:04]

[18:00]

Útbýting:

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, 269. mál, nál. utanrmn., þskj. 397.

Fjáraukalög 2007, 103. mál, frhnál. meiri hluta fjárln., þskj. 393; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 394; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 395.

Náms- og starfsráðgjöf, 310. mál, fsp. KJak og KolH, þskj. 392.

Stuðningur við fiskvinnslu á Bíldudal, 309. mál, fsp. JBjarn, þskj. 391.

Um fundarstjórn.

Fyrirspurn á dagskrá.

[18:02]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil beina því til virðulegs forseta að samkvæmt dagskrá sem var útbýtt í dag vegna fyrirspurnatíma átti að taka fyrir fyrirspurn frá mér. Fyrirspurn mín var lögð fram á miðvikudag í síðustu viku til hæstv. heilbrigðisráðherra, 295. mál á þskj. 335, um notkun lyfsins Tysabri. En þegar ég kom til þingfundar kl. 12.30 þá var mér tjáð að sökum manneklu og veikinda í heilbrigðisráðuneytinu hefði ekki gefist tóm til að svara fyrirspurninni.

Sem varaþingmaður hef ég takmarkaðan tíma hér á Alþingi og ég veit að oft er kappkostað að svara þeim fyrir-

spurnum sem koma frá varaþingmönnum á þeim tíma sem þeir koma inn á þing. Ég vil lýsa því yfir að mér þykir mjög leitt að uppi séu veikindi í heilbrigðisráðuneytinu, en mér finnst afar leitt að þessu skuli ekki hafa verið svarað. Það er ekki endilega mín vegna heldur vegna þeirra 30 einstaklinga sem bíða þessara svara líka.

Þetta er ekki nýtt lyf, það er búið að vera tvö ár í þróun. MS-sjúklingar sem bíða eftir að það verði tekið upp hafa fengið þau svör að það hefði átt að fara í notkun um síðustu áramót og síðan hefur það dregist og dregist. En þessir sjúklingar geta ekki beðið. Þingmenn geta kannski beðið en MS-sjúklingar geta það ekki. Því vil ég leyfa mér að lýsa yfir vonbrigðum mínum með að hæstv. heilbrigðisráðherra hafi ekki getað svarað mér í dag. Mér finnst að það hefði átt að vera einfalt að svara máli sem hefur verið svona lengi í skoðun í ráðuneytinu. Enn þá alvarlegra finnst mér að enn einu sinni skulum við láta þann fjölda Íslendinga sem glíma við þennan alvarlega sjúkdóm bíða. MS-sjúkdómurinn er þess eðlis að menn sjá ekki mörg ljós í myrkrinu en þegar það gerist, eins og nú með þessu lyfi, eru mikil vonbrigði að það skuli ekki vera nýtt.

Ég vil því lýsa yfir vonbrigðum mínum með að hafa ekki fengið svar við þessu og um leið fyrir hönd þessa stóra hóps og aðstandenda þeirra sem þurfa svo sannarlega á þessu að halda. Þetta er lyf sem virkar á sjúkdóminn í um 80% tilfella meðan önnur lyf sem verið er að gefa núna hafa virkað á um 35%. Ég hefði viljað fá svör um hvort og hvenær ætti að byrja að gefa lyfið og náttúrlega hefði ég einnig viljað sjá að það færi í notkun.

[18:05]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég tel ástæðu til að koma hér upp og spyrja virðulegan forseta út í þetta mál sem hv. þm. Jón Björn Hákonarson tók hér upp, hvort þetta sé ekki harla óvenjulegt. Stundum er samið um að fyrirspurnir bíði út af einhverjum ástæðum sem koma upp en í þessu tilviki var búið að setja fyrirspurnina á dagskrá, hún er nr. 24 á dagskrá þannig að það stóð til að svara henni. Fyrirspurnir eru ekki settar á dagskrá nema hæstv. ráðherra sé tilbúinn til svara. Það er alltaf haft samband við ráðherrana áður og þeir spurðir: Ertu tilbúinn til að svara þessari fyrirspurn á morgun eða eftir tvo daga? o.s.frv. Hæstv. ráðherrar svara annaðhvort já eða nei, eða ég þarf meiri tíma. Þeir ákveða sjálfir hvort á að setja málið á dagskrá eða ekki. Þess vegna finnst mér þetta mjög óvenjulegt. Þar sem málið er komið á dagskrá hlýtur hæstv. heilbrigðisráðherra, aðstoðarmaður hans eða ritari eða einhver í ráðuneytinu að hafa sagt að ráðherra væri tilbúinn til svara nú þegar varaþingmaðurinn er tilbúinn til þess að fara í umræðuna. Mér finnst þetta mjög sérstakt. Það er ljóst að hæstv. ráðherra er ekki upptekinn, hann er hérna frammi núna, situr hér frammi eftir blaðamannafund vegna öldrunarmála. Hæstv. heilbrigðisráðherra er á staðnum og hefur samþykkt að svara þessu miðað við það að málið sé á dagskrá en allt í einu er því kippt til baka.

Virðulegi forseti. Þetta er mjög óvenjulegt og væri ágætt að heyra hvort virðulegi forseti hefur einhverjar frekari upplýsingar um þessa óvenjulegu stöðu.

Þetta mál hefur verið til skoðunar í langan tíma. Það hefur verið fréttaflutningur af því í fjölmiðlum og það eru mjög margir MS-sjúklingar sem bíða eftir niðurstöðum um hvort hægt sé að byrja að nota lyfið Tysabri hér. Sérfræðingar á Landspítalanum hafa tjáð sig um málið í fréttum og því er alveg ljóst að þó að einhver veikindi hafi verið í heilbrigðisráðuneytinu þá hefði alveg verið hægt að fá aðstoð, t.d. hjá Landspítalanum, við að undirbúa svona svar. Það vekur mikla furðu að hæstv. heilbrigðisráðherra skuli ekki treysta sér til að svara jafneinfaldri spurningu um hvort það standi til að hefja notkun á lyfinu hér á landi. Ef ekki er búið að ákveða það þá hefði hæstv. heilbrigðisráðherra getað sagt að málið væri í skoðun.

Þetta er alveg með ólíkindum, virðulegi forseti, að málið sé á dagskrá og að hæstv. heilbrigðisráðherra víki sér undan því að svara í jafnbrýnu máli og meðferð fyrir MS-sjúklinga er. Þetta er ágengur og erfiður sjúkdómur og ég vil spyrja virðulegan forseta hvort hún hafi einhverjar frekari fréttir af þessum málum.

[18:08]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að hann hefur upplýsingar um að fyrirspurnin hafi farið á dagskrá með fyrirvara þar sem ekki var ljóst hvort unnt yrði að svara henni og hv. fyrirspyrjanda, þingmanninum sem kvaddi sér hljóðs um fundarstjórn forseta var kunnugt um það.

Nú spyr ég hv. þingmenn: Óska þeir eftir því, ef hæstv. ráðherra er í húsinu, að hann komi hér? Ég veit ekki til að það hafi komið nein ósk um það. Ég vil benda hv. þingmanni á að það er alsiða að þingmenn bíði lengi eftir svörum frá ráðherrum og ef fyrirspurnin kemur á dagskrá eftir að hv. þingmaður er farinn út af þingi, þá er hægt að óska eftir skriflegu svari eða þá að annar hv. þingmaður mæli fyrir fyrirspurninni. Það er alsiða.

Forseti kannast ekki við að það hafi verið neitt athugavert við fundarstjórn forseta og ekki er komin nein ósk um að leitað verði eftir ráðherranum þannig að … (Gripið fram í.) Er hv. þingmaður að óska eftir því að taka til máls um fundarstjórn forseta? Forseti veit ekki til að það sé neitt athugavert við fundarstjórnina en hv. þingmaður getur tekið til máls engu að síður.

[18:09]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Forseti gat þess að möguleiki væri á því að kalla á ráðherra í salinn og ég vil taka þeirri áskorun því ég tel það mjög brýnt hagsmunamál að fá — nú sé ég að ráðherra er kominn og ég fagna því. Ég skal ekki tefja þennan fund lengur en ég kalla eftir viðbrögðum ráðherra við kröfu MS-sjúklinga um að lyfið sem ég kann eiginlega ekki að bera fram nafnið á, (Gripið fram í.) Tysabri, komi á markað. Hér eru mikilvægir hagsmuni í húfi fyrir þetta fólk og margir hafa beðið mjög lengi eftir því að lyfið komi á markað hér á landi. Nú hillir undir það. Í rauninni er ekkert því til fyrirstöðu lengur og ég kalla eftir viðbrögðum ráðherra, hvort hann muni beita sér fyrir því að Tysabri komi hér á markað og það helst fyrir áramót því fyrir þá sem eru langt leiddir af þessum sjúkdómi skiptir hver mánuður miklu máli.

[18:11]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill benda hv. þingmönnum á að ekki er gert ráð fyrir að farið sé í efnislega umræðu um mál undir liðnum um fundarstjórn forseta, nema hún sé um fundarstjórn forseta.

Forseti hafði upplýst um það að umrædd fyrirspurn var sett á dagskrá með fyrirvara um að hægt yrði að svara henni sem var ekki ljóst í gær þegar hún fór á dagskrá.

[18:11]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Mér er ákveðinn vandi á höndum þar sem um er að ræða fundarstjórn forseta. Eins og menn þekkja er mjög mikið af fyrirspurnum sem menn leggja fyrir ráðherra og ráðherrar reyna að svara þeim eins hratt og þeir geta og kalla þá eftir upplýsingum eins og hér hefur verið gert. Þar sem ekki var hægt að ná öllum þeim upplýsingum sem óskað var eftir í fyrirspurninni þá var þetta sett á dagskrá með fyrirvara. Það dregur hins vegar ekki úr mikilvægi málsins, það er alls ekki svo. Menn vita að þessi mál eru í ágætis farvegi. Ég hef gert mér far um að kalla eftir hvernig þetta mál stendur og ég veit að stofnunin sem vinnur að því gerir það bæði vel og faglega. Það velkist enginn í vafa um mikilvægi þessa máls. Ég verð að viðurkenna að mér finnst ekki við hæfi hvernig menn leggja þetta mál upp og ég er í nokkrum vanda vegna þess að hér er verið að ræða um fundarstjórn forseta og eðli máls samkvæmt er því ekki hægt að fara efnislega í málið. Ég vil þó ítreka það að gefnu tilefni að það eru allir meðvitaðir um mikilvægi þessa máls og þeir aðilar sem um það fjalla reyna svo sannarlega að vinna að því eins hratt og vel og mögulegt er.

Upplýsingagjöf til bandarískra stjórnvalda.

Fsp. ÁI, 82. mál. — Þskj. 82.

[18:13]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Flestir þekkja að eftir 11. september 2001, eftir árásir hryðjuverkamanna á skotmörk í Bandaríkjunum, hertu Bandaríkjamenn mjög þær öryggisreglur sem giltu gagnvart ferðamönnum sem þangað vildu koma. Undir yfirskini baráttu gegn hryðjuverkum krefja bandarísk yfirvöld m.a. flugfarþega frá Íslandi um fingraför beggja handa og ljósmyndatöku við komu til landsins en einnig upplýsinga frá flugfélögum um ein 34 tiltekin atriði sem eiga að liggja fyrir áður en farið er í loftið ætli menn til Bandaríkjanna.

Þess má geta varðandi upplýsingar frá flugfélögum að Evrópudómstóllinn hefur úrskurðað að samningur þar um milli Evrópusambandsins og Bandaríkjastjórnar stangist á við lög um persónuupplýsingar en þessum upplýsingum mun safnað hér á landi á vegum Icelandair og þær látnar í té án þess að nokkur slíkur samningur liggi fyrir enda er viðbúið að annars fengi fyrirtækið ekki lendingarleyfi í Bandaríkjunum. Nú veit ég ekki hversu mörgum íslenskum ríkisborgurum eða farþegum með íslenskum flugvélum hefur verið meinuð landganga í Bandaríkjunum vegna þeirra atriða sem ég hef nefnt, en takmarkanirnar eru fleiri.

Fyrirspurn mín, sem ég leyfi mér að leggja fyrir hæstv. dómsmálaráðherra, lýtur að einstaklingum sem hefur verið snúið frá landgöngu í Bandaríkjunum á undanförnum missirum og árum vegna ástæðna sem ekki er hægt að rekja til þessarar meintu baráttu gegn hryðjuverkum eða þeirra upplýsinga sem ég hef nefnt og aflað er frá flugfélögum — einstaklingum sem hefur verið snúið frá Bandaríkjunum vegna áratuga gamalla refsidóma eða smávægilegra dóma sem hvergi hafa birst á vef eða opinberlega.

Spurning mín lýtur m.a. að því hvernig bandarísk yfirvöld hafa komist yfir upplýsingar eins og þær að virtur kaupsýslumaður hér í bæ hafi fengið fyrir 20 árum dóm fyrir bókhaldsbrot. Fullnustu þeirrar refsingar var reyndar frestað og svo langt er síðan að þetta er löngu áður en hæstaréttardómar fóru að birtast á vef eða opinberlega með öðrum hætti.

Einnig lýtur fyrirspurn mín að því hvernig sömu yfirvöld komust yfir upplýsingar um að tiltekinn verkfræðingur hér í borg hafi fyrir um 15 árum á unglingsaldri fengið vægan dóm í undirrétti fyrir vörslu á kannabisefni eða um ungan mann sem fyrir fjórum árum fékk sektardóm fyrir óspektir á almannafæri. En öllum þessum þremur einstaklingum og fleirum til hefur verið vísað frá landgöngu í Bandaríkjunum með tilvísun í þessa dóma. Það er ljóst að leita þarf annarra skýringa um þessa upplýsingagjöf heldur en í flugfélögin og það virðist því miður svo sem sendiráð Bandaríkjamanna hafi aðgang að sakaskrá eða þá heimildarmenn hjá dómstólum eða lögreglu og því hef ég leyft mér að leggja eftirfarandi spurningu fyrir hæstv. ráðherra:

Hafa bandarísk stjórnvöld á síðustu 15 árum leitað liðsinnis íslenskra yfirvalda um öflun upplýsinga vegna refsidóma sem fallið hafa í málum íslenskra ríkisborgara? Ef svo er, hafa íslensk yfirvöld gefið slíkar upplýsingar og um hve marga íslenska ríkisborgara?

[18:17]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Á síðustu 15 árum hefur ein beiðni borist dóms- og kirkjumálaráðuneytinu frá bandarískum yfirvöldum um upplýsingar um sakavottorð íslensks ríkisborgara en hann hafði verið handtekinn í Bandaríkjunum. Beiðnin barst árið 1993 og voru upplýsingar veittar af hálfu dóms- og kirkjumálaráðuneytisins.

Frá því að embætti ríkislögreglustjóra kom til sögunnar 1997 hefur ein fyrirspurn borist frá skrifstofu Interpol í Washington en það var árið 1998 og var spurt um sakaferil íslensks ríkisborgara sem var til rannsóknar fyrir vörslu barnakláms. Upplýsingarnar voru veittar á grundvelli samstarfssamnings Interpol um alþjóðlega lögreglusamvinnu sakamálalögreglu.

Samkvæmt upplýsingum frá ríkissaksóknara er ekki vitað um beiðni frá bandarískum stjórnvöldum frá því að rafræn málaskrá kom til sögunnar hjá embættinu árið 1999. Samkvæmt ákvæði í reglugerð um sakaskrá ríkisins getur ríkissaksóknari gefið út sakavottorð til erlendra yfirvalda vegna rannsóknar og meðferðar opinbers máls eða vegna öflunar ríkisfangs eða ökuréttinda.

Þess ber að geta að nú er auðvelt fyrir hvern sem er að

afla sér upplýsinga um þá sem hljóta refsidóma á Íslandi. Upplýsingarnar liggja fyrir í héraðsdómum og hæstaréttardómum sem birtir eru á netinu.

Varðandi það sem hv. þingmaður sagði um þau atriði sem spurt er um af hálfu Bandaríkjamanna þegar fólk ferðast þangað flugleiðis þá er það svo að reglur Evrópusambandsins gilda einnig gagnvart íslenskum ríkisborgurum og um það hefur verið rætt m.a. af mér við forráðamenn Evrópusambandsins að við höfum samleið í þessu. Það er nauðsynlegt að við stillum saman strengi varðandi þennan þátt enda snertir þetta m.a. Schengen-samstarfið. Ég held að ekki sé efni til þess að gera ferðir Icelandair eða kröfur grunsamlegar með þeim hætti sem mér heyrðist hv. þingmaður vera að gera.

Þegar menn fljúga til Bandaríkjanna er fyllt út ákveðið skjal sem menn skrifa sjálfir og veita upplýsingar. Þar eru ýmsar spurningar sem menn svara og ef fram kemur í þeim svörum eitthvað sem bandarísk yfirvöld telja athugunarvert þegar menn skila þessum skjölum við komu sína til Bandaríkjanna getur það líka haft áhrif á hvort mönnum er hleypt inn í landið eða ekki.

[18:19]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra svörin og það er mjög mikilvægt að það komi fram að íslensk stjórnvöld safna ekki upplýsingum fyrir erlend ríki eða sendiráð eins og við þekkjum dæmi um frá tímum kalda stríðsins og þess vegna var eðlilegt að um þetta væri spurt. Spurningunni um það hvernig þær upplýsingar sem ég rakti eru til komnar er hins vegar algerlega ósvarað og ekki er hægt að vísa í að hægt sé að finna þá héraðsdóma sem ég nefndi á netinu. Þetta eru eldri mál og frá dómstólum sem ekki hafa sett þessa úrskurði eða dóma á netið.

Ég nefndi þrjú dæmi um gamla refsidóma, m.a. dóm þar sem fullnægingu refsingar hefur verið frestað og ég nefndi smávægileg brot. Enginn þessara manna sem ég nefndi hefur komist í kast við lögin hvorki fyrir eða eftir þessi tilteknu brot og það er með ólíkindum að þau skuli tekin upp við komu til Bandaríkjanna og þá jafnvel þannig að einum þessara manna var snúið við með sömu vél til baka.

Ég hef eftir að þessi fyrirspurn kom fram fengið mun fleiri dæmi en þau sem ég nefndi. Ég hef ekki getað staðreynt þau en ég fullyrði að um toppinn á ísjakanum er að ræða. Það er miður að menn sem samkvæmt íslenskum lögum hljóta dóma eða refsingu skuli svo vera refsað jafnvel 20 árum síðar á erlendri grundu fyrir sama verknað.

Umræðu lokið.

Móttaka og vernd flóttafólks og hælisleitenda.

Fsp. ÁÞS, 200. mál. — Þskj. 215.

[18:22]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Fyrr í haustýttu 20 félagasamtök á Norðurlöndunum úr vör átaki sem þau nefna *Veitum þeim vernd* eða *Keep them safe.* Átakinu er ætlað að styrkja og bæta vernd í löndunum fimm fyrir þá einstaklinga sem sótt hafa um hæli eftir að hafa neyðst til að flýja heimalönd sín vegna ofbeldis og alvarlegra mannréttindabrota. Enda þótt Norðurlöndin séu í ýmsu tilliti til fyrirmyndar og eftirbreytni á sviði mannréttindamála og hafi stutt vel við starfsemi Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna er ekki allt sem sýnist í þeim efnum.

Í dag eru um það bil 40 millj. manna á vergangi víðs vegar um heiminn. Þetta er fleira fólk en býr á öllum Norðurlöndunum til samans og 15 millj. betur. Af öllum þessum milljónum manna leita aðeins um 30 þús. árlega hælis á Norðurlöndunum. Oft þarf fólk að bíða árum saman eftir ákvörðun stjórnvalda. Slík bið er mörkuð ótta og óvissu um framtíðina. Allt of oft er fólk sent nauðugt aftur til landa þar sem þess bíða stríðsátök og ofbeldi í trássi við tilmæli Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna.

Túlkun stjórnvalda á Norðurlöndunum á ákvæðum flóttamannasamnings Sameinuðu þjóðanna gerir það að verkum að afar fáir hælisleitendur fá stöðu flóttamanna og undanfarinn aldarfjórðung hefur t.d. aðeins einn einstaklingur fengið hæli sem flóttamaður hér á landi. Frá ársbyrjun 1999 hafa 540 manns sótt um hæli sem flóttamenn á Íslandi en aðeins einn fengið slíkt hæli eða tæp 0,2%. Á hinum Norðurlöndunum fá að jafnaði um 3% hælisleitenda stöðu flóttamanns en Finnland sker sig þó úr með um 1%. Þetta eru lægstu hlutföll sem sjást meðal þróaðra ríkja samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef aflað mér, mun lægri en annars staðar í Evrópu og miklu lægri en í Bandaríkjunum og Kanada. Það er ljóst að túlkun stjórnvalda á Norðurlöndum er á skjön við túlkun Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna sjálfrar en hún hefur lýst yfir stuðningi við átak félagasamtakanna á Norðurlöndum. Ísland sker sig sannarlega úr með svo áberandi hætti að aumkunarvert hlýtur að teljast. Ísland sem býr við hvað bestu kjör í heimi, samkvæmt skýrslu Þróunarstofnunar Sameinuðu þjóðanna, ætti einmitt í þessu efni að ganga á undan með góðu fordæmi.

Í tilefni af átaki félagasamtakanna, sem m.a. Rauði kross Íslands, Mannréttindaskrifstofa Íslands og Amnesty International standa að, þar sem þau beina því til stjórnvalda á Norðurlöndum að fylgja tilmælum Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna sem varðar vernd til handa einstaklingum sem sótt hafa um hæli sem flóttamenn, hef ég leyft mér að leggja fram svofellda fyrirspurn til hæstv. dómsmálaráðherra:

Með hvaða hætti hyggst ráðherra bregðast við áskorun fjölmargra frjálsra norrænna mannréttindasamtaka um norrænt átak til að tryggja fólki sem flýr vopnuð átök þá vernd og hæli eins og því ber samkvæmt flóttamannasamningi Sameinuðu þjóðanna?

[18:25]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Um þetta mál er það að segja að þessari söfnun er ekki lokið og átakinu ekki lokið og hefur verið boðað til fundar í Stokkhólmi nú um miðjan desember til að ræða niðurstöðu ákallsins. Ég vænti þess að dóms- og kirkjumálaráðuneytið muni eiga fulltrúa á þeim fundi og

þar kynnumst við þeim sjónarmiðum sem fram hafa komið í þessu átaki sem er mikils virði að sjálfsögðu eins og alltaf þegar samtök af þessum toga láta til sín heyra og vissulega er það rétt hjá hv. þingmanni að vandi flóttamanna er mikill.

Það gefur hins vegar ranga mynd af þeirri starfsemi hér á landi sem lýtur að móttöku flóttamanna að segja að aðeins hafi verið tekið á móti einum því að tekið hefur verið á móti hópi fólks sem flóttamönnum hér á landi. Sérstök flóttamannanefnd starfar á vegum félagsmálaráðuneytisins og hinn 27. október gaf hún út viðmiðunarreglur um móttöku og aðstoð við hópa flóttafólks, þá sem hafa fengið stöðu flóttamanna og þá sem hafa fengið hæli af mannúðarástæðum. Í reglunum er vísað til útlendingalaganna þar sem segir að Útlendingastofnun heimili hópum flóttamanna að koma til landsins í samræmi við ákvörðun stjórnvalda að fenginni tillögu Flóttamannaráðs Íslands. Síðan er farið yfir það í þessum viðmiðunarreglum sem settar hafa verið, með leyfi forseta:

„Hlutverk flóttamannanefndar er meðal annars að leggja til við ríkisstjórn heildarstefnu og skipulag um móttöku flóttamannahópa, hafa yfirumsjón með framkvæmd á móttöku hópanna og veita stjórnvöldum umsögn um einstök tilvik eftir því sem óskað er. Nefndin skal enn fremur taka til athugunar aðstoð við þá sem fengið hafa dvalarleyfi af mannúðarástæðum. Nefndin skal árlega gera ríkisstjórninni grein fyrir störfum sínum og leggur félagsmálaráðuneyti nefndinni til ritara.“

Síðan segir einnig í þessum reglum, með leyfi forseta:

„Að fenginni tillögu flóttamannanefndar og kostnaðaráætlun leggja félagsmálaráðherra og utanríkisráðherra hverju sinni til við ríkisstjórn að tekið verði á móti tilteknum fjölda flóttafólks frá tilteknu landi eða löndum.“

Það er líka tekið fram í reglunum að flóttamannanefndin starfi í samvinnu við Flóttamálastofnun Sameinuðu þjóðanna, UNHCR, og tillaga flóttamannanefndar til utanríkisráðherra og félagsmálaráðherra um hvaðan flóttafólkið kemur hverju sinni skal ævinlega tekin í samráði við Flóttamannastofnun eins og hér segir. Síðan þarf að vera samráð við Útlendingastofnun sem heyrir undir dómsmálaráðuneytið og þar má vísa til þess sem hér segir, með leyfi forseta:

„Áður en endanleg ákvörðun liggur fyrir um móttöku flóttamannahóps skal Útlendingastofnun fjalla formlega um hvert mál og staðfesta að ekki séu annmarkar á því að veita viðkomandi einstaklingum hæli á Íslandi“ — og síðan er vitnað í viðeigandi lagagreinar.

Ég tel að við höfum komið á laggirnar fyrirkomulagi sem dugi til að sinna þessum málum og síðan er það matsatriði hverju sinni í samvinnu við Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna hvernig að málum er staðið og hvernig að framkvæmdinni er staðið. Þar segir, með leyfi forseta:

„Sendinefnd á vegum íslenskra stjórnvalda fer hverju sinni til þess ríkis þar sem flóttafólkið hefur fengið hæli og leggur mat á hvaða fjölskyldum og einstaklingum skuli boðið að setjast að á Íslandi. Nefndin vinnur í nánu samráði við fulltrúa Flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna í dvalarlandi fólksins. Að ferð lokinni leggur sendinefndin tillögur sínar fyrir flóttamannanefndina sem síðan kynnir þær félagsmálaráðherra og utanríkisráðherra. Í nefndinni eiga sæti eftir atvikum fulltrúar þeirra ráðuneyta sem eiga aðild að flóttamannanefnd, fulltrúi Rauða kross Íslands og fulltrúi Útlendingastofnunar“ — en dóms- og kirkjumálaráðuneytið á aðild að flóttamannanefndinni.

Ég tel víst að þessi nefnd og allir sem að þessum málum starfa muni taka mið af þeirri niðurstöðu sem liggur fyrir eftir að átakinu, sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni, lýkur og að brugðist verði við tilmælum, sem fram koma eftir að átakinu lýkur, á þann veg sem þessar reglur og lög mæla fyrir um.

[18:30]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svör hans. Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef fengið hafa frá 1. janúar 1999 og til 15. október 2007 um 540 manns sótt um hæli sem flóttamenn á Íslandi. Aðeins einn hefur fengið hæli sem flóttamaður en 31 fengið dvalarleyfi af mannúðarástæðum. Ég lít svo á að hér sé ekki mikill fjöldi á ferðinni en ætla samt sem áður ekki að gera lítið úr öðrum sem hæstv. ráðherra nefndi.

Mér finnst líka mikilvægt að hann upplýsti að ráðuneytið muni eiga fulltrúa á fundinum sem hann nefndi í Stokkhólmi sem væntanlega verður 19. desember, samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef fengið. Þar verður m.a. farið yfir þetta átak sem núna er í gangi.

Hins vegar hefur sú regla verið viðhöfð hér á landi að einstaklingar sem sækja um hæli þurfi sjálfir að sýna fram á hættu í heimalandi sínu og nægi ekki að það sé almennt vitað að þeir tilheyri hópi sem býr við þær aðstæður að geta orðið fyrir ofbeldi. Það er t.d. reglan sem Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna telur að eigi að vera í gildi. Það er sú regla sem t.d. er viðhöfð í Bandaríkjunum og Kanada. En samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef fengið er það ekki svo, hvorki hér á landi né á öðrum Norðurlöndum.

Mér finnst fróðlegt að vita hvort hæstv. dómsmálaráðherra mundi vilja beita sér fyrir stefnubreytingu hvað þetta atriði varðar og spyrja í leiðinni hvort það sé hugsanlega sérstök stefna íslenskra stjórnvalda að reyna að draga sem mest úr fjölda flóttamanna eða þeirra sem fá hæli hér á landi sem flóttamenn?

[18:32]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég lýsti hér þeim reglum sem um þetta gilda og hvernig staðið er að móttöku flóttamanna innan þess ramma sem viðkomandi átak snýst um, þ.e. að tryggja fólki vernd sem flýr vopnuð átök og er í samvinnu við Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna.

Ég tel að þær reglur sem hér gilda og á Norðurlöndunum brjóti ekki í bága við þann samning. Það hefur margoft gerst að menn hafa komið hingað til lands og óskað eftir hæli sem flóttamenn en þegar farið er yfir málið hefur komið í ljós að þeir segja sögur sem standast alls ekki.

Ég tel að það sé skylda íslenskra stjórnvalda eins og stjórnvalda annarra landa að koma í veg fyrir að menn misnoti sér neyð annarra með því að búa til sögur í því skyni að ná fram eigin hagsmunum. Það verður að forðast að

menn nýti sér neyð annarra og hættu sem fólk býr við víða í heiminum til að skara eld að eigin köku, ef svo má að orði komast, með því að segja ósatt um atvik og búa til sögur til að setja stjórnvöld í þá stöðu að þeim beri skylda, af tilbúnum forsendum, til að veita þeim hæli sem flóttamönnum. Það er misnotkun á flóttamannasamstarfinu öllu og flóttamannasamningnum. Ég er þeirrar skoðunar að það eigi að koma í veg fyrir slíka misnotkun eins og alla misnotkun sem við verðum vör við í opinberum störfum.

Umræðu lokið.

Stimpilgjöld af lánum til húsnæðiskaupa.

Fsp. MS, 97. mál. — Þskj. 97.

[18:34]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég er hér með fyrirspurn um mál sem mikið hefur verið rætt á undanförnum árum og mörgum þykir að sé kominn tími til að skoða og gera breytingar á. Það varðar stimpilgjöld, sérstaklega á húsnæðislánum. Mikil umræða hefur farið fram um það og ég held að flestir séu sammála um að þessi gjaldstofn, eða hvað við eigum að kalla það, skatt eða tekjur sem ríkissjóður fær af því sem heitir stimpilgjöld, sé ósanngjarn.

Í reynd má segja að stimpilgjaldið sé sem slíkt barn síns tíma. Því var komið á fyrir löngu við allt aðrar aðstæður en nú eru á fjármálamarkaði. Í dag er umhverfið þannig að öll skráning er meira og minna rafræn þannig að þessi stimpill, sem væntanlega er vísað til í þessu heiti, á ekki við lengur.

Stjórnmálaflokkarnir hafa rætt mikið um þetta gjald og fyrir síðustu alþingiskosningar voru flokkarnir með þetta mál á málefnaskrám sínum. Stjórnarflokkarnir voru báðir, ef ég fer rétt með, voru með það á sinni stefnuskrá að endurskoða þetta í það minnsta eða leggja af með einhverjum hætti. Fyrir ekki svo löngu síðan komu fram yfirlýsingar, m.a. frá hæstv. viðskiptaráðherra um málið og jafnvel fleiri hæstv. ráðherrum. Mér fannst því nauðsynlegt að leggja fyrirspurn fyrir hæstv. fjármálaráðherra sem fer með þetta mál og fá afstöðu hans og ríkisstjórnarinnar til þess. Einnig kalla ég eftir upplýsingum varðandi umfang þessara mála o.s.frv.

Ég veit að það er töluvert verk fyrir hæstv. ráðherra og fólk hans í ráðuneytinu að draga saman þær upplýsingar sem ég kalla eftir en engu að síður tel ég nauðsynlegt að þær komi fram. Fyrirspurn mín hljóðar sem sagt svo:

1. Hvenær verður hætt að innheimta stimpilgjöld af lánum til húsnæðiskaupa?

2. Hve miklir fjármunir runnu í ríkissjóð vegna innheimtu stimpilgjalda af lánum til húsnæðiskaupa tímabilið 2003–2006, sundurliðað eftir árum, og hverjar eru áætlaðar tekjur ríkissjóðs af stimpilgjöldunum árið 2007?

3. Hve margir aðilar greiddu stimpilgjöld af lánum til húsnæðiskaupa á framangreindu tímabili, sundurliðað eftir árum?

[18:36]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir fyrirspurnina. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir að stimpilgjald í fasteignaviðskiptum verði afnumið á kjörtímabilinu þegar aðstæður á fasteignamarkaði leyfa. En ákvarðanir um nánari tímasetningu eða útfærslu liggja ekki fyrir.

Hvað varðar upphæðir vegna innheimtu stimpilgjalda af lánum til húsnæðiskaupa þá er ekki hægt að aðgreina það nákvæmlega frá stimpilgjöldum á öðrum skjölum nema með því að fara út í nokkurs konar nálgun sem ég ætla ekki nákvæmlega að að lýsa hérna. En með þeirri nálgun er hægt að fara aftur til 1. maí 2004. Þá kemur fram að frá 1. maí til 31. desember 2004, voru 1.353 millj. kr. innheimtar vegna stimpilgjalda af húsnæðislánum en samtals stimpilgjöld af öllum skjölum vegna fasteigna 3.783 millj. kr. Á árinu 2005 voru samsvarandi tölur 3.205 millj. kr og 6.991 millj. kr. Á árinu 2006 voru það 2.162 millj. kr. og 5.044 millj. kr. Frá 1. janúar til 1. október 2007 eru það 2.222 millj. kr. og 4.893 millj. kr.

Hvað varðar fjölda aðila sem greiddu stimpilgjöld þá voru það, með sömu nálgun, frá 1. maí til 31. desember 2004, 13.803 aðilar. Á árinu 2005 24.334, á árinu 2006 16.814 og frá 1. janúar til 1. október 2007 16.257.

[18:39]

Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir (Fl):

Frú forseti. Þar sem stjórnarflokkarnir eru nokkurn veginn sammála eða sammála um að afnema eigi stimpilgjöld þá er ég svolítið hissa á að bíða eigi með þetta þar sem þetta háir ungu fólki sem er að koma undir sig fótunum og reyna að eignast sínar fyrstu íbúðir. Sérstaklega þar sem þetta þekkist ekki í nágrannalöndunum sem við miðum okkur iðulega við.

[18:40]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að svara eins og hann gerði. Það sýnir sig að umfang þessarar gjaldheimtu er gríðarlegt. Af tölum um fjölda greiðenda kemur fram hversu gríðarlega margir eiga hér í hlut þannig að þetta snertir mjög marga.

Ég hins vegar verð að segja að ég hefði átt von á að það kæmi hjá hæstv. ráðherra svar um að þetta væri í einhverri skoðun að minnsta kosti, og menn væru þá jafnvel að velta fyrir sér með hvaða hætti þetta ætti að vera. Ég geri ráð fyrir að ríkið muni vilja hafa einhverjar tekjur af þessum viðskiptum o.s.frv.

En svo virðist sem ríkisstjórnin vinni ekki mikið í þessu máli. Það veldur mér auðvitað vonbrigðum. En ég treysti því að menn muni gera það í framhaldinu. Þetta er jú í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar. Hér er að mínu mati um mikilvægt mál að ræða sem snertir marga, eins og fram kemur í svari hæstv. ráðherra. Ég nota tækifærið til að hvetja hæstv. ráðherra og ríkisstjórnina til dáða í málinu og til að finna lausn á því til frambúðar.

[18:41]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Mér þykir leiðinlegt að valda hv. þingmanni vonbrigðum. Ég hefði mjög gjarnan viljað sjá á eftir þessum skatti eða gjaldi. Hann hefur óneitanlega önnur og neikvæðari áhrif heldur en að vera tekjuöflun. Ég tel hins vegar að meðan húsnæðismarkaðurinn er þannig að verðið er á leiðinni upp og þensla hefur verið eins og við þekkjum þá geti það beinlínis verið neikvætt og hættulegt fyrir efnahagslífið að fara út í að lækka, að ég tali nú ekki um að fella þetta gjald niður.

Það er hins vegar ekki rétt, sem fram kom áðan hjá hv. þm. Þórunni Kolbeins Matthíasdóttur, að stimpilgjöld þekkist ekki annars staðar. Þau þekkjast víða. Þau heita kannski öðrum nöfnum en eru sams konar og hafa sömu neikvæðu áhrifin þar og þau hafa hér. Ég held að bæði ég og hv. þm. sem hafa tekið til máls undir þessari fyrirspurn séum sammála um að stefna beri að því að leggja niður þetta gjald.

En eins og ég sagði áðan þurfum við að velja okkur þann tíma sem hentar, minnug þess að langsamlega stærsti hluti þeirrar verðbólgu sem við höfum verið að glíma við, umfram verðbólgumarkmið Seðlabankans, eru tilkomin vegna þenslu á húsnæðismarkaði.

Umræðu lokið.

Úthýsing verkefna á vegum ríkisins.

Fsp. SJS, 198. mál. — Þskj. 213.

[18:44]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Mér leikur hugur á að vita hvort í vændum sé eða hvort þegar sé orðin einhver stefnubreyting á vegum hæstv. ríkisstjórnar hvað varðar úthýsingu verkefna á vegum ríkisins. Það hefur verið eitt helsta boðorð frjálshyggjunnar að koma sem allra mestu af verkefnum frá ríkinu til einkaaðila. Það hefur verið gert með ýmsum hætti svo sem með því að hlutafélagavæða og einkavæða og selja ríkisfyrirtæki í heilu lagi og færa til áherslur með þeim hætti. Síðan hefur einnig verið unnið að því í anda hugmyndafræðinnar að úthýsa einstökum þáttum í starfsemi hins opinbera, að setja þrýsting á opinberar stofnanir og fyrirtæki að láta verkefni ganga út til einkaaðila á vegum samninga eða með ýmsum slíkum aðferðum. Einu nafni gengur það undir orðinu úthýsing eða útvistun.

Útvistunarstefna ríkisins var svo mótuð og gefin út í fallegum bæklingi, a.m.k. hvað útlitið snertir, en bæklingurinn var prentaður árið 2006. Þar var ætlunin að fyrir síðustu áramót yrði almennt komin stefna í öllum ráðuneytum um hvernig slík úthýsing færi fram. Það voru sem sagt pólitísk fyrirmæli í raun og veru, mótuð af ríkisstjórn, sem áttu að ganga niður til allra ráðuneyta um að þannig skyldi staðið að málum. Að því er virtist var í raun og veru ekki mikill greinarmunur á því hvaða starfsemi átti í hlut hverju sinni og var það kynnt með miklum tilþrifum og blásið í herlúðra af fyrri ríkisstjórn.

Eitthvað mun það nú hafa tafist og framkvæmdin hefur ekki gengið jafnhratt og menn ætluðust til en — nú held ég að tíminn hafi eitthvað brenglast hjá mér, ég get ekki verið búinn með þrjár mínútur, frú forseti.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Það eru tvær mínútur.)

Jæja. Hef ég tvær mínútur til að mæla fyrir fyrirspurn? Síðan hvenær? Ég held að eitthvað hafi farið hér úr skorðum en ég skal ekki fjölyrða lengur um það. Efni fyrirspurnarinnar er sem sagt að inna hæstv. ríkisstjórn eftir því hvort orðið hafi stefnubreyting með tilkomu nýrrar ríkisstjórnar og ætlunin sé að endurskoða áformin eitthvað? Sér þess stað (Forseti hringir.) með einhverju hætti í þessum efnum að Samfylkingin er komin til valda eða er óbreytt stefna fyrri ríkisstjórnar um úthýsingu verkefna á vegum ríkisins enn við lýði?

[18:47]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að samkvæmt skjá sem forseti hefur fyrir framan sig hafði þingmaðurinn þrjár mínútur og lauk þeim ræðutíma og heldur betur.

[18:48]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina og það er ánægjulegt hvað hann sýnir málefnunum mikinn áhuga. Ríkisstjórnin hefur nýlega samþykkt nýja innkaupastefnu ríkisins og undir hana heyrir stefna um útvistun á verkefnum og rekstrarþáttum sem, auk fjárhagslegs ávinnings fyrir ríkið, hefur það að meginmarkmiði að efla samkeppni, auka fjölbreytni og stuðla að nýsköpun á þjónustumarkaði. Sú stefna er óbreytt frá því sem var í tíð fyrri ríkisstjórnar.

[18:48]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Það eru fögur fyrirheit sem eru til grundvallar þessari stefnu eins og hæstv. fjármálaráðherra rakti áðan um útvistun á verkefnum og þjónustu á vegum ríkisstofnana. Ég vil benda á að einhver hljóðlátasta einkavæðing sögunnar hefur farið hér fram undanfarin ár með því móti að húseignir sem starfsemi á vegum ríkisins er rekin í hafa verið seldar og þess í stað hefur húsnæði verið tekið á leigu undir viðkomandi stofnanir. Það eru ekki bara fögur fyrirheit og jákvæður árangur, eins og hæstv. ráðherrann lýsti hér, það kemur fram í mjög auknum kostnaði við rekstur stofnana sem er oftar en ekki tekinn af almennum fjárveitingum og rekstrarfé til stofnananna og bitnar illilega á þeim. Það þekki ég af eigin raun eftir tíu ára starf hjá (Forseti hringir.) ríkisstofnun sem er Náttúrufræðistofnun Íslands.

[18:50]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Nú ætla ég að vona að það sé algjörlega á hreinu að ég hafi tvær mínútur og þær skreppi ekki saman á meðan ég er að tala. (Gripið fram í.)

Ríkisstjórnin hefur samþykkt nýja innkaupastefnu. Undir hana heyrir útvistunarstefnan og hún er óbreytt frá fyrri ríkisstjórn. Það voru skýr svör og út af fyrir sig þurfti ekki

langra ræðuhalda við. Það staðfestist þá þar með að Samfylkingin hefur engin áhrif haft í þeim efnum, tilkoma hennar hefur engu breytt, óbreytt einkavæðingarstefna fyrri ríkisstjórnar gildir, þar á meðal í velferðarmálum og á velferðarmálasviðinu. Þá skyldu menn hafa í huga að eitt af afrekum Samfylkingarinnar við myndun ríkisstjórnarinnar var að afhenda Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið. Hinn langþráði draumur sjálfstæðismanna um að komast í heilbrigðisráðuneytið rættist í vor og Samfylkingin ber auðvitað fulla pólitíska ábyrgð á því, bæði með því að semja þannig um verkaskiptingu innan ríkisstjórnar og með því að vera ábyrgðaraðili að ríkisstjórninni.

Það er mikið umhugsunarefni, frú forseti, og ég held að menn ættu að hafa þær staðreyndir í huga þegar við ræðum málin að öðru leyti, t.d. stjórnarráðsbandorminn og ýmis áform sem þar eru uppi, Innkaupastofnun heilbrigðisráðherra á þjónustu á sviði heilbrigðismála. Það er auðvitað angi af sama meiði að flytja sem allra mest til einkagróðaaflanna og færa víglínuna innar en hún hefur nokkru sinni verið. Það er augljóst mál að einkavæðingarárátta sjálfstæðismanna, frjálshyggjudeildar Sjálfstæðisflokksins, hefur nú fengið aukið olnbogarými. Allt velferðarkerfið er undir og sjálfstæðismaður er húsbóndi í heilbrigðisráðuneytinu. Ég verð að segja að það eru ekki góð tíðindi, frú forseti.

[18:52]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég hef greinilega misskilið fyrri ræðu hv. fyrirspyrjanda því að hann var ekki að spyrja vegna sérstaks áhuga á málefninu heldur beinlínis í andstöðu við hin nútímalegri viðhorf í rekstri og hin nútímalegri viðhorf í ríkisrekstri. Útvistunarstefnan snýst ekki beinlínis um einkavæðingu eins og hún er almennt notuð heldur gengur hún aðallega út á hagræðingu og reynt er að leita að hagkvæmustu kostunum til úrlausnar á verkefnum sem ríkið glímir við. Ég er næstum því viss um að hið opinbera hefur frá því að Stjórnarráðið fluttist til Íslands, og jafnvel frá því löngu fyrir þann tíma, leigt húsnæði á Íslandi, ekki hefur allt húsnæði verið í eigu hins opinbera. Það er einfaldlega skynsemi í því og fer eftir aðstæðum hvort ráðlegt er fyrir ríkið að eiga húsnæðið eða leigja. Eftir því sem húsnæði verður sérhæfðara og eftir því sem kröfurnar og breytingarnar eru meiri og hraðari held ég að augljóst sé að skynsamlegra sé að leigja húsnæði.

Ég held að engan veginn sé hægt að draga þær ályktanir af málflutningi Samfylkingarinnar á síðustu árum að hún bregðist með einhverjum hætti með því að vera sammála stefnunni sem hefur verið í gangi hvað þetta varðar. Þvert á móti tel ég að hún hafi frekar verið hlynnt nútímalegum rekstri hjá ríkinu, að ríkið tileinkaði sér þá möguleika í rekstri sem eru á þeim tímum sem við lifum.

Umræðu lokið.

Lífríki Hvalfjarðar.

Fsp. JBjarn, 73. mál. — Þskj. 73.

[18:54]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra um lífríki Hvalfjarðar:

1. Hefur farið fram nýlega heildarúttekt á lífríki og vistkerfi Hvalfjarðar?

2. Ef svo er, hvernig er rannsóknum og vöktun fylgt eftir og hver heldur utan um það verkefni?

Hvalfjörður er mjög merkilegt jarðfræði- og náttúrulegt fyrirbrigði og Hvalfjarðarsveit hefur sent erindi til Alþingis varðandi rannsóknir og vöktun á lífríki Hvalfjarðar.

Ég leyfi mér vitna, með leyfi forseta, til texta sem Alþingi barst um málið:

„Hinn jökulsorfni Hvalfjörður sem gengur inn úr Faxaflóa milli Akraness og Kjalarness er um 30 km langur fjörður, fjögurra til fimm kílómetra breiður og víðast hvar alldjúpur. Umhverfi hans er fagurt og sérstaða mikil og aðsókn í og við fjörðinn er talsverð, hvort heldur sem tengist frístundum, atvinnuuppbyggingu eða öðru. En það er gömul og ný saga að verulega skortir á grunnrannsóknir á lífríki og umhverfi Hvalfjarðar. Grunnrannsóknir á Íslandi virðast oft gerðar og tengjast fyrirhuguðum framkvæmdum á ákveðnu svæði, t.d. vegna skipulagsvinnu eða vegna mats á umhverfisáhrifum. Vissulega hafa ýmsar sérstæðar og verulega afmarkaðar kannanir verið gerðar á ákveðnum þáttum náttúru og umhverfis í tengslum við iðnaðaruppbyggingu á Grundartanga en hins vegar skortir að mati Hvalfjarðarsveitar heildarrannsóknir á lífríki þessa merka náttúrufyrirbrigðis sem Hvalfjörðurinn er.“

Ég leyfi mér því að varpa fram til hæstv. umhverfisráðherra hvort ekki sé orðið fyllilega tímabært að líta á Hvalfjörðinn sem sérstakt náttúrufyrirbæri og búa honum hliðstæða umgjörð eins og við höfum nú búið Breiðafirðinum? Þar er sérstök Breiðafjarðarnefnd sem fer með rannsóknir á lífríki Breiðafjarðar. Lífríki Hvalfjarðar er sérstakt en það liggur undir miklu álagi hvað varðar nálægð við verksmiðjur sem þar eru. Fylgst er jú að einhverju leyti með áhrifum þeirra í næsta nágrenni verksmiðjanna en á lífríki Hvalfjarðar í heild sinni tel ég að skorti verulega á. Alla vega vil ég spyrja hæstv. umhverfisráðherra ofangreint. Hvalfjörður er sá fjörður sem er undir hvað mestu álagi á landinu vegna utanaðkomandi áhrifa en engu að síður er lífríki hans stórmerkilegt og sumir gera því skóna að það hafi áhrif á lífríki langt út til sjávar út frá Hvalfirði.

[18:57]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason spyr mig um lífríki Hvalfjarðar sérstaklega og hvort nýlega hafi farið fram heildarúttekt á lífríki og vistkerfi Hvalfjarðar. Því er til að svara að ekki hefur farið fram sérstök heildarúttekt á lífríki og vistkerfi Hvalfjarðar nýlega. Árin 1973–1975 var gerð mjög ítarleg úttekt á lífríki fjarðarins í tengslum við byggingu járnblendiverksmiðjunnar sem þá var í undirbúningi. Þá mun hafa verið fyrirhugað að endurtaka slíka athugun á

fimm ára fresti en af því hefur hins vegar ekki orðið og að mati Náttúrufræðistofnunar Íslands væri erfitt að bera niðurstöður sambærilegrar heildarúttektar nú saman við þessa rúmlega 30 ára gömlu úttekt þar sem gæði gagna frá þeim tíma eru tæpast nægilega mikil til að marktækur samanburður fáist.

Hins vegar fer fram regluleg vöktun á ýmsum umhverfisþáttum í Hvalfirði, m.a. í tengslum við starfsemi mengandi stóriðju á Grundartanga. Þannig hefur Náttúrufræðistofnun vaktað fléttur og mosa í klappasamfélögum vítt og breitt um fjörðinn síðan 1975 samkvæmt samningi við verksmiðjurnar á Grundartanga og m.a. skoðað þungmálmamengun í þeim. Árið 2005 var söfnunarnetið þétt við Grundartanga og því eru til allgóðar upplýsingar um dreifingu þungmálma frá þeim tíma í nágrenni iðjuveranna á tanganum.

Þá má nefna í því samhengi vöktun á eitruðum svifþörungum í sjó í Hvalfirði ásamt nokkrum fleiri stöðum á landinu til að reyna að koma í veg fyrir sýkingu fólks vegna neyslu eitraðs skelfisks og/eða dauða í fiskeldi.

Hv. þingmaður spyr mig áfram um hvernig rannsóknum og vöktun sé fylgt eftir og hver haldi utan um þau verkefni. Umhverfisstofnun hefur umsjón með vöktun á umhverfisþáttum í tengslum við mengandi starfsemi í Hvalfirði. Framkvæmdar voru bakgrunnrannsóknir samkvæmt sérstökum samningi á milli Umhverfisstofnunar, áður Hollustuverndar ríkisins, og rekstraraðila á iðnaðarsvæðinu á Grundartanga. Fyrirtækin á Grundartanga kosta vöktunaráætlun sem Umhverfisstofnun hefur samþykkt. Óháðir aðilar framkvæma mælingarnar og árlega eru skýrslur með niðurstöðum mælinganna sendar Umhverfisstofnun og niðurstöðurnar kynntar fulltrúum ráðuneytisins, Umhverfisstofnunar, Vinnueftirlits ríkisins, Heilbrigðiseftirlits Vesturlandssvæðis, sveitarstjórna í nálægum sveitarfélögum og íbúasamtaka á svæðinu á sérstökum kynningarfundum með reglulegum hætti.

Varðandi vöktun eitraðra svifþörunga í sjó hefur Hafrannsóknastofnun í samvinnu við Fiskistofu, Veiðimálastofnun og Umhverfisstofnun vaktað magn svifþörunga á nokkrum stöðum við landið en þeir eru Breiðafjörður, Eyjafjörður, Mjóifjörður eystri og Hvalfjörður. Umhverfisstofnun hefur staðið að sýnatöku í Hvalfirði sem er vinsæll kræklingatínslustaður meðal fólks á höfuðborgarsvæðinu eins og vitað er. Á undanförnum árum hefur komið fram að magn eitraðra svifþörunga getur verið yfir hættumörkum frá maí og fram í októbermánuð. Ef magn eitraðra svifþörunga er yfir viðmiðunarmörkum er veruleg hætta á að kræklingur og annar skelfiskur sé óhæfur til neyslu. Umhverfisstofnun hefur því beint því til fólks sem hyggur á kræklingatínslu í Hvalfirði og víðar að fylgjast með upplýsingum frá stofnuninni á heimasíðu hennar m.a. um þessi efni.

Hvað varðar erindið sem hv. þingmaður vísaði í, erindi til fjárlaganefndar frá Hvalfjarðarsveit, hef ég ekki haft tækifæri til að kynna mér það, það hefur ekki borist inn í umhverfisráðuneytið en hefur að sjálfsögðu verið til umfjöllunar í hv. fjárlaganefnd. Ég lýsi ánægju minni með að sveitarstjórnin skuli hafa metnað og áhuga á því að taka á grunnrannsóknum á lífríki Hvalfjarðar með þessum hætti. Það er vissulega rétt sem hv. þm. Jón Bjarnason segir, Hvalfjörður er auðvitað undir miklu álagi af þeirri miklu iðnaðarstarfsemi sem þar er og þar eru líka Hvalfjarðargöngin eins og allir vita. Ekki síst þess vegna er þörf á að vakta lífríki fjarðarins vel.

[19:02]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir svörin og vil leggja áherslu á að Hvalfjörðurinn er ekki aðeins undir álagi hvað varðar iðnaðinn sem þar er heldur er þetta líka útivistarsvæði. Hvalfjörðurinn er vaxandi ferðaþjónustusvæði og auk þess með þeirri sérstöðu sem Hvalfjörðurinn hefur, þá er hann ábyggilega með mjög sérhæft líf- og vistkerfi sem ekki aðeins hefur áhrif inni í firðinum sjálfum heldur út á haf eins og ég sagði áðan.

Eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra hafa rannsóknir á ákveðnum þáttum varðandi lífríki hans fyrst og fremst beinst að mengandi þáttum eða beinum áhrifum frá viðkomandi stóriðju og í næsta nágrenni við hana. Heildstæð úttekt á líf- og vistkerfi Hvalfjarðarins alls hefur ekki farið fram að öðru leyti en því sem hæstv. ráðherra minntist á, árið 1975, sem ég veit ekki nákvæmlega hversu ítarleg hefur verið. Nú hafa sveitarfélögin á þessu svæði óskað eftir því og ég veit að þar er vinna heima fyrir um að taka á þessu máli sameiginlega. Tillaga þeirra sem ég hef kynnt er að stofnuð verði sérstök nefnd, verkefnastjórn heimaaðila beggja vegna Hvalfjarðarins sem taki að sér ákveðna vöktun eða forsjá þess að málið fari í viðhlítandi farveg með umhyggju fyrir lífríki og vistkerfinu og þannig geti bæði heimamenn og aðrir fylgst nákvæmlega með því. Ég vil því, frú forseti, hvetja hæstv. ráðherra til þess að koma að málinu með beinum hætti á móti heimamönnum.

[19:05]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég vil bara ítreka þau orð mín hér að það ber vissulega að fagna því að sveitarfélögin og a.m.k. Hvalfjarðarsveit sýni frumkvæði í þessu efni. Ég á þá von á því að önnur sveitarfélög í kringum Hvalfjörð geri það líka ef rétt er sem hv. þingmaður bendir á að það sé áhugi allt í kringum fjörðinn af því að þarna fer margt fram á einu svæði. Það er auðvitað frístundabyggð, það er útivistarsvæði, það er landbúnaður, það er stóriðja, mjög mikil umferð eins og öllum er kunnugt um og allt þarf þetta að búa saman í sátt og samlyndi í Hvalfirðinum sem er einstaklega merkilegur og mikilvægur fjörður. Ég vil þó segja sem er, frú forseti, að það eru auðvitað margir íslenskir firðir sem hafa sérstöðu hvað varðar lífríki og náttúru og að sjálfsögðu er erfitt að gera upp á milli þeirra rétt eins og fólk gerir ekki upp á milli barnanna sinna. En ég held að það sem skipti mestu sé að grunnrannsóknir á landinu öllu séu til staðar og séu í lagi og séu gerðar. Síðast en ekki síst er mikilvægt að bæði hv. þingmenn, sveitarstjórnarmenn og auðvitað landsmenn allir geri sér grein fyrir því að það er ekki síst vöktun lífríkisins sem er nauðsynleg. Hún er líka kostnaðarsöm. Það þarf að halda henni úti og hún gerir okkur kleift að fylgjast með náttúrunni og bregðast við ef eitthvað fer úrskeiðis.

Samstarfsverkefni um vöktun eða eitthvað slíkt getum við að sjálfsögðu rætt við sveitarfélögin. Allt kostar þetta peninga og það verður þá að tryggja að til séu fjárveitingar til slíkra verka.

Umræðu lokið.

Starfshópur ráðherra um loftslagsmál.

Fsp. SF, 199. mál. — Þskj. 214.

[19:07]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Það hefur verið svolítið erfitt að átta sig á því hvert ríkisstjórnin stefnir varðandi loftslagsmálin og þegar þau eru rædd hér hefur hæstv. umhverfisráðherra farið með almenna frasa um Kína og Indland og mikilvægi þess að þau lönd séu með og ég held að það séu allir sammála því. Ég hef ekki heyrt nokkurn mann andmæla því en hæstv. ráðherra hefur vikið sér undan því að tala um svokallað íslenskt ákvæði. Þess vegna hef ég borið fram fyrirspurn sérstaklega um það mál vegna þess að það er starfshópur sem á að skoða samningsmarkmiðin. Mig langar til að vita hvenær þessi hópur skilar af sér og það sem ég er sérstaklega að fiska eftir er íslenska ákvæðið.

Það geri ég, virðulegi forseti, vegna þess að hæstv. umhverfisráðherra segir á umhverfisþingi að Ísland eigi ekki að biðja um undanþágur og það er túlkað sem svo að það sé íslenska ákvæðið í þessu almenna tali. Forsætisráðherra hefur hins vegar sagt að við eigum að viðhalda íslenska ákvæðinu og síðan þegar hæstv. umhverfisráðherra er innt eftir þessu í fjölmiðlum þá segir hæstv. ráðherra: Það er ekki tímabært að tala neitt um þetta. Ég tel að það þurfi að ræða þessi mál og vil því inna ráðherrann eftir því hvert stefnir.

Ætlar Ísland að sækjast eftir því að viðhalda íslenska ákvæðinu eða einhverju ígildi þess? Það hefur verið rætt svolítið um þessa svokölluðu geiranálgun en íslenska ákvæðið ber bara hreinræktað geiraákvæði vegna þess að það snýr að orkufrekum iðnaði sem hér á landi hefur verið framleiðsla á áli og það er alger geiranálgun í ákvæðinu. Það er sem sagt verið að opna á að hægt sé að framleiða ál án þess að það komi beint inn á landskvóta okkar, það er í sérstökum kvóta, sérstöku svokölluðu boxi þar sem í eru einingar af koltvíoxíð. Það er íslenska ákvæðið þannig að þetta er alveg hreinræktuð geiranálgun má segja.

Það er alveg ljóst að ríki heims standa frammi fyrir miklum vanda í þessu og það er búið að sýna fram á það að á næstu árum, til 2030 mun orkunotkun aukast um 55% í heiminum, það er alveg búið að reikna það út, við vitum það. Það er líka ljóst að langmest af þessari orkuþörf hefur verið mætt af kolum, olíu og gasi og reyndar langmest af olíu. 85% af þessari fyrirsjáanlegu orkuþörf verður mætt af jarðefnaeldsneytum, fjandsamlegum eldsneytum, séð frá lofthjúpnum. Verkefnið gengur því aðallega út á það hvernig við getum náð að hreinsa þessa slæmu orkugjafa, kol, olíu og gas. Menn hafa talað um að fanga koltvíoxíð og binda koltvíoxíð í jarðveginn. En við getum framleitt ýmislegt með okkar ágætu hreinu orkugjöfum og því vil ég spyrja hæstv. ráðherra: Hver stefnir? Hvað ætlar Ísland að gera á Balí og í framhaldinu?

[19:10]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina. Eins og hv. þingmanni kann að vera kunnugt um þá gerði ég grein fyrir því á þingi í gær hverjar væru áherslur íslenskra stjórnvalda varðandi þingið á Balí sem nú er hafið. Mér er auðvitað ljúft og skylt að svara því hér og fara yfir það hvernig málið hefur verið lagt upp af ráðherrahóp um samningsmarkmið í loftslagsmálum og síðan af ríkisstjórn Íslands og það var gert kunnugt á hinu háa Alþingi í gær.

Eins og hv. þingmaður og fyrirspyrjandi veit fullvel þá snýst fundurinn núna á Balí um að ná í raun samkomulagi um að semja, að ná ríkjum heims að borðinu og ná pólitískri samstöðu að semja um annað skuldbindingartímabil við loftslagssamninginn á næstu tveimur árum. Þetta er upphaf samningaferils sem tekur tvö ár og endar vonandi vel í Kaupmannahöfn árið 2009.

Hið stóra pólitíska verkefni er sem sagt það að ríki heims, ekki síst þau sem auðug eru og flokkast til iðnríkja og svokölluð viðauka 1 ríki í Kyoto-bókuninni, sýni það með ótvíræðum hætti á fundinum í Balí að þau séu tilbúin til að leggja sitt af mörkum til þess að í fyrsta lagi að halda hlýnun lofthjúpsins innan við 2 gráður á Celsíus miðað við iðnbyltingu, þ.e. að hlýnunin fari ekki yfir 2 gráður í þessari öld. Það þarf líka að sýna það í verki og með skýrri framsetningu að þessi sömu ríki séu tilbúin til að draga mikið úr losun heima fyrir á næstu 10 árum eða svo. Yfirleitt er miðað við 2020 og þá eru menn auðvitað að tala um að þegar nýtt skuldbindingatímabil tekur við árið 2013 þá verði það jafnvel í 7 ár, gæti orðið í 5 ár, og þá reyni verulega á í samdrætti og ekki síst þeirra ríkja sem losa mest.

Þetta eru tvö meginmarkmið sem íslensk stjórnvöld hafa sett sér og ákveðið að setja fram á fundinum til þess m.a. að sýna á spilin ef þannig má að orði komast, og hvetja önnur iðnríki til að gera slíkt hið sama með því að sýna þetta. Við erum auðvitað að gera nákvæmlega sömu hluti hér og ríki Evrópusambandsins ætla að gera og norsk stjórnvöld sem hafa sett fram samningsmarkmið sem ég reyndar hef því miður ekki í höndunum hér og nú en sem eru mjög áþekk þeim sem ríkisstjórn Íslands samþykkti og kynnti í gær. Bara til að benda á það er umhverfisráðherrann í Noregi, Erik Solheim, vinstri grænn, flokksbróðir hv. þingmanna í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði.

Þetta er verkefnið á Balí og ég hef áður lýst því og lýsti því í viðtölum í gær að það er ekki einu sinni verið að ræða um svokallað íslenskt ákvæði á Balí. Það er ekki uppi á borði. Um það er ekki spurt. Það mun enginn hafa frumkvæði að því að ræða það þar. Verkefnið á Balí er að sjá til þess að það verði yfirleitt samið. Það er aðalverkefnið af því að ef það mistekst á aðildarríkjaráðstefnu loftslagssamningsins á Balí að ná samkomulagi um að það verði annað skuldbindingatímabil þá geta sérstakir áhugamenn um hið svokallaða íslenska ákvæði bara gleymt því að það lifi áfram. Forsenda þess að það sé eitthvað um að semja er

að það verði samið um annað skuldbindingatímabil.

Það er rétt sem hv. þingmaður hefur bent á og ég hef sagt ítrekað síðustu sex mánuði, ég hef aldrei verið fylgjandi sérstökum undanþágum í þessum samningi og sú skoðun mín hefur ekkert breyst. Verkefnið er að ná almennum ramma, almennum reglum, almennu samkomulagi sem sem flestir geta fylgt en sem líka setur þyngri byrðar á herðar þeirra þjóða sem losa mest. Það verður ekki fram hjá því litið að það verður krafan og það er krafan á Balí. Við þurfum að geta svarað þeirri kröfu og við verðum að geta gert það án þess að láta aðra hluti þvælast fyrir okkur í þeirri umræðu.

[19:15]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Hæstv. umhverfisráðherra segir hér — það er ágætt að það er þá staðfest miðað við það hvernig mál standa — að hún sé ekki fylgjandi íslenska ákvæðinu. Hún er þá algjörlega ósammála hæstv. forsætisráðherra sem er fylgjandi því ákvæði. Þá sér maður ekki ástæðu til að vera mikið að eltast við það en samt þarf nú þessi ráðherrahópur að komast að niðurstöðu. Í þeim ráðherrahópi eru tveir frá Samfylkingunni og tveir frá Sjálfstæðisflokknum, það eru hæstv. umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, hæstv. iðnaðarráðherra, Össur Skarphéðinsson, hæstv. fjármálaráðherra, Árni Mathiesen, og hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson. Þessir fjórir ráðherrar verða að pína sig í gegnum þetta með íslenska ákvæðið og annar flokkurinn segir nei við því en hinn segir já. Ég spyr: Hvenær fáum við að vita niðurstöðuna?

Ég tel að Samfylkingin hafi verið á villigötum með íslenska ákvæðið í upphafi og sé það enn, tengdi íslenska ákvæðið einhvern veginn við almenna náttúruvernd í landinu, ekki mætti sökkva landi og eitthvað slíkt. En það er þannig að íslenska ákvæðið er gott fyrir lofthjúpinn og Kyoto-samkomulagið er um lofthjúpinn en ekki um land sem fer undir vatn eða ekki. Samfylkingin hefur verið á algjörum villigötum í þessu og Vinstri grænir reyndar líka.

Ég ætla að nýta tækifærið hér í lokin af því að hæstv. umhverfisráðherra kemur upp öðru sinni og spyrja: Getur hæstv. umhverfisráðherra ekki viðurkennt — eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gerði á Norðurlandaráðsþingi fyrir stuttu, sem var mjög gott — að íslenska ákvæðið er gott fyrir lofthjúpinn? Já eða nei. Er betra að framleiða ál á Íslandi með endurnýjanlegum orkugjöfum eða er betra að framleiða ál með kolum og olíu? Já eða nei.

[19:18]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Þannig er með samningana sem í hönd fara og standa munu næstu tvö ár að ráðherrahópurinn, sem hefur hér verið gerður að umtalsefni, mun starfa meðan á samningaferlinu stendur. Nú höfum við sett okkur markmið fyrir fundinn á Balí. Þau markmið fer ég með í farteskinu á loftslagsráðstefnuna í næstu viku og stend þar fyrir því sem ríkisstjórn Íslands vill koma á framfæri og vill stuðla að á fundinum, að samkomulag verði um að semja um annað skuldbindingartímabil miðað við 2°C og að þeir sem losa mest séu tilbúnir til að taka á sig verulegar byrðar til 2020.

Hvað varðar aðaláhugamál Framsóknarflokksins í umhverfismálum, að því er virðist, íslenska ákvæðið svokallaða, þá er einfaldlega ekki hægt að setja umræðuna í það samhengi að íslenskum stjórnvöldum beri skylda til að svara orkuþörf heimsins. Við höfum endurnýjanlega orku í landinu, vatnsafl og jarðvarma. Við getum nýtt hana okkur og öllum til hagsbóta og það skiptir mjög miklu máli hvernig hún er nýtt. En einnig þarf að hafa í huga, frú forseti, að sú orka er ekki óendanleg eins og haldið hefur verið fram og því sé það heilög skylda Íslendinga að virkja hverja einustu sprænu svo að hægt sé að setja niður álver í hverjum firði. Þannig er ekki hægt að nálgast málið. Það er ekki í boði vegna þess að ákveðnir hagsmunir vegast á og það þarf að gæta þeirra beggja vegna við.

Umræðu lokið.

Starf forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar.

Fsp. SJS, 241. mál. — Þskj. 261.

[19:20]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Þegar embætti veiðistjóra var stofnað sem sjálfstætt embætti og flutt norður á Akureyri, sem kom til framkvæmda 1995, ef ég man rétt, var það að sjálfsögðu jákvætt í þeim skilningi að viðleitni væri í gangi til að dreifa opinberum störfum um landið og staðsetja þau víðar en í aðalþjónustumiðstöðinni í höfuðborginni eða nágrenni. Það varð að vísu dálítill hvellur um það mál á sínum tíma en hann er ekki efni fyrirspurnarinnar heldur hitt að þær fréttir bárust allt í einu í haust að nú gengi þetta í raun og veru til baka í vissum skilningi þess orðs, þ.e. að veiðistjórnunarsvið Umhverfisstofnunar, sem spratt upp úr veiðistjóraembættinu, og verið hefur á Akureyri, yrði lagt niður um áramótin þegar nýtt skipurit Umhverfisstofnunar tæki gildi.

Nú kunna að sjálfsögðu að vera rök í því máli sem skylt er að hlýða á og varða skipulagslega þætti og jafnvel mannlega þætti sem sjálfsagt er að taka tillit til. En hinu verður augljóslega ekki í móti mælt að skilaboðin voru ekki heppileg — þar nyrðra munar um hverja stofnun og hvert starf og hvern sjálfstæðan póst í því þekkingarsamfélagi sem leitast hefur verið við að byggja upp í tengslum við Háskólann á Akureyri og með því að efla ýmsa þjónustu opinberra stofnana. Það urðu mörgum mikil vonbrigði að þarna væru allt í einu að ganga til baka áherslur sem hefðu verið uppi.

Nú er það þannig að einnig hjá þessari ríkisstjórn er að finna í stjórnarsáttmála og áhersluatriðum ýmislegt fallegt um það að eftir sem áður eigi að vinna að þessum hlutum. Tel ég því rétt og eðlilegt að ráðherra viðkomandi málaflokks svari fyrir það hér hverju það sæti að starf forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar á Akureyri, áður embætti veiðistjóra, verði flutt til Reykjavíkur um áramót? Og í öðru lagi hvort það sé hluti af viðleitni ríkisstjórnarinnar til að dreifa opinberri þjónustu um landið og skipuleggja stjórnsýsluna m.a. þannig að auglýsa störf

óháð staðsetningu, samanber kafla stjórnarsáttmálans um að landið verði eitt búsetu- og atvinnusvæði?

Maður gengur að sjálfsögðu út frá því að umhverfisráðuneytið hljóti fyrir sitt leyti, eins og önnur ráðuneyti, að vera bundið af þessari stefnu og eiga að vera þátttakandi í henni. Því er eðlilegt að spyrja hvernig þetta tvennt fari saman, þessi ákvörðun um að færa veiðistjórnunarsvið Umhverfisstofnunar til Reykjavíkur og hin yfirlýsta stefna?

[19:23]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Hv. fyrirspyrjandi spyr um starf forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar á Akureyri. Þannig er að Umhverfisstofnun hefur á undanförnum missirum gengið í gegnum miklar skipulagsbreytingar. Gerð var stjórnsýsluúttekt á stofnuninni árið 2006 og nýr forstjóri hefur unnið á grundvelli hennar að skipulagsbreytingum.

Það liggur fyrir að í stað sex fagsviða í núgildandi skipuriti mun starfsemi stofnunarinnar nú skiptast í tvö fagsvið og þrjú stoðsvið. Þessari breytingu er ætlað að styrkja starfsemi stofnunarinnar í samræmi við ábendingar frá embætti ríkisendurskoðanda, samanber stjórnsýsluúttektina sem ég nefndi. Þetta þýðir að embætti veiðistjóra er fellt undir annað svið, í raun og veru er verið að fækka yfirmannsstöðum á stofnuninni svo að það sé bara sagt í einni setningu.

Eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon rakti í máli sínu var embætti veiðistjóra flutt norður 1995. Það varð síðan við stofnun Umhverfisstofnunar 1. janúar 2003 eitt af fagsviðum stofnunarinnar með aðsetur á Akureyri. Nú fellur veiðistjórnunarsvið undir nýtt fagsvið stofnunarinnar, sem er náttúru- og dýraverndarsvið, og það mun skiptast í tvær deildir og annar deildarstjóri á þessu fagsviði verður staðsettur á Akureyri. Það mun þýða að verkefnin á Akureyri eru fjölbreyttari. Ekki er með þessu verið að taka ákvörðun um að fækka störfum á Akureyri þó að sá starfsmaður sem gegnt hefur embætti veiðistjóra hingað til færi sig suður og fari í önnur störf hjá sömu stofnun. Það er mikilvægt að taka það fram.

Ég vil í tilefni af þessari fyrirspurn segja að ég vil mjög gjarnan beita mér fyrir því að störfum á vegum umhverfisráðuneytis, og ekki síst á vegum stofnana ráðuneytisins, fjölgi á landsbyggðinni, líka á Akureyri. Þar eru skrifstofur frá Umhverfisstofnun og frá Náttúrufræðistofnun Íslands, þar er stofnun Vilhjálms Stefánssonar, þar eru skrifstofur CAFF og PAME og ég tel fulla ástæðu til þess að styrkja þá einingu með þeim hætti sem hægt er. Til þess þarf auðvitað fleiri störf og meiri fjármuni. Það fer ekkert á milli mála.

Ég vil líka taka fram í þessu sambandi, vegna þess að vísað var í stjórnarsáttmálann og störf án staðsetningar, að það er fullur vilji beggja stjórnarflokka og allra ráðherra að fara að þeirri samþykkt. Það sem þarf að gera er að skilgreina störfin og búa til verklag þannig að það sé ljóst í öllum ráðuneytum hvað þetta þýði og að forstjórum stofnana ráðuneytanna sé það líka ljóst.

Ég hygg að þetta gæti valdið grundvallarbreytingu á því hvar störf á vegum ríkisins eru staðsett og geti þá vonandi stemmt stigu við sjálfkrafa fjölgun, að því er virðist, starfa á suðvesturhorni landsins. Þó að ég búi á suðvesturhorni landsins tel ég fulla ástæðu til að ríkið reyni að gera sitt til að stuðla að jafnvægi í þessu máli.

Mig langar að gera það hér að umræðuefni að veiðistjórinn var færður norður 1995 og af því varð nokkur hvellur þó það sé ekki tilefni þessarar umræðu. Landmælingar voru færðar til Akraness, af því varð líka mikill hvellur eins og hv. þingmenn muna. Veðurstofan rekur starfsstöð á Ísafirði. Við erum að stofna á næsta ári nýja ríkisstofnun úti á landi, það er Vatnajökulsþjóðgarður. Henni fylgir mikil atvinnuuppbygging, norðan, austan og sunnan við Vatnajökul. Og um áramótin koma til umhverfisráðuneytisins Landgræðslan og Skógrækt ríkisins, sem eins og menn vita eru báðar staðsettar úti á landi, og engin áform um að færa þær suður. Ég tel fjölmörg tækifæri í spilunum til þess að fjölga störfum á vegum ráðuneytis og (Forseti hringir.) stofnana úti á landi.

[19:28]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og góð orð. Það hefur að sjálfsögðu nokkurt gildi að ráðherra lýsir hér yfir eindregnum vilja sínum til þess að breytingarnar verði ekki til þess að fækka störfum á Akureyri og almennum vilja til að færa störf út um land eða byggja þau þar upp ekki síður en annars staðar. Við skulum vona að það gangi eftir.

En hinu verður ekki í móti mælt að skipulagsbreytingin sem slík færir forræði og sjálfstæði frá Akureyri til Reykjavíkur og það sem áður var sjálfstætt embætti og síðan yfirmaður sviðs verður núna deildarstjóri. Það er angi af þróun sem líka þarf að hafa í huga og gjalda varhuga við að öll starfsemi af þessu tagi sé ekki alltaf útibú en stjórnunarstöður og yfirmannastöður hnappist saman í miðstöð stjórnsýslunnar á höfuðborgarsvæðinu.

Í viðskiptalífinu er mikið rætt, ekki síst norðan heiða, um það sem kallað er útibúavæðing reksturs, þar sem áður voru sjálfstæðar höfuðstöðvar fyrirtækja eru nú mjög gjarnan útibú frá stórfyrirtækjum með höfuðstöðvar hér á suðvesturhorninu. Menn vita alveg hvað það þýðir. Það þýðir minna sjálfstæði, minni völd. Vel launuðum stöðum yfirmanna fækkar og ákvörðunartaka og annað slíkt færist í burtu, ýmis umsvif sem því tengjast líka. Miðstýringarárátttan er alltaf til staðar í allri starfsemi af þessu tagi, bæði í hinni opinberu stjórnsýslu og í rekstri fyrirtækja. Gegn henni verða menn að spyrna ef þeir ætla virkilega að ná einhverjum árangri í því sem í orði kveðnu er til að dreifa með eðlilegum hætti í uppbyggingu þjónustunnar um landið sem að sjálfsögðu á að vera markmiðið.

Ég vona sannarlega að ekki standi til að fara að flytja stofnanir til baka sem áður voru fluttar út á land eins og Skógræktina og treysti því. En spurningin er líka um það hversu öflug (Forseti hringir.) starfsemin er og hversu vel er að henni búið og að hún sé vítamíngjafi og kraftmiðstöð í þeim samfélögum þar sem hún er og ekki síst á það við um Akureyri (Forseti hringir.) sem á mjög mikið undir því að þessi þróun snúist ekki við.

[19:31]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég ítreka að ég tel vera mýmörg tækifæri á næstunni til að fjölga störfum á landsbyggðinni varðandi það sem heyrir undir umhverfisráðuneyti og stofnanir þess. Ég tek undir orð hv. þingmanns að fleira þarf en útibúavæðingu, eins og það var orðað.

Vatnajökulsþjóðgarður verður gríðarlega mikilvæg ríkisstofnun. Áhrifasvæði hennar verður á Norður-, Austur- og Suðurlandi og miklu máli skiptir að stofnun þjóðgarðsins sé nýtt til atvinnuuppbyggingar og styrkt með öllum hætti og þau störf verða á staðnum. Það er engin spurning. Það sama á auðvitað við landgræðslu og skógrækt, sem ég talaði um, sem eru að færast til umhverfisráðuneytisins um áramót ef allt gengur eftir. Það eru öflugar stofnanir í sinni sveit og þar eiga þær að vera.

Við þurfum einnig að vinna eftir ákveðnum ferlum og miklu máli skiptir að við skilgreinum störf og staðsetningar. Farið er í gegnum verkefni í ráðuneytunum og mikilvægt er að hægt sé að vinna eftir fyrir fram ákveðnum leikreglum þannig að menn viti að hverju þeir ganga því að verið er að skapa ný störf eða jafnvel stofna nýjar stofnanir.

Umræðu lokið.

Eftirlit með ökutækjum í umferð.

Fsp. ÁI, 123. mál. — Þskj. 124.

[19:33]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég beini tveimur fyrirspurnum til hæstv. samgönguráðherra vegna skoðunar bíla og fjölda óskoðaðra bíla sem eru á götunum hér á landi. Í fyrri fyrirspurninni sem er á þskj. 124 er beint sjónum að eftirliti með því að ökutæki séu færð til skoðunar en slíkt er á ábyrgð eiganda og forsjármanns ökutækis. Nú eru á skrá tæplega 300 þúsund bílar á landinu og almenna reglan er sú að skoða á bílana árlega. Undantekningin eru nýir fólksbílar sem fyrst eru skoðaðir þriggja ára, aftur fimm ára en síðan árlega eftir það.

Skoðun bifreiða hefur það eitt markmið að tryggja umferðaröryggi og því er mikilvægt að hún sé reglubundin og nákvæm, að hún sé án undantekninga og tryggt sé að hún fari fram með sama hætti hvar sem er á landinu, hver svo sem annast skoðunina. Á undanförnum árum hefur oft verið á það bent hversu mikill fjöldi óskoðaðra bíla er á götunum. Fyrirspurnum mínum er öðrum þræði ætlað að vekja athygli hæstv. samgönguráðherra og þingheims á þeirri hættu sem af því stafar en margir telja að eftirfylgni og ábyrgð sé ábótavant í þessum efnum.

Á undanförnum árum hafa verið gerðar tvær veigamiklar breytingar sem hafa áhrif á hvort bifreiðar eru færðar til skoðunar eða ekki. Fyrst er til að nefna að á árinu 2004 var lögum breytt á þann veg að í stað sekta skyldi lögreglan nú innheimta gjald af ökutækjum sem ekki eru færð til skoðunar. Staðreyndin er hins vegar sú að allt frá því að þessi lög voru sett á árinu 2004 hefur gjaldið ekki verið innheimt og það sem meira er að afklippingum á númeraplötum hefur fækkað að mati þeirra sem gerst þekkja. Það er sem sagt lítil áhætta því samfara að sleppa því að láta skoða bíla og fjárhagslega er beinlínis hvatt til þess að menn mæti ekki með bíla í skoðun því að þá sleppa þeir við skoðunargjaldið um þrjú þús. kr. á ári. Þeir eru síðan ekki rukkaðir fyrir það þegar þeir koma loksins með bílinn til skoðunar.

Hin breytingin sem ég vil nefna og hefur áhrif á varðar gæði bifreiðaskoðunar. Árið 1997 var Bifreiðaskoðun Íslands einkavædd en flestir munu sammála um að gæðum í skoðun hafi á þessu 10 ára tímabili farið aftur og menn spyrja sig hvort samkeppni eigi við í öryggiseftirliti eins og hér um ræðir. Ég spyr því hæstv. samgönguráðherra hvernig eftirliti er háttað með bifreiðum sem ekki eru færðar til skoðunar, hvort eigendur séu sektaðir sjálfkrafa ef þeir færa ekki bifreið til skoðunar, og loks hvort ráðherrar telji þörf á átaki til að taka skoðuð og ótryggð ökutæki úr umferð?

[19:37]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hefur beint til mín eftirfarandi spurningum og hér eru svörin við þeim:

1. Hvernig er háttað boðun og eftirliti með því að ökutæki séu færð til skoðunar? Því er fyrst til að svara að eigandi fær ekki sérstaka boðun um að mæta í skoðun. Í reglugerð um skoðun ökutækja, nr. 378/1998, er kveðið á um að skoðanaskyld ökutæki skuli færa reglulega til aðalskoðunar í þeim mánuði sem í röðinni samsvarar síðustu tölunni í skráningarmerki ökutækis. Almenna reglan er að ökutæki skal færa til aðalskoðunar á þriðja ári eftir að ökutæki er skráð í fyrsta sinn en síðan á fimmta ári og árlega úr því, tiltekin ökutæki sem öll eru atvinnutæki nema létt bifhjól sem færa skal til skoðunar árlega.

2. Hvernig er háttað eftirliti með bifreiðum sem ekki eru færðar til skoðunar? Það er fyrst og fremst verkefni lögreglunnar að hafa eftirlit með að fylgst sé með reglum um skyldu eigenda ökutækis til að færa það til skoðunar. Til þess að fylgjast með því hvort ökutæki hafi verið fært til skoðunar hefur lögreglan rafrænan aðgang að ökutækjaskrá þar sem slíkar upplýsingar liggja fyrir. Umferðarstofa sendir reglulega upplýsingar úr skránni til lögreglustjóra í landinu. Mjög misjafnt er eftir landshlutum hversu vel lögreglan fylgist með því að óskoðuð ökutæki séu færð til skoðunar og fer það aðallega eftir því hvort mannafli er fyrir hendi til að sinna þessu verki.

Almenna reglan er sú að lögreglan límir sérstakan boðunarmiða yfir skoðunarmiða ökutækis sem vanalegt hefur verið að færa til skoðunar þar sem fram kemur sá frestur sem gefinn er til að færa ökutækið til skoðunar, hann er að hámarki sjö dagar. Samkvæmt reglugerð um skráningu ökutækja getur lögreglan tekið skráningarmerki af ökutæki ef það er ekki fært til skoðunar þegar þess er krafist. Eftirlitsmenn Vegagerðarinnar og starfsmenn skoðunarstöðva hafa einnig komið að eftirliti með skoðun sem fram fer á ökutækjum sem lögreglan hefur stöðvað. Vegaskoðun hefur reynst vel og er beitt í vaxandi mæli.

3. Eru eigendur óskoðaðra og ótryggðra ökutækja sektaðir sjálfkrafa ef þau eru ekki færð til skoðunar? Það er

ekki sektað fyrir vanrækslu, þ.e. að færa ekki ökutæki til skoðunar. Samkvæmt 108. gr. umferðarlaga, nr. 50/1987 má leggja á gjald ef brotin er sú regla að færa skuli ökutæki reglulega til skoðunar en innheimta gjaldsins hefur reynst erfið í framkvæmd, tímafrek og dýr m.a. vegna þess að í fjölda mála hefur þurft að krefjast uppboðs á ökutæki til fullnustu gjaldsins. Það hefur leitt til þess að því ákvæði hefur ekki verið beitt undanfarin ár en þess í stað hafa skráningarmerki verið tekin af ökutæki vegna vanrækslu á að færa það til skoðunar. Í reglugerð um sektir er kveðið á um að það varði frá 10–30 þús. kr. sekt ef vátryggingarskyldan er vanrækt. Þess má einnig geta að samkvæmt reglugerð lögmætrar ökutækjatryggingar skal lögreglustjóri hlutast til um að skráningin sé tafarlaust tekin af ökutækjum þegar vátrygging ökutækis er fallin úr gildi og að öðrum tilteknum forsendum gefnum.

4. Telur ráðherra þörf á átaki til að taka óskoðuð og ótryggð ökutæki úr umferð? Það er engum blöðum um það að fletta að mjög brýnt er og í þágu aukins umferðaröryggis að eigendum og umráðamönnum ökutækja sé veitt aðhald þannig að þeir fylgi þeim reglum sem gilda um vátryggingu og skoðun. Dugi ekki aðrar ráðstafanir hlýtur það að vera þrautalendingin að taka ökutæki úr umferð og banna notkun þess. Sá þáttur í starfi lögreglunnar hefur óneitanlega setið á hakanum þegar miklar annir eru og önnur verkefni eru sett í forgang eins og áður hefur verið komið að.

Fyrir skoðun ökutækis greiðir eigandi þess gjald til skoðunarstofu. Til athugunar er að leggja sérstakt aukagjald sem unnið er í ríkissjóð á þá sem ekki mæta á tilsettum tíma með ökutæki í skoðun. Gjaldið er hugsað sem eins konar viðurlag vegna vanrækslunnar. Það er hvatning til eigandans að bæta ráð sitt. Gjaldið ber að greiða þegar mætt er með ökutæki í skoðun. Dugi sú leið ekki mundi gjaldið hækka verulega og verða sett í innheimtu. Jafnframt yrðu gerðar ráðstafanir til að taka skráningarnúmerin af ökutækinu.

Ná þarf til ökutækja í umferðinni sem eru óskoðuð og í lélegu ástandi. Því er stefnt að því að efla vegaeftirlit verulega með aukinni samvinnu lögreglunnar, eftirlitsmanna Vegagerðarinnar og skoðunarstöðva. Þegar er komin nokkur reynsla á slíka samvinnu í átaksverkefnum sem unnið hefur verið að á síðustu mánuðum og lofar hún góðu. Fyrir dyrum stendur heildarendurskoðun umferðarlaga. Þá verður sérstök áhersla lögð á að tryggja viðhlítandi úrræði í þeim tilvikum að ökutæki í umferð eru óvátryggð og eða ekki færð til lögmætrar skoðunar. Lögð verður áhersla á að koma upp skilvirku kerfi sem tryggir að einungis vátryggð og skoðuð ökutæki verði í umferð. Skoða verður hvernig þeim málum er háttað í nágrannalöndum okkar og verður síðan besta leiðin valin til þess.

[19:42]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir skýr svör. Staðfest er að enginn er boðaður með ökutæki í skráningu og að eftirliti með því að þau séu færð til skoðunar samkvæmt lögum og reglum er mjög ábótavant því að það er verkefni lögreglunnar sem hvorki hefur til þess mannafla né aðstöðu til að sinna því. Í svari ráðherrans var staðfest það sem ég sagði áðan að því miður er fjárhagslegur hvati í kerfinu til að færa ökutæki ekki til skoðunar með því að menn þurfa ekki einu sinni að borga árlegt gjald, hvað þá fá sekt eða borga sérstakt gjald fyrir að trassa skoðun.

Ég fagna því að hjá ráðherra kom fram að við heildarendurskoðun á umferðarlögum mun sérstaklega verða tekið á því atriði. Það er mjög mikilvægt vegna þess að hér er fyrst og fremst um umferðaröryggismál að ræða. Þá er mjög mikilvægt að séð verði til þess að viðhlítandi úrræði séu til að koma óskoðuðum bílum og ótryggðum af götunum. Ég tel að í rauninni sé þörf á sérstöku átaki nú til að fækka slíkum ökutækjum í umferðinni og mér þykir miður að hæstv. ráðherra skuli ekki hafa tekið undir það sem spurt var sérstaklega um í 4. lið fyrirspurnarinnar. Ég vænti þess að þegar umferðarlögin koma til umræðu í heildarendurskoðun munum við fá tækifæri til að ræða það aftur.

[19:43]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég hef svo sem ekki miklu við það að bæta nema að þakka hv. þingmanni fyrir að taka málið upp vegna þess að eins og fram hefur komið er hér víða pottur brotinn og málið þarf að taka til endurskoðunar. Ég fullyrði að ég hafi tekið jákvætt undir allar þær spurningar sem fram komu og lýst því hvernig málið verður unnið með endurskoðun umferðarlaga.

Af því að ég er kominn aftur í ræðustól, virðulegi forseti, langar mig til að nefna, í tengslum við þessa spurningu og þá spurningu sem kemur hér á eftir, að sýslumaðurinn í Bolungarvík, Jónas Guðmundsson, boðaði mig til fundar. Hann útskýrði sýn sína á umferðarmálin sem er afar athyglisverð en hann hefur ákveðnar hugmyndir um hvernig herða megi á eftirlitinu og vinna það með ákveðnum hætti. Það sem hann nefnir er mjög spennandi kostur. Frumkvöðlastarfið sem sýslumaðurinn vinnur gæti orðið til þess skapa störf hvað þetta varðar, eftirlit til að boða til skoðunar og fylgjast með óskoðuðum tækjum. Það er í raun glæpsamlegt að vera með óskoðaða og óökufæra bíla í umferðinni og hugmyndir eru um að flutt verði störf til sýslumannsins og hann fái að fylgja málinu eftir. Eftir á að útfæra það nánar en þakka ber fyrir það frumkvæði sem sýslumaðurinn hefur sýnt.

Umræðu lokið.

[19:45]

Útbýting:

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, 268. mál, nál. utanrmn., þskj. 396.

Störf hjá ráðuneytinu, 258. mál, svar utanrrh., þskj. 386.

Fjöldi óskoðaðra og ótryggðra ökutækja í umferð.

Fsp. ÁI, 124. mál. — Þskj. 125.

[19:46]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Fyrir réttu ári sendi lögreglan í Árnessýslu frá sér tilkynningu vegna þriggja banaslysa sem orðið höfðu í umdæmi hennar árin tvö á undan. Í öllum þeim slysum áttu í hlut bifreiðar sem hefðu ekki átt að vera á götunni að mati lögreglu, voru ekki í viðunandi ástandi en höfðu þó fengið skoðun á viðurkenndri skoðunarstöð.

Í einu tilfellinu lést ungur Selfyssingur í árekstri við yfir 20 ára gamla jeppabifreið sem fór í tvennt við áreksturinn. Yfirbyggingin hreinlega losnaði af undirvagninum og var skoðunarsaga þessa bíls með endemum. Á árinu 2003 höfðu verið gerðar mjög alvarlegar athugasemdir við ástandið, m.a. styrkleikamissi en í kjölfarið fékk sú bifreið þó athugasemdalausa skoðun á annarri skoðunarstöð. Það vekur spurningar um hvort jafnræðis og samræmis sé gætt milli skoðunarstöðva og milli landshluta, spurningar um hvað ræður. Eins og ég sagði áðan er það stór spurning hvort samkeppni sé boðleg í öryggiseftirliti sem þessu.

Ég verð því miður að segja að að mati þeirra sem gerst þekkja eru hættulegustu bílarnir síðast teknir til skoðunar. Í fjölmiðlaumræðu í kjölfar viðtala við foreldra þessa pilts sem ég nefndi áðan kom m.a. fram að síðastliðin fimm ár voru 13 óskoðuð ökutæki viðriðin banaslys. Óskoðaðir bílar lentu í 4.500 óhöppum og slysum á þessu fimm ára tímabili. Það er auðvitað ljóst að eitt banaslys sem rekja má til lélegs ástands bifreiðar er einu banaslysi of mikið. Mikilvægt er að þessar bifreiðar séu teknar af götunum.

Ég hef af þessu tilefni spurt hæstv. samgönguráðherra hversu mörg óskoðuð og ótryggð ökutæki séu í umferð hér á landi. Hversu mörg óskoðuð ökutæki og ökutæki með bráðabirgðaskoðun hafa tengst banaslysum undanfarin fimm ár, flokkað eftir umdæmum? Hverjar telur ráðherra vera skýringar á fjölda óskoðaðra og ótryggðra bifreiða í umferðinni?

[19:49]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. 11. þm. Reykjavíkurkjördæmis suður, Álfheiður Ingadóttir, hefur beint til mín fyrirspurn um fjölda óskoðaðra og ótryggðra ökutækja í umferð í þremur spurningum. Sú fyrsta er svohljóðandi:

„Hversu mörg óskoðuð og ótryggð ökutæki eru í umferð?“

Í ökutækjaskrá eru nú skráð samtals 255.968 ökutæki. Þar af eru 22.057 óskoðuð ökutæki og 3.466 óvátryggð ökutæki. Í sumum tilvikum er um að ræða ökutæki sem tekin hafa verið úr umferð en ekki afskráð með formlegum hætti.

Óvátryggð ökutæki teljast ökutæki þegar vátryggingafélög hafa tilkynnt til Umferðarstofu að vátrygging þeirra sé úr gildi fallin. Sérstakar reglur gilda um þann sem verður fyrir tjóni af völdum óvátryggðar bifreiðar. Ekki eru tiltækar upplýsingar um hve stór hluti af óvátryggðum ökutækjum eru ekki lengur í umferð. Tekið skal fram að XIII. kafli umferðarlaga um fébætur og vátryggingu heyrir undir viðskiptaráðuneytið.

Í öðru lagi er spurt:

„Hversu mörg óskoðuð ökutæki og ökutæki með bráðabirgðaskoðun hafa tengst banaslysum undanfarin fimm ár, flokkað eftir umdæmum?“

Það sem af er þessu ári tengist eitt óskoðað ökutæki banaslysi. Ökutækið hafði verið boðað í endurskoðun en frestur var útrunninn. Á árinu 2003–2007 höfðu tvö ökutæki sem áttu þátt í banaslysum verið boðuð til endurskoðunar en þar var frestur ekki úti. Fjögur ökutæki höfðu verið boðuð til endurskoðunar og frestur úti. Eitt ökutæki hafði verið boðað til skoðunar af lögreglu og þrjú ökutæki voru óskoðuð, þ.e. að komið var fram yfir eitt ár frá því að þau höfðu verið skoðuð. Síðustu fimm ár eru það sem sagt samtals tíu ökutæki sem tengjast banaslysum með tilliti til skoðunar. Þar af voru sjö óskoðuð. Af þessum tíu ökutækjum voru níu þeirra síðast skoðuð á Stór-Reykjavíkursvæðinu en eigandi eins þeirra fékk boðun um skoðun hjá lögreglunni á Selfossi.

Þriðja spurningin er svohljóðandi:

„Hverjar telur ráðherra vera skýringar á fjölda óskoðaðra og ótryggðra bifreiða í umferðinni?“

Ökutækjaeign landsmanna hefur aukist geysilega á undanförnum árum. Þann 28. október síðastliðinn voru alls skráð á landinu 290.831 ökutæki en árið 1997 voru alls 175.573 ökutæki skráð á Íslandi. Af þessu leiðir að það kerfi sem verið hefur við lýði varðandi eftirlit með því að einungis skoðuð og vátryggð ökutæki séu í umferð getur ekki lengur annað þeim fjölda ökutækja sem skráð eru hér á landi. Þessi mál eru til skoðunar í ráðuneytinu og vænst er niðurstöðu á næsta ári.

Reglur um skoðun ökutækja eru enn fremur í athugun með tilliti til þess hve oft skuli færa ökutæki til skoðunar. Hér á landi er gengið lengra hvað þetta varðar en í nágrannalöndum. Í þessu sambandi hefur verið rætt um að skoða nýleg ökutæki sjaldnar, eða fyrst eftir þrjú ár en síðan á tveggja ára fresti og leggja meiri áherslu á skoðun þeirra sem eldri eru og skoðun ýmissa atvinnuökutækja sem eru í stöðugri og mikilli notkun.

Þá er unnið að mótun reglna um lögmæta skráningu eftirvagna bifreiða, bifhjóla og dráttarvéla sem gerðar eru fyrir 750 kílóa heildarþyngd eða minni og um skoðun þeirra og um skoðun hjólhýsa og tjaldvagna. Í þeirri vinnu verður leitast við að koma á skilvirku kerfi á skoðun ökutækja til að tryggja að einungis örugg ökutæki séu í umferð og að eftirlit með því að ökutæki séu færð til skoðunar verði þannig háttað að enginn geti skorast undan þeirri skyldu að færa ökutæki sitt til skoðunar á réttum tíma.

[19:53]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra þessi svör og fagna því að við erum greinilega mjög sammála um hve brýnt er að taka á þessum málum. Spurningin er ekki um hversu oft ökutæki eru færð til skoðunar heldur að þau séu skoðuð yfir höfuð. Það er mjög mikilvægt, eins og fram kom í máli ráðherrans, að sérstaklega sé hugað að eldri bílum í þessu sambandi vegna styrkleikamissis af völdum ryðs

og einnig að bílum sem hefur verið breytt. En því miður er mikið um slíka bíla í umferð.

Það er dapurlegt að fá það staðfest að tíu óskoðuð ökutæki skuli tengd banaslysum síðastliðin fimm ár og þar af eitt á yfirstandandi ári. Við megum ekki láta þetta halda áfram á næsta ári. Ég treysti því að ráðherra muni — ég heiti atbeina okkar þingmanna til þess og væntanlega ekki bara vinstri grænna — gera breytingar á umferðarlögunum til að styrkja eftirlitið og koma hættulegum bílum af götunum.

Mér er kunnugt um áhuga og frumkvæði sýslumannsins í Bolungarvík um að taka á sektarboðum og rukkun á gjaldi fyrir þá bifreiðaeigendur sem eru á svokölluðum skróplista hjá Umferðarstofu. Ég vil að lokum segja að ég held að það þurfi að efla hlutverk Umferðarstofu í þessum málum og taka til endurskoðunar þá einkavæðingu sem fór fram 1997 í bifreiðaskoðun. Ég held að hún hafi ekki verið til heilla.

[19:55]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrirspyrjanda fyrir þessa umræðu. Þessar tvær fyrirspurnir hafa verið mjög góðar og snúið að málum sem sannarlega er þörf á að ræða miðað við þau svör sem hér hafa verið veitt. Ég er sammála því að við megum ekki láta þetta vera svona öllu lengur. Þetta er vaxandi vandamál og þarf að taka á því vegna þess að þetta gengur ekki að óskoðuð ökutæki eða ótryggð séu svo mikið í umferð sem raun ber vitni.

Hv. þingmaður heitir á mig og þingheim að breyta þessu og laga sem fyrst. Ef ég man rétt er það 108. gr. umferðarlaga sem þarf að breyta vegna þessa. Þá er spurningin hvort taka eigi, og það hef ég vissulega hugleitt, strax í gegn breytingu á þeirri grein með tilliti til þess sem ég sagði áðan, að heildarendurskoðun allra umferðarlaga er hafin. Á að gera þetta strax eða eigum við að bíða eftir endurskoðun þeirra laga?

Ég get tekið undir það og fagnað ef þingheimur og fulltrúar allra flokka vilja taka málið fljótt og vel í gegn. Þá skal ég hugleiða það mjög vel. Við þurfum að lagfæra þetta og það getur ekki gengið, eins og hér hefur komið fram, að síðustu fimm ár tengist samtals tíu ökutæki banaslysum, með tilliti til skoðunar, og þar af sjö óskoðuð, ef ég les þetta rétt.

Ég þakka fyrir umræðuna um þetta þarfa mál.

Umræðu lokið.

Starfsemi Íslandspósts hf.

Fsp. SKK, 145. mál. — Þskj. 155.

[19:56]

Fyrirspyrjandi (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Herra forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra um starfsemi Íslandspósts hf. en tilefni hennar er það að fyrir nokkru bárust fréttir af því að fyrirtækið hygðist opna fjölda nýrra og glæsilegra pósthúsa víðs vegar um landið og jafnframt vinna ný lönd á nýjum mörkuðum. Eins og kunnugt er er hlutverk Íslandspósts fyrst og fremst það að veita almenna og sérhæfða bréfa-, pakka- og sendingaþjónustu en fyrirtækið nýtur einkaleyfis í lögum til að veita þá þjónustu, a.m.k. að hluta.

Nú er í sjálfu sér ekkert við það að athuga að Íslandspóstur vilji auka þjónustu sína til að styrkja og efla hina einkaleyfisskyldu grunnstarfsemi sína. Á þessari uppbyggingu er hins vegar önnur hlið sem ég sé ástæðu til að setja stórt spurningarmerki við, framtíðaráform fyrirtækisins sem ekki tengjast grunnstarfseminni. Ekki er langt síðan Íslandspóstur keypti prentsmiðjuna Samskipti af einkaaðilum. Með þeim kaupum blandaði fyrirtækið sér af fullum þunga í samkeppni á prentmarkaði, markaði sem einkafyrirtæki hafa sinnt fram að þessu. Í tengslum við fréttir um opnun pósthúsanna nýju kynntu forsvarsmenn fyrirtækisins þau framtíðaráform sín að útvíkka starfsemi félagsins með útrás á fleiri mörkuðum. Íslandspóstur hyggst nú auka þjónustu sína svo um munar, m.a. með sölu á skrifstofuvörum, pappír, geisladiskum, kortum, föndurvörum og öðrum svipuðum vörum, auk þess sem viðskiptavinum verður boðið upp á að kaupa netaðgang, prenta út gögn og ljósmyndir svo eitthvað sé nefnt.

Það væri engin ástæða til að gera athugasemdir við þessa þróun mála ef Íslandspóstur hf. væri einkafyrirtæki. Svo er hins vegar ekki. Þó að Íslandspóstur sé hlutafélag er félagið að öllu leyti í eigu ríkisins og telst því vera ríkisfyrirtæki. Í ljósi þeirrar staðreyndar væri óskandi að fyrirtækið einbeitti sér að því að veita grunnþjónustu sína en léti vera að vinna ný lönd á samkeppnismarkaði. Um áratugaskeið hafa einkaaðilar einir annast rekstur ritfangaverslana og prentsmiðja. Því miður hefur ríkisfyrirtækið Íslandspóstur nú hafið nýja markaðssókn á þessum sviðum. Slík áform brjóta í bága við grundvallarsjónarmið um þátttöku ríkisins á samkeppnismarkaði. Þau brjóta einnig í bága við þá stefnu sem síðustu ríkisstjórnir hafa fylgt í þessum efnum, þau skerða samkeppni og koma í veg fyrir að einkafyrirtæki vaxi og dafni og sæki inn á nýja markaði, m.a. á landsbyggðinni. Í ljósi þess að ríkið er nú farið að selja ritföng, föndurgögn og reka prentsmiðju, eins furðulega og það kann að hljóma, vil ég spyrja hæstv. samgönguráðherra tveggja spurninga:

Er hæstv. ráðherra fylgjandi því að Íslandspóstur hf. stundi rekstur í samkeppni við einkaaðila á mörkuðum sem einkaleyfi fyrirtækisins nær ekki til?

Hyggst ráðherra grípa til einhverra aðgerða til þess að koma í veg fyrir að Íslandspóstur hf. stundi slíka samkeppni? Þá mætti hugsa sér t.d. tilmæli til stjórnenda fyrirtækisins, nauðsynlegar lagabreytingar eða að einkavæða fyrirtækið.

[20:00]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hefur beint til mín fyrirspurn í tveimur liðum um starfsemi Íslandspósts hf. Fyrri fyrirspurnin er svohljóðandi:

Er ráðherra fylgjandi því að Íslandspóstur hf. stundi rekstur í samkeppni við einkaaðila á mörkuðum sem einkaleyfi fyrirtækisins nær ekki til?

Í sjálfu sér er fyrirspurnin þannig orðuð að hægt væri að

svara henni annaðhvort með já-i eða nei-i en það mundi teljast nokkuð snubbótt svar. Ef litið er á stöðu Íslandspósts á markaðnum kemur eftirfarandi í ljós: Íslandspóstur hefur um langt árabil verið í samkeppni við einkaaðila á mörkuðum sem einkaleyfi fyrirtækisins nær ekki til enda er meiri hluta tekna félagsins aflað á samkeppnismarkaði. Rekstur fyrirtækisins sem er í samkeppni er t.d. dreifing blaða og tímarita, dreifing ábyrgðarsendinga, birtinga, skeyta og fjölpósts, almenn böggla- og vörudreifing, hraðflutningar og tollmiðlun. Enn fremur er Íslandspóstur í samkeppni við einkaaðila um dreifingu áritaðra bréfa sem þyngri eru en 50 grömm, sölu á hljómdiskum, ritfangaefni, vega- og landakortum, happdrættismiðum, jólakortum, gjafakortum, símakortum og frímerkjavörum ýmiss konar, svo og greiðsluþjónustu svo nokkuð sé nefnt. Samþykktir Íslandspósts hf. bera skýrt með sér að fyrirtækið er rekið sem hvert annað hlutafélag. Lögum samkvæmt er skýr bókhaldslegur aðskilnaður milli þess hluta í rekstri fyrirtækisins sem bundinn er einkarétti og hins sem rekinn er í samkeppni. Stjórnendur fyrirtækisins líta á það sem starfsskyldu sína að tryggja viðgang og vöxt félagsins með hagsmuni viðskiptavina, starfsmanna og eigenda að leiðarljósi. Í samræmi við samþykktir Íslandspósts hf. sem og ákvæði laga og reglugerða um alþjónustu hafa stjórnendur félagsins unnið markvisst að því undanfarin ár að mæta kröfum viðskiptavina um aukna þjónustu eftir því sem hagkvæmt þykir.

Nokkur orð um einkaréttinn og alþjónustuskylduna, íslenska ríkið hefur lögum samkvæmt einkarétt á póstþjónustu vegna áritaðra bréfa allt að 50 gr. og hefur falið Íslandspósti hf. að annast hann. Meðfram einkaréttinum fylgir sú skylda að annast svokallaða alþjónustu sem felst í því að tryggja öllum landsmönnum á jafnréttisgrundvelli aðgang að ákveðnum þáttum póstþjónustu með ákveðnum gæðum og á viðráðanlegu verði. Alþjónustuskyldan nær til þess að dreifa öllum árituðum bréfum allt að 2 kg og bögglum allt að 20 kg hvert á land sem er og er alþjónustuskyldan þannig mun víðtækari en einkarétturinn. Slíkri alþjónustuskyldu fylgir jafnframt áskilnaður um að þróa þjónustu Íslandspósts „í takt við tækni-, hagfræði- og félagslegt umhverfi og þarfir notenda“ eins og segir í 6. gr. laga um póstþjónustu, nr. 19/2002.

Ef litið er til annarra landa hafa á undanförnum árum orðið verulegar breytingar á rekstrarumhverfi póstþjónustunnar. Breyting póstþjónustunnar og framþróun hennar hefur reyndar verið með ólíkum hætti í einstökum löndum. Á Norðurlöndum og í Norður-Evrópu hafa fyrirtæki í póstþjónustu sótt fram á nýjum og fjölbreytilegum sviðum og má þar einkum nefna margþætta bréfa- og böggladreifingu, alhliða flutningsþjónustu, vöruhýsingu og birgðahald, skýrsluvélaþjónustu, rafræna sölu- og flutningsmiðlun og auglýsinga- og markaðsþjónustu svo nokkuð sé nefnt.

Með vísan til þess sem ég hef þegar greint frá um markaðsstöðu Íslandspósts og með tilliti til þess að stjórnvöld leggja yfirgripsmikla þjónustuskyldu á fyrirtækið geri ég ekki athugasemdir við það að Íslandspóstur stundi rekstur á samkeppnissviði enda er sá rekstur lögum samkvæmt bókhaldslega aðskilinn frá öðrum rekstri fyrirtækisins.

Hin spurningin er svona, virðulegur forseti: Hyggst ráðherra grípa til einhverra aðgerða til þess að koma í veg fyrir að Íslandspóstur hf. stundi slíka samkeppni?

Herra forseti. Það leiðir af svari mínu við fyrri hluta fyrirspurnarinnar að ég mun ekki grípa til aðgerða gagnvart fyrirtækinu.

[20:04]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég geri ekki athugasemd við það ef Íslandspóstur bætir og eflir þjónustu sem ekki er fyrir hendi á viðkomandi stöðum og svæðum. Hins vegar finnst mér áhöld um að Íslandspóstur skuli fara til staðar eins og Stykkishólms þar sem gróin kaupmannsbúð hefur veitt þessa þjónustu og fara að selja í samkeppni við gróinn kaupmann á svæðinu. Ég dreg í efa að það sé heillavænlegt.

Annað vil ég spyrja samgönguráðherra um. Samningur sem gerður var við Súðavíkurhrepp eða við íbúa við Ísafjörð um póstdreifingu og póstflutning við Ísafjörð rennur út núna, verður hann endurnýjaður eða með hvaða hætti verður tekið á honum? Bréf liggur einnig fyrir frá Reykhólahreppi um að þar eigi að fækka póstburðardögum þvert ofan í gefin fyrirheit þegar ný lög um Íslandspóst voru sett. Mun ráðherra einnig beita sér í þessum tveimur málum til að viðhalda þjónustunni sem í gangi (Forseti hringir.) hefur verið?

[20:05]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Það er vissulega alvarlegt mál þegar opinbert fyrirtæki er komið í beina samkeppni við einkaaðila á markaði. Þá er spurningin: Hvernig á að bregðast við? Er ásættanlegt að þannig sé það eða ber á grundvelli viðhorfa í sambandi við samkeppnislög að hafa það með öðrum hætti? Það er ekki nægjanlegt að mínu viti að gera þarna bókhaldslegan aðskilnað. Það er nauðsynlegt að þegar einkaaðilar hafa stundað, geta stundað og gert eitthvað betur en opinber aðili fái þeir að gera það.

Önnur hugsanleg leið er að afnema einkaleyfi Íslandspósts og gefa þennan markað frjálsan. Það er sú leið sem væri mér mest að skapi því að að mörgu leyti má segja að forustumenn og starfsmenn Íslandspósts hafi unnið gott starf en eiga að gera það á samkeppnissviði á sama hátt og aðrir einkaaðilar (Forseti hringir.) á markaðnum.

[20:07]

Fyrirspyrjandi (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svörin þó að ég verði að lýsa því yfir að ég hafi orðið fyrir ákveðnum vonbrigðum með viðhorf hæstv. ráðherra í þessu máli. Ráðherrann nefnir það að Íslandspóstur hafi um langa hríð verið í samkeppni á markaði og nefndi þar skeytasendingar, sölu á frímerkjum og ýmislegt annað máli sínu til stuðnings. Auðvitað er það alveg rétt en það sem ég er að vekja athygli á er að Íslandspóstur sem er ríkisfyrirtæki hefur verið að vinna ný lönd í samkeppni við einkaaðila, ekki síst einyrkja á sviði prentiðnar og fyrirtæki á ritfangamarkaði.

Það er alveg rétt sem hæstv. ráðherra segir og tínir til sömu rök og forsvarsmenn Íslandspósts hafa gert í umræðu um þessi mál, að samþykktir félagsins komi ekki í veg fyrir

það að fyrirtækið stundi þessa starfsemi. Það þýðir hins vegar ekki að samþykktirnar séu eðlilegar og eins og við mundum, eða a.m.k. ég, vilja sjá þær.

Hæstv. ráðherra nefndi að fyrirtækið væri rekið eins og hvert annað hlutafélag. Það er nefnilega lóðið, þar er vandinn. Fyrirtækið er rekið eins og hvert annað hlutafélag en það er hins vegar ekki eins og hvert annað hlutafélag vegna þess að ríkið á alla hlutina í félaginu. Þess vegna er það ríkisfyrirtæki. Þess vegna er komin upp staða sem er óeðlileg og ósanngjörn, ríkið er í samkeppni við einkaaðila. Maður hlýtur að lýsa yfir vonbrigðum með að ráðherrann telji ekkert athugavert við það að ríkið sé undir merkjum Íslandspósts hf. farið að reka ritfangaverslun þar sem seldar eru föndurvörur, pappír, geisladiskar og fleira og farið að reka prentsmiðju, líklega 20 árum eftir að ríkisprentsmiðjan Gutenberg var einkavædd.

[20:09]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka fyrirspyrjanda fyrir fyrirspurnina og þeim þingmönnum sem tóku þátt í umræðum um hana. Auðvitað er mjög vandratað í þessu. Eins og hv. þm. Jón Bjarnason bendir á er reksturinn hjá Íslandspósti í Stykkishólmi í mjög harðri samkeppni við bókabúð á staðnum (**Gripið fram í:** Í Stykkishólmi og á Húsavík.) og þá spennir maður upp eyrun. Ég vil svo segja annað, það kemur hinum megin frá að á fjölmörgum stöðum á landinu þar sem Íslandspóstur er með svona rekstur er mikil ánægja meðal fólks. (Gripið fram í.) Það er dálítið (Gripið fram í.) vandratað í þessu og það er líka vandratað ef við hv. þm. Jón Bjarnason erum orðnir algerlega sammála. (**JBjarn:** Já …) Ég … (Gripið fram í.) Nei, nei, það er sagt í gríni, við höfum okkar þingmannsferil og pólitísk afskipti af landsmálum í framboði fyrir Samfylkinguna í Norðvesturkjördæmi árið 1999, vorum þar saman í prófkjöri þó að leiðir hafi skilið eftir það.

Eins og ég segi er vandratað um þetta og auðvitað verður Íslandspóstur að ganga hægt um gleðinnar dyr hvað þetta varðar. Um fjárhagslega aðskilnaðinn er þetta þó klárt, en það er eilíft deiluefni þegar fyrirtæki er í 100% eigu ríkisins hvað gera skuli. Þegar ég var viðstaddur opnun á pósthúsinu á Húsavík í þessum nýju byggingum eins og hv. þingmaður fjallaði um, glæsilegum byggingum sem Íslandspóstur er að byggja þar upp, hugsaði ég mér gott til glóðarinnar að geta sent tölvuskeyti til Íslandspósts á Húsavík með fundarauglýsingu um næsta fund sem ég mundi halda, þeir mundu prenta hana út og dreifa samdægurs. Það er flott og fín þjónusta (Forseti hringir.) en ég vona að hún kollsteypi ekki prentsmiðjunni á staðnum.

Umræðu lokið.

Framkvæmdir á Vestfjarðavegi.

Fsp. HerdÞ, 246. mál. — Þskj. 271.

[20:11]

Fyrirspyrjandi (Herdís Þórðardóttir) (S):

Hæstv. forseti. Öllum er það ljóst að uppbygging greiðra samgangna er forsenda jákvæðrar byggðaþróunar. Mjög margt hefur verið gert á þeim vettvangi undanfarin ár og enginn vafi er á því að það hefur styrkt byggðir víða um land. Við sjáum ótal dæmi þess að öflugar samgöngur hafa skapað nýja möguleika fyrir byggðir og skapað forsendur til uppbyggingar í atvinnumálum. Nútímalegar samgöngur hafa lækkað flutningskostnað og gert það að verkum að atvinnulífið hefur fengið nýja möguleika. Sú samgönguáætlun sem Alþingi samþykkti á síðasta þingi mun enn fremur leggja grunn að miklum samgöngubótum á þeim fjórum árum sem hún nær til.

Dæmi um þetta er uppbygging Vestfjarðavegar frá Svínadal að Flókalundi. Þar hafa náðst góðir áfangar. Nýr vegur um Svínadal og vegagerð um Klettsháls í Austur-Barðastrandarsýslu sýnir okkur það svart á hvítu. Samkvæmt samgönguáætlun er ráðgert að varið verði 2,2 millj. kr. til framkvæmda á þessari leið. Þetta er umtalsvert mikið fé og mun gera okkur kleift að ráðast í miklar framkvæmdir á áætlunartímanum.

Jafnframt þessu var ákveðið af hálfu ríkisstjórnarinnar nú í sumar í tengslum við svokallaðar mótvægisaðgerðir vegna minni þorskafla, að flýta framkvæmdum á þessari leið, þ.e. á leiðinni frá Vattarfirði til Vatnsfjarðar. Mikil og brýn þörf er á þessum vegabótum. Þarna er vegurinn löngu orðinn úreltur, hefur lítið burðarþol, þungatakmarkanir eru tíðar, vegurinn teppist vegna snjóa og enginn vafi er á því að vegna hins slæma ástands vegarins er flutningskostnaður til og frá byggðum í Vestur-Barðastrandarsýslu mun hærri en ef vegurinn væri í nútímalegu horfi. Það er því öllum ljóst að löngu er tímabært að á þessu verði ráðin bót.

Áætlað hefur verið að bjóða fyrst út veg á leiðinni frá Þorskafirði í Kollafjörð. Sú leið leysir af hólmi gamlan og úreltan veg sem m.a. liggur um tvo hálsa, Hjallaháls og Ódrjúgsháls, sem báðir eru farartálmar, ekki síst að vetrarlagi. Ætlunin er að hinn nýi vegur liggi út Þorskafjörð og síðan sem leið liggur að Hallsteinsnesi og yfir í Melanes skammt innan við Skálanes. Þar með leggst af lélegur vegur um hálsana báða sem og leiðin um Gufufjörð og Djúpafjörð þó sú leið verði áfram nýtt vegna umferðar innan sveitar.

Vegfarendur á þessari leið og einkanlega íbúar Vestur-Barðastrandarsýslu hafa lengi beðið þess að þessar framkvæmdir yrðu að veruleika. Úrskurður umhverfisráðherra sem heimilaði vegagerð um þessa nýju leið var því mikið fagnaðarefni enda hafði verið ágreiningur um þetta fyrirhugaða vegarstæði.

Enn fremur var mikið fagnaðarefni sú ákvörðun frá því í sumar sem fól í sér flýtingu framkvæmda á leiðinni frá Vattarfirði til Vatnsfjarðar. Sá vegur stenst engan veginn nútímakröfur um vegagerð, gamall moldarvegur sem er torfarinn og seinlegur yfirferðar. Nú skiptir hins vegar miklu máli að sem fyrst verði farið í þessar framkvæmdir. (Forseti hringir.) Fjármunir eru til staðar og vilji stjórnvalda liggur fyrir og enginn efast um þörfina fyrir þær.

Ég hef því leyft mér að spyrja hæstv. samgönguráðherra (Forseti hringir.) hvenær verða boðnar út eftirfarandi framkvæmdir um Þorskafjörð í Kollafjörð og milli Vattarfjarðar (Forseti hringir.) og Vatnsfjarðar?

[20:15]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Herdís Þórðardóttir beinir til mín fyrirspurn um Vestfjarðaveg sem er þannig:

„Hvenær verða boðnar út eftirfarandi framkvæmdir á Vestfjarðavegi og hvenær er áætlað að þeim ljúki: a. frá Þorskafirði í Kollafjörð og b. milli Vattarfjarðar og Vatnsfjarðar?“

Við fyrri spurninguna, þ.e. frá Þorskafirði í Kollafjörð er svar mitt þetta: Vegagerðin gerir ráð fyrir í áætlunum sínum að hönnun og gerð útboðsgagna ljúki í vor. Tæknilega ætti þá að vera hægt að hefja framkvæmdir næstkomandi sumar. Gangi það eftir er reiknað með verklokum í lok sumars 2010. Hins vegar verður að gera fyrirvara um hversu langan tíma tekur að ná samningum við landeigendur. Eins hversu langan tíma eignarnámsferlið tekur náist ekki samningar við landeigendur. Þetta eru þeir þættir sem Vegagerðin hefur ekki fulla stjórn á.

Einnig verður að gera fyrirvara um niðurstöðu dómsmáls sem höfðað hefur verið til ógildingar á úrskurði umhverfisráðherra um mat á umhverfisáhrifum. Framkvæmd þessi er frá Þórisstöðum í Þorskafirði, um Teigsskóg, Hallsteinsnes, yfir Djúpafjörð, um Grónes, yfir Gufufjörð, um Melanes og fyrir Skálanes í Kollafjörð. Hluti framkvæmdarinnar er einnig tenging af Hallsteinsnesi að Djúpadal í Djúpafirði.

Varðandi b-liðinn, þ.e. milli Vattarfjarðar og Vatnsfjarðar, er svar mitt þetta: Stefnt er að útboði á kaflanum frá Þverá í Kjálkafirði að Þingmannaá í Vatnsfirði í vor. Um er að ræða um það bil 15 kílómetra kafla. Reiknað er með að framkvæmdir hefjist í sumar og ljúki haustið 2009. Nýr vegur á þessum kafla mun að mestu verða á sama stað og núverandi vegur. Vegagerðin reiknar ekki með að þessi framkvæmd verði matsskyld. Framkvæmdin verður hins vegar kynnt Skipulagsstofnun til ákvörðunar um matsskyldu. Fjárveiting er til verksins, á árinu 2008 og 2009, 300 millj. kr. hvort ár eða samtals 600 millj. kr. Er þetta ein af flýtiframkvæmdum sem ríkisstjórnin ákvað 10. júlí síðastliðinn sem mótvægisaðgerð vegna aflabrests.

Unnið er að undirbúningi vegna mats á umhverfisáhrifum fyrir kaflann úr Vattarfirði að Þverá í Kjálkafirði. Núverandi lengd kaflans er um 32 kílómetrar en gert er ráð fyrir að stytta megi veginn á nokkrum stöðum. Ekki liggur enn fyrir hvar það gæti orðið en til greina kemur að það verði í Mjóafirði, á Litla-Nesi og í Kjálkafirði. Ekki liggur fyrir tímasetning um það hvenær framkvæmdir við þann kafla geta hafist.

Ég vil aðeins bæta við, virðulegi forseti, af því ég á smátíma eftir, að ég átti þess kost fyrr í haust að fara á fund á Patreksfirði, ásamt hv. þm. Guðbjarti Hannessyni, mjög fjölmennan fund sem eingöngu snerist um samgöngumál. Hann var afar fróðlegur og vel sóttur. Þegar ég var að á leiðinni þangað, akandi, má segja að það hafi eiginlega verið vitlaust veður. Ég hugsaði með mér að eins og umferðin um Hjallahálsinn og Ódrjúgshálsinn væri, eins og hv. þingmaður gerði hér að umræðuefni, þá er vegurinn þar sannarlega farartálmi. Oft þurfti að stoppa og bíða þar sem sá varla fram á húddið á bílnum og krossleggja fingur og vonast til þess eins að enginn kæmi nú á fullri ferð framan eða aftan á bílinn.

Hér er svo sannarlega um þörf og brýn verk að ræða ásamt öðrum verkum á þessari leið sem ég hef gert að umtalsefni. Ég er auðvitað ákaflega stoltur af því að ríkisstjórnin tók þá ákvörðun að flýta framkvæmdum sem þarna er fjallað um og auðvitað eru önnur verkefni þarna eins og seinni kaflinn, 32 kílómetra kaflinn sem við getum ekki sagt um hvenær verður. Inn í þetta blandast auðvitað líka þverun Þorskafjarðar sem sem betur fer er búið að fara í umhverfismat, þökk sé fyrrverandi hæstv. samgönguráðherra fyrir að það hafi farið í gegn.

Ég vil svo segja að þegar mótvægisaðgerðirnar voru kynntar þá komu drög að fréttatilkynningu frá Vegagerðinni þar sem talað var um hvenær væri áætlað að þessum verkum lyki og þá var sagt, sem mér finnst ákaflega flott svar í raun og veru, en segir allt um vegina hvað þeir eru slæmir: Að árið 2009 og 2010 verði þessir vegir komnir í nútímalegt horf.

[20:19]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. málshefjanda og hæstv. samgönguráðherra fyrir að hreyfa þessu máli. Það er eiginlega ofmælt að kalla þá vegi sem hérna hafa verið gerðir að umtalsefni vegi, þetta eru auðvitað vegleysur. Það er ljóst að það er löngu brýnt að við sjáum bót á vegagerð á þessu svæði. Hæstv. fyrrverandi samgönguráðherra lagði drög að þessu með samgönguáætlun sem Alþingi samþykkti á síðastliðnu þingi og samkvæmt því er auðvitað verið að vinna núna. Flýtiféð sem fékkst við mótvægisaðgerðirnar núna í sumar gerir það að verkum að hægt er að bjóða út stærri kafla á næsta ári.

Eins og fram kom í máli hæstv. samgönguráðherra er ljóst að undirbúningurinn að svona stórum framkvæmdum tekur mjög langan tíma. Við vitum vel að þetta var umdeilt mál, m.a. út frá umhverfissjónarmiði. Það er hins vegar ástæða til þess að hvetja mjög til þess að svona málum sé hraðað eins og nokkur kostur er. Þessi vegur er auðvitað ekki mönnum bjóðandi, hvorki því fólki sem býr til að mynda í Vestur-Barðastrandarsýslu né heldur atvinnulífi og þeim sem þurfa að sinna aðdrætti um þessa leið. Það er óskaplega mikið í húfi að þessum framkvæmdum öllum sé hraðað og lokið sé við að fullu (Forseti hringir.) að tengja Vestur-Barðastrandarsýslu með nútímalegum vegi við aðalþjóðvegakerfi landsins.

[20:21]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir þau sjónarmið sem komu fram í svari hæstv. samgönguráðherra, að það sé markmiðið að þessum vegabótum verði lokið árið 2010 og vænti þess að ekki verði nein töf á þeim áformum. Það er margt sem hefur tafið framkvæmdirnar á undanförnum árum sem hefur komið fólki illa sem býr við þessar slæmu aðstæður sem

eru með þeim verstu á landinu, ef ekki þeim allra verstu — hugsanlega jafnslæmar á norðausturhorni landsins.

Ýmislegt hefur orðið mönnum til þess að seinka þessum brýnu framkvæmdum, t.d. sú einkennilega hugdetta sem kom yfir menn á síðasta ári eða þarsíðasta, að það þyrfti að draga úr vegaframkvæmdum á Vestfjörðum til þess að vinna á móti þenslu á höfuðborgarsvæðinu. Ég vona að þeir sem eru í ríkisstjórn um þessar mundir fái ekki þá sömu veiki (Forseti hringir.) og gekk yfir þá, virðulegi forseti.

[20:22]

Fyrirspyrjandi (Herdís Þórðardóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir skýr og greinargóð svör. Ég treysti því að ráðherrann geri sér grein fyrir þeim aðstæðum sem íbúar á Vestfjörðum búa við og þá í Vestur-Barðastrandarsýslu.

Það má segja að þegar heimild fékkst fyrir lagningu vegar um Þorskafjörð og þverun Gufufjarðar og Djúpafjarðar, jafnframt flýtingu vegar úr Vatnsfirði í Vattarfjörð, hafi íbúum Vestur-Barðastrandarsýslu, fundist að þeir hafi verið leystir úr herkví vondra vega.

Nú þurfa hins vegar efndir að fylgja orðum og ég treysti því að hæstv. samgönguráðherra fylgi fram af festu stefnumótun ríkisstjórnarinnar í þessum efnum frá því í sumar. Það skiptir mestu að sem fyrst liggi fyrir skýrar og ótvíræðar áætlanir um vegaframkvæmdir á þessu svæði.

[20:23]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þær umræður sem hér hafa farið fram og það sem hefur verið lagt inn í þær. Þingmenn Norðvesturkjördæmis hafa talað um hvort þarna væri um að ræða verstu eða allra verstu vegi landsins.

Ég held að ég geti tekið undir það að þetta séu allra verstu vegir á Íslandi. Vegleysur ætti kannski frekar að kalla þá. Það er nú bara þannig. Það eru mörg ár síðan hæstv. forseti lýðveldisins var á ferð um vegina í Vestur-Barðastrandarsýslu og hafði stór orð um slæmt ástand þeirra, ég man ekki hvaða orð hann notaði en það eru mörg ár síðan það var.

Það er rétt sem hv. þm. Herdís Þórðardóttir segir, og ég tók eftir því á fundinum á Patreksfirði hvað fólk var ánægt með það sem þar var verið að gera, flýtiframkvæmdir ríkisstjórnarinnar á vegum þarna. Einnig að haldið verði áfram með þá framkvæmd sem hér hefur verið gerð að umtalsefni, þ.e. þverun Djúpafjarðar og Gufufjarðar og þá framkvæmd alla. Hún er í þeim farvegi sem ég lýsti áðan.

Ég tek heils hugar undir það og fagna því hversu víðtækur stuðningur er við þessa framkvæmd. Þingmenn úr öllum flokkum tóku eftir því og ég er stoltur af því að fylgja eftir þessari ákvörðun ríkisstjórnarinnar og það verður gert.

Umræðu lokið.

Viðskipti með aflamark og aflahlutdeild.

Fsp. KHG, 213. mál. — Þskj. 231.

[20:25]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Það verður ekki sagt að það blási hlýir vindar um sjávarbyggðir landsins um þessar mundir. Ofan á stöðugan samdrátt í þorskveiðum á undanförnum tveimur áratugum er nú gripið til þess óheillaráðs að skerða þorskveiðiheimildir um þriðjung. Það er fyrirsjáanlegt hver sú þróun verður sem fylgir svo hörðum samdrætti og ég vil vísa til greinar sem núverandi hæstv. sjávarútvegsráðherra skrifaði á heimasíðu sína fyrir fimm árum um það efni af sama tilefni þar sem hann dró myndina upp mjög skýrt. Þessum niðurskurði mundi fylgja að einyrkjar sem eiga veiðiheimildir sínar mjög bundnar í þorski munu gefast upp og selja þær og sjávarbyggðirnar mundu verða fyrir áfalli í atvinnumálum vegna samþjöppunar sem af þessu leiddi. Svo ekki sé talað um áhrifin á erlenda markaðinn.

Það er því eðlilegt að spurt sé, hvað er til ráða? Svarið er augljóst. Það er ráð að gera það sama og við vorum að ræða fyrr í dag á Austurlandi. Þar var gripið til þess ráðs að nýta auðlindir fjórðungsins til að styrkja atvinnulífið. Sú auðlind sem sjávarbyggðir landsins eiga yfir að ráða eru fiskstofnarnir, sjávarauðlindin. Það þarf því að huga að löggjöf um veiðiheimildirnar sem er kjarninn í því hvernig eigi að nýta þær, hverjir megi gera það og hvenær. Um það snýst málið.

Í gildandi lögum um stjórn fiskveiða hafa ekki enn verið sett í lög nein ákvæði sem beinlínis taka fram að heimilt sé að selja veiðiheimildir, hvort heldur aflamark eða aflahlutdeild. Það eru engar reglur sem hafa verið settar um það efni, hvernig þau viðskipti eigi að fara fram, hvernig nýir aðilar eigi að geta nálgast veiðiheimildir eða þeir sem fyrir eru eigi að geta sóst eftir frekari veiðiheimildum. Það eru engar reglur, það er engin löggjöf, það er bara LÍÚ sem fær að móta löggjöfina um viðskiptin með veiðiheimildir. Það sjá það allir í hendi sinni, virðulegi forseti, að þetta gengur ekki frekar en að viðskiptalífið eða bankarnir ákveði allar leikreglur á þeim markaði og Alþingi kæmi þar hvergi nálægt með lagasetningu.

Ég held því, virðulegi forseti, að það sé hægt að snúa þróuninni í sjávarbyggðum landsins við með því að setja skynsamlega löggjöf um viðskipti með aflamark og aflahlutdeild og hef því leyft mér að flytja eftirfarandi fyrirspurn, á þskj. 231, til hæstv. sjávarútvegsráðherra, með leyfi forseta:

Telur ráðherra tímabært að sett verði almenn löggjöf um viðskipti með aflamark og aflahlutdeild þar sem meðal annars verði kveðið á um hlut ríkissjóðs úr þeim viðskiptum (Forseti hringir.) og ef svo er, hvenær?

[20:28]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spyr mig spurninga varðandi viðskipti með aflamark og aflahlutdeild. Hvort ég telji tímabært að sett verði almenn löggjöf um viðskipti með aflamark og aflahlutdeild þar sem meðal annars verði kveðið á um hlut ríkissjóðs úr þeim viðskiptum og ef svo er, hvenær?

Um þetta vil ég segja almennt. Skattaleg meðferð þessa sem hv. þingmaður spyr mig um í reikningsskilum er sú sama og hvað varðar önnur viðskipti á milli tveggja aðila. Sá sem leigir tekjufærir leiguna í reikningsskilum sínum og borgar þannig venjulegan tekjuskatt vegna þeirra. Sá sem leigir til sín aflaheimildir gjaldfærir hins vegar leiguna á móti þeim tekjum sem hann hefur af veiðum og vinnslu aflans.

Mjög umdeilanlegt er að gera breytingar sem mundu takmarka heimildir til gjaldfærslu hjá þeim sem leigir til sín. Sá sem leigir frá sér borgar þegar fullan tekjuskatt. Nú þegar eru í tekjuskattslögum takmarkanir varðandi skattalega meðferð á sölu varanlegra aflaheimilda. Samkvæmt 48. gr. laganna er ekki hægt að fyrna stofnkostnað við kaup á slíkum réttindum og þess vegna er ekki hægt að færa kostnaðinn á móti tekjum sem myndast af eigninni. Ákvæði um skattlagningu hagnaðar af slíkum viðskiptum eru í 5. og 6. mgr. 15. gr. laganna þar sem m.a. er kveðið á um að heimilt sé að færa niður stofnverð heimilda sem eru keyptar á tekjuárinu eða síðustu 12 mánuðum um fjárhæð sem nemur hinum skattskylda söluhagnaði. Þá er hægt að fresta skattlagningu um tvenn áramót enda kaupi skattaðili varanlegar aflaheimildir á tímabilinu. Annars tekjufærist söluhagnaðurinn með 10% álagi. Það er ekki hægt að færa niður stofnverð annarra eigna sem keyptar eru á móti skattskyldum söluhagnaði, svo sem skip, fasteignir eða þess háttar.

Í mörgum tilvikum eru verðmæti sem felast í aflaheimildum hluti af eignum félaga þegar hlutafé þeirra er selt, t.d. þegar skattaðili er að hætta rekstri eða hverfa úr greininni. Í þessum tilvikum er skattlagning með sama hætti og venjulega, þ.e. það er greiddur 10% fjármagnstekjuskattur ef um einstakling er að ræða. Ef um félög er að ræða þá eru sömu frestunarheimildir og venjulega.

Í rauninni er fyrirspurn hv. þingmanns tvískipt. Annars vegar er það sem lýtur að hinni almennu fiskveiðistjórnarlöggjöf og hins vegar það sem ég tel að sé kjarni málsins, og felur í sér spurningu um skattalega meðferð við kaup og sölu aflaheimilda eða aflahlutdeildar, þ.e. hvort ríkissjóður eigi að fá einhverja sérstaka hlutdeild við sölu á kvóta.

Spurningin er því í rauninni þessi: Er ástæða til grundvallarbreytinga á skattalegri meðferð við kaup á sölu aflaheimilda eða aflahlutdeildar? Að mínu mati er ekki ástæða til mikilla breytinga þar sem ríkissjóður fær tekjuskatt nú þegar af tekjuskattsskyldum hagnaði við sölu aflamarks og aflahlutdeildar á sambærilegan hátt og af sölu annarra eigna. Nú þegar eru takmarkanir varðandi afskriftir af keyptum heimildum eins og ég hef þegar rakið.

Ef aflahlutdeild er seld með skattalegum söluhagnaði, er hægt að fresta söluhagnaði og færa á móti keyptum aflaheimildum og ef viðkomandi getur það þá er ekki um að ræða nettósölu heldur nokkurs konar tilfærslu milli fisktegunda eða einhverja slíka hagræðingu. Þetta er í samræmi við skattalögin að öðru leyti og þess vegna eðlileg skattaleg meðferð og svipuð og gildir um aðrar eignir, t.d. fasteignir.

Það væri því mjög umdeilanlegt, svo ekki sé meira sagt, að refsa aðilum sem fjárfest hafa í kvóta með því að skattleggja söluhagnað þeirra sérstaklega og hærra en varðandi söluhagnað annarra eigna.

[20:31]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Þetta var út af fyrir sig fróðlegur upplestur um skattalega meðferð samkvæmt gildandi lögum en kjarninn er kannski sá að hann fjallaði um skattalega meðferð eigna og fiskveiðiheimildir eru ekki eign útvegsmanns, það er kjarni málsins. Það gilda engar reglur um meðferð útvegsmanns á þeim veiðiheimildum sem honum eru færðar til umráða í þeirri löggjöf sem vikið er að í þessari fyrirspurn. Það eru ekki einu sinni neinar reglur í löggjöfinni sem gilda um það hvernig viðskiptin eigi að fara fram, hvar eða með hvaða hætti. Það stendur hvergi í löggjöfinni að útvegsmönnum sé heimilt að selja þessar heimildir gegn endurgjaldi, það hefur aldrei verið sett í löggjöf.

Hvers vegna skyldi það vera, virðulegi forseti? Útvegsmenn nota þessar veiðiheimildir í dag til þess að fétletta suma aðra útvegsmenn sem eru kvótalitlir. Ég er með nokkur dæmi um að útvegsmönnum, sem eiga litlar veiðiheimildir og eru að reyna að gera út sína báta, er stillt upp við vegg af hálfu annarra útvegsmanna sem hafa þessar þorskveiðiheimildir undir höndum og pína þá til að veiða fyrir sig þorsk fyrir smánarpening, fyrir 30–40 kr. á kílóið. Menn taka þessu tilboði vegna þess að það gefur mönnum kost á að fara á sjóinn og veiða ýsu eða aðrar tegundir þar sem menn geta aflað sér veiðiheimilda sem eru ódýrari. Þarna eru þeir sem hafa þorskveiðiheimildir undir höndum að nota þær til að fétletta aðra útvegsmenn. Hvaða löggjöf heimilar útvegsmönnum að fara svona með það sem þeir eiga ekki sjálfir? Þetta er algjörlega ófært, virðulegi forseti, og ég held að það sé kominn tími til að sjávarútvegsráðherra beiti sér fyrir því að sett verði almenn löggjöf um (Forseti hringir.) viðskipti með aflaheimildir.

[20:34]

Sjávarútvegsráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég reyndi að svara spurningunni eins vel og mér var unnt, m.a. með því að lesa spurninguna þar sem m.a. var kveðið á um að ég svaraði spurningu um hvernig fara ætti með hlut ríkissjóðs úr þeim viðskiptum sem ættu sér stað þegar menn keyptu eða leigðu aflaheimildir. Það er auðvitað heilmikill kjarni í þessari umræðu allri saman, ég reyndi að færa fyrir því tiltekin rök og reyndi að útskýra með hvaða hætti hin skattalega löggjöf væri. Ég vakti t.d. athygli á því að þegar um er að ræða að menn kaupi varanlegar aflahlutdeildir þá er það þannig að menn geta ekki eignfært þær. Það var að vísu hægt áður fyrr og menn eignfærðu þær og afskrifuðu þær og gátu þar með gjaldfært þær í sínum rekstri en það er ekki svo núna. Þess vegna er alveg ljóst að hin skattalega meðferð að þessu leyti er sérstök varðandi aflahlutdeildirnar sem gerir það að verkum að sá sem selur er í langflestum tilvikum að greiða af söluhagnaði og greiða tekjuskatt þess vegna.

Um hitt sem hv. þingmaður sagði, þegar við vitum að útgerðarmenn leigja eða selja hver öðrum aflaheimildir, þá gilda um það tilteknar reglur vegna þess að við erum með kjarasamninga sem kveða á um að útgerðarmanni sé ekki heimilt að láta áhafnir taka þátt í kaupum á kvóta. Við tókum um það pólitíska ákvörðun í vetur, að mig minnir í góðri samstöðu, að styrkja þær heimildir sem Verðlagsstofa

skiptaverðs hefur til að fylgjast með þessu til að koma í veg fyrir að útgerðarmenn séu t.d. að láta sjómenn sína taka þátt í kvótakaupum sem gæti síðan leitt til þess sem hv. þingmaður var að segja. Slíkt er einfaldlega ólöglegt og það stangast á við samninga og við vorum að styrkja eftirlitshlutverk Verðlagsstofu skiptaverðs til að taka á þessum hlutum. Það má því segja að þótt það sé ekki beinlínis í þeim lögum sem hv. þingmaður vísaði til þá erum við að taka á því með öðrum hætti í löggjöfinni til að koma í veg fyrir að menn stundi óeðlileg viðskipti með (Forseti hringir.) fiskveiðiréttinn sem er einstaklingsbundinn og framseljanlegur.

Umræðu lokið.

Tæknifrjóvganir.

Fsp. SVÓ, 239. mál. — Þskj. 259.

[20:36]

Fyrirspyrjandi (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Nýlega mælti hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir frumvarpi um stofnfrumurannsóknir. Í þeirri umræðu gerði ég að umtalsefni góðan árangur íslensku tæknifrjóvgunardeildarinnar sem nú er rekin undir hatti ART Medica.

Þegar farið var af stað með meðferðir gegn ófrjósemi á Íslandi árið 1991 voru þær framkvæmdar á Landspítala – háskólasjúkrahúsi. Árið 1996 var deildin flutt í stærra húsnæði á Landspítalanum. Í lok árs 2004 fluttist starfsemin í Kópavog og er nú einkarekin af þeim sérfræðingum sem fram að þeim tíma höfðu starfað hjá ríkinu.

Ófrjósemi er vaxandi vandamál á Íslandi og er skilgreint sem sjúkdómur. Á sama tíma er um nokkurt feimnismál að ræða og ekki hafa margir notendur þjónustunnar stigið fram og rætt málið opinskátt. Fyrsta íslenska glasabarnið fæddist árið 1992 og síðan hafa yfir þúsund börn fæðst í kjölfar meðferðar á tæknifrjóvgunardeildinni.

Við hæstv. heilbrigðisráðherra erum sammála um mikilvægi þessarar þjónustu en nú er staðan sú að samningar eru lausir milli ríkisins og ART Medica. Ég vakti athygli á því í umræðunni um stofnfrumur fyrir nokkru að árangur íslensku deildarinnar er það góður að athygli hefur vakið um allan heim. Við getum verið stolt af starfseminni og einmitt þess vegna vil ég nota þetta tækifæri og spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra eftirfarandi spurninga:

„1. Hversu mörg pör hafa farið í tæknifrjóvgunarmeðferð hjá ART Medica frá og með árinu 1991, flokkað eftir meðferðarúrræðum?

2. Hver hefur árangurinn verið?

3. Hver er meðalaldur kvenna sem hafa farið í meðferð?

4. Hve langir eru biðlistar og hve langur er biðtími eftir meðferð?

5. Hver hefur verið kostnaður við meðferðir ART Medica frá og með árinu 2004, sundurliðað eftir árum og meðferðarúrræðum?

6. Ef kostnaður hefur aukist, hverjar eru helstu ástæður?“

Sjöunda og síðasta spurningin lýtur að framlögum ríkisins og ég óska eftir upplýsingum um það hver framlög ríkisins eru.

[20:38]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur fyrir þessa fyrirspurn en hv. þingmaður hefur beint til mín nokkrum spurningum um tæknifrjóvganir.

Í fyrsta lagi spyr hv. þingmaður hversu mörg pör hafi farið í tæknifrjóvgunarmeðferð hjá ART Medica frá og með árinu 1991. Því er til að svara að frá nóvember 1991 til nóvember 2007 hafa verið framkvæmdar 4.595 glasafrjóvganir og af þeim 1.608 smásjárfrjóvganir frá 1997. Af þessum glasafrjóvgunum voru gerðar 4.123 svokallaðar fósturfærslur, þ.e. settir upp fósturvísar. Þess ber að geta að frá árinu 1991 til 2004 fóru þessar aðgerðir fram á glasafrjóvgunardeild Landspítala en síðan tók fyrirtækið ART Medica til starfa og hefur það annast þetta frá árinu 2004.

Í öðru lagi spyr hv. þingmaður hver árangurinn hafi verið. Yfirleitt er árangur af þessum aðgerðum gefinn upp sem fjöldi klínískra þungana, þ.e. að fóstur greinist með hjartslátt við ómskoðun eftir svokallaða fósturfærslu. Af þessum heildarfjölda, 4.123 fórsturfærslna, voru 1.683 klínískar þunganir sem telst vera um 40,8% árangur. Ef tekinn er saman fjöldi fæddra, þ.e. einburar, tvíburar og þríburar, fæddust á þessu tímabili 1.683 börn eftir tæknifrjóvganir.

Í þriðja lagi spyr hv. þingmaður hver meðalaldur kvenna sem fóru í meðferð hafi verið og því er til að svara að hann var 33 ár.

Í fjórða lagi spyr þingmaðurinn um biðlista í dag. Samkvæmt upplýsingum frá ART Medica eru engir biðlistar eftir meðferð en venjulegur undirbúningstími fyrir meðferð er á bilinu 1–3 mánuðir.

Í fimmta lagi spyr hv. þingmaður um kostnað við meðferðir ART Medica frá og með árinu 2004, sundurliðað eftir árum og meðferðarúrræðum. Einnig er spurt um framlög ríkisins til málaflokksins. Því er til að svara ef við byrjum á glasafrjóvgununum að árið 2004 var heildarkostnaðurinn 7 milljónir 265 þúsund og hlutdeild ríkisins 2 milljónir 951 þúsund og 600 kr. Árið 2005 var heildarkostnaður 38 milljónir 855 þúsund og hlutdeild ríkisins 19,4. Árið 2006 var heildarkostnaður 44,8 milljónir og hlutdeild ríkisins 21 og árið 2007 var heildarkostnaðurinn tæplega 53 milljónir og hlutdeild ríkisins 24,5.

Ef við förum út í smásjárfrjóvganirnar var heildarkostnaðurinn árið 2004 11,4 milljónir en hlutdeild ríkisins 5,8. Árið 2005 var heildarkostnaðurinn 50,1 milljón og hlutdeild ríkisins 26,1. Árið 2006 var heildarkostnaður 49 milljónir og hlutdeild ríkisins 25,7 og árið 2007 var heildarkostnaðurinn 44,9 milljónir og hlutdeild ríkisins 22.

Kostnaður ríkisins við hverja meðferð hélst óbreyttur fram til ársins 2007 er samið var um 8,7% hækkun vegna þróunar verðlags og launa. Í febrúar 2007 hafði verið samið um 7,5 millj. kr. aukið framlag til magnaukningar og var miðað við að fjöldi tæknifrjóvgana færi úr 320 í 386 á ári.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessar upplýsingar svari að fullu fyrirspurn hv. þingmanns og er sammála hv. þingmanni í því að þetta er eitt af því fjölmarga sem við getum verið afskapleg stolt af í íslensku heilbrigðisþjónustunni.

[20:43]

Fyrirspyrjandi (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir skýr svör við mörgum spurningum í mörgum liðum frá þeirri sem hér stendur. Svörin voru þess eðlis að þau gefa í sjálfu sér tilefni til töluvert mikillar umræðu og meiri en kannski gefst tóm til að taka á þeim tveimur mínútum sem ég hef til umráða í þessum stutta ræðutíma núna. Ég held hins vegar að það sé full ástæða til að við ræðum þetta mál í betra tómi í þinginu, þ.e. starfsemi ART Medica, en eins og ég sagði áðan eru samningar ríkisins við ART Medica lausir núna. Það er alveg ljóst af svörum ráðherrans að töluvert góður árangur hefur náðst hér, 40,8% árangur telst býsna góður í þessum bransa, ef svo má að orði komast, þar sem margir óvissuþættir spila inn í.

Ég tók hins vegar eftir því í svari ráðherrans við fimmtu spurningunni, og það kann að skrifast á mig, um kostnaðinn við meðferðir, að hæstv. ráðherra talaði um kostnað ríkisins, heildarkostnað, og síðan heildarkostnað ART Medica. Ég er kannski meira upptekin af kostnaði notendanna, þ.e. þeirra para sem í hlut eiga. Ég held að því miður hafi kostnaðarhlutdeild verið að aukast á undanförnum árum og það sé eitthvað sem við verðum að skoða. Það getur ekki verið stefna okkar að þeir sem glíma við þennan sjúkdóm, því að ófrjósemi er jú skilgreind sem sjúkdómur, og þurfa hugsanlega fara í þrjár til fjórar meðferðir standi uppi með kostnað sem hleypur kannski á einni til einni og hálfri milljón.

Þar sem ég sé að tími minn er að verða útrunninn tel ég að full ástæða sé til að ræða þetta mál frekar, hæstv. forseti, við betra tækifæri í þinginu.

[20:45]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg hárrétt sem hér kemur fram hjá hv. þingmanni, þetta er afskaplega góður árangur og hefur vakið athygli langt út fyrir landsteinana. Eins og ég nefndi hér er ég hjartanlega sammála hv. þingmanni, þetta er eitt af því fjölmarga sem við getum verið stolt af. Þetta fyrirtæki hefur náð afskaplega góðum árangri á þessu sviði, okkur öllum til heilla. Ég hef hrósað hv. þingmanni áður fyrir að sýna þessu máli jafnmikinn áhuga og raun ber vitni og alveg sjálfsagt að ræða þetta betur.

Miðað við þessar tölur finnst mér að kostnaður þeirra sem nota þetta hafi ekki aukist hlutfallslega. Ég vil ekkert fullyrða um það fyrr en við skoðum það betur en er sammála hv. þingmanni varðandi það sem hann sagði hér um þessa þjónustu og þetta fyrirtæki og er afskaplega ánægður með að hv. þingmaður sýni þessu máli þennan áhuga.

Umræðu lokið.

Kostnaður af áfengisnotkun.

Fsp. KHG, 224. mál. — Þskj. 242.

[20:46]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegur forseti. Á þskj. 242 ber ég fram tvær fyrirspurnir til hæstv. heilbrigðisráðherra um kostnað af áfengisnotkun. Í fyrri spurningunni er spurt: Hver er áætlaður árlegur kostnaður þjóðfélagsins af áfengisnotkun? Og í þeirri síðari: Hvað er áætlað að árlegur kostnaður þjóðfélagsins hafi vaxið mikið frá 1997, þegar neyslan var um 5 lítrar af hreinu alkóhóli á hvern 15 ára og eldri, til ársins 2005 þegar neyslan hafði aukist í 7,1 lítra?

Nýrri tölur hef ég ekki undir höndum, virðulegur forseti, þannig að ég get ekki vitnað til ársins 2006 en mér segir svo hugur um að neyslan hafi heldur aukist en hitt.

Það er fróðlegt að fá mat á þeim kostnaði sem hlýst af neyslu alkóhóls einmitt til að undirstrika að það er vímugjafi, fíkniefni sem er ekki tekjulind fyrir ríkissjóð heldur útgjöld fyrir þjóðfélagið, bæði ríkissjóð, heimili og atvinnuvegi landsins. Þess vegna hafa stjórnvöld í flestum löndum, skulum við segja, haft uppi ákveðna stefnu til að takmarka kostnað samfélagsins af notkun efnisins vegna þess að menn treysta sér ekki til þess að reyna að útrýma notkun þess. Það var reynt fyrir tæplega öld eða svo en tókst ekki og menn læra af reynslunni og hafa ákveðið að reyna fremur að hafa reglur sem takmarka skaðsemina en að banna.

Með þeirri heilbrigðisáætlun sem nú er í gildi fylgdi mat Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands um kostnað af áfengisnotkun eins og hann var metinn á þeim tíma, á verðlagi ársins 2000. Þar komst stofnunin að þeirri nálgun að kostnaður þjóðfélagsins væri á bilinu 5,7–7,7 milljarðar kr. á verðlagi ársins 2000. Þá var neyslan 5,56 lítrar á hvern 15 ára og eldri af hreinum vínanda en hefur aukist í 7,1 eins og fram kemur. Fyrsta markmiðið sem sett var í þeirri heilbrigðisáætlun sem var samþykkt — það segir sína sögu um áhersl ur Alþingis á þetta mál — var að minnka notkunina í 5 lítra, þ.e. um hálfan lítra. Það gefur nálgun sem hægt er að styðjast við.

Tölur hafa einnig birst frá breskri stofnun um það hver kostnaður gæti verið þar í landi og hann gæti verið um 13 milljarðar kr. ef það kostnaðarmat er yfirfært á mannfjölda hér á landi.

Virðulegur forseti. Ég hef borið fram þessar tvær fyrirspurnir og bíð spenntur eftir að fá svör hæstv. heilbrigðisráðherra.

[20:50]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir þessa fyrirspurn þar sem hann spyr um áætlaðan árlegan kostnað þjóðfélagsins af áfengisnotkun.

Miðað við þær upplýsingar sem ég hef hefur ekki nýlega verið gerð rannsókn hér á Íslandi sem getur upplýst hver kostnaður samfélagsins, bæði beinn og óbeinn, er vegna áfengisneyslu. Í úttektum sem gerðar hafa verið í öðrum löndum er beinn kostnaður samfélagsins afleiddur af neyslu, framleiðslu og dreifingu áfengis. Þar er tiltalinn kostnaður tengdur áætluðum heilsufarslegum, félagslegum og velferðartengdum þáttum auk þátta á borð við umferðarmál, löggæslu og fangelsiskerfi. Mikilvægt er að hafa í huga að hér er aldrei um annað en gróf áætlanir að ræða.

Það er vandaverk að áætla slíkan kostnað og krefst rannsóknarvinnu þar sem þeir þættir sem nýttir hafa verið í erlendum viðmiðunarrannsóknum væru metnir út frá aðstæð-

um hér á landi. Eins og fram kemur í upphafi svars hefur slík rannsóknarvinna ekki verið gerð hér á landi, a.m.k. ekki á síðustu missirum.

Ég get hins vegar upplýst hv. þingmann um það að í Evrópu, þar sem meðalneysla var árið 2006 11 áfengislítrar, er beinn kostnaður að hámarki metinn um 1,3% af vergri landsframleiðslu. Óbeinn kostnaður er hins vegar metinn á 1,9% af vergri landsframleiðslu. Þá geta menn hugsanlega, a.m.k. með einhverja nálgun, metið það hlutfallslega með því að gefa sér línulega fylgni þarna á milli miðað við þá áfengisneyslu sem er hér á landi. Það er auðvitað háð ákveðinni óvissu.

Þá er sömuleiðis skemmst frá því að segja varðandi seinni spurninguna að ég verð að vísa í fyrra svarið, að þar sem við höfum ekki gert þessa úttekt sem væri örugglega fróðlegt að gera — af því að það kallar á nokkuð ítarlega rannsókn — höfum við ekki þær tölur sem hv. þingmaður kallar hér eftir.

[20:52]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Mér sýnist að á þeim upplýsingum sem hann hefur undir höndum megi ætla að það sé nokkuð gott samræmi á milli þeirra talna og þeirra sem fram komu í skýrslu Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands á sínum tíma. 2,2% af vergri landsframleiðslu þýðir kostnað sem er yfir 20 milljarðar kr. á ári miðað við það mat. Ef við tökum tölur Hagfræðistofnunar frá árinu 2000 og reynum að yfirfæra þær á verðlag í dag, og hækka þær upp miðað við aukningu á notkuninni sem orðið hefur á þessum tíma, sýnist mér heildarkostnaðurinn vera einhvers staðar á bilinu 10–15 milljarðar kr. miðað við þeirra mat eins og það var og að aukningin úr 5 lítrum í 7,1 kosti þjóðfélagið ekki minna en 2–3 milljarða kr. á ári. Miðað við þær forsendur sem fyrir liggja er þetta trúlega tiltölulega varlegt mat og þær tölur sem ég hef séð frá Bretlandi og Bandaríkjunum benda til þess að þetta sé það.

Þá má a.m.k. segja að miðað við tiltækar upplýsingar sé niðurstaðan sú að aukningin í notkun frá því að heilbrigðisáætlunin var samþykkt árið 2001 kosti þjóðfélagið 2–3 milljarða ár ári, ekki minna en það, og að áfengið sem slíkt kosti þjóðfélagið 10–15 eða jafnvel yfir 20 milljarða kr. Það er bilið sem við höfum. Kannski má færa þessa 20 milljarða niður miðað við notkunina í 7 lítrum (Forseti hringir.) og þá fáum við kannski 15–16 milljarða kr.

Það er alveg sama hvernig menn nálgast þetta, þetta eru allt gríðarlega háar fjárhæðir, virðulegur forseti.

[20:54]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Eins og kom fram hjá hv. þingmanni þegar menn fara að reyna að nálgast þetta sem er sjálfsagt og eðlilegt er þetta allt saman háð nokkurri óvissu. Hins vegar er sjálfsagt og eðlilegt að velta þessu fyrir sér og reyna að rannsaka málið eins mikið og kostur er.

Það liggur alveg fyrir og menn skulu ekki gera lítið úr því, eins og hv. þingmaður kom að, að vandamál fylgja áfengisneyslu, hafa alltaf gert og munu örugglega alltaf gera meðan menn neyta áfengis. Á sama hátt er erfitt að reikna fram tekjurnar sem menn hafa af hlutum sem þessum og allt er þetta mikilli óvissu háð. Auðvitað kemur hvort tveggja til, bæði hið opinbera og ýmsir aðilar sem hafa tekjur sem tengjast áfengi og ýmiss konar þjónustu sem því tilheyrir

Við höfum í sjálfu sér ekki betri upplýsingar en komið hafa fram. Hv. þingmaður hefur skoðað þær upplýsingar sem eru til staðar í öðrum löndum og það hef ég svo sem reynt að gera líka. Það er alveg ljóst að við erum hér að tala um nokkuð mikla óvissu, hins vegar er engum blöðum um það að fletta að þessu fylgir kostnaður, það liggur alveg fyrir.

Umræðu lokið.

Áfengisneysla og áfengisverð.

Fsp. KHG, 225. mál. — Þskj. 243.

[20:56]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Á þskj. 243 ber ég fram tvær spurningar til hæstv. heilbrigðisráðherra um áfengisneyslu og áfengisverð. Í fyrri spurningunni er spurt: Hvað telur ráðherra að áfengisneysla mundi aukast mikið frá því sem nú er ef samþykkt verður að selja áfengi í smásöluverslunum? Og í þeirri síðari: Hvaða áhrif hefði helmingslækkun áfengisgjaldsins á áfengissölu og neyslu?

Ég held að það sé afar fróðlegt að reyna að gera sér grein fyrir því hvaða áhrif tilteknar breytingar hafa og sérstaklega þær sem eru helst til meðferðar hér á Alþingi. Fyrir liggur frumvarp sem gerir ráð fyrir hvoru tveggja sem um er spurt, annars vegar að áfengi verði að mestu leyti heimilt að selja í matvöruverslunum eða smásöluverslunum og hins vegar er gert ráð fyrir því að áfengisgjald verði lækkað um helming samhliða þeirri breytingu.

Ég tek eftir því í gögnum eins og m.a. frá hinni bresku stofnun Nuffield Council on Bioethics sem nýlega gaf út skýrslu um áfengi og fleiri vímuefni, dró saman upplýsingar og ráðleggingar til stjórnvalda til að stemma stigu við hrikalegri áfengismenningu eða ómenningu í Bretlandi, að þar er dregið saman í mjög stutt að reynslan sé sú að það sem helst hefur áhrif á að takmarka notkun áfengis eru skattar, þ.e. verðið á áfenginu, og sölutíminn, þ.e. aðgengi að áfenginu.

Þetta er ákaflega athyglisverð niðurstaða hinna bresku sérfræðinga sem fjölmörg samtök standa að, að benda á það sem algjöra niðurstöðu sína varðandi áfengispólitík að ráðleggja stjórnvöldum að hækka verð á áfengi, hækka skattana, og draga úr aðgengi að áfengi með því að takmarka sölutíma þar í landi.

Ég hef séð fréttir frá Svíþjóð sem ég hygg að sænska landlæknisstofnunin hafi látið athuga fyrir sitt leyti um hver áhrifin yrðu í Svíþjóð ef farin yrði sú leið að heimila sölu áfengis í smásöluverslunum og hafði til aðstoðar rannsóknaraðila í Kaliforníu. Niðurstaða þeirra varð sú að þeir töldu að aukningin eða neyslan í Svíþjóð mundi aukast um 29%

við það eitt að færa áfengissöluna úr þeirra „ríki“ sem er svipað og við þekkjum hér á landi yfir í smásöluverslanir.

[20:59]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnirnar. Hann spyr hvað ráðherra telji að áfengisneysla mundi aukast mikið frá því sem nú er ef samþykkt yrði að selja áfengi í smásöluverslunum.

Það er skemmst frá því að segja að það er erfitt að átta sig á því hvaða forsendur liggja hér til grundvallar. Ef verið er að vísa í það frumvarp sem liggur fyrir þinginu núna, og það væri þá einhver útgangspunktur í umræðunni, er skemmst frá því að segja að það er engin leið að áætla hvort eða hversu mikið áfengisneysla kæmi til með að aukast við það að selja áfengi í smásöluverslunum. Ýmsir þættir hafa áhrif á áfengisneyslu aðrir en aðgengi að því. Þar má nefna verðlag og kaupmátt auk þess sem forvarnastarf hefur áhrif til að draga úr áfengisneyslu.

Rétt er að hafa í huga, að hið opinbera hefur aukið til muna aðgengi að áfengi síðustu ár, m.a. með fjölgun vínbúða og rýmri afgreiðslutíma þeirra. Árið 1990 voru vínbúðir 20 talsins. Árið 2000 voru þær orðnar 35. Og á árunum 2001–2007 fjölgaði þeim um 12 og eru því 47 árið 2007. Flestar þær verslanir sem opnaðar hafa verið á undanförnum árum eru smáverslanir á landsbyggðinni og í dag rekur hið opinbera um 25 smáverslanir um sölu áfengis. Það eru verslanir ÁTVR sem eru í raun og veru með þjónustusamning við aðrar verslanir. Þessar verslanir eru oft reknar í rými við hliðina á öðrum verslunum og þjónustu, svo sem bensínsölu, matvöruverslun og barnafataverslun.

Ef við höldum áfram að nota fyrirliggjandi frumvarp sem útgangspunkt kemur fram í greinargerð með frumvarpinu um breytingar ýmissa lagaákvæða um sölu áfengis og tóbaks að hið opinbera hefur dregið sig út úr atvinnurekstri á mörgum sviðum á undanförnum árum og áratugum. Nú er svo komið að til algjörra undantekninga heyrir ef ríkið eða sveitarfélög standa í verslunarrekstri. Ein þeirra undantekninga er sala á áfengum drykkjum til einstaklinga, en Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins hefur enn sem komið er einkaleyfi á því að selja almenningi áfengi í smásöluverslun auk tóbaksgerðar og heildsöludreifingar á tóbaki.

Með afnámi einkasölu ríkisins á áfengi eins og frumvarpið gerir ráð fyrir mundi fyrirkomulag áfengissölu óhjákvæmilega breytast, en í stað ríkisins mundu einkaaðilar sjá þá um söluna með skilyrðum sem sveitarstjórnir á hverjum stað mundu setja. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sveitarstjórnum verði eftir sem áður heimilt að binda smásöluleyfi ýmsum skilyrðum, svo sem afgreiðslutíma og staðsetningu verslana, aðgengi og merkingum. Sveitarstjórnum væri í sjálfsvald sett hve ströng þessi skilyrði yrðu.

Hvorki er unnt að svara á þessari stundu hvort aðgengi að áfengi mundi aukast með tilkomu lagabreytingarinnar né hvort áfengisneyslan mundi breytast með nokkrum hætti. Eins og fram kemur er í frumvarpinu gert ráð fyrir því að sveitarstjórnir hafi heimild til að setja strangari reglur en nú eru til staðar þar sem eru áfengisverslanir.

Varðandi seinni spurninguna, hvaða áhrif helmingslækkun áfengisgjaldsins hefði á áfengissölu og neyslu, hefur sá sem hér stendur engar forsendur til að svara henni. Það eru mismunandi þættir sem þar koma inn enda veit ég ekki til þess að nein tillaga liggi fyrir þinginu í frumvarpsformi um að gera slíkt. Það er í það minnsta ekki í því frumvarpi sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni.

Varðandi reynsluna frá Svíþjóð þekki ég það ekki beint. Það kemur mér hins vegar nokkuð á óvart hvernig hv. þingmaður lýsir þessu. Ég fer nokkuð mikið til Stokkhólms og þar eru þessar verslanir inni í matvöruverslunum og hef ég séð það með eigin augum. Ég hef svo sem ekki gert neina sérstaka könnun á því á milli landa en fyrirkomulagið sem menn eru með í hverju landi fyrir sig er nokkuð mismunandi eins og við þekkjum.

[21:04]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin en þau vekja athygli mína sérstaklega fyrir það að þau ganga í meginatriðum gegn öllu því sem ég hef kynnt mér um þetta efni af erlendum vettvangi, niðurstöður aðila sem hafa rannsakað þessi mál og komist að þeirri niðurstöðu að það sem hafi áhrif á neyslu sé fyrst og fremst verð og aðgengi. Hæstv. ráðherra virðist efast um að þessar niðurstöður eigi við hér á landi og mér er það nokkurt undrunarefni að ráðherra skuli ekki hafa getað komist að ákveðnari niðurstöðu í svörum sínum.

Mig langar að benda á að þróun síðustu ára varðandi áfengisgjaldið hefur verið sú að það hefur lækkað um þriðjung frá 1998 á sterkum vínum og lækkað um 30% að öðru leyti. Lækkun áfengisgjaldsins á undanförnum árum leiðir því í raun, að mínu viti og út frá þeim upplýsingum sem liggja fyrir og ég m.a. vitnaði í frá Bretlandi, til aukinnar neyslu.

Á síðustu árum hefur, eins og kom fram í svari hæstv. ráðherra, útsölustöðum áfengis fjölgað og veitingastöðum sem selja áfengi hefur líka fjölgað og opnunartími þeirra lengst. Við höfum því alla mælikvarða í þá veru sem stuðla ættu að aukningu neyslunnar á þessu árabili, enda hefur það gerst. Heilbrigðismarkmiðið sem Alþingi setti sér, að koma neyslu áfengis niður í 5 lítra á mann árið 2010, hefur algerlega mistekist enn sem komið er og í stað þess að minnka úr 5,56 niður í 5 hefur það vaxið upp í 7,1 lítra árið 2005 og eru þá enn eftir fimm ár, virðulegi forseti.

[21:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður hefur ekki tekið alveg rétt eftir þegar ég svaraði áðan. Ég sagði aldrei að verð og aðgengi hefði ekki áhrif á neyslu áfengis og vék ekki að því einu einasta orði. Það er hins vegar alveg rétt hjá hv. þingmanni að á undanförnum árum eða áratug hefur orðið raunlækkun á áfengi og sömuleiðis hefur aðgengi aukist mjög mikið á Íslandi. Það sem ég sagði hins vegar, virðulegi forseti, var að flóknar og fjölbreytilegar ástæður og fleiri þættir spila þarna inn í, t.d. er alveg ljóst að aukinn kaupmáttur þýðir alla jafna aukna neyslu og það sem þvælist fyrir þegar menn skoða magntölur eru m.a. þættir eins og fjöldi ferðamanna. Það er vel þekkt að sums staðar í Evrópu fara menn á milli landa til að kaupa sér áfengi. Þetta er því ekki einhlít

mynd og það eru margir fletir á þessu máli. Ég tel mjög mikilvægt fyrir okkur að ræða þessi mál og ég fagna því að hv. þingmaður taki þetta upp hér og við förum yfir þetta mikilvæga mál því svo sannarlega gæti þetta haft slæmar afleiðingar í för með sér ef við vöndum okkur ekki og það eigum við auðvitað að gera. Við eigum að skoða reynslu annarra þjóða og við eigum að skoða rannsóknir og bestu gögn sem við höfum þegar við metum þetta.

Ég hélt því aldrei fram að verð og aðgengi skipti ekki máli, virðulegi forseti, en ég sagði hins vegar eins og er að myndin er flóknari og ég rakti það reyndar að aðgengi hefði aukist á undanförnum árum.

Umræðu lokið.

Markmið heilbrigðisáætlunar til ársins 2010.

Fsp. KHG, 226. mál. — Þskj. 244.

[21:08]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Á þskj. 244 ber ég fram tvær spurningar til hæstv. heilbrigðisráðherra um markmið heilbrigðisáætlunar til ársins 2009 sem samþykkt var í þingsölum vorið 2001. Fyrri spurningin er eftirfarandi, með leyfi forseta:

Hverjar eru helstu ástæður þess, að mati ráðherra, að áfengisneysla hefur vaxið verulega frá því sem hún var þegar heilbrigðisáætlun til ársins 2010 var samþykkt á Alþingi í maí 2001 og er liðlega 40% yfir markmiðum áætlunarinnar eða 7,1 lítri af hreinu alkóhóli á hvern íbúa 15 ára og eldri miðað við árið 2005?

Síðari spurningin er, virðulegi forseti:

Hverjar eru tillögur ráðherrans til að minnka áfengisneysluna og telur hann raunhæft að ná settu marki um 5 lítra árið 2010?

Það þarf kannski ekki að fylgja þessari fyrirspurn frekar úr hlaði. Það hefur komið fram fyrr í þessari umræðu í tveimur fyrirspurnum á undan. Það sem skiptir máli, a.m.k. að mínu mati, er að þróunin á síðustu árum hefur verið sú að verð á áfengi hefur ekki fylgt verðlagi, sérstaklega ekki á áfengisgjaldinu og sölustöðum hefur fjölgað og opnunartími lengst.

Virðulegi forseti. Ég bíð spenntur eftir að heyra hverjar skýringar ráðherrans eru á þessum hlutum.

[21:10]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina. Fyrri spurningin er svohljóðandi:

„Hverjar eru helstu ástæður þess, að mati ráðherra, að áfengisneysla hefur vaxið verulega frá því sem hún var þegar heilbrigðisáætlun til ársins 2010 var samþykkt á Alþingi í maí 2001 og er liðlega 40% yfir markmiðum áætlunarinnar eða 7,1 lítri af hreinu alkóhóli á hvern íbúa 15 ára og eldri miðað við árið 2005?“

Því er til að svara að fjölmargar rannsóknir bæði innlendar og erlendar hafa leitt í ljós að ástæður áfengisneyslu eru fjölbreyttar og flóknar. Þannig hafa rannsóknir sýnt að áfengisneysla er tengd félagslegum og efnahagslegum þáttum í umhverfi einstaklinga, svo og einstaklingsbundnum þáttum og samspil þessara þátta er oft afar flókið. Einn þessara þátta er aukinn kaupmáttur en rannsóknir hafa leitt í ljós að jákvæð tengsl eru milli kaupmáttar og áfengisneyslu, þ.e. aukinn kaupmáttur er tengdur aukinni áfengisneyslu. Þá er líklegt að aukin neysla tengist verulegri aukningu ferðamanna til Íslands. Rétt er að benda á í þessu samhengi að skoða ætti hvort taka eigi tillit til fleiri breytna í heilbrigðisáætlun en heildarneyslu áfengis. Þannig er ljóst að neysluvenjur Íslendinga hafa breyst til muna á undanförnum árum, neysla sterkra drykkja hefur minnkað til muna en neysla léttvíns og bjórs aukist.

Félagsleg vandamál tengd áfengisneyslu hafa oft verið rakin til ölvunardrykkju. Ánægjulegt er að það forvarnastarf sem hér hefur verið unnið á undanförnum árum hefur skilað sér í mikilli minnkun ölvunardrykkju meðal íslenskra ungmenna. Þannig var hlutfall 15 og 16 ára ungmenna sem sögðust hafa verið drukkin síðustu 30 daga fyrir könnun 42% árið 1998 en sambærilegt hlutfall var 20% árið 2006. Á sama hátt hefur dregið verulega úr óæskilegum atburðum tengdum neyslu meðal ungmenna. Lengst af mældust íslensk ungmenni meðal hæstu Evrópuþjóða þegar spurt var um hvort þau hefðu orðið fyrir óæskilegum atburðum tengdum neyslu áfengis, til að mynda hvort þau hefðu lent í slysum eða orðið fyrir meiðslum, hvort stolið hefði verið frá þeim eða þau tekið þátt í kynlífi sem þau sáu eftir daginn eftir. Hlutfall íslenskra unglinga sem svara þessum spurningum jákvætt hefur nú dregist saman um meira en helming og mælast þau nú ekki lengur meðal hæstu þjóða hvað þetta varðar. Árið 1995 svöruðu þannig 14% ungmenna í 10. bekk að þau hefðu orðið fyrir slysum eða meiðslum tengdum áfengisneyslu árið 1995 og var Ísland í öðru hæsta sæti meðal 20 Evrópuþjóða sem tóku þátt í rannsókninni. Árið 2003 var þetta hlutfall komið niður í 4% og hafði sæti Íslands færst niður í miðju þeirra þjóða sem tóku þátt í könnuninni. Skýring á þessu er rakin til minni ölvunardrykkju íslenskra ungmenna.

Úttekt á breyttum neysluvenjum er verðugt viðfangsefni svo og að leita leiða til að vinna markvisst að því að draga úr líkum á aukinni neyslu með því að hafa áhrif á þá þætti sem auka líkur á notkun áfengis. Vert er þó í þessu sambandi að benda á að neysla Íslendinga á áfengi er minni en í löndunum í kringum okkur. Það er 7,1 lítri í stað 11 lítra á mann í þeim löndum sem við berum okkur yfirleitt saman við.

Síðari spurningin hljóðar svo:

„Hverjar eru tillögur ráðherrans til að minnka áfengisneysluna og telur hann raunhæft að ná settu marki um 5 lítra árið 2010?“

Virðulegi forseti. Hér þarf ég að lesa svolítið hratt. Góður árangur hefur náðst í heilsueflingu og vímuefnavörnum í grunnskólum landsins á undanförnum árum. Árið 1997 höfðu 38% nemenda í 10. bekk orðið drukkin síðastliðna 30 daga en 10 árum síðar, árið 2007, var sú tala komin niður í 20%. Daglegar reykingar 10. bekkinga hafa á sama tíma farið úr 21% árið 1997 niður í 10% í ár og þannig hefur fækkað í 10. bekk sem prófað hafa hass úr 13% árið 1997 í

7% árið 2007. Það er því afbragðs árangur sem náðst hefur meðal grunnskólanema.

Nú þarf að huga að framhaldsskólunum en rannsóknir hafa leitt í ljós að meðal þess aldursflokks er neysla vímuefna mun meiri og brýn þörf að bregðast við. Til að bregðast við því hafa heilbrigðisráðuneytið og menntamálaráðuneytið í sameiningu og í samvinnu við Lýðheilsustöð, Hitt húsið og nemendur og nemendafélög framhaldsskólanna, hafið starf sem miðar að því að efla heilsu framhaldsskólanema. Samstarfshópnum um heilsueflingu og forvarnir er ætlað að koma á heilsueflingu og öðrum forvörnum í skýran og traustan farveg í framhaldsskólum landsins og stuðla þannig að bættri heilsu og líðan nemenda, draga úr vímuefnaneyslu svo og að draga úr brottfalli og auka námsárangur. Rétt er að nefna ánægjulega niðurstöðu sem fram kom í ársskýrslu SÁÁ fyrir árið 2006 en hún leiðir í ljós að aðsókn nýliða á Vog, þ.e. þeirra sem koma í fyrsta sinn á Vog, hefur ekki aukist á undanförnum árum. Þannig voru 639 nýliðar skráðir á Vog árið 2000 og er sú tala sama árið 2006 en hefur rokkað þarna á milli. Sömuleiðis hefur fjöldi ungra vímuefnaneytenda sem skráðir hafa verið á Vog lækkað úr 288 árið 2000 niður í 234 árið 2006. Þetta er ánægjuleg þróun sem hugsanlega má rekja til þess markvissa forvarnastarfs sem hér hefur verið unnið með ungu fólki síðasta áratug.

Rannsóknir hafa leitt í ljós að neysla fylgir árgöngum. Þannig er árgangur sem er í lítilli neysla um 14 ára aldur líklegur til að vera í lítilli neyslu nokkrum árum síðar. (Forseti hringir.) Á sama hátt er greinilegt að árgangur sem er í mikilli neyslu á unglingsaldri er líklegur til að vera í mikilli neyslu nokkrum árum síðar. Vera kann að með því að vinna markvisst forvarnastarf meðal ungmenna (Forseti hringir.) sé unnt að draga úr líkum á áfengis- og vímuefnaneyslu til lengri tíma og ég mun beita mér fyrir því sem heilbrigðisráðherra, virðulegi forseti.

[21:16]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Ég tek undir það sem fram kom í máli ráðherra að aukinn kaupmáttur þýðir aukin neysla, það er í samræmi við þær upplýsingar sem ég hef um málið og eru byggðar á rannsóknum fjölmargra aðila í fjölmörgum löndum þannig að ég held að óhætt sé að treysta þeim niðurstöðum.

Ég tek líka undir það, og hafði svo sem einhverjar upplýsingar um það líka, að að sumu leyti hefði náðst góður árangur meðal ungmenna og það skiptir miklu máli. Eins og kom fram í svörum hæstv. ráðherra eru þeir sem ekki eru byrjaðir að drekka ungir líklegri til að halda því áfram. Ég held að hægt sé að gera býsna mikið í því að breyta viðhorfinu á þeim árum. Ég held að þing og ríkisstjórn og aðrir áberandi aðilar í þjóðlífinu eigi að taka sig saman um að vinna að þeirri viðhorfsbreytingu, hún skiptir miklu máli og getur skilað góðum árangri í langan tíma. Við eigum að ganga á undan með góðu fordæmi, með því að breyta viðhorfi til áfengis.

Mér finnst að af hálfu opinberra aðila, hvort sem það eru sveitarstjórnir, t.d. borgarstjórnin í Reykjavík, eða ríkisstjórnin, hafi verið ákaflega vinsamlegt viðhorf gagnvart áfengi, boðið er upp á áfengi í veislum og við opinber tækifæri. Við getum breytt viðhorfinu til áfengis eins og þessir sömu aðilar gerðu á sínum tíma varðandi tóbak með mjög góðum árangri, að vísu hefur aðeins slaknað á því á seinni árum vegna þess að þeim áróðri sem þá var rekinn hefur ekki verið fylgt eftir. Hæstv. ráðherra gerði vel í því að taka upp þráðinn þar á nýjan leik og halda merkinu hátt á lofti eins og áður var.

[21:18]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina og viðbrögðin. Skemmst er frá því að segja að mér þykir mjög margt sem fram kom í máli hans athyglisvert og eitthvað sem við ættum að hugsa um.

Það er hárrétt hjá hv. þingmanni að hvert ár sem líður án þess að ungmenni drekki skiptir miklu máli, það eru mjög mikilvæg ár og það hefur margoft komið fram í rannsóknum. Það er líka hárrétt hjá hv. þingmanni að við eigum að leiða hugann að því að ekki sé allt sjálfgefið af þeim siðum sem tíðkast í samfélagi okkar hvað þetta varðar, ég tala nú ekki um að það sé regla að áfengi sé alltaf haft um hönd.

Maður sér sem betur fer mörg jákvæð dæmi hvað þetta varðar, t.d. leggja hin ýmsu félagasamtök meiri áherslu á að fjölskyldan sé saman. Þær samkomur sem áður voru einungis fyrir þá sem eldri voru, og áfengi þá oft og tíðum haft um hönd, eru nú fjölskyldusamkomur. Ef til vill er kominn tími til að þingið og ríkisvaldið fari að huga að þessum hlutum. Ég met það svo að hv. þingmaður vilji hvetja okkur til að hugsa þessa hluti með jákvæðum hætti og horfa til þess að hafa fjölbreyttari samkomur, ef þannig má að orði komast, og leggja meiri áherslu á samkomur þar sem vín er ekki haft um hönd.

Ég er sammála hv. þingmanni, við eigum að nálgast þetta með jákvæðum formerkjum. Þannig náum við árangri. Rannsóknir hafa sýnt að þegar menn stilla saman strengi sína, fjölskyldur, rannsóknaraðilar, stefnumótandi aðilar og frjáls félagasamtök, (Forseti hringir.) næst góður árangur.

Umræðu lokið.

Aðgreining kynjanna við fæðingu.

Fsp. KolH, 284. mál. — Þskj. 318.

[21:20]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Herra forseti. Stundum grípur sú tilfinning okkur þingmenn að við flytjum ræður okkar hér inn í steininn, inn í blágrýtið sem húsið er hlaðið úr, og þaðan heyrist lítið út til almennings annað en stakar setningar á stangli. Ég ætla ekki að halda því fram að ég sé illa haldin af þessari tilfinningu en hún kom mér þó í hug þegar *Morgunblaðið* birti frásögn af fyrirspurn minni á baksíðunni síðasta miðvikudag, sem er í fyrsta sinn sem þingmál frá mér ratar á útsíðu *Morgunblaðsins.*

Ekki þarf að rekja viðbrögðin við fréttinni, þau eru öllum kunn. En vegna þeirra sterku viðbragða, sumra nokkuð

yfirdrifinna, má segja að búið sé að mæla fyrir fyrirspurninni ótal sinnum í fjölmiðlum og svarinu líka. Ég vil þó leyfa mér að vona að við hæstv. heilbrigðisráðherra getum skipst á skoðunum um málið á málefnalegan og yfirvegaðan hátt eins og okkur báðum er lagið þær tólf mínútur sem við höfum til ráðstöfunar af tíma þingsins.

Kveikja fyrirspurnarinnar er áhugi minn á mismunandi stöðu kynjanna í samfélaginu og löngun mín til að leiðrétta stöðu kvenna sem eins og alþjóð veit eiga langt í land með að verða jafnsettar körlum. Nægir að nefna kynbundinn launamun, kynbundið val í valda- og áhrifastöður og kynbundið ofbeldi. Þessi áhugi minn hefur fengið mig til að lesa nokkurn fjölda greina um kyngervi en það er íslenska orðið sem notað er yfir enska hugtakið gender sem er lykilhugtak í allri umræðu um stöðu kynjanna. Fræðimenn, sem fjalla um kyngervi, hefja gjarnan athuganir sínar í frumbernsku, jafnvel strax við fæðingu, og vekja athygli okkar á því að fyrsta spurningin sem spurt er þegar barn fæðist sé ævinlega: Var það stelpa eða var það strákur?

Ég gríp niður í grein eftir Guðrúnu Öldu Harðardóttur, dósent við kennaradeild Háskólans á Akureyri, sem birtist í afmælisriti HA, með leyfi forseta, þar segir:

„Frá unga aldri mótast sjálfsmynd barns. Það lærir ekki aðeins hver það er, Björg eða Björn, heldur einnig hvað það er, stúlka eða drengur. Strax við fæðingu, eða þegar vitað er hvers kyns barnið er, bregst umhverfi þess mismunandi við, bleik föt eru t.d. keypt fyrir stúlkur og blá fyrir drengi.“

Í *Sálfræðibókinni* eftir Hörð Þorgilsson og Jakob Smára, sem kom út hjá Máli og Menningu 1993, segir í kaflanum um kynmótun, með leyfi forseta:

„Við höfum samt lítið breytt viðhorfum okkar til kynbundinnar framkomu. Þau birtast strax á fæðingardeildinni er við tölum um litlu dúlluna og allir vita að ekki getur verið átt við strák. Við tölum líka um stóran og stæltan strák en stóra og myndarlega stúlku.“

Síðar í þessum sama kafla:

„Þegar ljósmóðirin nefnir kyn barns á fæðingardeildinni ákveðst einnig það kynuppeldi sem það kemur til með að fá frá foreldrum. Þeir setja síðan mark sitt á það kynuppeldi sem barnið fær frá umhverfinu.“

Virðulegur forseti. Af þessu tilefni spyr ég hæstv. heilbrigðisráðherra:

1. Hvernig hefur sú hefð mótast á fæðingardeildum opinberra sjúkrastofnana að klæða nýfædd stúlkubörn í bleikt en drengi í blátt og auðkenna drengi með bláum armböndum og stúlkur með bleikum?

Jafnframt hvort ráðherra telji koma til greina að þessari hefð verði breytt.

[21:24]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina en hún hljóðar svo:

„1. Hvernig hefur sú hefð mótast á fæðingardeildum opinberra sjúkrastofnana að nýfædd stúlkubörn eru klædd í bleikt en drengir í blátt og þeir auðkenndir með bláum armböndum og stúlkur með bleikum?“

Eftir því sem næst verður komist er talið að aðgreining barna með litum eftir kynjum hafi byrjað upp úr 1955 á fæðingardeild Landspítalans. Fram að því höfðu nýfædd börn verið klædd í hvítt. Þegar leið á miðja síðustu öld fannst mörgum að umhverfið á fæðingardeildinni væri of stofnanalegt og smám saman fóru að koma litir. Þá var byrjað að aðgreina börn með armböndum og síðar voru bleikir og bláir saumar hafðir í fötunum. Síðustu áratugi hafa bleik eða blá föt verið notuð í auknum mæli. Auk þess hafa verið notuð bleik og blá teppi til að breiða yfir börnin og má geta þess að teppin hafa verið notuð fyrir bæði kynin óháð lit og kyni.

Við stofnun Fæðingarheimilisins í Reykjavík 1960 var tekin sú ákvörðun að hafa aðstöðu fyrir verðandi og nýorðnar mæður eins heimilislegar og kostur væri. Brýn þörf var fyrir stofnun Fæðingarheimilisins þar sem fæðingardeild Landspítalans annaði ekki eftirspurn eftir fæðingaraðstöðu. Jafnframt var talin þörf fyrir að fækka heimafæðingum, auka öryggi fæðinga og auka fjölbreytni og val foreldra við fæðingu. Öll aðstaðan á Fæðingarheimilinu var því meðvitað höfð heimilisleg. Þar voru öðruvísi húsgögn og litir á veggjum en á spítala og var það gert með það í huga að minnka stofnana- og spítalabrag á Fæðingarheimilinu til að gera andrúmsloftið innan veggja þess afslappað og heimilislegt enda var um heimili að ræða en ekki hefðbundna sjúkrastofnun. Hluti af þessum heimilisanda innan Fæðingarheimilisins var að klæða nýfædd börn í lituð föt, stúlkur í rósótt föt með rauðu ívafi og drengi í rósótt föt með bláu ívafi. Síðar urðu fötin meira blá og bleik og einnig voru fleiri litir á fötum ungbarna, svo sem gult, grænt og hvítt. Fyrrverandi forstöðukona Fæðingarheimilisins, Hulda Jensdóttir, lagði áherslu á heimilisanda eins og fyrr sagði og hluti af því var klæðnaður ungbarna.

Ráðuneytið leitaði til margra heilbrigðisstofnana varðandi efni fyrirspurnarinnar og kom fram hjá öllum yfirljósmæðrum að það að aðgreina ungbörn með mismunandi litum auðveldaði starfsfólki samskipti við foreldra og nýorðnar mæður, það gerði þeim kleift að tala um börnin í réttu kyni og því fylgir ákveðin virðing að kyngreina barn rétt. Hjá öllum stofnunum sem leitað var til kom fram að foreldrar réðu hvaða litir væru á fötum hins nýfædda barns og starfsfólk virti óskir foreldra. Allar þær ljósmæður sem rætt var við sögðu frá því að á fæðingardeild væru til föt í fleiri litum en bláu og bleiku, t.d. gul, græn og hvít.

Þá er það seinni spurningin, virðulegi forseti:

„2. Telur ráðherra koma til greina að þeirri hefð verði breytt á þann veg að nýfædd börn verði ekki aðgreind eftir kyni með bleikum og bláum armböndum og að þau verði framvegis klædd í hvítt eða aðra kynhlutlausari liti?“

Allir þeir sem rætt var við varðandi þessa fyrirspurn vöruðu sterklega við því að taka miðstýrða ákvörðun um hvaða litir ættu að vera á fötum nýfæddra barna. Það ætti fyrst og fremst að vera ákvörðun foreldra hvaða litur væri á klæðnaði nýfædds barns. Enginn viðmælenda kannaðist við að foreldrar væru óánægðir með fyrirkomulag á fötum nýfæddra barna, þvert á móti væru foreldrar ánægðir með fjölbreytnina og að eiga kost á að velja um mismunandi liti á fötum. Það mundi kosta 4 millj. kr. að skipta út öllum fötum og teppum á fæðingardeild Landspítalans. Formaður Ljósmæðrafélagsins kannaðist ekki við umræðu um aðgreiningu ungbarna eftir kynjum á fæðingardeildum. Hins

vegar hefur það alltaf verið ríkt í ljósmæðrum að hafa aðstæður verðandi og nýbakaðra mæðra sem heimilislegastar. Hluti af því er að nýfædd ungbörn eru klædd í lituð föt, oftast eru drengir klæddir í blátt og stúlkur í bleikt.

Virðulegur forseti. Svo að ég svari spurningunni hreint út þá kemur ekki til greina að ég fari að skipta mér af þessum hlutum. Ég tel reyndar að við getum verið afskaplega stolt af því hvernig að málum er staðið hjá okkur Íslendingum og það kemur fram í mörgu. Ég þekki það sjálfur af eigin reynslu, þó að það sé aukaatriði, hversu góð þjónusta er í boði. Við sjáum það af tölum um aðhlynningu og afkomu ungbarna að við erum meðal þeirra allra fremstu í heiminum. Ég held að fullyrða megi að fólk sé mjög ánægt með þjónustuna, þeir sem þurft hafa á henni að halda. Þó að örugglega megi gera ýmislegt til að bæta hana enn frekar tel ég ekki rétt að ráðherra skipti sér af þessum málum með beinum hætti. Þvert á móti á ráðherra að hrósa því (Forseti hringir.) sem oftast sem vel er gert á þessu sviði.

[21:29]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ef ég mætti færa inn í umræðuna örlítið úr reynslusjóði mínum sem gamals lífeðlisfræðings yrði ég glaður. Það er ákaflega vel þekkt í dýraríkinu og líka á meðal manna, og hefur verið sýnt fram á það með rannsóknum, að mismunandi litir höfða með ólíkum hætti til kynjanna. Mig langar að spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra og hv. fyrirspyrjanda hvort þau hafi leitað á náðir vísindanna til að skoða rannsóknir á því sviði hvað varðar lítil börn. Ég held að slíkar rannsóknir hafi verið gerðar.

Ef ég mætti líka greina frá reynslu minni sem föður tveggja stúlkna þá minnist ég þess þegar þær voru bráðungar að a.m.k. önnur þeirra laðaðist miklu meira að þeim lit sem hér er til umræðu en t.d. að bláu. Sú held ég að sé nú reynsla margra foreldra.

Mig langar líka að spyrja hv. fyrirspyrjanda: Hafa femínistar ekki gert bleikan lit að sínum einkennislit og m.a. haldið upp á afmælisdaginn minn, 19. júní, með því að væða ýmsar stofnanir og (Forseti hringir.) borgina alla þeim lit, mér til mikillar ánægju, herra forseti?

[21:30]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vildi gera stutta athugasemd til að ítreka það að í þessum sal eru margir jafnréttissinnar og ég vona að ég geti talist til þeirra. Að sama skapi meira en fagna ég því að hæstv. heilbrigðisráðherra ætli ekki að beita sér í þessu stóra bleika og bláa máli með því að fara að hlutast til um litina á göllunum. Ég held að það sé mikilvægara að foreldrarnir fái að ráða því.

Við þurfum bara að huga að því í þessu máli að hvort sem börnin eru klædd í bleika eða bláa galla snýst þetta um það að við foreldrarnir pössum upp á að þau fái jöfn tækifæri í lífinu og að við komum fram við þau, hvort sem þau eru stúlkur eða piltar, á sama hátt. Ég treysti því að það sé gert á opinberum (Forseti hringir.) fæðingardeildum.

[21:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að það sé einhver misskilningur á kreiki ef einhverjir taka það svo að það hafi einhvern tíma staðið til að foreldrar réðu því ekki hvernig þeir klæða börn sín og hvort þeir gefa stúlkum dúkkur og drengjum bíla. Það vakir ekki í þessari fyrirspurn eins og ég skil hana, heldur hitt hvort það sé ástæða til þess að hið opinbera ríði á vaðið með aðgreiningu fyrir sitt leyti. Að sjálfsögðu liggur það í hlutarins eðli að virða óskir foreldra strax á fæðingardeildum ef þær koma fram um það hvernig börnin skuli vera klædd.

Mér finnst fyrirspurnin fullgild og góð. Ég skil ekki alveg það fjaðrafok sem hún olli vegna þess að ég held að umræða um þessa hluti sem og marga aðra sambærilega sé góð, sjálfsagt mál að ræða og fara yfir. Aðgreiningin læðist víða aftan að okkur í þessum efnum, því miður. Hin kyngreinda veröld er ótrúlega föst í sessi með þeim afleiðingum sem við þekkjum á jafnréttisbaráttu kvenna. Þess vegna þakka ég hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að (Forseti hringir.) taka þetta mál upp.

[21:33]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka þessa umræðu og hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir greinargóð svör. Þau komu mér í sjálfu sér ekki á óvart. Ég hef fætt tvö börn sjálf og veit að það er vel tekið á móti ungbörnum og foreldrum á sjúkrastofnunum á Íslandi. Við getum verið stolt af þeim og því góða starfi sem þar er unnið.

Þegar drengurinn minn fæddist fyrir 27 árum var hann klæddur í rósóttan flúnnelsjakka en dóttir mín hins vegar í bleik föt þegar hún fæddist. Ég hef klætt dóttur mína í bleik föt í 12 ár og tek undir með hæstv. iðnaðarráðherra að bleiki liturinn er litur sem femínistar hafa upphafið, hafa tekið í þjónustu baráttu sinnar fyrir jöfnum rétti karla og kvenna. Ég hef tekið þátt í að upphefja bleika litinn og skammast mín ekki fyrir það. Ég er stolt af því.

Hins vegar breytir það ekki því að umræðan um það hvort aðgreining kynjanna strax við fæðingu hafi þau áhrif að stúlkur fái blíðara viðmót en drengir, stálinu sé meira stappað í drengi, talað með öðrum tóni við drengi en stúlkur á fyrstu dögunum, finnst mér skipta máli. Við þurfum að ræða það og skoða.

Já, hæstv. iðnaðarráðherra, ótal rannsóknir hafa verið gerðar á því á hvern hátt börn laðast að litunum eftir kyni og við hvað þau eru vanin. Ég ætla að gefa hæstv. iðnaðarráðherra eina grein sem ég vitnaði í áðan því til staðfestingar.

Varðandi síðan miðstýrða ákvörðun um það hvað er í boði á opinberum sjúkrastofnunum þætti mér hollt að við prófuðum að láta það bleika og bláa ganga úr sér og skilja eftir það græna og gula og athuga bara með sjálfum okkur hvort eitthvað mundi breytast og þá hvað. Væri það ekki holl æfing fyrir okkur? Ég er ekki að tala um einhverja (Forseti hringir.) miðstýrða ákvörðun að ofan, heldur einungis að við verðum að opna huga okkar fyrir því (Forseti hringir.) hvað það er sem hefur áhrif á það hvernig við komum (Forseti hringir.) fram við kynin.

[21:35]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Þetta er ágætisumræða og ég met það svo að enginn fari fram á það við mig að ég fari að hlutast til um það hvaða litir verða þarna á ferðinni. Hins vegar er ég í fyrirspurninni spurður hvort það komi til greina að þeirri hefð verði breytt á þann veg að nýfædd börn verði ekki aðgreind með kyni, með bleikum og bláum armböndum, og þau verði framvegis klædd í hvítt eða aðra kynhlutlausari litli. Það er skýrt kannað í fyrirspurninni hvort ég vilji hlutast til beint um þessi mál. Það er nokkuð sem ég vil ekki gera.

Ég held að það sé rétt að það komi fram, kom að vísu fram í svari mínu, að miðað við bestu heimildir sem ég hef hefur alltaf verið virtur réttur foreldra í þessu sem og flestu öðru sem snýr að þeim þegar á fæðingardeild er komið. Eins og ég nefndi held ég að því fagfólki sem heldur utan um þetta sé afskaplega vel treystandi til að gera það. Það er alveg ljóst hvað menn hafa reynt að gera á þessum stöðum. Menn hafa reynt að gera þessa staði eins heimilislega og þægilega og mögulegt er og hefur tekist það afskaplega vel svo að ekki sé dýpra í árinni tekið.

Varðandi jafnréttismálin almennt held ég að það skipti máli að við reynum að koma þannig fram við okkar börn að við ölum upp sjálfstæða einstaklinga. Sjálfstæðir einstaklingar velja það sem þeim finnst rétt og að sjálfsögðu eins og kemur fram hjá hv. þm. Ragnheiði Elínu eigum við (Forseti hringir.) að gefa fólki jöfn tækifæri, sama af hvoru kyni það er eða (Forseti hringir.) aðrar forsendur sem þar eru.

Umræðu lokið.

Styrking byggðalínu.

Fsp. SJS, 300. mál. — Þskj. 372.

[21:38]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég lagði fyrir nokkru fram þrjár tengdar fyrirspurnir til hæstv. iðnaðarráðherra sem allar varða raforkumál, skipulag raforkumarkaðarins og ekki síst flutningskerfið en reyndar einnig fleiri fyrirkomulagsatriði sem öll varða tilhögun og fyrirkomulag í raforkugeiranum. Hér er fyrri fyrirspurnin af tveimur sem svarað verður nú. Hún varðar flutningsgetu byggðalínu, spurninguna um öflugri hringtengingu orkukerfisins og kostnað sem væri því samfara að uppfæra byggðalínuna og auka þannig afhendingaröryggi raforkukerfis í heild. Það er skylt að geta þess að hv. þm. Ólöf Nordal var með fyrirspurn á dögunum sem kom inn á sama mál að nokkru leyti.

Þannig er mál með vexti að menn horfa nú mjög til þess hvernig staða þeirra er gagnvart afhendingaröryggi og afhendingarmöguleikum raforkukerfisins. Það getur skipt sköpum í sambandi við mögulega atvinnuuppbyggingu, og hefur reyndar lengi gert, að hafa fullnægjandi aðgang að nægjanlega öflugu dreifikerfi fyrir raforku. Það er sem sagt ekki nóg að orkan sé til í landinu og fáanleg á skaplegum kjörum — sem hefur mátt deila um hvort í boði hefur verið fyrir hinn almenna markað. Það er einn forréttindahópur sem allir vita hver er, stóriðjan, sem fær þar vildarkjör en hinn almenni markaður sætir öðru. Það er ekki alltaf nóg, heldur eru þess fjölmörg dæmi að menn hafa ósköp einfaldlega ekki getað fengið afhent rafmagn vegna takmarkaðrar flutningsgetu dreifikerfisins. Það á einkum við um hinn lágspenntari hluta þess og byggðalínuna og legg ég út af henni. Ég veit til að mynda eitt dæmi um loðnubræðslu sem ekki gat á sínum tíma tekið upp rafskautskatla vegna þess að það var ekki hægt að flytja rafmagnið á svæðið og menn urðu í staðinn að kynda upp með olíu. Ég sem sagt spyr hæstv. ráðherra:

1. Hversu mikla þörf telur ráðherra á að auka flutningsgetu byggðalínunnar og styrkja hringtengingu raforkunetsins?

2. Hver er áætlaður kostnaður við uppfærslu byggðalínunnar í 220 kV og hversu mikið mundi slík aðgerð bæta afhendingaröryggi í raforkukerfinu í heild?

[21:40]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég fagna þeim mikla áhuga sem er meðal þingmanna á orku og orkuflutningsgetu okkar landsmanna. Það mun mjög styðja iðnaðarráðherra í viðleitni sinni til að bæta það. Hv. þingmaður spyr:

1. Hversu mikla þörf telur ráðherra á að auka flutningsgetu byggðalínunnar og styrkja hringtengingu raforkunetsins?

Ég vil segja það alveg skýrt að ég er kominn á þá skoðun í gegnum það spurningaflóð sem á mér hefur dunið um þessi mál að það sé töluvert mikil þörf á því. Ég get sagt það — og ég vona að hv. þingmaður virði mér til vorkunnar að ég grípi til orðalags sem ráðherrum hefur verið tamt upp á síðkastið: Það er mín persónulega skoðun að uppbygging byggðalínunnar og styrking hringtengingarinnar sé næsta stórverkefni í orkumálum Íslendinga. Það er af ýmsum ástæðum sem ég segi það. Í fyrsta lagi tel ég að flutningskerfið sjálft og ýmsa anga út úr því þurfi að styrkja verulega. Ég nefni tvennt sem hv. þingmaður, af því að hann er mjög landsbyggðarvænn, hefði átt að spyrja mig líka að, í fyrsta lagi að það er auðvitað sá leggur sem liggur vestur á firði sem gerir það að verkum að hann er það vanbúinn að þar er afhendingaröryggi langminnst. Það er sannarlega partur af flutningsmannvirkjunum sem við þurfum að skoða ákaflega vel. Hefðin og reynslan sýna að sökum veðra og almenns náttúrufars á því svæði er það þar sem landsmenn búa við minnst afhendingaröryggi. Þetta þarf auðvitað að skoða í framtíðinni.

Hins vegar er ég líka þeirrar skoðunar að sá partur af flutningskerfinu sem kannski telst ekki til hinnar hefðbundnu byggðalínu, parturinn sem enn þarf að brúa, t.d. frá stað eins og Þorlákshöfn og upp í það kerfi sem liggur frá Þjórsá til Reykjavíkur sé hugsanlega næsta verkefni. Þar þarf að leggja sterka línu. Það geri ég ekki bara vegna þess að menn eru að tala þar mögulega um álver. Menn tala líka um þann stað sem mögulegan stað fyrir annars konar orkufrekan iðnað sem ekki mengar og ég get alveg trúað hv. þingmanni fyrir því að margra augu beinast að þeim stað.

Ég ímynda mér að það þurfi að skoða ákaflega vel.

Það sem veldur því kannski að ég tel þetta mikilvægt er, eins og hv. þingmaður sagði hérna áðan, að þess eru því miður dæmi að flöskuhálsar í kerfinu gera það að verkum að við getum ekki fullnýtt orkuvinnslugetu okkar. Mér var að vísu ekki kunnugt um það sökum æsku í starfi að þetta hefði reynst nauðsynlegt sem hv. þingmaður sagði, að það hefði staðið í vegi fyrir því að loðnubræðslur gætu tekið upp umhverfisvænni og betri orkuflutninga, þ.e. að þessir flöskuhálsar í kerfinu hefðu leitt til þess. Hitt liggur alveg fyrir að t.d. hefur þurft að skerða framleiðslu í Blöndu og annað liggur fyrir sem ég held að skipti miklu máli, að þróunin sé sú samkvæmt spám sem hafa verið settar fram að afrennsli af jöklum verði miklu meira á næstu árum. Það er líklegt að það muni aukast á næstu áratugum um kannski 10% sem þýðir að það er hugsanlega hægt miðað við fjárfestinguna sem þegar liggur í virkjunum að framleiða töluvert meira af rafmagni. Þá þurfum við hins vegar að hafa kerfi sem getur flutt þessa orku. Það er einfaldlega ekki svo í dag. Þess vegna hef ég sagt það áður í þinginu að það er hugsanlega hagkvæmasti virkjunarkosturinn sem völ er á í dag að verja 2–3 milljörðum kr. í að byggja upp hringtenginguna til að geta nýtt þetta. Þá verðum við okkur úti um töluvert meiri orku án þess að þurfa að ráðast í nokkurs konar raskanir á umhverfi.

Hv. þingmaður spyr mig síðan um kostnaðinn við að uppfæra byggðalínuna í 220 kV og hversu mikið slík aðgerð mundi bæta afhendingaröryggið í raforkukerfinu.

Upplýsingar Landsnets segja að endurbygging byggðalínunnar úr 132 í 220 kV kosti 22 milljarða kr. Það mundi auka flutningsgetu hennar um 100 megavött. Ef við mundum hins vegar byggja algerlega nýjan byggðalínuhring, 220 kV miðað við 300 megavött, mundi það kosta 34 milljarða kr. Það liggur alveg ljóst fyrir að þetta þurfa menn að vega á móti kostnaðinum við nýjar virkjanir og mér er næst að halda að þetta sé álitlegasti virkjunarkosturinn ef svo mætti að orði kveða.

[21:46]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin, mér fundust þau jákvæð. Hæstv. ráðherra er áhugasamur um þetta mál og ég er honum í raun hjartanlega sammála. Ég held að það sé ákaflega spennandi kostur að skoða vandlega hvort það sé ekki einfaldlega góð og skynsamleg og jafnvel bara mjög arðbær fjárfesting að byggja upp byggðalínuna, styrkja þannig stórlega hringtengingu raforkunetsins og auka verulega afhendingaröryggið. Um leið tryggjum við miklu meira jafnræði milli aðila hvar sem þeir eru á hringnum að eiga kost á raforku á sambærilegum kjörum.

Það liggur fyrir að það veldur vandræðum í dag við að semja um hluti eins og t.d. afhendingu raforku til aflþynnuverksmiðjunnar á Akureyri að dreifikerfið er ekki nógu sterkt. Menn ráku sig hastarlega á það um daginn að flutningsgeta byggðalínunnar skiptir sköpum hvað varðar afhendingaröryggi þegar spennir við Sultartanga brann yfir og allt tiltækt afl var keyrt að norðan og austan á suðvesturhornið eftir byggðalínunni. Það hefði mátt vera meira ef hún hefði flutt það þannig að ýmis slík rök mæla með því að ráðast í þetta. Við ræðum það kannski betur þegar kemur að næstu fyrirspurn sem einmitt lýtur að því hvernig eignarhaldi og rekstri þessa sama dreifikerfis væri best fyrir komið.

Ég tek undir að það þarf líka að huga sérstaklega að leggjunum á vestur- og norðausturhorninu, þ.e. línunni frá Kröflu á Kópasker og jarðstreng þaðan áfram austur í Þistilfjörð og síðan alla leið á Bakkafjörð ef ég man rétt. Þar er lítil afgangsflutningsgeta. Allt miðar þetta að því sama, að menn standi sem jafnast að vígi hvar sem er á landinu að þessu leyti. Um leið og flutningsgeta byggðalínunnar vex opnast gríðarlegir möguleikar á að tengja inn á hana fleiri virkjanir vítt og breitt, smærri virkjanir, og það eykur afhendingaröryggið og dregur úr þörfinni fyrir varaafl á viðkomandi svæðum þannig að það vinnst mjög margt í leiðinni og menn slá margar flugur í einu höggi með aðgerð af þessu tagi.

[21:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég held að við hv. þingmaður séum alveg sammála um þetta. Ég verð að viðurkenna eins og ég sagði í fyrra svari mínu áðan að fyrst og fremst fyrirspurnir hv. þingmanna til mín um þessi efni hafa opnað augu mín fyrir þeim möguleikum sem liggja í þessu, þ.e. að styrkja verulega flutningskerfið og hugsanlega að nýta fjárfestinguna í virkjunum miklu betur en gert er núna.

Ég get trúað hv. þingmanni fyrir því að það er ekki auðvelt að draga upplýsingar um þetta út úr ríkiskerfinu, hugsanlega vegna þess að menn vilja standa á bremsunum. Þeir gera sér grein fyrir því sem vinna eftir raforkulögunum að þar eru ákvæði sem beinlínis kveða á um skyldur þeirra, að fara heldur gætilega í þessum efnum vegna þess að þegar upp er staðið eru það iðnaðurinn, atvinnulífið og einstaklingarnir í landinu sem bera kostnaðinn af uppbyggingunni. Menn verða að gæta þess ákaflega vel að leggja ekki of mikið fé í uppbygginguna á þessu kerfi umfram þarfirnar.

Hins vegar er alveg hárrétt sem hv. þingmaður sagði, þetta er spurning um jafnræði. Ég nálgast þetta svolítið út frá þeirri einbeittu og háleitu stefnu ríkisstjórnarinnar sem ég þreytist ekki á að hafa uppi, bæði við kollega mína og þingið, að gera landið allt að einu atvinnu- og búsvæði. Það er nokkuð sem ekki mun takast á einu kjörtímabili, ég geri mér alveg grein fyrir því. Lykilatriðið í því er að tryggja öllum aðgang að grunngæðum eins og þeim að geta fengið afhenta orku. Ég tel að enn um langa hríð verði uppbygging atvinnulífs á landsbyggðinni töluvert tengd orkuvinnslu og þá held ég ekki endilega hinni hefðbundnu stóriðju. Ég verð einfaldlega var við það í starfi mínu sem iðnaðarráðherra að áhuginn á Íslandi og hinni grænu orku eykst mjög verulega hjá fyrirtækjum sem eru í hátækniiðnaði. Enn sem komið er beinist hann einkum að suðvesturhorninu en menn eru líka farnir að skoða annað og ríkisstjórnin er farin að ýta þessum möguleikum að öðrum (Forseti hringir.) en þá verðum við að geta afhent þeim orkuna.

Umræðu lokið.

Eignarhald Landsnets.

Fsp. SJS, 302. mál. — Þskj. 374.

[21:50]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Hér kemur fyrirspurn nr. tvö í röð þriggja sem ég hef, eins og áður sagði, lagt fyrir hæstv. iðnaðarráðherra og varða fyrirkomulag, skipulag og eignarhald í orkugeiranum. Að þessu sinni er spurt um eignarhald á fyrirtækinu Landsneti eða öllu heldur hvernig fyrir verði komið eign og rekstri hins háspennta hluta dreifikerfisins. Það er skoðun mín, hefur lengi verið og var frá byrjun, að úr því að menn lentu úti í þessum aðskilnaði á orkumarkaði á annað borð með innleiðingu Evróputilskipunar sem áskilur aðskilnað framleiðslu, flutnings og síðan dreifingar og smásölu hefði ríkið að sjálfsögðu átt að sjá um rekstur dreifikerfisins um veginn fyrir orkuna um landið og það sé heppilegasta fyrirkomulagið.

Önnur leið var valin og orkufyrirtækin lögðu inn í fyrirtækið Landsnet dreifikerfi sín eða þá hluta flutningskerfisins sem þeir áttu. Það voru fyrst og fremst Landsvirkjun, Rafmagnsveitur ríkisins og Orkubú Vestfjarða sem það gerðu og í raun eingöngu í byrjun en síðan mun fyrirtækið Orkuveita Reykjavíkur hafa lagt eitthvað lítillega inn sem þýðir að það á lítils háttar eignarhlut í fyrirtækinu.

Spurningin lýtur að því hver afstaða hæstv. ráðherra sé til þess að ríkið leysi nú til sín Landsnet í gegnum eignarhald sitt á orkufyrirtækjum sem eiga það fyrirtæki að uppistöðu til, þ.e. ríkið á nú eitt alla Landsvirkjun, Rafmagnsveitur ríkisins og Orkubú Vestfjarða þannig að það er eingöngu hinn óverulegi eignarhlutur Orkuveitu Reykjavíkur sem aðrir aðilar eiga í fyrirtækinu Landsnet. Það stendur vel á og ber vel í veiði ef menn vilja endurskoða þetta fyrirkomulag. Þetta kostar enga peninga heldur mundi ríkið leysa til sín að þessu leyti eign sína í þessum stóru orkufyrirtækjum og reka eftirleiðis sjálft flutningskerfið til að tryggja aftur jafnræði, til að aftengja með öllu hagsmuni framleiðendanna annars vegar og smásöludreifingaraðilanna hins vegar til að tryggja fullnægjandi afhendingaröryggi, til að tryggja að arðsemiskrafa einkaaðila — eða aðila þó í opinberri eigu sé sem lýtur einkaréttarlegum ákvæðum, m.a. um arðgreiðslur — skapi ekki þá hættu að menn dragi við sig nauðsynlega endurnýjun og uppbyggingu og fjárfestingar til að greiða arð út úr fyrirtækinu, ég tala nú ekki um ef þeir tímar gengju einhvern tíma í garð að einkaaðilar kæmu þarna að málum. Þá hraða sporin mjög samanber reynslu t.d. Breta af því að einkavæða járnbrautarteina, samanber reynslu manna annars staðar sem hafa einkavætt dreifikerfi raforku. Hér eru miklir hagsmunir í húfi þannig að ég er spenntur að heyra hvort (Forseti hringir.) svör hæstv. ráðherra verða jafnjákvæð í þessari fyrirspurn og hinni næstu á undan.

[21:53]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þetta fannst mér ákaflega athyglisverð spurning hjá hv. þingmanni og þó miklu fremur rökstuðningurinn fyrir henni. Ég áttaði mig ekki á því fyrr en hv. þingmaður rökstuddi tilefni spurningarinnar að hann er ekki einungis að velta fyrir sér jafnræðisspurningunni sem vissulega vaknar af strúktúrnum sem er á eignarhaldinu heldur virðist hann halda því fram að þetta eignarhald og arðsemiskröfur sem gerðar eru til fyrirtækisins, þá væntanlega með hagsmuni núverandi eigenda í huga, leiði til þess að verðið fyrir flutninginn sé hærra en það þurfi að vera. Ég hafði ekki áttað mig á því að síðarnefnda tilefnið væri uppi vegna þess að ég hef ekki litið svo á. Þannig er að samkvæmt lögum og reglugerðum er að vísu alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að það má gera kröfur á ákveðna ávöxtun fjármagnsins sem í þessu liggur. Það er hins vegar mjög strangt eftirlit með öllu verkinu. Það er þannig í dag.

Ég hygg að ástæðan fyrir því, svo að ég komi fyrst að því, að þetta fyrirkomulag var haft á sem auðvitað má segja að hafi við fæðingu Landsnets orkað tvímælis hafi einfaldlega verið að flutningsvirkin voru að megninu til í eigu Landsvirkjunar og hluti af efnahagsreikningi fyrirtækisins. Ég ímynda mér að menn hafi talið að það ylli minnstri röskun á efnahag Landsvirkjunar á þeim tíma að gera það með þessu lagi og halda þar með þessum eignum innan efnahagsreiknings samstæðunnar.

Þegar maður skoðar uppbygginguna á eignarhaldi Landsnets blasir við að það er að öllu leyti í eigu helstu viðskiptavina. Stærsti viðskiptavinurinn sem er Landsvirkjun á þarna 69,44%. Ég skal fyrstur manna viðurkenna að uppbygging eignarhalds á þjónustufyrirtæki af þessu tagi mundi sennilega aldrei vinna fegurðarsamkeppni. Menn gerðu sér grein fyrir þessu sem truflar hv. þingmann þegar Landsnet var stofnað árið 2004. Í löndum eins og Noregi og Svíþjóð er eignarhald flutningsfyrirtækisins t.d. hjá ríkinu og ég trúi að það sé það sem hv. þingmaður vísar hér til.

Það var þrennt sem menn gerðu á sínum tíma þegar í þetta var farið. Rík skylda var lögð í lögum á fyrirtækið að gæta hlutleysis. Það þarf að fullnægja ákveðnum kröfum sem eru bundin í lög og þar segir m.a. að stjórn fyrirtækisins skuli vera í einu og öllu sjálfstæð gagnvart öðrum fyrirtækjum sem stunda vinnslu og dreifingu. Það verður að kappkosta að gæta í hvívetna jafnræðis við starfrækslu félagsins og það verður að vera fjárhagslega óháð einstökum eigendum. Þó að svona reglur séu í lögum geri ég mér algerlega grein fyrir því að samt sem áður er alltaf hætta á hinum ósagða þrýstingi sem hvergi er tjáður með opinberum hætti. Til að setja enn frekar undir þennan leka er það lögum samkvæmt ekki eigandinn heldur iðnaðarráðherra sem skipaði stjórn fyrirtækisins. Þetta ætti samkvæmt forminu að tryggja að ekki kæmi óeðlileg afstaða millum eigandans og fyrirtækisins. Við getum síðan skoðað raunveruleikann.

Maður á kannski ekki að draga einstaka embættismenn inn í umræður af þessu tagi. Ég verð samt sem áður að segja í tilefni umræðna sem hafa komið fram í fjölmiðlum á þessu ári og varða stóriðju að mér hefur þótt forstjóri Landsnets taka mjög afdráttarlaust og sjálfstætt á hlutum, tala ærlega og segja sína meiningu með þeim hætti að ég ímynda mér að ýmsum þeim sem eru í forustu fyrir orkufyrirtækjunum og hugsanlega stóriðjufyrirtækjum í landinu sem áttu hlut að því máli hafi þótt meira en nóg um. Ég verð að segja að mín reynsla af Landsneti er þannig að ég hef á því fyrirtæki mikinn dyn. Mér finnst það vera vel und-

irbúið undir framtíðina. Það veit hvaða verkefni liggja fyrir, það veit með hvaða hætti það hyggst ráðast í þau. Það eyðir nú þegar miklum peningum í að styrkja og bæta flutningskerfið þannig að ef ég kem nú að svari mínu er þetta nokkuð sem ég væri alveg til í að skoða en mig skortir samt sem áður hin skýru rök fyrir því að þetta sé nauðsynlegt núna.

[21:59]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Já, þetta var í sjálfu sér ágætt svar og alljákvætt en þó alls ekki eins jákvætt og við hinni fyrri fyrirspurn. Ég tek það fram í fyrsta lagi að ég hef ekkert misjafnt um fyrirtækið Landsnet að segja og ég hef engar efasemdir um að þar reyni menn að standa sig vel. Mér eru í öðru lagi mjög ljósir þeir kínamúrar sem menn reyndu að byggja inn í lögin — ég var þá í iðnaðarnefnd og tók þátt í því — og að aðrir menn skuli sitja í stjórn og allt þetta, en orkubransinn á Íslandi er lítill heimur sem við vitum að gríðarlega stórir hagsmunir eru á bak við og getur verið þrýstingur á það frá einstökum stórum eigendum, framleiðendum og hagsmunaaðilum að uppbygging eða eitthvað annað taki mið af þeirra ríku hagsmunum. Við skulum muna eftir orkufyrirtækjunum sem ekki eiga þarna eignaraðild. Það er alveg skiljanlegt að þau spyrji hvort þau séu kannski heldur sett hjá.

Ég held því ekki fram að svo hafi verið gert, ég tek það fram, en með hinni aðferðinni, að ríkið ósköp einfaldlega leysti þetta til sín, ætti þetta og ræki væri væntanlega auðvelt að tryggja að engar grunsemdir, enginn núningur, engar efasemdir væru uppi um að ekki væri reynt að gæta fyllsta jafnræðis. Að hafa þetta í þessu rekstrarformi felur í sér arðsemiskröfu því að það á að reka þetta eins og hvert annað fyrirtæki sem á að skila afgangi. Það er ekki bara spurning um kostnað, að það geti þá verið dýrara. Ríkið getur séð að það fái arðinn með öðrum hætti en endilega í formi peningagreiðslna. Það geta líka verið fólgnar í því hættur eins og ég kom hérna inn á. Rekstur flutningskerfisins er ekki samkeppnisrekstur, það er bara eitt flutningskerfi og það er viðurkennt og það er þarna á milli samkeppnisþáttanna, framleiðslunnar og síðan aftur dreifingarinnar þannig að ríkið getur gert þetta ef því sýnist svo og getur haft fyrir því ýmis þjóðhagsleg rök eins og þau sem við ræddum einmitt áðan. Það geta verið umhverfisástæður, afhendingaröryggi, jafnræðissjónarmið og margt fleira sem kemur inn í (Forseti hringir.) og gæti gert það að verkum að skynsamlegasta fyrirkomulagið væri ríkisrekstur á þessu rétt eins og varð niðurstaðan annars staðar á Norðurlöndunum.

[22:01]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður bendir á hlut sem er einkenni íslensks samfélags og sem við eigum alls staðar við að glíma. Það er návígið. Auðvitað er þetta rétt sem hv. þingmaður segir, það er giska stutt á millum þeirra sem mestu ráða í orkubransanum eins og hann kaus að nefna það og þeirra sem reka flutningsnetið. Bara til að segja það alveg hreint út, auðvitað hefur Landsvirkjun alltaf borið ægishjálm yfir allan markað og a.m.k. getað ráðið því sem hún hefur viljað ráða — þangað til núna. Það er bara svo einfalt mál.

Ég verð samt sem áður að segja að ég hef úr fjarlægð og líka af kynnum dáðst að Landsneti fyrir hvað það er sjálfstætt. Hættan er samt sem áður fyrir hendi. Þessari spurningu hefði kannski hv. þingmaður frekar átt að beina til hæstv. fjármálaráðherra sem fer með þessi mál. Ég get sagt honum það sem mína persónulegu skoðun að mér fyndist æskilegt að í framtíðinni yrði þetta gert skýrara. Ég skal líka segja honum á hvaða tímapunkti ég tel að það komi að því að við þurfum að taka afstöðu til þess. Það tengist fyrirspurn sem hv. þingmaður hefur áður varpað til mín um það sem kalla má þriðja orkupakka Evrópusambandsins. Það sem mér finnst áhugaverðast eru gleggri skil á millum þeirra sem sjá um flutninginn annars vegar og hins vegar samkeppniseininganna. Þetta er enn þá í tillöguformi, þetta er í einhverju skæklatogi milli ráðherraráðsins og Evrópuþingsins. Við vitum ekki hver niðurstaðan verður.

Eins og ég upplýsti víst þingmanninn um áður eru valkostir í því. Þeir eru, eins og ég þekki þá enn þá, ekkert mjög þekkilegir, finnst mér. Þeir eru viðunandi. En það getur komið að því að við þurfum að ganga alla þessa leið og til að upplýsa þingmanninn um hvað það kostar okkur er mér sagt að það kosti ekkert mjög mikið, þ.e. þegar hlutur Orkuveitunnar var metinn inn í fyrirtækið um daginn þegar hún hætti að leigja línurnar og setti þær inn í það var það ekki metið á nema 6 milljarða (Forseti hringir.) sem er auðvitað fáránlega lágt en menn sem eru mér miklu framar að speki á sviði hagfræði gerðu það.

Umræðu lokið.

Út af dagskrá voru tekin 7., 9., 18. og 24. mál.

Fundi slitið kl. 22:04.

---

38. FUNDUR

fimmtudaginn 6. desember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Þingsköp Alþingis, frv., 293. mál, þskj. 333. — Frh. 1. umr. (Atkvgr.)

2. Skýrsla forsætisráðherra um starfsemi Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar. — Ein umr.

3. Fjáraukalög 2007, stjfrv., 103. mál, þskj. 303, frhnál. 393, brtt. 274, 275, 394 og 395. — 3. umr.

4. Lánasýsla ríkisins, stjfrv., 87. mál, þskj. 379. — 3. umr.

5. Fjármálafyrirtæki, stjfrv., 181. mál, þskj. 194, nál. 349. — 2. umr.
6. Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, stjfrv., 95. mál, þskj. 95, nál. 358, brtt. 359. — 2. umr.
7. Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, stjfrv., 76. mál, þskj. 76, nál. 348. — 2. umr.
8. Málefni aldraðra, stjfrv., 143. mál, þskj. 152, nál. 323. — 2. umr.
9. Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, stjfrv., 182. mál, þskj. 195, nál. 324. — 2. umr.
10. Hafnalög, stjfrv., 93. mál, þskj. 93, nál. 330. — 2. umr.
11. Siglingalög, stjfrv., 88. mál, þskj. 88, nál. 327, brtt. 328. — 2. umr.
12. Skipan ferðamála, stjfrv., 92. mál, þskj. 92, nál. 329. — 2. umr.
13. Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, stjfrv., 90. mál, þskj. 90, nál. 378. — 2. umr.
14. Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, stjfrv., 128. mál, þskj. 129, nál. 388, brtt. 389. — 2. umr.
15. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 268. mál, þskj. 298, nál. 396. — Síðari umr.
16. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 269. mál, þskj. 299, nál. 397. — Síðari umr.

Fjarvistarleyfi:
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.

Athugasemdir um störf þingsins.
Aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja.

[10:33]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil gera þinginu grein fyrir þeirri yfirlýsingu sem ríkisstjórnin gaf í gær um aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja. Yfirlýsingin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

1. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er lögð áhersla á að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja með því að draga úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu. Fyrsta skref í þessa átt var stigið sl. sumar þegar tekjutenging launatekna 70 ára og eldri við lífeyri almannatrygginga var að fullu afnumin. Áætlað er að árlegur kostnaður ríkissjóðs vegna þessa nemi 600–700 millj. kr.

2. Ríkisstjórnin hefur þegar hafið undirbúning frekari aðgerða sem koma til framkvæmda í áföngum á árunum 2008–2010.

3. Ríkisstjórnin hefur nú ákveðið að eftirfarandi aðgerðir verði lögfestar að hennar frumkvæði á vorþingi:

Skerðing tryggingabóta vegna tekna maka verður afnumin frá og með 1. apríl 2008. Áætlaður kostnaður er 1.350 millj. kr. árið 2008 og 1.800 millj. kr. á heilu ári.

Gripið verður til sérstakra aðgerða til að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta frá og með 1. apríl 2008. Áætlaður kostnaður er 345 millj. kr. árið 2008 og 460 millj. kr. á heilu ári.

Vasapeningar vistmanna á stofnunum verða hækkaðir úr 28.500 í 36.500 kr. á mánuði, eða um 30%, frá og með 1. apríl 2008. Áætlaður kostnaður er 35 millj. kr. árið 2008 og 50 millj. kr. á heilu ári.

Frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára verður hækkað í allt að 100 þúsund kr. á mánuði frá 1. júlí 2008. Jafnframt mun ríkissjóður tryggja að ellilífeyrisþegar fái að lágmarki 25 þúsund kr. á mánuði frá lífeyrissjóði frá 1. júlí 2008. Aðgerðir sem skila öryrkjum sambærilegum ávinningi verða undirbúnar í tengslum við starf framkvæmdanefndar um örorkumat og starfsendurhæfingu. Áætlaður kostnaður er 1.000 millj. kr. árið 2008 og 2.000 millj. kr. á heilu ári.

Skerðing lífeyrisgreiðslna vegna innlausnar séreignarsparnaðar verður afnumin frá 1. janúar 2009. Áætlaður kostnaður er um 30 millj. kr.

4. Kostnaður vegna þessara aðgerða er talinn nema 2.700 millj. kr. árið 2008 og 4.300 millj. kr. á heilu ári. Samanlagt nemur því heildarkostnaður vegna ákvarðana núverandi ríkisstjórnar til að bæta kjör aldraðra og öryrkja um 5.000 millj. kr. á ári. Í samræmi við þessa niðurstöðu mun ríkisstjórnin beita sér fyrir nauðsynlegri hækkun á framlögum til þessara málaflokka við 3. umræðu um fjárlög fyrir árið 2008.

5. Unnið er að heildarendurskoðun almannatryggingakerfisins með það fyrir augum að frekari aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja komi til framkvæmda á árunum 2009 og 2010. (Forseti hringir.)

Þessi yfirlýsing vildi ég að væri þingheimi heyrumkunn og hef því lesið hana hér upp. (Forseti hringir.) Ég vil geta þess að hæstvirtir utanríkis- og félagsmálaráðherrar eru uppteknar við skyldustörf annars staðar og geta því ekki tekið þátt í þessari umræðu.

[10:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er að sjálfsögðu ánægjulegt að hæstv. ríkisstjórn hefur hrokkið upp af dvalanum og sýnir lit í þessum efnum en það veldur miklu vonbrigðum hve seint það gerist og hve litlu það skilar. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Frjálslynda flokksins lögðum til við 2. umr. fjárlaga að 5 milljarðar kr. færu í þennan málaflokk strax á næsta ári. Það var því miður fellt. Það sem hér er kynnt er til muna minna og kemur til framkvæmda í áföngum frá og með næsta ári og árinu 2009.

Þetta eru því miður allt of litlar og götóttar aðgerðir því að fjölmargir hlutir hafa þróast með þeim hætti á undanförnum missirum að kjör aldraðra og öryrkja skerðast en batna ekki. Má þar nefna t.d. stórhækkaðan lyfjakostnað, kostnað í heilbrigðiskerfinu, m.a. á að hækka komugjöld um 160 millj. kr. á næsta ári samkvæmt fjárlagafrumvarpi. Að sjálfsögðu er það tilfinnanlegt, ekki síst fyrir þessa hópa sem þurfa að reiða sig mikið á þjónustu þess kerfis. Húsnæðiskostnaður hefur hækkað gríðarlega og er að sjálfsögðu tilfinnanlegastur fyrir tekjulága hópa samfélagsins. Þar eru engar aðgerðir boðaðar, hvorki hækkun vaxtabóta né stuðningur við sveitarfélögin til að hækka húsaleigubæt-

ur. Öryrkjar með börn á framfæri sem að sjálfsögðu eru margir í þessum hópi standa frammi fyrir því að barnabætur munu rýrna á næsta ári en ekki hækka eins og ætla hefði þó mátt af hástemmdum kosningaloforðum stjórnarflokkanna, a.m.k. Samfylkingarinnar.

Herra forseti. Maður fagnar því með blendnum tilfinningum að ríkisstjórnin sýni þennan lit, að hún vakni af dvalanum, en vonbrigðin eru að sjálfsögðu þau að það skuli skila svona litlu, að þetta skuli vera svona lítið, svona seint og svona götótt.

[10:38]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Við framsóknarmenn fögnum auðvitað öllum kjarabótum til þeirra sem minna hafa. Á síðasta kjörtímabili var dregið verulega úr tekjutengingum maka og frítekjumarkið hækkað þannig að þessi aðgerð er í sjálfu sér prýðileg. Það er 5 milljarða innspýting í hagkerfið að vísu en ekki til hópa sem eru í eyðslu eða þenslu þannig að því ber að fagna.

Það sem ég óttast kannski í þessu er að enn séu skildir eftir þeir hópar sem sárast eru settir og erfiðast eiga. Samfylkingin sagði fyrir kosningar: Við viljum að eldri borgarar fái lífeyri sem dugar fyrir framfærslu. Ég hygg að þrátt fyrir þessa ágætu aðgerð séu einstaklingar bæði meðal aldraðra og öryrkja sem eru einir, sem geta ekki aflað sér tekna, hafa bara bæturnar, sem fá lítið sem ekkert af þessari upphæð. Þeir sitja áfram eftir.

Nú tel ég mikilvægast að bæta kjör þeirra sem verst eru settir hvar sem þeir eru í þjóðfélaginu. Kjarasamningar eiga auðvitað að snúast um að bæta og jafna kjör karla og kvenna á vinnumarkaði, en ég vil segja að ríkisstjórnin verður svo auðvitað að gá að sér því að versti þjófur sem til er, sem fer beint í veskið, er verðbólgan á Íslandi, háu vextirnir, þeir sem eru núna að taka lífskjörin og launin frá barnafólkinu okkar, unga skulduga fólkinu. Þess vegna er mér áhyggjuefni hin daufgerða ríkisstjórn sem ekki hefur unnið að því að halda verðbólgunni í skefjum. Við styðjum, eins og við höfum gert þegar við sitjum í ríkisstjórn, kjarabætur til aldraðra og öryrkja. Við framsóknarmenn börðumst fyrir því og stigum stór tímamótaskref á síðasta kjörtímabili (Forseti hringir.) og þess vegna leggjumst við ekki gegn þessari aðgerð heldur fögnum henni en minnum á hina hópana sem erfitt eiga.

[10:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Í þeim aðgerðum sem hæstv. forsætisráðherra hefur hér kynnt er greinilega lögð áhersla á að bæta kjör þeirra sem verst eru settir umfram aðra og við fögnum því, þingmenn Frjálslynda flokksins. Við minnum á tillögur okkar á þskj. 10, í frumvarpi til breytinga á lögum um almannatryggingar, þar sem við leggjum einmitt til það sem er uppistaðan í boðuðum tillögum ríkisstjórnarinnar, að afnema tengingu tekna lífeyrisþega við tekjur maka. Við leggjum líka til að afnema skerðingu bóta lífeyrisþega vegna séreignarlífeyrissparnaðar. Við fögnum því sérstaklega að ríkisstjórnin hefur tekið undir þessar tillögur okkar og ákveðið að flytja þær í sérstöku frumvarpi og bendum á að ef það skyldi vefjast fyrir ríkisstjórninni að koma saman textanum er hann hér í þingskjölum.

Ég vil spyrja, virðulegur forseti, vegna þess sem fram kemur í 3. tölulið um skerðingu tryggingabóta vegna tekna maka sem verði afnumin hvort þar sé eingöngu átt við atvinnutekjur eða hvort þar sé líka átt við skerðingu vegna lífeyristekna maka.

Ég minni á, virðulegur forseti, að þetta er áfangi á réttri leið en það þarf að gera betur. Við tökum undir þau sjónarmið og bendum á tillögur okkar um viðbótarpersónuafslátt til lágtekjufólks og hvetjum ríkisstjórnina til að kynna sér þær tillögur. Ég hygg að það séu bestu tillögurnar sem völ er á til að bæta enn frekar og jafna lífskjör á Íslandi.

[10:42]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Hér hafa verið kynnt mikilsverð skref í átt til réttarbóta í þágu aldraðra og öryrkja. Það hefur verið gert með marktækum hætti sem ég þakka fyrir og fagna. Hér er um að ræða að tekjutryggingar maka verði afnumdar, frítekjumark hækkað mjög verulega, lífeyrir þeirra lægst settu og verst settu hækkaður og ýmis önnur úrræði eru þar á blaði.

Hæstv. forsætisráðherra hefur látið það koma fram í viðtölum við fjölmiðla, og væntanlega hér áðan líka, að þetta séu fyrstu skrefin og þeim aðgerðum sem snúa að þessum hópum í þjóðfélaginu, öldruðum og öryrkjum, sé hvergi nærri lokið. Það er rétt að margt vantar í þessa áætlun og þessar aðgerðir og þær verða gerðar í áföngum en hér er um að ræða mjög veglega fjárveitingu í þennan málaflokk, hækkun upp á 5 milljarða kr. á ársgrundvelli þegar allt er komið til framkvæmda. Ég lýsi því yfir að stórt, afdrifaríkt og ánægjulegt skref er hér stigið sem ég þakka fyrir og fagna.

[10:44]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hæstv. forsætisráðherra hefur tilkynnt um áform ríkisstjórnarinnar til að bæta enn meira hag aldraðra og öryrkja. Á síðasta kjörtímabili hafa verið tekin stór skref í þessa veru og hagur lífeyrisþega hefur að sama skapi batnað. Þannig hafa á síðustu árum lífeyrisgreiðslur hækkað, tekjutengingar við eigin tekjur og tekjur maka verið minnkaðar og greiðslur úr lífeyrissjóði hafa minni áhrif á lífeyri almannatrygginga.

Þess er skemmst að minnast að rétt fyrir síðustu jól var samþykkt á hinu háa Alþingi frumvarp um breytingar á almannatryggingalögum í kjölfar samkomulags við Landssamband eldri borgara sumarið 2006. Það fól í sér hækkun sem nam um 11 milljarða tilfærslu til öryrkja og aldraðra á ársgrundvelli. Um næstu mánaðamót mun síðasti hluti samkomulagsins taka gildi.

Á sumarþingi var sérstaklega komið til móts við kröfur eldri borgara og hagsmuni atvinnulífsins, að atvinnutekjur þeirra sem eru orðnir 70 ára hefðu ekki áhrif á rétt til lífeyris frá Tryggingastofnun ríkisins. Nú er gengið skrefinu lengra og ákveðið 100 þús. kr. frítekjumark til þeirra sem eru á aldrinum 67–70 ára.

Í tillögum ríkisstjórnarinnar sem kynntar voru í gær er

enn eitt skrefið tekið. Þau baráttumál lífeyrisþega að horfa á sjálfstæðan rétt hvers og eins til lífeyris án tillits til tekna maka eru í höfn. Hér eftir hafa hvorki lífeyristekjur né atvinnutekjur maka áhrif á rétt lífeyrisþega. Hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni til upplýsingar gekk það í gildi um síðustu áramót að lífeyristekjur maka hafi ekki áhrif á rétt til lífeyris hjá hinum makanum. Þetta mun sérstaklega hafa áhrif á konur sem hafa yfirleitt lægri tekjur en makar þeirra.

Þá er jafnframt lagt til, eins og kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra, að innlausn séreignarsparnaðar mun frá 1. janúar 2009 ekki hafa áhrif til skerðingar lífeyristekna og vasapeningar vistmanna munu hækka um 30%. Árlegur kostnaður ríkissjóðs vegna boðaðra breytinga á högum lífeyrisþega er um 4,3 milljarðar kr. á ársgrundvelli. Þannig hefur á einu ári verið sett inn aukið fjármagn sem nemur 15 milljörðum kr. á ári til að bæta (Forseti hringir.) hag lífeyrisþega.

[10:46]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vek athygli á því að á eftir verða hér umræður um Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar. Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa ítrekað farið þess á leit að fá í hendur þá samninga sem þróunarfélagið hefur gert um sölu á almannaeignum. Við hefðum viljað að þessir samningar yrðu kynntir millilliðalaust í nefndum þingsins, skatta- og efnahagsnefndinni og fjárlaganefndinni. Þetta hefur ekki gengið eftir og í þinginu hafa verið lagðir steinar í götu þeirra sem hafa óskað eftir þessum upplýsingum.

Nú geri ég fastlega ráð fyrir því að hæstv. forsætisráðherra hafi fengið alla þessa samninga í hendur þegar hann samdi þá skýrslu sem hann hyggst flytja þinginu hér innan tíðar. Fyrr mætti nú vera. Við höfum óskað eftir því að hér ríki jafnræði og að við sitjum öll við sama borð auk þess sem hér er um að ræða grundvallaratriði, að þingið fái í hendur þau nauðsynlegu gögn sem því ber til að sinna því aðhaldshlutverki sem því er ætlað að sinna samkvæmt stjórnarskrá landsins.

Við höfðum óskað eftir því á fundi þingflokksformanna með forseta þingsins að fá drögin að ræðu hæstv. forsætisráðherra í hendur áður en hann flytti ræðu sína. Skýrsla hans er að sönnu munnleg en hann mun að öllum líkindum styðjast við skriflegan texta og þann texta hefðum við óskað að fá í hendur.

Það var minn skilningur, og mér er kunnugt um að það var skilningur framsóknarmanna og þingmanna Frjálslynda flokksins einnig, að við ættum að fá þessi drög, þessar upplýsingar, í hendur í gær. Það hefur ekki gengið eftir og þegar grennslast var fyrir um þetta (Forseti hringir.) í morgun kom í ljós að þar var ekki að finna staf á blaði.

[10:48]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég kvaddi mér hljóðs til að ræða yfirlýsingu hæstv. forsætisráðherra en í ljósi orða hv. þm. Ögmundar Jónassonar vil ég greina frá því að á fundi fjárlaganefndar í morgun voru samningarnir lagðir fram, þeir kynntir fjárlaganefndarmönnum og öllum gefinn kostur á að skoða þá og fara yfir þannig að þinginu hafa a.m.k. á þann hátt verið kynntir þessir samningar.

En eins og kom fram í máli hæstv. forsætisráðherra er félagsmálaráðherra fjarstaddur en á herðum hennar hvíldi talsverð vinna varðandi þær tillögur sem ríkisstjórnin kynnti í gær. Nefnd á hennar vegum með aðkomu aðila vinnumarkaðarins og annarra hagsmunaaðila tók þátt í að vinna þessa vinnu og ég held að það sé mikil ástæða til að fagna því skrefi sem ríkisstjórnin hefur tekið. Í reynd er það þannig að þegar á fyrsta ári er ríkisstjórnin að uppfylla stóran hluta af þeim loforðum sem hún gaf í sáttmála sínum. Það hlýtur að vera full ástæða til að fagna því af heilum hug en ekki að draga úr því eins og mér hefur þótt sumir gera í þessari umræðu.

Þessi vinna er þó vitaskuld rétt aðeins hafin og það er mikið eftir af henni og það er mikið eftir í því að einfalda þetta kerfi. Það er mikil vinna sem eftir á að vinna varðandi það að spinna saman atvinnutekjur, lífeyristekjur og almannatryggingabætur og tryggja að þar rekist ekki hvað á annars horn. Markmið okkar er að sjálfsögðu það að tryggja þeim sem minnst mega sín öflugt kerfi þannig að við getum búið til samfélag sem við erum virkilega stolt af. Þetta er skref í þá átt. Þetta er steinn í að hlaða þann múr að gera samfélagið eins öflugt og gott fyrir alla og nokkur er kostur.

[10:50]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni, ég hafði skilið það þannig að fyrir ættu að liggja drög að ræðu forsætisráðherra eða skýrslu um það mál sem á að taka hér fyrir á eftir. Ég hef ekki fengið skýringar á því hvernig stóð á því að það hefur ekki gengið eftir.

Það er í sjálfu sér gott að fyrir skuli liggja ákveðin gögn sem hefur verið dreift til fjárlaganefndar. En ekki hefur verið staðið við það sem var lofað á sínum tíma, á fundi þingflokksformanna með forseta, og það kemur þá væntanlega skýring á því hvernig á því stendur.

Varðandi það sem hér er um að ræða, þær aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur boðað varðandi aldraða, ber að fagna því sem þar kemur fram. Á sama tíma verður þó að taka fram að stjórnarandstaðan hefur hér lagt fram, sérstaklega við frjálslynd, ýmsar tillögur í þessa veru og jafnvel þar sem gengið er lengra. Ekkert hefur þó verið gert með þær, þær ekki hlotið umræðu af hálfu stjórnarliða.

Mér finnst mjög athugunarvert fyrir þingið þegar framkvæmdarvaldið boðar til blaðamannafundar og kynnir að það eigi að verða verulega mikil fjárútlát á árunum 2008 og 2009 í kjölfar 2. umr. fjárlaga en ekki var um það getið við þá umræðu. Hins vegar er boðað til sérstaks blaðamannafundar til að gera grein fyrir því að ríkisstjórnin ætli að gera hluti sem heyrir undir Alþingi að samþykkja.

Ég verð að segja að mér finnst móðgun við Alþingi Íslendinga að standa þannig að málum, að koma ekki fyrst fram með þetta sjónarmið og hugmyndir í þinginu og heyra þingmenn tjá sig um þessi atriði og hvort vilji sé til að framkvæma hugmyndirnar. Það er dónaskapur við Alþingi Íslendinga að taka málið ekki fyrst upp hér.

[10:52]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Í 16 ár hefur Sjálfstæðisflokkurinn leitt ríkisstjórnina, nánast allan tímann, og stuðlað að einföldun og lækkun skatta á atvinnulífið og fyrirtæki sem hefur leitt til þess að tekjur ríkissjóðs hafa stóraukist og gert honum kleift að bæta kjör aldraðra og öryrkja í mörgum skrefum. Hér erum við að taka enn eitt skrefið samkvæmt þeirri yfirlýsingu sem ríkisstjórnin gaf í gær.

Tekjutryggingin var tekin upp 1971 og þar áður, löngu áður, var tekið tillit til tekna maka við úrskurð um lífeyri. Alla tíð hefur verið tekið tillit til tekna maka en núna á að hverfa frá því og ég er mjög ánægður með að menn hverfi frá þeim kratisma og þeirri félagshyggju sem felst í því að taka tillit til tekna maka. Ég styð einstaklingshyggjuna sem felst í því að líta á einstaklinginn sem sjálfstæðan aðila gagnvart lífeyri. Þetta er náttúrlega alveg í takt við stefnu míns flokks.

Ég vil líka benda á að það er í gangi vinna gagnvart öryrkjum þar sem meira verður litið á getu manna til starfa en vangetu eins og núverandi kerfi byggir á. Meiningin er að hverfa frá núverandi kerfi en það kerfi er afskaplega slæmt fyrir öryrkja og líta frekar til endurhæfingar og þess hvað öryrkinn getur gert en ekki hvað hann getur ekki gert. Það held ég að sé veigamesta breytingin sem að er stefnt með þessum aðgerðum. Ég er mjög ánægður með þetta skref en bendi á að þetta er að sjálfsögðu mögulegt vegna þess að menn hafa einfaldað og lækkað skatta á einstaklinga og fyrirtæki.

[10:54]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég kveð mér hljóðs undir liðnum um störf þingsins til að spyrjast fyrir um svar ríkisendurskoðanda við tilmælum og beiðni þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs frá 22. ágúst sl. um mat á lögmæti þessa gernings hér sem er samkomulag íslenska ríkisins og Landsvirkjunar um yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár. Hvar er það?

Ég átti satt best að segja, herra forseti, von á því að svar ríkisendurskoðanda mundi bíða okkar þingmanna hér þegar við kæmum til starfa á þessum morgni, og jafnvel að þingmenn eða a.m.k. þingflokksformaður þingflokks vinstri grænna fengi það fyrst í hendur eðli máls samkvæmt.

En nei, herra forseti, þrátt fyrir yfirlýsingu forseta hér í gær bólar ekkert á þessu svari. Þess í stað liggur á borðum þingmanna áróðursplagg frá þróunarfélaginu á Keflavíkurflugvelli. Það kemur vel á vondan, finnst mér, í ljósi þeirrar umræðu sem fram hefur farið um einmitt það efni og er til umfjöllunar á eftir.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum gert mjög alvarlegar athugasemdir við þennan gjörning og bent á að hann stenst ekki 40. gr. stjórnarskrárinnar og heldur ekki 29. og 36. gr. fjárreiðulaga. Við óskuðum eftir áliti ríkisendurskoðanda á þessum gjörningi og, herra forseti, nú eru liðnar sléttar 15 vikur síðan það erindi fór í gegnum forsætisnefnd þingsins. Það er ítrekað búið að kalla eftir þessu og þrátt fyrir yfirlýsingu forseta úr forsetastól í gær um að þetta kæmi í dag bólar ekkert á þessu (Forseti hringir.) plaggi. Ég hlýt að spyrja. Hvar er svarið?

[10:57]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti lítur svo á að það sé nú ekki langt liðið á dag. Ég gaf yfirlýsingu um það í gær, eftir upplýsingum frá ríkisendurskoðanda, að á þessum degi kæmi þessi skýrsla og ég geri ráð fyrir að það muni standa.

[10:57]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég kem hér eins og sumir aðrir þingmenn til að fagna mjög innilega þeirri yfirlýsingu sem hæstv. forsætisráðherra gaf áðan. Hér er verið að stíga ákaflega stórt skref til að bæta hag og kjör þeirra sem verst eru settir í samfélaginu. Fyrir hönd Samfylkingarinnar þakka ég Sjálfstæðisflokknum fyrir gott samstarf að þessu máli. (Gripið fram í.)

Hér hafa þrír þingmenn Vinstri grænna kvatt sér hljóðs í kjölfar þessarar sögulegu yfirlýsingar. Tveir þeirra hafa eðlilega kosið að gera að umræðuefni allt annað en þessa merku yfirlýsingu. Það má kannski leita skýringa á viðbrögðum vinstri grænna í þeirri staðreynd að þessi tillaga ríkisstjórnarinnar sem felur í sér að það er verið að færa á ársgrundvelli 5 milljarða til þessara hópa gengur lengra en tillögur vinstri grænna. (**SJS:** Nei.)

Hv. þingmanni Steingrími J. Sigfússyni fyrirgefst að vera rétt einu sinni hrokkinn inn í sitt gamla hlutverk að vera alltaf fúll á móti. Hér er verið að stíga verulega mikilvægt skref. (Gripið fram í.) Og hér hefur það gerst að eftir sex mánuði er ríkisstjórnin búin að uppfylla meira en helminginn af þeim loforðum sem hún gaf þessum hópum.

Og hrós sé hv. þm. Guðna Ágústssyni og Kristni H. Gunnarssyni sem töluðu málefnalega um þessa gjörð. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði að þetta væri áfangi í rétta átt, góður áfangi, og hv. þm. Guðni Ágústsson sagði að auðvitað væri verið að taka utan um þá verst settu eins og vera ber.

Hér er verið að uppfylla margt af því sem ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon höfum árum saman barist fyrir. Og hvernig væri að hv. þingmaður kæmi einu sinni og leyfði sér þann munað að vera glaður og gleðjast (Forseti hringir.) fyrir hönd þeirra sem verið er að liðsinna? (Gripið fram í.)

Þingsköp Alþingis, frh. 1. umr.

Frv. StB o.fl., 293. mál (starfstími Alþingis, eftirlitshlutverk, ræðutími o.fl.). — Þskj. 333.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[11:00]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Það eru ýmsir kostir mögulegir við vinnslu þessa frumvarps um þingsköp Alþingis. Til dæmis hefði komið til álita að skipa sérnefnd til að vinna þingmálið frekar, þ.e. ef aðstandendur frumvarpsins hefðu fallist á

slíka málsmeðferð. Annar kostur er að málið fari til allsherjarnefndar þingsins eins og hér er lagt til.

Þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs mun greiða atkvæði með þeirri málsmeðferð. Það gerum við í trausti þess að þingmálið fái opna, yfirvegaða og málefnalega umfjöllun með það fyrir augum að menn nái niðurstöðu sem allir geta sætt sig við.

Frv. vísað til 2. umr. með 49 shlj. atkv.
Frv. vísað til allshn. með 49 shlj. atkv.

Skýrsla forsætisráðherra um starfsemi Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar, ein umr.

[11:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Áður en umræðan hefst vill forseti geta þess að samkomulag er á milli þingflokkanna um ræðutíma í umræðunni. Umferðir verða tvær. Í fyrri umferð hefur ráðherra 20 mínútur til framsögu en talsmenn þingflokka 15 mínútur. Í síðari umferð hefur hver þingflokkur 5 mínútur og að auki ráðherra 5 mínútur í lok umræðunnar.

[11:03]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hef óskað eftir að fá að gera hér grein fyrir starfsemi Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar. Geri ég það m.a. í ljósi undangenginnar umræðu innan þings og utan um málefni félagsins en einnig tel ég eðlilegt að greina frá framvindu þessara mála nú þegar u.þ.b. eitt ár er liðið síðan Alþingi samþykkti mótatkvæðalaust lögin sem kveða á um verkefni félagsins.

Við skulum ekki gleyma því hvernig umhorfs var á Keflavíkurflugvelli haustið 2006. Milli 800 og 900 manns höfðu misst vinnuna við það að varnarliðið fór úr landi og útlitið í atvinnumálum á svæðinu var dökkt. Nú vinna hins vegar um 400 manns á gamla varnarsvæðinu og starfsemin þar er rétt að byrja. Þetta hefur með öðrum orðum gengið ótrúlega vel og með ólíkindum að reynt skuli að gera lítið úr því góða starfi sem þarna hefur verið unnið eða gefa í skyn að ekki sé allt með felldu.

Við brottför varnarliðsins haustið 2006 blöstu við mörg brýn verkefni sem áttu sér ekki fordæmi hér á landi. Íslendingar voru ekki aðeins að taka við byggingum og rekstri allra mannvirkja heldur einnig annarri starfsemi tengdri flugvellinum. Eitt stærsta verkefnið var að umbreyta varnarsvæðinu og koma því í borgaraleg not. Þar var m.a. um það að ræða að taka við stóru landsvæði umhverfis Keflavíkurflugvöll og öllum þeim mannvirkjum, þar á meðal íbúðarhúsnæði, sem varnarliðið skildi eftir. Þessu verkefni fylgdi síðan að sjálfsögðu að halda þessum byggingum í rekstri þar til nýir eigendur hefðu tekið við. Hins vegar blasti við það verkefni að færa stjórnsýslu á svæðinu í almennt horf en fram til þessa hafði utanríkisráðherra farið með yfirstjórn allra málaflokka eins og kunnugt er.

Í desember í fyrra voru samþykkt á Alþingi lög nr. 176/2006 sem vísuðu veginn um hvernig að þessu skyldi staðið. Þar var gert ráð fyrir að nýstofnuðu Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar ehf., sem ríkisstjórnin stofnaði í október 2006 í þessum eina tilgangi, yrði falin umsýsla fasteigna sem ríkið tók við á svæðinu og önnur verkefni er tengdust framtíðarþróun svæðisins. Fjármálaráðherra gerði þjónustusamning við félagið þar sem rækilega eru útlistuð verkefni þess, þ.e. rekstur og umsýsla fasteigna, ráðstöfun eigna með leigu, sölu eða niðurrifi, úttekt á svæði og hreinsun þess og þróun og skipulag svæðisins. Þarna var um risavaxið verkefni að ræða sem eins og ég gat um átti sér ekki fordæmi hér á landi og öll þessi verkefni voru mikilvæg en hvað brýnast var að taka við hundruðum mannlausra íbúða, tryggja að um þær væri annast, taka afstöðu til þess hvaða byggingar ættu að standa áfram og koma þeim sem fyrst í notkun.

Óþarft er að nefna að fjármálaráðherra er í fjárlögum 2007 veitt heimild til sölu þessara eigna en í samræmi við tilvitnuð lög og tilgang þróunarfélagsins var sú heimild framseld félaginu með þjónustusamningnum. Vakin skal athygli á því að með þessum ráðstöfunum var tekin sérstök ákvörðun um að fela ekki Ríkiskaupum að annast þetta verkefni og skýrist það að sjálfsögðu af hinni miklu sérstöðu málsins. Fullyrðingar um að gengið hafi verið fram hjá þeirri stofnun með ólögmætum hætti eru að sjálfsögðu hrein fásinna.

Nauðsynlegt er að hafa í huga að þróunarfélagið er ekki fyrst og fremst hugsað sem fasteignafyrirtæki eða söluaðili eigna heldur þróunarfyrirtæki sem hefur það verkefni með höndum að umbreyta svæðinu og þróa það þannig að nærsamfélagið fari ekki úr skorðum heldur styrkist þvert á móti og eflist. Eins og ég gat um hefur á þessu ári skapast fjöldi nýrra starfa og mörg ný verkefni eru í farvatninu. Takist vel til með þróun og skipulag alls flugvallarsvæðisins, eins og allt bendir til, munu fleiri störf verða til á Suðurnesjum en nokkru sinni voru við þjónustu tengdri varnarliðinu.

Ég mun nú víkja nánar að starfsemi þróunarfélagsins. Tilgangur þess samkvæmt samþykktum er m.a. að koma fasteignum sem ríkið fékk afhent á svæðinu sem fyrst í skipuleg, hagfelld borgaraleg not með það að markmiði að jákvæð samfélagsleg áhrif verði sem mest og neikvæðum áhrifum á nærsamfélagið haldið í lágmarki. Meðal annars í ljósi þess síðastnefnda var leitað til sveitarfélaganna á Suðurnesjum um einn fulltrúa í stjórn, sem er Árni Sigfússon, bæjarstjóri í Reykjanesbæ. Aðrir stjórnarmenn eru Magnús Gunnarsson stjórnarformaður og Stefán Þórarinsson framkvæmdastjóri.

Félagið hefur svo sannarlega látið hendur standa fram úr ermum. Kostað hefur verið kapps um að starfa fyrir opnum tjöldum. Vefsíða var opnuð þar sem fundargerðir stjórnar hafa verið birtar og helstu upplýsingar um starf félagsins, blaðamannafundir hafa verið haldnir, fréttatilkynningar gefnar út, kynningar haldnar fyrir stóra og smáa hópa og auglýsingar birtar í blöðum og á vefsíðum. Frá upphafi hefur markvisst verið kallað eftir áhugasömum aðilum með hugmyndir um nýtingu eigna á svæðinu. Birtar voru heilsíðuauglýsingar í öllum helstu dagblöðum þar sem fram kom að allar eignir í umsýslu þróunarfélagsins væru til sölu. Þar er vísað nánar í upplýsingar á vef félagsins þar sem allar óseldar eignir eru taldar upp ásamt söluskilmálum.

Fasteignir á svæðinu, einkum íbúðarhúsnæði, hafa frá upphafi verið álitnar einhver viðkvæmasti þátturinn í starfsemi félagsins. Ástæðan er þau áhrif sem fasteignirnar gætu haft á fasteignamarkað ef þær væru látnar í almenna sölu. Því var ekki talið ráðlegt að selja íbúðir í stórum stíl inn á almennan fasteignamarkað. Það var því horft á möguleika svæðisins til atvinnuuppbyggingar og hvernig mætti skapa viðbótareftirspurn eftir íbúðarhúsnæði þannig að ráðstöfun þess hefði ekki neikvæð áhrif á fasteignamarkaðinn.

Fyrsta skrefið varð að leigja tiltekinn fjölda íbúða ódýrt til námsmanna af höfuðborgarsvæðinu. Þar voru slegnar margar flugur í einu höggi, tekjur fengust fljótt inn og önnur starfsemi fylgdi fljótt í kjölfarið. Það segir sig líka sjálft að það er mun meira aðlaðandi kostur fyrir fjárfesta að sjá blómlega byggð í nágrenni væntanlegra tæknigarða en draugabæ, svo notað sé orð sem þingmenn vinstri grænna tóku sér oft í munn í hrakspám sínum fyrir svæðið á síðasta ári og hafa ekki gengið eftir.

Eftir að hafa skoðað helstu þróunarmöguleika og í ljósi áhuga sem aðilar höfðu sýnt mótaði félagið stefnu fyrir svæðið undir yfirskriftinni *Úr varnarstöð í vísindasamfélag*. Hún byggist á tveimur meginstoðum: Tækifæri tengd annars vegar vel staðsettum alþjóðaflugvelli á heimsvísu og hins vegar endurnýjanlegri grænni orku.

Hver er staðan núna ári síðar? Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar hefur á undraskömmum tíma tekist að breyta ímynd Keflavíkurflugvallar og draga að hóp öflugra aðila sem vilja vera með í uppbyggingunni. Eftirfarandi eru helstu þróunarverkefni sem orðin eru að veruleika:

1. Keilir, miðstöð vísinda, fræða og atvinnulífs. Frumgreinadeild hóf starfsemi á gamla varnarsvæðinu í ágúst 2007. Áætlað er að háskólastarfsemi geti hafist með haustinu 2008. Þarna verður rannsóknarmiðstöð sem mun leggja áherslu á umhverfisvæna orku, flugtengda starfsemi o.fl.

2. Háskólavellir ehf. Háskólagarðar, Reykjanesbær, Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar, Keilir og Háskólavellir ehf. vinna saman að uppbyggingu alþjóðlegs háskóla og þekkingarsamfélags á svæðinu með því að leiða saman fyrirtæki, háskóla, þekkingu, fjármagn og aðstöðu, allt með nýsköpun, uppbyggingu og útrás að markmiði. Með þessu verður m.a. byggð upp eftirspurn eftir íbúðum á svæðinu sem ekki var áður til staðar.

3. Tæknivellir, iðngarðar. Í samstarfi við Base ehf. verður afmarkað svæði sérstaklega útbúið þannig að það geti boðið til leigu mannvirki til að hýsa þróun í iðnaði með áherslu á verkfræði, raunvísindi, tölvuþróun, dreifingarmiðstöðvar, flugtengda starfsemi, hátæknibúnað fyrir matvælaiðnað, nýsköpun, arkitektúr o.s.frv.

4. Alþjóðlegt kvikmyndaver. Atlantic Studios hefur keypt 13 byggingar á svæðinu. Þar verður sköpuð framúrskarandi aðstaða til kvikmyndagerðar. Þá hefur verið undirritað viljayfirlýsing við fyrirtækið Verne um uppsetningu netþjónabús sem gefur fyrirheit um tugmilljarða fjárfestingu og hundruð hátæknistarfa.

Gagnrýni hefur komið fram á ráðstöfun fasteigna af hálfu þróunarfélagsins. Sú gagnrýni er ekki á rökum reist. Eins og ég hef rakið er hin lagalega umgjörð um söluna af hálfu Alþingis traust. Félagið hefur starfað innan þess ramma sem Alþingi ákvað og sem fjármálaráðherra jafnframt ákvað í þjónustusamningnum við félagið. Auglýst hefur verið eftir tillögum um starfsemi á svæðinu og listi yfir eignir til sölu birtur ásamt skilmálum á heimasíðu þess. Samkvæmt upplýsingum frá félaginu, samanber þá greinargerð sem dreift hefur verið til þingmanna hafa verið seldar 135 byggingar til fimm aðila fyrir samtals um 15,8 milljarða kr. Um er að ræða 75% þeirra eigna sem á svæðinu eru.

Nær undantekningarlaust hefur hæstu tilboðum verið tekið, það á við um stærstu einstöku söluna, þ.e. þegar Háskólavöllum ehf. voru seldar 96 byggingar á 14 milljarða kr. Í örfáum tilfellum hefur hæsta tilboði ekki verið tekið vegna þess annaðhvort að fjármögnun var óljós af hálfu kaupanda eða hugmyndafræði um notkun lá ekki fyrir. Allar meginreglur um gagnsæi, jafnræði og val á hagkvæmasta tilboði hafa verið virtar. Við allan verðsamanburð verður að hafa í huga þær kvaðir sem kaupendur undirgangast varðandi ráðstöfun eignanna í fjögur ár.

Félagið hefur að sjálfsögðu látið Ríkisendurskoðun, sem endurskoðar reikninga félagsins, í té allar upplýsingar sem varða starfsemi þess. Félagið hefur hins vegar ekki talið sér heimilt að birta kauptilboð eða kaupsamninga nema með samþykki viðkomandi aðila þótt þingmönnum standi til boða að kynna sér þessi atriði í trúnaði hjá Ríkisendurskoðun og nú síðast í fjárlaganefnd eins og fram kom hér á þingfundinum fyrr í morgun. Ástæðan er að sjálfsögðu sú að tekið er tillit til viðskiptahagsmuna viðsemjenda enda kunna að vera í slíkum samningum viðkvæmar upplýsingar um fjármögnun.

Í stuttu máli hefur gengið hraðar en nokkurn óraði fyrir að koma fasteignunum í borgaraleg not án þess að það valdi röskun í nærliggjandi sveitarfélögum. Samkvæmt þjónustusamningnum sem gerður var við félagið átti það að fá 100% söluþóknun af seldum eignum fyrstu tvö starfsárin. Nokkuð hefur borið á því að reynt hafi verið að gera þetta tiltekna atriði tortryggilegt. Þessi þóknun var að sjálfsögðu ákveðin með tilliti til þess að menn töldu fyrirfram að sáralitlar tekjur yrðu af eignasölu fyrstu tvö árin. Nú er staðan hins vegar sú, eins og fram kemur í breytingartillögu við fjáraukalagafrumvarpið sem meiri hluti fjárlaganefndar hefur lagt hér fram í þinginu, að ætlunin er að bókfæra í ríkissjóð í fjáraukalögum árið 2007 15,7 milljarða kr. söluhagnað af þessum tekjum og verður þess vegna endursamið við félagið um þóknun sem verður nægjanleg til að standa undir útgjöldum félagsins, samanber einnig breytingartillögur við fjáraukalagafrumvarpið fyrir árið 2007 en þar er um að ræða 1.170 millj. kr.

Hrakspámenn og gagnrýnendur úr röðum stjórnarandstöðunnar ættu því að geta glaðst yfir því hve vel og faglega hefur verið að þessum málum staðið. Og vegna þess hve vel hefur gengið mun ekki stranda á fjármagni þegar hafist verður handa við hreinsun svæðisins eins og þeir sem haft hafa miklar áhyggjur af þeim þætti málsins hafa gefið til kynna. Slíkir aðilar ættu nú að geta andað léttar. Þetta var eitt af þeim atriðum sem nefnt var hér sérstaklega í fyrra þegar þetta mál var til umræðu en þá vildu menn, m.a. hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, tryggja að þróunarfélagið hefði nægilegt fjármagn til að

standa að hreinsun svæðisins. Nú er það vandamál úr sögunni.

Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar hefur eins og lýst hefur verið leitast við að fá öfluga aðila inn á svæðið sem taka munu þátt í frekari uppbyggingu. Starfsemi þróunarfélagsins hefur opnað augu manna fyrir því hve mikil tækifæri leynast fyrir atvinnuuppbyggingu í nágrenni flugvallarins þar sem er nægilegt landrými og hversu mikið aðdráttarafl alþjóðaflugvöllur hefur bæði fyrir flugtengda starfsemi en einnig fyrir hvers konar hátækniiðnað og vísindastarfsemi. Ráðgjafarfyrirtækið Price Waterhouse Coopers hefur undanfarið ár starfað með hagsmunaaðilunum að því að greina hvernig megi sem best nýta möguleika til atvinnuuppbyggingar umhverfis flugvöllinn. Þar horfa menn nokkra áratugi fram í tímann og hafa skoðað til samanburðar aðstæður á flugvöllum í Evrópu þar sem atvinnuuppbygging hefur gengið afar vel. Í þessari ráðgjafarvinnu hefur verið bent á að leita þurfi leiða til að skipulag umhverfis við flugvöllinn sé samræmt, ólíkir hagsmunir vinni að sama marki, að einu marki, og að nærliggjandi sveitarfélög taki þar virkan þátt.

Í öllu þessu ferli hefur rík áhersla verið lögð á mikið og gott samráð við sveitarfélögin á svæðinu og í ljósi áðurnefndrar ráðgjafar áformar ríkisstjórnin enn frekara samstarf, þ.e. viðræður við sveitarfélögin á Suðurnesjum, ekki eingöngu þau þrjú sem næst eru flugvellinum heldur einnig Grindavík og Voga um heppilega umgjörð til lengri tíma fyrir atvinnuþróun á Reykjanesi. Þar kemur m.a. til álita afmörkun þróunarsvæðisins umhverfis flugvöllinn en núverandi stærð réðst fyrst og fremst af þörfum varnarliðsins. Einnig koma til álita þær leikreglur sem gilda eiga í samskiptum ríkis og sveitarfélaga um forsendur og umgjörð atvinnuuppbyggingar, samspil flugvallarins og þróunarfélagsins og loks eignaraðild að þróunarfélaginu.

Ég gat þess fyrr í ræðu minni, virðulegi forseti, að eitt af þeim verkefnum sem við blöstu þegar varnarliðið hvarf af landi brott var hin stjórnskipulega hlið, þ.e. að færa stjórnsýsluna á svæðinu í almennt horf eins og annars staðar gerist í landinu. Frá því að lögin um þróunarfélagið voru sett hafa þær breytingar orðið að svæðið umhverfis flugvöllinn var tekið í borgaraleg not á grundvelli auglýsingar sem forsætisráðherra gaf út. Nú um áramótin er ráðgert að sama skref verði stigið varðandi flugvöllinn sjálfan, samanber breytingartillögur við bandorminn svokallaða sem liggur hér fyrir þinginu. Þetta þýðir að flugvöllurinn og Flugstöð Leifs Eiríkssonar ehf. munu frá því tímamarki heyra undir samgönguráðherra.

Á vettvangi ríkisstjórnarinnar er einnig í undirbúningi lagafrumvarp um Keflavíkurflugvöll sem gerir ráð fyrir sameiningu Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar og fleiri atriðum er varða framtíð vallarins. Er mikilvægt að tryggja rekstrarskilyrði flugvallarins sem best því án öflugs, nútímalegs og aðlaðandi flugvallar er getur annað vaxandi umferð og staðist öryggiskröfur er tómt mál að tala um þróun á svæðinu umhverfis. Enn fremur er utanríkisráðherra með í smíðum frumvarp er lýtur að öryggissvæðinu á Keflavíkurflugvelli en það svæði mun enn um sinn verða frátekið til varnarþarfa.

Ég hef nú í stórum dráttum gert grein fyrir efni þessa máls, virðulegi forseti. Mér þykir afar miður hvernig einstakir þingmenn og aðrir aðilar hafa fjallað með óábyrgum hætti um þetta mál. Síðasta ríkisstjórn fékk sérstaklega vandaða einstaklinga til að taka sæti í stjórn þessa félags og þeir hafa unnið alveg ótrúlega gott starf á mjög stuttum tíma. Flestir bjuggust við því að það mundi taka mörg ár að koma eignunum þarna í arðbær borgaraleg not og að rekstrurinn á þessu svæði yrði baggi á ríkissjóði á þeim sama tíma. Nú er raunin orðin önnur og þetta hefur gengið ævintýralega hratt fyrir sig og ég leyfi mér að fullyrða að það er hvergi maðkur í þessari mysu eins og hv. þm. Atli Gíslason orðaði það hér í þingsal í gær eða gaf til kynna að væri í þessu máli. Það er fjarri lagi og það er ömurlegur leikur að klína slíkum áburði á þá ágætu menn sem að þessu máli hafa unnið. Þeir hafa unnið mjög gott starf og ég vil nota tækifærið við þessa umræðu og þakka þeim alveg sérstaklega fyrir vel unnin störf.

[11:21]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Er það áburður að spyrja spurninga? Er ekki hlutverk þingmanna að spyrja spurninga, fá upplýsingar og gæta að almannaeigum? Er ámælisvert af þingmanni að gera það? Ég hef eftir að ég vakti máls á þessu máli fyrir rúmum hálfum mánuði kallað ítrekað eftir upplýsingum um þróunarfélagið sem er opinber stofnun í skilningi laga. Ég hef satt best að segja verið dreginn á asnaeyrum varðandi það og ekki fengið þau gögn sem brýnust eru í því máli.

Mikilvægustu gögnin hafa ekki komið fram og ég fæ þau ekki, þ.e. kaupsamninga, verðmat og ástæður fyrir því að þeir einstaklingar sem keyptu, þ.e. einkahlutafélög og einstaklingar bak við þau, fengu þessar eignir en ekki aðrir. Ég hef líka spurt um tengsl þeirra við Sjálfstæðisflokkinn. Ég hef spurt um opinber innkaup og reglur sem þar gilda og ég hef spurt um fleira. Ég hef spurt um hæfi þeirra sem hafa komið að þessu máli. Ég hef rökstutt að ég telji að reglur hafi verið brotnar. Ég ætla að fara nánar í það.

Ég leitaði til upplýsingasviðs Alþingis sem sneri sér að þróunarfélaginu og það leið hálfur mánuður eða rúmlega svo þangað til gögn bárust og þau voru ófullnægjandi. Í síðasta svari, á þriðjudaginn, var borið við rafmagnsleysi. Ég bað upplýsingadeildina að leita til Ríkisendurskoðunar, ekki um skýrslu, heldur um tiltekin gögn sem upplýst hafði verið að Ríkisendurskoðun hefði undir höndum. Fyrir það tiltæki, fyrir þann meinta fótaskort minn á boðleiðum fékk ég hér tiltal í gær, hæverskt föðurlegt tiltal frá herra forseta sem ég tjáði að ég mundi rétta mig eftir í framtíðinni. En þar snerist málið upp í umfjöllun um algjört aukaatriði þess.

Ég fékk síðan svar frá þróunarfélaginu í gær þar sem þeir undanskilja í svarinu alla kaupsamninga, verðtilboð, verðmat og öll slík gögn og báru fyrir sig upplýsingalög, undantekningarreglur upplýsingalaga. Það er mjög sérkennilegt varðandi kaupsamningana vegna þess að það eru gögn sem fara til opinberrar skráningar. Þetta eru þinglýsingargögn. Það er mjög sérkennilegt. Af gæsku þróunarfélagsins fékk ég þó í hendur lögfræðiálit sem ég vík betur að síðar í ræðu minni.

Vegna þessa tiltals fyrir meintan fótaskort minn á sviði boðleiða innan þingsins skrifaði ég herra forseta tölvupóst í gær og tók ég það reyndar fram í ræðunni einnig að ég

óskaði gagna. Ég óskaði atbeina herra forseta um gagnaöflun. Í framhaldi af því ritaði ég virðulegum forseta tölvupóst og áréttaði þetta. Og við því fékk ég það svar í gær að það væri ekki á valdi þingmanns eins og mín eða innan handar þingmanns, að fá slík gögn. Fyrirspurn mín fór aldrei til Ríkisendurskoðunar. Ég lít svo á að þar hafi enn verið lagðir steinar í götu mína við gagnaöflun. Mér er vísað til upplýsingalaga og mér er eiginlega vísað út úr þinghúsinu til almennings sem hefur heimildir samkvæmt upplýsingalögum. Ég taldi að skyldur mínar og réttindi dýpri en svo að ég þyrfti að sæta því.

Það var líka einkennilegt að upplifa það, herra forseti, að hæstv. fjármálaráðherra upplýsti mig um það í gær og færði mér þau skilaboð frá Ríkisendurskoðun að gögnin lægju þar opin. Ég hefði haldið að hæstv. fjármálaráðherra og þingmaður hefði þá átt að fara í gegnum forsætisnefndina með málið og að skilaboðin um að gögnin stæðu opin kæmu frá virðulegum forseta þingsins.

Ég vek athygli því, herra forseti, að ríkisendurskoðandi er lögum samkvæmt starfsmaður þingsins og ber ábyrgð gagnvart því. Ég er hluti þingsins. Ríkisendurskoðandi ber ábyrgð gagnvart mér og öllum þeim 62 þingmönnum sem hér eru á þingi til viðbótar. Ég er órjúfanlegur hluti þingsins. Mér þykir illt að slíkir steinar séu lagðir í götu mína og mér þykir illt að tiltal skuli ekki veitt þegar farnar eru rangar boðleiðir rangar af hæstv. fjármálaráðherra.

Slíkt hið sama hefur gerst og þetta er vandamál. Ég minnist þar yfirlýsingar hæstv. fjármálaráðherra og Ríkisendurskoðunar í tengslum við Grímseyjarferjuna. Ríkisendurskoðandi svarar fyrir Alþingi en ekki til framkvæmdarvaldsins. Það er hlutverk Ríkisendurskoðunar að gefa skýrslur en ekki að fara fram með þessum hætti.

Varðandi samningana sem hæstv. fjármálaráðherra gerði er ljóst að þar átti að gæta allra málefnalegra sjónarmiða og það er ljóst, eins og ég hef reifað, að það átti að fara fram útboð. Það er deilt um hvort það hefði átt að vera á vegum Ríkiskaupa eða fyrirtækisins. Einu má gilda, fyrirtækið var bundið af slíku. Ég vek líka athygli á því að í þessum þjónustusamningi er sérstaklega vísað til reglna stjórnsýslulaga um hæfi, 3. og 4. gr.

Í samþykktum þróunarfélagsins er tekið fram að félagið hafi umsjón með sölu en sjái ekki um sjálfa söluna, það er tekið fram. Það er líka tekið fram í stofnskrá að hlutverk þess sé umsjá en ekki bein sala. Það bendir til þess að Ríkiskaup hafi átt að sjá um dæmið. Þá ber að fara í einu og öllu eftir lögum um opinber innkaup. En gefum okkur að svo hafi ekki verið. Þá stendur samt í samningnum að það sé útboðsskylda og skyldur um opinber innkaup séu ávallt uppfylltar. Það stendur beinlínis. Það liggur fyrir, hæstv. forsætisráðherra, að útboð fór ekki fram. Eru það köpuryrði þótt ég færi fram lögfræðilegar skýringar sem ég met hárréttar?

Ég vil líka benda hæstv. ráðherra á að fyrir liggur lögfræðiálit, lögfræðiálit til þróunarfélagsins, þar sem segir beinlínis að félaginu sé heimiluð bein sala. En það er tekið fram að kjósi félagið að fara með söluna sjálft, sem ég efast um, þá eigi að fara að útboðsreglum. Gæta allra reglna, þ.e. þeirra reglna sem eru ítarlega eru tíundaðar og það eru gerðar miklar kröfur þegar almannaeignir eiga í hlut. Miklar kröfur.

Það er algjörlega ljóst að stjórnsýslulögin gilda um þetta fyrirtæki. Ég hef talað um kóngulóarvef og hef sagt að kóngulóin í vefnum væru forustumenn Sjálfstæðisflokksins á Suðurnesjum. Í stjórn þróunarfélagsins eru eins og lýst var: Magnús Gunnarsson, Árni Sigfússon og Stefán Páll Þórarinsson í aðalstjórn. Þeir eru að selja eignir og hverjir kaupa? Jú, Keilir, menntasetrið, kaupir. Og hver situr þar sem stjórnarformaður? Einn og sami maðurinn, Árni Sigfússon, báðum megin við borðið. Það er ekki verið að selja þessar tvær eignir opinberu hlutafélagi heldur einkahlutafélagi. Jafnvel þó að þessir menn sem þarna standa hafi góðan vilja og góðar hugsanir, hvað með erfingja þeirra þegar fara á að leysa upp þessi félög? Hvað verður þá um þessar opinberu eignir?

Þar eru líka stofnendur Base og þar eru stofnendur Háskólavalla, í Keili. Þar er Reykjanesbær líka. Þeir eru allt í kring um borðið. Í Háskólavöllum er síðan Reykjanesbær aftur. Þeir kaupa tæpar 1.700 íbúðir. Þar er bæjarstjórinn að gæta hagsmuna báðum megin við borðið. Hann selur og kaupir. Þar er líka fjárfestingarfélag sem heitir Teigur þar sem skólastjóri þessa skóla eða forsvarsmaður stofnar sjálfstætt félag fyrir sig til þess að eignast eignir, sem hefur síðan komið fram að Háskólavellir megi leysa upp og deila þeim út meðal stofnenda.

Bæjarstjórinn í Reykjanesbæ er einn af stofnendum Háskólavalla, hann er stjórnarformaður, hann er líka stjórnarmaður í þróunarfélaginu og hann er formaður stjórnar Keilis sem er að kaupa, hann er báðum megin við borðið og hann er líka vanhæfur út frá stjórnsýslulögum í þessu dæmi vegna þess að hann er að selja tengdu fólki sem hann hefur samskipti við og stendur í nánu trúnaðarsambandi við, þ.e. æðstu mönnum Sjálfstæðisflokksins í Reykjanesbæ.

Ég nefni þar Steinþór Jónsson sem er í bæjarstjórn Reykjanesbæjar fyrir Sjálfstæðisflokkinn. Hann er eigandi Base, einn aðaleigandi. Árni Sigfússon átti að víkja sæti þegar þetta nafn kom upp. Hann átti hreinlega að víkja sæti, stjórnsýslulögin hafa fyrirmæli um það. Skýr fyrirmæli. Þeir eru fleiri bæjarfulltrúarnir sem tengjast þessum kaupum í bak og fyrir. Hvernig litu menn á það ef ég væri að ráðstafa almannaeignum og léti þingflokksmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, formanninn, ganga fyrir? (**Gripið fram í:** Þú mundir aldrei gera það.) Ég mundi aldrei gera það. Þetta er spurning um heiðarleika. Gegnsæi. Þetta er líka spurning um réttlætiskennd.

Þessi tengslalisti og gögn sem ég hef undir höndum eru með ólíkindum. Það sem verra er er verðið. Formbrot er í gangi en verðið er fyrir neðan allar hellur, 14 milljarðar kr. fyrir 1.700 íbúðir er undirverð. Hvað sem hver segir og hvaða kvaðir sem að baki liggja. Fermetraverð í Reykjanesbæ gefur verðið 29,5 milljarða kr. og þar munar 15 milljörðum. Það er hárrétt hjá hæstv. forsætisráðherra að þetta er framtíðarsvæði þannig að þessi verðmæti munu margfaldast í höndum þessara manna. Það er óeðlilegt. Ég hef talað við fasteignasala um það. Þeir staðfesta það við mig.

Þar fyrir utan eru kvaðirnar ekki sterkari en svo að það er sölubann í fjögur ár nema að þróunarfélagið veiti leyfi til að selja. Ef bæjarstjórinn hefur selt handgengnum mönnum, flokksgæðingum, eins og sagt var í Borgarnesræðunni

frægu, er þá nokkurt vandamál fyrir hann að víkja undan þessari undanþágukvöð eða þeirri kvöð sem er undanþæg? Það er sama hvert litið er, verðið stenst ekki.

Ég vil líka segja að frá því að þegar ég fór að hafa afskipti af þessu máli þá hafa safnast að mér ótrúlega mikið af gögnum og upplýsingum sem ekki komu fram í ræðu hæstv. forsætisráðherra. Þar á meðal hef ég fengið fjöldann allan af tölvupósti og símtölum frá sjálfstæðismönnum í Reykjanesbæ sem lýsa yfir megnri óánægju sinni. Ég vildi vera fluga á vegg þegar sjálfstæðismenn funda næst í Reykjanesbæ. Menn lýsa megnri óánægju sinni, og það er fólk, sjálfstæðismenn sem stunda þarna heiðarlegan og góðan atvinnurekstur, gott og gagnmerkt fólk sem sendi inn tilboð og var dregið á asnaeyrunum frá því í janúar þegar það sendi inn tilboðin og fram í október. Á þeim tíma var stofnaður fjöldi félaga af sjálfstæðismönnum og tengdu fólki í þeim tilgangi að kaupa þetta. Síðan hafa komið upp aðrar sögur um önnur tengsl sem ég ætla ekki að rekja en málinu er fjarri því að vera lokið af minni hálfu og hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Ég hef líka spurt um kaup á vöru, þjónustu og verkum. Þar er eitt stórt fyrirtæki sem hefur staðið eitt við kjötkatla Sjálfstæðisflokksins í Reykjanesbæ og fengið þessi stóru þjónustuverkefni. Sama fyrirtæki er stór kaupandi eigna á svæðinu, tekur þátt í Háskólavöllum og tekur þátt í Base og svo standa menn upp og segja að allt sé í himnalagi.

Ég geri ekki lítið úr því góða starfi sem hefur verið unnið á vellinum. Við erum ekki að gagnrýna það. Við erum ekki að gagnrýna þessa uppbyggingu. Ég hefði þó kosið að fá þetta frá forsætisráðuneytinu. Við höfum sjálf, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, í Suðurkjördæmi, lagt fram í kosningabaráttunni ítarlegar tillögur í þá veru sem hafa verið framkvæmdar. Ekki allar, það er fullt af góðum hugmyndum eftir. En það er alveg sama þó að markmiðin séu góð og tilgangurinn góður, þá ber að gæta opinberra reglna um meðferð almannaeigna. Það er eins skýrt og getur verið.

Ég ítreka það (Forseti hringir.) virðulegi forseti, að þessu máli er fjarri því að vera lokið.

[11:36]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég kem léttari að klyfjum en síðasti ræðumaður en rétt er það að mikið er komið af gögnum um þetta mál. Miðað við allar þær upplýsingar sem fram hafa komið varð ég fyrir nokkrum vonbrigðum með skýrslu hæstv. forsætisráðherra í morgun. Ég varð líka fyrir vonbrigðum þegar ég áttaði mig á því þegar ég kom til Reykjavíkur um áttaleytið að ekki stæði til að dreifa þeirri skýrslu en ég verð að taka tillit til þess að forsætisráðherra hefur átt mjög annríkt við góðverkin sem ber vissulega að þakka þótt ég hefði talið, með tilliti til efnahagsástands og stöðu á hlutabréfamörkuðum, að önnur verk væru þar brýnni. Það mál sem við ræðum hér snýr að ráðstöfun eigna sem voru í það minnsta í eigu ríkisins en hafa nú harla óvissa stöðu.

Ég vil í fyrstu upplýsa að ég hef séð þá samninga sem hér hefur mikið verið rætt um, þ.e. ég sá afrit af þeim í fjárlaganefnd á þessum morgni. Þar voru okkur sýndir þessir samningar undir trúnaði og við fórum ekki með þá út, en þeir voru óundirritaðir. Ég verð að viðurkenna að margt þótti mér mjög merkilegt í þeim samningum og kom mér nokkuð á óvart, sérstaklega með þann samning sem stærstur er. Ef ég stikla mjög stórt á helstu kennitölum þar hleypur hann á 14 milljörðum sem ríkið afsalar sér í eign gegn fullri og ótakmarkaðri veðheimild viðkomandi kaupanda sem getur þar með veðsett eignina að fullu þar sem um er að ræða námsmannaíbúðir með tiltölulega hagstæðum lánum frá Íbúðalánasjóði og jafnvel 100% láni en þarf í raun inni, til að koma þessu veði á, ekki að greiða nema sem nemur 1 milljarði. Þó að ég vilji alls ekki gera því skóna að þetta fari öðruvísi en vel undrast ég vissulega þennan samning og ég verð að viðurkenna að miðað við það sem ég hélt áður kemur mér nokkuð á óvart að svona skuli samið. Það er ekki nóg með að þarna sé veðheimildin ótakmörkuð heldur eru afborganirnar sem greiðast á næstu þremur árum vaxtalausar og tæpast verðtryggðar.

Mig langar að víkja aðeins að þessari umræðu og geri fyrst að umfjöllunarefni að í þessum samningum er margt mjög óljóst fyrir mér um hvað hefur verið gert og hvað af þeim muni standa. Eins og ég tók fram hef ég ekki séð undirritaða samninga og ég hef ekki séð samninga sem eru hafnir yfir lög. Ég hef ekki séð það sama og meiri hluti fjárlaganefndar telur sig hafa séð, að það sé óyggjandi að færa þessa 14 milljarða til tekna hjá ríkissjóði inn á fjáraukalög þessa árs og fjárlög næsta árs. Fyrir því eru margar ástæður. Ein er vitaskuld vanhæfisreglurnar sem ég er enginn sérfræðingur um en verð að játa að af því sem ég hef áður lesið þarf ég að fara allt aftur til Hvamms-Sturlu til að finna annan eins vef ættartengsla og pólitískra tengsla og hér eru.

Málum er sem sagt þannig hagað að fulltrúar í sama stjórnmálaflokki sitja allt í kringum borðið. Bæjarstjóri Reykjanesbæjar er í stjórn Þróunarfélags Keflavíkur og hann er stjórnarformaður Keilis. Hann á persónulega hlut í báðum þessum félögum [* sjá leiðréttingu á þessum orðum í ræðu þingmannsins kl. 14.28 síðar í dag] eftir því sem mér er sagt og hann er þarna líka sem fulltrúi Reykjanesbæjar.

Annar bæjarfulltrúi Reykjanesbæjar, Sjálfstæðisflokks, er stjórnarformaður fyrirtækisins Base — sem er ekki þjóðlegt nafn en látum það vera — og það félag hefur einnig keypt eignir á varnarsvæðinu. Þessi sami fulltrúi er einn eigenda hótels í Keflavík sem á 9% í hlutafélaginu Base.

Þriðji bæjarfulltrúinn er stjórnarformaður Sparisjóðs Keflavíkur sem á 22% hlut í Háskólavöllum og hlut í Base.

Eignarhaldsfélagið 520 ehf. er svo í eigu fjórða bæjarfulltrúans og hefur keypt 800 fermetra skemmu af Base á varnarsvæðinu.

Fimmti fulltrúi sjálfstæðismanna í Reykjanesbæ er jafnframt aðstoðarmaður fjármálaráðherra og kemur þannig að samningum ríkisins. Síðan má bæta því við að fleiri sem þessu tengjast eru nátengdir ættarböndum fjármálaráðherra.

Það var vitaskuld svo í tíð Hvamms-Sturlu að vanhæfisreglur voru mjög óvissar en þá höfðu menn líka mjög skilvirkar og skjótvirkar aðgerðir til að leysa úr því sem þeim líkar ekki. Nú þurfum við á reglum sem þessum að halda og það er brýnt að eftir þeim sé farið og brýnt að kannað verði til hlítar hvað þýðingu það vanhæfi sem gæti verið til staðar hefur fyrir þessa samninga, hvaða þýðingu það hefur fyrir lagalegt gildi þessara samninga. Það er einmitt út frá því sem ég hef mjög gagnrýnt þann gerning og mun koma enn

nánar að þessu við umræðu um fjáraukalög í dag. Ég hef gagnrýnt þann gerning að fjárlaganefnd skuli ætla að færa tekjur einkahlutafélagsins Kadecos inn á ríkisreikning. Forsendurnar fyrir því eru mjög veikar þar sem fjármálaráðherra hefur um það samið að hlutafélagið Kadeco sem er einkahlutafélag — að vísu í eigu ríkisins en ekki skilyrðislausri eða það er valkvætt hvort svo verði áfram, það er í dag í einkaeigu ríkisins en það er hlutafélag, ekki ohf., það skiptir svolitlu máli. Málið liti strax öðruvísi út ef gengið hefði verið frá því þannig að þetta væri opinbert hlutafélag en þetta er einfaldlega einkahlutafélag. Í samningum ríkisins — því að þetta eru samningar milli tveggja lögaðila — og þessa einkahlutafélags er skýrt kveðið á um tilgang þessa einkahlutafélags og það kemur nokkuð á óvart að tilgangur þess er hvergi að skila arði eða tekjum í ríkissjóð. Það er hvergi lagt upp með það að eignir þær sem hér um ræðir skuli skila neinu í ríkissjóð. Félaginu er með nokkru móti afsalað öllum þessum eigum, til að selja þær eða verja andvirðinu til þeirra verka sem félagið hefur sem sinn tilgang samkvæmt stofnsamþykktum sínum, samningum við ríkið og öðrum gögnum sem öll liggja opinberlega frammi. Ég vil taka fram í þessari umræðu að langmest af þeim gögnum sem skipta máli til að átta sig á þessu öllu saman liggur frammi. Vandamálið er ekki sú pappírsleynd sem hér hefur verið gagnrýnd nokkuð og ég get að hluta til tekið undir. Vandamálið er ef menn taka ekki mið af þeim upplýsingum sem liggja fyrir, ef stjórnarmeirihlutinn er svo sterkur hér að það er alveg sama hvað liggur fyrir, það er alveg sama hversu hrópandi staðreyndirnar eru á að eitthvað verði gert. (Gripið fram í.) Ef stjórnarmeirihlutinn er einfaldlega svo sterkur að hann getur látið það vera að gera nokkuð, hann geti einfaldlega með einfaldri handaupprétttingu látið hluti standa sem eru samt utan þess sem eðlilegt getur talist.

Það sem hefur legið fyrir í umfjöllun málsins í fjárlaganefnd er að bæði meiri hluti fjárlaganefndar og ríkisendurskoðandi hafa talið ákvæðið sem ég minntist á hér í gær um 100% söluþóknun — það er kannski rétt að taka af öll tvímæli með að þarna er ekki um venjulega söluþóknun að ræða. Mig langar að vitna aðeins í samning ríkisins og þessa ágæta hlutafélags, Kadecos, en þar segir, með leyfi forseta:

„Til að hefja rekstur og undirbúning starfsemi samkvæmt samningi þessum fær verksali sérstaka þóknun á fjáraukalögum 2006 og fjárlögum 2007.

Þóknun verksala að öðru leyti felst í því að hann hirðir þær leigutekjur sem fást vegna leigðra eigna á þróunarsvæðinu auk þess sem verkkaupi greiðir honum þóknun af söluverði seldra fasteigna á svæðinu. Fyrstu 2 ár samningstímans mun þóknunin nema 100% af söluverði fasteigna. Eftir þann tíma mun þóknun til verksala verða tekin til endurskoðunar miðað við verkefnastöðu og fjárhag félagsins.“

Þegar þetta ákvæði var tekið til umfjöllunar í fjárlaganefnd gat ríkisendurskoðandi þess sérstaklega að við samningsgerð þessa væri mönnum skylt að fara að lögum. Nú er vilji meiri hluta fjárlaganefndar að leiðrétta þær lagamisfellur sem verða hjá Stjórnarráðinu með því að færa tekjur Kadecos inn í ríkisreikning. Það mun algert fádæmi að tekjur einkahlutafélaga séu færðar inn í ríkisreikning. Ríkisreikningurinn er enginn samstæðureikningur ríkissjóðs og einstakra hlutafélaga úti í bæ. Það hefur ekki verið þannig fram að þessu. Nú verður þar brotið blað sem markar nokkur tímamót.

Með þeim samningi sem ríkisvaldið gerir, í þessu tilfelli við einkahlutafélagið Kadeco sem síðan er aftur seljandi þeirra eigna sem eru á Keflavíkurflugvelli, skapast ákveðnar væntingar, þá skapast réttmætar væntingar kaupanda. Þessar réttmætu væntingar kaupanda taka mið af þeim upplýsingum sem liggja opinberlega fyrir um hlutafélagið Kadeco. Þær kveða á um að tekjum Kadecos verði varið til uppbyggingar á Keflavíkurflugvelli og ég mótmæli þeim skilningi vegna þess að hann er ekki allsendis í samræmi við þær fréttir sem má finna um málið á þeim tíma, að 100% ákvæðið hafi verið sett inn vegna þess að menn teldu víst að svo sáralítið mundi seljast innan tveggja ára. 100% ákvæðið var sett inn vegna þess, og það kemur fram í ýmiss konar gögnum um málið, að það var reiknað með því að hreinsun á svæðinu gæti kostað 10–12 milljarða. Það var reiknað með því að hlutafélagið Kadeco þyrfti á öllu þessu fé að halda þrátt fyrir nokkra óvissu um hversu mikill sá kostnaður væri. Þá voru þær réttmætu væntingar skapaðar hjá kaupendum þessara eigna að allt það andvirði sem þeir mundu greiða fyrir þær færi til uppbyggingar á svæðinu, það rynni ekki inn í ríkissjóð til óvissra verkefna hans. Og þetta skiptir máli upp á gildi þeirra kaupsamninga sem nú liggja fyrir. Við skulum ekki útiloka að við þá tilfærslu að færa þessar greiðslur inn í ríkissjóð gætu þeir samningar verið upphafnir. Nú er ég ekki að mæla því bót að þetta 100% ákvæði hafi verið sett inn með þessum hætti. Ég hefði raunar talið miklu eðlilegra að ríkið sjálft hefði selt þær en ekki sérstakt einkahlutafélag í þess eigu. Ég tel í rauninni allan undirbúning Stjórnarráðsins á þessu máli varðandi stofnun einkahlutafélagsins og (Forseti hringir.) þær reglur sem þar eru settar ekki fullnægjandi og hefði þurft að skoðast miklu betur.

[11:51]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það er hollt í upphafi umræðu um þetta mál að rifja upp stöðuna eins og hún var fyrir ári. Fyrir lá að varnarliðið hafði verið kvatt heim með stuttum fyrirvara og eftir stóð á Keflavíkurflugvelli draugaþorp, sannkallað draugaþorp þar sem engin starfsemi var og ekkert líf. Við blasti það verkefni að finna almennileg not fyrir þær eignir sem voru á svæðinu og voru satt að segja hannaðar fyrir annað en borgaraleg not, voru fyrst og fremst hannaðar sem samfélag til að þjóna hernaðarlegum verkefnum. Vissulega voru þar eignir sem gátu nýst í borgaralegum tilgangi en í verkefnum af þessum toga er brýnt að takist að laða að atvinnurekstur sem nýtt getur þær eignir sem fyrir eru með litlum fyrirvara. Þetta var ekki einfalt verk og það hefur verið viðurkennt. Það var viðurkennt hér á Alþingi fyrir ári þegar lög um Þróunarfélag Keflavíkur voru samþykkt án mótatkvæða. Í lögunum fólst að þróunarfélagið tæki við eignunum og hefði með höndum umsýslu þeirra og sölu. Það var því ljóst frá upphafi að félagið ætti að hafa það verkefni með höndum. Það er líka ljóst að frá upphafi var gert ráð fyrir að starfsemi félagsins væri ætlað að afla

fjár til að standa að nauðsynlegri hreinsun á svæðinu.

Það er alveg rétt hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni að almennt var ekki gert ráð fyrir að félagið greiddi arð í ríkissjóð. Ástæðan er mjög einföld. Það sá enginn fyrir að aðstæður yrðu þannig að félagið gæti yfir höfuð greitt arð í ríkissjóð. Almennar væntingar á þeim tíma, svo að það sé rifjað upp, voru þess eðlis að um væri að ræða eignir sem jafnvel væru ofmetnar þegar horft væri til hrakvirðisverðmætis upp á 11 milljarða og að kostnaður við hreinsun svæðisins gæti hlaupið á einhverjum milljörðum. Væntingarnar byggðust fyrst og fremst á því að það tækist að ná endum saman í þessum tveimur verkefnum.

Það er líka ljóst að það er ekkert áhlaupsverk að breyta draugaþorpi af þessum toga í lifandi bæ. Fyrir því er margþætt reynsla því þetta er ekki einstakt íslenskt fyrirbæri. Á undanförnum einum og hálfum áratug hefur verið mikið um lokanir herstöðva í allri Evrópu í kjölfar samdráttar Bandaríkjamanna og Kanadamanna í herafla í Evrópu. Það hefur verið viðurkennt af hálfu Evrópusambandsins að réttlætanlegt sé að veita sérstaka ríkisstyrki til verkefna af þessum toga. Meðal annars þess vegna er nú verið að breyta byggðakorti fyrir Ísland og gera Suðurnesin á ný styrkhæf til ríkisstyrkja frá stjórnvöldum til þess að mæta þeim samfélagslegu erfiðleikum sem upp rísa í kjölfar lokunar herstöðvarinnar. Það hefur sem sagt verið viðurkennt af hálfu Eftirlitsstofnunar EFTA að forsendur séu til þess að veita ríkisstyrki svo að hægt sé að koma efnahagsþróun á svæðinu í gang.

Fyrir ári sá enginn fyrir, og fyrir því voru svo sem engin einföld rök, að íslenskt efnahagslíf yrði á slíkum yfirsnúningi það ár sem síðan er liðið að við skyldum í reynd hvorki taka eftir brottför varnarliðsins né heldur samdrætti um þriðjung í þorskveiðum þegar tillit er tekið til þjóðartekna í heild, þó að í báðum tilvikum hafi þessar breytingar haft staðbundin áhrif. Staðbundnu áhrifin af lokun varnarstöðvarinnar á Keflavíkurflugvelli voru margfalt minni en flesta óraði fyrir.

Nú er staðan sú að sala þeirra íbúðaeigna sem seldar hafa verið á Keflavíkurflugvelli er komin í 14 milljarða og í heild stappar þetta nærri 18 milljörðum. Með öðrum orðum hafa þær eignir sem seldar hafa verið farið á a.m.k. tvöföldu því hrakvirði sem þær voru virtar á þegar tekið var við þeim fyrir ári. Fyrir utan þann pakka sem nú hefur verið seldur eru fleiri eignir sem ekki hafa verið seldar og þar fyrir utan eru eignir sem eru yfir höfuð ekki til sölu, sem íslenska ríkið hyggst halda til lengri tíma litið. Þetta allt þarf að hafa í huga þegar horft er á málið í heild sinni. Það þarf því að gæta sanngirni og hún er ekki alltaf einföld eða auðveld í meðförum þegar menn horfa til baka og meta aðstæður í ljósi þekkingar sem þeir hafa í dag en höfðu ekki á þeim tíma sem um ræðir.

Þá komum við að hinu aðlaðandi hugtaki „markaðsverði“. Athugasemdir þær sem bornar hafa verið fram hér og í fjölmiðlum undanfarið lúta að mínu viti einkanlega að tvennu. Annars vegar að markaðsvirði eignanna, þ.e. að eignir hafi verið seldar undir raunvirði, og hins vegar að mögulegu vanhæfi eða óeðlilegum hagsmunatengslum. Hvað markaðsvirðið varðar er það nú þannig að það hreyfist eftir framboði og eftirspurn á markaði.

Frá upphafi var það forsenda þingsins — það kom fram í meðförum Alþingis, það kom fram af hálfu ríkisstjórnar og það kom mjög skýrt fram af hálfu sveitarfélaga á Suðurnesjum — að eignirnar yrðu ekki seldar á almennum markaði. Um leið og búið er að setja þá forsendu að eignirnar verði ekki seldar á almennum markaði er ekki hægt að búast við því að fá markaðsverð fyrir þær. Ég held að það hljóti allir menn að skilja. Ef þú tekur eign og setur þér það markmið að þú munir ekki selja hana á markaði en ætlir samt að selja hana þannig að hún hafi ekki áhrif á markaðsverð sambærilegra eigna hlýturðu að þurfa að selja hana með öðrum hætti á undirverði. Það var beinlínis forsenda verkefnisins að eignirnar yrðu seldar á verði sem væri undir venjulegu markaðsverði á svæðinu. Menn eiga ósköp einfaldlega að viðurkenna það. Það var forsendan vegna þess að ef eignirnar hefðu verið seldar á markaðsverði á opnum markaði hefði jafnframt orðið verðfall á fasteignamarkaði á Suðurnesjum vegna offramboðs eigna, það var a.m.k. ótti Suðurnesjamanna. Það var þess vegna sem allar sveitarstjórnir á Suðurnesjum, hver og ein einasta, lagði höfuðáherslu á að eignirnar yrðu ekki settar á almennan markað heldur yrði þeim ráðstafað með öðrum hætti.

Það er því að mínu viti mjög óraunsætt og mjög óeðlilegt að koma nú með reglustiku eftirástaðreyndanna, leggja hana á það verkefni sem unnið hefur verið og gera kröfu um að markaðsverð hefði átt að fást fyrir eignirnar. (Gripið fram í.) Það lá alltaf ljóst fyrir að eignirnar ættu ekki að fara á markaðsverði, það var forsenda verkefnisins. Það er rétt að hafa það í huga.

Virðulegi forseti. Hinn þáttur þeirra athugasemda sem fram hafa verið bornar lýtur að mögulegu vanhæfi og ég tel eðlilegt að við tökum þær athugasemdir alvarlega. Það er mjög mikilvægt að við verkefni af þessum toga sé þess gætt að viðhafa vandleg vinnubrögð, að menn vandi sig sem kostur er og sinni verkinu eins vel og mögulegt er, gæti jafnræðis og gæti að gagnsæi og rekjanleika ákvarðana. Ég tók eftir því, og það hefur verið leitt í ljós, að þróunarfélagið auglýsti margsinnis og ítrekað eftir kaupendum að eignunum og af hálfu þróunarfélagsins er staðhæft að engin hærri tilboð hafi borist í eignirnar. Ég hef ekki séð neitt sem leyfir mér að vefengja þær staðhæfingar. Annað kann að koma í ljós en þannig hef ég heyrt málið reifað.

Ég fagna því að þróunarfélagið hafði á þessu ári frumkvæði að því að hafa samráð við Ríkisendurskoðun um starfsemi félagsins og um sölu eignanna. Ég hef heyrt að ríkisendurskoðandi hafi lýst því í morgun á fundi fjárlaganefndar að hann væri að kanna málið og hann mundi halda áfram að fara yfir það og gera stjórnsýsluúttekt á því. Ég held að það sé fullkomlega eðlilegur vettvangur fyrir frekari athugasemdir um þennan þátt málsins. Það er alveg ljóst að ríkisendurskoðanda er treystandi, sem fulltrúa þingsins og endurskoðanda á vegum þingsins og eftirlitsmanni með framkvæmdarvaldinu fyrir okkar hönd, að kanna þetta mál að þessu leyti og gera þá grein fyrir því í skýrslu ef þar er pottur brotinn.

Ég held að góður lögmaður eins og hv. þm. Atli Gíslason eigi ekki að setja fram dæmi um vanhæfi sem felast í því að bæjarfulltrúi komi fram fyrir hönd félags þar sem annar bæjarfulltrúi er í forsvari fyrir annað félag. Það gerir

engan vanhæfan, það veit hv. þingmaður. Þetta er grundvallaratriði í vanhæfisreglum stjórnsýsluréttarins. Það kunna að vera einhver önnur dæmi og það er rétt að yfir þau sé farið á vandaðan og faglegan hátt, en ég tel ekki eðlilegt að gefa út stórar yfirlýsingar sem kannski byggjast ekki á sterkari grunni en þau dæmi sem ég hef nefnt.

Virðulegi forseti. Ég tel þessa umræðu af hinu góða. Það er mjög mikilvægt að gagnsæi og rekjanleiki sé til staðar þegar hið opinbera kemur af sér eignum, hvort sem það eru verðmætar eignir eða eignir eins og þær sem hér um ræðir, eignir sem allir nálguðust á sínum tíma út frá því að um einhvers konar skransölu væri að ræða. Það bjóst enginn við að um veruleg verðmæti yrði að ræða. Við getum dregið þann lærdóm af þessu máli að í kviku viðskiptaumhverfi, þar sem hlutir geta gerst hratt, er rétt að gera ráð fyrir því að verkefni af þessum toga geti ekki einungis falið í sér tap eða að menn komi hugsanlega út á núlli heldur geti líka skapast hagnaður. Menn eiga því að nálgast öll slík verkefni með það fyrir augum að í eignunum geti falist meiri verðmæti en menn halda við fyrstu sýn.

[12:04]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Það er mjög virðingarvert af forsætisráðherra þótt seint sé að gefa skýringar og upplýsingar varðandi Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. Það eitt að ráðherra skuli nú gefa Alþingi skýrslu um málið sýnir að hann hefur miklar áhyggjur af þeirri gagnrýni sem fram hefur komið að undanförnu og ekki að ástæðulausu að mínu mati.

Fyrsta spurning mín til forsætisráðherra er þessi: Af hverju var þetta fyrirtæki ekki ohf., þ.e. opinbert hlutafélag með þær skyldur sem slíkt félagsform hefur, t.d. varðandi upplýsingaskyldu? Fyrirtækið er 100% í eigu ríkisins og margir lögfræðingar telja að það orki mjög tvímælis að hafa það ehf. Þá hafa sumir lögfræðingar haldið því fram að það standist ekki lög að ganga fram hjá Ríkiskaupum við sölu á eignum þróunarfélagsins. Óskar Ásgeirsson, sérfræðingur hjá Ríkiskaupum gagnrýndi fyrir skömmu söluna og taldi að ekki hefði verið farið að reglum. Vissulega þarf að skoða þetta mál betur með stjórnsýslulög í huga.

Þá dreg ég það stórlega í efa að það gangi upp að selja eignir ríkisins fyrir 16 milljarða án eðlilegs útboðs, og hvað með ákvæði EES-samningsins? Auglýsingar á eignum þróunarfélagsins voru engan veginn nógu góðar, sérstaklega hvað varðar skipulagsmál og ljóst er að fjöldi einstaklinga og fyrirtækja hættu við að gera tilboð í eignir vegna mjög óljósra þátta í skipulagsmálum.

Herra forseti. Ég fagna allri atvinnuuppbyggingu á flugvallarsvæðinu og sérstaklega því skólastarfi sem þar er í uppbyggingu. Hitt er annað mál hvernig staðið er að sölu á ríkiseignum. Það er t.d. ljóst að fermetraverð fasteigna á flugvallarsvæðinu er um það bil helmingi lægra en annars staðar á Suðurnesjum. Þannig keypti Base ehf. 22 byggingar á fermetraverðinu 44 þús. kr. hvern fermetra. Háskólavellir keyptu 96 byggingar á fermetraverðinu 89 þús. kr. Keilir keypti tvær byggingar á fermetraverðinu 48 þús. kr. Þjóðkirkjan keypti tvær byggingar á 105 þús. kr. fermetrann. Atlantic Studios 13 byggingar á 41 þús. kr. fermetrann. Samtals er hér um að ræða 135 byggingar, 193.855 fermetra, fermetrinn að meðaltali á 81 þús. kr. Nú er búið að selja um 75–80% af eignunum á svæðinu og áætlað verð fyrir allar eignirnar er 25 milljarðar. Þar á meðal er mikið land sem hægt er að byggja á sem ekki er reiknað á háu verði að því er mér sýnist.

Herra forseti. Hverjir eru svo þeir aðilar sem hafa fengið að kaupa þessar eignir á útsölu og hvernig tengjast þeir hver öðrum í gegnum pólitíkina og eignatengsl fyrirtækja sem þeir stjórna og sumir eiga? Það má spyrja og tala um þróunarfélagið sem stendur að sölunni. Þar er náttúrlega stjórnarformaður Magnús Gunnarsson og Árni Sigfússon sem tengjast Sjálfstæðisflokknum. Sigurður Valur Ásbjarnarson, formaður kjördæmisfélags sjálfstæðismanna í Suðurkjördæmi, er í varastjórn. Hverjir eiga Base ehf.? Það er Hringrás. Þar er stjórnarformaður Gunnar Jóhann Birgisson. Hverjir eiga N1? Þar er stjórnarformaður Bjarni Benediktsson, hv. alþingismaður. Síðan er ÍAV, það eru Íslenskir aðalverktakar, þjónusta. Meistarahúsið ehf. er þar líka. (Gripið fram í.) Þekki það ekki. Hótel Keflavík, þar er Steinþór Jónsson stjórnarformaður, bæjarfulltrúi og formaður umhverfis- og skipulagsnefndar í Reykjanesbæ. Fyrirtækið Rafholt er þarna líka og eignarhaldsfélag AV sem, eftir því sem ég best veit, er partur af Aðalverktökum. DM ehf. er flutningafyrirtæki sem ég þekki ekki til. Síðan er fyrirtækið Húsanes ehf. og fjármálastjóri þess fyrirtækis og eigandi er sjálfstæðismaður, sonur fyrrverandi bæjarstjóra í Reykjanesbæ og heitir Jóhannes Ellertsson. Síðan er fyrirtæki sem heitir Lykilráðgjöf ehf. sem er líka hluthafi í þessu og þar eru sjálfstæðismenn og einn fyrrverandi varabæjarfulltrúi sjálfstæðismanna sem heitir Ríkharður Ibsen. Þá er Sparisjóður Keflavíkur hluthafi í þessu og þar er stjórnarformaður Þorsteinn Erlingsson, bæjarfulltrúi í Reykjanesbæ. Það má geta þess að Base ehf. er byrjað að selja eignir og seldu einum bæjarfulltrúa úr Reykjanesbæ, Garðari Vilhjálmssyni eign. Ég veit ekki hvers konar eign það var.

Hverjir eiga Háskólavelli? Það er fasteignaþróunarfélagið Klasi hf. Það er Glitnir, fasteignafélagið Þrek ehf., fjárfestingafélagið Teigur ehf. og Sparisjóðurinn í Keflavík. Eigandi fasteignafélags Þreks eru sömu aðilar og eiga Húsanes. Þar er aftur kominn Jóhannes Ellertsson. Eigandi fasteignaþróunarfélagsins Klasa er Sigla ehf. og þar er bróðir fjármálaráðherra í fararbroddi. Tengslin við Sjálfstæðisflokkinn eru því víða.

Hverjir eiga Keili? Það er Bláa lónið og Base ehf. Þeir eiga Keili ásamt Flugstoðum ohf. og þar er varaformaður hv. alþingiskona, Arnbjörg Sveinsdóttir. Síðan kemur Geysir Green Energy og þar er í stjórn Hannes Smárason ásamt fleirum og Reykjanesbær er þar hluthafi. Það er Glitnir Bank, það eru Háskólavellir, það er Háskóli Íslands, það er Hitaveita Suðurnesja, þar sem Árni Sigfússon er stjórnarformaður.

Eins og sjá má eru mikil eignatengsl og pólitísk tengsl hér á ferðinni. Fyrir utan þetta eru mörg fyrirtæki önnur þar sem sömu aðilar tengjast með ýmsum hætti, t.d. Nesvellir ehf., Nesvellir íbúðir ehf. en þar eru Þrek ehf. og Klasi hf. að byggja húsnæði fyrir aldraða í Reykjanesbæ, án útboðs. Í Fasteign ehf. eru sömu aðilar í stjórn, þ.e. Árni Sigfússon, Gunnar Einarsson, Sigurður Valur Ásbjarnarson og vara-

maður í stjórn er Böðvar Jónsson, aðstoðarmaður fjármálaráðherra.

Hitaveita Suðurnesja og Fiskmarkaður Suðurnesja tengjast þessu líka. Það má geta þess að stjórnarformaður í Hitaveitu Suðurnesja á síðastliðnum vetri, Ellert Eiríksson, seldi hlut Hitaveitu Suðurnesja í Sparisjóði í Keflavík á genginu 6,7 sama dag og Verkalýðs- og sjómannafélagið í Keflavík seldi eins bréf á genginu 8,1. Hitaveitan tapaði á þessum gjörningi 50–60 millj. kr. á þessum eina degi. Sá sem keypti — takið þið nú eftir — var Fiskmarkaður Suðurnesja þar sem sami stjórnarformaður Ellert Eiríksson er stjórnarformaður og Þorsteinn Erlingsson sem er stjórnarformaður í Sparisjóðnum, út á þann styrk, og stóreigandi í Fiskmarkaði Suðurnesja, bæjarfulltrúi í Reykjanesbæ.

Það er auðvitað ljóst að kaupsamningar liggja ekki frammi fyrir okkur alþingismenn. Við fáum þá væntanlega á næstunni. En kostnaðurinn við þessa gjörninga að laga húsnæðið þarna er áætlaður 7–8 milljarðar kr. (**Gripið fram í:** Og hreinsun.) Og hreinsun vissulega. Það er dálítið skrýtið þetta yfirklór hv. þm. Árna Páls Árnasonar, að reyna að hreinsa þennan gjörning af sjálfstæðismönnunum og hvernig staðið hefur verið að málum uppi á velli vegna þess að þetta hefur ekki verið gert með eðlilegum hætti á einn eða neinn hátt.

Herra forseti. Umræðan um framgang sölu eigna á Keflavíkurflugvelli á vegum Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar ehf. er mjög gagnleg. Enda er nauðsynlegt að alþingismenn sem eiga m.a. að ákveða tekjur og gjöld ríkissjóðs frá ári til árs fái allar staðreyndir upp á borðið. Það er mín skoðun að mun betur hefði mátt standa að málum í mörgum tilfellum og nauðsynlegt að fá á hreint hvort farið hafi verið að lögum og reglum. Þau pólitísku tengsl á milli manna sem komið hafa mest að málum og ég hef gert grein fyrir í ræðu minni, hljóta að teljast óeðlileg og sérstaka athygli vekur hlutur bæjarfulltrúa Sjálfstæðisflokksins í Reykjanesbæ og einstaklinga sem sitja í ríkisstjórn eða eru tengdir ráðherrum í ríkisstjórn Íslands.

[12:15]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er engin deila um að það var mikilvægt verkefni að koma þeim eignum í not og í gagnið sem urðu eftir þegar bandarískt herinn fór af landi brott fyrir rúmu ári. Þáverandi ríkisstjórn valdi þá aðferð í anda hugmyndafræði sinnar að einkavæða málið og setja það hvað stjórn snertir í ákaflega þröngan flokkspólitískan farveg. Það var ekki búið til opinbert hlutafélag, heldur einkahlutafélag og það var sett undir stjórn trúnaðarmanna flokksins á vettvangi, bæði aðal- og varamanna. Það eru hinir mætustu menn að sjálfsögðu, og síðastur ætla ég að halla orði á Magnús Gunnarsson sem ég þekki að góðu einu.

En strax koma upp þær spurningar hvort það hafi yfir höfuð verið gáfuleg ráðstöfun að bæjarstjórinn í Reykjanesbæ yrði jafnframt settur í stjórn þróunarfélagsins sem átti að ráðstafa og fara með þessar miklu eignir. Eðli málsins samkvæmt hlaut hún að þurfa að eiga mikið samstarf og samskipti við bæjarfélagið, þótt ekki nema væri af skipulagsástæðum. Sú spurning vaknar að sjálfsögðu strax og það þarf ekki að taka fram að stjórnarandstöðunni var ekki boðin eða veitt nein aðild að þessu þó að þarna stæði fyrir dyrum ráðstöfun mikilla opinberra verðmæta.

Það er dapurlegt að þetta mál skuli hafa lent í farvegi sem hefur valdið deilum og skapað tortryggni. Það hljóta allir að sjá að hún er eðlileg þegar það gerist að þarna eiga aðilar í viðskiptum sem sitja öllum megin við borðið. Á mannamáli sagt gerist það ósköp einfaldlega að Sjálfstæðisflokkurinn selur sjálfum sér þessar eignir með býsna hliðstæðum hætti og annar ónefndur flokkur seldi sjálfum sér banka aðeins fyrr á þessari öld.

Ég verð þó að segja að það sem af er þessarar umræðu hefur ræða Samfylkingarinnar vakið einna mesta undrun. Þar var um að ræða einn samfelldan réttlætingarsöng. Meira að segja virðist hv. þm. Árni Páll Árnason ekkert sjá sérstaklega athugavert við það út frá hæfisforsendum að menn sitji öllum megin við borðið eins og hér hefur verið rakið óhrekjanlega.

Það leynir sér ekki í þessu tilviki eins og fleirum að Samfylkingin er komin í stjórn með Sjálfstæðisflokknum. Ég velti fyrir mér hvernig ræða Samfylkingarinnar hefði verið hér ef hún væri í stjórnarandstöðu og ræðumaðurinn hefði verið hv. þm. Lúðvík Bergvinsson. Ja, öðruvísi mér áður brá. Það er ákaflega óheppilegt að málið skuli hafa farið í þennan farveg, að ekki skuli hafa farið fram formlegt opinbert útboð sem væri hafið yfir vafa hvað það snertir að allir stæðu jafnt að vígi og að öllum reglum í þeim efnum væri fylgt. Auglýsing í dagblöðum er algerlega ósambærilegur hlutur við það. Það er engin leið fyrir aðra málsaðila sem höfðu áhuga á þessum eignum eða jafnvel sendu inn tilboð að sannreyna hvort þeir hefðu hlotið sanngjarna meðferð. Þarna er ekki um formlegt útboðsferli að ræða. Ekki fór fram hlutlaust og gagnsætt verðmat á þessum eignum.

Auk þess má spyrja af hverju þessi áhersla hafi verið á að selja þær. Ef markmiðið var að tryggja að þetta mundi ekki valda röskun á fasteignamarkaði var þá ekki eðlilegra og meira í anda markmiða bæði laganna og samningsins við þróunarfélagið að menn færu sér hægt í þeim efnum en aðalmarkmiðið væri að koma eignunum í gagnið? Það er ekki síður en annað talað um umsjón eignanna og að leigja þær út. Þær röksemdafærslur standast ekki að bullandi undirverð sé réttlætanlegt vegna þess að menn höfðu af því áhyggjur að ekki mætti standa þannig að málum að þetta hleypti fasteignamarkaði þarna í uppnám. Það er engin réttlæting fyrir því að selja þær einkaaðilum á bullandi undirverði með ekki meiri kvöð en svo að ekki má endurselja þær í fjögur ár að vísu — en þó má veita undanþágu frá því. Þeir hinir sömu einkaaðilar geta því farið að setja þessar eignir inn á markaðinn tiltölulega fljótt fái þeir leyfi til þess frá þróunarfélaginu. Þá er málið komið í hring og aftur farið að snúast upp í andstæðu sína gagnvart því að hleypa ekki fasteignamarkaðnum í uppnám.

Það er algerlega óumflýjanlegt, virðulegi forseti, að öll kurl komi til grafar í þessu máli. Það eiga allir rétt á því, (Forseti hringir.) líka þeir sem hér sæta gagnrýni að fá að hreinsa sig. Þess vegna dugar ekkert minna en tæmandi opinber rannsókn á því hvernig hér hefur verið staðið að málum.

[12:20]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Það er margt ankannalegt í þessu máli og ég hefði kosið að öll gögn hefðu legið uppi á borðinu. Það er skrýtið að í sömu andrá og verið er að ræða um breytt vinnubrögð þingsins og að auka virðingu hins háa Alþingis skuli maður standa frammi fyrir því að fá skýrslu forsætisráðherra hér hálftíma áður en maður kemur í pontu og að gögn sem hv. þingmenn hafa margbeðið um skuli ekki liggja fyrir.

Ef til stóð að gæta þess að eyðileggja ekki þann markað á fasteignum sem fyrir er á Suðurnesjum held ég að menn hefðu átt að vanda sig betur. Það lá fyrir að eignirnar yrðu seldar á undirverði og þá hefðu menn átt að fara aðra leið en hér var gert. Ég held að það að stofna einkahlutafélag um söluna eða umsjón þessara fasteigna hafi verið röng ákvörðun. En það er hægt að vera vitur eftir á í þeim efnum.

Ég tel að gagnrýni á söluferlið eigi að miklu leyti rétt á sér. Samkvæmt lögum átti að selja eignirnar með aðkomu Ríkiskaupa. Í ljósi þessa máls er eðlilegt að kanna hvort brestir hafi verið í útboðsferlinu, hvort útboðsskilmálar hefðu ekki þurft að vera skýrari og hvort auglýsingar á eignum hafi verið eðlilegar og nægjanlegar. Ég tel ekki nóg að auglýsa í blöðum og á heimasíðu félagsins þegar um svona stóra og mikla sölu á eignum ríkisins er að ræða.

Í samningi um þróun, umsjón og ráðstöfun eigna á þróunarsvæði við Keflavíkurflugvöll er kveðið á um í grein 7.2 að verksali, þróunarfélagið, skuli „ávallt við sölu, leigu eða aðra ráðstöfun á eignum ríkisins gæta þess að mismuna ekki aðilum og skal í því skyni tryggja að umræddar eignir verði auglýstar opinberlega til sölu eða leigu og val á viðsemjendum byggist ekki á öðrum sjónarmiðum en mati á hagstæðasta tilboði“.

Svo kemur fram, virðulegi forseti, í lögum um heimildir félagsins nr. 176/2006 að þróunarfélagið hafi heimildir til þess að annast í umboði ríkisins umsýslu fasteigna á svæðinu.

Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram að félagið sjálft mun gagnvart þriðja aðila lúta sömu reglum og ríkið varðandi t.d. útboðsskyldu verkefna og gagnsæi og jafnræði í rekstri og umsýslu verkefna. Ég tel að þetta sé með öðrum orðum skýrt, fylgja hafi átt venjulegum reglum um útboð og sölu á eignum ríkisins og fela Ríkiskaupum söluna.

Varðandi hæfisreglur vil ég benda á að það er undarlegt að sjálfstæðismenn skuli vera allt í kringum málið. Hv. þingmenn hafa rakið hér aðkomu sjálfstæðismanna í Reykjanesbæ og ég tel eðlilegast til að losna við þær efasemdir sem vakna og grunsemdir um óeðlilega viðskiptahætti að öll gögn komi upp á borðið.

Hér ræddi áðan hv. þm. Árni Páll Árnason um hæfisreglur stjórnsýslulaga og sagði að þær ættu ekki við þegar bæjarstjóri sem væri aðili að einu félagi væri að selja eign til annars bæjarfulltrúa sem væri í öðru félagi. Það getur vel verið en svona viðskipti hljóta að vekja upp margar spurningar. Það er einfaldlega þannig að hæfisreglur stjórnsýslulaga ná (Forseti hringir.) einnig til bæjarfulltrúa sem selja eigur (Forseti hringir.) til aðila sem stunda með þeim alls kyns frístundir og tengjast þeim með þeim hætti. (Forseti hringir.)

[12:25]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að það sé afar mikilvægt sem fram kom í máli hv. síðasta ræðumanns að öll gögn í þessu máli verði lögð fram. Það er lykilatriði. Það er verið að selja eigur ríkisins og þá þarf allt að vera uppi á borðum. Ég hef setið síðustu tvo daga í fjárlaganefnd þar sem nokkuð vel hefur verið farið yfir þetta mál. Þar hafa m.a. verið kynntir samningar, sumt í þessum samningum hefur að vísu verið bundið trúnaði sökum hagsmuna kaupanda, en það er ekkert hægt að lesa út úr þeim að kaupendum hafi verið mismunað. Það hefur einnig komið fram á þessum fundum fjárlaganefndar að ríkisendurskoðandi hefur skoðað þessa samninga, farið vandlega yfir þá og niðurstaða hans er sú að þeir séu þannig úr garði gerðir að þeir séu bókunarhæfir, þ.e. að hægt sé að færa verðmæti þeirra inn í ríkisreikning. Það er niðurstaða ríkisendurskoðanda og á þeirri forsendu byggir meiri hluti fjárlaganefndar þá niðurstöðu sína að þetta skuli fært inn í ríkisreikning. Ríkisendurskoðandi hefur einnig sagt að eftir að hafa skoðað þetta muni hann fara í stjórnsýsluúttekt á þessu félagi og skoða hvernig aðferðafræðin hafi verið, hvort þarna hafi verið um óeðlileg tengsl að ræða og hvort á ferðinni séu hlutir sem ekki standist lög.

Ég lít því svo á að málið sé í réttum farvegi. Mikilli tortryggni hefur verið sáð um þá vinnu sem unnin hefur verið, um að ekki hafi verið rétt að verki staðið. Ýmislegt í þeirri gagnrýni ber með sér að það sé full ástæða til að taka hana alvarlega. Þegar ríkisendurskoðandi velur þá leið að fara í stjórnsýsluúttekt í framhaldi af umræðunni hljótum við a.m.k. að vera á réttri leið. Það er mikilvægt að í þessari umræðu komi fram hvernig þessu máli er háttað og hvernig það er statt nákvæmlega núna. Miðað við það sem komið hefur fram held ég að ekki neitt konkret, ef ég má leyfa mér að sletta, hafi verið lagt fram um að lög og reglur hafi verið brotnar. (Gripið fram í.) Hins vegar hefur verið varpað upp ákveðnum röksemdum sem gera það að verkum að tortryggni hefur skapast í umræðu hér og í samfélaginu og þá tortryggni þarf að hreinsa út af borðinu. Það má heldur ekki vera þannig að þegar ríkið selur eignir sé unnið á þann hátt að það þoli ekki dagsljósið. Það er alveg fráleit staða. Þess vegna held ég að það að ríkisendurskoðandi hafi nú þegar farið yfir þessa samninga, fjallað um það hvort verðmætin sem þeir bera með sér séu trygg, hvort þau séu eðlileg og tryggingar til staðar og hægt sé að setja þetta inn í ríkisreikning, hafi verið fyrsta skrefið af hans hálfu við að fara yfir þetta. Síðan ætlar ríkisendurskoðandi að gera stjórnsýsluúttekt og fara yfir þetta mál. Ég held að þingið sé búið að setja þetta mál í réttan farveg. Hvað síðar kann að koma út úr því veit ekki sá sem hér stendur frekar en aðrir. Ég held að þingið sé á réttri leið og sé ekki að bregðast eftirlitsskyldu sinni eins og hefur verið látið í veðri vaka, þ.e. að gögnum hafi verið haldið frá hv. alþingismönnum þó að á hinn bóginn sé rétt að þeir hafi ekki fengið allt sem þeir hafa beðið um. Ég á ekki von á öðru en að áður en yfir lýkur verði allt uppi á borðum, að ríkisendurskoðandi fari yfir það sem hér skiptir máli og komist að niðurstöðu. Sætti

menn sig ekki við þá niðurstöðu og þá skoðun kemur kannski aftur til kasta þingsins.

Ég held að vegna þeirrar miklu tortryggni sem vakin hefur verið í samfélaginu og hér á þingi sé rétt að fara þessa leið núna. Hvort það kallar síðan á frekari umræðu um málið kemur í ljós en ég held að þingið standi sína plikt hvað þetta tiltekna mál varðar.

[12:30]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mikið vatn hefur runnið til sjávar frá því að herinn fór frá Suðurnesjum og margir bjuggust við að það yrði mikið áfall fyrir byggðarlögin á því svæði sem eðlilegt er. Það ánægjulega sem hefur gerst síðan þá er að þróunin hefur orðið með þeim hætti að íbúðarbyggingar eru í gangi um öll Suðurnes sem aldrei fyrr. Atvinnulíf stendur þar styrkum fótum þó að ekki hafi allir þeir sem áður unnu á vellinum fengið jafnvellaunaða vinnu og þeir höfðu þar. Engu að síður er blómlegt um að litast á Suðurnesjum og það kemur fram í mati manna á þeim verðmætum sem er að finna á Keflavíkurflugvelli.

Áður var við því búist að þessar eignir yrðu ekki líkleg söluvara og að ekki væri þess að vænta að menn gætu fengið mikil verðmæti fyrir þær byggingar eða komið þar inn með nokkra starfsemi sem heitið gæti. Þannig var mat manna á sínum tíma, og ekki fyrir svo mjög löngu síðan. Þetta hefur breyst til hins betra sem hefur auðvitað í för með sér aðra hluti sem þarf að taka til athugunar og hafa verið nefndir í þessari umræðu. Ég held að það sé rétt að menn hafi í huga hversu mjög ástandið hefur breyst til hins betra og ég tek undir það sem kom fram hjá hv. þm. Grétari Mar Jónssyni, það er ánægjulegt að sjá hversu vel hefur gengið á svæðinu og að bjart er fram undan fyrir íbúðarbyggðina hvað varðar atvinnulíf og búsetu.

Starfsemi þróunarfélagsins er umfangsmikil. Það verður auðvitað að fara vandlega yfir það mál lið fyrir lið. Í fyrsta lagi verða öll gögn málsins að liggja fyrir í opinberri umræðu. Allir kaupsamningar verða að vera uppi á borðinu. Það er ekki ásættanlegt að enn skuli gerðir kaupsamningar um ráðstöfun eigna ríkissjóðs fyrir milljarða króna ekki vera opinber gögn. Það verður vonandi innan fárra daga, a.m.k. hefur ríkisendurskoðandi upplýst fjárlaganefnd um það. Það er fagnaðarefni.

Ég legg áherslu á að Alþingi getur ekki sætt sig við að menn sem fara með umboð þess til að ráðstafa eignum ríkisins geri það á þann veg að þeir haldi leyndum upplýsingum fyrir Alþingi og þjóðinni. Það er einmitt kjarni málsins í stöðu Alþingis að það eigi rétt á öllum upplýsingum þá og þegar til að koma í veg fyrir að aðilar sem sitja í stofnun eins og stjórn Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar geti látið sér detta í hug að gera samninga um sölu á eignum ríkissjóðs með ákvæðum sem þeir vilja ekki að verði opinber. Það er algerlega óásættanlegt, virðulegi forseti.

Í öðru lagi þurfa menn að vega og meta söluverð út frá þessum breyttu forsendum á mati stöðu svæðisins sem hefur áhrif á verðmat eignanna. Það er kannski viðkvæmasti hluturinn í þessu máli. Menn hafa ástæðu til að ætla að söluverð eignanna sé undir því verði sem ætla má að fengist fyrir þær á almennum markaði. Ég ætla ekki að fullyrða að svo sé því að það er ekki tímabært að draga þær ályktanir, ekki eru öll gögn komin fram og ekki allar upplýsingar sem liggja fyrir sem við þurfum að hafa til þess að móta okkur skoðun á því.

En gleymum því ekki að ef um það er að ræða að menn ráðstafi vísvitandi eignum ríkissjóðs á verði sem er lægra en ætla má að hægt sé að fá erum við að gera það sama og var gert í REI-málinu og vakti reiði þjóðarinnar. Þá er verið að ráðstafa til tiltekinna einstaklinga verðmætum á verði sem er lægra en ætla má að sé sanngjarnt. Þennan þátt málsins þarf að upplýsa, það þarf að fara yfir hann allan lið fyrir lið og ríkisendurskoðandi hefur boðað að hann muni gera stjórnsýsluúttekt á þessu máli. Hann mun væntanlega taka þennan þátt málsins fyrir. Ég held að það sé rétt að bíða eftir skýrslu Ríkisendurskoðunar áður en lagt verður mat á það hvort um sé að ræða eðlileg eða óeðlileg viðskipti í þessu tilviki. Vissulega er það svo, og það eru réttmætar efasemdir sem hér hafa komið fram, að þær upplýsingar sem liggja fyrir opinberlega (Forseti hringir.) eru ekki til þess fallnar að eyða þeirri tortryggni sem vakin hefur verið.

[12:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er ekki svo að upplýsingum í þessu máli hafi verið leynt eða það standi til. Þeim sem eru í forsvari fyrir Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar er kappsmál að koma upplýsingum á framfæri en þeir verða að virða viðskiptareglur gagnvart gagnaðilum í þessu. Þó er það þannig, eins og fram kom í umræðunni, að þessir samningar hafa verið kynntir fyrir fjárlaganefnd. Ríkisendurskoðun hefur þá að sjálfsögðu undir höndum og ég geri ráð fyrir því að þessir gagnaðilar séu því ekki andvígir, ef til þeirra verður leitað, að þetta verði allt saman gert opinbert. Svo er það líka þannig, eins og hv. þm. Atli Gíslason sagði, að þetta verða opinber þinglýsingargögn þegar búið er að þinglýsa þessum skjölum og þegar er búið að þinglýsa hluta þeirra. Aðdróttanir um að þetta sé eitthvað óeðlilegt eða aðfinnsluvert eru rangar. Það er rangt hjá hv. þm. Atla Gíslasyni að hann geti sem þingmaður snúið sér að hvaða opinberum aðila sem er og heimtað upplýsingar út á það að hann sé þingmaður. Það er ákveðið ferli í gangi hvað það varðar. Þingið á sinn rétt en einstakir þingmenn geta ekki gengið inn í hvaða opinbera stofnun sem er og krafist upplýsinga, eins og hann veit náttúrlega sem reyndur lögmaður.

Hvað varðar vanhæfi einstakra manna í þessu máli er sjálfsagt að fara yfir það, en ég segi að maður sem er tilnefndur af sveitarfélögunum til að sitja í stjórn þróunarfélagsins, er jafnframt bæjarstjórinn á svæðinu, en situr jafnframt sem slíkur í stjórn félagsins sem þarna á hlut að máli, þ.e. Keilis, er ekki þar með vanhæfur þótt hann gegni störfum sínum á tvenns konar vettvangi. Mér er ekki kunnugt um að Árni Sigfússon, bæjarstjóri í Reykjanesbæ, hafi nokkurra einustu persónulegra hagsmuna að gæta í þessu máli.

Talið um kóngulóarvefinn og upptalningin hjá hv. þm. Grétari Mar Jónssyni er fyrir neðan allar hellur og hið sama er að segja um aðdróttanir hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar sem sagði að Sjálfstæðisflokkurinn væri að selja sjálfum

sér. Í gær var verið að ganga frá samningi við þjóðkirkjuna. Er hún Sjálfstæðisflokkurinn? Er netþjónabúið Verne Sjálfstæðisflokkurinn? Er kvikmyndaverið sem þarna kemur Sjálfstæðisflokkurinn? Eða Keilir og Háskólavellir, háskólastarfsemin þarna? Þetta er ómerkilegur málflutningur, hv. þingmaður. (Gripið fram í.)

Það er ekki hv. þingmanni sæmandi sem hafði í fyrra í umræðum um þetta mál það helsta áhyggjuefni að þróunarfélagið fengi ekki nægilegt tannfé eins og hann orðaði það, það fengi ekki nógu mikla peninga úr að spila til að geta sinnt til að mynda hreinsun á verkefnum. Nú er búið að tryggja það allt saman eins og ég sagði áðan. Nú hefur þetta félag með þeim skjótu ráðstöfunum sem það hefur gripið til aflað sér fjármuna til að geta ráðist í alla þessa hluti alveg eins og eðlilegt er, ætlast verður til og alltaf var meiningin.

Hv. þm. Bjarni Harðarson þarf að kynna sér betur reglurnar um færslur í ríkisreikningi og fjáraukalög. Miðað við málflutning hans hér botnar hann hvorki upp né niður í því hvernig á þessum færslum stendur. Það eru ástæður fyrir því að ríkisendurskoðandi telur að það eigi að færa þetta í fjáraukalög ársins í ár og í fjárlög næsta árs. Það er ekki einhver tilviljun eða eitthvað sem kemur af himni ofan. Það er vegna þess að ríkið er eigandi þessara eigna — en ekki félagið. Félagið annast umsýslu þeirra eins og nánar er skilgreint í þjónustusamningnum og í lögunum en eignirnar eru áfram eignir ríkisins og þess vegna ber að færa söluandvirði þeirra og hagnaðinn af þeirri sölu til tekna í ríkissjóði. Og það mun auðvitað koma okkur öllum til góða þegar fram í sækir og við getum farið að ráðstafa þessu til annarra þarfa umfram það sem félagið sjálft þarf til þess að ganga frá svæðinu og gera það upp.

Auðvitað var mikilvægt að reyna að selja þessar eignir í stað þess að vera með þær áfram í rekstri á vegum félagsins vegna þess að eigninni fylgir mikill kostnaður. Það er mjög dýrt að halda þessum eignum gangandi. Það kostar nokkuð hundruð milljónir bara að hita þetta húsnæði allt og halda þarna uppi öryggisgæslu, borga fyrir rafmagnið sem í þetta fer o.s.frv. Því fyrr sem sá kostnaður leggst á herðar annarra en opinbers aðila, ríkisins, því betra.

Allt hnígur að sömu niðurstöðu, þróunarfélagið og stjórn þess hefur staðið sig afar vel í þessu verkefni. Það eru engin leyndarmál hér. Það er ekkert að fela í þessu máli. Það mun verða upplýst í þeirri stjórnsýsluúttekt spái ég sem ríkisendurskoðandi hefur boðað og þá geta menn snúið sér að öðrum verkefnum en að níða skóinn af því fólki sem kemur nálægt þessu máli.

Umræðu lokið.

[12:41]

Útbýting:

Fjáraukalög 2007, 103. mál, frhnál. minni hluta fjárln., þskj. 398.

[Fundarhlé. — 12:41]

Fjáraukalög 2007, 3. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 303, nál. 398, frhnál. 393, brtt. 274, 275, 394 og 395.

[13:31]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti frá meiri hluta fjárlaganefndar. Rétt er að rifja upp nokkur atriði áður en ég kem að því hvernig málinu, frumvarpi til fjáraukalaga sem hæstv. fjármálaráðherra gerði grein fyrir hér, hefur undið fram frá því að það var fyrst kynnt í byrjun októbermánaðar. Þá kom umrætt fjáraukalagafrumvarp til meðhöndlunar í fjárlaganefnd. Nefndin leitaði fjölmargra skýringa hjá fjármálaráðuneytinu og fagráðuneytum varðandi beiðnir um aukafjárheimildir. Á þeim tíma var enn fremur óskað eftir áliti frá Ríkisendurskoðun.

Þegar við tókum fjáraukalagafrumvarpið til meðhöndlunar fyrir viku síðan gerði meiri hluti nefndarinnar 54 breytingartillögur við frumvarpið sem samtals námu 4,9 milljörðum til hækkunar og voru þar einstaka tillögur skýrðar í umræddu nefndaráliti. Þess var einnig getið að endurskoðuð tekjuáætlun gerði ráð fyrir því að tekjur mundu aukast um 8,2 milljarða en jafnframt var lagt upp með að gerðar yrðu tvær breytingartillögur við 4. gr. frumvarpsins eða 6. gr. fjárlaga 2007. Meiri hluti fjárlaganefndar lýsti því yfir að milli 2. og 3. umr. þyrfti að skoða framhaldsskóla almennt, rekstrarkostnað sýslumannsembætta, heilbrigðisstofnanir og hjúkrunarheimili og gera tillögu um skiptingu fjárheimilda á einstaka stofnanir.

Enn fremur mundi nefndin skoða á milli umræðna málefni er varða eignir á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll enda hafði komið beiðni frá fjármálaráðuneytinu um að tekjufæra sölu á eignum á Keflavíkurflugvelli auk ákveðinna gjaldfærslna sem tengjast Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar. Ég vil í því sambandi vísa til umræðu sem var í morgun og mun þar af leiðandi ekki fara efnislega inn í þann hluta nefndarálitsins að öðru leyti en því sem ég tel ástæðu til.

Undir nefndarálitið skrifuðu á sínum tíma hv. þingmenn auk mín, varaformaður fjárlaganefndar Kristján Þór Júlíusson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson, Björk Guðjónsdóttir og Bjarni Harðarson með fyrirvara.

Þegar þeim þætti var lokið og umrædd tillaga hafði farið til afgreiðslu og atkvæðagreiðslu á þinginu, fór frumvarpið aftur til afgreiðslu í fjárlaganefnd. Nefndin hefur sent frá sér framhaldsnefndarálit frá meiri hluta nefndarinnar og þar segir, með leyfi forseta:

„Nefndin hefur haft frumvarpið til athugunar eftir 2. umræðu og í því skyni leitað skýringa hjá fjármálaráðuneyti, stofnunum og Ríkisendurskoðun varðandi beiðnir um auknar fjárheimildir. Meiri hluti nefndarinnar gerir breytingartillögu við sundurliðun 1 vegna sölu eigna á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll sem nemur 15,7 milljörðum kr. til hækkunar á tekjum.“

Og ég held áfram, virðulegi forseti.

„Ríkisendurskoðandi hefur staðfest við nefndina að umræddar tekjur byggist á yfirferð embættisins á sölusamning-

um og að þeir séu að mati embættisins tryggir. Þá gerir nefndin breytingartillögur við sundurliðun 2 sem nema alls 1.356,9 millj. kr. til hækkunar gjalda. Þar vegur þyngst kostnaður í tengslum við sölu eigna á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll, alls að fjárhæð 1.170 millj. kr. Breytingartillögum þessum fylgja þrjú yfirlit til sundurliðunar á fjárheimildum sem voru til skoðunar á milli umræðna. Eftir 2. umræðu var skipað í þrjá starfshópa til að vinna að þeirri sundurliðun og leituðu hóparnir til fjölmargra aðila. Í hópi sem vann að skiptingu fjárheimildar til framhaldsskóla voru Illugi Gunnarsson, Guðbjartur Hannesson og Guðjón A. Kristjánsson, í hópi sem vann að skiptingu fjárheimildar til sýslumannsembætta voru Ármann Kr. Ólafsson, Steinunn Valdís Óskarsdóttir og Bjarni Harðarson og í hópi sem vann að skiptingu fjárheimildar til öldrunar- og heilbrigðisstofnana voru Ásta Möller, Guðbjartur Hannesson og Jón Bjarnason.“

Ég vil nota tækifærið sem formaður fjárlaganefndar og þakka nefndum hv. þingmönnum sem allir eiga sæti í fjárlaganefnd fyrir góð störf í starfshópunum og byggir framhaldsnefndarálit meiri hluta fjárlaganefndar á umræddum niðurstöðum um skiptingu á óskiptum fjárheimildum (Gripið fram í.) — á óskiptum fjárheimildum, ég tek það fram, sem voru afgreiddar hér frá þinginu.

Ég hef líka lýst yfir að vissulega geta verið ólíkar skoðanir um fjárheimildir hvort sem þær koma til afgreiðslu í fjáraukalögum eða fjárlögum. Á hinn bóginn ítreka ég að hv. þingmenn stjórnarmeirihluta og stjórnarandstöðu lögðu sig fram um það að fara yfir umrædd yfirlit og lögðu metnað sinn í að skipta fé með réttmætum hætti þrátt fyrir ólíkar skoðanir til hugsanlega fjárheimildanna.

Virðulegi forseti. Ég ætla að gera grein fyrir helstu skýringum við einstaka breytingartillögur. Gerð er tillaga um 27,8 millj. kr. aukafjárveitingu til háskólans á Bifröst til að mæta uppsöfnuðum rekstrarhalla og styrkja núverandi rekstrargrunn. Þá er gerð tillaga um 5 millj. kr. aukaframlag til viðbótar við umræddar 300 millj. kr. sem voru óskiptar í frumvarpinu eftir 2. umr. fyrir framhaldsskóla almennt til að mæta sjónarmiðum sem fram komu í umræddum starfshópi. Sundurliðun umræddra fjárheimilda er sýnd í sérstökum yfirlitum, þ.e. hvað hver og einn framhaldsskóli fær og er gerð tillaga um í álitinu og tillögu meiri hlutans.

Einnig er lagt til að fjárheimild til heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis verði aukin um 70 millj. kr. og gerð er tillaga um að ráðstafa 271 millj. kr. af ónotuðum fjárheimildum til öldrunarstofnana til að koma til móts við rekstrarhalla þeirra til ársloka 2007. Jafnframt er gerð tillaga um óskipt framlag til minni öldrunarstofnana og af framangreindri 271 millj. kr. fjárheimild er lagt til að 23,8 millj. renni til sjö stofnana sem tilgreindar eru í nefndarálitinu. Það sem eftir stendur, 247,2 millj. kr., verði skipt milli stofnana sem eru sundurliðaðar í umræddu nefndaráliti.

Gerð er tillaga um 60 millj. kr. aukafjárveitingu til stofnunarinnar Reykjalundar í Mosfellsbæ vegna uppsafnaðs halla og styrkingar á rekstrargrunni. Jafnframt er gerð tillaga um 10 millj. kr. hækkun á liðnum Heilbrigðisstofnanir almennt sem kemur þá til viðbótar við þær 250 millj. kr. sem lagðar voru út í 2. umr. en skiptingin á fjárhæðinni varðandi heilbrigðisstofnanir, 260 millj. kr., er sýnd í sérstökum yfirlitum merkt Yfirlit 3 í breytingartillögu meiri hlutans.

Að lokum vil ég koma að viðbótarheimildum við samgönguráðuneyti, iðnaðarráðuneyti og fjármálaráðuneyti. Lagt er til að fjárheimild samgönguráðuneytisins verði aukin um 21,9 millj. kr. Þar er gerð tillaga um 17,1 millj. kr. aukið framlag til handa Flugmálastjórn Íslands vegna aukins kostnaðar við leiguhúsnæði en húsnæðismál stofnunarinnar voru leyst upp með því að gera viðbótarleigusamning við leigusala sem gilti frá 1. apríl 2007. Jafnframt er gerð tillaga um 12 millj. kr. framlag vegna kostnaðar við eftirlit með flugvernd á alþjóðaflugvöllum.

Þá er lögð til fjárheimild til iðnaðarráðuneytisins um 55 millj. en það er aukafjárveiting til stofnkostnaðar hitaveitna samanber reglugerð 284 nr. 2005 sem byggist á heimild í lögum um niðurgreiðslu til húshitunar, lögum nr. 78/2002.

Að lokum vil ég gera grein fyrir umræddri fjárheimild til fjármálaráðuneytisins um 1.170 millj. kr. en gert er ráð fyrir að þar sé um að ræða kostnað í tengslum við sölu eigna á fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll.

Ég ítreka það sem ég sagði í upphafi, virðulegi forseti, að við í fjárlaganefnd höfum farið yfir gögnin sem okkur hafa borist og einnig höfum við fengið álit frá efnahags- og skattanefnd. Í ljósi þeirra funda sem við höfum átt við Ríkisendurskoðanda, auk þeirra svara sem fjármálaráðuneytið hefur sent nefndinni, teljum við að ljóst sé að um 1.170 millj. kr. kostnað sé að ræða á árinu 2007. Þar eru aðallega útgjöld í tengslum við lagfæringar og breytingar á fasteignum til að koma þeim í söluhæfara ástand og hins vegar er vísað til þess að áætlað verðmæti seldra eigna á árinu nemi 15,7 milljörðum kr. eins og gert er ráð fyrir í breytingu á tekjuhlið frumvarpsins.

Ég geri ekki frekar grein fyrir umræddum skiptingum en með fylgir framhaldsálit meiri hluta efnahags- og skattanefndar. Umræddar tillögur eru einnig sundurliðaðar með tilvísun til þess sem ég sagði í ræðu minni. Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem skýrðar hafa verið hér að framan í álitinu og gerð tillaga um í sérstökum þingskjölum. Undir nefndarálitið skrifa hv. þingmenn auk mín, Kristján Þór Júlíusson, Ásta Möller, Birgir Ármannsson, Lúðvík Bergvinsson, Guðbjartur Hannesson, Sigurður Kári Kristjánsson og Árni Johnsen.

Ég þakka fjárlaganefndinni allri fyrir góð störf á umliðnum dögum og vikum. Við höfum lokið við að koma álitum og tillögum okkar út úr nefndinni vegna 3. umr. fjáraukalaga og ég veit að minni hluti fjárlaganefndar mun gera grein fyrir tillögum sínum á eftir. Ég þakka minni hlutanum fyrir góð störf, jafnt sem meiri hluta, því að vissulega kom hann að efni tillagna okkar og tók undir ákveðin atriði þrátt fyrir að leiðir hafi stundum skilið í nefndarálitum. Um leið þakka ég starfsfólki nefndasviðs, þá sérstaklega fjárlaganefndarskrifstofu, fyrir góð störf og aðstoð við okkur í fjárlaganefndinni.

[13:45]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti minni hluta fjárlaganefndar við 3. umr. fjáraukalaga fyrir árið 2007.

Þeir sem standa að þessu nefndaráliti ásamt mér eru hv. þingmenn Bjarni Harðarson, fulltrúi Framsóknarflokksins í fjárlaganefnd, og Kristinn H. Gunnarsson, sem situr í fjárlaganefnd fyrir hönd Frjálslynda flokksins í fjarveru hv. þm. Guðjóns Arnar Kristjánssonar sem á þar fasta setu fyrir hönd síns flokks.

Formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, hefur mælt fyrir áliti meiri hlutans og ég vil taka það fram, eins og hv. þingmaður rakti hér, að mörg af þeim verkefnum sem unnið er að og unnin eru í fjárlaganefnd eru unnin í góðu samstarfi, kallað er eftir upplýsingum og mat lagt á upplýsingar og gögn sem berast og reynt er að vinna verkið þannig í heild á sem gleggstan og ábyggilegastan hátt. Ég vil hvað þá hlið áhrærir í störfum nefndarinnar þakka fyrir gott samstarf innan hennar, milli nefndarmanna og milli stjórnarliða og stjórnarandstöðu. Í sjálfu sér eru fjárlögin það verkefni þingsins sem allir koma að og reyna að gera það á sem ábyrgastan hátt en að sjálfsögðu skilja leiðir í veigamiklum atriðum. Fjárlögin eru hið pólitíska plagg, þau eru hin pólitíska yfirlýsing ríkisstjórnar á hverjum tíma og því er eðlilegt að þar séu ólíkar leiðir í áherslum og stefnumörkun.

Um fjáraukalagafrumvarpið gildir hins vegar annað. Fjáraukalög eru fyrst og fremst til þess að taka á atriðum innan fjárlagaársins sem samþykkt fjárlög hafa ekki náð að taka utan um. Um fjáraukalög og heimildir til fjáraukalaga gilda mjög ströng og ákveðin ákvæði í lögum um fjárreiður ríkisins. Hér hefur ítrekað verið vakin athygli á því, bæði í umræðu um fjárlög og fjáraukalög í haust og einnig á fyrri þingum, hve framkvæmdarvaldið hefur í rauninni farið frjálslega og óábyggilega á ýmsan hátt með fjárlagavaldið, tekið sér heimildir til að samþykkja eða greiða útgjöld, skuldbindingar sem Alþingi hefur ekki samþykkt. Margar af þeim skuldbindingum sem framkvæmdarvaldið hefur gert á eigin spýtur er nú verið að taka inn í fjáraukalögin í heild sinni.

Þessi vinnubrögð hef ég gagnrýnt mjög harðlega og tel að eitt brýnasta málið á þingi sé að breyta lögum um fjárreiður ríkisins með þeim hætti að skýrt sé tekið fyrir það að framkvæmdarvaldið, ráðherrarnir, taki sér ráðherraræði, taki sér þingræðið og ákveði gjöld og upphæðir, greiðslur og skuldbindingar án atbeina þingsins. Þá eigi að afgreiða fjáraukalög á Alþingi í raun svo oft sem þurfa þykir ef ný verkefni koma inn sem fjárlögin hafa ekki náð að taka utan um, ellegar að það sé skylda að fjáraukalög komi að vori og taki þá á þeim lagabreytingum og verkefnum sem þingið kann að hafa samþykkt og hafa í sér skuldbindandi ákvarðanir, útgjöld eða tekjuöflun sem fjárlög gerðu ekki ráð fyrir þegar þau voru samþykkt. Ég hef flutt um þetta frumvarp á undanförnum árum en því miður hefur Alþingi ekki orðið við því og við búum við sömu vinnubrögðin áfram og stöndum frammi fyrir eins konar ráðherrafjárlögum þegar við fjöllum um fjáraukalögin í heild sinni.

Það er skýrt kveðið á um að ekkert gjald megi greiða úr ríkissjóði án heimildar Alþingis. Þó er ein undantekning, sem er í 33. gr. fjárreiðulaganna, en þar er alveg skýrt kveðið á um vinnulag og hvernig þetta skuli gert. Þar er einungis veitt sú undanþága að verði náttúruhamfarir eða mjög óvænt og skyndileg útgjöld, kjarasamningar eða slíkar skuldbindingar, sem heimila ríkisstjórn að samþykkja útgjöld án atbeina Alþingis þá beri ríkisstjórninni skylda til að koma með það strax, bæði til fjárlaganefndar og inn á Alþingi til umfjöllunar og samþykktar. Aðrar heimildir eru ekki fyrir hendi og allar aðrar heimildir á að bera fram á Alþingi á hverjum tíma eftir því sem þörf krefur. Það er ekki svo að margar þeirra upphæða, skuldbindinga sem ríkisstjórnin, ráðherrarnir eru að samþykkja upp á sitt eindæmi eða með samþykki ríkisstjórnarinnar séu ekki góð og gild mál en þingið á að staðfesta og samþykkja þær aðgerðir fyrir fram, ekki eftir á eins og við erum að gera hér.

Frú forseti. Ég minnist þess að á fyrri árum, í sameiginlegri stjórnarandstöðu Vinstri grænna og Samfylkingar, héldu einmitt fulltrúar Samfylkingarinnar mjög ákveðnar ræður í þessum efnum og fordæmdu ráðherravaldið, ráðherraræðið, ráðherrafjárlögin, og að fara á svig við fjárreiðulögin. Þó að ég reyndi að flytja mál mitt af miklu kappi á þeim tíma þá beittu þingmenn Samfylkingarinnar, bæði í hv. fjárlaganefnd og á Alþingi, sér enn harðar í að gagnrýna þessi vinnubrögð, ráðherraræðið.

Nú fjöllum við um ný fjáraukalög sem ná yfir allt árið 2007, ekki bara hálft árið, hjá nýjum ríkisstjórnarmeirihluta — Framsókn fór út úr ríkisstjórninni um mánaðamótin maí/júní, á miðju ári, og Samfylkingin kom inn í ríkisstjórnina í byrjun júní, hefur verið í ríkisstjórn í hálft ár — og við horfum upp á nákvæmlega sömu vinnubrögðin við afgreiðslu fjáraukalaga. Hér er áfram sullað inn ákvörðunum sem ráðherrar Samfylkingarinnar hafa tekið í ráðuneytum sínum alveg eins og ráðherrar Sjálfstæðisflokksins gerðu í sínum ráðuneytum og ráðherrar Framsóknarflokksins gerðu meðan þeir voru í ríkisstjórn, og meiri hlutinn hefur engu breytt þar um. Enginn mælir þessum vinnubrögðum bót, er það, hvort sem hann er ráðherra hjá Framsóknarflokki, Sjálfstæðisflokki eða Samfylkingu?

Það sem ég er aðallega að höfða til hér er að ég hefði viljað sjá þessa breytingu nú en segja ekki eins og hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður nefndarinnar: Við reynum að gera það næst. Ég virði þau orð og vonast til að svo verði en ég hefði viljað sjá það núna strax að tekið hefði verið á þessu máli af meira afli og meiri þunga en hér sér stað. Læt ég útrætt um það, frú forseti, en minni á að ekki hefur orðið nein breyting í sjálfu sér, eðlisbreyting á vinnubrögðum varðandi fjáraukalagagerðina frá því sem verið hefur fyrri ár, því miður.

Snúum þá aðeins að þessu máli í heild sinni. Það er alveg hárrétt sem hv. þm. Gunnar Svavarsson mælti hér fyrir um að nefndin vann að skiptingu á ákveðnu fjármagni sem sett var inn í ákveðna liði, bæði á lið menntamálaráðuneytis vegna framhaldsskóla, og lið heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis vegna öldrunarstofnana og heilbrigðisstofnana og skipaðir voru þeir starfshópar sem hv. þingmaður minnist á til að skipta þeim fyrir fram gefnu peningum sem voru. Ég sagði strax í upphafi að þessir peningar væru of litlir, þetta væru of lágar upphæðir til þess að þær næðu utan um þau verkefni sem þarna stóðu út af. Því miður vildi meiri hlutinn ekki fallast á að verja meiri fjármagni til þessara verkefna en raun varð á.

Við fulltrúar minni hlutans flytjum því breytingartillögur sem dreift verður hér á eftir sem lúta einmitt að því að

styrkja fjárhag þessara stofnana, heilbrigðisstofnana, elli- og hjúkrunarheimila í landinu, til viðbótar því sem hv. þingmaður gerði grein fyrir. Ég vil minna á, og því verða nánar gerð skil seinna í umræðunni, ég vil minna á heilsugæsluna í Reykjavík. Heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu skortir verulega fjármagn og á henni er mikill halli sem torveldar starfsemi og þjónustu hennar. Fulltrúar heilsugæslunnar komu á fund nefnda þingsins til að gera grein fyrir því og mér finnst fullkomlega óábyrgt að ekki sé tekið á þeim halla sem þar er. Þess vegna flytjum við tillögur um að varið verði fjárhæð upp á 400 millj. kr. til að taka á þeim halla sem nú er.

Sömuleiðis er gríðarlegur vandi á elli- og hjúkrunarheimilum landsins, bæði á höfuðborgarsvæðinu og út um land, þó að nokkurt fjármagn hafi verið veitt til þessara heimila til að rétta af hallann. Við vitum hvernig staðan hefur verið á undanförnum missirum. Það hefur verið mikil samkeppni um starfsfólk, allt of lág laun, stofnanirnar hafa orðið að greiða mikla yfirvinnu en þjónustan verið í fjársvelti og eðlilegur og nauðsynlegur rekstrarkostnaður ekki viðurkenndur. Ég tel mjög óábyrgt að taka ekki á starfsemi þessara stofnana.

Ég er með bréf frá Samtökum fyrirtækja í heilbrigðisþjónustu þar sem rakinn er halli þeirra stofnana sem eru undir þeim samtökum, þar eru m.a. Ás, Dalbær, Droplaugarstaðir, Eir, Fellsendi, Garðvangur, Grund, Hjallatún, Hlíðarvangur, Holtsbúð, Hrafnista, Hulduhlíð, Hvammur, Höfði, Kumbaravogur, Lundi, SÁÁ, Seljahlíð, Sjálfsbjargarheimilið Skjól, Skógarbær, Sóltún, Sunnuhlíð, Víðines, Vífilsstaðir, Öldrunarstofnun Akureyrarbæjar.

Hér segir, með leyfi forseta:

„Stjórn Samtaka fyrirtækja í heilbrigðisþjónustu hefur tekið saman upplýsingar um rekstrarhalla öldrunarheimilanna frá 2002 til 2007. Uppsafnaður rekstrarhalli 20 stofnana þessa árs eru rúmlega 2,5 milljarðar kr. Er þá ekki tekinn með halli áranna fyrir árið 2002 en það eru verulegar upphæðir. Í töflunni hér að neðan er rakinn rekstrarhallinn sundurliðaður á hvert ár samkvæmt niðurstöðu rekstrarreiknings eins og hann birtist í ársreikningi stofnana ár hvert.“

Það er síðan rakið upp á 2,5 milljarða kr. samtals hjá þessum stofnunum. Enn segir, með leyfi forseta:

„Daggjöld öldrunarheimila hafa verið of lág og a.m.k. þrisvar á undanförnum sex árum hefur verið veitt fé á fjáraukalögum til að leiðrétta fjárhag heimilanna. Sú leiðrétting hefur reyndar ekki gert upp rekstrarhalla heimilanna að fullu og hafa heimilin því þurft að velta honum á undan sér, sum í mörg ár. Við rekstrarvanda undanfarinna ára og of lág daggjöld bætast síðan erfiðleikar við mannahaldið síðustu missiri og hefur launakostnaður af þeim sökum aukist meira en áætlanir gerðu ráð fyrir.“

Þetta eru aðeins þessi hjúkrunarheimili en síðan höfum við líka elli- og hjúkrunarheimili úti á landsbyggðinni sem mörg eru rekin á ábyrgð sveitarfélaganna. Þar er líka halli, mikill uppsafnaður halli og rekstrarvandi. Við sem erum í fjárlaganefnd þekkjum mörg dæmi um verulegan uppsafnaðan halla og fjárhagsvanda á elli- og hjúkrunarheimilum. Mér finnst ábyrgðarlaust að taka ekki á þeim málum. Við fulltrúar í minni hlutanum leggjum því til að fjármagni verði varið upp í halla þessara stofnana til að mæta honum að hluta.

Svo eru það sjálfar heilbrigðisstofnanirnar á landsbyggðinni. Ég nefni t.d. Heilbrigðisstofnun Austurlands, Heilbrigðisstofnun Þingeyinga og fleiri heilbrigðisstofnanir. Þótt að einhverju leyti hafi verið komið til móts við uppsafnaðan halla hjá þessum stofnunum sitja þær samt uppi með gríðarlegan halla. Hvernig eiga stofnanirnar sem slíkar að greiða upp slíkan halla og horfa svo jafnvel fram á það að fjárveitingar næsta árs standi ekki undir rekstri sem þar kemur?

Þegar á heildina er litið, frú forseti, sýnist mér að í heilbrigðisþjónustunni, heilsugæslunni og á öldrunar- og hjúkrunarheimilunum, þrátt fyrir nokkra viðleitni af hálfu fjárlaganefndar til að koma til móts við halla ýmissa þeirra, sé gríðarlegt gap sem beri að taka á. Tillögur okkar lúta að því.

Ég vil því næst, frú forseti, ræða aðeins um svokallaðar mótvægisaðgerðir, sem ríkisstjórnin hafði boðað, og koma inn í fjáraukalagafrumvarpið og eiga þá að koma til framkvæmda á þessu ári. Nú er þetta ár að verða liðið, ég hef ítrekað kallað eftir skiptingu á þeim fjármunum sem þar eru. Tökum dæmi: Verja á fjármagni til framkvæmda við fasteignir ríkisins á svæðum þar sem aflasamdráttur leiðir til fækkunar starfa. Hér eru tilgreindar 333 milljónir sem eiga að notast á árinu 2007, sem er að verða liðið. Ég hef beðið um skiptingu á þessu fé því að það skiptir hvert byggðarlag máli hvert sú upphæð fer. Ég kalla enn eftir þeirri skiptingu, hún hefur ekki komið fram og er þó árið að verða liðið og samkvæmt lögum og fjáraukalögum á að ráðstafa þessu fé á þessu ári enda væri ekki annars verið að flytja um það tillögu. (**Gripið fram í:** Eigum við ekki að samþykkja lögin fyrst?) Ég kalla eftir tillögu að skiptingunni. (**Gripið fram í:** Áður en lögin eru samþykkt?) Kalla eftir tillögu að skiptingunni, því að hún er jú hluti af afgreiðslu málsins.

Einnig er hér líka tillaga að skiptingu um átak — því að þetta er árið 2007, athugið það. Mér sýnist að hv. þingmenn, sem grípa hér fram í, átti sig ekki á því að árið 2007 er að verða liðið. (Gripið fram í.) Það er nú með þennan rekstrarræfilsgrunn oft og tíðum að hann getur verið erfiður til greiðslu.

Þarna eru fleiri liðir eins og Atvinnuleysistryggingasjóður og einnig líka styrkur, framlag upp á 250 millj. kr., til sveitarfélaga sem verða fyrir tekjumissi vegna samdráttar í aflamarki þorsks og á að koma til framkvæmda á þessu ári. Ég vil sjá þá tillögu að skiptingu.

Svona er þetta enn, frú forseti. Þegar síðan litið er á málin í heild verð ég að segja að oft og tíðum hefur gengið erfiðlega að ná tilhlýðandi upplýsingum frá framkvæmdarvaldinu um stöðu einstakra stofnana og viðfangsefna. Ég tel það eitt af brýnustu verkefnum fjárlaganefndar að finna leið til að tryggja meiri skilvirkni í boðleiðum og upplýsingagjöf á milli Alþingis og ráðuneyta. Það veldur mér vonbrigðum að færa eigi margar af þeim stofnunum sem nú á að fara að færa á milli ráðuneyta með uppsafnaðan halla á bakinu. Ég nefni Landbúnaðarháskólann, ég nefni Hólaskóla, ég nefni fleiri stofnanir á vegum landbúnaðarráðuneytisins sem verið er að skipta upp og tvístra og bera með

sér halla. Ég tel það ekki góð vinnubrögð. Þetta eru A-hluta stofnanir og eiga ekki að fara með uppsafnaðan halla frá fyrri árum og ég tala nú ekki um, ef af verður, þegar þær fara inn í ný ráðuneyti. Það væri þá vert að þær fengju að byrja þar á sléttum grunni. Fleiri atriði mætti gagnrýna, hvaða stofnanir eru valdar til þess að fá uppsafnaðan halla sléttaðan og hverjar ekki og með hvaða hætti þær eru síðan sendar ráðuneytum.

Við 2. umr. fjáraukalaga lögðum við fram breytingartillögur sem lutu annars vegar að svokallaðri Grímseyjarferju. Þar lögðum við í minni hlutanum, fulltrúar VG, Frjálslynda flokksins og Framsóknarflokksins, til að komið yrði með fjármagn beint til að mæta kostnaðinum við Grímseyjarferju upp á 487 millj. kr. frekar en að vera að taka það sem millifærslur innan Vegagerðarinnar. Það er áfram skoðun tillögumanna að þannig eigi að gera það en í ljósi þess að í sjálfu sér er búið að afgreiða málið við 2. umr. munum við kalla tillöguna til baka en höldum því áfram til haga að þetta hefði verið hin rétta málsmeðferð.

Við fluttum einnig breytingartillögu um að fella brott úr fjáraukalögum heimild til þess fyrir ríkissjóð að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og þar með Deildartunguhver, fyrir því er heimild í fjáraukalögum. Við erum algjörlega andvíg því að ríkið selji hlut sinn í Deildartunguhver og Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Við erum minnugir þess hvernig ríkið fór að því að selja 15% hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja, það hleypti af stað máli sem ekki sér fyrir endann á. Ég tel reyndar að það hafi verið á svig við lög, að selja það eins og gert var, og að ríkisstjórnin hafi þar verið að beita heimildargrein með óeðlilegum hætti. Í trausti þess að ríkisstjórnin muni ekki nýta sér heimildina á þessu ári — við flytjum þessa tillögu við fjárlagagerðina næsta ár, heimildin er þar inni líka — munum við ekki óska eftir atkvæðagreiðslu um þessa breytingartillögu nú.

Frú forseti. Það mál sem þá stendur eftir og ég ætla að fjalla um tengist rekstri fyrrum varnarsvæðanna á Keflavíkurflugvelli en það hefur verið hér til umtals í morgun. Hér er verið að tekjufæra — í greinargerð segir, með leyfir forseta:

„Áætlað verðmæti seldra eigna á þessu ári nemi um 15,7 milljörðum kr. og alls er áætlað að heildarsöluverðið geti orðið 18 milljarðar kr.“ — Einnig er tilgreint að gjaldfært — og kostnaður er færður upp á 1.170 millj. kr.

Ég harma að framkvæmdarvaldið, hvort sem fjármálaráðherra eða forsætisráðherra ber ábyrgð á því, — þegar ég innti hæstv. fjármálaráðherra eftir gögnum í gær sagði hann að forsætisráðherra ætti að skila þeim. Ég harma að þau gögn hafi ekki verið afhent sem nauðsynleg eru til að fjárlaganefnd geti unnið vinnu sína með eðlilegum, skilvirkum og ábyrgum hætti. Þarna er verið að biðja um að milli 15 og 16 milljarðar kr. verði tekjufærðir. Ekki liggur þó fyrir með óyggjandi hætti að farið hafi verið að lögum og reglum um útboð og sölu þessara eigna og meira að segja dreg ég það mjög alvarlega í efa. Það var því mikilvægt að öll gögn — ég krafðist þess að fá öll gögn, fá kaupsamninga, fá alla samninga sem lutu að kaupum á verki, þjónustu upp á þennan 1,1 milljarð kr. en þeir samningar hafa ekki komið.

Við fengum jú í morgun að sjá á fundi fjárlaganefndar fyrir mikla náð og miskunn virtist vera, fyrir milligöngu ríkisendurskoðanda, afrit eða óstaðfest uppkast að samningum um kaup og sölu þessara eigna. Já, ég segi það vegna þess að samningarnir voru óundirritaðir. (Gripið fram í.) Ég vona að þeir séu sannir og réttir og reynist það en þeir voru lagðir þarna fram óundirritaðir til þess að sýna nefndarmönnum í trúnaði. Ég gagnrýni vinnubrögð af þessu tagi, það var verið að biðja um staðfesta samninga og við því átti að verða.

Ég vil líka draga í efa að málið hafi farið í réttan feril, beiðni fór til fjármálaráðherra, um að skila þessum gögnum og samningum, síðan er haft samband við þróunarfélagið og síðan verður ríkisendurskoðandi einhvers konar milligönguaðili í þessu máli. Þegar horft er til þess að ríkisendurskoðandi er bæði endurskoðandi reikninga hjá einkahlutafélaginu Þróunarfélagi Keflavíkur ehf. — eða hvað þetta nú heitir, ég kann aldrei þessi útlensku nöfn á þessu öllu — og á einnig að fylgja eftir stjórnsýsluendurskoðun, þá hlýtur að verða að vanda mjög til með hvaða hætti hver og einn kemur að þessum þætti málsins.

Mín krafa er óbreytt. Ég krefst þess að fjármálaráðherra, þess vegna forsætisráðherra ef þetta heyrir undir hann, skili þessum gögnum öllum tafarlaust. Þetta eru opinber gögn, sýslað er með opinberar eigur samkvæmt opinberum reglum og á að afhenda að mínu viti refjalaust.

Ég ætla ekki að vitna mikið í samningana enda áttaði ég mig ekki á því þegar ég las þá hvað væri trúnaðarmál og hvað ekki, hvað mætti segja og hvað ekki. Ég gat hreinlega ekki séð af hverju þetta ætti að vera trúnaðarmál, mér sýndist eðlilegt að almenningur vissi hvað þarna væri á ferðinni. Það sem kom mér hins vegar á óvart var ýmislegt með greiðslutilhögunina, ég segi það alveg eins og er. Greiðslur til næstu þriggja ára vaxtalausar og ekki einu sinni verðtryggðar, það eru a.m.k. mjög sérkennilegir viðskiptahættir. Og svo er það spurning um réttmæti þess að færa þessa upphæð hér inn. Það verður að benda á að við höfum ekki staðfestingu á því að búið sé að greiða neitt af þessum peningum, við höfum ekki staðfestingu á að búið sé að greiða neitt af því sem á að fara að færa inn á fjáraukalög sem fé sem sé komið í hendur ríkissjóðs.

Ýmislegt annað er athugavert við alla þessa samningagerð, og hvernig hana ber að, og hvernig innbyrðis atriðum er háttað í þessum málum, sem snertir bæði eftirlitsskyldu fjárlaganefndar og framkvæmd fjárlaga. Mér kom t.d. sérstaklega á óvart að kaupandinn megi síðan ráðstafa eignum og skipta þeim upp á milli annarra fyrirtækja sem um gæti verið að ræða. Ég segi það eins og er, mér kom það mjög á óvart að hægt væri að skipta því þannig upp.

Frú forseti. Ég ætla ekki að hafa þessi orð miklu fleiri, um fjáraukalagafrumvarpið hér við 2. umr., ég kem að einstökum öðrum atriðum í því síðar. Ég ítreka að ég tel að almennt sé miklu ábótavant í meðferð fjárlaga og fjármuna ríkisins og að þessi fjáraukalög endurspegli það. Þau staðfesta í flestum atriðum útgjöld sem þegar hefur verið stofnað til hvort sem verið er að draga inn uppsafnaðan halla eða ný verkefni, sem eiga ekki almennt heima á fjáraukalögum — ég tel afar brýnt að á þeim málum sé tekið. Að lokum tel ég að varðandi meðferðina á þeim fjármunum sem komnir eru í gegn vegna Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar séum

við ekki með nægileg gögn að baki sem réttlæti að hægt sé að setja þessar upphæðir inn í fjárlög ríkisins eins og tillaga er gerð um. Ég hef lagst gegn því.

[14:19]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir það sem fram kom hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni. Ég ætla að reyna að vera skorinorður í andsvari mínu og skil eftir tvær spurningar í lokin. Varðandi mál á Keflavíkurflugvelli þá vísa ég til þess sem kom fram í nefndinni. Ríkisendurskoðandi staðfesti við nefndina að umræddar tekjur byggðust á yfirferð embættisins á sölusamningum og að þeir væru tryggir að mati embættisins. Þar af leiðandi teljum við einsýnt að tekjufæra og um leið gjaldfæra. Þá kemur fyrirspurnin: Lýsir hv. þingmaður Jón Bjarnason því yfir við þingið líkt, eins og skilja mátti á ræðu hans, að hann dragi í efa skýringar og yfirlýsingar ríkisendurskoðanda og starfsmanna Ríkisendurskoðunar?

Í öðru lagi vík ég að 43. gr. laga um fjárreiður ríkisins sem segir, með leyfi forseta:

„Ef þörf krefur skal í frumvarpi til fjáraukalaga leitað eftir heimildum til frekari fjárráðstafana en fjárlög ársins gera ráð fyrir.“

Um það eigum við að fjalla hér. Ég hef boðað ýmsar breytingar og stundum skil ég ekki hv. þingmann í þeirri vegferð sem ég hef boðað og allir nefndarmenn hafa tekið undir, bæði er varðar fjáraukalög, fjárlög, rammafjárlög, framkvæmd fjárlaga og jafnvel lög um fjárreiður ríkisins.

Ég ítreka að hv. þm. Bjarni Harðarson og Guðjón A. Kristjánsson hafa boðað í ræðum sínum í nefndinni og á þingi að þeir séu tilbúnir til þess að setjast með okkur hinum í hásetasæti. Ég skil ekki alltaf hv. þm. Jón Bjarnason, stundum segir hann í nefndinni að hann vilji vera með en þegar hv. þingmaður kemur í þingsali virðist hann finna því allt því til foráttu sem ég hef boðað og hann sættir (Forseti hringir.) sig ekki við málsmeðferðina. Síðari spurningin er, með leyfi forseta: Vill hv. þm. Jón Bjarnason vera með í vegferðinni sem aðrir þingmenn (Forseti hringir.) fjárlaganefndar hafa lýst yfir að þeir vilji taka þátt í?

[14:21]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta kemur úr hörðustu átt því að sá sem hér stendur hefur einmitt flutt frumvarp á Alþingi undanfarin ár sem lýtur að því sem hv. þingmaður talar um. Þess vegna hef ég með staðfestum hætti, með lagafrumvarpi, lýst því á þinginu.

Ég tek alveg heils hugar þátt í að það verði endurskoðað, eins og hv. þingmaður talar um og hefur lýst yfir, og vil láta verkin tala í þeim efnum. Ég get fullvissað hv. þingmann um það og bið hann að lesa frumvarp sem ég hef flutt á undanförnum árum sem lýtur að því máli. Það gæti verið fróðlegt og flýtt vinnunni.

Varðandi færslu á upphæðunum sem vísað var til ríkisendurskoðanda þá er ríkisendurskoðandi ráðgjafi nefndarinnar en nefndin tekur sjálfstæða ákvörðun. Við höfum ekkert annað en munnlega yfirlýsingu ríkisendurskoðanda þar sem hann telur að gera verði hlutina með þessum hætti, án þess að ég vitni orðrétt í ríkisendurskoðanda.

Ég hef krafist þess, og get lesið upp úr bók um það, að fjárlaganefnd fái öll umrædd gögn sjálf og leggi sjálfstætt mat á bakgrunn og gildi og stöðu talnanna. Það tel ég vera skyldu fjárlaganefndar og að hún fái gögnin sjálf í hendur til að leggja mat á þau þótt hún ætli ekki að gera lítið úr orðum ríkisendurskoðanda (Forseti hringir.) í þeim efnum. Það lýtur ekki að fjárlaganefnd.

[14:23]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skil það sem svo að hv. þingmaður geti ekki svarað því í ræðustól hvort hann dragi í efa skýringar á yfirlýsingu ríkisendurskoðanda og starfsmanna Ríkisendurskoðunar fyrir nefndinni. Auðvitað hefur nefndin óskað eftir gögnunum og þau munu koma. Þau verða öll opinber þegar búið er að þinglýsa samningunum og þess háttar. Hins vegar liggja fyrir þær skýringar sem ríkisendurskoðandi gaf. Ég spurði einfaldlega: Dregur hv. þingmaður í efa þær skýringar sem ríkisendurskoðandi lýsti fyrir nefndinni?

Ég fagna því auðvitað að hv. þm. Jón Bjarnason lýsi yfir að hann vilji vera með í þeirri vegferð og breytingaferli sem boðað hefur verið .

Ég verð að segja að stundum er ómaklegt í ræðum um fjárlög og fjáraukalög að segja að breytingaferlið gangi of hægt fyrir sig þegar við höfum rætt málin fram og til baka í nefndinni. Menn vita á hvaða hraða við erum þar, verkin sýna merkin í þeim efnum. Það á því ekki að bjóða okkur hinum nefndarmönnum upp á að hlusta á að við vinnum verkin allt of hægt og breytingaferli gangi of hægt fyrir sig.

Ég fagna því hins vegar að hv. þm. Jón Bjarnason hefur verið með einhverjar tillögur í þessum efnum. Ég viss um að hann getur þá setið í hásetasætinu eins og við hin í breytingaferlinu. Um leið hvet ég hv. þingmann til þess að sýna þá þann vilja í verki, hvort sem er á nefndarfundum eða hér í ræðustól á þinginu. Ef menn ætla að slíta sig frá öðrum nefndarmönnum í nefndinni þá gera þeir það með orðum þeir láta falla í þingsölum.

[14:26]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil minna hv. þingmann á að lesa mitt ágæta frumvarp og kemur þar ýmislegt fram. Ég dreg ekki í efa einlægan vilja hv. þingmanns til að taka á málinu.

Ég vil þó minna á að við erum búin að hafa ríkisstjórnina í hálft ár og taka hefði átt fastari tökum á fjáraukalagagerðinni í ár, það er ekki bara mín persónulega skoðun, þótt ég virði og meti ákveðnar tilraunir og vilja hjá hv. formanni fjárlaganefndar. Ég tel að hann að sýni gott frumkvæði í þeim efnum og vona að verði framhald á. Ég óska eftir góðu samstarfi um það og kem að því alveg heill, hv. þingmaður þarf ekki að efast um það. Ég frábið mér orðræðu um annað.

Varðandi ríkisendurskoðanda og ábyrgð og hlutverk

fjárlaganefndar þá minni ég á að nú er allt í einu erfitt — frú forseti, mér þykir það mjög óþægilegt þegar verið er að ræða svona mikilvægt mál eins og 14,5 eða 15 milljarða að verða þá að vísa til orða sem falla inni á nefndarfundi um réttmæti þess að þau séu þar færð.

Að því er mig minnir, hv. þingmaður getur þá leiðrétt mig, sagði ríkisendurskoðandi eitthvað í þá veruna að bókhaldslega séð teldi hann fært að færa tölurnar með þessum hætti. Hvort bakgrunnur þeirra væri eðlilegur, vildi ríkisendurskoðandi að mínu mati hvorki játa né neita. Þannig stendur málið að mínu mati. Þess vegna tel ég það skyldu fjárlaganefndar að ganga (Forseti hringir.) úr skugga um að allur bakgrunnur og öll umgjörð talnanna séu rétt.

[14:28]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég kem hér til að ræða um fjáraukalög og gera um leið grein fyrir þeirri breytingu sem á hefur orðið og er nú vel við hæfi inn í þá umræðu sem hér var síðast um samstöðu, því að hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, gerði að umtalsefni og spurði hvort allir ætluðu að vera saman í brúnni. Ég get upplýst hér að samstarf innan fjárlaganefndar hefur verið mjög gott og okkur hefur gengið vel að vinna saman að ýmsum þjóðþrifamálum, nú síðast því sem formaður vék að, samstarfi um skiptingu á liðum varðandi löggæsluembætti, framhaldsskóla og hjúkrunarheimili, og þó svo að við hefðum auðvitað öll viljað hafa þar úr meiru að spila þá urðum við ásátt um þá skiptingu sem varð.

Úr því að verið er að tala um samstöðu vil ég beina því aftur til formanns varðandi það að menn standi saman, því að rætt hefur verið um hverjir skrifa undir álit hjá hverjum í þessum meiri og minni hluta, að ég hygg að margar af þeim aðfinnslum sem eru í áliti okkar minnihlutamanna við framkvæmd og gerð fjárlaga og fjáraukalaga séu þess eðlis að allir í nefndinni geti verið nokkuð sammála um þær. Auðvitað á það ekki við um allt en það á við um mikinn hluta þess og kannski flest af því sem mestu skiptir.

Við höfum verið sammála um að breyta þurfi vinnubrögðum og ég sagði við 2. umr. fjáraukalaga að ég skildi það alveg að það tæki meiri hlutann eða nefndina lengri tíma en svo að það gerðist á fyrsta ári en vissum hlutum hefði ég vissulega viljað breyta og gat um það þá líka, því að ég tel reyndar að menn hafi í vissum tilfellum verið að setja liði inn í fjáraukalög sem ættu frekar heima í fjárlögum og jafnvel í fjárlögum næsta árs. Það megi finna þess dæmi að það sé í rauninni verið að rétta af erfiða stöðu næsta árs með fjárveitingum inn á fjáraukalögum og það er auðvitað eitthvað sem við þurfum að laga í verklagi.

Því er ég að víkja að þessu að þannig er nú komið að leiðir hefur skilið milli Framsóknarflokksins í fjárlaganefnd og hins hv. meiri hluta og þótti mér það að mörgu leyti miður og gat ekki merkt annað á orðum hv. formanns innan nefndarinnar að honum þætti það líka, þannig að það má með sanni segja að við höfum kvaðst þar með tárum yfir fundarborðið. (Gripið fram í.) Svo það komist inn í þingtíðindi þá hefur hv. formaður nefndarinnar meira að segja staðfest þessa frásögn mína með mjög hógværu frammíkalli. En til alls eru orsakir nokkrar og í þessu tilviki snýr það að því máli sem við ræddum fyrr í morgun. Ég sé í rauninni ekki ástæðu til að eyða tímanum í að ræða fjáraukalögin að öðru leyti, þar hef ég sagt flest sem ég tel þurfa að koma fram varðandi aðra liði þess frumvarps og ég sé enga ástæðu til að endurtaka fyrri ræður og þreyta þannig fundinn að óþörfu.

Mig langar að ræða sérstaklega um það sem varð okkur að ásteytingsefni við gerð fjáraukalaga sem eru málefni hins ágæta félags, Kadeco, sem starfar á Keflavíkurflugvelli. Ég ræddi þetta nokkuð í umræðunni fyrr í morgun en mig langar að byrja þessa umræðu á að gera lítils háttar játningu í framhaldi af orðum vinar míns Árna Johnsens, hv. þingmanns Suðurkjördæmis, sem hafði heyrt þau orð mín þannig í ræðu í morgun að ég hefði sagt að náfrændi hans Árni Sigfússon, bæjarstjóri í Reykjanesbæ, væri hluthafi í Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar og Keili. Til að taka af öll tvímæli um þetta gerði ég mér ferð í segulbandið inni á tölvunni til að hlusta á það og þá kemur í ljós að í tilvitnuðum texta sem ég las upp af minnisblaði sem ég hafði búið til fyrir þennan dag þá fataðist mér í lestrinum og er sjálfsagt að viðurkenna það. Ég bið hlutaðeigendur, bæði vin minn Árna Johnsen og frænda hans Árna Sigfússon, velvirðingar á þessu og vil af þessu tilefni, með leyfi forseta, lesa þennan texta að nýju. Ekki man ég nákvæmlega á hvaða línu á þessu minnisblaði ég byrjaði en ég kýs að taka þá frekar aðeins meira en minna til þess að enginn vafi sé á. En ég var akkúrat í þeim kafla þar sem ég líkti ástandi mála á Reykjanesi nokkuð við það ástand sem skapaðist með uppgangi Hvamms-Sturlu, sem var Dalamaður en það býr margt góðra Dalamanna á Suðurnesjum, og því hvernig þar hefði vald þjappast mjög saman á fáar hendur og þræðir orðið mjög flóknir og valdið svo margs konar vandræðum, þ.e. á Sturlungaöld. Ég er ekki að segja að það sé orðið hér nú en þegar slík samþjöppun valda gerist, líkt og algengt er í Sturlungu og menn geta lesið sig betur til um það, þegar menn leika við sama taflborðið marga mismunandi leiki og hafa mörg hlutverk í sama leiknum getur það oft og tíðum valdið ákveðnum vandræðum. Og þó svo að menn á Sturlungaöld hafi haft mjög skilvirkar leiðir til að leysa þau vandræði þá höfum við það ekki nú og þess vegna höfum við haft ákveðnar vanhæfisreglur til að mæta þessu og það er það sem ég tel að menn hafi kannski skautað svolítið glatt yfir í öllu þessu máli. En ég ætla að lesa þessa tilvitnun þar sem ég sleppti úr einu mikilvægu orði í lestrinum í morgun og hefst þá lesturinn, með leyfi forseta:

„Þá vil ég geta þess að komið hefur fram í fjölmiðlum að fimm af sjö bæjarfulltrúum Sjálfstæðisflokksins í Reykjanesbæ tengjast kaupum og sölu á fasteignum á varnarsvæðinu á einhvern hátt.

Bæjarstjóri Reykjanesbæjar er í stjórn Þróunarfélags Keflavíkurvallar og stjórnarformaður Keilis. Persónulega á hann ekki hlut í þessum félögum samkvæmt því sem ég best veit en er fulltrúi Reykjanesbæjar. Annar bæjarfulltrúi er stjórnarformaður Base sem einnig hefur keypt eignir á varnarsvæðinu. Þessi sami bæjarfulltrúi er einn eigenda Hótel Keflavíkur sem á 9% hlut í Base. Þriðji bæjarfulltrúinn er stjórnarformaður Sparisjóðs Keflavíkur sem á rúmlega 22% hlut í Háskólavöllum og hlut í Base. Eignarhaldsfélagið 520 ehf., í eigu fjórða bæjarfulltrúans, hefur keypt

800 fermetra skemmu af Base á varnarsvæðinu. Þá er fimmti bæjarfulltrúi sjálfstæðismanna í Reykjanesbæ aðstoðarmaður fjármálaráðherra, en fjármálaráðherra er fulltrúi ríkisins í samningum við þróunarfélagið. Því til viðbótar má nefna að bróðir fjármálaráðherra er stjórnarformaður Klasa og einn af eigendum þess fyrirtækis.“

Svo mörg voru þau orð og ég skal alveg viðurkenna að það er leitt að þurfa að draga persónulega stjórnarþátttöku manna inn í umræðu eins og þessa en það hafa þeir menn kallað yfir sig sem raðað hafa sér við borðið með þessum hætti. Varðandi þetta orð sem ég missti úr í lestrinum í morgun þá má það svo sem vera næsta augljóst af samhengi hlutanna. Ef menn hefðu tekið það alvarlega að það hefði ekki átt að vera þarna þá hefði það þýtt það með öðrum orðum að ég væri að segja að bæjarstjórinn í Reykjanesbæ væri meðeigandi í Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar eða Kadeco eins og það heitir öðru nafni en allir vita að í því félagi er aðeins einn eigandi eins og ég hafði reyndar vikið að í ræðu minni fyrr.

Vegna þessarar umræðu og vegna þess að ég hef gert þetta mál sérstaklega að ágreiningsefni við meiri hluta fjárlaganefndar þá vil ég skýra í hverju sá ágreiningur liggur. Nú er það ekki svo að ég hafi einhverja grjótharða sannfæringu fyrir því að mönnum hafi verið gefin hús á Keflavíkurflugvelli. Ég hef í rauninni enga sannfæringu fyrir því, og sagði það í ræðustóli í gær og get sagt það aftur í dag, að þessi hús hafi verið seld á undirverði, á einhverju verði langt undir markaðsverði. Þau voru sannanlega auglýst en ég hef sannfæringu fyrir því að margt sé mjög athugavert við þessa framkvæmd.

Ég er líka sannfærður um að það eru ekki efni til að afgreiða þetta inn í fjáraukalög með þeim hætti sem hér er gert því það sem gert er í þessum efnum er að ákveða að taka öll útgjöld og allar tekjur einkahlutafélagsins Kadeco inn í ríkisreikninga. Hæstv. forsætisráðherra vék að því í morgun í lok umræðunnar um málefni Kadeco að það væri með vissu svo að sá sem hér talar hefði ekki skilning á gerð fjárlaga. Ég get alveg játað að ég á margt ólært varðandi gerð fjárlaga og ég er alveg sannfærður um að hæstv. forsætisráðherra sem áður hefur gegnt embætti fjármálaráðherra skilur margt í þeirri gerð betur en ég. En þá skulum við einnig halda því til haga að það er sameiginlegur skilningur meiri hluta fjárlaganefndar að hér hafi átt sér stað eitthvað sem gengur í rauninni ekki upp í stjórnsýslunni og þess vega þurfi að grípa til þess að setja fjármál hlutafélagsins Kadeco inn á fjárlög þrátt fyrir að þau séu í rauninni einkaútgjöld þess einkahlutafélags. Ég ætla að skýra þetta aðeins nánar.

Í fyrradag fékk fjárlaganefnd til umfjöllunar álit efnahags- og skattanefndar á þessu máli. Þar gerði efnahags- og skattanefnd ráð fyrir því að vegna sölu eigna á fyrrum varnarsvæðum væru 13,7 milljarðar kr. settir inn í fjáraukalög. Það er um það bil sú upphæð — það hleypur að vísu svolítið til og frá á milljónum þarna og þykir okkur Flóamönnum milljónin mikill peningur en það þykir kannski ekki hér við Faxaflóann, ég veit það ekki, gott ef þetta á ekki að vera 13,8 en látum það liggja á milli hluta. Ef sett væri þarna inn talan 13,7 eða 13,8 þá væri viðurkennt að útgjöld hlutafélagsins Kadeco ættu að vera innan þess einkahlutafélags. En nú er það skilningur ríkisendurskoðanda að svo eigi alls ekki að vera heldur beri að líta svo á að einkahlutafélagið Kadeco sé ríkisstofnun — og það er þá nýmæli að einkahlutafélag sé ríkisstofnun og ég held að það sé fleira en bara skilningsleysi mitt sem nýliða á þingi að þurfa að hafa orð á því, ég held að það sé í rauninni alveg fádæmi — og að ekki skuli færðar neinar tekjur á þetta einkahlutafélag heldur skuli þær allar færðar, eins þær sem voru fyrir nauðsynlegum útgjöldum þessa félags til að standa straum af samningsbundnum verkefnum í samningum við ríkið, allar tekjurnar skuli færðar inn í ríkisreikning. Það er vegna þess að það er skilningur meiri hluta fjárlaganefndar og ríkisendurskoðanda að samningurinn sem gerður var milli aðila, milli ríkisins og Kadeco standist ekki lög og sérstaklega þá ekki það ákvæði í honum að hlutafélagið Kadeco skuli fá eins og segir í 2. lið 6. gr. samningsins, með leyfi forseta:

„Til að hefja rekstur og undirbúning starfsemi samkvæmt samningi þessum fær verksali sérstaka þóknun á fjáraukalögum 2006 og fjárlögum 2007. Þóknun verksala felst að öðru leyti í því að hann hirðir þær leigutekjur sem fást vegna leigðra eigna á þróunarsvæðinu auk þess sem verkkaupi greiðir honum þóknun af söluverði seldra fasteigna á svæðinu. Fyrstu tvö ár samningstímans mun þóknunin nema 100% af söluverði fasteigna. Eftir þann tíma mun þóknun til verksala verða tekin til endurskoðunar miðað við verkefnastöðu og fjárhag félagsins.“

Þetta ákvæði gerir það að verkum að það sem raunverulega hefur verið gert er að eignum ríkisins hefur verið ráðstafað til einkahlutafélags án atbeina fjárlaganefndar. Það verður ekki leiðrétt nema samningurinn sé felldur úr gildi og málið allt tekið upp að nýju. Ég held að það sé það sem almenningsálitið kallar á, að málið í heild sinni verði tekið upp að nýju og að hér sé farið að réttum lögum og reglum. Í stað þess að gera það kýs meiri hluti fjárlaganefndar að láta sem þessi samningur sé ekki til, láta sem hlutafélagið Kadeco sé heldur ekki til og að það sé í rauninni ekki annar lögaðili en fjármálaráðuneytið sjálft sem hafi selt þessar eignir, fyrir það sé engin þóknun tekin og það sem Kadeco færir í endurskoðuðum ársreikningi sínum eða níu mánaða yfirliti ársreiknings þessa árs sé marklaust plagg.

Þetta er stóralvarlegt. Það er alvarlegt hvernig þessu máli er öllu fyrir komið út af handvömm við upphaf málsins. Með þessu er ég ekki að segja að þeir sem hafa verið kjörnir til starfa fyrir hlutafélagið Kadeco eða Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar, eins og það heitir einnig en hitt orðið er styttra þótt útlenskt sé, hafi gert eitthvað sérstaklega rangt. Ég held að þeim hafi einfaldlega verið lögð alröng forskrift í hendurnar og ég held líka að það liggi ekki alveg hvort til hliðar við félagið sé einhver hönnuð atburðarás sem miðar að því að ákveðnir hlutir gerist í kjölfar stofnunar þess. Allt gerist þetta með óskaplega miklum hraða og hefur í raun ekki fengist nein haldbær skýring á því hvers vegna sömu menn raðast öllum megin við borðið í þessu máli.

Ég lagði áherslu á það í störfum mínum í fjárlaganefnd að látið yrði af því óðagoti sem einkennt hefur þetta mál frá upphafi. Það er löngu mál því að það er ekki gott að við stjórn ríkisfjármála sé óðagot. Það hefur reyndar einkennt margt í starfi þessarar ríkisstjórnar og er mál að linni. Þess

vegna lagði ég til að beðið yrði þess að fjármálaráðuneytið tæki upp samningana við Kadeco og að þar væri komið hreint borð, hver prósentuþóknunin ætti að vera fyrir sölu eignanna, hverjar fjárveitingar ríkisins til þessa hlutafélags ættu að vera og þá fyrst væri hægt að færa þetta inn í fjárlög eða fjáraukalög eftir atvikum. Væntanlega væri rétti tíminn til þess í fjáraukalögum næsta árs.

Með því að setja þetta inn með slíkum flýti og að svo lítt athuguðu máli í fjáraukalög þessa árs er í raun aukið á óreiðuna, aukið á þann vanda sem bíður okkar við að greiða úr þessu máli. Ég held að markmiðið sé kannski ekki svo ólíkt hjá okkur öllum en það skiptir máli að ekki verði unnið þannig að framhaldið verði enn erfiðara. Hafi eitthvað óeðlilegt átt sér stað, sem ég vil ekki fullyrða um — ég fullyrði að menn höfðu hagsmuni í þessu máli, mikla hagsmuni þegar þeir voru á annað borð komnir inn í þetta mál en þannig er það alltaf í viðskiptum. Ég hef sagt að þótt bæjarstjórinn í Reykjanesbæ hafi ekki átt hlutabréf í þessum félögum, það á víst engin hlutabréf í þróunarfélaginu nema ríkið, þá voru persónulegir hagsmunir samt sem áður fyrir hendi. Það eru auðvitað persónulegir hagsmunir þar sem stjórnmálamaður situr öllum megin borðs og gerir samninga milli stjórna þar sem hann skipar sæti beggja megin.

Reyndar lýsir það þeirri nöturlegu mynd sem þarna var á orðin að það var meira að segja á teikniborðinu hjá sömu mönnum að ganga frá því að skipuð yrði sérstök skipulagsnefnd sem hefði skipulagsvald á þessu svæði í stað skipulagsnefndar varnarsvæða sem nú er þar og hefur verið í mörg ár. Þá hefði sami aðili haft með að gera sölu á þessum eignum, stjórnina á þróunarfélaginu, aðkomu að þeim félögum sem koma að uppbyggingu og hafa tekið við eignunum af þróunarfélaginu og síðan skipulagsvaldið. En frá þessu var góðu heilli horfið þannig að segja má að stundum hafi glórað fyrir einhverri skynsemi og óðagotið hafi ekki verið alls staðar. En nú þykir mér það komið á fullan skrið aftur með því að troða eigi þessu inn í fjáraukalög, sem ekkert kallar á. Því hefur vissulega verið haldið fram af ríkisendurskoðanda á fundum í fjárlaganefnd og okkur hefur verið tjáð að samningar á bak við þessar sölur séu bókunarhæfir. Í venjulegu bókhaldi þýðir það að þar með er hægt að tekjufæra þá. Komi samningur inn í fyrirtæki sem mun gefa tekjur þá þarf að bóka hann.

En í þessu tilviki er um að ræða bókunarhæfan samning einkahlutafélags. Ríkið er ekki beinn aðili að þessum samningum. Greiðslur berast ekki samkvæmt þessum samningum nema í mjög óverulegum mæli á þessu ári, óverulegum mæli, af hinum stærsta raunar engar. Í hinum tilvikunum eru tekjurnar mjög litlar þannig að það er ekkert sem kallar á að ríkið flýti sér að færa þetta inn hjá sér nema þá það eitt — þess vegna vil ég ekki taka þátt í nefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar ef því er virkilega þannig farið, ég vona að svo sé ekki og vil raunar ekki trúa því upp á mína góðu vini þar — að það sé hreinlega verið að reyna að geirnegla þessa vondu smíði enn fastar þannig að erfiðara verði að leysa úr þessum böndum.

Fleira hef ég ekki um þetta mál að segja, hæstv. forseti.

[14:52]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni orð hans áðan. Ég vil jafnframt þakka honum samstarfið í fjárlaganefnd þingsins og votta að það hefur verið mjög gott og byggt á heilindum.

Það kom fram hjá hv. þingmanni undir og eftir miðja ræðu hans að hann fjallaði mikið um færslur og tillögu fjárlaganefndar um færslu á tekjum og gjöldum vegna Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar. Þau orð komu þar fyrir í ræðu hv. þingmanns sem voru eftirfarandi: hönnuð atburðarás, eignatengsl, ættartengsl, persónulegir hagsmunir og síðan lagði hann út frá þeim. Það eru atriði sem hefur verið upplýst að verða örugglega tekin til athugunar í stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar.

Það vill svo til að þrátt fyrir yfirgripsmikla þekkingu hv. þingmanns á bókhaldi og reikningsskilum þá ber ég meiri virðingu fyrir skoðun og þekkingu Ríkisendurskoðunar. Ég styð því þá tillögu sem við gerum varðandi þetta.

Það er hins vegar tvennt sem ég vil nefna og spyrja hv. þingmann að í tengslum við þetta. Við 2. umr. lýsti hann því yfir að hann væri algerlega á móti halaklippingum stofnana. En hér liggur fyrir tillaga um 1.200 millj. kr. útgjöld til halaklippinga á stofnunum sem hann flytur ásamt Jóni Bjarnasyni.

Einnig varaði hv. þingmaður við 2. umr. við aukinni þenslu og kvartaði mikið yfir því að útgjaldarugl væri í fjárlögunum. Hér liggur sömuleiðis fyrir aftur þessi 1.200 millj. kr. tillaga. Þá spyr ég hv. þingmann hvernig standi á þessari viðhorfsbreytingu. Leiddi þessi skilnaður á milli meiri og minni hluta í nefndinni til þess að hann skipti um skoðun?

[14:55]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni Kristjáni Þór Júlíussyni fyrir athugasemdina og fyrir hlý orð um samstarf okkar, sem hefur verið skemmtilegt.

Ég vil aðeins víkja að orðum hv. þingmanns um að hann tæki meira mark á skoðunum ríkisendurskoðanda um bókhaldsmál heldur en mínum. Það kemur mér ekkert á óvart. Ég tel ríkisendurskoðanda mun betur að sér um bókhald en ég er enda er ég ómenntaður á því sviði, reikningsskilum. En ég varð ekki var við það að ríkisendurskoðandi legði þessa tillögu fram. Ég tók það þannig að hún væri tillaga meiri hlutans. Það eina sem ég veit til að ríkisendurskoðandi beri ábyrgð á í þessum efnum er að samningarnir sem hér um ræðir séu bókunarfærir.

Þá ætla ég að víkja að halaklippingunum. Það er ekki rétt að ég hafi verið andvígur halaklippingum sem slíkum. Ég gerði aftur á móti athugasemdir, og ég bið hv. þingmann að fletta upp ræðum mínum í 2. umr. um fjáraukalög, við að það sem ætti heima í fjárlögum væri sett í fjáraukalög. En vegna þess að ég taldi fénu vel varið, t.d. varðandi Landspítalann, þá fagnaði ég því margoft í minni ræðu að þar skyldu koma til að rétta við haginn. En ég tel að halaklippingar eigi að fara fram í fjárlögum nema þar sem um er að ræða halla viðkomandi árs. Þetta er algerlega skýrt í fjárreiðulögum að halla viðkomandi árs, eins og núna ársins

2007, beri að rétta í fjáraukalögum. En sé hali miklu eldri þá ber að laga það í fjárlögum og sú skoðun stendur algerlega.

[14:57]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er á hreinu í mínum huga að þessi umsnúningur hefur orðið við þennan viðskilnað meiri og minni hluta í ljósi þeirra svara sem hv. þingmaður gefur. Hvort sem honum líkar það betur eða verr þá gengur breytingartillagan sem hann er meðflutningsmaður að ásamt hv. þm. Jóni Bjarnasyni og Kristni H. Gunnarssyni þvert á þau orð sem hv. þm. Bjarni Harðarson hefur viðhaft í fjárlaganefnd og í sölum Alþingis. Það er alveg tvímælalaust í mínum huga.

Með vísun til 2. umr. um fjárlög vil ég víkja að því að á kvöldfundi einum, sem var útbýtingarfundur, vöktu Vinstri grænir máls á því og kröfðust þess að umræðu yrði frestað um fjárlagatillögur meiri hlutans þar sem þær hefðu komið allt of seint fram. Þær komu fram kl. 9 kvöldið áður en fundur átti að hefjast.

Háttvirtur þingmaður er meðflutningsmaður að þessari breytingartillögu ásamt hv. þm. Vinstri grænna, Jóni Bjarnasyni, sem var borin í sal meðan þingmaðurinn flutti ræðu sína áðan. Meiri hlutinn hefur í það minnsta ekki fengið tíma til að gaumgæfa þá breytingartillögu sem hér var dreift meðan hv. þm. Jón Bjarnason hélt ræðu sína. Ég spyr hv. þm. Bjarna Harðarson: Eru þetta vinnubrögð sem til fyrirmyndar þykja? Ætlar hann með þessum hætti að ganga til liðs við minni hlutann í fjárlaganefnd og fara að ástunda slík vinnubrögð? (**JBjarn:** Þær voru boðaðar inni á nefndarfundi þessar tillögur þannig að þetta er ekki sanngjarnt.) (Forseti hringir.)

[14:59]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get ekki endurflutt fyrra svar mitt en í ræðu sinni sagði hv. þm. Kristinn Þór Júlíusson efnislega: Jú, víst — án þess að færa nokkur rök fyrir því hvers vegna hann endurtekur gagnrýni sína. Ég hef þegar svarað henni. Ég hef ekki verið á móti því að halar séu klipptir af stofnunum en ég hef gert athugasemdir við það.

Ég tel í raun að við séum meira samstiga um þessa hluti, í meiri hluta og minni hluta, en hér er látið í veðri vaka, um hvernig fjárreiður skuli vera og að fjáraukalög skuli ekki almennt nota með þeim hætti sem hér er gert. En þeim vinnubrögðum hefur ekki verið breytt á þessu þingi. Ég hef leyft mér að gagnrýna að stórar upphæðir skuli ekki teknar inn. En þar sem um það er að ræða að meiri hluti nefndarinnar ætlaði sér greinilega ekki að koma mikilvægum stofnunum til aðstoðar þá stóð ég að þessari breytingartillögu minni hlutans sem meðflutningsmaður. Ég vil vekja athygli hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, þrátt fyrir okkar góða samband, á að út frá orðum hans hér áðan hefur ekki verið talið neinum vafa undirorpið að ég tilheyri minni hlutanum, vegna þeirra orða hans að ég hafi ákveðið að skipa mér í raðir með minni hluta. Ég tilheyri ekki ríkisstjórnarmeirihluta.

Varðandi það sem er efnisleg gagnrýni, að þessi tillaga sé 1.200 millj. kr. þensluauki, þá er það alrangt. Þarna er um að ræða að greiða niður skuldir sem hið opinbera hefur þegar stofnað til við aðila í samfélaginu. Það er auðvitað alltaf til vansa að opinberar stofnanir hafi slíkar skuldir í vanskilum. Um það veit ég að við hv. þm. Kristján Þór Júlíusson erum algerlega sammála.

[15:01]

Útbýting:

Fjáraukalög 2007, 103. mál, brtt. JBjarn o.fl., þskj. 402.

Umræðu frestað.

Lánasýsla ríkisins, 3. umr.

Stjfrv., 87. mál (afnám stofnunarinnar og flutningur verkefna til Seðlabanka Íslands). — Þskj. 379.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fjármálafyrirtæki, 2. umr.

Stjfrv., 181. mál (starfsleyfi). — Þskj. 194, nál. 349.

[15:02]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, með síðari breytingum, frá viðskiptanefnd.

Viðskiptanefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Sigríði Rafnar Pétursdóttur frá viðskiptaráðuneyti. Nefndinni bárust einnig umsagnir um málið.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á 3. og 4. gr. laga nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki. Á 134. löggjafarþingi voru samþykkt á Alþingi lög nr. 111/2007, um breytingar á lagaákvæðum um fjármálafyrirtæki o.fl.

Lögin fólu m.a. í sér breytingu á 3. mgr. 3. gr. laga um fjármálafyrirtæki þar sem kveðið er á um undanþágu tiltekinna aðila frá leyfisskyldri starfsemi. Við gildistöku laganna urðu rekstrarfélög verðbréfasjóða og annarra sjóða um sameiginlega fjárfestingu undanskilin gildissviði laga um fjármálafyrirtæki, en það fer gegn öðrum ákvæðum laganna sem hafa þvert á móti að geyma ýmis ákvæði er varða slík rekstrarfélög.

Lögin fólu einnig í sér breytingu á 6. tölul. 1. mgr. 3. gr. laga um fjármálafyrirtæki sem mælir fyrir um hvaða starfsemi sé starfsleyfisskyld. Stafliðum 6. tölul. 1. mgr. var fjölgað en við þá breytingu riðlaðist röð stafliða ákvæðisins frá því sem áður var. Við setningu laganna láðist hins vegar að gera ráð fyrir þessari breytingu í 7. tölul. 1. mgr. 4. gr. laga um fjármálafyrirtæki sem vísar til stafliðar í 6. tölul. 1. mgr. 3. gr. sömu laga.

Nauðsynlegt er að bæta úr þessum ágöllum og er frum-

varpið lagt fram í þeim tilgangi.

Viðskiptanefnd leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Árni Páll Árnason, Jón Gunnarsson og Höskuldur Þórhallsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Atli Gíslason sat fund fyrir Jón Bjarnason.

Jón Magnússon er áheyrnarfulltrúi í nefndinni og er hann samþykkur áliti þessu.

Undir þetta álit rita Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Atli Gíslason, Birgir Ármannsson, Birkir J. Jónsson og Björk Guðjónsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 2. umr.

Stjfrv., 95. mál (álagningarstofn eftirlitsgjalds). — Þskj. 95, nál. 358, brtt. 359.

[15:04]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 99/1999, um greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, með síðari breytingum.

Viðskiptanefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Sigurð Örn Guðleifsson frá Félagi íslenskra stórkaupmanna, Jónas Fr. Jónsson og Ragnar Hafliðason frá Fjármálaeftirlitinu, Guðmund Bjarnason frá Íbúðalánasjóði, Guðjón Rúnarsson og Ólaf Pál Gunnarsson frá Samtökum fjármálafyrirtækja og Kjartan Gunnarsson frá viðskiptaráðuneyti.

Í frumvarpinu er kveðið á um álagningarstofna eftirlitsskyldra fjármálastofnana. Fjármálaeftirlitið og samráðsnefnd eftirlitsskyldra aðila skila viðskiptaráðherra á hverju ári skýrslu um umfang og útgjöld eftirlitsins. Gefi niðurstaða skýrslunnar tilefni til breytinga á eftirlitsgjaldi leggur viðskiptaráðherra fram frumvarp þar að lútandi.

Samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að álagningarhlutföll viðskiptabanka, sparisjóða, lánafyrirtækja, rekstrarfélaga, kauphalla og verðbréfamiðstöðva lækki og álagningarhlutföll annarra aðila, þ.e. vátryggingafélaga, vátryggingamiðlara, verðbréfafyrirtækja, verðbréfamiðlana, lífeyrissjóða og Íbúðalánasjóðs, hækki. Lögð er til einföldun á álagningarstofni vátryggingafélaga þannig að eftirlitsgjald verður einungis reiknað af einum álagningarstofni í stað þriggja stofna samkvæmt gildandi lögum. Í frumvarpinu er lagt til að sérstakt eftirlitsgjald verði lagt á útgefendur fjármálagerninga sem teknir hafa verið til viðskipta á skipulegum verðbréfamarkaði og markaðstorgi fjármálagerninga hér á landi.

Viðskiptanefnd leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu:

1. Lagt er til að í stað orðsins „álagningargrunnur“ í 3. efnismgr. 2. gr. frumvarpsins komi „álagningarstofn“ en gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að síðarnefnda hugtakið komi alfarið í stað hins fyrra.

2. Þá er lögð til önnur skipting álagningarstofns viðskiptabanka annars vegar og vátryggingafélaga hins vegar. Breytingartillagan hefur þau áhrif að eftirlitsgjald viðskiptabanka hækkar um samtals 13,6 millj. kr. en eftirlitsgjald vátryggingafélaga lækkar um samsvarandi fjárhæð.

3. Þá er lagt til að hugtakið „skipulegir tilboðsmarkaðir“ í 5. tölul. 1. efnismgr. 3. gr. falli brott í samræmi við lög nr. 107/2007.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali, sem er nr. 359.

Árni Páll Árnason, Höskuldur Þórhallsson og Jón Gunnarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Atli Gíslason skrifar undir álit þetta með fyrirvara en hann sat fund fyrir Jón Bjarnason.

Jón Magnússon er áheyrnarfulltrúi í nefndinni og er hann samþykkur áliti þessu.

Undir þetta álit skrifa Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Atli Gíslason, með fyrirvara, Birgir Ármannsson, Birkir J. Jónsson og Björk Guðjónsdóttir.

Þá hef ég farið yfir nefndarálitið. Mig langar til að draga það einnig fram í 2. umr. um þetta mál að við erum að auka útgjöld til Fjármálaeftirlitsins sem er auðvitað fjármagnað með þessu sérstaka eftirlitsgjaldi um 52% á milli ára. Það er alveg gríðarleg hækkun á fjárveitingum til Fjármálaeftirlitsins í þessu frumvarpi. 52% á milli ára sýnir auðvitað að verkefni Fjármálaeftirlitsins hafa vaxið gríðarlega undanfarin ár og missiri og meðal annars sökum svokallaðrar heimaríkisreglu reynir meira á Fjármálaeftirlitið en áður. Sú regla miðast við að íslenska Fjármálaeftirlitið hafi eftirlitshlutverk gagnvart íslenskum fjármálafyrirtækjum á erlendri grund. Þetta helst því að sjálfsögðu í hendur við útrás íslensku fjármálafyrirtækjanna og erum við að fylgja því og samráðsnefndin að fylgja því í verki með þessari stórfelldu hækkun til Fjármálaeftirlits, eins og ég segi, um 52%.

Í þessu samhengi er oft talað um fjárveitingar til Samkeppniseftirlitsins og ég vil líka draga það fram í þessari umræðu að það eftirlit ber að efla og það hefur verið að eflast.

Ég vil draga fram tvær tölur til að sýna að það eftirlit hefur sömuleiðis verið að fylgja eftir Fjármálaeftirlitinu hvað varðar fjárveitingar. Þó að enn fari talsvert meira í Fjármálaeftirlitið erum við hins vegar að sjá að samkvæmt fjárlagafrumvarpinu og breytingartillögum á því sem liggja hér fyrir þingi er gert ráð fyrir að Samkeppniseftirlitið fái 30% meiri fjárveitingu á milli ára. Það er auðvitað gríðarleg hækkun. Ef við lítum til tveggja ára þá hafa fjárveitingar til Samkeppniseftirlitsins aukist um 63% á einungis tveimur árum. Þingheimur og þjóðin sér því að hér er á ferðinni mikil áhersla og forgangsröðun í þágu Samkeppniseftirlitsins. Hér er ríkisstjórn við völd sem ber neytendamálin fyrir brjósti og sýnir í verki að við viljum styrkja Samkeppniseftirlitið. Eins og ég segi, milli ára er aukningin 30% og milli tveggja ára er aukningin 63%.

Að sjálfsögðu get ég tekið undir þær raddir að Samkeppniseftirlitið þarf að eflast enn frekar. Það þarf að vera í stakk búið til að fara í frekari rannsóknir og kannanir á mörkuðum í heild sinni. Það þarf að hafa meira svigrúm til frumkvæðis. Tilefnin eru því miður næg á markaðnum. En

við erum þó að stíga hér gríðarlega stór skref til að efla bæði Fjármálaeftirlitið og Samkeppniseftirlitið og það hlýtur að vera fagnaðarefni allra þingmanna.

[15:10]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Það er ekki svo að ég standi hér til að gera athugasemdir við efnisatriði þessa frumvarps. Fyrirvari minn lýtur að því að ég lít svo á að Samkeppniseftirlitinu sé mismunað, að það sitji ekki við sama borð og Fjármálaeftirlitið. Það er einstakt á Íslandi að því leyti að hlutfall milli fjárframlaga til Samkeppniseftirlitsins annars vegar og Fjármálaeftirlitsins hins vegar er 1:3,7 Fjármálaeftirlitinu í hag. Það tel ég með öllu óviðunandi og, herra forseti, það heyrir til algjörra undantekninga. Við erum með algjöra sérstöðu miðað við Norðurlönd. Þar er þetta hlutfall 1:1,7–1:2, en ekki í þessum dúr.

Það kom hjá hv. frummælanda þessa álits, formanni viðskiptanefndar, Ágústi Ólafi Ágústssyni, að hækkunin til Fjármálaeftirlitsins væri 52%, ef ég man rétt. Ég hygg að ég muni töluna rétta, að það sé eitthvað — hv. þingmaður leiðréttir mig þá — en ég hygg að hækkunin milli ára sé eitthvað í kringum 350 milljónir. Fjármálaeftirlitið er að fá tæpan einn milljarð til ráðstöfunar til að gegna mikilvægum hlutverkum. Jú, við hvað? Við útrásina. Það er rétt. Og hvert var stærsta hlutverk Fjármálaeftirlitsins á síðasta ári í þeim efnum? Jú, það var að verja útrásarfyrirtækin fyrir gagnrýni að utan, en þar kom gagnrýni frá greiningarstöðvum og öðrum um að íslensk útrásarfyrirtæki hefðu farið offari. Þar gegndi Fjármálaeftirlitið veigamiklu hlutverki.

Ég hefði viljað sjá Samkeppniseftirlitið sitja við sama borð. Þar er fjárveitingin að nálgast 250, 270 milljónir. Samkeppniseftirlitið gegnir, ef eitthvað er, brýnna hlutverki en Fjármálaeftirlitið. Það er mín staðfasta skoðun. Ég geri mér fulla grein fyrir því, eins og kom fram hjá hv. framsögumanni, að það hafa verið auknar fjárveitingar. En þær duga ekki til. Það er upplýst af Samkeppniseftirlitinu og það kemur líka fram af hálfu Samkeppniseftirlitsins að forsendur frá því að þeir settu fram sínar fjárlagatillögur hafa breyst mjög verulega, Samkeppniseftirlitið hefur farið í nýtt húsnæði og þar fram eftir götunum.

Það liggur líka fyrir, sem er afar brýnt verkefni í okkar þjóðfélagi, þ.e. að Samkeppniseftirlitið geti tekið á fákeppninni í matvöruversluninni, í smásölunni. Það hefur Samkeppniseftirlitið ekki getað gert. Vonandi verða stórauknar fjárveitingar til Fjármálaeftirlitsins til þess að Fjármálaeftirlitið geti tekið með einhverjum hætti á þeim okurvöxtum sem íslenskir neytendur búa við. Maður skyldi ætla það miðað við að fá milljarð tæpan í fjárveitingu.

Ég vonast líka til þess að þessi aukna fjárveiting verði hvatning til Fjármálaeftirlitsins til að taka hraustlega á málefnum sparisjóða, en til Fjármálaeftirlitsins hafa borist ítrekaðar kvartanir yfir málsmeðferð við sameiningu og ásælni auðmanna í sparisjóðina. Það hlutverk hefur Fjármálaeftirlitið vanrækt og miðað við þá vanrækslu á Fjármálaeftirlitið ekki skilið að fá slíka umbun sem felst í þessu frumvarpi.

Þetta vildi ég sagt hafa. Það er gríðarlega mikilvægt að styrkja Samkeppniseftirlitið og það er gríðarlega mikilvægt fyrir neytendur og það er miklu mikilvægara fyrir neytendur og allan almenning þessa lands að Samkeppniseftirlitið sé í stakk búið til að sinna sínum hlutverkum heldur en Fjármálaeftirlitið. Það er mín staðfasta skoðun.

[15:16]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar að það sem ég dró fram í ræðu minni komi fram sem andsvar við ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar, það að fjárframlög til Samkeppniseftirlitsins aukast stórlega, um 30% á milli ára. Í fjárlagafrumvarpi sem var lagt fyrir þingið 1. október var gert ráð fyrir 19% hækkun á milli ára. Nú hefur fjárlaganefndin lagt fram breytingartillögu um að bæta enn betur þar í þannig að hækkunin mun nema 30% á milli ára. Fáar ef nokkrar aðrar ríkisstofnanir munu búa við slíka hækkun á milli ára. Þannig sýnum við í verki að við viljum efla Samkeppniseftirlitið. Ef við lítum til ársins 2006 hafa fjárveitingar til Samkeppniseftirlitsins aukist um 63% og ég efa að það sé hægt að finna þá ríkisstofnun sem hefur fengið jafnmikla hækkun á tveimur árum og Samkeppniseftirlitið.

Mig langar líka að draga fram og upplýsa það, því að mér fannst það ekki koma nógu skýrt fram hjá hv. þm. Atla Gíslasyni, að það er gríðarlegur eðlismunur á þeim fjárveitingum sem fara annars vegar til Fjármálaeftirlitsins og hins vegar til Samkeppniseftirlitsins. Ríkissjóður greiðir ekki inn í Fjármálaeftirlitið, heldur eftirlitsskyldir aðilar. Þeir peningar sem fara í Fjármálaeftirlitið koma ekki úr ríkissjóði. Það er sérstök samráðsnefnd eftirlitsskyldra aðila, bankanna, tryggingafélaga o.s.frv., sem ákveður gjaldið og það er hún sem leggur til að það hækki um 52% á milli ára.

Fjárveitingar til Samkeppniseftirlitsins koma úr ríkissjóði þannig að það er grundvallarmunur á hvernig þessi eftirlit eru fjármögnuð svo að það komi alveg skýrt fram. Ég tel að þessi ríkisstjórn hafi sýnt í verki að við höfum eflt Samkeppniseftirlitið en við þurfum að gera enn betur og við munum efla Samkeppniseftirlitið enn frekar á næstu árum og missirum.

[15:18]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er upplýst á fundum viðskiptanefndar á starfsstöð Samkeppniseftirlitsins og í skýrslu sem þar var afhent að Samkeppniseftirlitið getur ekki í dag, getur ekki að meðtalinni þessari hækkun, sinnt þeim skyldum sem ríkisvaldið leggur á eftirlitið. Sú staðreynd liggur fyrir. Ég geri mér fulla grein fyrir og tók það fram í ræðu minni að fjárveitingar hafi verið auknar, en forsendur stofnunarinnar hafa verulega breyst og enn á næsta ári mun Samkeppniseftirlitið ekki geta sinnt því brýna verkefni að skoða fákeppni á Íslandi, fákeppni í matvöruverslun og á öðrum stöðum.

Ég vil bara nefna til viðbótar að starfsmenn Samkeppniseftirlitsins eru 20, ef ég man rétt, á móti yfir 40 starfsmönnum Fjármálaeftirlitsins. Ég vil líka halda því hér til haga vegna ummæla hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar að innheimtar álagðar sektir í kjölfar rannsókna Samkeppniseftirlitsins hafa verið hærri á undanförnum árum en fjár-

framlög til stofnunarinnar.

Ég geri mér líka fulla grein fyrir því, hv. formaður viðskiptanefndar, að það gildir ólíkt um fjárhagslegan grundvöll þessara stofnana. Fjármálaeftirlitið sækir sínar tekjur til eftirlitsskyldra aðila, það er hárrétt, en það kveikir þá spurningu í mínum huga sem ég bið hv. formann að velta fyrir sér hvort ekki væri rétt fyrir Samkeppniseftirlitið að feta þá sömu leið að leggja eftirlitsgjaldið á fákeppnisaðilana í ljósi þeirra staðreynda sem blasa við og hafa verið í fréttum.

[15:20]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, það gæti verið áhugaverð umræða hvort við ættum að breyta fjárveitingu til Samkeppniseftirlitsins í samræmi við Fjármálaeftirlitið en við höfum þar mjög skýra eftirlitsskylda aðila og varðandi Samkeppniseftirlitið er kannski ekki fyrir því að finna. Hlutverk Samkeppniseftirlitsins lýtur að mínu mati ekki að einhverjum skilgreindum eftirlitsskyldum aðilum. Samkeppniseftirliti ber að hafa eftirlit með öllum markaðnum og þeim aðstæðum sem geta komið þar upp. Ég held að við þyrftum að skoða það afskaplega vel ef við vildum breyta fjárveitingaleiðum til Samkeppniseftirlitsins.

Það er líka mjög umhugsunarverður punktur sem hv. þm. Atli Gíslason bendir á, sektir Samkeppniseftirlitsins eru hærri upphæð en sem nemur því fjárframlagi sem eftirlitið fær frá ríkinu. Ég vona að hann sé ekki að tala um að Samkeppniseftirlitið eigi einfaldlega að vera sjálfbær stofnun hvað það varðar að sektirnar fari í þann rekstur. Ég held að lögreglan gæti hugsanlega líka notað þá röksemd en það væri a.m.k. ný nálgun á stjórnsýslusektir eins og sektarúrræði Samkeppniseftirlitsins.

En bara í þessu seinna andsvari mínu ítreka ég það að við erum að reyna að efla Samkeppniseftirlitið. Mér finnst þessi ríkisstjórn ganga lengra í að efla Samkeppniseftirlitið en við þegar við vorum í stjórnarandstöðu, hvort sem var Samfylkingin eða Vinstri grænir. Við sameinuðumst stundum í tillöguflutningi um að efla Samkeppniseftirlitið. Ég man ekki eftir að við höfum lagt fram eins ríflega aukningu til Samkeppniseftirlitsins og þessi ríkisstjórn hefur gert þannig að ég held að hér geti allir vel við unað. 60% hækkun á tveimur árum, 30% hækkun milli ára, 52% hækkun til Fjármálaeftirlitsins þannig að hér erum við sannarlega að efla þessar lykilstofnanir, bæði Fjármálaeftirlitið og Samkeppniseftirlitið, og því hljóta allir þingmenn og almenningur að fagna.

[15:22]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hygg að okkur hv. formann viðskiptanefndar greini ekki svo mikið á í þessum efnum. Ég mun auðvitað styðja hv. formann í þeirri viðleitni að bæta mun betur um en afar sterk rök eru fyrir því að Fjármálaeftirlitið og Samkeppniseftirlitið sitji við sama borð í fjárveitingum.

Ég varpaði áðan fram þeirri hugmynd að eftirlitsskyldir aðilar greiddu þennan kostnað. Í sjálfu sér finnst mér það alls ekki óraunhæf hugmynd í ljósi ríkjandi fákeppni. Ef til vill má segja að munur á eftirliti þessara tveggja stofnana sé nokkuð mikill því að Fjármálaeftirlitið hefur stigið inn í miklu meira þjónustuhlutverk við fjármálafyrirtækin en eftirlitshlutverk. Þá nefni ég aftur útrásina. Það er samt staðreynd sem við þingmenn í viðskiptanefnd vorum upplýstir um að sektir síðustu árin hafa numið hærri fjárhæðum en fjárframlög til Samkeppniseftirlitsins og það er umhugsunarefni vegna þess að það þýðir að stofnunin hefur þrátt fyrir allt verið skilvirk og staðið sig vel og það á auðvitað að umbuna stofnun sem stendur sig með þeim prýðilega hætti að vera í raun sjálfbær og talsvert meira en það fyrir ríkissjóð í heild sinni. Það er mikið íhugunarefni.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, 2. umr.

Stjfrv., 76. mál (EES-reglur). — Þskj. 76, nál. 348.

[15:24]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á umferðarlögum, nr. 50/1987, og lögum um vátryggingastarfsemi, nr. 60/1994.

Viðskiptanefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Runólf Ólafsson frá Félagi íslenskra bifreiðaeigenda, Guðjón Rúnarsson og Ólaf Pál Gunnarsson frá Samtökum fjármálafyrirtækja, William Thomas Möller frá Umferðarstofu og Kjartan Gunnarsson frá viðskiptaráðuneyti. Nefndinni bárust einnig umsagnir um frumvarpið.

Með frumvarpinu eru leidd í íslenskan rétt ákvæði tilskipunar 2005/14/EB um breytingu á fjórum EB-tilskipunum og tilskipun 2000/26/EB um ábyrgðartryggingu vegna notkunar vélknúinna ökutækja, svonefnd „fimmta tilskipun um ökutækjatryggingar“. Í tilskipuninni er kveðið á um aukna vernd fyrir tjónþola sem verður fyrir tjóni af völdum vélknúins ökutækis.

Hluta þeirra reglna sem kveðið er á um í tilskipuninni er þegar að finna í íslenskri löggjöf. Hluta reglnanna er unnt að innleiða í íslenskan rétt með setningu stjórnvaldsfyrirmæla, ýmist frá samgönguráðherra eða viðskiptaráðherra. Aðra hluta tilskipunarinnar þarf að innleiða með breytingum á settum lögum og er kveðið á um þær breytingar í frumvarpi þessu. Annars vegar er í 1. gr. frumvarpsins mælt fyrir um að viðskiptaráðherra setji reglur um skyldu vátryggingafélaga til að gefa tjónsvottorð fyrir vátryggt ökutæki vátryggingartaka. Hins vegar felur frumvarpið í sér að Alþjóðlegar bifreiðatryggingar sf. fái, sem upplýsingamiðstöð, heimild til að safna og miðla grundvallarupplýsingum fyrir meðferð tjónamáls. Í athugasemdum með 2. gr. frumvarpsins er tilgreint hvaða upplýsingar teljist til grundvallarupplýsinga.

Nefndin telur mikilvægt að hlutaðeigandi hagsmunaaðilar hafi aðkomu að gerð þeirra stjórnvaldsfyrirmæla sem stjórnvöldum verður heimilt að setja.

Jón Magnússon er áheyrnarfulltrúi í nefndinni og er hann samþykkur áliti þessu með fyrirvara. Atli Gíslason sat

fund fyrir Jón Bjarnason. Árni Páll Árnason, Björk Guðjónsdóttir og Jón Gunnarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Undir þetta álit rita Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Atli Gíslason, Birgir Ármannsson, Birkir J. Jónsson og Höskuldur Þórhallsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Málefni aldraðra, 2. umr.

Stjfrv., 143. mál (gjald í Framkvæmdasjóð). — Þskj. 152, nál. 323.

[15:27]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 125/1999, um málefni aldraðra, með síðari breytingum.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Guðrúnu W. Jensdóttur, Áslaugu Einarsdóttur og Vilborgu Hauksdóttur frá heilbrigðisráðuneyti.

Með frumvarpinu er lagt til að gjald í Framkvæmdasjóð aldraðra verði hækkað um 789 kr., þ.e. um 12,5%, og nemi 7.103 kr. á hvern gjaldanda í stað 6.314 kr. samkvæmt gildandi lögum. Í athugasemdum sem fylgja frumvarpinu kemur fram að hækkunin sé í samræmi við verðlagsbreytingar á tímabilinu desember 2005 til desember 2006. Nefndin fagnar því að sjóðurinn verði nú eingöngu notaður til uppbyggingar.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Árni Páll Árnason var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita Ásta Möller formaður, Ágúst Ólafur Ágústsson, Þuríður Backman, Pétur H. Blöndal, með fyrirvara, Valgerður Sverrisdóttir, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Ellert B. Schram og Auður Lilja Erlingsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, 2. umr.

Stjfrv., 182. mál (brottfall laganna). — Þskj. 195, nál. 324.

[15:28]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um brottfall laga nr. 39/1964, um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra.

Heilbrigðisnefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Guðrúnu W. Jensdóttur, Áslaugu Einarsdóttur og Vilborgu Hauksdóttur frá heilbrigðisráðuneyti. Þá barst umsögn frá landlæknisembættinu.

Í frumvarpinu er lagt til að lög um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, nr. 39/1964, verði felld úr gildi þar sem þau séu tákn síns tíma. Ýmis lagaákvæði taka nú til þeirra einstaklinga sem framangreind lög gilda jafnframt um.

Má hér nefna lög um Lýðheilsustöð, nr. 18/2003, en samkvæmt lögunum er starfandi áfengis- og vímuvarnaráð sem hefur það hlutverk að efla og styrkja áfengis- og vímuvarnir og sinna eftirliti með því að ákvæðum laga og reglugerða um áfengis- og vímuvarnir sé framfylgt. Samkvæmt lögunum er einnig starfandi svokallaður Forvarnasjóður en það kemur í hlut Lýðheilsustöðvar að ráðstafa fé úr sjóðnum til verkefna á sviði áfengis- og vímuvarna í samráði við ráðherra að fengnum tillögum áfengis- og vímuvarnaráðs. Einnig má nefna lög um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, en samkvæmt lögunum kemur það í hlut þeirra að veita aðstoð við áfengissjúka og annast vímuefnavarnir. Þá má nefna lög um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007, lög um réttindi sjúklinga, nr. 74/1997, og lögræðislög, nr. 71/1997. Samkvæmt síðastnefndu lögunum er heimilt að svipta mann lögræði með úrskurði dómara ef þörf krefur ef hann sökum ofdrykkju eða ofnotkunar ávana- og fíkniefna er ekki fær um að ráða persónulegum högum sínum eða fé. Í slíkum tilvikum er sjúklingur vistaður tímabundið á geðdeildum sjúkrahúsa.

Nefndin telur að ákvæði laga um meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, nr. 39/1964, séu úrelt og leggur til að frumvarp þetta verði samþykkt óbreytt.

Árni Páll Árnason var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson, Þuríður Backman, Pétur H. Blöndal, Valgerður Sverrisdóttir, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Ellert B. Schram og Auður Lilja Erlingsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hafnalög, 2. umr.

Stjfrv., 93. mál (geymslugjald og heimild til að fresta framkvæmdum). — Þskj. 93, nál. 330.

[15:31]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á hafnalögum frá samgöngunefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Jóhann Guðmundsson og Svanhvíti Axelsdóttur frá samgönguráðuneyti, Gísla Gíslason frá Hafnasambandi Íslands og Gunnlaug Júlíusson frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Umsagnir bárust um málið frá Siglingastofnun, Hafnasambandi Íslands og Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Þá barst nefndinni jafnframt skýrsla Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands um áhrif aflasamdráttar í þorski á fjárhag sveitarfélaga.

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á hafnalögum til að tryggja að gjald fyrir geymslu vöru og gáma á hafna-

svæði megi leggja á hvort sem geymslan fer fram utan húss eða innan. Þá er lagt til að sá tími sem ríkissjóði og Hafnabótasjóði er heimilt að styrkja framkvæmdir í höfnum verði framlengdur um tvö ár í tengslum við aðgerðir ríkisstjórnarinnar vegna hugsanlegs tekjusamdráttar sveitarfélaga vegna skertrar þorskveiði.

Nefndin vekur athygli á bréfi Siglingastofnunar til samgönguráðherra, dags. 28. júní 2007, sem fylgdi umsögn stofnunarinnar, og tekur undir þau sjónarmið sem þar koma fram. Nefndin telur brýnt að sú endurskoðun sem fara skal fram á 24. gr. hafnalaga hefjist eins fljótt og verða má.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt.

Undir nefndarálitið rita Steinunn Valdís Óskarsdóttir formaður, Ólöf Nordal, Karl V. Matthíasson, Paul Nikolov, Árni Johnsen, Guðni Ágústsson, Ármann Kr. Ólafsson og Guðjón A. Kristjánsson.

Herdís Þórðardóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

[15:33]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um breytingu á hafnalögum frá árinu 2003, breyting sem út af fyrir sig lætur ekki mikið yfir sér og er einhugur um það í samgöngunefnd að mæla með samþykkt þessa frumvarps. Mér finnst engu að síður nauðsynlegt við 2. umr. um málið að vekja aðeins athygli á nokkrum þáttum er lúta að starfsemi hafnanna og lagaumhverfi hafnastarfseminnar.

Eins og kemur fram hjá hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, formanni samgöngunefndar og framsögumanni, er í fyrsta lagi gert ráð fyrir að skýra 3. tölul. 17. gr. gildandi hafnalaga varðandi geymslugjald á hafnarsvæðum þar sem tekinn er af allur vafi um það að geymslugjald megi innheimta fyrir geymslu vöru og gáma á hafnarsvæði hvort sem geymslan fer fram utan húss eða innan. Skiptar skoðanir hafa verið uppi um það hvernig túlka ætti ákvæði gildandi laga og ég tel jákvætt að skýra þetta með þeim hætti sem hér er lagt til.

Ég vil í þessu sambandi minna á að þegar gildandi hafnalög voru til umfjöllunar á Alþingi veturinn 2002–2003 var sérstaklega tekist á um 17. gr. hafnalaga. Fulltrúar hafnanna í landinu gerðu verulegar athugasemdir við það hvernig 17. gr. var útbúin en í henni er mjög ítarleg upptalning á því hvaða gjöld höfnunum er heimilt að innheimta og sömuleiðis nákvæmlega skilgreint í hvaða verkefni einstök gjöld mætti nota. Þetta töldu hafnarstjórnir í raun og veru allt of ítarlega framsetningu vegna þess að það getur verið mjög erfitt að sundurgreina einstakar framkvæmdir með þeim hætti sem ákvæði 17. gr. krefjast hvað varðar innheimtu gjalda. Hafnarstjórnirnar litu svo á að líta bæri á hafnastarfsemina sem eina heild, það væri eðlilegt að skilgreina í lögum hvaða gjöld mætti leggja á en það væri nær útilokað að reka hafnirnar miðað við að þurfa að standa undir þeirri þröngu skilgreiningu sem lögin kveða á um.

Þrátt fyrir að bæði hafnirnar og Samband íslenskra sveitarfélaga hafi á sínum tíma gert verulegar athugasemdir og lagt til að þessi grein yrði ekki samþykkt með þeim hætti sem lagt var til í þáverandi frumvarpi var hún engu að síður samþykkt svona á Alþingi og er þess vegna lög í dag. Ég tel að eitt af því sem þarf að endurskoða þegar lögin verða tekin til endurskoðunar sé 17. gr. Enda þótt í ákvæðum til bráðabirgða sé fyrst og fremst miðað við það að endurskoða ákvæði 24. gr., sem fjallar um ríkisstyrktar framkvæmdir, er það skoðun mín að það þurfi engu að síður að endurskoða fleiri þætti í þessari löggjöf, m.a. 17. gr., og ekkert óeðlilegt við það vegna þess að þegar lögin voru sett 2003 var um að ræða um verulega breytingu á öllu rekstrarumhverfi, starfsumhverfi hafnanna í landinu. Það er því ekkert óeðlilegt við það þegar komin er nokkurra ára reynsla af þeim lögum að þau séu endurmetin og endurskoðuð í ljósi þeirrar reynslu sem menn hafa þá aflað sér.

Við sjáum það í því frumvarpi sem hér liggur fyrir að það reynist nauðsynlegt að breyta tímaákvæðum í bráðabirgðaákvæðum laganna hvað varðar styrkhæfar framkvæmdir vegna þess að hafnirnar hafa ekki verið í stakk búnar að uppfylla þær áætlanir eða þau áform sem samgönguáætlun gerði ráð fyrir um uppbyggingarhraða í höfnum til þess að nýta sér þann ríkisstyrk sem þar gafst. Það eru ýmsar ástæður fyrir því og það er rakið í umsögn Siglingamálastofnunar, sem fylgir þessu frumvarpi og er ágæt greinargerð þar, að þenslan í samfélaginu á undanförnum árum hafi m.a. leitt til þess að ekki hafi verið hægt að ráðast í allar þær framkvæmdir, bæði vegna skorts á verktökum en líka vegna þess að tilboð í verk hafa reynst mjög há og ekki hefur verið talið forsvaranlegt að ráðast í þau verk miðað við þau tilboð sem hafa borist. Það er ein ástæðan.

Önnur ástæða er sú að þegar breytingin var gerð á rekstrarumhverfi hafnanna og gjaldskrá hafna gefin frjáls var það ein af forsendunum sem lágu þar að baki að aflagjöldin mundu hækka verulega vegna þess að þeim var þá ætlað að standa undir stofnkostnaði í höfnum. Talið var að aflagjöldin, sem almennt höfðu verið um 1% af aflaverðmæti, þyrftu að fara upp í upp undir 2% af aflaverðmæti til þess að hafnirnar fengju þær tekjur á móti sem annars höfðu komið frá ríkinu. Ég held að það hafi verið nokkuð þokkaleg samstaða um að það væri eðlilegt að atvinnugreinin greiddi fyrir afnot af höfninni og uppbyggingu í höfninni sem atvinnugreinin fer fram á frekar en að allt kæmi úr ríkissjóði. Þetta var forsendan.

Síðan gerist þegar lögin eru komin til framkvæmda að hafnirnar eiga mjög erfitt með að fara með aflagjaldið upp undir 2% eins og var í raun og veru hin fjárhagslega forsenda fyrir breytingu á hafnalögunum. Það stafaði m.a. af því að sumar hafnir, m.a. á suðvesturhorninu, töldu sig geta lækkað hafnargjöldin í samkeppni við hafnir vítt og breitt um landið. Þetta átti fyrst og fremst við um Hafnarfjörð og þar voru aflagjöldin lækkuð, ef ég man þetta rétt, það eru nokkur ár síðan þetta var. Það varð til þess að hafnir vítt og breitt um landið treystu sér ekki til að hækka aflagjöldin og þar af leiðandi fengu þær ekki þær tekjur sem voru forsendur fyrir breytingunni á hafnalögunum og þeirri ákvörðun að hætta með ríkisstyrki í hafnarframkvæmdum sem almenna reglu. Þetta var mjög bagalegt en við þetta búa hafnirnar enn þann dag í dag.

Þegar niðurskurðurinn í aflaheimildum bætist við núna, sem að sjálfsögðu kemur mjög illa við afkomu hafnarsjóða vítt og breitt um landið, má segja að það sé ekki úr mjög háum söðli að detta hvað varðar flestar hafnir landsins.

Flestar hafnir landsins eru eingöngu fiskihafnir og staða þeirra fyrir var ekki mjög beysin en þegar við bætist aflasamdráttur hefur það eðlilega bein áhrif á afkomu hafnanna. Þess vegna er þetta frumvarp lagt fram og ég held að allir séu sammála um að koma þarf til móts við þessar þarfir hafnanna hvað þetta snertir.

Mig langar, virðulegur forseti, að vekja aðeins athygli á umsögn Hafnasambands Íslands um þetta frumvarp en þar segir eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Hafnasamband Íslands telur jákvætt að lengja gildistíma ákvæða um styrkveitingar vegna framkvæmda í höfnum, úr ríkissjóði til ársloka 2010 og Hafnabótasjóði til 1. janúar 2011.

Breytingin er hluti af mótvægisaðgerðum ríkisstjórnar Íslands vegna skerðingar á aflaheimildum, en ekki var haft samráð við Hafnasambandið um þessar tillögur.

HÍ telur að nauðsynlegt hefði verið að hafa samráð um þessar og aðrar víðtækari aðgerðir sem eru til að bregðast við auknum rekstrarvanda hafna. Athygli er vakin á að samdráttur í þorskveiðiheimildum mun valda um 100 til 150 millj. kr. árlegu tekjutapi hafnanna, sem óhjákvæmilegt er að bregðast við með beinum framlögum ríkisins til hafna.

Stjórn HÍ bendir á minnkandi aflaheimildir í sjávarútvegi og samdrátt í sjóflutningum og leggur þunga áherslu á að flýta vinnu við endurskoðun 24. gr. hafnalaga nr. 61/2003 í samræmi við IV. lið ákvæðis til bráðabirgða í hafnalögunum, en greinin hljóðar þannig:

„Ráðherra skal í síðasta lagi árið 2010, eða fyrr ef nauðsyn krefur, skipa sérstaka skoðunarnefnd sem hafi það hlutverk að meta hvort töluleg viðmið 24. gr. þurfi breytinga við í ljósi reynslunnar.“

Stjórnin mælir með samþykkt frumvarpsins.“

Í umsögn Hafnasambandsins sem er jákvæð og þar sem mælt er með samþykkt frumvarpsins er engu að síður vakin athygli á þessu með endurskoðun 24. gr. hafnalaganna og það sé mjög brýnt að flýta þeirri vinnu. Ég vil þess vegna fagna því að í nefndarálitinu, sem er samhljóða, er tekið undir þessi sjónarmið og nefndin áréttar að það sé brýnt að sú endurskoðun sem á að fara fram hefjist eins fljótt og verða má og ég er algjörlega sammála því.

Í umsögn Hafnasambandsins er líka vakin athygli á þeim vanda sem hafnirnar eiga við að glíma m.a. vegna samdráttar í þorskveiðiheimildum núna og talið er, samkvæmt skýrslu sem Hagfræðistofnun háskólans hefur gert um áhrifin af þessum aflasamdrætti, að það geti leitt til 100–150 millj. kr. tekjutaps hafnanna.

Í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar var gert ráð fyrir 250 millj. kr. framlagi til sveitarfélaganna á ári í þrjú ár og eru hafnirnar inni í þeirri tölu. Ef tekjutap hafnanna er um 150 milljónir tekur það stóran hluta af því framlagi sem átti að fara til sveitarfélaganna. Ég veit ekki nákvæmlega hvernig það kemur út fyrir sveitarfélögin, það er óvíst að hafnirnar muni fá þetta að fullu bætt miðað við þær fjárhæðir sem eru settar í þetta viðfangsefni.

Virðulegur forseti. Ég þarf ekki að hafa fleiri orð um það frumvarp sem hér er til umræðu. Ég vildi bara vekja athygli á þessum þætti málsins og sögunni á bak við hafnalögin og sérstaklega ákvæðum í 24. gr. og 17. gr. þar sem gengið var út frá ákveðnum tekjuauka hafnanna þegar þessi lög voru sett og hann hefur ekki gengið eftir. Mér finnst því mjög brýnt að endurskoðun hafnalaganna verði flýtt og hún taki til fleiri þátta en einungis 24. gr. og það sé skoðað hvernig afkoma hafnanna hefur reynst á grundvelli núgildandi hafnalaga og hvort þau markmið sem menn settu sér hafa náðst. Hafi það ekki gerst er mikilvægt að ráða bót á því með því að fara yfir fleiri greinar laganna.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Siglingalög, 2. umr.

Stjfrv., 88. mál (uppfærsla takmörkunarfjárhæða). — Þskj. 88, nál. 327, brtt. 328.

[15:46]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á siglingalögum, nr. 34/1985, með síðari breytingum.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Svanhvíti Axelsdóttur og Jóhann Guðmundsson frá samgönguráðuneyti, Örn Pálsson frá Landssambandi smábátaeigenda, Guðjón Rúnarsson frá Samtökum fjármálafyrirtækja, Valgeir Pálsson frá Tryggingamiðstöðinni og Sigurð Óla Kolbeinsson frá Verði. Einnig bárust umsagnir um málið frá Sjómannasambandi Íslands, Félagi vélstjóra og málmtæknimanna, Hafnasambandi Íslands, Landssambandi smábátaeigenda, Landssambandi íslenskra útvegsmanna, Siglingastofnun og Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands.

Í frumvarpinu er lagt til að takmörkunarfjárhæðir skv. IX. kafla siglingalaga um ábyrgð útgerðarmanns og takmörkun ábyrgðar verði uppfærðar í samræmi við bókun frá 1996 við alþjóðasamþykkt um takmörkun ábyrgðar frá 19. nóvember 1976.

Við meðferð málsins fyrir nefndinni kom fram að æskilegt væri að sá tími sem ætlaður er til að laga ný vátryggingaákvæði að breyttum aðstæðum verði lengdur, en samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að lögin taki gildi 1. janúar 2008. Fram kom að áhrifin kynnu að verða nokkur hvað varðar vátryggingar fyrir skip sem stunda farþegaflutninga á sjó vegna mikillar hækkunar á farþegaábyrgð. Í ljósi þess að breytingarnar geta haft ákveðin áhrif á endurtryggingarsamninga, og þar með iðgjöld, auk þess sem tryggingafélög eru með útistandandi tryggingar fram á næsta ár, telur nefndin eðlilegt að fresta gildistöku laganna um eitt ár, þ.e. til 1. janúar 2009.

Auk þess leggur nefndin til tæknilega lagfæringu á 2. gr. frumvarpsins þar sem sömu breytingarnar eru í raun tvíteknar. Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með ofangreindum breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Herdís Þórðardóttir, Árni Johnsen og Ármann Kr. Ólafsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins en undir álitið rita Steinunn Valdís Óskarsdóttir formaður, Ólöf Nordal varaformaður, Karl Valgarður Matthíasson, Paul Nikolov,

Guðni Ágústsson og Guðjón Arnar Kristjánsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Skipan ferðamála, 2. umr.

Stjfrv., 92. mál (viðurlög o.fl.). — Þskj. 92, nál. 329.

[15:48]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 73/2005, um skipan ferðamála.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Jóhann Guðmundsson og Svanhvíti Axelsdóttur frá samgönguráðuneyti. Umsagnir bárust um málið frá Ferðamálasamtökum Íslands, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Samtökum ferðaþjónustunnar og Sýslumannafélagi Íslands.

Í frumvarpinu eru lagðar til smávægilegar breytingar á lögum um skipan ferðamála sem einkum er ætlað að lagfæra úrræði vegna brota gegn lögunum. Nefndin leggur til málfarsbreytingu á einu ákvæði frumvarpsins. Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með svohljóðandi breytingu:

Efnismálsliður a-liðar 1. gr. orðist svo: Skipulagningu ferða hópa og einstaklinga, innan lands og erlendis.

Herdís Þórðardóttir, Árni Johnsen og Ármann Kr. Ólafsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir þetta rita Steinunn Valdís Óskarsdóttir, formaður, Ólöf Nordal, varaformaður, Karl Valgarður Matthíasson, Paul Nikolov, Guðni Ágústsson og Guðjón Arnar Kristjánsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, síðari umr.

Stjtill., 268. mál. — Þskj. 298, nál. 396.

[15:50]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um tillögu til þingsályktunar um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Nínu Björk Jónsdóttur frá utanríkisráðuneyti og Sigríði Auði Arnardóttur, Kristínu Lindu Árnadóttur og Gunnar Stein Jónsson frá umhverfisráðuneyti og Umhverfisstofnun.

Með tillögunni er leitað heimildar Alþingis til að staðfesta ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007 frá 28. september 2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn frá 2. maí 1992, og til að fella inn í samninginn tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2000/60/EB frá 23. október 2000 um aðgerðaramma bandalagsins um stefnu í vatnsmálum.

Innleiðing tilskipunarinnar kallar á lagabreytingar sem gert er ráð fyrir að lokið verði í desember 2009. Ljóst er að verulegur kostnaður mun fylgja innleiðingunni. Fram kom á fundi nefndarinnar að umhverfisráðuneytið hefur óskað fjárheimilda vegna þessa. Nefndin telur mikilvægt að fjárheimildirnar verði í samræmi við umfang þess verkefnis sem fram undan er við innleiðinguna. Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt óbreytt.

Bjarni Benediktsson, Lúðvík Bergvinsson og Kristinn H. Gunnarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir álitið rita Árni Páll Árnason varaformaður, Steingrímur J. Sigfússon, með fyrirvara, Ragnheiður Elín Árnadóttir, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Magnús Stefánsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, síðari umr.

Stjtill., 269. mál. — Þskj. 299, nál. 397.

[15:52]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um tillögu til þingsályktunar um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Nínu Björk Jónsdóttur frá utanríkisráðuneyti og Sigríði Auði Arnardóttur, Kristínu Lindu Árnadóttur og Gunnar Stein Jónsson frá umhverfisráðuneyti og Umhverfisstofnun.

Með tillögunni er leitað heimildar Alþingis til staðfestingar á ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007 frá 26. október 2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn og til að fella inn í samninginn tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB frá 13. október 2003 um að koma á fót kerfi fyrir viðskipti með heimildir til losunar gróðurhúsalofttegunda innan bandalagsins og um breytingu á tilskipun ráðsins 96/61/EB; tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/101/EB frá 27. október 2004 um breytingu á tilskipun 2003/87/EB um að koma á fót kerfi fyrir viðskipti með heimildir til losunar gróðurhúsalofttegunda innan bandalagsins að því er varðar verkefniskerfi Kyoto-bókunarinnar; reglugerð framkvæmdastjórnarinnar nr. 2216/2004 frá 21. desember 2004 um staðlað og varið skráningarkerfi samkvæmt tilskipun 2003/87/EB og ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2004/156/EB frá 29. janúar 2004 um að setja viðmiðunarreglur fyrir vöktun á losun gróðurhúsalofttegunda og skýrslugjöf um losunina samkvæmt tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB og ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2006/780/EB frá 13. nóvember 2006 um að komast hjá því að tvíreikna skerðingu á losun gróðurhúsalofttegunda í kerfi bandalagsins, með viðskipti með heimildir til losunar að því er varðar verkefnistengdar aðgerðir sam-

kvæmt Kyoto-bókuninni, í samræmi við tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB.

Innleiðing tilskipana Evrópuþingsins og ráðsins 2003/87/EB frá 13. október 2003 og tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/101/EB frá 27. október 2004 kalla á lagabreytingar.

Nefndin leggur áherslu á að mikilvægt sé að mál af þessum toga komi framvegis fyrr fyrir Alþingi en raunin varð á með þetta mál. Þótt hið nýja losunarkerfi milli Evrópusambandsríkjanna muni nú hafa óveruleg áhrif hér á landi er jafnframt ljóst að stefnt er að því innan Evrópusambandsins að fella flugsamgöngur og jafnvel skipasamgöngur undir kerfið. Utanríkismálanefnd telur því mikilvægt að hún og viðkomandi fagnefndir, samgöngunefnd og umhverfisnefnd, verði upplýstar reglulega um stöðu mála að því leyti og um framgang þeirra samninga sem fulltrúar Íslands standa að á Evrópuvettvangi um breytingar á losunarkerfinu að þessu leyti.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt. Bjarni Benediktsson, Lúðvík Bergvinsson og Kristinn H. Gunnarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir álitið skrifa Árni Páll Árnason, varaformaður og framsögumaður, Steingrímur J. Sigfússon, með fyrirvara, Ragnheiður Elín Árnadóttir, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Magnús Stefánsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir.

[15:56]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég rita undir nefndarálit utanríkismálanefndar með fyrirvara eins og fram kom í ræðu framsögumanns, varaformanns utanríkismálanefndar. Ég ætla að gera lítillega grein fyrir því hvað veldur eða hverju sætir.

Það er kannski tvennt eða þrennt sem þar kemur við sögu. Í fyrsta lagi er þessi innleiðing áhugaverð vegna þess að hún sýnir að hið evrópska regluverk er kannski ekki eins óumbreytanlegt og niðurnjörvað og menn skyldu ætla vegna þess að Ísland fær í raun og veru þarna heilmikla viðurkenningu á sérstöðu sinni. Í raun er það þannig að það jaðrar við að vera álitamál hvort við þyrftum yfir höfuð að innleiða þessa tilskipun um viðskipti með heimildir til losunar gróðurhúsalofttegunda í þessum geira sem hér heyrir undir, a.m.k. á þessu stigi málsins.

Ísland verður í rauninni ekki nema óverulega eða óbeint bundið af þessu sökum þess að undanþága sem veitt er fyrir losun sem er neðan við tiltekin mörk á þessu sviði gerir það að verkum að við þurfum ekki að uppfylla mikið af þeim skyldum og kvöðum sem þessu fylgja í formi upplýsingagjafar og eftirlits og annarra slíkra hluta, þ.e. ef losað er minna en 25 þús. tonn eða öllu heldur ef tæknileg geta til losunar er undir þeim mörkum. Ef ég hef skilið þetta allt saman rétt, þá er því þannig farið. Það sýnir að oft eru möguleikar á því að fá sérstöðu viðurkennda og fá sveigjanlega framkvæmd á þessum sviðum.

Það er áhugavert, ekki síst þegar í hlut á orkumálasvið Evrópusambandsins en mjög hefur verið um það rætt hvernig Ísland tengist því og hvort sérstaða Íslands að ýmsu leyti í þessum efnum geri það ekki að verkum að við hefðum þess vegna getað samið okkur frá því regluverki í miklu ríkari mæli en raun ber vitni. Ég vísa þá að sjálfsögðu ekki síst til raforkutilskipunarinnar og innri markaðarins í raforkumálum sem Ísland er að sjálfsögðu ótengt sem einangraður orkumarkaður. En nóg um það.

Í öðru lagi er það hins vegar býsna stór ákvörðun út af fyrir sig að innleiða þessa tilskipun þó að hún snúi fyrst og fremst að aðilum sem framleiða orku eða hafa tæknilega getu til þess og skyldum aðilum vegna þess að þar með er sú ákvörðun tekin að við verðum með að þessu leyti og út af fyrir sig hefur kannski ekki annað staðið til eða verið í boði. Þótt það hafi lítil sem engin áhrif á okkur eins og málin standa í dag og miðað við núverandi innihald tilskipunarinnar og það svið sem hún tekur til í dag, þá er ekki þar með sagt að svo verði um alla framtíð og í raun og veru blasir hið gagnstæða við eins og hér var komið inn á í máli framsögumanns, að svo kann að fara að inn í þetta regluverk verði fært innan tíðar svið sem getur haft gríðarleg áhrif hér og þá einkum og sér í lagi flugstarfsemina.

Það mál er í ferli eins og menn vita í Evrópusambandinu og ómögulegt að segja nákvæmlega til um hvenær niðurstaða verður komin í það. En eins og málin standa í dag, þá er ástæða til að vera a.m.k. vel meðvitaður um hvað þar er á ferðinni og viðbúin því að niðurstaðan geti orðið þannig að Ísland þurfi verulega að takast á við þær kvaðir sem því mundu fylgja, með flugstarfsemi, jafngríðarlega umfangsmikil og hún er hér hjá okkur og vaxandi, hún lendir þarna undir með kröfum um að draga úr losun miðað við viðmiðun alllangt aftur í tímann.

Nú er að vísu mögulegt að þarna fáist aftur viðurkennd sérstaða okkar og kannski annarra eyjasamfélaga eða jaðarsvæða sem liggja afskekkt og eru mjög háð flugi. En um það getum við auðvitað ekkert fullyrt á þessu stigi málsins hvað af því kemst alla leið gegnum kerfið, gegnum hnot milli Evrópuþingsins og framkvæmdastjórnar o.s.frv.

Hér eru sem sagt á ferðinni breytingar sem ekki hafa mikil áhrif á Íslandi. Það eru fyrst og fremst varaaflstöðvar og mögulega fiskimjölsverksmiðjur og slíkir aðilar sem falla undir þessa flokkun. Hér eru ekki stór orkuver kynt með jarðefnaeldsneyti sem betur fer, eins og allir vita. En tilskipunin sem slík verður þá lögtekin hér og þar með erum við komin í þennan bát og hljótum að þurfa að vera með í róðrinum þar og eftir atvikum reyna að hafa einhver áhrif á stefnuna þannig að okkur verði lífvænt í þessu ferli öllu og kerfi.

Við eigum í sjálfu sér að líta það jákvæðum augum að við ætlum okkur að vera með í samræmdri viðleitni, hvort sem heldur er á evrópska vísu eða á heimsvísu, um að stemma stigu við losun. Það má enginn skilja orð mín svo að ég sé að biðjast undan því að Ísland taki þátt í því eða ætli okkur annan hlut. En það skiptir náttúrlega mjög miklu máli hvernig regluverkið er og hvernig það passar okkar aðstæðum og við þurfum þar af leiðandi að vinna að því að koma upplýsingum um þá hluti á framfæri á fyrstu stigum máls og snemma í ferlinu og um það hefur einmitt verið rætt talsvert á þessu hausti, að betrumbæta vinnubrögð í þeim efnum. Það eru nokkur slík mál á ferð gegnum evrópska regluverkið eða Evrópusambandsregluverkið sem við þurfum virkilega að hafa augun á á næstunni og þetta er eitt af þeim, eitt af því sem lýtur að heimildum til viðskipta með losun. Annað er augljóslega væntanleg ný tilskipun

eða nýjar reglur á sviði raforkumarkaðsmálanna. Það má nefna þjónustutilskipunina og fleira í þeim dúr sem allt gerir það að verkum að við þurfum virkilega að fylgjast með og reyna að átta okkur á hvað í vændum er.

Það er reyndar athyglisvert að bera saman umfjöllun og umræður um þessi mál hér þessar vikurnar og þá miklu umræðu sem stendur t.d. núna í Noregi um það hver verði afdrif þjónustutilskipunarinnar hvað Noreg snertir, en þar eru uppi háværar kröfur eins og kunnugt er um að Noregur beiti í fyrsta sinn neitunarvaldi gagnvart innleiðingu hennar með þeim áhrifum sem það mundi auðvitað hafa á samninginn um Evrópska efnahagssvæðið og allt ferlið.

En þetta, virðulegi forseti, voru helstu ástæður þess að ég kaus að setja fyrirvara á undirskrift mína undir nefndarálitið. Það er ekki vegna þess að ég telji að ástæða sé til í sjálfu sér að fresta þessari innleiðingu. Með því værum við í raun fyrst og fremst að bregða fæti fyrir samstarfsaðila okkar megin EES-samningsins sem falla undir þessa tilskipun og verða fyrir miklum áhrifum af henni, þ.e. Norðmenn og Liechtenstein og til þess er auðvitað engin ástæða, ekki nema menn hefðu þá hugmynd að Ísland ætti að standa varanlega utan við þetta sem ég held að sé ekki valkostur og væntanlega ekki í boði, heldur fremur að vera með. En vera vel á varðbergi og reyna að koma sjónarmiðum okkar á framfæri.

[16:04]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni góða umfjöllun um þessa þætti málsins. Það er alveg rétt, sem hv. þingmaður segir, að þegar vel er að verki staðið er mögulegt að hafa áhrif á Evrópuréttinn. Fyrir því eru mýmörg dæmi, jafnt úr aðildarríkjum sem öðrum ríkjum. Það er þó erfiðara fyrir okkur sem EES-ríki vegna þess hversu seint við komum iðulega að ákvörðunartöku með formlegum hætti.

Í þessu máli er mjög mikilvægt að sjá hversu góða raun það gefur þegar unnið er skipulega af hálfu stjórnvalda við undirbúning og tímanlega komið að málum. Ég tek undir með hv. þingmanni, það er mjög mikilvægt að við höldum áfram að vinna í þá átt að þingið fái ríkari aðkomu að málum á mótunarstigi.

Það varðar brýna hagsmuni okkar ef flugsamgöngur verða felldar undir þetta. En ég er sammála hv. þingmanni að þó að breytingar sem koma utan frá hafi áhrif á mann eru það ekki rök fyrir því að standa fyrir utan heiminn heldur þurfum við þvert á móti að taka þátt í því með hnattrænum hætti og á evrópskum vettvangi með öðrum ríkjum að draga úr losun. Það hlýtur að vera verkefni okkar. Það felst engin mótsögn í því að verja réttmæta hagsmuni annars vegar og taka hins vegar virkan þátt í evrópsku samstarfi. Þvert á móti eru það tvær hliðar á sama peningnum.

[16:06]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ekki er mikill ágreiningur á ferðinni í þessu tilviki þannig að það þarf ekki löng ræðuhöld um það, svör eða andsvör. Varðandi það að erfitt sé að hafa áhrif þá er það gamalkunnug umræða og auðvitað halda áhugasamir aðilar um inngöngu okkar í Evrópusambandið þeim rökum gjarnan á lofti.

Ég hef aðeins verið að fara yfir það í huganum hvort flestöll ef ekki öll nýlegustu dæmin vísi einmitt frekar í hið gagnstæða, að það sé í raun merkilega auðvelt að hafa áhrif ef menn eru vakandi og koma sjónarmiðum á framfæri nógu snemma eða koma þeim á framfæri meðan tími er til að taka við slíku. Við erum einmitt með nýleg dæmi í höndunum um að því hefur verið vel tekið að Ísland hafi gert vart við sig og komið sjónarmiðum sínum á framfæri, jafnvel í einhverju ferli innan Evrópusambandsins sem ekkert sérstaklega kemur til með að varða Ísland beint á næstunni og jafnvel á sviðum þar sem við erum undanskilin eins og á sviði sjávarútvegs, einfaldlega vegna þess að þá er því yfirleitt vel tekið ef um er að ræða málefnalega afstöðu og skynsamleg sjónarmið sem reidd eru fram.

Ég verð því að segja eins og er að mér finnst reynslan frekar vera að sýna okkur hið gagnstæða að undanförnu. Ef við vitum hvað er á ferðinni, vitum hvað er í undirbúningi, förum yfir það hvort ástæða sé til þess fyrir okkur að koma þar einhverju að og gerum það með uppbyggilegum og málefnalegum hætti og á skynsamlegan hátt þá sé því yfirleitt fremur vel tekið. Til þess þarf að tryggja að þessi vöktun sé alltaf til staðar og í gangi og ég er þeirrar skoðunar og hef held ég sagt það áður úr þessum ræðustóli að auðvitað er það tímaskekkja að Alþingi sjálft skuli ekki hafa viðveru í Brussel, hafa þar sinn fulltrúa, starfsmann t.d., sem væri hluti af áhöfn nefndasviðs og heyrði undir utanríkismálanefnd.

[16:08]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að það skiptir vissulega máli að vanda vel til verka og það á við um allt Evrópusamstarf að yfirleitt komast ríki hvorki lönd né strönd nema hafa góð rök og geta fært málefnaleg rök fyrir þörfum sínum en ekki einfaldlega búið málflutninginn í búning raka til að fela dulbúna verndarstefnu eða sérhagsmuni á kostnað annarra.

Þau dæmi sem hv. þingmaður nefndi eru alveg hárrétt, upp á síðkastið þegar við höfum komið að málum snemma á mótunarstigi höfum við fengið áheyrn og framlagi okkar hefur verið vel tekið. Vandinn sem við stöndum hins vegar frammi fyrir er sá að í þeim tilvikum þar sem málin eru lengra komin og við eigum ekki lengur aðkomu, þ.e. þegar málin eru komin á hinn pólitíska mótunarferil, höfum við fyrir því reynslu að þá þurfum við að ná að sannfæra einhver önnur ríki um að okkar hagsmunir séu í reynd þeirra hagsmunir til þess að fá þau til að tala fyrir þeim hagsmunum innan kerfisins. Stundum tekst það en ekki alltaf og í því er vandinn fólginn að við eigum ekki hina pólitísku aðkomu að lokaákvörðunum þegar hagsmunirnir eru í reynd vegnir og metnir.

Það sem ég held hins vegar að standi eftir þessa umræðu alla, sem átt hefur sér stað í haust, er mikilvægi þess að við gerum það besta úr þeirri stöðu sem við höfum, undirbúum eins vel og mögulegt er aðkomu okkar að málum og vöndum okkur þar og eflum starf utanríkismálanefndar að Evrópumálum og undirbúningi ákvarðana á Evrópuvettvangi.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fjáraukalög 2007, frh. 3. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 303, nál. 398, frhnál. 393, brtt. 274, 275, 394, 395 og 402.

[16:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Í frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007 og breytingartillögum frá meiri hluta fjárlaganefndar kemur skýrt fram sú framúrkeyrsla sem einkennt hefur rekstur á ríkisstofnunum á undanförnum árum, framúrkeyrsla sem að miklu leyti skapast af því að þarfir stofnananna fyrir fé til að veita nauðsynlega og jafnvel lögboðna þjónustu eru ekki virtar í fjárlaganefnd og við afgreiðslu fjárlaga hverju sinni. Það kemur síðan í hlut fjáraukalaga að leiðrétta þetta að einhverju leyti og það hefur verið gagnrýnt af talsmanni minni hluta fjárlaganefndar, hv. þm. Jóni Bjarnasyni, oftar en einu sinni og oftar en tvisvar að hér er verið að fjalla um fjárveitingar sem með réttu ættu heima í fjárlögum hvers árs.

Hitt er svo annað mál að það er afar tilviljunarkennt hvaða stofnanir það eru sem fá leiðréttingar í fjáraukalögum á hverjum tíma og því miður er það svo að stofnanir sem fá leiðréttingu í fjáraukalögum eru útsettar fyrir því að byrja aftur að safna halla á næsta ári vegna þess að vanáætlun er viðvarandi á grunni stofnananna. Í fjáraukalögunum og breytingartillögu meiri hluta fjárlaganefndar er gert ráð fyrir nokkrum fjárheimildum til ýmissa stofnana sem hafa verið í fjársvelti mörg undanfarin ár einmitt vegna þess að þær hafa ekki fengið leiðréttingu á rekstrargrunni. Ég vil nefna hér sérstaklega heilbrigðisstofnanirnar en mjög mörg sjúkrahús, hjúkrunarheimili og öldrunarstofnanir eiga við verulegan rekstrarvanda að etja og glíma við uppsafnaðan vanda.

Ég hlýt að fagna því vegna þeirrar þjónustu sem þessar stofnanir veita í heilbrigðisþjónustu að nú er verið að klippa hala og halla af ýmsum stofnunum vegna ársins 2007. Ég vil sérstaklega nefna að hér er gert ráð fyrir því að greiða uppsafnaðan halla Landspítalans upp á ríflega 1.700 millj. kr. og enn fremur halla Sjúkrahúss Akureyrar, sjúkrahúsanna á Akranesi, á Suðurlandi og Suðurnesjum, St. Jósefsspítala í Hafnarfirði og í breytingartillögum meiri hluta nefndarinnar einnig Reykjalundar í Mosfellsbæ.

Auk þessara sjúkrahúsa, sem ég hef nefnt, er reiknað með því að greiddur verði niður halli ýmissa heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni og einnig öldrunarstofnana. En þó svo ég fagni því að komið sé til móts við þessar stofnanir og þeim ekki gert að bera þennan halla enn eitt árið vil ég vara við því að í mörgum þessara tilfella sem ég nefndi er um skammgóðan vermi að ræða eins og sjá má í fjárlagafrumvarpi fyrir árið 2008. Ljóst er að sami skollaleikurinn verður á næsta ári með vanáætlun og á það sérstaklega við um Landspítalann.

Við, þingmenn Vinstri grænna, gerðum grein fyrir tillögum okkar í þeim efnum við 2. umr. fjárlaga og munum gera það enn frekar við 3. umr. þar sem við munum leggja áherslu á að mætt verði þörfum sjúkratrygginga og ýmissa sjúkrastofnana og öldrunarþjónustu í landinu á fjárlögum 2008. Við frumvarpið til fjáraukalaga leggjum við einnig til breytingartillögur, eins og hv. þm. Jón Bjarnason gerði grein fyrir fyrr í dag. Minni hlutinn í fjárlaganefnd leggur fram tillögu um að auka greiðslur til heilbrigðisstofnana um 300 millj. kr. umfram þær 260 sem í frumvarpinu eru nú og einnig að 500 millj. til viðbótar verði veittar til ýmissa öldrunarstofnana en ekki aðeins 271 millj. eins og frumvarpið gerir nú ráð fyrir.

Ég vil sérstaklega taka stöðu Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins til umræðu og ég vek athygli hv. þingmanna á því að í fjáraukafrumvarpinu sem liggur fyrir er einungis reiknað með að Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins fái 10 millj. kr. upp í hallann sem hún hefur þurft að burðast með mörg undanfarin ár. Ég mæli sérstaklega fyrir tillögu um að 400 millj. kr. verði varið á fjáraukalögum til heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu. Heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu er langstærsta stofnun sinnar tegundar á landinu og hún þjónar nærri því 193 þús. íbúum á 15 heilsugæslustöðvum. Íbúarnir sem hér um ræðir búa á Kjalarnesi, Mosfellsbæ, Reykjavík, Kópavogi, Garðabæ, Hafnarfirði, Seltjarnarnesi, Álftanesi og í Þingvallasveit þannig að sjá má að starfssvæði Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins er gríðarlega víðfeðmt. Henni er ætlað að þjóna tæplega 193 þúsund íbúum. Það segir sig sjálft að mikil þörf er á aukinni og bættri þjónustu á svæðinu. Orðið hefur gríðarleg fjölgun íbúa á höfuðborgarsvæðinu á undanförnum árum og íbúasamsetning hefur einnig gerbreyst.

Það er mjög aðkallandi að taka af hallann sem verið hefur á rekstri Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins með sama hætti og verið er að gera við heilbrigðisstofnanir sem ég nefndi til þess að mæta fjölguninni, byggja upp heilsugæslu í nýjum hverfum og auka þjónustu í eldri hverfum.

Sú staðreynd að 8.500 einstaklingar eru án heilsugæslulæknis á svæðinu segir sína sögu og heilsugæslan hefur á undanförnum árum verið rekin með ólíðandi halla. Ef ekkert verður að gert, herra forseti, þá stefnir í gríðarlegan niðurskurð á þjónustunni í stað þeirrar uppbyggingar sem nauðsynleg er.

Fyrirséður halli á yfirstandandi ári er um það bil 120 millj. kr. og halli ársins 2006 var 81 millj. kr. Auk þessa hvíla á starfseminni eldri skuldir frá halla áranna 2003 og fyrr. Eins og ég nefndi áðan er uppbygging langt á eftir íbúaþróun og einnig langt á eftir kröfum sem íbúar gera almennt nú til dags til heilsugæslu. Með breytingartillögunni er lagt til að veitt verði 200 millj. kr. fjárveiting til að jafna eldri halla frá árunum 2003 og fyrr en einnig 120 millj. kr. til að rétta af hallarekstur þessa árs, 2007, og 80 millj. kr. til að rétta af hallareksturinn frá árinu 2006, samtals 400 millj. kr. Ef tillagan fæst samþykkt er ljóst að hægt er að tryggja að Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins geti þróast með eðlilegum hætti án þess að vera bundin á klafa skulda. Ef vel á að vera er hins vegar ljóst að í framhaldinu verða fjárveitingar á næsta ári að vera í samræmi við þörfina á nauðsynlegri uppbyggingu í þjónustunni en við blasir að ef engin viðbótarfjárveiting fæst á fjárlögum ársins 2008 er það ávísun upp á niðurskurð á þjónustu.

Ein ástæðan fyrir þeim mikla halla sem er á rekstri Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins, auk þess sem ég hef áður nefnt um íbúaþróun og breytingu á aldurssamsetningu, er ómældur kostnaður sem féll til vegna skyndilegs flutnings úr Heilsuverndarstöðinni inn í Mjódd og flutningur á

Miðstöð heilsuverndar barna og Miðstöð mæðraverndar þegar þessum stofnunum var í rauninni sundrað með sölunni á Heilsuverndarstöðinni. Söluna og flutninginn bar mjög brátt að. Húsnæðið í Mjódd var langt í frá að vera tilbúið þannig að peningahliðin á flutningnum varð miklu dýrari en ætlað var. Eins og vakin hefur verið athygli á var andlegi kostnaðurinn við tilflutninginn líka gríðarlega mikill og margir óttast að það hafi í för með sér viðvarandi skerðingu á þjónustu.

Það er yfirlýst stefna stjórnvalda allt frá upphafi laga um heilsugæslu frá árinu 1973 að heilsugæslan skuli og eigi að vera fyrsti viðkomustaður sem veikt fólk leitar til innan heilbrigðisþjónustunnar. Heilsugæslunni er þannig ætlað að veita almenna og alhliða þjónustu. Hún á að annast greiningu og frummeðferð en hún á einnig að sinna heilsuvernd og forvörnum og hún á líka að hafa yfirsýn til langs tíma um heilbrigði einstaklinga og fjölskyldna. Það eru háleit markmið og nöturlegt að þurfa að viðurkenna að á höfuðborgarsvæðinu skuli 8.500 manns vera án þjónustunnar. Hvað þýðir það, herra forseti? Það þýðir í rauninni að íbúar á höfuðborgarsvæðinu sitja ekki við sama borð og aðrir íbúar landsins en það hefur einnig í för með sér mikinn og aukinn kostnað við heilbrigðiskerfið sem stjórnvöld kvarta undan að sé þegar of mikill. Með því að heilsugæslan sé fyrsti viðkomustaðurinn er viðurkennt að miklu ódýrari leið sé að fara á þann viðkomustað en að leita beint til læknavaktar eða sérfræðilækna. Þess vegna er það mjög mikilvægt að komið verði í veg fyrir þá stöðnun sem við blasir í heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu.

Ég get ekki sagt skilið við málaflokkinn öðruvísi en nefna að í Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins eru 15 heilsugæslustöðvar auk sjálfstætt starfandi heilsugæslulækna. Það eru margar einingar og þær eru alls ekki svo smáar ef litið er til þess hversu margir íbúar eru í hverri starfsstöð. Ég og flokkur minn efumst um þá auknu miðstýringu sem þarna er á ferð.

Heilsugæsla er í eðli sínu nærþjónusta. Hún á að vera það og mjög mikilvægt er að hún sé rekin í sem nánustum tengslum við félagsþjónustuna á höfuðborgarsvæðinu. Heilsugæslan á Akureyri er gott dæmi um það þar sem Akureyrarbær hefur tekið að sér heilsugæsluþjónustuna með sérstökum samningum og hefur verið brautryðjandi í góðri og bættri þjónustu. Tekist hefur að hverfa frá skrifborðsafgreiðslunni og flytja þjónustuna beint heim til íbúa eða þangað sem þeir eru, á vinnustað eða í skóla. Það er því miður ekki gert á höfuðborgarsvæðinu og það segir sig sjálft hvert íbúar í Þingvallasveit þurfa að sækja sína þjónustu. Það er slæmt að þjónustu við tæplega 200 þúsund manns skuli allri vera miðstýrt eins og gert er á höfuðborgarsvæðinu.

Það kann vel að vera að einhverjum finnist hallinn á rekstri Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins mikill en ég ítreka að hún er gríðarlega stór stofnun og þjónustusvæðið er stórt. Þeir sem þar eiga að njóta þjónustu eru tæplega 200 þúsund talsins og tæplega tveir þriðju landsmanna. Það er grunnatriði í stefnu okkar Vinstri grænna að hlúa að forvörnum og heilsuvernd. Þess vegna leggjum við mikla áherslu á heilsugæsluna og við sjáum að heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu er mjög illa sett í bráð og lengd. Því leggjum við fram þá tillögu sem ég vænti að þingmenn, sem eru af þessu víðfeðma svæði, geti verið okkur sammála um að sé mjög brýn.

[16:27]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Mér finnst ástæða, undir umfjöllun um fjáraukalög, að bregðast við upplýsingum sem fram komu að því er varðar Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar í dag sem gefur tilefni til að inn í fjáraukalögin verði teknar aðfinnslur, athugasemdir eða fyrirvarar. Fram kom hjá hv. þm. Árna Þór Árnasyni að eignirnar hefðu verið seldar á tvöföldu hrakvirði, eins og hann orðaði það ef ég man rétt, það er að þær hafi verið seldar á undirverði, það hafi verið forsenda verkefnisins.

Ég vil benda á í þessu sambandi að eins og fram hefur komið er mjög auðvelt að leigja eignirnar eins og greinilega kom í ljós þegar íbúðir voru auglýstar til leigu nú í haust þannig að það kemur mér á óvart að þeim skyldi vera ráðstafað í sölu með þeim hætti sem gert hefur verið og ég hef gert grein fyrir.

Einnig kom á óvart í orðum hv. þm. Árna Páls Árnasonar að hann skyldi ekki minnast á tengslin sem upplýst hafa verið, hagsmunatengsl og flokkslegu tengsl sem hafa verið upplýst í málinu. Ég minni hv. þingmann á Borgarnesræður formanns hans, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur þar sem hún spurði hvort fólki mislíkaði ekki að gæðum væri úthlutað til flokksfélaga og gæðinga.

Ég vil einnig taka fram, og það er tilefni til athugasemda í fjáraukalögum, að bent var á að ríkisendurskoðandi mundi gera stjórnsýsluúttekt á Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar. Ég hef í þeim efnum umtalsverðar efasemdir og þær stafa af því að ríkisendurskoðandi er endurskoðandi þróunarfélagsins sem er einkahlutafélag. Ef fara á fram heildarúttekt á þróunarfélaginu, sem allir kalla að ég held eftir, er óhjákvæmilegt að ríkisendurskoðanda sé gert að endurskoða endurskoðun Ríkisendurskoðunar. Það sér hver heilvita maður að slíkt gengur ekki upp, að ríkisendurskoðandi endurskoði sjálfan sig. Af þessu hef ég bæði áhyggjur og þungar efasemdir og tel því mun nær að Alþingi skipi sjálfstæða rannsóknarnefnd, ég beini því til fjárlaganefndar. Við í stjórnarandstöðunni munum væntanlega leggja fram slíka tillögu og ég býst þá við því að slík nefnd verði sett á koppinn hið fyrsta, miðað við orð þeirra sem tóku til máls af hálfu Samfylkingarinnar og miðað við ræður þeirra á fyrri árum, sérstaklega ræður hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar sem hefur verið herforingi í krossferðum Samfylkingarinnar gegn spillingu. Alla vega kalla ummæli hv. þm. Árna Páls Árnasonar og fleiri á aðfinnslur og athugasemdir.

Ég minni fjárlaganefnd á þá grundvallarreglu sem gildir um fjárreiður og endurskoðun, það er meginreglan um góða reikningsskilavenju. Ég hef upplýst að átt hafi sér stað kaup á þjónustu, kaup á verkum, kaup á vörum án útboðs, að sami stóri aðilinn hafi setið að þeim verkum án þess að útboð hafi farið fram, fyrir því hef ég traustar heimildir. Það kallar á aðfinnslur í fjáraukalögum, það kallar á athugasemdir og fyrirvara í fjáraukalögum. Ef slíkur fyrirvari er ekki gerður af fjárlaganefnd skrifa þeir upp á að þjónustukaupin, kaup á verkum og kaup á vörum hafi verið í lagi. (Forseti hringir.)

(**Forseti** (KÓ)**:** Hv. þingmaður. Forseti spyr hvort hv. þingmaður eigi langt eftir af ræðu sinni. Það liggur fyrir að taka á fyrir afbrigði og atkvæðagreiðslur og fær hv. þingmaður að því loknu að halda áfram ræðu sinni ef hann á svolítið eftir. Ég mundi biðja þingmanninn þá að gjöra svo vel að taka hlé á ræðu sinni.)

Það er sjálfsagt.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:35]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 402. — Afbrigði samþ. með 36 shlj. atkv.

[16:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Ég verð því miður að gera athugasemd við fundarstjórn forseta. Það er sko sannarlega athugasemd við fundarstjórn forseta því að þannig háttar til að 15. og 16. dagskrármál fundarins eru mál úr utanríkismálanefnd þar sem ég er með fyrirvara í nefndaráliti. Engu að síður gerðist það á fundinum rétt áðan að hoppað var yfir nokkur mál í dagskránni og umræða hafin um málin án þess að mér væri gert aðvart og umræðu lokið um 15. dagskrármálið án þess að ég, með fyrirvara í þingskjali, sem samkvæmt hefð þýðir að menn geri grein fyrir fyrirvara sínum, kæmist til umræðunnar og var ég þó á skrifstofu minni með kveikt á sjónvarpinu.

Ég mótmæli því, það er ekki í samræmi við góðar venjur að gera fyrirvaralausar breytingar á dagskrá og standa svo glöggt að afgreiðslu mála að menn komist ekki til að taka þátt í umræðum í samræmi við það sem þingskjöl boða að verði gert. Ég hef ekki vanist því að ef menn eru annaðhvort framsögumenn meirihlutaálita eða minnihlutaálita eða ef nefndarmenn undirrita með fyrirvara, sé þeim ekki gert viðvart áður en mál eru tekin á dagskrá, hvað þá að umræðu um þau sé lokið áður en kannað er hvort viðkomandi ætli að gera grein fyrir áliti sínu.

Ég harma þess háttar fundarstjórn, mér finnst hún ekki vönduð og ekki sanngjarnt að koma fram við menn með þessum hætti. Þó að mikið liggi á má ekki fara svo geyst í sakirnar að menn hreinlega missi af rétti sínum þótt þeir séu á svæðinu og jafnvel að fylgjast með umræðunum, þótt í gegnum sjónvarp sé. Ég er sæmilega röskur maður en það tók mig þó það langan tíma að hlaupa yfir planið úr Vonarstræti 12 að umræðu um 15. dagskrármálið var lokið þegar ég kom hér í salinn.

Ég mótmæli því og hefði talið eðlilegast að forseti hefði beitt valdi sínu til að opna umræðuna aftur og gera okkur, sem ætluðum að tala í málinu, hinu fyrra af tveimur, 15. dagskrármálinu, um innleiðingu vatnatilskipunar Evrópusambandsins, kost á að ræða það. Ég neyðist því til að gera athugasemd við fundarstjórn.

[16:38]

Atli Gíslason (Vg) (frh.)**:**

Herra forseti. Ég held þá áfram þar sem frá var horfið í ræðu minni áðan. Ég sagði að fram hefðu farið þjónustukaup, kaup á verkum og kaup á vörum, og nefndi í því samhengi að einn stór aðili hefði setið að verkunum og fyrir lægi vitneskja um að útboð hefði ekki farið fram á þeim öllum. Slíkt kallar á að fjárlaganefnd geri aðfinnslur og fyrirvara í fjáraukalögum vegna þess að sá liður er þar inni, kostnaðurinn er þar inni. Jafnframt kallar það á, herra forseti, að umræðu um málið verði frestað svo að fjárlaganefnd gefist tóm til að koma fyrirvörunum að í tillögum sínum.

Það er fleira sem kallar á fyrirvara og aðfinnslur sem er ef til vill heldur alvarlegra mál en það sem ég hef nú nefnt. Það er líka í samræmi við meginregluna um góðar reikningsskilavenjur sem ber að fara eftir. Nú er upplýst að kaupsamningar þeir sem gerðir voru um eignirnar og lagðir voru fram fyrir fjárlaganefnd til skoðunar en ekki afhendingar eru óundirritaðir og óstaðfestir. Á slíkum óundirrituðum, óstaðfestum gögnum byggir maður ekki tölur, hvorki í fjáraukalögum né í fjárlögum. Þannig get ég ekki afgreitt mál og ég vísa enn í regluna um góða reikningsskilavenju. Allir löggiltir endurskoðendur og aðrir þeir sem koma nærri bókhaldi skilja það. Skjölin eru með öðrum orðum óbókunarhæf, þau geta ekki myndað traustan grundvöll í bókhaldi. Slíkum skjölum mundu skattyfirvöld hafna ef þau kæmu fram í bókhaldi fyrirtækja.

Einnig kom fram í þessum óundirrituðu og óstaðfestu kaupsamningum, sem vakti verulega athygli mína, að heimild er til að Háskólavellir og Base geti skipt félögunum upp í fleiri einkahlutafélög, að mér skilst. Þar með geta þeir skipt eignum á milli einkahlutafélaga og góssinu á milli fleiri aðila. Um það ættu að sjálfsögðu að vera aðfinnslur og fyrirvari í fjáraukalögum.

Ég varpa einnig fram efasemdum mínum sem lúta að því að um einkahlutafélag er að ræða, Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar. Ég veit ekki til þess hvort yfir höfuð er rétt að færa eignir, skuldir og gjöld inn í fjáraukann og fjárlög með þeim hætti sem stefnt er að. Það er mikið íhugunarefni og skoðunarefni fyrir fjárlaganefnd. Taka þarf af öll tvímæli í því sambandi og ég spyr: Á ekki að færa verðmæti eignarhlutarins til eigna en ekki eins og um hverja aðra ríkisstofnun sé að ræða?

Ég vil nefna annað varðandi málsmeðferð þróunarfélagsins á eignum, þá staðreynd að ekki skuli hafa farið fram útboð á eignunum eins og lög standa til, það kallar á aðfinnslur og fyrirvara í fjáraukalögum. Í lögfræðiáliti dagsettu 19. janúar 2007, undirrituðu af Þórarni V. Þórarinssyni héraðsdómslögmanni, er komist að þeirri niðurstöðu að þróunarfélagið hafi sjálft mátt höndla með og selja eignirnar. Það tel ég reyndar ganga gegn texta, bæði laganna um Þróunarfélagið á Keflavíkurflugvelli og gegn þjónustusamningi fjármálaráðuneytisins við þróunarfélagið. Lögmaðurinn kemst að niðurstöðu sem ég er ósammála en gangi maður út frá því að hún sé rétt gildir einu um að þróunarfélaginu bar að fara að útboðsreglum við söluna.

Að þeirri niðurstöðu kemst lögmaðurinn og segir, með leyfi herra forseta:

„Samkvæmt framansögðu er hafið yfir allan vafa að ÞK hefur fulla heimild til þess sjálft að ráðstafa með sölu eða leigu þeim eignum sem félagið hefur fengið til umráða á Keflavíkurflugvelli að virtum þeim almennu og sérstöku skilmálum sem samningurinn tilgreinir.“

Skilmálarnir í samningnum eru útboð og hæstv. fjármálaráðherra staðfesti í ræðu á þinginu 20. nóvember sl. að

verkið væri útboðsskylt.

Við það á auðvitað að gera athugasemd í fjáraukalögum. Einnig á að gera athugasemd í fjáraukalögunum við hæfi til að ráðstafa eignunum eða réttara sagt vanhæfi sem er upplýst bæði samkvæmt 1. tölulið 3. gr. stjórnsýslulaga og 6. tölulið sem er hin almenna regla, sumir kalla ruslakistuvanhæfisreglu. Ef menn geta ekki litið hlutdrægnislaust á málið þá er það vanhæfi. Ljóst er að stjórnarmaður í einu félagi, þróunarfélaginu, getur ekki selt sjálfum sér sem stjórnarmanni í öðru félagi eignir. Það lýtur að 1. gr.

Ég vík að því sem snertir fyrirséðan kostnað og fyrirséð gjöld. Komið hafa fram ábendingar í ræðum hv. þingmanna um að það séu fyrirséð gjöld sem ekki er tekið tillit til í fjárlögum eða fjáraukalögum. Ég minni á í því sambandi að þegar um slík gjöld er að ræða er ekki heimild til að taka þau inn í fjáraukalögin, til þess þarf brýna nauðsyn. Í því sambandi minni ég á Matís þar sem er 150 millj. kr. aukafjárveiting á fjáraukalögum sem ekki stenst og upplýst er af starfsmanni fjármálaráðuneytisins að gjöldin hafi verið fyrirséð. Ekkert gjald má greiða án heimildar, það er meginreglan.

Ég geri einnig að umtalsefni þá liði í fjáraukalögum sem snúa að hermálum. Ratsjárstofnun 280 milljónir, Norðurvíkingur 45 milljónir, Öryggissvæði á Keflavíkurflugvelli 45 milljónir, Loftflutningar fyrir NATO 200 milljónir, Ársþing þingmannanefndar NATO 155 milljónir. Það er allt saman kostnaður sem ég tel að hafi verið heimildarlaust að taka inn á fjáraukalög, hann átti að vera á fjárlögum á grundvelli þeirra grunnákvæða að ekkert gjald megi greiða úr ríkissjóði án heimildar. Að mínu mati kallar það einnig, bæði Matíss-málið og það sem ég nefndi varðandi hermálin, á aðfinnslur og fyrirvara í fjáraukalögum.

[16:48]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Fjáraukalagafrumvarp er nú loks að koma til lokaafgreiðslu hjá meiri hlutanum og hæstv. ríkisstjórn. Þegar í það er rýnt og breytingartillögur skoðaðar er ýmislegt sem vekur athygli og gefur tilefni til athugasemda og hugleiðinga um það hvernig með þessi mál er farið bæði nú og framvegis. Nefndarmenn hafa að vísu sjálfir, talsmenn meiri hlutans í fjárlaganefnd, haft uppi fögur fyrirheit um að þeir ætli sér að betrumbæta vinnubrögð og koma þessum málum í fastari skorður en það hafi ekki unnist tími til þess á þessu ári. Nú ætti tímaskortur að vísu ekki að há Sjálfstæðisflokknum sérstaklega til að taka sig á í vinnubrögðum í fjárlagagerð því flokkurinn er búinn að vera við völd og í meiri hluta í 16 ár en Samfylkingin notar þetta mikið og ber óspart fyrir sig í öllum tilvikum þegar stendur upp á efndir fagurra fyrirheita, að ekki hafi unnist tími til þess að taka til á heimilinu.

Það er margt sem er umhugsunarefni þegar kemur að því að skoða hvernig menn umgangast lög, fjárlög og fjárheimildir, lög um fjárreiður ríkisins, hvernig sambúð Alþingis og framkvæmdarvalds er háttað í þessum efnum. Samkvæmt stjórnskipun okkar er eitt mikilvægasta hlutverk Alþingis, fyrir utan almennt lagasetningarvald, það sem kallað er í stjórnsýsluláli fjárstjórnarvaldið, þ.e. að Alþingi er fjárlagagjafi og fer með fjárstjórnarvald. Það vald má í raun ekki framselja og frá því eru eingöngu ákvæði sem ætlunin er að hægt sé að grípa til í hreinum neyðartilvikum.

Fjáraukalagafrumvarp hefur því miður á síðustu árum verið að þróast í einhvers konar ígildi þess sem áður voru kallaðar aukafjárveitingar og voru ástundaðar og ætlunin var að taka í raun og veru fyrir með öllu með hertum ákvæðum í fjárreiðulögum og betrumbættum vinnubrögðum að þessu leyti. Hv. þm. Jón Bjarnason hefur á undanförnum þingum á það bent og gagnrýnt að það skuli ekki vera flutt frumvarp til fjáraukalaga að vori ef þá þegar liggja fyrir ástæður til að gera breytingar á fjárheimildum framkvæmdarvaldsins innan ársins og að því skuli vera frestað til hausts og eins og nú stendur á, að það sé að líða að lokum ársins og fjárlagaárið nánast runnið sitt skeið á enda þegar loksins er aflað lagaheimilda fyrir því sem í stórum stíl er þegar búið að ákveða. Þetta er auðvitað alls ekki eins og vinnubrögðin eiga að vera í þessum efnum. Þegar upp koma aðstæður og hlutir breytast á fyrstu mánuðum árs þá er það auðvitað ekkert annað en vanvirðing við Alþingi, sem þá er að störfum kannski á útmánuðum, að koma ekki strax til Alþingis og afla heimilda fyrir þeim útgjöldum, helst áður en þær eru ákveðnar og áður en ríkið er skuldbundið.

Það er ýmislegt sem kemur í þá safnkistu sem fjáraukalögin eru. Að sjálfsögðu geta verið tilvik sem eru þess eðlis að það eru full efnisleg rök fyrir því að gera breytingar. Menn ætla sér kannski innan ársins að fara út í einhverja hluti, stofna til einhverra útgjalda, ráðstafa eignum eða gera hluti sem menn vilja þá fá heimildir til að gera og ættu að sjálfsögðu að gera þá í fjáraukalögum sem væru afgreidd áður en þing fer heim að vori.

Það er þannig í þessu frumvarpi og breytingartillögum að hluta til líka að mörg af þeim útgjöldum eða fjárskuldbindingum lágu þegar fyrir á fyrstu mánuðum þessa árs. Það er t.d. alveg makalaust að í þessu frumvarpi skuli nú verið að afla heimilda til stórfelldra útgjalda sem tengjast brottför bandaríska hersins sem var orðin staðreynd 30. september árið 2006. Hlutir sem því tengdust og lágu fyrir og voru tímasettir, t.d. að Íslendingar kæmu til með að taka við rekstri ratsjárstöðvakerfisins, þ.e. ef það yrði rekið áfram. Þetta lá fyrir strax við brottför hersins haustið 2006 að Bandaríkjamenn mundu hætta að greiða af því kostnað 15. ágúst sl. Hvernig í ósköpunum stendur þá á því að það er fyrst nú sem á að fara að afla heimilda fyrir þeim útgjöldum sem ríkisstjórn tók væntanlega löngu áður ákvörðun um að standa fyrir og hefur greitt frá miðjum ágústmánuði sl. laun starfsmanna og annan rekstrarkostnað? Þarna voru útgjöld algerlega fyrirsjáanleg og áttu að sjálfsögðu, ef ekki að vera í fjárlögum síðasta árs þeim sem nú gilda þá í fjárlagafrumvarpi sl. vor.

Í öðru lagi gerist t.d. það að ríkisstjórn tekur pólitískar ákvarðanir um hluti sem fela í sér umtalsverð útgjöld án nokkurra heimilda nokkurs staðar í fjárlögum, í heimildargreinum eða annars staðar. Dæmi um það eru þær heræfingar sem ríkisstjórnin samþykkti að færu fram eða ákvað að færu fram, gott ef ekki bað um og fóru fram sl. sumar og kostuðu ríkissjóð umtalsverð fjárútlát. Þetta er ástæða til að rifja hér upp og gagnrýna og vonandi hafa þá forustumenn fjárlaganefndar sem hér hafa lofað bót og betrun forgöngu

um að koma þessum málum í betra horf ekki seinna en á næsta ári eins og þeir hafa lofað.

Það væri reyndar fróðlegt að vita hvort hv. formaður fjárlaganefndar hefur tjáð sig um það hvort þess megi vænta að flutt verði fjáraukalagafrumvarp að vori og öll þau tilefni sem þá kunna að vera upp komin hjá framkvæmdarvaldinu muni líta dagsins ljós í frumvarpi, t.d. í aprílmánuði nk. Það væri áhugavert ef ný forusta í fjárlaganefnd heitir því að sjá til þess að svo verði og rukkar framkvæmdarvaldið þá um það hvort þar hafi verið teknar ákvarðanir sem kunni að fela í sér skuldbindingar innan fjárlagaársins eða vera ávísun á útgjöld á því ári.

Annar liður sem mætir oft hér í fjáraukalagafrumvarpi, virðulegur forseti, eru útgjöld sem stofnað er til, stundum stórfelld, á grundvelli svonefndra heimildargreina fjárlaga sem er sennilega alvarlegasta gatið og mesta lekahættan í því regluverki og þeim umbúnaði sem á að vera hér um vandaða fjárlagasetningu og vandaða fjárstjórn. Það hafa farið af stað stórframkvæmdir á vegum hins opinbera sem hafa enga aðra afgreiðslu fengið á Alþingi en þá að einhvers konar undirbúningsfjárveitingar hafa ratað inn í heimildargrein eða öllu heldur það hefur verið heimilt að hefja undirbúning að einhverjum framkvæmdum eða einhverjum útgjaldaverkefnum. Frægasta dæmið er væntanlega bygging tónlistarhallarinnar við höfnina sem lagði þannig af stað að Alþingi hafði aldrei fjallað um það mál sem slíkt og heimilað það í heild sinni eða tekið afstöðu til málsins á grundvelli kostnaðaráætlana sem fyrir lægju o.s.frv., heldur var sett heimildargrein inn um að heimilt væri að stofna til tiltekinna útgjalda vegna undirbúnings þess máls. Þýðir það að Alþingi sé þar með búið að gefa grænt ljós á kostnað sem hleypur á milljarðatugum, ef svo ber undir? Nei, auðvitað ekki. Auðvitað getur það ekki verið ætlunin að það sé þannig. Það ætti þá að mæta á nýjan leik til þings þegar undirbúningnum er lokið og bera málið upp. Er Alþingi tilbúið til að heimila þessa framkvæmd sem endar í x milljörðum og staðfesta þar með vilja sinn til að ráðist verði í verkið. Það er ekki hægt að túlka hlutina þannig að með því einu að veitt sé heimild fyrir einhverjum tilteknum ráðstöfunum af þessu tagi þá sé kominn opinn tékki til handa framkvæmdarvaldinu að gera samninga, taka skuldbindandi ákvarðanir alveg án nokkurra takmarkana og stilla svo Alþingi upp við vegg og segja: Gerið svo vel og samþykkið þetta í fjáraukalagafrumvarpi ef svo ber undir. Hvers konar fjárstjórn er það? Hún samrýmist ósköp einfaldlega ekki stjórnarskránni og fjárreiðulögunum. Það er þannig vegna þess að í því væri falið alvarlegt framsal á valdi Alþingis sem er óheimilt. Framsalið hlýtur eðli málsins samkvæmt alltaf að takmarkast að þessu leyti og það hlýtur að þurfa að túlka slíkar heimildir þröngt fremur en hitt og Alþingi og hlutverk þess á hér að sjálfsögðu að njóta vafans en ekki öfugt. En það sem gerist er auðvitað að framkvæmdarvaldið lítur svo á að það eigi að njóta vafans og það geti teygt þetta alveg út í hið óendanlega.

Það eru auðvitað fræg önnur dæmi stór og smá sem mætti ræða um og nærtækt væri t.d. að nefna hina frægu Grímseyjarferju sem í raun er hliðstæður gjörningur upp að vissu marki. Þar er lagt af stað á grundvelli heimildargreinar sem eftir atvikum felur kannski í sér að heimilt sé að selja hlut úr eigu ríkisins og ráðstafa andvirðinu, þeim verðmætum, til einhverra hluta. Gott og vel. Þar fást 50–100 millj. fyrir ferjuna. Heimild Alþingis er þá augljóslega og klárlega takmörkuð við þá upphæð. En hvað gerist? Framkvæmdarvaldið tekur ákvarðanir um mörg hundruð milljóna kr. útgjöld eða sem enda þannig í skjóli þessarar heimildar sem í sjálfu sér fól ekkert í sér samkvæmt orðanna hljóðan og efnislega annað en að það mátti ráðstafa þessum tilteknu verðmætum og verja þeim í tilteknu skyni. Aftur er farið langt út fyrir öll hæfileg mörk í túlkun þessara heimilda.

Þessu verður einfaldlega að breyta ef menn ætla að ná eitthvað áleiðis í því að vanda vinnubrögð, herra forseti. Ég vil þá leyfa mér að nefna þriðja hlutinn sem er undirskriftagleði og borðaklippingasýki ríkisstjórna eins og við upplifðum síðasta vor rétt fyrir kosningar, allt meira og minna skrifað í skýin og án nokkurra fyrirliggjandi heimilda Alþingis. Það breytir í sjálfu sér litlu þar um þó að hlutirnir séu gerðir með fyrirvara um samþykki sem er þó algert lágmark að sé gert. Þannig á ekki að fara með framkvæmdarvaldið að það geti ávísað á Alþingi þegar teknum ákvörðunum um útgjöld alveg út í hið óendanlega og breytir svo sem litlu um hinn stjórnskipulega eða lagalega grunn þó að settur sé fyrirvari um samþykki Alþingis. Hann er þó að vísu heiðarlegur gagnvart þeim sem í hlut eiga, þ.e. fyrirvari um samþykki Alþingis þýðir að sjálfsögðu að Alþingi getur fallið frá gerningnum og hefur til þess fullt vald og gagnaðili ríkisins í slíkum tilvikum á að vera meðvitaður um þá óvissu. Og það hafa fallið hæstaréttardómar sem staðfesta að það er algerlega á valdi Alþingis hvað það gerir við slíka gerninga og Alþingi er heimilt að hafna þeim að sjálfsögðu. Það er þá bara þannig að sá sem fyrir því verður verður að bera þann skaða jafnvel þó að hann sé í mjög góðri trú sem gagnaðili að samningum við ríkið. Það segir mönnum aftur að auðvitað á að fara að ýtrustu gát með þannig samningavald því að annars er hættan sú að menn séu settir í óþolandi stöðu og samningar sem þeir gera í góðri trú við ríkisvaldið haldi ekki.

Verst er þó ef menn gera samninga í algeru heimildarleysi og hafa ekki einu sinni fyrirvara á um að það þurfi atbeina Alþingis til að fullnusta málið en þess eru mörg dæmi og frægastur kannski samningurinn sem gerður var rétt fyrir kosningar um afsal vatnsréttinda í Þjórsá til Landsvirkjunar og var undirritaður fyrirvaralaust af þremur ráðherrum eða svo, ef þeir voru ekki fjórir. Það er algerlega yfirgengilegur gerningur, stenst á engan hátt.

Þetta voru hugleiðingar um almennar aðstæður í sambandi við þessa fjáraukalagaafgreiðslu sem hefur lítið farið batnandi og reyndar markast þetta mál núna af þeirri miklu óvissu sem er uppi í efnahagsmálum og allar kennitölur á floti og hlaupa til um milljarða og milljarðatugi bara milli vikna liggur við. Það eru strax umtalsverðar breytingar á ferðinni bara frá því sem áætlað var að yrði við 2. umr.

Ég tek eftir því, og það er merkilegt, að högum stofnana, sem hér heyra undir og hafa væntanlega allar komið gögnum sínum á framfæri við hv. fjárlaganefnd, er mjög misjafnt skipt. Ég geri ráð fyrir því að fjárlaganefnd sé vel upplýst um það almennt hvernig rekstur og skuldastaða opinberra stofnana er. Það hlýtur eiginlega að vera vegna þess

að fjárlaganefnd er samhliða fjáraukalagafrumvarpi að afgreiða og vinna með frumvarp til fjárlaga fyrir næsta ár. Hverju sætir þá að sumar opinberar stofnanir, margar mjög mikilvægar og vel að því komnar, fá þá afgreiðslu að af þeim er höggvinn allur skuldahali, sem vissulega er gott? Ég fagna því t.d. að skuldahalanum sem Landspítalinn hefur dragnast með — og hefur verið til háborinnar skammar fyrir ríkið, að ríkið sé eins og vanskilagemlingur með sinn rekstur og eigi skuld í birgjum mikilvægrar starfsemi af því tagi margra mánaða, hálfs árs, níu mánaða úttektir o.s.frv. með tilheyrandi vaxtakostnaði og óstjórn sem það er. Auðvitað á ríkið ekki að koma þannig fram í viðskiptum sínum við aðila, að sjálfsögðu ekki. Það á að vera traustur og heiðarlegur viðskiptavinur og borga úttektir sínar jafnóðum eða innan tilskilins greiðslufrests o.s.frv. Þetta er gott og því ber að fagna að nokkrar af mikilvægustu heilbrigðisstofnunum þjóðarinnar fá þarna löngu tímabæra afgreiðslu, af þeim er höggvinn skuldahalinn. En það vantar tvennt: Það vantar að þetta endurspeglist síðan í raunhæfum tillögum um fjárveitingar í þennan rekstur á næsta ári. Til hvers er að höggva af skuldahalann í sjálfu sér ef hann byrjar strax að myndast aftur, ef það vantar augljóslega stórar fjárhæðir í reksturinn eins og hann stendur í augnablikinu? Svo er hitt að það fá ekki allir sömu meðhöndlun.

Hvaða vísindi lagði meiri hluti fjárlaganefndar til grundvallar því að fara í skuldaskil eða skuldauppgjör gagnvart sumum stofnunum innan heilbrigðiskerfisins en ekki öðrum? Eða þess vegna yfirleitt öðrum mikilvægum stofnunum á vettvangi hins opinbera rekstrar? Er það ekki þannig að framhaldsskólarnir dragnast með skuldahala sumir hverjir? Það hefur þá mikið lagast ástandið frá því að ég var síðast að spyrja ónefnda menn um það. Það er sannarlega þannig að ýmsir aðrir fjárlagaliðir innan heilbrigðismálageirans fá ekki þessa meðhöndlun og ýmsar minni heilbrigðisstofnanir eru með umtalsverðar skuldir sem þær fá ekki gerðar upp. Mér leikur hugur á að fá aðeins betri útlistun á þessu við hvað var miðað. Hvernig voru þessi landamæri dregin upp? Hverjir voru í náðinni og hverjir ekki og hverju sætir?

Svo er seinna atriðið sem ég ætlaði aðeins að gera að umtalsefni og það er margfrægt og margrætt og er undir í breytingartillögum og nefndaráliti meiri hlutans og varðar hið fræga einkahlutafélag, Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar. Hv. þingmenn hafa reyndar á undan mér, sumir hverjir, vikið að því þannig að ég er kannski að endurtaka að einhverju leyti það sem þar var sagt en það hefur þá bara sinn gang. Aldrei er góð vísa of oft kveðin. Ég held að það séu enn mörg óljós atriði bara í þeim þætti málsins sem snýr að bókfærslu þessara hluta inni í fjárkröfu svo að ég tali ekki um málið í heild sinni sem versnar með hverjum deginum sem líður og eftir því sem það er meira rætt og meiri upplýsingar koma fram þá heldur það frekar áfram að versna heldur en hitt.

Það hefur verið sagt að ríkisendurskoðandi staðfesti að þessi tala megi færast til bókar. Gott og vel. En þá gerir hann það væntanlega vegna þess að hann hefur sannreynt í bókhaldi einkahlutafélagsins og með því að skoða samninga sem það hefur gert um sölu eigna og verðmæti sem eiga að koma fyrir að þetta sé rétt tala, rétt í skilningnum gerðir samningar og ekkert annað. Ég lít svo á eða þannig hef ég skilið málið og það væri fróðlegt að heyra — eru fjárlaganefndarmenn farnir í kaffi, herra forseti, með einni undantekningu sem er auðvitað gleðilegt að hafa í salnum og kannski er hv. þingmaður einmitt á mælendaskrá (**Gripið fram í:** Hann er það ekki.) þannig að hann gæti hjálpað til við það. Mér finnst það skipta máli að fá það algerlega á hreint, er það réttur skilningur að það eina sem ríkisendurskoðandi sé að gera sé að staðfesta að þessa tölu megi bókfæra af því að hún sé rétt miðað við bókhaldsgögn fyrirtækisins og samninga sem það hefur gert en leggi ekki dóm á hana að öðru leyti? Mér finnst það skipta máli að menn oftúlki ekki það sem er fólgið í því að ríkisendurskoðandi staðfesti þessa tölu. Þá er að sjálfsögðu algerlega jafnóútkljáð og áður hvernig að því var staðið að þessi tala myndaðist og hvort hún er eðlilegt endurgjald eða ekki, segir bókstaflega ekki neitt um það. Það eina sem ríkisendurskoðandi hefur þá gert, hann hefur kíkt og séð: Jú, þetta er rétta talan. Þetta er það sem hér er samkvæmt samningum og bókhaldi.

En þá eru eftir álitamálin sem væri gaman að fá betur útlistuð og hv. þm. Atli Gíslason kom m.a. inn á það að þetta er einkahlutafélag og um það gilda annars vegar lög og hins vegar samningur sem ríkið gerði við það. Í þeim samningi, þeim sem enn gildir, er eftir því sem nú er vitað best ákvæði sem tryggir félaginu, sem er lögaðili úti í bæ að vísu þó hann sé 100% í eigu ríkisins, en tryggir félaginu 100% söluþóknun af þeim eignum sem það selur fyrstu tvö árin. Hvernig stendur þá á því að þessi fjárhæð getur farið út úr efnahagsreikningi félagsins og runnið í ríkissjóð í andstöðu við gildandi samning um málið?

Hæstv. forsætisráðherra sagði að vísu í dag athyglisverðan hlut. Hann sagði: Samningnum verður breytt. Já, verður breytt en á samt að loka fjáraukalögum og gera þau að lögum því að þau verða það innan tveggja sólarhringa eða svo frá því að Alþingi afgreiðir þau, þó að þetta standist enn ekki ákvæði gildandi samnings um meðferð mála innan þessa einkahlutafélags. Hvar brotnar þá? Hvar gerist það? Verður hann afturvirkur, samningurinn sem gerður verður? Verður nýi samningurinn afturvirkur? Ætla menn að færa til dagsetningar til þess að þetta verði samt í samræmi við gildandi lög, fjáraukalög sem kannski verða að lögum á mánudaginn kemur? Ég hef ekki fengið botn í þetta. Af hverju er þá ekki afgreiðslu fjáraukalagafrumvarpsins frestað og þessi nýi samningur gerður í hvelli, gengið frá honum og stjórn fyrirtækisins, sem er stjórn og ber að gæta hagsmuna þess og á að láta það starfa samkvæmt lögum, samþykktum og samningum, gefið færi á því að koma saman og samþykkja arðgreiðsluna til ríkissjóðs á grundvelli nýrra samningsákvæða sem þeir eiga að starfa eftir? Það er verið að beygja eitthvað. Það er alveg augljóst mál því að tímaröð atburðanna er þannig að þetta fær ekki staðist miðað við þær upplýsingar sem við höfum í höndunum. Hvað segja þá forsvarsmenn fjárlaganefndar um þetta? Hvernig ætlar formaður fjárlaganefndar að láta þetta koma heim og saman? Er þetta í anda hinna vönduðu vinnubragða sem við viljum fara að ástunda hér? Ég fæ ekki alveg botn í þetta.

Það hafa engin rök komið fram við því af hverju þetta er ekki opinbert hlutafélag. Ég veit ekki hvort það mundi

endilega breyta í sjálfu sér í þessu tilviki en það hefði augljóslega þau áhrif að þar með væri það hafið yfir allan vafa að tiltekin ákvæði giltu um félagið sem ekki gilda um almenn hlutafélög eða einkahlutafélög og væri að sjálfsögðu eðlilegra þar sem þetta er í 100% eigu ríkisins en lög og samþykktir og svo þessi samningur virðast öll vísa í þá átt að það er eitthvað skrýtið við það ef þetta getur bókast svona á þessu stigi málsins í ljósi annarra fyrirliggjandi gagna. Það má spyrja að því hvort ekki væri þá nær að uppfæra með einhverjum hætti eða taka inn í bókhald ríkisins aukið verðmæti fyrirtækisins sem stæði eftir á grundvelli þessarar eignasölu frekar en að gera þetta á þann hátt að þetta eigi að koma sem greiðsla í ríkissjóð sem ekki er heimilt samkvæmt gildandi samningum og samþykktum félagsins.

Ég spurði spurningar áðan sem ég veit ekki hvort formaður fjárlaganefndar heyrði. Mér leikur hugur á að vita hvort formaður fjárlaganefndar hafi mótað afstöðu til þess hvort hér megi vænta fjáraukalagafrumvarps að vori ef við stöndum frammi fyrir því eins og oftast er nú strax á útmánuðum næsta árs að þegar séu komin fram rök til þess að gera þurfi breytingar innan fjárlagaársins. Við skulum segja að það hafi stofnast útgjaldatilefni eða ríkisstjórn sé að taka pólitískar ákvarðanir sem séu opinberar og feli í sér að ríkinu verði bundnar skuldbindingar eða stofnað til útgjalda þó ekki væri nema eitt einasta tilvik þá verði grundvallarreglunnar vegna staðið þannig að málum eftirleiðis að þá verði flutt fjáraukalagafrumvarp áður en Alþingi lýkur störfum að vori. Þetta hefur verið margrætt á undanförnum árum og hv. þm. Jón Bjarnason hefur barist fyrir þessu og fært fyrir því gild rök að svona ætti að standa að málum. Það sé ósiður og vanvirðing við Alþingi að safna þessu öllu saman í einn haug og afgreiða þetta svo ekki fyrr en undir lok fjárlagaársins þegar heilmiklar ekki bara skuldbindingar eru fallnar til heldur búið að greiða þær mánuð eftir mánuð eftir mánuð eins og við stöndum frammi fyrir núna. Það er búið að borga út laun vegna reksturs frá miðju ári og loksins núna er fjárheimildin að stofnast með lögum. Þetta er ekki fjárstjórn sem við getum í raun og veru verið stolt af. Við hljótum að vilja breyta þessu og koma á þetta fastari böndum, tryggja að framsal á fjárstjórnarvaldi Alþingis sé ekki teygt úr öllu hófi. Ég höfða sérstaklega til þess sem formaður fjárlaganefndar og fjárlaganefndarmenn hafa haft uppi miklar heitstrengingar um að betrumbæta sín vinnubrögð.

Virðulegi forseti. Ég held að ég fari að ljúka máli mínu. Það er a.m.k. ein umtalsverð umræða eftir sem gefur færi á að ræða stöðu efnahagsmála og ríkisfjármála áður en við ljúkum störfum fyrir jól og það er 3. umr. fjárlaga. Ég fór aðeins í það áðan að skoða nýjustu hagtölur. Nú eru komnar inn tölur síðasta mánaðar frá Seðlabanka Íslands og greiningardeildir eru farnar að tjá sig um þær, tölur sem birtust í gær og í dag og upplýsingar, og það verður að segja eins og er að það er harla dapurlegt að sjá hvernig hlutirnir eru þarna áfram að þróast, t.d. gríðarleg áframhaldandi skuldaaukning heimilanna. Mann eiginlega snarsvimar þegar maður sér hvernig þetta er að halda áfram. Það er alveg ískyggilegt. Auðvitað hljótum við að þurfa að hafa þetta í huga og margt fleira þegar við erum að loka forsendum ríkisfjármálanna fyrir næsta ár en það gerum við sem sagt endanlega með fjárlögunum í næstu viku og ég geymi mér frekari athugasemdir af því tagi þangað til.

[17:17]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon beindi til mín nokkrum spurningum, fyrst varðandi fjáraukalög. Í 43. gr. laga um fjárreiður ríkisins er tiltekið, með leyfi forseta:

„Ef þörf krefur skal í frumvarpi til fjáraukalaga leitað eftir heimildum til frekari fjárráðstafana en fjárlög ársins gera ráð fyrir.“

Að öðru leyti vil ég vísa til þess sem ég hef sagt um framkvæmd fjárlaga og þær breytingar sem við höfum boðað varðandi fjárlagagerð og rammafjárlög og um leið að ég hef verið talsmaður þess, líkt og fleiri, að stofnanir og fjárlagaliðir fari ekki fram úr þeim lögum og áætlunum sem við höfum gert. Þar af leiðandi má vel vera að á komandi árum breytist eitthvað í þessa veru. Ég hef einnig vísað til þess og hæstv. fjármálaráðherra og ríkisendurskoðandi hafa tekið undir það, að það vilja allir skoða þetta með hugsanlegar breytingar í huga.

En auðvitað er það þannig að fjárlögin eru eins og hver önnur lög og við höfum fjallað um það í yfirlitum varðandi framkvæmd fjárlaga, að eitt af meginhlutverkum fjárlaganefndar sé að fylgja því eftir. En því miður hefur það ekki verið hér á liðnum árum.

Hvað varðar nefndarálit okkar þá vísa ég til þess sem þar stendur, að ríkisendurskoðandi hefur staðfest við nefndina að umræddar tekjur byggist á yfirferð embættisins á sölusamningum og að þeir séu að mati embættisins tryggir. Það er í ljósi þess sem meiri hlutinn leggur til umræddа tekjufærslu, með yfirliti frá fjármálaráðuneytinu þar sem segir með tilvísun til þess sem tengist þjónustutekjum, með leyfi forseta:

„Í því ljósi hefur ráðuneytið nú óskað eftir viðræðum við félagið um endurskoðun á samningnum hvað varðar þóknun fyrir sölu eigna. Við þá endurskoðun er byggt á nýjustu áætlunum fyrirtækisins um sölu eigna og kostnaðarþörf vegna umbreytingar svæðisins.“

[17:19]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni og formanni fjárlaganefndar fyrir. Ég get alveg játað á mig að kannski hefði ég getað sparað eitthvað af þessum spurningum ef ég hefði verið betur lesinn í nefndaráliti meiri hlutans. En það vill nú fara svo á þessum síðustu og annasömustu dögum að maður er ekki alltaf þaullesinn í öllum pappírum sem hingað rignir yfir mann. En að hluta til bætti hv. þingmaður við upplýsingum og ég er þakklátur fyrir það.

Þá er þetta nákvæmlega eins og ég hafði ímyndað mér að það sem Ríkisendurskoðun er að staðfesta er ekkert nema samlagningin, að þetta sé út af fyrir sig rétt tala. Ég sakna þess að það skuli þá ekki hafa verið farið betur yfir það þó svo að talan kunni að vera rétt, en er samt grundvöllur fyrir því að bókfæra hana svona? Inn í fjáraukalög? Á að gera það? Er það ekki sjálfstætt álitamál jafnvel þó að

upphæðin sé rétt miðað við það sem fyrir liggur og sjá má út frá kaupsamningum og sölusamningum og bókhaldi fyrirtækisins? Ég hef ekki enn sannfærst um að menn séu örugglega með fast land undir fótum í þeim efnum. Þetta er allt afar skrýtið og byggir þá á því að fjármálaráðuneytið hafi óskað eftir endurskoðun á samningnum. Henni er ekki lokið. Sú endurskoðun hefur ekki farið fram.

Menn eru þá náttúrlega að gefa sér að í þeirri endurskoðun verði sú niðurstaða sem aftur geri mögulega gagnvart fyrirtækinu þessa miklu bókfærslu á arðgreiðslu í ríkissjóð, því það hlýtur þetta að teljast, að félagið geti þá innt af hendi þessa greiðslu eða vilji gera það.

Ég hefði líka gjarnan viljað ræða hlut sem ég hafði ekki tíma til í dag sem er spurningin um það hvort menn ætli þá ekki að fara að manna sig í það mikla hreinsunarstarf sem vitað er að fyrir liggur á Keflavíkurflugvelli og ég hef lýst áhyggjum af að menn lendi í hálfgerðri útideyfu og mér virðist ekki aðaláhugi á að grípa til.

Auðvitað má einu gilda hvaðan fjármunirnir koma, þeir geta þess vegna komið aftur úr ríkissjóði. Varðandi (Forseti hringir.) betrumbætt vinnubrögð þá tekur maður auðvitað viljann fyrir verkið og vonar hið besta en ég fékk ekki skýrt svar fannst mér hvað það varðar hvort hér má vænta fjáraukalagafrumvarps að vori.

[17:21]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Auðvitað er það markmið í hverjum rekstri að það þurfi ekki að koma til fjáraukalaga. Það er líkt eins og hjá sveitarfélögunum. Sveitarfélögin stefna að því hverju sinni, öll 79 að tölu, að ekki þurfi að koma til endurskoðun á fjárhagsáætlunum. Það liggur alveg ljóst fyrir.

En eins og við höfum horft á rekstur hins opinbera, hvort sem er sveitarfélag eða ríkið, þá hefur það verið venjan að sveitarfélögin hafa samþykkt breytingar á fjárhagsáætlun oft á ári en það er komið niður í kannski einu sinni, tvisvar og flest sveitarfélögin samþykkja núna breytingar einu sinni á ári. Hér hefur venjan verið að samþykkja breytingar á fjáraukalögum einu sinni á ári.

Ef við horfum á fjárlögin sem heimildaráætlanir þá ber að virða heimildirnar og þar af leiðandi ættu ekki að koma til breytingar nema með fjáraukalögum nema vegna einhverra atvika sem ekki eru fyrirséð, eins og segir einhvers staðar í lögunum. Það hlýtur því að vera markmið og ég held að við séum ásátt um það óháð pólitískum flokkum.

Örlítið meira um það sem ríkisendurskoðandi staðfesti. Hann sýndi auðvitað umrædda samninga og ég tel rétt að það komi fram í umræðunni því mér finnst það ekki vera dregið fram að fjárlögin byggja bæði á rekstrargrunni og greiðslugrunni. Í umræddum tillögum er greiðslugrunnurinn annar en rekstrargrunnurinn eða tekjufærslan. Og þó að tekjufærslan sé þetta há þá er sjóðstreymið eða greiðslugrunnurinn 3,5 milljarðar á þessu ári og 5,5 milljarðar á næsta ári. Það hefur legið fyrir og efnahags- og skattanefnd hefur farið yfir það.

Við berum fullt traust til ríkisendurskoðanda og Ríkisendurskoðunar í þessum efnum. Ég vil nota tækifærið í þessu stutta andsvari að þakka ríkisendurskoðanda og starfsmönnum stofnunarinnar fyrir að bregðast svo skjótt við sem raun ber vitni og koma fyrir fjárlaganefndina og gefa upplýsingar um öll þessi gögn.

[17:24]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvort ríkisreksturinn í sjálfu sér og staðan hér sé að öllu leyti sambærileg við sveitarstjórnir. Það er auðvitað sumpart og kannski orðinn minni munur en áður var á fjárhagsáætlanagerð og vinnubrögðum stærstu og öflugustu sveitarfélaganna og ríkisins. Sá er líka munur á að starf Alþingis er lotuskiptara en sveitarstjórna. En við erum nú hér við störf yfirleitt fram á vormánuði og þar af leiðandi er ekkert í veginum fyrir því að fara þá í þá endurskoðun, sem við getum kallað það, sem væri fólgin í fjáraukalagafrumvarpi ef þegar liggja fyrir tilefni til breyttra fjárheimilda innan fjárlaga ársins.

Ég held að aðhald Alþingis aukist við það. Ég held að það sé ein af leiðunum sem er fær til þess að halda betur utan um fjárstjórnarvaldið og missa minna af því frá Alþingi í formi framsals til framkvæmdarvaldsins sem teygir og togar rammann í allar áttir eins og við höfum orðið vitni að, bæði með einfaldlega pólitískum ákvörðunum, undirskrift undir samninga með og án fyrirvara svo ekki sé nú minnst á hvernig heimildargreinar hafa verið notaðar hér eins og ég fór yfir í máli mínu.

Ég efast ekkert um að Ríkisendurskoðun vinnur vel með Alþingi og það hefur hún alltaf gert varðandi fjárlagaafgreiðslu og eftirlit sem auðvitað er hinn eðlilegasti hlutur. Það er auðvitað þannig að Alþingi felur Ríkisendurskoðun í raun talsvert af því verki sem Alþingi ber ábyrgð á samkvæmt stjórnarskrá.

Við skulum líka muna eftir því, það þurfa allir aðilar að átta sig á því, líka Ríkisendurskoðun, að það er Alþingi sem hefur valdið. Það er Alþingi sem er falið þetta verkefni með stjórnarskrá. Lögin um Ríkisendurskoðun færa bara tiltekinn hluta af þeirri ábyrgð og þeim verkefnum frá þinginu til Ríkisendurskoðunar sem embættis undir Alþingi. Hvernig var þetta áður? Þá voru skoðunarmenn ríkisreikninga og fleiri tæki sem Alþingi hafði í sínum (Forseti hringir.) höndum til að reyna að uppfylla þessi stjórnarskrárákvæði.

[17:26]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef verið að reyna að komast inn í þessa umræðu, bæði við 1. umr. og við 2. umr., en einhvern veginn hafa örlögin hagað því svo, eins og oft gerist, að umræðan hefur dregist á langinn og ég hef verið farin að sinna öðrum störfum og aldrei komist í ræðustól. Ég hef því ekki getað haldið almennilega þræði í þessari umræðu enda hafa aðrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs verið hér til að sinna því hlutverki. Engu að síður langar mig í blálokin á umræðunni að segja nokkur orð um þau atriði sem ég hef hnotið um í þeim skjölum sem ég hef lesið tengd málinu, og er þá að tala um nefndarálitin og breytingartillögur frá meiri hlutanum. Ég mun nú stikla á stóru í þeim atriðum sem mér finnst að enn verði að nefna í umræðunni.

Fyrst verður fyrir mér bls. 6 í frumvarpinu en þar er um að ræða ýmsar heimildir sem verið er að veita framkvæmdarvaldinu og við 2. umr. bættust tvær heimildargreinar inn í þá upptalningu. Annars vegar er það heimild til að leigja hentugt húsnæði fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands, sem er kannski ekki á réttum stað núna, þar sem hlutirnir hafa breyst síðan heimildin var sett inn. Við sem höfum fylgst með fjárlagaumræðunni vitum að það er ljóst að ekki verður leigt neitt nýtt húsnæði fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands á næsta ári. Þær fjárheimildir, þær 80 millj. kr. sem voru upphaflega í frumvarpi til fjárlaga 2008, voru teknar út vegna þess að búið er að gefa út þá yfirlýsingu að þetta húsnæði verði ekki leigt á næsta ári. Þannig að ég tel að þessi heimild sem er hér í fjáraukalögum fyrir 2007 sé ekki á réttum stað ef ekki á að fara í að ganga frá þessum leigusamningum á næsta ári hvort sem er.

Hins vegar er það heimild sem varðar Kárahnjúkavirkjun. Heimild er gefin til að ganga til endanlegra samninga við Landsvirkjun um vatnsréttindi ríkisins við Kárahnjúka á grundvelli úrskurðar matsnefndar um ákvörðun bóta vegna réttindanna. Það er kannski eins gott að sú heimildargrein kemur hér inn því að við teljum að heimildir ríkisins til að afsala vatnsréttindum í Þjórsá til Landsvirkjunar hafi verið á veikum grunni reistar og þar hafi skort lagaheimildir.

Ein heimildargrein til viðbótar vekur athygli mína og mig langar til þess að hafa nokkur orð um hana. Það er heimildin til að kaupa hlut í Vistorku hf. Ég hef ekki heyrt á neinum ræðumanna, sem ég hef hlustað á í þessum umræðum, að þetta hafi verið nefnt, en þingheimi til upplýsingar þá er Vistorka hf. eignarhaldsfélag um hlut íslenskra fyrirtækja í Íslenskri nýorku ehf. en verkefni Íslenskrar nýorku ehf. miða að því að nota vetni sem orkubera í stað olíu eða annarra kolefnisorkugjafa.

Þessar upplýsingar er að finna á heimasíðu Nýsköpunarsjóðs og vekja athygli mína fyrir það að ríkið virðist ætla að fara að kaupa í þessu fyrirtæki, Vistorku — ég hefði haldið að við hefðum þurft að hafa einhver frekari orð um það, þetta er kannski ekki alveg fjárfesting sem liggur beint við fyrir ríkið að fara í. Sjálfbær orkustefna er áhugamál þeirrar sem hér stendur og ég hef þar af leiðandi áhuga á að Íslensk nýorka ehf. gangi vel en mér finnst það út úr korti að eignarhaldsfélagið sem það fyrirtæki tengist, Vistorka hf., skuli eiga að vera í ríkiseign og það séu óskilgreindir hlutir í því eignarhaldsfyrirtæki sem á að heimila framkvæmdarvaldinu að kaupa. Við þetta vildi ég gera athugasemd, hæstv. forseti.

Af því að ég nefndi Náttúrufræðistofnun Íslands og húsnæðismál hennar langar mig til að fara fáeinum orðum um þann hlut sem Náttúrufræðistofnun Íslands fær í þessu fjáraukalagafrumvarpi en það eru annars vegar 6 millj. kr. til almenns rekstrar og hins vegar 3 millj. kr. til bifreiðakaupa.

Ég geri sérstaklega að umtalsefni Náttúrufræðistofnun Íslands vegna þess að ég orðaði það í ræðu minni í fjárlögunum fyrir örfáum dögum að það væri siður ríkisstjórnarinnar að rétta halla Náttúrufræðistofnunar Íslands í fjáraukalögum. Eftir því sem ég best mundi þá ætti að gera það líka í ár. Þegar ég fer síðan að rifja upp það sem stendur í fjáraukalagafrumvarpinu kemur í ljós að ekki á að gera það núna. Þær 6 millj. kr. sem eru í fjáraukalagafrumvarpinu eru ekki nema örlítið brot af þeim fjármunum sem Náttúrufræðistofnun Íslands þarf til að komast á þann núllpunkt sem hún hefur þó venjulega fengið að vera á undanfarin ár. Ég hefði því talið að á því hefði þurft að koma skýring hvers vegna Náttúrufræðistofnun Íslands fær ekki einu sinni þann skerf sem henni hefur venjulega verið réttur á undanförnum árum til þess að geta hafið nýtt starfsár sæmilega örugg um að það sjái fyrir endann á hallarekstrinum.

Mér þykir þetta líka athyglisvert í ljósi þeirra yfirlýsinga sem ríkisstjórnin hefur gefið og gerði í samstarfssamningi sínum og í ljósi yfirlýsingar hæstv. umhverfisráðherra, að hér eigi að fara að gera einhverja gangskör að því að klára vistkortagerð og skráningu lífríkisins. En það er greinilegt að svo er ekki. Það er engin leiðrétting hér til staðar fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands sem þó ber hitann og þungann af þessu verkefni.

Náttúrufræðistofnun er hins vegar gert, fyrir þær 6 millj. kr. sem hún fær í fjáraukalögum, að vera milliliður fyrir tvær stofnanir aðrar. Í skýringartextanum með þessum lið er gert ráð fyrir að veittar séu 3 millj. kr. til gróðurkortagerðar á Vestfjörðum en hún á ekki að vinnast af Náttúrufræðistofnun Íslands heldur Náttúrustofu Vestfjarða. Náttúrufræðistofnun Íslands á að vera milliliður, millifjárveitingaraðili, yfir í Náttúrustofu Vestfjarða sem þó hefur sjálfstæðan fjárlagalið. Ég spyr: Hvað æfingar eru þetta alltaf? Þetta er nákvæmlega það sama og ég gagnrýndi í fjárlagafrumvarpinu í tengslum við það að Þjóðminjasafnið er gert að millilið fyrir fjöldann allan af verkefnum sem fjárlaganefnd ákveður að fara í, verkefnum sem koma Þjóðminjasafninu ekki nokkurn skapaðan hlut við. Hvers vegna eru hlutirnir ekki bara hreinir og beinir og fjárheimildin sett á þá stofnun eða það verkefni sem henni er ætlað? Náttúrustofa Vestfjarða á að fá þessar 3 millj. kr. og ég sé ekkert eftir því að hún fái það en Náttúrufræðistofnun Íslands á ekki að þurfa að vera milliliður í þeirri greiðslu.

Síðan er gert ráð fyrir 3 millj. kr. fjárveitingu, það eru seinni 3 milljónirnar af þessum 6, til að efla fuglarannsóknir og fuglavöktun á Vestfjörðum og Náttúrufræðistofnun Íslands er einnig ætlað að semja um það verkefni við Náttúrustofu Vestfjarða. Allar þær 6 millj. kr. sem settar eru á Náttúrufræðistofnun Íslands eiga því að renna til Náttúrustofu Vestfjarða. Ég spyr og vil fá svör við því: Hvers vegna eru þær ekki þar?

Í þessu sambandi má líka hafa orð á því að aðgerðir af þessu tagi tengjast að hluta til mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar vegna niðurskurðar á þorskafla. Enn eina ferðina rekur maður sig á að alla áætlunargerð vantar og alla undirbyggingu þeirra aðgerða. Ég sakna þess að við skulum ekki, hvorki í fjáraukalögunum né í umræðunni um fjárlögin, hafa getað farið í hina heildstæðu áætlun ríkisstjórnarinnar um mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar í þorskafla.

Svo að ég ljúki máli mínu varðandi Náttúrufræðistofnun Íslands þá er gert ráð fyrir 3 millj. kr. til þess að stofnunin geti keypt sér nýjan bíl í stað bifreiðar sem eyðilagðist í veltu fyrr á þessu ári — 3 millj. kr. í bifreið fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands, sem eðli málsins samkvæmt fer ekki á Yaris upp á hálendi Íslands heldur þarf eflaust kraftmeiri bifreið sem getur farið fjallvegi. Ég spyr: Hvernig ætlar fjárlaganefndin Náttúrufræðistofnun Íslands að komast

ferða sinna á bifreið sem kostar 3 millj. kr.? Já, ég er ekkert hissa þó að þingmenn hlæi. Þetta er eins og hver annar brandari.

Fjárlaganefnd á ekki að komast upp með að gera svona hluti. Ef það er raunverulega ætlunin að Náttúrufræðistofnun Íslands fái ökutæki sem hún getur notað til rannsókna sinna þá kostar það meira en 3 millj. kr. Og stofnunin er ekki aflögufær, hún getur ekki borgað þær milljónir sem upp á vantar svo að hægt sé að kaupa ökutæki sem kemst upp um fjallvegi, ég átel hv. fjárlaganefnd fyrir það.

Ég tel einnig fyllstu ástæðu til að spyrja nánar út í, kannski ekki á þessum vettvangi, ég geri ekki ráð fyrir að fá nein sérstök svör við því núna, það að í fjárlagafrumvarpinu er gert ráð fyrir heimild til að flytja 96 millj. kr. af viðfangsefninu Viðhald í þjóðgörðum og friðlýstum svæðum yfir á almennan rekstur Umhverfisstofnunar. Skýringin er sú að fjárveitingar til viðhaldsverkefna hafi verið umfram bókfærð útgjöld á umliðnum árum. Safnast hafi upp afgangur á meðan halli hefur verið í almennum rekstri. Ég spyr: Hvernig má það vera að afgangur hafi safnast upp, kannski allt upp í 96 millj. kr., á fjárlagaliðnum sem ætlaður er til að viðhalda fjölförnum ferðamannastöðum og friðlýstum svæðum?

Menntamálanefnd hefur fengið umsóknir frá fjölda sveitarfélaga sem segja okkur að aðsókn að friðlýstum svæðum sé alltaf að færast í vöxt og ófremdarástand hafi skapast vegna þess að Umhverfisstofnun geti ekki fjármagnað kamra og það sem nauðsynlegt er að gera til að taka á móti fjölda ferðamanna. Á sama tíma veitum við ég man ekki hve margar milljónir, gott ef þær skipta ekki einhverjum tugum eða fara jafnvel yfir hundraðið, til Ferðamálaráðs. Ferðamálaráð á að fá fjármuni til að viðhalda fjölsóttum ferðamannastöðum og þingmenn vita sem er að erfiðlega hefur gengið fyrir Umhverfisstofnun að ná samkomulagi við Ferðamálaráð um ráðstöfun þess fjár. Ferðamálaráð vill ráðstafa fjármunum sem það fær á fjárlögum út frá eigin höfði og ég geri ekki athugasemd við það í sjálfu sér. En mikið væri gott fyrst Umhverfisstofnun er fjársvelt að þessu leyti, eða ég hef haldið það, að menn settust niður og næðu einhvers konar samkomulagi um hvernig verja skuli þeim fjármunum sem eru til ráðstöfunar.

Mér kemur það mjög spánskt fyrir sjónir að af þessum kostnaðarlið skuli hafa verið afgangur eða umfram bókfærð útgjöld, miðað við þær fréttir sem við höfum fengið í nefndinni nú á síðustu mánuðum um ástand hinna friðlýstu svæða og fjölförnu ferðamannastaða.

Hæstv. forseti. Mig langar að fara nokkrum orðum um endurbætur menningarstofnana. Í fjáraukalagafrumvarpinu er óskað eftir í heildina, svo að ég fari nú með þetta rétt — undir liðnum Menningarstofnanir, viðhald og stofnkostnaður eru 25 millj. kr. í endurbætur menningarstofnana, í tónlistarhús og ráðstefnumiðstöð í Reykjavík eru settar 114 millj. kr., Þjóðleikhúsið fær 130 millj. kr. og Menningarhús 85 millj. kr. Í heildina eru 355 millj. kr. ætlaðar í fjáraukalögunum í viðhald og stofnkostnað vegna menningarstofnana.

Mig langar að gera að umtalsefni Þjóðleikhúsið þar sem óskað er eftir 130 millj. kr. framlagi svo að unnt verði að ljúka utanhússviðgerðum. Það er fagnaðarefni að sjá verkpallana fara af Þjóðleikhúsinu og sjá glæsilega bygginguna, sem er hluti af okkar dýrmæta menningararfi frá síðustu öld, koma í ljós. Ég sé ekki betur en þar hafi verið unnið fagmannlegt verk. Ég veit að það hefur farið talsvert fram úr öllum áætlunum en veit líka að þeim áætlunum sem gerðar voru í upphafi, áður en farið var í framkvæmdir við húsið, var afar ábótavant.

Það er mergurinn málsins, hæstv. forseti, varðandi viðhald og stofnkostnað við menningarstofnanir okkar og þær nauðsynlegu viðgerðir sem þurfa að fara fram á húsum sem hefur ekki verið haldið við í 50 ár eða meira. Forsendan fyrir því er sú að fyrir liggi áætlanir um verkið, tímaáætlun og kostnaðaráætlun. Í tilfelli Þjóðleikhússins lá slíkt ekki fyrir og ekki heldur þegar Þjóðminjasafn Íslands var gert upp. Sú endurbygging heppnaðist líka vel en við munum öll sprengingarnar sem urðu þegar við áttuðum okkur á því hvað sú endurbygging var dýr.

Það er skoðun mín að Þjóðleikhúsið þurfi að ganga í endurnýjun lífdaga og að sú endurfæðing þurfi að vera glæsileg. Ráðleggingar mínar til hv. fjárlaganefndar eru því á þann veg að gangskör verði gerð að því að klára áætlanir um endurbyggingu Þjóðleikhússins, í þeim felst ekki það eitt að ganga þurfi frá húsinu yst sem innst heldur hafa líka lengi legið fyrir byggingaráform vegna hússins. Húsið er reist eftir teikningum sem eru gamlar, þær eru frá 1930 eða þar um bil. Þarfir leikhúss á borð við Þjóðleikhúsið eru langt frá því að vera í einhverjum tengslum við þær hugmyndir sem uppi voru þegar húsið var byggt, og menn hafa vitað í áratugi að leysa þarf rýmisvandamál Þjóðleikhússins. Ég veit til þess að uppi eru um það áform og við höfum fengið örlitla kynningu á þeim áformum í menntamálanefnd reyndar ekki á þessum vetri heldur í fyrra.

Ég hvet hv. fjárlaganefnd og hv. formann hennar, sem hefur sagt hér aftur og aftur að hann vilji vandaðri vinnubrögð — ég treysti því og trúi að við eigum eftir að sjá einhverja breytingu — til að skoða þær áætlanir sem Þjóðleikhúsið hefur varðandi uppbyggingu og endurbyggingu. Ég hvet til þess að gerð verði áætlun og kostnaðargreining þannig að Þjóðleikhúsið viti á hverju það má eiga von á næstu árum en ekki sé verið að bæta því hundruða milljóna útlagðan kostnað vegna viðgerða í fjáraukalögum. Stofnunin hefur þurft að velta þessu á undan sér, taka þetta frá rekstri og það hefur sett hinni listrænu starfsemi verulegar skorður. Ég hvet til þess að við vinnum almennilega áætlun sem Þjóðleikhúsið getur unnið eftir og tekin verði um það pólitísk og meðvituð ákvörðun í okkar ranni að farið verði í þessa uppbyggingu, að Þjóðleikhúsið verði næsta menningarstofnun sem rís úr öskustónni og endurfæðist á sömu nótum og Þjóðminjasafnið fyrir skemmstu.

Að lokum, hæstv. forseti, langar mig að segja nokkur orð um háskólasetrin sem fá hér talsverða fjármuni. Það er eðlilegt að þau fái í sinn hlut eitthvað af mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar vegna samdráttar í aflaheimildum, ég geri ekki athugasemdir við það. Ég tel að samstaða sé um það hér á Alþingi að gera vel við háskólasetrin og koma þeim vel á legg. En ég geri sömu athugasemd varðandi þau og svo margt annað að þar skortir áætlun um uppbyggingu. Þar skortir að Háskóli Íslands hafi fengið, í samvinnu við forstöðumenn háskólasetranna út um land, að sýna okkur

hvert stefnir í þessum efnum. Ég þykist vita að þessi setur og Háskóli Íslands þar með geti í sjálfu sér lítið sem ekkert hreyft sig fyrr en þeir sjá að einhverjir fjármunir séu til staðar. Þetta hefur verið skammtað naumt og skammtað úr hnefa og eins og nú í gegnum fjáraukalög.

Ég álít því að stofnunum sé enginn greiði gerður með þessu háttalagi. Þessi veikburða háskólasetur — ég veit að fólkið sem starfar þar hefur þær hugsjónir og þann kraft að það á eftir að efla þessi setur, og það hefur hugmyndir og hugsjónir um að gera þau að öflugum máttarstólpum mennta vítt um landið. Þetta fólk á það skilið frá okkur að hugsjónir þeirra og áætlanir séu settar niður á blað og við hér í þessum sal blessum þær. Það séu teknar um það ákvarðanir hvaða framtíð við sjáum fyrir viðkomandi háskólasetur og hvernig við sjáum tengsl þeirra við Háskóla Íslands, sem er þeirra móðurstofnun, þetta landslag þarf að teikna upp þannig að fjárveitingarnar geti verið í samræmi við þær áætlanir sem unnið er eftir.

Hæstv. forseti. Svo er fjöldinn allur af liðum hér sem mér finnst ekki eiga heima á fjáraukalögum og um það er búið að segja mjög margt. Það allra síðasta sem ég vil segja varðar Orkustofnun. Sótt er um 55 millj. kr. fjárveitingu til grunnrannsókna á veðurfari, öldufari og straumum á fyrirhuguðu olíuleitarsvæði, Drekasvæðinu á Jan Mayen-hrygg. En rannsóknirnar eru til undirbúnings, að því sagt er í frumvarpinu, útgáfu sérleyfa til rannsókna og vinnslu á olíu og gasi á svæðinu. Fram kemur að stefnt sé að því að hægt verði að bjóða út slík sérleyfi í september 2008. Einnig kemur fram að kaupa þurfi til þessara rannsókna alls kyns tæki, öldumælinga- og straummælingadufl og koma þurfi þeim fyrir á svæðinu áður en vetur skellur á, næsti vetur sem sagt.

Ég velti fyrir mér, þegar ég skoða þetta, skorti á umræðum um þá áætlun ríkisstjórnarinnar að fara í olíuleit úti á Drekasvæðinu við Jan Mayen. (Gripið fram í.) Ég bara spyr, hæstv. forseti: Hvað á það að þýða að slumpa tugum milljóna í gríðarlegt verkefni, risavaxið verkefni, sem enginn í þessum sal getur séð fyrir endann á eða hefur nokkra hugmynd um hvað komi til með að kosta? Ég spyr: Hefur íslenska ríkisstjórnin tekið pólitíska ákvörðun um að olíuiðnaður verði ein af grunnatvinnugreinum Íslendinga í nánustu framtíð? Það virðist vera, bæði á þessum fjáraukalögum og fjárlögunum, því að eina hækkunin til Umhverfisstofnunar á fjárlögunum eftir 2. umr. voru 5 millj. kr. vegna útgáfu starfsleyfisins á svæðinu við Jan Mayen.

Það er ekki forsvaranlegt að fara svona að gríðarlega umfangsmiklum málum, að búa þau bara til sisvona í fjáraukalögum. Það er enginn bragur á þessu, hæstv. forseti. Og síðan er Orkustofnun líka ætlað að takast á við djúpborunarverkefnið svokallaða. Hér eru 11 millj. kr. ætlaðar til að kosta hluta af vísindaþætti íslenska djúpborunarverkefnisins á fjáraukalögum og markmið þess verkefnis er að kanna hugsanlega nýtingu varma úr rótum háhitakerfa á allt að 5 km dýpi og virkja með því móti mun meiri orku úr háhitanum en áður hefur verið gert. Og vegna kostnaðarhækkana og endurskoðaðra áforma er nú áætlað að kostnaður ríkisins verði um 350 millj. kr. sem einkum falli til á árinu 2009–2010.

Ég spyr: Er þetta verkefni ekki á forræði og að frumkvæði orkufyrirtækjanna? Hvað eru menn að tala um samkeppnismarkað í raforkuframleiðslu ef ríkið ætlar svo að halda áfram að afla orkunnar og borga brúsann? Ég segi það hér fullum fetum, hæstv. forseti, að ef raforkufyrirtækin vilja fara í djúpborunarverkefni til að reyna að búa til meira rafmagn, þá geri þau það bara og afli til þess þeirra leyfa sem þarf hjá hinu opinbera og þá er ég fyrst og fremst að hugsa um leyfi sem varða umhverfið. En við gerum þetta ekki svona, að búa til áætlun upp á hundruð milljóna króna sem við ætlum að færa orkufyrirtækjunum til þess að gera þeim kleift að vinna raforku á 5 km dýpi sem enginn veit hvort heppnast eða ekki. Raforkufyrirtækin hafa sagt og vita það sjálf að þetta er áhættusamt. En af hverju eiga þau ekki að taka áhættuna? Af hverju tökum við þá áhættu með skattpeningum borgaranna?

Hæstv. forseti. Þetta voru þær athugasemdir sem mig langað til að gera við fjáraukalagafrumvarpið. Margar þeirra hefðu átt kannski frekar átt heima við 1. eða 2. umr. en tækifærið gafst einungis nú við 3. umr. Ég vona að mér verði virt það til vorkunnar. Í öllu falli fannst mér nauðsynlegt að þetta færi í þingtíðindin og til hv. formanns nefndarinnar og varaformanns, sem sitja hér báðir og hlýða á mál mitt. Ég trúi því og treysti að þessar athugasemdir hafi náð eyrum þeirra og skili sér þá í breyttum og bættum vinnubrögðum.

[17:51]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir málefnalega og skýra yfirferð um sýn sína á fjáraukalögin og var ánægjulegt að fá að taka þátt í umræðu á þeim nótum sem hún hefur flutt mál sitt.

Varðandi efnisatriðin sem fram koma, og ég ætla að reyna að svara því í stuttu máli, er fyrst til að taka blessaða Yarisinn sem kom til umræðu en fjárlaganefnd hefur ekki mjög mikla þekkingu yfir höfuð á bílum, utan einn maður. (**KolH:** Eigið þið ekki jeppa?) — Ég á ekki jeppa, það skal upplýst. Við tókum hins vegar við fjárbeiðninni, eins og hún kom fyrir af skepnunni, sem var upp á 3 millj. kr. og létum hana ganga inn þannig að við kynntum okkur það ekki frekar.

Það er hins vegar margt til í því sem hv. þingmaður nefndi varðandi náttúrustofur og háskólasetur. Ég deili skoðunum með hv. þingmanni í þeim efnum að það mætti vera unnið með öðrum og markvissari hætti og negla frekar niður hvernig það yrði byggt upp o.s.frv. Í grunninn er ég sammála því að óþarfi er að fara með starfsemina í gegnum milliliði og við eigum að reyna að forðast það.

Varðandi Náttúrufræðistofnun Íslands vil ég benda á að þar eru í pípunum gríðarlega miklar framkvæmdir og breytingar. Verið er að byggja yfir stofnunina í Garðabæ og gert er ráð fyrir leigu á húsnæði fyrir þá merku stofnun en eins og allir gera sér ljóst tekur tíma að ljúka því verki. Væntanlega mun það hýsa glæsilega starfsemi þegar það kemur í not og í ljósi þess er ekki þörf fyrir heimildir sem voru inni varðandi leigu og annað því um líkt fyrr en Náttúrufræðistofnunin kemur til starfa á nýjum vettvangi.

[17:53]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er hamingjusöm að heyra að hv. varaformaður nefndarinnar skuli vera mér sammála varðandi háskólasetrin, náttúrustofurnar og fyrirkomulag fjárveitinganna.

Varðandi Yarisinn er það greinilega ríkisstjórnin sem hefur komið með beiðni upp á 3 milljónir. Það er því hún sem ég hefði átt að beina mínu máli til í þeim efnum. Ég tel mjög misráðið að ætla einungis 3 milljónir til að leysa af hólmi bílinn sem valt og ég er sannfærð um að stærri bíl þarf en hægt er að kaupa fyrir 3 millj. kr.

Varðandi Náttúrufræðistofnun Íslands vil ég aðeins segja að ég hef ákveðnar efasemdir um að flytja Náttúrufræðistofnun Íslands í Garðabæ. Ég hef lýst efasemdum mínum, að ég telji að Náttúrufræðistofnun þurfi að búa í nánu sambýli við Náttúrugripasafnið sem verður eitt af höfuðsöfnunum og verið er að veita fjármuni til þess að koma því á laggirnar. Ef ég man rétt eru einar 14 milljónir í fjáraukalögum til að ráða forstöðumann og standa straum af kostnaði í þeim efnum. Ég vona auðvitað hið besta varðandi húsnæðismál Náttúrufræðistofnunar en ég gerði athugasemd við að inni í heimildarkaflanum er heimild til að leigja húsnæði fyrir Náttúrufræðistofnun Íslands sem, samkvæmt upplýsingum úr fjárlögunum, ekki er þörf fyrir því að ekki verður leigt á næsta ári.

[17:54]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Örstutt áframhaldandi innlegg í bílaumræðuna. Hafa verður í huga að vel getur háttað þannig til að einhverjir fjármunir komi á móti þeim 3 milljónum sem þarna er um að ræða, það geta vel verið tryggingabætur eða eitthvað slíkt. Við skulum skilja við umræðuna með þá frómu ósk í brjósti að starfsmenn stofnunarinnar komist sem flesta vegi á þeim farartækjum sem ríkissjóður leggur þeim til við sín miklu og vandasömu störf og óskum þeim allrar velgengni á því ferðalagi og sömuleiðis í vinnunni.

Varðandi Þjóðleikhúsið mun fjárlaganefndin kalla eftir upplýsingum á komandi ári um stofnanir og jafnframt verður kallað eftir áætlunum þeirra um uppbyggingu og er Þjóðleikhúsið ein af þeim stofnunum. Í því sambandi bendi ég á að við stöndum í gríðarlega miklum framkvæmdum í menningarmálum á svæðinu. Við byggjum tónlistar- og ráðstefnuhús og fyrir dyrum stendur gríðarleg uppbygging hjá Listaháskóla Íslands o.s.frv. Það er því mikið í pípunum og ber að hafa það í huga þegar þingmenn allra flokka, ekki síst þingmenn Vinstri grænna, ræða um þensluáhrif fjárlaganna sem fram undan eru.

Ég vil í lokin geta þess að formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, er sammála áherslum sem fram komu í máli þess er hér stendur varðandi náttúrustofur og háskólasetur þannig að tiltölulega góð eining og sátt ríkja innan nefndarinnar um þau efni.

[17:57]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er nú að verða mikill hallelújakór en ég veit og trúi að margt horfir til betri vegar í vinnubrögðum og ég hlakka til að fá að fylgjast með og taka þátt í vinnunni sem fram þarf að fara. Ég sem nýr meðlimur í þjóðleikhúsráði hef fengið að sjá áætlanirnar sem þar eru til staðar. Ég ítreka að við höfum skyldum að gegna gagnvart menningarstofnunum okkar sem hafa rótfestu í samfélaginu, sem hafa lagaskyldu, m.a. að bera leiklistina út um land allt, sem sjaldnast eru fjármunir fyrir. Ég vil því leggja áherslu á að við reisum Þjóðleikhúsið úr öskustónni og heimilum því glæsilega endurfæðingu. Ég held að ég geti talað fyrir munn okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs að við mundum setja það framar í röðina en nýja ráðstefnuhúsið ofan í Reykjavíkurhöfn. Við höfum því kraft og kjark til að forgangsraða í okkar huga í þeim efnum og ég mundi segja að stórt ráðstefnuhús í Reykjavíkurhöfn sé ekki efst á listanum hjá okkur heldur mun frekar rótgróin menningarstofnun á borð við Þjóðleikhúsið.

Ég sakna þess að andsvörin skuli ekki vera lengri en tvær mínútur því að ég er viss um að hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hefði alveg viljað skiptast á skoðunum við mig um Drekasvæðið við Jan Mayen en það bíður betri tíma.

[17:58]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í lokin nota tækifærið til að þakka öllum hv. þingmönnum sem tekið hafa þátt í umræðum um fjáraukalög í dag. Umræðan var með sérstöku móti í dag því að eftir að við vorum búin að flytja nefndarálitin, var slitin í sundur umræðan og hófst hún aftur seinni partinn. Vissulega er það svo að andsvörin eru stutt á stundum til að eiga samræður um allt sem fram kemur í ræðum hv. þingmanna en líkt og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði áðan getum við auðvitað farið í umræðuna síðar, hvort sem er í nefndum eða inni á þingi undir öðrum liðum.

Ég ítreka að vissulega liggja fyrir ákveðnar tillögur í nefndaráliti meiri hluta auk þess sem minni hluti hefur lagt fram tillögur sem teknar verða til afgreiðslu. Ég hvet þingmenn hv. til að kynna sér allar umræddar tillögur vel og ítarlega jafnframt því að kynna sér það sem fram kom í 2. umr. og það sem lagt var fram í frumvarpinu í 1. umr.

Nú tekur við atkvæðagreiðsla og síðan afgreiðsla á fjárlögum í næstu viku. Þá förum við enn á ný í mikla vegferð og ég hvet alla þingmenn til að fylgjast með því sem kemur fram í 3. umr. við fjárlögin. Ég ítreka þakklæti allra nefndarmanna í fjárlaganefnd og tala nú fyrir hönd minni hlutans líka og tel að ég hafi fulla heimild til þess, enda fæ ég nú vink frá hv. þm. Jóni Bjarnasyni. Ég vil sérstaklega þakka starfsfólki nefndasviðs og ekki síst starfsfólki fjárlaganefndarsviðs fyrir mikla vinnu undanfarna daga og vikur fyrir okkur öll, hv. þingmenn, til að geta komið málinu á framfæri í þingsölum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, 2. umr.

Stjfrv., 90. mál (friðun hafsvæða). — Þskj. 90, nál. 378.

[18:01]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 79/1997, um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands. Nefndin fjallaði um málið og fékk á sinn fund Jón B. Jónasson, Kolbein Árnason, Sigríði Norðmann og Steinar Inga Matthíasson frá sjávarútvegsráðuneytinu.

Málið var sent út til umsagnar og bárust umsagnir frá Landhelgisgæslu Íslands, Fiskistofu, Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, Samtökum fiskvinnslustöðva, Hafrannsóknastofnuninni, Landssambandi íslenskra útvegsmanna, Sjómannasambandi Íslands, Veiðimálastofnun, Félagi vélstjóra og málmtæknimanna, Landssambandi smábátaeigenda, Náttúrufræðistofnun Íslands og Umhverfisstofnun. Þá bárust nefndinni gögn og upplýsingar frá sjávarútvegsráðuneyti.

Þess ber að geta að allar þær umsagnir sem bárust um málið voru mjög jákvæðar gagnvart því og menn einhuga um að hér væri gott mál á ferðinni.

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands sem lúta að því að styrkja heimildir ráðherra til að friða viðkvæm hafsvæði í því skyni að vernda fyrst og fremst hafsbotninn sjálfan og það líf sem á honum þrífst. Breytingarnar eru í samræmi við tillögur nefndar sem sjávarútvegsráðherra skipaði árið 2004 til að kanna forsendur fyrir friðun viðkvæmra hafsvæða. Jafnframt felst í frumvarpinu tæknileg breyting þannig að ráðherra er veitt lagaheimild til að ákveða bann með öllum veiðarfærum án þess að þurfa að telja upp einstök veiðarfæri sem bönnuð eru ef veiðibann á að vera altækt.

Helgi Hjörvar, Gunnar Svavarsson og Grétar Mar Jónsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Hæstv. forseti. Nefndin leggur að lokum til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Undir nefndarálitið rita Arnbjörg Sveinsdóttir formaður, Kjartan Ólafsson, Karl V. Matthíasson og Jón Gunnarsson. Atli Gíslason og Jón Björn Hákonarson rituðu undir með fyrirvara.

[18:04]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég hef ekki skilið af hverju er verið að leggja fram þetta frumvarp vegna þess að ég veit ekki betur en að það hafi alltaf verið hægt að loka veiðisvæðum, svæðum vegna viðkvæms botns og það hefur verið gert svo lengi sem ég man eftir, frá því að ég byrjaði að starfa til sjós. Ég er búinn að vera skipstjóri í bráðum 30 ár og þetta hefur alla mína tíð verið með þeim hætti að ef um smáfisk hefur verið að ræða, eitthvað sem hefur verið talið eyðileggja botn hefur alltaf verið hægt að loka svæðum með reglugerðarhólfum. Það kemur mér því verulega á óvart að menn skuli flytja frumvarp til þess að loka svæðum. Þá læðist að mér sá grunur að það sé ekki tilgangur frumvarpsins. Í dag eru landhelgislög og á síðustu missirum hefur hæstv. sjávarútvegsráðherra opnað veiðisvæði fyrir skip inn fyrir landhelgislínur, inn fyrir þessa 12 mílna landhelgi sem við höfum haft og togarar hafa farið á grunnslóð nokkuð víða.

Það var reyndar óskað eftir því í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd að fá þessi gögn. Þau komu ekki fyrr en í þriðju tilraun að mér skilst. Ég hef reyndar ekki fengið að sjá um hve miklar lokanir er að ræða nákvæmlega en ég þekki það náttúrlega frá félögum mínum sem eru til sjós og eru í starfi við að veiða fisk hringinn í kringum landið að það er víða búið að opna svæði, ekki loka, heldur opna veiðisvæði.

Svo má segja að það nýjasta í þessu sé að farið er að veita leyfi til að veiða í troll inni á flóum og fjörðum til framhaldseldis. Í Ísafjarðardjúpi hefur lítill trollbátur fengið að vera að veiðum, átti að veiða þorsk í áframeldi en um daginn vissi ég að veiðihlutfallið var þannig að hann var búinn að fá 50 tonn af ýsu og 12 tonn af þorski. Þorskurinn fór í áframeldið, ýsan í frystihús.

Ég óttast að þetta muni hafa þær afleiðingar að samkeppni verði um veiðisvæði, það verði árekstrar á milli línu- og netabáta við trollbáta þegar farið verður að hleypa þeim inn á sum af þessum svæðum þar sem þeir hafa verið. Ég óttast að í framtíðinni aukist kröfur um að fá að fara víðar nær landi. Það hefur verið opnað á snurvoðableyður fyrir suðurströndinni sem er kannski annað en það sem ég hef mestar áhyggjur af, þ.e. að hleypa stórum togurum sem eru með 5–6 tonna hlera inn á viðkvæmt grunnsjávarsvæði.

Þetta er það sem ég óttast við frumvarpið. Ég sá ekki tilganginn, ég sá ekki að þyrfti að koma með frumvarp til að loka svæðum vegna þess að það hefur alltaf verið hægt að loka þeim. Ég held að þetta snúist miklu frekar um það að geta farið inn fyrir 12 mílurnar og lái mér hver sem vill að ég skil ekki tilganginn með þessu frumvarpi.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, 2. umr.

Stjfrv., 128. mál (heildarlög). — Þskj. 129, nál. 388, brtt. 389.

[18:08]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti allsherjarnefndar um frumvarp til laga um Hagstofu Íslands og opinbera hagskýrslugerð.

Nefndin hefur fjallað um málið á nokkrum fundum og fengið til sín allnokkra gesti og hefur einnig fengið í hendur nokkrar umsagnir um málið.

Með lögum nr. 109/2007, um breytingu á lögum um Stjórnarráð Íslands, sem samþykkt voru á þingi í sumar var meðal annars gerð sú breyting að Hagstofa Íslands verður lögð niður sem sérstakt ráðuneyti frá og með árslokum 2007. Í athugasemdum með því frumvarpi kom fram að ætlunin væri að Hagstofunni yrði breytt í sjálfstæða ríkisstofnun og tæki sú breyting gildi frá ársbyrjun 2008.

Frumvarpi því sem hér liggur fyrir er ætlað að búa Hagstofu Íslands og opinberri hagskýrslugerð viðhlítandi lagagrundvöll á þessum grundvelli.

Í nefndaráliti allsherjarnefndar er fjallað um helstu efnisatriði sem er að finna í frumvarpinu sem gera í rauninni ráð fyrir fremur litlum raunverulegum breytingum á starfsemi Hagstofunnar en það er verið að styrkja þann lagagrundvöll sem hún stendur á. Meðal þeirra efnisatriða sem þarna er fjallað um er að það er tekið fram að Hagstofa Íslands skuli vera sjálfstæð stofnun og heyra undir forsætisráðuneyti. Það er tekið fram að stofnunin skuli vera miðstöð opinberrar hagskýrslugerðar en með því er átt við starfsemi sem lýtur að söfnun gagna til tölfræðilegrar úrvinnslu um landshagi og þjóðfélagsleg málefni, úrvinnslu gagna og miðlun tölfræðilegra upplýsinga til almennings, fyrirtækja, stofnana og stjórnvalda á grundvelli laga og fyrirmæla sem eru sett samkvæmt lögum.

Í II. kafla frumvarpsins er fjallað um gagnaöflun Hagstofunnar. Samkvæmt frumvarpinu skal Hagstofunni heimilt að afla gagna frá stjórnvöldum, stofnunum, fyrirtækjum og einstaklingum en þó er lögð áhersla á notkun stjórnsýslugagna og upplýsinga sem til eru í opinberum skrám. Þá er í kaflanum mælt fyrir um heimild Hagstofunnar til samtengingar skráa við tölfræðilega úrvinnslu og hagskýrslugerð.

Í III. kafla er fjallað um trúnaðarskyldur við gerð hagskýrslna. Slík ákvæði er ekki að finna í þeirri löggjöf sem nú gildir um Hagstofuna og hefur Hagstofan hingað til stuðst við venjur og alþjóðlegar reglur og jafnframt sett sínar eigin reglur um meðferð trúnaðargagna.

Allsherjarnefnd hefur eins og áður er sagt fjallað nokkuð um frumvarpið og leggur til nokkrar breytingar. Lagt er til að við 2. gr. bætist „aðilar vinnumarkaðarins“ við upptalningu þeirra sem Hagstofunni ber einkum að líta til hvað snertir þarfir fyrir upplýsingar og henni ber að hafa samráð við. Þetta er til áréttingar og fyllingar en ljóst er að Hagstofan hefur um árabil haft margþætt samráð og samstarf við samtök á vinnumarkaði og er engin breyting fyrirhuguð í þeim efnum.

Í umsögnum ríkisskattstjóra og Fasteignamats ríkisins komu fram áhyggjur af því að ekki væri skýrt hvernig skyldi fara með kostnað af hugsanlegri öflun viðbótarupplýsinga og breytingum á skrám skv. 2. og 3. mgr. 6 gr. frumvarpsins. Í umræðum fyrir nefndinni hafa fulltrúar Hagstofunnar lagt áherslu á að stofnunin verði að sjálfsögðu að gæta meðalhófs í óskum sínum um gögn og notkun opinberra skráa til hagskýrslugerðar. Lögð er áhersla á þessi sjónarmið í 1. málsl. 1. mgr. 6. gr. frumvarpsins þar sem fram kemur að haga skuli gagnaöflun á þann hátt að fyrirhöfn upplýsingagjafa við að láta í té gögn sé hófleg. Hagstofan verði einnig að taka tillit til þess kostnaðar sem öflun viðbótarupplýsinga og breyting skráa geti haft í för með sér. Til að styrkja þessi sjónarmið leggur nefndin til að bætt verði við niðurlag 2. og 3. mgr. 6. gr. að tekið skuli tillit til eðlilegra sjónarmiða um kostnað. Með því móti telur nefndin að hún komi til móts við þau sjónarmið sem komu fram af hálfu ríkisskattstjóra og Fasteignamats varðandi þessa upplýsingagjöf til Hagstofunnar.

Við samningu frumvarpsins var leitað álits hjá Persónuvernd um efni frumvarpsins er varðar meðferð trúnaðargagna og persónubundinna gagna. Við nánari athugun á efni frumvarpsins taldi Persónuvernd að skerpa mætti á orðalagi ákvæða um skilyrði sem gæta þarf við veitingu aðgangs að gagnasafni með persónubundnum gögnum í rannsóknarskyni eða afhendingu slíkra gagna til rannsóknaraðila. Persónuvernd hefur sent allsherjarnefnd ábendingar um tvenns konar orðalagsbreytingar á 2. mgr. 13. gr. og leggur nefndin til að frumvarpinu verði breytt á þann veg. Nefndin leggur annars vegar til að í stað þess að vísað sé til 1. mgr. 9. gr. laga um persónuvernd verði vísað til „einhvers skilyrða 9. gr. laga um persónuvernd“. Hins vegar leggur nefndin til viðbót við 2. mgr. 13. gr. í þá veru að rannsóknaraðila beri að skila gögnum eða eyða persónuauðkennum í síðasta lagi að liðnum tilteknum tíma og ef hann hyggst varðveita persónuauðkenni lengur skuli hann tilkynna Hagstofunni um það og óska eftir samþykki hennar.

Á síðari stigum við meðferð frumvarpsins fyrir nefndinni kom einnig fram ábending frá Persónuvernd um að setja bæri sérstök ákvæði um meðferð og öryggi upplýsinga sem aflað væri með samtengingu skráa skv. 9. gr. Nefndin telur rétt að taka af tvímæli í þeim efnum með því að taka upp í 10. gr. frumvarpsins ákvæði um að þær trúnaðarkvaðir sem kveðið er á um í 1. og 2. málsl. 1. mgr. 10. gr. gildi einnig um þær upplýsingar sem verða til við samtengingu skráa skv. 9. gr. Hins vegar telur nefndin ekki þörf á að bæta við sérstöku ákvæði um öryggi þessara gagna þar sem ljóst sé að ákvæði 12. gr. frumvarpsins um öryggi gagna, eyðingu eða dulkóðun eigi jafnt við um öll hagskýrslugögn sem snerta tilgreinda einstaklinga og lögaðila.

Loks hefur komið í ljós að það kann að orka tvímælis að fella úr gildi lög um launavísitölu, nr. 89/1989, eins og gert er ráð fyrir í 17. gr. frumvarpsins um gildistöku og niðurfellingu eldri laga. Þetta stafar af því að enn eru útistandandi skuldabréf Byggingarsjóðs ríkisins með ákvæðum um greiðslujöfnun fasteignaveðlána samkvæmt lögum frá árinu 1983. Hér er um að ræða almenn lán til einstaklinga veitt á árunum 1983–1989, lán vegna sérþarfa veitt 1983–2004 og viðbótarlán veitt á árunum 1999–2004. Þessi greiðslujöfnun styðst meðal annars við mánaðarlega launavísitölu samkvæmt fyrrgreindum lögum. Að höfðu samráði við Íbúðalánasjóð er niðurstaðan sú að verði lagaákvæði um launavísitölu felld úr gildi kunni að skapast óvissa um framkvæmd fyrrnefndrar greiðslujöfnunar ef til hennar kemur. Af þessum ástæðum er lagt til að horfið verði frá afnámi laga um launavísitölu.

Fram kemur í nefndarálitinu að allsherjarnefndarmenn hv. þingmenn Jón Magnússon og Karl V. Matthíasson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Nefndin stendur saman að þessu nefndaráliti og leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem ég hef nú gert grein fyrir og fram komu á sérstöku þingskjali.

Undir þetta nefndarálit rita auk þess sem hér stendur Ágúst Ólafur Ágústsson, Atli Gíslason, Sigurður Kári Kristjánsson, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir og Ólöf Nordal.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 18:16]

Lánasýsla ríkisins, frh. 3. umr.

Stjfrv., 87. mál (afnám stofnunarinnar og flutningur verkefna til Seðlabanka Íslands). — Þskj. 379.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:44]
Frv. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
21 þm. (ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JM, KVM, KJak, KLM, MS, SVÓ) fjarstaddur.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 404).

Fjármálafyrirtæki, frh. 2. umr.

Stjfrv., 181. mál (starfsleyfi). — Þskj. 194, nál. 349.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:44]
1. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, frh. 2. umr.

Stjfrv., 95. mál (álagningarstofn eftirlitsgjalds). — Þskj. 95, nál. 358, brtt. 359.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:45]
1. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 359,1 samþ. með 42 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv.
Brtt. 359,2 samþ. með 42 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
4.–5. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, frh. 2. umr.

Stjfrv., 76. mál (EES-reglur). — Þskj. 76, nál. 348.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:48]
1. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
2.–5. gr. samþ. með 41 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Málefni aldraða, frh. 2. umr.

Stjfrv., 143. mál (gjald í Framkvæmdasjóð). — Þskj. 152, nál. 323.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:49]
1. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 43 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, frh. 2. umr.

Stjfrv., 182. mál (brottfall laganna). — Þskj. 195, nál. 324.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:50]
1. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Hafnalög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 93. mál (geymslugjald og heimild til að fresta framkvæmdum). — Þskj. 93, nál. 330.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:51]
1. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 41 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Siglingalög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 88. mál (uppfærsla takmörkunarfjárhæða). — Þskj. 88, nál. 327, brtt. 328.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:52]
1. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Brtt. 328,1 samþ. með 43 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
3.–4. gr. samþ. með 43 shlj. atkv.
Brtt. 328,2 samþ. með 43 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Skipan ferðamála, frh. 2. umr.

Stjfrv., 92. mál (viðurlög o.fl.). — Þskj. 92, nál. 329.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:54]
Brtt. í nál. 329 samþ. með 42 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 41 shlj. atkv.
2.–6. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 90. mál (friðun hafsvæða). — Þskj. 90, nál. 378.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:55]
1. gr. samþ. með 37:4 atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.
22 þm. (ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 36:4 atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, DSk, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.
23 þm. (ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, frh. 2. umr.

Stjfrv., 128. mál (heildarlög). — Þskj. 129, nál. 388, brtt. 389.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:56]
1. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 389,1 samþ. með 42 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
3.–5. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 389,2 samþ. með 42 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
7.–9. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 389,3 samþ. með 42 shlj. atkv.
10. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
11.–12. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 389,4 samþ. með 42 shlj. atkv.
13. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
14.–16. gr. samþ. með 41 shlj. atkv.
Brtt. 389,5 samþ. með 41 shlj. atkv.
17. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
Ákvæði til brb. samþ. með 42 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 125/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, frh. síðari umr.

Stjtill., 268. mál. — Þskj. 298, nál. 396.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[19:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Koma á til atkvæða fullgilding tilskipunar, vatnatilskipunar eða vatnsverndartilskipunar Evrópusambandsins á eftir. Svo tókst til við fundarstjórn áðan að málið var fyrirvaralaust tekið á dagskrá með því að hoppa yfir nokkur dagskrármál og þeirri umræðu lauk svo hratt að m.a. ég, sem skrifa undir nefndarálit utanríkismálanefndar í málinu með fyrirvara, náði ekki að komast til umræðunnar þó að ég væri nokkra tugi metra í burtu. Ég hef þegar komið athugasemdum mínum við þá fundarstjórn á framfæri. Ég tel ekki vera í samræmi við góðar venjur að þeir sem gert hafa aðvart um að þeir hyggist tala fyrir áliti sínu séu ekki aðvaraðir eða eigi þess ekki kost að koma til umræðunnar. Nóg um það.

Afstaða okkar og fyrirvari lúta ekki að því að við teljum ekki rétt að Ísland fullgildi tilskipunina, það er tvímælalaust margt til bóta í henni og að sjálfsögðu rétt að við Íslendingar innleiðum það sem má til heilla horfa hvað varðar vatnsvernd. Þó er það flókið mál lagalega að innleiða tilskipunina vegna þess að hún felur í sér ýmis ákvæði sem liggja utan gildissviðs EES-samningsins, þar á meðal allan líffræðilegan hluta tilskipunarinnar. Þar af leiðandi þarf að fara rækilega í gegnum málið og skoða hvernig tilskipunin verður tekin inn í íslenskan rétt, annars vegar sá hluti hennar sem við erum skuldbundin af á grundvelli EES-samningsins og hins vegar hvernig við meðhöndlum önnur ákvæði sem þar liggja fyrir utan að því marki sem þau eru ekki þegar til staðar í íslenskri náttúrverndarlöggjöf.

Varðandi undirbúning málsins er hann er afar skammt á veg kominn hér heima ef hann er þá hafinn. Hann lýtur aðallega að tvennu, þ.e. væntanlega að undirbúningi og setningu nýrra vatnsverndarlaga á verksviði umhverfisráðuneytis og hins vegar hefur löggjöfin margþætt samhengi við vatnalög sem nú eru til endurskoðunar eða á að fara að endurskoða á vegum iðnaðarráðuneytisins. Samkvæmt upplýsingum í utanríkismálanefnd er sú vinna reyndar ekki enn

hafin. Fyrirvari okkar lýtur fyrst og fremst að stöðu málsins hér heima og með hvaða hætti verði unnið að því að taka ákvæðin inn í íslenskan rétt og endurskoða lög í því sambandi. Það er afar mikilvægt að verkið verði allt vandað og við viljum sjá hvernig því máli reiðir af.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 410).

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 146/2007, um breytingu á XX. viðauka við EES-samninginn, frh. síðari umr.

Stjtill., 269. mál. — Þskj. 299, nál. 397.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [19:04]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 411).

Fjáraukalög 2007, frh. 3. umr.

Stjfrv., 103. mál. — Þskj. 303, nál. 398, frhnál. 393, brtt. 274, 275, 394, 395 og 402.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[19:05]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Frumvarp til fjáraukalaga fyrir árið 2007 kemur nú til lokaatkvæðagreiðslu. Frumvarpið er um margt sérstakt. Til dæmis hafa breytingar innan ársins frá því að fjárlög voru samþykkt fyrir árið 2007 orðið miklar, eins breytingar á tekjum og gjöldum, samtals í kringum 100 milljarða kr., sem segir okkur að eitthvað er að forsendum og undirbúningi fjárlagagerðarinnar og undarlegt að fjáraukalög og aðgerðir sem ná til alls ársins skuli koma í árslok. Ég hef gagnrýnt slík vinnubrögð og bent á að afgreiða beri fjáraukalög og fjárheimildir oftar innan ársins þannig að við staðfestum ekki aðgerðir og skuldbindingar framkvæmdarvaldsins því að þingið hefur ekki haft aðra aðkomu að málinu en að vinna það og afgreiða undir lok ársins. Það vil ég benda á.

Varðandi einstakar tillögur flytur meiri hlutinn nokkrar breytingartillögur og sumar hafa verið unnar í nánu samráði innan nefndarinnar. Flestar eru til að hækka ákveðnar fjárveitingar til heilbrigðismála, elli- og hjúkrunarmála og skólamála og við styðjum það. Reyndar finnst okkur of lítið að gert. Margar stofnanir, bæði heilbrigðisstofnanir, Heilsugæslan í Reykjavík algjörlega með nærri 500 millj. kr. halla, og öldrunarheimilin, eru skildar eftir með mikinn halla sem að okkar mati ætti að leiðrétta nú.

Þess vegna flytjum við, fulltrúar í fjárlaganefnd frá stjórnarandstöðunni, breytingartillögur sameiginlega og munum gera grein fyrir þeim sérstaklega. Eitt er þó í tillögunum sem við erum algjörlega andvíg og það er meðferð mála, með hvaða hætti tölur koma inn til tekna og gjalda vegna meðferðar mála á fyrrum varnarsvæði Bandaríkjamanna og NATO á Keflavíkurflugvelli. Ég mun (Forseti hringir.) gera grein fyrir atkvæðagreiðslunni þegar þar að kemur, herra forseti.

[19:08]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég gerði grein fyrir framhaldsnefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar í ræðu í dag og vil ítreka að meiri hluti nefndarinnar gerir nokkrar breytingartillögur, líkt og hv. þm. Jón Bjarnason vék að. Ég vil nefna að innan fjárlaganefndar voru settir upp hópar til að fara yfir skiptingu fjárheimilda til sýslumannsembætta, framhaldsskóla og öldrunar- og heilbrigðisstofnana og var vikið að því í 2. umr. fjáraukalaga.

Ég vil einnig ítreka að meiri hluti nefndarinnar gerir breytingartillögur sem nema alls 1.356,9 milljónum til hækkunar gjalda en jafnframt 15,7 milljörðum til hækkunar á tekjum. Fjallað hefur verið um þá tekjufærslu í umræðu í dag, bæði er varðar fjáraukalög jafnt annarri umræðu sem hófst í morgun. Því vík ég að því, með leyfi forseta, að ríkisendurskoðandi hefur staðfest við nefndina að umræddar tekjur byggist á yfirferð embættisins á sölusamningum og að þeir séu að mati embættisins tryggir.

Niðurstaða fjárlaga ársins 2007, eftir yfirferð þá sem við höfum greint frá í dag, mun leiða til þess að tekjuafgangur af ríkissjóði á árinu er rúmir 80 milljarðar. Ég verð að segja að það er verulegur tekjuafgangur og lofar góðu fyrir rekstur ríkissjóðs.

Hv. þingmenn. Ég ætla ekki að tefja málið neitt frekar og hvet ykkur til að skoða umræddar breytingartillögur sem til afgreiðslu eru og styðja þær í atkvæðagreiðslunni, enda getur stjórnarandstaðan, eins og fram kom í máli hv. þm. Jóns Bjarnasonar, stutt fjölmargar af þeim breytingartillögum sem bornar eru upp.

[19:11]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)*:

Virðulegi forseti. Þar sem við áttum síður von á að kæmi til atkvæðagreiðslu í kvöld kem ég hér upp þar sem fulltrúi okkar í fjárlaganefnd, hv. þm. Bjarni Harðarson, er kominn út á land og kemst ekki í atkvæðagreiðsluna frekar en aðrir úr okkar hópi sem einnig voru komnir út á land. Við teljum að mjög margt sé athugavert við frumvarpið sem við greiðum brátt atkvæði um og höfum áhyggjur af ýmsum tillögum sem þar eru. Sumar eru til bóta, aðrar eru þess eðlis að við höfum verulegar áhyggjur og vil ég sérstaklega nefna heilbrigðisstofnanir sem við vitum að fá ekki nægjanlegt fjármagn. Þar sem um er að ræða frumvarp ríkisstjórnarmeirihlutans viljum við ekki bera ábyrgð á tillögunum þannig að við munum almennt sitja hjá við afgreiðslu þeirra nema við munum samþykkja tillöguna sem fulltrúi okkar í fjárlaganefnd stendur að ásamt öðrum fulltrúum í minni hlutanum í nefndinni.

Brtt. 274 kölluð aftur.

Brtt. 275 kölluð aftur.

Brtt. 395 (liður 13.1) samþ. með 27:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

nei: ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

6 þm. (GMJ, JHák, JM, KHG, SF, ÞKM) greiddu ekki atkv.

23 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[19:13]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Verið er að færa til tekna 15,3 milljarða kr. á árinu 2007 vegna sölu á eignum á fyrrum varnarsvæði herstöðvarinnar á Keflavíkurflugvelli. Það er í sjálfu sér gott að fá fjármunina inn en við, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, teljum forsendur fyrir tekjunum, umgjörð alla, samninga og heimildir þar að lútandi, vera algjörlega ófullnægjandi. Fresta ber þeim lið og afla gagna sem við höfum krafist, bæði frá hæstv. fjármálaráðherra, forsætisráðherra og öðrum opinberum aðilum áður en þingið getur afgreitt málið með sómasamlegum hætti.

Brtt. 395 (að öðru leyti) samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, JBjarn, JHák, JM, KolH, KHG, SF, SJS, ÞKM, ÖJ) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Brtt. 394,1–2 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖS.

2 þm. (JHák, SF) greiddu ekki atkv.

23 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 402 felld með 28:13 atkv. og sögðu

já: ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, JBjarn, JHák, JM, KolH, KHG, SF, SJS, ÞKM, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[19:16]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um hvort auka skuli fjármagn til að greiða halla öldrunarstofnana í landinu. Við höfum upplýsingar um að uppsafnaður halli öldrunar- og hjúkrunarheimila í landinu geti numið milljörðum króna. Örlítil bót er ráðin á því í fjáraukalagafrumvarpinu en það er fullkomlega óforsvaranlegt að skilja aðrar stofnanir eftir með halla sem við vitum að er til staðar. Þess vegna er lagt til að bætt verði í með 500 millj. kr. sem dreifist til þeirra stofnana sem langerfiðast eiga og verða skildar eftir fari fram sem horfir — mér sýnist því miður á atkvæðagreiðslunni að svo verði. Ég lýsi ábyrgð á meiri hluta Alþingis að skilja öldrunarheimilin eftir með þennan halla.

Brtt. 394,3–27 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

2 þm. (JHák, SF) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Brtt. 394,28 samþ. með 28:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

nei: ÁI, ÁÞS, DSk, JBjarn, KolH, SJS, ÖJ.

6 þm. (GMJ, JHák, JM, KHG, SF, ÞKM) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG,

KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[19:18]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er tillaga um útgjöld upp á 1.179 millj. kr. vegna kostnaðar og rekstrar við fyrrum varnarsvæði á Keflavíkurflugvelli. Við höfum rætt þetta mál ítarlega í dag. Við höfum óskað eftir upplýsingum um samninga sem snerta þessi útgjöld, samninga um verkaup, samninga um þjónustu og fleiri þætti verði teknir fyrir í fjárlaganefnd og fyrir Alþingi áður en þessar tölur væru afgreiddar.

Við krefjumst enn að þessar upplýsingar komi fram. Við teljum ekki að fullnægjandi upplýsingar hafi komið fram til að við getum mælt með því að Alþingi samþykki þessi útgjöld. Við teljum að kalla eigi að þau til baka. Ég get því ekki greitt þessu atkvæði né við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Brtt. 394,29–30 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

2 þm. (JHák, SF) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Brtt. 394, sérst. yfirl. I–III, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SJS, StB, ÞKG, ÞKM, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

2 þm. (JHák, SF) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ÁI, ÁÞS, DSk, GMJ, JBjarn, JHák, JM, KolH, KHG, SF, SJS, ÞKM, ÖJ) greiddu ekki atkv.

22 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KJak, KLM, MS, REÁ, SVÓ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[19:22]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen):

Herra forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason vísar allri ábyrgð á fjárlögum ársins 2007 til ríkisstjórnarinnar. Ég gengst við þeirri ábyrgð fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Afgangur á fjárlögunum er 82,8 milljarðar kr., sem er eitthvað allra mesta sem við höfum nokkru sinni séð. (**ÖJ:** En á rekstrarreikningi Landspítalans?) Án sölu eigna á Keflavíkurflugvelli (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) er afgangurinn 68,3 milljarðar kr. Ég held ég fari rétt með að það sé mesti afgangur á fjárlögum sem við höfum séð þegar sala eigna er frátalin.

Þetta sýnir að þegar vel er haldið utan um rekstur ríkisins er staða ríkissjóðs er góð. Við getum horft björtum augum til framtíðar hvað þetta varðar. (**ÖJ:** Ræðum það í fjárlagaumræðunni á mánudag.)

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 412).

[19:23]

Útbýting:

Raforkumálefni, 311. mál, skýrsla iðnrh., þskj. 405.

Fundi slitið kl. 19:24.

---

39. FUNDUR

föstudaginn 7. desember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Leikskólar, stjfrv., 287. mál, þskj. 321. — 1. umr.
2. Grunnskólar, stjfrv., 285. mál, þskj. 319. — 1. umr.
3. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 320. — 1. umr.
4. Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, stjfrv., 288. mál, þskj. 322. — 1. umr.
5. Myndlistarlög, stjfrv., 306. mál, þskj. 384. — 1. umr.
6. Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, stjfrv., 307. mál, þskj. 385. — 1. umr.
7. Upprunaábyrgð á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum o.fl., stjfrv., 271. mál, þskj. 304. — 1. umr.
8. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 272. mál, þskj. 305. — 1. umr.
9. Íslensk alþjóðleg skipaskrá, stjfrv., 291. mál, þskj. 331. — Frh. 1. umr.
10. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 332. — 1. umr.
11. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334. — 1. umr.
12. Fjármálafyrirtæki, stjfrv., 181. mál, þskj. 194. — 3. umr.
13. Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, stjfrv., 95. mál, þskj. 406. — 3. umr.
14. Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, stjfrv., 76.

mál, þskj. 76. — 3. umr.
15. Málefni aldraðra, stjfrv., 143. mál, þskj. 152. — 3. umr.
16. Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, stjfrv., 182. mál, þskj. 195. — 3. umr.
17. Hafnalög, stjfrv., 93. mál, þskj. 93. — 3. umr.
18. Siglingalög, stjfrv., 88. mál, þskj. 407. — 3. umr.
19. Skipan ferðamála, stjfrv., 92. mál, þskj. 408. — 3. umr.
20. Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, stjfrv., 90. mál, þskj. 90. — 3. umr.
21. Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, stjfrv., 128. mál, þskj. 409. — 3. umr.
22. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337. — Frh. 2. umr.

Fjarvistarleyfi:
Bjarni Harðarson, 8. þm. Suðurk.

Tilkynning um dagskrá.

[10:31]

Forseti (Sturla Böðvarsson):
Áður en gengið verður til dagskrár á eftir fer fram utandagskrárumræða um nýja ályktun Íslenskrar málnefndar. Málshefjandi er hv. þm. Katrín Jakobsdóttir. Hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[10:31]

Útbýting:
Almannatryggingar o.fl., 195. mál, nál. meiri hluta heilbrn., þskj. 399; brtt. meiri hluta heilbrn., þskj. 400; nál. minni hluta heilbrn., þskj. 401.

Athugasemdir um störf þingsins.

PISA-könnun.

[10:32]

Höskuldur Þórhallsson (F):
Virðulegi forseti. Menntun og lífskjör á Íslandi eru þættir sem eru óaðskiljanlegir hvor frá öðrum. Í niðurstöðu PISA-könnunar, alþjóðlegs samanburðar á menntakerfum, kemur í ljós að frammistaða 15 ára íslenskra nemenda í lestri og stærðfræði er mun lakari nú en árið 2000. Staða Íslands er slæm. Fjöldi landa með betri lesskilning hefur tvöfaldast frá því fyrir sex árum. Ekki er nóg með að við séum á niðurleið heldur erum við einnig undir meðaltali OECD-ríkja eða þeirra ríkja sem við viljum bera okkur saman við. Stærðfræði- og náttúrufræðikunnáttu ungmenna hefur einnig hrakað frá árinu 2003.

Við eigum að taka þessar niðurstöður mjög alvarlega. Menntun barna okkar og ungmenna er forsenda framfara á Íslandi. Sjálfstæðisflokkurinn hefur farið með menntamálin í rúmlega 16 ár og það er kaldhæðnislegt þegar maður áttar sig á því að það er lengri tími en aldur þeirra nemenda sem könnunin náði til sem var 15 ára. Það vekur líka upp spurningar um stjórn menntamála í landinu að öfugt samhengi er milli þess hve miklum fjármunum við eyðum í menntun og þess hver frammistaða okkar er.

Nýframlögð frumvörp hæstv. menntamálaráðherra, sem á margan hátt eiga að kollvarpa núverandi kerfi, munu á engan hátt leysa þann vanda sem hér blasir við. Þau eru fyrst og fremst staðfesting á slælegri stjórn hingað til.

Virðulegi forseti. Með þessari könnun er komin mæling á menntastefnu Sjálfstæðisflokksins. Niðurstaðan er falleinkunn.

[10:33]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):
Herra forseti. Það er allt að því hjákátlegt að hlusta á þennan unga og efnilega þingmann koma hingað upp og tala niður allt skólakerfið. Það virðist sem hv. þingmaður hafi ekki farið nægilega vel í gegnum alla PISA-skýrsluna. (Gripið fram í.) Rétt er að draga fram að enginn talar um það, hvort heldur það eru fagmenn eða — ég trúi ekki öðru en hv. þingmaður taki þá alvarlega — rektor Kennaraháskólans, Kennarasambandið eða Júlíus Björnsson hjá Námsmatsstofnun, sem segja að skólakerfið okkar sé gott. Þetta er ekki áfellisdómur yfir kerfinu svo það sé dregið fram.

Ég vil sérstaklega minna á að nýlega kom fram lífskjarakönnun frá Sameinuðu þjóðunum og í hvaða sæti erum við þar? Við erum í 1. sæti. Og hver var helsti áhrifavaldur þess að við fórum upp í 1. sæti og hentum Norðmönnum niður í 2. sætið? Það er menntunin, það er menntakerfið. (Gripið fram í.) Það var sérstaklega dregið fram að við hefðum skotist upp m.a. vegna menntakerfis okkar. En ég hef hins vegar sagt er að við gætum alla jafna verið ánægð yfir að vera í hópi með Bandaríkjamönnum, að við gætum alla jafna verið ánægð að vera í hópi með Norðmönnum, Svíum og Dönum. Þetta eru þjóðir sem við miðum okkur jafnan við. Ég vara við því þegar hv. þingmaður Framsóknarflokksins kemur hingað upp og talar niður menntakerfið þar sem við höfum verið að auka í menntakerfinu ábyrgð kennara, ábyrgð skólastjóra og ábyrgð sveitarfélaga, sem hafa sett í það mjög aukið fjármagn, ég vara við því að tala það niður.

Hins vegar hef ég sagt að það eru mér mikil vonbrigði þegar við erum búin að leggja eins mikið fjármagn í grunnskólann og raun ber vitni, að stórauka og fjölga fagmenntuðu fólki innan skólakerfisins, hvort sem um er að ræða kennara eða sérfræðiþjónustu, að árangurinn skuli ekki vera betri. Ég lýsi því yfir að ég vil að lesskilningur barnanna okkar verði skoðaður sérstaklega en ég held að það sem skipti máli hér sé að frístundalesturinn hefur greinilega minnkað mjög mikið. Það er eitthvað sem við verðum að horfast í augu við, skólakerfið, en ekki síður foreldrar. (Forseti hringir.) Við þurfum að auka lestur heima við og það skilar sér inn í skólakerfið.

[10:36]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):
Virðulegi forseti. Ég hef lauslega kynnt mér umræður um þessa PISA-könnun og ég tel að það sé full ástæða til að taka hana alvarlega en að sama skapi tel ég að hún sé hreint

ekki hafin yfir gagnrýni og því er ágætt að við ræðum þetta í upphafi þessa dags þar sem við ætlum að ræða skólamál. Ég bendi á að komið hefur fram talsverð gagnrýni á framkvæmd könnunarinnar frá t.d. 15 evrópskum vísindamönnum frá sjö löndum sem telja að hún sé ekki fullnaðarmæling á árangri skólakerfa. Sú umræða hefur auðvitað farið fram líka á Íslandi. Ég bendi á rannsóknir Hafsteins Karlssonar, skólastjóra Salaskóla, sem hefur einmitt verið að bera saman íslenska og finnska skólakerfið og telur að hið finnska sé í rauninni tiltölulega íhaldssamt og hið íslenska frjálslyndara og hann spyr: Viljum við fórna því fyrir eitthvað annað? Hvaða árangri ætlum við að ná og hvað eigum við að mæla?

Hins vegar tel ég það sem kemur fram í könnuninni vera af slíkum toga að við þurfum að kafa ofan í þau gögn sem liggja að baki. Ég tek undir það sem hér hefur verið sagt um lesskilning. Það veldur mér verulegum áhyggjum að sjá hvernig lesskilningi hefur hrakað. Ég tel líka að við þurfum að kafa aðeins ofan í tölur um það fjármagn sem við verjum til íslenska skólakerfisins því að það dugir ekki að horfa á það sem eina stærð. Við verðum að muna að við búum í stóru og dreifbýlu landi og rekum hér stundum tiltölulega fámenna skóla og það hefur auðvitað kostnað í för með sér.

Mér finnst mikilvægt að við nýtum þessa könnun til að skoða þann árangur sem náðst hefur á undanförnum árum og hvað má betur fara og að við nýtum þær vísbendingar sem þar koma fram. Ég tel mjög margt mikilvægt og vel gert í íslenska skólakerfinu sem við þurfum líka að gæta okkar á að halda vel utan um.

[10:38]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Enn á ný kemur boðskapur PISA yfir þjóðir heims og þingmenn allra landa og fjölmiðlar fara að spá í hvað sé að gerast í skólakerfi landanna en um er að ræða 57 lönd. Kennarar og skólastjórar, m.a. frá Íslandi, þvælast alla leið til Singapúr eða Finnlands til að leita að lausnum og verða sennilega að fara aftur til Finnlands núna en gætu þó hugsanlega farið til Hong Kong eða Kanada af því að þau eru að færast til á listanum.

Mér finnst mikilvægt þegar við tölum um niðurstöðu eins og hér er verið að fjalla um að menn átti sig á hvað verið er að kanna. Að fella stóra dóma yfir heilu skólakerfi út af þremur þáttum sem einhverri heildarniðurstöðu er fáránlegt. Þróunin er í fyrsta lagi mjög mismunandi. Árið 2000 var fyrsta prófið og þá var áherslan á lestur, árið 2003 var áherslan á stærðfræði. Nú er í fyrsta skipti áhersla á náttúrufræði. Í öll skiptin hefur lestur og stærðfræði verið kannað aukalega en ekki með sama hætti öll árin og það kemur fram í skýrslunni. Þess vegna er ég algerlega ósammála því að við getum lesið út úr þessu einhvern samanburð á milli landa og fræðimenn í öllum löndum hafa varað við því. Það breytir hins vegar ekki því að það eru mjög mikilvægar upplýsingar í þeim 122 blaðsíðum sem okkur er ætlað að ræða á tveimur mínútum, sem er mikilvægt að skoða, og það á auðvitað að taka niðurstöðurnar alvarlega að því leyti að við eigum að nota þær til að ræða hvernig við viljum hafa skólakerfið. En að halda að lestur, stærðfræði og náttúrufræði dæmi íslenska skólakerfið og allar námsgreinar, skapandi þætti, listnám, verknám o.s.frv., er mikill og alvarlegur misskilningur.

Hér eru mjög forvitnilegar niðurstöður, t.d. getum við skoðað hvernig einkaskólar koma út á móti öðrum skólum, við getum skoðað neikvætt samband á milli árangurs og kostnaðar, við getum skoðað t.d. þá skemmtilegu staðreynd að íslenskir nemendur koma vel út í jarðfræði og stjörnufræði en eru mjög slakir í líf- og vistfræði. Allt þetta skapar tilefni til umræðu en ekki til ályktana líkt og málshefjandi kom fram með.

[10:40]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Það er alvarlegur hlutur þegar Ísland kemur jafnilla út úr alþjóðlegri könnun og hér er um að ræða og við verðum að taka það alvarlega. Á það var minnst réttilega að það skipti máli hvar við lentum í lífskjarakönnun Sameinuðu þjóðanna og menn hrósuðu sér af að við værum númer eitt á þeirri könnun og talað var um að stjórnarstefnan hefði skilað þessum árangri, að stefna Sjálfstæðisflokksins í landsmálum hefði skilað þeim árangri að við værum nú komin í fyrsta sæti í lífskjarakönnuninni. Það er því engin furða þegar við ræðum þessa PISA-könnun þar sem við lendum mjög neðarlega og mun neðar en ásættanlegt er, að þá sé talað um að það sé þeim flokki að kenna sem áður lofaði þann árangur sem við hefðum náð í almennum lífskjörum.

Kínverskt máltæki segir — ef ég man rétt, mig minnir að það sé kínverskt: Þeir sem þakka sér sólskinið verða að láta sér lynda að þeim sé kennt um rigninguna. Nú ætla ég að það sé þannig að það sé hvorki Sjálfstæðisflokknum né fyrri ríkisstjórn að þakka að við lentum í fyrsta sæti í lífskjarakönnuninni vegna þess að þar koma allt aðrir hlutir til greina. Það var kannski helst því að þakka að ríkisstjórnin þvældist lítið fyrir, sem hún hefði getað gert, og ég ætla ekki að halda því fram að það sé menntastefnu Sjálfstæðisflokksins að kenna sem hér er verið að ræða. Það er hins vegar mjög mikið atriði að við styrkjum stöðu íslensks máls og bókarinnar og þá er spurningin: Hvernig á að bregðast við? Það á að afnema alla skatta af bókum og styrkja bóklestur með því að gera allt sem hægt er í því sambandi.

[10:42]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er mjög sérstakt að sjá viðbrögð hæstv. menntamálaráðherra í dag af því að ráðherrann er fyrst til að berja sér á brjóst þegar við stöndum okkur vel í könnunum. Þá er allt viðkomandi flokki að þakka og viðkomandi stefnu en þegar við fáum slæma einkunn þá skiptir það engu máli, þá er kvartað undan því að bent sé á viðkomandi atriði. Það er mjög skrýtið að sjá þessi viðbrögð hér, virðulegi forseti. Viðbrögðin voru allt önnur fyrst þegar PISA-könnunin kom fram. Þá sagði hæstv. menntamálaráðherra að þetta væru geysileg vonbrigði. Hæstv. ráðherra notaði orðið vonbrigði og auðvitað eru þetta vonbrigði. Ráðherra verður að vera samkvæm sjálfri sér í þessum málflutningi.

Finnar standa sig best í þessari könnun en þeir borga hins vegar minnst í skólakerfið. Það er mjög sérstakt. Norð-

menn standa sig verst en þeir borga mest, þannig að fjármagnið virðist ekki skipta öllu máli varðandi árangurinn. Skólakerfin virðast skipta miklu máli. Finnar eru með um 7% sinna barna í sérskólum. Við erum með 1% af því að við erum með þá stefnu að hafa skóla fyrir alla. Við framsóknarmenn teljum það góða stefna og styðjum hana en við verðum að styðja betur við bakið á kennurum landsins. Við verðum að hlúa betur að þeim og við viljum gera allt til þess og standa að baki þeim sem það gera. Við verðum líka að aðstoða foreldrana og brýna fyrir þeim að standa við bakið á börnum sínum í heimanámi. Þetta eru vonbrigði. Við verðum að snúa bökum saman og sækja fram en það þýðir ekkert fyrir ráðherra að hæla sér þegar vel gengur en vilja svo ekki hlusta þegar illa gengur.

[10:44]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Það er engin ástæða til að draga fjöður yfir það þegar maður lítur á niðurstöður PISA-könnunarinnar að niðurstaðan er auðvitað ákveðin vonbrigði, sérstaklega hvað varðar lesskilning barnanna. Við eigum að taka þessa niðurstöðu alvarlega en við verðum líka að skoða þær forsendur sem hún byggir á. Þessi könnun er ekki endilega yfir alla gagnrýni hafin. En við eigum ekki að nota þessa könnun, eins og hv. þingmaður og málshefjandi gerði, til að tala eða rífa íslenska menntakerfið niður. Það er engum til góðs, hvorki þingmanninum né menntakerfinu og börnunum sem þar læra.

Við eigum líka að líta á aðra hluti sem skipta máli í þessari könnun. Hún sýnir t.d. að sú gagnrýni sem hefur komið fram á stjórnvöld og menntakerfið á síðustu árum á ekki átt við rök að styðjast. Sú gagnrýni hefur alltaf snúist um að meiri peninga vanti í menntakerfið. Könnunin sýnir hins vegar að meiri fjármunir tryggja ekki endilega árangur. Þar eru aðrir þættir sem skipta máli. Ég held, virðulegi forseti, að við eigum að líta á þessa könnun sem skilaboð um að við þurfum að setja undir okkur hausinn og taka skólakerfi okkar og þær aðferðir sem við beitum í menntakerfinu til endurskoðunar með opnum huga og uppbyggilegum hætti. Það hefur hæstv. menntamálaráðherra gert með þeim frumvörpum sem við ætlum að ræða í dag. Sveitarstjórnarmenn, kennarar, foreldrar og nemendur þurfa að gera það sama. Við þurfum að skoða þær aðferðir sem við beitum í skólakerfinu og námsgögnin sem þar liggja frammi með það að markmiði að bæta árangur barnanna okkar. Við eigum ekki að sætta okkur við neitt miðjumoð, hvorki á þessu sviði né öðrum. En við megum ekki gleyma því, vegna þess hvernig þetta mál er lagt upp, að við eigum þrátt fyrir allt gott skólakerfi, við eigum góða kennara og krakkarnir okkar eru bráðefnilegir. Við þurfum bara að finna leiðir til að ná því besta út úr því.

[10:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. PISA-könnunin sem hér er tilefni umræðunnar er afar flókin könnun og ég hef haft gaman af því að hlusta á skólafólk og fræðimenn fjalla um hana í undanförnum þáttum Morgunvaktarinnar í Ríkisútvarpinu. Þær umræður færa mér heim sanninn um að við getum ekki nema í einhverjum upphrópunarstíl rætt um innihald könnunarinnar hér undir liðnum um störf þingsins.

Ég legg því til að menntamálanefnd fái sérfræðinga á sinn fund eftir jól þegar sérfræðingarnir okkar eru búnir að fá tækifæri til að rýna í könnunina og þá fáum við að vita hvert innihald hennar er í raun og veru. Ég er búin að lesa greinar á vefmiðlum eins og Politiken í Danmörku þar sem könnunin er gagnrýnd harkalega. Þar er sagt að hún geti aldrei gefið ásættanlega mynd af almennri stöðu menntakerfisins vegna þess að hún sé svo takmörkuð og aðferðirnar sem er beitt séu svo umdeilanlegar.

Það er mjög mikilvægt að allar rannsóknir sem fara fram í menntamálum fái umfjöllun í rannsóknasamfélaginu í skólasamfélaginu okkar og síðan þurfum við að finna aðferðir til að tengja þær við skólasamfélagið, við vettvanginn, þannig að þær rannsóknir sem gerðar eru skili sér og nýtist til þess að gera gott menntakerfi betra. Ég tel alveg nauðsynlegt að við skoðum þessa könnun, ég geri ekki ráð fyrir því að þingmenn hér í salnum lesi þennan doðrant sem er á annað hundrað síður og er mjög flókinn til gegnumferðar þannig að ég legg til að við förum í málefnalega umræðu um þessa könnun þegar fólk er búið að fá tækifæri til að kynna sér hana.

Svo fagna ég því að við skulum fá áframhaldandi tækifæri í dag til að ræða menntamálin og stefnu Sjálfstæðisflokksins í þeim efnum.

[10:48]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Það er um margt spaugilegt að hlusta hér á talsmenn Framsóknarflokksins. Ég man ekki betur en að fyrir nokkrum dögum þegar við ræddum aðra könnun, lífskjarakönnun Sameinuðu þjóðanna, hafi formaður þess ágæta flokks komið hér og tilkynnt að í raun og veru væri niðurstaðan Framsóknarflokknum að þakka. Nú erum við hins vegar að ræða aðra könnun, niðurstaðan ekki alveg jafnhugljúf og þá er allt í einu sökin öll hjá Sjálfstæðisflokknum. (**GÁ:** Nei, það er …) Það er alveg greinilegt að Framsóknarflokkurinn hefur nú sagt skilið við Sjálfstæðisflokkinn, vonandi að eilífu.

Við sjáum ekki framtíð alla fyrir en það er afar sérkennilegt að hlusta á málshefjanda haga máli sínu með þeim hætti sem hann gerði. Það liggur alveg ljóst fyrir og það vita allir sem komið hafa nálægt skólamálum að ein svona könnun, alveg nákvæmlega eins og eitt einstakt próf, er ekki mælistika á heilt skólakerfi. Því fer víðs fjarri. Könnun þessi mælir bara ákveðna þætti og við verðum að velta fyrir okkur hvernig stendur á því að við komum ekki betur út, en við verðum líka að hafa í huga að það er margt fleira í skólakerfinu sem skiptir máli. Við skulum ekki gleyma t.d. líðan barnanna sem er líklega úrslitaatriði um það hver árangurinn verður í heild sinni. Það er um það sem þetta snýst númer eitt, tvö og þrjú og aðstæður barnanna í skólakerfinu.

Þess vegna verðum við um leið og við skoðum með opnum hug hvað þarna hefur komið út að passa okkur á því að vera ekki með sleggjudóma og draga ekki allt of miklar ályktanir af því sem þarna kemur fram. Við verðum sem sagt að fara yfir þetta og ég fagna því sem hv. þm. Kolbrún

Halldórsdóttir sagði áðan, að það væri eðlilegt að menntamálanefnd fjallaði um þetta. Ég tel eðlilegt að við gerum það í tengslum við þau frumvörp sem við ætlum að ræða hér á eftir sem auðvitað koma inn í nefndina. Það er mjög eðlilegt að við skoðum þetta í því samhengi. Við þurfum líka að fara örlítið yfir kannanirnar gömlu og sjá hvað við lærðum af þeim, hvernig við brugðumst við þeim bæði 2000 og 2003, þannig að við höfum þetta allt saman undir þegar við förum yfir málið en gerum það með (Gripið fram í.) opnum hug en ekki sleggjudómum.

[10:51]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Við eigum að vera metnaðarfull fyrir hönd barnanna okkar og við Íslendingar viljum að sjálfsögðu vera í efsta sæti þarna og í fremstu röð meðal þjóða eins og við erum farin að venjast að vera samkvæmt alþjóðlegum mælikvörðum.

Að mínu mati þarf tvennt að fara saman þarna sem og annars staðar, það er aukið valfrelsi og meiri samkeppni. Þarna kemur fram eins og hér hefur verið rætt að fjárskortur virðist ekki vera rótin að vandanum samkvæmt þessari könnun vegna þess að þeir einu sem verja meira til þessa málaflokks en við, Norðmenn, koma meira að segja verr út en við.

Það er satt sem hér hefur komið fram, þetta er enginn áfellisdómur yfir íslenska menntakerfinu, en þarna eru hins vegar sterkar vísbendingar um að við séum kannski ekki alls staðar alveg á réttri braut og það þurfum við að taka alvarlega. Undirstaðan sem er mikilvægust alls, lesskilningurinn, virðist ekki vera nógu sterk. Það er alvarlegt og því þurfum við að breyta. Við höfum kannski tekið þessu sem sjálfsögðum hlut, bókaþjóðin, að hér séu allir vel læsir. Það er hlutur sem við þurfum að athuga betur og þá eigum við foreldrar, eins og hér hefur líka komið fram, mikinn hlut að máli. Mikilvægi þess að við gefum okkur tíma til að lesa með börnunum okkar verður seint ofmetið.

Við getum líka glaðst yfir einstaka niðurstöðum í könnuninni. Getumunur nemenda á landsbyggðinni hefur minnkað sem og munurinn milli drengja og stúlkna. Við þurfum þó að passa það, hvort eru drengirnir að sækja á eða stúlkunum að hraka? Við megum alls ekki festast í meðalmennskunni og jöfnuður á alls ekki að vera markmiðið í þessu sambandi. Við eigum að leyfa einstaklingum sem eiga gott með að læra að skara fram úr og aðstoða þá sem eiga erfiðara um vik (Gripið fram í.) og við megum alls ekki reyna að gera alla námsmenn að meðalnámsmönnum. Við eigum að setja markið miklu hærra og hafa metnað. Börnin okkar eiga það allra besta skilið.

Umræður utan dagskrár.

Ný ályktun Íslenskrar málnefndar.

[10:53]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ástæða þess að ég kalla eftir þessari umræðu er sú að þetta er í fyrsta sinn sem Íslensk málnefnd sendir frá sér ályktun um stöðu tungunnar enda starfar hún nú eftir nýjum lögum þar sem mælt er fyrir um slíka ályktun og ég tel eðlilegt að ræða hana hér á Alþingi. Það sem kemur fram í þessari ályktun sem send var öllum þingmönnum er að sumu leyti gott því að málnefndin telur stöðu tungunnar allsterka en nefnir þó nokkur atriði sem hún telur ástæðu til að staldra við. Meðal annars mælir hún með því að staða tungunnar verði tryggð í stjórnarskrá, eins og hér hefur verið rætt á þingi, og bendir einnig á nauðsyn þess að þeir útlendingar sem hér búa og starfa njóti íslenskukennslu og hvetur stjórnvöld og fyrirtæki til dáða í því sambandi.

Hvort tveggja hefur verið rætt á þinginu nýlega og því vil ég staldra við aðra þætti, sérstaklega þá sem tengjast móðurmálskennslu og hlutverki skólanna okkar í því samhengi. Þá erum við kannski aftur komin að PISA-könnuninni og lesskilningnum og hvernig við getum tryggt að staða íslenskunnar verði betur tryggð innan skólakerfisins okkar.

Í aðalnámskrá fyrir grunnskóla er ekki fjallað um málstefnu sem slíka en hins vegar má segja að ákveðin málstefna sé viðhöfð því að aðalnámskrá gefur til kynna til hvers er ætlast af kennurum við uppfræðslu barna í skólum. Þau eiga að vera læs, skrifandi og talandi að loknu grunnskólanámi og geta tekið virkan þátt í íslensku samfélagi með því að tjá sig í ræðu og riti á móðurmáli sínu, íslensku.

Því er athyglisvert að skoða tölur í skýrslu sem tekin var saman um grunnskólakennslu og kennslu í framhaldsskólum handa menntamálaráðuneytinu, samanburðarkönnun um skóla á Íslandi, í Danmörku og Svíþjóð árið 2002. Þar má finna athyglisverðar tölur um kennslustundafjölda í grunnskólum landanna, Danir verja 26% kennslustunda í móðurmálskennslu, Svíar nota 22% stundanna í móðurmálskennslu í sænsku en Íslendingar aðeins 16% í íslensku. Á heildarstundafjöldanum er því verulegur munur, í Danmörku er hann um 1.800 stundir í dönsku en á Íslandi aðeins um 1.300, í Svíþjóð um 1.500. Tímafjöldinn segir auðvitað ekki allt, það skiptir líka máli að horfa til inntaksins. Ég hef velt fyrir mér hvort skoða megi hvort ástæða sé til að auka hlut jafnvel ritunar og tjáningar í íslenskukennslu.

Sigurður Konráðsson, íslenskuprófessor við Kennaraháskóla Íslands, hefur rætt þessa skýrslu sérstaklega og hélt fyrirlestur um íslenskukennslu í fyrra á *degi íslenskrar tungu* þar sem hann setti fram þá skoðun að efla þyrfti íslensku í almennu kennaranámi, ekki síst þar sem við gerum ráð fyrir því að allir kennarar, grunn- og leikskólakennarar, séu í raun íslenskukennarar. Hann varpaði fram þeirri spurningu hvort rétt væri að einungis þeir sem lokið hafa kennaraprófi á íslenskukjörsviði ættu að verða íslenskukennarar í efri bekkjum grunnskóla. Í ljósi þess frumvarps sem hér verður til umræðu á eftir um menntun kennara og lengingu kennaranáms finnst mér ástæða til að ræða hlut faggreina almennt í kennaranámi því að vitaskuld hlýtur fagþekkingin að skipta máli. Mjög stór hluti máluppeldis fer fram inni í skólum landsins þar sem nemendur eyða æ lengri tíma.

Annað sem ég vil nefna sérstaklega er sú ábending málnefndarinnar að íslenska eigi undir högg að sækja í vissum geirum atvinnulífsins. Við þekkjum þá umræðu úr fjármálageiranum en vissulega víðar. Það hlýtur að vera áhyggjuefni ef íslenskan hopar á tilteknum sviðum samfélagsins því

að þá er hættan á að málið staðni og hætti að vera brúklegt, t.d. þegar við ræðum um tæknileg atriði í vísindum, viðskiptum eða á öðrum tilteknum sviðum. Við þekkjum þau rök sem við heyrum að íslenskan eigi hreinlega ekki orð fyrir sumt. Þá minni ég reyndar á orð Einars Benediktssonar um að orð væru til á Íslandi um allt sem hugsað er á jörðu. Eins og Þorsteinn Gylfason heitinn bendir á í grein sinni *Að hugsa á íslensku* snýst þetta ekki um að íslenskan eigi orð yfir allt sem talað er, heldur einmitt það sem er hugsað. Nýyrðasmíði snýst ekki um að smíða orð, heldur að leita orða og finna þau.

Ástæða þess að dagur íslenskrar tungu er haldinn hátíðlegur á afmælisdegi Jónasar Hallgrímssonar er ekki aðeins kveðskapur hans, heldur einmitt framlag til nýyrðasmíðar og endurnýjunar tungunnar. Með hjálp Jónasar og ótal margra fleiri höfum við getað haldið áfram að tala um ólík fræðasvið. Þar held ég að háskólar landsins hafi gríðarmiklu hlutverki að gegna. Það hlýtur að vera þeirra hagur að skila nemendum sem eru vel heima í móðurmáli sínu, koma vel fyrir sig orði og hræðast ekki að kynna fræði sín fyrir öðrum á skýran og greinargóðan hátt. Ég kem kannski aftur að þessu máli á eftir.

Annað sem kannski er þarft að ræða í umræðu sem þessari er lesskilningurinn sem hér var nefndur áðan, breyttar lestrarvenjur barna og unglinga sem ég tel að skipti lykilmáli þegar við ræðum um stöðu tungunnar. Þar tel ég að öflugt bókmenntauppeldi sé besta vörnin. Við þurfum að horfa hér á bæði hlutverk foreldra en ekki síður skólakerfisins því að ég tel að læsi sé jafnvel eitt það mikilvægasta í því að tryggja velferð og jöfnuð í hverju samfélagi.

[10:58]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka málshefjanda, hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur, fyrir að efna til þessarar mikilvægu umræðu utan dagskrár um ályktun Íslenskrar málnefndar en um leið þakka henni fyrir afar skemmtilegt og faglegt innlegg, bæði í upphafi þessarar umræðu og ekki síður áðan. Ég undirstrika það.

Það er ákaflega brýnt að ræða reglulega stöðu íslenskunnar í nútíð og framtíð og við verðum að átta okkur á því að við höfum tekið móðurmálið okkar, þjóðtunguna, í arf og þess vegna er það skylda okkar að varðveita þá arfleifð, rækta hana og efla. Ég hef sjaldan, herra forseti, fundið fyrir jafnmiklum og almennum vilja til slíkrar ræktarsemi og á undanförnum vikum. Vafalaust á afmæli þjóðskáldsins úr Öxnadal ríkan þátt í því og sú dagskrá sem efnt var til í tilefni af degi íslenskrar tungu, afmælisdegi hans, víðs vegar um landið, í skólum, menningarstofnunum og annars staðar. Það er trú mín að mikill og lifandi áhugi á íslenskri tungu skýrist, a.m.k. að hluta til, af því að við verðum þess betur áskynja að tungan okkar er í hættu, það er að henni sótt og það er skylda okkar allra að standa vörð um hana.

Ég tel að Alþingi hafi stigið gæfuspor á síðasta ári þegar samþykkt var frumvarp sem fól í sér sameiningu fimm stofnana sem allar tengjast menningarlegri arfleifð okkar sem þjóðar, sögunni og tungunni, í Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Tilgangur sameiningarinnar var að efla rannsóknir og miðlun á sviði íslenskra fræða, auk þess að efla fræðilega ráðgjöf til styrktar og eflingar íslenskri menningu og tungu.

Íslensk málnefnd gegnir um margt veigameira hlutverki en áður og er enn sem fyrr mikilvægur og breiður samráðsvettvangur um íslenskt mál. Í lögum um stofnunina eru ákvæði sem varða íslenska tungu og þar eru ýmis nýmæli. Samkvæmt lögunum er það hlutverk Íslenskrar málnefndar að veita stjórnvöldum ráðgjöf um málefni íslenskrar tungu. Nefndinni er þar falið að gera tillögur til menntamálaráðherra um málstefnu, sem er nýmæli, og nefndinni er falið að álykta árlega um stöðu íslenskrar tungu. Tilgangurinn með því að leiða í lög ákvæði um þessi atriði er einfaldur. Árleg ályktun um stöðu íslenskrar tungu þjónar þeim tilgangi að fá fram álit þeirra sem málnefndina skipa á því hver staða tungunnar sé á hverjum tíma og við viljum efna til reglubundinnar, upplýstrar og almennrar umræðu um stöðu tungunnar.

Þann 10. nóvember sl. stóð Íslensk málnefnd fyrir málræktarþingi, eins og kom fram hjá hv. þingmanni, og sendi frá sér sína fyrstu ályktun um stöðu íslenskunnar. Ályktunin er vönduð og yfirgripsmikil en megininntak hennar er að staða íslenskunnar er almennt sterk og sköpunarmáttur hennar er mikill. Íslenskt samfélag hefur tekið miklum breytingum á skömmum tíma og við megum ekki sofna á verðinum. Málnefndin vinnur nú ötullega að því að leggja drög að íslenskri málstefnu sem er hlutverk hennar að lögum. Á vegum Íslenskrar málnefndar starfa nú fimm vinnuhópar sem fjalla um stöðu íslenskunnar og málstefnu í skólum landsins, um málstefnu í fjölmiðlum og listum, um íslensku sem annað mál og íslenskukennslu erlendis. Jafnframt fjalla hópar um háskóla, vísindi og fræði og um tungumál og málfar í stjórnsýslu en ekki síður í viðskiptum.

Í byrjun næsta árs munu vinnuhóparnir skila skýrslum og á grundvelli þeirra verða útbúin fyrstu drög að mótun íslenskrar málstefnu. Í kjölfarið ráðgerir málnefndin að halda 10 málþing í samvinnu við stofnanir eða samtök sem hagsmuna eiga að gæta á þeim sviðum þjóðfélagsins sem til umfjöllunar eru. Menntamálaráðuneytið mun leggja sérstaka áherslu á málefni íslenskrar tungu á komandi missirum og styðja við þetta mikilvæga starf nefndarinnar. Gert er ráð fyrir að íslensk málstefna verði síðan kynnt í árslok 2008.

Ég hef í hyggju, herra forseti, að beita mér fyrir því sem ráðherra mennta- og menningarmála að málstefnan verði lifandi stefna sem hafi skýra skírskotun til samtíðar okkar og sjálfsmyndar, menningarvitundar okkar sem þjóðar. Ég tel að þá málstefnu sem við viljum beita okkur fyrir eigi að kynna í ríkisstjórn, og hana á að leggja fram og ræða gaumgæfilega hér á Alþingi. Það kemur til greina að minni hyggju að Alþingi álykti sérstaklega um málstefnuna þannig að staða hennar og gildi verði ótvírætt. Þingheimi gæfist þá jafnframt tækifæri á að ræða stefnuna og álitamál sem henni tengjast og sjálfsagt má telja að sú umræða fari fram reglulega á nokkurra missira fresti.

Samfélagið breytist, málið breytist og áherslur sem varða tunguna hljóta því að breytast. Þetta allt kallar á og á að kalla á umræðu í samfélaginu öllu en ekki síst hér á Alþingi.

[11:03]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Í upphafi ályktunar Íslenskrar málnefndar segir að staða íslensku tungunnar í íslensku samfélagi sé sterk. Við eigum að hafa það í huga. Hins vegar er mjög mikill þrýstingur á íslenskt mál ef svo má að orði komast. Börn eru farin að nota miklu meiri tíma í tölvu og þar er mikið notast við ensku, þau lesa ensku í tölvunum. Við erum líka farin að horfa mjög mikið á sjónvarp og mikið á erlendar rásir sem eru ótextaðar þannig að við förum ósjálfrátt að hlusta eftir erlendum tungumálum, sérstaklega enskunni. Börn fara líka mikið í bíó þar sem enska er aðaltungumálið og þannig væri hægt að nefna mörg dæmi um hve mikill þrýstingur er á tunguna.

Það kemur líka fram í ályktun Íslenskrar málnefndar að atvinnulífið er að verða alþjóðlegra og dæmi um að stórir íslenskir vinnustaðir hafi ensku sem vinnumál þótt flestir starfsmenn séu íslenskir. Það er því mikill þrýstingur á íslenskuna og á sama tíma, eins og fram kemur í ályktuninni, erum við að draga úr móðurmálskennslu í skólunum og frekari áform um niðurskurð á þeirri kennslu hafa verið kynnt. Þetta er mál sem við þurfum að vanda okkur mjög vel við. Við þurfum að endurskoða stefnuna og bæta stöðu kennara. Kennarar eru lykilatriði fyrir tungutak barna og við eigum ekki að ýta undir þau erlendu áhrif sem nú þegar eru til staðar.

Það er mjög spennandi að núna sé unnið að íslenskri málstefnu og það er ljóst að ef við sofnum á verðinum þá getur farið illa. Í þessari ályktun eru tilgreind mörg atriði sem við þurfum að taka til ítarlegri skoðunar. En mér líst mjög vel á það ef þingið tekur oftar fyrir og með reglulegum hætti stöðu íslenskunnar.

[11:05]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Eins og fram kemur í ályktun Íslenskrar málnefndar um stöðu íslenskrar tungu árið 2007 þá er staða íslenskunnar sterk í samfélaginu. Þetta birtist í auknum lestri bóka og blaða og nú á síðustu árum birtist þessi sterka staða í gríðarlegu magni vefskrifa hvers konar á íslensku. Við verðum þó ávallt að vera á varðbergi því ábyrgð hverrar kynslóðar er gríðarlega mikil. Tungan gengur mann fram af manni og ef það verða slys á þeirri leið þá veldur það óafturkræfri breytingu á íslenskri tungu. Íslenska tungan er nefnilega eins og náttúran og sumt verður ekki tekið aftur.

Ég tel afar mikilvægt að við styrkjum stöðu íslenskunnar í lögum sem og í íslensku stjórnarskránni. Einnig verðum við að vera sífellt á varðbergi gagnvart stöðu íslenskunnar í skólakerfinu. Ég vil vekja sérstaka athygli á lokasetningu ályktunarinnar þar sem segir, með leyfi forseta:

„Íslenska hefur því alla burði til að verða samskiptamálið í fjölmenningarsamfélagi á Íslandi og að því ættum við öll að stefna.“

Undir þetta tek ég heils hugar. En til að svo megi verða er nauðsynlegt að styrkja stöðu íslenskunnar í lögum. Ég vil í þessu sambandi minna á mjög góða þingsályktunartillögu sem Mörður Árnason, fyrrum þingmaður Samfylkingarinnar, flutti á síðasta kjörtímabili um stöðu íslenskrar tungu. Þar fjallaði Mörður um mikilvægi þess að binda íslensku sem móðurmál okkar í stjórnarskrá og styrkja lagalegt umhverfi íslenskunnar. Mörður minnti á að það væri undirstaða þess að hægt væri að festa í sessi rétt fólks til íslensku sem á annað mál en íslenska móðurmálið, svo sem táknmál og nýbúamálin.

Öll okkar menning og saga byggist á sterkri stöðu íslenskunnar. Ég held þó að ekki síður byggist öll okkar framtíð og hin óskrifaða saga á íslenskunni þótt hún verði ekki móðurmál allra Íslendinga þá hef ég sömu trú og íslensk málnefnd, að hún verði samskiptamálið í samfélagi framtíðarinnar.

[11:08]

Jón Magnússon (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka málshefjanda fyrir að vekja máls á þessu mikilvæga efni. Eins og rakið var í framsöguræðu hennar þá er það alvarlegt að dregið hafi úr móðurmálskennslu í íslenskum skólum og að kynnt hafa verið áform um frekari niðurskurð, eins og segir í ályktun Íslenskrar málnefndar um stöðu íslenskrar tungu.

Það er ekkert náttúrulögmál að fámenn þjóð tali sína eigin tungu og það er ekkert náttúrulögmál að sjálfstæð tunga lifi. Á hverju ári týnast tungumál, ekki eitt heldur mörg. Þess vegna, þó að staða íslenskrar tungu í íslensku samfélagi sé sterk í dag, þá er enginn sem segir að sú staða sé eilíf eða ævarandi. Spurningin er um hvernig til tekst og hvernig við höldum á málum sem þjóð, hvaða metnað við höfum fyrir stöðu tungumáls okkar.

Ég lít þannig á að það skipti miklu máli fyrir sjálfstæða þjóð eins og Íslendinga varðandi varðveislu menningar og þeirra gilda sem hafa gert hana að sjálfstæðri þjóð og sérstakri að gæta mjög vel að stöðu tungunnar. Það finnst mér vera meginatriði. Eins og ég lagði áherslu á í umræðum áðan þá skiptir máli að standa vörð um bókina, um lestur, sem er eitt af mikilvægustu atriðum til þess að ungt fólk geti kynnt sér og verið vel heima í íslensku máli.

Það er óþolandi að samskiptamálið á mörgum stöðum skuli vera annað en íslenska vegna þess að það er ekki gerð krafa til starfsmanna sem eru í þjónustu að kunna góð skil á íslenskri tungu. Við gerum kröfu um varúðarmerkingar séu á íslensku. Við eigum líka að gera kröfu til þess að allir sem eru í þjónustustörfum tali íslenska tungu.

[11:10]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tek undir þakkir fyrir þessa umræðu sem er afar góð og við eigum jafnvel eftir að flétta hana áfram inn í umræðu dagsins um íslenska skólakerfið.

Ályktun Íslenskrar málnefndar er mjög athyglisverð. Það er líka gaman lesa hana vegna þess að hún er svo vel samin, svo fallegur texti, svo fallegt mál á henni og hún er skemmtilega uppbyggð því Íslensk málnefnd er að brýna þjóðina alla. Hún talar ekki bara til okkar stjórnvalda. Hún talar líka til skólakerfisins. Hún talar sérstaklega til íslenskra framhaldsskóla og segir þeim að óráðlegt sé og óþarft að stofna sérstakar námsbrautir þar sem kennt er á öðru tungumáli en íslensku. Hún talar sérstaklega til íslenskra háskóla og hvetur þá til að tryggja stöðu tungunnar

í fræðasamfélaginu og telur að það verði best gert með því að hvika hvergi frá því að kenna fyrst og fremst á íslensku.

Íslensk málnefnd talar sérstaklega til okkar stjórnvalda og hvetur okkur til að efla kennslu í íslensku fyrir útlendinga, efla menntun þeirra sem kenna íslensku sem annað mál og rannsóknir á því sviði sem mér finnst mjög athyglisverð og þörf ábending. Íslensk málnefnd hvetur forráðamenn allra íslenskra fyrirtækja til að bjóða þeim starfsmönnum sínum sem ekki tala íslensku vandaða íslenskukennslu í vinnutíma og að lokum hvetur Íslensk málnefnd allan almenning til að sýna erlendum starfsmönnum íslenskra fyrirtækja jákvætt viðmót og efla þá í viðleitni sinni til að læra íslensku.

Hér talar Íslensk málnefnd til þjóðarinnar allrar. Þess vegna fagna ég sérstaklega þessari ályktun og tel að hún kunni að vera árangur af lagabreytingunni sem við gerðum í mikilli sátt á Alþingi Íslendinga um stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ég vil líka þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir að gefa okkur yfirlýsingu um að samþykkt verði íslensk málstefna á næsta ári eftir ítarlega faglega vinnu sem nú er hafin og kemur til með að klárast á næsta ári. (Forseti hringir.) Mig langaði að segja miklu meira, nefna m.a. tvær þingsályktunartillögur sem varða íslenskuna, en það verður að bíða.

[11:12]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Hér er um afar mikilsvert mál að ræða. Íslenskri málnefnd hefur verið falið mikilvægt hlutverk. Hæstv. menntamálaráðherra hefur nefndina sér til fulltingis um málstefnu og stöðu íslenskrar tungu. Við vitum öll að hún er það dýrmætasta sem við eigum.

Sú vinna sem Íslensk málnefnd hefur innt af hendi hingað til og einnig það sem fram kemur í stefnuskrá hennar til 2010 er afar mikilvægt. Ég lýsi eindregnum stuðningi og ánægju með hlutverk hennar og ég veit að tillögum nefndarinnar verður vel tekið í menntamálaráðuneytinu og ýtt úr vör þar.

Við höfum áhyggjur af því að börnin okkar lesi ekki nógu mikið og því miður eru teikn á lofti um að lestrarskilningi hafi hrakað. Ég held að sú vísa verði seint of oft kveðin að við þurfum öll að lesa meira. Ég hef áhyggjur af því að börnin lesi ekki nóg en ég hef ekki síður áhyggjur af því að við gleymum mikilvægi tungunnar í allri hugsun. Það er eindregin skoðun mín að nauðsynlegt sé fyrir börn að læra að tjá sig í rituðu máli. Færni og leikni í að skrifa á móðurmálinu eykur lestrarskilning gríðarlega fyrir utan það hve hollt það er fyrir ungan huga að koma hugsunum sínum á blað.

Við höfum borið gæfu til þess að gæta að stöðu íslenskra fræða í samfélagi okkar. Við eigum dýrmætan bókmenntaarf, einstaka tungu og menningu sem er samofin hvoru tveggja. Í mínum huga skiptir meginmáli að íslenskan sé í fyrsta sæti í öllum greinum háskólanáms.

Í allri umræðu um aukin samskipti um gervalla veröldina er eitt meginatriði sem aldrei má gleyma. Íslensk menning vekur forvitni útlendinga. Tungan vekur forvitni og hún hefur á margan hátt mótað okkur og ekki síst í þeim skilningi að okkur finnst við öðruvísi en aðrir og erum þá kannski hugaðri en aðrir. En munum alltaf eftir því að til að kunna framandi tungumál, til þess að ná tökum á málefnum útlendinga, verðum við að kunna móðurmálið vel. Ekkert skiptir meira máli.

[11:14]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka kærlega fyrir þessa umræðu og framsögumanni, hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur, fyrir hennar góða innlegg í umræðuna.

Það er visst áhyggjuefni hve sótt hefur verið að íslenskunni. Þrátt fyrir að í ályktun Íslenskrar málnefndar komi fram að staða íslenskrar tungu sé sterk þá er samt í síauknum mæli, í síbreytilegum heimi sjáum við, jafnvel í umræðum alla leið úr þingsal að ástæða er til að standa vörð um tunguna.

Þjóðtungan er grunnur að menningu okkar og sjálfstæði. Í heiminum í dag hverfur eitt tungumál eða ein mállýska á degi hverjum, hvorki meira né minna. Það er ekki sjálfgefið að menn haldi þjóðtungu sinni. Því er brýnt að við tökum undir með Íslenskri málnefnd og sofnum aldrei á verðinum. Það hefur verið okkar styrkur hversu vel við höfum staðið að nýyrðasmíði og svo þarf að vera áfram.

Það er áhyggjuefni hvað við mættum gera miklu betur í móðurmálskennslu þegar við heyrum af nágrannaþjóðum okkar sem veita meira en við til móðurmálskennslu. Við þurfum að standa vörð um tunguna. Það hefur aldrei verið brýnna en nú, í breytilegum heimi. Það er svo sannarlega ástæða til að taka undir með Íslenskri málnefnd með því að fyrst og síðast þurfum við að tryggja stöðu hennar í stjórnarskránni. Það er vonandi eitt af þeim verkefnum sem stjórnarskrárnefnd mun taka upp þegar hún hefur störf, hvenær sem það verður. Það kom ekki fram hér í umræðum í gær. Við þurfum að tryggja stöðu tungunnar í stjórnarskránni og gerum fólki það kleift sem flytur hingað að fá aðgang að kennslu þannig að staða tungunnar sé tryggð á öllum sviðum þjóðlífsins.

[11:16]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka málshefjanda fyrir þessa umræðu og fagna ályktun Íslenskrar málnefndar. Þegar við ræðum íslenskuna kemur margt upp í hugann og það er augljóst að við þurfum að vanda okkur við að auka les- og málskilning á hverjum tíma. Ég hafði hugsað mér að segja í upphafi frá því að ég sat einu sinni með 12 ára gömlum nemendum yfir prófi þar sem kom fram spurningin: Hvað er landráðamaður? Fyrir þingmenn er ágætt að vita hvert svarið var hjá einum nemanda, hann sagði að það væri forsætisráðherra nú til dags. Við getum líka tekið dæmi úr búðinni þegar stúlkan svaraði spurningunni um hvar fötin væru með orðunum: Ja, ef það sé ekki þarna þá sé það ekki til.

Auðvitað er ástæða til að vera á vaktinni en samtímis vil ég vara við öllum hrakspám um íslenska tungu. Ég vara líka við því að tengja endilega saman tímafjölda í skóla og íslenskukunnáttu. Eins og hefur komið fram á íslenskan samkvæmt íslenskum skólalögum að vera í öllu því sem við

erum að vinna, hún á að vera í öllum námsgreinum, ekki bara íslenskutímum, heldur á auðvitað að vanda til málsins og reyna að kenna orðaforða og heiti yfir ýmis hugtök í öllum námsgreinum. Það er jafnmikilvægt í smíðinni, listsköpuninni eða heimilisfræðinni og í íslenskutímanum að við séum með íslenskuna í huga.

Það er mjög ánægjulegt að hér hafi alls staðar komið fram mikilvægi þess að við reynum að hlúa að íslenskunni. Við þurfum samt og samtímis að átta okkur á því að nýr orðaforði krakkanna í dag þýðir ekki að þau séu verr máli farin heldur eru þau hreinlega bara að bregðast við nýju umhverfi og nýjum aðstæðum og hafa kannski jafnmikinn orðaforða og menn höfðu áður, bara önnur og nýrri orð. Þau mundu t.d. ekki fara á rúntinn í drossíum eða sjá helikopter fljúga yfir eins og gerðist þegar ég var yngri. Við sjáum að málið hefur þróast og hreinsast á mörgum sviðum og það er mikilvægt að við höldum því áfram á hverjum tíma.

Við skulum bara vinna samkvæmt þeirri ályktun sem hér kemur fram, ég styð hana heils hugar, (Forseti hringir.) koma íslenskunni inn í stjórnarskrána og þá hef ég engar áhyggjur af íslenskri tungu.

[11:19]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hugsa að það geti verið rétt að vinna að því að koma inn í stjórnarskrána ákvæði um að þjóðtungan hér eða hið opinbera tungumál sé íslenska. Það er hins vegar innihaldslaust ef ekkert annað fylgir þar með, lagabókstafur í einhverjum skræðum sem rykfalla inni í skáp dugar ekki til að tryggja tiltekna þróun á íslensku tungumáli.

Ég held að menn þurfi að hafa dálitlar áhyggjur af því að þær breytingar sem orðið hafa breyta samskiptaháttum fólks í nútímaþjóðfélagi. Unglingarnir tala miklu minna saman nú en þeir gerðu áður og þeir tala miklu minna við fullorðið fólk en þeir gerðu áður. Þeir hverfa gjarnan inn í tölvuheima daginn út og daginn inn, ferðast í óravíddum netheima og tala þar ekki við nokkurn mann heldur ferðast um þær víðlendur, fyrst og fremst á ensku tungumáli. Það að íslenskan hafi sterka stöðu endurspeglast af málskilningi, málnotkun og málvitund. Allt þetta þarf að vera til staðar til að íslenskan hafi sterka stöðu. Þegar dregur úr samskiptum og hugsun á íslenskri tungu veikist íslensk tunga. Þarna eru atriðin sem við þurfum að huga að og sækja fram með. Það er vel hægt, ég hygg að ungt fólk, ekki síður en þeir sem eldri eru, hafi mikinn áhuga á því að viðhalda íslensku tungumáli og íslenskri menningu.

Ég tek undir það að lokum, virðulegi forseti, sem fram kemur í stefnuskrá Íslenskrar málnefndar, að huga þurfi sérstaklega að stöðu útlendinga sem hér setjast að. Þeir eru orðnir tugir þúsunda og munu verða hér áfram aufúsugestir og við eigum að leggja okkur fram um að gera þeim kleift að tileinka sér íslenskt tungumál.

[11:21]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram um tunguna og kannski hlutverk okkar sem hér sitjum í þeim efnum. Ég fagna því að íslensk málstefna eigi að liggja fyrir 2008 og tek undir þau orð hæstv. menntamálaráðherra sem hér talaði að það skiptir máli að hún verði lifandi og virk. Ég minni auðvitað aftur á að besta leiðin til þess er kannski að líta til móðurmálskennslunnar en svo horfa líka á grasrótarstarfið, horfa á hvernig fólk talar. Sjálf varpaði ég einhvern tíma fram þeirri hugmynd í grein hvort íslenskir rapparar væru í raun Fjölnismenn vorra tíma því að þeir væru búnir að þýða hér ameríska tónlistarhefð. Sumir voru ekkert sérstaklega ánægðir með þessa kenningu en ég tel þó að þetta hafi skipt miklu máli, einmitt til þess að ungt fólk haldi áfram að tala íslensku og það geti tjáð sig um hvað sem er á henni.

Mig langar aðeins að taka aftur upp þann þráð sem tengist hlutverki háskólanna, sem kannski líka má líta á sem uppeldisstöðvar nýrra Fjölnismanna. Það er ekkert kveðið á um það í lögum á hvaða tungumáli starfsemi þeirra skuli fara fram. Við höfum þó tekið eftir því að það er ákveðin þróun í þá átt að mest er kennt á íslensku í grunnnámi en enskan sækir í sig veðrið í framhaldsnámi. Ég tel að það skipti máli — þó að við skikkum hér ekki háskóla til að kenna tiltekna hluti — að við hvetjum til þess að þeir velti alvarlega fyrir sér skyldum sínum. Ég tel að málþróun og nýyrðasmíð eigi að vera hlutverk eða hluti af hlutverki hvers háskóla og að háskólar eigi endilega að velta því fyrir sér hvort ekki skipti líka máli að kenna hreinlega málnotkun samhliða aðferðafræði í öllum fræðum, ekki bara íslenskum fræðum. Eins og ég segi hlýtur það að vera hagur þeirra að skila samfélaginu nemendum sem eru vel heima í sínu móðurmáli. Ég tel að þetta mundi gera háskólanemendur almennt meðvitaðri um móðurmál sitt og mikilvægi þess. Slík viðleitni mundi vafalaust skila sér út í atvinnulífið þar sem við höfum áhyggjur af því að fólk tali saman á ensku, þ.e. að fólk sé vel sjóað í því að tala um sitt fag á íslensku.

[11:23]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég tek undir hvert einasta orð sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir kom inn á í sinni síðari ræðu. Hún kom inn á marga mikilvæga þætti og það er fagnaðarefni að allir hér inni eru meðvitaðir, og ég vona líka í samfélaginu öllu, um að sterk tunga, sterk íslenska, styrkir að sjálfsögðu sjálfsmynd okkar Íslendinga og skapar okkur sterka stöðu í þeirri alþjóðavæðingu sem nú ræður ríkjum. Það skiptir máli að hafa íslenskuna okkar sterka.

Ég vil líka geta þess að við erum að vinna að litlum sem stórum þáttum til að stuðla að eflingu tungunnar. Við erum orðin mun meðvitaðri um að innleiða hana á marga staði, m.a. í gegnum frumvörp og lög. Við erum að fara að ræða á eftir frumvarp til laga um framhaldsskóla og ég vek sérstaklega athygli á að þar er nýtt ákvæði um að kennsla í framhaldsskólum skuli fara fram á íslensku nema annað leiði sérstaklega af inntaki náms eða eðli þess. Það verður kveðið á um það að framhaldsskólar eigi að kenna á íslensku í öllum fögum.

Síðan hef ég beitt mér fyrir því, m.a. í viðræðum mínum við háskólana, að þeir háskólar sem öðlast viðurkenningu

menntamálaráðuneytis skuli marka sér sérstaka málstefnu, ekki eingöngu á sviði íslenskra fræða heldur almenna málstefnu varðandi kennslu í háskólunum. Þetta hefur Háskóli Íslands gert og ég vil geta þess að Háskólinn á Akureyri mun síðar í þessum mánuði kynna sína íslenskustefnu og það er sérstakt fagnaðarefni.

Ég hef líka tekið mikilvægi íslenskunnar upp við aðra háskóla, svonefnda einkaháskóla, að við munum ekki gefa eftir hvað varðar eftirlitshlutverk okkar með íslenskuna. Það er ekki sjálfgefið að hingað komi skólar og kenni á ensku eða öðru tungumáli og ætlist til þess að fá sjálfkrafa greitt úr ríkissjóði. Menn verða að vera meðvitaðir um mikilvægi íslenskunnar í (Forseti hringir.) alþjóðasamfélaginu.

Leikskólar, 1. umr.

Stjfrv., 287. mál (heildarlög). — Þskj. 321.

og

Grunnskólar, 1. umr.

Stjfrv., 285. mál (heildarlög). — Þskj. 319.

og

Framhaldsskólar, 1. umr.

Stjfrv., 286. mál (heildarlög). — Þskj. 320.

og

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 1. umr.

Stjfrv., 288. mál (kröfur til kennaramenntunar o.fl.). — Þskj. 322.

[11:26]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Eins og fram hefur komið mæli ég fyrir fjórum frumvörpum um menntun barna frá leikskóla allt að háskóla og um menntun og ráðningu kennara. Þessi frumvörp, verði þau að lögum, marka að mínu mati ákveðin tímamót í menntunarsögu okkar Íslendinga.

Í ár eru lið 100 ár frá því að sett voru fræðslulög á Íslandi. Þá var skólaskyldu í fyrsta sinn komið á hér á landi sem náði til barna á aldrinum 10–14 ára. Á sama tíma voru sett lög um menntun kennara. Líkt og árið 1907 horfa Íslendingar nú fram á nýja tíma í atvinnu og þjóðlífi. Þá voru Íslendingar að taka fyrstu skrefin í byltingu atvinnuhátta með vélvæðingu fiskveiða og sjálfstæðisbaráttan var í algleymingi. Nú stöndum við Íslendingar aftur frammi fyrir miklum breytingum í atvinnuháttum og þjóðlífi með alþjóðavæðingu í viðskiptum og stjórnmálum.

Guðmundur Finnbogason velti því fyrir sér, í bók sinni *Lýðmenntun*, sem kom út þremur árum áður en fræðslulögin voru sett, í hverju menntun væri fólgin og hvernig unnt væri að efla hana með hverjum og einum. Þessum sömu spurningum veltum við fyrir okkur enn í dag rúmum 100 síðar. Niðurstaða hans var, með leyfi forseta, að „menntun hvers manns [yrði] að metast eftir því hve hæfur hann er til að lifa og starfa í mannlegu félagi, lifa og starfa þannig að líf hans verði með hverjum degi meira virði fyrir sjálfan hann og aðra.“ Ég hygg að þessi kjarni menntunar eigi við enn í dag þó að í frumvarpinu sé nú fjallað um skólagöngu barna allt frá eins árs til tvítugs í stað 10–14 ára barna fyrir 100 árum.

Þau frumvörp sem ég mæli hér fyrir fela í sér heildarendurskoðun löggjafar um skólamál þar sem lögð er áhersla á skilyrði barna til menntunar frá leikskólaaldri til barna í grunnskóla og nemenda í framhaldsskóla, en hluti af þessari heildarmynd er ekki síður góð menntun kennara, hún er lykilatriði. Ég held ég geti fullyrt að þetta sé í fyrsta skipti sem frumvörp um öll skólastig — að undanskildu háskólastiginu, en ég vil þó sérstaklega vekja athygli þingmanna á því að óbein tenging er við háskólastigið með breytingu á einingakerfinu þannig að auðveldara verði að hafa flæðandi skil á milli framhaldsskóla og háskóla — eru lögð fram í einu lagi. Ég tel þetta mjög mikilvægt og menn verða að hafa það í huga við umræðuna.

Frumvörpin eru afrakstur vinnu margra aðila og þau endurspegla m.a. skoðanir og hugsjónir þeirra sem best þekkja til í menntamálum. Það er mikilvægt að víðtæk sátt ríki um frumvörpin án þess þó að gefið sé eftir af því markmiði okkar að gera gott skólakerfi enn betra og vissulega geta skoðanir verið skiptar varðandi leiðir að því marki. Allir þeir sem hafa lagt sitt lóð á vogarskálarnar eiga þökk skilið fyrir framlag sitt til betri skóla.

Virðulegi forseti. Ég mun hér í ræðu minni fyrst gera grein fyrir þeim markmiðum sem lögð hafa verið til grundvallar við samningu frumvarpanna. Því næst mun ég gera grein fyrir efni þeirra og í lokin mun ég víkja að þeim áhrifum sem frumvörpin munu koma til með að hafa, verði þau að lögum, og þá sérstaklega varðandi kostnaðarmatið sem slíkt.

Endurskoðun laganna um skólastigin hefur nú staðið yfir í um eitt og hálft ár eða frá vormánuðum ársins 2006. Meginmarkmið endurskoðunarinnar er fyrst og fremst að móta löggjöf sem styrkir menntun á öllum skólastigum með velferð allra barna og nemenda að leiðarljósi. Með frumvörpunum er leitast við að auka samfellu milli skólastiga, festa í sessi svigrúm til sveigjanleika milli og innan þeirra og að skólakerfið mæti breytilegum þörfum ólíkra einstaklinga. Auk þess er mikil áhersla lögð á sjálfstæði sveitarfélaga og skóla og aukna þátttöku foreldra. Með áherslu á mikilvægi samfellu og sveigjanleika milli skólastiga er horft á skólakerfið sem eina heild frá upphafi leikskóla til loka framhaldsskóla.

Leikskólastigið sem fyrsta skólastigið er styrkt í sessi sem mikilvægur hlekkur í órofa keðju samfellds náms og undirstrikað er mikilvægi þess að byggt sé á þeirri reynslu við skipulag náms á næsta skólastigi. Segja má að með breyttum samfélagsháttum og aukinni atvinnuþátttöku

beggja foreldra hafi orðið grundvallarbreyting hvað varðar skólasókn barna í leikskóla. Með grunnskólafrumvarpinu eru undirstöður grunnskólans treystar með námsárangur, velferð og þarfir nemenda að leiðarljósi. Sérstaða og hlutverk framhaldsskólans eru undirstrikuð og lögð áhersla á mikilvægi hans fyrir samfélagið og með frumvarpi um menntun og ráðningu kennara og stjórnenda, sem kemur í stað núverandi lögverndunarlaga, eru gerðar auknar kröfur um menntun kennara með meistaranám sem meginviðmiðun starfsréttinda. Auk þess eru starfsréttindi leikskólakennara lögvernduð og styrkir það enn frekar leikskólastigið.

Frumvörpin bera þess skýr merki að vera unnin samtímis með áherslu á samræmingu með samhljóm að leiðarljósi. Þá bera þau þess vitni að horft er til skólakerfisins fyrst og fremst með velferð og hagsmuni þeirra er þjónustu skólanna njóta, þ.e. barnanna sjálfra og fjölskyldna þeirra, í huga. Með því að búa þeim kjöraðstæður til náms og þroska aukum við verðmæti þess tíma sem einstaklingur er í skóla og um leið þjóðhagslegan ávinning.

Íslenskt skólakerfi felur í sér að öll börn eiga að geta notið uppeldis og menntunar við hæfi. Þetta er ekki síst mikilvægt þegar um er að ræða börn með ýmiss konar sérþarfir. Með frumvörpunum er leitast við að tryggja enn betur þessi réttindi miðað við gildandi lög. Með frumvörpunum er stigið stórt skref í framfaraátt með því að lögfesta að leikskólar og grunnskólar skuli vera án aðgreiningar, þ.e. að þeir skuli taka á móti öllum börnum óháð stöðu þeirra og sérþörfum.

Virðulegi forseti. Ég vík þá máli mínu að frumvarpi til laga um leikskóla. Meginmarkmið frumvarpsins er að móta skýra löggjöf sem styrkir menntun og uppeldi í leikskólum með velferð barnanna okkar að leiðarljósi og festir leikskólann enn betur í sessi sem fyrsta skólastigið hér á landi og það hefur vakið eftirtekt í útlöndum. Þess hefur verið gætt að frumvarpið hafi samhljóm við löggjöf um önnur skólastig með möguleika á samfellu og samstarfi milli einstakra skólastiga. Þá hefur verið lögð áhersla á að frumvarpið leiði til meiri sveigjanleika milli og innan skólastiga til að skólar verði betur í stakk búnir að mæta þörfum hvers og eins barns. Frumvarpið endurspeglar breytta samfélagshætti og þá miklu þróun á leikskólastigi frá setningu gildandi laga frá árinu 1994.

Gjörbylting hefur orðið á aðsókn að leikskóla og dvelja börn nú mun lengur þar dag hvern en þau gerðu fyrir áratug. Þá hefur samsetning barnahópsins breyst mikið einkum hvað varðar aukinn fjölda barna sem koma að utan með annað móðurmál en íslensku og börn koma einnig yngri inn í leikskóla. Í ljósi þeirrar breytingar er m.a. lögð áhersla á að leikskólar horfi til snemmtækrar íhlutunar og þeirrar aðferðafræði sem hún byggist á en með því er leitast við að bregðast á viðeigandi hátt sem fyrst við ýmsum þroskafrávikum þannig að öllum börnum séu búnar kjöraðstæður til náms og þroska allt frá byrjun. Frumvarpið ber þess enn fremur skýr merki að leikskólinn er styrktur í sessi sem fyrsta skólastigið eins og ég gat um og mikilvægur hlekkur í samfellu náms. Þá er áhersla lögð á að hugmyndafræði leikskólans sem byggist á leik og skapandi starfi verði áfram leiðarljós leikskólastarfs samhliða áherslu á nám og uppeldi í samræmi við markmið aðalnámskrár leikskóla.

Ég ætla örstutt að gera grein fyrir helstu áhersluatriðum og nýmælum:

Til að mynda er lögð áhersla á velferð barna og hagsmunir þeirra hafðir í fyrirrúmi sem áður. Réttindi og skyldur foreldra og barna eru skilgreind með skýrum hætti, þar með talið málskotsréttur, réttur leikskólabarna til sérfræðiþjónustu og upplýsingaskylda við foreldra. Leitast er við að koma til móts við breyttar aðstæður foreldra og barna vegna nýrra atvinnu- og þjóðfélagshátta. Möguleikar foreldra á að hafa áhrif á og taka þátt í starfsemi leikskóla eru auknir, mat á skólastarfi og upplýsingagjöf í starfsemi leikskóla eru stórefld og sett eru greinarbetri viðmið um mat og eftirlit með gæðum leikskólastarfs og upplýsingamiðlun. Þetta er mikilvægt.

Forræði sveitarfélaga og verkefnaskipting milli þeirra, ríkis, stjórnvalda og leikskóla eru skýr. Ákvæði um rekstrarleyfi leikskóla eru skýrð og samrekstur skóla heimilaður. Aukin áhersla er á faglegt starf í leikskólum, þeir setji sér skólanámskrá og stofnaður er nýr sjóður til að styrkja þróunarverkefni, sprotasjóður.

Í I. kafla frumvarpsins eru gildissvið þess og hlutverk skilgreind. Þar gætir ákveðinnar grundvallarbreytingar frá gildandi lögum, þ.e. ekki er lengur gert ráð fyrir að lok leikskólanáms miðist eingöngu við 1. september árið sem börn verða 6 ára. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að félagsþroski og námsframvinda barna geti ráðið því hvenær þau ljúka leikskólanámi og hefji nám í grunnskóla. Þessi breyting er liður í því að gera skólakerfið sveigjanlegra með tilliti til þarfa hvers og eins barns þannig að unnt er að fara hraðar eða hægar í gegnum skólakerfið.

Þá hefur í 2. gr. frumvarpsins verið tekið tillit til fjölmargra ábendinga sem laganefndinni bárust um mikilvægi þess að ný löggjöf um leikskólann endurspeglaði m.a. fjölmenningarlegt samfélag hér á landi og tekið tillit til þess sem sagt hefur verið hjá Mannréttindadómstóli Evrópu. Orðalaginu „að efla kristilegt siðgæði“ er breytt í að leikskóli skuli efla siðferðisvitund barna. Hér er ekki, og ég vil undirstrika það, um efnislega breytingu að ræða heldur viðurkenningu á því að leikskólar eru mennta- og uppeldisstofnanir sem virða fjölbreytileika. Áhersla er lögð á að með þessari breytingu er ekki verið að draga úr mikilvægi kristinnar trúar og kristilegu gildismati, menningu og hefðum. Markmiðskaflanum er einnig breytt lítillega með hliðsjón af þróun leikskólans undanfarin ár. Breytingarnar eru til að undirstrika þátt kennslu og náms í leikskólastarfi til jafns við umönnun og uppeldi.

Í frumvarpinu er að finna skilgreiningu á hugtakinu foreldri sem vísi til þeirra sem fara með forsjá barns í skilningi barnalaga. Þetta er talið nauðsynlegt vegna fjölgunar tilvika þar sem foreldrar fara sameiginlega með forsjá og til afmörkunar á því við hverja er átt með hugtakinu. Stuðst er við sömu afmörkun í frumvarpi til laga um grunnskóla sem lagt er fram samhliða þessu frumvarpi.

Í II. kafla frumvarpsins er fjallað um stjórnskipan leikskóla. Skyldur leikskólastjóra sem yfirmanns og faglegs leiðtoga eru einnig skýrðar og bundið er í lög að þeir eigi áheyrnarfulltrúa í nefnd sem fer með málaflokkinn. Í kaflanum er einnig það nýmæli að menntamálaráðherra skuli gera Alþingi grein fyrir skólastarfi í leikskólum þriðja hvert

ár og er það til samræmis við ákvæði í grunn- og framhaldsskólalögum. Með þessu vonast ég til þess að við fáum enn frekari umræðu um skólamál hér á þinginu og jafnframt því að aukið eftirlitshlutverk verður af hálfu ráðuneytisins gagnvart skólastigunum. Það er mikilvægt og einnig brýnt að Alþingi komi hér sterkar inn.

Í III. kafla frumvarpsins er fjallað um starfslið leikskóla, menntun þess, skyldur og réttindi. Einnig eru nokkur nýmæli þar, til að mynda tilvísun í ákveðið frumvarp um menntun og ráðningu kennara þess efnis að að lágmarki 2/3 hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara. Þetta er grundvallarbreyting, herra forseti, frá því sem er í gildandi löggjöf þar sem gert er ráð fyrir að allir sem starfi við kennslu og uppeldi hafi leikskólakennaramenntun en heimild er gefin leikskólum til að ráða aðra ef ekki fást leikskólakennarar til starfa.

Í kaflanum er jafnframt að finna nýmæli er taka til þagmælsku starfsfólks og til þess að við ráðningu í leikskóla liggi fyrir sakavottorð eða heimild leikskólastjóra til að afla upplýsinga úr sakaskrá. Annað nýmæli í kaflanum eru ákvæði um símenntun fyrir leikskólakennara og leikskólastjóra. Einnig er fjallað um aðkomu foreldra að leikskólastarfi í IV. kafla frumvarpsins en sá kafli endurspeglar ábendingar fjölmargra hagsmunaaðila um mikilvægi þess að auka aðkomu foreldra að starfinu. Ábyrgð á uppeldi barna hvílir einkum á herðum foreldra en öflugt og náið samstarf þeirra og starfsliðs leikskóla er lykill að vellíðan og þroska barna. Stofnun foreldraráða við leikskóla er ein leið til að styrkja aðkomu foreldra að málefnum leikskólanna þar sem þeim er gefinn kostur á að hafa meiri áhrif á faglegt starf og því er í frumvarpi þessu gert ráð fyrir því að slíkum vettvangi verði komið á í leikskólum með sama hætti og verið hefur í grunnskólum.

Þá er að finna í frumvarpinu ákvæði um að leikskólar skuli leitast við að tryggja foreldrum sem ekki tala íslensku eða nota táknmál þjónustu með túlkun upplýsinga, munnlegum og/eða skriflegum, sem eru mikilvæg nýmæli og að mínu mati réttarbót.

Í V. kafla frumvarpsins eru skýr ákvæði um starfsumhverfi leikskóla og að horft verði til nokkurra grundvallaratriða við gerð og hönnun leikskólahúsnæðis. Tekið verði í auknum mæli mið af þörfum leikskólabarna, starfsliðs leikskóla og þeirrar starfsemi er þar fer fram. Þetta atriði er sérstaklega mikilvægt í ljósi þróunar á síðustu árum, m.a. á lengd dvalartíma leikskólabarna. Grundvallarbreyting frá gildandi löggjöf er að viðmið vegna barngilda og rýmis verða tekin úr reglugerð og þess í stað verði aðstæður látnar ráða á hverjum stað barnafjölda að teknu tilliti til lágmarkskrafna um húsnæði og aðbúnað barna og starfsfólks.

Sérstaklega er kveðið á um skyldur hvers leikskóla til að móta skólanámskrá. Sú skylda hefur hvílt á leikskólum að móta skólanámskrá en nú er einungis kveðið á um slíkt í aðalnámskrá leikskóla. Þá hefur sú breyting verið gerð að skólanámskrá skal fá umsögn foreldraráðs og staðfestast af nefnd sem fer með málefni leikskóla í umboði sveitarstjórna. Þar er einnig það nýmæli að sveitarstjórnum er gert að leitast við að koma á nánu og skilvirku samstarfi leik- og grunnskóla. Mikilvægt er að vandað sé til verka við framkvæmd þessa samstarfs og að skólastigin bæði, nemendur og starfslið skóla, taki virkan þátt í því. Í ljósi áherslu á samfellu milli skólastiga er að finna í frumvarpinu ákvæði um miðlun upplýsinga um hvert barn á milli skólastiga þannig að upplýsingar fylgi barninu frá leikskóla í grunnskóla. Þetta er ekki síst mikilvægt í ljósi þess að grunnskólanám á að vera eðlilegt framhald af leikskólanáminu.

Sprotasjóður, sem áður var þróunarsjóður, er hér í annarri útfærslu en í gildandi lögum og verður sjóðurinn sameiginlegur með öðrum skólastigum með víðtækara hlutverk, líka til þess að undirstrika að við skoðum þetta sem heild, sem eina samfellu þannig að við lítum á skólakerfið sem, eins og ég gat um, eina heild og þess vegna er mikilvægt að sjóðurinn taki heildstætt yfir allt skólastigið.

Aukin áhersla er á mikilvægi eftirlits og mat á gæðum leikskólastarfs, það endurspeglast í VII. kafla frumvarpsins. Leitast er við að skapa grundvöll fyrir umbóta- og þróunarstarf í leikskólum og tryggja þátttöku leikskólakennara, barna og foreldra í mati á leikskólastarfi. Í frumvarpinu er sveitarfélögum tryggð aðkoma að ytra mati á þeirri starfsemi sem fram fer í leikskólum þar sem ákvæði um mat og eftirlit með gæðum leikskólastarfs miða að því að sveitarfélögum sé gert kleift að fylgja eftir skólastefnu sinni og áherslum í leikskólastarfi sem fram koma í skólanámskrám.

Fjallað er um sérfræðiþjónustu og stoðkerfi leikskóla í VIII. kafla. Þar eru ákveðnar breytingar, t.d. er gert ráð fyrir að sveitarfélög stuðli að því að nauðsynleg þjónusta fari fram innan leikskólans. Frumvarpið gerir ráð fyrir skýlausum rétti barna til þeirrar þjónustu sem að mati viðurkenndra greiningaraðila og annarra sérfræðinga er þörf á. Meginmáli skiptir að mínu mati að þjónustan sé veitt og ákjósanlegast er að hún sé veitt innan leikskóla. Þá er nýmæli að leikskólastjóra ber að samræma störf þeirra sem fara með málefni einstakra barna er lýtur að sérfræðiþjónustu og hafa samráð við félagsþjónustu sveitarfélaga eftir því sem þurfa þykir.

Sérstakur kafli er um stofnun og rekstur leikskóla og er sveitarfélögum skylt að setja sér reglur um veitingu rekstrarleyfa um rekstur leikskóla á vegum annarra en sveitarfélaga. Sjálfstætt reknum leikskólum hefur fjölgað undanfarin ár og því er þörf á að skýrar sé kveðið á um ábyrgð, réttindi og skyldur rekstraraðila. Einnig eru tvö heimildarákvæði fyrir sveitarstjórnir til að nýta sér við rekstur leikskóla. Þá er heimildarákvæði fyrir samvinnu fleiri en eins sveitarfélags um rekstur leikskóla og samrekstri leikskóla, grunnskóla og tónlistarskóla. Forsendur fyrir slíku fyrirkomulagi eru fagleg en ekki síður rekstrarleg sjónarmið. Markmiðið með heimildarákvæðinu er einkum að auðvelda fámennum sveitarfélögum að reka viðkomandi skólastig og sambærilegt ákvæði er einnig í frumvarpi til laga um grunnskóla.

Þá er bætt við nýju ákvæði um þróunarskóla er veitir heimildir til að taka upp nýbreytni í leikskólastarfi með því að víkja frá einstökum ákvæðum laga og aðalnámskrár. Þá er nýtt ákvæði um málsmeðferðarreglu í ákveðnum málum sem talin er þörf á að lögbinda, m.a. til að tryggja rétt leikskólabarna til ákveðinnar þjónustu í leikskólum.

Virðulegi forseti. Ísland er eitt fárra landa sem lagalega hefur skilgreint leikskólann sem fyrsta skólastigið. Frumvarpið styrkir stoðir leikskólans og felur í sér aukna viður-

kenningu á skólastiginu sem mikilvægum hlekk í skólagöngu barnanna okkar. Íslenskt skólakerfi byggist á því að engum sé mismunað. Öll börn eiga jafnan rétt til leikskólagöngu og eiga að sitja við sama borð óháð stöðu eða þörfum. Þetta er sérstaklega mikilvægt þegar um er að ræða börn með sérþarfir. Leikskólum ber að taka tillit til þess að börn koma á ólíkum forsendum í leikskóla og þá er það verkefni leikskóla að jafna þann mun með stuðningi ríkis og sveitarfélaga. Það er sameiginlegt hagsmunamál okkar allra að gera skóla á Íslandi enn betri en þeir eru í dag. Leikskólinn er skóli án aðgreiningar þar sem öllum börnum er sinnt eins vel og kostur er á sviði menntunar og uppeldis. Með aukinni áherslu á hagsmuni barnsins, á þátttöku foreldra í mótun leikskólastarfs, á menntun, réttindi og skyldur starfsliðs leikskóla og sjálfstæði sveitarfélaga og einstakra leikskóla til að móta rekstur og faglegt starf í leikskólum færumst við skrefinu nær því að gera leikskólana okkar enn betri í þágu barnanna okkar.

Ég ætla þá að fara yfir í grunnskólana. Frumvarpið um grunnskólana er grundvallað á því meginsjónarmiði að börnum á skólaskyldualdri séu búnar kjöraðstæður til náms og þroska.

Megináherslur frumvarpsins verði eftirfarandi: Skapa á skilyrði fyrir menntun íslenskra barna, að þau verði til fyrirmyndar á alþjóðavísu. Leitast við að tryggja velferð allra grunnskólabarna og að þau fái jöfn tækifæri til náms. Stuðla að því að nemendur og foreldrar þeirra eigi fjölbreytta valkosti um val á grunnskólum og tilhögun náms, að nám verði lagað að ólíkum þörfum nemenda og að þeir taki virkan þátt í skólastarfi. Auka á svigrúm og samfellu á milli skólastiga og innan grunnskólastigsins. Það er nokkuð sem allir á Alþingi hafa kallað eftir á undanförnum árum. Grunnskólabörn fái viðunandi stuðning í námi og sérfræðiþjónusta verði samhæfð með þarfir barnsins að leiðarljósi, ábyrgð, réttindi og skyldur barna og foreldra verði skýrð, sköpuð verði skilyrði fyrir aukinni þátttöku foreldra í skólastarfi og sterkari tengslum þeirra við stjórn skólans og skólasamfélagið almennt. Forræði sveitarfélaga í skólarekstri aukið og sjálfstæði skóla verði meira. Skýrari verkaskipting er sett inn milli ríkis og sveitarfélaga og stjórnenda og staðfest sú meginregla að menntun barna í grunnskólum landsins sé gjaldfrjáls.

Markmið grunnskólastarfa eins og þau voru skilgreind í eldri lögum um grunnskóla frá árinu 1974 hafa að grunni til haldist lítið breytt. Á þeim tíma sem liðinn er hefur íslenskt þjóðfélag tekið miklum breytingum eins og við þekkjum. Markmiðsgrein frumvarpsins er ætlað að taka mið af fjölbreytileika nemendahópsins en einnig er þar lögð áhersla á sköpun og frumkvæði.

Í gildandi lögum er fjallað um markmið skólastarfs og þar segir að starfshættir skólans skuli m.a. mótast af kristilegu siðgæði. Í frumvarpinu er á hinn bóginn vísað til jafnréttis, ábyrgðar, umhyggju, sáttfýsi og virðingar fyrir manngildi og hefur það m.a. verið sett inn í námskrána. Eru breytingarnar gerðar að höfðu samráði við fjölmarga aðila. Framangreind hugtök endurspegla hugtök kristilegs siðgæðis og grunngildin sem íslenskt þjóðfélag byggir á. Skyldur einstaklingsins við umheiminn og náungann eru ítrekaðar. Um leið er undirstrikað mikilvægi þess að börn fái tækifæri til að nýta og þroska sköpunarkraft sinn og að skólastarfið leggi grundvöll að sjálfstæðri hugsun nemenda og frumkvæði. Þá er greinilega lögð áhersla á að grunnskólar skuli stuðla að góðu samstarfi við heimilin með það að markmiði að tryggja farsælt skólastarf. Ég legg áherslu á, herra forseti, að með breytingunni er ekki verið að draga úr mikilvægi kristinnar trúar og kristilegu gildismati, menningu okkar og hegðun.

Virðulegi forseti. Samkvæmt alþjóðlegum mælikvörðum eru aðstæður íslenskra grunnskóla með því besta sem gerist hvað varðar húsnæði og fjármagn til rekstrar. Í samanburði OECD kemur fram að fjárframlög og fjöldi kennara miðað við fjölda nemenda er með því hæsta sem gerist í aðildarríkjum stofnunarinnar. Í samanburði á þekkingu á færni 15 ára nemenda, PISA-könnuninni, sem sama stofnun stendur fyrir, er árangur íslenskra nemenda hins vegar aðeins fyrir neðan meðallag og ekki viðunandi í samanburði við þjóðir sem við viljum bera okkur saman við. Það er öllum ljóst sem kynnt hafa sér málin að sveitarfélögin hafa sýnt mikinn metnað í rekstri grunnskóla og oft búið nemendum fyrirmyndaraðstöðu og eflt stuðning við þá í námi. Ísland er í fararbroddi hvað varðar að skapa skóla án aðgreiningar og aðlaga starf grunnskóla að þörfum barna með sérþarfir. Áhersla er lögð á að sveitarfélög axli aukna faglega ábyrgð á starfi grunnskóla meðfram rekstrarlegri ábyrgð. Samhliða er menntamálaráðuneytinu sett aukin skylda til að veita sveitarfélögunum og grunnskólum aðhald með virku mati og virku eftirliti. Hlutverk grunnskóla er að veita nemendum góða alhliða menntun jafnframt því að stuðla að almennri velferð barna. Líkt og í fyrri lögum um grunnskóla er í frumvarpinu gert ráð fyrir að menntamálaráðuneytið setji grunnskólum aðalnámskrá þar sem kveðið skal á um meginmarkmið náms og kennslu, sett viðmið um þekkingu og færni nemenda á ólíkum námssviðum. Í vaxandi mæli skal taka viðmið um þekkingu og færni, miða að alþjóðlegum skilgreiningum sem m.a. eru þróaðar í samstarfi Evrópuríkja.

Ég fer nú stuttlega yfir könnunarprófin í frumvarpinu. Þar eru felld ákvæði um samræmd lokapróf sem áður var m.a. ætlað hlutverk við innritun í framhaldsskóla. Í staðinn er lagt til í frumvarpinu að nemendur í 10. bekk taki könnunarpróf sambærileg þeim sem lögð eru fyrir í 4. og 7. bekk. Þau skulu lögð fyrir nemendur í fyrri hluta 10. bekkjar þannig að þau nýtist bæði nemendum og skólum í starfi þeirra. Þar er verið að hlusta á þá miklu gagnrýni sem sett hefur verið fram, að samræmd próf í 10. bekk séu of stýrandi.

Megintilgangur samræmdra prófa verður að afla upplýsinga um námsstöðu einstaklinga sem nýtast þeim við áframhaldandi nám en einnig er möguleiki að nýta sér niðurstöðu prófanna til að meta árangur skólastarfs almennt. Skólaskyldunni allri er hægt að fullnægja í grunnskólum á vegum sveitarfélaga. Börn geta með heimild skólastjóra hafið nám fyrir sex ára aldur og lokið því á skemmri tíma en 10 árum, uppfylli þau skilyrði í námskrá og hægt er að gera það í sjálfstætt reknum grunnskólum eða öðrum viðurkenndum skólum eins og þeim sem sinna heimakennslu.

Í gildandi lögum er kveðið á um að kennsludagar nemenda skuli ekki vera færri en 170. Í frumvarpinu er lagt til

að kveðið verði á um 180 skóladaga nemenda ef skipting milli kennsludaga og annarra starfsdaga nemenda verður á ábyrgð skólastjóra að höfðu samráði við skólaráð og að fenginni staðfestingu skólanefndar. Grunnskólar eiga að gæta að velferð barna eins og eðlilegt er, gæta að andlegri og líkamlegri félagslegri vellíðan þeirra barna er hann sækja. Réttur barna til skólagöngu er skýrt settur fram og skyldur sveitarfélaga í þeim efnum áréttaðar í 5. gr. frumvarpsins. Einnig er kveðið á um réttindi nemenda til að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstilhögun og fyrirkomulag en jafnframt er kveðið á um skyldu þeirra til að hlíta reglum. Lagt er til að lögfest verði sú meginstefna að skóli sé án aðgreiningar og veiti öllum börnum þjónustu óháð uppruna, tungumáli, heilsu eða fötlun. Einnig er kveðið skýrar á — ég vil vekja athygli á því — um réttindi fósturbarna til skólagöngu en áður. Velferð barna í grunnskólum byggir ekki síst á því að foreldrar og forráðamenn gæti hagsmuna barna sinna. Þeir eigi samstarf við skóla og styðji börnin á skólagöngu þeirra.

Í frumvarpinu er kveðið á um réttindi og skyldur foreldra hvað það varðar og þar segir að foreldrar eigi rétt á að taka þátt í námi barna sinna og geti átt val um grunnskóla fyrir börnin sín innan sveitarfélagsins. Síðast var sjónarhorn barna og aðstandenda, er þar fyrir mestu að þjónustan sem barnið á kröfu á til að geta stundað nám sitt sé fyrir hendi og sé greiðlega veitt. Skiptir þá ekki máli hvort þjónusta falli formlega undir skóla, félags- eða heilbrigðisþjónustu. Einnig er aukin krafa af hálfu foreldra að þjónusta sé veitt innan grunnskólans ef þess er nokkur kostur. Innan grunnskóla er nú veitt ýmisleg sérfræðiþjónusta, svo sem námsráðgjöf, sálfræðiþjónusta og fleira. Mikilvægt er að koma samhæfingu í sérfræðiþjónustu innan skóla og sveitarfélaga, félagsþjónustu og heilbrigðisþjónustu milli ráðuneyta og milli ríkis og sveitarfélaga. Kerfið allt verður að tala saman til að við getum sinnt börnunum okkar sem mest og best.

Mikilvægt er að önnur sérþjónusta sem ákveðinn hópur fatlaðra barna þarf á að halda, svo sem sjúkraþjálfun, iðjuþjálfun og talkennsla, geti farið fram að hluta til eða alfarið í skólunum óski foreldrar eftir því. Þarna verða kerfin að vinna saman með hagsmuni barnsins og foreldranna að leiðarljósi. Í frumvarpinu er hlutur stjórnvalda og stjórnenda skýrar afmarkaður en áður var. Á það jafnt við um ríkisvaldið, sveitarfélög og skólanefndir, skólaráð og skólastjórnendur. Menntamálaráðherra fer með yfirstjórn málefnanna sem lögin taka til og hefur með hendi sérstakt stjórnsýslueftirlit á grundvelli tilgreindra heimilda í frumvarpinu er varðar réttindi og skyldur nemenda og foreldra. Sveitarfélög eru sjálfstætt stjórnvald og þau bera ábyrgð á skipun og framkvæmd skólahalds í grunnskólum innan sinna vébanda. Þau og skólarnir hafa með frumvarpinu mun meira sjálfræði varðandi mótun skólastefnu.

Í frumvarpinu er skilgreint hvaða ákvarðanir er varðar réttindi og skyldur nemenda eru kæranlegar til menntamálaráðuneytis og hvað beri að leysa á vettvangi skóla eða sveitarfélags. Sveitarstjórnum er falin meiri ábyrgð á faglegu starfi í grunnskólum og skólastjórum er með frumvarpinu falið skýrara stjórnmálahlutverk. Þeim er veitt meira svigrúm en áður til að skipa málefnum skóla og stjórnun með þeim hætti sem fellur að þörfum hverju sinni. Við treystum á fagfólkið. Þá er búinn til nýr samráðsvettvangur um skólahaldið með skólaráðum sem í sitja fulltrúar kennara og annars starfshóps, foreldra og grenndarsamfélags og nemenda eftir því sem við á. Með þeim hætti er leitast við að efla lýðræðislega virkni þeirra sem tengjast starfi grunnskólans og áhrif þeirra á stefnumótun og starfsemi skóla og almenna umgjörð skólastarfs.

Ýmis nýmæli eru sem varða heimild sveitarfélaga til að reka saman grunnskóla, leikskóla og tónlistarskóla að fenginni umsögn skólanefndar svipað og er í leikskólafrumvarpinu. Frumvarpið miðar einnig að því að kennsla og námsgögn í skyldunámi skuli áfram veitt nemendum þeim að kostnaðarlausu. Nýmæli er hins vegar að kveðið er á um að hið sama eigi við um nám grunnskólanemenda sem er að aukast. Í framhaldsskólum er námið metið sem hluti af grunnskólanámi. Í frumvarpinu er að finna ákvæði um að sveitarfélögum sé heimilt að taka gjald fyrir skólamáltíðir og lengda viðveru utan daglegs kennslutíma samkvæmt sérstakri gjaldskrá sem þau setja. Á hinn bóginn er samkvæmt frumvarpinu ekki heimilt að taka gjald af nemendum vegna ferðalaga sem flokkast undir vettvangsnám eða eru að öðru leyti hluti af skyldunámi þeirra en þó er heimilt að innheimta gjald fyrir uppihald í námsferðum nemenda. Meginmarkmiðið er að takmarka gjaldtökuheimild skóla og skýra þær. Þá er einnig gert ráð fyrir í 47. gr. frumvarpsins að unnt verði að kæra til menntamálaráðuneytisins ákvarðanir sem teknar hafa verið af hálfu grunnskóla um rétt og skyldu einstakra nemenda, þ.e. ákvarðanir sem falla undir gildissvið stjórnsýslulaga.

Meðal þeirra ágreiningsmála sem lotið geta kæru samkvæmt frumvarpinu er þegar ekki næst samkomulag milli foreldra og skóla um fyrirkomulag skólavistunar barns sem þarf á sérúrræði að halda. Skal skólastjóri þá taka ákvörðun í málinu á grundvelli ákvæða stjórnsýslulaga. Þótt meginsjónarmiðið sé að foreldrar geti ákveðið skólavistun í almennum skóla eða sérúrræði geta komið upp tilvik þar sem skoðað verði mál með heildarhagsmuni barnsins að leiðarljósi. Málsmeðferðin tekur mið af óskum aðila sem komið hafa að framkvæmd málanna og er til þess ætluð að tryggja réttindi barnsins. Samkvæmt ákvæðinu skal setja í reglugerð nánari ákvæði þar sem m.a. verði kveðið á um málsmeðferð í kærumálum samkvæmt greininni. Gert er ráð fyrir að til ákvörðunar skólastjóra komi einungis í undantekningartilfellum.

Ég hef þegar fengið gagnrýni þess efnis að ekki megi skerða rétt foreldra til að velja skólaúrræði fyrir börn sín með þessum hætti. Ég vil því sérstaklega óska eftir að menntamálanefnd taki atriðið til sérstakrar skoðunar og tryggi við afgreiðslu málsins ótvíræðan rétt foreldra nemenda með sérþarfir að velja skóla fyrir börn sín.

Ýmsar fleiri breytingar eru, herra forseti, sem vert væri að vekja athygli á en ég hef farið einungis yfir meginatriði. Aukinn sveigjanleiki er boðaður, eins og ég hef sagt, samhliða auknu sjálfstæði og aukið svigrúm fyrir sveitarfélögin, skóla og skólarekstur allan í gegnum grunnskólann og allt er þetta gert til að efla umbótastarf og menntakerfið okkar.

Ég mun nú víkja að framhaldsskólafrumvarpinu en eng-

um dylst að hlutverk framhaldsskóla hefur tekið miklum breytingum. Aukin sókn í menntun hefur skilað sér í mikilli fjölgun framhaldsskólanema og reyndar einnig háskólanema, enda þurftum við að herða á hvað það varðar og okkur hefur tekist það. Mun fleiri en áður ákveða að sækja sér menntun á framhaldsskólastigi og er það vel. Breytingar á samfélagi og atvinnuháttum kalla því á að framhaldsskólinn veiti breiðari hópi nemenda fjölbreyttari undirbúning fyrir líf og starf og frekari menntun en áður hefur þekkst. Hann verður að þroska og mennta einstaklinginn í víðum skilningi og fyrir marga er nám í framhaldsskóla mikilvægur undirbúningur til starfa á vinnumarkaði sem gerir æ meiri og fjölbreyttari kröfur um menntun og færni. Síðast en ekki síst undirbýr framhaldsskólinn einstaklingana fyrir frekara nám og þá oftast á háskólastigi þar sem námið byggist á þeim undirbúningi sem fer fram í framhaldsskólum. Framhaldsskólinn á sem sagt að taka tillit til þarfa atvinnulífsins annars vegar og hins vegar til háskólanna og það þekkja þeir sem lesið hafa og mótað starfsnámsskýrsluna og tillögu þeirra sem settu fram starfsnámsskýrsluna.

Frumvarpið er afrakstur víðtæks samráðs og byggir á störfum margra nefnda og starfshópa og mér er til efs að fleiri einstaklingar hafi lagt hönd á plóg við undirbúning frumvarpanna. Vinna við gerð frumvarpsins fór fram eins og ég hef áður rakið samkvæmt svokölluðu 10 skrefa samkomulagi mínu og Kennarasambands Íslands um umbætur og sókn í skólastarfi.

Með frumvarpinu er leitast við að skapa almenna rammalöggjöf um málefni framhaldsskólans þannig að skólar fái sem mest sjálfstæði og svigrúm til að sýna frumkvæði og skapa sér sérstöðu. Greina má meginatriði og markmið frumvarpsins í nokkra þætti og það geri ég síðar en ég vil undirstrika að frumvarpið felur í sér heildstæðar breytingar á framhaldsskólakerfinu.

Frumvarpið miðar einkum að eftirfarandi: Að sem flestir ljúki námi á framhaldsskólastigi og stórlega dragi úr brottfalli. Það hefur margoft verið rætt og ég er sannfærð um að þær leiðir sem boðaðar hafa verið og byggja m.a. á skýrslu starfsmannanefndar, munu skila okkur því að draga muni úr brottfalli. Frumvarpið miðar einnig að því að allir nemendur eigi kost á námi við hæfi í fjölbreyttu námsframboði, að tengsl framhaldsskóla við grunnskóla og háskóla séu sveigjanleg og þjál. Að réttur nemenda til skólavistar og náms verði styrktur m.a. með fræðsluskyldu stjórnvalda til 18 ára aldurs. Að gildi stúdentsprófs verði óskorað en framhaldsskólinn gefur kost á að byggja upp mismunandi námsframboð varðar hvað inntak og skipulag, að stórefla náms- og starfsráðgjöf og stuðning við nemendur, að draga stórlega úr miðstýringu á námsframboði og námskrárgerð og hvetja til aukins frumkvæðis skóla með frelsi þeirra til að þróa námsbrautir sem nýta sér síðan sérstöðu sína og styrk. Að skilgreina með greinargóðum hætti ólík námslok á framhaldsskólastigi og taka upp nýtt próf, framhaldsskólapróf. Að tekið verði upp nýtt einingakerfi í framhaldsskólum sem miðist við vinnuframlag nemenda og taki til alls náms, verknáms jafnt sem bóknáms, og að stúdentsnám á bóknáms- og verknámsbrautum verði jafngilt. Við ætlum að tryggja hag og stöðu nemenda og starfsmanna í iðn m.a. með því að framhaldsskólar beri ábyrgð á vinnustaðanámi. Jafnframt eru markmið frumvarpsins þau að gæði náms verði tryggð með því að efla innra og ytra mat á skólastarfi með stuðningi við umbætur í skólastarfi. Framhaldsskólar beri skýrari ábyrgð á heilsuvernd nemenda, forvörnum og skólastarfi og komið verði til móts við þarfir fatlaðra nemenda og annarra nemenda með heilsutengdar sérþarfir. Ég ætla að stikla á stóru í efni frumvarpsins en vísa síðan til umfjöllunar í athugasemdum við það.

Samkvæmt frumvarpinu flyst gerð námsbrautar frá ráðuneyti til framhaldsskólanna. Við drögum úr miðstýringu. Það þýðir að skólunum er falin eiginleg tillögugerð um fyrirkomulag, samhengi og inntak náms. Menntamálaráðuneytið mun eftirleiðis eingöngu gefa út almenna hluta aðalnámskrár en framhaldsskólar bera ábyrgð á gerð skólanámskrár og semja námsbrautalýsingar á grunni skólanámskrár og leggja fyrir ráðherra til staðfestingar í samræmi við viðmiðun lokaprófs. Það fyrirkomulag mun gilda um allt nám á framhaldsskólastigi, sérhæfðar námsbrautir og iðn- og verknám jafnt sem bóknám. Framhaldsskólarnir munu að fengnu þessu hlutverki geta markað sér sérstöðu.

Samkvæmt þessu flyst uppbygging námsbrauta þannig til skólanna en staðfestingarvaldið verður hjá ráðherra. Þetta er grundvallarbreyting og ég held að hún hljóti að vera mikið fagnaðarefni fyrir skólana en jafnframt og ekki síst mikil áskorun fyrir þá.

Frumvarpið kveður á um að horfið verði frá einingakerfi sem er við lýði í framhaldsskólum, en samkvæmt því og þeim námskrám sem í gildi eru á bóknámsbrautum þarf nemandi að ljúka 140 einingum til stúdentsprófs. Í því kerfi sem lagt er til að tekið verði upp er útreikningur eininga miðað við vinnuframlag nemanda. Það kerfi sem við lýði er byggðist á kennslustundafjölda í einstökum áföngum. Rétt er að vekja athygli á einmitt þessu atriði, að útgangspunkturinn er vinna nemandans og að nýtt einingakerfi tekur til alls náms allra nemenda, sama hvaða brautir þeir velja. Með því er stigið skref í þá átt að gera öllu námi jafnhátt undir höfði, að meta vinnu nemenda á einum kvarða. Samkvæmt frumvarpinu mundi ársvinna nemanda svara til 60 eininga. Það einingakerfi sem hér er lagt til svarar til einingakerfis sem tekið var upp á háskólastigi með gildistöku laga um háskóla og ætti því að auðvelda háskólum að fara í samstarf við framhaldsskóla, hugsanlega varðandi viðbótarnám til stúdentsprófs, sem menn hafa líka verið að kalla eftir hér og er vísað til í starfsnámsskýrslunni.

Breyting á einingakerfi, ábyrgð á sviði framhaldsskóla við skipulagningu námsbrauta svo og lenging á árlegum starfstíma skóla úr 175 dögum í 180 kallar á endurskoðun á umfangi náms og endurskilgreiningar á einstökum áföngum, inntaki þeirra en ekki síður einingavægi.

Ég vil í örstuttu máli fjalla um þau mismunandi lokapróf í framhaldsskólum sem frumvarpið kveður á um. Fyrst vil ég fara yfir í framhaldsskólaprófið en lagt er til að þar verði nýtt próf, framhaldsskólapróf, tekið upp. Miðað er við að framhaldsskólar semji sérstakar námsbrautalýsingar þar sem reynt er að koma til móts við ólíkar þarfir nemenda. Vonir standa til að tilkoma þessa prófs geti verið mikilvægur liður í að draga úr brottfalli nemenda. Þar sem skipulag námsbrauta hefur verið tekið föstum tökum hafa þær skilað ágætu námsfólki upp í framhaldsskólann, til fagnáms, til

stúdentsprófs og síðan til æðri mennta. Reynslan af almennu námsbrautunum hefur verið til athugunar og er ljóst að samhliða því sem tekið er upp nýtt framhaldsskólapróf muni gefast færi á að koma á ýmsum öðrum úrbótum í slíku námi til hagsbóta m.a. fyrir þann hóp sem ekki hefur fram til þessa fundið þar nám við hæfi.

Starfréttindapróf er samheiti yfir öll lokapróf sem veita tiltekin starfsréttindi og miðað er við að starfsgreinaráð séu ráðgefandi um megininntak starfsréttindaprófa en að skólar fái svigrúm til að þróa eigin námsleiðir og námshlutalýsingar í þessum efnum. Með þessu undirstrikum við sjálfstæði skóla til mótunar námsbrauta. Líkt og í öðru námi munu einstakir framhaldsskólar setja fram tillögur að námsbrautalýsingum í starfsréttindanámi og miðstýring í námskrárgerð verður þar með afnumin. Ekki verður um meiri háttar breytingar að ræða hvað varðar skipan prófa til starfsréttinda.

Umræðan á fyrri stigum snerist að miklu leyti um breytingar á hefðbundnu námi til stúdentsprófs. Námsleiðir til stúdentsprófs eru nú fjórar lögum samkvæmt, en margir framhaldsskólar hafa boðið nemendum að velja ólík kjörsvið við einstakar brautir. Námskrárgerð og námsbrautarlýsingar til stúdentsprófs hafa alfarið verið í höndum menntamálaráðuneytis, en skólar hafa haft takmarkað svigrúm til mismunandi útfærslna á námsbrautarlýsingum. Sú leið sem lögð er til í frumvarpinu um breytingar á stúdentsprófinu er að mínu áliti mjög skynsamleg og í samræmi við þær raddir sem voru m.a. uppi hjá stjórn og stjórnarandstöðu á síðasta þingi um að auka sjálfdæmi og frelsi skóla varðandi mótun náms og námsframboðs.

Rök fyrir því að ráðuneytið gefi út fáar námsbrautir til stúdentsprófs eru ekki lengur sannfærandi að mínu mati, jafnvel þótt skólarnir hafi ákveðið svigrúm til að móta inntak náms á kjörsviðum eins og þeir hafa gert. Mikil gróska hefur verið í námsframboði á háskólastigi og kröfur, og þetta er mikilvægt að hafa í huga, um undirbúning fyrir það verða æ margbreytilegri og við því þurfa stjórnvöld en ekki síður framhaldsskólar að geta brugðist eigi þeir að þjóna nemendum sínum og þörfum atvinnulífs annars vegar og háskóla hins vegar en síðast en ekki síst samfélagsins alls.

Eins og gilda mun um allt annað nám á framhaldsskólastigi munu framhaldsskólar gera tillögur til menntamálaráðherra að námsbrautarlýsingum sem leiða til stúdentsprófs. Þó er tilskilið að 45 einingar á hverri námsbraut til stúdentsprófs skuli vera í þeim greinum sem nefndar eru kjarnagreinar framhaldsskólans, þ.e. í stærðfræði, íslensku og ensku. Samkvæmt þessu verður það á ábyrgð einstakra skóla að skilgreina inntak námsins og þar með stúdentsprófsins. Þess er að vænta að við gerð námsbrautarlýsinga til stúdentsprófs muni framhaldsskólar kappkosta að tryggja að meginkostum stúdentsprófsins sé við haldið, jafnframt því sem þeir leitast við að marka sér ákveðna sérstöðu og byggja á þeim sérstöku gæðum sem þeir ráða yfir. Við skipulag náms munu skólar vafalaust kappkosta að nýta námstíma svo vel sem kostur er.

Ekki er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að námstími eða einingafjöldi til stúdentsprófs sé skilgreindur í lögum. Leitast er við að skapa framhaldsskólum svigrúm til að gera tillögu um uppbyggingu, skipulag og inntak náms til stúdentsprófs, sem lögð er fyrir ráðherra til staðfestingar. Gert er ráð fyrir að einstakir skólar nýti þetta svigrúm til að útfæra mismunandi námsbrautir til stúdentsprófs, ekki síst í iðn- og verknámsgreinum. Markvisst er stefnt að því að aukinn sveigjanleiki og fjölbreyttara námsframboð á námsbrautum til stúdentsprófs muni leiða til þess að fleiri ljúki námi til stúdentsprófs á skemmri tíma en nú er. Innan hins nýja kerfis verður væntanlega til fjöldi nýrra námsleiða sem henta breiðum hópi fólks með mismunandi þarfir. Við erum því að sjá fram á mun fjölbreyttara stúdentspróf en nú er.

Ég vil sérstaklega geta þess að kveðið er á um það í frumvarpinu að framhaldsskólar geti, að fenginni staðfestingu menntamálaráðherra, skilgreint önnur námslok og lokapróf en framhaldsskólapróf, starfséttindapróf og stúdentspróf, þ.e. þau þrjú próf sem ég hef farið yfir.

Ef litið er til þróunar á framhaldsskólastigi undanfarin missiri má greina að mikill vöxtur hefur verið í aðsókn að ýmsum styttri og sérhæfðari námsbrautum sem flokkaðar eru sem annað starfsnám í viðtekinni flokkun framhaldsskólanáms. Frumkvæði að stofnun slíkra námsbrauta getur eftir atvikum komið frá launþegasamtökum og fagfélögum, atvinnurekendum, starfsgreinaráðum í samstarfi við skóla eða aðra fræðsluaðila.

Loks er í frumvarpinu sérstaklega vikið að námi sem skilgreint er sem viðbótarnám á framhaldsskólastigi. Hér er um að ræða skipulegt nám að loknum öðrum prófum í framhaldsskóla. Dæmi um slíkt nám er að finna í framhaldsskólum og má þar m.a. nefna iðnmeistarapróf í löggiltum iðngreinum.

Merki eru um vaxandi áhuga á námi sem unnt er að stunda í beinu framhaldi af iðn- og tækninámi en tækifæri til þess hafa verið fremur fá. Hér er því um spennandi tækifæri til nýbreytni fyrir framhaldsskóla að ræða og sjá má fyrir sér ýmsa möguleika á samstarfi þeirra við háskóla um mat á hluta náms til eininga á háskólastigi, en lög um háskóla fela einmitt í sér heimild til þess konar mats og hafa rektorar þegar greint mér frá því að þeir sjái mikla möguleika og tækifæri fólgin í þessari breytingu.

Ég hef rætt um skýrslu starfsnámsnefndar, sem skilað var í júní 2006, en í henni koma fram áhyggjur af skýrri aðgreiningu skólastarfs í bóknám og verknám. Mikilvægt er að efla verknám og gera því jafnhátt undir höfði og bóknámi. Til að ná því markmiði er mælt fyrir um eftirfarandi breytingar í frumvarpinu:

Í fyrsta lagi að skólar taki ábyrgð á námi nemenda í starfsnámi m.a. með því að tryggja þeim samninga við aðila sem standast kröfur sem skólar setja um vinnustaðanám og starfsþjálfun. Með þessari breytingu eru bundnar vonir við að samstarf skóla og atvinnulífs eflist nemendum til hagsbóta.

Í öðru lagi að afnumin verði mörk kennslutíma og próftíma sem leiðir til þess að haga má skipulagi kennslu í iðn- og verknámi með öðrum hætti en t.d. í bóknámi.

Í þriðja lagi að auðveldara verði að meta starfsreynslu eða starfsþjálfun sem hluta af námi en áður hefur verið. Frumvarpið kveður á um að í almennum hluta aðalnámskrár verði settar reglur um mat á starfsnámi og skilgreiningu færnimarkmiða. Þar verði einnig reglur — og ég vek athygli þingheims á því — um raunfærnimat, sem við erum að þróa í góðu samstarfi m.a. við atvinnulífið, jafn-

gildingu náms og mat á námi þegar nemendur flytjast á milli skóla eða námsbrauta.

Í fjórða lagi að mun auðveldara verði að tengja iðn- og verknám öðru námi.

Í tengslum við framangreindar ráðstafanir til eflingar verknámi er rétt að benda á að í skilabréfi nefndar um frumvarp til laga um framhaldsskóla er vikið að kostnaði við vinnustaðanám. Þar segir: „Nefndin gerir tillögur um grundvallarbreytingar á skipulagi verknáms í þá veru að skólar axli aukna ábyrgð á því, þar með talið vinnustaðanámi. Nefndin telur að setja eigi á fót sjálfstæðan sjóð sem hafi það hlutverk að greiða fyrir nám á vinnustað, enda verði námið skipulagt í samvinnu vinnuveitenda og framhaldsskóla, eftir atvikum með fulltingi viðkomandi starfsgreinaráðs. Er lagt til við menntamálaráðherra og ríkisstjórn að undirbúningur að löggjöf um slíkan sjóð hefjist sem fyrst.“

Ég vil vekja þingheims á síðastnefnda atriðinu og boða um leið að ég hyggst beita mér fyrir því í ríkisstjórn að hafinn verði undirbúningur að stofnun vinnustaðanámssjóðs og þar komi að þau ráðuneyti og aðrir hagsmunaaðilar sem við á. Verði slíkur sjóður að veruleika er stigið stórt skref í átt til öflugri starfsmenntunar.

Að mörgu leyti er tekið tillit til aukins kostnaðar við vinnustaðanám, en mig minnir að í kostnaðarmatinu sé gert ráð fyrir a.m.k. 200 millj. kr. Þetta allt undirstrikar það að við reynum að fylgja þeim orðum eftir að við viljum efla viðgang og styrkja iðn-, verk- og starfsnám í samfélaginu. Við þurfum á því að halda.

Í frumvarpinu er í fyrsta sinn skilgreindur sérstakur réttur nemenda til náms í framhaldsskóla. Þar segir að allir þeir sem lokið hafa grunnskóla, hafa jafngilda undirstöðumenntun eða hafa náð 16 ára aldri skuli eiga rétt til innritunar í framhaldsskóla og til að stunda þar nám að 18 ára aldri. Þessum rétti halda nemendur svo lengi sem þeir virða þær skyldur sem fylgja námsrétti í framhaldsskóla en þær lúta að skólasókn, hegðun og námsframvindu.

Samhliða auknu sjálfstæði framhaldsskóla og minni miðstýringu á námsframboði og námskrárgerð er mikilvægt að tryggja gæði skólastarfsins. Framhaldsskólar þurfa að sjálfsögðu að fara eftir gildandi lögum og reglum að veita nemendum viðhlítandi þjónustu.

Mat og eftirlit með gæðum skólastarfs í frumvarpi þessu tekur mið af tveimur meginsjónarmiðum. Annars vegar að unnið sé markvisst að eflingu gæða innan skólanna með innra mati. Hins vegar að skólarnir sýni ábyrgðarskyldu út á við gagnvart þeim sem að skólunum standa, njóta þjónustu þeirra eða hafa hagsmuni af starfi þeirra. Mikilvægt er að tryggja með nauðsynlegum fjárveitingum að innra og ytra mati verði fylgt eftir þannig að niðurstöður þess skili sér í raunverulegum umbótum í skólastarfi.

Virðulegi forseti. Ég hef nú gert grein fyrir meginefni frumvarps til laga um framhaldsskóla og vík þá máli mínu að frumvarpi til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla.

Frumvarpinu er ætlað að koma í stað frumvarps til laga um lögverndun á starfsheiti og starfsréttindum grunnskólakennara, framhaldsskólakennara og skólastjóra. Heitið í þessu er þó annað en með því endurspeglast sú stefnumörkun að ríkari kröfur verði gerðar til kennaramenntunar. Með því er lögð áhersla á að börn og ungmenni búi við sem best uppeldis- og námsskilyrði. Í því felst jafnframt að skólastigin, leikskólinn, grunnskólinn og framhaldsskólinn, verði færð nær hvert öðru og stuðlað verði að því strax í leikskóla hefjist undirbúningur að samfellu í skólastarfi þar sem eitt skólastig tekur við af öðru. Frumvarpið gerir ráð fyrir því að til þess að geta fengið leyfisbréf sem leikskólakennari, grunnskólakennari og framhaldsskólakennari verði hlutaðeigandi að hafa lokið meistaraprófi frá háskóla sem hlotið hefur viðurkenningu ráðherra á fræðasviði til kennslu á viðkomandi skólastigi. Sérstaklega mun þetta hafa þýðingu fyrir störf leikskólakennara en gert er ráð fyrir að minnst tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara. Í því felst jafnframt mikilsverð viðurkenning á störfum leikskólakennara og því þýðingarmikla hlutverki þeirra að mennta börn í leikskólum sem er fyrsta skólastigið eins og ég hef áður vikið að.

Virðulegi forseti. Það er löngu viðurkennt í þeim löndum sem við Íslendingar horfum til að beint samhengi er á milli gæða og skilvirkni menntakerfis annars vegar og menntunarstigs, lífsgæða og efnahagsþróunar samfélagsins hins vegar. Við stefnumörkun í skólamálum á vegum alþjóðastofnana og einstakra ríkja hafa menn jafnframt í vaxandi mæli gert sér grein fyrir miðlægri stöðu kennarans í breytingaferlinu öllu og þeirri kjölfestu sem öflug kennaramenntun er í menntakerfinu. Að þessum sökum hefur starfsmenntun kennara verið til endurskoðunar víða um heim.

Austan hafs og vestan hafa menn reynt að greina fjölbreytileika kennarastarfsins og alls staðar komist að þeirri niðurstöðu að efla þurfi kennaramenntun fyrir öll skólastig og tryggja stöðu hennar á háskólastigi. Við samningu þessa frumvarps hefur verið litið til þeirrar stefnumörkunar. Menntun kennara hér á landi hefur ekki fylgt þeim kröfum sem gerðar eru til menntunar kennara í þeim löndum sem við berum okkur saman við. Við höfum m.a. litið til Finnlands en Finnar einbeittu sér á sínum tíma sérstaklega að kennaramenntun og ákváðu að efla hana á öllum skólastigum. Ég tel einnig að með því tækifæri sem við sjáum í sameiningu Kennaraháskóla Íslands og Háskóla Íslands á næsta ári munum við sjá ótalmörg tækifæri til þess að efla kennaramenntun enn frekar, m.a. hefur verið rætt um aukna faggreinaþekkingu kennara á sviði íslensku. Einnig væri hægt að nefna stærðfræði, ensku og fleiri þætti.

Menntun leikskólakennara hefur nokkra sérstöðu í alþjóðlegu samhengi þar sem leikskólinn er ekki á öllum stöðum talinn til almenns skólastarfs og skólakerfis. Íslendingar voru í framvarðasveit ríkja til að skilgreina leikskólann sem fyrsta stig skólakerfisins árið 1994. Fram til þessa hefur verið rætt um leikskólinn og leikskólamálin, t.d. á sviði hins norræna samstarfs, á sviði félagsmálanefnda norrænu ráðherranefndarinnar hjá félagsmálaráðherrum. Eftir tillögu mína til norska ráðherrans, sem var formaður norrænu ráðherranefndarinnar um mennta- og menningarmál, var samþykkt að við fengum leikskólamálin á dagskrá hjá menntamálaráðherrum norrænu ríkjanna.

Við höfum verið í forustu varðandi þetta og jafnframt lagt áherslu á að fagleg starfsmenntun leikskólakennara sé þeim mun mikilvægari sem nemendur eru yngri. Menntun leikskólakennara hérlendis er nú þriggja ára háskólanám. Annars staðar á Norðurlöndunum er menntun leikskólakennara þriggja til þriggja og hálfs árs háskólanám. Hún hefur víða verið færð á háskólastig, t.d. í Bretlandi, Þýskalandi, á Spáni og í Lúxemborg. Eðlilegt er að fagleg og fræðileg viðfangsefni í starfsmenntun kennara hérlendis verði dýpkuð í samræmi við aukna kröfu til kennarastarfsins, m.a. vegna breyttra þjóðfélagsaðstæðna og nýrrar þekkingar á tengslum menntunar og samfélagsþróunar. Á tímum hraðra samfélagsbreytinga, herra forseti, þarf að gera auknar kröfur til fagstétta kennara á öllum skólastigum. Þar er ekkert skólastig undanskilið.

Með frumvarpinu verða kröfur til menntunar leikskóla-, grunnskóla- og framhaldsskólakennara auknar þannig að þær verði sambærilegar við það sem tíðkast hjá nágrannaþjóðunum. Jafnframt verður form hennar lagað að Bolognaferlinu, um skipan háskólanáms í Evrópu. Það þýðir að kennaranám verði m.a. skipulagt sem þriggja ára grunnnám og síðan framhaldsnám til meistaragráðu. Með þessum breytingum verður kennaranám hugsanlega til fjögurra eða fimm ára. Það er misjafnt, eins og menn vita, hvað nám til meistaragráðu getur verið langt.

Auk þess sem ég hef rakið felur frumvarpið einnig í sér eftirfarandi breytingar og áherslur:

Í fyrsta sinn er gert ráð fyrir sérhæfingu í leyfisbréfi á grunnskólastigi fyrir fólk sem hefur fagmenntun á ákveðnu sviði ásamt kennslu- og uppeldisfræði. Ég hef þegar talað um lögverndun á starfsheiti og starfsréttindum leikskólakennara. Gildissvið leyfisbréfa leikskólakennara, grunnskólakennara og framhaldsskólakennara er útvíkkað til aðliggjandi skólastiga þannig að viðkomandi kennarar hafi einnig heimild til að kenna ákveðnum aldursflokkum eða á sérsviði sínu. Er þetta m.a. gert til að stuðla að ákveðnum sveigjanleika á milli skólastiga og að mínu mati líka til að auðvelda sveitarfélögunum að bjóða upp á fjölbreytt skólaform og námsbrautir innan sinna raða. Ég get nefnt og hef oft nefnt í þessu samhengi Krikaskóla í Mosfellsbæ sem er verið að setja á laggirnar. Það er skóli frá 1–9 ára. Það er ekkert óeðlilegt að við bjóðum þá upp á kennaranám sem taki til þess skóla þannig að kennaramenntun verði flæðandi á milli skólastiga, að kennarar á neðri stigum grunnskóla geti kennt í leikskóla og öfugt. Hið sama gildir varðandi framhaldsskólakennara og grunnskólakennara á efri stigum grunnskóla þannig að það er verið að efla samfelluna með þessu og fjölga tækifærum.

Miðað er við að í leikskóla skuli að lágmarki tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla teljast til stöðugilda leikskólakennara. Ég vil undirstrika að með þessu er ekki lagt til að skylt verði að segja núverandi starfsmönnum leikskóla upp störfum, eins og menn hafa spurt mig um. Reglur um ráðningu í tímabundin störf og afleysingar eru einfaldaðar og loks hefur orðalagi og framsetningu gildandi laga verið breytt til einföldunar en gildandi lög hafa á köflum þótt tyrfin og fela í sér margar endurtekningar.

Virðulegi forseti. Ég vil í lokin víkja að kostnaðaráformum frumvarpanna. Menntamálaráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga hafa sameiginlega metið forsendur kostnaðaráhrifa vegna frumvarpa um leikskóla, grunnskóla og menntun og ráðningu kennara og stjórnenda. Það er samstaða um að ný ákvæði í leik- og grunnskólafrumvarpinu geti haft útgjaldaaukningu í för með sér fyrir sveitarfélög. Aukningin er þó að verulegu leyti háð aðstæðum og því hvernig til tekst að útfæra mismunandi ákvæði á hverjum stað. Jafnframt er samstaða um að ákvæði um skipulag sérfræðiþjónustu, ákvæði sem heimila samrekstur leik-, grunn- og tónlistarskóla og ákvæði um að grunnskólanemendur geti jafnframt stundað nám á framhaldsskólastigi geti haft hagræðingaráhrif í rekstri fyrir sveitarfélög þannig að bein kostnaðaráhrif eru því ekki ljós. Á þessu stigi er því ekki unnt að leggja raunhæft mat á heildarkostnaðaráhrif frumvarpa. Þess vegna og í því ljósi mun menntamálaráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga vinna að því að safna upplýsingum og þróa mælikvarða til að meta kostnaðaráhrif þeirra lagabreytinga sem frumvörpin hafa í för með sér, verði þau samþykkt á Alþingi.

Kostnaðaráhrif þess að auka menntun kennara hafa hins vegar verið reiknuð út á grundvelli sameiginlegs mats ráðuneytisins og sambandsins. Ljóst er að um nokkurn kostnaðarauka er að ræða fyrir ríki og sveitarfélög sem kemur þó ekki fram fyrr en að nokkrum árum liðnum. Áætlað er að árið 2018, þegar kostnaðaráhrifa frumvarpsins fer að gæta að fullu, verði árlegur viðbótarkostnaður sveitarfélaga vegna launa kennara um 1 milljarður kr. Er þá miðað við ákvæði launa vegna meistaranáms í núgildandi kjarasamningum og að um 150 leikskólakennarar og um 400 grunnskólakennarar með meistaragráðu séu ráðnir til skólanna á hverju ári. Samantekið reiknar menntamálaráðuneytið með því að aukinn árlegur kostnaður vegna frumvarps til laga um framhaldsskóla verði á bilinu 1.310–1.780 millj. kr. Þar af eru, og það er rétt að vekja athygli á því, tæplega 1.300–1.700 millj. kr. varanleg útgjaldaaukning af því að við ætlum að fjárfesta enn frekar í menntun. Við þurfum að taka á ákveðnum atriðum, og ég segi það alveg hiklaust sem við þurfum að taka sérstaklega á og þá er ég að hugsa til iðn- og starfsnáms, að efla náms- og starfsráðgjöf. Þar sem áætlað er að lögin taki gildi 1. ágúst 2008 þá er reiknað með að um 50 millj. kr. kostnaður verði af því á næsta ári.

Virðulegi forseti. Eins og ég gat um í upphafi ræðu minnar tel ég að þau frumvörp sem ég hef mælt fyrir marki tímamót í íslenskri menntasögu. Fræðslulögin sem samþykkt voru fyrir um 100 árum lögðu grunninn að velsæld Íslendinga. Við Íslendingar vorum þá meðal fátækustu landa í Evrópu, um aldamótin 1900, en nú erum við meðal þeirra þjóða þar sem mest velsæld ríkir. Ef við eigum að halda þeirri stöðu áfram þarf menntakerfi okkar áfram að vera traust og eflast enn frekar. Ég trúi því að í þeim frumvörpum sem ég legg fram felist tækifæri til að leggja til slíkan grunn.

Þau frumvörp sem ég hef mælt fyrir eru afrakstur vinnu fjölmargra aðila. Ég vil sérstaklega færa þeim þakkir mínar fyrir störf þeirra um leið og ég legg til að frumvörpunum verði vísað til menntamálanefndar að lokinni þessari umræðu.

[12:23]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á að óska hæstv. menntamálaráðherra til hamingju með að hafa lagt fram glæsilegt frumvarp til laga um grunnskóla. Það er margt gott og glæsilegt sem kemur fram í því og undirstrikað að öll börn landsins hafi frían aðgang að menntun sem er náttúrlega grundvallaratriði í lýðræðis- og velferðarþjóðfélagi.

Ég hnýt reyndar um eitt atriði í 2. gr. frumvarpsins sem er breyting frá 2. gr. núgildandi laga. Í þeim segir, með leyfi forseta:

„Starfshættir skólans skulu því mótast af umburðarlyndi, kristilegu siðgæði og lýðræðislegu samstarfi.“

Í nýja frumvarpinu, í frumvarpinu sem nú er lagt fram eru orðin „kristilegt siðgæði“ felld út en í staðinn eru taldir upp aðrir þættir eins og: jafnrétti, ábyrgð, umhyggja, sáttfýsi og virðing fyrir manngildi.

Ég tel, frú forseti, að ef fella á þetta út, „kristilegt siðgæði“, þá verði a.m.k. að standa þarna kærleikur því að náttúrlega er ekkert æðra og meira þegar við tölum um samskipti manna en að fólk sýni hvert öðru kærleika. Það tjáir í raun dýpstu jákvæðu samskipti sem fólk getur átt sín á milli, milli einstaklinga, milli hópa og hvernig við eigum að koma fram hvert við annað. Ég er hins vegar ósáttur við að orðin „kristilegt siðgæði“ skuli tekin út.

[12:25]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skil vel hugrenningar hv. þm. Karls V. Matthíassonar varðandi þetta mál. Ég vil undirstrika að þetta er gert, m.a. með það í huga að reyna að ná til þess sem kristnin m.a. felur í sér. Ég vil lýsa því sérstaklega yfir að ég er í sjálfu sér ekki mótfallin því að bæta við orðinu „kærleikur“. Ég held að það sé ágætistillaga varðandi breytingu á þessari grein.

Í skólum landsins á að fara fram fræðsla, uppeldi og menntun. Skólarnir okkar ganga út á það og það erum við sammála um. Hins vegar verður trúarbragðafræðsla að vera mjög sterk og öflug og við þurfum að kynna börnum okkar trúarbrögð. Þar leikur kristnin að mínu mati lykilhlutverk. Við megum alls ekki loka augunum fyrir þeirri sögu sem við byggjum á í menningu okkar og hefð, m.a. trúarhefð. Þau lög sem við höfum samþykkt á hinu háa Alþingi í hinum fjölbreytilegustu málaflokkum byggja m.a. á þeim grunni, þeirri rót sem kristnin hefur kennt okkur í gegnum árin, sem er m.a. kærleikur, umburðarlyndi, víðsýni o.s.frv.

Ég tel hins vegar greinina eins og hún er sett fram þarna vera rétta. Við lítum þar til þeirra breytinga sem hafa átt sér stað í samfélaginu á undanförnum árum en ekki síður til þess að Mannréttindadómstóll Evrópu gerði Norðmönnum það að þeir þurftu að breyta sínum lögum þar sem einmitt var fjallað um kristilegt siðgæði. Hins vegar er ekki með þessu, og ég undirstrika það, nein breyting hvað varðar kristilegt siðgæði og þá umræðu sem hefur verið í skólum landsins fram til þessa. Á því er engin breyting.

[12:27]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir skýrt og gott svar. Ég er mjög sáttur við afstöðu hennar. Margir hafa dregið þá ályktun, vegna þess að það hefur fækkað í þjóðkirkjunni, að kristnu fólki hafi fækkað í landinu. En það er ekki endilega svo. Fjöldi fólks hefur flust til landsins og þó að það gangi ekki beint inn í þjóðkirkju Íslands þá er ekki þar með sagt að það sé ekki kristið. Ég held að langsamlega stærsti hluti þjóðarinnar sé kristinn, örugglega hátt í 90%. Ég vona að ég fari rétt með hlutföllin en þau eru nálægt þessu. Þess vegna hnaut ég um þetta.

En ef Evrópudómstólar og sáttmálar gera ráð fyrir að þetta megi ekki vera svona þá verðum við sjálfsagt að beygja okkur undir það. Ég vil þó árétta þá skoðun mína að orðið kærleikur eigi að koma þarna inn. Ég held að ekkert orð í íslenskri tungu nái betur yfir þau hugtök sem verið er að tjá hér, sem eiga að sýna elsku, vináttu og virðingu fyrir manngildi. Ég mundi jafnvel orða það mannhelgi, í þessu tilviki, að taka þau orð inn.

Þetta langaði mig til að nefna í andsvari. Mér finnst þetta vera mikið mál og hef líka heyrt mjög marga úti í samfélaginu, sem ég hef hitt að máli, tala um að fyrir þeim sé kristið siðgæði eitt það háleitasta sem þeir þekki.

[12:29]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það kom skilmerkilega fram hjá hv. þingmanni Karli V. Matthíassyni en ein af ástæðum þess að við breyttum þessari grein — nefndin sem var undir forustu Guðrúnu Ebbu Ólafsdóttur lagði þetta til að vandlega íhuguðu ráði — var að tekið var tillit til margra sjónarmiða sem voru sett fram en ekki síður þess sem Mannréttindadómstóllinn setti fram á sínum tíma varðandi málefni Norðmanna.

Hitt er annað mál að við eigum ekki, ég tek heils hugar undir með hv. þingmanni að því leyti, að vera feimin við að segja að við séum kristið samfélag. Við höfum verið það og við verðum vonandi um aldur og ævi.

[12:30]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Það eru spennandi umræður sem fara fram í þingsal í dag enda ræðum við frumvörp um þrjú skólastig í senn, leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, auk frumvarps til laga um menntun og ráðningar kennara. Í því felst ákveðin nýlunda að horfa á þessi skólastig sem eina heild og er því ágætt að ræða frumvörpin saman þó að eðlilegt sé að 1. umr. snúist fyrst og fremst um hinar stóru línur málsins.

Heilmikil vinna hefur verið lögð í frumvörpin og margt í þeim byggist á svokölluðu 10 punkta samkomulagi menntamálaráðuneytis og Kennarasambands Íslands. Ég tel það samkomulag að mörgu leyti mikilvægt skref í þá átt að ná aukinni samstöðu og sátt um skólamál hér á landi og margt gott sprottið úr þeirri samvinnu. Ljóst er þó að ekki náðist sátt um öll atriði frumvarpanna og við 1. umr. held ég að flest álitamál sé að finna í nýju frumvarpi til laga um

framhaldsskóla og mun ég ræða þau sérstaklega hér á eftir. En ég ætla fyrst að fjalla um skólastigin sem á undan koma, þ.e. leikskóla og grunnskóla. Eins og áður segir er þar margt gott og ég mun nefna sumt af því sérstaklega en eins og gefur að skilja beini ég fyrst og fremst athygli að því sem ég tel að þurfi að ræða betur við meðferð málsins í menntamálanefnd og á Alþingi.

Frumvarp til laga um leikskóla ber vott um þá hröðu þróun sem orðið hefur í málefnum leikskóla hér á landi á undanförnum árum. Íslendingar voru vissulega framarlega í flokki þegar þeir viðurkenndu leikskólann formlega sem fyrsta skólastig árið 1994 og þegar aðalnámskrá var sett fyrir leikskóla árið 1999. Við eigum að mörgu leyti mjög góða leikskóla þar sem fjölbreytni og nýsköpun hafa fengið að njóta sín og byggt hefur verið á þeirri hugmyndafræði að börn læri í leik. Ég tel að við eigum að hlúa sérstaklega að þeirri hugmyndafræði og að mörgu leyti er það gert í frumvarpinu en mér finnst að sá andi verði að skila sér í lögunum. Það er svo merkilegt að við erum enn dálítið föst í þeirri hugmynd að þegar börn byrji í skóla þá séu þau 6 ára að byrja í grunnskóla. Við horfum ekki á leikskólann sem menntastofnun, og er ég þá að tala um almenning en ekki yfirvöld menntamála. Ég held að við eigum að velta því fyrir okkur að oft setur fólk fram þá kröfu að börnin læri meira í leikskólanum, byggir það jafnvel á því að þegar börnin koma heim og eru spurð: Hvað lærðirðu í dag? segja þau gjarnan: Ekki neitt. Auðvitað hafa þau lært fjöldann allan en þar sem aðferðafræðin er ekki borð, stóll, tafla og krít, sú gamla og að mörgu leyti ágæta hugmyndafræði sem tíðkast hefur í grunnskólum, heldur fólk að þau læri ekki neitt. En þau læra í leiknum og mér finnst mikilvægt að sá andi skili sér í lögunum.

Þau lög sem nú eru í gildi um leikskóla, og sett voru 1994, eru mun styttri en það frumvarp sem hér liggur fyrir og það ber vissulega vott um hraða þróun. Kveðið er á um stofnun foreldraráða líkt og hafa verið starfandi í grunnskólum landsins, sem ég tel ágætt skref, og að sama skapi er réttur þeirra barna sem þurfa á sérfræðiþjónustu að halda skilgreindur mun betur en verið hefur, sem er mikilvægt. Sama má segja um rétt þeirra foreldra sem tala ekki íslensku eða nota táknmál en réttur þeirra er skilgreindur á mun skýrari hátt en verið hefur í lögum.

Ég sakna þess að yfirvöld hafi ekki nýtt sér tækifærið til að stefna í átt að gjaldfrjálsum leikskóla, sem er auðvitað stefnu- og baráttumál okkar vinstri grænna, sem við lögðum fram í framhaldi af því að leikskólastigið var formlega viðurkennt sem fyrsta skólastig. Við höfum lagt fram tillögur þess efnis að með þessari viðurkenningu eigi að fylgja að leikskólastigið verði gjaldfrjálst, þar með hluti af menntakerfinu svipaður grunnskólanum og því verði viðhafðar sömu reglur um gjaldtöku í leik- og grunnskólum og skólagjöld í leikskóla lögð niður í samvinnu ríkis og sveitarfélaga. Það hefði verið róttækt og djarft skref sem ég hefði gjarnan viljað sjá í frumvarpinu, þannig hefði jafnt aðgengi allra óháð efnahag verið tryggt að öllum stigum menntakerfisins. Ég veit ekki hvernig það mun skila sér í umræðunni í menntamálanefnd og á Alþingi, hvort menn munu fallast á þennan málflutning en ég vil þó halda þessum sjónarmiðum til haga því að okkur hefur orðið tíðrætt hér um jafnrétti til náms og þetta er lykilskref í þá átt.

Ég vil nefna aðeins þann sjóð sem er kveðið á um í öllum þessum frumvörpum, sérstakur nýsköpunarsjóður, svokallaður Sprotasjóður, sem á að annast styrkveitingar til ýmissa nýmæla í skólastarfi, námsefnisgerðar, námskeiðahalds og annars slíks. Ég skil mætavel rökin fyrir sjóðnum sem á að tryggja þessa auknu samfellu skólastiganna en ég tel að við þurfum að kanna sérstaklega hvað umsagnaraðilar munu hafa um þennan sjóð að segja. Maður finnur það þegar að togstreita er á milli skólastiga og fólk veltir fyrir sér: Verða fjárveitingar þessa sjóðs eyrnamerktar tilteknum skólastigum? Þá er staða skólastiganna ólík við núverandi fyrirkomulag, sum stærri sveitarfélög reka sérstaka þróunarsjóði eða veita sérstaka þróunarstyrki fyrir leik- og grunnskóla. Að auki hafa verið starfandi sjóðir á vegum ríkisins. Fyrir framhaldsskóla hefur hins vegar verið starfandi sérstakur sjóður rekinn af hinu opinbera sem m.a. hefur veitt styrki til námsefnisgerðar.

Við hljótum að verða að velta því fyrir okkur hvernig skólastigin muni koma út úr þessum nýja sjóði, hvort þau telji sig hagnast á þessu fyrirkomulagi eða hvort fulltrúar þeirra telja hættu á að með því að steypa þessu öllu saman í eitt glatist sýn á sérkenni skólastiganna. Ég tel því mjög mikilvægt að við hlustum eftir skoðunum á þessu atriði við vinnslu málsins.

Ég veit að farið verður nánar yfir leikskólalögin hér á eftir af hv. þm. Dýrleifu Skjóldal þannig að ég ætla að færa mig yfir í hinar stóru línur í nýju frumvarpi til laga um grunnskóla, sem byggist að talsverðu leyti á gildandi lögum um grunnskóla sem sett voru 1995. Í því eru þó ýmis nýmæli sem hæstv. menntamálaráðherra fór yfir hér áðan og mig langar að nefna nokkur önnur nýmæli sem ég vil ræða sérstaklega.

Í fyrsta lagi má nefna hið svokallaða skólaráð þar sem sitja skulu fulltrúar kennara, annars starfsfólks, fulltrúar foreldra, skólastjóri og fulltrúar grenndarsamfélags. Ég tel að þetta geti verið ágæt tilhögun, sakna þess þó að nemendur eigi ekki þar fastan fulltrúa heldur er eingöngu kveðið á um að fulltrúar nemenda skuli eiga kost á því að taka þátt í umræðum skólaráðs þegar fjallað er um velferðar- og hagsmunamál nemenda samkvæmt nánari ákvörðun ráðsins, eins og sagt er í 8. gr. frumvarpsins. Svo er kveðið á um einn sameiginlegan fund skólaráðs og stjórnar nemendafélags á ári.

Ástæða þess að ég nefni þetta sérstaklega er áhugi minn á nemendalýðræði sem ég tel að þessi lög eigi að endurspegla. Þau eru um margt nemendamiðaðri en fyrri lög, sem er gott, en ég tel að við megum gera betur. Kveðið er á um það í lögunum að við alla skóla skuli vera starfandi nemendafélag, í fyrri lögum var rætt um nemendaráð, og í frumvarpinu er gert ráð fyrir að nemendur innan hvers skóla geti þróað starf félagsins í samræmi við þarfir og vilja á hverjum stað en þó er ekkert kveðið sérstaklega á um hvernig það starf eigi að vera. Nemendur eiga ekki nægilega skýra aðkomu að svokölluðu skólaráði að mínu mati og ég bendi á að í áfangaskýrslu nefndarinnar sem vann að frumvarpinu, og skilað var árið 2006 og er aðgengileg á heimasíðu ráðuneytisins, kemur fram að mjög margir þeir aðilar sem nefndin ræddi við nefndu einmitt nauðsyn þess

að efla nemendalýðræði. Þar er talað um að auka eigi aðkomu nemenda að ákvörðunum um eigin skólagöngu, tryggja aðkomu þeirra að setningu skólareglna, hvernig eigi að skipuleggja skólastarfið og skýra þurfi rétt nemenda til að tjá sig um ákvarðanir sem varða þau sjálf, auka vægi nemendaráða á öllum skólastigum, einnig á yngsta stigi grunnskóla, og skýra aukinn rétt nemenda með aldrinum til að fá upplýsingar um sig í skólanum og þátttöku í umfjöllun um sig.

Ég stýrði starfshópi á vegum Reykjavíkurborgar sem fjallaði um aukna þátttöku foreldra og nemenda í skólastarfi. Í honum sátu auk mín Jóna Hrönn Bolladóttir og Marta Guðjónsdóttir. Þar könnuðum við talsvert þau mál sem tengjast nemendalýðræði og komumst að því að Íslendingar eru heldur aftarlega á merinni í þeim efnum miðað við margar Evrópuþjóðir, ekki síst af því að hér hefur nemendalýðræði byggst dálítið á því að hinir fullorðnu ákveða hvaða ákvarðanir varða nemendur og hverjar ekki. Skiljanlega eiga ekki öll mál erindi við nemendur en ég er þess þó fullviss að þau eru mun fleiri en fullorðnir halda. Við sjáum það t.d. að þar sem unnið hefur verið að skipulagningu byggingarframkvæmda við skóla í samráði við nemendur skilar það oft mjög góðum ákvörðunum, það eru jú nemendur sem nýta skólann. Sama má segja um skipulag skólalóða og aðrar slíkar tilraunir sem hafa verið gerðar hér í Reykjavík með það að hleypa nemendum að ákvörðunartökuferli. Ég nefni líka að Reykjavíkurborg hefur lengi haft þann sið að halda sérstakan borgarstjórnarfund með Reykjavíkurráði ungmenna og þar hafa fulltrúar ungmenna yfirleitt mætt með mjög vandaðar og fjölbreyttar tillögur og verið þar enginn eftirbátur hinna fullorðnu. Ég tel því að víkka megi út ábyrgð nemenda í skólastarfinu, gera þá að virkari þátttakendum í skólaráðum og legg til að fulltrúum nemenda verði sent frumvarpið til umsagnar, ekki síst út frá þessu sjónarhorni.

Ég nefni líka 13. gr. þar sem fjallað er um rétt nemenda, hún hefði mátt vera meira krassandi að mínu viti en þar stendur:

„Nemendur eiga rétt á því að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstilhögun og fyrirkomulag skólastarfs.“

Þó það nú væri að þeir megi segja skoðun sína. En á sú skoðun ekki að hafa einhver áhrif? Ég hefði viljað sjá kraftmeiri innkomu nemenda hér. Ég ætla hins vegar ekki að halda áfram á þeim nótum þó að þetta sé hugðarefni mitt. Ég ætla að hlífa ykkur við upplestri mínum úr Páli Vilhjálmssyni eftir Guðrúnu Helgadóttur, þegar Palli og félagar stofnuðu samtök krakka og börðust fyrir réttindamálum barna. En ég vil ítreka að það skiptir máli að sú sýn sé alltaf í huga þegar við skoðum þessi mál.

Ég vil einnig nefna að í frumvarpinu er réttur barna með sérþarfir skilgreindur mun betur en áður og sama má segja um rétt barna og foreldra sem ekki tala íslensku eða tala táknmál og það er auðvitað framfaramál.

Ég hefði viljað sjá kveðið á um endanlegt gjaldfrelsi í grunnskólum og þá vil ég minna á að enn er gert ráð fyrir gjaldtöku fyrir skólamáltíðir. Hið sama má segja um tómstundastarf, sem þó er kveðið á um í lögum að nemendum skuli gefast kostur á að stunda. Hér hefðu yfirvöld mennta- mála getað stigið mikilvægt skref í að tryggja öllum nemendum gjaldfrjálsan grunnskóla að fullu og öllu og samhliða því hefðu tekjustofnar sveitarfélaga verið endurskoðaðir. Ég leyfi mér að minna á stefnu Vinstri grænna í þessu samhengi um gjaldfrjálsan grunnskóla þar sem þjónusta grunnskólans sé skilgreind sem grunnþjónusta, þar með talið tómstundir og skólamáltíðir og þær ekki teknar út fyrir sviga á þennan hátt.

Þá ætla ég aðeins að færa mig yfir í samræmd próf. Fyrirkomulagi þeirra er breytt í lögunum, sem ég tel æskilegt. Skoðun mín og okkar vinstri grænna hefur verið sú að núverandi fyrirkomulag samræmdra prófa hafi haft of stýrandi áhrif á skólastarf og njörvað það niður á kostnað frumkvæðis og fjölbreytni. Það er mikilvægt að skólastarf sé metið út frá breiðum forsendum og þar má nefna sjálfsmat skóla, ytra mat fræðsluyfirvalda, mat skóla á framförum nemenda; nám í bóklegum greinum, verklegum greinum, listgreinum; umgjörð skólastarfsins; menntun kennara; sérverkefni viðkomandi skóla; umhyggja fyrir nemendum; það er margt sem má nefna og meta í skólastarfi. Hins vegar höfum við talið eðlilegt að hægt sé að leggja fyrir stöðluð próf hvenær sem er á námsferli nemenda til að meta stöðu þeirra, framfarir og fleira í tilteknum greinum sem og stöðu skólanna í samanburði við aðra.

Hér verður vart við ákveðna áherslubreytingu sem ég fagna, þ.e. rætt er um könnunarpróf en ekki samræmd próf sem slík. Þó eru þau áfram lögbundin í 4. og 7. bekk í íslensku og stærðfræði og samræmd próf í 10. bekk eru færð til haustannar frá vori. Í sjálfu sér hefði ég viljað sjá lengra gengið í þá átt að slík próf — þó að við viljum geta kannað framfarir nemenda og kannað árangur með einhvers konar stöðluðum prófum — væru ekki lögbundin á þennan hátt við ákveðin ár, við ákveðna árganga. Hættan er sú að skólastarfið snúist að of miklu leyti um fögin sem prófað er í og að prófin hafi áfram þann brag sem verið hefur að nemendur séu ekki einungis metnir út frá árangri sínum í þessum fáu greinum heldur skólarnir líka. Ég hefði því viljað sjá fyrirkomulagið frjálslegra. Að vísu er í greinargerð ýjað að því að framkvæmd prófanna gæti breyst og lagt er til að unnið verði að þróun einstaklingsmiðaðra prófa, tölvustuddra, eins og þegar eru í uppbyggingu víða á Norðurlöndum. Ég hefði viljað ganga lengra í þessa átt, ég tel að það sé rétta leiðin til að meta skólastarf, ekki að hafa þetta svona fast og bundið í lög eins og hér er. En ég fagna áherslubreytingunni sem felst í breyttu orðalagi.

Mér finnst einnig nauðsynlegt að ræða betur auknar heimildir foreldra til að kenna börnum sínum heima við. Við þekkjum þá umræðu t.d. frá Bandaríkjunum. Þar hefur heimakennsla færst mjög í aukana hin síðari ár. Foreldrar taka að sér að kenna börnum sínum og velja sjálfir námsefnið að verulegu leyti en í flestum tilvikum verða börnin að standast samræmd próf á vegum yfirvalda. Ástæður þess að foreldrar gera þetta geta verið mjög margar og aðstæður geta verið ólíkar.

Stundum eru þetta staðbundnar aðstæður. En vestan hafs hefur líka verið algengt að foreldrar hafi svo sérstakar trúarskoðanir að þeir vilji ekki að börnum sínum séu kennd fræði sem stangast á við þær skoðanir, svo sem þróunarkenningin, jarðsagan og annað slíkt. Ég velti þessu fyrir

mér og mér finnst eðlilegt að við ræðum hvort rétt sé að heimila heimakennslu í auknum mæli.

Ég minni á að skóli er miklu meira en námsefni sem er hægt að prófa með könnunarprófunum. Skóli er samfélag þar sem börn læra um fleira en þau þekkja heima hjá sér. Ég tel að í raun sé þeim börnum mismunað sem ekki fá að sækja skóla, kynnast heiminum, öðrum skoðunum og lífsgildum en tíðkast á heimilinu. Ég tel einnig að fagmenntun kennara eigi að skila okkur góðu skólastarfi sem eigi að vera að minnsta kosti betra en það sem hægt er að fá heima hjá sér. Ég velti því jafnframt fyrir mér hvernig sú lífsreynsla að stunda heimanám allan sinn grunnskólaferil kemur sér þegar menn mæta í framhaldsskóla. Það er margt sem maður þarf að læra af öðrum en foreldrum sínum. Ég tel að þetta atriði þurfi að ræða talsvert ítarlega í umfjöllun menntamálanefndar um frumvarpið.

Ég segi fyrir mig að ekkert hefur gert manni betra en að kynnast öðrum skoðunum en þeim sem maður lærir heima hjá sér. Það styrkir mann sem manneskju og gerir manni kleift að skipta um skoðun, sem er eitt það mikilvægasta sem maður getur lært í lífinu.

Ég vil líka nefna í tengslum við þessi frumvörp, því við lifum í veruleika sem er ekki bara bundinn í lög, það sem er fram undan í skólamálum. Við erum með mörg göfug markmið og þurfum að velta fyrir okkur hvernig eigi að borga fyrir þessi markmið. Hver á að sinna því að þeim verði framfylgt?

Við vitum að kjarasamningar eru lausir brátt og staðan hefur sjaldan verið verri þegar kemur að mönnun í leikskólum og grunnskólum. Eftir að rekstur leik- og grunnskóla var færður yfir til sveitarfélaga má segja að ríkið hafi að nokkru leyti firrt sig ábyrgð á kjörum þeirra. En kjörin eru auðvitað lykilatriði þegar kemur að þróun skólastarfs, til að halda góðum kennurum í starfi og til þess að hægt sé að fjölga fagmenntuðum kennurum innan skólanna, eins og sett eru mjög góð markmið um í frumvarpi um menntun og ráðningu kennara.

Þótt kjör kennara séu ekki viðfangsefni þessara frumvarpa tel ég ómögulegt að ræða þau án þess að hafa um leið í huga allt það góða fólk sem við ætlumst til að framfylgi lögunum og tryggi íslenskum börnum bestu mögulega menntun. Við verðum að horfast í augu við að menntamálayfirvöld hljóta að bera ábyrgð á kjörum kennara ásamt sveitarfélögum. Ég tel nauðsynlegt, í ljósi þeirrar stuttu umræðu sem hér fór fram áðan um PISA-könnunina, að við skoðum það fjármagn sem við verjum til íslenska skólakerfisins.

Eins og ég benti á í fyrri ræðu minni er íslenska skólakerfið kostnaðarsamt að sumu leyti þar sem við búum við tilteknar landfræðilegar aðstæður. Við erum fá í stóru landi og rekum hér marga fámenna skóla af þeirri ástæðu að við viljum halda öllu landinu í byggð. Það kostar auðvitað fé. Ytri aðbúnaður og aðstæður eru okkur ekki í hag. Ef við berum hins vegar saman kjör kennara á Íslandi við kjör kennara í samanburðarlöndunum getum við ekki sagt að við verjum of miklu í þann lið. Með öðrum orðum eru það ekki laun kennara sem gera íslenska skólakerfið dýrt. Þau skipta hins vegar máli til þess að tryggja öllum börnum góða kennslu. Við vitum að ástandið er slæmt, t.d. í grunnskólunum þar sem ungir kennarar, sérstaklega, hafa flúið skólana og fundið betur borgaða vinnu annars staðar, jafnvel vinnu með minna álagi.

Við þurfum að ræða þessi mál. Mér segir svo hugur, ef við viljum bregðast við PISA-könnuninni blessaðri, að við þurfum að skoða hvaða gögn liggja þar að baki. En ég mundi halda að bestu viðbrögðin væri einmitt að lengja kennaranám og bæta kjör kennara. Það væri bestu viðbrögðin við niðurstöðum könnunarinnar og þá er auðvitað er hægt að nefna Finnland sem dæmi, þar sem lengi hefur tíðkast fimm ára kennaranám og mun betri kjör kennara.

Ég ætla þá að víkja að nýju frumvarp um framhaldsskóla. Eins og ég nefndi áðan er kannski flest álitamálin þar að finna. Til marks um það er að fulltrúar Kennarasambandsins í nefndinni sem vann að þeirri endurskoðun voru ekki reiðubúnir til að undirrita lokatillögu nefndarinnar um nýtt frumvarp til framhaldsskólalaga samkvæmt fréttatilkynningu á heimasíðu sambandsins.

Þar eru boðaðar talsvert meiri breytingar en í hinum frumvörpunum sem ég hef þegar rætt. Sumar þeirra eru mjög góðar en aðrar þurfa frekari umræðu. Í þessu nýja frumvarpi er miðað við nýtt einingakerfi, hið sama og nýtt er á háskólastigi og gamla framhaldsskólaeiningakerfið lagt af. Miðað við þessar nýju einingar eru ársverk nemenda 60 einingar. Frumvarpið byggist að hluta á niðurstöðum starfsnámsnefndarinnar svokölluðu. Þar kom mjög margt gott fram til eflingar iðn- og verknámi sem ég mun ræða hér nánar á eftir.

Það er tekið upp nýtt próf, svokallað framhaldsskólapróf, sem skólarnir geta mótað með því að setja upp námsbrautir upp á 90–120 einingar. Það er afskaplega þörf nýjung að mínu mati enda höfum við vinstri græn lengi talað fyrir því að teknar væri upp fjölbreyttari leiðir að loknu grunnskólanámi.

Ég tel að framhaldsskólaprófið, verði vel í það lagt og það vel unnið, geti reynst mikilvæg viðbót í íslensku skólakerfi og orðið til að draga úr brottfalli í íslenskum framhaldsskólum sem allt of lengi hefur verið of mikið og í raun vandamál í íslensku skólakerfi. Við höfum horft upp á að mun fleira fólk er hér einungis með grunnskólapróf en t.d. á hinum Norðurlöndunum. Hér yrði búinn til viðbótarmöguleiki sem ég held að skipti máli. Að sama skapi er tekið upp próf til starfsréttinda og hafa skólarnir frelsi til að móta þær námsbrautir sem eiga að leiða til þess prófs. Ég tel að það sé líka framfaraspor.

Efling iðn- og verknáms er líklega það jákvæðasta finnst mér við þetta frumvarp. Ég velti fyrir mér þeim kostnaði sem mun felast í því. Samkvæmt umsögn fjármálaráðuneytis er gert ráð fyrir um það bil 200 millj. kr. í aukinn kostnað við iðn- og verknám, sem sagt í aukna umsýslu vegna verk- og iðnnáms. Mér finnst skipta máli að við erum að skoða þennan kostnað. En mér finnst andinn réttur, t.d. í því að skólarnir beri ábyrgð á iðnnámssamningum, að það verði stofnaðir vinnunámssjóðir og annað slíkt. Þar erum við að horfa á mörg raunveruleg vandamál sem hafa flækst fyrir iðn- og verknámi hingað til. Það skiptir því máli að fylgja þessum markmiðum vel eftir.

Að lokum er búið að endurskilgreina stúdentsprófið, eins og hæstv. ráðherra fór yfir áðan, og ekki kveðið á um

einingafjölda til stúdentsprófs í nýjum lögum, eingöngu að það sé á viðurkenndri námsbraut með að lágmarki 45 einingum í þremur skilgreindum kjarnagreinum. Margir hafa rætt um hvort rétt sé að hafa svo lítinn kjarna, hvort hann eigi að vera stærri eða minni eða hvað. Ég tel í sjálfu sér að skólunum sé alveg treystandi til að bjóða upp á fjölbreytt og gott nám í þessum efnum. Í raun er það ágætisákvæði, þar sem kveðið er á um stúdentsprófið, að það uppfylli almennar kröfur fyrir nám á háskólastigi.

Ég er hlynnt þeirri hugmyndafræði að stúdentspróf geti verið ólík innbyrðis. En það vakna hins vegar ýmsar spurningar sem við hljótum að velta fyrir okkur vegna þess að inntak þess er í raun gefið frjálst. Það er auðvitað hvergi kveðið á um einingafjöldann. Það mætti hugsa sér út frá þessum anda laganna að nýtt stúdentspróf gæti verið 240 nýjar einingar, 200 einingar eða það gæti verið 180 einingar. Gæti jafnvel verið minna.

Skólum er í raun falið að skilgreina námsbrautir sínar til stúdentsprófs en þær þarf svo menntamálaráðuneytið að samþykkja og væntanlega einnig fjármálaráðuneyti. Það vekur hjá mér spurningar. Þótt faglega geti braut upp á segjum 220–240 einingar verði hreint glæsileg faglega og hlotið samþykki menntamálaráðuneytisins, þá spyr ég: Mun fjárveitingavaldið samþykkja að greiða meira fyrir sum stúdentspróf en önnur?

Umsögn fjármálaráðuneytis miðast við að skólaár verði lengt úr 175 kennsludögum í 180 kennsludaga þó að í frumvarpinu sé talað um að árlegur vinnudagafjöldi nemenda sé að lágmarki 180 dagar. Ég velti því fyrir með þennan sveigjanleika í stúdentsprófinu, sem ég hef þegar sagt að er jákvætt prinsipp, að hann má ekki vera í eina átt, þ.e. sveigjanleikinn má ekki miðast við að hafa endilega færri daga en fleiri, færri einingar en fleiri.

Í umsögninni kemur enn fremur fram að ekki sé búið að reikna inn sparnað við að nemendur nýti sér þann möguleika að ljúka stúdentsprófi á skemmri tíma miðað við það sem algengt er í dag. Við vitum að nemendur hafa getað lokið stúdentsprófi á mismunandi tíma í núverandi kerfi, frá tveimur árum upp í sex ár. Við höfum haft mjög opið framhaldsskólakerfi að þessu leyti en einingafjöldinn hefur verið samur. Ég velti því fyrir mér hvað felst í þessum orðum fjármálaráðuneytisins í umsögn fjármálaráðuneytisins og hvort ráðuneytið reikni þá með sparnaði við að nemendur velji sér inntaksminni námsbrautir eða hvort almennt sé reiknað með því að þær minnki að inntaki.

Ég velti þessu upp því þó að ég telji æskilegt að stúdentspróf séu ólík að inntaki þá skipti máli að þau miðist ekki við lægsta samnefnara og að fjárframlög verði skorin við nögl út frá því. Ég nefni það af því það er full ástæða til þess að horfa á hvernig fjárveitingavaldið hefur staðið sig hingað til við framhaldsskólana. Menntamálanefnd Alþingis fékk t.d. fulltrúa frá framhaldsskólunum á fund sinn fyrir fjárlagagerðina núna og þeir báru sig ekki sérstaklega vel og nefndu að þótt þeir hefðu unnið mikið starf í að koma rekstri sínum á réttan kjöl á undanförnum árum væru fjárveitingar í ár með þeim hætti að hætta væri á að sá árangur glataðist.

Reiknilíkanið sem nýtt hefur verið hefur ekki miðast raunverulegan kostnað við kennslu í skólunum heldur hefur það reynst gallað tæki til að skipta of litlum fjármunum milli skólanna. Ýmsar forsendur þess standast enga skoðun. Það kom mér t.d. mjög á óvart þegar ég áttaði mig á því að ein af forsendunum er sú að tölvubúnaður skuli afskrifaður á 25 árum. Ég sé fólk í anda vinna á 25 ára gamlar tölvur. Til samanburðar má nefna að í grunnskólum Reykjavíkur er tölvubúnaður afskrifaður á fimm árum. Þetta er bara eitt af því sem þarf að skoða.

Ég veit að það er verið að endurskoða þetta reiknilíkan en mér finnst mikilvægt að sú umræða og sú vinna fari fram samhliða þessari lagasetningu. Þetta hlýtur að þurfa að haldast í hendur. Önnur ástæða þess að ég spyr er ekki bara frammistaða fjárveitingavaldsins hingað til, hinar gömlu hugmyndir um skert stúdentspróf sem hafa verið til umræðu. Ég ætla ekki að gera því skóna að þær séu boðaðar hér. Ég vil bara fá fullvissu mína um að svo sé ekki.

Hæstv. menntamálaráðherra skýrði að nokkru leyti hugmyndafræðina á bak við viðbótarnámið, sem rætt er í 20. gr. frumvarpsins, hér áðan. Ég tel að þetta geti verið áhugaverð nýjung. Ég velti því fyrir mér hvort þetta sé einnig hugsað sem viðbótarnám til undirbúnings fyrir háskólanám. Ég velti því líka fyrir mér út frá ákvæðum frumvarpsins um gjaldtöku hvort ætlunin sé að yfirvöld greiði þetta nám eða hvort nemendur eigi að borga brúsann fyrir slíkt viðbótarnám.

Mér finnst eðlilegt að spyrja þessara spurninga. Ég er að mörgu leyti sammála inntaki frumvarpsins. Mér finnst jákvætt að færa skólunum aukið svigrúm til að skapa sér sérstöðu. Ég treysti okkar fólki svo sannarlega til að móta metnaðarfullar námsbrautir. Ég er viss um að þarna eru möguleikar til að móta fjölbreyttari og betri framhaldsskóla. Ég hef trú á að skólar vilji bjóða upp á fjölbreytt nám og til þess þarf að tryggja fjármagn.

Ég vil víkja stuttlega að nokkrum greinum í frumvarpi um framhaldsskóla sem ég vil sérstaklega nefna. Ég vil sérstaklega nefna nemendalýðræðið góða, sem ég tel að megi skýra betur í þessu frumvarpi og ekki síður í frumvarpi um framhaldsskóla en grunnskóla. Andi þessara laga er sá að ala upp börn og mennta í því að verða virkir þátttakendur í lýðræðissamfélagi. Ég hef þá trú að lýðræði lærist best með því að taka þátt í lýðræði. Mér fannst mjög gott, einhvern tímann þegar ég var sjálf að kenna um lýðræðið þegar ég var spurð: Af hverju megum við þá ekki hafa skoðanir á því sem þú ert að segja? Mér fannst það mjög jákvætt að nemendur átti sig á því að það skiptir máli að þeir móti skólastarfið. Um það snýst lýðræðið. Það mætti skerpa enn betur á því.

Ég nefni aftur jákvæð skref um réttindi nemenda með sérþarfir og sérstaklega 36. gr. frumvarpsins um heilsuvernd í framhaldsskólum í samráði við heilsugæslustöðvar, sem ég held að sé mjög jákvætt. Það hefur í raun skort í framhaldsskólum að þar séu starfandi hjúkrunarfræðingar eða að þar sé samstarf við heilsugæslustöðvar.

Áhersla á náms- og starfsráðgjöf er aukin. Ég fagna því og leyfi mér í framhaldi af því að minna á fyrirspurn sem ég ásamt hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur hef lagt fram um náms- og starfsráðgjöf. Þar er spurt um nefnd sem átti að skila af sér nýlega, sem átti að kanna gildi þess og gagn að auka náms- og starfsráðgjöf í grunn- og framhaldsskólum

og hvort til standi að lögvernda starfsheitin náms- og starfsráðgjafi í því skyni að efla þá starfsemi. Ég vænti þess að það þurfi að ræða í samhengi við þetta frumvarp.

Ég minni líka á frumvarp hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar í tengslum við þetta, sem ég er reyndar meðflutningsmaður að, um ókeypis námsgögn í framhaldsskólum. Þar leggjum við til einfalda breytingu um að kennsla í framhaldsskólum skuli veitt nemendum að kostnaðarlausu og óheimilt sé að krefja nemendur eða forráðamenn þeirra um greiðslu fyrir kennslu, námsgögn eða annað efni sem nemendum er gert skylt að nota í námi sínu og samrýmist ákvæðum laga þessara og aðalnámskrá. Ríkinu yrði skylt að leggja til og kosta kennslu og námsgögn er fullnægja ákvæðum aðalnámskrár. Ég vil minna á að í þessu dæmi sem og í öðrum frumvörpum er gjaldfrelsi lykilatriði til að tryggja jafnræði til náms.

Þá er komið að síðasta frumvarpinu, um lengingu kennaramenntunar. Við vinstri græn höfum lengi haft á stefnuskrá okkar að styrkja þurfi og lengja kennaramenntun á Íslandi svo að hún verði sambærileg við það sem gengur og gerist í nágrannalöndum okkar. Ég tel þetta eðlilegt framfaraspor, að lengja og efla kennaramenntunina.

Í 9. gr. þessa frumvarps er kveðið á um að að lágmarki tveir þriðju hlutar stöðugilda skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara þegar kemur að því að manna leikskóla.

(**Forseti** (RR)**:** Forseti spyr hvort hv. þingmaður eigi langt eftir af ræðu sinni og hvort ástæða sé til þess að fresta henni og hv. þingmaður haldi áfram þegar fundur er aftur settur.)

Ég á ekki mikið eftir af ræðu minni. Þetta eru svona fimm mínútur.

(**Forseti** (RR)**:** Þá klárar hv. þingmaður ræðu sína.)

Ég þakka virðulegum forseta.

Virðulegur forseti. Í frumvarpinu kemur fram í 9. gr. að að lágmarki séu tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla stöðugildi leikskólakennara. Ég minni á að þó að markmiðið sé gott og göfugt þá er staðan núna, bara miðað við tölur Hagstofunnar frá 2006, sú að undir 40% starfsmanna leikskóla eru leikskólakennarar eða með uppeldismenntun. Þótt markmiðið sé gott þá velti ég fyrir mér hvort það sé hreinlega raunhæft að setja þetta í lög og hver aðlögunartíminn verði með þetta markmið.

Við þurfum líka að líta til þess frábæra starfs sem víða er unnið á leikskólum landsins af öllu starfsfólki þeirra, bæði þeirra sem hafa uppeldismenntun en líka af öðrum og hvernig við sjáum að þessi breyting, sem vissulega er róttæk, eigi sér stað.

Ég vil aðeins nefna 8. gr. Ég tel mjög mikilvægt að fram fari umræður um inntak kennaramenntunar og hlutföll faggreina og uppeldisgreina. Í reglugerðinni skal sérstaklega rætt um að styrkja hlut faggreina. Ég held að það sé ágætt. Þó að það komi ekki fram í lögunum sjálfum er rætt um það í reglugerð að uppeldisgreinar verði 60 einingar að lágmarki og þar með faggreinar væntanlega, þ.e. að meira verði varið í faggreinar og kennslu faggreina, sem er auðvitað mikilvægur hluti af kennaranámi. Ég held að þetta sé spennandi kostur sem við þurfum að ræða, ekki síst í ljósi þess sem við ræddum fyrr í dag, um stöðu íslenskunnar, um stöðu stærðfræðinnar, þ.e. að kennarar hafi góða undirstöðumenntun í því fagi sem þeir kenna.

Að lokum tel ég mjög mikilvægt að við nýtum færið, nú þegar þessi frumvörp liggja fyrir, og ræðum um inntak menntunar, veltum fyrir okkur þeim hugtökum sem við notum þegar við ræðum um menntakerfið. Í Bretlandi hefur farið fram talsverð umræða um hvort hugtakið menntun sé í raun að hverfa, hafi hopað fyrir hugtökum á borð við þjálfun og færni. Þeir hafa kallað þetta upp á ensku, ég leyfi ég mér að segja það í ræðustól Alþingis. Þeir hafa velt fyrir sér hvort enska hugtakið „education“ sé að hverfa fyrir því sem á ensku er kallað „training“. Sitt sýnist hverjum í þeim efnum en ég tel mikilvægt að við missum ekki sjónar á því að markmið íslenskra skóla er að veita nemendum sínum innihaldsríka menntun í góðu umhverfi.

Það er vissulega hægt að veita nemendum þjálfun til að sinna ýmsum störfum, byggja upp færni þeirra til að takast á við mismunandi verkefni, en ég tel að menntunarhugtakið sé sá kjarni sem við viljum að hver og einn búi að til framtíðar og geri í raun hverjum og einum kleift að tileinka sér nýja þekkingu, þjálfa sig upp á nýtt, öðlast nýja færni, hugsa um nýja hluti á gagnrýninn og skapandi hátt og skapa nýja kunnáttu og þekkingu. Í því felst kjarni menntunarinnar. Það er sýn á heiminn sem gefur fólki traust og færni til að takast á við ný verkefni, löngun til að vita meira og skapa nýja hluti.

[13:04]

Útbýting:

Erfðafjárskattur, 206. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 416.

[Fundarhlé. — 13:05]

[13:31]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Hér eru til umræðu fjögur frumvörp hæstv. menntamálaráðherra varðandi leikskóla, grunnskóla, framhaldsskóla og um ráðningu kennara og skólastjórnenda við þessi skólastig.

Það er rétt í upphafi að óska hæstv. menntamálaráðherra til hamingju með lagafrumvörpin sem hér eru lögð fram. Þau eru auðvitað búin að vera mjög lengi í vinnslu og það hefur verið haft samráð mjög víða og hér er hreinlega tekið á málefnum allra þessara þriggja skólastiga. Það er líka mjög ánægjulegt í raun og veru hvernig umræðan hefur þróast eftir framsöguræðu hæstv. menntamálaráðherra þar sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir hélt afar málefnalega og innihaldsríka ræðu um frumvörpin. Hún var almennt mjög jákvæð í garð þeirra en hafði eðlilega ýmsar spurningar fram að færa varðandi málsmeðferð og ýmis álitaefni sem eðlilegt er þegar jafnstór mál eru undir eins og hér er.

Ég verð að segja, frú forseti, að sá tónn sem var í ræðu hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur eykur mjög von mína um að við náum mikilli samstöðu og sátt um þessi frumvörp. Það er mikilvægt fyrir íslenskt skólakerfi að það ríki sem allra mest sátt um það fyrirkomulag sem við höfum og þann lagaramma sem við störfum eftir þó að það sé einnig nauðsynlegt og eðlilegt að við séum ekki sátt um öll framkvæmdaratriði því það á auðvitað að vera sem mestur fjölbreytileiki í

þeim. En eftir að hafa heyrt tóninn í ræðu hv. þingmanns tel ég að það séu mjög góðar líkur á því að við í menntamálanefndinni náum að leiða þessi frumvörp þannig fram að um þau náist jafnvel alger sátt í þinginu þó svo að menn nái ekki endanlegri samstöðu um einstakar greinar eða útfærslur á þeim, en að um meginlínurnar verði mikil sátt.

Það er líka gleðilegt að við skulum vera að ræða öll þessi frumvörp í einu vegna þess að það er eðlilegt að líta á skólastigið frá leikskóla og til loka framhaldsskólans sem eina heild. Þannig er þetta mál unnið og þannig er þetta lagt fram og þannig verður auðvitað vinnunni í nefndinni háttað, það verður horft á þetta allt saman í heild sinni.

Í fyrri ræðum sem hér hafa verið haldnar hefur verið farið býsna ítarlega yfir efnisatriði frumvarpsins þannig að ég ætla ekki að fara að endurtaka eitt eða neitt af því þó að ég muni reyna að koma víða við og sérstaklega taka upp þá þætti sem mér finnst skipta miklu máli án þess að fara mikið í einstakar efnisgreinar. Það er alveg ljóst að markmiðin sem farið er af stað með eru afskaplega háleit og það má segja að hér sé verið að nálgast það markmið sem sett er fram í stjórnarsáttmálanum um það að menntun á Íslandi verði til fyrirmyndar á alþjóðavísu. Það er sem sagt mikill metnaður á bak við frumvörpin og við verðum auðvitað að horfa til þess að að stórum hluta til eru þetta markmiðslýsingar, eitthvað sem við ætlum að stefna að í framtíðinni og vinna að að ná fram.

Dæmi um það er nokkuð sem hefur verið rætt, þ.e. breytingin varðandi kennsluréttindi á þessum skólastigum, að miðað er við meistarapróf eftir árið 2011. Þetta er auðvitað mjög háleitt markmið og ákjósanlegt að að þessu skuli vera stefnt en það er eðlilegt að við í menntamálanefndinni förum vandlega yfir allar tímasetningar sem settar eru hvað þetta varðar. Eins og bent hefur verið á þá er ástandið þannig t.d. á leikskólastiginu að það er gífurlegur skortur á leikskólakennurum og miðað við þær aðstæður getur verið erfitt að ná þessu fram. Ég ítreka þó að markmiðið er háleitt og við eigum auðvitað að stefna að þessu en fara vandlega yfir allar tímasetningar og útfærslur.

Við þurfum líka að velta fyrir okkur hvernig staða skólanna sem eru að mennta þessar stéttir er til að taka við öllum þeim umsækjendum sem hugsanlega koma. Kennaraháskólinn hefur séð um menntun kennara lengi, þó að það sé gert víðar, en eins og kunnugt er þá hefur mjög mörgum verið vísað frá námi í Kennaraháskólanum, það hafa ekki allir komist þar að sem viljað hafa. Það er einnig þekkt staðreynd að stór hluti þeirra sem lýkur námi með kennsluréttindum fer ekki til kennslustarfa heldur ýmissa annarra starfa. Út af fyrir sig ekkert nema gott um það að segja en það er auðvitað eðlilegt markmið að reyna að stefna að því að hærra hlutfall skili sér í kennslu og það gætu líka verið rök fyrir lengingu námsins að þegar fólk er búið að leggja á sig fjögurra eða fimm ára háskólanám þá sé líklegra að viðkomandi muni starfa við það sem hann hefur menntað sig til. En ég ítreka að þetta er ein af þeim tímasetningum sem við í nefndinni þurfum að fara mjög vel yfir.

Ég sagði áðan að það væri eðlilegt að horfa á skólakerfið frá leikskóla til loka framhaldsskóla heildstætt. Þá kemur upp eitt álitaefni sem við munum að sjálfsögðu ræða frekar í nefndinni en eins og frumvörpin gera ráð fyrir og hefur verið hjá okkur um nokkurt skeið þá eru bæði leikskólinn og grunnskólinn staðsettir hjá sveitarfélögum en framhaldsskólinn hjá ríkisvaldinu. Ég tel að það þurfi að skoða það mjög gaumgæfilega hvort það sé ekki rétt að stíga eitthvert örlítið skref a.m.k. sem opnar á þá leið að sveitarfélög geti komið að rekstri framhaldsskóla.

Það er hluti af þeirri heildarmynd sem hér er nokkuð um talað að það sé sami rekstraraðili. Það einfaldar auðvitað allt flæði á milli skólastiganna ef svo er. Það er hins vegar ljóst að það að stíga skrefið til fulls er miklu flóknara ferli en hægt er að gera með þessu frumvarpi vegna þess að þá þarf að fara í gífurlegar samningaviðræður við sveitarfélögin. Það sem ég er að orða er að það væri hugsanlegt að stíga einhver skref sem opnuðu þá leið að einhver sveitarfélög gætu tekið að sér, t.d. í tilraunaskyni rekstur framhaldsskóla. Þannig væri hægt að prufukeyra kerfið áður en skrefið yrði stigið til fulls sem að mínu mati er það sem á að gera vegna þess að framhaldsskólaþjónustan er nærþjónusta og það er eðlilegt að nærþjónustan sé hjá sveitarfélögunum. Þess vegna held ég að við eigum að fara vel yfir þetta.

Það kemur inn á, eins og ég sagði áðan, þennan sveigjanleika sem er afskaplega mikilvægur bæði innan eða milli skólastiganna því ef rekstraraðilinn er sá sami þá getur sá aðili í raun og veru leikið sér örlítið með skipulagið. Í frumvörpunum er t.d. verið að opna á heimildir til samrekstrar á leikskóla, grunnskóla og tónlistarskóla sem er afskaplega jákvætt og sýnir að sveitarfélögunum er treyst fyrir málaflokknum enda hafa þau staðið fyllilega undir því trausti. Það er eðlilegt að gefa þeim þetta svigrúm og að mínu mati ætti að auka það enn frekar með því að gefa þeim þess vegna möguleika á rekstri framhaldsskóla.

Einn þráðurinn sem gengur í gegnum þessi frumvörp, sérstaklega grunn- og framhaldsskólann, er efling náms- og starfsráðgjafar. Þetta hefur verið markmið mjög lengi og þetta hefur verið æðioft nefnt sem ein árangursríkasta leiðin til þess að tryggja það að sem allra flestir nemendur fái notið sín í skólum og hætti ekki námi áður en þeir hafa lokið einhverju tilskildu námi. Það er t.d. alveg ljóst með þeim breytingum sem hér eru boðaðar á framhaldsskólakerfinu að náms- og starfsráðgjöf er miklum mun nauðsynlegri en áður vegna þess að nú fá nemendur, auk skólanna sjálfra, miklu meira frelsi en verið hefur fram að þessu við skipulag á námsbrautum og þess vegna er eðlilegt að efla þessa þjónustu. Það er boðað og sett inn í frumvörpin afar skilmerkilega.

Óhjákvæmilega kallar það á eina spurningu. Það er athyglisvert að þessi stétt, þ.e. náms- og starfsráðgjafar, er eina fagmenntaða stéttin sem er skilgreind inni í skólakerfinu sem ekki nýtur lögverndar eftir að leikskólakennararnir munu fá hana með þessum frumvörpum ef samþykkt verða. Þetta hlýtur að koma til skoðunar sérstaklega í menntamálanefndinni hvort það sé rétt að stíga það skref gagnvart þessari stétt líka þannig að þar gæti samræmis við allar aðrar stéttir sem hafa sérmenntun innan skólakerfisins. Það fyrirkomulag sem við höfum í menntun þeirrar stéttar er raunverulega tilbúið til að fara þessa leið, þ.e. meistaraprófið er komið inn í Háskóla Íslands þannig að það er raunverulega ekkert þessu til fyrirstöðu. Ég vil vekja athygli á því hér, það er eðlilegt að það sé skoðað sérstaklega í menntamála-

nefnd hvort ekki sé rétt að stíga þetta skref. Það er sagt í greinargerðinni, jafnvel í lagatextanum sjálfum, ég man þó ekki nákvæmlega hvort er, að það sé æskilegt að að öðru jöfnu séu þeir sem sinna þessari þjónustu í skólakerfinu með sérmenntun á þessu sviði. Það er náttúrlega mjög nauðsynlegt þegar við erum að efla svo mjög og setja upp kerfi sem kallar á stóraukna þjónustu af þessu tagi að það sé tryggt að fagfólk sé þar við störf, það er með þetta eins og svo margt annað að þarna er fagmennskan mjög mikilvæg.

Eitt af því sem er rauður þráður í gegnum þessi frumvörp og er að sjálfsögðu mjög jákvætt er hin aukna áhersla á verknám þar sem vegur þess er verulega aukinn og sérstaklega ber að nefna framhaldsskólastigið. Það er kannski rétt að ég nefni það, þótt það hafi komið fram í umræðunni, að þótt verið sé að breyta og styrkja ýmislegt í leik- og grunnskólanum, þá er mesta breytingin boðuð á framhaldsskólastiginu og þar kemur verknámið mjög sterkt inn. Það hefur áratugum saman verið rætt um að reyna að efla verknámið, gera því hærra undir höfði í skólakerfinu o.s.frv. En ég fullyrði það, frú forseti, að með frumvarpinu sem hér er lagt fram er stigið það stærsta skref sem ég hef séð í þá átt. Ég trúi því ef rétt er á spöðum haldið að þá munum við sjá mjög mikla breytingu í þá átt að auka og efla verknámið og starfsnámið, og full ástæða til. Við sjáum auðvitað hvernig það hefur verið þegar við erum að fara í stórframkvæmdir að okkur skortir mjög mikið fagmenntað iðnaðarfólk. Þarna þarf verulega að taka á og margir hafa gengið svo langt að segja að það sé jafnvel ákveðin hætta á því að við séum að tapa niður ákveðinni verkþekkingu og slíkt má ekki henda okkur. Þetta verður áberandi þegar takast þarf á við stór verkefni, þá sjáum við hvað skorturinn er mikill á þessu fólki og þar er skýringin m.a. sú að námsfólk hefur leitað annarra leiða, m.a. vegna þess að verknámsleiðin hefur oft verið mun flóknari, jafnvel erfiðari til skipulagningar, t.d. hafa nemar sjálfir þurft að útvega sér samning og ná samningum við meistara. Ein af breytingartillögum í frumvarpinu, sem er róttæk tillaga til að gera þetta mál einfaldara, er að framhaldsskólarnir beri sjálfir ábyrgð á verknáminu og þurfi þar af leiðandi og eðlilega að þjónusta nemendurna og geti því líka skipulagt námið betur í heild sinni.

Það er líka afskaplega framsækin tillaga að setja á stofn sjóð sem reyndar er ekki gert ráð fyrir í þessum lögum en í greinargerð er minnst á að stofnaður verði sjóður til að standa undir kostnaði við verknám að einhverju leyti. Ýmsar leiðir eru hugsanlegar í því, m.a. að setja einhver gjöld á fyrirtækin sem gætu komið til baka og þá væri um að ræða eins konar jöfnunarsjóð vegna þess að eins og fyrirkomulagið er í dag eru einstök fyrirtæki jafnvel að leggja til fjármuni í menntun nema en hafa eðlilega enga tryggingu fyrir því hvar sú menntun nýtist. Það yrði þá allra að taka þátt í því og neminn væri þar af leiðandi, eins og hann er í dag, frjáls að því hvar hann heldur vinnu sinni áfram.

Frú forseti. Þetta voru stóru atriðin sem ég tek í heildina en ég ætla svo að víkja örlítið að einstökum frumvörpum. Í fyrsta lagi að frumvarpi til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leik-, grunn- og framhaldsskóla en þar er rétt að vekja athygli á að þetta er í fyrsta skipti sem lögverndun á starfsheitum leikskólakennara og stjórnenda leikskólanna er sett inn. Það er fagnaðarefni að kennarar á öllum skólastigum skuli nú sitja við sama borð hvað þetta varðar. Ég ætla ekki að ræða mikið um lögverndunina sem slíka. Þetta er hins vegar það fyrirkomulag sem við erum með og eðlilegt að allir sitji við sama borð. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að þess vegna hljóti að vera til skoðunar að hið sama gildi um náms- og starfsráðgjafa.

Það er líka ánægjulegt að verið er að auka svigrúm kennsluréttinda á milli skólastiganna. Það er eðlilegt að svo sé gert í þeirri þróun sem verið hefur undanfarið þar sem skil milli skólastiganna verða í raun æ óljósari. Ég held reyndar að þetta sé af hinu góða og þannig eigi það að vera. Við eigum að tryggja að flæðið á milli skólastiganna sé sem eðlilegast og fjölbreytilegast þannig að ekki sé verið að negla niður hvar ákveðnir hlutir byrja og enda, heldur þreifi menn sig áfram með það og taki að sjálfsögðu fyrst og fremst tillit til nemendanna sjálfra.

Ég minntist áður á hið háleita markmið að ljúka þurfi meistaraprófi til að öðlast kennsluréttindi á þessum skólastigum eftir 2011. Það er rétt að geta þess vegna þess að ég hef aðeins orðið var við einhvern misskilning hjá sumum að fyrri kennsluréttindi verði þá úr sér gengin en svo er að sjálfsögðu ekki. Allir sem hafa réttindi til starfa á þessum skólastigum í dag munu að sjálfsögðu halda þeim. Þetta er ekki í fyrsta skipti sem slíkt skref er stigið vegna þess að fyrir nokkrum áratugum var Kennaraskólanum breytt í Kennaraháskóla og þá voru kennsluréttindin færð yfir á háskólastigið. Þá var umræðan ekki ólík því sem við höfum aðeins heyrt núna að þetta væri mikil framtíðarsinfónía. Sú breyting gekk ótrúlega vel fyrir sig og hefur skilað sér vel og sannað. Því má segja að þetta sé eðlileg þróun frá þeim tíma og er raunverulega að gerast mjög víða. Ég tel þetta nauðsynlegt og ég tek undir orð hæstv. menntamálaráðherra um að þetta þýði líka sjálfkrafa að laun kennara muni að sjálfsögðu hækka. Það er afar mikilvægt fyrir samfélagið að kennarastéttin njóti hærri launa vegna þess, eins og ég sagði áðan, að of stór hluti þeirra sem afla sér þessarar menntunar fer til annarra starfa. Við þurfum á því að halda að hafa mikið og öflugt hæfileikafólk í þessum störfum. Mér finnst það fagnaðarefni að gerðar séu sömu kröfur til skólastiganna allra þriggja vegna þess að hægt er að færa margvísleg rök fyrir því að þótt öll skólastigin séu mikilvæg sé leikskólinn jafnvel mikilvægasta stigið. Þar eru nemendur að stíga sín fyrstu skref og það er afskaplega mikilvægt hvernig að þeim er hlúð í þeim fyrstu skrefum og eins að eigi nemendur við einhverja örðugleika að etja er auðvitað betra við það eiga því fyrr sem þeir uppgötvast og líklegra að betri árangur náist.

Frú forseti. Ég vík þá að frumvarpinu til leikskólalaga. Það er líka fagnaðarefni að þarna eru skyldur og réttindi foreldra og barna gerð eins sambærileg milli grunn- og leikskóla og hægt er þegar tekið er tillit til þess að leikskólinn val en grunnskólinn er skylda. Þetta er eðlilegt og er hluti af þeirri heildarmynd sem hér hefur nokkuð verið rædd, að líta eigi á þetta allt sem eina heild og því er eðlilegt að þarna séu sömu skyldur og réttindi. Síðan fagna ég því að verið er að styrkja forræði sveitarfélaganna á starfsemi leikskólanna og ábyrgð þeirra gerð algerlega afdráttar-

laus sem er auðvitað eðlilegt vegna þess að sveitarfélögin fara með þetta skólastig eins og grunnskólastigið.

Ég mun fara örfáum orðum um frumvarpið til laga um grunnskóla. Það var athyglisvert andsvar sem hv. þm. Karl V. Matthíasson átti við hæstv. menntamálaráðherra áðan varðandi markmiðsgrein laganna en eins og fram kom í máli hv. þm. Karls V. Matthíassonar er verið að gera breytingu á markmiðslýsingunni, sem hefur líklega verið allt frá upphafi grunnskólalaganna, um kristilegt siðgæði. Benti hv. þingmaður m.a. á að í upptalninguna vantaði orðið kærleikur sem er ákveðið grunnhugtak í kristilegu siðgæði. Það er auðvitað eðlilegt að menntamálanefnd fari sérstaklega yfir þessa markmiðsgrein og ég tók eftir því að hæstv. ráðherra taldi það vera hið besta mál að orðið kærleikur bættist þar við. Það vill svo til að við eigum svolítið grundvallarplagg sem heitir *Mannréttindayfirlýsing Sameinuðu þjóðanna* og í markmiðslýsingu þar er þetta tekið allt saman og mér finnst eðlilegt að menntamálanefnd velti því fyrir sér í vinnu sinni hvort við gætum náð utan um þetta allt með því sem þar segir. Ég vil bara rétt til að allir átti sig á hvað ég er að tala um lesa 1. gr. mannréttindayfirlýsingar Sameinuðu þjóðanna en þar segir, með leyfi forseta :

„Hver maður er borinn frjáls og jafn öðrum að virðingu og réttindum. Menn eru gæddir vitsmunum og samvisku, og ber þeim að breyta bróðurlega hverjum við annan.“

Þetta er býsna skýrt og mergjað orðalag og ég held að við ættum að velta því fyrir okkur hvort við gætum ekki sett það inn í markmiðsgreinina í staðinn fyrir alla þessa upptalningu vegna þess að í þessum tveimur setningum sýnist mér allt vera innifalið. Mér finnst þetta vera eitthvað sem ættum að velta fyrir okkur. Eitt af því sem fram kemur í frumvarpi til laga um grunnskóla og er hvað brýnast í skólakerfinu almennt er að námið verði lagað að ólíkum þörfum nemenda og þeir taki virkan þátt í skólastarfinu. Það er eilífðarverkefni að nálgast alla nemendur og við vitum hvernig þróunin hefur verið í því. Nú er lögð mest áhersla á einstaklingsmiðað nám og það er hluti af þessari þróun að reyna að nálgast hvern nemanda þannig að hann fái að njóta sín sem best.

Síðan er hert á þeirri reglu að nám í grunnskóla sé gjaldfrjálst og það er eðlilegt að svo sé. Það er kannski rétt að minna á það, af því að ég gleymdi því áðan, frú forseti, að hv. þm. Katrín Jakobsdóttir nefndi að eðlilegt væri að nám í leikskólum væri líka gjaldfrjálst. Hægt er að taka undir það með hv. þingmanni en það er hins vegar álitaefni hvort það eigi að vera í frumvarpi sem þessu, því að ég ber afskaplega mikla virðingu fyrir sjálfsákvörðunarrétti sveitarfélaga og ég tel að sveitarfélögin sjálf eigi að ákveða slíkt og hafa slíkar heimildir eins og raunverulega kemur fram í þessu frumvarpi. Það er engin skylda til gjaldtöku heldur hafa sveitarfélögin heimild til hennar og það er eðlilegt að sveitarfélögin taki þá ákvörðun sjálf. Það má hugsanlega taka hana með samkomulagi við ríkisvaldið, það er ekkert sem útilokar það, en meðan það samkomulag liggur ekki fyrir og þessar útfærslur eru mismunandi í sveitarfélögunum tel ég eðlilegt að sjálfsákvörðunarréttur þeirra standi.

Frú forseti. Það fyrirkomulag sem hér er boðað um breytingu á samræmdum prófum er einnig fagnaðarefni. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um það mál en ég tók eftir því að hv. þm. Katrín Jakobsdóttir fór yfir það og að mínu viti nægjanlega þannig að það þarf raunverulega engu við það að bæta. Ég held að fyrirkomulagið sem hér er verið að boða sé betra, það sé líka eðlilegra og minna stýrandi inn í skólastarfið og það er afskaplega mikilvægt. Hins vegar er gert rá fyrir að hægt sé að leggja fyrir könnunarpróf sem nýtast þá bæði skólunum og nemendunum til að bæta sig og finna ef eitthvað má betur fara.

Ég hef áður minnst á að það sé mikilvægt af því að grunnskólastigið er milli leikskólans og framhaldsskólans að þá sé flæðið milli skólastiganna í báðar áttir þar af leiðandi í grunnskólunum. Á því er tekið og þó svo að hugsanlega megi hnika þar til einhverju orðalagi þá held ég að verið sé að stíga þarna afar mikilvægt skref í átt að þeirri þróun sem við höfum séð gerast.

Þá kem ég að því frumvarpi sem, eins og ég sagði áðan, boðar hvað mestar breytingar og það er frumvarp til laga um framhaldsskóla. Rétt er að ítreka að þar er verið að stíga afar stórt skref með fræðsluskylduákvæðinu til 18 ára aldurs sem er framfaraspor og setur á skólakerfið eða ríkisvaldið í þessu tilfelli töluverðar skyldur sem nauðsynlegt er að standa undir. Það er fagnaðarefni að þetta skref skuli vera stigið af því að það tekur af allan vafa um þær skyldur sem lagðar eru á herðar ríkisvaldsins.

Í frumvarpinu er boðað aukið frelsi og þar af leiðandi minni miðstýring sem er einnig fagnaðarefni. Það er gaman að horfa örlítið aftur í tímann og sjá hvernig hlutirnir fara í hring vegna þess að þegar við sáum hvað mesta þróun í framhaldsskólum á Íslandi var frelsið svo mikið að það er varla hægt að segja að það hafi verið til lög um framhaldsskóla í landinu. Þá var byggt á breytingu á einni grein í lögum um menntaskóla sem heimilaði fjölbrautaskólum að verða til. Fjölbrautaskólinn í Breiðholti varð til fyrstur og síðan má segja að sveitarfélögin hafi tekið þessi mál meira og minna í eigin hendur og tryggt hina miklu uppbyggingu framhaldsskólanna vítt og breitt um landið, mestu uppbyggingu sem við höfum séð á því skólastigi. Síðan fóru menn að taka utan um þetta og auka smám saman miðstýringuna þar til nú að mér sýnist nær allir vera á því að sú miðstýring sé orðin of mikil og nú þurfi að gefa framhaldsskólunum aftur frelsi. Ég er ekki í nokkrum vafa um að það frelsi sem nú er boðað mun lífga mjög við framhaldsskólastigið og mun væntanlega tryggja miklu meiri fjölbreytileika þó svo að við megum auðvitað ekki gera lítið úr þeim fjölbreytileika sem verið hefur í kerfinu. Það er svolítið athyglisvert að fólk gleymir því oft í umræðunni þegar menn hafa verið að ræða um lengd náms til stúdentsprófs, sem hefur oft verið ansi áberandi í þessari umræðu, að í núverandi áfangakerfi hefur nám til stúdentsprófs verið tekið á mjög mismunandi tíma þannig að það út af fyrir sig er ekki nýtt. Núna er stigið mun stærra skref til að gefa nemendum fleiri möguleika á að ljúka námi fyrr hafi þeir áhuga á því og vera lengur hafi þeir áhuga á því og síðast en ekki síst, sem er auðvitað stóra málið og kem ég þá aftur að eflingu verknámsins, að hér er boðað að bóknám og verknám sé jafngilt innan framhaldsskólans. Það er náttúrlega afskaplega stórt skref sem þýðir að nú er enn meiri möguleiki en ella til að hafa stúdentsprófið mjög fjölbreytt. Ég er alveg klár á því að gagnvart mjög mörgum greinum t.d. í háskóla er sá und-

irbúningur betri en eingöngu bóklegur. Á ég þá við ýmislegt verknám sem síðan héldi áfram í margs konar tækninámi og verkfræði og annað þess háttar. Ég vona að þetta leiði til þess að við fáum ekki bara fjölbreyttari skóla heldur betri skóla og betur undirbúna nemendur á menntaskólastigi og ég er rauninni sannfærður um að svo verður vegna þess að í framhaldsskólakerfinu er margt hæfileikaríkt fólk. Ég er viss um að margir skólanna bíða í óþreyju eftir að þróast í þá átt sem hér er boðuð og mér er ekki grunlaust um að sumir hafi jafnvel verið svo ákafir að þeir séu ýmsir búnir, ég ætla ekki að segja að setja í gang þetta nýja kerfi en a.m.k. að hugsa hvernig þeir geti tryggt framgang þess.

Ég vænti þess að þessar breytingar eigi eftir að hafa góð og víðtæk áhrif. Hér er verið að boða miklar breytingar og því þurfum við vissulega að vanda sérstaklega til yfirferðar og hugsanlega að hnika einhverju til, taka tillit til væntanlegra athugasemda. Það verður fyrsta verk menntamálanefndar nú á næstu dögum að taka þessi frumvörp og senda þau til umsagnar vítt og breitt um samfélagið því að umræður um skólamálin, og ég tala nú ekki um jafnvíðtækar breytingar og um er að ræða í þessum frumvörpum, þurfa að vera mjög miklar.

Ég endurtek það sem ég sagði í byrjun að ég tel að það sé mjög nauðsynlegt að við náum sem allra víðtækastri sátt um þessi mál og í undirbúningnum hafa verið stigin mjög mörg skref til þess að reyna að tryggja það sem allra best. En þegar þetta fer í hina almennu umræðu þá er mjög líklegt að einhverjar ábendingar komi sem geti gert hlutina betri og að sjálfsögðu munum við þá taka tillit til þess og reyna að bæta það sem bæta má.

Mér hefur verið nokkuð tíðrætt um þann mikla sveigjanleika sem er verið að boða og tel ástæðu til að fara yfir örfáum orðum. Í því sambandi vil ég nefna eitt til sem ég hef ekki nefnt áður en það er breytingin sem verður á kjarnanum til stúdentsprófs, þ.e. að tryggja 45 einingar í þremur greinum, íslensku, stærðfræði og ensku og að í raun sé ekki annað bundið gagnvart skólanum. Þetta held ég að sé mjög nauðsynlegt. Ég var svo heppinn að hæstv. ráðherra setti mig í merka nefnd, svokallaða starfsnámsnefnd þar sem við fórum einmitt yfir öll þessi mál. Það er eðlilegt að vekja athygli á niðurstöðu sem nefndin komst að en niðurstaðan fékkst í mjög góðu samkomulagi milli margra hópa. Þar voru fulltrúar fá kennurum, stjórnendum í framhaldsskólum, úr atvinnulífinu og stjórnmálamenn. Það náðist því um þetta afskaplega víðtæk samstaða og það má segja að mikill hluti hinna stóru breytinga sé kominn frá þessari ágætu nefnd og þar af leiðandi var búið að ná býsna víðtækri samstöðu um stóran hluta breytinganna.

Ég vil vekja athygli á einu sem er nauðsynlegt að menntamálanefndin gefi sér töluverðan tíma í en það er þetta nýja einingakerfi sem er auðvitað ákveðin breyting. Við höfum heyrt það og það er kannski eðlilegt að víða í kerfinu sé ákveðinn skjálfti gagnvart svo viðamikilli breytingu í grunninn en ég hef ekki trú á öðru en að hægt sé að ná um þetta víðtækri samstöðu. Það er rétt að vekja athygli á því að í greinargerðinni er talað sérstaklega um að þetta kerfi þurfi að þróa í mjög góðri samvinnu allra aðila sem að því koma.

Framhaldsskólaprófið er líka nýjung og afar mikilvæg nýjung að mínu mati. Þetta hefur verið rætt lengi, í raun og veru allt of lengi, ætli það sé ekki hægt að telja það í áratugum hvað sú umræða hefur staðið lengi, þ.e. um nauðsyn þess að boðið verði upp á styttra framhaldsskólapróf, u.þ.b. tveggja ára nám. Það er mjög mikilvægt af ýmsum ástæðum og ég ætla bara að nefna hér eina sem er hins vegar auðvitað mikilvæg. Eitt af því sem menn eru að boða með þessari breytingu á framhaldsskólalögunum er það að tryggja að sem flestir ljúki skilgreindu námi í framhaldsskólum. Það er mikilvægt fyrir einstaklinginn, fyrir sjálfsmynd hans, að ljúka með formlegum hætti því námi sem viðkomandi hefur hafið. Því miður hafa of margir hætt í framhaldsskólunum án þess að ljúka nokkru skilgreindu námi. Þetta er því mikilvægt og slíkt framhaldsskólapróf mundi nýtast nemandanum áfram í það nám sem viðkomandi vill hugsanlega fara í síðar eða strax eftir að hann lýkur framhaldsskólaprófinu. Þetta er auðvitað hluti af þeim sveigjanleika sem verið er að boða hér og hluti af því að gera bóknám og verknám jafngilt innan skólanna.

Ég nefndi aðeins áðan eitt sem mér finnst líka skipta töluvert miklu máli og það er að framhaldsskólarnir beri ábyrgð á vinnustaðanámi. Þetta hefur verið með ýmsum hætti og valdið mörgum nemendum erfiðleikum. Þetta hefur gert þeim sem hafa viljað stunda verknám á margan hátt erfiðara fyrir og því hafa margir valið að fara í bóknám þrátt fyrir að hugur þeirra hafi staðið til verknáms. Nú er boðað að skólarnir taki þetta að sér og það auðvitað eykur möguleikann á því að skólarnir geti í fullu samráði við nemendurna skipulagt þetta nám.

Rétt í lokin vil ég fjalla örlítið um hvernig framhaldsskólanum ljúki. Þar er stigið mjög stórt skref því þar þarf að taka viðmið af þeim sem taka við nemandanum, þ.e. annars vegar í starfsnáminu, að þá sé tekið mið af því hverju starfsgreinin þurfi á að halda og reynt að tryggja að innihald námsins sé sem næst því, sama gildir um stúdentsprófið, að það sé þannig saman sett að nemandinn hafi sem bestan undirbúning fyrir það háskólanám sem viðkomandi nemandi ætlar sér að stunda.

Það er líka fagnaðarefni að þarna er gefinn möguleiki á því að framhaldsskólar teygi sig upp á háskólastigið. Skref í þá átt er kannski ekki eins stórt og við boðuðum í starfsnámsnefndinni þar sem við settum upp kerfi með svokölluðum fagháskólum en þarna er virkilega verið að stíga skref í þá átt og ég sé ekki betur en það sé hægt að þróa það yfir á það stig. Eins og staðan er í dag vitum við að sumt nám í framhaldsskólunum er þannig að það er raunverulega það langt miðað við gömlu skilgreininguna að það teygir sig upp á háskólastigið án þess að það sé viðurkennt sem slíkt. Þarna er gamli vélskólinn þekktastur eða fjöltækniskólinn en þar eru kennd fræði sem teygja sig töluvert upp á háskólastigið og sumt annað iðnnám hefur auðvitað gert það líka. Þarna er því eðlilegt að menn horfi til þess að framhaldsskólarnir geti þróast upp á háskólastigið enn frekar en orðið er og það með formlegum hætti.

Að undanförnu höfum við séð þetta þróast í hina áttina, þ.e. að háskólarnir hafa verið að teygja sig niður á framhaldsskólastig og það er umræða sem við þurfum að fara yfir í menntamálanefndinni hvernig við sjáum þá þróun fyrir. Háskólarnir hafa verið að gera þetta og það er kannski

eðlilegt því þeir hafa fundið þörf hjá ákveðnum hópum fyrir nám í frumgreinadeildum til þess að undirbúa nemendur betur undir háskólanám. En auðvitað er um framhaldsskólanám að ræða og þetta þarf að fara vel yfir, líka til að tryggja að farið sé sem allra best með opinbera fjármuni.

Það er eðlilegt að það fari fram umræða um þetta, frú forseti, og það er líka eðlilegt að velta fyrir sér símenntuninni. Í frumvarpinu er tekið á því að setja ramma utan um það fyrirkomulag sem að hluta til er í dag en ég vænti þess að við þurfum ekki lengi að bíða eftir lagafrumvarpi frá hæstv. ráðherra sem tekur á þeim málum frekar, þ.e. símenntun og fullorðinsfræðslu. Það er kominn tími til að þetta sé sett í ákveðinn lagaramma svipað og þegar lög um framhaldsskóla voru sett en þá hafði framhaldsskólinn um nokkurt skeið búið við töluvert frelsi varðandi það hvernig hann þróaðist og hvernig skólarnir urðu til. Ég held að sá tími hvað varðar símenntun og endurmenntun sé liðinn, það hefur verið mikið frelsi, það eru mjög margar leiðar að opnast í þessari menntun og allt gott um það að segja en nú held ég að það sé kominn tími til að sett verði sérstök lög um þetta.

Ég vil vera hreinskilinn með það að ég óttast svolítið að ef slík lög verða ekki sett fyrr en seinna verðum við komin með tvöfalt kerfi í þessari menntun og það held ég að sé ekki gott. Við þurfum að tryggja nægan sveigjanleika en eins og í öllu þurfum við að hugsa til þess að fjármunum almennings eða ríkisins sé sem best varið og ég held að það sé kominn tími til að taka utan um það mál.

Frú forseti. Að lokum vil ég segja að fram undan er mikil vinna í menntamálanefnd við að fara yfir þessi fjögur frumvörp og eins og hér hefur komið fram verður það auðvitað gert í einum pakka. Það verður leitað samráðs og umsagna mjög víða. Ég hef trú á því að þetta verk eigi eftir að ganga vel og tel að tónninn í ræðu hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur hafi verið með þeim hætti að full ástæða sé til bjartsýni um að mjög víðtæk náist samstaða hér í þinginu um að afgreiða þessi frumvörp fyrir vorið því að það verður fagnaðarefni og mikið gæfuspor fyrir íslenskt skólakerfi.

[14:11]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Frú forseti. Menntastefna þjóðar er í senn samfélags-, menningar-, atvinnu- og efnahagsstefna hennar því að þekking er grunnur að öflugu samfélagi og um leið undirstaða framfara og atvinnusköpunar. Mikilvægasta auðlind þjóðarinnar býr í fólkinu og ekki síst í börnum hennar og unglingum. Í ljósi þessa er góður dagur á Alþingi í dag þegar hæstv. menntamálaráðherra mælir fyrir heildstæðum leik-, grunn- og framhaldsskólafrumvörpum. Ég vil því nota tækifærið og óska hæstv. menntamálaráðherra til hamingju með það stórvirki sem nú er lagt fram á Alþingi í formi metnaðarfullra lagafrumvarpa sem hafa það að markmiði að búa börnum og unglingum á Íslandi kjöraðstæður til náms og þroska. Verði frumvörpin að lögum er um að ræða heildstæða og viðamikla löggjöf í málefnum leik-, grunn- og framhaldsskóla. Áður hefur Alþingi samþykkt lög um háskóla sem þegar hafa öðlast gildi. Sú löggjöf er í þeim sama metnaðarfulla anda sem einkennir þessi frumvörp.

Frumvörpin voru unnin í víðtæku samstarfi eins og fram hefur komið við fjölmarga hagsmunaaðila á undanförnum missirum. Slík samvinna hefur mikið gildi út af fyrir sig. Hún varpar kastljósi á mikilvægi skólastarfsins auk þess sem hún framkallar hugmyndir í samstarfi og samvinnu hagsmunaaðilanna. Skýr stefna í skólamálum er afar mikilvæg en birtingarmynd þeirrar stefnu endurspeglast í frumvörpunum. Lagasetningin er svo hinn eiginlegi rammi sem skólastarfið byggir á. Góð löggjöf skiptir því miklu um áframhaldandi þróun skólastarfs.

Á grundvelli frumvarpa hæstv. menntamálaráðherra má efla skólastarfið og sækja fram í anda þeirrar hugsunar sem birtist þar um menntun barna og unglinga á Íslandi að hún verði til fyrirmyndar á alþjóðavísu. Í frumvörpunum er gert ráð fyrir virkum tengingum og samfellu milli skólastiga. Einnig því að sami skólastjórnandi geti stýrt sameiginlegum leik-, grunn- og tónlistarskóla svo dæmi sé tekið en þetta er sérstaklega sett fram í ljósi þess að víða eru sveitarfélög fámenn og nauðsynlegt að tryggja sveigjanleika starfseminnar af þeim sökum. Þá er gert ráð fyrir tengingu skólanna við tónlistar-, tómstunda- og íþróttastarf. Í því samhengi vil ég rifja upp mikilvægi góðrar tónlistarmenntunar og íþróttastarfs fyrir börn og unglinga.

Oft hef ég á undanförnum árum átt sæti í dómnefndum sem ætlað er að meta styrkumsóknir á grundvelli afburða námsárangurs og m.a. í framhaldsskólunum. Ég hef ekki vísindalega samantekt en ég veit af fenginni reynslu að skipulegt tónlistarnám og þátttaka í íþróttum hefur jákvæð áhrif á námsgetu að öðru leyti. Við eigum í þessari staðreynd ýmis sóknarfæri og frumvörp hæstv. ráðherra ýta undir samvinnu skóla á þessum sviðum.

Leikskólinn er skilgreindur sem fyrsta skólastigið. Ég veit ekki hvort við gerum okkur grein fyrir því hversu stórt skref þar er stigið. Í leikskólafrumvarpinu er fjallað um upphaf skólagöngunnar, fyrstu mótunarárin sem margir telja þau mikilvægustu í lífi hvers og eins. Skólaganga í leikskóla er ekki skyld en ljóst er að allflest börn njóta þeirrar þjónustu sem leikskólinn veitir og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu að um 96% barna á aldrinum 3–4 ára eru í leikskólum.

Hér á landi er atvinnuþátttaka mest meðal þjóða heims. Í flestum tilvikum vinna báðir foreldrar á vinnumarkaði en yfir 90% karla og yfir 80% kvenna stunda störf utan heimilis. Þannig má segja að um leið og leikskólinn sinnir sínu lögbundna hlutverki þá er starfsemi hans forsenda fyrir því að foreldrar geti tekið þátt í atvinnulífinu. Leikskólastarfið er því afar mikilvægt í víðtækum skilningi. Með skilgreiningu á leikskóla sem fyrsta skólastigi hefur hæstv. menntamálaráðherra stigið stórmerkilegt skref sem ég trúi að verði til forustu á heimsvísu því að með aukinni þekkingu okkar og skilningi á þroska- og þróunarferli hvers manns þá skiljum við líka um leið mikilvægi fyrstu mótunaráranna á þessu æviskeiði einstaklinganna. Ég spái því sem sagt að aðrar þjóðir muni fylgja í kjölfarið eftir því sem þekking okkar á þessu eflist.

Heili ungbarna er eins og svampur, hann mótast. Í dag getum við séð þetta myndrænt í heilanum. Það eru tengingar að eiga sér stað á hverjum einasta degi í leikskólanum. Þessar tengingar eru svo grundvöllur fyrir áframhaldið

þannig að við byggjum á svo miklu þarna og ég ætla að segja núna: Hæstv. menntamálaráðherra, til hamingju með þetta.

Í frumvörpunum er sem sagt áherslan á börnin. Það er áhersla á velferð og hagsmuni barna en um leið er hvatt til aukins samstarfs milli foreldra og nemenda og annarra hagsmunaaðila. Það er skerpt á stjórnskipan skólanna. Fram kemur að menntamálaráðuneytið ber ábyrgð á málaflokknum og setur leikreglur en sinnir um leið eftirfylgni með því að þær leikreglur séu virtar og þá einkum með svokölluðu ytra gæðamati sem ég kem að síðar.

Þá er einnig skerpt mjög á ábyrgð sveitarfélaga í tilvikum leik- og grunnskóla. Þeim er gert að setja almenna stefnu um skólamál og sinna gæðamálum og gæðamati. En það sem er einkennandi fyrir frumvarpið er aukið faglegt vald sem fært er til einstakra skóla, stjórnenda þeirra og starfsmanna, ábyrgð og vald sem er fært nær barninu, fjölskyldum þeirra og í tilviki framhaldsskóla og grunnskóla að auknu leyti til nemendanna sjálfra. Skólar, stjórnendur þeirra og starfsmenn, fá aukið frelsi og sveigjanleika til að sinna hlutverki sínu og móta áherslur í starfi við hagsmunaaðila. Um leið er gert ráð fyrir lögbindingu gæðakerfis starfseminnar með innra og ytra gæðamati sem er markvisst og stöðugt ferli. Hverjum skóla er ætlað að stunda kerfisbundið innra gæðamat á grundvelli námskrár, stefnu sveitarfélags og á grundvelli laga og reglna ráðuneytis menntamála. Um leið er sveitarfélögum og menntamálaráðuneyti gert að framkvæma kerfisbundið ytra mat á grundvelli hlutverks, stefnu og markmiða starfsins, sveitarfélögum að sjálfsögðu þegar um er að ræða leik- og grunnskóla en ekki framhaldsskóla, a.m.k. ekki enn þá.

Gæðamatið hefur tvíþætt hlutverk. Það er annars vegar eftirlitshlutverk og hins vegar umbótahlutverk eða uppbyggingarhlutverk. Gæðamatið sem slíkt stýrir því að við skilgreinum hvað betur má fara. Báðir þessir þættir eru nauðsynlegir allri starfsemi en miklir framþróunarmöguleikar felast í markvissu gæðastarfi og þar er þessi umbótaþáttur spennandi því að hann stuðlar að uppbyggingu og þróun starfsins. Þá er í frumvarpinu fjallað um sprotasjóð til að styðja þróun og nýsköpun í skólum.

Ég hef aðeins fjallað um leikskólastigið. Ég þekki það minnst í sjálfu sér en er alveg heilluð af því af því vegna þess að ég þekki svolítið rannsóknir um þroska barna á þessum aldri. En yfir að grunnskólastiginu. Þar þótti mér afar vænt um að sjá að samræmda könnunarprófið í 10. bekk er framkvæmt fyrir áramót. Þar með geta niðurstöður prófsins nýst til að byggja enn frekar upp á komandi missiri. Þetta er mjög skynsamleg ráðstöfun og ég styð hana heils hugar.

Við ræddum í morgun um PISA-rannsóknina en hún er eins og kunnugt er gerð í 57 löndum og við berum okkur saman við hina. Sem betur fer, og ég endurtek það, sem betur fer erum við Íslendingar þannig í stakk búnir að við sættum okkur helst ekki við neinar samanburðarupplýsingar nema við séum í fremstu sætum, en ég er ein þeirra sem skoða PISA-könnunina og skil í henni tækifærin vegna þess að við höfum þegar byggt upp innviðina sem þarf til að ná enn betri árangri. Ég ætla ekki að endurtaka PISA-umræðuna frá því í morgun en ég sé í henni mikil tækifæri. Áfram tölum við um skýrari verkaskipti og ábyrgð og réttindi foreldra, samfelldara starf og styrkingu á sjálfstæði skólanna. Mér þykir vænt um að sjá í frumvörpunum, sem vonandi verða að lögum, mikla áherslu á sköpun og skapandi þátt, bæði í leikskólum, grunnskólum og framhaldsskólum. Í leikskólunum tölum við sérstaklega um skapandi starf og leiki. Í grunnskólunum erum við farin að tala um nýsköpun og enn þá frekar í framhaldsskólunum. Þá er ég líka hrifin af því að kveðið er á um sérstaka móttökuáætlun fyrir nýja nemendur í grunnskólunum og ég held að það sé vel.

En víkjum aðeins að framhaldsskólunum. Í frumvörpunum, af því að þau eru tekin fyrir í heild sinni, er kannski helsta breytingin í framhaldsskólunum og það segi ég án þess að vilja rýra allar hinar breytingarnar sem ég hef þegar nefnt, alla vega í leikskólanum. En þegar maður horfir til framtíðar þá er líka svolítið spennandi að horfa til fortíðar í leiðinni og ég ætla að leyfa mér það. Ég ætla að leyfa mér að líta til miðalda og þess sem kennt var á miðöldum í háskólanum sem grunn, af því að ég er að tala um framhaldsskólana, að frekara framhaldsnámi. Það var þannig í grunnáminu í gamla daga, þ.e. á miðöldum, að grunnnámið sem var byrjað á var latína og grísk málfræði. Þar er fjallað um uppbyggingu málsins. Þetta er þáttur í því sem kallað er þrívegur. Þrívegur fól í sér þrennt. Í fyrsta lagi uppbyggingu málsins og þá í gegnum latnesku og grísku. Í öðru lagi mælskulist en hún fjallaði um framsetningu máls, bæði í ræðu og riti. Í þriðja lagi rökfræði, svokölluð þrætubók var kennd ekki einungis til að færa málið í ræðu og rit heldur líka að nota málið til að fylgja málum eftir. Þetta var alger grunnur og kallaður þrívegur. Síðan kom fjórvegurinn og þannig var litið á að fjórvegurinn væri ekki síst fyrir þá sem ætluðu sér í nám í háskóla á sviði heimspeki og guðfræði. En í fjórvegi, í því fornámi sem tók við af þríveginum, var eftirfarandi kennt: Flatarmálsfræði, tölvísi, stjarnfræði og tónlist. Og ég kem aftur að tónlistinni af því að ég held að hún sé grundvallaruppbyggingarformúla fyrir heilatengingarnar sem ég ræddi um áðan. Þetta voru þrívegur og fjórvegur í gamla daga en í dag, og ég fagna því líka, er í frumvarpi menntamálaráðherra um framhaldsskólann kveðið sérstaklega á um íslensku, stærðfræði og ensku. Ég sé í því ákveðið samspil við það sem var vegna þess að þetta eru þeir þrír þættir sem við — og nú tala ég sem fyrrverandi háskólarektor, háskólarektorar fjölluðu á sínum tíma mikið um hver væru mikilvægustu skilaboðin í sambandi við framhaldsskólana og þá til menntamálaráðuneytisins líka — við vorum öll sammála um að þessar þrjár undirstöðugreinar væri í ljósi nútímans langmikilvægastar, íslenska, stærðfræði, enska, og að hver og einn einasti nemandi sem færi í gegnum framhaldsskólana hefði mjög sterka þekkingu á þessum sviðum. Síðan fagna ég fjölbreytninni að öðru leyti sem er í framhaldsskólafrumvarpinu og ég sé að yfirbragðið er fjölbreytt og þar er sveigjanleiki og það að við ætlum að leyfa börnum að njóta sín, eða kannski frekar unglingum, nemendum að njóta sín vegna þess að fjölbreytni í menntuninni er lykilatriði í þessu frumvarpi, betri og fjölbreyttari framhaldsskóli. Brottfall hefur verið áhyggjuefni og ekki síður brottfall drengja og ég tel að frumvarpið gefi okkur mikil tækifæri til að minnka það

verulega og stuðla að því að allir fái framhaldsskólapróf.

Í frumvarpinu um menntun kennara og skólastjórnenda er lagt til að efla kennaramenntun, lengja hana og efla ekki síst faglega þekkingu þeirra sem stunda kennaranám. Gott kennaranám er grunnur að virkri þátttöku við uppbyggingu í skólastarfi og frumvörpin gera vissulega ráð fyrir mikilli uppbyggingu.

Virðulegi forseti. Frumvörpin eru tvímælalaust til þess fallin að efla og styðja það góða starf sem þegar er unnið í skólum víða um land. Í þeim er skýr skilgreining á ábyrgð ríkis, sveitarfélaga og skólastjórnenda og þar er lagt upp úr gæðum og gæðamati. Verði frumvörpin að lögum er til góður rammi til að bæta enn starfsemi skólanna og efla enn frekar árangur. Ég styð frumvörpin heils hugar. Í þeim er yfirbragð sem mér er að skapi. Yfirbragðið er eftirfarandi: Þar er skapandi hugsun gert mikið og hátt undir höfði sem og skapandi starfi. Þar er gert ráð fyrir auknu frelsi skólanna á öllum skólastigum. Þar er gert ráð fyrir flæði milli skólastiga, sveigjanleika og öflugu gæðastarfi. Það er hvatning okkar allra til að efla skólana, til að efla einstaka skóla og til að hvetja nemendur til árangurs. Hér er kominn grundvöllur fyrir mun hærra menntunarstigi þjóðarinnar sem ég segi að eigi eftir að efla hagsæld hennar um ókomin ár.

[14:28]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum afar efnismikil frumvörp, fjögur talsins. Ég verð að lýsa þeirri skoðun minni að ég hefði kosið að fá að ræða þau hvert í sínu lagi. Ég tel efniviðinn þess eðlis að við hefðum átt nóg með að ræða þau hvert í sínu lagi. En við féllumst á að þetta yrði gert með þessu móti og því eru hér fluttar efnismiklar ræður og erfitt að fylgja einhverjum þræði eða bregðast við því sem sagt hefur verið.

Hæstv. menntamálaráðherra flutti klukkutíma langa ræðu um innihald þessara fjögurra frumvarpa. Hún var mjög efnismikil, eins og greinargerðirnar með frumvörpunum og eðlilegt væri að bregðast við mörgu af því sem hæstv. menntamálaráðherra sagði en ég reyni á mínum 40 mínútum eftir fremsta megni að gera grein fyrir sjónarmiðum sem við Vinstri hreyfingin – grænt framboð höfum í menntamálunum. Þó vildi ég, áður en ég hef mál mitt, segja að ég treysti því að hæstv. forseti Sturla Böðvarsson, úr því að hann er í salnum, heimili við 2. umr. að málin verði rædd hvert í sínu lagi. Ég tel að eftir 2. umr. hljóti að koma það mikið með málunum úr nefndum að einsýnt verði að ræða verði um þau hvert í sínu lagi þótt mælt sé fyrir þeim öllum saman.

Hv. þm. Katrín Jakobsdóttir, varaformaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, fór í stórum dráttum yfir meginsjónarmið okkar til frumvarpanna. Við fögnum þeim að sjálfsögðu. Hér er um tímamótafrumvörp að ræða. Ég er líka mjög sátt við, og vil hæla hæstv. menntamálaráðherra fyrir það, að hún leggi þau fram núna þannig að þau geti farið í umsagnarferli strax í desember. Það er ekki nein tímapressa á að við ljúkum þessum málum í menntamálanefnd og það er gott til þess að vita að við finnum að við höfum nægan tíma til að vinna frumvörpin. Ég tel að hér eigi eftir að vinna mjög mikið verk, mikið starf, þótt mikið starf hafi nú þegar verið leyst af hendi í ráðuneytinu.

Meginstefnumið okkar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ganga út á að skólakerfið eigi að vera fyrir alla. Það er hjartað í stefnu okkar í menntamálum, að samfélagið sé þess eðlis, þau séu það blönduð kjörin og aðstæður fjölskyldna að nauðsynlegt sé að við búum við skólakerfi í þessu velferðarsamfélagi, þessu ríka samfélagi sem er fyrir alla án gjaldtöku við hvert fótmál. Þá erum við að tala um öll skólastigin, leikskólastigið, grunnskólastigið og framhaldsskólastigið. Við höfum lagt fram nokkur þingmál til að styðja þessa pólitík okkar og þessa hugsjón okkar. Ég vildi sérstaklega nefna nýtt frumvarp sem við höfum lagt fram um námsgögn í framhaldsskóla, að stefnt verði að því að þau verði gjaldfrjáls. Ég tel tímabært að taka skref í þá átt.

Við lítum svo á að skólakerfið sé sameign okkar allra og það skuli fjármagnað af okkar sameiginlegu sjóðum. Þess vegna höfum við haldið því fram að áður en til gríðarlegra skattalækkana kemur á efnamikið fólk þá eigi að tryggja velferðarþjónustu, þar á meðal menntakerfi sem við getum verið stolt af, þar sem börnin eru ekki rukkuð, eins og ég sagði áðan, við hvert fótmál.

Síðan er það meginsjónarmið varðandi okkar menntastefnu að þar skuli ríkja þrjú grunngildi. Þau skulu vera í hávegum höfð í skólastarfinu, í fyrsta lagi sjálfbærni, í öðru lagi réttlæti og í þriðja lagi lýðræði. Þetta teljum við grundvöll fyrir menntastefnu sem sómi er að á 21. öldinni fyrir þetta lifandi samfélag sem við sjáum fyrir okkur. Skólakerfið á að vera lifandi samfélag skólafólks, nemendanna sjálfra og fjölskyldna þeirra. Þess vegna tökum við undir þau meginsjónarmið sem hæstv. menntamálaráðherra lýsti vel í ræðunni sinni þar sem talað var um aðkomu foreldranna að skólastarfinu í auknum mæli. Því samstarfi þarf að finna form. Það er meira en nauðsynlegt að finna samstarfi fjölskyldna og skóla form þannig að við förum inn á þá erfiðu braut að praktísera grasrótarlýðræði í skólastarfi, eins og við reynum að gera á öðrum sviðum mannlífsins.

Hv. þm. Katrín Jakobsdóttir fór nokkuð mörgum orðum um nemendalýðræðið og talaði um að við værum því fylgjandi að víkka út ábyrgð nemenda. Ég tel einsýnt að við komum til með að ræða þennan þátt málsins afar vel í menntamálanefnd. Ég tel það algert grundvallaratriði að aðkoma nemenda að ákvörðunum í skólastarfinu sé tryggð og tel það í samræmi við þær ábendingar sem komu fram í mjög góðri skýrslu umboðsmanns barna sem birt var nýverið. Í henni er stór og mikill kafli um skólamál þar sem umboðsmaður fagnar því að sér hafi gefist tækifæri til að skoða innihald þessara frumvarpa áður en þau litu dagsins ljós í þinginu. Hún fjallar í skýrslu sinni um ákveðna þætti sem hún telur að þurfi að koma til skoðunar í meðferð þingsins og ég vil taka undir þau atriði sem umboðsmaður nefnir.

Hún fjallar sérstaklega um það sem ég ræddi um áðan, samstarf foreldranna í skólakerfinu. Hún nefnir sérstaklega í kaflanum um leikskólann, að það sé mikilvægt. Hún fjallar um kröfur um mönnun og húsnæði og aðbúnað í leikskólum enda sé dvalartími barna á leikskólum orðinn svo langur að mjög tímabært sé að huga að aðbúnaði barnanna.

Húsnæðismálin eru þar meginatriði og ég tel mikilvægt að við skoðum það á hvern hátt aðbúnaður barna í skólum er almennt, ekki hvað síst á leikskólastiginu.

Umboðsmaður nefnir öryggismálin. Ég tel það líka þátt sem við þurfum að taka til skoðunar þegar við fjöllum um þessi frumvörp. Hún um talar einnig um mikilvægi þess að skilgreina rétt leikskólabarna til sérstakrar aðstoðar og þjálfunar. Mig langar til að staldra örlítið við þann punkt, virðulegi forseti, þ.e. skólakerfi sem er fyrir alla, óháð fötlun t.d., leggur okkur mjög ríkar skyldur á herðar sem er ekki einfalt að standa undir. Salamanca-yfirlýsingin, sem við höfum undirgengist, gerir ráð fyrir því að skólastarfi sé þannig fyrir komið að fötluð börn geti átt kost á að vera í almennum skólum en þó á eigin forsendum. Það þýðir auðvitað aukið starfslið. Fjöldinn allur af skólamönnum hefur skrifað um það greinar og lýst yfir sjónarmiðum varðandi þetta atriði, þ.e. eigi að framkvæma þá stefnu í raun. Þeir telja nauðsynlegt að til komi aukið fjármagn til að auka við starfslið sem þarf til þess að gera fötluðum einstaklingum kleift að vera í almennum skólum. Þar er átt við öll skólastigin, leikskólastigið, grunnskólastigið og framhaldsskólastigið og reyndar má nefna háskólastigið í þessu samhengi líka.

Til okkar í menntamálanefnd hafa komið skólamenn, nánast árvisst, fyrst og fremst í umfjöllun um fjárlög og það hefur ævinlega komið fram að skortur sé á fjármagni til að búa til aðstöðu sem er sæmandi fötluðum nemendum. Ég tel að heimsókn frá Félagi framhaldsskólakennara fyrr í vetur hafi staðfest þetta fyrir okkur. Þótt við höfum sagst vera öll af vilja gerð og vildum að framhaldsskólinn væri fyrir alla, þá segir Félag framhaldsskólakennara að mikið skorti þar á, t.d. á að fötluðu börnin, sem fá aukið fjármagn með sér samkvæmt reiknilíkani, hvort sem það er síðan nóg fjármagn eða ekki. Þetta aukafjármagn er nýtt í þeirra þágu en hins vegar sé afskiptur hópur hvað þetta varðar, þ.e. börn sem hafa greiningu upp úr grunnskóla varðandi ofvirkni eða athyglisbrest eða eitthvað í þá veruna, sem heyra ekki undir skilgreininguna fatlað barn. Þeim fylgir þar af leiðandi ekki aukið fjármagn samkvæmt reiknilíkani framhaldsskólanna.

Þegar við ræðum þetta, skólakerfi fyrir alla, skólakerfi án aðgreiningar, þá verðum við að vita og viðurkenna að það kostar aukið fjármagn. Ég segi þetta vegna þess að mér finnst mikilvægt að menntamálanefnd átti sig á því að það er ekki hægt að skilja þessa þætti að. Við getum ekki litið svo á að þessi frumvörp séu einangruð og við getum fjallað um þau án þess að ræða um aukna fjármuni sem þurfa að koma til svo að þannig sé á málum haldið að sómi sé að.

Í frumvörpunum eru, eins og hæstv. menntamálaráðherra gat um, fylgiskjöl frá fjárlagaskrifstofu menntamálaráðuneytisins og sömuleiðis viðauki þar sem menntamálaráðuneytið og sveitarfélögin hafa skoðað frumvörpin sameiginlega. Ég tel það vera afar vel að menntamálaráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga skuli hafa metið forsendur kostnaðaráhrifanna vegna frumvarpanna. Ég tel mjög mikilvægt að við viðhöldum þeirri venju að Samband íslenskra sveitarfélaga fái þá aðkomu sem hér er lýst í fylgiskjali II. Ég hef núna í höndum frumvarp til laga um grunnskólann. Það er mjög mikilvægt að sveitarfélögin finni að samkomulagið sem í gildi er milli ríkisins og sveitarfélaganna skili sér á þennan hátt, í fylgiskjali inn í frumvörpin, enda varðar málið fjárútlát sveitarfélaganna.

Það kemur reyndar fram í textanum að ákveðnir þættir séu óljósir í þessum efnum. Engu að síður er ljóst að það er kostnaðarauki samfara þessum frumvörpum sem við verðum að átta okkur á að tryggja að lagt verði til á fjárlögum.

En af því að ég er með skýrslu umboðsmanns barna þá langar mig til að stikla örlítið á þeim köflum þar sem hún nefnir. Ég lýsi því yfir að ég mun tryggja að þessi sjónarmið verði tekin til sérstakrar skoðunar í vinnu nefndarinnar. Umboðsmaður barna talar sérstaklega um börn í fjölmenningarsamfélagi og ég tel það mjög mikilvægt að við áttum okkur á því að þótt þessi ríkisstjórn hafi komið myndarlega til móts við þær þarfir sem eru til staðar varðandi íslenskukennslu fyrir útlendinga, bæði innan skólakerfisins og utan þess, þá vantar heildarstefnumótun í þeim efnum. Í Fréttablaðinu í morgun er athyglisverð forsíðufrétt um stöðu barna innflytjenda í skólasamfélagi okkar og sú litla frétt segir ansi mikið um það ástand sem er til staðar í samfélagi okkar. Það vantar sannarlega mikið á að nægilega sé komið til móts við börn innflytjenda og börn sem hafa ekki íslensku að móðurmáli í skólakerfinu. Ég hef ekki tekið greinina með mér eins og ég ætlaði en engu að síður er rétt að hugleiða forsíðufrétt Fréttablaðsins í dag í þessu sambandi.

Umboðsmaður barna fjallar einnig um þátt sem mér þykir einn af hinum viðameiri varðandi skólastarf, þ.e. kröfurnar til starfsfólks í skólakerfinu. Kröfur til starfsfólks hafa verið að aukast á undanförnum árum. Með auknum kröfum til menntunar, til fjölbreytileika í skólastarfi og ýmissa nýjunga sem við höfum innleitt í skólastarf, auk kröfunnar um skóla án aðgreiningar, höfum við gert meiri kröfur til starfsfólksins, um sérþekkingu og menntun. Ég tel afar mikilvægt í því sambandi að það skuli eiga að taka menntun kennara til endurskoðunar á þeim nótum sem gerð er grein fyrir í frumvarpinu, um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla.

Þá ætla ég að leyfa mér að fjalla í nokkrum orðum, hæstv. forseti, um kjör starfsfólks skólanna. Við getum ekki horft fram hjá þeirri staðreynd að flótti hefur verið úr kennarastétt á undanförnum árum. Ef eitthvað er þá virðist sá flótti aukast frekar en hitt. Ég tel óhjákvæmilegt að fjalla um atgervisflóttann úr stéttinni í tengslum við þessi frumvörp og tel nauðsynlegt að við áttum okkur á þeirri staðreynd að við greiðum fólki mun hærri laun fyrir að passa peningana okkar en fyrir það að annast velferð og menntun barnanna okkar.

Á dögunum, í byrjun október, var haldin kjararáðstefna Kennarasambands Íslands. Hún var mjög fjölsótt og mönnum var mikið niðri fyrir. Á þeirri ráðstefnu kom afar margt fróðlegt fram sem ég held að við þurfum að hafa til hliðsjónar í umræðunni. Hve ríkur sem vilji okkar er til að bæta skólastarfið og gera góða löggjöf um skólastarf þá verður það marklaust hjal ef við ekki getum bætt kjör þeirra sem eiga að bera uppi starfið. Við erum að tala um eina fjölmennustu stétt á Íslandi.

Nú er það svo að meðallaun kennara eru 280 þús. kr.

brúttó, 195 þús. kr. nettó. Þessi tala er lág. Hún er mjög lág þegar við skoðum hversu fjölmenn stétt kennara er og þegar við skoðum samanburð við aðrar stéttir. Eitt umræðuefnið á kjararáðstefnu kennara var milljarðurinn sem Háskólinn í Reykjavík fékk nú nýverið að gjöf, sem var að sjálfsögðu afar vel þeginn og kemur sér vel fyrir Háskólann í Reykjavík. En kennarar töldu ástæðu til að vekja athygli á því að það tæki kennara 427 ár að vinna fyrir þessari upphæð ef hann léti allar ráðstöfunartekjur sínar renna í slíkan sjóð, í milljarðasjóðinn. Með öðrum orðum kom fram að það væru 12 sinnum ævitekjur kennara sem reiddar voru fram sem gjöf athafnamanns til Háskólans í Reykjavík. Það tekur einn nýríkan Íslending innan við 10 ár að safna þessu saman af þeim aukakrónum sem flæða út úr sparibauknum og hann þarf ekki að nota sjálfur.

Ég vil segja í þessari umræðu, hæstv. forseti, að Alþingi Íslendinga, stjórnvöld, ríkisstjórn Íslands getur ekki reitt sig á velvild auðmanna til þess að reka skólakerfið okkar. Til að reka skólakerfið okkar með glæsibrag þurfum við styrk úr almannasjóði og við þurfum að veita það fé sem þarf til öflugs skólastarfs í gegnum þá sjóði. Dæmið um milljarðinn sýnir okkur tekjuskiptinguna í samfélaginu og það dregur fram hversu brýn þörf er á að fara að huga af alvöru að kjörum kennara, skólastjórnenda og annars starfsfólks í skólunum og það dregur athygli okkar að því að tryggja þarf stöðugleika í starfsmannamálum skólanna sem svo mjög er ábótavant núna.

Formaður Kennarasambandsins sagði á þessari ráðstefnu, kjararáðstefnu kennara, að það væri aðalatriði í komandi samningum kennara að allir peningarnir væru settir í launaliðinn, grunnlaunin hækkuð og hann talaði um áhersluatriði okkar vinstri grænna í þeim efnum, að kynbundnum launamun yrði útrýmt. Nú vitum við það af könnunum að kynbundinn launamunur fyrirfinnst líka í kennarastétt. Í kennarastétt þar sem konur eru mjög fjölmennar, og þetta er opinber stétt sem semur um kjör sín á opinberum vettvangi við opinbera aðila, skyldi maður ætla að ríkja ætti sem mestur jöfnuður en það gerir það ekki. Krafa kennara er alveg skýr, forsenda fyrir gæðum skólastarfs að þeirra mati eru starfsskilyrði sem eru viðunandi fyrir starfsfólkið og þá ekki hvað síst launin. Launin eru sett á oddinn núna, launaliðurinn og hækkun hans er númer eitt.

Hvers vegna er ég að tala um þetta hér, hæstv. forseti, eins og það sé verkefni ríkisstjórnarinnar að semja beint við kennarana? Auðvitað er það ekki svo en það breytir því ekki að ríkisstjórnin varð þess valdandi á sínum tíma, síðast þegar kennarar fóru í verkfall, að sett voru lög á kennara. Það er ekki lengra síðan en í nóvember 2004 og þó svo að gerðir hafi verið samningar í framhaldi af þeim lögum þá held ég að engum blandist hugur um að þeir samningar voru gerðir undir pressu af þeirri lagasetningu sem ríkisstjórnin þvingaði fram á Alþingi Íslendinga. Þetta voru því ekki frjálsir samningar heldur samningar sem voru þvingaðir fram.

Formaður Kennarasambandsins heldur því fram í formannspistli í nýjasta eintaki Skólavörðunnar sem var að koma út, 7. tölublaði Skólavörðunnar, að með lagasetningu þessari hafi þáverandi ríkisstjórn ákveðið að lögbinda að laun í grunnskólum skyldu vera það lág að engar líkur væru á að nokkur sátt gæti náðst milli sveitarfélaganna og þeirra starfsmanna sem við kjörin áttu að búa. Formaður Kennarasambandsins, Eiríkur Jónsson, segir, með leyfi forseta:

„Þessi sama lagasetning varð þess síðan valdandi að kjörin í leik- og tónlistarskólum tóku mið af þeim kjörum sem með óbeinum hætti voru lögþvinguð í grunnskólunum. Það eru því stuðningsmenn áðurnefndra laga sem ættu nú að stíga fram og bæta fyrir mistökin sem þeir gerðu haustið 2004.“

Það er því alveg ljóst í mínum huga að þáttur ríkisvaldsins í kjörum kennara er verulegur. Ég tek undir orð formanns Kennarasambandsins og ég hef miklar áhyggjur af því að áfram eigi að halda kennurum niðri í kjörum vegna þess að nú er talað um óstöðugt ástand í efnahagslífinu, nú er talað um að verðbólgudraugurinn sé á næsta leiti og þessi söngur sem venjulega er kyntur upp þegar stórir kjarasamningar eru í náND er auðvitað farinn að heyrast svo um munar. Ég tel nauðsynlegt að ríkisstjórnin lýsi yfir einhverjum vilja í þessum efnum. Ég tel að ríkisstjórnin og hæstv. menntamálaráðherra þurfi að gefa út yfirlýsingu um að ekki verði búið við það öllu lengur að kennarastéttin sé láglaunastétt. Það verður að taka hraustlega á í þeim kjarasamningum sem eru yfirvofandi til þess að það sé trúverðugt sem við ætlum að fara að gera með þessum nýju frumvörpum. Það er algerlega lífsnauðsynlegt að við áttum okkur á því að gæði skólastarfs og fjármögnun skólanna verður ekki slitin úr samhengi.

Svo ég vitni áfram til formannspistils Eiríks Jónssonar í nýjustu Skólavörðunni þá segir hann að starfsmannavandi skólanna verði ekki leystur með því að hræra endalaust í einhverjum vinnutímaskilgreiningum. Hann verði einungis leystur með því að hækka kaupið og segir síðan áfram, með leyfi forseta:

„Vegna afskipta ríkisvaldsins af samningamálum í grunnskólum og þar með óbeint í leik- og tónlistarskólum er eðlilegt að ríkið komi að þessum málum á öllum skólastigum enda ber menntamálaráðherra og þar með ríkisstjórnin höfuðábyrgð á menntamálum þjóðarinnar. Við höfum ítrekað heyrt um mikilvægi skólastarfs og nauðsyn þess að í skólunum starfi vel menntað og ánægt starfsfólk. Við þurfum ekki fleiri yfirlýsingar í þá veru. Við þurfum raunhæfar aðgerðir og úrbætur og það strax.“

Ég efast ekkert um vilja hæstv. ráðherra í þessum efnum þegar hún lýsir sýn sinni til öflugs skólastarfs en hún verður að átta sig á að það verður ekki slitið úr sambandi við kjör kennarana. Það er líka dálítið skondið til þess að vita að á Alþingi situr fjöldinn allur af þingmönnum sem hafa fengist við kennslu, um það bil 38% þingmanna hafa fengist við kennslu. Meiri hluti menntamálanefndar er skólafólk eða hefur fengist við kennslu, sex af níu nefndarmönnum ef mér telst rétt til. Ég tel því að þau sjónarmið sem ég hef orðað hér eigi hljómgrunn í menntamálanefnd og ég kem til með að tryggja það að þetta verði eitt af þeim stóru atriðum sem við skoðum eða fjöllum um þegar nefndin fær málin inn til sín og við hefjum að funda um þau.

Hæstv. forseti. Samræmd könnunarpróf eða samræmdu prófin. Ég get ekki skilið svo við þessa umræðu að nefna þau ekki. Ég held að það fyrirkomulag sem hér er lagt til sé til bóta frá því sem nú er haft á. Þó er ég eiginlega sannfærð

um að við eigum eftir að fá inn á okkar borð fleiri hugmyndir frá skólafólki sem gætu verið mjög spennandi. Ég lít svo á að sú hugmynd sem rædd er í grunnskólafrumvarpinu sé ein möguleg leið en ég treysti því að menntamálanefnd fái frelsi til að fara ofan í saumana á öðrum hugmyndum sem ég þekki og veit að eru á sveimi í samfélaginu og ekki síst meðal skólafólks. Við höfum þar ákveðið verk að vinna að skoða þær hugmyndir sem eru úti í samfélaginu og jafnvel gætum við átt von á að einhverjar breytingartillögur kæmu frá nefndinni, mögulega breytingartillögur sem leiði til þess að einstaklingsmiðuð próf verði þróuð áfram. Ef við ætlum í alvöru að tryggja einstaklingsmiðað nám þurfum við kannski fyrr en okkur grunar að fara að stíga skrefið til einstaklingsmiðaðra prófa líka.

Mikilvægt er að taka nýjungar í kennsluháttum til umræðu líka í þessu sambandi. Skólarnir hafa á undanförnum árum lagt inn á braut nýjunga eftir því sem fjárhagur þeirra hefur leyft og ég veit til þess að fjöldinn allur af hugmyndum hefur verið til staðar í skólunum en kannski ekki svigrúm til að fara út í allar þær nýjungar af fjárhagslegum ástæðum. Eina nýjung langar mig til að nefna sérstaklega. Mér þykir það líka viðeigandi út af niðurstöðu PISA-könnunarinnar sem rætt var um áðan og við fjölluðum lítillega um í morgun. Þar eru vísbendingar um að ákveðnir þættir í náttúrufræði séu veikir hjá íslenskum nemendum en það er nýjung í íslenskum skólum, og ég veit um einn og kannski tvo eða þrjá skóla í viðbót sem eru að reyna að koma slíkri nýjung af stað, en það er útikennsla í náttúrufræði. Það er alveg til fyrirmyndar þegar skólar fá tækifæri og eiga möguleika á að koma jafnkraftmiklum hugmyndum í verk eins og útikennslu í náttúrufræði. Náttúruskóli Reykjavíkur er nýjung sem verið er að prufukeyra í ákveðnum skólum borgarinnar og ég tel nauðsynlegt að gert verði ráð fyrir því í skólunum og lögunum að skólarnir hafi möguleika á svona nýjungum og mér sýnist þannig búið um í texta frumvarpanna að það sé beinlínis gert ráð fyrir slíku.

Mig langar til að nefna eitt atriði í viðbót sem hæstv. menntamálaráðherra nefndi svo að segja í framhjáhlaupi í ræðu sinni og það er raunfærnimatið en ég hef mikinn áhuga á því mati og fullorðinsmenntun. Ég tek undir þau sjónarmið sem við höfum verið að reyna að ryðja braut í skólakerfi okkar og ekki bara þar heldur í samfélaginu að við séum að læra allt lífið. Ég hef leyft mér að líta svo á að með setu minni á hv. Alþingi Íslendinga sé ég í sjálfu sér að taka út mína háskólamenntun, fer í nýjan kúrs nánast við hvert nýtt mál sem kafað er djúpt í. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og stjórnmálaflokkurinn höfum unnið menntastefnu sem gerir ráð fyrir að löggjöf um fullorðinsfræðslu verði endurbætt mikið og við þurfum í því sambandi að hafa raunfærnimatið og fullorðinsfræðsluna í huga þegar við skoðum á hvern hátt við búum skólakerfið okkar út, leikskólana, grunnskólana og ekki síst framhaldsskólana. Það skiptir máli að við áttum okkur á að við erum að leggja grunninn að framtíð þjóðarinnar með skólakerfinu og færni einstaklinganna til framtíðar skiptir okkur öll verulegu máli. Ég tel líka að fólk sem ekki hefur átt þess kost að öðlast menntun í kraftmiklu eða öflugu skólakerfi en starfar úti á akrinum, fólk á öllum aldri, þurfi að fá viðurkenningu á því starfi sem það hefur unnið og á þeirri menntun sem það hefur aflað sér í gegnum starf sitt. Nauðsynlegt er að skólakerfið viðurkenni að fólk öðlast færni með starfi sínu og að sú færni verði viðurkennd, hún sé metin formlega og verði formlega viðurkennd. Þetta skiptir máli fyrir sjálfsmynd fólks og hvernig fólki tekst að vera þátttakendur í samfélaginu og sinna lífi sínu og lifa hnarreist ævina á enda. Raunfærnimatið er verulega öflugt og þýðingarmikið tæki sem ég tel eðlilegt að við skoðum í þessu sambandi til að tryggja því fólki sem þarf að fara í gegnum slíkt mat tækifæri til þess og það eigi þess kost að fá viðurkenningu á þeirri færni og menntun sem það í sjálfu sér hefur öðlast í gegnum það að vera nýtir þjóðfélagsþegnar starfandi í ólíkum greinum.

Hæstv. forseti. Ég hef farið vítt og breitt í ræðu minni og kannski fremur óskipulega, óskipulegar en ég hafði vonað, en þegar maður er með mikið undir fer maður úr einu í annað. Það sem mig langaði til að segja að lokum varðar tilhneigingu núverandi ríkisstjórnar, a.m.k. Sjálfstæðisflokksins og síðustu ríkisstjórnar, til að opna á einkarekstur í grunnskólanum og ekki bara í grunnskólanum heldur í skólakerfinu öllu. Við samþykktum breytingu á lögum um grunnskóla árið 2006 þar sem í 56. gr. er gert ráð fyrir að einkaaðilar eigi þess kost að fá viðurkenningu á námi sem boðið yrði á grunnskólastigi og gert er ráð fyrir því að grunnskólar af því tagi, einkareknir grunnskólar sem hljóta viðurkenningu samkvæmt lögunum frá menntamálaráðuneytinu, eigi rétt á framlagi úr viðkomandi sveitarsjóði til starfsemi sinnar vegna nemenda sem hafa lögheimili í því sveitarfélagi sem skólinn starfar í. Getið er um það í lagagreininni að framlagið skuli nema að lágmarki 75% af vegnu meðaltali heildarrekstrarkostnaðar allra grunnskóla sem reknir eru af sveitarfélögum í landinu á hvern nemanda samkvæmt árlegum útreikningi Hagstofu Íslands. Þetta hlutfall gildir fyrir skóla með allt að 200 nemendur en framlagið skal vera að lágmarki 70% fyrir hvern nemanda umfram þann fjölda. Með þessari lagagrein, 56. gr. laganna, var opnað á einkarekstur sem hefur möguleika á að vera stærri að umfangi en verið hefur hingað til. Ekki hafa margir aðilar kvatt sér hljóðs á þessu sviði eða farið út í rekstur af þessu tagi en engu að síður er þarna möguleiki sem ég held að geti, ef ekki er þeim mun betur á málum haldið, stofnað til eða leitt af sér ákveðinn ójöfnuð í menntun barna okkar. Ég tel mjög nauðsynlegt að varast það að ýta um of undir að einkaskólar líti dagsins ljós.

Ég tel eitt tæki öðru fremra vera það kraftmikið að við eigum að nýta það að þessu leyti og það er fjölbreytni í skólastarfi. Við þekkjum öll einkarekna skóla sem kenna sig við Hjallastefnuna, það er afskaplega skemmtileg og spennandi uppeldisstefna sem rekin hefur verið af miklum krafti og sett fram af mikilli fagmennsku af upphafsmanni þeirrar stefnu og ég vil meina að hún auðgi skólastarf til mikilla muna. Ég hef hins vegar leyft mér að gera athugasemdir við að sú stefna skuli endilega þurfa að vera rekin í einkaskólum. Ég vil leyfa mér að halda fram því sjónarmiði að stefna af því tagi eigi að rúmast innan opinbera kerfisins og ekki bara Hjallastefnan heldur aðrar skólastefnur eftir því sem fólk óskar og ég nefni kannski sérstaklega í því sambandi Waldorf-stefnuna, stefnu Rudolfs Steiners. Þegar

við skoðum þessi frumvörp og þá sérstaklega grunnskólafrumvarpið og leikskólafrumvarpið verðum við að átta okkur á að nýjar uppeldisstefnur hafa verið að ryðja sér til rúms og þær hafa verið að sanna ágæti sitt á síðustu áratugum. Það er orðið algerlega nauðsynlegt að við búum til rými fyrir þessar uppeldisstefnur innan opinbera kerfisins þannig að það verði ekki eingöngu efnameiri foreldrar sem hafi tök á að senda börnin sín í skóla sem reknir eru samkvæmt hugmyndum einkaskólanna eða samkvæmt hugmyndum sérstakrar uppeldisstefnu eins og Hjallastefnunnar. Ég tel verulega mikilvægt að opna á fjölbreytni af því tagi í skólastarfinu og það sé tímanna tákn.

Hæstv. forseti. Ég tók með mér í ræðustól smárit frá Sambandi ungra sjálfstæðismanna sem gefið var út 2004 og fjallar um breytt rekstrarform og betri menntun. Þar eru þrjár, fjórar greinar sem fjalla um einkaskóla og á hvern hátt ungir sjálfstæðismenn sjá fyrir sér að auka megi veg þeirra í skólakerfinu. Þar sem hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir á grein í þessu smáriti vil ég segja að þær hugmyndir sem ungir sjálfstæðismenn og eldri reyndar líka hafa talað fyrir í þessum efnum fara ekki algerlega hönd í hönd með þeim hugmyndum sem mér finnst vera í þessu frumvarpi. Ég er því að vona að hæstv. menntamálaráðherra hafi áttað sig á að til þess að víðtæk sátt náist um þessi frumvörp hafi verið þörf fyrir hana og ríkisstjórnina að feta ekki ýtrustu stefnumið eða hugmyndir sem fyrirfinnast í Sjálfstæðisflokknum heldur að reyna að sigla þarna einhvern meðalveg. Mér sýnist það á frumvörpunum og ég vona í einlægni að við eigum eftir að taka þessa umræðu í nefndinni vel ofan í grunninn þannig að við náum sátt um niðurstöðu á svipaðan hátt og mér sýnist hafa náðst um 10 spora samkomulagið sem hæstv. menntamálaráðherra gerði á endanum v ið Kennarasambandið en það 10 spora samkomulag er grunnurinn að þessum frumvörpum. Það kom ekki til af góðu að farið var út í það á endanum, það var vegna deilna um áform hæstv. menntamálaráðherra um styttingu framhaldsskólans. Það eimir enn þá eftir af hugmyndum um styttingu framhaldsskólans í frumvarpinu um framhaldsskólann en hefur þó verið farið miklu meira inn á þá braut en stefndi í á sínum tíma að búa til sveigjanleika á milli skólastiganna sem ég tel hafa verið rétta niðurstöðu. Sú niðurstaða náðist vegna samvinnu, vegna ákveðins samkomulags við kennara og ég vona og treysti að við náum ákveðnu samkomulagi og ákveðinni málamiðlun um þetta frumvarp í menntamálanefnd þó að ólík sjónarmið séu á milli þeirra sem standa yst á hægri kanti og hinna sem standa yst á vinstri kantinum.

[15:05]

Útbýting:

Olíugjald og kílómetragjald, 231. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 417.

[15:05]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er ástæða til að tæpa aðeins á þessum málum af því að hér er um að ræða tímamótamál og ástæða til að óska hæstv. menntamálaráðherra innilega til hamingju með þennan glæsilega árangur. Hér hefur náðst stórmerkileg niðurstaða í miklu framfaramáli í íslenskum skólamálum þar sem byggt er undir framtíð íslenska skólakerfisins í samvinnu við skólana. Árangurinn og afraksturinn af þeirri vinnu er afskaplega jákvætt starf sem ég held að marki tímamót í íslenskum skólamálum. Ég tel að lögin geti valdið straumhvörfum þegar litið er til kennaramenntunar, uppbyggingar þess náms og að ýmsu öðru leyti. Sérstaklega held ég að þetta eigi við um framhaldsskólann. Þó má segja að nái þessi mál fram að ganga eins og hér er lagt upp með þá stöndum við uppi með heildstætt skólakerfi frá leikskóla til loka framhaldsskóla. Það skapar skilyrði fyrir því að gera gott skólakerfi enn betra, töluvert betra. Menntamálin hafa komist í verulegan forgang. Annars vegar er ráðast í miklar fjárfestingar í íslenskum menntamálum og hins vegar allt lagaumhverfi í íslenska skólanum stórbætt.

Hvað varðar námstímann er farin mjög farsæl leið til að auka samfellu skólastiganna allra og gefa nemendum kost á því að fara í gegnum námið á þeim hraða sem þeim hentar og námsframboð ætti að verða sveigjanlegra en áður. Það er t.d. mjög jákvætt að breyta kjarnanum, kjarnagreinunum þannig að þær taki til þriggja greina og 45 eininga. Námssamsetningin miðast meira að hverjum einstaklingi en áður og sjálfstæði skólanna er stóraukið. Eftir þessar breytingar stöndum við uppi með fjölbreyttara framhaldsskólakerfi, sveigjanlegra nám og meira frelsi skólanna til að byggja upp öflugan og sjálfstæðan skóla með sérkennum. Á hinn bóginn hefur nemandinn fleiri tækifæri en áður til að setja námið saman eftir áhugasviðum sínum.

Það sætir sérstökum tíðindum að bók- og starfsnám skuli gert jafngilt til stúdentsprófs annars vegar og hins vegar verði tekið upp sérstakt framhaldsskólapróf. Ég held að það sé mikið framfaramál. Ég sagði áðan að mér þætti þessi niðurstaða almennt merkileg og marka tímamót í íslenskum skólamálum og valda straumhvörfum í menntamálum okkar að mjög mörgu leyti, bæði hvað varðar kennaranám og kennarastarfið í heild sinni.

Ég held að eftir nokkur ár, þegar þetta verður komið í gang og kennarar útskrifast úr lengra og breyttu námi, með meistaraprófsréttindi til að öðlast kennsluréttindi á þessum skólastigum, þótt eldri réttindapróf verði að sjálfsögðu jafngild, þá muni það auka veg, virðingu og launastig kennarastarfsins svo um munar. Ég held að hér hafi verið efnt til árangursríks samstarfs á milli menntamálayfirvalda og skólasamfélagsins alls. Það hlýtur að vera metnaðarmál, eins og hæstv. menntamálaráðherra hefur margboðað og talað fyrir, að blása til þjóðarsáttar um að stórefla íslenskt menntakerfi. Hérna er hvort tveggja ráðist í stórbrotnar fjárfestingar í skólamálum, haldið áfram á þeirri braut síðustu ára en þessu fylgja auknar fjárveitingar og hins vegar er lagaumhverfi allra skólastiganna stórbætt, sérstaklega með það fyrir augum að auka sveigjanleika á milli skólastiga, frelsi skólanna til að byggja upp stúdentspróf og námsleiðir og auðvelda nemendunum að setja námið saman eftir áhugasviði nemandans, þ.e. með því að fækka kjarnagreinunum niður í þrjár og breyta vægi kjarnagreinanna til stúdentsprófs.

Ég held jafnframt að það sé afskaplega heppilegt að fela skólunum sjálfstæði til að móta sín eigin stúdentspróf sem

að sjálfsögðu þurfa að hljóta samþykki og uppáskrift í menntamálaráðuneyti o.s.frv. Ég held að við fáum út úr þessu öflugri námsleiðir á mörgum sviðum og miklu fleiri nemendur sem ljúki formlegu og skilgreindu námi, þótt í fyrsta áfanga taki margir hverjir t.d. framhaldsskólaprófið sem samkvæmt frumvarpinu þarf til 90 einingar eða fái starfsréttindi og haldi svo áfram o.s.frv. Ég held að þetta sé til stórbrotinna framfara og bóta.

Það er mikið gleðiefni að þessi frumvörp skuli komin fram. Þau voru kynnt af hæstv. menntamálaráðherra í ríkisstjórn og síðan í þingflokkum og nú í 1. umr. á þinginu. Ég held að þetta séu þau stjórnarmál sem hvað mestum tíðindum sæta til framtíðar í pólitískri stefnumótun. Þessi mál eru þess eðlis að þau munu reynast okkur mjög árangursrík. Mun fleiri stúdentar munu örugglega útskrifast fyrr en ella. Ég held að það markmið, sem hæstv. menntamálaráðherra og aðrir hafa talað fyrir í mörg ár og leitað leiða til að ná farsælli lendingu í án þess að skerða með neinum hætti inntak námsins, sé eðlilegt og eftirsóknarvert og við eigum að sækjast eftir því að fleiri nemendur útskrifist fyrr með stúdentspróf. Þótt þeir sem það hentar fari á lengri tíma gegnum skólann þá held ég að þessum markmiðum verði öllum náð, að fleiri útskrifist fyrr með stúdentspróf, aðrir með framhaldsskólapróf eða starfsréttindapróf og eigi mjög greiða leið til að halda áfram, bæta við og klára stúdentsprófið síðar. Niðurstaðan verður annars vegar betra stúdentspróf en áður og betur miðað að þörfum hvers einstaklings en það er í dag.

Einnig munu frumvörpin hafa áhrif á það sem stundum er kallað brottfall en margir forustumenn og talsmenn í menntamálum hafa ekki viljað nota sem heiti yfir þá sem hætta námi tímabundið, taka sér hlé eða hætta alveg námi. Þeim sem ljúka formlegu námi mun fjölga og ég held að þorri hvers árgangs, eftir nokkur ár, ljúki formlegu námi úr framhaldsskóla líkt og þar sem við sjáum besta árangurinn, í löndum eins og Svíþjóð þar sem ég held að hlutfallið sé í kringum 90% eða þar yfir. Ég held að við munum ná því markmiði hratt, að yfirgnæfandi meiri hluti hvers einasta árgangs muni ljúka formlegu námi úr framhaldsskóla með þeim breytingum sem hér er lagt upp með. Námið er lagað að ólíkum þörfum nemenda og þeir geta sett nám sitt saman eins og þeim hentar utan um kjarnagreinarnar og okkar öflugu og góðu framhaldsskólar geta skilgreint stúdentsprófið eftir því sem hefðir skólanna segja til um og eins og þeir hafa byggst upp.

Skólarnir okkar hafa margir hverjir sérkenni. Þeir eru mjög ólíkir innbyrðis. Það eru margar tegundir og útgáfur af framhaldsskólunum þannig að sá sem útskrifast úr 10. bekk hefur úr fjölbreyttum tegundum framhaldsskóla til að velja, hvort sem það verða gömlu góðu bóknámsskólarnir eða stóru fjölbrautaskólarnir, úti á landi eða á höfuðborgarsvæðinu. Allt stefnir þetta í sömu átt, til mikilla framfara í íslenskum menntamálum. Þess vegna byrjaði ég ræðu mína á að óska hæstv. menntamálaráðherra innilega til hamingju með árangurinn af því farsæla starfi í menntamálaráðuneytinu sem skilar sér í þessum fjórum lagafrumvörpum. Ég held að niðurstaðan hljóti að verða framar vonum margra af því að það er ekki sjálfgefið að svo góð niðurstaða náist úr svo umfangsmiklu starfi, þar sem margir koma að. Að sjálfsögðu er erfitt að miðla málum á köflum en það sem eftir stendur er stóraukið sjálfstæði skólanna og heildstætt skólakerfi með sveigjanleika milli skólastiga í meiri mæli en áður. Það hentar betur nemendum til að fara í námið á sínum hraða en nú gefst.

Það er mjög jákvætt að auka svigrúm kennsluréttinda á milli skólastiga. Eins ber að nefna námsráðgjöfina sem efld mun sérstaklega. Það verður eitt af því sem mun eftir þessar lagabreytingar skipta miklu máli. Ég tel efni til að auka þann þátt verulega í skólakerfinu. Hér er um að ræða grundvallarbreytingu, sérstaklega á framhaldsskólakerfinu og að öllu leyti mjög til góðs. Þetta eru mikil framfaramál sem ég tel að muni bæta íslenskt skólakerfi og íslenska menntun mjög mikið.

Í morgun var, í stuttri umræðu um störf þingsins, rætt um PISA-könnunina. Niðurstaða hennar hefur að sumu leyti ekki staðið undir væntingum. Hún er að sjálfsögðu að öðru leyti mjög jákvæð og góð. Þetta er, eins og hv. þm. Einar Már Sigurðarson sagði, mjög flókin könnun og erfitt að alhæfa og dæma út frá henni í örfáum setningum í stuttum ræðum. En með þeim frumvörpum sem við fjöllum um í dag er grunnur lagður að því að íslenskt skólakerfi verði áfram í fremstu röð og eitt það besta í heiminum. Þessi mál eru einfaldlega þess eðlis, um er að ræða jákvæðar miklar og róttækar breytingar á skólakerfi okkar og fjárfesting í skólakerfinu aukin til að skila okkur miklum árangri í framtíðinni.

Það er mjög jákvætt að þessi mál skuli koma fyrir þingið fyrir áramót og fara til nefndar sem mun að sjálfsögðu fá heilmikið verkefni með að ljúka þessum málum og koma aftur til þingsins síðar í vetur. Það er einnig fagnaðarefni að forræði sveitarfélaga skuli aukið til skólarekstrar og að sjálfstæði skóla skuli styrkt. Áðan fjallaði hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir lauslega um einkarekstur á grunnskólastigi og nefndi Hjallastefnuna sem dæmi. Ég held að það verði einungis til framfara að við sjáum aukningu á því að einkaaðilar reki skóla, ef menn vilja nota orðið einkarekstur yfir rekstur sem er ekki í ágóðaskyni heldur stofnaður utan um tiltekna hugmyndafræði í skólakerfinu eins og Hjallastefnuna. Ég tel að slíkum skólum fjölgi töluvert í skólakerfi okkar. Ég held að það væri til mikilla framfara. Þar skiptir rekstrarformið í sjálfu sér engu máli nema að því leyti að það getur bara verið til bóta að skólafólk með hugsjónir stofni með sér félag og hefji rekstur á skóla utan um tiltekna hugmyndafræði. Hér er ekki um að ræða hverfisskóla sem eru opinberir skólar heldur öflugur einkarekstur á grunnskólastigi til hliðar við opinberu hverfisskólana. Öflugur einkarekstur á grunnskólastigi til hliðar við opinbera hverfisskóla, skólar sem eru stofnaðir utan um tiltekna hugmyndafræði og eru ekki reknir í hagnaðarskyni, innheimta ekki skólagjöld eins t.d. Hjallaskólinn í Garðabæ sem var rætt um áðan, skapa ekki efnalega mismunun á milli barna. Ég tel til mikilla bóta að umfang slíks rekstrar aukist í íslensku skólastarfi.

Frá Norðurlöndunum þekkjum við að stjórnvöld, t.d. í Svíþjóð, hafa markvisst aukið á fjölbreytnina til að bæta og efla skólastarfið og fjölga valmöguleikum foreldra til að velja börnum sínum skóla eftir skólastefnu. Ég held að við eigum alls ekki að óttast það heldur þvert á móti stefna í þá

átt að ekki verði um einkavæðingu á skólakerfi að ræða eða skólarekstrar í ágóðaskyni heldur fáum við fjölbreytilegri skóla, ekki síst grunnskóla því að framhaldsskólastigið er miklu fjölbreytilegra en grunnskólastigið. Aukin fjölbreytni á grunnskólastigi væri til mikilla bóta. Fjölbreytnin á leikskólastiginu er miklu meiri og þar hefur Hjallastefnan náð firnagóðum árangri. Þar er gott dæmi um öflugan einkarekstur á grunn- og leikskólastigi. Slíkur rekstur er einungis til að efla enn frekar íslenska menntun, enda ekki skólagjöld innheimt og ekki verið að mismuna eftir efnahag, einungis boðið upp á fleiri og betri valmöguleika.

Almennt er um að ræða mjög mikil framfaramál í íslenskum skólum sem valda straumhvörfum á mörgum stigum og ástæða til að fagna því sérstaklega að þessi mál skuli fram komin.

[15:19]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir umræðuna sem farið hefur fram. Hún hefur á margan hátt verið mjög jákvæð og það er gott að fara yfir málið heildstætt í upphafi. Ég vona að okkur gefist nægur tími í 2. umr. til að ræða málin ofan í kjölinn. Ég vona jafnframt að umræðan nái út í þjóðfélagið vegna þess að ég tel afar brýnt að við ræðum málin í þaula og í rólegheitum.

Ég hef stundum sagt að ég óski þess eins að dætur mínar fái að alast upp við jafnrétti í víðasta skilningi þess orðs. Í því felst að aðgangur að menntun fyrir þær á að vera gjaldfrjáls þannig að þær fái notið menntunar burt séð frá efnahag foreldra þeirra. Ég held að það sé algert lykilatriði. Á hinn bóginn áttum við framsóknarmenn okkur á því að hér þarf að vera öflugt og frjálst atvinnulíf án einokunar og hringamyndunar til að standa undir því mikla og dýra kerfi sem við höfum. Það staðsetur okkur framsóknarmenn á miðju stjórnmálanna og aðgreinir okkur að ýmsu leyti frá öðrum stjórnmálaflokkum.

Ég fagna því að málefni leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla séu rædd heildstætt. Ég fagna því einnig að hæstv. menntamálaráðherra hefur haft samráð við marga hagsmunaaðila, lögð hefur verið mikil vinna í þau frumvörp sem liggja fyrir. Frumvörpin byggjast að miklu leyti á svokölluðu 10 skrefa samkomulagi þar sem fram kemur að náðst hafa málamiðlanir varðandi margar tillögur sem lagðar voru fram í upphafi þótt ekki hafi náðst samkomulag um þær allar. Á það einkanlega við um frumvarpið um framhaldsskóla.

Ég varð fyrir vonbrigðum í morgun þegar við ræddum nýbirta PISA-könnun. Þar benti ég á að niðurstöður varðandi lesskilning og stærðfræði fimmtán ára nemenda væru því miður undir meðaltali OECD-ríkja og þeirra ríkja sem við viljum bera okkur saman við. Nokkrir hæstv. þingmenn sökuðu mig um, ef til vill til að dreifa umræðunni, að tala menntakerfið niður. Það gerði ég alls ekki. Ég tel hins vegar mjög mikilvægt þegar við förum yfir menntamálin að við ræðum hvað miður hefur farið í skólakerfinu á undanförnum árum. Jafnframt er mikilvægt að virk umræða fari fram úti í þjóðfélaginu.

Taka ber PISA-könnunina alvarlega, eins og hæstv. menntamálaráðherra hefur sagt opinberlega. Ég fagna sérstaklega ummælum hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur sem sér í henni ný tækifæri og vill ræða hana frekar. Málefnaleg umræða þarf að eiga sér stað. Við þurfum að fara yfir málin heildstætt.

Ég gaf að vísu menntastefnu Sjálfstæðisflokksins fall-einkunn út frá niðurstöðum könnunarinnar. Það var gert í ljósi skýrslu sem birtist þar sem Íslandi var raðað í efsta sæti hvað lífsskilyrði varðar og sú skýrsla var tekin marktæk. Við framsóknarmenn teljum að PISA-könnunin sé einnig marktæk þótt vissulega sé hægt að gagnrýna báðar kannanir að einhverju leyti.

Ég vísa einnig í ummæli hv. þm. Illuga Gunnarssonar þar sem hann vildi getumæla störf kennara sem einhvers konar lið í að bæta skólastarf í landinu. Ég sagði þá sem svo að nú væri komin getumæling á stefnu Sjálfstæðisflokksins.

Árið 1995, með lögum sem tóku gildi árið 1996, má segja að farið hafi verið í algera miðstýringu, sérstaklega í framhaldsskólum landsins. Þá var horfið frá vinnu sem Svavar Gestsson, fyrrverandi menntamálaráðherra, hafði átt frumkvæði að og niðurstaðan voru þau lög sem við fellum nú úr gildi. Segja má að nú sé öllu snúið á hvolf, að stefnan hafi umpólast. Ég held að að vissu leyti sé gott að farið sé þannig yfir málin og stefnan könnuð en varðandi framhaldsskólana vara ég við að hoppað sé milli tveggja póla. Segja má að farið sé öfganna á milli.

Orðið sveigjanleiki kemur fram víða í frumvörpunum. Sveigjanleiki er að mörgu leyti mjög jákvæður. Við megum þó vara okkur á því að fara ekki út í of mikinn sveigjanleika vegna þess að honum getur fylgt mikið reglugerðarfargan og hugsanlegur kostnaður, svo eitthvað sé nefnt.

Ég ætla í eins stuttu máli og mér er unnt að fara yfir frumvörpin sem liggja fyrir og byrja á að fara yfir frumvarp til laga um leikskóla. Ég tel að margt jákvætt komi þar fram. Mikil þróun hefur verið á leikskólastiginu og ýmislegt jákvætt á sér stað. Ég tel einnig jákvætt að gerð sé samfella milli leikskólastigs og grunnskólastigsins og að kennarar hafi meiri möguleika á að færa sig á milli kerfanna tveggja í framtíðinni.

Með lögunum á einnig að styrkja forræði sveitarfélaganna á leikskólunum og tel ég það mjög jákvætt. Gera á skarpari skil á milli menntamálaráðuneytisins og sveitarfélaganna og ég tel að það sé sá þáttur sem mest ber að fagna í frumvörpunum. Ákvæði í grunnskólalögunum um foreldraráð eru jákvæð og einnig fagna ég því að réttur barna með sérþarfir sé betur skilgreindur. Ekki þarf að fara mörgum orðum um hvað sá þáttur er mikilvægur og afar jákvætt er að komin skuli vera skýr og skilgreind ákvæði um það.

Ég saknaði þess að sjá ekki ákvæði um gjaldfrjálsan leikskóla þótt ég telji að hvorugur ríkisstjórnarflokkanna hafi það sérstaklega á stefnuskrá sinni. Mín skoðun er sú að það væri mikið framfaraskref, skattbyrði ungs barnafólks hefur farið hækkandi og má segja að nú á seinni tímum beri þau þjóðfélagið á herðum sér.

Hv. þm. Einar Már Sigurðarson benti á að ef til vill ættu sveitarfélögin sjálf að ákveða hvort þau vilji gjaldtöku eða ekki. Taka má undir það að vissu leyti. Ég bendi á að í 31. gr. frumvarps til grunnskólalaga er ákvæði sem segir að grunnskóli eigi að vera gjaldfrjáls. Ég tel að hægt væri að

stíga slíkt skref varðandi leikskólann en því þyrfti að sjálfsögðu að fylgja aukin framlög til sveitarstjórnarstigsins.

Í 34. gr. frumvarpsins er ákvæði um svokallaðan sprotasjóð. Þegar við förum yfir frumvörpin í menntamálanefnd þurfum við að skoða sjóðinn sérstaklega. Ég tek undir vangaveltur hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur um að gæta þurfi jafnræðis við úthlutun úr þeim sjóði. Ég velti fyrir mér hvort ef til vill sé verið að opna á heimild til að veita í nánast hvaða stig skólans sem er úr sjóðnum. Það hefur yfirbragð kosningasjóðs þótt ég treysti hæstv. menntamálaráðherra mjög vel til að fara yfir og útdeila fjármunum með sanngjörnum hætti.

Varðandi lög um grunnskóla tel ég að jákvætt sé að auka sjálfstæði sveitarfélaganna eins og í lögum um leikskóla. Þó er varhugavert að öll yfirstjórn menntamála í málum grunnskóla sé hjá menntamálaráðuneytinu og ég fæ ekki betur séð en að þar sé um algjöra miðstýringu að ræða. Segja má að sé hoppað öfganna á milli hvað varðar grunnskólastigið og framhaldsskólastigið.

Ég vil fara nokkrum orðum um að tekið hefur verið út úr í 2. gr. laganna, sem fjallar um markmið grunnskólans, að starfshættir grunnskóla skuli mótast af kristilegu siðgæði. Ég átta mig á rökunum sem hæstv. menntamálaráðherra hefur fært fyrir breytingunni en ég vara þó við að gefið sé eftir í þeim efnum. Þó að þau orð sem koma í staðinn eigi að lýsa kristilegu siðgæði og standi fyrir það, eins og menntamálaráðherra orðaði það sjálf, er ekki um efnisbreytingu að ræða. Það hefur vakið mikla umræðu í þjóðfélaginu og ég velti fyrir mér hvað í samfélaginu kalli á þær breytingar. Þjóðfélag okkar er byggt á kristilegu siðgæði, við lifum í mjög friðsömu og umburðarlyndu þjóðfélagi, og segja má að öll okkar menning sé byggð á kristinni trú. Þjóðkirkjan hefur verið opin öllum sem hér búa og hafa átt um sárt að binda og skiptir þá engu hvaða trúarhópi fólk tilheyrir.

Trúarofstæki viljum við alls ekki sjá eða heyra um hér á landi og það hefur, eins og við vitum, skapað mikinn vanda úti í hinum stóra heimi. Á hinn bóginn er til nokkuð sem kalla mætti umburðarlyndisfasisma. Ég tel að þrýstingur sumra trúleysingja sé ekki af hinu góða og vil því vara fólk við að gefa eftir gagnvart því. Í vissum trúarbrögðum er bannað að borða ákveðnar kjöttegundir eins og svínakjöt en við viljum ekki ganga svo langt að meina öllum nemendum í skólum að borða slíkt. Ef við gerðum það værum við fallin í gryfju hins svokallaða umburðarlyndisfasisma.

Ef til vill er ekki meira um það að segja, umræðan mun halda áfram í þjóðfélaginu. Hæstv. menntamálaráðherra sendi út skilaboð um daginn til skólastjórnenda um að þeir mættu ekki veita börnum og ungmennum leyfi að fara í fermingarfræðslu. Ég skora á menntamálaráðherra að draga tilmælin til baka vegna þess að ég tel að þau standi þótt sagt hafi verið á heimasíðu menntamálaráðuneytisins að foreldrar megi biðja um slík leyfi. Tilmæli eru einfaldlega þannig að skólastjórnendum ber að fara eftir þeim og við því geta legið viðurlög eins og áminning og þess háttar.

Ég mun nú fjalla um skólamáltíðir sem er fjallað um í 23. gr.

Þar segir:

„Í grunnskóla skulu nemendur eiga kost á málsverði á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið. Sveitarfélögum er heimilt að taka gjald fyrir skólamáltíðir samkvæmt sérstakri gjaldskrá sem þau setja.“

Komið hefur fram að við berum okkur einna helst saman við Finnland hvað menntamálin varðar, enda standa Finnar sig þar vel, sérstaklega í PISA-könnuninni sem ég gerði að umtalsefni áðan. Finnar hafa boðið grunnskólanemendum upp á heitar skólamáltíðir þeim að kostnaðarlausu og ég tel að við ættum að skoða að fara sömu leið. Það getur verið mjög erfitt fyrir börn, sem eiga foreldra sem hafa ekki efni á greiða fyrir slíkar máltíðir, að bíða eftir hádegismatnum. Ég veit að kennarar hafa oft hlaupið í skarðið og jafnvel greitt fyrir máltíðirnar en ég held við getum leyst vandann með því að hafa skólamáltíðir ókeypis og legg til að það verði rætt á Alþingi um leið og við förum í gegnum frumvörpin.

Í frumvarpinu má segja að verið sé að leggja niður samræmdu prófin. Það er ekki alveg rétt vegna þess að tekin verða upp svokölluð könnunarpróf sem lögð verða fyrir fyrr á námsönninni. Ég velti fyrir mér hvort prófin verði ekki notuð áfram sem mælieining. Þau rök eiga vissulega rétt á sér sem segja að samræmd próf hafi verið of stýrandi og mótað skólastarfið í 10. bekk of mikið en ég vil þá taka fram að á því geta líka verið aðrar hliðar. Það leggur vissar kröfur á hendur bæði nemendum og skólum að standa sig og slíkt getur verið góður undirbúningur fyrir framhaldsskóla og lífsbaráttuna sjálfa sem oft og tíðum getur verið ansi hörð.

Varðandi frumvarp til grunnskólalaga vil ég að síðustu setja spurningarmerki við heimakennslu. Verið er að lengja nám upp í fimm ár til að auka gæði menntunar, eins og menntamálaráðherra komst að orði, en ég velti fyrir mér hvaða kröfur verða gerðar til þeirra sem fá að kenna heima. Ég get í fljótu bragði ekki séð hvernig gera á ríkar kröfur til foreldra sem kenna heima og vil þá jafnframt benda á að þeir sem eru teknir út úr skólastarfi og kennt heima eru oft börn sem mest þurfa á umhverfi skólans að halda. Það getur verið gert vegna trúarskoðana en ég bendi á að skólinn hefur miklu forvarna- og umönnunarhlutverki að gegna þannig að ég vil að við í menntamálanefnd og hæstv. menntamálaráðherra skoðum ákvæðið sérstaklega þannig að gerum ekki nein mistök.

Ég vík næst að frumvarpi til laga um framhaldsskóla, því frumvarpi sem sætir mestum breytingum. Breytingarnar eru helst fólgnar í því að skólarnir ákveða menntastefnu sína nánast sjálfir. Þeim er í sjálfsvald sett hvað nám er langt, hvaða kröfur eru gerðar til námsins en ef þeir vilja útskrifa nemendur með stúdentspróf ber þeim samkvæmt frumvarpinu að vinna í samráði við háskóla. Margt er jákvætt í því en þó tel ég að á vissan hátt sé gengið of langt eða, eins og hv. þm. Einar Már Sigurðsson orðaði það, að sumir hlutir fari í hring. Orðið hefur umpólun á stefnunni sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur staðið fyrir í þeim efnum. Við eigum líka að passa okkur á að gera ekki lítið úr fjölbreytileikanum sem verið hefur í framhaldsskólum landsins og tala ekki niður þá stefnu og vinnu sem þegar hefur verið unnin.

Með frumvarpinu tel ég að lagt sé á herðar ungmenna að ákveða mun fyrr hvaða leið þau velja sér í lífinu. Lagt er á

herðar 15 ára unglings að ákveða hvað hann ætlar að taka sér fyrir hendur. Hann þarf í rauninni að ákveða framhaldsskóla með hliðsjón af því í hvaða háskóla hann ætlar að fara í framhaldinu. Ég held að við þurfum að ræða það ítarlega í þjóðfélaginu. Um er að ræða ungmenni sem hafa nánast engin önnur réttindi, þau hafa ekki réttindi til að kaupa sér áfengi eða annað sem varðar þeirra eigin hag. Ég tel því að við þurfum að skoða ákvæðið og legg til að það verði gert í menntamálanefnd.

Ekki er heldur bundið í lög hversu margar einingar liggja að baki stúdentsprófi, hvort um er að ræða 180, 120 og hvort þær verði fleiri eða færri. Ég beini þeim tilmælum til ríkisstjórnarinnar að ávallt verði nægilegt fjármagn til skólanna sem vilja bjóða upp á fjögurra ára nám til stúdentsprófs og ekki verði þrýstingur á framhaldsskólana að stytta nám sitt. Við höfum þegar rætt styttingu framhaldsskóla og maður veltir fyrir sér hvort nú sé verið að lauma inn einhvers konar styttingu þar. Ég vil að málin verði rædd ofan í kjölinn vegna þess að þau ár sem maður eyðir í framhaldsskóla er oft besti tími ævinnar. Ég sé ekki ríkar ástæður fyrir því að við keyrum ungt fólk fyrr út á vinnumarkaðinn en við gerum nú.

Ég velti einnig fyrir mér hvort á ferðinni sé einhvers konar einkavæðingarstefna. Í ályktun Sjálfstæðisflokksins af landsfundi sjálfstæðismanna liggur fyrir að þeir vilja einkavæða frekar í menntamálunum og ég tel að frumvörpin séu viss þáttur í því. Ég get ekki skilið annað af orðum hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar að hann líti svo á að verið sé að greiða fyrir stofnun einkaskóla. Það er ekki í anda okkar framsóknarmanna, við höfum sagt að við viljum ekki sjá gjaldtöku í framhaldsskólum.

Til umræðu er fjórða frumvarpið, um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Ég tel margt vera jákvætt í frumvarpinu. Aukin menntun mun skila sér til skólanna í betra starfi en sú menntun sem verið hefur krafist hingað til hefur að mínu mati verið mjög góð og fullnægt þörfum leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Lagt er til í frumvarpi um leikskóla að tveir þriðju hlutar starfsmanna verði faglærðir og við þurfum að fara mjög vel yfir málið vegna þess að 35% starfsmanna í leikskólum eru nú ófaglærðir og þar hefur verið mannekla. Launin eru þó of lág og ég fagna ummælum hæstv. menntamálaráðherra um að þau beri að hækka. Ég mun vissulega beita mér fyrir því að svo verði gert í komandi kjarasamningum en sú spurning vaknar hvort fólk muni sjá sér hag í að fara í fimm ára starf ef launin verða ekki mikið betri en þau eru nú. Kennarastarfið er göfugt starf og mjög mikilvægt er fyrir land og þjóð að hér alist upp vel menntaðir einstaklingar sem leiði landið okkar áfram til framfara.

Maður veltir einnig fyrir sér þeim kostnaði sem lenda mun á sveitarfélögum landsins. Starfsemi sveitarfélaganna hefur aukist talsvert eftir að leik- og grunnskólamál færðust á þeirra hendur og í augnablikinu vantar þau fjármagn til að standa undir því góða starfi sem þar fer fram. Ef lengingin á kennaranáminu þýðir hækkun á þeim útgjaldalið hvet ég ríkisstjórnina til að láta fjármagn fylgja hækkuninni.

Margt jákvætt er hér á ferð. Ég fagna því að taka eigi góðan tíma í að fara í gegnum frumvörpin. Gott er að ljúka umræðunni fyrir jól því að þá geta þau farið til umsagnaraðila og okkur ætti að gefast nægur tími til að ræða málin, ekki bara inni á Alþingi heldur líka úti í þjóðfélaginu. Ég hef farið í gegnum bloggheima og séð að fólk þar hefur mikinn áhuga á málinu.

Ég vænti góðs samstarfs við ríkisstjórnarflokkana og vona að við getum komist að ágætu samkomulagi vegna þess að um afar brýn mál er að ræða.

[15:50]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Hæstv. forseti. Fyrir framan mig eru frumvörp hæstv. menntamálaráðherra í skólamálum. Það er líklega ekki oft á öld sem leikskólakennaranemi fær tækifæri til að koma að umræðu um ný lög á Alþingi en tilviljun ein, ef þær eru þá til, veldur því að í þessu tilfelli fær leikskólakennaraneminn tækifæri til að tjá sig um lögin sem stýra eiga starfsháttum hennar í framtíðinni.

Ég vil líka byrja á því að fagna þessum frumvörpum. Þau eru um margt mjög góð en eins og alltaf er það svo að betur sjá augu en auga og því vona ég að tala mín í dag verði til þess að nokkrar breytingar verði gerðar í því augnamiði að gera þessi frumvörp, sérstaklega frumvarpið til laga um leikskóla sem ég hef alveg sérstakan áhuga á af fyrrgreindum ástæðum, enn betra og að ábendingarnar sem ég vísa til verði teknar til umfjöllunar í menntamálanefndinni.

Ég tek í þessu sambandi líka undir orð hv. þingmanna Vinstri grænna sem hafa rætt um að til þess að leikskólastigið verði að fullu metið sé mjög mikilvægt að það verði gjaldfrjálst eins og önnur skólastig og það eigi líka við um framhaldsskólastigið hvað varðar m.a. bókakaup.

Svo að ég snúi mér aftur að frumvarpi til laga um leikskóla, í fyrsta lagi hefði ég viljað sjá í 1. gr. að setningin, með leyfi forseta, „Leikskóli annast að ósk foreldra uppeldi og menntun barna á leikskólaaldri í samræmi við lög þessi“, yrði lagfærð og höfð eitthvað í þá veru að leikskólinn annaðist að ósk og í samstarfi við foreldra uppeldi og menntun barna á leikskólaaldri í samræmi við lög þessi. Meginástæða þessa er sú að foreldrar bera þrátt fyrir góðan skóla mesta ábyrgð á uppeldi barna sinna. Samvinna skóla og foreldra skilar að flestra mati besta árangrinum.

Í öðru lagi sakna ég þess mikið að orðið „umhyggju“ er hvergi að finna í þessum nýju lögum um leikskóla. Mér hefði þótt tilhlýðilegt að strax í 2. gr. laganna kæmi það fyrir, að setningin, með leyfi forseta, „Veita skal börnum umönnun og menntun“ yrði höfð svona: Veita skal börnum umhyggju, umönnun og menntun. Rök fyrir þessu eru þau að umönnun og menntun geta orðið hálffátækleg ef þeim er ekki pakkað inn í umhyggju. Í ljósi þess að nú eru flest börn farin að vera a.m.k. 8 klukkustundir á dag í leikskóla 5 daga vikunnar 11 mánuði ársins, nokkuð sem ég held að stangist á við vinnuverndarlög barna, hlýtur skýlaus krafa foreldra vera að þeim sé a.m.k. sýnd umhyggja.

Í þriðja lagi fagna ég mjög 7. gr. í frumvarpinu og tel að hana mætti að ósekju einnig finna í frumvörpum um grunnskóla og framhaldsskóla, ekki síst þar sem það er ætlun hæstv. menntamálaráðherra með þessum frumvörpum að skapa samhljóm við löggjöf um önnur skólastig sem hafa

með börn innan 18 ára aldurs að gera. Þá er ég sérstaklega að vísa, ekki bara í þagnarskylduna heldur líka í það að þagnarskyldan nái ekki til atvika sem ber að tilkynna lögum samkvæmt. Ég held að með því að setja tilvísun til barnaverndarlaganna inn í þessi frumvörp sköpum við börnum öryggi, og starfsfólki veitum við það öryggi að það geti ýtt þeim málum áfram, að það geri það ekki of seint, að við upplifum ekki svo ljót málefni, leyfi ég mér að segja, eins og mál Thelmu Ásdísardóttur aftur og aftur á nýrri öld. Nú er ég ekki að gera því skóna að svo sé farið, en mér finnst mjög mikilvægt að þessi grein sé teygð og höfð í öllum frumvörpunum til að skapa einmitt þetta samræmi.

Í fjórða lagi tel ég réttast að 9. og 10. gr. verði slegið saman undir heitinu Samstarf foreldra og skóla og skyldur þeirra. Þar finnst mér eðlilegast að hnykkja á gagnkvæmum skyldum sem foreldrar og skóli hafa. Eðlilegast þykir mér að á eftir setningunum, með leyfi forseta: „Foreldrar leikskólabarna skulu gæta hagsmuna barna sinna. Þeir skulu hafa náið samráð við starfslið leikskóla og fylgjast með skólagöngu barna sinna“ komi setningin: Foreldrum og skóla er skylt að veita hvert öðru þær upplýsingar sem kunna að skipta máli fyrir velferð barna, stöðu þeirra og skólastarfið — og setja bara punkt á eftir því.

Í þessari sömu grein er fjallað um foreldra sem ekki tala íslensku eða nota táknmál. Það á að leitast við að tryggja þeim túlkun á upplýsingum — leitast við. Nei, við eigum að gera nýtt frumvarp. Við ætlum ekkert að leitast við. Við ætlum að tryggja þeim eins og öðrum þá túlkun og það sem þarf til að þau skilji það sem rætt er um.

Þó að ég hafi ekki mikið flett frumvarpi til grunnskólalaga er þess að geta að í 16. gr. á að tryggja að nemendur með annað móðurmál en íslensku og foreldrar þeirra fái ráðgjöf og aðgang að upplýsingum um grunnskólastarf. Um þetta finnst mér eiga við eins og um þagnarheitið. Þetta eru reglur sem eiga að ganga þvert í gegnum allt skólakerfið og vera nákvæmlega eins orðaðar og ætlast til þess sama á öllum skólastigum. Ef við ætlum að hafa samvinnu við foreldra verða foreldrar að geta skilið hvað við ætlum að hafa samvinnu um. Það hlýtur að vera það fyrsta sem þarf til.

Núverandi 10. gr. finnst mér að eigi svo að koma í beinu framhaldi af þessari málsgrein sem ég ræddi áðan. Þar af leiðandi geta þær verið saman. Jafnframt verð ég að taka fram að þetta orðræksni „skulu“ fer alveg ósegjanlega í taugarnar á mér. Það hlýtur að vera hægt að nota orð eins og er ætlað eða er skylt en málfarsráðunautur hlýtur að huga að þessu áður en þessi lög verða gefin út. Ég verð að viðurkenna að þegar ég var að lesa þetta var ég nánast farin að kalla þessi lög skulu-lögin af því að skulu kemur fyrir nánast í annarri hverri málsgrein. Þetta var nú útúrdúr.

Þegar kemur að kaflanum um húsnæði og aðstöðu í skólanum hefði ég viljað að það yrði sérstaklega tekið fram að húsnæðið yrði að vera aðgengilegt fötluðum. Allt of oft vilja lög og reglugerðir um aðgengi fatlaðra gleymast. Þetta er mjög bagalegt og verður stundum til þess að fatlaðir foreldrar eða foreldrar fatlaðra barna hafa skert val þegar kemur að því að velja barninu sínu skóla.

Í VI. kafla leikskólafrumvarpsins er fjallað um aðalnámskrána. Við þær breytingar sem þar eru gerðar leyfi ég mér líka að setja spurningarmerki. Kostur núgildandi aðalnámskrár leikskólans er nefnilega sá að hún er opin og lítið um markmið sem ósjálfrátt fara að stýra náminu við skólann. Því finnst mér ekki þörf á því að setja inn frekari markmið fyrir námssvið skólans en eru og þaðan af síður að skilgreina eigi „hæfniþætti á námssviði leikskólans í samræmi við aldur og þroska barna“. Nú geri ég mér alveg grein fyrir að þetta er gert til að styðja við að ná að greina þau börn sem þess þurfa og beita á þau snemmtækri íhlutun en ég leyfi mér að fullyrða að þetta er þegar gert í leikskólanum. Það að orða þetta kostar það að börn eru flokkuð óþarflega mikið niður, það að þau geti ekki 5 ára klippt eftir beinni línu hljóti að setja þau í II. flokk þó að þau geti kannski perlað miklu betur en einhverjir aðrir. Þetta er hlutur sem mér finnst að þurfi að gæta hófs í og við þurfum að ræða vel. Ég skil alveg hver meiningin er, en ég er hrædd um að þetta geti leitt til þess að við förum að flokka fólk einum of mikið.

Það er kvartað undan því að stýringin í núverandi aðalnámskrá grunnskólans sé of mikil og þá eigum við ekki að fara að taka upp stýringu í leikskólanum. Það má glöggt sjá ef skoðaðir eru leikskólarnir á Akureyri sem eru í fremsta flokki leikskóla landsins hvað varðar faglegt starf, mannahald og frumkvæði að þessa hefur ekki verið þörf hingað til og eru þó þeir leikskólar þeir sem sennilega eiga hvað auðveldast með að fara eftir þeim skyldum sem á þá eru lagðar, en a.m.k. er víða pottur brotinn hvað varðar það eitt að gera skólanámskrá, enda er full vinna hjá því fólki sem er við störf þar sem er minnst fagmenntun og mest mannekla að halda sjó í dagsins önn. Máli mínu til stuðnings vil ég nefna að það er hald sumra manna sem kynnt hafa sér skólamál mjög vel að í leikskóla læri börn en í grunnskóla sé þeim kennt.

Í kaflanum er einnig rætt um sprotasjóð og á sá sjóður að vera sameiginlegur öllum skólastigum. Um það getur verið allt gott að segja en ég tel að það þurfi að koma inn ákvæði í reglugerðinni sem fylgja á sjóðnum um að það sé tryggt að öllum skólastigum sé gert jafnhátt undir höfði við úthlutun úr þessum sjóði.

Í VIII. kafla er fjallað um sérfræðiþjónustu fyrir leikskóla. Þar er sveitarfélögum gert skylt að reka slíka þjónustu. Ég tel að við núverandi stöðu velflestra sveitarfélaga sé slíkt ómögulegt í mörgum tilfellum og ég tel líklegra að síðari hluti 21. gr., um sameiginlegan rekstur sveitarfélaga, sameiginlegan rekstur sérfræðiþjónustu við grunnskóla og gerð þjónustusamninga, sé alveg nóg í bili, a.m.k. á meðan ekki kemur aukið fé frá ríki til sveitarfélaga.

Í IX. kafla er fjallað um stofnun og rekstur leikskóla. Í 25. gr. stendur, með leyfi forseta:

„Sveitarstjórn getur leyft öðrum aðilum að byggja og reka leikskóla í formi sjálfseignarstofnunar, hlutafélags eða samkvæmt öðru viðurkenndu rekstrarformi.“ Um slíka skóla gilda sömu lög og reglur og um aðra leikskóla samkvæmt lögum þessum „eftir því sem við á“. Nei, nei, nei, nei. Ég legg til að þessum orðum verði sleppt og engin undanþága gefin frá þessum lögum. Það er gagnsæjast og best og í rauninni er það svoleiðis að í reglum um þróunarskólana og ýmislegt annað geta menn sótt um að reka skólakerfið einhvern veginn öðruvísi til einhverra ára og fylgja þeim lögum og reglum. Þess vegna sé ég enga ástæðu fyrir

þessum orðum: „eftir því sem við á“. Við setjum bara lög og höldum þau.

Að lokum langar mig til að biðja hæstv. ráðherra Þorgerði Katrínu Gunnarsdóttur að hugleiða hvaða ástæður liggja að baki því að aðalnámskrá leikskóla hefur fengið mikla gagnrýni samanborið við aðrar námskrár skólanna og hafa það að leiðarljósi við endurskoðun aðalnámskránna.

Svo langar mig jafnframt, þó að ég hafi einungis ætlað að fjalla um leikskólann, að koma inn á frumvarpið um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Það er þessi regla sem fyrr í dag hefur verið vísað í um 9. gr.: „Að lágmarki 2/3 hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla skulu teljast til stöðugilda leikskólakennara.“

Ég get vel skilið að hugsunin bak við þetta hafi verið sú að hægt sé að ráða annað fagfólk í stöðu leikskólakennara. Ég get samt líka séð að þar sem skólar eru með 100% fagmenntun leikskólakennara sé hætta á því að þegar til róttækra sparnaðaraðgerða eigi að grípa sé bara upplagt að segja upp 25% leikskólakennara. Það er ekki það sem við stefnum að.

Ég velti líka fyrir mér hvort aðrar starfsstéttir eins og lögfræðingar eða prestar gætu sætt sig við að ráðið yrði fólk með annars konar menntun í störf þeirra. Ég er ekki viss um að þeir mundu taka því fagnandi að ef ekki fengist prestur við Hallgrímskirkju mundum við ráða einhvern frá — eigum við að segja Siðmennt? Í mínum augum er það sambærilegt. Leikskólakennaramenntunin er til þess fallin og er með því markmiði að búa til fagfólk í leikskólum landsins. Við eigum ekki að þurfa að selja þá menntun og þau stöðugildi. Það er alveg sjálfsagt að ráða annað fagfólk til starfa í leikskólum og grunnskólum, bæði þroskaþjálfa, iðjuþjálfa og annars konar fagfólk en það á ekki að vera á kostnað leikskólakennara. Það bara getur ekki gengið upp í mínum augum.

Eins og áður sagði hvet ég menntamálanefnd til að passa sig á því að hafa námskrárnar þannig að starfsfólkið hafi gaman af að vinna eftir þeim. Það er svoleiðis í dag að þeir sem eru enn þá við kennslu eru áhugafólk um kennslu, áhugafólk um börn. Það er áhugafólk um starfið sitt og þróunina í því. Það er enginn kennari á Íslandi til sem er kennari vegna þess að svo hátt kaup er borgað. Enginn velur að fara í nám í kennslufræðum vegna þess að hann haldi að hann verði svo ríkur af því. Við erum að tala um áhugafólk, fólk sem hefur áhuga á starfinu sínu, sem elskar að vera návistum við börn og unglinga, fræða þau og hjálpa þeim til manns. Svoleiðis fólk þarf ekkert að láta binda sig á klafa um hvernig það eigi að kenna eða hvernig það eigi ekki að kenna. Það þarf aðallega að stoppa það í að kenna, en mér sýnist ríkisstjórnin fara nokkuð langt með það. Þó að maður hafi áhuga á að kenna verður maður líka að geta lifað. (Gripið fram í.) Það eina sem ég hef áhyggjur af — (Forseti hringir.) Ég sakna þess að hæstv. ráðherra sé farin af því að það eina sem ég hef áhyggjur af varðandi þessi fínu fyrirheit sem hér eru er að þeim verði ekki skapaðir nógir peningar, að þetta blóm deyi áður en það nær að blómstra vegna þess að kennarar hafa ekki tíma til að bíða eftir peningum. Sveitarfélögin geta það ekki og þegar ekki eru til peningar til að koma á fögrum fyrirheitum verður ekkert úr þeim.

[16:09]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvörp til laga um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla ásamt frumvarpi til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við sömu skólastig. Hér eru lögð fram þrjú frumvörp sem ná til þriggja skólastiga, leik-, grunn- og framhaldsskóla og ég fagna því. Ég vil fagna þeirri samfellu sem ég sé að ríkir í þessum frumvörpum og mér finnst að með því að leggja þau fram hér saman þá sýni hæstv. menntamálaráðherra, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, framsýni og metnað.

Ég hins vegar vil taka undir orð hv. þm. Dýrleifar Skjóldal að fögur fyrirheit eru ekki næg, blóm sem sprettur verður að fá tækifæri til að blómstra. Við þurfum að veita þessum frumvörpum brautargengi með það í huga.

Það sem hér er og má lesa, um samfellu, sveigjanleika og skóla án aðgreiningar, er framfaraspor á Íslandi. Fyrst og síðast vil ég gera að umtalsefni sveigjanleikann á milli skólastiga, innan skólastiga og á milli þeirra. Tækifærið sem hér býðst, að leikskólinn og þeir starfshættir og þær aðferðir sem beitt er í leikskólum skuli geta flætt inn í yngstu bekki grunnskólans og síðan að þeir nemendur sem þess þurfa geti verið lengur innan þess stigs sem þeir þurfa á að halda og þeir nemendur sem hraðar geta farið hafi líka kost á því, það er skóli án aðgreiningar. Þetta er flæði á milli skólastiga og mér er tamara að tala um flæði á milli skólastiga heldur en upp og niður kerfið vegna þess í mínum huga byggir hvert stig undir það sem síðar kemur.

Ég vil líka fagna því sem er í þessum frumvörpum öllum, áherslunni á nemandann. Það er áherslan á barnið í leikskólanum sem við enn köllum ekki nemanda þrátt fyrir að leikskólinn sé fyrsta skólastig. Ég vil fagna því, vegna þess að skólinn er fyrir nemendur. Leikskólinn er fyrir börn á aldrinum eins til að verða sex ára og grunnskólinn frá sex til sextán ára og framhaldsskólinn síðan upp úr. Þessir skólar eru ekki fyrir starfsfólkið. Það er enginn skóli fyrir kennarana sem þar starfa. Þeir eru fyrir börnin, þess vegna á áherslan að vera á nemandann og ég fagna því sérstaklega.

Ég fagna einnig nýju einingakerfi í framhaldsskóla þar sem námsframlag nemenda skiptir máli. Þar er tekið upp nýtt einingakerfi og vinnuframlag nemenda á ársgrunni skiptir máli en ekki fjöldi kennslustunda kennarans eins og áður hefur verið. Það er mikil og góð breyting og það er stærsta áherslubreytingin að mínu mati í því að færa framhaldsskólann til nemendanna og fyrir þá en ekki að hafa hann kennaramiðaðan.

Um einstakar greinar frumvarpanna má segja margt og hv. þingmenn úr öllum flokkum hafa rakið ýmislegt. Sem skólamanneskju með réttindi á grunn- og framhaldsskólastigi og með framhaldsnám í menntunarfræðum með áherslu á stjórnun þykir mér notalegt að vita að það er samhljómur á meðal hv. þingmanna í öllum flokkum um að vinna að þessum frumvörpum og skoða þau út frá því að nemandinn skipti máli.

Ég fagna því sérstaklega sem fyrrverandi sveitarstjórnarmaður að sveitarfélögum eru hér gefin tækifæri til sam-

reksturs skólastiga. Ég vil benda hv. þingmönnum á skemmtilega grein úr Mosfellsbænum sem er í Morgunblaðinu í dag um svokallaðan Krikaskóla þar sem sveitarfélagið fór nýstárlega leið til fagfólks, í mótun skólastarfs frá eins árs og til níu ára aldurs, þar sem leitað var til fagfólks um hönnun skólans, um skólastefnu og skólastarf og ég bið fólk um að skoða það metnaðarfulla plagg sem þar er kynnt í stuttri grein í Morgunblaðinu.

Í þessu ferli var sjálfstæði sveitarfélagsins virt og ekki síður báru fulltrúar bæjaryfirvalda í Mosfellsbæ traust til fagfólksins til þess að móta hugmyndafræðina, skólastefnuna og húsnæðið, aðlagað að þeirri skólastefnu sem lögð er þar fram.

Það er sérstaklega áhugavert, frú forseti, að í þeirri verðlaunatillögu sem fyrir liggur má finna rithöfund, skólamann og arkitekt. Þar mætast því ólíkir einstaklingar en út úr þeirra viðhorfum kom afar áhugaverð skólastefna með áherslu á umhverfi þess skóla sem þar mun rísa, aðstæður í næsta nágrenni og sveitarfélagið sjálft.

Ég held líka að með því, frú forseti, að heimila í lögum samrekstur skólastiga þá getum við enn frekar aukið listnám í grunnskólum og leikskólum og í framhaldsskólum með aðkomu tónlistarskóla, myndlistarskóla, leiklistarskóla og annarra listaskóla inn í þá samfellu sem á að vera í námi barna okkar. Þær hliðargreinar sem hingað til hafa verið taldar, eins og listgreinar, íþróttir og útivist og annað í þeim dúr, hafa vissulega sýnt að þær eru ekki síður mikilvægar í námi barnanna okkar og þær efla ef eitthvað er frumkvæði, sköpun og skipulag þeirra nemenda sem taka jafnframt þátt í slíkum hliðargreinum, ef við megum nota það orð, sem mér sýnist nú reyndar að hafi verið svona hálfgerðar hliðargreinar hingað til.

Fyrir hönd sveitarfélaganna fagna ég þessu heimildarákvæði um samrekstur skólastiganna því sérstaklega. Ég er sannfærð um að það mun verða virk þróun í þá átt að leikskólinn og grunnskólinn starfi saman og grunnskólinn og framhaldsskólinn taki upp nánara samstarf. Þetta er ekki bara til heilla fyrir börnin okkar, það má líka líta til þess að það getur skapast þarna ákveðin hagræðing og hún skiptir máli vegna þess að þessi málaflokkur, hvort heldur er hér á suðvesturhorninu eða austur í sveitum eða austur á landi eða á Norðurlandi, er fjárfrekastur allra þátta í rekstri hvers og eins sveitarfélags.

Mig langar líka að fagna, frú forseti, og geri það sem fyrrverandi skólastjóri horfandi á annan fyrrverandi skólastjóra, hv. þm. Guðbjart Hannesson, þeim breytingum sem gerðar eru á grunnskólalögum um það að skólastjórinn fær aukið sjálfræði og sjálfstæði og að sveitarfélagið getur ráðið skólastjórnarteyminu á hverjum stað eftir ástæðum. Ég fagna líka þeirri faglegu ábyrgð sem er aukin í þessu frumvarpi, sérstaklega grunnskólans, vegna þess að fagfólkið á hverjum stað er færast um að leggja þær áherslur í samvinnu og samráði við foreldra og sveitarstjórnaryfirvöld á hverjum stað.

Þess vegna ber líka að fagna aukinni aðkomu foreldra á öllum skólastigum. Það hefur stundum verið sagt, og ég held að það sé staðreynd, að foreldrar eru sérfræðingar í börnum sínum og um börnin sín. Þeirra áherslur og skólanna fara ekki endilega alltaf saman og með þessu svokallaða skólaráði sem hér er sett og bundið í lög í grunnskólalögunum, í frumvarpi til grunnskólalaga, er verið að auka aðkomu foreldra og annarra að skólanum sjálfum. Starfsfólk skólans annað en kennarar hefur aðkomu að skólaráði og í því má líka finna að nemendur eiga að eiga þar aðkomu að, enda er það ekkert skrýtið. Þetta er þeirra vinnustaður í tíu ár af þeirra lífi. Mér finnst hins vegar rétt að við horfum aðeins til þess að aukinni ábyrgð foreldra og samábyrgð nemenda, foreldra, kennara og skólastjórnenda, fylgja réttindi og því fylgja skyldur. Það má aldrei gleyma því.

Í þriðja lagi hefur stundum verið rætt um að það mætti ekki tala um skólann sem vinnustað nemenda. En hann er vinnustaður nemenda. Það á að virða vinnustaðinn og fullorðið fólk, foreldrar og aðrir, þurfa að horfa á vinnustað barnanna sinna og sýna honum þá virðingu sem það ætlast til að þeirra eigin vinnustaður fái. Það er enginn munur þar á. Það felst í því ákveðið uppeldi gagnvart börnum okkar. Það felst líka í því ákveðin umhyggja gagnvart börnum okkar vegna þess að nemendur sem ekki virða vinnustaðinn og foreldrar sem ekki virða vinnustað barnanna eru að leggja grunn að einhverju öðru en virðingu fyrir vinnu. Ég tel það afar mikilvægt ef við horfum til þessara þátta.

Í þessu frumvarpi og í öllum frumvörpunum getum við sagt með mikilli gleði, í að minnsta kosti ég, hæstv. forseti: Miðstýringin burt. Sjálfstæðið eflt. Við höfum nefnilega tröllatrú á fagfólkinu. Ég tel það færast um það á hverjum stað að skapa skóla sínum, hvort heldur er leik,- grunn- eða framhaldsskóli, þá umgjörð faglega og fjárhagslega sem þarf til þess að starfið blómstri og þar sé ánægja og gleði í fyrirrúmi. Ég vil aftur, frú forseti, taka undir orð hv. þm. Dýrleifar Skjóldal, um að miðstýringu námskrárinnar í grunnskóla mætti takmarka töluvert. Vegna þess að sjáum það í frumvarpi til framhaldsskólans að þar er það fagfólkið, þar er þar skólinn sem kemur til með að ráða mestu um á hvern hátt þeir byggja upp námsbrautir, á hvern hátt þeir ætla nemendum sínum í þeim skóla að stunda sitt nám og sækja sér menntun.

Það ber að fagna í framhaldsskólafrumvarpi aukinni áherslu á verknámið, starfs- og verknám. Við vitum að það hefur setið á hakanum fram til þessa. Það er ánægjulegt að sjá líka í lögum um framhaldsskóla að það er horft til þess að námslok nemenda geta verið með mjög ólíkum hætti. Ef þar er ekki horft til þess að um einstaklingsmiðað nám sé að ræða sem hæfir hverjum nemanda hverju sinni þá er það hvergi að finna. Þar fara framhaldsskólalögin virkilega í átt að því sem við köllum einstaklingsmiðað nám og ég fagna því sérstaklega.

Ég fagna því að til verði braut sem útskrifar nemendur og þeir fái í hendur svokallað framhaldsskólaskírteini. Það hefur löngum loðað við að nemendur hverfi úr framhaldsskólum og að þeir fari þaðan án þess að hafa neitt í höndunum. Það próf sem getið er um í 16. gr. gefur ákveðnum hópi nemenda mikla sjálfsvirðingu og rétt til þess að fara síðar á ævinni aftur inn í skólann með skírteini um það að þeir hafi lokið ákveðnum grunnþáttum og þurfi ekki að byrja upp á nýtt.

Það er líka fagnaðarefni að sjá að við er haldið í 17. gr. þróun til starfsréttinda og síðan með hvaða hætti skólunum

er veitt umboð, faglegt umboð, til þess að búa til ólíkar stúdentsprófsbrautir.

Fyrir mig, hæstv. forseti, sem skólamanneskju eru þessi frumvörp sérlega ánægjuleg vegna þess að ég sé ekkert í þeim nema tækifæri fyrir skólana í landinu. Fyrir leikskólann, fyrir grunnskólann og fyrir framhaldsskólann.

Mér finnst líka skipta máli að á öllum þessum skólastigum er lögð áhersla á mat á skólastarfi. Ég vil sérstaklega hvað það varðar, fagna því að hæstv. menntamálaráðherra færði samræmdu prófin fram fyrir áramót. Vegna þess að þá verða þau virkilega leiðbeinandi fyrir nemendur og fyrir skólann til þess að undirbúa nemendur enn betur og frekar undir það stig sem tekur við haldi þeir áfram í námi.

Mat á skólastarfi, hvort heldur er innra mat eða ytra mat, er og á annars vegar að efla gæði skólastarfsins og auk þess að stuðla að umbótum og það kemur vel fram í frumvarpinu. Þetta orð, mat, hefur farið fyrir brjóstið á mörgum vegna þess að menn óttast alltaf að það hafi í för með sér mikla og vonda samkeppni en ég tel það rangt vegna þess að ég er nú einfaldlega þeirrar gerðar og þar að auki í þeim flokki að samkeppni er manni ofarlega í huga. Ég hef alltaf talið að hún væri af hinu góða (Gripið fram í.) og ég hef ekki, — alin upp á venjulegu alþýðuheimili á Akranesi, krafin um ábyrgð og virðingu og hvött til náms og dáða — ég hef aldrei getað fundið orðinu samkeppni eitthvað til foráttu vegna þess að mér hefur oftar en ekki fundist hún bara pínulítið skemmtileg.

Að lokum, hæstv. forseti, af því að þingmaður sem hér stendur er að reyna að tileinka sér verðandi þingsköp, þ.e. að tala helst sem minnst, (Gripið fram í.) þá ætla ég að lokum að koma örlítið að menntun kennara og ég ætla að fagna aukinni menntun kennara. Ég fagna því áræði og þeim kjarki sem fram kemur í þessum frumvörpum að gera áþekkar kröfur til kennara á leikskólastigi og kennara á framhaldsskólastigi. Æviferlið frá tveggja ára til átján eða tuttugu, skiptir meginmáli í lífi barna og ungmenna og það er ekki síður mikilvægt að menntunin sé mikil á yngri stigum og það er ekkert auðveldara eins og sumir halda að kenna á yngri stigum en eldri stigum. Það þarf ekkert að kunna minna til að kenna á yngri stigum en á eldri stigum. Það er bara einfaldlega rangt. Þú þarft að ráða yfir hæfni í þeirri grein sem þú ætlar að miðla öðrum og því meiri sem hæfni þín er þeim mun auðveldara er þér að koma á framfæri og fá aðra til þess að fyllast áhuga á sömu grein.

Að lokum, frú forseti, það er ljóst að þessi metnaðarfullu frumvörp, a.m.k. þau sem taka til leik- og grunnskóla, munu hafa í för með sér kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin. Það kemur fram í greinargerð að Samband íslenskra sveitarfélaga og ráðuneytin munu fara yfir þá þætti og væntanlega þýðir það að fjármunir munu þá fylgja þegar í ljós kemur hver útgjaldaaukningin verður. En ég sagði jafnframt áðan og ég stend á því að þessi frumvörp, engu að síður með samrekstri skóla og samrekstri skólastiga gefa líka sveitarfélögum tækifæri til hagræðingar.

Frú forseti. Þau frumvörp sem hér eru eru metnaðarfull, fela í sér sjálfstæði, fela í sér frumkvæði. Það er eitt atriði enn sem mig langar til að minnast á, vegna þess að í frumvörpunum er sérstaklega talað um aukna sérfræðiþjónustu á flestum sviðum og það er talað um öfluga starfs- og námsráðgjöf. Mér hefði því þótt að samhliða því að lögvernda starfið leikskólakennari þá hefði starfsheitið náms- og starfsráðgjafi verið lögverndað til þess að leggja á það áherslu að sú ráðgjöf, hvort heldur er í námi til náms eða starfs sem veitt er í skólunum, sé veitt af fagfólki en ekki einhverjum öðrum.

Ég er ansi hrædd um að lögfræðingur mundi ekki sætta sig við að ef fyrirtækið Sveinn K. Sveinsson fengi ekki lögfræðinga vegna þess að þeir væru ekki í boði, að Gunnar Gunnarsson verkfræðingur yrði ráðinn í starfið og hann fengi að titla sig lögfræðing eða leiðbeinanda í lögfræðistörfum. Né heldur verkfræðingurinn ef lögfræðingurinn yrði ráðinn í starf hans.

En okkur finnst samt að það geti flestir farið í skólana, hvort heldur er í leikskóla, grunnskóla eða framhaldsskóla og gerst mentorar eða kennarar. Sumir eru færir um það. Það eru líka í kennarastétt, eins og annars staðar í öllum öðrum stéttum, misjafnir sauðir en upp til hópa menntar fólk sig til að vinna að sinni faggrein, hver sem hún er. Á það eigum við að leggja áherslu.

Við eigum samhliða að gefa öðrum starfsgreinum, eins og fram kom í máli hv. þm. Dýrleifar Skjóldal, iðjuþjálfum, þroskaþjálfum og fleiri aðilum tækifæri til að koma til starfa í skólunum án þess að þeir þurfi að hlíta orðinu leiðbeinandi. Þeir eiga að koma inn undir því heiti sem þeir eru menntaðir til og þiggja laun í samræmi við það. Ég er þess fullviss að þessi frumvörp munu efla gæði skólastarfs og stuðla að umbótum. Þau munu líka efla menntun kennara, eins og fram kemur, sem gerir það að verkum að kennarastarfið verði metið að verðleikum, ekki bara til starfs heldur líka til launa.

[16:32]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, þskj. 380.
Leiðsöguhundar, 313. mál, fsp. DSk, þskj. 419.
Siglingalög, 88. mál, þskj. 407.
Skipan ferðamála, 92. mál, þskj. 408.
Störf á Norðvesturlandi, 314. mál, fsp. ÞKM, þskj. 420.

[16:33]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér eru til umræðu frumvörp til laga um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, og menntun og ráðningu kennara og skólastjóra við leik-, grunn- og framhaldsskóla. Ég fagna því að þessi frumvörp eru komin inn í þingið og ég vil óska hæstv. menntamálaráðherra Þorgerði Katrínu Gunnarsdóttur til hamingju með að vera komin með þau til umræðu og ég hlakka til að fá að takast á við þau og vinna frekar með þau í menntamálanefnd.

Ég tel að þessi lagabálkur sé einn sá mikilvægasti sem þingið getur tekist á við, þ.e. að fjalla um uppeldi og menntun barna og unglinga í íslensku samfélagi, þessi málaflokkur varðar samfélagið allt. Þess vegna legg ég á það mjög mikla áherslu að málsmeðferðin verði öll hin vandaðasta og að við náum þjóðarsátt um alla málaflokkana, þ.e. að við náum ekki aðeins sátt í þinginu heldur við þjóðina alla um öll meginatriði sem varða skólamálin.

Ég segi þetta vegna þess að ég held að eitt af því sem er

hættulegast fyrir skólasamfélagið sé að með hverri nýrri ríkisstjórn eða hverjum nýjum ráðherra sé skipt um stefnu í jafnmikilvægum málaflokki og skólamálin eru. Við eigum að geta unnið málin þannig að um þau ríki sátt og tekið síðan lögin upp til endurskoðunar með reglulegu millibili.

Um nokkurn tíma hefur verið töluvert mikil ofstýring í skólakerfinu, sérstaklega í grunnskólakerfinu. Við fengum nákvæma löggjöf, stóra námskrá upp á 1.100–1.200 blaðsíður og ég sagði á þeim tíma að sú námskrá væri mjög mikilvæg. Ég held að það hafi verið gott að fá hana á þeim tíma og gott að fá umræðu um stýringuna inn í grunnskólakerfið sem henni fylgdi en ég tel enn þá mikilvægara að losna við hana aftur vegna þess að ég held að sveigjanleikinn og fjölbreytileikinn sem þarf að vera í skólakerfinu sé afar mikilvægur. Það er útilokað að Alþingi eða ráðuneyti setji ramma um hluti á hverjum tíma til langs tíma, t.d. ramma um tæknigreinar eða um tölvur og slíka menntun, það endist ekki lengi í nútímasamfélagi.

Ég ætla aðeins að fjalla almennt um frumvörpin en þau koma svo til afgreiðslu til nefndarinnar. Ég fagna því að hér er barnið sett í forgrunn, þ.e. notendur þjónustunnar, börnin og unglingarnir eru sett í forgrunn. Við eigum að gæta þess við alla meðferð málsins að sjónarhornið verði ávallt á hvernig það nýtist sem við berum á borð fyrir börnin, þau eiga að nota þjónustuna og fjölskyldur þeirra og þar með samfélagið allt.

Í þeirri rammalöggjöf sem hér er sett er boðaður aukinn sveigjanleiki, aukið val, aukið sjálfstæði skóla og sveitarfélaga til að ráðstafa sínum málum. Það er verið að auka samfelluna á milli skóla og skilgreina hvernig nemendur færast á milli skólastiga. Ég tel þetta afar mikilvægt og sé ýmsa möguleika í opnuninni sem þar kemur fram en nú verða kennarar með svipaða menntun, allir með um fimm ára menntun sem þýðir að leikskólakennarar geta kennt í grunnskólann og öfugt, að grunnskólakennarar geta kennt leikskólabörnum að einhverju leyti eða tekið þátt í starfinu á þeirra forsendum. Við getum líka séð fyrir okkur að börn geti í auknum mæli farið á milli skólastiga, t.d. eftir afmælisdögum en ekki á milli skólaára, að við aukum sveigjanleikann í því hvenær börn og unglingar fara frá einu skólastigi til annars, hvort sem það er á milli leikskóla og grunnskóla eða grunnskóla og framhaldsskóla og þaðan upp í háskóla.

Það er mikilvægt að ganga líka frá því í tengslum við þessi frumvörp að það sé skýrt hvernig grunnskólagöngunni lýkur. Sá möguleiki hefur boðist á undanförnum árum og missirum að nemendur hafa getað lokið grunnskóla fyrr og tekið samræmd próf fyrr en áður eða jafnvel farið á milli skólastiga án þess að ljúka prófum. Eins og menn vita eru samræmdu prófin valkvæð en ekki skylda og við höfum orðið vör við að framhaldsskólar sem eru að keppa um nemendur hafa verið að bjóða þeim að koma fyrr upp í framhaldsskólann. Á þessu er tekið í frumvörpum og skýrt með hvaða hætti menn verða að ljúka grunnskóla. Það er í höndum skólastjóra og skólasamfélagsins að ákveða hvernig menn ljúka skólanum áður en þeir færast á milli skólastiga jafnvel þó að það sé fyrr en nú er, þ.e. að menn þurfa ekki að ljúka 10 ára námi til að geta farið úr grunnskóla í framhaldsskóla.

Ég fagna því að eitt af frumvörpunum tekur á því að auka menntun kennara. Þar er talað um að fimm ára nám verði reglan fyrir öll skólastigin og ég fagna líka því samræmi sem verður í menntun kennara á öllum skólastigum, hjá leikskóla-, framhaldsskóla- og grunnskólakennurum, sem er mikilvæg forsenda þess að hægt sé að hafa samvinnu á þessum skólastigum um starfsfólk og kennslu.

Eitt af áhersluatriðunum er líka aukin starfs- og námsráðgjöf sem fylgir auknu vali og auknum sveigjanleika og því ber að fagna. Það er mikilvægt að útfæra það nánar í lögunum eða í greinargerð og tryggja hvernig sá aðgangur verður.

Í frumvarpinu um leikskólann er það fest í sessi að hann sé fyrsta skólastigið. Það finnst mér afar mikilvægt vegna þess að langflest börn fara í leikskóla, vel yfir 90% þriggja og fjögurra ára barna eru í leikskólum og auðvitað eigum við að líta á það sem fyrsta skólastigið og hluta af samfellu í gegnum allan skólaaldurinn þannig að við sjáum skóla frá eins til tveggja ára aldri og upp í 18 ára aldur a.m.k.

Það er líka fest og skerpt í lögunum að skólinn eigi að starfa án aðgreiningar, þ.e. að við eigum að gefa öllum jöfn tækifæri. Lögin styrkja réttindi barna með sérþarfir og einnig réttindi innflytjenda eða nýrra Íslendinga og hvort tveggja er fagnaðarefni. Ég nefndi áður fjölbreytileikann. Mér finnst mjög mikilvægt að við höfum ekki þessa einföldu oftrú á því að til sé einhver ein leið eða eitt próf eða innihald sem henti öllum heldur bjóðum upp á margvíslega möguleika og tökum tillit til einstaklinga með ólíkar þarfir sem geta ráðið því með hvaða hætti þeir ljúka námi sínu.

Á undanförnum árum hefur töluvert verið fjallað um kostnaðinn við skólastarf, hvort bjóða eigi upp á gjaldfrjálsan leikskóla. Sjálfur tel ég það vera æskilegt, að jafna aðstöðu barna með þeim hætti að leikskólinn verði gjaldfrjáls. Fagfólk hefur mælt á móti þessu m.a. á þeim forsendum að ekki sé til nægilegt fjármagn og því sé óheppilegt að afnema gjaldtökuna í byrjun, meðan við höfum ekki rýmra fjármagn. En ég ætla ekki að leyna því að ég tel eðlilegt að það verði stefna okkar til lengri tíma að gjaldtakan verði minni og afnumin sem fyrst en auðvitað verða sveitarfélögin að fá að ráða því og það verður svo ríkið sem þarf að skaffa fjármagn til að sinna því.

Það er aftur á móti tekið af skarið með að grunnskólinn skal vera gjaldfrjáls en þar hafa oft verið duldar innheimtur í sambandi við ferðalög eða efniskostnað. Það hafa þó verið þær undantekningar og sjálfur hef ég beitt því að ef fólk er að vinna að einhverjum stærri verkefnum, t.d. í kjólasaumi, þá hefur fólk þurft að skaffa efni þar sem skólinn hefur ekki haft ráð á því og ég sé að framhaldsskólinn gerir ráð fyrir að hafa sama hátt á, þ.e. að í einstaka tilfellum sé heimilt að krefjast þess að fólk komi með efni til vinnunnar en alla jafna á grunnskólinn og framhaldsskólinn raunar líka að vera ókeypis. Sumum kann að finnast að í frumvarpinu sé það ekki nógu skýrt og það er eitt af því sem þarf að vinna að í nefndinni að það sé á hreinu með hvaða hætti gjaldtaka í framhaldsskólum sé heimil. Innritunargjöldin eru áfram fyrir hendi þar og hefur verið mat skólameistara að það sé mikilvægt að hafa innritunargjöld til að stjórna innrituninni en þeim verður að halda í lágmarki og hafa þau aðeins formsins vegna en ekki þannig að þau íþyngi nemendum

með neinum hætti.

Eitt af fyrirheitum ríkisstjórnarinnar var að afnema bókakostnað eða kennslugagnakostnað í framhaldsskólum. Þarna er í rauninni tekið af skarið um að það er ætlunin að gera það en á eftir að útfæra nánar og skilgreina nánar hvað átt er við með námsgögnum, hvort það nái t.d. yfir tölvur sem ég sé svo sem ekki að verði í fyrstu lotu þó að einstakir framhaldsskólar hafi þegar tekið það upp að útvega nemendum tölvur sem hluta af gögnum án endurgjalds. Engu að síður verður reiknað með því að skólabækurnar verði gjaldfrjálsar og aðgangur að öllu efni með þessum undantekningum sem ég nefndi áðan, þ.e. ef verið er að sníða stærri hluti eða búa til hátalara eða einhver tæki sem maður fer síðan með heim þá verði heimilt að taka efnisgjaldakostnað fyrir það.

Það eru fjölmargar nýjungar sem má benda á en margt gott hefur verið til staðar. Ég hefði kannski átt að byrja ræðu mína á því að flytja svolitla lofræðu um skólakerfið á Íslandi gagnstætt því sem margir gera, að í hvert skipti sem einhverjar kannanir koma að finna þá einhverja veikleika og byrja að tala kerfið niður. Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson ætlar að víta Sjálfstæðisflokkinn fyrir stefnu í menntamálum vegna einnar PISA-könnunar. Þetta er umræða sem mér finnst ekki vera svaraverð, ekki vegna þess að það megi ekki gagnrýna Sjálfstæðisflokkinn en því miður er samhengið ekki svona einfalt og ég held að við eigum öll að bera ábyrgð á því hvert innihaldið er og við verðum líka að sætta okkur við þær takmarkanir sem mælitækin hafa hverju sinni, alveg eins og samræmdu prófin á hverjum tíma hafa ekki verið mælikvarði á sveitarfélög þá er PISA-könnun ekki mælikvarði á menntakerfið á Íslandi þótt hún geti gefið vísbendingar um hluti sem þarf að laga og aðra hluti sem eru í góðu lagi.

Ég nefndi það að styrkleikar núverandi kerfis þurfa að koma fram. Þó að sveigjanleiki og sjálfstæði skóla sé hér aukið þá hefur það verið býsna mikið áður, þrátt fyrir 1.100 blaðsíður í námskrá þá höfum við skólastjórnendur leyft okkur að fara ansi frjálslega með og foreldrar og nemendur hafa stutt okkur dyggilega í því og þannig vil ég að það verði áfram. Ég held að það sé mikilvægt fyrir skólasamfélagið að fá að móta sínar eigin leiðir þannig að einlægni liggi á bak við skólastarf.

Eitt af því sem ég tel vera mikinn styrkleika íslenska skólakerfisins er samleitnin í nemendahópnum, þ.e. að við höfum búið við það á Íslandi að leikskólabörn úr öllum stéttum og af öllum gerðum eru saman í leikskólunum. Sama gildir með grunnskóla og framhaldsskóla að mestu leyti. Ég held að menn hafi ekki áttað sig á því hversu mikill fjársjóður þetta er og það kemur raunar fram í hinum margumræddu PISA-könnunum, svo maður sæki rök þangað, að í þeim löndum þar sem aðgreining er hvað minnst í skólum er útkoman best, þeir skólar hafa staðið sig best. Ég held að við eigum að reyna að halda í þann þátt í skólakerfinu þrátt fyrir að opnað sé á að skólar geti orðið einkareknir. Ég tel í sjálfu sér ekki neina hættu í því fólgna vegna þess að flestir einkareknir skólar eru reknir út frá hugmyndafræði, þeir eru reknir út frá hugmyndafræði um hvernig menn vilja nálgast viðfangsefnið, hvort sem það eru Waldorf-skólar, Montessori-skólar, Steiner-skólar eða Hjallastefnan. Einhver slík flokkun getur verið af hinu góða en ég vara þó eindregið við því að hér verði farið að reka skóla sem hafa hagnaðarvonina eina að leiðarljósi, enda hafa slíkar tilraunir tekist afar illa þar sem það hefur verið reynt.

Eitt af því sem ég tel að nefndin þurfi að skoða mjög vel er matið í skólastarfinu. Ég fæ sjálfur dálítinn hroll þegar horft er mikið til formlegs ytra mats á skólastarfi. Ég nefni það vegna þess að ég hef upplifað þannig formlegt ytra mat, bæði í bresku samfélagi, í Portúgal og víðar þar sem heilar sveitir fólks koma til að gera úttektir á skólum. Ég hef afar litla trú á að slíkt skili nokkrum árangri, menn stilla upp einhverri fallegri mynd meðan sendinefndin kemur og í þetta er oft eytt miklu fé. Ég treysti á að ytra matið verði með svipuðum hætti og er nú þegar í grunnskólunum. Ytra matið þar felst fyrst og fremst í að fylgjast með því að matskerfi skólans sjálfs sé í lagi og að það sé eftirlit með gæðum innan skólans, að það sé með skipulegum hætti haldið utan um að eitthvert innra mat sé í skólanum, hvort sem verið er að meta aðstæður barnanna, starfsumhverfið, aðbúnað starfsfólks, árangur eða annað, að það sé eðlilegt að ytra mat á því hvort því verkefni sé sinnt.

Sama gildir um prófin. Próf eiga fyrst og fremst að vera leiðbeinandi og jákvæð, vísa til vegar, hjálpa nemendum til að finna betri leiðir til að halda sig betur að námi o.s.frv. Þess vegna fagna ég því að hér komi könnunarpróf, að lögð verði áhersla á símat og fjölbreytilegt námsmat fremur en stíf lokapróf sem geta verið stýrandi og villandi vegna þess að menn hafa bókstaflega verið að kenna fyrir þessi próf og látið þá aðalatriðið vera að ná árangri á prófinu og sleppt ýmsu öðru á meðan. Matskerfið þarf auðvitað að vera þannig að það þjóni líka öllum þáttum skólastarfsins og við vitum að skóla er ætlað mun meira en bara fræðsluhlutverkið eða kennsluhlutverkið. Hlutverk skólans er líka að þjálfa sköpun og styrkja sjálfsmynd og annað í þeim dúr.

Ytra mat og einföld próf byggja oftast á einhverri hugmyndafræði um að til sé einhver einn sannleikur en þannig er það einfaldlega ekki í lífinu og allra síst getum við höndlað hann í fjölbreytilegu og síbreytilegu samfélagi nútímans þar sem við vitum það eitt þegar við byrjum með nemanda í grunnskóla sex ára gamlan að við höfum ekki hugmynd um hvað bíður hans tíu árum seinna. Það er það eina sem við vitum og þá verðum við að passa okkur á því að halda ekki að við getum prófað í einhverjum sérstökum fagþáttum sem gagnast þeim fyrir lífið. Lífið er því miður ekki svo einfalt.

Framhaldsskólafrumvarpinu er ætlað bókstaflega að efla iðn- og verknám og gera það jafnstætt við annað nám í framhaldsskólum og ég fagna því og bind miklar vonir við að það takist í meðförum varðandi túlkun á þeim einingum sem þar eru lagðar til grundvallar og þann fjölbreytileika sem boðið er upp á varðandi stúdentspróf.

Það er ekki ástæða til að hafa mikið lengra mál um þessi frumvörp. Þau fara nú til þingnefndar, í menntamálanefnd og ég hlakka til að fá að vinna að menntamálum þar. Ég vona að umræðan þar verði opin, að við fáum að halda ráðstefnur og fundi og að það heyrist í sem flestum í skólasamfélaginu. Mér er kunnugt um að það er ætlunin að opna heimasíðu ef það er ekki þegar búið að opna hana fyrir að-

komu almennings að þessum málaflokki. Þar verður hægt að ræða málin, senda inn athugasemdir og ábendingar og ég veit að allt þetta verður tekið inn í nefndarvinnuna til að betrumbæta málið og til að ná þeirri sátt sem ég ræddi um áður.

Það er ótal margt í þessum frumvörpum öllum sem þarf að skoða betur. Sjálfur hef ég athugasemdir við ýmislegt, sérstaklega í framhaldsskólafrumvarpinu þar sem þarf að útfæra einingakerfið og skerpa og skýra ákveðna þætti betur. Ég lít þannig á að menntamálanefnd sé einmitt rétti vettvangurinn til að gera það, í samráði við kennara. Ég hefði kannski átt að fara betur yfir það í byrjun að þessi lagafrumvörp eru öll unnin í samráði við fagfólk sem á heilmikið í þeim og þar hafa komið að málum aðilar sveitarfélaga og fleiri. Í framhaldi af 10 punkta samkomulagi hæstv. ráðherra og kennaraforustunnar voru settar í gang nefndir og niðurstaðan liggur hér fyrir og þó að ekki hafi náðst sátt um öll frumvörpin á lokastigi þá treysti ég á að sú sátt náist í meðförum nefndarinnar.

Það hefur verið bent á í þessari umræðu að með auknum kröfum til kennaranámsins og þeim kröfum sem koma fram í frumvörpunum að öðru leyti þá þurfum við að horfa til kjara kennara sérstaklega og annars starfsfólks sem annast kennslu eða uppeldisstörf. Ég tek heils hugar undir það. Það er afar mikilvægur þáttur að þessar starfsstéttir njóti tilhlýðilegrar virðingar sem oft birtist í samfélaginu í formi launa. Það er þá verkefni í framhaldi af lögunum og í væntanlegum kjarasamningum, að leiðrétta kjörin og ég treysti á að það verði gert. Ég treysti líka á að þau fyrirheit sem eru í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, að umönnunarstéttir njóti forgangs í kjarasamningum, verði uppfyllt í framhaldinu.

Aðeins að lokum. Ég hóf mál mitt með því að segja að menntamálin væru einhver mikilvægasti málaflokkur sem væri til umræðu á hverjum tíma. Ég ítreka það sem hefur komið fram fyrr í ræðu minni að það skiptir gríðarlega miklu máli að gætt verði jafnræðis og jafnréttis varðandi velferð barna, að börn og unglingar fái jöfn tækifæri til náms, óháð efnahag, trú, kyni og búsetu. Ég undirstrika þetta með búsetuna vegna þess að það skiptir mjög miklu máli að sveitarfélög úti á landsbyggðinni verði samkeppnisfær, geti boðið upp á jafngóða þjónustu og er í höfuðborginni þó með ólíkum hætti verði í mörgum tilfellum. Við þurfum að tryggja að unglingar þurfi ekki að flytja úr heimabyggð til að sækja lögboðið nám eða nám sem boðið er upp á á framhaldsskólastigi og ég treysti á að það verði haft að leiðarljósi.

Ég fagna þessum frumvörpum, geymi mér athugasemdir og ábendingar þangað til kemur að vinnu í menntamálanefnd en hlakka til að fá að takast á við það verkefni.

[16:53]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er verið að fjalla um mikinn menntamálabálk frá leikskóla og alveg upp úr hvað aldurinn varðar. Eitt langar mig til að segja í upphafi, það sem einkennt hefur þessa umræðu miðað við það sem áður hefur gerst er að tiltölulega mikill friður ríkir um þessi frumvörp. Ég vil minna á að þegar fram komu á sínum tíma hugmyndir úr menntamálaráðuneytinu um styttingu framhaldsskólans reis mikil mótmælaalda í þjóðfélaginu sem varð til þess að þær hugmyndir voru teknar til baka og endurskoðaðar frá grunni. Að samráðsborði komu samtök kennara og hygg ég að skýringarinnar á því að tónninn í samfélaginu almennt og viðhorfin til þessara frumvarpa eru orðin jákvæðari en þá var sé að leita í því.

Ég minni á að við höfum verið að ræða hér um ný þingskapalög og vinnulag á Alþingi og við í stjórnarandstöðu, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, höfum bent á að umdeild lagafrumvörp eiga ekki að renna auðveldlega í gegnum þingið. Það á að tryggja að þau fái góða, málefnalega og djúpa umræðu.

Sá þáttur í þessum frumvörpum sem mig langar til að víkja að og ætla nánast að einskorða mál mitt við er hlutur fatlaðra barna í leikskóla og grunnskóla. Það hefur verið rætt í umræðunni hér í dag en mig langar til að víkja alveg sérstaklega að þessu. Í leikskólalögunum er fjallað um sérfræðiþjónustu og stoðkerfi leikskóla, þar á meðal skipulag og framkvæmd sérfræðiþjónustu í 21. og 22. gr. lagafrumvarpsins. Í 21. gr. segir, með leyfi forseta:

„Á vegum sveitarfélaga skal rekin sérfræðiþjónusta fyrir leikskóla. Í sérfræðiþjónustu felst annars vegar stuðningur við leikskólabörn og fjölskyldur þeirra og hins vegar stuðningur við starfsemi leikskóla og starfslið þeirra. Sveitarfélög ákveða fyrirkomulag sérfræðiþjónustu en skulu stuðla að því að hún geti farið fram innan leikskóla.“

Ég legg áherslu á það sem hér segir, þótt sveitarfélögin ákveði hvert um sig fyrirkomulag sérfræðiþjónustunnar er þeim gert, samkvæmt þessu frumvarpi, að stuðla að því að hún geti farið fram innan leikskólans. Þetta tel ég mjög mikilvægt. Síðan heldur áfram í greininni, með leyfi forseta:

„Sérfræðiþjónusta fyrir leikskóla getur verið rekin sameiginlega með sérfræðiþjónustu grunnskóla. Þá geta sveitarfélög sameinast um slíkan rekstur eða gert þjónustusamninga við önnur sveitarfélög, stofnanir eða aðila sem veita þá þjónustu sem þörf er fyrir hverju sinni.“

Síðan er vikið að reglugerðarheimildum. Í 22. gr. er vikið að framkvæmd sérfræðiþjónustunnar og þar segir, með leyfi forseta:

„Börn sem þurfa sérstaka aðstoð og þjálfun, að mati viðurkenndra greiningaraðila, eiga rétt á slíkri þjónustu. Þjónusta þessi skal fara fram undir handleiðslu sérfræðinga.

Leikskólastjóri skal samræma störf þeirra sem sjá um málefni einstakra barna skv. 21. gr. og eiga samráð við foreldra og félagsþjónustu sveitarfélags eftir því sem þurfa þykir.

Við framkvæmd sérfræðiþjónustu skulu sveitarfélög leggja áherslu á góð tengsl leikskóla og grunnskóla með samfellu í skólastarfi að leiðarljósi.“

Í athugasemdum um 21. gr. segir, með leyfi forseta:

„Í þessari grein er sveitarfélögum gert skylt að tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt fyrir leikskóla, ákveða fyrirkomulag hennar og stuðla að því að hún geti farið fram innan leikskóla.“

Hæstv. forseti. Hvers vegna legg ég svona ríka áherslu á þetta? Ég geri það vegna þess að í núgildandi leikskólalögum eru ekki skýr ákvæði hvað þetta snertir. Í greinargerð

sem fylgir leikskólalögum er vikið að þeirri þjónustu sem á að veita börnum með sérþarfir og að mínu mati eru lagaákvæðin skýr hvað leikskólann varðar af þeim sökum. Engu að síður hafa verið miklar brotalamir í framkvæmdinni. Sveitarfélögin eða leikskólarnir hafa ekki sinnt þessu sem skyldi og hefur verið tog á milli ríkis og sveitarfélaga um greiðslu. Einnig hefur í sumum tilvikum gengið illa að semja við sérfræðistéttir um fyrirkomulagið þannig að það hefur verið allur gangur á því hvernig tekist hefur að framfylgja þessu. En hér er skýrt kveðið á um það, eins og segir í athugasemdum, að sveitarfélögunum er gert skylt að tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt fyrir leikskóla, ákveða fyrirkomulag hennar og stuðla að því að hún geti farið fram innan leikskóla.

„Gert er ráð fyrir," segir hér áfram, með leyfi forseta, „að í sérfræðiþjónustu felist annars vegar stuðningur við leikskólabörn og fjölskyldur þeirra og hins vegar stuðningur við starfsemi leikskóla og starfslið þeirra, sbr. ákvæði reglugerðar um sérfræðiþjónustu leikskóla sem menntamálaráðherra setur í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga. Lagt er til að sérfræðiþjónusta fyrir leikskóla geti verið rekin sameiginlega með sérfræðiþjónustu grunnskóla. Þá er lagt til að sveitarfélög geti sameinast um slíkan rekstur eða gert þjónustusamninga við önnur sveitarfélög …" og þetta er svipað og var að finna í þeim texta sem ég las hér áðan.

Um 22. gr. segir, með leyfi forseta:

„Ákvæðið byggist á 15. gr. gildandi laga og kveður á um að börn sem þurfa sérstaka aðstoð og þjálfun, að mati viðurkenndra greiningaraðila, eigi rétt á slíkri þjónustu. Gert er ráð fyrir að þjónustan fari fram undir handleiðslu sérfræðinga. Hvílir sú skylda á leikskólastjóra og sérfræðiþjónustu sveitarfélaga, sbr. 21. gr., að afla nauðsynlegrar þjónustu fyrir barnið, í samráði við foreldra, hvort sem hún fer fram innan leikskólans eða ekki. Gert er ráð fyrir að þjónustan byggist á þeim einstaklingsþörfum sem liggja fyrir hverju sinni. Þessi aðstoð og þjálfun getur því verið af ýmsu tagi og fer eftir því um hvaða sérþarfir er að ræða í hverju tilfelli. Þar af leiðir að ýmsir sérfræðingar aðrir en leikskólakennarar geta átt í hlut varðandi aðstoð og þjálfun við þessa nemendur. Réttur barna til sérstakrar aðstoðar og þjálfunar felur ekki í sér annað viðhorf en gert hefur verið ráð fyrir áður, samkvæmt lögum um málefni fatlaðra, nr. 59/1992, og lögum um almannatryggingar, nr. 117/1993."

Það er alveg rétt, eins og ég gat um áðan. Í greinargerð núgildandi laga um leikskóla er að finna mjög skýr ákvæði um að það beri að veita þessa þjónustu innan veggja skólans. Engu að síður hefur verið tog um þetta.

Ég er í rauninni að árétta þá skyldu sem er að finna í núgildandi lögum og er enn hert á í þessari lagasmíð. Ég fagna því sérstaklega. Það er kveðið á um skyldur sveitarfélagsins og í öðru lagi að stuðla skuli jafnan að því að þessi þjónusta sé veitt innan veggja leikskólans. Þetta er mjög mikilvægt atriði.

Ég vil nefna, þó að það eigi bæði við um leikskóla og grunnskóla, að það er allur gangur á því að við hönnun húsnæðis sé tekið tillit til þarfa fatlaðra barna. Ég hef fylgst með þessu á þéttbýlissvæðinu á suðvesturhorninu. Það er mjög brýnt að inni í hönnunarferlinu sé það geirneglt að arkitektar hafi jafnan í huga hvaða skyldur hvíla á sveitarfélaginu og skólanum hvað varðar þarfir fatlaðra barna. Þetta er mjög mikilvægt atriði.

Í grunnskólafrumvarpinu er einnig tekið á þessum málum. Það er eiginlega meira fagnaðarefni að það skuli gert vegna þess að í núverandi grunnskólalögum eru miklar brotalamir. Leikskólalögin kveða miklu skýrar á um þetta en lögin um grunnskóla. Í 17. gr. þessa frumvarps segir, með leyfi forseta:

„Nemendur eiga rétt á að komið sé til móts við námsþarfir þeirra í almennum grunnskóla án aðgreiningar, án tillits til líkamlegs eða andlegs atgervis."

Það á sem sagt að sinna sérþörfum einstaklinganna innan veggja skólans.

Síðan segir, með leyfi forseta enn:

„Nemendur sem eiga erfitt með nám sökum sértækra námsörðugleika, tilfinningalegra eða félagslegra örðugleika og/eða fötlunar, sbr. 2. gr. laga um málefni fatlaðra, nemendur með leshömlun, langveikir nemendur og aðrir nemendur með heilsutengdar sérþarfir eiga rétt á sérstökum stuðningi í námi í samræmi við metnar sérþarfir."

Í 40. gr. sem er að finna í IX. kafla frumvarpsins þar sem sérstaklega er fjallað um sérfræðiþjónustu og stoðkerfi skóla segir á þá leið að sveitarfélög skuli tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt í grunnskólum. Þetta er mjög gott ákvæði vegna þess að eins og ég segi eru núgildandi lög ekki skýr hvað þetta varðar. Og neðar í 40. gr. segir, með leyfi forseta:

„Sveitarfélög sem reka grunnskóla skulu hafa frumkvæði að samstarfi sérfræðiþjónustu, félagsþjónustu og heilbrigðisþjónustu innan sveitarfélagsins vegna nemenda með sérþarfir og langvinn veikindi."

Í greinargerð sem fylgir frumvarpinu er vikið að þessum þáttum. Þar segir á bls. 23, með leyfi forseta:

„Séð frá sjónarhorni barna og aðstandenda er það fyrir mestu að sú þjónusta sem barnið þarf á að halda til að geta stundað nám sitt sé fyrir hendi og sé greiðlega veitt. Skiptir þá ekki máli hvort þjónustan falli formlega undir skóla eða félags- eða heilbrigðisþjónustu. Það er einnig aukin krafa af hálfu foreldra að þjónustan sé veitt innan grunnskólans ef þess er nokkur kostur. Þannig sé þjónustan löguð að þörfum barnsins þar og ekki þurfi að aka börnum víða um bæ til þess að sækja þjónustuna. Innan grunnskóla er nú veitt ýmisleg sérfræðiþjónusta, svo sem námsráðgjöf, sálfræðiþjónusta og sérkennsla, auk þess sem þar starfa hjúkrunarfræðingar á vegum heilsugæslunnar."

Og síðan segir:

„Mikilvægt er að koma á samhæfingu sérfræðiþjónustu innan skóla og sveitarfélaga, félagsþjónustu og heilbrigðisþjónustu, milli ráðuneyta og milli ríkis og sveitarfélaga.

Komið er til móts við þessi sjónarmið í frumvarpinu og er sveitarstjórnum og skólastjórum grunnskóla falið aukið hlutverk í samræmingu sérfræðiþjónustu. Mælt er fyrir um að sveitarfélög beri ábyrgð á samstarfi skóla við aðila utan skólans."

Hvað kemur fram hér? Það er sama áherslan, það eru skyldur skólans gagnvart fötluðum börnum og börnum með sérþarfir og að þessi þjónusta sé eftir því sem nokkur kostur er veitt innan veggja skólans. Það er hrikalegt álag sem

hvílir á foreldrum fatlaðra barna sem hafa sjálf þurft að annast flutning á þeim frá skóla og til sérfræðinga og það er mjög mikilvægt að skýrt sé kveðið á um það í lögum að það sé réttur barnsins að fá þessa þjónustu innan veggja skólans.

Að sönnu hefði mátt kveða fastar að hvað þetta snertir en engu að síður er alveg skýrt hver vilji löggjafans er hvað þetta snertir, það á eftir því sem nokkur kostur er að stuðla að því að þessi þjónusta sé veitt innan veggja skólans.

Jafnvel þó að þessi lög verði samþykkt — og ég lýsi eindregnum stuðningi við þessa þætti frumvarpanna sem ég geri sérstaklega að umræðuefni og ítreka að þó að fastar mætti kveða að orði er andinn og viljinn sem þarna kemur mjög góður — eru engu að síður miklar brotalamir í þessu kerfi. Ef börn sem eru í leikskóla og grunnskóla þurfa að sækja þjónustu út fyrir veggi skólans, líkamlega þjálfun þess vegna, og þurfa á sérhæfðum flutningi að halda, þurfa foreldrarnir að greiða fyrir þennan flutning og síðan geta þau rukkað skólann en upp að tilteknu marki. Meðan barn sem er heilbrigt á líkama getur farið í sund eða stundað sína leikfimi á fatlaða barnið sem þarf miklu fremur á þessum stuðningi að halda og þessari þjálfun, a.m.k. ekki síður, auk erfiðleikanna að greiða fyrir þjónustuna.

Það er óþolandi að ríki, sveitarfélög og skólarnir geti ekki komist að samkomulagi um hvernig eigi að haga þessu. Ég hef ekki nokkra trú á því að samfélagið eða nokkur maður vilji hafa þetta svona. Ég held að vilji okkar allra standi í gagnstæða átt, við eigum þá að virkja velvildina í þessum málum og finna lausnir og láta ekki dankast ár eftir ár að fá í þetta botn.

Mér er kunnugt um að í menntamálaráðuneytinu sé starfandi nefnd sem fjallar einmitt um þessa þætti, um réttarstöðu fatlaðra barna innan skólakerfisins, innan leikskólakerfisins og grunnskólans. Ég er sannfærður um að það sem er að finna í þessu frumvarpi og ég hef sérstaklega vísað til er frá þessari nefnd sprottið. Mig langar að nota þetta tækifæri til að þakka það mikla og góða starf sem unnið hefur verið í ráðuneytinu af hálfu þessarar nefndar. Ég efast ekkert um að þau sjónarmið sem er að finna hér í formi frumvarpstextans og greinargerðar með honum eru frá þessu fólki runnin, og er það vel.

Ég vona að sú nefnd sem ég vísa hér til ljúki störfum sem fyrst og að það takist að leysa þau úrlausnarefni sem eru á vinnuborði hennar og snúa þá ekki síst að þeim fjárhagslegu þáttum sem ég hef hér nefnt.

[17:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég mun ekki flytja mjög langt mál enda hafa nokkrir þingmenn okkar vinstri grænna þegar gert grein fyrir meginviðhorfum okkar til þessara frumvarpa, þ.e. hv. þm. Katrín Jakobsdóttir, Kolbrún Halldórsdóttir, Dýrleif Skjóldal og Ögmundur Jónasson sem hér talaði síðastur flokkssystkina minna. Það eru því aðeins nokkur atriði tengd þessum frumvörpum sem ég vil drepa sérstaklega á og mér eru hugleikin. Auðvitað á það við um málin í heild sinni en við skiptum svolítið með okkur verkum og tökum fyrir afmarkaða þætti þeirra eins og hér var gert síðast þar sem sérstaklega var rætt um stöðu fatlaðra barna og aðgengi þeirra og möguleika innan skólakerfisins, ekki síst á leikskóla- og grunnskólastigi. Ég tek undir hvert orð sem þar var sagt.

Ég vil í fyrsta lagi segja að mér finnst til fyrirmyndar að fá öll skólastigin saman til umfjöllunar með heildstæðum hætti. Það má hrósa menntamálaráðherra fyrir að standa þannig að málum. Það gefur möguleika á að ræða skólakerfið í heild sinni, samþætt. Það hefur lengi verið baráttumál okkar vinstri grænna. Við höfum í menntastefnu okkar lagt mikla áherslu á að hún sé samþætt, taki til alls skólakerfisins, allra skólastiga, bæði almennra skóla og sérskóla, bóknáms, verknáms o.s.frv.

En þar með er ekki sagt að ekki geti verið ýmislegt sem menn setja spurningarmerki við í frumvörpunum og þeim breytingum sem þau boða. Í sumum tilvikum er um allverulegar breytingar að ræða eins og í tilviki framhaldsskólafrumvarpsins. En í öðrum tilvikum eru minni, léttvægari breytingar og meira lagfæringar eða snurfus en að um grundvallarkerfisbreytingar sé að ræða.

Það er tvímælalaust til góðs að fá málið í heildstæðum pakka. Þannig tel ég að eigi að vinna þetta. Vonandi verður þessu fylgt eftir með vönduðu nefndarstarfi, sem ég efast ekki um að verði gert. En þetta er ærinn bunki sem menntamálanefnd fær til sín og ekki á hverjum degi sem menn glíma við að hafa öll skólastigin undir og fjögur þykk frumvörp eins og hér eru á ferðinni um endurskoðun og heildarlöggjöf á hverju skólastigi fyrir sig.

Stefna okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði er að það beri að samþætta skólann meir og skilin milli skólastiga eigi ekki að vera eins skörp og þau hafa haft tilhneigingu til að vera og voru kannski sérstaklega áður. Við teljum að líta beri á þetta meira sem eðlilega samfellu. Það veldur ákveðinni truflun og röskun og getur í sjálfu sér haft ýmsar óæskilegar afleiðingar í för með sér ef nemendur og fjölskyldur þeirra upplifa það sem mikla breytingu að færast upp á milli skólastiga, sem er með öllu ástæðulaust að ýta undir eða láta líta út fyrir að vera.

Sérstaklega má segja að þetta eigi við um leikskólann og grunnskólann. Þar ber vissulega að taka fram að ýmislegt er vel gert í því nú þegar, að gera það sem átakaminnst fyrir börnin að færast upp af fyrsta skólastiginu upp í grunnskóla. Það þekki ég vel sem faðir og þar hefur orðið heilmikil þróun á undanförnum árum. Í raun er það ævintýri líkast að hafa upplifað ýmislegt sem hefur þróast í okkar skólakerfi á undanförnum árum, undanförnum 10–20 árum eða svo.

Ég vil taka fram, vegna þess að í upphafi dags var rætt um stöðu okkar í alþjóðlegum samanburði, í svonefndum PISA-mælingum, að ég er þeirrar skoðunar að í grunninn sé íslenskt skólakerfi geysilega gott og margt þar til fyrirmyndar og unnið með metnaðarfullum hætti. En við vitum vel að þar eru líka veikleikar. Það mætti búa mun betur að ýmsum þáttum skólastarfsins, ekki síst launum kennara og annars starfsfólks.

Það stendur til, að minnsta kosti, að styrkja menntunarþáttinn en það mun ekki breyta því að það verður líka að vera hægt að borga því starfsfólki sómasamleg laun. Ég hef alltaf litið svo á að þjóðfélag sem ekki hefur efni á að launa vel fólki sem sinnir viðkvæmustu en um leið mikilvægustu

þáttum samfélagsþjónustunnar, þ.e. umönnun og uppeldi barna og hjúkrun og aðhlynningu aldraðra og sjúkra, sé fátækt þjóðfélag eða þjóðfélag á villigötum. Það verður að fylgja þessu, ef menn ætla sér meira en orðin tóm með að snúa vörn í sókn hvað varðar árangur í skólastarfi í landinu, bætt laun kennara og annars starfsfólks. Það er augljóst mál.

Úr því ég byrja neðan frá vil ég minna á að baráttumál okkar vinstri grænna hefur lengi verið gjaldfrjáls leikskóli. Það mál mun að sjálfsögðu vinnast. Það er eingöngu tímaspursmál hvenær við fáum hér á Íslandi gjaldfrjálsan leikskóla, það er ég bjargfast sannfærður um. En það miðar of hægt, allt of hægt. Við höfum séð það fyrir okkur á undanförnum árum að þessu væri hægt að ná fram til fulls á ekki lengri tíma en kannski þremur til fimm árum, sem næmi nokkurn veginn lengd leikskóladvalar hjá barni. Þetta yrði gert í skrefum, í áföngum, í samstarfi ríkis og sveitarfélaga.

Þegar við erum að ræða um skólamálin í heild sinni, sem er eins og það á að vera og ég hef tekið fram, leikskólann, grunnskólann og svo framhaldsskólann og háskólastigið, eða framhaldsskólann og menntun kennara, þótt háskólinn sé ekki með núna, þá blasir við, stingur það í augu, að þessi mismunur skuli gerður á fyrsta og öðru skólastigi. Að umtalsverð gjaldtaka og verulega íþyngjandi sé fyrir fjölskyldurnar með yngstu börnin sem ekki er til staðar, að sjálfsögðu og á ekki að vera til staðar, í grunnskólanum.

Reyndar verð ég að minna á það, sem ég veit að foreldrar þekkja vel, að ansi mikið af svokölluðum umbótum í skólastarfi undangenginna ára hefur komið samhliða greiðsluþátttöku foreldranna. Eða er það ekki þannig t.d. sem menn ná fram lengri og samfelldri dvöl í grunnskólanum, að foreldrarnir borga fyrir tímann sem er umfram skóladaginn? Er það ekki þannig sem á að ná fram heitum máltíðum eða skólamáltíðum? Jú, það er þannig. Við sem höfum tekið þátt í foreldrastarfi í skólanum, að ég tali nú ekki um íþróttafélögum eða öðru slíku, þekkjum vel hversu snúið þetta mál er þegar kemur að kostnaðinum, spurningunni um það hvað er óhætt að gera. Er óhætt að stinga upp á því að fara í þessa ferð eða kaupa þessa búninga, þegar í hópnum eru börn úr fjölskyldum sem hafa svo þröngan fjárhag að hver einustu viðbótarútgjöld geta sett allt úr skorðum? Ég hygg að þetta þekki margir og sumar kinka kolli hér í salnum. Gjaldtakan er til staðar og við skulum muna það alla daga að það er ekkert grín að velta kostnaði yfir á foreldrana í þessum efnum.

En frá gjaldfrjálsum leikskóla, sem kemur í síðasta lagi þegar Vinstri hreyfingin – grænt framboð kemur í ríkisstjórn — við mundum hafa það einna efst á dagskrá í okkar verkefnalista að drífa á gjaldfrjálsan leikskóla, koma honum á í samstarfi ríkis og sveitarfélaga — að grunnskólanum og þessum málum almennt. Ég hef skilið það svo, þótt ég sé langt í frá þaullesinn í þessum frumvörpum öllum — það viðurkenni ég vel en ég hef reynt að skoða frumvörpin til hliðar við önnur störf undanfarna sólarhringa — að stefnt sé á að hækka í raun skólaskylduna eða skólaréttinn, skulum við segja, til 18 ára aldurs. Hvað er þar á ferðinni? Jú, það er gamalt baráttumál okkar vinstri grænna, sem fyrst mótuðum þá stefnu og fluttum um hana tillögu hér á Alþingi, að menn skyldu fortakslaust eiga rétt til skólagöngu til 18 ára aldurs og í heimabyggð sinni. Þar er komið að stórum þætti þess máls sem ég vil ekki að týnist niður í umræðunni.

Ég treysti því að menn fylgi því eftir í þessa vinnu að útgangspunkturinn verði réttur, ekki bara til skólagöngunnar sem slíkrar, heldur í sinni heimabyggð með einhverjum svo þröngt skilgreindum undanþágum að þær geti eingöngu tekið til óviðráðanlegra aðstæðna, að með engu móti sé unnt að uppfylla þetta ákvæði þannig að nemendurnir geti sótt námið heiman að frá sér ef þeir svo kjósa. Að sjálfsögðu verður enginn þvingaður til þess ef hann vill hverfa að heiman og sækja sér nám annað í fjarlægari byggðarlög, í stærri skóla eða annað í þeim dúr, ef áhugi hans hneigist til sérstakra greina sem ekki er unnt að veita í heimabyggð viðkomandi o.s.frv. Það á að sjálfsögðu að vera opið. En réttur til undirstöðunáms á að vera til staðar í heimabyggð upp að 18 ára aldri. Það er gríðarlega mikilvægt. Það er smámál. Það er smámál fyrir þjóðfélagið að leysa það sem á vantar Við sjáum hvað nú er að gerast á sunnanverðum Vestfjörðum, ákaflega merkilegt, næstum að segja tilraunaverkefni. Þar er núna í boði framhaldsskólanám á fyrsta ári og ég hygg að eigi það eigi að vera fyrstu tvö árin, í samstarfi heimamanna á svæðinu og framhaldsskólans í Grundarfirði. Ég veit ekki betur en að það lofi mjög góðu.

Sama er að sjálfsögðu hægt að gera á öðrum landsvæðum sem svipað háttar til um, að eru kannski of fámenn og afskekkt fyrir sjálfstæðan framhaldsskóla. Ég nefni t.d. norðausturhorn landsins þar sem er stórt landsvæði, vissulega strjálbýlt, en þar eru þó nokkuð margir þéttbýliskjarnar sem hver um sig ber kannski ekki fullburða framhaldsskóla, eða hafa ekki íbúagrunn til þess. En til samans er þar bakland og upptökusvæði sem dygði fyrir meðalstóran framhaldsskóla ef öllum nemendunum væri safnað saman eða kennt með nútímatækni, t.d. í gegnum fjarnám, í samstarfi við stærri skóla. Þar eru líka á ferðinni mál sem skiptir afar miklu að huga að.

Aðeins að sjálfum grundvelli þessa starfs sem er ekki bara lögin heldur líka námskrár og þær leikreglur aðrar sem starfað er eftir. Auðvitað skiptir miklu máli að þetta haldist allt í hendur og sé vandað. Í menntastefnu okkar er dálítið fjallað um hugtak sem við köllum réttindaskrá. Við veltum upp þeim möguleikum að einhvers konar réttindaskrá barna komi í staðinn fyrir eða sé til staðar til hliðar við námskrá. Að sjálfsögðu þarf líka að huga að skyldum, því réttindum fylgja líka skyldur og huga að stöðu kennaranna í því sambandi. Það má ekki byggja hlutina þannig upp að það sé bara um einhliða rétt barnsins að ræða en kennarinn sé varnarlaus heldur þurfa réttindi hans og skyldur að vera skilgreindar og til staðar. Þetta þarf allt að mynda eina heild.

Þessi þríhyrningur, skólinn og starfsfólk hans, börnin og fjölskyldurnar, verður alltaf að vinna saman. Brýrnar þarna á milli eru óendanlega mikilvægar. Hafi reynsla manns sem foreldri kennt manni eitthvað þá er það að það er gífurlega mikilvægt að þetta samspil sé í lagi, að foreldrarnir og fjölskyldurnar séu virkar og tengsl þeirra við skólann, barnsins við skólann og fjölskyldunnar við skólann, gangi snurðulaust fyrir sig. Í sjálfu sér eru ekki mikið um vandamál dagsdaglega ef allt gengur vel. Þess vegna geta menn svo

sem dregið andann. En um leið og eitthvað bjátar á, um leið og upp koma vandamál, um leið og verða árekstrar, erfiðleikar í bekkjardeild af einhverju tagi, hvort sem þeir snerta barn viðkomandi fjölskyldu eða eru af öðrum toga inni í bekknum, þá þarf þetta að vera til staðar. Öðruvísi er ómögulegt að takast á við hlutina. En vandamál er hægt að leysa þá í samstarfi allra sem eiga hlut að máli, kennaranna og starfsfólks skólanna, barnahópsins og síðan fjölskyldnanna á bak við.

Ég er svo gæfusamur að vera faðir fjögurra barna. Ég hef komist upp í að eiga börn á öllum skólastigum í örlítinn tíma, í leikskóla, grunnskóla, framhaldsskóla og háskóla. Það er mjög gaman. Þá getur maður borið þetta saman og er tengdur við mismunandi skólastig og gengur sjálfur í skóla á vissan hátt með börnum sínum á nýjan leik. Ég fullyrði og endurtek að ég held að almennt sé skólastarf hér unnið af ótrúlega mikilli alúð og fórnfýsi og dugnaði. Mér liggur við að segja að almennt og upp til hópa sé í þessum störfum hugsjónafólk. Ég held að það sjái allir að það er fleira en launin sem halda kennurum í störfum. Það er almennt vegna þess að fólk hefur menntað sig til þessara starfa en það er líka vegna þess að þetta er það sem fólk vill vinna við. Það gerir það næstum af hugsjón. Annars væri, að mínu mati, flóttinn enn meiri úr stéttinni.

Mín börn hafa gengið í skóla í Reykjavík, í Ölduselsskóla, sem er frábær stofnun og allt gott um að segja nema þá helst að þar hefði mátt búa betur að starfinu á ýmsan hátt, t.d. varðandi húsnæðismál, svo dapurlegt sem það er. Þótt Ölduselsskóli eigi það síst skilið þá verður hann einn allra síðasti skóli í Reykjavík sem fær t.d. fullnægjandi aðstöðu til að hafa máltíðir í boði. En úr því er loksins að rætast, sem betur fer, því að undir lok síðasta kjörtímabils tók þáverandi meiri hluti í borgarstjórn Reykjavíkur, og ég hygg reyndar að um það hafi verið samstaða, ákvörðun um að ráðast í þá fjárfestingu.

Ég vil svo nefna hér eitt örstutt til viðbótar, tiltekið mál sem ég skal játa að ég er ekki alveg þaullesinn um hvernig um er búið í þessum frumvörpum. Ég held að það sé ekki verið að gera neinar grundvallarbreytingar nema þá eina, hvað varðar samræmd próf og samræmdar mælingar í skólum. Ef ég hef heyrt rétt og tekið rétt eftir og lesið rétt þá á að færa tíunda bekkjar samræmda prófið fram og hafa það fyrir áramót. (**Gripið fram í:** Könnunarpróf.) Könnunarpróf, já. Það getur verið gott og blessað og ágætis rök sjálfsagt fyrir því. En ég hef miklar efasemdir um mælingarnar í neðri bekkjunum. Það er vandasamt að fara út í þær. Ég tali nú ekki um í fjórða bekk. Er það ekki í fjórða og sjöunda? Nú kinkar skólafólkið kolli þannig að þetta er rétt munað hjá mér. Hér tala ég sem foreldri og út frá mínu brjósti og byggi á þeirri takmörkuðu þekkingu í kennslufræði sem ég aflaði mér fyrir um aldarfjórðungi síðan. En ég játa fúslega að ég er orðinn mjög ryðgaður í þeim fræðum þó ég muni einhver nöfn eins og Pavlov og eitthvað.

Mér finnst, bæði hugmyndafræðilega og síðan tæknilega og félagslega, svo vandasöm úrlausnarefni sem tengjast þessum mælingum að það eigi að fara afar varlega í þær og menn eigi hreinlega að svara spurningunni: Er það nauðsynlegt? Er það þess virði að vera að taka áhættuna af því að fara í slíkar aðgerðir strax í fjórða og svo í sjöunda bekk í grunnskóla? Getum við ekki aflað sömu upplýsinga án þess? Nú veit ég vel að menn reyna að vanda sig eins og þeir geta og það er reynt í skólastarfinu að segja við foreldrana og alla málsaðila: Takið þetta ekki of alvarlega. Ekki læra sérstaklega fyrir þetta. Þetta er bara mæling og hana á bara að taka á punktinum. En það gerist bara aldrei þannig. Þetta byrjar alltaf að trufla og það verða oft sárindi. Það gerist þannig, því miður.

Strax í fjórða bekk eru krakkar orðin hugsi yfir því hvort þau standi sig nógu vel í samanburði við félagana og það geta verið ýmis feimnismál í kringum það. Þetta er viðkvæmast og erfiðast fyrir þá sem standa verst fyrir og eru í mestri hættu á að fá brotna sjálfsmynd og hafa ekki nógu góða tilfinningu fyrir sér og sinni stöðu meðal jafnaldranna. Það er gífurlega vandasamt. Auðvitað er það ekki vandamál fyrir þá krakka sem glansa í gegnum þetta. Og þó. Það getur líka verið svolítið varhugavert að fá þá flugu í höfuðið að maður sér sérstakur snillingur og beri af öllum öðrum. Það er ótímabært að slík skilaboð séu lesin út úr prófum á þessu stigi. Ég held að menn hafi ekki þroska til að takast á við slíkt hvort sem útkoman er á botninum eða á toppnum fyrr en miklu seinna í lífinu. Yfirleitt á maður alltaf að fara varlega í allan slíkan mannlegan samanburð því að einkunnir í skóla eða skor í könnun af þessu tagi segja aldrei alla söguna. Það vitum við.

Ég verð að játa að ég hefði helst viljað sjá að dregið yrði úr þessari áherslu og jafnvel bara ákveðið að slá af þessar samræmdu mælingar á landsvísu svo neðarlega í skólakerfinu eða svona snemma. Mér hefði liðið best með það. Ég á nógu alveg erfitt með samræmda prófið sjálft á milli grunnskólans og framhaldsskólans sem er vandasamt, eins og allir vita, umræðan sem alltaf verður um það og metingur milli skóla og landshluta og það sem alvarlegast er, innan skólans, félagahópsins, bekkjarins og þar fram eftir götunum.

Talsmenn okkar hafa fyrr í dag, eins og áður sagði, farið yfir þessi frumvörp og gert við þau athugasemdir eftir atvikum. Ég vísa til þeirra og endurtek það ekki en tek undir það sem þar hefur verið sagt. Ég hygg að framhaldsskólafrumvarpið sé kannski það frumvarp sem helst geti orðið deilur um og óróleiki í kringum. Það hef ég að minnsta kosti orðið var við úr röðum kennara. Þar eru settir ýmsir fyrirvarar. Forsaga málsins ber það í sér eins og við vitum. Það hlýtur að þurfa að skoða það mjög vel og fara yfir það í nefnd. En vonandi tekst að halda góðri samstöðu um þessi mál.

Af því menntamálaráðherra mun hafa verið fjarstödd þegar ég sagði upphafsorð ræðunnar og hrósaði hæstv. ráðherra, þá ætla ég að gleðja hæstv. ráðherra með því að endurtaka það. Ég hældi því sérstaklega að við fengjum skólastigin saman í einum pakka. Ég tel gaman að geta tekið umræðu um þetta heildstætt. Þótt háskólastigið sé ekki með þá hefur maður það í huga líka en sérstaklega þessi þrjú skólastig saman. Það er til fyrirmyndar, enda eiga þau auðvitað að skoðast sem ein heild og renna saman.

Ég vona að hv. menntamálanefnd vinnist vel. Þetta er mikið verkefni sem hún fær í hendur, að fara yfir málin. Mér finnst tíminn ekki skipta sköpum um hvernig mönnum reiðir af með þetta mál í vetur eða hvort það taki lengri tíma

enda hafa menn stundum afrekað minna en að endurskoða í heild sinni lögin fyrir þessi þrjú skólastig. En þegar þau ganga í gildi er aðalatriðið að lögin séu vönduð.

[17:37]

Útbýting:

Efling íslenska geitfjárstofnsins, 312. mál, þáltill. JHák o.fl., þskj. 418.

Fjarskipti, 305. mál, nál. samgn., þskj. 421.

[17:37]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég vil taka undir orð síðasta ræðumanns, hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Það er mikill fengur að því að fá að taka þátt í og hlýða á umræðu um þessi þrjú skólastig, öll í heild.

Það sem ég ætla að gera að umtalsefni er samræming á milli ýmissa atriða, milli grunnskólans annars vegar og framhaldsskólans hins vegar sem fylgja þarf í kjölfar þess að sjálfræðisaldurinn var hækkaður úr 16 árum í 18. Þess sér kannski ekki nægilega stað í þessu frumvarpi að mínu mati, þ.e. í frumvarpi um framhaldsskólann sem ég mun sérstaklega gera að umtalsefni.

Hækkun sjálfræðisaldurs úr 16 árum til 18 ára aldurs kallaði að töluverðar breytingar á viðhorfum til hlutverks foreldra annars vegar og til hlutverks skólans hins vegar. Börn á aldrinum 16–18 ára eru kannski ekki öll fús til að láta kalla sig börn þótt þau séu það í skilningi þessara laga. Foreldrar eiga að bera ábyrgð á börnum sínum til 18 ára aldurs eftir þetta og hið sama gildir um skólann. Það á við um ábyrgð skólans á félagslífi í framhaldsskólum. Ég vil sérstaklega nefna útgáfumál. Það á líka við um ábyrgð á starfsemi nemendafélaga almennt og félagslífi innan skólans, eins og ég nefndi, og einnig um foreldraráð. Á þessu er að nokkru leyti tekið í 39. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um nemendafélög í framhaldsskólum. Þar segir, með leyfi forseta:

„Í hverjum framhaldsskóla skal starfa nemendafélag. Nemendafélagið setur sér reglur um skipan, starfssvið og starfshætti nemendafélags, sem skólameistari staðfestir.“

Þetta hygg ég að komi í kjölfar þess að við erum hér að tala um að í framhaldsskólunum eru börn undir 18 ára aldri. Nemendafélög starfa á ábyrgð skóla, segir jafnframt. Þetta er gríðarlega mikilvægt og þarf að mínu viti að virka nú þegar í öllum framhaldsskólum landsins. En því miður er mér kunnugt um að svo er ekki.

Í sumum framhaldsskólum telja skólastjórnendur að nemendafélög starfi á eigin ábyrgð, að nemendafélög gefi út skólablöð án þess að það komi skólanum sem slíkum við hvað í þeim stendur eða það þurfi að vera ábyrgðarmaður fyrir þeirri útgáfu. Ég veit til þess að athugasemdum um það efni sem borist hafa til skóla hefur verið svarað með því að bíða þurfi eftir nýjum lögum um framhaldsskóla til að taka á slíku. Í 39. gr. er skýrt kveðið á um þetta og ég fagna því sérstaklega. Þar er líka tekið fram að nemendafélögum skuli búin aðstaða til starfsemi sinnar sem er líka mjög mikilvægt.

Varðandi foreldraráðin, sem er líka nýmæli í 50. gr., er tekið fram, með leyfi forseta:

„Við hvern framhaldsskóla skal starfa foreldraráð. Skólameistari boðar til stofnfundar þess. Hlutverk foreldraráðs er að styðja við skólastarfið, huga að hagsmunamálum nemenda og í samstarfi við skólann efla samstarf foreldra og forráðamanna ólögráða nemenda við skólann.“

Ég fagna þessu. Ég tel þetta mjög tímabært og að þessar breytingar varðandi nemendafélögin og ábyrgð skólans á starfsemi og skipun foreldraráða við framhaldsskólann hefðu þurft að koma til framkvæmdar strax og lögaldrinum var breytt, strax og hækkun sjálfræðisaldurs úr 16 ára til 18 ára aldurs kom til framkvæmda.

Ég ætla, virðulegi forseti, að fjalla sérstaklega um einn þátt sem er að finna í 36. gr. frumvarpsins sem ber fyrirsögnina Heilsuvernd, hollustuhættir og forvarnir. Hér er gert ráð fyrir því að skólameistari í framhaldsskóla hafi samráð við heilsugæslustöð í nágrenni skólans um heilsuvernd og hollustuhætti. Ég fagna því að heilsuvernd og heilsugæsla skuli með þessum hætti tekin inn í frumvarp til laga um framhaldsskóla en hlýt jafnframt að segja að ég tel að hér sé ekki nógu mikið að gert. Ég tel afar nauðsynlegt að við framhaldsskóla sé skólaheilsugæsla enda skal heilsuvernd barna ná til 18 ára aldurs. Í flestum tilfellum er um helmingur nemenda framhaldsskólans á þeim aldri, 16–18 ára.

Mikil þróun og uppbygging hefur átt sér stað í skólaheilsugæslu á undanförnum árum. Það er unnið markvisst og samræmt í samvinnu við Lýðheilsustöð í grunnskólum landsins, bæði hér á höfuðborgarsvæðinu og á landsbyggðinni. Stöðugildi skólahjúkrunarfræðinga í grunnskólunum hér á höfuðborgarsvæðinu eru ríflega 34 talsins og um 700 nemendur á bak við hvern skólahjúkrunarfræðing. Það er markvisst fylgst með því í hverju þessi fræðsla er fólgin og samkvæmt ársskýrslu heilsugæslunnar, *Heilsugæslu í skólum 2006–2007,* kemur fram að kynfræðslu hefur verið hvað best sinnt en fræðsla tengd geðvernd verið einna minnst á dagskrá. Nokkuð mikil áhersla hefur verið lögð á fræðsluna í fyrstu árgöngunum og er nú fyrirhugað að gera átak hvað varðar eldri árganga í grunnskólanum. Það er mitt mat, herra forseti, að nauðsynlegt sé að innleiða skólaheilsugæslu í alla framhaldsskóla með þeim röksemdum að heilsuvernd barna á að ná til 18 ára aldurs.

Yfir 90% 16 ára ungmenni fara beint í framhaldsskóla að loknu grunnskólanámi. Brottfall úr framhaldsskólum er síðan um 10% á ári eftir það. Við væntum þess að með þessu frumvarpi, komi það til framkvæmda, muni nú draga úr þeirri tölu. En þetta sýnir að ætla má að besta leiðin til að sinna markvisst heilsuvernd þessa aldurshóps, sé í gegnum skólaheilsugæsluna.

Á höfuðborgarsvæðinu hefur verið gert ráð fyrir fimm ára innleiðingaráætlun fyrir heilsugæslu í framhaldsskóla. Forstöðumaður heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu kynnti þær áætlanir fyrir heilbrigðisnefnd í aðdraganda fjárlaga. En það verður að segjast að það er ekki ætlað til þess fjármunum í fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár.

Varðandi þá áætlun sem hér hefur verið gerð og byggir á fjölda nemenda í framhaldsskólum er ljóst að bæta þarf einum níu stöðum við heilsugæsluna. Þar er ekki aðeins um hjúkrunarfræðinga að ræða því að í heilsugæslunni er fjölþættari starfsemi. Þar er einnig reiknað með þjónustu sál-

fræðings, svo ég nefni dæmi. En þarna reiknað með að um þúsund nemendur séu að baki hverju stöðugildi í skólaheilsugæslu sem mér sýnist gróflega vera um 15–20 stöður á landinu öllu.

Það segir sig sjálft að það skiptir mjög miklu máli að ekki sé klippt á heilsugæslu þegar börn verða 16 ára gömul og fara í framhaldsskóla. Það er mjög mikilvægt að skólaheilsugæslan haldi áfram að minnsta kosti til 18 ára aldurs og allt sem lýtur að heilsuvernd, forvörnum og fræðslu í þeim efnum, er mjög mikilvægt. Þess vegna endurtek ég, virðulegi forseti, að ég tel að í 36. gr., sem ég nefndi áðan og fjallar um heilsuvernd, hollustuhætti og forvarnir, sé nauðsynlegt að kveða mun skýrar að orði og tryggja skólaheilsugæslu í öllum framhaldsskóla landsins.

Hér er einungis reiknað með því að haft skuli samráð við heilsugæslustöð í nágrenni skólans um heilsuvernd og hollustuhætti. En því miður er hvergi reiknað með fjármunum í því skyni. Í athugasemdum eða umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins um frumvarpið er í nokkuð mörgum liðum talið upp hvar reikna megi með auknum kostnaði vegna lagasetningarinnar sem hér liggur fyrir í frumvarpsformi. Þar er því miður hvergi minnst á fjármuni til að standa straum af því sem nefnt er í 36. gr., samráði við heilsugæslustöð í nágrenni skólans um heilsuvernd og hollustuhætti. Í athugasemdum við þessa grein frumvarpsins segir, með leyfi forseta:

„Mikilvægt er að ráðuneyti þau er fara með menntamál og heilbrigðismál komi sér saman um útfærslu þessa ákvæðis enda þörf á að þessari þjónustu sé sinnt bæði vegna aukinnar áherslu á forvarnir sem og þess að aukist hefur eftirspurn eftir ýmiss konar þjónustu með flóknari samsetningu nemendahópsins í skólunum.“

Hér vil ég bæta við því sem ég hef hér áður nefnt, að heilsuvernd og heilsugæsla barna skuli ná til 18 ára aldurs, þ.e. inn í framhaldsskóla samkvæmt lögum.

Ég ætla ekki, herra forseti, að orðlengja mikið um þau stóru mál sem hér eru á dagskrá. Hér hafa hv. þingmenn fjallað ítarlega um ýmsa kafla þeirra. Þetta eru mörg frumvörp og ég vænti þess að áfram verði rætt um þessi mikilvægu mál í þingsal en þetta hlýtur auðvitað að verða meginverkefni menntamálanefndar þegar málin eru þangað komin.

[17:50]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir yfirgripsmikla og faglega umræðu. Fram komu mjög mikilvægar ábendingar en stundum gætti misskilnings sem ég vona að ég nái að leiðrétta, ég vona að mér takist að svara ákveðnum spurningum hv. þingmanna. Margt athyglisvert hefur verið dregið fram í umræðum um, eins og einn hv. þingmaður nefndi, ein mikilvægustu lagafrumvörp sem þingið kemur til með að fjalla um á kjörtímabilinu. Því skiptir miklu máli að vandað sé til verka og menn hlusti hver á annan og hafi víðtækt samráð. Ekki er þar með sagt að allir séu sammála um leiðir til úrbóta í menntakerfinu en við erum hér til að ræða mismunandi útfærslur. Ég vonast sem áður til þess að víðtæk sátt náist þannig að þau markmið sem sett eru í frumvarpinu verði að veruleika, þ.e. að styrkja skólakerfið, auka tækifæri barna okkar, efla sjálfstæði skóla og sjálfsforræði sveitarfélaga og auka samfellu og sveigjanleika á milli skólastiga.

Með frumvörpunum leggjum við áherslu á þá stefnu sem verið hefur, annars vegar skóla án aðgreiningar og hins vegar einstaklingsmiðað nám og nám á mismunandi hraða. Þeir sem vilja flýta sér fara þá hratt yfir en þeir sem kjósa að fara lengri leiðina geta gert það, það er mikilvægt að menn fái tækifæri til að ljúka grunnskóla. Ég get nefnt sem dæmi fjölgreinadeild sem við fórum í sem tilraunaverkefni með Hafnarfjarðarbæ, Iðnskólanum í Hafnarfirði og Flensborg til að veita grunnskólanemendum sem alla jafna hefðu ekki farið inn í framhaldsskóla tækifæri til að vera lengur í grunnskóla, í ellefu eða jafnvel tólf ár. Þetta er dæmi um þann sveigjanleika sem við höfum verið að vinna að á undanförnum árum. Sveigjanleikinn þarf að vera á alla kanta og alla vegu til að uppfylla þarfir mismunandi einstaklinga.

Ég er ekki viss um að allir geri sér grein fyrir því að við ræðum þessi merku mál á dánardegi Jóns Sigurðssonar en hann lést þennan dag 1879, að mig minnir. Merkasta rit hans fyrir utan allar ritgerðir og ræður til þess að ná fram sjálfstæði landsins var ekki síst lýsing á skólakerfi á Íslandi. Skólakerfi sem átti að gera hvað? Skólakerfi sem átti að hæfa margvíslegum þörfum samfélagsins og ekki síst nemenda. Ég held að þau frumvörp sem við ræðum hæfi einmitt margvíslegum þörfum samfélagsins og nemenda í skólakerfinu.

Gott og vel. Það er eitt og annað sem ég ætla að reyna að svara í síðari ræðu minni. Ég vil leggja á það áherslu að við erum að auka sveigjanleikann og samfelluna. Það er því mikilvægt að við ræðum frumvörpin saman og ekki bara skólafrumvörpin sem slík, leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, heldur ekki síður kennaramenntunina. Með breytingu á kennaramenntunarlögunum eða lögverndunarlögunum viljum við ná fram þeirri samfellu sem við erum að reyna að skapa og mér heyrist að allir séu sammála um.

Ég nefndi hér sem dæmi Krikaskóla, mjög merkilegan skóla sem bæjarstjórnin í Mosfellsbæ er að setja á laggirnar. Það er skóli fyrir börn frá eins til níu ára. Slíkir skólar auka fjölbreytni í kerfinu en þá er líka mikilvægt að menn sjái fram á að kennarar geti fylgt börnunum innan þess skóla allan þann tíma. Þetta er dæmi um þann sveigjanleika og samfellu sem við erum að reyna að skapa.

Rætt var um samræmd próf. Hv. þm. Katrín Jakobsdóttir fór mjög vel yfir öll frumvörpin og kom, eins og hennar er von og vísa, með marga skemmtilega punkta og mjög gott innlegg. Hún velti fyrir sér samræmdum prófum eins og margir aðrir hafa líka gert. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og fleiri hafa velt fyrir sér tilgangi samræmdra prófa, um þau hafa alltaf verið skiptar skoðanir. Eiga þau að heita könnunarpróf? Eiga yfir höfuð að vera samræmd próf? Menn hafa margoft rætt PISA-skýrsluna sem kom út í vikunni, niðurstöður PISA 2006. Þegar Danir stóðu frammi fyrir niðurstöðunum 2003 fóru þeir í ákveðnar breytingar á skólakerfi sínu, markvissan lestur o.fl., en einbeittu sér ekki síður að því að setja inn fleiri samræmd próf eða könnunarpróf með ýmsum hætti. Það gerðu þeir til að geta fylgst með námsframvindu nemenda og til að geta brugðist við

innan skólakerfisins. Þeir vildu hafa upplýsingar af því tagi annars vegar fyrir skólana, hvað betur mætti fara innan þeirra, en ekki síður fyrir foreldra, hvar börnin þeirra standa og hvort þau fái þá þjónustu sem skólinn á að veita.

Hér hafa nokkrir talað sem foreldrar og mikilvægt er að við foreldrar fáum slíkar upplýsingar. Það er ekki gott þegar engin próf eru og foreldrar fá engar upplýsingar um námsframvindu barna í gegnum allt skólakerfið. Skoðanir eru skiptar um könnunarprófin í 4. og 7. bekk, en mér hefur heyrst á flestum að könnunarprófunum í þeim árgöngum hafi verið betur tekið en samræmdu prófunum í 10. bekk. Við höfum verið að hlusta og það hafa verið mjög alvarlegar athugasemdir uppi varðandi framkvæmd samræmdra prófa í 10. bekk. Ég er ekki hlynnt því, eins og hv. þingmenn heyra, að afnema samræmd próf eða könnunarpróf. Ég tel mikilvægt að ákveðið gæðamat fari fram í skólunum. Hins vegar er framkvæmdin eins og hún er nú ekki óumbreytanleg. Ég legg því til að við förum yfir í könnunarpróf, að við færum þau til á skólaárinu, þau verða væntanlega í október eða nóvember. Með því móti stýra þau ekki skólastarfinu allan 10. bekkinn. Skólar geta þá líka brugðist við það sem eftir lifir árs til þess að efla og bæta upp námið.

Við höfum fengið upplýsingar um það, m.a. í gegnum Námsmatsstofnun, að verið er að þróa einstaklingsmiðuð könnunarpróf, samræmd próf. Við eigum eftir að sjá svonefnd samræmd próf eða könnunarpróf breytast á næstu árum, ekki síst með tilkomu nýrrar tækni. Þau verða mun einstaklingsmiðaðri en þau eru í dag. Mikil þróun og gerjun mun eiga sér stað hvað samræmd próf snertir.

Ég vil draga það fram varðandi heimakennsluna að fram til þessa hefur verið um tilraunaheimild að ræða. Nú er heimild til þess að gera þetta og eru það sveitarfélögin sem meta þá hluti og skólanefndir sem fara yfir þá. Af hálfu ráðuneytisins eru sett ákveðin skilyrði, m.a. í þeim tilraunaverkefnum sem nú eru í gangi, m.a. um það að einn af þeim sem sjái um heimakennslu sé kennaramenntaður. Það breytist ekki þótt verið sé að lengja kennaramenntunina. Ég er sannfærð um að við eigum að hafa þessa heimild til staðar en tek þó undir þær efasemdarraddir sem hafa heyrst úr þessum stól. Við verðum að fara varlega í slíka heimild og gera mönnum ljóst að fylgja þarf ákveðinni námskrá og þeir sem sinna slíkra kennslu þurfa að uppfylla ákveðin skilyrði og sinna ákveðnum skyldum. Með slíkri kennslu þarf að hafa ákveðið eftirlit.

Einhvers misskilnings virðist gæta varðandi sprotasjóðinn. Ekki er handvalið í ráðuneytinu við úthlutun úr sjóðinum og menntamálaráðherra hefur hann ekki til umráða einn og sér. Þvert á móti er sprotasjóður þróunarsjóður til þess að efla rannsóknir og þróun innan skólanna. Ég held að í því felist tækifæri til aukningar fyrir leikskólann og leikskólastigið sem mikið hefur verið rætt um. Það er sjóður sem að stuðla á að rannsóknum og þróun á öllum skólastigum. Þess vegna er mikilvægt að sjóðurinn líti heildstætt á skólakerfið og við vonumst til að svo verði.

PISA-niðurstaðan hefur verið nokkuð mikið rædd í dag. Ég tel tvímælalaust að efla eigi frekari rannsóknir á skólakerfinu varðandi nám, námsframboð og almenna þróun innan skólans, ekki síst með tilliti til PISA-könnunarinnar. Miklu máli skiptir að við leggjum aukinn kraft í þann þátt. Við höfum gert það á síðustu árum sem betur fer en við megum gera betur.

Við eigum að nota það sem tæki, ásamt PISA-niðurstöðunum, til að finna nákvæmlega hvaða leiðir við þurfum að fara til að stuðla að betri frammistöðu, ekki síst hvað lesskilninginn varðar sem er mér mikið áhyggjuefni.

Ég varaði eindregið við því að menn notuðu niðurstöðurnar til að slá pólitískar keilur, eins og einn hv. þingmaður ætlaði sér að gera. Það getur vel verið markmið hans, gott og vel. Ég stend sem ráðherra menntamála og sjálfstæðismaður mjög keik og stolt yfir þeim framgangi menntamála sem við höfum stuðlað að á undanförnum árum, alveg frá 1991. Ég er mjög stolt yfir menntastefnunni sem við höfum staðið fyrir. Við höfum gert það m.a. í samvinnu við samstarfsflokka okkar í ríkisstjórn, þar á meðal Framsóknarflokkinn.

Samstarfsflokkar okkar í ríkisstjórn eru náttúrlega ekki ábyrgðarlausir af menntastefnu þeirri sem er við lýði og sem hefur að mínu mati verið til farsældar almennt fyrir skólalífið í landinu. Við eigum hins vegar ekki að loka augunum fyrir gagnrýni sem við fáum, hvort sem hún kemur frá skólunum sjálfum eða utan frá.

Þess vegna er ég vonsvikin yfir niðurstöðunum, að við skulum ekki ná betri árangri án þess að alhæfa yfir allt kerfið og segja að skólakerfið fái hér falleinkunn, eins og þingmenn Framsóknarflokksins halda fram. Síður en svo. Við höfum aldrei haft jafnmarga fagmenntaða einstaklinga innan skólakerfisins. Við höfum aldrei haft fleiri kennara. Við höfum aldrei verið með fleiri sérfræðinga og meiri sérfræðiþjónustu innan skólakerfisins. Við höfum einn dýrasta grunnskólann, líklega jafndýran og Norðmenn sem eru aðeins fyrir neðan okkur varðandi fjárframlög.

Þess vegna hlýtur að vera okkur áhyggjuefni að við fáum ekki meira út úr því sem við leggjum í skólann og að sjálfsögðu mun ráðuneytið skoða hvaða viðmið við setjum inn í skólana. Þess vegna er sannfærð ég um, og hef sagt að við, þ.e. ríki, sveitarfélög, kennaramenntunarstofnanir og Kennarasambandið, eigum að sameinast um að skoða og rýna vel í það sem fram kemur í tillögum PISA og sjá hvað hægt er að gera betur.

Við höfum frábært fólk innan skólanna og það hefur alla burði til að gera skólakerfið betra og kröftugra en það er í dag. Við erum á góðri leið. Ég sagði fyrr í dag að við ættum alla jafna að vera nokkuð glöð að vera í hópi með Dönum og Svíum og Norðmönnum. Við erum iðulega ánægð með það þegar við erum með þeim í hópi, og einnig Bandaríkjamönnum — svo ég taki það nú sérstaklega fram, það eru svo margir frá vinstri grænum í þingsalnum. Það er hópur sem okkur líður venjulega vel í. Mér finnst það samt vera of mikil meðalmennska. Ég vil sjá okkur framar í röðinni og þess vegna eigum við þingmenn og foreldrar að stuðla að því að efla lestrarkunnáttu og lesskilning heima fyrir.

Ég talaði um frístundalesturinn fyrr í dag. Við eigum að leggja aukinn kraft í það sem foreldrar og fjölskyldur gera heima fyrir. Ekki þýðir að leggja ábyrgðina eingöngu á skólakerfið. Við eigum að stuðla að því að lestur verði aukinn og gera hann spennandi og aðlaðandi valkost við tölvurnar og annað sem krakkarnir fást við. Tölvur eru góðar en lesmálið og fleira sem krakkarnir finna á netinu er ekki

alltaf til þess fallið að stuðla að auknum lesskilning.

Ég tel því að það sé víðtækt samfélagslegt verkefni að stuðla að enn betri árangri, ekki síst á sviði lestrar hjá okkur. Við munum því rýna mjög vel í allar niðurstöður PISA. Umræðan sem við höfum átt um frumvörpin mun stuðla að því að kerfið okkar verður betra, um það er ég sannfærð. Við gerum ríkari kröfur til enn betri kennaramenntunar.

Talað hefur verið um eflingu faggreina. Ég tek heils hugar undir þá umræðu með hv. þingmanni Katrínu Jakobsdóttur. Við eigum að skoða sérstaklega að efla faggreinarnar og ég bind vonir við að með sameiningu Kennaraháskóla Íslands og Háskóla Íslands 1. júlí 2008 getum við sett enn meiri þunga í faggreinamenntunina en nú er. Gríðarleg tækifæri eru fólgin í að efla íslensku, stærðfræði, ensku, allar raungreinar og náttúruvísindi með sameiningunni. Sameiningin felur í sér mikla ábyrgð og mikilvægt er að að grípa tækifærin sem gefast með henni.

Fram kom hjá hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur að námsgögnin væru ekki ókeypis. Það er rétt, það kemur ekki fram í frumvarpinu og það er ekki ætlunin. Það kemur fyrir annars staðar, m.a. í tengslum við lög um námsgögn. Ég vil geta þess að við höfum, m.a. í samvinnu í síðustu ríkisstjórn, sérstaklega aukið framlög til námsgagna og námsgagnagerðar. Við lögðum hundrað milljónir til viðbótar til námsgagnagerðar til að hleypa fleirum að framleiðslu á efni en Námsgagnastofnun. Við treystum skólunum. Þeir fá úthlutað fjármagni til námsgagnakaupa og námsgagnagerðar til að meta sjálfir hvaða námsgögn þeir vilja kaupa. Ég held að það skipti miklu máli.

Um leið vil ég þó geta þess að skýrt er kveðið á um í stjórnarsáttmálanum að stuðla eigi að því að hagkvæmara verði fyrir nemendur að nálgast námsgögn en nú er. Það gerist þó ekki á næsta ári en verið er að vinna að því, svo það komi fram.

Ég vil einnig svara hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni varðandi símenntunina, ég er honum hjartanlega sammála. Til þess að ekki byggist upp tvöfalt kerfi er brýnt að ég leggi fram frumvarp um fullorðinsfræðslu eins fljótt og auðið er og að við förum vel yfir það. Við höfum nú hafið frumvinnu við frumvarp um fullorðinsfræðslu og símenntun.

Ég tel mikilvægt að hægt verði að leggja það fram á yfirstandandi þingi til að koma til móts við þá miklu aukningu sem átt hefur sér stað á sviði símenntunar og fullorðinsfræðslu. Það er ánægjulegt að upplifa að ásókn fólks sem hefur litla framhaldsskólamenntun hefur aukist verulega. Fólk sækir inn í skólana okkar aftur og við eigum að halda þeim opnum, við eigum að hafa kerfi sem tekur vel á móti fólki sem vill auka menntun sína, hvort sem það er með stúdentsprófi eða annars konar prófi.

Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson kom inn á að ef til vill gæti frelsið, sem gefið er svigrúm til í frumvarpinu, verið of mikið fyrir skólana, að valið væri of snemma í kerfinu. Ég er ekki sammála því að svo sé eða verði. Ég vil jafnframt benda hv. þingmanni á að grunnurinn í frumvarpinu sem tengist framhaldsskólum er starfsnámsskýrslan sem við ræddum sérstaklega á þingi á sínum tíma og bæði stjórn og stjórnarandstaða fögnuðu. Menn fögnuðu því að kominn væri ákveðinn kjarni sem birtist nú í frumvarpinu, í íslensku, ensku og stærðfræði, og síðan hefðu skólarnir meira frelsi til að móta nám og námsframboð. Ekki síst átti það að stuðla að aukinni aðsókn í iðn- og verknám og starfsnám og auka námsframboð á því sviði og það átti líka að vera betur í takt við atvinnulífið.

Ég leyni því ekki að gengið var út frá styttingu náms til stúdentsprófs en nú hefur öllum áformum í þá átt verið lagt. Við treystum skólunum til að móta námsframboð og við munum sjá fjölbreytt stúdentspróf. Við munum hugsanlega sjá þriggja ára stúdentspróf og það er ekkert athugavert. Við munum jafnframt sjá stúdentspróf sem eru þriggja og hálfs, fjögurra og jafnvel fjögurra og hálfs árs stúdentspróf. Meðalnámstími til stúdentsprófs nú eru tæplega fimm ár.

Að sjálfsögðu er gert ráð fyrir í öllum reiknilíkönum að greitt verði fyrir einingar sem teknar verða, þannig að því sé líka haldið til haga. Reiknilíkanið og námskráin sem samþykkt verður eiga að fara saman. Ég ítreka að reiknilíkanið er nú í endurskoðun með tilliti til ýmissa athugasemda sem settar verða fram vegna þess.

Það byggir að grunni til á starfsnámsskýrslunni sem sett var fram og þar áttu til að mynda framsóknarmenn sinn fulltrúa sem var og er mikill skólamaður, Hjálmar Árnason, fyrrverandi þingmaður og skólameistari. Við treystum skólunum til að móta námið og námsframboðið.

Nemendur munu ekki sækja í þriggja ára nám, þriggja og hálfs árs eða jafnvel skemmra nám ef það dugar þeim ekki til að standa sig í atvinnulífinu eða að fara inn í háskólana. Engin eftirspurn verður eftir slíku námi. Skólarnir móta ekki námsframboð án þess að eftirspurn verði eftir því. Þeir gera það m.a. í samvinnu við háskólana og atvinnulífið og ég bind miklar vonir við að skólarnir líti sérstaklega til atvinnulífsins þegar komið er að því að móta nám og námsframboð á sviði iðn- og starfsnáms.

Spurt var um fermingarfræðsluna og skorað á mig að taka bréfið til baka sem sent var. Ég mun ekki taka bréfið til baka. Hins vegar var áréttað og getur vel verið að það hafi ekki verið nægilega skýrt orðað í niðurlagi bréfsins, að við breytum ekki framkvæmdinni frá því sem nú er. Kvartanir hafa þó borist í ráðuneytið þess efnis að sumir skólar skilgreina hluta af skólaskyldunni, af þeim 180 dögum sem nú eru í skólaárinu, sem fermingarfræðsluferðir eða annað. Það er ekki skólanna að skipuleggja það. Hins vegar er, eins og verið hefur hingað til, kirkjunnar og foreldranna að sækja um leyfi í slíkar ferðir. Á því er engin breyting. Bréfið var sent til að hnykkja á því og öðru sem því miður hefur borið á, að nemendur sem ekki hafa farið í fermingarfræðsluferðir hafa sumir hverjir orðið fyrir einelti. Skólar verða að vera meðvitaðir um það og hafa úrræði fyrir nemendur sem ekki fara í slíkar ferðir.

Ég vil hins vegar geta þess að samstarf kirkju og skóla hefur verið með eindæmum gott fram til þessa fyrir utan örfá undantekningartilvik sem við eigum ekki að festa okkur of mikið við. Samfélag okkar byggir á kristnum gildum og eigum að vera ófeimin við að viðurkenna það. Það verður hins vegar að vera gert út frá ákveðnum reglum og lögum. Lögin eru þannig að ekki á að gera ráð fyrir trúarfræðslunni eða trúboði sem hluta af skólaskyldunni. Eftir sem áður á það að gerast í góðri samvinnu trúfélaga og skóla og eftir atvikum sveitarfélaga.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir talaði m.a. um heilsugæsluna og mér heyrist á flestum að þeir fagni sérstaklega ákvæðum í skólalöggjöfinni sem tekur til sérþarfa, sérkennslu barna með ýmsar sérþarfir. Verið er að taka með miklu markvissari hætti á rétti barnanna en áður og nálgunin er annars konar í frumvörpunum en verið hefur fram til þessa. Miðað er við þarfir barnsins, nemandans. Þess vegna er einingakerfinu breytt, viðmiðið er vinnuframlag nemanda þegar einingarnar verða metnar. Ég ítreka enn að þótt við tölum ekki um háskólann nú er engu að síður ákveðin tenging. Við drögum fram ákveðna tengingu við háskólann með því að gera skólanum auðveldara um vik að meta einingar á milli framhaldsskóla og háskóla, þ.e. viðbótarnám eftir stúdentspróf.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir talaði um heilsugæsluna og ég undirstrika að við reynum að færa þjónustuna inn í skólana, heilsugæslu og aðra þjónustu sem bjóða þarf upp á. Ég hef nefnt iðjuþjálfun, talkennslu og fleira sem verið er að færa inn grunnskólana og leikskólana eftir því sem kostur er, eins og segir í frumvörpunum.

Varðandi heilsugæslu á framhaldsskólastigi bendi ég á verkefni sem loksins hefur náðst samvinna um við heilbrigðisráðuneytið. Heilbrigðisráðuneytið og menntamálaráðuneytið eru nú í samvinnu um mjög öflugt forvarnaverkefni þar sem Lýðheilsustöð kemur að málum við að tengja heilsugæsluna og lýðheilsuna betur inn í skólana. Það er m.a. gert til að stuðla að öflugri forvörnum en nú eru og mun menntamálaráðuneytið leggja fram starfsmann til verkefnisins. Auðvitað skiptir máli að ráðuneytin ræði saman um úrvinnslu og útfærslu á slíkum ákvæðum. Við erum þegar byrjuð á því, það er ótvírætt merki þess að hægt er að efla þjónustuna og heilslugæsluna án þess að það leiði til aukins kostnaðar. Oft og tíðum er það spurning um skipulag og forgangsröðun innan ráðuneytanna.

Mikil þörf er á að efla forvarnir og miðað við kannanir og rannsóknir er það sérstaklega mikilvægt á framhaldsskólastigi því að eins og menn vita breytist hegðunarferli barna okkar verulega á milli grunnskóla og framhaldsskóla. Því miður er vímuefnanotkun nokkuð mikil í framhaldsskólum en fer minnkandi í grunnskólunum. Á því þarf að taka og margir þurfa að koma að málinu.

Rætt var um nemendalýðræði, hvort ekki ættu að vera skýrari ákvæði um það. Ég tel einmitt að við höfum aukið skyldur og réttindi nemenda í frumvarpinu, ekki síst hvað varðar framhaldsskólann og framhaldsskólafrumvarpið. Við aukum að sjálfsögðu ábyrgð foreldra, drögum þá meira inn í framhaldsskólana. Það er nýmæli. Við setjum inn foreldraráð og látum foreldrana taka þátt í starfi framhaldsskólanna. Það skiptir miklu máli.

Varðandi nemendalýðræðið er að sjálfsögðu á valdi skólameistara að reyna að virkja nemendalýðræðið sem mest og gera það sem hluta og eðlilegan þátt af öllu skólastarfi innan framhaldsskólanna. Með því undirstrikum við enn að sjálfstæði skólanna varðandi mótun skólastarfs er verulega aukið með frumvörpunum.

Hæstv. forseti. Ég mun ekki að hafa mál mitt lengra. Ég þakka umræðuna í dag sem að mínu mati ber ótvírætt merki þess að allir hafa metnað fyrir hönd íslenska skólakerfisins, fyrir hönd barnanna okkar og er það vel. Ég vænti þess að farið verði gaumgæfilega yfir allar athugasemdir og ábendingar sem hv. menntamálanefnd berast og óska þingmönnum öllum velfarnaðar í þeim mikilvægu störfum, einu af mikilvægustu störfum sem fram undan eru sem þingmenn hafa tekist á við í menntamálanefnd .

[18:19]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tek undir orð hæstv. menntamálaráðherra um að fyrir dyrum standi mikilvæg vinna. Við framsóknarmenn munum að sjálfsögðu skoða það með opnum huga og á málefnalegan hátt. Ég tel að umræðan í dag hafi á margan hátt verið mjög málefnaleg og er gott veganesti í þeirri vinnu sem við förum í eftir áramót.

Ég vil aðeins tala um gagnrýnisraddir sem beindust að mér varðandi PISA-könnunina. Ég hóf máls á henni í morgun. Ég tel mjög mikilvægt að ræða þessa könnun, um lesskilning og stærðfræðikunnáttu 15 ára nemenda á Íslandi. Ég minnist þess ekki að þegar könnun um lífskjör almennt, sem sýndi Ísland í fyrsta sæti, og sjálfstæðismenn hófu hér um daginn, að þá hafi sérstaklega verið minnst á samstarf Framsóknarflokksins og Sjálfstæðisflokksins síðustu 12 ár. Sjálfstæðismenn töluðu fyrir sjálfa sig og enga aðra og minntust ekki á samstarf við Framsókn, jafnvel þótt þeir hafi oft talað að aðkoma þeirra að ríkisstjórn hafi byrjað 1995, jafnvel þótt hún byrjaði 1991. En þeim árum vilja sjálfstæðismenn víst gleyma.

Ég sagði að um væri að ræða falleinkunn fyrir menntastefnu Sjálfstæðisflokksins. Ég sagði ekki að þetta væri falleinkunn fyrir skólakerfið. Ég tel að skólakerfið á Íslandi sé mjög gott og það standi framarlega í heiminum. Ég vil ekki að mér sé gefið að sök að hafa sagt eitthvað sem ég hef ekki sagt í þessu púlti. Það er einfaldlega þannig að lesskilningur og stærðfræðikunnátta eru undirstöðugreinar fyrir svo margt annað.

Ég fagna því að hæstv. menntamálaráðherra vill ræða þetta málefnalega (Forseti hringir.) en mér fannst umræðan ekki þannig fyrr í dag.

[18:21]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Málin sem við höfum rætt um í dag, hvort sem það tengist PISA eða heildstæðri menntalöggjöf, eru miklu mikilvægari en svo að maður fari að karpa við Framsóknarflokkinn um hver eigi hvað og hvort menntastefna Sjálfstæðisflokksins hljóti falleinkunn. Menntastefna Sjálfstæðisflokksins birtist í þeirri uppbyggingu sem staðið hefur yfir í skólakerfinu á síðastliðnum árum. Svo einfalt er það.

Ég fagna því að hv. þingmaður segir: Skólakerfið okkar er gott í heild. Ég er fegin því að hv. þingmaður sjái að sér varðandi það sem hann sagði fyrr í dag, varðandi það að tala niður skólakerfið. Eins og fleiri en ég bentu hv. þingmanni á er ekki verið að tala niður skólakerfi okkar. Við eigum að treysta fagfólkinu. En við eigum að taka alvarlega ábendingar í svona könnunum. Þetta er ekki algildur sannleikur.

Ég gagnrýni að sjálfsögðu sjálfa mig og alla þá sem hafa

komið að mótun menntakerfisins. Þetta snýst ekki bara um menntamálaráðuneytið heldur og sveitarfélögin, kennaramenntunarstofnanir, Kennarasamband Íslands og foreldrasamtökin. Við þurfum öll að sameinast um það að taka þær ábendingar sem koma fram í svona könnunum og nota sem ákveðið tæki til að drífa okkur áfram í að ná enn betri tökum á skólakerfinu. Við þurfum að efla lesskilning í landinu til að skólakerfið verði enn betra og við stöndum okkur betur í þeim samræmdu könnunum sem gerðar eru. Ég tel þær mikilvægar þótt ákveðin gagnrýni hafi verið sett fram á þær.

Það er ýmislegt sem hefur ekki komið fram. Menn hafa til að mynda ekki metið hvaða áhrif langvinnt kennaraverkfall hafði á nemendur á þessu tímabili. Að sjálfsögðu hafði langvinnt og erfitt kennaraverkfall áhrif á frammistöðu nemenda í þessu sem öðru eins og við vitum. Þess vegna skiptir miklu að við náum sátt um breytingar á menntakerfinu, jafnmikilvægar og þær sem við höfum (Forseti hringir.) verið að ræða í dag. Við eigum að sýna metnað í þá veru.

[18:23]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa þessa umræðu mikið lengri. Ég vil enn og aftur ítreka að fyrr í dag var bent á þessa PISA-könnun og áréttað að við ættum að taka hana alvarlega.

Sjálfstæðismenn töldu að með því væri ég að tala niður menntakerfið. Ég var ekki að tala niður menntakerfið og ég frábið mér allan slíkan málflutning.

Ég bendi á að við framlagningu þessara frumvarpa er á vissan hátt, sérstaklega varðandi framhaldsskólana, verið að umbylta þeirri stefnu sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur haft, sérstaklega varðandi miðstýringu í framhaldsskólum landsins. Nú er stefnt að því að minnka miðstýringuna. Ég fagna því að mörgu leyti en ég bið menn að fara samt varlega og hlaupa ekki algjörlega frá einum pólnum til annars.

Örstutt, varðandi fermingarfræðsluna, vegna þess að ég kom því ekki að. Ég beindi þeim tilmælum til menntamálaráðherra að draga til baka þau tilmæli sem hún beindi að skólastjórnendum grunnskóla. Það er einfaldlega þannig að tilmælin segja að óheimilt sé að veita leyfi til fermingarfræðslu. Hæstv. menntamálaráðherra hefur sagt, og ég fagna því, að bæði kirkjunnar menn og foreldrar hafi leyfi til þess að biðja. Eftir sem áður standa þessi tilmæli. Ég tel að það sé réttast, og þetta eru mjög vinsamleg ábending, að draga þau til baka. Ég get ekki lesið annan skilning í þau en að skólastjórnendur verði að fara að þeim tilmælum sem til þeirra er beint. Þeim ber að gera slíkt samkvæmt lögum.

[18:25]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get náttúrlega ekki að því gert ef hv. þingmaður hefur notað óheppileg ummæli í dag. Fleiri en ég, fleiri en einn, fleiri en tveir og fleiri en þrír túlkuðu orð hans á nákvæmlega sama hátt og ég, þ.e. að hann hafi verið að tala niður, að framsóknarmenn hafi verið að tala niður skólakerfið. Mér fannst það miður. En gott og vel. Þetta var óheppilegt orðalag hjá hv. þingmanni.

Hins vegar er ekki verið að umbylta stefnunni sem hefur verið í gildi. Það er verið að breyta mjög miklu, það er algjörlega rétt. Við erum að fara úr mikilli miðstýringu yfir í meira frjálsræði. Það er alveg rétt. En af hverju er skólakerfið sem við búum við enn þann dag í dag uppbyggt eins og það er? Það er byggt upp á því tímabili er við höfðum bara einn háskóla. Við höfðum bara einn háskóla. Þá var ekki jafnmikið kallað eftir því að námsframboðið í skólunum væri jafnfjölbreytt og það þarf að vera í dag. Við verðum að taka tillit til þess að öll sú breyting sem hefur átt sér stað, ekki síst í atvinnulífinu en einnig á háskólunum, kallar á breytingar á öðrum skólastigum, ekki síst á framhaldsskólastigi.

Við leitum því eftir því að framhaldsskólarnir móti námsframboðið í takt við breytta tíma. Í takt við mun fjölbreyttara nám á háskólastigi og kröftugra og fjölbreyttara atvinnulíf en var á árum áður. Þetta verða menn að skilja. Þetta er lykillinn að breytingunum á skólakerfinu, sérstaklega því að minnka miðstýringuna. Við treystum fólkinu í skólunum til að móta námsframboðið til að það sinni þörfum nemenda en ekki síst þörfum háskóla og atvinnulífs.

[18:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Andsvar mitt eru nokkrar athugasemdir. Í fyrsta lagi var rætt um nemendalýðræði og félagsstarf, í framhaldsskólunum fyrst og fremst. Ég vil minna á að það á að sjálfsögðu að vera opið fyrir pólitíska starfsemi. Ég vona að hæstv. ráðherra sé mér sammála um að það sé fráleit tilhneiging, sem sums staðar skýtur upp kollinum, að halda allri pólitík utan veggja framhaldsskólanna, að þar megi ekki starfa pólitísk félög.

Það hafa orðið árekstrar af þessu og þegar kosningaaldur er kominn niður í 18 ár og á nú kannski eftir að lækka enn frekar. Þá er algerlega fráleitt að nemendur geti ekki rætt pólitík og stigið sín fyrstu skref þar, m.a. æft sig í pólitískum félögum og haldið kappræður o.s.frv.

Í öðru lagi, um þessar PISA-mælingar, þá finnst mér gæta of mikillar tilhneigingar til að ræða það þröngt og gefa sér fyrir fram að rætur vandans liggi alfarið innan skólakerfisins. Hvað gefur okkur tilefni til að endilega álykta og fullyrða það? Skyldi ekki vera skynsamlegt að horfa út í samfélagið líka, inn á heimilin og velta því fyrir sér? Bíddu, eru kannski breytingarnar þar, sem eru mjög hraðstígar ekki síður hér, að læðast aftan að okkur þannig að skólakerfið komi svona út?

Í þriðja lagi, um samræmd próf og könnunarpróf og allt það, þá verð ég að segja að ég hefði kosið að hæstv. ráðherra væri móttækilegri og opnari fyrir því að skoða í alvöru hvort halda eigi þessu tiltölulega óbreyttu áfram. Ég vísa þar sérstaklega til mælinga sem byrja snemma í grunnskólanum.

Í fjórða lagi og að lokum bið ég þess lengstra orða að menn gleymi ekki gildi menntunarinnar hennar sjálfrar vegna, rétti einstaklingsins til að mennta sig sjálfs sín vegna og þroska síns og til að geta lifað innihaldsríkara lífi. Mér finnst stundum svífa yfir vötnum, jafnvel á köflum í þessari umræðu í dag, umræðan um efnahagslegt gildismat mennt-

unar og hún sé eingöngu góð vegna þess að hún framleiðir tól (Forseti hringir.) og hjól í framleiðsluvirki samfélagsins.

[18:29]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég gæti allt að því komið hingað upp og sagt sammála, sammála, næstum því sammála, sammála.

En hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kemur inn á margt. Ég er alveg sammála honum um að hluti af nemendalýðræðinu er sjálfsagt þegar krakkarnir og nemendurnir í skólanum verða 18 ára og fá kosningarrétt og vonandi fá þau fyrr á huga á pólitík en 18 ára. Það á að leyfa þessari umræðu að vera innan skólanna. Það er bara skólanna að meta það. Ég treysti skólastjórnendum, í samvinnu við nemendaráð viðkomandi skóla, að reyna að setja það í réttan farveg.

Skólarnir hafa að mínu mati verið opnir fyrir pólitískum fundum og það verða þeir áfram. Það er ekki verið að loka fyrir það með þessu. Ég undirstrika það. Það á ekki að vera þannig. Skólarnir eiga að vera opnir fyrir lifandi, skemmtilegri og góðri umræðu og mér finnst pólitíkin oftast vera þannig. Pólitísk umræða á því heima í skólanum svo lengi sem hún er ekki hluti af námskránni og öllu því, þannig að við förum ekki í þann leik.

Varðandi PISA-umræðuna þá er ég algerlega sammála hv. þingmanni. Við verðum að passa okkur á því að túlka þetta ekki of þröngt. Það er nákvæmlega það sem hv. þingmaður segir: Er ekki skýringanna t.d. að leita heima við? Ég hef margoft nefnt frístundalesturinn í dag. Lesum við nógu mikið fyrir börnin okkar? Kynnum við þeim nægilega mikið undraheim bókanna? Hvaða ævintýri bækurnar eru og setja fram fyrir börnin okkar þannig að þau verði forvitnari um lífið og tilveruna, vilji kynnast meiru, fá meira.

Samræmdu prófin. Að sjálfsögðu er framkvæmd þeirra alltaf í endurskoðun og við erum með það í skoðun að reyna að nýta nútímatækni til þess að gera þau einstaklingsmiðuð til að uppfylla ákveðnar þarfir og fleira.

Varðandi síðasta atriðið þá er það algjörlega hárrétt. Við megum ekki gleyma inntaki menntunar. Við erum með skólakerfi til að mennta börnin okkar. Í því felst að (Forseti hringir.) að við viljum innihaldsríka menntun í góðu og hugguleg umhverfi sem (Forseti hringir.) býður upp á að börnin okkar haldi áfram að vera forvitin um lífið og tilveruna. Þau vilja kynnast lífinu.

[18:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er kannski svolítið strembið hjá okkur, við erum að reyna að ræða hér fjóra hluti í einu í stuttu andsvari. Ég ætla því bara að halda mig við þetta síðasta í lokin. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin, við erum eiginlega algjörlega sammála um þetta nema kannski helst þetta með samræmdu prófin, þar er aðeins áherslumunur.

Um menntunina sem slíka þá er hún að sjálfsögðu mikilvægur þáttur í okkar velferðarsamfélagi í efnislegum skilningi. Það er alveg ljóst að hátt menntunarstig þjóða er eitt af því sem menn horfa til þegar metin er samkeppnisstaða þeirra í hnattvæddum heimi og allt þetta sem við þekkjum. Það kemur reyndar í ljós að Norðurlöndin standa þar mjög vel og skyldi það ekki vera vegna þess að þau eiga öflugt opinbert skólakerfi og öflugt norrænt, samábyrgt velferðarkerfi svona að því marki sem þau hafa komist til þroska hvert um sig sem slík, Ísland kannski skemmst og Finnar þar næst? Menntunin hefur svo gríðarlega djúprætta og mikla félagslega og mannlega þýðingu að það má bara aldrei gleymast og þess vegna er hættulegt að verða of upptekinn af hinum efnislega mælikvarða einum og gildi menntunarinnar fyrst og fremst til að útskrifa einstaklinga til þátttöku í atvinnulífinu og allt þetta tannhjól í gangverkið, sem oft vill svolítið bera menn af leið og bera menn ofurliði. Ég held t.d. að í þessari PISA-umræðu, þó að hún sé vissulega á sínum stað í skólakerfinu og ýmsar aðrar slíkar mælingar, séu menn oft að nálgast þetta út frá þessu sjónarhorni en séu ekki endilega að hugsa um gildi menntunarinnar fyrir einstaklinginn sjálfan, fyrir líf hans, í raun og veru óháð því hvernig hann notar menntunina eða hvort hann notar hana beinlínis við það sem hann síðan starfar við. Það er bara alveg fullgilt sjónarmið að menn langi til að mennta sig og fræðast og verða víðsýnni og öðlast þannig lífsfyllingu þó að þeir kjósi síðan að starfa við hluti á einhverju mjög þröngu sérsviði sem gerir mjög lítið með þá menntun sem þeir vildu afla sér sjálfs sín vegna sem einstaklingar og sem hluta af þroska sínum.

[18:34]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það mætti ætla að maður væri að stofna hér einhvern aðdáendaklúbb gagnvart hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni en ég hafði mjög gaman af að hlusta einmitt á þessa svona ákveðnu predikun hans. Það skiptir máli að þetta verði rætt, hvort sem það er innan menntamálanefndar eða hér í þinginu, að við hugsum um það, spáum í það eins og oft er sagt, hvert við erum að fara með menntunina sem slíka. Auðvitað skiptir hún máli varðandi hvaða möguleika við höfum í lífinu og hvort sem hugur fólks stendur til að fara í læknisfræði eða sálfræði eða hvað það er þá verðum við náttúrlega að veita þau tækifæri í gegnum menntakerfi okkar.

En það sem mér hefur þótt hvað ánægjulegast varðandi þróun menntakerfisins, og við getum verið stolt af mörgu, fjölgun háskólanema og þess háttar, er að við sjáum í auknum mæli eldra fólk, fólk á öllum aldri koma inn í menntakerfið aftur. Af hverju er það? Ég held að það sé ekki síst vegna þess að fólk finnur þörf hjá sér fyrir fræðslu, af því að það hefur gildi fyrir sálartetrið að lesa meira, öðlast meiri skilning, vonandi dýpri skilning á lífinu og tilverunni. Þess vegna finnst mér alltaf jafnánægjulegt þegar maður gengur hér um borg og bý og hittir fólk á góðum aldri, á öllum aldri, sem segir: Já, veistu nú, Þorgerður, ég er byrjuð að læra aftur. Ég er farin á námskeið, ég er farin í háskólann eða ég er farin í menntaskólann aftur. Mér finnst þetta stórkostlegt við okkar kerfi, að við erum að bjóða öllum einstaklingum að koma og læra og mennta sig. Samfélagið þarf á því að halda, vissulega út frá debet og kredit en ekki síst út frá þeim lífsgildum sem við viljum að efld séu hér og styrkt.

[18:36]

Útbýting:

Aukatekjur ríkissjóðs, 234. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 422; brtt. efh.- og skattn., þskj. 423.

Kjararáð, 237. mál, nál. meiri hluta efh.- og skattn., þskj. 424.

Umræðu lokið.

Frumvörpin ganga til 2. umræðu og menntmn.

Myndlistarlög, 1. umr.

Stjfrv., 306. mál (heildarlög). — Þskj. 384.

[18:37]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til myndlistarlaga. Með frumvarpinu er lagður almennur lagarammi fyrir myndlistarstarfsemi sem ríkið stendur fyrir, bæði með rekstri Listasafns Íslands og með ýmsum styrkveitingum.

Með setningu rammalöggjafar um myndlist er fylgt eftir þeirri stefnumörkun sem þegar hefur komið fram á öðrum sviðum menningarstarfsemi svo sem með leiklistarlögunum frá 1998, safnalögum 2001 og lögum um tónlistarsjóð frá árinu 2004. Í öllum tilvikum er stefnt að því að einfalda lagaumgerðina, skýra hlutverk stofnana og tryggja að stuðningur ríkisins á viðkomandi sviði byggi á eins faglegum grunni og unnt er.

Við setningu safnalaga, nr. 106/2001, breyttist hlutverk Listasafns Íslands á þann veg að það var gert að höfuðsafni á sviði myndlistar. Eins og við þekkjum og vitum eru höfuðsöfnin þrjú, Þjóðminjasafnið, Náttúruminjasafnið, samkvæmt nýsamþykktum lögum, og Listasafn Íslands. Í kjölfar þeirra var gert ráð fyrir því að einstök lög um söfn yrðu endurskoðuð, þar á meðal lög um Listasafn Íslands. Í frumvarpinu kemur sú endurskoðun fram í endanlegri mynd en ákvæði þess um Listasafn Íslands eru löguð annars vegar að safnalögum og hins vegar að því að þau taki frekar mið af rammalöggjöf um myndlistarmál en sérlögum um safnið. Var sú leið m.a. farin í leiklistarlögunum frá 1998 varðandi lagaákvæði um Þjóðleikhúsið og var það form laga m.a. haft til hliðsjónar við gerð lagafrumvarps þessa. Gert er ráð fyrir að frumvarpið taki til allrar myndlistarstarfsemi sem ríkið stendur fyrir eða styrkir nema Listskreytingasjóðs Íslands og Listasafns Einars Jónssonar.

Frumvarpið greinist í tvo meginkafla þar sem annars vegar er fjallað um Listasafn Íslands og hins vegar myndlistarráð. Ákvæði frumvarpsins um Listasafn Íslands eru gerð einfaldari en í núgildandi lögum um safnið og taka m.a. mið af þeim ákvæðum þjóðminjalaga frá 2001 sem varða Þjóðminjasafn Íslands. Undirstrikað er það meginhlutverk Listasafns Íslands að vera höfuðsafn á sviði myndlistar en í því felst m.a. að gert er ráð fyrir að safnið veiti öðrum listasöfnum ráðgjöf, stuðli að samvinnu listasafna og vinni að samræmdri safnastefnu á sviði myndlistar. Helstu breytingar sem lagðar eru til á ákvæðum gildandi laga um Listasafn Íslands lúta að því að einfalda þann lagaramma sem um safnið gildir og efla sjálfstæði þess sem höfuðsafns á sviði íslenskrar myndlistar.

Meðal þessara breytinga má nefna að safnráð í núverandi mynd verður lagt niður en það er í samræmi við skipan mála hjá Þjóðminjasafninu. Þá er lagt til að heiti forstöðumanns verði breytt í safnstjóri. Ekki er lengur kveðið á um hve mörg starfstímabil safnstjóri megi sitja eins og gert er í núgildandi lögum en í þess stað lagt til að ætíð skuli auglýsa embætti safnstjóra laust til umsóknar í lok hvers skipunartímabils. Þar er byggt á sömu reglu og gildir um þjóðleikhússtjóra, sbr. 2. mgr. 6. gr. leiklistarlaga.

Í frumvarpinu er að finna mikilvæg nýmæli þar sem lagt er til að skipað verði myndlistarráð og að stofnaður verði sérstakur myndlistarsjóður. Til þessa hefur myndlistin ekki átt sér formlegan samstarfsvettvang líkt og þann sem nú er gert ráð fyrir að verði stofnaður. Fyrirhugað er að myndlistarráð verði samstarfsvettvangur um málefni íslenskrar myndlistar, hliðstætt leiklistarráði og tónlistarráði, menntamálaráðherra til ráðgjafar. Enn fremur er ráðinu ætlað að stuðla að kynningu á íslenskum myndlistarmönnum og listsköpun þeirra og vinna að því að efla alþjóðlegt samstarf íslenskra myndlistarmanna og stofnana. Myndlistarráð mun þannig veita ráðuneytinu faglega aðstoð og stuðning auk þess að með tilkomu sjóðsins og ráðsins er kominn rammi fyrir styrkveitingar ríkisins til þessa málaflokks.

Tillagan um stofnun myndlistarsjóðs er eðlileg í kjölfar samsvarandi sjóða sem stofnaðir hafa verið með lögum á öðrum sviðum menningarmála með það að markmiði að tryggja faglega umfjöllun um styrkumsóknir á sviði myndlistar eins og á öðrum sviðum. Má í þessu sambandi benda á að nú er komin nokkur reynsla af starfsemi leiklistarsjóðs, kvikmyndasjóðs, tónlistarsjóðs, safnasjóðs, húsafriðunarsjóðs og fornleifasjóðs og er ljóst að þetta form fjárveitinga til menningarstarfsemi getur tryggt betur en áður góða nýtingu þeirra fjármuna sem ríkissjóður veitir til verkefna á þessu sviði. Í því sambandi má benda á að menntamálaráðuneytið hefur um langt árabil veitt margvíslega styrki á sviði myndlistar af safnliðum í fjárlögum. Er þar einkum um að ræða ferðastyrki til einstaklinga og hópa, styrki vegna einstakra verkefna innan lands og erlendis.

Ráðuneytið hafði um árabil sér til ráðgjafar myndlistarnefnd sem skipuð var fulltrúum Sambands íslenskra myndlistarmanna, Sýn, Listasafns Íslands og ráðuneytisins en með tilkomu sjálfseignarstofnunarinnar Kynningarmiðstöðvar íslenskrar myndlistar fól ráðuneytið miðstöðinni að annast styrki vegna verkefna erlendis og myndlistarnefndin var lögð af. Hlutverk myndlistarsjóðs verði að veita fjárhagslegan stuðning til verkefna á sviði myndlistar, til að efla hana og koma henni á framfæri hér á landi og erlendis en myndlistarráð gerir tillögu til ráðherra um úthlutun úr myndlistarsjóði.

Áætlað er að 18 millj. kr. framlag í frumvarpi til fjárlaga fyrir árið 2008, sem heyrir undir Kynningarmiðstöð íslenskrar myndlistar, renni í myndlistarsjóð. Þegar litið er til þeirra fjölþættu verkefna sem frumvarpið gerir ráð fyrir að sjóðurinn sinni verður ekki undan því vikist að styrkja fjárhagsstöðu myndlistarsjóðs til lengri tíma og er eðlilegt að um það verði fjallað við undirbúning fjárlaga fyrir árið 2009.

Virðulegi forseti. Ég hef gert grein fyrir þessu frumvarpi til myndlistarlaga. Því er m.a. ætlað að gera regluverkið myndlistarmál markvissara og skýrara en nú er. Legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. menntamálanefndar að lokinni 1. umr.

[18:42]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég ætla ekki að vera langorður um það frumvarp sem hér er lagt fram. Í fljótu bragði sýnist mér um mjög þarft mál að ræða, hér er verið að einfalda lagarammann og styrkja Listasafn Íslands og gera það að samstarfsvettvangi fyrir myndlistarmenn. Eins og kom fram í máli hæstv. menntamálaráðherra var nauðsynlegt að aðlaga lög nr. 58/1998 um listasafnið annars vegar að safnalögum og hins vegar að þau tækju frekar mið af rammalöggjöf um myndlistarmál en sérlögum um safnið. Heiti forstöðumanns hefur verið breytt í safnstjóri og um aðrar breytingar á högum hans sýnist mér í fljótu bragði að aðeins sé verið að breyta því fyrirkomulagi í þá veru sem viðgengist hefur hingað til.

Varðandi skipan myndlistarráðs tel ég það líka framfaraspor og einnig stofnun myndlistarsjóðs. Það er alltaf til bóta þegar kveðið er með skýrum hætti á um hvernig ráðstafa eigi fjármunum sem fjárlaganefnd veitir til sjóðsins.

Það er svo sem ekki meira um þetta mál að segja. Ég bíð eftir að málið komi til menntamálanefndar og þar munum við fjalla betur um það en eins og ég sagði áðan er alltaf til bóta að einfalda lagarammann, skapa samstarfsvettvang á sviði lista og styrkja Listasafn Íslands sem höfuðsafn.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, 1. umr.

Stjfrv., 307. mál (brottfall laganna). — Þskj. 385.

[18:45]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um brottfall laga nr. 25 frá 1921, um einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks.

Almanak Háskóla Íslands á sér merka sögu en það hefur verið grundvöllur almanaksgerðar í landinu. Hana má rekja til ársins 1684 en Kaupmannahafnarháskóli hafði einkarétt til útgáfu almanaka í Danmörku. Við setningu laganna um einkaleyfi handa háskólunum á Alþingi 1921 er forsaga málsins rakin frekar og tekið fram að heppilegt virðist að Háskóli Íslands fái þennan einkarétt. Tekið er fram að gera megi ráð fyrir nokkrum tekjum af einkaréttinum og í athugasemdum segir, með leyfi forseta:

„… enda er almanaksútgáfan alls kostar áhættulaus, með því að öll samkeppni á því sviði er útilokuð.“

Íslands almanakið hefur komið út samfellt síðan 1837. Það er nokkuð eldra en Almanak Hins íslenska þjóðvinafélags, sem kom út árið 1875. Samkvæmt upplýsingum Almanaksins eru árlega gefin út hér á landi um 900 þús. eintök af almanökum og dagatölum af ýmsum gerðum. Þar af munu vera um 100 þús. almanök sem prentuð eru erlendis. Flest þessara rita sækja upplýsingar í Almanak Háskólans, sem kalla má grundvallarrit almanaksútgáfu hér á landi. Almanak Háskólans mun nú vera gefið út í 4.000 eintökum og Almanak Þjóðvinafélagsins í 1.700 eintökum

Í lögunum er mælt fyrir um einkarétt Háskóla Íslands til að gefa út og selja eða afhenda með öðrum hætti almanök og dagatöl á Íslandi. Þar er enn fremur mælt fyrir um útreikning almanaksins og útgáfu þess, hvernig skuli fara með brot á einkarétti háskólans, enn fremur um gjald af útgáfu og innflutningi dagatala til háskólans, sem ráðherra ákveður að fengnum tillögum háskólaráðs, og loks ákvæði um heimildir til að leggja hald á almanök sem hingað hafa verið flutt ólöglega, og um málsmeðferð við höfðun refsimála og um stofnun Almanakssjóðs, en til hans rennur hreinn arður af útgáfu almanaka ár hvert, auk skaðabóta og sekta fyrir brot á einkarétti háskólans. Enn fremur rennur til sjóðsins andvirði upptækra rita og gjöld vegna sölu og innflutnings almanaka til landsins. Tekið er fram að háskólaráð stjórni sjóðnum og að tekjum hans skuli varið til eflingar stærðfræðilegum vísindum á Íslandi.

Frá setningu laganna hefur afstaða manna til einkaréttar opinberra aðila sem að hluta eða öllu leyti starfa á samkeppnismarkaði breyst. Koma þar m.a. til reglur er leiða af aðild Íslands að Evrópska efnahagssvæðinu, að víkja beri til hliðar reglum er takmarka samkeppni í atvinnurekstri, þar á meðal reglur er takmarka innflutning vara á samkeppnismarkaði. Þá leiða kröfur stjórnarskrárinnar um skattlagningarheimildir til þess að nauðsynlegt er að huga að endurskipulagningu á útgáfu almanaksins.

Nefnd fjármálaráðuneytisins, er fór yfir og kannaði hvort löggjöf hér á landi uppfyllti þær kröfur sem stjórnarskráin gerir til skattlagningarheimilda, komst að þeirri niðurstöðu í skýrslu sinni frá 1999 að 6. gr. laga nr. 25/1921 fullnægði ekki þeim kröfum sem stjórnarskráin gerði til skattlagningarheimilda enda fæli ákvæðið í sér algert framsal skattlagningarvalds í hendur framkvæmdarvaldsins. Menntamálaráðuneytið og Háskóli Íslands hafa tekið undir athugasemdir nefndarinnar og fallist á að þær eigi við rök að styðjast. Hefur háskólinn óskað eftir því að gjaldheimtunni verði komið í lögmætt horf án þess að nauðsynlegar breytingar skerði tekjur Almanakssjóðs. Í bréfi ráðuneytisins til umboðsmanns Alþingis frá apríl 2004 er framangreindum bréfaskiptum ráðuneytisins við Háskóla Íslands lýst og því mati ráðuneytisins að skilyrði séu til þess að fella lögin brott, þar sem lög um Háskóla Íslands veiti svigrúm til að starfa að útgáfu almanaks með þeim hætti sem stofnunin hefði gert án þess að sækja til þess heimild í sérstök lög um einkarétt stofnunarinnar. Það er því einnig hægt að taka þetta upp, herra forseti, við endurskoðun á þeim samningi sem er í gildi við háskólann.

Með bréfi Eftirlitsstofnunar EFTA 23. apríl 2007 óskaði stofnunin eftir viðhorfi íslenskra stjórnvalda til þess hvort þartilgreind ákvæði í 1., 5. og 6. gr. laga nr. 25/1921, er fjalla um einkarétt háskólans, um refsingar vegna brota á ákvæðum laganna og gjaldtöku, þar á meðal á innfluttum almanökum, samræmdist 11. gr. samnings um Evrópska

efnahagssvæðið, er leggja bann við magntakmörkunum á innflutningi, svo og allar ráðstafanir sem hafa samsvarandi áhrif. Það er greinilega metið sem svo að þessi almanaksútgáfa sé stórhættuleg allri samkeppni á Evrópska efnahagssvæðinu.

Virðulegi forseti. Þegar ákvæði laganna eru virt í ljósi þeirra athugasemda sem fram hafa komið og þeirra skuldbindinga sem leiða af samningum um Evrópska efnahagssvæðið er það mat ráðuneytisins að rétt sé að fella lögin úr gildi. Í því felst ekki að Háskóla Íslands beri að láta af útgáfu almanaks enda mæla augljós samræmingar- og öryggissjónarmið með því að áfram verði gefið út almanak. Í því sambandi hefur ráðuneytið bent á að gildandi lög um Háskóla Íslands veita svigrúm til þess að starfa að útgáfu almanaks með þeim hætti sem stofnunin hefur gert til þessa án þess að sækja til þess heimild í sérstök lög um einkarétt stofnunarinnar til slíkrar starfsemi. Eðlilegt verður að telja að kostnaði Almanakssjóðs við útgáfu almanaksins verði eftir því sem við á mætt með gjaldtöku og samningi ráðuneytisins og háskólans, dags. 11. janúar 2007.

Frumvarpið gerir sem sagt ráð fyrir því að lögin falli brott 1. janúar 2009. Með þeim hætti gefst svigrúm til að undirbúa nauðsynlegar breytingar fyrir áframhaldandi útgáfu almanaksins og m.a., eins og ég gat um áðan, að ræða þetta í samhengi við eðlilega endurskoðun á samningi við Háskóla Íslands.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til hv. menntamálanefndar.

[18:50]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Hér er verið að fella úr gildi lög nr. 25/1921, um einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks. Þetta eru gömul og rótgróin lög og hafa fyllilega sinnt hlutverki sínu enda er ekki gert ráð fyrir því í frumvarpinu að Háskóla Íslands beri að láta af útgáfu almanaks, eins og segir, með leyfi forseta:

„... enda mæla augljós samræmingar- og öryggissjónarmið með því að áfram verði gefið út almanak.“

Svo að ég hugleiði nú aðeins ástæður þess að þetta er gert geta þessi rök um skatt, sem sagt kröfur 40. gr., sbr. 77. gr. stjórnarskrárinnar til skattlagningarheimilda — að teknu tilliti til þeirra stjórnarskrárákvæða að 6. gr. laga nr. 25/1921 fullnægi ekki þeim kröfum sem stjórnarskráin gerir til skattlagningarheimilda, enda feli ákvæðið í sér algjört framsal skattlagningarvalds í hendur framkvæmdarvaldsins.

Í fljótu bragði get ég ekki séð annað en að hægt sé að leysa þetta með öðrum hætti þannig að þetta sé kannski ekki raunveruleg ástæða niðurfellingar laganna. Raunveruleg ástæða sé einfaldlega aðild Íslands að Evrópska efnahagssvæðinu og reglur um að víkja beri til hliðar reglum er takmarka samkeppni í atvinnurekstri þar á meðal reglur sem takmarka innflutning vara á samkeppnismarkaði.

Mér finnst afar slæmt að reglur sem við alþingismenn höfum afskaplega lítið að segja um skuli knýja okkur til að leggja niður framkvæmd sem mér virðist að lítill vilji sé til að gera. Þessar reglur hafa ekki alltaf reynst okkur Íslendingum vel. Ég get nefnt sem dæmi að útdeiling úr jöfnunarsjóði hvað varðar internetsamband víða á landsbyggðinni stoppar á EES-reglum.

Ég hef svo sem ekki mikið meira um þetta að segja. Ég harma að við séum að fá yfir okkur reglur sem höfum lítið að segja um. Ég býst svo við að frumvarpið fari til skoðunar í menntamálanefnd.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

Fjármálafyrirtæki, 3. umr.

Stjfrv., 181. mál (starfsleyfi). — Þskj. 194.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 3. umr.

Stjfrv., 95. mál (álagningarstofn eftirlitsgjalds). — Þskj. 406.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, 3. umr.

Stjfrv., 76. mál (EES-reglur). — Þskj. 76.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Málefni aldraðra, 3. umr.

Stjfrv., 143. mál (gjald í Framkvæmdasjóð). — Þskj. 152.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, 3. umr.

Stjfrv., 182. mál (brottfall laganna). — Þskj. 195.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hafnalög, 3. umr.

Stjfrv., 93. mál (geymslugjald og heimild til að fresta framkvæmdum). — Þskj. 93.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Siglingalög, 3. umr.

Stjfrv., 88. mál (uppfærsla takmörkunarfjárhæða). — Þskj. 407.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Skipan ferðamála, 3. umr.

Stjfrv., 92. mál (viðurlög o.fl.). — Þskj. 408.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, 3. umr.

Stjfrv., 90. mál (friðun hafsvæða). — Þskj. 90.

[18:57]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil koma því að við þessa umræðu að þannig háttar til með málið að þingmaður okkar vinstri grænna í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd, hv. þm. Atli Gíslason, skrifar undir nefndarálitið með fyrirvara. En þannig tókst til við 2. umr. að hann var tepptur þegar málið var tekið fyrir og náði ekki að koma útskýringum eða útlistunum á þeim fyrirvara á framfæri. Ég tek að mér að gera það fyrir okkar hönd.

Við styðjum málið og leggjumst ekki gegn afgreiðslu þess nema síður sé því að málið horfir á sinn hátt til réttrar áttar, þ.e. verið er að taka inn ríkari heimildir, að vísu inn í lög um veiðar í fiskveiðilandhelginni, til verndunaraðgerða og einkum og sér í lagi gagnvart hafsbotninum. Það er gamalt baráttumál okkar vinstri grænna og hefur lengi verið. Við höfum flutt um það þingmál og þingmenn ýmsir á fyrri tíð. Má þar nefna margvíslegan tillöguflutning Hjörleifs Guttormssonar sem laut að málum af þessu tagi, bæði um rannsóknir á hafsbotninum og lífríki hans á grunnsævinu og um aðgerðir og nauðsyn þess að vernda hafsbotninn.

Við höfum endurtekið flutt um þetta tillögur nú á síðustu árum og þær hafa t.d. gengið út á að auka möguleika til verndunaraðgerða á kóralsvæðum og öðrum svæðum þar sem um sérstæðar jarðmyndanir eða sérstakt lífríki er að ræða. Þar má t.d. bæta við háhitasvæði á hafsbotni sem mörg hver eru stórmerkileg, í þeim þrífst sérstakt og sjaldgæft lífríki, hverastrýtur og kóralsvæði og fleira í þeim dúr.

En fyrirvari okkar við þetta mál lýtur einkum að því að ýmsar fagstofnanir, þá einkum og sér í lagi stofnanir á sviði umhverfismála, Umhverfisstofnun og Náttúrufræðistofnun Íslands, leggja til að úr því að við þessum málum er hreyft á annað borð verði það gert með svolítið metnaðarfyllri hætti ef svo má segja. Umhverfisstofnun leggur t.d. til í umsögn sinni um málið að styrkja þurfi lögin enn frekar og æskilegt væri að skýrari verndunarsjónarmið og sjálfbær nýting kæmu inn til að styðja við viðleitni til að vernda það sem vernda á með lagaákvæðunum.

Umhverfisstofnun leggur til að 1. gr. laganna verði breytt þannig að inn komi þau sjónarmið að nýta beri nytjastofna á sjálfbæran hátt og vernda beri viðkvæm hafsvæði, þar með talið hafsbotninn, og það fái aukið vægi. Þannig mætti hugsa sér að 1. gr. laganna um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands orðaðist svo að tilgangur laga þessara væri að stuðla að viðgangi, hagkvæmri og sjálfbærri nýtingu nytjastofna og vernd viðkvæmra hafsvæða þar með talið hafsbotnsins innan íslenskrar fiskveiðilandhelgi og tryggja með því trausta atvinnu og byggð í landinu.

Eins er þar talað um að æskilegt væri að beita þá fremur náttúruverndarlögum, t.d. 54. gr. náttúruverndarlaga, um friðlýsingu náttúruminja í hafi, en ekki bara friða þau í sérlögum sem lúta að fiskveiðimálum eða sjávarútvegsmálum.

Náttúrufræðistofnun er á svipuðum nótum í umsögn sinni. Þó að þar sé að vísu mælt með samþykkt frumvarpsins óbreytts er enn fremur tekið fram, með leyfi forseta:

„Náttúrufræðistofnun telur eðlilegt og í takt við þróun í nágrannalöndum að auka friðlýsingar í hafi á grunni náttúruverndarlaga frekar en laga um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands sem eru fyrst og fremst nýtingarlög.“

Þetta er gamalkunnug umræða og þekkt, ég vil ekki kalla það landamæradeilu en jaðarmál. Spurningin er hvað á að liggja í nýtingarlögum á vegum atvinnugreinanna sjálfra og hvað á að liggja í náttúruverndarlögum. Ætli stærsta og fyrirferðarmesta mál af þessu tagi í dag sé ekki það sem fram undan er varðandi vatnsvernd annars vegar og nýtingu vatns hins vegar. Lagabálkar hliðstætt settir í raun en annar er á forræði umhverfisráðuneytis og lýtur að vatnsvernd en hinn er á forræði iðnaðarráðuneytis og horfir meira á nýtingarþáttinn.

Þau landamæri eru kannski ekki nógu ljós þarna hvað sjávarútveginn áhrærir og að okkar mati þarf tvímælalaust að huga að því að náttúruverndarlög fái aukið vægi og horft sé til verndarinnar af þeim sjónarhóli og hún m.a. styrkt jöfnum höndum og ekki síður í gegnum náttúruverndarlög en nýtingarlög af þessu tagi. Þó er það góðra gjalda vert sem hér stendur til að gera í sjálfu sér og við styðjum það þar af leiðandi.

Að sjálfsögðu hefði komið til greina af okkar hálfu að flytja breytingartillögur við málið í þessa veru en við afréðum að gera það ekki heldur láta þennan fyrirvara nægja og koma sjónarmiðum okkar á framfæri í leiðinni. En við áskiljum okkur allan rétt til að skoða þetta áfram og eftir atvikum leggja til á þessu breytingar í fyllingu tímans.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, 3. umr.

Stjfrv., 128. mál (heildarlög). — Þskj. 409.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá voru tekin 7.–11. og 22. mál.

Fundi slitið kl. 19:04.

40. FUNDUR

mánudaginn 10. desember,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Fjármálafyrirtæki, stjfrv., 181. mál, þskj. 194. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
2. Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, stjfrv., 95. mál, þskj. 406. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
3. Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, stjfrv., 76. mál, þskj. 76. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
4. Málefni aldraðra, stjfrv., 143. mál, þskj. 152. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
5. Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, stjfrv., 182. mál, þskj. 195. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
6. Hafnalög, stjfrv., 93. mál, þskj. 93. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
7. Siglingalög, stjfrv., 88. mál, þskj. 407. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
8. Skipan ferðamála, stjfrv., 92. mál, þskj. 408. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
9. Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, stjfrv., 90. mál, þskj. 90. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
10. Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, stjfrv., 128. mál, þskj. 409. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
11. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 210, nál. 399 og 401, brtt. 400. — 2. umr.
12. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337. — Frh. 2. umr.
13. Erfðafjárskattur, stjfrv., 206. mál, þskj. 224, nál. 416. — 2. umr.
14. Olíugjald og kílómetragjald, stjfrv., 231. mál, þskj. 250, nál. 417. — 2. umr.
15. Aukatekjur ríkissjóðs, stjfrv., 234. mál, þskj. 253, nál. 422, brtt. 423. — 2. umr.
16. Kjararáð, stjfrv., 237. mál, þskj. 257, nál. 424. — 2. umr.
17. Fjarskipti, stjfrv., 305. mál, þskj. 377, nál. 421. — 2. umr.
18. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 304. — 1. umr.
19. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 272. mál, þskj. 305. — 1. umr.
20. Íslensk alþjóðleg skipaskrá, stjfrv., 291. mál, þskj. 331. — Frh. 1. umr.
21. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 332. — 1. umr.
22. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.

Lagt fram á lestrarsal:
Erindi um málefni aldraðra frá ýmsum félagasamtökum.

3. umr. fjárlaga.

[15:02]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess í upphafi fundar að hann hefur ákveðið að 3. umr. um fjárlög verði frestað um einn sólarhring, þ.e. að hún fari fram á miðvikudag í stað þriðjudags eins og áður hafði verið tilkynnt. Þetta gerir forseti í ljósi þess að þingskjöl verða tæpast tilbúin fyrir lok þessa fundar og forseti telur eðlilegt að þingmenn og þingflokkar fái betra ráðrúm til að búa sig undir umræðuna.

Varamaður tekur þingsæti.

[15:02]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Þórunni Sveinbjarnardóttur, 8. þm. Suðvest., um að hún sé á förum til útlanda í opinberum erindagerðum og geti því ekki sótt þingfundi á næstunni. Annar varamaður flokksins í kjördæminu, Tryggvi Harðarson, fyrrverandi bæjarstjóri, tekur sæti hennar á Alþingi í dag en fyrsti varamaður flokksins í Suðvesturkjördæmi, Guðmundur Steingrímsson, hefur boðað forföll. Kjörbréf Tryggva Harðarsonar hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hann hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 2. gr. þingskapa.

[Tryggvi Harðarson, 8. þm. Suðvest., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[15:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Tryggvi Harðarson hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðinn velkominn til starfa á Alþingi.

Tilkynning um dagskrá.

[15:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Að loknum atkvæðagreiðslum um tíu fyrstu dagskrármálin fer fram umræða utan dagskrár um yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár. Málshefjandi er hv. þm. Álfheiður Ingadóttir. Hæstv. fjármálaráðherra er til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 20. gr. og stendur í hálfa klukkustund.

[15:04]

Útbýting:

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, 95. mál, þskj. 406.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, 162. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 425; brtt. fél.- og trn., þskj. 426.

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, 128. mál, þskj. 409.

Störf hjá ráðuneytinu, 252. mál, svar fjmrh., þskj. 403.

Athugasemdir um störf þingsins.

Fjárframlög til heilbrigðisþjónustu.

[15:05]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Eins og fram kom í máli hæstv. forseta er verið að fresta fjárlagaumræðunni. Ég vona að það sé gert til að skapa svigrúm svo að ríkisstjórnin geti komið með fjármagn til Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins og Landspítalans. Það er ljóst, virðulegur forseti, að það fjármagn sem áætlað er í rekstur þessara eininga, sem eru grundvallareiningar í heilbrigðisþjónustu landsmanna, hrekkur ekki til. Fyrirsjáanlegt er að stórlega þarf að skerða þjónustu, bæði hjá Heilsugæslunni í Reykjavík og á Landspítalanum, á næsta ári ef við nýtum ekki tækifærið áður en fjárlög verða afgreidd.

Það er mjög ankannalegt að fylgjast með því að hæstv. heilbrigðisráðherra skuli ekki beita sér meira í þessu máli. Þarna fer fram starfsemi sem snýr að öllum fjölskyldum í landinu. Við vitum að fjármagn vantar í þennan geira og nú hefur Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins farið yfir sparnaðartillögur sem eru að mínu mati þess eðlis að við getum ekki búið við þær. Þá bregður svo við að hv. þm. Ásta Möller, formaður heilbrigðisnefndar, skammar stjórnendur Heilsugæslunnar í Reykjavík sem eru að koma til móts við þær kröfur sem stjórnvöld gera, að heilsugæslan leggi fram sparnaðarhugmyndir og ekki eru gefnar vísbendingar um að leggja eigi fram meira fjármagn. Hv. þingmaður staðfestir grun minn um að nú eigi að gera þær breytingar sem ekki var hægt að gera með Framsóknarflokknum. Þetta segi ég í ljósi þess að hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde hefur sagt opinberlega að gera eigi grundvallarbreytingar á heilbrigðiskerfinu með Samfylkingunni, breytingar sem ekki hafi verið hægt að gera með fyrrum stjórnarflokki, Framsóknarflokknum. Þessi orð hv. þm. Ástu Möller hljóta að renna stoðum undir það að nú eigi að svelta heilbrigðiskerfið svo að hægt sé að fara í einkarekstur. (Forseti hringir.) Nú á að svelta allt heilbrigðiskerfið til að skapa andrúmsloft fyrir einkarekstur og það teljum við mjög óæskilega þróun.

[15:07]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég verð að viðurkenna að mér þótti þetta afskaplega sérkennileg ræða. Ég vek athygli á því að sú sem hér talaði, hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, var heilbrigðisráðherra þar til fyrir sex mánuðum og engar grundvallarbreytingar hafa orðið þegar kemur að fjárlögum hvað varðar þær tvær stofnanir sem hún talaði um, ekki til í dæminu. Það er ótrúlegt að koma sex mánuðum síðar og tala um einhverjar grundvallarbreytingar. Og það er fráleitt að leggja út af einhverjum hugmyndum, um einhvern 550 millj. kr. sparnað, sem ekki stendur til að fara út í. Og það liggur alveg fyrir, þegar vísað er í grundvallarbreytingu, að í stjórnarsáttmálanum segir, ekki ósvipað og var sagt í stjórnarsáttmálanum 1999, að skoða eigi þætti eins og að kostnaðargreina frekar, vera með aukið gegnsæi þegar kemur að fjármögnun og það er í samræmi við það sem er gert í nágrannalöndum okkar eins og t.d. Svíþjóð. Svo einfalt er það mál.

Hv. þingmaður lagði út af því í viðtali, hún gerði það ekki í ræðunni, að við værum að fara yfir í eitthvert ameríkst kerfi af því að menn væru að nýta kosti einkareksturs. Ég vil benda hv. þingmanni á, vegna þess að þetta hefur hvergi komið fram og ekkert bendir til þess að það verði gert, að það er einkarekstur í kerfinu. Salastöðin er t.d. einkarekin, Læknavaktin, tæknifrjóvgun ART Medica, Orkuhúsið, sjálfstæðir læknar og allt er þetta meira og minna í tíð ráðherra Framsóknarflokksins. Framsóknarmenn þurfa að svara því: Voru þetta mistök? Eru þeir að leggja til að sá sem hér stendur vinni gegn þessum stofnunum sem hafa staðið sig afskaplega vel?

[15:10]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. heilbrigðisráðherra segir að ekkert hafi breyst. Það eru orð að sönnu. Þrengt hefur verið að heilsugæslunni á undanförnum árum. Á undanförnum átta árum hefur verið skorið niður við Landspítala að raungildi. Ríkisendurskoðandi talar um aukna framleiðni þar á bæ sem á mannamáli þýðir aukið álag á starfsfólkið og nú hafa forsvarsmenn Landspítalans sagt: Við getum ekki meir. Við þurfum a.m.k. 800–1.000 millj. kr. til að geta haldið óbreyttri þjónustu. Það er því rétt hjá hæstv. heilbrigðisráðherra að í reynd er þetta framhald af þeirri stefnu sem fylgt hefur verið á undanförnum árum og við hæfi að fyrrv. hæstv. heilbrigðisráðherra, Siv Friðleifsdóttir, hefji umræðuna, eða hitt þó heldur.

En, hæstv. forseti, við stöndum engu að síður á tímamótum. Við stöndum nefnilega á pólitískum tímamótum vegna þess að niðurskurðurinn nú er af pólitískum rótum runninn. Það er verið að skerða framlög til heilbrigðisþjónustunnar, til heilsugæslunnar, til sjúkrahúsanna í landinu til að greiða götu einkareksturs. [Hávaði í þingsal.] Þetta er staðreynd og síðar í dag tökum við til umræðu frumvarp frá hæstv. heilbrigðisráðherra sem gerir ráð fyrir því að komið verði á fót sérstakri verslunarmiðstöð fyrir sjúkdóma, fyrir heilbrigðisþjónustu. Ég er ansi hræddur um að það muni kalla á nokkuð langa og ítarlega umræðu en ég vek athygli á því og ítreka að við stöndum á pólitískum tímamótum.

[15:12]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Fjárhagsvandi Heilsugæslunnar í Reykjavík er ekki nýtilkominn. Þetta er halli til nokkurra ára. Heilbrigðisnefnd Alþingis fékk þær upplýsingar frá

stjórnendum Heilsugæslunnar í Reykjavík við umfjöllun um fjárlögin að hallinn í árslok væri um 300 millj. kr. Því vekur það athygli að niðurskurðarhugmyndir Heilsugæslunnar í Reykjavík varða yfir 500 millj. kr., sá mismunur sem þarna er þarfnast skýringar. Tillögur stjórnenda um niðurskurð, sem hafa verið kynntar í fjölmiðlum, eru í rauninni fráleitar og lýsa litlum skilningi á gildi heilsuverndar í starfi heilsugæslustöðva. Að skera niður hjúkrunarþáttinn, eins og t.d. skólahjúkrun og heimahjúkrun, er algerlega í andstöðu við stefnu stjórnvalda. Ég hlýt að halda því til haga að á þessu ári og á næstu tveimur árum er fjármagn til heimahjúkrunar aldraða þrefaldað. Á næsta fjárlagaári eru fjárheimildir til heimahjúkrunar Heilsugæslunnar í Reykjavík auknar um 300 millj. kr. og það er erfitt að skilja tillögur um niðurskurð í heimahjúkrun í ljósi þessa.

Hins vegar er alveg ljóst að full þörf er á að endurskoða rekstur Heilsugæslunnar í Reykjavík. Hún er of miðstýrð og yfirbyggingin er of mikil. Ég er þeirrar skoðunar að það hafi verið mistök að sameina Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins undir einn hatt eins og gert var í tíð Framsóknarflokksins í heilbrigðisráðuneytinu. Starfsfólk heilsugæslunnar er vel menntað og vinnur mjög mikilvæg störf. Það þarf að gera því kleift að reka heilsugæslustöðvarnar með sjálfstæðari hætti. Þar má m.a. horfa til rekstrarforms Heilsugæslustöðvarinnar í Salahverfi sem var komið á laggirnar í tíð Framsóknarflokksins og það kemur mér mjög á óvart ef hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, fyrrverandi heilbrigðisráðherra Framsóknarflokksins, lítur svo á að það að fara þá leið sem er farin í Salahverfinu sé einhver ávísun á hið ameríska kerfi. Það kemur mér mjög á óvart. Það hittir þá þann fyrir sem lagði það til.

[15:14]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Um hvað snýst þessi umræða? Um hvað snýst vandi Heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu? Hann snýst um uppsafnaðan halla fyrri ára, ára þegar Framsóknarflokkurinn réð yfir heilbrigðismálum í landinu. Hvað hefur ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar gert eftir að hún tók við völdum. Það er verið að verja 500 millj. kr. aukalega til heilsugæslunnar. Það er verið að verja 300 millj. kr. í heimahjúkrun. Það er verið að þrefalda fjármagnið í heimahjúkrun á þremur árum. Það er verið að verja 35 millj. kr. í að ráða klíníska sálfræðinga innan heilsugæslunnar og 18 millj. kr. í að efla geðheilbrigðisþjónustu barna.

Ríkisstjórnin sýnir í verki að hún er að styrkja heilsugæsluna. Heilsugæslan er gríðarlega mikilvægur þáttur í heilbrigðiskerfi okkar og við erum að styrkja hana. Við tókum við búi frá Framsóknarflokknum sem er þess eðlis að það tekur tíma að vinna upp hallann. Uppsafnaður halli blasir við. Hann er frá tíð Framsóknarflokksins. Athugasemdir hv. fyrirspyrjanda eiga því ekki heima í þessum sal heldur á þingflokksfundi Framsóknarflokksins.

[15:15]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Góð heilsugæsla er einn mikilvægasti þáttur okkar velferðarkerfis. Það er sá þáttur sem ég held að við öll viljum í raun standa vörð um, að allir eigi þar jafnan aðgang óháð búsetu, kjörum og efnahag. Það virðist samt ekki stefna í þá átt nú. (**GÁ:** … alla fátæka?)

Heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu býr við fjársvelti, uppsafnaðan halla frá því bæði í ár og fyrri árum og hefur auk þess bent á að til að halda óbreyttum rekstri á næsta ári þurfi milli 400 og 500 millj. kr. Heilsugæslan víða um land, ekki hvað síst í hinum dreifðu byggðum sem hefur verið þrengt að, býr líka við verulegan fjárskort.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum flutt tillögur á Alþingi við 2. umr. fjárlaga um að komið yrði til móts við fjárþörf þessarar grunnþjónustu. Við fluttum hér tillögu við afgreiðslu fjáraukalaga um að halli á heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu og mikilvægum heilbrigðisstofnunum úti um land yrði skorinn af. Þær tillögur voru felldar af stjórnarmeirihlutanum, Samfylkingunni og Sjálfstæðisflokknum. (Gripið fram í.) Við munum aftur flytja tillögur við 3. umr. fjárlaga þar sem tekið verður á, lagt til að sett verði nægjanlegt fjármagn í Heilsugæsluna í Reykjavík, í Landspítalann, í heilbrigðisstofnanirnar úti um land til að standa vörð um þessa grunnþjónustu, að (Forseti hringir.) hún verði ekki sett í trog einkavæðingarinnar eins og þessi ríkisstjórn virðist stefna að.

[15:17]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er ekki að spyrja að samlyndinu í stjórnarandstöðunni þennan dag frekar en aðra. Það er full ástæða til að hafa áhyggjur af Heilsugæslunni í Reykjavík en það er ótrúlegt að það sé hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, fyrrverandi heilbrigðisráðherra, sem taki það mál upp í ræðustólnum, aðeins hálfu ári eftir að hún gengur út úr ráðuneytinu og skilur heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu eftir í uppnámi og með stóran skuldahala, eins og raunar líka Landspítala – háskólasjúkrahús. Ríkisstjórnin nýja situr með þennan vanda Framsóknarflokksins í fanginu og við erum nú þegar búin að hreinsa upp (**GÁ:** Hver …?) 2 milljarða skuldahala sem hv. þm. Guðni Ágústsson skildi eftir á Landspítalanum. (Gripið fram í.)

Það er þannig, virðulegur forseti, að heilbrigðisráðherra hefur fullan stuðning Samfylkingarinnar til þess að tryggja hér 1. flokks þjónustu í heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu og engin ástæða til að hafa áhyggjur af öðru en að ráðherrann vinni að því hörðum höndum. Auðvitað stendur hvorki til að leggja af mæðravernd né ungbarnaeftirlit. Við rekum hér heilbrigðiskerfi að norrænni fyrirmynd og það er ekki á dagskrá að einkavæða það kerfi eða mismuna fólki eftir efnahag þó að menn séu opnir fyrir fjölbreyttum rekstrarformum eins og verið hefur, virðulegur forseti.

[15:19]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki í karp um það hverjum er um að kenna að svo er komið fyrir heilsugæslunni eins og um er að ræða og sem er viðurkennt. Það er uppsafnaður vandi og það vantar meiri peninga til að leysa vandamálin. Þá er viðfangsefnið: Hvernig gerum við það?

Það er í fyrsta lagi spurningin um að leysa uppsafnaðan vanda, tryggja heilsugæslunni nægjanlegt fjármagn til að

geta sinnt þeirri nauðsynlegu þjónustu sem við viljum hafa, það er fyrsta úrlausnarefnið sem við þurfum að stefna að. Við erum væntanlega öll sammála um að þannig eigi það að vera en þess sjást kannski ekki merki að nægum fjárveitingum sé varið til málsins, þannig að þær dugi til.

Hitt er svo annað mál að menn mega ekki hlaupa upp til handa og fóta þegar hagsmunaaðilar taka til máls og gera kröfur í hvert eitt sinn. Spurningin lýtur líka að því að gætt sé að hagræðingu í rekstrinum og þar tel ég að ekki hafi verið nægjanlega fylgst með þannig að hagræðingar og sparnaðar væri gætt í hvívetna og yfirbyggingin sem minnst.

Að sjálfsögðu kemur ekki til greina að við sem velferðarþjóðfélag, eitt ríkasta samfélag í heimi, samþykkjum að ekki sé boðið upp á nægjanlega heilsugæslu fyrir almenning í landinu, að sjálfsögðu ekki. Spurningin er hvernig við leysum vandamálið þannig að það sé hagkvæmni, gert með sem ódýrustum hætti en peningar tryggðir til þess að það sé nægjanlegt. Ég tel að á það skorti.

Síðan að lokum, hér koma menn upp og ekki síst þingmenn Vinstri grænna sem tala um að nú eigi að nýta kosti einkareksturs og hins frjálsa framtaks og lýsa því yfir að þeir séu andvígir því. Af hverju? Af hverju á ekki að nýta kosti einkareksturs ef um hann er að ræða? Að sjálfsögðu horfir það þá til sparnaðar og hagræðingar í kerfinu. (**Gripið fram í:** … spara …) (**Gripið fram í:** Nei, nei.)

[15:21]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Staðan í málum heilsugæslustöðvanna á höfuðborgarsvæðinu er grafalvarleg en hún er ekki ný af nálinni, eins og réttilega hefur komið fram og þegar í þessari umræðu, hér er um að kenna sveltistefnu Sjálfstæðisflokksins, að sjálfsögðu í kompaníi við aðra flokka, áður Framsókn eins og hv. málshefjanda er að sjálfsögðu kunnugt, nú í kompaníi við Samfylkinguna sem raunar hefur bætt um betur og afhent Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið og formennsku í heilbrigðisnefnd Alþingis.

Heilsugæslustöðvunum á höfuðborgarsvæðinu er ætlað að þjóna um 200 þús. íbúum. Í dag er staðan sú að um 8.500 þeirra eru án heimilislækna. Í stað niðurskurðar á þjónustunni þarf að efla heilsugæsluna en ríkisstjórnarflokkarnir hafa nú þegar fellt tillögu stjórnarandstöðuflokkanna um 400 millj. kr. framlag á fjáraukalögum, og í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar er sveltistefnunni haldið áfram. Heilsugæslan hefur nú kynnt tillögur um að skera niður mæðravernd, ungbarnaeftirlit, skólaheilsugæslu, Miðstöð heilsuverndar barna o.fl., þ.e. forvarnastarfið. Ég trúi því ekki að þessar tillögur verði að veruleika.

Hver var reynslan af því að leggja niður skólatannlækningarnar? Er ekki öllum í fersku minni hver staðan í þeim málum er? Hingað til höfum við lagt kapp á að efla heilsugæsluna og heimahjúkrun en nú blasir við að á þessu getur orðið breyting ef þær hugmyndir sem kynntar hafa verið verða að veruleika. Niðurskurður á þjónustu heilsugæslunnar er einn liður í að neyða kerfið allt til umfangsmikils einkareksturs sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum andvíg, við erum andvíg því að hér verði til frumskógur einkarekinna heilsugæslustöðva vegna þess að það mun koma niður á hagsmunum alls almennings í landinu. Það þjónar ekki hagsmunum almennings. Stjórnarflokkunum gefst núna hins vegar tækifæri til að ráða bót á vanda heilsugæslunnar með því að samþykkja tillögur okkar vinstri grænna við 3. umr. fjárlaga og ég skora á þingmenn (Forseti hringir.) allra flokka að styðja við og efla þá grunnstoð velferðarkerfisins sem heilsugæslan er.

[15:23]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Á föstudaginn felldu ríkisstjórnarflokkarnir hér tillögu stjórnarandstöðunnar um að veita 400 millj. kr. til að hreinsa upp skuldahala heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu. Við þá sem hér gapa og bera einhverja aðra sökum, eins og hv. talsmenn ríkisstjórnarflokkanna hafa gert, vil ég segja þetta: Þegar kemur að afgreiðslu fjárlaga hér eftir tvo daga mun verða eftir því tekið hvernig þið, hv. þingmenn stjórnarflokkanna, greiðið atkvæði. Það vakti enga athygli hér á föstudaginn var, allir þessir rauðu punktar á töflunni sem sýndu hvernig þið fellduð, hv. þingmenn, tillögur um að greiða úr vanda heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu sem, eins og hér hefur verið bent á, hefur átt í áralöngu fjársvelti. Uppbyggingin hefur ekki haldist í hendur við fólksfjölgun á þessu svæði eða breytingar í aldursskiptingu.

Það er dapurlegt en það er staðreynd sem ekki verður undan vikist að viðurkenna, hv. þingmenn Samfylkingarinnar, að engin breyting hefur orðið á þessu með tilkomu Samfylkingarinnar í ríkisstjórn. Það var einmitt það versta við myndun þessarar ríkisstjórnar að hleypa Sjálfstæðisflokknum í heilbrigðisráðuneytið. Það er ljóst að með þessum niðurskurði og því sem hér er í bígerð, m.a. í þeim efnum sem hér hafa verið rædd, mæðravernd og öðru, er verið að teppaleggja fyrir einkavæðingu í heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu. (**GÁ:** Hárrétt.) Það verður ekki látið yfir okkur ganga mótmælalaust og ég minni á að þegar heilsugæslunni var hent út úr heilsuverndarstöðinni kostaði það gríðarlega mikla peninga en það kostaði líka (Forseti hringir.) andlegt álag og erfiðleika fyrir þá sem þar vinna.

[15:26]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Það er einkennilegt og í raun furðulegt að hlusta á hv. þm. Siv Friðleifsdóttur, sem er nýstigin úr stól heilbrigðisráðherra, fara yfir stöðu heilsugæslunnar. Það er ekki langt síðan Framsóknarflokkurinn stokkaði upp heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu gegn vilja sveitarfélaganna og kom henni inn í þá mislukkuðu miðstýringu sem hún býr við núna. Þetta er eins og ég segi gert gegn vilja sveitarfélaganna og skýrir að hluta til stöðu Heilsugæslunnar í Reykjavík núna. (**GÁ:** Hvar var … þá?)

Svo er talað um þjónustu sem ríkið kaupir af einkaaðilum eins og hún sé eitthvað slæm, sé verið að skapa svigrúm fyrir einkarekstur og að það sé óæskileg þróun. Ég hlýt því að spyrja hv. þm. Siv Friðleifsdóttur í ljósi þess að undir ykkar stjórn var stofnað til Heilsugæslunnar Salus sem núna er vinsælasta heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu. Það var stofnað til hennar undir stjórn Sjálfstæðisflokksins. Læknavaktin var stofnuð undir stjórn Framsóknarflokksins,

og ART Medica. (Gripið fram í.) Þá hlýt ég að spyrja … (Gripið fram í.) Ef ég get fengið hljóð til þess hlýt ég að spyrja: Er hv. þingmaður á móti þessum læknamiðstöðvum eins og Salus?

Fjármálafyrirtæki, frh. 3. umr.

Stjfrv., 181. mál (starfsleyfi). — Þskj. 194.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:29]

Frv. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.

20 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjH, EMS, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, ÓN, PHB, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 437).

Um fundarstjórn.

Mælendaskrá í athugasemdaumræðu.

[15:29]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil gera athugasemd við fundarstjórnina hér áðan. Ég fór upp undir liðnum um störf þingsins til að ræða um ákveðið málefni og gaf strax til kynna að ég vildi aftur fá orðið. En aðrir þingflokkar fengu hér nánast allan ræðutímann, ég held að fjórir vinstri grænir og eitthvað álíka af sjálfstæðismönnum hafi talað þannig að mér fannst vera mikið óréttlæti í þessari fundarstjórn. Ég vil bara sérstaklega gera athugasemd við hana.

[15:29]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að samkvæmt þingsköpum eru 20 mínútur til umráða og forseti setur hv. þingmenn á mælendaskrá eftir því sem þeir óska eftir að taka til máls. Og því miður eru 20 mínúturnar ekki lengri en þetta.

[15:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég tek undir það að fundarstjórn forseta var fullkomlega eðlileg hér og í samræmi við eðli þessa liðar í þingsköpum. Það er mikill misskilningur ef menn halda að umræður um störf þingsins séu frekar fyrir fram skipulögð en þjófstörtuð utandagskrárumræða, eins og því miður hefur stundum borið á, og menn telji að með því að komast fyrstir á mælendaskrá eigi þeir sjálfkrafa rétt á því að ljúka jafnframt umræðunni. Það á við þegar um skipulagða utandagskrárumræðu er að ræða en þessi liður er eðli málsins samkvæmt þannig að menn biðja um orðið og fá það í þeirri röð sem þeir biðja um það og síðan er tíminn upp í 20 mínútur nýttur til loka. Það þarf þess vegna ekkert frekar en svo ber undir að ræða um eitt og sama viðfangsefnið í þessari umræðu eins og kunnugt er. Ég held að athugasemdir hv. þingmanns falli dauðar niður og að þessu sinni hafi fundarstjórn forseta verið fullkomlega eðlileg miðað við efni máls.

[15:31]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn, og óskar alveg eindregið eftir því, að hefja ekki umræður um fundarstjórn forseta. Ef eindregnar athugasemdir eru settar fram um fundarstjórn forseta hér á þessum degi neyðist forseti til þess að fresta fundi og kalla saman fund með formönnum þingflokka til að ræða hér framvinduna í dag.

Greiðsla kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi, frh. 3. umr.

Stjfrv., 95. mál (álagningarstofn eftirlitsgjalds). — Þskj. 406.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:32]

Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.

14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 438).

Umferðarlög og vátryggingastarfsemi, frh. 3. umr.

Stjfrv., 76. mál (EES-reglur). — Þskj. 76.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:32]

Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.

14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 439).

Málefni aldraðra, frh. 3. umr.

Stjfrv., 143. mál (gjald í Framkvæmdasjóð). — Þskj. 152.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:33]
Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 440).

Meðferð ölvaðra manna og drykkjusjúkra, frh. 3. umr.

Stjfrv., 182. mál (brottfall laganna). — Þskj. 195.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:33]
Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 441).

Hafnalög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 93. mál (geymslugjald og heimild til að fresta framkvæmdum). — Þskj. 93.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:33]
Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 442).

Siglingalög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 88. mál (uppfærsla takmörkunarfjárhæða). — Þskj. 407.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:34]
Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 443).

Skipan ferðamála, frh. 3. umr.

Stjfrv., 92. mál (viðurlög o.fl.). — Þskj. 408.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:34]
Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.
13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 444).

Veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, frh. 3. umr.

Stjfrv., 90. mál (friðun hafsvæða). — Þskj. 90.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:35]
Frv. samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, KÓ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÖJ, ÖS.
5 þm. (AtlG, GMJ, JM, KHG, ÞKM) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 445).

Hagstofa Íslands og opinber hagskýrslugerð, frh. 3. umr.

Stjfrv., 128. mál (heildarlög). — Þskj. 409.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:35]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, DSk, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, JóhS, JBjarn, JónG, JHák, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖJ, ÖS.

13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, KVM, KJak, KaJúl, KolH, KÞJ, REÁ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 446).

Umræður utan dagskrár.

Yfirtaka vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár.

[15:36]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Tilefni þessarar umræðu er greinargerð ríkisendurskoðanda um yfirtöku Landsvirkjunar á vatnsréttindum ríkisins í Þjórsá neðan Búrfells í kjölfar samnings sem um það var gerður með leynd tveimur dögum fyrir síðustu kosningar. Þessi greinargerð sem okkur barst í hendur á fimmtudaginn er samfelldur áfellisdómur yfir stjórnsýslu þeirra ráðherra fyrrverandi ríkisstjórnar sem undir þennan samning eða samkomulag rituðu, þ.e. hæstv. ráðherrar fjármála, iðnaðar og landbúnaðar.

Aðdragandi þessarar greinargerðar er nokkuð sérkennilegur vegna þess að á fundi sem umhverfisnefnd og iðnaðarnefnd áttu með heimamönnum og fulltrúum Landsvirkjunar í Árnesi um miðjan ágúst sl. var upplýst um þetta leynisamkomulag. Það var strax mjög gagnrýnt, einkum og sér í lagi fyrir það að þarna töldum við að verið væri að ráðstafa eignar- og nýtingarrétti ríkisins án lagaheimilda svo sem skylt er skv. 40. gr. stjórnarskrár auk þess sem þetta afsal um yfirtöku Landsvirkjunar á vatnsréttindunum var ekki undirritað með lögboðnum fyrirvara um samþykki Alþingis.

Við óskuðum því eftir því, þingflokkur Vinstri grænna, að ríkisendurskoðandi léti í ljósi álit sitt á þessum gjörningi og hvort hann fengi staðist lög. Það verður að viðurkennast að greinargerð ríkisendurskoðanda lét nokkuð á sér standa og við höfum kallað eftir henni hér nokkrum sinnum, bæði úr ræðustól og símleiðis. Það verður að segjast eins og er að þegar maður les innganginn að þessari greinargerð hlýtur sú töf að skrifast einvörðungu á reikning ráðuneytanna þriggja, fjármálaráðuneytis, iðnaðarráðuneytis og landbúnaðarráðuneytis, sem sameiginlega skiluðu áliti til Ríkisendurskoðunar af þessu tilefni, fyrst 24. október sl. og síðan 3. desember sl. Þremur dögum síðar fengu þingmenn loksins þessa ágætu greinargerð ríkisendurskoðanda á sín borð.

Ég ætla ekki að fjölyrða um innihald þessa samkomulags en ég ætla að geta þess að um tilganginn segir skýrt í samningnum að hann sé sá að tryggja Landsvirkjun fullnægjandi heimildir til að halda áfram undirbúningi að virkjun í neðri hluta Þjórsár gagnvart öðrum rétthöfum. Þessir aðrir rétthafar eru að sjálfsögðu landeigendur, heimamenn, sveitarstjórnir og þeir sem eiga fasteignir, svo sem sumarbústaði, eða veiðiréttindi á svæðinu. Ráðuneytin hafa ítrekað í greinargerð sinni sem sjá má á blaðsíðu 18 í skýrslu Ríkisendurskoðunar að þetta hafi verið gert í því skyni að auðvelda þá samninga Landsvirkjunar sem í hönd fóru við hagsmunaaðila.

Hæstv. fjármálaráðherra staðfesti þetta einmitt hér í umræðum um fjáraukalög, 1. umr. 11. október sl., þar sem hann sagði að á þessum tíma hefði verið afskaplega mikilvægt að gert yrði samkomulag við Landsvirkjun um vatnsréttindin þar eystra. Svo sagði ráðherrann, með leyfi forseta:

„Því var þetta nauðsynlegt, málið hefði getað stöðvast.“

Herra forseti. Þessi orð ráðherrans eru athyglisverð í ljósi þess sem hann nú segir, að þessi samningur hafi bara verið í plati, Landsvirkjun hafi oftúlkað hann og þarna hafi engum eiginlegum réttindum verið afsalað. Svo segir hann ofan í kaupið, hæstv. ráðherrann, að hann sé sammála ríkisendurskoðanda um að þessi samningur sé ekki bindandi fyrir ríkið.

Þrátt fyrir afneitun ráðherrans á þessum samningi núna og þrátt fyrir mótbárur þriggja ráðuneyta og langar lagaskýringar þeirra í sex köflum þess efnis að samkomulagið hafi ekki falið í sér lögbrot kemst ríkisendurskoðandi að þeirri niðurstöðu að í samkomulaginu felist brot á 40. gr. stjórnarskrárinnar hvað varðar vatnsréttindi jarðarinnar Þjótanda og brot gegn 29. gr. fjárreiðulaga hvað varðar önnur vatnsréttindi. Röksemdir ráðuneytanna um annað dugi ekki, eins og segir á blaðsíðu 19, og af því leiði að þetta samkomulag sé ekki bindandi fyrir ríkið.

Það er ljóst, herra forseti, að ráðherrar fyrrverandi ríkisstjórnar fóru offari í þessu máli. Þeir brutu lög í tilraunum sínum til að styrkja samningsstöðu Landsvirkjunar gagnvart heimamönnum. Og ég hlýt að spyrja: Hvernig ætlar nú hæstv. fjármálaráðherra að bregðast við þessum áfellisdómi? Hefur hann kallað eftir samningum og samningstilboðum Landsvirkjunar — hann fer jú með hlutabréf ríkisins í Landsvirkjun — þeim tilboðum sem eru reist á þessum ólögmæta gjörningi?

[15:41]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir og vinstri græn reiða hátt til höggs í þessu máli. Stjórnarskráin er undir en þeim ásökunum er ýtt til hliðar í skýrslunni. Samkeppnislögin eru undir en þeim ásökunum er líka ýtt til hliðar í skýrslunni. Jarðasala án heimilda sem ekki er gerð athugasemd við og síðan er hinn meinti glæpur, afsal vatnsréttinda í Þjórsá, en í skýrslunni kemur fram að hann hafi ekki átt sér stað. Í skýrslunni segir að afsalið hafi ekki átt sér stað vegna þess að samkomulagið hafi ekki verið borið undir Alþingi.

Það skyldi þó ekki vera að ástæðan fyrir því að samkomulagið var ekki borið undir Alþingi hafi einmitt verið

sú að það stóð aldrei til á þessu stigi málsins að afsala vatnsréttindum í Þjórsá frá ríkinu til Landsvirkjunar. Samkomulagið er skilyrðum háð, þeim skilyrðum að virkjanaleyfi fáist. Samkomulagið fjallar um það hvað gerist ef virkjanaleyfið fæst og er í samræmi við raforkulög þar um. Því skyldu vera gerðar athugasemdir við það?

Herra forseti. Þegar þetta samkomulag var gert höfðu sveitarfélög talað um að það væri skilyrði til þess að hægt væri að setja virkjunina inn á skipulag að samningar yrðu gerðir við landeigendur. Í því ljósi var mikilvægt að það lægi greinilega fyrir hver staða Landsvirkjunar yrði fengist virkjanaleyfi. Til þess var þetta samkomulag gert, til þess að enginn vafi væri um það að fengist virkjanaleyfi mundi ríkið ganga til samninga við Landsvirkjun um að vatnsréttindin fengjust.

Ég veit ekki til þess að eitthvað annað hafi verið upp á teningnum í þessu. Ég fæ ekki séð að hægt sé að ásaka menn fyrir að hafa ætlað sér að afsala eignum, menn sem augljóslega eiga að vita hvað stendur í fjárreiðulögunum, og láta sér detta í hug að þeir hafi gert það án þess að ætla sér að leggja það fyrir Alþingi.

Ég er þess vegna sammála niðurstöðunni. Það er engin skuldbinding um að afsala vatnsréttindunum á þessu stigi máls. Ég ætla hins vegar ekkert að deila við Ríkisendurskoðun um það hvernig Ríkisendurskoðun kemst að niðurstöðu sinni miðað við það hvernig ég kemst að minni. Lögfræðin er þannig málefni að lögspekingar eru ekki einu sinni sammála um hvort við einni og sömu lögfræðilegu spurningunni geti verið eitt, tvö eða fleiri rétt svör. Ég ætla ekki að hafa sérstakar áhyggjur af því að Ríkisendurskoðun skuli komast að sömu niðurstöðu og ég en á annan hátt. Ég verð bara að vera ánægður með það að við séum á einu máli um niðurstöðuna.

Ég hef það á tilfinningunni að í bókaflóðinu um jólin þegar alls konar sögur eru kynntar hafi hv. þingmaður einhvern veginn flækst í sínu eigin plotti, svo maður sletti, og mér sýnist einfaldlega sem glæpinn vanti. Það hefur ekkert afsal farið fram og það vantar eiginlega líkið í plottið hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur til að það geti gengið upp. (**SJS:** … samkomulag um ekki neitt?)

[15:46]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég held að hér sé verið að gera úlfalda úr mýflugu. (**Gripið fram í:** … mýfluga.) Í fyrsta lagi var þetta aldrei neitt leyniplagg eða samkomulag sem þarna var gert. Það kemur náttúrlega skýrt fram þar sem ég var landbúnaðarráðherra og stóð að þessu og það sem að mér sneri var sérstaklega jörðin Þjótandi sem hefur verið í eyði. Það kemur hér glöggt fram að yfirlýsingin felur ekki í sér neinar bindandi fjárskuldbindingar fyrir ríkið og verður sem slík ekki talin fara á nokkurn hátt í bága við lög að öðru leyti en því sem snýr að vatnsréttindunum. Ríkið á 95% af þeim vatnsréttindum í Þjórsá og hefur átt hátt í 90 ár. Títan-félagið keypti þau og ríkið fékk þau síðar í sínar hendur. Ég sé því ekki að hér sé um neinn áfellisdóm að ræða. Ríkisstjórnin mun auðvitað fara yfir þetta og koma í fyllingu tímans með þetta mál áfram til þingsins ef það verður niðurstaðan að fara í virkjanir í neðri Þjórsá. Hins vegar hafa virkjanir í neðri Þjórsá valdið deilum. Það var tekist á um Þjórsárverin og Norðlingaölduveitu. Sem betur fer var niðurstaðan að láta það Ramsar-svæði í friði. Ég minnist þess að vinstri grænir höfðu hér hátt á þeim tíma og töluðu þá um virkjanir í neðri Þjórsá og töldu þær vænlegar. Við þurfum sannarlega að fara yfir það hvar við ætlum að virkja því að Íslendingar munu þurfa meira á hreinni orku að halda í framtíðinni, rafmagni til að lýsa upp skammdegið og þjóðfélagið og öll þau atvinnutækifæri og hús sem við eigum. Einhvers staðar verðum við að virkja.

Ég stóð fyrir því og var sammála því að Landsvirkjun fengi að byggja á Þjótanda upplýsingamiðstöð um þessa miklu á, móður ljósanna sem Þjórsá er. Það væri glæsilegt ef það yrði að veruleika að þar risi (Forseti hringir.) upplýsingamiðstöð um allt sem Þjórsá hefur gefið okkur og að því vildi ég standa. Þess vegna gaf ég þessa viljayfirlýsingu en tel að hér sé verið að (Forseti hringir.) gera úlfalda úr mýflugu. Ríkisstjórnin þarf auðvitað að fara yfir þetta mál (Forseti hringir.) og koma með það aftur til þingsins.

[15:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason kallar fram í að iðnaðarráðherra muni ræða um stefnu Samfylkingarinnar varðandi virkjun Þjórsár. Ég held að það sé rétt sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði áðan, að það hafa löngum staðið deilur um virkjun Þjórsár. En það vill svo til að ekki eru liðin mörg missiri síðan því var haldið fram af einum sem af þeim sem standa hv. þm. Jóni Bjarnasyni miklu nær en ég geri að virkjanir í neðri Þjórsá væru með álitlegri virkjunarkostum. Meiri voru ekki deilurnar á þeim tíma.

En, herra forseti, það skyldi þó ekki vera að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefði átt kollgátuna, eins og oft áður í þessari umræðu, að hér hefði verið gert samkomulag um ekki neitt. Í þeim skilningi að það er alveg ljóst af niðurstöðu Ríkisendurskoðunar að þetta er ekki bindandi fyrir ríkið. Ég tel hins vegar að þetta sé merkileg niðurstaða og vil segja það alveg skýrt að ég er þessu sammála í öllum meginatriðum. Sérstaklega finnst mér eftirtektarvert að skoða hvaða ályktanir má draga af umfjöllun Ríkisendurskoðunar t.d. um fjárreiðulög og samspil þeirra við lög um raforku. Ríkisendurskoðun kemst að þeirri niðurstöðu að vatnsréttindi í neðri Þjórsá séu veigamikil eign í skilningi fjárreiðulaga og af þeim sökum verði þau ekki framseld nema með samþykki Alþingis. Ég túlka þetta svo að komi til þess að Landsvirkjun fái virkjanaleyfið og gangi í krafti 38. gr. raforkulaga til samninga við ríkið um þau vatnsréttindi sem eru í þess höndum, þá ríki í besta falli óvissa um heimild framkvæmdarvaldsins til að afhenda þau réttindi varanlega án samþykkis Alþingis og í versta falli sé það óheimilt. Ég vil því segja það alveg skýrt að miðað við stöðu málsins tel ég óvarlegt að það sé gert.

[15:50]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Sá samningur sem hér er til umræðu er um mjög margt sérstakur. Í fyrsta lagi að orðin sem notuð voru eru yfirtekin réttindi og endurgjald. Ekki er getið hvort um sölu eða leigu er að ræða og þessi hugtök bæði tvö halda því alveg opnu um hvort er.

Í öðru lagi er tekið fram í samningnum að réttindin séu

yfirtekin tímabundið án þess að tilgreina nein tímamörk á því hvað tímabundið þýðir. Svo merkilegt sem það hljóðar virðist það tímabundið í það óendanlega nema eitthvert tiltekið aðgerðaleysi af hálfu Landsvirkjunar stofni ríkinu rétt til að rifta samningnum. Ef Landsvirkjun heldur lágmarksaðgerðum virðist fyrirtækið halda réttindunum svo lengi sem það kýs.

Í þriðja lagi fær Landsvirkjun heimild til þess að þræta við ríkið, eiganda sinn, um endurgjald fyrir þessi réttindi og náist ekki samkomulag á milli aðila, Landsvirkjunar fyrir hönd ríkisins og ríkisins fyrir hönd ríkisins, afturkallar ríkið ekki réttindin til sín heldur fer málið fyrir dómstóla og Landsvirkjun heldur réttindunum. Það er mjög sérstakt.

Í fjórða lagi, virðulegi forseti, sem mér finnst eiginlega vera það sem stendur upp úr í þessum samningi, má Landsvirkjun selja þessi réttindi með heimild ríkisins. Það stendur í samningnum að Landsvirkjun sé heimilað að framselja réttindin. Orðið framselja hlýtur að þýða það sama í þessum samningi og í lögunum um stjórn fiskveiða þar sem það er eina heimildin sem ríkið hefur veitt handhöfum fiskveiðiréttinda, að selja þau. Það hlýtur að vera hægt að selja þessi réttindi út á sama orðalag í þessum samningi eins og í gildandi lögum, virðulegi forseti.

[15:52]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Það er sama hvað tautar og raular og það er sama hvað hæstv. fjármálaráðherra fullyrðir, það liggur algjörlega á borðinu að frá því að samningurinn var gerður í maí í vor hefur Landsvirkjun farið með þessi vatnsréttindi samkvæmt Títan-samningnum sem sín, sem full, óskoruð eignarréttindi.

Maður spyr þá í framhaldi af því: Er þá allt sem Landsvirkjun hefur gert frá því í vor ógilt? Landsvirkjun hefur borið þennan samning fyrir sig í samningaviðræðum við landeigendur af því sem ég kalla óbilgirni vegna þess að þeir hafa sagt við landeigendur sem eiga um 7% vatnsréttinda: Við erum með meiri hlutann, þið verðið að sætta ykkur við það, og það verður ekkert eignarnám, þess þarf ekki, hér er bara um einhvers konar húsfélag að ræða.

Ég vil líka benda hæstv. fjármálaráðherra á það, af því að hann talaði um mismunandi lögfræðiálit, að ganga úr skugga um það í eitt skipti fyrir öll, af því að það er borð fyrir báru núna, hvaða vatnsréttindi og hvaða virkjanaréttindi Títan-samningarnir veita. Þeir voru gerðir 1915 undir því fororði að öll vötn skuli renna sem að fornu hafa runnið. Það stendur til að búa til lón og breyta rennslisvatni í stöðuvatn, það stendur til að taka ána úr sambandi á löngum köflum. Ég skora á hæstv. fjármálaráðherra að fá faglegt, hlutlaust álit um heimildir sem samningurinn veitir.

En það er algjörlega deginum ljósara að eignarnám þarf til núna út af þessum virkjunum. Samfylkingin lýsti því skýrt og skorinort yfir á fundi um helgina, og reyndar hefur það komið úr ranni Sjálfstæðisflokksins líka, að ekki verði farið í eignarnám. Því segi ég: Sláið þessa framkvæmd af borðinu. Þyrmum nú náttúruperlunni Þjórsá, sköpum sátt um þetta mál, hættum að sá óeiningu inn í þau hreppsfélög sem hér eiga hlut að máli.

[15:54]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Það skal engan undra að Vinstri grænir efni hér til umræðu sem snýst um það að vera á móti virkjunum á Þjórsár- og Tungnaársvæðinu. Allt frá því að hafist var handa við undirbúning að virkjun á Búrfelli, Búrfellsvirkjun, og um leið byggingu álverksmiðju í Straumsvík í Hafnarfirði, hafa vinstri menn á Íslandi verið á móti virkjunarframkvæmdum, á móti stóriðjuframkvæmdum og það er engin breyting þar á. Það er hlutur sem okkur mun greina á um í hinu pólitíska starfi hér, að þeir munu verða á móti þessum framkvæmdum eins og annars staðar, á Kárahnjúkum, fyrir norðan, á Norðausturlandi, og það mun ekki breytast frekar en fyrri daginn.

Sunnlendingar hafa staðið saman hingað til um þær virkjanir sem byggðar hafa verið á Suðurlandi, þar hefur verið full samstaða. Í dag er það krafa sveitarfélaganna að orkan sem fæst úr neðri hluta Þjórsár verði nýtt heima í héraði, að hún verði nýtt til orkufreks iðnaðar við Þorlákshöfn. Þannig er fullkomin samstaða meðal heimaaðila um þessa framkvæmd. Það skiptir miklu máli.

Hér er rætt um það, herra forseti, að verið sé að koma á óeiningu meðal fólks á Suðurlandi. Það er fjarri lagi. Það eru hópar vinstri grænna sem koma í uppsveitir Árnessýslu til að skapa þá andstöðu sem er um þessi mál. Það er augljóst og hefur verið allan tímann að rennslisvirkjanir í neðri hluta Þjórsár eru einhverjar þær hagkvæmustu með tilliti til hagkvæmis- og umhverfissjónarmiða og þess vegna eigum við að nýta þann hagkvæma virkjanakost. Hv. formaður Vinstri (Forseti hringir.) grænna hefur sagt í þessum stól af það væri illskást að virkja á þessu svæði.

[15:57]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Hér er rætt um virkjanir í neðri hluta Þjórsár og álitsgerð þá sem Ríkisendurskoðandi hefur nú gefið út. Ég tel raunar að atriðið sem þar er úrskurðað um fjalli um mikið formsatriði sem aldrei muni ráða úrslitum þessa máls og ég vara við þeim skotgrafahernaði sem menn vilja fara í vegna virkjana í neðri hluta Þjórsár.

Það er ákveðinn hringlandi í gangi hjá þeim mönnum sem tala hvað harðast á móti þessum virkjunum núna en sögðu fyrir nokkrum vikum að þeir væru tilbúnir til að skoða rennslisvirkjanir. Það hefur hv. þm. Atli Gíslason, þingmaður Vinstri grænna, sagt og þannig hafa menn öðru hvoru í þeim flokki talað með þessum virkjunum eða á móti.

Þetta er ekki mjög sannfærandi málflutningur. Við þurfum að fara sáttaleiðina þarna. Ég held að það sé alveg augljóst að ekki eru efnisleg rök fyrir því að ætla að stöðva virkjanir alveg á þessu svæði. Málið er einfaldlega komið það langt. Við hleyptum því í gegnum umhverfismat án þess að gera athugasemdir og margir af þeim sem hér eru inni voru þá þegar í pólitík og gátu beitt sér fyrir því að gera þær athugasemdir á þeim tíma en gerðu ekki. Sjálfur er ég þar meðsekur líka því að ég hef alltaf verið andsnúinn því að fara með virkjanir niður í byggðir landsins. Ég tel að þær eigi að vera á hálendinu og er ekki hrifinn af þessum virkjunum. En ég legg áherslu á að menn fari þá leið að

koma í veg fyrir þann umhverfisskaða sem mestur getur orðið þarna, sem á sérstaklega við um svæðið neðan við Haga í Gnúpverjahreppi þar sem til standa stóralvarleg umhverfisspjöll sem vel er hægt að komast hjá með því að þetta verði hreinar rennslisvirkjanir, og notist alfarið við miðlunina á hálendinu en sleppi því að hafa lónið þarna, en auðvitað minnkum við aðeins hagkvæmnina.

Ef menn fara í skotgrafahernaðinn, ef menn fara í stríð við Landsvirkjun, þá tel ég engar líkur á að sá árangur náist. Sá árangur næst aðeins með skynsamlegri sáttaleið í þessu máli, með þeirri skynsemi að við náum lendingu og förum (Forseti hringir.) bil beggja og duga þá hvorki til öfgar Vinstri grænna né grímulaus virkjanastefna margra sem hér hafa talað.

[15:59]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það er full ástæða til þess að menn reyni að sáttum í því máli sem hér er rætt sem er virkjanir í Þjórsá og að menn horfi þar fyrst og fremst til viðhorfa heimamanna auk þess að horfa til þess að hér er um mikla náttúruperlu að ræða.

Það sem ég vildi kannski fyrst og fremst ræða, virðulegi forseti, er það sem þessi umræða snýst um. Hún snýst um það að Ríkisendurskoðun hefur farið yfir gjörðir hæstvirtra ráðherra frá síðasta kjörtímabili, fjallað um þær og komist að niðurstöðu. Það er kannski stóra málið í þessu að Ríkisendurskoðun, sem heyrir undir Alþingi, hefur smám saman verið að styrkjast og eflast í starfi sínu og veita framkvæmdarvaldinu aukið aðhald. Það er mjög mikilvægt að skilaboðin sem koma frá þinginu séu þau að þingið standi á bak við Ríkisendurskoðun en ekki þannig, eins og mér hefur á stundum fundist, að séu niðurstöðurnar í takt við það sem menn vilja fá, styðji menn við bakið á Ríkisendurskoðun en séu þær það ekki lýsi þeir hana vanhæfa eða ómögulega í alla staði.

Það er afar mikilvægt að þingið standi á bak við Ríkisendurskoðun í þeim málum sem það tekur upp í stað þess að hegða sér á þennan hátt. Hvaða skoðun sem menn kunna að hafa á Ríkisendurskoðun, hvaða skoðun sem menn kunna að hafa haft á henni í fortíðinni þá er það einfaldlega svo að hún hefur verið að eflast og styrkjast og veita aukið aðhald og því er mikilvægt að þingið standi á bak við þessa stofnun sína. Hér er að sjálfsögðu ekki um niðurstöðu dóms að ræða heldur álit frá Ríkisendurskoðun sem er mjög trúverðugt og mjög skynsamlegt og því segi ég, virðulegi forseti, að það er mikilvægt að þessi stofnun fái skýr skilaboð frá Alþingi um að þingið og þingmenn ætli að standa á bak við hana hver sem niðurstaða (Forseti hringir.) hennar er hverju sinni.

[16:01]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Við erum að fjalla um þá niðurstöðu Ríkisendurskoðunar þar sem segir að „afla þurfi sérstakrar lagaheimildar til þess að ráðstafa þeim réttindum með þeim hætti, sem gert er í margumræddu samkomulagi. Því hefði verið rétt og eðlilegt að gera samkomulagið með fyrirvara um samþykki Alþingis“.

Það er nú það eina sem mál þetta snýst um þannig að hér hafa verið látin orð falla sem eru ekki í nokkru samræmi við það sem þessi niðurstaða kveður á um eða það sem fjallað er um í þessari greinargerð Ríkisendurskoðunar. Niðurstaðan samandregin: Að mati Ríkisendurskoðunar þarf að afla sérstakrar lagaheimildar til þess að ráðstafa þeim réttindum sem samkomulag íslenska ríkisins og Landsvirkjunar frá 9. maí 2007, um yfirtöku vatnsréttinda í neðri hluta Þjórsár, mælir fyrir um. Þetta er ekki flóknara mál en það.

Að gera þetta að einhverju meginmáli þar sem spurningin er um það að afla lagaheimilda til þess að tryggja gildi þessa samnings finnst mér ekki bara vera að gera úlfalda úr mýflugu, eins og hv. þm. Guðni Ágústsson sagði áðan, við getum alveg eins kallað þetta storm í vatnsglasi.

Það er svo annað mál hvort menn eru inni á því að virkja eigi neðri hluta Þjórsár eða ekki. Við erum að fjalla hér um þessa greinargerð og þessa niðurstöðu og það var sagt í umræðunni áðan, mig minnir að hæstv. fjármálaráðherra hafi talað um að lögfræði væri svo skemmtilegt fyrirbrigði að það væri til margs konar niðurstaða, þær væru ein, tvær eða jafnvel fleiri. Þannig er það nú. Ákveðinn hæstaréttardómari sem kom úr röðum flokks hæstv. fjármálaráðherra sagði að það væri aðeins til ein lögfræðilega rétt niðurstaða og þannig er að sá dómstóll og sá stjórnsýsluaðili sem fjallar um málið kveður upp endanlega niðurstöðu (Forseti hringir.) hvað þetta varðar — og hún liggur fyrir hér.

[16:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég mótmæli því harðlega að hæstv. fjármálaráðherra svaraði ekki í neinu þeim spurningum sem ég lagði fyrir hann. Mér þykir miður að þurfa að nota nú af seinni ræðutíma mínum til að nefna það.

Það er líka greinilegt, herra forseti, að hæstv. ráðherra hefur ekki lesið greinargerðina. Ég bið hann um að gjöra svo vel og aðra hv. þingmenn að lesa það sem segir neðst á bls. 16 í greinargerð ríkisendurskoðanda um það að vegna þess að vatnsréttindi jarðarinnar Þjótanda hafa ekki verið aðskilin frá fasteigninni felist í framsali á þeim, eins og er gert með þessum samningi, brot á 40. gr. stjórnarskrárinnar með því að það sé ekki gert með lagaheimild. Að öðru leyti hvað varðar vatnsréttindi annarra jarða felist í því brot á 29. gr. fjárreiðulaganna (**GÁ:** … bara yfirlýsing.) með því — þetta er einmitt ekki yfirlýsing og á því tekur ríkisendurskoðandi einnig. Það er erfitt að þurfa að tyggja ofan í hæstv. ráðherra áfellisdóm ríkisendurskoðanda að þessu leyti og slæmt að þurfa að eyða seinni ræðutíma sínum í það.

Ég spyr hv. þm. Kjartan Ólafsson og þá sem hér hafa talað niður til okkar þingmanna Vinstri grænna: Helgar tilgangurinn meðalið? Er það virkilega svo að vilji menn virkja geta þeir bara gert það með hvaða móti sem er, líka með ólögmætum gerningum eins og hér liggja á borðinu?

Ég fagna því hins vegar, herra forseti, að iðnaðarráðherra hefur fullvissað, vil ég segja, þingheim um það að leynisamningar af þessu tagi verði ekki gerðir hér í hans tíð og ef vatnsréttindum í Þjórsá verði nú afsalað (Forseti

hringir.) verði það ekki gert nema með samþykki Alþingis.

[16:06]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er óhætt að segja að þessi umræða hefur verið mjög áhugaverð og ágæt sjónarmið komið fram. Ég held reyndar að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hafi kannski komist hvað næst því í sinni ræðu að lýsa stöðu þessa máls þar sem hjá honum kom einmitt fram að í þessu samkomulagi kemur ekki fram hvort um væri að ræða sölu eða leigu á réttindunum ef Landsvirkjun fengi virkjanaleyfi. Það lýsir einmitt stöðu málsins sem í besta falli, eða versta falli eftir því hvernig menn horfa á það, er ófrágenginn samningur. Um efnisatriði eins og þetta, hvort það væri sala eða leiga, að ætla sér að leggja það fyrir Alþingi — ég veit ekki hvað hv. þingmaður hefði sagt hefði ég reynt það. Ég geri ráð fyrir því að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, sem er greinilega andstæðingur þessa máls, ætlist ekki til þess að ég leggi málið fram hérna til að fá framsal á þessum grundvelli samþykkt.

Ég verð að segja líka að mér finnst að hv. þm. Framsóknarflokksins, Bjarni Harðarson, og auðvitað hv. þm. Guðni Ágústsson, fyrrverandi landbúnaðarráðherra, sem þekkir málið átti sig á því hvað hér er um að ræða. (**GÁ:** Áttirðu ekki von á því?) Jú, ég átti von á því. Hv. þm. Jón Magnússon, þingmaður Frjálslynda flokksins, er með tilvísun í hæstaréttardómara en þá er annar eða reyndar fyrrverandi hæstaréttardómari sem segir að það séu til fleiri en ein niðurstaða í hverju lögfræðilegu máli.

Varðandi það sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir segir, að ég skuli ekki svara spurningum hennar, er ég hér í utandagskrárumræðu, ég er ekki í fyrirspurnatíma. Það er annar dagskrárliður sem er til þess að svara spurningum. Ég er hér til að taka þátt í umræðunum.

Ég held hins vegar að grundvöllur málsins sé, herra forseti, sá sem hv. alþingismaður Kjartan Ólafsson kom inn á, að (Forseti hringir.) hv. málshefjandi og flokkur hennar eru á móti því að virkja Þjórsá. (**Gripið fram í:** … skipta um skoðun.) (**Gripið fram í:** Ekki allir.) (**Gripið fram í:** Nei, ekki allir.)

Um fundarstjórn.

3. umr. fjárlaga.

[16:08]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það bregður svo við að ég kveð mér hér hljóðs til þess að hrósa fundarstjórn forseta. (Gripið fram í.) Ég vil bara láta það koma hér fram að ég tel það rétta ákvörðun hjá hæstv. forseta að fresta 3. umr. fjárlaga til miðvikudags. Skjöl eru ekki tilbúin og verða væntanlega ekki fyrr en seint í kvöld og það er engin ástæða heldur til að setja tímapressu á það, nær að starfsfólk Alþingis geti gengið frá þeim með eðlilegum hætti á dagvinnutíma.

Ég tek þetta mál hér upp vegna þess að nákvæmlega sömu aðstæður voru uppi deginum áður eða kvöldinu áður en hefja átti 2. umr. um fjárlög. Þá tókum við það mál hér upp eins og ég geri ráð fyrir að mönnum sé í minni og óskuðum eftir nákvæmlega því sama, að 2. umr. fjárlaga yrði frestað um sólarhring þannig að þingmenn fengju eðlilegan tíma til að undirbúa sig undir umræðuna eftir að gögn málsins lægju fyrir og þeim hefði verið dreift. Þá var að vísu ekki orðið við þeirri beiðni en nú er hins vegar sú afstaða að við þessar aðstæður sé eðlilegt að gera breytingar á starfsáætlun Alþingis að þessu leyti og fresta umræðunni um einn dag. Þó að kannski sé aldrei sérstaklega eftirsóknarvert að gera þar breytingar á eru öll efnisrök til þess að gera það nú og ég fagna þeirri ákvörðun forseta.

Frestir sem þingsköpin veita eru m.a. einmitt ætlaðir af þessum ástæðum til að tryggja að gögn liggi fyrir og þingmenn geti gengið til umræðna og atkvæðagreiðslu um mál með eðlilegum fyrirvara og aðdraganda. Þessa fresti, vel að merkja, er reyndar hægt að upphefja með afbrigðum eins og kunnugt er. Nú stendur einmitt þannig á að það er svo sterkur meiri hluti hér á Alþingi að hann getur veitt sjálfum sér afbrigði og við þær aðstæður er sérstaklega mikilvægt að forseti fari af sanngirni og hófsemi með sitt mikla dagskrárvald. Það tel ég að sé gert í þessu tilviki. Ég fagna því og vona að þetta viti á það að almennt sé að vænta meiri vilja til samstöðu og sanngirni hér í sambandi við málefni þingsins á komandi vikum og mánuðum og árum.

Almannatryggingar o.fl., 2. umr.

Stjfrv., 195. mál (verkaskipting ráðuneyta, kaup á heilbrigðisþjónustu). — Þskj. 210, nál. 399 og 401, brtt. 400.

[16:11]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraða og lögum um eftirlaun til aldraðra frá meiri hluta heilbrigðisnefndar.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund fjölmarga aðila sem gerð er grein fyrir í nefndaráliti. Einnig hafa nefndinni borist umsagnir frá Félagi íslenskra hjúkrunarfræðinga, og félags- og tryggingamálanefnd. Jafnframt hafa borist ýmis gögn sem málinu tengjast.

Frumvarp þetta er flutt í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 23. maí 2007 um breytta verkaskiptingu milli ráðuneyta og tekur sérstaklega til flutnings verkefna frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis á sviði almannatrygginga og öldrunarmála. Frumvarpið hefur sama markmið og frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, sem nú er til meðferðar á Alþingi.

Tilgangur frumvarpsins er að gera fyrirkomulag heilbrigðis- og tryggingakerfisins auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi. Það verður meðal annars gert með því að samhæfa og gera skilvirkara hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu gagnvart þeim sem hana veita og einfalda almannatryggingakerfið.

Frumvarpið gerir ráð fyrir að félags- og tryggingamála-

ráðherra fari með lífeyristryggingar en heilbrigðisráðherra verði áfram með forræði yfir slysa-, sjúkra- og sjúklingatryggingum. Starfsemi Tryggingastofnunar ríkisins verður skipt upp og mun hún færast undir félags- og tryggingamálaráðuneytið og sjá um framkvæmd lífeyristryggingahluta almannatrygginga og laga um félagslega aðstoð. Úrskurðarnefnd almannatrygginga mun áfram starfa undir Tryggingastofnun ríkisins, en ákvarðanir vegna laga um almannatryggingar, hvort sem þær varða lífeyristryggingar eða slysa- og sjúkratryggingar, verða áfram kæranlegar til nefndarinnar. Sett verði á fót ný stofnun undir heilbrigðisráðuneyti sem sjái um sjúkra- og slysatryggingar ásamt kaupum á heilbrigðisþjónustu. Gert er ráð fyrir að Tryggingastofnun ríkisins veiti hinni nýju stofnun þjónustu vegna slysa- og sjúkratrygginga, a.m.k. fyrst um sinn þar til ný stofnun tekur til starfa nema um annað verði samið. Gert er ráð fyrir að nánar verði kveðið á um skipulag og hlutverk þessarar stofnunar í sérstöku frumvarpi sem lagt verði fram á vorþingi 2008.

Með frumvarpinu er jafnframt lagt til að yfirstjórn málefna aldraða og þjónusta við aldraða önnur en heilbrigðisþjónusta ásamt yfirstjórn Framkvæmdasjóðs aldraðra færist til félags- og tryggingamálaráðuneytis frá 1. janúar 2008. Skilið verði milli veitingar heilbrigðisþjónustu við aldraða sem heilbrigðisráðuneytið mun áfram sinna og hins vegar búsetuúrræða og almennrar öldrunarþjónustu, sem verður flutt til félags- og tryggingamálaráðuneytis.

Gestir nefndarinnar og umsagnaraðilar lýstu velflestir ánægju með meginatriði frumvarpsins. Nokkrir lýstu þó ákveðnum áhyggjum af flóknari rekstri hjúkrunarheimila sem munu samkvæmt frumvarpinu vera undir yfirstjórn tveggja ráðuneyta, félags- og tryggingamálaráðuneytis hvað varðar yfirstjórn búsetu- og almennrar öldrunarþjónustu og heilbrigðisráðherra varðandi heilbrigðisþjónustu við aldraða á hjúkrunarheimilum.

Meiri hlutinn tekur undir með umsagnaraðilum og gestum nefndarinnar sem lýstu ánægju með að málefni aldraðra væru flutt frá heilbrigðisráðuneytinu til félags- og tryggingamálaráðuneytis. Sú tilhögun er meðal annars líkleg til að auðvelda flutning á málaflokki aldraðra til sveitarfélaga, eins og stefnuyfirlýsing ríkisstjórnarinnar segir til um.

Meiri hlutinn tekur undir það viðhorf sem kemur fram í greinargerð frumvarpsins að öldrun sé ekki sjúkdómur og leggur áherslu á nauðsyn þess að skilja annars vegar á milli almennrar öldrunarþjónustu og hins vegar heilbrigðisþjónustu fyrir aldraða. Meiri hlutinn telur þó rétt að benda á þá staðreynd að öldrun fylgja oft veikindi og aldraðir einstaklingar glíma oft við fjölþætta sjúkdóma. Þeir einstaklingar þurfa ekki aðeins öldrunar- og umönnunarþjónustu, heldur faglega heilbrigðisþjónustu.

Meiri hlutinn vekur athygli á athugasemdum í greinargerð við frumvarpið en þar kemur meðal annars fram að nokkurn tíma muni taka að skilja á milli almennrar öldrunarþjónustu og heilbrigðisþjónustu við aldraða og að gert sé ráð fyrir að ráðuneytin skilgreini þessa þætti nánar og móti hvernig samskiptum við öldrunarstofnanir og greiðslum til þeirra verði háttað í framtíðinni. Boðað er frumvarp um frekari breytingar á lögum um málefni aldraðra á vorþingi 2008 og að stefnt sé að því að þessari vinnu verði lokið fyrir 1. september 2008.

Meiri hlutinn telur að mikilvægt skref sé tekið með því að greina milli heilbrigðisþjónustu annars vegar og lífeyris- og bótaréttar hins vegar. Með flutningi lífeyristrygginga til félags- og tryggingamálaráðherra gefst möguleiki á einföldun á bótarétti lífeyrisþega og að einfalda almannatryggingakerfið, sem er til hagsbóta fyrir lífeyrisþega. Jafnframt fagnar meiri hlutinn því að sett verði á fót stofnun sem taki við hlutverki Tryggingastofnunar ríkisins að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og sinna slysa- og sjúkratryggingum.

Í kostnaðarmati fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins sem er fylgiskjal með frumvarpinu kemur fram að frumvarpið feli fyrst og fremst í sér orðalagsbreytingar sem tengdar eru flutningi málaflokka á milli ráðuneyta og því sé ekki gert ráð fyrir auknum kostnaði við framkvæmd verkefna heldur aðeins færslu fjárheimilda á milli ráðuneyta. Meiri hlutanum þykir rétt að benda á að ætíð megi reikna með auknum kostnaði þegar breytingar, eins og um er að ræða, eru gerðar.

Í 11. gr. frumvarpsins eru lagðar til breytingar á lögum um félagslega aðstoð, þar sem lagt er til að í stað orðanna heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra komi ráðherra. Meiri hlutinn vill benda á að með þeirri breytingu kæmi hvergi fram undir hvaða ráðherra málaflokkurinn heyrir. Því telur meiri hlutinn nauðsynlegt að fram komi að lögin falli undir yfirstjórn félags- og tryggingamálaráðherra.

Í 27. gr. frumvarpsins er kveðið á um að vistunarmat nái einungis til hjúkrunarrýma og hjúkrunarheimila enda er fyrst og fremst um að ræða mat á hjúkrunarþörf. Meiri hlutinn leggur til að jafnframt verði gert mat á þjónustuþörf vegna annarra stofnana fyrir aldraða, sem tilgreindar eru í 1. tölul. 1. mgr. 14. gr. laga um málefni aldraðra, en það eru dvalarheimili, sambýli og íbúðir sem sérhannaðar eru fyrir þarfir aldraðra, sem eru ekki færir um að annast heimilishald. Félags- og tryggingamálaráðherra setji reglugerð um framkvæmd mats á þjónustuþörf.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Undir nefndarálitið rita Ásta Möller, formaður og framsögumaður, Ágúst Ólafur Ágústsson, Pétur H. Blöndal, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Árni Páll Árnason og Ellert B. Schram.

Virðulegi forseti. Eins og kom fram í nefndarálitinu hjá meiri hluta heilbrigðisnefndar lýstu gestir og umsagnaraðilar velflestir ánægju sinni með meginatriði frumvarpsins. En þar sem ég varð vör við ákveðinn misskilning varðandi heilbrigðisþátt öldrunarþjónustu í umsögn eins umsagnaraðila, sem rataði m.a. í álit minni hluta heilbrigðisnefndar, vil ég hafa nokkur orð um þetta efni.

Eitt af markmiðum frumvarpsins er að flytja yfirstjórn öldrunarmála annarra en heilbrigðisþjónustu frá heilbrigðisráðherra til félags- og tryggingamálaráðherra. Þetta er hluti af samkomulagi ríkisstjórnarflokkanna við myndun ríkisstjórnarinnar og með hliðsjón af breyttum hugmyndum í öldrunarþjónustu. Málefni aldraðra hafa verið skilgreind undir heilbrigðisráðuneyti um árabil og hefur það verið gagnrýnt, m.a. á það bent að með því væri hætta á að öldr-

un væri meðhöndluð sem heilbrigðismál. Á hinn bóginn verður að benda á að um 7% þeirra sem eru 67 ára og eldri eru það lasburða að þeir eru inniliggjandi á hjúkrunarrýmum heilbrigðisstofnana. Það þýðir að 93% þeirra sem eru 67 ára og eldri búa á eigin heimilum eða í félagslegum búsetuúrræðum með stuðningi og búa sjálfstæðri búsetu. Lausnir þessara 93% aldraðra eru fyrst og fremst félagslegar þótt vissulega njóti margir þeirra heimahjúkrunar og annars stuðnings heilsugæslunnar eða annarra úrræða heilbrigðisþjónustunnar.

Ég hef skoðað álit minni hluta heilbrigðisnefndar sem gerir nokkur atriði frumvarpsins að umfjöllunarefni og ég hlýt að staldra sérstaklega við það atriði sem ég nefndi hér á undan sem ég tel að sé ákveðinn misskilningur. Minni hluti heilbrigðisnefndar hefur misskilið þá breytingu sem lögð er til í frumvarpinu, að færa yfirstjórn öldrunarmála annarra en heilbrigðisþjónustu frá heilbrigðisráðherra til félagsmálaráðherra, og ég legg áherslu á orðin „önnur en heilbrigðisþjónusta“.

Þannig segir m.a. í áliti minni hlutans, með leyfi forseta:

„Minni hlutinn telur hætt við því að slegið verði af faglegum kröfum um læknis- og hjúkrunarþjónustu á öldrunarstofnunum gangi ákvæði 20. gr. frumvarpsins fram.“

20. gr. fjallar um flutning málefna aldraðra frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis.

Þá segir einnig í nefndaráliti minni hlutans eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Vandséð er hvernig fjárveitingar til að tryggja nauðsynlega mönnun fagmenntaðs fólks eigi að fást þegar fagleg yfirstjórn og fjármögnun er á höndum annars ráðuneytis. Því telur minni hlutinn að umræddur flutningur á faglegri yfirstjórn og fjármögnun geti leitt til þess að áherslur á hjúkrunarþjónustu á hjúkrunarheimilum breytist yfir í áherslur á almenna öldrunar- og umönnunarþjónustu. Það yrði mikil þjónustuskerðing og afturför. Minni hlutinn hvetur því til endurskoðunar á þeim hugmyndum sem fram koma í frumvarpi þessu um að færa faglega yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis.“

Ef þetta væri rétt lýsing á tilgangi frumvarpsins, á greinum og ákvæðum frumvarpsins, deildi ég þessum áhyggjum með hv. þingmönnum minni hlutans. En það er ekki svo, það er misskilningur hjá minni hlutanum að fagleg yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila verði á höndum félagsmálaráðuneytis. Hún er áfram á höndum heilbrigðisráðuneytis hér eftir sem hingað til og finnst mér það í rauninni alvarlegt að minni hlutinn skuli ekki hafa kynnt sér málið betur og beri svona misskilning á borð.

Við skulum skoða frumvarpið nánar. Í 20. gr. frumvarpsins segir að félags- og tryggingamálaráðherra fari með yfirstjórn öldrunarmála samkvæmt lögum þessum og er þá vísað til laga um málefni aldraðra.

Í 19. gr. frumvarpsins er breyting á 2. gr. laga um málefni aldraðra þar sem öldrunarmál eru skilgreind og þau verða nú skilgreind þannig: Þau mál sem varða aldraða og eru undir yfirstjórn félags- og tryggingamálaráðherra. Til þeirra teljast þeir þjónustuþættir, aðrir en heilbrigðisþjónusta, sem aldraðir eiga rétt á samkvæmt lögum þessum og Framkvæmdasjóður aldraðra.

Ég legg áherslu á að með þessari breytingu eru öldrunarmál skilgreind sem þeir þjónustuþættir aðrir en heilbrigðisþjónusta sem aldraðir eiga rétt á samkvæmt lögum um málefni aldraðra.

Jafnframt segir í 20. gr. frumvarpsins eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Heilbrigðisráðherra fer með yfirstjórn heilbrigðisþjónustu við aldraða.“

Það er því óumdeilt að heilbrigðisþjónusta við aldraða er á hendi heilbrigðisráðherra og yfirstjórn heilbrigðisþjónustu á öldrunarheimilum er undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra. Húsnæðisþátturinn og félagslegi þátturinn fara yfir til félagsmálaráðherra og uppbygging hjúkrunarheimila en allur rekstur, fjármögnun og fagleg yfirstjórn eru á hendi heilbrigðisráðherra.

Það er því óskiljanlegt hvernig minni hluti heilbrigðisnefndar kemst að þeirri niðurstöðu að fagleg yfirstjórn og fjármögnun á hjúkrunarrýmum hjúkrunarheimila færist með frumvarpinu yfir til félags- og tryggingamálaráðherra. Ég ætla að geta þess að ég fór yfir þetta atriði sérstaklega á lokafundi heilbrigðisnefndar þannig að þetta átti ekki að fara á milli mála. Það segir berum orðum að heilbrigðisþjónusta og hjúkrunarrými, þar með talið á hjúkrunarheimilum, verði undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra og á ábyrgð hans, þar með talin fjármögnun. Faglegt eftirlit með starfseminni verður eftir sem áður í höndum landlæknis og það er mikilvægt. Það má auðvitað segja að það sé ekki rökrétt að heilbrigðisþjónusta við aldraða lúti einhverjum öðrum reglum en heilbrigðisþjónusta við aðra aldurshópa.

Varðandi fjármögnun þjónustunnar þá liggur í augum uppi að hin nýja stofnun sem mun sjá um kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu gerir þjónustusamninga við hjúkrunarheimili um starfsemi sem snýr að heilbrigðisþjónustu og inni í því er m.a. mönnun starfsmanna við þjónustuna. Ef ég man rétt hafa hv. þingmenn Vinstri grænna sérstaklega kallað eftir að slíkir þjónustusamningar verði gerðir og það er nú ljóst að með þeim breytingum sem verða með þessu frumvarpi á lögum verður þeim að ósk sinni og minni hlutinn getur því andað rólegar og samþykkt þessa grein frumvarpsins án þess að vera nokkuð að tvínóna við það.

Virðulegi forseti. Í nefndinni var mikið rætt um atriði sem varða það sett verði á laggirnar stofnun sem sér um kaupsamninga og greiðslur vegna heilbrigðisþjónustu. Í ræðu minni við 1. umr. þessa frumvarps sem nú er komið til 2. umr. fór ég ítarlega yfir kosti þess og ókosti að aðgreina kaup og sölu á heilbrigðisþjónustu sem ég ætla ekki að endurtaka hér. Ég hlýt hins vegar að benda á að þessi breyting felur í sér nýja hugsun hér á landi og nýja nálgun í fjármögnun heilbrigðisþjónustu og samskiptum ríkisins sem kaupanda þjónustunnar annars vegar og hins vegar þeirra sem veita þjónustuna, og þeir sem veita þjónustuna geta jafnt verið ríkisfyrirtæki, sjálfseignarstofnanir, félagasamtök, sveitarfélög eða einkaaðilar. Það er stefna núverandi ríkisstjórnar að auka samstarf við einkaaðila og aðra aðila um rekstur heilbrigðisþjónustu. Að setja á laggirnar nýja stofnun sem hefur það hlutverk að sjá um kaup, samninga og greiðslur fyrir heilbrigðisþjónustu er rökrétt framhald af slíkri stefnu þótt vissulega sé stofnuninni einnig ætl-

að að gera samninga við stofnanir á vegum ríkisins um heilbrigðisþjónustu, m.a. þá þjónustusamninga sem hefur verið rætt í gegnum tíðina að gera þyrfti við öldrunarstofnanir.

Tryggingastofnun ríkisins hefur um árabil gert samninga um heilbrigðisþjónustu við sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn. Nú er hins vegar gengið skrefinu lengra og gert ráð fyrir að sett verði á laggirnar ríkisstofnun sem sjái um kaup á heilbrigðisþjónustu fyrir almenning í umboði heilbrigðisráðherra. Þess má geta að í velflestum löndum heims hefur rekstur heilbrigðisþjónustu annars vegar og hins vegar lífeyristryggingakerfi, sem erlendis hefur verið kallað Social Security, verið aðgreint og sitt hvor aðilinn með umsjón á hvorum þætti um sig eins og gert er ráð fyrir í því frumvarpi sem er nú til umfjöllunar.

Fjármögnun heilbrigðiskerfisins hefur um árabil verið í gegnum föst fjárlög og hefur það lengi verið talin úrelt aðferð. Horft er til starfsemi stofnunar á fyrra ári og lögð til breyting á fjármagni í grófum dráttum að teknu tilliti til þróunar verðlags frá fyrra ári. Þetta fjármögnunarkerfi gefur lítið svigrúm til breytinga með tilliti til tækniþróunar og framfara í heilbrigðisvísindum þó að það hafi dugað furðu vel hjá okkur en það hefur verið gagnrýnt um árabil. Slíkt fjármögnunarkerfi hefur verið aflagt í nágrannalöndum okkar fyrir löngu. Nýtt fjármögnunarkerfi sem byggir á kostnaðargreiningu meðferða og aðgerða sem byggir m.a. á að DRG-kerfi sem Landspítalinn hefur verið að þróa í alþjóðlegu samstarfi á undanförnum árum verður m.a. lagt til grundvallar þessari nýju fjármögnunarleið. Hið sama má segja um REI-matið sem hefur verið notað á öldrunarstofnunum um nokkurt skeið sem grundvöllur fjármögnunar öldrunarstofnana.

Margar þjóðir hafa á undanförnum árum kosið að fara þá leið sem hér er lögð til, þ.e. að aðgreina kaupendur og seljendur, og tengja það umbótum í heilbrigðisþjónustu. Slíkt skipulag hefur í mörgum tilvikum reynst áhrifarík leið til að koma til móts við heilbrigðisþarfir fólks með markvissari forgangsröðun og aukinni skilvirkni í þjónustu og það hlýtur að vera keppikefli allra sem er annt um þróun heilbrigðisþjónustu. Því vekur andstaða stjórnarandstöðunnar við að styðja að slíkt kerfi verði tekið upp mikla furðu.

Ég nefndi það við 1. umr. um frumvarpið að Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin hefur lagt sérstaka áherslu á að nota kerfisbundin kaup á heilbrigðisþjónustu til að bæta virkni þeirra og árangur, enda hefur þessi aðferð verið notuð til að bæta frammistöðu heilbrigðiskerfa og bæta nýtingu fjármagns til heilbrigðisþjónustu. Reynsla annarra þjóða bendir til margvíslegs árangurs við að taka upp markviss kaup á heilbrigðisþjónustu. Þessar aðferðir hafa leitt til þess að fyrir liggur nákvæmari skilgreining á því hvernig verk eru framkvæmd og til aukins eftirlits stjórnvalda um hvernig staðið er að framkvæmd þeirra, þar með talið gæðum þjónustunnar. Reynslan, t.d. í Bretlandi, Nýja-Sjálandi og Svíþjóð, hefur sýnt að aðskilnaður kaupanda og seljanda heilbrigðisþjónustu hafi leitt til þess að þjónusta hefur verið færð frá sjúkrahúslegu til dag- og göngudeilda í meira mæli sem hefur farið saman við tækniþróun og framfarir í heilbrigðisvísindum. Jafnframt hefur það aukið vægi neðri stiga heilbrigðisþjónustu sem er ekki eins sérhæfð, t.d. heilsugæslu og félagslegrar þjónustu, á kostnað sjúkrahúsa- og stofnanaþjónustu. Ekki má skilja orð mín þannig að þar með hafi þjónusta orðið verri heldur hafi þjónustan miklu frekar verið færð á rétt þjónustustig og mætt þörfum skjólstæðinga á réttan hátt.

Almennt má segja að reynsla annarra þjóða, nágrannaþjóða okkar, sýni okkur að breyttar áherslur í fjármögnun heilbrigðisþjónustu frá beinum fjárveitingum til fjárveitinga sem bundnar eru meðferð skjólstæðinga hafi leitt til aukinnar samþættingar þjónustu við skjólstæðinga á öllum stigum heilbrigðisþjónustu og annarrar samfélagslegrar þjónustu. Þá hefur áhersla á árangur meðferða leitt til markvissari vinnubragða í þjónustu og bætt frammistöðu þeirra sem veita þjónustuna og þar með gæði hennar jafnframt því sem hún hefur minnkað stjórnunarkostnað.

Virðulegi forseti. Að lokum vil ég nefna að þessi aðferðafræði gefur aukna möguleika á að koma á samkeppni milli seljenda um verð og gæði þjónustunnar óháð því hvaða rekstrarform liggur þar að baki. Í ljósi þeirrar umræðu fyrr í dag er ástæða til að taka fram að breytingarnar munu hvorki draga úr ábyrgð stjórnvalda á að standa undir fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar né fela þær í sér auknar álögur á skjólstæðinga eða sjúklinga, öðru nær, eftirlit með framkvæmd hennar verður ekki skert heldur þvert á móti aukið.

[16:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hefði talið æskilegra að hv. þingmaður, formaður heilbrigðisnefndar, hefði notað meira af ræðutíma sínum í að útlista fyrir okkur í einstökum atriðum hvernig þessar breytingar eigi að fara fram og minni tíma í að bera misskilning upp á minni hlutann. Það var ekkert óskaplega upplýsandi hluti af ræðu hv. þingmanns.

Stjórnarráðslagafrumvarpið og breytingarnar sem þetta er hluti af eru í heild sinni mjög vanbúnar og ætti að fresta því öllu saman. En það vekur sérstaka athygli hvernig hér á að standa að verki af því að það er viðurkennt í forsendum málsins að þessi tilfærsla sé alls ekki tilbúin. Það á ekki einu sinni að reyna að gera tilraun til að láta þetta gilda frá áramótum. Ég hljóp í skarðið, sat fundi í félagsmálanefnd og reyndi að fá botn í það þar hvernig menn hugsuðu sér að þetta gerðist og hvernig ætti að sortera þetta sundur, sérstaklega í blönduðu stofnununum. Svörin voru: Ja, það verður vonandi komið í ljós hvernig það gerist 1. september næstkomandi. Þá skildist mér að ætti að reyna að prufukeyra hið nýja fyrirkomulag.

Ég vil þar af leiðandi spyrja hv. þingmann, formann heilbrigðisnefndar: Hverju sætir að gildistaka málsins í heild sinni, a.m.k. að þessu leyti, sé ekki einfaldlega látin vera frá einhverjum tíma í framtíðinni sem einhver von er til að geti staðist og málið sé tilbúið til framkvæmda?

Í öðru lagi vil ég segja, herra forseti, af því að hv. þingmaður skildi ekki að menn gætu verið á móti því að kostnaðargreina þjónustuna og líta á þetta sem kaup og sölu. Ég ætla bara að svara fyrir mig. Ástæðan hvað mig varðar og ég hygg fleiri er fyrst og fremst sú að heilbrigðisþjónusta, velferð og heilsa fólks, er ekki markaðsvara. Þess vegna geta menn ekki talað eins og það sé einfalt mál að gera

þetta að markaði og fara að ástunda kaup og sölu (Forseti hringir.) án fyrirvara með þessa hluti.

[16:32]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þetta frumvarp er tvíþætt. Annars vegar er um flutning málefna aldraða yfir til félagsmálaráðuneytisins, annarra en heilbrigðisþjónustu. Það breytist því lítið gagnvart heilbrigðisþjónustunni.

Það var ljóst í umræðunni í nefndinni og ekki síst hjá gestum nefndarinnar og umsagnaraðilum að þeir voru mjög ánægðir með þessa breytingu. Við sáum ekkert því til fyrirstöðu að gera slíka breytingu um áramótin enda lægju fjárlög fyrir og til þess gæfist tími á næsta ári að skoða hvernig þessum málum yrði háttað fyrir næstu fjárlagagerð, skoða skiptingu fjármagns og slíkt, aðgreiningu á heilbrigðisþjónustunni annars vegar og öðrum þáttum innan öldrunarþjónustu hins vegar.

Hinn þátturinn varðar það að setja á laggirnar stofnun sem sjái um kaup, samninga og greiðslur vegna heilbrigðisþjónustu. Eins og hv. þingmanni er kunnugt mun slík stofnun taka til starfa 1. september á næsta ári. Þegar við ræddum við fulltrúa Tryggingastofnunar ríkisins var ljóst að þeir eru þegar farnir að undirbúa þá skiptingu, uppskiptingu á starfsemi Tryggingastofnunar ríkisins. Þeir sáu fá grá svæði þar á milli þótt það geti orðið flókið í framkvæmd vegna þess að nota á sama tölvukerfi og ekki alveg niðurstaða í því hvernig þau mál verði leyst. Það er hins vegar vel hægt að standa við þetta. Þegar hefur farið fram mikil vinna gegnum árin innan Tryggingastofnunar um kaup á heilbrigðisþjónustu þannig að þetta er útfærsla, ákveðin útvíkkun, á því hlutverki stofnunarinnar sem verður fært til nýrrar stofnunar og ákveðnir starfsmenn fylgja með starfseminni. Þannig er ekkert því til fyrirstöðu.

[16:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mér finnst ákaflega sorglegt að þessi þáttur málsins skuli þurfa að lenda í þessari stöðu. Ég hef ástæðu til að ætla að þessi hluti verkaskiptingarinnar, hinnar breyttu verkaskiptingar innan Stjórnarráðsins sem slíkrar, hefði almennt mætt góðum hug enda væri málið sómasamlega undirbúið og tilbúið til að ganga í gildi. En það dregst inn í þennan pakka hrossakaupanna frá því á Þingvöllum, um að færa verkefni til innan Stjórnarráðsins og búa til ný ráðuneyti handa Samfylkingunni þannig að hún fái sex stóla. Málið geldur þess að vera tekið með í spyrðunni og það er að mínu mati algerlega ástæðulaust að standa svona að verki. Hér viðurkenndi hv. þingmaður að vonandi mundi þetta ganga vel en það væru ýmis óljós mál í sambandi við tölvukerfi o.fl.

Ég hef sérstaklega spurt: Hvernig ætla menn að gera þetta í blönduðu stofnununum, litlu og meðalstóru hjúkrunar- og dvalarheimilunum sem lenda þá sitt í hvora áttina í þessu tilviki? Það er ekki einfalt mál fyrir utan allar aðrar flækjur sem þarna eru. (Forseti hringir.) Ég hef engin svör fengið önnur en þau að vonandi verði þetta komið í lag 1. september næstkomandi.

[16:35]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er nokkuð ljóst hvað fellur undir heilbrigðisþjónustu á hjúkrunarheimilunum og yfirleitt hefur verið talað um að í kringum 80% af kostnaði við þá þjónustu sé vegna heilbrigðisþjónustu. Þeir þættir sem snúa að rekstri heimilanna, búsetunni, ræstingum, mat, það sem sem snýr að búhaldi og félagslegir þættir, fara til félagsmálaráðuneytisins.

Ég heyri ekki betur en að fullur vilji og ákveðin eftirvænting sé hjá báðum ráðuneytum, bæði heilbrigðis- og félagsmálaráðuneyti, að greiða úr þessum málum, að þetta gangi eftir. Segja má að ráðuneytin hafi svigrúm næsta ár til að greiða úr þessu. Það kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að það taki ákveðinn tíma að komast að niðurstöðu um aðgreiningu á þessu og ákveða daggjöld varðandi heilbrigðisþáttinn annars vegar og hins vegar varðandi félagslega þáttinn. (Forseti hringir.) Það ríkir eftirvænting eftir því að fá að klára þetta mál.

[16:37]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég get ekki hjá því komist að taka hér til máls vegna ræðu hv. formanns heilbrigðisnefndar vegna þess mikla tíma sem hún eyddi í afstöðu minni hlutans í heilbrigðisnefnd.

Ég hef vanist því að það sé hlutverk þess hins sama minni hluta gera grein fyrir áliti sínu og nú háttar svo til, herra forseti, að að þeim lið er ekki komið á dagskránni. Ég hlýt að mótmæla því harðlega að nefndarálit minni hlutans, sem gerð verður grein fyrir á eftir, byggist á einhverjum misskilningi. Með þeim orðum er hv. formaður heilbrigðisnefndar að segja að umsagnir frá Landssambandi eldri borgara byggist á misskilningi, að umsögn frá Félagi íslenskra hjúkrunarfræðinga byggist á misskilningi og varnaðarorð í umsögnum bæði frá Öryrkjabandalaginu og Alþýðusambandinu líka. Reyndar má líka lesa ákveðin varnaðarorð út úr umsögn frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, varðandi flækjustig málsins. Allir þessir aðilar hafi bara misskilið það sem meiri hlutinn er að gera.

Ég vil fullvissa þingheim um að við munum, þegar við fáum til þess hér tíma á dagskrá þingsins, gera grein fyrir afstöðu minni hlutans en hann byggir ekki á misskilningi, hæstv. forseti.

[16:38]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Vissulega fær minni hluti nefndarinnar svigrúm til að gera grein fyrir nefndaráliti sínu en það liggur fyrir, hefur verið lagt fram og því er mjög eðlilegt að framsögumaður meiri hluta fjalli um það málefni, um það álit og tala nú ekki um eins og ég gerði. Ekki síst þar sem það tengdist umsögnum ýmissa umsagnaraðila. Ég greindi frá því á síðasta fundi nefndarinnar að ég teldi ákveðinn misskilning í ákveðinni umsögn gesta, þ.e. frá hjúkrunarfræðingum, og hef svarað formanni félagsins í þá veru.

Það er skýrt í frumvarpinu að yfirstjórn heilbrigðismála

á hjúkrunarheimilum og fagleg yfirstjórn er í höndum heilbrigðisráðherra, á því er enginn vafi. Það er engin hætta á því að dregið verði úr faglegri þjónustu af þeim sökum. Það verður óbreytt fyrirkomulag miðað við það sem nú er, eftirlit landlæknis með faglegri þjónustu og hin nýja stofnun mun gera þjónustusamninga við stofnanir um framkvæmd þjónustunnar, markmið þjónustu og ákveðin fagleg viðmið.

Ég endurtek að það er ástæðulaust að halda að fagleg þjónusta muni verða minni eftir þessar breytingar.

[16:40]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við sem skipum stjórnarandstöðuna á þinginu erum ýmsu vön úr herbúðum ríkisstjórnarflokkanna. Það er varla svo að við megum hér opna munninn í ræðustól öðruvísi en vera sökuð um — ja, nú síðast misskilning á öllum málum.

Ég vara hv. formann heilbrigðisnefndar við að tala niður til þeirra sem koma á fundi nefnda þingsins og hvað þá til þeirra aðila sem hafa setið yfir því að semja umsagnir um frumvörp og leggja allt sitt í slíkar umsagnir og óska eftir því að þingheimur lesi þær, taki tillit til þeirra og meti það sem menn leggja fram til starfa á þinginu, fyrir löggjafarsamkunduna. Við erum a.m.k. að reyna það, þingmenn stjórnarandstöðunnar.

[16:41]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður þarf ekki að velkjast í neinum vafa um að við metum þær umsagnir sem koma fram og margar þeirra hafa einmitt sýnt fram á feila, atriði sem okkur hefur yfirsést, þannig að það má alls ekki setja orð mín í þetta samhengi.

Hins vegar varð hv. þingmaður vör við það eins og ég að ákveðinn misskilningur var í gangi, ekki bara varðandi þetta atriði sem ég hef gert að umtalsefni, heldur ýmis önnur. Þetta var ný nálgun sem margir þurftu að fá skýringar á og ýmsir gestir nefndarinnar þurftu virkilega að spyrja og fengu ákveðin svör frá okkur þótt það væri í sjálfu sér ekki verkefni nefndarinnar að svara spurningum gesta heldur öfugt.

Það þarf að gefa ákveðnar skýringar og það er mjög mikilvægt þegar einhver misskilningur er í gangi, eins og sá sem ég hef rætt um, að hann sé leiðréttur því að sá misskilningur getur líka farið út í samfélagið, (Forseti hringir.) farið yfir til heilbrigðisstofnana (Forseti hringir.) og það er full ástæða til þess að halda því til haga og að rétt sé farið með.

[16:43]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið í málflutningi þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sjáum við margt ágætt í þeim hugmyndum sem teflt er fram í þessu frumvarpi. En við vörum við óðagoti og hvetjum til að menn gefi sér góðan tíma til undirbúnings. Þótt tilteknir málaflokkar heyri undir ákveðin ráðuneyti er ekki þar með sagt að stofnanir geti annast vinnslu á verkefnum fyrir fleiri en eitt ráðuneyti.

Hæstv. forseti. Við leggjum áherslu á að þessari lagasmíð verði frestað eða samþykkt hennar og ef ekki næst samstaða um frestun verði reynt að tína út úr frumvarpinu það sem mest ósamkomulag er um. Þar staðnæmist ég sérstaklega við 18. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um hina nýju sölumiðstöð sjúklinga sem ég vék að áðan. Í henni er kveðið á um sérstaka stofnun sem komið verði á laggirnar sem hafi það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra, eins og hér segir. Síðan er vísað í að ráðherrar ráði framkvæmdastjóra, skipi stjórn og þar fram eftir götunum.

Í greinargerð með þessari grein segir eitthvað á þá leið að gert sé ráð fyrir að nánar verði kveðið á um skipulag og hlutverk þessarar stofnunar í sérstöku frumvarpi sem lagt verður fram á vorþingi árið 2008.

Hæstv. forseti. Er ekki eðlilegt að Alþingi fái þessar hugmyndir til umfjöllunar? Þegar allt kemur til alls (Forseti hringir.) erum við að fjalla um grundvallarbreytingar á skipulagi heilbrigðisþjónustunnar og þær breytingar eiga að komast til ákvörðunar á Alþingi áður en þær eru endanlega afgreiddar.

[16:45]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og hv. þingmaður hefur bent á og ýmsir aðrir flokksmenn hans hér á undan tekur það ákveðinn tíma að undirbúa ákveðna þætti eins og t.d. þessa stofnun. Ég tel það mjög skynsamlegt að kveða á um það í bráðabirgðaákvæði í þessu frumvarpi að slík stofnun verði sett á laggirnar, það sé búið að taka ákvörðun um það að hún verði sett á laggirnar og hafinn undirbúningur að því að hún taki til starfa 1. september nk., þannig að mér finnst það mjög eðlilegt að gera þetta með þessum hætti.

Ég geri mér grein fyrir því að hv. þingmaður er af ýmsum ástæðum mótfallinn slíkri stofnun. Það segir hins vegar í greinargerð með frumvarpinu að eitt af markmiðum ríkisstjórnarinnar sé að kostnaðargreina eigi heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun. Þá segir einnig að þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka.

Er þetta ekki nákvæmlega það sem hv. þingmaður hefur verið að tala fyrir í gegnum árin, að heilbrigðisþjónustan sé fjármögnuð í samræmi við þörf og fjölda verka, þörf fyrir heilbrigðisþjónustu á hverjum tíma? Með slíkri stofnun er verið að setja á laggirnar apparat til þess að takast á við að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna þannig að hún sé rekin fyrir sanngjarnt fé í samræmi við umfang og í samræmi við eðli þjónustunnar. Því hlýt ég að spyrja hv. þingmann: Er hann mótfallinn því að fé fylgi sjúklingi? Er hann mótfallinn því að heilbrigðisstofnunin fái fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka?

[16:47]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við höfum fylgst með fréttum undanfarna daga og við höfum heyrt forsvarsmenn heilsugæslu-

stöðva og sjúkrahúsa tala um þarfir sínar. Það velkist enginn í vafa um hverjar þær eru og það velkist enginn í vafa um að það er þörf á meira fjármagni, það eru pólitískar deilur um hvert eigi að beina þessu fjármagni. Ríkisstjórnin og fjárveitingavaldið, með stuðningi Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, neita að láta nægilegt fé af hendi rakna til þessara stofnana svo að þær séu reknar með sómasamlegum hætti.

Á hinn bóginn sjáum við fjármagni og undirbúningi beint í þá átt að greiða götu einkareksturs. Vandinn hér er ekki skipulag, vandinn er pólitískur vilji og vandinn er fjármagn. Fyrst þurfum við að komast að niðurstöðu um að hyggilegt sé yfirleitt að koma á laggirnar stofnun af þessu tagi. (Forseti hringir.) Síðan tökum við aðferðina. Það er það sem ég mæli fyrir, að við frestum því (Forseti hringir.) að veita samþykki fyrir 18. gr. þar til við höfum tekið þá umræðu.

[16:48]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eitt af því sem hv. þingmaður og fleiri flokksmenn hans hafa tekið sem fyrirmyndarheilbrigðisþjónustu er þjónustusamningurinn við sveitarfélagið Akureyri um rekstur heilsugæslu, öldrunarstofnanir og félagslega þjónustu. Þar til grundvallar liggur þjónustusamningur sem heilbrigðisráðuneytið hefur gert við sveitarfélagið Akureyri. Þar er samþætting á þjónustu og það er borgað ákveðið verð fyrir þá þjónustu sem er innan samningsins. Þar er allt saman skilgreint til hlítar ásamt fjármagni sem liggur þar að baki. Er þetta ekki það sem hv. þingmaður mundi óska hverri einustu heilbrigðisstofnun, að hún hafi ákveðið fjármagn til umráða sem byggir á kostnaðargreiningu á þeim störfum sem fara þar fram?

Ég átta mig ekki á hvað það er sem hv. þingmaður er mótfallinn þegar hér er verið að setja upp kerfi til þess að meta þjónustuna og (Forseti hringir.) veita til hennar því fé sem til þarf.

[16:49]

Frsm. minni hluta heilbrn. (Dýrleif Skjóldal) (Vg):

Herra forseti. Þá er loksins komið að því að mæla fyrir nefndaráliti minni hlutans um frumvarp til laga um breytingar á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun til aldraðra.

Minni hluti heilbrigðisnefndar telur afar mikilvægt þegar gerðar eru umfangsmiklar breytingar á heilbrigðisþjónustu og almannatryggingum að þess sé gætt að allir njóti jafns aðgangs að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag og félagslegri stöðu. Einnig telur minni hlutinn að undir engum kringumstæðum megi setja heilbrigðisþjónustu undir skilmála markaðskerfisins þar sem hagnaðar- og viðskiptasjónarmið eru grundvöllur starfseminnar og vísar til umsagnar ASÍ við frumvarp þetta.

Frumvarpinu er í meginatriðum ætlað tvíþætt hlutverk, annars vegar að breyta lögum vegna tilfærslu málaflokka frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis í samræmi við stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar og hins vegar að koma á fót nýrri stofnun sem heyri undir heilbrigðisráðuneyti sem sjái um sjúkra- og slysatryggingar ásamt kaupum á heilbrigðisþjónustu.

Í 18. gr. frumvarpsins er fjallað um nýja stofnun sem heyra mun undir heilbrigðisráðherra og ætlað er að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir títtnefndan heilbrigðisráðherra. Gert er ráð fyrir að nánar verði kveðið á um skipulag og hlutverk þessarar stofnunar í sérstöku frumvarpi sem lagt verði fram á vorþingi árið 2008. Hlutverk og starfsemi þessarar stofnunar er því algerlega óskilgreint og því teljum við eðlilegast að fella þessa grein niður.

Minni hlutinn telur hætt við að slegið verði af faglegum kröfum um læknis- og hjúkrunarþjónustu á öldrunarstofnunum gangi ákvæði 20. gr. frumvarpsins fram. Minni hlutinn ítrekar að öldrun er ekki sjúkdómur en henni fylgja gjarnan veikindi og oftar en ekki fjölþættir sjúkdómar. Slíkir einstaklingar þurfa ekki einungis öldrunar- og umönnunarþjónustu, heldur líka faglega læknis- og hjúkrunarþjónustu. Vandséð er hvernig fjárveitingar til að tryggja nauðsynlega mönnun fagmenntaðs fólks eigi að fást þegar fagleg yfirstjórn og fjármögnun er í höndum annars ráðuneytis. Því telur minni hlutinn að umræddur flutningur á faglegri yfirstjórn og fjármögnun geti leitt til þess að áherslur á hjúkrunarþjónustu á hjúkrunarheimilum breytist yfir í áherslur á almenna öldrunar- og umönnunarþjónustu. Það yrði mikil afturför og skerðing. Minni hlutinn hvetur því til endurskoðunar á þeim hugmyndum sem fram koma í frumvarpi þessu um að færa faglega yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis.

Í 36. gr. frumvarpsins er fjallað um gildistöku nýrra laga en lögin eiga að öðlast gildi 1. janúar 2008. Minni hlutinn telur þá dagsetningu óraunhæfa í ljósi ónógs undirbúnings og þess að hvorki er gert ráð fyrir framlögum í fjárlögum til hinnar nýju stofnunar né viðbótarframlagi til Tryggingastofnunar vegna þess kostnaðar sem hlýtur að lenda á þeim, á borð við aukið vinnuframlag starfsmanna við uppstokkun stofnunarinnar. Það gefur alveg augaleið að það þarf að breyta miklu í starfsemi Tryggingastofnunar og að byggja upp aðra stofnun frá grunni enda er gert ráð fyrir því í frumvarpi þessu að breytingin hafi komið að fullu til framkvæmda frá og með 1. september 2008.

Minni hlutinn tekur undir og vísar til álits minni hluta allsherjarnefndar þar sem lagt er til að svonefndum bandormi um tilflutning verkefna milli ráðuneyta verði vísað frá. Ljóst er að frumvarp þetta um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun til aldraðra hefði með réttu átt heima í áðurnefndum bandormi.

Leggur minni hlutinn til að frumvarpinu verði vísað frá með svofelldri rökstuddri dagskrá:

„Þar sem frumvarp þetta er afar illa undirbúið og einungis tilkomið vegna ágreinings milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis leggur minni hlutinn til að málinu verði vísað frá og tekið fyrir næsta mál á dagskrá.“

Þegar ég var að fletta þessum blöðum fram og til baka og skoða 18. gr. vel og vendilega komu mér í hug orð Axels Halls sem kom á fund nefndarinnar. Axel Hall hefur unnið stórt verkefni um svona stofnun eins og fyrirætlað er að koma á fót. Þar tók hann skýrt fram að þeir sem færu með þessa stofnun yrðu að vita hvað þeir væru að kaupa. Það væri ekki nóg að ætla að kaupa eitthvað af einhverjum sem vissi hvað hann væri að selja ef maður vissi ekki hvað maður væri að kaupa.

Í áðurnefndri 18. gr. segir svo, með leyfi forseta:

„Ráðherra skipar forstjóra stofnunarinnar til fimm ára í senn. Forstjóri skal hafa lokið námi á háskólastigi.“

Ég verð að segja að í ljósi orða Axels finnst mér þetta afar skrýtið. Er verið að segja að það sé nóg að hafa háskólapróf í hverju sem er? Mér þótti það ekki vera svo í máli Axels, hann tók það mjög skýrt fram að menn yrðu að vita hvað þeir væru að gera. Það er ljóst að 18. gr. þarfnast endurskoðunar við. Ég tek því undir orð hv. þm. Ögmundar Jónassonar og legg til að að minnsta þessari grein verði vísað frá eða frumvarpinu öllu.

[16:58]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nú hefur hv. þingmaður lesið nefndarálit minni hluta heilbrigðisnefndar þar sem m.a. kemur fram sú skoðun að minni hlutinn telur að umræddur flutningur á faglegri yfirstjórn á fjármagni geti leitt til þess að að áherslur á hjúkrunarþjónustu á hjúkrunarheimilum breytist yfir í áherslur á almenna öldrunar- og umönnunarþjónustu. Hv. þingmaður hvetur því til endurskoðunar á þeim hugmyndum sem fram koma í frumvarpinu, að færa faglega yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytisins.

Ég gerði þetta að umtalsefni í ræðu minni áðan og því langar mig til þess að spyrja hv. þingmann: Hvernig kemst hún að þeirri niðurstöðu að fagleg yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila verði flutt frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytisins?

[16:59]

Frsm. minni hluta heilbrn. (Dýrleif Skjóldal) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ástæðan fyrir því að við höfum miklar áhyggjur af því að þessi fjármögnun muni ekki verða á höndum rétts ráðuneytis er sú að mikill hluti þessara stofnana er nú þegar í lögum skilgreindur sem dvalar- og hjúkrunarheimili. Þegar eldra fólk sem kemur inn á stofnun — þó að þeim fari vissulega fækkandi, ég tek undir það, sem koma inn sem eingöngu aldraðir á slíkar stofnanir, þar sem ekki eru nægar stofnanir til til að taka á móti þeim og fólk er orðið miklir sjúklingar þegar það loksins kemst þangað — þá er afar stutt þetta bil á milli þess þegar maður hættir að vera bara gamall og fer að verða sjúklingur að auki.

Ég hef unnið töluvert inni á stofnunum með aldrað fólk, og ég set mikla fyrirvara á, tökum sem dæmi föndur, sem hlýtur að flokkast undir félagslega færni fólks, og ég spyr mig hvenær er föndur orðið sjúkraþjálfun? Ef þetta á að vera á milli tveggja ráðuneyta, annars vegar félagsmálaráðuneytis og hins vegar heilbrigðisráðuneytis þá er svona mál dæmigert til að lenda í því að falla á milli skips og bryggju. Hvorugur vill eiga það. Hvaðan á fjármagnið að koma? Þetta er alveg nauðsynlegur hluti þó að þetta sé lítilvægt atriði. (Forseti hringir.) Það er ósköp einfalt að taka matinn og segja: Maturinn sem þú borðar er eingöngu á vegum félagsmálaráðuneytisins, en ekki svona lagað.

[17:01]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef ekki enn fengið botn í hvernig hv. þingmaður komst að þeirri niðurstöðu í nefndaráliti sínu að fagleg yfirstjórn á fjármögnun hjúkrunarheimila verði flutt frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis. Í frumvarpinu segir að fagleg yfirstjórn og fjármögnun séu eftir sem áður í höndum heilbrigðisráðuneytis. Þangað til önnur svör berast hlýt ég að skoða það sem misskilning eins og ég benti á í ræðu minni áðan.

Hins vegar er alveg rétt hjá hv. þingmanni varðandi skiptingu á dvalarrýmum og hjúkrunarrýmum. Stofnanirnar hafa fram til þessa dags verið reknar tvískiptar, annars vegar dvalarrými og hins vegar hjúkrunarrými. Hins vegar höfum við heyrt frá ýmsum innan kerfisins að aðsókn í dvalarrými sé á undanhaldi, ekki síst á þeim stöðum þar sem þjónustuíbúðir fyrir aldraða standa þeim til boða.

Á þeim stofnunum þar sem hvorttveggja er fyrir hendi og verið er að breyta fjölbýlum í einbýli mun það sennilega ganga yfir dvalarrýmin. Stærsti hluti þjónustunnar verður þá eðlilega undir stjórn heilbrigðisráðuneytisins.

Á hinn bóginn felur breytingin í sér að ákveðin samfella verður í búsetuúrræðum aldraðra. Félagsmálaráðuneytið mun halda utan um byggingu hjúkrunarheimila þótt þjónustan verði að stærstum hluta hjá heilbrigðisráðuneytinu. Það er af hinu góða að búsetuúrræðin og búseta aldraðra inni á hjúkrunarheimilum verði á einni hendi.

[17:03]

Frsm. minni hluta heilbrn. (Dýrleif Skjóldal) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Eins og ég benti á er margt athugavert við frumvarpið. Margt þarf að skoða betur, m.a. fjárskiptingu á milli ráðuneyta. Hvað fer á hvorn stað? Þeir sem komu á fundinn höfðu einmitt mestar áhyggjur af því að ekki væri búið að skilgreina nægilega hvað félli á hvorn stað og hvorum megin.

Vissulega má vera að allt sé á misskilningi byggt hjá okkur. Við hljótum þá að þurfa að taka okkur meiri tíma í að leiðrétta hann. Það er allt sem við förum fram á.

Við höfum sérstaklega áhyggjur af blönduðum stofnunum og þótt þjónustan á Akureyri sé góð þá sé ég ekki annað en að menn þar væli yfir því peningarnir sem lofað var komi ekki. Þeir segja að uppbyggingin í öldrunarþjónustunni hafi að mestu leyti farið fram vegna þess að Akureyrarbær lánaði ríkinu fé til að komast af stað.

[17:05]

Jón Björn Hákonarson (F):

Hæstv. forseti. Eins og fram kom mælti hv. þm. Dýrleif

Skjóldal fyrir nefndaráliti minni hluta heilbrigðisnefndar og ég ætla ekki að fara lengra út í þá misskilningsumræðu.

Um leið og ég tek undir nefndarálit minni hlutans vil ég þó sérstaklega vekja athygli á 18. gr. Ég tek undir með hv. þingmönnum sem komið hafa upp í dag og vakið á henni athygli. Mér finnst að málið sé afskaplega stutt á veg komið í 18. gr. Mér finnst ekki við hæfi að menn samþykki grein um nýja stofnun sem ekki er búið að ræða með nokkrum hætti eða setja um lög og boðað að það verði gert á vorþingi árið 2008.

Heilbrigðisþjónusta á að vera, eins og kemur fram í minnihlutaáliti okkar, óháð efnahag og félagslegri stöðu fólks. Það er einn af grundvallarþáttum í velferðarkerfi okkar. Mér finnst hart að því vegið þegar teknar eru ákvarðanir um að setja á fót stofnun sem þessa án þess að farið hafi fram umræður um hlutverk hennar og skilgreiningu.

Eins og fram kemur í áliti okkar tengist málið allt bandorminum sem hér er til umræðu. Við framsóknarmenn í minni hluta allsherjarnefndar höfum tekið þátt í að leggja til að honum verði vísað frá. Verið er að vinna verk sem ekki lá fyrir hvernig vinna ætti og gerir ekki enn. Það er gert á handahlaupum til að útbúa og uppfylla stjórnarsáttmálann.

Mér finnst alls ekki við hæfi, herra forseti, að farið sé með þetta fjöregg þjóðarinnar, heilbrigðisþjónustuna, með þessum hætti. Mér finnst að það megi bíða. Ræða þarf málið, skilgreina þarf stofnunina og hlutverk hennar, ræða það á Alþingi og síðan geta menn gengið frá málinu. Það finnst mér vera grundvallaratriði. Fram kemur í 18. gr. frumvarpsins, með leyfi forseta:

„Starfrækja skal stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hefur m.a. það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra.“

Það er nú allt og sumt og eðlilega hafa hv. þingmenn sem talað hafa í dag áhyggjur í ljósi ummæla sem komið hafa úr ranni ríkisstjórnarinnar sem ekki er hægt að skilja öðruvísi en að á döfinni sé einkavæðing. Auðvitað vilja menn taka hana upp. Stundum getur vel átt við að nýta sér kosti markaðarins. Ef menn vilja að sú umræða fari fram verða ýmsir þættir að vera ljósir áður.

Verði bandorminum og því máli ekki vísað frá, sem ég hef þungar áhyggjur af að verði raunin í ljósi mikils meiri hluta ríkisstjórnarflokkanna, vona ég að gildistöku 18 gr. verði frestað til 1. september og að umræðan verði þá hafin að nýju. Ekki getur legið svo á að það sé ekki mögulegt.

[17:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég er frekar efins um að hv. síðasta ræðumanni verði að ósk sinni um að bandorminum verði vísað frá. Mér þykir líklegt að honum gangi álíka illa að ná því fram og að losna við Lagarfljótsorminn úr Lagarfljótinu. Ég hygg að hann sitji uppi með hvorttveggja, alla vega enn um sinn. Það er svo önnur saga hvort það er gott eða slæmt og kannski ættum við að fara yfir það í umræðunni.

Þannig háttar til að Frjálslyndi flokkurinn á ekki nefndarmann í heilbrigðisnefnd. Þess vegna er hann ekki með í nefndarálitinu, í hvorki meirihlutaáliti né minnihlutaáliti, þannig að rétt er að fara nokkrum orðum um afstöðu okkar til málsins.

Ég tek undir það sem fram kemur í upphafi álits minni hlutans, að þess sé gætt við breytingar á heilbrigðisþjónustu að ekki verði raskað jöfnum aðgangi að henni, hann sé óháður efnahag og félagslegri stöðu. Það er markmið sem við stöndum á bak við og styðjum.

Ég vil einnig minna á, í ljósi þess hversu mikilvægt er að verja það markmið, að núverandi heilbrigðiskerfi hefur nýlega fengið mjög góðan dóm Sameinuðu þjóðanna í skýrslu þeirra um lífskjör. Þar kom fram að Ísland væri í efsta sæti á lista yfir fjölmargar þjóðir sem teknar voru til athugunar. Einn af þáttunum sem tekinn var til samanburðar milli einstakra ríkja var heilbrigðiskerfið og kannski er það sá þáttur sem lagði mest af mörkum til þess að við náðum svo góðum árangri sem raun ber vitni í samanburðarkönnuninni.

Við búum við ákaflega gott heilbrigðiskerfi sem er í fremstu röð í heiminum. Ég held að við getum kinnroðalaust haldið því fram. Það skilar okkur bestu lífslíkum í heimi, sérstaklega meðal karla. Dánartíðni er ákaflega lág, sérstaklega dánartíðni ungbarna. Færni þeirra sem starfa í kerfinu til að glíma við ýmsa sjúkdóma er mjög mikil þannig að við búum við feiknalega gott heilbrigðiskerfi.

Við búum líka við þá stöðu að það er ekki eins dýrt og ætla mætti miðað við árangur þess ef við berum það saman við bandarísku útgáfuna sem reynist Bandaríkjamönnum mjög dýr og skilar ekki eins góðum árangri og íslenska kerfið. Meira að segja hefur kostnaður við heilbrigðiskerfið hér á landi farið lækkandi sem hlutfall af landsframleiðslu á síðustu árum. Það finnst mér líka ákaflega merkileg niðurstaða í ljósi umræðunnar sem verið hefur í þingsölum mörg undanfarin ár þar sem lögð hefur verið mikil áhersla á að takmarka útgjaldaaukningu í heilbrigðiskerfinu.

Lækkunin á kostnaði mælt í landsframleiðslu er auðvitað ekki tilkomin vegna þess að kostnaðurinn hefur lækkað í beinum fjárhæðum heldur vegna þess að þjóðarframleiðslan hefur aukist mun hraðar en kostnaður í heilbrigðiskerfinu. Engu að síður er gott að hafa náð þeim árangri án þess að missa gæði heilbrigðisþjónustunnar niður eins og getur gerst þegar menn ganga of langt í aðhaldi. Frekar er það svo um þessar mundir að menn hafi áhyggjur af því að fjármagn til heilbrigðiskerfisins sé of lítið á miðað við það sem við ætlumst til af því og um það hefur verið rætt á síðustu dögum, eins og menn þekkja. Ég held að rétt sé að vekja athygli á því hversu vel við stöndum í heilbrigðiskerfinu og þar eigum við mikinn og góðan árangur að verja.

Í frumvarpinu er að finna ýmsar breytingar sem eru að mínu mati flestar til þess fallnar að stuðla að endurbótum sem eðlilegt er að reyna að ná fram. Í fyrsta lagi er breyting sem felst í því að flytja almannatryggingar frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis. Það er breyting sem ég og þingflokkur minn styðjum. Við teljum það eðlilega tilfærslu og það gerir stjórnvöldum betur kleift að endurbæta almannatryggingakerfið sem er ákaflega flókið eins og menn þekkja. Á því var vakin athygli í skýrslum frá Tryggingastofnun ríkisins fyrir rúmu ári. Í tímans rás hefur almannatryggingakerfið tekið breytingum sem ekki hefur

verið innra samræmi í. Ósamræmi er í útfærslu á kostnaðarþátttöku ríkissjóðs eftir sjúkdómum, aldri og meðferð. Auðvitað er ekki eðlilegt að sjúklingar verði fyrir misþungum kostnaði eftir því hvað að þeim amar. Eðlilegt er að menn taki það allt til endurskoðunar og til þess þarf að vera unnt að fjalla um að minnsta kosti sambærilega þætti undir sama ráðuneyti. Að flytja almannatryggingarnar til félagsmálaráðuneytisins er í sjálfu sér ágæt breyting sem ætti að geta hjálpað stjórnvöldum til þess að ná fram betra og einfaldara almannatryggingakerfi.

Gert er ráð fyrir í frumvarpinu að taka hluta af starfsemi Tryggingastofnunar ríkisins, sjúkra- og slysatryggingaþáttinn og færa undir nýja stofnun. Ég set spurningarmerki við þessa breytingu. Á það hefur verið bent að búið er, með mjög miklum kostnaði, að leggja út í nýtt tölvukerfi sem sér um þessa þjónustu fyrir hönd ríkisins. Það er alveg morgunljóst, og athygli heilbrigðisnefndar hefur verið vakin á því, að ef færa ætti þessa úrvinnslu út úr Tryggingastofnun og því kerfi sem þar er yfir í nýja stofnun, sem er í sjálfu sér ekkert athugavert við, mun það kosta það að hanna þurfi ný tölvukerfi. Kostnaðurinn er feiknalega mikill og okkur var sagt að hann mundi ekki byrja á lægri tölu en milljarði króna. Mér finnst að stjórnvöld eigi að fara sér hægt í að stofna til slíkra útgjalda, feiknalega mikilla útgjalda, fyrir tiltölulega litla verkefnatilfærslu. Þessi þáttur í starfsemi Tryggingastofnunar er ekki það stór að hann standi undir svo miklum stofnkostnaði.

Ég mundi fara hægt í að kljúfa þennan þátt út úr Tryggingastofnun, láta hann jafnvel vera þar áfram varanlega þótt yfirstjórn þeirrar starfsemi mundi heyra undir heilbrigðisráðherra en stofnunin að öðru leyti undir félagsmálaráðherra. Ég sé í sjálfu sér engin sérstök tormerki á að það geti ekki gengið eftir. Ég hvet hæstv. ráðherra til að fara gætilega í þá breytingu sem boðuð er í frumvarpinu út frá kostnaðarsjónarmiði. Viðhorf mitt til þess mundi breytast ef hægt væri að gera þessa breytingu fyrir tiltölulega lágar fjárhæðir. Þá horfði málið öðruvísi við.

Í öðru lagi, virðulegi forseti, er lagt til að flytja málefni aldraðra frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis með þeim rökum að öldrun sé ekki sjúkdómur í eðli sínu. Því geti málefni aldraðra heyrt undir sama ráðherra og fer með almannatryggingar, sem í sjálfu sér getur vel farið saman að mínu viti.

Í þriðja lagi er lagt til að flytja hjúkrunarheimilin, með málefnum aldraðra, frá heilbrigðisráðherra til félagsmálaráðherra. Um það hef ég töluverðar efasemdir að skynsamlegt sé að gera. Ég sé ekki að sú útfærsla sem frumvarpið gerir ráð fyrir geri hlutina einfaldari heldur sýnist mér hún gera málin flóknari, sérstaklega fyrir þá sem reka hjúkrunarheimili. Þótt öldrun sé ekki í sjálfu sér sjúkdómur þá verða aldraðir frekar sjúkir en aðrir og þeir sem eru á hjúkrunarheimilum eru sjúkir. Þeir eru ekki þar vegna þess að þeir séu heilbrigðir. Það að reka og stjórna hjúkrunarheimili er fyrst og fremst heilbrigðismál.

Stjórnvöld hafa þá stefnu og fleiri reyndar, sem ég hygg að sé almennur stuðningur við, að draga út stofnanaþjónustu, að aldraðir geti verið sem lengst inni á heimilum sínum og fækka þeim sem dvelja á dvalarheimilum eða á hjúkrunarheimilum. Það þýðir einfaldlega að nái stjórnvöld árangri í þessari stefnumótun munu þeir sem í framtíðinni dvelja á hjúkrunarheimilum enn frekar vera sjúklingar en er í dag. Hjúkrunin sjálf verður því enn frekar heilbrigðismál en félagsmál frá því sem er í dag. Þessi breyting er þess eðlis að ég set mikla fyrirvara við hana og treysti mér ekki til að styðja tilfærsluna að því leyti.

Loks er í frumvarpinu lagt til að setja á fót nýja ríkisstofnun sem tengist ákveðinni kerfisbreytingu sem leitast er við að koma á í ríkiskerfinu, að sérstök stofnun annist samninga um heilbrigðisþjónustu, samningagerð við þá sem reka stofnanir eða fyrirtæki á þessu sviði og annast greiðslu, hvort sem það eru ríkisaðilar eða ekki. Ég er almennt fylgjandi þeirri breytingu. Ég held að það geti verið a.m.k. þess virði að gera tilraun á þessu sviði. Ég held að það sé mikil þörf á að aðskilja hagsmuni í þessu þannig að sami aðili sé ekki í samningaviðræðum við sjálfan sig í of miklum mæli. Jafnvel þótt viðkomandi sé fulltrúi ríkisins þá blandast alltaf aðrir hagsmunir inn í það sem þarf að skilja í sundur. Ég held að það geti verið til bóta að það sé ekki á sömu hendi, að gera samninginn, semja um fjárhæðir, þjónustustig og svo aftur að veita þjónustuna sjálfa, jafnvel þótt báðir aðilar séu á vettvangi ríkisins. Almennt styð ég þá breytingu sem felst í 18. gr. frumvarpsins um nýja stofnun. Það má nú kannski einu gilda hvort það er ríkisstofnun eða ekki. Ég held að það sé jafnvel betra að það sé ríkisstofnun. Ég sé ekki ástæðu til að leggjast gegn breytingum af þessum toga eins og heyra hefur mátt í þessari umræðu.

Í ljósi þessa stöndum við ekki að því að leggja til að málinu verði vísað frá. Við teljum það ekki rétta málsmeðferð. Við styðjum málið í öllum aðalatriðum og munum ekki styðja frávísunartillögu, jafnvel þótt nokkuð sé til í því að undirbúningi málsins hafi að sumu leyti verið áfátt og ekki sé alltaf ljóst hvað gera eigi varðandi skipulag hinnar nýju stofnunar. Reyndar er líka dálítið óljóst um skilin á milli heilbrigðisþjónustu og umönnunarþjónustu. Það er tekið fram í greinargerð með frumvarpinu og það eru vissulega annmarkar á málinu. En þeir eru ekki slíkir, að okkar mati, að ástæða sé til þess að leggjast gegn málinu í heild sinni. Við gerum einna helst athugasemdir við þessa tilteknu breytingu sem varðar hjúkrunarheimilin. Ég get tekið undir álit minni hluta heilbrigðisnefndar sem lýtur að þeim þætti málsins og vísa til umsagnar frá Félagi íslenskra hjúkrunarfræðinga, sem að mér sýnist undirstaðan í áliti minni hlutans, um hvaða vandkvæði geta leitt af því að færa hjúkrunarheimilin yfir til félagsmálaráðuneytisins.

Það er dálítið sérstakt að ætla heilbrigðisráðherra að hafa forræði á heilbrigðisþjónustunni og hvernig hún verði veitt en allt frumkvæði um byggingu nýrra hjúkrunarheimila verði ekki á hans hendi heldur á hendi félagsmálaráðherra. Framkvæmdasjóður aldraðra er fluttur yfir til félagsmálaráðherra og verður þar á forræði þess ráðherra þannig að nýjungar og breytingar eru utan við valdsvið heilbrigðisráðherra, sem þó fyrst og fremst á að bregðast við breytingum og þörfum á þessu sviði. Mér finnst úrræðin of mikið dregin úr hendi heilbrigðisráðherra þegar kemur að því að veita heilbrigðisþjónustu, eins og gengið er frá því í frumvarpinu.

Ég held að ýmis vandamál muni leiða af því. Það eru

líka vandamál sem leiða af því að sum hjúkrunarheimili munu áfram heyra undir heilbrigðisráðuneytið en önnur hjúkrunarheimili heyra undir félagsmálaráðuneytið. Það er ekki til að einfalda málið að tveir ráðherrar reki hvor um sig sambærilegar stofnanir. Á fund heilbrigðisnefndar komu fulltrúar þeirra sem reka fyrirtæki í heilbrigðisþjónustu og þeir kvörtuðu einmitt undan því að þeir sæju fyrir sér að málin yrðu flóknari en ekki einfaldari. Þeir mundu þurfa að gera þjónustusamninga við tvo aðila, annars vegar við heilbrigðisráðherra um heilbrigðisþjónustuna, hins vegar við félagsmálaráðherra um aðra þjónustu, aðra starfsemi og fasteignina. Það er óvíst að endurgjaldið eða daggjöldin fyrir hvorn þátt um sig spili saman.

Allir sem stjórna opinberum rekstri eða veita þjónustu fyrir hið opinbera sjá í hendi sér að það er ekki til að einfalda málið að þurfa að leita til tveggja aðila sem eru hvor um sig sjálfstæður á sínu sviði og þurfa ekki að vera sammála um hvernig málin skuli leyst eða hvaða daggjöld skuli ákvörðuð á hvoru sviði fyrir sig. Út úr þessu geta komið vandkvæði sem engin leið er að greiða fram úr og engin ástæða til að flækja málin frá því sem er. Hins vegar er mikil ástæða til að gera þjónustusamninga við þá sem veita þjónustu á þessu sviði.

Ríkisendurskoðun hefur vakið athygli á því að það vanti algjörlega þjónustusamninga við þá sem reka hjúkrunarheimili. Þá vantar meira og minna. Það er því ekki skilgreint hvaða þjónustu ríkið borgar fyrir og eðlilega er lakara eftirlit með því að sú þjónusta sé veitt sem ríkið ætlast til að veitt sé. Þetta eru margir milljarðar. Mig minnir að það séu um 15 milljarðar á ári sem ríkið borgar til rekstraraðila án þess að neinir samningar séu um það. Það er fráleit staða. Ég styð það markmið sem felst í 18. gr., að koma á fót þessari nýju stofnun, koma einmitt þessum samningum á að svo miklu leyti sem það á við um heilbrigðisráðuneytið. Það þarf auðvitað að gera bragarbót á að þessu leyti.

Virðulegi forseti. Ég held að ég fari að segja þetta gott um afstöðu okkar til frumvarpsins og breytingarinnar í því. Ég gerði grein fyrir afstöðu minni í félagsmálanefnd en þar var málið sent til umsagnar. Ég sendi umsögn þaðan til heilbrigðisnefndar sem því miður er ekki gerð grein fyrir, hvorki í meirihluta- né minnihlutaáliti en ég hef farið efnislega yfir sjónarmið mín og menn geta nálgast umsögnina í skjalasafninu til að samlesa þá umsögn við þetta mál. Þar er rakið það sem ég hef farið yfir í málinu.

[17:29]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem ekki hingað upp til að gera athugasemdir við málflutning hv. þm. Kristins Gunnarssonar heldur þakka ég honum öllu fremur fyrir málefnalega umfjöllun um málið. Við erum ekki sammála um framgang þess en í kjarna frumvarpsins eru þau sjónarmið og markmið að skilja á milli félagsmála og heilbrigðismála, að færa mál sem snúa að félagslegu hliðinni yfir til félagsmálaráðherra. Ég hef ekki heyrt annað í umræðunni eða frá þeim sem gerði umsögnina en að frumvarpið hafi fengið jákvæð viðbrögð, það sé rétt stefna og í raun réttlætismál, ekki síst gagnvart öldruðu fólki því að ekki á að flokka það sem sjúklinga þótt það sé komið á efri ár.

Inn í umræðuna hafa svo blandast viðhorf sem snúa að nýrri stofnun eða stofu á vegum heilbrigðisráðuneytisins sem á að hafa það hlutverk að kaupa, selja og ganga frá samningum að því er varðar heilbrigðisþjónustu sem þegar er veruleiki og hefur hún verið starfrækt af einkaaðilum eftir atvikum. Þar er gerð tilraun til að kostnaðargreina þjónustuna og ég vil sérstaklega taka fram að ekki er um einkavæðingu að ræða heldur er reynt að nýta þá þjónustu og þekkingu sem einkaaðilar geta lagt inn í almenna heilbrigðisþjónustu sem við rekum af miklum myndarskap á landinu. Ég get því ekki séð neitt hættulegt við það. Auðvitað eru margvísleg vandamál sem koma upp við breytingu af þessu tagi í Stjórnarráðinu og á verkefnum ráðuneyta en við tökum á því þegar þar að kemur. (Forseti hringir.) Ég held, herra forseti, að eftir atvikum sé ekki eftir neinu að bíða.

[17:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni og ég er sammála honum um að með því að koma á fót sérstakri innkaupastofnun felist ekki nein einkavæðing, því fer víðs fjarri. Það yrði allt önnur ákvörðun sem menn yrðu að taka ef stíga ætti skref í þá veruna. Þetta er fyrst og fremst ákvörðun og kerfisbreyting frá ríkinu til að koma hlutunum þannig fyrir að líklegra sé en áður að ríkið borgi fyrir þjónustu sem það kaupir af þeim sem veita hana, hvort sem þeir aðilar eru stofnanir ríkisins eða sjálfseignarstofnanir, sem margar hverjar veita heilbrigðisþjónustu, eða hlutafélög, sem einnig eru dæmi um. Við sjáum víða í heilbrigðiskerfinu að breyting hefur orðið á síðustu árum þannig að ýmsir sem veita þjónustuna eru eiginlega einkaaðilar. Samningar eru við aðila sem reka heilsugæslustöðvar. Ríkið ræður hins vegar algerlega hvernig þjónustan er veitt, á hvaða verði hún er seld, þannig að það heldur öllum þráðum í sinni hendi og ekki er er hægt að kalla það einkavæðingu. Ég kalla það ekki heldur einkavæðingu þó að einkaaðilar reki öldrunarheimili eða öldrunarþjónustu svo fremi sem þjónustuþegar fá þjónustuna óháð efnahag og annarri aðstöðu. Ríkið tryggir að þjónustan sé í boði og ég tel ekki að menn fari inn á neinar brautir sem kalla má einkavæðingu, a.m.k. ekki að bandarískri fyrirmynd sem ekki er allt of góð reynsla af.

[17:33]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég beindi orðum mínum ekki að hv. þingmanni því að ég var að gera athugasemd eða skilgreina hlutina áðan vegna þess að fyrr í umræðunni hefur borið á því að fólk „óttist“ að verið sé að stíga skref til einkavæðingar í heilbrigðisþjónustunni. Ég lít ekki svo á. Kerfið reynir að nýta sér þá þjónustu og þekkingu sem til staðar er í þjóðfélaginu og á áreiðanlega eftir að koma heilbrigðismálum til góða ef við stígum skrefin rétt og skynsamlega inn í framtíðina.

Ég minni á að fyrr í dag fóru fram umræður að því er varðar heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu og talað var um mikinn kostnað sem væri henni samfara, að 500 millj. kr. vantaði upp á að heilsugæslan gæti verið rekin með sómasamlegum hætti. Það er glöggt dæmi um að við höfum ekki

nægilega yfirsýn yfir þarfirnar og kostnaðinn sem lúta að starfsemi eins og heilsugæslunni. Ég held þess vegna að til bóta sé ef menn geta skilgreint kostnaðinn, greint hann og áttað sig á hve mikið fé þarf raunverulega til þjónustunnar án þess að rifist sé um það á Alþingi, án þess að fjárveitingavaldið takist á við þjónustuaðila. Ég tel því að það spor sem nú er verið að stíga um að sameina samninga, kaup og sölu í stofnun af þessu tagi sem á að vera rekin á vegum heilbrigðisráðuneytisins sé afar skynsamlegt og nauðsynleg tilraun til að ná utan um þá miklu fjármuni sem eru til staðar.

[17:35]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Rétt er að mikil nauðsyn er á að skilgreina þjónustuna, kostnaðargreina hana og gera um hana skýra samninga. Við sjáum hvað á sér stað í öldrunarþjónustu á höfuðborgarsvæðinu, vinsælasti staðurinn er Eir þar sem fyrir liggur skýr samningur um hvaða þjónustu á að veita, hvernig á að veita hana og annað sem því tengist. Eftirsóttast er að komast þar inn og á Sóltún vegna þess að þar þykir greinilega best að vera. Annars staðar eru hlutirnir ekki eins afmarkaðir eða skýrir af hálfu ríkisins og við sjáum að mjög margir sækjast frekar eftir því að komast inn á Sóltún en á aðrar stofnanir. Það er jafnframt umhugsunarefni að hér eru aðilar sem veita hjúkrunarþjónustu eða öldrunarþjónustu án nokkurs samnings við ríkið, fá greitt samkvæmt daggjöldum eða einhverjum slíkum ákvörðunum. Þeir geta stundum safnað í sjóði og þegar ráðist er í nýbyggingar eiga þessar stofnanir eða fyrirtæki mikla peninga í sjóði. Það hlýtur að vekja upp spurningar um hvort það séu þá ekki peningar sem áttu að fara í þjónustu við vistmennina og hvort vistmenn hafi fengið alla þá þjónustu sem ríkið borgaði fyrir? Þær spurningar eru auðvitað áleitnar, virðulegi forseti, og ég held að stofnunin í 18. gr. sem hefur það hlutverk að annast samningana, hljóti að vera framfaraspor.

[17:37]

Útbýting:

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, 209. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 435; brtt. fél.- og trn., þskj. 436.

Losun gróðurhúsalofttegunda frá álverum, 211. mál, svar umhvrh., þskj. 382.

[17:38]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúkratryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraða og lögum um eftirlaun til aldraðra.

Rétt eins og heiti frumvarpsins ber með sér kallar umfjöllun um frumvarpið á mjög víðtæka umræðu um heilbrigðismál almennt, heilbrigðisþjónustuna við aldraða og fatlaða og við bætist að í dag eru málefni heilsugæslunnar mönnum á höfuðborgarsvæðinu sérstaklega ofarlega í huga.

Ljóst er að frumvarpið sem við ræðum átti að vera hluti af bandorminum svokallaða. Það er í eðli sínu hluti af afgreiðslu og frágangi á stjórnarsáttmálanum sem undirritaður var milli Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar í vor og miðaðist við skiptingu ráðuneyta þar sem flokkarnir tveir fengu jafnmarga stóla þótt verkefnunum væri ekki endilega jafnskipt.

Bent hefur verið á að bandormurinn sé í mörgu tilliti illa undirbúinn. Allt það sem um það mál hefur verið sagt held ég að sé rétt og eigi við um þetta mál líka. Sem dæmi um slæman undirbúning þess má nefna að þegar leggja átti málin fyrir þingið tókst ekki að koma frumvarpinu um breytingu á þeim viðamiklu lögum, sem ég taldi upp áðan, inn í bandorminn. Það ætti að segja manni nokkuð og gefa skýringar á því sem hv. þm. Ásta Möller formaður heilbrigðisnefndar nefndi áðan að kannski eru ekki margir sem átta sig á því um hvað frumvarpið fjallar. Menn hafi þurft að spyrja spurninga, jafnvel þeir sem gerst ættu að þekkja og vinna á þessum stofnunum. Þeir eru kallaðir til á fund heilbrigðisnefndar til að ræða sjónarmið sín og koma með ábendingar og upplýsingar. Undirbúningur málsins er í skötulíki og til þess eins er málið fallið, að uppfylla ákvæði stjórnarsáttmálans um stólaskiptinguna og verkefnaflutninginn að þessu leyti milli félagsmálaráðherra og heilbrigðisráðherra. Ég kem kannski að þeirri togstreitu síðar sem ríkt hefur á milli ráðuneytanna tveggja, sem því miður er bæði gömul saga og ný, um verkefnaflutning frá ríki til sveitarfélaga á því sviði þjónustu sem við fjöllum um, öldrunarþjónustu og félagsþjónustu við fatlaða.

Lélegur og ónógur undirbúningur hefur verið gagnrýndur og jafnframt að ekki skuli vera gert ráð fyrir að setning laganna kosti svo sem eina krónu á næsta ári, 2008, þótt lögin sem slík eigi að taka gildi 1. janúar nk. Í umsögn frá fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytis segir að í meginatriðum feli frumvarpið í sér orðalagsbreytingar tengdar flutningnum á milli ráðuneyta og því sé ekki nauðsynlegt að gera ráð fyrir auknum kostnaði heldur færslum fjárheimilda á milli ráðuneyta. Fjárlagaskrifstofa fjármálaráðuneytis bendir á að elstu efnisbreytingar séu þær að sett verði á fót ný stofnun undir heilbrigðisráðuneyti sem sjá muni um sjúkra- og slysatryggingar ásamt kaupum á heilbrigðisþjónustu. Verið er að fjalla um 18. gr. sem aðrir hv. þingmenn hafa talað um á undan mér í dag. — Kveðjum við nú hæstv. iðnaðarráðherra úr salnum.

Fram kemur að hlutverk stofnunarinnar eigi að skilgreina nánar í sérstöku frumvarpi á vorþingi og að kostnaðarmeta eigi það þá. Í 18. gr. er lýst yfir að koma eigi með frumvarp um hina nýju stofnun og að hún eigi að taka til starfa 1. september nk. Mun hún vera komin í fullan rekstur 1. september 2008 eða fyrr, eins og segir í athugasemdum við frumvarpið.

Af þessu leiðir að algerlega er ónauðsynlegt, óháð öðrum greinum og efni frumvarpsins, að hafa 18. gr. inni en fyrsta mgr. til bráðabirgða hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Við lögin bætist ákvæði til bráðabirgða sem orðast svo: Starfrækja skal stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hefur m.a. það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra. Ráðherra skipar forstjóra stofnunarinnar til fimm ára í senn. Forstjóri skal hafa lokið námi á háskólastigi.

Forstjóri ræður aðra starfsmenn stofnunarinnar og annast daglegan rekstur hennar. Ráðherra skipar fimm menn í stjórn stofnunarinnar og skal einn skipaður formaður stjórnar og annar varaformaður. Ráðherra setur stjórninni erindisbréf.“

Ég hlýt að spyrja hæstv. ráðherra sem mælti fyrir frumvarpinu hvenær til standi að skipa þessa fimm menn í stjórn stofnunarinnar og hvenær til standi að skipa forstjóra stofnunarinnar til fimm ára, þann sem á að hafa lokið námi á háskólastigi, eins og bent var á fyrr í dag. Stendur ef til vill til að láta gildistöku laganna verða til þess að eftir áramót verði auglýst eftir forstjóra í stofnunina sem ekki verður búið að setja frumvarp um og ekki á að taka til starfa fyrr en 1. september eða fyrr, og á kannski að skipa fimm menn í stjórn stofnunarinnar? Er það þess vegna sem svo mikið liggur á að gildistaka ákvæðisins verði 1. janúar nk., vegna þess að í rauninni er ekkert annað sem kallað gæti á það? Greinin er algerlega óháð efni frumvarpsins. Hún er sett inn til bráðabirgða, eins og þar segir, en hún á að taka gildi 1. janúar eins og aðrar greinar frumvarpsins. Síðan á að búa til frumvarp um stofnunina. Við skulum vona að það verði verði á hv. Alþingi.

Ég vil taka undir orð hv. þm. Jóns Björns Hákonarsonar fyrr í dag um að ekki sé gott að samþykkja lög um nýja stofnun sem ekki hefur verið rædd hér og ekki stendur til að ræða fyrr en á vorþingi. Ég legg áherslu á að vegna ágreinings um 18. gr. og vegna þess að hún er algerlega ónauðsynleg í ljósi annarra ákvæða frumvarpsins og vegna þess að henni er ekki ætlað að koma til framkvæmda fyrr en næsta haust, er eðlilegt að taka hana út nema ráðherra ætli að drífa í að auglýsa eftir forstjóra stofnunar sem ekki er orðin til eða ráða stjórn í stofnun sem er ekki orðin til. Ég trúi varla að svo sé en nefni það hér til að benda á fáránleika þess að taka málið inn. Í rauninni er það alls ekki tilbúið til gildistöku og þess vegna gerum við tillögu um að málinu verði í heild vísað frá en erum, eins og komið hefur fram í umræðunni í dag, aðallega að tala um 18. gr. en reyndar 20. gr. líka og það sem fjallar um hjúkrunarheimilin. Þetta er það sem ég vildi nefna í upphafi máls míns um frumvarpið en ég hlýt að koma nánar inn á umfjöllunina sem hefur orðið minnihlutaálit úr hv. heilbrigðisnefnd og formaður nefndarinnar, hv. þm. Ásta Möller, var svo vingjarnleg að kalla misskilning.

Við leggjum mikla áherslu á það í áliti okkar að þegar gerðar eru miklar breytingar á heilbrigðisþjónustu og almannatryggingum verði að gæta þess að allir njóti jafns aðgangs að heilbrigðisþjónustunni, óháð efnahag og félagslegri stöðu. Við teljum að ekki megi með nokkru móti setja heilbrigðisþjónustu undir skilmála markaðskerfis þar sem hagnaðar- og viðskiptasjónarmið eru grundvöllur starfseminnar. Að því leyti vísum við í umsögn Alþýðusambands Íslands og sá varnagli er frá Alþýðusambandinu kominn í tilefni 18. gr. sem ég nefndi áðan um sérstaka innkaupastofnun fyrir heilbrigðisþjónustu.

Misskilningurinn sem hv. formaður heilbrigðisnefndar gerði að umfjöllunarefni — ef hann er misskilningur þá er hann ekki einungis misskilningur nefndarmanna í minni hluta í hv. heilbrigðisnefnd heldur hafa nokkrir umsagnaraðilar gert athugasemdir við frumvarpið með nákvæmlega sama hætti og við gerum. Í raun vísum við eingöngu til þeirra umsagna í áliti okkar. Landssamband eldri borgara lýsir yfir ánægju með frumvarpið og telur að það geti haft í för með sér algera umbyltingu á kjörum aldraðra í landinu. Það fagnar frumvarpinu og gerir engar athugasemdir við fyrstu 17 greinar frumvarpsins en þegar kemur að 18. gr. bendir Landssamband eldri borgara á að meðan ekki er nánar útfært hvernig stofnunin eigi að starfa sé erfitt að tjá sig um hana eðlilega. Það má í rauninni lesa út úr fleiri álitum eða umsögnum sem nefndinni bárust. Þegar kemur hins vegar að 20. gr., þ.e. tvískiptingu milli ráðuneyta sem hér hefur nokkuð verið fjallað um, yfirstjórn öldrunarmála sem fara á undir félags- og tryggingamálaráðherra en heilbrigðisráðherra fari með yfirstjórn heilbrigðisþjónustu við aldraða, bendir Landssamband eldri borgara á að tvískiptingin sé mikill galli á lögunum að þeirra mati og varar eindregið við henni. Í umsögninni segir, með leyfi forseta:

„Undanfarin ár hefur verið gerð tilraun til samþættingar heimaþjónustunnar og það kemur framkvæmdastjórn Landssambands eldri borgara á óvart að heimahjúkrunin skuli lögfest með þessu frumvarpi hjá heilbrigðisráðuneytinu.

Landssamband eldri borgara bendir líka á varðandi 27. gr. um mat á vistunarþörf að þar hljóti að skapast togstreita á milli ábyrgðar félagsmálaráðherra og heilbrigðisráðherra sem rýrir gildi laganna.“

Landssamband eldri borgara segir jafnframt varðandi 28. gr., um nánara fyrirkomulags vistunarmatsins, að framkvæmdin sem sé í höndum tveggja ráðuneyta virðist geta kollvarpað fyrri atriðum frumvarpsins bæði samkvæmt lagagreinum og greinargerðinni með frumvarpinu.

Í lok umsagnarinnar er bent á að Landssamband eldri borgara hafi ítrekað gert kröfu um að yfirstjórn málefna eldri borgara verði hjá einni stofnun þ.e. félagsmálaráðuneyti og flytjist innan tíðar til sveitarfélaga sem eiga, eins og við vitum, að fara úr félagsmálaráðuneyti í samgönguráðuneyti. Landssamband eldri borgara leggur áherslu á að Alþingi taki mið af athugasemdum þess.

Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga fagnar því að unnið skuli að því að einfalda almannatryggingakerfið og fagnar því reyndar líka að koma eigi á fót sérstakri stofnun sem annist kaupgreiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu. Félagið gerir hins vegar mikla fyrirvara við 20. gr. Hér segir, með leyfi forseta, að félagið efist:

„… um ávinninginn af þeim breytingum sem boðaðar eru í 20. gr. frumvarpsins þ.e. að færa frá heilbrigðisráðherra til félagsmálaráðherra faglega yfirstjórn, fjármögnun, ákvörðun daggjalda og samskipti við stofnanir vegna annarrar þjónustu en heilbrigðisþjónustu, eins og segir í frumvarpinu.

Í athugasemdum við frumvarpið er sett fram það viðhorf að öldrun sé ekki sjúkdómur sem kalli á heilbrigðisþjónustu, heldur almenna öldrunar- og umönnunarþjónustu. Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga tekur undir það viðhorf að öldrun sé ekki sjúkdómur. Hins vegar er rétt að ítreka að öldrun fylgja oft sjúkdómar og aldraðir einstaklingar glíma oft við fjölþætta sjúkdóma. Þeir einstaklingar þurfa ekki aðeins öldrunar- og umönnunarþjónustu heldur faglega hjúkrunarþjónustu.“

Eins og glöggir þingmenn heyra tökum við þessi rök upp í okkar minnihlutaálit.

Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga bendir á að launakostnaður er stærsti útgjaldaliðurinn í rekstri hjúkrunarheimila. Því hefur samsetning mannaflans sem starfar á hjúkrunarheimilunum veruleg áhrif á útgjöldin og félagið óttast og varar við því að slegið verði af faglegum kröfum um hjúkrunarþjónustu á öldrunarstofnunum gangi ákvæði 20. gr. frumvarpsins eftir. Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga bendir á að vandséð sé hvernig fjárveitingar til að tryggja nauðsynlega mönnun fagmenntaðs starfsfólks eigi að fást þegar fagleg yfirstjórn og fjármögnun er ekki í höndum heilbrigðisráðuneytis heldur í höndum félagsmálaráðuneytis. Í áliti þeirra kemur fram að flutningur á faglegri yfirstjórn og fjármögnun geti leitt til að áherslur breytist, sem yrði mikil þjónustuskerðing og afturför að mati félagsins. Félagið hvetur heilbrigðisnefnd og þar með Alþingi að endurskoða þessar hugmyndir um að færa faglega yfirstjórn og fjármögnun frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis.

Ég get ekki séð, herra forseti, að mikill misskilningur sé fólginn í þessu áliti Félags íslenskra hjúkrunarfræðinga. Vegna þeirra orða hv. formanns heilbrigðisnefndar hef ég talið nauðsynlegt að fara vandlega yfir þessar umsagnir. Þeirri yfirferð er ekki lokið því að sömu sjónarmið má lesa út úr varnaðarorðum í áliti Öryrkjabandalags Íslands og Alþýðusambands Íslands.

Ég vil líka vekja athygli á að Öryrkjabandalag Íslands bendir á að ekki sé gert ráð fyrir að fatlaðir og sjúkir eða aldraðir sitji við sama borð og aðrir. Það er ekki gert ráð fyrir því að fjármagn fylgi fötluðum heldur stofnunum og búsetuformi þegar Tryggingastofnun verður færð yfir til félagsmálaráðuneytisins. Vegna þessa leggur Öryrkjabandalagið til að gildistöku þessara laga verði frestað til 1. september 2008 og að málið verði vandlega undirbúið á næstu mánuðum. Það kann að vera, herra forseti, að í tillögu Öryrkjabandalags Íslands sé kominn grunnur að samkomulagi. Eins og ég nefndi áðan væri jafnvel hægt að hugsa sér að 18. gr. sem slíkri yrði frestað.

Bæði Öryrkjabandalagið og Alþýðusambandið nefna að ekki sé gert ráð fyrir kostnaði við þessa nýju stofnun en Alþýðusambandið bendir einnig á að á vegum forsætisráðherra er að störfum framkvæmdanefnd sem falið hefur verið það verkefni að endurskoða frá grunni ákvæði laga, reglugerða og stjórnvaldsfyrirmæla varðandi nýtt örorkumat og eflingu endurhæfingar. Það sem kann að koma út úr þeirri nefnd mun kalla á frekari uppstokkun verkefna á milli þeirra tveggja ráðuneyta sem við erum að tala um, félagsmálaráðuneytis og heilbrigðisráðuneytis.

Í áliti Sambands íslenskra sveitarfélaga er lögð áhersla á að það eru ekki aðeins félagsmálaráðuneyti og heilbrigðisráðuneyti sem fara með yfirstjórn og fjármögnun þjónustu við aldraða heldur eru sveitarfélögin mjög stór þátttakandi á því sviði. Samband íslenskra sveitarfélaga bendir á að það sé mikilvægt að allir aðilar sem koma að skatta- og velferðarmálum starfi saman að því að tryggja að skatta- og þjónustukerfin virki vel saman. Sambandið leggur til að ráðuneytið beiti sér fyrir stofnun samráðsvettvangs um þessi mál, þ.e. um skatta- og velferðarmálin, og lýsir sig reiðubúið til þess að taka þátt í því starfi.

Sambandið er í meginatriðum sammála, og það er rétt að það komi fram, þeim áherslum sem koma fram í frumvarpinu þess efnis að þjónusta við aldraða sé að stærstum hluta velferðarmál en ekki heilbrigðismál og mun ég kannski aðeins koma að þeim þætti og kostnaðinum við hann hér síðar. Samband íslenskra sveitarfélaga telur að að líkindum muni sá aðskilnaður verkefna á milli ráðuneyta sem hér er lagður til auðvelda yfirfærslu þjónustu við aldraða frá ríki til sveitarfélaga. Þetta er það sem sveitarfélögin hafa kallað eftir og vonandi verður nú hægt að framkvæma.

Herra forseti. Það er ljóst að ef það er misskilningur hjá okkur, minni hlutanum í heilbrigðisnefnd, að það auki flækjustigið, eins og það var orðað í heilbrigðisnefnd, og að það geti orðið erfitt að leita eftir fjármunum til nýrra verkefna og bættrar þjónustu við aldraða þegar búið verður að skilja í raun á milli fjárveitingavalds og faglegs valds, þegar verið er að skilja á milli umönnunarþjónustu og heilbrigðisþjónustu eins og hér hefur verið nefnt, er ljóst að það er ekki einungis minni hlutinn sem er haldinn þessum mikla misskilningi, mjög margir aðrir aðilar og þeir sem gerst þekkja eru okkur sammála um það. Ég held að dæmið sem nefnt var fyrr í dag og Dýrleif Skjóldal tók hér upp, um föndrið, hvenær föndrið sem hinn aldraði sinnir verður að iðjuþjálfun, og hvenær fjármunirnir eigi að koma frá félagsmálaráðuneyti og hvenær þeir eigi að koma frá heilbrigðisráðuneyti, séu stóru spurningarnar sem þessir umsagnaraðilar eru að spyrja. Það á örugglega eftir að kalla á verulega erfiðleika hjá þessum stofnunum að þurfa að leita eftir samkomulagi við bæði ráðuneytin. Ég vil vekja athygli á að í umsögn Landssambands eldri borgara er bent á að mörg dæmi eru um að eitt ráðuneyti fari með yfirstjórn málaflokks þó að annað ráðuneyti sjái um einstaka þætti og það mætti kannski hafa til athugunar hér.

Ég nefndi áðan úr áliti Alþýðusambands Íslands og margir hafa nefnt það hér í dag að þjónusta við aldraða sé fyrst og fremst félagsleg þjónusta. Upplýst hefur verið í umræðunni í dag, og reyndar einnig í hv. heilbrigðisnefnd, að félagsleg úrræði, félagsleg þjónusta við íbúa eða fólk sem dvelur á hjúkrunarheimilum, er um 20% af kostnaðinum við rekstur slíkra heimila, 80% af kostnaðinum er vegna hjúkrunar. Maður hlýtur að spyrja sig hvort það sé virkilega þannig að aldraðir, sem sumir hverjir borga háar fjárhæðir til að komast inn á hjúkrunarheimili og borga jafnvel með sér á þessum hjúkrunarheimilum, séu jafnsettir öðrum í landinu þegar kemur að aðgangi að ókeypis eða ódýrri heilbrigðisþjónustu. Þetta er atriði sem ég tel að verði að skoða miklum mun betur. Ég hef reynt undanfarna daga, eftir að þetta var upplýst í heilbrigðisnefnd, að fá upplýsingar um kostnað aldraðra við dvöl á hjúkrunarheimilum en það er greinilegt að það er allflókið verkefni. Mér tókst ekki að fá þær í hendur fyrir þessa umræðu en reikna með að við getum kannski skoðað það betur eftir áramótin.

Það er mjög erfitt þegar komið er inn í sjúkrarúmið og inn á þessi hjúkrunarheimili, rétt eins og þegar menn eru komnir ofan í baðkarið, að gera sér grein fyrir því hvaða vatn kom úr heita krananum og hvað kom úr hinum kalda. Þetta verður að vera samþætt þjónusta á einni hendi og það á ekki að þurfa að slá af faglegum kröfum þó að svo sé.

Ég legg áherslu á það að lokum, herra forseti, að við leggjum sannarlega til hér að þessu máli verði vísað frá með rökstuddri dagskrá og er það í samræmi við álit minni hluta allsherjarnefndar hvað varðar bandorminn sem slíkan. Ég hef hins vegar nefnt það sem millilendingu, og það kann vel að vera að við 3. umr. geti myndast samstaða um slíkt, að 18. gr. verði frestað eða gildistöku laganna til 1. september eða þangað til nýtt frumvarp um nýja öldrunarstofnun verður lagt fyrir þingið.

[18:07]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður og formaður heilbrigðis- og tryggingamálanefndar, Ásta Möller, fór yfir þann misskilning sem kom fram í minnihlutaáliti um þetta frumvarp, hvar ábyrgðin liggur á hjúkrunarþættinum í þessu frumvarpi og þar með talið hjúkrunarrýmum, og ég sé enga ástæðu til að fara meira yfir það nema til þess sé sérstaklega ætlast, en það liggur alveg skýrt fyrir og kemur fram bæði í lagafrumvarpinu og í skýringum við það.

Varðandi spurningarnar sem beint var til mín um 18. gr., hvenær á að skipa stjórn og ráða forstjóra o.s.frv., er rétt að hafa í huga að gert er ráð fyrir að ný stofnun taki til starfa í síðasta lagi 1. september á næsta ári og því þarf að flytja lagafrumvarp, ekki bara um þessa stofnun heldur líka um þá stofnun sem byggð verður á grunni Tryggingastofnunar og snýr að félags- og tryggingamálaráðuneytinu. Það liggur fyrir að þetta á við um báðar stofnanirnar. Þess vegna er æskilegt að ný stofnun eða forstjóri og stjórn taki til starfa sem fyrst og komi að þeim undirbúningi.

Ég verð að viðurkenna að þetta rekst svolítið hvað á annars horn þar sem alla jafna er verið að tala um, og hefur ríkisvaldið eða framkvæmdarvaldið verið gagnrýnt fyrir það, að ekki sé vandað nóg til undirbúnings og ekki tekinn nógu góður tími í hann. Í þessu tilviki eru menn svo sannarlega að taka góðan tíma í grunninn að þessari stofnun, enda skiptir það miklu máli. Þó svo að fyrirmyndirnar liggi fyrir og þetta sé vel þekkt annars staðar þá skiptir máli að (Forseti hringir.) vanda vel til þessa undirbúnings og það er nokkuð sem menn ætla að gera.

[18:10]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þá hefur það verið upplýst hér að meiningin er að skipa fimm manna stjórn og auglýsa eftir forstjóra og ráða hann til fimm ára áður en lagt verður fram frumvarp um innviði þessarar stofnunar sem fyrirhugað er að setja á laggirnar og áður en Alþingi hefur fengið að fjalla um hvernig þessi stofnun á að starfa og um hvað hún á nákvæmlega að fjalla.

Ég verð að segja, herra forseti, að ég átti í rauninni ekki von á að þetta yrði svarið. Það þarf ekki að kosta óvandaðan undirbúning að byrja ekki á því að ráða stjórn og forstjóra áður en búið er að koma stofnuninni á fót með lögum. Menn ráða einfaldlega ráðgjafa eða kaupa sér þjónustu og nýta til þess þá starfsmenn sem fyrir eru í báðum ráðuneytum og í Tryggingastofnun ríkisins. Ég sé þess vegna ekki að nauðsyn þess að vanda málið vel eða undirbúning þess kalli á gildistöku 18. gr. og heldur ekki að byrja þurfi á því að ráða forstjóra og stjórn áður en frumvarp um starfsemi stofnunarinnar er fætt.

[18:11]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki eins og menn séu að koma á fót stofnun sem enginn veit hvað á að gera. Það kemur fram í lagatextanum hvað hún á að gera og það kemur fram í stjórnarsáttmálanum líka hvaða leið menn vilja fara í þessu, þannig að það er algjörlega skýrt. Ef menn lesa 18. gr. kemur skýrt fram hvað þessi stofnun á að gera. Ég verð að viðurkenna að ég átta mig ekki á þessum málflutningi.

Það getur vel verið að menn takist á þegar fram kemur lagafrumvarp um þessa stofnun eða hina stofnunina og menn séu ekki sammála um einstaka þætti. Það er bara allt í lagi. Kannski eru menn algjörlega ósammála því að stofna þessa stofnun. Það er líka allt í lagi. En það er ekki rétt að halda því fram að menn viti ekki hvað verið er að fara út í, því að það liggur fyrir og kom fram þegar sá sem hér stendur flutti málið, það hefur komið fram í ræðum hv. formanns heilbrigðisnefndar, Ástu Möller, og hefur komið fram hvað eftir annað. Það er ekki neitt leyndarmál og kemur hér fram í textanum.

Hins vegar er alveg ljóst, og nú geta menn gagnrýnt það og sagt að það eigi að gera þetta einhvern veginn allt öðruvísi, kaupa ráðgjafa eins og það sé eitthvert markmið í sjálfu sér hve margir muni koma að undirbúningi, menn geta gagnrýnt ýmislegt en það liggur alveg hreint og klárt fyrir að menn vilja vanda til undirbúningsins. Hann er reyndar hafinn á vettvangi ráðuneytisins en menn vilja vanda eins vel til verka og mögulegt er og ég mundi nú ætla að þingmenn fögnuðu því.

[18:13]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í þeirri umræðu sem hefur farið fram í dag hefur okkur verið tíðrætt um hver fari með yfirstjórn á heilbrigðisþætti öldrunarstofnana. Eins og kom fram í framsöguræðu minni um nefndarálit meiri hluta heilbrigðisnefndar þá benti ég á það sem segir í nefndaráliti minni hluta heilbrigðisnefndar um þann þátt, en þar segir: „Minni hlutinn hvetur því til endurskoðunar á þeim hugmyndum sem fram koma í frumvarpi þessu um að færa faglega yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis.“

Nú kom fram í ræðu hv. þingmanns rétt áðan að með þessu hefði minni hlutinn eingöngu — eins og ég skrifaði niður eftir hv. þingmanni — verið að vísa til þeirra umsagna sem komu fram og lýstu þessum áhyggjum. Þess vegna þykir mér forvitnilegt að vita í framhaldi af því hver sé skoðun þingmannsins á þessu. Er það skoðun hv. þingmanns að í frumvarpinu felist að verið sé að færa faglega yfirstjórn og fjármögnun hjúkrunarheimila frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytisins? Er þetta kannski bara misskilningur minn eða hvernig er þessu varið?

[18:15]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það kann vel að vera að ég hafi notað orðið „eingöngu“, að álit okkar væri eingöngu birt á þeim umsögnum sem fyrir nefndinni lágu. Er það þá ónákvæmni af minni hálfu og biðst ég velvirðingar á því.

Mín skoðun á þessu er sú að taka beri tillit til og hlusta á varnaðarorð þeirra sem gerst þekkja til og það eru þeir aðilar sem hafa gefið hv. heilbrigðisnefnd umsagnir um þennan þátt og bent á að með því að láta öldrunarstofnanir heyra til félagsmálaráðuneytisins en hafa síðan faglega yfirstjórn einhvers staðar annars staðar muni skapast togstreita um fjármuni. Þetta litla dæmi sem hér var nefnt í dag um föndrið, hvenær það breytist frá því að vera tómstundir yfir í það að vera iðjuþjálfun og hvenær það hættir að vera félagslegt úrræði og verður heilbrigðismál með því að vera þjálfun segir í rauninni allt sem segja þarf. Mín skoðun er sú að það sé verið að stefna starfsemi þessara stofnana í nokkra tvísýnu með þessari tvískiptingu og það er það sem þeir aðilar sem ég hef sagt frá á undanförnum mínútum hafa varað við, að draga skil milli umönnunarþjónustu og heilbrigðisþjónustu. Menn hafa aðallega kvartað undan því að þjónusta við aldraða væri ekki öll á einni hendi. Það er þetta sem ég var að nefna hér áðan með heita vatnið og kalda, þegar maður er kominn ofan í baðið skiptir í rauninni ekki máli hvaðan vatnið kemur. Það er hitastigið sem þarf að vera rétt.

[18:17]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skil alveg þessar hugleiðingar en ég var ekki að spyrja um það. Ég var að spyrja hvernig hv. þingmaður læsi frumvarpið. Les hún það úr því að fagleg yfirstjórn á fjármögnun hjúkrunarheimila verði á höndum félagsmálaráðuneytisins eða á höndum heilbrigðisráðuneytisins? Þetta er mjög einföld spurning.

Ég leita staðfestingar á því sem hv. þingmaður vék að, að hún væri eingöngu að vísa til þeirra umsagna sem kæmu frá þessum aðilum sem ég tel að hafi misskilið þetta. Hver er skoðun hennar á því? Er það skoðun hv. þingmanns að yfirstjórn fjármögnunar hjúkrunarheimila verði á höndum félagsmálaráðuneytisins? Eða heilbrigðisráðuneytisins? Þetta er einföld spurning. Ef hún lítur svo á að þetta sé á höndum félagsmálaráðuneytisins, hvernig skilur hún þá 19. gr. frumvarpsins? Þar er breyting á 2. gr. laga um málefni aldraðra þar sem segir um öldrunarmál: „Þau mál sem varða aldraða og eru undir yfirstjórn heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra. Til þeirra teljast þeir þjónustuþættir sem aldraðir eiga rétt á samkvæmt lögum þessum …“

Hvernig skilur hún þá 20. gr. frumvarpsins þar sem segir, með leyfi forseta:

„Heilbrigðisráðherra fer með yfirstjórn heilbrigðisþjónustu við aldraða.“?

Er þetta ekki bara nokkuð skýrt? Getur ekki hv. þingmaður viðurkennt að þetta hafi verið misskilningur hjá henni? Ég get líka tekið mark á því sem hún sagði að þarna hefði hún eingöngu vísað í umsagnir annarra, þ.e. þeirra sem komu á fund nefndarinnar. Það er allt í lagi en þá þarf það líka að koma fram í nefndarálitinu. Ég er mjög rugluð yfir því. Er þetta álit minni hluta nefndarinnar eða er þetta álit þeirra sem komu á fund nefndarinnar? Hvernig víkur þessu við?

[18:19]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg ljóst að nefndarálitið lýsir afstöðu minni hluta nefndarmanna í hv. heilbrigðisnefnd. Þar kemur skýrt fram sú afstaða að minni hlutinn telji hætt við því að slegið verði af faglegum kröfum um læknis- og hjúkrunarþjónustu á öldrunarstofnunum gangi ákvæði 20. gr. frumvarpsins eftir. Það stendur þarna alveg skýrum stöfum. Og hver er ástæðan? Ég get ekki eytt þessum misskilningi hv. formanns heilbrigðisnefndar með frekari svörum. Ég er búin að lýsa því, hv. þingmaður, að þau skil hvenær öldrun hættir að vera öldrun og verður sjúkdómur er hægt að teygja ef menn vilja. Það getur valdið togstreitu í fjárveitingum. Þegar hjúkrunarheimilin eiga að heyra undir eitt ráðuneyti og kostnaður og yfirstjórn heilbrigðisþjónustunnar á síðan að vera á hendi annars ráðuneytisins mun það kalla á togstreitu og auka flækjustigið eins og það var kallað í nefndinni.

Okkur þótti reyndar, sumum nefndarmönnum, sérkennilegt að það þyrfti að taka sérstaklega fram í lagatexta að heilbrigðisráðherra færi með yfirstjórn heilbrigðisþjónustu við aldraða. Af hverju ekki örvhenta eða í grænum skóm? Heilbrigðisráðherra á að fara með yfirstjórn heilbrigðisþjónustu í landinu, er það ekki? (Gripið fram í.) Já, og þess vegna er það að þegar verið er að flytja hjúkrunarheimilin undir félagsmálaráðuneytið (Forseti hringir.) erum við á rangri leið.

[18:21]

Útbýting:

Ársreikningar, 230. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 447.

Umræðu frestað.

Út af dagskrá voru tekin 12.–22. mál.

Fundi slitið kl. 18:22.

---

41. FUNDUR

þriðjudaginn 11. desember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 210, nál. 399 og 401, brtt. 400. — Frh. 2. umr.

2. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337. — Frh. 2. umr.

3. Erfðafjárskattur, stjfrv., 206. mál, þskj. 224, nál. 416. — 2. umr.

4. Olíugjald og kílómetragjald, stjfrv., 231. mál, þskj. 250, nál. 417. — 2. umr.

5. Aukatekjur ríkissjóðs, stjfrv., 234. mál, þskj. 253, nál. 422, brtt. 423. — 2. umr.

6. Ársreikningar, stjfrv., 230. mál, þskj. 249, nál. 447. — 2. umr.

7. Kjararáð, stjfrv., 237. mál, þskj. 257, nál. 424. — 2. umr.

8. Fjarskipti, stjfrv., 305. mál, þskj. 377, nál. 421. — 2. umr.

9. Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, stjfrv., 209. mál, þskj. 227, nál. 435, brtt. 436. — 2. umr.

10. Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, stjfrv., 162. mál, þskj. 174, nál. 425, brtt. 426. — 2. umr.

11. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 304. — 1. umr.

12. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 272. mál, þskj. 305. — 1. umr.

13. Íslensk alþjóðleg skipaskrá, stjfrv., 291. mál, þskj. 331. — Frh. 1. umr.

14. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 332. — 1. umr.

15. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.

[10:32]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, frhnál. meiri hluta fjárln., þskj. 427; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 428; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 429; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 430; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 431; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 432; brtt. meiri hluta fjárln., þskj. 433; brtt. SKK o.fl., þskj. 434.

Lagning raflína í jörð, 315. mál, þáltill. HHj o.fl., þskj. 449.

Almannatryggingar o.fl., frh. 2. umr.

Stjfrv., 195. mál (verkaskipting ráðuneyta, kaup á heilbrigðisþjónustu). — Þskj. 210, nál. 399 og 401, brtt. 400.

[10:34]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð og sjúkratryggingar, um heilbrigðisþjónustu og málefni aldraðra svo og lög um eftirlaun til aldraðra.

Talsmenn okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hafa farið almennum orðum um frumvarpið og málflutningur okkar hefur gengið út á að fresta beri gildistöku þessara laga sökum þess hve illa er að undirbúningi staðið.

Í nefndaráliti frá meiri hluta heilbrigðisnefndar segir að markmiðið með lagabreytingunum sé að gera heilbrigðis- og tryggingakerfið auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi. Það er markmið sem er að sönnu virðingarvert en jafnframt er lögð áhersla á að leiðin að þessu marki sé að skilgreina hlutverk ríkisins á nýjan leik, að það verði skilgreint sem kaupandi að heilbrigðisþjónustu og inn í þennan farveg hefur umræða um frumvarpið farið og mun ég víkja að því síðar í ræðu minni.

Fyrst aðeins um þær meginbreytingar sem gert er ráð fyrir með þessum lagabálki. Hugmyndin gengur út á að félags- og tryggingamálaráðherra fari með lífeyristryggingar en heilbrigðisráðherra verði áfram með forræði yfir slysa-, sjúkra- og sjúklingatryggingum. Gert er ráð fyrir að skipta upp starfsemi Tryggingastofnunar ríkisins og að hún færist að hluta til undir félags- og tryggingamálaráðuneytið og sjái um framkvæmd lífeyristryggingahluta almannatrygginga og laga um félagslega aðstoð. Að sönnu er hægt að taka undir þá hugmynd að færa málefni aldraðra undir félagsmálaráðuneytið þótt erfiðara sé að koma auga á hitt að nauðsynlegt sé að kljúfa Tryggingastofnun upp enda þótt hún kæmi til með að heyra undir fleiri en eitt ráðuneyti.

Ég ætla að staldra við eina fullyrðingu í meirihlutaálitinu þar sem sagt er að öldrun sé ekki sjúkdómur. Það er alveg rétt en staðreyndin er hins vegar sú að þegar að við eldumst og þegar við verðum mjög gömul þurfum við meira á heilbrigðisþjónustunni að halda. Við viljum vera laus við ríkið og sveitarfélögin eins lengi og við mögulega getum, við viljum lifa okkar sjálfstæða lífi á heimili okkar þar til við þurfum á aðstoð að halda sökum sjúkleika. Þetta er staðreynd. Vandinn í okkar kerfi er sá hve vanbúið það er til að sinna öldruðu, sjúku fólki.

Við höfum verið að færast inn í þann farveg á undanförnum árum, sem ég tel vera mjög gott, að sinna eigi öldruðu fólki eins og kostur er á heimilum þess. Þetta viljum við helst sjálf, fólk vill vera heima eins lengi og nokkur möguleiki er. Ágæt regla sem sett var á blað fyrir nokkuð hundruð árum, og ég held ansi góð, hljóðar svo: Það sem þér viljið að aðrir menn gjöri yður, það skuluð þér og þeim gjöra. (Gripið fram í.) Þúsund ár, tvö þúsund ár.

Það sem við viljum fyrir okkur sjálf eigum að reyna að gera gagnvart öðru fólki líka. Ég held að hugsunin sé sú að við viljum helst vera heima hjá okkur eins lengi og kostur er eða þar til heilsan brestur. Þessi staðhæfing í álitinu er því ekki alveg rétt vegna þess að þegar við skilgreinum almannaþjónustuna og samspilið við aldrað fólk þá er það svo að fólk þarf á henni að halda þegar það er orðið veikt. Þá þarf það á heimahjúkrun að halda eða að komast inn á stofnanir þar sem það fær góða sjúkraaðhlynningu. Vandinn í okkar kerfi er sá að við gerum þetta ekki nægilega vel.

Við verðum vitni að því núna að á stofnunum aldraðra, á hjúkrunarheimilum eru að verða til aðstandendafélög sem

boða til funda og rísa upp vegna þess að ekki er búið nægilega vel að öldruðu fólki. Hvernig stendur á því? Það skortir fjármagn og ekki er hægt að ráða fólk til starfa. Ekki er hægt að borga starfsfólkinu nægilega gott kaup, það er ekki hægt að tryggja því nægilega góð kjör. Þetta er vandinn en hvert er svar ríkisstjórnarinnar? Hvert skyldi vera svar Sjálfstæðisflokksins og Jafnaðarmannaflokks Íslands sem kallar sig svo? Jú, það er sú kerfisbreyting sem hér er verið að kynna, að búa til nýja sölumiðstöð fyrir sjúklinga þar sem heilbrigðiskerfið á allt að fara á markað. Hið góða við þetta kerfi er, segja menn, að það verði allt svo skýrt og klárt ef menn geri bara nógu skýra samninga. Vandinn er skortur á fjármagni og það er sá vandi sem ríkisstjórnin horfist ekki í augu við. Hvers vegna skyldi aðstandendafélagið á Skjóli vera að álykta? Hvers vegna skyldi aðstandendafélagið á Droplaugarstöðum vera að álykta? Vegna þess að ekki er hægt að sinna skyldfólki þessa fólks nægilega vel inni á þessum stofnunum því að þær skortir fjármagn.

Ég ætla að staldra aðeins við þá hugsun sem hér er og ég vék að áðan, að gera eigi kerfið skilvirkara og skilgreina hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu. Þessi hugmyndafræði fór að ryðja sér til rúms á síðasta áratug. Hugsunin var sú að hlutverk stjórnmálanna ætti að vera að skilgreina þarfir og ákveða hve mikið fjármagn ætti að renna til þeirrar starfsemi sem við yrðum ásátt um að koma á laggirnar til að sinna þessum þörfum. Pólitíkin ætti að ákveða hvað ætti að gera og hvað það ætti að kosta. Síðan skipti engu máli hver framkvæmdi, hvort það væri ríkisstofnun, stofnun á vegum sveitarfélags eða einkarekin stofnun. Þetta er sú hugsun sem býr að baki hugmyndafræði Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar. Sú hugmyndafræði gengur út á það núna, hún breyttist í kringum 1997 eða 1998 hjá Sjálfstæðisflokknum, að skattborgarinn eigi að fjármagna heilbrigðisþjónustuna en það skipti ekki máli hver framkvæmi hana svo fremi sem hún byggi á skýrum, góðum samningum. Þetta er hugsunin.

Við fengum að kynnast lagasmíð árið 1996 sem kom til framkvæmda í byrjun árs 1997 sem gekk út á nákvæmlega þetta. Farið var að breyta öllum hugsunargangi hjá hinu opinbera. Valdið átti að færast út á stofnanir sem áttu að fá ákveðna fjárupphæð til ráðstöfunar og þær áttu að vera sjálfráðar um það hvernig þær verðu þessum peningum. Kjarasamningar fóru inn í þennan farveg líka og farið var að tala um stofnanasamninga.

Hugmyndafræði þessi er ekki ný af nálinni og ekki bundin við Ísland eitt, þetta er hugsun sem er almennt ríkjandi í Evrópu núna og er mjög í tísku þar. Það eru líka tískusveiflur í pólitíkinni eins og támjóu skórnir á sínum tíma og háu hælarnir. Það verða til svona patentlausnir sem allt eiga að laga og þetta er ein af þeim, að búa til skýra samninga. Þeir eru óskaplega skýrir. Á öldrunarstofnunum á t.d. að segja í samningunum að fólk eigi að fá gott að borða, það eigi að vera súpa í hádeginu. Síðan á eftirlitsstofnun að koma til að ganga úr skugga um að það sé raunverulega súpa í pottinum en ekki bara naglasúpa. Smám saman færumst við yfir í farveg eftirlitsþjóðfélagsins. Skýrir samningar og síðan eftirlitsstofnanir sem eiga að sjá til þess að samningum sé fullnægt.

Út á það gengur hugsunin núna. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur skírskotað til þess að í Svíþjóð séu menn búnir að koma svona fyrirkomulagi upp. En hvernig hefur það gefist? Er hæstv. ráðherra kunnugt um að það er mjög gagnrýnt? Ætlar hæstv. ráðherra að reyna að koma sér fram hjá því að taka þessa umræðu við okkur á Alþingi? Á að koma sér fram hjá því að fara í saumana á þessum kerfisbreytingum á Norðurlöndum sem menn róma svo mjög og er reyndar ekki alls staðar búið að koma á, síður en svo.

Við þurfum að taka þessa umræðu ofan í kjölinn, skoða þessi kerfi áður en við rösum um ráð fram. Tillaga okkar er sú að sá hluti þessa frumvarps sem snýr sérstaklega að þessum kerfisbreytingum verði látinn bíða og okkur gefinn kostur á að taka þessa umræðu, skoða þessar breytingar með hliðsjón af reynslunni á Norðurlöndunum og annars staðar áður en við gefum hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugi Þór Þórðarsyni óútfylltan tékka. Hann fer fram á það.

Hann óskar eftir því að nú fyrir jólin veitum við honum heimild til að setja á laggirnar sölumiðstöð sjúklinga, að hann fái heimild til að ráða forstjóra núna, skipa stjórn núna, enda þótt í frumvarpinu sé boðað að með vorinu komi frumvarp um hina eiginlegu stofnun. Hann vill líka fá óútfylltan tékka til að skapa þessari stofnun reglur. Hvers vegna segi ég þetta? Vegna þess að það í 18. gr. segir eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Við lögin bætist ákvæði til bráðabirgða sem orðast svo:

Starfrækja skal stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hefur m.a. það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra.

Ráðherra skipar forstjóra stofnunarinnar til fimm ára í senn. Forstjóri skal hafa lokið námi á háskólastigi. Forstjóri ræður aðra starfsmenn stofnunarinnar og annast daglegan rekstur hennar.

Ráðherra skipar fimm menn í stjórn stofnunarinnar og skal einn skipaður formaður stjórnar og annar varaformaður. Ráðherra setur stjórninni erindisbréf.“

Þetta vill hæstv. ráðherra og ríkisstjórnin að við samþykkjum núna. Ef við flettum upp á hvað segir um þessa grein, þá er það eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Í greininni er lagt til að kveðið verði á um í ákvæði til bráðabirgða að sett verði á fót stofnun sem heyri undir heilbrigðisráðherra og hafi m.a. það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og sinni sjúkra- og slysatryggingum. Gert er ráð fyrir að nánar verði kveðið á um skipulag og hlutverk þessarar stofnunar í sérstöku frumvarpi sem lagt verði fram á vorþingi árið 2008.

Að öðru leyti vísast til almennra athugasemda við frumvarpið.“

Með öðrum orðum: Leggja á fram frumvarp á vorþingi um þessa stofnun sem við eigum væntanlega ræða í þingsal en áður ætlar hæstv. ráðherra að fá heimild til að ráða forstjórann og skipa stjórnina, áður en við tökum þessa umræðu. Hvers vegna segi ég þetta? Vegna þess að hæstv. ráðherra sagði það hér í umræðunni í gær. Ég er með útskrift af ræðu hans, andsvör við ræðu hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur í gær þar sem fram kemur að ráðherra ætlar að ráðast í að skipa forstjórann og stjórnina núna áður en við tökum

þessa umræðu. Hvers konar vinnubrögð eru þetta eiginlega? Hvers konar lýðræði er þetta? Er ekki eðlilegt að við tökum þessa umræðu núna strax áður en við veitum hæstv. heilbrigðisráðherra Sjálfstæðiflokksins óútfylltan tékka?

Hæstv. forseti. Þar sem ég tel ekki miklar líkur á að ríkisstjórnin fallist á að fresta þessum bandormi sem unninn er á handarbakinu og allir þekkja og við erum að gagnrýna og viljum helst fá að fresta — ég held að við náum því vart fram að fresta öllum lagabálkinum, ég hef ekki trú á því — þá ætti það að vera til samkomulags að taka þá þætti út úr lögunum sem mestur ágreiningur er um. Ég er að reyna að færa rök fyrir því að um þessa tilteknu lagagrein er mikill ágreiningur. Ég sé ekki hvers vegna ekki væri hægt að fresta þessari lagagrein einfaldlega vegna þess að stofnunin á ekki samkvæmt því sem segir í frumvarpinu að taka til starfa fyrr en næsta haust, 1. september er dagsetningin. (**Gripið fram í:** Í síðasta lagi.) Í síðasta lagi, segir hæstv. ráðherra.

Er til of mikils ætlast að við fáum að taka þessa umræðu? (**ÁMöl:** Við erum að því.) Erum við að taka þessa umræðu? Ég tel þetta ekki nægjanlegt. Ég tel að það eigi að gefa okkur tækifæri til að fara í saumana á þessum málum. Það er nóg að senda hv. þm. Pétur H. Blöndal og fulltrúa frá Samfylkingunni í tveggja daga túr um Norðurlöndin og allt sé bara klappað og klárt eftir það. Halda menn að að hægt sé að sætta sig við slík vinnubrögð?

Við höfum reynt að afla okkur skýrslna frá Norðurlöndunum um fyrirkomulagið þar á síðustu dögum og þurfum á meiri tíma að halda til að skoða þessi mál og fara ofan í kjölinn á þeim. Það kerfi sem vísað er á í Svíþjóð hefur ekki reynst vel, það er bara staðreynd. Ég tala af nokkurri þekkingu um þetta vegna þess að ég hef reynt að leggja mig eftir því hvernig aðrar þjóðir skipa þessum málum. Ég er orðinn þreyttur á svona patentlausnum sem öllu eiga að bjarga. Muna menn eftir rafmagnseftirlitinu? Muna menn hvernig það átti að stórbæta rafmagnseftirlitið? Það var kerfi sem nánast flestir í þessum sal féllu fyrir á sínum tíma af því það hljómaði svo vel. (**PHB:** Hver er á móti því?) Ég er á móti því og ég tel að það hafi reynst afar illa. En vegna þess að hv. þm. Pétur H. Blöndal lýsir áhuga á þessari umræðu skal ég upplýsa hann um hana.

Fyrr á tíð voru allar íbúðir, öll fyrirtæki, allar nýjar byggingar skoðaðar af rafmagnseftirlitsmönnum. Síðan var búið til kerfi sem var á þá lund að allar nýbyggingar áttu að sæta úrtaksskoðun af svokallaðri skoðunarstofu, einkareknar skoðunarstofur sem komið var á fót áttu að annast þessa úttekt. Ég held að öllum sem þekkja til þessara mála beri saman um að rafmagnseftirliti á Íslandi hefur stórhrakað í seinni tíð og það sem meira er, það er orðið miklu dýrara en það var áður.

Við vöruðum við að það sem að öllum líkindum mundi gerast væri að þessi starfsemi, þetta eftirlit sem var um allt land, mundi færast til Reykjavíkur og komast á hendi eins eða tveggja fyrirtækja sem síðan færu um landsbyggðina með ærnum kostnaði til að annast þessa úrtaksskoðun. Þetta hefur gerst. Þetta er rándýr einoknarstarfsemi sem er stýrt héðan frá höfuðborgarsvæðinu. Það var varað við þessu og sérfræðingar innan úr kerfinu vöruðu við þessu líka. En á þinginu þótti þetta svo flott patentlausn nákvæmlega eins og er að gerast núna. Það á að laga allt með því að koma á fót sérstakri sölumiðstöð sem á að annast samninga við Droplaugarstaði, Skjól og Landspítalann og þá á allt að vera í fínu lagi. Skilja menn ekki hver vandinn er? Vandinn er peningarnir, fjármagnið og forgangsröðunin og það er hún sem veldur því að þessar stofnanir eiga nú í erfiðleikum.

Hvað er að gerast innan heilsugæslunnar? Við erum að fá upplýsingar um það núna á hverjum degi í fjölmiðlum, eða á Landspítalanum þar sem framkvæmdastjóri Vinnuveitendasambandsins, sem núna heitir Samtök atvinnulífsins, fer um gangana með niðurskurðarsveðju og krefst þess að menn skeri niður um nokkur prósent, bara samkvæmt reglustiku á hverri deild. Þetta er að gerast. Og ef við skoðum skýrslur um fjárhag Landspítalans kemur í ljós að á undanförnum átta árum hefur fjármagn til þeirrar stofnunar minnkað að raungildi. Þegar Ríkisendurskoðun fór í saumana á þeim málum fyrir nokkrum árum, ég held að það hafi verið árið 2005 og kannaði árin fram að þeim tíma frá 1999, komst hún að raun um að framleiðni vinnuafls á spítalanum hefði aukist um 12,6%. Hvað þýðir það? Sama fólk er að gera meira sem þessu nemur en það gerði nokkrum árum fyrr. (**Gripið fram í:** Betur.) Eða betur. Það er ekki bara það, álagið á deildum Landspítalans er víða orðið hættulega mikið. Þetta segja þeir sem best þekkja til og ég þekki nokkuð inn í þeirra raðir. Hv. þm. Ásta Möller, sem á sínum tíma var formaður Félags íslenskra hjúkrunarfræðinga, gerir það líka. Hún þekkir líka hvert ástandið er, hvert álagið er á þessar stéttir, sjúkraliðana, á hjúkrunarfræðingana og læknana. Og áfram á að skera niður.

Nú þegar forsvarsmenn Landspítalans segja að þeir geti ekki meir, þetta sé orðið hættulegt, ef fjárlagafrumvarpið verði samþykkt óbreytt blasi við hættuástand á Landspítalanum. Hvert er svar ríkisstjórnarinnar? Setjum upp sölumiðstöð, lögum þetta með skýrum samningum. Hvað mundi breytast með því fyrirkomulagi? Ég veit hvað breytist, ábyrgðin, og út á það gengur málið. Ábyrgðin yrði sett fjær stjórnvöldum. Málið gengur út á það, að búa til sölusamninga, skýra samninga, segja menn, og síðan eiga menn að standa og falla með þeim samningum sem þeir gera. Það er málið. Þetta eru menn að reyna að gera.

Ég er sannast sagna svolítið hissa á því að Samfylkingin skuli samþykkja þetta, að Samfylkingin skuli a.m.k. ekki vilja leyfa okkur að taka þessa umræðu og afla gagna erlendis frá. Hver er reynslan frá Svíþjóð? Hver er reynslan þar sem menn hafa farið út á þessar brautir? Er hún góð? Ég held að hún sé ekkert sérstaklega góð. Þurfum við ekki að ræða það og þurfum við ekki að kanna það? Á bara að gefa hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugi Þór Þórðarsyni óútfylltan tékka? Hann má hafa þetta eins og hann vill, bara drífa í því að ráða forstjóra, skipa fimm manna stjórnarnefnd og síðan ætlar hann að setja reglurnar. Með vorinu megum við svo ræða afurðina á þinginu og stimpla hana. Svona vinnubrögð ganga ekki.

Ég bið þingmenn að íhuga það til samkomulags í þessu máli, hvað varðar þetta tiltekna frumvarp, að fresta gildistöku þessarar greinar, taka hana út úr frumvarpinu og gefa okkur tækifæri til að ræða hana betur vegna þess að við erum að tala um grundvallarbreytingar á heilbrigðiskerfinu

sem hlýtur að vera lýðræðisleg sanngirniskrafa að við fáum að ræða betur.

Ég ætla að láta frekari umræðu bíða að sinni. Ég mun eflaust eiga eftir að taka aftur til máls um þetta frumvarp en hefði hug á að heyra álit hæstv. heilbrigðisráðherra á tillögu okkar um að fresta þessari lagagrein.

Eitt leikur mér líka forvitni á að heyra. Það hefur verið talað um það hér í þingsal og í fjölmiðlum að ríkisstjórnin og þá sérstaklega Sjálfstæðisflokkurinn sé að svelta heilbrigðiskerfið til einkarekstrar, til kerfisbreytingar. Ég hef t.d. heimildir fyrir því að á Landspítalanum standi fyrir dyrum að útvista læknaritarastarfinu. Það eigi að fara með læknaritarastarfið út fyrir veggi stofnunarinnar. Vegna þess að það sé betra? Nei, það er vegna þess að það er stefna Sjálfstæðisflokksins. Það er skipun frá Sjálfstæðisflokknum. Það er vegna þess að hæstv. ráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson gaf þá skipun um leið og hann sté inn í ráðuneytið að nú ættu menn að einkavæða hvað best þeir gætu. Þetta var bara skipun. Þetta voru pólitísk boð sem gengu út í heilbrigðiskerfið, að menn skyldu vita það að hans lína væri sú að þar sem væri kostur að nota einkarekstur þá ættu menn að gera það, er það ekki rétt? (**Heilbrrh.:** Það er langt síðan ég hef hlustað á eins mikið rugl.) Það er langt síðan hæstv. ráðherra hefur hlustað á eins mikið rugl. Ég held ekki. (**Heilbrrh.:** Heldurðu ekki?) Nei, ég nefnilega held að þetta hafi verið sagt nákvæmlega svona enda er þetta stefna Sjálfstæðisflokksins. Er maðurinn að hnussa við henni? Að það sé algert rugl að Sjálfstæðisflokkurinn vilji beita aðferðum einkarekstrar í heilbrigðiskerfinu? Er það ekki stefna flokksins? Er það ekki stefna hæstv. ráðherra?

Vill hæstv. ráðherra koma í ræðustól og skýra fyrir okkur hver stefna ráðherrans og ríkisstjórnarinnar sé innan heilbrigðiskerfisins? Að gefnu tilefni vil ég spyrja: Er hæstv. ráðherra því fylgjandi að ritarar á Landspítalann séu sóttir utan veggja sjúkrahússins? Þar á bæ eru menn að ræða það að vegna fjársveltis hefur ekki verið hægt að sinna því starfi sem skyldi og nú er verið að hrekja menn í útvistun á því starfi. Hverjir skyldu helst hafa áhuga á því? Hvaða fyrirtæki skyldu það vera? Gæti verið að það tengdist lyfjaiðnaði? Gæti það verið? Getur verið að lyfjafyrirtækin hafi sérstakan áhuga á því að sjá Landspítala fyrir riturum? Hv. þingmaður Ásta Möller hristir höfuðið. En eigum við að skoða málið? Væri ráð að fjölmiðlar skoðuðu þetta mál hvort það gæti verið að gerast að lyfjafyrirtæki sem eru að setja upp ritaraþjónustu vilji hasla sér völl innan Landspítalans? Eigum við að skoða þetta? Ég held að núna væri ráð að opna heilbrigðisstofnanir landsins fyrir fjölmiðlum og þeir fari svolítið í saumana á því sem þar er að gerast.

Ég vil líka fá að vita eitt enn: Á sama tíma og framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins fer um ganga Landspítalans með niðurskurðarsveðju vil ég fá að vita hvað er að gerast gagnvart sérfræðingum í tryggingakerfinu. Eru sömu kröfur settar fram gagnvart þeim? Eru þar sömu kröfur um niðurskurð, um hagræðingu eða gæti verið að hugsunin gangi út á að skera niður hjá heilsugæslunni, að skera niður hjá Landspítalanum, á sjúkrahúsinu á Akureyri, fyrir austan og um allt land en færa starfsemina til einkaaðila? Enda er það stefna Sjálfstæðisflokksins. Mér finnst það tíðindi ef hæstv. heilbrigðisráðherra er farinn að hnussa við þessari stefnu. Hann hefur aldrei heyrt meira rugl en að Sjálfstæðisflokkurinn vilji einkarekstur í heilbrigðiskerfinu. Finnst hv. þm. Ástu Möller það kannski rugl líka? Það væri fróðlegt að heyra. Vilja þau ekki gangast við eigin stefnu? Þjóðin fær staðfestingu á því, nánast hvern einasta dag, að það er verið að skera niður hjá sjúkrahúsunum, hjá heilsugæslunni og forsvarsmenn þessara stofnana koma fram í fjölmiðlum og vara við því sem er að gerast. Það á að fara að loka mæðraskoðun, það á að fara draga úr heimahjúkrun. Ég fagnaði því þegar hv. þm. Ásta Möller kom í ræðustól og mótmælti því í gær kröftuglega. Það var gott vegna þess að það að standa vörð um heilbrigðisþjónustuna í landinu á að vera þverpólitískt mál. Síðan getum við tekið þá umræðu og það er pólitík, hvernig hún er best skipulögð. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum sagt að heilbrigðisþjónustuna, þessa grundvallarþjónustu eigi ekki að skipuleggja eins og hvern annan atvinnurekstur.

Við erum ekki andvíg því að til séu sjálfstæðar stofnanir eins og SÍBS og Hrafnista, sprottnar úr samtökum sjúklinga og úr samtökum sjómanna, sjálfseignarstofnanir þar sem hver króna fer inn í rekstrinn. Þetta er allt annað dæmi en það sem er að gerast núna innan veggja Heilsuverndarstöðvar Reykjavíkur eða í Mosfellssveitinni, það er allt annað. Þar á að setja upp sjúkrahús sem á að skila eigendum sínum arði og það er þarna sem skilin liggja. Hvers vegna komst Ríkisendurskoðun að þeirri niðurstöðu að Sóltún var dýrara fyrir skattborgarann en aðrar stofnanir fyrir aldraða? Hver var skýringin á því að skattborgarinn borgar meira til Sóltúns en til annarra öldrunarstofnana? Jú, það er vegna þess, sagði Ríkisendurskoðun, að Sóltún á að skila eigendum sínum arði, Öldungi hf. Þarna liggur munurinn og þarna liggja hin pólitísku landamæri. Það er þetta sem við erum að vara við. Við erum ekki andvíg Hrafnistu, því rekstrarformi sem þar er, alls ekki, það er ágætt. Það er ekki sett á laggirnar til að skila sjómönnum arði. Það er til að búa vel að íslenskum sjómönnum í ellinni. Það var hugsunin. Aðrir borgarar njóta einnig góðs af því og við borgum það með mikilli ánægju og viljum borga miklu meira. En þetta er að breytast.

Nú hefur verið tekin ákvörðun um, eða ríkisstjórnin hefur tekið þá ákvörðun, kannski vegna seinagangs og aulaháttar í vinnubrögðum við Landspítalann að framkvæmdir þar eru ekki komið lengra á veg og því ekki hægt að nýta þær 700 millj. sem ætlað var til byggingarinnar núna, en þá á að fresta þeim. Margir hafa haft áhyggjur af þenslu á suðausturhorninu og hugsað sem svo að kannski væri ráðlegt að fara hægt í sakirnar í stórframkvæmdum og ég er t.d. þeirrar skoðunar. En mun það gerast? Nei, það mun nefnilega ekki gerast vegna þess að í staðinn verður byggt sjúkrahús í Garðabæ, einkarekið, og út á það gengur heila spilið. Sveltum Landspítalann og þá verður byggt í Garðabænum. Nú á að fara að opna í gamla heilsuverndarhúsinu við Barónsstíg. Hvað skyldi það eiga að heita, nýja einkarekna sjúkrahúsið? Heilsuverndarstöð Reykjavíkur t.d.? Ég held það. Ég held að það sé það sem þeir ætla að kalla fyrirtækið. Hver á að borga það? Við eigum að borga það. Hver borgar fyrir sneiðmyndatækin í Domus Medica? Við, við borgum hverja einustu krónu. (**Gripið fram í:** Mjög hagkvæmt.) Mjög hagkvæmt, segir hv. þingmaður. En það sem

ég er að leiða rök að er að einkaaðilar eru farnir að stýra ferðinni. Þeir byggja sín sjúkrahús, sínar stofnanir og eru með Sjálfstæðisflokkinn sem er kominn inn á þá línu að skattborgarinn eigi að borga fyrir þetta allt, við stjórn en eigum við þá ekki að ráða hvað er gert? Eigum við ekki að stýra þessari þróun? (Gripið fram í.) Jú, segir hv. þingmaður en þannig gerist það ekki.

Þegar fólk fer til læknis sem kemst að þeirri niðurstöðu að senda þurfi sjúklinginn í myndatöku, t.d. í nákvæma sneiðmyndatöku, þá tekur læknirinn iðulega ákvörðun um að senda sjúklinginn í Domus Medica í stað þess að senda hann á Landspítalann. Sú ákvörðun er ekki bara læknisfræðileg, hún er fjárhagsleg vegna þess að með ákvörðun sinni er læknirinn að beina fjármagni skattborgarans upp í Domus Medica. Ég get sagt frá því að einn ágætur vinur minn sem lá mjög þungt haldinn á Landspítalanum vegna höfuðmeins og þurfti að fara í mjög nákvæma myndatöku var sendur upp á Domus Medica vegna þess að eins gott tæki var ekki að finna á Borgarspítalanum þar sem hann lá. Hver hafði borgað fyrir tækið? Við, skattborgarar. Það sem ég er að leggja áherslu á er að valdið yfir þessari þróun er að færast frá okkur og það er það sem Sjálfstæðisflokkurinn vill. Hann vill færa þetta vald frá okkur. Hann vill láta ákvörðunarvaldið liggja hjá bisnessmönnum sem eru búnir að kaupa Heilsuverndarstöð Reykjavíkur, gamla húsið, og eru að setja þar upp einkaspítala eða reisa sjúkrahús í Garðabæ — bíðum bara með Landspítalann — þá verður hitt til, fjármagnið kemur samkvæmt forskrift Sjálfstæðisflokksins. En valdið og stýringin er orðin á forsendum fjármagnsins, ekki lýðræðisins. Hún er ekki tekin hér. Það er þetta sem við horfum upp á, þetta býr að baki þegar við segjum að það sé verið að svelta heilbrigðiskerfið til einkareksturs. Bara bíða, minni peningar og þá koma aðrir til sögunnar og síðan kemur nýja sölumiðstöð sjúklinganna, sem hæstv. ráðherra er að reyna að koma á fót, nýja SS-stofnunin og hún á að redda þessu. Þá verða svo skýrir samningar að heilbrigðiskerfið verður miklu betra.

En fá Droplaugarstaðir meira? Er hægt að leggja niður aðstandendafélagið þar, eða fær Skjól meira? Er ekki kominn tími til að ríkisstjórnin reyni að axla ábyrgð og hún tali við fólkið sem er að stofna aðstandendafélög vegna neyðarástands, er að leita til heilbrigðisnefndar þingsins og fjárlaganefndar og fær ekkert annað en neitun? Leiðarahöfundur Morgunblaðsins tók undir með aðstandendafélagi Droplaugarstaða fyrir nokkrum dögum. Er ekki ástæða til að við tökum þessa umræðu í stað þess að líma okkur við einhverja patentlausn sem Sjálfstæðisflokkurinn er að reyna að þröngva upp á þjóðfélagið með því að einkareka þetta kerfi?

Ég fagna því ef menn eru komnir almennt inn á þá skoðun að samfélagið eigi að greiða fyrir rekstur heilbrigðisstofnana þótt Sjálfstæðisflokkurinn hafi ekki alltaf verið á þeirri skoðun, a.m.k. ekki fyrr en 1997. Þar vísa ég í bækling sem fjármálaráðuneytið gaf út um einkarekstur þar sem tekið var fram að það ætti að láta notendur borga eins og kostur væri. Síðan breyttist hugsunin og nú vill Sjálfstæðisflokkurinn að samfélagið borgi. Ef við gefum okkur það að menn séu almennt komnir inn á þá skoðun þá er vandinn á hvaða forsendum á að gera þetta og hvernig á að taka þessar ákvarðanir. Út á hvað gekk deilan sem stóð milli sérfræðilækna og Tryggingastofnunar fyrir nokkrum missirum? Annars vegar var Tryggingastofnun sem sagði að fengju menn á annað borð fjármagn frá ríkinu þá yrðu þeir að hlíta samningum ríkisins í hvívetna. Sérfræðilæknar margir hverjir voru þessu andvígir. Þeir sögðu: Við eigum bara að fá tiltekna upphæð og síðan eigum við að vera sjálfráð um restina og þar á að virkja markaðslögmál og auglýsa eins og varaformaður Samfylkingarinnar vill, hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson. Hann vill endilega koma á svona bisnesskerfi gagnvart sjúklingum og er hvatamaður þess, hefur flutt þingmál um að það eigi endilega að láta tannlækna fara að auglýsa. Þetta er hugsunin, að ríkið borgi grunninn en síðan séu sérfræðingarnir sjálfráðir um hvað kemur ofan á eins og gerst hefur með tannlækna, nákvæmlega það. Það sem fólk er raunverulega að greiða tannlæknum hefur alltaf verið að minnka í reynd vegna þess að þeir hafa ekki verið bundnir samningum Tryggingastofnunar eins og aðrir sérfræðilæknar.

Er ég á móti því að heilbrigðisþjónustan fái að skipuleggja sig í einkapraxís? Nei. Má búa til einkaspítala? Já. Mega sérfræðingar reka eigin rekstur sjálfir og vera á markaði? Já. En ef þeir ætla að láta mig og þig borga og okkur öll þá viljum við setja reglurnar og út á það gengur þessi slagur. Hvernig ætlum við að hafa þetta fyrirkomulag almennt? Hvaða reglum á þetta að lúta? Það er þessi umræða sem Sjálfstæðisflokkurinn reynir alltaf að forðast, telur að með þessum patentlausnum, með þessum skipulagsbreytingum sé björninn unninn. Hann er það ekki vegna þess að slagurinn stendur um fjármagnið, hversu mikið og hvernig, á hvaða forsendum. Ég vara við því, hæstv. forseti, að við höldum lengra út á þessa braut og það er lágmarkskrafa að við fáum a.m.k. að taka um hana umræðu. Það er lágmarkskrafa að þessar djúptæku skipulagsbreytingar fari gegnum ítarlega umræðu.

Sjálfstæðisflokkurinn og varaformaður Samfylkingarinnar og ýmsir félagar þar innan búðar mega hafa sínar skoðanir um skipulag heilbrigðisþjónustunnar. Allt í góðu lagi með það. Við erum ýmsir á öndverðum meiði. En lágmarkskrafa er að við fáum að ræða málin og að sá sem ætlar að breyta kerfinu horfist í augu við það að sönnunarbyrðin hvílir á honum, ekki okkur. Sönnunarbyrðin hvílir á þeim sem ætla að halda inn á nýjar brautir með kerfið sem við erum búin að vera að byggja upp í áratuganna rás. Hann þarf að sýna okkur fram á að það sem hann boðar sé skynsamlegt og ég vek athygli á því að það sem hæstv. heilbrigðisráðherra boðar er að láta okkur samþykkja óútfylltan tékka. Hann þarf ekki einu sinni að taka umræðuna um það. Hann ætlar að setja þessari nýju stofnun reglur eftir sínum „behag“, ráða forstjóra, skipa stjórn og síðan á að koma og setja þetta undir stimpilpúða með vorinu. Finnst mönnum þetta vera boðleg vinnubrögð? Mér finnst það ekki.

Þess vegna ítreka ég, hæstv. forseti, um leið og ég lýk fyrri ræðu minni um þetta mál að 18. gr. í frumvarpinu verði hreinlega sett á ís. Það verði gert til samkomulags við okkur sem erum mjög gagnrýnin á hana, teljum hana mjög vafasama, að málið verði a.m.k. látið njóta vafans og okkur verði gefinn kostur á því að afla gagna erlendis frá, að við tökum það ekki bara sem hráan sannleika sem hæstv. ráð-

herra hefur borið á borð þegar hann hefur sagt: Allir eru að gera þetta. Það eru bara ekki nóg rök.

[11:17]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmanni hefur orðið tíðrætt um breytt kerfi, breytt fjármögnunarkerfi o.s.frv. og honum hefur líka orðið tíðrætt um Landspítalann. Honum er kunnugt um að það er stefna ríkisstjórnarinnar að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun.

Í sambandi við Landspítalann er það akkúrat hann sem hefur sérstaklega gengið eftir því að breyta fjármögnun úr föstum fjárlögum sem hafa ekki reynst spítalanum neitt sérstaklega vel að hans mati yfir í að kostnaðargreina og fá greitt fyrir þjónustuna eftir svokölluðu DRG-kerfi, að það sé blanda af föstu fé og síðan afkastatengdu eða árangurstengdu eða magni eða hvernig sem við viljum líta á það.

Ég tel að með því að kostnaðargreina þjónustuna og með því að ríkið fái í hendurnar skilgreiningu á þeim verkum sem það kaupir fyrir hönd almennings séum við að ná því markmiði að heilbrigðisstofnanirnar fái fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Það er nákvæmlega það sem hefur verið keppikefli ýmissa stofnana, þær segja að þær séu að vinna meira en fjármögnun segir til um.

Ég skil ekki andstöðu hv. þingmanns við þessa aðferðafræði því að hún getur akkúrat náð því að stofnanirnar fái það fjármagn sem til þarf, og ríkið fær í hendurnar tæki sem snýr að því hvaða verk eru unnin fyrir hönd almennings. Andstaða hv. þingmanns vekur stöðugt furðu mína. Stöðugt.

[11:19]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að keppikeflið hjá Landspítalanum nú um stundir sé að fá meira fjármagn. Landspítalinn hefur sætt ítarlegum úttektum af hálfu Ríkisendurskoðunar. Heilbrigðisráðuneytið hefur átt í samningaviðræðum við Landspítalann og forsvarsmenn hans hafa sýnt fram á að lengra verður að sinni ekki haldið áfram á niðurskurðarbrautinni.

Framleiðniaukning, eins og ég vék að í máli mínu áðan og vísaði í úttekt Ríkisendurskoðunar frá 2005, hefur verið viðvarandi ár frá ári og nú segja forsvarsmenn sjúkrahússins að lengra verði ekki gengið, nú fari þetta að ganga út yfir sjúklinga og að álagið á starfsfólk sé orðið óviðunandi.

Er hv. formaður heilbrigðisnefndar, Ásta Möller, ekki sannfærð um að þessi málflutningur sé réttur hjá sjúkrahúsinu, forsvarsmönnum spítalans? Stöndum við ekki frammi fyrir því núna að reyna að sannfæra Alþingi og stjórnarmeirihlutann um að veita meira fjármagn til sjúkrahússins? Er það ekki stóra og brýnasta málið núna?

Ég fagnaði því þegar hv. þingmaður kvaddi sér hljóðs í gær og tók undir með þeim sem ekki vilja láta skerða heimahjúkrun. Það var gott. En vill hún ekki taka undir með forsvarsmönnum Landspítalans núna? Það er það brýnasta sem þeir standa frammi fyrir núna, hvernig sem við förum að því að semja síðan við sjúkrahúsið, að fá meira fjármagn. Hver er afstaða hv. þm. Ástu Möller, formanns heilbrigðisnefndar Alþingis, til óska Landspítalans um meira fjármagn á komandi fjárlagaári? Get ég fengið svör?

[11:21]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þessi andsvör eru til þess að ég fái svör frá hv. þingmanni varðandi hugleiðingar hans. Ég get hins vegar sagt að það er verið að færa inn í Landspítalann með fjáraukanum 1,8 milljarða kr. Í fjárlögum er verið að auka fjármagn til Landspítalans um 1 milljarð kr. (Gripið fram í.) Já. (Gripið fram í.) Nei, við 2. umr.

Síðan er verið að styrkja bæði sjúkrahúsið á Akureyri og hin svokölluðu kragasjúkrahús til þess að taka við verkefnum af Landspítalanum, til að létta álagi af Landspítalanum þannig að honum verði gert kleift að sinna þeim sérhæfðu verkefnum sem hann einn getur sinnt. Það er það sem hefur verið að gerast, hafi það farið fram hjá hv. þingmanni.

Hins vegar eru þær breytingar sem hv. þingmaður ræðir um og telur vera mjög djúpstæðar ekki djúpstæðari en svo að Tryggingastofnun ríkisins hefur um árabil haft með höndum samninga við sjálfstætt starfandi sérfræðinga. Heilbrigðisráðuneytið hefur gert þjónustusamninga við hinar ýmsu stofnanir þannig að með hinni nýju stofnun erum við að færa þessa sérþekkingu og þessi verkefni yfir til nýrrar stofnunar.

Ég hef hvorki orðið vör við að hv. þingmaður hafi haft á móti því að Tryggingastofnun hafi haft á höndum þessi verkefni né það að heilbrigðisráðuneytið geri samninga við ýmsa aðila um verkefni fyrir heilbrigðisþjónustuna.

Ég átta mig ekki á því hvað veldur því að hv. þingmaður fer svona hátt í andstöðu sinni gagnvart því að sett verði á laggirnar ný stofnun sem yfirtaki þessi verkefni. Er það bara gamla prinsippið að vera á móti sem gerir það að verkum að hv. þingmaður hefur svona á móti þessari stofnun?

[11:23]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hvað veldur því að við tökum þessa afstöðu er ekki annað en stefnuskrá Sjálfstæðisflokksins og fagnaðaróp hæstv. forsætisráðherra og formanns Sjálfstæðisflokksins og hvatning hans til síns fólks í Valhöll síðasta haust um að taka til hendinni við að koma á einkarekstri í heilbrigðisþjónustunni.

Við erum ekki alveg blind. Við höfum fylgst með þeim lagabreytingum sem hafa verið keyrðar í gegnum þingið á undanförnum árum. Allt myndar þetta smám saman samfellu, nýju heilbrigðislögin í fyrra um að auðvelda (**ÁMöl:** Sem þið samþykktuð.) einkarekstur (**Gripið fram í:** Þið samþykktuð þetta.) sem við … Hv. þm. Ásta Möller veit nákvæmlega hvaða fyrirvara og efasemdir við höfðum, ekki síst sá sem hér stendur, enda ræddum við þau mál á sínum tíma. (Gripið fram í.) Þetta þekkir ráðherrann.

Við horfumst bara í augu við það núna að það er pólitískur ágreiningur um hvernig eigi að skipuleggja heilbrigðiskerfið á Íslandi. Það er djúpstæður pólitískur ágreiningur um það. Og við segjum: Tökum þá umræðu, stígum hægt.

Við erum með mjög gott heilbrigðiskerfi. Við erum með blöndu af almannareknu kerfi og einkareknu. Sú blanda hefur reynst okkur farsæl. Ég er ekkert á móti þeirri blöndu, alls ekki.

Ég hefði viljað taka tannlæknaþjónustuna inn í almannakerfið í ríkari mæli en er. Ég vildi það. En ég vil ekki ganga lengra út á braut einkarekstrar, og um það hvar þessi landamæri eiga að liggja er ágreiningurinn.

Varðandi sjúkrahúsin í kraganum og á Akureyri, að það eigi að vísa verkefnum þangað — þau eru fjársvelt líka. (**Gripið fram í:** Nei, nei.) Þetta er pólitísk ákvörðun, gott og vel, að vísa (Forseti hringir.) verkefnum til þessara sjúkrahúsa — en hvar eru peningarnir? Menn spyrja um þá á þessum bæjum.

[11:26]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef enga skoðun á því hvaða skoðun hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur alla jafna. Hann getur bara haft þá skoðun sem hann vill. En ég frábið mér þau vinnubrögð að hann segi að sá sem hér stendur hafi sagt eitthvað og gefið einhverjar línur hér og þar, eins og hann nefndi, að einkavæða allt sem hægt væri að einkavæða og eitthvað slíkt, og ætlast svo til að maður standi hér og þræti fyrir það eða staðfesti það, eitthvað sem hv. þingmaður telur að sá sem hér stendur hafi sagt.

Þetta er ekki hv. þingmanni til sóma, og ekki þinginu. Það segir sig sjálft, ef við snerum þessu við og ég segði að hv. þm. Ögmundur Jónasson hefði bara sagt að það ætti að ríkisvæða allt sem hægt væri að ríkisvæða, hann væri bara búinn að gefa þá línu, það ætti að taka Grund og ríkisvæða hana, Hrafnistu líka, læknavaktina, ríkisvæða þetta allt, að það er ekki neinn sómi að þessu. Við skulum taka umræðuna, við skulum fara málefnalega yfir málið en ekki bera upp einhverja hluti og ætla að fara að þræta út frá þeim forsendum. Það sér hv. þingmaður, virðulegi forseti.

Ég ætlast til þess að hv. þingmaður taki þessa umræðu með þeim hætti. Fínt, hv. þingmaður má gagnrýna þann sem hér stendur eins og hann vill en ekki bera upp á hann einhverjar sögur sem hann hefur engan fót fyrir.

[11:27]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir þetta athyglisverða og málefnalega innlegg í umræðuna. Ef það er rangt hjá mér að þau boð hafi gengið frá heilbrigðisráðuneytinu eftir að hæstv. ráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson tók þar við embætti að menn ættu að nýta sér markaðslausnir, einkarekstrarformið í eins miklum mæli og hægt væri innan heilbrigðiskerfisins, ef það er rangt að þessi boð hafi gengið út sem eru í samræmi við stefnu Sjálfstæðisflokksins, yfirlýsingar formanns flokksins aftur og ítrekað, hlýt ég að biðjast afsökunar á því að hafa farið með rangt mál.

Þá eru það fróðlegar upplýsingar fyrir heilbrigðiskerfið almennt að þetta sé bara misskilningur vegna þess að ég hef heyrt frá forsvarsmönnum innan heilbrigðiskerfisins að þessar áherslur séu nú uppi í ráðuneytinu og komnar frá hæstv. heilbrigðisráðherra sjálfum. Ef það er rangt hjá mér, ef þetta er alls ekki svona, og það eigi að nýta sér hið samfélagslega form eru það bara mjög fróðleg skilaboð frá Alþingi og ríkisstjórn og hæstv. heilbrigðisráðherra. Ég hlýt þá bara að biðjast afsökunar á þessum misskilningi sem ég hef leyft mér að bera hér á borð.

[11:29]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og hv. þingmaður veit bera forsvarsmenn stofnana ábyrgð á rekstri sínum. Ég held að flestir, í það minnsta í þessum sal sem hafa tekið þessa umræðu, séu sammála um að það eigi að nýta kosti einkareksturs þar sem það er skynsamlegt — ef undan eru skildir einstaka bókstafstrúarmenn í Vinstri grænum. Það er það sem menn hafa gert, bæði hérlendis og annars staðar. En það að sá sem hér stendur hafi farið fram á það að einkavæða ætti allt sem hægt væri að einkavæða hefur aldrei verið sagt. Aldrei nokkurn tíma.

Það er þannig með hv. þingmann, því miður, að hann ákveður bara að segja ákveðna hluti og segir þá nógu oft. Hann hefur sagt hvað eftir annað í umræðunni að það sé búið að skera niður í fjárlögum. Hv. þingmaður veit að það er ekki rétt. Það er bara ekki rétt. Þetta hefur aukist jafnt á milli ára. Það var tekið sérstaklega — af því að hann var að vitna í ýmsar stofnanir — í fjáraukalögum og fjárlögum núna með því að bæta í. Samt sem áður segir hv. þingmaður aftur og aftur: Það er verið að skera niður. Oft og tíðum segir hann það mjög hátt — en það er bara ekki rétt.

Það hvarflar ekki að mér, virðulegi forseti, að hv. þingmaður viti það ekki. Hv. þingmaður segir að ég fái hér einhvern óútfylltan tékka. Hann samþykkti lög um heilbrigðisþjónustu þar sem ráðherra fær þetta umboð, samningaumboðið. Hann samþykkti lög þar sem landlæknir fær eftirlitshlutverk. Hér er ekkert að breytast í eðli sínu hvað það varðar. Alveg hreint og klárt er ekkert að breytast. Þetta allt veit hv. þingmaður en hann kýs (Forseti hringir.) að leggja málið upp með allt öðrum hætti.

[11:31]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra heilbrigðismála vill ekki að aðrir leggi sér orð í munn en skirrist ekki við það sjálfur að viðhafa slíkt. Ég hef sagt um Landspítalann að framlög til spítalans hafi ekki aukist að raungildi, hafi minnkað að raungildi og (Gripið fram í.) er þar að vísa í skýrslur Ríkisendurskoðunar. Fyrir 50 árum var framlagið til Landspítalans miklu minna en það er nú en þá voru Íslendingar helmingi færri. Okkur fjölgar, umfang starfseminnar vex. Það á við um Landspítalann eins og aðrar stofnanir. Ríkisendurskoðun horfir til framleiðni, hvað viðkomandi starfsemi er að fá að raungildi. Ég er hér með uppgjör Landspítalans frá síðasta ári þar sem farið er mjög rækilega yfir þessi mál og ég vísa í þessi gögn. Ég vísa í úttektir Ríkisendurskoðunar þegar ég fullyrði að menn hafi sett kröfur um framleiðniaukningu gagnvart Landspítalanum. Þarna hefur átt sér stað niðurskurður að raungildi, ekki í krónum talið heldur að raungildi. Ég hef talað um þetta og að forsvarsmenn Land-

spítalans og forsvarsmenn heilsugæslunnar hafi nefnt að þeir geti ekki rekið starfsemina með óbreyttu fjárframlagi.

Hv. þm. Ásta Möller og hæstv. heilbrigðisráðherra fara að mínum dómi með villandi málflutning varðandi fjárframlög til þessara stofnana. Það er alveg rétt að (Forseti hringir.) viðbótarfjármunir komu á fjáraukalögum til að rétta af en gagnvart … (Gripið fram í.) Það er ekki nægjanlegt. Samkvæmt því sem forsvarsmenn Landspítalans segja þarf 600–1.000 millj. til að halda uppi óbreyttri starfsemi á komandi árum.

[11:34]

Útbýting:

Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, 207. mál, nál. allshn., þskj. 450.

Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, 208. mál, nál. allshn., þskj. 451.

Tollalög, 229. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 448.

[11:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að allir hljóti að gera sér grein fyrir því eða a.m.k. ættu menn að vera farnir að átta sig á því núna að umræða um þetta mál hefði orðið talsvert öðruvísi ef hæstv. heilbrigðisráðherra hefði sleppt því að taka smyglgóssið með sem er að finna í 18. gr. frumvarpsins. Það er nokkur skaði að það bitbein tekur upp, eðli málsins samkvæmt, mestan tíma manna, a.m.k. okkar sem erum að gagnrýna það, vegna þess að hitt efni frumvarpsins sem á að heita meginefni þess, þ.e. ákvæðin sem lúta að breyttri verkaskiptingu og flutningi málefna aldraðra frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis, verðskuldar ítarlega umræðu og margt er enn á huldu um hvernig þar á að standa að málum. Málið er algerlega tvíþætt þótt það tengist á vissan hátt heildarviðfangsefninu sem er bandormur ríkisstjórnarinnar um breytingar á Stjórnarráðinu og til varð upp úr samkomulagi stjórnarflokkanna um myndun ríkisstjórnar síðasta vor.

Það sem er dálítið athyglisvert við það mál er að í gegnum tíðina hafa menn oft rætt um þörfina á að breyta verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins og þá hefur jafnan verið talað um og lögð mikil áhersla á að um slíka hluti þurfi að ná góðu samkomulagi, slíkt þurfi að undirbúa mjög vel og ekki megi vera nein lausung eða los á því þegar það yrði gert. Ég hygg meira að segja að hæstv. forsætisráðherra hafi einmitt notað slík orð þegar hann var að spyrjast fyrir um hvort e.t.v. væri færi á að gera einhverjar slíkar breytingar í aðdraganda síðustu alþingiskosninga og með þeim rökum þá að langheppilegast væri að slíkt væri frágengið og lægi fyrir við kosningar þannig að ekki væri hætta á að slíkir hlutir færu að blandast inn í stjórnarmyndun. En hvað gerðist svo? Það var nákvæmlega þetta sem gerðist og afleiðing þess er sú að við sitjum uppi með ákaflega hraðsoðnar hugmyndir um hvernig þetta eigi að ganga fyrir sig. Þetta verður að taka gildi um áramótin. Af hverju verður þetta að taka gildi um áramótin? Af því að stjórnarflokkarnir ákváðu það í vor, jafnóendanlega vitlaust og það var, að negla sig niður fyrir fram með að þetta skyldi gerast núna um áramótin og þvinguðu í gegn á vorþinginu, eins og menn muna, breytingar á nefndaskipan Alþingis og breytingar á nafngiftum ráðuneyta út í loftið út á það sem í vændum væri um áramótin.

Hvað kemur svo á daginn þegar fara á í verkefnin, t.d. þennan flutning viðfangsefna milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis? Það kemur auðvitað á daginn að málið er ekki tilbúið, ekki á nokkurn hátt. Menn viðurkenna það í forsendum málsins, menn viðurkenna það að vissu marki í greinargerð með frumvarpinu og meiri hlutinn viðurkennir það í nefndaráliti sínu. Það má út af fyrir sig hrósa meiri hlutanum fyrir það, það er heiðarlegt að viðurkenna að málið sé ekki tilbúið en það á samt að ganga í gildi. Ég held að það séu ekki aðallega einhver tölvukerfi og annað því um líkt sem er snúið í þessum efnum. Það er auðvitað algerlega óleyst mál hvernig verkefnin verða sorteruð upp í blönduðu stofnununum og hvernig menn ætla að ganga frá því að hjúkrunarheimilin heyri í raun undir yfirstjórn tveggja ráðuneyta. Stundum hefur verið sagt þegar menn tala um verkaskiptingu milli ríkis og sveitarfélaga að það sé vont að hún sé mjög óhrein, og það var mikið trúboð, a.m.k. á ákveðnu árabili, að þar yrðu alltaf að vera algerlega hrein verkaskipti, því að það væri svo vont ef hlutir sköruðust, þá væru menn að togast á um ábyrgðina og því gæti fylgt kostnaður, sóun, af því að menn reyndu að koma ábyrgð og kostnaði hver yfir á annan. Auðvitað er nokkuð til í því að það hefur stundum gengið þannig. Aðallega er það þá ríkið sem í krafti aflsmunar og stöðu sinnar níðist á sveitarfélögunum en ekki öfugt.

Hér koma upp mjög sérstakar aðstæður að þessu leyti og hver er lausnin? Hún er sú að þetta verði að reddast og verði vonandi tilbúið 1. september nk. Það segir í greinargerð með frumvarpinu, og meiri hlutinn tekur það upp í nefndarálit sitt og „vekur athygli á athugasemdum í greinargerð við lagafrumvarpið“, eins og þar segir „… að nokkurn tíma muni taka að skilja á milli almennrar öldrunarþjónustu og heilbrigðisþjónustu við aldraða og að gert sé ráð fyrir að ráðuneytin skilgreini þessa þætti nánar og móti hvernig samskiptum við öldrunarstofnanir og greiðslum til þeirra verði háttað í framtíðinni.“

Þetta er allt eftir. Annars þyrfti ekki að taka svona til orða. Svo er rúsínan í pylsuendanum sú að annað frumvarp er boðað um frekari breytingar á lögum um málefni aldraðra á vorþingi 2008 og stefnt að því að þeirri vinnu verði lokið fyrir 1. september 2008. Af hverju er þessu bara ekki slegið á frest, þetta boðaða frumvarp flutt, lögin sett, viðfangsefnið undirbúið þannig að hægt sé að bera það á borð fullbúið og taka afstöðu til þess? Þetta er að mínu mati ekki sá vandaði undirbúningur og ekki þau faglegu vinnubrögð sem æskileg væru í tilvikum sem þessum. Ég held að það sé að mörgu leyti ágætt mál að fara út í þá breytingu að flytja málefni aldraðra sem slík og þjónustu við aldraða aðra en heilbrigðisþjónustu til félagsmálaráðuneytisins og að mörgu leyti skynsamleg breyting en málið líður fyrir að vera borið hér inn illa undirbúið og í raun og veru er öll vandasamasta og viðkvæmasta vinnan eftir. Auðvitað hafa farið sögur af miklum átökum bak við tjöldin á milli heilbrigðisráðuneytis annars vegar og félagsmálaráðuneytis hins vegar og því er ekki alveg sjálfgefið að allt verði í einhverju logni þegar sú vinna sem boðuð er í nefndaráliti

meiri hlutans fer loksins í gang .

Síðan vil ég víkja aðeins að kostnaði við þetta mál og hinni kostulegu kostnaðargreiningu fjármálaráðuneytisins. Eiginlega er það alveg stórkostlegt að ráðuneytið skuli láta sér detta í hug að setja það á blað, fjárlagaskrifstofa fjármálaráðuneytisins, að þessu fylgi enginn kostnaður. Meira að segja meiri hlutinn er hálfvandræðalegur út af því og kemur inn á það í nefndarálitinu að oftast megi reikna með einhverjum kostnaði þegar svona er í gangi. En fjárlagaskrifstofan fer í gegnum málið með því að segja, með leyfi forseta:

„Í meginatriðum felur frumvarpið fyrst og fremst í sér orðalagsbreytingar“ — ég veit ekki hvaða einkunn sá ágæti maður fengi fyrir stíl sem setti þetta á blað, ég geri ekki ráð fyrir að það sé fjármálaráðherra sjálfur — „sem tengdar eru flutningi málaflokka á milli ráðuneyta og er því ekki gert ráð fyrir auknum kostnaði við framkvæmd verkefna heldur eingöngu færslu fjárheimilda á milli ráðuneyta.“

Af því að í meginatriðum feli það fyrst og fremst í sér orðalagsbreytingar. Trúir því nokkur maður að þessu muni ekki óumflýjanlega fylgja umtalsverður kostnaður? Ég held að það hljóti að vera. Eitthvað kemur standsetning nýju stofnunarinnar samkvæmt 18. gr. til með að kosta. Eitthvað kemur sorteringin til með að kosta. Eitthvað kemur það til með að kosta að taka á móti verkefnunum á nýjum stað. Síðan er sagt að af því að koma eigi sérlög eða flytja eigi sérstakt frumvarp um nýju stofnunina sem verði kostnaðarmetið þegar það kemur fram þá er málið afgreitt svona, að þetta muni ekki kosta neitt. Mér finnst ákaflega sérkennilegt að bera það á borð fyrir Alþingi að hér sé ekki verið að stofna til neins sérstaks kostnaðar og að því marki sem það kunni kannski að gerast þá verði það metið seinna þegar frumvarpið um stofnunina kemur fram.

Virðulegur forseti. Þetta eru allt rök fyrir því að hyggilegast væri að fresta þessum pakka í heild sinni, eins og reyndar er lagt til hér, og í nefndaráliti minni hlutans er frávísun á málið sem er í samræmi við afstöðu okkar í stjórnarráðsbandormsmálinu í heild sinni að öllum pakkanum verði frestað og ráðherrarnir verði að láta sig hafa að að sitja undir þeim nöfnum sem þeir fengu á ráðuneytið strax í vor þó að verkefnin endurspegli það ekki enn um sinn.

Þá langar mig að víkja aðeins betur 18. gr. frumvarpsins, um þetta sérstaka ákvæði til bráðabirgða sem þar á að bætast við lögin um heilbrigðisþjónustu og ég hef kallað fyrr í umræðu um þetta „smyglgóss“, þ.e. þetta er í eðli sínu í raun atriði sem er óskylt hinum sem frumvarpið hefur að geyma. Þarna er hæstv. heilbrigðisráðherra einfaldlega að fá far fyrir þetta ákvæði til að koma þeirri hugsjón sinni í framkvæmd að stofna þessa innkaupastofnun í heilbrigðismálum, búa til þessa markaðsbúð sem þarna á að verða til.

Mönnum hafa sjálfsagt verið mislagðar hendur á köflum þegar þeir hafa stofnað til nýs rekstrar á vegum hins opinbera en mér er til efs að Alþingi hafi áður verið boðið upp á annað eins, þegar setja á á fót heila nýja, opinbera stofnun með þeim hætti sem hér er lagt til, að í örfáum línum fái ráðherrann heimild til að stofna nýja ríkisstofnun, ráða henni forstjóra, setja henni stjórn og stjórninni erindisbréf, bara blankó. Seinna komi lög svo um viðfangsefni þessarar stofnunar. Það er ekki eins og hér eigi hvað sem er í hlut. Hér eiga í hlut hvorki meira né minna en viðamiklir hlutar heilbrigðiskerfisins, undirstaða velferðarþjónustu í landinu, og lögin sem eiga að skilgreina viðfangsefnið eiga bara að koma eftir á.

Þegar betur er að gáð er margt við þessa grein að athuga. Ég tek t.d. eftir því að forstjórinn, sem ráðherrann á að fá vald til að skipa þarna til fimm ára í senn fyrir stofnun sem á svo að fá lög undir sig eftir á, skal hafa lokið námi á háskólastigi. Er þetta ekki stofnun á heilbrigðissviði? Væri þá ekki eðlilegt að skilgreina einhverjar faglegar kröfur? Hverju sætir að það skuli ekki eiga að vera háskólamenntaður maður með sérfræðiþekkingu á heilbrigðismálum? Getur það verið vegna þess að hæstv. ráðherra vill hafa það opið að ráða bisnessmann, mann með háskólapróf í rekstri, í því að græða peninga kannski, en ekki fagmann á sviði heilbrigðisþjónustu og þess vegna þurfi að orða þetta svona? Það er kannski ekki alveg diplómatískt, hugsar ráðherrann, að segja það beinlínis að hann sé með í huga að ráð bissnessmann, einhvern svona kaupahéðinn, en það skal alla vega ekki vera bundið að það sé einhver með sérfræðiþekkingu á heilbrigðisþjónustu.

Síðan á ráðherrann að skipa fimm menn í stjórn. Er einhver leiðsögn að öðru leyti um það hvernig stjórnin skuli saman sett? Nei, ráðherrann á að fá blankó alræðisvald um það. Kannski á það að koma í nýju lögunum seinna meir hvernig stjórnirnar verða skipaðar í framtíðinni en ekki hér alla vega. (**Gripið fram í:** Til fimm ára.) Til fimm ára. Er eitthvað þarna um að einhverjir t.d. eigi tilnefningarrétt inn í stjórnina? Nei. Er einhver trygging fyrir því t.d. að starfsfólk í heilbrigðisgeiranum komi til með að eiga einhverja aðild að stjórn þessarar mikilvægu stofnunar? Nei. Ráðherrann ræður því bara sjálfur. Hann getur skipað þarna fimm alveg svellharða sjálfstæðismenn úr atvinnulífinu ef honum sýnist svo. (Gripið fram í.) Eitthvert starfsmannalýðræði? Nei, nei, aldrei heyrt það nefnt.

Virðulegur forseti. Mér finnst þetta ekki ganga. Mér finnst ekki hægt að setja á fót ríkisstofnun á þennan hátt, að framselja til ráðherra jafngríðarlegt vald og þarna á að gera með þessu, algjörlega opið, og svo ræðst það bara eftir á hvort síðar meir verða gerðar einhverjar kröfur eða sett einhver skilyrði, t.d. tryggt að einhverjir eigi þarna aðild að stjórn stofnunarinnar o.s.frv.

Mér finnst algjörlega óboðlegt að bera þetta svona upp fyrir Alþingi og ég held að það minnsta sem hæstv. ráðherra og meiri hlutinn geti gert sé að kalla þennan þátt málsins til baka. Hér er að vísu flutt frávísunartillaga á málið í heild og hún kemur náttúrlega fyrst til atkvæða en ég held að það sé alveg sjálfgefið að verði ekki fallist á þá frávísun hljótum við að hugleiða að flytja breytingartillögu í öllu falli ef málið heldur áfram, um að fella út 18. gr.

Hér hefur farið fram nokkur umræða um það í hvaða mæli þetta er angi af eða undirbúningur undir grundvallarstefnubreytingu í heilbrigðismálum. Eðlilega ræða menn það, nema hvað? Ég held að mjög þarft og tímabært sé að taka um það umræðu á Alþingi og láta Sjálfstæðisflokkinn ekki komast upp með að ryðja þessa braut án þess að gangast við þeirri stefnu sem hann er virkilega að fara að innleiða hér. Ég held að Sjálfstæðisflokkurinn hafi áttað sig á að það er kannski ekki sérstaklega vinsælt að segja það ber-

um orðum og blátt áfram og upphátt hvað fyrir honum vakir. Því er farin svona mjúk leið en hún liggur í sömu átt. Því miður er enginn vafi í mínum huga að þangað er stefnt. Stefnt er inn í miklu umfangsmeiri einkarekstur í kerfinu og þar með verður það blandaðra og blandaðra. Þar með skapast allar sömu hættur og við þekkjum á því að kerfið verði tvöfalt og á endanum, ef illa tekst til, gætum við setið uppi með, ekki bara óskilvirkara kerfi og ekki bara kerfi þar sem hættan á mismunun vex, heldur það sem ekki er síður alvarlegt, dýrara kerfi. Því veruleikinn er auðvitað sá þegar heilbrigðiskerfin eru borin saman að það kerfi sem hefur umfangsmesta einkareksturinn, og byggir mest á þeirri hugsun sem menn eru upp að vissu marki að fikra sig hér inn á og kalla fallegum nöfnum, kostnaðargreiningu og annað í þeim dúr, það kerfi er dýrast.

Bandaríska heilbrigðiskerfið, jafngötótt og það er og jafnstóran hluta þjóðarinnar og það skilur út undan, er dýrasta kerfi í heimi af því að þar koma til sögunnar ýmsir milliliðir sem hirða sitt, vilja fá arð og ávaxta sitt pund inni í kerfinu og taka sinn gróða út úr því. Þegar upp er staðið borga skattborgararnir og sjúklingarnir til samans miklu meira fyrir heilbrigðisþjónustu í Bandaríkjunum en nokkurs staðar annars staðar í heiminum og langhæsta hlutfall af þjóðartekjum þeirrar ríku þjóðar fer til að reka þeirra gloppótta heilbrigðiskerfi.

Það er athyglisvert t.d. að skoða samanburð á bandaríska kerfinu og því kanadíska og ræða við Kanadamenn sem líta á það sem ein mestu forréttindi við það að vera Kanadabúi að hafa ekki heilbrigðiskerfi eins og er sunnan landamæranna. Mjög algengt er að heyra það í Kanada að þar telji menn alveg sérstaklega til tekna því að búa í Kanada að þeir búi við heilbrigðiskerfi í norrænum anda.

Tvær undirstöður þessa kerfis hafa verið ræddar hér lítillega. Í gær var rætt um heilsugæsluna og fjársveltið sem hún hefur búið við og alveg sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu. Á hinum endanum er Landspítalinn, flaggskip sérhæfðrar heilbrigðisþjónustu í landinu. Þessar tvær stoðir eru náttúrlega undirstöður heilbrigðiskerfis okkar. Þótt mikil starfsemi sé þar á milli og allar heilbrigðisstofnanir sinni mikilvægu hlutverki er það samt alveg þess virði að velta aðeins fyrir sér stöðu og hlutverkum, upphafs og endis ef svo má að orði komast í heilbrigðisþjónustunni, undirstöðunnar, heilsugæslunnar annars vegar og Landspítalans hins vegar.

Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að einn af veikleikunum í heilbrigðiskerfi okkar og uppbyggingu þess sé hin sundurlausa heilbrigðisþjónusta, heilsugæsla á höfuðborgarsvæðinu. Ég held að hluti vandans liggi í því að því viðfangsefni sem heilbrigðislögin, sem sett voru á 8. áratugnum, áttu að tryggja, uppbygging grunnheilsugæslukerfisins í landinu, var aldrei lokið á höfuðborgarsvæðinu. (**Gripið fram í:** Og er ekki enn.) Og er ekki enn. Það kerfi er allt of götótt og brotakennt og þúsundir manna meira að segja án heimilislækna. Sem betur fer tókst nokkuð myndarlega að ljúka þeirri uppbyggingu almennt á landsbyggðinni og það hefur haft gífurlega mikla þýðingu fyrir þessa undirstöðuvelferðarþjónustu þar. Aðalvandinn síðan hvað snertir landsbyggðina hefur verið mönnunarvandinn, að fá t.d. lækna til starfa við erfiðar aðstæður í einmennings- eða tvímenningshéruðum.

Ég tek gjarnan dæmin, virðulegi forseti, af heilsugæslustöðinni á Akureyri sem er ein stærsta, ef ekki sú stærsta, og öflugasta í landinu. Ég held að kerfið á Akureyri, og er ég þá ekki að tala sérstaklega um samninginn sem verið hefur við bæinn um að annast rekstur heilsugæslunnar heldur bara grunnskipulagið og uppbygginguna eins og hún er þar, sé það langbesta sem við getum haft. Á heilsugæslustöðinni á Akureyri eru saman á einum stað allir þeir undirstöðuþættir sem þar eiga að vera, í öflugri stofnun sem veitir bæjarbúum og nágrenninu í Eyjafirði geysilega góða þjónustu, metnaðarfulla og góða þjónustu og þar er haldið utan um allt á einum stað.

Þetta hefur ekki tekist höfuðborgarsvæðinu, því miður, bæði vegna þess að uppbyggingunni hefur aldrei verið lokið almennilega og svo hafa verkefnin jafnvel verið að tvístrast sem er auðvitað alls ekki til góðs. Þegar þetta er gert eins og á Akureyri, sem að mörgu leyti hefur gefist mjög vel, að sveitarfélagið hefur tekið við rekstri heilsugæslunnar og getur samþætt hana ýmissi annarri starfsemi sem er á þess vegum, þá held ég að komið sé upp módel sem væri ákaflega æskilegt að líta til víðar. Það ætti í raun og veru að vera grunnmódelið alls staðar og setja ætti stóraukna krafta í að efla heilsugæsluna, forvarnirnar og undirstöðuþjónustuna, vegna þess að það sparar mikla peninga fyrir utan allt sem því fylgir í formi betra heilbrigðis og meiri vellíðunar.

Ég verð að játa það, herra forseti, að ég hef alltaf verið dálítið hallur undir tilvísunarfyrirkomulag, t.d. einhvers konar valfrjálst tilvísunarkerfi vegna þess að þannig finnst mér heilbrigðisþjónustan vera best skipulögð. Að alltaf sé reynt að takast á við málin á frumstigi, á neðsta þrepi þjónustunnar í öflugri vel skipulagðri undirstöðuheilsugæslu sem greiði úr málum eftir því sem hún getur og vísi þeim síðan áfram eftir því sem þörf er.

Á hinum endanum, ef svo má að orði komast, er svo Landspítalinn, flaggskipið, miðstöð sérhæfðrar heilbrigðisþjónustu í landinu. Ég held að aumingja Landspítalinn, ef mér leyfist að orða það svo með mikilli virðingu fyrir þeirri góðu stofnun, njóti oft ekki sannmælis vegna þess að menn hafa kannski ekki alltaf í huga og átta sig ekki á í hvaða stöðu hann er. Hann getur aldrei vísað verkefnunum neitt annað, hann hefur engan fyrir ofan sig. Þar safnast upp erfiðustu og dýrustu viðfangsefnin. Þar er tekist á við að veita veikasta fólkinu þjónustu og það er allt annar heimur en þar sem menn eru með minni stofnanir, eða litlar stofur, og geta valið sér þau verkefni sem aðstæður þeirra leyfa og þeir ráða auðveldlega við, það fríska fólk að það getur komið inn á morgnana og farið heim á kvöldin.

Hugsum okkur bara muninn sem er að takast á við það að gera aðgerðir eða framkvæma rannsóknir á fólki sem kemur gangandi inn af götunni og gengur út aftur að verkefninu loknu, eða fólki sem ekið er inn í hjólastól eða liggur lárétt á börum og fara þarf að glíma við að mynda og greina í þannig ástandi. Það er himinn og haf á milli þeirra aðstæðna sem menn glíma við að þessu leyti og þetta þurfa menn alltaf að hafa í huga í öllum samanburði.

Ég held að menn þurfi að hugsa sig mjög vel um vegna þess að Landspítalinn og aðrar stærstu og sérhæfðustu

stofnanir hins opinbera að þessu leyti, Sjúkrahúsið á Akureyri fyrir sitt leyti eftir því sem það framast getur á sínu upptökusvæði, munu áfram hafa þetta hlutverk með höndum. Og er þá endilega skynsamlegt að flytja út af þessum stofnunum auðveldari viðfangsefnin og skilja bara þau þungu og erfiðu eftir? Verður það betri rekstur? Verður það þægilegra upp á að manna starfsemina? Ég er ekki viss um það. Ég held að hafa verði heildina í huga áður en menn fara að hrapa að einhverju slíku.

Ég hef því ekki alveg keypt þá hugmyndafræði að leysa málin þannig, jafnsjálfsagt og það er að nýta möguleikana á sjúkrahúsunum umhverfis höfuðborgarsvæðið að því marki sem þau hafa verið vannýtt, á Akranesi, Selfossi, í Reykjanesbæ eða á Suðurnesjum, að það eigi beinlínis að gera það í formi þess að færa verkefni út af Landspítalanum og þangað. Ég held að skoða eigi þjónustuna og þörfina, t.d. á hinu ört vaxandi svæði á Suðurnesjum, og spyrja: Á ekki að gera þetta hvort sem er Suðurnesjanna sjálfra vegna og þeirrar þjónustu sem þar er en ekki endilega tengt einhverjum fjárhagserfiðleikum Landspítalans? Þar sem menn eru beinlínis að auka afköstin, t.d. til að stytta biðlista, eins og í einhverjum mæli má segja að hafi átt við um Akranes og í bæklunaraðgerðum og fleiru í þeim dúr, er það hið besta mál.

Ekki má gleymast að þessar stofnanir eru auðvitað mikilvægastar vegna þeirra svæða sem þær sinna og þeirrar þjónustu sem þær eiga að veita þar. Það er auðvitað stórundarlegt að þar skuli ekki fyrir löngu vera komin á sólarhrings- og helgarvakt, t.d. á Suðurnesjum. Það er alveg stórfurðulegt að menn skuli láta það standa í sér að það kosti kannski 50–70 millj. kr. á ársgrundvelli að uppfæra þá stofnun upp í það að þar séu vaktir og þar geti t.d. farið fram fæðingar á kvöldin og um helgar. En þannig er ástandið ekki í dag eða var ekki síðast þegar ég vissi. Það er alveg ótrúlegt að nýta ekki betur þá aðstöðu sem þar er.

Þetta var nú útúrdúr út frá hugleiðingum mínum um Landspítalann og áður um heilsugæsluna. Ég ætla að hverfa aftur að 18. gr. og ljúka máli mínu á því að segja að ég skora á aðstandendur þessa máls að hugleiða hvort það sé ekki nægt viðfangsefni sem frumvarpið felur í sér að öðru leyti og er að verulegu leyti óunnið, samanber það sem aðstandendur málsins segja sjálfir að þetta eigi að reyna að gera á fyrri hluta næsta árs og vonandi verði þetta klárt 1. september næstkomandi. Það á að koma aftur frumvarp af því að málið er einfaldlega óljóst enn þá og liggur ekki fyrir hvernig á að fara í þetta. Er ekki nóg að takast á við það að í öllu falli verði þessi pakki samþykktur í heild sinni, og henda 18. gr. út og hreyfa ekki við því máli, ef menn ætla að gera það á annað borð, fyrr en menn koma með fullbúið frumvarp um hana þar sem verða sómasamleg ákvæði, t.d. um stjórn og skipulag stofnunarinnar og það óheyrilega valdaafsal sem hér á að fara fram og hefur aldrei þótt góð latína. Í raun á að fara framselja það til heilbrigðisráðherra, sem ætti að vera löggjafarvald úti í bæ, að hafa algjört sjálfdæmi um það hvernig hann setur þessa stofnun á fót og hvernig hann mannar hana í byrjum, hverja hann setur þar í stjórn, o.s.frv. Engar hæfiskröfur skilgreindar, enginn tilnefningarréttur heilbrigðisstétta eða eins eða neins, svo maður tali ekki um að t.d. þingið eða flokkarnir ættu aðild að þessu og þarna væri tilnefnd eða kosin hlutfallslega þingkjörin stjórn, sem einhvern tímann hefði verið talið sjálfsagt að gera þegar slíkt viðfangsefni ætti í hlut. Nei, bara algjört ráðherraræði, 100% ráðherravæðing á þessu og lögin koma einhvern tímann seinna.

Herra forseti. Ég skora á aðstandendur málsins að fari í þetta áfram verði 18. gr. hent út. Ég hef lokið máli mínu.

[12:04]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég lýsi í upphafi máls míns eftir hv. þingmönnum Samfylkingarinnar sem forðast hafa umræðuna eins og heitan eld frá því að hún hófst síðdegis í gær og í allan morgun. Ef mig brestur ekki minni hefur aðeins einn af þingmönnum Samfylkingar komið í ræðustól og það er hv. þm. Ellert Schram sem kom í stutt andsvar síðdegis í gær við ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar. Ég veit ekki betur en Samfylkingin eigi varaformann í hv. heilbrigðisnefnd og annan fulltrúa þar að auki og ég hlýt að spyrja mig þegar við ræðum prinsippmál — og það gerum við í þrennu tilliti sem ég mun koma aðeins að síðar — skuli Samfylkingin spila renus og ekki láta sjá sig, ekki einu sinni í þingsal, hvað þá í ræðustól, þegar verið er að fjalla um þessi mál. Hvaða prinsippmál eru það sem rædd eru? Í fyrsta lagi það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kallaði smyglgóssið, það er 18. gr. frumvarpsins sem ekki er í neinu samhengi við efni frumvarpsins að öðru leyti. Verið er að smygla leið inn í frumvarpið fyrir hæstv. heilbrigðisráðherra til að taka í eigin hendur skipulag og stofnun nýrrar ríkisstofnunar áður en það er rætt á Alþingi, áður en komið er fram hvernig stofnunin, sem kölluð hefur verið Innkaupastofnun heilbrigðisþjónustu, á að vera, hvaða lagaumhverfi á að búa henni, hvaða hlutverki hún á að þjóna og hvernig skipulagi skuli háttað. Það kemur málinu sem hér er á dagskrá og lagafrumvarpinu ekki nokkurn skapaðan hlut við, að mínu viti. Það er algerlega óskylt flutningi verkefna á milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis sem frumvarpið fjallar um að öðru leyti.

Þegar ég spurði hæstv. heilbrigðisráðherra að því í gær hver sú brýna nauðsyn væri til að setja ákvæðið til bráðabirgða inn í frumvarpið, hvort virkilega væri svo að það væri til þess eins að hæstv. ráðherra gæti skipað fyrirhugaðri stofnun stjórn og forstjóra áður en fram væri komið lagafrumvarp um hvernig stofnunin ætti að starfa, bjóst ég satt að segja ekki við því dæmalausa svari sem kom frá ráðherranum um það. Jú, það ætlaði hann gera og þess vegna væri brýnt að hafa 18. gr. þarna inni í frumvarpinu. Hann ætlaði að skipa fimm manna stjórn og auglýsa eftir forstjóra og ráða hann til fimm ára núna eftir áramótin. Svo gæti Alþingi bara beðið fram á vor og þjóðin fram á haust með það að stofnunin tæki til starfa.

Ég verð að segja eins og er að mér finnst þetta prinsippumræða sem Samfylkingin á og hlýtur að þurfa að taka afstöðu til og ég kalla enn og aftur eftir því hvar fulltrúar Samfylkingarinnar í heilbrigðisnefnd eru þegar umræðan fer fram. Við, þingmenn Vinstri grænna, höfum lagt til að smyglgóssið verði tekið út úr frumvarpinu, að 18. gr. verði tekin út, og fjallað verði um stofnunina eins og vera ber í sérstöku frumvarpi þar um nú á vorþingi og við erum tilbú-

in til þess. Enginn hefur hins vegar tekið undir það með okkur af ríkisstjórnarflokkunum. Kannski er það vegna þess að Samfylkingin er ekki með í umræðunni. Alla vega lætur enginn þingmaður Samfylkingarinnar sjá sig í þingsal.

Reyndar eru það fleiri sem tekið hafa sig út af mælendaskrá í málinu. Allnokkur mælendaskrá var hér í gær þegar skilið var við málið og fundi frestað en þegar komið var til þings í morgun var sú mælendaskrá fyrir bí fyrir utan tvo hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, þá Ögmund Jónasson og Steingrím J. Sigfússon. Þeir höfðu ekki látið taka sig út af mælendaskrá og ég spyr: Var það einhver dagskipan í ríkisstjórninni að menn skyldu taka sig út af mælendaskrá og ekki taka frekar þátt í umræðunni um þessi stóru mál?

Ég hef nefnt aðeins eitt mál af þremur sem ég tel algert prinsippmál í umræðunni og finnst nauðsynlegt að fjallað sé um af fulltrúum ríkisstjórnarinnar, ekki bara Sjálfstæðisflokksins, og fulltrúum stjórnarandstöðunnar sem hér hafa talað, heldur líka af hinum stjórnarflokknum, þ.e. Samfylkingunni. Á hæstv. heilbrigðisráðherra að fá heimild með 18. gr. til þess að ráða forstjóra til fimm ára og skipa einhendis fimm manna stjórn í stofnun sem ekki er til, í stofnun sem á ekki að búa til fyrr en með lagafrumvarpi á vorþingi og á ekki að taka til starfa fyrr en í síðasta lagi 1. september nk.? Það er fyrsta prinsippið.

Annað prinsippmál sem við höfum rætt er kostnaður við heilbrigðisþjónustu og fyrirhugaður niðurskurður á heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu. Uppbygging hennar og hvernig hún er á vegi stödd — og ég verð að segja að því miður var það rangt sem fram kom hjá hæstv. heilbrigðisráðherra í andsvari sem hann gaf við ræðu hv. þm. Ögmundar Jónassonar áðan, að ekki væri verið að skera niður í heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu. Herra forseti. Ég ætla að vitna í tvennt máli mínu til stuðnings, annars vegar viðtal við forstjóra Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins í Ríkisútvarpinu 3. desember sl. og hins vegar í plagg sem dreift var á fundi hv. heilbrigðisnefndar þegar fjallað var um fjárveitingar til Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins um fjárhag stofnunarinnar. Í viðtalinu við Guðmund Einarsson, forstjóra Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins, kom fram að fyrirséður halli á árinu 2007 var upp á 120 millj. kr. en jafnframt kom fram að fjárheimild til Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins hefur verið skert vegna endurgreiðsluhalla áranna 2003 og fyrr upp á 100 millj. kr. Hvað er það annað en niðurskurður? Hæstv. heilbrigðisráðherra fullyrti að enginn niðurskurður hefði verið á því sviði. Það er einfaldlega rangt. Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins er gert að skera niður og hún fær skerta fjárheimild upp á 100 millj. kr. vegna halla áranna 2003 og fyrr. Hvað gerist svo? Hallinn á árinu 2006 var ríflega 80 millj. kr. Halli á árinu 2007 er upp á 120 millj. kr. og vegna þeirrar stöðu lögðum við þingmenn stjórnarandstöðunnar til við afgreiðslu fjáraukalaga að komið yrði til móts við Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins og hallinn einfaldlega klipptur af með 400 millj. kr. fjárframlagi á fjáraukalögum, en nei. Hvað halda menn að Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins hafi fengið upp í hallann þegar atkvæði voru greidd um fjáraukalög? 10 millj. kr. Ég verð að segja, herra forseti, að það er ekki upp í nös á ketti í stöðu heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins.

Í fjárlagafrumvarpinu sem við komum væntanlega til með að fjalla um á morgun eru nokkrar tillögur sem snerta Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins, beint eða óbeint, m.a. til að styðja aldraða til sjálfstæðrar búsetu, ráðning klíniískra sálfræðinga til heilsugæslu, kaup og leiga á húsnæði í Árbæ og stofnkostnaður við heilsugæslustöð þar. Ætlaðar eru um 400 millj. kr. til eflingar heilsugæslunnar á næsta ári auk geðheilbrigðisþjónustu barna upp á 20 millj. kr.

Það er það sem meiri hlutinn leggur til en jafnframt 30 millj. kr. til hagræðingar og endurskoðunar rekstrarforma í heilsugæslunni. Hvað skyldi það nú þýða? Það þýðir auðvitað að útvista á þjónustu sem heilsugæslan hefur með höndum, breytt rekstrarform þýðir einkarekstur í stað samfélagslegs rekstrar. Í verkefnið á að setja 30 millj. kr. á næsta ári en til að greiða niður halla sem er upp á 400 millj. kr. og stofnunin þarf að burðast með, skuld við birgja og vaxtakostnaður vegna hennar, koma 10 millj. kr. á fjáraukalögum frá sömu ríkisstjórn.

Engin lagfæring er á hallarekstrinum, eins og ég nefndi áðan, og því blasir við niðurskurður á þjónustu. Enga viðbótarfjárveitingu er heldur að finna í fjárlagafrumvarpinu til að auka almenna læknis- og hjúkrunarþjónustu á heilsugæslustöðvunum. Það er mjög miður vegna þess að heilsugæslan er grunnþjónusta og að mínu viti óaðskiljanlegur hluti af velferðarkerfinu. Það er þjónusta sem þarf að efla en ekki skera niður og fyrir liggja mjög ítarlegar og vel grundaðar tillögur frá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins í því efni. Vegna þess að stofnunin situr uppi með 400 millj. kr. halla og vegna þess að ríkisstjórnin ætlar að setja 30 millj. kr. í breytingar rekstrarformum í heilsugæslunni er ekki nema eðlilegt að fram komi tillögur um niðurskurð. Við höfum varað við því að fjársvelti undangenginna ára, sveltistefnan gagnvart heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu, muni fyrr eða síðar leiða til stórfellds niðurskurðar.

Það sem hins vegar er eftirtektarvert og umhugsunarvert í tillögum sem kynntar hafa verið um niðurskurð á þjónustunni er að þetta eru tillögur þar sem ráðist er að rótum þess sem telst hvað best í heilbrigðisþjónustu okkar Íslendinga og það sem lyft hefur Íslendingum í fyrsta sæti, m.a. í mati á lífslíkum, ungbarnadauða og heilbrigði almennt. Þar er ég að fjalla um tillögurnar um að skera mæðraverndina, ungbarnaeftirlitið, heilsugæslu í skólum og þar með eftirlitið með bólusetningum barna og miðstöð heilsuverndar barna frá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins. Það er alveg með ólíkindum að tillögurnar skuli koma fram. Ég yrði hins vegar ekki undrandi á því að hæstv. heilbrigðisráðherra tæki þessum tillögum fagnandi. Um er að ræða afmarkaða þætti í heilbrigðisþjónustu sem hugsanlega væri hægt að fela einkaaðilum að finna en það er dagskipunin úr heilbrigðisráðuneytinu. Það er alveg sama hversu oft hæstv. heilbrigðisráðherra reynir að neita því, það er staðreynd að ofan úr heilbrigðisráðuneyti kemur dagskipun á allar heilbrigðisstofnanir í landinu um að ef eitthvað er hægt að útvista á að láta ráðuneytið vita og það mun finna leið til að gera það. Til þess eru ætlaðar 30 millj. kr. á næsta ári, til að breyta rekstrarformum í heilbrigðisþjónustu. Eftir að Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins var hent út úr Heilsuverndarstöð Reykjavíkur, því fallega húsi sem verið hefur flaggskip í

heilbrigðisþjónustu borgarbúa allt frá því að það var reist, hefur sigið á ógæfuhliðina í rekstri heilsugæslunnar.

Ég vil leyfa mér, herra forseti, að vitna í leiðara *Morgunblaðsins* 3. janúar 2007 um sölu Heilsuverndarstöðvarinnar þar sem verið var að flytja mjög svo sérhæfða og mikilvæga þjónustu við borgarbúa úr sérhæfðu húsnæði í keilusal upp í Mjódd með ærnum tilkostnaði vegna þess að húsnæðið var auðvitað alls ekki tilbúið undir svo sérhæfðan rekstur sem heilbrigðisþjónusta er. Í leiðara *Morgunblaðsins* sem ber yfirskriftina „Vond sala á góðu húsi“ er vitnað í viðtal við Reyni Tómas Geirsson, sviðsstjóra kvennasviðs Landspítalans sem sagði í viðtali við *Morgunblaðið* að ekki hafi verið gerð meiri mistök í heilbrigðiskerfinu en að selja hús Heilsuverndarstöðvarinnar. Í leiðaranum er bent á að starfsmenn voru auðvitað ekki spurðir og þeir sem sögðu sitt álit lýstu sig mótfallna flutninginum. Í leiðaranum er einnig bent á að notendur þjónustunnar voru alls ekki spurðir en þeir sem tjáðu sig um það voru allir á einu máli um að þeir vildu ekki fara úr húsinu. Í leiðara *Morgunblaðsins* segir, með leyfi forseta:

„Saga sölu Heilsuverndarstöðvarinnar virðist vera saga af alls konar kerfiskergju og stirfni sem hefur leitt til vondrar niðurstöðu, bæði fyrir þá sem starfa að heilsuvernd og fyrir notendur þjónustunnar. Og engin haldgóð skýring hefur fengist á því hvers vegna glæsilegu húsi, sem er einn af dýrgripum byggingarsögu Reykjavíkur og í göngufæri við framtíðaraðsetur stærsta sjúkrahúss landsins, var ekki sýndur sá sómi að hafa þar áfram heilbrigðisstarfsemi. Þeir sem báru ábyrgð á sölu hússins mættu gjarnan upplýsa það.“

Enginn þeirra sem báru ábyrgð á sölu hússins á sínum tíma er í þingsalnum. Ég verð að segja að það er um seinan að hlusta á útskýringar þeirra á því. Hins vegar er stór spurning til þeirra sem nú fara með völd og ábyrgð á Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins hvort ekki sé efni til þess að taka málið upp að nýju, að kaupa Heilsuverndarstöðina aftur af þeim einkaaðilum og fjárfestum sem hana keyptu og byggja heilsugæsluna á nýjan leik sem samþætta þjónustu á öllum sviðum. Þar mundi aftur vera á einum stað miðstöð ungbarnaeftirlits, miðstöð mæðraverdar, miðstöð heilsuverndar barna, miðstöð skólaheilsugæslu, miðstöð bólusetninga, þ.e. heildstæð þjónusta á einum stað í göngufæri frá stærsta sjúkrahúsi landsins.

Ég skoraði við 1. umr. fjárlaga á hv. formann heilbrigðisnefndar Ástu Möller að taka málið upp og reyna að snúa ofan af þeirri villu. Ég get tekið undir það sem hún sagði í gær í umræðunni um að það hafi verið mistök að gera Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins svo stóra eins og hún er. Hún er stærsta stofnunin á sínu sviði. Henni er ætlað að þjóna 193 þúsund íbúum í Þingvallasveit, Hafnarfirði, Álftanesi, Garðabæ, Kópavogi, Reykjavík, Seltjarnarnesi, Mosfellsbæ og Kjalarnesi. Það er gríðarlega stórt svæði og þar sem heilsugæsluþjónusta er í eðli sínu nærþjónusta tel ég að mikil miðstýring skaði þjónustuna frekar en hitt. Ég er sammála þeim sem talað hafa á undan mér og vitnað til þess hvernig heilsugæslan er rekin á Akureyri þar sem búið er að samþætta heilsuvernd, heilsugæslu, félagslega þjónustu og skólaþjónustuna á einum stað með sérstökum þjónustusamningi sem gerður var í krafti laga um reynslusveitarfélög á sínum tíma. Það hefur gefist afskaplega vel fyrir íbúa Akureyrar, sérstaklega á þá yngri, unglinga og börn sem eiga við erfiðleika að etja í skólum og í félagslegu tilliti, en einnig fyrir aldraða íbúa Akureyrar. Það er fyrirkomulag sem við ættum að taka okkur til fyrirmyndar á höfuðborgarsvæðinu. Vegna þeirra ógangna sem Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins hefur ratað í með stórfelldum niðurskurði, með því að menn loka augunum fyrir 400 millj. kr. halla og með því að hafa til þessa ekki verið tilbúnir til að koma til móts við þörfina fyrir aukna starfsemi á þessu sviði, leyfi ég mér að skora á borgarstjórn Reykjavíkur að koma formlega að málinu, feta þar í fótspor Akureyringa og gera þjónustusamning um rekstur heilsugæslunnar með svipuðum hætti og þar hefur verið gert. Áskorun mín er ekki eingöngu til borgarstjórnar Reykjavíkur heldur til allra sveitarfélaganna á höfuðborgarsvæðinu.

Sveitarfélög geta auðvitað slegið sér saman um slíka þjónustu þar sem það á við og ég vil í því tilliti nefna að rekstur heilsugæslustöðvarinnar á Seltjarnarnesi sem þjónar bæði Vesturbæ Reykjavíkur og íbúum Seltjarnarness. Það hefur gefist mjög vel. Heilsugæslan á Álftanesi og í Hafnarfirði hafði líka gefist mjög vel samþætt. Ég tel í rauninni nauðsynlegt að brjóta heilsugæsluna aftur upp í minni einingar til að tryggja að hún verði sú nærþjónusta sem hún er í eðli sínu. Það hefur sýnt sig að hún er best í því formi eins og við sjáum á Akureyri.

Ég hef gert Heilsuverndarstöðina við Barónsstíg að umtalsefni og ég tel, og ítreka áskorun mína til hv. formanns heilbrigðisnefndar, að taka málið upp og snúa við þessari vondu sölu á góðu húsi, eins og leiðari *Morgunblaðsins* kallaði það.

Ég verð að segja, herra forseti, að ég hef miklar áhyggjur af stöðunni eins og hún er núna. Ég gerði mér leið upp á Heilsuverndarstöð á sunnudaginn var, það er ekki langt frá þar sem ég bý. Á þessum reit eru einnig Austurbæjarskóli, Sundhöll Reykjavíkur og Heilsuverndarstöðin. Það eru þjónustustofnanir, merkar byggingar, sérhæfðar og allar einstakar á sínu sviði hvað innra skipulag og ytra útlit varðar. Það var líf og fjör í kringum Austurbæjarskóla þótt skólinn væri lokaður, fullt af krökkum á lóðinni og íþróttasvæðinu að leika sér og það var mikil umferð í kringum Sundhöll Reykjavíkur. Heilsuverndarstöðin hins vegar var myrkvuð, hún var tóm. Sett höfðu verið nokkur aðventuljós í glugga, að öðru leyti var ekkert þar um að vera. Ég verð að segja eins og er að ég óttast hugmyndir um að í Heilsuverndarstöðinni við Barónsstíg sé verið að undirbúa nýjan einkarekinn spítala með sama hætti og undirbúningur að einkaspítala er í fullum gangi í Garðabæ. Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur bent á samhengið á milli niðurskurðar sem nú er í farvatninu til uppbyggingar Landspítalans annars vegar og áformanna sem eru um uppbyggingu á nýjum einkaspítala í Garðabæ. Ég verð að taka undir með hv. þingmanni að ég óttast að það sama geti verið upp á teningnum hvað varðar Heilsuverndarstöð Reykjavíkur.

Flogið hafa fyrir sögur um að hópur fjárfesta og lækna sé þar með í undirbúningi nýjan einkaspítala sem muni sérhæfa sig á sviði fæðingarhjálpar og þá er stutt í að hægt sé að taka þar aftur inn mæðraverndina og ungbarnaeftirlitið á sama gamla staðinn en bara ekki á vegum samfélagsins, heldur á vegum einkaaðila sem munu að sjálfsögðu gera

arðsemiskröfu til þess fjármagns sem þeir hafa sett, bæði í kaup á húsinu og þann rekstur sem þar er fyrirhugaður.

Herra forseti. Þá er ég komin að þriðja prinsippliðnum í þessari umræðu, sem Samfylkingin spilar renus í og hefur ekki tekið þátt í með okkur, fulltrúum annarra þingflokka, um það frumvarp sem hér liggur fyrir og það er spurningin um einkarekstur í heilbrigðisþjónustu eða samfélagslegan rekstur. Það er mjög eðlilegt að sú umræða komi upp í framhaldi af 18. gr. sem er enn inni í frumvarpinu, smyglgóssið. Við höfum ítrekað lýst eftir því að 18. gr. verði geymd og að prinsippumræða um það sem hún felur í sér fari fram þegar frumvarp verður lagt fram um hlutverk og skipulag þeirrar stofnunar. En úr því að menn virðast ekki ætla að verða við því er algerlega nauðsynlegt að taka þá prinsippumræðu hér og nú. Ég verð að taka undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að sú umræða, um þetta smyglgóss, 18. gr., skyggir auðvitað á aðra þætti í frumvarpinu sem eru allrar umræðu verðir. En vegna þess að 18. gr. er þarna inni, eins algerlega óskyld málinu og hún nú er, þá er nauðsynlegt að taka þessa umræðu núna.

Menn hljóta að spyrja sig: Hvert stefnir með þessa fyrirhuguðu stofnun samkvæmt 18. gr.? Hvaða hlutverk er henni ætlað? Það er ekki nema von að menn horfi til þeirrar stefnumörkunar Sjálfstæðisflokksins sem illu heilli var afhent heilbrigðisráðuneytið við myndun núverandi ríkisstjórnar. Það er ekki nema von að menn spyrji hvort þarna sé í undirbúningi stofnun sem eigi að fá það hlutverk að einkavæða í heilbrigðiskerfinu, koma þar upp einkarekstri hvar sem mögulegt er vegna þess að ekki aðeins má finna slíkt í yfirlýsingum hæstv. heilbrigðisráðherra í gegnum tíðina og í fundarsamþykktum Sjálfstæðisflokksins eins og á landsfundum, heldur vil ég rifja upp ummæli hæstv. forsætisráðherra í Valhöll fyrir þingbyrjun í september sl. þar sem hann lýsti því yfir að breytinga yrði að vænta í heilbrigðiskerfinu, breytinga í ætt við stefnu Sjálfstæðisflokksins voru hans orð. Þá erum við komin að þeirri spurningu hvert við ætlum að stefna með heilbrigðiskerfið okkar. Ætlum við að halda áfram að byggja upp heilbrigðisþjónustu á Íslandi eftir því sem kallað hefur verið norræna módelið eða ætlum við að fara ameríska leiðina, byggja upp tvöfalt heilbrigðiskerfi þar sem þeir sem fjármuni hafa geta keypt sig fram fyrir aðra og notið betri þjónustu, þar sem jafnræðisreglunni sem norræna módelið byggir er ýtt til hliðar á, sem er að allir eigi að hafa sama aðgang að góðri heilbrigðisþjónustu án tillits til efnahags og búsetu og að heilbrigðisþjónustan skuli greidd af skattfé landsmanna úr sameiginlegum sjóðum.

Ameríska módelið byggir hins vegar á því og tvöfalda kerfið að þar eru einkasjúkratryggingar sem menn verða að kaupa sér fyrir fram til að tryggja sig ef þeir veikjast eða þeir verða að slíta upp budduna og greiða beint úr eigin vasa, jafnvel þegar þeir eru komnir á nærbuxunum inn á gang eins og við höfum orðað það. Menn verða að taka prinsippafstöðu til þess hvora leiðina þeir vilja fara og ég lýsi í þessari umræðu enn og aftur eftir Samfylkingunni og hv. þingmönnum Samfylkingarinnar. Hvaða leið vilja þeir fara í þessu? Hvaða leiðsögn ætlar Samfylkingin að veita hæstv. heilbrigðisráðherra við framkvæmd 18. gr. verði hún lagfærð? Menn verða að fá svör við þessu, herra forseti.

Það eru miklir erfiðleikar í heilbrigðisþjónustunni vegna sveltistefnu undanfarandi ára. Ekki þarf að lýsa ástandinu á stóra sjúkrahúsinu okkar, flaggskipinu Landspítalanum. Við höfum eytt nokkrum tíma í að lýsa ástandinu eins og það er í heilsugæslunni, a.m.k. á höfuðborgarsvæðinu þar sem tæp 200 þúsund manns eiga að njóta hennar en gera alls ekki í sama mæli og aðrir landsmenn þar sem 8.500 manns a.m.k. eru án heilsugæslu og það þarf í rauninni ekki að tíunda miklu frekar þá erfiðleika sem uppi eru. En þegar spurt er: Hvað ber að gera? þá er töfraorðið alltaf einkarekstur, einkareksturinn á að bjarga öllu saman. Svo segja menn að þetta sé alls ekki einkavæðing og þetta sé alls ekki ameríska módelið heldur eitthvað allt annað og klæða þessar hugmyndir sínar um einkarekstur í mjög aðlaðandi búning fyrir alla hlutaðeigendur, söluvænan búning.

Í gær var talað um að það væri gott að nýta kosti einkaframtaksins. Ég veit ekki betur en hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hafi orðað það akkúrat þannig. Hann hefur lært það af Sjálfstæðisflokknum, að nýta kosti einkaframtaksins í heilbrigðisþjónustunni. Það á að auka fjölbreytni í þjónustunni með þessu móti, segja menn. Talað er um að aukin samkeppni á sviði heilbrigðisþjónustu muni minnka tilkostnað og lækka verð. Loks á þessi einkarekstur líka að auka á valfrelsi sjúklinga, að ég tali ekki um að hann á líka að hækka laun starfsmanna. Hvernig í ósköpunum eiga menn að vera á móti þessum fínu hugmyndum?

Ég vil taka það skýrt fram, herra forseti, að ég hef ekkert á móti einkarekstri og prívatrekstri þegar um er að ræða sölu og kaup á gallabuxum eða tannkremi en þegar kemur að því að setja heilbrigðisþjónustu á markað eins og hverja aðra vöru þá spyrjum við vinstri græn þriggja einfaldra spurninga: Er það betra og hagkvæmara fyrir sjúklingana sem eiga að nota þjónustuna að taka upp einkareksturinn en samfélagsreksturinn? Er það betra og hagkvæmara fyrir þá sem eiga að greiða kostnaðinn af þjónustunni, þ.e. ríkið og sveitarsjóði? Og í þriðja lagi, er það betra og hagkvæmara fyrir þá sem starfa við þjónustuna á sjúkrahúsunum, í heilsugæslunni og á öldrunarstofnununum? Ef svarið við öllum þessum spurningum er já, að útvistun og einkarekstur einhverrar tiltekinnar þjónustu sé betri og hagkvæmari, bæði fyrir sjúklinga, ríkissjóð og sveitarsjóði og fyrir þá sem starfa við þjónustuna, mun ekki standa á okkur vinstri grænum að styðja við slíkar breytingar. En ef svarið við einni af þessum spurningum er nei, munum við ekki styðja þá breytingu. Mér segir svo hugur um að svarið við þessum þremur spurningum hvað varðar mæðraverndina, ungbarnaeftirlitið, skólaheilsugæsluna, muni í öllum tilvikum verða nei. Einkarekstur í mæðravernd, ungbarnaeftirliti og skólaheilsugæslu mun ekki verða betri og hagkvæmari fyrir sjúklinga, mun ekki verða betri og hagkvæmari leið fyrir ríkissjóð og mun ekki verða betra fyrir þá sem við þjónustuna starfa.

Ég minni á það, sem nefnt var í umræðunni í gær, hvaða breyting fylgdi í kjölfar þess að fella niður skólatannlækningar. Við stöndum nú frammi fyrir tillögu um að fella niður skólaheilsugæslu og í umræðu um frumvörp hæstv. menntamálaráðherra á föstudaginn var minntist ég einmitt á tillögu heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu um að efla skólaheilsugæslu í grunnskólum á öllu þessu 200 þúsund

manna svæði og ekki aðeins í grunnskólum heldur líka fimm ára áætlun sem Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins hefur gert um að taka upp heilsugæslu í framhaldsskólum á þessu svæði og minnti á nauðsyn þess að gera það á landinu öllu.

Þegar sjálfræðisaldur var hækkaður úr 16 árum í 18 gleymdist nefnilega að gera ráð fyrir kostnaði við að tryggja þeim börnum, sem samkvæmt breytingu á sjálfræðisaldri eru það nú til 18 ára aldurs og skólakerfið og foreldrar bera ábyrgð á sem slíkum, að heilbrigðisþjónustan ber líka ábyrgð á þeim sem börnum allt til 18 ára aldurs. Í lögum um heilbrigðisþjónustu segir að börn skuli njóta heilbrigðisþjónustu og heilsuverndar, sem þýðir að taka þarf og taka ber upp skólaheilsugæslu í framhaldsskólum af því að um helmingur nemenda í framhaldsskólunum er undir 18 ára aldri og á þess vegna rétt á sömu heilsugæslu og heilsuvernd og nemendur í grunnskólunum. Í stað þess stöndum við frammi fyrir tillögu um að leggja alla heilsugæslu í skólum af á þessu þéttbýlasta svæði landsins. Ég vara við því að stefna ríkisstjórnarinnar í málefnum heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu og í heilbrigðismálum almennt stefnir í þá átt að þessari mikilvægu þjónustu verði útvistað, verði hent út eins og heilsugæslunni var hent út úr Heilsuverndarstöðinni til þess eins að teppaleggja þar fyrir einkavæðingu á þessu sviði.

Við vinstri græn teljum að áður en lengra er haldið á braut einkarekstrar í heilbrigðisþjónustunni sé nauðsynlegt að gera rannsókn á árangri einkareksturs og á áhrifum markaðsvæðingarinnar í samfélagsþjónustunni, bæði félagslega og fjárhagslega, og við höfum lagt fram þingsályktunartillögu um þetta efni á hv. Alþingi. Það er nefnilega alls ekki nóg að fullyrða bara að einkareksturinn sé hagkvæmur, að samkeppni skili lægra verði og fjölbreyttari þjónustu og allar þær umbúðir sem ég nefndi áðan. Þetta eru allt saman mælanlegar stærðir og rannsóknir hljóta að þurfa að sanna hver raunveruleikinn er í ljósi reynslunnar, vegna þess að við höfum einkarekstur á ýmsum sviðum í heilbrigðisþjónustu okkar og það á að vera hægt að mæla það algerlega hvort það er hagkvæmt og þá með hvaða hætti og að hve miklu leyti.

Sá einkarekstur sem er í heilbrigðisþjónustunni hjá okkur hefur orðið til af tilviljunum einum. Það er ekki þannig að gerð hafi verið ákveðin stefnumörkun um að nú skuli tilteknum þáttum útvistað vegna þess að það sé svo miklu hagkvæmara eða bæti þjónustuna, sé betra fyrir starfsfólk, sjúklinga eða ríkissjóð. Það er ekki svo. Þvert á móti er það svokölluð bestu bita aðferð „cherry picking“, eins og það heitir á fagmáli í þessum efnum, sem hefur leitt til þess að bestu bitunum, þeim einföldustu, þar sem biðlistar eru og um er að ræða tiltölulega einfaldar aðgerðir, er ýtt út af sjúkrahúsunum. Einhver einkaþjónustuaðili poppar upp og segir: Halló, við skulum sjá um þetta, og svo gera þeir það. Þetta er svolítið eins og *Litla gula hænan*, sem hefur líka verið hér til umræðu.

Það er sem sagt þessi tilviljanakenndi einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni sem enginn vandi er að mæla árangurinn af. Það er það sem við vinstri græn höfum verið að kalla eftir, að það fari fram raunveruleg rannsókn á því hvort slíkur einkarekstur sé hagkvæmur. Við getum litið til Svíþjóðar í þessu efni, reyndar líka til Noregs og Bretlands þar sem tilraunir voru gerðar fyrir síðustu aldamót með einkarekstur heilu sjúkrahúsanna. Þar er nú, dag frá degi verið að gera heildardæmið upp og mat og niðurstöður á mati á árangri þessara tilrauna eru alls ekki einhlítar.

Til að mynda er niðurstaðan varðandi tiltekið sjúkrahús í Svíþjóð að þjónustan hefur ekki reynst vera betri. Kostnaðurinn fyrir Stokkhólmslén, sem ber kostnað af rekstri þessa sjúkrahúss sem er nú á vegum einkaaðila og hefur verið frá árinu 1999, ef mig brestur ekki minni, er mun meiri en hann var fyrir breytinguna og öryggi starfsmanna, þ.e. atvinnuöryggið hefur versnað.

Það er því ekki endilega svo að það sé eins og talsmenn einkarekstrarins hér og einkavæðingarstefnunnar og Sjálfstæðisflokksins fullyrða að það sé betri tími með blóm í haga fyrir alla aðila, sjúklinga, þá sem borga brúsann og starfsmenn, ef heilbrigðisþjónustunni er útvistað. Þess vegna er það að við höfum gert kröfu til þess og leggjum fram tillögu á hv. Alþingi um að það verði gerð rannsókn á árangrinum.

Það er alveg deginum ljósara, herra forseti, að það vantar meira fjármagn í heilbrigðisþjónustuna. Í okkar huga eru margar aðrar leiðir til þess að bæta hana en einkarekstur og einkavæðing. Við vörum sterklega við því að það muni leiða til aukins misréttis og tvöfalds kerfis ef áfram verður gengið í þá átt.

Það er eðlilegt að taka þetta hér upp, þessa umræðu, grundvallarumræðu við afgreiðslu þessa frumvarps, vegna 18. gr. og þess smyglgóss sem hæstv. heilbrigðisráðherra er að reyna að koma í gegn hér á Alþingi, umræðulítið eða umræðulaust. Við vinstri græn látum það ekkert yfir okkur ganga. Við tökum þessa umræðu hér og nú, fyrst að menn vilja ekki verða við þeim tilmælum okkar að fresta 18. gr. fram á vorið þangað til þeir eru tilbúnir með frumvarp sem segir til um hlutverk og skipulag þessarar stofnunar.

Ég lýsi enn og aftur eftir afstöðu þingmanna Samfylkingarinnar í þessu efni. Hvar eru hv. þingmenn Samfylkingarinnar við þessa umræðu? Er ekki nóg að gert að láta heilbrigðisráðuneytið í hendurnar á Sjálfstæðisflokknum? Ætla þeir að láta þá algjörlega afskiptalausa þar líka? Eru þeir tilbúnir til þess að láta heilbrigðisráðherra fá þennan óútfyllta tékka sem 18. gr. er? Hvar er hv. varaformaður Samfylkingarinnar? Og varaformaður hv. heilbrigðisnefndar Alþingis, Ágúst Ólafur Ágústsson? Hvar skyldi hann vera? Hver skyldi vera hans afstaða varðandi 18. gr.? Ég hlýt, herra forseti, að lýsa eftir því.

Við teljum að það sé til nóg af peningum í samfélaginu. Þetta er spurning um það hvernig þeim er varið og við viljum benda á það að með því að efla heilsugæslu sem fyrsta skrefið, sem fyrstu móttökuna, sem fyrsta viðkomustaðinn þegar fólk verður veikt, með því að efla þá þjónustu og heilsuvernd almennt þá verður heilbrigðiskerfið ódýrara.

Það kerfi sem hér er á höfuðborgarsvæðinu er gríðarlega dýrt. Það eru 8.500 manns án heimilislæknis, án heilsugæslu og fara beint til sérfræðinga eða á Læknavaktina og borga auðvitað sjálfir miklum mun meira og hærra verð, en það sem meira er er að samfélagið allt borgar líka miklu hærra verð.

Þetta er leið ríkisstjórnarinnar, að varpa heilbrigðisþjón-

ustunni í smábitum út á markaðinn og nýta síðan tekjuafgang af fjárlögum til þess að lækka skatta hjá þeim sem mest hafa handa í milli en það er ekki leið okkar vinstri grænna. Þvert á móti þá viljum við ekki aðeins efla hátæknisjúkrahúsið þar sem mjög mikilvægar lækningar eru stundaðar heldur viljum við einnig efla heilbrigðisþjónustuna í heilsugæslunni sem þá nærþjónustu sem hún á að vera eðli máls samkvæmt.

Þegar kemur að því á morgun að afgreiða fjárlög fyrir árið 2008 munum við endurflytja tillögur okkar hér, vinstri græn, um eflingu heilbrigðisþjónustunnar um land allt. Við erum þar með sérstaka áhersluþætti. Við erum með Landspítalann, við teljum alls ekki nóg að gert að klippa halann sem nú er í skuldastöðunni hjá Landspítalanum eins og gert var með fjáraukalögum. Það var mjög gott og við lýstum yfir ánægju með þá ákvörðun en það er ekki nóg að klippa halann af vegna ársins 2007 og ætla spítalanum svo að fara að safna skuldum strax 1. janúar. Þess vegna munum við, herra forseti, leggja fram tillögur um það að auka fjárveitingar til starfsemi Landspítalans. Við munum líka leggja fram tillögur um að efla og auka starfsemi, sérstaklega heilsugæslunnar og heilbrigðisstofnunar Austurlands á Egilsstöðum og við munum líka leggja fram tillögur okkar um bæta heilbrigðisþjónustuna og heilsuverndarþjónustuna í Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins.

Það er nefnilega svo, herra forseti, að sú mikla þjónusta sem Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins er ætlað að sinna hefur setið illilega eftir. Þjónustan hefur ekki fengið að þróast í takt við íbúafjölgun á svæðinu, í takt við breytta aldursskiptingu og í kjölfar þess að hér hefur veruleg breyting orðið á t.d. íbúasamsetningu með tilliti til þjóðernis, þ.e. tungumálakunnáttu, túlkaþjónustu, þörfina fyrir túlkaþjónustu, og það er mikill munur á milli þeirra fimmtán heilsugæslustöðva sem eru á höfuðborgarsvæðinu hvað þetta varðar.

Það hefur ítrekað komið fram í umræðunni bæði frá — gengur nú einn hv. þingmaður og hæstv. ráðherra Samfylkingarinnar í salinn og er það þeirri sem hér stendur mikið fagnaðarefni. Því hér hef ég, hæstv. iðnaðarráðherra, lýst eftir afstöðu Samfylkingarinnar til 18. gr. þess frumvarps sem hér er á dagskrá og hefur verið lýst sem smyglgóssi, efni sem á ekkert skylt við frumvarpið að öðru leyti, og sem óútfylltum tékka til handa hæstv. heilbrigðisráðherra sem hyggst, verði þessi 18. gr. að lögum, byrja á því að skipa forstjóra, auglýsa eftir forstjóra og ráða forstjóra til fimm ára á stofnun sem ekki er til og skipa henni fimm manna stjórn, án þess að í 18. gr. sé að finna minnstu leiðbeiningar um það hvernig eigi að fara með það vald sem stjórn og forstjóri, eðli máls samkvæmt, hafa.

Ég hef spurt í þessum ræðustóli nokkrum sinnum, hæstv. iðnaðarráðherra, hvernig það sé, hvort Samfylkingin hafi, með því að afhenda Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið við myndun ríkisstjórnarinnar þar með gefið hæstv. heilbrigðisráðherra og Sjálfstæðisflokknum algjört alræðisvald í þessum efnum. Hvort þeir ætla ekki einu sinni að reyna að leiðbeina samstarfsflokknum í ríkisstjórninni þannig að ekki gleymist nú alveg jafnaðarstefnan sem Samfylkingin oft hefur á vörum þegar um annað er að ræða.

Ég hef lýst furðu minni yfir að það skuli ekki einn einasti hv. þingmaður Samfylkingarinnar hafa tekið þátt í þessum umræðum. Ekki einn einasti að undanteknum hv. þm. Ellerti Schram sem kom í stutt andsvar við ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar í gær. Það eru hér þrjú stór prinsippmál sem verið er að ræða um. Það er þessi 18. gr. sem við leggjum eindregið til að verði tekin út úr frumvarpinu. Hún á ekki heima þar. Hún á ekki erindi þar. Hún á að koma til umræðu þegar frumvarp um þessa stofnun verður kynnt hér á Alþingi í vor. Við höfum líka lýst eftir afstöðunni til annars prinsippmáls sem er fyrirhugaður einkarekstur og útvistun í kerfinu sem er eðlilegt að taka hér til umræðu núna í ljósi 18. gr. Ég lýsi hér eftir afstöðu Samfylkingarinnar í þeim efnum.

Loks hef ég lýst eftir afstöðu Samfylkingarinnar til þeirra niðurskurðartillagna sem uppi eru varðandi heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins. Það er mér mikið gleðiefni að það er kominn málsmetandi samfylkingarmaður í salinn og ég vænti að það muni ekki standa á svörum frá þeim hv. þm. og hæstv. ráðherra, Össuri Skarphéðinssyni, hér frekar en fyrri daginn.

Herra forseti. Ég hef ekki lokið máli mínu því ég var þar komin þegar hæstv. ráðherra gekk í salinn, að ég var að fjalla um þá umræðu sem hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins, einir tveir, tóku hér upp í gær, að það væri mikill munur á þjónustunni hvað hún væri ofboðslega góð, í Salahverfinu í Kópavogi, í heilsugæslustöðinni. Það var á máli þeirra að skilja að það væri einfaldlega vegna þess að sú stöð væri einkarekin. Ríkið borgar auðvitað en það er einkarekstur á þeirri stöð sem og í stöðinni við Lágmúla. Þetta eru tvær stöðvar af fimmtán á höfuðborgarsvæðinu sem eru í svokölluðum einkarekstri.

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biðst afsökunar á að trufla hv. þingmann en nú líður að þeim tíma sem til stóð að gera hlé á þessum fundi. Forseti spyr því hv. þingmann hvort hún eigi mikið eftir af ræðu sinni eða hvort um það sé að ræða að hv. þingmaður ljúki ræðunni á næstu örfáu mínútum.)

Herra forseti. Mér sýnist ég eiga töluvert efni eftir hvað varðar heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu, þær niðurskurðartillögur sem kynntar hafa verið og þá stöðu sem þar er uppi sérstaklega vegna umræðna um að einkarekstur inn eigi að bjarga þar öllu með tilvísun í Salastöðina og ég var þar komin í máli mínu. Ég vænti þess líka, hæstv. forseti, að fá tækifæri til þess að hlusta á talsmann Samfylkingarinnar í þessum efnum þannig að, nei, herra forseti. Ég á ekki von á því að ljúka máli mínu á næstu tveimur mínútum.

(**Forseti** (MS)**:** Ef það hentar hv. þingmanni þá hyggst forseti gera hlé núna, eða vill hv. þingmaður halda örlítið áfram?)

Nei. Það hentar ágætlega.

(**Forseti** (MS)**:** Þá verður gert hlé á þessum fundi. Fundi verður framhaldið aftur klukkan tvö. Fundi er frestað.)

[Fundarhlé. — 12:59]

[14:00]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) (frh.)**:**

Ég stíg nú í ræðustól endurnærð eftir klukkutíma hádegishlé. Þar var komið máli mínu, herra forseti, að ég tel

nauðsynlegt að vekja athygli þingheims á því að það er ekki sama heilsugæslustöð og heilsugæslustöð á þessu víðfeðma, nær 200.000 manna þjónustusvæði Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins vegna þess að þjónustubyrðin er afskaplega misjöfn.

Það er tvennt sem ræður. Annars vegar er það auðvitað sá fjöldi íbúa sem er að baki hverri heilsugæslustöð og hins vegar er það íbúasamsetningin. Þjónustuþörfin, ef við tölum bara um tímalengd hvers viðtals sem viðkomandi íbúi þarf að nota eða læknir þarf að nota, fer verulega mikið eftir aldri.

Af því að hér hefur töluvert verið rætt um hversu mikil gósentíð sé fram undan með einkarekstri, sérstaklega í heilsugæslunni, þá hafa hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins vísað mjög til Salastöðvarinnar í Kópavogi sem er tiltölulega ný stöð, mjög vel búin og mjög góð. Stöðin sinnir hlutverki sínu að sjálfsögðu af kostgæfni, hefur á góðu starfsfólki að skipa og ánægja með þjónustu Salastöðvarinnar er síst minni en með þjónustu annarra heilsugæslustöðva.

Ég tel nauðsynlegt að vekja athygli á því að á Salasvæðinu hefur íbúafjölgun orðið allmikil á undangengnum tveimur árum. Frá árinu 2005–2007 hefur íbúafjölgun þar orðið ein 13% eða tæplega þúsund manns. Íbúafjöldi að baki Salastöðvarinnar er núna ríflega 8.000 manns sem er meira en tvöfalt minna en er í stærstu stöðinni sem er í Grafarvogi og er með ríflega 18.000 íbúa á sínu svæði.

Það sem meira er, þegar menn skoða þessar stöðvar og bera þjónustu þeirra saman, eins og hv. formaður heilbrigðisnefndar hefur ítrekað gert, þá verður að taka til athugunar að þjónustuþörf hvers svæðis fer auðvitað eftir mannfjölda eins og ég nefndi, aldursskiptingu og öðrum þeim hlutum sem áhrif hafa á þarfir hvers einstaklings. Þar á meðal má nefna fjölda útlendinga á svæðinu en þjónusta við þá krefst oft lengri viðtala og aðstoðar túlks en ekki síður þá hafa félagslegar aðstæður íbúa á hverju svæði mjög mikil áhrif. Allt hefur þetta áhrif á kostnaðinn.

Í því sambandi, herra forseti, vil ég vekja athygli á því að þegar horft er á 75 ára og eldri, hlutfall 75 ára og eldri, þá er þjónustuþörfinni á hverri heilsugæslustöð verulega misskipt. Af því að Salastöðin hefur ítrekað verið nefnd sem dæmi um skilvirkni, hv. formaður heilbrigðisnefndar hefur nefnt það sérstaklega að þar taki viðtöl við sjúklinga eða íbúa miklu skemmri tíma, vinnukerfið þar sé afkastahvetjandi, þá vil ég vekja athygli þingheims á því að einungis, ríflega 2% af íbúum, þeim 8.000 íbúum sem eru að baki Salastöðvarinnar í Kópavogi, eru 75 ára eða eldri.

Á hinn bóginn er aldursskiptingin þyngst á svæði heilsugæslustöðvanna í Glæsibæ, þar sem hún er ríflega 13%, og í Efstaleiti og Lágmúla, en léttust er hún í Salahverfi og í Grafarvogi þar sem stærsta stöðin er, en einnig í Mosfellsumdæmi. Það vekur líka athygli í yfirliti heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins hversu misjafnt hlutfall útlendinga er af íbúafjöldanum sem er á hverri heilsugæslustöð. Í miðbænum er hlutfallið sýnu hæst, 23% á miðju árinu 2007. Í þessar tölur yfir fjölda útlendinga vantar hins vegar upplýsingar frá Salastöðinni og frá stöðinni í Lágmúla. Þetta eru þessar einkareknu stöðvar sem því miður hafa ekki verið í fullri samvinnu m.a. um upplýsingar og þátttöku í þjónustukönnunum eins og þessari sem hér er.

Ég vil, herra forseti, ljúka máli mínu með því að ítreka þær spurningar sem ég hef lagt fram til talsmanna annars ríkisstjórnarflokksins, Samfylkingarinnar, í ljósi þess að menn frá þeim flokki hafa ekki talið sig eiga erindi í ræðustól þótt umræðan hafi staðið um alllangan tíma. Ég spyr sérstaklega um afstöðu Samfylkingarinnar til 18. gr. sem við höfum lagt til, allmargir ræðumenn, að verði tekin út úr þessu frumvarpi með þeirri röksemd að þar sé um smyglgóss að ræða sem á ekki erindi í þetta frumvarp og er því ótengt með öllu. Ég spyr líka um afstöðu þeirra til tillagna um niðurskurð í Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins og hvernig eigi að fara með hana.

Loks spyr ég í ljósi 18. gr. ef menn ekki fallast á að kippa henni til hliðar og geyma hana þangað til fram verður borið frumvarp um þá stofnun sem þar um ræðir í þeirri grein: Hvernig stendur þá á því að fulltrúar Samfylkingarinnar hafa ekki tekið þátt í umræðum sem hér hafa farið fram um einkarekstur versus félagslegan rekstur, eða norrænt kerfi versus amerískt kerfi í heilbrigðisþjónustunni?

[14:08]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður hefur varpað fram nokkrum spurningum til talsmanna Samfylkingarinnar. Nú er ég ekki talsmaður Samfylkingarinnar í heilbrigðismálum þó að ég hafi að vísu víðtæka reynslu í málaflokknum eftir að hafa verið formaður heilbrigðis- og trygginganefndar í fjögur ár.

Almennt um efni frumvarpsins er það að segja að það er lagt fram eftir að hafa verið samþykkt í ríkisstjórn Íslands og sömuleiðis eftir að um það hefur verið fjallað í þingflokki Samfylkingarinnar. Það liggur algjörlega klárt fyrir að Samfylkingin er ekki með einkavæðingu en hún gerir skýran greinarmun á einkavæðingu annars vegar og einkarekstri hins vegar. Samfylkingin segir það alveg klárt og kvitt að þær breytingar sem kynnu að verða gerðar á rekstrarformi einhverra hluta heilbrigðisþjónustunnar mega ekki hafa það í för með sér að sjúklingar geti ekki notið þjónustunnar vegna þess að efnahagur meini.

Það er grundvallarskilyrði, að við höfum áfram þann opna aðgang að heilbrigðisþjónustunni sem er hér á Íslandi. Þar um breyta engar stofnanir eða annað slíkt. Þetta er bara prinsippafstaða. Henni fylgir Samfylkingin og hv. þingmaður ætti að vera búin að læra það á sex mánuðum að Samfylkingin fylgir því sem hún segir og væri hægt að rifja upp mörg mál, t.d. umhverfismál því til staðfestu. Ekki fer ég í það hér.

Að því varðar svo spurningarnar um niðurskurð á heilsugæslu hér í Reykjavík, þá liggur það einfaldlega fyrir að hæstv. heilbrigðisráðherra hefur lýst því yfir að það verði ekkert af þessum 550 millj. kr. niðurskurði. Í öðru lagi liggur fyrir að þar var um að ræða hugmyndir sem aldrei hafa verið samþykktar af stjórn heilsugæslunnar og ekki einu sinni ræddar í stjórn heilsugæslunnar.

Ekki veit ég hvaðan þær hugmyndir hafa komið en í öllu falli þá var á þeim mikill flautaþyrilsbragur og sá sem hefur komið því til fjölmiðla hafði ekkert umboð til þess að halda

því fram að þarna væri um stefnu stjórnvalda að ræða. Svo er ekki.

[14:10]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það var gott að fá hingað í ræðustól hæstv. iðnaðarráðherra sem talsmann Samfylkingarinnar. Ég fagna því. Ég hef ítrekað auglýst hér eftir talsmanni Samfylkingarinnar í heilbrigðismálum, hv. varaformanni Samfylkingar og hv. varaformanni heilbrigðisnefndar, Ágústi Ólafi Ágústssyni, en með litlum árangri. Ég fagna því að ráðherrann sem hér stóð skuli hafa svarað spurningum mínum en hann svaraði ekki nema tveimur af þremur. Og fór nú í verra.

Því vil ég ítreka þriðju spurninguna. Er það afstaða Samfylkingarinnar og hefur hún samþykkt það sérstaklega að 18. gr. fari óbreytt í gegn með þessu frumvarpi? 18. gr. sem hefur ekkert með efni frumvarpsins að gera. 18. gr. sem hæstv. heilbrigðisráðherra hefur lýst yfir að hann muni nota til þess að skipa nýrri stofnun stjórn, fimm manna stjórn, grein sem hann muni nota til þess að auglýsa eftir og ráða nýjan forstjóra til fimm ára eins og hann segir. Og það löngu áður en fyrir Alþingi er lagt frumvarp um innra skipulag og hlutverk þessarar stofnunar.

Er Samfylkingin virkilega tilbúin til þess að afhenda heilbrigðisráðherra opinn tékka að þessu leyti til þar sem í þessari lagagrein er hvergi kveðið á um innihald eða verkefni? Hvað þá að þarna sé að finna einhverjar leiðbeiningar til ráðherrans um það hvernig hann eigi að fara með þetta vald sem hann fær samkvæmt 18. gr. Þetta er bara einhendis skipun fimm manna stjórnar og einu kröfurnar sem gerðar eru þarna eru að forstjórinn skuli hafa háskólamenntun. Ég spyr því: Hver er afstaða Samfylkingarinnar? (Forseti hringir.) Er ráðherrann ekki tilbúin til að kippa 18. gr. út með okkur í bili?

[14:12]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel að ég hafi í fyrra svari mínu veitt alveg afdráttarlausar upplýsingar um afstöðu Samfylkingarinnar til frumvarpsins í almennum atriðum. Ég hef greint frá því hver var undirbúningur og aðdragandi þess að frumvarpið var lagt fram. Það var hefðbundinn undirbúningur. Hv. þingmaður veit með hvaða hætti slík frumvörp fara í gegnum ríkisstjórn og þingflokka.

Það er síðan undir þinginu komið hvað það gerir við einstök frumvörp. Þingið er sjálfrátt. Framkvæmdarvaldið skipar því ekki fyrir. Eða varðandi einstök ákvæði í frumvörpum þá er það auðvitað þingið sem að lokum tekur allar ákvarðanir um þau. Ég verð að viðurkenna það fyrir hv. þingmanni að ég hef meira sinnt iðnaðarmálum upp á síðkastið en heilbrigðismálum og ég hef nú ekki kynnt mér efni 18. gr. jafn vel út í hörgul og hv. þingmaður hefur gert. Hún finnur því margt til foráttu. Um það ákvæði eins og öll önnur, auðvitað gildir að það er þingið sem hefur síðasta orðið í því.

Ráðherrar leggja fram sinn vilja, einstakir fagráðherrar. Þeir vilja fá málin fram með tilteknum hætti. En sem betur fer þá er aðskilnaður löggjafarvaldsins og framkvæmdarvaldsins enn það skýr, þó að sá aðskilnaður hafi nú aðeins dofnað á síðustu árum, að það er þingið sem ræður þessu. Hinn sameiginlegi vilji þingsins eftir rökræðu og, af minni reynslu, yfirleitt mjög vandaða umræðu í nefndum þingsins þar sem hv. þingmaður væntanlega mun koma fram með mótbárur sínar við þessu og eftir atvikum þá rök bæði frá sérfræðingum, þeim sem til þekkja og öðrum þá er það þingið sem ræður þessu. Ekki ég og ekki einu sinni hæstv. heilbrigðisráðherra. Það er nú bara svo einfalt mál. Þingið er hin endanlega rödd.

Að öðru leyti undirstrika ég það að Samfylkingin mun ekki taka þátt í neinu sem hægt er að skilgreina sem einkavæðingu og sem leiði til þess að einhver fyrirtæki eða einhverjir menn ætli að fara að hagnast á sjúkdómum. Það verður aldrei gert.

[14:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Með því að frumvarpið var lagt fram og samþykkt á þingflokksfundi Samfylkingar þá túlkar hæstv. ráðherra það svo að þar með sé í þeirra hópi fullur stuðningur við 18. gr.

Ég hlýt að harma þessa afstöðu vegna þess, herra forseti, að efni 18. gr. hefur ekki komið til umræðu eða verið vakin sú athygli á því sem við höfum nú gert, fyrr en í dag og í gær.

Það sem er aðalatriði þessa máls er að hæstv. heilbrigðisráðherra hefur lýst því yfir að hann ætli að nota þetta bráðabirgðaákvæði til þess að setja nýrri óskilgreindri stofnun stjórn og ráða þar forstjóra án þess að fyrir því sé lagastoð að öðru leyti. Það á ekki að koma lagafrumvarp um efni og innihald stofnunarinnar fyrr en í vor.

Ég vil af þessu tilefni vekja athygli á því að í athugasemdum með frumvarpinu segir alveg skýrt frá skrifstofu fjármálaráðuneytis, að það fylgi enginn kostnaður þessari nýju stofnun, með því að, eins og segir á blaðsíðu 12 í frumvarpinu, hlutverk þessarar stofnunar verði skilgreint nánar í sérstöku frumvarpi á vorþingi sem verður kostnaðarmetið þegar það verður lagt fram.

Nú hefur hæstv. heilbrigðisráðherra lýst því yfir að hann muni áður en frumvarpið er lagt fram, skipa þessari stofnun bæði stjórn og ráða til hennar forstjóra og þá hlýt ég að spyrja og ég spyr ráðherra iðnaðarmála sem er eini ráðherrann á svæðinu: Hvaðan á að taka peninga til þess að borga þessum mönnum laun eða halda menn að þeir muni vinna í þessari stofnun í sjálfboðavinnu?

[14:16]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla aðeins að víkja að ákveðnum atriðum varðandi það frumvarp sem hér er verið að ræða, frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraða og lögum um eftirlaun til aldraða. Það hefur nú verið rætt í nokkurn tíma.

Ég vísa til mjög ítarlegs nefndarálits varðandi það mál sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, þingmaður Vinstri hreyf-

ingarinnar – græns framboðs, Dýrleif Skjóldal, fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, og síðan Jón Björn Hákonarson, fyrir hönd Framsóknarflokksins, hafa skilað. Þau leggja til að þessu frumvarpi verði vísað frá, segja að það sé afar illa undirbúið, einungis tilkomið vegna ágreinings milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis. Tillaga fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Framsóknarflokksins varðandi þetta mál er þá frávísun. Það atriði í frumvarpinu sem ég ætla annars að gera að sérstöku umtalsefni er umsögn fjármálaráðuneytisins um frumvarpið. Ég ætla að lesa umsögnina og víkja að henni. Þar segir, með leyfi forseta:

„Með frumvarpinu er lögð til breyting á verkaskiptingu ráðuneyta á sviði almannatrygginga og öldrunarmála. Gerir frumvarpið ráð fyrir að Tryggingastofnun færist undir félagsmálaráðuneyti en sjúkra- og slysatryggingar verði áfram á forræði heilbrigðisráðuneytis. Jafnframt mun úrskurðarnefnd almannatrygginga færast undir félagsmálaráðuneyti þótt allar ákvarðanir Tryggingastofnunar verði áfram kæranlegar til nefndarinnar. Þá gerir frumvarpið ráð fyrir að þjónusta við aldraða önnur en heilbrigðisþjónusta færist til félagsmálaráðuneytis frá 1. janúar 2008 ásamt yfirstjórn Framkvæmdasjóðs aldraðra. Í athugasemd með frumvarpinu segir að ljóst sé að nokkurn tíma taki að skilja á milli þess sem telst almenn öldrunarþjónusta og þess sem er heilbrigðisþjónusta við aldraða og má vænta frumvarps um frekari breytingar á lögum um málefni aldraðra á vorþingi. Samhliða þessum breytingum verður nöfnum ráðuneytanna breytt til samræmis við tilflutning verkefna í félags- og tryggingamálaráðuneyti og heilbrigðisráðuneyti.“

Ég les þetta hérna upp, herra forseti, vegna þess að hér er verið að gera gríðarlega miklar breytingar á stjórnskipan þessara mála, færa stóra málaflokka á milli ráðuneyta, endurraða og endurskipa verkefnum sem lúta að jafnveigamiklum og -stórum þáttum og grunnþáttunum í heilbrigðisþjónustunni, heilbrigðiskerfinu, þjónustu við aldraða o.s.frv.

Þess vegna vekur furðu þegar það er fullyrt í umsögn fjármálaráðuneytisins með þessu frumvarpi að þessar breytingar kosti ekkert, þær muni ekki kosta ríkissjóð neitt, hér sé bara um að ræða orðalagsbreytingar tengdar flutningi á málaflokkum milli ráðuneyta. Það stendur orðrétt, með leyfi forseta, að ekki sé „gert ráð fyrir auknum kostnaði við framkvæmd verkefna heldur eingöngu færslu fjárheimilda á milli ráðuneyta“.

Mér finnst ábyrgðarhluti þegar slík yfirlýsing fylgir með svona viðamiklu frumvarpi — að það kosti ekki neitt. Hver trúir því? Í rauninni á þetta heldur ekki að snúast um trú í þeim efnum. Hver maður veit að þetta kostar gríðarlegt fjármagn. Meira að segja er nú þegar í frumvarpi til fjárlaga sem kemur til lokaafgreiðslu á morgun gert ráð fyrir tugum milljóna króna til að undirbúa þær breytingar sem þarna á að ráðast í. Þegar er gert ráð fyrir líklega á annað hundrað milljónum króna í þessum frumvörpum, bæði til fjáraukalaga og fjárlaga sem tengjast þessu. Nú þegar er þetta augljóslega ekki rétt. Að halda því fram að svona viðamiklar breytingar, hvort sem maður er sammála þeim eða ekki, kosti ekki neitt er að mínu viti bara fullkominn blekkingarleikur. Reynslan hefur sýnt okkur að þegar verið er að gera stjórnskipulegar breytingar kostar það miklu meira en menn hafa viljað vera láta. Svo er dregið að landi með aukafjárveitingum. Ég geri mjög alvarlegar athugasemdir við að segja að svona viðamiklar breytingar kosti ekkert. Það er bara ekki rétt.

Ég vil spyrja formann hv. heilbrigðisnefndar, sem hér er nú, hvort nákvæmlega hafi verið farið ofan í þessar tölur. Var kallað eftir nýju, ábyggilegu kostnaðarmati á þeim breytingum sem þarna eru lagðar til?

Ég er í fjárlaganefnd Alþingis fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og við höfum á undanförnum árum fengið hvern svona málaflokkinn á fætur öðrum þar sem gerðar hafa verið stjórnskipulagsbreytingar, sagt að þær kosti ekkert en síðan er raunin okkur. Tökum Matís, fyrirtæki sem sinnir matvælaeftirliti og þjónustu á þeim sviðum. Það var hlutafélagavætt, sú breyting átti ekki að kosta neitt. Við stöndum nú frammi fyrir á annað hundrað milljóna króna fjárþörf bara á þessu ári umfram það sem gert var ráð fyrir — og sér ekki fyrir endann á. Svona er með fleiri stofnanir sem breytingar hafa verið gerðar á þar sem kostnaðarmatið virðist vera algjörlega út í bláinn og óábyrgt.

Þótt okkur greini á um hvort það sé rétt pólitísk vegferð eiga þessir grunnþættir að vera í lagi. Það er engum greiði gerður með því að vanmeta þann kostnað — vísvitandi verð ég að segja, ég hefði a.m.k. viljað heyra og sjá nákvæma kostnaðaráttekt á þessu máli áður en ég hefði getað staðfest og tekið undir að það kostaði ekki neitt.

Þetta fannst mér vera fyrsta alvarlega atriðið, herra forseti.

Svo er hinn þátturinn sem ég vil víkja að, sú 18. gr. sem hér hefur verið gerð að umtalsefni þar sem verið er að galopna fyrir einkavæðingu og markaðsvæðingu heilbrigðiskerfisins. Með einni lagagrein er í þessu frumvarpi galopnað á það að heilbrigðisráðherra geti án frekari heimilda að því er virðist opnað á einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu.

Við vissum fyrir að þetta var eitt af meginmarkmiðum Sjálfstæðisflokksins með því að fá heilbrigðisráðuneytið — hann var búinn að bíða eftir því í mörg ár — að geta farið í þessa einkavæðingu sem hann telur nauðsynlega. Flestum er minnisstætt þegar núverandi hæstv. forsætisráðherra hældi sér af því á fundi með sjálfstæðismönnum í Valhöll fyrr í sumar að nú væri svo gott að vera kominn með Samfylkinguna inn í ríkisstjórnina því að nú væri hægt að fara í einkavæðinguna að fullu í heilbrigðiskerfinu. Þarna er það. Ég vara við því og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs leggjumst algerlega gegn þeim áformum um einkavæðingu sem þarna er verið að opna fyrir.

Ég er hér með skoðanakönnun Þjóðarpúls Gallups sem var birt í september árið 2007, hún er sem sagt nýkomin, þar sem kannað er viðhorf almennings til einkavæðingar almannaþjónustunnar. Þá kemur í ljós að þeim fer nú aftur fjölgandi sem eru andvíg einkavæðingu í almannaþjónustunni. Þeir flokkar sem telja sig ætla að fylgja almenningsskoðunum ættu að taka eftir því að almenningur er núna í auknum mæli andvígur einkavæðingu í almannaþjónustunni. Í heilbrigðiskerfinu kemur t.d. fram að tæp 60% aðspurðra eru andvíg einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu. Sjálfstæðisflokkurinn hefur alltaf gefið sig út fyrir að vilja

einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu, hann hefur aldrei farið leynt með það, en margir áttu von um að Samfylkingin mundi þar standa í lappirnar. Svo virðist ekki vera.

Það sem er líka athyglisvert í þessari könnun er að tekjuhæstu hóparnir eru hlynntari einkavæðingu en þeir tekjulægstu. Fylgnin milli viðhorfs og tekna er nokkuð mikil. Það kemur svo sem ekki á óvart að þeir sem eru tekjuhæstir og telja sig geta keypt heilbrigðisþjónustuna strax og þeir þurfa á að halda eru ekki eins áfram um að hún sé opinber, hún sé á forsjá hins opinbera. Hinir tekjulægstu gera sér rækilega grein fyrir því um hvað málið snýst enda eru þeir tekjulægstu andvígir einkavæðingu á heilbrigðisþjónustunni, andvígir þeirri stefnu sem ríkisstjórnin virðist nú vera að fara inn á, og vilja sameiginlega, opinbera og félagslega heilbrigðisþjónustu.

Þetta ætti bara að vera alveg ljóst og þess vegna skora ég á Samfylkinguna að standa nú í lappirnar og bremsa af. Það segir líka með þessari grein að það þurfi að setja frekari lagaheimildir fyrir lagafrumvarpi um þennan málaflokk og verði gert seinna í vetur. Engu að síður á að keyra málið af stað. Það er einmitt þess vegna sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í heilbrigðisnefnd vilja fresta málinu. Látum það allt koma fram, ræðum það í heild sinni. Vöðum ekki bara beint út í einkavæðinguna sem hæstv. heilbrigðisráðherra virðist krefjast. Það á að hafa frjálsar hendur og vaða beint út í einkavæðinguna.

Ég kalla líka eftir meiri heildarstefnu varðandi heilsugæslu og heilbrigðisþjónustu. Við höfum rætt mikið um heilbrigðismálin á höfuðborgarsvæðinu og það að grunnheilsugæslan standi frammi fyrir miklum fjárskorti. Það eru 8.000–10.000 manns á svæðinu sem ekki hafa heilsugæslulækni. Það er alveg ljóst að með óbreyttum fjárveitingum verður að skera niður þjónustu. Hvaða þáttur hennar verður skorinn niður ef ástandið verður óbreytt? Það eigum við eftir að sjá. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs leggjum til að heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu verði lagt til nægilegt fé til að standa undir henni.

Heilbrigðisstofnanir úti um land, þessar litlu sem gegna lykilhlutverki úti um land, hvort sem er á Snæfellsnesi, í Stykkishólmi, heilsugæslustöðvar í Búðardal eða á Vestfjörðum — tökum dæmi af Ísafirði, þar var safnað fyrir sneiðmyndatæki, háþróuðu tæki sem var nauðsynlegt að hafa til staðar á sjúkrahúsinu. Rekstrarkostnaður af því hefur ekki enn verið viðurkenndur vegna þess að það mátti víst ekki gefa sjúkrahúsinu tækið. Þó sparar það fólkinu gríðarlega mikið fé að þurfa ekki að ferðast langt og tryggir auk þess gæði og öryggi í heilbrigðisþjónustunni.

Heilsugæslan og heilbrigðisstofnanirnar úti um land, hvort sem er á Austurlandi, Höfn, Norðurlandi eða á Vesturlandi, í Vestmannaeyjum — með allar þessar stofnanir virðist vera fullkomið skipulags- og stefnuleysi. Það er ekki eins auðvelt að koma á einkavæðingunni á þessum stöðum. Það fólk sem býr á þessum stöðum þarf líka sína heilsugæslu og heilbrigðisþjónustu og mér þykir miður hvernig þessum stofnunum er haldið í fjársvelti og stefnuleysi. Ég hefði viljað sjá þessi mál rædd í heild sinni og tek undir þær kröfur sem hérna hafa verið lagðar fram um að þessum málum verði frestað.

Ég minni á ágæta grein í Fréttablaðinu í dag um heilsugæsluna. Vilhjálmur Ari Arason, heilsugæslulæknir í Hafnarfirði, birtir ágæta grein þar sem hann bendir á grunnheilsugæsluna og talar um að gefa henni tíma, hún hafi svo mikið forvarnagildi. Hann bendir á að hér sé einna mest sýklalyfjanotkun í samanburði við önnur lönd og að það sé vegna þess að menn fari í of miklar skyndilausnir, afgreiði málin með skyndihætti í staðinn fyrir að hafa grunnheilsugæslu að leiðarljósi og byggja upp þjónustuna samkvæmt því.

Ég held að fleiri vari við þessari einkavæðingarstefnu sem keyrð er áfram af hálfu ríkisstjórnarinnar. Ég tel afar brýnt að nú verði stoppað, við stöldrum við og stöðvum einkavæðingaráformin sem hér eru keyrð upp og förum heildstætt yfir málið þegar öll lagafrumvörp um þetta mál eru komin fram.

[14:33]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að hv. þm. Jón Bjarnason ætti að skoða heilbrigðislögin sem samþykkt voru hér í mars 2007 með atkvæði VG. Ef minni mitt svíkur ekki er beinlínis gert ráð fyrir því að þetta fyrirkomulag, þ.e. að þjónustusamningar sem nú þegar eru í gangi án nokkurrar einkavæðingar, verði framkvæmdir með þessum hætti og teknir saman.

Það er beinlínis gert ráð fyrir því — ef ég man rétt — í þeim lögum að gert verði erindisbréf til tiltekinnar stjórnar sem sjái um heildstæða þætti slíkra samninga. Ég taldi einfaldlega að þetta væri útrætt mál. Hvers vegna? Vegna þess að hér er alls ekkert verið að fara inn á neina braut einkavæðingar. Það er allt annað sem þarna er verið að tala um. Auðvitað er sjálfsagt að þingmenn ræði það eins og þeir vilji og kanni það til hlítar í heilbrigðis- og trygginganefnd og beri saman við þau lög sem áður er búið að samþykkja. Ég held að þarna birtist enginn stefnumunur.

Þegar allt er skoðað verður hv. þingmaður að gera sér grein fyrir því að þessi ríkisstjórn mun ekki, a.m.k. ekki meðan Samfylkingin situr í henni, fara út á braut einkavæðingar. Við munum ekki fallast á að sett verði upp einhvers konar einkasjúkrahús sem beinlínis gera út á þjónustu við sjúklinga eins og hverja aðra þjónustu sem menn reka til að hafa af henni hagnað og ávöxtun á fjárfestingu. Það er ekki um það að ræða.

Það er ekkert fráhvarf frá þeirri stefnu að íslenska ríkið muni áfram tryggja að allir geti notið þjónustu heilbrigðiskerfisins óháð efnahag. Það er ekkert slíkt um að ræða í þessu frumvarpi, og ekkert slíkt er að finna í stefnu ríkisstjórnarinnar. Hér held ég einfaldlega að hv. þingmenn VG séu að reyna að gera úlfalda úr mýflugu og séu í enn einni tilraun til að skapa (Forseti hringir.) sér stöðu í einhvers konar upphlaupum. En við erum nú vanir að slökkva í þeim og (Forseti hringir.) taka á móti.

[14:35]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það eru fyrst og fremst verkin sem tala en ekki orðin í því sem gerist. Gangi eftir þau áform að skerða fjárveitingar heilsugæslunnar, t.d. í Reykjavík um 300–400 millj. kr. til að geta haldið óbreyttu starfi, skerðast nauðsyn-

legar fjárveitingar Landspítalans um kannski 600–800 millj. kr. Ef minni heilbrigðisstofnanir úti um land, lykilstofnanir í samfélögum sínum — margar eiga erfitt vegna þess að það er samdráttur í samfélaginu, minnkandi tekjur o.s.frv. — verður veruleg fjárþörf. Ég get talið þær upp frá Snæfellsnesi, um Vestfirði, Norðurland og Austurland. Það eru verkin sem tala.

Vilji hæstv. ráðherra virkilega láta verkin tala og segja: „Við ætlum ekki að knýja stofnanirnar til einkavæðingar, við ætlum ekki að knýja heilbrigðiskerfið til einkavæðingar“ látum við þær fá nægilegt fé til grunnheilsugæslunnar.

Ég met góð orð hæstv. ráðherra í þessum efnum en þau þurfa að birtast í fjárveitingum, í því að staðinn sé vörður um a.m.k. þá starfsemi sem nú er og henni gefinn möguleiki til að svara nýjum og auknum kröfum. Og það gerum við ekki með einkavæðingu. (Forseti hringir.)

[14:37]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það liggur alveg skýrt fyrir að þessi ríkisstjórn er ekki að fara út á braut einkavæðingar. Af því að hv. þingmaður talaði hér um að spítölum og heilbrigðisstofnunum væri fjár vant — ekki skal ég draga úr því, þó taldi ég að það hefði verið sterk viðleitni í fjárauka- og fjárlagafrumvarpi sem við höfum rætt hér á undanförnum vikum að klippa víða af skuldahala sem slíkar stofnanir og reyndar ýmsar menntastofnanir hafa verið að burðast með illu heilli og eru leifar Framsóknarflokksins.

Það er grunnhlutverk ríkisins í fyrsta lagi að sjá til þess að peningar skattborgaranna séu nýttir með sem bestum hætti og sýna sem mest aðhald í rekstri. Í öðru lagi er grunnhlutverk ríkisvaldsins að tryggja ákveðna grunnþjónustu gagnvart borgurunum. Hér er um að ræða góða heilbrigðisþjónustu, gott menntakerfi, samgöngur o.s.frv.

Ef við skoðum spítalana, sem allt hefur verið í uppnámi hjá ef marka má hv. þingmann og ræður hans á síðustu árum, blasir samt við að við búum hérna við t.d. einn, eða tvo litla á alþjóðlegan mælikvarða, hátæknispítala. Ef maður skoðar árangur þessara spítala í samanburði við alþjóðlega miklu stærri hátæknispítala kemur í ljós að lifun, þ.e. hlutfall þeirra sem lifa af alvarleg áföll, hvort heldur eru hjartaáföll, heilablæðingar eða bílslys, sem sagt hörmungar sem fólk lendir í, er á þessum ágætu starfsstöðvum okkar með því hæsta sem þekkist. Það er hægt að taka kannski 20 helstu tegundir áfalla sem fólk lendir í sem ekki er orðið gamalt og þá kemur í ljós að Ísland er alls staðar á topp 5 til topp 10. Það er árangur sem lítil þjóð getur verið stolt af og bendir ekki til þess að hér sé allt á heljarþröm út af fjárskorti. Það hefur verið sammæli allra (Forseti hringir.) flokka, hverjir sem hafa verið í ríkisstjórn, að standa vörð um þetta.

[14:39]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég tek mjög afdráttarlaust undir orð hæstv. ráðherra um ágæti þess fólks sem starfar og þeirrar starfsemi sem fer fram á heilbrigðisstofnunum þessa lands. Og ég fullyrði að fólkið sem þar vinnur gerir það af því það langar til og vill gera það, og gera það vel, en ekki í anda kaupskapar eða markaðsbúskapar eins og þetta frumvarp hér boðar. Það gerir það ekki vegna þess að það sé að spekúlera í hvað það fái í krónum og aurum fyrir hvert viðvik sem það gerir. Það gerir það vegna þess að þetta er heilbrigðisþjónusta, það gerir það af því að við erum öll sammála um að halda uppi öflugri, metnaðarfullri heilbrigðisþjónustu sem við gerum án þess að horfa til kaups og sölu.

Hvað stendur í þessari ágætu grein sem ég var að segja frá? Ég skora á hæstv. ráðherra að kalla hana aftur því að ég held að það sé meira í anda þess sem hann sagði hér áðan.

Hér stendur einmitt, með leyfi forseta:

„Starfrækja skal stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hefur m.a. það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu …“

Hvað orð er sett fyrst? Kaup, markaðsbúskapinn í heilbrigðisþjónustuna.

Ég vara við þessari nálgun. Hún er galopnun á hliðinu til einkavæðingar í heilbrigðisþjónustunni. (**Iðnrh.:** … þjónustu í stað …) Já, en það er ekki sama hvaða hugarfar er að baki. Hugarfarið í heilbrigðisþjónustunni er ekki kaup og sala, það er heilsugæsla og metnaður fyrir öflugri og góðri heilsugæslu til lengri tíma, grunnheilsugæslu, en ekki lögmál markaðarins eins og á að fara að leiða inn í (Forseti hringir.) heilbrigðisþjónustuna með þessari grein.

[14:42]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Nú lýkur senn 2. umr. um þetta frumvarp, þennan lagabálk, sem tekur á ýmsum þáttum velferðarþjónustunnar sem heyra undir heilbrigðisráðuneytið annars vegar og félagsmálaráðuneytið hins vegar.

Um er að ræða umtalsverða uppstokkun í málaflokkunum og eins og fram hefur komið við umræðuna teljum við sem gagnrýnt höfum þetta frumvarp sitthvað vera til góðs. Við erum t.d. á þeirri skoðun almennt að það sé eðlilegt að færa málefni aldraðra undir félagsmálaráðuneyti þó að ég hafi lýst því yfir að ég hafi vara á ýmsum fullyrðingum sem fram koma í meirihlutaáliti með frumvarpinu þar sem m.a. er um það rætt að hár aldur og sjúkdómar eigi ekki endilega samleið. Staðreyndin er sú að þegar hár aldur og kerfið fara saman er það yfirleitt vegna sjúkdóma, vegna þess að heilsan hefur brostið.

Við erum búin að færa fyrir því rök að eðlilegast væri að skjóta þessu máli á frest, allri þessari löggjöf, og vinna heimavinnuna betur. Síðan höfum við staðnæmst sérstaklega við 18. gr. frumvarpsins sem er heimildarákvæði til handa hæstv. heilbrigðisráðherra til að setja á fót eins konar sölumiðstöð fyrir sjúklinga þar sem verslað verði með og gerðir samningar um heilbrigðisþjónustuna. Það sem verra er er að okkur er sagt að með vorinu líti dagsins ljós frumvarp um þessa stofnun en hæstv. heilbrigðisráðherra hefur lýst því yfir að áður en það frumvarp komi fram muni hann ráða forstjóra stofnunarinnar og skipa stjórn. Okkur þykir eðlilegt að þessari grein laganna verði skotið á frest (**Gripið fram í:** Það þarf að kostnaðarmeta.) og hún kostnaðarmetin, vissulega, og hinar pólitísku og faglegu hliðar málsins reifaðar.

Ég hjó eftir því að hæstv. iðnaðarráðherra sagði um þetta efni að enda þótt sinn flokkur stæði að þessu lagafrumvarpi í heild sinni, enda farið í gegnum ríkisstjórn, væri það þingsins að kveða endanlega upp úr um niðurstöðu í málinu og þá einnig, skildi ég, varðandi 18. gr. þótt hæstv. ráðherra gæfi ekki neinar afdráttarlausar yfirlýsingar á einn veg eða annan í því efni. Það er að sjálfsögðu rétt að þingið tekur endanlega ákvörðun um það.

Af þessu lagafrumvarpi hafa spunnist talsverðar umræður um einkarekstur og einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar. Við höfum bent á það að Sjálfstæðisflokkurinn hefur þann skýra ásetning að færa heilbrigðisþjónustuna að því marki sem kostur er út í einkarekstur. Mun honum takast það? Það er eðlilegt að menn spyrji þeirrar spurningar. Það er undir ýmsu komið. Það er undir því komið hvort Alþingi, þjóðfélagið að sönnu, sýnir andvaraleysi eða veitir Sjálfstæðisflokknum og einkarekstrarsinnum innan vébanda hans aðhald. Fyrst og fremst er það spurning um samstarfsflokkinn, Samfylkinguna.

Í ríkisstjórnum fá ráðherrar talsvert svigrúm til ákvarðanatöku innan síns málasviðs. Þess vegna höfðum við sem viljum standa vörð um almannaþjónustuna og að hún sé á vegum hins opinbera af því áhyggjur þegar Sjálfstæðisflokkurinn fékk heilbrigðisráðuneytið í sínar hendur.

Þá aftur að þessari spurningu: Mun flokknum takast að færa heilbrigðiskerfið út í einkarekstur? Ég held að það sé mjög auðvelt að gera það ef við sýnum andvaraleysi. Hvers vegna er það auðvelt og hvernig er það gert? Jú, fyrst er skapaður lagarammi. Á Íslandi eru aðstæður fyrir hendi. Við erum með kerfi sem byggir á eins konar kokkteil, blöndu af einkarekinni þjónustu og almannaþjónustu á vegum hins opinbera. Menn hafa verið sæmilega sáttir við þessa blöndu, spurningin er hvar við drögum línurnar. Ætlum við að færa meiri heilbrigðisrekstur yfir í hendur einkafyrirtækja? Við erum með efasemdir um það.

En það mun gerast ef framlag til heilbrigðisþjónustunnar er skorið niður vegna þess að einkareksturinn er fyrir hendi. Hann á samningana. Hann færir kröfur sínar á ríkisvaldið og þar eru stjórnarflokkarnir báðir á þeirri skoðun að skattborgarinn eigi að borga brúsann, almenningur eigi að greiða í gegnum skatta kostnað við heilbrigðisþjónustuna.

Ég gat um það áðan að þegar við tökum ákvörðun um það, þingið, fjárveitingavaldið, að skjóta skyldi á frest stækkun Landspítalans svo að dæmi sé tekið er ekki þar með sagt að ekki verði reistur spítali. Hann verður bara reistur í Garðabæ og hann verður opnaður í heilsuverndarstöðinni á nýjum forsendum, á forsendum einkafjármagnsins sem síðan kemur með reikninginn í fjármálaráðuneytið. Aðgerðaleysi eða niðurskurður gagnvart opinberri heilbrigðisþjónustu er ávísun á einkarekstur ef búið er að skapa nauðsynlegan lagaramma. Og hann er fyrir hendi á Íslandi.

Hér á að stíga enn eitt skrefið í þessa áttina með sölumiðstöðinni. Sölumiðstöðin á að annast samninga við bæði opinbera aðila og einkaaðila. Þar eiga allir að sitja við sama borð. Engan greinarmun á að gera á milli einkaaðila og opinberra aðila. Það er þetta sem við eigum við þegar við tölum um að verið sé að verslunarvæða heilbrigðisþjónustuna. Það er verið að setja hana í pakkningar, allt sé mælanlegt í krónum og aurum. Þetta er viðskiptavæðing heilbrigðisþjónustunnar sem við teljum mjög varasama.

Ég velti því fyrir mér þegar Læknafélagið kýs til forustu ágæta manneskju sem er þó mjög höll undir einkavæðingarhugsunina og talar þannig að margir læknar séu einnig á þeirri skoðun — aðrir hópar innan læknastéttarinnar eru því vissulega andvígir, en þetta eru viðhorfin sem heyrast frá forustu Læknafélagsins — hvort læknar sem búa við allgóðan hlut á Íslandi og hafa talsvert svigrúm hafi fyllilega gert sér grein fyrir hvert stefnir. Það mun henda þá nákvæmlega það sama og hefur gerst í Evrópu þar sem farið hefur verið út á þessar brautir. Smám saman hafa sérfræðingarnir glatað sjálfstæði sínu. Þeir enda eins og aðrar heilbrigðisstéttir sem launafólk inni á einkareknum sjúkrahúsum. Þá velti ég fyrir mér hvort þessi stétt, læknarnir, hafi hugsað þessi mál alveg til enda. Ég er ekki viss um það.

Ég fagna því að hæstv. iðnaðarráðherra hefur talað fyrir hönd síns flokks í þessu máli. Við gagnrýndum það fyrr við umræðuna að fulltrúar Samfylkingarinnar hefðu ekki látið sjá sig við hana. Iðnaðarráðherra kom í þingið og blandaði sér í umræðuna. Það þykir mér gott. Ég óska ekki eftir neinum frekari svörum frá honum á þessu stigi, alls ekki. Ég biðla hins vegar til stjórnarflokkanna um að skoða hvort þeir væru til viðtals um að skjóta 18. gr. þessa lagafrumvarps á frest. Ég held að það geri ekkert nema gott, það væri enginn skaði að því í reynd. Það eina sem við erum að óska eftir með því er að við tökum þá umræðu þegar fyrir þinginu liggur umrætt frumvarp um þessa nýju sölumiðstöð, sjúklingasölumiðstöð. Við viljum ekki að henni verði komið á fót án umræðu. Þetta er okkar ósk.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337.

[14:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Við tökum til við að ræða á nýjan leik bandormsfrumvarpið sem svo er kallað, stóra bandorminn um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands. Þetta mál á sér forsögu, eins og allir þekkja. Hæstv. ríkisstjórn varð til á giska skömmum tíma, sérstaklega ef taka á trúanlegt að ekki hafi verið búið að undirbúa fæðinguna bak við tjöldin. En hvað sem því líður varð ein af niðurstöðum stjórnarflokkanna við að mynda ríkisstjórn sú að boða breytingar á Stjórnarráðinu. Síðan hefur komið á daginn að það var harla lítið útfært. Menn gáfu sér niðurstöðuna fyrir fram og fóru síðan að skoða leiðir til að komast að því marki. Vinnulag af því tagi er aldrei mjög farsælt.

Þar urðu einfaldlega valdapólitísk hrossakaup í fámennri klíku stjórnarflokka og aðallega munu formenn flokkanna hafa vélað um þau, a.m.k. heldur hv. þm. Guðni Ágústsson því stíft fram og telur sig hafa heimildir fyrir því að þetta hafi verið kokkað í ákaflega þröngum hóp og inn á milli kossanna á Þingvöllum hafi samkomulagið orðið til milli

þeirra tvímenninga, formanns Samfylkingar og formanns Sjálfstæðisflokks, hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra.

Þetta er nokkuð athyglisvert af þeim sökum að í gegnum tíðina hafa menn litið svo á að málefni Stjórnarráðsins, verkaskipting og skipulag þar, væri tiltölulega miðlægt í stjórnskipun okkar og lagasafni. Því hafa menn ógjarnan farið á flot með slíkt nema að reyna að undirbúa það vel og skapa um það eins mikla pólitíska samstöðu og mögulegt hefur verið.

Það má upplýsa, enda opinbert, að nokkrum mánuðum fyrir síðustu þingkosningar þreifaði hæstv. forsætisráðherra á því að þingflokkarnir sem þá sátu á þingi og flokkarnir á bak við þá gætu hugsað sér að gera tilteknar breytingar á skipan Stjórnarráðsins fyrir kosningar, m.a. með þeim rökum að gott gæti verið að ganga frá slíku og það lægi fyrir, vonandi í góðri sátt allra stjórnmálaflokka í landinu, þannig að það gerðist ekki sem nú hefur gerst, að skipan mála innan Stjórnarráðsins yrði viðfangsefni í stjórnarmyndunarviðræðum, bitbein í hrossakaupum flokka um ráðherrastóla, völd og tignarsæti.

Það reyndust ekki forsendur til þess enda fannst mönnum málið viðameira en svo að hægt væri að klára það á skömmum tíma, rétt fyrir kosningar. Hins vegar komu fram ýmis gagnleg sjónarmið. Ég ætla ekki að taka að mér að rekja það fyrir annarra hönd en sjálfs mín, sem átti nokkra fundi með formönnum hinna stjórnmálaflokkanna á þessum tíma þar sem ýmislegt var undir, m.a. sú löggjöf sem nú hefur verið sett um fjármál flokka sem var tvímælalaust framfaraskref í lýðræðisþróun okkar, til að fyrirbyggja að stjórnmálin væru jafnberskjölduð fyrir þrýstingi og áhrifum utan frá, peningaafla sem gætu róið á þau mið að gera stjórnmálin sér háð í gegnum fjárstuðning. Þess vegna voru þau ágætu lög sett og í kringum þau mál áttu formenn flokkanna ágætt samstarf. Málið var auk þess undirbúið af þverpólitískri nefnd með fulltrúum allra flokka og það starf sýndi og sannaði að um slík mál getur tekist gott samkomulag. Það getur verið til farsældar og góðs fyrir alla að vinna þannig að málum.

Hins vegar varð minna úr aðgerðum þegar kom að öðru, svo sem endurskoðun stjórnarskrárinnar sem mikið hafði verið unnið að. Sama gilti um þetta mál, að fara út í uppstokkun á verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Fljótlega kom í ljós að menn töldu það mál þurfa meiri tíma, það væri stærra mál en svo. Gamalkunn hugmynd eins og að sameina málefni atvinnuveganna í eitt ráðuneyti, sem er falleg hugmynd sem hljómar vel og er í grunninn rétt nálgun að flestra dómi, er um leið gríðarstórt verkefni, eigi að gera það vandlega, faglega og yfirvegað. Þess vegna er það dæmalaust dapurleg og sorgleg niðurstaða að ný ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar skuli leggja upp með eitt af sínum stóru viðfangsefnum á þann hátt sem raun ber vitni, að þvinga inn á dagskrá Alþingis í vor, með afbrigðum gegn mótmælum stjórnarandstöðunnar, breytingu á þingskapalögum og rjúfa hefðir um að leita a.m.k. fyrst eftir samstarfi og láta reyna á möguleika flokkanna til að ná saman um þessa hluti. Það á auðvitað að vera algerlega sjálfsögð og ófrávíkjanleg regla.

Að mínum dómi eiga grundvallarleikreglur eins og stjórnarskráin sjálf, kosningalög í landinu, þingsköpin og að mörgu leyti einnig skipan Stjórnarráðsins að kalla á að menn leggi mikið á sig til að ná samstöðu um breytingar. Það er ekki nýtt að á það sé bent og menn hafa gegnum tíðina jafnan talið sjálfgefið að þannig ætti að standa að málum.

Það sem mér finnst einna nöturlegast fyrir Sjálfstæðisflokkinn er hvernig hann fer með arfleifð sína og fyrri foringja sinna í þeim efnum, hvernig vinnubrögð Sjálfstæðisflokksins og hæstv. forsætisráðherra, sem hefur forgöngu um málið, eru í hrópandi mótsögn við það sem miklir leiðtogar þess flokks á síðustu öld lögðu grunninn að. Þá tala ég auðvitað fyrst og fremst um Bjarna Benediktsson, fyrrv. hæstv. forsætisráðherra sem, eins og kunnugt, er átti góðan hlut að máli þegar málefnum Stjórnarráðsins var komið í fast og skipulegt horf upp úr miðbiki síðustu aldar. Það var gert með því að Bjarni Benediktsson flutti tillögu á þingi 1958 um endurskoðun löggjafar um Stjórnarráð Íslands og fékk hana samþykkta. Hvernig lagði hann til að farið yrði í málið? Jú, með því að Alþingi kysi hlutfallskosningu fimm menn til að endurskoða lög um Stjórnarráðið og gera tillögur um skipan ráðuneyta og skiptingu starfa á milli þeirra. Niðurstaðan varð löggjöfin um Stjórnarráðið sem við búum enn við í öllum aðalatriðum. Festa komst á nýjan leik í málefni Stjórnarráðsins og menn hættu þeim handahófskennda flutningi verkefna og viðfangsefna fram og til baka innan Stjórnarráðsins við ríkisstjórnarmyndanir eins og orðinn var plagsiður áður en lögin voru sett á sínum tíma, einmitt vegna þess að menn sáu að slíkt var ófæra. Miklu meiri festa þarf að vera í málefnum stjórnsýslunnar en svo að hún megi verða bitbein og viðfangsefni í valdapólitískum kapli eða hrossakaupum við stjórnarmyndun en það er nákvæmlega það sem gerst hefur nú, því miður. Lögin um Stjórnarráð Íslands, nr. 73/1969, hafa ekki tekið neinum umtalsverðum breytingum fyrir utan það að umhverfisráðuneyti var stofnað. Þeim var breytt með lögum nr. 197 á vorþinginu síðasta og aðalefnisbreytingin þá var að landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytin voru sameinuð frá og með 1. janúar nk. og Hagstofu Íslands var breytt úr ráðuneyti í ríkisstofnun. Síðan kemur sú sortering viðfangsefna sem þingið er með í höndunum nú og leiðir af hinu.

Öll vinnan að málinu hefur þann ljóta svip á sér að hún er ákveðin með þeim hætti sem ég hef farið yfir. Engin minnsta tilraun er gerð til að kalla alla stjórmálaflokka og alla þingflokka að borði til að láta á það reyna hvort einhver samstaða gæti verið um slíkar breytingar. Um stóran hluta þessara mála gæti annars skapast ágæt sátt. Til dæmis hefur ekki verið tekið vel í að færa málefni aldraðra til félagsmálaráðuneytisins. Margoft áður hefur komið fram að verkefni heilbrigðisráðuneytisins væru ærin þótt tryggingamálin væru þar ekki með, hinn almenni hluti. Reyndar hefur sá sem hér stendur iðulega flutt um það tillögu að skoðað yrði sérstaklega að sameina í einu ráðuneyti öll almannatrygginga-, lífeyrisréttinda- og atvinnuleysistryggingamál sem yrði þá að vísu víðtækari og meiri sameining en hér er lögð undir. Það hefði augljósa kosti sem ég held að allir sjái þegar kemur að því að skoða víxlverkun kerfanna og leita leiða til að draga úr jaðaráhrifum og annað í þeim dúr. Ég mun fara aðeins betur yfir það síðar í máli mínu hvaða hug-

myndir einkum ég og flokkur minn höfum haft í þeim efnum því að auðvitað er okkur skylt að koma því á framfæri um leið og við gagnrýnum það sem við erum ósátt við í málatilbúnaði ríkisstjórnarinnar.

Athyglisvert er að þegar Bjarni Benediktsson flutti tillögu sína 1958 var hann í stjórnarandstöðu. Þó voru menn nógu stórir á þeim tíma til að láta málið ekki gjalda þess að frumkvæðið kom frá stjórnarandstæðingi og tillagan var samþykkt, endurskoðunarstarfið fór af stað og skilaði lögunum árið 1969. Ekki var kastað til höndunum, menn tóku sér áratug í endurskipulagningu Stjórnarráðsins sem þarna varð að veruleika. Flutningsmaður og framsögumaður með tillögunni, Bjarni Benediktsson, lagði m.a. áherslu á hversu mikilvægt það væri að skapa samstöðu um viðfangsefnið. Hann fór yfir það í framsögu sinni að sá hringlandaháttur og los sem verið hafði á málunum væri skaðlegt. Bjarni sagði að þarna vantaði heildarlöggjöf og að tímabært væri, eftir að innlent ráðuneyti væri búið að vera við lýði í meira en hálfa öld, að slík heildarlöggjöf væri sett. Hann dró ekki dul á að ákaflega mikilvægt væri að öll vinnan væri vönduð og reynt væri að skapa um hana sátt, eins og þarna segir. Hann taldi líklegra til árangurs að taka málið upp í samstarfi allra flokka en að ríkisstjórn á hverjum tíma þröngvaði fram sínum vilja. Síðan kæmi næsta stjórn sem gerði breytingar í takt við pólitískar þarfir eða af einhverjum hagkvæmnisástæðum sem þá kynnu að koma upp.

Ég held því fram að hvað vinnubrögðin og aðdraganda málsins varðar sé augljóst að lítið fer fyrir arfleifð Sjálfstæðisflokksins í þessum málum og hann er ekki metnaðarfullur gagnvart sögu sinni að því leyti. Hvað efnisatriði frumvarpsins varðar held ég að sú opna heimild til að sameina ráðuneyti án atbeina Alþingis sé ekki skynsamleg. Ég tel að ákveða eigi hlutina á Alþingi með lögum og að ekki sé eðlilegt að menn geti stofnað eða sameinað ráðuneyti óðruvísi en atbeini Alþingis komi til. Með það á ekki að hringla, það þarf að vera stjórnfesta í þeim efnum. Vanda á undirbúning allra breytinga og vinna þær faglega en ekki með þeim hætti sem nú á að fara að gera. Það er ákaflega dapurlegt að horfa upp á að málið kemur í bútum og pörtum, byrjað var á því í fyrravor, svo koma einhver atriði fram hér og í þessum plöggum eins og frumvarpið sem var til umræðu fyrr í dag. Beinlínis er sagt að málið sé ekki tilbúið, það muni taka mestallan hluta næsta árs, ef ekki lengur, að undirbúa breytingarnar. Þær komi svo til framkvæmda í áföngum eftir atvikum. Í staðinn fyrir að byrjað sé á algerlega öfugum enda þarf að leggja grunninn með vandaðri undirbúningsvinnu og þeir hafðir með í ráðum sem við eiga að búa. Málið er unnið ofan frá og niður eftir tveggja manna ákvörðun, tveggja manna fundi, og síðan á að reyna að koma því til framkvæmda. Málið er sem sagt ekki unnið úr grasrótinni með og af því fólki sem síðan á að vinna störfin samkvæmt hinu nýja skipulagi. Það er dapurlegt að fullyrðingar í athugasemdum með frumvarpinu um að frumvarpið sé unnið á grundvelli víðtæks samráðs við þær stofnanir sem eiga í hlut, reynast vera fleipur eitt. Maður veltir fyrir sér hvort það fari að verða lenska að mönnum sé alveg sama hvað þeir setja í greinargerð með stjórnarfrumvarpi. Bera megi þar á borð hvaða þvætting sem er sem afsannast rækilega í umfjöllun Alþingis um málið. Menn eru ekki mjög metnaðarfullir gagnvart lögskýringargögnum sem þeir leggja á borðið með sér í greinargerðum stjórnarfrumvarpa. Það hefur svo sem áður komið fyrir að staðið hafa hlutir sem ekki hefur verið gert mikið með og svikin loforð í slíkum plöggum. Mér finnst bíræfið að fullyrða að allt sé gert á grundvelli víðtæks samráðs og með því er auðvitað verið að reyna að gefa í skyn að góð sátt sé um málið þegar allt annað kemur á daginn. Ekki er haft samráð við þær fjölmörgu stofnanir sem ganga munu gegnum heilmiklar breytingar hvað snertir viðfangsefni og stjórnskipulega stöðu. Nægir þar að vísa til fjölmargra umsagna sem hér hafa komið inn og reyndar hefur þegar verið farið yfir í umræðunni að einhverju leyti af framsögumanni minni hlutans, hv. þm. Atla Gíslasyni.

Stólaskiptamál Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar ber sem sagt að með þessum hætti og ég held að það sé ekki vænlegt til árangurs, það sé ekki til farsældar, það muni ekki teljast mikil tímamótabreyting, enda er það hálfkarað á ýmsan hátt. Það er farið hálfa leið í áttina að því að stofna atvinnuvegaráðuneyti með því að sameina sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið. Margir upplifa það þannig að fyrst og fremst sé verið að leggja landbúnaðarráðuneytið niður. Til að bjarga því fyrir horn var að vísu ráðinn ákaflega mætur ráðuneytisstjóri inn í ráðuneytið sem hefur góða þekkingu á landbúnaðinum en það dregur skammt ef menn upplifa það að öðru leyti þannig að landbúnaðurinn sé settur algerlega til hliðar.

Af hverju þurfti hæstv. ríkisstjórn að gera þetta svona úr því að hún var orðin til? Var það virkilega vegna þess að Samfylkinguna vantaði ráðherrastóla? Jafna þurfti pólitískt á klyfjunum milli stjórnarflokkanna og eru menn þá komnir — hvað eigum við að segja — 45–50 ár aftur í tímann og farnir að leika sér með viðfangssefni Stjórnarráðsins af pólitískum geðþótta og hentugleikum sem kapli í stjórnarmyndun? Það er spurningin. Dýr mundi Hafliði allur, þau verða býsna dýr, ráðherrasætin undir þá sem söguðu stólinn í tvennt og sitja hvor á sínum helmingnum, hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson og hæstv. viðskiptaráðherra Björgvin Sigurðsson. Í raun og veru er það svo langt frá því að vera sú faglega og heildstæða endurskipulagning á Stjórnarráðinu sem maður hefði vonast til að ráðist yrði í, færu menn að hreyfa þessa hluti til á annað borð.

Einnig er dálítið umhugsunarefni að ríkisstjórnin sagði í stefnuyfirlýsingu sinni — það vantar ekki að hún er býsna fallega orðuð, það er ýmislegt mjög göfugt sett þar á blað, þar á meðal vilji stjórnarflokkanna til þess að rækta gott samstarf í allar áttir. Lofað er lýðræðislegum og faglegum vinnubrögðum og samráði um ýmsa hluti, t.d. um öryggis- og varnarmál. Búið er að lofa samráðsvettvangi í á annað ár og í stjórnarsáttmála er það tekið fram en ekkert bólar á efndunum. Nú er forsætisráðherra kominn á harðahlaupum frá loforðunum og farinn að skjóta sér á bak við að einhvern tíma í framtíðinni muni verða sett á fót stofnun eða rannsóknarstöð og þá sé upplagt að efna loforðið í leiðinni, einhvern tíma í fyllingu tímans. Ef minni mitt svíkur ekki — ég játa það fúslega að ekki kann ég stjórnarsáttmálans utan að — þá er á einhverjum stað lofað góðu samstarfi við stjórnarandstöðu og þingræðislegum og lýðræðislegum vinnubrögðum. Maður skyldi þá ætla að það ætti ekki síst

við í tilvikum sem þessum. Það stendur einmitt hér á fyrstu síðu, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin mun leitast við að eiga gott samstarf við alla flokka á Alþingi og standa vörð um sjálfstæði Alþingis og eftirlitshlutverk þess.“

Það hljómar fallega en okkur finnst ýmsum að við höfum upplifað ýmislegt annað í vinnubrögðum ríkisstjórnarinnar strax frá fyrstu dögum. Það byrjar illa með stjórnarráðsfrumvarpinu sem knúð var á dagskrá Alþingis með afbrigðum sem ríkisstjórnin og meiri hluti hennar geta veitt sér sökum fjölda síns inni á þingi. Ekki stóð í þeim að taka ákvörðun um að beita þeim afbrigðum í fyrsta sinn, mér liggur við að segja í þingsögunni. Ég held að þess séu ákaflega fá dæmi nema þegar hér sat þjóðstjórn, að menn hafi haft svo sterkan meiri hluta að þeir hafi í krafti hans getað vikið þingsköpum til hliðar og afgreitt mál á færibandi í gegnum þingið án tilskilins tímafrests milli umræðna og annars í þeim dúr.

Hvar eru efndir á því fallega fyrirheiti um gott samstarf við alla flokka á Alþingi þegar kemur að stjórnarráðsmálinu? Þær eru minni en engar. Lagt var upp með málið frá byrjun sem algerlega einhliða leiðangur ríkisstjórnarinnar, hluti af myndun hennar og ekki rætt við aðra flokka með neinum hætti. Það er þvert á góðar venjur og hefðir og meira að segja þvert á arfleifð a.m.k. Sjálfstæðisflokksins í þeim málum. Samfylkingin á að sjálfsögðu ekki sams konar sögu með beinum hætti en hefur þó oft talað fjálglega um lýðræði, lýðræðisást, samræðustjórnmál og hvað það allt heitir þegar vel liggur á Samfylkingunni, t.d. ef hún er stödd í Borgarnesi eða einhverjum öðrum vel völdum stað þar sem þykir við hæfi að flytja miklar ræður.

Lagði Samfylkingin eitthvað af mörkum í þeim efnum? Nei, ekki hefur orðið vart við það. Samfylkingin lötrar götuna á eftir forsætisráðherra sem hefur frumkvæði í málinu og ber það inn í þingið eins og það er búið, eða vanbúið öllu heldur, og ounnið á ýmsan hátt, frumvörp ekki komin fram einu sinni, sum þeirra sem tengjast breytingunum, og önnur eru hálfköruð til umfjöllunar. Engin fagleg greining, heildarúttekt eða þarfagreining er á því hvernig best væri að endurskipuleggja Stjórnarráðið með hliðsjón af nútímaaðstæðum í stjórnmálum. Það er varla von því að það var ákveðið á örfáum klukkutímum af tveimur manneskjum. Það hefur varla byggt á mjög djúpri skoðun, rannsókn eða dreifingu á málinu. Að sumu leyti held ég að menn séu því miður fastir í gömlum hugmyndum, jafnvel áratuga gömlum hugmyndum, um hvað gæti verið æskilegt að gera í sambandi við breytingar á verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Aðrar hugmyndir sem ég hefði viljað sjá eru ekki teknar hér með.

Það er t.d. mjög merkilegt að í utanríkis- og alþjóðamálum, þeim málaflokki sem að mörgu leyti hefur vaxið umfram alla aðra á síðustu árum og Alþingi, Stjórnarráðið og framkvæmdarvaldið fara ekki varhluta af, eru engar breytingar lagðar til. Ég hefði t.d. haldið að ekki síst væri þörf á að fara vandlega yfir það. Kalla gjörbreyttar aðstæður í utanríkis- og alþjóðamálum, frá því sem var fyrir um hálfri öld síðan, ekki á rækilega greiningu á því hvort endurskipuleggja eða stokka þurfi upp öll þau fjölþættu og miklu viðfangsefni, sem núna heyra undir utanríkisráðuneytið eða það málasvið? Það er sjálfsagt ekki óskaplega vinsælt og menn halda trúlega að þeir fái ekki mörg atkvæði út á að tala um að fjölga ráðuneytum því að hin tískan hefur verið mjög uppi, að fækka ráðuneytum. Ef til vill á að telja mönnum trú um að í því felist einhver stórkostlegur þjóðhagslegur sparnaður, eins og það muni eitthvað um laun tveggja til fjögurra ráðherra til eða frá í 400–500 milljarða veltu ríkisins, það er eins og hver annar brandari.

Ég hef oft velt því fyrir mér hvort ekki sé tímabært að skipta utanríkisráðuneytinu upp, einfaldlega vegna þess að það er orðið svo gríðarlega viðamikið málasvið. Einn ráðherra á að sinna öllum þeim fjölmörgu og krefjandi verkefnum sem fylgja starfinu í hnattvæddum heimi nútímans og stóraukinni alþjóðasamvinnu af öllu tagi og því held ég að alveg tímabært sé að ræða skiptingu ráðuneytisins. Til greina koma tvær leiðir, annaðhvort að skipta ráðuneytinu beinlínis upp, að stofna embætti vara- eða aðstoðarutanríkisráðherra eða einfaldlega, eins og sumar aðrar þjóðir hafa gert, að setja tvo menn til verka í ráðuneytinu og þeir skipti með sér verkum. Það er gert í stórum ráðuneytum í nágrannalöndunum sem við berum okkur saman við, á hinum Norðurlöndunum. Þar er ekki óalgengt að í tveimur, þremur viðamestu og þyngstu ráðuneytunum séu tveir menn, t.d. tveir fjármálaráðherrar, eins og ég hygg að hafi verið í Finnlandi. Annar fer þá meira með ríkisfjármál og hreina fjárlagagerð, hinn fer meira með efnahagsmál og skattamál og þætti því tengda. Utanríkisráðuneyti er sums staðar skipt upp. Alþekkt er að tveir eða jafnvel fleiri ráðherrar með ráðherrastöðu í alþjóðasamskiptum fari með þau mál. Þannig hefði mjög gjarnan mátt hugsa sér að hin klassísku utanríkismál væru hér, utanríkisþjónustan og þess vegna utanríkis- og öryggismál saman. Síðan væru málefni þróunarsamvinnu, þróunarhjálpar, samskipti við alþjóðastofnanir, alþjóðasamningagerð, utanríkisviðskiptaþátturinn og fleira í þeim dúr annaðhvort í höndum annars ráðherra eða í öðru ráðuneyti. Ætli það væri ekki ærið verkefni fyrir tvo fullfríska ráðherra að sinna því og öllum þeim utanferðum og verkefnum sem því tengjast.

Skiptingin sem ég talaði um er mér ekkert sérstakt kappsmál og ég legg hana ekki til með beinum hætti hér. Þetta svið virðist hins vegar ekki hafa verið skoðað. Þess vegna segi ég að mér finnst að sumu leyti vera forneskjulegur blær á þeim tillögum sem hér komu inn.

Með atvinnuvegaráðuneytið held ég að ekki sé gott að fara þar hálfa leið og kannski varla það, stoppa þar og setja atvinnugreinarnar í þær aðstæður sem þær verða. Í einu tilviki er í raun og veru um hreint atvinnuvegaráðuneyti að ræða þar sem landbúnaður og sjávarútvegsvandi eru en svo fá aðrar burðaratvinnugreinar í landinu eins og ferðaþjónustan allt aðra meðhöndlun. Þeim er bara hent á milli, skutlað inn í nýtt ráðuneyti. Jú, segja má að þær geti ágætlega átt þar heima en fá ekki samt titil, sem ég held að önnur til þriðja stærsta gjaldeyrisatvinnugrein landsmanna verðskuldaði alveg, grein sem er farin að vega jafnþungt í þjóðarbúskap okkar og ferðaþjónustan gerir. Hún hefur sennilega meiri vaxtarmöguleika inn í framtíðina en velflest, ef ekki allt annað, sem við horfum til sem mögulegra undirstöðugreina í atvinnumálum á komandi árum og áratugum.

Ég held að heildstæð úttekt, greining og fagleg nálgun

úr grasrótinni með því fólki sem vinnur störfin, hefði dregið fram í dagsljósið allt aðrar áherslur en tveggja manna samkomulag á örfáum klukkutímum á Þingvöllum gat nokkurn tíma búið til. Þar var byrjað algerlega ofan frá og pólitískar ákvarðanir teknar um hlutina. Svo er farið að reyna að skoða það í framkvæmd og það gengur eins og raun ber vitni. Því er ranglega haldið fram og hrakið að um það hafi verið haft víðtækt samráð og þar fram eftir götunum.

Það er einnig til marks um hversu hrátt það er, að allt sem heitir kostnaðarmat eða kostnaðargreining er út í loftið, að hlutirnir þurfi ekki að kosta neitt. Dæmi um það eru hinn viðamikli sundurdráttur á verkefnum heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins og tilkoma nýrrar innkaupastofnunar, verslunarmiðstöðvar um heilbrigðismál, verslunarmiðstöðvar um sjúklinga sem Sjálfstæðisflokkurinn ætlar að koma á fót. Það er alveg með endemum að einhverjum skuli detta í hug að reyna að telja okkur trú um að það muni ekki kosta neitt, að hægt sé að gera það einungis með tilfærslu. Ég veit ekki hvar meiri hlutinn er á vegi staddur í skoðun sinni á þeim málum. Til dæmis væri fróðlegt að vita hvað fjárlaganefnd — sem auðvitað hefur verið önnum kafin við fjárlagagerðina fyrir komandi ár, en það ætti að hafa verið uppi á borðum þar og trúlegt að menn hafi reynt að líta á það. Gaman væri að vita hvað hún treystir sér til að segja um kostnaðarmat fjárlagaskrifstofunnar á heilbrigðis- og tryggingafélagsmálafrumvarpinu sem var til umræðu fyrr í dag. Hefur fjárlaganefnd tekið það fyrir? Hefur hún farið yfir hvort hún sé sammála fjármálaráðuneyti um að hægt sé að gera þetta fyrir ekki neitt? Ég hef aldrei heyrt um að hægt væri að stofna heila ríkisstofnun, ráða forstjóra og setja stjórn og ráða þangað starfsmenn og það þyrfti ekki að kosta neitt. Jafnvel þó að ætlunin væri að hún tæki við verkefnum frá öðrum þá hef ég aldrei vitað annað en að slíkar mannabreytingar þýði alltaf kostnað vegna þess að menn eiga tiltekinn rétt í slíkum tilvikum. Sumir eru þannig staddir á sinni starfsævi að þeir eiga kannski rétt á því að láta af störfum, fá biðlaun og annað í þeim dúr og þau verða ekki greidd af engu.

Auðvitað vita allir að þegar að því kemur að leysa húsnæðismál, allt sem lýtur að tölvum og búnaði og annað í þeim dúr, er óumflýjanlegt að því fylgi kostnaður. Það er til marks um hversu fullkomlega hrátt, vanbúið og illa unnið málið er og eru góð rök fyrir því að fresta afgreiðslu þess. Ég held að hæstv. ráðherrar ættu að láta sig hafa það að sitja eins og þeir sitja, a.m.k. í hálft ár ef ekki eitt ár í viðbót. Það væri miklu skárri kostur heldur en reyna að klúðra þessu saman. Hver er virðingin sem menn sýna viðfangsefnunum sem að baki liggja ef staðið er þannig að málum? Hún er ekki mikil. Við vitum t.d. alveg að sveitarstjórnarmálin hafa verið munaðarlaus síðan í vor. Mér er sagt að það hafi nánast ekki sést ráðherra neins staðar á þeim vettvangi þar sem venjan er að ráðherrar sveitarstjórnarmála láti sjá sig, bæði innan lands og utan af því að málaflokkurinn munaðarlaus. (**BÁ:** Er ekki rétt klára málið?) Fráfarandi ráðherra sveitarstjórnarmála. Ef legið hefði fyrir að breytingin gerðist ekki fyrr en að vönduðum undirbúningi undangengnum á tilteknum tímapunkti inni í framtíðinni hefðu menn væntanlega sinnt hlutunum betur og ekki hefði komið til þess ruglástands sem núna hefur verið uppi. Það eru vinnubrögð ríkisstjórnarinnar sem skapa það og menn líta svo á að veigamiklir málaflokkar eins og sveitarstjórnarmál geti bara legið einhvers staðar munaðarlausir á meðan. Auðvitað er það fyrir neðan allar hellur. Það eru ekki rök, hv. þingmaður, sem gleður mig með smáframmíkalli, hv. þm. Birgir Ármannsson, að klára málið bara vegna þess að ríkisstjórnin er búin að koma því í þvílík óefni sem raun ber vitni. Það er svo sem alveg skiljanlegt að önnum kafnir ráðherrar sem sjá á eftir einhverjum viðfangsefnum út úr ráðuneytum sínum slíti sér ekki beinlínis út við þau á lokaspretttinum. Nýi ráðherrann sem á að fá þau til sín er umboðslaus þangað til breytingin er gengin í gegn þannig að það er ekki heppilegt ástand.

Ég lofaði, herra forseti, að gera aðeins grein fyrir því hvað við í þingflokki Vinstri grænna höfum verið að skoða í þessum efnum. Bæði höfum við gert það sameiginlega og eins hafa sumir einstakir þingmenn haft um það meiningar og flutt tillögur þess efnis. Ég vitnaði til þess að ég hef af og til á undanförnum tveimur, ef ekki þremur kjörtímabilum flutt ósköp hógværa tillögu sem gengur ekki lengra en að vönduð fagleg greining og úttekt færi fram á því hvort ekki væri skynsamlegt að sameina á einum stað í Stjórnarráðinu viðfangsefnin öll sem tengjast almannatryggingum. Þar með væru á einum stað lífeyristryggingar eða lífeyrisréttindi, atvinnuleysistryggingar og aðrir slíkir þættir sem spila mjög saman þegar kemur að réttarstöðu manna og tryggingum og öryggi í okkar velferðarsamfélagi. Ástæða þess að ég fór af stað með það á sínum tíma var sú að ég var þá mjög upptekinn af því að skoða svokölluð jaðaráhrif í kerfinu og óhóflegar tekjutengingar á tekjutengingar ofan, bæði á greiðslum og jafnvel útgjöldum eða þáttum eins og afborgunum námslána. Þegar ég fór að skoða það á sínum tíma komst ég að þeirri niðurstöðu að málin væru í miklum ólestri hjá okkur og jaðaráhrifin voru og eru svo sem sumpart enn þá alveg gríðarleg í kerfinu þegar hlutirnir leggjast svona saman.

Ég man að einhvern tíma flutti ég tekjuskattsfrumvarp um að setja þak á jaðaráhrifin þannig að þegar þau rækjust upp undir þakið þá hætti skerðingin þannig að menn héldu þó a.m.k. alltaf 45 kr. af hverjum 100 sem greiðslukerfið ætti að tryggja þeim. Þannig var ástandið ekki og skerðingarnar og jaðaráhrifin gátu verið alveg óskyggileg, allt upp í 100% í vissum tilvikum og hlutir þá skertir um krónu á móti krónu. Það leiddi mig aftur að því að skipulag Stjórnarráðsins, sundrung málaflokkanna og ráðuneyti voru þröskuldur í vegi þess að takast almennilega á málin, það rak maður sig á. Sumt var hjá heilbrigðisráðuneytinu, sumt hjá félagsmálaráðuneytinu, sumt hjá fjármálaráðuneytinu og jafnvel enn annars staðar. Þess vegna held ég að útgangspunkturinn eigi alltaf að vera viðfangsefnið, málefnið, málaflokkarnir sem í hlut eiga og aðstæður hvers tíma til að takast á við þá hluti sem þar eru.

Þess vegna höfum við í þingflokki Vinstri grænna mikið skoðað stjórnsýslu umhverfismála. Ég geri ekki ráð fyrir að mönnum þyki það nein sérstök tíðindi. Við höfum verið að reyna að átta okkur á því hvernig vænlegast væri að endurskipuleggja stjórnsýslu málasviðsins í heild sinni og útgangspunktur okkar er sá að við viljum styrkja umhverfisráðuneytið. Við viljum styrkja skipulega stöðu þess, að það

verði að raunverulegu umhverfis- og auðlindaráðuneyti sem hafi stjórnskipulega stöð og tæki í sínum höndum, lög og starfsmannafla og stofnanir og hvað það nú er til að hægt sé að sinna því gríðarlega mikilvæga verkefni myndulega. Umhverfisráðuneytið er yngsta ráðuneytið, að verða 20 ára. Um það voru reyndar deilur á sínum tíma sem ég geri ráð fyrir að andstæðingar málsins hafi engan sérstakan áhuga á að rifja upp. Ég geri því ekki skóna að Sjálfstæðisflokkurinn mundi halda til streitu þeirri afstöðu sinni í dag að ekki sé þörf á að stofna umhverfisráðuneyti. Ég held að það hafi rækilega sannað sig og að öll viðfangsefni nútímans, það sem fram undan er í þeim efnum, æpi á að umhverfisráðuneytið og það málasvið sé að verða eitt það allra mikilvægasta í okkar samtíma. Mér finnst að það ætti að endurspeglast í því að málefni umhverfisráðuneytisins væru tekin þar sérstaklega til skoðunar og þau endurskipulögð þannig að til gæti orðið öflugt umhverfis- og auðlindaráðuneyti. Það er líka mjög viðamikið viðfangsefni og á margan hátt flókið að leggja grunninn að því. Við vitum að oft verða landamæradeilur, núningur og árekstrar þegar farið verður að endurskipuleggja hlutina því að menn eru oft býsna bundnir af sögulegum ástæðum og einhverju sem fest hefur sig í sessi. Stofnanauppbyggingin og nálgunin á viðkomandi sviði mótast af því. Sterkar hefðir og venjur myndast og menn verða stundum svolitlir kóngar, hver í sínu ríki eins og vill verða, þannig að auðvitað er ákaflega mikilvægt að hafa það allt í huga þegar tekist verður á við málin.

Ég held að langbesta leiðin sé að setja þá sem við eiga að búa niður og segja: Góðan daginn. Nú ætlum við að fara í þennan leiðangur. Við förum í vandaða úttekt og greiningu á viðfangsefnunum eins og þau liggja fyrir í samtímanum og við viljum fá ykkur með, starfsfólkið sem sinnir verkefnum í mismunandi stofnununum, í stjórnsýslunni, ráðuneytunum og úti á akrinum. Við þurfum að draga samtök starfsmanna og aðra slíka að einu borði og segja: Getum við komist að samkomulagi, endurskipulagt í góðri sátt, látið það gerast svona og svona? Það hlyti að sjálfsögðu að taka sinn tíma, það er óumflýjanlegt. Það þýðir ekki að hver og einn smákóngur eigi að hafa neitunarvald en sjálfsagt er að leyfa öllum sjónarmiðum að koma fram, leyfa öllum upplýsingum og gögnum að liggja fyrir, gefa því tíma og vita hvort ekki getur smátt og smátt vaxið fram skynsamlegt skipulag í þokkalegri sátt þeirra sem við eiga að búa. Það er alltaf óheppilegt að þvinga fram breytingar ofan frá án tillits til hvernig þeim sem vinna eiga verkin líst á þær og án þess að þeir hafi haft tíma til að búa sig undir þær og vera þátttakendur í ferlinu sem leiddi til breytinganna.

Ég get lofað mönnum því, miðað við það sem ég þekki til skandinavískrar stjórnsýslu og skandinavíska hefða, að svona mundu menn aldrei standa að breytingum þar. Norska þingið mundi aldrei láta bjóða sér að fara svona með málefni norska stjórnarráðsins. Það sem norska þingið mundi gera væri að það tæki málið í sínar hendur og segði við ríkisstjórn og framkvæmdarvald: Þetta er löggjafarmál. Hvernig vinna menn þá? Menn setja yfirleitt af stað þriggja til fimm ára ferli sem er undir stjórn þingsins. Síðan kemur niðurstaðan með þingsályktun eða ákvörðun þingsins þar sem oftast heitir þá á norskunni stortingsmelding og þannig leggur þingið sjálft línurnar eftir vandaðan, faglegan undirbúning og það lætur ekkert bjóða sér neitt annað. Ég hygg að svipað yrði uppi á teningnum a.m.k. í Svíþjóð þar sem hefðir eru býsna sterkar og líkar þeim sem eru í Noregi. Ég veit ekki alveg með frændur okkar Dani. Það kann að vera að þeir mundu vera svolítið frjálslyndari í þeim efnum, mér býður það í grun, en þó held ég að menn mundu vanda hlutina þar miklu betur en gert er hér.

Ég hef fylgst talsvert með því hvernig norska þingið hefur mótað stefnu á hinum einstöku málasviðum. Mjög fróðlegt var að sjá hvernig það mótaði stefnu á sviði orkumála. Það var einnig mjög fróðlegt að sjá hvernig það mótaði stefnu varðandi eignarhald ríkisins á fyrirtækjum. Við Íslendingar mættum hugleiða hvort við hefðum kannski betur farið þá leið. Hvað gerði norska þingið þá? Áhugi var á því í ýmsum flokkum að einkavæða ýmis ríkisfyrirtæki, til að mynda hjá hægri ríkisstjórninni sem sat um tíma í Noregi undir stjórn Kåre Willochs, að ég hygg. Var þá bara skipuð einkavæðingarnefnd úti í bæ eins og hér með einhverjum gæðingum og vinum ráðherranna, forsætisráðherra eða einhverra? Nei. Norska þingið tók málið í sínar hendur og vönduð og ítarleg greining fór fram á öllu saman. Niðurstaðan varð síðan ákvörðun Stórþingsins um að það skyldi gert með ákveðnum hætti, ákveðnar reglur giltu ef menn seldu hluti í stórum fyrirtækjum, það skyldi það gert í skrefum. Það skyldi gert í kauphöllinni til þess að verð myndaðist og þar af leiðandi held ég að þeir hafi komist hjá miklum deilum, núningi og átökum sem urðu hér vegna óvandaðra og handahófskenndra vinnubragða þegar einkavæðingarfárið brast á upp úr 1990.

Ég er búinn að nefna umhverfisráðuneytið og hvernig við vildum standa að málefnum þar, í aðalatriðum þannig að styrkja stöðu þess og fá því aukið hlutverk hvað varðar auðlindaþáttinn, sem sagt undirstöðustjórnun þar og verndun, þannig að það yrði raunverulegt umhverfis- og umhverfisverndarráðuneyti.

Annar kostur sem við höfum rætt, eins og sjálfsagt flestir sem um stjórnarráðsmálin hafa fjallað, er spurningin um atvinnuvegaráðuneyti. Vissulega eru ýmis rök fyrir því og við værum alveg tilbúin til að skoða það ef unnið væri að því með faglegum og eðlilegum hætti, að taka atvinnugreinarnar saman í eitt ráðuneyti og mismuna þeim þá ekki. Það yrði að vísu mjög stórt ef þær kæmu þar allar saman á einn stað, sjávarútvegur, landbúnaður, ferðaþjónusta og önnur þjónusta, iðnaður, hátækni og þekkingargreinar og allt hvað það er en rök gætu verið fyrir að fara þá leið. Það er þó ekki einboðið og við sjáum í löndunum í kringum okkur að menn hafa farið mismunandi leiðir í þessum efnum. Danir fóru aðra leið, þ.e. þá að horfa á málið út frá hinum líffræðilegu undirstöðuþáttum frekar en spurningunni um atvinnugreinar og stofnuðu matvælaráðuneyti. Það er önnur nálgun sem kæmi mjög sterklega til greina, að sameina alla þættina sem lúta að hinni lifandi náttúru og nýtingu hennar í formi atvinnugreina tengdum matvælum, hollustuháttum og fæðuöryggi og öðru í þeim dúr, í eitt ráðuneyti og gera sambærilegar breytingar á nefndaskipan Alþingis o.s.frv. Þessir tveir kostir kæmu að mínum dómi báðir til greina og væru alveg fullrar skoðunar virði. Hér er hvorug leiðin farin. Hér fara menn hálfa leið og varla það í að stofna atvinnuvegaráðuneyti en hreyfa ekkert við hinum

þættinum og það er hálfvandræðalegt þegar verið er að henda atvinnugreinum á milli eins og ferðaþjónustunni. (**Gripið fram í:** Er þetta ekki hin leiðin?) Það er ekki einu sinni almennilega hin leiðin, það er einhver niðursoðin útgáfa af henni.

Ég verð að segja alveg eins og er, sem gamall fyrrverandi ferðamálaráðherra, að mér er mjög annt um ferðaþjónustuna og mér þykir miður ef hún fær ekki verðugan og myndugan sess sem hún hefur fyrir löngu áunnið sér rétt til að fá í okkar stjórnskipan og stjórnsýslu. Ég upplifði það þegar ég kom fyrst að ferðamálunum að þau voru varla meðhöndluð sem atvinnugrein. Það var t.d. alveg með endemum hversu lítið var til af þjóðhagslegum upplýsingum um ferðaþjónustu þegar ég fór að skoða þau mál og setti í gang vinnu til að reyna að kortleggja þau og átta mig á því fyrir hvað greinin stæði. Ég held flestum hafi komið á óvart þegar farið var að taka saman þjóðhagslegar upplýsingar um ferðaþjónustuna hversu stór hún var orðin í landsframleiðslunni. Til var talning á ferðamönnum inn í landið og einhver talning á gistináttum og öðru slíku, en ótrúlega litlar upplýsingar voru t.d. um hvað ferðamennirnir skildu eftir sig í landinu og yfirleitt um hversu stór þáttur ferðaþjónustan var orðin í þjóðarbúskapnum.

Annað sem kom á daginn var hversu gífurlega mikilvæg ferðaþjónustan er sem stoðgrein við ýmsa aðra starfsemi í landinu. Menn geta t.d. velt því fyrir sér hvernig innanlandssamgöngur, flutningar, matvælaframleiðsla og margt fleira væri á vegi statt í dag ef það hefði ekki grunninn sem ekki síst ferðaþjónustan leggur. Ég er ansi hræddur um að minni tíðni væri í flugi og flutningar væru óhagkvæmari og að margt væri með öðrum hætti. Minni framleiðsla væri og minni þjónustuiðnaður af ýmsu tagi sem ferðaþjónustan geymir þannig að ég held að það sé miklu meira en tímabært að hún fái sess á sínum stað. Mér finnst að nafn ferðaþjónustunnar ætti að koma fyrir í því ráðuneyti sem hún heyrir undir. Ef hún er ekki í einu stóru atvinnuvegaráðuneyti þá ætti það ráðuneyti sem hún á að færast í, sem mun vera iðnaðarráðuneytið, að heita ráðuneyti ferðamála og iðnaðar, eða hvað það nú væri.

Ég var aðeins búinn að nefna utanríkismálin en ég ætla að fara yfir þau aftur. Skoða mætti enn eitt sviðið, hið stóra málasvið utanríkis- og alþjóðamála. Af hverju voru þau mál ekki tekin og skoðuð í þessu samhengi? Var það af því að utanríkisráðherra var annar ákvörðunaraðilinn og vildi halda öllu hjá sér? Farið hafa sögur af sársaukafullum fundum út af flugstöðinni í Keflavík og einhverju fleiru sem löngu var tímabært og átti aldrei að heyra undir annað ráðuneyti en samgönguráðuneytið. Sú fáránlega staða var búin að vera allan þennan tíma, að mikilvægasta samgöngumannvirki þjóðarinnar sem flugstöðin í Keflavík er, skuli ekki hafa heyrt undir samgönguráðuneytið. Mér fannst það algerlega fráleitt á þeim tíma sem ég var samgönguráðherra en ekki var við það komandi að taka það á dagskrá og því réð stöð ameríska hersins í landinu og viðkvæmnin sem uppi var gagnvart honum, að ekkert mátti snerta þarna suður frá.

Ekki er ég að gagnrýna þann þátt málsins, svo mikið er víst, en mér finnst skrýtið að utanríkis- og alþjóðamálin skuli ekki fá hér neina greiningu og því sé þá t.d. svarað hvort allt eigi að vera óbreytt eða hvort til greina kæmi að gera þar breytingar. Hér er ekki farið í hlutina og staðið að þeim með þeim hætti sem maður skyldi ætla.

Eins og ég sagði er ýmsu fögru lofað í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar, þar á meðal miklu og góðu samstarfi og samráði við alla flokka á Alþingi og standa á vörð um sjálfstæði Alþingis og eftirlitshlutverk þess. Við skulum sjá hvernig það fer allt saman. Svo mikið er víst að alla vega í þessu máli hafa menn ekki staðið við stóru orðin og eru í raun og veru að gera alveg hið gagnstæða, knýja málið áfram í ákaflega óheppilegum farvegi sem ég held að muni leiða til þess að núningur og vandræðagangur verði í framkvæmdinni. Hversu lengi los verður á hlutum í framhaldi af þessu, ef þessu verður troðið í gegn um áramótin, skal ég ekki segja, en það skyldi ekki vera að ríkisstjórnin eigi eftir að reynast sjálfri sér verst í þessu eins og kannski fleiru, þ.e. þetta muni síðan þvælast mest fyrir ráðherrunum sjálfum og ríkisstjórninni. Af hverju er gerir hún það þá svona ef það verður verst fyrir hana sjálfa? Að vísu er því miður ekki hægt að útiloka að ýmis málefni muni verða fyrir talsverðum skakkaföllum á meðan þetta los og umrót gengur yfir því að það er vont að hafa lausung og lausatök á viðkvæmri stjórnsýslu. Sérstaklega þarf að huga að mannlega þættinum, muna eftir að þegar upp er staðið snýst það fyrst og fremst um fólk. Það eru verðmætin í þessu, ekki byggingarnar, ekki nöfnin og titlarnir, það er fólkið, því að ekki er hægt að gera það nema með starfsfólkinu sem vinnur verkin. Það er misskilningur að hægt sé að leysa það einhvern veginn ofan frá og að starfsfólkið sé eins og lömb sem hægt er að reka á milli dilka. Þannig er það ekki og má aldrei verða.

Mér finnst að hæstv. ríkisstjórn hafi einnig að þessu leyti fallið á prófinu. Ekki þarf annað en að skoða fjölmargar umsagnir sem komið hafa frá stofnunum sem kvarta undan því að ekkert samráð hafi verið við þær haft, ekki einu sinni við yfirmennina þar, hvað þá við almennt starfsfólk eða félög þess. Málið er því einnig illa undirbúið og vanreifað að því leyti. Þess vegna er ég alveg eindregið sammála því, og ég held að það sé miklu meira en nægilega vel rökstutt, að vísa eigi málinu frá og byrja upp á nýtt. Senda á ríkisstjórnina heim með afsprengi sitt og það er sennilega henni sjálfri fyrir bestu, (Gripið fram í.) það er umhyggjan. Maður er alltaf að hugsa um vini sína, koma fyrir þá vitinu og forða þeim frá ófæru. Að sjálfsögðu á að setja niður þverpólitískan samráðsvettvang sem vinnur með þeim sem í hlut eiga að skoðun, greiningu og vönduðum undirbúningi að þeim breytingum á Stjórnarráðinu sem menn vilja þá sennilega gera. Ég hugsa að langheppilegast væri að lögtaka þær ári fyrir lok kjörtímabils með gildistöku fram í tímann þannig að ný ríkisstjórn komi að hreinu borði og þá taki ný og vönduð endurskipulagning á Stjórnarráðinu gildi. Það er heilmikið til í þeim sjónarmiðum sem hæstv. forsætisráðherra setti fram, því miður fyrir alþingiskosningar og var svo búinn að gleyma þeim eftir þær. Gott væri að vera búinn að ganga frá slíkum málum áður í góðu pólitísku samkomulagi þannig að það blandaðist ekki inn í hræringar að loknum kosningum. Það er heilmikið til í því og það væri hægt að gera svona. Breytingar af þessu tagi, eins og breytingar á stjórnarskrá, sem út af fyrir sig ætti að vera

hægt að gera hvenær sem mönnum býður með sjálfstæðri kosningu — og mikil eftirsjá er af því að menn skyldu ekki taka í gegn breytinguna sem þó var samstaða um í stjórnarskrárnefnd, að opna þá leið að gera breytingar á stjórnarskránni óháð alþingiskosningum. Þá hefði maður getað bundið vonir við að ný og endurskoðuð heildstæð stjórnarskrá gæti tekið gildi, kannski um mitt kjörtímabilið og það hefði verið vel. Það hefur ekki bein áhrif á málið nema menn kjósi svo. Það kynni auðvitað að koma til greina að tengja það saman, t.d. í tilviki alþjóðamálanna og samninga og þjóðréttarlegrar stöðu gagnvart samningum við önnur ríki og annað í þeim dúr. Það gæti verið skynsamlegt að það tæki mið af verkaskiptingu mála innan Stjórnarráðsins en mál af þessu tagi er í raun fáránlegt að lögtaka í byrjun kjörtímabils á grundvelli hrossakaupa af því tagi sem áttu sér stað sl. vor. Farið er algerlega öfugt í hlutina og þess vegna væri það mikið gæfuspor ef hæstv. ríkisstjórn og meiri hluti hennar á Alþingi sæi að sér og frestaði afgreiðslu málsins og ekki bara í nokkra mánuði eða eitt ár. Vænlegast væri auðvitað að setja málið í alveg nýjan vinnufarveg og stefna að niðurstöðu í málinu 2010 sem væri þá lögtekin og lægi fyrir með gildistöku fram í tímann. Verði ekki kosið fyrr en á reglulegum tíma til Alþingis næst, sem maður getur enn gert sér vonir um að kunni að verða, maður veit aldrei, yrði málið klárt þegar þar að kæmi.

[15:52]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Þetta frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðsins er eins og komið hefur rækilega fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar afrakstur tveggja manna tals við stofnun núverandi ríkisstjórnar til að leysa úr ráðherraskipan á milli flokkanna. Þá er gripið til þess að vera þarna með miklar tilfærslur.

Hv. þm. Atli Gíslason, sem er fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í allsherjarnefnd sem hefur haft þetta mál til meðferðar, hefur skilað mjög ítarlegu nefndaráliti þar sem farið er yfir alla þætti þessa máls, þær umsagnir sem hafa borist vegna þess og þá gagnrýni sem komið hefur fram bæði á framgang málsins og á efnismeðferðina. Einnig leyfi ég mér að vísa til mjög ítarlegrar ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar áðan, m.a. um forsögu þess hvernig áður hefur verið unnið að breytingum á Stjórnarráðinu þar sem lögð hefur verið áhersla á að það væri gert í fullu samkomulagi og samvinnu allra hlutaðeigandi flokka á Alþingi og einnig í nánu samráði við starfsfólk þeirra stofnana sem hlut eiga að máli. Nú er breytt frá þeirri venju, nú er keyrt inn á aðferð valda og yfirgangs og ekki hirt um að hafa samráð, hvorki við aðra þingflokka á Alþingi né við starfsfólk eða stjórnendur stofnana sem í hlut eiga.

Slík vinnubrögð ber að harma og reyndar að fordæma. Svo er þetta keyrt fram af miklu hraði, með miklum látum, illa unnið og illa grundað. Þess vegna hafa fulltrúar bæði Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Framsóknarflokksins í hv. allsherjarnefnd lagt til í nefndaráliti sínu að þessu máli verði vísað frá. Þau segja að það sé illa unnið og, eins og þar stendur, með leyfi forseta:

„a. sú lagasetning sem í frumvarpinu felst muni ekki hafa í för með sér þá skilvirkni, hagræðingu og einföldun sem að er stefnt,

b. vönduð málsmeðferð búi ekki að baki samningu frumvarpsins, t.d. hefur ekkert samráð verið haft við undirstofnanir og hagsmunaaðila,

c. ekki liggur fyrir greining á annars vegar kostnaði við lagasetninguna og hins vegar þörfinni fyrir hana,

leggur minni hlutinn til að málinu verði vísað frá og tekið fyrir næsta mál á dagskrá“.

Undir þetta rita Atli Gíslason, framsögumaður og fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í allsherjarnefnd, og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, fulltrúi Framsóknarflokksins í allsherjarnefnd.

Þessi orð segja í rauninni það sem segja þarf um hversu illa undirbúið þetta er. Það sem ég mun fyrst og fremst gera að umtalsefni er hvernig grunnstoðir stofnana landbúnaðarins eru rústaðar stjórnsýslulega. Skógrækt ríkisins er tekin og verkefnum í skógrækt er tvístrað. Þau hafa til þessa fengið að vaxa, dafna og þróast undir forsjá landbúnaðarráðuneytisins en nú á að dreifa þessum málaflokkum á fleiri ráðuneyti. Hið sama er með landgræðsluna, þau verkefni sem hún hefur staðið að, 100 ára starfi landgræðslunnar á að sundra í ráðherrakapli ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar.

Hið sama er að segja um búnaðarskólana, Landbúnaðarháskólann á Hvanneyri og landbúnaðarháskólann á Hólum, Hólaskóla. Báða á að flytja undir annað ráðuneyti, flytja þá á milli ráðuneyta án þess að nokkur rök séu færð fyrir þeim gjörningi önnur en „af því bara“ til að leggja þann kapal.

Reyndar þarf ekki að koma neinum á óvart að Samfylkingin skyldi hafa það sem sitt fyrsta verk að krefjast þess að veikja stöðu landbúnaðarins. Það þekkjum við úr umræðunni frá undanförnum árum að landbúnaðurinn og grunnstoðir hans hafa verið þyrnir í augum Samfylkingarinnar og þess vegna virðist vera keppikefli hennar að veikja hann. Auðvitað er verið að veikja landbúnaðinn sem atvinnugrein, það er verið að veikja grunnstoðir landbúnaðarins með því að sundra þeim eins og hér er verið að gera.

Það er reyndar furðulegt en kemur kannski ekki á óvart að þegar frjálshyggjuöflin bæði í Sjálfstæðisflokki og Samfylkingu ná saman skuli landbúnaðurinn verða fyrir barðinu. Það þarf svo sem ekki að koma á óvart þegar þessi öfl ná saman í ríkisstjórn.

Eins og rækilega hefur komið fram á að kljúfa Skógrækt ríkisins. Ég mun fara í gegnum nokkra þætti frumvarpsins og byrja á skógræktinni. Í umsögn frá Skógrækt ríkisins segir um þessar aðgerðir ríkisstjórnar Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins sem miða að því að sundra stofnunum landbúnaðarins, með leyfi forseta:

„Í greinargerð með frumvarpinu kemur m.a. fram að það sé lagt fram „með það fyrir augum að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn“. Þetta á þó greinilega ekki við um málaflokkinn skógrækt.

Í fyrsta lagi á að kljúfa skógrækt milli tveggja ráðuneyta þannig að stærsti framkvæmdaþátturinn, landshlutaverkefnin, verði eftir í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu.

Skógrækt ríkisins leggur eindregið til að það verði ekki gert og að allur málaflokkurinn skógrækt verði áfram undir forræði eins ráðuneytis til að ná því höfuðmarkmiði frumvarpsins að „einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn“.

Í öðru lagi á að kljúfa Skógrækt ríkisins upp milli tveggja ráðuneyta. Forræði yfir þjóðskógunum eigi áfram að vera hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu. Er sagt að þetta sé nauðsynlegt til að framfylgja 33. gr. jarðalaga, nr. 81/2004, um að landbúnaðarráðuneytið fari með forræði allra ríkisjarða, nema undantekningar séu gerðar frá þeirri reglu með lögum. Samkvæmt athugasemdum við frumvarpið ætla síðan sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið, umhverfisráðherra og skógræktarstjóri að gera með sér samning um áframhaldandi umsjón stofnunarinnar á jörðum og jarðarhlutum sem tilgreind eru í viðaukum við þann samning. …

Þá eiga fjárveitingar til skógræktarrannsókna áfram að vera hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu. Samkvæmt athugasemdum við frumvarpið eiga sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og umhverfisráðherra að standa í sameiningu að gerð rannsóknasamnings við Rannsóknastöð Skógræktar ríkisins á Mógilsá til þriggja til fimm ára …“

Áfram er þetta mál rakið í athugasemdum Skógræktar ríkisins. Umsögn skógræktarstjóra fyrir hönd Skógræktar ríkisins lýkur með þessum orðum, herra forseti:

„Að mati Skógræktar ríkisins er hér í uppsiglingu eitt allsherjarstjórnsýslulegt klúður á málaflokknum skógrækt, sem draga mun úr mætti skógræktarstarfs í landinu um ókomin ár. Greinilega er ekki pólitísk samstaða um flutning á forræði yfir málaflokknum til umhverfisráðuneytisins og felst málamiðlunin í því að kljúfa hann upp. Forræði skógræktarmála í Stjórnarráðinu verður þar með óljósara og má gera því skóna að skógræktarmál verði nokkurs konar „einskis manns barn“ í stjórnkerfinu. Skorum við á Alþingi að taka þessar athugasemdir alvarlega og láta slíkt ekki gerast.“

Því miður virðist meiri hluti allsherjarnefndar Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar láta það gerast sem skógræktarstjóri varar við. Meira en aldargamalt uppbyggingarstarf í skógrækt á að fara á vergang, tvístrast eins og þarna er gerð grein fyrir. Það er engin þarfagreining sett fyrir þessum flutningi, engin rök færð fyrir því að sú staða sem nú er, þ.e. að hafa málaflokkinn undir landbúnaðarráðuneyti, sé slæm. Nei, þetta er geðþóttaákvörðun sem er án nokkurrar virðingar fyrir málaflokknum sem verið er að takast á um. Skógrækt er búin að vera hjartans mál þjóðarinnar í meira en öld, menn hafa lagt metnað sinn í að byggja þar upp fagþekkingu, rannsóknir, ráðgjöf hvers konar og einnig tilraunastarfsemi, tilraunaverkefni og umsýslu með skógrækt. Allt hefur þetta verið sett saman í eitt þannig að sem best skilvirkni væri, til að nýta sem best þá krafta sem eru til. Það hefur gengið vel en nú á að brjóta þetta upp.

Í umsögn Bændasamtaka Íslands segir einmitt um sama mál, með leyfi forseta:

„Stjórn BÍ leggst eindregið gegn því að landgræðsla og skógrækt flytjist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Verkefni á báðum sviðum hafa verið að flytjast til bænda, og horft er til þess að landgræðsla og skógrækt geti orðið vaxandi þættir í tekjuöflun sveitanna í framtíðinni. …

Langmesta skógræktarstarfið fer nú fram á vegum landshlutaverkefnanna, og það er því öfugsnúið að færa fagstarf Skógræktar ríkisins, hvort sem er á Mógilsá eða annars staðar, yfir til umhverfissráðuneytisins.“

Það er lögð áhersla á það í þessum umsögnum að skógrækt er landbúnaður, er atvinnugrein og hluti af því að rækta og yrkja jörðina og á þess vegna að vera í landbúnaðinum, a.m.k. sé versti kosturinn að skipta henni upp með þeim hætti sem hér er gert ráð fyrir, gjörsamlega tillitslaust við þessa mikilvægu atvinnugrein, stoðgrein landbúnaðarins.

Lítum á landgræðsluna sem við höfum verið að fagna — við fögnuðum afmælisárinu, 100 ára afmæli skipulegrar landgræðslu á Íslandi — hún hefur alla tíð verið vistuð undir atvinnuvegaráðuneytinu, enda er þetta hluti af því viðfangsefni að rækta og yrkja jörðina, hluti af því verkefni sem landbúnaðurinn, sem bændur og þeir sem bera ábyrgð á landi, hefur sinnt og borið hitann og þungann af í gegnum áratugina. Nú á einnig að sundra Landgræðslunni með þessum tillögum og ég vísa í umsögn Landgræðslunnar um þetta mál. Fyrst er talað um landbætur en síðan er talað um að stór hluti af verkefnunum sem hefur tengst bændum í *Bændur græða landið* hafi byggst upp sem verkefni þar sem saman koma bændur, þeir sem yrkja landið, nýta og vernda sér til landbúnaðarframleiðslu og til að halda landi í byggð, fagmennirnir hjá Landgræðslunni, ráðgjafarnir og leiðbeinendurnir. Allt myndar þetta eina heild og það er búið að byggja upp trúnað þarna á milli, milli atvinnuvegarins, atvinnuvegaráðuneytisins, bænda og vísindamanna, ráðgjafa og þeirra sem fara með leiðsögn í þessum málum af opinberri hálfu í landgræðslunni.

Það er búið að byggja upp trúnað sem er forsenda fyrir góðu og öflugu starfi. Nú á að sundra þessu, skipta þessu á tvö ráðuneyti, fara með hluta af verkefnunum út úr landbúnaðarráðuneytinu og setja undir umhverfisráðuneytið. Það er ekki í sjálfu sér verið að gagnrýna umhverfisráðuneytið sem getur verið alls góðs maklegt hvað þetta varðar, en engin rök hafa verið færð fyrir því að þessi málaflokkur sé eitthvað illa kominn í atvinnuvegaráðuneytinu. Hann er búinn að vera þar í 100 ár og hefur vaxið þannig að við horfum nú stolt til 100 ára sögu skipulegrar landgræðslu hér á landi. Er nauðsynlegt, eins og hér er verið að gera af þessari ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokksins, að sundra þessum grunnstoðum íslensks landbúnaðar? Ég segi bara nei. Það þarf samt ekki að koma á óvart þegar þessi öfl í Samfylkingunni og Sjálfstæðisflokknum ná saman að þá skal einmitt höggvið á grunnstoðir landbúnaðarins. Ég skil ekki í þeim armi Sjálfstæðisflokksins sem ég hélt að vildi standa vörð um íslenskan landbúnað, grunnstoðir hans, að hann skuli láta þetta ganga með þessum hætti. Annað var sagt fyrir kosningar. Ég minnist þess á framboðsfundum í Norðvesturkjördæminu að þá lýstu frambjóðendur Sjálfstæðisflokksins því yfir að þeir mundu aldrei láta ganga á stöðu eða rétt íslensks landbúnaðar, þeir mundu verja hann. Það voru ekki ófá köpuryrðin og glósurnar sem gengu frá frambjóðendum Sjálfstæðisflokksins yfir til frambjóðenda

Samfylkingarinnar þá hvað varðaði landbúnaðarmálin.

Svo að kosningum loknum er þessum yfirlýsingum og loforðum öllum kastað aftur fyrir bak og gengið að kröfum Samfylkingarinnar um það hvernig megi rústa og veikja grunnstoðir landbúnaðarins.

Ég vil því næst ræða um landbúnaðarskólana, rannsóknir, kennslu og ráðgjöf í landbúnaði. Forsjá búnaðarskólanna á Hólum og Hvanneyri sem báðir eru komnir á annað hundraðið hefur ætíð verið hjá atvinnuvegaráðuneyti. Eftir að þeir fóru undir ríkisstjórnarvaldið, undan ömtunum gömlu, Hólaskóli heyrði undir norðuramtið fram til 1907 er hann fór beint undir ríkisvaldið, hafa þeir alltaf tilheyrt atvinnuvegaráðuneyti. Þessar stofnanir hafa byggst upp með þeim hætti að þarna hefur verið lögð áhersla á að tvinna saman rannsóknir, kennslu, ráðgjöf, tilraunastarfsemi, leiðbeiningar og kennslu í nánu samráði og samstarfi við atvinnuveginn. Það hefur byggst upp mjög sterkt og virkt trúnaðarsamband á milli allra þessara aðila í kringum starf í búnaðarskólunum, trúnaður og virkni í öllum þessum þáttum sem er mun meiri en maður upplifir hjá mörgum öðrum menntastofnunum.

Hvernig hefur farið fyrir fiskvinnsluskólunum sem voru settir á stofn? Sjávarútvegurinn er líka einn af stærri atvinnuvegum þjóðarinnar. Því miður voru þeir ekki eins heppnir, því miður misstu þeir skólana sína úr tengslum við atvinnuveginn, héldu alltént ekki sömu tengslum og landbúnaðarskólarnir. Fiskvinnsluskólarnir liðu undir lok. Við höfum dæmin.

Ég minnist þess að þessi orðræða kom upp 1999. Þá var verið að vinna að nýjum heildarlögum um búnaðarfræðsluna og kveðið nánar á um réttindi, skyldur og hlutverk þessara skóla, að færa skólastigið á hærra akademískt stig. Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri hafði haft heimild til að brautskrá kandídata, Hólaskóli fékk leyfi til þess að kenna ákveðnar háskólagreinar. Þá kom einmitt fram þessi krafa, frá þingmönnum sem að mínu viti þekktu mjög lítið til mála, að þeir ættu að fara frá landbúnaðarráðuneytinu yfir til menntamálaráðuneytisins. Það er svona einfalt, af því að þetta heitir menntamál eitthvað í þessum kafla ætti það að vera undir menntamálaráðuneyti og þess vegna væri nauðsynlegt að flytja þá þar til.

Ég hef ekkert á móti því að menntamálaráðuneytið fari með meginþætti menntamála, en það þurfa líka að vera forsendur fyrir breytingunni. Ef eitthvað hefur gengið vel, hvers vegna þurfum við þá að rústa það? Í þessari orrahríð var ég skólastjóri á Hólum og þá báðum við um fund með þáverandi forsætisráðherra Davíð Oddssyni og við fórum, skólastjórarnir, forstöðumenn stofnana sem þarna var tekist á um, til að leita ásjár og heyra hvort það væri ófrávíkjanleg krafa að skólarnir færu á flakk milli ráðuneyta. Ég minnist þess fundar mjög vel því að þáverandi forsætisráðherra spurði einfalt: Er eitthvað að? Líður ykkur eitthvað illa undir landbúnaðarráðuneytinu? Finnst ykkur þið ekki geta starfað? — Nei, nei, okkur líður bara mjög vel. Við erum mjög sáttir við að vera undir landbúnaðarráðuneytinu. Við finnum að þar eigum við heima, þar höldum við öflugum tengslum við atvinnulífið og við getum vaxið og þróast á okkar forsendum.

Þá spurðum við einnig landbúnaðarráðherrann hvort hann vildi losna við skólana. Nei, hann hélt nú síður, hann sagði að það væri stolt ráðuneytisins að hafa þessar sterku og góðu menntastofnanir. Þá spurði þáverandi forsætisráðherra eitthvað á þann veg: Hvaða forsendur eru þá til að breyta til? Eru einhver sérstök rök fyrir því ef þetta gengur vel eins og er? Af hverjum eigum við þá að vera að rugga bátnum eða breyta þarna til? Niðurstaðan varð sú að skólarnir héldu stöðu sinni áfram hjá landbúnaðarráðuneytinu, fengu að halda sérstöðu sinni og hafa vaxið og dafnað sem aldrei fyrr. Ég held meira að segja að þessi 16 ár sem eru liðin frá þeim tíma hafi verið eitt öflugasta blómaskeið þessara stofnana og ættu þá að vera enn þá minni rök fyrir því að færa stjórnsýslu þeirra til.

Það er líka viss kostur að mínu mati að vera með ákveðna breidd í menntakerfinu í þessum skólum. Tengslin við atvinnulífið eru það dýrmætasta sem nokkur menntun á. Skortur á tengslum við atvinnulífið hefur einmitt verið talinn merki um veikleika annarrar almennrar menntunar í landinu, iðnmenntunarinnar, skortur á tengingu sem var höggvið á. Við höfðum góðu iðnskólana þar sem atvinnuvegurinn tók þátt í að mennta iðnaðarfólkið. Við búum að þessi fólki enn í járniðnaði, trésmíði o.s.frv.

Það er ekki sjálfgefið að byggja upp þessi tengsl og þetta traust. Mesti veikleiki almenna menntakerfisins á undanförnum árum er tengslaleysið við atvinnulífið enda hefur starfsnám og starfstengt nám átt mjög undir högg að sækja hjá menntamálaráðuneytinu á undanförnum árum eins og við þekkjum hér. Þeir skólar sem hafa verið með þetta nám hafa verið í stöðugu fjársvelti. Ekki hefur verið viðurkenndur nauðsynlegur kostnaður sem liggur á bak við iðnnám og starfsnám og þess vegna stendur þjóðin einmitt mun veikar en hún ætti að gera hvað varðar iðnmenntun og starfsmenntun í landinu.

Væri ekki nær að menntamálaráðuneytið tæki á sig rögg og bætti það starfs- og iðnnám sem það nú þegar ber ábyrgð á áður en það fer að fá til sín vel uppbyggt og sterkt nám eins og er hjá búnaðarskólunum og leggja þá þar með undir þá áhættu að fá mælistiku sem menntamálaráðuneytið hefur haft á verknámi, starfsnámi og iðnnámi?

Ég legg áherslu á að hérna eru menn komnir í hættuspil. Hér er verið að véla um þætti sem ég tel að þingmenn þekki einfaldlega ekki til og þeir séu meira og minna að vinna hér af vankunnáttu en ættu að taka meira tillit til þeirra umsagna sem koma frá stofnunum landbúnaðarins um þetta mál.

Það er auðvelt að missa hlutina niður, láta þá fara á hlið en það er erfitt og kostar orku og kraft að lyfta þeim upp, halda þeim uppi og halda þeim í stöðugri sókn. Það hafa þessir skólar náð að gera undir þeirri stjórnsýslu sem þeir hafa búið við og það er mikið glæfraspil að taka áhættu í þeim efnum, gjörsamlega órökstutt. Engin rök hafa komið fram fyrir því að nauðsynlegt sé að færa þessa skóla á milli ráðuneyta.

Ég ítreka þessi sjónarmið mín. Ég vil vitna til ályktunar sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð í Skagafirði, þar sem Hólaskóli er, gerði 20. nóvember sl. um þetta mál, með leyfi forseta:

„Vinstri græn í Skagafirði vara við þeim áformum sem koma fram í frumvarpi að breytingum á Stjórnarráði Ís-

lands, að sundra verkefnum í landgræðslu og skógrækt og flytja stofnanir þeirra frá landbúnaðarráðuneytinu. Skógrækt og landgræðsla er óaðskiljanlegur hluti landbúnaðar og hefur verið ein af grunnstoðum landbúnaðarráðuneytisins. Nú á að kljúfa þær upp. Landbúnaðarskólarnir hafa heyrt undir atvinnuvegaráðuneytið frá upphafi og hefur það reynst þeim vel. Sem hluti af heildarstoðkerfi landbúnaðarins og annars atvinnulífs hinna dreifðu byggða hafa þessir skólar náð að vaxa og dafna og þróað með sér mjög náið samstarf við atvinnulífið. Engin málefnaleg rök hafa verið færð fyrir að flytja skólana frá ráðuneytinu.

Vakin er athygli á að Hólar í Hjaltadal er biskupssetur Norðlendinga og fjölþætt menningar- og sögusetur ekki aðeins á héraðs- heldur einnig á landsvísu. Staða og framtíð Hóla skiptir Skagfirðinga gríðarmiklu máli. Undir forsjá landbúnaðarráðuneytisins hefur þróast gott samstarf milli allra aðila sem staðnum tengjast. Í frumvarpinu er nánast engin grein gerð fyrir framtíðaráformum varðandi Hóla og Hólaskóla en aftur ítarlega fjallað um Landbúnaðarháskólann á Hvanneyri. Lögð er þung áhersla á framtíð Hólaskóla sem sjálfstæðs menntaseturs og engar forsendur hafa skýrt nauðsyn þess að flytja hann undir annað ráðuneyti.

Enn fremur eru ítrekaðar efasemdir um gagnsemi þess að flytja málefni sveitarstjórnarstigsins yfir til samgönguráðuneytisins en sá flutningur gæti orðið til að veikja sveitarstjórnarstigið í landinu. Þá er einnig bent á að ef af flutningi þessa stóra málaflokks verður á milli ráðuneyta þá kemur vart annað til greina en að ráðuneytið heiti sveitarstjórnar- og samgönguráðuneyti til að undirstrika“ þann málaflokk.

Herra forseti. Ég legg áherslu á þetta með búnaðarskólana. Ég minni á að þetta eru ekki bara skólar, ekki bara hús með fjórum veggjum og götuhorni. Hólar eru ein stærsta jörð á landinu, ein landmesta jörð landsins. Samkvæmt lögum fer landbúnaðarráðuneytið almennt með meðferð jarða.

Ég minni líka á að þarna er fjöldinn allur af öðrum stofnunum á staðnum. Ég minni á vígslubiskupssetur Hólastiftis. Þarna er dýralæknir hrossasjúkdóma, Veiðimálastofnun og fjöldi stofnana, grunnskóli o.s.frv., fjöldi stofnana sem hafa gegnum árin mótað ákveðið samstarfsform og ábyrgðarskiptingu í þeim efnum. Þetta er ekki sjálfgefið haldi það einhver. Þetta er viðkvæmt, þessi hjörtu eru svo viðkvæm í byggðarlögunum sem skipta svo gríðarlegu miklu máli að það þurfa að vera ástæður til að breyta um.

Ég geri ekki lítið úr því þó að hæstv. menntamálaráðherra hafi núna skipað nefnd til að gera tillögur um eflingu Hóla. Það hljómar að vísu svolítið skondið því að ég veit ekki til annars en að Hólaskóli hafi verið í mikilli eflingu á undanförnum árum, bara stanslaust frá því upp úr 1980 þegar tekin var ákvörðun um að endurskoða skólann. Auðvitað er sjálfsagt að efla hann áfram en úr þessari yfirlýsingu ráðherrans má lesa að þar hafi ekki verið öflugt starf og það sýnir vissa vankunnáttu að mínu mati á málefnum Hólastaðar.

Ég tel að mikil ábyrgð hvíli á þeim ef á að fara að breyta til um sjálfstæði skólans. Það skiptir miklu máli að stofnanir eins og landbúnaðarháskólarnir séu sjálfstæðar stofnanir á ábyrgð ríkisins og það sé ekki farið að fikta neitt með rekstrarform á þeim eins og hefur verið látið í veðri vaka. Ég hefði viljað spyrja hæstv. menntamálaráðherra út í hugmyndir um að fikta við rekstrarform landbúnaðarháskólanna eða skólans á Hólum. Á að fara að taka þar upp einhver einkavæðingaráform um einstaka þætti hans eða alla? Ég vara við svoleiðis gáleysislegum hugmyndum. Fólk í ábyrgðarstöðum sem lætur svoleiðis út úr sér er að leika sér með eld.

Ég bið þá sem koma að málefnum stofnunarinnar, verði þetta að raunveruleika, hvort sem það er Hólaskóli, Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri, Landgræðsla ríkisins eða Skógrækt ríkisins sem hér er verið að leggja til að sundra og skipta upp, að íhuga að þetta eru einar virtustu og sterkustu stoðir, ekki bara íslensks landbúnaðar, íslenskrar menningar, íslensks atvinnulífs heldur samfélags okkar, okkar sterka dreifbýlissamfélags. Menn eiga ekki að leika sér að því, eins og hér er verið að gera, að sundra þeim og veikja stoðir íslensks landbúnaðar.

Herra forseti. Ég get svo farið að láta orðum mínum lokið varðandi þetta. Ég ákvað að taka sérstaklega þá þætti sem lutu að landbúnaðarstofnunum og tel að þarna sé verið að fara út í gjörsamlega órökstudda og óábyrga vegferð.

Það má vel vera að í einhverju öðru lengra ferli væri rétt að færa málaflokka á milli ráðuneyta ef verið væri að skoða málin heildstætt. Ekki er verið að taka hluta af Hafrannsóknastofnun og færa hana til umhverfisráðuneytisins. Gætu þó ýmsir haldið að það væri einhver liður í heildarskoðun á þessu máli ef menn horfa á þetta heildstætt. Ég hef ekkert á móti því að það mál væri skoðað, tilflutningur á einstökum þáttum milli ráðuneyta, t.d. á milli umhverfis- og atvinnuvegaráðuneyta, ef það væri gert með heildstæðum hætti og af einhverri sýn, en ekki af fullkominni tækifærismennsku eins og hér er verið að gera.

Auðvitað á að gefa svona málum tíma. Það ætti að setja þverpólitíska þinglega nefnd með fulltrúum allra flokka sem fengi eitt ár til að endurskoða þessa skipun og gera tillögur um annað fyrirkomulag ef það þætti vitlegt. Auðvitað á að vinna þannig en ekki með svo gerræðislegum hætti að vinna þetta allt ofan frá með valdboði eins og hér er verið að gera. Sú vinna er alveg forkastanleg. Af þeim ástæðum hafa fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í allsherjarnefnd lagt til að þessu máli verði vísað frá, það unnið betur og með öðrum hætti en hér er gert, herra forseti. Ég vísa allri ábyrgð á þessum hroðvirknislegu vinnubrögðum á ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks sem virðist hafa fundið það sem sitt fyrsta verkefni að ráðast að grunnstoðum íslensks landbúnaðar, landgræðslu, skógræktar og landbúnaðarháskólunum. Ég harma þá stefnubreytingu sem virðist hafa orðið hjá stjórnvöldum en það var kannski ekki við öðru að búast þegar Samfylking komst í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokki.

[16:29]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það sem maður hefur orðið vitni að í dag gerir það að verkum að nú brennur á manni hve brýnt er að fara í þær breytingar sem fyrir liggur að gera á þingskapalögum. Sá málflutningur sem hér hefur verið stundaður, sem er ekkert einsdæmi, sýnir mikilvægi þess. Hann

hefur ekkert með málfrelsi að gera og hvað þá lýðræði. En nóg um það.

Ég ætla að fjalla aðeins um svokallaðan bandorm. Það er margt ágætt í þessu frumvarpi. Má þar t.d. nefna tilfærslu matvælaeftirlits á einn stað. Því þarf að fylgja vinna við nýja matvælalöggjöf og um þetta virðist fagfólk sem gerst þekkir til á þeim vettvangi sammála og almennt mjög hlynnt þessari framkvæmd þótt auðvitað sé einhver hræðsla í hópnum varðandi flutning út á land, á Selfoss. Það þarf auðvitað að gæta þess í meðförum málsins að taka eins mikið tillit til starfsmanna og hægt er þegar svo viðamiklar breytingar verða.

Ég vil líka nefna flutning búnaðarháskólanna til menntamálaráðuneytis. Ég held að þar sé stigið mjög gott skref, að þar fáist betri yfirsýn og miklir möguleikar á samþættingu starfsemi skólanna við aðra háskóla í menntakerfi okkar. Menntamálaráðherra hefur þegar skipað nefnd sem á að fjalla um framtíð Hólaskóla á mjög jákvæðum nótum, til að efla og styrkja alla þá góðu starfsemi.

Ég tek alls ekki undir áhyggjur hv. þm. Jóns Bjarnasonar af því að samstarf atvinnugreinarinnar og skólanna sé í hættu við þessa breytingu. Miklu frekar held ég að samstarf þessara skóla við atvinnulífið muni aukast almennt. Við höfum mörg dæmi um í háskólasamfélaginu, mjög jákvæð og góð dæmi, um samstarf háskóla við atvinnulífið. Ég held að þetta muni bara efla tengslin og styrkja. Það hefur verið mikil gróska í háskólum og áhugaverðar stofnanir orðið til á þeim vettvangi. Má nefna skóla úti á landi eins og á Bifröst og Akureyri sem hafa gert góða hluti.

Fleira gott mætti telja sem ég ætla ekki að eyða tíma í sérstaklega. En ég ætla að fjalla um mál sem mikið voru rædd í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd þar sem ég á sæti og ekki var einhugur um. En það eru sérstaklega málefni skógræktar og landgræðslu.

Ég hafði í nefndinni fyrirvara við afgreiðslu málsins. Hans er reyndar ekki getið í álitinu. Ég áttaði mig ekki á því fyrr en of seint og tel það miður. En ég ætla að koma þeim fyrirvörum mínum á framfæri í stuttu máli.

Í athugasemdum við lagafrumvarpið segir að í þessu lagafrumvarpi hafi verið ákveðið að fara heildstætt yfir verkaskiptingu á milli ráðuneyta með það fyrir augum að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn. Ég á svolítið erfitt með að sjá að í þeim málaflokkum sem ég tek fyrir sérstaklega sé verið að einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum í sama farveg. Það kom glögglega fram í athugasemdum umsagnaraðila.

Umsagnaraðilar töldu einna alvarlegast að í frumvarpinu skuli því haldið fram að við undirbúning frumvarpsins í hlutaðeigandi ráðuneytum hafi verið haft víðtækt samráð við þær stofnanir sem í hlut eiga. Í greinargerð er fjallað um hið víðtæka samráð. En sé tekið mark á og hlustað á þá sem komu á fund nefndarinnar þá segir m.a. í athugasemdum frá Landgræðslunni að varðandi málefni Landgræðslu ríkisins sé þeirri fullyrðingu alfarið vísað á bug. Ef þessi fullyrðing ætti við rök að styðjast hvað varðar Landgræðslu ríkisins þá hefði væntanlega ekki verið ástæða til þeirra ítarlegu athugasemda sem þeir gerðu við frumvarpið og gerðu grein fyrir.

Hið sama gildir um ummæli og umsagnir frá Skógrækt ríkisins, frá Rannsóknastöðinni á Mógilsá og frá Skógræktarfélagi Íslands. Við lestur frumvarpsins er erfitt að sjá, t.d. varðandi málefni Skógræktarinnar, einföldun ferla og það að málefnið sé á sömu hendi. Það segir í athugasemdum með frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Þá munu sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og umhverfisráðherra standa í sameiningu að gerð rannsóknarsamnings við Rannsóknastöð Skógræktar ríkisins á Mógilsá til þriggja til fimm ára um rannsóknir í þágu skógræktar, í fyrsta sinn á árinu 2008. Fjármunir til hagnýtra rannsóknarverkefna á sviði landbúnaðar, sem nú eru á viðfangsefni Rannsóknastöð Skógræktar ríkisins á Mógilsá, verða áfram hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Gert er ráð fyrir að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið í samráði við Bændasamtök Íslands og umhverfisráðuneyti geri samning til þriggja ára við Skógrækt ríkisins um að Rannsóknastöðin á Mógilsá annist tilteknar rannsóknir í þágu landbúnaðar fyrir a.m.k. andvirði þeirrar fjárhæðar árlega með sama hætti og verið hefur til þessa.

Loks munu sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, umhverfisráðherra og forstöðumenn Skógræktar ríkisins og Landgræðslu ríkisins gera með sér samning um áframhaldandi umsjón tveggja síðasttöldu stofnananna á jörðum og jarðahlutum sem tilgreind eru í viðaukum við þann samning. Í samkomulaginu verða ákvæði þess efnis að landbúnaðarráðuneytið beiti sér fyrir því að lagt verði fram lagafrumvarp er kveði á um að forræði þeirra svæða sem nefnd hafa verið einu nafni „þjóðskógar“, færist til umhverfisráðuneytisins.“

Í reglum um stjórn og verksvið Rannsóknastöðvar Skógræktar ríkisins á Mógilsá segir að ráðherra skógræktarmála, sem verður þá væntanlega umhverfisráðherra, skipi sjö menn í fagráð til fjögurra ára í senn og fagráðið skuli taka ákvarðanir um rannsóknarverkefni og afgreiða rannsóknaráætlanir. Það skuli síðan fylgjast með framvindu rannsókna og koma með ábendingar þar að lútandi og tillögur um ný rannsóknarverkefni.

Maður spyr, virðulegi forseti, hvort þetta sé til að hagræða og einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn. Hér er hrært saman fjármagni og mörgum ráðuneytum og stofnunum sem þurfa að gera með sér samstarfssamninga um hvernig staðið verði að hinum mismunandi verkefnum. Maður spyr sig hvort ekki hefði verið heppilegra að halda þessu áfram undir einni stjórn, og þá helst undir stjórn landbúnaðarmála þar sem málaflokkarnir eru svo nátengdir landbúnaði. Þannig verður stærri hluti allra verkefna hjá ráðherra landbúnaðarmála þar sem nytjaskógræktin verður þar en skógrækt er í sjálfu sér, virðulegi forseti, nytjaskógrækt. Eða er til eitthvað sem heitir ónytjaskógrækt? Ég held ekki.

Það eru til mörg markmið með skógrækt. Við viljum búa til viðarafurðir til iðnaðarnota, rækta illa farið eða eytt land til gróðurþekju og bæta jarðveg og vatnsbúskap. Menn búa til skjólbelti, binda land og auka gæði þess. Við ræktum líka útivistarskóga, sem er svokölluð yndisskógrækt. Allt er þetta meira og minna nytjaskógrækt þótt mismunandi aðilar komi þar að.

Af 40.000 jólatrjám sem seld eru á íslenskum markaði

fyrir jólin eru 10.000 íslensk. Fjölskyldan fer í skóginn og heggur sér tré. Mörg skógræktarfélög standa að þessu og nýta þannig skóginn. Hvar á að draga mörkin milli nytjaskóga og ekki nytjaskóga?

Þá komum við kannski að stóra atriðinu upp á framtíðina sem er kolefnisbindingin. Þar með er náttúrlega öll skógrækt miklu verðmætari nytjaskógrækt en hún gefur af sér í dag.

Stefna stjórnvalda sem að kynnt var hér í þinginu fyrir nokkrum dögum og fylgt verður eftir á fundi umhverfismála á Balí er að mörgu leyti skynsamleg. Þar er komið inn á mikilvægi nýtingar náttúruauðlinda og þegar kemur að nýtingu náttúruauðlinda þá eru engin landamæri. Það er gott að hafa það í huga að þar eru engin landamæri og kannski vaknar sú spurning einn daginn hvort sú umhverfisvæna orka sem við framleiðum á Íslandi og getum framleitt í meiri mæli eigi ekki að standa undir iðnaðarframleiðslu í stað þess að framleiða hráefni með kola- og olíustöðvum annars staðar í heiminum. Í Þýskalandi er t.d. verið að reisa yfir 20 kolastöðvar til rafmagnsframleiðslu. Ætli við ættum ekki að líta okkur nær í þeim efnum? Það er líka talið að aukin kolefnisbinding með skógrækt muni ná til allt að 50% af markmiðum okkar í framtíðinni varðandi bindingu kolefnis.

Virðulegi forseti. Margir koma að skógrækt í landinu. Við erum með um 800 skógarbændur, í landshlutaverkefnum sem skipta miklu máli, sem hefur verið mikill kraftur í á undanförnum árum. Við erum með þetta um allt land. Við erum með skógræktarfélög og landshlutaverkefni og það hefur hreinlega orðið bylting á þessum vettvangi. Það hefur allt orðið undir einni stjórn sem þetta hefur verið í einum farvegi.

Við erum að taka ákveðna áhættu með þeim breytingum sem verið er að gera í dag. Skógræktarfélögin á Íslandi hafa áhyggjur af framvindu starfsemi sinnar. Við erum að tala um 61 félag í landinu með 7.500 félagsmenn. 300 svæði og 20.000 hektarar lands í ræktun. Þetta er samstarf margra aðila. Þetta er samstarf þessara félaga, einstaklinga innan þeirra, landeigenda og ekki síst bænda sem eru landeigendur í mörgum tilfellum. Með þeim breytingum sem til standa verður þetta sett undir tvær stjórnir. Af því hafa þessir aðilar miklar áhyggjur.

Það á sér vart hliðstæðu í Evrópu að málaflokkurinn sé klofinn með þeim hætti sem lagt er til. Þau lönd sem við berum okkur saman við, svo sem England og Skotland, hafa sérstaka löggjöf um þetta. Það á við í Evrópusambandinu almennt og í Finnlandi, Noregi, Svíþjóð, Þýskalandi, svo ég nefni einhver lönd, heyrir þessi málaflokkur undir landbúnaðarmál. Það er eingöngu í Danmörku sem umhverfisráðuneytið hefur með þetta að gera, af þeim löndum sem við berum okkur við.

Ef við komum að Landgræðslunni í þessu samhengi að þá er eitt af stærstu verkefnum hennar *Bændur græða landið.* Það hófst fyrir 17 árum og er samstarfsverkefni Landgræðslu ríkisins við bændur og landeigendur um landgræðslu á heimalöndum þeirra. Þátttakendur í dag eru 650. Það eru margir. Þar eru margar jarðir undir. Þetta eru fjölþætt verkefni sem miða að því að endurheimta skógduð vistkerfi og gera þau starfhæf á ný m.a. með líffræðilegum fjölbreytileika, kolefnisbindingu og vatnsmiðlun í huga. Hverjir eru mestu ræktendurnir og hverjir þurfa að nýta landið? Það eru auðvitað bændur.

Öll fagsvið Landgræðslunnar hafa komið að þessu verkefni. Þetta er eitt af mikilvægustu verkefnum Landgræðslu ríkisins. Það byggir að öllu leyti á jákvæðu samstarfi við grasrótina og mikið traust hefur skapast milli starfsmanna Landgræðslunnar og landeigenda. Öll samskipti vegna annarra verkefna, svo sem gæðastýring í sauðfjárrækt og annað sem að þessu lýtur, eru miklu liprari. Þjónusta og ráðgjöf Landgræðslunnar fyrir þátttakendur í *Bændur græða landið* -verkefninu varðar öll starfsvið stofnunarinnar og er órjúfanlega samþætt starfi hennar að gróðurvernd, stöðvun jarðvegsfoks og endurheimt skaddaðra vistkerfa. Það kom fram hjá landgræðslustjóra að nánast öll verkefni Landgræðslunnar eru tengd bændum eða eru í samvinnu við bændur, uppgræðsla, landnýting, beitarþol og svo má lengi telja. Aftur spyr ég: Erum við með þessum breytingum að einfalda stjórnsýslu?

Í athugasemdum með frumvarpinu segir, með leyfi forseta:

„Í 5. þætti frumvarpsins er lagt til að stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð á Skógrækt ríkisins og Landgræðslu ríkisins færist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis.“

Aftur komum við að því að það þarf að fara að vinna að samkomulagi milli ráðuneyta. Fjármagnið er öðrum megin en verkefnin hinum megin:

„Samkomulag er á milli viðkomandi ráðuneyta um að fjármunir til verkefnisins *Bændur græða landið*, sem ætlaðir eru til uppgræðslu á heimajörðum bænda og eru nú á fjárlagalið Landgræðslunnar, verði á forræði og fjárlagalið sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Ráðuneytið mun gera samning til þriggja ára um að Landgræðslan annist framkvæmd og eftirlit með þeim verkefnum á sama hátt og stofnunin hefur gert til þessa.

Enn fremur verða fjármunir til framkvæmda á grundvelli laga nr. 91/2002, um varnir gegn landbroti, innan sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Ráðuneytið mun gera samning við Landgræðslu ríkisins til þriggja ára um óbreytt hlutverk Landgræðslunnar varðandi yfirstjórn og framkvæmd varna gegn landbroti.“

Aftur hlýt ég að spyrja: Erum við með þessum breytingum að einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn? Það er vandséð, virðulegi forseti.

Ég vil, til að styðja mál mitt, koma að umsögnum þeirra sem komu fyrir landbúnaðarnefnd vegna þessa máls. Ég grípniður í þessar umsagnir, með leyfi forseta, hér og þar.

Að mati Skógræktar ríkisins er verið að flækja málin að óþörfu og fjarlægjast höfuðmarkmið lagafrumvarpsins meira með því að kljúfa forræði fyrir einni stofnun milli tveggja ráðuneyta. Þeir segja hér:

„Erfitt er að koma auga á að hagræðing og einföldun á stjórnsýslu felist í þessum breytingum hvað þá að verið sé að skipa skyldum málaflokkum undir sömu stjórn. … Hver er ráðherra skógræktarmála þegar umhverfisráðherra hefur að nafninu til forræði yfir Skógrækt ríkisins en sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hefur forræði yfir stærstum hluta fjárveitinga til málaflokksins og flestum verkefnum hans?“

Þetta er mjög gild spurning. Í sömu umsögn segir jafnframt:

„Umhverfisráðherra verður titlaður ráðherra skógarmála en það verða orðin tóm.“

Skógfræðingafélag Íslands sendi einnig umsögn:

„Skógfræðingafélag Íslands telur skynsamlegra að öll stjórnsýsla sem snertir skógrækt á vegum ríkisins verði vistuð í einu ráðuneyti. … Skógfræðingafélag Íslands telur að æskilegt sé að bæði fjárveitingar til þjóðskóganna og stofnunin í heild verði í sama ráðuneyti og Skógrækt ríkisins fari áfram ótvírætt með forræði yfir þjóðskógunum. … Skógfræðingafélag Íslands telur mikilvægt að tryggja fjármögnun á þeim verkefnum sem þegar eru í gangi hjá Rannsóknastöð skógræktar og vistun stöðvarinnar verði á sama stað og fjárveitingarnar verða.“

Síðan höfum við umsögn Landssamtaka skógareigenda:

„Stjórn Landssamtaka skógareigenda leggur á það mikla áherslu að landshlutabundnu skógræktarverkefnin verði áfram hjá landbúnaðarráðuneytinu eins og ráðgert er. Þau hafa frá byrjun eingöngu verið verkefni bænda sem hafa það að markmiði að byggja upp skógarauðlind samhliða því að efla atvinnu í dreifbýli. Við bendum á að um 80% af allri nýskógrækt fer fram hjá bændum innan landshlutabundnu skógræktarverkefnanna. Þessi verkefni eru einhver best heppnuðu byggða- og skógræktarverkefni seinni ára.

Með því að skipta málaflokknum skógrækt niður á tvö ráðuneyti drögum við í efa að markmið um hagræðingu og einfalda stjórnsýslu náist eins og getið er um í fylgiskjali frumvarpsins.“

Frá Skógræktarfélagi Íslands kemur ályktun sem ég ætla að vitna í, með leyfi forseta:

„Aðalfundur Skógræktarfélags Íslands, haldinn á Egilsstöðum 17.–19. ágúst 2007, beinir því til ríkisstjórnar Geirs H. Haarde, að við þær breytingar sem fram undan eru á skipan Stjórnarráðs Íslands verði tryggt að þær veiki ekki það öfluga starf sem fram fer í landinu í skógrækt og landgræðslu. Jafnframt verði rannsóknastarf í þágu málaflokksins eflt.“

Í framhaldi af ályktuninni segir í umsögn félagsins, með leyfi forseta:

„Skógræktarfélag Íslands leggur því til að málaflokkurinn í heild sinni tilheyri aðeins einu ráðuneyti þar sem skyldur og markmið eru skýr og yfirstjórn og ábyrgð haldist í hendur.“

Hægt væri að lesa áfram úr slíkum umsögnum frá mismunandi aðilum alls staðar að af landinu, virðulegi forseti. Athugasemdir og áhyggjur manna af því að breytingarnar verði þessum mikilvæga málaflokki ekki til framdráttar. Það er viðbúið að þetta geti orðið dýrara í framkvæmd og muni hægja á starfsemi, að stjórnsýslan verði flóknari og ekki verði af sú hagræðing sem átti að vera markmið frumvarpsins.

Virðulegi forseti. Á þeim forsendum sem ég hef rakið hef ég miklar efasemdir um að rétt sé að málaflokkar skógræktar og landgræðslu fari frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. A.m.k. virðist ljóst að ákveðið óhagræði fylgi því að slíta starfsemi þeirra sem að þessum málaflokkum koma svo mikið í sundur og erfitt er að sjá hagkvæmni þess. Eins og ég hef áður vikið að er margt gott í frumvarpinu en ég set fyrirvara við þennan þátt þess.

[16:53]

Útbýting:

Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., 304. mál, nál. 1. minni hluta efh.- og skattn., þskj. 453.

Öryggismál í sundlaugum, 316. mál, fsp. SF, þskj. 455.

[16:53]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Gerast nú undur og stórmerki. Einn hv. þingmaður, Jón Gunnarsson, reynir að brjóta af sér handjárnin. Ég heyri að hv. þingmaður er inn við hjartarætur sannfærður um að Sjálfstæðisflokkur og Samfylkingin fari hér rangt að, ekki síst gagnvart landgræðslu og skógrækt. Ég vil fá það skýrt fram: Mun hv. þingmaður greiða atkvæði gegn þessum breytingum? Mun hann fylgja sannfæringu sinni?

Ég minnist þess að á vordögum þegar þetta lá fyrir, þessi vandræðalega aðgerð hæstv. forsætisráðherra Geirs H. Haardes og hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur á Þingvöllum, að þau ein og tvö skyldu semja um svona hluti, þá voru margir sjálfstæðismenn reiðir. Þar á meðal var hv. þm. Einar Oddur Kristjánsson heitinn sem sagði: Þessu verður öllu snúið við, við munum laga þetta í sumar og breyta því — þetta verður aldrei gert, Sjálfstæðisflokkurinn mun aldrei gera þetta. Þetta sögðu fleiri þingmenn.

Nú stendur til að gera þetta, að fara með landgræðslu og skógrækt yfir í umhverfisráðuneytið gegn öllum reglum og eins og hv. þingmaður sagði í ágætri ræðu sinni þá er það nánast dæmalaust í allri Evrópu að málaflokkur sé klofinn upp eins og hér er verið að gera.

Hér er mikið eyðileggingarstarf á ferðinni. Ég er sannfærður um það. Eins og hv. þingmaður sagði hafa öll verkefni Landgræðslu ríkisins í 100 ár snúið að samstarfi við bændur. Hvað verður um Gunnarsholt, höfuðstöðvarnar? Verða þær þar áfram? Hvað um allt það samstarf sem Landgræðslan hefur haft við bændur?

Ég þakka hv. þingmanni fyrir það frelsi sem hann hefur sýnt á sínu fyrsta þingi, að rísa gegn flokki sínum og tala út frá lífsskoðun sinni og sannfæringu og segja hluti sem allir sjá. (Forseti hringir.) Það eru fáir sem þora að rísa gegn Sjálfstæðisflokknum, því miður hefur hann ofurvald.

[16:55]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég kannast ekki við handjárnin sem hv. þm. Guðni Ágústsson nefndi. Ég hef lengi verið í Sjálfstæðisflokknum og þar, eins og menn vita, í svo fjölmennum hópi og stórum flokki eru margar mismunandi áherslur. Í þingflokki okkar gildir fullt málfrelsi. Menn hafa að mínu viti fullt leyfi til að hafa mismunandi skoðanir þegar kemur að einstökum málum. Menn reyna hins vegar að ná einhverri sameiginlegri niðurstöðu. Ég hef því ekki brotið af mér handjárnin því að þau hafa aldrei verið á mig sett, hv. þingmaður.

Varðandi það hvort ég muni styðja þetta frumvarp í heild sinni þá hef ég rakið athugasemdir mínar við það, sér-

staklega við þá tvo málaflokka sem ég hef fyrirvara við. Ég taldi mjög mikilvægt að koma þessum sjónarmiðum á framfæri vegna þess að skoðun mín hefur verið alveg skýr, hún var skýr innan sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og forustu flokksins hefur verið þessi skoðun ljós frá því að málið var lagt fram.

Hér er um að ræða lítinn hluta af frumvarpinu og ég geri ráð fyrir því að styðja það en með þeim fyrirvara sem ég hef sett fram í ræðu minni.

[16:57]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Væri ekki reynandi fyrir hv. þingmann að koma vitinu fyrir þennan Sjálfstæðisflokk, fara eins og eina ferð inn í þingflokkinn þar sem menn eru grútfúlir, vondir út í flokk sinn yfir meðferðinni, bæði á landbúnaðarráðuneyti og þessum stóru verkefnum? Væri ekki rétt reyna að koma því í kring að menn vöknuðu til að snúa þessu við? Þetta eru náttúrlega engin vinnubrögð. Skógrækt um allan heim er, eins og kom fram í ræðu hv. þingmanns, landbúnaður. Það eru íslenskir bændur sem rækta skóginn á Íslandi, þessa nýju auðlind.

Skógræktarfélögin eru á því að þetta þurfi að vera á einni hendi og vilja hafa það undir landbúnaðarráðuneyti. Væri ekki ráð að fara inn í þessa miklu frelsishreyfingu sem segir að málfrelsi sé mikið og allir hafi skoðanir, þessa stóru regnhlíf sem er utan um allt og ekkert, og koma vitinu fyrir Sjálfstæðisflokkinn? (**Gripið fram í:** Það er ekki hægt.) Það er kannski ekki hægt, eins og hér er kallað fram í, að koma vitinu fyrir þann flokk. En óskaplega væri það nú gott ef menn létu það ekki eftir hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde að ganga í skrokk á íslenskum landbúnaði og höggva af íslenskum landbúnaði gróskumiklar nýjar greinar eins og skógræktina.

Mógilsárfólkið, vísindafólkið, sinnir bændum um allt og skógræktarfélögum. Ég skora á hv. þingmann að reyna eina ferðina enn að fara inn í þessa hreyfingu og tala við fólkið. Hann á sér skoðanabræður sem að vísu hafa ekki þorað að koma fram enn þá, þeir eru ekki farnir að tala í þessari umræðu. Þeir láta ekki heyra í sér. Þeir bölsótast frammi í kaffistofu og þykjast vera frjálsir. Þeir munu fara um landið og segja að þeir hafi ekki verið sammála þessu og láta mikinn. Hér er eini háttvirti þingmaður flokksins, Jón Gunnarsson, sem hefur þorað að tala út frá samvisku sinni í ræðustólnum. Hinir munu leika þennan leik sem Sjálfstæðisflokkurinn alltaf gerir, að honum sé leyfilegt að hafa allar skoðanir og þeir munu þykjast hafa verið á móti og fara mikinn þegar þeir koma á bændafundi (Forseti hringir.) og þykjast frjálsir, (Forseti hringir.) allir í handjárnum íhaldsins.

[16:59]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvernig þau líta út handjárnin í Framsóknarflokknum en þau eru klárlega til staðar þar fyrst hv. þingmanni verður svo tíðrætt um þau. Ég ítreka að þau eru ekki til staðar í okkar flokki.

Varðandi það hvort ég ætli að reyna að koma vitinu fyrir Sjálfstæðisflokkinn … (**GÁ:** Það er engin leið.) Jú, en það þarf ekki vegna þess að í Sjálfstæðisflokknum er staðan þannig, held ég, að við höfum ágæta vísitölu þegar kemur að vitmælingum. Stefna okkar var a.m.k. mjög vel seljanleg í síðustu kosningum. Auðvitað er Sjálfstæðisflokkurinn breiðfylking. Það sýnir hið mikla fylgi sem hann hefur. Ég hvet þingmanninn til þess að horfa í eigin rann. Kannski hann þurfi að fara að taka burt hin margumtöluðu handjárn og sjá hvort rætist úr gengi flokks hans.

Ég hef sagt mína skoðun á þessum málaflokki. Ég er ósáttur við tilflutning þessara tilgreindu málaflokka í frumvarpinu og hef ekki verið heftur í að koma þeim skoðunum mínum á framfæri. Ég hef gert það hér … (**GÁ:** Þú átt marga bræður og systur í þessu.) Ég á örugglega skoðanabræður víða í flokknum, já. Ég hef fengið, hv. þingmaður, margar hringingar og pósta þar sem þetta mál hefur verið til umræðu. Um þessi mál eru örugglega skiptar skoðanir innan Sjálfstæðisflokksins eins og víðast hvar í samfélaginu, líkt og er um mörg málefni.

[17:02]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég verð að viðurkenna að ræða hv. þm. Jóns Gunnarssonar kom gjörsamlega flatt upp á mig. Það er gaman að heyra að hv. þingmaður þori að standa með sinni skoðun. Hefði ég hatt á höfðinu hefði ég tekið hann ofan fyrir hv. þingmanni. En í málinu sem við erum að fjalla um er tilfærslan á landgræðslunni og skógræktinni og sú aðgerð sem hefur fengið langharðasta gagnrýni. Þetta er ekki veigalítið atriði í frumvarpinu. Það er veigamikið atriði og gaman að heyra þingmann úr röðum sjálfstæðismanna segja meiningu sína og lýsa því yfir að hann sé ósáttur við það sem stendur í frumvarpinu.

Það hefur verið þannig, virðulegur forseti, að hv. þm. Pétur Blöndal hefur stundum ákveðið að standa gegn félögum sínum í Sjálfstæðisflokknum. En þar með held ég að það sé nánast upptalið hjá Sjálfstæðisflokknum þegar kemur að þingmönnum sem þora að standa með sinni skoðun. Það er gaman að annar hv. þingmaður hafi bæst í þann hóp. Ég vona sannarlega að hann geti talað um fyrir félögum sínum.

Það væri ágætt að vita hvort hv. þingmaður veit um fleiri alþingismenn í stjórnarliðinu sem eru andsnúnir þessum breytingum. Það væri enn þá fréttnæmara. Mér finnst fréttnæmt að hv. þm. Jón Gunnarsson skuli tala gegn frumvarpinu að þessu leyti en það væri gaman að vita hvort fleiri alþingismenn hjá Sjálfstæðisflokknum séu sama sinnis.

Við vitum af mörgum sjálfstæðismönnum úti í bæ sem hafa mikið vægi í málinu sem eru á móti því. Ég vil nefna hér Magnús Gunnarsson, formann Skógræktarfélags Íslands, sem er algjörlega andsnúinn þessum breytingum og það hefur komið skýrt fram í umsögn þeirra og á fundum allsherjarnefndar. Það væri því (Forseti hringir.) til þess vinnandi að spyrja hv. þingmann: Ertu einn eða eruð þið fleiri?

[17:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill beina því til hv. þingmanna að ávarpa ekki einstaka þingmenn beint.

[17:04]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef ekki langa þingreynslu. Ég hef setið örfáa mánuðir á þessu ári á hinu háa Alþingi. Ég verð að segja að það kemur mér á óvart að þingmenn með svo mikla þingreynslu sem hv. þingmenn Framsóknarflokksins sem hafa tekið til máls telji að málfrelsi og það að þingmenn skuli þora að standa upp og segja skoðanir sínar komi þeim mjög á óvart. (**GÁ:** Úr Sjálfstæðisflokknum.) Ja, það var nú ekki tekið fram sérstaklega um Sjálfstæðisflokkinn. (**GÁ:** Jú.) Nei, það munum við sjá á því sem hér verður skrifað eftir okkur.

Ég sendi því þessa spurningu til föðurhúsanna að þessu leyti. Ég ítreka að það gæti verið að Framsóknarflokkurinn þyrfti að skoða sín mál að þessu leyti en sleppa því að hafa svona miklar áhyggjur af okkur sjálfstæðismönnum. Hjá okkur ríkir fullt málfrelsi. Við tökumst á á málefnalegum forsendum og ég mun ekki hika við að segja skoðanir mínar á þeim málum sem ég kem til með að fjalla um hér í framtíðinni.

Varðandi spurningu hv. þingmanns um það hvort ég eigi mér skoðanabræður í öðrum þingmönnum, væntanlega átti hún við hvort þeir væru innan Sjálfstæðisflokksins, virðulegur forseti. Ég ætla ekki að tjá mig fyrir aðra þingmenn. Það kemur ekki til greina. Ég tjái mínar skoðanir og þær hafa komið skýrt fram. Ég læt þar við sitja.

[17:06]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það var ekki hægt að fá það fram hvort hv. þm. Jón Gunnarsson væri einn á móti eða hvort þeir væru fleiri í hópnum. En það er ljóst að ekki einn einasti umsagnaraðili á sviði skógræktar og landgræðslu styður það sem ríkisstjórnarflokkarnir ætla að gera, virðulegur forseti. Þar er enginn sem styður þetta og allir benda á gallana á því að kljúfa upp málaflokkinn.

Í umsögn Skógræktar ríkisins er sagt að í uppsiglingu sé eitt allsherjarstjórnsýsluklúður á málaflokknum skógrækt sem draga muni úr mætti skógræktarstarfs í landinu um ókomin ár. Skógræktin telur greinilega ekki pólitíska samstöðu um flutning á forræði yfir málaflokknum til umhverfisráðuneytis og því felist málamiðlunin í að kljúfa hann í tvennt.

Þetta er rétt, virðulegur forseti. Það er greinilegt að Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin hafa samið um að færa verkefni sín á milli til að geta troðið tveimur hæstvirtum ráðherrum inn í ríkisstjórnina. Þannig hafa kaupin gerst á eyrinni. Það er ljóst að það mun taka langan tíma að laga þessa stöðu þegar búið er að koma þessu máli hér í gegn. Ég vil því gjarnan spyrja hv. þm. Jón Gunnarsson, en hann virðist bera skógrækt og landgræðslu fyrir brjósti og færði góð rök fyrir sínum málflutningi: Hvað sér hv. þingmaður fyrir sér í framtíðinni? Þetta frumvarp verður væntanlega að veruleika, við kljúfum upp málaflokkinn. Umhverfisráðuneytið fær hluta til sín, fær þó vatnasvið Orkustofnunar þannig að umhverfisráðuneytið er ekki að tapa málum frá sér. Þeir tapa matvælasviðinu reyndar en fá ýmislegt annað í staðinn. Það er ekki þörf á því að styrkja umhverfisráðuneytið að þessu leyti. Allir tapa á breytingunni.

Hvað telur hv. þm. Jón Gunnarsson að það taki langan tíma að laga þetta? Ég spái því að við getum ekki búið við þetta nýja fyrirkomulag lengi. Það hlýtur að þurfa að vinda ofan af því, vonandi verður það sem fyrst. Hvað sér hv. þingmaður fyrir sér, miðað við þá umræðu sem hann hefur orðið vitni að innan flokks síns?

[17:08]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vona að þegar menn skipa málaflokkum niður á milli ráðuneyta sé það ekki gert á þeim forsendum sem hv. þingmaður Siv Friðleifsdóttir nefndi, að það sé gert að einhvers konar kvótaúthlutun, þ.e. ef málaflokkar eru færðir frá einu ráðuneyti þá verði eitthvað að koma í staðinn. Ég held og vona að þegar (Gripið fram í.) sest er yfir slíkar breytingar, ég treysti því að í þessari ríkisstjórn sé það þannig, sé unnið á málefnalegum forsendum og með það að markmiði að það verði viðkomandi málaflokkum fyrir bestu.

Ég er aftur ekki sammála því hvað varðar skógrækt og landgræðslu í þessu frumvarpi. En hvernig þetta hefur verið gert áður, hvort kaupin hafa verið alltaf með þessum hætti, í einhverjum kvótaúthlutunum, að ef tekið er eitt verkefni frá einu ráðuneyti verði það, sama hvað á dynur, að fá annað í staðinn — ég vona það og treysti að menn nálgist málin ekki með þeim hætti og á þeirri forsendu heldur á málefnalegri forsendum.

Hvað tekur langan tíma að laga þessar breytingar og hverjar verða afleiðingarnar? Ég sé það ekki fyrir, virðulegi forseti. Ég hef áhyggjur af því að þetta verði málaflokkunum ekki til framdráttar. Það verður að koma í ljós hvernig til tekst og hvort farið verði út í einhverjar frekari breytingar í framtíðinni.

[17:10]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Mér þótti ræða hv. þm. Jóns Gunnarssonar athyglisverð og reyndar prýðileg fyrir margra hluta sakir. Ég ætla að láta liggja á milli hluta að hann sé í ofurlítilli mótsögn við sjálfan sig að því leyti að hann skrifar undir nefndarálit frá fagnefnd þar sem þessar tilfæringar innan Stjórnarráðsins eru samþykktar án fyrirvara en setur síðan stífa fyrirvara fram í ræðu á þingi.

En það var ekki þetta sem ég ætlaði að segja eða hafði í huga þegar ég segi að ræða hv. þm. Jóns Gunnarssonar hafi verið ágæt. Hann færði fyrir því rök að tilteknir þættir skógræktar og uppgræðslu væru betur komnir hjá landbúnaðarráðuneyti en hjá umhverfisráðuneyti. Hann fjallaði um þetta og færði fyrir málinu rök og vísaði í álitsgerðir frá hagsmunaaðilum. Prýðilegt, sannfærandi hygg ég fyrir ýmsa.

En hv. þingmaður hóf mál sitt á því að agnúast út í aðra ræðumenn. Hann kvaðst sakna þess mjög að ný þingskapalög hefðu ekki verið lögfest. Hvað hefði gerst ef það hefði verið búið að samþykkja lögin? Þá hefði hv. þm. Jón Gunnarsson þurft að klípa átta mínútur af ræðu sinni vegna þess að hann talaði í 23 mínútur. Ég lét kanna þetta, nánast til gamans en honum kannski til umhugsunar, (**Gripið fram í:** Örstutt ræða.) að þær eru fljótar að líða þessar 15 mínútur

ef menn vilja koma rökum á framfæri og tala fyrir sannfæringu sinni eins og hv. þingmaður gerði ágætlega.

Við fjöllum hér um umfangsmiklar tilfæringar innan Stjórnarráðsins. Í athugasemdum sem fylgja frumvarpinu segir í upphafi, með leyfi forseta:

„Við myndun núverandi ríkisstjórnar var ákveðið að fara heildstætt yfir verkaskiptingu milli ráðuneyta með það fyrir augum að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn.“

Þetta hljómar óskaplega vel. Menn ætla að einfalda stjórnsýsluna og rætt er um vandaða og heildstæða yfirferð yfir Stjórnarráðið almennt. En við teljum að þetta hafi gerst allt öðruvísi. Við í stjórnarandstöðunni teljum að breytingarnar innan stjórnsýslunnar hafi að hluta átt rót að rekja til verkaskiptingar stjórnarflokkanna Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar frá síðasta vori.

Mig langar, hæstv. forseti, að fara nokkrum orðum um vinnubrögðin við smíði þessa frumvarps. Ég er sannfærður um að hversu lengi sem við hefðum setið yfir þessu verkefni hefði aldrei náðst fullkomin sátt um niðurstöðuna vegna þess að sitt sýnist hverjum. Þannig er það bara.

Ég er t.d. þeirrar skoðunar, varðandi það sem kallað hefur verið frumatvinnuvegir þjóðarinnar, landbúnaður og sjávarútvegur, að gott sé fyrir þá atvinnuvegi að hafa um sig umgjörð ráðuneyta. Ég hef verið þeirrar skoðunar að það hafi verið styrkur fyrir landbúnaðinn á Íslandi að menntastofnanir landbúnaðarins heyri undir landbúnaðarráðuneyti. Þetta er mín skoðun. Í mínum flokki eru jafnframt önnur sjónarmið. Það segi ég til að leggja áherslu á að það er sama hver niðurstaðan hefði orðið, aldrei hefði orðið einhugur um hana.

Um hitt hefðu menn átt að sammælast, þ.e. vinnubrögðin, um á hvern hátt er ráðist í breytingar af þessu tagi. Nú vill svo til að á vegum ríkisstjórnarinnar hefur nýlega verið gefin út sérstök handbók um vinnubrögð við frágang stjórnarfrumvarpa. Mig langar til að lesa úr inngangsorðum hæstv. forsætisráðherra Geirs H. Haardes þar sem hann segir eftirfarandi, með leyfi forseta:

„„Með lögum skal land vort byggja en með ólögum eyða,“ er haft eftir Njáli Þorgeirssyni í Njáls sögu. Það má til sanns vegar færa að lögin skapa umgjörðina um samfélag okkar og mikilvægt er að hún sé sem einföldust og skýrust og leggi ekki óþarfa hömlur á athafnafrelsi borgaranna. Þótt Alþingi eigi lokaorðið um lagasetningu þá er það staðreynd að stór hluti samþykktra laga á rætur í stjórnarfrumvörpum. Það hvílir því mikil ábyrgð á ráðuneytunum að búa frumvörp sem best úr garði og skapa forsendur fyrir því að löggjöfin verði sem vönduðust.

Á undanförnum árum hefur ýmislegt verið gert til að vanda betur til verka á þessu sviði. Hefð er fyrir því að skjaladeild nefndasviðs Alþingis lesi frumvörp yfir og gefi góð ráð um framsetningu og málfar.“

Síðan heldur hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde áfram og talar síðar í þessum texta almennt um vinnubrögðin og þörfina á gátlistum til að auðvelda ríkisstjórn og ráðherrum að ganga úr skugga um að gætt hafi verið að tilteknum lykilatriðum við undirbúning lagasmíðar. Hæstv. forsætisráðherra fjallar nánar um þennan bækling sem gefinn var út í síðasta mánuði og ég tek undir það sem fram kemur í máli hans.

Í innganginum að bæklingnum er aftur vikið að vinnubrögðum. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Markmiðið er meðal annars að þingmál sem koma frá ríkisstjórninni séu sem best undirbúin og kynnt, sem ætti að auðvelda Alþingi afgreiðslu þeirra og stuðla að vandaðri lagasetningu. Ljóst er að kröfur um vandaðri vinnubrögð þýða að einhverju marki að ætla þarf lengri tíma til undirbúnings en áður hefur tíðkast. Enn fremur þarf að huga sérstaklega að því að efla sérfræðikunnáttu í ráðuneytum á þessu sviði.“

Hér er talað um mikilvægi þess að menn gefi sér góðan tíma við undirbúning þingmála. Í þessum ágæta bæklingi segir jafnframt, með leyfi forseta:

„Að jafnaði ætti ekki að hefjast handa við samningu frumvarps fyrr en farið hefur fram mat á nauðsyn lagasetningar.“

Jú, það fór fram mat á nauðsyn lagasetningar í vor þegar ríkisstjórnin var mynduð á Þingvöllum. Það tók ekki langan tíma. En það mat var fyrst og fremst pólitískt og laut að skiptingu ráðherrastóla. Síðan segir enn fremur í þessum bæklingi, með leyfi forseta:

„Með fyrrgreindum vinnubrögðum er stuðlað að því að ákvörðun ráðherra um að frumvarp skuli samið sé byggð á sem bestum upplýsingum um forsendur. Oft getur verið gagnlegt að efna til óformlegs samráðs við hagsmunaaðila og sérfróða aðila áður en tillaga ásamt mati á nauðsyn er lögð fyrir ráðherra. Þannig má afla fyllri upplýsinga um mismunandi leiðir og afleiðingar þeirra. Sérfróðir aðilar gætu til dæmis komið auga á efnisleg eða lagatæknileg atriði sem betur mættu fara. Hagsmunaaðilar gætu bent á einfaldari leiðir að settu marki sem fælu t.d. í sér minni kostnað fyrir atvinnulífið án þess að markmiðum væri stefnt í hættu.“

Enn fremur segir, með leyfi forseta:

„Mikilvægt er að ætla nægilegan tíma til samningar frumvarps, samráðs, mats á áhrifum og annarra atriða sem huga þarf að við undirbúning framlagningar þess á Alþingi. Raunhæf tímaáætlun stuðlar að því að útkoman verði sem best og mál nái fram að ganga.“

Ég ætla ekki að vitna frekar í þennan athyglisverða bækling. En óskandi væri að samræmi væri á milli orða og athafna. Hér er sagt á hvern hátt eigi að standa að lagasmíð að mati sömu ríkisstjórnar og hefur unnið þessi frumvörp um miklar breytingar á Stjórnarráði Íslands nánast á handarbakinu. Síðastliðið vor var á fáeinum dögum var verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins breytt með lögum til að tryggja að réttir stólar væru undir réttu fólki. Það sem gerist núna er að löggjafinn færir verkefni til ráðherra í samræmi við þær breytingar sem þá voru áður gerðar. Skyldi það hafa verið gert í samráði við hagsmunaaðila, í samráði við þá sérfræðinga sem handbókarhöfundarnir vísa til? Nei. Eftir því sem best verður séð er þetta frumvarp og þessar breytingar algjörlega komnar ofan frá og ekki leitað til hagsmunaaðila.

Ég vísa t.d. í álitsgerð frá Bandalagi háskólamanna. Þar er talað um óvissu starfsfólksins og hvatt til að þeirri óvissu verði eytt, vísað til þess að fólk með börn á grunn- og leikskólaaldri muni ekki sætta sig við flutning stofnana. BHM

segir ljóst að það sé komið los á margt starfsfólk sem býst við að það verði flutt vegna þessara breytinga.

Mín skoðun og okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði er að þegar stofnanir eru á annað borð fluttar — við skulum ekki gefa okkur neitt í þeim efnum, stundum getur það verið æskilegt — á það tvímælalaust að gerast á mjög löngum tíma, helst fjórum til sex árum. Það er ekki langur tími í lífi stofnana en það getur skipt sköpum fyrir fjölskyldufólk þannig að það geti gert upp við sig hvort það vilji flytja og ef svo er lagað sig að breyttum aðstæðum og fái góðan tíma til þess. Þau vinnubrögð hafa því miður ekki verið ástunduð í Stjórnarráðinu og alls ekki með því frumvarpi sem ræðum um.

Samræmið á milli orða og athafna, enn um það. Formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, hefur mikið talað um nauðsyn samræðunnar. Samræðustjórnmál, held ég að það heiti. Hún hefur lagt áherslu á að menn ræði saman og ræði sig að niðurstöðum, ræði sig inn á niðurstöðu í málum. Nú höfum við fengið svolítinn smjörþef af því hvernig þessi samræðustjórnmál eru í reynd ástunduð. Tvö dæmi:

Í fyrsta lagi var okkur sagt að efnt til yrði til samráðsvettvangs og samræðu við stjórnarandstöðu um mótun utanríkisstefnu. Það hefur ekkert bólað á þessum samræðuvettvangi. Hvað gerðist síðasta vor? Jú, þá var efnt til mikillar fundaherferðar utanríkisráðuneytisins í samráði við háskóla í landinu og þar átti að ræða, að því er við héldum, stefnumótun og efna til gagnrýnnar umræðu, lýðræðislegrar umræðu úti í þjóðfélaginu. Mjög gott, virðingarvert. Ég mætti á einn slíkan fund, fyrsta fundinn hér í Reykjavík, þar sem oddvitar ríkisstjórnarinnar voru báðir komnir, hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde og hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir. Ég ætlaði að nýta borgaralegan lýðræðislegan rétt minn og bera fram spurningar um stefnumótun á sviði utanríkismála. Hæstv. forsætisráðherra svaraði með því að ganga á dyr, strunsaði út úr fundarsalnum og sagðist ekki mega vera að því að taka þátt í slíkri umræðu og hæstv. utanríkisráðherra svaraði ekki spurningum mínum. Þannig eru nú samræðustjórnmálin.

Hér er síðan annar vitnisburður um vinnubrögðin sem ríkisstjórnin ástundar, sem eiga ekkert sammerkt með samræðu heldur eru valdboð, ákvörðunum sem koma ofan frá og eru gerðar með reglustiku að vopni.

Fjöldi athugasemda hefur borist nefndum þingsins sem um frumvarpið hafa fjallað. Ég vísa þar í nefndarálit minni hluta allsherjarnefndar sem reifar álit einstakra aðila. Í þau hefur verið vitnað fyrr við þessa umræðu. Ég ætla ekki að endurtaka það sem sagt hefur verið en ég legg áherslu á þá gagnrýni sem fram kemur í áliti minni hlutans á vinnubrögð ríkisstjórnarinnar.

Það er einmitt vísað í þann bækling sem ég vék að áðan í minnihlutaálitinu, með leyfi forseta:

„Frumvarp ríkisstjórnarinnar um breytingu á ýmsum lögum um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands brýtur gegn öllum meginsjónarmiðum og viðmiðunum sem þar eru reifuð um vandaða frumvarpssmíð. Leggur minni hlutinn til að frumvarpinu verði vísað frá og það unnið á nýjan leik í samræmi við þær leiðbeiningareglur sem handbókin mælir fyrir um og ný lög um verkefni innan Stjórnarráðs Íslands taki ekki gildi fyrr en 1. janúar 2009.“

Hér eru til umfjöllunar einhverjar umfangsmestu tilfæringar innan Stjórnarráðsins sem lögfestar hafa verið í langan tíma. Við ræddum anga þessara breytinga fyrr í dag þegar fjallað var um tilfærslu á verkefnum, aðallega frá heilbrigðisráðuneyti til félagsmálaráðuneytis. Í því frumvarpi er eitt hrikalegasta dæmið um óvönduð vinnubrögð í öllum þessum mikla lagabálki sem snýr að Stjórnarráði Íslands. Það er sú grein sem kveður á um heimild til handa hæstv. heilbrigðisráðherra til að ráða forstjóra stofnunar, sérstakrar sölumiðstöðvar fyrir sjúklinga, að ráða forstjóra og stjórn yfir stofnun sem er ekki til. Hann á að ráða stjórn og forstjóra yfir stofnun sem er ekki til.

Í umræðu um málið kemur síðan fram að það er ekki gert ráð fyrir neinum fjárveitingum til þessa verkefnis. Samkvæmt umsögn fjármálaráðuneytisins eiga þessar breytingar ekki að kosta neitt en um leið upplýsir hæstv. heilbrigðisráðherra að hann hyggist á næstunni ráða forstjóra stofnunarinnar. Á hann að starfa kauplaust? Og hvað með stjórnina, fimm manna stjórn?

Við höfum lagt til að þessari breytingu, þessum óútfyllta tékka til hæstv. heilbrigðisráðherra Sjálfstæðisflokksins verði skotið á frest, að sú frumvarpsgrein verði einfaldlega sett á ís. Við teljum að það yrði málinu til góðs.

Hæstv. forseti. Ég hef í hyggju að taka tvisvar til máls við 2. umr. um þennan mikla lagabálk. Ég ætla ekki að hafa ræðu mína mikið lengri núna. Ég vek athygli hæstv. forseta á því að hv. þingmaður Sjálfstæðisflokksins sem notaði hluta ræðu sinnar í að gagnrýna okkur sem höfum haft langt mál um þessa óvönduðu lagasmíð og harmaði að ný þingskapalög væru ekki þegar samþykkt, talaði lengur, þremur eða fjórum mínútum lengur en sá sem hér hefur talað og reynt að færa rök fyrir máli sínu.

[17:31]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti hefur tekið eftir því að menn ræða mikið um þetta mál hér og er það af hinu góða.

[17:31]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég kem til að ræða aðeins um tilflutning verkefna í Stjórnarráðinu og get tekið undir með mörgum ræðumönnum sem hér hafa talað í dag, þar á meðal hv. þm. Jóni Gunnarssyni, ég get gert mörg orða hans að mínum. Hann kom mjög ítarlega inn á málefni landbúnaðarins, málefni skógræktar sem öll eru mér mjög hugleikin í þessum efnum og ég sé svo sem ekki ástæðu til að endurtaka þau orð. Orð hv. þm. Jóns Gunnarssonar sem hefur verið talinn tilheyra svokölluðum stjórnarmeirihluta, þótt vitaskuld sé það þannig, sem betur fer, að þingmenn fylgja fyrst og síðast sannfæringu sinni, sannfærðu mig um að í þessu máli er mikill klofningur. Í raun og veru búum við við það að mjög sláandi klofningur er í ansi mörgum málum þessa sterka stjórnarmeirihluta. Það er eiginlega sem hér séu tvær eða fleiri ríkisstjórnir við völd sem leiðir hugann að því hvað það þýðir að hafa mjög sterkan þingmeirihluta.

Það er ekki endilega besta stjórnarformið að þingmeirihluti sé sem sterkastur. Það er margt sem styður þá fullyrð-

ingu, og á þessu hafa aðrar þjóðir sem búa við sambærilegt kerfi og okkar einnig áttað sig, að mjög sterkur meiri hluti hefur líka ókosti. Kannski sjáum við á þeim stutta tíma sem hæstv. ríkisstjórn hefur verið við völd hvað það er miklu meiri hætta á röngum ákvörðunum hjá sterkum meiri hluta.

Ég mun nú reyna að rökstyðja þetta. Ég veit að það hljómar kannski mótsagnakennt. Því skyldi sterkur meiri hluti frekar taka ranga ákvörðun en tæpur meiri hluti? Það er einfaldlega þannig að þegar meiri hlutinn er mjög stór er líka stærra bil skoðana sem þarf að sameina. Í rauninni þarf ekki að óttast að sú niðurstaða sem fæst muni fara í gegn. Enginn einn þingmaður eða lítill hópur þingmanna hefur það í hendi sér að stöðva neinn þannig að hinn sterki meiri hluti verður eins og beljandi jökulfljót í ákvarðanatökunni, hver sem hún er.

Hér stöndum við einmitt frammi fyrir því að mjög undarleg málamiðlun hefur orðið, mjög undarleg samsuða í stjórnarráðsbreytingum sem er ekki gott að sjá hvaðan er komin. Mig langar í þessum efnum að vitna aðeins til þess að báðir þeir ágætu stjórnmálaflokkar sem nú mynda Stjórnarráð Íslands hafa haft stefnu í þessum málum, herra forseti. Þeir hafa haft í stefnuskrám sínum, flokkssamþykktum, stjórnmálaályktunum, ákveðna stefnu og það er reyndar stefna sem fleiri flokkar á Alþingi hafa fylgt. Þannig segir, með leyfi forseta, í stefnuskrá Samfylkingarinnar:

„Samfylkingin vill endurskoða Stjórnarráð Íslands, stofna eitt atvinnuvegaráðuneyti …“ og síðan kemur umfjöllun um faglegar ráðningar í opinber embætti. Er nú gaman að sjá það þarna líka eins og kaupin hafa gerst á eyrinni en ég ætla ekki að fara frekar út í þá sálma. En það er sem sagt alveg skýrt að það hefur verið stefna Samfylkingarinnar að hér skyldi stofnað eitt atvinnuvegaráðuneyti. Ástæðan fyrir því að það gengur ekki eftir núna hlýtur þá að vera sú að það hafi sjálfstæðismenn ekki viljað, þeir hafi ekki viljað fara alla þá leið að stofna eitt atvinnuvegaráðuneyti. En, viti menn, þegar litið er á stefnuskrá Sjálfstæðisflokksins eins og hún birtist á heimasíðu þess ágæta flokks segir, með leyfi forseta:

„Sjálfstæðisflokkurinn telur brýnt að fækka ráðuneytum enda væri hagræðing í efsta lagi stjórnsýslunnar öðrum stofnunum, sem neðar eru, gott fordæmi. Auðvelt væri að fækka ráðuneytum töluvert, t.d. með sameiningu í eitt atvinnuvegaráðuneyti …“

Hvernig stendur á því þegar báðir flokkarnir hafa þá afstöðu að hér skuli verða til eitt atvinnuvegaráðuneyti að það verður ekki að veruleika með þessum sterka meiri hluta? Skýringarinnar er að leita í því að þá yrðu stólarnir of fáir. Þó get ég alveg séð fyrir mér þar sem ráðherraborðin hér eru ekki svo stór að það mætti alveg fækka stólum hér til beggja handa um einn eða tvo og þá yrði bara rýmra um hvern ráðherra upp við vegginn og síðan eru laus sæti (**ÁÞS:** … úti í sal.) í almenningnum og það yrði okkur hv. þm. Ástu Möller og Ellerti B. Schram aðeins fagnaðarefni að fá fleiri í skotið til okkar en þar eru nokkrir lausir stólar. Ég vek sérstaklega athygli forseta á því að það er ekki vandamálið. Þess vegna væri hægt að fylgja þeirri stefnu sem bæði Sjálfstæðisflokkur og Samfylking hafa lofað kjósendum sínum að fylgja eftir, þ.e. að fækka ráðuneytum.

En eitthvað annað stendur til núna og sú stjórnarráðsbreyting sem nú er fyrirhuguð er öll harla flaskennd. Hún ber ekki vott um vönduð vinnubrögð. Hún ber ekki vott um það að hafa hlotið umræðu í samfélaginu, í stofnununum, í Stjórnarráðinu. Það var raunalegt að kynnast því á liðnum vetri þegar starfsmenn Stjórnarráðsins komu á nefndarfundi og voru spurðir hvort hafinn væri undirbúningur að þessari breytingu Stjórnarráðsins að þá komu þeir flestir þaðan sem kallað er af fjöllum. Þetta hefur sáralítinn undirbúning hlotið í ráðuneytunum og er vitaskuld ekki nokkuð sem á að ákveða á tveggja manna tali á vormánuðum og keyra svo í gegn með offorsi á jólaföstu. Það gildir um svona breytingar eins og svo margt sem gott er í ákvarðanatöku að það má ekki gerast með flaustrinu.

Það var haft eftir þeim mæta þingmanni og formanni Framsóknarflokksins til langs tíma, Jónasi Jónssyni, að honum tókst að fá einn af þingmönnum verkamanna í sinn hóp og sagði af því tilefni við Jörund Brynjólfsson, hv. þingmann verkamanna Reykvíkinga á þeim tíma: Þú skalt snúast, Jörundur, en þú skalt snúast hægt. Það er affarasælast að menn taki afstöðu og snúi hlutum án þess að flan eða flaustur sé viðhaft.

Það er líka mjög fróðlegt að lesa greinargerð meiri hluta allsherjarnefndar með þessu frumvarpi því að rökstuðningur um það er nokkuð sérstakur. Aðalrökstuðningur fyrir fyrstu greinum frumvarpsins, fyrir því að færa málefni sveitarfélaga frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis, er samkvæmt greinargerðinni svo að ég vitni bara í hana eins og ég man þetta, er vegna þess að ríkisstjórnin hefur tekið ákvörðun um það. Vegna þess að ríkisstjórnin hefur tekið ákvörðun um að flytja málefni sveitarfélaga frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis skal þessum lagagreinum breytt.

Þetta er mjög góður rökstuðningur og með sömu röksemdum mætti breyta öllum lögum. Þetta eru vitaskuld ekki rök, þetta er hlýðni. Þetta er hlýðni löggjafarvaldsins við framkvæmdarvaldið, hlýðni einstakra fótgönguliða annarra en hv. þm. Jóns Gunnarssonar sem á lof skilið fyrir frammistöðuna í dag og væri betur að fleiri jafnkjarkaðir væru meðal flokksbræðra hans. Að öðru leyti er þetta nefnilega hlýðni hv. þingmanna við stjórnarmeirihlutann og við hinn þunga meiri hluta sem hverjum og einum er svo erfitt að standa á móti. Það er vitað að þó að einn eða jafnvel þrír þingmenn tækju sig saman hefur það ekkert að segja, stjórnin hefur algerlega í hendi sér að ákveða eitthvað og þess vegna er kannski ákveðin hreinskilni hjá hv. meiri hluta allsherjarnefndar að vera ekkert að snúa upp á sig, vera ekkert að þykjast gera eitthvað sjálf, heldur hafa það einfaldlega sem röksemdafærslu fyrir því að færa eigi verkefnin til því að tekin hefur verið ákvörðun um það á ríkisstjórnarfundi.

Þá er lagaafgreiðsluhlutverk Alþingis orðið harla nöturlegt. Það er eins og að þeir sem stóðu að gerð þess nefndaráls hafi síðan aðeins vaknað og áttað sig á að þetta væri ekki alveg nógu gott og við síðari lagagreinar er reynt að hafa aðrar röksemdir, kannski bara formsins vegna, það er leiðinlegt að endurtaka sömu setninguna aftur og aftur. Einhvern veginn hefur þessi samt fengið að standa þarna.

Um hitt sem margir hafa hér haft orð á þarf svo ekki að

tala meira, það eru mikil fádæmi að virkilega skuli lagt upp með að þetta sé án útgjalda fyrir ríkissjóð, það sé útlátalaust að færa verkefni svona á milli ráðuneyta. Herra forseti. Nú vitna ég til fróðleiks sem mér hlotnaðist hjá góðum iðnaðarmönnum, það gilda mjög sambærileg lögmál varðandi stjórnsýslu og pípulagnir. Stjórnsýsla er flókið kerfi þar sem leiðslur þurfa að vera í lagi og staðsetning á einstökum verkefnum þarf að vera kunn í öðrum verkefnum. Það er alltaf hætta á leka í stjórnsýslunni, alltaf hætta á því að einhvers staðar hripi peningar út, einhvers staðar verði ákveðin óráðsía. Það gildir alveg það sama og í pípulögnunum, þar sem nýbúið er að hnýta einhverju saman er mest hætta á að leki.

Ég spái því, og þarf þó ekki mikla spádómsgáfu til, að kostnaður við þessa stjórnarráðsbreytingu verði miklu meiri en hér er lagt upp með og að á vissum sviðum verði mikill kostnaðarleki, þá verði mikil óráðsía eins og alltaf fylgir því þegar menn breyta og kunna ekki alveg á það kerfi sem tekið er upp. Nú munu einstök ráðuneyti taka ný verkefni inn á sitt borð sem þau hafa ekki langa reynslu af að stjórna. Verkefni munu færast til og það mun skapa mikla lausung, það mun skapa mikinn kostnaðarauka. Það mun valda parkinsonlögmálinu sem er stundum eins og stjórnmálamenn vilji helst gleyma en mikilvægt er að halda til haga hvernig þessi sjálfráði krabbameinsvöxtur í allri stjórnsýslu er raunverulegt vandamál. Hann verður það sérstaklega þegar við erum að hreyfa við hlutunum. Við þurfum alltaf og öllum stundum að halda, og halda fast, í tauminn en það er erfitt meðan verið er að færa allt til í kerfinu.

Þetta held ég að allir skilji en það skiptir kannski engu máli. Rök skipta engu máli fyrir svo sterkan stjórnarmeirihluta eins og hér er nú. Þannig er hætt við að varnaðarorðum mínum, og Jóns Gunnarssonar sem voru afar vönduð hér í dag og mikil vinna lögð í margt í hans samantekt, verði hent til hliðar enda verður nú að segjast eins og er að það eru ekki margir af fulltrúum framkvæmdarvaldsins hér til að hlýða á þessa umræðu. Áhuginn er kannski takmarkaður á því hvað Alþingi hefur um þetta að segja enda, eins og ég tók fram áðan, hefur það komið fram í áliti meiri hluta allsherjarnefndar að þessi ákvörðun skuli gerð af því að hún hefur verið ákveðin af ríkisstjórninni.

Það er raunaleg staða fyrir hið háa Alþingi að vera með þeim hætti sett upp sem afgreiðslustofnun. Mig langar til að víkja sérstaklega að þeim viðhorfum. Ég hef talað um þau hér áður og tel rétt að halda því mjög til haga hvað það koma í rauninni vond skilaboð fram í þeirri grunnhugsun að leggja landbúnaðarráðuneytið af og fleygja málefnum sveitarfélaganna, heils stjórnsýslustigs, milli ráðuneyta eins og bolta sem skipti ekki máli hvar liggur. Það kemur fram í þessu öllu mikil óvirðing við landsbyggðina og óvirðing við sögu okkar. Við Íslendingar erum að fornu landbúnaðarþjóð og það eru engin sérstök rök fyrir því að þótt landbúnaður sé ekki mjög umsvifamikill í fjárhagslegri veltu sé hann gerður að olnbogabarni í stjórnsýslu, engin önnur en einhvers konar brotin sjálfsmynd þeirra stjórnmálaafla sem láta sér detta slíkt í hug.

Það er brotin sjálfsmynd þegar menn eins og hálfvegis skammast sín fyrir að vera komnir af bændaþjóðinni. Með þessu er ég ekki að segja að í íslenskum landbúnaði eigi ekki að gæta að ráðdeild og sparsemi og að allt sé gert með sem hagkvæmustum hætti. Okkur ber að sýna landinu ákveðna virðingu, okkur ber að vanda stjórnsýsluna sem viðkemur landinu. Kannski er skyldan enn meiri þar en annars staðar vegna þess að þar eru hin raunverulegu verðmæti sem við erum að skila komandi kynslóðum.

Við erum ekki að gera það með því að tæta allt landbúnaðarkerfið upp á milli ráðuneyta sem ég ætla ekki að rekja hér hvernig er gert. Aðrir hafa gert það í þessum ræðustóli í dag en ég tel að þetta sé mikil óvirðing við þennan elsta atvinnuveg okkar, við landið og landsbyggðina og þetta sé mjög slæmt skref.

Ég sé í rauninni ekki að nokkur hafi kosið þetta skref yfir sig. Eins og ég vék að áðan var það í stefnuskrám bæði Samfylkingar og Sjálfstæðisflokksins að fækka ráðuneytum með því að stofna eitt atvinnuvegaráðuneyti. Það hefði verið allt annað ef sú leið hefði verið farin vegna þess að þá væri öllum landbúnaðinum væntanlega skipað þar undir, en eins og þetta er gert núna er ekki annað að sjá en að reynt sé að gera landbúnaðinn að engu innan stjórnkerfisins. Það er mjög miður.

Það er líka í hróplegri mótsögn við hlutverk, sögu og þá virðingu sem okkur ber að sýna sveitarfélögum í landinu að henda þeim inn í samgönguráðuneytið eins og hverri annarri vegagerð. Með því er ég ekki að tala niður til samgönguráðuneytisins sem er gott og brýnt framkvæmdaráðuneyti en sveitarfélögin í landinu eru fyrst og fremst hluti af hinu félagslega kerfi. Þau eru stofnuð utan um okkar félagslegu samhjálp og þau eiga heima í beinni samtengingu við allt okkar félagslega kerfi. Reyndar er margt mjög undarlegt í því hvernig verkefni eru tætt milli félags- og heilbrigðismála en ég ætla ekki að fara dýpra ofan í það núna.

Ég tek aðeins undir orð Jóns Gunnarssonar og annarra þingmanna sem hér hafa —

(**Forseti** (StB)**:** Háttvirtra þingmanna.)

hv. þm. Jóns Gunnarssonar og annarra hv. þingmanna sem hafa hér í dag varað við þessum breytingum og skora á hv. þingmenn að endurskoða hug sinn til þessara breytinga.

[17:52]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Eins og fram hefur komið fyrr í dag á þessum fundi þá stendur minni hlutinn ekki að áliti með meiri hlutanum varðandi það að taka þetta mál til afgreiðslu heldur stendur minni hlutinn saman um að vísa málinu frá með rökstuddri dagskrá og ætla ég nú að færa rök fyrir máli mínu.

Ég er í allsherjarnefndinni, virðulegi forseti, og hef skrifað undir nefndarálit minni hlutans ásamt hv. þm. Atla Gíslasyni. Í athugasemdum með frumvarpinu kemur fram að tilgangur frumvarpsins sé að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn.

Eftir að hafa fjallað um þetta mál í allsherjarnefnd er alveg ljóst að þessar skýringar eru ekki réttar. Í nefndinni komu fram, bæði í umsögnum og í máli gestanna, ýmsar breytingar sem eru í frumvarpinu sem ganga í þveröfuga átt í veigamiklum atriðum. Þær skapa óvissu og kljúfa upp málaflokka og það kom fram að ekki hefði heldur verið haft samráð við aðila máls eins og fullyrt er í greinargerð með

frumvarpinu, það hefur ekki verið haft samráð og vinnubrögðin hafa verið mjög ómarkviss og óvönduð.

Það lítur út fyrir það, virðulegi forseti, að tveir formenn stjórnmálaflokka hafi gengið frá þessu máli meira eða minna á Þingvöllum þegar ríkisstjórnin var mynduð, þ.e. hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde og hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir. Þetta mál ber öll þess merki að þau hafi gengið frá einhvers konar samkomulagi á Þingvöllum um hvernig ætti að skipa málum. Það má líka heyra á sumum þingmönnum að innan ríkisstjórnarflokkanna eru ýmsir mjög ósáttir við þessa niðurstöðu.

Við heyrðum dæmi um það, virðulegi forseti, rétt áðan í ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar, að þar færði hann eiginlega nákvæmlega sömu rök og við í minni hlutanum gerum gegn þeirri breytingu sem felst í að færa Landgræðsluna og hluta af Skógrækt ríkisins frá landbúnaðarráðuneytinu, sem heitir núna landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyti, til umhverfisráðuneytisins. Maður hefur heyrt svipað viðhorf, sérstaklega hjá mörgum þingmönnum Sjálfstæðisflokksins. Maður heyrir minna um þessi viðhorf hjá þingmönnum Samfylkingarinnar en þar eru reyndar umræður sem fara ekki hátt.

Það er fullyrt í athugasemdunum að þetta víðtæka samráð hafi átt sér stað og það er mjög sérstakt að vera í nefnd þingsins og fá svo gesti eftir gesti sem kvarta undan því að það hafi ekki verið haft samráð við þá. Þetta eru stofnanir ríkisins, þetta eru forstöðumenn stofnana. Þetta eru formenn félaga, grasrótarsamtaka líka sem komu og tjáðu sig með þessum hætti og það hlýtur að valda miklum vonbrigðum að ríkisstjórnarflokkarnir velji þessi vinnubrögð. Þykjast hafa verið í einhverju samráði en svo er það bara vitleysa. Það hefur valdið gestum okkar vonbrigðum að upplifa þetta og þeir hafa komið því sérstaklega á framfæri við okkur í allsherjarnefnd að það hafi ekki verið haft samráð við fjölmarga aðila sem þetta frumvarp snertir og þá þarf nú ekkert að fjölyrða meira um það að það var auðvitað ekkert samráð haft við stjórnarandstöðuna heldur.

Slík vinnubrögð ganga þvert á yfirlýsingar hæstv. forsætisráðherra um að þverpólitísk samstaða væri forsenda fyrir því að gera breytingar af þeirri gerð sem við erum að fjalla um hérna. Því sætir nokkurri furðu að hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde skuli hafa tjáð sig með slíkum hætti á síðasta kjörtímabili en það virðist allt vera grafið og gleymt núna. Hér er því afrakstur tveggja stjórnmálaflokka, ríkisstjórnarflokkanna. Við erum að ræða afrakstur samninga þeirra á Þingvöllum í þessu frumvarpi.

Það kemur líka fram í kostnaðarmati með frumvarpinu að það verði ekki aukinn kostnaður vegna þessa, ekki aukinn heildarkostnaður ríkissjóðs. Reyndar kemur fram síðar í umsögn fjármálaráðuneytisins að þetta snerti nokkra fjárlagaliði, þannig að það er afar sérkennileg umsögn. Síðan hefur komið í ljós að sú fullyrðing að þetta hafi ekki aukinn kostnað í för með sér, er ekki rétt. Minni hlutinn telur að kostnaðurinn geti hlaupið á hundruðum milljóna króna og við höfum tölur því til staðfestingar. Það er vel hugsanlegt að þær breytingar sem hér eru á ferðinni gætu farið upp fyrir milljarð.

Af því tilefni, virðulegi forseti, langar mig síðar í ræðu minni að fara aðeins yfir breytingar sem gerðar eru á ráðuneytunum til þess að koma málaflokkunum fyrir með nýjum hætti.

Við í minni hlutanum viljum líka benda á að í nóvember á þessu ári kom út handbók um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa. Þar er farið yfir hvernig á að standa að slíkri frumvarpssmíð og frumvarpið sem við erum að fjalla um hér brýtur öll þau meginsjónarmið sem þar koma fram. Það eru því enn ein rökin fyrir því að vísa þessu máli frá og vinna það betur í samræmi við þær leiðbeinandi reglur sem umrædd handbók mælir fyrir um og við teljum að það eigi ekki að ganga frá þessu máli fyrr en 1. janúar 2009, eftir að búið er að vinna það betur.

Í 1., 2. og 3. þætti frumvarpsins er verið að fjalla um að færa sveitarstjórnarmálin frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis, og það kom fram í allsherjarnefnd að fulltrúar Sambands íslenskra sveitarfélaga bentu á að mjög veigamiklir félagslegir þættir sem varða sveitarfélögin miklu, yrðu eftir í félagsmálaráðuneytinu. Hluti fer yfir í samgönguráðuneytið og hluti er skilinn eftir í félagsmálaráðuneytinu. Þetta einfaldar því ekki stjórnsýsluna en á sama tíma skal bent á að það eru að sjálfsögðu margir málaflokkar sem sveitarstjórnir fara með sem tilheyra hinum og þessum ráðuneytum. Það er auðvelt að nefna þar skólamálin sem tilheyra menntamálaráðuneytinu líka.

Einnig er verið að gera breytingar varðandi ferðamálin. Mjög sérstakt var að hlusta á gestina sem komu til nefndarinnar og ræddu við okkur um þau mál. Þar vil ég t.d. nefna Ferðamálaráð, það var ekki andsnúið breytingunum — ég tek það fram svo allrar sanngirni sé gætt — en ráðið á að vera ráðgefandi fyrir hæstv. samgönguráðherra og það hafði ekkert fundað og ekkert fjallað um þetta mál en þetta er ráðgefandi ráð fyrir hæstv. samgönguráðherra. Þetta sýnir flýtinn á málinu og það að einungis tveir formenn flokka gengu frá þessu.

Í 4., 5. og 6. þætti frumvarpsins er fjallað um stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð á Skógrækt ríkisins og Landgræðslu ríkisins sem nú færast frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Þar eru að mínu mati langalvarlegustu athugasemdirnar við frumvarpið. Þetta eru alvarlegustu breytingarnar og langmestu mótmælin sem komu fram við umfjöllun málsins lúta að þessum þáttum.

Ég held að ég geti fullyrt að flestir, ef ekki allir, umsagnaraðilar lögðust gegn þessum breytingum á Skógræktinni og Landgræðslunni. Þeir vísuðu til þess meinta markmiðs frumvarpsins að einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málum undir eina stjórn þannig að ráðuneyti og ríkisstofnanir sem í hlut eigi verði öflugri og skilvirkari einingar.

Ekki er hægt að sjá merki einföldunar og hagræðingar með því að kljúfa þennan málaflokk milli tveggja ráðherra, annars vegar landbúnaðarráðherra og hins vegar umhverfisráðherra, eins og lagt er til í frumvarpinu. Færð voru rök fyrir því að mörk skógræktar og landgræðslu annars vegar og nytjaskógræktar hins vegar séu ekki alltaf skýr en reynt er að ná því fram með þessu frumvarpi en það tekst ekki. Nytjaskógrækt er í eðli sínu ekki frábrugðin öðru skógræktarstarfi og sömuleiðis getur margháttuð starfsemi vel farið saman í skógrækt.

Mjög mikil gagnrýni kom fram á það, m.a. frá meiri

hluta sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, þ.e. fulltrúum stjórnarflokkanna, að fjármunir vegna verkefna eins og *Bændur græða landið,* sem hafa heyrt undir Landgræðslu ríkisins verði eftir í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu meðan önnur starfsemi stofnunarinnar flyst til umhverfisráðuneytisins. Enn fremur að gert sé ráð fyrir því að fjármunir til rannsókna í skógrækt falli undir bæði ráðuneytin og bent var á að skipting málaflokka milli ráðuneyta gerði stjórnsýsluna erfiðari. Umsagnaraðilar um létu í ljós þungar áhyggjur af því að Skógræktin mundi líða fyrir þessar breytingar, skógræktarstarfið yrði sundurslitið og hætt væri við að málaflokkurinn lenti utan garðs í stjórnkerfinu.

Umsagnaraðilarnir, að ég held allir, lögðu til að Skógræktin félli undir eitt ráðuneyti. Langflestir töldu að það ráðuneyti ætti að vera landbúnaðarráðuneytið. Einhver umsagnaraðili, ef ég man rétt Skógfræðingafélag Íslands, tók ekki beina afstöðu til þess en sagði að hafa ætti málaflokkinn í einu ráðuneyti en sagði ekki í hvoru ráðuneytinu hann ætti að vera. Meginþráðurinn í umsögnunum var því sá að hafa ætti málaflokkinn í einu ráðuneyti og helst í landbúnaðarráðuneytinu.

Í umsögn Bændasamtaka Íslands, svo ég vitni aðeins á hana, kemur fram, með leyfi forseta:

„Stjórn Bændasamtaka Íslands leggst eindregið gegn því að landgræðsla og skógrækt flytjist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis.“

Skógfræðingafélag Íslands taldi að breytingarnar gengju í þveröfuga átt miðað við það sem stefnt var að og vildi að málaflokkurinn yrði vistaður í einu ráðuneyti. Norðurlandsskógar vilja ekki hafa málaflokkinn í tveimur ráðuneytum og telja það heppilegra að Skógrækt ríkisins verði vistuð hjá landbúnaðarráðuneytinu.

Skógræktarfélag Íslands, og ég ítreka það sem ég sagði í andsvari áðan að núverandi formaður þess er Magnús Gunnarsson, fyrrum bæjarfulltrúi Sjálfstæðisflokksins í Hafnarfirði, telur að með hliðsjón af frumvarpinu „sé verulega hætta á því að skógræktarstafið verði ómarkvisst og sundurslitið og málaflokkurinn komi til með að líða fyrir það í heild sinni“. Og Skógræktarfélag Íslands leggur til að málaflokkurinn tilheyri einu ráðuneyti.

Skógrækt ríkisins, sem er kannski sú stofnun sem ætti að hafa mest vægi í umsögnum ef maður gæti vigtað það, segir að með frumvarpinu sé verið að flækja málin og fjarlægjast höfuðmarkmið frumvarpsins. Orðrétt segir svo í umsögn Skógræktarinnar, með leyfi virðulegs forseta:

„… er hér í uppsiglingu eitt allsherjarstjórnsýslulegt klúður á málaflokknum skógrækt sem draga mun úr mætti skógræktarstarfs í landinu um ókomin ár. Greinilega er ekki pólitísk samstaða um flutning á forræði yfir málaflokknum til umhverfisráðuneytisins og felst málamiðlunin í því að kljúfa hann upp.“

Þetta er eiginlega mergurinn málsins, virðulegi forseti, það er ekki pólitísk samstaða á milli ríkisstjórnarflokkanna og þess vegna tekur annar flokkurinn hluta af Skógræktinni og Landgræðslunni og hinn flokkurinn tekur hitt. Það er ekki flóknara en það.

Hér er líka umsögn Skjólskóga á Vestfjörðum. Þeir telja varhugavert að kljúfa málaflokkinn milli tveggja ráðuneyta og segja að sé ekki sé hefð fyrir því í íslenskri stjórnsýslu og hætta sé á að málaflokkurinn lendi utan garðs. Veigamestu gagnrýnisraddirnar sem hafa komið fram um þetta frumvarp eru vegna skógræktar og landgræðslu.

Í 6. þætti frumvarpsins er fjallað um flutning vatnamælinga frá iðnaðarráðuneytinu til umhverfisráðuneytisins. Fram kom að hvorki var haft samráð við forsvarsmenn þessara stofnana né starfsmenn um það og þeir höfðu að sjálfsögðu talsverðar áhyggjur af framtíðinni og bentu á að væri ekki nógu ljóst hvorki í frumvarpinu né greinargerðinni hvernig flutningur á vatnamælingasviði frá Orkustofnun til Veðurstofunnar ætti að fara fram. Ég tek fram að meiri hlutinn reynir að skýra það betur í áliti sínu og það er til bóta að gera það.

Ég vil líka taka fram varðandi flutning vatnamælingasviðsins til Veðurstofunnar að Veðurstofan á í húsnæðisvanda og sá vandi hefur verið uppi um nokkurt skeið, hann er ekki nýr. Það er alveg ljóst að þegar vatnamælingasviðið bætist við skapast enn meiri þrýstingur á að bæta úr húsnæðisvanda Veðurstofunnar. Þar kemur til greina annaðhvort að flytja Veðurstofuna í heild eitthvert annað, t.d. byggja yfir hana annars staðar eða leigja eitthvert húsnæði sem hentar, eða að byggja við Veðurstofuna á núverandi lóð. Þetta er stór og mikil lóð sem ber miklu stærra hús. Það er alveg ljóst að það fer að koma að þessu og reyndar hefur sú staða verið uppi um nokkurt skeið að taka þurfi á húsnæðisvandamáli Veðurstofunnar. Nú þegar er hluti af starfsemi hennar kominn í skúra á lóðinni, einhvers konar litlar sumarbústaðaeiningar. Húsnæðið er því sprungið.

Í 7. þætti frumvarpsins er verið að fjalla um matvælamál, matvælaeftirlitið. Verið er að sameina stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð matvælamála, sem nú heyrir undir hvort tveggja umhverfisráðuneytið og sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið, og færa það yfir í eitt ráðuneyti. Lagt er til að Landbúnaðarstofnun taki við þessum málaflokki, matvælaeftirlitinu, og sú stofnun fær samkvæmt frumvarpinu heitið Matvælaeftirlitið. Ég vil benda á að meiri hlutinn leggur til annað nafn, þ.e. Matvælastofnun. Ef sú sem hér stendur ætti að velja á milli þessara tveggja nafna finnst henni Matvælastofnun betra nafn en Matvælaeftirlitið. Það komu fram fleiri tillögur, ansi góðar tillögur líka, um annað nafn á þessa stofnun en hún mun sem sagt taka við því matvælaeftirliti sem nú er hjá Fiskistofu og Umhverfisstofnun.

Fram kom hjá umsagnaraðilum að almenn ánægja er með breytingar í þessa átt og þótt þarna hafi ekki verið haft neitt samráð frekar en fyrri daginn þá er talið æskilegt að sameina matvælaeftirlitið. Við tökum brátt inn mikla löggjöf frá Evrópusambandinu um matvælaöryggi og að mínu mati hefði verið mjög erfitt að gera það í óbreyttu ástandi. Þess vegna er þetta e.t.v. einna skásta atriðið í þessu frumvarpi, að sameina matvælaeftirlitið í eina stofnun. Á sínum tíma tók sú er hér stendur þátt í því, og var reyndar drifkrafturinn í því að vinna að frumvarpi og ýta á eftir því að allt matvælaeftirlit yrði sameinað í eina stofnun. Það gekk svo langt að það kom frumvarp inn í þingið. Þá var ekki ákveðið hvaða ráðherra færi með matvælaeftirlitið, það var bara ráðherra X, og því var það bara lagt fram en fór ekki í vinnslu og var ekki afgreitt. Það hafa því verið þreifingar mjög lengi í þá átt að sameina matvælaeftirlit undir eina stofnun.

Þeir starfsmenn sem þetta snertir eru órólegir og það kemur fram í umsögnum. Þeir eru m.a. órólegir vegna flutnings á stofnuninni, þ.e. þegar matvælasvið Fiskistofu og Umhverfisstofnunar færist á Selfoss þar sem Landbúnaðarstofnun er í dag, og nýja stofnunin á að vera á Selfossi miðað við frumvarpið, og starfsmenn sjá ýmsa annmarka á því.

Það kemur fram hjá okkur í minni hlutanum að við tökum undir með Sambandi íslenskra sveitarfélaga sem bendir á að með þessu fyrirkomulagi fjölgar störfum að einhverju leyti á landsbyggðinni og það er æskilegt. Hins vegar er það svo að þeir starfsmenn sem búa á höfuðborgarsvæðinu eru margir mjög sérhæfðir og ljóst að þeir munu ekki flytja fjölskyldur sínar austur og sumir líklega, miðað við það sem kom fram í nefndinni, ekki heldur fara austur. Mér finnst því mjög líklegt, virðulegi forseti, að einhver starfsstöð verði á höfuðborgarsvæðinu þar sem þetta fólk muni vinna. Það kemur ekki mjög skýrt fram hér við umfjöllun málsins en mér finnst mjög líklegt að það verði niðurstaðan af því að ég á ekki von á að þessi nýja stofnun vilji missa mikið af hæfu fólki sem eru sérfræðingar á sínu sviði. Það er mjög líklegt að einhvers konar starfsstöð verði á höfuðborgarsvæðinu þó að hluti starfsfólksins færist væntanlega líka austur á Selfoss. Við erum jákvæð gagnvart því að fjölga störfum á landsbyggðinni og því höfum við ekki gert athugasemdir við þetta.

Eins og ég gat um í ræðu minni fyrr kostar þetta frumvarp miklu meira en meiri hlutinn hefur gefið til kynna. Það er alveg ljóst því nú þegar er búið að setja inn í fjáraukalög og í fjárlagafrumvarpið kostnað upp á einhver hundruð milljóna. Við fengum gögn inn í allsherjarnefnd sem sýna kostnaðinn við að breyta sjávarútvegsráðuneytinu eða húsinu Skúlagötu 4. Kostnaðaráætlun endurbóta á fimmtu og sjöttu hæð vegna breytinga sem felast í frumvarpinu er upp á 179,7 millj. kr. Breytingar á Borgartúni 21 vegna flutnings Matíss ohf. eru 14,7 millj. Kostnaðaráætlun vegna flutnings Hafrannsóknastofnunar af fimmtu á aðra og þriðju hæð í sjávarútvegshúsinu á Skúlagötu 4 er upp á 22 millj. Að flytja viðskiptaráðuneytið á Sölvhólsgötu 7 kostar 24,2 millj. kr. Samgönguráðuneytið í Hafnarhúsinu við Tryggvagötu, kostnaðaráætlun vegna notkunar samgönguráðuneytisins á bráðabirgðahúsnæði í Tollstöðinni er upp 5,5 millj.

Þessi kostnaður samandreginn, þ.e. sjávarútvegshúsið, endurbætur á fimmtu og sjöttu hæð, 179,7 millj., flutningur Matíss 14,7, flutningur á Hafrannsóknastofnun 22, flutningur viðskiptaráðuneytisins á Sölvhólsgötu 24,2, notkun á Tollstöðinni, 287 fermetrar, 5,5, stjórnkerfisbreytingar á forsætisráðuneytinu 15 og endurbætur á iðnaðarráðuneytinu 10, er samtals 271,1 millj. kr. Svo er viðbótarleigu- og rekstrarkostnaður árið 2008 17,5 millj. kr. Þetta er mikill kostnaður. Ég er ekki búin að fara yfir biðlaun eða neitt annað slíkt og ekkert yfir allt sem þarf að gera á nýju matvælastofnuninni. Þar þarf að ráða fleira fólk, það blasir við, af því að stofnunin verður það stór að fleira fólk þarf í utanumhaldið þar. Það felst því talsverður kostnaður í frumvarpinu.

Ég vil líka draga fram að þessar breytingar hanga á því að verið er að skapa rými fyrir helmingaskiptastjórn, þ.e. þegar ríkisstjórnin var mynduð var ákveðið að Samfylkingin fengi sex ráðherra og Sjálfstæðisflokkurinn sex og niðurstaðan var að klippa í sundur iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið sem í mörg ár hefur verið undir einum ráðherra, iðnaðar- og viðskiptaráðherra. Í þessum viðræðum ríkisstjórnarflokkanna var ákveðið að skipta upp iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu til að koma hæstv. iðnaðarráðherra Össuri Skarphéðinssyni og hæstv. viðskiptaráðherra Björgvini G. Sigurðssyni fyrir. Hvað eru þetta stór ráðuneyti, virðulegi forseti? Þegar skoðað er yfirlit yfir stöðugildi í ráðuneytum verður maður eiginlega kjaftstopp þegar maður áttar sig á hvað hér hefur farið fram. Það er vegna þess að þetta eru svo lítil ráðuneyti, þetta eru svo örsmá ráðuneyti. Í iðnaðarráðuneytinu, sem er langminnsta ráðuneytið, er 13,1 stöðugildi í apríl 2007. Í viðskiptaráðuneytinu, sem er næstminnsta ráðuneytið, eru 15,2 stöðugildi 1. apríl 2007. Til samanburðar má nefna, það er hægt að nefna mörg samanburðardæmi en ég ætla að nefna eitt. Fjöldi stöðugilda hjá Súðavíkurhreppi 1. apríl 2007 er 17,1. Það vinna fleiri hjá Súðavíkurhreppi en í iðnaðarráðuneytinu. Það vinna fleiri hjá Súðavíkurhreppi en í viðskiptaráðuneytinu. Þetta sýnir svolítið hve þessi ráðuneyti eru smá að mínu mati.

Hægt er að taka mörg önnur sveitarfélög eða stofnanir til viðmiðunar. Þetta er bara eitt dæmi til að sýna fram á þetta. Ef maður leggur saman stöðugildi í iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti eru þau 28,3. Þannig hefur þetta verið rekið í mörg ár með 28,3 stöðugildum. Er það stórt ráðuneyti? Nei, það er alls ekki stórt, þetta er bara lítið ráðuneyti sem skipt var upp í enn smærri einingar. Fjölmörg ráðuneyti eru miklu stærri. Dóms- og kirkjumálaráðuneytið eru með 32 stöðugildi, félagsmálaráðuneytið 33, fjármálaráðuneytið 64, heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið 48, menntamálaráðuneytið 71 og í utanríkisráðuneytinu, sem er nú reyndar langfjölmennasta ráðuneytið, eru 98,5 stöðugildi.

Ríkisstjórnarflokkunum tókst í þessum, ég vil kalla hrossakaupum við myndum ríkisstjórnarinnar að skipta iðnaðar- og viðskiptaráðuneytinu upp í tvennt, annars vegar 13,1 stöðugildi og hins vegar 15,2. Það er engin furða þótt hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson sjáist frekar oft hér í þinginu. Það er væntanlega svo lítið að gera, það er bara svo lítið sem er umleikis. Þetta frumvarp ber þess merki að vegna þess að menn klipptu þarna upp ráðuneyti varð að færa til málaflokka til að þetta yrði ekki alveg til athlægis og þetta er niðurstaðan. Þetta frumvarp er ekki gott frumvarp, virðulegi forseti.

Ef ég ætti að velja hér í lokin hvað væri best og hvað verst við frumvarpið, þá mundi ég segja sameining á matvælaeftirlitinu væri best en það að skipta skógrækt og landgræðslu á tvö ráðuneyti væri verst. Það er reyndar algerlega fráleit ákvörðun.

Ég er mjög ánægð með að hv. þm. Jón Gunnarsson skyldi þora að koma sjónarmiðum sínum hér á framfæri gegn sínum flokki, ég reyndi að fá hv. þm. Jón Gunnarsson til að segja hvað hann teldi taka langan tíma að laga þessa stöðu aftur. Hv. þingmaður gat ekki svarað því, enda kannski erfitt að spá mikið í framtíðina í þeim efnum en það er alveg ljóst, virðulegi forseti, að það má mikið vera ef við þurfum ekki að breyta þessu síðar. Væntanlega vill núverandi ríkisstjórn ekki gera það, hún hefur reynt að verja þessa breytingu í þinginu. En ég trúi ekki öðru en að sú rík-

isstjórn sem tekur við eftir næstu kosningar breyti þessu aftur því að þetta er svo arfavitlaust, þ.e. sérstaklega kaflinn um skógrækt og landgræðslu.

[18:21]

Útbýting:

Stjórn fiskveiða, 91. mál, nál. meiri hluta sjútv.- og landbn., þskj. 454.

[18:21]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Þingflokkur Frjálslynda flokksins tók þá afstöðu varðandi þetta frumvarp að við styðjum það með fyrirvörum sem varða landgræðslu og skógrækt sem við teljum að hefði verið heppilegt að hafa í einu ráðuneyti. Í sjálfu sér tökum við ekki sérstaka afstöðu til þess hvort það ætti að vera landbúnaðar- eða umhverfisráðuneyti þó að það sé frekar skoðun manna að það hefði átt að vera landbúnaðarráðuneytið. Miðað við að öðru leyti tilurð, tilkomu og þróun mála teljum við frumvarpið eins og það er nú ásættanlegt þó að margt hefði betur getað farið. Þar af leiðandi erum við ekki sammála tillögu minni hlutans um að vísa beri málinu frá. Við teljum ekki vera fyrir hendi þær forsendur sem koma fram í tillögu minni hlutans, hv. þm. Atla Gíslasonar og Sivjar Friðleifsdóttur, til að frumvarpinu verði vísað frá með rökstuddri dagskrá þar sem segir að lagasetningin sem í frumvarpinu felst muni ekki hafa í för með sér þá skilvirkni, hagræðingu og einföldun sem að er stefnt.

Í gangverki eins og þessu er spurningin með hvaða hætti og hvernig hlutum verður komið hagkvæmast fyrir. Um margt má deila og það er mismunandi hvernig menn vilja skipa málum en í sjálfu sér verður ekki sagt annað en að almennt hafi vel tekist til í því frumvarpi sem hér er um að ræða.

Það er öldungis ljóst að þetta mun ekki frekar en önnur mannanna verk standa um eilífð og það verður að sjá hvernig til tekst. Það eru þó ákveðin atriði eins og ég benti á varðandi skógrækt og landgræðslu. Síðan er spurningin hvernig hefði átt að koma ferðamálum fyrir en í heildina litið verður að líta til þess að þokkalega hafi tekist til hvað varðar skilvirkni og hagkvæmni í ríkisrekstrinum. Við í þingflokki Frjálslynda flokksins lítum þannig á að það frumvarp sem hér er um að ræða sé ásættanlegt með þeim undantekningum sem ég mun víkja að síðar.

Að öðru leyti er gagnrýnt af minni hluta allsherjarnefndar sem skilaði áliti, hv. þm. Atla Gíslasyni og Siv Friðleifsdóttur, að ekki sé um að ræða nægilega vandaða málsmeðferð. Það getur verið spurning. Það var fjallað um þetta frumvarp ítarlega á þingi og síðan fékk það ágætismeðferð hjá allsherjarnefnd Alþingis. Í sjálfu sér er ekki hægt að taka undir að þar hafi ekki verið um að ræða eðlilega eða vandaða málsmeðferð þó að æskilegt hefði verið að fara ítarlegar yfir og skoða ákveðin mál nákvæmar. Hins vegar er rétt að ekki lá fyrir nákvæm kostnaðargreining um kostnaðinn sem mundi hljótast af framkvæmd frumvarpsins.

Í athugasemdum við lagafrumvarpið eins og það var lagt fram á Alþingi segir:

„Við myndun núverandi ríkisstjórnar var ákveðið að fara heildstætt yfir verkaskiptingu milli ráðuneyta með það fyrir augum að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn.“

Meginatriðið í sambandi við það frumvarp sem hér er um að ræða var að fara heildstætt yfir verkaskiptingu á milli ráðuneyta. Að sjálfsögðu er það rétt sem hér hefur verið bent á að það var með tilliti til þess hvernig mál höfðu skipast við stjórnarmyndun. Eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir fór ítarlega í áðan var spurningin hvernig mál hefðu skipast þegar stjórnarmyndunarviðræður fóru fram. Málum er háttað svo sem um ræðir og lagt er til hér vegna þess að samningar milli Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar urðu með þeim hætti sem raun ber vitni. Þar af leiðandi var iðnaðarráðuneyti klofið frá viðskiptaráðuneyti þó að samanlagður stöðugildafjöldi þar væri ekki nema 28. Út frá hagkvæmni, hagræðingu og einföldun í stjórnsýslunni, svo sem kveðið er á um að hafi verið markmiðið með lagasetningunni, var því fjarri að ástæða væri til að kljúfa upp iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið með tilliti til þeirra sjónarmiða.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir vék að því að það væri sjálfsagt vegna þess hversu fábrotið væri og lítið um að vera í iðnaðarráðuneytinu sem hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson væri svo mikið hér í þingsal sem raun ber vitni. Ég verð að lýsa því yfir að ég er mjög ánægður yfir því að hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson sé hér sem lengst og mest vegna þess að hann gerir þá ekkert af sér í iðnaðarráðuneytinu á meðan. Það er hins vegar annað mál að þó að iðnaðarráðuneytið sé ekki mannmargt eða stórt er mikil nauðsyn til að huga vel að málum og nýsköpun þar. Fyrir utan þá stóriðju sem hefur verið sett á laggirnar hefur verið nánast stöðnun og í mörgum tilvikum afturför hvað varðar íslenskan iðnað, því miður, og ástæðan er m.a. hágengisstefnan þannig að íslenskur samkeppnisiðnaður hefur átt mjög í vök að verjast. Þrátt fyrir fæð starfsmanna í iðnaðarráðuneytinu er virkilega mikið verk að vinna og nauðsyn að móta ákveðna iðnaðarstefnu með öðrum hætti en gert hefur verið af stjórnvöldum til þessa til að tryggja vöxt og framgang í íslenskum iðnaði þannig að íslenskur iðnaður stuðli að aukinni velmegun íslenskrar þjóðar. Þó að mér þyki í sjálfu sér persónulega vænt um að sjá hæstv. iðnaðarráðherra sem oftast í þingsölum hygg ég að hann hafi verk að vinna sem ætti að krefjast aukinna starfa hans sem mundi þá draga úr veru hans í þingsölum. Það er í sjálfu sér annað mál.

Út af ummælum hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur vil ég taka fram að þó að ekki séu ýkja margir starfsmenn í iðnaðarráðuneytinu er þar gríðarlega mikið verk að vinna. Það er nauðsynlegt að taka upp nýja iðnaðarstefnu og þá sérstaklega með tilliti til þess með hvaða hagkvæmni er hægt að auka iðnaðarframleiðslu í landinu og stuðla að því að íslenskur samkeppnisiðnaður fái það starfsumhverfi sem gerir honum kleift að þróast, þroskast og dafna. En þá verður að sjálfsögðu að vera ákveðinn umbúnaður í því sambandi, eins og t.d. gengisstefna með eðlilegum hætti og vaxtastig og lánakjör sömuleiðis en á þetta allt saman hefur skort undanfarin ár.

Það kemur manni nokkuð á óvart þegar maður fer að skoða stjórnsýsluna og hvað um er að ræða varðandi fjölda

starfsmanna í Stjórnarráðinu að eitt ráðuneytið sker sig algerlega úr hvað snertir fjölda starfsmanna, utanríkisráðuneytið. Þar eru 103 starfsmenn, 98,5 stöðugildi. Það ráðuneyti sem næst kemur er menntamálaráðuneytið með 75 starfsmenn, 71 stöðugildi, og menn sjá að það er vægast sagt mjög sérstakt hvað varðar fjölda starfsmanna Stjórnarráðsins að stjórnarráðsstarfsmenn sem heyra undir utanríkisráðuneytið skuli vera langsamlega flestir af öllum ráðuneytunum. Miðað við það hvernig þeim hlutum á að vera háttað og mikilvægi mismunandi málaflokka er með öllu óeðlilegt að málum skuli vera komið þannig fyrir að utanríkisráðuneytið skuli hafa langsamlega flesta starfsmenn Stjórnarráðsins af öllum ráðuneytunum. Ég get ekki á það fallist að þar með hafi verið hagrætt og einfaldað í stjórnsýslunni og málum skipað sem hagkvæmast og skilvirkast.

Menn verða að líta til hvers málaflokks fyrir sig og gildis hvers ráðuneytisstarfs fyrir sig. Ég get ekki varist þeirri hugsun að þegar um utanríkisráðuneytið er að ræða hafi menn farið offari hvað varðar útþenslu þess ráðuneytis og að það sé verkefni stjórnsýslunnar, framkvæmdarvaldsins í landinu, að skoða með gagnrýnum huga hvort ekki sé nauðsynlegt að breyta um starfshætti í því ráðuneyti og fækka hreinlega starfsmönnum í samræmi við það sem eðlilegt getur talist fyrir þjóð eins og Íslendinga sem telur rúmlega 300 þús. og hefur ákveðna hagsmuni hvað varðar utanríkissamskipti — en ekki aðra.

Eins og ég gat um, virðulegi forseti, styðjum við þingmenn Frjálslynda flokksins þetta frumvarp í heild, teljum það ásættanlegt með þeim undantekningum að við teljum að ekki hafi verið farið rétt að varðandi skógrækt og landgræðslu. Ég vil leyfa mér að vísa til þess sem skógræktarstjóri ríkisins segir í sambandi við þetta mál, með leyfi forseta:

„Að mati Skógræktar ríkisins er hér í uppsiglingu eitt allsherjarstjórnsýslulegt klúður á málaflokknum skógrækt, sem draga mun úr mætti skógræktarstarfs í landinu um ókomin ár. Greinilega er ekki pólitísk samstaða um flutning á forræði yfir málaflokknum til umhverfisráðuneytisins og felst málamiðlunin í því að kljúfa hann upp. Forræði skógræktarmála í Stjórnarráðinu verður þar með óljósara og má gera því skóna að skógræktarmál verði nokkurs konar „einskis manns barn“ í stjórnkerfinu. Skorum við á Alþingi að taka þessar athugasemdir alvarlega og láta slíkt ekki gerast.“

Í umsögn frá Bændasamtökum Íslands segir, með leyfi forseta:

„Stjórn BÍ leggst eindregið gegn því að landgræðsla og skógrækt flytjist frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Verkefni á báðum sviðum hafa verið að flytjast til bænda, og horft er til þess að landgræðsla og skógrækt geti orðið vaxandi þættir í tekjuöflun sveitanna í framtíðinni.“ — Síðan er vikið að ræktun nytjaskóga og öðru í því sambandi.

Í áliti meiri hluta allsherjarnefndar kemur ekki fram neinn sérstakur rökstuðningur með því fyrirkomulagi sem hér er um að ræða. Í meirihlutaálitinu segir einfaldlega þetta:

„Í fimmta þætti eru lagðar til breytingar í þeim tilgangi að færa stjórnsýslulegt forræði og ábyrgð á Skógrækt ríkisins og Landgræðslu ríkisins frá landbúnaðarráðuneyti til umhverfisráðuneytis.“

Það er ekkert annað sagt í meirihlutaálitinu en lýsing á því hvað eigi að gera, enginn rökstuðningur. Þrátt fyrir að fram hafi komið margvísleg andmæli gegn þessu ráðslagi sér meiri hluti allsherjarnefndar ekki ástæðu til að sinna því í nokkru eða rökfæra á hvaða grunni sú skipan sem hér er lögð til varðandi landgræðslu og skógrækt byggist.

Ég hlustaði með athygli á ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar áðan þar sem hann fjallaði um þessi málefni, skógrækt og landgræðslu, og hversu rangt væri farið að í þeirri aðferðafræði sem gert væri ráð fyrir í þessu frumvarpi. Ég tek undir þau sjónarmið og þau orð sem hv. þm. Jón Gunnarsson viðhafði áðan varðandi þessi atriði, hann flutti ræðu sína mjög skörulega og sjónarmið hans eru algerlega í samræmi við þau sjónarmið og þær skoðanir sem þingflokkur Frjálslynda flokksins hefur mótað hvað þessi atriði varðar. Við teljum óeðlilegt að skipa málum þannig að það sé verið að skipta upp á milli ráðuneyta þessum mikilvægu málaflokkum.

Það eru 650 bændur í landinu sem vinna í verkefninu *Bændur græða landið*. Af hverju heyrir það verkefni þá ekki undir landbúnaðarráðuneytið? Er einhver skynsamleg skýring á því að fela þessi verkefni umhverfisráðuneytinu? Ég get ekki séð að svo sé.

Skógfræðingafélag Íslands benti á að það sem skipti mestu máli væri að þessi mál heyrðu í heild sinni undir eitt ráðuneyti en væri ekki skipt upp. Það tökum við í þingflokki Frjálslynda flokksins undir, það skiptir meginmáli hér. Sá sem hér stendur telur að það hefði verið eðlilegt og rétt að báðir þessir málaflokkar, skógrækt og landgræðsla, hefðu heyrt að öllu leyti undir landbúnaðarráðuneyti og svo sem hv. þm. Jón Gunnarsson kom að í ágætri ræðu sinni áðan er sá háttur víðast hvar í okkar heimshluta, þ.e. að þessir málaflokkar heyra undir landbúnaðarráðuneyti viðkomandi landa. Þannig tel ég að rétt hefði verið staðið að þessu máli. Ég varð mjög ánægður með að hlusta á þessa ágætu ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar og það að a.m.k. einn af þingmönnum Sjálfstæðisflokksins á nú þegar fulla samstöðu með okkur í Frjálslynda flokknum. Vonandi verða þeir fleiri þegar fram í sækir.

Eins og ég gat um áðan teljum við í þingflokki Frjálslynda flokksins að frumvarpið sé, með þeim athugasemdum sem ég hef gert grein fyrir, ásættanlegt. Við munum styðja það frumvarp sem hér er um að ræða með þeirri undantekningu að við teljum ekki eðlilega aðferðafræðina varðandi skógrækt og landgræðslu.

[18:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við erum með til 3. umr. frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands. Um þetta mál hefur nú þegar farið fram allmikil umræða, bæði í þingsal og einnig á vettvangi þeirrar þingnefndar, allsherjarnefndar, sem hefur haft málið til meðferðar og nefndarálit bæði frá meiri og minni hluta bera þess glögglega merki.

Ég verð að segja fyrir mig að mér finnst ekki mikið hafa skýrst af þeim álitaefnum sem bent var á strax við fram-

lagningu málsins. Það hefur ekki mikið skýrst í meðförum þingsins. Ég sagði við 1. umr. að mér fyndist margt óljóst í þeim málatilbúnaði sem stjórnarflokkarnir hafa viðhaft varðandi þetta mál og allmikil óvissa væri ríkjandi í mörgu tilliti.

Ég minnti líka á það að þegar á vorþingi eða sumarþingi þegar hæstv. forsætisráðherra mælti fyrir breytingu á lögum um Stjórnarráð Íslands þá lét hann þess getið í andsvörum að það væri sjálfsagt að taka málefnalegar athugasemdir og hugmyndir til gaumgæfilegrar skoðunar og jafnvel að taka eitthvert mark á slíku. Nú sýnist mér á öllu að það hafi í raun ekki verið gert. Það virðist vera alveg sama hvaða málefnalegu sjónarmið og rök koma fram í ýmsum álitamálum í þessu frumvarpi, stjórnarmeirihlutinn hefur ekki lagt við hlustir og í raun ekki viljað gera neinar efnislegar breytingar á því frumvarpi sem hér er til umræðu frá því að það var lagt fram. Það eru vissulega nokkrar breytingartillögur frá meiri hlutanum en þær sýnast mér allar vera smávægilegar og fyrst og fremst tæknilegs eðlis en engar raunverulegar efnisbreytingar sem taka mið af þeim athugasemdum eða sjónarmiðum sem hafa komið fram í umræðunni, bæði frá þingmönnum og enn síður að tekið hafi verið tillit til þeirra fjölmörgu athugasemda og umsagna sem hv. allsherjarnefnd bárust þegar hún var með málið til umfjöllunar.

Það er auðvitað hægt að fara yfir málið allt á nýjan leik frá síðustu umræðu en ég ætla ekki að gera það, herra forseti, heldur impra á nokkrum meginatriðum sem mér finnst mikilvægt að halda til haga í umræðunni. Ég ætla að byrja á því sem lagt er til í 1. þætti frumvarpsins en þar er um að ræða breytingar sem lúta að flutningi sveitarstjórnarmála frá félagsmálaráðuneyti til samgönguráðuneytis. Ég hef látið þau sjónarmið í ljósi við þessa umræðu að ég teldi að margar skynsamlegar röksemdir gætu verið fyrir þeirri breytingartillögu og m.a. vísað til þess að samgöngumálin séu í raun og veru eitt stærsta byggðamálið, eitt stærsta málefni í þeim tilgangi að efla byggð í landinu og styrkja og efla sveitarstjórnarstigið. Þess vegna væri hægt að flytja sannfærandi rök fyrir því að sveitarstjórnarmálin flyttust til samgönguráðuneytisins. Ég hef líka sagt og ég stend við það að mér finnst það hins vegar ekki vera neinn bragur á því nema byggðamálin fylgi í leiðinni. Ég er sannfærður um að byggða- og sveitarstjórnarmál eru náskyldir málaflokkar, hanga mjög mikið saman og það er skynsamlegt að skipa þeim saman í stjórnsýslu ríkisins.

Ég sagði það strax á vorþingi í umræðum um frumvarp til breytinga á lögum um Stjórnarráð að ég saknaði þess að sjá ekki byggðamálin fara með sveitarstjórnarmálunum. Því ef samgöngumálin, sveitarstjórnarmálin og byggðamálin væru öll saman þá yrði til almennilegt byggða- og samgönguráðuneyti. Ég skildi hæstv. forsætisráðherra þannig í andsvörum á vorþinginu að það yrði hlustað á allar skynsamlegar tillögur og það væri ekki loku fyrir það skotið að það væri hægt að gera einhverjar breytingar. Staðreyndin er hins vegar sú að stjórnarliðar virðast hafa tekið ákvörðun um það eða forustumenn ríkisstjórnarflokkanna strax við myndun núverandi ríkisstjórnar, að hafa þetta með þessum hætti og hér yrði varla hnikað til nokkrum stafkrók, sama hvaða röksemdir og umsagnir kæmu fram eða hvaða álit og skoðanir yrðu settar fram í þessu máli.

Þess vegna tel ég það vera rétt sem ýmsir ræðumenn hafa sagt nú við umræðuna að forustumenn stjórnarflokkanna hafi samið um þessa skipan mála þegar ríkisstjórnin var mynduð. Það var pólitísk nauðsyn að hvor flokkur um sig fengi jafnmarga ráðherrastóla, en hvað gerist síðan við skiptingu ráðuneytanna á milli flokkanna frá því að Framsóknarflokkurinn var í hjónabandi með Sjálfstæðisflokknum? Það gerist að Sjálfstæðisflokkurinn lætur af hendi eitt ráðuneyti frá því sem hann hafði, þ.e. samgönguráðuneytið sem fer yfir til Samfylkingar en fær á móti tvö ný ráðuneyti í sinn hlut, þ.e. landbúnaðarráðuneytið og heilbrigðisráðuneytið. Tilfærslan varð sem sagt sú að Sjálfstæðisflokkurinn fékk tvö ný ráðuneyti en lét eitt af hendi og þegar stærðfræðingurinn gengur í salinn dettur mér það í hug að Sjálfstæðisflokkurinn hafi nettó bætt við sig einu ráðuneyti og miðað við að fjöldi ráðherra er óbreyttur þá hlýtur það að þýða að Samfylkingin fékk einu ráðuneyti minna en Framsóknarflokkurinn hafði. Nú kann vel að vera að þingmönnum þyki þetta sjálfsagt af því að Sjálfstæðisflokkurinn sé stærri og það kann vel að vera en þetta er ekki í samræmi við það sem haldið hefur verið fram.

Samfylkingin fór vitaskuld með skarðan hlut frá borði í þessum viðskiptum og til þess að þetta liti vel út á yfirborðinu þá tóku menn sig til og sameinuðu landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytið í eitt ráðuneyti þannig að það verður að telja það sem eitt, skiptu síðan upp iðnaðarráðuneytinu og viðskiptaráðuneytinu þannig að hægt væri að telja það sem tvö eða það væru a.m.k. tveir stólar, svo þessu sé til haga haldið.

Ég hef hins vegar sagt það að ef menn hefðu farið í raunverulega heildstæða endurskoðun á Stjórnarráðinu, eins og segir í greinargerð með frumvarpinu að sé verið að gera og ég tel að sé ekki rétt, þá hefðu menn að sjálfsögðu hugsað sem svo: Eigum við ekki að taka atvinnuvegina alla í eitt ráðuneyti? Eigum við ekki að hugsa auðlindamálin alveg með nýjum hætti og taka auðlindanýtinguna, auðlindamálin ásamt með umhverfismálunum í eitt ráðuneyti? Þá hefði verið hægt að taka orkumálin inn í umhverfis- og auðlindaráðuneyti og byggðamálin sem eru í iðnaðarráðuneytinu í byggða- og samgönguráðuneytið og þá væri svo sem ekkert eftir í iðnaðarráðuneytinu því iðnaðurinn hefði þá farið í nýtt atvinnuvegaráðuneyti og þá hefði verið hægt að leggja niður þetta iðnaðarráðuneyti og stólinn undan Össuri Skarphéðinssyni um leið. En það var auðvitað ekki það sem til stóð þegar samið var um myndun hæstv. ríkisstjórnar á flekasvæðinu á Þingvöllum í vor.

Í þeim athugasemdum sem fram hafa komið við þetta frumvarp má segja að mestur ágreiningur sé gerður um þann þátt sem lýtur að flutningi landgræðslu og skógræktar, að undanskilinni ræktun nytjaskóga, til umhverfisráðuneytis og breytingar er lúta að því að skýra valdmörk sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis og umhverfisráðuneytis. Ég vil taka undir með þeim þingmönnum sem hafa vitnað í ræðu hv. 7. þm. Suðvesturkjördæmis, Jóns Gunnarssonar, þingmanns Sjálfstæðisflokksins sem flutti prýðilega ræðu við umræðuna fyrr í dag og gerði þar grein fyrir efasemdum sínum og fyrirvörum og í raun andstöðu við þennan þátt frumvarpsins. Það gerði hann með mjög sannfærandi hætti,

hann vísaði til fjölmargra umsagna um málið, gerði m.a. að umtalsefni að það væri mjög flókið mál og nánast ógerningur að skilja á milli þess sem hér er kallað nytjaskógar eða nytjaskógrækt. Hann spurði reyndar hvað það væri sem væri kallað ónytjaskógar eða ónytjaskógrækt og taldi að það væri ekkert sem gæti fallið undir þá skilgreiningu og ég er sammála honum í því nema ef vera skyldi asparrækt í þéttbýli sem hægt væri að kalla ónytjaskógrækt. Hann flutti prýðileg rök fyrir máli sínu og þarf ekki að endurtaka það hér. Ég vil í þessu samhengi engu að síður vísa til þeirra fjölmörgu umsagna sem hafa komið um málið frá Skógrækt ríkisins, frá Landgræðslunni, frá Bændasamtökunum, frá Félagi skógfræðinga, Skógræktarfélaginu og fleiri aðilum. Mér virðast þær allar vera á einn veg, þ.e. það er lagst gegn því að málaflokknum Skógrækt og landgræðslu, málaflokkunum sé skipt upp á milli tveggja ráðuneyta og flestir tala enn fremur um að það sé skynsamlegt að þessi málaflokkur sé undir landbúnaðarráðuneytinu.

Þá hlýtur maður að velta því fyrir sér, hvers vegna í ósköpunum er ekki hlustað á þessi viðhorf? Þessi viðhorf koma fram í umsögnum frá aðilum, (Gripið fram í.) Alþingi hefur beðið um viðhorf þessara aðila, hefur sent frumvarpið til umsagnar til fjölmargra aðila til að fá viðhorf þeirra til þessa álitamáls. Væntanlega hefur aldrei staðið til að taka nokkurt mark á umsögnum sem gengu á annan veg en þann sem mælti frumvarpið upphaflega fyrir um. Það er því í raun verið að draga fólk á asnaeyrunum eins og þessa umsagnaraðila. Það stóð aldrei til að gera neitt með þessar umsagnir og mér finnst það mjög ámælisvert, herra forseti.

Í frumvarpinu er talað um að það hafi átt að fara heildstætt yfir verkaskiptingu milli ráðuneyta með það fyrir augum að hagræða, einfalda stjórnsýslu og skipa málaflokkum undir eina stjórn, eins og hér segir í greinargerð. Mér finnst því mjög ámælisvert að sú er alls ekki raunin. Það er alls ekki verið að skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn, þvert á móti er verið að taka slíka málaflokka og kljúfa þá í sundur. Og, eins og ég segi, allir umsagnaraðilar mæla gegn þessari leið og flestir þeirra leggja til að umræddir málaflokkar séu vistaðir áfram í landbúnaðarráðuneytinu. Undir þau sjónarmið vil ég taka í þessari umræðu.

Þegar á það er líka bent að þessi sjónarmið fara inn í raðir þeirra sem að öðru leyti styðja þetta frumvarp, og vísa ég þar á meðal til afstöðu þingmanna Frjálslynda flokksins sem telur frumvarpið ásættanlegt að þessu atriði frátöldu og ég vísa enn og aftur til hv. þm. Jóns Gunnarssonar, 7. þm. Suðvest. úr Sjálfstæðisflokknum sem hefur sömuleiðis þennan fyrirvara, þá er það í mínum huga algerlega óskiljanlegt að nefndin skuli ekki taka mið af þessum athugasemdum og a.m.k. fresta þeim breytingum sem þetta varða til að fara betur ofan í þær.

Það stingur líka í augu þegar maður fer í gegnum frumvarpið, nefndarálitin og umsagnirnar, að í greinargerð með frumvarpinu segir að haft hafi verið víðtækt samráð um innihald og efni þessa frumvarps en síðan kemur fram í hverri umsögninni á fætur annarri að það stenst ekki skoðun. Í umsögn frá Skógræktinni segir m.a., með leyfi forseta:

„Í lögum um landshlutaverkefni í skógrækt, nr. 95/2006, er landbúnaðarráðherra nefndur sjö sinnum og landbúnaðarráðuneytið tvisvar. Þessu þarf væntanleg að breyta en ekki er þó gert ráð fyrir því í bandorminum. Þeir sem sömdu skógræktarkafla bandormsins höfðu greinilega ekki mikla þekkingu á fyrirkomulagi skógræktarmála hjá ríkinu, ekki einu sinni á lögum sem sett voru í fyrra. Ef Skógrækt ríkisins hefði verið höfð með í ráðum hefði hún getað bent á þessi mistök við undirbúning frumvarpsins.“

Enn fremur segir í umsögn frá Landgræðslu ríkisins, frá landgræðslustjóra, með leyfi forseta:

„Undirritaður hefði kosið að landbúnaðarráðuneytið hefði haft mun meira samráð um málefni Landgræðslu ríkisins.“

Hér kemur því fram aftur og aftur að það hefur ekkert samráð verið haft. Ég tel það mjög ámælisvert að í stjórnarfrumvarpi skuli því beinlínis haldið fram að víðtækt samráð hafi verið haft og í vinnu þingsins við frumvarpið kemur það berlega í ljós að þær fullyrðingar standast ekki en þingið verður að geta treyst því að þær upplýsingar sem eru matreiddar með frumvörpum eða málum stjórnarinnar standist skoðun, þær eigi við rök að styðjast.

Hið sama á að sjálfsögðu við um kostnaðarþátt málsins. Hér segir í umsögn fjármálaráðuneytisins að ekki sé gert ráð fyrir að frumvarpið hafi neinn sérstakan kostnað í för með sér. En á það er auðvitað bent í þessari vinnu og m.a. í nefndaráliti minni hlutans að gera má ráð fyrir því að það séu tugir milljóna ef ekki hundruð milljóna kr. sem þessi aðgerð hefur í för með sér. Þá hlýtur maður að gera þá kröfu að það sé sagt satt og rétt frá í greinargerð með stjórnarfrumvörpum, m.a. að því er lýtur að kostnaðarmati, þar verður að segja satt og rétt frá. Maður spyr sig hvort það sé vísvitandi verið að halda þessum upplýsingum frá vegna þess að þær kunni að vera óþægilegar fyrir þá sem leggja málið fram, jafnvel fyrir ríkisstjórn sem hefur svona stóran og mikinn meiri hluta á Alþingi. Þetta finnast mér ekki vera góð vinnubrögð, herra forseti, og harma það að maður skuli upplifa slíkt hér í þinginu að svo sé kastað til höndum við stjórnarfrumvörp sem raun ber vitni í þessu máli.

Ég gæti haldið hér áfram og tala um fleiri þætti. Ég gæti talað um ferðaþjónustuna. Ég er andvígur því að málefni ferðaþjónustunnar eða lögin um skipan ferðamála séu flutt af forræði samgönguráðuneytisins til iðnaðarráðuneytisins og mér finnst það viðhorf líka koma fram í umsögnum. Aðilar ferðamálasamtaka benda á það að eftir sem áður verði stórir og miklir málaflokkar sem varða ferðaþjónustuna eftir í samgönguráðuneytinu og raunar í fleiri ráðuneytum. Ef það væri, eins og segir í greinargerðinni, að menn hefðu verið að tala um að skipa skyldum málum saman, þá hefði að sjálfsögðu átt að taka heildstætt á ferðamálunum og best hefði auðvitað verið að skipa þeim í ráðuneyti með öðrum atvinnuvegum. En eins og hér er bent á í minnihlutaáliti allsherjarnefndar, þá segir þar m.a., með leyfi forseta:

„Fram kom að það eina sem eigi að færa til samkvæmt frumvarpinu séu ekki ferðamálin í heild heldur einungis það sem tilheyri lögum um skipan ferðamála. Lög og lagaumhverfi málaflokksins séu annars á þann veg að bókhald, reikningsskil og upplýsingagjöf ferðaskrifstofa heyri undir samgönguráðuneyti, veitinga- og gististaðir falli undir dómsmálaráðuneyti, lög um skipulag á fólksflutningum með hópferðabifreiðum og lög um fólksflutninga, vöru-

flutninga og efnisflutninga, lög um bílaleigur og lög um skip og hafnir falli undir samgönguráðuneyti.“

Síðan á að flytja það sem lýtur að alferðum til viðskiptaráðuneytisins, sem ég tel líka rugl. Þar er vísað til þess að þetta sé neytendamál en það á í raun og veru um svo margt sem er á víð og dreif í kerfinu. Eru matvælamál þá ekki neytendamál líka? Á þá ekki að flytja þau til viðskiptaráðuneytisins með sömu rökum? Mér finnst þessi röksemdafærsla ekki standast og mér finnst bagalegt að ferðaþjónustan sé leikin með þessum hætti, að henni sé skipt upp eins og hér er gert ráð fyrir.

Eins og ég segi, hæstv. forseti, þá væri hægt að fara í fleiri efnisþætti þessa máls. Ég ætla að láta það eiga sig að þessu sinni. Það hefur verið komið inn á mörg þessara mála í máli annarra þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og afstöðu okkar hefur verið vel til skila haldið hvað það snertir.

Í lokin þá harma ég það einungis að ríkisstjórnin hafi ekki vandað betur undirbúning þessa máls, hafi ekki reynt að ná um það góðu samkomulagi, bæði við aðra stjórnmálaflokka vegna þess að skipan Stjórnarráðsins er ekki þannig að hún komi bara þeim sem sitja í ríkisstjórn hverju sinni. Þetta er mál sem allir stjórnmálaflokkarnir eiga að sjálfsögðu að koma að. Ég harma það líka að það hafi ekki verið efnt til breiðara samráðs við þá sem málið varðar sem eru að sjálfsögðu ekki síst það fólk, þeir einstaklingar sem starfa í þessum ráðuneytum og við þær stofnanir sem hér er verið að fjalla um. Það er einu sinni þannig að það er verið að fjalla um — ég vil segja störf fjölda fólks og það er ekki eðlilegt að þau séu tekin og í raun og veru þeim sé skipt upp og kastað til og frá í stjórnkerfinu án þess að um það sé breið og góð samstaða og samráð við þá aðila.

Herra forseti. Ég harma hvernig að þessu máli hefur verið staðið og ég harma sérstaklega að meiri hluti allsherjarnefndar skuli ekki hlusta á þær efnislegu mikilvægu athugasemdir sem koma fram ekki síst að því er varðar landgræðsluna og skógræktina en ég fagna því hins vegar að þau sjónarmið sem báðar þessar stofnanir tala fyrir hafa ratað inn í raðir stjórnarliða og fengið stuðning í þeirra röðum.

[19:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég geri ráð fyrir því að það fari að líða að lokum þessarar umræðu. Mælendaskrá er langleiðina tæmd en mér leikur þó hugur á að vita hvort hæstv. forsætisráðherra kemur til með að vera viðstaddur umræðulokin þannig að hægt verði að beina til hans nokkrum spurningum. Ef umræðunni heldur fram að loknu kvöldmatarhléi og klárast einhvern tíma með kvöldinu þá hefði ég haft hug á því að fá upplýsingar frá hæstv. forsætisráðherra um nokkra þætti þessara mála, m.a. hluti sem hann boðaði í framsöguræðu sinni 4. júní sl. þegar hann mælti fyrir hinu upphaflega frumvarpi um breytingar á Stjórnarráðinu. Þar eru ýmis atriði sem ég held að væri ástæða til að forsætisráðherra nú í þeirri stöðu sem málið er, rétt fyrir mögulega lögtöku þess ef það verður niðurstaðan en ekki hin að vísa því frá, þá held ég að það væri rétt að forsætisráðherra gerði m.a. grein fyrir því hvað líður þeim áformum sem boðuð eru og voru í ræðu hans í vor um frekari fækkun ráðuneyta. Einnig álít ég að forsætisráðherra þurfi að gera grein fyrir hvað líður drögum að reglugerð sem breytir ýmsu í þessum efnum og væntanlega er í undirbúningi í forsætisráðuneytinu. Mér finnst eðlilegt að Alþingi fái upplýsingar um þessa hluti áður en umræðunni lýkur og eftir atvikum gæti þingnefnd unnið síðan úr þeim milli umræðna. Ég óska eftir að það verði kannað hvort forsætisráðherra geti orðið viðstaddur umræðulokin að loknu kvöldmatarhléi.

[19:01]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti mun koma þeim boðum til hæstv. forsætisráðherra.

[19:01]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, frhnál. 2. minni hluta fjárln., þskj. 458.

[Fundarhlé. — 19:02]

[19:30]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Rétt fyrir þinghlé kvaddi hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sér hljóðs og óskaði eftir því að hæstv. forsætisráðherra yrði við lok þessarar umræðu og langar mig til að byrja á því að fá upplýsingar um það hvort hæstv. ráðherra verði hér við lok umræðunnar.

(**Forseti** (KÓ)**:** Forseti hefur gert hæstv. forsætisráðherra viðvart um að þess hafi verið óskað, er hann kominn í hús og mun vera rétt þessa stundina á leiðinni til okkar.)

Ég þakka fyrir þessar upplýsingar en mun ekki hefja mál mitt fyrr en hæstv. forsætisráðherra er kominn í þingsal.

Það er umhugsunarvert að við lok þessarar umræðu um einhverjar mestu hrókeringar og breytingar innan Stjórnarráðsins sem ráðist hefur verið í um alllangt skeið skuli þurfa að óska sérstaklega eftir því að hæstv. forsætisráðherra sé viðstaddur umræðuna um sjálft Stjórnarráð Íslands.

Bara til að upplýsa hæstv. forseta er ekki að ráði að ég flytji hér langa ræðu, ég ætla reyndar að flytja örstutta ræðu. Mig langar til að beina orðum mínum til hæstv. forsætisráðherra sem kominn er í þinghúsið og að þingsalnum.

Þetta hefur verið mikil umræða, 2. umr. um þennan svokallaða bandorm ríkisstjórnarinnar, umfangsmiklar breytingar innan stjórnsýslunnar, innan Stjórnarráðs Íslands. Það hefur verið harðlega gagnrýnt hvernig staðið hefur verið að þessari lagasmíð en eins og við vitum hófust hrókeringarnar í tengslum við hrossakaup stjórnarflokkanna, Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, við stjórnarmyndun í vor en þá var ráðuneytum skákað til. Nú er hins vegar í bandorminum sem hér er til umfjöllunar verið að færa verkefni undir ráðuneytin.

Sitt sýnist hverjum um þær breytingar sem ráðist er í og eflaust gæti reynst erfitt að finna niðurstöðu sem allir gætu fallist á, en hitt er lágmarkskrafa sem ég hefði haldið að einhugur ætti að vera um, vinnubrögðin við frumvarpssmíð af þessu tagi. Það var vitnað í ágætan bækling sem dóms-

málaráðuneytið gefur út og er dagsettur í síðasta mánuði, nóvember, með ágætum inngangi sem hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde ritar. Ég vitnaði í þann inngang um hve mikilvægt væri að standa faglega og á vandaðan hátt að lagabreytingum. Síðan kemur á daginn að nánast allar þær reglur sem settar eru fram í þessum bæklingi eru þverbrotnar af ríkisstjórninni við gerð þessa frumvarps sem varðar grundvallaratriði í stjórnsýslu landsins.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon óskaði eftir því að hæstv. forsætisráðherra yrði viðstaddur lok umræðunnar og svaraði spurningum sem hann hygðist beina til hans en mig langar í örfáum orðum að vekja athygli hæstv. forsætisráðherra á einu atriði sem ekki snýr beint að þessu frumvarpi, heldur frumvarpi sem einnig varðar breytingu á Stjórnarráðinu, þ.e. heilbrigðisráðuneyti og félagsmálaráðuneyti og verkaskiptingu þar á milli. Ég hef vakið athygli á því við umræðuna að í einni grein þess frumvarps, nánar tiltekið hinni 18., er boðað að setja á fót eins konar sölumiðstöð fyrir sjúkdóma, sjúklinga og viðskipti sem varða heilbrigðismál. Hér er um að ræða ákvæði til bráðabirgða í lögunum þar sem hæstv. heilbrigðisráðherra fær nánast óútfylltan víxil. Honum er heimilt samkvæmt þessari bráðabirgðaklásúlu að ráða forstjóra stofnunar og skipa fimm menn í stjórn hennar — án þess að hún sé til. Í frumvarpinu er sagt að með vorinu verði kynnt á Alþingi, og væntanlega með það fyrir augum að samþykkja, frumvarp um þessa stofnun þar sem verksvið hennar yrði skýrt og hvernig hún skyldi starfa. Ég er ekki að óska eftir neinum svörum frá hæstv. forsætisráðherra á þessari stundu en vek athygli hans á því að sú eindregna ósk hefur komið fram í þingsal af hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að þessari grein laganna verði frestað og — (Gripið fram í.) Já, það hefur verið tekið undir þessar óskir af hálfu annarra stjórnarandstöðuflokka (Gripið fram í.) líka að því er mér skilst. Þeir náttúrlega gera grein fyrir sinni afstöðu.

Ég vek athygli hæstv. forsætisráðherra á því að við höfum óskað eftir því að þessari lagagrein verði skotið á frest. Við sjáum ekki að það eyðileggi eitt eða neitt. Ef fyrir því verður þingmeirihluti þegar líður á næsta ár að samþykkja lög um slíka stofnun er ekkert við því að gera. Við tökum þá umræðu þá en það er óeðlilegt að inn í lagabálk sem varðar Stjórnarráð Íslands sé skotið ákvæði um nýja stofnun án þess að um hana fari fram ítarleg umræða. Við höfum beinlínis óskað eftir því að sú umræða fari fram, það verði kallað eftir gögnum, m.a. frá Norðurlöndunum. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur í máli sínu ítrekað vísað til reynslunnar þaðan og að byggt sé sérstaklega á reynslu Svía hvað þetta snertir. Ég hef hins vegar bent á að fyrirkomulagið sem Svíar hafa komið á fót hafi sætt mikilli gagnrýni og það er eðlilegt að fá upplýsingar um reynslu annarra þjóða af kerfisbreytingum sem hér eru boðaðar áður en ráðist verður í þær.

Ég vildi vekja athygli hæstv. forsætisráðherra á þessari ósk okkar um að 18. gr. laganna um almannatryggingar og breytingar á Stjórnarráðinu verði skotið á frest.

[19:39]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því að hæstv. forsætisráðherra heiðrar okkur með nærveru sinni hér við lok þessarar umræðu, eins og auðvitað er rétt og skylt að menn geti átt orðastað um hlutina og ráðherra sem ber ábyrgð á málum greiði götu þeirra að því leyti til í gegnum þingið ef þeim er umhugað um vegferð þeirra. Það eru nokkur atriði sem mig langar að spyrja hæstv. forsætisráðherra út í og vil gjarnan fá svör við áður en þessari umræðu lýkur og áður en málið fer lengra — ef það fer þá lengra. Ég minni á að í nefndaráliti minni hluta er flutt tillaga um frávísun sem hæstv. ríkisstjórn gerði auðvitað rétt í að skoða mjög vandlega. Nú veit ég ekki hvort hæstv. forsætisráðherra hefur átt þess kost að fylgjast með umræðunni, lesa nefndarálit og kynna sér þann rökstuðning sem þar er fram færður en ég held að hæstv. ráðherra hljóti að verða að viðurkenna að málin eru ekki endilega í öllum þeim glæsta búningi sem metnaður hæstv. ráðherra hefur væntanlega staðið til að þau væru ef marka má fögur orð hans þegar hann fylgdi fyrsta hluta þessara breytinga úr hlaði og mælti fyrir frumvarpi á Alþingi 4. júní sl. Reyndar var athyglisvert að stór hluti umræðunnar fór fram án viðveru hæstv. forsætisráðherra og jafnvel formanns allsherjarnefndar en þetta stendur til bóta.

Það sem mig langar að spyrja hæstv. forsætisráðherra um er í fyrsta lagi hvers megi vænta í framhaldinu verði þessar breytingar teknar hér í gegn. Í ræðu sinni 4. júní sl. boðaði hann jafnvel framhald málsins. Nú held ég að með engu móti verði sagt að hér sé á ferðinni eitthvað sem standi undir nafni sem heildstæð endurskoðun málefna Stjórnarráðsins. Það er öllum ljóst að svo er ekki. Hér er á ferðinni bútasaumur sem rekur sig til stjórnarmyndunar á liðnu vori. Það er farin kannski hálf leið í sumum málum eins og því að sameina landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyti í eitt sem er þá eins og hálft atvinnuvegaráðuneyti sem stundum hefur verið rætt um að stofna. Er í vændum frekari endurskoðun á málefnum Stjórnarráðsins, heildarendurskoðun, og hvernig á þá að standa að henni?

Í öðru lagi langar mig að spyrja sérstaklega út í fækkun ráðuneyta því að það boðaði hæstv. forsætisráðherra beinlínis í ræðu sinni 4. júní sl., sagði að ríkisstjórnin hygðist ekki láta staðar numið við svo búið eins og þar var sagt. Til lengri tíma er æskilegt að fækka ráðuneytum enn frekar. Síðan vísar hæstv. ráðherra reyndar í það ákvæði frumvarpsins að forseti Íslands geti ákveðið að tillögu forsætisráðherra með úrskurði að sameina tvö ráðuneyti, eða fleiri, í eitt. Það er sem sagt verið að opna lagaheimild fyrir því að sameina ráðuneyti og fækka þeim án atbeina Alþingis. Það er eðlilegt, finnst mér, á þessum tímapunkti máls að fá upplýsingar um hvort eitthvað meira sé af þessu að frétta. Hvað hefur verið aðhafst að þessu leyti af hálfu hæstv. ríkisstjórnar frá því í vor?

Auðvitað væri æskilegt að hæstv. forsætisráðherra gerði Alþingi áður en málið lýkur vegferð sinni, á hvern hátt sem það verður, nákvæma grein fyrir því hvernig hæstv. ríkisstjórn hyggst standa þarna að verkum í einstökum atriðum. Áðan var spurt út í það atriði sem mjög hefur verið umdeilt í frumvarpi um breytingar á heilbrigðislögum og ég vísa til þess. Það eru þó mjög mörg fleiri álitamál í þessu efni sem hefði verið æskilegt að hæstv. forsætisráðherra hefði gert Alþingi grein fyrir hvernig stæði nú rétt fyrir áramótin.

Í framsöguræðu sinni lagði hæstv. forsætisráðherra

áherslu á mikilvægi þess að menn hefðu í huga að gildistaka frumvarpsins um breytingar á stjórnarráðslögum væri áætluð um næstu áramót, þ.e. þau sem nú eru að nálgast, og bætti við að þetta væri gert bæði til að gefa starfsmönnum eðlilega aðlögun en einnig til þess að tryggja að allur undirbúningur máls, allur undirbúningur flutnings verkefna, sameiningar tveggja ráðuneyta og fleira þess háttar gengi eðlilega fyrir sig og án óeðlilegrar tímapressu. Þetta var ágætlega mælt hjá hæstv. forsætisráðherra, en spurningin er: Hefur þetta gengið eftir? Er málið eitthvað miklu nær því núna að vera tilbúið til afgreiðslu en það var þarna í byrjun júní sl. alveg glorhrátt eins og það kom þá af hrossakaupaborði stjórnarflokkanna? Það er erfitt að fá þá niðurstöðu af lestri umsagna um ýmsa þætti þessa pakka sem eru í fleiri en einu frumvarpi. Það er erfitt að ráða af þeirri niðurstöðu að nú liggur fyrir staðfest að talsverðir hlutar af þessari breytingu munu alls ekki koma til framkvæmda um næstu áramót, það er t.d. einfaldlega ekki tilbúin sú aðgreining verkefna undir heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu sem á að færa yfir til félagsmálaráðuneytisins. Það eru engar línur komnar í hvernig eigi að sortera verkefni blandaðra stofnana sem koma til með að heyra undir bæði ráðuneytin, t.d. hjúkrunarheimili. Enn síður hafa fengist svör við því hvernig staðið verður að málum í smærri blönduðum stofnunum sem eru bæði hjúkrunar- og dvalarheimili.

Ef hæstv. forsætisráðherra er enn sama sinnis og hann var í vor, að það sé mjög mikilvægt að þetta gangi allt saman vel fyrir sig, starfsmenn séu með í ráðum og hafi eðlilega aðlögun, að tryggja að allur þessi undirbúningur sé vandaður og flutningur verkefna gangi snurðulaust fyrir sig, er þá ekki að verða komið að þeim tímamótum að hæstv. ríkisstjórn þurfi að velta fyrir sér hvort hún eigi ekki að fresta afgreiðslu málsins burt séð frá öllu öðru, einfaldlega vegna þess að nú liggur algerlega fyrir að tíminn frá því í júní og fram að jólum hefur ekki dugað mönnum til að undirbúa þessa framkvæmd þannig að hún geti gengið snurðulaust fyrir sig?

Í fjórða lagi langar mig að spyrja hæstv. forsætisráðherra um drög að reglugerð um Stjórnarráðið. Er sú reglugerð tilbúin eða drög að henni og er hæstv. forsætisráðherra tilbúinn til að sýna Alþingi hana? Nú er veigamiklum hlutum þessara mála skipað með reglugerð, það er heilmikið reglugerðarvald eða svigrúm í þessum efnum og það hlýtur að skipta talsverðu máli hvað framkvæmdina snertir. Það er eðlilegt að Alþingi spyrji áður en það sleppir hendi sinni af málinu, ef það er að verða: Hvernig ætlar hæstv. ríkisstjórn að standa að framkvæmdinni að þessu leyti? Er beinagrind að reglugerð tilbúin og er hægt að fá hana til skoðunar, t.d. í allsherjarnefnd ef málið skytist þangað á milli 2. og 3. umr. komist það svo langt?

Í fimmta lagi langar mig að spyrja hæstv. forsætisráðherra aðeins um kostnað. Nú fylgja þessum málum ákaflega ófullkomin gögn, í raun engin gögn um kostnað, og þar stangast dálítið á annars vegar álit fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins og hins vegar meira að segja umsögn í nefndaráliti meiri hluta, t.d. heilbrigðisnefndar þar sem beinlínis segir að auðvitað verði að reikna með einhverjum kostnaði. Það kostulega er að fjármálaráðuneytinu virðist einhvern veginn takast að komast að þeirri niðurstöðu að þessu muni enginn kostnaður fylgja, jafnvel þó að það eigi að stofna heilar stofnanir og hvað það nú er.

Þannig segir í umsögn fjárlagaskrifstofunnar um þetta mál sem nú er á dagskrá, um stóra bandorminn sjálfan, með leyfi forseta:

„Fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir að áhrif frumvarpsins á kostnað ríkissjóðs verði einkum í formi tilflutnings á kostnaði milli ráðuneyta og stofnana og auki þannig ekki heildarkostnað ríkissjóðs. Samkvæmt lauslegu yfirliti sem ráðuneytið hefur tekið saman kann þessi tilflutningur að snerta fjárveitingar um 200 viðfangsefna á fjárlögum og er áformað að flytja tillögur þess efnis við 2. umræðu fyrirliggjandi fjárlagafrumvarps.“ — Hvað gert hefur verið.

Svo segir, og það er mikil speki:

„Í einhverjum tilvikum kann þó að koma til breytinga á kostnaði,“ — það er jafnvel haft opið að þetta muni lækka kostnað — „svo sem vegna breytinga á starfsmannafjölda eða húsnæði, en komi til slíkra óvæntra útgjalda eða biðlauna verður að fjalla um það sérstaklega.“

Þetta er alveg kostulegt kostnaðarmat á einu máli, sem sagt er skilað auðu. Það er svona tuðað eitthvað um að þetta eigi nú að geta gerst bara allt saman án nokkurs kostnaðar en, jú, það gæti kannski orðið einhver kostnaður vegna biðlauna, starfsmannabreytinga, húsnæðis og annarra slíkra hluta en það verði þá bara að fjalla um það sérstaklega. Ég hélt að fjárlagaskrifstofan ætti að reyna að kostnaðargreina mál þannig að það lægi fyrir eftir því sem nokkur kostur er hvers yrði að vænta í sambandi við útgjöld ríkissjóðs.

Ef ég má, forseti, vippa mér yfir í frumvarpið um breytingar á almannatryggingum, lögum um sjúkratryggingar, lögum um heilbrigðisþjónustu o.fl. er kostnaðarmatið þar eiginlega enn stórbrotnara því að það er veigamikill hluti þessarar tilfærslu. Hefur hæstv. forsætisráðherra lesið hvernig þar er fjallað um mál?

Þar segir, með leyfi forseta:

„Í meginatriðum felur frumvarpið fyrst og fremst í sér orðalagsbreytingar sem tengdar eru flutningi málaflokka á milli ráðuneyta og er því ekki gert ráð fyrir auknum kostnaði við framkvæmd verkefna heldur eingöngu færslu fjárheimilda á milli ráðuneyta.“

Svo kemur:

„Helstu efnisbreytingar eru þær að sett verður á fót ný stofnun …“ — Já, það er hægt að setja á fót nýja stofnun án þess að það kosti nokkurn skapaðan hlut, ráða framkvæmdastjóra og starfsfólk og skipa henni stjórn sem á að gera á grundvelli bráðabirgðaákvæðis, það eru örfáar línur um heila stofnun sem á að setja á fót. Hæstv. heilbrigðisráðherra staðfestir að hann hyggist ráða forstjóra alveg í hvelli, blása í flautu og leggja af stað með innkaupastofnunina sína.

Það kostulega er þessi kostnaðargreining eða umsögn því að þar segir:

„Helstu efnisbreytingar eru þær að sett verður á fót ný stofnun undir heilbrigðisráðuneyti sem mun sjá um sjúkra- og slysatryggingar ásamt kaupum á heilbrigðisþjónustu. Verður hlutverk hennar skilgreint nánar í sérstöku frumvarpi á vorþingi, sem verður kostnaðarmetið þegar það verður lagt fram.“

Það á að fá heimildina til að stofna stofnunina og það er verið að reyna að segja okkur að það kosti ekki neitt. Svo er sagt: Þetta verður kostnaðarmetið þegar frumvarpið kemur fram, þegar búið verður að stofna stofnunina. Stenst þetta í raun þær vinnureglur sem á að viðhafa hér þegar frumvörp eru til umfjöllunar á Alþingi og það á lögum samkvæmt að liggja fyrir kostnaðarmat? Ég held ekki. Fjármálaráðuneytið er að reyna að komast þarna upp með að skila auðu af því að ríkisstjórnin vill auðvitað ekki viðurkenna að hún er að taka heilmikil útgjöld á ríkið í tengslum við þetta mál. Og hún er ekki að fækka ráðuneytum, það er svo kostulegt að þó að það sé boðað og því hafi verið lofað fyrir kosningar, það standi í framsöguræðu forsætisráðherra frá því í vor er það auðvitað ekki að gerast eins og allir vita, enda eru hér 12 stólar, að vísu sárasjaldan allir mannaðir, en þeir eru 12 samt.

Mér finnst mjög lélegt ef það á að ljúka endanlega umfjöllun um þessi mál án þess að eitthvað meira verði lagt á borðið í sambandi við kostnaðinn. Með því er ég ekki að segja að það væri í sjálfu sér frágangssök þó að einhver kostnaður hlytist af breytingum af þessu tagi, auðvitað ekki, ef hann er vel ígrundaður og rökstuddur og mönnum sýnist rétt að ráðast í hann engu að síður. Það vantar bara mikið upp á það, því miður, að þetta mál sé þannig þroskað að menn hafi sannfæringu fyrir því að það sé þess virði að fara að taka á ríkissjóð heilmikinn kostnað sem auðvitað verður þarna, augljóslega.

Sjötta og síðasta spurning mín til hæstv. forsætisráðherra lýtur að stjórnarsáttmálanum eða stefnuyfirlýsingu hæstv. ríkisstjórnar. (Gripið fram í.) Neðst á fyrstu síðu stendur að ríkisstjórnin muni leitast við að eiga gott samstarf við alla flokka á Alþingi og standa vörð um sjálfstæði Alþingis og eftirlitshlutverk þess. Ég spyr hæstv. forsætisráðherra: Hvernig samrýmist framganga ríkisstjórnar hans í þessu máli, og reyndar fleirum, þessum fögru fyrirheitum? Hvar er samráðsviljinn, hvar hefur hann birst í þessu máli? Hverju sætir að það hefur ekki í einu einasta tilviki verið á nokkurn hátt leitað eftir samráði flokka um þetta mál? Er þó ekki lengra að sækja falleg rök fyrir slíku en í t.d. framsöguræðu Bjarna Benediktssonar, fyrrverandi formanns Sjálfstæðisflokksins, þegar hann mælti fyrir sinni merku tillögu á sínum tíma um þörfina á endurskoðun laga um Stjórnarráðið og lagði mikla áherslu á mikilvægi þess að allir flokkar störfuðu saman að slíkum málum.

Öðruvísi mér áður brá. Það er minni reisn yfir formönnum Sjálfstæðisflokksins í dag en var þá, þegar reyndar stjórnarandstæðingurinn Bjarni Benediktsson flutti sína merku tillögu og meiri hlutinn lét hana ekki gjalda þess að hún væri flutt af stjórnarandstæðingi, heldur samþykkti hana sem leiddi til þess að 10 árum síðar voru lögin um Stjórnarráðið sett. Þá voru menn ekki að kasta til höndunum, menn voru ekki að flýta sér þá, heldur settu þverpólitíska nefnd í málið og hún vann vel og lengi og niðurstaðan varð farsæl eins og verður gjarnan þegar þannig er að málum staðið.

Ég gæti reyndar nefnt nokkur fleiri hliðstæð tilvik þar sem hæstv. ríkisstjórn hefur lofað fögru en ekki staðið við neitt. Hvernig er með samráðsvettvanginn um utanríkismál sem var lofað hátíðlega við brottför hersins í septembermánuði fyrir meira en ári síðan, endurtekið í stjórnarsáttmála, að komið verði á fót samráðsvettvangi allra flokka um stjórn um öryggismál? Af hverju hefur það ekki verið gert? Frá því að þau loforð voru gefin, fyrst í september fyrir ári og síðan aftur í vor, hafa margar veigamiklar og dýrar pólitískar ákvarðanir verið teknar einhliða af hálfu ríkisstjórnar sem er að setja þessi mál í farveg og binda hlutina inn í framtíðina, þar á meðal stofna til mikilla útgjalda, milljarðaútgjalda, án nokkurs minnsta pólitísks samráðs. Það hefur ekki einu sinni að fyrra bragði verið haft samráð um þá hluti í utanríkismálanefnd. Umfjöllun utanríkismálanefndar um þá hluti hefur nær alfarið verið vegna óska og krafna frá stjórnarandstöðu en ekki vegna þess að ríkisstjórnin sjálf hafi komið að fyrra bragði með málin inn og óskað eftir samráði við nefndina um þá hluti.

Það var t.d. þannig að síðla sumars kom utanríkismálanefnd saman eftir langt hlé að kröfu þess sem hér stendur til að ræða ákvarðanir ríkisstjórnar og á vettvangi NATO um ýmiss konar heræfingar og útgjöld sem voru að lenda á íslenska ríkinu. Það mætti auðvitað nefna fleira sem ekki virðist falla í mikinn sáttafarveg af hálfu meiri hlutans á Alþingi. Það er dálítið undarlegt ef það er að verða bara liðin tíð að það sé svo mikið sem borið við að reyna fyrst að ná fram samstöðu um grundvallarmál og leikreglur í samfélaginu, eins og var þó alltaf reynt að hafa í heiðri hér áður. (**Gripið fram í:** Það er enginn sáttavilji.)

Hvers má vænta næst? Kemur ríkisstjórnin einhliða með breytingar á kosningalögum? Ég held að framsóknarmenn ættu að hugsa út í það áður en þeir afsala sér málfrelsinu hérna. Kemur hún næst með einhliða breytingar á stjórnarskránni? Það er von að maður spyrji þegar löng og að mestu leyti órofin hefð fyrir að reyna að vinna í samstarfi flokka er rofin aftur og aftur, samanber nú lögin um Stjórnarráð Íslands og grundvallarskipan þeirra mála sem er auðvitað afar mikilvæg í stjórnkerfi okkar og stjórnsýslu, þingsköp Alþingis og fleiri slíkir hlutir. Þegar meiri hluti hefur vegferð sína hér á þingi eins og þessi gerði í vor, með því að hika ekki við að beita afbrigðum, beita styrk sínum til þess að knýja mál í gegnum þingið með afbrigðum, sem hefur ekki gerst í áratugi að svo fjölmennur meiri hluti hafi verið á Alþingi að hann hafi getað upphafið ákvæði þingskapanna sem eiga að verja og tryggja tiltekin réttindi, vandaða málsmeðferð og annað eftir þeim götum, fer maður að spyrja sig: Er þetta ný stefna? Verða allar hefðir um samskipti flokka og vilja til að reyna að leita sátta og samstöðu um hin mikilvægari grundvallarmál bara gefnar upp á bátinn? Er það stærðarhrokinn sem leikur hæstv. ríkisstjórn svona grátt? Heldur hæstv. ríkisstjórn að hún sé komin til valda um aldur og ævi og muni aldrei þurfa að taka tillit til eins eða neins nema sjálfrar sín? Jafnvel þótt svo væri mundi maður spyrja um hugarfarið sem að baki liggur. Á hverju þrífst og þroskast lýðræðið ekki síst? Á því að réttindi minni hluta og sjónarmið fái sanngjarna viðurkenningu og sanngjarnan sess og menn geti tekist á með rökum, menn hlusti á ólík sjónarmið og leyfi þeim að koma fram í málum. Mér finnst þessi ríkisstjórn ekki vera á góðri braut hvað þetta varðar og mér finnst hennar fyrstu skref að þessu leyti, hvað varðar stjórnarráðsbreytingarnar og jafnvel fleiri hluti, því miður ekki lofa góðu.

Þá eru einhver fögur fyrirheit í stjórnarsáttmála sem ekkert er svo gert með, einskis virði ef það sýnir sig strax að það eigi ekkert að gera með þau og það er bara einskis vert plagg eins og loforðið hér um samráðsvettvanginn um utanríkismál virðist þegar vera farið að sýna sig að vera og loforðið hér á fyrstu síðu stjórnarsáttmálans um hið góða samstarf við flokkana. (Gripið fram í.)

Hæstv. forsætisráðherra var á öðrum buxum í vor eða síðla vetrar fyrir kosningar, eins og ég tók fram í ræðu minni í dag þegar hæstv. forsætisráðherra spurði hvort möguleiki væri á að þingflokkarnir og stjórnmálaflokkarnir í landinu gætu sameinast um vissar breytingar á stjórnarráðslögum fyrir kosningar. Hver voru, og eru, rökin? Jú, þau voru akkúrat að það gæti verið gott að vera búinn að ganga frá slíku þannig að það væri ekki að flækjast fyrir mönnum og yrði ekki bitbein eða viðfangsefni í samningaviðræðum flokka um myndun ríkisstjórnar, það væri ekki heppilegt. Ég er algerlega sammála þeim rökum. Það reyndist að vísu ekki tími til þess, og var kannski varla von, að fara að ráðast í einhverjar umfangsmiklar breytingar á Stjórnarráðinu á örfáum vikum sem þá voru eftir af þinghaldinu. En þar kom fram ágætisvilji forsætisráðherra á fundum okkar formanna flokkanna sem höfðum þá átt ágætt samstarf um setningu laga um fjármál. Þá var ágætisstjórnmálasamband þarna á milli sem hefur nú farið lítið fyrir síðan um kosningar. Forsætisráðherra kannaði m.a. hvort flötur væri á samstöðu meðal stjórnmálaflokkanna í landinu um slíkar breytingar. Það fer lítið fyrir slíkum vilja núna.

Ég vona að ekki sé genginn í garð einhver einvaldskonungahugsunarháttur á stjórnarheimilinu og að menn haldi ekki í stærðarhroka sínum að þetta sé bara orðið eins og hjá dönsku einvaldskonungunum, þeir þiggi völd sín frá guði, þau komi af himnum ofan og komi engum öðrum við en þeim sjálfum hvernig þeir fara með þau. Það er ekki farsælt. Ég þekki hæstv. forsætisráðherra illa ef hann er algerlega orðinn forfallinn af einhverju slíku hugarfari. Ég hafði reiknað frekar með hinu gagnstæða, að af honum mætti vænta frekar sanngirni í þessum efnum en hitt, en ég held að hæstv. forsætisráðherra verði þá að fara að sýna einhvern lit í þeim efnum, við verðum að fara að sjá þess stað með einhverjum hætti að vilji sé til þess að vinna hlutina í einhverju samkomulagi.

Það verður fróðlegt að heyra svör hæstv. forsætisráðherra í framhaldinu. Má ég kannski bæta sjöundu spurningunni við: Er inni í myndinni af hálfu hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórnar, þótt seint sé, að skjóta á einhverju samráði um það sem þó er eftir af þessum stjórnarráðsbreytingum og útfærsluhluta? Maður hugsar þar um hluti eins og hagsmuni starfsfólks, viðkvæma málaflokka sem stefna í mikla upplausn eins og málefni á vegum landbúnaðarráðuneytisins og landamærin milli umhverfismála og atvinnuvega sem alls ekki fá þá útfærslu hér sem heppilegt væri, samanber neikvæðar umsagnir frá fjölmörgum undirstofnunum sem við þetta eiga að búa og gagnrýna að ekki skuli vera haft við þær samráð. Kæmi til greina frekar en ekki neitt, þótt seint væri, að einhver nefnd yrði sett með aðild allra flokka til að halda þá utan um framhaldið, framkvæmdina og eftir atvikum skoða ef það er í bígerð að fara í enn frekari breytingar í þessum efnum á næstu árum?

[20:03]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að fullvissa hv. þingmann um að ég hlustaði af athygli á fyrri ræðu hans í dag af skrifstofu minni þar sem ég hef sjónvarpstæki til að horfa á þegar svo ber undir þannig að ég fylgdist með umræðunni þó að ég væri ekki hér í þingsalnum.

Fyrst langar mig aðeins að víkja að nokkrum atriðum sem hv. þingmaður nefndi undir lok ræðu sinnar því að hann fór nokkuð víðar en tilefni er til vegna frumvarpsins. Hann gat þess t.d. að núverandi ríkisstjórn hefði beitt afbrigðum í krafti síns mikla þingmeirihluta og það væri alveg einstakt í þingsögunni. Hann er auðvitað búinn að gleyma því að þegar hann sat í ríkisstjórn og allt fram til ársins 1991 þurfti aðeins helmingur þingmanna að samþykkja afbrigði til þess að þau væru gild. Þegar hann sat í ríkisstjórn var því aðeins helmingur þingmanna sem veitti þau afbrigði í hvert einasta skipti sem afbrigði voru veitt í þágu ríkisstjórnar hans. Sá þingmeirihluti gat í krafti stærðar sinnar, eins og það heitir, knúð fram þær breytingar á dagskrá sem sá þingmeirihluti óskaði eftir.

Ég minnist þess í þingskapabreytingunum 1991 að það var ekki síst sá sem hér stendur sem hafði frumkvæði að því að hækka það úr venjulegum einföldum meiri hluta upp í tvo þriðju hluta en þá var ég formaður í þingskapanefndinni sem endurskoðaði þingskapalögin. Mér finnst ekki óeðlilegt að tveir þriðju hlutar þingmanna geti ráðið því hvort afbrigði er veitt.

Þingmaðurinn vék að því sem ég hafði frumkvæði að fyrir kosningar í vor að kalla formenn flokkanna saman til að fara yfir hvort grundvöllur væri til að gera tilteknar lágmarksbreytingar á stjórnarráðslögunum fyrir kosningar. Það kom á daginn að ekki var grundvöllur fyrir því. Sú breyting sem ég hafði þá í huga var einfaldlega að heimilt væri að fækka ráðuneytum samkvæmt ákvörðun ríkisstjórnar, að forseti gerði það að tillögu forsætisráðherra, til að auðvelda nýrri ríkisstjórn að skipa verkum innan sinna vébanda. Svo vill til að það er akkúrat ákvæðið sem samþykkt var í vor eftir kosningar og hv. þingmaður var að vitna til varðandi mögulega fækkun ráðuneyta, það var nú ekkert flóknara en það sem ég hafði í huga. Ákvæðið er nú komið inn og það geta ríkisstjórnir hagnýtt sér, annað hvort núverandi eða síðari tíma ríkisstjórnir, eins og gert er í flestum nálægum löndum.

Ég tók eftir því að í ræðu sinni í dag talaði þingmaðurinn um Norðurlönd í þessu sambandi og sagði að þjóðþingin á Norðurlöndunum mundu aldrei láta bjóða sér að rétta sér frumvarp um stjórnarráðið með þessum hætti. Það eru ríkisstjórnirnar sjálfar sem ákveða þegar þær eru myndaðar og forsætisráðherra í hverri ríkisstjórn hvernig ráðuneytum er skipað, hvort búin eru til ný ráðuneyti, hvað þau heita o.s.frv. Mjög nýlegt dæmi er um það frá Danmörku frá því eftir kosningarnar þar í haust. Þannig er það líka í Noregi og í Svíþjóð, eftir því sem ég best veit, þannig að hv. þingmaður fór nú ekki alveg rétt með í máli sínu í dag hvað varðar. Í þeim löndum er það talið hlutverk ríkisstjórnarinnar að skipta með sér verkum.

Við höfum haft það í miklu fastari skorðum allt frá 1970, jafnvel svo að það hefur verið til óþæginda þó að ekki hafi náðst samstaða um að gera neinar breytingar í þá átt á þessum langa tíma. Þess vegna hefur það verið svo með stjórnarráðslögin, alveg eins og með stjórnarskrána sjálfa, að aldrei hefur tekist að gera neinar heildstæðar breytingar, það er rétt hjá hv. þingmanni, heldur hafa þær breytingar sem gerðar hafa verið afmarkast við einhverja tiltekna þætti eins og segja má um breytingarnar sem verið er að gera núna. Það átti við þegar umhverfisráðuneytinu var komið á laggirnar og það átti við um ýmsar aðrar minni háttar breytingar sem gerðar hafa verið á stjórnarráðslögunum. Það vildi ég segja í upphafi um þessi mál áður en ég svara spurningum hv. þingmanns.

Ég get svo bætt því við varðandi samráðsvettvang um utanríkismál að honum verður komið á laggirnar. Því var lýst yfir í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar fyrrverandi í september í fyrra að yrði gert. Það var ekki loforð til eins eða neins, það var yfirlýsing af hálfu ríkisstjórnarinnar sem núverandi ríkisstjórn hefur einnig ítrekað en eftir á að finna rétta formið á fyrirbærið. Reyndar er til fordæmi sem er gamla öryggismálanefndin sem lögð var niður árið 1991 en ekki er víst að það sé besta formið. Það er alla vega ekki eina formið sem kemur til greina. Eins og hv. þingmaður veit og nefnt hefur verið hér í þingsal hefur verið rætt um að fara aðrar leiðir í því efni og tengja það jafnvel einhverri rannsóknarstofnun á því sviði sem ég teldi fara afar vel á.

Kem ég þá að spurningum hv. þingmanns um þingmálið og því sem að því snýr. Þingmaðurinn spurði hvort í vændum væri frekari endurskoðun á stjórnarráðslögunum og hvernig standa ætti að henni. Ekkert hefur verið afráðið í því efni og engar ákvarðanir þar af leiðandi teknar um það. Um það mál er ekki fleira að segja á þessu stigi.

Varðandi fækkun ráðuneyta, sem var önnur spurning þingmannsins, er sama að segja. Ekki liggur fyrir nein niðurstaða hvað það varðar. Verið er að fækka ráðuneytum nú og var gert í vor úr 14 í 12 þó að hv. þingmaður berji höfðinu við steininn sí og æ hvað það varðar. Ráðuneytin voru 14, þau eru 12 núna. Ráðherrarnir voru 12 og þeir eru áfram 12 en ráðuneytin voru fleiri. Við höfum nú þann möguleika að fækka ráðuneytum samkvæmt því ákvæði sem hv. þingmaður nefndi, og ég hef líka gert að umtalsefni, en ekki er tímabært á þessu stigi að fullyrða um hvort þeirri heimild verði beitt. Ég held að rétt sé að láta núverandi skipan mála þróast í einhvern tíma og fá reynslu af fyrirkomulaginu sem nú er búið að festa í sessi.

Hv. þingmaður spurði hvort málið væri tilbúið til afgreiðslu nú frekar en það var í vor. Það var auðvitað gert í ákveðnum áföngum. Tekið var eitt skref í vor og verið er að taka fleiri skref núna með bandormunum tveimur sem eru hér til umræðu og hafa verið í dag. Auðvitað tel ég að málin séu bær til afgreiðslu eins og nú standa sakir. Þriðji áfanginn í verkinu er síðan að gefa út nýja reglugerð um Stjórnarráðið og sú reglugerð í undirbúningi. Ég geri ekki ráð fyrir að hún verði tilbúin áður en ráðgert er að Alþingi ljúki störfum.

Varðandi kostnað við breytingarnar er auðvitað erfitt að fullyrða. Á daginn kemur að gera þarf ákveðnar breytingar, t.d. í sambandi við húsnæðismál. Sumt af því eru breytingar sem hvort eð er þurft hefði að ráðast í, eins og á húsnæðinu við Skúlagötu 4 þar sem sjávarútvegsráðuneytið er til húsa og þar sem ráðgert er að landbúnaðarráðuneytið komi inn. Því fylgir kostnaður sem nú er búið að gera ráð fyrir í fjárlagafrumvarpi og hann hlýst m.a. af því að þar hafa verið sérhæfðar stofnanir sem breyta nú til hjá sér eða fara út úr húsinu. Þannig má auðvitað tína til atriði sem eflaust hefðu fallið til hvort eð var. Það er líka alveg rétt að fallið geta til biðlaunaskuldbindingar og þess háttar atriði sem ekki fæst fullkomlega upplýst um eða kemur ekki fram fyrr en eftir á þegar í ljós kemur með hvaða hætti starfsmenn kjósa að nýta sér rétt sinn á því sviði. Grundvallaratriðið í því er auðvitað að þótt einn málaflokkur flytjist á milli ráðuneyta og sé vistaður á öðrum stað, kallar það í sjálfu sér ekki á ný útgjöld.

Þar með held ég að ég hafi svarað öllum efnisspurningum hv. þingmanns. Hann vitnaði reyndar í stefnuyfirlýsinguna og spurði: Hvar er samráðsviljinn og allt það? sem var nú meira hugleiðing frá hans hálfu en spurning til mín. Við höfum auðvitað fullan hug á því í ríkisstjórninni að eiga gott samstarf við stjórnarandstöðuna, það segir sig sjálft, það reyna allar ríkisstjórnir að gera, alveg eins og gert var varðandi þingskapafrumvarpið. Þá tókst gott samstarf allra þingflokka nema eins um breytingar í þeim efnum, þannig að því miður er ekki alltaf hægt að ganga út frá því sem vísu að samráð leiði til fullkominnar samstöðu um mál.

[20:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi beitingu afbrigða fyrr á dögum bendi ég á að margt var með öðrum brag fyrir 1991 eins og hæstv. forsætisráðherra veit og þingsköp gjörólík. Alþingi starfaði þá í tveimur deildum og það eitt og sér tryggði náttúrlega miklu lengri og hægari vegferð frumvarpa, allra annarra en fjárlagafrumvarpa, í gegnum þingið.

Í öðru lagi má rétt vera að ég hafi ekki tjáð mig nógu skýrt í dag þegar ég vitnaði til hinna Norðurlandanna. Hafi mátt skilja mig þannig að ég teldi að þar væri skipan mála innan stjórnarráða föst og lögbundin var alls ekki ætlun mín að orða það svo og það leiðréttist þá hér með. Ég þekki til þess að þar er málum öðruvísi skipað, reyndar líka þannig að þar er miklu stærri pólitísk áhöfn í ráðuneytunum. Ráðuneytisstjórinn er yfirleitt pólitískt ráðinn og mun stærri hópur pólitískra aðstoðarmanna og ráðgjafa kemur inn með ráðherranum.

Það sem ég átti við var að norska Stórþingið t.d. tekur ekki við illa undirbúnum og hráum málum frá framkvæmdarvaldinu og rúllar því í gegnum þingið ef atbeina þarf þingsins við. Þ.e. ef málin eru þess eðlis að þau þurfi lagabreytingar, eins og þau þurfa hér, mundi svona málatilbúnaður og undirbúningur fá falleinkunn hjá hinum sterku þjóðþingum hinna Norðurlandanna, ríkisstjórnin væri send með það aftur heim eða hitt, sem er miklu líklegra að gerðist, að þingið tæki málið í sínar hendur og ynni það upp á nýtt.

Ég þakka fyrir þau svör að ekkert frekar sé afráðið um breytingar á Stjórnarráðinu, það sé nóg í bili og eigi að öðlast einhverja reynslu, verði það gert. Mér þykir miður að reglugerð skuli ekki vera tilbúin eða a.m.k. drög að henni

sem hægt væri að skoða. Ég hefði t.d. talið æskilegt að allsherjarnefnd hefði fengið hana og getað haft hana til hliðsjónar áður en hún lýkur afgreiðslu málsins. Fyrir liggur að kostnaðarmat fjárlagaskrifstofunnar er úrelt, því mun fylgja kostnaður. Um samráðsviljann var í raun litlu svarað en þó þætti mér auðvitað miklu betra að svörin yrðu í verki en ekki bara í orðum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[20:16]

Útbýting:

Siðareglur opinberra starfsmanna, 317. mál, þáltill. KolH o.fl., þskj. 459.

Vátryggingarsamningar, 163. mál, nál. meiri hluta viðskn., þskj. 460.

Erfðafjárskattur, 2. umr.

Stjfrv., 206. mál (fasteignir í eigu erlendra dánarbúa o.fl.). — Þskj. 224, nál. 416.

[20:16]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 14/2004, um erfðafjárskatt, með síðari breytingum, frá hv. efnahags- og skattanefnd en nefndarálitið er að finna á þskj. 416.

Í nefndarálitinu kemur fram hvaða gesti nefndin fékk og þær umsagnir sem henni bárust og einnig er lýsing á frumvarpinu.

Nefndin tekur undir þau sjónarmið sem fram koma í umsögn ríkisskattstjóra og áréttar að breyting frumvarpsins varðar kostnað sem fellur til á grundvelli 17.–21. gr. laga nr. 20/1991, um skipti á dánarbúum o.fl. Kostnaður tengdur ráðstöfunum sem erfingjar stofna til persónulega vegna eigin hagsmunagæslu við skiptin telst ekki frádráttarbær.

Nefndin vekur athygli á því sem fram kom við meðferð málsins að tekjur af erfðafjárskatti hafa vaxið frá því að gildandi lög voru sett.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Hv. þingmenn Bjarni Benediktsson, Gunnar Svavarsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Lúðvík Bergvinsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Olíugjald og kílómetragjald, 2. umr.

Stjfrv., 231. mál (ótímabundin lækkun olíugjalds og kílómetragjalds). — Þskj. 250, nál. 417.

[20:18]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 87/2004, um olíugjald og kílómetragjald, með síðari breytingum, frá hv. efnahags- og skattanefnd, en það er að finna á þskj. 417.

Á þingskjalinu kemur fram hvaða gesti nefndin fékk og eins hvaða umsagnir bárust.

Í frumvarpinu er lagt til að lækkun olíugjalds og sérstaks kílómetragjalds sem verið hefur tímabundin verði fest til frambúðar. Á fundum nefndarinnar kom meðal annars fram að áþreifanlegur árangur hafi náðst síðan lög um olíugjald og kílómetragjald, nr. 87/2004, voru sett og að hlutfall dísilbifreiða í íslenska bílaflotanum hafi hækkað. Notkun þessara bifreiða er almennt álitin umhverfisvænni en þeirra sem ganga fyrir bensíni. Nokkrum áhyggjum veldur þó að hátt heimsmarkaðsverð dísilolíu getur staðið þessari þróun fyrir þrifum og þar með grafið undan yfirlýstu markmiði laganna.

Í athugasemdum með frumvarpinu er vakin athygli á því að á vegum fjármálaráðuneytis er nú unnið að því að móta heildarstefnu hvað varðar skattlagningu ökutækja og eldsneytis og þeirri vinnu á að ljúka fyrir 1. febrúar 2008. Nefndin telur að í því ljósi beri að skoða varanleika þess fyrirkomulags sem nú er fest í sessi.

Eftir ábendingu ríkisskattstjóra leggur nefndin til að samhliða afgreiðslu frumvarpsins verði gerðar smávægilegar lagfæringar á einstökum ákvæðum laganna.

Þær breytingar eru taldar upp í ofangreindu nefndaráliti.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson skrifar undir álitið með fyrirvara.

Hv. þingmenn Bjarni Benediktsson, Gunnar Svavarsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Lúðvík Bergvinsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Aukatekjur ríkissjóðs, 2. umr.

Stjfrv., 234. mál (lagatilvísanir og fjárhæð gjalds fyrir vegabréfaþjónustu). — Þskj. 253, nál. 422, brtt. 423.

[20:20]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 88/1991, um aukatekjur ríkissjóðs, með síðari breytingum, frá hv. efnahags- og skattanefnd, en nefndarálitið er að finna á þskj. 422. Þar er getið um þá gesti sem nefndin fékk og eins þær umsagnir sem

henni bárust og lýsing á frumvarpinu.

Á fundum nefndarinnar kom fram að með breytingum frumvarpsins stæði ekki til að hækka önnur gjöld en þau sem varða vegabréfsáritanir. Við meðferð málsins hafa fulltrúar fjármálaráðuneytis og dómsmálaráðuneytis þó farið þess á leit við nefndina að nefndin geri þá breytingu á frumvarpinu að við það verði aukið heimildum til töku gjalds vegna útgáfu leyfis til reksturs leiktækjastaða annars vegar og töku gjalds vegna rafrænnar miðlunar á lögregluskýrslum eignatjón til tryggingafélaga hins vegar. Jafnframt hafa ráðuneytin óskað eftir breytingu á orðalagi í 1. mgr. 14. gr. laganna þannig að gjaldtaka miðist við afgreiðslu umsóknar fyrir vegabréfsáritun í stað vegabréfsáritunarinnar sjálfrar. Gjald þetta er ákvarðað með hliðsjón af ákvörðun ráðherraráðs Evrópusambandsins frá 1. júní 2006 þar sem gert er ráð fyrir að innheimta gjaldsins fari fram í tilefni af umsókn óháð því hvort áritun er veitt eða hennar synjað.

Nefndin telur heimild til álagningar gjalds vegna útgáfu leyfis til reksturs leiktækjastaða eiga rétt á sér með tilliti til hliðstæðrar gjaldtöku á öðrum sviðum atvinnurekstrar. Þar sem umsýsla er ekki mikil við leyfisveitingar af þessu tagi telur nefndin rétt að gjaldið verði 5.500 kr., en til samanburðar má nefna að það er mun lægra en gjald fyrir leyfi til veitinga- og gististaðareksturs. Útgáfa leyfis til reksturs leiktækjastaða fer fram á grundvelli laga um lögreglusamþykktir, nr. 36/1988.

Hvað varðar heimild til töku gjalds vegna rafrænna sendinga lögregluskýrslna telur nefndin að kostnaður vegna umsýslu við innheimtu og vinnslu, þar með talið bókhald, eigi eftir að verða miklu meiri en sem nemur tekjum af gjaldinu. Tekur nefndin því ekki undir óskir ráðuneytisins að þessu leyti. Nefndin gerir ráð fyrir að rafræn miðlun skýrslnanna verði gjaldfrjáls til einföldunar fyrir embættin og móttakendur.

Nefndin telur rétt að breyta orðalagi í 1. mgr. 14. gr. laganna til samræmis við framangreinda ákvörðun ráðherraráðs Evrópusambandsins, en ekki Evrópuráðsins eins og segir í athugasemdum.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Hv. þingmenn Gunnar Svavarsson, Lúðvík Bergvinsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið skrifa hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Herdís Þórðardóttir.

[20:24]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og fram kom er ég með á nefndaráliti efnahags- og skattanefndar en með fyrirvara þó. Ég vil biðja hv. formann nefndarinnar og framsögumann, Pétur H. Blöndal, að minna okkur á hve há gjöldin fyrir vegabréfsáritanir eru og um hve miklar hækkanir er þar að ræða því að ef ég man rétt sneri fyrirvari minn fyrst og fremst að þeim þætti.

[20:24]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Evrópusambandið ákvað að hækka gjaldið úr 35 evrum upp í 60 evrur — það er eftir minni, gæti verið eitthvað annað — og við fylgjum þeirri ákvörðun Evróparáðsins að hækka gjaldið í samræmi við það í samsvarandi íslenskum krónum.

[20:25]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla nú ekki að hafa langt mál um þetta en fram kemur að við ákveðum umræðulaust að hækka verð fyrir vegabréfsskráningu vegna þess að um það kemur skipun frá Brussel. Vegna þess að Brussel ákveður að hækka gjaldtöku fyrir vegabréfsáritanir er það samþykkt umræðulaust á Alþingi Íslendinga. Einu skýringarnar sem við fengum í hendur, ef ég man rétt, voru þær að skriffinnar í Brussel hafi komist að þeirri niðurstöðu að þetta væri tilkostnaðurinn við slíkar vegabréfsáritanir.

Ég vil aðeins minna á eitt, þ.e. hverjir það eru sem fá vegabréfsáritanir af því tagi. Það er iðulega fólk frá þróunarríkjunum. Um er að ræða fólk sem kemur hingað til lands, stundum félítið fólk, og 5.500 kr. eða 5–6 þúsund kr., sem hv. þm. Pétur H. Blöndal minnti að kostnaðurinn við vegabréfsáritun væri og ég er sammála því en sú upphæð getur samsvarað mörgum mánaðarlaunum í fátækum ríkjum.

Hæstv. forseti. Ég vildi fyrst og fremst skýra frá fyrirvara mínum. Annars vegar finnst mér fráleitt að við samþykkjum umyrðalaust hækkun á gjaldtöku fyrir vegabréfsáritanir fyrir þær sakir einar að tilskipun kemur frá Brussel um að svo skuli vera. Í annan stað vil ég minna á að oft getur verið um að ræða greiðslur sem fátæku fólki frá þróunarríkjunum eru ofviða.

[20:27]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er rétt að það er ákvörðun Evrópusambandsins en við erum nú einu sinni aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu og njótum þess með ýmsum hætti þó að við þurfum að samþykkja ýmislegt sem þaðan kemur líka og gerum það iðulega.

Varðandi að það sé mikil gjaldtaka fyrir fátækt fólk frá þróunarlöndum er það hárrétt. Hins vegar er það ekki stór hluti af fargjaldinu sem menn þurfa að greiða til að komast til landsins þannig að það er ekki auðvelt fyrir fátækt fólk að koma til Íslands frá öðrum löndum. Ég vil nú geta þess að það er líka til ríkt fólk í þessum löndum og sumt það fólk kemur hingað sem ferðamenn eða sem opinberir erindrekar eða í viðskiptaerindum og munar eflaust ekkert um að borga það.

[20:28]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta eru sjónarmið sem eru góðra gjalda verð og hafa komið fram. Ég hef lýst yfir afstöðu minni til málsins en verð þó að segja eitt til viðbótar, að íslensk

stjórnvöld eru ótrúlega treg að láta reyna á að fara aðrar leiðir en ákveðnar eru í Brussel.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ársreikningar, 2. umr.

Stjfrv., 230. mál (EES-reglur o.fl.). — Þskj. 249, nál. 447.

[20:29]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá hv. efnahags- og skattanefnd um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 3/2006, um ársreikninga, með síðari breytingum. Nefndarálitið er að finna á þskj. 447. Þar er lýsing á frumvarpinu, enn fremur getið um þá gesti sem nefndin fékk og þær umsagnir sem bárust.

Á fundum nefndarinnar kom fram að efni frumvarpsins stendur í nánum tengslum við lög um verðbréfaviðskipti, nr. 108/2008, sem sett voru á síðasta þingi. Þar voru gefin fyrirheit um frekari innleiðingu á efni tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2004/109/EB um samræmingu krafna um gagnsæi í tengslum við upplýsingar um útgefendur verðbréfa sem eru skráð á skipulegan markað og um breytingu á tilskipun 2001/34/EB. Kemur fram í almennum athugasemdum að 2.–5. mgr. 4. gr. og 2.–5. mgr. 5. gr. verði innleiddar í íslenskan rétt með breytingum á lögum um ársreikninga. Ákvæðin varða upplýsingagjöf félaga sem skráð hafa verðbréf á skipulegum verðbréfamarkaði í ársreikningum og árshlutareikningum.

Nefndin fjallaði einnig um rétt og skyldu félaga til að taka upp alþjóðlega reikningsskilastaðla. Með lögum nr. 45/2005, um breytingu á lögum um ársreikninga, var leidd í lög reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 1606/2002 um beitingu alþjóðlegra reikningsskilastaðla, samanber einnig ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 37/2003. Þar var kveðið á um skyldu félaga sem skráð hafa verðbréf sín á skipulegum verðbréfamörkuðum innan EES til að færa reikningsskil sín til samræmis við alþjóðlega reikningsskilastaðla. Reglan þjónar þeim tilgangi að auka samanburðarhæfni reikningsskila innan Evrópska efnahagssvæðisins og efla traust fjárfesta á fjármalamörkuðum. Samkvæmt 4. gr. reglugerðarinnar gildir reglan við gerð samstæðureikninga en einstökum aðildarríkjum innan EES er síðan eftirlátið á grundvelli 5. gr. að ákveða hvort sama regla skuli gilda um ársreikninga skráðra félaga óháð því hvort þau gera samstæðureikninga eða ekki. Ísland taldi við setningu framangreindra laga rétt að nýta þessa heimild og samkvæmt því ber móður- og dótturfélögum að færa ársreikninga sína til samræmis við alþjóðlega reikningsskilastaðla hér á landi. Að fenginni reynslu gerir frumvarpið nú ráð fyrir að þessari kvöð verði aflétt enda eigi það ekki að koma niður á gæðum samstæðureiknings viðkomandi samstæðu.

Loks ræddi nefndin hlutverk ársreikningaskrár og tengsl hennar við Fjármálaeftirlitið. Með lagabreytingu frá 133. löggjafarþingi, sbr. lög nr. 160/2006, voru eftirlitsúrræði ársreikningaskrár rýmkaðar þannig að skránni var heimilað að leggja sektir á minni félög í skilningi laga um ársreikninga í þeim tilvikum þegar fyrirsvarsmenn þeirra vanrækja að standa skil á ársreikningum eða samstæðureikningum til opinberrar birtingar. Í athugasemdum við 3. gr. laganna kemur fram að heimild þessari megi beita óháð sök fyrirsvarsmanna en væri til staðar grunur um meiri háttar brot yrði gert ráð fyrir því að ársreikningaskrá vísaði máli til skattrannsóknarstjóra ríkisins. Til meiri háttar brota telst m.a. þegar fyrirsvarsmenn stærri félaga í skilningi laga um ársreikninga gerast sekir um ofangreinda vanrækslu, sbr. 121. gr. Samkvæmt upphafsgrein gildandi laga um ársreikninga teljast hlutafélög sem hafa verðbréf sín skráð á skipulegum verðbréfamarkaði til stærri félaga og verði frumvarp þetta samþykkt mun það sama eiga við um önnur skráð félög í skilningi 2.–4. tölul. 1. gr. laganna. Þá er ársreikningaskrá heimilað skv. 3. málsl. 3. mgr. 126. gr. laganna að leggja sektir á félög, stór og smá, sem vanrækja að leggja fram fullnægjandi upplýsingar eða skýringar með ársreikningi eða samstæðureikningi sem lagður hefur verið fram til opinberrar birtingar. Enn fremur getur skráin sektað lögaðila fyrir brot gegn lögunum, óháð því hvort brot megi rekja til saknæms verknaðar fyrirsvarsmanns eða starfsmanns lögaðilans, sbr. 125. gr.

Ég vil bæta því við hérna að það var heilmikil umræða um þetta á sínum tíma þegar þetta var gert. Þessi lög voru að sjálfsögðu sett til að auka aga í því að fyrirtæki skili ársreikningum.

Með frumvarpinu eru eftirlitsúrræði ársreikningaskrár aukin á ný. Er það rökstutt með vísan til þess að skráin hafi takmarkaðar heimildir til að bregðast við þegar félög sem beita alþjóðlegum reikningsskilastöðlum, sbr. VIII. kafla laganna, veita ekki umbeðnar upplýsingar, einkum í tengslum við árshlutauppgjör. Leggur frumvarpið því til að ársreikningaskrá fái heimild til að beita dagsektum auk þess sem henni verður heimilt að birta opinberlega upplýsingar um reikningsskil sem talin eru ófullnægjandi og heimild til að óska eftir tímabundinni stöðvun viðskipta með verðbréf viðkomandi félags í kauphöll.

Nefndin fellst á breytingar frumvarpsins en vekur athygli á því að samkvæmt lögum um verðbréfaviðskipti, nr. 108/2007, er eftirlit með verðbréfamarkaði að meginstefnu til í höndum Fjármálaeftirlitsins þótt viðurkennt sé að ársreikningaskrá annist eftirlit með reikningsskilum, sbr. 1. mgr. 133. gr.

Eftir ábendingu fjármálaráðuneytisins leggur nefndin til smávægilegar breytingar á frumvarpinu sem lúta að formi en ekki efni. Nefndinni þykir þó rétt að geta þess að við meðferð málsins hafa borist athugasemdir um að einstök ákvæði laganna séu ekki svo skýr sem vera ber.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem taldar eru upp í umræddu nefndaráliti.

Hv. þm. Gunnar Svavarsson, Lúðvík Bergvinsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Herdís Þórðardóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fjarskipti, 2. umr.

Stjfrv., 305. mál (hækkun jöfnunargjalds). — Þskj. 377, nál. 421.

[20:37]

Frsm. samgn. (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. samgöngunefndar á þskj. 421 um frumvarp til laga um breytingu á lögum um fjarskipti, nr. 81/2003, með síðari breytingum. Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Ragnhildi Hjaltadóttur og Karl Alvarsson frá samgönguráðuneyti og Björn Geirsson og Friðrik Pétursson frá Póst- og fjarskiptastofnun.

Í frumvarpinu er lagt til að álagningarprósenta fjarskiptafyrirtækja í jöfnunarsjóð alþjónustu verði hækkuð úr 0,12% í 0,65% af bókfærðri veltu fjarskiptafyrirtækja. Þetta kemur til af því að með úrskurði úrskurðarnefndar fjarskipta- og póstmála frá 10. október 2007 hafa nú fallið verulegar viðbótarskuldbindingar á jöfnunarsjóðinn. Því er nauðsynlegt að hækka gjaldið til að sjóðurinn geti staðið undir skuldbindingum sínum.

Á fundi nefndarinnar kom fram að nokkrir aðilar væru að velta fyrir sér að höfða mál fyrir dómstólum í því skyni að fá úrskurðinum snúið við. Nefndin leggur áherslu á að ef af slíkri málshöfðun verður og henni lyktar með því að úrskurðinum verði snúið við verði álagningarprósentan lækkuð á ný.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt. Undir álitið skrifa hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, formaður, Ólöf Nordal, Herdís Þórðardóttir, Árni Þór Sigurðsson, Árni Johnsen og Guðni Ágústsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, 2. umr.

Stjfrv., 209. mál (tekjutengdar greiðslur, foreldrar utan vinnumarkaðar). — Þskj. 227, nál. 435, brtt. 436.

[20:39]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Hér liggur fyrir nefndarálit frá hv. félags- og tryggingamálanefnd um frumvarp til laga um breytingu á lögum, um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna, nr. 22/2006.

Í nefndarálitinu eru taldir upp þeir sem komu á fund nefndarinnar og þeir aðilar sem sendu umsögn en frumvarpið felur í sér endurskoðun á því greiðslukerfi sem komið var á með gildandi lögum um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna, nr. 22/2006. Gildandi kerfi er vinnumarkaðstengt þar sem skilyrði er að foreldrar hafi verið samfellt í sex mánuði á innlendum vinnumarkaði áður en barnið greindist með alvarlegan eða langvinnan sjúkdóm eða alvarlega fötlun. Reynslan af framkvæmd laganna er sú að tiltölulega fáir foreldrar hafa sótt um greiðslur á grundvelli þeirra. Þess vegna koma fram þessar tillögur um breytingar.

Með frumvarpi þessu er lagt til að komið verði til móts við fjárhagslegar aðstæður foreldra barna sem greinst hafa með alvarlega eða langvinna sjúkdóma eða fötlun sem fellur undir 1. og 2. sjúkdóms- eða fötlunarstig, sbr. b- og c-lið 18. gr. frumvarpsins, óháð atvinnuþátttöku þeirra eða greiningartíma barnanna. Er gert ráð fyrir að foreldrunum verði tryggðar mánaðarlegar grunngreiðslur þann tíma sem þeir geta ekki verið virkir á vinnumarkaði vegna verulegrar umönnunar barna sinna. Þar af leiðandi er gert ráð fyrir að foreldrar þessara barna sem hafa ekki getað verið virkir á vinnumarkaði til lengri eða skemmri tíma við gildistöku frumvarpsins, verði það að lögum, geti átt rétt á slíkum greiðslum að skilyrðum frumvarpsins uppfylltum án þess að litið sé til þess hvenær barnið greindist langveikt eða fatlað. Við gildistöku núgildandi laga var miðað við að lögin tækju til foreldra barna sem greindust á árinu 2006 eða síðar enda voru þeir foreldrar þá virkir á vinnumarkaði við gildistöku laganna eða mjög skammur tími var liðinn frá því að þeir lögðu niður störf.

Þetta eru meginbreytingarnar í þessu frumvarpi.

Umræða kom upp í nefndinni eftir ábendingu frá umsagnaraðila um hugsanlegt misræmi milli skilgreiningar frumvarpsins á alvarlega fötluðu barni og ákvæðis um fötlunarstig. Eftir að hafa fengið skýringar á þessum ákvæðum telur nefndin ástæðu til að taka fram að mikilvægt er að skilgreiningar á langveiku barni og alvarlega fötluðu barni séu skoðaðar saman með ákvæðum um sjúkdóms- og fötlunarstig en síðarnefndu ákvæðunum er ætlað að flokka alvarleika sjúkdóms eða fötlunar í þrjú stig. Þeir sjúkdómar eða fötlun sem tilgreind er í b- og c-lið 18. gr. frumvarpsins er þar einungis nefnd í dæmaskyni.

Þetta kemur m.a. til af því að það voru félög sem spurðu hvort börn í ákveðnum flokkum féllu undir lögin en í raunveruleikanum kemur þörfin til með að úrskurða um það en ekki greiningin á viðkomandi fötlun.

Enn fremur liggur fyrir að sjúkdóms- eða fötlunargreiningin ein og sér ræður ekki hvort foreldrar barns eiga rétt á greiðslum samkvæmt frumvarpinu heldur heildarmat á aðstæðum þeirra, svo sem alvarleiki sjúkdóms eða fötlunar barns, umfang þjónustugreiningar- og meðferðarstofnunar, umönnunarþarfar barns og þeirrar vistunarþjónustu sem í boði er á vegum opinberra aðila.

Við endurskoðun laganna hefur láðst að gera ráð fyrir að mótframlag ríkissjóðs í lífeyrissjóð foreldra skv. 11. gr. laganna hækki úr 6% í 8% í samræmi við lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, nr. 129/1997, með áorðnum breytingum. Þykir nefndinni mikilvægt að breyta þessu til samræmis og í ljósi þessa leggur nefndin því til breytingartillögu hvað 11. gr. laganna snertir.

Nefndin telur mikilvægt sjónarmið sem kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að langveikum börnum og fjölskyldum þeirra verði veitt sambærilegt aðgengi að félagslegri þjónustu og börn með fötlun njóta og að sálfélagslegur stuðningur við fjölskyldur þessara barna verði efldur. Hins vegar kemur fram í greinargerðinni að við samningu frumvarpsins hafi niðurstaðan verið sú að þörf væri á lengri tíma til að laga þá félagslegu þjónustu sem stendur fötluðum börnum til boða að þörfum langveikra barna. Ekki hafi

þótt rétt að bíða með framlagningu þessa frumvarps í heild vegna þessa þar sem vitað sé að foreldrar langveikra eða alvarlega fatlaðra barna búa margir hverjir við kröpp kjör. Því er lagt til í greinargerðinni að frumvarp þetta fjalli eingöngu um fjárhagslega aðstoð við foreldra þessara barna en félagsmálaráðherra muni skipa starfshóp til að fara yfir málefni félagslegu þjónustunnar. Ráðgert er að starfshópurinn skili tillögum til ráðherra fyrir 15. febrúar 2008 þannig að unnt verði að leggja fram frumvarp til laga um breytt stuðningskerfi á vorþingi. Nefndin fagnar þessum markmiðum félagsmálaráðherra.

Nefndin telur mikilvægt að ákvæði um umönnunargreiðslur, sbr. lög nr. 99/2007, um félagslega aðstoð, verði tekin til endurskoðunar með það að markmiði að skýra betur reglur um aðstoð til foreldra langveikra og fatlaðra barna vegna útlagðs kostnaðar í tengslum við veikindi eða fötlun barnanna, samanber það sem fram kemur í greinargerð við frumvarpið.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í þskj. 436, þar er gerð grein fyrir þessum tveimur breytingartillögum.

Undir þetta nefndarálit skrifa hv. þm. Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Pétur H. Blöndal, Birkir J. Jónsson, Ögmundur Jónasson, Árni Johnsen, Jón Gunnarsson og Kristinn H. Gunnarsson. Ásta R. Jóhannesdóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins en vann að málinu og studdi það heils hugar.

Í lokin má geta þess að það kom erindi m.a. frá ADHD-samtökunum þar sem óskað var eftir að skoða aðkomu þeirra að þessum greiðslum og raunar frá Tourette-samtökunum líka. Í nefndarálitinu kemur fram að þau eiga rétt á þessu miðað við greiningu á því hversu alvarlegur sjúkdómurinn er orðinn eða hversu mikið hann kostar, fjarveru frá vinnu og annað slíkt. Jafnframt er ástæða til að taka fram að það er unnið að málefnum þessa flokks sérstaklega í ráðuneytinu, svona til að upplýsa um það — það kom fram í starfinu — og hugmyndir um að skoða stöðu þess hóps sérstaklega þó að þess sé ekki getið í nefndarálitinu.

[20:45]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Eins og sjá má á nefndaráliti sem hv. formaður félags- og tryggingamálanefndar hefur kynnt, hefur fulltrúi þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hv. þm. Ögmundur Jónasson, skrifað undir það. Við teljum mjög mikilvægt að tryggja foreldrum mánaðarlegar grunngreiðslur þegar þannig stendur á að þeir þurfa að vera heima og sinna börnum sínum, langveikum eða alvarlega fötluðum. Við styðjum það heils hugar.

Ég er hingað komin til þess að vekja athygli á að fyrir tveimur árum þegar gerðar voru breytingar á skattgreiðslum foreldra sem fá svokallaðar heimgreiðslur frá sveitarfélögum vegna þess að þeir kjósa ekki að setja börn sín á leikskóla, að njóta þeirrar þjónustu sem sveitarfélagið býður upp á, þá flutti hæstv. þáverandi og núverandi fjármálaráðherra Árni Mathiesen, tillögu til breytinga á lögum um tekjuskatt, nr. 90/2003. Hún var þess efnis að styrkir sem foreldrar eða forráðamenn barns fá frá sveitarfélagi til að annast barn heima frá lokum fæðingarorlofs fram til þess að það hefur leikskólavistun eða grunnskólanám, teljist ekki til tekna hjá móttakanda. Inn í þá grein í tekjuskattslögum, sem er 3. töluliður a-liðar 7. gr. tekjuskattslaga, væri þá bætt greiðslum með skýrum hætti, að styrkir sem foreldrar eða forráðamenn barna fá sem heimgreiðslur séu undanþegnar skatti.

Af þessu tilefni spurði ég á sínum tíma hæstv. fjármálaráðherra að því hvort hann hygðist láta hið sama gilda um foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, þ.e. þann hóp foreldra sem ekki á þess kost að velja hvort hann dvelur heima hjá barni sínu eða ekki heldur verður að gera það vegna alvarlegra veikinda eða alvarlegrar fötlunar barnsins. Ég lagði fram á þingskjali 359 á 133. löggjafarþingi svofellda fyrirspurn til fjármálaráðherra um skattlagningu greiðslna til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna, með leyfi forseta:

Hyggst ráðherra leggja fram frumvarp til samræmis við 2. gr. frumvarps til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt (þskj. 286, 276. mál) þannig að umönnunarbætur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna teljist ekki til tekna hjá móttakanda?

Fyrirspurninni var ekki svarað. Ég var á þingi sem varamaður um hálfsmánaðarskeið, hygg ég, og náði ekki að koma fyrirspurninni á dagskrá og fékk þess vegna ekki svar frá þáverandi hæstv. fjármálaráðherra.

Mig langar til þess að varpa fyrirspurn fram til hv. formanns félags- og tryggingamálanefndar hvort menn hafi rætt þennan möguleika, að taka skattskyldu af greiðslum til þessa hóps foreldra til samræmis við þann hóp foreldra sem kýs að taka við heimgreiðslum og annast börn sín heima eftir fæðingarorlof í stað þess, sem flestir gera, að fara til dagforeldra eða á leikskóla.

[20:50]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir orð hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur um frumvarpið almennt. Ég er mjög hlynntur þeim lagabreytingum sem boðaðar eru, enda stendur félagsmálanefnd heil og óskipt að þeim breytingum í áliti sínu.

En mig langaði til að taka undir sérstaklega það sem fram kom hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur varðandi skattskyldu greiðslnanna. Ég tel nefnilega að hér sé mikið réttlætismál á ferð og minnist þess þegar hún setti það fram á þinginu á sínum tíma. Hún kom þá inn sem varamaður en fór út af þingi áður en viðbrögð bárust.

Við eigum kost á því áður en fjárlögum er lokað að gera hér bragarbót. Einnig er vert að hafa í huga það sem hv. þingmaður vék að, nefnilega þá ákvörðun ríkisstjórnarinnar á sínum tíma að undanþiggja fólk skatti sem hefði börn sín heima við. Það var einhver furðulegasta lagasmíð sem ég minnist héðan úr þinginu sem hæstv. þáverandi og núverandi fjármálaráðherra stóð að, því að þar vantaði inn allar skilgreiningar á upphæð greiðslnanna sem um var að ræða.

Við mótmæltum því aðallega sem óvandaðri og vanhugsaðri lagasmíð. Ég kveð mér þó fyrst og fremst hljóðs til þess að taka undir frumvarpið sem félagsmálanefnd stendur nú að og ítreka hugmyndir og óskir hv. þingmanns Álfheiðar Ingadóttur.

[20:52]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir beinir fyrirspurn til mín varðandi meðferð skatta á tekjur vegna langveikra barna. Ég skal upplýsa að ekki var rætt um það í nefndinni. Ég tel eðlilegt að málið verði þá tekið upp af hv. þingmanni til að vekja athygli á því að nýju. Ég þekki málið ekki frá þeim tíma sem það var flutt og treysti mér ekki til að tjá mig meira um það öðruvísi en að svara því sem til mín var beint, að nefndin fjallaði ekki sérstaklega um þetta tvennt.

[20:53]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Mig langar að kveðja mér hljóðs vegna málsins sem er til umræðu og fagna frumvarpinu eins og þeir sem á undan mér hafa talað. Ég lýsi mikilli ánægju með þann einhug og þá samkennd sem ég fann í allri meðferð málsins í nefndinni og hversu vel hefur tekist að afgreiða það og koma því áfram.

Fátt er erfiðara en þegar börn verða fyrir alvarlegum veikindum og áfallið sem því fylgir. Það er engin leið fyrir okkur sem erum þeirrar gæfu aðnjótandi að eiga heilbrigð börn að setja okkur í spor fjölskyldna sem í því lenda. Það eru ekki bara veikindin sem börnin verða fyrir heldur er álagið gríðarlegt á fjölskylduna og komið hefur ítrekað fram í umsögnum og umfjöllunum sem við unnum á meðan málið var til vinnslu í nefndinni hversu mikilvægt það er að mæta þessum hópi með auknum stuðningi.

Sem betur fer hefur þróunin í læknavísindum verið hröð og mikil á undanförnum árum og áratugum sem þýðir að sífellt fleiri börn ná bata, alla vega þannig bata að þau sigrast á sjúkdóminum.

Ég geri að örstuttu umtalsefni það sem fram hefur komið á síðustu árum og er fylgifiskur framfara í læknavísindum, þeirrar jákvæðu þróunar sem átt hefur sér stað. Ég beini sjónum mínum að krabbameinssjúkum börnum og tek þar dæmi.

Fyrir um það bil 25–30 árum lifðu mjög fá börn það af að fá krabbamein. Á þeim tíma jafngilti hvítblæði hjá börnum dauðadómi. Fyrsta íslenska barnið sem lifði af mergskipti, útskrifaðist sem frískur einstaklingur í kringum árið 1990. Í dag, árið 2007, eru lífslíkur um 80–85%. Lækningarnar hafa þó haft vandamál í för með sér sem kallað hefur verið síðbúnar afleiðingar. Þróunin hjá okkur er sambærileg þróuninni hjá þeim þjóðum sem við berum okkur helst saman við.

Búið er að kortleggja þekktar síðbúnar afleiðingar og talið er að á Íslandi séu nú um 30–40 börn sem búa við alvarlegar síðbúnar afleiðingar af völdum krabbameins. Þeim fjölgar stöðugt sem búa við að þurfa að berjast við áhrif mikillar og sterkrar lyfjatöku og erfiðrar læknismeðferðar, kannski allt sitt líf eða alla vega á unglingsárum og til fullorðinsaldurs.

Líkamlegar afleiðingar geta varðað heilastarfsemi, vöxt og þroska og jafnvel skaða á einhverjum líffærum, jafnvægisleysi, erfiðleika með fínhreyfingar og ýmislegt fleira. Áhrif á geðheilsu eru ekki síður alvarleg, óttinn við að krabbameinið taki sig upp, hræðsla, einmanaleiki, einangrun, fælni, depurð og jafnvel þunglyndi.

Ég segi þetta til að beina sjónum okkar að því að þótt við stígum nú stórt og mjög mikilvægt skref þá eru þetta þættir sem við verðum að horfast í augu við og vera þess búin að taka enn frekar til höndum ef á þarf að halda. Við þurfum að vera vakandi gagnvart málinu vegna þess að við búum í þjóðfélagi sem á að geta styrkt fólk sem á hjálp þarf að halda og stendur í þessum sporum.

Að lokum langar mig til að nefna aftur þá miklu samstöðu sem ríkt hefur í nefndarvinnunni og það er mikið ánægjuefni þegar svo breið samstaða næst um mál sem þetta. Umsagnir sem sendar voru inn og þeirra komu á fund nefndarinnar eru nánast allar á einn veg.

Ég vil nefna félög eins og Foreldrafélag barna með axlarklemmu, Þroskahjálp, Félag áhugafólks um Downsheilkenni, Styrktarfélag krabbameinssjúkra barna, Umhyggju, félag til stuðnings langveikum börnum, umboðsmann barna, MND-félagið, Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, Barnaspítala Hringsins og landlækni. Í umsögnum sérfræðinga sem á stofnununum starfa kemur einmitt fram að hjálp sem þessi dragi úr hættunni á að foreldrar sjálfir þrói með sér sjúkdóma og hjálpi fólki til að komast til eðlilegs og heilbrigðs lífs. Það er einnig samdóma álit sérfræðinganna sem farið hafa yfir frumvarpið að í því felist mikil réttarbót.

Þetta eru þau atriði, virðulegi forseti, sem ég vildi halda til haga í málinu.

[21:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. formanni félags- og tryggingamálanefndar fyrir svörin. Ég ítreka að þetta er mjög þarft og gott mál sem hér er á dagskrá og ég fagna sérstaklega þeim orðum hv. þingmanns að uppi séu áform um enn frekari útvíkkun á hugtakinu „alvarlega fatlaður“ og „langveikur“ sem hann nefndi og þá með tilliti til foreldra ADHD- og Tourette-barna.

Ég tel eðlilegt, í ljósi þess sem ég sagði áðan um skattskyldu og skattleysi þeirra foreldra sem eiga kost á því að velja að vera heima hjá börnum sínum, að eitt megi yfir alla ganga í þeim efnum, fyrst heimgreiðslur til foreldra heilbrigðra barna eru undanþegnar skattskyldu samkvæmt tekjuskattslögum skuli það einnig gilda um heimgreiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna sem eins og ég sagði áðan eiga þess ekki kost að velja eða hafna því að vera heima til að annast börn sín. Ég mun leita leiða til að tryggja að slíkt jafnræði verði með foreldrum og tel það í rauninni sjálfsagt sanngirnismál. En ég þakka svörin.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, 2. umr.

Stjfrv., 162. mál (fjölgun greiðsludaga). — Þskj. 174, nál. 425, brtt. 426.

[21:03]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Hér tala ég fyrir nefndaráliti félags- og tryggingamálanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 51/1955, um greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, með síðari breytingum.

Nefndin fjallaði um málið og kallaði á sinn fund nokkra aðila, Aðalstein Baldursson, sviðsstjóra matvælasviðs Starfsgreinasambands Íslands, Fjólu Pétursdóttur, lögfræðing frá Starfsgreinasambandi Íslands, og Hönnu Sigríði Gunnsteinsdóttur og Bjarnheiði Gautadóttur frá félagsmálaráðuneyti. Einnig bárust nefndinni umsagnir frá Tryggingastofnun ríkisins, Samtökum fiskvinnslustöðva, Samtökum atvinnulífsins, Landssambandi íslenskra útvegsmanna og Félagi skipstjórnarmanna. Frumvarp þetta er lagt fram sem liður í aðgerðum ríkisstjórnarinnar til að styrkja atvinnulíf í sjávarbyggðum sem eiga í erfiðleikum vegna ákvörðunar stjórnvalda um samdrátt þorskveiðiheimilda. Lög um greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks kveða á um rétt fyrirtækja sem starfrækja fiskvinnslu til greiðslna úr Atvinnuleysistryggingasjóði fyrir hvern heilan vinnudag sem fyrirtæki greiðir starfsmönnum sínum föst laun fyrir dagvinnu meðan á tímabundinni vinnslustöðvun stendur samkvæmt nánar tilgreindum skilyrðum. Í því skyni að koma til móts við þessi fyrirtæki vegna framangreinds samdráttar aflaheimilda er lagt til í frumvarpinu að greiðsludagar sem heimilt er að greiða fyrirtækjum í einni vinnslustöðvun verði 30 talsins í stað 20 samkvæmt gildandi lögum. Hvað varðar heildarfjölda greiðsludaga á ári hverju er jafnframt lagt til að heimilt verði að greiða fyrir allt að 60 vinnudaga til sama fyrirtækis í stað 45 vinnudaga áður. Um er að ræða tímabundnar aðgerðir sem ætlað er að gilda til 31. desember 2009.

Eftir að hafa fengið gesti á sinn fund og rætt málið leggur nefndin til að á eftir 1. mgr. ákvæðis til bráðabirgða sem lagt er til með 2. gr. frumvarpsins komi ný málsgrein. Tilgangurinn með þeirri breytingu er að tryggja að þeir starfsmenn fiskvinnslustöðva sem þurfa að leggja niður störf í tímabundinni vinnslustöðvun vegna hráefnisskorts verði ekki verr settir á þeim tíma en hefðu þeir misst vinnuna með hefðbundnum hætti og fengið greiddar atvinnuleysisbætur samkvæmt lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar. Líkt og fyrrgreind fjölgun greiðsludaga á ári hverju er gert ráð fyrir að þetta sé tímabundin aðgerð til 31. desember 2009.

Lagt er til að kerfið samkvæmt lögunum um greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, með síðari breytingum, haldi gildi sínu sem slíkt þannig að vinnuveitendur greiði starfsfólki sínu áfram föst laun fyrir dagvinnu í tímabundinni vinnslustöðvun í samræmi við ákvæði kjarasamninga um kauptryggingu verkafólks í fiskvinnslu og fái greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði sem nema óskertum grunnatvinnuleysisbótum auk lífeyrissjóðsiðgjalds og tryggingagjalds atvinnurekanda í samræmi við ákvæði laganna. Þær greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði halda jafnframt áfram að vera óháðar rétti einstakra starfsmanna til atvinnuleysistrygginga samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar enda greiddar beint til vinnuveitanda. Hins vegar er lagt til að þeir starfsmenn sem kunna að eiga frekari rétt til tekjutengdra atvinnuleysisbóta samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar geti sótt um mismun dagvinnulauna sem þeir fá frá vinnuveitanda í tímabundinni vinnslustöðvun og tekjutengdra atvinnuleysisbóta sem þeir hefðu ella átt rétt á skv. 32. gr. laga um atvinnuleysistryggingar hefðu þeir skráð sig atvinnulausa á sama tíma og uppfyllt skilyrði III. kafla laganna að öðru leyti.

Þó er gert ráð fyrir að starfsmaður eigi ekki rétt á þessum mismun fyrir fyrstu 10 virku dagana sem hann hefur fengið greidd föst dagvinnulaun frá vinnuveitanda í tímabundinni vinnslustöðvun eftir 1. janúar 2008. Það er í samræmi við lög um atvinnuleysistryggingar en launamaður á ekki rétt á tekjutengdum atvinnuleysisbótum fyrr en frá þeim tíma er grunnatvinnuleysisbætur hafa verið greiddar í samtals 10 virka daga. Þannig er tryggt að starfsmaður sé jafnsettur í tímabundinni vinnslustöðvun eins og hann hefði misst atvinnu sína og hefði átt rétt á atvinnuleysisbótum samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar. Til hagræðingar við framkvæmd ákvæðisins er lagt til að greiðslurnar skuli inntar af hendi í einu lagi fyrsta dag mánaðarins eftir að tímabundinni vinnslustöðvun lýkur enda hafi vinnslustöðvun lokið og umsókn starfsmanns borist Vinnumálastofnun fyrir 23. dag mánaðarins á undan. Gert er ráð fyrir óverulegum kostnaði vegna þessarar breytingartillögu en þó má gera ráð fyrir auknum útgjöldum Vinnumálastofnunar vegna umfangsmeiri umsýslu við framkvæmd laganna.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindri breytingu sem lögð er til í sérstöku þingskjali þar sem gerð er nánari grein fyrir þessari málsgrein og hún tilgreind eins og ég las hana áðan.

Þetta kann að virka og virkar sem mjög flókinn texti en laust og fast var þetta þannig aðilar frá launþegum bentu á að miðað við ákvæðið eins og það var í breytingunum að frumvarpinu í upphafi mátti leiða að því líkur að einhverjir mundu óska eftir því að vera sagt upp í vinnustöðvun fremur en að vera áfram í tengslum við fyrirtækin, einfaldlega til að fá betri bætur. Það þótti óviðunandi bæði fyrir launþegann og eins fyrirtækið að rofin yrðu tengslin með þeim hætti og þess vegna var komið til móts við óskir um að breyta þessu ákvæði með þeim hætti sem hér var lýst.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Kjararáð, 2. umr.

Stjfrv., 237. mál (úrskurðarvald ráðsins). — Þskj. 257, nál. 424.

[21:09]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá meiri hluta

hv. efnahags- og skattanefndar við frumvarp til laga um breyting á lögum um kjararáð, nr. 47/2006, með síðari breytingum. Það er að finna á þskj. 424. Þar er getið um þá gesti sem nefndin fékk á fund sinn og þær umsagnir sem henni bárust.

Meginrökin fyrir framlagningu frumvarpsins eru þau að viðmið gildandi laga sem kjararáð hefur til hliðsjónar við mat á því til hvaða ríkisstarfsmanna úrskurðarvald þess tekur sé ekki nægilega skýrt. Með frumvarpinu er lagt til að nánar verði útlistað í upphafsgrein laganna til hverra úrskurðarvald kjararáðs taki með því að bæta við starfsheitum ráðuneytisstjóra, skrifstofustjóra í Stjórnarráði Íslands og forstöðumanna ríkisstofnana. Rökin fyrir þeirri tilhögun að láta kjararáð úrskurða um kjör skrifstofustjóra í Stjórnarráði Íslands eru þau að þeir koma í mörgum tilvikum fram sem fulltrúar ríkisins í kjaraviðræðum við starfsmenn þess. Á fundum nefndarinnar kom fram að skrifstofustjórar séu um 60 manns og eru þá ekki taldir með sendiherrar og sendifulltrúar sem gegna tímabundið starfi skrifstofustjóra á aðalskrifstofu utanríkisráðuneytisins. Störfin sem skrifstofustjórar inna af hendi geta þó verið nokkuð mismunandi og því mikilvægt að innan og meðal ráðuneyta fari fram vinna sem miði að því að skilgreina verk- og ábyrgðarsvið þeirra.

Nefndin fjallaði einnig um sendifulltrúa en í úrskurði kjararáðs frá 7. júní sl. var staða þeirra borin saman við skrifstofustjóra í Stjórnarráðinu, sbr. 8. gr. laga nr. 39/1971, um utanríkisþjónustu Íslands. Fulltrúar fjármálaráðuneytis hafa bent á að störfin geti ekki talist sambærileg þótt þau teljist til sama flokks í skilningi umræddrar lagagreinar og jafnframt að innan utanríkisráðuneytisins standi til að gera skýrari greinarmun á skrifstofustjórum og sendifulltrúum. Það er skilningur meiri hluta nefndarinnar á frumvarpinu að þeir sem skipaðir eru í embætti skrifstofustjóra í Stjórnarráðinu falli undir úrskurðarvald kjararáðs. Jafnframt felst meiri hlutinn á þau sjónarmið ráðuneytisins að staða sendifulltrúa sé ekki hin sama og skrifstofustjóra í þessu tilliti. Það er skoðun meiri hlutans að skírskotun frumvarpsins til forstöðumanna ríkisstofnana sé eðlileg þar sem þeir fara almennt með fyrirsvar stofnunar, sbr. 5. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Þó benda úrskurðir kjararáðs til þess að á sérsjónarmið geti reynt við mat á því hvort forstöðumenn falli undir vald þess. Um þetta má m.a. vísa til úrskurðar kjararáðs frá 11. apríl 2007 sem varðar laun og starfskjör framkvæmdastjóra Nýsköpunarsjóðs atvinnulífsins.

Meiri hlutinn leggur áherslu á að þrátt fyrir breytingar frumvarpsins verði þeirri stefnu viðhaldið að sem flestir hópar semji um kjör sín. Meiri hlutinn vill einnig taka fram að með frumvarpinu stendur ekki til að hrófla við úrskurðum kjararáðs varðandi framkvæmdastjóra Nýsköpunarsjóðs atvinnulífsins og forstöðumenn fangelsanna á höfuðborgarsvæðinu og Akureyri, á Kvíabryggju og á Litla-Hrauni.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Hv. þm. Gunnar Svavarsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Undir nefndarálitið skrifa hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Bjarni Benediktsson, með fyrirvara, Lúðvík Bergvinsson og Ólöf Nordal.

Herra forseti. Mig langar til að bæta við örfáum orðum frá eigin brjósti, ekki sem nefndaráliti nefndarinnar eða meiri hlutans. Þegar lögin um kjararáð voru sett var markmiðið að sem fæstir heyrðu undir það. Ég var sammála því. Ég tel að þeir ríkisstarfsmenn sem geti samið um kjör sín eigi að gera það og tel jafnvel að forstöðumenn ríkisstofnana, sérstaklega ríkisstofnana sem hafa stjórn, ættu að geta samið við þá stjórn um kjör sín eins og forstöðumenn einkafyrirtækja gera.

Varðandi skrifstofustjóra ráðuneytisins tel ég rök bæði með því og á móti að þeir heyri undir kjararáð. Rökin með því eru þau að þeir eru óneitanlega að semja við sína undirmenn um laun en rökin á móti því að heyra undir kjararáð eru að þeir gætu samið við ráðherra um kaup sitt og kjör.

Það sem mælir gegn því er sú skylda að opinberir starfsmenn greiði til stéttarfélags, þeir sem ekki heyra undir kjararáð og séu þar af leiðandi orðnir þátttakendur í stéttarfélagi, og þá kemur upp sú ankannalega staða að forstöðumenn ríkisstofnana og skrifstofustjórar í ráðuneytum eru að semja um kaup og kjör samkvæmt kjarasamningi og um leið að hækka launin hjá sjálfum sér ef þeir semja um launahækkun til starfsmannanna. Þetta er mjög ankannalegt.

Ég tel að rökin með því að skrifstofustjórarnir heyri undir þetta séu meiri en þau sem mæla gegn því að þeir heyri undir kjararáð og er því hlynntur þessari breytingu en vil gjarnan að það sé skoðað hvaða skrifstofustjórar í ráðuneytunum hafa mannaforráð. Þeir eru 60 og ráðuneytin 12 þannig að það eru 5 skrifstofustjórar að meðaltali í hverju ráðuneyti.

[21:16]

Bjarni Benediktsson (S):

Herra forseti. Ég ætla í örfáum orðum að fylgja eftir fyrirvara mínum við nefndarálit meiri hluta efnahags- og skattanefndar sem ég stend að. Þannig er í þessu máli að í grunninn kemst löggjafinn hér að annarri niðurstöðu en kjararáð um þá sem frumvarpið tekur sérstaklega til og þar ræði ég þá einkum um skrifstofustjóra í Stjórnarráðinu. Ég tel að í þessu frumvarpi sé í sjálfu sér teflt fram ágætlega sterkum rökum fyrir því að sú staða kunni að vera uppi að skrifstofustjórar séu í þeirri stöðu að eðlilegt sé að kjararáð fjalli um kjör þeirra en eins og fram kom í máli hv. formanns efnahags- og skattanefndar, Péturs Blöndals, held ég að það sé kannski ekki í öllum tilvikum þannig.

Hins vegar er það skoðun mín, eftir að hafa farið yfir þetta mál, skoðað það í víðu samhengi og í ljósi þeirra umsagna sem bárust, að það sé raunveruleg þörf fyrir það að ákvæði laganna hafi tæmandi talningu á því hverjir eigi að falla undir kjararáðið. Það er breyting sem ég held að sé nauðsynlegt að við horfum til að gera. Það er einfaldlega óheppilegt að tilvik eins og þetta komi upp þar sem mat í þessum efnum er falið kjararáði og það kemst að niðurstöðu í sinni vinnu en löggjafinn kemur síðan og segir: Ja, það var nú ekki þetta sem við áttum við, við ætluðum að fella þessa tilteknu hópa undir kjararáðið.

Það birtist líka í umsögnum sem nefndinni bárust og það

má segja að það birtist líka að vissu leyti í nefndaráliti meiri hlutans að það er ekkert einhlítt í þessum efnum. Þannig var það skilningur formanns kjararáðs að með því að forstöðumenn ríkisstofnana eru sérstaklega tilteknir í þessu frumvarpi væri væntanlega vilji löggjafans sá að þeir forstöðumenn ríkisstofnana sem kjararáð hafði áður komist að niðurstöðu um að féllu ekki undir úrskurðarvald ráðsins ættu nú að vera undir ráðinu. Þannig er til komin þessi athugasemd í nefndaráliti meiri hlutans sem er réttmæt, það var ekki sérstaklega ætlunin að fella þá tilteknu forstöðumenn undir ráðið en þetta sýnir hversu matskennt lagaákvæðið er. Af þeirri ástæðu tel ég nauðsynlegt að það verði hugað að því í framhaldinu að skýra lögin betur. Ég tel að það samrýmist líka mun betur 75. gr. stjórnarskrárinnar sem fjallar um það að þessum málum skuli skipað skýrt með lögum. Það má segja að þó að það sé í sjálfu sér kannski ekki augljóst brot á viðkomandi grein stjórnarskrárinnar að hafa þetta fyrirkomulag á hlutunum mundi það a.m.k. samrýmast stjórnarskrárákvæðinu betur ef ákvæðið geymdi tæmandi talningu.

Þó að ég standi að þessu nefndaráliti og styðji að frumvarpið nái fram að ganga tel ég að það verði að huga að þeim annmörkum sem eru á þessu fyrirkomulagi eftir sem áður. Ég tek undir með formanni nefndarinnar um það að almennt eiga menn að hafa samningafrelsi í þessum málum. Við eigum að takmarka sem mest við getum þau tilvik þar sem samningafrelsið er tekið af starfsmönnum með þessum hætti og til þess þurfa þá að vera alveg sérstök rök. Ég verð samt sem áður að segja að það kom mér dálítið á óvart við vinnslu þessa máls að verða var við að hópar starfsmanna sækjast bæði eftir því að falla undir úrskurði kjararáðs og aðrir hópar biðjast beinlínis undan því að fara undir úrskurð kjararáðs. Það er eins og sitt sýnist hverjum í þessum efnum.

Ég tel sem sagt að enn sé ákveðin óvissa til staðar um með hvaða hætti beri að túlka þessi lög. Mér finnst þessi lagabreyting ekki ganga nægilega langt og hefði kosið að hér væri tæmandi talning tekin fram í lagaákvæðinu. Að þessu sinni verður ekki stigið svo stórt skref. Ég fellst þó á rökin fyrir því að það beri að fella þá aðila sem sérstaklega eru tilteknir í frumvarpinu undir úrskurðarvald kjararáðs og styð þess vegna málið.

[21:21]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um þetta frumvarp. Ég get í sjálfu sér tekið undir þau sjónarmið sem fram komu hjá hv. þm. Bjarna Benediktssyni og einnig formanni skatta- og efnahagsnefndar, hv. þm. Pétri H. Blöndal, sérstaklega eftir að hann lét streyma frá eigin brjósti eftir að greinargerð hans fyrir hönd nefndarinnar lauk.

Ég er þeirrar skoðunar að lögin þurfi að vera skýrari, tek undir þær ábendingar sem fram hafa komið um það efni, og auk þess að það eigi að takmarka þann hóp eins og kostur er sem heyrir undir kjararáðið. Almenna reglan er sú að þeir sem hafa staðið ofarlega í stjórnsýslunni hafa sóst eftir því að komast undir kjararáð, kjaradóma og sambærilegar stofnanir sem hafa haft launaákvarðanir með höndum í tímans rás, vitandi að þar er yfirleitt skilningur á stöðu þeirra sem hafa best kjörin innan hins opinbera. Þetta er bara staðreynd.

Kjararáð hefur átt í erfiðleikum allar götur frá því að lögunum var breytt sumarið 2006 — það er ekki langur tími síðan — en það er fyrst og fremst á þann veginn að hópar hafa sóst eftir að komast undan kjarasamningum og inn undir vængi kjararáðs. Sú hefur verið stefnan. Við þekkjum presta, við þekkjum óskir prófessora í þeim efnum. Síðan eru það skrifstofustjórar sem óska eftir því að komast undir valdsvið kjararáðs. Ég hef ákveðnar efasemdir um það, sé ekki hvers vegna þeir geti ekki fengið kjör sín ákvörðuð samkvæmt kjarasamningum og þá er ég að vísa í verkalýðsfélögin, samtök launafólks almennt, en ekki þá tegund samninga sem ég hjó eftir að hv. formaður nefndar, Pétur H. Blöndal, vék að, samningum við stjórnir fyrirtækja. Ég vek athygli á því að það er að færast í vöxt, sérstaklega innan fjármálageirans, að stjórnendur í opinberum fyrirtækjum sem sýsla með peninga eru settir í þá stöðu að semja við eigin stjórnir.

Nýsköpunarsjóður var nefndur til sögunnar. Forstjórinn þar heyrir ekki undir kjararáð vegna þess að hann semur við sína stjórn. Við þekkjum þetta hjá ýmsum öðrum opinberum aðilum en það er fyrst og fremst hjá þeim sem sýsla með peninga. Þar þykir mönnum það mikið réttlætismál að koma mönnum út úr samfélagi við annað starfsfólk. Það á að lúta einhverjum öðrum reglum þegar peningar eru viðfangsefnið en ekki manneskjan.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Upprunaábyrgð á raforku, 1. umr.

Stjfrv., 271. mál (EES-reglur). — Þskj. 304.

[21:25]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um svokallaða upprunaábyrgð á raforku eða það sem einnig hefur verið kallað græn vottorð og tengist raforku sem er framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum.

Markmið frumvarpsins er að stuðla að nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa og skapa skilyrði fyrir viðskipti með græn vottorð vegna raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum.

Með grænum vottorðum er í reynd staðfest að raforka sé framleidd með endurnýjanlegum orkugjöfum, þ.e. vindorku, sólarorku, vatnsorku, jarðvarmaorku, og reyndar líka öldu- og sjávarfallaorku sem aðeins er byrjað að framleiða líka, orku úr lífmassa, lífgasi, gasi frá skólphreinsistöðvum og hauggasi, sem sagt flestum tegundum af orku sem ekki eru úr jarðefnaeldsneyti.

Um þetta frumvarp gildir, eins og svo mörg önnur, að með því göngumst við Íslendingar undir þjóðréttarlegar skuldbindingar íslenska ríkisins samkvæmt EES-samningnum þar sem teknar verða upp í hinn íslenska rétt viðeigandi ákvæði tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 77/2001/EB frá 27. september 2001 sem miða að því að auka framleiðslu rafmagns með endurnýjanlegum orkugjöf-

um sem brúkast skulu á hinum innri raforkumarkaði. Tilskipunin var hluti af EES-samningnum með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 102/2005.

Í frumvarpinu er lagt til að Landsneti verði falið hlutverk þess sem fer með vottunina og á að hafa eftirlit með útgáfu grænna vottorða hér á landi. Hlutverk Landsvirkjunar yrði samkvæmt frumvarpinu þá sambærilegt hlutverki kerfisstjóranna, þeirra sem stýra flutningi og miðlun rafmagns á hinum Norðurlöndunum í þessu tilliti. Á hinum íslenska raforkumarkaði hefur Landsnet sem kerfisstjórinn yfirsýn yfir framleiðslu á raforkukerfinu og þess vegna felst gott hagræði í því að fela fyrirtækinu hlutverk þess sem fer með vottunina hér á landi.

Ég undirstrika sérstaklega að sjálfstæði Landsnets gagnvart innlendum raforkuframleiðendum er tryggt með sérlögum um fyrirtæki og með sérstökum ákvæðum raforkulaga sem einmitt voru rifjuð upp og rædd í fyrirspurnatíma í síðustu viku. Í ákvæðum raforkulaga er jafnframt kveðið á um bókhaldslegan og stjórnunarlegan aðskilnað gagnvart öðrum fyrirtækjum sem stunda framleiðslu, dreifingu eða sölu á raforku.

Ég vil að það komi alveg skýrt fram til upprifjunar, að stjórn Landsnets, sú sem nú situr, var skipuð af iðnaðarráðherra en ekki fjármálaráðherra sem aftur á móti fer með handhöfn eignarréttar fyrir hönd ríkisins gagnvart Landsvirkjun og þar með Landsneti.

Hin grænu vottorð gefa þeim sem framleiða raforku, sem hafa hátt hlutfall af endurnýjanlegum orkugjöfum, færi á að selja slík vottorð vegna raforkuframleiðslunnar. Kaupendur vottorða eru þeir sem sjá hag sinn í því að styðja við framleiðslu á grænni raforku og sem vilja líka sýna fram á í bókhaldi sínu að hlutfall endurnýjanlegrar raforku af orkukostnaði þeirra sé sem því nemur hærra. Ýmis fyrirtæki sem vilja tileinka sér græna ímynd styðja við framleiðslu á endurnýjanlegri orku með því að kaupa sér græn vottorð.

Nú þegar stunda innlend orkufyrirtæki viðskipti með græn vottorð og má geta þess, þótt það kunni að hljóma undarlega í eyrum margra, að Landsvirkjun hefur t.d. umtalsverðar tekjur af því að selja græn vottorð. Eftir rosknu minni mínu þá minnir mig að fyrirtækið hafi fast að 100 millj. kr. á ári í tekjur fyrir sölu á grænum vottorðum.

Hingað til hafa íslensku fyrirtækin sem selt hafa græn vottorð hins vegar þurft að leita til erlendra fyrirtækja sem hafa vottunargetu samkvæmt opinberum stöðlum til þess að staðfesta uppruna raforkunnar. Í stuttu máli má segja að fyrirtæki úti í Evrópu sem framleiða græna orku hafi í reynd möguleika á þrenns konar tegundum viðskipta við sína viðskiptavini. Í fyrsta lagi geta þau selt þeim græna endurnýjanlega orku. Í öðru lagi geta þau selt þeim orkuna ásamt grænu vottorðunum. Í þriðja lagi geta þau selt vottorðin ein og sér.

Við Íslendingar erum að sjálfsögðu ekki tengdir raforkuneti Evrópu þannig að við erum ekki í þeirri aðstöðu að geta selt inn á innri raforkumarkaðinn endurnýjanlega orku sem er framleidd hér á Íslandi. Við getum hins vegar selt græn vottorð og það eru menn byrjaðir að gera í nokkrum mæli.

Tilskipunin sem ég reifaði áðan hefur ekki að öllu leyti verið tekin upp til framkvæmda innan landa Evrópusambandsins. Nokkur lönd hafa gert það og hafa löndin að tekið það upp í vaxandi mæli. Sá háttur var tekinn upp af hálfu ESB í reynd til þess að gefa atvinnulífinu færi á að niðurgreiða framleiðslu einkafyrirtækja og annarra fyrirtækja sem framleiddu græna orku.

Mér sýnist að aðferðin sé að ryðja sér til rúms úti í Evrópu í töluvert ríkari mæli þannig að hugsanlegt er að við stöndum við upphaf nýs skeiðs þar sem eftirspurn eftir íslenskum grænum vottorðum verður miklu meiri en hún hefur verið. Ég greindi frá því áðan að þegar væru hafin viðskipti sem skipta máli fyrir íslensk fyrirtæki með græn vottorð og mjög líklegt er að það aukist töluvert á næstu árum.

Þetta er hið efnislega innihald frumvarpsins. Ef ég vík aðeins að köflum frumvarpsins þá er í I. kafla þess að finna ákvæði um markmið þess sem stuðlar að nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa og skapa skilyrði fyrir viðskipti með græn vottorð. Í þeim kafla er einnig að finna skilgreiningar á hugtökum sem skipta máli varðandi frumvarpið.

Í II. kafla frumvarpsins eru ákvæði sem varða grænu vottorðin sjálf. Þar er kveðið á um að Landsnetið annist eftirlit með útgáfu grænna vottorða og það fyrirtæki skuli líka ganga úr skugga um áreiðanleika erlendra vottorða sem eru gefin út á Evrópska efnahagssvæðinu. Einnig er í kaflanum kveðið á um umsóknir og útgáfu og hvað beri að tilgreina í slíkum vottorðum.

Þar á m.a. að koma fram hvort um er að ræða stóra eða litla framleiðslueiningu. Það er af ástæðum sem ekki beinlínis varða Ísland en rétt er að benda á að í vottorðum kemur fram hvers eðlis viðkomandi virkjun er.

Í III. kafla frumvarpsins er síðan líka kveðið á um viðurkenningu erlendra vottorða hér á landi en þá er um leið lögð sú skylda á herðar Landsnets að leita staðfestingar á útgáfu slíkra vottorða í viðkomandi útgáfulandi. Að sama skapi er Landsneti líka skylt að veita erlendum vottunarfyrirtækjum upplýsingar um græn vottorð sem gefin eru út hér á landi.

Í IV. kaflanum er síðan kveðið á um stjórnsýslu og eftirlit vegna vottorðanna. Í V. kafla eru lagðar til breytingar á raforkulögum, lögum um stofnun Landsnets þar sem Landsneti verði heimilað að annast útgáfu grænna vottorða. Að óbreyttu hefur Landsnet ekki heimild í framangreindum lögum til að annast hlutverk sem því er hins vegar heimilað með frumvarpinu ef samþykkt verður.

Ég vil líka taka fram að við undirbúning frumvarpsins var leitað umsagnar Samorku, Orkustofnunar og Landsnets og tekið hefur verið tillit til athugasemdanna sem bárust frá þeim. Ef frumvarpið verður óbreytt að lögum er mat fjárlagaskrifstofunnar hjá fjármálaráðuneytinu að það muni ekki hafa í för með sér aukin útgjöld fyrir ríkissjóð.

Herra forseti. Með þeim tillögum sem lagðar eru fram í frumvarpinu er ætlunin að bregðast við þjóðréttarlegum skuldbindingum Íslands á grundvelli EES-samningsins og innleiða ákvæði tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins sem ég vísaði til áðan og fjallar um að auka framleiðslu með endurnýjanlegum orkugjöfum. Með aðild Íslands að hinum sameiginlega innri raforkumarkaði í Evrópu má segja að opnast hafi ný tækifæri sem í því felast fyrir íslenska raforkuframleiðendur. Með frumvarpinu er verið að setja á fót kerfi til að tryggja og sannreyna upprunaábyrgð á raforku

sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum.

Herra forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. iðnaðarnefndar og 2. umr.

[21:36]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um upprunaábyrgð á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum og hæstv. iðnaðarráðherra hefur gert þingheimi grein fyrir hvað frumvarpið felur í sér. Það kemur betur og betur í ljós að umhverfisvernd borgar sig og markaðurinn sem orðið hefur til í kringum umhverfisvernd, og ég tali nú ekki um svokallaða endurnýjanlega orkugjafa, er orðinn umtalsverður. Það er farið að velta umtalsverðum fjármunum og eðlilegt að við Íslendingar verðum hluti af þeim markaði og verðum okkur meðvituð um að umhverfisverndin, hreint umhverfi og virðing fyrir umhverfinu geta verið mikilvæg söluvara.

Ég held því ekki fram að ég beri fullt skynbragð á það sem frumvarpið fjallar um. Sala upprunavottorða af þessu tagi er nýstárleg og ég geri mér ekki alveg grein fyrir því sem orkufyrirtækin sjá í þessum efnum. Mér finnst það afar fróðlegt mál og tel það eðlilegt að við Íslendingar tökum það til rækilegrar skoðunar.

Eftir að hafa lesið frumvarpið staldra ég við skilgreininguna á endurnýjanlegum orkugjöfum. Þar kem ég að afar viðkvæmu máli, viðkvæmu fyrir okkur Íslendinga, sérstaklega þegar við leggjum nú út í gríðarlega umfangsmiklar jarðvarmavirkjanir. Það er sannarlega umdeilanlegt hvort jarðvarmavirkjanir, þar sem einungis er virkjað fyrir raforkuframleiðslu, geti talist vera sjálfbærar virkjanir og þar af leiðandi hvort þær geti í alvöru flokkast undir endurnýjanlega orkugjafa.

Ég velti því upp og styð þær þeim rökum sem t.d. koma fram í nýlegri úttekt Viðskiptablaðsins á orkumálum. Þar er verið að fjalla um væntanlegar virkjanir á Hellisheiðarsvæðinu, Bitru- og Hverahlíðarvirkjun. Í umhverfismatsskýrslum virkjananna er lýst vinnubrögðum við raforkuframleiðsluna sem teljast vera ágeng vinnubrögð eða ágeng nýting. Í greininni eða úttekt Viðskiptablaðsins er dregið í efa að vinnsla af því tagi geti talist vera sjálfbær.

Nú sækir greinin, þ.e. úttekt Viðskiptablaðsins, ekki hvað síst í sérfræðinga sem vitnað er til í þingmáli sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt fram á þessu þingi í þingskjali 13. Þar erum við þrír þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem flytjum málið, hv. þingmaður Álfheiður Ingadóttir og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson auk mín. Í þingsályktunartillögunni fjöllum við um rannsóknir og sjálfbæra nýtingu jarðhitasvæða og teljum að fullt tilefni sé til að Alþingi álykti að fela ríkisstjórninni að skipa starfshóp sem fengið yrði það verkefni að leita leiða til að tryggja að umhverfisáhrifum af framkvæmdum á jarðhitasvæðum verði haldið í algjöru lágmarki. Sömuleiðis gerum við ráð fyrir að tekið verði mið af Ríó-yfirlýsingunni af meginreglum umhverfisréttar og öðrum skuldbindandi samningum sem Ísland á aðild að með það að markmiði að nýting jarðvarmans uppfylli skilyrði sjálfbærrar þróunar.

Ástæðan fyrir því að við efumst um að þær jarðvarmavirkjanir sem í bígerð eru, þar sem eingöngu á að framleiða raforku, séu sjálfbærar og geti talist vera endurnýjanleg orka á þeim nótum sem frumvarpið sem hæstv. iðnaðarráðherra talaði fyrir áðan segir til um, eru greinar sem við látum fylgja sem fylgiskjöl með þingsályktunartillögu okkar.

Í öðru lagi er um að ræða grein eftir Sveinbjörn Björnsson, okkar helsta sérfræðing í virkjun jarðvarma. Sú grein er byggð á erindi sem Sveinbjörn flutti á orkuþingi 2006 og heitir *Orkugeta jarðhita* en þar fjallar Sveinbjörn um með hvaða hætti vinnsla jarðhita valdi lækkun á þrýstingi í jarðhitakerfum sem leiði til aukins aðstreymis frá nánasta umhverfi. Hann segir að streymið flytji varma til kerfanna en samt feli vinnslan yfirleitt í sér hraðara varmanám en náttúruleg endurnýjun og aukið aðstreymi gefa. Sveinbjörn segir að geti vinnslan því ekki talist sjálfbær nema hlé séu gerð á henni til að leyfa jarðhitakerfinu að jafna sig eftir varmanámið.

Hann heldur því einnig fram í greininni að huga þurfi að endurheimt fyrri landgæða þegar hlé er gert á vinnslu eða henni hætt og umhverfisáhrif jarðhitavinnslu virðist að jafnaði minni en í stærri virkjunum vatnsafls þar sem þörf er á stórum miðlunarlónum en hins vegar séu háhitasvæði afar sérstæð að náttúrufari og röskun þeirra með mannvirkjum geti spillt gildi þeirra fyrir útivistarferðamennsku.

Þegar farið er að spilla náttúruverndargildi jarðvarmasvæða erum við komin út á hið gráa svæði og spurningin um hvort hægt sé að telja orkunýtinguna eða orkuvinnsluna sjálfbæra eða ekki, er orðin afar þung á metunum.

Önnur grein sem fylgir sama þingmáli og ég nefndi úr þingskjali 13, byggir á erindi sem flutt er á sama orkuþingi, árið 2006. Sú grein er eftir Guðna Axelsson, Sveinbjörn Björnsson og Valgarð Stefánsson og fjallar um hvernig meta eigi sjálfbæra vinnslugetu jarðhitasvæða.

Báðar greinarnar velta upp afar krítískum spurningum varðandi möguleikana á sjálfbærri nýtingu á jarðhitasvæðum og komast í raun og veru að því að hætta sé á að orkuframleiðendur geri nákvæmlega það sem Viðskiptablaðið segir í fyrirsögn í sinni grein, fleyti rjómann af auðlindinni.

Ég tel því að samkvæmt skilgreiningum á hinni sjálfbæru orku eða endurnýjanlegum orkugjöfum, sem koma fram í 2. gr. frumvarps hæstv. iðnaðarráðherra þar sem taldar eru upp vindorka, sólarorka, jarðvarmaorka, öldu- og sjávarfallaorka, vatnsorka og orka úr lífmassa, hauggasi, gasi frá skólphreinsunarstöðvum og lífgasi, geti þær ekki í öllum tilfellum flokkast sem endurnýjanlegir orkugjafar.

Ég hefði því haldið að hér væru ákveðnar efasemdir sem skoða þyrfti afar vel við umfjöllun frumvarpsins. Ég geri mér grein fyrir að Evrópusambandið skilgreinir jarðvarmaorkuna og vatnsorkuna að ákveðnu marki sem endurnýjanlega auðlind án þess að hafa farið í gegnum hina krítísku umræðu sem við, sem erum svona háð þessari endurnýjanlegu orkugjöfum og þekkjum svo vel, gætum í sjálfu sér uppfrætt ráðamenn Evrópusambandsins um.

Hér er að mínu mati ekki allt sem sýnist og ég held að okkur beri skylda til að umgangast hugtökin af þekkingu og að við göngumst ekki undir einhverjar skilgreiningar sem Evrópusambandið hefur gert, kannski ekki vankunnáttu en ef til vill af ákveðinni óskhyggju, í von um að jarðvarmaorka og vatnsorka sem unnin er úr vatnsföllum séu svo

mikið umhverfisvænni en orka unnin úr jarðefnaeldsneyti — þá teygi menn svolítið skilninginn og skilgreiningarnar á hugtökunum.

Ég held að við Íslendingar eigum að standa í ístaðinu hvað þetta varðar og ekki að hlaupa eftir svo grunnum og jafnvel grunnhyggnum skilgreiningum Evrópusambandsins heldur átta okkur á að það sem flokkast getur sjálfbært þarf að vera út í gegn og við verðum að fara að ráðum okkar færustu sérfræðinga í þeim efnum.

Þetta vildi ég segja í 1. umr., hæstv. forseti, sem ég hefði talið að ætti að vera umfangsmeiri, efnismeiri og að fleiri ættu að taka þátt í. Þetta er mál sem gefur tilefni til frekari umræðu við 1. umr. Ég geri þó ráð fyrir og treysti því að málið verði skoðað vel í iðnaðarnefnd og kann vel að vera að umhverfisnefnd Alþingis þurfi að kíkja á það yfir öxlina á iðnaðarnefnd. Ég tel vera hér á ferð skilgreiningar sem umhverfisnefnd ætti að skoða betur.

[21:46]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, brtt. KHG, þskj. 461.

[21:46]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það mál sem er hér til umræðu er mjög spennandi að mörgu leyti en það gengur út á það að stuðla að nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa og skapa skilyrði fyrir hvata til að ríkin sem fara þá leið sem hér er mælt fyrir um auki framleiðslu á endurnýjanlegum orkugjöfum. Eins og allir vita eru Íslendingar svokallaðir heimsmeistarar á þessu sviði … (**Iðnrh.:** Og Framsóknarflokkurinn.) og Framsóknarflokkurinn, mjög ánægð með það, já, hæstv. iðnaðarráðherra, þannig að það er svolítið sérstakt að vera að innleiða — þetta er auðvitað innleiðingartilskipun frá Evrópusambandinu. Það er svolítið merkilegt að við séum að taka þetta skref af því að við stöndum okkur svo vel og maður hefur á tilfinningunni að þetta sé mál sem kemur bara að utan og okkur beri skylda til að innleiða það. Ég held að þetta sé að mörgu leyti gott mál en vil þó vekja athygli á því sem kemur fram í 2. gr. Það eru fjórar skilgreiningar.

Fyrsta skilgreiningin er um endurnýjanlega orkugjafa, þ.e. hvað endurnýjanlegir orkugjafar eru. Þar stendur, með leyfi virðulegs forseta:

„1. Endurnýjanlegir orkugjafar: Endurnýjanlegir orkugjafar sem eru ekki jarðefnaeldsneyti (vindorka, sólarorka, jarðvarmaorka, öldu- og sjávarfallaorka, vatnsorka og orka úr lífmassa, hauggasi, gasi frá skólphreinsunarstöðvum og lífgasi).“

Það sem ég vil benda á hér er að þarna er jarðvarmaorka skilgreind sem endurnýjanlegur orkugjafi en það hefur stundum staðið styr um þetta. Sumir hafa talað um jarðvarmaorku sem einhvers konar annan orkugjafa, þ.e. ekki endurnýjanlegan orkugjafa. Það er þó ljóst að verði þetta að lögum hljótum við að vera sammála um að jarðvarmaorka sé endurnýjanlegur orkugjafi.

Mér finnst svolítið ruglingslegt, virðulegur forseti, það sem kemur fram í 3. gr. og reyndar víðar. Það er nokkuð sem iðnaðarnefnd mun væntanlega skoða, um heimild hæstv. iðnaðarráðherra til að fela Landsneti hf. að hafa eftirlit með útgáfu upprunaábyrgðar á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum. Það er víðar í frumvarpinu minnst á þetta, m.a. aftast í 3. gr. Þar kemur fram að Landsneti hf. er heimilt með samþykki iðnaðarráðherra að framselja hlutverk sitt til útgáfu upprunaábyrgðar samkvæmt lögum þessum.

Í fyrsta lagi getur hæstv. iðnaðarráðherra falið Landsneti hf. að hafa eftirlit með útgáfu upprunaábyrgðar á raforku og svo má Landsnet framselja það hlutverk áfram til einhvers annars aðila. Það kemur fram í 5. gr. að Landsneti hf. er heimilt að krefja umsækjanda um greiðslu vegna útgáfu upprunaábyrgðar. Svo kemur fram síðar í greinargerðinni um 5. gr.:

„Gjaldskrá um framangreinda gjaldtöku skal taka mið af því að fjárhæð gjaldtöku fyrir viðkomandi þjónustu verði ekki hærri en sem nemur kostnaði við að veita hana. Ekki er um að ræða almenna tekjuheimild til handa Landsneti hf. heldur eingöngu um að ræða greiðslu á sannarlegum kostnaði Landsnets hf. vegna útgáfunnar og/eða staðfestingar á útgefinni upprunaábyrgð.“

Ég tel mikilvægt að þetta verði skoðað sérstaklega í iðnaðarnefnd, það fyrirkomulag að iðnaðarráðherra geti framselt þetta vald eða þetta hlutverk og síðan geti Landsnet framselt það áfram. Ég vona að þetta verði sérstaklega skoðað í nefndinni.

Virðulegur forseti. Ég vil ekki lengja þessa umræðu. Ég held að þetta mál sé frekar gott þó að okkur finnist það svolítið sérstakt af því að hér erum við með geysilega mikið af endurnýjanlegri orku. Ég vildi sérstaklega draga fram að með þessu frumvarpi erum við að skilgreina jarðvarmaorku sem endurnýjanlegan orkugjafa og ég er mjög ánægð með það.

[21:51]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka þær umræður sem hér hafa farið fram af hálfu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur og Sivjar Friðleifsdóttur. Það má segja að þær hafi hvor með sínum hætti dregið ályktanir sem gengu í reynd alveg hvor gegn annarri, þ.e. hv. þm. Siv Friðleifsdóttir telur að ef þetta frumvarp verði samþykkt sé það alveg í gadda slegið að jarðvarmaorka sé endurnýjanleg. Ekki er það alveg svona einfalt.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir færði ákveðin rök fyrir því að við tilteknar aðstæður væri hægt að halda því fram að jarðvarmaorka í ákveðnum tilvikum væri ekki endurnýjanleg. Báðar hafa með vissum hætti rétt fyrir sér, þ.e. þetta frumvarp eins og kemur fram í skilgreiningunum um endurnýjanlega orkugjafa nær yfir ákveðnar tegundir af orku en þar með er ekki sagt að t.d. jarðvarmaorkan — þó að frumvarpið nái yfir hana — sé í öllum tilvikum skilgreinanleg sem endurnýjanlegur orkugjafi. Þess vegna, herra forseti, segir í 2. mgr. 3. gr., með leyfi forseta:

„Landsnet hf. hefur eftirlit með því að raforka, sem það gefur út upprunaábyrgð fyrir, sé í raun framleidd með endurnýjanlegum orkugjöfum í skilningi laga þessara“ — og svo kemur — „í samræmi við viðmiðanir sem eru hlutlægar, gagnsæjar og án mismununar og hafa hlotið staðfestingu Orkustofnunar.“

Ég tel að það sé alveg nauðsynlegt að þegar Orkustofn-

un gefur út viðmiðanir sínar sé m.a. tekið á þeim hlutum sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði. Hún benti á það að fræðimenn sem við virðum öll eins og fyrrverandi rektor háskólans, prófessor Sveinbjörn Björnsson, hafa bent á að við tilteknar aðstæður þar sem of mikið af vatni er tekið úr jörðu í gegnum borholur kunni að verða flutningur á varma úr jörðu sem er hraðari en flutningurinn að holunni sjálfri, með öðrum orðum má við þær aðstæður auðvitað draga í efa að þar sé um að ræða það sem við getum kallað sjálfbæra þróun.

Nú vek ég eftirtekt, til þess að vera ærlegur, hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur á því að hugtakið „sjálfbær þróun“ kemur ekki fyrir í þessu frumvarpi. Það rann upp fyrir mér þegar hv. þingmaður flutti sína ágætu ræðu en sýnir kannski hvað Evrópusambandið er skammt á veg komið. Þetta segi ég til að fullvissa hv. þingmann, eins og kemur reyndar fram annars staðar í frumvarpinu, að það er ekki ætlunin að vera með eitthvert fúsk eða svindl eða fals. Endurnýjanleg orka verður að vera það að mati sérfræðinga. Hv. þingmaður sem nefndi til athugasemdir Sveinbjörns Björnssonar og skilgreiningar hans á því hvað er „ágeng nýting“ sem í vissum tilvikum kynni að hans mati ekki að falla undir sjálfbærni nefnir sérfræðinga sem verður leitað til. Ég hef engan sérstakan áhuga á að koma í gegn einhverju frumvarpi sem setur stimpil grænnar orku á orku sem hugsanlega er hægt að efast um að sé græn.

Ef sú leið yrði farin sem hv. þingmaður hafði eftir Sveinbirni Björnssyni, þ.e. að gert yrði hlé á nýtingu með vissu millibili til að leyfa svæðinu að endurnýja sig, er samkvæmt orðum hv. þingmanns nýtingin þegar orðin sjálfbær og við þær aðstæður mætti kalla þetta endurnýjanlega orku. Þar að auki er þetta vandamál sem er þekkt, meira að segja leituðu menn í höfuðborginni á sínum tíma út fyrir borgina, á jarðhitasvæði í grennd við borgina til að afla heits vatns og síðar orku vegna þess að nákvæmlega þetta gerðist með vissum hætti í Reykjavík. Það varð niðurdráttur í holum, það var ágeng nýting, þ.e. menn tóku of mikið af vatni miðað við það sem barst að gegnumstreymi gropinna jarða. Þetta er svipað því sem hv. þingmaður benti á að gæti gerst.

Ég er náttúrlega þeirrar skoðunar — er ekkert sérfróður um þetta, hef ekki nema bara pungapróf í þessu eins og hv. þm. Jón Magnússon mundi segja, ég tek það fram að ég er tæknikrati og hlusta á sérfræðinga — að menn eigi ekki að ganga þannig á svæði að það sé hætta á því að nægilegt varmaflæði stöðvist vegna ofnýtingar. Þetta þurfa menn að skoða. Mér finnst sjálfsagt að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir haldi þessum sjónarmiðum til haga í þeim nefndum sem þetta mál verður skoðað í. Mér finnst ekkert að því og undirstrika það. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hafði að vissu leyti rétt fyrir sér. Jarðvarmaorka er yfirleitt endurnýjanleg en nýting hennar er ekki alltaf sjálfbær við vissar aðstæður.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir sagði að menn gætu hugsanlega undrast það að þetta frumvarp sem byggir á tilskipunum Evrópusambandsins væri samþykkt á Íslandi vegna þess að við eigum, eins og hv. þingmaður sagði, heimsmet í endurnýjanlegri orku en nú hefði hv. þingmaður getað komið hingað og hrósað sér og sínum flokki af þeirri staðreynd að við höfum — ég held í tíð a.m.k. Framsóknarflokksins — tekið upp tilskipanir Evrópusambandsins um innri raforkumarkaðinn þó að við séum ekki fýsískur hluti af honum. Sú staðreynd að við gerðum það gerir það að verkum að við höfum allt í einu öðlast möguleika til að selja fyrir beinharðan pening vottun á því að orka sem við framleiðum sé endurnýjanleg án þess að selja orkuna sjálfa. Viðskiptin eru þrenns konar í Evrópu, þ.e. þar getur fyrirtæki sem flokkast undir þetta selt orkuna sjálfa en það getur líka selt orkuna ásamt grænum vottorðum. Aðild okkar að ýmsum tilskipunum, og helst þeirri sem við tókum upp sem kölluð var annar orkupakki Evrópusambandsins 2003 þegar hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir var iðnaðarráðherra, gerir það að verkum að við eigum líka kost á því að selja einungis grænu vottorðin án þess að afhenda nokkra orku. Þetta eru viðskipti sem í dag færa Landsvirkjun tekjur upp á hundruð milljóna króna. Ég veit að þetta hljómar undarlega en ástæðan er sú, eins og hv. þingmaður gat um í upphafi sinnar ágætu ræðu, að menn eru farnir að sjá að það borgar sig að vera umhverfisvænn. Þegar fyrirtæki selja vöru sína og keppa á markaði telja þau mörg að það gefi þeim samkeppnisforskot að geta sýnt fram á það í reikningum sínum að þau í fyrsta lagi styðji framleiðslu á endurnýjanlegri grænni orku — það gætu þau gert með því að kaupa þessi vottorð — og í öðru lagi sækjast sum fyrirtæki, t.d. IKEA sem er þekkt fyrir það, eftir því að geta sýnt fram á í orkubókhaldi sínu sem hæst hlutfall af grænni orku. Það sem þessi tilskipun leiðir til er að grænu vottorðin eru með ákveðnum reikningum talin inn í bókhaldið. Við getum síðan sagt að það gefi ekki raunsanna mynd af ástandinu en það sýnir a.m.k. að þessi fyrirtæki leggja af mörkum til að ýta undir framleiðslu á grænni orku.

Ég viðurkenni að það tók mig töluvert langan tíma að skilja þetta bix allt saman því að ég skildi ekki frekar en hv. þm. Siv Friðleifsdóttir alveg hvaða erindi þetta átti til okkar. Erindið er að við getum selt þessi vottorð fyrir háa peninga. Ég vildi líka undirstrika það sem ég sagði áðan að þetta er rétt að byrja í Evrópu. Það er talið að þessi aðferð til að gefa atvinnulífinu færi í reynd á að styrkja endurnýjanlega framleiðslu á orku muni ryðja sér miklu meira til rúms vegna þess að bara partur af löndum Evrópusambandsins er búinn að taka þetta upp. Ég ætla ekki — af því að ég hef stundum verið ásakaður fyrir það að vera ráðherra sem er með milljarðaglampa í augunum — að fara (Gripið fram í.) að nefna þær tölur, hv. þingmaður, sem sumir hjá orkufyrirtækjunum íslensku segja að geti hugsanlega legið í viðskiptum með þessu en þær eru töluvert háar þannig að við greiðum því leið. Þetta er viðskiptatækifæri og auðvitað eigum við að grípa það, en við eigum að gera það með sóma og þannig að við getum verið stolt af því. Það verður að vera þannig að ekki sé hægt að draga neitt í efa. Af því að hv. þingmaður setti spurningarmerki við vissa tegund af jarðvarmaorku væri eðlilegt líka — og ég er viss um að við hv. þingmaður erum ekki endilega sammála um það — að maður velti fyrir sér hvort öll orka sem er framleidd úr vatnsaflsvirkjunum sé endurnýjanleg. Svarið er já. En er hún alltaf sjálfbær? Um það má deila, þ.e. ég og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Ég er ekki viss um að við yrðum í öllum tilvikum sammála um það og ég er sannfærður um að þær tvær ágætu þingkonur sem hér hafa talað í kvöld eru oft ósammála um það.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir velti fyrir sér ákvæðinu sem er að finna um það að Landsnet geti framselt vottunina til fyrirtækja á markaði. Hún bendir réttilega á að það er ekki ætlast til þess að Landsnet geti tekið gjald fyrir þetta umfram beinan kostnað. Eins og ég skildi spurningu hv. þingmanns var hún að velta fyrir sér hvort framsalið þýddi að fyrirtæki á markaði gæti hugsanlega, eins og fyrirtæki gera, rekið sig með arði, hyllst til að gera það. Það er mögulegt en samkvæmt frumvarpinu eru reistar skorður við því með hörðu eftirliti. Þetta verður heldur ekki gert nema með samþykki iðnaðarráðherra. Iðnaðarráðherra hefði ekki frumkvæði en hann, eða hún, yrði að samþykkja ef þetta gerðist.

Sú staða gæti komið upp að einhver þeirra vottunarstofa sem eru nú þegar starfandi í landinu, tvær eða þrjár eða fjórar, mundu vilja sérhæfa sig í þessu og taka þetta að sér og þá er sá möguleiki fyrir hendi án þess að breyta þurfi lögum. Ég tel hins vegar að það mundi kosta viðkomandi fyrirtæki ákaflega mikið og tel hæpið að það verði. Það sem er líka hægt að velta fyrir sér, og ég velti auðvitað fyrir mér, er hvort það væri rétt að Landsnet væri þetta vottunarfyrirtæki. Af hverju? Vegna þess að Landsnetið er í eigu fyrirtækjanna sem á að votta. Muni ég tölur rétt er Landsnet að 93% í eigu ríkisins. Landsvirkjun sem yrði þá stærsti viðskiptaaðilinn varðandi þetta er eigandi að nánast 70% í Landsneti og maður veltir þá fyrir sér hvort þetta séu réttar aðstæður og eins og ég horfi á málið mundi þetta fyrirkomulag aldrei vinna neina sérstaka fegurðarsamkeppni.

Vandamálið er auðvitað þekkt. Þetta er vandamálið sem við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ræddum töluvert í síðustu viku varðandi eignarhaldsuppbygginguna á Landsneti og Landsvirkjun. Hv. þingmaður spurði mig þá hvort ég teldi að breyta ætti þeim strúktúr. Ég sagði alveg hreinskilnislega að ég teldi að það kæmi til greina — það mundi kosta ríkið 6 milljarða — en ég sagði honum líka að ég teldi að tímapunktur til að taka þá ákvörðun verði þegar við þurfum að taka afstöðu til þeirra breytingartillagna á þriðja orkupakka Evrópusambandsins sem núna er í vinnslu vegna þess að aðalefni hans er einmitt breytingar á þessari afstöðu flutningsfyrirtækisins, þ.e. Landsnets, annars vegar og framleiðsluþáttanna, þ.e. orkufyrirtækjanna, hins vegar. Þá kann að koma að því að við þurfum að taka einhverjar slíkar ákvarðanir. Fram að þeim tíma tel ég ekki að við þurfum að gera það, taka ákvörðun um þetta, en með sama hætti og Alþingi hefur fellt sig við það að Landsvirkjun eigi Landsnet tel ég að það gæti fellt sig við að Landsnet sé vottunaraðili gagnvart þessum fyrirtækjum. Af hverju? Vegna þess að Framsóknarflokkurinn sá til þess á sínum tíma að mjög voru negldar í lög strangar kröfur sem gera það erfitt fyrir eigandann að hafa nokkur áhrif á Landsnetið, það eru þrjú eða fjögur ákvæði í raforkulögum sem beinlínis mæla fyrir, ekki bara um bókhaldslegan, fjárhagslegan aðskilnað, heldur eru líka strangar skyldur um að það verði að gæta hlutleysis og jafnræðis í hvívetna en síðan það sem skiptir kannski meira máli er sú staðreynd að stjórn Landsnets er ekki skipuð af sama ráðherra í dag og stjórn Landsvirkjunar. Það skiptir máli fyrir mig og það er atriði sem við þurfum að gæta meðan við höfum þessa sérkennilegu uppbyggingu á eignarhaldi Landsvirkjunar og Landsnets sem eins og ég sagði áðan vinnur aldrei neina fegurðarsamkeppni. Ég tel og er sammála forverum mínum í embætti um að við höfum gengið eins langt og hægt er til að tryggja að þessi sérkennilega eigendaafstaða hafi ekki áhrif á rekstur Landsnets. Ég verð að segja að ég er mjög ánægður með Landsnet og sjálfstæði þess og ætla ekki að hafa frekari orð um það, herra forseti.

Þá held ég að ég sé búinn að svara bæði þeim spurningum sem hér hafa komið fram og ýmsum viðhorfum líka sem ég get að ýmsu leyti tekið undir. Ég undirstrika bara að það er ekki ætlunin með þessu að reyna að svindla í gegn einhverri vottun á endurnýjanlegri orku sem ekki er það. Ég get ekki dæmt nákvæmlega um það, en stjórnvaldið vinnur með sérfræðingum. Þeim sérfræðingum sem hv. þingmaður nefndi áðan hefur m.a. verið falið það verk að búa til reglur fyrir rammaáætlunarnefndina, um fyrri hlutann eða það sem hv. þingmaður var að tala um áðan, um umhverfisafleiðingar jarðhitanýtingar. (Forseti hringir.)

[22:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir svörin sem öll voru skýr, góð og skilmerkileg. Hann segir, sem er mikilvægt í þessu sambandi, að ekki sé meiningin að vera með fúsk, svindl eða fals í þessum málum og allt verði gert til að koma í veg fyrir slíkt. Þá vaknar einmitt spurningin sem hann kom inn á í vangaveltum sínum undir lok ræðu sinnar hvort Landsnet, sem er í eigu orkufyrirtækjanna, er nægilega heppilegur vottunaraðili í þessum efnum og hvort Orkustofnun — sem samkvæmt 2. gr. er sá aðili sem tryggir í raun og veru að viðmiðanirnar séu hlutlægar, gagnsæjar og án mismununar og Orkustofnun sem staðfestir allt saman og það sem að baki er. Er Orkustofnun nægilega sterkt og sjálfstætt afl í huga hæstv. ráðherra til að setja Landsneti og orkufyrirtækjunum nægilegar skorður? Getur Orkustofnun að mati hæstv. ráðherra tryggt að ekki verði neitt um neitt fúsk, svindl eða fals að ræða?

Ég er hrædd um að við getum lent í ákveðnum erfiðleikum, jafnt Orkustofnun sem Landsnetið sjálft, af því að í mínum huga er gráa svæðið varðandi skilgreininguna á sjálfbærum orkugjöfum eða endurnýjanlegum orkugjöfum það stórt. Þar af leiðandi gætum við freistast til að selja fyrirtækjum sem er mjög mikið í mun að grænþvo sig, sem er hugtak sem er að ryðja sér til rúms, því að fyrirtæki hafa tilhneigingu til að kaupa sér græna ímynd en gera kannski ekki endilega kröfu um að hún sé græn í gegn. Ég held að ákveðnar hættur séu fyrir hendi sem við þurfum að sjá fyrir og reyna að girða fyrir eftir fremsta megni áður en frumvarpið fæst samþykkt.

[22:09]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ekki samkeppni um sölu á grænum vottorðum í þeim skilningi að tiltekið orkufyrirtæki undirbjóði annað. Það er fast verð á þeim. Nú man ég ekki hvert verðið er en grænt vottorð frá jarðhitafyrirtæki kostar það sama, greining og grænt megavatt, og grænt vottorð frá vatnsafli. Ekki er hægt að segja að markaðurinn kunni að ýta einhverju sem hv. þingmaður kynni að kalla annars

flokks grænt vottorð að einhverjum fyrirtækjum úti í heimi sem kysu að kaupa það.

Hv. þingmaður spyr mig hvort ég telji að Orkustofnun sé nægilega sterkur aðili til að hafa eftirlit. Ég undirstrika að Orkustofnun á ekki að hafa eftirlit en hún á að búa til viðmiðanirnar. Hún leitar til sérfræðinga til að gera það. Ég hef fulla trú á aðferðinni vegna þess að ég veit að þeir sérfræðingar sem hv. þingmaður nefndi eru í hópi þeirra sem stofnunin leitar til alveg eins og ráðuneyti mitt gerir í ýmsum tilvikum. Orkustofnun býr sem sagt til viðmiðanirnar og gerir það eftir bestu þekkingu og af þeim viðhorfum sem hv. þingmaður nefndi í sinni fyrstu ræðu. Síðan framfylgir Landsnet þeim, hefur þær viðmiðanir í höndum og á að hafa eftirlit á grundvelli þeirra.

Hv. þingmaður spyr líka hvort ég telji að það sé eðlilegt. Ég held að það sé eðlilegt með þeim rökum sem ég nefndi áðan og samsvarandi fyrirtæki á Norðurlöndunum, t.d. þar sem ég þekki til, hafa eftirlitið með höndum. Aðalatriðið er að ekki er ætlunin að leggja fram og samþykkja frumvarp sem leiðir til einhverrar niðurstöðu sem yrði ekki sönn. Það er ekki svo. Til að komast að því rétta í málinu eru kallaðir til sérfræðingar og þeir verða að meta það. Þótt ég hafi kannski einhverjar skoðanir á því er það fyrst og fremst mat þeirra og það liggur fyrir, a.m.k. í sumum tilvikum. Síðan er það hv. þingmanns að nýta lýðræðið til að sjá til þess að það verði gert.

[22:11]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ekki skal standa á þeirri sem hér stendur að reyna að nýta lýðræðið til að sjá til þess að hér verði allt með sem bestum hætti. Það er einmitt það sem ég er að gera með því að halda þá ræðu sem ég hélt áðan.

Ég ætla einungis að fagna því að hæstv. ráðherra hefur talað skýrt í umræðunni. Hann vill tryggja svo sem framast er kostur að hér verði hlutir gerðir með þeim hætti að þeir verði gegnheilir, að ekki verði neitt neitt fals eða svik í þessum efnum. Við verðum að koma fram eins trúverðug og við mögulega getum. Það getum við auðvitað gert með okkar færu sérfræðingum sem við bæði höfum nefnt. Ég tel að sú vinna sem á sér stað í rammaáætluninni, síðari hluta hennar, sé mjög mikilvæg í þessum efnum því að hún á eftir að tryggja að jarðvarmakostirnir sem eru til staðar á Íslandi verði skoðaðir með þeim gleraugum sem færustu sérfræðingar okkar geta gert. Jafnframt tryggir hún að grunnur sé að áframhaldandi umræðu um sjálfbærni jarðvarmavirkjananna og sömuleiðis sjálfbærni vatnsaflsvirkjananna því að eins og hæstv. ráðherra gat um réttilega eru ekki allir á einu máli um hvað sjálfbær vatnsaflsvirkjun er. Ég held að komin sé efnismikil umræða sem fylgt getur málinu í gegnum iðnaðarnefnd. Ég kem einnig til með að hafa auga með því sem umhverfisnefndarmaður hvort tilefni sé til að umhverfisnefnd gefi einhvers konar umsögn eða skoði frumvarpið samhliða iðnaðarnefnd.

[22:13]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að segja megi að orkugjafi getur verið endurnýjanlegur án þess að orkuvinnslan sem grundvallast á honum sé alltaf sjálfbær. Hægt er að finna fleiri dæmi um það. Það sem ég átti við með lýðræði er eftirfarandi: Það er alltaf hugsanlegt að það komi vondur karl sem er ráðherra og að Orkustofnun standi sig ekki nógu vel og Landsnet ekki heldur. Ef sú staða kæmi upp að menn seldu græn vottorð í einhverjum mæli á grundvelli orku sem t.d. einhverjir öflugir þingmenn, sérfræðingar og náttúruverndarsamtök teldu að erfitt væri að réttlæta, ímynda ég mér að vottorð frá því fyrirtæki mundu ekki beinlínis vera eftirsótt á markaði. Í lýðræðissamfélagi okkar, og þá er ég ekki bara að tala um hið íslenska heldur líka um lönd Evrópu, er það þroskað lýðræði að slíku yrði aldrei haldið leyndu mjög lengi, kannski í einhvern tíma en ég held að samspil markaðar, lýðræðis og samkeppni fyrirtækjanna sem ætla að notfæra sér græn vottorð til að öðlast samkeppnisforskot, mundu sjá til þess sameiginlega að það væri ekki hægt.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

Samgönguáætlun, 1. umr.

Stjfrv., 292. mál. — Þskj. 332.

[22:15]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um samgönguáætlun.

Frumvarpi þessu er ætlað að leysa af hólmi gildandi lög um samgönguáætlun nr. 71/2002, en með þeim lögum var lögð áhersla á samræmingu áætlana um alla þætti samgangna. Þessu frumvarpi er ekki ætlað að breyta þeim meginmarkmiðum eða þeim tilgangi sem lá að baki setningar gildandi laga, heldur mun samgönguáætlun áfram ná til allra þátta samgöngukerfisins og innbyrðis samspils þeirra auk tengsla við aðra mikilvæga þætti þjóðfélagsins.

Þótt vel hafi tekist til við framkvæmd laganna frá því að þau voru sett árið 2002 hafa komið upp einstaka atriði sem ástæða er til að lagfæra og er tilgangur frumvarpsins einmitt að bæta úr þeim vanköntum. Breytingarnar eru einnig vegna þeirra breytinga sem orðið hafa á umhverfi samgöngumála og nauðsynjar þess að hafa lögin það sveigjanleg að áframhaldandi þróun leiði ekki til að lagabreytingar þurfi í hvert skipti sem eitthvað breytist á þessu sviði.

Ég geri nú í örstuttu máli grein fyrir helstu efnislegu breytingum frá gildandi lögum sem lagðar eru til með frumvarpinu.

Í fyrsta lagi er lögð til sú breyting að kveða skýrt á um að samgönguáætlun er í raun aðeins ein áætlun til 12 ára, en fjögurra ára áætlun hins vegar óaðskiljanlegur hluti hennar. Af því leiðir að samþykkja þarf samgönguáætlun áður en fjögurra ára áætlunin er samþykkt þegar báðar eru lagðar fram samtímis.

Í öðru lagi er lagt til að við upphaf vinnu samgönguráðs hafi samgönguráðherra lagt fram stefnumið sín og fjárhagsramma sem samgönguáætlun skal unnin eftir.

Í þriðja lagi er lagt til að heimilt verði að endurskoða samgönguáætlun oftar en á fjögurra ára fresti, eins og nú er, ef ástæða þykir til.

Í fjórða lagi er lagt til að þau meginmarkmið sem unnið skal að með samgönguáætlun séu tilgreind og þar með sá rammi sem skal hafður um áætlunina.

Í fimmta lagi er lagt til að ekki verði lengur skylt að setja samgönguáætlun fram með þeirri kaflaskiptingu sem gildandi lög kveða á um og skapast með því margvíslegir möguleikar á annars konar framsetningu eins og blöndun milli einstakra greina samgangna. Er með þessu ekki síst horft til framtíðar og þróunar á þessu sviði og þykir of ósveigjanlegt að lögbinda framsetningu samgönguáætlunar með þeim hætti sem nú er.

Að lokum eru í sjötta lagi lagðar til breytingar sem eiga að tryggja að forstöðumenn samgöngustofnana sem heyra undir samgönguráðuneytið eins og þær eru á hverjum tíma eigi alltaf sæti í samgönguráði.

Hæstv. forseti. Eins og áður hefur komið fram eru með frumvarpi þessu lagðar til breytingar sem eru til bóta á gildandi lögum og til að skapa nauðsynlegan sveigjanleika. Breytingarnar eru nauðsynlegar, bæði vegna þróunar sem þegar hefur orðið á þessu sviði og ekki síður þeirrar þróunar sem á eftir að verða.

Ég tel ekki ástæðu til að hafa um þetta fleiri orð, heldur legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[22:18]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er eitt atriði sem kemur fram í þessu frumvarpi, og þá sérstaklega í greinargerðinni, sem ég hef áhuga á að spyrja hæstv. samgönguráðherra út í og vel að nota andsvarsformið til þess að stytta hér þennan næturfund.

Í 2. gr. er fjallað um vinnuna við gerð samgönguáætlunar og í greinargerðinni með henni kemur fram, með leyfi virðulegs forseta:

„Með þeim breytingum sem orðið hafa með því að flugvallarekstur og flugleiðsöguþjónusta er nú komin í hendur opinbers hlutafélags í eigu ríkisins er nauðsynlegt að kveða á um aðkomu slíks fyrirtækis að samgönguáætlun. Gildir það sama um fyrirtæki sem hugsanlega kunna að verða stofnuð um aðra þætti samgangna í framtíðinni.“

Ég hefði áhuga á að heyra hjá hæstv. samgönguráðherra hvort einhver áform séu um að koma slíkum fyrirtækjum á stofn varðandi þætti í samgöngum í landinu, hvort einhver slík er vinna í gangi. Ef svo er ekki hef ég líka áhuga á að heyra hjá hæstv. samgönguráðherra á hvaða sviði menn gætu hugsanlega í framtíðinni viljað stofna svona fyrirtæki ef hæstv. ráðherra gæti nefnt þau fyrirtæki. Þessi setning í greinargerðinni truflar mann aðeins.

[22:20]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér er bæði ljúft og skylt að svara því sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir vitnar hér til í 2. gr. þar sem m.a. er fjallað um það sem hefur gerst á þessu ári, þ.e. með stofnun Flugstoða ohf. Ekkert fyrirtæki kemur upp í huga minn við lestur á þessari næstsíðustu málsgrein um fyrirtæki nema það getur auðvitað gerst með Keflavíkurflugvöll. Fyrirtæki um hann gæti breyst yfir í ohf.

[22:21]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég túlka þetta svar þannig að ekkert sé beint í pípunum. Hugsanlega gæti þetta átt við um Keflavíkurflugvöll en menn vilja slá þann varnagla að hafa þetta aðeins sveigjanlegt ef eitthvað kæmi upp á. Ég hlýt að túlka þetta svar þannig að ekkert sé í pípunum varðandi það að gera einhver samgöngufyrirtæki að ohf. á næstunni.

[22:21]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Hæstv. samgönguráðherra hefur mælt fyrir frumvarpi til laga um samgönguáætlun. Um er að ræða heildarendurskoðun á lögunum þar sem frumvarpið birtir lögin í heild eins og lagt er til að þau verði enda þótt ekki sé, eins og kemur fram í greinargerð, verið að gera neinar stórfelldar breytingar á markmiðum þessara laga.

Ég er þeirrar skoðunar að lögin um samgönguáætlun hafi á sínum tíma verið framfaraskref, það hafi verið skynsamlegt að fara í það að búa til eina heila samgönguáætlun þar sem allir þættir samgöngumála eru fléttaðir saman. Sömuleiðis er ég þeirrar skoðunar að vel megi ganga lengra varðandi þróun samgönguáætlunar en gert hefur verið til þessa og hæstv. samgönguráðherra gat um að framsetning samgönguáætlunarinnar samkvæmt þessu frumvarpi gæti verið með öðru sniði en verið hefur, þ.e. ekki endilega bundið í hefðbundna málaflokka. Ég tel að það sé út af fyrir sig jákvætt.

Engu að síður eru nokkur atriði hér sem vekja upp spurningar sem mér finnst ástæða til að fá viðbrögð hæstv. ráðherra við strax við 1. umr. Það er meira sett fram sem vangaveltur af minni hálfu en að ég hafi myndað mér einhverjar ákveðnar skoðanir á þeim ákvæðum núna við framsögu hæstv. ráðherra. Það eru hlutir sem ég vildi frekar skoða áfram í nefnd, en leita engu að síður eftir viðbrögðum ráðherrans við nokkrum atriðum.

Í 6. mgr. 2. gr. frumvarpsins um samgönguáætlun segir, með leyfi forseta:

„Áður en áætlun samkvæmt ákvæði þessu er unnin leggur samgönguráðherra fram stefnu sína í helstu málaflokkum, auk fjárhags- og tímaramma, til samgönguráðs, sbr. 4. gr.“

Ég velti því fyrir mér þar sem hér er vísað til þess að það eigi að móta ákveðna stefnu í samgöngumálum hvort ekki sé eðlilegt í raun að það sé gert í formi þingsályktunar um samgöngustefnu vegna þess að þarna eru væntanlega lagðar fram hinar stóru pólitísku línur í samgöngumálum. Ég velti fyrir mér hvort það sé eðlilegt að það sé nánast eitthvert innanhússplagg í samgönguráðuneytinu sem samgönguráðið fær síðan til skoðunar og vinnur sína áætlun út frá og Alþingi komi þá ekkert að þeirri stefnumörkun fyrr en það er komið í það form að búið er að ganga frá því sem einhvers konar tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun sem samgönguáætlunin vissulega er.

Í öðru lagi mundi ég vilja nefna hérna samgönguráðið sjálft og skipan þess. Ég hef alla tíð haft vissar efasemdir um þá skipan sem ákveðin var með lögunum frá 2002 um val í samgönguráð, þ.e. að tiltaka að forstöðumenn þeirra stofnana sem undir samgönguráðuneytið heyra eins og í gildandi lögum, forstjóri Siglingastofnunar, vegamálastjóri og flugmálastjóri, sitji í samgönguráði auk eins fulltrúa, formanns, sem ráðherra tilnefnir. Þær stofnanir sem hér um ræðir eru stoðstofnanir samgönguráðuneytisins, þær eiga að sjálfsögðu að vinna á grundvelli þeirrar stefnumótunar sem er lögð í málaflokknum og út frá þeim samþykktum sem Alþingi gerir með samþykkt samgönguáætlunar. Ég hef í fyrsta lagi haft vissar efasemdir um að það sé eðlilegt að forstöðumenn þeirra stofnana sitji í samgönguráði — sem undirbýr samgönguáætlunina sem slíka og mótar þar með þá stefnu sem birtist í henni — og framfylgi síðan þeim ákvörðunum sem á grundvelli slíkrar vinnu eru samþykktar af Alþingi.

Ég velti því fyrir mér á sínum tíma, og gott ef ég nefndi það ekki við forvera hæstv. samgönguráðherra í umræðum um samgöngumál, núverandi hæstv. forseta Alþingis, hvort ekki væri eðlilegra að samgönguráð væri með eitthvað breiðari skipun, þ.e. að samsetning þess væri breiðari en gert er ráð fyrir með því að í því séu forstöðumenn þessara málaflokka þannig að ýmis önnur sjónarmið kynnu að komast að en bara þau sem koma úr þessum stofnunum. Þær mundu í öllu falli og undir öllum kringumstæðum starfa með samgönguráðinu, að sjálfsögðu. Mér finnst þetta vera umhugsunarefni.

Hér er lagt til að orðalagið sé opnara en er í gildandi lögum með því að tiltaka einungis að það séu forstöðumenn þeirra samgöngustofnana sem heyra undir samgönguráðuneytið og það er þá ekki skilgreint nákvæmlega hverjir það eru. „Fulltrúi fyrirtækis samgöngumála“ er kannski dálítið skrýtið orðalag því að þarna er beinlínis gert ráð fyrir því að þetta geti bara verið einn aðili og kannski er það vegna þess að sú staða er uppi núna, en þetta mundi væntanlega kalla á lagabreytingu ef breyting yrði á forsendunum.

Í greinargerðinni er tekið fram, með leyfi forseta, að samgönguáætlun mun „áfram taka til framkvæmda, öryggismála, umhverfismála, almenningssamgangna og fjármögnunar samgöngukerfisins“. Þá velti ég fyrir mér hver t.d. aðkoma almenningssamgangnanna sé að samgönguráðinu. Almenningssamgöngur eru að mestu leyti reknar af sveitarfélögum þar sem þær eru yfirleitt, á höfuðborgarsvæðinu og einnig í allmörgum stærri kaupstöðum landsins eru reknar almenningssamgöngur. Það má nefna Reykjanesbæ, Ísafjörð, Akureyri, Fjarðabyggð svo dæmi séu tekin. Hver er þá aðkoma þessara aðila, sveitarfélaganna og/eða rekstraraðila almenningssamgangna að samgönguráðinu og þeirri stefnumótun sem þar fer fram? Mér finnst þær upplýsingar vanta. Nú er auðvitað hægt að ráða bót á því með því að ráðherra skipi formanninn með þá tengingu í huga og vissulega hefur það verið gert en það er ekkert sjálfgefið í því efni samkvæmt frumvarpinu. Þarna finnst mér skorta á góða tengingu inn í samgönguráðuneytið.

Vangaveltur eins og fjármögnun samgöngukerfisins, sem samgönguráðið á að fjalla um, eru auðvitað hápólitískar. Mér finnst einhvern veginn að það sé atriði sem ætti að fjalla um á pólitískum vettvangi í stefnumótunarferli, það er mál sem er viðkvæmt í samfélaginu. Ágæt vinna sem hefur að mínu mati verið unnin á t.d. vettvangi Vegagerðarinnar um fjármögnun samgöngukerfisins, vangaveltur um alls konar gjöld, notendagjöld eða gjöld fyrir afnot á einstaka samgöngumannvirkjum, innheimta gjalda sem byggir á því hvenær menn eru á ferli á tilteknum götum eða vegum háð því hvað umferðarþunginn er mikill o.s.frv. eru hlutir sem við þekkjum frá löndunum í kringum okkur. Ég veit að hér hefur Vegagerðin lagt í heilmikla vinnu við að skoða svoleiðis hluti en þetta er hápólitísk spurning líka. Mér finnst, eins og ég segi, vanta þessa aðkomu. Auðvitað mætti nýta samgöngunefnd Alþingis meira í pólitíska vinnu og pólitíska umræðu á þessum vettvangi ef það er áhugi fyrir því.

Í 6. gr. er sagt, með leyfi forseta:

„Óheimilt er að samþykkja fjögurra ára áætlun samgönguáætlunar án þess að tólf ára samgönguáætlun hafi verið samþykkt þegar báðar áætlanir eru lagðar fram samtímis.“

Nú velti ég fyrir mér hvort þetta ákvæði hafi orðið til í kjölfar afgreiðslu á samgönguáætlun hér í fyrravor. Þetta ber þess merki að mönnum hafi dottið þetta í hug eftir því hver afdrif samgönguáætlunar urðu hér í vor, en mín fyrstu viðbrögð við þessu eru að það sé óeðlilegt að setja Alþingi skorður með þessum hætti, að Alþingi megi sem sagt ekki taka einhverja eina ákvörðun hafi hún ekki tekið aðra ákvörðun á undan. Nú kann vel að vera að það sé hægt að færa fyrir þessu skynsamleg lögfræðileg og praktísk rök en það virkar svolítið sérkennilega á mig að Alþingi megi ekki samþykkja fjögurra ára áætlun.

Við getum sagt að einhver ágreiningur — eins og væntanlega var hér síðast — sé uppi um áherslur til langs tíma en menn hafi verið reiðubúnir til að ganga frá fyrsta hluta áætlunarinnar, þar hafi ekki verið neinn sérstakur ágreiningur uppi án þess að ég kunni það mál sérstaklega af því að ég var ekki hér á þingi þegar það var. Ég velti þessu aðeins upp.

Síðan vil ég kannski árétta það atriði í greinargerðinni um 2. gr. sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefndi í andsvari sínu við ráðherrann þar sem fjallað er um opinbert hlutafélag í eigu ríkisins og hvort einhver áform séu uppi um fjölgun þeirra. Menn hlytu þá að velta fyrir sér hvaða aðkomu slíkt félag ætti að samgönguráði miðað við það sem lagt er upp með í þessu frumvarpi um skipan samgönguráðs.

Ég ítreka að ég held að endurskoðun á þessum lögum sé skynsamleg og tímabær og sjálfsagt mál að sníða af þá vankanta sem komið hafa fram á annars ágætum lögum. Ég endurtek og undirstrika að ég held að markmið þessara laga sé gott og það sé eðlilegt að svona áætlun sé unnin.

Það eru nokkur atriði þarna sem ég hnýt um, a.m.k. við fyrstu yfirferð, og leyfi mér að velta þeim upp, meira sem hugleiðingum við þessa 1. umr. en að ég hafi tekið einhverja ákveðna afstöðu til þeirra á þessu stigi málsins. Ég mundi vilja leyfa mér að fara betur yfir það í hv. samgöngunefnd sem væntanlega fær þetta mál til meðferðar og skoða þá umsagnir. Væntanlega fáum við fulltrúa samgöngustofnana og fleiri á fund nefndarinnar þannig að það bíður betri tíma að taka afstöðu til slíkra hluta eða hvort

menn vilja vinna eitthvað frekar með þetta orðalag. Hér eru sem sagt nokkur atriði sem ég mundi vilja heyra viðbrögð hæstv. ráðherra við við 1. umr.

[22:35]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni fyrir ræðu hans um frumvarpið. Það eru nokkur atriði sem hér hafa komið fram og, eins og hv. þingmaður talaði um, vangaveltur sem eru settar fram sem eru góðar og allt í lagi með þær.

Sumt af þessu er kannski það sem við erum að vinna í. Eins og hv. þingmaður tók fram, og ég er honum algjörlega sammála um það, voru lögin um samræmda samgönguáætlun mikið framfaraskref þegar þau voru sett, ein áætlun sem sett var fram eins og þetta hefur verið gert hingað til með hefðbundnum málaflokkum. En eins og ég sagði í flutningsræðu minni er gefinn möguleiki á því að það sé gert öðruvísi í framtíðinni án þess að fara með það í gegnum Alþingi. Svo getum við líka haft þetta eins og það er núna, það er ekkert að því heldur. Þarna er sem sagt tekið tillit til þess í þessu frumvarpi úr því að við erum að lagfæra nokkra þætti.

Aðeins varðandi 6. mgr. 2. gr. sem hér var gerð að umtalsefni þar sem samgönguráðherra leggur fram stefnu sína til samgönguráðs í helstu málaflokkum auk fjárhags- og tímaramma, sbr. 4. gr., og síðan mun samgönguráð vinna í þessum tillögum. Þetta er auðvitað stefnumið ríkisstjórnar á hverjum tíma, stefna viðkomandi ríkisstjórnar sett fram og ríkisstjórnarflokka sem tekið hafa ákvörðun um að mynda ríkisstjórn. Þarna flytur samgönguráðherra fram hinar stóru pólitísku línur sitjandi ríkisstjórnar, línurnar sem unnið er eftir. Alveg eins er líka sett þarna fram að það — ég veit ekki nákvæmlega hvernig það er orðað — gefur möguleika á endurskoðun oftar ef þurfa þykir. Það er mikilvægt atriði að mínu mati og þess vegna eru ríkisstjórnir myndaðar, flokkar koma sér saman um ákveðin stefnumið og þar á meðal stefnu í samgöngumálum. Þá er það sett fram og unnið út frá því. Ég held að þetta sé bara hið besta mál.

Aftur um skipun samgönguráðs, eins og hv. þingmaður nefndi, þá er það útvíkkað þarna aðeins. Núna er t.d. forstjóri Umferðarstofu kominn þarna inn, honum bætt inn þó að kannski hafi mátt segja að lagastoð hafi vantað fyrir því. Engu að síður gerðum við það og hann kom inn í þá vinnu sem ég held að sé mjög til bóta.

Auðvitað má alltaf hugsa það hvernig samgönguráð er skipað, hvort þar sitji einhverjir aðrir en eigi að sitja. Svo koma forstöðumennirnir inn með meginlínur og meginvinnuna sem þeirra stofnanir vinna eftir. Samgönguráð kallar alveg eins til sín aðila en ég held að það sé einfaldara form og betra sem sett er þarna fram og sem hefur verið í gildi.

Eins og hv. þingmaður gat um hefur það verið þannig í þau ár sem samræmd samgönguáætlun hefur verið unnin af bæði fyrrverandi hæstv. samgönguráðherra og mér að skipaðir hafa verið fulltrúar sem eru í sveitarstjórnum og þannig fæst sú tenging þar inn sem ég held að hafi verið ágætistillaga og sé bara hið besta mál.

Aðeins varðandi það sem hv. þingmaður nefndi með 12 ára áætlunina, hvort það væri einhver ákveðin ástæða fyrir því að þetta væri sett svona fram. Það má alltaf spekúlera í því en auðvitað var óheppilegt það sem gerðist í vor, að 12 ára áætlunin var ekki samþykkt og er ekki í gildi. Við lítum þannig á með því sem er lagt til í frumvarpinu að samgonguformið sé í raun og veru aðeins ein áætlun sem er til 12 ára. Fjögurra ára áætlunin er hins vegar óaðskiljanlegur hluti hennar. Ég held að það sé bara gott að setja þetta svona fram.

Að öðru leyti, virðulegi forseti, þakka ég hv. þingmanni fyrir vangavelturnar sem hann setti fram. Hann situr í hv. samgöngunefnd og hún gefur sér góðan tíma eftir áramót til að fara í gegnum þetta mál. Ég er alveg viss um að við munum leiða það þannig til lykta að hér verði allir sammála um það sem við höfum verið að gera enda hefur ríkt víðtæk og góð sátt um samgönguáætlun hingað til. Ég hef enga ástæðu til að ætla annað en að svo verði, að við munum setja fram það besta sem við teljum okkur þurfa að gera í þessu efni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Út af dagskrá voru tekin 12., 13. og 15. mál.

Fundi slitið kl. 22:40.

---

42. FUNDUR

miðvikudaginn 12. desember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 210, nál. 399 og 401, brtt. 400. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
2. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Erfðafjárskattur, stjfrv., 206. mál, þskj. 224, nál. 416. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Olíugjald og kílómetragjald, stjfrv., 231. mál, þskj. 250, nál. 417. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Aukatekjur ríkissjóðs, stjfrv., 234. mál, þskj. 253, nál. 422, brtt. 423. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
6. Ársreikningar, stjfrv., 230. mál, þskj. 249, nál. 447. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
7. Kjararáð, stjfrv., 237. mál, þskj. 257, nál. 424. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
8. Fjarskipti, stjfrv., 305. mál, þskj. 377, nál. 421. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

9. Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, stjfrv., 209. mál, þskj. 227, nál. 435, brtt. 436. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

10. Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, stjfrv., 162. mál, þskj. 174, nál. 425, brtt. 426. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

11. Fjárlög 2008, stjfrv., 1. mál, þskj. 380, frhnál. 427 og 458, brtt. 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470 og 471. — 3. umr.

12. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 91. mál, þskj. 91, nál. 454. — 2. umr.

13. Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, stjfrv., 207. mál, þskj. 225, nál. 450. — 2. umr.

14. Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, stjfrv., 208. mál, þskj. 226, nál. 451. — 2. umr.

15. Tollalög, stjfrv., 229. mál, þskj. 248, nál. 448. — 2. umr.

16. Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., stjfrv., 304. mál, þskj. 376, nál. 453. — 2. umr.

17. Vátryggingarsamningar, stjfrv., 163. mál, þskj. 175, nál. 460. — 2. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.

Fjarvistarleyfi:

Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að um kl. hálffjögur í dag fer fram utandagskrárumræða um stöðu þjóðkirkju, kristni og kristinfræðslu. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson, hæstv. kirkjumálaráðherra Björn Bjarnason verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[10:33]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, brtt. JBjarn o.fl., þskj. 463; brtt. ÁÞS o.fl., þskj. 464; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 465; brtt. KolH o.fl., þskj. 466; brtt. KolH, þskj. 467; brtt. SJS o.fl., þskj. 468; brtt. SJS o.fl., þskj. 469; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 470; brtt. KJak o.fl., þskj. 471.

Úrvinnslugjald, 242. mál, nál. umhvn., þskj. 462.

Almannatryggingar o.fl., frh. 2. umr.

Stjfrv., 195. mál (verkaskipting ráðuneyta, kaup á heilbrigðisþjónustu). — Þskj. 210, nál. 399 og 401, brtt. 400.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[10:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Um þetta frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar o.fl. er margt gott að segja. Hugmyndin um flutning verkefna milli félagsmálaráðuneytis og heilbrigðisráðuneytis í sjálfu sér er góð en það verður að segjast eins og er að undirbúningur þessa frumvarps og undirbúningur þessa verks er afar slæmur og frumvarpið ber það með sér, ekki síður en bandormurinn sem kemur á eftir. Þetta frumvarp er að mati minni hluta heilbrigðisnefndar jafnvel enn verr undirbúið og unnið en bandormurinn og við höfum vakið sérstaka athygli á því sem kallað hefur verið smyglgóssið, 18. gr. þessa frumvarps. Þar er verið að gera tilraun til að setja stjórn og forstjóra í stofnun sem ekki á að ræða á Alþingi fyrr en í vor og á ekki að taka til starfa fyrr en næsta haust.

Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur hins vegar upplýst að hann hyggist, verði þetta bráðabirgðaákvæði lögfest, ráða forstjórann og skipa stjórnina áður en fyrir Alþingi verður kynnt hvert á að vera innihald, tilgangur, skipulag og verkefni þessarar sömu stofnunar. Við höfum eindregið hvatt til þess að þessi 18. gr. verði tekin út úr frumvarpinu eða gildistöku frumvarpsins frestað vegna ónógs undirbúnings. Ekki hefur verið á það fallist enn sem komið er og því flytjum við tillögu að rökstuddri dagskrá um frávísun sem hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Þar sem frumvarp þetta er afar illa undirbúið og einungis tilkomið vegna ágreinings milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis leggur minni hlutinn til að málinu verði vísað frá og tekið fyrir næsta mál á dagskrá.“

[10:36]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er komið til atkvæða frumvarp sem felur í sér miklar breytingar sem varða tilflutning verkefna milli heilbrigðisráðuneytis og félagsmálaráðuneytis sem í sjálfu sér er ekki galið að öllu leyti. Hins vegar er þetta ákaflega flókið mál og að mínu mati og okkar framsóknarmanna hefði verið skynsamlegra að sameina einfaldlega þessi ráðuneyti, heilbrigðisráðuneytið og félagsmálaráðuneytið, en hugsanlega taka ákveðið verkefni út úr félagsmálaráðuneytinu. Það fyrirkomulag sem hér er boðið upp á er eiginlega ekki boðlegt.

Fyrir utan það er málið allt mjög illa undirbúið og í raun alls ekki bært að greiða um það atkvæði í dag en engu að síður stöndum við frammi fyrir því.

Í 18. gr. er kveðið á um nýja stofnun og þá kemur upp í huga manns að einhvern tíma sagði Sjálfstæðisflokkurinn „báknið burt“ en í þessu máli er verið að búa til nýja stofnun. Það sem er mjög sérkennilegt við þessa stofnun er að það á ekki að kosta neitt að reka hana þannig að það er ein spurning frá upphafi til enda hvernig eigi að leysa úr þess-

um málum. Við höldum því fram að þessi breyting kosti gríðarlega mikla peninga en það kemur hins vegar ekki fram í umsögn fjármálaráðuneytisins um málið. Þetta á allt eftir að koma betur í ljós og við, þingmenn stjórnarandstöðunnar, Framsóknarflokksins, eigum ábyggilega eftir að fá mörg tækifæri til að fjalla um þessi mál þegar fram líða stundir og spyrja áleitinna spurninga.

Þar sem við stöndum að þeirri tillögu sem hér hefur verið kynnt um frávísun vil ég segja að þar sem við reiknum frekar með því að hún verði felld, svona miðað við reynslu, munum við framsóknarmenn sitja hjá við atkvæðagreiðslu um þetta mál nema hvað varðar gildistökuákvæðið. Við greiðum atkvæði gegn því vegna þess að við teljum það algjörlega óraunhæft.

[10:39]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill beina því til hv. þingmanna að hefja ekki efnislegar umræður um einstakar greinar frumvarpsins heldur er um það að ræða að hv. þingmenn ræði um atkvæðagreiðsluna. Þingmenn geta síðan gert grein fyrir atkvæði sínu á eftir ef um það er að ræða.

[10:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Þingflokkur Frjálslynda flokksins hefur tekið þá afstöðu að styðja þetta frumvarp í öllum meginatriðum og mun greiða því atkvæði sitt. Við erum samþykkir þeirri breytingu sem felst í frumvarpinu um að færa málefni aldraðra til félagsmálaráðuneytisins svo og umsjón með almannatryggingum. Enn fremur teljum við ákvæði í 18. gr. frumvarpsins um breytingar á skipulagi í heilbrigðisþjónustunni á þann veg sem þar er greint frá tímabær og þess virði að reyna þá leið til að bæta þjónustu heilbrigðiskerfisins, hafa frekari stjórn á kostnaði og stjórna gæðum þjónustunnar betur en nú er.

Við höfum hins vegar efasemdir um þá tillögu sem felst í frumvarpinu að færa yfirstjórn hjúkrunarheimila til félagsmálaráðuneytisins og hyggjumst ekki styðja þá breytingu þar sem því verður við komið í atkvæðagreiðslu um frumvarpið. Það er nokkuð óljóst hvernig það verður vegna þess hversu tæknilegs eðlis atkvæðagreiðslan er út frá öðrum sjónarmiðum.

Við munum því, virðulegi forseti, ekki styðja þá frávísunartillögu sem hér liggur fyrir og að henni felldri, ef svo fer, greiða atkvæði með frumvarpinu.

[10:41]

Ásta Möller (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Hér er komið til atkvæðagreiðslu eftir 2. umr. frumvarp um breytingar á ýmsum lögum varðandi almannatryggingar og fleiri lög því tengdu. Þessi breyting og þetta frumvarp er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um að flytja málefni aldraðra og lífeyristryggingar frá heilbrigðisráðuneytinu yfir til félagsmálaráðuneytisins. Um það var almenn samstaða bæði innan nefndarinnar og einnig meðal umsagnaraðila og gesta sem lýstu almennt mikilli ánægju með breytinguna.

Frumvarpið var mjög vel unnið. Það kom tiltölulega seint fram, löngu eftir að hitt frumvarpið kom fram, þannig að það var unnið í mjög nánu samstarfi ráðuneytanna, félagsmálaráðuneytisins og heilbrigðisráðuneytisins. Það er alrangt að það sé illa unnið. Það er þvert á móti vel unnið og vel undirbúið.

Þótt ég ætli ekki að fara í efnislega umræðu hlýt ég að leiðrétta hv. þm. Kristin H. Gunnarsson þegar hann segir að yfirstjórn öldrunarmála eða yfirstjórn hjúkrunarheimila fari yfir til félagsmálaráðuneytisins, það er öðru nær. Þess vegna ætti hann að geta stutt þetta frumvarp alveg heils hugar því að þetta er misskilningur.

Till. til rökst. dagskrár í nál. 401 felld með 39:14 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

1. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

2.–10. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 400,1 (ný 11. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

12.–17. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

18. gr. samþ. með 39:14 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:45]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Hér er um að ræða bráðabirgðaákvæði í lögunum þar sem kveðið er á um að komið skuli á fót eins konar verslunarstofnun eða sölumiðstöð fyrir heilbrigðisþjónustuna í landinu. Menn geta haft mismunandi skoðanir á þessu og greint á um það, en við vekjum athygli á málsmeðferð. Þetta er óútfylltur tékki, uppáskrifaður af Samfylkingunni til handa heilbrigðisráðherra Sjálfstæðisflokksins um að setja á fót stofnun, skipa forstjóra, skipa stjórn — enda þótt stofnunin sé ekki orðin til — og okkur er sagt að með vorinu komi frumvarp um þessa stofnun. Upp á þetta skrifar Samfylkingin.

Við í stjórnarandstöðunni og þá er ég að vísa til Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum óskað eftir því að þetta ákvæði yrði lagt á ís, því yrði frestað. Það hefur ekki verið orðið við því og þetta segir (Forseti hringir.) mér hvernig þessi stjórnarmeirihluti fer með vald sitt. (**Gripið fram í:** Illa.)

19. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

20. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG.

18 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GMJ, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞKM, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

21.–26. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 400,2 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

27. gr., svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

28.–35. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

36. gr. samþ. með 39:13 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ.

11 þm. (BjH, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 131, nál. 336 og 381, brtt. 337.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[10:49]

Atli Gíslason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég hef ásamt hv. þm. Siv Friðleifsdóttur lagt fram ítarlegt minnihlutaálit og flutt rök fram í ítarlegri ræðu líka um að vísa eigi málinu frá, færi þau rök fyrir því að lagasetningin muni ekki hafa í för með sér þá skilvirkni sem stefnt er að. Það liggur faktískt ekki fyrir nein greining á þeim vandamálum sem við blasa eða hvort breytingarnar muni skila árangri. Það liggur ekki vönduð málsmeðferð að baki samningu frumvarpsins og ekkert samráð hefur verið haft við hagsmunaaðila. Reyndar er ranglega fullyrt í frumvarpinu að það hafi verið gert. Ekkert mark hefur verið tekið á faglegum gestum sem komu á fund allsherjarnefndar. Enn fremur liggur ekki fyrir nein kostnaðargreining á frumvarpinu og við blasir að það muni hafa í för með sér verulegan kostnað fyrir ríkissjóð.

Á þessum forsendum leggur minni hlutinn til að málinu verði vísað frá og næsta mál tekið á dagskrá. Gerist hið óvænta að það verði ekki samþykkt munum við sitja hjá við atkvæðagreiðsluna.

[10:51]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegur forseti. Við í Framsóknarflokknum ásamt minni hlutanum — það hefur komið fram að við hv. þm. Atli Gíslason erum flutningsmenn að þessari tillögu — teljum að það verði að vísa þessu máli frá. Málið er það illa unnið að ekki er boðlegt að afgreiða það hér að okkar mati. Þegar þetta kemur á borð okkar þingmanna er alveg ljóst að formenn stjórnmálaflokkanna sem nú sitja í ríkisstjórn hafa tekið ákvörðun um þessi skipti, ráðherraskipti og að færa málaflokka til. Sumt af þessu er eilítið skref í rétta átt og þar vil ég nefna sérstaklega matvælaeftirlitið. Annað er afar óheppilegt, svo sem skógrækt og landgræðsla. Ekki einn einasti umsagnaraðili styður umfjöllun málsins varðandi skógrækt og landgræðslu. Það er verið að skipta því upp milli tveggja ráðuneyta, ráðherra af því að mönnum kemur ekki pólitískt saman um hvar málaflokkurinn eigi heima. Menn togast á um hann.

Virðulegur forseti. Við viljum að þessu máli verði vísað frá. Það er illa unnið, það er ekki unnið í samráði við stofnanir og hvorki grasrótarsamtök né stjórnarandstöðuna. Hluti af þessu er að koma fyrir tveimur ráðherrum, hæstv. iðnaðarráðherra og hæstv. viðskiptaráðherra, í ráðuneyti. Þetta eru örsmá ráðuneyti, 13 stöðugildi í iðnaðarráðuneytinu og 15 í viðskiptaráðuneytinu. Til að þetta sé forsvaranlegt er verið að færa málaflokka á milli, m.a. út af því. Ég get upplýst að í Súðavíkurhreppi eru 17 stöðugildi. Þetta eru örsmá ráðuneyti til að koma fyrir hæstv. ráðherrum Samfylkingarinnar.

Það á að vísa þessu máli frá og vinna það miklu betur, virðulegur forseti. Verði það fellt mun þingflokkur framsóknarmanna sitja hjá við atkvæðagreiðsluna um einstakar greinar, en greiða atkvæði gegn gildistökuákvæðinu á þeim grunni að við viljum ýta málinu öllu frá.

[10:53]

Birgir Ármannsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Meiri hluti allsherjarnefndar leggur til að þetta mál verði samþykkt hér við 2. umr. með allnokkrum breytingum sem hafa verið kynntar á sérstöku þingskjali. Meiri hluti allsherjarnefndar mótmælir harðlega þeim fullyrðingum sem koma fram við þessa umræðu af hálfu talsmanna stjórnarandstöðunnar og koma fram í nefndaráliti þeirra um að málið sé illa unnið eða flausturslegt eins og gefið hefur verið í skyn.

Hér er um að ræða ákveðna tilfærslu verkefna, fyrst og fremst milli ráðuneyta, einnig tilfærslu milli stofnana eftir því sem ráðuneytabreytingin kveður á um. Þetta frumvarp er flutt í kjölfar breytinga sem voru gerðar á Stjórnarráðinu í sumar. Það er verið að gera nauðsynlegar lagabreytingar til að staðfesta þá stefnu sem þar var mörkuð og við í meiri hluta allsherjarnefndar teljum að þar sé vel að verki staðið.

Það má auðvitað hafa mismunandi skoðanir á því hvar einstök verkefni eru hýst. Hins vegar er rétt að taka fram að hér er ekki með neinum hætti gengið á verkefni, þau skert, minnkaðar fjárveitingar eða þeim sem starfa á einhverjum sviðum gert erfiðara fyrir, alls ekki. Markmiðið með þessum breytingum er að gera stjórnsýsluna á þessum sviðum skilvirkari, (Gripið fram í.) markvissari, færa verkefni saman og tryggja að þeim fjármunum sem varið er til þessara verkefna sé betur varið. Það er markmiðið með þessu.

Varðandi kostnað sem vikið hefur verið að í máli talsmanna minni hlutans eru í nefndaráliti minni hlutans ævintýralegar tölur um kostnaðinn sem eiga sér enga stoð í raunveruleikanum. Það liggur fyrir að það verður ákveðinn kostnaður vegna tilflutnings og húsnæðisbreytinga sem er kominn inn í fjárlög þannig að þar eru ekki neinar óvæntar upphæðir. Að öðru leyti eiga fjármunir að fylgja verkefnum þannig að fyrir utan þessar húsnæðisbreytingar á ekki að vera um neinn sérstakan aukakostnað að ræða nema eins og tekið er fram í kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytis að ófyrirséður kostnaður er vissulega fyrir hendi vegna þess að það kann að skapast biðlaunaréttur hjá einstökum starfsmönnum. Það er ekki hægt að segja fyrir um það hversu mikill hann verður, það liggur ekki fyrir en hins vegar er ekki um að ræða milljarð eins og fram kemur í nefndaráliti minni hlutans og er algerlega órökstudd fullyrðing út í loftið. (Gripið fram í.)

[10:56]

Guðni Ágústsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég vek athygli á því að þetta mál sýnir í hnotskurn að Alþingi Íslendinga er veik stofnun. Það sýnir að Alþingi er enn í hendi framkvæmdarvaldsins, ríkisstjórnarinnar. Tveir hæstv. forustumenn ríkisstjórnarflokka semja

um það sín á milli að Stjórnarráðinu skuli breytt, þeir troða því í gegnum kokið á þingmönnum sínum sem margir hverjir fýla grön yfir málinu og eru ekki sáttir við það. Hér er ljótt mál á ferðinni. Stjórnarráðinu hefur aldrei verið breytt öðruvísi en að það næðist um það tiltölulega mikil samstaða meðal stjórnmálaflokkanna og því miður hefur komið fram í þessari umræðu að þetta mun ekki spara fé. Þetta mun sennilega kosta íslenska skattgreiðendur einn milljarð. Þetta hefur haft það í för með sér að margir ríkisstarfsmenn hafa verið á flótta frá ráðuneytunum yfir í önnur störf. Þetta mun hafa mjög mikið skipulagsleysi í för með sér og óhagræði.

Svo er það náttúrlega sem hér kemur fram — Alþingi segist hlusta en hér er ekkert hlustað. 100 ára verkefni í skógrækt og landgræðslu, þessar stofnanir hafa starfað í 100 ár og unnið með íslenskum bændum að þeim stóru verkefnum. Nú eru þessar stofnanir teknar frá landbúnaðarráðuneytinu og færðar annað. Hér kom það fram hjá einum mótmælanda sem braut af sér handjárnin í Sjálfstæðisflokknum, hann sagði að þetta væri einstakt fyrirbæri, þetta væri hvergi svona í allri Evrópu og þótt víðar væri leitað. Hér er á mörgum sviðum farin öfug leið. Ég harma það að jafnhófstilltur maður og hæstv. forsætisráðherra hafi framið þetta verk, skemmdarstarf á Stjórnarráði Íslands í samningum við annan stjórnmálaflokk. Það á ekki að vera samningaatriði milli tveggja forustumanna að breyta Stjórnarráðinu í þessa veru.

Einn vitrasti maður sjálfstæðismanna, foringinn Bjarni Benediktsson, fyrrverandi forsætisráðherra, varaði við slíkum vinnubrögðum fyrir 50 árum og lagði á það grundvallaráherslu að Alþingi næði saman um slíkar breytingar. Nú er ekki lengur hlustað í Sjálfstæðisflokknum. Einn maður skal ráða þegar hann þarf að semja við annan til að ná samstarfi um ríkisstjórn. Ég harma þessi vinnubrögð Sjálfstæðisflokksins. Það skemmdarstarf sem hér er unnið gagnvart íslenskum landbúnaði er á fullri ábyrgð hæstv. forsætisráðherra og Sjálfstæðisflokksins. Ég lýsi vantrausti á Sjálfstæðisflokkinn. (**Gripið fram í:** ... forsætisráðherra.)

[10:59]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Ég hvet hv. þingmenn til að gera grein fyrir atkvæði sínu þegar þar að kemur. Hér er verið að ræða um atkvæðagreiðsluna.

[10:59]

Jón Magnússon (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Þingflokkur Frjálslynda flokksins hefur tekið þá afstöðu að styðja frumvarpið sem hér um ræðir. Hann gerir samt sem áður fyrirvara varðandi flutning Skógræktar og Landgræðslu svo sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Við hefðum talið heppilegra að þær hefðu verið í einu ráðuneyti og ég lýsti því hvað mig snertir persónulega að ég hefði talið eðlilegt að skógrækt og landgræðsla hefðu verið í landbúnaðarráðuneytinu.

Ekki var alveg rétt með farið það sem hv. þm. Jón Gunnarsson sagði í gær varðandi hvernig skógrækt og landgræðsla væru vistaðar. Hann nefndi Danmörku þar sem málum væri svipað háttað eins og gert er ráð fyrir í frumvarpinu sem hér er um ræðir.

Vinnan í allsherjarnefnd var með þeim hætti að ég tel að um eðlilegan og málefnalegan undirbúning frumvarpsins hafi verið að ræða þannig að sú frávísunartillaga sem liggur fyrir tel ég að eigi ekki rétt á sér. Við þingmenn Frjálslynda flokksins munum þar af leiðandi greiða atkvæði gegn frumvarpinu, gerum þann fyrirvara sem ég hef gert að umtalsefni, en munum að öðru leyti styðja frumvarpið

Till. til rökst. dagskrár í nál. 381 felld með 38:14 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

11 þm. (BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

1. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

2.–12. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

13. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

14. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ,

StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, GÞÞ, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

15.–22. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,1 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

23. gr., svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

24.–25. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,2 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

26. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, LB, RR, ÖS) fjarstaddir.

27. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KolH, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,3 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

28. gr., svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁÓÁ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,4 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, LB, RR, ÖS) fjarstaddir.

29. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ,

BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

30.–31. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,5 (ný grein, verður 32. gr.) samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

32.–34. gr. (verða 33.–35. gr.) samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,6 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁÓÁ, BjarnB, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

35. gr. (verður 36. gr.), svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

36.–47. gr. (verða 37.–48. gr.) samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,7 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

48. gr. (verður 49. gr.), svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

49.–50. gr. (verða 50.–51. gr.) samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,8 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl,

KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KHG, RR, ÖS) fjarstaddir.

51. gr. (verður 52. gr.), svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,9 (52. gr. falli brott) samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

53. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,10 samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

54. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,11–12 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, KVM, KJak, KÓ, RR, ÖS) fjarstaddir.

55. gr., svo breytt, og ný grein, verður 56. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, ISG, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

56.–59. gr. (verða 57.–60. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,13 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

60. gr. (verður 61. gr.), svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ,

JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

61.–65. gr. (verða 62.–66. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,14 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

66. gr. (verður 67. gr.), svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, GÁ, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

67.–74. gr. (verða 68.–75. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,15 (ný grein, verður 76. gr.) samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁÓÁ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, LB, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,16 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

75. gr. (verður 77. gr.), svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

76.–80. gr. (verða 78.–82. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,17 (ný grein, verður 83. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

81.–88. gr. (verða 84.–91. gr.) samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ,

JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, EBS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 337,18 (ný grein, verður 92. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

89. gr. (verður 93. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

90. gr. (verður 94. gr.) samþ. með 39:15 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÖJ.
9 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, EKG, EMS, HerdÞ, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:18]

Árni Þór Sigurðsson:

Herra forseti. Frumvarpið sem hér er að verða að lögum er illa undirbúið. Enda þótt einstök atriði þess séu til bóta er ekki um að ræða heildarendurskoðun á skipulagi Stjórnarráðsins eins og heitið var.

Fullyrðingar í greinargerð um að markmiðið sé m.a. að skipa svipuðum málum saman standast ekki. Þvert á móti kemur fram í umsögnum að hið gagnstæða eigi við, einkum er varðar málefni landgræðslu og skógræktar.

Stjórnarflokkarnir virðast hafa lokað eyrum og í raun öllum skilningarvitum gagnvart umsögnum og rökstuddum athugasemdum og fullyrðingar um víðtækt samráð reynast orðin tóm og innihaldslaus. Hið sama á við um kostnað sem sagður er óverulegur. Þar stendur ekki steinn yfir steini.

Stjórnarflokkarnir leyfa sér að koma inn í þingið með mál þar sem rökstuðningurinn byggir á röngum upplýsingum. Stjórnarflokkarnir ásamt stuðningsflokki sínum frjálslyndum verða að bera ábyrgð á því.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Erfðafjárskattur, frh. 2. umr.

Stjfrv., 206. mál (fasteignir í eigu erlendra dánarbúa o.fl.). — Þskj. 224, nál. 416.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:20]
1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2.–5. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Olíugjald og kílómetragjald, frh. 2. umr.

Stjfrv., 231. mál (ótímabundin lækkun olíugjalds og kílómetragjalds). — Þskj. 250, nál. 417.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:21]
1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 417,1 (ný grein, verður 2. gr.) samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 417,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
2. gr. (verður 3. gr.), svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
3. gr. (verður 4. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Aukatekjur ríkissjóðs, frh. 2. umr.

Stjfrv., 234. mál (lagatilvísanir og fjárhæð gjalds fyrir vegabréfaþjónustu). — Þskj. 253, nál. 422, brtt. 423.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:23]
Brtt. 423,1 samþ. með 48 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 423,2 samþ. með 49 shlj. atkv.

2. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SF, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, DSk, KolH, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, GÁ, HerdÞ, JBjarn, KVM, KJak, RR, ÖS) fjarstaddir.

3. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Ársreikningar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 230. mál (EES-reglur o.fl.). — Þskj. 249, nál. 447.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:25]

1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–4. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 447,1 samþ. með 50 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 447,2 (ný grein, verður 6. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 447,3 samþ. með 51 shlj. atkv.
6. gr. (verður 7. gr.), svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
7.–18. gr. (verða 8.–19. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Kjararáð, frh. 2. umr.

Stjfrv., 237. mál (úrskurðarvald ráðsins). — Þskj. 257, nál. 424.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[11:27]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil vekja athygli á því að við umræðuna hefur komið fram frá fleirum en mér það sjónarmið að lögin um kjararáð séu of óljós. Ekki er skýrt kveðið á um í lögunum hverjir skuli heyra undir ráðið.

Nú gerist það sem margir vöruðu við, að sífellt fleiri hópar, sérstaklega í stjórnunarstöðum hjá hinu opinbera, sækjast eftir því að komast undir vængi kjararáðs og undan kjarasamningum. Ég tel það vera óheillaþróun enda ekki í samræmi við vilja löggjafans á sínum tíma þegar lögin tóku gildi í byrjun júlímánaðar 2006.

Við erum ekki að öllu leyti sátt við breytingarnar. Við höfum um þær efasemdir og munum sitja hjá við atkvæðagreiðsluna en leggjum áherslu á að lögin verði tekin til endurskoðunar í skattanefnd þingsins.

1. gr. samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, DSk, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁÓÁ, ÁMöl, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, GÁ, HerdÞ, KVM, KJak, MS, RR, SKK, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, DSk, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁÓÁ, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, GÁ, HerdÞ, KVM, KJak, MS, RR, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fjarskipti, frh. 2. umr.

Stjfrv., 305. mál (hækkun jöfnunargjalds). — Þskj. 377, nál. 421.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:29]

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, frh. 2. umr.

Stjfrv., 209. mál (tekjutengdar greiðslur, foreldrar utan vinnumarkaðar). — Þskj. 227, nál. 435, brtt. 436.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[11:30]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Mig langar aðeins að kveðja mér hljóðs til að vekja athygli á þessu máli og þakka fyrir þá samstöðu sem myndaðist í félags- og tryggingamálanefnd um þetta mál. Þetta er mikið réttlætismál fyrir þá foreldra sem eiga langveik börn eða fötluð börn. Ákvæði sem var í eldri lögum númer 22 frá 2006 hafði ekki skilað tilætluðum árangri þar sem margir féllu utan við þær skilgreiningar sem voru í lögunum.

En hér hefur verið bætt úr og komið til móts við þá hópa óháð því hvenær fötlun eða veikindi hafa skapast og eingöngu miðað við það hver þörfin sé á hverjum tíma, hvort fólk þurfi á aðstoð að halda eður ei.

Jafnframt er í þessu frumvarpi gefið fyrirheit um að ýmsir þættir verði skoðaðir í framhaldi af félagsmálaráðuneytinu og þannig komið til móts við hópa sem ekki hafa fallið undir lögin hingað til eins og ADHD-samtökin og Tourette-samtökin, þ.e. börn sem hafa þessi einkenni.

Ég ætlaði bara rétt að fagna því að þetta hefur komið hér til atkvæðagreiðslu og fagna þeirri samstöðu sem náðst hefur um málið.

[11:32]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs til að fagna þessari

lagasetningu. Enn á vissulega eftir að breyta þeirri löggjöf sem við erum að gera nú endurbætur á með það fyrir augum að treysta betur kjör og réttarstöðu langveikra barna og aðstandenda þeirra enda þarf löggjöf af þessu tagi stöðugt að vera í endurskoðun.

Ég vil vekja athygli á því sem hreyft hefur verið af hálfu hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur fyrir hönd þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að okkur ber að íhuga hvort ívilna beri í skattalegu tilliti aðstandendum langveikra barna vegna greiðslna sem þau fá. Það hefur verið vísað í skattalegar ívilnanir sem fyrri ríkisstjórn ákvað til foreldra barna sem ekki nýta sér leikskólaúrræði. Við höfum vakið athygli á því misræmi sem þarna er.

Meginástæða þess að ég kveð mér hljóðs, eins og ég sagði í upphafi, er að fagna þessari lagasmíð.

1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 436,1 samþ. með 48 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
5.–9. gr. samþ. með 46 shlj. atkv.
Brtt. 436,2 samþ. með 48 shlj. atkv.
10. gr., svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv.
11.–20. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, frh. 2. umr.

Stjfrv., 162. mál (fjölgun greiðsludaga). — Þskj. 174, nál. 425, brtt. 426.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:36]

1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 426 samþ. með 49 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
3. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

[11:37]

Útbýting:

Fjárlög 2008, 1. mál, frhnál. 1. minni hluta fjárln., þskj. 457; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 472; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 473; brtt. DSk og SJS, þskj. 474; brtt. ÖJ og DSk, þskj. 475; brtt. JBjarn o.fl., þskj. 476; brtt. BJJ, þskj. 477.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:38]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 463–477. — Afbrigði samþ. með 50 shlj. atkv.

Fjárlög 2008, 3. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 380, frhnál. 427, 457 og 458, brtt. 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476 og 477.

[11:39]

Atli Gíslason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég kveð mér hljóðs vegna þess að á dagskrá þingsins í dag eru sett tvö mál, nr. 12 um stjórn fiskveiða og nr. 17 um vátryggingarsamninga. Ég óskaði sérstaklega eftir því í nefndum að þessi mál yrðu ekki tekin á dagskrá fyrr en fyrir lægi nefndarálit minni hluta.

Ég lagði fram breytingartillögu varðandi stjórn fiskveiða, eða orðaði hana við nefndasvið og rökstuðning sem átti því að fylgja, og þá gafst dágóður tími áður en bæði málin voru tekin úr nefnd til að fá þessi drög í hendurnar. En vegna mikilla starfsanna ritara nefndarinnar — og ég er ekki að sakast við þá í þessum efnum, alls ekki — vegna verulegra starfsanna ritara á síðustu dögum hefur þeim ekki unnist tími til að semja þau drög sem ég óskaði eftir og hafði lagt upp algjörlega efnislega.

Varðandi stjórn fiskveiða vil ég taka það fram að breytingartillögur mínar byggðu á því að ég tel óeðlilegt út frá jafnræðisreglum að leggja auðlindagjald á eina auðlind, fiskveiðina, en ekki allar. Ég benti líka á það að ég teldi ekki eðlilegt að taka auðlindagjaldið af einni tegund í fiskveiðum en ekki af öllum og rökstuddi það út frá jafnræðissjónarmiðum. Breytingartillögur mínar og nefndarálit gengu fyrst og fremst út á þetta.

Hvað seinna málið varðar þá lagði ég líka upp röksemdir en ekki beinlínis breytingartillögur. Þær lutu að því að vátryggingarsamningafrumvarpið byggir á málamiðlun milli Fjármálaeftirlits og Persónuverndar og taldi ég einsýnt þar sem hér var verið að fjalla um einkalífsréttindi að Fjármálaeftirlitinu kæmi málið ekkert við, það ætti ekki að málamiðla þar að lútandi og vildi í minnihlutaáliti mínu leggja áherslu á sjónarmið Persónuverndar og álit sem þar er.

Ég óska því eftir því eftir því, herra forseti, að þessi mál verði tekin af dagskrá þar til nefndarálit mín og breytingartillögur liggja fyrir Alþingi.

[11:41]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að þær óskir sem hér koma fram hjá hv. þingmanni höfðu ekki borist forseta. En við skulum sjá hvað (Gripið fram í.) dagurinn ber í skauti sér. (Gripið fram í.)

Til þess að forseti geti tekið tillit til óska um dagskrána þá þurfa þær óskir að berast til forseta. Það höfðu ekki borist til forseta neinar óskir um að hafa tiltekin mál ekki á dagskrá. En við skulum sjá hvað dagurinn ber með sér og vona hið besta, þ.e. að okkur takist að ljúka sem flestum skylduverkum okkar sem fyrir liggja.

[11:42]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar. Nefndin hefur haft fjárlagafrumvarp

ársins 2008 til athugunar frá því að 2. umr. fór fram hér fyrir um hálfum mánuði.

Milli 2. og 3. umr. hafa komið til viðræðna við fjárlaganefndina forsvarsmenn B-hluta stofnana sem nefndinni þótti ástæða til að eiga orðastað við. Þetta árið voru þetta forsvarsmenn Happdrættis Háskóla Íslands og Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins, en um er að ræða B-hluta stofnanir, en auk þeirra eru Flugmálastjórnin á Keflavíkurflugvelli og Íslenskar orkurannsóknir enn skilgreindar sem B-hluta stofnanir.

Þá komu einnig til viðræðna við fjárlaganefndina fulltrúar tveggja C-hluta stofnana, Íbúðalánasjóðs og Nýsköpunarsjóðs atvinnulífsins, en einnig eru C-hluta stofnanir Lánasjóður íslenskra námsmanna, Orkusjóður og Byggðastofnun. Fjárlaganefndinni þótti ekki ástæða til að heyra í þeim stofnunum þetta árið.

Þá kom einnig fyrir nefndina formaður efnahags- og skattanefndar, hv. þm. Pétur H. Blöndal, sem kynnti álit er varðar tekjuhlið frumvarpsins í samræmi við 25. gr. þingskapalaga.

Í umræddu framhaldsnefndaráliti sem meiri hluti fjárlaganefndar ritar undir og í eru auk mín hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Guðbjartur Hannesson, Illugi Gunnarsson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir, er gerð grein fyrir þeim meginbreytingum sem varða tekjuhlið frumvarpsins auk breytinga sem sundurliðaðar eru í sundurliðun 2 og birtar í þingskjölum 428 til og með þingskjali 433.

Í þingskjölum 432 og 433 er gerð grein fyrir tillögu meiri hluta fjárlaganefndar er lýtur annars vegar að nýjum lið við 6. gr. heimild auk ákvæða er lúta að lánsfjárheimild til handa Íbúðalánasjóði líkt og fram kemur í þingskjali 432.

Í endurskoðaðri tekjuáætlun efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins er gert ráð fyrir að tekjur á næsta ári verði 473,4 milljarðar kr. sem er rúmlega 4 milljarða kr. hækkun milli 2. og 3. umr. Munar þar mest um 4 milljarða kr. fyrir sölu eigna sem sundurliðað er í þingskjali 429, en um er að ræða áætlun um sölu eigna á fyrrum varnarsvæðinu við Keflavíkurflugvöll. Umræða hefur farið fram í þingsölum um þá sölu og vil ég vísa til þess sem hér hefur áður komið fram, bæði við 3. umr. um fjáraukalög svo og 2. umr. sem hér hefur sérstaklega verið tekin upp, að það er mat þeirra sem hafa komið fyrir fjárlaganefndina, þar með talið Ríkisendurskoðunar, að tekjufæra beri umrædda sölu inn í fjárlög þessa árs annars vegar og hins vegar næsta árs, ársins 2008. Þá er gert ráð fyrir því að ríkistekjur af flugvallasköttum og varaflugvallagjaldi hækki um 110 millj. kr.

Tillögur meiri hlutans er varða útgjöld A-hluta ríkissjóðs leiða til 2,6 milljarða kr. hækkunar útgjalda og því er gert ráð fyrir að heildarútgjöld verði 434,2 milljarðar á næsta ári og tekjuafgangur því 39,2 milljarðar kr.

Til samanburðar má nefna að þegar við berum saman þessar tölur var gert ráð fyrir því fyrir um ári er fjárlög vegna þessa árs voru afgreidd út úr þinginu, þann 6. desember, að tekjuafgangur ársins í ár væri um 9 milljarðar. Við höfum síðan auðvitað séð ákveðnar breytingar á því í ljósi fjáraukalaga og þeirrar umræðu og þeirra breytinga í raun og veru sem hafa komið fram í áætlunum hjá efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins.

Þá voru gjöld áætluð 367 milljarðar þannig að það er ljóst að hér er ákveðin hlutfallsleg aukning á milli ára. Líklegast er þó stærsta aukningin í útgjöldunum eða tilfærslum tengd þeim breytingum sem fyrir liggja í tengslum við svokallað stjórnarráðsfrumvarp að fjárveitingar færast á milli ráðuneyta. Má nefna að útgjöld heilbrigðisráðuneytisins munu lækka úr um 150 milljörðum í rúma 100 milljarða. Að sama skapi munu fjárveitingar í félagsmálaráðuneytinu aukast úr því að vera tæpir 40 milljarðar í tæpa 90 milljarða.

Einnig munu fjárveitingar í samgönguráðuneytinu aukast verulega en til samanburðar má nefna að fyrir ári var gert ráð fyrir því að fjárheimildir samgönguráðuneytisins væru 23,3 milljarðar en verða á næsta ári, miðað við þær tillögur sem hér eru lagðar fram, um 55 milljarðar. Ástæðan liggur þar m.a. í aukningu á ýmsum verkum, sérstaklega á sviði vegamála en ekki hvað síst ákveðinn tilflutningur á verkum innan Stjórnarráðsins.

Ég nefndi það í ræðu minni við 2. umr. að það þyrfti sérstaklega að skoða ákveðin atriði milli 2. og 3. umr. Tók ég þar sérstaklega til að það væri það verkefni stjórnarmeirihlutans að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja. Með hliðsjón af breytingum innan Stjórnarráðsins er ljóst að verkefni munu flytjast á milli ráðuneyta, málefni aldraðra og öryrkja munu því heyra að mestu undir félagsmálaráðuneytið og vil ég þar af leiðandi vísa til þeirra miklu tilflutninga á fjármunum sem færast á milli ráðuneyta.

Frá því á haustdögum hefur verið að starfi nefnd á vegum félagsmálaráðherra sem hefur tvíþætt hlutverk, í fyrsta lagi að skoða aðgerðir sem koma til framkvæmda strax á næsta ári, að bæta hag lífeyrisþega. Nefndin hefur skilað áliti og í ljósi þess var lögð fram yfirlýsing ríkisstjórnarinnar þann 5. desember sl. um aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja. Í framhaldi af þeirri yfirlýsingu og tillögum ríkisstjórnarinnar til handa fjárlaganefnd hefur meiri hluti fjárlaganefndar lagt fram ákveðnar breytingar sem birtast hér við 3. umr. Ég vil rétt grípa niður í umrædda yfirlýsingu, með leyfi forseta. Þar segir:

„1. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er lögð áhersla á að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja með því að draga úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu. Fyrsta skref í þessa átt var stigið sl. sumar þegar tekjutenging launatekna 70 ára og eldri við lífeyri almannatrygginga var að fullu afnumin. Áætlað er að árlegur kostnaður ríkissjóðs vegna þessa nemi 600–700 millj. kr.

2. Ríkisstjórnin hefur þegar hafið undirbúning frekari aðgerða sem koma til framkvæmda í áföngum á árunum 2008–2010.“

Gert er ráð fyrir því að eftirfarandi aðgerðir sem ég mun telja hér upp verði lögfestar á vorþingi:

„Skerðing tryggingabóta vegna tekna maka verður afnumin frá og með 1. apríl 2008. Áætlaður kostnaður er 1.350 millj. kr. árið 2008 og 1.800 millj. kr. á heilu ári.

Gripið verður til sérstakra aðgerða til að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta frá og með 1. apríl 2008. Áætlaður kostnaður er 345 millj. kr. árið 2008 og 460 millj. kr. á heilu ári.

Vasapeningar vistmanna á stofnunum verða hækkaðir úr

28.500 í 36.500 krónur á mánuði, eða um 30%, frá og með 1. apríl 2008. Áætlaður kostnaður er 35 millj. kr. árið 2008 og 50 millj. kr. á heilu ári.

Frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára verður hækkað í allt að 100 þúsund krónur á mánuði frá 1. júlí 2008. Jafnframt mun ríkissjóður tryggja að ellilífeyrisþegar fái að lágmarki 25 þúsund krónur á mánuði frá lífeyrissjóði frá 1. júlí 2008. Aðgerðir sem skila öryrkjum sambærilegum ávinningi verða undirbúnar í tengslum við starf framkvæmdanefndar um örorkumat og starfsendurhæfingu. Áætlaður kostnaður er 1.000 millj. kr. árið 2008 og 2.000 millj. kr. á heilu ári.

Skerðing lífeyrisgreiðslna vegna innlausnar séreignarsparnaðar verður afnumin frá 1. janúar 2009. Áætlaður kostnaður er um 30 millj. kr.“

Ég hef hér farið yfir, herra forseti, þær aðgerðir sem stefnt er að að verði lögfestar á vorþingi og hef ekki betur heyrt en að almennt séð séu þingmenn jákvæðir gagnvart þessu umrædda verkefni sem endurspeglar sig í fjárlögum næsta árs.

Kostnaðurinn vegna þessara aðgerða er talinn nema 2.700 millj. árið 2008, þá 4.300 millj. á heilu ári. Samanlagt nemur því heildarkostnaður vegna ákvarðana núverandi stjórnarmeirihluta til að bæta kjör aldraðra og öryrkja um 5.000 millj. kr. á ári, 5 milljörðum, og í samræmi við niðurstöður mun ríkisstjórnin beita sér fyrir nauðsynlegri hækkun á framlögum til þessara málaflokka við 3. umr. sem hún gerði og ég hef hér farið yfir enda var erindið tekið upp í fjárlaganefndinni.

Þá er rétt að geta þess að unnið er að heildarendurskoðun almannatryggingakerfisins með það fyrir augum að frekari aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja komi til framkvæmda á árunum 2009–2010. Svo mörg voru þau orð um þessi atriði sem ég nefndi í ræðu minni hér við 2. umr.

Ég vil einnig geta þess að önnur atriði sem ég kom að hafa verið tekin til umfjöllunar en ég hef sem formaður fjárlaganefndar fengið ábendingar frá hv. þingmönnum úr öllum stjórnmálaflokkum um ýmislegt sem þyrfti að skoða sérstaklega og hef ég lagt mig fram um það að skoða hvert og eitt mál, fjalla um það innan fjárlaganefndar og reyna að fá sem besta niðurstöðu í þau mál. Vissulega sýnist hverjum alltaf sitt í þessum efnum en oftar en ekki náum við að leiða fram mjög góða niðurstöðu. Á stundum ná hugsanlega atriði sem einum hv. þingmanni finnst að eigi að eiga sér stað í fjárlögunum ekki fram að ganga og svo koll af kolli.

Ég vil gera örlítið grein fyrir einstökum breytingartillögum, sem í sjálfu sér eru ekki viðamiklar umfram það sem ég hef rætt varðandi það mál, sem tengjast aðgerðum til að bæta kjör aldraðra og öryrkja.

Hér er lagt til innan forsætisráðuneytisins að fjárheimild verði lækkuð um 50 millj. kr. Ástæða þess er sú að í samræmi við 4. gr. laga nr. 162/2006, um fjármál stjórnmálasamtaka og frambjóðenda og um upplýsingaskyldu þeirra, er lagt til að þessi fjárheimild færist yfir til fjármálaráðuneytisins og verði þar færð undir fjárlagaliðinn 09-999 hjá fjármálaráðuneytinu.

Innan menntamálaráðuneytisins er lagt til að fjárheimildir verði auknar um 168,9 millj. kr. Þar er fyrst til að nefna tillögu um 100 millj. kr. hækkun fjárveitinga til að efla starfsemi háskóla á sviði kennslu og rannsókna vegna fjölgunar ársnemenda. Þá er lagt til að 20 millj. kr. fjárheimild verði millifærð af lið Háskóla Íslands yfir á viðfangsefni Háskólasetursins í Vestmannaeyjum en tillagan var hluti af mótvægisaðgerðum sem ríkisstjórnin ákvað að grípa til í því skyni að draga úr neikvæðum áhrifum af tímabundnum samdrætti í þorskveiðum.

Það er gerð tillaga um 3 millj. kr. tímabundið framlag til Guðbrandsstofnunar vegna verkefnisins Hólar sem tengist Hólaskóla, Háskólanum á Hólum. Þá er gerð tillaga um 4 millj. kr. tímabundið framlag til uppbyggingar aðstöðu fyrir fjarnám á háskólastigi á Suðurnesjum, 2,5 millj. kr. tímabundið framlag til reksturs Myndlistarskóla Kópavogs. Myndlistarskólarnir voru til umræðu í fjárlaganefndinni, bæði í Reykjavík, Akureyri og Kópavogi, og einhverra hluta vegna féll niður umrædd tillaga vegna Myndlistarskóla Kópavogs við 2. umr.

Ég tek hins vegar undir að það er mjög tímabært að við skoðum fjárveitingar til myndlistarskólanna á víðari grunni og ég tek undir það sem margir hv. þingmenn hafa nefnt, það þarf að styrkja rekstrargrunn þeirra og jafnvel á annan hátt en hér er gert með tímabundnum framlögum frá ári til árs. Menn sjá í sjálfu sér ekki til enda varðandi rekstur sinn nokkur ár fram í tímann. Vel má vera að það megi gera með einhvers konar reiknilíkani eins og gert er með framhaldsskóla og háskóla en að sama skapi hafa allmargir hv. þingmenn gagnrýnt slík reiknilíkön þrátt fyrir að við höfum notast við þau í nokkuð mörg ár.

Ég hef nefnt tilflutning á sérlið til Háskólasetursins í Vestmannaeyjum. Þá vil ég nefna tillögu um framlag til Þjóðminjasafns Íslands. Fjárlagagerðin miðar að því að fjölmörg verkefni eru vistuð á einn eða annan hátt undir liðnum Þjóðminjasafn Íslands. Þjóðminjasafnið hefur þar af leiðandi haft ákveðnar skyldur til að sinna þeim verkefnum. Fjárlaganefndin vill nú í fyrsta skipti koma með tillögu um tímabundið framlag til safnsins vegna umsýslu með verkefnunum upp á 2 millj. kr. Á sama hátt lýsi ég því yfir að þó að hér sé verið að brjóta ákveðið blað til að styrkja, má segja, sérstaklega Þjóðminjasafnið til að hafa umsjón líkt og safnið hefur haft með umræddum verkefnum eru þetta hlutir sem þarf að skoða, eigum við ekki að segja, í hinni stóru mynd. Það er kannski á stundum þannig að þau verkefni sem fjárlaganefndin eða þá aðrar fagnefndir hafa lagt til að séu studd eiga ekki heima undir umræddum liðum hjá Þjóðminjasafninu. Það er von mín að þessi tillaga meiri hlutans sem minni hlutinn tók nú alfarið undir verði til þess að við stígum a.m.k. skrefin áfram í þá veru að styrkja þessa umræðu og þetta verkefnafyrirkomulag þannig að Þjóðminjasafnið geti þá sinnt þeim verkefnum sem það á að gera. Ef aðrar stjórnsýslustofnanir ættu frekar að gera það, líkt og Fornleifavernd ríkisins, er ástæða til að þau verkefni séu vistuð á þann hátt þar þannig að Fornleifaverndin geti þá sinnt slíku.

Ég hef verið talsmaður þess að styrkja beri stjórnsýsluhlutverk ákveðinna stofnana varðandi ákveðið verkefnafyrirkomulag en á sama hátt þurfi ýmsar ríkisstofnanir að skilja að til staðar séu aðilar sem sinna hinum praktísku verkefnum úti í héruðum. Við þurfum einhvern veginn að ná sátt um það hver gerir hvað í þessum efnum því að við

eigum auðvitað að virkja það afl og þann kraft sem er til staðar úti á landi, í héruðunum, gagnvart þessum verkefnum en á sama hátt eigum við að standa vörð um stjórnsýsluna, að hún geti sinnt eftirlitshlutverki sínu, fjallað um verkefnin og geti þá verið héruðunum ákveðið mótvægi í því sem er verið að fara fram með þar. Það þarf ekkert annað en að nefna eitt lítið mál sem kom upp á Seyðisfirði fyrir einum eða tveimur dögum, mál sem mætti kannski heimfæra inn í mjög margt sem hefur verið afgreitt í fjárlögum við 2. og nú 3. umr. þar sem Alþingi fer fram með fjárveitingar inn í fjölmörg verkefni sem hugsanlega er síðan óljóst hver í sjálfu sér sinnir eftirlitshlutverki með eða kannski má segja hvernig eftirlitinu skuli vera háttað. Þetta held ég að við verðum að ræða enn frekar.

Þetta tengist hinni stóru umræðu um það hvort styrkja beri sjóðina enn frekar. Við höfum þingsályktunartillögu frá hv. þm. Magnúsi Stefánssyni varðandi svokallaðan bátasjóð en á umliðnum árum hefur verið mikil eftirspurn eftir fjármagni, má segja, ríkisins í bátafriðunarverkefni og á sama hátt hefur það verið nokkuð á reiki hvar slík verkefni skuli vistuð innan fjárlagaviðfanga eða þeirra viðfanga sem við komum að. Ég ítreka a.m.k. það að hér er farið fram með tímabundið framlag, 2 millj., til Þjóðminjasafns Íslands vegna umsýslu með verkefnum sem hafa hlotið styrk á liðnum 02-902-1.10 og vel má vera að einhverjum þyki þessi upphæð of há og öðrum þyki hún of lág en þetta er mat meiri hlutans og eins og ég sagði áðan tók minni hlutinn undir það í orði að það ætti að fara fram með þetta þannig að ég vona að næsta ár verði okkur reynslumikið í þessum efnum.

Þá vil ég nefna að gerð er tillaga um 5 millj. kr. hækkun á umræddum lið vegna þriggja verkefna með tilvísun til þess sem ég sagði fyrr í ræðu minni. Þar er í fyrsta lagi 2 millj. kr. tímabundið framlag til Hólarannsókna til að halda áfram fornleifauppgreftri á tanganum við Kolkuós eða Kolkubeinsárós. (**JBjarn:** Kolbeinsárós.) Já, ég bætti þarna við einu k, ég sé það núna og bið herra forseta afsökunar á þessu en hér stendur auðvitað Kolbeinsárós og er framlagið til viðbótar við 3 millj. kr. framlag sem samþykkt var við 2. umr.

Í öðru lagi er lagt til 2 millj. kr. tímabundið framlag til að styrkja Byggðasafn Skagafjarðar vegna Minjasafns Kristjáns Runólfssonar frá Brúarlandi í Skagafirði. Þá er gerð tillaga um 1 millj. kr. tímabundið framlag til Byggðasafnsins í Garði en þar hefur eins og í mjög mörgum byggðasöfnum fjölmargt verið unnið í tengslum við þá uppbyggingu sem er í Garði. Við þekkjum það einnig með hliðsjón af öðrum verkefnum sem hér voru kynnt við 2. umr. og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, varaformaður fjárlaganefndar, gerði ítarlega grein fyrir í langri ræðu sinni.

Ég vil einnig nefna að gerð er tillaga um 3 millj. kr. tímabundna hækkun á framlagi ætlað Eyrbyggju, sögumiðstöð í Grundarfirði, og er það til viðbótar 3 millj. kr. framlagi sem samþykkt var við 2. umr.

Þá er lögð til 14 millj. kr. tímabundin fjárheimild á árinu 2008 er varðar Ríkisútvarpið þar sem áformað er að létta skuldum við ríkissjóð sem því nemur af Ríkisútvarpinu. Hér höfum við einnig fjallað um Ríkisútvarpið og afléttingu lána við ríkissjóð við fjáraukalög og 2. umr. fjárlaga.

Hér er gerð leiðrétting á framlagi upp á 2,7 millj. kr. gagnvart Sinfóníuhljómsveit Íslands. Um er að ræða 2,7 millj. kr. fjárveitingu sem er fjármögnuð með innheimtum ríkistekjum. Breytingin hefur ekki áhrif á útgjaldaheimild hljómsveitarinnar.

Þá eru sérstaklega nefnd þrjú verkefni vegna húsafriðunarmála til viðbótar við allan þann fjölda húsafriðunarverkefna sem tiltekin voru við 2. umr. Um er að ræða aukningu á framlagi til Kvennaskólahússins á Blönduósi sem hv. þingmenn úr öllum kjördæmum þekkja, enda líklegast það verkefni sem mest hefur verið fjallað um innan fjárlaganefndar af mjög mörgum góðum verkefnum. Ég vil sem formaður nefndarinnar þakka fjárlaganefndarmönnum fyrir þann áhuga sem þeir hafa sýnt þessu verkefni. Um er að ræða tillögu um 5 millj. kr. hækkun sem þýðir að framlagið verður alls 10 millj. kr. Það verður að segjast eins og er að það eru ekki mörg verkefni sem við komum að gagnvart Húnavatnssýslunum þó að þeim sé auðvitað hægt að finna stað í fjárlögum. Þar af leiðandi miðað við þá umræðu sem hefur átt sér stað og þá áskorun sem sveitarfélögin á þessum stað hafa gefið okkur viljum við ekki skorast undan því að styðja jafngott verkefni og enduruppbyggingu Kvennaskólahússins á Blönduósi jafnt sem í undirbúningi er verkefni sem tengist textílsetri á sama stað. Hugsanlega geta þessi tvö verkefni í framtíðinni á einhvern hátt tengst. Þá er einnig lögð til hækkun um 1 millj. kr. til endurbóta á Kaupfélagshúsinu, elsta íbúðarhúsinu á Höfn í Hornafirði, auk 1 millj. kr. hækkunar tímabundið vegna endurnýjunar pakkhúss í Vík í Mýrdal sem hýsir mótorbátinn Skaftfelling.

Þá er gerð textabreytingartillaga um starfsemi atvinnuleikhópa en á einhvern hátt höfðu misfarist hjá okkur 3 millj. sem fjárlaganefndin hafði gert tillögu um að mundi renna til Bandalags sjálfstæðra atvinnuleikhúsa, þær höfðu færst á rangan lið.

Fjárlaganefndin gerir tillögu samkvæmt tillögu meiri hluta menntamálanefndar um aukningu á heiðurslaunum listamanna samkvæmt ákvörðun Alþingis en formaður menntamálanefndar, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, mun væntanlega gera grein fyrir þeirri sundurliðun síðar í umræðunni. Vil ég því ekki víkja neitt að henni en vil nefna það að minni hluti menntamálanefndar hefur einnig verið með sérstaka skoðun á þessum lið. Munu þeir hv. þingmenn væntanlega gera grein fyrir því í dag þannig að ég sé ekki að sleppa neinu úr.

Hér er gerð tillaga um 1 millj. kr. tímabundna hækkun við handverksverkefnið Vestnorden en það hafði einhverra hluta vegna fallið niður við 2. umr. Síðan eru gerðar tímabundnar hækkanir upp á 2 millj. til framlags við útgáfu fornbókmennta sem hefur áður verið í umræðunni, framlag til Gunnarsstofnunar að Skriðuklaustri upp á 3 millj. og einnig 3 millj. kr. framlag til Snorrastofu sem er ætlað til að vinna bók þar sem teknar verða saman í eitt heildarverk helstu niðurstöður uppgraftar á bæjarstæðinu í Reykholti og bókin er hugsuð bæði fyrir fræðimenn og almenning. Þá hafði einhverra hluta vegna fallið niður tillaga um 5 millj. kr. tímabundið framlag til uppbyggingar á skíðamannvirkjum og aðstöðu í skíðalandi Siglfirðinga í Skarðsdal. Fjárlaganefnd gerði tillögu upp á 5 millj. kr. framlag til skíða-

svæða á landsbyggðinni. Að vísu var gerð heldur hærri tillaga vegna þeirra verkefna sem er verið að fara fram með í Tungudal á Ísafirði en Siglufjörður hafði fallið út fyrir borðstokk í 2. umr. og það er skýringin á því af hverju það er hér inni.

Að lokum vil ég nefna innan menntamálaráðuneytisins sem sýnt er í yfirliti við sundurliðun óskiptra liða að þrír nýir töluliðir bætast við, Íslenskar æviskrár, Ljósmyndasafn Steingríms á Siglufirði vegna síldarminja og síðan verkefni sem tengist Minnisvarða um ferjumanninn. Þá fær einnig Handverk og hönnun hækkun á framlagi upp á 2,5 millj., hafði fengið framlag við 2. umr. en við nánari yfirsýn og yfirferð þótti fjárlaganefndinni rétt að koma til móts við þær óskir sem Handverk og hönnun bar fram.

Að lokum er innan menntamálaráðuneytisins einnig hækkun á framlagi við Þjóðfræðimiðstöðina á Stokkseyri jafnt sem Hreindýrasetrið í Skjöldólfsstaðaskóla á Jökuldal.

Hv. þingmenn. Ég er að fjalla um sundurliðanir innan menntamálaráðuneytisins og er þar af leiðandi kominn inn að næsta ráðuneyti sem er sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið. Sökum mikilla anna á Alþingi skal ég reyna að hraða för minni um umræddar breytingartillögur en ég vildi fjalla ítarlega um þær tillögur sem lúta að menntamálaráðuneytinu.

Það er lagt til að fjárheimildir varðandi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið verði auknar um 17 millj. Um er að ræða verkefni eins og Biopol, Skagaströnd, og Vöktun á ástandi bleikju og urriða í Þingvallavatni sem tengist Suðurlandsdeild Veiðimálastofnunar. Það er verkefni sem tengist fyrirhleðslum eða landgræðslu og svo er einnig lögð til ákveðin breyting varðandi jarðasögu og jarðeignir ríkisins sem hefur ekki áhrif á útgjaldaheimild fjárlagaliðarins. Fyrst og fremst er um að ræða fyrirhleðsluverkefni auk þess verkefnis sem tengist Biopol og Vöktun á ástandi bleikju og urriða í Þingvallavatni.

Ég hef fjallað ítarlega um þá aukningu sem er lögð til í félags- og tryggingamálaráðuneytinu en bendi sérstaklega á að gerð er tillaga um 2,5 millj. kr. tímabundið framlag til rannsóknaverkefnis sem fjallar um mansal. Ég ítreka að hér er um verkefni að ræða og hugmyndir að því, líkt og komið hefur fram í fjölmiðlum, að byggja upp aðgerðaáætlun. Þetta verkefni var kynnt af ríkisstjórninni í síðustu viku og ég tel einsýnt að þingheimur allur muni styðja það að þetta verkefni verði skoðað. Ég get ekki betur séð á umræddri tillögu en um sé að ræða verkefni sem er unnið innan félagsmálaráðuneytisins og umrætt rannsóknaverkefni varpi þá enn frekar ljósi á þá umræðu sem hefur verið uppi í þjóðfélaginu.

Ég vil ekki fara neitt ítarlegar yfir þá tilflutninga og/eða fjárlagatillögur er varða aðgerðir vegna aldraðra og öryrkja eins og ég gerði í upphafi en þó vil ég nefna að undir liðnum Öldrunarstofnanir, almennt er gerð tillaga um tilflutning sem fórst fyrir við 2. umr. og þar eru algerlega sundurliðaðar stofnframkvæmdir á hjúkrunarheimilum og þeir liðir færast yfir til félags- og tryggingamálaráðuneytisins frá heilbrigðisráðuneytinu.

Gerð er tillaga um 5 millj. kr. tímabundið framlag til áframhaldandi uppbyggingarstarfs á sviði innflytjendarannsókna á vegum MIRRU, miðstöðvar innflytjendarannsókna í Reykjavíkurakademíunni, til viðbótar við það sem hafði verið lagt fram áður og þá eru einnig 16,5 millj. til ýmissa framlaga, m.a. til Foreldra- og styrktarfélags Öskjuhlíðarskóla, sumardvalar sem við þekkjum og hefur verið til umræðu, það eru m.a. Regnbogabörn, Félag einstæðra foreldra, Félag heyrnarlausra, Samtökin ´78 og Vímulaus æska og hljóp ég hér á þeim liðum sem eru sundurliðaðir í þingskjalinu.

Ég vil einnig víkja að heilbrigðisráðuneytinu. Þar er gerð tillaga um að fjárheimildirnar verði lækkaðar upp á 955 millj. Nú kann einhver að halda að það sé um niðurskurð að ræða í þeim málaflokki en svo er ekki, heldur er einfaldlega um að ræða tilflutning, sem ég vék að hér áðan, á verkefnum sem tengjast öldrunarstofnunum yfir til félagsmálaráðuneytisins. Þó eru tvö verkefni þar sem gerð er tillaga um tímabundna aukningu, annars vegar til Endurhæfingarstöðvar hjarta- og lungnasjúklinga Sjálfsbjargar á Akureyri. Um er að ræða samsvarandi verkefni og er unnið í Reykjavík og við þekkjum undir nafngiftinni HL-stöðin. Í öðru lagi er gerð tillaga um tímabundna hækkun safnliðar er tengist AE-starfsendurhæfingu eða hlutverkasetri og kemur það til viðbótar við framlag sem samþykkt var við 2. umr.

Þá erum við komin að fjármálaráðuneytinu og styttist þar af leiðandi lesturinn. Lagt er til að fjárheimild fjármálaráðuneytisins verði hækkuð um 1.171 millj. kr. Fyrst er jöfnun á örorkubyrði almennra lífeyrissjóða sem ég hef vikið að og hefur verið fjallað um í þingsölum. Í öðru lagi eru tapaðar kröfur og tjónabætur, lagt er til að framlag verði þar hækkað um 110 millj. en við 2. umr. var fjárheimildin lækkuð um 110 millj. Í þeirri tillögu láðist að taka tillit til þess að um er að ræða kröfur sem eru afskrifaðar og gjaldfærðar en engar greiðslur eiga sér stað við það. Með þessari tillögu er því leiðrétt með því að fjármagnsliðurinn „viðskiptahreyfingar“ lækkar um 110 millj. í stað þess að liðurinn „greitt úr ríkissjóði“ lækki um þá fjárhæð. Þessi breyting hefur því ekki áhrif á útgjaldaheimild fjárlagaliðarins.

Hér er lagt til að gert verði ráð fyrir 1.210 millj. kr. tímabundnu framlagi til að mæta auknum kostnaði við rekstur og umsjón með fyrrum varnarsvæði við Keflavíkurflugvöll. Ég vék að því í upphafi ræðu minnar og ætla þar af leiðandi ekki að fjalla neitt frekar um það verkefni. Vissulega hefur mikill tími fjárlaganefndar farið á milli 2. og 3. umr. í að fara yfir þau verkefni sem tengjast verkefnum þróunarfélagsins, og efnahags- og skattanefnd hefur einnig skoðað þau mál. Niðurstaða fjárlaganefndar er að þetta tímabundna framlag sé nægjanlegt til að fara í þau verkefni sem tengjast hreinsun svæðisins, lagfæringum og breytingum á fasteignum til að koma þeim í söluhæfara ástand ásamt ýmsu fleiru.

Þá er gert ráð fyrir því að inn á lið fjármálaráðuneytisins færist framlag til stjórnmálaflokka í samræmi við lög nr. 162/2006 en ég kom að því í upphafi að framlagið færist frá forsætisráðuneyti til fjármálaráðuneytisins auk þess sem gert er ráð fyrir að það hækki um 11,5 millj. kr. og verði því 61,5 millj. á næsta ári.

Hvað varðar samgönguráðuneytið er gert ráð fyrir því að þar verði fjárheimildir lækkaðar um 133,6 millj. Þó er

líka um að ræða aukningu á fjárheimildum. Má þar nefna í fyrsta lagi ýmis verkefni, svo sem gestastofur, söfn og markaðsstarf. Þá má einnig taka undir, eins og segir í þingskjalinu, að ýmis verkefni færist á milli samgönguráðuneytisins og iðnaðarráðuneytisins vegna ferðamála. Að öðru leyti vil ég ekki víkja neitt frekar að þeim verkefnum sem lúta að samgönguráðuneytinu.

Fjárheimildir iðnaðarráðuneytisins aukast að sama skapi um 152,6 millj., m.a. vegna breytinga á umræddri tilfærslu á ferðamálum á milli samgöngu- og iðnaðarráðuneytisins. Auk þess er gert ráð fyrir því og ég vil sérstaklega tiltaka það að liðurinn ferðamálasamtök landshluta verði hækkaður um 12 millj. kr. vegna uppbyggingar í landshlutum og þróunarvinnu markaðsstofa. Þá er einnig lögð til 6 millj. kr. tímabundin hækkun hjá Atvinnuþróunarfélagi Þingeyinga en hún hafði fallið niður við 2. umr. en auk þess einnig 1 millj. kr. hækkun til Villimeyjar á Tálknafirði en það verkefni tengist vinnu við græðandi smyrsl úr íslenskum jurtum.

Það er lagt til að fjárheimildir umhverfisráðuneytisins verði auknar um 51 millj. kr., fyrst 5 millj. kr. tímabundið framlag til tveggja ára vegna innleiðingar vatnatilskipunar Evrópusambandsins, nr. 2000/60/EB svo að ég hafi þetta rétt, herra forseti. Innleiðing tilskipunarinnar og framkvæmd hennar kallar á ítarlega greiningu og samantekt á skyldum og stjórnsýslukröfum tilskipunarinnar, greiningu á núverandi stjórnsýslukerfi hér á landi og uppsetningu framtíðarkerfis varðandi vernd og nýtingu vatnamála í samráði við viðkomandi stjórnvöld og hagsmunaaðila. Hluti af þessari vinnu sem hér er tiltekin í ósk um fjárheimild er samræmingarvinna vegna ESB.

Þá er gerð tillaga um 4 millj. kr. tímabundið framlag til Skógræktarfélags Íslands til að opna ný skógræktarsvæði við þjóðleiðir landsins. Einnig 1 millj. kr. hækkun á safnlið sem er m.a. vegna Náttúrufræðisetursins á Ólafsfirði og tengist þar af leiðandi sundurliðun A sem fylgir með.

Þá er lagt til 15 millj. kr. framlag til að standa straum af framkvæmd Kyoto-bókunarinnar á Íslandi. Á árinu 2006 fengust 15 millj. kr. til þessa verkefnis og hafa þær heimildir að mestu leyti farið til eflingar á loftslagsbókhaldi Umhverfisstofnunar og uppsetningar og skráningar fyrir svokallaðar Kyoto-einingar en sá kostnaður er töluvert meiri en gert var ráð fyrir, einkum vegna hárra reikninga fyrir hugbúnað og þjónustu við kerfið frá evrópskum rekstraraðilum þess. Það er von mín að umrædd fjárveiting nýtist vel til þess að fara yfir þessa bókun hér á landi.

Það er gerð tillaga um 15 millj. kr. tímabundið framlag til fimm ára vegna innleiðingar vatnatilskipunar undir Umhverfisstofnun eins og ég kom hér að áðan. Hún er tvískipt. Ég ítreka, herra forseti, að annars vegar fellur hún undir Umhverfisstofnun og hins vegar undir umhverfisráðuneytið.

Það er lögð til 15 millj. kr. fjárveiting til að styrkja kolefnisbindingarverkefni Landgræðslu ríkisins og auk þess er hér fjallað um fyrirhleðsluverkefni sem ég kom að áðan undir sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu. Hér er ein breyting varðandi ofanflóðasjóð sem hefur ekki áhrif á útgjaldaheimild fjárlagaliðarins og loks er gerð tillaga um 8 millj. kr. tímabundið framlag til rannsókna í Hornstrandafriðlandi á vegum Náttúrustofu Vestfjarða í Bolungarvík. Ég ítreka í ræðustól, herra forseti, að umrædd tillaga féll niður við 2. umr. og til að ekkert misfarist nú vil ég hér lesa þessa tillögu aftur: Náttúrustofa Bolungarvík. Gerð er tillaga um 8 millj. kr. tímabundið framlag til rannsókna í Hornstrandafriðlandi á vegum Náttúrustofu Vestfjarða í Bolungarvík. Það liggur þá skýrt fyrir.

Hér liggur einnig fyrir, herra forseti, líkt og ég kom að í upphafi, breytingartillaga við 5. gr. um 2.000 millj. kr. hækkun á heimild til Íbúðalánasjóðs og auk þess er breytingartillaga vegna 6. gr. heimildar í samræmi við verkaskiptingu ráðuneyta. Hér segir síðan að lokum að nýr liður komi við 6. gr., 6.23, að ganga til samninga við Reykjavíkurborg um lóð undir samgöngumiðstöð sem fyrirhugað er að reisa við Reykjavíkurflugvöll.

Hér í þingskjalinu liggur einnig fyrir framhaldsálit frá meiri hluta efnahags- og skattanefndar sem hv. þm. Pétur H. Blöndal gerði grein fyrir í fjárlaganefndinni. Hvet ég hv. þingmenn til þess að kynna sér það.

Umræðan í dag byggir á lögum um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997, og hér er í 21. gr. til og með 28. gr. fjallað um þá vinnu sem við þurfum að fara yfir varðandi frumvarp til fjárlaga. Ég ítreka að samstarfið í nefndinni allan þennan tíma frá því við hófum þessa vinnu hefur verið mjög gott milli allra hv. þingmanna og þeirra sem hafa hlaupið í skarðið og vil ég jafnvel taka það hér upp að það er auðvitað erfitt fyrir hv. þingmenn að koma inn sem varamenn í fjárlaganefnd og þurfa að setja sig með skjótum hætti inn í einstök mál en vil þó segja að hv. þingmenn settu sig alla jafna fljótt inn í málin og gátu tekið málefnalegan þátt í umræðunni .

Ég vil til að mynda benda þingheimi á að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sat fundina milli 2. og 3. umr. og var ágætt að fá þá reynslu sem hann hefur yfir að ráða í þessum efnum í fjárlaganefndina á elleftu stundu.

Eins og fram hefur komið áður í ræðum mínum sé ég fram á það að hlutverk fjárlaganefndar muni á einhvern hátt verða skýrara og jafnvel breytast á komandi mánuðum og árum og nefndin muni ekkert síður sinna því hlutverki sem lýtur að eftirliti með framkvæmd fjárlaga eins og lýst er í fjárreiðulögum og það tengist þeirri ábyrgð sem fjárlaganefndinni er falin fyrir hönd Alþingis sem fer með fjárveitingavaldið.

Nefndin hefur á síðustu mánuðum breytt verulega um vinnulag og þó að einstaka hv. þingmönnum þyki kannski hraðinn ekki vera mikill í þeim efnum hef ég trú á því að þegar aðventunni er lokið og jólin gengin í garð telji þeir hv. þingmenn sem sitja í fjárlaganefndinni að mjög margt hafi færst til betri vegar. Það er hins vegar mjög margt sem á einnig eftir að gera mun betra.

Ég legg sérstaklega áherslu á að alltaf þarf að vera til staðar sameiginlegur skilningur um grundvallaratriði sem lúta að fjárlögunum hverju sinni er varða m.a. framkvæmd fjárlaga. Við höfum heyrt í þingsölum eða jafnvel í þjóðmálaumræðu almennt að skilningur á fjárlögunum er mismunandi. Hver hefur sínar skoðanir oft á því. Almennt séð tel ég þó að skilningur aðila á fjárlögum annars vegar og fjárhagsáætlun sveitarfélaga sé nokkuð að verða skýr í þjóðmálaumræðu, þjóðin gerir sér betur grein fyrir því að um er að ræða fjárheimildaráætlanir sem þýðir að um leið

og viðkomandi áætlun og/eða lög hafa verið samþykkt eru um leið afgreiddar hér heimildir.

Að lokum ítreka ég að þó að stjórnarandstaðan skrifi ekki upp á álit meiri hlutans má sjá fingraför þeirra hv. þingmanna víða og vona ég að þeir styðji einstaka tillögur í atkvæðagreiðslunni á morgun. Um leið minni ég á að auðvitað ber að þakka starfsfólki nefndasviðs Alþingis fyrir gífurlega vinnu, þá sérstaklega á fjárlaganefndarskrifstofu, en umrætt starfsfólk hefur á umliðnum dögum og vikum lagt á sig ómælda vinnu undir gífurlegu álagi. Það starfsfólk á allt heiður skilinn fyrir skipuleg og fagleg vinnubrögð í hvívetna. Nefndarmenn, bæði meiri og minni hluta, hafa notið aðstoðar þess. Fjárlaganefndin hefur einnig notið aðstoðar Ríkisendurskoðunar og fjármálaráðuneytisins og einnig hafa einstök ráðuneyti veitt nefndinni upplýsingar og aðstoð.

Ég þakka öllum hv. þingmönnum sem hafa tekið þátt í störfum fjárlaganefndar á umliðnum vikum, þakka hv. þingmönnum annarra nefnda, efnahags- og skattanefndar svo og annarra fagnefnda, fyrir þeirra störf. Þau hafa verið okkur hinum ómetanleg enda hefur verið um fjölmargt fjallað. Að lokum er það auðvitað þannig að við erum hér að leggja til fjárlög sem skila 39,2 milljarða kr. tekjuafgangi. Við gerum hér ákveðnar breytingar og stærsta breytingin milli 2. og 3. umr. er aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja sem ég fór ítarlega yfir í upphafi ræðu minnar.

Við höfum vissulega öll sett okkur metnaðarfull markmið á mörgum sviðum eins og nefnt hefur verið í þingsölum. Þessi markmið eiga það öll sameiginlegt að stuðla að aukinni velsæld íslensku þjóðarinnar. Það er meginmarkmið stjórnmálanna, að bæta kjör almennings og skapa fjölskylduvænt samfélag þar sem fólki líður vel, skapa umhverfisvænt samfélag sem við getum verið stolt af og skapa hér samkeppnishæft og aðlaðandi umhverfi fyrir okkar kröftuga atvinnulíf. Við skulum ekki gleyma því, hv. þingmenn, að þetta þarf allt að fara saman til að við getum haldið hér úti gjaldahliðum fjárlaganna jafnt sem tekjuhliðum, þetta þarf að haldast í hendur.

Það er því með mikilli gleði, herra forseti, sem ég lýk þessari ræðu minni hér við 3. umr. fjárlaga og hleypi öðrum hv. þingmönnum að. Ég vonast til þess að umræðan í dag verði málefnaleg og góð og ekki hvað síst að menn virði skoðanir hver annars því að þó við höfum ólíkar skoðanir á ýmsum málum ber okkur að virða það sem sagt er í þessum ræðustól og án þess að þurfa að vera í hnútukasti langt fram á nótt. Menn geta borið fram skoðanir sínar og tillögur á þann hátt sem ber jafnan að gera. Ég ítreka að umræðan hefur verið víðtæk í fjárlaganefndinni og menn hafa komið fjölmörgu þar að í umræðunni, ekkert síður stjórnarandstaða en stjórnarmeirihlutinn.

[12:41]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er gott að hv. formaður fjárlaganefndar er svona glaður í lok ræðu sinnar, ég skil svo sem alveg og deili með honum gleðinni yfir að vinnan við fjárlög fyrir næsta ár sé að baki. Við vitum öll að það er mikið álag á fjárlaganefnd frá hausti og þangað til fjárlagavinnunni lýkur sem er á þessum tíma árs.

Þriðja umræðan er eftir og það er svo sem margt sem þarf að skoða. Mig langar til að spyrja hv. þingmann nokkurs í tilefni orða hans um áframhaldandi fjárframlög til safnliða. Þar kemur í ljós að nefndin er enn að bæta í safnliðina. Mig langar til að vita hvort hv. formaður hefur tölu yfir þá safnliði sem enn eru undir menntamálaráðuneytinu en óskiptir. Safnliðirnir sem fjárlaganefndin úthlutar eru upp á rúmlega 1 milljarð kr., 1 milljarð og 12 millj. eða svo. Mig langar til að vita hversu mikið er skilið eftir á safnliðum óskipt fyrir hæstv. menntamálaráðherra til að úthluta.

Síðan langar mig til að gera athugasemd við það sem hv. þingmaður sagði um Þjóðminjasafnið og þau verkefni sem fjárlaganefnd hefur sett undir það. Þarna eru settar 2 millj. kr. sem tímabundið framlag til safnsins vegna umsýslu með þeim verkefnum sem hlotið hafa styrk í gegnum fjárlaganefndina. Það er vel, ég fagna því að Þjóðminjasafnið skuli þó a.m.k. fá smáfjárveitingu í þennan umsýslukostnað. Ég geri engu að síður enn þá athugasemd við það að fjárlaganefndin skyldi ekki hafa farið út í þá vegferð að setja þá fjármuni sem eru veittir til einstakra verkefna á verkefnin beint þar (Forseti hringir.) sem þau eiga miklu betur heima en undir hatti Þjóðminjasafnsins.

[12:43]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil fyrst taka það fram að umræddar breytingar sem eru gerðar núna á milli 2. og 3. umr. varðandi safnliði sem fjárlaganefndin leggur til eru mjög óverulegar. Um er að ræða, má kannski segja, ákveðnar leiðréttingar, betur sjá augu en auga í þeim efnum og margt kom hér upp við 2. umr. eða eftir hana þar sem við fengum ábendingar um hitt og þetta, bæði frá hv. þingmönnum svo og öðrum.

Ég skal hins vegar afla þessarar sundurliðunar varðandi safnliði innan ráðuneytanna og tilgreina þá vonandi hér í síðari ræðu minni eða þá stuttu andsvari síðar í dag. Ég læt vinna það hér í dag á fjárlaganefndarsviðinu. Það er í sjálfu sér athyglisvert að taka þetta saman því að þetta liggur, má kannski segja, hér og þar í frumvarpinu.

Hvað varðar aðra athugasemd um húsafriðunarverkefni eða fornleifaverkefni eða slíkt vil ég bara vísa til þess sem ég sagði fyrr í ræðu minni, hér stígur fjárlaganefndin og vonandi þingið ákveðið skref með því að styrkja rekstrargrunn Þjóðminjasafnsins til að mæta þeim umsýslukostnaði sem safnið verður fyrir.

Ég vil einnig nefna að ég vil horfa á þetta í kannski nýju ljósi og þá ræða hlutverk stjórnsýslustofnananna og þá hlutverk annarra í þessum efnum, jafnvel hvert hlutverk sjóða er þegar kemur að verkefnum eins og hér er um rætt.

[12:45]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna því sem hv. þingmaður segir og hann sagði reyndar í ræðu sinni að við þyrftum að fara betur ofan í saumana á því hver sinni hverju í þessum efnum. Hvert er hlutverk eftirlitsstofnananna og eiga þessar stofnanir yfir höfuð að hafa eftirlit með t.d. sjálfstæðum forn-

leifafræðingum sem grafa upp fornminjar úti um allt land? Það verður auðvitað að ganga í það verkefni að skilgreina það og koma málum í það horf sem eðlilegt hlýtur að teljast, því fyrr því betra.

Önnur spurning sem ég hafði til hv. þingmanns varðar mín stærstu vonbrigði með þær breytingartillögur að ekki skuli vera farið að beiðni menntamálanefndar varðandi Listasafn Íslands.

Ég spyr hv. formann nefndarinnar: Hefur nefndin einhverja hugmynd um hvernig að verja á þeim 70 millj. kr. sem eru inni á lið ráðuneytisins 682 sem heitir Geymsluhúsnæði safna, 695 sem heitir Menningarhús eða 621 Endurbætur menningarstofnana? Kann að vera að inn undir þeim þremur liðum felist fjármunir sem Listasafn Íslands getur átt að fá eða kemur til með að fá? Eru þá einhverjar áætlanir um það og hvað hefur fjárlaganefnd gert til þess að komast að því hvaða hugsun er að baki liðanna þriggja?

Hér eru umtalsverðar upphæðir, á milli 140–150 millj. kr. Auðvitað gæti Listasafn Íslands nýtt sér einhverjar af þeim milljónum til að bæta úr brýnni þörf fyrir geymsluhúsnæði. Einhvers staðar frá þarf að koma sá vilji og hann á að koma í yfirlýsingu frá hv. formanni fjárlaganefndar úr þessum ræðustóli.

[12:47]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ánægjulegt að vita hvað hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur mikla trú á mér, að ég geti með yfirlýsingu tekið ákvörðun um skiptingu á ákveðnum liðum sem því miður eru óskiptir og jafnvel að nokkru óskilgreindir.

Ég svara því í stærra samhengi. Fjárlaganefndin hefur kallað eftir skiptingu á ýmsum verkefnum á næsta ári og jafnvel að horfa til nokkurra ára varðandi það.

Við höfum ekki fengið slíkar skiptingar. Það á bæði við um einstaka verkefni sem fara í viðhald á vegum Fasteigna ríkisins og jafnvel má nefna fjölmörg hús sem Þjóðminjasafn Íslands á sem geta hugsanlega tengst mótvægisaðgerðum. Húsakynni Þjóðminjasafns eru hringinn í kringum landið og gætu hugsanlega nýst í þeim efnum varðandi þann viðhaldsþátt sem fara á í.

Ég mun auðvitað kynna mér málið sérstaklega og við fjölluðum um það varðandi álit menntamálanefndar og Listasafns Íslands. Ég vil sjá að við stöndum vörð um Listasafn Íslands líkt og við höfum gert varðandi önnur söfn, m.a. Þjóðminjasafnið, og þegar hv. þingmenn — og reyndar miklu frekar aðrir gestir en hv. þingmenn — koma í safnið geti þeir verið stoltir af Listasafni Íslands eins og öðrum söfnum. Ég vona að það svari spurningunni að nokkru en að öðru leyti get ég ekki sagt til um skiptingu þessara óskiptu fjármuna.

[12:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nákvæmlega fyrir tíu árum, upp á dag, flutti ég andsvar sem ég ætla að leyfa mér að endurtaka og staðfæra. Hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, hefur flutt hina árlegu skýrslu sem formaður fjárlaganefndar flytur og eins og alltaf áður minnir skýrslan mig á skýrslu framkvæmdarstjóra meðalstórs bandarísks hlutafélags, enda veltan svipuð.

Hér er verið að tala um alls konar framkvæmdir. Fyrst byrjaði formaðurinn að tala um útlitið fyrir fyrirtækið og svo eru ýmsar framkvæmdir sem ráðast á í. Ég ætla rétt að renna í gegnum þær.

Í fyrsta lagi ætlar Alþingi að stunda fornleifauppgröft, síðan á að kaupa minjasafn, þá á að gefa út fornbókmenntir, svo á að byggja upp skíðamannvirki á Siglufirði. Setja á hálfa milljón í ljósmyndasafn, svo á að vakta bleikju og urriða í Þingvallavatni ásamt því að stunda innflytjendarannsóknir og síðan ætla menn að setja pening í að styrkja kolefnisbindingu og rannsóknir á henni.

Það er allt saman eðlilegt og nauðsynlegt en það er verkefni framkvæmdarvaldsins en ekki löggjafarvaldsins. Með því að taka að sér framkvæmdarvald minnkar Alþingi ábyrgð framkvæmdarvaldsins. Ég minni t.d. á menntamálin. Hvernig getur hv. menntamálaráðherra borið ábyrgð á framkvæmdum sem Alþingi ákveður? Alþingi ber skylda samkvæmt 43. gr. stjórnarskrárinnar að hafa eftirlit með framkvæmdarvaldinu. Með því að fara svona inn á verksvið þess getum við ekki sinnt þeirri skyldu.

Auk þess vil ég minna á að nánast engin lög sem samþykkt eru á Alþingi eru samin af þingmönnum sjálfum. Við tökum því að okkur framkvæmdarvaldið í löggjafarsamkundunni og framkvæmdarvaldið tekur að sér löggjafarsamninguna. (Forseti hringir.) Ég spyr hv. þingmann: Telur hann það rétta þróun og vill hann breyta henni?

[12:51]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að viðurkenna að ég náði ekki þessu andsvari fyrir tíu árum síðan enda var ég þá á fullu í öðrum verkefnum. Hafi það verið líkt því sem við heyrðum áðan verð ég að segja að hv. þm. Pétur Blöndal hefur nú ekki mikið holað steininn þau tíu ár sem hann hefur verið hér. Menn eiga ekki að þurfa að koma upp í andsvari eins og þessu eftir að hafa setið í stjórnarmeirihluta allan þennan tíma.

Ég verð að virða hv. þm. Pétur H. Blöndal, vin minn og félaga úr efnahags- og skattanefnd, þess að hann talar hér um ákveðin grundvallaratriði. Ég vil leiðrétta hann með því að þótt ráðist sé í verkefni tengd vöktun urriða og bleikju í Þingvallavatni er það lítill hluti af umræddum 430–40 milljörðum sem verið er að leggja til. Stóru hlutirnir eru auðvitað tekjuafgangurinn, hv. þm. Pétur H. Blöndal, 39,2 milljarðar.

Ég vil að öðru leyti vísa til laga um fjárreiður ríkisins og hef sagt í ræðustól að hugsanlega sé það okkar hlutverk að endurskoða þau lög og um leið breytingar sem kunna að verða varðandi fjárveitingar og umfjöllunina sem fram fer í fjárlaganefndinni.

Ég skal glaður senda hv. þm. Pétri H. Blöndal allar ræður mínar sem ég hef flutt við fjárlög og fjáraukalög til að hann skilji betur það sem ég hef verið að mæla fyrir í þeim efnum. Ég vil sjá ákveðnar breytingar í þá veru, kannski ekki jafnafgerandi eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal, en fjölmargar breytingar.

[12:54]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er mjög ánægður með svar hv. þingmanns, formanns fjárlaganefndar. Ég er mjög ánægður með að hann vilji sjá breytingar. Þess vegna lagði ég þetta til fyrir nákvæmlega tíu árum þegar ég gerði athugasemd við að fjárlaganefnd vinnur nánast eins og framkvæmdastjóri í fyrirtæki í staðinn fyrir að setja rammana utan um fjárveitingarnar. Segja mætti t.d. að til safnamála fari svo og svo mörg hundruð milljónir og svo framkvæmir ráðherrann og má leggja línurnar um að setja eigi svo og svo mikið út á landsbyggðina og þess háttar. Ráðherrann á að framkvæma og bera ábyrgð gagnvart Alþingi. Hann skiptir fénu skynsamlega út um allt land og í mismunandi verkefni.

Ég er mjög ánægður með að menn hugi að breytingum þannig að hv. fjárlaganefnd eyði ekki hálfu ári í að taka á móti hálfri þjóðinni með betlistaf og taka afstöðu til fjárveitinga án þess að vita mjög gjörla um einstök atriði sem framkvæmdarvaldið er miklu betur í stakk búið til að fylgjast með.

Ég er líka mjög ánægður með að hv. þingmaður vilji fara í meira eftirlit með fjárveitingum því að það hefur nánast ekki verið neitt á Íslandi. Við gusum út peningum og enginn spyr hvort viðkomandi starfsemi sem er verið að styrkja hafi yfirleitt átt sér stað né heldur er neitt eftirlit með því að það sé gert með skynsamlegum hætti og hagkvæmum þannig að ég er mjög ánægður með að hv. þingmaður vilji breyta þessu.

[12:55]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Pétri H. Blöndal fyrir þann ánægjutón sem kom fram í síðara andsvari hans. Ég sagði áðan að um margt gætum við verið sammála varðandi breytingaferli en hugsanlega er ýmislegt sem sker á milli í þeim efnum.

Meginatriðið er að við erum sammála um, líkt og fleiri hv. þingmenn, að styrkja stöðu þingsins og eftirlitshlutverk þess líkt og segir í stjórnarsáttmálanum.

Við viljum fyrst og fremst fara með það að leiðarljósi inn í fjárlagavinnuna. Þess vegna hef ég m.a. boðað umræddar breytingar og lagt gríðarlega áherslu á hlutverk fjárlaganefndar sem tengist framkvæmd fjárlaga.

Hins vegar vitum við líka að hefðin ríkir á Alþingi og erfitt er að brjóta hana niður. (**PHB:** Ég hef reynt það í tíu ár.) Hv. þm. Pétur Blöndal hefur reynt það í tíu ár (**KÞJ:** Hann treystir á þig.) og kannski er það svo að þegar ég og fleiri bætumst í hans hóp, þokumst við nær takmarkinu.

Mér finnst ekki að stríð eigi að vera á milli löggjafarvaldsins og framkvæmdarvaldsins heldur verði menn í þeim efnum að skýra hlutverk sitt. Það skýrist í gegnum löggjöfina og þá hluti munum við skoða. Ég fagna því að formaður efnahags- og skattanefndar hafi lýst yfir sínum sjónarmiðum og sé þá tilbúinn til að styðja við bakið á fjárlaganefnd í því breytingarferli sem fjárlaganefnd mun standa fyrir.

[12:57]

Útbýting:

Innflutningur dýra, 204. mál, nál. sjútv.- og landbn., þskj. 480.

[Fundarhlé. — 12:58]

[13:31]

Frsm. 1. minni hluta fjárln. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir þakkir formanns nefndarinnar sem hann flutti áðan til samnefndarmanna sinna í fjárlaganefnd og starfsfólks og annarra þeirra sem hafa aðstoðað fjárlaganefnd við störf sín við umfjöllun um fjárlagafrumvarpið sem er nú komið til 3. umr. og senn er lokið þeirri miklu vinnu.

Hv. formaður kom inn á það í ræðu sinni að ég hefði tekið þar sæti síðustu dagana, hlaupið þar í skarðið fyrir formann Frjálslynda flokksins, hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson. Satt er það. Ég átti satt að segja ekki von á því þegar ég lauk störfum í fjárlaganefnd fyrir hartnær áratug að ég ætti eftir að koma þangað aftur og hafði svo sem ekki heldur hug á því eftir fjögurra ára dvöl í fjárlaganefnd og þeirri vinnu sem þar hvílir á mönnum alla jafna, þó sérstaklega á haustþingi. Það er auðvitað mikil reynsla en afar bindandi og menn sem sitja í nefndinni eru síðustu vikurnar fyrir lokaafgreiðslu meira og minna í sínum eigin heimi að störfum við að ljúka þeim viðfangsefnum sem þar þarf að ganga frá áður en umfjöllun fjárlagafrumvarpsins lýkur.

Ég get skilið að formaður nefndarinnar og aðrir fastir nefndarmenn séu fegnir því núna að sjá hilla undir lok þessarar umræðu og þeir geti farið að sýna sig úti í þjóðfélaginu á nýjan leik. Það er gleðilegt fyrir þá að geta séð þennan heim sem er fyrir utan þessa vinnu og það er líka skemmtilegt að þeir tínast þá til mannheima á svipuðum tíma og aðrir sveinar eru á leiðinni þangað úr sínum óbyggðum. Kannski eru þetta að vissu leyti óbyggðir, þ.e. að vera bundinn yfir störfum í fjárlaganefnd, sérstaklega hjá þeim sem leiða það starf í nefndinni.

En svona án gamans, virðulegi forseti, þá tók ég nú eftir því þessa fáu daga sem ég sat í nefndinni að sumt hefur breyst verulega í störfum nefndarinnar og mér finnst til betri vegar. Annað er með sama sniði og áður var og verður trúlega þannig. Ég sé ekki fram á að það sé hægt að breyta hlutunum þannig að veruleg breyting verði á þeim þáttum starfsins nema ef farið verður út í það að gera fjárlög til tveggja ára í senn sem ég hef nú alltaf verið frekar hallur undir að yrði gert. Ég held að það væri skynsamlegt vinnulag í þessari miklu vinnu að ákveða rammann til lengri tíma, alla vega tveggja ára, og síðan kæmi þá á milli útfærsla á heildartölum innan málasviða sem væru þá viðfangsefni að fara yfir á milli nýrra fjárlaga. Ég held að það mundi létta álaginu af nefndinni og dreifa því líka og það yrði að mörgu leyti betra vinnulag. Ég held að það væri meira að segja hægt að þróa starf nefndarinnar á þann veg að hún geri meira af því að taka fjárlögin fyrir eftir málaflokkum og að umræða í þinginu gæti farið fram með þeim hætti í stað þess að vera bundin við það form sem við höfum haft af lagafrumvörpum í þremur umræðum um allt málið, að það væri hægt að brjóta upp að minnsta kosti þá

eina umræðu málsins eftir málasviðum og taka stuttar umræður um til dæmis heilbrigðismál eða efnahagsmál og annað slíkt, sem gætu staðið kannski nokkra klukkutíma hver umræða. Það held ég að yrði miklu markvissari umræða. Flokkarnir mundu koma á framfæri sjónarmiðum sínum í viðkomandi málaflokki í tiltölulega samþjöppuðu formi og þá væru skýrari línurnar á milli flokkanna og áherslnanna sem þeir legðu í viðkomandi málaflokki. Þetta er mögulegt. Það þarf ekki að breyta þingsköpum til þess að stíga þessi skref. Menn geta fikrað sig áfram eftir þessari hugsun ef áhugi er á því.

Annað sem ég tók eftir að hafði breyst er meira samráð en áður var á milli nefndarmanna, sérstaklega milli nefndarmanna minni hlutans og meiri hlutans um frágang og tillögugerð í einstökum fjárveitingum. Ég held að það sé til verulegra bóta og að þau breyttu vinnubrögð séu líklegri til að stuðla að meiri samstöðu um afgreiðslu málsins og endurspegla meira óskir þeirra sem á bak við þingmenn standa, þ.e. kjósendur og umboðsmenn þeirra vítt og breitt um landið.

Virðulegi forseti. Framhaldsnefndarálit fyrsta minni hluta sem skipaður er fulltrúa Frjálslynda flokksins og fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar græns – framboðs er að finna á þingskjali 457. Ég vil byrja á því, með leyfi forseta, að lesa upp fyrsta kaflann í því framhaldsnefndaráliti sem fjallar um efnahagsmál.

„Umrót og óvissa einkenna horfur í efnahagsmálum eins og rækilega var bent á í nefndaráliti 1. minni hluta fyrir 2. umræðu fjárlaga. Helsta verkefni stjórnvalda er að koma á jafnvægi og stöðugleika í þjóðarbúskapnum og koma verðbólgunni niður fyrir verðbólgumarkmið Seðlabankans. Fram undan eru kjarasamningar og aðilar vinnumarkaðarins auk stjórnvalda hljóta að vinna að því að gera samninga sem stefna að þessu markmiði. Það er ávinningur allra í þjóðfélaginu, sérstaklega þeirra skuldsettu, að hemja verðbólguna.

Fjármálaráðuneytið spáir því að verðbólgan á næsta ári verði 3,3% sem er liðlega fjórðungi yfir verðbólgumarkmiði Seðlabankans. Það yrði þá fimmta árið í röð sem verðbólgan er meiri en 2,5%. Greinilegt er að há verðbólga er að festast í sessi öllum almenningi til tjóns. Ríkisstjórnin ber mikla ábyrgð á þessari þróun og skortir greinilega nægilegan vilja til ábyrgrar efnahagsstjórnar. Verðbólgutölur undanfarinna ára bera það með sér og nýleg varnaðarorð frá ýmsum aðilum, svo sem alþjóðagjaldeyrissjóðnum, um hættuna á snöggu og skyndilegu falli íslenska gjaldmiðilsins um allt að 25% og verðbólguöldu í kjölfarið. Slík atburðarás, sem stundum er kölluð hörð lending efnahagslífsins, mundi leika skuldsett heimili landsmanna grátt, ekki hvað síst fyrir tilverknað verðtryggingar lánsfjár.

Hlutverk stjórnvalda er að hafa þá stjórn á efnahagsmálum, meðal annars með fjárlögum ríkisins, að sæmilegt jafnvægi sé og að verðbólga sé innan settra marka. Horfurnar fyrir næsta ár eru ekki góðar þegar litið er til forsendna fjárlagafrumvarpsins. Umsvifin næstu tvö ár, 2008 og 2009, verða of mikil á sviði einkaneyslu og fjármunamyndunar til þess að nokkur von sé til þess, að óbreyttu, að ná verðbólgunni niður í 2,5%, sem er markmið Seðlabankans. Líta verður til þess að fjármálaráðuneytið gerir ekki ráð fyrir því að ráðist verði í nýjar stóriðjuframkvæmdir á þessum árum, en hins vegar er unnið að því hörðum höndum að jafnvel verði af þremur til fjórum nýjum framkvæmdum á næstu árum. Gangi það eftir verður þenslan mun meiri og enn líklegra en áður að verðbólgan verði viðvarandi og langtum hærri en stjórnvöld stefna að.

Greinilegt er að miklar breytingar hafa orðið í íslensku efnahagslífi frá árinu 2003. Umfang þess hefur aukist gríðarlega. Verg landsframleiðsla jókst um 46% á aðeins fjórum árum, frá 2003 til 2007 og að magni til um nærri 400 milljarða kr. miðað við verðlag hvers árs. Þegar tekin er saman einkaneysla og fjármunamyndun á þessu tímabili kemur í ljós að útgjöldin hafa verið á fjórum árum sem svarar sex ára útgjöldum ársins 2003. Voru útgjöldin þó ekki í neinni lægð það ár heldur þau mestu frá 1996 að árinu 2000 undanskildu, þar sem einkaneysla og fjármunamyndun var örlítið hærri að magni til [en árið 2003]. Í fjárhæðum talið var aukningin þessi ár svo mikil að hún ein og sér jafngildir landsframleiðslu í heilt eitt ár og fjórum mánuðum betur. Það er gríðarleg aukning á aðeins fjórum árum, sem hefur kostað ójafnvægi í efnahagslífinu með tilheyrandi sveiflum í gengi og verðbólgu.

Áform um margvíslegar stóriðjuframkvæmdir liggja fyrir, fjárfesting í íbúðarhúsnæði verður áfram mikil, miklar opinberar framkvæmdir eru fram undan og stór verkefni á vegum einkaaðila. Efnahagskerfið hefur stækkað og segja má að alþjóðavæðingin og EES-samningurinn hafi stuðlað að því sérstaklega með frjálsu flæði vinnuafls. Á þessum fjórum árum hefur fjöldi fólks af erlendum uppruna á vinnumarkaði tvöfaldast, farið úr liðlega 10.000 manns í rúmlega 21.000 í júlí síðastliðnum og nam þá um 10% vinnuaflsins. Líklegt er að þessi þróun haldi áfram og að stór hluti útlendinga sem hingað hafa flust muni taka hér upp fasta búsetu. Áhrifin verða varanleg stækkun hagkerfisins og aukin framleiðslugeta og ætla má að jafnvægi sem að er stefnt muni taka mið af því. Þessu mun fylgja aukin eftirspurn á fasteignamarkaði og aukin útgjöld við hina nýju landsmenn sem stjórnvöld verða að gera ráð fyrir meðal annars í skólakerfinu. Fyrsti minni hluti fjárlaganefndar lýsir nokkrum áhyggjum yfir því að verulega skortir á að lagt sé nægilegt fjármagn í fjárlagafrumvarpið til þess að mæta þessum samfélagsbreytingum.“

Virðulegi forseti. Þetta er sá kafli nefndarálits 1. minni hluta sem fjallar um efnahagsmál og ég vil bæta við nokkrum orðum við það sem fram kemur í álitinu. Það er ljóst, eins og þar er skrifað, að horfurnar fyrir næstu ár eru býsna fjarri því að stefna að stöðugleika í efnahagslífinu. Fjármálaráðuneytið gerir ráð fyrir því sjálft að verðbólgan verði fjórðungi hærri en að er stefnt að hámarki, fjórðungi yfir þeim 2,5% sem er það hámark sem stjórnvöld hafa sett sér fyrir verðbólguna og það er staðan sem miðast við að ekki verði af neinum stóriðjuframkvæmdum.

Nú eru horfurnar þannig að unnið er að því að koma á fót nýjum stóriðjuframkvæmdum. Það er unnið að því í Helguvík, Keilisnesi, Þorlákshöfn og Húsavík auk verkefna sem við getum kallað stóriðju en eru ekki á sviði álvera, eins og í Eyjafirði sem ég held að sé kallað aflþynnuverksmiðja.

Þetta eru allt út af fyrir sig ágæt verkefni og örugglega,

miðað við verðlag í dag, þjóðhagslega hagkvæm þannig að ávinningur er fyrir þjóðfélagið að ráðast í þau burt séð frá áhrifum af umhverfi sem við skulum taka út til hliðar í umræðu um (Gripið fram í.) efnahagsmál. Aðilar, einkaaðilar, opinberir aðilar, vinna að því að koma þessu á. Þeir hafa mikinn stuðning stjórnmálamanna, ekki alveg einróma, en mikinn stuðning stjórnmálamanna og ég sé ekki fyrir mér að ríkisstjórnin fari leynt eða ljóst að leggja stein í götu þessara áforma. Í besta falli sýnist mér að ríkisstjórnin gæti beitt sér fyrir því að seinka þeim. En ég sé ekki fyrir mér að það sé unnið að því að koma í veg fyrir þau. Og ég gef mér það, virðulegi forseti, að það náist árangur á næstu tveimur árum að einhverju leyti í þessum áformum þannig að það verði ráðist í eitt eða tvö álver á árunum 2008 og 2009.

Gangi það eftir þá gjörbreytist efnahagsspáin. Þá verður framkvæmdamagnið á þessum tíma miklu meira en gert er ráð fyrir í forsendum fjárlagafrumvarpsins í þjóðhagsspánni og er það þó býsna mikið sem gert er ráð fyrir að verði í gangi á næstu tveimur árum. Mér sýndist á tölunum að gert væri ráð fyrir því að það væri vel á sjötta hundrað milljarða króna sem ætti að fara í framkvæmdir á árunum 2008 og 2009. Þar af ætlar ríkið sjálft að standa fyrir framkvæmdum upp á liðlega 100 milljarða kr. á aðeins tveimur árum. Það er mikið fé.

Ef það bætist við sem svarar einu álveri og þar af leiðandi virkjunarframkvæmdum líka og þó það verði ekki allt fullunnið á árunum 2008 og 2009 þá eru það kannski framkvæmdir upp á 150–250 milljarða kr. Og það má búast við því að einhver hluti, jafnvel verulegur hluti þess, falli til á árunum 2008 og 2009 og bætist þá við það framkvæmdamagn sem er forsenda efnahagsspár fjármálaráðuneytisins. Það eitt hleypir upp þenslunni frá því sem spáð er. Það hleypir upp einkaneyslunni og það mun hækka stýrivextina sem aftur eykur innstreymi lánsfjár og hækkar gengið. Það mun líka gera það sem Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn bendir á að að muni gerast, þ.e. að gengið mun falla. Gengið féll um 20% á mjög skömmum tíma snemma árs 2006. Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn bendir á að gengið sé yfirskráð í raun miðað við aðstæður um 15–25%. Það kemur að því, alveg eins og vatnið leitar niður á við undan hallanum og fyrr eða síðar kemst niður, að þá mun gengið falla. Það bara mun gerast. Það er ekki valkostur í stöðunni að hægt verði að koma í veg fyrir það. Eini valkosturinn sem stjórnvöld hafa er að láta það gerast, ef þau geta stjórnað atburðarásinni með þeim hætti, að verðbólguskriðan sem fylgir gengisfellingunni verði sem minnst og skaði almenning sem minnst. Það er í raun eina valið sem stjórnvöld hafa, þ.e. að reyna að milda áhrifin af væntanlegri gengisfellingu þannig að hún gerist ekki í einu lagi heldur á einhverjum tíma og svo framvegis. Um það mun efnahagsstjórn stjórnvalda snúast á næstunni, á næsta ári, að koma í veg fyrir hörðu lendinguna, brotsjóina sem munu rísa ef menn ná ekki tökum á því að komast í gegnum þennan skafl án þess að bíða skaða af.

Í þessu samhengi eru kjarasamningar við opinbera starfsmenn og almenna vinnumarkaðinn lykilatriði. Í þeim kjarasamningum verður ríkisvaldið að leggja sitt af mörkum til þess að fá launþega til að una tiltölulega lítilli kauphækkun. Mér sýnist á kröfugerð verkalýðsfélaganna að þau geri sér grein fyrir því að við þessa samningagerð sé verkefnið að verja það sem hefur áunnist í kaupmáttaraukningu á undanförnum árum fremur en að sækja fram til viðbótarkaupmáttaraukningar á samningstímanum vegna þess sem menn sjá, að gengisfellingin er fram undan. Hún rýrir kaupmátt fólks. Verkefnið er sem sé að koma í veg fyrir að hann rýrni sem minnst og helst auðvitað ekki neitt ef menn eru lánsamir að komast í gegnum þetta viðfangsefni með þeim hætti.

En til þess að verkalýðshreyfingin geti unað tiltölulega lágri kauphækkun í kjarasamningum á næstu tveimur til þremur árum þá verður ríkisstjórnin að leggja sitt af mörkum. Það sem hún þarf að leggja fram er trúverðug áætlun sem tryggir stöðugleika í efnahagsmálum, sem tryggir lága verðbólgu vegna þess að lág verðbólga er kjarabót fyrir launþegana. Ef verðbólgan heldur áfram — og nýjustu mælingar sýna að verðbólga þessa árs sé 6%. Það er mjög hátt yfir takmarkinu um 2,5. Það er um 150% hærra en raunverulegt markmið ef maður tekur það í hlutfallinu. Það er mjög há verðbólga. Það kostar launþega mikla peninga ef verðbólgan er svona há þannig að besta kjarabótin er að ná verðbólgunni niður. Þegar hún er búin að vera fimm ár í röð yfir verðbólgumarkmiðunum og sum árin mjög langt yfir þeim þá verða stjórnvöld að leggja sig öll fram um að ná niður verðbólgunni. Það er þeirra skylda í stöðunni og þeirra verkefni og ríkisfjármálin eru eitt af stjórntækjunum í því skyni. En auðvitað hafa stjórnvöld eða ríkisstjórnin yfir fleiri tækjum að ráða sem hafa áhrif á þróun efnahagsmála og auðvitað þar með talið hafa þau lagasetningarvaldið sín megin þar sem þau styðjast við meiri hluta þingsins og geta komið fram stefnu sinni í þeim efnum sem þau kjósa að leggja fyrir þingið.

Ábyrgðin hvílir fyrst og fremst á herðum stjórnvalda á því að fá verkalýðshreyfinguna til að sætta sig við skynsamlega kjarasamninga og stjórnvöld þurfa að leggja inn í það efnahagsstefnu sem tryggir lága verðbólgu. Að festa hana svona uppi eins og hún hefur verið síðustu fimm ár er eitur í allra beinum sem fylgjast með efnahagsmálum því það er svo erfitt að ná því niður sem einu sinni hefur farið upp í þeim efnum. Það er mikið átak sem þarf að leggja á til þess að ná verðbólgunni niður þegar hún er farin að festast í þessum hæðum. Þá er líklegra að hún fari upp heldur en niður.

Í öðru lagi þurfa stjórnvöld að leggja fram umbætur í skattamálum og lífeyrismálum sem tryggja láglaunafólki landsins, hvort sem það eru lífeyrisþegar eða fólk á vinnumarkaði, umtalsverðar kjarabætur í gegnum breytingar á sköttum eða lífeyrisgreiðslum. Það verður að bæta kjör láglaunafólks á Íslandi. Það liggja fyrir þinginu tillögur í þeim efnum frá þingflokki Frjálslynda flokksins sem eru komnar til efnahags- og skattanefndar og lúta að því að setja upp sérstakan persónuafslátt til að tryggja að fólk með lágar tekjur borgi ekki skatt af þeim tekjum eins og það gerir í dag. Það yrði mikil kaupmáttaraukning ef slík breyting næði fram og hún mundi ekki bara gagnast fólki á vinnumarkaði heldur líka elli- og örorkulífeyrisþegum. Fyrir þessari tillögu var gerð ítarleg grein í framsöguræðu 1. minni hluta fyrir 2. umr. fjárlaga og ég þarf ekki að endurtaka það hér. En þetta tvennt er á ábyrgð stjórnvalda. Verkefni stjórnvalda á næstunni eru að ná niður verðbólgunni og

tryggja hófsama og skynsamlega kjarasamninga og það verður ekki gert nema umtalsverðar réttarbætur verði fyrir láglaunafólk og elli- og örorkulífeyrisþega á næstunni.

Virðulegi forseti. Ég vil segja líka eitt til viðbótar um efnahagsmálin. Það sem að mínu mati hefur kannski leitt til þess að menn misstu dálítið tökin á efnahagsmálunum í þessari stækkun efnahagsumsvifanna sem orðin er og gerð er grein fyrir í framhaldsnefndarálitinu, var að gengið var býsna langt í að auka peningamagn í umferð og Seðlabankinn ber þar mikla ábyrgð. Það var ákvörðun Seðlabankans í desember 2003 að lækka bindiskylduna úr 4% í 2% sem gerði það að verkum að bankarnir fengu skyndilega 20 milljarða kr. eða svo lausa til útlána og það er hægt að lána í bankakerfinu sömu krónuna út oftar en einu sinni. Það er athyglisvert að Kaupþing sagði frá því í greinargerð sinni um efnahagsmál hálfu ári eftir að þessi ákvörðun var tekin og komst að þeirri niðurstöðu þar að þá hafði peningamagn í umferð vaxið um 100 milljarða kr. Fræðikenningar segja að þess sé að vænta þegar allt er komið fram að það geti aukið peningamagn í umferð um 1.000 milljarða kr. að lækka bindiskylduna úr 4% í 2% og losa um 20 milljarða. Menn sjá því að þessi aðgerð hafði gríðarleg áhrif sem undanfari þess að lækka vexti á almennum húsnæðislánum sem bankarnir gerðu. Þeir höfðu skyndilega nóg af peningum til útlána og brugðu á það ráð í samkeppni sinni við ný lög um útlán Íbúðalánasjóðs. Síðan er það stóriðjan sem fór í gang á þessum árum eftir 2003 og síðan almenn lækkun skatta. Allt þetta verkaði sem olía á þann eld sem hefur kynt upp efnahagslífið síðan þá.

Ég vil bæta því við, virðulegi forseti, að ég tel að eitt af því sem ríkinu beri að gera til að reyna að ná hér stöðugleika í efnahagslífinu og stuðla að skynsömum kjarasamningum, sé að leggja á hilluna alla vega um sinn öll áform um almenna lækkun skatta. Það kom afar óheppileg yfirlýsing frá ríkisstjórninni hér fyrir skömmu síðan þar sem boðuð var almenn skattalækkun í því efnahagsástandi sem við búum við nú. Það er einfaldlega yfirlýsing til fólks um að það muni hafa fram undan meira ráðstöfunarfé en það hefur núna og það einfaldlega leiðir til aukinnar einkaneyslu sem ýtir upp verðbólgunni o.s.frv. Það var mjög óskynsamleg yfirlýsing og mér heyrist á síðustu fregnum um það að ríkisstjórnin hafi eitthvað dregið í land með hana og boðað að því verði slegið eitthvað á frest. Ég held að ríkisstjórnin verði að tala alveg skýrt í þeim efnum og læra af mistökunum frá því í vetur þegar ráðist var í lækkun á virðisaukaskatti í aðdraganda kosninga sem var auðvitað fyrst og fremst aðgerð gagnvart kjósendum en ekki aðgerð gagnvart verðlaginu. Það er ekki heppilegt þegar stjórnmálamenn standa það ekki af sér að standast óskynsamlegar aðgerðir, þ.e. óskynsamlegar á þeim tímapunkti sem ráðist var í þær eins og var í vetur. Þar var enginn flokkur undanskilinn í þeim efnum því að sú skattalækkun var afgreidd hér með öllum greiddum atkvæðum. Enginn treysti sér til að segja það sem allir vissu, að þetta var óskynsamleg aðgerð á þessum tíma enda hefur það komið á daginn sem menn vita nú. Menn verða bara að læra af þessari reynslu og hætta að kaupa sér tímabundnar vinsældir með því að boða almennar skattalækkanir. Það er ekki veður í íslenskum efnahagsmálum til slíkra spádóma eða slíks boðskaps. Hins vegar á að ráðast í sértækar breytingar í skattkerfinu sem ég nefndi gagnvart lágtekjufólki til þess að fá verkalýðshreyfinguna til að sætta sig við hófsama kjarasamninga.

Virðulegi forseti. Ég vil þá víkja að næsta kafla í nefndaráliti 1. minni hluta. Sá kafli fjallar um almannatryggingar og hljóðar svo, með leyfi forseta.

„Nú liggja fyrir tillögur stjórnarmeirihlutans um hækkun á framlögum til almannatrygginga. Stærstu atriðin eru að lagt er til að afnema að fullu skerðingu tryggingabóta vegna tekna maka frá og með 1. apríl 2008 og að frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára verður 100 þús. kr. á mánuði frá 1. júlí 2008. Að auki eru tillögur um að innlausn séreignarlífeyrissparnaðar muni ekki skerða lífeyrisgreiðslur eftir 1. janúar 2009, að vasapeningar vistmanna á stofnunum muni hækka um 30% um mitt ár og boðaðar eru aðgerðir til þess að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta. Kostnaður vegna tillagnanna verður á næsta ári um 2.700 millj. kr. og 4.300 millj. kr. árið 2009 þegar þær verða að fullu komnar til framkvæmda.

Fyrsti minni hluti fagnar framkomnum tillögum stjórnarflokkanna og telur þær til bóta, en bendir þó á að þær virðast gagnast að nokkru marki tiltölulega litlum hluta ellilífeyrisþega. Nákvæmar upplýsingar um áhrif breytinganna hafa hins vegar ekki verið lagðar fram. Rétt þykir að minna á að aðeins er ár liðið frá því að Alþingi samþykkti viðamiklar breytingar til þess að rétta hlut elli- og örorkulífeyrisþega. Talið var þá að kostnaðarauki vegna þeirra breytinga yrði um 6 milljarðar kr. á þessu ári og um 7 milljarðar kr. frá og með árinu 2008. Samanlögð áhrif af þessum tveimur breytingum verða nærri 10 milljarðar kr. á næsta ári og ríflega 11 milljarðar kr. frá og með árinu 2009. Í ljósi þess að lífeyristryggingar eru áætlaðar um 43 milljarðar kr. á næsta ári má sjá hversu kjör elli- og örorkulífeyrisþega hafa verið orðin ófullnægjandi. Um fjórðungs hækkun lífeyrisgreiðslna á aðeins tveimur árum segir sína sögu. Vísað er til þingsályktunartillögu á þskj. 3 á 133. löggjafarþingi, um nýja framtíðarskipan lífeyrismála, sem flutt var af öllum þingmönnum þáverandi stjórnarandstöðu og til ítarlegrar umfjöllunar um velferðarmál í nefndaráliti 1. minni hluta fjárlaganefndar á þskj. 345 á yfirstandandi þingi til þess að lýsa almennt áhersluatriðum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Frjálslynda flokksins í málefnum elli- og örorkulífeyrisþega.

Sérstaklega er minnt á nauðsyn þess að bætur almannatrygginga fylgi almennri launavísitölu og nægi til framfærslu svo að ekki komi til þess á nýjan leik að kjör elli- og örorkulífeyrisþega rýrni í samanburði við aðra þjóðfélagshópa. Í tillögu þingmanna þáverandi stjórnarandstöðu, sem minnt er á að framan, er meðal annars lagt til að skilgreind verði neysluútgjöld lífeyrisþega sem myndi viðmiðun fyrir grunnlífeyri og tekjutryggingu. Viðmiðunin hækki síðan í samræmi við neysluvísitölu og hækki launavísitala umfram neysluvísitölu verði tekið mið af henni og þannig verði lífeyrisþegum tryggð hlutdeild í auknum kaupmætti í samfélaginu. Þá er einnig sérstaklega minnt á áherslur 1. minni hluta á hækkun persónuafsláttar þeirra sem hafa lágar tekjur og auka með þeim hætti kaupmátt þess hóps í þjóðfélaginu. Slík aðgerð mundi að sjálfsögðu gagnast vel elli- og örorkulífeyrisþegum.

Vakin er athygli á því að í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um aðgerðir til þess að bæta kjör aldraðra og öryrkja kemur ekki fram hvernig öryrkjum verði skilað sambærilegum ávinningi og ellilífeyrisþegar fá en með frítekjumarki vegna atvinnutekna og að lágmarki 25 þús. kr. á mánuði frá lífeyrissjóði. Greinilegt er að þetta mikilvæga atriði er í óvissu og ríkisstjórnin hefur ekki komið sér niður á lausn fyrir öryrkja. Þess er krafist að sem fyrst verði allri óvissu eytt um hvort og hvernig loforð ríkisstjórnarinnar verði efnt. Annað atriði í yfirlýsingunni er líka þess eðlis að frekari skýringa er þörf, en það varðar boðaðar sérstakar aðgerðir til þess að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta frá og með 1. apríl 2008. Ekkert er látið uppi um það hverjar þessar sérstöku aðgerðir kunna að vera. Af hálfu 1. minni hluta er sett fram sú skoðun að eina færa leiðin, sem sjáanleg er til þess að komast hjá hinum árlegu hvimleiðu kröfum Tryggingastofnunar ríkisins um endurgreiðslur frá tugum þúsunda lífeyrisþega, eða hið gagnstæða, sé að ákveða að greiddar bætur séu endanlegar og breytingar á bótafjárhæð lífeyrisþega vegna þess að aðstæður hafa breyst gildi aðeins fram í tímann en hafi ekki áhrif á þegar greiddar bætur.“

Virðulegi forseti. Þannig eru áhersluatriði 1. minni hluta hvað varðar almannatryggingarnar og þær breytingar sem boðaðar hafa verið á næsta ári í sérstöku lagafrumvarpi um bætur elli- og örorkulífeyrisþega. Um þetta er kannski ekki mikið fleira að segja en það sem fram kemur í nefndarálitinu. Ég vil þó benda á að við höfum verið að reyna að gera okkur grein fyrir því hvað yfirlýsingin sem kom frá ríkisstjórninni 5. desember virkar á stóran hluta lífeyrisþega, elli- og örorkulífeyrisþega, sem eru um 40 þúsund manns. Við getum ekki lagt nákvæmt mat á það, við höfum ekki nægilegar upplýsingar til að slá fram með sæmilegri nákvæmni hjá hve stórum hópi kjör munu batna og hversu mikið að jafnaði. Eftir því sem ég kemst næst mun þetta fyrst og fremst hafa áhrif á um tvö þúsund ellilífeyrisþega af um 28–29 þúsund ellilífeyrisþegum. Ég hef ekki matið fyrir örorkulífeyrisþega, þeir eru um 13 þúsund, ég mundi halda að þar finni mun stærri hópur fyrir jákvæðum áhrifum af þessari breytingu, þeir eru almennt yngri og eiga yngri maka sem fleiri eru með atvinnutekjur en hvað varðar maka ellilífeyrisþega. Ef þetta er rétt nálgun eða rétt mat eru það kannski um 10% ellilífeyrisþega sem njóta góðs af breytingunni að einhverju marki, ég tel ekki ástæðu til að gera lítið úr því. En það er líka rétt að það liggi þá fyrir að það er skásta matið sem við getum lagt á áhrif breytinganna á þessu stigi. Ég mundi gjarnan vilja að þetta væri rangt mat, að breytingarnar hefðu áhrif á stærri hóp, en það kemur alla vega ekki í ljós í þessari umræðu, en vonandi með lagafrumvörpunum þegar þau verða lögð fram á nýju ári.

Til þess að allrar sanngirni sé gætt væri rétt að meta áhrifin af báðum breytingunum, í desember 2006 og nú á þessu ári, í desember 2007, samanlagt á lífeyrisþegahópinn. Eins og fram kemur í nefndarálitinu er hækkunin um þriðjungur af heildargreiðslunni þannig að þessar tvær breytingar samanlagt hljóta að bæta kjör elli- og örorkulífeyrisþega býsna mikið, a.m.k. að meðaltali, þegar svo mikil hækkun verður á útgreiðslum ríkissjóðs og við gleðjumst yfir því. Við bendum hins vegar á það augljósa í því að þetta undirstrikar hvað kjör þessara þjóðfélagshópa voru orðin slæm eins og kom fram í mikilli ókyrrð sem var í þessum hópum í aðdraganda síðustu alþingiskosninga.

Ég vildi aðeins til samanburðar rifja upp þingsályktunartillögu, um nýja framtíðarskipan lífeyrismála, sem stjórnarandstaðan lagði fram á síðasta haustþingi fyrir rúmu ári. Hún var um aðgerðir í sex liðum og segja má að fjórir liðir séu að miklu leyti komnir fram í þeim tveimur aðgerðum sem síðan hefur verið ráðist í, annars vegar í desember 2006 og hins vegar núna. Þáverandi stjórnarandstaða var greinilega að móta stefnu eða kröfur sem hafa verið markvissar því að þær hafa mikið til gengið eftir vegna þrýstings frá þeim sem í hlut eiga og auðvitað frá stjórnmálaflokkunum líka.

Það sem mér sýnist að hafi gengið fram að miklu leyti er að hin nýja tekjutrygging, sem var til og var boðuð, hækkaði. Það var krafa um frítekjur vegna atvinnutekna sem væri 900 þúsund á ári og það næst fram með þessum breytingum núna og ríflega það. Það er í þriðja lagi um 50% hækkun á ráðstöfunarfé þeirra sem dvelja á stofnunum og það er að miklu leyti að ganga eftir. Í fjórða lagi eru afnumin að fullu tengsl lífeyrisgreiðslna við atvinnu- og lífeyristekjur maka. Um áramótin verður skorið á tengsl lífeyrisþega við lífeyristekjur maka og með frumvarpinu sem boðað er verða atvinnutekjur maka líka teknar frá og skerða ekki lengur lífeyrisgreiðslur til lífeyrisþega.

Tvö atriði standa út af þessari stefnumörkun. Annars vegar sú krafa að öryrkjar haldi aldurstengdri örorkuuppbót sinni þegar þeir verða ellilífeyrisþegar, sem í dag fellur niður, og hins vegar, sem ég held að sé aðalatriðið, að neysluútgjöld lífeyrisþega verði skilgreind sem myndi viðmiðun fyrir grunnlífeyri og tekjutryggingu og að sú viðmiðun haldi verðgildi sínu og bæturnar séu í samræmi við það.

Ég held að aðalskýringuna á því hversu illa fór í kjörum elli- og örorkulífeyrisþega megi rekja til ákvörðunar árið 1996 þegar ákveðið var á Alþingi að skerða tengingu sem var í almannatryggingalögum fram að þeim tíma, tengingu bóta almannatrygginga við vikukaup í almennri verkamannavinnu. Það var skorið á þau tengsl og það hefur leitt til þess að bæturnar lækkuðu í samanburði við verkamannakaupið og verðgildi á árunum þar á eftir. Það er upp úr þeim öldudal sem er verið að ná kaupmætti bótagreiðslnanna með þessum tveimur stóru breytingum, lagafrumvarpinu í desember í fyrra og boðuðu frumvarpi með yfirlýsingu ríkisstjórnar nú 5. desember. Ég held að það sé höfuðatriði að ná fram, til viðbótar því sem boðað er, þessari tengingu, viðmiðun og fastri tengingu við hana, þannig að tryggt sé að í náinni framtíð haldi kaupmáttur bótanna sér, óháð verðþróun eða launaþróun að öðru leyti, þannig að ekki dragi í sundur á milli lífeyrisþega og almenna vinnumarkaðarins.

Virðulegi forseti. Ég vil víkja aðeins að nefndarálitinu og lesa 3. kafla þess sem fjallar um heilbrigðismál, með leyfi forseta:

„Rík ástæða er til þess að gera sérstaka grein fyrir áformum í fjárlagafrumvarpinu um verulega hækkun sértekna í heilbrigðiskerfinu sem lýsir einfaldlega áformum um hækkun á hlut sjúklinga. Samtals verða þessar sértekjur um 5,1 milljarður kr. og hækka um 34% en þær voru 3,8 milljarðar kr. í fjárlögum yfirstandandi árs. Heilbrigðis-

ráðuneytið mun afla með sértekjunum tekna sem standa undir um 3,3% af útgjöldum ráðuneytisins. Það er hækkun úr 2,6% eða um fjórðung. Þetta ber að skoða í því ljósi að sjúklingar eða notendur heilbrigðisþjónustunnar greiða um 17% af heildarkostnaði og ríkið 83% samkvæmt síðustu tölum. Fjárlagafrumvarpið gerir ráð fyrir að komugjöld hækki um 160 millj. kr. og gert er ráð fyrir hækkun á viðmiðunarmörkum afsláttarkorta í heilbrigðisþjónustunni. Hækka á greiðslur frá vistmönnum á öldrunarheimilum um 90 millj. kr. en í frumvarpinu segir að það sé vegna aukinna tekna vistmanna. Tæpur helmingur sérteknanna kemur Landspítalanum, rúm 25% frá heilsugæslu og heilbrigðisstofnunum og 11% frá öldrunarstofnunum og hjúkrunarheimilum. Hækkun sérteknanna í fjárlögunum er greinilega til þess að auka hlut sjúklinganna. Ekki er gott að meta hve mikil hækkunin kann að verða en hún gæti orðið rúmlega 1% af heildarkostnaði í heilbrigðiskerfinu og yrði þá hlutur sjúklinga orðinn meiri en 18% af heildarkostnaðinum, sem er í dag um 17%.“

Þetta er þróun í öfuga átt. Ég held, virðulegi forseti, að menn ættu að staldra við. Hlutur sjúklinga í heildarkostnaði í heilbrigðisþjónustu hefur farið fremur vaxandi á undanförnum árum og var samkvæmt síðustu tölum 17% en ríkið greiddi um 83%. Það er hlutfall sem menn ættu að halda sig við og auka ekki við hlut sjúklinga frá því sem hann er kominn í. Ef miðað er við að heilbrigðiskerfið kosti um 100 milljarða kr. er hvert prósentustig um 1 milljarður kr. Það eru því um 17 milljarðar sem sjúklingar greiða af heildarkostnaði. Hann dreifist reyndar afar ójafnt niður á þá sem þurfa að nota heilbrigðiskerfið, ekki eftir efnum og ástæðum heldur fremur eftir sjúkdómum eða hvert lækning er sótt og jafnvel eftir meðhöndlun, kostnaður getur verið breytilegur eftir því hvernig meðhöndlunin er. Ég held að menn ættu frekar að skoða dreifingu á þessum kostnaði en að auka hlut sjúklinga frá því sem nú er. Það er líklegt að sú aukning verði fyrst og fremst sótt í vasa þeirra sem hafa lágar tekjur, a.m.k. að hlutfalli til.

Lokakaflinn í nefndaráliti 1. minni hluta fjallar um KADECO, Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf., og er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Málefni félagsins komu til umfjöllunar í fjárlaganefnd. Ríkisendurskoðun leggur áherslu á að tekjur og gjöld félagsins séu færð í gegnum ríkissjóð og gerir 1. minni hluti ekki athugasemd við þá skipan mála og telur hana eðlilega. Gerð er athugasemd við að ekki hefur verið orðið við beiðni sem fram kom í nefndinni um að þar yrðu lögð fram og kynnt öll tilboð sem borist hafa í eignir og allir samningar, bæði um sölu eigna og kaup félagsins á þjónustu. Nefndarmenn fjárlaganefndar fengu að kynna sér kaupsamninga, sem reyndar voru óundirritaðir, með skilyrði um að virða trúnað hvað varðar söluskilmála þar til kaupendur hefðu samþykkt að skilmálarnir yrðu opinberir. Sjálfsagt er að virða þann trúnað en 1. minni hluti telur að þeir sem annast sölu á eignum ríkissjóðs og þeir sem bjóða í þær verði að undirgangast það að samningar og tilboðin verði gerð opinber. Ríkið getur ekki átt í viðskiptum sem þola ekki dagsins ljós. Þess er vænst að sem fyrst verði uppfylltar fram komnar óskir í fjárlaganefnd um umbeðnar upplýsingar.

Ástæða er til þess að vekja athygli á þeirri gleðilegu þróun sem orðið hefur á Suðurnesjum í atvinnumálum svæðisins, þrátt fyrir brottför hersins, að íbúum heldur áfram að fjölga og atvinnulíf virðist styrkjast jafnt og þétt. Vel hefur gengið að skapa ný störf í stað þeirra sem hurfu með brottför hersins og mun betur gengur að koma húseignum á Keflavíkurflugvelli í ný not en búist hafði verið við. 1. minni hluti fagnar þessum góða árangri í atvinnuuppbyggingu til þessa.“

Lýkur þar að segja frá og mæla fyrir nefndaráliti 1. minni hluta.

Um málefni KADECO er kannski ekki mikið að segja á þessu stigi umfram það sem þegar hefur komið fram. Stjórn þróunarfélagsins hefur ákveðið að gera opinbera alla samninga sem það hefur gert og öll tilboð sem borist hafa í eignir. Almenningur getur því kynnt sér þá samninga á næstu dögum og tekið afstöðu til þess sem þeir hafa að geyma og hvort menn telji þá skilmála sem í þeim eru eðlilega eða óeðlilega. Það verður fróðlegt að fylgjast með hvernig sú umræða þróast.

Eðlilegt er að menn velti fyrir sér söluverði eignanna sem þegar hafa verið seldar og hvort verðið hafi verið of lágt eða ekki. Ríkisendurskoðun hefur ákveðið að gera stjórnsýsluúttekt á þróunarfélaginu og mun einmitt taka þessi atriði til skoðunar. Ég hygg að skynsamlegt sé að bíða með álit á þeim þætti málsins þar til mat Ríkisendurskoðunar liggur fyrir enda geri ég ráð fyrir að Ríkisendurskoðun hraði málinu svo sem verða má þannig að ekki verði óeðlilegur dráttur á því að almenningur og Alþingi geti metið málið út frá niðurstöðu hennar. Ég held hins vegar að nauðsynlegt sé að upplýsa málið sem best og skýra alla þætti þess sem kunna að vekja upp spurningar í hugum manna því að það er besta leiðin til að ná fram skynsamlegri niðurstöðu um það álitaefni hvort rétt hafi verið staðið að sölu eigna og hvort salan hafi verið á eðlilegum kjörum o.s.frv.

Á þessu stigi held ég að rétt sé að leggja fyrst og fremst áherslu á tilgang málsins sem er að bregðast við brottför hersins en við það hurfu af svæðinu u.þ.b. 900 störf nánast á einu bretti og það er mikið átak að bregðast við slíkum áföllum í atvinnulífi. Ríkisstjórnin, bæði núverandi og sú fyrrverandi, mátti leggja sig fram um að finna lausnir á því sviði og fá menn til að taka það að sér að reyna að bregðast við þeim breytingum. Eins og fram kemur í nefndarálitinu vill 1. minni hluti vekja athygli á því að þróunin hefur verið jákvæð þrátt fyrir allt, vel hefur gengið að skapa ný störf í stað þeirra sem hurfu. Íbúaþróun á svæðinu er jákvæð, fólki fjölgar, og það er mjög mikil uppbygging á almennum íbúðamarkaði og sennilega meiri en nokkru sinni fyrr þrátt fyrir að þessi fjöldi íbúða innan gamla vallarsvæðisins sé seldur á sama tíma.

Virðulegur forseti. Ég held að ég orðlengi ekki frekar um þessi málefni. Áhersluatriði okkar varðandi þessi mál koma fram í nefndarálitinu og þau tala sínu máli.

Ég vil að lokum minna á breytingartillögur 1. minni hluta sem hv. þm. Jón Bjarnason mun gera grein fyrir. Ég vil þó aðeins geta einnar tillögu sem ég stend að ásamt öðrum fulltrúum stjórnarandstöðunnar, um fjárveitingu til háskóla á Vestfjörðum. Vænti ég þess að sú tillaga fái mikinn stuðning hér.

Loks vil ég mæla fyrir einni lítilli breytingartillögu sem ég flyt og er að finna á þskj. 461, um nýtt verkefni sem tekið var fyrir og lagt til í skýrslu nefndar um leiðir til að styrkja atvinnulíf á Vestfjörðum og fjallar um skráningu kirkjugripa í Sarp sem er gagnagrunnur minjavörslunar. Sú tillaga er upp á 3,7 millj. kr. á næsta ári. Í greinargerð með tillögunni í skýrslu Vestfjarðanefndar frá því í apríl 2007 segir um þessa tillögu að verkefnið beinist að því að auka atvinnuþátttöku landsbyggðarfólks á sviði minjavörslu við að skrá gripi í kirkjum landsins og færa upplýsingarnar inn í gagnagrunn minjavörslunnar. Þessi hugmynd kom fyrst fram frá minjaverðinum að Hnjóti í Örlfushöfn, sem var þar fyrir nokkrum árum en er því miður fallinn frá, en það var áhugamál hans að koma þessu verkefni áfram. Það er komið inn í skýrslu Vestfjarðanefndarinnar og ég leyfi mér að taka þessa hugmynd hér upp og flytja hana sem breytingartillögu við fjárlögin. Gert er ráð fyrir að menntamálaráðuneytið annist framkvæmdina í samstarfi við Fornleifavernd ríkisins og hafi ábyrgð á verkefninu en það verði unnið á Vestfjörðum. Um er að ræða 80% stöðugildi og gert er ráð fyrir að verkefnið geti verið til þriggja ára. Tillagan er hins vegar um fjárveitingu fyrir næsta ár, 3,7 millj. Ég vænti þess að hv. alþingismenn íhugi þessa tillögu og komist að þeirri niðurstöðu að skynsamlegt sé að styðja hana, en við sjáum til með það, virðulegi forseti.

Ég þakka fyrir gott samstarf í nefndinni þá daga sem ég sat í henni í forföllum og sérstaklega við oddvita meiri hlutans sem ég átti auðvitað mest samskipti við á þeim tíma, svo og oddvita stjórnarandstöðuflokkanna tveggja, Framsóknarflokks og Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

[14:25]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir minnihlutaáliti 2. minni hluta fjárlaganefndar og er nú svo sem stórt nafnið en játast verður að í þeim minni hluta er nú ekki fleirtala einstaklinga heldur er ég einn í honum, enda minni hluti stjórnarandstöðu ekki fjölmenn þar sem við skipum aðeins þrjá menn í nefndinni.

Ég vil byrja á því að þakka fyrir afskaplega gott og ánægjulegt samstarf á þessu hausti innan fjárlaganefndar. Ég þakka sérstaklega fyrir — og hef reyndar vikið að í fyrri umræðu líka en hef enn ástæðu til að endurtaka það vegna góðra samstarfsdaga síðan við ræddum málin síðast í þingsölum — þau vinnubrögð, sanngirni og jákvæðu umræðustjórnmál sem tíðkast vissulega innan fjárlaganefndarinnar um þau mál sem hún hefur sérstaklega með að gera. Eins og bæði þing og þjóð vita eru það ekki stóru línurnar í fjárlagagerðinni, það eru ekki stóru línurnar í hagstjórninni sem koma þar raunverulega til ákvarðana en aftur á móti koma þar til ákvarðana mörg minni háttar mál sem eru mjög mikilvæg. Þau skipta mjög miklu máli fyrir byggðirnar og hin þörfu menningarverkefni sem þar eru unnin. Ekki er víst að í sögunni muni stóru línurnar endilega vera mest áberandi þegar litið er til baka. Þá mun kannski ekki síður verða horft til þess hvað gert var í því smáa því að oft er þar um að ræða einstök framfaramál, einstök málefni sem snerta björgun menningarverðmæta.

Ég get ekki alls kostar tekið undir með þingmönnum sem hér ræddu í andsvörum, hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og hv. þm. Pétri H. Blöndal, um safnliðina og það ráðslag að fjárlaganefnd hafi möguleika á að veita fé í litla liði. Í því samhengi vék hv. þm. Pétur Blöndal að því að ef við værum að stjórna stóru hlutafélagi í Bandaríkjunum væri það ekki gert með þessum hætti. Það er örugglega alveg rétt en við erum ekki að stjórna hlutafélagi í Bandaríkjunum og sjálfur hef ég engan áhuga á því að eyða dögum mínum í að stjórna slíku félagi. Ég væri þá frekar við mína bóksölu austur í sveitum.

Við erum að stjórna þjóðríki þó að umfang þess sé kannski ekki meira en í mörgum hlutafélögum og mjög mikilvægt er að hv. Alþingi hafi möguleika á hvorutveggja, að móta línurnar og koma inn í litla liði. Þótt við viljum auðvitað geta sett sem allra mest í reglubundinn og ákveðinn farveg er það bara ekki svo að allt verði steypt í mót.

Mér var sérstaklega hugsað til þess að undir orðum hv. þm. Péturs Blöndals — sem ég sakna að hafa ekki hér í salnum til umræðu við mig en hann er vísast með kveikt á umræðunni á skrifstofu sinni. Hann vék sérstaklega að því að samkvæmt breytingartillögum sem liggja fyrir keypti ríkið nú safn og ræki hitt og þetta.

Tilfellið er að upp koma einstök verkefni sem nauðsynlegt er að sinna með þessum hætti af því um þau verður aldrei neinn sérstakur sjóður eða sérstök stofnun sem getur tekið þau til umfjöllunar. Þá þarf hið pólitíska vald, sem getur tekið pólitíska ábyrgð á ákvarðanatöku sinni, að geta gripið inn í.

Ég er afskaplega ánægður með hvernig samkomulag og sanngirni var gætt við alla umfjöllun innan fjárlaganefndar. Þótt ég hafi ekki, frekar en nokkur annar, séð öll þau verkefni sem ég bar fyrir brjósti verða að veruleika þá skiptir máli að unnið sé af sanngirni og heilindum og það tel ég svo sannarlega hafa verið gert í fjárlaganefnd.

Þá er nú lokið loftungu þeirri sem ég hugðist hafa yfir um breytingartillögur og fjárlagafrumvarpið í lokaumræðu þingsins og hefur það tekið nákvæmlega fimm mínútur. Ég býst við að gagnrýni mín muni taka eilítið lengri tíma. Ég mun þó reyna eftir föngum að temja mér stuttar ræður eins og er stefnan nú í þinginu. (Gripið fram í.)

Það sem ég tel einkenna fjárlögin sem eru til umfjöllunar er að allar meginlínur í þeim, hin meginpólitíska stefna, er afar vond og hefur í meðförum á þessu hausti fyrst og fremst versnað. Af þeirri ástæðu er hægt að hvetja til þess að þingið dríf í að samþykkja fjárlögin vegna þess að sýnt er að þessi þingmeirihluti mun ekki ætla að bæta um. Hann hefur ekki tekið neinu tiltali á haustþingi þótt bent hafi verið á missmíðina sem er á þessari vegferð, bæði af stjórnarandstöðu og af hinum ýmsu aðilum í samfélaginu, missmíði sem felst m.a. í að upp undir 20% hækkun fjárlaga skuli vera á milli ára. Fjárlögin nema nú stærri hluta af vergri landsframleiðslu en verið hefur frá árinu 1993 og hefur samt mikill hagvöxtur aukist verulega á þeim tíma.

Ef við horfum til sögunnar eru fjárlögin í raun og veru ekkert annað en ávísun á efnahagslega óstjórn, óðaverðbólgu og fjárlögin eru vaxtahvetjandi. Þau hafa þegar kostað heimilin í landinu hærri húsnæðisvexti. Þegar hefur verið sendur reikningur fyrir fjárlögunum beint inn á heimilin í landinu með hærri afborgunum af húsnæðislánum og í þeim

er hriplek áætlanagerð um þá ringulreið sem lagt er upp með innan Stjórnarráðsins.

Í fjárlögunum er opnuð ákveðin leið fyrir einkavæðingu heilbrigðiskerfisins með heimildarákvæði 75 sem við framsóknarmenn óttumst mjög að þeir sem nú fara með heilbrigðismál kunni þar ekki með að fara. Í fjárlögunum eru fölsk kosningaloforð um framkvæmdir sem aldrei verður hægt að standa undir og á það sérstaklega við um samgöngumál þar sem reitt er miklu hærra en raunhæft er.

Að lokum eru með fjárlögunum innsigluð mörg verk sem þingið á ekkert með að innsigla, á ekkert með að leggja blessun sína yfir. Það eru verk sem vinur minn Halldór heitinn í Stekkholti hefði sagt um að væru „hálfförðuleg“ en hann tók aldrei sterkara til orða um það sem honum mislíkaði.

Inni í því eru hlutir eins og KADECO-málið sem Alþingi leggur hér blessun sína yfir með samþykki þessa plaggs sem liggur frammi, með samþykki í 3. umr. Ég tel mjög misráðið að gera það. Það er reyndar ekki í fyrsta skipti sem Alþingi hefur verið notað til þess að blessa það sem illa þolir dagsljósið í stjórnarháttum hins valdþreytta Sjálfstæðisflokks og nægir þar að nefna mál eins og Grímseyjarferju, Baldursmál á Breiðafirði og fleira og fleira.

Hv. formaður fjárlaganefndar, alþingismaður Gunnar Svavarsson, vék að því að þegar jólin gengju í garð yrði bráð af stjórnarandstöðunni svo hún sæi, líkt og skaparinn sjálfur á sjötta degi, að þetta væri nú allt saman harla gott. Ég hef ekki alveg sannfæringu fyrir því að sú mynd blasi við okkur á jólum. Ég er miklu hræddari við að strax á jólum hafi slegið á gleði stjórnarmeirihlutans yfir þeim fjárlögum sem samþykkt eru nú á miðri aðventu vegna þess að fjárlögin eru ávísun á óstöðugleika og við sjáum þess þegar merki og við munum sjá þess enn frekar merki á síðustu vikum þessa árs og fyrstu mánuðum þess næsta.

Það er mjög mikilvægt, eins og hv. formaður vék að, að umræða um fjárlög sé málefnaleg, að umræða um fjárhag ríkisins sé málefnaleg og að þar taki menn rökum. Þess vegna er grætilegt að fylgjast með því á þessu hausti að farið er fram með fjárlög með þeirri 20% aukningu ríkisútgjalda sem ég vék að. Það gerist þrátt fyrir ráð allra í samfélaginu, þrátt fyrir að hvarvetna í samfélaginu komi fram krafa hagfræðinga, ekki bara í okkar samfélagi heldur meðal þeirra erlendu eftirlitsstofnana og erlendu hagfræðinga sem fylgjast með hagkerfi okkar. Í raun er alveg sama hvort við horfum á Efnahags- og þróunarstofnunina, hvort við horfum á hið virta fyrirtæki Standard & Poor's, stöndugir og fátækir, eða önnur fyrirtæki sem metið hafa lánshæfi og annað varðandi okkar hagkerfi. Alls staðar er krafan sú sama, að gætt sé aðhalds.

Ef litið er til þess hverju núverandi stjórnarflokkar lofuðu í aðdraganda kosninga var það líka eitt af því sem lofað var og ekki síst af Samfylkingunni sem talaði digurbarkalega um að gæta þyrfti aðhalds á þeim miklu þenslutímum sem nú eru. Þjóðin má búa við að skilaboð fjármálaráðuneytisins og skilaboð hins sterka stjórnarmeirihluta til allra þessara aðila, allra þessara fræðimanna — það á líka við um greiningardeildir banka og vitaskuld ekki síst við um Seðlabanka Íslands.

Allir þessir aðilar fá á sig að þeir hafi ekkert vit á þessu, þeim komi það ekki við, það sé nöldur og söngur. Að vísu hefur heldur dregið úr því að hæstv. fjármálaráðherra standi í því að svara matsfyrirtækjunum eða, með óbeinum hætti, Seðlabanka Íslands. Ekki er skárra að virtir hagfræðingar sem gagnrýna hagstjórnina hér séu ekki virtir viðlits. Ég sakna þess sem vikið var að hjá hv. formanni fjárlaganefndar, að fram fari málefnaleg umræða. Það er ekki málefnaleg umræða að hagfræðistofnanir og matsfyrirtæki séu ekki talin svaraverð.

Reyndin er sú að íslensk þjóð lifir við svipaðar aðstæður og heimilisfólk þar sem hjónabandið er í molum, þar sem hjón geta ekki komið sér saman um neitt nema það eitt sem alltaf er hægt til að reyna að sparsla í sambandið, að eyða peningum. Það eina sem stjórnarflokkarnir geta komið sér saman um er að eyða meira. Við sáum að jafnvel við 1. umr. fjárlaga komu þegar fram sterk varnaðarorð mjög margra í samfélaginu um að hér væri of hátt reitt. Eina svar stjórnarinnar var að gefa enn betur í, gefa enn meira á garðann.

Auðvitað er það svo að þegar veitt er fé til þjóðþrifamála er erfitt fyrir stjórnarandstöðu að standa fast á móti. Ég hef samt sem áður sagt í ræðustóli og segi það enn að ég tel að bíða hefði mátt með þessar aðgerðir. Ég tel reyndar margt af því sem gert er í málefnum eldri borgara og öryrkja vera eitthvað sem ekki átti að vera í fyrsta sæti í forgangsröðinni vegna þess að í þeim stóra pakka ... (Gripið fram í.) Nú langar mig að víkja sérstaklega að því hvað vera hefði átt í fyrsta sæti því að ég heyri hér kallað frammi í sal og það er vinalegt að fá framníköll í ræðum sínum. Það er einmitt það sem ég sakna að hagfræðingarnir í samfélaginu hafi ekki fengið í sínum athugasemdum. Þeir fá helst engin framníköll frá stjórninni í samfélagsumræðunni. Þeir fá ekkert svar.

Það sem vera átti í fyrsta sæti varðandi úrbætur handa fátækum voru auðvitað úrbætur handa þeim sem enga aðra tekjumöguleika hafa og enga hafa sér til aðstoðar inni á heimilunum. Í þessum aðgerðum göngum við að stórum hluta í þá átt, sem er vissulega mikið mannréttindamál, að gera hvern einstakling sjálfstæðan gagnvart tryggingakerfinu en það er ekki það brýnasta. Það brýnasta er að gera grunnbæturnar þannig að hægt sé að framfleyta sér á þeim.

Við höfum áfram hóp — sem fer minnkandi með öflugra og öflugra lífeyriskerfi í samfélaginu sem betur fer en hann er samt til. Við höfum hóp í samfélaginu sem ekki hefur við neitt að styðjast nema strípaðar bæturnar. Fyrir þann hóp gerum við ekkert. Það tel ég mjög miður. Það eina sem ég fagna heils hugar í aðgerðunum nú er hækkun vasapeninganna því að þar komum við til móts við þá sem allra bágast eiga þótt vissulega sé það fólk sem fær séð fyrir öllum nauðþurftum. Það eru þó ákveðin mannréttindi að hafa viðunandi vasapeninga fyrir fólk sem þarf síðustu æviárin, eða jafnvel ævina alla, að dvelja inni á stofnunum eða heimilum.

Það er í rauninni grátlegt að fylgjast með því í þessu ósamstæða hjónabandi Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hvernig öll ábyrgðin í ríkisfjármálum virkar á mig eins og hún sé ættuð innan úr Samfylkingunni en aðgerðirnar í félagsmálum eins og þær séu ættaðar úr Sjálfstæðisflokknum þar sem skilningurinn á slíku hefur alltaf verið afar lítill.

Mig langar í því sambandi að vitna í nýlega ræðu sem hér var flutt af hv. þm. Pétri H. Blöndal og verð enn og aftur að lýsa yfir hryggð minni yfir að hann skuli ekki vera viðstaddur þar sem ég geri hans orð enn að umfjöllunarefni. Hv. þingmaður segir í umræðu hér á Alþingi fyrir tæpri viku, með leyfi forseta:

„Tekjutryggingin var tekin upp 1971 og þar áður, löngu áður, var tekið tillit til tekna maka við úrskurð um lífeyri. Alla tíð hefur verið tekið tillit til tekna maka nema núna á að fara að hverfa frá því og ég er mjög ánægður með að menn hverfi frá þeim kratisma og þeirri félagshyggju sem felst í því að taka tillit til tekna maka.“

Var þetta brýnasta atriðið í félagslegri aðstoð í samfélaginu, herra forseti?

Ég tel mig að nokkru hafa svarað því frammíkalli sem fram kom áðan en lýsi mig fúsan til að fara betur í umræðuna síðar í dag og mun nú fara að stytta mál mitt.

Ég mun síðar í dag fjalla sérstaklega um þann hluta viðbótartillagnanna sem lúta að málefnum KADECO á Keflavíkurflugvelli en þar tel ég að meiri hluti fjárlaganefndar sé á miklum villigötum og að röðun í stjórnsýslunni sé röng. Auk þess tel ég margt þar mjög athugavert þótt ég telji líka, og geti fyllilega tekið undir þau orð sem fallið hafa fyrr í dag, að vissulega hefur tekist vel til með uppbyggingu á Keflavíkurflugvelli.

[14:45]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir nefndarálit hans og yfirferðina á því. Ljóst er að Framsóknarflokkurinn hefur komið þannig innstilltur í fjárlagaumræðuna að hann telur að ekki beri að auka ríkisútgjöld og hv. þm. Bjarni Harðarson hefur vissulega farið yfir það hér. Eins má kannski segja að Framsóknarflokkurinn hafi ekki komið fram með eina eða neina tillögu til aðgerða sem leiðir af sér lækkun á ríkisútgjöldum. Eina tillagan sem framsóknarmenn standa að við umræddar breytingartillögur er ákvæði í 7. gr. heimildar sem hefur lengi verið rætt á þinginu og síðan styrking á háskólarannsóknarstarfsemi upp á 75 milljónir.

Þingflokkur Vinstri grænna er með tillögur sem greint var frá við 2. umr. upp á tæpa 14 milljarða til aukningar en vissulega eru skattar síðan hækkaðir á móti. Ég skil nefndarálit hv. þm. Bjarna Harðarsonar þannig að við eigum að vera á bremsunni en samt sem áður er ekki sagt hvað skera eigi niður. Getur hv. þingmaður farið betur yfir það sem Framsóknarflokkurinn hefur breytt (Forseti hringir.) í þeim efnum frá því sem var sl. vor?

[14:47]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég biðst velvirðingar á að hafa ekki sagt frú forseti hér fyrr í dag.

Ég hef þegar gert grein fyrir hvar ég tel að skera eigi niður. Ég gerði það fyrr í umræðu minni og vísa til ræðu sem ég flutti þá um málið. Í mjög stuttu máli tel ég að allt of miklum útgjöldum sé varið í vegamál og langt umfram það sem raunhæft er. Það segi ég þrátt fyrir einlægan áhuga minn á að bæta samgöngur. Að lofa einhverju sem sannarlega verður ekki staðið við er einungis gert til að auka á vaxtastigið og þensluna en mun ekki í raun og veru verka til neins góðs. Það hefur ekkert upp á sig að gefa loforð sem ekki á almennilega að standa við eins og berlega hefur komið fram í umræðunni. Jafnvel er talað um að slá það af ef ástandið í hagkerfinu verður með öðrum hætti. Ég tel frekar að nota eigi skattkerfið til að mæta því ef ástandið í hagkerfinu verður mjög háskalegt. Ég hef líka bent á að fara hefði átt út í ákveðnar mótvægisaðgerðir gagnvart þeim miklu ríkisútgjöldum sem hér er stefnt að, m.a. með upptöku útgáfu ríkisskuldabréfa og fleiri almennum sparnaðaraðgerðum til að draga úr fjármagni á markaði.

Ég sagði líka í umræðunni, og mér er ekkert létt að segja það, að ég teldi að bíða hefði átt með aðgerðirnar sem ríkisstjórnin hyggur á varðandi almannatryggingarnar. Þar er ég fyrst og fremst að túlka mína persónulegu skoðun. Ég veit að ekki er auðvelt að tala þannig á móti framfaramáli en ég tel hér of geyst farið. Í heildina get ég bent á að þegar við framsóknarmenn vorum við stjórnvölinn með Sjálfstæðisflokki var aldrei farið svo geyst milli ára (Forseti hringir.) og getur hv. formaður fjárlaganefndar leitað til fyrirmynda í þeim störfum sem þá voru unnin.

[14:49]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það liggur þá alveg skýrt fyrir, og kannski óþarfi fyrir mig að nefna tillögur sem komu frá hv. þingmönnum Vinstri grænna um aukningu upp á tæpa 14 milljarða í útgjöldum, að framsóknarmenn lýsa yfir að þeir vilji skera niður stofnframkvæmdir til vegamála. Væntanlega er hér átt við framkvæmdir hringinn í kringum landið því að um milljarða er að ræða í vegabótum, sérstaklega úti á landi.

Í öðru lagi vill Framsóknarflokkurinn mæta þessu með því að fara í útgáfu á ríkisskuldabréfum og er þar væntanlega um sjóðsstreymishreyfingar í einhverjum mæli að ræða.

Í þriðja lagi lýsir fulltrúi Framsóknarflokksins hv. þm. Bjarni Harðarson því yfir að þeir hafi talið rétt að fara ekki fram með aðgerðir sem hér hefur verið lýst til að bæta kjör aldraða og öryrkja. Ég gat ekki betur heyrt en að þetta væru þau þrjú atriði sem hv. þingmaður taldi upp. Framsóknarflokkurinn vill sem sagt draga úr útgjöldum ríkisins með þessum hætti, draga úr framkvæmdum í vegamálum, stofnframkvæmdum, vegaframkvæmdum hringinn í kringum landið sem lýst hefur verið yfir í samgönguáætlun og var nú kappsmál allra flokka í aðdraganda kosninga. Hann vill fara í útgáfu ríkisskuldabréfa og sleppa því að fara í umræddar aðgerðir til að bæta kjör aldraða og öryrkja.

Nú verður hv. þingmaður að svara því hvort ég hafi skilið hann rétt.

[14:51]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get upplýst að í öllum meginatriðum hefur hv. þm. Gunnar Svavarsson formaður fjárlaganefndar farið rétt með það sem ég sagði hér fyrr. Ég vil þó aðeins

árétta að ég er alls ekki hlynntur því að menn sleppi þeim aðgerðum sem er verið að tala um varðandi almannatryggingarnar, ég á við að menn hinkri við. Ég á við að menn framkvæmi þær þegar lag er til að gera það og ég tel mikið kjarkleysi felast í því þegar þingmenn þora ekki að segja að bíða eigi með vinsæl útgjöld þegar svo augljóst er á stöðu efnahagsmála að þau eru ekki annað en vinsældakosning. Í þessu tilfelli munu þau auka á þenslu og óstöðugleika í samfélaginu og valda þeim sem verst standa í samfélaginu, láglaunahópunum og öryrkjum sem ekkert hafa, eiga engan ríkan maka til að leita til og engar aukatekjur til að grípa til, mikilli bölvun. Vissulega munu þau hjálpa í ákveðnu mannréttindamáli sem er sjálfstæði okkar innan tryggingakerfisins, eða eins hv. þm. Pétur Blöndal talar um, ná kratismanum af félagskerfinu, og ég hefði gjarnan viljað fá meiri umræðu frá hv. formanni fjárlaganefndar um hvort hann skilji það eins.

Varðandi vegamálin tel ég einsýnt, og hef reyndar heimildir fyrir því að ef menn gerðu athugun á því hvað af vegaframkvæmdunum er raunhæft að verði farið í á næsta ári er talan í raun og veru miklu lægri. Mjög mörg af verkefnunum eru ekki komin nógu langt í skipulagsferli og umhverfismatsferli og öðru slíku til þess að nokkrar líkur séu á að þær verði framkvæmdar. Þess vegna tel ég að ríkisstjórnin og þingmeirihlutinn slái keilur hagkerfinu til bölvunar til þess eins að geta hreykt sér af öllum fyrirrætlununum.

[14:53]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Fjárlög fyrir árið 2008 koma nú til 3. umr. Hér hefur hv. formaður fjárlaganefndar Gunnar Svavarsson mælt fyrir nefndaráliti meiri hlutans. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur gert grein fyrir nefndaráliti 1. minni hluta sem við stöndum saman að, sá sem hér stendur, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í hv. fjárlaganefnd, og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fulltrúi Frjálslynda flokksins í fjárlaganefnd. Við 2. umræðu fjárlaga skiluðu sömu fulltrúar sömu flokka mjög ítarlegu nefndaráliti varðandi hina ýmsu þætti fjárlagagerðarinnar og fjárlaganna og leyfi ég mér einnig að vísa til þess.

Það sem vekur athygli við fjárlögin, eins og rakið hefur verið, er að gríðarleg óvissa ríkir að baki öllum þeim grunnforsendum sem fjárlagafrumvarpið er byggt á, bæði tekna- og gjaldahliðin. Við höfum séð hvernig fjárlög fyrir árið 2007 hafa staðið, fjárlög sem voru samþykkt fyrir um ári síðan. Nú í lok þessa árs hafa þau fjárlög tekið breytingum sem nema samtals nærri 100 milljörðum kr., tekna- og gjaldamegin, sem sýnir hversu illa undirbyggð fjárlögin eru.

Þess vegna hef ég lagt til og lagði til í hv. fjárlaganefnd að grunnforsendur fjárlagagerðarinnar yrðu endurskoðaðar fyrir 3. umr., áður en Alþingi afgreiddi fjárlögin frá sér. Þær forsendur sem fjárlagagerðin byggir á eru nú þegar orðnar um hálfs árs gamlar. Orðið hafa gríðarlegar breytingar á haustmánuðum og nú síðustu daga á ýmsum stærðum þjóðarbúsins. Við höfum orðið vitni að gríðarlegu hruni eða falli á hlutabréfamarkaði og síðan fjárlagafrumvarpið var lagt fram hefur Seðlabankinn hækkað stýrivexti þrátt fyrir að yfirlýsingar og væntingar lægju fyrir um annað þegar frumvarpið var lagt fram. Þá var gert ráð fyrir því að Seðlabankinn mundi lækka stýrivexti en á þeim tíma sem fjárlagafrumvarpið hefur verið til meðhöndlunar hafa stýrivextir verið hækkaðir.

Ég tel því að bæði fjárlaganefnd og efnahags- og skattanefnd hefði borið að endurskoða og fara ofan í allar forsendur fjárlaganna bæði tekna- og gjaldamegin til þess að hægt sé að gera sér grein fyrir og meta raunveruleikagildi fjárlagafrumvarpsins. Samtímis því sem verið er að áætla tekjur ríkissjóðs er líka verið að veita heimildir fyrir útgjöldum og miklu máli skiptir upp á efnahagsstjórnina alla að ríkisfjármálin séu unnin með þeim hætti að hægt sé að bera til þeirra traust. Ég tel mikið skorta á í þeim efnum og tel ábyrgðarhluta að Alþingi afgreiði frumvarpið óendurskoðað t.d. teknalega séð og vísa til þess hvernig gekk á yfirstandandi ári þar sem fjárlagafrumvarpið breyttist um 100 milljarða kr.

T.d. var fjáraukalagafrumvarpið afgreitt fyrir nokkrum dögum þar sem áfram er gert ráð fyrir 0,7% hagvexti á þessu ári. Þótt á það væri bent var ekki talið skipta neinu máli að leiðrétta það en hagvöxtur á þessu ári er líklega einhvers staðar milli þrjú og fjögur prósent og þenslan miklu meiri eins og rauntölur gefa til kynna. Samt var ekki talin ástæða til að breyta grunnforsendum í þann raunveruleika sem hann er. Það sýnir að mínu mati hversu mjög vinnubrögðunum er áfátt og hlutirnir ekki teknir alvarlega.

Önnur atriði sem ég vil víkja að eru ýmsir gjaldaflokkar sem nú eru að koma til lokaumræðu og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum breytingartillögur við. Við flytjum einnig breytingartillögur ásamt fulltrúa Frjálslynda flokksins við ákveðna málaflokka. Ég vík þá að nokkrum þáttum sem kveðið er á um í nefndarálitinu og einnig breytingartillögum sem við flytjum.

Ég staldra fyrst við kaflann um heilbrigðismálin en þar tel ég að sé eitt alvarlegast gatið í fjárlagafrumvarpinu að þessu sinni. Reyndar lýsti núverandi ríkisstjórn, ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, því yfir í byrjun síns ferils að það væri einmitt heilbrigðiskerfið sem nú skyldi vaða í og einkavæða, breyta, skera upp var það kallað, og við minnumst öll gleðiláta hæstv. forsætisráðherra á fundi með flokksmönnum sínum í Sjálfstæðisflokknum þar sem hann fagnaði því að Samfylkingin væri komin í ríkisstjórn og nú væri hægt að fara í endurskoðun á heilbrigðiskerfinu á fullu.

Það er einmitt gert. Lykilstofnanir, grunnstofnanir heilbrigðiskerfisins eru afgreiddar fyrir næsta ár með miklum fyrirsjáanlegum rekstrarvanda. Ég nefni Landspítalann, flaggskip heilbrigðisþjónustu landsmanna, miðað við óbreytta starfsemi er talið að þar vanti inn í fjárlög næsta árs um 700 millj. kr. að lágmarki. Hvaða vit er í því? En það virðist vera stefna þessarar ríkisstjórnar að láta það gerast. Við vitum hver staðan í heilbrigðismálunum er. Í Fréttablaðinu í dag er greint frá því á forsíðu að 200 manns bíði hjartaþræðingar og hvar eru þessar hjartaþræðingar að langmestu leyti framkvæmdar? Á Landspítalanum. Í fréttinni stendur, með leyfi forseta:

„Rúmlega 200 manns bíða eftir að komast í hjartaþræðingu á Landspítalanum. Þá eru fimmtíu manns á biðlista eftir að komast í hjartaskurðaðgerð sem oft er nauðsynleg

eftir hjartaþræðingu. Tíu þeirra sjúklinga bíða á hjartadeild þar sem þeir eru of veikir til að vera heima hjá sér. Þeir komast ekki í hjartaskurðaðgerð vegna húsnæðisskorts á gjörgæsludeild.“

Áfram er vitnað í fréttina, með leyfi forseta:

„Gestur Þorgeirsson, yfirlæknir á hjartadeild Landspítalans, segir stöðuna óvenju slæma nú þar sem hvatt hafi verið til að deildin taki við fleiri sjúklingum í hjartaþræðingu til að vinna á biðlistanum.“

Orðrétt er vitnað í yfirlækninn:

„Það er ekki hægt að halda uppi átaki í hjartaþræðingum ef sjúklingar komast ekki í þær aðgerðir sem reynast nauðsynlegar eftir þær, sagði Gestur. Hann bendir á að hjartadeildin búi einnig við húsnæðisskort og oft þurfi sjúklingar að liggja á göngum eftir hjartaþræðingu.

Mér finnst þessi staða með ólíkindum. Það er engin manneskja að gamni sínu á biðlista eftir hjartaaðgerð heldur vegna þess að hún þarfnast aðgerðarinnar bráðnauðsynlega. Líf og heilsa fólks er í veði, segir Bjarni Torfason, yfirlæknir hjarta- og lungnaskurðdeildar, og bætir við: þetta mál þolir enga bið.“

Ég vitna bara hér í eina af mörgum fréttum sem berast um stöðuna í heilbrigðismálunum.

Hver eru svörin hjá ríkisstjórnarflokkunum, Samfylkingunni og Sjálfstæðisflokknum? Þau eru að svelta á Landspítalann.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum breytingartillögu um að veitt verði fjármagn til Landspítalans upp á 600 millj. kr. sem er lágmarksupphæð til að halda óbreyttri starfsemi. Þessi staða sýnir kannski stefnu núverandi ríkisstjórnar í hnotskurn.

Í vikunni ræddum við um málefni heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu þar sem fram kom að þar er skuld upp á nokkur hundruð milljónir króna, 400–500 millj. kr. frá fyrri árum. Gert er ráð fyrir um 120 millj. kr. halla á þessu ári. Hvorki er komið til móts við uppsafnaðan halla heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu né veitt fjármagn á næstu fjárlögum til þess að hún geti haldið óbreyttum rekstri. Reyndar hafa komið fram mjög ítarlegar greinargerðir, ályktanir af hálfu forsvarsmanna innan heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu um að það þurfi 400–500 millj. kr. á næsta ári bæði til að geta haldið uppi þjónustunni og mætt auknum kröfum og aukinni þörf án þess að neitt stórátak sé gert, og að óbreyttu verði Heilsugæslan í Reykjavík að skera niður starfsemina, takmarka þjónustuna, heimahjúkrun, skólahjúkrun, eftirlit með heilbrigði barna og unglinga í skólum o.s.frv. Tillögur hafa komið fram um það hvar helst sé hægt að skera niður, eins og yfirlæknirinn sagði í fréttum í gærkvöldi, til þess að geta staðið um vörð um kjarnastarfsemina. Þá er svar ríkisstjórnar Samfylkingarinnar, sem sumir héldu að væri velferðarflokkur, og Sjálfstæðisflokksins að senda Heilsugæsluna í Reykjavík út á næsta ár með hallann og skertar fjárveitingar til að takast á við þau verkefni sem henni ber.

Síðan talar heilbrigðisráðherra um að taka þurfi upp breytt rekstrarform í heilbrigðisþjónustunni og að hann þurfi að fá rýmri heimildir til þess að útvista verkefnum, bjóða út, einkavæða. Var nokkur furða þótt hæstv. forsætisráðherra Geir Haarde fagnaði því að vera kominn með Samfylkinguna með sér í ríkisstjórn til þess að geta vaðið í niðurskurð og einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni? Ætli það verði gaman að fréttum á borð við þá sem ég las áðan geti fjölgað, frú forseti, um þá stöðu? Hver vill vera á biðlista eftir hjartaaðgerð, brýnni aðgerð? Ég held að enginn óski sér þeirrar stöðu.

Í fréttum í hádeginu í dag var talað um að ein leiðin til að spara væri sú að hætta að senda lækni með í sjúkrabíl þegar verið væri að sækja alvarlega veikan sjúkling. Þá var jafnframt upplýst að mörgum hafi einmitt verið bjargað af því að læknir var til staðar og það sé ein ástæða fyrir góðum árangri í skyndiviðbrögðum við að bjarga mannslífum. Ég frábið mér svona stefnu sem birtist þessum hætti á grunnþætti velferðarinnar í landinu, heilsugæslunni.

Við getum rakið áfram fleiri stofnanir á sviði heilbrigðismála sem standa frammi fyrir þessu. Heilbrigðisstofnun Austurlands, sem oft hefur verið nefnd og hefur orðið að takast á við mikil og ófyrirsjáanleg verkefni en stöðugt búið við fjárskort, fer áfram bæði með halla og ónógar fjárveitingar til næsta árs. Heilsugæslan á landsbyggðinni, heilbrigðisstofnanir vítt og breitt um landið, litlar stofnanir sem gegna lykilhlutverki í samfélagi sínu standa líka frammi fyrir því að þurfa að keppa um starfsfólk. Þær standa frammi fyrir því að samfélögin víða, eins og á Vestfjörðum og Norðurlandi, á Norðurlandi vestra og Norðurlandi eystra, eru með skerta samkeppnisstöðu og skertar tekjur en það er þessi þjónusta, heilbrigðisþjónustan, sem hefur verið grunnþáttur þess að fólk vill búa á þessum stöðum. Það er líka hart sótt að þessum heilbrigðisstofnunum, þeim skipað að halda sig innan einhverra marka og margar þessara stofnana eru nú sendar út á næsta ár með allt of litlar fjárveitingar til að standa undir þeirri starfsemi sem þær nú þegar eru með. Viljum við um leið og við státum okkur af gríðarlegum afgangi ríkissjóðs upp á 80 milljarða á þessu ári og einhverja tugi milljarða, mig minnir milli 30 og 40 milljarða á þessu ári, heldur safna í gamla heyið og láta heilbrigðisþjónustuna blæða?

Ég held að Íslendingar almennt vilji það ekki og þeir séu andvígir þeirri forgangsröðun ríkisstjórnar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks að heilbrigðisþjónustan skuli núna taka á sig vöndinn og vera lögð undir fjársvelti og einkavæðingu.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs leggjum til að bætt sé í fjárveitingar til heilsugæslustöðvanna út um land, í Heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu, í heilbrigðisstofnanir, í Landspítalann þannig að þessar stofnanir geti a.m.k. staðið við verkefni sín óbreytt eins og nú er. Við höfnum þeirri stefnu sem núverandi ríkisstjórn virðist keyra fram, að heilbrigðisstofnunum og heilbrigðismálum skuli blæða, þar skuli allar aðgerðir miða að því að teppaleggja fyrir einkavæðingu á því sviði. Því erum við andvíg og flytjum breytingartillögu til þess að halda því sjónarmiði fram. Ég treysti reyndar á meiri hluta Alþingis að styðja við þær tillögur sem við erum með í þessum efnum þannig að við getum áfram státað okkur af öflugu, traustu og góðu heilbrigðiskerfi fyrir alla.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson rakti hins vegar í nefndarálitinu nokkur atriði sem ríkisstjórnin er að gera í heilbrigðismálum, hún er að hækka komugjöldin. Var það þá leiðin að hækka komugjöld á heilsugæslustöðvar og

heilbrigðisstofnanir um 160 millj. kr.? Þegar við stóðum hér saman, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Samfylkingarinnar og Frjálslynda flokksins, á síðasta þingi og fyrrverandi ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks hækkaði komugjöldin þá man ég ekki hvort núverandi félagsmálaráðherra sagði sveiattan eða skammastu þín en það var ekki langt þar frá. En nú þegar Samfylkingin er komin í ríkisstjórn þá er allt í lagi að halda áfram á sömu braut og hækka komugjöldin. Það er ekki aðeins að komugjöldin hækki heldur hækka líka viðmiðin til þess að fá afslátt á lyfjum og læknishjálp þannig að nú verða menn að ná hærri upphæðum til þess að fá afsláttarkort svo þetta virkar því tvöfalt hvað það varðar. Þarna kristallast áherslur þessarar ríkisstjórnar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson rakti það einmitt hvernig verið er að hækka sértekjukröfurnar á heilbrigðisstofnanir í landinu sem þýðir að verið er að færa kostnað af heilbrigðisþjónustunni í auknum mæli yfir á sjúklinga, yfir á svokallaða neytendur hvað það varðar.

Ég hefði líka viljað gera elli- og hjúkrunarheimilin að umtalsefni. Elli- og hjúkrunarheimilin eru send út á næsta ár með skertar fjárveitingar. Ég vitnaði í umræðum um fjáraukalög í erindi sem barst frá Samtökum fyrirtækja í heilbrigðisþjónustu, þar sem þau benda á að uppsafnaður halli sé á þriðja milljarð kr. frá síðustu árum. En það er ekki aðeins að þessar stofnanir, elli- og hjúkrunarheimilin, fari með hallann á milli ára heldur líka verulega skertar fjárveitingar til að mæta þeim kröfum sem þær þurfa að standa undir á næsta ári. Það er mjög alvarlegt. Það á bæði við um litlu elli- og hjúkrunarheimilin úti um land sem eru einn af hornsteinum hvers samfélags — við viljum jú geta búið eldra fólki, foreldrum okkar, öfum og ömmum, gott ævikvöld í heimabyggð og þar gegna bæði heimahjúkrun og elli- og hjúkrunarheimili lykilmáli.

Það getur vel verið að þau séu ekki öll arðbær í rekstri út frá arðsemiskröfu markaðarins, það getur vel verið að það sé ekki svo. En þetta er það samfélag sem við viljum búa í. Við viljum hafa leikskóla, heilsugæslustöð, hjúkrunarheimili, við viljum hafa þetta allt. Þessar stofnanir eru nú sendar út í næsta ár með verulegan fjárhagsvanda. Ég tel það mikinn ábyrgðarhlut að fara þannig að. Þetta eru grunnstofnanir, þetta er grunnþjónusta, þetta er sú þjónusta sem við viljum standa vörð um. Hvers vegna á að skerða hana? Hvers vegna á að senda hana svelta út í næsta ár? Við höfum því lagt til, frú forseti, að sett verði bráðafjármagn til þess að standa að baki öldrunar- og hjúkrunarheimilunum.

Við höfum einnig lagt fram tillögur sem lúta að elli- og örorkulífeyrismálum og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kom inn á það í framsögu sinni um nefndarálit en þetta er nokkuð samhljóða þeirri tillögu sem var flutt við 2. umr. fjárlaga um tekjutryggingu fyrir ellilífeyrisþega, um tekjutryggingu fyrir örorkulífeyrisþega og nýja framtíðarskipan lífeyrismála samhljóða þeirri tillögu sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Frjálslynda flokksins og Samfylkingarinnar fluttu fyrir ári.

Vissulega kemur ríkisstjórnin með bætur þarna á og því ber að fagna. Gerð hefur verið grein fyrir því í ræðum, bæði í ræðum framsögumanns meiri hlutans, hv. þm. Gunnars Svavarssonar, og í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar. Mig minnir þó að þegar við vorum saman, þingmenn Vinstri grænna, Samfylkingar og Frjálslynda flokksins, í þessum málum fyrir ári, höfum við talið málið svo brýnt að við ætluðum að láta þessar aðgerðir koma strax til framkvæmda ef við kæmumst í ríkisstjórn. Nú ganga tillögur ríkisstjórnarflokkanna, Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, út á það að hluti af þessu komi í köflum á næsta ári og þarnæsta. Það er verið að teygja það sem var í sameiginlegum tillögum okkar fyrir ári upp í tvö ár, og ég hélt að Samfylkingin mundi standa við þetta, a.m.k. var látið að því liggja í aðdraganda kosninga. Hér eru stigin allt of stutt og allt of aum skref, þó góð séu. Ég tala nú ekki um miðað við þau kosningaloforð sem gefin voru. Hafa verður þörfina í huga, þetta er sá hópur fólks, ellilífeyrisþegar og örorkulífeyrisþegar, sem hefur búið við hvað erfiðust kjör og okkur ber og við höfðum lofað að bæta kjör þeirra.

Hvernig er með skattleysismörkin sem Samfylkingin lofaði? Hv. þm. Ellert B. Schram hefur boðið hæst af frambjóðendum Samfylkingarinnar og verið kominn upp í 150 þús. kr. á mánuði. (Gripið fram í.) Mig minnir það, þeir höfðu ekki undan að bjóða, frambjóðendur Samfylkingarinnar, í skattleysismörkunum. (**KVM:** Það hefur nú töluvert áunnist.) Já, það er gott þegar hv. þm. Karl V. Matthíasson fer að fagna því sem Sjálfstæðisflokkurinn kom þó í verk á síðasta vetri fyrir sameinaðan þrýsting Samfylkingar, Vinstri grænna og Frjálslynda flokksins. Samfylkingin hefði fengið meiru áorkað að standa með okkur hinum félagshyggjuflokkunum í stjórnarandstöðu á þingi í velferðarmálum en hún fær í stjórn með Sjálfstæðisflokknum.

Skattleysismörkin voru hækkuð upp í ein 90 þúsund, þau fylgja ekki einu sinni verðlagi, þau fylgja ekki einu sinni hækkun á launavísitölu. Frá því að þau voru sett á síðasta vetri, miðað við hækkun á launavísitölu, hafa þau ekki fylgt þeirri vísitölu. Í rauninni er því um lækkun að ræða, það er ekki einu sinni að það sé bætt. Og hvað þá að einhver hluti af loforðunum sem sett voru um það lúti þar að. Við stöndum því saman að tillögu, frú forseti, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Frjálslynda flokksins, um að a.m.k. verði staðið við þau framlög til elli- og örorkulífeyrisþega sem þessir þingmenn lofuðu síðasta vetur.

Frú forseti. Hér er lítil tillaga en þó stór sem við flytjum saman þingmenn stjórnarandstöðuflokkanna, auk mín hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson og hv. þm. Bjarni Harðarson, fulltrúi Framsóknarflokksins, um stofnun Háskóla Vestfjarða, um að Háskóli Vestfjarða á Ísafirði fái sjálfstæða stöðu á fjárlögum, ekki eins og nú er að Háskólasetrið sé hluti af einhverjum safnlið í menntamálaráðuneyti heldur fái sjálfstæða stöðu sem háskóli, fái sjálfstætt fjárlaganúmer sem slíkur. Mig minnir að allir frambjóðendur við alþingiskosningar síðasta vor í Norðvesturkjördæmi hafi á fundi á Ísafirði lofað að þetta yrði gert og ályktanir Fjórðungsþings Vestfirðinga síðasta haust voru afdráttarlausar í þeim efnum. Menn töldu að það væri ein mesta styrking fyrir byggðarlagið að fá viðurkenndan háskóla á svæðið, Háskóla Vestfjarða, þannig að það metnaðarfulla Háskólasetur sem nú er þar fái að þróast og breytast í háskóla og fái eigið fjárlaganúmer. Á Alþingi hefur verið flutt tillaga um þetta.

Ég veit ekki betur en allir bæjarstjórnarfulltrúar á Ísafirði hafi hvatt til þess að þetta yrði gert, þetta var eitt af því sem Vestfjarðanefndin svokallaða taldi að væri brýnasta verkefnið, það væri stofnun sjálfstæðs háskóla á Ísafirði. Við leggjum til að Háskóli Vestfjarða fái sjálfstætt fjárlaganúmer og taki til starfa ekki síðar en 1. júní á næsta ári, fái 75 millj. kr. á fjárlögum til að setja þann undirbúning á fullt þannig að hægt verði að lýsa yfir sjálfstæðum háskóla á Vestfjörðum 1. júní á næsta ári.

Frú forseti. Það eru ýmis önnur mál sem ég vildi koma að. Í nefndaráliti okkar er vikið að málefnum svokallaðs Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar og í fjárlagatillögunum er gert ráð fyrir að til tekna séu færðir 4 milljarðar kr. á næsta ári og auk þess er rúmur milljarður, að mig minnir, færður til útgjalda vegna starfseminnar þar. Varðandi Þróunarfélagið vil ég segja: Við höfum ítrekað farið fram á að öll gögn verði lögð fram um kaup og sölu og samninga sem umrætt félag hefur gert, um sölu á eignum liggi fyrir samningar, um kaup á vörum og þjónustu hvers konar, þannig að Alþingi gæti lagt mat á það hvort rétt væri að setja þær tölur sem um er að ræða inn í fjárlög. Við höfum ekki fengið þessar upplýsingar og þrátt fyrir að því hafi verið lofað í fjölmiðlum að þessir samningar yrðu allir lagðir á borðið hefur það ekki verið gert. Maður spyr: Hvað er að fela? Um sölu á opinberum eignum er að ræða, ráðstöfun á opinberum eignum og öll gögn varðandi það eiga að liggja fyrir.

Það er rétt, sem hér kom fram, að fjárlaganefndarmenn fengu að sjá óundirritaða kaupsamninga um sölu á ákveðnum eignum undir trúnaði. Það kemur á óvart að eignir skuli seldar og tekjufæra eigi þær inn í ríkissjóð án þess að greiðslur séu komnar, að veitt skuli heimild til að veðsetja eignir ríkisins fyrir hærri upphæð en berst inn í ríkissjóð, það má veðsetja þær fyrst, og einnig að ráðstafa megi þeim eignum til annarra aðila með samþykki stjórnar Þróunarfélagsins innan þeirra fjögurra ára marka sem sett eru um óbreytta eigu.

Það er engum til góðs, og allra síst forsvarsmönnum Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar, að leyna upplýsingum hvað þetta varðar eða reyna að drepa umræðum á dreif með því að ásaka aðra fyrir það eitt að vilja fá upplýsingarnar á borðið. Þessar upplýsingar, sem lúta að öllum viðskiptum og samningum í kringum Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar, eiga að liggja fyrir, þetta eru opinberar eignir, og sú krafa stendur.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti vill spyrja hv. þingmann hvort hann eigi mikið eftir af ræðu sinni eða hvort hann telur sig geta lokið henni á einni mínútu eða svo, senn líður að þeim tíma að fram fer áður boðuð utandagskrárumræða.)

Frú forseti. Ég á eftir einn kafla í ræðunni og kýs að fá að fresta henni.

Umræðu frestað.

Umræður utan dagskrár.

Staða þjóðkirkju, kristni og kristinfræðslu.

[15:30]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti.

Trúðu á tvennt í heimi,
tign sem æðsta ber,
guð í alheims geimi,
guð í sjálfum þér.

Síðustu daga hefur farið fram barátta um grundvallaratriði íslensks samfélags, kristilega fræðslu í skólum landsins. Í 2. gr. núverandi laga, nr. 66/1995, um grunnskóla, stendur, með leyfi forseta:

„Hlutverk grunnskólans, í samvinnu við heimilin, er að búa nemendur undir líf og starf í lýðræðisþjóðfélagi sem er í sífelldri þróun. Starfshættir skólans skulu því mótast af umburðarlyndi, kristilegu siðgæði og lýðræðislegu samstarfi. Skólinn skal temja nemendum víðsýni og efla skilning þeirra á kjörum fólks og umhverfi, á íslensku þjóðfélagi, sögu þess og sérkennum og á skyldum einstaklingsins við samfélagið.“

Svo mörg eru þau orð. Í nýju frumvarpi hæstv. menntamálaráðherra er hins vegar búið að fella á brott þessi mikilvægu orð um að skólastarf mótist af kristilegu siðgæði.

Nú er það svo að kristin trú hefur verið samferða íslensku þjóðinni í yfir þúsund ár og er samofin menningu hennar og sögu eins og svo víða má sjá merki um. Þjóðsöngurinn okkar kæri, sálmur þjóðskáldsins Matthíasar Jochumssonar, hefst á orðunum: „Ó guð vors lands, ó lands vors guð“. Þjóðfáninn fallegi sem við höfum tryggt verðugan sess í þingsal Alþingis er einnig með hina kristilegu skírskotun með tákni krossins og kristninnar. Á guð að fara út úr þjóðsöngnum? Má hinn helgi kross ekki áfram prýða þjóðfánann? Þessa óþarfa umræðu ber að kveða niður strax. Hin evangeliska lúterska kirkja er einnig þjóðkirkja okkar þó að sjálfsögðu ríki trúfrelsi í landinu, trúfrelsi sem við eigum að standa vörð um. Um og yfir 80% landsmanna tilheyra þjóðkirkjunni, 95% landsmanna eru í þjóðkirkjunni eða kristnum söfnuði.

Langflest okkar eru alin upp í kristnu siðferði og með kristin gildi að leiðarljósi. Við lásum kristinfræði í uppvexti, við eigum flest ljúfar minningar um slíka kennslu úr skólanum sem við gengum í og voru þessi fræði kærkomið tækifæri til að ræða mikilvægustu spurningar lífsins, ekki bara við kennara heldur við afa og ömmu, pabba og mömmu og síðan börnin okkar. Hver sá sem eignast bænina sem barn að aldri hefur eignast mikið afl. Bænin flytur fjöll, bænin róar hugann og gefur manninum styrk í gleði og sorg. Jafnvel hinn trúlitli grípur til bænarinnar á neyðarstundu.

Íslenskt samfélag er reist á kristnum gildum og er órjúfanlegur hluti alls okkar andlega og menningarlega umhverfis. Allir kannast við frásögn Biblíunnar þegar Kristur velti borðum víxlaranna og rak þá út úr helgidóminum. Nú skal kennsluborðum kristninnar velt og hún gerð brottræk úr helgidómi íslenskra menntastofnana að undirlagi hæstv. menntamálaráðherra og ríkisstjórnarmeirihlutans í landinu og heggur nú sá er hlífa skyldi.

Ráðuneyti menntamála hefur einnig sent frá sér tilmæli til skólastjórnenda sem kveða á um frekari úthýsingu kristninnar úr skólastarfinu. Í tilmælunum segir, með leyfi forseta:

„Menntamálaráðuneytið lítur svo á að fermingarfræðsla

eigi að fara fram utan lögbundins skólatíma nemenda og ekki sé heimilt að veita nemendum í 8. bekk leyfi til að fara í eins til tveggja daga ferð á vegum kirkjunnar í tengslum við fermingarundirbúning. Slíkt samræmist ekki grunnskólalögum eða aðalnámskrá.“

Þetta eru alvarleg tíðindi. Kirkjan virðist ekki eiga marga talsmenn í þessu máli á opinberum vettvangi og er það undarlegt. Undarlegast af öllu er hin himinhrópandi þögn kirkjumálaráðherrans, Björns Bjarnasonar. Hvar er hæstv. kirkjumálaráðherra, Björn Bjarnason, þegar sótt er að sjálfri þjóðkirkjunni og kristni í landinu? Hann er þar óumdeilanlegur gæslumaður og varnarmálaráðherra og hefur verið trúað fyrir miklu. Hvar er varðmaðurinn vaski? Hvar er varnarlið kirkju og kristni í landinu í þessari mikilvægu orrustu? Er ráðherra kirkjumála uppgefinn og vill hann þess vegna leggja kirkjumálaráðuneytið niður?

Ég hef lagt fyrir hæstv. ráðherra þrjár spurningar í þessum dúr sem ég vona að hann svari hér á eftir. Afstaða okkar framsóknarmanna er sú að kristnin eigi að njóta vafans og að varlega skuli stigið til jarðar í þessu máli. Meðan ekki er búið að leita þess víðtæka samráðs sem þarf að eiga sér stað í þessu máli er heppilegast að ákvæði núverandi grunnskólalaga, um að skólastarf mótist af kristilegu siðgæði, (Forseti hringir.) haldist óbreytt. Ég vænti stuðnings hæstv. kirkjumálaráðherra við þau sjónarmið.

[15:36]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir að vekja máls á stöðu kristni í skólum landsins á hinu háa Alþingi. Mér hefur verið þetta málefni hugleikið, bæði sem menntamálaráðherra og dóms- og kirkjumálaráðherra. Í inngangi að aðalnámskrá grunnskóla sem út kom árið 1999 sagði ég m.a., með leyfi forseta:

„Við framkvæmd skólastefnunnar ber að halda í heiðri gildi sem hafa reynst okkur Íslendingum best. Skólarnir hafa vaxið úr jarðvegi kristninnar og þær rætur mega aldrei slitna.“

Ég er enn sömu skoðunar. Slitni tengsl skóla og hins kristna menningararfs er vá fyrir dyrum því að þar með hverfur skilningur á grundvallaratriðum hinnar menningarlegu umgerðar þjóðarinnar og hins kristna heims almennt.

Biskupinn yfir Íslandi, Karl Sigurbjörnsson, ritaði félaginu Siðmennt nýlega opið bréf þar sem sagði m.a., með leyfi forseta:

„Ég legg mikla áherslu á að trúarbragðafræðsla, kristinfræði og fræðsla um ólík lífsviðhorf fari fram á faglegum forsendum skólans og að fyllsta tillit sé tekið til mismunandi lífs- og trúarskoðana af virðingu og umburðarlyndi. Það gerist ekki með því að útiloka hinn trúarlega þátt og kærar hefðir eins og hatrammlega hefur verið kallað eftir í umræðunni undanfarið.“

Ég tek heils hugar undir þessi orð biskups. Við biskup höfum ekki borið sérstaklega saman bækur okkar um frumvarp til nýrra grunnskólalaga en á hinn bóginn höfum við margoft rætt saman um stöðu kristni og kirkju og tel ég góðan samhljóm í afstöðu okkar í því efni. Það yrði íslensku þjóðinni til varanlegs tjóns ef hætt yrði að leggja rækt við hinn kristna arf eða dregi úr virðingu fyrir kristni og kirkju. Hinn kristni grunnur er þjóðinni ekki minna virði en sagan og tungan. Hitt er síðan álitaefni hverju sinni hvernig haga beri löggjöf til að tryggja að grunngildi þjóðlífsins séu í heiðri höfð.

Nú er rætt um sérstök ákvæði í lög eða jafnvel stjórnarskrá til að treysta stöðu íslenskrar tungu. Í stjórnarskránni eru ákvæði um að hin evangeliska lúterska kirkja skuli vera þjóðkirkja á Íslandi. Það ákvæði stendur alls ekki í vegi fyrir trúfrelsi í landinu. Í trúfrelsi felst að ekki er t.d. unnt að krefjast þess að það fólk sem óskar hér eftir búsetu eða íslenskum ríkisborgararétti kasti trú sinni og gangi í þjóðkirkjuna. Væri slík krafa lögbundin bryti hún í bága við stjórnarskrána.

Frumvarp til nýrra laga um grunnskóla tekur mið af þeim sjónarmiðum sem búa að baki trúfrelsi. Ákvæði laganna ber þó ekki að túlka á þann veg að í þeim felist andstaða við kristinn boðskap eða andstaða við að hann eigi erindi inn í skólana.

Hv. þingmaður beindi til mín þeirri spurningu hvort ég eða ráðuneyti mitt hafi komið að gerð hins nýja lagafrumvarps. Svarið við þeirri spurningu er einfalt: Svo var ekki. Einnig spurði hann mig, þó ekki hér í ræðustólnum heldur áður en þessar umræður hófust, hvort ég mundi beita mér fyrir frestun málsins til að víðtæk umræða gæti farið fram um það milli stjórnmálamanna, kirkju og annarra sem málið varðar. Ég mun ekki beita mér fyrir slíkri frestun. Málið er nú komið til Alþingis og Alþingi hefur aldrei brugðist hinum kristna málstað. Ég treysti hv. menntamálanefnd vel til að ræða þessi ákvæði hinna nýju skólamálafrumvarpa til hlítar og kalla til samráðs og samvinnu þá sem best þekkja til mála.

Kristni stendur traustum fótum hér á landi. Í þjóðkirkjunni og öðrum kristnum söfnuðum landsins eru meira en 95% landsmanna. Á árabilinu 1996–2005 fengu tæplega 42 þúsund börn nafn hér á landi og af þeim fengu að meðaltali 83,2% nafn við skírn í þjóðkirkju. Vísbendingar eru á hinn bóginn um að hlutur þjóðkirkjunnar minnki í samanburði trúfélaga, frá 1. desember 1980 fram til 1. desember 2007 hefur landsmönnum fjölgað um 37% en um 18% í þjóðkirkjunni.

[15:40]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Á Íslandi er sem kunnugt er samband á milli ríkis og kirkju en jafnframt ríkir trúfrelsi í landinu Á hið síðara hefur Vinstri hreyfingin – grænt framboð lagt ríka áherslu í ályktunum sínum. Síðasti landsfundur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ályktaði um þetta efni og áréttaði að virða bæri trúfrelsi að fullu og það væri grundvallaratriði að jafna stöðu trúar- og lífsskoðunarfélaga. Öll löggjöf og stjórnsýsla þyrfti að miðast við þetta.

Enn fremur segir í ályktuninni, með leyfi forseta:

„Landsfundurinn telur mikilvægt að í skólum sé gætt fyllsta hlutleysis gagnvart trúarbrögðum og afstöðu til trúar. Fundurinn leggur áherslu á jafnan rétt einstaklinga og hópa sem aðhyllast mismunandi lífsskoðanir og trúarbrögð. Landsfundurinn telur að trúfélögum eða öðrum þeim aðilum sem hafa heimild til að gefa hjón saman með tilheyrandi samfélagslegum skuldbindingum beri skylda til að

mismuna ekki fólki á grundvelli kynþáttar, kynferðis, kynhneigðar eða lífsskoðana.“

Nú er það svo í okkar flokki að einstaklingar hafa mismunandi skoðanir á sambandi ríkis og kirkju og margir hafa mjög ríkar skoðanir í þeim efnum og það er virt. En stefna flokksins og þær áherslur sem við leggjum ríkastar fram er að stuðla að skilningi, gagnkvæmri virðingu og umburðarlyndi. Þess vegna viljum við efla fræðslu um trúmál, um siðfræði, um heimspeki í skólum landsins því að þekkingin og skilningurinn er forsenda umburðarlyndis.

[15:42]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Það er ánægjulegt að þessi umræða skuli eiga sér stað á pöllum Alþingis því að mikið hefur verið rætt um þessi mál í samfélaginu. Ég tel nú samt ekki skynsamlegt að hafa þá afstöðu að kveða eigi niður þær raddir sem koma með gagnrýni á þjóðkirkjuna. Það væri ekki heldur í kristnum anda að fara að kveða niður þá sem tala gegn þjóðkirkjunni. Við búum í frjálsu samfélagi og það er sjálfsagt að gagnrýna þjóðkirkjuna.

Boðskapur kristinnar trúar og þau gildi sem þjóðkirkjan leggur fram eru það góð og göfug að í mínum huga er í sjálfu sér ekkert æðra trúnni á Jesú Krist. Hugtakið þjóðkirkja bendir samfélaginu á tiltekin viðmið og reglur þar sem mannúð, manngöfgi, umburðarlyndi, sáttfýsi og kærleiki eru í öndvegi og það er það sem á að skipta mestu máli í öllu lífi okkar og í samskiptum okkar við annað fólk.

Allt sem þér viljið, að aðrir menn gjöri yður, það skuluð þér og þeim gjöra, þetta er boð sem okkur er öllum hollt að fara eftir og minnast, ekki síst þar sem við búum í heimi þar sem grimmd mætir oft fólki, börnum, konum, körlum, gamalmennum. Boðskapur kristinnar trúar er kærleikur. Það eigum við að hafa í huga í öllum samskiptum á þinginu og alls staðar í samfélaginu. Það er því mjög gott að við höfum þjóðkirkju, að kristin viðhorf og gildi fái að njóta sín í samfélaginu.

[15:45]

Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir (Fl):

Hæstv. forseti. Lögum samkvæmt er evangeliska lúterska kirkjan þjóðkirkja Íslands sem er opinbert trúfélag og tilheyrir ríkinu en samkvæmt tölum frá því í desember á fyrra ári voru 82% þjóðarinnar skráð í kirkjuna. Mikilvægt er að mínu mati að til sé þjóðkirkja sem ríkið heldur utan um. Meginröksemdir um aðskilnað ríkis og kirkju hafa verið að forréttindi séu ósamrýmanleg trúfrelsi. Er það rétt? Ég held ekki.

Nú þegar er trúfrelsi á Íslandi og mönnum er frjálst að tilheyra öðrum trúfélögum eða vera fyrir utan trúfélög og borga þess í stað nefskatt til Háskóla Íslands. Það er val. Mér finnst, hæstv. forseti, að mikilvægt sé að standa á kristnum gildum en sýna jafnframt öðrum umburðarlyndi. Ríkisvaldið hefur skyldum að gegna. Það á að vernda menningu okkar samhliða því að gera fólki úr öðrum menningarheimum mögulegt að búa og starfa hér svo framarlega sem það virðir þá menningu sem er við lýði.

Hvers er að ákveða hvað er gott siðferði? Sést það ekki best í umræðunni um kristinfræðikennslu í grunnskólanum. Ég er sammála hv. þm. Guðna Ágústssyni, siðfræði eru þær grundvallarreglur sem við lifum eftir og hafa áhrif á það samfélag sem við lifum í, kveða á um það hvað er rétt og hvað er rangt og á hverju menning okkar byggist. Við vitum að það sem er rétt í ákveðnum menningarheimi getur verið rangt í öðrum og því er mjög mikilvægt að upplýsa grunnskólabörn svo að hægt sé að sýna umburðarlyndi. Öll menning á rætur í einhverri trú, þaðan kemur rauði þráðurinn sem liggur í gegnum þær reglur og hefðir sem við lifum eftir í samskiptum okkar við aðra. Það eru rætur sem við þurfum að halda í.

[15:47]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Kristin fræði eru ríkur hluti af menningu okkar, sögu og bókmenntum. Þjóðfélag okkar er byggt upp á kristnum gildum, og þau mannréttindi og manngildi sem við byggjum löggjöf okkar á eru það einnig. Vantrú lítils minni hluta þjóðarinnar hefur mikið verið í umræðunni að undanförnu. Fullyrðingar hæstv. menntamálaráðherra um að eigin tilmæli um að banna skólastjórnendum að veita frí til fermingarfræðslu séu dauð og ómerk án þess þó að fella þau formlega úr gildi snúast um það eitt að styggja engan af ótta við að vera ekki nógu umburðarlynd og snúast um það hvernig hægt sé að láta í minni pokann án þess þó að styggja nokkurn.

Hið sama gera yfirlýsingar um að þó að hugtakið kristið siðgæði sé strokað út sem inntak menntunar sé ekki um efnislega breytingu að ræða.

Hæstv. dóms- og kirkjumálaráðherra vísaði í stjórnarskrána til rökstuðnings umtöluðum breytingum. Ég bendi á að mannréttindadómstólar hafa komist að þeirri niðurstöðu að þjóðkirkjuskipan í líkingu við þá sem hér tíðkast brýtur ekki gegn jafnræðisreglu sé fyrir því söguleg hefð sem og að mikill meiri hluti landsmanna tilheyri þjóðkirkjunni og skipanin skerði ekki frelsi annarra trúfélaga. Maður spyr sig því hvað valdi þessu undanhaldi.

Ofsatrúarhópar eru eitt stærsta vandamál umheimsins. Fyrir þeim má aldrei hopa. Við megum á hinn bóginn ekki ganga svo langt í umburðarlyndinu að megi einhver ekki borða vissa matartegund í mötuneytum skóla af trúarástæðum megi það heldur ekki nokkur annar. Þá væri um hinn svokallaða umburðarlyndisfasisma að ræða. Þetta eru tveir andstæðir pólar og þá ber báða að varast.

Fræðsla um kristileg málefni er nauðsynlegur þáttur í uppvexti og arfleifð (Forseti hringir.) hinnar kristilegu þjóðar. Þau þarf að kenna í sambland við gagnrýna hugsun og heilbrigðan efa. (Forseti hringir.) Við erum frjálslynd þjóð og okkur er annt um (Forseti hringir.) orðspor okkar sem slíkt.

[15:49]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Að undanförnu hefur mikið verið rætt um stöðu kristinnar trúar og trúarbragðafræðslu í skólakerfinu, m.a. í ljósi þess að í frumvarpi til nýrra grunnskólalaga er ekki lengur kveðið beint á um kristilegt siðgæði. Nefndin sem vann að endurskoðun grunnskólalaga undir forustu

Guðrúnar Ebbu Ólafsdóttur var þess vel meðvituð að breyting sem þessi orkaði tvímælis og væri mjög viðkvæm. Víðtæk samvinna var höfð af hálfu nefndarmanna við hina ýmsa aðila, eins og guðfræðideild Háskólans, þjóðkirkjuna og umboðsmann barna. Niðurstaðan varð sú, m.a. í ljósi nýlegrar niðurstöðu Mannréttindadómstóls Evrópu gagnvart Norðmönnum, að ekki væri stætt á öðru en að leggja til breytingu sem þessa á lögum.

Í frumvarpinu segir að starfshættir grunnskóla skuli „mótast af umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi“. Við erum því, frú forseti, síður en svo að úthýsa kristninni og kærleiksríku inntaki hennar úr grunnskólalögum. Kristin fræði gegna einnig þýðingarmiklu hlutverki í aðalnámskrá grunnskólans og er mikilvægasti þáttur trúarbragðakennslunnar. Á því verður engin breyting, enda erum við og höfum í árþúsund verið kristið samfélag. Menning okkar og saga einkennist og mótast mjög af kristni og vandséð er hvernig ungt fólk eigi að fá innsýn í og skilja samfélag sitt án haldgóðs skilnings á kristinni trú.

Ég nefni sem dæmi bókmenntir þar sem skírskotanir ýmsar í kristni og kristnihald, t.d. undir Jökli, er alls staðar að finna. Á hinn bóginn verðum við að gera greinarmun á fræðslu og trúboði, enda ekki hlutverk skólans að standa í slíku. Það er hlutverk kirkjunnar að sjá um þann hluta, rétt eins og það er hlutverk hennar að standa að fermingarfræðslu. Slíkt getur ekki orðið hluti af skóladagatali og þar með skyldunámi nemenda eins og vísbendingar voru um. Nemendur og foreldrar geta hér eftir sem hingað til óskað eftir leyfi vegna slíkra ferða og skólastjórnendum er heimilt að veita slíkt orlof. Almennt séð, frú forseti, hefur samstarf skólanna og kirkjunnar verið afar farsælt og verður vonandi engin breyting þar á.

[15:51]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Frú forseti. Íslenska þjóðkirkjan hefur yfirburðastöðu í þjóðfélaginu, kannski líkt og knattspyrnan hefur yfirburðastöðu á allar aðrar íþróttir, mestu peningana, mestu umfjöllunina og mestu hefðina. Ef kirkjan, þrátt fyrir þetta, á í erfiðleikum þarf hún kannski að líta í eigin barm.

Eins og meginþorri Íslendinga er ég alin upp í kristinni trú, ekki einasta ólst ég upp við guðsótta og góða siði á æskuheimili mínu, heldur hófust allir skóladagar mínir fyrstu fimm árin á því að standa fyrir aftan stólinn minn, syngja sálm og fara með faðirvorið áður en mér var boðið að gera svo vel að setjast og hefja nám mitt. Á mánudagsmorgnum voru hugvekjur í skólanum fyrir alla nemendur og kennara. Ég minnist þess ekki að nokkrum hafi þótt það orka tvímælis en tímarnir breytast og mennirnir með eins og sagt er og nú er svo komið að slík trúarleg innræting er með öllu óleyfileg í skólum landsins.

Seinna á lífsleiðinni þeytti lífið mér svo í ráðskonustarf í sumarbúðum þjóðkirkjunnar á Vestmannsvatni. Það var góður og skemmtilegur tími, þar var unnið mikið og gott starf af samhentum hópi starfsmanna. Þess vegna rennur mér til rifja að horfa upp á það hvernig kirkjan og ríkið gjaldfella þetta starf í sumarbúðunum trekk í trekk. Svo naumt eru peningar skammtaðir að einungis er hægt að sinna lágmarksviðhaldi, svo lítið er lagt í þennan þátt starfsins á vegum þjóðkirkjunnar að það er til helberrar skammar, sumarbúðastarfið sem er sú starfsemi kirkjunnar sem ætti að vera hvað hæst metin í þeirra ranni. Þar býðst börnum (Forseti hringir.) og unglingum að dvelja í góðum og tryggum félagsskap. (Forseti hringir.) Þar hefur kirkjan leyfi til að halda trú að börnum. (Forseti hringir.) Þangað geta öll börn sótt sem þess óska. (Forseti hringir.) Það er betra að kveikja ljós en að bölva myrkrinu.

[15:54]

Tryggvi Harðarson (Sf):

Hæstv. forseti. Staða kirkju og kristni hefur verið talsvert í umræðunni á umliðnum missirum. Það hlýtur að vera meginhlutverk löggjafans að tryggja trúfrelsi í landinu og að allir trúflokkar sitji við sama borð, sem og þeir sem ekki aðhyllast trúarbrögð.

Það er hins vegar nauðsynlegt að vera með trúarbragðafræðslu inni í skólum landsins, kannski þarf hún að vera meiri og víðtækari en áður í takt við þær öru breytingar sem eru að verða í trúmálum landsmanna. Svo virðist sem vaxandi fjöldi kristinna manna kjósi að starfa innan raða annarra trúflokka en þjóðkirkjunnar. Eins hefur fjöldi innflytjenda á umliðnum árum breytt hlutföllum milli einstakra trúarbragða og trúarhópa.

Það verður hins vegar ekki horft fram hjá því að kristin trú er samofin íslensku þjóðlífi og menningu. Það er því nauðsynlegt að kennd séu kristin fræði í skólum landsins. Við verðum að kunna skil á biblíusögunum okkar. Hið sama má reyndar segja um fornan heiðinn dóm, en sögurnar um hina fornu norrænu guði skipa einnig stóran sess í menningararfleifð þjóðarinnar. Hins vegar verður að skilja á milli trúboðs annars vegar og uppfræðslu um trú og trúarbrögð hins vegar.

Þá er líka sívaxandi fjöldi fólks búsettur hér á landi sem aðhyllist önnur trúarbrögð en kristindóm. Taka verður mið af því í skólakerfinu, kenna íslenskum ungmennum meira um ýmis trúarbrögð en áður var og eins verður að taka tillit til þeirra sem ekki aðhyllast trúarbrögð. Umfram allt verður að kenna ungmennum landsins umburðarlyndi gagnvart ólíkum trúarbrögðum og trúarviðhorfum.

Því miður virðast teikn á lofti um að meiri harka og átök milli trúarbragða heimsins eigi sér stað. Bæði eru til hópar innan kristinnar trúar og múslimar sem markvisst (Forseti hringir.) vinna að því að auka fjandskap milli þessara (Forseti hringir.) tvennu stóru trúarbragða. Gegn því verður allt umburðarlynt og lýðræðiselskandi fólk að berjast.

[15:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Yfirskriftin á þessari utandagskrárumræðu er staða þjóðkirkjunnar. Það er því eðlilegt að spyrja fyrst: Hver er staða þjóðkirkjunnar? Svarið við spurningunni er ákaflega einfalt: 82% landsmanna eru í þjóðkirkjunni. Staða þjóðkirkjunnar er ákaflega sterk, hún hefur yfirburðastöðu yfir öll önnur trúfélög á landinu. Staða kristninnar er enn sterkari en staða þjóðkirkjunnar, um 95% landsmanna (Gripið fram í.) tilheyra kristnum söfnuðum hér á landi. Trúfrelsi er eitt og það ber að virða en að setja

alla við sama borð, án tillits til stöðu þeirra í þjóðfélaginu, er fráleitt.

Ég er eindregið á þeirri skoðun að kristnin sem nýtur svona mikils stuðnings í íslensku þjóðfélagi og hefur gert í þúsund ár eigi ekki að sitja við sama borð og önnur trúarbrögð sem e.t.v. örfáir aðhyllast. Það er afskræming á trúfrelsinu. Við eigum að byggja á kristnu siðferði eins og við höfum gert, það á að vera samofið daglegu lífi og störfum okkar og það á erindi inn í skóla landsins. Það er fráleitt að úthýsa kirkjunni úr skólum landsins þegar kirkjan hefur svo sterka stöðu eins og raun ber vitni. Það endurspeglar ekki vilja þjóðarinnar að fara svoleiðis að, virðulegi forseti.

Hitt má líka segja að þjóðkirkjan þarf svolítið að gá að því hvernig hún gengur fram á hverjum tíma. Opinberar deilur sem gjósa upp innan þjóðkirkjunnar hafa ekki styrkt stöðu hennar. Þeir sem starfa innan þjóðkirkjunnar mega huga meir að því en verið hefur (Forseti hringir.) að gæta þess að leysa úr sínum málum innan kirkjunnar en ekki í opinberum fjölmiðlum.

[15:59]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka þessa umræðu, þá sérstaklega orð hæstv. kirkjumálaráðherra og hæstv. menntamálaráðherra. Það sýndi mér að hæstv. kirkjumálaráðherra sagði í rauninni að nefnd þingsins mundi ekki frekar en fyrr bregðast kristninni og siðgæðinu, málinu yrði breytt. Hæstv. menntamálaráðherra kom hér upp, sem ég veit að er trúuð og vönduð manneskja, og sagði á þá leið að nefnd hefði lagt þetta til og Evrópusambandið væri á vakt. Ef Evrópusambandið ætlar nú að reka guð út úr þjóðsöngnum og krossinn af fánanum er til lítils að eiga náið samstarf við það. Við skulum ekki taka mark á því, við erum utan þess og frjálsir og þess vegna hlýtur kristilegt siðgæði að fá að vera grundvöllur skólastarfs. Ég fann að þar sló hjarta hæstv. menntamálaráðherra og ég trúi því að þessu máli verði hér breytt.

Ég legg til að hæstv. menntamálaráðherra, hæstv. kirkjumálaráðherra og biskupinn yfir Íslandi hittist og fari yfir þetta máli, ræði það sín á milli. Ég efast um að þessir þrír aðilar hafi átt með sér fund um málið.

Svo vil ég hér að lokum segja að mikilvægustu stoðir samfélags okkar eru í mínum huga heimilin, skólinn og kirkjan. Heimilin þarf að styrkja á tímum firringar, eiturlyfja, óreglu og grimmrar markaðshyggju. Hin dýpri gildi og sálarfriður verða ekki sótt í formi gulls eða í gervi vímu. Við þurfum kannski að horfa á mörgum sviðum til gamalla gilda. Það var siður hér áður fyrr — og þarf kannski nú frekar en áður — að stórfjölskyldan hittist á sunnudögum, borðaði lambalæri eða lambahrygg með brúnuðum kartöflum og rabarbarasultu. Það gæti verið varðstaða fjölskyldunnar til að koma saman, taka hvert utan um annað (Forseti hringir.) til þess að auka ástúð og kærleika. Svo geta menn eðlilega farið til messu. (Forseti hringir.) Ég styð trúfrelsi, en stöndum vörð um þúsund ára starf þjóðkirkjunnar á Íslandi.

[16:01]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka einnig þessar umræður. Þær hafa verið gagnlegar. Ég tel að menn leggi of mikla merkingu í það að orðin kristilegt siðgæði séu ekki í frumvarpi til grunnskólalaga og dragi af því ályktanir, t.d. þær að þjóðkirkjuskipanin brjóti í bága við mannréttindaákvæði. Þetta snertir ekkert þjóðkirkjuskipanina og nýlega féll dómur í Hæstarétti í máli þar sem reynt var að draga úr gildi samningsins sem gerður var á milli ríkisins og þjóðkirkjunnar árið 1996 og tók gildi 1997. Hæstiréttur taldi að sá samningur væri í samræmi við íslensku stjórnarskrána og bryti ekki í bága við trúfrelsi þannig að það liggur fyrir. Þetta mál hefur ekkert að gera með stöðu þjóðkirkjunnar í raun og veru.

Evrópusambandið hefur ekki komið neitt að þessum málum. Evrópusambandið treysti sér að vísu ekki til að hafa í stjórnarskrá sinni tilvísun til kristindóms og kristinnar kirkju, en Mannréttindadómstóll Evrópu sem starfar á vegum Evrópuráðsins í Strassborg komst að því, ef ég skil hæstv. menntamálaráðherra rétt, í máli sem var höfðað í Noregi, þ.e. gegn Norðmönnum, að einhver tilvísun í lögum þar stæðist ekki mannréttindasáttmála Evrópu. Hvort það er þetta orðalag sem hefur verið hér í grunnskólalögum veit ég ekki, en þetta er atriði sem verður að líta til þegar við semjum lög eins og þessi. Við verðum að líta til þeirra laga sem gilda hér, m.a. um mannréttindi, þegar ákvæði eru sett hér í grunnskólalög.

Eins og ég sagði treysti ég þinginu vel til að fjalla um þetta mál. Þingið hefur aldrei brugðist kristinni trú, það var Alþingi sem samþykkti á sínum tíma að kristni skyldi lögtekin — og hvers vegna skyldi Alþingi nú taka upp á því að bregðast kristnum viðhorfum? (**Gripið fram í:** Kristið frumvarp.)

[Fundarhlé. — 16:03]

Fjárlög 2008, frh. 3. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 380, frhnál. 427, 457 og 458, brtt. 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476 og 477.

[18:01]

Jón Bjarnason (Vg) (frh.)**:**

Frú forseti. Ég var kominn þar í ræðu minni að mæla fyrir nokkrum af þeim breytingartillögum sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum og mun þá hefja ræðu mína þar.

Á þskj. 472 eru breytingartillögur við frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008, flutt af Jóni Bjarnasyni, Álfheiði Ingadóttur og Atla Gíslasyni. Þar er fyrsti liður, að brott falli liður 5.1 í fjárlagafrumvarpinu sem er heimild til handa ríkissjóði, fjármálaráðherra, til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og Deildartunguhver sem er hluti af þeirri eign. Inni í fjárlagafrumvarpinu er nú opin heimild fyrir ríkissjóð til að selja hlut sinn í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Ríkissjóður á um 21% í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar á móti Orkuveitu Reykjavíkur sem viðkomandi sveitarfélög létu hlut sinn inn í og eiga svo hlut í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar í gegnum eign-

arhlut sinn í Orkuveitunni.

Við erum andvíg því að söluheimildin sé inni. Við erum minnug þess hvernig fór með Hitaveitu Suðurnesja. Þar var tilsvarandi söluheimild inni á fjárlögum, að ríkið mætti selja 15% hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja sem það nýtti sér og seldi. Samkvæmt útboðsskilmálum gátu sveitarfélögin eða orkuveitur í eigu sveitarfélaga ekki gert tilboð í það. Síðan var Hitaveita Suðurnesja seld og við fengum einkavæðingarferil sem teygir anga sína víða. Það leiddi að síðustu til þess að borgarstjórnarmeirihluti Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks féll. Það er svo sem gleðilegt í sjálfu sér en við viljum að hið opinbera eigi afdráttarlaust þessar eignir, Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og Deildartunguhver, og erum andvíg því að það verði sett á sölulista eins og þarna er heimilað.

Við leggjum til að ríkið hafi heimild til að kaupa aftur hlut sem það seldi í Hitaveitu Suðurnesja, 15% hlutinn, og við teljum að staða málsins sé þannig að ríkið geti þess vegna tekið upp samninga við fyrri kaupendur á hlutnum. Við tökum þar með undir orð borgarstjórans í Reykjavík, Dags B. Eggertssonar, sem óskað hefur eftir fundi með hæstv. forsætisráðherra Geir Haarde um að ríkið kaupi aftur hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja. Við tökum því undir sjónarmið oddvita Samfylkingarinnar í Reykjavíkurborg um að teknar verði upp viðræður við ríkið um að ríkið kaupi aftur 15% hlutinn í Hitaveitu Suðurnesja og viljum að heimild sé á fjárlögum til þess að svo megi vera.

Ég vísa hér í mjög ítarlegt viðtal við borgarstjórann, Dag B. Eggertsson, miðvikudaginn 28. nóvember sl. í Viðskiptablaðinu. Þar er sú ósk er lögð fram og hefur síðan komið fram í öðrum fjölmiðlum þar sem borgarstjórinn í Reykjavík óskar eftir viðræðum við ríkisstjórnina m.a. um að ríkið komi að kaupum og kaupi hlutinn til baka. Ég geri ráð fyrir að þingmenn Samfylkingarinnar á Alþingi muni þá styðja sinn borgarstjóra hvað þetta varðar, enda er þetta mjög brýnt mál.

Í þriðja lagi leggjum við til að hlutafélaginu Matís, sem stofnað var um síðustu áramót um matvælaeftirlit og önnur slík störf og breytt var í hlutafélag, verði breytt aftur í ríkisstofnun. Breytingarnar reyndust hin mestu mistök, bæði voru þær gríðarlega kostnaðarsamar og leiddu til meiri óskilvirkni en áður og skildu starfsmenn eftir í óvissu. Þess vegna leggjum við til að heimilað verði að breyta Matís aftur í ríkisstofnun.

Sömuleiðis leggjum við til með Flugstoðir hf., sem einnig voru stofnaðar um sl. áramót um flugleiðsögn og rekstur á flugvöllum í landinu, verði breytt aftur í ríkisstofnun. Það hafa einnig reynst hin herfilegustu mistök að búa til hlutafélag um flugleiðsögn og rekstur á flugvöllum í landinu. Það hefur meira að segja reynst þannig að þeir hafa ekki einu sinni fengið virðisaukaskattsnúmer hjá skattstjóra, svo vitlaust var það. Við leggjum til að ríkinu verði heimilt að breyta Flugstoðum í ríkisstofnun þannig að flugleiðsögn og rekstur flugvalla í landinu verði hluti af opinberum rekstri. Það er ekki síst nauðsynlegt að gera nú þegar verið er að flytja með lögum flugumferðarstjórn frá Keflavíkurflugvelli undir samgönguráðuneytið. Þá er mjög mikilvægt að öll flugumferðarstjórn lúti sömu lögum og starfsmenn sem þar vinna. Starfsmenn á Keflavíkurflugvelli eru opinberir starfsmenn og mikilvægt er að hið sama gildi um alla. Því er mikilvægt að þeim fáránlega gjörningi að búa til hlutafélag úr flugleiðsögninni, verði snúið til baka og Flugstoðir verði ríkisstofnun. Þessar tillögur flytjum við hér, frú forseti.

Aðrar tillögur sem við flytjum hér, og ég mun gera grein fyrir, eru að við leggjum áherslu á jöfnun námskostnaðar. Eins og við vitum býr fólk við gríðarlega mismunun varðandi kostnað við að senda börn og unglinga í skóla, hvort sem er í framhaldsskóla eða háskóla. Í úttekt sem Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir, varaþingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, gerði á Vestfjörðum, kostar það töluvert á aðra milljón kr. fyrir hverja fjölskyldu að senda ungling að heiman í framhaldsskóla þegar kostnaðurinn er tekinn með, húsnæðiskostnaður, námskostnaður, ferðakostnaður og þess háttar. Allir sjá hversu gríðarleg mismunun það er og við krefjumst þess að gripið verði til aðgerða þegar í stað til að jafna þennan kostnað og leggjum því til jöfnun á námskostnaði einmitt hvað þetta varðar.

Sömuleiðis vekjum við athygli á barnabótum. Barnabætur standa í stað, þær fylgja ekki einu sinni verðlagi eða launaþróun, þær standa í stað. Við gerum tillögu um að þær fylgi verðlagi og launaþróun og leggjum til um 800 millj. kr. til barnabóta.

Sömuleiðis vil ég tala um vaxtabætur sem áttu að létta undir með þeim sem kaupa sér húsnæði og hafa átt rétt á vaxtabótum. Vaxtabæturnar hafa engan veginn fylgt þróun húsnæðisverðs eða almennrar vísitölu í landinu þannig að fólk sem reiddi sig á vaxtabætur er nú í miklum vandræðum. Hús og íbúðir sem fólk hefur keypt hafa hækkað í fasteignamati og eign og við það missir fólkið rétt til vaxtabóta. Þótt íbúðin sé þeim nákvæmlega jafnmikilvæg og þótt tekjur þeirra séu nákvæmlega þær sömu þá skerðist réttur þeirra til vaxtabóta. Það er mjög óréttlátt og við leggjum til að vaxtabætur verði hækkaðar til að koma til móts við þó ekki sé nema bara þessa þróun og leggjum þar til 800 millj. kr.

Sömuleiðis leggjum við til að Jöfnunarsjóður sveitarfélaga fái sérstakt viðbótarframlag. Mörg sveitarfélög eru í miklum fjárhagslegum vanda, sérstaklega á ákveðnum svæðum á Vestfjörðum, Norðurlandi, Norðausturlandi, Suðausturlandi. Við leggjum til að framlag komi til þessara sveitarfélaga til að þau geti haldið uppi þjónustu þrátt fyrir að efnahagur og fjárhagur skerðist.

Sömuleiðis leggjum við til að framlag komi til fyrsta áfanga í gjaldfrjálsum leikskóla sem er eitt helsta hagsmunamál íbúa alls landsins. Brýnt er að ríkið komi með beint framlag inn í þann málaflokk til þess að hægt sé að taka á því með samræmdum hætti. Fátt er meiri kjarabót en að styrkja og efla leikskólann og að foreldrar geti sent börn sín á jafnræðisgrunni inn í leikskólana óháð tekjum.

Þá leggjum við áherslu á hækkun húsaleigubóta sem einnig hafa staðið í stað og ekki fylgt verðlagi eða hækkun á húsaleigu. Það kemur á óvart en af því að hv. þm. Helgi Hjörvar þingmaður Samfylkingarinnar er hér inni í þingsalnum þá vil ég segja að er ég mjög minnugur ræðnanna sem fulltrúar Samfylkingarinnar í fjárlaganefnd fluttu einmitt um þessi mál, barnabætur, húsaleigubætur og vaxtabætur fyrir ári síðan. (**HHj:** Viltu ekki fara með þær?)

Svardagarnir sem þingmenn Samfylkingarinnar voru þá með uppi um hvað bæri og þyrfti að gera — og nú er Samfylkingin komin í ríkisstjórn og þá rýrna þær meira að segja að verðgildi hlutfallslega. Það er dapurt hlutskipti en það var eins og við vissum, að ekkert mundi breytast þó að ný ríkisstjórn yrði mynduð með Samfylkingunni, hún gengi undir sængurver Framsóknarflokksins án þess að skipt væri um.

Við leggjum síðan til hækkun á jöfnun flutningskostnaðar. Í upphaflega frumvarpinu voru lagðar til 150 millj. kr. til jöfnunar á flutningskostnaði og voru merktar Vestfjörðum. Það var liður í einhverjum samningum eða loforðum sem ríkisstjórnin hafði gefið Vestfirðingum í svokallaðri Vestfjarðaáætlun. Því var jú breytt í meðförum við 2. umr. þannig að nú er það ekki lengur bundið Vestfirðingum heldur bara jöfnun flutningskostnaðar á landinu þar sem þörf er á en upphæðin stendur óbreytt, 150 millj. kr. Ég tel að eitt brýnasta verkefnið sé einmitt jöfnunaraðgerðir í flutningskostnaði og þetta er eitt af digrum kosningaloforðum margra stjórnmálaflokka og einmitt þeirra sem nú eru komnir í ríkisstjórn.

Ég minnist umræðu núverandi hæstv. samgönguráðherra sem var mjög ötull að tala fyrir jöfnun flutningskostnaðar hér á þingi og mældi í krónum hvað kexpakkinn væri dýr úr Reykjavík og austur á Þórshöfn eða Raufarhöfn og við áttum samleið í því að vilja aðgerðir í þeim efnum. Ekkert gerist. Hvernig á að standa við loforðin sem gefin voru Vestfirðingum ef þetta er orðið almennt? Við teljum að taka eigi á flutningskostnaðinum og leggjum til, og erum sammála í því, að það sé tekið heildstætt. Við leggjum til að lagðar verði 500 millj. kr. til að taka raunverulega á jöfnun flutningskostnaðar. Með hækkandi olíuverði og dýrari flutningum öllum verður það æ erfiðara og skekkir samkeppnisstöðu landsbyggðarinnar og því er brýnt að taka á jöfnun flutningskostnaðar.

Fleiri breytingartillögur eru hér sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum sem aðrir þingmenn munu gera grein fyrir. Í lok fyrri ræðu minnar ítreka ég að breyta þarf vinnulagi við fjárlagagerðina þó að margt hafi þar verið gert eins vel og tök voru á af hálfu fjárlaganefndar innan þess skamma tíma sem nefndin fékk frumvarpið til meðferðar, það er frá 1. október og þar til nú. Það er ekki langur tími til þess að fara yfir bæði tekjur og gjöld, forsendur einstakra liða og ég vil að vinnulaginu sé breytt. Ég hef ítrekað lagt fram frumvarp á Alþingi um breytt vinnulag við gerð fjárlaga. Ég hef m.a. lagt til frumvarp um að lagður verði fram ákveðinn rammi að vori um fjárlög næsta árs, áherslur í veigamestu málaflokkum og mat á tekjuliðum o.s.frv. og ræddur á Alþingi. Það yrði rætt á vorþingi og færi í vinnslu yfir sumarið og fram á haust þar sem fjárlaganefnd væri lykilaðili í þeirri vinnu. Þegar frumvarpið kæmi fram 1. október, eða hvenær sem það gerðist, væru fjárlaganefndarmenn búnir að kynna sér það og vissu fyrir fram meginþætti þess en ekki eins og nú þegar farið er með það eins og mannsmorð fram á þingsetningardag og þá dreift. Það tel ég ekkert vinnulag.

Síðan tel ég mjög mikilvægt að öll gögn varðandi fjárlagagerðina og undirbúning hennar þurfi að liggja frammi og vera aðgengileg og að fjárlaganefnd þurfi að fá aukinn liðsstyrk varðandi fjárlagavinnuna. Ég hef flutt um það tillögu á undanförnum árum að sérstök efnahags- eða fjárlagaskrifstofa væri sett á fót og gæti verið þinginu til stuðnings varðandi mat og vinnu við fjárlagagerðina og við mat á stöðu efnahagsmála o.s.frv. Vinnan í haust undirstrikar enn frekar þörfina á því. Síðan tel ég að ýmislegt annað megi gera varðandi umfjöllun um fjárlögin inni á Alþingi þar sem hægt væri að knýja ráðherra til meiri virkni við að svara fyrir meðferð mála og stöðu þeirra.

Það tökum við upp í umræðunni um fjárlögin og ég tek undir orð hv. formanns fjárlaganefndar sem hefur sagt, og reyndar hefur það verið um rætt inni í nefndinni, að menn mundu freista þess að taka upp önnur vinnubrögð hvað varðar fjárlagagerðina og eftirlit með framkvæmd fjárlaga.

Ég vil þó segja að ég tel að nefndin hafi ekki farið nægilega vel ofan í forsendur ýmissa þátta þannig að margar stofnanir fari inn í næsta ár með fyrirsjáanlegan halla og rekstrarvanda. Ég nefni þar marga skóla, háskóla, framhaldsskóla. Mér finnst t.d. dapurt að senda landbúnaðarháskólana með verulegan halla á bakinu undir annað ráðuneyti, ef fram fer sem horfir, frá og með næstu áramótum. Það eru skólar sem verið hafa í miklum vexti á undanförnum árum og allir hafa verið stoltir af þeim vexti sem þar hefur átt sér stað en fjárveitingar hafa ekki fylgt þar eftir, ekki einu sinni með lagasetningum Alþingis. Mér finnst miður að þeir skuli vera sendir ekki aðeins með halla heldur líka fyrirsjáanlegan rekstrarfjárskort inn í nýtt ár. Sömuleiðis eru heilbrigðisstofnanirnar sendar með fyrirsjáanlegan rekstrarvanda eins og ég minntist á áðan. Elli- og hjúkrunarheimilin eru send út í næsta ár með fyrirsjáanlegan rekstrarvanda ef ekki verður mikill niðurskurður á skuldum.

Það er því margt sem mætti betur fara og ég vitna til ræðu minnar fyrr í dag og þeirra tillagna sem ég hef flutt. Einn alvarlegasti þáttur í þessum málum við fjárlagafrumvarpið er annars vegar hve skertar fjárveitingar til heilbrigðiskerfisins eru miðað við þarfirnar. Hins vegar, og það sem er svo einkennandi fyrir fjárlögin að öðru leyti, er að nú skuli vera keyrðar inn sérstakar fjárveitingar til hermála til þess að setja á fót stofnun sem á að hafa umsjón með heræfingum á Íslandi. Ef litið er á árin 2007 og 2008 er hér um tvo og hálfan milljarð að ræða samtals á einu ári sem verja á til hermála. Það hefur aldrei verið gert áður í Íslandssögunni, í lýðveldissögunni, að stofnun sé sett á fót sem hafa á umsjón með heræfingum og reka hér heræfingar. Það væri nær að nota þennan tvo og hálfan milljarð kr. sem fer í þau málefni til þess að styrkja velferðarkerfið, til þess að láta fjármagn inn í heilsugæsluna, Landspítalann, elli- og hjúkrunarheimilin o.s.frv.

Frú forseti. Ég kem síðar og geri grein fyrir þeim þáttum frumvarpsins sem ég hef ekki gert í þessari ræðu.

[18:22]

Útbýting:

Fyrning kröfuréttinda, 67. mál, nál. viðskn., þskj. 478; brtt. viðskn., þskj. 479.

Íbúafjölgun og almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu, 166. mál, svar samgrh., þskj. 413.

Skráning og mat fasteigna, 289. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 492.

Stjórn fiskveiða, 91. mál, nál. 2. minni hluta sjútv.- og landbn., þskj. 490.

Störf hjá ráðuneytinu, 253. mál, svar dómsmrh., þskj. 414.

Störf hjá ráðuneytinu, 259. mál, svar iðnrh., þskj. 415.

Veiting ríkisborgararéttar, 318. mál, frv. allshn., þskj. 491.

[18:23]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það hefur verið nokkuð fróðlegt að hlýða á þá umræðu sem hér hefur átt sér stað um tillögur meiri hluta fjárlaganefndar að fjárlögum næsta árs. Sérstaklega var þessi formáli sem hv. þm. Jón Bjarnason flutti hér að síðari ræðu sinni athygliverður, hann kom víða við þó að í fyrri hluta formálans hafi hann tekið nokkuð svipaða stöðu í umræðunni og hv. þm. Bjarni Harðarson gerði, þ.e. gagnrýndi harðlega ýmsa þætti í þeirri tillögu sem hér lá fyrir en með öðrum hætti ræddi hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fjárlagafrumvarpið eins og það liggur hér fyrir þó svo að sá þingmaður standi ásamt hv. þm. Jóni Bjarnasyni að nefndaráliti úr nefndinni.

Það kom fram í máli hv. þm. Bjarna Harðarsonar að fjárlaganefndin væri ekki mikið að ræða stóru línurnar. Það er út af fyrir sig nokkuð rétt eins og vinnunni var háttað hér í haust, það kom ágætlega fram hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni áðan líka að fjárlaganefndin tekur við miklu verki sem unnið hefur verið á öllu árinu og hefur tiltölulega skamman tíma til vinnu og vinnur mestan part í skiptingu ákveðinna liða. Hún er að því leytinu til ekki að vinna í þessum stóru línum. Vilji nefndarinnar stendur hins vegar til þess að reyna að breyta því verklagi og koma betur að vinnunni sjálfri við að móta þá umgjörð sem ríkisfjármálunum er sett á hverju ári. Að því ætlum við að reyna að einbeita okkur á komandi ári og nefndin er sem betur fer mjög samstiga í þeim áherslum sínum.

Þó að við höfum skiptar skoðanir á ýmsum atriðum í frumvarpinu eins og það liggur hér fyrir held ég að allir geti verið sammála um að það er gríðarlega góð afkoma á ríkissjóði eins og ágætlega kom fram í fjáraukalögunum sem samþykkt voru hér í síðustu viku með 82 milljarða kr. afgangi, ef ég man rétt, og hér er fjárlagafrumvarpið lagt fram og gerir ráð fyrir að afgangur þar á sé 39,2 milljarðar kr. Að þessu leytinu til hlýtur að vera óumdeilt að afkoma ríkissjóðs er gríðarlega góð, engum getur blandast hugur um það. Hins vegar má deila um það hvort ríkissjóðurinn á að safna þeim tekjum sem þarna koma upp eða ekki, hvort þá ætti ekki með einhverjum hætti að verja þessu til annarra verka eða skila því aftur til skattgreiðenda. Um það getum við tekist á.

Þann fyrirvara verður engu að síður að gera á þeim tölum sem í frumvarpinu birtast, hvort tveggja tekju- og gjaldamegin, að í tekjuhliðinni liggur fyrir að tekjuspár, sérstaklega eins og við sáum þær birtast í niðurstöðu fjáraukalaganna hér, miðað við það frumvarp sem lagt var upp, voru mjög ónákvæmar og sömuleiðis bíða okkar á komandi ári nýir kjarasamningar sem munu hafa verulega stór og mikil áhrif á útgjaldahlið fjárlaganna, alveg tvímælalaust, og það er ekki séð fyrir endann á því hvernig það mun ganga eftir.

Stóru línurnar eins og þær liggja í útgjöldum sjáum við birtast í ýmsum málaflokkum og við getum stokkið á þá í tiltölulega stuttu máli. Við sjáum fram á gríðarlega mikinn útgjaldaauka og ný verkefni inn í menntamálin. Hér hafa verið nefnd gríðarleg verkefni í samgöngumálum. Hv. þm. Bjarni Harðarson hafði ríkan fyrirvara á þeim. Það er gert ráð fyrir verkefnum upp á rétt tæpa 28 milljarða kr. og það hefur verið rætt að erfitt geti verið að koma öllum þeim verkum til framkvæmda.

Við höfum einnig horft upp á mikið fjárflæði inn í heilbrigðisþjónustuna, sérstaklega sjúkrahúsin, og menn greinir á um hvort þeir fjármunir séu vel eða illa nýttir. Enn fremur er uppi skoðanaágreiningur um það hvaða leiðir heilbrigðisþjónustan sé að fara undir forustu þessarar nýju ríkisstjórnar. Ég er þeirrar skoðunar að sá vandi sem byggður hefur verið upp í kerfinu kalli á að þetta verði að nálgast með öðrum hætti en hingað til hefur verið gert og sem betur fer er einhugur um það í stjórnarliðinu að reyna einhverjar nýjar leiðir eins og hér hafa verið kynntar. Ég hlakka til að fá að takast á við það verkefni með stjórnarliðum.

Við sjáum enn fremur gríðarlega miklar úrbætur í félagslegri þjónustu. Nægir í því sambandi að nefna það samkomulag sem hér hefur nýlega verið kynnt milli stjórnarflokkanna og er komið inn í fjárlagafrumvarpið eins og það liggur hér fyrir varðandi ellilífeyrisþega og öryrkja. Að teknu tilliti til þeirra breytinga sem gerðar hafa verið á högum þessara hópa á því ári sem nú er senn á enda má gera ráð fyrir að samtals nemi þær úrbætur sem þarna er verið að gera á einu ári um 16 milljörðum kr. Ef við gerum ráð fyrir því að kostnaðurinn við þær síðustu breytingar sem boðaðar voru séu um 5 milljarðar má ætla, eins og það samkomulag sem gert var á milli ríkisins og Landssambands eldri borgara sumarið 2006 var kynnt, að kostnaður við það á heilsársgrunni sé 11 milljarðar kr. Þarna eru lagðar inn gríðarlegar fjárhæðir til úrbóta fyrir þá hópa sem um ræðir.

Ég vil í því sambandi sem fjárlagafrumvarpið kallar á og ég hef nefnt við fyrri umræðu nefna hér líka atriði sem lúta að byggðamálum. Hér á þingi var um daginn lagt fram svar iðnaðarráðherra við fyrirspurn frá hv. þm. Birni Vali Gíslasyni og Þuríði Backman um störf á vegum ríkisins. Það er mjög fróðlegt að sjá og skoða þær niðurstöður sem þar birtast. Þetta er mælt í fjölda ársverka á vegum ríkisins og ef við skoðum það nánar eru tölurnar sem þar birtast mjög sláandi. Árið 1998 eru ársverk á vegum ríkisins í landinu samtals 14.344 og árið 2005 eru þau orðin 16.698. Á þessu árabili, frá 1998 til 2005, hefur sem sagt ársverkum hjá ríkinu fjölgað um 2.354. Hver skyldi þá fjölgunin á höfuðborgarsvæðinu sjálfu hafa verið á þessum sama tíma? Á þessu árabili fjölgaði störfum á höfuðborgarsvæðinu, ársverkum, um 2.315, sem segir það að á þessum átta árum fjölgaði um alls 39 ársverk utan höfuðborgarsvæðisins en 2.315 innan þess. Að þessu leytinu til er því hlutur landsbyggðar ákaflega rýr og þess vegna blöskrar manni þegar maður heyrir stundum tuðið í einstaka einstaklingum sem telja sig sjálfskipaða vörslumenn höfuðborgarsvæðisins í einhverri ímyndaðri keppni við landsbyggðarmenn um uppgang, að heyra þessa einstaklinga hér tuða um það að landsbyggðin sé að sliga höfuðborgarsvæðið í samkeppni um fjármagn úr ríkissjóði. Það er ósanngjörn og ekki skynsam-

leg umræða því að þetta er svo gjörsamlega fjarri öllum veruleika.

Í þessu fjárlagafrumvarpi er tekið á þáttum sem m.a. lúta að þessu. Þetta er í fyrsta skipti sem maður sér það gert eins og það nú birtist í fjárlagafrumvarpinu, að stjórnarmeirihlutinn leggur fram tillögur sem beinlínis taka á þessu. Samkvæmt minni samantekt má ætla að í fjárlagafrumvarpinu eins og það birtist okkur hér verði til u.þ.b. 250 ársverk. Af þeim ársverkum má ætla að á bilinu 50–60 verði til í Norðvesturkjördæmi og þau má beinlínis rekja til sérstakra aðgerða til að rétta hlut þess landshluta í því hvernig ríkið útdeilir því fé sem innheimt er af skattgreiðendum landsins. Þetta stafar af tillögum sem svokölluð Vestfjarðanefnd gerði og ríkisstjórnin tók til og gerði tillögu til þingsins um að taka inn í fjárlagafrumvarpið og þetta stafar líka af því sem kallað hefur verið mótvægisaðgerðir og hafa verið margræddar hér í þingsölum. Samtals nema þessar tillögur rúmum 2,1 milljarði kr. sem ætlað er til úrbóta og þarna birtist þetta sérstaklega á Vestfjörðum og á norðvesturlandi, en líka í Suðurkjördæmi. Svo má nefna gríðarlega mikið byggðaverkefni sem er endurreisn atvinnulífs á Suðurnesjum. Í kjölfar þess að herinn fór hafa verið lagðir inn gríðarlegir fjármunir til þess að byggja upp og styrkja það svæði til að mæta þeim áhrifum sem fylgdu brotthvarfi varnarliðsins.

Það vil ég segja í þessu sambandi að við þetta verkefni sem kallað hefur verið Vestfjarðatillögurnar og mótvægisaðgerðirnar hefur sú umræða komið upp að það vanti svipaðar aðgerðir til að mæta veikum byggðum annars staðar á landinu. Þær hef ég nefnt héðan úr ræðustóli og þar horfi ég sérstaklega til svæða í Norðvesturkjördæmi, sérstaklega austurhluta sem vantar aðgerðir inn á, Húnavatnssýslur og hluta Skagafjarðarsýslu. Ég er að horfa á utanverðan Eyjafjörð og austur í Þingeyjarsýslur, jaðarsvæðin utan vaxtarsvæðisins á Austurlandi, ég horfi á ákveðinn hluta Suðurlands. Þetta eru þau svæði sem við hljótum að kalla eftir að verði fylgt eftir með sama hætti og gert hefur verið með miklum myndarbrag varðandi önnur svæði landsins sem ég hef nefnt hér fyrr í ræðu minni.

Það vil ég nefna að það á ekki að vera neitt feimnismál að ræða þetta, og þetta á ekki að ræða eins og við séum að tala um það að landsbyggðin og höfuðborgarsvæðið bítist um verkefnið. Við eigum að ræða þetta út frá þeim forsendum að það sé öllum landslýð til bóta og til hagsbóta að halda úti byggð í samfélaginu. Við eigum að ræða þetta á þeirri sömu forsendu eins og bara hver önnur fjölskylda kemur sér húsnæði yfir höfuðið. Hún kemur sér ekki upp því húsnæði með það að markmiði að hírast öll í einu herberginu. Hún kemur sér upp þessu húsnæði til að búa í því og nýta þá fjárfestingu sem hún hefur lagt í. Með sama hætti horfi ég til búsetunnar hér í þessu ágæta landi okkar. Við þurfum, ef við ætlum að nýta gögn þess og gæði, að byggja það allt. Það hlýtur og á að vera meginstef okkar í því þegar við erum að ræða byggðastefnu.

Þegar þannig háttar til á það ekki að taka Alþingi Íslendinga hátt í einn áratug að fullnusta samkomulag sem stjórnmálaflokkarnir gerðu árið 1999 þegar kjördæmaskipun landsins var breytt sem laut að því að bæta starfsaðstöðu þeirra þingmanna sem störfuðu fyrir stærstu kjördæmi landsins. Það hefur tekið hátt í áratug að fullnusta það samkomulag sem gert var og þegar það er síðan fullnustað eftir þessi níu ár sem liðin eru er talað um það sem svo að það sé verið að gera þingmönnum sem koma frá þessum þremur stóru kjördæmum einhvern sérstakan greiða umfram aðra þingmenn landsins. Hverju skilar þessi umræða? Ekki nokkrum sköpuðum hlut öðrum en þeim að ala áfram á þessum ríg sem lengi hefur verið á milli höfuðborgar og landsbyggðar og hefur verið vexti þessa samfélags til ógagns.

Það eru fleiri atriði í þessu fjárlagafrumvarpi sem lúta að því að taka á í ýmsum atriðum sem varða byggðamál og ég vil þá sérstaklega nefna framhaldsskólana. Það er líka verið að styrkja sýslumannsembætti og gera þeim kleift að takast á við harðnandi veruleika sem því miður hefur víða borið á vítt um land. Hér inni eru ýmis atriði líka sem snerta með óbeinum hætti samskipti ríkis og sveitarfélaga. Þó vil ég undirstrika við þessa umræðu að það er ekki að mínu mati búið að fullnusta þau mál sem þar hefur skilið á milli allt of lengi. Það er verkefni næsta árs að taka til í þeim málum og lýtur að erindi, og erindum raunar, sem Samband íslenskra sveitarfélaga hefur sent inn til þings og m.a. til fjárlaganefndar, lýtur að uppgjöri varðandi fráveituframkvæmdir sveitarfélaga, Varasjóð húsnæðislána, eyðingu minka og refa og fleiri mál mætti telja. Þetta er eilíft verkefni eins og ég hef sagt áður, bæði í ræðu og riti, að takast á um kostnaðarskiptingu og verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga. Þarna er óumdeilt að út af standa nokkur mál sem ber að taka á á komandi ári.

Það kom ágætlega fram í ræðu hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni áðan að hann nefndi það sem svo að fjárlaganefndarmenn væru uppteknir við það á haustþingi venjulega — og mælti þá væntanlega af mikilli reynslu sem hann hefur haft áður af störfum í fjárlaganefnd — að fjárlaganefndarmenn væru meira og minna lokaðir af frá veröldinni í landinu þennan tíma sem þeir væru að vinna að fjárlögum á haustþingi, en það vildi svo til að þeir kæmu til byggða á svipuðum tíma og aðrir góðir sveinar sem kæmu þó ofan úr fjöllunum. Það er örugglega mikið til í því, menn týnast í þeirri vinnu sem hér hefur átt sér stað í fjárlagagerðinni, á margan hátt má taka undir þessi orð hv. þm. Kristins og ekki skal ég draga úr því að það er nokkuð snúið að setja sig inn í allan þann aragrúa erinda sem nefndinni hafa borist og er raunar afskaplega skemmtilegt að kynnast.

Engu að síður er þetta bara hluti af því verki sem ég tel að fjárlaganefndin eigi að sinna og það eru miklu stærri mál sem hafa fallið utan þeirrar vinnu sem við höfum reynt að sinna nú í haust, það eru miklu stærri mál sem hafa fallið utan hennar sem ég hefði gjarnan viljað fá að taka upp og ræða á vettvangi fjárlaganefndar og ætla ekkert að fara neitt frekar ofan í það að þessu sinni.

Ég vil bara undir lok þessarar umfjöllunar minnar þakka öllum nefndarmönnum samstarfið. Þetta hefur verið gaman, skemmtilegt að takast á við og á margan hátt gefandi. Ég vil sérstaklega þakka, eins og áður hefur komið fram í ræðu minni, hv. formanni Gunnari Svavarssyni fyrir hans ágætu störf sem og öllum starfsmönnum nefndarinnar sem við höfum getað leitað til hvenær sem við þurftum á öruggri leiðsögn að halda.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti vill minna hv. þingmenn á að það ber að nefna hv. þingmenn með fullu nafni.)

[18:40]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir orð hv. þingmanns og þakka fyrir gott samstarf í fjárlaganefnd eins og ég gat um í ræðu minni. Þar voru allir eftir því sem tök voru á samstiga um að vinna sem best að þeim málum sem að nefndinni sneru hvað þetta varðaði þó að pólitískar leiðir skildi að vísu í nálgun stærri mála. Þess vegna er okkur jú skipt í stjórnmálaflokka og við tökumst á út frá því.

Ég vildi í fyrsta lagi taka undir með hv. þingmanni um stuðning við störf stjórnmálaflokka og þingmanna í landsbyggðarkjördæmum sem var hluti af sáttmála á bak við síðustu kjördæmabreytingu, kjördæmabreytingu sem ég tel í sjálfu sér hafa verið arfavitlausa. Ég var ekki sammála henni á sínum tíma og legg áherslu á að í umræðunni og í fjárlaganefnd var þessi fjárauki sem settur var inn einmitt vegna þessa en algjörlega óháður eða ótengdur frumvarpinu um þingsköpin. Ég man að ég spurði einmitt um það og við ræddum það sérstaklega. Hv. formaður fjárlaganefndar gat þess að þetta væri ætlað til þeirra verkefna sem þarna væri talað um en væri óháð þingskapafrumvarpinu. Þess vegna studdi ég þessa upphæð.

Hv. þingmaður minntist á bréf frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og beinar upphæðir sem þeir telja að vanti inn í frumvarpið. Það er í sjálfu sér utan við samkomulag, eru bara tölurnar harðar á borðinu, en við flytjum hér, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, tillögurnar beint upp úr bréfi (Forseti hringir.) Sambands íslenskra sveitarfélaga. Nú spyr ég hv. þingmann (Forseti hringir.) hvort hann styðji ekki þessar tillögur (Forseti hringir.) sem eru komnar þar innan úr húsi.

[18:43]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni málefnalega rökræðu að venju. Ég tek alveg undir það, og skal svara því strax, tek heils hugar undir það að þessi mál á að gera upp en lýsi því jafnframt yfir að ég er ekki tilbúinn til að gera það með þeim hætti sem vinstri grænir leggja til hér og nú. Eins og kom áðan fram í máli hv. formanns fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnars Svavarssonar, eru tillögur þær sem hér liggja fyrir upp á hátt í 14 milljarða kr. og afgreiddar með einni tillögu um hækkun tekna eða skatta upp á svipaða upphæð ef ég man rétt. Og þetta er bara einn hluti af þeim pakka sem þar út af stendur.

Ég hef lýst því yfir í viðræðum við forustumenn Sambands íslenskra sveitarfélaga ásamt fjármálaráðherra og félagsmálaráðherra á fundi fyrir tveimur dögum, ef ég man rétt, að vilji minn stæði til þess að við settumst yfir þessi mál og gerðum þau upp á nýju ári. Ég dreg ekkert undan með það að til þess stendur vilji minn sem ég upplýsti á þeim fundi og ég ætla að miðað við þær viðtökur sem ég hlaut við þeirri uppástungu verði það gert og með fullum vilja til að reyna að koma þessum ágreiningsmálum, ef við getum sagt sem svo, út af borði.

Ég vil benda á það líka að utan þessara mála sem þarna út af standa er einnig verið að setja þó nokkuð háar fjárhæðir inn í verkaskipti ríkis og sveitarfélaga, eða ekki verkaskipti heldur uppgjörsmál, ef við getum kallað sem svo, sem ekki hafa verið beinlínis ásett í lögum. Nægir þar að nefna gríðarlegar fjárhæðir sem hafa verið settar inn í Jöfnunarsjóð sveitarfélaga á síðustu tveimur árum. (Forseti hringir.)

[18:45]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þessar beiðnir frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga liggja svo sem fyrir og þegar við höfum 39 milljarða kr. tekjuafgang ríkissjóðs eigum við þá að láta það bitna á sveitarfélögunum og ég tala nú ekki um mörgum af þeim fátækari? Varasjóð húsnæðismála vantar tilfinnanlega fjármagn, einmitt sveitarfélög sem eru veikburða. Við leggjum til að það verði farið að óskum Sambands íslenskra sveitarfélaga.

Vegna eyðingar refa og minka sem mörg stór, dreifbýl, fámenn og fjárvana sveitarfélög verða að standa undir lögum samkvæmt, samkvæmt lögum frá Alþingi, stendur ríkið samt ekki við sinn hlut. Við leggjum til að komið verði til móts við þetta og staðið við lög og reglur hvað þetta varðar í hlutdeild ríkisins.

Ég er ekki sammála hv. þingmanni í því að sveitarfélögin sem mörg standa illa þótt sum standi vel eigi áfram að bera skaðann og að þeim skuli vera mismunað.

Ég tek undir það með hv. þingmanni að það þurfi enn frekari aðgerðir, gagnvart Vestfjörðum, Norðurlandi vestra, Norðurlandi eystra, uppsveitum Árnessýslu, Suðausturlandi, byggðarlögum sem standa mjög illa og þurfa greinilega sértækar aðgerðir þó að við séum almennt ekki hlynnt sértækum aðgerðum. Það á að vera þannig samfélag að atvinnulíf og byggðir blómgist án mikilla sértækra aðgerða, en þegar í harðbakkann slær og við þurfum að standa saman og koma inn eigum við að gera það. Það finnst mér skorta á að sé gert með myndarlegum hætti og tek undir þau orð hv. þingmanns þar sem hann vék að því einmitt varðandi þessa landshluta.

Um leið og ég þakka hv. þingmanni samstarfið í fjárlaganefnd og styð margar af þeim tillögum sem nefndin leggur hér til við 3. umr. (Forseti hringir.) ítreka ég að mér finnst mörg af þessum sveitarfélögum með borðleggjandi verkefni (Forseti hringir.) hafa verið skilin eftir óbætt hjá garði.

[18:47]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt að sum sveitarfélög eru skilin eftir, ef við getum sagt sem svo, þannig að þau fá ekki fullnustu mála sinna miðað við þá stöðu sem væri uppi að því gefnu að breytingartillaga hv. þm. Jóns Bjarnasonar og fleiri frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði yrði felld. Það er alveg hárrétt. Þannig verður svo að vera að mínu mati. Við höfum mjög misjafnar aðstæður meðal sveitarfélaga landsins og sum hver hafa fengið verulegar úrbætur út úr þessum 1.400 millj. kr. potti sem jöfnunarsjóður hefur úthlutað úr, ég kann ekki þá skiptingu sem þar liggur fyrir. Það er alveg ljóst að sumar fjárhæðir sem verið

er að vinna með í samskiptum ríkis og sveitarfélaga eru mjög ónákvæmar að mörgu leyti, misjafnt hvernig þær birtast sveitarfélögum og ber þar niður þannig að aðstæður þeirra eru gríðarlega mismunandi og erfitt að ræða um sveitarfélögin sem eina samstæða heild eins og hnífurinn geti hvergi gengið þar á milli. Ég bendi á í því sambandi að sveitarfélögin eru allt frá því að telja 50 íbúa upp í 120 þús. þannig að það segir sig sjálft í ljósi þeirra talna að aðstæður þeirra, geta og verkefni eru gríðarlega mismunandi.

Ég vil nota tækifærið og spyrja hv. þingmann þegar hann nefnir hvers vegna ekki sé hægt að taka undir allar þessar tillögur einnegin út í það sem kemur fram í einni af breytingartillögunum hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni og fleirum um að setja 500 millj. inn á liðinn Jöfnun á flutningskostnaði hvaða athuganir og kostnaðargreining liggi þar á bak við. 150 millj. eru inni á liðnum í fjárlagafrumvarpinu. Hvaða rökstuðningur er að baki því að hækka þessa fjárveitingu um 350 millj.? (Gripið fram í.)

[18:50]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Hæstv. forseti. Mig langar í upphafi ræðu minnar, eins og reyndar fleiri hv. fjárlaganefndarmenn hafa gert í sínum fyrri ræðum, að þakka kærlega öllu starfsfólki sem unnið hefur með okkur baki brotnu að undanförnu fyrir vinnuframlag þess. Einnig þakka ég að sjálfsögðu meðnefndarmönnum mínum í fjárlaganefnd fyrir samstarfið sem hefur oftast nær verið afar gott. Ég vil líka í upphafi máls míns þakka sérstaklega formanni fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnari Svavarssyni, fyrir góða verkstjórn á þessu hausti. Ég hygg að það hafi ekki verið einfalt fyrir hann sem nýjan þingmann að koma hér inn og taka við þessu stóra verkefni sem er að stýra gerð fjárlagafrumvarpsins, ekki síst vegna þess að nú hefur verið ákveðið, eins og margoft hefur komið fram hér úr þessum ræðustól að undanförnu, að breyta vinnubrögðum við fjárlagagerðina. Það hefur að vissu leyti tekist þegar núna í haust en auðvitað er enn þá margt sem má laga og verður lagað við gerð næstu fjárlaga.

Venjan hér hefur verið sú að mestöll vinna fjárlaganefndar hefur farið fram á haustmánuðum og mér er sagt af reyndara og eldra fólki að fjárlaganefnd hafi svo nánast ekkert fundað fyrstu mánuði ársins. Nú er boðað af formanni fjárlaganefndar, hv. þingmanni, að á þessu vinnulagi verði breyting og nefndin komi til með að starfa með jafnari hætti yfir árið en verið hefur, enda ekki vanþörf á vegna þess að nú þarf að fara í rammafjárlagagerð og langtímaáætlanir. Ég þakka formanni fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnari Svavarssyni, kærlega fyrir að hafa haldið utan um þessa vinnu með eins góðum hætti og raun ber vitni.

Það sem einkennir fjárlagafrumvarpið núna er auðvitað gríðarlega góð afkoma, alls ríflega 39 milljarða kr. afgangur sem ég hygg að sé einsdæmi. Hækkun hins vegar milli 2. og 3. umr. í A-hluta ríkissjóðs er ríflega 2,6 milljarðar. Tekjurnar hækka reyndar líka, þar auðvitað munar mest um sölu eigna á fyrrum varnarsvæði í Keflavík en eins og ég segi verður tekjuafgangurinn um 39 milljarðar.

Við búum núna við mikið góðæri og höfum gert um nokkurn tíma en á sama tíma og þetta góðæri ríkir er það þannig í samfélagi okkar að enn eru því miður allt of margir sem lifa undir fátæktarmörkum og finna ekki fyrir þessu góðæri sem flestallir aðrir landsmenn finna fyrir. Það er verkefni þessarar ríkisstjórnar að jafna kjörin með ákveðnum aðgerðum á kjörtímabilinu en um leið og það er gert eru auðvitað líka ýmis teikn á lofti nú um stundir varðandi íslenskt efnahagslíf og ljóst að stjórnvöld verða að hafa styrka stjórn á efnahagsmálunum. Þá eru auðvitað komandi kjarasamningar lykillinn að því að vel takist til hér á næstu árum og þá reynir á alla. Það reynir á ríkisvaldið, sveitarfélögin, atvinnurekendur og verkalýðshreyfinguna.

Mér finnst satt best að segja miðað við þann tón sem heyrst hefur hingað til frá þessum aðilum að hugsanlega geti verið hægt að ná einhvers konar samstöðu um að taka réttan kúrs næstu mánuðina. Það skiptir miklu máli, ekki síst tekjulægsta hópinn og það fólk sem lifir ekki við það góðæri sem við hin lifum við, að hlutur þess verði réttur í næstu kjarasamningum og að aðrir verði þá hugsanlega að gefa pínulítið meira eftir en gert hefur verið á umliðnum árum í kjaraviðræðum og einbeita sér að þeim hópi sem hefur það hvað verst.

Ég held að sú ríkisstjórn sem nú situr — maður þarf ekki nema að líta til stjórnarsáttmálans til að sjá að þar er mikil áhersla lögð á hin félagslegu gildi, ef svo má að orði komast, á félagsmálin, heilbrigðismálin og menntamálin. Það var sögulegt samstarf sem tókst milli þessara tveggja flokka við myndun síðustu ríkisstjórnar, Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, samstarf tveggja stærstu stjórnmálaflokka landsins og þar með gríðarlega sterkur meiri hluti hér á Alþingi.

Eins og ég sagði áðan snýst rauði þráðurinn í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um lífsgæði. Þegar ég segi lífsgæði á ég auðvitað við heilbrigðismálin, félagsmálin og menntamálin að ógleymdum samgöngumálunum. Í félagsmálunum er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar gerð í framhaldsnefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar grein fyrir gríðarlegum viðbótum milli 2. og 3. umr., viðbótum sem felast í aðgerðum sem fyrst og fremst gagnast eldra fólki og lífeyrisþegum. Það eru aðgerðir sem felast í því að draga úr tekjutengingum við bætur, afnema tekjutengingu við tekjur maka, að ríkissjóður tryggi 25 þús. kr. lífeyrissjóðsgreiðslu á mánuði, aðgerðir um að hækka vasapeninga og draga úr of- og vangreiðslum almannatrygginga. Það er einnig gert ráð fyrir sérstökum aðgerðum fyrir örorkulífeyrisþega vegna örorkumats og starfsendurhæfingar.

Auðvitað má alltaf deila um það hvort nóg sé að gert. Það hefur vakið athygli mína í þessum umræðum að margir hv. þingmenn hafa því miður runnið þá leið að sjá ekkert jákvætt í þessum hugmyndum og vilja bara gera enn þá meira fyrir enn þá fleiri hópa. Þetta er fyrsta skrefið og þetta er viðleitni sem ber að fagna, þetta eru aðgerðir sem munu koma stórum hópum ákaflega vel og við eigum að fagna því. Þetta er, eins og ég segi, í samræmi við stefnumörkun ríkisstjórnarinnar og stefnuyfirlýsingu.

Ég vil líka nefna hér þátt sem ég gerði að umtalsefni við 2. umr. og lýtur að Framkvæmdasjóði fatlaðra. Þar eru settir inn umtalsverðir fjármunir, um 75 millj. ef ég man rétt, og þetta skiptir verulega miklu máli fyrir stóran hóp fatlaðra, ekki síst kannski geðfatlaða svo að einhver hópur sé

nefndur, en þessir fjármunir eiga auðvitað að nýtast öllum þessum hópum án tillits til þess hvernig fötlunin er skilgreind.

Þegar ég er farin að ræða hér um félagsmálin vil ég einnig nefna aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna sem hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir kynnti á Alþingi í sumar. Það hefur vakið athygli mína við fyrri umræður um þetta fjárlagafrumvarp að minni hlutinn á þinginu hefur helst horft til þess að engir fjármunir séu inni í aðgerðaáætluninni. Ég hef gjarnan svarað því þannig í þeirri umræðu að ég hef bent á þá fjármuni sem fara í Barna- og unglingageðdeild en þegar ég var að undirbúa mig undir 3. umr. þræddi ég mig í gegnum allt fjárlagafrumvarpið eins og það liggur fyrir og mig langar að fara hér yfir þau atriði þar sem fjármunir eru veittir með beinum hætti sem framhald af samþykkt aðgerðaáætlunarinnar í málefnum barna og ungmenna.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti hyggst nú gera matarhlé á þingfundi. Forseti getur ekki heyrt annað en að hv. þingmaður eigi nokkuð eftir af ræðu sinni og vill því bjóða hv. þingmanni að gera hlé á henni þangað til matarhléi lýkur um klukkan átta. Er það viðunandi?)

Frú forseti. Ég er rétt að hefja ræðu mína þannig að ég skal bíða hér í klukkustund.

[Fundarhlé. — 19:01]

[20:15]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) (frh.)**:**

Hæstv. forseti. Þá held ég áfram þar sem frá var horfið í ræðu minni þegar henni lauk hér klukkan sjö. Ég var að fara að ræða um aðgerðaáætlunina í málefnum barna og ungmenna sem hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir kynnti í sumar. Ég vil nefna tvö nærtæk dæmi um fjárveitingar til aðgerða í aðgerðaáætluninni.

Í fyrsta lagi er það Barnaverndarstofa sem fær 50 millj. kr. varanlega hækkun á fjárlagagrunni sinnar stofnunar. Þeir fjármunir eru ætlaðir til að hrinda í framkvæmd ýmsum nýjungum í meðferðarstarfi fyrir börn og ungmenni með hegðunar- og vímuefnavanda sem veita skal á vettvangi fjölskyldunnar og daglegs umhverfis.

Í öðru lagi nefni ég Greiningarstöð ríkisins en sú stofnun fær 147 millj. til þriggja ára í átak til að stytta biðlista stofnunarinnar. Það má svo sem nefna fleiri atriði í framhjáhlaupi, eins og fjármuni sem fara í Barna- og unglingageðdeildina í gegnum heilbrigðisráðuneytið og ég hygg að það séu um 100 millj. sem fara í forvarnir sem skiptast á milli félagsmálaráðuneytisins, heilbrigðisráðuneytisins og dómsmálaráðuneytis. Það er vert að geta um það.

Fyrr í dag var samþykkt frumvarp til laga um greiðslur til foreldra langveikra eða fatlaðra barna sem ég tel hafa verið afar mikilvægt skref. Sá stuðningur sem kemur fram í frumvarpinu felur í sér 137 millj. í fjárlagafrumvarpinu fyrir næsta ár en það er ráðgert að samkvæmt kostnaðarmati fjármálaráðuneytisins verði kostnaður vegna frumvarpsins um 250 millj. á fyrsta árinu en samtals mun félagsmálaráðuneytið eiga uppsafnað fyrir mismuninum sem er á milli 250 millj. og þessara 137 millj. sem koma í fjárlagafrumvarpinu þannig að þessir fjármunir eru til á næsta ári til þessa mikilvæga verkefnis.

Ég nefni hér líka varðandi menntamálin að hæstv. menntamálaráðherra mælti nýlega fyrir nokkrum frumvörpum sem lúta að skipulagi menntamála. Ég tel það afar mikilvægt og að í raun og veru sé brotið í blað með framlagningu þessara frumvarpa sem ég tel að undirbúningurinn að hafi verið vandaður. Leitað hefur verið ráða hjá og samráðs við ýmsa hagsmunaaðila, málið fer auðvitað héðan úr Alþingi inn í nefnd til umfjöllunar og kemur síðan aftur hingað inn. Í tengslum við menntamálin vek ég athygli á að það kemur 100 millj. kr. hækkun á framlagi milli 2. og 3. umr. til að efla starfsemi Háskóla Íslands á sviði kennslu og rannsókna vegna fjölgunar ársnemenda.

Þetta var aðeins framhjáhlaup varðandi menntamálin en ef ég held aðeins áfram með félagsmálin er ýmislegt annað nýtt sem markar merkileg spor í þessu fjárlagafrumvarpi, fyrsta fjárlagafrumvarpi nýrrar ríkisstjórnar. Þar vil ég nefna t.d. jafnréttismálin. Þar eru peningar settir í fyrsta skipti, að ég hygg, í jafnréttisfulltrúa ráðuneyta og milli 2. og 3. umr. eru settar inn 2,5 millj. kr. Sumum kann að finnast þetta lág tala en þetta eru 2,5 millj. sem eru settar í baráttuna gegn mansali. Því miður eru teikn á lofti um að tilfelli um slíkt sé að finna á Íslandi. Ég hef reyndar orðið vör við það í umræðunni að ýmsir telja að mansal fyrirfinnist ekki hér á landi, þetta vandamál sé eingöngu til staðar úti í heimi. Það er auðvitað ekki þannig, við erum partur af heiminum og þau vandamál sem þar eru eru auðvitað líka til staðar hér.

Þetta minnir mig um margt á umræðuna sem ég tók þátt í á sínum tíma í Reykjavík þegar ræddir voru svokallaðir súlustaðir og vændi í tengslum við þá. Þá vorum við sem nefndum orðið vændi ogýjuðum að því að vændi væri stundað í tengslum við þessa staði öll úthrópuð sem öfgafólk. Það var ekki talinn möguleiki að vændi væri í tengslum við þessa staði. Annað hefur að sjálfsögðu komið í ljós og ég hygg að svipað sé með mansalið. Það eru ýmis teikn á lofti um að það sé vandamál sem þarf að fara að takast á við hér á Íslandi.

Á sínum tíma var á vettvangi Reykjavíkurborgar farið í langa og stranga baráttu sem laut að því að banna einkadans og reyna að loka þessum svokölluðu súlustöðum. Það bar árangur og ég vona að með því að bregðast nógu fljótt við vísbendingum um að mansal sé að finna hér á Íslandi sé hægt að grípa til viðeigandi ráðstafana varðandi það. Ég er ekki svo barnaleg að halda að hægt sé að koma í veg fyrir mansal á Íslandi frekar en annars staðar. Þess vegna er ánægjulegt að sjá þetta inni núna við 3. umr.

Ég vil líka, hæstv. forseti, nefna jafnréttisfrumvarp hæstv. félagsmálaráðherra sem var kynnt hér á dögunum. Það frumvarp er núna í nefnd en ég bind vonir við að það komi mjög fljótlega inn í þingið. Það er margt mjög merkilegt í þessu jafnréttisfrumvarpi ef það er rýnt efnislega. Það var haft á orði við mig um daginn af manneskju sem er töluvert sjóuð í þessum jafnréttisbransa að ef þetta frumvarp fengi samþykki hér og brautargengi á Alþingi yrði stigið stærsta skrefið í jafnréttisbaráttu Íslendinga frá því að jafnréttislögin voru sett á sínum tíma.

Það er af mörgu að taka í jafnréttisfrumvarpinu en það

eru örfá atriði sem ég vil nefna hér, t.d. varðandi kærunefnd jafnréttismála. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að úrskurðir kærunefndar verði bindandi gagnvart málsaðilum. Þetta skiptir afar miklu máli því að hingað til hefur úrskurðarnefndin eingöngu verið ráðgefandi og þær konur sem hafa skotið málum sínum þangað hafa oftar en ekki þurft að leita liðsinnis dómstóla með tilheyrandi kostnaði. Eins og ég segi verður það núna afnumið ef þetta frumvarp nær fram að ganga, úrskurðir kærunefndar verða sem sagt bindandi.

Síðan er í frumvarpinu, líka í 13. gr., gert ráð fyrir því að í hverju ráðuneyti starfi jafnréttisfulltrúi sem hafi sérþekkingu á jafnréttismálum. Eins og ég sagði áðan er í fjárlagafrumvarpinu þegar búið að setja fjármuni inn í ráðuneytin í þetta verkefni þannig að þetta er fyrsta skrefið í því að þetta verði partur af eðlilegri starfsemi ráðuneytanna sem það á auðvitað að vera.

Í 15. gr. er talað um skipun í nefndir, ráð og stjórnir á vegum ríkis og sveitarfélaga þar sem það er skylda að hlutfall kvenna sé sem jafnast og ekki minna en 40% þegar um fleiri en þrjá fulltrúa er að ræða.

Stærsta atriðið í þessu frumvarpi er kannski það sem lýtur að vinnumarkaðnum. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er stefnt að því að minnka óútskýrðan kynbundinn launamun hjá ríkinu og þar segir svo, með leyfi forseta:

„Gerð verði áætlun um að minnka óútskýrðan kynbundinn launamun hjá ríkinu og stefnt að því að hann minnki um helming fyrir lok kjörtímabilsins. Ríkisstjórnin vill koma á samvinnu aðila vinnumarkaðarins og hins opinbera um að leita leiða til að eyða þessum launamun á almennum vinnumarkaði.“

Ég var nýlega skipuð í nefnd ásamt með hv. þm. Ólöfu Nordal sem er fulltrúi fjármálaráðuneytisins en sú sem hér stendur er fulltrúi félagsmálaráðherra. Nefndinni er ætlað að koma fram með tímasettar aðgerðir í því skyni að minnka þennan óútskýrða launamun um helming á kjörtímabilinu. Það tekur auðvitað mjög langan tíma að vinna svona mál og þetta verður ekki gert á einni nóttu. Á næstunni mun fara fram mikil vinna við að safna gögnum og setja fram tillögur en ég bind miklar vonir við að þessi vinna skili árangri. Jafnréttismálin eru einmitt eitt af áherslumálum þessarar ríkisstjórnar og það endurspeglast vel í því sem ég hef hér rakið.

Herra forseti. Ég byrjaði á að tala um að lykill að góðum lífsgæðum fælist einmitt í góðri heilbrigðisþjónustu, félagslegum þáttum og menntun, en þar skipta samgöngur ekki síður máli vegna þess að það er til lítils að halda uppi þessum þremur stoðum ef samgöngurnar eru ekki til staðar. Þess vegna segi ég það sem ég hef sagt hér áður, góðar samgöngur eru einmitt besta byggðastefnan og lykill að því að þessir hlutir gangi upp. Núverandi ríkisstjórn setur gríðarlega fjármuni í samgöngumálin á þessu kjörtímabili.

Það hefur komið fram í umræðum í dag, m.a. hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni, að hér væri um óraunhæfar fjárveitingar að ræða, það væri aldrei hægt að innleysa þetta allt saman. Það kann vel að vera að svo sé, það kann vel að vera að verktakamarkaðurinn hér verði þannig á næstu tveimur árum og þenslan slík að ekki verði hægt að fara í öll þessi verkefni. Stefnan liggur hins vegar skýr fyrir, þetta er það sem við teljum að skipti lykilmáli í því að hrinda þessum stóru verkefnum í framkvæmd, þ.e. að tryggja þær samgöngur sem ég nefndi hér áðan. Ég lít raunverulega svo á, hæstv. forseti, að þó að ákvörðunin um þessar gríðarlegu fjárfestingar í samgöngumálum komi ekki til framkvæmda endilega á næsta ári eða þarnæsta sé þetta ákveðinn vegvísir, ákveðin sýn á það að þessir tveir flokkar sem nú mynda ríkisstjórn telja að fjárfesting í samgöngum sé lykillinn að þeim lífsgæðum sem ég kom inn á áðan. Ég hef áður sagt úr þessum ræðustól að þegar búið verður að innleysa öll þau verkefni sem talað er um verður þetta mesta og stærsta fjárfesting sem við Íslendingar höfum farið í frá því að hringvegurinn, þjóðvegur 1, var lagður hér á sínum tíma og þótti mikið afrek.

Ég ætlaði í sjálfu sér að koma aðeins inn á fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga en hv. þm. Kristján Þór Júlíusson gerði þau að umtalsefni í ræðu sinni á undan mér þannig að ég ætla ekki að ræða það núna. Við eigum örugglega eftir að ræða það síðar þegar þau mál koma til umræðu, en ég ligg ekkert á þeirri skoðun minni að það þurfi að fara í gegnum endurskoðun á tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga. Núna er uppi ákveðinn ágreiningur um það hvernig eigi að fara með fasteignaskatta af eignum ríkisins sem renna til sveitarfélaga. Það mál á eftir að útkljá milli fjármálaráðuneytisins og Sambands íslenskra sveitarfélaga. Ég hef í þeirri umræðu frekar viljað taka málstað sveitarfélaganna út frá réttlætissjónarmiðum en eins og ég segi ætla ég að láta efnislega umræðu um það bíða að sinni.

Hæstv. forseti. Ég hef lokið máli mínu að sinni varðandi þetta fjárlagafrumvarp. Mig langar að lokum að þakka formanni nefndarinnar og meðnefndarmönnum mínum og starfsfólki öllu sem kom að þessari vinnu kærlega fyrir gott samstarf. Það hefur verið mikið að gera hjá okkur og við höfum oft hist og haft mikil samskipti en það hefur oftast nær verið ákaflega skemmtilegt.

[20:31]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langaði til þess að inna hv. þingmann eftir þeim málum sem lúta að sveitarfélögunum. Ég veit að hv. þingmaður er ekki sveitarstjórnarfulltrúi en engu að síður komu bæði fulltrúar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, sem áður höfðu gegnt oddvitastörfum í sveitarstjórnum, inn á þing með miklar yfirlýsingar í sveitarstjórnarmálum um að nú skyldi færa til tekjustofna, nú skyldi þegar í stað koma fram lagafrumvarp sem yki og breikkaði tekjustofna sveitarfélaga. Hafðir voru uppi háværir svardagar í þeim efnum og einnig hvað varðaði málaflokka sem sveitarfélögin hafa stimpast við ríkið um að fá fjármagn til. Það er ríkið sem setur lögin, Alþingi setur lögin, og síðan er það sveitarfélaganna að borga. Þessi samskipti hafa verið svo slæm að menn hafa talað um að rjúfa þau eða kljúfa upp samtök sveitarfélaga.

Ég held að öllum hljóti að koma það mjög á óvart eftir þessi heit fulltrúa Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, sem eru í fjárlaganefnd og hafa þar tök á málum, að ekkert nýtt skuli hafa gerst í þessum efnum. Það er jú fyrst og fremst í fjárlögum sem þess á að sjá stað. Samband sveitarfélaga leggur meira að segja fram tillögur og segir: Þetta er bara

nokkuð sem ríkið ber ábyrgð á og við erum búin að semja um að sé greitt samkvæmt lögum sem Alþingi hefur sett á sveitarfélögin. Ég nefni fráveitumálin, ég nefni varasjóð húsnæðismála. (Forseti hringir.) En það sést ekki stafur af þessu hjá meiri hlutanum, herra forseti.

[20:33]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir að taka þetta upp. Í síðustu viku, að ég held, tók hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon upp fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga. Ég tók þátt í þeirri umræðu og lýsti þeirri skoðun minni að ég teldi að sá farvegur sem samræður þessara tveggja stjórnsýslustiga hefur verið í sé ekki heppilegur. Ég tel að menn þurfi að komast upp úr þeim hjólförum sem þau samskipti hafa verið í allt of lengi.

Ég nefndi þá að mér fyndist koma til greina að þriðji aðili yrði fenginn til þess að vera einhvers konar sáttasemjari eða málamiðlari í umræðum milli þessara tveggja aðila, það er alveg ljóst að þetta getur ekki gengið svona áfram. Það er vitlaust gefið, það viðurkenna mjög margir. Hvaða leið sem verður farin í því, hvort borga þarf niður skuldir verst stöddu sveitarfélaganna, hvort lausnin er sú að veita sveitarfélögunum hlutdeild í fjármagnstekjuskatti eða leita einhverra annarra leiða varðandi skattamálin, held ég að það sé alveg ljóst að eitthvað verður að gerast á þessu kjörtímabili. Umræðan getur ekki gengið svona lengur. Þessi umræða er hvorugum aðilanum til góðs, sveitarstjórnarfólki líður alltaf eins og það sé að koma með betlistaf til ríkisvaldsins, sem er eins og stóri bróðir og segir nei við öllu. Við þurfum að komast upp úr því fari. Ég er tilbúin til að fara í þann leiðangur með hv. alþingismönnum og mörgum félögum mínum af sveitarstjórnarstiginu og ég bind miklar vonir við að ríkisstjórnin muni taka á þessum málum á þessu kjörtímabili.

[20:35]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tek undir þau orð hv. þingmanns að það þurfi að koma þessum samskiptum í lag. En á hverjum hvílir sú skylda? Það er Alþingi sem setur lögin og kvaðirnar á sveitarfélögin og stýrir þessum samskiptum. Nú hafa hv. þingmenn einmitt haft hátt um að koma þessu á réttan kjöl, þó ekki væri nema að koma til móts við eðlilegar og sanngjarnar kröfur sem ríkið á að standa skil á, en það er ekkert gert. Þá á bara að fara að setja á nefndir og ráð og fundi og einhverja sáttasemjara. Ég kalla það ekki að ganga hreint til verks.

Þetta liggur alveg fyrir og ég verð fyrir miklum vonbrigðum með framtaksleysi fulltrúa meiri hlutans hvað þetta varðar í sveitarstjórnarmálum, og lýtur að fjárhag sveitarfélaganna, ekki síst í ljósi þeirra miklu svardaga sem hafðir hafa verið uppi í þeim efnum.

Að lokum, herra forseti, af því að hv. þingmaður er vel kunnugur málefnum Reykjavíkur: Hvernig finnst hv. þingmanni að skilja Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins eftir með milli 400 til 500 millj. kr. uppsafnaða skuld frá fyrri árum og með sýnilegan fjárskort í rekstri upp á 400–500 millj. kr. næstu árin til að geta haldið óbreyttri starfsemi, og á að fara að knýja hana til niðurskurðar á heilbrigðisþjónustu? Er þetta í anda stefnu Samfylkingarinnar í heilbrigðismálum? Var þessu lofað fyrir kosningar, var því lofað hér í Reykjavík að það fyrsta sem Samfylkingin mundi gera væri að skera niður fjárveitingar til Heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu eða skerða starfsmöguleika hennar til þess að sinna þjónustunni? Eru það ekki um átta þúsund manns sem hafa engan heilsugæslulækni? Var það þetta sem Samfylkingin lofaði fyrir kosningar síðasta vor, (Forseti hringir.) að ráðast á heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu?

[20:38]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst varðandi seinni hlutann af því sem hv. þm. Jón Bjarnason nefndi varðandi heilbrigðismálin: Það er ekki verið að skera niður í heilbrigðismálum, hæstv. heilbrigðisráðherra hefur sagt það margoft úr þessum ræðustól.

Varðandi það sem hv. þingmaður nefndi varðandi Heilsugæsluna í Reykjavík er í gangi núna ákveðin heildarendurskoðun á heilbrigðiskerfinu, á kostnaðarþætti heilsugæslunnar og heilbrigðiskerfisins almennt. En ég vil ítreka það sem ég sagði, hæstv. forseti, það á sér ekki stað niðurskurður eins og hv. þingmaður sagði. Það er taktík sumra hér að segja ákveðna hluti nógu oft, kannski í von um að fólk fari þá að trúa því. Ég segi bara nógu oft á móti: Það er ekki verið að skera niður eins og hv. þingmaður hélt fram.

Varðandi tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga, sem hv. þingmaður nefndi, þá er það nú bara þannig að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, sem ég skal gjarnan færa sessunaut mínum, hv. þm. Jóni Bjarnasyni, stendur skýrum stöfum, með leyfi forseta:

„Tekju- og verkaskipting ríkis og sveitarfélaga verði endurskoðuð með það að markmiði að efla sveitarstjórnarstigið.“

Skýrara getur það ekki verið um skoðun og stefnumörkun núverandi ríkisstjórnar hvað það varðar að það hallar á sveitarfélögin í landinu og það þarf að efla sveitarstjórnarstigið með því að færa þeim aukna tekjustofna.

[20:40]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Ég vil byrja ræðuna á því að þakka hv. þingmönnum Steingrími J. Sigfússyni og Birki Jóni Jónssyni fyrir að leyfa mér að skjótast fram fyrir þá á mælendaskrá enda ætla ég ekki að halda langa ræðu. Ég ætla að mæla fyrir lítilli breytingartillögu við frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008 frá meiri hluta menntamálanefndar. Það eru breytingar á sundurliðun 2 við lið 02-982 Listir og framlög, 1.70 Heiðurslaun listamanna samkvæmt ákvörðun Alþingis.

Sundurliðun kemur fram í sérstöku yfirliti sem dreift hefur verið á þskj. 434 og þar er lagt til að 28 einstaklingar hljóti heiðurslaun listamanna samkvæmt ákvörðun Alþingis. Þessi laun hafa verið 1.600 þús. kr. á ári frá árinu 2002 en meiri hluti menntamálanefndar leggur til að sú fjárhæð verði að þessu sinni hækkuð upp í 1.800 þús. kr. eða um 200 þús. kr. á mann á ári.

Undir þessa breytingartillögu skrifa sá sem hér stendur og hv. þingmenn Einar Már Sigurðarson, Karl V. Matthíasson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Guðbjartur Hannesson.

[20:42]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það líður að lokum afgreiðslu fjárlagafrumvarps fyrir árið 2008 ef að líkum lætur og er komið nokkuð inn í 3. og síðustu umræðu um málið. Ýmislegt vekur athygli í því sambandi, bæði það sem er í frumvarpinu en eins og stundum áður kannski ekkert síður það sem ekki er í því. Gefur það tilefni til að ræða hvort tveggja lítillega. Ég ætla ekki að endurtaka margt af því sem ég sagði í allítarlegri ræðu við 2. umr., ég fór þá m.a. talsvert yfir efnahagslegar kringumstæður við þessa fjárlagagerð og vísa fyrst og fremst til þess. Þó eru nokkur atriði sem segja má að komið sé að einhverju leyti nýtt ljós á nú í ljósi nýjustu upplýsinga úr hagkerfinu og nýjustu hagtalna sem okkur hafa borist í hendur.

Nýjar verðbólgumælingar hafa komið fyrir síðasta mánuð og greiningaraðilar hafa verið að fjalla um horfurnar og kannski er ástæða til að staldra aðeins við það sem nýtt er í þeim efnum. Þannig er t.d. í höndum okkar núna spánný verðbólgumæling sem færir okkur þau tíðindi að vísitala neysluverðs hækkaði um 0,68% í desember frá fyrra mánuði. Það er nokkru meira en flestir höfðu spáð. Þetta þýðir að tólf mánaða verðbólga mælist nú rétt tæp 6%, 5,9% samanborið við 5,2% í nóvembermánuði, og ekki geta það talist sérstaklega góðar fréttir. Það sem er kannski alvarlegra er að ef horft er fram hjá áhrifum skattalækkana í upphafi árs má segja að tólf mánaða verðbólga mælist hátt í 8%. Undirliggjandi verðbólga er því talsvert meiri en þetta ef eitthvað er, ef ekki hefðu komið til beinar stjórnvaldsaðgerðir til að ná niður verðlagi í formi lækkunar á matarskatti. Og verðbólgan hækkar, verðbólguhorfur til skamms tíma eru sem sagt þannig að undirliggjandi tólf mánaða verðbólga, þessi 7,7% sem ég áður nefndi, er að færast fjær verðbólgumarkmiði Seðlabankans núna mánuð eftir mánuð, undirliggjandi verðbólga stefnir í burtu frá hinu opinbera verðbólgumarkmiði.

Þessi þróun hlýtur auðvitað, miðað við óbreytta stöðu eða óbreytt viðhorf, óbreytta nálgun t.d. Seðlabankans, að auka fremur en draga úr líkunum á áframhaldandi aðgerðum af hans hálfu. Ef Seðlabankinn ætlar ekki að taka einhverja kúvendingu í aðferðafræði sinni, ef ríkisstjórnin hefur engin ný skilaboð fram að færa til Seðlabankans hlýtur frekar að vera von á áframhaldandi aðgerðum af þeim toga sem Seðlabankinn hefur verið að beita heldur en hitt. Ef viðmiðunin er verðbólgustigið og verðbólguhorfurnar inn í framtíðina, þá er staðan ekki glæsilegri en þetta.

Það er þannig samkvæmt spám, ef ég fæ best séð, að flestir reikna ekki með því að verðbólgumarkmiðum Seðlabankans verði náð að fullu og þótt kannski megi reikna með að verðbólgan fari nokkuð niður á síðari hluta næsta árs þá er jafnvel reiknað með því að hún kunni að taka við sér aftur á fyrri hluta ársins 2009, a.m.k. á einu línuriti frá einni af greiningardeildum bankanna er ekki gert ráð fyrir að hún nái töframarkinu 2,5% fyrr en í fyrsta lagi þegar nálgast árslok 2009, um áramótin 2009–2010 gætu menn kannski gert sér vonir um það.

Við erum líka með í höndunum nýjar upplýsingar um skuldaþróunina frá síðasta ársfjórðungi sem ekki lágu fyrir þegar við ræddum þessi mál fyrir nokkrum vikum má segja frekar en dögum við 2. umr. fjárlaga. Þá gerði ég það dálítið að umtalsefni og sætti nokkrum frammíköllum, m.a. frá hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni sem taldi nú ekki endilega rétt með allt farið. Ég notaðist þá við gögn frá öðrum ársfjórðungi eða uppgjöri mála eftir annan ársfjórðung þessa árs en nú liggja fyrir nokkuð haldgóðar upplýsingar að loknum þriðja ársfjórðungi þegar eftir lifir aðeins síðasti fjórðungur ársins. Hvernig ætli þetta hafi svo þróast á þessum þriðja ársfjórðungi, tókst okkur að snúa dæminu við og stefna í rétta átt með skuldaþróun þjóðarbúsins? Nei, því miður var það ekki svo. Hrein staða við útlönd sem mælir mismun erlendra eigna og skulda þjóðarbúsins versnaði um 50 milljarða kr. Hreinar erlendar eignir námu í lok þriðja ársfjórðungs 2007 um 480% af vergri landsframleiðslu, sem auðvitað er þó nokkuð mikið, en það sem verra er á sama tíma námu erlendar skuldir 590% af sömu viðmiðun. Þær eru sem sagt að nálgast 600% af vergri landsframleiðslu og hrein staða þjóðarbúsins versnaði þannig eins og áður sagði um 50 milljarða kr. milli ársfjórðunga. Bæði erlendar eignir en þó ekki síður og miklu meira erlendar skuldir jukust á tímabilinu.

Auðvitað er það svo, eins og allir vita, að viðvarandi viðskiptahalli felur einfaldlega í sér að þjóðin sem heild er að eyða umfram tekjur. Fjármögnun viðskiptahallans á sér þá stað annaðhvort með erlendri lántöku eða mögulega með því að menn selja af eignum til útlendra aðila. Staðan er því ekki að batna, þó að menn geti kannski sagt að hægt hafi á aukningunni sem var í gangi þá er ekki neinar sérstakar gleðifréttir að færa af þessum vettvangi hvað varðar þróun skuldastöðu þjóðarbúsins.

Kannski er rétt að staldra aðeins við eina breytuna enn sem sömuleiðis liggur fyrir eftir þriðja ársfjórðung og það eru skuldir heimilanna. Miðar okkur í rétta átt í þeim efnum á þriðja ársfjórðungi? Nei, skuldir heimilanna hafa ekki aukist jafnmikið á milli ársfjórðunga frá öðrum ársfjórðungi 2006. Heildarútlán lánakerfisins námu í lok þriðja ársfjórðungs rúmum 5.380 milljörðum og þar af námu skuldir heimilanna 1.482 milljörðum kr. og jukust um 5,3% á milli ársfjórðunga. Þetta eru nokkuð ískyggilegar tölur að skuldir heimilanna skuli fara upp um þvílíkar stærðir á aðeins einum ársfjórðungi og hraði skuldaaukningarinnar skuli vera svona geysilegur á þessum tíma. Veruleikinn er sá, hvað sem hver segir, að skuldir heimilanna hafa aukist mun hraðar en ráðstöfunartekjur á undanförnum árum, sú þróun er samfellt í gangi að það dregur í sundur með skuldunum annars vegar og aukningu þeirra og ráðstöfunartekjum heimilanna hins vegar og aukningu þeirra. Það eru dálítið ískyggilegar tölur þegar farið er að skoða það. Ég man vel þann tíma þegar skuldirnar fóru yfir 100% af ráðstöfunartekjum, það var gömul viðmiðun í gamla daga að það væri alltaf ákveðið áhyggjuefni þegar skuldirnar væru orðnar meiri en bráttótekjuöflun ársins, hvort sem það var atvinnurekstur eða heimilisrekstur. Það var einhvern tíma á tíunda áratugnum sem þetta gerðist, en skuldir heimilanna sem hlutfall af ráðstöfunartekjum voru orðnar 213% í lok síð-

asta árs. Hlutur bankakerfisins hefur aukist þarna verulega, þannig þýddi innkoma viðskiptabankanna á hinn svokallaða íbúðalánamarkað, sem í raun og veru var fyrst og fremst inn á neyslulánamarkaðinn, lán með veði í húsnæði. Þar hefur hlutur bankanna aukist verulega eða úr um fjórðungi af skuldum áður en bankarnir tóku þarna til hendinni og upp í meira en helming nú. Að sama skapi hafa skuldir heimilanna við Íbúðalánasjóð lækkað nokkuð að hlutfalli á þessum tíma.

Þetta vildi ég nefna hér, virðulegi forseti, til viðbótar og uppfyllingar á því sem ég sagði um efnahagsmálin og hinar efnahagslegu kringumstæður við afgreiðslu þessa fjárlagafrumvarps. Mér þykir mjög leiðinlegt sérstaklega að hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir skuli ekki heiðra okkur áfram með nærveru sinni, því að ég veit að hún væri nú þegar komin með efni í andsvar eða svarræðu af því að hún gæti örugglega komið upp og sagt að sá sem hér talar væri alveg einstaklega neikvæður og sæi ekkert nema svartnætti og væri fúll á móti og allt þar fram eftir götunum. En ég er að gera nákvæmlega það sem ég gerði í ræðu við 2. umr. að ég er að lesa upp tölulegar staðreyndir frá Seðlabankanum og frá greiningardeildum bankanna og frá slíkum aðilum sem almennt er nú talið að taka megi svolítið mark á. Þá er það auðvitað orðið þannig að hinar tölulegu staðreyndir eru svo óþægilegar að reynt er að afgreiða þær út úr umræðunni með þessum hætti. Auðvitað er aldrei gaman að lesa upp neikvæða hluti eða flytja neikvæðar fréttir, neikvæðan boðskap inn í umræður, en stundum verður að horfast í augu við hlutina eins og þeir eru. Og það á ekki að þurfa að eiga orðastað eða rökræðu um málin á þeim nótum að það sé einhver óleyfileg svartsýni eða neikvæðni að ræða um tölulegar staðreyndir efnahagsmála hvað varðar þróun lífskjara, skuldastöðu heimilanna í landinu eða annað í þeim dúr. Það er einmitt mjög illa komið fyrir mönnum ef þeir þora ekki lengur að gangast við umræðum á grundvelli staðreynda um slíka hluti og ekki er von að mönnum gangi vel að takast á við málin og leita lausna ef staðreyndirnar eru orðnar svo óþægilegar að ekki má nefna þær.

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, sem er mér ofarlega í huga, flutti ræðu á undan mér og fór mikinn í því hversu gríðarlega miklar ráðstafanir ríkisstjórnin væri að gera til að bæta hag og þá sérstaklega aldraða og öryrkja, hygg ég að hún hafi nefnt, en það bar að skilja það svo að í rauninni væru víðtækari umbætur á velferðarkerfinu á blússandi siglingu hjá ríkisstjórninni og hv. þingmaður nefndi aðgerðaáætlun félagsmálaráðherra í málefnum barna og ungmenna.

Við höfum fagnað öllu því sem frá þessari ríkisstjórn hefur komið sem við teljum jákvætt og jafnvel þó að í litlu sé en við leyfum okkur auðvitað að gagnrýna það sem ekki er gert. Við leyfum okkur að benda á ef það sem verið er að gera er langt undir væntingum sem viðkomandi flokkar sjálfir reistu, t.d. fyrir síðustu alþingiskosningar. Við leyfðum okkur að slá þá varnagla þegar við lýstum stuðningi við aðgerðaáætlunina á síðasta vori að hún væri fyrst og fremst falleg fyrirheit um ýmislegt sem menn vildu gera en hana ætti eftir að fjármagna, það ætti eftir að sjá fyrir því að nánast öllu leyti hvernig útgjöldum yrði mætt sem augljóslega mundi stofnast til ef efndir yrðu á hinum fögru fyrirheitum. Menn hafa nefnt þar til sögunnar hluti eins og að nokkru viðbótarfé hefur verið varið á sársveltan málaflokk sem varðar geðheilbrigðismál og ekki síst þjónustu á því sviði við ungt fólk. Það er sömuleiðis þannig að fagna ber því sem er í rétta átt í þeim efnum en ekki get ég sagt að það séu nein stórtíðindi eða einhver ósköp á ferðinni ef fátt annað er hægt að nefna til sögunnar sem enn er í hendi og varðar fjárveitingar inn í þennan málaflokk jafnumfangsmikil og loforðin voru.

Nú er það meira að segja svo að ég þarf ekki að vitna í það sem ég eða við stjórnarandstæðingar sögðum á síðastliðnu vori um þetta mál, það nægir að vitna í þingmann sem greiddi ekki atkvæði með tillögunni einfaldlega vegna þess að hann var sömu skoðunar og við, að þetta væru bara háleit markmið án nokkurrar niðurstöðu hvað varðaði fjármögnun og það væri í raun og veru marklaust að samþykkja slíkt meðan enn væri ekki niðurstaða fengin og samkomulag í höfn um það hvernig menn ætluðu að standa straum af kostnaðinum.

Þótt það sé að sjálfsögðu góðra gjalda vert að samkvæmt fjárlagafrumvarpinu eða breytingartillögum meiri hlutans nú við 3. umr. í kjölfar ákvörðunar ríkisstjórnarinnar á dögunum á að bæta nokkrum fjármunum inn í þennan málaflokk hvað varðar almannatryggingar og greiðslur til aldraða og öryrkja, þó kannski fyrst og fremst aldraða þar, sem leiða af hærra frítekjumarki af því að hætta á að taka mið af tekjum maka og skerða greiðslur á þeim grunni, sem eru gömul baráttumál og er vel að eru í sjónmáli að einhverju leyti, þá stendur ósköp einfaldlega það sem ég hef sagt, a.m.k. fyrir mig og ég er ekki í aðstöðu til að draga það til baka þótt ég feginn vildi af því að veruleikinn er sá, að hér er gengið mun skemmra en gefin voru hástemmd loforð um t.d. fyrir kosningar. Hér er enn verið að ganga þó nokkru skemur en stjórnarandstaðan lagði til sameinuð á síðasta hausti, fyrir rúmu ári. Það er veruleikinn. Við lögðum þá til útgjöld eða viðbótarfjármagn sem var af stærðargráðunni 6,5–7 milljarðar kr. umfram það sem fyrri ríkisstjórn hafði þá gert samninga um við aldraða og öryrkja.

Nú er verið að leggja til breytingar sem að fullu komnar til framkvæmda á árinu 2009 kosta innan við 5 milljarða kr. í viðbót eða nálægt því. Þar með sýnist mér nokkuð ljóst, og þegar maður ber þetta saman, að þarna er verið að ganga talsvert skemur. Má þá ekki tala um það? Er ekki leyfilegt að draga athyglina að þeirri staðreynd að hér er enn ekki að nást í höfn sú myndarlega úrbót á þessu sviði sem stjórnarandstaðan á síðasta kjörtímabili sameinaðist um að leggja til í upphafi kosningavetrar haustið 2006. Ég held bara að maður haldi sig við að gera það af því að það er staðreynd og tali út frá því sem fyrir liggur. Ég verð að segja alveg eins og er, virðulegur forseti, að það hefur alveg sáralítil áhrif á mig þó að þingmenn Samfylkingarinnar hafi nú haft hamskipti hér og telji algerlega óleyfilegt að taka nokkrum hlut sem frá ríkisstjórninni kemur nema sem gleðiboðskap og það eigi bara að falla fram og þakka í hverju tilviki og ekki hafa uppi neina gagnrýni jafnvel þó að menn telji efni til slíks.

Ég fór dálítið yfir loforð Samfylkingarinnar á þessu sviði í ræðu hér fyrir nokkrum dögum og get meira og minna vísað aftur til þess. En þá var nú kannski ekki alveg

ljóst hvort vænta mætti einhverra breytinga, einhverrar viðleitni til að standa við sumt af því hástemmdasta sem þá hafði verið lofað og enn var ekki útséð um hvort fjárlaganefnd eða meiri hluti hennar mundi leggja eitthvað til. Ég nefndi þar og við þingmenn Vinstri grænna leggjum áherslu á í okkar breytingartillögum hluti innan velferðarmálasviðsins sem liggja algerlega óbættir hjá garði við þessa fjárlagaafgreiðslu. Það er til dæmis húsnæðiskostnaðurinn, vaxtabætur og húsaleigubætur. Það er barnafólkið og hækkun barnabóta og það eru skattleysismörkin. Ég held að hver einasti maður sem kynnir sér málflutning og loforð einkum og sér í lagi Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar, sem fór fram úr öllum flokkum og langt fram úr þeim hvað varðaði hástemmd loforð í þessum efnum, ég held að enginn geti komist að annarri niðurstöðu en þeirri að að öllu öðru leyti en þá þessu sem nú liggur fyrir sé um alveg sorgleg svik á þeim loforðum að ræða. Það að ekki skuli hróflað við vaxtabótunum, það að engin hækkun og reyndur fremur skerðing en hitt á barnabótunum skuli vera að verða hér staðreynd við fjárlagaafgreiðsluna, það að skattleysismörkunum er ekki lyft um eina einustu krónu frá því sem fyrri ríkisstjórn var búin að lofa í samningum við hagsmunasamtök, það hljóta auðvitað að teljast talsverð tíðindi.

Hvernig væri nú að talsmenn Samfylkingarinnar voguðu sér í þingsalinn og ræddu aðeins um þetta, bara ræddu um það eins og það er í staðinn fyrir að reyna að afgreiða umræðuna með þessum hætti að þetta sé bara óskaplega leiðinlegt og menn séu neikvæðir og sjái ekki ljósið? Það hefur nefnilega ekkert staðið á því. Ég tel að viðbrögð okkar hvað varðar það sem frá ríkisstjórn hefur komið í þeim því miður fáu tilvikum sem þar hefur verið um verulega jákvæðar fréttir að ræða þá höfum við fagnað því en sagt á hlutunum kost og löst eins og jafnan er. Við stöðum hér í dag í ræðustól eða talsmenn okkar og hrósuðum sérstaklega úrbótunum sem er verið að gera hér með frumvarpi hvað varðar réttindi foreldra langveikra barna. Það stóð ekkert á því að við hrósuðum því að þar væri vissulega verið að bæta verulega úr, enda mér liggur nú við að segja skárra væri það nú, því það var mikil forsmán hvernig frá því máli var gengið á sínum tíma og fyrri ríkisstjórn til skammar að ganga frá því með þeim hætti sem þar var gert, að mismuna foreldrum eftir því hvenær veikindi eða erfiðleikar voru greindir og ganga frá regluverkinu þannig að það nýttist nánast ekki neitt og náði alls ekki tilgangi sínum. Þetta er verið að lagfæra hér verulega og það er virkilega gleðilegt og um það er full samstaða og hefur ekkert staðið á okkur að hrósa því.

Með sama hætti og við gerum það gagnrýnum við þegar menn sýna ekki einu sinni lit í því að standa við hástemmd loforð sem þeir gáfu kjósendum fyrir kosningar. Hvað sagði Samfylkingin til dæmis um barnabætur fyrir kosningar? Fyrir utan öll hin fögru fyrirheit í sérstökum plöggum þá ályktaði hún alveg sérstaklega um að það ætti að hækka barnabætur með því að draga — ekki bara draga úr — heldur draga verulega úr tekjutengingu þeirra og hækka aldursviðmið ótekjutengdra bóta sem eru sjö ár í dag ef ég man rétt. Er verið að gera þetta, virðulegur forseti? Nei, ekkert af þessu. Það er heldur verið að skerða barnabæturnar og það vill svo til vegna þeirrar viðmiðunar sem þar er notuð við að færa þær upp, sem vissulega er sú sem verið hefur við lýði. En á tímum vaxandi verðbólgu á síðari hluta ársins er augljóst mál að þetta kemur mjög illa út og það verður þó nokkur raunskerðing á barnabótunum á næsta ári miðað við verðbólgu eins og hún hefur verið að undanförnu. Haldist hin háa verðbólga áfram verður sú skerðing umtalsverð.

Það átti auðvitað að gera svo margt fleira sem ég ætla ekki að þreyta menn á að telja upp hér en það má til dæmis nefna að þarna var lofað lengingu fæðingarorlofs í eitt ár. Það er gott og göfugt markmið en ég sé nú ekki að bóli á efndum þess í fjárlagafrumvarpinu. Það átti að gera margt fleira sem ég veit ekki hvernig Samfylkingin ætlaði kannski að gera í gegnum Alþingi eins og að lofa ókeypis skólamáltíðum og svo framvegis. Það átti að koma á 100 þús. kr. frítekjumarki fyrir lífeyrisþega, bæði vegna atvinnutekna og tekna úr lífeyrissjóði. Það er ekki verið að því. Það átti að hækka aldurstengda örorkuuppbót um helming til að bæta kjör þeirra sem verða öryrkjar snemma á lífsleiðinni. Er verið að því? Nei.

Þó að það sé verið að setja þessa viðbótarfjármuni inn í þennan málaflokk, sem stendur að sjálfsögðu ekkert á okkur að viðurkenna, þá vantar heilmikið upp á að þar sé farið eitthvað nálægt hinum hástemmdu kosningaloforðum Samfylkingarinnar. Þá mundu þau kannski hafa tilhneigingu til þess að koma hér upp og segja: „Ja, við erum nú ekki búin að vera í ríkisstjórn nema í hálft ár.“ Það hefur heyrst sem svar hérna af og til. Gott og vel. Og það er kannski enginn að ætlast til þess eða gera neinar kröfur um að þessi kosningaloforð nái öll fram að ganga strax á fyrsta ári. En að það sé ekki sýndur neinn minnsti litur gagnvart kannski mikilvægustu málaflokkunum sem þarna var lofað og snúa að barnafólki, snúa að lágtekjufólki í formi skattleysismarka og snúa að húsnæðiskostnaðinum í formi vaxtabóta og húsaleigubóta, sem auðvitað þyrfti að stórhækka sömuleiðis, hlýtur nú að teljast dálítið dapurt.

Ótal margt fleira var þarna talað um og það var ályktað af hálfu Samfylkingarinnar um að skattleysismörkin skyldu leiðrétt til að bæta kjör láglaunafólks og ég geri ekki ráð fyrir því að sú leiðrétting hafi átt að vera niður á við. Ég geri ekki ráð fyrir því að það hafi verið orðað þannig í kosningabæklingnum enda allt hitt gefið í skyn. Það átti að lækka skatta á lífeyrisgreiðslur úr 35,72% niður í 10% og munar nú um minna. Það munar nú um minna en að allir lífeyrisþegar, allir þeir sem fá greiðslur úr lífeyrissjóðum í landinu og greiðslur sem eðli málsins samkvæmt lenda yfirleitt ofan við skattleysismörk, fái þessa kjarabót í vasann, 25 prósentustig sem til skattlagningar koma. Það átti að lækka virðisaukaskatt á lyfjum úr 24,5% í 7% og svo framvegis.

Virðulegur forseti. Já, ég leyfi mér að endurtaka þetta og vitna aftur í þetta einfaldlega vegna þess að hafi talsmenn og bloggdálkahöfundar Samfylkingarinnar haldið að það mundi breyta eitthvað okkar málflutningi þó að þau tækju á móti honum með þeim hætti sem þau hafa reynt undanfarna daga þá er það misskilningur. Það verður að þessu leyti ekki þaggað niður í okkur að minnsta kosti innan þeirra marka sem við höfum hér enn ræðurétt á Alþingi. Við munum halda mönnum við efnið. Við munum rifja upp hverju menn lofuðu og hvað menn sögðu og vekja athygli á því ef menn eru ekki sjálfum sér samkvæmir og sýna jafn-

vel ekki lit á því.

Ég ætlaði lítillega að víkja að heilbrigðismálum, virðulegur forseti, vegna þess að ég er þeirrar skoðunar og mér sýnist það í raun blasa við að það er einn sá málaflokkur sem sennilega fær almennt lakasta afgreiðslu við fjárlagaafgreiðsluna nú. Við vitum að heilbrigðismálin eru gríðarlega stór og umfangsmikil og þetta er dýrasti málaflokkur hins opinbera rekstrar, heilbrigðisráðuneytið, svo maður tali nú ekki um sameinað heilbrigðis- og tryggingaráðuneyti sem enn er langstærst í hinni opinberu veltu. En það blasir við að heilbrigðismálin eru einhvern veginn algerlega afvelta. Það virðist engin sérstök viðleitni vera þar í gangi af neinu tagi til þess að ná utan um hlutina og það læðist að mörgum sá ónotalegi grunur að menn séu kannski ekkert óskaplega ósáttir með þetta vegna þess að það undirbúi bara jarðveginn fyrir hluti sem í vændum séu, sem sé meiri háttar uppstokkun í þessu kerfi og færsla verkefna út til einkaaðila og ýmsar slíkar kerfisbreytingar sem fyrst og fremst, að mínu mati, eiga að þjóna pólitískum tilgangi og ná fram pólitískum markmiðum fremur en þau séu vandlega undirbyggð faglega eða sérstök rök standi til þess að fara í þær breytingar af þeim ástæðum.

Það hefur verið mikið rætt um til dæmis þá útreið sem heilsugæslan er að fá, heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu og reyndar heilsugæslan og heilbrigðisstofnanir vítt um land. Ég minni enn á stöðuna á sjálfu flaggskipinu, Landspítalanum – háskólasjúkrahúsi þar sem hin sérhæfða þjónusta er veitt og í veigamiklum mæli er á ferðinni starfsemi sem hvergi annars staðar er að fá í landinu, sem þessi stofnun okkar ein eðli málsins samkvæmt, miðstöð hinnar sérhæfðu heilbrigðisþjónustu, veitir.

Hvað var nú í fréttum í morgun af þeim vettvangi í einu dagblaðinu? Þar er ástandið þannig að það er slíkur grenjandi húsnæðisskortur á gjörgæsludeild Landspítalans og það eru slíkir biðlistar að mann snarsvimar þegar maður sér þessar tölur. Það bíða 200 manns eftir hjartaþræðingu og 50 manns eru á biðlista eftir að komast í hjartaskurðaðgerð. Tíu þeirra sjúklinga bíða á hjartadeild þar sem þeir eru of veikir til að vera heima hjá sér. En þeir bíða. Þetta er svo veikt fólk að það verður að vera inni á spítala á meðan það bíður eftir aðgerð. Og hvaða áhætta ætli sé þá fólgin í því? Þetta leysa menn ekki með því að flytja verkefni út á sjúkrahús í nágrenninu. Þessi sérhæfða starfsemi er aðeins þarna og til hennar þarf meira fé. Að henni þarf að búa betur hvað fjármuni og mannafla snertir. Þetta er, eins og haft er eftir einum yfirlækninum, óþolandi. Þessi staða er með ólíkindum. Það er alveg rétt. Hún er það algerlega. Maður þekkir til aðstæðna sem fólk er stundum í af þessu tagi, bíður upp á von og óvon vegna þess að viðkomandi er náttúrlega í gríðarlegum áhættuhópi og það bara lifa hreinlega ekki allir biðina af. Það er dapurlegt að þurfa að segja það en það er veruleikinn. Það er bara hreinlega veruleikinn.

Hér er ekki við það að eiga til dæmis að menn séu að bíða eftir því að líffæragjafi finnist eða annað í þeim dúr. Nei, hér er fyrst og fremst um það að ræða að það er ekki búið þannig að þessari lífsnauðsynlegu starfsemi að hún anni þörfinni. Það vantar svona mikið upp á. Þá þýðir ekkert að tala um það eins og þessir hlutir séu í lagi. Þeir eru ekki lagi.

Það er tilfinnanlegt að langir biðlistar séu eftir bæklunaraðgerðum eða öðru slíku. Það er kannski ekki beinlínis lífshættulegt, oftast ekki, þótt viðkomandi líði kvalir og sé ófær frá vinnu og annað í þeim dúr. En hér eiga í hlut sjúklingar í áhættuhópi. Ég held að hæstv. ríkisstjórn verði að horfast í augu við að mikil ábyrgð er samfara því að reyna ekki að takast betur og myndarlegar á við þessa hluti.

Þótt það sé góðra gjalda vert að vilja horfa til möguleikanna í kerfinu — ég tala ekki gegn því að efla heilbrigðisstofnanir hér í nágrenni Landspítalans — þá er ég ekki alveg sáttur við þá áherslu sem er lögð upp þar, að þær verði yfirfall fyrir verkefni frá Landspítalanum sem hann annar ekki eða verkefnum sem yrði létt af honum. Mér finnst það dálítið sérkennileg áhersla þegar í hlut eiga sjúkrahús eða heilbrigðisstofnanir eins og á Suðurnesjum, á Selfossi og á Akranesi, á svæðum þar sem fólki fjölgar og þörfin fyrir þjónustu, vegna upptökusvæðisins, vex.

Ég hefði haldið að það ætti að vera fyrsta verkefni að búa betur að þeim stofnunum og efla vegna þeirrar þjónustu sem þær veita í dag upptökusvæði sínu. Ef þær geta svo bætt á sig verkefnum, hjálpað til við að eyða biðlistum eða taka að sér aðgerðir og verkefni sem létta á annars staðar þá er það góðra gjalda vert. En mér finnst að það eigi að vera númer tvö og kjarnastarfsemin á viðkomandi stöðum verðskuldi meiri athygli og stuðning en hún hefur fengið. Það hefur ríkt dálítil hálfvelgja gagnvart því hversu mikla þjónustu ætti að veita almennt á þessum stöðum. Það er ákaflega dapurlegt að ekki hafi t.d. verið meiri metnaður en svo að ekki séu sólarhringsvaktir í sumum tilvikum og þar geti ekki farið fram fæðingar nema á virkum dögum milli átta og fjögur og þar fram eftir götunum.

Við endurflytjum og komum aftur með ýmsar breytingartillögur, þingmenn Vinstri grænna, sem við kölluðum sumar aftur við 2. umr., eins og oft er gert. En þá er ekki útséð um hvaða afgreiðslu ýmis mál fá. En sumar þeirra endurflytjum við. Við endurflytjum tillögur sem voru felldar en í breyttu formi eða með lægri upphæðum eða eftir atvikum viljum láta á það reyna til þrautar hvort stuðningur sé við það. Við viljum a.m.k. leggja áherslur okkar með slíku.

Við flytjum tekjuöflunar- og sparnaðartillögur og hins vegar útgjaldatillögur. Þær eru nánast í jafnvægi þannig að yrðu allar okkar breytingar samþykktar mundi afgangurinn af ríkissjóði verða af svipaðri stærðargráðu og hann er áætlaður samkvæmt tillögum meiri hlutans. Þar eru tillögur um meiri skatttekjur af fjármagnstekjum, um sparnað á liðnum Varnarmál og hvað varðar rekstur hins hernaðarlega hluta ratsjárkerfisins. Síðan eru fjölmargar breytingartillögur sem lúta að betri fyrirgreiðslu eða meiri fjármunum til þörfustu málefna sem við veljum þar úr. Sumar þeirra hafa þegar verið nefndar.

Ég staldra t.d. við þær áherslur sem við leggjum á að bæta afkomu sveitarfélaganna. Undir liðinn Jöfnunarsjóður sveitarfélaga færum við þrenns konar viðbótarfjárveitingar. Aukin eru framlög til tekju- og aðstöðujöfnunar hjá sveitarfélögum með lakast settu sveitarfélögin sérstaklega í huga, upp á 700 millj. kr. Ríkið geti gengið til samstarfs við sveitarfélögin um upptöku fyrsta áfanga í gjaldfrjálsum leikskóla. Ríkið komi einnig til móts við sveitarfélögin og geri þeim kleift að hækka húsaleigubætur myndarlega. Í það

áætlum við 1 milljarð, sem er í takt við það sem við leggjum til varðandi hækkun vaxtabóta.

Reyndar vil ég þá minna á það í leiðinni að stefna okkar og áhersla hefur verið á að ríki og sveitarfélög ættu í samskiptum sínum að endurskoða þetta fyrirkomulag og ríkið taka húsaleigubætur til sín, létta þeim útgjöldum af sveitarfélögunum. Það gæti t.d. verið liður í að mæta kostnaði af upptöku gjaldfrjáls leikskóla og mundi sennilega draga um tvo þriðju af þeim kostnaði sem sveitarfélögin mundu bera af því að gera leikskólann gjaldfrjálsan.

Kosturinn er sá að þá gæti ríkið tekið húsaleigubætur og vaxtabætur og samræmt og sameinað á einum stað í skattkerfinu sem húsnæðisbætur. Þannig væri hægt að tryggja betra jafnræði milli þeirra sem velja sér ólíkar leiðir í þessum efnum hvað húsnæðisöflun snertir, þá sem kjósa að leigja eða eru þannig settir á einhverju tímaskeiði eða alla ævi að það henti þeim betur en að koma sér upp eigin húsnæði.

Að sjálfsögðu höfum við bæði tillögur um barnabætur og vaxtabætur, eins og við 2. umr. Það væru hæg heimatökin hjá Samfylkingunni ef hún vildi sýna lit í því að standa við kosningaloforðin og samþykkja tillögur okkar um hækkun barnabóta upp á 800 millj. kr. Það eru engin ósköp á lið sem mundi enda í 9,6 milljörðum og vaxtabæturnar um 800 millj. kr., mundu hækka þann lið upp í 6,7 milljarða tæpa.

Ég vil líka nefna breytingartillögur sem við endurflytjum varðandi Þróunarsamvinnustofnun Íslands og þróunarmál og alþjóðlega hjálparstarfsemi. Við flytjum tillögu um nokkuð minni hækkun á þeim lið en felld var við 2. umr. um 200 millj. kr. til Þróunarsamvinnustofnunar og 100 millj. í liðinn Þróunarmál og alþjóðleg hjálparstarfsemi. Ekki virðist manni af fréttum utan úr heimi annað en að full þörf sé fyrir þá peninga. Nægir að minna á hörmungarnar í Miðausturlöndum sem halda áfram, neyðarástandið á Gaza þar sem milljónum er haldið í fangabúðum og herkví og þeir heimsóttir reglulega með skriðdrekum og jarðýtum eins og fréttir gærdagsins og fyrradags báru með sér.

Ég vil líka nefna breytingartillögu um að koma til móts við lífeyrissjóðina, tillögu sem er flutt af mér og hv. þm. Jóni Bjarnasyni og Dýrleifu Skjóldal. Það væri hægt að koma í veg fyrir það, sem gerðist 1. desember síðastliðinn og heldur áfram að óbreyttu eftir að ríkisstjórnin gafst upp í málinu, að sá hópur öryrkja sem þar varð fyrir áfalli finni fyrir verulegri skerðingu á greiðslum, Fresta mætti því þangað til sú heildarendurskoðun á þeim málum sem boðuð hefur verið er gengin í gegn. Talið er að það kosti 300–400 millj. kr. að bæta lífeyrissjóðunum upp það sem þeir þurfa að taka á sig í útgjöldum ef þeir halda þessum greiðslum áfram, umfram það sem þeir hafa talið að þeim beri skylda til.

Það er auðvelt að færa fyrir því rök að í raun stendur þetta ríkinu ákaflega nærri. Það er augljóst að ríkissjóður hefur komist upp með að velta byrðunum af félagslegri örorku m.a. yfir á lífeyrissjóðina umfram það sem eðlilegt getur talist í okkar kerfi.

Við erum síðan með stóra tillögu um að setja viðbótarfjármuni í lífeyristryggingar. Þær tillögur eru í takti við sameiginlega stefnumótun stjórnarandstöðunnar á fyrra kjörtímabili. Þannig reynum við með ýmsum hætti að sýna þær áherslur í sambandi við þessa fjárlagaafgreiðslu sem við hefðum viljað sjá. Það mætti þar nefna fjölmargt fleira sem aðrir þingmenn munu væntanlega koma inn á.

Ég ætla að síðustu að nefna fáein orð um sveitarfélögin almennt og stöðu þeirra. Það hafa reyndar fyrri ræðumenn komið inn á, þar á meðal hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir sem talaði hér á undan mér. Það vill svo vel til að óvenju mikið er af þaulreyndu sveitarstjórnarfólki sem hefur skipt um starfsvettvang eða bætt á sig auknum skyldum og er komið á Alþingi. Auðvitað vakna vonir um að þess muni sjá dálítið myndarlega stað að vaskir menn væru mættir þar til leiks, t.d. hv. formaður og varaformaður fjárlaganefndar, báðir hv. þingmenn kempur af sveitarstjórnarstiginu. Ekki efast ég um að hugur þeirra hafi staðið til þess að gera betur en niðurstaðan er ekki merkileg. Það er þetta góða gamla svar að í besta falli sé málið í nefnd.

Það er t.d. merkilegt hversu seinunnið það virðist ætla að reynast ríkisstjórninni að ganga til samstarfs við sveitarfélögin um að létta skuldum af þeim lakast settu, sem búið er að vera í farvatninu missirum saman. Síðast var því borið við að sveitarfélögin þyrftu að setja sérstakar fjárhagsreglur, klæða sig í fjárhagslega spennitreyju til að halda aftur af útgjöldum og setja þak á skuldir áður en ríkið getur hjálpað þeim að ná þeim niður. Það er dálítið sérkennilegt ef gildandi ákvæði og reglur um fjármál sveitarfélaga, fjárhagsáætlanir, ársreikninga og uppgjör duga ekki til þess. Bíddu, hvað þarf? Á að fara að taka að nokkru leyti sjálfsforræði af sveitarfélögunum að þessu leyti og nota þá gulrót að ríkið komi eitthvað til móts við þau lakast settu og hjálpi þeim að ná niður skuldum?

Misgengið í afkomu stjórnsýslustiganna í landinu getur ekki verið svona áfram. Það með öllu óþolandi að á þeim tímum að ríkissjóður hefur haft miklar tekjur af þenslu og veltu og selt verðmætar eignir og borgað niður skuldir, þannig að hann er því sem næst skuldlaus sem er vissulega gott, skuli sveitarfélögin jafnt og þétt hafa safnað skuldum og eiga í bullandi erfiðleikum við að ná endum saman.

Þegar svo er komið að sjálft flaggskip sveitarfélaganna á landsbyggðinni, Akureyri, á orðið í býsna miklum erfiðleikum með að koma hlutunum saman er ekki von á góðu. Mér finnst ekki nóg að hægt sé að krækja þessu einhvern veginn saman með smáæfingum og bókfæra söluhagnað af Landsvirkjun og slíkt. Mér finnst að þetta langöflugasta sveitarfélag landsbyggðarinnar þyrfti að standa í blóma ef allt væri með felldu og skila afgangi, vera myndarlega í stakk búið til að sinna sínu gríðarlega mikilvæga hlutverki og búa vel að öllu því sem þar er. Það er ákaflega mikilvægt í byggðalegu tilliti og fyrir íbúa svæðisins. En það er ekki von að vel gangi ef jafnvel svo öflug eining sem Akureyrarkaupstaður er nær ekki að skila afgangi. Ég get ekki gefið ríkisstjórninni, enn sem komið er, sérstaklega háa einkunn hvað það varðar að hún hafi staðið sig vel eða tekið myndarlega til hendinni.

Ég hlustaði á formann Sjálfstæðisflokksins, hæstv. forsætisráðherra á myndbandi, af upptöku af ræðu sem hann hélt í Valhöll í haust í tilefni af því að þing var að koma saman. Ætli það hafi ekki verið daginn áður. Ég tók eftir því að fyrir utan þau athyglisverðu ummæli hæstv. forsætis-

ráðherra um það sem í vændum væri á sviði heilbrigðismála, sem hefur nú orðið nokkuð frægt og reyndar líka orkumála, tók hæstv. forsætisráðherra þannig til orða að þessi ríkisstjórn ætlaði að taka til hendinni.

Mér þótti þetta vel orðað. En betur að satt væri. Sérstaklega í þeim tilvikum sem væntingar voru um að eitthvað mundi gerast eins og í sambandi við þetta eilífðarvandræðamál, fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga, sem er alveg með endemum hversu torsótt hefur reynst að taka myndarlega á og rétta af þennan halla og misgengi milli stjórnsýslustiga. Það er svo vitlaust og ósanngjarnt sem nokkuð getur verið í okkar samfélagi.

Hvers vegna á að gengisfella endalaust þau verkefni sem sveitarfélögin hafa með höndum? Þau fara með um fjórðung hinnar opinberu veltu, opinberu samneyslu í landinu og liðlega það líklega. Við höfum treyst þeim fyrir og falið gríðarlega mikilvæg undirstöðuverkefni á sviði velferðarmála í landinu, t.d. leikskóla og grunnskóla, félagsþjónustuna o.s.frv. Hvers vegna í ósköpunum á stjórnsýslustigið sem fer með þessa hluti að búa við endalausar þrengingar? Tugir sveitarfélaga eru augljóslega ekki í færum til að sinna sínum lögbundnu skyldum og veita þá þjónustu sem þeim ber að veita, sem íbúarnir eiga rétt á, með sómasamlegum hætti. Þau geta það ekki. Með þessu finnst mér ekki aðeins sveitarstjórnarstigið gengisfellt heldur og viðfangsefnin sem þar eiga í hlut.

Sveitarfélögin og starfsemi þeirra er gríðarlega mikilvæg undirstaða velferðarkerfisins í landinu. Þau fara með mjög veigamikla þætti í því. Þar fyrir utan er fjárhagsleg spennitreyja þeirra og þrengingar að mínu mati einn stærsti undirliggjandi orsakavaldur byggðavandans. Ef sveitarfélögin eru í erfiðleikum þá lamar það möguleika þeirra til að takast á við þann þátt mála að búa til aðlaðandi umhverfi fyrir fjölskyldur og atvinnulíf og leggja lið góðum framfaramálum á svæðinu o.s.frv. Þau hafa enga peninga til þess. Þau hafa ekki einu sinni peninga til að endurnýja og fjárfesta í lögbundinni og skyldubundinni þjónustu, byggja yfir hana, endurnýja og halda við húsakosti o.s.frv. Þau hrekjast hvert á fætur öðru út í dýrar og pólitískt óhentugar einkalausnir, t.d. að eiga ekkert húsnæði sjálf og vera ofurseld einkaaðilum um húsnæði starfsemi sína. Þau þurfa að sækja það undir aðra aðila og geta ekki framkallað áherslubreytingar í þjónustunni vegna þess að þau eru bundin af langtímasamningum við einkaaðila sem geta farið í mál ef þeir fá ekki borgað árlega næstu 25 árin, eða hvað það nú er.

Að mínu mati dregur slíkt ástand smátt og smátt þróttinn úr þróun og metnaði til að reyna að fylgjast með tímanum, innleiða nýjungar o.s.frv. Það er stórhættulegt hvernig slíkt getur læðst aftan að mönnum og hefur reynst mönnum miður vel sums staðar þar sem menn fóru út á þessa braut erlendis, kannski tíu árum áður en veikin barst til Íslands. Ég hygg að menn gerðu rétt í því að fara bara til Danmerkur, þótt ekki væri lengra, og heimsækja sveitarfélagið Farum og kynna sér hvernig Brixtofte og hans menn fóru með það ágæta samfélag.

Þetta viðfangsefni, virðulegi forseti, fær ekki fullnægjandi úrlausn og á þar af leiðandi örugglega eftir að verða á borðum okkar þingmanna og til umfjöllunar á komandi mánuðum og missirum, því miður. Það er ákaflega dapurlegt að þetta skuli ganga svona ár eftir ár. Það er reglubundið vandræðaástand í þessum efnum og aldrei tekið almennilega til í því.

Ég held að þar ráði sambland af einhverri þrákelkni, einhverjum hugsunarhætti ríkisvaldsins eða framkvæmdarvaldsins, að það sé hægt að hafa sveitarfélögin betur undir stjórn og láta þau hlýða með því að þau þurfi sífellt að sækja á. Þeim er haldið í bóndabeygju, spennitreyju. Menn þurfa að sækja um úrlausn og verða að þakka fyrir það litla sem þeir fá hverju sinni þannig að menn eru í endalausum leiðöngrum eins og fátækir bændur voru á öldum áður, þegar þeir þurftu að fara fyrir kaupmanninn á hverju ári og reyna að gráta út úr honum úttekt. Þetta er eitthvað svipað. Það er náttúrlega algjörlega óþolandi að ekki sé búið vel að sjálfstæðu stjórnsýslustigi í landinu sem okkur ber skylda til, samkvæmt lögum og samkvæmt alþjóðlegum samningum sem við höfum fullgilt eins og um sjálfstæði sveitarfélaga, Evrópusáttmála um sjálfstæði sveitarfélaga svo dæmi sé tekið, að búa sómasamlega að. Það er ekki gert og það verður að takast fyrr en síðar að ráða bót á því.

Ég ætla að ljúka máli mínu, virðulegi forseti. Ég vildi koma inn á þetta í lok þessarar umræðu af minni hálfu. Ég geri ekki ráð fyrir því að ég eigi eftir að tjá mig mikið meira um fjárlög ríkisstjórnarinnar. Þetta lítur allt voðalega vel út á pappírunum, svipað og með góðærið. Þetta er voðalega fallegt svona ef maður horfir á það úr mátulegri fjarlægð og rýnir ekkert á bak við tjöldin. En svo kemur nú í ljós þegar blessað góðærið er skoðað að það er nú aðallega tekið að láni og því er ákaflega sorglega misskipt og þeim sem mælast undir fátæktarmörkum, hvort sem eru fjölskyldur eða börn, fer síst fækkandi.

Það er eiginlega eins með þetta fjárlagafrumvarp. Ég óttast að það sé aðallega fallegt úr fjarlægð og ég er einn manna um að hafa áhyggjur af því að menn ofmeti frekar tekjur ríkissjóðs á næsta ári heldur en að vanmeta þær. Menn eru svo vanir því að vanmeta tekjurnar af því að sveiflan hefur öll verið í þá átt undanfarin ár. Það hafi á köflum verið uppi í umræðunni áhyggjur af því að tekjurnar verði of háar. Ég deili þeim ekki. Það mundi ekki gera okkur til þótt tekjur ríkissjóðs yrðu eitthvað meiri en áætlað er. En ég ætla að vona að við verðum ekki svo óheppin að þær reynist miklu minni. Það mun auðvitað fyrst og fremst ráðast af hagsveiflunni, hvort hér getur orðið sæmilega mjúk aðlögun í hagkerfinu eða hvort hún verður harkaleg, hvort á okkur skellur meiri samdráttur og hagkerfið kólnar hraðar niður en ella væri.

[21:36]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst af öllu þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir hans yfirgripsmiklu umfjöllun um fjárlagafrumvarp ársins 2008. Hann kom, eins og heyra mátti, mjög víða við.

Ég get þó ekki látið hjá líða að fara aðeins inn í þá umræðu sem hann vakti hér og byrja á því að lýsa því yfir að ég deili áhyggjum hans af þeirri tekjuspá sem við erum með í fjárlagafrumvarpinu.

Ég nefndi það í ræðu minni fyrr í dag að spár um tekjur

ríkissjóðsins hafi verið mjög hvikular. Við sáum það ágætlega í fjáraukalagafrumvarpinu að þær urðu langt yfir þeirri spá sem gerð hafði verið fyrir fjárlög ársins 2007. Þetta módel sem við nýtum til að spá fyrir um tekjur er ekki mjög traust.

Sem betur fer voru þær í plús og ég deili vonum hans í því að það sé betra að hafa þetta í plús en í mínus og vona svo sannarlega að svo verði. Þó eru ýmsar blikur á lofti í efnahagsmálum og ber að gjalda varhuga við ýmsum merkjum þar.

Varðandi skuldsetningu þjóðarbúsins hefur það sem betur fer gerst að ríkissjóður er ágætlega staddur og efnahagslega í stakk búinn til að mæta áföllum, miklu betur en heimilin sjálf. Þar hefur einkaneyslan verið á bullandi fart og þar liggur meginvandinn og væntanlega fer að slá eitthvað á það núna. Ég get þó ekki látið hjá líða að koma aðeins inn á það því að mér fannst bein áskorun felast í orðum hv. þingmanns þegar hann ræddi sveitarstjórnarmálin hér. Hann nefndi sérstaklega flaggskip sveitarfélaga á landsbyggðinni og ég þakka honum fyrir það. Við skulum standa vörð um það.

Ég kem aðeins nær því í síðara andsvari mínu og minni hv. þingmann á að staða sveitarfélaga í landinu er mjög mismunandi. Meðal þeirra svæða sem eiga góða kosti eru sveitarfélögin hér á suðvesturhorninu í kjölfar sölu (Forseti hringir.) þeirra á Hitaveitu Suðurnesja. Hvaða skoðanir hefur þingmaðurinn á þeirri gjörð? (**DSk:** Hvenær fáum við borgað fyrir að virkja köldu svæðin þarna fyrir norðan?)

[21:38]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi ríkissjóð er það að sönnu rétt að hann stendur vel, og það er ákaflega mikilvægt. Það skyldi nú ekki vera að við ættum talsvert eftir að þurfa á því að halda á næstu árum.

Þó að ríkissjóður standi jafnsterkt og raun ber vitni er engu að síður svo komið, virðulegi forseti, að lánshæfismat íslenska þjóðarbúsins er að lækka. Það lækkar eða því er breytt úr stöðugu í neikvætt af hálfu helstu greiningaraðila. Tveir af þremur stóru greiningaraðilunum hafa á undanförnum mánuðum breytt lánshæfismati þjóðarbúsins á þann veg. Það ætti að vera okkur alvarlegt umhugsunarefni að það hefur gerst þrátt fyrir að ríkissjóður standi þetta sterkt.

Ástæðan fyrir því að lánshæfismatið hefur hangið uppi er ríkissjóður. Það er alveg augljóst mál. Það er horft mjög til þess að hann standi sterkt — og það er vel — og sé nánast skuldlaus. Á því höfum við flotið en skuldir þjóðarbúsins sem slíks eru einfaldlega orðnar miklar og öll þau hlutföll svo öfug. Það fer auðvitað ekkert fram hjá þeim aðilum sem fylgjast með þessum hlutum og eru að vakta þá úti í hinum stóra heimi þegar við erum komin efst á listana hjá OECD og komin með skuldugustu heimilin, skuldugasta atvinnulífið og eitt skuldsettasta þjóðarbúið.

Varðandi sveitarfélög sem selja frá sér verðmætar eignir er í sjálfu sér aldrei neitt sérstakt gleðiefni ef afkoma þeirra byggir bara á slíku. En það er sérstaklega grátlegt ef sveitarfélög hrekjast til þess að láta frá sér undirstöðuþjónustu eða veitustarfsemi eða annað í þeim dúr sem að mínu mati ætti aldrei að láta úr opinberri eigu.

Og auðvitað var það hneyksli þegar sveitarfélögin á Vestfjörðum voru hrakin til að láta frá sér Orkubú Vestfjarða. Það var þyngra en tárum taki að þau skyldu þurfa að færa þá fórn bara til að lengja í snörunni í nokkur ár. (Forseti hringir.) Ég ætla ekki að taka beina afstöðu til þess sem Suðurnesjamenn hafa verið að gera. Mér sýnist nú að þeir séu sjálfum sér verstir.

[21:40]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvort ég get deilt þeirri skoðun með hv. þingmanni að Suðurnesjamenn séu sjálfum sér verstir, en fast þeir sóttu sjóinn og gera það enn, kannski á öðrum og nýjum miðum. (Gripið fram í.)

Ég get ekki látið hjá líða að nefna það í andsvari mínu sem hv. þingmaður nefndi varðandi heilbrigðismálin. Ágætur kafli hjá honum í því efni, en það sem hann nefndi um að menn væru ekki ósáttir við þá stöðu sem uppi væri í heilbrigðiskerfinu núna, væntanlega þá til þess að ná fram pólitískum markmiðum sínum, fannst mér dálítið orðum aukið. Það er engin ánægja með þá stöðu sem uppi er í heilbrigðismálum og hefur ekki verið.

En ég kannast við þessa umræðu mörg undangengin ár án þess að gripið sé til nokkurra ráða. Þetta er umræða sem endurtekur sig sýknt og heilagt. Ég er þeirrar skoðunar að það sé rétt í stöðunni í dag að beita einhverjum öðrum ráðum en hingað til hefur verið beitt. Sem betur fer eru menn að fara út í það.

Varðandi sveitarfélögin vildi ég koma aðeins að því að það er verið að taka á skuldsettari og veikari sveitarfélögum. Í rauninni má skipta sveitarfélögum, ef við viljum, fjárhagslega upp í tvo flokka, þau sem reka sig og bera sig þokkalega vel og hin sem eru gjörsamlega á köldum klakanum.

Ég hef haldið því fram að það sé ekkert ofverk manna að rétta þau við. Það liggur líka ákveðin sök hjá okkur — sveitarstjórnarmönnum sem áður voru — í því að þeir — það er stundum erfitt að skilja á milli — í því að við tökum í sveitarstjórnunum stundum ákvarðanir sem við að sjálfsögðu erum frjáls og frí að, lækka leikskólagjöldin niður í ekki neitt stundum, láta fólk ekki borga í strætó o.s.frv. Þetta eru allt saman ákvarðanir sem við tökum á okkur á eigin forsendum en þurfum og getum ekki gert kröfur á ríkið um að það beri endilega samt sem áður ábyrgð á (Forseti hringir.) þeim skuldbindingum sem við tökum í sveitarstjórnunum með þessum hætti.

[21:43]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er margt undir hér í einu. Varðandi Hitaveitu Suðurnesja og ummæli mín um Suðurnesjamenn má enginn skilja það svo að ég hafi ætlað að tala eitthvað óvirðulega um þá. Það sem ég átti þar einfaldlega við var að þar eru menn komnir í kompaní við einkaaðila með mjög mikilvæga kjarnastarfsemi sem ég held að menn séu ekki búnir að bíta úr nálinni með. Það voru að einhverju leyti pólitískar ákvarðanir heimamanna sjálfra sem leiddu inn á þá braut. En ríkisstjórnin fyrrverandi reið vissulega á vaðið þegar hún seldi hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja skil-

yrt þannig að einkaaðilar skyldu kaupa.

Varðandi heilbrigðismálin erum við auðvitað búin að taka hér á ýmsum punktum í umræðum undanfarna daga, deilur um einkarekstur og opinberan rekstur og skipulagsatriði heilbrigðisþjónustunnar. Það er á sínum stað. En þegar kemur að kjarnastarfsemi og sérhæfðustu starfsemi t.d. Landspítala – háskólasjúkrahúss er engri slíkri deilu til að dreifa. Það er ekkert til umræðu svo að ég viti að hjartaskurðlækningar verði annars staðar en þar. Þegar þær eru í fjársvelti, þegar þar er mörg hundruð manna biðlisti, er bara eitthvað mikið að og á því verðum við að taka. Þar er ekkert hægt að skjóta sér á bak við neinn ágreining, neinar deilur, um rekstrarform eða skipulag eða hvernig að málum skuli staðið. Við vorum stolt af því, Íslendingar, þegar við tókum hjartaskurðlækningar inn í landið. Það var glæsilegt að við skyldum gera það og að okkar fólk þyrfti ekki þurfa að fara utan og bíða þar eins og áður var. (**Gripið fram í:** Og deyja.) En við eigum bara að gera þetta sómasamlega ef við erum að þessu á annað borð.

Varðandi sveitarstjórnarmálin, jú, jú, þetta er allt saman á sínum stað. Afkoman er mjög mismunandi og við vitum að lausnanna verður þar af leiðandi að einhverju leyti að leita í því að koma auknum fjármunum til þeirra sveitarfélaga sem eru með erfiðastan rekstur, skuldsettust o.s.frv. Það bara gengur svo hægt, hv. þingmaður. Það er það sem maður er að verða alveg vitlaus á. Þetta er ár eftir ár eftir ár sama jarmið og ekkert gerist. (**Gripið fram í:** Ekkert gerist?) Nei.

[21:45]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við erum komin í 3. umr. um frumvarp til fjárlaga ársins 2008. Hv. þm. Dýrleif Skjóldal benti réttilega á að hér í þingsalnum, fyrir utan hæstv. forseta, eru þingmenn Norðausturkjördæmis og er það nú ekki slæmur félagsskapur. (**SJS:** Ritarinn er líka að norðan.) (**KÞJ:** Rétt)

Hæstv. forseti. Ég held að það hafi nú ekki verið mikið svartnætti sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon boðaði í ræðu sinni áðan þótt hann færi dálítið í varnarstellingar hvað þau mál áhrærir. Ég held að hv. þingmaður hafi að mörgu leyti farið ágætlega yfir þær horfur sem nú eru fram undan í efnahagslífi þjóðarinnar. Menn eru svo sem ekki með mikinn bölmóð þegar þeir benda á álit fjölda sérfræðinga og stofnana sem hafa sérfræðiþekkingu á efnahagsmálum, ekki bara hér á landi heldur víðar.

Þegar horft er til þeirra breytingartillagna sem gerðar hafa verið við fjárlagafrumvarpið sem lagt hefur verið fram kemur í ljós að við framsóknarmenn erum dálítið einir á báti þegar kemur að því að tala fyrir aðhaldi í ríkisfjármálum. Við höfum ekki lagt fram neinar tillögur að marki til útgjaldaaukningar, fyrir utan eina, vegna fjárlaga ársins 2008, ólíkt ágætum félögum í stjórnarandstöðunni, frjálslyndum og vinstri grænum. (**DSk:** Við leggjum til sparnað á móti.)

Hv. þm. Dýrleif Skjóldal kallar hér að vinstri grænir leggi til sparnað. Það er í mjög litlum mæli. Megintillagan er sú að hækka eigi skatta, þ.e. fjármagnstekjuskattinn, og mun ég fara aðeins yfir það á eftir. Fjármagnstekjuskatturinn er mjög stopull tekjustofn og við þurfum aðeins að horfa til þróunar á markaði síðasta mánuðinn eða svo, til þess að geta leyft okkur að efast um að áætlanirnar, sem lagðar voru fram áður en sú þróun átti sér stað, standist þegar öllu er á botninn hvolft. Ég mun fara nánar yfir það á eftir.

Ég sagði við 2. umr. að ég kenndi í brjósti um starfsfélaga hv. í fjárlaganefnd, að hafa þurft að taka við fjárlagafrumvarpinu þar sem útgjaldaramminn hækkaði um 17,2% á milli ára. Trúlega höfum við ekki séð slíka hækkun á milli ára hvað fjárlögin varðar frá því fyrir umtalaða þjóðarsáttarsamninga í upphafi tíunda áratugarins. Ég stóð í þeirri trú að hinn stóri meiri hluti sem hér er við völd mundi hlusta á öll aðvörunarorð sem fallið hafa um þróun efnahagsmála og hvatningu sem ríkisstjórnin hefur fengið til þess að bregðast við þenslunni sem nú er uppi.

Hvað gerist á milli þess sem frumvarpið er lagt fram og lokaumræðu fjárlaga? Í ljós kemur að verið er að skvetta enn meira bensíni á það undirliggjandi verðbólgubál sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fór ágætlega yfir. Það er nefnilega staðreynd að það er undirliggjandi verðbólga og fram undan eru mjög erfiðir kjarasamningar. Síðast í dag komu aðilar vinnumarkaðarins, þ.e. verkalýðshreyfingin, á fund ríkisstjórnarinnar og lagði fram mjög miklar kröfur um að ríkisstjórnin kæmi að þeim kjarasamningum með miklum útgjöldum. Rætt var um allt að 14 milljarða kr. Ljóst er að útgjaldaramminn mun hækka allverulega ofan á það sem hér er lagt til.

Hvað breyttist á milli umræðna þegar við berum saman fjárlagafrumvarpið sem var rætt við 3. umr. í fyrra og það sem er rætt við 3. umr. nú? Jú, hækkun á útgjaldaliðnum er 18,1% á milli ára, ekki 17,1% eins og það var þegar frumvarpið kom fyrir þing. Enn er aukið á hækkun ríkisútgjalda á milli umræðna, hæstv. forseti. Það er áhyggjuefni, allir benda ríkisstjórnarflokkunum á það.

Ég kannast vel við, eftir að hafa setið í fjárlaganefnd á síðasta kjörtímabili m.a. sem formaður, að kosningar voru á árinu 2007. Oft er það nú þannig, sama hvort okkur líkar það betur eða verr, að stjórnmálaflokkar eru viljugri á þeim tíma að auka útgjöld sín, sama hvort þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu. Ef við berum saman þetta frumvarp við kosningafjárlög sést að það er 18,1% hærra en á sama tíma í fyrra. Það er staðreynd og við hljótum að spyrja okkur: Er það svo að ríkisstjórnin sé einfaldlega sofandi, fljóti sofandi að feigðarósi í þessum efnum?

Ekki er nóg að vera með eintóman fagurgala í þessum efnum því að á hverjum mun það bitna ef stjórnvöld missa tökin á efnahagsmálunum og verðbólgan fer af stað, rétt eins og fyrir þjóðarsáttina í upphafi tíunda áratugar síðustu aldar? Jú, hún mun bitna á skuldsettum heimilum, íslenskum heimilum sem aldrei hafa skuldað jafnmikið og þau gera í dag.

Hvernig eru skuldirnar samansettar? Þær eru mestanpart verðtryggðar, þannig að þegar verðbólgan fer af stað munu skuldir og skuldastaða heimilanna versna stórlega. Hér er því svo sannarlega um mikið alvörumál að ræða. Ég segi eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, að maður vill ekki vera með neitt svartnættisraus en staðreyndirnar tala einfaldlega sínu máli. Við eigum náttúrlega tala út frá þeim staðreyndum sem liggja fyrir.

Ég ætla svo sem ekki að endurtaka þá ræðu sem ég flutti hér við 2. umr. nema að því leyti að ef eitthvað er hafa aðstæður í samfélaginu versnað. Horfurnar hafa versnað á milli 2. og 3. umr. fjárlaga. Okkur ber að benda á það.

Ég nefndi aðila í ræðu minni síðast sem varað hafa ríkisstjórnina við og sagt að sýna beri aðhald: Standard & Poors, Seðlabankinn ítrekað, greiningardeildir bankanna og aðilar vinnumarkaðarins hafa öll bent á það. Nú hefur einn aðili enn bæst í hópinn, OECD, sem hefur nýverið varað ríkisstjórnina við og hvatt hana til að sýna aðhald í efnahagsmálum. Það er nú ekkert annað.

Er það þannig, hæstv. forseti, að þessir aðilar viti ekkert um hvað þeir eru að fjalla? Mér líður eins og ég sé hrópandi einn í eyðimörkinni (**GMJ:** Þú ert það.) þegar stjórnarliðar vilja ekki hlusta á mjög alvarleg aðvörunarorð hinna virtu greiningaraðila. Það er mjög alvarlegur hlutur og það verður mjög fróðlegt að sjá hver umræðan verður á sama tíma að ári um efnahagsmálin. Ég vona svo sannarlega að menn nái lendingu í efnahagsmálum því að rétt eins og var bent á áðan er undirliggjandi verðbólga gríðarleg.

Ef ríkisstjórnarflokkarnir hefðu ekki ráðist í þær skattalækkanir sem farið var í 1. mars síðastliðinn væri verðbólgan um 8%, svo langt frá verðbólgumarkmiðum Seðlabankans að það er ógnvænlegt. Hvað þýðir það þegar okkur miðar í þá átt að verðbólgan stígur núna mánuð frá mánuði? Til hvaða aðgerða mun Seðlabankinn grípa haldi fram sem horfir? Hann hefur það vopn að hækka stýrivextina. Svo háir sem þeir eru nú fyrir er margt sem bendir til þess að Seðlabanki Íslands muni þurfa að hækka stýrivexti í örvæntingu sinni til þess að reyna að standa undir verðbólgumarkmiðunum sem hann hefur sett sér í samvinnu við íslensk stjórnvöld, við fjármálaráðherra Sjálfstæðisflokksins og þær ríkisstjórnir sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur átt aðild að á undanförnum árum. Seðlabankinn rær einn í þessari glímu sinni í ólgusjó verðbólgunnar.

Maður veltir fyrir sér þegar maður ber saman fjárlagafrumvörpin, annars vegar það sem rætt var fyrir ári síðan við 3. umr. og það sem við ræðum nú, að útgjaldahlutinn skuli hækka um 18,1%, hvort samkomulagið á stjórnarheimilinu sé með þeim hætti að menn séu farnir að búa sig undir kosningar. Nú virðast ríkisstjórnarflokkarnir ætla að vera góðir við allt og alla og allt í einu. Það á bara að afgreiða öll mál og gera alla sátta. Er það hægt? Hefur það einhvern tímann verið hægt?

Við framsóknarmenn lögðum oftar en tvívegis út í sársaukafullar aðgerðir með þáverandi samstarfsflokki, Sjálfstæðisflokki, til þess að hemja þensluna og ná tökum á verðbólgunni. Það voru mjög umdeildar aðgerðir og síst fallnar til vinsælda. Staðreyndin er sú að skilaboðin sem þáverandi ríkisstjórn sendi út varð til þess að verðbólgan í samfélaginu minnkaði. Kjör almennings bötnuðu sem því nam því að sjálfsögðu snertir þróun verðbólgunnar íslensk heimili eins og ég fór yfir áðan.

Ég hef nefnt það hér og ég ætla að gera það einu sinni enn: OECD, Standard & Poors, Seðlabankinn, greiningardeildir bankanna, aðilar vinnumarkaðins og við framsóknarmenn, hvetjum stjórnvöld til þess að standa nú á útgjaldabremsunni. Það er eins og þingflokkar hér á Alþingi keppist við að lofa og gera útgjaldatillögur. Trúlega getur það verið vinsælt til skamms tíma litið. Ég hvet þó hv. þingmenn, sérstaklega stjórnarliðsins, til að kynna sér þau aðvörunarorð sem þessir aðilar hafa ítrekað komið með.

Að þessu sögðu ætla ég aðeins að fara yfir orð sem m.a. hafa fallið í ræðustóli Alþingis og eru vissulega í þingtíðindum. Áður en ég geri það vil ég benda á að samneyslan í tíð síðustu ríkisstjórnar, þ.e. þeir fjármunir sem við nýtum til þess að byggja upp velferðarþjónustuna, heilbrigðis-, mennta- og félagsþjónustu, af skattpeningum almennings, hefur aukist á síðustu árum.

Af því að mönnum var tíðrætt um á síðasta kjörtímabili að Framsóknarflokkurinn hefði verið sérstök hækja Sjálfstæðisflokksins vil ég benda á gamalt slagorð sjálfstæðismanna sem er *Báknið burt* . Ungu hugsjónamennirnir í Sjálfstæðisflokknum hafa talað fyrir því að minnka eigi samneysluna, að draga eigi úr umsvifum hins opinbera. Hver er staðreynd mála með frumvarpinu sem hér er lagt fram? Samneyslan hefur ekki verið hærri sem hlutfall af þjóðarframleiðslu síðan árið 1993.

Ég er ekki endilega óánægður með þann árangur okkar framsóknarmanna í ríkisstjórn og þar af leiðandi Samfylkingarinnar núna. Auðvitað þurfa að vera einhver takmörk á því. Staðreyndin er sú að Sjálfstæðisflokkurinn sem farið hefur með fjármálaráðuneytið þennan tíma hefur verið að stækka báknið og auka framlög til velferðarmála, samneyslunnar, sem við framsóknarmenn höfum að stefnumiði. Ég bendi á að það er ekki stefnumið hægri mannanna í Sjálfstæðisflokknum að stuðla að þessari þróun.

Nú vill Sjálfstæðisflokkurinn höfða til sem flestra hópa, allt frá miðju lengst til hægri. Það er mjög undarlegt að ekki skuli vera til stjórnmálaflokkur sem er hægra megin við Sjálfstæðisflokkinn. Ég ætla að spá því í kjölfar orða minna að flokkur muni myndast á hægri væng íslenskra stjórnmála því að hægri mennirnir í Sjálfstæðisflokknum munu ekki horfa þegjandi og hljóðalaust upp á 18,1% hækkun á milli fjárlagafrumvarpa á útgjaldaramma ríkissjóðs.

Þá hefur einn hv. þingmaður sem talað hefur mjög skýrt í stjórnmálum, hv. þm. Jón Magnússon, þingmaður Frjálslynda flokksins, mikil tækifæri í höndunum því að hann hefur talað sem sannur frjálshyggjumaður úr ræðustóli Alþingis. Ég ætla að spá því að haldi hv. þingmaður áfram í pólitík muni hann ná dálitlum skerf af hægra fylgi Sjálfstæðisflokksins í kjölfar þessa enda hefur hann hvatt til aðhalds í fjárlagagerðinni.

Hins vegar er það svo að frjálslyndir, félagar mínir í stjórnarandstöðunni, hafa ekki gengið í takt því að hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson, formaður þessa ágæta flokks, sem staðið hefur að mjög mörgum breytingartillögum til útgjaldaauka ásamt hv. þm. Jóni Bjarnasyni. Það eru því tvær skoðanir á fjárlagafrumvarpinu sem sá flokkur boðar.

Ég held að Sjálfstæðisflokkurinn geti ekki gefið sig út fyrir að vera mikill hægri flokkur þegar rætt er um frumvarp til fjárlaga ársins 2008. Sem félagshyggjumaður þegar kemur að velferðarmálum segi ég að ég er nokkuð ánægður með að menn skuli ekki skera stórlega niður en fyrr má nú aldeilis fyrr vera að auka fjárfestingu og útgjöld ríkisins um 18,1% á milli ára. Það hlýtur að segja okkur að mikill óstöðugleiki er hér í þjóðfélaginu og í ríkisfjármálunum.

Ég sagði áðan að ég ætlaði að rifja upp hvað sagt hafi

verið úr ræðustóli Alþingis um ýmis mál því að margt hefur nú verið sagt á síðasta kjörtímabili. Við framsóknarmenn höfum m.a. legið undir ámæli um hitt og þetta, sérstaklega af hálfu Samfylkingarinnar. Til þess að ljúka kaflanum um stöðugleika í efnahagsmálum og stöðu ríkisfjármála, verðbólguhorfur og fleira, ætla ég að lesa aðeins úr stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar sem gefin er út 23. maí 2007. Hún er því ekki nema rúmlega sex mánaða gömul. Þar segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Eitt brýnasta verkefni nýrrar ríkisstjórnar er að tryggja stöðugleika í efnahagslífinu í þágu heimila og atvinnulífs. Markmið hagstjórnarinnar er að tryggja lága verðbólgu, lágt vaxtastig, betra jafnvægi í utanríkisviðskiptum, jafnan og öflugan hagvöxt og áframhaldandi trausta stöðu ríkissjóðs.“

Nú er staða ríkissjóðs vissulega sterk en ég get ekki séð í ljósi þess frumvarps og hvernig horfir í efnahagsmálum þjóðarinnar, að markmið ríkisstjórnarinnar, að tryggja lága verðbólgu og lágt vaxtastig, endurspeglist í fjárlagafrumvarpinu. Því miður. Þvert á móti er sá útgjaldaauki sem lagður er til vísbending um og hvati til þess að verðbólga muni hækka en ekki lækka og að vextir heimilanna í landinu muni hækka en ekki lækka.

Hvað þýðir það á íslensku? Það þýðir að íslensk heimili og jafnvel atvinnulíf muni verða fyrir kjaraskerðingu sem þessu nemur. Ef menn missa tökin á því mikilvæga úrlausnarefni, sem er höfuðúrlausnarefni hverrar ríkisstjórnar, þá horfir illa fyrir íslenskri þjóð. Margt bendir til að núverandi ríkisstjórn hafi gjörsamlega misst tökin.

Ég ætla svo sem ekki að lesa upp úr hinu verðmæta, rauða kveri Samfylkingarinnar sem birt var fyrir kosningar undir fyrirsögninni Jafnvægi og framfarir, ábyrg efnahagsstefna, undir ritstjórn þess ágæta manns Jóns Sigurðssonar, fyrrverandi ráðherra. Segja má að það séu öfugmæli sem birtist í fjárlagafrumvarpinu miðað við það sem hér er lagt til.

Hæstv. forseti. Þær yfirlýsingar sem ríkisstjórnarflokkarnir gáfu í aðdraganda síðustu kosninga um að höfuðmarkmið stjórnmálamanna væri að gæta stöðugleika birtist ekki í fjárlagafrumvarpinu. Ég endurtek að hér er um grafalvarlegt mál að ræða. Mér er það illskiljanlegt eftir að hafa tekið þátt í fjárlagagerð að horfa upp á hvers lags lausatök eru á því og að svo ótrúlega mörgum erindum skuli vera svarað jákvætt við fjárlagagerðina. Nú koma hv. þingmenn stjórnarinnar trúlega upp og spyrja þann sem hér stendur: Hverjum átti að neita? Það er gamalt trikk. (Gripið fram í.)

Tillögur Framsóknarflokksins hefðu aldrei orðið þær að frumvarp til fjárlaga hækkaði um 17,1% á milli ára. Við úrvinnslu þingmeirihlutans hækkar frumvarp til fjárlaga um 18,1% á milli ára. Ég minni á að það var undir forustu Framsóknarflokksins í ríkisstjórn ásamt Alþýðubandalagi og Alþýðuflokki sem menn þurftu að taka mjög erfiðar ákvarðanir og ná fram svokallaðri þjóðarsátt á sínum tíma.

Það skyldi ekki vera, hæstv. forseti, að menn þyrftu að ráðast í og taka erfiðar ákvarðanir til þess að ná tökum á efnahagslífi þjóðarinnar. Undirliggjandi verðbólga, af því að hv. þm. Birgir Ármannsson er kominn hér inn, er 8% síðustu tólf mánuði. Ef ríkisstjórnarflokkarnir hefðu ekki farið í þá skattalækkun sem lækkun matarskattsins var, væri verðbólga síðustu 12 mánuði 8%, eða reyndar 6%. En áhrif af lækkun matarskattsins munu náttúrlega fletjast út hægt og rólega og hverfa alveg 1. mars næstkomandi.

Við eigum að sjálfsögðu að horfa til þess tíma sem fram undan er og 8% verðbólga er langt frá því að vera viðunandi og boðar einungis að Seðlabanki Íslands mun hækka stýrivexti sína áfram að óbreyttu. Það eru himinn og haf á milli verðbólgumarkmiðs Seðlabankans, sem þáverandi ríkisstjórn lagði reyndar blessun sína yfir, og þeirrar stöðu og uppi er í dag.

Að þessum varnaðarorðum sögðum er komið að skuldadögum gagnvart Samfylkingunni sem hamaðist í ræðustóli ár eftir ár á síðasta kjörtímabili og kom með yfirboð hér um bil í öllum málaflokkum. (Gripið fram í.) Því miður, hæstv. forseti, sé ég engan hv. þingmann Samfylkingarinnar hér á svæðinu. (Gripið fram í.) Ég veit reyndar, svo ég sé nú ærlegur, að hv. formaður fjárlaganefndar, sem er samfylkingarmaður, er vant við látinn af eðlilegum ástæðum en varaformaður nefndarinnar er hér á svæðinu svo að við höldum því til haga.

Síðast þegar ég vissi voru þingmenn Samfylkingarinnar fleiri en einn og svei mér þá ef Samfylkingin á ekki eina sex ráðherra líka. Menn fóru í það að fjölga ráðherraembættunum til þess að hv. þingmenn og núverandi hæstv. ráðherrar Björgvin G. Sigurðsson og Össur Skarphéðinsson fengju ráðherrastóla. Iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið var þess vegna klofið í tvennt sem hv. þingmaður Valgerður Sverrisdóttir sinnti nú bara með ágætum ein. Það er því ósköp eðlilegt að hæstv. ráðherrar hafi nægan frítíma og geti þar af leiðandi sinnt ýmsum útrásarverkefnum og fleiri gæluverkefnum. Búið er að tvöfalda ráðherrafjöldann í því ráðuneyti með tilheyrandi ríkisútgjöldum og fleira sem því fylgir.

Ég vek athygli á því, hæstv. forseti, að það er enginn ráðherra viðstaddur þessa umræðu ... (**Forseti** (StB)**:** hæstv.) ... hæstv. ráðherrar eru ekki viðstaddir þessa umræðu. Það er vert að vekja athygli á því að þetta eru fyrstu fjárlögin sem Samfylkingin afgreiðir í ríkisstjórn og enginn ráðherra Samfylkingarinnar er viðstaddur umræðuna.

Ég gæti brugðið á gamalt ráð að láta kalla ráðherrana utan úr bæ hingað í þinghúsið eins og hæstv. núverandi félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir gerði oft en ég ætla að láta það vera. Miðað við hvernig við höfum horft upp á þingmeirihlutann haga störfum sínum stórefa ég að það muni skila miklum árangri hvað ákvarðanatökuna varðar enda stendur yfir 3. umr. fjárlaga sem mun von bráðar fara í atkvæðagreiðslu. Miðað við atkvæðagreiðslurnar sem hér hafa farið fram sýnist mér að það verði meginniðurstaðan, það mál sem við ræðum nú.

Þá að þeim orðum sem fallið hafa í ræðustóli Alþingis. Mig langar að vitna í hv. þáverandi þingmann Jóhönnu Sigurðardóttur, og hæstv. ráðherra í dag, sem var að fjalla um lífeyrismál þann 12. október 2006. Þar sagði núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, með leyfi forseta:

„Af hverju hafa skattleysismörkin verið skert svo mikið í tíð þessarar ríkisstjórnar að fólk með lágar tekjur, 130 þús. kr. tekjur, er farið að borga verulegan skatt sem það gerði ekki áður? Skattleysismörkin ættu að vera 130 þúsund í dag en ekki 79 þúsund eða 91 þúsund eftir breytinguna sem

gerð verður í tengslum við samkomulagið við aðila vinnumarkaðarins. Þetta er nú afrekaskráin sem skilin er eftir, þetta er það sem ríkisstjórnin skilur eftir sig.“

Þetta sagði núverandi hæstv. félagsmálaráðherra sem nú var að ganga frá sínum fyrstu fjárlögum.

Áfram hélt þáverandi hv. þm. Jóhanna Sigurðardóttir, núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, og sagði þann 29. janúar á þessu ári, það eru um tíu mánuðir síðan, með leyfi forseta:

„Með tilfærslum ríkisvaldsins gegnum skattkerfið frá fátækum til nýríkra fjármagnseigenda hafa skattleysismörkin verið skert um nálægt 50 þús. kr. á mánuði og ættu í dag að vera nálægt 140 þús. kr. á mánuði í stað rúmlega 90 þús. kr. Fyrir þetta hafa fátækar barnafjölskyldur liðið sárlega.“

Nú vil ég benda hæstv. forseta á það að þann 12. október 2006 sagði þáverandi hv. þingmaður að skattleysismörkin ættu að vera 130 þús. kr. en örfáum mánuðum síðar áttu skattleysimörkin að hafa orðið 140 þús. kr. þannig að eitthvað var nú málum blandið þar.

Ef við förum nú í fjárlagafrumvarpið sem Samfylkingin hefur lagt hér fram á blaðsíðu 390 ... Fyrirgefðu, ég er að rugla, hæstv. forseti. Það er seinna sem ég ætla að vísa í fjárlagafrumvarpið. Það var nefnilega ákveðið nú í dag eða í gær varðandi skattleysismörkin hjá þessari nýju ríkisstjórn að áfram ætti að miða við vísitölu neysluverðs en ekki við launavísitöluna eins og hv. þm. Jóhanna Sigurðardóttir var að vitna í, að þá ættu skattleysismörkin að vera orðin 130–140 þús. kr. Ég var að vitna til orða hæstv. núverandi félagsmálaráðherra sem féllu hér undir mánaðamótin janúar–febrúar á þessu ári.

Samfylkingin er búin að taka alveg heilan hring í þessu máli. Hún gagnrýndi síðustu ríkisstjórn fyrir að hafa ekki miðað hækkanir á skattleysimörkum við launavísitölu heldur neysluvísitölu því að launavísitalan hefur hækkað svo mikið, meira en neysluvísitalan. Nú er Samfylkingin hins vegar gjörsamlega búin að snúa við blaðinu.

Þess vegna hefði verið mjög áhugavert ef hæstv. félagsmálaráðherra hefði verið hér. Ég endurtek að ég ætla ekki að kalla sérstaklega á hæstv. ráðherra en það er alveg ljóst að hæstv. félagsmálaráðherra hefur farið í heilan hring ef ekki fleiri hringi þegar kemur að málefnum skattleysismarka. Einungis fyrir nokkrum mánuðum boðaði hún að skattleysismörkin ættu að fylgja launavísitölu en ekki neysluvísitölu. Nú er ríkisstjórnin búin að ákveða að haldið verði áfram, rétt eins og síðasta ríkisstjórn gerði, að miða við neysluvísitölu og ég hef svo sem engar sérstakar athugasemdir við það, hæstv. forseti.

Ég ætla að halda áfram að vitna í sama hæstv. félagsmálaráðherra sem sagði í sömu ræðu þann 29. janúar árið 2007, með leyfi forseta, og notaði þar eitt af sínum frægu orðatiltækjum sem hún notaði óspart í ræðustól Alþingis:

„Það er auðvitað til skammar að ein af orsökum þess að fátækt barnafólk á ekki fyrir brýnustu framfærslu er að barnabætur byrja að skerðast við 92 þús. kr. hjá einstæðu foreldri og 185 þús. kr. samanlagðar tekjur hjóna. Barnabætur eru því orðnar að láglaunabótum í höndum ríkisstjórnarinnar.“

Þetta sagði núverandi hæstv. félagsmálaráðherra einungis fyrir nokkrum mánuðum en þegar fjárlagafrumvarpið er lagt fram kemur í ljós að barnabætur munu trúlega skerðast að raungildi á næsta ári. Á bls. 391, hæstv. forseti, og nú ætla ég að vitna í fjárlögin, er gert ráð fyrir að barnabætur muni hækka sem breyting frá fjárlögum um 3,5%. Í forsendum fjárlaga er gert ráð fyrir að verðlagsbreytingar á næsta ári verði 3,3% en margir aðilar, þeir sem hafa varað ríkisstjórnina við þróun mála, telja að verðbólgan muni verða miklu meiri.

Hvað gerist ef verðbólgan verður 4%? Jú, hæstv. forseti, þá skerðast greiðslur til barnafólks í gegnum barnabætur um hálft prósent. Ef verðbólgan verður 5% munu barnabætur skerðast að raungildi um 1,5%. Mögulega er því ekki verið að auka framlög ríkisins til barnabóta, eins og hæstv. félagsmálaráðherra boðaði, þá sem hv. þingmaður, fyrir nokkrum mánuðum, heldur munu barnabætur líklega skerðast að raungildi á næsta ári. Það er þvert á það sem Samfylkingin hefur sagt í umræðum um mörg velferðarmál. Ég held reyndar að margt fólk hafi kosið Samfylkinguna út á allan þann fagurgala. Það var varla til sá málaflokkur að Samfylkingin kæmi ekki fram og yfirbyði þá flokka sem fyrir eru í litrófi stjórnmálanna, það var ekkert mál.

Reyndar gerði Samfylkingin eitt fyrir kosningar, hún lagði fram mjög ábyrgt skjal sem því miður er ekki pappírsins virði í dag og ætti heima á haugunum. (Gripið fram í.) Hv. þm. Dýrleif Skjóldal talaði um *Fagra Ísland.* Það plagg á svo sem ekkert sérlega heima í fjárlagaumræðunni en í þeirri umræðu er jú allt undir og það plagg er heldur ekki pappírsins virði, því miður. Tvær grundvallarstefnuskrár Samfylkingarinnar, um jafnvægi og framfarir og ábyrga efnahagsstefnu og *Fagra Ísland,* voru bara blöff. Ofan á það fjárlagafrumvarp sem ég ræði hér, þar sem útgjöld og fjárfesting hafa aukist um 18,1%, eru komnar fram kröfur í aðdraganda kjarasamninga. Heyrst hafa tölur upp á 14 milljarða sem verkalýðshreyfingin hefur lagt fram í því skyni að stjórnvöld setji fjármuni í gerð kjarasamninga. Það er því ljóst að útgjöldin eiga eftir að aukast meira og hef ég miklar áhyggjur, hæstv. forseti, af gerð komandi kjarasamninga. Það er seinni tíma mál en að sjálfsögðu skiptir máli í aðdraganda slíkra viðræðna að stöðugleiki sé og lág verðbólga. En eins og ég hef margoft sagt hér áður og vil endurtaka einu sinni enn stuðlar ríkisstjórnin að því með frumvarpinu að auka enn meir á þenslu og verðbólgu í samfélaginu, sem er mjög alvarlegt mál.

Hæstv. forseti. Ég hef vitnað í ræður núverandi hæstv. félagsmálaráðherra frá því fyrir síðustu kosningar, um barnabætur og um skattleysismörk sem nú þegar hafa verið þverbrotin. Þá ætla ég að rifja upp önnur ummæli, hæstv. forseti, sem núverandi hæstv. félagsmálaráðherra hefur oftsinnis látið falla úr ræðustól Alþingis sem talsmaður Samfylkingarinnar í félagsmálanefnd Alþingis.

Ég vitna í ræðu frá fyrirspyrjanda, þáverandi hv. þm. Jóhönnu Sigurðardóttur, frá 11. október árið 2006, með leyfi forseta:

„Nú hefur lánshlutfallið lækkað úr 90% í 80%. Hámarkslánið er farið úr 18 millj. kr. í 17 millj. og veðhæfni eigna miðast við brunabótamat sem algengt er að sé 40% af kaupverðinu. … Þessu til viðbótar hefur orðið alger verðsprenging. Ég get nefnt hér sem dæmi að miðað við 10 millj. kr. eign fyrir fimm árum þá þyrfti fólk miðað við

90% lán að leggja sjálft fram 1 millj. kr. Í dag kostar þessi sama íbúð 20 millj. kr. og vegna þessarar hækkunar og lækkunar á lánshlutfalli þarf fólk að leggja fram 4 millj. fyrir sömu íbúð, um 1 millj. fyrir fimm árum. Þessu verður að taka á. Þarna er ákveðinn hópur sem hefur orðið á milli, fólk með lægri tekjur.“

Þáverandi þingmaður, Jóhanna Sigurðardóttir, tók mjög harðar rimmur úr ræðustól Alþingis við þáverandi hæstv. félagsmálaráðherra, sem nú er hæstv. forseti. Hæstv. forseti kannast örugglega vel við að hafa setið hér á ráðherrabekk undir skömmum þáverandi þingmanns, Jóhönnu Sigurðardóttur, sem sagði að menn ættu að skammast sín fyrir að lækka lánshlutfallið úr 90% í 80%.

Hver er svo reyndin, hæstv. forseti, hér um bil daginn eftir kosningar? Þetta er eitt af fyrstu málum núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur. Jú, núverandi forseti Alþingis, þáverandi félagsmálaráðherra, hækkaði nefnilega lánshlutfallið upp í 90% við mikinn fögnuð landsmanna. Reyndar voru einhverjir hægri menn með horn í síðu okkar framsóknarmanna út af því. Það er önnur saga en menn fögnuðu því almennt að lánshlutfallið var aftur hækkað upp í 90%.

Hvert var fyrsta verk núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, sem sagði að menn hefðu átt að skammast sín þegar það var lækkað úr 90% í 80%? Jú, lánshlutfallið var aftur lækkað úr 90% í 80%, sem, rétt eins og hún benti á í umræðum hér á þingi, bitnaði nær eingöngu á fólki á landsbyggðinni sem var að kaupa sér húsnæði. Hér hefur blaðinu verið snúið svo gjörsamlega við að vert er að leiða hugann að því hvort eitthvað sé yfirleitt að marka það sem Samfylkingin hefur sagt á síðustu mánuðum. Örvæntingin virðist hafa verið orðin gríðarleg í herbúðum Samfylkingarinnar nokkrum mánuðum fyrir síðustu kosningar, menn sögðu bara hvað sem er til þess að ná góðu kjörfylgi, sama hvað það kynni svo að kosta.

Þeir dagar eru runnir upp, hæstv. forseti, að Samfylkingin þarf að fara að svara fyrir af hverju hún hefur snúið stefnu sinni við í einu málinu af öðru. Hér er ekki um neina útúrsnúninga að ræða, herra forseti, hér er um beinar tilvitnanir í *Alþingistíðindi* að ræða og beinar tilvitnanir í málaflokka sem m.a. heyra undir núverandi félagsmálaráðherra. Það er því ósköp eðlilegt, hæstv. forseti, að fólk skilji hvorki upp né niður í málflutningi Samfylkingarinnar í efnahagsmálum og í mörgum öðrum málum.

Það er náttúrlega grátlegt, og fyrir því hlýtur að vera einhver ástæða, að ekki er einn einasti samfylkingarmaður í salnum. Þvílíkur áhugi sem hv. þingmenn Samfylkingarinnar sýna 3. umr. fjárlaga ársins 2008. (Gripið fram í.) Þetta eru fyrstu fjárlög sem flokkurinn hefur komið að og enginn þingmaður er viðstaddur umræðuna, það hlýtur að vekja eftirtekt. Eins og ég gat um áðan hefur hv. þm. Gunnar Svavarsson mjög lögmætar ástæður fyrir fjarveru sinni og allt í góðu með það. En þingmenn Samfylkingarinnar eru sem stendur fleiri en einn og það hefði verið ágætt að fá einhvern þeirra til að ræða um þá stefnubreytingu sem orðið hefur hjá þessum ágæta stjórnmálaflokki á einungis örfáum mánuðum.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að vitna beint í ræður hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur, þingmanns Samfylkingarinnar, en hún var við síðustu fjárlagagerð með vaxtabætur á heilanum, talaði um vaxtabætur í öllum umræðum, talaði um að þær væru ónógar og ekki væri nóg að gert fyrir fólkið í landinu, fólkið sem væri að kaupa sér húsnæði, hún talaði um að reikna mætti út að einhverjar skerðingar hefðu átt sér stað.

Hæstv. forseti. Hvað segir þá fyrsta fjárlagafrumvarp Samfylkingarinnar um áherslur þeirra þegar kemur að vaxtabótum? Þær munu hækka um ein 6% á næsta ári. Vonandi verður einhver raunaukning þar á en það er svo langt frá því, í ljósi þeirrar umræðu sem átti sér stað fyrir nokkrum mánuðum úr ræðupúlti Alþingis, að það sé í takt við þær miklu væntingar sem vaktar voru. Samfylkingin vakti væntingar hjá almenningi þegar kemur að barnabótum, vaxtabótum og skattleysismörkum. Hverjir eru einna stærstu tekjupóstar heimilanna í dag? Það eru vaxtabætur, það eru barnabætur og skattleysismörk hefðu átt að vera miklu hærri eins og hæstv. félagsmálaráðherra hefur oft talað um.

Nú sé ég að hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður fjárlaganefndar, er mættur í hús og býð ég hann velkominn til umræðunnar. Hv. þingmaður getur að sjálfsögðu ekki borið ábyrgð á gjörðum félaga sinna á síðasta kjörtímabili. Ég votta því hv. þingmanni samúð mína að þurfa að taka við því að vera formaður fjárlaganefndar og fá öll þessi loforð og gífuryrði í fangið. Það er ekki öfundsvert hlutverk, hv. þingmaður kom svo sannarlega ekki nálægt því á síðasta kjörtímabili að setja fram slík innihaldslaus loforð. Það er að koma í ljós að loforð Samfylkingarinnar hvað varðar vaxtabætur, barnabætur og skattleysismörk voru innihaldslaus.

Að lokum langar mig, hæstv. forseti, að vitna í ræðu sem hæstv. núverandi utanríkisráðherra, formaður Samfylkingarinnar, hélt í árslok 2005.

Þar segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Ég segi að þetta sé óraunsætt og það kemur reyndar líka fram í fyrrnefndum *Peningamálum* Seðlabankans að þetta sé að minnsta kosti mjög metnaðarfullt, eins og Seðlabankinn orðar það, vegna þess að hingað til hafa útgjöld ríkissjóðs hækkað um að minnsta kosti 2% á ári umfram verðlag frá árinu 1998.“

Síðar í ræðu sinni segir hæstv. ráðherra:

„Það er auðvitað mjög freistandi fyrir menn að gefa eftir gagnvart þeim óskum og það verður gert þegar fram líða stundir. Við munum sjá aðrar tölur í frumvarpi til fjáraukalaga þegar það kemur fram næsta haust. Þá munum við að sjálfsögðu sjá aðrar útgjaldatölur.“

Í þessari ræðu boðaði formaður Samfylkingarinnar að nauðsynlegt væri fyrir þáverandi ríkisstjórn að sýna aðhald í efnahagsmálum. Reyndar greip sú ríkisstjórn nokkrum sinnum til aðhaldsaðgerða þegar kom að útgjöldum ríkissjóðs en þá voru hv. þingmenn Samfylkingarinnar fyrstir hér upp í pontuna til að gagnrýna það. Ég vil benda á það, hæstv. forseti, að við framsóknarmenn höfum ekki gagnrýnt það sem ríkisstjórnarflokkarnir hafa lagt til á milli umræðna, til að mynda um frestun á byggingu háskólasjúkrahúss, alls ekki. Hins vegar höfum við bent á að það sé mjög líklegt, og æ fleiri taka undir það, að sú samgönguáætlun sem nú er í gildi sé að mörgu leyti óraunhæf og illmögulegt

verði að ráðast í allar þær framkvæmdir sem ríkisstjórnin boðaði í sumar, m.a. með svokölluðum mótvægisaðgerðum sem er umræðuefni út af fyrir sig.

Hvað gerði hæstv. núverandi samgönguráðherra um daginn? Hann sagði það sem við framsóknarmenn höfum sagt í þessari umræðu, að það hefði einfaldlega komið í ljós að ekki væri hægt að ráðast í allar þessar framkvæmdir á næsta ári. Þar með voru dregnir til baka m.a. peningar í Sundabraut.

Hvaða væntingar vakti ríkisstjórnin í sumar þegar hún hélt alla blaðamannafundina um stórkostlegustu mótvægisaðgerðir seinni tíma og hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller kynnti gríðarlegar samgöngubætur á næsta ári? Nú hefur komið í ljós að draga þarf hluta af þeim strax til baka? Þetta breytist bara á tveim, þrem mánuðum. Maður hlýtur að spyrja sig á hvaða vegferð þessi ríkisstjórn er. Ef mig brestur ekki minni, hæstv. forseti, var það akkúrat hæstv. núverandi samgönguráðherra, Kristján Möller, sem gagnrýndi fyrrverandi ríkisstjórn fyrir að fresta framkvæmdum. Enda var það í raun þannig að ég vorkenndi hæstv. núverandi samgönguráðherra að þurfa að svara fyrir það hvort sá málflutningur sem hann viðhafði fyrir einungis nokkrum mánuðum, einum eða tveimur árum, um frestanir í samgöngumálum, ætti ekki við í dag. Nú eru svörin allt önnur hjá forsvarsmönnum Samfylkingarinnar.

Hæstv. forseti. Ég ætla nú að fara að stytta mál mitt. Hægt væri að tala hér mikið og lengi um þetta mál sem er stórt, frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008. Það er með ólíkindum vægast sagt að horfa upp á það sem ríkisstjórnin hefur lagt hér til en í rauninni samt sem áður kærkomið tækifæri að fá að ræða það aðeins í þessari umræðu hversu óraunsær málflutningur Samfylkingarinnar var allt síðasta kjörtímabil og í hvers lags mál Samfylkingin er búin að koma sér því skráð er í þingtíðindi það sem hv. þingmenn Samfylkingarinnar hafa sagt í hinum og þessum málum sem þeir geta ekki staðið við núna. Því er það kærkomið tækifæri að fá að segja hér nokkur orð um það sem Samfylkingin hefur sagt almennt um efnahagsmálin.

Ég ætla að lokum að fjalla um breytingartillögu á þskj. 477 sem ég hef lagt fram við frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008 og lýtur að 6. greinar heimild og lið 7.5, á bls. 55 í fjárlagafrumvarpinu. Liður 7.5 hljóðar svo:

„Að heimila sjúkrahúsum að taka þátt í eða eiga samstarf við fyrirtæki sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði. Samningar, sem fela í sér fjárskuldbindingar, skulu lagðir fyrir ráðherra heilbrigðismála og fjármála til staðfestingar.“

Ég hef lagt fram þá breytingartillögu að þessi liður falli brott. Ég ætla að rifja aðeins upp hvernig þessi liður varð til á sínum tíma en það var m.a. að frumkvæði framsóknarmanna sem þetta kom inn, trúlega á árabilinu 1997–1998, en þá var öldin sú að Framsóknarflokkurinn hafði yfir heilbrigðismálunum í landinu að segja og Sjálfstæðisflokkurinn yfir fjármálunum. Það var því alveg ljóst að báðir ríkisstjórnarflokkarnir kæmu að þessu og að sjálfsögðu höfum við framsóknarmenn treyst mjög vel þeim ráðherrum sem hafa farið með heilbrigðismálin á undanförnum árum.

Nú bregður svo við að í hrossakaupum Samfylkingarinnar í málefnasamningi við Sjálfstæðisflokkinn hefur hún gefið eftir í mörgum mjög mikilvægum málaflokkum þar. Ég veit að hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins eru mjög ánægðir með að nú sé hægt að ráðast í róttækar breytingar á sviði heilbrigðismála sem ekki hefði verið hægt að ráðast í með okkur framsóknarmönnum. Þar af leiðandi er það áhyggjuefni að Sjálfstæðisflokkurinn skuli vera kominn með ekki einungis heilbrigðisráðuneytið heldur líka formennsku í heilbrigðis- og tryggingarnefnd. Nú tek ég fram að þetta eru ágætir einstaklingar, hæstv. ráðherra Guðlaugur Þórðarson og hv. þm. Ásta Möller, en það er nú einu sinni svo að okkur greinir allverulega á þegar kemur að velferðarmálum og sjálfstæðismenn hafa lýst því yfir að nú sé hægt að ráðast í róttækar breytingar í heilbrigðismálum sem ekki hefði verið hægt að ráðast í með framsóknarmönnum.

Hvað er Samfylkingin að hugsa að láta fjárlagafrumvarpið koma svona óbreytt til 3. umr. þannig að sjálfstæðismenn, ráðherrar Sjálfstæðisflokksins, hæstv. heilbrigðismálaráðherra og hæstv. fjármálaráðherra, hafi leyfi til þess að semja fram hjá þinginu við einkafyrirtæki úti í bæ sem vinna að vísindarannsóknum og þróun nýjunga á sviði heilbrigðismála og læknisfræði, hafi sjálfdæmi um að semja við þá aðila? Þessi heimildargrein er svo vítt orðuð og til þessa hefur fjármálaráðherra túlkað þær heimildargreinar sem fyrir eru í fjárlagafrumvarpinu vægast sagt mjög vítt. Það ber margt að varast í þessum efnum. Við getum til að mynda horft til túlkunar fjármálaráðuneytisins og ráðherrans á heimildargreininni um Grímseyjarferjuna þar sem hátt í hálfum milljarði var varið án þess að bein heimild væri fyrir því á fjárlögum. Það var reyndar ein heimildargrein til sem leiddi af sér hálfan milljarð í útgjöld. Því er það varhugavert að mínu mati miðað við hvernig menn hafa meðhöndlað þessar heimildargreinar að heimild 7.5 verði inni.

Það kom fram í umræðu á þinginu um daginn hjá hv. þm. Árna Páli Árnasyni að Samfylkingin hefði ekki haft nein áhrif á útgjaldaramma fjárlaga fyrir árið 2008, það hefði verið búið að ákveða það allt í endaðan maí. Hefur Samfylkingin engan áhuga á því að hafa áhrif á hvaða stefnu við tökum þegar kemur að þróun mála í heilbrigðismálum? Ég vil ekki trúa því upp á þennan jafnaðarmannaflokk að hann ætli að veita Sjálfstæðisflokknum sjálfdæmi um það að ráðast í samningagerð við fyrirtæki á heilbrigðissviði án þess að hafa þar nokkra aðkomu að. Ríkisstjórnin er fjölskipað stjórnvald og viðkomandi ráðherra hefur nokkuð mikið sjálfdæmi um hvað hann gerir. Eins og stendur í lið 7.5 geta hæstv. ráðherrar Guðlaugur Þór Þórðarson heilbrigðisráðherra og Árni M. Mathiesen fjármálaráðherra ákveðið að fara út í nokkuð djörf verkefni á sviði heilbrigðismála. Skyldi orðið einkavæðing koma upp í hugann þegar maður hugsar um nýjungar á sviði heilbrigðismála? Einkavæðing, segi ég, því að sjálfstæðismenn hafa lýst því yfir að það eigi að stokka allverulega upp í því heilbrigðiskerfi sem við búum við.

Ég hefði því viljað fá svar í þessari umræðu um hvað Samfylkingin ætlar sér í þessum efnum. Það er napur veruleiki, hæstv. forseti, ef staðreyndin er sú að Samfylkingin ætlar að afhenda ráðherrum Sjálfstæðisflokksins sjálfdæmi um þetta. Er þetta í takt við ræður hæstv. núverandi utanríkisráðherra og formanns Samfylkingarinnar, Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, um stjórnmál sem byggjast á samráði og

samræðu? Af hverju þarf þessi heimildargrein að vera inni? Eru ráðherrar í ríkisstjórninni svo hræddir við að innleiða nýjungar á sviði heilbrigðismála að það þoli ekki dagsins ljós í þinginu, að það þoli ekki opna og lýðræðislega umræðu á þessum vettvangi? Við hvað eru menn hræddir?

Ekki er sú staðreynd beint uppi á borðum að stjórnarmeirihlutinn sé tæpur, nei, hann er ekki tæpur, hann er ótrúlega sterkur. Ætla þingmenn Samfylkingarinnar virkilega að láta málin æxlast þannig að ráðherrar Sjálfstæðisflokksins, sem hafa verið við völd allt frá árinu 1991 og kunna því orðið nokkuð vel að fara með völdin — það má nú kannski deila um það — fái sjálfdæmi um þetta ofan í yfirlýsingarnar um að fara eigi í róttækar breytingar í heilbrigðismálum? Ég segi nei, hæstv. forseti, ég vil ekki trúa því upp á Samfylkinguna að hún felli þá breytingartillögu sem ég hef lagt hér fram. Ég trúi því ekki að öllu öðru óreyndu. Reyndar er það svo miðað við þau ummæli sem ég hef rifjað hér upp, sem m.a. núverandi hæstv. félagsmálaráðherra viðhafði hér fyrir nokkrum árum, að Samfylkingin virðist vera búin að snúa við blaðinu í dálítið mörgum veigamiklum málum. Það er verulegt áhyggjuefni og ég veit að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, núverandi þingflokksformaður Samfylkingarinnar, hlýtur að hafa áhyggjur af því að öll þau digru loforð sem Samfylkingin gaf í aðdraganda síðustu kosninga verða einfaldlega ekki að veruleika í þessu fjárlagafrumvarpi og rauða kver Samfylkingarinnar endurspeglar ekki heldur þann raunveruleika sem á að felast í þessu fjárlagafrumvarpi þar sem talað er um jafnvægi og framfarir, ábyrga efnahagsstefnu.

OECD, Standard & Poor's, aðilar vinnumarkaðarins, greiningardeildir bankanna, við framsóknarmenn og fleiri og fleiri hafa bent á að aðhalds er þörf í þessum fjárlögum. Hafa allir þessir aðilar kolrangt fyrir sér? Svo koma hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar og spyrja: Hvar vill nú Framsóknarflokkurinn taka upp hnífinn? Staðreyndin er sú að þegar þetta frumvarp kom inn í þingið var það 17,1% hærra en það var árið áður. Nú er það orðið 18,1% hærra eftir 3. umr. Eigum við að koma með tillögur um það, sitjandi ekki í ríkisstjórn? Menn vita að þeir sem sitja í ríkisstjórn hafa miklu betri aðgang að upplýsingum um hvar hægt er að bera niður. Við hvetjum einfaldlega til aðhalds og erum meira að segja reiðubúin til samstarfs um það

Ég held að ekki megi, eins og ég benti á í upphafi ræðu minnar og ætla að segja það að lokum, finna fjárlagafrumvarp sem hækkar um 18,1% á milli ára og fram undan eru kjarasamningar þar sem gerðar eru gríðarlegar kröfur af hálfu aðila vinnumarkaðarins um að stjórnvöld komi að með miklum fjárútlátum. Ofan á þessi 18,1% eiga því eftir að koma mjög mikil útgjöld til að menn nái saman þegar kemur að samningum launa á almennum markaði og hjá hinu opinbera.

Ríkisstjórnin leggur svo sannarlega ekki sitt af mörkum til að auðvelda þær viðræður sem eru fram undan. Það frumvarp sem við ræðum hér mun endurspegla vaxandi ójafnvægi og verðbólgu, því miður. Ég tala hér nokkurn veginn í takt við það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan, við erum sammála um að það eru blikur á lofti. Við erum reyndar ekki alveg sammála um hvaða leiðir við eigum að fara. Við framsóknarmenn viljum vera mun aðhaldssamari en hv. þingmenn Vinstri grænna. (Gripið fram í.) Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon segir hér að lagðar séu til tekjur á móti en það mun ekki minnka þensluna. Það mun ekki minnka þensluna að hækka fjármagnstekjuskatt. Eins og ég benti á áðan er hann mjög stopull tekjustofn og það hefur gríðarlega mikið breyst á undanförnum mánuði hvað þau mál áhrærir.

Að þessu sögðu vil ég lýsa því yfir að ég hef miklar áhyggjur af því hvernig málum er háttað hér. Mér þykir miður að ríkisstjórnarflokkarnir skuli ekki hafa séð að sér og tekið á málunum nú á óvissutímum, sérstaklega þegar allir aðilar sem um málin fjalla hvetja ríkisstjórnarflokkana til aðhalds. Ég ætla að hafa það lokaorð mín hér að maður hefur það á tilfinningunni að alþingiskosningar verði á næsta ári. Þetta eru kosningafjárlög, hér ætla menn að vera góðir við hér um bil allt og alla og gera allt strax, það er ekkert aðhald í einu eða neinu þrátt fyrir mjög mikið ákall aðila á markaði um að nú sýni menn aðgæslu á viðsjárverðum tímum. Því miður er það ekki raunin, hæstv. forseti.

[22:46]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skal játa það hreinskilnislega að á köflum vissi ég ekki hvort ég ætti að hlæja eða gráta undir ræðu hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar. Hringlandinn var slíkur að ég var ekki viss um hvort hv. þingmaður gerði sér grein fyrir því að hann væri kominn í stjórnarandstöðu. Hann talaði mikið um að einstakir ráðherrar færu í hringi í málflutningi sínum miðað við það sem þeir hefðu annars vegar sagt fyrir örfáum mánuðum og hins vegar eftir myndun nýrrar ríkisstjórnar. Hann fór sjálfur í allnokkra hringi í málflutningi sínum og ekki nema eðlilegt, sú tíð nálgast að menn ganga hringinn í kringum jólatréð og hafa gaman af. Hátíð fer í hönd hjá öllum flokkum og öllum þingmönnum.

Hann talaði mikið um að gríðarleg aukning væri í útgjöldum á milli fjárlagafrumvarpa. Hann talaði einnig um að samneyslan hefði aldrei verið meiri en gerðist í þessum fjárlögum allt frá árinu 1993. Hann fagnaði því í sjálfu sér (Gripið fram í.) og var alls ekki óánægður með þá þróun en kenndi svo Sjálfstæðisflokknum um að þannig væri komið, það hefði verið markmið Sjálfstæðisflokksins að báknið færi burt. Hann boðaði einnig nýjan flokk til hægri við Sjálfstæðisflokkinn og mér heyrðist á málflutningi hv. þingmanns að hann yrði fyrstur manna til að ganga í hann, það er nú bara svo einfalt mál.

Við höfum hins vegar fengið sparnaðartillögur framsóknarmanna frá talsmanni þeirra í fjárlaganefnd. Þær eru tvær sem komið hafa fram, það er að hætta við að bæta hag aldraða og öryrkja og síðan að draga úr samgöngubótum. Þetta liggur á borðinu frá talsmanni framsóknarmanna í fjárlaganefnd og væri fróðlegt að vita hvort framsóknarmenn standa allir saman um þessi, að mati hv. þm. Bjarna Harðarsonar, gríðarlega. (Forseti hringir.) mikilvægu markmið.

[22:48]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður er kominn í jólaskap, talar um jólatré og hringlandahátt mikinn. Staðreyndin er sú

að við framsóknarmenn höfum talað einni röddu í þessari umræðu. Við höfum talað fyrir því að ekki eigi að auka ríkisútgjöld jafnmikið og raun ber vitni, það er alveg skýrt.

Ég hef hins vegar sagt, og ég veit að hv. þingmann sveið undan því, að kjörorð hans flokks hefur verið *Báknið burt.* Síðasta ríkisstjórn var kölluð mikil hægri stjórn, þó jukum við fé til mikilvægra málaflokka. En allt verður það að vera innan skynsamlegra marka, hæstv. forseti. Ég benti á aukningu á milli ára og ég held að hv. þingmaður hafi ekki getað heyrt að ég væri að mæla því bót að fjárlög hækki um 18,1% á milli ára, við getum varla fundið hliðstæður frá því fyrir þjóðarsáttarsamninga. Það er grafalvarlegur hlutur í sjálfu sér og ég hafna því algjörlega að í þessum ræðum mínum hafi ég verið með hringlandahátt, við höfum hvatt til aðhalds. Hins vegar er rétt að benda á, og það kann að vera óþægilegt fyrir Sjálfstæðisflokkinn, að hann hefur talað um að báknið færi burt, en það eru bara orðin tóm, ég sýndi fram á að öflugt velferðarkerfi leiddi af framsóknarstefnunni sem síðasta ríkisstjórn mótaði.

Fyrr má nú aldeilis fyrr vera að auka útgjaldaramma ríkissjóðs um 18,1% á milli ára, það er meira en góðu hófi gegnir. Þegar ég hafði lokið við þann kafla í ræðu minni ákvað ég að taka þátt Samfylkingarinnar fyrir og mér sýndist hv. þingmanni ekki alltaf leiðast undir því, hann þurfti alla vega ekki að gráta, held ég. Ég benti einfaldlega á þær væntingar sem Samfylkingin hefur byggt upp úti í þjóðfélaginu og að menn þurfi að vera menn orða sinna. Það er eðlilegt og rétt að mönnum sé bent á hverju þeir hafa lofað og hverjar (Forseti hringir.) efndirnar eru.

[22:50]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér leiðist sem betur fer aldrei undir umræðum í þingsal og líður bara bærilega vel. Ég hefði hins vegar álitið að hv. þm. Birkir Jón Jónsson hefði fagnað því heiftarlega að þær áherslur sem hann saknaði í fjárlagafrumvarpinu frá Samfylkingunni væru ekki þar inni miðað við þann málflutning sem hann viðhafði áðan.

Ég get heldur ekki komist hjá því að nefna tillögu sem hv. þingmaður flytur, um að fella niður heimildargrein í 6. gr. nr. 7.5, um fyrirkomulag sjúkrahúsþjónustu og annað því tengt. Ég skil ekki þau sinnaskipti hv. þingmanns að þau mál séu eitthvað verr komin í höndum núverandi ríkisstjórnar en þeirrar síðustu. Þetta er nákvæmlega sama orðalag og hann bar upp fyrir ári sem formaður fjárlaganefndar. Þar er um að ræða einhvern hring, einn af mörgum, sem hann tók í fyrri ræðu.

Það væri líka gaman að heyra hvernig hv. þingmaður sér fyrir sér lausn á vanda heilsugæslunnar og heilbrigðisstofnana, sérstaklega hér á höfuðborgarsvæðinu, sem félagar hans í stjórnarandstöðunni hafa iðulega varpað hér upp. Vart er það í þeim anda sem hann ræddi hér áðan að dæla þar inn fé. Þá spyr maður: Hvaða úrræðum vill Framsóknarflokkurinn beita á þann vanda sem að þeirra mati kann að vera uppi? Ekki gögnuðust gömlu aðferðirnar þeirra þannig að reyna verður eitthvað nýtt.

Ég ætla að minna hv. þingmann á þær spurningar sem ég varpaði til hans áðan sem voru tvær, annars vegar um það hvort efnahagsstjórninni yrði að mati framsóknarmanna komið á réttan kjöl með því að hætta við að bæta kjör aldraðra og öryrkja og draga úr samgöngubótum á landsbyggðinni. Ég vil þá bæta þeirri spurningu við hvort hann verði fyrstur á lista þess nýja hægri flokks sem hann boðaði hér áðan.

[22:53]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður hefur misskilið ræðu mína ef hann heldur að hér standi einhver últrahægrimaður. Ég var að hlæja að Sjálfstæðisflokknum sem talar um að báknið fari burt á sama tíma og ríkisútgjöldin hafa aukist ár frá ári. Við framsóknarmenn höfum getað staðið vörð um velferðarmálaflokkana, haldið utan um mjög erfiða málaflokka sem eru heilbrigðismál og félagsmál.

Af því að hv. þingmaður minntist hér á heimildargrein, og að sá sem hér stendur sé kominn í heilan hring, þá hefur hann misst af þeim hluta ræðu minnar að það var Framsóknarflokkurinn sem fór með málefni heilbrigðismála síðustu tólf árin. Að sjálfsögðu treysti ég ráðherrum Framsóknarflokksins fyrir þeim málaflokkum enda var mjög varlega farið. Nú er það hins vegar svo að Sjálfstæðisflokkurinn hefur fengið afhentan lykil að heilbrigðisráðuneytinu og mikið meira en það, hann hefur fengið loforð frá Samfylkingunni um að hún muni styðja róttækar breytingar á heilbrigðiskerfinu sem Sjálfstæðisflokkurinn hefði ekki getað farið í í samstarfi við Framsóknarflokkinn. Þetta er nú staðreynd málsins, gríðarlegar breytingar sem hafa átt sér stað á stuttum tíma. Ég hef ekkert snúist í þeirri afstöðu minni að ég treysti ráðherrum Framsóknarflokksins til þess að fara skynsamlega með þessa heimildargrein en hún á að falla brott því að ég treysti ráðherrum Sjálfstæðisflokksins einfaldlega ekki fyrir heilbrigðisráðuneytinu.

Ég lýsi mig fúsan til þess að ræða við stjórnvöld, hvort sem það er hér á þingi eða annars staðar, um það að ráðast í einhverjar aðgerðir sem miða að því að draga úr þenslunni. Það hafa einfaldlega engar tillögur komið fram hjá stjórnarflokkunum í þá átt (Forseti hringir.) og þar af leiðandi er um lítið að ræða við stjórnarflokkana í þeim efnum.

[22:55]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni kærlega fyrir innlegg hans í umræðuna um fjárlögin fyrir næsta ár. Hv. þingmaður þekkir þetta mjög vel sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar, hann er mikill þekkingarbrunnur. Hann rifjar upp umrædda heimildargrein sem er eina breytingartillagan frá Framsóknarflokknum einum sér við fjárlögin, hvernig hún kom hér inn í fjárlögin á sínum tíma. Eftir umræðuna í dag stendur að formaður Framsóknarflokksins lýsti yfir vantrausti gagnvart Sjálfstæðisflokknum. Síðan kemur hv. þm. Birkir Jón Jónsson og lýsir vantrausti gagnvart hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugi Þór Þórðarsyni.

Framsóknarflokknum fannst það allt í lagi að umrædd heimildargrein væri þarna inni í nokkur ár út af því að Framsóknarflokkurinn var í heilbrigðisráðuneytinu. Á sama hátt þótti Framsóknarflokknum það engu skipta hver væri í

fjármálaráðuneytinu því að Framsóknarflokkurinn væri svo gríðarlega sterkur í samstarfinu við Sjálfstæðisflokkinn að hann mundi ráða þar öllu, eins og menn jafnvel muna úr ríkisstjórnarsamstarfinu. Þess vegna komu þessar yfirlýsingar formanns Framsóknarflokksins verulega á óvart. Upp í hugann komu orðin frægu: „Þeim var ég verst er ég unni mest.“

Ég vil spyrja hv. þingmann: Er það rétt að einu tillögur Framsóknarflokksins hvað varðar þensluna séu þær að draga úr aðgerðum til að bæta kjör aldraðra og draga úr samgöngubótum á landsbyggðinni, eins og kom (Forseti hringir.) fram í ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar fyrr í dag?

[22:57]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir ágætt samstarf. Ég tel að hann hafi að mörgu leyti staðið sig ágætlega sem formaður fjárlaganefndar. Hann tók við mjög erfiðu fjárlagabúi, ef svo má að orði komast, frá ríkisstjórninni sem var orðið mjög ofþanið þegar það kom inn í þingið. Hins vegar votta ég hv. þingmanni samúð mína út af því að á næstu fjórum árum munum við rifja upp digur kosningaloforð Samfylkingarinnar í vaxtabótum, barnabótum, skattleysismörkum og áfram mætti telja, en hv. þingmaður getur ekki borið ábyrgð á því.

Hv. þingmaður spyr hins vegar hvar við framsóknarmenn höfum viljað taka upp hnífinn þegar kemur að niðurskurði eða aðhaldi. Því er til að svara, hæstv. forseti, að okkur hefur ekkert verið hleypt að því borði. Það er allt annað að vera ríkisstjórnarmegin með aðgengi að öllum ráðuneytum og stofnunum til þess að móta slíkar aðgerðir. Ég hef sagt að við framsóknarmenn séum reiðubúnir til samstarfs í þeim efnum að skoða alla kosti hvað það varðar. Við erum einfaldlega ekki í aðstöðu til þess að kafa ofan í einstakar stofnanir, við erum ekki með beint aðgengi eins og ráðherrar hafa, að stofnunum og ráðuneytum þannig að það er mjög einfalt mál. Hins vegar höfum við lýst yfir vilja til þess að koma að þessu verkefni með ríkisstjórnarflokkunum. Við höfum ekki fengið að koma að því borði og við höfum því miður ekki séð neinar marktækar tillögur sem miða að því að minnka þensluna og koma á stöðugleika. Þetta ríkisstjórnarsamstarf byrjar að því leytinu til mjög illa og eins og (Forseti hringir.) ég sagði áðan, hæstv. forseti, styttist til kosninga.

[22:59]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við höfum ekki fengið að koma að því borði, segja framsóknarmenn, okkur hefur ekki verið hleypt að því borði. Ég vil nú meina að þið getið verið gestir mínir að því borði hvenær sem er. Ykkur hefur ekki verið bannað að koma að borðinu hvorki í fjárlaganefnd né hér innan Alþingis. Það liggur því alveg ljóst fyrir í mínum huga að hv. þingmenn Framsóknarflokksins hafa jöfn tækifæri á við okkur hin að láta í sér heyra og koma með tillögur og taka þátt í þeirri vinnu sem fer fram í nefndum. Vel má vera að starfshættir hafi verið á þann veg hér á síðustu mánuðum eða árum að menn hafi ekki fengið að koma að borðum en ég vil einfaldlega segja: Vertu gestur minn hvenær sem er og láttu frá þér heyra því að það skiptir máli. Ég hef áður sagt: Betur sjá augu en auga í þessum efnum.

Það sem eftir stendur í þessum ummælum hv. þingmanns er það að hv. þingmaður treystir ekki hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugi Þór Þórðarsyni og jafnframt það að framsóknarmenn hafa boðað að þeir vilji draga úr varðandi aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja, fella það burtu sem kemur hér milli umræðna í fjárlögunum, og auk þess boða þeir niðurskurð á sviði samgöngumála hringinn í kringum landið. Ég hélt að í aðdraganda kosninga hefðu allir flokkar þó verið sammála um að fara þyrfti í verulegar samgöngubætur úti á landi eins og fyrir liggur í núverandi áætlunum.

[23:01]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti minnir hv. þingmenn á að beina orðum sínum til forseta, ekki einstakra hv. þingmanna.

[23:01]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að við hv. þm. Gunnar Svavarsson getum verið sammála um að fjárlagafrumvarpið hefur ekki breyst í neinum grundvallaratriðum frá því að það var lagt fram. Það hefur tekið einhverjum breytingum en þær eru ekki stórkostlegar. Ég átti við það þegar ég talaði um að menn hefðu þurft að komast að ríkisstjórnarborðinu eða inn í ráðuneytin. Enn og aftur votta ég hv. þingmanni samúð mína yfir því að hafa þurft að taka við þessu þenslufrumvarpi.

Hins vegar er það rétt sem hv. þingmaður sagði, að allir lofuðu úrbótum í samgöngumálum. Menn gerðu það þó með æðimisjöfnum hætti. Til að mynda strengdi flokksbróðir hv. þingmanns í Norðausturkjördæmi borða yfir hálfa Akureyri þar sem stóð með rauðum stöfum, stöfum Samfylkingarinnar: *Gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax.* Það var ekkert annað.

Svo verður hv. þingmaður samgönguráðherra. Ég var að rifja upp orð hæstv. ráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur áðan um félagsmál. Það bólar ekki á neinum Vaðalheiðargöngum. Ræddi ekki Samfylkingin í Norðvesturkjördæmi um sturlaðar samgöngur og vildi gjaldfrjáls Hvalfjarðargöng? Mig minnir það, þegar ég horfi á hv. þm. Guðbjart Hannesson úti í sal, sturlaðar samgöngur, göngin gjaldfrjáls. (**GuðbH:** Hvað með ykkur?) Nú gleymdi ég fjárlagafrumvarpinu í sætinu en ég held að ég hefði ekki þurft að hafa það með mér til þess að staðfesta að þetta loforð Samfylkingarinnar um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng og Vaðlaheiðargöng yfir höfuð og gjaldfrjáls Hvalfjarðargöng hafa ekki orðið að veruleika.

Ég hefði getað haldið hér þriggja, fjögurra tíma ræðu til þess að fara yfir öll gífuryrði og loforð Samfylkingarinnar og (Forseti hringir.) það verður erfitt að standa við þau stóru orð sem á þeim bænum féllu fyrir kosningar.

[23:03]

Útbýting:

Endurgreiðsla á kostnaði við veiðar á ref og mink, 178. mál, svar umhvrh., þskj. 456.

Frestun á fundum Alþingis, 320. mál, stjtill. forsrh., þskj. 495.

Heildarfjöldi ársverka í opinberum stofnunum, 282. mál, svar fjmrh., þskj. 493.

Sala Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar ehf. á fasteignum á Keflavíkurflugvelli, 319. mál, þáltill. AtlG og GMJ, þskj. 494.

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., 131. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 497.

Stjórn fiskveiða, 91. mál, nál. 1. minni hluta sjútv.- og landbn., þskj. 489; brtt. ÁJ, þskj. 496.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, brtt. BÁ, þskj. 500.

Þingsköp Alþingis, 293. mál, nál. meiri hluta allshn., þskj. 498; brtt. meiri hluta allshn., þskj. 499.

[23:05]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Herra forseti. Já, það líður að ferðalokum hjá mér. Þessi starfskynning á Alþingi hefur vægast sagt verið áhugaverð. Á köflum hefur mér þótt ég vera stödd í miðri Spaugstofunni þar sem lambalæri og grænar baunir hafa dottið inn í umræður sitt á hvað og hið fagra Ísland og viðhorfið „við erum best, fallegust, frægust, sennilega feitust en kunnum varla að lesa“ borið á góma.

Fyrir venjulega húsmóður frá Akureyri hefur þetta verið mikil lífsreynsla. En verst þykir mér að allir þeir draumar sem lagt var upp með í vor virðast hafa endað. Kannski er það bara þannig að það stóð aldrei til að þeir mundu allir rætast, þessir draumar. Hv. þm. Birkir Jón Jónsson minntist á gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng og vissulega er það svo að við eigum okkur öll drauma.

Mínir draumar eru held ég afskaplega jarðbundnir. Ég, ásamt Vinstri grænum, hef lagt til ýmsar breytingar hér. Allar höfum við reynt að láta rúmast innan þess sem við teljum að megi spara á móti, (**Gripið fram í:** Aukaútgjöld.) aukatekjur, aukaútgjöld, það má vel vera svo.

Hv. formaður fjárlaganefndar Gunnar Svavarsson boðar bætta starfshætti við gerð fjárlagafrumvarpsins og það er eins öruggt og ég stend hér að við vinstri græn fögnum því. Við teljum okkur hafa ýmislegt til málanna að leggja. Okkar forgangsverkefni eru að bæta heilbrigðisþjónustuna. Ég veit vel að hún sýpur til sín mikið af peningum en ég held að þeim peningum sé vel varið. Ég veit líka að væntingastuðull Íslendinga er hár. Að sjálfsögðu vilja þeir vera áfram bestir, feitastir og fallegastir. Ja, sennilega ekki feitastir en þeir vilja alla vega vera fallegastir, frægastir og ríkastir. Þetta er það sem fólkið vill hvort sem okkur líkar betur eða verr. Þess vegna finnst mér ansi sárt að þrátt fyrir margra ára sparnað hjá sjúkrastofnunum, þrátt fyrir að hafa endurskipulagt allan rekstur sinn í mörg ár, þrátt fyrir að hafa ekki tekið í notkun húsnæði sem stendur og bíður eftir því að vera tekið í notkun og þrátt fyrir að hafa ekki getað endurnýjað gamla húsnæðið sitt, gömlu tækin sín eða jafnvel bætt við sig starfsfólki, þá eru þau enn í sömu sporunum.

Ég hef fyrir framan mig erindi sem Sjúkrahúsið á Akureyri sendi fjárlaganefnd. Þar tilgreina þau mörg brýn málefni og framkvæmdir. Ég er viss um að þeir sérfræðingar sem settu saman þessa skýrslu hafa velt henni nákvæmlega fyrir sér. Fólkið sem vinnur í þessu veit hvar skórinn kreppir, veit hvað þarf til til þess að bæta þjónustuna. Ef Sjúkrahúsið á Akureyri á að létta á Landspítalanum verður það að fá rými til þess, fjármagn til þess að geta það.

Ég veit að við verðum að sýna ráðdeild og sparsemi og við megum ekki eyða peningum. Þá verðum við líka, eins og við gömlu húsmæðurnar að norðan, að reyna að forgangsraða. Ef við sleppum því að eyða nokkrum milljónum í að verjast óvinum sem enginn veit hver er, sem á að koma og herja á þetta litla Ísland, skuldaríkið Ísland, þá verða til nokkrar milljónir sem hægt er að verja á annan veg.

Sjúkrahúsið á Akureyri taldi sig þurfa rúmlega 400 millj. kr. í málefni og framkvæmdir sem eru mjög brýn. Þótt ég sé ekki sérfræðingur í frumvarpi til fjárlaga hef ég nú flett því hér fram og til baka — leiðréttið mig ef ég fer með rangt mál — en ég get ekki séð annað en að af þeim 403 millj. kr. sem þeir telja brýnt að fá komi 147 millj. kr. í þeirra hlut. Þar vantar tæpar 250 millj. kr. upp á. Í hvað ætluðu þeir að nota þessar 403 millj. kr.? Jú, þeir ætluðu að innrétta suðurálmuna. Suðurálman hefur sennilega í 20 ár beðið tilbúin til notkunar. (**Gripið fram í:** 20 ár?) Já, um það bil það. Ég hef ekki ártalið fyllilega á hreinu en það liggur við að ég muni eftir henni alveg frá því fyrir um 20 árum. Við skulum nú sjá, ég vann þarna í kring um 1986. Þá var búið að byggja suðurálmuna og verið að byggja hana. (**Gripið fram í:** Tíu ára gömul?) Æ, hvað þú ert sætur. Já, það er svona að vera feitur þá hrukkast maður ekki. Vissirðu það? (Gripið fram í.) Það er nefnilega svoleiðis.

En það er ekki nóg að innrétta þessa álmu það þarf líka alls kyns búnað í hana. Svo eru reglur sem segja að fólk megi minnka við sig vinnu við 55 ára aldur. Í staðinn fyrir það fólk þarf að ráða fólk. Uppi eru kröfur um líknardeild. Fólk vill fá að deyja með reisn og óskar sér líknarmeðferðar. Við þurfum að koma þessu fólki fyrir. Þegar rúmin eru spöruð þarf að auka þjónustuna á göngudeildum. Móttöku þarf fyrir sykursjúka meðal annars. Endurhæfing á Kristnesspítala, endurhæfingardeild FSA hefur verið starfrækt á Kristnesspítala frá því 1991. Þar eru 27 virk endurhæfingarrými.

Ef húsnæðið væri stækkað væri hægt að taka á móti einstaklingum með hjartasjúkdóma, lungnasjúkdóma, geðraskanir og krabbamein en því miður er ekkert pláss fyrir það í dag. Þá þarf að senda suður til endurhæfingar. Er það sparnaður? Einmitt þetta benda sérfræðingarnir á, þ.e. hvernig hægt er að spara. Það er allt í lagi að lesa í gegnum skýrsluna og hugsa það. Það er dýrt, ekki bara fyrir ríkið heldur líka dýrt fyrir fjölskyldur, aðstandendur sjúklingsins og þann sem þarf þessa endurhæfingu að dvelja sex vikur eða þrjá mánuði fyrir sunnan. Það er á margan hátt hægt að spara í kerfinu en fyrsta leiðin til þess er náttúrlega að hlusta á þá sem leggja til sparnaðaraðgerðirnar í því umhverfi sem þeir gjörþekkja.

Viðhald húsnæðisins í eigu FSA er eitt. Árlegt viðhaldsfé spítalans er aðeins um 25 millj. kr. og það hefur ekkert breyst frá því árið 1993. Það á að viðhalda 26 þús. fermetr-

um fyrir 25 millj. kr. Miðað við breytingar á vísitölu byggingarkostnaðar ætti framlagið að nema um 50 millj. kr. en það hefur ekkert hækkað. Það er bara krossað við, eins og hv. þm. Birkir Jón Jónsson sagði áðan. Frumvarpið breytist ekkert, þar eru bara sömu 25 milljónirnar inni.

Ef við getum ekki tekið þetta varasjúkrahús Landspítalans og hjálpað því að stækka og breytast og komast í það horf að það geti virkilega létt á Landspítalanum þá erum við í slæmum málum. Það er ekki endalaust hægt að bíða eftir að byggt verði upp hátæknisjúkrahús hér á suðursvæðinu. Sjúkrahúsið á Akureyri þjónar öllu Norðausturkjördæmi. Það vantar innréttingar, það vantar lækni í sjúkraflug og það þyrfti nýja legudeild, það þarf að laga þak svo tengibyggingin þar hætti að leka. Forráðamenn sjúkrahússins telja að allur þessi pakki kosti rúmar 400 milljónir en það fær tæpar 150, tæpar 150 skal það fá.

Við ræddum talsvert almannatryggingalögin í gær, breytingarnar á þeim. Þar varð okkur tíðrætt um heilsugæsluna, heilsugæslur út um allt land og sérstaklega í Reykjavík, heilsugæslur sem eru á hvínandi kúpunni eins og sagt er. Þessa þjónustu þarf að byggja upp, þörfin er ofboðslega brýn. Á höfuðborgarsvæðinu eru nokkur þúsund manns án heimilis- eða heilsugæslulæknis. Við vitum að það er þjóðhagslega hagkvæmt og eykur öryggi og samfellu í þjónustu að gera heilsugæsluna að fyrsta viðkomustað í heilbrigðisþjónustu landsmanna. Þetta er yfirlýst markmið hjá heilsugæslunni, hjá þeim sem fjalla um þessi mál, en fögur orð á blaði eru ekki nóg.

Í gær varð hv. þm. Ögmundi Jónassyni tíðrætt um tískuna sem kemur alltaf annað slagið upp í pólitíkinni. Ég vil leggja til nýtt tískuorð á Alþingi, það er orðið skuldahalaklippingar. Þótt ekki væri annað en að hæstv. ríkisstjórn tæki sig til og stundaði skuldahalaklippingar í erg og gríð og losaði allar þessar stofnanir við sína löngu skuldahala mundi það létta örlítið á þeim. En það er bara ekki nóg og við vitum það öll. Bráðveikir hjartasjúklingar sem liggja á Landspítalanum vita það kannski manna best.

Ég skil vel að þetta sé erfitt. Hagstjórnin er erfið í harðæri en hún virðist vera enn erfiðari í góðæri. Það má ekki sleppa peningunum út. Samt hefur það alltaf tíðkast í eðlilegum heimilisrekstri. Þegar loksins bætist aukakróna í budduna þarf að huga að því að klæða börnin og fæða eða nálgast þær vörur sem menn hafa þurft að vera án meðan engir peningar voru til. Núna eru til peningar, það eru meira að segja til miklir peningar. Ef ekki má sleppa þeim öllum út, eins og ég orðaði það áðan, þá skulum við skera niður það sem er ónauðsynlegt. Skiptum aðeins út, forgangsröðum upp á nýtt, látum fólkið í landinu sem hefur skapað grunninn að þessum auði, gamla fólkið okkar, njóta þess. Ég geri mér grein fyrir að peningar hafa verið settir inn í þennan og hinn málaflokkinn en að mínu mati er það ekki nóg, það er ekki alveg nóg.

Heilbrigðisstofnun Austurlands var fyrsta heilbrigðisstofnun sinnar tegundar hér á landi. Þar hefur verið unnið mikið brautryðjendastarf sem kostað hefur bæði fjármagn og mikla vinnu. Heilbrigðisstofnun Austurlands á við erfiða fjárhagsstöðu að stríða eftir mikinn þenslutíma á svæði stofnunarinnar og þann veruleika að draga verður úr allri þjónustu á næsta ári ef ekki verður brugðist við með auknu fjármagni til reksturs og uppbyggingar. Þenslan á Austurlandi hefur líka haft sín áhrif á heilbrigðisstofnunina. Húsnæði heilsugæslustöðvarinnar og sjúkrahússins á Egilsstöðum er mjög þröngt og það hentar illa þeirri starfsemi sem þar fer fram í dag. Það stendur í vegi fyrir aukinni og betri þjónustu.

Sjúkrahúsin úti á landi, á Akranesi, Egilsstöðum, Akureyri, Vestmannaeyjum og Reykjanesbæ, hafa kannski fengið smáskuldahalaklippingu, kannski hafa þau fengið smápening, en með því að hjálpa þeim erum við líka að hjálpa Landspítalanum af því að þegar þessi sjúkrahús geta tekið á móti erfiðum tilfellum er ekki flogið með slíka sjúklinga á Landspítalann. Þetta helst allt í hendur. Einhver minntist á dans í kringum jólatré, þetta er hálfgerður hringdans, rekstrurinn á þessum sjúkrahúsum helst í hendur, erfiðleikar eins sjúkrahúss koma niður á öðrum.

Landspítalinn er náttúrlega sjúkrahús allra landsmanna. Hann tekur á móti öllum erfiðustu tilfellunum, öllum sjaldgæfustu tilfellunum, öllum þeim sem eru hvað mest fatlaðir og erfiðast er að þjónusta. Það gera ekki einkareknu sjúkrahúsin, þau græða mest á því að framkvæma lýtaaðgerðir þar sem sjúklingarnir þurfa ekki að liggja inni. Hugsum um það.

Tillaga mín er sú að við setjum nokkrar krónur aukalega í þetta, og ekki bara nokkrar heldur þær krónur sem þarf. Hlustum á fólkið sem í örvæntingu reynir að halda starfseminni óskertri og fyrir vikið myndast biðlistar, langir biðlistar þar sem fólk eins og móðir mín og afi þinn eða amma þín eða frænka jafnvel deyja meðan þau eru á biðlistanum. Við viljum ekki hafa þetta svona, 60% Íslendinga vilja það ekki. Ég er viss um að hluti af þessum 60% styður bæði Samfylkingu og Sjálfstæðisflokk því að síðast þegar ég vissi voru ekki 60% landsmanna vinstri græn. Þetta er fólkið okkar sem biður okkur um hjálp.

Að mörgu er að hyggja í þessum fjárlögum og ég geri mér alveg ljósa grein fyrir því að allt það ágæta fólk sem situr í fjárlaganefnd hefur gert allt sitt besta innan þeirra ramma sem því hafa verið settir, en rammarnir eru of litlir, þeir eru of þröngir eða sumir eru of þröngir og aðrir eru of víðir. Það er sennilega þar sem hundurinn liggur grafinn. Það er svo margt sem betur má fara á Íslandi. Þó að við séum falleg og þó að við séum rík og þó að við séum, sum okkar, feit og önnur of mjó getum við samt sem áður tekið höndum saman um að þvo af okkur þann smánarblett sem svelti sjúkrahúsanna er.

Mig langar líka að minnast á þær öldrunarstofnanir sem við eigum. Einn hluti af vandamálum sjúkrahúsanna, sérstaklega Landspítalans, er sá að ekki er hægt að útskrifa fólk vegna þess að það er of veikt til að fara heim til sín og það eru engin hjúkrunarheimili til að taka við þeim. Við þurfum að byggja upp hjúkrunarheimili og það er engin hætta á að þau hjúkrunarheimili muni standa auð um aldur og ævi, þjóðin eldist. Fólk fær þjónustu heim til sín af því að það vill þjónustu heim til sín eins lengi og það getur en þegar það getur ekki meir þarf það á hjúkrun að halda og þá fer það á hjúkrunarheimili. Hjúkrunarplássum þarf að fjölga hvort sem okkur líkar betur eða verr.

Ég geri mér líka grein fyrir að það er ekki af viljaleysi að þetta gerist ekki, eða ég ætla rétt að vona að svo sé.

Kannski þegar starfshættir batna við gerð fjárlagafrumvarpa og ég vona að þess megi sjá merki í nýju fjárlagafrumvarpi á næsta ári vegna þess að ég er ekki viss um að starfsfólkið sem vinnur við þær stofnanir sem hafa lent í þessum endalausu sparnaðaraðgerðum og glíma við manneklu og vinnutíma, sem oft slær út vinnutíma þingmanna, þoli svo mörg ár í viðbót. Ég er ekki viss um að þar sé svo mikil endurnýjun á starfsfólki. Þetta starfsfólk er að eldast alveg eins og allir aðrir landsmenn, það eldist og fer smátt og smátt á eftirlaun og hverjir koma þá í staðinn? Manneklan er nú nóg samt.

Það er ekki af illmennsku einni saman að við í stjórnarandstöðunni reynum að benda meiri hlutanum á þessar aðgerðir, að við viljum meira fjármagn til þessa málefnis. Við skulum frekar segja að það sé af góðmennsku og að við teljum okkur fær um að benda á að hægt sé að gera þetta öðruvísi, að það standi okkur Íslendingum nær að byggja upp sjúkraþjónustuna og hjúkrunarheimilin um allt land og á höfuðborgarsvæðinu en að kaupa vernd frá NATO, en að eyða í varnarmál og heræfingar. Þegar maður á ekki pening fyrir meðali handa börnunum sínum fer maður ekki og kaupir sælgæti eða byssu handa þeim að leika sér að, það er speki húsmæðra og það er speki sem hv. fjárlaganefnd mætti alveg tileinka sér. Ef okkur vantar peninga til sjúkrahúsanna þá höfum við vinstri græn bent á hvar hægt er að taka þá peninga. Fleiri þurfa peninga. Margt gott hefur verið gert í félagsmálum, margt gott mun verða gert á komandi árum í þeim málum. Ég tek heils hugar undir það, við vinstri græn gerum það þó að okkur finnist ekki nóg komið.

Af því að ég sé hæstv. menntamálaráðherra hinum megin við ganginn langar mig að leyfa henni að heyra að ég hef lagt fram breytingartillögu við fjárlagaliðinn Ýmis framlög menntamálaráðuneytis. Þannig er að veita á Gaulverjaskóla 8,7 millj. kr. framlag vegna meðferðarstarfsemi sem þar fer fram. Nú háttar svo til að Gaulverjaskóli er að fara að starfa eftir fyrirmynd skóla sem heitir Hlíðarskóli og er staðsettur rétt utan Akureyrar. Þess vegna vil ég gera það að tillögu minni að Hlíðarskóla verði veitt sama framlag. Ég vil líka gjarnan fara fram á það við hæstv. menntamálaráðherra að hún ræði við Akureyringa um framtíð þessa skóla. Í Hlíðarskóla er pláss fyrir 16 drengi og átta stúlkur sem eiga við hegðunar-, aðlögunar- og samskiptaröskun að stríða. Auk þess eru þar fimm pláss ætluð börnum með geð- og þroskaraskanir. Þetta eru börn á skólaskyldualdri sem geta ekki stundað nám við almenna skóla. Það er sanngirnismál að þessum tveimur skólastofnunum sem eru með sömu úrræði fyrir börn á skólaskyldualdri sé veitt sama fjárhæð því að þetta eru dýr úrræði og þau kosta talsvert meira en þessar 8,7 milljónir, en ég fer ekki fram á meira, við verðum að gæta að ráðdeild og sparsemi.

Ég gleðst yfir því að minni hlutinn á að fá meiri aðgang að gerð fjárlagafrumvarpsins og að koma fyrr að því. Ég vona svo sannarlega að fjárlög næsta árs beri þess merki að við tökum okkur saman í andlitinu, að við öll, hv. alþingismenn, sýnum þjóðinni fram á að við höfum vilja til að bæta úr þessum málum. Það er ekki meining okkar að hafa þetta allt í niðurníðslu, hús og starfsemi, starfsfólk að niðurlotum komið, biðlista sem eru lengri en tárum taka. Það er ekki vilji okkar, ég skal aldrei trúa því. Ég skora á ykkur öll að samþykkja þær viðbótarfjárhæðir sem við óskum eftir í þessa málaflokka og ef skera þarf niður á móti bendi ég á að það er hægt, það er alveg hægt að halda sig innan ramma.

[23:33]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við erum í lokaumræðu um fjárlagafrumvarpið fyrir árið 2008 og fluttar hafa verið langar og innihaldsríkar ræður og ekki ástæða til að bæta mjög miklu við. Hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, flutti góða greinargerð með breytingum sem komið hafa fram við 3. umr. og hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir gerði að mestu grein fyrir málunum sem snúa að Samfylkingunni.

Í upphafi langar mig að þakka samstarfsfólki í fjárlaganefnd og starfsfólki nefndarinnar fyrir mjög gott samstarf og mikla og góða vinnu. Þetta hefur verið strangt ferli fyrir nýjan þingmann og margt lærdómsríkt sem þar hefur komið fram. Ég leyfi mér að segja að ég sé fyrir mér og vona að margt verði unnið öðruvísi á næsta ári. Það hefur verið rætt og um það gefin fyrirheit.

Það vekur athygli mína í umræðunni í dag að mér finnst heldur lítið gert úr mörgum af þeim úrbótum sem komið hafa fram í þeim tveimur fjárlagafrumvörpum sem nú hafa verið afgreidd eða verið hafa til afgreiðslu á þinginu á síðustu vikum, annars vegar fjárlaukalögum fyrir árið 2007 og hins vegar fjárlögum fyrir 2008.

Mér finnst það móðgun að segja að engar breytingar hafi átt sér stað þó að í fjáraukalögum hafi verið skornir þrír milljarðar af skuldahala, það sem hv. þm. Dýrleif Skjóldal kallar svo skemmtilega, skuldahalaklippingu. Mér finnst móðgun að segja að það sé nánast eins og að gera ekki neitt að hækka framlag til sjúkrahúsa í Kraganum, setja milljarð til viðbótar í Landspítalann, bæta við fjárframlög til sjúkrahússins á Akureyri og ég gæti tekið fleiri dæmi af stofnunum.

Ég tek samt undir að auðvitað er það engan veginn nóg ef maður lítur til lengri tíma. Auðvitað þarf að fara í gegnum fjárveitingar á hverjum stað og skipuleggja upp á nýtt. Það eru áform um það og ástæða til að fylgjast með hvernig því vindur fram. Ég tel að myndarlega hafi verið farið af stað til að búa í haginn fyrir starfsemina og til þess að undirbúa áframhaldið hvað það varðar.

Einnig hefur ítrekað komið fram umræða um hækkanir komugjalda. Það hefði nú verið gaman að fá að vita hvað í því felst. Ekki hefur verið kynnt sérstaklega í tengslum við fjárlagafrumvarpið annað en að þar sé um að ræða sömu viðmið varðandi komugjöld eins og verið hafa áður. Engu að síður eru það magnaukning og verðbætur sem hækka gjöldin. Það er svo sem öðru líkt að menn haldi að einhver stór stefnubreyting sé í farvatninu þegar slíkt er kynnt.

Einnig hefur komið fram í fjáraukanum og fjárlögunum að skuldahalaklipping hefur verið gerð á framhaldsskólum og löggæslu. Þar er farið yfir stöðu einstakra stofnana og skóla og reynt að búa þannig í haginn að viðkomandi aðilar geta rekið sig með þokkalegum hætti á næsta ári.

Þó skal taka fram að þar, eins og í framhaldsskólunum, höfum við reiknilíkan sem verið hefur í gangi í nokkur ár.

Það er reiknilíkan sem ég hefði sjálfur talið að þyrfti að taka til endurskoðunar og þá sérstaklega að taka mið af landsbyggðarsjónarmiðum og sjónarmiðum varðandi verkgreinar. Ég bind miklar vonir við að nefndin sem þar er að störfum muni skoða þann þátt.

Jafnhliða er búið að leggja fram í þinginu endurskoðuð framhaldsskólalög og þegar frumvarpið verður afgreitt koma fram verulegar breytingar á rekstri skólanna, hvort sem um er að ræða framhaldsskóla, leikskóla eða grunnskóla. Það er fyrst og fremst framhaldsskólinn sem heyrir undir okkur hér á hv. Alþingi.

Mér finnst líka verið að gera ansi lítið úr hlutunum með því að láta eins og skrefið sem stigið er í málefnum aldraða og öryrkja sé lítilvægt og skipti engu máli. Með sama hætti mætti segja að tillögur hv. stjórnarandstöðu, ef ég á að kalla hana það, séu þá einskis virði því að það eru svipaðar upphæðir sem menn reyna að boða. Mér finnst ekki sæmandi að tala með þessum hætti. Menn hljóta að verða að viðurkenna að þar er verið að leggja verulega góða viðbót sem er í samræmi við þau stefnumarkmið sem ríkisstjórnin hefur sett í málefnum aldraða og öryrkja.

Það hefur líka að einhverju leyti gleymst að málefni barna hafa verið sett í forgang þegar menn fjalla um málaflokkinn. Þar eru umtalsverðar upphæðir til viðbótar til þess að framfylgja aðgerðaáætluninni sem samþykkt var á vorþinginu. Við samþykktum á milli umræðna frumvarp til laga um breytingu á framkvæmd varðandi greiðslu til foreldra langveikra barna og fatlaðra barna þar sem reiknað er með árlegum kostnaði upp á 250 millj. kr.

Til viðbótar gæti ég nefnt Framkvæmdasjóð fatlaðra sem var styrktur um 150 millj. kr. í fjáraukalögum og um 75 millj. kr. til viðbótar í fjárlögum 2008. Með sama hætti má alltaf segja að betur megi gera en heldur finnst mér illa látið ef menn telja 225 millj. kr. hækkun einskis virði. Það kemur til viðbótar átaki sem verið hefur í gangi undanfarin ár, sem er bót á málefnum geðfatlaðra, búsetuskilyrðum þeirra, og hefur nýtt Símapeningana. Það er sem sagt framkvæmdafé til viðbótar og nýtist þá til að bæta búsetuskilyrði fatlaðra almennt, hvort sem þeir eru geðfatlaðir eða þroskahamlaðir eða með aðra fötlun.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon segir að það hafi sáralítil áhrif á hann þó að Samfylkingin ræði málin eða kveinki sér með einhverjum hætti. Ég ætla með sömu orðum að segja að það hefur sáralítið áhrif á mig þótt hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon lesi upp loforð Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar, jafnvel loforð einstakra þingmanna á tilteknum fundum til að sækja sér rök í umræðunni. (Gripið fram í.) Ég ætla að leyfa mér að hjálpa hv. þingmanni og taka upp og ræða mörg af þeim stefnumálum sem eru verkefni Samfylkingarinnar í nýrri ríkisstjórn. Ég get bent á þau sem ekki hafa verið tekin til framkvæmda svo að hann geti þá að minnsta kosti farið rétt með að þau stefnumál sem við ætlum að framkvæma og eru inni í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar. Það er það sem við erum skuldbundin af og munum vinna ötullega að á næstu árum á meðan við höfum til þess völd.

Það er t.d. alveg rétt að við erum ekki búin að ná fullum árangri í stefnu okkar að gera landið að einu búsetu- og atvinnusvæði þar sem allir búa við jöfn skilyrði. Það er augljóst að þrátt fyrir mótvægisaðgerðir, þrátt fyrir myndarlegt átak í samgöngumálum og þrátt fyrir bætta þjónustu á ýmsum sviðum, eigum við enn þá langt í land að jafna skilyrðin í landinu öllu.

Hv. þm. Dýrleif Skjóldal benti réttilega á að nærþjónustan skipti miklu máli. Miklu máli skiptir að geta sinnt þjónustunni heima, að menn séu ekki sendir landshlutanna á milli til að sækja þjónustu. Verkefni okkar er að tryggja að þjónustan verði sem næst heimabyggð, hvort sem hún varðar menntun, heilsugæslu eða annað.

Ég get tekið húsnæðismálin til umræðu þar sem við búum við vandræði varðandi leigumarkaðinn, sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu og vandræði þeirra sem kaupa sér húsnæði í fyrsta skipti. Þar er starfshópur sem leitar leiða sem ekki valda þenslu á markaðnum og eyðast upp í verðbólgunni jafnóðum og þau úrræði koma til framkvæmda. Við getum tekið tekjustofna sveitarfélaganna þar sem er fyrirheit um lagfæringar. Við getum tekið málefni fatlaðra sem þarf að vinna ötullega að og bæta með því að færa málaflokkinn til sveitarfélaga, endurskoða með hvaða hætti þjónusta þarf hvert svæði fyrir sig og ég gæti haldið svona áfram.

Ég held að í staðinn fyrir að eyða tímanum hér inn í nóttina við að telja upp öll þessi atriði sé réttara að benda á að þau eru í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Ég gæti afhent hv. formanni VG, Steingrími J. Sigfússyni eintak. Hann gæti þá bætt við safn af loforðalistum úr nýjustu útgáfunni sem eðlilegast er að skoða þegar menn skoða framkvæmdir og efndir.

Ýmislegt er í frumvarpinu sem felur í sér að vinna þarf að í framhaldinu. Fjárlaganefnd hvílir sig eftir átökin við að koma fjárlagafrumvarpinu í gegn en aðeins í skamman tíma vegna þess í framhaldinu koma rammafjárlög og undirbúningur undir fjárlög á næsta ári. Það er þá verkefni okkar að tryggja að við fylgjum eftir þeim málum sem fyrirheit hafa verið gefin um og bætum í hvað varðar þá þætti sem ekki hefur unnist tími til að klára enn sem komið er.

Að síðustu undirstrika ég að í breytingunum í lokin eru ýmsar leiðréttingar eða viðbætur varðandi smæstu liðina sem renna til háskólasetra, fornleifarannsókna og annarra smærri verkefna úti á landi. Mér finnst stundum vera talað niður til þessara verkefna eins og þau skipti sáralitlu máli eða ættu ekki að njóta fjárveitinga með þeim hætti sem gert er nú. Menn mega alls ekki vanmeta þessi verkefni. Þau skipta gríðarlega miklu máli úti á landsbyggðinni og peningarnir nýtast afar vel og margfaldast þar. Ég treysti á að við getum haldið fjárveitingum út á land áfram kröftuglega eins og gert er í fjárlagafrumvarpinu.

Ég veit að hér eru margir sem eru á mælendaskrá og ætla ekki að lengja mál mitt mikið svo þeir þurfi ekki að standa á morgunvaktinni snemma morguns. Ég ætla að fara í gegnum umrædd Hvalfjarðargöng og greiða mitt gjald sem því miður er ekki búið að taka af enn þá. Það er eitt af loforðunum sem nefnd hafa verið af þingmönnum Samfylkingarinnar í Norðvesturkjördæmi. Þó að það sé ekki í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar munum við berjast ötullega fyrir því að það ranglæti sem felst í gjaldtökunni verði leiðrétt með almennari gjaldtöku eða hreinlega að fella niður gjaldtöku af þjóðvegum.

Ég þarf að keyra þessa leið undir nóttina og leyfi þá öðrum að klára umræðuna hér og ætla ekki að teygja hana lengur. Ég ítreka þakkir til samstarfsaðila í fjárlaganefnd og þá sérstaklega til formanns og varaformanns sem leitt hafa vinnuna af röggsemi, og jafnframt þakkir til starfsmanna nefndarsviðs fyrir gott samstarf.

Ég vona að við náum samstarfi um framhaldið með stjórn og stjórnarandstöðu því að auðvitað skiptir miklu máli að við reynum að vinna vel að málum. Stórir málaflokkar koma inn í þingið eins og í menntamálum, jafnréttismálum og fleiri málum, sem ég treysti á að menn nái samstöðu um því að það skiptir miklu máli. Til þess þarf að vera einhver vilji. Þá verða þeir flokkar, sem mér sýnist á þessum fáu mánuðum eingöngu nærast á því að finna það sem út af stendur og gleðjast helst yfir því sem á vantar, að breyta hugarfari sínu.

[23:45]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að verja tíma mínum í að ræða um samstarfsvilja af hálfu ríkisstjórnarflokkanna og hins nýja þingskapameirihluta á Alþingi, ég vík að því seinna.

En hv. þingmaður telur að of lítið sé gert úr góðverkum ríkisstjórnarinnar í fjárlagafrumvarpinu. Verð ég að lýsa undrun minni á yfirlýsingum hans sem lúta að velferðarþjónustunni sérstaklega. Mér heyrist hv. þingmaður fyrst og fremst vera að vísa í fjáraukalög þar sem verið er að koma til móts við ýmsar stofnanir innan velferðarþjónustunnar um að draga úr skuldahalanum sem þar er. En að tala um að stjórnarandstaðan gleðjist yfir því að sjúkrahúsin og heilsugæslan séu fjársvelt eru óábyrg ummæli. Ég vísa í ummæli forsvarsmanna Landspítalans sem telja að á milli 600 og 1.000 millj. kr. vanti á til þess að þar sé hægt að halda í horfinu á næsta ári.

Heilsugæsluna á Reykjavíkursvæðinu, á höfuðborgarsvæðinu, vantar um 800 millj. kr. til þess að geta haldið í horfinu á næsta ári og þegar hafa komið fram tillögur frá forsvarsmönnum heilsugæslunnar um að skerða þjónustu sem nemur um 550 millj. kr. Þannig að ég vísa þessum ummælum til föðurhúsanna. Ég á eftir að gera nánari grein fyrir þessu. Ég ætla ekki að ræða í þessu samhengi um fyrirhugaðar skerðingar á barnabótum og vaxtabótum. En ég vísa því á bug sem óábyrgum ummælum að talað sé um það sem eitthvert sérstakt gleðiefni fyrir okkur þegar kjör sjúklinga eru skert.

[23:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem hingað fyrst og fremst til að þakka hv. þm. Guðbjarti Hannessyni fyrir þá aðstoð sem hann bauð fram. Hann bauðst til að aðstoða mig við að fylgjast með því hvernig Samfylkingunni gengi að standa við stóru orðin og ég þigg alla slíka aðstoð með þökkum. Það mun koma sér vel að eiga hauk í horni þar sem er hv. þingmaður sem er auðvitað gagnkunnugur hinum stórbrotnu kosningaloforðum Samfylkingarinnar. Veruleikinn er sá að Samfylkingin gekk fram til kosninga síðastliðið vor með einhverjum stórfelldustu og ábyrgðarlausustu loforðum sem við höfum séð svona á seinni árum í íslenskri stjórnmálabaráttu, að slepptum kannski helst þeim sem Framsóknarflokkurinn hefur haft uppi þegar honum hefur tekist best upp.

Framsókn hefur að vísu haft þá stórkostlegu náttúru að það hefur stundum ekkert háð honum að gefa slík loforð jafnvel þó hann hafi verið í ríkisstjórn. Hann hefur jafnvel yfirboðið sjálfan sig með loforðum um að gera betur í málaflokkum sem hann fór sjálfur með eins og húsnæðismál á sínum tíma. En það er bara einfaldlega veruleiki, það er kaleikur sem Samfylkingin situr uppi með, að hún fór algjörlega fram úr sér í loforðum. Hún yfirbauð meira að segja sjálfa sig því henni nægðu t.d. ekki sameiginlegar áherslur stjórnarandstöðunnar í velferðarmálum frá síðastliðnu hausti. Þegar kom inn í kosningabaráttuna fór hún að lofa meiru á meðan hinir stjórnarandstöðuflokkarnir héldu sig við það sem samstaða hafði tekist um hér á haustmánuðum þeirra í millum.

Hv. þingmaður rifjaði það upp, sem mun rétt vera, að frambjóðendur Samfylkingarinnar fóru mikinn og lofuðu gjaldfrelsi í gegnum Hvalfjarðargöng. Norður í landi lofaði Samfylkingin gjaldfrjálsum Vaðlaheiðargöngum strax og eignaðist svo samgönguráðherrann öllum að óvörum. Ég gat nú ekki heyrt á þeim ágæta manni að (Forseti hringir.) loforð frambjóðenda Samfylkingarinnar í Norðvesturkjördæmi væru í þann veginn að rætast þegar hann tjáði sig við fjölmiðla hér á dögunum. Þannig (Forseti hringir.) að við skulum nú sjá hvernig hv. þingmanni gengur að ná þessu fram.

[23:50]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar rétt að fylgja eftir spurningu sem hefur í raun verið beint til hv. þm. Guðbjarts Hannessonar. Í framhaldi af orðum hans hér áðan, að hann væri nú að koma sér heim á leið í gegnum Hvalfjarðargöngin og borga sitt veggjald, sem hann vonaðist til að yrði fellt niður hið fyrsta, langar mig að vekja athygli á því að fyrir liggja þingmál sem lúta m.a. að því að fella niður veggjöld í Hvalfjarðargöngum. Maður hlýtur að velta því fyrir sér hvort ekki megi vænta þess að þingmaðurinn beiti sér fyrir því í röðum stjórnarliða að þau þingmál fái góðan framgang, að hann muni styðja þau á þessu þingi til þess að ná fram markmiði sem hann setti fram, og hans flokkur, í Norðvesturkjördæmi í síðustu kosningum. Ég trúi því sannarlega að hann vilji að það verði að veruleika.

Ég kalla eftir því að þingmaðurinn geri grein fyrir því hvort hann muni styðja þau þingmál sem þegar hafa verið lögð fram á þessu þingi og lúta að því að koma á gjaldfrelsi í Hvalfjarðargöngum sem þingmaðurinn hefur verið að ræða hér um.

[23:51]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Bara örstutt varðandi Hvalfjarðargangaumræðuna: Það vakti athygli mína að Vinstri hreyfingin – grænt framboð lagði fram þingmál um að fella niður gjaldið í Hvalfjarðargöngunum, en einungis þrír þingmenn stóðu að því. Hvort það ber vott um að samþykkt flokksins sé

ekki á bak við það veit ég ekki en eingöngu er skrifað undir það af þremur þingmönnum.

Spurt er hvort ég sé tilbúinn að safna liði með þeim mönnum sem vilja flytja málið en þegar eru komnar fram tvær ólíkar tillögur um það með hvaða hætti eigi að gera þetta. Sjálfur hef ég haft ákveðnar hugmyndir um það og er tilbúinn til samstarfs við hvern sem er um að skoða gjaldtöku á vegum og ræða það á opnum vettvangi. Mér finnst þetta vera mikið réttlætismál og við erum að fá nýjar og nýjar upplýsingar um hvaða áhrif þetta hefur, m.a. á búsetu. Ég er tilbúinn að vinna með hverjum sem er en ég er ekki tilbúinn að fara á eitthvert ákveðið mál sem er dauðadæmt fyrir fram vegna þess að menn hafa ekki stuðning við flutning þess.

[23:52]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú er það nú reyndar svo í þingflokki vinstri grænna að þegar við höfum áhuga á að leggja fram þingmál ræðum við það í þingflokknum og síðan er sameiginleg ákvörðun tekin um það hvort það mál er flutt og hverjir verða flutningsmenn. Það dregur ekkert úr einurð okkar í þessu máli þó að flutningsmenn hafi að þessu sinni verið þrír eins og þingmaðurinn nefndi. Þar á meðal er þingmaður okkar í Norðvesturkjördæmi, Jón Bjarnason, og undirritaður sem er fulltrúi flokksins í samgöngunefnd. Þannig að þar birtist að sjálfsögðu sú afstaða sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur í þessu máli.

En það er ekki aðalatriðið. Þingmaðurinn getur ekki skotið sér á bak við það að ekki séu nógu margir flutningsmenn að málinu eða ekki réttir flutningsmenn ef svo má segja. Það er væntanlega sama hvaðan gott kemur. Ég fagna því að þingmaðurinn segist gjarnan vilja vinna að framgangi þessa máls með hverjum sem er. Að sjálfsögðu er opið fyrir það. Við höfum valið að setja þetta mál fram í formi þingsályktunar og hún kemur væntanlega til umfjöllunar í samgöngunefnd. Það er að sjálfsögðu opið fyrir hvaða þingmann sem er að koma með breytingartillögur eða hugmyndir um annars konar útfærslur ef honum líkar ekki sú útfærsla sem við höfum lagt til. Í okkar huga er sú útfærsla sem við höfum lagt til ekki sú eina mögulega heldur hugmynd sem við höfum varpað fram í þessu samhengi. Ég hvet hv. þingmann aftur til þess að við tökum höndum saman í þessu máli og reynum að tryggja því framgang sem allra fyrst.

[23:54]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það líður að lokum þessa vinnudags hér í Alþingi sem hófst á fundi klukkan hálfellefu í morgun. Þingfundir hafa staðið í hálfan sólarhring og hálfum öðrum tíma betur. Það er sérkennileg tilfinning að eiga að fara að tala inn í nóttina um fjárlagafrumvarp næsta árs, en ekki verður undan því vikist. Þetta er eitt stærsta mál hvers þings og skiptir miklu hvernig fjármunum ríkisins er ráðstafað. Við höfum, þingmenn vinstri grænna, flutt hér nokkuð margar breytingartillögur við þessa 3. umr. til viðbótar þeim sem voru afgreiddar og felldar við 2. umr. á dögunum. Þingmenn flokksins hafa þegar mælt fyrir einhverjum þessara tillagna og munu mæla fyrir nokkrum þeirra hér á eftir mér. Það er rétt, sem bent hefur verið á af hv. þm. Guðbjarti Hannessyni, að þingflokkurinn hefur skipt með sér verkum í flutningi á tillögum eftir efnisflokkum og eftir áhuga eða þekkingu þeirra sem þar um ræðir.

Ég hyggst, herra forseti, fjalla um sjö tillögur þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við þessa umræðu. Sem annar tveggja fulltrúa flokksins í heilbrigðisnefnd hlýt ég að verja nokkrum tíma af ræðu minni í umfjöllun um þann málaflokk, kynna þær tillögur sem við flytjum og skýra ástæður þess að við teljum nauðsynlegt að flytja þær.

Það er fyrst til að nefna, herra forseti, tillögu á þingskjali 475, um 600 millj. kr. viðbótarframlag til Landspítala – Háskólasjúkrahúss, flaggskipsins okkar, eins og hér hefur verið nefnt, sem við höfum rætt um undanfarna daga í tengslum við fjáraukalög. Það var gleðilegt að skuldahalinn fyrir árið 2007 var klipptur af en þeim mun dapurlegra er það, herra forseti, að sami skollaleikurinn er í uppsiglingu fyrir árið 2008. Fjárheimildir sem er að finna í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar eru það þröngar að það er bein ávísun á framúrkeyrslu, á vandræði, á fjárhagserfiðleika, á rektstrarerfiðleika, fljótlega á næsta ári.

Töfralausnir eins og kostnaðargreining eða sölusamlag eða sölumiðstöð sjúklinga, sem menn hafa hér undirbúið, munu engu breyta um það. Það eru fjárveitingarnar sem skipta máli. Fjársveltið sem Landspítalinn er í og verður í samkvæmt fjárlagafrumvarpi næsta árs, mun, eins og hér hefur verið bent á, smita út frá sér út um allt land vegna þess að Landspítalinn þjónustar allt landið, þjónustar þyngstu sjúklingana með erfiðustu sjúkdómana.

Á forsíðu *Fréttablaðsins* í dag er greint frá því að 200 manns bíði nú hjartaþræðingar á Landspítala – Háskólasjúkrahúsi. Á biðlista eftir því að komast í hjartaskurðaðgerð, sem er oft nauðsynleg í kjölfar hjartaþræðingar, eru 50 manns til viðbótar. Ekki er þá allt upp talið vegna þess að tíu þessara sjúklinga, tíu af þessum 50 sjúklingum, bíða inni á hjartadeildinni vegna þess að það er svo mikil hætta á að þeir fái hjartaáfall að ekki er hægt að láta þá vera heima. Yfirlæknir hjarta- og lungnaskurðdeildar, Bjarni Torfason, segir í viðtali við *Fréttablaðið*, með leyfi hæstv. forseta:

„Mér finnst þessi staða með ólíkindum. Það er engin manneskja að gamni sínu á biðlista eftir hjartaaðgerð heldur vegna þess að hún þarfnast aðgerðarinnar bráðnauðsynlega. Líf og heilsa fólks er í veði … þetta mál þolir enga bið.“

Hvað skyldi nú vera í bígerð á næsta ári samkvæmt fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar í þessum efnum? Óbreytt staða. Það er ávísun á áframhaldandi framúrkeyrslu og fjársvelti. Ekki nóg með það heldur hafa menn svona slegið það af í eitt ár eða svo að drífa sig í uppbyggingu á nýju sjúkrahúsi. Ég tek undir með yfirlækni hjarta- og lungnaskurðdeildar Landspítalans. Þessi staða er hreinlega með ólíkindum.

Ég bendi á að í minnihlutaáliti frá heilbrigðisnefnd þar sem við kynnum tillögu okkar kemur fram það mat minni hlutans að rekstrarleg hagræðing af sameiningu Landspítala og Borgarspítala sé þegar komin fram og frekari hagræðingarkröfur muni eingöngu koma niður á þjónustu. Þetta vil ég ítreka í ljósi þeirra tillagna sem litu dagsins ljós í fjöl-

miðlum fyrir tveimur vikum frá formanni nefndar úti í bæ sem hæstv. heilbrigðisráðherra skipaði og var falið að fjalla um rekstur Landspítalans. Formaður þeirrar nefndar mun vera formaður Samtaka atvinnulífsins og dagskipunin kom úr þeim herbúðum: Skerið niður um 500 millj. kr.

Hæstv. heilbrigðisráðherra var ekki til andsvara í þinginu þegar málið bar hér á góma. Hann er það því miður ekki heldur núna en þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs leggja til að 600 millj. kr. verði bætt í almennan rekstur Landspítalans til að koma í veg fyrir að það ófremdarástand sem þar hefur ríkt haldi áfram.

Við höfum eðlilega fjallað mikið um heilsugæsluna. Að okkar mati þarf að byggja upp og styrkja þjónustu heilsugæslustöðva landsins, ekki síst á höfuðborgarsvæðinu, eins og bent hefur verið á þar sem 8.500 manns eru án heilsugæslulæknis eða heimilislæknis. Við viljum ítreka að það er þjóðhagslega hagkvæmt og eykur bæði öryggi og samfellu í þjónustunni að treysta heilsugæsluna sem fyrsta viðkomustað í heilbrigðisþjónustu landsmanna. Þetta er yfirlýst stefna í heilbrigðismálum en því miður eigum við enn langt í langt með að ná því markmiði víða um landið, sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu.

Í fjárlagafrumvarpinu eru aukin framlög til tiltekinna verkefna innan heilsugæslunnar, svo sem heimahjúkrunar og geðheilbrigðisþjónustu. Það eru mjög brýn verkefni sem mikilvægt er að standa vel að, ekki síst með tilliti til hækkandi aldurs þjóðarinnar og breyttra viðhorfa til geðheilbrigðisþjónustu almennt.

Þverfagleg þjónusta eykur gæði og styrk heilsugæslunnar en vegna fjárskorts hefur ekki verið hægt að efla þá samþættingu með því að ráða fleiri til starfa. Það er brýnt að ráða fleiri starfsstéttir inn í heilsugæsluna, svo sem iðjuþjálfa, félagsráðgjafa, geðhjúkrunarfræðinga og fleiri sálfræðinga. Í tillögum okkar þingmanna Vinstri grænna á þingskjali 475 leggjum við til að til að efla sérfræðiþjónustu almennt á heilsugæslustöðvum verði varið 100 millj. kr. til viðbótar því sem fyrir er í fjárlagafrumvarpinu og til eflingar geðheilbrigðisþjónustu 50 millj. kr. Auk þess leggjum við til að heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu verði styrkt með 400 millj. kr. fjárframlagi.

Við munum fylgjast mjög vel með þeim tilraunum til undanbragða, sem ég vil kalla það, hjá ríkisstjórnarmeirihlutanum, frá hæstv. heilbrigðisráðherra og talsmanni Sjálfstæðisflokksins, formanni í hv. heilbrigðisnefnd. Þau hafa vísað því algjörlega á bug að það standi til að skera niður í heilsugæslunni. Þetta séu tillögur sem hvergi hafa verið lagðar fram og verði ekki framkvæmdar. Við óttumst þvert á móti að það sé í bígerð að skera þessa þjónustu enn frekar í sundur, dreifa henni enn frekar og taka stóran hluta af því sem er nærþjónustan í heilsugæslunni, þ.e. ungbarnaeftirlitið, mæðraverndina, skólaheilsugæsluna, miðstöð heilsuverndar barna, og færa út á einkamarkaðinn. Það er lágmark að styrkja heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu um þessar 400 millj. kr. sem hér er gerð tillaga um, herra forseti.

Hv. þm. Dýrleif Skjóldal hefur kynnt tillögur okkar um uppbyggingu á sjúkrahúsinu á Akureyri og þá nauðsyn sem ber til þess að bæta þar í þeim 80 millj. kr. sem við gerum tillögu um og eins hvað varðar heilbrigðisstofnun Austurlands. Þar gerum við tillögu um að 210 millj. kr. verði lagðar sérstaklega í rekstur heilbrigðisstofnunarinnar óskipt og til framkvæmda vegna öldrunarþjónustu, eða undirbúnings í öldrunarþjónustu, fari 50 millj. kr.

Hv. heilbrigðisnefnd heimsótti heilbrigðisstofnun Austurlands fyrr í haust. Ég átti kost á að hitta forsvarsmenn stofnunarinnar og skoða aðstöðu og húsnæði. Ég verð að segja, herra forseti, að það var hálfgert áfall að koma inn í þau miklu þrengsli og lélega aðbúnað á þessari fyrstu heilbrigðisstofnun sinnar tegundar, þar sem ráðist hefur verið í mikið uppbyggingarstarf og línur verið lagðar um þjónustu heilbrigðisstofnana sem fylgt hefur verið víða annars staðar um landið. Það er nauðsynlegt að gera átak í þeim efnum og því er tillaga okkar hér fram komin.

Ég ætla, herra forseti, að víkja aðeins frá heilbrigðismálunum eitt augnablik og vinda mér í þingskjal 472 þar sem er að finna nokkrar breytingartillögur frá þremur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem lúta að einkavæðingarstefnu ríkisstjórnarinnar fyrrverandi og núverandi. En sem kunnugt er hefur þar engin breyting á orðið.

Ég ætla að fjalla um tvær af þessum tillögum sem snerta einkavæðingu í orkugeiranum, ekki síst í ljósi orða hæstv. iðnaðarráðherra sem hefur talað hátt og mikið í ræðu og riti, reyndar um nauðsyn þess að treysta almannaeign á orkuauðlindunum. Á þessu þingskjali gerum við tillögu um að við 6. gr. fjárlaga falli niður liður sem merktur er 51, sem er heimild til að selja 20% hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Orkuveita Reykjavíkur og ríkissjóður eiga og reka hitaveituna saman og ríkissjóður á liðlega 20% hlut í henni. Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar á jafnframt jarðhitaréttindi á jörðinni Deildartungu í Reykholtsdal, þar á meðal Deildartunguhver sem er talinn einn vatnsmesti hver jarðar. Hverinn var tekinn eignarnámi á sínum tíma. Brýnt þótti að nýta það mikla og heita vatn sem kemur þar upp til samfélagslegra þarfa í héraðinu.

Í ljósi þess hvernig ríkisstjórnin fór fram við sölu á 15% hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja þá treystum við því ekki að sami leikurinn verði ekki endurtekinn og að 20% verði sett á almennan markað, jafnvel, eins og gert var með Hitaveitu Suðurnesja, með því að reyna að koma í veg fyrir að fyrirtæki í opinberri eigu eða sveitarfélög sem að hitaveitunni standa geti keypt hlut ríkisins. Það skyldi út á einkamarkaðinn hvað sem tautaði og raulaði. Í ljósi þeirrar sögu og í ljósi þess að Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar er enginn ómagi á ríkissjóði, langt í frá, þá leggjum við til að felld verði úr gildi þessi heimild.

En varðandi Hitaveitu Suðurnesja, sem ég nefndi, þá leggjum við til að við 6. gr. bætist nýr liður, liður 7.12 sem er, herra forseti, að kaupa aftur hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja, þennan 15% hlut sem var seldur illu heilli eftir útboð á vegum einkavæðingarnefndar í apríl síðastliðnum. Salan á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja til einkafyrirtækis, Geysis Green Energy, hleypti af stað atburðarás í einkavæðingu og sölu orkuveitna og samfélagsdeilu sem ekki sér enn fyrir endann á. Ferlið sem ríkisstjórnin hratt af stað varð á einni nóttu til þess að þrefalda virði þessara orkufyrirtækja á pappírnum. Þarna var hluturinn seldur fyrir tæpa 7 milljarða kr., 15% hluti ríkisins sem var metinn á

ríflega 2 milljarða kr. í ársuppgjöri síðasta árs. Þar varð tæp þreföldun á virði á einni nóttu. Þar með var sprengt upp allt virði í orkufyrirtækjum í landinu.

Það er sérkennilegt að hugsa til þess að Hitaveita Suðurnesja, sem er tiltölulega lítið orkufyrirtæki miðað við risana tvo, Landsvirkjun og Orkuveitu Reykjavíkur, er metið, samkvæmt þessu, á svipað og 45% hlutur Reykjavíkurborgar var nokkrum mánuðum áður metinn við sölu þess hlutar til Reykjavíkurborgar.

Herra forseti. Það er tekist á um eignarhaldið á orkuauðlindum þjóðarinnar. Nú er talið að um 10–12% jarðhitaréttinda, útreiknað frá orkumagni háhitasvæðanna, séu í einkaeign. Þetta þýðir að stærsti hluti háhitaauðlindarinnar er í opinberri eigu, annaðhvort á þjóðlöndum eða í eigu opinberra aðila á borð við ríki, sveitarfélög og fyrirtækja í þeirri eigu. Þessar upplýsingar, herra forseti, eru byggðar á viðtali sem birtist í *Morgunblaðinu* 12. nóvember síðastliðinn við Þorkel Helgason, sem ég vil enn þá leyfa mér að titla orkumálastjóra. Þessar tölur miðast við orkugetuna og dregin eru frá svæði sem líklega verða aldrei nýtt af umhverfisaðstæðum, m.a. Torfajökulssvæðið en það er allt þjóðlenda.

Í viðtali við Þorkel Helgason kemur fram að stærstu aðilarnir sem eiga í orkuauðlindum í háhitaauðlindinni hér á landi eru í Þingeyjarsýslu. Þar er reyndar deilt um þjóðlenduúrskurði og mat á því hvort jarðhitaréttindi þar reynast í einkaeign jarðeigenda eða í opinberri eigu í þjóðlendum. Niðurstaða þeirrar deilu mun geta breytt verulega þeirri mynd sem ég nefndi áðan, þ.e. því hvort 10–12% jarðhitaauðlinda eru í einkaeign. Hinn stóri aðilinn sem á í jarðhitaauðlindum okkar er Geysir Green Energy sem keypti einmitt af ríkinu síðasta vor. Helstu eigendur í Geysi Green Energy eru eins og flestum mun kunnugt FL Group og Glitnir auk Atorku og nokkurra smærri fjárfesta.

Það hvernig þjóðlenduúrskurðir fyrir norðan falla og hvernig málum lyktar varðandi eignarhald Geysis Green Energy á orkuauðlindinni sjálfri getur breytt nokkru um hve mikið af jarðhitaauðlindum á háhitasvæðunum telst í opinberri eigu. Þar getur munað ansi miklu. Ef þjóðlenduúrskurðirnir falla allir ríkinu í vil fyrir norðan og ef Geysir Green Energy verður keypt út úr eignarhaldi sínu, 33% í Hitaveitu Suðurnesja, mundi þetta hlutfall einkaeignar á háhitaauðlindinni okkar fara niður í 3%. Færi það hins vegar allt á hinn veginn gæti það staðið í 20%. Eins og ég nefndi áðan er það mat Þorkels Helgasonar orkumálastjóra að nú séu þetta um 10–12%.

Hæstv. iðnaðarráðherra hefur boðað það í þinginu að hann hafi hug á að treysta almannaeign á orkuauðlindunum. Hann hefur vísað til laga um vatnsveitur sveitarfélaga en samkvæmt þeim er skylt að opinber aðili eigi a.m.k. 51% í slíkum veitum. Því er ég, herra forseti, að vekja athygli á þessu að um 88% af háhitaauðlindinni eru í opinberri eigu en ef hugmyndir hæstv. iðnaðarráðherra ganga eftir, að breyta þannig skipan mála í samræmi við lög um vatnsveitur, þá mun það einungis tryggja 51% eign almennings í háhitaauðlindinni, 51% af þeim 89% sem nú eru í almannaeigu eða ríflega 40%. Herra forseti, það teljum við einfaldlega ekki ásættanlega niðurstöðu. Við leggjum áherslu á það við afgreiðslu fjárlaga að tekin verði tekin til baka sala ríkisins á 15% hlut í Hitaveitu Suðurnesja og ekki heimilað að selja 20% hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Við teljum nauðsynlegt að háhitaauðlindir okkar, eins og aðrar auðlindir til lands og sjávar, séu í eigu almennings og undir forræði og stjórn opinberra aðila, ríkisins, sveitarfélaga eða fyrirtækja þeirra.

Það er mikilvægt skref, í þeim darraðardansi sem Hitaveita Suðurnesja hefur lent í vegna einkavæðingartilraunar, að endurreisa Hitaveituna. Þetta er því miður eins og sökkvandi skip nú um stundir, þegar sveitarfélögin sem eiga jarðhitaauðlindirnar sem Hitaveita Suðurnesja hefur hugsað sér að nýta á næstu árum. Sveitarfélög eins og Hafnarfjörður, Grindavík og Vogar hafa slegið skjaldborg um þessar auðlindir og tekið ákvörðun um að þær skuli nýttar undir þeirra forræði og til að byggja upp atvinnu í viðkomandi sveitarfélögum. Það er allt annað en áætlanir Hitaveitu Suðurnesja hafa staðið til og nægir þar að minna á áætlanir um uppbyggingu í Helguvík sem eru ekki á dagskrá þeirra þriggja sveitarfélaga sem ég nefndi áðan.

Atburðarásin sem ríkið hleypti af stað með kaupunum á Hitaveitu Suðurnesja var mjög slæm. Það er dapurlegt að það ágæta fyrirtæki skuli hafa verið gert að tilraunadýri í einkavæðingartilraunum ríkisstjórnarinnar. Það er einlæg tillaga okkar Vinstri grænna að snúið verði af þessari braut þannig að sátt megi nást um Hitaveitu Suðurnesja og endurreisa megi fyrirtækið.

Herra forseti. Ég hyggst fjalla hér um eina tillögu okkar þingmanna Vinstri grænna til viðbótar. Hana er að finna á þskj. 475, um að veita 70 millj. kr. til forvarnaátaks í tannlækningum. Einhverjir hv. þingmenn hafa fyrr í dag, þeirra á meðal hv. þm. og formaður samgöngunefndar Alþingis, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, veifað því ágæta plaggi, herra forseti, sem er stefnuyfirlýsing ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Menn hafa við þessa umræðu einnig lyft öðru blaði sem er þingsályktun frá sumarþingi um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna. Það vill hins vegar svo til að þeir hv. þingmenn sem hafa vitnað í þessi plögg hafa ekki minnst einu einasta orði á tannlækningar. Því ætla ég að taka af þeim ómakið og fjalla aðeins um þær áætlanir sem ríkisstjórnin kynnti í þeim efnum í stefnuyfirlýsingu sinni, hvaða fyrirheit voru gefin í þingsályktun um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna og hvar þess sjái stað í fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár.

Á bls. 4 í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar segir, með leyfi forseta:

„Barnvænt samfélag Ríkisstjórnin mun beita sér fyrir markvissum aðgerðum í þágu barna og barnafjölskyldna á Íslandi. Í því skyni verði mótuð heildstæð aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna er byggist meðal annars á rétti þeirra eins og hann er skilgreindur í barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.“ — Svo kemur athyglisverð setning. — „Tannvernd barna verði bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaraðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna.“

Ég læt hér staðar numið í lestrinum en hér er líka að finna ýmislegt varðandi barnabætur og námsgögn í framhaldsskóla. En þegar aðgerðaáætlunin sem þarna var nefnd leit dagsins ljós á sumarþingi var sérstaklega um þetta fjallað í kafla II sem ber yfirskriftina Aðgerðir er bæta afkomu

barnafjölskyldna, með leyfi forseta, og ég má til með að lesa einnig fyrsta liðinn einnig, þótt hann sé ekki alveg tengdur máli mínu:

„1. Afkoma barnafjölskyldna verði bætt, meðal annars með hækkun barnabóta tekjulágra fjölskyldna.

2. Tannvernd barna verði bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaaðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna.“ — Þetta er nokkurn veginn það sem kom fram í stjórnarsáttmála. — „Skal höfð hliðsjón af niðurstöðum MUNNÍS rannsóknarinnar og markmiðum gildandi heilbrigðisáætlunar.“

Svo mörg voru þau orð. Annar liðurinn í aðgerðum til að bæta afkomu barnafjölskyldna skal vera að bæta tannvernd barna með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaraðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna.

Herra forseti. Það er ljóst og engum dylst að það er brýn þörf á að bæta aðstöðu og afkomu barnafjölskyldna, m.a. með þessum hætti vegna þess að tannviðgerðir barna eru mörgum fjölskyldum ofviða peningalega, ég tala ekki um þegar tannréttingar bætast við. Ég á von á því að mjög margir landsmenn hafi í gærkvöldi horft á Kastljóssþátt, viðtöl við foreldra ungra tvíbura sem fæddust með skarð í vör og klofinn góm. Þannig fæðast um 10 börn á ári hér á landi. Þessir myndarlegu drengir höfðu farið í góðar aðgerðir hjá lýtalæknum og foreldrarnir voru að sönnu mjög ánægðir með árangurinn af því. En það var ekki laust við að það gætti kvíða í máli þeirra þegar þau horfðu til framhaldsins. Hvers vegna skyldi það vera, herra forseti? Það var vegna þess að þessi tvö börn þeirra áttu í vændum gríðarlega miklar tannréttingar sem fylgja í kjölfar þessarar aðgerðar. En tannréttingar eru að mestu á kostnað foreldra. Það kom fram að þeir ungu foreldrar sem rætt var við í gær áttu von á að borga nokkrar milljónir króna fyrir slíka aðgerð á börnunum tveimur.

Það er dapurlegt, í ljósi þeirrar brýnu nauðsynjar sem allir eru sammála um að tannvernd, tanneftirlit, tannviðgerðir og tannréttingar barna séu, að tannheilsu íslenskra barna hefur hrakað undanfarin ár. Hún hefur kannski ekki versnað mikið en hún er hætt að batna, eins og segir í áliti sérfræðinga. Það velkist enginn í vafa um að þetta er brýnt. Hvað skyldi standa eftir stóru orðin í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og í aðgerðaáætlun um að styrkja stöðu barna og barnafjölskyldna?

Herra forseti. Á bls. 364 í fjárlagafrumvarpinu kemur fram að setja eigi nokkrar milljónir króna, 42 millj. kr. stendur þar, vegna árlegrar aukningar í tannlækningar til að fylgja eftir fjölgun íbúa. Það á ekki að bæta við einni einustu krónu í þennan málaflokk. Það á að sönnu að viðurkenna að fólki fjölgar á Íslandi og til þess á að veita 42 á millj. kr. á næsta ári umfram það sem var á síðasta ári.

Við áteljum ríkisstjórnina harðlega fyrir að setja ekki meira fjármagn inn á þennan lið frumvarpsins, herra forseti. Á þessu sviði þarf að gera stórátak til að bæta fyrir vanrækslu liðinna ára því að bætt tannheilsa og betri vitund ungs fólks um mikilvægi þess að vernda tennurnar mun stórlega draga úr tilkostnaði þjóðarinnar við tannlækningar þegar fram líða stundir. Ég vil ítreka að við erum ekki að gera annað en að kalla eftir lágmarksefndum á öllum þeim stóru yfirlýsingum sem er að finna í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar annars vegar og í aðgerðaáætluninni hins vegar. Við gerum tillögu um að 70 millj. kr. verði settar í forvarnarátak.

Herra forseti. Þingmenn Vinstri grænna hafa á undanförnum árum fjórum sinnum, frá 131. löggjafarþingi, lagt fram frumvörp til laga um breytingar á lögum um almannatryggingar þess efnis að greiddur verði 100% kostnaður við tannlækningar barna og ungmenna 20 ára og yngri. Þetta frumvarp, sem hv. þingmenn Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson fluttu síðast felur í sér að sjúkratryggingar mundu að fullu greiða tannlækningar, þar með taldar tannréttingar með lausum tækjum ungmenna á aldrinum 18–20 ára, sem nú greiða slíka þjónustu sjálf. Þetta frumvarp mundi líka fela í sér að greiddar yrðu að fullu tannlækningar barna 0–17 ára í stað 75% af gjaldskrá ráðherra, eins og nú er, og að fullu tannréttingar með lausum tækjum fyrir börn 0–17 ára, sem nú eru ekki greiddar.

Í þessu frumvarpi er ýmislegt sem lýtur að öryrkjum og ellilífeyrisþegum en það er brýn þörf á, herra forseti, að bæta tannheilbrigði barna og ungmenna og tryggja aðgengi að tannlækningum óháð efnahag og félagslegum aðstæðum. Þetta er nokkuð sem við þingmenn Vinstri grænna munum leggja fram að nýju. Við áttum satt best að segja von á að í fjárlagafrumvarpi yrði tekið á þessu máli eftir þessar stóru yfirlýsingar.

Ég leyfi mér að taka undir það sem segir í þingsályktun um aðgerðaáætlun til fjögurra ára til að styrkja stöðu barna og ungmenna, að við framkvæmd þessarar hástemmdu yfirlýsingar í stjórnarsáttmálanum sé rétt að hafa hliðsjón af niðurstöðum MUNNÍS-rannsóknarinnar. Hvað skyldi þar vera á ferðinni, herra forseti? Það er rannsókn, en niðurstöður hennar voru kynntar 31. janúar 2007. Í henni kom fram að tíðni tannskemmda hjá börnum og unglingum hér á landi virðist hætt að lækka. Rannsóknin leiddi einnig í ljós að í norrænum samanburði væru tólf ára íslensk börn að meðaltali með tvöfalt fleiri skemmdar tennur en samanburðarhópar í Svíþjóð og að staðan er verri hér á landi en á öllum hinum Norðurlöndunum.

Tannlækningar eru það dýrar að þær eru eitt það fyrsta sem fólk neitar sér um. Þess vegna, herra forseti, verður ekki lengur undan því vikist að ríkið taki ábyrgð á þessum heilbrigðisþætti í samræmi við heilbrigðisáætlun. Ég leyfi mér að skora á þingheim að styðja tillögu okkar Vinstri grænna. Það er talað um samstarfsvilja í þinginu. Hann gæti til að mynda birst í því að ríkisstjórnin samþykkti eina tillögu eða svo frá stjórnarandstöðunni við afgreiðslu fjárlaga og þá væri vel við hæfi, herra forseti, að það væri einmitt þessi tillaga okkar Vinstri grænna um forvarnaátak í tannlækningum upp á 70 millj. kr. Röksemdin sem ríkisstjórnin þyrfti að beita fyrir sig í því er ekkert annað en stjórnarsáttmálinn og nýsamþykkt aðgerðaáætlun frá sumarþingi.

Ég ætla að leyfa mér fyrir nóttina, herra forseti, að vonast til að með nýjum degi muni ríkisstjórnin sjá að sér og fallast á eitthvað af tillögum okkar, a.m.k. þá síðustu sem ég nefndi. Það væri í samræmi við stefnu Samfylkingarinnar sérstaklega og gagnrýni hennar á fráfarandi ríkisstjórn, að ég tali nú ekki um stjórnarsáttmálann.

[00:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við erum langt komin í 3. umr. um frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008. Umræðan hefur tekið allan daginn, margar ræður hafa verið fluttar og margt hefur komið fram.

Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa nú þegar margir tekið máls í umræðunni og rætt almennt um markmið frumvarpsins, um efnahagsstjórnina. Við höfum jafnframt gert grein fyrir einstökum tillögum sem við leggjum til við umræðuna um breytingu á fjárlagafrumvarpinu.

Í umræðunni höfum við margsinnis lagt áherslu á að lausatök hafa verið í efnahagsstjórninni hér á landi undanfarin ár og ekki síst undanfarin missiri. Það hefur m.a. komið fram í mikilli þenslu sem við höfum búið við með þeim áhrifum og afleiðingum sem hún hefur fyrir allan almenning í landinu. Ekki er sérstök ástæða til að fara frekar í það mál. Áherslum okkar hafa verið gerð góð skil, bæði í umræðum um fjárlagafrumvarpið og einnig í almennum umræðum um efnahagsmál sem fram hafa farið hér á hv. Alþingi í haust.

Sá málaflokkur sem við teljum að vinna þurfi hvað mest í til viðbótar við það sem er gert í fjárlagafrumvarpinu og ríkisstjórnin hefur ákveðið að gera með sérstöku átaki, eru heilbrigðismálin, mál er varða aldraða og öryrkja og sömuleiðis barnafjölskyldur í landinu. Við söknum þess að ekki skuli vera ráðist í aðgerðir til þess að hækka barnabætur og vaxtabætur sem koma sér sérstaklega vel fyrir ungar fjölskyldur í landinu.

Við teljum að mikið skorti á að stjórnarflokkarnir, sérstaklega Samfylkingin, jafnaðarmannaflokkur Íslands, standi við stóru orðin frá því fyrir síðustu alþingiskosningar þegar verið var að leita eftir atkvæðum frá kjósendum og stuðningi þeirra til að stýra landinu. Við höfum einnig rætt um mál er lúta að öldruðum og öryrkjum og teljum að sýnt hafi verið fram á að enn betur þurfi að gera en gert hefur verið.

Við höfum enn fremur haldið uppi töluverðri gagnrýni á ríkisstjórnina hvað varðar heilbrigðismálin sérstaklega. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, sem hér talaði á undan mér, fór rækilega yfir heilbrigðismálin og hvaða áherslur við hefðum fram að færa í þeim málaflokki. Þar leggjum við auðvitað áherslu á fjárskortinn á sjúkrahúsum eins og Landspítalanum, svo dæmi sé tekið, þar sem ljóst er að vantar væntanlega 800–1.000 millj. kr. bara til þess eins að halda í horfinu frá því sem verið hefur. Sömuleiðis má nefna heilsugæsluna, einkum og sér í lagi hér á höfuðborgarsvæðinu, þar skortir líka hundruð milljóna. Kynntar hafa verið hugmyndir af hálfu heilsugæslunnar um hvernig mæta þurfi þeim niðurskurði sem fyrirsjáanlegur er á næsta ári um rúmlega 500 millj. kr., hálfan milljarð.

Hvað dettur mönnum þá helst í hug? Það er að skera niður í mikilvægri forvarnastarfsemi eins og í mæðravernd, skólahjúkrun og fleiri slíkum þáttum. Nú hefur verið sagt, m.a. hæstv. heilbrigðisráðherra, að ekki komi til álita að gera það.

Staðreyndin er engu að síður sú að fjárhæðir vantar til þess að heilsugæslan geti staðið við lögbundnar skuldbindingar sínar og þá verða stjórnvöld að sjálfsögðu að svara því og segja hvað annað eigi þá að gera ef ekki á að fara að þeim tillögum sem heilsugæslan sjálf gerir til þess að halda sig innan fjárhagsramma. Á kannski að keyra heilsugæsluna á einhverjum yfirdrætti rétt eins og menn hafa verið að gera með Landspítalann sem safnar tugum ef ekki hundruðum milljónum króna í yfirdráttarskuldir við birgja? Allt hugsandi fólk, líka hér á hv. Alþingi og í stjórnarmeirihlutanum, áttar sig á og sér að það er afskaplega óskynsamleg ráðstöfun á opinberum fjármunum.

Mér dettur í hug að vekja máls á því sérstaklega þegar ég heyri hugmyndir frá forsvarsmönnum heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu um að draga eigi úr eða leggja eigi niður skólahjúkrun. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir gerði skólatannlækningar að umtalsefni í sinni ræðu áðan.

Tekin var um það pólitísk ákvörðun fyrir sennilega um tíu árum um að leggja niður skólatannlækningar. Það var umdeild ákvörðun en hún var engu að síður tekin. Hver er svo staðan í þeim málum í dag? Ekki er langt síðan við fengum að sjá skýrslu um tannheilsu barna og ungmenna hér á landi sem sýnir svart á hvítu að henni hefur hrakað mjög mikið á undanförnum áratug eða frá því að ákvörðun var tekin um að leggja niður skólatannlækningar.

Ég held að þeir sem stóðu að ákvörðuninni á þeim tíma hljóti nú að sjá og viðurkenna að það var röng ákvörðun. Með sama hætti getum við velt fyrir okkur hvaða afleiðingar það mundi hafa ef við tækjum svo afdrifaríka ákvörðun eins og að leggja niður skólahjúkrun.

Ég held að enginn vilji taka slíkar ákvarðanir. Þá hljótum við með sama hætti að kalla eftir því hvað annað eigi að gera ef ekki á að bæta fjármagni inn í reksturinn. Ekki er endalaust hægt að segja að það eigi bara að hagræða og hagræða án þess að svara því með hvaða hætti á að gera það. Ekki er endalaust hægt að draga úr fjárveitingum til þessarar viðkvæmu þjónustu án þess að það bitni á henni. Á skortir að meiri hlutinn hér á Alþingi, ríkisstjórn og stjórnarmeirihlutinn, svari þeim spurningum.

Ég ítreka að þrátt fyrir að við þingmenn vinstri grænna séum gagnrýnin á margt í fjárlagafrumvarpinu og viljum leggja meira fjármagn í vissa þætti er að sjálfsögðu margt gott í þar og má kannski segja að þakka skyldi. Varla er til svo aum ríkisstjórn að hún geri ekki einhverja góða hluti líka. Að sjálfsögðu er það svo að verið er að gera fjölmargt gott og vitaskuld endurspeglast það í fjárlagafrumvarpinu.

Við höfum reynt að sýna fram á hvernig mæta megi nýjum útgjöldum sem við leggjum til með auknum tekjum. Það höfum við gert í samræmi við áherslur okkar í skattamálum fyrir síðustu kosningar. Við lögðum til að skatthlutfall í fjármagnstekjuskatti yrði hækkað úr 10% í 14% en um leið yrði komið á ákveðnu frítekjumarki á fjármagnstekjuskatti í kringum 100 þús. kr. á ári sem mundi í raun þýða að skattbyrði flestra sem greiða fjármagnstekjuskatt mundi minnka. Hins vegar yrði hærri skattbyrði á þá sem fá umtalsverðar og mjög háar fjármagnstekjur og við teljum að skattbyrðin sé réttlátari þannig.

Við teljum sem sagt að hægt sé að tryggja ríkissjóði um tíu milljarða í viðbótartekjur með þessum hætti. Við teljum mikilvægt að sýna ábyrgð í tillögum okkar, sýna að við gerum ráð fyrir tekjum til að standa undir þeim viðbótarút-

gjöldum sem við leggjum til við afgreiðslu fjárlagafrumvarpsins.

Margir hafa haldið því fram, ekki eingöngu við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, heldur einnig þeir sem fjallað hafa um efnahagsmál og hagstjórnina, fræðimenn á því sviði og aðrir sem vel til þekkja, að sú leið sem fráfarandi ríkisstjórn fór með því að lækka skatta á þenslutímabili sé óskynsamleg frá hagstjórnarlegu sjónarmiði. Það er einfaldlega vegna þess að slíkt eykur á innlenda eftirspurn sem að sjálfsögðu knýr áfram verðhækkanir og verðbólgu.

Fjármálaráðuneytið spáir því nú að verðbólgan á næsta ári verði um 3,3%. Það er talsvert yfir verðbólgumarkmiðum Seðlabankans, um 25% yfir verðbólgumarkmiði Seðlabankans. Ljóst er að það er þróun sem verið hefur nokkur undanfarin ár. Þess vegna bendir flest til að há verðbólga sé að festast í sessi. Það mun að sjálfsögðu fyrst og fremst koma niður á almenningi, bæði að því er varðar almennan kaupmátt og að sjálfsögðu hefur það veruleg áhrif á skuldastöðu heimilanna. Skuldsetning heimilanna í landinu er líka áhyggjuefni sem stjórnvöld þurfa að láta sig varða og taka á. Við hljótum að kalla eftir aðgerðum af hálfu ríkisvaldsins í því efni.

Þegar við tölum um skuldsetninguna er ekki nóg fyrir stjórnvöld að horfa á ríkissjóð einan og segja að afkoma ríkissjóðs sé góð að þessu leyti. Það eru miklu fleiri þættir í þjóðarbúskapnum sem hafa þarf í þeirri umræðu. Að sjálfsögðu er það skuldsetning heimilanna, skuldsetning fyrirtækjanna og atvinnulífsins og skuldsetning sveitarfélaganna. Allt eru þetta þátttakendur í efnahags- og atvinnulífinu og mikilvægir sem slíkir í þjóðarbúskapnum. Sérhver ríkisstjórn verður að horfa á þjóðarbúskapinn í heild sinni, bæði þann þátt sem lýtur að ríkisfjármálunum sérstaklega sem hún hefur að sjálfsögðu á sínu valdi, og eins aðra þætti þar sem aðrir ráða för. Staða sveitarfélaganna er sérstakt umfjöllunarefni í þessu samhengi.

Ég ætla að geta um breytingartillögur sem koma frá okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og lúta að afkomu og stöðu sveitarfélaganna sérstaklega. Í fyrsta lagi erum við með breytingartillögur á þingskjali 476 þar sem við leggjum til hækkað framlag til varasjóðs húsnæðismála vegna félagslegra íbúða sveitarfélaga um 225 millj. kr. og einnig endurgreiðslu til sveitarfélaga á virðisaukaskatti vegna kaupa á slökkvibifreiðum og búnaði slökkviliða, alls 70 millj. kr. Við leggjum til hækkun á framlagi Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga vegna sameiningar sveitarfélaga um 235 millj. kr. og endurgreiðslu til sveitarfélaga vegna veiða á ref og mink um 29,4 millj. kr. Loks eru það styrkir til fráveitna sveitarfélaga upp á 490 millj. kr. Ég ætla að leyfa mér að vitna í greinargerð með þessum breytingartillögum. Þar segir, með leyfi forseta:

„Ýmis sveitarfélög áforma sölu félagslegra íbúða á næsta ári og lítið mun draga úr umsóknum um rekstrarframlög. Til að veita þeim sveitarfélögum sams konar aðstoð og sveitarfélög hafa notið á undanförnum árum þarf varasjóður húsnæðismála að hafa til ráðstöfunar sem nemur 285 millj. kr. á fjárlögum ársins 2008. Hér er því lagt til að hækka framlag til hans um 225 millj. kr.

Sveitarfélögin fá endurgreiddan virðisaukaskatt vegna kaupa á slökkvibifreiðum og búnaði slökkviliða. Undanfarin ár hefur 30 millj. kr. verið ráðstafað til þessa verkefnis á fjárlögum en það dugar hvergi nærri til endurgreiðslu á þeim virðisaukaskatti sem sveitarfélögin eiga rétt á. Á fjárlögum ársins 2008 þarf framlag til umræddrar endurgreiðslu að nema a.m.k. 70 millj. kr. eins og hér er lagt til.

Eðlilegt er að þau sveitarfélög sem sameinast í framtíðinni njóti sömu fjárhagslegu fyrirgreiðslu og þau sveitarfélög sem sameinast hafa á undanförnum árum og kann það í raun að vera forsenda þess að sameining umræddra sveitarfélaga gangi eftir. Á fjárlögum ársins 2008 þarf því að gera ráð fyrir sérstöku framlagi til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga að fjárhæð 235 millj. kr., eins og hér er lagt til.

Til að endurgreiðsluhlutfall ríkisins vegna kostnaðar við refa- og minkaveiðar verði um 50% eins og ráð var fyrir gert á sínum tíma þarf framlag á fjárlögum ársins 2008 að nema um 60 millj. kr. Hér er því lagt til hækkað framlag um 29,4 millj. kr. Samkvæmt upplýsingum fráveitunefndar þurfa sveitarfélögin 790 millj. kr. til framkvæmda vegna fráveitna á árinu. Hér er því lögð til hækkun framlags um 590 millj. kr.“

Ég vil af þessu tilefni greina frá því að tillögurnar sem við leggjum hér fram eru samhljóða tillögum sem Samband íslenskra sveitarfélaga lagði fram í bréfi til hv. fjárlaganefndar sem dagsett er 19. nóvember síðastliðinn þar sem það óskar eftir að ræða þessar hugmyndir eða tillögur við fjárlaganefnd og rökstyður þær rækilega í bréfi sínu til fjárlaganefndar.

Ég verð að segja alveg eins og er að ég undrast að meiri hluti fjárlaganefndar, sem er býsna vel mannaður af góðum og gegnum fyrrverandi sveitarstjórnarmönnum, skuli ekki sjá ástæðu til þess að koma með neinum hætti á móts við þessar tillögur. Hér er fyrst og fremst um að ræða eðlilegar leiðréttingar á því sem er að finna í fjárlagafrumvarpinu sjálfu.

Eins og ég hef rakið í greinargerðinni er þar m.a. vísað til upplýsinga frá fráveitunefnd þar sem kemur fram að um 440 millj. kr. vanti til að unnt sé að greiða sveitarfélögum styrki í samræmi við tillögur fráveitunefndar og gildandi reglur. Þar er vísað til þess að sú upphæð sem er í fjárlagafrumvarpinu, um 200 millj. kr., sé hvergi nægjanleg. Við leggjum því til að það verði bætt með viðbótarframlagi til þessa liðar. Ég hlýt að velta fyrir mér hverju það sætir að meiri hluti fjárlaganefndar skuli ekki koma til móts við þessi sjónarmið.

Hér er líka gerð grein fyrir þessu máli er varðar endurgreiðslu á virðisaukaskatti vegna kaupa á slökkvibifreiðum og búnaði slökkviliða. Í bréfi Sambands íslenskra sveitarfélaga kemur fram að sveitarfélögin eigi óuppgerðar endurgreiðslur frá fyrri árum og að framlagið sem gert er ráð fyrir á árinu 2008 sé allt of lágt til að standa við skuldbindingar fyrir utan þær endurgreiðslur sem eiga að koma vegna búnaðar sem keyptur var á árinu 2007.

Ég nefndi endurgreiðslur til sveitarfélaga vegna veiða á ref og mink. Þar er talið að vanti um 60 millj. kr. Síðan nefndi ég framlag vegna sameiningar sveitarfélaga. Þar vantar að mati Sambands íslenskra sveitarfélaga um 235 millj. kr. til þess að sveitarfélögin sitji við sama borð. Að lokum nefndi ég varasjóð húsnæðismála.

Þar ræðum við fyrst og fremst um sveitarfélög sem

standa frammi fyrir fjárhagslegum vanda t.d. vegna íbúafækkunar og erfiðleika í atvinnulífi. Því til viðbótar kemur samdráttur aflaheimilda í þorski sem auka mun enn frekar á vanda þeirra sveitarfélaga sem hér um ræðir.

Ég hlýt því að beina máli mínu til hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, varaformanns fjárlaganefndar, fyrrverandi bæjarstjóra á Akureyri og víðar, og stjórnarmanns í Sambandi íslenskra sveitarfélaga til skamms tíma, og spyrja hvort fjárlaganefndin hafi rætt málið í þaula? Hvaða ástæður eru fyrir því að fjárlaganefnd kemur ekki til móts við tillögur okkar, telur hún þær órökstuddar eða hverju sætir þetta?

Ég geri tvær aðrar tillögur að umtalsefni. Annars vegar er breytingartillaga sem ég flyt ásamt Steingrími J. Sigfússyni og Katrínu Jakobsdóttur á þingskjali 468, þar sem lögð er til hækkun á framlögum til Þróunarsamvinnustofnunar Íslands. Hins vegar er breytingartillaga á liðnum Þróunarmál og alþjóðleg hjálparstarfsemi, undirliðurinn heitir Mannúðarmál og neyðaraðstoð.

Við leggjum til að framlög til Þróunarsamvinnustofnunar hækki um 200 millj. kr. og fari úr 1.436 millj. kr. í 1.636 millj. kr. Síðan leggjum við til að liðurinn Mannúðarmál og neyðaraðstoð hækki um 100 millj. kr., úr 309 í 409 millj. kr.

Ljóst er að töluverð hækkun er á framlögum í þennan málaflokk í fjárlagafrumvarpinu. Engu að síður blasir við sú staða að við Íslendingar erum enn langt frá því að uppfylla þúsaldarmarkmið Sameinuðu þjóðanna um framlög þróaðra ríkja til þróunaraðstoðar. Þar er gert ráð fyrir því að framlögin séu um 0,7% af landsframleiðslu og miðað við þau markmið sem nú voru sett, slögum við upp í helminginn af því. Augljóst er að þar vantar talsvert upp á. Við teljum að við getum gert betur og leggjum það til við þessa umræðu.

Sömuleiðis flyt ég, ásamt hv. þingmönnum Jóni Bjarnasyni, Álfheiði Ingadóttur og Atla Gíslasyni, breytingartillögur á þingskjali 464 sem varðar Ferðamálastofu. Þar leggjum við til að ferðamálasamtök landshluta fái 30 millj. kr. viðbótarframlag en í fjárlagafrumvarpinu er gert ráð fyrir 45 millj. kr. Við leggjum til að verkefnið Fjölsóttir ferðamannastaðir, sem eru úrbætur á umhverfismálum á fjölsóttum ferðamannastöðum, hækki um 20 millj. kr., úr 64 í 84 millj. kr. Við gerum síðan ráð fyrir nýju viðfangsefni til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu um 75 millj. kr.

Mér sýnist á tillögum meiri hluta fjárlaganefndar að gert sé ráð fyrir að til upplýsingamiðstöðva komi viðbótarframlag upp á 12 millj. kr., ef ég hef skilið tillögur meiri hlutans rétt. Það er jákvætt og er þar reynt að koma til móts við þennan mikilvæga málaflokk, ég get aðeins lýst ánægju minni með það.

Á hinn bóginn sakna ég þess að tekið sé á því er lýtur að markaðssókn í íslenskri ferðaþjónustu. Við höfum bent á það í greinargerð með tillögu okkar að gert sé ráð fyrir 75 millj. kr. til markaðssóknar á tveimur viðfangsefnum í fjárlagafrumvarpinu. Annars vegar er það undir viðfangsefninu Landkynningarskrifstofur erlendis en þar munu vera um 40 millj. kr. til markaðssóknar. Hins vegar er það undir viðfangsefninu Markaðssókn í íslenskri ferðaþjónustu sem er miðlægt hjá ráðuneytinu, um 30 millj. kr. Samanlagt eru það 70 millj. kr.

Til samanburðar má geta þess að til verkefnisins var varið rúmlega 300 millj. kr. árið 2004 og 150 millj. kr. hvort ár, 2005 og 2006. Framlagið til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu hefur því lækkað ár frá ári undanfarið og er núna aðeins 70 millj. kr. í samanburði við 300 millj. árið 2004. Ferðaþjónustan er mikilvæg atvinnugrein í mikilli sókn. Mikilvægi hennar í atvinnulífinu hefur vaxið ár frá ári og hún er nú með þeim atvinnugreinum sem skapar okkur hvað mestar gjaldeyristekjur. Það er því óheillavænleg þróun sem blasir nú við. Þess vegna teljum við mikilvægt að snúa henni við og hækka framlagið til verkefnisins og gerum það hér með tillögu þar að lútandi.

Ég ætla ekki að lengja umræðuna mikið inn í nóttina. Ég hef farið stuttlega yfir nokkrar helstu áherslur okkar í sambandi við fjárlagafrumvarpið og gert grein fyrir breytingartillögum frá okkur á þremur þingskjölum. Sérstaklega hef ég gert hér að umtalsefni fjárhagsmálefni sveitarfélaganna og þær tillögur sem við höfum lagt fram í þeim efnum.

Auðvitað hlýtur maður að vænta þess að meiri hlutinn á Alþingi taki efnislega afstöðu til þeirra tillagna sem fram koma og láti það ekki á sig fá þótt góðar tillögur komi úr herbúðum stjórnarandstæðinga. Auðvitað væntum við þess og vonumst til að fá stuðning við þær góðu tillögur sem við leggjum fram eins og við vílum ekki fyrir okkur að samþykkja góðar tillögur frá stjórnarflokkunum þegar það á við. Það höfum við svo sannarlega gert, m.a. við atkvæðagreiðslu við 2. umr. um fjárlagafrumvarpið. Að sjálfsögðu væntum við þess að fá jafnmálefnalegar undirtektir við tillögur okkar af þeirra hálfu.

Herra forseti. Í lokin ítreka ég sérstaklega þær vangaveltur og spurningar sem ég hef fram að færa til talsmanna forustu fjárlaganefndar að því er varðar sveitarfélögin sérstaklega og erindi Sambands íslenskra sveitarfélaga til fjárlaganefndarinnar. Erindin varða margvíslegra málaflokka sem Samband íslenskra sveitarfélaga telur mikilvægt að ráðin verði bót á í fjárlagafrumvarpinu. Að því er ég best fæ séð eru þau fyrst og fremst borin fram til að leiðrétta hluti sem í raun ætti ekki að vera neinn ágreiningur um að þurfi leiðrétta frá því sem er í fjárlagafrumvarpinu nú þegar.

[01:06]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Örstutt andsvar við þeirri áskorun sem í tvígang kom fram hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni. Ég leyfi mér í þessu andsvari mínu að vísa til umræðu sem ég hef átt í dag við hv. þingmenn og flokksbræður Árna Þórs, þá Jón Bjarnason og Steingrím J. Sigfússon, síðast núna í kvöld og vísa til þeirra svara sem ég gaf við þeim spurningum sem voru í sama anda og komu fram í þeirri fyrirspurn sem Árni Þór vísaði til hér áðan.

[01:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hér hljóðs í 3. umr. fjárlaga á hv. Alþingi Íslendinga þegar klukkan er átta mínútur gengin í tvö aðfaranótt fimmtudagsins sem hæstv. forseti hafði gert ráð fyrir í starfsáætlun þingsins að yrði síðasti dagur þings fyrir jólahlé, þessa haustþings. Ég geri ekki ráð fyrir að hæstv. forseta verði að ósk sinni í þeim efnum.

Þannig er nú háttað vinnulaginu hér að enn eina ferðina talar maður inn í nóttina í fjárlagaumræðunum. Ég trúi því þegar ég sé það að það séu einhverjar meiningar í því að menn vilji breyta því vinnulagi. Engu að síður erum við hér nú og setjum undir okkur hausinn þó að risið hafi oft verið hærra á okkur hv. þingmönnum sem hér erum að tala nú á þessum tíma sólarhringsins.

Ég vil einungis segja að ég tek undir þau sjónarmið sem komið hafa fram hjá flokkssystkinum mínum varðandi þær áherslur sem við söknum úr tillögum frá meiri hluta fjárlaganefndar. Þar erum við fyrst og síðast að tala um heilbrigðismálin, sjúkrahúsin, heilsugæsluna og annað sem því tengist eins og fram hefur komið í ræðum félaga minna. Ég kem hingað fyrst og fremst til þess að mæla fyrir breytingartillögum sem eru á þremur þingskjölum. Breytingartillögur þessar eru ýmist lægri útgáfa af tillögum sem felldar voru við 2. umr. eða þá tillögur sem kallaðar voru aftur til 3. umr. af okkur í 2. umr.

Tillögurnar sem ég mæli fyrir eru á þskj. 466, 467 og 471. Þær varða í fyrsta lagi framhaldsskólana þar sem við fjöllum um listgreinar í framhaldsskólum og sömuleiðis almennt framhaldsnám í tónlistarskólunum. Í öðru lagi er hér breytingartillaga á þskj. 467, hún varðar stofnanir umhverfisráðuneytisins, Náttúrufræðistofnun Íslands og Umhverfisstofnun, og í þriðja lagi breytingartillögur sem varða framhaldsskólana almennt, þ.e. rekstur framhaldsskólanna og sömuleiðis Listasafn Íslands sem er á sama þingskjali.

Ég átti orðastað við hv. formann fjárlaganefndar fyrr í dag í andsvörum þar sem ég ræddi lítillega safnliðamálin sem mér hafa verið nokkuð hugleikin í þessari umræðu og óskaði ég eftir upplýsingum um þá safnliði eða þ.e. þá óskiptu liði sem væru til staðar í fjárlagafrumvarpinu sem heyrðu undir menntamálaráðherra og væri ekki úthlutað af fjárlaganefnd sjálfri heldur liðir sem hæstv. ráðherra fengi að halda óskiptum. Eins og ég gat um í andsvari eru safnliðirnir sem fjárlaganefnd er að úthluta upp á rúman milljarð kr., einn milljarður og tólf milljónir reiknaðist mér til í fljótheitum í dag, en óskiptu liðirnir sem menntamálaráðherra hefur í sinni vörslu eru eftir því sem ég hef fengið núna á minnisblaði frá hv. formanni fjárlaganefndar upp á 255 millj. kr. Þannig að til viðbótar við safnliðina sem fjárlaganefndin er að úthluta upp á rúman milljarð hefur menntamálaráðherra sjóð upp á 255 millj. kr. sem henni er ætlað að úthluta af eftir eigin geðþótta, eitthvað sem Alþingi setur henni ekki neina forskrift um.

Ég verð að segja að þegar horft er á stofnanir menntamálaráðuneytisins og þær beiðnir sem bæði menntamálanefnd og fjárlaganefnd hafa fengið nú í fjárlagaumræðunni frá stofnunum úti á akrinum undir þessum málaflokki þá hefði mér fundist meiri bragur að því að fjárlaganefnd hefði svarað þeim stofnunum skýrt og skorinort og bætt fjárhagsstöðu t.d. Listasafns Íslands eða Myndlistaskólans í Reykjavík, sem eru stofnanir sem ég gerði að umtalsefni í 2. umr. fjárlaganna, frekar en að skilja eftir 255 millj. kr. í sjóðum hjá ráðherranum óeyrnamerkt. Ég hefði haldið að undir liðum menntamálaráðuneytisins ættum við það rýmilega fjármuni að Alþingi Íslendinga hefði getað ákveðið það fyrir sig ef vilji hefði verið fyrir hendi að bæta stöðu Listasafns Íslands.

Eins og ég hef vikið að áður er Listasafn Íslands mér afar hugleikið, menntamálanefnd heimsótti safnið á haustdögum og hét safninu og því fólki sem þar starfar liðsinni. Við hétum liðsinni okkar því fólki sem er að berjast fyrir safninu og er að reyna að halda þar öllu í horfinu við þann þrönga kost sem safninu hefur verið skorinn af fjárveitingavaldinu nú á seinni árum.

Einn af þessum óskiptu liðum menntamálaráðuneytisins er eyrnamerktur geymsluhúsnæði safna og sá liður heyrir ekki undir þessar 255 millj. kr. Hann er samt sem áður óskiptur að því leytinu til að á honum eru 70 millj. kr. en það er engin forskrift frá fjárlaganefnd til menntamálaráðherra um það hvernig eigi að verja þeim 70 milljónum. Ég hefði viljað sjá skorinorða yfirlýsingu frá fjárlaganefnd um að þessar 70 milljónir, þess vegna allar, ættu annaðhvort að fara til húsakaupa eða í öllu falli að renna til úrbóta á geymslumálum Listasafns Íslands. Fjármunirnir eru til, það vantar bara forskriftina frá fjárlaganefnd til ráðherrans um að það skuli verja fjármununum á þann hátt. Ákallið sem menntamálanefnd sendi hv. fjárlaganefnd í umsögn sinni var þess eðlis að mér finnst það með ólíkindum að fjárlaganefnd skuli hafa þverskallast við og látið það sem vind um eyru þjóta. Mér þykir það líka með ólíkindum að þingmenn stjórnarmeirihlutans í menntamálanefnd skuli bara láta sér í léttu rúmi liggja að ákallið sem sett var fram af allri menntamálanefnd til fjárlaganefndar skuli vera hunsað og engar athugasemdir hafi komið fram nema frá mér.

Hvers vegna eru hv. þingmenn ekki fylgnari sér en raun ber vitni í þessum efnum? Meina hv. þingmenn ekkert með þeim umsögnum sem sendar eru, í þessu tilfelli frá menntamálanefnd til fjárlaganefndar? Eða eru menn bara vanir því að fjárlaganefnd geri það sem henni sýnist, gangi á bak orða sinna ef ekki vill betur. Það gerði hún gagnvart menntamálanefnd varðandi úthlutun safnliða þó að okkur hefði verið sagt að við fengjum að sitja við borðið þar til búið væri að úthluta öllum þeim fjármunum sem fjárlaganefnd ætlaði sér að úthluta af safnliðum? Menntamálanefnd fékk ekki að sitja við borðið alla leið þó að okkur hefði verið talin trú um það fyrir fram að svo yrði vegna þess að nú ætti að taka upp ný vinnubrögð. Það var ekki gert og menntamálanefnd varð að láta sér lynda að fjárlaganefnd færi yfir allar tillögur hennar, bætti í sjóðina og úthlutaði úr þeim frá eigin brjósti úr því að henni áskotnuðust fjármunir einhvers staðar á leiðinni, menntamálanefnd fékk ekki að koma að þeim úthlutunum.

Fleiri slíkir safnliðir eru eyrnamerktir að hluta til. Ég er þar að tala um lið undir yfirskriftinni Menningarstofnanir, viðhald og stofnkostnaður, merkt 6.95 Menningarhús upp á 40 millj. kr. Hvaða menningarhús er verið að tala um? Ég spurði að þessu í dag en hef ekki heyrt neinar skýringar þó að ég hafi reynt að fylgjast með umræðunni eftir því sem mér hefur verið það kleift. Fjörutíu milljónir króna í menningarhús en Alþingi Íslendinga ætlar ekki að gefa ráðherranum neina forskrift um það hvaða menningarhús þetta eigi að vera. Í sama kafla er fjárlagaliður nefndur 6.21 Endurbætur menningarstofnana upp á tæpar 25 millj. kr., ekki heldur nein sundurliðun eða forskrift um það hvaða endurbætur verið er að tala um.

Þjóðleikhúsið nefndi ég hér í 2. umr. Þjóðleikhúsið

stendur frammi fyrir því að þurfa að endurfæðast, liggur mér við að segja, það þarf að ganga í endurnýjun lífdaga. Það er að nokkru leyti að gera það nú þessa dagana þar sem ákveðnum verkþætti í þeirri endurbyggingu er nú lokið, þ.e. viðgerðum utan húss. Ekki er þar með sagt að búið sé að gera það sem gera þarf fyrir Þjóðleikhúsið. Þjóðleikhúsið þarf á verulegum fjármunum að halda til þess að geta farið í þær framkvæmdir sem þarf til að stækka húsið til norðurs og austurs. Þær áætlanir hafa lengi legið á borði þjóðleikhússtjóra og hafa verið kynntar bæði fyrir fjárlaganefnd og menntamálanefnd og fyrir menntamálaráðherra, en samt eru bara 20 millj. kr. á liðnum Endurbætur menningarstofnana á því ári sem fram undan er, 2008, til Þjóðleikhússins.

Hæstv. forseti. Ég hefði talið full efni til að taka myndarlegar á þessum málum og tala skýrar til hinna merku menningarstofnana Listasafns Íslands og Þjóðleikhússins og ég gæti svo sem nefnt þær fleiri til sögunnar. Listasafn Íslands sendi inn greinargerð að beiðni menntamálanefndar þar sem fram koma mjög forvitnilegar, yfirgripsmiklar og glöggar upplýsingar um stöðu safnsins og það hvernig menn hafa reynt að halda í horfinu þrátt fyrir niðurskurð. Við sjáum á þeim gögnum að kostnaður við rekstur Listasafnsins hefur fyrst og fremst aukist vegna hækkunar launa í kjölfar stofnanasamninga sem gerðir voru og einnig hefur rekstur fasteigna reynst þyngri í skauti en gert var ráð fyrir. Þar eru tölvukerfi ýmiss konar sem eru nauðsynlegur þáttur í starfsemi safnsins þurftarfrek og svo aukinn flutningskostnaður vegna verka sem send eru að utan, vegna íslenskra verka sem send eru til útlanda á sýningar og vegna trygginga vegna sýningarhalds.

Þegar launakostnaður upp á tæpar 63 millj. kr. og listaverkakaup upp á um 12 millj. kr. hafa verið greidd af fjárveitingum — hér er reyndar verið að vitna til eldri fjárveitingar — er á endanum kominn halli á safnið sem erfitt hefur verið að stemma stigu við. Menn hafa brugðist við honum með því að skera niður stöðugildi, á síðustu tíu árum hefur fækkað um meira en þrjú stöðugildi í safninu og er svo komið að búið er að skera þar inn að beini og ekki möguleiki að skera þar meira af. Og á þessum tímum þegar menntamálanefnd lýsir í orði kveðnu vilja til þess að gera einhverjar bragarbætur sérstaklega með tilliti til rannsóknarþáttarins, sem safnið hefur verulega þörf fyrir að setja aukna fjármuni í, er ástandið eins og ég hef nú lýst, stakkurinn þröngt skorinn og safninu ekki gert kleift að fá það loft undir vængina sem ég hefði talið að Alþingi ætti að geta ljáð því. Við leggjum sem sagt til, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að Listasafnið fái 20 millj. kr. Við hugsum það fyrst og fremst til þess að safnið geti sinnt auknum rannsóknum og geti haldið áfram öflugri uppbyggingu á gagnagrunni um íslenska myndlist sem hefur verið í vinnslu hjá safninu og er að miklu leyti kominn í tölvutækt form.

Ég minnist þess að í 2. umr. óskaði ég eftir því að fá að vita skiptinguna á milli menningarstarfsemi annars vegar og skólastarfsemi hins vegar af þeirri hækkun sem meiri hlutinn lagði til við 2. umr. Þar var verið að leggja til hækkun á lið menntamálaráðuneytisins um 1.558 millj. kr. Ég hef ekki gengið eftir því að fá þessa skiptingu og ekki hefur verið komið með hana til mín að fyrra bragði þannig að ég veit enn ekki hvernig sú mikla hækkun skiptist á milli menntamála og menningarmála. Ég þykist þó sjá að mikill meiri hluti renni til menningarmála en minni aftur til skólamála.

Skólaþátturinn, sem ég hef borið fyrir brjósti og haldið í umræðunni, snertir framhaldsskólana. Við leggjum til 250 millj. kr. framlag í viðbót á rekstur framhaldsskólanna og það er bara á almennan lið framhaldsskólanna. Við teljum einsýnt að framhaldsskólarnir séu enn í spennitreyju og verði það á næsta ári nema til komi hækkun á almennan grunn þeirra. Fjölmennir bóknámsskólar eiga í ákveðnum erfiðleikum og hafa ekki fengið nægilegar leiðréttingar í gegnum reiknilíkanið fyrir sig. Það eru líka erfiðleikar varðandi ungt fólk sem kemur upp úr grunnskólanum með svokallaða greiningu vegna t.d. ofvirkni eða athyglisbrests. Sú fötlun er ekki þannig skilgreind að henni fylgi aukið fjármagn samkvæmt reiknilíkaninu en engu að síður fylgir aukið umstang og álag á skólafólk, á kennara og starfsfólk skólanna, en þetta er ekki metið í reiknilíkaninu og því verður að breyta. Þetta ætti þá heima undir þessum almenna lið Rekstur framhaldsskóla og þessar 250 millj. kr. mundu gera talsvert mikið í því að bæta stöðu skólanna og ættu þá sinn þátt í því að skólafólk gæti mögulega trúað því að menn meini það sem þeir segja þegar þeir tala um framhaldsskóla fyrir alla eða öflugt og kraftmikið framhaldsskólastig.

Ég hef einnig borið myndlistarskólana fyrir brjósti. Ég fagna því að Myndlistarskólinn í Kópavogi hefur, í nýjustu breytingartillögum meiri hlutans, fengið viðbótarframlag upp á 2,5 millj. kr. Ég fagna því að það framlag skuli hafa komið en ég leyfi mér þó að ítreka þau sjónarmið mín, sem komu fram við 2. umr., að sú tala sé eflaust jafnhandahófskennd og 5 milljónirnar tvær sem Myndlistaskólinn á Akureyri og Myndlistaskólinn í Reykjavík fengu við 2. umr. frá fjárlaganefnd í viðbót við það sem gert var ráð fyrir í frumvarpinu. Við fengum aldrei neinn rökstuðning á bak við þær 5 milljónir sem hvor skóli um sig fékk í þeirri lotu en sannleikurinn er sá að þetta eru skólar sem leggja út í talsverðan kostnað við að mennta nemendur sem stunda nám við listnámsbrautir framhaldsskólanna. Framlögin sem þessir skólar, Myndlistaskólinn í Reykjavík, Myndlistarskólinn í Kópavogi og Myndlistaskólinn á Akureyri, fá frá hinu opinbera eru u.þ.b. þriðjungi lægri fyrir hvern nemanda en framhaldsskólarnir sjálfir fá samkvæmt reiknilíkaninu fyrir þá myndlistarnema sem stunda nám sitt innan vébanda framhaldsskólanna. Að mínu mati er fólgið í þessu ranglæti sem mér finnst einsýnt að þurfi að leiðrétta. Við hefðum haft tækifæri til að leiðrétta það við umfjöllun fjárlaga og mér þykir mjög miður að það skyldi ekki gerast á málefnalegri og skilvirkari hátt en raun ber vitni.

Einnig er ákveðið ranglæti fólgið í því að nemendur greiða úr eigin vasa skólagjöld í þessa sjálfstæðu sérskóla þó að einingar sem nemendur taka þar séu metnar til stúdentsprófs og teknar gildar sem slíkar. Umboðsmaður Alþingis hefur kveðið upp úr um að slíkt standist ekki lög og uppi eru hugmyndir um að breyta því en enn hef ég ekki séð að vilji fylgi þeim orðum, a.m.k. er ekki gert ráð fyrir fjármunum í fjárlagafrumvarpinu til þess að einhverjar slíkar leiðréttingar gætu orðið á næsta ári.

Mér hefur fundist skorta skýringar frá fjárlaganefnd á því hvað þessir fjármunir eigi að dekka, þessar 2,5 millj. kr. sem fara til Myndlistarskólans í Kópavogi og framlögin sem Myndlistaskólinn í Reykjavík og Myndlistaskólinn á Akureyri fá. Það er ekkert um nemendaígildi, ekkert um reiknilíkan eða raunkostnað. Tilgáta mín er sú að um sé að ræða skot í myrkri frekar en nokkuð annað og fjárlaganefnd hafi ekki farið í saumana á þörf skólanna, ekki skoðað nemendafjölda þeirra eða kennslukostnað og látið fjárveitingarnar taka mið af því, heldur hafi hún af handahófi sett þetta til skólanna, nánast gripið úr lausu lofti, og þar af leiðandi styðji engin málefnaleg rök þau framlög sem hér um ræðir. Það er brýnt og mikilvægt að fjárlaganefnd verði málefnalegri í niðurstöðum sínum. Verið er að sýsla með svo gríðarlega fjármuni þegar á heildina er litið að verulegu máli skiptir að fjárlaganefnd hafi rök fyrir öllum niðurstöðum sínum, en ég dreg í efa, hæstv. forseti, að svo sé.

Þá vil ég fara nokkrum orðum um fjárveitingar til Þjóðminjasafnsins sem ég hafði líka orð á í 2. umr. Nú langar mig til að snúa talinu að öðru en því sem ég fjallaði um þá. Ég gagnrýndi talsvert þá gríðarlegu fjármuni sem fjárlaganefnd er einhliða að setja í ýmis uppbyggingarverkefni vítt og breitt um landið þar sem verið er að endurreisa gömul hús. Ég tek enn einu sinni fram að ég er ekki að kasta rýrð á þau verkefni sem þar um ræðir. Mér finnst hins vegar skjóta skökku við að fjárlaganefnd skuli geta úthlutað til uppbyggingar gamalla húsa eða endurbyggingar gamalla húsa upphæðum sem eru á annað hundrað milljónir, ef ég man rétt, húsafriðunarsjóður fær 155 millj. kr. í tímabundna hækkun, þ.e. það er þá viðbót við það sem var í frumvarpinu fyrir húsafriðunarsjóð. Á sama tíma og þetta gerist fær húsasafn Þjóðminjasafnsins 70 millj. kr. í frumvarpinu og fjárlaganefnd hefur ekki gert neina tillögu um hækkun á þeirri upphæð.

Mér er kunnugt um það, hæstv. forseti, að Þjóðminjasafnið hefur reiknað út fjármagnsþörf húsasafnsins til næstu ára og fjármagnsþörfin er reiknuð út á þann hátt að gert er ráð fyrir að viðhald þessara húsa sé u.þ.b. 4% af stofnverði þeirra. Hér er því verið að tala um áætlun sem gildir til 2010. Þetta er þá þriggja ára áætlun og ef þörfin sem fagmenn gera ráð fyrir að sé til staðar á næsta ári, 2008, er skoðuð kemur í ljós að hún er um 130 millj. kr. Til þess að standa straum af þeirri þörf fá fagmennirnir í húsasafni Þjóðminjasafnsins einungis 70 milljónir, þ.e. ríflega helminginn af því sem þörfin er.

Hér er um að ræða verulegar gersemar, miklar gersemar, við erum að tala um torfbæina okkar, Arngrímsstofu í Svarfaðardal, Assistentahúsið á Eyrarbakka, Burstarfell í Vopnafirði, Galtastaði í Hróarstungu, Glaumbæ í Skagafirði, Grafarkirkju í Skagafirði, Grenjaðarstað í Aðaldal, Grænavatn í Mývatnssveit, Hóla í Eyjafirði, Hraunskirkju í Dýrafirði, Húsið á Eyrarbakka, Keldur á Rangárvöllum, Kirkjuhvammskirkju í Miðfirði, Laufás í Eyjafirði, Nesstofu á Seltjarnarnesi, Bænahúsið á Núpsstað, Pakkhúsið á Hofsósi, Reykholtskirkju í Borgarfirði, Saurbæjarkirkju í Eyjafirði — ég tíni þetta af handahófi út úr stórum lista — Stóru-Akra í Skagafirði, Teigarhorn í Berufirði og Viktoríuhús í Vigur, vindmylluna í Vigur, Víðimýrarkirkju í Skagafirði og Þverá í Laxárdal. Þetta eru bara nokkur dæmi um húsin í húsasafni Þjóðminjasafnsins.

Mér finnst, virðulegur forseti, að Alþingi Íslendinga eigi að sjá sóma sinn í því að láta þetta safn, þetta stóra og mikla safn sem Þjóðminjasafnið hefur í vörslu sinni og þjóðminjavörður og okkar færustu sérfræðingar hafa metið að séu dýrmætustu húsin sem þurft hefur að bjarga frá skemmdum og eru í stöðugri endurbyggingu og viðhaldi, að þetta safn og þetta starf fái það fé sem þörf er fyrir. Þegar fjármunirnir eru svo ríflegir eins og raun ber vitni að við getum látið einkafyrirtæki á borð við Fornleifastofnun Íslands hafa 25 millj. kr. til ýmissa verkefna í fornleifavörslu á fjárlögum næsta árs þá getum við líka gert betur við húsasafn Þjóðminjasafnsins en gert er hér. Ég skil ekki þá áráttu hv. stjórnarþingmanna að vera miklu örlátari við einkaaðila vítt og breitt um landið og byggðir landsins, hvort sem það er hér í þéttbýlinu eða úti um sveitir landsins, en skera við nögl það sem flaggskipin okkar fá, eins og Þjóðminjasafnið og ég var búin að tala um Listasafnið og Þjóðleikhúsið. Ég segi því enn og aftur að stofnanirnar okkar, flaggskipin sem bera uppi menningararf þjóðarinnar og varðveita hann og tryggja að hann verði áfram til, eiga betra skilið en þær sjá hér á spilum fjárlaganefndar í fjárlögum fyrir árið 2008.

Varðandi menntamálaráðuneytið þá nefni ég framhaldsskólana sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, sú sem hér stendur og hv. þingmenn Álfheiður Ingadóttir og Jón Bjarnason, leggja fram tillögur um, og þá er ég að tala um framlög til listgreinakennslu í framhaldsskólum. Við höfum breytt tölum í þessum tillögum, gerum ráð fyrir að 50 milljónir nægi til að gera átak í listgreinakennslu í framhaldsskólum. Við teljum líka að 70 milljónir fari langt til að gera það sem gera þarf til að tryggja framhaldsnám í tónlist sem að okkar mati á að vera á ábyrgð menntamálaráðuneytisins og leggjum því til að þessar tillögur á þskj. 466 fái jákvæða umfjöllun og afgreiðslu á hv. Alþingi.

Að lokum nefni ég stofnanir umhverfisráðuneytisins. Í nýjum tillögum frá meiri hlutanum eru reyndar gerðar nokkrar breytingar á fjárlagaliðum umhverfisráðuneytisins og það er vel. Þær breytingar eru þó ekki til þeirra verkefna sem ég hefði kannski helst viljað sjá. Ráðuneytið fær til aðalskrifstofu 5 millj. kr. vegna innleiðingar vatnatilskipunar Evrópusambandsins sem við vorum að ganga frá í utanríkismálanefnd og á Alþingi fyrir örfáum dögum. Það er eðlilegt að ráðuneytið þurfi einhverja fjármuni til þess að innleiða þá miklu tilskipun og koma í kring því sem hún leggur okkur á herðar.

Síðan fá ákveðin verkefni stuðning, Skógræktarfélag Íslands fær tímabundið framlag vegna skógræktarsvæðis sem á að opna við þjóðleiðir landsins. Ég set stórt spurningarmerki við svona fjárveitingar og spyr hv. fjárlaganefnd hvort hér sé verið að veita fjármuni í eitthvað sem búið er að samþykkja skipulag fyrir eða hvort þau skógræktarverkefni sem hér er gert ráð fyrir, að opna ný skógræktarsvæði við þjóðleiðir landsins, séu utan skipulags.

Hér er líka verið að veita fjármuni til Náttúrufræðaseturs á Ólafsfirði. Veitt er 15 millj. kr. framlag til að standa straum af framkvæmd Kyoto-bókunarinnar á Íslandi og hefði mátt sjá það fyrir, sú beiðni hefði mátt vera í fjárlagafrumvarpinu strax og þyrfti ekki að koma inn við 3. umr.

Allt í einu sjá menn að brýnt sé að setja upp svokallaða Landsskrifstofu um loftslagsvæna þróunaraðstoð sem ríkisstjórnin hafi samþykkt að setja á fót og sé nauðsynleg fyrir framkvæmd laga um losun gróðurhúsalofttegunda sem við samþykktum í fyrra, auk þess sem slík skrifstofa væri lykilaðgerð til að liðka fyrir virku framlagi Íslands til þróunaraðstoðar á sviði loftslagsmála. En eins og við vitum ætlar ríkisstjórnin ekki að gera neitt hér heima varðandi samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda heldur einungis í þróunarríkjunum og það þarf að standa straum af kostnaði við það allt saman.

Umhverfisstofnun fær 15 millj. kr. tímabundið framlag vegna innleiðingar vatnatilskipunarinnar eins og nefnt var áðan og ég kvarta ekki undan því, það er nauðsynlegt að Umhverfisstofnun fái viðurkenningu á því mikla starfi sem er fólgið í því að innleiða gerðir og tilskipanir Evrópusambandsins. Þar hefur oft skort á en í þessu tilfelli fær stofnunin 15 milljónir.

Umhverfisstofnun fær ekki krónu til aukinnar landvörslu. Umhverfisstofnun segir í bréfi sem barst til umhverfisnefndar að beiðni nefndarinnar að stofnunin hafi sent frá sér tillögu til fjárlagaskrifstofu ráðuneytisins þar sem óskað var eftir 25 millj. kr. til að styrkja landvörslu á friðlýstum svæðum, til að viðhalda og endurnýja stíga og mannvirki á þessum svæðum. Í þessum fjárlagatillögum stofnunarinnar er talað um að aukinn ferðamannastraumur hafi aukið mikið álagið á náttúru Íslands en því miður hafi fjárhæðir ekki aukist í samræmi við það og að Umhverfisstofnun telji afar brýnt að þessi liður verði styrktur. Viti menn, umhverfisnefnd tók undir þetta í áliti sínu til fjárlaganefndar. Og hvað gerir fjárlaganefnd? Nákvæmlega það sama og hún gerði við ákall menntamálanefndar sem bað um fjármuni fyrir Listasafn Íslands, fjárlaganefnd hunsar þessa beiðni meiri hluta umhverfisnefndar. Ég minni á að umhverfisnefnd var einhuga í álitinu til fjárlaganefndar, við töluðum þar um þrjár stofnanir sem þyrftu aukna fjármuni, þyrftu aukna athygli í ákveðin verkefni en ekki var orðið við því.

Við höfum því afráðið, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, að leggja til að þessar 25 millj. kr. komi til landvörslu og viðurkennd verði þessi brýna þörf Umhverfisstofnunar og leggjum fram tillögu um það á þskj. 467. Á sama þingskjali gerum við ráð fyrir 20 millj. kr. auknum fjárveitingum til Náttúrufræðistofnunar Íslands og sömuleiðis að sértekjur þeirrar stofnunar verði færðar niður um 20 milljónir en það er alvarlegt ákall frá Náttúrufræðistofnun Íslands sem barst til umhverfisnefndar í bréfi dags. 29. október sl.. Þar óskar Náttúrufræðistofnun einungis eftir því að leitað verði leiða til að halda stofnuninni á floti og til að koma starfsemi hennar á fastan fjárhagslegan grunn til framtíðar. Ég held að mér hafi orðið fótaskortur á tungunni við 2. umr. fjárlaga en þá taldi ég að bæta ætti Náttúrufræðistofnun Íslands hallann á yfirstandandi ári í fjáraukalögum. Hvað kom svo á daginn? Ónei, það var ekki gert. Aldrei þessu vant fékk Náttúrufræðistofnun Íslands ekki bættan upp hallann sem er þó vani að gera í fjáraukalögum á hverju ári, heldur fékk hún einungis 3 milljónir í eitthvert tiltekið verkefni og aðrar 3 milljónir til að kaupa Yaris, sem varð nú tilefni þess að við brostum a.m.k. út í annað í andsvörum við 2. umr.

Náttúrufræðistofnun Íslands hefur því ekki verið komið á fastan fjárhagslegan grunn til framtíðar við þessa fjárlagagerð og það er miður. Að mínu mati er fullkomlega óviðunandi og óeðlilegt að Náttúrufræðistofnun Íslands skuli ævinlega vera gert það svona erfitt að standa undir þeim lögboðnu verkefnum sem við höfum lagt henni á herðar og hún skuli stöðugt vera í eltingaleik við einhvers konar sértekjur sem eru ofáætlaðar í hverju einasta fjárlagaframvarpi. Ég tel því að ákallið sem Náttúrufræðistofnun sendir umhverfisnefnd í bréfi sínu sem ég hef hér fyrir framan mig, verði að fá hljómgrunn núna. Í því bréfi er meginátakshersla lögð á að fá sértekjuáætlunina lækkaða, reyndar um 30 millj. kr., samhliða styrkingu á rekstrargrunni með jafnháu viðbótarframlagi en þar sem felld var tillaga frá okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um 45 millj. kr., ef ég man rétt, við 2. umr. getum við ekki reglnanna vegna lagt meira til en 20 millj. kr. framlag og lækkun sértekna um 20 milljónir. Þetta er það besta sem við, þessir stjórnarandstöðuþingmenn, getum gert til að sýna að við höfum skilning á því hlutverki sem Náttúrufræðistofnun Íslands þarf að rækja og því ástandi sem hún stendur frammi fyrir í fjármálum sínum.

Mér þykir mjög miður að ár eftir ár skuli það gerast að fjárlaganefnd skelli skollaeyrum og skirrist við að leiðrétta fjárhagsstöðu Náttúrufræðistofnunar Íslands. Á sama tíma er verið að setja upp gríðarlega volduga stofnun, Vatnajökulsþjóðgarð, þar sem jökulhetta Vatnajökuls og kraginn í kring að hluta til er nú orðinn sjálfstæður þjóðgarður. Við vitum vel að þar eru gríðarleg tækifæri fyrir rannsóknir og störf Náttúrufræðistofnunar að eflingu þess þjóðgarðs eiga eftir að verða mikil, vona ég, en þau verða það ekki nema við áætlum stofnuninni fjármuni til að standa straum af þeim rannsóknum og því hlutverki sem hún hefur að gegna varðandi skráningu og kortlagningu lífríkis landsins.

Hæstv. forseti. Undir eðlilegum kringumstæðum væri hægt að ræða hér lengur og eflaust flytja snarpari ræður og jafnvel styttri ef maður væri ekki orðinn svona syfjaður og þreyttur en ég læt hér máli mínu lokið við 3. umr. fjárlaga.

[01:44]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég get ekki orða bundist vegna þeirra orða sem hér féllu áðan þess efnis að fjárlaganefnd hafi gengið bak orða sinna gagnvart öðrum nefndum þingsins, menntamálanefnd í þessu tilviki, en hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir lét liggja að því að það væri jafnvel gert gagnvart fleiri nefndum.

Það eru stór orð að nefndin hafi gengið bak orða sinna. Ég sem fjárlaganefndarmaður kannast ekki við að gefin hafi verið bindandi loforð, að gefin hafi verið formleg loforð fyrir því að fjárlaganefnd fjallaði ekki um þá liði sem hér um ræðir. Ég vil taka hér upp hanskann fyrir hv. formann og hv. varaformann nefndarinnar sem ég tel að hafi unnið af mikilli samviskusemi og mikilli sanngirni gagnvart þessum litlu liðum og ekki hafi verið neitt óeðlilegt við það að þar væri hróflað við ákveðnum liðum, enda er þetta hið lögboðna hlutverk fjárlaganefndar. Þar með er ekki sagt að hún

skuli ekki leita samstarfs við aðrar nefndir þingsins en það er æskilegt að það samstarf sé á jákvæðari nótum en ég heyri af orðum hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, því að það eru stór orð í mínum huga að segja að einhver gangi bak orða sinna.

Sjálfur átti ég þátt í því að vekja umræðu innan fjárlaganefndar um liði sem komu frá menntamálanefnd með, að ég taldi, of lágum eða jafnvel engum fjárframlögum og gerði þar tillögu um að úr væri bætt og varð því mjög feginn að svo var gert. Ég taldi mig ekki vera að brjóta neitt samkomulag með þeirri málafylgju, enda var slíkt samkomulag aldrei rætt innan nefndarinnar svo ég viti til og missti ég þó ekki marga fundi úr. (Forseti hringir.) Ég tel að þingmönnum beri að gæta orða sinna þegar notuð eru orð sem þessi.

[01:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er hjartanlega sammála hv. þm. Bjarna Harðarsyni. Þingmönnum ber að gæta orða sinna. En nú vill svo til að ég hef játningu formanns fjárlaganefndar í andsvari við mig við 2. umr. sem hann gerði þegar ég hafði þessi sömu orð uppi og ásakaði, ef segja má svo, fjárlaganefnd og formann hennar fyrir að hafa gengið á bak orða sinna. Hann og formaður menntamálanefndar ræddu saman um þá kröfu menntamálanefndar, allrar menntamálanefndar, að hún fengi að sitja við borðið til enda ef bætt yrði í liðina.

Í andsvari við mig í 2. umr. sagði hv. formaður nefndarinnar — ég get nú ekki vitnað í hann beint vegna þess að eins og venjulega eru ræðurnar okkar ekki yfirlesnar og bein tilvitnun óheimil segir á heimasíðu þingsins — engu að síður sagði hv. formaður nefndarinnar í andsvari við mig að menntamálanefnd hefði komið svo seint með tillögur sínar, við hefðum verið á elleftu stundu með vinnuna sem hefði sett tímapressu á fjárlaganefnd og þess vegna hefði því miður ekki náðst að samræma endanlega niðurstöðu við menntamálanefnd eins og rætt hafði verið um. Ég er ekki að gera hér neitt annað en það sama og ég gerði við 2. umr. og formaður nefndarinnar er búinn að gangast við.

[01:48]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég var einnig viðstaddur þá umræðu sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir vitnar til og ég tel töluverðan mun á því — þó svo að formaður geti þess að rætt hafi verið um að hafa vinnulagið með öðrum hætti eða að um bindandi samninga hafi verið að ræða og menn gengið á bak orða sinna og það eigi í öllu falli ekki við um nefndina í heild — það verður þá að vitna til samkomulags sem formaður hefur gert og ég kannast ekki við að hafi verið borið undir nefndina. Því geri ég þetta líka að umfjöllunarefni að mér er það nokkurt undrunarefni að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir skuli hér aftur og aftur í umræðu um fjárlög steyta á því að finna að þeim fjárveitingum sem veitt er til smáverkefna víðs vegar úti um landsbyggðina. Þar er fjárlaganefnd að sinna skyldu sinni af mikilli kostgæfni og samviskusemi og ég er ekki sammála því sjónarmiði að hver króna sem gengur út úr ríkissjóði verði að gera það í gegnum formlegar stofnanir Reykjavíkur, að Reykjavíkurvaldið þurfi að sýsla með hverja einustu krónu áður en hún fer úr ríkissjóði til þeirra sem eiga að njóta.

Ég skil vel hugmyndafræðilegan ágreining minn og hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur um það hvort veita eigi þetta til einkafyrirtækja þar sem hún hefur aðhyllst, ef ég hef skilið hugmyndafræði hennar rétt, nokkuð sósíalískar kenningar.

Engu að síður hefur flokkur hennar staðið mjög ötullega fyrir sjónarmiðum landsbyggðarinnar og því harma ég þessi sjónarmið. Ég tel að þeirra sjónarmiða gæti því miður allt of oft meðal þeirra stofnana sem starfa á Reykjavíkursvæðinu og hafa ekki fullan skilning á þeim verkefnum sem unnin eru úti á landsbyggðinni og því sé full þörf á því að beinn atbeini hinna pólitískt kjörnu fulltrúa komi til.

Það er engan veginn hægt að finna að því að hinir pólitískt kjörnu fulltrúar taki sér vald til að útdeila þessum peningum meðan þeir gera það af vandvirkni. Þeir hafa fulltingi fólksins. (Forseti hringir.) Þeir hafa atkvæði í það en ekki embættismennirnir.

[01:50]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þessi ótti hv. þingmanns við eitthvað sem hann kallar valdastofnanir hér í Reykjavík er með ólíkindum. Mér finnst alveg ótrúlegur hroki hv. landsbyggðarþingmannsins að tala svona um sameiginlegar stofnanir okkar, þjóðarinnar, stofnanir sem hafa borið uppi menningararfinn, þ.e. tryggt það að hann verði áfram til og varðveitt það sem hægt hefur verið að varðveita, varðveitt það sem stofnanirnar hafa fengið fjármagn til. Og ég spyr hv. þingmann: Er húsasafn Þjóðminjasafnsins allt hér á höfuðborgarsvæðinu? Nei, það er bara alls ekki hér á höfuðborgarsvæðinu að undanskilinni Nesstofu úti á Seltjarnarnesi.

Húsasafn Þjóðminjasafnsins er úti um allt land og ég frábið mér þennan málflutning. Ég og minn flokkur berum landsbyggðina mjög fyrir brjósti. Það gera líka menningarstofnanir sem eru staðsettar á Reykjavíkursvæðinu. Ég nefni Þjóðminjasafnið, ég nefni Náttúrufræðistofnun Íslands og Umhverfisstofnun. Þetta er óþarfaótti í hv. þingmanni við eitthvert stofnanavald, einhvern ímyndaðan stofnanahroka sem hann talaði um hér á Reykjavíkursvæðinu.

Ég segi: Við höfum búið til lög um fornleifasjóð, um safnasjóð, um alls kyns tónlistarsjóði, bókmenntasjóð og launasjóði og hina og þessa þar sem við höfum stýrt málum inn í faglegan farveg, þar sem jafningjamat fer fram á verkefnunum. Það er þannig sem við eigum að stýra langstærstum hlutanum af þessum fjárveitingum okkar.

Þegar hv. þingmaður talar um lítil verkefni verð ég að fá að minna hann á það að þegar þessi litlu verkefni eru lögð saman eru þau rúmur milljarður króna. Mér finnst það ekki lítil verkefni. Við erum að tala um 70 millj. kr. í húsasafnið en 1 milljarður fer í verkefni sem hv. þingmaður hefur úthlutað með félögum sínum í fjárlaganefnd.

[01:52]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Ég vona að ég teljist ekki brjóta hér þingskapareglur þó svo að ég leyfi mér að nota hluta af ræðu-

tíma mínum til að halda aðeins áfram þeirri umræðu sem hafin var milli mín og hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, enda snertir hún fjárlögin mjög og það starf sem við í fjárlaganefnd höfum unnið að á liðnum vetri.

Raunar er það þannig, eins og ég gat um hér í ræðu í dag, að meginlínur fjárlaganna verða til í ráðuneytunum en það er þetta verkefni sem er ekki hvað síst mikilvægt í störfum fjárlaganefndar. Þess ber þó að geta að þótt þarna sé um milljarð að ræða er þetta líklega svo mikið sem fjórðungur af prósenti af heildarfjárframlögum ríkisins, ef ég man þær tölur rétt. Já. Nánast allir aðrir peningar, nánast 99,7% af fjárframlögunum, fara í gegnum stofnanir í Reykjavík.

Það er ekki rétt að ég hafi talað hér um valdhroka stofnana í Reykjavík. Ég hef ekki neitt sérstaklega á móti þeim en ég held aftur á móti að það gæti — það vita allir sem hafa fylgst með þjóðfélagsmálum á Íslandi að það gætir mjög mikils miðflóttaafls í íslenskri þjóðfélagsþróun þar sem við höfum þróast mjög hratt í átt að borgríki frá því að vera með búsetuna nokkuð jafnt dreifða um landið. Þetta er þjóðfélagsþróun sem hið pólitíska vald, Alþingi, þarf að taka alvarlega og vinna í af festu. Ein leiðin til þess er afskaplega ódýr og ódýrari en margar byggðaaðgerðir, litlar styrkveitingar eins og þessar sem geta oft skipt sköpum í litlum samfélögum. Margt af því sem við lögðum mikla vinnu í í vetur var kannski ekki stórir liðir á fjárlögunum en stórir liðir á landakortinu. Ég frábið mér að óvirðulega sé talað um þessa vinnu því að oft er mikilvægasta vinnan í því smáa.

Ég vona að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir fyrirgefi mér að ég skuli hér halda þessari umræðu áfram í mínum ræðutíma en bendi á að við getum auðvitað haldið henni áfram svo í andsvörum hér á eftir þegar ræða mín er búin.

Nú langar mig aðeins til að ræða almennt um fjárlögin og sérstaklega það efni sem ég minntist á í dag að ég hefði ekki þá haft tök á eða tíma til að fjalla um, málefni þess merka félags, Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar eða KADECO eins og það heitir í styttu og alþjóðlegu nafni.

Þannig er mál með vexti, herra forseti, að félag þetta er einkahlutafélag í eigu ríkisins, stofnað til þess af fráfarandi ríkisstjórn og var margt mjög gott og farið vel af stað með varðandi það félag. Það kemur þó í ljós nú þegar uppskeran er að verða að einnig hafa orðið mjög afdrifarík mistök við undirbúning málsins í fjármálaráðuneytinu þar sem hinn fjárhagslegi grundvöllur félagsins hefur verið ákveðinn. Kannski eru fyrstu og ein stærstu mistökin einmitt þau að þetta er einkahlutafélag svo eðlilegt sem það er sem skýrist að nokkru leyti af stofnsamþykktum félagsins þar sem beinlínis er gert ráð fyrir því að í fyllingu tímans geti aðrir aðilar en ríkið eignast í því.

Það kemur ýmislegt einkennilegt í ljós þegar skoðaður er stofnsamningurinn og ég get ekki séð að þau atriði hafi nokkurn tímann fengið umræðu í sölum hins háa Alþingis. Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir því að félag þetta sé sjálfbært en hvergi er gert ráð fyrir því í tilgangi þess að það skili hagnaði til ríkissjóðs. Á nokkrum stöðum er að vísu getið um það í tilgangi félagsins að það eigi að koma eignum á Keflavíkurflugvelli í arðbær borgaraleg not en síðan kemur hið einkennilega 6. greinar ákvæði samningsins sem er gerður milli ríkisins og þessa félags þar sem beinlínis er gert ráð fyrir því að 100% af söluverði þeirra eigna sem þarna eru seldar renni til félagsins fyrstu tvö ár samningstímans.

Þegar þetta var samþykkt var vissulega mikil óvissa um það hversu stóran hluta af eignunum tækist að selja á fyrstu tveimur árunum, en það var ekki endilega gert ráð fyrir því samkvæmt fréttum og þeim heimildum sem ég hef getað aflað mér að sú sala væri óveruleg. Þvert á móti var reiknað með því í þessari umræðu að eignirnar stæðu nokkurn veginn undir þeim kostnaði sem mundi falla til við hreinsun og lagfæringu á svæðinu.

Bak við það mat stóð mat bæði íslenskra stjórnvalda og einnig bandarískra sem höfðu metið það svo þegar þau afhentu Íslendingum þessar eignir endurgjaldslaust að þær væru ekki meira en sjálfbærar, að draugabær eins og þarna var yrði ekki verðmætari en svo að hann mundi standa undir hreinsun sem enn er mikil óvissa um hvað kostar.

Þarna er öll áætlanagerð mjög óvarleg meðan ekki er vitað neitt um hver kostnaður er, hvort hann hlaupi á örfáum milljörðum eða jafnvel einhvers staðar vel á öðrum tug milljarða. Það vissu menn ekki á þessum tíma en ýmsar tölur voru þó hentar á lofti og hafa verið í opinberri umræðu um málið. Það er engu að síður mjög undarlegt að sjá hvað hlutirnir eru allir niðurnegldir í þessum samningum, miklu meira en ástæða var til og í rauninni miklu meira en hefði þurft að vera ef um hefði verið ræða opinbera stofnun eða þá ef mönnum er mjög harðsækið að hafa þetta hlutafélagsform hefði það verið ohf.-félag.

Í 6. gr. er sem sagt þetta einkennilega ákvæði sem margir hafa rekið augun í og við höfum rætt allmikið í fjárlaganefnd, að þóknun skuli nema 100% af söluverði fasteigna. Þar er líka allsérstakt ákvæði sem er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Óheimilt er að ráðstafa fé sem greitt er vegna samnings þessa til annars en þeirra verkefna sem tilgreind eru í samningnum og samrýmast þeim verkefnum sem verksali tekur að sér með samningi þessum.“

Það gildir um þetta eins og gildir líka um þau orð sem ég ræddi áðan hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, orð skipta máli. Töluð og rituð orð skipta máli. Það skiptir máli hvað er sett í samning milli tveggja lögaðila. Jafnvel þó að ríkið teljist fullkominn eigandi að þessu félagi gildir engu að síður þessi samningur meðan hann hefur ekki verið tekinn upp. Það er vissulega ákvæði um það í samningnum þar sem segir í 14. kafla:

„Telji samningsaðili forsendur samningsins breytast getur hann farið fram á viðræður um endurskoðun á einstaka ákvæðum samningsins á samningstímabilinu.“

Mér vitanlega hefur engin slík formleg endurskoðun farið fram eða verið formlega farið fram á að hún hefjist.

Því geri ég þetta að umtalsefni að ég tel það ráðslag sem hér er nú ástundað með því að færa tekjur og gjöld þróunarfélagsins inn í fjárlög engan veginn standast miðað við þennan samning. Í umræðu um þetta í fjárlaganefnd var hreinlega haft á orði að þó svo að ákvæðin væru svona í samningnum var það mat meiri hluta að það stæðist illa lög og því yrði að skauta fram hjá samningnum.

Þetta tel ég afar vonda stjórnsýslu þar sem það er hægur

vandi að gera hlutina í réttri röð. Það er í fyrsta lagi ekkert sem kallar á það að færa þessi gjöld og þessar tekjur strax inn í fjárlög eða fjáraukalög. Það er vel hægt að fresta því til fjáraukalagagerðar á næsta ári. Þar sem ríkið er alger eigandi að þessu hlutafélagi mundu engir hagsmunir tapast við það og á þeim tíma er hægt að endurskoða samninginn. En þá kemur kannski akkúrat upp að með því að endurskoða þennan samning standa menn frammi fyrir því að þurfa að gera grein fyrir því hvers vegna þessi samningur er með þeim hætti sem hann er. Þá þurfa menn líka að átta sig á, sem er algerlega vanmetinn þáttur þessa máls, að það eru ákveðnar væntingar bundnar við samninginn, ákveðnar réttmætar viðskiptavæntingar bundnar við samninginn eins og hann er.

Þó svo að margir hafi talið að eignirnar á Keflavíkurflugvelli hafi verið seldar á undirverði eru þetta engu að síður miklir peningar. Það skiptir þá aðila sem kaupa miklu máli hvernig þeim tekst að gera eignir sínar þar arðbærar og upp á það skiptir miklu máli hvernig búið verður að svæðinu á annan hátt.

Í þessum samningi er skýrt kveðið á um það að allt það sem rennur til eignarhaldsfélagsins fari til uppbyggingar á svæðinu. Og það eru algerlega réttmætar væntingar þeirra sem þarna kaupa að gera ráð fyrir því að svo verði meðan ekki hefur verið um annað samið. Ég geri miklar athugasemdir við það hvernig að þessu máli er staðið, ekki aðallega vegna hagsmuna KADECO eða hagsmuna þeirra aðila sem þarna kaupa eignir, heldur fyrst og fremst vegna hagsmuna ríkisins. Aðili sem hegðar sér með þessum hætti í viðskiptum stofnar ekki bara hagsmunum viðskiptaaðila sinna í hættu, hann stofnar líka eigin hagsmunum í hættu. Okkar hlutverk á hinu háa Alþingi er m.a. að verja hagsmuni ríkisins.

Hér er notuð sú aðferð að sópa vandamálunum undir teppið, láta sem samningurinn sé ekki til og skauta fram hjá ákvæðum hans í trausti þess að enginn muni mótmæla. Myndin sem blasir við okkur varðandi þróunarfélagið er líka öll þannig að allir sem þar koma nálægt eru nú í nokkurri varnarstöðu, og er að vonum.

Ég veit ekki hvað ég á að fara langt ofan í málið. Ég sé ekki endilega ástæðu til að fara mjög djúpt ofan í það en þó vil ég aðeins geta þess vegna orða sem fallið hafa í fjölmiðlum á undanförnum dögum að það er mikil óvissa um alla þá samninga sem þarna hafa verið gerðir. Ég er ekki sammála því mati sem hvergi hefur reyndar verið öðruvísi en haft á orði — ekki verið lagt fram með formlegum hætti — að samningar þessir séu allir bókunarhæfir, að samningar þessir séu allir peningaígildi. Ég tel þar ýmsar forsendur geta átt eftir að breytast, bæði vegna þess að það er ákveðið að taka andvirði greiðslnanna út af svæðinu og setja þær beint í ríkissjóð en ekki síður vegna þess að við sölu þessara eigna hafa menn farið mjög frjálslega með allar almennar venjur og reglur um hæfi manna og vanhæfi.

Ég bendi þar aðeins á eitt atriði sem snýr að stöðu bæjarstjóra Reykjanesbæjar sem hefur í þessu máli óneitanlega setið beggja megin borðs. Það er alltaf mjög erfið staða í samningum og getur undir vissum kringumstæðum kallað á það að þeir samningar sem þannig eru gerðir teljist ekki hafa sama gildi og aðrir samningar. Ég veit að það eru stór orð að segja um embættismann sem ekki er hér heldur til andsvara að hann sitji beggja megin borðs en þannig er þó hlutunum varið. Það er nauðsynlegt að þessi umræða fari fram í þinginu vegna þess að það er okkar að gæta þessara hagsmuna. Fjármálaráðuneytið og fjármálaráðherra hafa ekki að mínu viti gert það með fullnægjandi hætti.

Það sem um er að ræða er að bæjarstjóri Reykjanesbæjar situr í stjórn KADECO sem fulltrúi stjórnar Samtaka sveitarfélaga á Suðurnesjum. Hann fer þar inn sem fulltrúi þáverandi stjórnarformanns, Steinþórs Jónssonar, og situr örfáum dögum seinna og semur um sölu eigna sem stjórnarmaður í KADECO við sama Steinþór Jónsson sem þá mætir sem stjórnarformaður, prókúruhafi og einn aðaleigandi að hlutafélaginu Base. Þar er um að ræða viðskipti upp á hundruð milljóna.

Bæjarstjórinn situr einnig í þessari stöðu sem samningsaðili í KADECO og sem stjórnarmaður í Keili sem byggir síðan tilveru sína á samningum Háskólavalla sem kaupa eignir á Keflavíkurflugvelli, eignir fyrir 14 milljarða — eða 12, allt eftir því hvernig menn vilja telja. Tengsl bæjarinsS við félagið Háskólavelli eru mjög marghátttuð, bæði bein eignatengsl þó svo að eftir að samningarnir voru gerðir hafi félagið selt sinn hlut í Háskólavöllum, það er með beinum tengslum bæjarstjórans og bæjarins við mjög marga eigendur og með tengslum við Keili þar sem bæjarstjórinn situr einnig í stjórn.

Allt þetta kallar á mjög ítarlega rannsókn mála og því vek ég máls á þessu hér við fjárlagaumræðuna að með því að taka þessi atriði athugasemdalaust inn í fjárlögin leggur hið háa Alþingi blessun sína yfir að þetta sé gert með þessum hætti. Það tel ég mjög miður.

Ég ítreka að með því að þetta væri ekki tekið inn er ekki sjáanlegt að neinir hagsmunir ríkisins mundu tapast eða að ríkið afsalaði sér fjármunum sem það hefur. Það verður einfaldlega að gera þetta í réttri röð og þeir pólitískt kjörnu aðilar sem hafa hér staðið að samningagerð, sem ég hef skilið svo að sé mat meiri hluta fjárlaganefndar að standist ekki lög, þurfa þá að leiðrétta það áður en hægt er að hafa ráðslagið með öðrum hætti. Þetta er mjög mikilvægt í vandaðri stjórnsýslu. Við ástundum hana ekki með samþykkt þessara fjárlaga. Það er mjög alvarlegt.

Ég sé að hv. varaformaður fjárlaganefndar, Kristján Þór Júlíusson, er kominn í salinn og því langar mig að víkja aðeins að umræðu sem ég hlýddi á á sjónvarpsskjá. Ég hafði ekki tök á því að vera í salnum í allt kvöld en ég hlýddi á umræðuna. Talið barst nokkuð að ræðu minni fyrr í dag og ég kannast við það hvenær sem er og hef reyndar gert það í öllum þessum þremur umræðum um fjárlögin að ég hef lagt áherslu á að þau séu of hástemmd og sagt að það eigi að verja minna af ríkisfé til samfélagsmála við þær aðstæður sem nú eru uppi.

Það er auðveldara að vera í stjórnarandstöðu og mæla fyrir meiri útgjöldum. Það er auðveldara að vera ábyrgðarlaus í stjórnarandstöðu og þannig hafa menn kannski vanist því að stjórnarandstaðan lengstum sé. Það er mikill misskilningur að með því að mæla fyrir minni ríkisútgjöldum tali ég hér fyrir einhverjum sérstökum hægri flokki. Um það hnaut ég nokkuð í umræðunni í dag. Það er nefnilega ekki þannig að hægri flokkum sé yfirleitt treystandi til að

draga úr ríkisútgjöldum. Það hafa þeir ekki sýnt mjög vel á Vesturlöndum, ekki þeir hægri flokkar sem helst hafa komist til áhrifa, en þar sem þeir hafa haft afl skynseminnar sér við hlið hefur það stundum blessast að halda ríkisútgjöldum í hófi. Það var það ankeri sem Sjálfstæðisflokkurinn hafði í 12 ára stjórnarsamstarfi með Framsóknarflokknum. Þá var afl skynseminnar innan stjórnarinnar og þá var farið hægt milli ára í aukningu ríkisútgjalda. Kannski ekki nógu hægt, það get ég alveg tekið undir, og sérstaklega átti það kannski við undir lok kjörtímabilsins.

Það er eðli lýðræðisfyrirkomulags okkar að slaki verður oft meiri undir lok kjörtímabila, þegar líður nær kosningum. Nú er hins vegar mjög langt til kosninga og ég kvíði því hvernig núverandi ríkisstjórn muni haga sér þegar dregur nær kosningum eða hvernig hún muni haga sér þegar hún hefur ekki lengur 70% tölu frá Gallup til að hampa og þarf þá raunverulega að kaupa eitthvað.

Ég veit ekki hvað hún er að kaupa með þessum yfirboðum sem hér eru boðuð í fjárlagafrumvarpi, hvort hún er að reyna að kaupa sig upp í 80% fylgi. Verði henni að góðu með það vegna þess að ég held að það muni hún síst gera með þessum yfirboðum sem eru reyndar með þeim ólíkindum, og framar þeim yfirboðum sem sést hafa, að það er ekki bara lofað öllum þeim peningum sem hægt er að eyða, heldur er líka lofað peningum sem ekki er einu sinni hægt að eyða á komandi ári. Þá á ég sérstaklega við samgöngumálin þar sem í tíð fráfarandi ríkisstjórnar og undir forustu núverandi hæstv. forseta Alþingis hafði verið lögð fram mjög metnaðarfull og vönduð samgönguáætlun þar sem var í rauninni mjög vel gefið á garðann og þjóðin mátti vel við una. Samkvæmt henni var miðað við liðlega 20 milljarða til samgöngubóta á næsta ári. Núverandi ríkisstjórn er það ekki nóg, heldur allt að því tvöfaldar hún þá upphæð en er svo heldur farin að draga í land núna þegar dregur nær komandi ári því að auðvitað sér það hvert barn að keisarinn er ekki í neinum fötum í þessu máli.

Ég sakna þeirra radda innan hins ágæta Sjálfstæðisflokks sem hafði stundum á orði að það væri ekki hægt að gera allt fyrir alla alltaf. Ríkisstjórn sem er svo ósamstæð að hún kemur sér ekki einu sinni saman um listamannalaun — það er hluti af því sem við erum að afgreiða við 3. umr. fjárlaga — að afgreiða breytingu á listamannalaunum vegna hins meinta ósamkomulags innan stjórnarmeirihlutans. Það er auðvitað hrein hneisa gagnvart listamönnum þessarar þjóðar að listamönnum á heiðurslaunum skuli nú fækkað samhliða því sem þjóðinni fjölgar og góðæri er mikið. Til þess að fækka þeim þarf að auka fjárveitingu þannig að vitleysan ríður hvergi í þessum efnum við einteyming.

Ég tel mjög miður að stjórnarliðar skuli ekki hafa getað komið sér saman um að velja tvo menn í viðbót, tvo nýja menn inn á heiðurslistamannalaun í stað þeirra sem hurfu til sælli heima á þessu ári. Ég harma það ef það á að verða menningarstefna hinnar nýju stjórnar að hætta að veita heiðurslistamannalaun og láta þau deyja út með þeim hópi sem er núna. Þetta er mjög mikilvæg viðurkenning fyrir okkar fremstu listamenn og það er mjög mikilvægt að hér á Alþingi ríki skilningur og áhugi á kjörum og heiðri listamanna.

Að þessu mæltu læt ég lokið ræðu minni.

[02:16]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mikið er lagt í sumar ræður við þessa umræðu. Að halda því fram að ríkisstjórnarsamstarfið hangi á bláþræði vegna þess að fulltrúar meirihlutaflokkanna komi sér ekki saman um listamannalaun er náttúrlega svefngalsi af mjög góðri gráðu, ekki er stafur fyrir því. Þvert á móti hefur verið fjölgað í þeim flokki á undanförnum árum og nú varð niðurstaðan sú að bæta ekki í heldur hækka laun við þá 28 sem fyrir voru á listanum.

Það slær líka úr og í í því sem hv. þm. Bjarni Harðarson segir, að ég hafi borið hv. þingmanni það á brýn að hann vildi stofna hægri flokk. Það er misskilningur, hann hefur verið eitthvað annars hugar þegar hann hlýddi á umræðuna í kvöld. Ég var að draga saman orðræðu hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar, flokksbróður hv. þm. Bjarna Harðarsonar, í kvöld, ég sagði að hann yrði væntanlega fyrsti fulltrúi þess flokks sem hann vildi, og sæi það í hillingum, sjá stofnaðan.

Annað rekst hvert á annars horn í málflutningi þeirra hv. þingmanna, félaganna Bjarna Harðarsonar og Birkis Jóns Jónssonar. Annar þeirra hélt því fram að stjórnarflokkarnir væru að búa til kosningafjárlög og það yrði kosið á næsta ári en hinn hélt því fram hér rétt áðan að ekki yrði kosið fyrr en eftir fjögur ár. Það er því ekki mikill samhljómur innan þessa litla flokks sem forðum var stór í sinni þegar hann átti í samstarfi við þann ágæta flokk Sjálfstæðisflokkinn.

[02:18]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ekki dettur mér í hug að ríkisstjórnin klofni vegna listamannalauna. En því tók ég þetta dæmi að sú hörmulega staða er á stjórnarheimilinu núna að ríkisstjórnarflokkarnir koma sér ekki saman um hagstjórnina. Þeir koma sér ekki saman um Stjórnarráðið eins og við höfum heyrt af umræðum um bandorminn hér á Alþingi. Þeir koma sér varla saman um kristindóminn og þeir geta ekki komið sér saman um listina. Ég hef ekki fundið annað lím í þessu samstarfi en valdhræðslu og hinn gilda sjóð ríkisins sem fráfarandi stjórn skildi eftir handa þeim. Það er títt í slæmum hjónaböndum að á meðan nógu er hægt að eyða getur það lafað en um leið og harðnar á dalnum verður ástandið erfiðara.

Varðandi ósamræmi í málflutningi mínum og hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar fann ég það nú ekki í þeim aðfinnslum sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hafði uppi. Þegar hv. þm. Birkir Jón Jónsson vísaði til kosninga eftir eitt ár hafði hann í huga það sama og ég hef verið að ræða um, þ.e. að mikið ósamkomulag væri á stjórnarheimilinu og þess vegna væri eins víst að stjórnin spryngi — margir hafa þá talið að við stjórnarslit þyrfti að kjósa aftur, þó að það ætti svo sem ekki endilega að þurfa að vera. Ég talaði hér áðan út frá þeim almennu reglum sem gilda um lengd kjörtímabila og gerði svo sem enga sérstaka umræðu um það enda lítill spámaður og allir sjá að brugðið getur til beggja

vona með líftíma ríkisstjórnarinnar.

Ég skildi þau ummæli sem féllu um hægri flokkinn á þá leið að (Forseti hringir.) þau sneru að því að við vildum spara í fjárlögum og þess vegna værum við hægri menn.

[02:20]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ekki verður annað sagt um hv. þm. Bjarna Harðarson en að hann sé spámannlega vaxinn, það verður ekki af honum skafið, alls ekki, og ég vona svo sannarlega að spádómar hans rætist í því að stjórnarmeirihlutinn haldi í fjögur ár. Ég held að það sé ekkert sem bendi til annars en svo verði þrátt fyrir það, eins og hann orðar það, að á stjórnarheimilinu séu menn í vandræðum með listamannalaun og kristindóminn og ég veit ekki hvað og hvað. Það er þá ekki í fyrsta skipti sem stofnanir lenda í vandræðum með blessaða kristnina eða trúna og því síður listamannalaunin, menn geta litið í eigin barm með það ef þeir vilja fara í einhverjar söguskoðanir varðandi þá þætti.

Þetta eru að sjálfsögðu litlar gárur á stórum vatnsfleti. Það er ekkert óeðlilegt þó að eitthvað sé tekist á og skoðanir séu skiptar á milli stjórnmálaflokka, hvað þá í stjórnarsamstarfi Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar sem er gríðarlega öflugur og mikill meiri hluti. (**BjH:** Um hvað komu menn sér saman?) Hv. þingmaður reynir í svefngalsa sínum að grípa fram í fyrir þeim sem hér stendur og reynir að veita honum málefnalegt andsvar en það er ekki maklegt því að ég hef heyrt hv. þm. Bjarna Harðarson vitna mjög ítarlega og af yfirgripsmikilli þekkingu í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Margoft hefur verið vitnað til hennar úr þessum ræðustóli og mjög vel m.a. af hv. þingmanni. Um það var samið sem þar stendur og eftir því verður unnið. Það er ekkert óeðlilegt þó að menn takist á þegar verið er að hrinda því í framkvæmd, það er heilbrigt og skynsamlegt.

[02:22]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Heldur þóttu mér þetta rýr svör um hið meinta samkomulag stjórnarflokkanna en aðeins var þó vikið að stjórnarsáttmála sem ég kannast ekki við að vera mjög lesinn í en hef vissulega rennt yfir eins og aðrir hv. þingmenn. Ég veit ekki betur en að í honum sé talað um ábyrga og góða efnahagsstjórn og það var það sama og Sjálfstæðisflokkur lofaði kjósendum sínum fyrir kosningar, það var það sama og Samfylkingin gaf út í sínu rauða kveri, því að þeir vilja nú stundum hafa rauða litinn með.

En það er ekki það sem er farið eftir, það er ekki það sem samkomulag hefur náðst um í fjárlagagerðinni og það er mjög alvarlegur hlutur. Við höfum nú nýjast orð hæstv. utanríkisráðherra og formanns Samfylkingarinnar um að helsta framlag ríkisstjórnarinnar við komandi kjarasamninga verði að koma böndum á efnahagslífið. Ekki er að sjá að það standi til, vegna sundurlyndisins eru engar líkur á að það takist.

Það að ég hafi birt hér spádóma, í eina tíð voru menn nú brenndir fyrir að gera slíkt. (**KÞJ:** Það er löngu liðin tíð.) Vegna frammíkalls vil ég geta þess að ég er það forn í háttum að ég legg ekki fyrir mig spádóma af þeim varnaðarorðum sem gefin voru við slíku á 17. öld og hef engu um það spáð hvað ríkisstjórnin muni lifa lengi. Ég hef aðeins talað um það hvað hin almenna regla gerir ráð fyrir að kjörtímabil sé langt. Ég óska landsstjórninni alls góðs og vonast til að betur takist til við næstu fjárlagagerð, að þá leggi menn fram ábyrg fjárlög en ekki plagg eins og það sem við nú eigum við og mun reynast okkur mjög erfitt þegar kemur að kjarasamningum á komandi vetri.

[02:24]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Kristján Þór Júlíusson sagði að hér væri öflugur og mikill meiri hluti. Ekki nægilega öflugur til að vera stórhuga, til að vera stór í sniðum, og vísa ég þar í samskiptin sem meiri hlutinn á Alþingi hefur við minni hlutann. Meira um það síðar og þá við annað tækifæri.

Við erum komin að lokum 3. umr. um fjárlög ríkisins fyrir árið 2008. Fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa gert grein fyrir meginsjónarmiðum okkar. Þar vísa ég til ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar, fulltrúa Vinstri grænna í fjárlaganefnd þingsins, en hann hefur farið yfir helstu áherslur okkar, og síðan hafa einstakir þingmenn gert grein fyrir þeim breytingartillögum sem við höfum sett fram í hinum ýmsu málaflokkum.

Ég sagði við 2. umr. um fjárlög að ég mundi fara þess á leit að hæstv. forsætisráðherra og hæstv. heilbrigðisráðherra yrðu viðstaddir þessa umræðu. Hvorugur þessara ráðherra hefur verið við umræðuna hér í dag og reyndar hef ég saknað þess að sjá ekki fagráðherra verma ráðherrabekkinn. Hitt er svo annað mál að fulltrúar stjórnarmeirihlutans í fjárlaganefnd hafa staðið hér vel vaktina, formaður og varaformaður nefndarinnar, hv. þingmenn Gunnar Svavarsson og Kristján Þór Júlíusson, ásamt fleiri fjárlaganefndarmönnum, hv. þm. Illugi Gunnarsson er staddur í þingsal.

Ég ætla ekki að efna til langrar ræðu en mig langar til að beina þeirri spurningu til þessara tveggja fulltrúa Sjálfstæðisflokksins hér við umræðuna, hversu raunhæf þeir telji fjárlögin vera og þá sérstaklega með tilliti til velferðarstofnana samfélagsins. Ég er að horfa til sjúkrahúsa og ég er að horfa til heilsugæslunnar og öldrunarstofnana. Ég ætla að láta liggja milli hluta að sinni fyrirhugaðar skerðingar að raungildi á barnabótum og vaxtabótum, ég mun eiga orðastað sérstaklega við fulltrúa Samfylkingarinnar um það efni — þeir hafa á undanförnum missirum þegar þeir voru í stjórnarandstöðu verið háværir en nú bregður svo við að þeir samþykkja þegjandi skerðingu á þessum þáttum — en það eru fyrst og fremst umræddar heilbrigðisstofnanir sem ég horfi til.

Við fjáraukalögin var skuldahali hjá ýmsum stofnunum styttur, það er alveg rétt, hann var styttur hjá heilsugæslunni og hjá ýmsum heilbrigðisstofnunum. En fulltrúar þessara stofnana, Landspítala – háskólasjúkrahúss, heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu og sjúkrastofnana víðs vegar um landið, hafa mjög miklar áhyggjur af því að þeir geti ekki haldið uppi viðunandi þjónustu við það framlag sem þeim er ætlað á fjárlögum. Ég nefni sem dæmi, og mikilvægt dæmi, að forsvarsmenn Landspítala – háskólasjúkra-

húss tala um fjárvöntun á bilinu 600–1.000 millj. kr. á komandi ári til að geta haldið uppi óbreyttu þjónustustigi.

Varðandi heilsugæsluna á Reykjavíkursvæðinu er talað um 800 millj. kr.. Við erum að tala um skuldbindingar upp á um 400 millj. kr. og komið hefur fram að samanlagður halli á Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins sé metinn á liðlega 400 millj. kr. og að forsvarsmönnum heilsugæslunnar reiknist til að þeir þurfi 400 millj. kr. til viðbótar til að halda uppi óbreyttri þjónustu. Ég spyr í fullri alvöru: Hlustar fjárveitingarvaldið ekki á þessar raddir og hafa menn í fjárlaganefnd ekki áhyggjur af þessum varnaðarorðum eða taka þeir ekki tillit til þessara varnaðarorða? Telja þeir fullyrðingar þessara aðila vera út í hött? Í *DV*, held ég það hafi verið, mánudaginn 10. des., segir aðstoðarlandlæknir, með leyfi forseta: „Við teljum algjörlega óviðunandi að skera eigi niður nauðsynlega grunnþætti“, og hann er að vísa til heilbrigðisþjónustunnar á höfuðborgarsvæðinu.

Taka menn ekki alvarlega ábendingar sem koma frá þessum aðilum um að þeir geti ekki rekið starfsemina með óbreyttri þjónustu við þær fjárveitingar sem þeim er ætlað á fjárlögum? Ég ætla ekkert að segja þetta í mjög löngum ræðum, menn þekkja þessar staðreyndir. Við höfum heyrt þetta í fréttum að undanförnu, við höfum fengið blaðagreinar í blöðum inn á eldhúsborðið hjá okkur, m.a. frá forustumönnum í BSRB, varaformönnum bandalagsins, formanni Sjúkraliðafélags Íslands og formanni Starfsmannafélags Reykjavíkurborgar nú á síðustu dögum, fólki sem hefur puttana á púlsinum, sem segir að ef kjör innan velferðarþjónustunnar verði ekki stórbætt horfi þar nánast til landauðnar í ýmsum stofnunum. Þetta eru staðreyndir sem við þekkjum.

Við fáum álitsgerðir frá Samtökum heilbrigðisstofnana í öldrunarþjónustunni þar sem tíundað er hver uppsafnaður rekstrarhalli sé frá liðnum árum, það er verið að tala þar um 2,5 milljarða. Það er kvartað yfir of lágum daggjöldum. Við verðum vitni að því að stofnuð eru samtök aðstandenda sjúklinga á öldrunarstofnunum, ég nefni Droplaugarstaði, ég nefni Skjól. *Morgunblaðið* tekur þetta upp í leiðara undir fyrirsögninni „Sviknar vonir“ og niðurlagið er á þessa leið, með leyfi forseta:

„„Vonsvikin eftir fund með heilbrigðisnefnd Alþingis“ var fyrirsögn fréttar *Morgunblaðsins* í gær. Hversu lengi á að svíkja vonir fólks?“

Það vill nú svo til að ég þekki þetta af eigin raun vegna þess að ég er sjálfur í þessum aðstandendasamtökum og hef setið fundi og rætt við starfsfólkið og þekki þann þunga og áhyggjur sem búa að baki.

Ég gæti haldið áfram að þylja fleira upp, ég get talað um pólitíkina, áhyggjur af því að menn eru að hækka sértekjur í heilbrigðiskerfinu um 34%, enda setjum við fram tillögur um að draga úr sjúklingasköttum, sértekjum, um 160 milljónir. Við höfum áhyggjur af því að menn séu með þessum hætti og þar komum við að pólitíkinni í þessu — þegar við tölum um að svelta stofnanir til einkareksturs þá er nokkur alvara á bak við þá fullyrðingu vegna þess að við erum að horfa á tillögur frá Heilsugæslunni í Reykjavík t.d. um að leggja niður það sem heilbrigðiskerfið skilgreinir ekki sem kjarnaþjónustu, að hún verði tekin út og útvistuð. Er það það sem vakir fyrir mönnum eða trúa menn því að tillögur nefndar undir forustu framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, Vilhjálms Egilssonar, á Landspítalanum um niðurskurð um mörg hundruð milljónir séu raunhæfar, telja menn það?

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að efna til langrar ræðu í þeirri von að fá svör og umræður, fá einhver viðbrögð við því sem ég er að segja. Telur fjárlaganefnd og telja þeir ágætu fulltrúar í fjárlaganefnd sem hér eru, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, varaformaður nefndarinnar, og hv. þm. Illugi Gunnarsson, að þessi varnaðarorð sem koma innan úr kerfinu eigi ekki við rök að styðjast? Getur verið að það vaki fyrir mönnum að þvinga fram kerfisbreytingar í þá veru sem við höfum verið að halda fram? Við sjáum ekki annað.

Ég veit að ég breyti ákaflega litlu með því að fara nánar í gegnum þætti þessa máls en ég óska eftir svörum um þetta og minni jafnframt á að við leggjum fram hugmyndir um tekjuöflun fyrir ríkissjóð. Við erum með tillögur um hækkun fjármagnstekjuskatts úr 10% í 14% og teljum að með því móti séum við að færa ríkissjóði 10,5 milljarða, hækkum frítekjumark fjármagnstekjuskatts upp í 140 þús. kr., vorum með það í 120 þús. kr., sem þýðir að við erum að hlífa öllum smásparendum í landinu, á milli 70 og 90% fjölskyldna og einstaklinga sem borga nú fjármagnstekjuskatt yrðu undanþegin slíkum skatti ef tillögur okkar næðu fram að ganga. Síðan höfum við beint þeirri ósk inn í hið nýja hermálaráðuneyti við Rauðarárstíg, utanríkisráðuneytið, að skera niður hernaðarútgjöld Íslands um einn milljarð og beina þeim peningum inn í heilbrigðisþjónustuna.

Við leggjum fram ýmsar tillögur um hækkun á framlagi til heilbrigðisstofnana. Ég ætla að það hafi þegar verið talað fyrir þeim tillögum hér í dag og ætla ekki að tíunda þær nánar en ég óska eftir því að fá viðbrögð við því sem ég er að segja.

[02:37]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Ögmundi Jónassyni málefnalega og góða umræðu hér. Fyrst vil ég taka til þar sem hann vitnaði í andsvar mitt við hv. þm. Bjarna Harðarson að stjórnarmeirihlutinn væri sterkur og ynni ágætlega saman. Þá held ég að hv. þm. Ögmundur Jónasson hafi orðað það þannig að hann gengi yfir minni hlutann, leyfði sér það í ljósi sterkrar stöðu. Ég mótmæli því og vitna til góðrar vinnu og góðs samstarfs innan fjárlaganefndar sem sýnir, eins og ég veit að það hefur gert í fleiri nefndum, að meiri og minni hluti geta unnið mjög farsællega saman að góðum og gildum framfaramálum.

Varðandi þá umræðu sem hv. þingmaður vakti hér um heilbrigðismálin vil ég fyrst til taka að vissulega tekur fjárlaganefnd eftir þeirri umræðu sem er vegna þessara stofnana og hefur af því þær áhyggjur að þetta ástand er orðið nánast fastur póstur í pólitískri umræðu á Íslandi á þessum tíma undangenginn áratug. Alltaf sama vandamálið, alltaf sömu úrlausnirnar og alltaf kallað á sömu lausnir, þ.e. að setja meira fé inn í kerfið sem fyrir er.

Við erum þeirrar skoðunar í fjárlaganefnd, meiri hlutinn, að við höfum sett þarna inn fjármuni til að setja niður þær heimildir sem heilbrigðiskerfið hefði úr að spila út frá þessum stofnunum fyrir árið 2008 og ætlumst til að við þær

verði staðið. Við gerum okkur þar með ljóst að til þess að það verði unnt verður að breyta um verklag frá því sem áður hefur verið hvernig svo sem það verður gert og hvernig svo sem sú niðurstaða verður. Ég bendi á að heilbrigðisráðherra hefur sett í gang vinnu undir forustu ákveðins einstaklings sem hér var nefndur áðan og við bíðum spennt eftir (Gripið fram í.) að sjá afrakstur þeirrar vinnu sem hér var nefnd. Hv. þingmaður spurði hver það væri, hann nefndi hann sjálfur fyrr í ræðunni.

[02:40]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Já, það mun vera Vilhjálmur Egilsson framkvæmdastjóri, sá ágæti maður. Hann gerir margt ágætt, hann Vilhjálmur Egilsson, fyrrverandi hv. þingmaður og formaður efnahags- og viðskiptanefndar þingsins um langt skeið, en í þessu tilviki held ég að honum séu afar mislagðar hendur. Hann hefur gerst sekur um það sem er verst varðandi stjórnun í stofnunum á borð við Landspítala – háskólasjúkrahús, þ.e. hann beitir reglustikunni samhliða niðurskurðarsveðjunni. Hann gerir kröfu um að allar deildir skeri niður óháð því hverjar aðstæður eru uppi á hverjum stað.

Ég hef farið í gegnum skýrslur Ríkisendurskoðunar sem hafa sýnt fram á að á Landspítala – háskólasjúkrahúsi hefur á undanförnum árum verið stöðug framleiðniaukning, sem menn kalla, upp á fleiri prósent á ári hverju. Hvað þýðir þetta? Þetta getur þýtt að menn eru að gera hlutina á hagkvæmari máta en þetta getur líka þýtt aukið álag á starfsfólkið. Nú segja menn sem þarna starfa að ekki verði gengið lengra og það blasi við nánast hættuástand ef ekki komi til meira fjármagn.

Ég tel að fjárlaganefnd sýni mikið óraunsæi í mati sínu ef ekki vakir þá eitthvað annað fyrir nefndinni, þ.e. að þvinga þessar stofnanir til að útvista verkefni og setja þær í einkarekstur.

[02:42]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ef um það er að ræða að í þessari tillögu fjárlaganefndar felist einhver þvingun af hennar hálfu mætti helst að mínu mati leiða það út í þann farveg að sú þvingun fælist í því að menn í heilbrigðiskerfinu, bæði þeir sem starfa innan þess og eru að stýra því, væru neyddir til að vinna með hlutina á annan hátt en hingað til hefur verið gert. Ég held að við gerum okkur það alveg ljóst eins og ég nefndi hér áðan að að óbreyttu verklagi í heilbrigðiskerfinu muni þessar fjárveitingar ekki duga. Ég held að við förum ekkert í grafgötur með það. Við teljum að það eigi að vera hægt að veita mjög góða og ekki lakari heilbrigðisþjónustu á Íslandi með öðru verklagi við þær fjárveitingar sem markaðar hafa verið til þessara stofnana. Það kallar alveg tvímælalaust á skipulagsbreytingar.

Ekki kann ég að svara því með neinni vissu hvernig sú tillaga sem hv. þm. Ögmundur Jónasson nefndi áðan í ræðu sinni, og laut að fjármögnun þeirra tillagna sem vinstri grænir hafa lagt fram og lýtur að því að hækka fjármagnstekjuskattinn, mun reynast á komandi ári, ekki síst í ljósi þeirra atburða sem hafa átt sér stað á íslenskum fjármálamarkaði síðustu tvær vikurnar. Mér þætti vænt um að heyra mat hv. þm. Ögmundar á því hvernig hann metur þá stöðu sem uppi er á íslenskum fjármálamarkaði, sérstaklega íslenskum hlutabréfamarkaði, hvernig mætt verði þeirri boðuðu hækkun á fjármagnstekjuskatti sem vinstri græn leggja til við fjárlagagerð næsta árs.

[02:44]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get að sjálfsögðu ekki svarað því frekar en aðrir, það veit enginn hvert stefnir á fjármálamörkuðum, þetta er ekkert bundið við íslenskan fjármálamarkað. Það hefur orðið lækkun á bréfum á alþjóðlegum markaði í löndunum í kringum okkur. Við þekkjum það ekki og vitum ekki hvert framhaldið verður. Ég geri ráð fyrir að með svipuðum hætti yrði brugðist við og í öðrum ríkjum. Við skulum ekki gleyma því að við erum með lægsta fjármagnstekjuskatt sem nánast þekkist á byggðu bóli.

Aðeins aftur að sjúkrastofnununum sem við erum að ræða. Á milli 70 og 80% af rekstrarkostnaði sjúkrahúsanna eru laun. Þegar menn segja, og hv. formaður heilbrigðisnefndar hefur einnig sagt það, að það þurfi bara að bæta stjórnunina eða vinnulagið, rekstrarformið — þá væntanlega með einkavæðingu, eða hvað? — verða menn að gera grein fyrir því hvað þeir meina nákvæmlega. Við verðum að taka alvarlega þá aðila sem hafa frá 1999 ár eftir ár sýnt fram á aukna framleiðni þegar þeir núna vara okkur við því að ganga lengra, neyðarástand geti blasað við, að þeir geti ekki sinnt þeirri þjónustu óbreyttri sem þeir gera nú. Við verðum náttúrlega að taka þá alvarlega nema við getum sýnt fram á að vinnuaðferðir þeirra dugi ekki, en þá verðum við líka að gera það.

Ég minnist þess að sjá skýrslu frá OECD þar sem því var haldið fram að Íslendingar nýttu hverja krónu í heilbrigðiskerfinu betur en flestar aðrar þjóðir. Við erum með gott heilbrigðiskerfi og við þurfum að fara varlega í því að grafa undan því sem ég tel að við séum (Forseti hringir.) að gera með þessum fjárlögum.

[02:46]

Illugi Gunnarsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil nota tækifærið og færa enn á ný formanni og varaformanni minar bestu þakkir fyrir gott samstarf í fjárlaganefnd. Eins vil ég færa öðrum nefndarmönnum þakkir fyrir samstarfið og sérstakar þakkir til ágætra starfsmanna nefndarinnar sem unnið hafa alveg feikilega gott verk.

Ég er þeirrar skoðunar að sú viðbót sem orðið hefur á útgjöldum ríkisins sem komið hefur fram milli 2. og 3. umr. í meðferð þingsins, breyti ekki í veigamiklum atriðum efnahagslegum áhrifum frumvarpsins, ekki sé um slíkar tölur að ræða. Því stendur áfram sú skoðun mín að við séum komin að ystu mörkum sem hægt er að hugsa sér hvað varðar aukin ríkisútgjöld. Bætt hefur verið mjög myndarlega í, sérstaklega í heilbrigðismálin og jafnframt í félagsmálin og menntamálin, alla þá þætti sem við teljum skipta svo miklu máli í okkar samfélagi. Það er óskandi að við munum uppskera árangurinn af þeim umbótum á næstu árum og vonandi til langrar framtíðar og sérstaklega horfi ég til mennta-

kerfisins, að við munum uppskera þar ríkulega.

Ég tek þó fram í ræðu minni, sem verður mjög stutt, að ég er ekki ánægður með hversu mjög hefur verið aukið í ríkisútgjöldin á milli 2. og 3. umr. hér í þinginu. Ég tel það ekki heppilegt og ekki gott fordæmi. Þó er það svo að megnið af útgjaldaaukningunni varð vegna útgjalda vegna aldraðra og öryrkja. Vissulega er gott að tekist hafi að bæta enn kjör þess hóps og sérstaklega er ánægjulegt að samfélag okkar skuli vera það ríkt að við skulum geta aukið útgjöld til málaflokksins án þess að steypa ríkinu í neinar skuldir.

Það breytir því ekki að ég vonast til að ekki verði fordæmisgefandi í störfum þingsins að aukið sé svona milli 2. og 3. umræðu. Ég held að betur fari á því að slík hækkun hafi komið fram þegar frumvarpið er lagt fram. Í 2. umr., sem er meginumræðan um fjárlög, verða helstu stærðir fjárlagafrumvarpsins að liggja alveg skýrar fyrir.

Ég vil að lokum þakka stjórnarandstæðingum fyrir málflutning þeirra. Mér þykir hann um margt hafa verið bæði málefnalegur og ágætur. Menn hafa í umræðunni í það minnsta gætt að því að lenda ekki í óendanlega löngum ræðum sem sumar hverjar eiga til að verða innihaldslitlar. Hér hafa frekar verið markvissari umræður við þessa umferð og vonandi veit það á gott.

[02:50]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þó að ræða hv. þm. Illuga Gunnarssonar hafi ekki verið löng var hún um margt mjög góð og ég gladdist við að heyra hana. Ég held reyndar að í ræðum fari ekki alltaf saman magn og gæði.

Ég sé þó örla á þeim skilningi sem ég hef oft kallað eftir úr þessum ræðustól í öllum fjárlagaumræðunum þremur, að einhver skilningur sé á því að við teflum á tæpasta vað í aukningu ríkisútgjalda. Betur væri ef sá skilningur væri almennari því að ég tel að sú mikla aukning á ríkisútgjöldum verði heimilunum í landinu mjög dýr og að við séum í raun og veru að stefna að óðaverðbólgu með því sem hér er gert.

Vegna þess að vikið var sérstaklega að hækkuninni milli 2. og 3. umr. — og ég saknaði þess svolítið í andsvörum áðan við hv. þm. Kristján Þór Júlíusson að hann vék ekki að KADECO-málum sem þó voru aðalumfjöllunarefni mín í ræðunni. Ég taldi mig ekki hafa leyfi til að fara í andsvör við hann í mínum svörum þar sem þá var ég til svara.

Mig langar því, herra forseti, að kalla eftir svörum hv. þm. Illuga Gunnarssonar við því hvort hann sé alls kostar sáttur við það stjórnlag sem við er haft varðandi málefni KADECO og hvort honum þyki það rétt röðun mála? Hefði ekki verið eðlilegra að byrja á réttum enda og breyta þeim samningum sem eru til grundvallar málinu og miðuðu aldrei við að það væri tekið inn á fjárlög? Telur hann fjárlaganefnd hafa það dómsvald sem (Forseti hringir.) hún hefur tekið sér í málinu?

[02:52]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Komið hefur fram í ræðum okkar beggja, mínum og hv. þm. Bjarna Harðarsonar, að við höfum áhyggjur af útgjaldastiginu. Það fór þó svo að ekki bættust við heiðurslaun til listamanna sem þó sparar eilítið. (Gripið fram í.) Sú hækkun, hv. þingmaður, helgast af því að framlagið hefur lengi staðið í stað og því hafði orðið raunlækkun til nokkurs tíma. Ákveðið var að reyna að bæta úr því gagnvart þeim listamönnum sem nú eru á launum.

Sú hækkun hefði komið til hvort eð er og þá hefði augljóslega farið þannig, að mínu mati, að fleiri listamönnum hefði verið bætt við á þann lista. Það hefði þá valdið enn meiri hækkun. Ég deili þeirri skoðun með hv. þingmanni að margir íslenskir listamenn eru mjög vel að því komnir að bætast á þennan lista. Ég er sannfærður um að fjöldi mun bætast á listann á næstu árum. Við getum þó fagnað því að það jókst ekki að þessu sinni.

Reyndar er það svo að ég hef saknað þess nokkuð í umræðum um fjárlögin að þessu sinni að þeir sem haft hafa svipaðar áhyggjur og við hv. þingmaður höfum haft, hafa ekki komið fram með greinargóðar tillögur um niðurskurð um þau atriði sem hefði mátt sleppa.

Það er auðvelt að gagnrýna útgjaldastigið en erfiðara að benda á tiltekin dæmi þar sem menn vilja skera niður. Ég get svo sem haft alla samúð með stjórnarandstöðunni um að kannski er nóg í því tilviki að kalla eftir því. Það er okkar í stjórnarliðinu að tryggja að ekki sé of langt gengið. Ég treysti mér til að styðja fjárlögin af því ég tel að þau séu innan þessa ramma en fullyrði enn á ný að þau eru komin út að ystu mörkum.

[02:54]

Frsm. 2. minni hluta fjárln. (Bjarni Harðarson) (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vék að listamannalaununum hér fyrr og mér þykir vænt um að fá þá umræðu en ég ítreka að þar tókst svo slysalega til að bæði var listamönnum fækkað og útgjöld aukin. Ég tel að ekki hafi brýn nauðsyn borið til þess að svo óhönduglega tókst til.

Varðandi ríkisútgjöldin hef ég margoft bent á hvar ég telji að skera megi niður. Ég vil bæta við annarri spurningu þótt ósvarað sé spurningunni um KADECO. Hv. þm. Illugi Gunnarsson mun hafa hér tvær mínútur og getur þá notað eina á hvora spurningu.

Ég veit að hv. þm. er, líkt og ég, áhugamaður um viðgang og eflingu landsbyggðarinnar en ég hef engu að síður talið að þær vegaframkvæmdir sem lagðar eru til í fjárlagafrumvarpinu séu allsendis óraunhæfar. Reyndar hefur örlað á þeirri skoðun hjá sumum stjórnarliðum líka.

Ég kalla eftir því hvers vegna meiri hluti fjárlaganefndar sýndi ekki þann manndóm að taka á þessu og koma þeirri tölu og þeim framkvæmdum niður á eitthvað sem raunhæft er þannig að einungis væru lagðar til þær upphæðir sem hægt væri að eyða. Það mun vera fordæmi að ekki einungis sé lofað öllum þeim peningum sem hægt er að eyða á næsta ári, eins og ég tók fram hér fyrr, heldur líka peningum sem ekki verður hægt að eyða.

[02:56]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nú skal það játað að ég er lítill sérfræðingur í því hvar best er að leggja vegi og hvar best sé að

koma þeim fjármunum í lóg. Ég veit þó að víða er pottur brotinn og að mörg verkefni bíða. Um það getum við verið sammála, ég og hv. þingmaður. Kannski er einhver drýgsta byggðaaðgerðin sem hægt er grípa til, að tryggja góðar samgöngur. Rannsóknir sýna að það er sennilega sá þáttur sem mest hefur að segja þegar kemur að því að stýra fólksflutningum frá landsbyggðinni til höfuðborgarinnar, einkum og sér í lagi á þeim svæðum sem lengi hafa búið við slæmar samgöngur.

Ég þekki ágætlega til á Vestfjörðum þar sem menn bjuggu svo lengi við afar erfiðar aðstæður og ég er sannfærður um að samgöngur hafa, ekki síður en niðurskurður í afla, haft mikið að segja um hvernig þar hefur gengið.

Ég treysti síðan forsvarsmönnum Vegagerðarinnar og annarra til að meta hversu miklum peningum þeir geta varið til verkefnanna. Ég vonast til að þær upplýsingar sem kynntar hafa verið hjá okkur, bæði af hálfu ráðuneytisins og Vegagerðarinnar sérstaklega, séu réttar og gangi eftir.

Hvað varðar Keflavíkurflugvöll sem formaður fjárlaganefndar hefur kallað öðru hverju í ræðum Keflavíkurflugvöll hinn forna, er það að segja að farið hefur fram nokkuð ítarleg umræða í þinginu um málið. Forsætisráðherra hefur gert ágæta grein fyrir því í þinginu og hvernig málum þar er háttað. Ég tel að komið hafi fram öll meginsjónarmið sem þar skipta máli. Ríkisendurskoðun hefur gengið til verka til að meta verklagið sem þar hefur verið o.s.frv.

Fyrir liggur að kostnaður fellur til vegna hreinsunar svæðisins, skipulagskostnaður og annars sem endurspeglast síðan í fjárlögunum. Hv. þingmaður þekkir þó ágætlega að þeir fjármunir fóru ekki umræðulaust í gegnum (Forseti hringir.) fjárlaganefndina og tekið var til mjög grandvarrar skoðunar hversu mikla fjármuni (Forseti hringir.) ætti að veita, bæði á aukafjárlögum og fjárlögum næsta árs.

[02:59]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu nema um örfáar mínútur. Það eru þrjú atriði sem ég vildi nefna, í fyrsta lagi er ég ekki sáttur við skýringar stjórnarmeirihlutans á fjárframlögum til velferðarkerfisins, einkum heilbrigðisstofnana, sjúkrahúsa, heilsugæslunnar og stofnana fyrir aldraða, sem ég hef einkum staðnæmst við í þessari umræðu.

Í annan stað vil ég segja að þegar um er að ræða fjárveitingar til hins opinbera, niðurskurð eða fjáraukningu eftir atvikum, held ég að við eigum að gæta okkar á því að gerast ekki of alhæfingasöm. Það er nefnilega mikill munur á því að tala um rekstur á starfsemi sem er við lýði og við viljum hafa í góðu lagi, sjúkrahúsin, heilsugæsluna, stofnanir fyrir aldraða annars vegar og síðan framkvæmdir hins vegar. Ég skil það mætavel og er því fylgjandi sjálfur á þenslutímum að draga úr framkvæmdum eins og kostur er. Ég hef t.d. skilning á því á þenslutímum að fresta stórframkvæmdum á borð við Sundabraut og stórar byggingar. Þó að ég vilji fá tónlistarhús er ég því andvígur að þetta sé allt gert á sama tíma. Sömuleiðis mætti nefna fleiri stórframkvæmdir. Ég vil ekki leggja þetta tvennt að jöfnu, við eigum að draga úr alhæfingum hvað þetta varðar.

Síðan er þriðja atriðið og tengist þessari umræðu sem ég hef vakið máls á, að menn séu í reynd að þröngva kerfinu út í einkarekstur, og ég hef sagt: Vegna þess fyrirkomulags sem við búum við á Íslandi sem er kokteill, blanda af einkarekstri og opinberum rekstri, er sá möguleiki fyrir hendi að á sama tíma og við tökum ákvörðun um að fresta smíði Landspítala – háskólasjúkrahúss, nýrrar byggingar þar, rísi hann engu að síður fyrir tilstuðlan einkaframtaksins — og ríkissjóður borgi. Inn í byggingarnar hlaðast sérfræðingarnir og læknarnir sem hafa aðgang að ríkissjóði vegna samninga við Tryggingastofnun þannig að ákvörðun um að fresta byggingu spítala getur leitt til þess í okkar kerfi að spítalinn rísi engu að síður, ekki við Hringbrautina heldur suður í Garðabæ eða í Heilsuverndarstöðinni, og peningarnir komi samt úr ríkissjóði. Þetta er samhengi hluta sem við þurfum að hyggja að.

Mér finnst nefnilega að þegar rætt er um heilbrigðisþjónustuna og þróun hennar sé umræðan óþægilega grunn oft og tíðum. Það er eins og að menn telji að öllu sé bjargað með kerfisbreytingum einum en það er ekki þannig. Spurningin snýst um það hversu mikið fjármagn við ætlum að setja í starfsemina og á hvaða forsendum. Við viljum ekki heldur fá kerfi þar sem aðilar hafa sjálftökurétt í hirslum ríkissjóðs og vösum skattborgarans. Þetta eru deilur náttúrlega sem hafa staðið milli sérfræðilækna annars vegar og hins opinbera hins vegar og eru mjög flókið mál. Viljum við kerfi eins og tannlæknar hafa búið til? Ég segi nei. Eða viljum kerfið sem við höfum hjá Tryggingastofnun?

Aðeins eitt að lokum. Þegar rætt er um einkavæðingu og einkarekstur segi ég: Menn mega stofna alla þá einkaspítala sem þeir vilja, setja upp allan þann einkapraxís sem þeir vilja, alla þá einkaskóla sem þeir vilja — en ef þeir vilja að ég borgi fyrir það vil ég líka vera með í ráðum um hvernig fjármunum er ráðstafað. Það er vegna þessarar blöndu og þessa fyrirkomulags sem ég segi að niðurskurður á einum stað getur haft í för með sér kerfisbreytingar og aukin útgjöld á öðrum.

[03:04]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Hæstv. forseti. Mér er hvort tveggja ljúft og skylt að ljúka þessari umræðu hér sem staðið hefur í dag í forföllum hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar, sem þurfti að fara af þingfundi af persónulegum ástæðum. Fyrir hönd fjárlaganefndar færi ég öllum sem hér hafa tekið þátt í umræðunni bestu þakkir fyrir málefnalega og góða umræðu. Vissulega er hún löng, menn hafa sumir hverjir sett hér á langar ræður, mishnitmiðaðar, meðan aðrir hafa meitlað orð sín með öðrum hætti og betur kannski og það hefur að mínu mati ekki skilað síðri árangri að setja mál sitt fram með knappari hætti.

Það fer ekki hjá því við þá vinnu sem lögð hefur verið í gerð fjárlagafrumvarpsins af hálfu núverandi fjárlaganefndar að þar hafa komið fram þau sjónarmið að ýmislegt við þetta verklag beri að skoða og að mönnum beri að hyggja að öðru verklagi en viðgengist hefur og vilja ganga til þess að endurnýja það. Það er umræða um hver viðfangsefni fjárlaganefndar eru og hafa verið í þessu ferli, hvernig samspil fjárlaganefndar og framkvæmdarvaldsins á að vera við gerð fjárlagafrumvarpsins. Þar takast á að sjálfsögðu grund-

vallaratriði varðandi þingið sjálft, hvert verksvið þess á að vera við stefnumótun í þessum efnum og aðkomu þess að því verki. Þetta lýtur líka að tímasetningum, að því hvernig fjárlagafrumvarpið er unnið, hvenær það er lagt fram, hvaða tíma og svigrúm í rauninni þingið hefur til að vinna með fjárlagafrumvarpið og taka á í því efni ef það vill leggja sínar sérstöku áherslur í það verk.

Þetta eru allt saman viðfangsefni sem bíða okkar í kjölfar þess að fjárlagafrumvarpið verður afgreitt hér væntanlega í fyrramálið í atkvæðagreiðslu. Ég vænti góðs samstarfs við nefndarmenn sem ég þakka af heilum hug gott samstarf ásamt öllu því starfsfólki sem hefur ljáð okkur liðsinni sitt við að leggja þetta frumvarp fram. Ég vona heitt og innilega að þingið sjálft leggi vel í það verk sem fram undan er við það að endurgera verkferla og vinnulag við gerð fjárlagafrumvarpsins sem og óska ég þess að samstarfið við framkvæmdarvaldið verði gott í þeim efnum. Ég tel engu þurfa að kvíða á þeim tímum sem fram undan eru og við lok þessarar umræðu lýsi ég því einnig yfir að við erum mjög stolt yfir því að hafa fengið tækifæri til að taka þátt í því að leggja fram þetta fjárlagafrumvarp og væntum þess að það verði mikil, góð og breið samstaða við afgreiðslu þess á þingfundi í fyrramálið. (**ÖJ:** Einkunnarorð …)

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá voru tekin 12.–17. mál.

Fundi slitið kl. 03:08.

---

43. FUNDUR

fimmtudaginn 13. desember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Kosning fimm manna og jafnmargra varamanna í stjórn Grænlandssjóðs til þriggja ára, frá 1. jan. 2008 til 31. des. 2010, að viðhafðri hlutfallskosningu, skv. 6. gr. laga nr. 102 31. des. 1980, um Grænlandssjóð.

2. Kosning þriggja manna og jafnmargra varamanna í verðlaunanefnd Gjafar Jóns Sigurðssonar til tveggja ára frá 1. janúar 2008 til 31. des. 2009, skv. ályktun Alþingis 24. ágúst 1881, um reglur um Gjöf Jóns Sigurðssonar, sbr. ályktanir Alþingis 6. maí 1911 og apríl 1974, um breytingar á henni.

3. Kosning umboðsmanns Alþingis skv. 1. gr. laga nr. 85 1997, um umboðsmann Alþingis, til fjögurra ára, frá 1. janúar 2008 til 31. desember 2011.

4. Fjárlög 2008, stjfrv., 1. mál, þskj. 380, frhnál. 427, 457 og 458, brtt. 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476 og 477. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

5. Þingsköp Alþingis, frv., 293. mál, þskj. 333, nál. 498, brtt. 499. — 2. umr.

6. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 481. — 3. umr.

7. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 482, brtt. 500. — 3. umr.

8. Erfðafjárskattur, stjfrv., 206. mál, þskj. 224. — 3. umr.

9. Olíugjald og kílómetragjald, stjfrv., 231. mál, þskj. 483. — 3. umr.

10. Aukatekjur ríkissjóðs, stjfrv., 234. mál, þskj. 484. — 3. umr.

11. Ársreikningar, stjfrv., 230. mál, þskj. 485. — 3. umr.

12. Kjararáð, stjfrv., 237. mál, þskj. 257. — 3. umr.

13. Fjarskipti, stjfrv., 305. mál, þskj. 377. — 3. umr.

14. Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, stjfrv., 209. mál, þskj. 486. — 3. umr.

15. Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, stjfrv., 162. mál, þskj. 487. — 3. umr.

16. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 91. mál, þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496. — 2. umr.

17. Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, stjfrv., 207. mál, þskj. 225, nál. 450. — 2. umr.

18. Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, stjfrv., 208. mál, þskj. 226, nál. 451. — 2. umr.

19. Tollalög, stjfrv., 229. mál, þskj. 248, nál. 448. — 2. umr.

20. Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., stjfrv., 304. mál, þskj. 376, nál. 453. — 2. umr.

21. Vátryggingarsamningar, stjfrv., 163. mál, þskj. 175, nál. 460. — 2. umr.

22. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 289. mál, þskj. 325, nál. 492. — 2. umr.

23. Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., stjfrv., 131. mál, þskj. 132, nál. 497. — 2. umr.

24. Fyrning kröfuréttinda, stjfrv., 67. mál, þskj. 67, nál. 478, brtt. 479. — 2. umr.

25. Úrvinnslugjald, stjfrv., 242. mál, þskj. 262, nál. 462. — 2. umr.

26. Innflutningur dýra, stjfrv., 204. mál, þskj. 219, nál. 480. — 2. umr.

27. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 272. mál, þskj. 305. — 1. umr.

28. Íslensk alþjóðleg skipaskrá, stjfrv., 291. mál, þskj. 331. — Frh. 1. umr.

29. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334. — 1. umr.

30. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 318. mál, þskj. 491. — 1. umr. *Ef leyft verður.*

Aðalmaður tekur sæti á ný:
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Fjarvistarleyfi:
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.

Athugasemdir um störf þingsins.

Afgreiðsla allsherjarnefndar á þingskapafrumvarpinu.

[10:33]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Haft var á orði í umræðu í þinginu í gær að stjórnarmeirihlutinn á Alþingi væri sterkur og öflugur. Það er vissulega rétt að hann er stór hvað fjöldann varðar að ekki sé talað um þegar í meiri hlutann bætast Framsóknarflokkur og Frjálslyndi flokkurinn eins og gerst hefur í þingskapamálinu.

Þingskapafrumvarpið var tekið út úr allsherjarnefnd í gærkvöldi gegn mótmælum fulltrúa þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Við höfðum áður sett fram hugmyndir til málamiðlunar og samkomulags og á fundinum í gær kom fram að VG væri reiðubúið til enn frekari tilslakana og breytinga ef það gæti leitt til niðurstöðu sem allir þingflokkar gætu sætt sig við. Þá vorum við og erum enn reiðubúin að binda það fastmælum að þingskapafrumvarpið verði staðfest sem lög eigi síðar en 8. febrúar nk. Fram til þess tíma mundum við fara gaumgæfilega yfir málið enda er það margslungið. Því fer fjarri að það snúist um ræðutímann einan eins og sumir virðast ætla heldur vinnulag í þinginu, vönduð vinnubrögð svo og möguleika stjórnarandstöðu til að rækja stjórnarskrárbundnar skyldur um að veita framkvæmdarvaldinu og þar með stjórnarmeirihlutanum aðhald. Hinn nýi fjölmenni þingskapameirihluti á Alþingi vildi ekki á slíkt hlusta og er ég ekki frá því að þingflokksformenn Framsóknarflokks og Frjálslyndra hafi gengið harðast fram í óbilgirni sinni. Fulltrúi Framsóknar, sennilega þjakaður af lýðræðisþreytu undangenginna þriggja kjörtímabila með tilheyrandi umræðum um alla Kárahnjúkana, Íraksfylgispektina og einkavinavæðinguna. (Gripið fram í.) Framsókn virðist helst vilja þögn á þingi um óþægileg mál. Hvað vakir fyrir Frjálslyndum þekki ég ekki nema hvað þingflokksformaðurinn virðist jafnan skipa sér með stjórnarandstöðu þegar flokkur hans er í ríkisstjórn en í ríkisstjórn þegar flokkur hans að forminu til er utan stjórnar. (Forseti hringir.)

Samfylkingunni virðist líða vel í faðmlagi með Sjálfstæðisflokknum og vill ekkert láta trufla sína sjálfumglöðu sælu. (Forseti hringir.) En um Sjálfstæðisflokkinn verður að segja að þótt hann sé fjölmennur á þingi er hann ekki stór í sniðum að sama skapi. Sá sem beitir valdi sínu og yfirburðastöðu (Forseti hringir.) eins og hann gerir er í reynd smár. Hann er agnarsmár.

[10:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mér koma á óvart þau gífuryrði og stóryrði sem hér eru látin falla í ljósi þess að ætlunin er að ræða þingsköpin í dag. Og í ljósi þeirra yfirlýsinga sem féllu í upphafi þessarar umræðu, að aldrei yrði samið um málfrelsið, sem nú er orðið sjónarmið að semja um í þessari umræðu, þá finnst mér afar mikilvægt að sú umræða geti farið fram í dag og hún geti farið fram í dagsbirtu, að sú umræða geti farið fram þegar sem flestir geti fylgst með umræðunni og þeim sjónarmiðum sem menn setja fram, því að meiri hlutinn á þingi hefur verið sakaður um mjög alvarlega hluti. Hann hefur verið sakaður um að hindra málfrelsið, tjáningarfrelsið, allt að því mannréttindabrot og ég veit ekki hvað og hvað. Því er mikilvægt að sú umræða og þær ásakanir sem hv. þingmenn Vinstri grænna hafa sett fram fái að njóta sín í dagsbirtunni, að ekki verði flúið með þær inn í myrkrið, kvöldið eða nóttina heldur verði þær ræddar í dag, það er mjög mikilvægt að sjónarmiðin fái að njóta sín á þeim tíma þegar sem flestir geta horft, þegar sem flestir geta fylgst með umræðunni og myndað sér skoðun á því sem fram fer. Þess vegna finnst mér afar mikilvægt að þessi umræða fari fram í dag í samræmi við þingsköpin, í samræmi við þær reglur sem gilda um meðferð mála á þingi og að Vinstri grænir og aðrir á þinginu geti þá á málefnalegan hátt tekist á um þau sjónarmið sem sett eru fram og hafa verið sett fram í þessu máli.

En ég ítreka það, virðulegi forseti, að það kemur mér á óvart, (Gripið fram í.) miðað við hástemmdar yfrlýsingar í upphafi þessa máls, að nú skyndilega í lok umræðunnar séu Vinstri grænir tilbúnir til að semja um málfrelsið.

[10:38]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Það er ljóst að Vinstri grænir hafa aldrei ætlað að vera með í þessu máli. Mörg tækifæri hafa gefist til að semja um þetta mál, um þingsköpin, (**SJS:** Rangt, rangt, rangt.) bæði í sumar og í haust í hópi þingflokksformanna og í allsherjarnefnd, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, það hafa gefist mjög mörg tækifæri til þess að vera með í þeim málamiðlunum sem menn hafa tekið þátt í. Allir flokkar hafa tekið þátt í málamiðlunum hér nema Vinstri grænir og það er alveg ljóst að þeir hafa ekki ætlað að vera með frá upphafi. Ef þeir hefðu ætlað það, virðulegi forseti, hefðu þeir náð samkomulagi við okkur af því að við teygðum okkur í áttina til þeirra.

Ræðutíminn hefur verið lengdur frá því sem til stóð til að teygja sig í átt til Vinstri grænna, búið er að lengja ræðutímann um fjárlögin til að teygja sig í átt til Vinstri grænna en þetta er ekki nóg. Við sem stöndum að þessu frumvarpi viljum styttri og snarpari ræðutíma. Við viljum að þessi vinnustaður sé fjölskylduvænni og breytist til nútímahátta og verði líkari því sem gengur og gerist á öðrum Norðurlöndum. Það vilja Vinstri grænir ekki og ég verð að segja, virðulegi forseti, að ég vorkenni Vinstri grænum í þessu máli. (**ÖJ:** Þú ert búin að gera það lengi.) Þeir hafa ekki viljað semja, þeir vilja ekki vera með okkur hinum í að breyta Alþingi þannig að það (Gripið fram í.) verði nútímalegri og betri vinnustaður. (Gripið fram í.) Þeir vilja vera einir og þeir hafa dæmt sig til einangrunar í þessu máli.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn sem ekki eru í ræðustól að gefa ræðumanni frið til þess að tjá sig.) (**ÖJ:** ... um einkavinaspillingu Framsóknar.)

Hæstv. forseti. Þær svívirðingar sem koma utan úr þingsal eru ekki svara verðar. Ég hef verið trufluð í ræðu minni, það verður að hafa það, en ég ítreka að ég vorkenni Vinstri grænum.

[10:40]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Sá mikli þingskapameirihluti sem hv.

þm. Ögmundur Jónasson talar um er til kominn vegna þess að verið er að flytja skynsamlegar tillögur til að koma á skynsamlegri starfsháttum á Alþingi. Þess vegna skapast mikill þingskapameirihluti sem hefur ekkert með ríkisstjórnina eða stjórnarandstöðu að gera eins og dæmin sanna.

Það sem um er að ræða er að með þessum þó takmörkuðu breytingum sem lagðar eru til á þingsköpum Alþingis verður ræðutími lítillega skertur. Samt sem áður leggur allsherjarnefnd til verulega breytingu í átt til þeirra sjónarmiða og hugmynda sem Vinstri grænir hafa komið með. Það er nú svo að þeir sem eru í stjórnarandstöðu geta ekki endalaust gert kröfur og haldið því fram að sé verið sé að brjóta á þeim rétt þegar þeir koma ekki með neina málamiðlun til baka, þegar þeir standa fastir fyrir og neita öllum tillögum og hugmyndum um það sem gæti leitt til sátta. (**ÖJ:** Hvaða útúrsnúningar eru þetta?) Mjög mikið hefur verið gert til að reyna að ná sáttum hvað þetta varðar en Vinstri grænir hafa ekki gefið neina möguleika til þess að um það væri að ræða og það er þeirra vandamál. Þessi mikli þingskapameirihluti skapast um tillögur sem byggja á heilbrigðri skynsemi, um það að gera Alþingi skilvirkara, að gera lagasetninguna skilvirkari, en ég verð að segja, miðað við þá reynslu sem ég hef af þingstörfunum, að það er vafalaust ekki í fyrsta skipti og vafalaust ekki í það síðasta þar sem stefna Vinstri grænna og heilbrigð skynsemi eru í andstöðu hvor við aðra.

[10:42]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Forseti. Ég harma það að þingskapafrumvarpið skuli komið á dagskrá með þeim hætti sem raun ber vitni. Það hefur alltaf legið fyrir af hálfu okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að við höfum lagt kapp á að allir flokkar gætu orðið samstiga í afgreiðslu um þingskapamál. Það er rangt sem hér er haldið fram að ekki hafi verið gefin tækifæri til þess og það er rangt sem hv. þm. Jón Magnússon segir að engar tillögur hafi komið fram frá okkur um þetta efni. Það er rangt, það stenst enga skoðun. Þær tillögur hafa komið fram og þeim hafa fylgt þau orð að við værum að sjálfsögðu reiðubúin til viðræðna um þær hugmyndir, þar væru engir úrslitakostir á ferðinni.

Hv. þingmaður segir að hinn mikli þingskapameirihluti hafi skapast vegna þess að hér sé um heilbrigða skynsemi að ræða. Mér dettur nú í hug að því að verr gefast heimskra manna ráð sem fleiri koma saman, þó að ég ætli ekki endilega að segja að það eigi við í þessu tilfelli en óneitanlega kemur það upp í hugann. (Gripið fram í.) Við erum ekki sammála því að þær tillögur sem hér liggja fyrir leiði til skilvirkari þingstarfa, skilvirkari löggjafarstarfa burt séð frá umræðu um ræðutímann. Það er í raun fáfengilegt, þegar verið er að fara úr því ástandi að hér er ótakmarkaður ræðutími í 2. og 3. umr. um lagafrumvörp niður í takmarkaðan ræðutíma sem við höfum líka sagt að við værum reiðubúin til að skrifa upp á, að umræðan skuli þá snúast um einhverjar örfáar mínútur til eða frá og menn skuli láta brjóta á því.

Við erum þeirrar skoðunar að vinna þurfi að skilvirkari lagasetningu. Umboðsmaður Alþingis hefur margsinnis kvartað yfir því að löggjafarstarfið sé ekki nógu vandað. Við sjáum það ekki gerast í þessum tillögum, okkur sýnist ofurvald forseta Alþingis og framkvæmdarvaldsins verða enn meira verði frumvarpið að lögum og það er (Forseti hringir.) ekki vegna þess að við séum á móti því að bæta löggjafarstarf.

[10:44]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það liggur fyrir að ræðutíma og störfum hefur verið breytt í ríkisstjórn, í bæjar- og sveitarstjórnum til að gera þau nútímalegri, í fyrirtækjum og Alþingi verður að fylgja þeirri þróun til þess að vera lýðræðisleg stofnun sem menn hafa áhuga á. Það hefur enginn áhuga lengur á löngum ræðum. Ég hugsa t.d. til hæstv. félagsmálaráðherra, sem situr mér á vinstri hönd, í æsku flutti hún 10 tíma ræðu í þinginu (**Félmrh.:** Tíu og hálfan.) með einu líffræðilegu stoppi í miðju, en það hefur enginn áhuga lengur á svona umræðum. Vinstri grænir stunda slíka umræðu, þeir telja sjálfir að þeir séu gullkjaftar, en menn vilja sjá snarpari skoðanaskipti þar sem tekist er á í þinginu á málefnalegan hátt í stuttum og örum ræðum. Sjálfur Churchill sagði einhvern tíma að það tæki sig fimm mínútur að semja fimm tíma ræðu og fimm klukkustundir að semja fimm mínútna ræðu. Þetta er sannleikur málsins. Við getum mörg komið hér upp og talað í fimm eða tíu klukkustundir án nokkurs undirbúnings en vandinn er að vera stuttorður, málefnalegur, að sjónarmið komi fram. Oft er hringt í mig utan úr þjóðfélaginu, fólk er að fylgjast með umræðu (Gripið fram í.) og þingmenn taka miðjuna úr deginum í þriggja og fjögurra tíma ræður. Ég segi við vini mína í Vinstri grænum: Þeir misnota frelsið og eyðileggja oft nútímalega umræðu með svívirðilega löngum ræðum og þeir eiga auðvitað að ganga til samninga. Nú hefur ræðutíminn í 2. umr. verið lengdur, sem er fagnaðarefni, og auðvitað gátu þeir gengist inn á það mál. Þeir kusu annað, þeir halda enn að það sé tíska að tala dag og nótt. (Forseti hringir.) Það skiptir máli að láta verkin tala og að fólkið sjái hver sjónarmið okkar í þinginu eru.

[10:47]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Ég held að sú umræða sem hér fer fram sýni að það ríkir ekkert sérstaklega innileg og heit samstaða milli þeirrar stjórnarandstöðu sem nú situr á þingi. (Gripið fram í.) Nei, hv. þingmaður. Það er ekkert aðalatriði. Ég kom hér til að fara yfir þá afgreiðslu sem fram fór í gær í hv. allsherjarnefnd en í þeirri nefnd á ég sæti. Sú nefnd hefur fjallað um þetta þingskapamál, að ég tel vel og rækilega og farið yfir alla þætti málsins.

Það er rétt að fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lagði fram málamiðlunartillögur til umræðu sem voru um margt ágætar en það var hins vegar ekki hægt að fallast á öll þau sjónarmið sem þar komu fram. Meiri hluti nefndarinnar lagði sig hins vegar fram við að reyna að koma verulega til móts við sjónarmið vinstri grænna í mörgum atriðum til þess að miðla málum. Þegar upp var staðið þá treysti fulltrúi Vinstri grænna sér hins vegar ekki til þess að taka í þá útréttu sáttarhönd sem meiri hlutinn rétti og því fór sem fór.

En við verðum að hafa það í huga í þessari umræðu að það eru 54 þingmenn sem standa að baki þessu frumvarpi og styðja það. Ég hlýt að spyrja: Er eðlilegt að níu þingmenn af 63, eins þingflokks af fimm geti komið í veg fyrir það að meginþorri þingheims nái fram breytingum sem þeir allir eru sammála um að gerðar verði á því verklagi sem við förum eftir í þinginu? Ég tel það ekki óeðlilegt. Ég hefði sjálfur hins vegar óskað þess að sátt hefði náðst í þessu máli milli allra þingflokka. Það tókst (Forseti hringir.) ekki en meiri hlutinn verður ekki sakaður um að hafa ekki reynt að ná fram sáttum.

[10:49]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Í fyrsta lagi er það rangt sem fram kom hjá þingflokksformanni Framsóknarflokksins að ítrekað hafi gefist tækifæri til samninga og samkomulags. Hið rétta er að ítrekað hefur verið rætt um breytingar á þingskapalögum og hvaða sjónarmið ættu þar að liggja að baki. Á hvaða forsendum breytingarnar ættu að hvíla.

Síðan gerist það að hæstv. forseti Alþingis afhendir okkur frumvarp með þeim orðum að við tökum því eða höfnum. Þetta er staðreynd málsins. Síðan höfum við reynt að hnika málum til. Lagt fram breytingartillögur og hugmyndir að breytingum í allsherjarnefnd þingsins og þegar við samþykktum að vísa málinu þangað fyrir nokkrum dögum þá var það gert með því fororði að við væntum þess að málið fengi djúpa og málefnalega umfjöllun. Það er rangt hjá hv. þm. Jóni Magnússyni að við höfum ekki lagt fram hugmyndir að breytingum. Ég vil þakka hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni fyrir að staðfesta að svo sé.

Hæstv. forseti. Ég fór þess á leit formlega í gær að málinu yrði frestað þannig að okkur gæfist ráðrúm til að vinna breytingartillögur okkar og greinargerð með þeim. Við óskuðum eftir því að frestur yrði gefinn þar til síðdegis í það minnsta, nefndum klukkan sex hvað þetta snertir. En hvað gerist? Búið er að setja málið á dagskrá þegar í dag, þegar eftir að atkvæðagreiðsla um fjárlög hefur farið fram núna á eftir. Svo eru menn að tala um sanngirni og lýðræðisleg vinnubrögð.

Aðeins varðandi eitt, hæstv. forseti, hvort það eigi að hlusta á einn flokk af fimm. Já. Við erum að tala um stærsta stjórnarandstöðuflokkinn á þingi (Forseti hringir.) og við erum að tala um stjórnarskrárbundnar skyldur sem sá flokkur hefur til að rækja það hlutverk sitt að halda uppi (Forseti hringir.) stjórnarandstöðu og veita framkvæmdarvaldinu verðugt aðhald.

[10:52]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil nú fullvissa hv. þm. Sigurð Kára Kristjánsson um að það ríkir mjög góð samstaða innan hinnar eiginlegu stjórnarandstöðu. Þar er enginn ágreiningur. Það ríkir eindrægni og samstaða í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. (Gripið fram í.)

Við hv. þm. Jón Magnússon vil ég segja að sem betur fer er það ekki þannig að hv. þingmaður, þótt hann kannski haldi það sjálfur, hafi prókúru á skynseminni. Hún er ekki frátekin bara fyrir hv. þm. Jón Magnússon þó að hann kunni að halda svo. Ég efast um að það sé heppilegt veganesti fyrir menn í umræðum við annað fólk að tala eins og hv. þingmaður gerði.

Hitt má viðurkenna að hv. þingmaður er gamansamur þegar hann kallar það lítilsháttar breytingu á þingsköpum að hverfa frá ótakmörkuðum ræðutíma bæði í 2. og 3. umr. um frumvörp, eins og þetta hefur verið, og niður í fimm, fimmtán, tuttugu mínútur eða hvað það nú er.

Ég vil svo segja að langhörmulegast finnst mér hlutskipti forseta í þessu máli. Það hlýtur að vera dapurlegt fyrir forseta þingsins, Sturlu Böðvarsson, að standa frammi fyrir því að honum hafi þegar á fyrstu mánuðum í embætti sínu algerlega mistekist eitt mikilvægasta hlutverk sitt sem er að laða fram samstöðu og góðan samstarfsanda hér í þinginu. Það er ömurlegt hlutskipti fyrir einn nýlega kjörinn forseta að standa frammi fyrir því.

Herra forseti. Það var spurt að því eða minnt á það að ósk hefði komið fram um að þessi umræða færi ekki fram fyrr en minni hlutinn hefði haft eðlilegan tíma til að ganga frá nefndarálitum og breytingartillögum. Málið var afgreitt út úr nefnd í gærkvöldi og meiri hlutinn náði með naumindum að dreifa tillögum sínum fyrir miðnætti þannig að ekki þyrfti að taka málið fyrir með afbrigðum. Mér finnst eðlilegt að virðulegur forseti svari (Forseti hringir.) hvenær hann hafi hugsað sér að umræðan hefjist miðað við það hvernig hann setur upp dagskrá hér.

[10:54]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við höfum í huga í þessu máli að það á sér talsverðan aðdraganda. Þær tillögur sem verið er að ræða í frumvarpinu sem hér um ræðir hafa verið til umræðu á vettvangi þingsins árum saman. Hæstv. forseti tekur upp umræður um þetta við formenn stjórnmálaflokka og formenn þingflokka þegar í sumar. Niðurstaðan er sú að um endanlega útgáfu frumvarpsins næst víðtæk samstaða, þó ekki þannig að vinstri grænir treystu sér til þess að vera með á málinu.

Málið kemur inn í allsherjarnefnd til meðferðar þegar það hefur verið rætt við 1. umr. og þar er gerð ákveðin tilraun til þess að ná samstöðu um breytingar á því frumvarpi sem áður hafði verið samstaða um milli fjögurra flokka.

Vinstri grænir lögðu vissulega fram tillögur um sínar hugmyndir um breytingar á þingsköpum, og því skal rétt til skila haldið, þær voru ekki settar fram sem úrslitakostir, heldur komu fram fjölmargar tillögur sem lutu að breytingum. Þær voru hins vegar mjög fjarri þeim meginmarkmiðum frumvarpsins sem hér hefur verið rætt um og varða verulega styttingu ræðutíma í 2. og 3. umr. Það voru veruleg skil á milli þeirra tillagna sem vinstri grænir kynntu í nefndinni og þeirra tillagna sem var grundvöllurinn að frumvarpinu sem hér var til umræðu.

Engu að síður lagði meiri hluti nefndarinnar talsvert á sig til þess að koma til móts við sjónarmið vinstri grænna. Lagði fram tillögur sem fela í sér fjórar efnislegar breytingar sem við munum væntanlega ræða síðar í dag en allar þessar breytingar voru til þess ætlaðar að koma til móts við sjónarmið vinstri grænna. Engu að síður taldi sá flokkur sér ekki fært að vera með á málinu og (Forseti hringir.) en hélt

sig áfram við það sjónarmið að það ætti að fresta því. Þetta taldi meiri hlutinn ekki viðunandi og vildi klára málið og það skýrir það hvers vegna það kemur inn á þessari (Forseti hringir.) stundu.

[10:56]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Nú eru liðnar þær 20 mínútur sem gert er ráð fyrir að rætt sé um störf þingsins. Hér hefur komið fram ósk frá tveimur þingmönnum um að það mál sem er fimmta mál á dagskrá í dag komi ekki til umræðu fyrr en síðar. Á þessari stundu vill forseti ekki gefa neinar yfirlýsingar um það, en gerir ráð fyrir því að kalla saman fund formanna þingflokkanna að loknum atkvæðagreiðslum til þess að fara yfir framvinduna í dag og minnir hv. þingmenn á að samkvæmt starfsáætlun er þetta síðasti dagur þingsins fyrir jól. Í því ljósi þurfum við að leggja á ráðin um hvernig við ljúkum störfum hér með eðlilegum hætti og á það vil ég leggja áherslu og mun fara yfir það með formönnum þingflokka á eftir.

Kosning fimm manna og jafnmargra varamanna í stjórn Grænlandssjóðs til þriggja ára, frá 1. jan. 2008 til 31. des. 2010, að viðhafðri hlutfallskosningu, skv. 6. gr. laga nr. 102 31. des. 1980, um Grænlandssjóð.

Fram komu tveir listar sem á voru jafnmörg nöfn og menn skyldi kjósa. Samkvæmt því lýsti forseti yfir að kosin væru án atkvæðagreiðslu:

Aðalmenn:
Birgir Ármannsson alþingismaður (A),
Bryndís Kristjánsdóttir blaðamaður (A),
Magnús Þór Hafsteinsson, fyrrv. alþingismaður (B),
Sigurrós Þorgrímsdóttir bæjarfulltrúi (A),
Sigríður Jóhannesdóttir kennari (A).

Varamenn:
Ellen Ingvadóttir dómtúlkur (A),
Brynja Magnúsdóttir (A),
Sigurjón Þórðarson, fyrrv. alþingismaður (B),
Guðmundur Skarphéðinsson skrifstofumaður (A),
Kári Þór Jóhannsson umsjónarmaður (A).

Kosning þriggja manna og jafnmargra varamanna í verðlaunanefnd Gjafar Jóns Sigurðssonar til tveggja ára frá 1. janúar 2008 til 31. des. 2009, skv. ályktun Alþingis 24. ágúst 1881, um reglur um Gjöf Jóns Sigurðssonar, sbr. ályktanir Alþingis 6. maí 1911 og apríl 1974, um breytingar á henni.

Fram kom einn listi sem á voru jafnmörg nöfn og menn skyldi kjósa. Samkvæmt því lýsti forseti yfir að kosnir væru án atkvæðagreiðslu:

Aðalmenn:
Jón G. Friðjónsson prófessor,
Árelía Eydís Guðmundsdóttir vinnumarkaðsfræðingur,
Ragnheiður Sigurjónsdóttir forstöðukona.

Varamenn:
Brynhildur Anna Ragnarsdóttir kennari,
Kristjana Sigurðardóttir verslunarstjóri,
Ingibjörg Sigmundsdóttir garðyrkjumaður.

Kosning umboðsmanns Alþingis skv. 1. gr. laga nr. 85 1997, um umboðsmann Alþingis, til fjögurra ára, frá 1. janúar 2008 til 31. desember 2011.

[11:00]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Kosning umboðsmanns Alþingis er óbundin og skrifleg, þ.e. þingmenn rita á seðil nafn þess sem þeir vilja kjósa umboðsmann Alþingis. Kosningin fer fram skv. 2. mgr. 3. gr. þingskapa. Ég minni á 1. gr. laganna um umboðsmann Alþingis en 1. mgr. hennar hljóðar þannig:

„Alþingi kýs umboðsmann Alþingis til fjögurra ára. Hann skal uppfylla skilyrði laga til að mega gegna embætti hæstaréttardómara og má ekki vera alþingismaður.“

[Þingverðir afhentu þingmönnum atkvæðaseðla.]

[11:10]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Úrslit kosningarinnar eru þau að Tryggvi Gunnarsson hefur hlotið 55 atkvæði. Ég lýsi því **Tryggva Gunnarsson** rétt kjörinn umboðsmann Alþingis frá 1. janúar 2008 til næstu fjögurra ára og óska honum velfarnaðar í mikilvægu starfi.

[11:10]

Útbýting:

Almannatryggingar o.fl., 195. mál, brtt. SJS o.fl., þskj. 501.

Fjárlög 2008, frh. 3. umr.

Stjfrv., 1. mál. — Þskj. 380, frhnál. 427, 457 og 458, brtt. 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 461, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476 og 477.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[11:12]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Komið er til lokaafgreiðslu fjárlagafrumvarp ársins 2008, fyrsta fjárlagafrumvarp nýrrar ríkisstjórnar. Eins og mál þetta er afgreitt úr fjárlaganefnd er afgangur á ríkissjóði á næsta ári áætlaður tæplega 40 milljarðar kr. Til viðbótar því afgreiddum við hér fyrir nokkrum dögum fjáraukalagafrumvarp með u.þ.b. 82 milljarða kr. afgangi.

Þessar staðreyndir eru mikilvægt innlegg í þá baráttu sem fram undan er fyrir efnahagslegum stöðugleika. Þessar tölur sýna svart á hvítu að ríkisstjórnin og meiri hluti henn-

ar hér á Alþingi er að auka aðhald í ríkisfjármálum og leggja sitt af mörkum til að auka stöðugleikann í þjóðfélaginu.

Ég óska fjármálaráðherra sem hefur veikindaleyfi í dag til hamingju með þennan árangur, sömuleiðis fjárlaganefndinni allri og öllum þeim sem lagt hafa hönd á plóg til að þessi mætti verða niðurstaðan.

[11:13]

Guðni Ágústsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Þegar nú er komið að lokaafgreiðslu á fjárlögum fyrir næsta ár verð ég að segja fyrir mig að ríkisstjórnin gáir illa að sér. Það er mikil verðbólga undirliggjandi í samfélaginu og ég verð að segja að mér finnst sá sem með efnahagsstjórnina fer, hæstv. forsætisráðherra, daufgerður, jafnvel tvíhöfða í málflutningi sínum. Ég sé að hann segir, með leyfi forseta, í útvarpinu að þó að verðbólgan sé mikil um þessar mundir séu horfur ágætar um að hún minnki á næstunni. Hann bendir á að húsnæði hækki ekki jafnmikið og áður, aukin opinber útgjöld séu þó ekki skynsamleg við þessar aðstæður.

Hér er verið að hækka fjárlög um hátt í 20% milli ára, verður sennilega 25%, þannig að ríkisstjórnin gefur í verðbólgueldinn á sama tíma og allar eftirlitsstofnanir erlendar og Seðlabankinn vara mjög við þessari þróun. Ríkisstjórnin er aðgerðalaus og samkvæmt tölum sem Hagstofan birti í gær er 12 mánaða verðbólga nú 5,9% en í ágúst var hún 3,4%. Verðbólgan stígur. Í desember í fyrra var 12 mánaða verðbólga hins vegar 7% þannig að horfurnar á harðri lendingu í efnahagslífinu eru miklu líklegri eftir að þessi fjárlög hafa verið gerð. Nú liggur fyrir að ríkisstjórnin hefur gefið inn í hagkerfið, hún er ekki í takt við allt það sem varað er við. Hæstv. fjármálaráðherra sem er fjarverandi í dag liggur eins og ormur á gulli, það hækkar undir koddanum hjá honum. Ekki dettur ríkisstjórninni t.d. í hug að grípa til þeirra aðgerða að lækka olíugjaldið tímabundið sem mundi hafa áhrif á verðbólguna strax. Það liggur fyrir að olía á Íslandi er orðin dýrari en bensín.

Nei, þetta skapar miklar tekjur sem hæstv. forsætisráðherra og fjármálaráðherra grobba sig af. Fólkið á bifreiðunum sem fer á milli vinnustaða og í erindum sínum borgar hærri og hærri gjöld fyrir bensín og olíu, og olían er orðin dýrari. Ríkisstjórnin er sem sé ekkert að gera í efnahagsmálum og það er alvarlegur vitnisburður um fyrstu fjárlög þessarar ríkisstjórnar, hún tók ekki á í efnahagsmálum þegar hún tók við. Það var gert 1999, það var gert 2003 þannig að þessi ríkisstjórn er því miður ábyrgðarlaus og það mun bitna á ungu skuldugu fólki og fyrirtækjum í hærri og hærri vöxtum, Seðlabankinn einn stendur vaktina hér heima, (Forseti hringir.) ríkisstjórnin segir því miður ekki neitt um efnahagsmál, skilar auðu og (Forseti hringir.) fjárlögum sem eru þenslufjárlög við þessar vondu aðstæður á Íslandi.

[11:17]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Fjárlög fyrir árið 2008 koma hér til lokaafgreiðslu. Þau byggja að meginstofni til á óbreyttri stefnu fyrrverandi ríkisstjórnar, ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins. Það sést ekki mikill munur hver þar er undir sæng með Sjálfstæðisflokknum, enda bjuggust fæstir við að það mundi nokkru breyta. (Gripið fram í.) Þetta er þó áherslubreyting, í fyrsta lagi er stofnuð hér hernaðarstofnun. Hin nýja áhersla ríkisstjórnarinnar er herstofnun. Varið er til þess samtals á tveimur árum á þriðja milljarð kr. og á hún að hafa umsjón með heræfingum, kosta heræfingar erlendra herja hér á landi. Þetta hefur ekki gerst síðan lýðveldið var stofnað.

Í öðru lagi er mörkuð sú stefna að hefja skuli nú einkavæðingu og markaðsvæðingu heilbrigðiskerfisins, enda fagnaði hæstv. forsætisráðherra því að fá Samfylkinguna með sér í ríkisstjórn svo að hægt væri að taka þar til hendi í þá veruna. Þetta sést líka í fjárlögunum, heilbrigðisþjónustunni er haldið í fjárhagslegri úlfakreppu. Ég hef rætt hér heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu sem bæði er með gríðarlegan halla og rekstrarfjárskort á næsta ári, Landspítalann, heilbrigðisstofnanirnar um allt land, sérstaklega minni heilbrigðisstofnanir sem verða sendar út í næsta ár með skertar fjárveitingar til að takast á við þau verkefni. Þetta eru hin nýju áhersluatriði þessarar ríkisstjórnar sem hæstv. forsætisráðherra síðan grobbar af að sé með mikla og digra sjóði. Þetta fólk fær hins vegar ekki að njóta þess, sjúkt, aldraðir, öryrkjar.

Nú verður gengið til atkvæðagreiðslu, herra forseti. Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa lagt fram breytingartillögur til þess að sníða af verstu vankanta þessa frumvarps varðandi heilbrigðismálin, menntamálin og fleiri mál og ég skora á hv. þingmenn að styðja þær. Við munum styðja allnokkrar breytingartillögur sem fjárlaganefnd leggur til um ýmis atriði sem hafa verið unnin í því samkomulagi sem ramminn hefur skammtað í fjárlaganefndinni. Varðandi þær tillögur sem hins vegar eru unnar fullkomlega á ábyrgð ríkisstjórnarinnar munum við annaðhvort sitja hjá eða greiða atkvæði gegn ef við teljum (Forseti hringir.) sérstaka ástæðu til.

[11:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Það eru ákaflega viðsjárverðir tímar í efnahagsmálum, verðbólgan á þessu ári verður um 6% sem er um 140% yfir verðbólgumarkmiðum Seðlabanka Íslands. Þetta er fimmta árið í röð þar sem svo tekst til um stjórn efnahagsmála að verðbólga er yfir þeim mörkum sem stjórnvöld hafa sett sér. Há verðbólga er að festast í sessi og það verður mikið átak að ná henni aftur niður á það stig sem ásættanlegt er og birtist í verðbólgumarkmiðum Seðlabanka Íslands.

Ofan í þessa stöðu koma boðaðar almennar skattalækkanir hæstv. forsætisráðherra sem olía á eld. Hann hefur sem betur fer séð að sér og virðist hafa dregið þær til baka, a.m.k. um sinn. Það er eitt aðalverkefni þessarar ríkisstjórnar að ná jafnvægi í efnahagsmálunum og stöðugleika í efnahagskerfinu. Fram undan er áframhaldandi verðbólgutímabil, miklar framkvæmdir á næstu tveimur árum, bæði hjá hinu opinbera og einkaaðilum, upp á nærri 500 milljarða kr. Því til viðbótar munu svo bætast við framkvæmdir í virkjunum og stóriðjuframkvæmdum sem áformaðar eru og munu örugglega einhverjar þeirra koma til framkvæmda á þessum tíma. Þess vegna verður það verkefni ríkisstjórnar

að ná jafnvægi í efnahagsmálum enn mikilvægara en áður. Lykilatriði í því er að ríkisstjórnin haldi rétt á málum í komandi kjarasamningum.

Til að tryggja hófsama kjarasamninga verður ríkisstjórnin að spila út aðgerðum í skattamálum sem bæta kjör ellilífeyrisþega og lágtekjufólks. Ríkisstjórnin hefur þegar tekið upp innihaldið í tillögum okkar þingmanna Frjálslynda flokksins í breytingum á almannatryggingalöggjöfinni sem liggur fyrir hv. þingnefnd.

Alþýðusamband Íslands hefur tekið upp tillögu Frjálslynda flokksins í skattamálum um sérstakan persónuafslátt sem liggur líka fyrir hv. þingnefnd þar um. Við erum algjörlega sannfærðir um að þessar tvær tillögur eru skynsamlegar til að feta leiðina að ábyrgum kjarasamningum sem verða til þess að verðbólga lækkar og stöðugleiki kemst aftur á í efnahagsmálunum.

[11:23]

Bjarni Harðarson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við göngum til atkvæða um fjárlög ársins 2008. Það er lærdómsríkt að fylgjast með þeirri umræðu sem hinn stóri stjórnarmeirihluti heldur uppi um fjárlög þessi. Það er eitt einkenni mjög sterks meiri hluta að hann telur sig í rauninni algerlega óbundinn af staðreyndum. Hann gengur t.d. algerlega óbundinn af veruleikanum sjálfum og telur sig geta sveigt hann til og sagt að svart sé hvítt. Það eru slæm skilaboð, og það eru slæm skilaboð til þjóðarinnar í þessum fjárlögum sem eiga eftir að verða okkur erfið á þeim erfiða vetri kjarasamninga sem fram undan er. Við framsóknarmenn munum hér eftir sem hingað sitja hjá til við atkvæðagreiðslur um einstaka kostnaðarliði, ekki vegna þess að hér séu ekki þjóðþrifamál á ferðinni heldur vegna þess að boginn er spenntur allt of hátt og ekki tekið tillit til aðstæðna í efnahagslífi. Það er beinlínis, herra forseti, raunalegt að hlýða á ummæli hæstvirtra ráðherra um að þetta séu aðhaldssöm fjárlög. Það eru þau ekki, en þetta er það sem gerist þegar meiri hluti er mjög sterkur, hann telur sig geta sagt eitthvað sem á sér enga stoð vegna þess að mótmælin verði svo hjáróma. Það er ekki svo að þetta séu aðhaldssöm fjárlög eins og hæstv. forsætisráðherra hefur látið hafa eftir sér í fjölmiðlum. Og það er ekki svo að þetta sé gott innlegg í kjarasamningaviðræður eins og skilja mátti af ummælum hæstv. utanríkisráðherra í fjölmiðlum í gær þar sem hún tók fram að eitt helsta innlegg ríkisstjórnarinnar í kjarasamningaviðræðurnar hlyti að vera ábyrg efnahagsstjórn.

Þessi fjárlög eru ekki í neinu samræmi við þau kosningaloforð sem gefin hafa verið, þau eru aðeins í samræmi við það samstöðuleysi, það úrræðaleysi og það slæma hjónaband sem þjóðin er dæmd til að sitja undir og búa við með þessu ríkisstjórnarsamstarfi.

Við munum því í allflestum málum varðandi útgjaldaauka og einnig varðandi tekjuhliðina sitja hjá. Ég mun gera betur grein fyrir því á eftir eftir því sem tími vinnst til en við munum greiða atkvæði með lítils háttar tillögu á þskj. 465, vegna háskólans á Vestfjörðum, sem ég er flutningsmaður að ásamt öðrum minnihlutafulltrúum í fjárlaganefnd. Við munum sömuleiðis styðja tillögur hv. þm. Dýrleifar Skjóldal og Steingríms J. Sigfússonar um framlög vegna Hlíðarskóla í Eyjafirði, enda teljum við það mikið jafnræðismál. Báðar þessar tillögur eru til óverulegs útgjaldaauka en er réttlætismál að nái fram að ganga.

Ég mun síðar í dag gera grein fyrir atkvæðagreiðslu okkar í málefnum (Forseti hringir.) Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar.

[11:26]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Nú liggur fyrir á Alþingi að greiða atkvæði um þau fjárlög sem hér hafa verið til umræðu frá 1. október. Eins og hv. þingmenn þekkja hafa fjárlögin verið í smíðum hér í marga mánuði, allt frá ársbyrjun og jafnvel allt frá síðasta ári því að þannig hefur vinnulagið verið, fjölmargir hafa komið að slíku verki sem fjárlögin eru hverju sinni.

Ég vil nota tækifærið fyrir hönd fjárlaganefndar til að þakka öllum þeim sem hafa komið að þessu verki, hvort sem er í ráðuneytunum eða annars staðar, líkt og hér í þinginu. Við höfum fjallað um fjárlögin í þrennum umræðum og tekið í það hátt í 48 klukkustundir, að mér skilst, sem þýðir að margar ólíkar skoðanir hafa komið fram og margt hefur verið sagt í þeirri umræðu.

Það er auðvitað hlutverk okkar hér við afgreiðslu fjárlaganna að standa vörð um sjálfstæði þingsins og um leið að efla eftirlitshlutverk Alþingis. Við höfum gert það með því að rýna í fjárlagafrumvarpið eins og það kom fram til umræðu þann 1. október.

Stóru breytingarnar milli 2. og 3. umr. felast í aðgerðum til að bæta kjör aldraðra og öryrkja, en einnig er um að ræða færslur á milli ráðuneyta, líkt og við þekkjum í umræðu um stjórnarráðsfrumvarpið. Til að mynda aukast útgjaldaliðir félagsmálaráðuneytisins um 160% á milli ára við þann tilflutning sem boðaður er. Munar nú litlu á milli félagsmálaráðuneytis og heilbrigðismálaráðuneytis. Frá 1. umr. til 3. umr. hefur útgjaldaaukning orðið 4 milljarðar, 0,9%, en tekjuaukning hefur orðið 12 milljarðar, 2,6%. Tekjuafgangur frumvarpsins er nær 40 milljarðar kr.

Hv. þingmenn, ég hef boðað ákveðnar breytingar í fjárlaganefndinni varðandi fjárlagagerð og eftirlit sem lýtur að framkvæmd fjárlaga. Ég vona að flestir þingmenn geti tekið þátt í þeirri vegferð og ég hvet ykkur til að styðja sem flestar tillögur sem bornar eru hér upp af hálfu meiri hlutans. Tillögur minni hlutans hafa komið inn í umræðuna á síðustu dögum (Forseti hringir.) og ég hef sagt að ég hefði viljað sjá þær fyrr á ferðinni í nefndinni en reyndin varð. (**JBjarn:** … endurfluttar við 2. umr.) (**Gripið fram í:** … hafa … snarvitlausar.)

Brtt. 473,1 felld með 41:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

6 þm. (BJJ, BjH, KHG, MG, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:31]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Hér greiðum við atkvæði um tillögu þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um tekjuöflun til að standa straum af kostnaði við tillögur sem við flytjum í þessu frumvarpi, einkum til að rétta hlut velferðarþjónustunnar. Tillagan gengur út á að hækka fjármagnstekjuskatt úr 10% í 14%, en þó svo að 140 þús. kr. frítekjumark gildi. Það þýðir að allir smásparendur yrðu undanþegnir skatti. 90% þeirra sem nú borga fjármagnstekjuskatt yrðu undanþegin þessum skatti. Þetta er réttlætismál og menn spyrja hvers vegna launafólk eigi að greiða tæplega 36% skatt á meðan ríkasta fólkið borgar 10% skatt. Þá fara auðmennirnir úr landi, segja margir. Ég get fullvissað Sjálfstæðisflokkinn og Samfylkinguna, sem eru haldin þessum mikla og takmarkalausa auðmannaótta, að hann er ástæðulaus. Á Íslandi er fjármagnstekjuskattur lægri en (Forseti hringir.) gerist á byggðu bóli. Þetta er mikið réttlætismál.

Brtt. 429 (liður 13.1) samþ. með 38:13 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

4 þm. (GMJ, JM, KHG, ÞKM) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:33]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er lagt til að 4,5 milljarðar kr. vegna sölu fasteigna á Keflavíkurflugvelli verði tekjufærðir á árinu 2008. Í fyrsta lagi liggur fyrir að þessir peningar koma ekki inn fyrr en í fyrsta lagi 2009, ef þeir þá koma þá inn. Í öðru lagi höfum við, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs, krafist þess varðandi sölu á þessum eignum í heild að fá alla samninga sem lúta að eignasölu, samninga um kaup á vörum og þjónustu tengt þessu verkefni á Keflavíkurflugvelli, upp á borðið til að óyggjandi sé að löglega sé að málum staðið.

Við krefjumst þess að Alþingi geti, áður en gengið er til atkvæða um að færa hér inn tekjur, gengið (Forseti hringir.) úr skugga um að farið sé að lögum varðandi sölu á þessum eignum á Keflavíkurflugvelli. (Forseti hringir.)

[11:34]

Bjarni Harðarson:

Herra forseti. Ég tek um margt undir með síðasta ræðumanni, hv. þm. Jóni Bjarnasyni, og þykir vænt um að hann hafi þessa sömu afstöðu. Um þetta mál höfum við mikið rætt í fjárlaganefnd. Ég tel að meðan hæstv. fjármálaráðherra hefur ekki gert hreint fyrir sínum dyrum varðandi samskipti ríkis og KADECO með því að breyta þeim samningi sem nú er þar í gildi sé algerlega ófært að þessi gjöld séu færð inn á fjárlög með þessum hætti. Við afgreiðslu fjáraukalaga sátum við hjá við þessa atkvæðagreiðslu, en nú höfum við framsóknarmenn ákveðið að greiða atkvæði gegn þessu, enda er alvarleiki þessara mála alltaf að koma betur og betur í ljós. Það er allsendis ófært að ríkið láti sem það sé ekki bundið af þeim samningum sem eru undirritaðir af hæstv. ráðherrum og því segjum við nei.

Brtt. 429 (að öðru leyti) samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,1 samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,2–3 samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 465 felld með 38:17 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JBjarn, JM, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:37]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Miklar væntingar hafa verið bundnar við það á Ísafirði, og reyndar á Vestfjörðum öllum, að stofnun sjálfstæðs háskóla á Vestfjörðum yrði að raunveruleika. Þar

er nú starfrækt háskólasetur sem er á safnlið undir liðnum Háskólastarfsemi. Í háskólasetrinu er unnið metnaðarfullt starf en til að það geti þróast áfram og við getum svarað kalli þess fólks sem hefur sett þetta í öndvegi í baráttumálum sínum fyrir eflingu Vestfjarða, að Háskóli Vestfjarða verði sjálfstæður og fái sjálfstæða stöðu á fjárlögum Alþingis, er þessi tillaga flutt. Hún er um að háskóli á Vestfjörðum verði orðinn að raunveruleika eigi síðar en 1. júní á næsta ári (Forseti hringir.) með eigin stöðu í fjárlögum ríkisins.

Herra forseti. Ég skora á hv. þingmenn (Forseti hringir.) að styðja þetta mesta baráttumál Vestfirðinga.

[11:38]

Guðbjartur Hannesson:

Hæstv. forseti. Ég fagna þeim áhuga sem birtist í þessari breytingartillögu um að stofna sjálfstæðan háskóla á Ísafirði. Þar sem málið hefur verið sett í ákveðinn farveg og þar sem við ákveðum ekki hér einhliða án lagasetningar eða gildingar á stofnun háskóla það að háskóli verði stofnaður með því að breyta bara fjárlögum plús það að upphæðin sem hér er tilgreind er bara skot út í loftið lít ég á þetta sem sýndartillögu af hálfu tillöguflytjanda og greiði atkvæði gegn henni. Í því felst hins vegar engin andstaða, heldur fullur vilji eftir sem áður til að stofnaður verði háskóli á Ísafirði. (Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** … fyrst og svo peningar …)

Brtt. 471,1 felld með 37:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, KLM, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:39]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Þeir sem í alvöru vilja framhaldsskóla fyrir alla hljóta að greiða atkvæði með þessari tillögu. Þeir sem í alvöru vilja kraftmikinn framhaldsskóla fyrir þau börn sem koma með greiningu upp úr grunnskólunum hljóta að greiða atkvæði með þessari tillögu. Þeir sem vilja að alvöruaðferðum sé beitt innan framhaldsskólans til að koma í veg fyrir brottfall hljóta að greiða atkvæði með þessari tillögu.

Hæstv. forseti. Hér er verið að búa í haginn fyrir það starf sem hæstv. menntamálaráðherra hefur í orði kveðnu sagt að þurfi að vinna innan íslenska framhaldsskólans. Ég segi já.

Brtt. 428,4 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, KLM, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 466 felld með 38:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:41]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég verð að segja að ég sakna þess hversu lítil umræða varð um þessa breytingartillögu í gær þegar við vorum í lokaumræðu um fjárlög. Það er fremur dapurlegt að þegar við, hv. þingmenn, fáum tækifæri til að breyta skólakerfinu okkar með því að gefa listgreinunum aukið vægi og tryggja að þeir framhaldsskólanemar sem eru á listnámsbrautum fái það öfluga starf sem við hér í orði kveðnu segjum alltaf að við viljum að þau fái skulum þá ekki nota tækifærið betur en taflan hér gefur til kynna að við ætlum að gera. Hér er talað um að auka og efla listgreinakennslu innan framhaldsskólanna og auðvelda ungu fólki að taka stúdentspróf af listnámsbrautum. Ég segi að sjálfsögðu já og mér þykir leitt að sjá að ekki fleiri en við þingmenn Vinstri grænna gerum það. (**Gripið fram í:** Nú?) Og frjálslyndir.

Brtt. 428,5–6 samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁI, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 463,1 felld með 38:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

10 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JM, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:42]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Rétturinn og jafnræði til náms á að vera ótvíræður, óháð búsetu. Þessi tillaga gengur út á að 520 millj. kr. verði varið til að jafna námsaðstöðu nemenda, til jöfnunar á námskostnaði. Í úttekt sem núverandi varaþingmaður Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs, Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir, gerði á kostnaði við að senda nemanda að heiman og í framhaldsskóla sýndi að það var töluvert á aðra milljón króna sem íbúar dreifbýlisins sem verða að senda nemendur frá sér þurfa að borga. Þessi tillaga gengur út á að koma til móts við þennan kostnað til að tryggja jafnrétti til náms. Ég skora á hv. þingmenn að standa með okkur, þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs, og greiða atkvæði með jöfnuði á námskostnaði óháð búsetu. Því miður, herra forseti, (Forseti hringir.) sýnist mér sem stjórnarliðarnir vilji halda misréttinu áfram.

Brtt. 461 felld með 38:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,7 samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:45]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég greiði þessari tillögu atkvæði mitt þótt ég sé ekki sátt við þann afgreiðsluháttinn sem fjárlaganefnd hefur kosið að hafa á ákveðnum þáttum fjárveitinga til Þjóðminjasafns Íslands. Þjóðminjasafnið fær verkefni í hendurnar upp á tugi milljóna króna sem Þjóðminjasafnið á enga aðild að. Þetta eru sjálfstæð verkefni sjálfstæðra fyrirtækja eða einstaklinga úti í bæ sem vinna við fornleifarannsóknir eða að uppgreftri. Þjóðminjasafnið þarf hins vegar að hafa umsýslu með fjármununum og greiða þessum sjálfstæðu aðilum þá fjármuni sem fjárlaganefnd samþykkir, og við hér, að setja í þessi verkefni. Þetta er ekki eðlilegur framgangsmáti.

Verkefni af þessu tagi á að setja á safnliði en ekki gera Þjóðminjasafnið að umsýslustofnun í þessum efnum þótt auðvitað sé gott að fá viðurkenningu á því að Þjóðminjasafnið fái peninga, sjálfstæða fjárhæð, til að annast þessa umsýslu. Þetta er hins vegar ekki eðlilegur framgangsmáti (Forseti hringir.) þótt ég greiði atkvæði með tillögunni.

Brtt. 471,2 felld með 38:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:46]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Það veldur mér vonbrigðum að þessi tillaga um hækkun á fjárframlagi til Listasafns Íslands skyldi ekki ná í gegn. Við sem flytjum þessa tillögu lögðum talsvert mikið á okkur til að reyna að sannfæra þingheim um að taka yrði almennilega á í málefnum Listasafns Íslands.

Menntamálanefnd mælti með því í áliti sínu til fjárlaganefndar að það yrði gert. Menntamálanefnd fór í heimsókn í Listasafn Íslands og hét stjórnendum safnsins stuðningi í þessari baráttunni við að reyna að fá aukið fjárframlag. Menntamálanefnd stendur heil á bak við að vilja aukið fjárframlag. Mér er óskiljanlegt hvers vegna fjárlaganefnd varð ekki við þeirri beiðni menntamálanefndar.

Ég segi já við þessari tillögu og lýsi um leið yfir depurð minni yfir því að ekki skuli a.m.k. allir menntamálanefndarmenn gera það líka.

Brtt. 428,8 samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

3 þm. (BJJ, BjH, SF) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KJak, MS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,9 samþ. með 44:2 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞBack.

nei: GMJ, JM.

8 þm. (BJJ, BjH, GÁ, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, KolH, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,10–12.a samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JM, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HHj, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 434 samþ. með 49:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: PHB.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:50]

Bjarni Harðarson:

Herra forseti. Ég geri grein fyrir þeirri afstöðu okkar framsóknarmanna að sitja hjá við atkvæðagreiðslu um heiðurslaun listamanna að þessu sinni, sem er hér samkvæmt breytingartillögu en kemur einnig fyrir í lið 12.a ef ég skil frumvarpið rétt, sem við greiddum atkvæði um áðan. Ástæðan fyrir því að við sitjum hjá er að okkur þykir raunalegt að stjórnarmeirihlutinn, sem ekki getur komið sér saman um efnahagsmálin og ekki getur komið sér almennilega saman um breytingar á Stjórnarráðinu, geti ekki einu sinni komið sér saman um listamannalaun þannig að með eðlilegum hætti megi bæta á lista heiðurslistamanna eins og til stóð og tölu þeirra yrði haldið óbreyttri frá því sem var, heldur er hér farin sú leið … (**SKK:** Komdu með þetta í lög.) (**Gripið fram í:** Bara tillaga.) Ég er (Forseti hringir.) tilbúinn til að koma með tillögu hér ef þingsköp heimila að ég komi með hana munnlega í ræðustól Alþingis, já. (Gripið fram í.) (Forseti hringir.)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á því að hér er verið að greiða atkvæði um tillögu. Aðrar tillögur liggja ekki fyrir en sú sem hér er til umfjöllunar og við greiðum atkvæði um.)

Ég ítreka að ég tel þetta raunalega niðurstöðu í stjórnarsamstarfi þar sem sundurlyndið er ríkjandi, að þar hafa menn ekki einu sinni (Forseti hringir.) getað komið sér saman um heiðurslaunalistamenn.

Brtt. 428,12.b–14 samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, GÁ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 474 felld með 36:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

5 þm. (ÁJ, GMJ, JM, KHG, ÞKM) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, MS, REÁ, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:52]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér er ekki farið fram á mikið. Farið er fram á að 8,7 millj. kr. bætist við liðinn Ýmis framlög menntamálaráðuneytis til að hið merka starf sem unnið er í Hlíðarskóla á Akureyri fái sambærilega úrlausn og meðferð á jafnréttisgrundvelli á við þá sem frumvarpið á, gleðilega, að veita Gaulverjaskóla, sem reyndar tekur í starfsemi sinni mið af því frumkvöðlastarfi sem unnið var í Hlíðarskóla.

Í Hlíðarskóla eru 16 pláss fyrir drengi og átta pláss fyrir stúlkur sem eiga við ýmiss konar hegðunar-, aðlögunar- og samskiptaerfiðleika að stríða, auk þess sem fimm pláss eru ætluð börnum með geð- og þroskaraskanir. Það er mikið réttlætismál og sjálfsagt að ríkisvaldið búi að þessari starfsemi og styðji við hana á jafnræðisgrundvelli þar sem verið er að byggja hana upp í landinu. Það er óskaplega dapurlegt að ekki einu sinni í þessu litla tilviki geti hæstv. ríkisstjórn eða meiri hlutinn brotið odd af oflæti sínu og samþykkt nokkurn skapaðan hlut sem (Forseti hringir.) kemur frá stjórnarandstöðunni.

Brtt. 428,15 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, JM, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, KaJúl, MS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 473,2–3 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JM, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:54]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Hér greiðum við atkvæði um tillögur frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði um að draga úr framlagi til hermála um tæpan milljarð kr. Það hefur vakið athygli hve mikil ákefð virðist ríkjandi, einkum hjá Samfylkingunni, til að auka útgjöld til hermála. Fer þar fremstur í flokki hinn nýi hermálaráðherra landsins, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar.

Það væri forvitnilegt að heyra hvernig Samfylkingin réttlætir þetta á sama tíma og útgjöld eru aukin til hermála skuli skorið niður við Landspítalann, við sjúkrahúsin í landinu, við heilsugæsluna í landinu, við dvalarheimili aldraðra á þann veg að forsvarsmenn þeirra stofnana fullyrða að þeir geti ekki haldið uppi óbreyttri þjónustu miðað við þau framlög sem eru á fjárlögum fyrir komandi ár.

[11:55]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir):

Virðulegur forseti. Tillagan sem hér er flutt felur í sér þann misskilning að hér séu lögð til aukin útgjöld til hermála, eins og ágætur þingmaður Ögmundur Jónasson orðaði það. Hið rétta er að útgjöld til varnarmála hafa dregist verulega saman á umliðnum árum. Breytingin er sú að við Íslendingar berum í fyrsta skipti í 63 ára sögu lýðveldisins kostnað af okkar eigin vörnum og má halda því fram að það hafi verið tímabært að við gerðum það en ekki Bandaríkjamenn.

Hér hefur verulega verið dregið úr varnarviðbúnaði á Íslandi frá því að herinn fór á síðasta ári og ég held að við getum öll fagnað því. Breytingin er bara sú að við berum kostnaðinn núna en ekki Bandaríkjamenn.

Brtt. 468,1–2 felld með 38:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JM, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:57]

Steingrímur J. Sigfússon:

Forseti. Hér er en látið á það reyna hvort stuðningur fáist við að hækka lítillega framlög okkar Íslendinga til þróunaraðstoðar og þróunarsamvinnu, mannúðarmála og neyðaraðstoðar í heiminum. Ísland er þar í skammarkróknum og vermir lægstu sæti meðal þróaðra ríkja ásamt Bandaríkjamönnum. Það leifir ekki af því að við komumst upp fyrir 0,2% af þjóðartekjum miðað við þau framlög sem við setjum enn í þennan málaflokk og gengur ákaflega hægt að auka framlögin. Er þó íslenska friðargæslan flokkuð þar með, sem ekki á við um aðrar þjóðir.

Við erum því óralangt frá því að uppfylla markmið Sameinuðu þjóðanna um að hið opinbera verji 0,7% af þjóðartekjum til þessara verkefna. Á þó að sækja um aðild að öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og menn slá um sig, bæði heima og heiman, varðandi nýjar og metnaðarfullar áherslur í alþjóðamálum. Þess sér a.m.k. ekki stað í myndarlegri aukningu á framlögum okkar til þróunarmála, einmitt þau ár sem (Forseti hringir.) afkoma ríkissjóðs er góð og mikill afgangur í ríkissjóði þannig. Því má spyrja: Hvenær er þess yfir höfuð að vænta að eitthvað jákvætt gerist í þeim efnum?

[11:58]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir):

Virðulegur forseti. Í þessum málum er mjög margt jákvætt að gerast, m.a. í þessum fjárlögum. Ef ég man rétt aukast framlög til þróunaraðstoðar í þessum fjárlögum um ríflega 700 millj. kr. Því má segja að jákvæðir hlutir séu að gerast og mjög jákvæð þróun í gangi. Við erum hins vegar ekki komin upp í 0,7% af vergri landsframleiðslu eins og þúsaldarmarkmiðin segja til um. En það er til skoðunar í utanríkisráðuneytinu með hvaða leiðum og hvernig það geti þá best gerst að við komumst upp í það markmið. (Gripið fram í.)

Ég held að það brýnasta sem við stöndum andspænis núna sé að endurskoða lögin um þróunaraðstoð vegna þess að þau eru 25 ára gömul. Meðan þau lög gilda erum við ekki með þann ramma um aðstoðina sem þarf að vera til þess að þetta sé gert með ábyrgum og skilvirkum hætti.

Brtt. 428,16–19 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, GÁ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, HöskÞ, KJak, KÞJ, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:00]

Bjarni Harðarson:

Herra forseti. Ég sé ástæðu til að koma hér upp einu sinni enn og gera grein fyrir atkvæðum okkar framsóknarmanna. Hér er, eins og í svo mörgum öðrum atkvæðagreiðslum í dag, um mjög þörf og brýn málefni að ræða en við höfum þó kosið að sitja hjá enda teljum við að eins og ráðslag er í ríkisstjórninni, eins og allt aðhald vantar í þetta fjárlagafrumvarp, þá sé það í heild sinni ábyrgðarlaust og við berum ekki ábyrgð á því. Jafnvel þótt við séum í pólitískri sannfæringu okkar hlynntir einstökum verkefnum og reyndar allmörgum teljum við að almennt hefði átt að gæta meira aðhalds og í ríkisstjórnina vanti í rauninni það skynsemisafl sem síðasta ríkisstjórn hafði með þátttöku Framsóknarflokksins en skortir nú mjög á þar sem skipt hefur verið um.

Brtt. 476,1 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.
8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, JM, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[12:01]

Árni Þór Sigurðsson:

Forseti. Samkvæmt upplýsingum frá varasjóði húsnæðismála liggur nú fyrir að ýmis sveitarfélög áforma sölu félagslegra íbúða á næsta ári og lítið mun draga úr umsóknum um rekstrarframlög. Fyrst og fremst er um að ræða sveitarfélög sem jafnframt standa frammi fyrir fjárhagslegum vanda af öðrum orsökum, svo sem vegna íbúafækkunar og erfiðleika í atvinnulífi. Jafnframt má búast við að samdráttur aflaheimilda í þorski muni enn auka vanda flestra umræddra sveitarfélaga. Við viljum við þessa afgreiðslu láta á það reyna hvort Alþingi sé reiðubúið til að koma til móts við þessar mikilvægu þarfir sveitarfélaganna sem hvað verst standa með því að auka framlagið til varasjóðs húsnæðismála um 225 millj. kr.

Brtt. 428,20 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,21 samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
4 þm. (BJJ, BjH, SF, VS) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,22.a samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM, ÞBack.
11 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, JóhS, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,22.b samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
4 þm. (BJJ, BjH, SF, VS) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,22.c–d samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.
12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, LB, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 470 felld með 37:12 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.
5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.
9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[12:05]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér kemur til atkvæða breytingartillaga sem þingmenn Vinstri grænna ásamt þingmönnum Frjálslynda flokksins standa að og lýtur að því að bæta verulegum fjármunum inn í lífeyristryggingar, tæpum 5 milljörðum kr. í stað þeirra 954 millj. sem tillögur ríkisstjórnarinnar fela í sér og eru á næstu breytingartillögu. Þessi áhersla okkar er í samræmi við sameiginlega stefnumótun fyrrverandi stjórnarandstöðuflokka frá haustinu 2006 og mundi nokkurn veginn bæta þeim fjárhæðum inn í lífeyristryggingakerfið og til aldraðra og öryrkja sem þar var mótuð stefna um. Það gerir tillaga ríkisstjórnarinnar hins vegar engan veginn, hún nær allt of skammt í þeim efnum þótt hún sé vissulega í rétta átt og er þessi munur á eins og menn sjá skýrt ef þeir bera saman niðurstöðutölurnar, 4.980 millj. annars vegar og 954 millj. frá ríkisstjórninni hins vegar.

Brtt. 428,23.a samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG,

JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:07]

Ásta R. Jóhannesdóttir:

Virðulegi forseti. Í þessum fjárlögum erum við að greiða atkvæði um verulega fjármuni til að hrinda í framkvæmd aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar um verulega bætt kjör lífeyrisþega, bæði aldraðra og öryrkja. Það eru um 5 milljarðar kr. á ársgrundvelli sem eru lagðir til í þessa aðgerðaáætlun. Afnumin verður tekjutenging (Gripið fram í.) við tekjur maka á þessu ári, hv. þingmenn, (**Gripið fram í:** Á þessu ári?) algjörlega afnumin tekjutenging við tekjur maka á næsta ári sem er baráttumál bæði aldraðra og öryrkja. Það er verið að hækka frítekjumörk, það er verið að hækka vasapeninga fyrir þá sem eru á stofnunum, (Gripið fram í.) sjúklinga á stofnunum, og það er verið að gera ráðstafanir til að koma í veg fyrir of- og vangreiðslur hjá Tryggingastofnun ríkisins til að koma í veg fyrir óréttlátar endurkröfur. Og ég vil nefna það hér að verið er að gera verulegt átak í hjúkrunarmálum aldraðra og á næsta ári koma í fyrsta skipti greiðslur úr Framkvæmdasjóði aldraðra (Forseti hringir.) óskiptar í uppbyggingu í þágu aldraðra. Ég segi já.

Brtt. 428,23.b samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁMM, ÁMöl, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,23.c samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:09]

Helgi Hjörvar:

Virðulegur forseti. Loksins, loksins er ákveðið að meðhöndla lífeyrisþega, öryrkja og aldraða sem sjálfstæða einstaklinga og hætta að skerða framfærslu þeirra með tekjum maka. Það er söguleg stund og meira en 10 ára baráttu lífeyrisþega fyrir að ná þessu markmiði er loks í höfn. Ég þakka hæstv. ríkisstjórn og hv. þingmönnum fyrir að taka þetta skref í dag og fagna því að fjöldi fólks geti nú skráð sig í sambönd, staðfest sambönd sín með hjónaböndum og farið að lifa sem sjálfstæðir einstaklingar í stað þess að gjalda þess að eiga í sambandi við aðra.

Ég fagna því líka að öryrkjum og ellilífeyrisþegum verði veitt frelsi til sjálfsbjargar til að auka tekjur sínar án þess að missa í sífellu lífeyrisbætur á móti (Forseti hringir.) og lýsi ánægju með þessa samþykkt.

Brtt. 428,23.d–h samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 469 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, JM, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:11]

Steingrímur J. Sigfússon:

Forseti. Hér er lagt til að bæta 400 millj. kr. inn á liðinn Lífeyristryggingar og eyrnamerkja þær því viðfangsefni að koma til móts við lífeyrissjóðina þannig að þeir geti haldið óbreyttum greiðslum til lífeyrisþega og ekki komi til framkvæmda eða verði áframhald á þeirri skerðingu sem hófst 1. desember sl. og var mjög tilfinnanleg fyrir marga sem þar misstu jafnvel tugi þúsunda króna af naumum framfærslueyri sínum.

Ríkisstjórnin bauð lífeyrissjóðunum 100 millj. kr. ef þeir væru tilbúnir til að falla frá þessari skerðingu en gafst svo upp þegar það var ekki þegið. Látið var stranda á því að í staðinn fyrir að hafa þetta 300–400 millj. kr. sem mundi duga hafði ríkisstjórnin ekki efni á nema 100 og afsakar sig svo með því að lífeyrissjóðirnir hafi ekki þegið það og þar með sé það væntanlega ekki á hennar ábyrgð að þessi skerðing kemur til framkvæmda. Að sjálfsögðu á að samþykkja þessa hækkun þannig að ekki komi til skerðingarinnar (Forseti hringir.) á næstu mánuðum og það verði svo skoðað í framhaldinu í tengslum við heildarendurskoðun þessara mála hvernig þessu verður skipað.

Brtt. 428,24 samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ,

ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 475,1 felld með 36:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁMM, BjörgvS, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:13]

Þuríður Backman:

Hæstv. forseti. Sú tillaga og sú hækkun sem var afgreidd við 2. umr. fjárlaga til hækkunar á tannlækningum er eingöngu til að mæta fjölda íbúa hér á landi við óbreyttar aðstæður, við óbreytta endurgreiðslu. Það er ekkert í núverandi fjárlögum sem er til að bæta þjónustu við börn eða fullorðna til að bæta tannheilsu þjóðarinnar. Þær 70 millj. sem hér er lagt til að bætt verði inn í tannlækningar almannatrygginga eru eingöngu til að koma til móts við þau fyrirheit ríkisstjórnarinnar að bæta tannheilsu barna og í það forvarnaátak sem nú á að vera í gangi en er því miður mörgum fjölskyldum (Forseti hringir.) ofviða eins og er. Ég segi því já.

Brtt. 428,25 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

4 þm. (BJJ, BjH, MS, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, KolH, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 475,2–3 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, JM, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:14]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Fjárlaganefnd Alþingis hefur borist erindi frá sjúkrahúsunum í landinu og í fréttatímum útvarps- og sjónvarpsstöðva og í blöðum höfum við fengið það staðfest að forsvarsmenn sjúkrahúsanna í landinu telja að verði ekki breyting gerð á ákvörðun stjórnarmeirihlutans um fjárframlög til þessara stofnana á komandi ári blasi víða við neyðarástand, að þessar stofnanir geti ekki sinnt þeim verkefnum sem þær sinna nú. Þetta er tilraun af okkar hálfu til að ná fram málamiðlun. Landspítalinn þyrfti t.d. 1.000 millj. að mati forsvarsmanna sjúkrahússins til að halda í horfinu á næsta ári. Við leggjum hér til málamiðlun um framlag upp á 600 millj. og við leggjum til framlag upp á 80 millj. til Sjúkrahússins á Akureyri. Það mundi varla duga til að mati þeirra (Forseti hringir.) sem til þekkja en þetta er tilraun okkar til málamiðlunar.

Brtt. 428,26 samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, EBS, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, ISG, KJak, LB, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,27 samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, JBjarn, JM, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, EBS, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, ISG, KJak, LB, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

[12:17]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér koma til atkvæðagreiðslu fjórar tillögur frá þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um það að efla heilsugæslu og heilbrigðisþjónustu, bæði hér á höfuðborgarsvæðinu og úti um landið. Það er sýnt að við horfum fram á grimmilegan niðurskurð í heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu ef svo fer fram sem horfir með fjárlagafrumvarpið, það þýðir að 193 þúsund íbúar, allt frá Þingvallasveit, út á Seltjarnarnes, suður í Hafnarfjörð og allt þar á milli munu verða fyrir skertri þjónustu og mismunun að mínu mati. Ég tel mjög brýnt, herra forseti, að íbúar á þessu svæði, sem og sveitarstjórnarmenn í öllum þeim sveitarfélögum sem hér eiga í hlut, geti fylgst með því hvernig 34 þingmenn þeirra hér á Alþingi greiða atkvæði um framtíð Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins. Ég fer því fram á sératkvæðagreiðslu og nafnakall um 5. liðinn.

Brtt. 475,4 felld með 36:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JM, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, LB, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:18]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Hér er gerð tillaga um að efla sérfræðiþjónustu og efla geðheilbrigðisþjónustu á heilsugæslustöðvum víða um land fyrir 150 millj. kr. á næsta ári. Með því móti væri hægt að auka gæði og styrk heilsugæslunnar, með því að fjölga starfsstéttum sem þar starfa. Það þarf fleiri starfsstéttir, svo sem iðjuþjálfa, félagsráðgjafa, geðhjúkrunarfræðinga og líka fleiri sálfræðinga. Þannig er hægt að auka gæði og efla styrk þessarar mikilvægu grunnþjónustu í samfélagi okkar. Ég segi já.

Brtt. 475,5 felld með 36:12 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GMJ, ÞKM, JBjarn, JM, KolH, KHG, SJS, ÞBack, ÖJ, AtlG, ÁI, ÁÞS.

nei: ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, TH, ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, StB.

5 þm. (BJJ, BjH, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS, ÁMM, ÁRJ) fjarstaddir.

7 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:20]

Bjarni Harðarson:

Herra forseti. Ég vil gera hér grein fyrir þeirri afstöðu okkar framsóknarmanna að greiða ekki atkvæði með þessari tillögu vegna þeirrar óráðsíu sem er ríkjandi í ríkisrekstrinum vegna þess að það er 20–25% hækkun á fjárlögum milli ára, vegna þess að ríkisútgjöld hafa ekki verið stærri hluti af landsframleiðslu frá 1993 og við höfum ekki séð annað eins fóður fyrir verðbólgubál síðan fyrir tíma þjóðarsáttar.

Þess vegna er því miður svo ástatt að við höfum ekki tök á því að greiða hér atkvæði með annars mjög þarfri tillögu … (**ÁÞJ:** Af hverju greiðirðu þá atkvæði með … gæluverkefni?) (**Gripið fram í:** Á að úthýsa sjúkum?)

(**Forseti** (StB)**:** Hv. þingmaður hefur orðið.)

Ég legg áherslu á það að svona er komið vegna hinnar almennu óráðsíu og vegna þess að alla skynsemi skortir hér í fjárlagagerðina. (Gripið fram í.) Ég greiði ekki atkvæði.

[12:22]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér eru greidd atkvæði um heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu. Það hefur komið fram að rekstrarhalli heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu frá fyrri árum er um 400 millj. kr. Það hefur líka komið fram að stjórnendur heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu telja að a.m.k. 500 millj. þurfi til að geta staðið undir óbreyttum rekstri á næsta ári. Ég velti fyrir mér hvort þetta séu kosningaloforð Samfylkingarinnar, að fella hér tillögu um nauðsynlega fjárveitingu til að hægt sé að halda uppi eðlilegri heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu. Ég efast um að þeir sem nú sitja hér í sal hafi í kosningaundirbúningnum og í kosningabaráttunni lofað (Forseti hringir.) íbúum á þessu svæði að það ætti að svelta heilbrigðisþjónustuna (Forseti hringir.) til markaðsvæðingar og einkavæðingar. Ég segi já við þessari fjárveitingu, herra forseti.

[12:25]

Valgerður Sverrisdóttir:

Hæstv. forseti. Vissulega hefði verið full ástæða til að bæta 400 millj. við í þær fjárveitingar sem ætlaðar eru til heilsugæslunnar í Reykjavík en þar sem við framsóknarmenn komum ekki að þessari fjárlagagerð og berum ekki ábyrgð á henni finnst okkur ómálefnalegt að taka út úr einn og einn lið og styðja hann vegna þess að heilt yfir eru þessi fjárlög mjög þensluskapandi og við viljum ekki taka þátt í því.

Að sjálfsögðu hefðum við komið hlutum þannig fyrir ef við hefðum haft tök á að heilsugæslan í Reykjavík yrði starfhæf á næsta ári, sem hún verður ekki, með þeim framlögum sem ríkisstjórnin hefur ákveðið að veita henni. Þetta er liður í því að breyta heilbrigðismálum á Íslandi, einn liður í því, enda sagði forsætisráðherra í haust að farið yrði út í breytingar á heilbrigðiskerfi (Forseti hringir.) sem ekki hefðu verið mögulegar með Framsóknarflokknum. Þetta er dæmi um það. Ég greiði ekki atkvæði.

[12:26]

Þuríður Backman:

Hæstv. forseti. Með þessari tillögu er eingöngu verið að gera heilsugæsluþjónustu á höfuðborgarsvæðinu kleift að starfa með óbreyttu sniði. Samt er krafan um að auka framboð heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu. Það eru þúsundir manns hér án heimilislæknis, án þjónustu heilsugæslu. Við erum líka að tala um hvernig eigi að halda utan um og hefta þenslu og útgjöld til heilbrigðismála. Neyðin er fyrst og fremst að efla heilsugæsluna, efla fyrst og fremst heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu. Er með þessari afgreiðslu fjárlaga til heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu verið að úthýsa þeim verkefnum sem hefur verið gerð tillaga um? Er verið að úthýsa þessum mikilvægu verkefnum forvarna til einkaaðila, til nýrrar starfsemi? Er það það sem liggur að baki? Eru þetta (Forseti hringir.) sparnaðaraðgerðir ríkisstjórnarinnar til frekari einkavæðingar? Ég segi já.

[12:28]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Hér er lögð fram tillaga um 400 millj. kr. framlag til heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu. Þetta þyrfti að vera meira en þetta er tilraun til að ná einhverju fram. Þegar hafa komið fram tillögur frá forsvarsmönnum heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu um niðurskurð um

550 millj. kr. til að rétta af skuldahallann. Tillögurnar ganga m.a. út á það að skerða heimahjúkrun um 20%, loka Miðstöð heilsuverndar barna, Miðstöð mæðraverndar og Miðstöð sóttvarna og skólaheilsugæslu. Þetta er það sem Framsóknarflokkurinn kallar þensluhvetjandi aðgerðir væntanlega að reyna að halda þessu við. Ég verð að segja að mér blöskrar þetta, hæstv. forseti, þessi undarlega afstaða. (Gripið fram í.) En ég skal segja eitt í því sambandi og það er að þessir peningar verða greiddir. Á fjárlögum (Forseti hringir.) er ekki gert ráð fyrir því að draga úr framlagi til sérfræðiþjónustu og sú þjónusta sem verið er að færa út úr almannakerfinu (Forseti hringir.) mun leita á einkamarkaðinn. Til þess er leikurinn gerður, að (Forseti hringir.) þröngva heilbrigðiskerfinu út í einkarekstur.

[12:29]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Það rétt og það er athyglisvert að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hvaða kjördæmi svo sem þeir sitja fyrir á hv. Alþingi, lýsa stuðningi við þessa tillögu um að styrkja heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu meðan þingmenn þeirra íbúa sem heilsugæslan á að þjóna ýmist sitja hjá eins og hv. þingmenn Framsóknarflokksins eða greiða atkvæði gegn þessari sjálfsögðu tillögu. Við skulum muna að með niðurskurðinum er vegið að rótum hins besta í íslensku heilbrigðiskerfi, mæðraverndinni, ungbarnaeftirlitinu, því sem hefur lyft okkur Íslendingum á topp í samanburði í heilbrigðisþjónustu við önnur lönd.

Dagskipunin er greinilega sú að teppaleggja í heilbrigðisþjónustu á höfuðborgarsvæðinu fyrir einkavæðinguna. (Forseti hringir.) Við viljum það ekki. Við leggjum til aðrar leiðir og ég segi já.

[12:31]

Árni Þór Sigurðsson:

Með því framlagi sem gert er ráð fyrir, herra forseti, í fjárlagafrumvarpi er starfsemi Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins stefnt í uppnám. Stjórnendur segja að grípa þurfi til alvarlegra niðurskurðaraðgerða, svo sem að því er varðar skólaheilsugæslu, mæðravernd, heimahjúkrun, ungbarnaeftirlit o.fl. Því verður vart trúað að ríkisstjórnarmeirihlutinn ætli að skella skollaeyrum við því ákalli sem komið hefur frá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins, að stjórnarmeirihlutinn ætli að svelta hana til einkavæðingar. Það er þyngra en tárum taki að heyra nú hvern þingmanninn á fætur öðrum úr röðum þeirra sem um langt árabil hafa barist fyrir efldri heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu, bæði hér í sölum Alþingis og á vettvangi borgarstjórnar, segja nú nei í þessari atkvæðagreiðslu. Er það félagshyggja Samfylkingarinnar í verki? Ég segi já.

Brtt. 475,6–7 felld með 33:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

4 þm. (BJJ, BjH, SF, VS) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BjörgvS, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:33]

Þuríður Backman:

Hæstv. forseti. Með þessari tillögu leggjum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til að 100 millj. kr. renni aukalega til heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni. Það er eingöngu til að koma lítillega til móts við þann mikla fjárhagsvanda sem er á nær öllum stofnununum. Ekki er möguleiki fyrir stofnanirnar að fara í þróunarstarf, hvað þá að bæta sérfræðiþjónustu eða aðra þjónustu innan þeirra. Stöðnun er á mörgum sviðum og erfitt að ráða fólk. Hvað Heilbrigðisstofnun Austurlands varðar leggjum við til að aukalega fari til hennar 260 millj. kr. Heilbrigðisstofnunin á í mjög miklum erfiðleikum, eins og komið hefur fram í skoðanakönnunum hvað varðar þjónustu. Megn óánægja er á meðal íbúanna á Austurlandi með þjónustu stofnunarinnar vegna þess að hún hefur ekki haft mannafla, ekki aðstöðu til að veita þá þjónustu sem hún gerði (Forseti hringir.) áður en hið mikla þensluástand brast á. Ég segi því já, (Forseti hringir.) hæstv. forseti, við þessum tillögum.

Brtt. 428,28 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GSB, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 463,2 felld með 35:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:35]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Skyldu menn muna eftir umræðunni um barnabætur undir þinglok fyrir síðustu kosningar? (**Gripið fram í:** Já.) Við stóðum þá í ræðustól, ég og hæstv. núverandi félagsmálaráðherra, (**BJJ:** Nákvæmlega.) og töluðum um þá miklu skerðingu sem orðið hefði á barnabótum á undangengnum þremur kjörtímabilum. Hæstv. núverandi félagsmálaráðherra talaði um hrikaleg svik í því efni sem yrðu leiðrétt þegar jafnaðarmannaflokkur Íslands yrði kominn í ríkisstjórn. Nú er jafnaðarmannaflokkur Íslands kominn í ríkisstjórn og viti menn, hvað gerist? (**Gripið fram í:** Það er búið að veita milljarð út í velferðarkerfið.) (**Gripið**

fram í: Já.) Áætlað er á næsta fjárlagaári að skerða barnabætur að raungildi. Ég er sannfærður um að það er ekki að skapi hæstv. félagsmálaráðherra en hvað veldur? Er ekki samstaða um þessa stefnu lengur í Samfylkingunni eða lætur hún Sjálfstæðisflokkinn setja (Forseti hringir.) sér stólinn fyrir dyrnar í þessu efni? Ég er ansi hræddur um að við eigum eftir að ræða það nánar áður en þingið fer heim.

Brtt. 463,3 felld með 34:6 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁJ, ÁMM, BjarnB, BjörgvS, EKG, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, JM, KJak, KolH, SVÓ, ÞKG, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:37]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér er lagt til að liðurinn Vaxtabætur verði hækkaður um 800 millj. kr. og er í raun og veru allt of lítið ef út í málið er farið. Það er kunnara en frá þurfi að segja að húsnæðiskostnaður hefur hækkað gríðarlega á undanförnum missirum og nú, síðustu mánuðina, stafar sú hækkun einkum af hækkuðum vaxtakostnaði. Eftir að fasteignaverð hætti að hækka eða að hægja tók á hækkun fasteignaverðs er það einkum stóraukinn vaxtakostnaður sem er íþyngjandi fyrir fólk eins og sést vel þegar verðbólgumælingar eru skoðaðar.

Þess vegna er það algerlega með endemum að ríkisstjórnin skuli ekki ætla með nokkrum hætti að koma til móts við stóraukinn kostnað þess fólks sem nú stendur undir afborgunum af íbúðarhúsnæði. Ef eitthvað er þyrfti auðvitað að hækka vaxtabæturnar mun meira en þetta og koma til liðs við sveitarfélögin og gera þeim kleift að hækka húsaleigubætur að sama skapi.

Brtt. 463,4 felld með 35:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, ISG, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:38]

Árni Þór Sigurðsson:

Forseti. Í þessari breytingartillögu er lagt til að auka framlag til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga samtals að upphæð 2.400 millj. kr. Þar er í fyrsta lagi um að ræða sérstakt viðbótarframlag til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga upp á 700 millj., 700 millj. sem fyrsta áfanga í gjaldfrjálsum leikskóla og 1.000 millj. vegna hækkunar húsaleigubóta. Það er nauðsynlegt.

Til að bregðast við húsnæðisvanda fjölmargra einstaklinga og fjölskyldna í landinu leggjum við hér til einn milljarð sem settur verði í húsaleigubætur. Þá eru lagðar til breytingar til að jafna stöðu landsbyggðarinnar gagnvart höfuðborgarsvæðinu en þar er um 700 millj. kr. aukningu að ræða til að bæta fjárhagsstöðu skuldugra sveitarfélaga.

Loks er gerð tillaga um fjárveitingu til að ná fyrsta áfanga gjaldfrjáls leikskóla sem verið hefur baráttumál margra stjórnmálaflokka, m.a. fyrir síðustu kosningar, og maður skyldi ætla að stuðningur væri við það mál hér í röðum félagshyggjuflokkanna á Alþingi (Forseti hringir.) en svo reynist því miður ekki vera. Ég segi já.

Brtt. 428,29–30 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, KHG, MS, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, KLM, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,31 samþ. með 36:6 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

nei: BJJ, BjH, HöskÞ, MS, SF, VS.

11 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:40]

Bjarni Harðarson:

Herra forseti. Enn erum við stödd á Keflavíkurflugvelli og nú greiðum við atkvæði um að færa inn í fjárlög útgjöld KADECO, Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar, sem væri ósköp eðlilegt að gera ef rétt væri farið að, ef í fyrstu væri gengið frá samningum milli fjármálaráðuneytisins og Þróunarfélagsins um að því bæri að skila andvirði seldra eigna í ríkissjóð og þar með væri það meðhöndlað eins og ríkisstofnun. Ekki er réttlætanlegt að taka fjárhag einkahlutafélags inn í fjárlög með þessum hætti.

Það er auk þess óréttmætt gagnvart þeim sem keypt hafa eignir á Keflavíkurflugvelli og hafa réttmætar væntingar til þess að öllum fjármunum sem þar koma inn sé varið til framkvæmda á svæðinu. Þess vegna er hagsmunum ríkisins í raun og veru teflt í hættu með þeirri afgreiðslu sem hér fer fram.

Brtt. 428,32 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl,

BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

3 þm. (BJJ, HöskÞ, KVM) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, SF, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 476,2 felld með 35:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁÞS, BJJ*, BjH*, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

7 þm. (GMJ, HöskÞ, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, KaJúl, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði ekki að greiða atkvæði.]

Brtt. 428,33–35 samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.

11 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 476,3 felld með 35:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

9 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, MS, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, BjörgvS, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,36 samþ. með 45:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ÁMöl*.

6 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði að segja já.]

Brtt. 464 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, MS, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, JM, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:44]

Árni Þór Sigurðsson:

Virðulegur forseti. Við leyfum okkur að endurflytja tillögu, lítt breytta frá 2. umr., um viðbótarframlög til Ferðamálastofu. Þar er fyrst og fremst um að ræða aukin framlög upp á 30 millj. kr. til ferðamálasamtaka landshluta vegna upplýsingamiðstöðva sem er mikilvægur hluti af þeirra starfsemi. Í öðru lagi 20 millj. kr. til fjölsóttra ferðamannastaða þar sem við gerum ráð fyrir að framlagið fari til úrbóta í umhverfismálum á fjölsóttum ferðamannastöðum og loks viðbótarframlag til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu upp á 75 millj. kr. en samkvæmt fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár er framlag til markaðssóknar í íslenskri ferðaþjónustu skorið niður í 70 millj. kr. en var fyrir þremur árum 300 millj. kr. Það er að mínu mati alvarleg atlaga að þessari mikilvægu og blómlegu atvinnugrein í landinu og þess vegna leggjum við til og væntum stuðnings við aukið framlag til þessa málaflokks.

Brtt. 428,37 samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, IllG, JM, KJak, LB, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 428,38 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, IllG, JM, KJak, LB, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 463,5 felld með 36:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, EKG, GÞÞ, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

3 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:46]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er tillaga frá okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um jöfnun á flutningskostnaði upp á 500 millj. kr. Þetta er búið að vera baráttumál á þingi og ég minnist þess meira að segja að hæstv. núverandi samgönguráðherra stóð með þeim sem hér stendur í því að berjast fyrir jöfnun á flutningskostnaði. Í frumvarpinu voru lagðar 150 millj. kr. til jöfnunar flutningskostnaðar á Vestfjörðum samkvæmt sérstöku samkomulagi þar um af svokallaðri Vestfjarðanefnd. (Gripið fram í.) Nú er þar til þess að gera almennt fært, og gott um það. Það er eitt brýnasta hagsmunamál landsbyggðarinnar til að rétta samkeppnisstöðu atvinnulífs og búsetu að jafna flutningskostnað og hér er tillaga um að gengið sé til þess verks. Ég minnist þess að við höfum flutt þannig tillögu, við þingmenn Vinstri grænna og Samfylkingarinnar, og ég bíð eftir því hvort Samfylkingin ætlar nú að bregðast. (Forseti hringir.) Það er afar brýnt mál, herra forseti, að jafna flutningskostnað landsbyggðarinnar.

[12:48]

Valgerður Sverrisdóttir:

Hæstv. forseti. Það er eiginlega að verða dálítill farsi í kringum þetta mál allt saman, þ.e. að ríkisvaldið komi eitthvað til aðstoðar í sambandi við háan flutningskostnað á landsbyggðinni. Þetta er mál sem við framsóknarmenn börðumst fyrir í síðustu ríkisstjórn en náðum ekki árangri í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn.

Sá sem hafði hæst á síðasta kjörtímabili um þetta mál var hv. þingmaður sem nú er hæstv. ráðherra, Kristján Möller. Hann hafði ekki sýnt þann manndóm þar til fyrir nokkrum dögum að ætla að beita sér í þessu máli. Þá kemur fram opinberlega að það eigi að skipa nefnd um að móta tillögur um lækkun á flutningskostnaði. Hver skyldi vera formaður í þeirri nefnd? Ekki fékk hæstv. samgönguráðherra að hafa þar sinn mann sem formann heldur er það 1. þm. Norðaust. Kristján Þór Júlíusson, eftir því sem ég las einhvers staðar í blaði (Gripið fram í.) þannig að Sjálfstæðisflokkurinn virðist nú ætla að (Forseti hringir.) reyna að gera eitthvað í þessum málum en hann ætlar að sjálfsögðu að þakka sér það en ekki leyfa samgönguráðherranum að njóta þess.

[12:49]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson):

Virðulegi forseti. Það er ánægjulegt að greina frá því að hér var brugðist hratt við í þessu máli. Það var tekið til umfjöllunar í ríkisstjórn í haust og þá skipaði ég sem viðskiptaráðherra starfshóp með formanni nefndarinnar Kristjáni Þór Júlíussyni , 1. þm. Norðaust. Það geta ýmsir þakkað sér ýmislegt í því en sá hópur fékk starfstíma til 1. júní á næsta ári til að útfæra og kortleggja þörf fyrir almennan stuðning, almennar flutningsjöfnunarreglur fyrir landsbyggðina og þar kom að sjálfsögðu hæstv. samgönguráðherra mjög að málum. Hann skipar mann í nefndina ásamt hæstv. fjármálaráðherra og iðnaðarráðherra. Nefndin mun taka til starfa fljótlega og það var ég sem fékk hv. þm. Kristján Þór Júlíusson til að gegna formennsku fyrir nefndinni og það var ánægjuefni að sá vaski og öflugi stjórnmálamaður skyldi vera til í það. Þess er skammt að bíða að þetta líti dagsins ljós og taki við af öðrum og sértækari flutningsjöfnunarreglum sem hér hafa (Forseti hringir.) verið hafðar uppi.

Brtt. 428,39–40 samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁI, ÁMM, ÁRJ, EKG, GÞÞ, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 476,4 felld með 34:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, KHG, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, SKK, StB, TH.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, GÞÞ, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, RR, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 467,1 felld með 33:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, EKG, GÞÞ, GÁ, IllG, JóhS, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:51]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ríkisstjórnarmeirihlutinn leggur í þessari atkvæðagreiðslu til ákveðnar hækkanir á fjárlagaliðnum Umhverfisstofnun og er það vel og munum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs styðja þá hækkun en hún lýtur fyrst og fremst að auknum kostnaði við innleiðingu vatnatilskipunarinnar og auknum kostnaði vegna loftslagsstefnu ríkisstjórnarinnar. Hins vegar er þessi tillaga

sem við greiðum atkvæði um hér varðandi landvörsluna olnbogabarn þessarar ríkisstjórnar og reyndar þeirrar fyrri líka. Landvarslan hefur verið svelt um árabil. Við leggjum til í þessari tillögu að 25 millj. verði settar í landvörslu á friðlýstum svæðum og náttúruverndarsvæðum. Ég segi því já.

Brtt. 428,41–42 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 476,5 felld með 36:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:53]

Árni Þór Sigurðsson:

Forseti. Það liggur fyrir að samkvæmt gildandi reglum um endurgreiðslur á hluta virðisaukaskatts vegna fráveituframkvæmda sveitarfélaga vantar verulegar fjárhæðir í frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008. Ríkisstjórnin virðist sem sagt ekki reiðubúin til að standa við skuldbindingar sínar gagnvart sveitarfélögunum að þessu leyti og er það þá ekki fyrsta dæmið þar um.

Við leggjum hér til, þingmenn Vinstri grænna, að til þessa málaflokks verði bætt við til að standa undir þeim skuldbindingum sem ríkið hefur undirgengist með lögum um endurgreiðslu á framkvæmdakostnaði sveitarfélaganna vegna fráveituframkvæmda. Það er mjög mikilvægt að Alþingi sýni í verki gagnvart sveitarfélögunum að það hyggist standa við samninga sem það hefur gert.

Brtt. 428,43 samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁMM, ÁRJ, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, PHB, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 467,2 felld með 36:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, HHj, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:54]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Náttúrufræðistofnun Íslands er sú rannsóknastofnun opinber sem rannsakar lífríkið okkar, gerir gróður- og vistgerðarkortin sem er verkefni sem hefur verið stutt af samfylkingarþingmönnum í gegnum tíðina. Nú ber svo við að Náttúrufræðistofnun fær ekki þennan árlega rekstrarhalla bættan í fjáraukalögum eins og hefur þó tíðkast frá ári til árs. Nú ber einnig svo við að bón Náttúrufræðistofnunar um lækkun sértekjukröfu er hunsuð af stjórnarmeirihlutanum, þar með töldum þingmönnum Samfylkingarinnar. Ég spyr: Hvernig stendur á því að stjórnarþingmenn Samfylkingarinnar geta ekki staðið vörð um Náttúrufræðistofnun Íslands í samstarfinu við Sjálfstæðisflokkinn, stofnun sem þeir hafa þó borið blak af í gegnum tíðina og reynt að styðja eftir megni með okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs? Nú leggjum við til að sértekjukrafan fyrir stofnunina sé lækkuð um 20 millj. og rekstrargrunnurinn hækkaður um sömu 20 millj. — og samfylkingarþingmenn hafa ákveðið að styðja það ekki. Hvers vegna er (Forseti hringir.) Náttúrufræðistofnun Íslands olnbogabarn þessarar ríkisstjórnar? Ég segi já.

[12:56]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Ég átel og undrast framgöngu ríkisstjórnarflokkanna og sérstaklega Samfylkingarinnar hvað varðar fjárhagsstöðu Náttúrufræðistofnunar Íslands. Ég hef átt þess kost undanfarin 10 ár að fylgjast mjög náið með samskiptum þings og stofnunar, ráðuneytis og stofnunar og þar hefur gengið á ýmsu en það verður að viðurkennast að hvað varðar árið 2008 horfa starfsmenn Náttúrufræðistofnunar Íslands fram á erfiðustu stöðu sem þar hefur lengi verið uppi. Það er ekki aðeins að afsalað hafi verið heimanmundinum sem ég kalla, lóðinni sem var gefin í tilefni af 200 ára afmæli Hins íslenska náttúrufræðifélags í Vatnsmýri, nú á einnig að selja húsnæðið sem stofnunin er í samkvæmt fjárlögum en það á ekki að bæta fyrir um húsnæði stofnunarinnar peningalega á næsta ári og það á alls ekki að efla starfsemina. (Forseti hringir.) Þetta er þegar Samfylkingin fer með umhverfisráðuneytið. Ég segi já.

Brtt. 428,44 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK,

SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, HHj, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 432 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
4 þm. (BJJ, BjH, SF, VS) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, HHj, HöskÞ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 472,1 felld með 37:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.
8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.
2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:58]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er gerð tillaga um að fella úr gildi heimild til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Orkuveita Reykjavíkur og ríkissjóður eiga og reka hitaveituna saman og á ríkissjóður liðlega 20% hlut í henni. Hitaveitan á jafnframt jarðhitaréttindi á jörðinni Deildartungu í Reykholtsdal, þar á meðal Deildartunguhver sem er einn vatnsmesti hver jarðar.

Með vísan til þess hvernig ríkisstjórnarflokkarnir nýttu heimild á fjárlögum til sölu Hitaveitu Suðurnesja síðasta vor er mjög brýnt að afnema nú þegar heimild til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar ásamt Deildartunguhver svo að hún fari ekki á sömu leið.

[13:00]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Sporin hræða. Sala ríkisins á 15% hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja leiddi til innrásar einkafjármagns og fjárfestingarsjóða í orkuauðlindir landsins. Svo mikil var sú ásókn að jafnvel hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson hefur talað um að reisa þurfi þeim leiðangri skorður með sérstakri lagasetningu.

Þrátt fyrir þær yfirlýsingar ráðherra er hér lagt til að 20% hlutur ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar verði seldur, m.a. hlutinn í vatnsmesta hver heims, Deildartunguhver, sem hv. þm. Jón Bjarnason nefndi áðan, en sá hver var tekinn eignarnámi fyrir nokkrum árum.

Þessa heimild til sölunnar viljum við vinstri græn fella brott. Ég segi já við þeirri tillögu.

Brtt. 433 samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
7 þm. (ÁI, BJJ, BjH, HöskÞ, KolH, SF, VS) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, HHj, IllG, JM, KJak, MS, SKK, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 477 felld með 36:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.
3 þm. (GMJ, KHG, ÞKM) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, HHj, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[13:01]

Birkir J. Jónsson:

Hæstv. forseti. Ég flyt breytingartillögu við fjárlög sem á að koma í veg fyrir að ráðherrar Sjálfstæðisflokksins geti farið fram hjá Alþingi Íslendinga í því skyni að einkavæða heilbrigðiskerfi landsmanna. Sjálfstæðismenn hafa sagt að fara eigi í umfangsmiklar breytingar á heilbrigðiskerfinu og heimildargreinin í fjárlagafrumvarpinu er því miður á þann veg að fjármálaráðherra og heilbrigðisráðherra Sjálfstæðisflokksins geta komist hjá lýðræðislegri og opinni umræðu í þinginu til þess að fara í róttækar breytingar. Ég trúi því ekki að samfylkingarmenn muni greiða atkvæði gegn því að umræðan sem slík fari fram á vettvangi þingsins.

Þess ber einnig að geta að Framsóknarflokkurinn hefur farið með málefni heilbrigðisráðuneytisins (Gripið fram í.) síðustu ár og umrædd heimildargrein hefur verið þar inni. Ég hef að sjálfsögðu treyst ráðherrum Framsóknarflokksins til að standa vörð um heilbrigðiskerfið en Samfylkingin hefur afhent (Forseti hringir.) Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið. Sjálfstæðismenn segja að nú sé hægt að ráðast í (Forseti hringir.) hluti sem ekki var hægt að gera með framsóknarmönnum. Einkavæðing verður það, hæstv. forseti.

Brtt. 472,2 (liður 7.12) felld með 37:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, VS.
7 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, ÞKM) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, HHj, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

3 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[13:04]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er verið að leggja til að ríkisstjórnin fái heimild til að kaupa aftur hlut sem það seldi í Hitaveitu Suðurnesja. Fram hefur komið ósk frá borgarstjórn Reykjavíkur og frá borgarstjóra, Degi B. Eggertssyni, um viðræður við forsætisráðherra um málið.

Ég tel mjög brýnt að tryggilega verði gengið frá því að Hitaveita Suðurnesja verði í opinberri eigu. Einn þáttur í því er að ríkið kanni hvort það kaupi hlut sinn til baka, eins og borgarstjórinn í Reykjavík hefur lagt til. Ég skora því á hv. þingmenn, meiri hlutann sem hlýtur að verða fyrir þeirri tillögu, að styðja hana.

[13:05]

Gunnar Svavarsson:

Hæstv. forseti. Ég vil vekja athygli á því að engir hlutir eru til sölu í Hitaveitu Suðurnesja. Ef maður hefur einu sinni selt hlut líkt og þennan er það einfaldlega þannig að þeir geta gengið kaupum og sölum miðað við þær samþykktir sem gilda um það í félaginu og í þessu tilfelli er forkaupsréttur í félaginu. Ríkið á ekki hlut í Hitaveitu Suðurnesja hf. lengur og mun þar af leiðandi ekki geta nýtt sér forkaupsréttinn, en það er forkaupsréttarákvæði inni í félaginu.

Ég vil einnig vekja athygli á því, hv. þingmenn, að það voru sveitarfélög sem keyptu þennan hlut af ríkinu á sínum tíma, það voru sveitarfélögin Reykjanesbær, Grindavík og Hafnarfjörður sem síðan seldu m.a. Orkuveitu Reykjavíkur. Það liggur því ljóst fyrir hvernig farið var með hlut ríkisins. Í umræðum hér hefur því oft verið haldið á lofti að hlutur ríkisins hafi farið yfir til Geysis Green en það var alls ekki svo heldur fór hlutur ríkisins yfir til sveitarfélaganna.

[13:06]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Það er lýðum ljóst að fráfarandi ríkisstjórn fórnaði Hitaveitu Suðurnesja á altari einkavæðingarstefnu sinnar með skilyrtri sölu á 15% hlut sínum, skilyrtri sölu, hv. þm. Gunnar Svavarsson, vegna þess að þeir sem ekki máttu bjóða í hlutinn voru þau fyrirtæki sem voru í opinberri eigu. Það var fyrir fram ákveðið að þetta skyldi á almennan markað.

Nú eftir að þrjú sveitarfélög hafa slegið skjaldborg um jarðhitaréttindi sín á Reykjanesi hefur þrengt mjög að framtíðarmöguleikum Hitaveitu Suðurnesja og miklar deilur og óvissa eru um framtíð fyrirtækisins, hvert það stefnir. Til að endurreisa Hitaveitu Suðurnesja og eyða óvissu um framtíð fyrirtækisins leggjum við þingmenn til að ríkið (Forseti hringir.) stígi þetta skref til baka. Það er það eina sem getur tryggt þessu (Forseti hringir.) fyrirtæki einhverja framtíð.

Brtt. 472,2 (liðir 7.13–7.14) felld með 36:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GSB*, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

8 þm. (BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, KHG, SF, VS, ÞKM) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði að segja nei.]

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[13:08]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Hér er verið að leggja til að Matís, sem breytt var í hlutafélag um síðustu áramót, verði aftur breytt í ríkisstofnun. Breytingin hefur reynst illa og komið í ljós að hún var hrein mistök.

Það hefur einnig sýnt sig að það voru mistök að breyta Flugstoðum í hlutafélag. Brýnt er að nota tækifærið og breyta Flugstoðum aftur í ríkisstofnun, ekki síst í ljósi þess að nú mun flugumferðarstjórn á Keflavíkurflugvelli færast undir samgönguráðuneytið. Það er því eftirsóknarvert að þjónustan og reksturinn lúti öll lögum og reglum sem gilda um opinberan rekstur og þar með ráðningu starfsmanna.

Það hefur ekki komið fram með hvaða hætti þessi sameining verður í samgönguráðuneytinu. Flugstoðir er hlutafélag, starfsmenn á Keflavíkurflugvelli eru opinberir starfsmenn. Mér finnst óverjandi að ekki komi fram skýring á því hvernig framhaldið á að verða í þeim málum áður en við afgreiðum fjárlög. (Forseti hringir.) Ég legg áherslu á, og við þingmenn Vinstri grænna, að flugumferðarstjórn og rekstur flugvalla í landinu (Forseti hringir.) verði undir opinberri stofnun, að hún verði ekki einkavædd.

Brtt. 430 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, KHG, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 431 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, KHG, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, IllG, JM, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH,

GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH.

17 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, KHG, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, EKG, GÁ, IllG, KJak, MS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

6 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[13:10]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hæstv. ríkisstjórn fær nú sín fyrstu fjárlög afgreidd og það má segja um þau eins og fleiri fyrirbæri tilverunnar …

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill trufla hv. þingmann og vekja athygli hv. þingmanna á því að enn er ólokið atkvæðagreiðslu um afbrigði þannig að forseti vill biðja hv. þingmenn að sitja í salnum. Forseti biður hv. þingmann afsökunar á trufluninni en hann heldur ræðu sinni áfram þaðan sem frá var horfið.)

Allt í lagi ef klukkan verður stillt upp á nýtt, virðulegur forseti, það er fulllítið eftir af ræðutímanum.

Ríkisstjórnin er hér að fá sín fyrstu fjárlög samþykkt og það er með þau eins og fleira að þau eru kannski falleg úr fjarlægð en mesti glansinn fer af þeim þegar nær dregur. Viðamiklir málaflokkar eins og heilbrigðismál fá allsendis ófullnægjandi úrlausn. Mestum vonbrigðum hljóta þó fjárlögin að valda Samfylkingunni sem gekk til kosninga með gríðarleg loforð um umtalsvert aukin útgjöld til velferðarmála til að rétta hag barnafólks, til að koma til móts við fólk vegna kostnaðar við húsnæðisöflun, til að létta skattbyrði láglaunafólks.

Niðurstaða frumvarpsins er hins vegar sú að barnabætur skerðast, vaxtabætur hækka ekkert þrátt fyrir stóraukinn vaxtakostnað og skattleysismörk eru óbreytt frá tíð fyrri ríkisstjórnar að teknu tilliti til verðlags. Þennan beiska kaleik er Samfylkingin nú með brennheitan í höndunum og á mikið ódrukkið af honum.

[13:12]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir):

Virðulegur forseti. Hér hafa verið samþykkt fyrstu fjárlög nýrrar ríkisstjórnar og þau eru fyrir margra hluta sakir mjög merkileg. Í fyrsta lagi er verulegur afgangur af fjárlögunum eða rétt tæpir 40 milljarðar kr. Það endurspeglar sterka stöðu ríkisfjármála og er mikilvægt framlag til stöðugleika í efnahagsmálum. Engu að síður er að finna í þessum fjárlögum mörg mjög merkileg nýmæli sem lúta að því að styrkja stöðu yngstu og elstu kynslóðanna í landinu. Nægir þar að nefna verulegt átak í málefnum aldraða og öryrkja sem ráðist er í og kostar um 5 milljarða kr. á ársgrundvelli. Framkvæmdaáætlun í málefnum barna og ungmenna kemur til framkvæmda og miklar byggðaaðgerðir eru í fjárlögunum. Eftirlitsstofnanir eru styrktar, bæði þær sem eiga að hafa eftirlit með markaðnum og stjórnsýslu ríkisins og síðast en ekki síst, virðulegur forseti, er verulega tekið á í heilbrigðislögum. (Forseti hringir.)

Í fjáraukalögum komu 2 milljarðar kr. til Landspítalans (Forseti hringir.) og milljarður kemur hér í meðferð fjárlaganefndar til Landspítalans. Heimahjúkrun (Forseti hringir.) mun þrefaldast á milli áranna 2006 og 2009 ef þetta verður að veruleika. Hér eru því, (Forseti hringir.) virðulegur forseti, merkileg fjárlög á ferðinni. (Gripið fram í.)

[13:13]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Við afgreiðum fjárlög með 40 milljarða kr. afgangi sem er um 9% af niðurstöðu fjárlaga. Það er afskaplega góð niðurstaða, afskaplega gott teikn til atvinnulífs og markaða og sýnir að ríkissjóður og hæstv. ríkisstjórn styður Seðlabankann dyggilega í baráttu við þenslu innan lands. Fjárlögin koma í kjölfar fjáraukalaga sem voru með 80 milljarða kr. afgang sem er sennilega um 18% af niðurstöðu, það er enn frekar merki um það mikla aðhald sem fjárlögin og fjáraukalögin veita atvinnulífinu.

Deila má um hve mikið kostnaður hefur aukist og það sýnir aftur á móti að enn eru nokkur (Forseti hringir.) lausatök í fjármálum ríkisins.

[13:15]

Bjarni Harðarson:

Herra forseti. Þingið hefur lokið afgreiðslu fjárlaga, fyrstu fjárlaga nýrrar ríkisstjórnar. Það er að einu leyti fagnaðarefni. Frá því að þessi fjárlög komu fram fyrir nokkrum vikum hefur stöðugt bætt í og það rennsli stöðvast nú allt fram til fjáraukalaga.

Hér hafa ríkisútgjöld hækkað úr 17% yfir í 18%, sem er mjög mikil hækkun og það gerist á sama tíma og varnaðarorð berast alls staðar að úr samfélaginu, frá hagfræðingum, greiningadeildum og utanaðkomandi stofnunum sem meta lánshæfi Íslendinga og svo mætti áfram telja.

Hv. þm. Pétur Blöndal kom því að hve gott þetta væri af því að það væri mikill afgangur og það væru engin lausatök. Lausatökin eru að hefjast, hv. þingmenn. Lausatökin eru að hefjast með þessari ríkisstjórn þar sem skynsemina (Forseti hringir.) og varúðina vantar.

[13:16]

Valgerður Sverrisdóttir:

Hæstv. forseti. Ég vek athygli á því að nú höfum við í meira en tvo tíma greitt atkvæði við 3. umr. fjárlaga, sem er algjör nýjung. Það kemur til af því að stjórnarflokkarnir eru svo seint á ferðinni með fjárlagatillögur sínar. Það hefur sjálfsagt þurft dálítinn tíma að ná samkomulagi á milli flokkanna um fjárlagatillögur en samkomulagið er, þegar upp er staðið, að allir fengu allt.

En vissulega eru ákveðnir málaflokkar sem verða út undan. Það eru málaflokkar sem enginn hafði áhuga á og áttu sér ekki talsmann. Þar vil ég sérstaklega nefna heilbrigðismálin.

Því miður er þá áframhaldandi þensla og ekki tekið á efnahagsmálum af hálfu þessarar ríkisstjórnar og við Íslendingar eigum eftir að súpa seyðið af því.

[13:17]

Kristján Þór Júlíusson:

Virðulegi forseti. Hér höfum við afgreitt þær breytingartillögur sem meiri hluti fjárlaganefndar stóð að í góðri sátt

og hafði unnið að þeim heiðarlega með minni hluta. Hér hafa menn farið vítt um völl og eins og gengur eru skiptar skoðanir um ágæti einstakra tillagna. Í heildina geta allir verið sammála um að afkoma og staða ríkissjóðs er afspyrnusterk.

Það getur ekki staðist sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir segir, að allir hafi fengið allt í þessum efnum. Ekki fékk Framsóknarflokkurinn sínu framgengt þegar talsmaður hans lagði í gær það eitt til málanna að fresta því að bæta kjör aldraða og öryrkja og draga úr samgöngubótum á landsbyggðinni. Það voru tillögur Framsóknarflokksins við þá fjárlagagerð sem hér liggur fyrir. Megi þeir hafa skömm fyrir það.

Ég er mjög stoltur af stöðunni í ríkisfjármálum og afskaplega (Gripið fram í.) stoltur af því að hafa fengið tækifæri til að taka þátt í þessari gjörð (Gripið fram í.) sem styrkir stöðu Íslands í samfélagi þjóðanna.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 507).

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [13:19]

Of skammt var liðið frá útbýtingu 30. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 51 shlj. atkv.

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 501. — Afbrigði samþ. með 51 shlj. atkv.

[Fundarhlé. — 13:19]

[14:16]

Útbýting:

Sundabraut, 321. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 502.

Tvöföldun Hvalfjarðarganga, 323. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 504.

Tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi, 322. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 503.

Um fundarstjórn.

Tilhögun þingfundar.

[14:17]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég á þess kost einan að kveðja mér hljóðs undir þessum dagskrárlið til að segja félögum mínum í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs hvað standi til að gera hér á næstu mínútum og klukkutímum.

Ég óskaði eftir því í gær að þingskapafrumvarpið umdeilda yrði ekki tekið á dagskrá fyrr en í fyrsta lagi klukkan sex í dag. Við þyrftum á þeim tíma að halda til að vinna að þeim breytingartillögum sem eru í vinnslu hjá okkur svo og greinargerð með frumvarpinu. Og viti menn: Til að ræða málið einnig í okkar þingflokki, til að ganga frá málunum í þingsal. Þessu hefur verið hafnað af hálfu hæstv. forseta þingsins og þingskapameirihlutans á Alþingi, þ.e. ríkisstjórnarflokkanna Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, Framsóknarflokks og Frjálslyndra. Þingskapameirihlutinn sem stendur sameiginlega að þessum vinnubrögðum hefur hafnað því að málinu verði frestað þar til klukkan sex í dag svo okkur gefist gott tóm til að ræða málið.

Ég vil upplýsa þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um það að til stendur að taka hér til umræðu 3. umr. mál og byrja á 8. dagskrárlið og síðan hefur forseti, með tilstyrk þingskapameirihlutans á Alþingi, ákveðið að gera hlé á þingfundi klukkan hálffjögur fyrir þingflokksfundi. Það er hugsanlegt að frumvarp okkar eða breytingar við frumvarpið verði tilbúnar fyrir þann tíma. Það er hugsanlegt en það er ekki öruggt. Heppilegra hefði verið að mínum dómi, svo ég endurtaki það, að frestur yrði gefinn til klukkan sex, þannig að við gætum unnið þetta mál á sómasamlegan hátt en á ekkert er hlustað nú. Menn eru búnir að uppgötva hvað hægt er að gera í krafti fjöldans, ríkisstjórnarflokkarnir, Sjálfstæðisflokkur og Samfylking, með tilstyrk og dyggri aðstoð Frjálslynda flokksins og Framsóknarflokksins hér á þingi.

Erfðafjárskattur, 3. umr.

Stjfrv., 206. mál (fasteignir í eigu erlendra dánarbúa o.fl.). — Þskj. 224.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Olíugjald og kílómetragjald, 3. umr.

Stjfrv., 231. mál (ótímabundin lækkun olíugjalds og kílómetragjalds). — Þskj. 483.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Aukatekjur ríkissjóðs, 3. umr.

Stjfrv., 234. mál (lagatilvísanir og fjárhæð gjalds fyrir vegabréfaþjónustu). — Þskj. 484.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ársreikningar, 3. umr.

Stjfrv., 230. mál (EES-reglur o.fl.). — Þskj. 485.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Kjararáð, 3. umr.

Stjfrv., 237. mál (úrskurðarvald ráðsins). — Þskj. 257.

[14:21]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Sú var tíðin að starfsmenn hins opinbera höfðu ekki samningsrétt um kaup sitt og kjör. Þá var um að ræða einhliða ákvarðanir, margvíslegt form haft á þeim ákvörðunum, í kjararáðum og kjaradómum og ég minnist þess tíma þegar þau samtök sem ég var félagi í, Starfsmannafélag sjónvarpsins, fluttu mál sitt fyrir Kjaradómi. Að vísu var þá um að ræða blöndu af ákvörðunum um kjörin í samningum og einnig kom til sögunnar ákvörðun Kjaradóms.

Það sem athyglisvert var við viðhorf manna til þessa fyrirkomulags var hve mjög ásáttir þeir sem voru í efri stigum launakerfisins voru við þetta kerfi, og hve hinir sem lægst höfðu kjörin, sem voru nærri gólflistanum eins og kallað er á vinnustöðum, voru ósáttir vegna þess að skilningurinn á þörf fyrir kjarabætur hjá þessum háæruverðugu dómstólum og dómurum var jafnan meiri gagnvart stjórnendum og þeim sem stóðu ofar í launastiganum en gagnvart kjörum hinna.

Í seinni tíð höfum við búið við þetta fyrirkomulag eins og við þekkjum og hafa alþingismenn og kjörnir fulltrúar og svokallaðir æðstu embættismenn heyrt undir þetta kerfi þar til síðast upp úr sauð. Það hefur nokkrum sinnum soðið upp úr í þessu kerfi, menn hafa ekki alltaf verið sáttir við ákvarðanir á þessum bæ. Það mun hafa verið síðla hausts 2005 sem það varð til þess að ákvarðanir Kjaradóms voru afturkallaðar og eftir mikið japl, jaml og fuður var ákveðið að ráðast í breytingar á lögunum. Við þá lagasmíð myndaðist einhugur á Alþingi í þá veru að stefnt skyldi að því að fækka þeim sem heyrðu undir kjararáð og sett var í lögin takmarkandi ákvæði þess efnis.

Nú er það mál manna sem hafa verið að fjalla um þetta tiltekna frumvarp að enn sé lagatextinn harla óljós. Hann er svo óljós að núverandi kjararáð á í mestu vandræðum með að ákvarða hverjir eigi að heyra undir ákvörðunarsvið ráðsins og hverjir ekki. Ágengnin og þrýstingurinn hefur verið mikill frá ýmsum hópum. Fyrst lét kjararáð undan hinu geistlega valdi, prestar vildu ólmir fá að heyra undir vængi kjararáðs og varð ágengt í því efni, því að eftir því sem ég man best og veit best ákvarðar kjararáð kjör presta.

Þá komu prófessorar. Prófessorar vildu búa við eitthvert allt annað kerfi en almennir lektorar og kennarar, hvað þá almennir starfsmenn háskólanna. Þeir vildu ekki sæta ákvörðunum við samningaborð milli stéttarfélaganna og ríkisvaldsins eða launagreiðandans, heldur vildu þeir að kjararáð ákveddi kjör þeirra. Ekki hafa þeir náð þeim vilja sínum fram eftir því sem ég best veit.

Þá kom næsti hópur og það er sá hópur sem er að finna í þessu frumvarpi. Það eru skrifstofustjórar hjá Stjórnarráðinu. Ég held að þeir séu um 60 talsins, ef ég man rétt, sem næstir bönkuðu upp á hjá kjararáði. Kjararáð vísaði málinu til þingsins og hefur nú beðist ásjár og beðið hæstv. fjármálaráðherra og fjármálaráðuneytið að hjálpa sér og þaðan mun þetta frumvarp eða þessi breyting við lögin um kjararáð vera ættuð. Lagt er til að skrifstofustjórar hjá Stjórnarráðinu fái nú inngöngu í þennan fína klúbb sem mönnum finnst vera. Meiri hlutinn á þinginu, ég man ekki hvort það er allur þingskapameirihlutinn, a.m.k. ríkisstjórnarmeirihlutinn, hefur fallist á þessa málaleitan þótt í nefndinni hafi komið fram ákveðnar efasemdir og hér í ræðustól m.a. frá hv. þm. Pétri H. Blöndal, formanni nefndarinnar, svo og hv. þm. Bjarna Benediktssyni.

Ég kveð mér hljóðs í þessari umræðu fyrst og fremst til að reifa þann vanda sem hvílir hjá kjararáði sjálfu hvað varðar ákvörðunarvald, markalínur, hvar eigi að draga landamæri, hverjir eigi að heyra undir ráðið og hverjir ekki, og tek undir það sjónarmið sem fram kom hjá fyrrnefndum þingmönnum sem ég nefndi að æskilegt væri að skýra lögin betur hvað þetta snertir. Sjálfum finnst mér mjög mikilvægt að sem flestir sæti ákvörðun um kjör sín og kaup samkvæmt kjarasamningum stéttarfélaganna og ég kaupi ekki þau rök sem teflt hefur verið fram af hálfu fjármálaráðuneytisins eða hæstv. fjármálaráðherra, sem ýtir þessu frumvarpi inn í þingsal, að skrifstofustjórar hjá Stjórnarráðinu hafi allir með samningsgerð að gera.

Það eru ákveðin rök fyrir því að kjör þess sem stýrir samningum fyrir hönd stofnunar séu ákvörðuð öðruvísi en í kjarasamningum. Ég skil þau, en ég held einfaldlega að þetta eigi ekki við um alla skrifstofustjóra. Svo er þess að geta að ákvörðunarvaldið og samningagerðin er í talsvert ríkum mæli komin inn í einstaka stofnanir. Menn hafa heyrt um stofnanasamninga.

Hvað þingmenn varðar þá hef ég jafnan verið þeirrar skoðunar að Alþingi eigi sjálft að ákvarða um kaup þingmanna og ráðherra. Ég held að vísu að ég sé nánast einn um þá skoðun. Þetta er minnihlutasjónarmið sem ég átti þó sameiginlegt með fyrrverandi hæstv. forsætisráðherra, Davíð Oddssyni, ef ég man rétt þótt hann treysti sér aldrei til að fylgja þeirri sannfæringu sinni við atkvæðagreiðslu hér í þingsal.

Röksemd mín var þessi: Á bak við allar ákvarðanir sem teknar eru, hvort sem er um kaup, kjör eða annað, á að liggja ábyrgð. Það á að vera hægt að sækja þann sem tekur ákvörðunina og láta hann standa eða falla með sinni ábyrgð. Með því að skipa kjararáð eða Kjaradóm til að ákvarða um kjör okkar firrum við okkur þessari ábyrgð að mínum dómi. Þess vegna fannst mér eðlilegt að þessi ákvörðun yrði tekin hér á endanum, gæti verið samkvæmt ábendingu eða tillögu sem kæmi frá aðila á borð við kjararáð, en síðan mundum við standa og falla með ákvörðunum okkar. Við gætum t.d. gert það í sömu viku og við ákvörðum um kjör öryrkja eða kjör ellilífeyrisþega. Ég held að það gerði okkur gott að halda okkur svolítið við efnið og jarðtengdum hvað þetta snertir.

Hins vegar tek ég fram að ég greiddi atkvæði með kjararáði og lögunum eins og þau liggja fyrir núna vegna þess að þau eru byggð á málamiðlun sem allir þáverandi þingflokkar stóðu að og ég hygg að við höfum öll greitt atkvæði með þessari skipan mála.

Það er eitt annað atriði sem mig langaði til að nefna í þessari umræðu og það er að það færist í vöxt að stjórnendur stofnana hjá hinu opinbera eða í eigu opinberra aðila semja um sín kjör við stjórnir stofnananna eða fyrirtækj-

anna. Er einhver lína eða einhver rauður þráður í þessu? Já, hann er sá að þetta á fyrst og fremst við um þær stofnanir sem sýsla með fjármuni, stofnanir sem eru á einn eða annan hátt tengdar inn í fjármálamarkaðinn. Þá er röksemdin sú að til að fá fólk til starfa í samkeppni við fjármálastofnanir þurfi að greiða eftir því munstri sem þar er að finna.

Ég gef lítið fyrir þessar ákvarðanir, enda held ég að ekki sé rétt samhengi á milli hárra launa og gæða í störfum og gæða við stjórnun nema síður sé. Það getur vel verið að það sé meira að segja stundum öfugt hlutfall þarna á milli. En ég vek athygli á því að hvað varðar stofnanir sem sýsla með manneskjur, heilbrigðisstofnanir, leikskólar, skólar almennt, þá dettur engum í hug að stjórnir viðkomandi stofnana séu samningsaðilar um kaup þeirra sem stýra bátnum.

Hæstv. forseti. Ég vildi fyrst og fremst vekja athygli á þessum sjónarmiðum, að það á við um þessi lög eins og allflesta lagasmíð að hún þarfnast stanslausrar endurskoðunar. Öll löggjöf á að sönnu að vera í stöðugri endurskoðun og nú erum við áþreifanlega minnt á það þegar sækir í gamla horfið sem við vildum forðast á sínum tíma að það kunni að vera ástæða til að við tökum lögin um kjararáð til endurskoðunar.

[14:34]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður fullyrti að hann væri einn um þá skoðun að Alþingi ætti að ákveða laun þingmanna. Það er ekki rétt. Ég hef mörgum sinnum bent á að Alþingi eigi að ákveða laun þingmanna en þá fyrir næsta kjörtímabil — og geri það tímanlega áður en kemur að prófkjörum og ákvörðunum fyrir næsta kjörtímabil — þannig að ef ákveðið er að hafa launin há vex samkeppnin um þingmannsstöðuna og minni líkur eru á að þingmenn nái kjöri næst og ef ákveðið er að hafa launin lág er gulltryggt að þeir fái að halda sætinu. Ég held að það yrði ágætislausn í þessu sambandi.

Ég vil líka benda á að ég er, held ég, eini þingmaðurinn sem hefur flutt frumvarp um að þingmenn njóti sömu lífeyrisréttinda og aðrir landsmenn. Ég man ekki til þess að nokkur hafi flutt þannig frumvarp nema ég. Ég hef því sinnt þessum málum töluvert varðandi laun þingmanna. Ég er sammála hv. þingmanni um að með því að fela dómsvaldinu ákvörðun um laun þingmanna eru menn að víkja sér undan ábyrgð.

[14:35]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt, mig rámar í þessar hugmyndir hv. þingmanns. Við kunnum að vera með ólíkar tillögur, ólíkar útfærslur, en ég hef flutt breytingartillögur við frumvörp sem lúta að þessu. Ég man ekki hvort hv. þingmaður studdi það á sínum tíma. En mig rámar í annað. Það er að hv. þm. Pétur H. Blöndal hafi greitt atkvæði með hinu alræmda frumvarpi um lífeyrisréttindi ráðherra og þingmanna. Ég man ekki betur en hann hafi gert það. Ef mig misminnir þá leiðréttir þingmaðurinn mig.

[14:36]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er hárrétt, ég studdi það frumvarp vegna þess að í því fólst ákveðin stöðlun sem gerir það auðveldara að flytja réttindin yfir í hið almenna kerfi hjá almennu lífeyrissjóðunum auk þess sem þingmenn töpuðu á því frumvarpi. Þeir voru flestir verr settir eftir það frumvarp en fyrir nema þeir sem höfðu verið langlengst á þingi. Iðgjaldið var hækkað úr 4% í 5% og réttindin jukust sáralítið. Þar voru vissulega agnúar sem ég var ekki hrifinn af. En menn stóðu frammi fyrir valinu að samþykkja allan pakkann eða ekki og í honum fólst ákveðin stöðlun því að réttindi þingmanna voru mjög flókin þar áður. Það er þess vegna sem ég studdi það.

Við þingmenn eigum að taka á honum stóra okkar og samþykkja lífeyrisréttindi fyrir þingmenn eins og almenningur, fólkið sem kýs okkur, hefur og hafa þá launin rétt en ekki fela þau í einhverjum lífeyrisréttindum eins og opinberir starfsmenn gera.

[14:37]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Opinberir starfsmenn fela ekki lífeyrisréttindi sín, það er alrangt. (Gripið fram í.) En það stórfenglega við tölu hv. þm. Péturs H. Blöndals er sú skýring að hann hafi stutt lífeyrisfrumvarp þingmanna og ráðherra vegna þess að það hafi verið svo slæmt. Það hafi verið ávísun á svo mikla stöðnun (**PHB:** Ég sagði stöðlun.) — það hafi verið ávísun á stöðlun, hafi verið svo gallað (**PHB:** Nei, nei.) — ekki gallað. (**PHB:** … réttindi samræmd.) Jæja, ég hef þá misskilið hv. þingmann. En ef hann hefur verið andvígur frumvarpinu yfir höfuð hefði að mínum dómi verið rökréttara að hann hefði lagst gegn því eins og ég og fleiri gerðum.

Hvað varðar aðra þætti — nú er ég búinn að gleyma því hvert var hitt atriðið sem hv. þingmaður vék að með (**PHB:** Með laun þingmanna … opinberra starfsmanna.) Já, laun opinberra starfsmanna. Þau eru ekkert dulin. Allir nýráðnir starfsmenn hjá hinu opinbera, hvort sem er hjá ríki eða sveitarfélögum, eru í lífeyrissjóði þar sem greitt er 15,5% iðgjald af heildartekjum fólks. Gamla kerfið var öðruvísi en þá er að mörgu að hyggja vegna þess að Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins stóð á sínum tíma að verulegu leyti undir almannatryggingakerfinu og úr því gegnumstreymiskerfi, sem var að hluta til, tóku opinberir aðilar, bæði sveitarfélög og ríki, umtalsverðar upphæðir iðulega án vaxta þannig að um var að ræða fjármuni sem runnu inn í samfélagsþjónustuna og er nokkuð sem oft gleymist í þessari umræðu.

Varðandi launakjör þingmanna tel ég að það eigi allt að vera hreint og beint og uppi á borðum. Ef við gætum sameinast um tillögur í þeim efnum yrði ég fyrstur til að samþykkja þær en ég held að við náum seint saman í lífeyrismálunum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fjarskipti, 3. umr.

Stjfrv., 305. mál (hækkun jöfnunargjalds). — Þskj. 377.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, 3. umr.

Stjfrv., 209. mál (tekjutengdar greiðslur, foreldrar utan vinnumarkaðar). — Þskj. 486.

[14:40]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Það er ekki ýkja oft að tilefni hafi verið til þess á þessum þingvetri að kveðja sér sérstaklega hljóðs til þess að fagna frumvarpi til laga eins og tvímælalaust er í þessu tilfelli. Það hefur verið baráttumál, bæði innan þings og utan, að bæta réttarstöðu langveikra barna og aðstandenda þeirra. Það hafa komið kröfur um það efni frá verkalýðshreyfingunni, frá samtökum sjúklinga og aðstandendafélögum og hér á þingi höfum við iðulega efnt til umræðu um þetta. Þar hefur haft ákveðna forustu hæstv. núverandi félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir. Við höfum iðulega verið saman á þingmálum um þetta efni, fluttum í fyrstu þingsályktunartillögur um úrbætur og kjarabætur til handa þessum hópi sem ég tel að eigi að standa framarlega, ef ekki fremst, í forgangsröð um úrlausnarefni hins opinbera.

Síðan voru sett lög sem voru að mörgu leyti til mikilla framfara um þetta efni en ákveðnar brotalamir og alvarlegar reyndust vera á lögunum og þegar til átti að taka var það mjög takmarkaður hópur sem naut ávaxtanna af þessum breytingum. Í haust hefur verið unnið að því á vegum félagsmálaráðuneytisins að bæta úr því og ráðgjafar hefur verið leitað hjá þeim sem best þekkja til. Þetta frumvarp er afraksturinn af þeirri vinnu.

Ég hef ýmsar efasemdir um ákveðna þætti þessara laga og horfi þá ekki síst til samspils tryggingakerfisins, almannatrygginga annars vegar og sjúkrasjóða stéttarfélaganna hins vegar. Sú ákvörðun var tekin að þá aðeins fengi fólk greiðslur úr tryggingum að áður hefði verið tæmdur sá réttur sem fólkinu bar úr sjúkrasjóðnum. Ég hefði viljað snúa þessu við og það voru ábendingar í þessa veru. Þetta er kannski ekki stærsta málið hvað þessi lög varðar en ég tel mjög mikilvægt að þau eins og önnur lög séu í stöðugri endurskoðun og þá með það fyrir augum að bæta enn réttarstöðu aðstandenda langveikra barna.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, 3. umr.

Stjfrv., 162. mál (fjölgun greiðsludaga). — Þskj. 487.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stjórn fiskveiða, 2. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496.

[14:45]

Frsm. meiri hluta sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá meiri hluta sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Jón B. Jónasson, Kolbein Árnason og Arndísi Steinþórsdóttur frá sjávarútvegsráðuneyti, Björgu Thorarensen frá Háskóla Íslands, Guðrúnu Gauksdóttur frá Háskólanum í Reykjavík, Elliða Vignisson frá Vestmannaeyjabæ, Sigurgeir B. Kristgeirsson frá Vinnslustöðinni hf., Friðrik J. Arngrímsson og Björgólf Jóhannsson frá Landssambandi íslenskra útvegsmanna, Örn Pálsson frá Landssambandi smábátaeigenda og Helga Laxdal frá Félagi vélstjóra og málmtæknimanna.

Málið var sent út til umsagnar og bárust umsagnir um það frá Byggðastofnun, Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, Félagi vélstjóra og málmtæknimanna, Fiskistofu, Hafrannsóknastofnuninni, Landssambandi íslenskra útvegsmanna, Landssambandi smábátaeigenda, Samtökum fiskvinnslu án útgerðar, Samtökum fiskvinnslustöðva og Sjómannasambandi Íslands. Þá bárust nefndinni viðbótargögn frá sjávarútvegsráðuneyti og Vestmannaeyjabæ.

Markmið frumvarpsins er að koma til móts við þær útgerðir sem verða fyrir skerðingu veiðiheimilda vegna niðurskurðar aflamarks í þorski og að framlengja undanteknigarreglu bráðabirgðaákvæðis IV hvað varðar úthlutun, veiðar og greiðslu veiðigjalds af aflamarki í úthafsrækju. Vegna slæmrar stöðu rækjuiðnaðarins var með lögum nr. 42/2006, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, lögfest tímabundin undanþága frá veiðiskyldu á úthafsrækju ella hefði aflahlutdeild verið felld niður í samræmi við ákvæði 5. mgr. 15. gr. laga um stjórn fiskveiða. Með frumvarpinu er hin tímabundna undanþága framlengd um eitt fiskveiðiár til viðbótar eða til loka fiskveiðiársins 2008/2009. Þá gerir frumvarpið ráð fyrir að ekki skuli lagt veiðigjald á veiðiheimildir í þorski á yfirstandandi og næsta fiskveiðiári en það stafar af verulegum niðurskurði á aflamarki í þorski á yfirstandandi fiskveiðiári en ekki er útlit fyrir að veiðiheimildir aukist á því næsta.

Nefndin athugaði sérstaklega hvort það stæðist jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar að undanþiggja eina fisktegund veiðigjaldi umfram aðrar en þær breytingar sem frumvarpið felur í sér eru ívilnandi fyrir ákveðinn hluta atvinnugreinar-

innar umfram aðra. Meiri hlutinn telur að þar sem ákveðinn hluti atvinnugreinarinnar verður fyrir umtalsverðum búsifjum umfram aðra vegna nauðsynlegra aðgerða stjórnvalda til að tryggja vöxt og viðhald fiskstofna þjóni það lögmætum og málefnalegum tilgangi að fella niður veiðigjald í ákveðinni tegund enda sé um að ræða tímabundna aðgerð, ákvæðið nái jafnt til allra þeirra sem eins er ástatt um og gangi ekki lengra en nauðsynlegt er.

Með þessu áliti nefndarinnar er stuðst við álit frá prófessorunum Björgu Thorarensen frá Háskóla Íslands og Guðrúnu Gauksdóttur frá Háskólanum í Reykjavík.

Nefndin tók til sérstakrar skoðunar álagningarhlutfall veiðigjalds á útgerðina, m.a. með hliðsjón af því að frumvarpið gerir ráð fyrir að fella niður veiðigjald í þorski fyrir yfirstandandi og næsta fiskveiðiár. Samkvæmt gildandi lögum er álagningarhlutfall veiðigjalds 8,0% árið 2007, 8,7% árið 2008 og loks skal veiðigjald koma að fullu til framkvæmda árið 2009 með 9,5% álagningarhlutfalli. Vegna mikils samdráttar í úthlutun á veiðiheimildum í þorski á yfirstandandi fiskveiðiári telur meiri hlutinn nauðsynlegt að lækka enn frekar en fyrirhugað var það sérstaka veiðigjald sem útgerðin greiðir í ríkissjóð og leggur til að álagningarhlutfall verði 4,8% fyrir fiskveiðiárin 2007/2008 og 2008/2009. Með þessari breytingu verður veiðigjald á útgerðir á fiskveiðiárinu 2007/2008 lækkað um tæplega 300 millj. kr. til viðbótar þeim 275 millj. kr. sem frumvarpið gerði ráð fyrir. Má því gera ráð fyrir að útgerðir greiði um 440 millj. kr. í veiðigjald á fiskveiðiárinu 2007/2008 en það er sama fjárhæð og innheimt var á síðasta fiskveiðiári.

Hæstv. forseti. Gunnar Svavarsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins en meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeirri breytingu sem um getur á þingskjali 454.

Undir álitið skrifa auk mín hv. þm. Kjartan Ólafsson, Helgi Hjörvar, Jón Gunnarsson og Karl V. Matthíasson.

[14:50]

Frsm. 1. minni hluta sjútv.- og landbn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 116, 10. okt. 2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. Í þessu áliti er lagt til að veiðigjaldið verði alfarið lagt niður, þ.e. tímabundið í næstu þrjú fiskveiðiár og þær greiðslur sem hafa átt sér stað út af þessu fiskveiðiári verði endurgreiddar.

Eitt meginmarkmiða frumvarpsins er að fella tímabundið niður veiðigjald á aflaheimildir í þorski vegna verulegs niðurskurðar á aflaheimildum á yfirstandandi fiskveiðiári en jafnframt eru ákveðnar líkur á að aflaheimildir í þorski aukist ekki í bráð, með óbreyttum veiðiaðferðum og fleiru. Þessar tillögur og þetta frumvarp er hluti af boðuðum mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar.

Hitt meginmarkmiðið er að fella niður veiðiskyldu á úthafsrækju, en aflabrestur mun hafa háð veiðum á úthafsrækju. Ef ekkert væri að gert hefði aflahlutdeildin verið felld niður að því marki sem ekki tókst að veiða upp í úthlutaðar heimildir. Ég hefði kosið að farið yrði eftir þessari meginreglu, þetta væri þá utan aflaheimildar. En tímans vegna gafst ekki tóm til að útfæra slíkar tillögur. Þær eru flóknar og varða dýpstu rætur fiskveiðistjórnarkerfisins og þetta nefndarálit var unnið á miklum hlaupum í gær, í tímaleysi og bárust seint drög að uppkasti að þessu.

Eins og allir vita er íslenskur sjávarútvegur einn af hornsteinum íslensks atvinnulífs og grundvallarþáttur í að halda uppi atvinnu og búsetu í landinu og einn mikilvægasti þátturinn í öflun gjaldeyristekna fyrir þjóðina. Stjórnvöldum er því skylt að hlúa skilyrðislaust að atvinnugreininni og tryggja henni eins stöðugan og fyrirsjáanlegan rekstrar- og lagaramma og frekast er unnt. Þar vil ég leggja ríkasta áherslu á að útgerðin og fiskvinnslan og atvinnugreinarnar í landinu almennt sitji við sama borð, búi við sama rekstrarumhverfi. Þar er ég ekki síst að tala um skattlagningu.

Ákvarðanir stjórnvalda um að skera niður aflahlutdeild í þorski á yfirstandandi fiskveiðiári um 30% eru eins og allir vita gríðarlegt áfall fyrir greinina og það er ekki enn útséð hvernig brugðist verður við. Þetta áfall dynur á á þessu fiskveiðiári, 2007/2008 en mótvægisaðgerðirnar koma á næstu árum á eftir. Þær duga engan veginn til að bæta upp það tjón eða tap sem verður á yfirstandandi fiskveiðiári, þá sérstaklega í sjávarbyggðum sem reiða sig að langmestu leyti á sjósókn og fiskvinnslu.

Í áliti og tillögum meiri hluta nefndarinnar er lagt til að veiðigjaldið verði fellt niður í þorski og það standi í stað á öðrum tegundum, það taki ekki hækkunum upp í 9,5% árið 2009. Ég er þeirrar skoðunar að þessar tillögur frá meiri hluta sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar séu til bóta en ég tel þær ganga of skammt, að ganga þurfi lengra í þessum mótvægisaðgerðum. 1. minni hluti telur því einu rökréttu leiðina og miklu öflugri mótvægisaðgerð að fella veiðigjaldið alfarið niður í ákveðinn tíma, bíða átekta þrjú næstu fiskveiðiár og taka þá nýja ákvörðun að vel yfirlögðu ráði þegar rannsóknir og veiðireynsla hafa sýnt fram á veiðiþol þorskstofnsins. Ég vík reyndar að því síðar í ræðu minni að við höfum líka lagt fram tillögu um sólarlagsákvæði í fiskveiðistjórnarlögin og þau verði öll tekin upp til heildarendurskoðunar á svipuðum tíma.

Sé ekki vilji til þessa af meiri hlutanum eða Alþingi þá finnst mér klént að þetta veiðigjald skuli renna, ef ég má orða það svo, í hít ríkissjóðs óskipt en því skuli ekki varið til að efla viðkomandi sjávarbyggðir sem verst verða úti og við vitum nákvæmlega hverjar þær eru. Þær eru m.a. í mínu kjördæmi, Suðurkjördæmi á Reykjanesi, Þorlákshöfn, Höfn og svo auðvitað Vestmannaeyjar. Annaðhvort ætti að veita þessa fjármuni beint til að styrkja viðkomandi sjávarbyggðir eða, sem er kannski skynsamlegra, að stórauka með veiðigjaldi hafrannsóknir frá þessum byggðarlögum, þær hafrannsóknir sem eru stundaðar í þessum byggðarlögum. Það eru útibú víða frá Hafrannsóknastofnun og mætti líka veiðigjaldið til að styrkja útgerðar- og fiskvinnslufyrirtæki og sjómenn til að stunda þær rannsóknir og afla okkur þekkingar frá sjómönnunum sjálfum. Því miður er nokkur trúnaðarbrestur í gangi milli Hafrannsóknastofnunar og sjómanna og útgerðar um fiskveiðistjórnina. Ég kem betur að því síðar.

Fjölmargar umsagnir bárust til nefndarinnar og við fengum á fund okkar gesti, m.a. bæjarstjórann í Vestmannaeyjabæ. Hann lýsti því skilmerkilega hvaða áhrif gjaldið hefði á hans byggðarlag, það koma rúmar 100 millj.

í veiðigjaldi frá Vestmannaeyjum. Vestmannaeyjar eru langstærsta sjávarbyggðin í greiðslu þessa gjalds og þaðan kemur stærsti hluti þess. Reykjavík er í öðru sæti, svo kemur Akureyri, Grindavík og fleiri bæjarfélög. Það er sammerkt með þeim sem komu fyrir nefndina að gagnrýna veiðigjaldið. Byggðastofnun taldi t.d. í umsögn sinni að þessar breytingar væru nauðsynlegar, hún styddi þær en teldi að grípa þyrfti til fleiri og öflugri aðgerða vegna niðurskurðar og aflabrests í einstökum byggðarlögum. Sjómannasambandið lagðist gegn veiðigjaldinu. Hið sama gildir um samtök fiskvinnslu án útgerðar og þaðan kom ábending um að ekki eingöngu útgerðin yrði fyrir barðinu á þorskaflaskerðingunni heldur kæmi skerðingin einnig hart niður á starfandi fiskvinnslufyrirtækjum. Samtökin bentu enn fremur á að Alþingi ætti að beita sér fyrir því að fiskur yrði unninn á Íslandi í ríkari mæli.

Frá Landssamtökum smábátaeigenda komu svipaðar athugasemdir. Þeir benda á að þær bætur eða mótvægisaðgerðir sem felast í niðurfellingu veiðigjaldsins séu aðeins lítið brot af því aflaverðmæti sem sjávarbyggðir fara á mis við vegna þorskaflaskerðingarinnar. Þeir benda á að vegna skerðingar á veiðiheimildum í þorski skerðist möguleikar til að veiða ýsu en þar er þorskur gjarnan meðafli.

Svipuð sjónarmið koma fram frá Landssambandi íslenskra útvegsmanna um sérstakt gjald á íslenskan sjávarútveg, ofurgjald sem þeir kalla. Samtök fiskvinnslustöðva skora á stjórnvöld að fella niður veiðigjaldið og sama gildir um umsögn frá Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands. Allir þessir aðilar gagnrýna veiðigjaldið, ráðstöfun þess og margt fleira. 1. minni hluti telur að ekki verði litið fram hjá þeirri staðreynd að veiðigjaldið sem auðlindaskattur sé fyrst og síðast skattur á landsbyggðina.

Fyrir öllum sem fara út fyrir Reykjavík er ljóst að landsbyggðin er mun háðari sjávarútvegi en höfuðborgarsvæðið. Það er staðreynd líka að þar eru atvinnutækifæri færri og laun almennt lægri en tíðkast á höfuðborgarsvæðinu. Sveitarfélög, m.a. í þessum sjávarbyggðum, standa í ströngu við að halda uppi því þjónustustigi sem íbúar þess eiga rétt á. Þar kemur reyndar að öðru atriði sem eru tekjustofnar sveitarfélaga og fleira sem ég ætla ekki að gera að umtalsefni en þarf svo sannarlega að gera úrbætur gagnvart. Það skýtur því skökku við að skattleggja eina tegund atvinnurekstrar umfram aðra og sérstaklega skýtur það skökku við þegar þessi atvinnurekstur, útvegur og fiskvinnsla, er hornsteinn byggðastefnu í landinu sem stjórnvöldum ber að hlúa að. Ég ítreka að 85% af þessu gjaldi koma af landsbyggðinni, 100 millj. kr. rúmar frá Vestmannaeyjum. Það er hægt að gera marga góða hluti fyrir 100 millj. kr., bæta höfnina og mörg önnur þjónustuatriði til að styrkja sjómenn og fiskvinnslufólk og þar fram götunum.

Ég spurði reyndar hæstv. sjávarútvegsráðherra þegar frumvarpið var lagt fram hvort hann teldi að það að leggja gjald á eina tegund auðlindar væri hugsanlegt brot á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ég spurði líka hvort það væri mismunun fólgin í því að fella niður gjaldið á eina tegund fiskjar en ekki af öðrum. Ég hef efasemdir um það út frá þeirri meginhugsun sem býr að baki. Þeir fræðimenn sem komu á fund nefndarinnar töldu að þetta fyrirkomulag gæti staðist stjórnarskrána að uppfylltum vissum skilyrðum, þ.e. að frumskilyrðið væri að um tímabundna aðgerð væri að ræða, að brugðist væri við gegn tímabundnum sérstökum aðstæðum og ákveðinn hópur yrði fyrir meiri skakkaföllum en aðrir. Ég er alls ekki sannfærður um að þessi skilyrði séu uppfyllt, að ákveðinn hópur verði fyrir meiri skakkaföllum en aðrir. Ég hygg að niðurfelling á veiðigjaldi aðeins á þorski geti komið mismunandi niður á mismunandi fiskvinnslu- og útgerðarfyrirtækjum.

Ég held því fram að stjórnarskráin og jafnræðisreglan eigi að njóta vafans í þessu sambandi. Þótt veiðigjald sé fellt niður tímabundið á þorskaflamark er allt eins hugsanlegt að önnur útgerð verði illa úti svo ekki sé minnst á landvinnsluna sem einnig verður fyrir verulegum búsifjum vegna aðgerða stjórnvalda. Það er eins víst að samkeppnisstaða útgerðar skekkist með því að einni útgerð sé ívilnað umfram aðrar. Allt þetta heggur að jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar sem ég talaði um. Eins og hér stendur þá tel ég bæði skynsamlegt og eðlisrökrétt að fella veiðigjaldið alfarið niður tímabundið í stað þess að mismuna eftir tegundum og mismuna eftir auðlindum.

Ég sé ástæðu til að vekja sérstaka athygli aftur á frumvarpi sem hv. þm. Björn Valur Gíslason og fleiri úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði lögðu fram á haustþingi. Við lögðum til heildarendurskoðun á fiskveiðistjórnarkerfinu. Við leggjum til sólarlagsákvæði þannig að lögunum verði markaður ákveðinn gildistími, þ.e. til 1. september 2010 og þá taki nýtt kerfi við. Veiðigjaldið er hluti af þessu kerfi og það kæmi til endurskoðunar á þeim tíma. Rökin fyrir heildarendurskoðun og þar með niðurfellingu veiðigjalds blasa við. Við höfum tekist á um fiskveiðistjórnarkerfið í rúma tvo áratugi. Allan þann tíma hafa markmið þessa kerfis verið að vernda fiskstofna og stuðla að hagkvæmri nýtingu fiskstofna. Þau hafa verið að treysta atvinnu og efla byggð í landinu. Það er kristaltært að okkur hefur mistekist að vernda fiskstofnana. Okkur hefur líka mistekist herfilega í að treysta byggð í landinu. Okkur hefur mistekist að treysta atvinnu. Það verður ekki búið við löggjöf sem hefur á rúmum tveimur áratugum beinlínis gengið gegn meginmarkmiðum sínum.

Með hliðsjón af þeim rökstuðningi sem ég hef fært fram telur 1. minni hluti rökréttast að fella veiðigjaldið alfarið niður í þrjú fiskveiðiár og taka að þeim tíma liðnum til við að endurskoða fiskveiðistjórnarkerfið í heild sinni. Tillagan um breytinguna er við 2. gr. Greinin orðist svo, með leyfi forseta:

„Við lögin bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða sem orðast svo:

Þrátt fyrir ákvæði V. kafla laganna skal ekki leggja veiðigjald á veiðiheimildir fiskveiðiárin 2007/2008, 2008/2009 og 2009/2010. Fiskistofa skal endurgreiða útgerðum veiðigjald sem innheimt hefur verið á fiskveiðiárinu 2007–2008.“

[15:05]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Ég ætla að kynna minnihlutaálit 2. minni hluta. Meiri hlutinn leggur til að veiðigjald verði lækkað um meira en frumvarpið gerir ráð fyrir, 2. minni hluti tekur

ekki undir tillöguna og telur að taka þurfi veiðigjaldakerfið allt til heildarendurskoðunar. Útgerðarmenn kveinka sér undan gjaldi sem er um 2 kr. á kíló og verður enn lægra ef tillögur meiri hlutans ná fram að ganga. Á sama tíma geta þeir framleigt öðrum kvótann fyrir 220–240 kr. kílóið af þorski. Þessa þversögn í kerfinu þarf að laga. Það er skoðun 2. minni hluta að veiðigjaldið ætti nú að renna til fólksins, sjómanna og fiskvinnslufólks, sem verður fyrir atvinnumissi vegna kvótaskerðingar. Annar minni hluti telur einnig að rækjuveiðar eigi að gefa frjálsar, a.m.k. tímabundið.

Hæstv. forseti. Enn og aftur, þegar við förum að ræða um sjávarútveg og sjávarútvegsmál, komum við að því kerfi sem við búum við, árangur fiskveiðistjórnarkerfisins er enginn. Þegar það var sett á í upphafi átti tilgangurinn að vera sá að byggja upp fiskstofnana og auka hagræðingu í rekstri. Hvorugt hefur tekist. Við veiðum miklu minna af fiski nú en við gerðum þegar kvótakerfið var sett á og skuldir sjávarútvegsins hafa aldrei verið meiri en nú. Íslenskur sjávarútvegur skuldar yfir 300 milljarða, en í gjafakvótakerfinu felst möguleiki á að leigja og selja nýtingarréttinn og veðsetja hann og úthlutaður kvóti er metinn á hátt í þúsund milljarða sem fáir útvaldir fá að braska með, fáir útvaldir fá að leika sér með aðalauðlind þjóðarinnar.

Það er dálítið kaldhæðnislegt þegar vinur minn, hv. þm. Atli Gíslason, talar um mismunun hvað varðar veiðigjald, það sé mismunun að veiðileyfagjald sé á ýsu en ekki á þorski. Ég spyr vinstri græna og alla þá sem raða sér til vinstri í íslenskri pólitík: Hvað eruð þið að hugsa? Af hverju talið þið ekki um grundvallaratriðið? Það var stóra mismununin þegar auðlind þjóðarinnar var afhent fáum útvöldum. Þar er um að ræða alvörumismunun.

Það er sorglegt að vinstri menn, hvort sem þeir kenna sig við sósíalisma, kratisma eða eitthvað annað, skuli leggja blessun sína yfir þetta mesta rán Íslandssögunnar. Það hefur engin þjóð — hvorki Thatcher né Reagan afhentu á sínum tíma auðlindir sínar. Thatcher átti t.d. olíu í Norðursjó og olíufélög fengu nýtingarrétt en þurftu að borga fyrir hann stórfé. Svo hefur aldrei verið hér og nú leggur Samfylkingin til að veiðileyfagjald verði lagt niður, veiðileyfagjald sem er hungurlús, innan við 1% af því sem þeir geta leikið sér að því að leigja á fiskveiðiárinu. Þetta er ekkert annað en brandari.

Á sama tíma og vinstri menn tala um að þeir vilji hjálpa fólki og bæta veg alþýðunnar hugsa þeir ekkert um það fólk sem verður fyrir skerðingu — mótvægisaðgerðirnar skila sér ekki til þeirra sem þurfa á því að halda — en finnst sjálfsagt að skera niður veiðileyfagjald sem er algjör hungurlús, sennilega 0,6–0,7% af því kvótaverði sem þeir fá fyrir að leigja kvótann frá sér, sægreifarnir og hinir fáu útvöldu sem fá að eiga auðlindina og versla með hana að eigin geðþótta. Það er sorglegt. Brottkast og annað sem fylgir kvótakerfinu ætti líka að öllu eðlilegu að duga til þess að menn hættu með það. Það gerðu Færeyingar á sínum tíma. Þegar þeir sáu að farið var að velja úr fisk hættu þeir með kerfið, þeir vildu ekki að verið væri að henda fiski í sjóinn og sortera úr veiddum afla.

Einnig þarf að skoða þátt Hafrannsóknastofnunar og hið svokallaða togararall sem er aðalforsenda veiðiráðgjafarinnar. Svokölluðu hausttogararalli er nýlega lokið og segja menn að ástandið á þorskstofninum sé miklu verra en nokkurn tíma fyrr, ég held að 20% minna magn hafi skilaði sér í togararalli nú í haust en í togararallinu í fyrrahaust. Enn og aftur búum við við það að togararöll eru sjaldan nálægt landi, þau eru flest úti á sjó. Þegar þessi aðferð var fyrst notuð árið 1984 var miðað við togslóð, fiskirí og fiskgengd það árið. Enn og aftur erum við föst í því formi og varla spyr nokkur þingmaður hvort það sé eðlilegt. Það er sorglegt að á Alþingi skuli ekki vera meiri vangaveltur um þessa hluti, hvort þeir séu eðlilegir. Það þarf að hleypa miklu fleiri aðilum í rannsóknir, það þarf að hleypa fleiri aðilum en Hafrannsóknastofnun í að rannsaka fiskimið, tegundir og veiðisvæði.

Þegar við ræðum frumvarp um stjórn fiskveiða, sem snýr að veiðileyfagjaldi og að taka af veiðiskyldu á rækju, ættum við auðvitað fyrst og fremst að hugsa um fólkið. Við eigum ekki alltaf að verja hina fáu útvöldu en reyna þess í stað að snúa okkur að heildarhagsmunum. Ég beini orðum mínum helst til samfylkingarmanna, ég vænti þess að þeir sjái að sér og geri eitthvað. Frá því að ríkisstjórnin tók við völdum höfum við horft upp á aðgerðarleysi varðandi breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu þrátt fyrir að þingmenn hafi í kosningabaráttunni riðið um héruð og boðað breytingar. Þeir hafa svikið það allt sem snýr að fiskveiðistjórnarkerfinu og sjávarútvegsmálum. Ég trúi ekki öðru en þeir reyni nú að hysja upp um sig og geri eitthvað í málunum. Það er algjörlega óviðunandi hvernig þeir hafa raunverulega svikið sitt fólk. Kannski er sorglegast að horfa upp á hv. þingmann, sem er varaformaður í sjávarútvegsnefnd, Karl Valgarð Matthíasson. Hann hefur ekkert lagt til málanna til að reyna að vinda ofan af þessu þó að hann hafi talað hæst um að gera þyrfti breytingar á kerfinu.

Góð mótvægisaðgerð er til, og má segja að sé kannski patentlausn að ákveðnu leyti, og það er það að setja allan fiskinn á fiskmarkað og tryggja þannig fiskverkendum sem ekki eiga veiðiheimildir, ekki eiga kvóta, aðgang að fiski til að vinna. Oft og tíðum eru fiskvinnslur án útgerðar arðbærustu og best reknu fiskvinnslufyrirtækin, þau fá hæsta verð á hverja einingu sem þau framleiða. Þau eru vakandi yfir markaðnum frá degi til dags og mörgum sinnum á dag og skila þjóðinni mestum arði af hverju kílói.

Ég ætla að vona að ríkisstjórnin fari að hugsa um þessi mál og geri grundvallarbreytingar. Ég skora á þá samfylkingarmenn sem eru í salnum að taka þátt í umræðunni og skýra okkur frá því hvað stendur til að gera og láta ekki taka sig sífellt í gegn fyrir að gera ekki neitt. Aðgerðarleysi ríkisstjórnarinnar í sjávarútvegsmálum er algjört.

[15:15]

Frsm. 1. minni hluta sjútv.- og landbn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Örstuttar athugasemdir við hv. þm. Grétar Mar Jónsson. Það munar ekki um það þegar hv. þingmaður kemur í ræðustól. Þingmenn vinstri grænna leggja blessun sína yfir mesta rán Íslandssögunnar og þar fram eftir götunum.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson. Þegar svo stórt er sagt, svo miklu haldið fram, þá finnur maður orðum sínum stað. Ég bið hv. þingmann að lesa og gaumgæfa sjávarútvegsstefnu

vinstri grænna sem er úthugsuð. Ég bið hv. þingmann líka að lesa tillögur, lagafrumvarp þar sem 1. flutningsmaður var Björn Valur Gíslason og ég er meðflutningsmaður að, fara nákvæmlega yfir það og segja mér svo, hv. þingmaður, hvar finnur þú orðum þínum stað?

Ég get ekki annað að brugðist við sem þingmaður Suðurkjördæmis, þegar á fund sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar mætir áhyggjufullur bæjarstjóri úr Vestmannaeyjabæ og setur fram hugmyndir og tillögur.

Við höfum líka bent á það í þessari greinargerð, eða minnihlutaáliti sem hér fylgir, að þessum fjármunum verði varið til eflingar á hafrannsóknum. Til sjómanna eða fiskvinnslufólks eða til að styrkja félagslega stöðu bæjarfélaganna í sjávarbyggðunum. Það höfum við gert með ítarlegum og skynsamlegum hætti. Það leysir ekki þann vanda sem hér blasir við að berja hausnum við steininn. Ég skora á hv. þingmann að útfæra þær tillögur sem hann er með í þessum efnum.

[15:17]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, sumum sárnar að maður skuli voga sér að gagnrýna vinnubrögð þeirra. En það vill nú svo til að Vinstri grænir er flokkur sem er búinn að vera til í átta ár að minnsta kosti, er á níunda ári ef ég man rétt. Ég man ekki til þess að þeir hafi lagst gegn núverandi fiskveiðistjórnarkerfi.

Reyndar get ég viðurkennt það að ég hef heyrt tvo menn tala um að kerfið sé lélegt og gjaldþrota. Með minnihlutaáliti sínu gengur hv. þm. Atli Gíslason lengra en ríkisstjórnarflokkarnir í því að taka veiðileyfagjald og laga stöðu sægreifanna. Laga stöðu sægreifanna en ekki fólksins, ekki fólksins sem er að missa atvinnuna, sjómanna og fiskvinnslufólks. Það er þess vegna sem ég er að minnast á þetta að maður hefur ekki heyrt eða séð tillögur frá vinstri grænum um þetta.

Lái mér hver sem vill en svona er bara staðan. Þetta er ekki í fyrsta skipti sem vinstri grænir, eða þeir sem standa að Vinstri grænum eru að fjalla um sjávarútvegsmál. Ég man þá tíð að formaður vinstri grænna í dag, Steingrímur J. Sigfússon, var formaður í sjávarútvegsnefnd, reyndar í stjórnarandstöðu. En við höfum ekki fundið þennan skilning eða vilja til þess að breyta einhverju, hv. þm. Atli Gíslason.

[15:19]

Frsm. 1. minni hluta sjútv.- og landbn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er auðvitað erfitt að standa í andsvörum þegar ekki er svarað spurningum sem bornar eru upp. Ég hef kannski aðra spurningu fyrir hv. þingmann. Hvernig vill hann leggja fiskveiðistjórnarkerfið af? Hvernig vill hann svara fyrir veiðiheimildir sem hafa gengið kaupum og sölum og þar fram eftir götunum? Hvernig vill hann styrkja sjávarbyggðir í kjördæmi sínu? Hvaða hugmyndir hefur hann í þeim efnum aðrar en að ráðast að þeim sem hér stendur með stóryrðum?

Ég hef mestar áhyggjur í þessu máli af stöðu nytjastofnanna og stöðu sjómanna og fiskverkafólks. Ég get tekið meðvitaða afstöðu til mála burt séð frá því hvaða skoðun ég hef á kerfinu, fiskveiðistjórnarkerfinu. Ég aflegg það ekki í þessari umræðu. Hins vegar legg ég fram tillögur hér sem ég tel að muni gagnast sem mótvægisaðgerðir.

[15:20]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanns á því að beina orðum sínum til forseta eða þingheim en ekki til einstakra þingmanna.

[15:20]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það held að öllum þingheimi ætti að vera ljóst hver stefna Frjálslynda flokksins er í sjávarútvegsmálum. Það er ótrúlegt að menn viti það ekki, eins mikið og við höfum talað um sjávarútvegsmál og ég hélt að öllum væri ljóst hvað við vildum gera. Við viljum fara út úr því fiskveiðistjórnarkerfi sem er og það eru margar leiðir færar til þess að gera það. Við ætlum ekki að gera það í einu stökki en við erum tilbúnir að gera það í áföngum.

Við ætlum að skipta flotanum upp í fjóra flokka og annað í þeim dúr. Ég hvet alþingismenn til að kynna sér stefnu Frjálslynda flokksins í sjávarútvegsmálum ef þeir þekkja hana ekki. Það er enginn árangur af því fiskveiðistjórnarkerfi sem nú er í gildi og þess vegna erum við að tala um að það þurfi að gera breytingar.

Það er hægt að gera með ýmsum hætti af því að hv. þm. Atli Gíslason spurði að því. Það má byrja á því að taka og fækka kvótabundnum tegundum. Af hverju erum við með skötusel, löngu og keilu í kvóta? Það er hægt að byrja á því að taka þessar þrjár tegundir. Síðan ufsa og ýsu og jafnvel fleiri tegundir. Það er allt of mikið bundið. Það er hægt að gera þetta allt í áföngum, það er hægt að snúa ofan af þessu. Það er hægt að gefa veiðar á handfærum frjálsar í þrjá, fjóra, fimm, sex mánuði eins og við höfum verið með tillögur um. Fimm mánuði að mig minnir, í frumvarpi okkar um frjálsar handfæraveiðar og annað í þeim dúr.

Það eru margar leiðir færar til þess að byrja að snúa ofan af þessu hryllilega kerfi sem engum þjónar nema fáum útvöldum. Þeim sem fengu kvótann gefins og hafa verið að kaupa til sín veiðiheimildir á lágu verði í gegnum tíðina, þúsund milljarðar frá fólkinu í landinu til fárra útvaldra, það er bara ekki hægt að sætta sig við það.

[15:23]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég flyt við þessa umræðu breytingartillögu á stjórn fiskveiða sem varðar sérstaklega álagningu veiðileyfagjalds. Í stuttu máli er það bjargföst skoðun mín að álagning veiðileyfagjalds sé röng og eigi ekki við neitt sambærilegt að styðjast í þjóðfélaginu og eigi þess vegna að fara út úr stjórnkerfinu og skattheimtukerfinu.

Veiðileyfagjald á sjávarútveginn, túlkað sem auðlindagjald, er gróft brot á jafnræðisreglu á innheimtu skatta í landinu, einstæð og einhliða skattheimta á fyrirtæki í sjávarútvegi umfram önnur fyrirtæki landsins, virðulegi forseti.

Veiðileyfagjaldið er sérstök skattheimta á landsbyggðina. Landsbyggðin greiðir 85% af veiðileyfagjaldinu á móti 15% hlutfalli sem höfuðborgarsvæðið greiðir. Á landsbyggðinni búa 35% íbúa landsins og það eru þeir sem borga þau 85% sem liggja í veiðileyfagjaldi.

Þegar veiðileyfagjaldið, auðlindaskatturinn var settur á voru ríkjandi hugmyndir um sambærilega skattheimtu af öðrum auðlindum landsins. En ekkert hefur verið gert í þeim efnum og engin áform um það svo vitað sé.

Það voru ýmsir sem holuðu steininn til að koma þessu kerfi á. Einna harðast gekk *Morgunblaðið* fram um langt árabil. Og því miður í þeirri baráttu lagði *Morgunblaðið* ávallt upp með það troll að hafa enga hugmynd um hvernig ætti að útfæra þetta, bara að heimta gjald. Aldrei rök fyrir því af hverju það ætti að vera eða hvernig það ætti að vera. Af hverju það ætti að vera á útveginum umfram aðra.

Það er svolítið erfitt fyrir mig, gamlan Morgunblaðsmann, sem hefur hjartalag Morgunblaðsmanns og það situr maður uppi með hvort sem manni líkar betur eða verr, að gagnrýna mitt gamla blað. Þessi aðferð *Morgunblaðsins* flokkast ekki undir annað en það sem mætti kalla kommúnisma *Morgunblaðsins*. Slík er aðförin að landsbyggðinni og sjávarútveginum. Hún er ráðstjórn sem á ekki við nein rök að styðjast. Það er ætlað samkvæmt núgildandi lögum að auðlindaskattur sjávarútvegsins verði liðlega 1 milljarður króna á árinu 2008, þó að nú sé verið að kynna hér af hv. formanni sjávarútvegsnefndar, breytingu í þeim efnum. (Gripið fram í.) Já, það má fagna því en með blendnum rómi þó en allt er gott sem er í rétta átt.

Ef samsvarandi auðlindaskattur væri á önnur fyrirtæki landsins, á önnur auðlindafyrirtæki landsins, þá ætti t.d. Orkuveita Reykjavíkur að greiða 810 millj. kr. á ári. (Gripið fram í.) Það getur hver og einn, hv. þingmaður, lagt fram frumvarp um slíkt. En þeir sem malda ekki einu sinni í móinn við þessum yfirgangi ættu nú ekki að vera að státa af því að hrópa á aðra til hjálpar. Landsvirkjun ætti samkvæmt sömu reglum og viðmiðunargjaldið er sótt til sjávarútvegsins að greiða á ári 1.417 millj. kr. (**KHG:** Það er allt of lítið.) Það er rétt eins og kemur fram hjá hv. þingmanni, Kristni H. Gunnarssyni, að það er allt of lítið.

En það er auðvitað grundvallaratriði þegar menn ræða um slíka skattheimtu að það sé samræmi í henni og það sé jafnvægi við aðrar greinar í landinu sem eru að vinna úr auðlindum þjóðarinnar. En sýndarmennskan er slík að það er enginn að velta því fyrir sér þar sem er lagt á ráðin í valdabúskap þjóðarinnar, að fylgja þessu eftir.

Veiðileyfagjaldið mismunar byggðum landsins. Atvinnusvæði landsins og atvinnugreinar eiga í samkeppni um mannauð og fjármagn. Gífurlegri samkeppni um mannauð og fjármagn. Þar sem peningarnir velta hraðast og mest þar eru bestu menn til verka keyptir umsvifalaust hvaða verði sem það kostar. Það á sér ekki stað úti á landsbyggðinni.

Á það ekki að vera hlutverk hv. alþingismanna að tryggja að það sé jafnræði í þessum efnum og að menn sitji við sama borð eins langt og það nær að minnsta kosti, þó að aldrei sé hægt að hnýta upp alla enda í þeim efnum?

Miðað við auðlindaskatt á árunum 1991–2007, miðað við þær reglur sem liggja fyrir, þótt nú sé verið að koma fram með tillögur um að breyta þeim til skamms tíma, þá hefði Suðurkjördæmi greitt um 7 milljarða kr. í veiðileyfagjald. 7 milljarða kr. á þessu árabili úr einu kjördæmi, að vísu því sem greiðir hæst hlutfall af veiðileyfagjaldi, eða um 30%. Þetta eru einfaldar tölur og einfalt dæmi og auðskilið. En það er ástæða til þess að taka því alvarlegra en menn gera og hafa gert lengi.

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti vill spyrja hv. þingmann hvort mikið sé eftir af ræðu hans því það var ætlunin að gera fundarhlé frá hálffjögur til fjögur og spurning um hvort hv. þingmaður vill ljúka á skömmum tíma eða gera hlé á ræðu sinni.)

Ég á tvo tíma eftir.

(**Forseti** (EMS)**:** Fundinum er frestað til klukkan fjögur.)

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 15:31]

[16:02]

Útbýting:

Innflutningur og eftirlit með innfluttu kjöti, 283. mál, svar landbrh., þskj. 488.

Samgöngumiðstöð í Reykjavík, 188. mál, svar samgrh., þskj. 505.

Störf hjá ráðuneytinu, 263. mál, svar viðskrh., þskj. 452.

Tekjuskattur, 325. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 508.

Tekjuskattur, 290. mál, nál. meiri hluta efh.- og skattn., þskj. 509; brtt. meiri hluta efh.- og skattn., þskj. 510.

Erfðafjárskattur, frh. 3. umr.

Stjfrv., 206. mál (fasteignir í eigu erlendra dánarbúa o.fl.). — Þskj. 224.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:04]

Frv. samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

1 þm. (ÁÞS) greiddi ekki atkv.

17 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KLM, SJS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 512).

Olíugjald og kílómetragjald, frh. 3. umr.

Stjfrv., 231. mál (ótímabundin lækkun olíugjalds og kílómetragjalds). — Þskj. 483.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:05]
Frv. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, KLM, SJS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 513).

Aukatekjur ríkissjóðs, frh. 3. umr.

Stjfrv., 234. mál (lagatilvísanir og fjárhæð gjalds fyrir vegabréfaþjónustu). — Þskj. 484.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:06]
Frv. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, KLM, SJS, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 514).

Ársreikningar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 230. mál (EES-reglur o.fl.). — Þskj. 485.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:06]
Frv. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
15 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, KLM, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 515).

Kjararáð, frh. 3. umr.

Stjfrv., 237. mál (úrskurðarvald ráðsins). — Þskj. 257.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:07]
Frv. samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÞKM.
12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 516).

Fjarskipti, frh. 3. umr.

Stjfrv., 305. mál (hækkun jöfnunargjalds). — Þskj. 377.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:08]
Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 517).

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, frh. 3. umr.

Stjfrv., 209. mál (tekjutengdar greiðslur, foreldrar utan vinnumarkaðar). — Þskj. 486.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:08]
Frv. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
15 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, LB, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 518).

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, frh. 3. umr.

Stjfrv., 162. mál (fjölgun greiðsludaga). — Þskj. 487.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:09]

Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, SVÓ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 519).

Um fundarstjórn.

Frestun þingfundar. [16:09]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kvaddi mér hljóðs að loknu hádegishléi og að afloknum fundi þingflokksformanna með hæstv. forseta Alþingis og greindi frá því að við værum að vinna að breytingartillögum við þingskapafrumvarpið umdeilda og greinargerð með þeim, minnti á að við hefðum óskað eftir því að umfjöllun um málið yrði frestað þar til klukkan sex í dag. Við töldum okkur þurfa þann tíma til að klára málið af okkar hálfu og ræða þingskjalið í okkar hópi. Við teljum að þetta geti gengið eftir, að þingmálið verði tilbúið og komið úr vinnslu á þessum tíma. Það má vel vera að það takist að ljúka því fyrr en það er enn í vinnslu.

Við höfum tekið málið til umfjöllunar í þingflokki okkar en nú er verið að ganga tæknilega frá málinu. Ég vildi vekja athygli hæstv. forseta á þessu hér undir þessum dagskrárlið um fundarstjórn forseta, að málið er ekki tilbúið og fráleitt að taka það til umfjöllunar áður en þinggögnum hefur öllum verið dreift.

Út af dagskrá voru tekin 5.–7. og 17.–30. mál.

Fundi slitið kl. 16:11.

---

44. FUNDUR

fimmtudaginn 13. desember,
að loknum 43. fundi.

Dagskrá:

1. Frestun á fundum Alþingis, stjtill., 320. mál, þskj. 495, þál. 520. — Ein umr. *Ef leyft verður.*
2. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 318. mál, þskj. 491. — 1. umr.
3. Þingsköp Alþingis, frv., 293. mál, þskj. 333, nál. 498, brtt. 499. — 2. umr.
4. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 481, brtt. 501. — 3. umr.
5. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 482, brtt. 500. — 3. umr.
6. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 91. mál, þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496. — Frh. 2. umr.
7. Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, stjfrv., 207. mál, þskj. 225, nál. 450. — 2. umr.
8. Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, stjfrv., 208. mál, þskj. 226, nál. 451. — 2. umr.
9. Tollalög, stjfrv., 229. mál, þskj. 248, nál. 448. — 2. umr.
10. Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., stjfrv., 304. mál, þskj. 376, nál. 453. — 2. umr.
11. Vátryggingarsamningar, stjfrv., 163. mál, þskj. 175, nál. 460. — 2. umr.
12. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 289. mál, þskj. 325, nál. 492. — 2. umr.
13. Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., stjfrv., 131. mál, þskj. 132, nál. 497. — 2. umr.
14. Tekjuskattur, stjfrv., 290. mál, þskj. 326, nál. 509, brtt. 510. — 2. umr. *Ef leyft verður.*
15. Fyrning kröfuréttinda, stjfrv., 67. mál, þskj. 67, nál. 478, brtt. 479. — 2. umr.
16. Úrvinnslugjald, stjfrv., 242. mál, þskj. 262, nál. 462. — 2. umr.
17. Innflutningur dýra, stjfrv., 204. mál, þskj. 219, nál. 480. — 2. umr.
18. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 272. mál, þskj. 305. — 1. umr.
19. Íslensk alþjóðleg skipaskrá, stjfrv., 291. mál, þskj. 331. — Frh. 1. umr.
20. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334. — 1. umr.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:12]

Of skammt var liðið frá útbýtingu 1. dagskrármáls og brtt. 509–510. — Afbrigði samþ. með 48 shlj. atkv.

Frestun á fundum Alþingis, ein umr.

Stjtill., 320. mál. — Þskj. 495.

[16:13]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um samþykki til frestunar á fundum Alþingis skv. 1. mgr. 23. gr. stjórnarskrárinnar. Tillagan hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að veita samþykki til þess að fundum þingsins verði frestað frá 13. desember 2007 eða síðar, ef nauðsyn krefur, til 15. janúar 2008.“

Tillagan skýrir sig sjálf.

[16:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Mér leikur hugur á að vita, ef fundum Alþingis verður nú frestað fljótlega samkvæmt þessari tillögu, hvort hæstv. ríkisstjórn hafi rætt eitthvað í sinn hóp um það eða mótað einhverja nýja stefnu í sambandi við mögulega meðferð sína á bráðabirgðalagasetningarvaldi, hvort við því megi búast, eftir atvikum í jólahléinu þegar bráðabirgðalagasetningarvaldið stofnast með formlegri þingfrestun á grundvelli tillögu, að ríkisstjórnin grípi til þess að setja bráðabirgðalög bili raflagnir einhvers staðar í landinu eða ef framlengja þarf gildistíma einhverra slíkra hluta eins og borið hefur við í tíð núverandi ríkisstjórnar.

Þegar upp er staðið var framganga ríkisstjórnarinnar að þessu leyti strax á sínum fyrstu mánuðum mikið hneyksli. Þess vegna er ástæða til að spyrja hvort búast megi áfram við sömu léttúðinni gagnvart stjórnarskrá og lögum eða hvort ríkisstjórnin hafi eitthvað endurmetið stöðu sína í þessum efnum og geti fullvissað okkur um að ekki verði aftur gripið til þess að setja bráðabirgðalög af jafnfráleitri ástæðu og þar var borið við og hvort hæstv. forsætisráðherra er tilbúinn til að fullvissa okkur um að frekar en að gripið yrði til slíks yrði Alþingi einfaldlega kvatt saman til funda.

[16:15]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Mig minnir að hv. þingmaður hafi spurt svipaðrar spurningar um þetta leyti árs í fyrra þegar verið var að fresta þingfundum og svarið er auðvitað það sama: Það eru engin sérstök áform uppi um að beita bráðabirgðalagavaldinu eins og nú standa sakir enda er þingið enn þá að störfum. Bráðabirgðalagavaldið er notað ef brýna nauðsyn ber til við sérstakar aðstæður. Það getur engin ríkisstjórn afsalað sér því valdi sem henni er falið í stjórnarskránni og hún hefur ekki leyfi til þess.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:16]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, VS, ÞKM, ÞBack, ÖJ.

16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjH, BBj, EKG, GMJ, GÞÞ, GÁ, GSv, KJak, SVÓ, StB, TH, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 520).

Veiting ríkisborgararéttar, 1. umr.

Frv. allshn., 318. mál. — Þskj. 491.

[16:16]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um veitingu ríkisborgararéttar sem flutt er af allsherjarnefnd. Allsherjarnefnd hafa borist 20 umsóknir um ríkisborgararétt á haustþingi 135. löggjafarþings en skv. 1. mgr. 6. gr. laga um ríkisborgararétt, nr. 100/1992, veitir Alþingi ríkisborgararétt með lögum.

Nefndin leggur til að tíu einstaklingum sem tilgreindir eru í frumvarpinu verði veittur ríkisborgararéttur að þessu sinni og mælir með því að málið gangi til 2. umr. en ekki til nefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu

Stjórn fiskveiða, frh. 2. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496.

[16:18]

Árni Johnsen (S) (frh.)**:**

Virðulegi forseti. Þar var komið í ræðu minni um þá breytingartillögu sem ég legg fram varðandi veiðileyfagjaldið, um að gjaldið sé fellt út, að ég var að fjalla um kommúnisma *Morgunblaðsins*. Það orð er sérstakt í sambandi við það blað en sagan sýnir að ritstjórar *Morgunblaðsins* beittu sér fyrir því um árabil umfram aðra á Íslandi að setja á veiðileyfagjald í fiskveiðum. Reyndar lögðu þeir jafnframt til að auðlindagjald yrði lagt á aðrar auðlindir landsins en það hefur ekki gengið eftir og eru engin áform um það. Ég vil vekja athygli á því að ef Orkuveita Reykjavíkur ætti að borga auðlindagjald á sömu forsendum og sjávarútvegurinn ætti hún að borga 811 milljónir í auðlindagjald, Landsvirkjun ætti að borga 1.417 milljónir í auðlindagjald.

En það er ekki sama Jón og séra Jón, það er gengið að landsbyggðinni, það er níðst á landsbyggðinni vegna þess að landsbyggðin greiðir 85% af veiðileyfagjaldinu en höfuðborgarsvæðið 15%. 35% íbúa landsins búa á landsbyggðinni og þeir borga 85% af veiðileyfagjaldinu. Það sér hver heilvita maður, virðulegi forseti, að í þessu felst engin sanngirni. Þarna er slík mismunun að með ólíkindum er, ekki síst í okkar landi þar sem hallar frekar á landsbyggðina en aðrar byggðir landsins á þéttbýlli svæðum. Auðvitað eiga allir að sitja við sama borð, það á ekki að refsa fólki fyrir að vinna fisk í stað þess að selja verðbréf, versla með

banka eða sinna öðrum þáttum sem skila takmörkuðum verðmætum inn í þjóðarbúið og eru lítt atvinnuskapandi og engin augsýnileg verðmæti liggja á bak við. Í stuttu máli: Þetta er rangt og þetta er óheiðarlegt gagnvart landsmönnum á landsbyggðinni.

Sjávarbyggðunum hefur blætt og blæðir meira með þorskskerðingunni. Í atvinnuuppbyggingu hefur ríkið gripið til umdeildrar uppbyggingar í stóriðju og virkjunum og m.a. hefur skattaívilnunum verið beitt. Er það eðlilegt að sjávarplássum landsins sé hegnt fyrir það, eins og ég vék að áðan, að vinna fisk í stað þess að bræða ál, selja verðbréf eða virkja orku? Það er ekki eðlilegt. Þá er ljóst að auðlindaskatturinn leggst þyngst á köldustu svæði landsins vegna þess að þar er kostnaður við allan rekstur meiri, þar er dýrara að lifa og dýrara að reka fyrirtæki. Þetta ber allt að sama brunni, það er ekki hugsað til enda.

Áætluð hækkun veiðigjalds er úr 0,91 kr. á kíló í 2,42 kr. á kíló eða 266% milli ára. Slíkt á ekki að gerast í eðlilegu rekstrarumhverfi. Þá veldur það furðu að aðeins eigi að fresta veiðileyfagjaldi á þorski en ekki á öðrum tegundum sem standa veikt. Hvaða aðrar tegundir standa veikt á Íslandsmiðum? Það eru til að mynda kolmunni, kolategundir, ufsi og karfi. Auk þeirra tegunda er veruleg skerðing á loðnu.

Það eru margir vankantar á framkvæmd veiðileyfagjaldsins auk þess sem það er valdbeiting gegn einni atvinnugrein umfram aðrar á Íslandi. Gjaldið leggst á aflaheimildir tegunda óháð afkomunni í þeim tegundum. Skattstofninn er aflaverðmæti skipaflotans í heild að frádregnum rekstrarkostnaði en inn í rekstrarkostnaðinn vantar afskriftir og heildarkostnað af fjármagni. Veiðar utan landhelgi Íslands eru skattlagðar og skattlagning er óháð aflabrögðum eða afkomu í einstökum tegundum. Allt ber þetta að sama brunni, það er siglt á þessa atvinnugrein, það er keyrt á hana, það er notuð sleggja á hana og hún á það ekki skilið. Innan greinarinnar er mikil mismunun. 30% af veiðiheimildum í þorski hafa flust til svokallaðra smábáta, 30% hafa flust frá hinum svokölluðu vertíðarbátum yfir til smábáta. Skerðing aflamarks skipa í ýsu frá fiskveiðiárinu 1991/1992 er 16% af leyfilegum heildarafla. (**Gripið fram í:** Það hefur líka … fyrir landshlutanum.) Það sérstæða er að þrátt fyrir umdeilt kerfi um langt árabil hefur tiltölulega mjög lítil röskun orðið á tilfærslu milli svæða í landinu og það er nokkuð merkilegt í þessu umdeilda kerfi sem sýnir að það heldur þó jafnvægi á margan hátt en það er sitt hvað, kvótakerfið og gjaldtakan á því sem um er fjallað í þessari stöðu.

Mismunun er haldið við með línuívilnun, með röngum slægingarstuðlum og byggðakvóta. Allir þessir þættir bjaga og skekkja kerfið án þess að nokkur rök séu fyrir því. Það hefur sýnt sig í framkvæmd þessara þátta að geðþóttaákvörðun ræður mestu og þegar hún ræður en ekki rök eru menn á hálum ís og skreipt á skötunni, það er skreipt að stíga á skötuna því hún er hál. (**GMJ:** Það fer nú eftir …) Það er rétt, hv. þm. Grétar Mar Jónsson, það er ekki sama hver stígur á skötunni en sumir mundu ekki standa lengi á henni.

Á yfirstandandi fiskveiðiári leggja útgerðarfyrirtæki á Suðurlandi, því svæði sem borgar mest af öllum kjördæmum í veiðileyfagjald, fram rúmlega 1,1 milljarð kr. vegna svokallaðra potta og línumismununar, til að mynda varðandi línuveiðar dagróðrabáta sem beita línu í landi og mega landa 16% umfram þann afla sem reiknast til aflamarks í þorski, ýsu og steinbít. Þá valda rangir slægingarstuðlar því að umframveiði smábáta á fiskveiðiárinu 2005/2006 var 2.300 tonn af þorski og 1.400 tonn af ýsu. Allt vigtar þetta til bóta fyrir smábátana og ekki veitir þeim af, en það er annað mál.

Nú harðnar róðurinn og heldur lengist mál mitt eftir því sem rökin þéttast. Byggðakvótinn svokallaði hefur frá upphafi verið dæmdur til að mistakast, hann hefur hækkað úr 0,5% af hlutfalli þorsks í liðlega 2% af þorskafla. Það er gríðarleg hækkun. Það er bæði réttlátt og sanngjarnt að veiðigjald verði fellt niður því að það er engin sanngirni í því að sjávarútvegurinn sé skattlagður sérstaklega umfram aðrar greinar í landinu og það er forkastanlegt að ganga með þessum hætti að landsbyggðinni sem á mjög undir högg að sækja eins og ég gat áðan, virðulegi forseti, miðað við höfuðborgarsvæðið.

Það er nú svo þegar horft er til skerðingartíma í þorski að á sama tíma græðir ríkissjóður á því kerfi sem hann viðheldur og hefur miklu meira út úr því miðað við heildina að taka gjald af fisktegundum okkar en það sem hann setur á móti í svokölluðum mótvægisaðgerðum. Þetta er sýndarmennska. Það er ekki hægt að kalla það annað, raunveruleikinn er sýndarmennska. Kannski verður bætt um betur og ætla má að ekki séu öll kurl komin til grafar í að ríma við þann vanda sem blasir við landsbyggðinni og mun sterklega koma í ljós á vordögum þegar margir sitja uppi með að kvótinn er búinn og bátar leggjast að bryggju þar sem þeir eru bundnir í kengi. Þetta kerfi á ekki að vera eins og kengur, það á að vera lipurt, aðgengilegt og hvetjandi en er það ekki með skattheimtu á sjávarútveginn umfram aðrar greinar og önnur fyrirtæki í landinu, umfram annan rekstur sem vissulega er tengdur auðlindum Íslands.

Í frumvarpinu, þessari breytingu, er lagt til að horfið verði frá þeirri stefnu að innheimta veiðileyfagjald af útgerðum, öll ákvörðun um veiðigjöld verði felld úr gildi og álagningu og innheimtu þess verði hætt frá og með yfirstandandi fiskveiðiári. Þar sem veiðigjald hefur þegar verið lagt á er lagt til að Fiskistofa endurgreiði útgerðum það sem innheimt hefur verið fyrir fiskveiðiárið 2007/2008.

Með þessari gjaldtöku á sjávarútveginum og því háa hlutfalli sem útgerðarfyrirtæki á landsbyggðinni borga eru þau einfaldlega mun verr í stakk búin til að takast á við þann vanda sem við er að glíma í kjölfar skerðingar. Það er að þeim gengið og keyrt á þau fyrirtæki sem gætu brugðist við og haldið betur uppi vinnu þrátt fyrir skerðinguna. Fiskverkafólki, fólki úti á landsbyggðinni, eru engin grið sýnd. Þau grið eru annars staðar í þjóðfélaginu, þau eru þar sem ekki finnst slorlykt. Það er útgangspunkturinn. Það er sorglegt að hjá veiðimannaþjóð eins og Íslendingum skuli slorlykt stimpla hlutina ekki 2. flokks, hvað þá 1. flokks, og ekki heldur 3. flokks — nei, slorlyktin verður til þess að hlutirnir mæta afgangi. Þó er sjávarútvegurinn lykillinn að stöðu Íslands, því velferðarsamfélagi sem við byggjum, þeirri útrás sem íslensk fjármagnsfyrirtæki standa í og velta ekki milljörðum heldur hundruðum milljarða. Allt er þetta

gert í skjóli íslensks sjávarútvegs, þar er útgangspunkturinn. Sjávarútvegurinn er grunnurinn og kjarninn, hann myndaði farveginn á sama hátt og hann myndaði farveginn fyrir gott skólakerfi, gott heilsugæslukerfi og aðra þætti sem við viljum hafa í samfélagi okkar.

Á sex ára tímabili, frá 2001, hefði veiðileyfagjald í Suðurkjördæmi einu, þar sem 30% eru greidd, verið 7 milljarðar kr. Það er mikil blóðtaka fyrir landsbyggðarsvæði þar sem tugir byggðarlaga eiga við vanda að glíma. Byggðarlög sem búa að því að hafa metnað og vilja til að byggja upp en ríkissjóður fer fremstur í flokki til að stemma stigu við því og er neikvæður gagnvart uppbyggingu á möguleikum fólks á landsbyggðinni. Ég hef ekki heyrt neinn benda á það blákalt að landsbyggðarfólk væri öðruvísi fólk, væri verra fólk en annað fólk á Íslandi. Það er illt að þurfa að vera að bera saman þéttbýli á höfuðborgarsvæðinu og landsbyggðina því að öll erum við Íslendingar og eigum og viljum taka tillit til þess. En stjórnvöld fara varlega í það og búa til sértækar reglur sem bitna á landsbyggðinni. Það er ástæða þess að ekki er hægt að fallast á það sjónarmið að veiðileyfagjaldið, auðlindaskatturinn, leggist á eina grein íslensks þjóðlífs.

Ef menn væru samstiga um að þessi skattheimta næði yfir allar greinar íslenskra auðlinda væri hægt að ræða það, það væri þá jafnræði og hægt að meta hlutina út frá því. En það er svo fjarri því. Það eru svo margir sem sitja eins og heybrækur og gera ekki neitt og segja ekki neitt gegn þessu óréttlæti. Það er það sem við búum við. Það getur vel verið að sár sé hver sannleikanum en ég tala hispurslaust eins og hæfir í íslensku veiðimannasamfélagi með snörpum myndrænum lýsingum eins og við þekkjum í sjávarplássunum hvort sem það er í lúkarnum á fiskibátnum eða í ræðum prestsins í kirkjunni. Þar er talað tæpitungulaust og það er vel.

Ég vil að lokum fara yfir eitt atriði í ræðu minni þó að ég hafi stytt verulega það mál sem ég ætlaði mér að flytja. Það varðar, virðulegi forseti, hið frjálsa fjárflæði. Hvað er frjálst fjárflæði? Ef ársreikningar fyrirtækja með 50–55% heildarkvóta eru skoðaðir og maður veltir því fyrir sér hvað er frjálst fjárflæði — það er veltufé frá rekstri að frádregnum fjárfestingum í fasteignum, skipum, tækjum, búnaði og öðru til að viðhalda rekstrinum. (**Gripið fram í:** Kvóta.) Já, já, það getur verið í kvóta, það getur verið í arði og hverju því sem stjórnendur fyrirtækja ákveða að nota. Afskriftir fasteigna, skipa og tækja stemma við fjárfestingar sama tímabils að meðaltali. Frjálst fjárflæði er raunverulega sú fjárhæð sem eigandi fyrirtækis getur ráðstafað til greiðslu lána, útgreiðslu arðs eða annarra fjárfestinga en í eigin rekstri, þ.e. nýfjárfestinga.

Hvað ætli þetta frjálsa fjárflæði sé mikill hluti af þorksígildiskílóverði? Það er 13 kr. Það má segja gróft að kílóverðið sé 150–200 kr. Afgangurinn er 13 kr. Það er allt og sumt og það er kannski þess vegna sem menn eru hættir að ráðast í sífellu á útgerðarmenn og atvinnurekendur í fiskvinnslu á landsbyggðinni og kalla þá sægreifa. Það orð er mjög ofnotað miðað við þá stórgreifa sem selja verðbréf í skjóli Íslands, það eru alvörugreifar. Hitt eru menn sem eru meira og minna þjóðnýttir og þess vegna fjaraði árásin á greinina út og nú flíka menn því lítið að þeir sem stunda sjávarútveg og koma nálægt slorlykt séu gróðapungar. Ríkissjóður tekur 25% af þeim 13 kr. sem eru í afgang í veiðileyfagjald, virðulegi forseti. Svo einfalt er málið. Það er ekki skrýtinn útreikningur, það er einfaldlega sú tala sem kemur út þegar veiðileyfagjaldið er reiknað út og síðan virði aflans sem um er að ræða.

Virðulegi forseti. Ég ítreka að það er bjargföst skoðun mín, og ég veit að það er líka skoðun margra hv. þingmanna, að í veiðileyfagjaldi felist rangindi gagnvart einni atvinnugrein á Íslandi umfram aðrar. Þess vegna er þessi breytingartillaga lögð fram.

[16:41]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í umræðum um þessi mál tölum við gjarnan um mismunun. Ég segi það hiklaust að þegar settur var á kvóti og kvótakerfi á Íslandi var það mesta mismunun sem gerð hefur verið. Það var alvörumismunun. Þá var fáum afhentur kvótinn en aðrir máttu éta það sem úti frýs. Það er stóri mismunurinn. Það er ekki sanngjarnt að bera það saman að Orkuveita Reykjavíkur, sem var byggð upp af Reykvíkingum, og Landsvirkjun, sem var byggð upp af landslýð öllum, eigi að greiða sama auðlindagjald og þeir fáu útvöldu sem fá að hafa aðalauðlind þjóðarinnar, kvótann, fiskinn í sjónum. Það er ekki hægt að leggja það að jöfnu. Það er ekki sanngjarnt og ekki réttlætanlegt að bera þetta saman, það er eins og að bera saman appelsínur og epli.

Veiðileyfagjald er afkomutengt, það á hv. þm. Árni Johnsen að gera sér ljóst. Það er verið að lækka það í frumvarpinu úr 2,45 niður í 1,45 og það er verið að gera ýmsar breytingar og fella það alveg út á þorski og rækju. Engin atvinnugrein nokkurs staðar í heiminum hafi verið ríkisstyrkt jafnmikið og íslenskur sjávarútvegur með því að leyfa mönnum að veðsetja, selja og leigja sameign þjóðarinnar, kvótann í sjónum.

[16:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér er athyglisvert mál á ferðinni sem lætur minna yfir sér en efni standa til og stækkar svo í meðförum þingsins. Í raun má segja að breytingarnar á málinu, ekki hvað síst þær ræður sem hér hafa verið fluttar gegn veiðigjaldinu, gefi tilefni til að fara yfir sögu þessara mála frá 2001 þegar samið var um veiðigjaldið við útvegsmenn, rifja upp hvernig þeir samningar voru, á hvaða forsendum þeir voru reistir, hverjar aðstæður voru og hvað menn hafa staðið við af því sem þeir undirgengust á þeim tíma. Ég held að sá málflutningur sem hér hefur verið uppi gefi tilefni til þess. Mér finnst býsna langt gengið í málflutningi og tillögum af hálfu stjórnarmeirihlutans og eiginlega ekki hægt að sitja undir því án þess að fara yfir sögu málsins.

Hér kemur fram að lækka þurfi veiðigjaldið vegna skertra heimilda á þessu fiskveiðiári til þorskveiða. Það má út af fyrir sig skoða það mál. En þá þurfum við líka að skoða alla þá þætti sem tengjast því máli. Í fyrsta lagi þurfum við að fá upplýsingar um hvort niðurskurðurinn verður langvarandi. Hér er sagt eitt fiskveiðiár og í tillögunum er miðað við tvö fiskveiðiár og ætla má að bak við þá yfirlýs-

ingu felist óbein yfirlýsing sjávarútvegsráðherra um að þorskveiðarnar verið bundnar við 130 þús. tonn annað fiskveiðiár.

Ég vil efast um að þetta sé rétt, virðulegi forseti. Ég tel mig hafa upplýsingar um að ákvörðun sem tekin var af formönnum stjórnarflokkanna en ekki sjávarútvegsráðherra hafi verið langvarandi niðurskurður í þorskveiðum, sex ára niðurskurður, þar sem miðað verði við 130 þús. tonn í a.m.k. þrjú ár og síðan hægfara aukningu í þrjú til fjögur ár þar til komið verði aftur í 190 þúsund tonn. Þetta eru þær upplýsingar sem ég hef um stefnuna sem ríkisstjórnin hefur markað í þessu efni. Það er nauðsynlegt að hún komi fram, að sjávarútvegsráðherra lýsi stefnu sinni þannig að þingheimur viti á hvaða forsendum er unnið. Það er algerlega óþolandi að ræða þessi mál þannig að ekki sé upplýst hvað ríkisstjórnin ætlar sér að gera nema næstu tvö ár.

Mun það t.d. gerast, virðulegi forseti, þegar kemur fram á næsta fiskveiðiár, á seinna fiskveiðiárið sem hér er lagt til að fella niður veiðigjald af þorski, að sjávarútvegsráðherra muni koma og segja: Nú er svo í pottinn búið að við verðum að búa við langvarandi niðurskurð og vegna þess að hann er langvarandi verður að fella niður veiðigjaldið, ekki bara í tvö ár heldur alveg. Ég held, virðulegi forseti, að þetta geti verið áætlunin sem stjórnarliðið vinnur eftir, að markmiðið sé að fella niður veiðigjaldið af þorski fyrir fullt og fast. En þá eiga menn að segja það, upplýsa í þessari umræðu hvort það komi fram á næsta þingvetri eða gefa yfirlýsingu um að það sé ekki ætlunin ella. Ef þetta gengi eftir er verið að blekkja menn til að veita tímabundna niðurfellingu sem breytist síðan í varanlega þegar menn hafa fallist á að fella niður gjaldið um tíma. Þetta er alkunn leið í stjórnmálum og gamlir menn sem sitja hér á þingpöllum og hafa setið sumir lengi þekkja hana. Mér þætti dálítið merkilegt ef Samfylkingin léti teyma sig yfir skurðinn með þessari aðferð, flokkur sem hefur árum saman barist fyrir því að afraksturinn af verðmæti veiðiheimildanna skiptist milli þeirra sem eiga þær og þeirra sem nota þær, hafa fallist á að afraksturinn skiptist þannig að þeir sem nota þær og selja fái allt en eigendurnir ekkert. En það er reyndin. Það má ætla að það sé reyndin miðað við uppgjöf Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum.

Eftir að formaður Samfylkingarinnar gekk á fund LÍÚ á aðalfundi fyrir rúmu ári var ljóst að Samfylkingin hafði gefist upp í sjávarútvegsmálunum og ákveðið til að auka líkurnar á að komast í ríkisstjórn með því að í sjávarútvegsmálum mundi flokkurinn fylgja línu LÍÚ. Mér virðist þetta blasa við, virðulegi forseti. Þess vegna hef ég nokkrar áhyggjur af framvindu mála og tel rökstuddar grunsemdir fyrir því að þetta sé aðeins fyrra skrefið af tveimur sem endi með því að fella alveg niður veiðigjald í þorski. Ég kalla eftir því að stjórnarliðar upplýsi um þessi áform sín og segi það hreint út í þessari umræðu. Er þetta svo?

Rökstuðningurinn fyrir niðurskurði í þorski er byggður á því að samsetning hrygningarstofnsins sé þannig að ungir árgangar séu um 90% stofnsins og breyta þurfi hrygningarstofninum þannig að hann samanstandi af eldri fiski. Það er út af fyrir sig skynsamleg tillaga, a.m.k. hljómar hún þannig í eyrum leikmanns, sem ég er í þessum fræðum. En þá geri ég mér grein fyrir því, ég vænti þess að aðrir þingmenn séu sammála mér um það, að taka mun mörg ár að breyta samsetningu hrygningarstofnsins úr því sem hann er í dag yfir í það sem að er stefnt. Það tekur ekki minna en sex til tíu ár og þarf að vera mjög mikil takmörkun á þorskveiðum allan þann tíma Ég held að það liggi í augum uppi að það er ekki hægt að breyta aldurssamsetningu hrygningarstofnsins í þá veru sem að er stefnt með öðrum hætti en miklum niðurskurði í þorskveiðum í mörg ár.

Ég tel grunsemdirnar um að þetta sé aðeins fyrra skrefið og markmiðið sé að fella veiðigjaldið niður eiga við rök að styðjast. Það er því eðlilegt að spyrja: Er þetta það sem að er stefnt? Verður þetta lagt til á næsta fiskveiðiári eða á næsta löggjafarþingi? Ég held að það sem ég lýsti sé í bígerð og þá eiga menn að ræða málin út frá réttum forsendum og upplýsa málið þannig að menn séu ekki blekktir í þessari umræðu.

Ég sakna þess að í áliti meiri hluta er ekki gerð nein tilraun til að meta áhrifin af skerðingu þorskveiða á yfirstandandi fiskveiðiári. Á móti minna magni sem hver útgerðarmaður fær að veiða, sem auðvitað er tap á tekjum, það sjá allir, þá hækkar fiskverð. Það hefur hækkað síðan skerðingin var ákveðin og hækkunin minnkar tekjuskerðinguna.

Í öðru lagi hefur verð á erlendum mörkuðum hækkað. Skerðingin eða tekjutapið er því greinilega minna en menn héldu að það yrði. Ég hitti vinnslumann um daginn sem var reyndar svo bjartsýnn að hann hélt því fram að verðið á erlendum mörkuðum mundi hækka svo mikið, það hefði þegar hækkað töluvert, að það yrði ekkert tekjutap þegar upp væri staðið. Ég skal ekki halda því fram en þessi vinnslumaður var þessarar skoðunar. Hann hlýtur að hafa eitthvað fyrir sér í þeim efnum.

Mér finnst að þegar menn ræða á Alþingi um að lækka gjald á útgerðina um rúman hálfan milljarð króna þá þurfi þeir að leggja mat á hvaða skaða útgerðin verður fyrir vegna ákvörðunar um minni veiði. Það er engin tilraun gerð til að meta það. Ég hef efasemdir um að tekjutapið sé svo mikið sem ætla mætti miðað við samdráttinn.

Eins liggur fyrir að verðmæti veiðiheimildanna sjálfra hefur hækkað gríðarlega. Það hefur hækkað vegna skerðingarinnar þannig að verðmæti aflaheimildanna hefur ekki dregist saman í þorskveiðum. Það verður því ekki séð að útvegsmenn hafi orðið fyrir eignaskerðingu á veiðiheimildum vegna niðurskurðarins. Kvótinn er minni en verðmæti hverrar einingar er meira. Þá spyr ég: Er rétt að bæta mönnum skaða sem ekki hefur orðið?

Það er ljóst að svo miklum niðurskurði mun fylgja samþjöppun veiðiheimilda. Það er augljóst. Ég held því fram að það sé eitt af markmiðunum með niðurskurðinum, að stuðla að fækkun útgerða, stuðla að því að þorskurinn verði framvegis, ekki bara á þessu fiskveiðiári og því næsta heldur framvegis, veiddur á miklu færri skipum og veiðiheimildirnar á höndum færri aðila sem eigi hver um sig mjög mikið. Útgerðin er að breytast, á því skulu menn átta sig. Vegið er að hlutaskiptakerfinu í sjávarútvegi, að lækka launakostnaðinn. Hin góðu laun sem hafa tíðkast lengi á sjó eru á undanhaldi og vaxandi tilhneiging til að semja um kaup og kjör við sjómenn á öðrum forsendum en gilt hafa. Við sjáum það m.a. endurspeglast í því að vaxandi fjöldi erlendra sjómanna er farinn að starfa um borð í bátum, m.a. á línu-

skipum sem hafa hingað til verið álitin góður kostur fyrir duglega sjómenn. Menn hafa getað aflað sér mikilla tekna. En þau eru orðið þannig mönnuð að einungis útlendingar eru á dekki en Íslendingarnir yfirmenn. Menn hljóta að spyrja: Á hvaða kjörum eru þessir menn fyrst Íslendingarnir vilja ekki lengur vinna um borð í þessum skipum á þeim kjörum sem eru í boði?

Það er verið að breyta útgerðinni á Íslandi, færa hana í stærri fyrirtæki og Samherjafyrirtækin eru að yfirtaka alla útgerð. Það er verið að breyta hlutföllunum á skiptingu tekna milli launa annars vegar og fjármagns hins vegar. Minna fer í að borga laun og meira í að borga fyrir kvótann, þeim sem eiga kvótann. Það er breytingin, virðulegi forseti, á þessum árum. Með því að lækka þetta litla veiðigjald sem þó er á að hjálpa til með þessa samþjöppun veiðiheimilda, fækkun útgerða og fækkun starfa á sjó. Það er vegið að sjávarplássum landsins með því að greiða fyrir og stuðla að mikilli samþjöppun á komandi mánuðum, sem er þegar byrjuð. Hv. þingmenn geta kynnt sér þetta með því að skoða hvernig breytingarnar ganga yfir þessa mánuðina. Hver útgerðarmaðurinn á fætur öðrum gefst upp og selur vegna þess að það sem má veiða er of lítið en verðið sem hann fær er svo hátt, hefur aldrei meira. Þá selja menn. Þeir sem kaupa þurfa ekki að borga allan skattinn til ríkisins. Það á að lækka hann og hjálpa kaupendunum að kaupa út litlu útgerðarmennina svo hægt sé að hagræða frekar í íslenskum sjávarútvegi. Að því er unnið, virðulegi forseti.

Ég vil minna á að árið 2001 var gert samkomulag milli stjórnvalda og útvegsmanna. Á árunum á undan hafði farið fram mikil umræða um að breyta kvótakerfinu þannig að veiðiheimildirnar yrðu ekki lengur í höndum þeirra sem þá hefðu þær með þeim hætti sem þá var. Menn vildu breyta skilgreiningunni, tímasetja úthlutunina og að menn greiddu fyrir afnotaréttinn alveg eins og við erum að hugsa um varðandi orkulindirnar. Það var kallað fyrningarleið, að breyta um kerfi, að breyta um handhöfn veiðiheimildanna og skilgreina hana í tíma og magni. Útvegsmenn börðust hart gegn því og niðurstaðan varð samkomulag um að engin breyting skyldi verða á kvótakerfinu en í staðinn greiddu útvegsmenn veiðigjald, borguðu gjald fyrir óbreytt kerfi. Það samkomulag var staðfest með lagasetningu á Alþingi árið 2001.

Mér finnst forsvarsmenn LÍÚ hafa illa staðið við það samkomulag. Þeir hafa leynt og ljóst talað gegn því samkomulagi sem þeir áttu aðild að og ganga harðar fram í því með hverju árinu sem líður að rjúfa það. Ef menn vilja ekki að greitt verði veiðigjald fyrir að nýta fiskveiðiauðlindir landsmanna þá er fallið niður samkomulag um óbreytt kvótakerfi. Á því skulu menn átta sig. Það er ekki hægt að gera samkomulag og vinna svo leynt og ljóst að því að svíkja það en það sýnist mér að gert hafi verið. Þetta samkomulag hefur reynst útgerðarmönnum happadrjúgt. Þegar samkomulagið var gert var verð veiðiheimilda í þorski á bilinu 700–1.000 kr. fyrir hvert kíló. Í dag er það liðlega fjórum sinnum hærra, 4.000 kr. á kíló í þorski er verðið í dag. Leiguverð á þorskkvóta var þá um 100 kr. en er í dag um 230 kr. Verðmæti þorskveiðiheimildanna er á milli 500 og 600 milljarða kr., ríflega fjórum sinnum meira en árið 2001. Hver á þessa peninga? Ekki þeir sem eiga veiðiheimildirnar. Þessi verðmæti hafa útvegsmenn tekið út úr fyrirtækjum sínum og skilja eftir skuldir á þeim. Skuldir sjávarútvegsins eru yfir 300 milljarða kr. Svo kveina menn yfir því að borga 2,42 kr. fyrir afnot af veiðiheimildunum. Það á að lækka niður í 1,45 kr. og þeir kalla það landsbyggðarskatt.

Virðulegi forseti. Vegna þess sem fram kom hjá hv. þm. Árna Johnsen vil ég benda á að kvótakerfið sjálft er stærsti landsbyggðarskattur sem settur hefur verið á. Landsbyggðin borgar alla þessa hundruð milljarða kr. sem menn taka út úr fyrirtækjunum, geyma á bankareikningum innan lands og erlendis, en skilja skuldirnar eftir á fyrirtækjunum. Það er skattheimtan, það er landsbyggðarskatturinn. Það er ekki veiðigjaldið sem á að vera 1,45 kr., heldur salan á aflahlutdeildinni fyrir 3.900 kr. eða 4.200 kr. Það er landsbyggðarskatturinn. Fyrirtæki á landsbyggðinni sem hefur orðið að byggja sig upp með því að kaupa veiðiheimildir á 4.000 kr. fyrir kílóið í þorski verður að leita allra leiða, fækka störfum og lækka launin, til að halda velli. Það hafa þau fyrirtæki gert það með þeim afleiðingum a meðaltekjur í sjávarplássunum, sem áður voru þau hæstu á landinu, hafa hríðfallið og eru um 20% fyrir neðan það sem gerist á höfuðborgarsvæðinu og munu halda áfram að lækka. Það er verið að breyta sjávarplássum landsins í verbúðir þar sem búa útlendingar og Íslendingar, illa launaðir í samanburði við fólk á höfuðborgarsvæðinu. Það er landsbyggðarskatturinn, virðulegi forseti. Ég vildi óska þess að hv. þm. Árni Johnsen kæmi auga á þá staðreynd.

Eitt hefur komið fram í þessari umræðu sem er út af fyrir sig ástæða til að fagna. Vinstri grænir hafa fellt grímuna. Þeir hafa fellt grímuna í nefndaráliti sínu. Þeir finna það eitt að stefnu ríkisstjórnarinnar að hún gangi ekki nógu langt í þjónustu við LÍÚ. Þeir vilja ganga alla leið. Það er stefna Vinstri grænna. Þeir eru uppi í fanginu á LÍÚ. Þeir hafa árum saman sagt að þeir vilji breyta kvótakerfinu, gera þetta og gera hitt. En það er ekkert að marka þá, ekkert að marka stefnu Vinstri grænna í sjávarútvegsmálum þegar kemur til kastanna, eins og á þessari stundu, þegar menn þurfa að taka afstöðu til beinharðra tillagna. Þá kemur þetta álit skýrt fram. Þeirra stefna er: Við viljum það sem Samherji vill. Stefna Vinstri grænna er stefna Samherja. Það eina sem þeir hafa fram að færa er samkeppni við Samfylkinguna um að sitja í fanginu á LÍÚ. Það er stefna þessara tveggja flokka í hnotskurn. Þeir hafa ekkert annað fram að færa. Það má segja að það sé fagnaðarefni að Vinstri grænir hafi fellt þá grímu sem þeir hafa sett upp gagnvart kjósendum á undanförnum árum, t.d. í alþingiskosningum fyrr á þessu ári, virðulegi forseti.

[17:05]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki hægt annað en að svara málflutningi hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar. Hann hefur fært þessa umræðu út fyrir það sem ég fjallaði um í minni ræðu sem var veiðileyfagjald, út í kvótakerfið. Það er ekki það sem ég ætla að fjalla um og tek ekki þátt í að þessu sinni með tilliti til þess að menn vilja stytta umræður í þinginu sem er vel skiljanlegt.

Hins vegar þýðir ekkert fyrir hv. þm. Kristin H. Gunn-

arsson að búa til einhvern nýjan farveg í því sem menn kalla landsbyggðarskatt. Bara það að á sex ára tímabili hefur skattur af veiðileyfagjaldi í Suðurkjördæminu numið 7 milljörðum kr. segir alla söguna. Bara það að byggðarlag eins og Vestmannaeyjar sem greiðir yfir 110 millj. kr. á ári í veiðileyfagjald segir alla söguna. Þess vegna vísa ég því á bug þegar sagt var að það væri ekki skattur á landsbyggðina. Um hitt málið fjalla ég ekki að þessu sinni því að það er í rauninni ekki á dagskrá.

[17:07]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég læt segja mér tveim sinnum þessar tölur sem hv. þingmaður bar fram úr ræðustól og vildi gjarnan sjá forsendur fyrir þeim áður en ég trúi þeim, að sjö ára veiðileyfagjald í Suðurkjördæmi sé 7 milljarðar, ef ég hef tekið rétt eftir. Ég held að það sé fjarri öllu lagi miðað við það sem ég tel mig þekkja til í þessum efnum.

Stærsti landsbyggðarskatturinn liggur í milljörðunum sem þeir sem hafa haft veiðiheimildirnar undir höndum fengu fyrir lítið sem ekkert á þeim árum sem verðið hefur stigið — ja, á sex árum hefur það fjórfaldast og liðlega það. Það er stærsti landsbyggðarskatturinn að þeir sem höfðu þessar veiðiheimildir undir höndum á þessum tíma hafi getað tekið út milljarðana sína sem liggja einhvers staðar annars staðar en í byggðarlögunum þar sem veiðiheimildirnar voru. Þessir peningar eru ekki í vösunum hjá því fólki sem hefur haft vinnu af því að sækja sjóinn eða vinna fiskinn. Þeir eru í vösunum hjá þeim mönnum sem áttu skipin og eiga milljarðana — og hvar eru þeir? Ég sé fyrir vestan að þeir eru allir að flytja suður, meira og minna. Þar er orðið fátt eftir um stönduga útgerðarmenn sem hafa auðgast á því að selja veiðiheimildir sínar á síðustu árum. Þeir flytja suður einn af öðrum og þeir sem eftir standa og reyna að bjarga sér verða að kaupa þessar veiðiheimildir á 4 þús. kr. kílóið í þorskveiðiheimildum.

Hvernig ætlar útgerðarmaður að gera út bát sinn á þeim forsendum? Það er stór landsbyggðarskattur, virðulegur forseti, það er alvörulandsbyggðarskatturinn sem er í gangi. 1,50 kr. er hlægilegt í samanburði við það.

[17:09]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Hér hefur verið rætt mikið um sjávarútvegskerfið á Íslandi sem ég er mikill áhugamaður um að verði breytt og gerðar miklar breytingar á. Ég hef margsagt það. Ég sagði það fyrir kosningar og ég er á sömu skoðun enn í dag. (**GMJ:** En þú gerir ekkert.) Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn gerðu samkomulag sín á milli í stefnuyfirlýsingu sinni um samstarf um ríkisstjórn, og m.a. segir í því plaggi:

„Tryggja skal stöðugleika í sjávarútvegi. Gerð verður sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða.“

Ég tek fram, hæstv. forseti, að mér finnst ekki kveðið nógu fast að orði hér. Það má fara í mikla vinnu við að endurskoða öll þessi mál. Í sjálfu sér er það þó ekki hér til umræðu og vegna aðstæðna í þinginu og samkomulags sem hefur verið gert um ræðutíma o.s.frv. ætla ég ekki að halda langa ræðu um mál sem ég gæti talað endalaust um, ósanngjarnt framsal, leigukvóta, ég gæti talað um að allur fiskur eigi að fara á markað o.s.frv. Þó að þetta samkomulag hafi verið gert á milli Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar um ríkisstjórnina hefur samstarfið beinst miklu meira að velferðarkerfinu, því sem hefur snúið að öryrkjum, öldruðum, börnum — og byggðamálum meira almennt en kannski einstökum þáttum, vegamálum, fjarskiptamálum og mörgu öðru. Ég ætla ekki að tala meira um þetta en hins vegar vona ég að sú nefnd sem ég býst við að verði sett á laggirnar í ljósi þess samkomulags sem stendur í stefnuyfirlýsingunni fari að líta dagsins ljós.

Í umræðu nefndarinnar um að fella niður veiðileyfagjald af þorski kom sú hugmynd upp — og ég held að ég megi alveg segja að hún sé ekki síst runnin úr mínum huga — að við mundum lækka veiðileyfagjald á bolfiski frekar en öllum fisktegundum. Nú er bætt um betur og veiðileyfagjald á öllum tegundum lækkað um ákveðna prósentu. Ég er þeirrar skoðunar að það hefði átt að nægja að láta þessa lækkun koma á bolfiskinn því að útgerðin með hann verður fyrir allra mestri skerðingunni, þ.e. þeir sem veiða þorsk eru líka að veiða ýsu og svo koll af kolli. Þetta er útgerðin sem verður fyrir mestum áföllum. Þess vegna hafði ég þá hugmynd að við mundum koma meira til móts við þá útgerð. Það er hún sem verður fyrir mestum áföllum vegna niðurskurðarins í þorski. Ég gleðst yfir því að þorskverð hækkar og vona að það haldist sem hæst en við getum ekki reiknað með að það haldist svona hátt út allan tímann. Þess vegna er þetta gert. Hitt var niðurstaða sem ég felli mig við. Hún kemur til stuðnings. Það er ekki þannig að þær útgerðir sem hafa þorskveiðiheimildir leigi þær allar frá sér. Það er bara lítið brot af fiskveiðiheimildunum sem leigðar eru til annarra útgerða.

[17:13]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er dálítið skondið að þegar við upplifum það eins og skeði í sumar að heilu bæjarfélögin, sveitarfélögin, sjávarþorpin misstu allar sínar veiðiheimildir á einu bretti og hörmungar riðu yfir fólkið sem hafði stundað fiskvinnslu og sjósókn þarf að skipa nefnd til að skoða málið. Það er ótrúlegt. Að menn skuli geta leikið sér að því að tefja málin og forðast að taka á þeim eins og þarf að gera með svona aðgerðum — að skipa nefnd. Eins og segir í stjórnarsáttmálanum stóð til að skipa nefnd en það er ekki enn þá búið að því. Það eru liðnir 6–7 mánuðir frá því að skipa átti þessa nefnd, og ekki nóg með það, hún á sjálfsagt ekki að skila neinni niðurstöðu fyrr en eftir tvö ár eða eitthvað þess háttar og á meðan brennur Róm.

Það er ótrúlegt hvað stjórnarflokkarnir bjóða fólki á landsbyggðinni sem verður fyrir þeim hörmungum sem kvótaniðurskurður er. Þetta kvótakerfi, enn og aftur segi ég það, hefur leitt hörmungarnar yfir fólkið. Það er fiskveiðistjórnarkerfinu að kenna hvernig staðan er á landsbyggðinni og hjá því fólki sem á allt sitt undir fiskveiðum og á heima á þessum stöðum af því að þeir voru byggðir upp í kringum fiskveiðar og fiskvinnslu. Það er búið að kippa öllum grunni undan því að þetta fólk geti haft sæmilega lífsaf-

komu heima hjá sér, heima í sínum sveitarfélögum sem það er fætt og uppalið í, heima í sjávarbyggðunum.

[17:15]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Ég deili skoðunum að mörgu leyti, hæstv. forseti, með hv. þm. Grétari Mar Jónssyni. Ég er á þeirri skoðun að kvótakerfið hafi ekki haft góð áhrif á byggðir landsins, en það skall ekkert á í sumar. Við erum búin að horfa á kvótakerfið í fjöldamörg ár, þetta hefur verið ákveðin þróun niður á við í byggðunum. Auðvitað eru margir aðrir þættir sem hafa áhrif á byggðirnar, það er ekki einungis sjávarútvegurinn, það er margt annað, mörg félagsleg atriði eins og skólamál og samgöngumál og margt fleira sem hefur gert það að verkum að fólk hefur flust úr dreifbýlinu í þéttbýlið.

Varðandi orð hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar um það að Samfylkingin ætli að ganga út úr þeirri hugmynd að hafa veiðileyfagjald er það algjör misskilningur, það hefur aldrei verið í umræðunni. Það að við göngumst inn á það að lækka þessi gjöld er eingöngu vegna niðurskurðarins á þorskveiðiheimildunum. Þess vegna lagði ég líka hitt til með bolfisksútgerðina en niðurstaðan varð þetta samkomulag. Og við það stendur maður náttúrlega.

Maður fær ekki alltaf allt sem maður vill og það er eins í samstarfi milli flokka þegar ríkisstjórnir eru myndaðar. Ef frjálslyndir hefðu tekið þátt í myndun ríkisstjórnar er algjörlega ljóst að þeir hefðu aldrei fengið allt sitt í gegn með öll sín stefnumál og allt sem þá dreymir um að komi til framkvæmda. Það er bara svoleiðis í lýðræðissamfélagi. (**JBjarn:** Maður … stefna …)

[17:17]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Frjálslyndi flokkurinn hefði náttúrlega aldrei farið í ríkisstjórn upp á það að fá engu breytt í kvótakerfinu og fiskveiðistjórnarkerfinu. Það er dálítið dapurlegt að Samfylkingin skuli leggjast svo lágt að reyna að verja þetta. Þeir hafa ekki einu sinni farið hænufet í rétta átt í þessum málum og hafa algjörlega brugðist fólkinu sem kaus þá víða úti á landsbyggðinni út á það að þeir ætluðu að gera breytingar í sjávarútvegi og á fiskveiðistjórnarkerfinu. Þeir hafa brugðist fólkinu í þessu eins og þeir virðast ætla að gera í mörgum öðrum málum.

Af hverju var rækjan ekki tekin út úr kvóta? Af hverju er veiðiskyldan tekin af rækjukvótanum? Af hverju má þá ekki hafa rækjukvótann frjálsan fyrst þessir ágætu menn sem hafa kvótann í dag vilja ekki nýta hann og veiða? Af hverju mega þá ekki aðrir gera það sem kannski treysta sér til þess?

Nei, það skal frekar haft kvótabundið þó að þeir þurfi ekki einu sinni að veiða helminginn af útgefnum kvóta, hann skal frekar látinn ónýttur í sjónum. Það er ekkert slæm veiði á rækju í dag, það var ágætisveiði á rækju í sumar. (**Gripið fram í:** Ertu að tala um rækjuna?) Ég er að tala um rækjuna, já, það var ágætisveiði á rækju í sumar en það er lágt verð á henni og hún þolir það ekki, þeir sem ætla að gera út á rækju þola ekki að þurfa að borga einhverjar krónur fyrir að fá að veiða hana.

Þetta er eitt af öðru og ég skora á samfylkingarmenn að bretta nú upp ermar og reyna að gera eitthvað. Það væri strax skárra þó að það væru bara einhver hænufet.

[17:19]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að sjávarútvegurinn skiptir gríðarlega miklu máli úti á landsbyggðinni, en það er bara svo margt annað sem kemur til. Samfélagið hefur breyst mjög mikið og þó að byggðir hafi haft alveg ótakmarkaðan kvóta og hafi mátt veiða alveg eins og menn mögulega gátu áður en kvótakerfið kom á hallaði samt undan fæti hjá ýmsum byggðarlögum sem jafnvel lögðust af. Þetta sjáum við ef við skoðum sögu síðustu aldar hér á landi miðað við útgerð þar sem var gott útræði og annað, það eru margir aðrir þættir.

Eftir að sú ríkisstjórn sem nú er komst til valda hefur mjög mikið og gott verið lagt til málanna varðandi byggðamál sem skiptir gríðarlega miklu máli fyrir líf byggðanna, bæði hvað varðar samgöngur, menntamál og ýmislegt annað sem er algjörlega nauðsynlegt að hafa á stöðunum svo að fólk vilji vera þar.

Ég ætlaði ekkert að segja meira en fyrst hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson er kominn í salinn langar mig bara að ítreka að lokum að það er alls ekki á dagskrá hjá Samfylkingunni að afleggja veiðileyfagjaldið, alls ekki. Hér er komið til móts við útgerð sem hefur orðið fyrir miklum niðurskurði og þess vegna er þetta gert, ekki af neinum öðrum ástæðum. Það er ekki markmiðið að afnema veiðigjaldið.

[17:21]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi blanda mér í umræðu um þetta mál sem hér er til umfjöllunar og er vissulega skref í þá átt að bregðast við þeim mikla niðurskurði sem er nú staðreynd í þorskveiðum okkar Íslendinga. Er ekkert nema gott um það að segja. Það má alltaf velta fyrir sér hvort nógu langt sé gengið og í rauninni var það ekki með þessu frumvarpi. Meiri hlutinn hefur gert tillögur um breytingar á þessu máli sem ég tel til bóta, þ.e. að veiðigjaldið miðist við 7,8% í stað 9,5%. Það finnst mér vera skref í rétta átt.

Ég er þeirrar skoðunar að jafnvel hefði þurft að ganga lengra og þess vegna munum við framsóknarmenn styðja þá tillögu sem flutt er af hv. þingmanni Vinstri grænna, Atla Gíslasyni, um að gjaldið verði aflagt í þrjú ár og þá verði endurskoðað með hvaða hætti skuli tekið á málum. En ég vil taka það fram hér að ég treysti mér ekki til að styðja þá tillögu sem flutt er af hv. þm. Árna Johnsen sem gengur út á að afnema algjörlega veiðigjald. Þó að ég sé í raun enginn aðdáandi þess fyrirkomulags sem tekið var upp árið 2001 með svokölluðu samkomulagi finnst mér að ef fara ætti út í slíka aðgerð, sem væri vissulega stórpólitísk, þyrfti að vera meiri aðdragandi að því en sá að hér komi einn hv. þingmaður stjórnarflokks og leggi það til án þess að einhver meiri grundvöllur sé á bak við það. Eftir því sem ég best veit styður Sjálfstæðisflokkurinn ekki þá tillögu, en ég er mjög sammála mörgu af því sem kom fram í máli hv. þingmanns sem kemur frá sjávarbyggð og gerir sér fulla grein fyrir hvers konar landsbyggðarskatt hér um ræðir.

Þetta svokallaða samkomulag sem gert var árið 2001 átti að fela það í sér að samstaða næðist í þjóðfélaginu um fiskveiðistjórnarkerfið út á þetta veiðigjald. Eins og mál eru í dag er enginn friður um það kerfi.

Meira að segja kemur hér stjórnarþingmaður næstur á undan mér, hv. þm. Karl V. Matthíasson, og er á móti fiskveiðistjórnarkerfinu, ég get ekki skilið það öðruvísi. (**KVM:** … breyta miklu.) (Gripið fram í.) Er það … ja, bjartsýnn er kannski bara allt of fallegt orð um það sem mér er efst í huga. Honum dettur í hug að þessi ákvæði sem eru í stjórnarsáttmála, annars vegar um að tryggja stöðugleika í sjávarútvegi og hins vegar um að reynsla af fiskveiðistjórnarkerfinu verði athuguð með tilliti til byggðanna, séu eitthvað sem breyti fiskveiðistjórnarkerfinu. Það er bara alls ekki þannig og ef hv. þingmaður hefur gert sér einhverjar vonir um það held ég að það sé ágætt fyrir hann að fara að búa sig undir að verða fyrir vonbrigðum.

Ég veit að það er lítill tími sem við höfum hér til umræðu um þetta mál, sem vissulega er þó stórt, og alltaf þegar við ræðum um sjávarútvegsmálin er mikilvægt að leggja eitthvað inn í þá umræðu að mínu mati. Ég hefði eiginlega viljað segja í lokin að þessi aðgerð stjórnvalda er viðleitni í þá átt að minnka það högg sem sjávarbyggðirnar verða fyrir. Það er vissulega stórt, en ef hv. þingmenn vilja halda því fram að þeir erfiðleikar sem eru á landsbyggðinni séu allir út af fiskveiðistjórnarkerfinu tel ég að þeir séu á villigötum. Við erum að tala um gríðarlega fækkun starfa, hún skiptir tugum prósenta á örfáum árum, og auðvitað kemur þetta einhvers staðar niður. Ef við ætlum að fara út í einhvers konar sósíalískt kerfi þar sem þessum heimildum væri úthlutað til framtíðar á ákveðna staði en ekki mætti vera neinn hreyfanleiki í því held ég að við horfum, því miður, ekki á sjávarútveg til framtíðar sem á sér rekstrargrundvöll. Það er bara þannig með þennan atvinnuveg að hann þarf að eiga sér rekstrargrundvöll eins og allar aðrar atvinnugreinar til að við getum haldið áfram uppi þeim lífskjörum sem við höfum náð í þessu landi.

Ég talaði í 5 mínútur og 14 sekúndur, hv. formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins.

[17:27]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ákaflega sérstætt og á sér ekki fordæmi eða hliðstæðu í íslensku þjóðfélagi að fáeinum aðilum hafi verið veitt heimild til að skattleggja aðra eins og gert er með fiskveiðilöggjöfinni. Það er svona álíka og var áður fyrr í Englandi þegar fógetinn í Nottingham hafði fulla og óskoraða heimild til að skattleggja þá sem fóru um umdæmi hans.

Ég tók eftir því að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sagði að það væri engin sátt um fiskveiðistjórnarkerfið og mælti það í því samhengi sem rök fyrir því að draga úr veiðigjaldi eða hugsanlega afleggja það alveg. Ég held að það sé heilmikið til í því að ekki sé mikil sátt um núverandi fiskveiðistjórnarkerfi. Mælingar Gallups hafa lengi sýnt að meiri hluti þjóðarinnar er óánægður með það og nýjasta mælingin sem kom fyrir nokkrum mánuðum sýndi að 72% þjóðarinnar eru óánægð með fiskveiðistjórnarkerfið en aðeins 15% ánægð með það.

Það væri fróðlegt að fá að vita hjá hv. þingmanni hvað hann leggur þá til í breytingum á kerfinu til að a.m.k. meiri hluti þjóðarinnar styðji það. Ef við gefum okkur að menn gangi til baka með veiðigjaldið og leggi það niður, hvaða breytingar þarf þá að gera á fiskveiðistjórnarkerfinu þannig að þjóðin sætti sig við það?

Umræðu frestað.

Þingsköp Alþingis, 2. umr.

Frv. StB o.fl., 293. mál (starfstími Alþingis, eftirlitshlutverk, ræðutími o.fl.). — Þskj. 333, nál. 498, brtt. 499.

[17:29]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar í máli 293, frumvarpi til laga um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Helga Bernódusson, skrifstofustjóra Alþingis, og Hafdísi Ólafsdóttur, aðallögfræðing skrifstofu Alþingis. Nefndinni barst einnig umsögn um málið frá Félagi starfsmanna Alþingis.

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um þingsköp Alþingis. Frumvarpið er afrakstur starfs á vegum forseta, forsætisnefndar og formanna þingflokka og hefur þessi hópur unnið að því að móta ný vinnubrögð í þinginu.

Meginmarkmið frumvarpsins eru dregin saman í fimm liðum í athugasemdum með því. Í fyrsta lagi er reglulegur starfstími Alþingis lengdur og er gert ráð fyrir því að þingið hefji störf í byrjun september að hausti og reglulegum þingstörfum ljúki í lok maí eða byrjun júní. Þingfundadögum verður hins vegar ekki fjölgað en þeir hafa jafnan verið um hundrað á hverjum vetri. Í öðru lagi er stefnt að því að efla eftirlitshlutverk þingsins, þ.e. að auka tækifæri þingmanna til að hafa eftirlit með störfum framkvæmdarvaldsins. Í þriðja lagi er ætlunin að fækka kvöld- og næturfundum. Gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að þingfundir standi almennt ekki lengur en fram að kvöldmat. Sé hins vegar þörf á lengri fundartíma verði kvöldfundir á þriðjudagskvöldum. Þar fyrir utan verði kvöldfundir ekki haldnir nema í undantekningartilvikum. Þingmenn geta þá haft það í huga þegar þeir skipuleggja störf sín. Í fjórða lagi er stefnt að því að ráðherrar komi oftar á fundi hjá nefndum þingsins. Í fimmta lagi er með frumvarpinu stefnt að því að gera umræður í þingsal markvissari og styttri en verið hefur með breyttum reglum um ræðutíma.

Með hliðsjón af þeim markmiðum sem að er stefnt með frumvarpinu eru í því ýmis nýmæli. Í 2. og 3. gr. frumvarpsins er annars vegar lagt til að þriðjungur þingmanna geti óskað eftir því að ráðherra komi á fundi nefndar í þinghléum og hins vegar að ráðherrar komi að jafnaði á fund þingnefnda að hausti og kynni þau frumvörp sem þeir hyggjast leggja fram á löggjafarþinginu. Með þessu er ætlunin að efla tengsl milli ráðherra og þingnefnda og styrkja stöðu nefndanna. Í 5. gr. frumvarpsins er kveðið á um að ef frumvarp breytist við 2. umræðu skuli nefnd fjalla um það

að nýju áður en 3. umræða hefst óski þingmaður eða ráðherra þess. Með þessu fyrirkomulagi gefst tækifæri til að fara á ný yfir frumvarp milli 2. og 3. umræðu hafi verið samþykktar breytingar á því við 2. umræðu. Með þessari breytingu er stefnt að því að tryggja betur gæði lagasetningar.

Í 16. gr. frumvarpsins eru lagðar til breyttar reglur um ræðutíma. Meginmarkmið þessara breytinga er að gera umræður markvissari, draga úr löngum ræðum og stytta umræðutímann frá því sem nú er. Með ákvæðinu er auk þess lögð til sú formbreyting að sett eru í eina töflu öll ákvæði um ræðutíma og ræðufjölda sem er til mikils hagræðis fyrir þingmenn en slík ákvæði hafa hingað til verið á víð og dreif í lögunum. Meiri hlutinn vill af þessu tilefni vekja athygli á að þrátt fyrir ákvæði 16. gr. er forseta heimilað samkvæmt 2. mgr. 12. gr. að rýmka ræðutíma um þingmál við hverja umræðu ef það telst svo umfangsmikið eða mikilvægt að ekki sé hægt að ræða það á fullnægjandi hátt samkvæmt þeim reglum sem annars gilda. Einnig er gert ráð fyrir því að forseti geti rýmkað ræðutíma þingmanns ef sérstaklega stendur á og nauðsyn krefur. Í athugasemdum með 12. gr. frumvarpsins kemur fram að forseti meti í hverju tilfelli hvort beita skuli þessu ákvæði en ætlast sé til þess að hann ráðgist um það við formenn þingflokka og að þeir komi óskum sínum í þessum efnum til forseta. Þá er í 3. mgr. 12. gr. mælt fyrir um heimild þingflokks til að óska eftir því að ræðutími verði tvöfaldaður við 2. umræðu. Slíka heimild getur þingflokkur nýtt tvisvar á hverju þingi. Samkvæmt þessu er unnt að fara fram á lengri ræðutíma um stærri mál og umdeild, með takmörkunum þó. Sem dæmi um mál sem einkum kæmi til álita að lengja ræðutíma í væru frumvörp til stjórnarskipunarlaga, langtímaáætlanir eða sérstaklega umfangsmikil lagafrumvörp. Jafnframt væri eðlilegt að taka tillit til óska þingnefnda um lengdan ræðutíma.

Á fundum nefndarinnar var rætt um ýmis atriði, bæði þau sem fjallað er um í þessu frumvarpi og önnur atriði sem ekki er tekið á í frumvarpinu en tengjast störfum þingsins. Má í því sambandi nefna að fram fóru umræður um fyrirkomulag umræðna um frumvarp til fjárlaga. Rætt var um þann möguleika að þeirri umræðu í þingsal yrði skipt eftir málaflokkum. Slíkt fyrirkomulag ætti að skila hnitmiðaðri umræðu um fjárlagafrumvarpið. Þá yrðu einnig meiri líkur á að umræða um frumvarpið yrði aðgengilegri þeim þingmönnum sem ekki eiga sæti í fjárlaganefnd en eiga t.d. sæti í þeirri fastanefnd sem fjallar um þann málaflokk sem rætt er um hverju sinni. Breyting í þá átt gæti byggst á samkomulagi þingflokka um fyrirkomulag umræðunnar. Einnig var rætt um það hvort ekki þyrfti lengri ræðutíma til umræðu um frumvarp til fjárlaga en gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Leggur meiri hlutinn til breytingu á ræðutíma um fjárlagafrumvarpið þannig að ræðutíminn verði tvöfaldur frá því sem venjulega gildir samkvæmt ákvæðum frumvarpsins.

Fram komu hugmyndir í nefndinni um enn frekari styttingu á ræðutíma í 1. umræðu en kveðið er á um í frumvarpinu. Kom m.a. fram í umræðum í nefndinni að slíkt gæti leitt til þess að auknar líkur yrðu á því að þingmannafrumvörp og -tillögur kæmust á dagskrá og yrði vísað til nefndar. Meiri hlutinn telur að þetta atriði þarfnist nánari skoðunar og telur ekki rétt að svo stöddu að leggja til breytingu í þessa veru. Má enda leiða líkur að því að verði frumvarpið að lögum muni þær breytingar á ræðutíma sem þar er gert ráð fyrir leiða til þess að umræður verði styttri og störf þingsins skipulagðari og því ættu fleiri mál þingmanna að komast á dagskrá.

Meiri hluti allsherjarnefndar leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu.

Lögð er til viðbót við b-lið 1. gr. í þá veru að gert verði ráð fyrir því í starfsáætlun þingsins að sérstakir dagar verði áætlaðir fyrir fundi í þingflokkum. Þannig gefist ráðrúm fyrir þingflokka til að halda lengri fundi sem unnt sé að nota til stefnumótunar og samráðs.

Lagt er til að við 12. gr. bætist ný málsgrein í þá veru að tvöfaldur ræðutími gildi um umræður um frumvarp til fjárlaga nema fyrir liggi samkomulag milli þingflokka um annað fyrirkomulag umræðunnar. Með því er tryggður lágmarksréttur við umræðuna ef ekki er samkomulag um annað.

Meiri hlutinn leggur einnig til breytingar á reglum 16. gr. um ræðutíma. Í fyrsta lagi felst í þeim breytingum að ræðutími ráðherra og þingmanna verði jafnaður frá því sem nú er samanborið við gildandi þingskapalög og ákvæði frumvarpsins. Áfram munu þó flutningsmenn frumvarpa, bæði ráðherrar og þingmenn, hafa rýmri ræðutíma við 1. umræðu og framsögumenn nefndarálita sömuleiðis við 2. og 3. umræðu. Við 1. umræðu er lagt til að ræðutími ráðherra í annað sinn verði 5 mínútur í stað 10 mínútna eins og mælt er fyrir um í frumvarpinu. Með þessu verður ræðutími annarra ráðherra en þeirra sem eru flutningsmenn til jafns á við það sem gildir um þingmenn. Þá er gert ráð fyrir að ráðherra og flutningsmaður máls og sömuleiðis aðrir þingmenn geti við 2. umræðu talað í fyrsta sinn í 20 mínútur og í annað sinn í 10 mínútur. Í frumvarpinu er hins vegar gert ráð fyrir að ráðherra og flutningsmaður geti við 2. umræðu talað í fyrsta sinn í 30 mínútur og í annað sinn í 15 mínútur og aðrir þingmenn geti í fyrsta sinn talað í 15 mínútur og í annað sinn í 5 mínútur. Samkvæmt þessari breytingu er ræðutími þingmanna rýmkaður nokkuð frá því sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu án þess að vikið sé frá þeim meginatriðum sem lagt var upp með. Að sama skapi er ræðutími ráðherra skertur. Áfram verður gert ráð fyrir því að ræðutími verði 5 mínútur ef þingmaður eða ráðherra tekur oftar til máls.

Hér er um að ræða talsverða breytingu eins og kemur fram í nefndaráliti og breytingartillögum okkar. Meginbreytingin felst í því að í 1. umr. munu almennir þingmenn geta talað í 20 mínútur í stað 15 mínútna og í annarri ræðu sinni í 10 mínútur í stað 5 mínútna. Áfram er haldið þeirri reglu sem gert var ráð fyrir í frumvarpinu, að þingmenn geti tekið oftar til máls, í þriðja sinn eða oftar og þá í 5 mínútur í senn. Ekki eru takmörk á því hversu oft menn geta tekið til máls með þeim hætti.

Þá leggur meiri hlutinn til nokkrar breytingar í þá veru að laga tæknileg atriði og skýra orðalag í öðrum ákvæðum. Lögð er til breyting á 1. gr. laganna til að árétta að sá þingmaður sem hefur lengstan starfsaldur skuli aðeins stjórna fyrsta fundi á kjörtímabili enda var sú breyting gerð á þingsköpum með lögum nr. 68/2007 að kosning forseta, vara-

forseta, fastanefnda og alþjóðanefnda gildi fyrir allt kjörtímabilið. Þá er lögð til breyting á 3. gr. laganna í því skyni að staðfesta þá framkvæmd og hefð sem verið hefur að hlutað er um sæti þingmanna í upphafi hvers löggjafarþings en ekki eingöngu í upphafi kjörtímabils eins og skilja má ákvæðið nú eftir breytingar sem gerðar voru á þingsköpum í vor. Einnig er lögð til breyting á 4. gr. laganna sem leiðir af breytingum í frumvarpinu um ræðutíma. Þá er lögð til leiðrétting á tilvísun í 29. gr. laganna. Loks er lögð til breyting á 1. mgr. 63. gr. laganna í þeim tilgangi að hnykkja á því að forseti þings boðar til þingfunda. Þær fimm síðari breytingar sem ég hef getið um eru lagfæringar og tæknilegar breytingar sem ekki á að vera ágreiningur um.

Meiri hlutinn telur rétt að geta þess að frumvarp þetta er áfangi á þeirri leið að móta ný vinnubrögð þingsins þannig að þau verði í meira samræmi við tíðaranda og tæknibreytingar síðustu ára. Gert er ráð fyrir því í ákvæði til bráðabirgða að verði frumvarpið að lögum muni þau sæta endurskoðun innan þriggja ára frá gildistöku þeirra með hliðsjón af því hvernig hefur tekist til. Með frumvarpinu er stefnt að því að efla þingið og bæta starfsumhverfi þess. Meiri hlutinn telur rétt að áfram verði hugað að endurskoðun á öðrum atriðum, svo sem starfi og starfsaðstöðu nefnda.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali. Undir nefndarálitið skrifa auk mín hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, Sigurður Kári Kristjánsson, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Ólöf Nordal, Karl V. Matthíasson og Jón Magnússon.

[17:40]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég veit að hv. þm. Birgi Ármannssyni, formanni allsherjarnefndar, var kunnugt um að Vinstri hreyfingin – grænt framboð, þingflokkur okkar, hafði óskað eftir því að þetta mál yrði ekki tekið fyrir fyrr en klukkan sex, eða þegar fyrir lægju breytingartillögur okkar og greinargerð með þeim.

Síðustu gögn fóru frá okkur fyrir um klukkutíma og okkur er tjáð á nefndasviði að 10–15 mínútur séu í að gögnin berist. Mat okkar á því hvenær líklegt væri að nauðsynleg gögn lægju fyrir þinginu hefur að öllum líkindum staðist. Var hv. þingmanni og formanni allsherjarnefndar kunnugt um að gögnin voru ekki komin þegar hann hóf mál sitt?

[17:41]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Því er til að svara að ég vissi ekki hvernig staða þeirra mála var. Hins vegar var mér ljóst, eftir að hafa fylgst með umræðum og samræðum forseta og þingflokksformanna í þingsal og haft spurnir af þeim utan þingsalar, að sá dráttur sem orðið hefur á því að þetta mál væri tekið á dagskrá hér í dag væri í samræmi við óskir frá því strax í morgun af hálfu vinstri grænna. Ég taldi að sá tími sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð teldi sig þurfa til að koma málum á framfæri hefði verið nýttur.

Ég vissi ekki hvernig staða mála var nákvæmlega en hlýddi kalli forseta þegar málið var tekið á dagskrá og gert var ráð fyrir því að ég hæfi mál mitt.

Ég minni á að gert var ráð fyrir því að þetta mál kæmi hér á dagskrá sem fyrsta mál á eftir atkvæðagreiðslu um fjárlagafrumvarpið í morgun. Það var ekki gert. Ég sé ekki betur en að nokkurn veginn hafi verið komið til móts við þau sjónarmið sem vinstri grænir settu fram við upphaf þingfundar í morgun til að þeim gæfist tími fram eftir degi til þess að ljúka starfi sínu.

[17:43]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Markmiðið með beiðni okkar, hæstv. forseti, var ekki það að umræðan skyldi hefjast klukkan sex en ekki á öðrum tíma heldur að fyrir lægju nauðsynleg gögn áður en umræðan hæfist. Hv. þm. Birgi Ármannssyni var fullkunnugt um þessa tímasetningu því að hann, sem formaður allsherjarnefndar, bar þessa ósk Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs formlega til hæstv. forseta í gærkvöldi. Honum var kunnugt um málavöxtu og hvers vegna þessi ósk var sett fram.

Nú er það svo að yfirlýst markmið með breytingum á þingskapalögum af hálfu aðstandenda þessa frumvarps er að tryggja vönduð vinnubrögð á Alþingi. Mig langar að beina þeirri spurningu til formanns allsherjarnefndar þingsins hvort honum finnist þessi vinnubrögð í anda vandaðra vinnubragða.

[17:44]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel vinnubrögðin ekkert frábrugðin því sem við höfum oft séð á síðustu dögum þingsins. Þau ættu að skoðast í því ljósi að flest sjónarmið og rök í þessu máli, bæði með og á móti, hafa komið fram fyrir löngu.

Það er rétt sem hv. þingmaður gat um, að að ósk hv. þm. Ögmundar Jónassonar bar ég forseta þau boð eftir fund allsherjarnefndar í gær að umræða um þetta mál hæfist ekki fyrr en klukkan sex í dag og því kom ég til skila.

Hins vegar gat ég þess á fundi allsherjarnefndar þegar þessi beiðni kom fram að í fyrsta lagi væri, samkvæmt reglum þingskapa, ekkert skilyrði fyrir því að taka mál á dagskrá að minnihlutaálit liggi fyrir. Í annan stað tók ég fram að það væri mín skoðun, í ljósi þess tíma sem eftir var af þingstörfum, að heppilegra hefði verið að byrja á þessu máli í morgun. Sú afstaða mín lá fyrir þótt ég kæmi að sjálfsögðu hinni formlegu beiðni þingflokks Vinstri grænna á framfæri.

[17:46]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Það kom fram í máli formanns allsherjarnefndar Alþingis að að hans mati væru flest rök komin fram í þessu máli og var svo að skilja á málflutningi hans að þess vegna væri óhætt að hefja umræður um málið þótt breytingartillögur okkar, þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, væru ekki formlega komnar fram og ekki sú greinargerð sem við birtum máli okkar til stuðnings. Þetta er athyglisvert sjónarmið. Ég óska eftir því að hæstv. forseti

Alþingis tjái sig um þetta mál, hvort honum hafi verið kunnugt um það þegar málið var sett á dagskrá eða ákveðið að hefja umræðu að breytingartillögur okkar og greinargerð voru ekki komin fram í málinu.

Þar sem við erum að ræða núna um fundarstjórn í þinginu fyndist mér einnig æskilegt og mikilvægt að heyra álit verkstjóra ríkisstjórnarinnar og verkstjóra stjórnarmeirihlutans á Alþingi, heyra hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde tjá sig um þetta mál. Finnst honum þessi vinnubrögð vera sæmandi fyrir Alþingi Íslendinga?

[17:48]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Það er kannski nærtækt að byrja á því að spyrja hvort hæstv. forseti hafi hugsað sér að ætlast til þess að framsögumaður minni hluta hefji að mæla fyrir nefndaráliti sem ekki er búið að dreifa. Er ekki eðlilegt og samkvæmt þinghefðum að gera frekar stutt hlé á þessari umræðu, eða eftir atvikum fresta fundinum stundarkorn, ef það er aðeins spurning um 10 mínútur eða svo sem þess er að bíða að skjalavinnslan skili af sér nefndarálitinu? Eða er þetta sá svipur á þingstörfunum sem hæstv. forseta finnst gaman að hafa á hlutunum?

Við mátum það svo þegar meiri hlutinn tók málið út í gærkvöldi og fundur stóð inn í nóttina að okkur mundi ekki veita af bróðurparti dagsins til að ganga frá breytingartillögum og nefndaráliti. Breytingartillögurnar voru efnislega tilbúnar upp úr hádegi en það var nokkuð flókið mál að setja þær upp og það tók skjalavinnsluna talsverðan tíma. Nefndarálitið er mikið að vöxtum og eðlilega tekur líka tíma að ganga frá því, fjölfalda það með fylgiskjölum og hafa það tilbúið til dreifingar.

Hér hófst fundur kl. 10.30 í morgun og stóð atkvæðagreiðsla um fjárlög í á þriðja tíma. Síðan hafa verið meira og minna linnulausar umræður eða hlé vegna þingflokksfunda þannig að samhliða þessum önnum hafa menn reynt að hamast við að koma þessum skjölum saman. Það er veruleikinn, það er staðreyndin hvað sem menn halda. En auðvitað verður forseti að eiga þetta við sig og ef honum finnst þetta einmitt sérstaklega við hæfi þegar til umfjöllunar er frumvarp sem á að hafa þann megintilgang að koma betri svip á þinghaldið, vanda vinnubrögð og hafa þessa hluti alla saman í föstum og fyrirsjáanlegum skorðum er þetta upphaf á hinum nýju tímum sem forseti kýs að hafa á hlutunum.

En svo mikið hefur reynslan kennt mér að það þykist ég geta fullyrt að ekki er þetta í samræmi við góðar þingvenjur. Það hefur aldrei þótt góð latína yfir höfuð að hefja umræður áður en þingskjöl lægju fyrir og litið á það sem hálfgerðan neyðarkost, einstöku sinnum gert ef samkomulag er um það og ef þeir sem í hlut eiga kvarta ekki undan því og láta sig hafa það. En það er afar sjaldgæft held ég að ætlast sé til þess að minni hluti í stóru og viðamiklu máli sem hefur sérstöðu fram að færa eigi að mæla fyrir því í nefndaráliti án þess að búið sé að dreifa því. Það þarf ekkert að rökstyðja hvers vegna. Sem betur fer hafa slík vinnubrögð ekki almennt verið tíðkuð en kannski eru það hinir nýju tímar sem forseti hyggst innleiða hér.

[17:51]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að það var alveg ljóst að forseti hafði lagt ríka áherslu á það að við reyndum að koma þessu máli sem fyrst til umræðu. Forseti óskaði eftir því við formenn þingflokka á fundi fyrr í dag að hægt yrði að byrja þessa umræðu kl. fjögur. Hins vegar var orðið við því að fresta því í þeirri von að leitað yrði allra leiða til að vinna þetta það hratt að takast mætti að koma þessari umræðu af stað kl. hálfsex. Það virðist ekki hafa dugað og kemur mér satt að segja mjög á óvart að staðan skuli vera þessi, en vegna þessara eindregnu óska tel ég rétt að gera hlé á þessari umræðu þannig að við getum hafið hana aftur 10 mínútur yfir 6. Það er þá nokkuð rúmur tími miðað við það sem lagt var mat á að þyrfti fyrir tæplega sólarhring síðan og vona ég að það dugi.

Þessari umræðu er frestað um sinn og fyrir er tekið 6. dagskrármálið.

Umræðu frestað.

Stjórn fiskveiða, frh. 2. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496.

[17:53]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Þetta er að verða skondið þegar í tvígang er frestað umræðu í þessu máli en það verður kannski að hafa sinn gang. Við erum að ræða frumvarp um veiðileyfagjald og að fella niður veiðiskyldu á rækju. Ýmislegt má um þetta segja og svo fiskveiðistjórnarkerfið og þær ógöngur sem við erum komnir í með það.

Hv. þm. Árni Johnsen talaði um byggðakvótann, sagði að hann væri böl en það er öðru nær, hann er hænufet í þá átt að bjarga sveitarfélögum eða sjávarþorpum sem hafa misst allan kvóta sinn í burtu. Auðvitað hefur byggðakvótinn þar af leiðandi, þó að lítill sé, aðstoðað og hjálpað aðeins til og eins er með línuívilnunina, þ.e. þar sem er handbeitt í landi fá menn ívilnun í þorski og ýsu upp á 16%. Það hefur auðvitað hjálpað víða til að fá þetta og orðið til atvinnuuppbyggingar eða haldið atvinnu á staðnum, bæði beitningu og auðvitað fiskvinnslu.

Ég minntist á það í fyrri ræðu minni að Samfylkingin hefur brugðist manni í þessu máli eins og mörgum öðrum. Ég fékk ekki skýr svör við því hjá hv. þm. Karli V. Matthíassyni hvað þeir ætluðu að gera annað en að skipa einhverja nefnd. Auðvitað er sorglegt að við verðum kannski að bíða í tvö ár eftir því að þessi nefnd skili af sér einhverju áliti um að staðan í sjávarplássunum sé slæm.

Er stöðugleiki í sjávarútvegi til staðar? Það er eitt af því sem stóð í stjórnarsáttmálanum. Ég get ekki séð að það sé neinn stöðugleiki með þessu fiskveiðistjórnarkerfi nema síður sé. Menn spurðu: Hvaða leiðir eru færar? Hvað er hægt að gera til að komast út úr þessu? Það er hægt að hafa uppboð á veiðiheimildum, það þarf ekki að afhenda þær

öllum ókeypis. Margir gera út sem eiga lítinn sem engan kvóta, kvótalausar útgerðir og þær borga leigu í þorski upp á 230–240 kr. fyrir kílóið. Þær eru að borga leigu. Ef þessar útgerðir fengju að leigja kvóta á 100 kr. væru þær bara í mjög góðum málum. Auðvitað er spurning hvort menn eigi ekki að stíga einhver skref í því að taka einhverja potta til að gefa þessum aðilum tækifæri til að fá að vinna og vera með í þessari atvinnugrein.

Skoðanakönnun sem var gerð í vor sýndi það og sannaði að það eru ekki bara 72% heldur sennilega 85% sem eru á móti fiskveiðistjórnarkerfinu sem er náttúrlega út af því að fólk sem þekkir til á landsbyggðinni eða er af landsbyggðinni veit hver staðan er. Það hefur komið fram að þessar sjávarbyggðir voru byggðar upp út af fiskveiðum, nálægð við fiskimið. Þegar grunninum er undan því kippt hrynur allt mannlífið og þetta veldur ómældum vandamálum í þessum sveitarfélögum, bæjarfélögunum, þessum sjávarþorpum. Auðvitað mun þetta leiða af sér ýmiss konar aðra ógæfu. Það hefur t.d. aldrei eða sáralítið verið talað um hvaða áhrif þetta hefur á félagslegan þátt þess fólks sem verður fyrir þeirri ógæfu að fá ekki vinnu og hrökklast í burtu úr verðlausum eignum af því að einhverjum fáum var afhentur allur kvótinn. Það er auðvitað hægt að stíga ákveðin hænufet í rétta átt eins og með því að fækka kvótabundnum tegundum. Þetta er það sem við í Frjálslynda flokknum höfum bent á. Við höfum líka bent á að það má byrja á að opna þetta kerfi neðan frá með því að hafa frjálsar handfæraveiðar í fimm mánuði á ári fyrir menn með óframseljanlegar veiðiheimildir, bara veiða með tvær rúllur hver og á allt að 30 tonna bátum. Það er allt hægt að gera en spurningin er: Hafa menn vilja, og viljum við gera það? Ég vona að við alþingismenn verðum ekki kallaðir einhverjar heybrækur sem þora ekki að takast á við þessi mál.

[17:59]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Frumvarp um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, sem hefur verið til umræðu í dag, lýtur fyrst og fremst að svokölluðu veiðigjaldi á aflaheimildir sem er jú hluti af því heildarfiskveiðistjórnarkerfi sem við höfum búið við á undanförnum árum með jafnhrapallegum árangri sem raun ber vitni.

Vegna orða sem viðhöfð voru fyrr í umræðunni, einkum orða hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, um stefnu og tillögur í sjávarútvegsmálum, fannst mér ég knúinn til að gera örstutta grein fyrir því. Það var reyndar mjög merkilegt að heyra þessi orð frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni sem var í flokki sem studdi ríkisstjórn fyrir nokkrum árum og beitti sér fyrir afnámi dagabátanna á sínum tíma, að setja dagabátana í aflaheimildir. Hann studdi þá ríkisstjórn og ætti að vera minnugur aðkomu sinnar að málum þar.

Stefna okkar Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs er skýr hvað varðar sjávarútvegsmálin og við höfum lagt fram frumvarp, eins konar svona sáttafrumvarp, um endurskoðun á öllu fiskveiðistjórnarkerfinu á þskj. 157, 147. mál, sem enn hefur ekki fengist rætt á þinginu. Flutningsmenn eru Björn Valur Gíslason, varaþingmaður og sat á þingi fyrr í haust, sá sem hér stendur og hv. þm. Atli Gíslason. Þar er lagt til að í gildistíma fiskveiðistjórnarlaganna verði sett sólarlagsákvæði til 1. september 2010, enda taki þá gildi ný heildarlög um stjórn fiskveiða.

Eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kom inn á í ræðu sinni hefur það sýnt sig, m.a. í skoðanakönnun meðal þjóðarinnar, að yfirgnæfandi meiri hluti þeirra sem hafa tekið þátt í Gallup-könnun er andvígur núverandi fiskveiðistjórnarkerfi. Telur það bæði óréttlátt og óskilvirkt og er sammála þeirri stefnu Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs að það hafi í sjálfu sér brugðist öllum sínum markmiðum. Það er því alveg hárrétt sem hv. þingmaður kom þar inn á. Síðan hefur verið rakið ítarlega hér í ræðu hvaða áhrif fiskveiðistjórnarkerfið, þetta rangláta kvótakerfi, hefur haft á byggð og búsetu og atvinnulíf í landinu.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði lögðum fram skýra stefnu í sjávarútvegsmálum fyrir fimm árum og hún er í megindráttum óbreytt og stendur enn. Þar leggjum við áherslu á að hluti af fiskveiðiheimildunum, hluti af réttinum til að veiða, sé bundinn við byggðirnar, bundinn við viðkomandi byggðir. Það er jú ekki bara útgerðarmaðurinn sem hefur gert fiskveiðiauðlindina svo verðmæta, það eru líka sjómenn, landverkafólk, byggðirnar. Allir eiga þar hlut að máli. Við leggjum því áherslu á að hluti af þessum rétti sé bundinn við byggðirnar og skapi traustan grunn fyrir atvinnulífið og búsetuna, hluti sé síðan bundinn útgerðinni og hluti gæti þá verið á frjálsum markaði. Við leggjum líka áherslu á að flotanum sé skipt upp og að grunnslóðin sé varin fyrir aflmiklum togbátum. Við leggjum einnig áherslu á að markmiðið sé vistvænar veiðar.

Ég hef miklar áhyggjur af því sem er að gerast þegar öflugir togbátar eru farnir að skarka upp í landsteina eins og gerist nú víða um land. Og þegar er kominn þrýstingur á það að stóru togararnir fái heimild til að fara aftur inn fyrir 12 mílur. (**Gripið fram í:** Þið studduð það frumvarp.) Að þeir fari inn fyrir 12 mílur? Ég tel að við höfum lagt höfuðkapp á, og það var hluti af baráttunni fyrir stækkun landhelginnar, að flytja togarana út fyrir 12 mílurnar. Ég held að það hafi verið gert vegna fiskverndarsjónarmiða og við vildum líka að íbúarnir hefðu forgangsrétt að þeim auðlindum.

Við leggjum á það áherslu, til þess að halda því rækilega til haga í umræðunni, að við höfum lagt fram þingmál um að fiskveiðistjórnarkerfið verði endurskoðað og eins og segir hér, með leyfi forseta:

„Við lögin bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða sem orðast svo: Sjávarútvegsráðherra skal þegar við gildistöku laga þessara skipa nefnd sem vinna á að mótun heildarstefnu í sjávarútvegsmálum sem komi í stað núverandi laga um stjórn fiskveiða. Markmið nýrra laga um stjórn fiskveiða skulu vera að nytjastofnar á Íslandsmiðum verði óvefengjanleg sameign íslensku þjóðarinnar og að þau tryggi verndun, sjálfbærni og hagkvæma nýtingu sjávarauðlinda og lífríkis sjávar, sem og trausta atvinnu og byggð í landinu öllu.“

Síðan er það rakið hvernig við leggjum til að sú vinna sé unnin og farið af stað. Með frumvarpinu fylgir mjög ítarleg greinargerð en þar er vakin athygli á því að markmið núverandi fiskveiðistjórnarlaga eru í fyrsta lagi að vernda fiskstofna. Hefur það tekist? Nei. Að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra? Hefur það tekist? Nei. Að treysta atvinnu í

byggðum landsins? Hefur það tekist? Nei, síður en svo. Að efla byggð í landinu, úti um hinar dreifðu byggðir. Hefur það tekist? Nei, síður en svo.

Allir þessir fjórir meginþættir sem núgildandi fiskveiðistjórnarlög byggjast á hafa brugðist. Og það gengur ekki að ætla að skella skollaeyrum við því og ætla að halda áfram á sömu braut og Sjálfstæðisflokkur og Samfylking virðist ætla að gera. Þorskveiðiheimildir eru skornar niður án annarra aðgerða sem tryggja vöxt og viðgang stofnanna að nýju. Eingöngu eru settar fram niðurskurðartillögur sem margir segja að snúist upp í andhverfu sína, þ.e. að meira verði um brottkast, meira verði um þrýsting á að veiða smáan fisk og meiri þrýstingur verði á að opna hólf sem áður voru friðuð. Allur þessi þrýstingur aukist þannig að aðgerðir ríkisstjórnarinnar snúist í andhverfu sína og verði andfiskverndaraðgerðir.

Mikilvægustu atriðin við mótun nýrrar stefnu í sjávarútvegi eru, samkvæmt tillögum okkar m.a. að:

Auðlindir sjávar verði raunveruleg sameign þjóðarinnar og einstökum byggðarlögum sé tryggður réttlátur skerfur veiðiheimilda og viðunandi öryggi.

Sjávarútvegurinn lagi sig að markmiðum sjálfbærrar þróunar og vinni markvisst að því að bæta umgengni um náttúruna og lífríkið, þ.e. einstaka nytjastofna, vistkerfi hafsbotnsins og hafsbotninn sjálfan.

Sjávarútvegsstefnan treysti byggð og efli atvinnu í landinu öllu ásamt því að stuðla að aukinni fullvinnslu framleiðslunnar og þar með aukinni verðmætasköpun og hámarksafrakstri auðlindanna innan lands.

Við erum að tala um hvernig við viljum bæði vernda og nýta auðlindina sem best.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum flutt tillögu um það hér á Alþingi að kannað verði hvernig stöðva megi eða draga úr þeim mikla útflutningi sem á sér stað á óunnum gámafiski á markaði erlendis. Yfir 50 þús. tonn hafa verið flutt út óunnin á markaði erlendis án þess að íslenskur fiskmarkaður hafi getað boðið í þann fisk. Ég tel að ein brýnasta aðgerðin til þess að stuðla að aukinni atvinnu í fiskvinnslu landsmanna sé að koma því þannig fyrir að fiskvinnslurnar eigi að minnsta kosti rétt og möguleika á því að bjóða í þennan fisk á jafnréttisgrunni áður en hann fer úr landi. Ég skil ekki hvers vegna ekki er tekið á þessu máli. Við höfum flutt þessa tillögu í tvígang. Fyrir um ári var skipuð nefnd og enn hafa ekki komið tillögur en aftur á móti eru lögð fram lagafrumvörp sem styrkja þetta ástand. Eins og það að fella niður svokallaðar kvótaaðlaganir frá og með 1. september sem gerir það eitt að auðvelda aðilum að flytja fisk út í gámum.

Er sanngjarnt að sömu aðilar, sem flytja fisk óunninn í gámum út án þess að íslensk fiskvinnsla geti komist að því að bjóða í það, eigi rétt á fjármagni til þess að halda starfsfólki á launaskrá þegar ekkert hráefni er til að vinna af því að þeir hafa flutt það út?

(**Forseti** (RR)**:** Hv. þingmaður. Forseti spyr hvort hv. þm. Jón Bjarnason eigi mikið eftir af ræðutíma sínum þar sem liðinn er sá tími sem frestur var gefinn til að ræða …)

Já, þrjár mínútur.

(**Forseti** (RR)**:** Þá klárar þingmaður ræðu sína.)

Frú forseti. Ég vil halda því rækilega til haga að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum ítrekað lagt fram mjög ákveðnar tillögur um það hvernig styrkja megi, bæta og efla sjávarútveginn, byggðirnar í landinu, það fólk sem vinnur við íslenskan sjávarútveg, um borð í skipum, í fiskvinnslu í landi. Ég vil að lokum, frú forseti, vitna í ágæta grein í *Norðurstjörnunni*, blaði Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Norðausturkjördæmi. Björn Valur Gíslason, sem ég hef áður nefnt, skrifar mjög góða grein um hvernig sjómenn græða hafið. Hvernig á að byggja traust samband á milli sjómanna, rannsóknarmanna og annarra sem tengjast nýtingu hafsins í samtökum, *Sjómenn græða hafið* væri þá hliðstætt verkefninu *Bændur græða landið* sem við höfum góða reynslu af.

Þetta skulu þá verða lokaorð mín í þessari ræðu, frú forseti. En við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt fram mjög ítarlegar og framsýnar tillögur í sjávarútvegsmálum sem lúta að öllum þessum þáttum, að fiskvernd og uppbyggingu fiskstofna, að eflingu byggðar í landinu, að eflingu fiskvinnslu. Við undirstrikum að það er mjög mikilvægt að breyta um stefnu og taka upp þá stefnu og þau vinnubrögð sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði viljum hafa.

[18:13]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég spyr vinstri græna, sem allt í einu eru farnir að tala um sjávarútvegsmál: Hvað vilja þeir í þessum málum? Vilja þeir taka aflamarkskerfið af? Ég hef aldrei heyrt það. Ég hef ekki heldur heyrt að þeir vilji fara í sóknarmark eða taka upp færeyska dagakerfið. Þeir hafa jú talað um byggðakvóta, kvóta tengdan byggðunum. Það er það eina sem hægt er að merkja á málflutningi þeirra.

Ég ætla að minna á að fyrir nokkrum dögum var samþykkt frumvarp um opnun og lokun á veiðisvæðum. Það var samþykkt þannig að það átti að fara að loka kóralsvæði fyrir suðurströndinni. En það mátti líka opna svæði og það er búið að opna veiðisvæði fyrir vestan og norðan og austan og reyndar með allri suðurströndinni líka, reyndar ekki fyrir troll á suðurströndinni en fyrir togskip og þau græða væntanlega hafið, hv. þm. Jón Bjarnason, þegar þau fara inn á grunnslóðina upp á sex mílur eða hvað sem þau mega fara grunnt, stóru togararnir á grunnsævi með 5 tonna hlera aftan í sér, tvo slíka. Það er örugglega til að græða hafið eða hitt þó heldur.

Fulltrúi ykkar í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd, Atli Gíslason, samþykkti þetta. Það var verið að fara inn í landhelgislögin með frumvarpinu til þess að geta hleypt skipum og nú er verið að leyfa togveiðar í Ísafjarðardjúpi á bát sem er að fiska þar í troll í áframeldi og ekki nóg með það hann fiskar 50 tonn af ýsu en 12 tonn var hann búinn að fiska um daginn af þorski í áframeldi. (Gripið fram í.)

[18:15]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg hárrétt hjá þingmanninum að einmitt aflamarkskerfið eins og það er sett upp er grundvöllur núverandi fiskveiðistjórnarkerfis. Þetta aflamarkskerfi byggir einmitt á því að það sé t.d. bara einn þorskstofn

við landið. Ég hef aldrei aðhyllst þá hugsun að við landið væri bara einn þorskstofn. Nú eru komnar vísindalegar niðurstöður eða a.m.k. mjög sterkar vísbendingar um að hér séu þrír eða fleiri þorskstofnar í kringum landið og við séum jafnvel með grunnslóðarstofn og staðbundna stofna inni á einstaka fjörðum. Það gefur því augaleið að aflamarkskerfi sem látið er gilda fyrir allt landið eins og að þorskurinn syndi í kringum landið og það sé sama hvort hann er veiddur fyrir norðan eða austan gengur einfaldlega ekki upp.

Það sem mér finnst einna grátlegast núna í tillögum ríkisstjórnarinnar á fjárlögum sem var verið að afgreiða er hversu skammarlega lítið fjármagn er sett í hafrannsóknir, bæði hjá Hafrannsóknastofnun sjálfri og eins til staðbundinna hafrannsókna á vegum annarra stofnana og aðila. Það er þó eitt sem ég held að allir hafi verið sammála um síðasta sumar, að stórefla þyrfti hafrannsóknirnar og gera þær markvissari, en þær tillögur eru ekki í þeim fjárlögum sem við samþykktum í dag að því marki sem um var talað síðasta sumar og raunverulega þarf.

[18:17]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við erum að ræða um veiðileyfagjald — um hvaða tölur tölum við þegar við erum að ræða veiðileyfagjald sem á að fara að fella niður?

Ég er hér með samantekt, veiðigjald fyrir veiðiheimildir, greiðslugrunnur árið 2003 er 300 millj., greiðslugrunnur 2004 300 millj., 2005 700 millj., 2006 837 millj. og 2007 430 millj. Skiptir svona miklu máli að ná þessu af? Þegar hv. þm. Árni Johnsen sagði að 7 milljarðar væru fluttir úr Suðurkjördæmi og það væri miklu meira en íslenskir útgerðarmenn hefðu nokkurn tímann borgað í veiðileyfagjald fór hann með rangar tölur. Ég hef þessar tölur hér á blaði beint úr upplýsingadeild Alþingis.

Við erum á villigötum í þeirri umræðu að fella niður veiðileyfagjald í staðinn fyrir að láta það renna til fólksins sem þarf á því að halda, sjómannanna sem missa vinnuna og fiskvinnslufólksins sem missir vinnuna. Þá ganga þeir lengra í Vinstri grænum og vilja leggja þetta veiðileyfagjald alveg af. Þið viljið þjónka útgerðarmönnunum og LÍÚ-klíkunni betur og meir en meira að segja núverandi stjórnarflokkar.

[18:19]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að við hv. þm. Grétar Mar Jónsson séum einmitt sammála um að þetta fjármagn, hvort sem það er tekið eða liggur í greininni sjálfri, eigi að renna til byggðanna, eigi að vera þar og einmitt að koma íbúunum í viðkomandi byggðum til góða. Eins og ég sagði hér í ræðu minni áðan er veiðigjaldið innbyggt í fiskveiðistjórnarkerfi sem við erum ekki sammála. Innan þess kerfis sem er verður samt að horfa á vissan raunveruleika hvað það varðar.

Þess vegna höfum við flutt tillögu um sólarlagsákvæði í núgildandi lög um stjórn fiskveiða og að þau verði endurskoðuð í heild sinni. Við viljum að allir aðilar komi þar að, allir þingflokkar og allir hagsmunaaðilar, og nái sátt um þetta stóra mál innan tilskilins tíma. Það er öllum ljóst að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi hefur fullkomlega brugðist í öllum þeim þáttum sem það var sett upp til að ná, í öllum þeim markmiðum sem því var ætlað að ná hefur það brugðist. Þess vegna verðum við að taka á þessu máli en með ábyrgum hætti.

[18:21]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þekki mætavel þetta lagafrumvarp sem hv. þm. Jón Bjarnason dró hér fram í umræðuna um brottfall laganna um stjórn fiskveiða. Sjálfur flutti ég efnislega samhljóða frumvarp fyrir áratug eða liðlega svo þannig að ég kannast mætavel við það mál og veit að þeir sem sömdu og flytja frumvarpið nú hafa örugglega nýtt hið eldra frumvarp sér til gagns.

Ég þekki líka þá stefnu sem flokkurinn hefur borið fram fyrir kjósendur. Ég var út af fyrir sig ekki að fjalla um hana, það sem ég gat um í ræðu minni var að Vinstri grænir væru með tillöguflutningi sínum núna að opinbera það fyrir kjósendum að þeir meintu ekkert með þeirri stefnu sem þeir hefðu borið fram. (**ÞBack:** Ha?) Það væri einfaldlega fyrirsláttur til að villa um fyrir kjósendum.

Það kemur í ljós núna á ögurstundu þegar tekist er á um veiðigjaldið að eina tillaga Vinstri grænna í því máli er að ganga lengra í átt til stórútgerðarmanna, gera þeim meira til góða en sjálf ríkisstjórnin er tilbúin til að gera. Það er framlag Vinstri grænna til umræðunnar um stjórn fiskveiða eins og kemur fram í því nefndaráliti sem rætt var fyrr í þessari umræðu.

Meira að segja 1,45 kr. í endurgjald fyrir hvert kíló sem má veiða er of mikið fyrir Vinstri græna, þeim finnst of þungbær kvöð á útvegsmenn að borga 1,45 kr. þegar þeir geta á sama tíma leigt þessar veiðiheimildir fyrir 233 kr. Þess vegna segi ég: Þetta er ekkert annað en það að Vinstri grænir eru að biðla til Sjálfstæðisflokksins, þeir eru að sýna honum og LÍÚ að þeir vilji ganga lengra í að verja (Forseti hringir.) hagsmuni stórútgerðarmanna en sjálf Samfylkingin. (**Gripið fram í:** … vera í Framsóknarflokknum.)

[18:23]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla ekki að fara að krefja hv. þingmann um sundurgreinda stefnu Frjálslynda flokksins í sjávarútvegsmálum enda held ég að það mundi taka nokkuð langan dag að fá hana fram með þeim hætti að einhver skildi hvað þar væri á ferðinni þrátt fyrir góðar meiningar hjá hv. þingmönnum á þeim sviðum, sem ég dreg ekki í efa. Ég dreg ekki í efa góðar meiningar hjá hv. þingmönnum í sjávarútvegsmálum og umhyggju þeirra fyrir byggðum landsins sem eru þar sammála okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði.

Hins vegar verður spurt með hvaða raunhæfa hætti maður skoðar málin í heild. Þess vegna höfum við lagt hér til — og það má vel vera að eitthvað gott hafi verið tekið frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni sem er lengi búinn að starfa að þessum málum. Hann studdi m.a. þann flokk sem afnam dagabátakerfið í síðustu ríkisstjórn sem ég held að hafi einmitt verið virkilega alvarlegt högg á byggðirnar í land-

inu, byggðirnar á Vestfjörðum, að afnema dagabátakerfið sem hafði verið byggt upp til hliðar við kvótakerfið til að gefa þessum litlu byggðum möguleika til að þróa sjávarútveg upp á nýtt.

Ég held að það sé alveg ljóst, frú forseti, að hin ábyrga afstaða sé sú að stjórn fiskveiða verði tekin til heildarendurskoðunar. Ef þar er margt tekið upp úr fyrri hugmyndum hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar vona ég að þær verði kannski bara óbreyttar áfram, hugmyndir hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, og hann geti þá stutt okkur þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til að ganga þá leið sem við leggjum hér til.

[18:25]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við stöndum í þeim sporum að fram undan eru gríðarlega miklar breytingar í sjávarplássum landsins. Ég held að það sé óumdeilt að þetta eru örlagaár fyrir þau byggðarlög og fyrirsjáanlegt er miðað við þau skref sem ríkisstjórnin hefur stigið að það verður mikill samdráttur í útgerð í þessum plássum, mjög mikill.

Í þessari stöðu er það tillaga vinstri grænna að gera enn meira í öfuga átt, ganga enn lengra hin vondu skref sem ríkisstjórnin er að fara með tillögum sínum hér. Það eru bara tillögur um að gera þeim léttara að kaupa allar veiðiheimildirnar af smáútgerðarmönnunum sem munu hætta og eru að selja hver á fætur öðrum stóru fyrirtækjunum, Samherja og Brimi. Þangað fer kvótinn, og það er verið að gera þeim það léttara með því að aflétta þessari upphæð, 1,45 kr., í tillögum vinstri grænna. Það er framlag þeirra til atvinnumála í þessum byggðarlögum. Það er bónorð þeirra til sjálfstæðismanna. Það eru engar tillögur um að tryggja atvinnulíf á þessum stöðum, það eru engar tillögur til að mæta því þegar útvegsmenn fá 4 þús. krónur fyrir kílóið í dag sem er miklu meira en var áður en kvótinn var skorinn niður. Þeir fá yfir 230 kr. fyrir leigukílóið sem er miklu meira en var áður en kvótinn var skorinn niður.

Þeir hafa engar tillögur til að bregðast við þessari stöðu, bara tillögur til að ívilna útvegsmönnum enn meir en þegar er orðið.

[18:27]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek alveg undir þau orð hv. þingmanns að sjávarbyggðirnar vítt og breitt um landið standa frammi fyrir gríðarlegum vanda og við stöndum frammi fyrir gríðarlegum breytingum á íslenskum sjávarútvegi ef fram fer sem horfir og stefna ríkisstjórnarinnar, Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, nær fram að ganga með samþjöppun á fiskveiðiheimildum og miklum auknum erfiðleikum hjá mörgum sjávarbyggðum.

Hinu er ekki að leyna að ég held að við verðum að viðurkenna að það gjald sem hér er verið að tala um og er hluti af núverandi fiskveiðistjórnarkerfi kemur líka illa við ákveðin fyrirtæki úti í hinum dreifðu byggðum akkúrat nú. (**Gripið fram í:** … útgerðir.) Ég held að — við skulum ekki heldur tala niður til þeirra fyrirtækja, þeirra útgerða sem þetta snertir. Við erum ekki að mæla með að þetta sé sú lausn sem á að nota en hérna er verið að tala um afmarkað mál í erfiðri stöðu.

Ég bendi á þær tillögur sem við höfum flutt um að tengja fiskveiðiheimildir byggðunum þannig að íbúarnir, útgerðaraðilarnir, sjómennirnir eigi þar sinn sjálfstæða rétt en gangi ekki kaupum og sölum úr byggðunum (Gripið fram í.) eins og nú gerist. Við höfum einmitt þess vegna flutt tillögur um að allt kerfið verði tekið til endurskoðunar vegna þess að allir þættir þess, öll markmið fiskveiðistjórnarkerfisins, að vernda fiskstofna, að treysta atvinnu og efla byggð í landinu, hafa brugðist, mistekist, kerfið er fullkomlega gjaldþrota og þess vegna verðum við að (Forseti hringir.) endurskoða það og snúa á aðra braut eins og við höfum lagt til í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, frú forseti.

Umræðu frestað.

[18:29]

Útbýting:

Störf hjá ráðuneytinu, 260. mál, svar félmrh., þskj. 527.

Vátryggingarsamningar, 163. mál, nál. minni hluta viðskn., þskj. 523.

Þingsköp Alþingis, 293. mál, nál. minni hluta allshn., þskj. 524; brtt. minni hluta allshn., þskj. 525.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:31]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 525. — Afbrigði samþ. með 39 shlj. atkv.

Þingsköp Alþingis, frh. 2. umr.

Frv. StB o.fl., 293. mál (starfstími Alþingis, eftirlitshlutverk, ræðutími o.fl.). — Þskj. 333, nál. 498 og 524, brtt. 499 og 525.

[18:32]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að segja að ég harma mjög þau vinnubrögð sem viðhöfð hafa verið í þessu máli alveg frá því að hugmyndin kom upp að ég vil segja í höfðum örfárra einstaklinga innan þingsins eða í ríkisstjórn, hjá framkvæmdarvaldinu, til dagsins í dag. Ég vil líka halda því til haga að ég fullyrði að hægt hefði verið að ná viðunandi samkomulagi, og í það fór ég með opnum hug í allsherjarnefnd, ef menn hefðu haft vilja til þess og ef menn hefðu gefið sér tíma til þess.

Ég tel vinnubrögðin algerlega óviðunandi og ég verð að segja eins og er að ég hef ekki átt þeim að venjast í starfi mínu á vinnumarkaðnum til þessa. Ég hef hvergi séð svona vinnubrögð áður, að fá ekki einu sinni að vita við meðferð málsins í allsherjarnefnd hvað standi til næst. Hvenær á að taka málið út? Verður það afgreitt fyrir jól? Nei, aldrei nein svör. Verða gestir kallaðir fyrir nefndina? Verður kallað eftir umsögnum? Engin svör við því.

Ég stakk upp á að kalla fyrir fyrrverandi forseta þingsins og reyna að dreypa á þeim reynslubrunni. Það var tekið vel

í það. Síðan var því hafnað. Ég óskaði eftir því að starfsmenn þingsins kæmu fyrir nefndina en þeir höfðu óumbeðnir sent umsögn til allsherjarnefndar. Því var hafnað að ræða starfsskilyrði þingsins við fulltrúa starfsmanna. Ég óskaði eftir að ég fengi í hendur samanburð á dönskum þingskapareglum og íslenskum miðað við frumvarpið samþykkt. Það hefur ekki komið fram. Ég óskaði eftir gögnum frá vinnu undir forustu Ólafs G. Einarssonar, ef ég man rétt. (Gripið fram í.) Hv. þm. Birgir Ármannsson, það hefur þá farið á mis við mig á þessum hraða.

Það átti hvorki að ræða við kóng né prest. Það átti ekki að ræða við stjórnarandstöðuna. Það var ekki leitað samkomulags af heilum hug. Ég fullyrði enn og aftur að hefðum við gefið okkur betri tíma hefði það náðst. Við stungum upp á því að leita sátta og klára málið fyrir 10. febrúar ef ég man rétt. Því var líka hafnað.

Ég spyr: Af hverju liggur svona á? Af hverju er ástæða til að slíta friðinn? Af hverju er ástæða til að bola okkur frá samráði, samvinnu, málamiðlun og öðru slíku? Hvað lá svona mikið á? Hafa þingstörfin gengið svona illa í vetur út af ræðutíma? Ég fullyrði það að innan núgildandi laga mætti koma miklu betri brag á þingstörfin.

Ég hygg að þessi vinnubrögð, sem ég tel forkastanleg, séu til þess fallin að varpa rýrð á Alþingi, því miður. Ég tel líka að með þessu frumvarpi, ef það verður samþykkt, hafi meiri hlutinn á þingi, þingskapameirihlutinn, reist sér bautastein sem ætti að verða víti til varnaðar í kennslubók um vönduð þingsköp.

Meira að segja það að okkur er veittur hálfur dagur, segi ég, til að vinna upp þetta vandaða plagg, vinna upp minnihlutaálit, vinna upp lagabreytingar sem voru tæknilega erfiðar, þær voru það tæknilega erfiðar að málið var í úrvinnslu í skjalavinnslunni í nokkra klukkutíma í dag, meira að segja það átti að taka frá okkur. Svo förum við inn í umræðuna án þess að þetta plagg hafi legið fyrir með nægum fyrirvara til að menn gætu kynnt sér það. Þetta er ekki til eftirbreytni. Þetta kallar á óvandaða löggjöf, óvönduð vinnubrögð bera í skauti sér óvandaða löggjöf.

Og að bjóða líka upp á það — það er kannski af því að ég er svo reynslulaus í óvönduðum vinnubrögðum, að þetta tíðkist hér — að taka þetta mál út í önnum þingsins rétt fyrir jólahlé er líka óboðlegt. Það er með öllu óboðlegt. Við vorum tilbúin að gangast undir þá svardaga að klára þetta mál fyrir 10. febrúar, gefa okkur tíma, leita til þrautar málamiðlunar. Í það fór ég í vinnunni í allsherjarnefnd með algjörlega opnum huga, algjörlega án nokkurrar kreddufestu og annars. Eina sem ég hafði í huga var að störfin á Alþingi yrðu skilvirkari og starfsaðstæður starfsmanna yrðu fjölskylduvænni, þ.e. að hægt væri að samræma hér vinnu og fjölskylduábyrgð. Þegar upp er staðið í þessu frumvarpi gerist það ekki. Hér er ekki samræmd vinna og fjölskylduábyrgð. Hér er ekki komið í veg fyrir kvöld- og næturfundi. Hér er ekki hagað svo til að ég geti eða aðrir þingmenn eða starfslið þingsins sagt við fjölskyldu sína klukkan þrjú að degi: Ég kem heim klukkan átta. Nei, það er hægt að slíta fundi klukkan átta að kvöldi og byrja upp á nýtt og halda honum áfram alla nóttina. Það er engin trygging fyrir því. Til hvers var þá lagt af stað? Eingöngu með því að horfa á ræðutímann. Að fara í einn lítinn þátt í heildarmynd í störfum þingsins. Og enn og aftur fullyrði ég að með sátt og samlyndi og samkomulagi væri hægt að gera Alþingi að fjölskylduvænum vinnustað, að góðum vinnustað, að skilvirkum vinnustað innan núgildandi þingskapalaga. Ég fullyrði það.

Ég vil segja það hér að hornsteinar stjórnskipunar Íslands, eins og annarra vestrænna lýðræðisríkja, er þrískipting ríkisvaldsins í löggjafarvald, framkvæmdarvald og dómsvald. Þannig er leitast við að tryggja viðunandi jafnvægi í samfélaginu milli lýðræðislegs valds almennings, beins og óbeins, í gegnum kjörna fulltrúa og framkvæmdarvaldsins sem situr í umboði Alþingis. Hér ríkir þingræði og þingbundin ríkisstjórn. Síðan skera dómstólarnir úr ágreiningi.

Skyldi þetta frumvarp efla löggjafarvaldið gagnvart framkvæmdarvaldinu? Skyldi það hafa verið kannað? Svo er ekki. Það er kannski út af því að frumvarpið er sprottið úr ranni framkvæmdarvaldsins, úr ranni stjórnsýslunnar? Ég hef sagt að það sem einkenni þetta frumvarp sé lýðræðisþreyta, lýðræðisóþægindi eða lýðræðisfælni. Það hefur komið berlega fram á þinginu og í störfum allsherjarnefndar.

Það er viðurkennd staðreynd á Íslandi að þjóðþingið, Alþingi Íslendinga, er veikt gagnvart framkvæmdarvaldinu og það hefur veikst síðastliðinn einn og hálfan áratug. Staða Alþingis sem slíks gagnvart framkvæmdarvaldinu snýst eðli máls um þá möguleika og réttindi minni hlutans til að sinna hlutverki sínu gagnvart ríkisstjórn, í stjórnarandstöðu, í aðhaldshlutverki, í eftirlitshlutverki. Mér líður stundum hér á þinginu eins og að stjórnarandstaðan sé formsatriði, að við séum tekin eins og formsatriði en ekki faglegt vinnandi fólk sem leggur alúð í störf sín og vill landinu vel.

Það er óskaplega stór liður í hlutverki þingmanna og stjórnarandstöðu að standa fyrir rökræðum og koma mismunandi sjónarmiðum á dagskrá út í samfélagið. Því má aldrei gleyma að hlutverk okkar er margþætt. Það er ekki aðeins löggjafarstarf heldur er Alþingi líka helsti vettvangur pólitískra skoðanaskipta og umræðu í landinu. Hér takast á stjórnmálaflokkar og lýðræðislega kjörnir fulltrúar þeirra og þeirri viðureign verður að skapa viðunandi umgjörð sem snýst um að tryggja rétt minni hlutans, tryggja að ræðutími sé ekki þrengdur svo að hann sé ekki til staðar. Ég vil líka benda sérstaklega á það að á Alþingi takast fulltrúar löggjafarvaldsins á við ráðherra framkvæmdarvaldsins. Hér á hinu háa Alþingi þurfa ráðherrar að standa sín reikningsskil, að svara spurningum löggjafarvaldsins, að skýra sjónarmið framkvæmdarvaldsins fyrir löggjafarvaldinu. Það er afar brýnt.

Þess vegna kom það algjörlega flatt upp á mig þegar nokkrir hv. fulltrúar í allsherjarnefnd vildu stytta ræðutímann við 1. umr. til viðbótar. Hvað þýðir það? Það þýðir að tækifæri þingmanna til að láta ráðherra framkvæmdarvaldsins standa reikningsskil eru skert. Ráðherrar standa þessi reikningsskil fyrst og fremst í 1. umr. Þar svara þeir spurningum, þar þurfa þeir að gera grein fyrir sjónarmiðum að baki öllum þeim aragrúa lagafrumvarpa sem þeir leggja fram. Ráðherrar eru mun sjaldnar viðstaddir 2. umr. eða 3. Það eru örfáar undantekningar frá því eins og hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson, ég held að það sé af öðrum

ástæðum, fremur málgleði en eitthvað annað, en hæstv. ráðherra hefur verið duglegur að mæta í þingið.

Þarna er verið að takmarka og það er vilji þingmanna til að koma í veg fyrir að við hv. þingmenn getum tekist á við ráðherrana, spurt þá spjörunum úr. Ég hygg að ráðherrar, sérstaklega þeir sem setið hafa lengi á ráðherrastóli, veikist smám saman og fái þessa lýðræðisþreytu sem ég kalla, lýðræðisóþægindi, að þurfa að standa fyrir svörum á Alþingi, að þurfa að hlusta á efnislegar umræður sem eru lengri en 15 mínútur, að þurfa hitt og þetta. (Gripið fram í.)

Frú forseti. Því fer víðs fjarri að ræðutíminn einn skiptir öllu máli. Hann er hluti af heildarmynd. Réttindi stjórnarandstöðunnar og ákvæði þingskapa eiga að tryggja lýðræðisleg skoðanaskipti. Umræður, vönduð vinnubrögð og vönduð lagasetning Alþingis eru heild, órjúfanleg heild, hluti af stærri heildarmynd sem ekki verður skilin frá öðrum.

Ég vil taka sérstaklega fram að það er í sjálfu sér ekki markmið að flytja langar ræður. Alls ekki. Þaðan af síður innihaldslausar eða rýrar. Þaðan af síður að standa í málþófi. En það er bara þannig að fjöldi mála kallar á lengri umræðu en þetta frumvarp veitir rétt til. Undir hvað er stjórnarandstaðan þá seld? Undir vald forseta. Alræðisvald forseta. Ég hef sagt og get sagt það aftur að við gætum hugsað okkur að styðja þetta frumvarp ef tryggt væri að minni hlutinn skipaði ævinlega forseta þingsins. Þá væri hægt að stýra þinginu án þess að kúga minni hlutann. Það hefur gerst á þingi að stjórnlyndir ráðherrar hafi tekið völdin af forseta þingsins. (Gripið fram í.) Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson ætti fremur að hlusta en að snúa út úr, hlusta á þessa ræðu. Hún verður síðan síðan skrifleg í þingtíðindum og ég legg til að hv. þingmaður lesi hana í hverri viku. (Gripið fram í.)

Það er markmið að tryggja á þingi að lágmarksjafnvægi sé alltaf til staðar þar sem kjörnir fulltrúar allra helstu sjónarmiða í stjórnmálum landsins eigi vettvang til að koma skoðunum sínum á framfæri. Þess vegna geyma þingsköpin fjölmörg ákvæði sem miða öll að hinu sama, að tryggja vandaða umfjöllun um mál. Þau tryggja að þingnefndir geti sinnt rannsóknarskyldu sinni, þau tryggja að öll sjónarmið fái að heyrast og að framkvæmdarvaldið geti ekki í krafti meiri hluta síns rúllað umdeildum eða viðamiklum málum í gegn fyrirvaralítið eða fyrirvaralaust. Þau gera ráð fyrir að tími, ráðrúm og aðstæður gefist til að rannsaka mál og ræða og vekja á hinum opna umræðuvettvangi Alþingis, þar sem fundir fara fram í heyranda hljóði, athygli á því sem er á dagskrá.

Það er merkilegt, þegar verið er að stytta ræðutíma í 15 mínútur eða 20 mínútur, að tekin hefur verið tekin saman tafla um ræðutíma einstakra þingmanna, m.a. í stjórnarandstöðunni, í haust og vor. Það er ótrúlega oft að þeir hafa yfirstigið þau mörk. Þeir hafa nú ekki æft sig mikið á þeim. Væntanlega verður gerð nánari grein fyrir því síðar í umræðu um þetta mál.

Ég verð að vekja aðeins sérstaka athygli á því, frú forseti, að eins og flestir vita í þessum sal starfaði Alþingi á árum áður í tveimur málstofum, efri og neðri deild. Öll lagafrumvörp önnur en fjárlög fóru að minnsta kosti í gegnum sex umræður. Árið 1991 var Alþingi sameinað í eina málstofu sem að mörgu leyti var framfaraspor hvað varðaði skilvirkni og vinnubrögð á Alþingi en um leið lagði það mikla ábyrgð og skyldur á herðar þeim sem þar réðu ferð til að tryggja að þetta yrði ekki til þess að vinnubrögð versnuðu, að skoðun mála yrði grynnri og einfaldari og aukin hætta á mistökum.

Við þessar breytingar voru hafðir uppi miklir svardagar um að í stað tveggja deilda sem skoðuðu lagafrumvörpin kæmi vandaðri, dýpri og yfirvegaðri umfjöllun í sameinuðu þingi, í einni málstofu og í nefndum. Það má deila um það hversu vel þessi fyrirheit hafa verið haldin.

Ég ítreka að Alþingi Íslendinga stendur veikt að vígi gagnvart framkvæmdarvaldinu og í þessu frumvarpi er engin trygging fyrir því að úr því rætist. Kjarni lýðræðisins á Íslandi og í vestrænum löndum, þrískipting ríkisvalds, það mun enn gefa á þann bát. Það sýnir best hversu löggjafarstarfið gerist óvandað að ótrúlega mörg dæmi eru um léleg vinnubrögð. Frumvarpið sem við ræðum hér er að mínu mati, ef ég má nota svo sterk orð, átakanlegt dæmi um vinnubrögðin. Ég kem betur að því síðar.

Hið sama má segja um frumvarp um tilfærslur í Stjórnarráðinu. Það var keyrt í gegn. Allir þingmenn sem setið hafa á þingi á síðustu kjörtímabilum vita nákvæmlega að framkvæmdarvaldið keyrir yfir þingið fyrir jól og fyrir þinghlé á vorin með stjórnarfrumvörp í löngum bunum. Það vita allir sem starfað hafa á þingi meira en eitt kjörtímabil að framkvæmdarvaldið virðist hafa það tak á nefndum að frumvörpum er hraðað í gegnum nefndastarfið. Stundum gefst ekki einu sinni tími til leita umsagna eða að kalla til gesti. Maður sér slík frumvörp og að við frumvarpssmíðina hefur ekki verið leitað umsagna, eins manns frumvarp úr ráðuneytunum í stórum málum án þess að talað sé við neinn einasta hagsmunaaðila. Að fá slíkt frumvarp mánuði eða hálfum mánuði fyrir þinglok, keyra það í gegnum nefnd, er óboðlegt. Ég ítreka það. Óvönduð frumvarpssmíð. Óvönduð lagasetning. Hið sama er hér á ferðinni og vík ég betur að því síðar.

Það er staðreynd sem ég vil ítreka, eins og þingræði, lýðræði og stjórnmálahefðir hafa þróast hér á landi, að staða Alþingis gagnvart framkvæmdarvaldinu hefur veikst. Ég bið þann hv. þingmann sem heldur öðru fram vinsamlega að rökstyðja það, telji sá hinn sami að staða Alþingis hafi styrkst á undanförnum 10, 15 eða 20 árum. Sérstaklega hefur hallað undan fæti síðustu 16 ár, síðustu fjögur kjörtímabil. Því ráða ýmsir þættir. Hér hafa setið að völdum sterkar meirihlutastjórnir með stjórnlynda valdamenn sem endurtekið hafa sýnt þann vilja í verki, þá sterku löngun sína og ásetning að hafa Alþingi undir í glímu löggjafarvaldsins við framkvæmdarvaldið.

Því miður, frú forseti, hefur borið á miklum tilhneigingum til að breyta Alþingi í raðafgreiðslustofnun og færibandastofnun fyrir pólitískar ákvarðanir og málatilbúnað ríkisstjórnarinnar. Fyrir því eru tugir dæma á síðasta kjörtímabili, um hvernig frumvörpum er hraðað í gegnum þingið. Gegn ásælni framkvæmdarvaldsins í löggjafarvaldið, þessu valdabrölti framkvæmdarvaldsins gagnvart löggjafarvaldinu, er aðeins ein vörn. Aðeins ein brynja. Það eru þingsköpin. Þau eru vopn gegn gerræði framkvæmdarvaldsins. Þar eru réttindi sem veita minni hluta, stjórnarand-

stöðu eða þingmönnum sem eru ósammála framkvæmdarvaldinu, vopn í þeirri baráttu. Þau vopn eru t.d. fólgin í því að ekki er hægt að taka mál á dagskrá nema með afbrigðum, þ.e. það þarf að líða nóttin, tiltekinn dagafjöldi eða sólarhringafjöldi, frá því að þingmál kemur fram þangað til að kemur að 1. umr., á milli 2. og 3. umr. og frá því að þingskjöl berast úr nefndum og þangað til umræðan hefst. Frá þessu er unnt að veita afbrigði og til þess þarf tveggja þriðju hluta meiri hluta á þingi.

Því miður hefur Alþingi, að kröfu framkvæmdarvaldsins, beitt slíku meirihlutavaldi til að koma í gegn breytingum á Stjórnarráðinu. Ekki var það að kröfu Alþingis. Það var að kröfu ráðherra að breyta Stjórnarráðinu, tveggja hæstv. ráðherra í tengslum við stjórnarmyndun. Þá gerist þetta. Þá kemur fram stjórnlyndið.

Þingsköpin eiga að tryggja að þingnefndir fái viðunandi tíma til að sinna rannsóknarskyldu sinni og mál séu til umsagnar úti í þjóðfélaginu hjá hinum ýmsu aðilum og fái til þess sæmilegan tíma. Ég ítreka það að á þessu verður oft misbrestur. Í þessu máli varð ekki bara misbrestur á því heldur alger vöntun. Skýringarnar voru þær að við þingmenn vissum hvað kemur okkur best. En er ekki Alþingi þing almennings, þing fólksins utan sala þingsins? Er ekki rétt að spyrja fróða menn eða almenning að því hvað þeim finnist um Alþingi, hvernig þeim finnist þingið eiga að starfa o.s.frv.? Fjöldi fólks hefur þekkingu á þessum málaflokki, t.d. fyrrverandi forsetar þingsins, eins og prófessor í stjórnskipunarrétti.

Það kemur aldeilis starfsliði Alþingis við hver starfsskilyrðin eru. Því var borið við í þingnefnd að það væri íþyngjandi fyrir starfsmenn að mæta fyrir nefndina til að tjá sig um málið. Er íþyngjandi að tala saman og tjá sig um starfsaðstæður á þingi? Er það íþyngjandi? Er íþyngjandi að vera blátt áfram og heiðarlegur og segja skoðun sína tæpitungulaust? Er það íþyngjandi? Er íþyngjandi að tala saman yfir höfuð? Ég varð svo hissa þegar ég heyrði þessi ummæli að ég er eiginlega ekki enn búinn að melta þau.

Ég ítreka að í störfum nefnda verður ærinn misbrestur þegar mál verða keyrð í gegn í vor. Það hefði verið fróðlegt að taka saman dæmi um það, en því miður gafst ekki tóm til þess hjá allsherjarnefnd, hversu mörg mál hafa verið keyrð í gegnum nefndir á síðustu dögum fyrir þinghlé án umsagna. Án nokkurrar skoðunar. Bara vegna þess að keyra átti þau í gegn af ofurvilja og valdi framkvæmdarvaldsins. Ekkert nema málfrelsi eða ræðutími og skyldutími málsmeðferðar í nefndum getur komið í veg fyrir þetta stjórnlyndi.

Ég minntist á það áðan að nú eru uppi þær aðstæður að núverandi ríkisstjórn styðst við svo stóran meiri hluta, tvo þriðju, að hún getur í krafti hans nýtt sér afbrigði án stuðnings frá stjórnarandstöðunni. Við höfum lagt það til að setja þröskuldinn í þrjá fjórðu í þessari stöðu. Það er hægt að setja inn ákvæði sem tryggir að stjórnarandstaðan verði aldrei borin ofurliði í þessum afbrigðum. Þetta nýtti ríkisstjórnin sér strax á vordögum. Þetta er öryggisventill í störfum Alþingis. Þetta er öryggisventill gegn stjórnlyndi framkvæmdarvaldsins. Það er ekkert öðruvísi. Það var undarlegt að upplifa það að Samfylkingin og formaður hennar, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir skyldi leggja blessun sína yfir að veita afbrigðin.

Ég verð að segja alveg eins og er að ég varð fyrir verulegum vonbrigðum. Ég trúði ekki mínum eigin augum eða eyrum þegar þetta fór fram. Það var vegna þess að ég hafði lesið Borgarnesræður hæstv. ráðherra. Ég hafði heyrt í hæstv. ráðherra í útvarpi og sjónvarpi og á þingi talandi um það að leysa mál í samráði og sátt og samlyndi, leita málamiðlana, slá nýjan tón, koma með þíðu inn í íslensk stjórnmál.

Í sömu ræðu lýsti hæstv. utanríkisráðherra því yfir að árið 1991 hefði skollið á frostavetur í íslenskri pólitík með því að hæstv. fyrrverandi forsætisráðherra Davíð Oddsson tók við stjórnartaumum í ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins og Alþýðuflokksins. Ekki hefur frosthörkunum linnt frá því að núverandi ríkisstjórn var mynduð. Mér sjálfum finnst við komin í meira kuldaskeið en ríkti þá. Það hefur ekkert gerst sem bendir til þíðu, þvert á móti eykst frostharkan í samskiptum við stjórnarandstöðuna og samskiptum við almenning, í samskiptum við stofnanir og þar fram eftir götunum.

Þetta hef ég haft á orði áður. Þetta hafði ég á orði í umræðum hér um tilfærslur í Stjórnarráðinu þegar umsagnir Skógræktar ríkisins og margra fleiri voru virtar að vettugi og þeim var ekki svarað með rökstuddum hætti og ég hafði það á tilfinningunni að þessara umsagna hefði verið leitað umsagnanna vegna en ekki vegna innihaldsins. Þetta átti bara að vera svona burt séð frá því þótt faglegir umsagnaraðilar þessara stofnana hefðu lýst því að frumvarpið gengi gegn markmiðum sínum um skilvirkni. Hvar er þíðan? Það gerðist líka í þeim dæmum að það var ekki rætt við starfsfólk þessara stofnana og það er í óvissu um framtíð sína nú í jólamánuðinum.

Frú forseti. Ég ætla næst að gera svolítinn samanburð á stöðu þessara mála í öðrum þjóðþingum. Því hefur verið hampað að við séum að taka upp danskar reglur á þessu sviði, að ræðutíminn sé sniðinn eftir dönskum reglum. Hv. þm. Birgir Ármannsson, það kom fram á fundum allsherjarnefndar í máli skrifstofustjóra hv. Alþingis. Ég hef þá misskilið illa ef ég er að fara með rangt mál þar. En það er sjálfsagt að hv. þingmaður leiðrétti mig í ræðu sinni eða andsvari. En hvað um það. Rökstuðningur fyrir þessu frumvarpi er að við séum með óvenjulegan ræðutíma, ómögulegan ræðutíma. Hví var þá ekki orðið við óskum mínum um það að leggja fram samanburð, heildstæðan samanburð á starfsskilyrðum og starfsháttum þjóðþinga á Norðurlöndum og Alþingis Íslendinga að breyttum þingsköpum miðað við þetta frumvarp? Því var það ekki gert? (**BÁ:** Upplýsingar voru settar í hólf þingmanna.) Því gaf nefndin sér ekki tíma eða hélt fund um þessar upplýsingar í hólfi þingmanna? Af hverju var keyrslan slík? Af hverju mátti ekki bíða fram í janúar og afgreiða málið í byrjun febrúar og klára þessa upplýsingaöflun, því að það gat vel verið að það væri meira kjöt á beinum danskra þingskapalaga en hér er. Þá á ég við stuðning við nefndastörf, stuðning í nefndum. Ég get alveg nefnt það hér að sá stuðningur er óviðunandi. Það er of mikið álag á starfsmönnum þar og þeir eru vinnandi baki brotnu og eru búin þau starfsskilyrði fyrir meiri hlutann að þeim gefst því miður ekki tími, þótt viðkomandi starfsmenn hafi til þess fullan vilja, að skila af sér drögum eða annarri vinnu.

Ég hef dæmi um þetta úr drögum að minnihlutaáliti mínu varðandi breytingar á lögum um vátryggingarsamninga, frumvarpið sem hér var til umfjöllunar um breytingar á lögum um fiskveiðistjórn varðandi veiðigjaldið. Ég hafði lagt upp drög og efnisinnihald og annað slíkt með mjög góðum fyrirvara. Málin voru tekin á dagskrá hér án þess að minnihlutaálitið væri komið fram. Það hefði verið að mínu mati fullkomlega eðlilegt að huga að þessum málum samhliða ræðutímanum og fleiru.

Því er hampað, sérstaklega af aðstandendum núverandi þingskapafrumvarps sem á að skerða ræðutíma þingmanna og takmarka réttindi stjórnarandstöðunnar, að í kringum okkur séu þingin eða þingmenn ekki með ótakmarkaðan ræðutíma. Þá gleyma menn því að íslenska þingið hefur mikla sérstöðu miðað við þing á Norðurlöndum. Það er í fyrsta lagi miklu mun fámennara, við höfum 63 þingmenn og rúmlega 50 þegar ráðherrar eru frátaldir en fámennustu þingin á Norðurlöndum hafa 170 þingmenn og upp í 350. Þar gerist það — og þar þekki ég til, sérstaklega í Noregi — að þar er allt undirbúningsferli þingmála miklu mun lengra, miklu opnara og ítarlegra auk þess sem nefndirnar eru miklu mikilvægari pólitískur vettvangur en nefndirnar hér. Í nefndunum eiga menn á Norðurlöndunum sinn ræðustól, ef ég má orða það þannig. Þeir eiga sinn vettvang þar. En á þessu þingi er vettvangurinn hér þar sem ég stend og hér er ástundaður munnlegur málflutningur. Hér er sá vettvangur sem skiptir mestu máli á þinginu og þannig er málum hagað en á Norðurlöndunum er vald þingnefnda og öll umgjörð miklu rýmri og miklu betri. Þar er mikilvægur vettvangur pólitískra umræðna og stefnumótunar. Þar fara fram umræður þar sem fjöldi nefndarmanna slagar upp í að vera hálfur fjöldi þingmanna á Alþingi. Og þar er fundað fyrir opnum tjöldum og þar fer fram stór hluti hins pólitíska rökstuðnings sem við á Íslandi höfum kosið að hafa héðan úr þessum ræðustól.

Þá spyr maður: Af hverju er ekki hugað að þessu? Af hverju var þetta ekki skoðað í nefndarstarfinu? Af hverju var jafnvel ekki leitað eftir ítarlegum samanburði frá öllum þjóðþingum sem við berum okkur saman við? Af hverju spurðum við ekki Íra hvernig þeir fóru að þegar þeir endurskoðuðu þingstörfin hjá sér og gerðu heildarúttekt þar?

Ég vil líka halda því til haga að það er langur vegur frá því að úrræði stjórnarandstöðu á þjóðþingum hinna Norðurlanda séu jafntakmörkuð og ætla mætti á þessum hráa samanburði á ræðutíma. Ég vil nefna það hér að finnska stjórnarskráin geymir ákvæði sem tryggir hverjum einasta þingmanni finnska ríkisþingsins — sem eru 200 — rétt til að tjá sig á öllum stigum við umræður og afgreiðslu mála. Þetta endurspeglast í finnskri löggjöf og starfsháttum á finnska þinginu og þar er ævinlega grunnreglan sú að fara varlega í að takmarka ræðutíma og tjáningarfrelsi þingmanna. Réttindi þingmanna eru í raun vernduð þar af stjórnarskrá. Þessi tjáningarréttur er viðurkenndur í öllum ferlum og hann er síðast en ekki síst tryggður með því að mál fá vandaða meðferð. Og þar fara umræður yfirleitt ekki fram nema í góðu samkomulagi fyrir fram um tilhögun þeirra. Ræðutíma er þar skipt málefnalega á milli, og vel að merkja, að meðan löggjafarstarfið á Íslandi er jafnóburðugt og raun ber vitni, meðan við búum við það að framkvæmdarvaldið helli yfir okkur frumvörpum á lokastigum þings fyrir jól og sumarfrí, óvönduðum frumvörpum, þá kalla þau á lengri ræðutíma. Eftir því sem vandað er betur til lagasetningarsmíðinnar þess styttri umræðutíma þarf.

Þetta mál sem við ræðum er dæmigert fyrir það. Ég hygg að ég hefði getað staðið hér og flutt framsögu minni hlutans um þetta frumvarp á mun skemmri tíma ef tómið hefði verið betra, undirbúningurinn vandaðri. Ég ítreka það að nefndarvinna er hér á stundum í skötulíki og það er verulegt áhyggjuefni. Þetta kalla ég lýðræðisþreytu hjá framkvæmdarvaldinu, lýðræðisóþol líka. Það er jafnvel verið að leggja fram frumvörp rétt fyrir sumarhlé sem framkvæmdarvaldið vill böðlast áfram með burt séð frá því að viðkomandi frumvarp hafi ekki neina slíka brýna þýðingu að það þurfi að afgreiða það fyrir sumarið, að það sé þannig að efni til að alveg ástæðulaust sé að kýla það í gegnum þingið, að það þoli betri skoðun.

Ég vil líka benda á að á þjóðþingum annarra Norðurlanda eru réttindi stjórnarandstöðu mun betur tryggð en hér á landi. Það er ekki óalgengt að þar sé valdi forseta deilt. Það er ekki óalgengt að forsetinn komi úr hópi stjórnarandstöðunnar. Það er frekar regla en undantekning að forusta í þingnefndum deilist bæði á minni hluta og meiri hluta og gengið er út frá því í þjóðþingum Norðurlandanna að þingið sé sjálfstæð stofnun óháð framkvæmdarvaldinu og óháð meiri hluta og minni hluta á hverjum tíma á meðan við upplifum það aftur og aftur að vera lögafgreiðslustofnun framkvæmdarvaldsins. Við upplifum það að minni hlutinn er formsatriði. Við upplifum það að hæstv. forseti virðist ekki hafa áhyggjur af því þó að nefndarálit minni hlutans komist ekki að í þessu máli. Hann virðist ekki hafa áhyggjur af því þó að okkur í miðjum starfsönnum hér sé ætlað að skrifa nefndarálit á örfáum tímum, verandi hér í fullum þingstörfum, verandi hér í atkvæðagreiðslum, verandi bundin í þingsal og upplifa það að fá aldrei við þessar aðstæður að vita fyrr en í gær að málið yrði tekið úr nefndinni í gærkvöldi. Ég margkallaði eftir upplýsingum um hvaða vinnulag við ætluðum að hafa við vinnslu þessa máls og svörin voru jafnóljós og hver önnur véfrétt í hvert einasta skipti þar til á fundinum í gærmorgun eða seinni part í gær. Hvað gerði ég þá? Frá starfsönnum, frá tveimur öðrum nefndarálitum sem ég var vinna og öðru slíku, fór ég að vinna í þessu minnihlutaáliti á hlaupum. Það er þess vegna sem ég held því fram að við í stjórnarandstöðunni séum formsatriði, skiptum ekki máli. Við erum einhvern veginn hér til að fylla upp í þingsköp eða eitthvað svoleiðis. Það er ekkert mark tekið á okkur. Það er verið að taka frá okkur það hlutverk að vera öryggisventill á framkvæmdarvaldið.

Ég ítreka að forusta í þingnefndum á Norðurlöndum skiptist á meiri hluta og minni hluta. Við val í trúnaðarstöður þar er litið til reynslu og hæfni en ekki bara til þess hvort menn tilheyra minni hluta eða meiri hluta. Reyndum þingmönnum sem hafa sannað sig í starfi er fremur treyst til forustu í þingnefndum en þeim sem koma blautir bak við eyrun til þingstarfa. Hér á landi því miður, sérstaklega á seinni árum, virðist horft til þess hvort menn tilheyri minni hluta eða meiri hluta. Þaulreyndir stjórnmálamenn á þingi á þessum vetri, með langan og farsælan feril að baki sem formenn þingflokkanna, sem ráðherrar í ríkisstjórnum, sitja í minni

hluta undir forustu óreyndra þingmanna, með fullri virðingu fyrir þeim óreyndu þingmönnum. En því ekki að nota mannauðinn í þessum stjórnmálamönnum, með þessa löngu og miklu reynslu? Nei, það er ekki gert. Frekar skal meiri hlutanum beitt. Þessi tilhneiging er svo rík að það kom ekki einn einasti varamannspóstur í nefndum í hlut stjórnarandstöðunnar við kosningar í nefndir í vor, ekki einn.

Þegar gerðar voru breytingar á þingsköpum árið 1991 átti að brjóta í blað. Starfsaðstæður þingmanna voru bættar almennt og reynt var að skapa meira jafnvægi milli meiri hluta og minni hluta, ekki síst með því að fulltrúar minnihlutaflokkanna færu með formennsku í þingnefndum í samræmi við hlutfallslegan styrk sinn. Ég ítreka að þetta fyrirkomulag gafst ágætlega. Í mín eyru hefur verið sagt að frá þessu hafi verið ein undantekning en undantekningin sannar regluna. Forustumenn stjórnarandstöðunnar veittu mikilvægum þingnefndum forustu á kjörtímabilinu 1991–1995 og 1995–1999. Ég get nefnt að Halldór Ásgrímsson var formaður efnahags- og viðskiptanefndar á fyrra kjörtímabilinu, Kristín Ástgeirsdóttir formaður félagsmálanefndar og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon formaður sjávarútvegsnefndar lengst af hluta síðarnefnda tímabilsins. (**LB:** Formaður heilbrigðisnefndar.) (**Iðnrh.:** Formaður heilbrigðis- og trygginganefndar í gagnagrunnsmálinu, og stóð keikur.) — Ég held áfram ræðu minni eftir þetta inngrip hæstv. ráðherra Össurar Skarphéðinssonar.

Það hefur orðið bakslag í þessari þróun síðustu áratugi. Í raun höfum við horfið aftur til fortíðar, við höfum horfið til baka tvo til þrjá áratugi í stjórnlyndi og í ofurásælni framkvæmdarvaldsins í völd. Það höfum við gert. Yfir vötnunum svífur aukið valdboð meiri hlutans og framkvæmdarvaldið, eins og ég hef margítrekað, lítur á Alþingi sem hreina afgreiðslustofnun fyrir frumvörp sín.

Það verður að halda því til haga í þessu samhengi að ekki aðeins það sem gerist á Alþingi sýnir manni þá skekkju sem er á þessari mynd, ójafnvægið í valdahlutföllum, milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds. Það sáum við í fjárlagaafgreiðslunni í dag í atkvæðagreiðslunni. Hvað gerðist þar? Eftir því sem stofnanir eru fjær frá Reykjavík, því minni fjárveitingu fá þær. Því fjær sem stofnanir eru frá ráðuneytunum því minna fá þær. Nær undantekningarlaust er verið að efla stöðu aðalskrifstofa ráðuneytanna, utanríkisráðuneytis og fjölda ráðuneyta. Í hvað fara þessir peningar, þessar auknu fjárveitingar, gegnumgangandi í fjárlögum? Þær fara til að styrkja ráðherravald, ráðherraræðið og framkvæmdarvaldið.

Hvað gerist með þessari styrkingu? Jú, ráðuneytin stækka og þau styrkjast að mannafla. Ráðherrar taka sér nú tvo, þrjá og jafnvel fjóra pólitíska aðstoðarmenn inn í ráðuneytin (**Iðnrh.:** Hverjir taka sér fjóra?) ráðgjafa, blaðafulltrúa og verkefnisstjóra fyrir utan hina pólitísku aðstoðarmenn. (Gripið fram í.) Er hæstv. ráðherra Össur bara með þrjá? Æ, æ. (**Iðnrh.:** Ég hef einn.) Æ, æ, bara með þrjá. Sá þingmaður sem hér stendur er ekki með aðstoðarmann frekar en aðrir þingmenn stjórnarandstöðunnar. En þetta sýnir glöggt hvað er að gerast. Á sama tíma erum við að veikja löggjafarstarfið, veikja eftirlitshlutverk Alþingis og það sem verst er, veikja stjórnarandstöðuna. Hver er tilgangurinn? Hver skyldi sá tilgangur vera? Eflaust koma einhverjir að því síðar. Við í stjórnarandstöðunni höfum setið með tvær hendur tómar án nokkurra möguleika til að undirbúa mál og vinna til jafns við meiri hlutann, vinna til jafns við ríkisstjórnina. Við erum borin ofurliði.

Hv. þm. Ellert B. Schram situr og hlustar á mig með athygli, sem ég er þakklátur fyrir. En svo maður færi þennan málflutning minn yfir í fótbolta þá notaði hv. þingmaður þá samlíkingu að í allsherjarnefnd væri ég að sparka boltanum yfir bárujárnsgirðinguna á Melavellinum, (**EBS:** Að hreinsa út af.) að hreinsa út af. Hv. þingmaður upplýsti að þegar KR komst í 1:0 þá hafi þeir verið mikið í því að sparka út af eftir það. En mér líður þannig í stjórnarandstöðunni að þótt inn á völlinn fari tvö lið þá sé ég er í liði sem hefur bara markmann eða einn á kantinum miðað við ægivald framkvæmdarvaldsins. Þannig er það. Ég held að það sé 11:5 staðan, 11:5 mannskapurinn. Hvaða afleiðingar hefur þetta haft, þetta gerbreytta valdahlutfall? Hvað hefur gerst? Það heyrir til algerra undantekninga að þingmenn semji frumvarp, þ.e. viðamikil frumvörp. Þingmenn semja fyrirspurnir og þingsályktunartillögur og fleira en aðstaða þeirra til að semja frumvarp með aðstoð er lítt fyrir hendi. Þær undantekningar eru frá þessu að viðkomandi þingmaður sé sérfræðingur á því málasviði sem hann er að leggja frumvarp fram um.

Hvað verður um þau frumvörp sem þingmenn leggja fram, þingmannafrumvörpin? Þau komast ekki einu sinni í 1. umr. eða þau sofna í nefndum. Það er hins vegar annað þegar unnið er undir pólitískum handarjaðri ráðherra. Þá eru aðstoðarmennirnir eins og maurar í kring að semja, fyrir utan allt starfsfólkið í ráðuneytunum. Svo gleymdi ég bílstjórunum sem geta stundað þá fjölskylduvænu iðju að fara út í búð og kaupa mjólk. Það er hluti af fjölskylduábyrgð, hv. þingmaður, að sinna börnum, sinna heimili og öðru slíku. Hér er hins vegar vinnuálagið slíkt á stjórnarandstöðunni á þessum dögum að það gefst ekki tóm til þess en hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson getur sent bílstjóra sinn til sækja föt í hreinsun og fara ... (**Iðnrh.:** Vertu ekki með svona vitleysu, drengur. Þú ættir hætta þessari fíflalegu umræðu.) Það var skrifað um þetta, hæstv. ráðherra skrifaði um þetta. Þetta er bara staðreynd. Hluti af aðstoðarmönnum ráðherra, sem er allt í góðu lagi með, eru bílstjórar. Þar kom kannski hinn fjórði. (Gripið fram í.)

Ég ætla að ítreka það sem ég hef sagt áður, að frumvörpin koma seint og illa inn. Það er staðreynd sem enginn getur á móti mælt. Það plagar öll vinnubrögð á þingi, plagar þingmenn og plagar starfsfólk, m.a. við jólaundirbúning og annað. Það væri auðvelt að samræma starfsskipulag og vinnu á þingi ef vilji stæði til þess og sinna fjölskylduábyrgðinni innan núgildandi þingskapa. Hægt væri að gera allsherjarbragarbót á því. Þetta var almennur inngangur að því sem ég vildi sagt hafa.

Ég ætla aðeins að víkja orðum að þessu frumvarpi. Þegar forseti Alþingis boðaði í ræðu síðasta vor að hann hygði á breytingar á þingsköpum og endurskipulagningu þingstarfa þá vil ég árétta að því var vel tekið af þingflokki Vinstri grænna. Við höfum nefnilega lagt fram og haft ýmsar hugmyndir um hvernig bæta megi störf þingsins, endurskipuleggja þinghaldið, vanda betur til lagasetningar og almennra vinnubragða á þingi. Við höfum lagt margar slíkar

hugmyndir fram og sumar þeirra hafa ratað inn í þetta frumvarp. Sumar þeirra rötuðu inn í frumvarpið á síðustu stigum í vinnslu allsherjarnefndar. Þessar hugmyndir lögðum við ekki fram sem einhverjar kröfur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Við lögðum þær hugmyndir fram til að bæta starfsskilyrði á þingi. Það var ekki gustuk við okkur þingmenn VG að taka þær inn í frumvarpið heldur voru þær teknar inn vegna þess að fulltrúar í allsherjarnefnd sáu skynsemi í því.

Ég vil halda því til haga að þegar ljóst var að forseti Alþingis vildi binda umbætur á starfsaðstæðum þingmanna og stjórnarandstöðunnar órjúfandi böndum við að ræðutími og málfrelsi yrðu skorin niður við trog og endanlega takmarkað við tímamörk þá skildu leiðir. Við gátum ekki horft á þetta eingöngu út frá ræðutímanum. Við vorum til umræðu um heildarúttekt og að bæta það sem þyrfti raunverulega að bæta. Ef þetta frumvarp gæfi okkur tryggingu fyrir því þá væri ég glaður í ræðustólnum en svo er ekki.

Ég vil líka taka fram, sem brennur á okkur í stjórnarandstöðunni, að á meðan forseti sem hefur jafnmikið vald til að ákveða dagskrá og alla tilhögun á vinnu kemur frá meiri hlutanum þá er ekki á góðu von. Þegar allir formenn nefnda koma úr meiri hlutanum þá er ekki á góðu von. Þegar meiri hlutinn er svo stór að hann getur veitt sér afbrigði á hverjum degi, þá er ekki á góðu von. Þá brestur öryggisventillinn, sem er stjórnarandstaðan, sem gegnir afar brýnu hlutverki á öllum þjóðþingum í vestrænum löndum.

Það er ekki að sjá í þessu frumvarpi að meint markmið þeirra náist. Við rökstyðjum að frumvarpið sé ekki hugsað til enda. Það tekur ekki mið af augljósum staðreyndum um starfshætti Alþingis og þróun þeirra. Ég vil minna á að Alþingi Íslendinga er gömul stofnun sem byggir á sterkum hefðum og ein af þeim hefðum sem við byggjum á um áratugi er ótakmarkað málfrelsi. Þannig hefur það verið um áratugi. Það hefur nánast undantekningarlaust verið virt. Við áttum mjög erfitt með að trúa því þegar við sáum þetta frumvarp, að þessar skerðingar kæmu fram án þess að öryggisventlarnir væru virkjaðir um leið. Vel að merkja, frumvarpið er samið og ræðutíminn styttur út frá málum sem heyra til undantekninga í meðferð á Alþingi, ákveðnum stórum málum sem heyra til undantekninga.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti vill spyrja hvort þingmaður eigi langan tíma eftir af ræðu og horfir til þess hvort fresta eigi fundi og gera matarhlé eða hvort hv. þingmaður vill klára ræðuna og taka andsvör.)

Nei, frú forseti, ég held ég eigi það mikið eftir að rétt væri að taka hlé.

[Fundarhlé. — 19:31]

[20:01]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) (frh.)**:**

Frú forseti. Ég ræddi í ræðu minni áðan um misvægið milli framkvæmdarvaldsins og löggjafarvaldsins og færði að því rök hve ráðuneytin hefðu stækkað og hve aðstaðan væri mismunandi hjá hinum venjulega þingmanni og framkvæmdarvaldinu. Í þeirri umræðu lét ég orð falla sem mátti misskilja og voru misskilin í garð hæstv. ráðherra Össurar Skarphéðinssonar og bílstjóra hans. Ég vil taka það fram að ég lít á hæstv. ráðherra sem mann heilinda og heiðarleika og meiningin bak við þessi orð var aldrei að draga það að nokkru leyti í efa, aldrei. Ég bið því hæstv. ráðherra afsökunar á þessum óvarlegu ummælum sem sögð voru í hita ræðu minnar um það misvægi sem ríkir á milli framkvæmdarvaldsins og löggjafarvaldsins.

Ég vil næst, frú forseti, víkja að málsmeðferð þessa máls. Ég held því fram að með framlagningu þessa frumvarps hafi verið brotið í blað í sögu Alþingis. Til þessa hefur ævinlega verið leitað eftir samstöðu og samkomulagi allra þingflokka um veigamiklar breytingar á þingsköpum í stærri málum rétt eins og leitað hefur verið samstöðu í málum sem varða breytingar á stjórnarskránni og stjórnskipuninni. Menn hafa leitað sátta í slíkum málum. Nú bregður svo við að vikið hefur verið frá þessu áratuga gamla vinnuferli og frumvarpið er lagt fram í andstöðu við stærsta stjórnarandstöðuflokkinn, Vinstri hreyfinguna – grænt framboð, þrátt fyrir að a.m.k. ég í störfum mínum og fleiri í allsherjarnefnd hafi sýnt óskoraðan og einlægan vilja til að komast að málamiðlun í þessu máli. Sú málamiðlun var ekki til þess að sinna einhverjum kenjum VG heldur fyrst og fremst einlægur áhugi okkar á því að bæta starfshætti þingmanna, starfsskilyrði hér á þinginu, okkar og þingmanna.

Það liggur fyrir að þetta frumvarp er smíð örfárra manna. Frumvarpið kemur fullskapað fram og er kynnt sem slíkt og ég vil meina að þar hafi verið sniðgengnar flestar kröfur sem gera verður um vandaða frumvarpssmíð. Við slíka frumvarpssmíð, bæði hvað þetta frumvarp varðar og aðra lagasmíð, hlýtur maður að byrja á að skilgreina hvort nauðsyn sé á lagasetningu, skilgreina nauðsynina og þörfina, og spyrja sig hvort unnt sé að bæta starfsskilyrði þingmanna og starfsfólks og alla umgerð á þinginu til að efla lagasetningarstarfið og skila frá okkur vandaðri lagasmíð innan ramma núgildandi þingskapalaga. Rökstudd greining á þessum þætti liggur ekki fyrir en það er brýn nauðsyn í svona máli að slík greining sé á borðinu.

Samráð við undirbúning að gerð þessa frumvarps hefur verið í lágmarki. Það var rætt í þröngum hóp og borið undir þingflokksformenn í sinni endanlegu mynd, ekki á smíðatíma frumvarpsins eða við samráðsleitan þá. Það liggur líka fyrir að ekki hefur verið haft samráð innan húss við starfsfólk, við fyrrverandi forseta, við fræðimenn á sviði stjórnskipunar eða yfir höfuð aðra sem gagnlegt hefði verið að heyra sjónarmið frá og þess vegna við almenning í landinu. Hvernig vill almenningur í landinu sjá að Alþingi starfi? (Gripið fram í.) Það er mikill og háskalegur misskilningur að halda að starfshættir og vinnubrögð á Alþingi séu einkamál Alþingis. Að mínu mati varðar þetta alla þjóðina. Þetta er ekki einkamál þingsins. (Gripið fram í.) Alla þjóðina varðar hvernig hér er starfað og okkur varðar miklu að virðing Alþingis sé sem mest á hverjum tíma. Það er þjóðin, það er almenningur sem sendir okkur hingað í umboði sínu á fjögurra ára fresti.

Það er líka gagnrýnt, sem reyndar er ekki efnisatriði þessa frumvarps en ég vil þó halda því til haga vegna þess að það er kynnt í fjárlögum sem eitt og sama mál, og ég vil vekja til umhugsunar á því og það er ráðning svokallaðra

pólitískra aðstoðarmanna sem starfa innan þingsins og teljast starfsmenn skrifstofu Alþingis. Ég hef efasemdir um að það sé heppilegt fyrirkomulag, ég hef miklar efasemdir um að heppilegt sé að pólitískir aðstoðarmenn þeirra stjórnmálaflokka sem eiga þingmenn á Alþingi séu hluti af starfsliði þingsins. Það er skoðun mín og ég bið hv. þingmenn að velta því vel fyrir sér. Það er ótrúlega margt sem má skoða í þessum efnum og hér skyldi maður hafa heildarmyndina í huga eins og ég hef nefnt áður.

Það liggur ekkert mat fyrir á því, þarfagreining á því, hver yrðu áhrif frumvarpsins verði það að lögum. Liggur fyrir að það muni auka skilvirkni, bæta lagasetninguna, stuðla að vandaðri vinnubrögðum, að það skapi betri og fjölskylduvænni vinnustað, að það tryggi að þingmenn og starfsmenn viti í upphafi hvers þingdags hve lengi þingfundir muni standa, þannig að bæði þingmenn og aðrir sem koma að þinginu geti samræmt vinnu sína hér og fjölskylduábyrgð eins og ég hef nefnt? Það sem ég hef líka nefnt hér og lít á sem alvarlegasta hlutinn eða þann hlut sem maður þyrfti að hafa hvað mestar áhyggjur af er hvort frumvarpið styrki löggjafarvaldið gagnvart framkvæmdarvaldinu. Það er ástæða til að hafa áhyggjur af því að hið gagnstæða muni koma í ljós. Öryggisventlarnir gagnvart framkvæmdarvaldinu hafa að hluta til verið afnumdir. Það er full ástæða til að hafa þungar áhyggjur af því. Ég minni aftur á að það hlýtur að vera höfuðmarkmið að þingmál sem koma til afgreiðslu séu sem best undirbúin og kynnt og ég ítreka líka að það stuðlar að vandaðri lagasetningu, það stuðlar að hraðari afgreiðslu og á þetta hefur m.a. umboðsmaður Alþingis, ef ég man rétt, bent margsinnis. Ef menn gera kröfur um vandaðan undirbúning verður að ætla ríflegan tíma á þingi til allrar málsmeðferðar og þá ítreka ég aftur að þetta frumvarp er að mínu mati víti til varnaðar. Hvorki samning frumvarpsins, frumvarpssmíðin sjálf né undirbúningur og málsmeðferðin á Alþingi uppfylla þær kröfur sem gera verður um vandað löggjafarstarf og ég held því fram að frumvarpið og málsmeðferðin öll frá upphafi til enda einkennist af einhvers konar óðagoti. Það felst m.a. í því að ekki voru kallaðir fyrir sérfræðingar, ekki var leitað málamiðlunar í þaula í fullri alvöru og ekki voru gerðar nauðsynlegar úrbætur á frumvarpinu sem blasti við að gera þyrfti og m.a. komu fram í þeirri einu umsögn sem barst allsherjarnefnd óumbeðið frá Félagi starfsmanna Alþingis.

Það er einkennandi fyrir þetta frumvarp og ýmis önnur sem hafa verið lögð fram að minni hlutanum er ætlað að íhuga nefndarálit, skrifa nefndarálit og ganga frá því nánast yfir blánótt og afgreiða síðan í sama óðagotinu í miklum öðrum starfsönnum á Alþingi fyrir jólahlé eins og öllum er kunnugt um að er. Þessi vinnubrögð eru með öllu óviðunandi og þau eru ekki til þess fallin að efla traust eða virðingu Alþingis. Ég ítreka aftur að það er að mínu mati einkennandi fyrir þetta frumvarp að þar virðist ráða einhver lýðræðisóþægindi eða fælni eða þreyta hjá framkvæmdarvaldinu og stjórnsýslunni.

Það var einkennilega haldið á málum í upphafi þessa máls. Það var sérkennilegt að heyra að aukin aðstoð við þingmenn, fleiri utanlandsferðir og fleira í þeim dúr sem var flækt saman við málsmeðferðarreglur, leikreglur sem við störfum eftir á þingi, skipti máli varðandi frumvarpið. Menn hafa nánast verið settir í þá stöðu að þiggja slíkar gulrætur og vera með frumvarpinu eða ekki. Það er algerlega óviðkomandi þingskapafrumvarpinu hvort landsbyggðarþingmenn fái aðstoðarmenn eða þar fram eftir götunum eða hvort einhverjum utanlandsferðum fjölgi o.s.frv. Það kom líka skýrt fram þegar frumvarpið var kynnt fyrir þingflokksformönnum í sínum endanlega búningi að breytingar væru ekki til umræðu. Takið þetta svona eða ekki. Það var viðhorfið í kynningunni. Það var meira að segja þannig að þetta frumvarp, sem á að leggja grunn að lýðræðislegri umræðu í þinginu, í þingi sem er gegnsætt og lýðræðislegt, var kynnt sem trúnaðarmál og maður spyr: Af hverju? Hver var leyndardómurinn bak við það? Ég var mjög undrandi á þeirri málsmeðferð þegar hv. þingflokksformaður okkar, Ögmundur Jónasson, afhenti okkur frumvarpið á þingflokksfundi kyrfilega merkt sem trúnaðarmál. Hv. þingflokksformaður virti þann trúnað og við fengum ekki skjalið í hendur nema að sjá það inni á þingflokksfundum. Af hverju? Er ekki svo í lífinu að betur sá augu en auga? Er það ekki svo í lífinu að lýðræðið blómstrar þegar fleiri koma að ákvarðanatöku, að tekið sé tillit í allar áttir?

Við höfum lagt fram ýmsar hugmyndir um breytingar, ekki bara núna við meðferð þessa máls í allsherjarnefnd heldur áður. Við höfum reifað fullt af hugmyndum, almennum hugmyndum og sértækum hugmyndum. Við höfum viljað ræða það og ég ítreka og fullyrði enn á ný að það hefði verið hægt að ná í þessu málamiðlun og bærilegri sátt og koma í veg fyrir að friðurinn á Alþingi væri slitinn í sundur með því að gefa okkur í þetta mánuð, einn og hálfan mánuð til viðbótar, tvo mánuði tæpa eins og við lögðum til. Því mátti ekki reyna það til að halda friðinn, halda í það að hér rynnu mál eðlilega áfram? Það skiptir miklu máli að halda friðinn vegna þess að störf Alþingis ganga ekki bara eftir reglum eða því sem sagt er í þingsal eða sagt á fundum forsætisnefndar. Það eru ótrúlega margar ákvarðanir teknar hér á göngum óformlegar til að flýta og hraða þinghaldi. Með þessum vinnuaðferðum er að mínu mati sáð tortryggni og einn stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn er útilokaður. Hann er settur út í kuldann. Það var stundum sagt í skóla að hægt væri að meta gæði skólastarfs á því hvernig er komið fram við þá sem eru færri í hópnum. Getum við hugsað það hér að menn komi fram við Vinstri hreyfinguna – grænt framboð eins og alvöruflokk? Við höfum starfað þannig. Við höfum lagt fram faglegar hugmyndir og tillögur. Við höfum lagt fram fjölda þingmála. Við tökum þátt í umræðum með mjög faglegum hætti. Við undirbúum öll mál. Við erum samviskusöm. Á þá með því að einblína á ræðutímann einberan að leggja stein í götu okkar? Er það það sem býr að baki, að leggja stein í götu starfsemi stærsta stjórnarandstöðuflokksins á þingi?

Ég hef nefnt það hér að ég telji að öll málsmeðferð þessa máls frá hugmynd til frumvarps hafi verið óvönduð og það er einkennilegt að horfa til þess að nýlega kom út handbók um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa sem forsætisráðuneytið, dóms- og kirkjumálaráðuneytið og skrifstofa Alþingis gefa út. Hún kom út í nóvember 2007 og er afsprengi hugmynda eða ríkisstjórnarsamþykkta frá því í október 2006, ef ég man rétt, um einfaldara Ísland. Beri maður saman þau vinnubrögð sem viðhöfð hafa verið

við þessa frumvarpssmíð við þær kröfur eða þær leiðbeinandi reglur sem hér eru settar þá fær frumvarpið falleinkunn. Það er ekki á vetur setjandi miðað við þær leiðbeiningarreglur sem hér eru eða þær grundvallarspurningar hvort þörf sé á löggjöf, hvort hægt sé að bæta starfsskilyrði þingsins, þingmanna og starfsliðs innan núgildandi lagaramma þingskapa. Var nokkuð gerð þarfagreining á því hver sé mesti vandi Alþingis í löggjafarstarfinu, hvar brenni mest á, hvar við séum óskilvirk og hvar við stöndum okkur vel? Hvar er þarfagreiningin? (Gripið fram í.) Hvar er heildarúttektin? Auðvitað spyr maður sig þessara spurninga. Það vekur ótrúlega undrun að leiðbeinandi rit um vandaða lagasmíð skuli hafa verið virt að vettugi. Ég verð að segja það alveg eins og er.

Ég ítreka að fram kom í nefndinni að hér væri byggt á tillögum Ólafs G. Einarssonar, fyrrum forseta, ef ég man rétt, það væri sótt í smiðju hans. Því var ekki leitað til þessara reyndu manna sem stóðu að þeim tillögum og því var ekki gerður samanburður á tillögum nefndar undir forsæti hv. fyrrverandi forseta Alþingis Ólafs G. Einarssonar og þessu frumvarpi? Því voru ekki þau gögn dregin fram? Því voru ekki gögn dregin fram um þingskapabreytingar á liðnum árum?

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði leggjum fram viðamiklar tillögur við frumvarpið og við leggjum fram tillögur um breytingar á öðrum ákvæðum sem hreyfter við á sérstöku þingskjali. Þær tillögur sem við leggjum fram til breytinga komu flestar fram á skjali sem ég lagði fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs fram í allsherjarnefnd og heita hugmyndir að málamiðlun. Það er alveg hárrétt hjá hv. formanni allsherjarnefndar að þetta var ekki kröfugerð. Þetta var hugmynd til að leysa málið með málamiðlun, setjast yfir málin, greina vandann og finna út úr hvað þyrfti að gera. Þessar tillögur voru auðvitað ekki tæmandi. Það er margt annað sem ég hef hér tæpt á sem hefði þurft að koma inn í þessa heildarendurskoðun. Tillögurnar eru í raun tilraun til málamiðlunar gagnvart þeim ákaflega þrönga stakki sem frumvarp forseta og fleiri sniðu.

Með frumvarpinu eins og það liggur fyrir er einhliða vald forseta aukið frekar en hitt. Var á það bætandi? Það er ærið. En það er aukið á vald forsetans. Er það ofurkrafa að draga úr valdi forsetans og draga fram hlutdeild minni hlutans í ákvarðanatöku forseta um starfshætti? Er til of mikils mælst? Er ekki það sem skiptir öllu máli að þingstarfið gangi snurðulaust í nokkuð góðum friði, þ.e. sjálf aðferðin við að semja frumvörp? Auðvitað greinir okkur á um frumvörp sem koma hér inn en við eigum ekki að liggja í skotgröfum um aðferðir við að koma frumvörpum fram. Við stöndum frammi fyrir því í dag. Við leitumst við að tryggja með tillögum okkar betur aðkomu stjórnarandstöðu að skipulagi þinghalds, dagskrá og málsmeðferð, draga úr alræði meiri hlutans hvað varðar formennsku í nefndum og efla sjálfstæða upplýsinga- og rannsóknarmöguleika þingmanna og auðvelda þeim aðgang að opinberum upplýsingum. Við leggjum fram tillögur um rýmri ræðutíma og svo framvegis.

Helstu efnisþættir þessara breytingartillagna eru í fyrsta lagi þeir að þegar forseti kemur úr röðum stjórnarmeirihlutans skuli tryggt að 1. varaforseti komi alltaf úr röðum minni hlutans. Við leggjum til flöggun, þ.e. við leggjum til að forseti verði að tilkynna þingheimi fyrir klukkan þrjú á hverjum degi ef hann eða hún hyggst halda fundi áfram eftir klukkan 20. Er til of mikils mælst þar?

Þessu hefur Félag starfsmanna Alþingis lýst sem áhyggjuefni, að vita ekki fyrir fram hvenær þingdegi lýkur og það er þannig ákvæði í frumvarpinu sem liggur hér fyrir að forseti getur að vild haldið fundi áfram eftir kl. 20 með því að slíta fundi og boða nýjan. Forseti getur haft næturfundi. Forseti hefur nánast alræðisvald um þessa fundi þannig að sú breyting sem var mjög áríðandi, að ákveða fyrir fram, um þrjúleytið, að fundið yrði slitið kl. 8, að hann yrði ekki lengur — þ.e. er það til of mikils mælst í vinnubrögðum að gera þennan fyrirvara, flagga klukkan þrjú? Er það of mikið? Þarf að koma svo mörgum brýnum málum að á kvöldin eða nóttunni að ekki sé hægt að tilkynna þingmönnum og starfsliði þingsins um það? Og yfir þessu er kvartað í bréfi Félags starfsmanna Alþingis.

Við erum með tillögu um að tryggja með samkomulagi sanngjarna og hlutfallslega eðlilega dreifingu milli forustustarfa í nefndum, dreifa því milli þingflokka. Við setjum inn tillögu að almennir þingmenn eigi rétt á að fá upplýsingar um opinber málefni frá opinberum aðilum. Það hefur heldur betur reynt á það. Okkur hefur gengið stundum erfiðlega að fá gögn frá opinberum aðilum. Það þarf þá að fara í gegnum einhverja kanala sem oft eru erfiðari. Við leggjum til að ræðutími við 2. umr. fjárlagafrumvarps skuli ávallt vera tvöfaldur. Við leggjum til að þingflokkur geti fjórum sinnum á hverju þingi óskað eftir tvöföldum ræðutíma í stað þess að lúta valdi forseta í hvert skipti og það vald getur verið geðþóttavald, því miður. Það er undarlegt að vita til þess að svo skammur ræðutími skuli vera settur í 2. umr. þegar um er að ræða hugsanlega verulega vandasöm og erfið mál eins og frumvarp til sakamála og eiga það undir forseta án þess að hafa öryggisventla á því hvort leyfð verði lengri umræða.

Við leggjum líka til að þröskuldur til að veita afbrigði verði hækkaður í þrjá fjórðu. Það er einn helsti öryggisventill minni hlutans að það sé ekki keyrt yfir hann með því að leita afbrigða þegar þarf að keyra mál í gegn sem oft er ekki nauðsyn á. Við leggjum fram tillögu um ræðutíma í sérstakri töflu og það sem ég tel líka afar brýnt í tíunda lagi er að lagt er til að við bætist ákvæði til bráðabirgða um úttekt á starfsemi og starfsháttum Alþingis, starfsaðstöðu þingmanna jafnt sem starfsmanna og hlutverki og stöðu Alþingis í nútímasamfélagi. Ég hef nefnt það á fundum allsherjarnefndar að það sé afar brýnt að slíkt starf fari af stað og slíku starfi verði lokið á yfirstandandi kjörtímabili. Fyrirheit í greinargerð með frumvarpinu eru ekki nóg. Hér er kveðið miklu fastar að og það er tekin ákvörðun um að þessi úttekt fari fram. Ég skora á meiri hlutann að taka þessa tillögu upp í frumvarp sitt fyrir næstu umræðu.

Við höfum lagt fram tillögu til bóta. Ég er alveg sannfærður um það. Hún snýr sérstaklega að því að hér geti fólk samræmt vinnu, fjölskylduábyrgð og fleira og tryggt þessi dýrmætu lýðræðislegu réttindi minni hluta. Þau eru dýrmæt. Lýðræðið snýst líka um það. Þau eru afar dýrmæt hér á þingi þegar framkvæmdarvaldið styrkist ár frá ári. (**JM:** ... um málfrelsi annarra ...) Hv. þm. Jón Magnússon hefur

fullt málfrelsi á við aðra þingmenn. Hann hefur fullt málfrelsi á við þingmenn Vinstri grænna (Gripið fram í.) og annarra flokka. (**Gripið fram í:** ... meira.) Hv. þm. Jón Magnússon hefur nákvæmlega sömu stöðu og ég á Alþingi, nákvæmlega sömu stöðu þannig að að halda því fram að þingflokkur Vinstri grænna sem vandar þingstörf sín sé að koma í veg fyrir að hv. þm. Jón Magnússon geti tekið til máls er ekki rétt. (Gripið fram í.) Það er bara ekki rétt. Ég lýk hér máli mínu, (Gripið fram í.) frú forseti.

[20:28]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þegar maður hefur eina mínútu til að svara ræðu eins og þeirri sem hv. þm. Atli Gíslason flutti hér þá liggur eiginlega næst við að segja til þess að gera langa sögu stutta að rétt sé að mótmæla öllum fullyrðum sem fram koma sem tilhæfulausum og órökstuddum. En ég mun hugsanlega síðar í umræðunni geta komið að einstökum efnisatriðum.

Hins vegar vegna þess að hv. þingmaður fór mjög um víðan völl í ræðu sinni þá er rétt að geta þess í sambandi við það frumvarp sem hér er til umræðu að fyrst og fremst eitt atriði hefur verið umdeilt og það er deilan um ræðutímann. Ég hef ekki orðið var við það að aðrar breytingar sem þarna er verið að boða séu umdeildar.

Varðandi ræðutímann þá er auðvitað rétt að fram komi að meiri hluti allsherjarnefndar, sá sem myndaðist í starfi nefndarinnar, auðvitað lagði fram tillögur sem gengu út á að koma til móts við þau sjónarmið sem Vinstri grænir töluðu fyrir. Það sem maður veltir fyrir sér hins vegar í þessu máli er það hvort allan þann (Forseti hringir.) tíma, alla þá mánuði sem þetta mál hefur verið í gerjun hafi nokkurn tíma verið raunverulegur samningsvilji af hálfu Vinstri grænna um (Forseti hringir.) ræðutímann.

[20:30]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Birgir Ármannsson mótmælti öllu. Ef til vill verið rétt að hv. þingmaður mótmælti öllu bæði því sem hv. þingmaður sagði, hugsaði og sagði ekki til að taka af öll tvímæli út um víðan völl.

Ágreiningur er um ræðutímann vegna þess að hann er of stuttur í viðamiklum málum. Hugsum okkur að óbilgjarn, stjórnlyndur meiri hluti komi upp hér á þingi og ætli að sækja um aðild að ESB eða hvað það nú er og ákveðnar væru 15 mínútur fyrir það stórmál.

Tökum sem dæmi Ríkisútvarpið sem var afar umdeilt mál. Umræðan hér á þingi tryggði upplýsingalögin og fleira inn í frumvarpið. Hugsum okkur vatnalögin sem rædd voru í þaula og endaði með því að lögin voru dregin til baka. Við höfum ekki varnaglatryggingu í þessu dæmi eins og í stórum málum.

[20:31]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er mjög mikilvægt að skýrt komi fram við umræðuna að þótt gert sé ráð fyrir ákveðinni meginreglu um ræðutíma í frumvarpinu í 2. og 3. umr., eru heimilar undantekningar. Eins og lögð er áhersla á í áliti meiri hluta allsherjarnefndar er auðvitað gert ráð fyrir að í stærri og veigameiri málum verði slíkar undantekningar gerðar og hægt verði hægt að taka ákvörðun um annan ræðutíma en þar er.

Ástæðan fyrir því að ég hef haft efasemdir um að raunverulegan vilja væri að finna hjá vinstri grænum til að semja um ræðutímann byggir auðvitað á því að þessar hugmyndir hafa lengi verið á sveimi. Það var ekki fyrr en í fyrradag að ég sá hugmyndir frá vinstri grænum um að einhverjar slíkar takmarkanir komi til greina.

Fram að því hefur öll umræða gengið út á að takmarkanir á ræðutíma væru algjörlega ófærar vegna þess að þar með væri verið að taka málfrelsið af þingmönnum. (**AtlG:** Þetta er rangt ...)

[20:32]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Heimilar undantekningar, það er það sem vantar í þetta. Það er varnaglinn, að við eigum rétt á undantekningu, að við, þingmenn í stjórnarandstöðu, hvort sem er á þessu þingi eða komandi þingum í framtíðinni, þurfum ekki að sæta geðþótta. Við höfum ekki tryggingu fyrir því.

Viljinn til samstarfs um frumvarpið byrjaði aldrei. Hann byrjaði aldrei nokkurn tíma. Ef vilji hefði verið til samstarfs hefði verið skipuð þverpólitísk nefnd úr öllum flokkum. Þingmenn úr öllum flokkum hefðu komið að smíðinni frá hugmynd til frumvarps frá upphafi í stað þess að gera eins og gert var að stilla okkur upp við þegar gerðan hlut. Það var það sem gerðist.

[20:33]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það vakti athygli mína í tæplega tveggja tíma ræðu hv. þingmanns að varla er hægt að segja að hann hafi vikið orði að frumvarpinu sem hér er til meðferðar. Ræðan var full af fullyrðingum, alhæfingum og þess háttar hlutum. Á köflum var það jafnvel þannig að hv. þingmaður þurfti að biðjast afsökunar á sjálfum sér og málflutningi sínum í ræðunni.

Ég átti von á því eftir þá miklu umræðu sem farið hafði fram um vandaðan undirbúning og að miklu skipti að koma sjónarmiðum að, að inn í umræðuna kæmu þættir sem skiptu máli, þættir sem boðuðu eitthvað nýtt í umræðunni en ekkert slíkt var þar að finna.

Ég verð að segja, virðulegi forseti, að eftir að hafa hlýtt á þessa ræðu skil ég vel að hv. þingmenn hafi viljað flýja með hana inn í kvöldið, inn í nóttina, inn í myrkrið (Forseti hringir.) því að ræðan var þess eðlis að full ástæða var til að teygja hana inn í þá tímasetningu.

[20:35]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Slík andsvör eru ekki svaraverð með neinum öðrum hætti en að verða sorgbitinn yfir því að þurfa að

hlýða á þessar fullyrðingar. Ég flutti hér málefnalega ræðu. Ég fann henni rök og dæmi og svo kemur hv. þingmaður upp og segir hana fulla af fullyrðingum og alhæfingum. Hann finnur henni ekki stoð í einu né neinu.

Mér finnst það satt best að segja ekki sæma hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni. Það er líka þannig, hv. þingmaður, að Vinstri hreyfingin – grænt framboð temur sér skipuleg og vönduð vinnubrögð. Það gerum við einnig í þessu máli.

Ég fékk það hlutverk að flytja hér almennan inngang og fleira. Við munum gera einstökum lagabreytingartillögum og öðru skil í ræðum síðar í kvöld.

[20:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er þrjú lykilatriði sem skipta máli. Það er í fyrsta lagi möguleiki stjórnarandstöðu og þingsins að veita framkvæmdarvaldinu aðhald. Í annan stað að hv. þingmenn geti komið sjónarmiðum sínum á framfæri og tjáð sig. Í þriðja lagi að lagasetning sé vönduð. Frumvarpið stefnir að öllum þremur atriðunum ásamt fleirum.

Það sem vakti athygli mína var að hv. þingmaður kom aldrei að því hvað væri að frumvarpinu og að hann skyldi ekki koma að kjarna málsins eftir tæplega tveggja tíma ræðu olli mér miklum vonbrigðum. Erfitt var að höndla ræðuna vegna þess að hún var full af alhæfingum og fullyrðingum sem mjög erfitt var að ná utan um. Ég ítreka að ég skil að hv. þingmenn vilji fara með (Forseti hringir.) orðræður sínar inn í nóttina. (Gripið fram í.)

[20:37]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég velti fyrir mér hvernig staðan hefði verið á síðasta þingi að lögfestu þessu frumvarpi. Hvar hefðu hv. þm. Lúðvík Bergvinsson og fleiri hv. þingmenn Samfylkingarinnar staðið í deilunni um fjölmiðlafrumvarpið, Ríkisútvarpið, vatnalögin og margt fleira?

Ég tala nú ekki um ef hv. þingmaður hefði staðið frammi fyrir jafn óbilgjörnum meiri hluta og hér starfar og sá óbilgjarni meiri hluti hefði ákveðið að lengja ekki ræðutímann í þessu máli. Hvernig hefðu varnaglarnir reynst? Við sætum væntanlega uppi með vatnalög, fjölmiðlafrumvarp og Ríkisútvarpið samkvæmt vilja fyrrverandi ríkisstjórnar.

[20:38]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er þakklátur hv. þingmanni fyrir að fallast á að hann hafi tekið óvarlega til orða um mig og samstarfsmann minn í iðnaðarráðuneytinu úr röðum BSRB. Það sem ég vil þó aðallega gera að umræðuefni er að hv. þingmaður talaði um muninn á aðstöðu þeirra sem sitja í ríkisstjórn annars vegar og hins vegar aðstöðu stjórnarandstöðunnar. Hann taldi að ósvinna væri að ráðherrar tækju með sér í ráðuneyti tvo til fjóra pólitíska aðstoðarmenn og sagði eðlilega að mikill munur væri á því og þeirri aðstöðu sem stjórnarandstaðan hefur.

Ég segi það alveg skýrt að ég hef alltaf verið þeirrar skoðunar — og hef sagt það líka sem stjórnarandstæðingur — að ég tel að ráðherrar sem fara nýir inn í ráðuneytin eigi að taka með sér allt upp í þrjá aðstoðarmenn. Sjálfur hef ég einungis einn og það er um það bil tveimur of lítið. Ég man ekki betur en að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hafi verið mér sammála um það í umræðu fyrir tveimur eða þremur árum.

Hins vegar er ég algjörlega sammála hv. þingmanni um að aðstaða stjórnarandstöðunnar sé ekki boðleg en það er nú eitt af því sem menn taka brátt til umræðu í því skyni að bæta það.

[20:40]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Já, það er munur á aðstöðu, það er auðvitað hárrétt. Það hallar á löggjafarvaldið og framkvæmdarvaldið styrkist stöðugt, það er staðreynd. Ég sé engum ofsjónum yfir því þó að ráðherrar sem gegna ábyrgðarmiklu starfi hafi sína aðstoðarmenn fyrir utan starfslið ráðuneytanna. Þetta er erfitt og lýjandi starf, langir dagar og langar nætur og mikil vinna og ábyrgð sem því fylgja.

Það sem ég á við er að þingmenn, stjórnarandstöðuflokkar og stjórnarflokkar, fái viðlíka aðstoð, að jafnt sé á vellinum vegna þess að það er togstreita milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds. Þannig hefur það alltaf verið í lýðræðisríkjum og þannig á það að vera vegna þess að löggjafarvaldið hefur það hlutverk í okkar þrískipta kerfi fyrir utan svo dómsvaldið.

[20:41]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Löggjafarvaldið býr að gríðarlega öflugum stuðningsdeildum. Það veit ég sem þingmaður hér til 16 ára bráðum. Hins vegar er alveg rétt hjá hv. þingmanni að mjög hallar á stjórnarandstöðuna í því, það veit ég líka af eigin reynslu. Ég hef sagt árum saman að stjórnarandstaðan þarf að fá aðstoðarmenn á sviði hagfræðinga og lögfræðinga. Það kann að vera rétt eftir atvikum hjá hv. þingmanni að þeir eigi ekki vera partur af hinu hefðbundna starfsliði þingsins.

Ekki er hægt að ætlast til að starfsmenn þingsins sem væru sérstaklega settir til að vinna með stjórnarandstöðunni — ættu ekki sinna öðrum störfum líka — gerðu það af nægilegu sjálfstrausti, það segi ég alveg skýrt. Sérstaklega hallaði á stjórnarandstöðuna eftir að Þjóðhagsstofnun var lögð niður.

Hins vegar undirstrika ég að ég tel að þeir sem koma inn í ráðuneyti sem nýir ráðherrar eigi að hafa með sér öfluga sveit. Þess vegna ættu þeir að hafa tvo til þrjá í stórum ráðuneytum eins og í heilbrigðisráðuneytinu, hugsanlega fjóra pólitíska aðstoðarmenn sem síðan eiga að fara þegar þeir hverfa úr ráðuneytinu. Þannig ná nýr meiri hluti (Forseti hringir.) og nýir ráðherrar að koma fram stefnu sinni sem fljótast.

[20:42]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég treysti því að hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson muni beita sér í þá veru sem hann talaði um áðan gagnvart því að ná fram viðunandi breytingum á frumvarpinu um þingsköp sem hér er til umræðu. Ekki er vanþörf á því. Við höfum m.a. lagt til að upplýsingaþjónusta þingsins verði stórefld, nefndastarfið og nefndasviðið verði stóreflt og að hin lögfræðilega ráðgjöf í vandasömum málum verði stórefld. Þá á ég sérstaklega við þegar upp koma dæmi þar sem maður hefur efasemdir um að lög samrýmist stjórnarskránni.

Allt eru það afar mikilvæg atriði sem við erum vanbúin að í dag. Ég fagna því að hæstv. ráðherra sýni því skilning og ég vona að hann beiti sér til að því verði fram náð.

[20:43]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Hv. þingmaður gat þess réttilega í ræðu sinni að hæstv. iðnaðarráðherra situr hér meira við umræður en aðrir ráðherrar en lét þess jafnframt getið að það væri af málgleði þingmannsins.

Virðulegur forseti. Ég tel að hæstv. iðnaðarráðherra sitji hér af virðingu fyrir störfum þingsins og fyrir lýðræðislegri umræðu. Ég harma ómálefnaleg og ósmekkleg ummæli af þessu tagi og tel að það sé ekki virðingu okkar hér í þinginu samboðið að tala með þeim hætti hvert til annars.

Verið er að veikja stjórnarandstöðuna, sagði hv. þingmaður. Ef svo væri þá væri það verulegt áhyggjuefni því að mikilvægt er að stjórnarandstaðan sé sterk hér. Því spyr ég hv. þingmann hvort það sé ekki örugglega meiri hluti stjórnarandstöðunnar á Alþingi sem flytur málið.

[20:44]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég lýsti í nokkurri gamansemi hæstv. ráðherra kenndan við málgleði en ég tek fram að hæstv. ráðherra hefur sýnt að hann er áhugamaður um lýðræði. Ég vona að það létti af þeim áhyggjum sem vöknuðu í kjölfar orðanna sem ég notaði en það var í gamansömum tón þó og að gefnu tilefni vegna frammíkalls, ef ég man rétt.

Já, er í lagi, hv. þingmaður, að stór meiri hluti kúgi níu manna minni hluta? Er það lýðræði? Er það réttlætanlegt þegar við höfum með málefnalegum hætti bent á atriði sem farið geta mun betur í þingstarfinu og hv. þm. Helgi Hjörvar tók undir?

[20:45]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni. Hér er ekki verið að veikja stjórnarandstöðuna. Þess vegna stendur meiri hluti stjórnarandstöðunnar á Alþingi að þessu frumvarpi. Það er væntanlega vegna þess að hún er sannfærð um að henni sé betur fært að veita öfluga stjórnarandstöðu að samþykktu þessu frumvarpi, að kannski sé betra að veita öfluga stjórnarandstöðu með skemmri og skarpari ræðum en lengri og loðmullulegri. Ég er algerlega sannfærður um að okkur í Samfylkingunni hefði gengið betur að veita stjórnarandstöðu á liðnu kjörtímabili þegar ég sat að samþykktum þessum lögum, því að þau gefa stjórnarandstöðunni einfaldlega færi á að vera miklu öflugri í málflutningi sínum. Það er misskilningur hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að halda að tveggja tíma ræður nótt eftir nótt feli í sér beitt vopn gegn sitjandi ríkisstjórn í landinu. (Forseti hringir.) Það er ekki þannig. Skarpur og málefnalegur málflutningur er það sem máli skiptir.

[20:47]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég er sjálfur áhugamaður um skarpan skilvirkan málflutning og hann verður það ekki nema menn séu rækilega undirbúnir í lagasmíð og öðru slíku. Menn verða að undirbúa lagasmíðina og vinna hana vel á öllum stigum málsins áður en umræðan kemur hér inn til að hún verði skilvirk. Við köllum eftir því að við séum ekki hér til málamynda. Ég kalla eftir því að við fáum öryggisventla í stjórnarandstöðunni. Ég tek ekki afstöðu fyrir Frjálslynda flokkinn eða Framsóknarflokkinn. Við tökum afstöðu út frá okkar forsendum og höfum lagt fram málefnaleg og ítarleg rök fyrir því í löngum greinargerðum og í löngu máli en ekki málþófi.

[20:48]

Útbýting:

Aðstoð við fyrrverandi vistmenn upptökuheimila, 186. mál, svar heilbrrh., þskj. 526.

Innheimtulög, 324. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 506.

Matvæli, 326. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 521.

Meðhöndlun úrgangs, 327. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 522.

Störf hjá ráðuneytinu, 251. mál, svar forsrh., þskj. 511.

Störf hjá ráðuneytinu, 255. mál, svar heilbrrh., þskj. 528.

[20:48]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Mig langar í upphafi að fara aðeins yfir aðdragandann að því máli sem við erum að fjalla um, þ.e. breytingar á þingsköpum. Það er ljóst að þetta mál rekur ekki á fjörur okkar með neinu hraði, það hafði verið unnið mjög mikið í því á fyrri tíð. Bæði var það rætt á síðasta kjörtímabili og þær ræðureglur sem við höfum aðallega stuðst við í vinnslu málsins urðu til fyrir nokkrum árum eftir starf sem nokkrir þingmenn á þeim tíma höfðu unnið.

Ég tel að þetta mál sé vel unnið og vil sérstaklega koma því á framfæri í ræðu minni að það er skoðun mín að hæstv. forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, hafi staðið vel að því að ræða við aðila máls í aðdraganda þess að þetta frumvarp var flutt. Ég vil því alls ekki taka undir þá gagnrýni sem hefur komið á störf hæstv. forseta.

Frumvarpið er að vissu leyti málamiðlun milli stjórnmálaflokkanna. Enginn flokkanna telur að frumvarpið sé algerlega eins og hann hefði viljað en það er afrakstur málamiðlunar. Þingflokksformenn hafa komið að samningu frumvarpsins. Mikið samráð var haft við þingflokksformenn og sú er hér stendur er ein þeirra og því tel ég mig

þekkja það frekar vel. Frumvarpið var líka rætt í forsætisnefnd þingsins og það var einnig rætt við formenn stjórnmálaflokkanna þannig að það hefur verið rætt talsvert lengi.

Hvað varðar þá gagnrýni sem komið hefur fram vil ég aðeins fá að grípa niður, virðulegi forseti, í nefndarálit minni hlutans. Þar kemur fram að samráð við undirbúning að gerð frumvarpsins hafi verið í lágmarki og það hafi aðeins verið rætt í þröngum hópi og nánast haldið frá þingmönnum þar til það lá fyrir í nokkuð endanlegri mynd. Ég er ekki sammála því sem minni hlutinn heldur fram af því að ljóst er að margir þingmenn komu að málinu. Ég vil taka það sérstaklega fram og tek sem dæmi að a.m.k. við í þingflokki framsóknarmanna fjölluðum um málið á nokkrum fundum. Við dreifðum drögum að frumvarpinu þar, sýndum þingmönnum okkar frumvarpið og innkölluðum það síðan. Því er alveg ljóst að þingmenn Framsóknarflokksins gátu kynnt sér málið ágætlega og tekið var tillit til óska okkar flokks. Það var ýmislegt sem við vildum sjá með öðrum hætti frá upphaflegri mynd þess, frá upphaflegu hugmyndunum og tekið var tillit til hluta þeirra athugasemda sem við bárum fram. Við teljum þess vegna að við eigum talsvert mikið í þessu máli þótt að sjálfsögðu fái ekki allir flokkar fram sínar ýtrustu kröfur í svona vinnu. (**Gripið fram í:** Sumir ekkert.) Og sumir ekkert, kallar hér fram í fulltrúi Vinstri grænna. Málinu var breytt á lokastigi, þegar þingflokksformenn fjölluðu um það á lokastigi var málinu breytt, m.a. til að koma til móts við sjónarmið vinstri grænna. Það dugði ekki til til að fá vinstri græna með í hópinn frekar en þær breytingar sem gerðar voru síðar í allsherjarnefnd til að koma þar líka til móts við sjónarmið þeirra, þær dugðu ekki til. Ég get ekki tekið undir að þingflokkur Vinstri grænna hafi ekki haft nein áhrif á þetta mál, alls ekki, ég held að hann hafi haft áhrif á málið.

Það kemur líka fram og hefur komið fram í tali einstakra þingmanna að hér sé brotið í blað varðandi einhverja hefð og varðandi söguna. Hér sé alveg nýtt sögulegt fyrirbæri á ferðinni af því að ekki séu allir þingflokkar á málinu, þ.e. einn þingflokkur er ekki á málinu. Það er ekki svo. Hér hafa verið gerðar breytingar á þingsköpum án þess að samkomulag eða sátt væri um þær breytingar. Ég nefni breytingar á þingsköpum 1936. Það var aldeilis ekki sátt um þær breytingar. Mér skilst að atkvæðagreiðslan hafi farið 17:9 í efri deild og 9:5 í neðri deild þannig að hér ekki brotið í blað varðandi hefðir að þessu leyti.

Tilgangur frumvarpsins er að skapa snarpari umræðugrundvöll en við höfum í dag. Við viljum gjarnan sjá styttri ræður þar sem þingmenn koma sjónarmiðum sínum á framfæri og að hér eigi sér stað frekar rökræður en einræður. Við viljum líka gera vinnustað okkar fjölskylduvænni. Það er mjög óheppilegt að vita ekki nokkurn veginn hvenær þingstörfum lýkur dags daglega og það er líka óheppilegt að þurfa að vinna hér langt fram á kvöld og á nóttinni. Reyndar hefur slíkum fundum fækkað mjög mikið hin seinni ár.

Við viljum líka að þinghaldið sé líkara því sem gengur og gerist á Norðurlöndunum. Þar er ræðutími takmarkaður. Kollegar okkar á öðrum Norðurlöndum skilja ekkert í fyrirkomulaginu hér þegar maður segir þeim frá því. Ég var rétt áðan hinum megin við Austurvöll að ræða við nokkra þingmenn frá Norðurlöndum sem eru í forsætisnefnd Norðurlandaráðs og sagði þeim frá þessari umræðu. Þeir furðuðu sig á að við gætum staðið í 2. umr. endalaust, eins lengi og stætt er, til að ræða mál.

Ég held, virðulegi forseti, að þegar við lítum til baka, þegar þetta frumvarp verður orðið að lögum, munum við jafnvel skellihlæja að því fyrirkomulagi sem við höfum í dag. Ég held að við munum hlæja að þessu fyrirkomulagi eftir nokkur ár, þá verði orðið svo sjálfsagt að vinna eftir nýja fyrirkomulaginu að okkur finnist gamli tíminn fráleitur í þessu sambandi. Tíðarandinn er verulega breyttur og við munum örugglega öll sjá það betur síðar, vona ég.

Það kemur fram í frumvarpinu, í athugasemdum við 16. gr., að við viljum að umræðan sé markvissari og fjörugri. Við viljum draga úr löngum ræðum, stytta umræðutímann, en við ætlum hvorki að setja takmarkanir á málfrelsi þingmanna né hindra það að hver og einn geti gert grein fyrir sjónarmiðum sínum á eðlilegan hátt við meðferð mála. Miðað við breytingartillögurnar verður þetta þannig að við 2. umr. getum við talað í 20 mínútur í fyrstu ræðu, 10 mínútur í næstu og svo 5 mínútur eftir það og farið upp eins oft og við viljum, það eru engin höft á því. Það er alveg ljóst, virðulegi forseti, að ekki er verið að taka málfrelsi af neinum.

Ég vil líka benda á að mörg dæmi eru um að þingmenn haldi ræður í klukkutíma og það verður líka hægt í nýja fyrirkomulaginu en í dag er það þannig að hægt er að standa hér í klukkutíma í einni lotu eða 10 tíma eða eins lengi og stætt er. Í nýja fyrirkomulaginu tekur það mann átta ræður að komast upp í klukkutímann í annarri meðferð mála hér, þ.e. fyrst í 20 mínútur, svo í 10 mínútur og síðan sex sinnum í 5 mínútur, samtals 60 mínútur. Það tekur tvær ræður að komast upp í hálftímann. Það er spá mín að flestir muni taka eina ræðu í 20 mínútur, einhverjir taki svo 10 mínútur í viðbót en líklega muni það heyra til undantekninga og ekki verði mikið um það að mínu mati, virðulegi forseti, að þingmenn komi mjög oft upp í 5 mínútna ræður. Ég held að það verði ekki þannig. Það er vegna þess að ég held að almenningur muni furða sig á því ef þingmenn koma kannski upp níu sinnum í umræðu, ef þeir eru búnir að tala í klukkutíma samtals, þ.e. í 20 mínútur, 10 mínútur og sex sinnum í 5 mínútur, og fara svo upp í níundu ræðuna og hafa þá talað í 65 mínútur samtals. Ræðufjöldinn eykst auðvitað í hvert sinn sem menn munu koma upp í ræðustól og almenningur mun furða sig á því og segja: Hvernig í ósköpunum stendur á því að þingmenn geta ekki komið rökum sínum til skila nema með 12 ræðum, 15 ræðum, 17 ræðum o.s.frv. ef menn reyna að stunda málþóf. Ég held að þetta nýja fyrirkomulag geti verið til verulegra bóta.

Ég hefði getað sagt reynslusögur af núverandi fyrirkomulagi en ég ætla ekki að fara með margar slíkar. Ég get þó sagt að mér er mjög minnisstætt þegar við fjölluðum um eitt mál fyrir nokkrum árum, þá var næturfundur og sami þingmaðurinn var í pontunni alla nóttina og engir voru á staðnum nema forseti og ritari, viðkomandi ráðherra í málaflokknum og sú er hér stendur. Verið var að fjalla um mál sem var umdeilt í samfélaginu en ég er algerlega sannfærð um það, virðulegi forseti, að ræða þessa hv. þingmanns, sem sat hér á þeim tíma, og stóð yfir í marga klukkutíma

var ekki til að bæta ásýnd þingsins, alls ekki. Líklega hafa fáir heyrt þessa ræðu en hún tafði bara störf hér. Þetta var ekki gagnlegt og ég tel að við eigum ekki að opna fyrir það að við getum viðhaldið slíku fyrirkomulagi. Þetta var ekki skemmtileg reynsla og sú er hér stendur var eiginlega þvinguð til að vera hérna þar sem ég var fulltrúi nefndar sem þetta mál tilheyrði og flutningsmaður að nefndaráliti og hægt var að gera kröfu um að maður væri hér alla nóttina.

Varðandi málsmeðferðina í allsherjarnefnd vil ég taka fram að hún var að mínu mati vönduð. Við héldum að mig minnir sex eða sjö fundi, fórum vel yfir málið og áttum góðar umræður meðal þingmannanna um þau efnisatriði sem hér eru til umfjöllunar og reyndar fleiri atriði sem eru ekki í þessu frumvarpi. Hv. formaður allsherjarnefndar, Birgir Ármannsson, stýrði nefndinni á mjög lipran hátt að mínu mati og ég er ánægð með málsmeðferðina sem málið fékk og tel ekki hægt að gagnrýna hana.

Ég ætla ekki að fara mikið yfir breytingarnar í þessari ræðu af því að það hefur verið gert hér á eðlilegan hátt, formaður allsherjarnefndar, Birgir Ármannsson, gerði það. Það sem mér finnst standa upp úr eru breytingarnar á ræðutímanum, það eru langstærstu breytingarnar, og ég hlakka mjög til þess, verði frumvarpið að lögum, að við getum farið að vinna eftir nýja fyrirkomulaginu.

Það var svolítið rætt hvort við ættum að stytta 1. umr. enn frekar frá því sem nú stendur til. Rökin voru þau að þannig væri þetta í Danmörku og að mig minnir í Finnlandi. Þetta yrði þá stutt snörp umræða á almennum nótum um frumvörp og þingsályktunartillögur. Síðan færi málið til nefndar og 2. umr. yrði svo meginumræðan. Rökin voru líka þau að þannig mætti ná meiri afköstum í þinginu og þingmannamál næðu frekar inn í nefndir og hraðar inn í nefndir. Nú er það þannig að stjórnarfrumvörp taka mestallan tímann og þingmannamál komast seint og illa til nefndar. Ég vildi ekki taka undir þessi sjónarmið á þessu stigi, ég útiloka samt ekki að við getum skoðað það í framtíðinni, og það er vegna þess að ég tel að 1. umr. sé mikilvæg. Það er tækifærið sem þingmenn hafa, sérstaklega þingmenn í stjórnarandstöðu, til að ræða við ráðherrana sem flytja stjórnarfrumvörpin sem eru fyrirferðarmestu frumvörpin hér. Þá er hægt að ræða við ráðherrana, yfirheyra þá um einstakar greinar og það er vettvangurinn þar sem ráðherrann er hér við umfjöllun mála. Við 2. umr. er þingið með forræði á málinu á sinni hendi og þá fer meginumræðan fram. Ég taldi að ekki ætti að stytta 1. umr. frá því sem nú er af því að það er mikilvægt, sérstaklega fyrir stjórnarandstöðu, að geta rætt beint við ráðherra um viðkomandi frumvarp. Það eru líka rök að við erum fámenn þjóð og mjög æskilegt er að 1. umr. sé nokkuð sýnileg þannig að hún nái eyrum samfélagsins en málið fari ekki mjög hratt inn í lokaðar nefndir í þinginu. Ég féllst ekki á þessi sjónarmið sem voru frekar sterk í nefndinni og það kom mér svolítið á óvart hve margir í nefndinni voru á því að skoða þetta en ég vildi ekki gera það að þessu sinni.

Ég vil taka það fram, virðulegi forseti, að það er bráðabirgðaákvæði í þessu máli, þ.e. endurskoða á málið eftir þrjú ár. Ég tel það mjög heppilegt ákvæði af því að við erum að gera talsverðar breytingar og eðlilegt er að skoða málin aftur þegar við sjáum hvernig þetta fyrirkomulag virkar. Ég tel eðlilegt að þingmenn hafi í huga að við erum að ákveða fyrir fram að endurskoða fyrirkomulag mála, ég legg mikla áherslu á það. Þetta er fyrsta skrefið á langri leið sem við erum að taka núna, þetta er áfangi.

Það er talsverður þungi á bak við þær hugmyndir að breyta nefndastarfi verulega í þinginu og ég tel alveg ljóst að það hljóti að verða næstu skref sem við tökum eftir að þessi eru stigin. Þá endurskoðum við nefndastarfið, sköpum meira rými fyrir það starf, gerum það virkara og komum því þannig fyrir að mál fái dýpri umræðu í nefndum en nú er. Og ég get bent á það, virðulegi forseti, að í sumum þjóðþingum eru þingmenn bara í einni nefnd, ekki mörgum. Það er mjög þungt að vera í mörgum nefndum.

Við höfum verið sökuð um óðagotsmeðferð í allsherjarnefnd og ég vil mótmæla því. Fram kemur í áliti minni hlutans að í málsmeðferð allri ráði hér e.t.v. lýðræðisþreyta framkvæmdarvaldsins og stjórnsýslunnar gagnvart Alþingi. Ég mundi frekar vilja orða það þannig, virðulegi forseti, að það gæti þreytu undir maraþonræðum í þinginu og þess vegna viljum við breyta fyrirkomulaginu til nútímahátta. Að mínu mati hefði verið æskilegast að allir flokkar stæðu að þessu máli. Þeir eru það því miður ekki. Vinstri grænir hafa einir flokka kosið að vera ekki með og talað um að reyna ætti lengur að semja og ná málamiðlun en ég tel það fullreynt. Það hafa gefist mörg tækifæri til að semja um málið. Þau hafa ekki verið nýtt að mínu mati, þ.e. ef fullur vilji hefði verið til að ná saman hefðum við náð saman. Það vantar viljann, því miður. Við höfum teygt okkur í átt til vinstri grænna og málið hefur að mínu mati haft gott af því og allt gott um það að segja. Ég sé ekki stóran mun á 15 mínútum og 20 mínútum og 5 og 10 í fyrstu og annarri umferð í 2. umr. og tel líka ágætt að sett hafa verið inn ákvæði um að hver þingflokkur geti beðið um tvöfalda umræðu tvisvar sinnum á þingvetri. Ég tel að búið sé að teygja sig í átt til Vinstri grænna og að gott hafi verið að gera það en það sé óheppilegt að þeir vilji ekki standa að málinu í heild með okkur. Viljinn hefur ekki verið nægur og þess vegna stöndum við í þessum sporum en eigi að síður er ég sannfærð um að við erum að taka hér mjög heppilegt skref og það verði gaman að vinna í nýju fyrirkomulagi.

[21:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir fjallaði nokkuð um aðdraganda þess máls sem hér er verið að ræða og sagði það afrakstur málamiðlunar og hefði lengi verið rætt. Það hefur verið tekið fyrir á nokkrum fundum í þingflokki Framsóknarflokksins, því dreift og við sýndum okkar þingmönnum það, sagði hv. þingmaður. Tekið er tillit til fullt af atriðum sem við bentum á, sagði hv. þingmaður einnig. Ég spyr: Getur hv. þm. Siv Friðleifsdóttir upplýst mig og aðra þingmenn um nokkur af þeim fjölmörgu atriðum sem Framsóknarflokkurinn náði fram í breytingu á frumvarpinu frá því að það kom fram í haust? Ég er ekki að tala um liðið kjörtímabil eða þar áður. Ég er að tala um frá því í haust vegna þess að það er þetta þing og þeir þingmenn sem það sitja sem eiga að taka ákvarðanir í þessu máli.

[21:09]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst að við sýndum þetta frumvarp í þingflokki okkar, þingmenn okkar fóru í gegnum það. Við ræddum ekki hverja einustu grein, enda sumar þess eðlis að okkur fannst við ekki þurfa þess, en aðrar greinar ræddum við ítarlega. Athugasemdir komu fram við nokkrar greinar og við báðum um breytingar á þeim.

Tekið var tillit til hluta þeirra athugasemda sem við bárum fram en ekki var fallist á annað og það sama gilti um aðra flokka. Menn höfðu mismunandi sjónarmið eins og gengur og gerist. Ég tel að menn eigi ekki að hæla sér af því að þeir náðu fram ákveðnum atriðum og harma að þeir náðu ekki einhverjum öðrum. Ég tel að það bæti ekki þetta mál. En ég get alla vega sagt að við vorum ánægð með þær breytingar sem við vitum að gerðar voru fyrir okkar tilstilli, við vorum ánægð með að tekið var tillit til okkar óska varðandi þær breytingar. Frumvarpið hefði ekki litið eins út ef þingflokkur framsóknarmanna hefði samið það aleinn, það er afrakstur málamiðlunar.

Frumvarpið er það gott að við styðjum það og teljum að það sé til mikilla bóta. Ég er sannfærð um að eftir nokkur ár munum við hlæja þegar við lítum til baka. Við munum furða okkur á því að við 2. umr. hafi verið hægt að standa upp tvisvar sinnum og tala endalaust. Við vitum að hluti þingheims notar þennan rétt til þess að lesa upp úr gömlum bókum og ég veit ekki hvað. Það er hlægilegt.

[21:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það tók sig upp lítill biturleiki í síðustu orðum hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur. Það var oft erfitt fyrir ráðherra fyrrverandi ríkisstjórnar á liðnu kjörtímabili að sitja undir gagnrýni þingheims á störf sín og stefnu.

Frú forseti. Ég fékk ekki svör við þeirri fyrirspurn minni hver áhersluatriði Framsóknarflokksins voru í þessu máli og hvað það var sem flokkurinn náði fram.

[21:12]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvað hv. þingmaður á við með biturleika. Ég er ekki vitund bitur og kvarta ekki undan því að hafa þurft að sitja hér sem ráðherra á sínum tíma og hlusta á þingmenn, alls ekki, og reyndar þurfti ég ekki að sitja undir löngum maraþonræðum. Sú reynslusaga sem ég var að vísa í áðan var þegar ég var þingmaður en ekki ráðherra, sú nótt sem ég átti hér þá sannfærði mig um að það fyrirkomulag sem við búum við í dag er úrelt.

Spurt er um áhersluatriði framsóknarmanna. Eins og ég sagði áðan tel ég ekki við hæfi í þessu máli og ekki eðlilegt að þingflokkarnir fari að hæla sér af því hverju þeir náðu fram og hverju ekki. (Gripið fram í.) Stefnan er sú að stytta umræðurnar á þinginu (**ÁI:** Rétt.) og ég get alveg eins farið aftur í ræðu mína. Það er stefnan, það er innihald þessa máls.

[21:13]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það vakti athygli mína að hv. þm. Siv Friðleifsdóttir sagði í ræðu sinni að nú yrði Alþingi gert að fjölskylduvænum vinnustað og það væri ómögulegt að vita aldrei hvenær fundi lyki. Þá veltir maður því fyrir sér af hverju þingmaðurinn styður það þá að það verði algerlega í valdi forseta að ákveða hversu lengi fundir standa, hvort settir verði á kvöldfundir eða næturfundir. Slíka ákvörðun getur forseti tekið einn og fyrirvaralaust. Ég hlýt líka að velta því fyrir mér hvaða afstöðu þingmaðurinn hefur til umsagnar Félags starfsmanna Alþingis um það atriði sérstaklega, þeir benda á að vinnustaðurinn verði ekki fjölskylduvænn þegar þessi ákvæði eru galopin eins og þau eru í frumvarpinu. Mér finnst að þingmaðurinn verði að finna þessum orðum sínum um fjölskylduvænan vinnustað með frumvarpinu einhver haldbetri og sterkari rök en hún gerði í máli sínu. Ég vænti þess að hún geri það í svari við þessu andsvari.

[21:15]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er alveg ljóst að í nýja fyrirkomulaginu mun líklega heyra til undantekninga að menn verði hér fram eftir á kvöldin. Af því að við styttum ræðutímann og við höfum þá trú að menn muni ekki stunda málþóf í eins ríkum mæli og hægt er í dag, hlýtur starfsáætlun og dagsáætlun að standast betur. Ég tel ekki eðlilegt að hægt sé að útiloka að forseti geti kallað saman þingfund. (**Gripið fram í:** Fyrirvaralaust.) Já, fyrirvaralaust, ég tel að ekki sé óeðlilegt að forseti geti kallað saman þing fyrirvaralaust. Upp geta komið aðstæður sem kalla á það. Maður hlýtur að þurfa að hafa þann möguleika fyrir hendi. Ég tel hins vegar að tíðarandinn sé þannig — öðruvísi samsetning á þinginu en áður, fleiri konur komnar á þing og talsvert af ungu fólki sem á ung börn — að ólíklegt sé að forseti muni stunda að skella á fyrirvaralausum fundum, sér og ríkisstjórninni til skemmtunar. Ég hef meiri trú á forseta en það. Ég á ekki von á að forseti muni misbjóða þinginu að þessu leyti, misbeita valdi sínu og setja á einhverja kvöldfundi að óþörfu.

[21:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka þingmanninum fyrir svarið þótt ég geti ekki að öllu leyti tekið undir það sem góða röksemd. Ég tel að hér séu engar tryggingar fyrir hendi hvað þetta atriði snertir.

Annað sem ég vildi spyrja hv. þingmann um í framhaldi af ræðu hennar tengist því að ég varð ekki var við að hún hefði vikið mikið að breytingartillögunum sem hér fengust lagðar fram fyrir náð og miskunn þingskapameirihlutans sem veitti góðfúslega afbrigði til þess að breytingartillögur þingmanna Vinstri grænna gætu komið fram. Ég heyrði að þetta með ræðutímann var Framsóknarflokknum sérstaklega mikilvægt en ef við horfum burt frá ágreiningi um ræðutíma spyr ég þingmanninn: Er eitthvað annað í breytingartillögum Vinstri grænna sem þingmanninum hugnast hugsanlega og hún getur verið sammála?

[21:18]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ef hv. þingmaður spyr hvort sú er hér stendur ætli að greiða atkvæði með tillögunum þá á ég síður von á því. Ég treysti mér ekki í andsvari sem ég á 40 sekúndur eftir af til að fara yfir tillögur Vinstri grænna og segja hvort mér hugnist eitthvað hér eða ekki. Sumar og líklega flestar af tillögunum sem hér eru hafa verið til umræðu í allsherjarnefndinni. Þar ákváðum við að taka þær ekki inn í breytingartillögurnar sem við gerum nú þannig að á þessu stigi — maður verður alltaf að passa sig á að útiloka ekkert til framtíðar — mun ég ekki styðja þær.

[21:19]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefndi hin Norðurlöndin og samanburð á ræðutíma á íslenska löggjafarþinginu og hinum Norðurlöndunum en nefndi ekki önnur viðmið eins og vinnuaðstöðu, stuðning við þingmenn, stuðning við stjórnarandstöðuna, faglegan stuðning o.s.frv. Telur hv. þingmaður að því sé saman að jafna, aðstöðu þingmanna á íslenska þinginu og á hinum Norðurlöndunum? Ef við lítum til breytinganna sem lagðar eru til í frumvarpinu og þeirra breytinga sem komið hafa fram frá þingmeirihluta, telur hún að með þeim sé jafnræði náð með hinum Norðurlöndunum hvað starfsaðstöðu varðar? Telur hún að við munum ná þeirri valddreifingu sem þekkist á hinum Norðurlöndunum?

Varðandi stórmál og fimm mínútna innlegg, eins og hún nefndi áðan, telur hæstv. forseti að hún trúi því að ekki verði margir sem koma aftur og aftur eftir fimm mínútna innlegg? Hvað með stóru málin? Hvað gerist þegar mál er það yfirgripsmikið að ekki er hægt að fara yfir það eða gera því skil á þeim ræðutíma sem gefinn er í 1. umr. eða öðrum ræðutíma? Hvað gerist þegar kemur að fimm mínútna bútunum? Hvernig er hægt að koma til skila, svo að skiljanlegt sé í mæltu máli, einhverju samhengi í ræðu þegar um er að ræða fimm mínútna búta? Telur hv. þingmaður að hún hefði getað komið máli sínu á framfæri á tíu mínútum í stað 20 mínútna sem hún gerði hér áðan?

[21:21]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég talaði áðan í innan við 20 mínútur og það er reiknað samkvæmt nýja kerfinu þannig að ég var að æfa mig í því. Ég tel að ég hefði getað komið meginsjónarmiðum mínum á framfæri á þessum 20 mínútum, já. 1. umr. Í 2. umr. eru 20 mínútur, síðan er næsta tíu mínútur og svo fimm mínútna bútar, eins og hv. þingmaður kallar það, þaðan í frá en þá er búið að tala í 30 mínútur þegar farið er í fimm mínúturnar. Það geta þingmenn á öðrum Norðurlöndum þannig að ég tel að við getum það alveg eins hérna. Ég tel að faglegur stuðningur sé ekki nægilegur á þinginu hjá okkur. Ég hef ekki heyrt neinn halda því fram að með þessum breytingum komum við einhverju jafnræði á við aðstöðuna sem aðrir þingmenn á Norðurlöndunum búa við. Frumvarpið nær því ekki. Við tökum bara á einum þætti hér og það er ræðutíminn. Það er svo margt, margt annað sem þarf að gera hér. Efla þarf nefndarstarfið og faglegan stuðning. Ég get nefnt sem dæmi að á nefndarfundi í nefnd Norðurlandaráðs um daginn voru nokkrir þingmenn frá Norðurlöndunum sem voru með aðstoðarmenn með sér. Það er miklu algengara að aðstoðarmannafyrirkomulag sé notað á öðrum Norðurlöndum. Við höfum það ekki hér. Við tökum það vonandi upp mjög bráðlega þannig að það er langt í frá að við séum við búin að jafna aðstöðumuninn með þessu frumvarpi.

Ég vil einnig taka fram vegna umræðunnar um ræðutímann að í stærri málum verður umræðan lengri og hver þingflokkur getur beðið um það tvisvar á vetri. Svo hef ég líka meiri trú á þingforseta en ég finn að vinstri grænir hafa. Ég hef meiri trú á því að þingforseti leyfi lengri umræður um stærri mál.

[21:23]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég vil spyrja hv. þingmann um hvort hún telji að undirbúningur þingmála verði betri í framtíðinni. Ekkert sem við vinnum að með frumvarpinu breytir í nokkru undirbúningi þingmála. Eitt af því sem gert hefur störf þingmanna erfið hvað varðar aðstöðuleysi í þingnefndunum er að þingmálin hafa komið óskaplega illa unnin inn í þingið. Þau hefðu þurft miklu betri og faglegri yfirferð í nefndum og hefur ekkert veitt af rækilegri yfirferð í þinginu. Treystir hv. þingmaður því að vinnubrögð ríkisstjórnarinnar muni breytast?

Ég vantreysti þingforseta ekki sérstaklega en ég get leyft mér að vantreysta sterkri ríkisstjórn og sterkum þingmeirihluta hér inni.

[21:25]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég hef enga sérstaka trú á núverandi ríkisstjórn, alls ekki, og tel að mjög mikilvægt sé að veita henni fullt og grimmt aðhald. Hún er mjög fjölmenn og þess vegna er aðhaldið mjög mikilvægt.

Varðandi spurninguna um hvort ég telji að undirbúningur þingmála verði betri í framtíðinni er alveg ljóst að við tökum ekki á því með þessu frumvarpi. Þó er hægt að færa rök fyrir að með því að umræðan styttist í þingsal, sem við vonumst til, gefist meiri tími til nefndastarfs sem er mjög æskilegt. Ég tel að undirbúningur þingmála hafi batnað mjög mikið nú á síðari árum en undirbúningurinn er samt ekki nægilega góður. Í samfélagi okkar er allur undirbúningur mjög tengdur ráðuneytunum, hann fer að meira eða minna leyti fram þar. Annars staðar á Norðurlöndunum fer undirbúningurinn meira fram í samfélaginu og inni í þinginu.

[21:26]

Ellert B. Schram (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að taka langan tíma í ræðuhöld í þessari umferð, reyna að temja mér þær takmarkanir sem fyrirhugaðar eru á ræðutíma alþingismanna. Mig langar að rifja það upp að þegar ég kom í þingsal fyrir 36 árum eða svo fannst mér andrúmsloftið einkennast af silagangi. Svefnhöfgi sótti að þingmönnum sem hér sátu og hlustuðu á ræður og störf þingsins fóru meira og minna

fram á hraða snigilsins svo að ég segi það hreint út. Hér voru á þeim tíma margir snjallir ræðumenn sem gaman var að hlusta á en það var regla fremur en undantekning að hv. þingmenn stóðu í pontu og töluðu a.m.k. í 30 mínútur jafnvel þó að ekki væri tilefni til, það var lenska í þá daga.

Þegar ég kom aftur á þing í fyrravetur sem varamaður fyrir minn flokk, Samfylkinguna, upplifði ég þetta sama ástand. Ræðuflutningur ýmissa ágætra þingmanna, m.a. úr röðum míns flokks, sem þá var í stjórnarandstöðu, var til þess fallinn að sværa mál, drepa þeim á dreif og koma með þeim ómálefnalega hætti í veg fyrir að önnur mál kæmust til afgreiðslu. Þetta hefur verið algengur siður á Alþingi, ég held við getum öll viðurkennt það. Við hljótum öll að geta verið sammála um að ekki hefur verið góður svipur á störfum hins háa Alþingis hvað þetta snertir. Þrátt fyrir alla þjónustu, tækni og lipurð af hálfu starfsfólks þingsins og þrátt fyrir miklu betri vinnuaðstöðu er yfirbragð þingsins enn hið sama, silagangur og hraði snigilsins ráða ferð.

Það er ekki nýtt af nálinni að gerð sé tilraun til að breyta og bæta þingsköp. Það var gert á síðasta áratug. Gerðar voru atlögur að því sem ekki tókust og allar voru í þá átt að reyna að koma á betra verklagi og bæta ásýnd Alþingis. Nú hefur verið lagt fram enn eitt frumvarpið undir forustu forseta þingsins með stuðningi fjögurra flokka af fimm og er almenn samstaða um framgang þess máls ef Vinstri grænir eru undanskildir. Það eru vonbrigði að sá flokkur skyldi heltast úr lestinni vegna þess að í frumvarpinu er margt mjög gagnlegt. Umræðan hefur að mestu leyti snúist um ræðutímann en frumvarpið fjallar um miklu meira en lengd eða styttingu ræðutíma.

Í frumvarpinu er m.a. fjallað um að starfstími Alþingis verði lengdur. Það hefur stundum verið gagnrýnt að Alþingi standi of stutt og að alþingismenn fari of snemma í frí, hér er tekið á því. Í frumvarpinu er eftirlitshlutverk þingsins eflt að mun og er það vel, það þarf að veita framkvæmdarvaldinu aðhald. Gerð er tilraun til að fækka kvöld- og næturfundum og koma þannig til móts við þær hugmyndir að þingið skuli vera fjölskylduvænna en það er, það snýr reyndar líka að starfsfólki sem er í stöðugri óvissu um lengd funda og vinnutíma. Þá eru í frumvarpinu lagðar nokkrar skyldur á ráðherra hvað varðar Alþingi, að ráðherrar komi á fund þingnefnda, kynni frumvörp sín og geri grein fyrir verkum sínum á komandi þingi.

Í frumvarpinu er enn fremur gert ráð fyrir því að mál sem taka breytingum í 2. umr. fari aftur til nefnda fyrir 3. umr., sem ég tel til mikilla bóta. Það styrkir stöðu þingsins og nefnda og tryggir betri afgreiðslu viðkomandi mála. Ég nefni þetta vegna þess að fyrri ræðumönnum í kvöld hefur því miður láðst að geta um flest af þessu. Umræðan hefur fyrst og fremst einskorðast við ræðutímann. Vinstri grænir, sem eru andvígir málinu, hafa gert ræðutímann að umtalsefni og í upphafi töldu þeir reyndar að í frumvarpinu fælist atlaga að málfrelsinu. Nú er það fyrst og fremst lengd ræðutímans sem er til umræðu. Ekki er lengur talað um að málfrelsi skuli túlka á þann veg að menn geti talað eins lengi og þeir vilja. Væntanlega hafa þá allir fallist á að einhverjar takmarkanir þurfi að vera fyrir hendi. Mér finnst að það þurfi að koma skýrt fram og halda því til haga að menn eru fyrst og fremst að agnúast út í og gera athugasemdir við lengd ræðutímans. Ekki er verið að tala um að ræðutími eigi að vera ótakmarkaður enda er ég sannfærður um af langri reynslu í félagsmálum að því lengri sem ræður eru þeim mun verri eru þær.

Ég vil líka gera athugasemd við það orðalag hv. þm. Atla Gíslasonar að óviðunandi vinnubrögð hafi verið höfð í frammi af höfundum frumvarpsins og nefndinni sem fjallaði um það. Ég minni á að málið hefur áður verið til umfjöllunar á Alþingi og menn hafa tekið mið af þeim sjónarmiðum og þeim hugmyndum sem þar hafa komið fram. Forseti þingsins hefur enn fremur, eftir því sem ég hef verið upplýstur um, haft náið samráð við þingflokka og formenn stjórnmálaflokka við vinnslu frumvarpsins. Allt frá því í haust eða jafnvel í sumar hefur verið lögð í þetta veruleg vinna, (Gripið fram í.) það má segja að sú viðleitni að reyna að laga þinghaldið að samtímanum hafi verið samfelld þannig að þessir hlutir hafa verið í stöðugri endurnýjun og allt gott um það að segja.

Formaður allsherjarnefndar hefur að mínu mati sýnt verulegan skilning og þolinmæði, ég vil jafnvel kalla það langlundargeð, við meðferð málsins í nefndinni. Fjöldamargir fundir voru haldnir, boðið upp á umræður og skoðanaskipti og boðið upp á að tillögur væru lagðar fram. Það gerði fulltrúi Vinstri grænna í nefndinni að lokum og allt gott um það að segja. Þær tillögur voru teknar til umræðu og afgreiðslu í nefndinni með mjög málefnalegum hætti og því var gefinn góður tími. Niðurstaðan varð sú að fallist var á þrjár eða fjórar af þeim tillögum sem Vinstri grænir fluttu en að öðru leyti var það tilkynnt skýrt og skilmerkilega að meiri hluti nefndarinnar gæti ekki fallist á fleira.

Ég sé út undan mér að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, sem kallaði fram í áðan, er mættur á svæðið eins og hans er von og vísa. Ég minni á að við eigum báðir sæti í Evrópuráðinu sem fulltrúar Alþingis. Þar er stór og mikil samkoma. Evrópuráðið er eiginlega vettvangur mannréttinda með stórum staf. Þar mæta 500–600 fulltrúar, jafnvel fleiri. Ræðutími fyrir framsögumenn er þar að hámarki sjö mínútur og öðrum sem tjá sig sem fulltrúar einhverra tiltekinna hópa, Evrópuráðið skiptist í pólitíska hópa, eru gefnar fjórar mínútur. Ég held að síðan séu skammtaðar tvær mínútur ef einhverjir aðrir vilja blanda sér í umræðuna. Það hefur líka verið upplýst í þessari umræðu, og hefur komið fram í gögnum sem við höfum fengið í nefndinni, að almenna reglan á Norðurlöndunum er sú að tími er skammtaður. Þó að menn vilji taka til máls komast þeir kannski ekki að, verða jafnvel að skrá sig deginum áður til að komast á mælendaskrá. Ef þeir komast ekki að í ræðustól er þeim gefinn kostur á að leggja ræðurnar inn og þær eru síðan prentaðar út. Það eru fjöldamargar takmarkanir á ræðuhöldum og ræðutíma hér og hvar sem við á Íslandi hljótum að geta og vilja tileinka okkur. Það er engin hemja að Alþingi hafi þá ásýnd að menn séu hér í einhverri ræðukeppni, komi upp og haldi langa ræðu til að snúa út úr fyrir öðrum. Ég er ekki að segja að allar ræður séu því marki brenndar en því miður er oft sá keimur af umræðunni. Það er verið að teygja lopann og reyna að koma höggi á andstæðinga og stundum á lítt málefnalegan hátt. Ræður eru margs konar en margar þeirra, og þá aðallega þegar um málþóf er að ræða, eru ekki til að auka virðingu fyrir þessari samkundu.

Ég ber fulla virðingu fyrir sjónarmiðum Vinstri grænna að því leyti að þeir vilja verja hlut stjórnarandstöðunnar hverju sinni. Vonandi verða þeir ekki í stjórnarandstöðu alla tíð en ég legg mikið upp úr áhrifum og stöðu minni hlutans, stjórnarandstöðunnar, hverju sinni. Ég held að treysta eigi sess stjórnarandstöðunnar og tryggja stöðu hennar en það má ekki ganga út í öfgar. Þegar ég lít í fyrsta lagi á tillögurnar sem bornar voru fram í nefndinni á sínum tíma, í öðru lagi á þær tillögur sem Vinstri grænir gáfu út opinberlega sem hugmyndir sínar og í þriðja lagi á tillögurnar sem þeir hafa lagt fram sýnist mér að margt af því megi framkvæma án þess að það sé endilega haft með í þessum lögum. Þar er um að ræða mál sem varða upplýsingaþjónustuna, verið er að tala um útvarpið, útsendingar í útvarpi, að bókasafnið þurfi að vera aðgengilegra og betra og að setja þurfi upp skrifstofur fyrir alþingismenn og aðstoðarmenn. Þetta er vel hægt að gera hvort sem það er fest í lög eða ekki. Þetta eru framkvæmdaratriði sem ég mæli með að eigi sér stað í tímans rás. Að því leyti finnst mér að komið hafi verið til móts við þessi sjónarmið Vinstri grænna og það má gera enn frekar í framtíðinni. Það þarf ekki að gera svo mikið mál úr því hvort við fáum að tala nokkrum mínútum lengur eða skemur.

Ég vek í leiðinni, af því að ég er kominn í pontu, athygli á því sem ég hef gagnrýnt, a.m.k. á göngunum, að þegar alþingismenn leggja fram mál, þingmannafrumvörp, er óvíst hvort þau komast nokkurn tíma á dagskrá. Ég lagði fram mál í upphafi þingsins nú í haust. Ég er ekki enn búinn að flytja framsögu um það, það er ekki einu sinni komið á lista yfir það sem er á dagskrá. Það er fyrirsjáanlegt að einhvern tíma kemst það til 1. umr., kannski seint um síðir, þá fer það til nefndar og eftir það þarf að kalla eftir umsögnum. Það er því ljóst að flest þessara mála fá aldrei neina afgreiðslu eða umfjöllun. Þetta er virðingarleysi gagnvart hinum óbreytta alþingismanni.

Ég geri mér vonir um að með styttingu ræðutímans verði leiðin greiðari fyrir ýmis þörf mál sem hinn óbreytti þingmaður flytur. Forsendan fyrir því að við getum haft betra skipulag á störfum þingsins er að okkur sé í grófum dráttum ljóst hvað umræðan stendur lengi á hverjum degi. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að menn geti lengt og tvöfaldað umræðu. Þingflokkar hafa heimild til þess tvisvar sinnum á vetri að krefjast lengri umræðu, fá tvöfaldan tíma, opnað hefur verið fyrir það að fjárlagaumræðan geti verið lengri og forsetinn getur sjálfur ákveðið lengri tíma ef þörf er á. Það er ekki verið að segja hingað og ekki lengra þegar þessar 10 eða 20 mínútur, eða hvað við erum að tala um, eru búnar. Enn er líka sá möguleiki til staðar að halda uppi svokölluðu „málþófi“ með 5 mínútna ræðum. Ég tók sjálfur þátt í málþófi á árum áður með góðum árangri sem kannski frægt er orðið. Ég er ekki að hreykja mér af því en ég gæti gert það sama þó að lögum verði breytt og ræðutími styttur. Menn gætu þá komið oftar upp og menn sem hafa þrek og úthald fara létt með að tala 10 sinnum í 5 mínútur í hvert skipti.

Að lokum, virðulegi forseti, vil ég nefna eitt enn sem mér finnst mjög áríðandi að komist til skila í þessari umræðu en það eru nefndirnar. Ég er þeirrar skoðunar að nefndir og nefndastörf séu einn mikilvægasti þátturinn í störfum Alþingis. Það sem blasir við almenningi úr ræðustól er á stundum skemmtun, á stundum til fróðleiks, oft nokkurs konar skylmingar sem margir hafa gaman af að horfa á. Í nefndunum takast menn hins vegar á og skiptast á skoðunum með vitrænum hætti. Þar er gögnum safnað saman og þar er farið yfir hlutina með faglegum hætti. Mér finnst að styrkja eigi stöðu nefndanna á Alþingi og opna þær jafnvel eftir atvikum, bjóða ekki einungis tilteknum umsagnaraðilum heldur fá einnig hluta almennings og íbúa til að eiga samræður við löggjafarvaldið.

Ég fór á mjög fróðlega ráðstefnu nýlega um svokallað íbúalýðræði þar sem fluttir voru gagnlegir og skemmtilegir fyrirlestrar. Þar töluðu menn um þá þróun sem er líka í gangi hér hjá okkur að almenningur er miklu upplýstari, hann kemur nær störfum okkar í gegnum tæknina en áður var, er meðvitaður um það sem er að gerast og hefur þekkingu og vitneskju með og á móti í flestum málum. Þingið á ekki að loka sig of mikið af. Við eigum ekki að vera eins og í sýningarglugga og tala í eina átt. Alþingi á að vera opnara og móttækilegra fyrir viðhorfum úti í þjóðfélaginu og það gerum við fyrst og fremst í gegnum nefndirnar. Ég hefði viljað sjá meira og betur um það fjallað í frumvarpinu en ég geri mér vonir um að á því sé hægt að taka í náinni framtíð. Reyndar er talað um endurskoðun eftir þrjú ár, við getum fetað okkur fram veginn og gert margt í millitíðinni. Þegar upp er staðið finnst mér þetta mál eiga rétt á sér og alþingismenn, ekki síst þeir sem hafa verið hér lengi, ættu að taka því vel. Ég segi af fullri vinsemd við ágæta kollega mína úr Vinstri grænum: Mér finnst óþarfi að hafa svona miklar áhyggjur af þessu.

[21:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir skemmtilega og uppbyggilega ræðu og mörg áhugaverð sjónarmið sem hann lýsti. Ég get tekið undir mjög margt af því sem hann sagði. Talað var af mikilli reynslu, sérstaklega þegar kom að málþófi því að hv. þingmaður man nú tímana tvenna í því og tilheyrði þá flokki sem var meistari málþófsins hér. Síðasti þingflokkur sem haldið hefur uppi umtalsverðu málþófi var þingflokkur sjálfstæðismanna, sérstaklega í stjórnarandstöðu á árunum 1988–1991.

Ég vil bara biðja menn um eitt, að fara nú varlega í samanburði þegar þeir eru komnir svo langt að þeir eru komnir til Strassborgar og farnir að bera saman 700 manna samkomu Evrópuþingsins þar sem menn hittast fjórum sinnum á ári í nokkra daga í senn. Það eru nú talsvert aðrar aðstæður en á fámennu þjóðþingi okkar Íslendinga og viðfangsefnin jafnframt ólík, menn reyna að vanda sig við lagasetningu og tryggja að mál fari hér ekki of hratt í gegn eða í of miklu óðagoti.

Ég get að mörgu leyti tekið undir með hv. þingmanni að ég sakna ekkert daganna þegar lengstu og mestu ræðuhöldin voru hér og næturfundir endalaust. Meðalhófið er þó stundum vandratað. Spurningin er hvar við eigum að sætta sjónarmiðin sem eru svo margþætt og tengjast ólíkum hlutverkum Alþingis sem er ekki bara lagasetningarstofnun heldur líka umræðuvettvangur, vettvangur skoðanaskipta, spegill kjörinna fulltrúa út í þjóðfélagið o.s.frv. Við þurfum

því að hyggja að öllu saman.

Hér talaði nú sá maður sem að mínum dómi hefur haldið uppi einhverju árangursríkasta málþófi sem ég hef nokkurn tímann séð einn mann gera. Það var þegar hv. þingmaður, þáverandi forseti KSÍ, stoppaði af frumvarp til laga um að Öryrkjabandalagið fengi að taka upp talnalottó vegna þess að hann óttaðist að íþróttahreyfingin sæti eftir með sitt talnalottó og kom í veg fyrir að málið hlyti afgreiðslu. Það leiddi til þess að við forustumenn gerðum samkomulag um að taka sumarið í að reyna að sætta Öryrkjabandalagið og íþróttahreyfinguna, það tókst. Þessir aðilar hafa síðan staðið saman að lottóinu með glæsilegum árangri. Hv. þm. Ellert B. Schram er því (Forseti hringir.) talandi dæmi um hvað jafnvel einn maður getur ef hann hefur réttinn til þess.

[21:48]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka Steingrími J. Sigfússyni, hv. þingmanni fyrir að rifja þetta atvik upp. Það er ein af mínum stóru stundum hér á Alþingi. Ég held satt að segja, minn kæri vinur, að árangur minn hafi stafað af því af hversu miklu viti ég talaði, ekki hversu lengi ég talaði.

Ég rifjaði það upp fyrir okkur hv. þm. Steingrím J. Sigfússon, varðandi Evrópuráðið í Strassborg, ekki vegna þess að ég gerði mér ekki grein fyrir að þar væri allnokkuð fleiri þingfulltrúar en hér, heldur vegna þess að ég tek eftir því — og vonandi höfum við báðir tekið eftir því — að sjö mínútur duga alveg.

Menn koma þar með stór, flókin mál, alþjóðlegs eðlis, mál sem snúast um mannréttindi, um heilögustu mál. Þeim tekst að gera skýra grein fyrir máli sínu og rökum á einum sjö mínútum, þeir þurfa ekki meira. Þá er spurningin: Þurfum við svona miklu, miklu meira en ræðusnillingarnir úti sem hafa atvinnu af því að flytja mál sitt?

[21:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg hárrétt að ræða hv. þingmanns á sínum tíma var mjög góð og röksemdafærslan prýðileg en það var líka síðasti dagur þingsins og beðið var eftir því að þingið næði að klárast. Þess vegna var nú gert samkomulag hér uppi á pöllunum þar sem við nafnarnir, ég og þáverandi forsætisráðherra, handsöluðum að stuðla að viðræðum íþróttahreyfingarinnar og Öryrkjabandalagsins yfir sumarið og lofuðum Öryrkjabandalaginu því að næðist ekki samkomulag þá skyldi það fá lög sín aftur fyrir jól. Samkomulagið náðist og þar við sat.

Það er alveg rétt, menn koma oft því sem þeir þurfa til skila á sjö mínútum, bæði á Evrópuráðsþinginu og annars staðar. Það er líka stundum þannig, meira að segja á þeirri stóru samkomu að þegar mikið er undir fá menn lengri ræðutíma. Það fékk t.d. Dick Marty þegar hann mælti fyrir sinni merku skýrslu. Sérstakir gestir þingsins fá allt upp í hálftíma þegar þeir fara yfir flókin mál. Það ræðst því allt af aðstæðum.

Þess vegna held ég að það snúist ekki um nein algild sannindi, um mínútur, heldur um sanngirni, um að finna meðalhófið í þessum efnum. Við á Alþingi Íslendinga hefðum betur reynt að (Forseti hringir.) þróa málið í sameiningu í þá átt sem við teljum að það eigi að fara en ekki berja hvert annað í höfuðið með aðferðum af því tagi sem hér hafa verið ástundaðar.

[21:50]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ekki spurning um hvernig maður stendur í pontunni og talar og talar. Það er spurning um að koma sjónarmiðum sínum á framfæri við þá sem hlusta og við fólk úti í þjóðfélaginu.

Ég held að sá sem ég er hér í andsvörum við sé kannski besta dæmið um það hvernig menn geta komið málstað sínum fram með snjöllum og stuttum tilsvörum. Einn besti ræðumaður þingsins þarf ekkert á því að halda að tala í marga klukkutíma.

Aftur að málinu með lottóið. Ég var að tala um vitið áðan en maður verður að líka hafa rétta tímasetningu. Fyrst þú talar um að þetta hafi verið á síðasta degi þingsins þá kemur enn einu sinni til snilli mín sem knattspyrnumanns, að muna eftir því að skora markið (Forseti hringir.) á síðustu mínútunni.

[21:52]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hlustaði með athygli á ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams. Ég heyri og finn að þar er mikill reynslubrunnur á ferð. Hann hefur starfað lengi á Alþingi, tekið þátt í félagsmálum eins og við mörg hver hér höfum gert.

Í máli hv. ræðumanns kom fram að reynsla hans væri sú, og mín reyndar líka, að langar ræður skiluðu ekki alltaf miklu í félagsmálum. Það gera hins vegar hinar stuttu, gagnorðu ræður sem eru rökrænar og þar sem farið er yfir hlutina.

Þess vegna langar mig að spyrja hv. þm. Ellert Schram einmitt vegna ræðutímans sem verið hefur þó nokkuð til umræðu: Getur verið að ákveðnir flokkar þrífist bókstaflega á því að geta talað og talað burt séð frá því hvað þeir segja?

Getur verið að einstakir stjórnmálamenn nærist og lifi á því að vera í umhverfi sem þessu? Við þekkjum fullt af einstaklingum í félagsmálunum sem ástunda það. Þess vegna langar mig að spyrja að þessu: Getur verið að það sé nauðsynlegt ákveðnum stjórnmálaöflum að hafa þetta úrræði en fara ekki yfir málin með rökrænum hætti?

[21:53]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Kjartan Ólafsson, takk fyrir góð orð í minn garð. Almennt er það örugglega svo, sem við báðir þekkjum úr félagsmálum, að til er fólk sem þrífst á því að tala mikið og lengi. Það gildir ekki bara í þinginu, það gildir í félagsmálum úti í bæ. Það gildir ekki bara um einn flokk, það gildir um alla flokka að fólk stendur upp bara til að tala.

Ég held að hér gildi sömu lögmál og á vettvangi fótboltans um hvort fólk þrífist, hvort það endist og hvort það gagnist. Menn geta talað og talað og svo ég taki aftur tilvitnun úr fótboltanum þá geta menn líka æft og æft en þeir eru aldrei neitt betri. Það endar með því að þeir komast aldrei í lið. Þar gilda sömu lögmál.

[21:54]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég er sammála því sem fram kom í máli hv. þingmanns, að eitt af því sem nauðsynlegt er að gera breytingu á í þinghaldi er að efla starf þingnefnda og færa athugun og umræðu um mál meira úr þingsalnum í nefndirnar.

Eitt af því sem nefnt var í umræðunni í sumar og haust var að breyta þingsköpum á þann veg. Nefndastarfið yrði þá að nokkru leyti fyrir opnum tjöldum þannig að þar færu fram umræður um mál sem nefnd hefði til umfjöllunar. Þar mundi ráðherra jafnvel sitja fyrir svörum og skiptast á skoðunum við nefndarmenn og svara spurningum þeirra eða að þangað kæmu gestir sem væru málinu viðkomandi og ræddu við nefndarmenn um það.

Ég er alveg sannfærður um að það væri mjög til hins betra að taka upp þann sið. Því miður var ekki nægjanlegur stuðningur við þá hugmynd að þessu sinni til þess að hún næði fram að ganga í umræðunni.

Þó var lögð fram sú tillaga að mál fari til nefndar milli 2. og 3. umr. ef einn þingmaður, hið minnsta, óskar þess. Það dugar að einn þingmaður beri fram þá ósk, þá fer málið til nefndar til frekari athugunar. Ég held að það sé mjög til bóta og muni skila árangri. Auk þess verður hægt að þróa áfram breytingar í nefndastarfi án breytinga á þingsköpum. Hægt verður að brydda upp á opnum nefndafundum í þingnefnd. Menn ættu einfaldlega að taka höndum saman um að þróa þá hluti á næstu þremur árum, en þingsköpin verða endurskoðuð innan þriggja ára, og taka upp þessa nýjung hægt og varlega. Það er greinilegt að sumir þingflokkar eru varkárari í breytingum af því tagi en aðrir.

[21:56]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er nú engu að svara, engri spurningu var beint til mín. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka undir þau sjónarmið mín að efla þurfi stöðu og hlutverk nefndanna. Ég held að það sé eitt aðalviðfangsefni þingsins á komandi missirum því að þar er vettvangurinn.

Menn hafa stundum talað um rannsóknarnefndir þótt það hafi nú ekki enn þá ratað inn í þingsköpin eða fengist viðurkennt. Það gæti þá orðið vísir að einhverjum rannsóknum ef nefndirnar fengju meiri tíma og meira vægi og væru jafnvel fyrir opnari tjöldum en þær eru núna.

Þingsköpin og starf þingsins hafa að mörgu leyti komið í veg fyrir að nefndirnar hafi fengið nægilegt ráðrúm til þess að sinna verkum sínum. Fólk þarf auðvitað að hafa tíma til að lesa gögn, setja sig inn í mál og geta setið lengur en klukkutíma hverju sinni og rökrætt hlutina. Nefndirnar þurfa að fá það svigrúm.

Enginn vafi er á að vegur Alþingis mun styrkjast. Þau mál sem héðan eru afgreidd munu verða vandaðri og þingmenn sem eru í viðkomandi nefndum verða betur að sér. Þeir verða sterkari á svellinu, bæði inn á við og út á við. Þeir munu örugglega ávinna sér virðingu með þeim störfum þótt ekki sé allt til sýnis héðan úr ræðustól.

[21:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Einnig kom fram í ræðu hv. þingmanns hvernig málum er hagað á Evrópuráðsþinginu. Ég hef setið þar undanfarin fjögur ár sem aðalmaður í Íslandsdeild Alþingis og þekki fyrirkomulagið og tek undir það sem fram kom í máli hv. þingmanns um það.

Þar er auðvitað líka tilgangurinn sá að ræða mál, skiptast á skoðunum og ljúka umræðu um niðurstöðu. Auðvitað á það að vera á öllum þjóðþingum, ekki bara á Evrópuráðsþingi þar sem þingmenn úr 47 Evrópuþingum koma saman. Þess vegna er fráleitt að hafa það fyrirkomulag sem hér hefur gilt, að þingmenn geti dögum saman haldið máli í gíslingu með innihaldslausum ræðum sem gera ekkert annað en að misbjóða réttindum annarra.

Af því að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kallaði fram í ræðu hv. þingmanns að menn ættu kannski að athuga breytingar á þingsköpum frá síðustu öld, vildi ég koma því að, (Forseti hringir.) virðulegi forseti, að það er alveg rétt. Forsætisnefnd Alþingis lagði fram frumvarp um breytingar á þingsköpum árið 1999 með þeim tillögum um (Forseti hringir.) ræðutíma sem nú eru gerðar. Einn af flutningsmönnum var hv. þm. Ragnar Arnalds sem þá hafði setið 32 ár á Alþingi.

[22:00]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hv. þm. Kristinn Gunnarsson nefndi eitt atriði að því er varðar 1. umr. Ég var þeirrar skoðunar að fara ætti þá leið að stytta tímann í 1. umr., eins og ég held að hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hafi nefnt, að menn komi hér og geri grein fyrir aðalatriðum máls og sjónarmiðum sínum án þess að fara í debatt út af því. Málið fari síðan til meðferðar í nefnd og þegar það kemur aftur hefur það verið lagað til og menn hafa tekið tillit til skoðana hver annars og þá getur hin raunverulega stjórnmálaumræða, um kosti og galla, farið fram.

Frumvarpið er ekki óskatillaga mín en engu að síður held ég að það sé skref í rétta átt.

[22:01]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er að mörg leyti að þróast út í mjög skemmtilegar umræður. Margt athyglisvert kom til að mynda fram í ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams þótt mér þætti hann gerast fullalhæfingarsamur á stundum þegar hann talaði um að ásýnd Alþingis væri eins konar ræðukeppni þar sem menn stunduðu skylmingar. Ég held að þetta sé nú kokteill af skylmingum og markvissum, iðulega mjög stuttum málefnalegum umræðum.

Ég vil taka sem dæmi að í dag hefur farið fram 3. umr. um erfðafjárskatt, olíugjald og kílómetragjald, aukatekjur ríkissjóðs, ársreikninga, kjararáð, fjarskipti, greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks. Við erum að vonast til að fleiri mál verði afgreidd úr nefnd og ég vísa þar sérstaklega til jafnréttisfrumvarps um jafna stöðu karla og kvenna sem hefur verið ákaflega vel unnið í nefnd, sem gildir einnig um hin málin sem ég nefndi. Ekk-

ert þessara mála hefur kallað á langa eða ítarlega umræðu hér í þingsal vegna þess hve vel þau hafa verið unnin í nefnd og stuðlað að því að finna niðurstöðu sem allir geta sætt sig við. Hér eru einnig á dagskrá mjög umdeild mál. Við erum að ræða þingskapalög sem deilur standa um, breytingar á Stjórnarráðinu, breytingar á almannatryggingum, sem hafa kallað á lengri umræður. Við skulum forðast að gerast alhæfingarsöm.

Eins vil ég taka sem dæmi um hve varasamt er að gerast alhæfingarsamur um ræðutíma að þegar þingmál koma inn til 1. umr. gera menn í sumum tilvikum grein fyrir sjónarmiðum sínum á fáeinum mínútum, í öðrum tilvikum taka þeir ekki til máls einfaldlega vegna þess að þeir þekkja takmarkað til málsins, það er ekki fyrr en það er komið til nefndar sem það fær slíka efnislega umfjöllun að menn treysta sér í málefnalega umræðu. Í öðrum tilvikum getur verið gott að fá við 1. umr. allítarlega umfjöllun. Ég nefni umdeilt frumvarp um sölu á áfengi í almennum matvöruverslunum. Mikið var um það rætt hér í þinginu þar sem mjög margir tóku til máls og það gerðist, sem ég tel vera ákjósanlegt í lýðræðisþjóðfélagi, að þing og þjóð fóru að kallast á. Er það ekki gott? Ég tel að slíkt sé heppilegt fyrir þingið, fyrir þjóðina og fyrir málefnið að sjálfsögðu. Ég held því að menn eigi að forðast að gerast mjög alhæfingarsamir.

Þessi umræða í dag og undanfarna daga hefur verið mjög tilfinningaþrungin og hefur einkennst af ásökunum á báða bóga um vafasöm vinnubrögð. Annars vegar er Vinstri hreyfingin – grænt framboð sökuð um þvergirðingshátt, að vera þverplanki í vegi breytinga, og á hinn bóginn höfum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði gagnrýnt meiri hlutann á þingi fyrir að vilja þröngva í gegnum þingið frumvarpi sem við eigum afar erfitt með að sætta okkur við.

Ef við nú gerum eitt, ef við nú reynum að skyggnast í gegnum þessa tilfinningaþoku alla og reynum að eygja það sem sameinar í stað þess sem sundrar, hvað kemur þá í ljós? Þá kemur í ljós að þingmenn eru í reynd að stefna að sameiginlegum markmiðum. Hver eru þau? Því hafa menn marglýst yfir. Jú, það er að bæta lagasmíðina, gera starfið hér markvissara, hafa það sveigjanlegt en jafnframt markvisst, og lýsa með því yfir að þeir vilji styrkja þingið og þá ekki síst stjórnarandstöðuna í þeim stjórnarskrárbundnu skyldum sínum að veita framkvæmdarvaldinu aðhald. Þetta eru yfirlýst markmið allra. Hvers vegna nefni ég þetta? Jú, ef við gefum okkur að hugur fylgi máli þá er líka kominn grundvöllur fyrir sættir og fyrir samkomulag. Það er sú áhersla sem við höfum verið að hamra á hér í dag að við teljum góðar líkur á því að við getum náð samkomulagi og sátt.

Aðeins um ferlið, ekki bara undanfarna daga, vikur, mánuði, lítum til síðustu ára. Alþingi hefur verið að taka miklum breytingum. Eins og fram kemur í greinargerð með þingmáli okkar hefur þróunin heldur verið á þá lund að ræður hafa verið að styttast þegar allt kemur til alls, næturfundir eru ekki eins tíðir og áður var, því fer reyndar fjarri. Tímaáætlanir standast betur en áður gerðist. Jafnframt hefur framkvæmdarvaldið verið að styrkja sig í sessi, stjórnarmeirihlutinn hefur reynst ágengari gagnvart þinginu en áður var. Þetta eru meginþræðirnir í þróuninni.

Hvernig hafa þingskapalögin fylgt þessari þróun? Jú, þau hafa smám saman verið að taka breytingum. Grundvallarbreyting var gerð árið 1991, minni háttar breyting var gerð 1992, aftur 1993. Gerð var tilraun til breytingar, eins og hér var vísað í, árið 1999. Umræður héldu áfram. Síðan voru gerðar breytingar í byrjun þessa árs, 2007, og aftur í tengslum við breytingar á Stjórnarráðinu síðasta vor. Breytingarnar í upphafi þessa árs voru allumfangsmiklar, þó fyrst og fremst tæknilegs eðlis. Það voru breytingar í 33 greinum þar sem verið var að laga þingskapalögin að þeirri þróun sem hafði átt sér stað af fúsum og frjálsum vilja vegna þess að þingið hafði verið að taka breytingum vegna breyttra starfshátta og vegna breytts vilja okkar. Við höfum nefnilega líka verið að breytast.

Mig langar til að segja litla reynslusögu af sjálfum mér, hvernig ég hef verið að breytast. Ég hef iðulega haldið því fram að Alþingi væri einhver þægilegasti og sveigjanlegasti vinnustaður sem ég gæti hugsað mér. Ekki svo að skilja að á þingmönnum hvíli ekki mikil ábyrgð og miklar vinnuskyldur, en þeir geta í talsverðum mæli hagað vinnutíma sínum eftir sínum kortum borið saman við ýmsar aðrar stéttir. Borið saman við einstaklinginn sem situr á símboðinu í fyrirtæki og verður að standa sína vakt allan daginn frá klukkan 8 til 4 og hugsanlega stunda yfirvinnu. Borið saman við vinnutíma fiskvinnslustarfsmannsins, sem stendur við færibandið allan daginn, er vinnutíminn sveigjanlegur og þótt menn þurfi að sinna skyldum sínum um jól, um sumar, um páska er þarna meiri sveigja en almennt gerist á vinnumarkaði.

Ég tók þessa umræðu — og hef oft haldið þessu fram — við ungt foreldri fyrir tæpu ári. Það var ung kona sem bjó ein með barnið sitt. Hún leiddi mig í sannleika um að ég fór villur vegar. Hún sagði: Þetta snýst ekki um sveigjanleika af því tagi sem þú ert að boða. Þetta snýst um barnið þitt, um heimilið þitt, að þú lagir vinnustaðinn að þörfum þess en knýir ekki barnið inn í þann sveigjanleika sem þú dáist svo mjög að, barnlaus maðurinn, börnin farin að heiman.

Ég skal segja það beint út að þetta breytti mjög viðhorfum mínum og ég fór að hugsa þessa hluti upp á nýtt. Ég fór að hugsa á hvern hátt — og ég er ekki einn um þessa hugsun, þetta er hugsun sem við höfum verið að þróa áfram í okkar hópi í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, og við fórum líka að hugleiða það sjónarmið sem hv. þm. Ellert B. Schram tefldi fram, sem er alveg hárrétt, að til þess að geta skipulagt vinnudaginn þarftu að vita nánar um ræðutímann, hve langar umræður verða. Það er alveg hárrétt, og við fórum að þróa hugmyndir okkar samkvæmt þessu tvennu, hvernig við gætum teflt þessu tvennu saman, að stytta vinnudaginn, laga hann að þörfum litla barnsins og fjölskyldufólksins, án þess að við glötuðum þeim markmiðum sem við viljum standa vörð um.

Hver eru þau? Þar vísa ég aftur í það sem við segjumst öll vera sammála um: Að tryggja vandaða lagasmíð sem þýðir að óvönduð lög og umdeild renni ekki áreynslulaust í gegnum þingið með hraði og án þess að þau fái málefnalega og vandaða umfjöllun. Að meiri hluti knýi ekki fram mál sem eru umdeild, pólitískt umdeild, sem kalla á umræðu í samfélaginu. Hvernig látum við þetta tvennt ríma

saman? Það er þessum hugmyndum sem við tefldum inn í umræðu um breytingar á þingskapalögum og við höfum verið að gera það á undanförnum mánuðum, missirum og árum, hvernig við gætum fært næturfundi inn í dagsljósið, stytt vinnudaginn, lengt þinghaldið, náð markmiðum okkar um vandaðri vinnubrögð, vandaðri umræðu, en um leið þessum fjölskylduvænu áherslum. Þetta hefur verið verkefnið.

Þessar áherslur ríma nákvæmlega við það sem við heyrum nú frá starfsmönnum Alþingis. Í bréfi starfsmanna Alþingis til okkar er þessu einnig teflt fram vegna þess að þeir hafa áhyggjur af því að þær hugmyndir sem meiri hlutinn hér vill knýja í gegn gangi ekki upp gagnvart þeim. Þá spyr ég: Getum við virkilega talað um vönduð vinnubrögð og að hv. formaður allsherjarnefndar hafi sýnt geysilega þolinmæði og langlundargeð þegar í ljós kemur að hann hefur ekki einu sinni rætt við starfsmenn Alþingis, það fólk sem starfar hér undir okkar handarjaðri? Finnst mönnum það vera vönduð vinnubrögð, finnst mönnum það vera ásættanlegt? Nei.

Þá kem ég aftur að megináherslunni í máli mínu. Þingið er að þróast. Við erum að þróast og við eigum að gefa okkur tíma til þess að móta þessa þróun af yfirvegun. Þegar menn fóru að ræða þessa hluti í haust, menn hafa verið að gera það á undanförnum missirum, bæði í þingflokkum og að mjög takmörkuðu leyti en nokkru í hópi þingflokksformanna, fórum við sem sagt að tefla fram þessum hugmyndum um vinnutímann, að við værum sátt við að stytta ræðutímann ef við gætum þrengt að umræðunni hér, gert hana markvissari og komið í veg fyrir að mál rynnu áreynslulaust í gegn og án gagnrýni.

Þessum spurningum, þessum viðhorfum okkar, var að hluta til svarað mjög yfirborðslega, á þá lund að þingið skyldi að jafnaði standa til klukkan sjö eða átta, ljúka klukkan átta nema á þriðjudögum, þá mætti það vera til tólf. En vandinn var sá að þetta átti að vera á forræði forseta þingsins og meiri hlutans í þinginu. Tveir þriðju meiri hluta, sem er stjórnarmeirihlutinn hér nú, gat breytt þessu öllu, starfsmenn Alþingis benda líka á þetta, að þetta sé vafasamt. (Gripið fram í.) Þar gildir einfaldur meiri hluti. Með öðrum orðum, þessar grunnreglur, þetta grunnsjónarmið, sem er jákvætt, er mjög yfirborðslegt og heldur illa. Þegar ég kynnti þetta fyrir ungu konunni sem breytti mér og mínum viðhorfum spurði hún: Hvers vegna ekki klukkan fimm, hvers vegna lýkur deginum ekki klukkan fimm? Hvers vegna byrjar dagurinn í þingsal ekki klukkan níu? Hvers vegna er skipulag þingsins með þessum hætti? spurði hún.

Svar mitt var þetta: Þetta er byrjun. Ég tel að við eigum að sætta okkur við þetta sem byrjun og koma til móts við þá sem vilja fara þessa leið með því að byrja að þrengja að umræðunni. Byrjum á því að stytta 3. umr., sem nú er ótakmörkuð, styttum hana, gerum hana stutta og markvissa. Við lögðum upp með það að láta 2. umr. bíða. Þegar við stígum næstu skref í styttingu umræðutímans hér á þingi skulum við fara inn í 2. umr. Þetta var það sjónarmið sem ég kom margoft á framfæri.

Menn vildu ekki fallast á þetta. Menn vildu líka þrengja að 2. umr. Nú var úr vöndu að ráða, við vorum ein um þetta sjónarmið. Þá sögðum við: Við erum reiðubúin til samkomulags, að teygja okkur líka í þessa átt, að takmarka að einhverju leyti ræðutíma við 2. umr., að einhverju leyti, en það verður að ráðast af rammanum og reglunum sem settar eru að öðru leyti. Um þetta snýst deilan. Við vorum reiðubúin að teygja okkur mjög langt, í hjarta mínu finnst mér allt of langt, vegna þess að mér finnst það óskynsamlegt hve langt við vorum tilbúin — og ég líka með mínu samþykki — að teygja okkur, en við vildum gera allt til að ná samkomulagi.

Ef fara á þessar leiðir og ef ákvörðunarvaldið liggur hjá forseta þingsins væri allt önnur staða uppi ef forseti þingsins, verkstjórinn í þessu húsi, kæmi úr stjórnarandstöðunni, kæmi frá þinginu sem stendur hér gagnvart framkvæmdarvaldinu og á að gæta þess að framkvæmdarvaldið og stjórnarmeirihlutinn gerist ekki of ágengur gagnvart Alþingi. Þarna voru komnar hugmyndir og tillögur sem við tefldum einnig fram, bæði varðandi stjórn þingsins og einnig stjórn í nefndum. Við vorum ekki mjög afdráttarlaus hvað það varðar og sögðum: Jafnvel þótt við næðum ekki formennsku í nefndum fyrir stjórnarandstöðuna, gerumst ögn málefnalegri en við erum nú, nýtum reynsluna, horfum til reynslunnar, þingreynslunnar, og látum ekki skipta okkur eða draga okkur í dilka eftir stjórn eða stjórnarandstöðu. Það var hugsun sem við höfum teflt fram til málamiðlunar.

Þetta er umræða sem hefur verið að þróast og er að þróast og ég vil leggja áherslu á að við erum að breytast, við erum að taka breytingum og við eigum að taka á móti þessum breytingum saman en ekki með þeim hætti sem hér er verið að reyna að þröngva upp á okkur.

Aðeins um löngu ræðurnar og stuttu markvissu skoðanaskiptin. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum almennt miklu hlynntari snörpum umræðum en mjög löngum og langdregnum, að sjálfsögðu, þær eru skemmtilegri og ef menn eru í því sem sumir kalla pólitískar skylmingar, að koma sínum pólitísku sjónarmiðum á framfæri, getur það verið ágætlega árangursríkt. Hins vegar geta komið upp frumvörp sem kalla á ítarlega umræðu, frumvarp til laga um hegningarlöggjöf, lagabálkur um umhverfisvernd, ég tek þetta sem dæmi, sem getur kallað á ítarlega umræðu, ekki af hálfu allra þingmanna heldur hugsanlega tveggja, þriggja, þeirra sem best og gerst þekkja til mála. Það er þetta sem ég segi, menn eiga ekki að gerast of alhæfingarsamir.

Ég man eftir því þegar ég kom fyrst inn á vettvang verkalýðshreyfingar sem formaður BSRB og tók þátt í kjarasamningum þar sem öll aðildarfélög bandalagsins komu að málum og ég var spurður af viðsemjendum okkar hvort ég hefði bevís upp á vasann um að menn hefðu afsalað sér samningsumboði. Ég sagði nei. Hvernig get ég gengið út frá því að þið standið öll saman þegar á reynir? Þú getur ekki gengið út frá því á annan hátt en þann, svaraði ég, að við höfum viljann til þess. Við störfum saman af fúsum og frjálsum vilja en ekki í járnum. Það er þannig sem þróa á Alþingi Íslendinga. Við eigum að þróa starfið af fúsum og frjálsum vilja en ekki með þvingunum af því tagi sem við erum að verða vitni að hér.

[22:21]

Útbýting:

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, frhnál. meiri hluta allshn., þskj. 529.

[22:22]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég mun að mestu leyti halda mig við það að mæla fyrir breytingartillögum sem við þingmenn þingflokks Vinstri grænna flytjum saman, fara yfir þær og bera þær saman við efni frumvarpsins sem fyrir liggur og reyndar efni þingskapanna sjálfra sem ég gleymdi að taka með mér og einhver er kannski svo vænn að skutla í stólinn til mín, þ.e. bera gildandi þingskapalög saman við frumvarp forseta. Ég vil segja strax um þingskapalögin að þó að þeim hafi verið breytt og þar á meðal nú í vor talsvert tæknilega, eins og kom fram, er ég þeirrar skoðunar að þau eigi og hljóti að þurfa að vera áfram undir í vinnu hvað sem líður afgreiðslu þessa máls. Það á að tengja miklu metnaðarfyllri áætlun um að endurskipuleggja hér störfin og skoða þau ofan í kjölinn en enn liggur fyrir. Ég verð að játa það á mig eins og alla aðra sem hafa kannski haft aðstöðu til að hafa einhver áhrif að í tímans önn á undanförnum árum hefur það einhvern veginn lent í hálfgerðri útideyfu að Alþingi tæki sín eigin mál nógu föstum tökum og byggði betur að sjálfu sér. Ég held að Alþingi hafi ekki haft að þessu leyti nægan metnað fyrir eigin hönd og ég held að Alþingi hafi því miður, eins og vill verða, verið pínulítið spéhrædd stofnun og hrædd við að neikvæð umræða í fjölmiðlum og annars staðar mundi dynja á mönnum ef menn hefðu metnað og réðust í einhverjar myndarlegar og marktækar aðgerðir til að bæta virkilega starfsaðstæður og búa betur að þinginu, þingmönnum og ekki síst starfsfólki Alþingis og allri starfseminni hér. Það er þörf fyrir áframhaldandi störf í þessum efnum hvað sem líður meðferð þessa máls. Hvernig sem það verður afgreitt spái ég því að við sjáum ekki hér með fyrir endann á vinnu sem að þessu lýtur, bæði þingsköpunum sjálfum og ýmsu öðru sem tengist starfsemi Alþingis.

Ég verð þá fyrst að segja, virðulegur forseti, því miður að ég hef mikla ömun af því hvernig þetta mál hefur borið að og í hvaða farveg það er komið. Mér finnst mjög dapurlegt að ekki skuli takast betur til þegar Alþingi sjálft ræðir eigin vinnureglur og starfslöggjöf en hér hefur stefnt í, og stefnir í. Ég verð líka að segja fyrir mína eigin hönd sem einn af þingreyndustu mönnunum hér, væntanlega sá sem á eftir hæstv. félagsmálaráðherra hefur setið hér næstlengst samfellt, og lengst í heild, að mér finnst mjög dapurlegt eftir að hafa eytt hér rjómanum af starfsævi minni að þurfa að horfa upp á þingið í þessu ljósi, hvort sem það er gert innan frá sem gamalreyndur verkamaður hér eða utan úr samfélaginu. Það er kannski að sumu leyti gott að þjóðin er orðin upptekin við að baka fyrir jólin og ekki endilega að velta mikið fyrir sér hversu gott upplitið á því er að þjóðþingið sjálft skuli ekki ná að taka betur á og vera samstilltara í vinnubrögðum sínum þegar kemur að grundvallarleikreglum.

Ég vona að ég hafi í gegnum tíðina hér á þingi lagt mitt af mörkum og reynt að vinna vinnu mína sómasamlega. Svo mikið er held ég víst að ég mæti nokkuð vel og skrópa ekki mikið í vinnunni. Ég reyni að taka virkan þátt í störfunum og tel mig búa að þó nokkurri reynslu um það hvernig þessir hlutir ganga fyrir sig og hvernig hið margslungna hlutverk þingsins og eðli þingmannsstarfsins mætist allt hér í einum punkti á vissan hátt innan veggja Alþingis, að ógleymdum þó þeim stóra hluta þingmannsstarfsins sem auðvitað liggur úti í samfélaginu, í samskiptum við kjósendur, þjóðina og þjóðarsálina. Mér finnst satt best að segja niðurlægjandi fyrir Alþingi að þetta skuli ganga svona fyrir sig.

Ég heimsótti þýska þjóðþingið fyrir nokkrum árum. Það var ákaflega lærdómsrík heimsókn og er þar að sjálfsögðu ólíku saman að jafna, hinum volduga Bundestag og Alþingi. Þó er ýmislegt sem má skoða og bera saman þó að stærðarhlutföll séu eins og þau eru og Þjóðverjar hafi sinn stíl á hlutunum og við okkar. Eitt vakti mikla athygli mína þegar forustumenn þýska þingsins, forseti þýska þingsins, fulltrúar í forsætisnefnd og forustumenn þingflokka á þýska þinginu, voru að ræða við okkur og við að bera saman bækur okkar og það var hvernig þeir nálguðust þingið sem fyrirbæri gagnvart þjóðinni og metnaðurinn og virðingin sem þeir lögðu í upplit þingsins og að yfir þeirri mynd sem þjóðin hefði af löggjafarsamkomu sinni væri reisn og virðuleiki. Þar á meðal sögðu þeir að það væri síðasta þrautaráðið, þegar öll önnur úrræði væri tæmd og öll sund lokuð, að bera á borð deilur uppi í þingsalnum, sérstaklega um málefni þingsins sjálfs, vinnubrögð, dagskrá, meðferð mála, umræður og annað slíkt. Vegna þess, sögðu þessir forustumenn á þýska þinginu, að við viljum ekki láta okkar þjóð horfa upp á það að sjálft þjóðþingið geti ekki leyst slíka hluti í góðu samkomulagi, haft reisn og virðingu yfir því sem þar er borið á borð og rætt er og gert í heyranda hljóði. Nú er auðvitað hinn þýski agi alþekktur og ég er ekki að segja að við eigum endilega að samsama okkur Þjóðverjum að öllu leyti, en það var þó ekki hægt að komast hjá því að verða dálítið snortinn af því hvernig þeir nálguðust þetta vegna þess að þetta snerist ekki um að kúga einn eða annan og þetta snerist ekki um einhverja harðstjórn heldur fyrst og fremst um virðingu og reisn, það skyldi leggja þessa hluti til grundvallar þegar menn ræddu málin á vettvangi formanna þingflokka í forsætisnefnd þingsins til að hafa sem bestan svip á hlutunum og ná samkomulagi eins lengi og frekast og þess væri nokkur kostur. Ég verð að segja að hvað varðar vinnuna að þessu máli hefðum við getað lært mikið af þýska þinginu, mjög mikið. Taki það til sín allir sem eiga, allir. Ég undanskil ekki sjálfan mig þar eða minn þingflokk.

Ég held að aðalógæfan í þessu máli sé sú að aðdragandinn að því frumvarpi sem hér hefur orðið að miklu deilumáli er ekki eins og hann hefði þurft að vera. Frumvarpið er sannanlega ekki samið af þverpólitískri nefnd með aðild allra þingflokka. Það er ekki heldur samið með aðild starfsmanna Alþingis. Það fæðist á einhvern mjög þröngan hátt og höfundarnir, eða kannski jaðrar við að nota megi þar eintölu, vinna það upp í hendur forseta sem leggur það síðan fram, kynnir það í drögum sem trúnaðarmál, fyrst í forsætisnefnd og svo miklu síðar á fáeinum fundum með formönnum þingflokka, og einu sinni óskaði forseti þingsins

eftir fundi með mér sem formanni stjórnmálaflokks og reifaði lauslega við mig hugmyndir sínar um þessar breytingar. Einu sinni, í septembermánuði í haust ef minni mitt svíkur ekki. Þá þegar varaði ég forseta við því að vissar hugmyndir hans í frumvarpinu væru þannig að ég teldi öll tormerki á því að um þær gæti orðið sátt, a.m.k. af okkar hálfu. Þetta hefur þar af leiðandi forseti Alþingis a.m.k. vitað lengi hvað varðar afstöðu okkar í þingflokki Vinstri grænna. Ég held að það hafi verið mjög miður að þetta starf skyldi ekki vera sett af stað frá byrjun þannig að öll sjónarmið væru með, að frumvarpið sjálft væri samið af nefnd þingmanna allra þingflokka eða með aðild allra þingflokka og grunnurinn lagður þannig en ekki á því formi að fullbúið frumvarp birtist allt í einu í höndum forseta, og því miður fylgdu því næstum frá byrjun þau ummæli af hans hálfu að tvennu yrði ekki breytt, órjúfanleg tenging væri milli frumvarpsins og tiltekinna hliðarráðstafana sem hér hefur staðið til að gera, óverulegra að vísu, og varða fyrst og fremst starfsaðstæður þingmanna landsbyggðarkjördæmanna þriggja, minni háttar ráðstafanir sem tengjast nefndasviði Alþingis og aðstoðarmenn handa forustumönnum stjórnarandstöðuflokka.

Um þetta þrennt er það að segja að í fyrsta tilvikinu á við níu ára gamalt loforð sem hefur staðið upp á alla aðstandendur að efna. Ég hef ekki séð og sé ekki enn rökin fyrir því eða sanngirnina í því að spyrða það saman við breytingar á þingsköpum Alþingis, að efna nú loksins það loforð sem gefið var fyrir kjördæmabreytinguna 1999, að þegar til yrðu hin gríðarstóru og víðlendu landsbyggðarkjördæmi væri óumflýjanlegt að gera ráðstafanir til að auðvelda þingmönnum þar störfin við þessar landfræðilega erfiðu aðstæður og menn nefndu þá þegar sérstaklega hlutskipti þeirra sem yrðu einyrkjar, yrðu einir fulltrúar sinna flokka í þeim kjördæmum. Varðandi það að ráða eins og kannski þrjár viðbótarstarfsmenn á nefndasvið Alþingis eru þar ekki stórtíðindi á ferð, er það? Ekki ef haft er í huga að lengi hafa verið uppi hugmyndir um að efla þá starfsemi verulega. Hér hafa verið uppi hugmyndir um að stofna hagdeild eða hagskrifstofu, allt frá því að Þjóðhagsstofnun var lögð niður. Það hafa verið uppi hugmyndir um að styrkja nefndasviðið og Alþingi allt, t.d. með því að hér væri öflug ráðgjöf og þekking á sviði lögfræði til að meta lagaleg álitamál og ekki síst það hvort frumvörp stönguðust á við stjórnarskrá og fleira í þeim dúr.

Hér hafa lengi verið uppi hugmyndir um að efla starfsemi á bak við utanríkismálanefnd og þannig má áfram telja. Ráðning þriggja starfsmi, sem ekki einu sinni verða eyrnamerktir því að aðstoða stjórnarandstöðu sérstaklega, inn á nefndasvið, eru ekki stórtíðindi. Það er ekki heimsviðburður í mínum huga.

Í þriðja lagi hefur lengi verið rætt um að það væru að mörgu leyti ósanngjarnar aðstæður sem forustumenn stjórnarandstöðuflokka væru settir í, að kljást við keppinauta sína ríkisstjórnarmegin, formenn þeirra flokka sem jafnan eru ráðherrar, og aðstöðumunurinn ærinn. Ekkert er nú nýtt af þessu, ekki neitt. Ef raunverulegur vilji og samstaða er um að grípa til ráðstafana af þessu tagi gera menn það í krafti þeirra eigin ágætis og spyrða það ekki saman við aðra hluti, eins og þá hvernig við göngum frá leikreglunum hvað varðar umræður í þinginu og tilhögun funda og réttindi þingmanna sem eru lögvarin af þingsköpum.

Því miður hefur ekki að mínu mati reynst nægjanlegur vilji til að láta það fyrst og fremst ráða för hér í vinnunni að menn vilji og ætli sér að ná samstöðu. Nú ganga að sjálfsögðu ásakanirnar þar á báða bóga, eins og hér hefur komið fram, og við bætum okkur sjálfsagt ekki mikið með því að lengja umræður um það. En ég ætla bara að benda á eina til tvær staðreyndir sem ekki verða hraktar. Að slepptum örfáum dögum síðasta vor, eftir kosningar, er þetta þing nú á sínum fyrstu mánuðum. Við höfum verið hér síðan 1. október sl. Það er ekki langur tími á fjögurra ára kjörtímabili. Er einhver ástæða til að búa sér til heimatilbúna tímapressu og láta eins og það skipti sköpum hvort niðurstaða fæst í þessu máli einhverjum dögum, vikum eða þótt það væri einum til tveimur mánuðum fyrr eða síðar? Það er í raun það sem ræður för, menn eru ekki tilbúnir til að gefa því örlítinn viðbótartíma að láta reyna á það til þrautar hvort samstaða geti náðst.

Mér finnst það stórdapurlegt, sérstaklega vegna þess að ég hef býsna sterka sannfæringu fyrir því að þegar upp er staðið þurfi ekki að vera svo langt á milli sjónarmiða í þessu máli. Þetta er aðeins spurning um það hvort unnt er að finna flötinn og u.þ.b. svæðið þar sem menn gætu mæst með ólík sjónarmið. Við höfum alveg áttað okkur á því að við yrðum að ganga langt til móts við sjónarmið þeirra sem hafa viljað ganga harðast fram í því að takmarka umræður mjög verulega og í raun og veru gjörbreyta umræðuumhverfinu og réttindum þingmanna að því leyti frá því sem verið hefur. Það vill, finnst mér, stundum gleymast að við erum að fara úr þjóðþingi sem fyrir ekkert löngu síðan hafði ótakmarkaðan ræðutíma í öllum þremur umræðum um frumvörp og yfir í það núna að taka í einu skrefi það stóra stökk að loka alveg hvað tímamörkin snertir bæði 2. og 3. umr. Eins og hér kom fram áðan hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni spurðum við: Er ekki ágætisáfangi á þeirri leið að takmarka mjög verulega ræðutímann við 3. umr.? Fyrir því eru veigamikil efnisleg rök að það eigi ekki að þurfa að vera á kostnað neinna annarra markmiða vegna þess að þá er aðalumfjöllun og aðalefnisumræða og aðalrökræða yfirleitt búin um mál. Hún hefur farið fram við 1. umr. og þó sérstaklega 2. umr. sem er samkvæmt hefð og þingskapalögum meginefnisumræða um mál.

Menn vildu ganga lengra og við sögðum þá: Gott og vel, við skulum skoða það. Við höfum reynt að teygja okkur verulega í þá átt en þó viljað halda í a.m.k. ákveðinn rétt sem hægt væri að grípa til þegar mikið lægi við, þótt hann væri takmarkaður og bundinn við tiltölulega fá skipti kannski á hverju þingi.

Það hefur greinilega ekki dugað og hugur manna stendur fremur til þess að afgreiða þetta mál í ágreiningi og deilum og andstöðu við stærsta flokk stjórnarandstöðunnar en að gefa því meiri tíma að leita sátta. Það finnst mér mjög dapurlega niðurstaða, ég hef sagt það áður og get endurtekið það hér að mér finnst ábyrgð forseta Alþingis mikil í þeim efnum. Mér finnst hans hlutur ekki vaxa við það að þurfa að bera ábyrgð á því og hafa forustu um þessi vinnubrögð. Ég lít svo á að ein meginskylda forseta Alþingis, eins og allra annarra góða verkstjóra hvar sem er, sé sú að reyna að skapa sátt og andrúmsloft samvinnu og friðar á

vinnustaðnum og ef það á einhvers staðar við ætti það að eiga við á sjálfu þjóðþinginu.

Ég þóttist skynja það þegar leið á nóvembermánuð að þetta mál væri að fara í ógæfulegan farveg. Ég reyndi að gera mitt til þess með ýmsum hætti að fá menn til a.m.k. að staldra við, þar á meðal forseta Alþingis, hvort ekki mætti t.d. bíða með það í einhverja daga eða sólarhringa að leggja málið fram í ágreiningi, hvort það væri ekki þess virði að skoða það aðeins betur. Ég kom þeim skilaboðum, og við fleiri, rækilega til skila, að við værum tilbúin til að reyna að teygja okkur áfram í átt til samkomulags. Ég vil líka láta það koma fram úr ræðustóli á Alþingi að ég hafði samband við forsætisráðherra. Nú er þetta mál að sjálfsögðu á forræði þingsins og ég er ekki að tala við forsætisráðherra vegna þess að hann eigi að fara að blanda sér í það. (Gripið fram í.) Nei, nú skyldi hæstv. forseti varast að grípa ógætilega fram í. Það er líka þannig að forsætisráðherra er verkstjóri stjórnarmeirihlutans og þetta mál snýst mjög verulega um þau samskipti, samskipti stjórnarandstöðu annars vegar, minni hlutans á þingi, og hinnar þingbundnu ríkisstjórnar og meiri hlutans sem að baki henni er hins vegar. Það vita allir sem eitthvað vita um þingræði að þannig er það. Ég hafði samband við forsætisráðherra og höfðum við þá ekki átt mörg persónuleg samtölin frá því að ríkisstjórn var mynduð í vor satt best að segja. Ég sagði sem svo við hæstv. forsætisráðherra: Mér finnst rétt og skylt að hæstv. forsætisráðherra viti af því í hvaða stöðu þetta mál er og að ég hef miklar áhyggjur af að það sé að fara í ógæfulegan farveg.

Ég var ekki að biðja um neitt, ég tók það fram, en ég veit vel að það reyndur er hæstv. forsætisráðherra að hann skildi skilaboðin. Ég gerði meira, ég talaði aftur við hæstv. forsætisráðherra hér fyrir eins og þremur sólarhringum og kynnti honum málamiðlunartillögur okkar, tók skýrt fram að þetta væru engir úrslitakostir af okkar hálfu, við værum tilbúnir að teygja okkur áfram og reyna að ganga jafnvel enn lengra ef það mætti verða til samkomulags, nákvæmlega sömu skilaboð og forseti Alþingis hefur margfengið og komið var skýrt á framfæri í allsherjarnefnd. Þetta hefur ekki dugað. Þetta eru allt staðreyndir sem ég rek hér. Ég vona að enginn maður reyni að vefengja orð mín í þessum efnum. Svo geta menn auðvitað haldið hér áfram gagnkvæmum ásökunum um að sáttavilja hafi skort, en það hefur þá bara sinn gang.

Ég rek þetta hér vegna þess að ég held að enginn hafi neina sæmd af því að þetta mál gangi til enda í þeim farvegi sem það er. Það mun enginn hafa neina sérstaka sæmd af því ef þessi breyting verður gerð í erfiðum ágreiningi og með afleiðingum sem eru ekki heillavænlegar upp á samstarfsandrúmsloft milli manna hér á þessum vinnustað. Það er bara þannig.

Því miður er það svo að þótt vissulega séu sumar tillögur til bóta, í þessu frumvarpi forseta og fleiri, eru þar aðrir hlutir sem ég óttast mjög að muni ekki reynast heillavænlegir og að þar sé farið offari og gengið of langt, sérstaklega í því umhverfi og vegna þeirra aðstæðna sem við erum stödd í nákvæmlega núna. Ég óttast að sumar þessar breytingar, þótt þær séu í orði kveðnu og sagt að þær séu gerðar af góðum hug til þess að styrkja Alþingi, betrumbæta löggjafarstarfið o.s.frv., geti snúist upp í andhverfu sína.

Valdahlutföll í þessari stofnun eru þannig, meiri hluti svo fjölmennur og völdum innan þingsins þannig dreift, eða öllu heldur ekki dreift, um þessar mundir að þar er allt á hendi meiri hlutans. Allt. Meiri hlutinn hefur meiri völd, sterkari stöðu, en hann hefur yfirleitt nokkru sinni haft. (**KÓ:** … kosningar.) Já, það sé vegna kosninganna, segir hv. þingmaður. En þegar menn fá mikil völd þurfa menn að kunna að fara með þau. Það er til hlutur, hv. þm. Kjartan Ólafsson, ef þú hefur ekki heyrt af því, sem heitir sanngirni. Það er til nokkuð sem heitir lýðræðisþroski og lýðræðisskilningur. Það er ákaflega gott að hafa það í farteskinu og muna eftir því, sérstaklega þegar menn eru við völd og eru í meiri hluta. Það er ekki eitthvað sem menn fengu um aldur og ævi af himnum ofan eins og einvaldskonungarnir trúðu forðum. Það reyndist ekki þannig því að einvaldskonungunum var steypt af stóli og almenningur tók til sín þau völd sem honum réttilega ber. Síðan kalla menn það lýðræði, í anda þess fallega orðs, að það sé lýðurinn, fólkið sem ráði.

Því skulum við ekki heldur gleyma, hv. þingmenn, að við erum ekki hér sjálfra okkar vegna, í okkar eigin umboði. Við erum fulltrúar kjósenda okkar og verkfæri þeirra á þessum stað. Þaðan sprettur valdið. Það kemur ekki innan úr brjóstum okkar sjálfra, ekki innan úr brjóstum ríkisstjórnar og ráðherra, ekki innan úr brjóstum forseta Alþingis eða meiri hlutans hverju sinni, heldur frá þjóðinni. (**LB:** Hefur einhver dregið það í efa?) Ja, maður veltir því stundum fyrir sér hvort menn séu eitthvað ryðgaðir í þessum hlutum þegar maður stendur frammi fyrir vissum hlutum sem tengjast meðferð og skilningi þeirra á valdinu.

Hver er staðan hér? Hún er sú að meiri hlutinn eru 43 þingmenn af 63. Það þýðir að þeir eru meira en tveir þriðju og geta veitt sjálfum sér afbrigði gagnvart öllum ákvæðum þingskapanna. Ég játa það fúslega að það hefur haft umtalsverð áhrif á mat mitt á þessu máli að við stöndum í þeim sporum nú. Það hefur þegar reynt á að núverandi meiri hluti er ófeiminn við að nota þetta vald og veita sjálfum sér slík afbrigði. Það er erfitt að þurrka þá staðreynd út úr huganum að þannig er staðan. Hvað þýðir þetta? Jú, þetta þýðir m.a. það að sá sólarhringafjöldi að lágmarki sem þingsköpin ella tryggja að mál sé a.m.k. til umfjöllunar á leið sinni í gegnum þingið gildir ekki ef meiri hlutanum býður svo við að horfa.

Hver er staðan varðandi forustustörf í þinginu? Hún er sú að ekki bara forsetinn, sem hefur gríðarlega umfangsmikið og jafnvel vaxandi vald samkvæmt frumvarpinu, kemur frá meiri hlutanum, heldur fyrsti varaforseti líka, sem er afar óvenjulegt og helgast af því sama, að meiri hlutinn er svo fjölmennur og hann kaus að nota þann styrk sinn til að sækja sér líka fyrsta varaforseta Alþingis. Það þýðir að meiri hlutinn þarf ekki að deila forsetavaldinu með neinum öðrum en sjálfum sér nema ef svo ólíklega vildi til að bæði forseti og fyrsti varaforseti væru forfallaðir samtímis. Það er staðreynd sem við verðum líka að horfast í augu við, sem skipum þennan fáliðaða minni hluta, að ég tali ekki um okkur Vinstri græn, þá 9 þingmanna stjórnarandstöðu sem birtist a.m.k. í þessu máli.

Hver er staðan gagnvart forustu í þingnefndum og alþjóðanefndum? Hún er líka einsdæmi. Það þarf að fara

langt aftur, hygg ég, til að finna stöðu þar sem meiri hlutinn hefur kosið að skammta sjálfum sér hverja einustu formennsku og varaformennsku í fastanefnd, hverja einustu formennsku og varaformennsku í alþjóðanefnd. Að vísu voru ekki margar undantekningar frá reglunni á síðasta kjörtímabili en þó að minnsta kosti ein mjög fræg, núverandi hæstv. iðnaðarráðherra, Össuri Skarphéðinssyni, var sýnt það mikla traust að vera formaður sendinefndar Íslands á NATO-þinginu. Það voru kannski engin ósköp og ekki öfunda ég hann af því en hann var þar samt. Það sýnir að einhvers staðar í örlitlum afkima var sú hugsun að kannski gæti stjórnarandstaðan komið að einhverju, einn og einn maður. Ef við förum lengra aftur munum við þá tíma þegar reynt var að skipta formennsku í fastanefndum og alþjóðanefndum nokkuð sanngjarnt á milli þingflokka og á milli meiri hluta og minni hluta.

Þetta þurfum við að hafa í huga út frá þeim verkefnum, því stjórnskipulagi sem hér er og hinu mikla valdi forsetans. Við þurfum líka að hafa þetta í huga þegar við ræðum hið fjölþætta hlutverk Alþingis og muna að Alþingi er ekki bara afgreiðslustaður. Ég hrökk við áðan þegar ég, að vísu í gegnum sjónvarp á neðri hæðinni, hlustaði á ræðu og einn ræðumanna talaði um afköst, að með styttingu ræðutímans væri ætlunin að auka afköst Alþingis. Þá fór ég að hugsa: Bíddu, er það kannski þannig sem einhverjir nálgast þetta? Að þetta snúist um afköst í skilningnum magn? Að þetta gangi greiðar fyrir sig, hraðari afgreiðsla? (**Gripið fram í:** Vönduð vinnubrögð.) Ég held að hugtakið afköst sé mjög hættulegt hér. Afköst er fyrirbæri sem menn tengja við iðnaðarframleiðslu, færibönd og framleiðni á færiböndum frá Marel eða einhverju slíku (**Gripið fram í:** Hver talaði um afköst?) Það gerði hv. þm. Siv Friðleifsdóttir.

Ég held að menn þurfi að fara mjög varlega gagnvart öllu slíku og muna eftir því að það er ekki magnið heldur gæðin sem skipta máli, þ.e. að lagasetningin sé vönduð, að hér verði ekki mistök, að öll sjónarmið fái að koma fram og að menn gefi sér a.m.k. sæmilegan tíma til að huga að málunum, rannsaka þau ofan í kjölinn, að menn séu móttækilegir fyrir utanaðkomandi sjónarmiðum, leyfi umsagnaraðilum að koma sjónarmiðum sínum að, kallist á við þjóðina um málin. (Gripið fram í.) Þetta er fyrst og fremst það sem snýr að hlutverki Alþingis sem löggjafarvalds og kannski fjárstjórnarvalds. Þá er alveg ónefndur sá þátturinn sem er Alþingi sem helsti pólitíski umræðuvettvangur í landinu, vettvangur pólitískra skoðanaskipta. Þá er ónefndur sá þáttur sem snýr að því, óháð lagasetningu, að Alþingi standi sterkt gagnvart framkvæmdarvaldinu og veiti því aðhald. Hvernig búa menn best um að það sé tryggt? Er það með því að meiri hlutinn, sem ber ábyrgð á sama framkvæmdarvaldi, ráði hér öllu? Getur einhver fært málefnaleg rök fyrir því að þannig sé best búið um aðhald löggjafarvaldsins að framkvæmdarvaldinu, að sá hinn sami meiri hluti og ríkisstjórnin starfar í skjóli af fari með öll völd, allt forræði. Nei, auðvitað ekki, (**Gripið fram í:** Þetta frumvarp …) það gengur ekki upp. (**LB:** Þetta frumvarp mun ekki breyta því.) Það gengur ekki upp, hv. þingmaður. Nei, en það þyrfti kannski að gera það. Ég tala nú ekki um ef slíðra á beittasta brandinn sem stjórnarandstaðan hefur yfirleitt haft í sínum höndum og bítur helst þegar á reynir. (**LB:** Það er óheft málfrelsi.) Það þarf ekki að vera óheft málfrelsi en a.m.k. réttur til að veita andóf og sýna viðspyrnu þannig að færibandið gangi ekki á margföldum hraða.

Það má ekki gerast vegna þess að Alþingi má aldrei breytast í færiband fyrir umdeild, flókin eða illa unnin mál framkvæmdarvaldsins né mál þingmanna. Enn síður ætti Alþingi að láta nokkurn mann sjá að það afgreiði sín eigin mál öðruvísi en að undangengnum vönduðum undirbúningi, rækilegri skoðun og hefði gefið sér góðan tíma til að fara yfir málin.

Ég vil einnig nefna að Alþingi og starfsreglur þess, lög um þingsköp og það hvernig við stöndum að málum, er ekki okkar einkamál. Þess vegna undrast ég að menn skuli varla telja það rökræðu virði að hafna því að frumvarp um grundvallarstarfslöggjöf Alþingis geti farið til umsagnar í þjóðfélaginu, að ástæða geti verið til að kalla til skrafs og ráðagerða sérfróða aðila sem Alþingi hefði gagn af að bera sig saman við. Er það vegna þess að menn líta svo á að starf og starfshættir Alþingis séu einkamál þess, að þjóðinni komi það ekki við, að engum úti í þjóðfélaginu komi það við? Nei, vonandi ekki. Þá held ég að menn séu á hálum brautum, að horfa ekki á þetta með gagnstæðu hugarfari og segja: Það varðar auðvitað þjóðina miklu hvernig hér er staðið að málum. Við viljum hlusta á sjónarmið, ef einhver eru, þaðan.

Hvaða aðilar hefðu t.d. verið, að mínu mati, gagnlegir til skrafs og ráðagerða um þetta mál í nefnd eða á hvern hátt sem það hefði verið gert? Jú, það hefðu getað verið fræðimenn á sviði stjórnsýsluréttar, stjórnmálafræði, úr háskólasamfélaginu og víðar að. Það hefðu að sjálfsögðu getað verið sérfræðingar og forustumenn úr heildarsamtökum í landinu, sem eiga margvísleg samskipti við Alþingi og sækja hagsmuni sína mikið undir það. Ég tel að það væri að mörgu leyti áhugavert að ræða þá hluti við fulltrúa fjölmiðla, t.d. Blaðamannafélags Íslands. Hvernig upplifir fjölmiðlaheimurinn þingið og samskipti sín við það og öfugt? Það væri kannski þess virði að halda einn fund um slíkt, því ekki? Það var ekki gert, ekki talin ástæða til. Menn hæla því sem sérstaklega sem vönduðum vinnubrögðum og ítarlegri og rækilegri skoðun að allsherjarnefnd hafi verið með málið til skoðunar í nokkra sólarhringa. Er það ekki satt? Er það ekki staðreynd? Jú, það held ég.

Við, frú forseti, leggjum fram viðamiklar breytingartillögur. Ég ætla að nefna nokkrar þær helstu. Þær tengjast mjög þeim rökstuðningi og þeirri umfjöllun sem ég hef farið yfir. Ég skal reyna að fara hratt yfir sögu.

Við teljum að frumvarpið eins og það er nái alls ekki tilgangi sínum og sumar breytingar þess geti snúist upp í andhverfu sína, muni ekki styrkja þingið heldur hið gagnstæða. Sumir hlutar frumvarpsins eru í mótsögn við aðra og yfirlýstan tilgang málsins, t.d. ákvæðin um fundartíma, sem ég kem betur að.

Í breytingartillögum okkar á þingskjali 525 leggjum við til, í fyrsta lagi, og þar er nú ekki langt gengið, að þegar þannig háttar til að forseti Alþingis kemur úr röðum meiri hlutans, sem er hefðin hér á Íslandi, komi fyrsti varaforseti jafnan úr röðum minni hlutans. Það er þá a.m.k. þannig að forsetinn þarf að ráðgast við sinn nánasta og næsta samstarfsmann sem kæmi úr hinni fylkingunni. Auðvitað fynd-

ist mér koma mjög vel til greina að gefa fyrsta varaforseta sérstaka stöðu í þingsköpunum og að kveðið sé á um að forseti og fyrsti varaforseti, sem jafnan kæmi úr gagnstæðri fylkingu, ættu með sér sérstakt samráð, t.d. um ákvörðun dagskrár, fundarboðun og fleira í þeim dúr. Þó yrði að vera, ef ágreiningur yrði uppi, að þá réði forseti hvort sem þeim ágreiningi væri lýst eða ekki.

Í öðru lagi leggjum við til að breyting verði gerð á 1. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um fundartíma. Þar segir m.a. að reglulegir fundir, samkvæmt starfsáætlun, í frumvarpinu, skuli ekki standa lengur en til átta síðdegis en frá því megi þó víkja ef þingflokkar ná samkomulagi þar um eða ef þingið samþykkir, samanber 67. gr. Hvaða grein er það? Það er greinin um einfaldan meiri hluta, að einfaldur meiri hluti atkvæða ráði.

Svo segir:

„Tillögu um lengri fundartíma getur forseti borið upp án nokkurs fyrirvara.“

Hvað þýðir þetta á mannamáli, virðulegur forseti? Þetta þýðir það að forseti Alþingis getur hvenær sem er borið upp tillögu um að lengja fund og honum nægir til þess einfaldur meiri hluti stjórnarmeirihlutans, eða hluta hans, hverju sinni. Þetta ákvæði er í undarlegri mótsögn við yfirlýstan tilgang málsins, að búa til fyrirsjáanlegri og reglulegri ramma um fundastörfin. Hvaða hald er í því að setja í lög að fundir skuli jafnan vera búnir klukkan átta ef hvenær sem er og fyrirvaralaust er hægt að breyta því? Halda menn ekki að hætta verði á að forseti, undir þrýstingi frá ráðherrum meiri hlutans eða einhverjum öðrum um að drífa hlutina áfram, freistist til að grípa til þessa ákvæðis? Hvað hafa menn þá unnið með því, ef fimm mínútum fyrir átta á kvöldin er allt í einu tilkynnt að fundurinn standi í þrjá, fjóra tíma áfram eða hvað það verða margir klukkutímar í viðbót? Við leggjum til að forseta sé skylt, komi það til greina að tillaga kunni að verða flutt um lengri fund, að gera viðvart um það um miðjan dag og þurfi, ef svo má orða það, að flagga, eins og sagt er á máli kauphallarhéðna, og gera mönnum viðvart þannig að bæði þingmenn og starfsmenn Alþingis og aðrir sem málið varðar fái a.m.k. nokkurra klukkutíma ráðrúm til undirbúnings mögulegum lengdum fundartíma.

Í þriðja lagi leggjum við til varðandi kosningar í fastanefndir og alþjóðanefndir, að þó að þær fari fram samkvæmt sömu reglum og um þær gilda í dag, skv. 14. og 35. gr., þá skuli koma þarna inn leiðbeinandi ákvæði um það að jafnan sé leitast við að ná samkomulagi sem tryggi sanngjarna og hlutfallslega eðlilega dreifingu viðkomandi forustustarfa milli þingflokka og milli meiri hluta og minni hluta á hverjum tíma. Þarna er ekki gengið svo langt sem vissulega kæmi til greina, að flytja inn í þingsköpin ákvæði um að það skyldi kjósa hlutfallskosningu af heildarlista samkvæmt vali og d´Hondt-reglu og þá væntanlega þannig að stærsti flokkurinn eða þingflokkurinn veldi sér þá nefnd sem hann fyrst vildi taka, síðan næsti og koll af kolli. Þannig er að sjálfsögðu nauðaeinfalt að búa út kosningareglur sem tryggja ósköp einfaldlega hlutfallslega dreifingu forustustarfanna í þingnefndum í samræmi við þingstyrk flokka og meiri hluta og minni hluta. En hér er valin sú leið af því að væntanlega mundi mönnum þykja þetta róttæk breyting frá núgildandi ákvæðum, að setja inn leiðbeinandi reglu sem við mundum að sjálfsögðu treysta að yrði reynt að hafa í heiðri eftir að hún væri komin í lög.

Við leggjum í fjórða lagi til að sett verði inn ákvæði um almennan rétt þingmanna til að fá upplýsingar um opinber málefni og frá opinberum aðilum leiti þeir eftir slíku starfa sinna vegna. Þótt það sé vissulega þannig að almennt séð er þingmönnum vel tekið þegar þeir bera sig eftir gögnum og upplýsingum úr ráðuneytum eða opinberum stofnunum eða hjá almannasamtökum eða hvar það nú er, þá verða því miður líka stundum brögð að hinu að það er mikil tregða til að veita þingmönnum, jafnvel þingnefndum á Alþingi sem slíku, slíkar upplýsingar. Stundum er hægt að sækja þær eftir öðrum leiðum með formlegum fyrirspurnum, með því að beiðast skýrslu o.s.frv. en það er dálítið krókótt leið ef þetta snýst kannski fyrst og fremst um að fá einhver einföld, almenn eða opinber gögn. Það væri því tvímælalaust til bóta að setja inn leiðbeinandi reglu sem styrkti rétt og stöðu þingmanna að þessu leyti og reynslan sýnir að það er full þörf fyrir það.

Við lögðum það til í allsherjarnefnd og við leggjum það sömuleiðis til í breytingartillögu að ræðutími við 2. umr. fjárlagafrumvarps, hinn almenni ræðutími, skuli alltaf vera tvöfaldur og einnig að unnt sé að lotuskipta umræðunni eftir helstu efnisflokkum til að auðvelda skoðanaskipti þingmanna og ráðherra. Þessa breytingartillögu hefur meiri hlutinn að vísu að hluta til tekið upp í breytingartillöguskjali sínu og má kannski segja að málflutningur okkar við 1. umr. sem og tillögur okkar sem við spiluðum inn í allsherjarnefnd hafi að því leyti til náð þarna sumpart fram að ganga.

Við flytjum í breytingartillögum okkar nýja töflu um viðmiðunarræðutíma sem ég vísa til að öðru leyti og þar eru tímamörkin allmiklu rýmri en þau sem aðstandendur frumvarpsins leggja til í frumvarpinu og rýmri en þær breytingar eða þrátt fyrir að þær breytingar yrðu gerðar sem meiri hlutinn flytur tillögu um sem eru reyndar mjög óverulegar, þá er þar talsverður munur á. Það er vissulega alveg rétt sem hér hefur verið á bent að þar er talsverður munur á. Vil ég þá leggja áherslu á að tillögur okkar eru þær málamiðlunartillögur sem við lögðum fram. Þær ber ekki endilega að skoða sem óskafyrirkomulag okkar í þessum efnum en við vildum standa við í formi þeirra breytingartillagna sem við flyttum, þær tillögur og þann grundvöll til málamiðlunar sem við höfðum lagt fram. En þar til viðbótar viljum við að það sé á valdi hvers þingflokks að óska eftir því a.m.k. fjórum sinnum á hverju þingi að ræðutími við 1. og 2. umr. máls sé tvöfaldur eða við síðari umræðu þingsályktunartillögu og einu sinni geti þingflokkur á hverju þingi gripið til einhvers konar neyðarréttar sem við getum kallað svo og fengið því framgengt að 2. umr. um frumvarp eða síðari umræða um þingsályktunartillögu færi fram í tveimur ótímabundnum umræðum. Það er kannski ástæðulaust að nefna einhver dæmi um mál sem maður gæti hugsað sér að þessum rétti yrði beitt gagnvart en ég get þó nefnt t.d. ef hér kæmi fram tillaga til þingsályktunar um að sækja um aðild að Evrópusambandinu og þar væru einn eða fleiri flokkar sem væru í minni hluta og réðu ekki dagskrá og fundahaldi á þingi í sérstöðu með því máli eða á móti, það skiptir ekki

máli, þá gætu þeir gripið til þessa réttar í ljósi þess hvað málið væri gríðarlega viðamikið og afdrifaríkt og knúið fram slíka umræðu. Ætli einhverjum þætti það óeðlilegt, skaðlegt fyrir lýðræðið, vont fyrir Alþingi eða þjóðina að slík söguleg stórmál gætu fengið allt aðra og ítarlegri umfjöllun en önnur? Menn kunna að vísa til þess að forseti hafi heimildir til að lengja umræður og allt þetta og það sé þá í öllu falli hægt að tvöfalda hana en það kynni að þykja nokkuð magurt ef annað yrði ekki í boði og aðstæður væru kannski þannig hér að það einasta sem einhver hópur þingmanna, einn tveir þingflokkar í minni hluta t.d. ættu í sínum fórum eftir væri neyðarréttur af þessu tagi, og er þá eitthvað óeðlilegt eða ólýðræðislegt við að hann sé til staðar? Nei, það held ég ekki og ég er reyndar þeirrar skoðunar að einhver slík vörn fyrir málfrelsið ætti að vera í stjórnarskrá lýðveldisins sem verði að þessu leyti rétt þingmanna svipað og gerist í finnsku stjórnarskránni.

Við leggjum í sjöunda lagi til að síðari málsliður a-liðar 15. gr. frumvarpsins falli niður. Þar á að koma inn í þingsköpin — mér liggur við að segja læða inn í þingsköpin samkvæmt frumvarpi forseta og fleiri — algeru nýmæli sem ekki hefur áður verið í þingsköpum á Alþingi, sem sagt því að mismuna megi þingflokkum hvað varðar ræðutíma eftir stærð. Þetta er mál sem er auðvitað oft rökrætt með heitum tilfinningum bæði hér og annars staðar, spurningin um það hvort sjónarmiðið á að ráða þegar menn nálgast reglur, ræðurétt, málfrelsi í svona tilvikum að fullt jafnræði gildi milli talsmanna ólíkra sjónarmiða óháð stærð eða stærðarhlutföllin eigi að hafa þar eitthvert vægi. Þessu er skipað með mismunandi hætti á mismunandi stöðum. Það er vissulega rétt sem haldið er fram í greinargerð frumvarpsins að þetta þekkist í umræðum en hin reglan er þó ekki síður algeng. Hér var nefnt Evrópuráðsþingið, stór samkoma. Þar hafa flokkahópar jafnan rétt sem hópar utan um mismunandi sjónarmið en þeir eru gríðarlega ólíkir að stærð. Norðurlandaráð, þar er réttur flokkahópa til umræðna þegar kemur að tímalengd framsögumanna og talsmanna, jafn og eru þeir þó mjög ólíkir að stærð. Á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna hefur utanríkisráðherra Íslands sama ræðutíma og utanríkisráðherra stórþjóða. Menn skyldu því fara varlega í að halda að það sé óumdeild regla að skipa þessu svona. En það hefur lengi blundað áhugi á vissum stöðum, bæði innan þings og í nágrenni við það, á að reyna að koma þessari reglu inn þannig að einnig þarna komi til aflsmunur hins stóra gagnvart minnihlutasjónarmiðum eða hvað við kjósum að kalla það, meiri hlutans gagnvart stjórnarandstöðunni.

Við leggjum til í áttunda lagi að þröskuldurinn til að veita afbrigði hækki úr tveimur þriðju í þrjá fjórðu. Það þarf nánast ekki að rökstyðja þá tillögu í ljósi þeirra aðstæðna sem uppi eru á þingi nú að svo óvenjufjölmennur meiri hluti situr að hann getur ella skammtað sér afbrigði sjálfur og upphafið alla þá fresti og þá öryggisventla eða varnagla sem þingsköpin eiga að tryggja gagnvart því að mál fái ekki óhóflega flýtiafgreiðslu í gegnum þingið. Ég vísa aftur í þá sérstöku töflu um ræðutíma sem er í breytingartillögum okkar og er í veigamestu atriðum ólík þeirri sem meiri hlutinn leggur fram, að við leggjum til að við 1. umr. gildi í tveimur fyrri umræðunum óbreyttur ræðutími um frumvörp, þ.e. þær 20 og 10 mínútur sem gilda í dag. Við sjáum ekki sérstök rök fyrir því að það þurfi að stytta hann. Má ég þá minna á að í gildandi þingsköpum er óskilyrt heimild til að tvöfalda þann ræðutíma sem auðvitað hverfur ef þessar breytingar verða gerðar þannig að einnig að þessu leyti er verið að takmarka geysilega ræðutíma og ræðuréttindi við 1. umr.

Við leggjum til að almennur ræðuréttur ráðherra og þingmanna annarra en framsögumanna nefndarálita við 2. umr. verði 40 mínútur og 20 mínútur og síðan 5 ef haldnar eru fleiri ræður í stað 20 og 10 eins og meiri hlutinn leggur nú til í breytingartillögum sínum og telur sig þar hafa komið mikið til móts við okkur. Þó að hreyfingin sé í þá átt þá er hún ekki mikil, 5 mínútur á hvorum stað og bilið alllangt þarna á milli en við föllumst hins vegar á að ræðutími við 3. umr. sé sá sem frumvarpið upphaflega bar með sér enda höfðum við áður lýst okkur reiðubúin til þess að takmarka þann ræðutíma verulega. Aðrar breytingar á ræðutíma í tillöguskjali okkar eru mjög óverulegar og að mestu leyti getum við fallist á þá tímatöflu sem að öðru leyti gildir um þingsályktunartillögur, skýrslur og í þeim dúr.

Loks leggjum við til, virðulegi forseti, að við lögin bætist ákvæði til bráðabirgða og það ákvæði feli í sér ákvörðun um úttekt á starfsemi og starfsháttum Alþingis, starfsaðstöðu þingmanna jafnt sem starfsmanna og hlutverki og stöðu Alþingis í nútímasamfélagi eða samfélagi nútímans. Við viljum að þessu starfi stýri starfshópur eða nefnd fulltrúa allra þingflokka ásamt fulltrúum frá yfirstjórn Alþingis og Félagi starfsmanna Alþingis. Við leggjum sérstaka áherslu á það að þessir hlutir verði eftirleiðis unnir í góðri sátt og í samstarfi við almenna starfsmenn þingsins og þeirra félag en á því virðist því miður hafa orðið umtalsverður misbrestur samanber það sem fram kemur í umsögn Félags starfsmanna Alþingis sem sent var til allsherjarnefndar og fylgir með nefndaráliti okkar.

Þetta eru þær breytingartillögur sem við flytjum, virðulegi forseti, og ég held að þær skýri sig og rökstyðji sig í veigamiklum mæli sjálfar. Þær eru allar hugsaðar þannig að þær tryggi betur viðunandi jafnvægi innan þingsins, dreifi betur völdum allt frá valdi forsetans a.m.k. þannig að 1. varaforseti komi þá jafnan úr röðum minni hlutans sé forseti úr hópi meirihlutamanna. Að forustu í þingnefndum og alþjóðasendinefndum sé betur dreift, að þeir frestir og þeir öryggisventlar sem þingsköpin eiga að fela í sér séu til staðar áfram með því að þröskuldurinn fyrir veitingu afbrigða hækki. Þar með teljum við að það sé verulega dregið úr þeirri hættu sem ella blasir auðvitað við að þingsköpin breytt eins og forseti leggur til búi til háskalegan farveg fyrir flýtiafgreiðslu mála í gegnum þingið, að sjálfsögðu þá og því aðeins og fyrst og fremst ef óbilgjarn og harðsækinn meiri hluti kýs að beita valdi sínu þannig. En ætli það séu ekki einhver fordæmi fyrir því bæði úr skammtímaþingsögunni og lengra aftur og ætli ekki sé hætt við að það sem einu sinni hefur gerst eða reyndar margoft gerst á Alþingi geti gerst aftur, að stjórnblindur meiri hluti og ríkisstjórn hafi ekki endilega mikla samúð með því að þingið sé eitthvað að móast við þegar menn telja sig þurfa að koma málum áfram og það fljótt og vel.

Virðulegur forseti. Ég fer að ljúka máli mínu, enda tel

ég mig hafa farið yfir það sem ég ætlaði mér að gera og gaf upp að ég mundi gera í ræðu minni, að rekja breytingartillögur okkar. Ég held að það væri verulega mikill annar svipur á niðurstöðu þessa máls ef lending gæti orðið eitthvað í áttina að því sem við erum að leggja til í breytingartillögum okkar og ég tala ekki um ef það gæti tekist um það sæmileg sátt. Það er nú þannig að góðir hlutir gerast gjarnan hægt og þeir mega gjarnan þróast hægt og oft er það heppilegt fyrir alla aðila að málin eigi sér dágóðan meðgöngutíma og gerist í skynsamlegum og yfirveguðum áföngum.

Ég spyr mig að því, herra forseti: Hvað er að því að menn taki þessa hluti áfram í einhverjum skrefum eins og reyndar hefur verið gert, t.d. með því að setja tímamörk á 1. umr. fyrir mörgum árum og þróa það áfram? Menn hafi í huga að þingið þróast sjálft óháð þingsköpunum og hefur gert það, ræðutími og starfshættir hafa breyst heilmikið án þess að það hafi verið þvingað fram með þingskapalagabreytingum. Ef menn telja síðan og komast að þeirri niðurstöðu, hafandi kannski tekið skemmri skref í þessum efnum, að ekki hafi verið nóg að gert er auðvelt að breyta því. Það er mjög auðvelt að ganga lengra í næstu umferð og takmarka ræðutíma enn frekar eða gera einhverjar aðrar þær breytingar á þingsköpunum sem menn vilja þá gera.

Hitt er alveg ljóst að ég held að það væri ákaflega torsótt að sækja málin í hina áttina, ég held að breytingar í þá átt verði mjög torsóttar við hvaða aðstæður sem eru uppi. Ég sé það seint fyrir mér að stjórnarmeirihluti á Alþingi verði við einhverjar aðstæður ginnkeyptur fyrir því að auka réttindi stjórnarandstöðu af þessu tagi á nýjan leik. Ég á ekki von á því að það verði auðsótt mál, a.m.k. ekki á meðan þeir flokkar eru fyrirferðarmiklir og ráða miklu sem standa að þessu máli.

Að lokum verð ég að segja, virðulegi forseti, að mér finnst dapurlegt að málin skuli vera að festast í þeim farvegi sem raun ber vitni. Mér finnst þetta heldur leiðinleg stund fyrir Alþingi, að það skuli lenda í því að standa svona að verki þegar það er að taka á sínum eigin málum, sínum eigin starfsreglum. Ég held að það sé svo sem aldrei neitt sérstaklega góður svipur á því, hvorki inn á við né út á við, þegar hér logar allt stafna á milli í deilum. En við tökum því og skiljum það þegar hér fara í gegn og eru til umfjöllunar stórpólitísk deilumál sem eru eiginlega dæmd til að lenda í ágreiningi vegna þess að það liggur í eðli stjórnmálanna að menn eru ósammála um slíkt, einkavæðingu velferðarþjónustu eða hvað sem það gæti verið.

Það er sorglegt að menn skuli þurfa að lenda í slíkum deilum um það sem við gætum kannski kallað faglegt mál þingsins og á að geta verið algerlega hafið yfir flokkapólitík að mér finnst, af því að hér á engin önnur nálgun að gilda en sú sem tekur útgangspunkt í lýðræðislega þroskaðri hugsun af metnaði og virðingu fyrir því sem hér er gert, sanngirni og vilja til að ná saman.

Ég hlýt því að harma þessa niðurstöðu, mér eru hún mikil vonbrigði, ég dreg enga dul á það. Ég er ekkert að skorast undan minni ábyrgð og minna félaga í því, við erum að sjálfsögðu aðilar að þessari deilu, það dylst engum. En ég á þó erfitt með að sakast eitthvað við sjálfan mig í þeim efnum vegna þess að ég tel að við höfum komið heiðarlega og málefnalega fram og við séum að leggja hér fram okkar áherslur, tölum fyrir þeim og rökstyðjum þær þannig að menn eigi að geta tekið því, verið okkur ósammála eða sammála eftir atvikum og ekki að þurfa að hafa um það einhverjar óskaplegar hrakspár eða heimsendadóma.

Ég mun að sjálfsögðu taka gleði mína hvernig sem þessu máli reiðir af og að sjálfsögðu mun stjórnarandstaða hvers tíma glíma við störf hér í þinginu á grundvelli þeirra leikreglna sem gilda og auðvitað leynast oft ýmis úrræði í málum af þessu tagi þó að menn sjái þau ekki endilega strax. Það var hér ágætur maður sem einu sinni var formaður í þingnefnd og þar böksuðu menn mikið við að setja skattalög og þá sagði sá hinn sami gjarnan: Já, já, við erum að setja lögin núna en svo á skattgreiðandinn næsta leik. Hann finnur oft leiki, skattgreiðandinn, og það gerir komandi stjórnarandstaða örugglega líka. Ég get a.m.k. lofað hv. þingmönnum því að við munum gera okkar besta, hér eftir sem hingað til, til þess að halda uppi vaskri og málefnalegri stjórnarandstöðu meðan það er okkar hlutskipti.

Svo ætla ég sannarlega að vona að við berum gæfu til þess, þegar við lendum hinum megin víglínunnar og eigum aðild að meiri hluta, hverjir sem þá verða þar í verkum, að við munum sýna mikinn skilning og þroska í samskiptum okkar við minni hlutann og átta okkur á því grundvallareðli lýðræðisins að það er ákaflega mikilvægt að gera það. Annars eru þeir hlutir ekki í góðu sambandi.

Pútín Rússlandsforseti og hans félagar eru svolítið að flaska á þessu. Þó að menn hafi haft jafnvel ágæt orð um kosningar þar eystra held ég að ekki verði sagt að þar hafi menn sýnt mikinn lýðræðisþroska og skilning í verki, t.d. í samskiptum við veikburða andstöðu sem þar hefur verið að reyna að tala rödd lýðræðis og frjálsra skoðana, t.d. flokkur skákmeistarans Kasparovs. Við stöndum auðvitað með honum og okkur finnst sárt hvernig hann er leikinn, er það ekki? En við þyrftum kannski stundum að líta okkur aðeins nær og þurfum ekkert endilega út í heim, alla leið til Rússlands, til þess að tilefni gefist til að velta fyrir okkur grundvallarviðfangsefnum af þessu tagi. Hvernig umgöngumst við vald, hvernig lýðræðisþroska sýnum við í framgöngu okkar í stjórnmálum hér innan lands, í samskiptum okkar á þessum vettvangi? Er það endilega víst að það sé allt til fyrirmyndar? Mér finnst það ekki hafa verið í þessu máli. Það urðu mér umtalsverð vonbrigði en ég á erfitt með að finna einhverja sök í eigin brjósti í þeim efnum. Ég set ábyrgðina annars staðar, á höfunda og helstu aðstandendur þessa máls og þar fer fyrir forseti Alþingis.

[23:23]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ræddi í niðurlagi ræðu sinnar um meðgöngutíma máls af þessu tagi. Eins og raunar kom fram í fyrri hluta ræðu hans, og hefur komið fram áður hér við umræðuna, eiga þær tillögur sem er að finna í frumvarpinu sér langan aðdraganda eins og hv. þingmaður þekkir gjörla. Þær tillögur um ræðutíma sem eru settar fram í frumvarpinu eiga sér rætur í frumvarpi sem kynnt var á þingi 1999 og hafa komið upp reglulega síðan í umræðum, þar á meðal á síðasta þingi þegar gerðar voru

viðamiklar breytingar á þingsköpum. Á fyrri stigum þess máls var líka verið að ræða ræðutímann en það var ekki inni í hinum endanlegu tillögum.

Allt frá því að þetta mál bar á góma í sumar hefur verið ljóst að verulegur ágreiningur væri um ræðutímamál og þar hefur flokkur hv. þingmanns haft mikla sérstöðu og óþarft að rekja það. En í ljósi þess að málamiðlunartónn hefur heyrst í hv. þingmönnum Vinstri grænna nú á allra síðustu sólarhringum er rétt að rifja upp að svo seint sem þann 3. desember hélt Vinstri hreyfingin – grænt framboð blaðamannafund þar sem höfð voru uppi verulega stór orð í sambandi við takmarkanir á ræðutíma og hrópað hátt um skerðingu málfrelsis, mannréttindi og ég veit ekki hvað. Í yfirlýsingu sem var kynnt á þeim fundi er talað um að þegar sjónarmiðin hafi komið fram, eða (Forseti hringir.) forseti bent á ræðutíma, og málfrelsi skorið niður við trog, eins og segir í tilkynningum vinstri grænna, hafi Vinstri hreyfingin – grænt framboð ekki verið til umræðu (Forseti hringir.) um að afsala sér slíku vopni.

[23:25]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nei, og við erum það ekki. Ef ganga á svo langt í þeim efnum að við teljum það óásættanlegt erum við það ekki og það er ekki verslunarvara af okkar hálfu. Við áttum okkur alveg á því að eigi að takast samkomulag í þessum efnum þurfum við að fallast á einhverjar takmarkanir umfram það sem okkur þætti gott en það eru mörk fyrir því hvert við erum tilbúin til að ganga í þessum efnum. Þá er betra og mér líður betur með það að aðstandendur þessa frumvarps hafi það þá á samviskunni að hafa afgreitt það í ágreiningi við mig heldur en að ég standi að því. Ég ætla ekki hér, væntanlega frekar ofarlega á mínum þingmannsferli, að gera eitthvað sem stríðir gegn samvisku minni í þessum efnum, það er algerlega á hreinu.

Varðandi söguna er rétt að hv. þingmaður hafi það í huga að um frumvarpið sem var kynnt, sem var sýnt, 1999 var ágreiningur og sá ágreiningur var ekki bara í röðum þeirra sem ekki stóðu að flutningnum heldur var vitað að í þingflokkunum á bak við forsætisnefndarfulltrúana var heldur ekki samstaða svo að því sé til haga haldið. Þetta hef ég kannað með samtölum við tiltekna flutningsmenn málsins og ég fullyrði að ég fari rétt með. Það var fjarri því að um það mál væri einhver samstaða þá. Og hvað gerðu menn? Menn létu kyrrt liggja. Það hvarflaði ekki að þeim mönnum sem þá voru aðstandendur málsins að reyna að knýja það í gegn í ágreiningi. Auðvitað hefði verið hægt þá, nákvæmlega eins og núna, að lengja Alþingi um einhverja daga og troða málinu í gegn ef meiri hluti hefði fundist fyrir því, en það gerðu þeir ekki, Ólafur G. Einarsson og félagar sem að flutningi málsins stóðu, þannig að þar er ólíku saman að jafna.

Þetta snýst um málfrelsi, hv. þingmaður, ræðuréttindi, málflutningsréttindi þingmanna, það er deginum ljósara. Við vitum auðvitað að hann getur ekki verið ótakmarkaður og hann hefur aldrei verið það. En reglurnar hafa verið þannig lengi að menn hafa haft rétt til að flytja tvær ræður án tímatakmarkana. (Forseti hringir.) Það er takmarkaður ræðuréttur, takmarkað málfrelsi en það er þó rúmt.

[23:27]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti, nokkur atriði. Ég geri mér grein fyrir því að það frumvarp sem var lagt fram 1999 var umdeilt og rengi ekki að það var umdeilt í fleiri flokkum en þeim flokki sem nú er Vinstri grænir, hygg að hafi verið óháðir á þeim tíma ef ég man rétt.

Staðreyndin er hins vegar sú að þessar tillögur hafa verið lengi í gerjun, það var það sem ég var að benda á. Þessar hugmyndir hafa verið lengi í umræðu, hafa átt sér langan meðgöngutíma og allan þann tíma hafa af og til komið upp umræður um þetta, m.a. á síðasta kjörtímabili þó að ekki væri farið fram með frumvarp að þessu leyti. Hæstv. núverandi forseti þingsins hefur lagt fram þessa tillögu og hefur frá því á sumarmánuðum verið að ræða þessi mál við formenn þingflokka, formenn flokka, forsætisnefnd og fleiri aðila. Þetta mál hefur átt sér langan aðdraganda, það er ekki eins og það detti hér af himnum ofan eða eigi að koma mönnum á óvart.

Það sem hefur hins vegar verið athyglisvert í þessu er að á síðustu missirum hefur alltaf strandað á Vinstri grænum sem hafa dregið línu í sandinn, ef svo má segja, um að ekki eigi að takmarka ræðutíma með þeim hætti sem tillögur hafa gengið út á. Vinstri grænir hafa í rauninni einangrast mjög mikið í þeirri afstöðu sinni. Það er kannski í ljósi þess og í ljósi þess hvernig sá flokkur hefur einangrast í þessu máli sem hann hefur talið sig knúinn til þess nú á síðustu dögum að leggja fram einhverjar tillögur um nokkrar takmarkanir með þeim hætti sem voru kynntar t.d. hér á þriðjudag.

Aðalatriðið í þessu máli er það að eftir sem áður verður málfrelsi þingmanna tryggt með margvíslegum hætti. Möguleikar manna til að koma sjónarmiðum að verða ekki skertir, menn verða bara að gera það í styttra máli en áður.

[23:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst það ekki samboðið hv. þingmanni að vera að ýja að hlutum eða næstum að vera með dylgjur í okkar garð af því tagi sem hér voru uppi áðan vegna þess að hv. þingmaður veit að við byrjuðum strax í haust að gera grein fyrir því, og gera forseta viðvart um það, hvert við værum tilbúin til að reyna að teygja okkur í þessum efnum án þess að setja nokkurn tíma fram neina úrslitakosti í því. Það er einfaldlega rangt, það er ekki rétt með farið af hv. þingmanni, annaðhvort vegna þess að hann veit ekki betur eða kýs að haga máli sínu með þessum hætti, að halda því fram að það sé nýtilkomið að við höfum boðið upp á að reyna að leita sátta og málamiðlana í þessu máli. Það höfum við gert frá byrjun.

Það er hins vegar rétt að við höfum haft umtalsverða sérstöðu í því að við höfum viljað standa fastar vörð um það sem við teljum vera mikilvægan hluta af réttindum þingmanna og minni hluta og stjórnarandstöðu á hverjum tíma. Ég segi það bara aftur sem ég sagði í morgun, að við upplifum okkur í þessari stöðu þannig að við séum hér, því miður ein, að reyna að standa vörð um réttindi og vígstöðu stjórnarandstöðu að þessu leyti. Og það er gríðarlega mikil-

vægt að einhver geri það því að ekki er það í þágu lýðræðisins að allir gefist upp í þeim efnum og velji bara þægindin.

[23:31]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Atli Gíslason, fulltrúi okkar í allsherjarnefnd, fór fyrr í kvöld vel yfir afstöðu þingmanna í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og kynnti nefndarálit og breytingartillögur sem við leggjum fram í því máli sem við nú ræðum, breytingar á lögum um þingsköp Alþingis.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson, þingflokksformaður okkar, fór yfir aðkomu sína að málinu og síðasti ræðumaður, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, gerði rækilega grein fyrir þeim breytingartillögum sem við leggjum fram. Í sjálfu sér ætti ég því ekki að þurfa að hafa um það mörg orð en sem fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í forsætisnefnd vil ég þó lýsa skoðunum mínum á vinnu forsætisnefndar og forseta þingsins við undirbúning málsins.

Margoft hefur komið fram að árið 1999 var að störfum nefnd sem átti að skila af sér breytingum á þingsköpum Alþingis. Sú nefnd vann að miklu leyti þann grunn sem hér liggur fyrir að frumvarpi til laga sem við fjöllum um. Ekki náðist samkomulag í nefndinni, sem var skipuð fulltrúum allra flokka, og frumvarpið var aldrei lagt fram. Það var kynnt en náði ekki lengra.

Ég tel að undirbúningur að frumvarpinu beri keim af því að ekki var skipuð sérstök nefnd um málið. Gildir þá einu hvort það hefði verið forsætisnefnd, blönduð nefnd eða einhver annars konar nefnd, en skipa hefði átt sérstaka nefnd til að leggja fram hugmyndir eða tillögur að breytingum á þingsköpum Alþingis, ef þingheimur teldi ástæðu til að breyta þeim. Það er ekki eins og mörg ár séu frá því að þingsköpin voru yfirfarin og þeim breytt, í mars síðastliðnum og nú í sumar voru gerðar á þeim breytingar. En á þinginu hafa líka verið að mótast hefðir um þingstörf sem eru á skjön við þingsköpin ef maður les þau bókstaflega, og eins hefur ýmislegt verið að breytast, bæði úti í þjóðfélaginu og hér í þinginu, sem hefur vakið menn til umhugsunar um að ástæða sé til að skoða allt vinnuumhverfið, gera það líkara því sem gerist úti á vinnumarkaðnum eða gera vinnustaðinn a.m.k. fjölskylduvænni bæði fyrir þingmenn og starfsfólk. Það var því vissulega ástæða til að fara í þessa vinnu.

Ég tel að undirbúningurinn hafi verið nokkuð laus í reipunum með þeirri aðferð sem viðhöfð var — hæstv. forseti þingsins hélt utan um vinnuna, lagði frumvarpsdrög fyrir forsætisnefnd og þingflokksformenn, viðraði hugmyndir sínar og leitaði eftir skoðunum annarra. Þrátt fyrir að hæstv. forseti hafi lýst því yfir — og ég trúi því að hann meini það — að hann vilji efla þingið, styrkja það gagnvart framkvæmdarvaldinu og vanda enn frekar til vinnubragða við lagasetningu, náði hann ekki að laða fram margvíslegar hugmyndir sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum farið yfir, bæði í flokkshreyfingunni og eins í þingflokknum, um það með hvaða móti hægt er að styrkja þessa stofnun. Það veitir svo sannarlega ekki af.

Það kom líka strax fram hjá hæstv. forseta að þetta væri allt einn pakki, að styrkja stöðu þingsins með því fjölga starfsmönnum á nefndasviði um þrjá, eins og rætt hefur verið við afgreiðslu fjárlaga, að bæta vinnuskilyrði formanna stjórnarandstöðuflokkanna með aðstoðarmönnum og styrkja starf þingmanna í dreifbýliskjördæmunum — að þessar breytingar væru algjörlega bundnar breytingu á þingsköpunum og þá sérstaklega ræðutíma.

Þegar farið var yfir drögin benti ég á að ég teldi að líta ætti á þetta sem tvo aðskilda hluti. Við viðurkenndum það öll að stórlega þyrfti að bæta starfsaðstöðu þingmanna og þingsins sjálfs með því að styrkja nefndasviðið, bæta sérfræðiþjónustuna, sérstaklega hvað varðar fjárlagagerðina, og eins þyrfti vinnustaðurinn að verða fjölskylduvænni. Langeðlilegast hefði verið að byrja á þessu, við gætum tekið hálft kjörtímabilið, eitt til tvö ár, í að koma þessum breytingum á hér innan húss, það hefði ekki kallað á breytingar á þingsköpum. Við hefðum getað tekið þetta í skrefum og séð hvernig sú styrking hefði breytt vinnubrögðunum. Á þeim tíma hefði verið hægt að ná samkomulagi innan þingsins meðal þingflokka um að stefna að markvissari afgreiðslu eða ræðum í þingmálum og reyna að semja um ræðutíma einstakra þingmanna í viðkomandi máli til að reyna að halda betur utan um hlutina, og eins hefði stjórn þingsins getað haft í huga að setja ekki svo mörg mál á dagskrá að töf verði á afgreiðslu vegna þess að ekki tekst að ljúka henni. Það hefur viljað brenna við að dagskráin hefur verið óeðlilega löng miðað við eðlilega umræðu, þannig að það er margt sem hefði mátt skoða án þess að breyta þingsköpunum.

Ef ræðutíminn hefði verið tekinn í skrefum, eins og fram kom í máli mínu í forsætisnefndinni, og sérstaklega með tilliti til þess hvað þingmeirihlutinn er sterkur, hefði verið eðlilegt að byrja á því að takmarka 3. umr. Það gat verið í samræmi við tillögurnar en geyma 2. umr., sjá hvernig mál þróast, hvort við getum ekki reynt að stilla okkur af varðandi 2. umr. Þegar við skoðum ræðutímann, þess vegna mörg ár aftur í tímann, er það í einstaka hitamáli að ræður hafa verið haldnar í einhverja klukkutíma. Það hafa verið mjög umdeild mál, sem hafa verið mjög heit pólitískt og sem mikill ágreiningur hefur verið um bæði innan þings og utan. Í slíkum málum er ótakmarkaður ræðutími eina vörn eða vopn fámenns minni hluta.

Valdahlutföllin í þingsalnum hafa, að því er ég tel, aldrei verið jafnóhagkvæm stjórnarandstöðunni og nú. Samkvæmt þingsköpum og samkvæmt frumvarpinu sem liggur frammi getur þingmeirihlutinn valtað yfir allar þær varnir og girðingar sem eru í þingskapalögum og eiga að hindra að hægt sé að rúlla í gegn umdeildum stjórnarmálum á færibandi. Með svo sterkum þingmeirihluta er líka hægt að veita afbrigði á færibandi. Einmitt við slíkar aðstæður hefði ég talið rétt og sanngjarnt að takmarka ræðutímann í áföngum eftir því sem við hér á þinginu stæðum saman að því að styrkja þingið sem stofnun, og við þurfum að halda áfram að gera það.

Ekkert í frumvarpinu tryggir betur lýðræði innan stofnunarinnar hvað varðar formennsku stjórnarandstöðunnar í nefndum eða meiri aðkomu að stjórn þingsins. Við erum svo óralangt frá starfsumhverfi og lýðræðislegum viðhorfum og vinnubrögðum annarra Norðurlanda að við getum ekki einungis horft á ræðutímann þegar við berum okkur

saman við þau. Við þurfum líka að hafa í huga að ekki eru nema 63 þingmenn á íslenska löggjafarþinginu miðað við u.þ.b. 200 þingmenn á hinum Norðurlöndunum. Það segir sig sjálft að á 200–250 manna þingi er meiri þörf á að stytta ræðutímann en á 63 manna löggjafarsamkundu.

Hæstv. forseti. Ég lýsti því yfir við forseta þingsins á síðasta fundi, þegar við ræddum þær tillögur sem þá lágu fyrir, að ég harmaði að leggja ætti málið fram í ágreiningi. Ég tel mikilvægt að við stöndum saman um allt sem snýr að löggjafarvaldinu, að þinginu sjálfu og þingstörfum, að við stöndum saman um að stuðla að góðum vinnubrögðum og efla virðingu okkar gagnvart þinginu og þjóðarinnar gagnvart þinginu. Við ættum að stíga þau skref sem við getum öll gengið og bíða aðeins með þau næstu.

Ég tel mikilvægt að strax í vetur verði sett á laggirnar nefnd innan þingsins, eins og við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði gerum tillögu um, sem geri úttekt á starfsháttum þingsins og starfsaðstöðu, ekki bara þingmanna heldur starfsmanna, og með hvaða hætti hægt sé að styrkja stofnunina enn frekar en nú er gert og með hvaða hætti hægt sé að standa enn betur að vandaðri lagasetningu en nú er.

Ég sé ekki að sterkar girðingar séu settar gagnvart framkvæmdarvaldinu hvað varðar tímasetningar eða framlagningu frumvarpa sem koma inn á þingið, eins og hefur verið, á síðustu stundu, greinilega illa unnin, oft án samráðs við viðkomandi aðila — þingið hefur fengið slík frumvörp til afgreiðslu eftir tilskilinn tíma, afgreitt þau í nefnd með svo stuttum fyrirvara að ekki hefur verið hægt að senda þau út til umsagnar. Ég nefni sem dæmi frumvarp um almannatryggingar, stórt mál sem ekki var hægt að senda út, þar er jafnvel verið að kalla viðkomandi fulltrúa á fund nefndar að kvöldi og um helgar án þess að þeir hafi haft möguleika á að undirbúa sig almennilega eða skila inn skriflegum greinargerðum og umsögnum. Ég sé ekki að neitt í frumvarpinu forði okkur frá vinnubrögðum af því tagi og með svo sterkan meiri hluta sem nú er og ef vilji er fyrir hendi er hægt að veita slíkum frumvörpum afbrigði og rúlla þeim í gegn eins og gert var í sumar.

Ég tel óráðlegt af hæstv. forseta þingsins að leggja svo ríka áherslu á að ljúka afgreiðslu þessa máls fyrir jól, það var líka óráðlegt að setja þetta fram sem einn pakka, hafa breytingar hvað varðar fjölgun starfsmanna á nefndasviði og aðstoðarmenn fastbundnar því að breyta þingsköpum og ræðutíma. Margt í þessum breytingum snýr að nýju og breyttu vinnulagi sem við erum fylgjandi. Við höfum bent á að æskilegt sé að skipta þingtímanum betur upp, að betri tími gefist til þess fyrir þingmenn landsbyggðarkjördæma að komast heim í héruð, að sinna því hlutverki að vera fulltrúar héraða sinna og kjósenda, og að það sé mikilvægt fyrir nefndirnar að hafa betri tíma til vinnu. Við tökum því undir þær tillögur sem fram koma í frumvarpinu um að breyta vinnutíma þingsins. Að öðru leyti hefði verið rétt að fara þá leið sem við óskuðum eftir, að fresta ákveðnum hlutum fram yfir áramótin og reyna til þrautar að ná sátt. Við höfum lagt fram fjölda tillagna um að styrkja þingið enn frekar og við höfum viljað gera það í þessum áfanga, ekki bíða með það, þó að ég telji að styrkja þurfi þingið enn frekar. Ég tel að nýta hefði mátt tímann þar til eftir áramótin til að reyna að ná betri sátt hvað varðar þingsköpin, en því miður fór þetta svona.

Ég hvet eindregið til þess að strax verði sett á fót sérstök nefnd sem hugi að þessum málum og leiti leiða til að styrkja þingið enn frekar í þá átt sem við höfum sérstaklega nefnt og sem lýtur að öðrum þáttum en ræðutíma þingmanna annars staðar á Norðurlöndum.

[23:53]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis, mikið átakamál eins og komið hefur fram í ræðum þingmanna. Upp í hugann koma ýmsar sögur og ýmis atvik frá átta ára þingreynslu þeirrar sem hér stendur. Það gæti verið gaman að skiptast á svolitlum reynslusögum, nokkrar hafa komið fram í ræðum þingmanna í dag. Sannarlega búa þingmenn yfir mikilli reynslu í þessum efnum og menn hafa ýmsa fjöruna sopið í átökum sem hér hafa farið fram. Það sannast fyrir mér aftur og aftur sem góður vinur minn sagði þegar hann komst að því að ég væri að gefa kost á mér í kosningum til Alþingis en þá sagði hann: „Já, ætlarðu að fara út í pólitík, hún er skrýtin tík þessi pólitík.“ Hún er það vissulega, hæstv. forseti.

Þegar við ræðum um Alþingi Íslendinga, sem er vinnustaður okkar sem hér störfum, staður þar sem við verjum mér liggur við að segja megninu af vökutíma okkar yfir vetrartímann, þá skiptir það okkur verulegu máli hvernig bragur er á öllum vinnubrögðum hér. Alveg á sama hátt og það skiptir okkur öll máli hvernig áferðin er á heimili okkar, hversu vel er þrifið, hversu vel okkur gengur að strauja, hversu vel okkur gengur að hlúa að börnunum okkar og fjölskyldunni, hversu vel okkur gengur að halda reglu á matmálstímum og þannig mætti áfram telja. Reglurnar innan þessara veggja eru okkur öllum jafnmikilvægar og reglurnar heima hjá okkur. Það er eðlilegt að við viljum koma skikki á hluti hér en það er ekki eðlilegt að knýja það skikk fram í gríðarlegum ágreiningi milli manna eða hópa og í þessu tilfelli flokka. Það er ekki góður bragur á því, það er slæmur bragur á því og það kann ekki góðri lukku að stýra um framhaldið. Ekki frekar en að húsbóndinn á heimilinu ráði öllu um heimilisbraginn eða húsmóðirin ráði öllu um það hvernig matmálstímum sé háttað eða hvernig þrifið sé eða straujað. Eins og það er skylda okkar að komast að samkomulagi inni á heimilum okkar um þann brag sem þar á að ríkja er það líka skylda okkar að komast að samkomulagi um þann brag sem hér á að ríkja varðandi vinnubrögð.

Það að hæstv. forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, skyldi hafa gefist upp í þeirri vinnu að ná sáttum um niðurstöðu eru mér gríðarleg vonbrigði og okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem er sá hópur hér innan þings, sá hópur í þessari fjölskyldu sem er ósáttur við það sem er gerast hér. Við teljum að við höfum boðið fram ákveðnar málamiðlunartillögur. Það má vel gera athugasemdir við að þær hafi komið seint fram, við tökum þeirri gagnrýni og bregðumst við henni en það er ekki hægt að halda því fram að við höfum ekki lagt eitthvað til málanna eða komið til móts við þær kröfur sem á okkur stóðu. Mér finnst satt að segja að til þess að standa vörð um fag-

mennsku í vinnubrögðum hefðu allir hlutaðeigandi og þeir sem stýra hér för átt að reyna til þrautar. Síðast í dag var hæstv. forseta boðið að taka 2. umr. um þetta mál á snörpum og snaggaralegum fundi, á einhverjum umsömdum tíma, en geyma 3. umr. fram að því að þing kæmi saman eftir jól. Því var hafnað. Það eru mér mjög mikil vonbrigði, virðulegi forseti, að þeirri tillögu skyldi hafa verið hafnað í dag. Ég undirstrika það að mér eru það mikil vonbrigði að yfirstjórn þingsins skyldi ekki leggja í örlítið lengri leiðangur eða leggja á sig örlítið meira en hún á endanum var tilbúin til til þess að menn gætu staðið hér sæmilega sáttir og þá meina ég allir hóparnir sem hér starfa. Það er ekki góður bragur á því að beygja þann sem óánægður er undir sitt vald. Það er það ekki og það var óþarfi í þessu máli.

Ég verð að segja, virðulegur forseti, að vinnuaðferðin sem beitt hefur verið eða það vinnuferli sem við höfum farið í gegnum upp á síðkastið lýsir kannski í hnotskurn því sem að er í stjórn þingsins, í stjórn vinnubragðanna. Það er auðvitað allt of oft, finnst mér sem hef starfað í stjórnarandstöðu í átta ár, sem maður lendir í því að þurfa að kvarta undan því hvernig unnið er hér og að það skuli ekki oftar vera leitað eftir samstöðu um vinnubrögð. Mér finnst t.d. afleitt hversu lengi þetta mál var trúnaðarmál. Ég held að ég fari rétt með, þegar ég reyni að rifja það upp, að í fyrsta skipti sem ég sá einhvern pappír um málið var langt liðið á október, sennilega var komið um eða fram yfir mánaðamótin október/nóvember sem ég sá fyrst pappír sem stimplaður var trúnaðarmál. Ég fékk ekki tækifæri til að lesa hann í gegn, mér var kynnt innihaldið og síðan var mér sagt að málið væri enn á trúnaðarstigi milli þingflokksformanna og enn væri verið að reyna að finna leiðir til að leysa úr ágreiningi.

Ég hef líka heyrt að í einhverjum þingflokkum hafi menn ekki fengið að sjá frumvarpið fyrr en tveir dagar voru í að það yrði lagt fram. Það er enginn bragur á þessu og það er ekki eðlilegt að hleypa fólki ekki að í ríkari mæli en gert var í þessu máli. Við buðum það, fyrir tilstilli varaformanns þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, í byrjun nóvember að fá hæstv. forseta Alþingis á þingflokksfund til að ræða atriði þessa máls við allan þingflokkinn en því var hafnað. Mér voru það mikil vonbrigði. Það að forðast að tala við alla hlutaðeigandi kann ekki góðri lukku að stýra, það lýsir ekki tryggri, öruggri eða framsækinni verkstjórn heldur þvert á móti einhvers konar ótta og gefur til kynna einhvers konar stíflur í boðleiðum. Það verður ekki þægilegt vinnuandrúmsloft ef stíflur eru í boðleiðum á milli manna á flóknum vinnustað þar sem menn tala um sín hjartans mál og bera þau á borð aftur og aftur, tala um sína pólitík og reyna að koma henni til skila, ekki bara hér hvert við annað heldur líka út til almennings sem við erum fulltrúar fyrir á löggjafarsamkomunni.

Í hólf og gólf fjalla þingsköp Alþingis um gæði löggjafarstarfs, við erum að fjalla um það hversu vel okkur getur tekist til við að setja lög. Stöndum við vel að vígi í þeim efnum? Erum við stolt af þeirri löggjöf sem við höfum unnið, t.d. á þeim tíma sem er nálægt okkur í tíma, á síðustu 8–10 árum? Umboðsmaður Alþingis segir okkur að við stöndum okkur ekki vel, ég les það út úr skýrslum hans, að við hleypum allt of oft í gegn löggjöf sem meinbugir eru á, eins og umboðsmaður orðar það. Í nýjustu skýrslu umboðsmanns Alþingis kemur fram samantekt sem umboðsmaður gerði á ákveðnu tímabili, þ.e. árabilinu frá 2002–2006, en þá gerði hann ákveðna greiningu á þeim viðfangsefnum sem koma til kasta hans. Greiningin á þeim viðfangsefnum birtist í síðustu skýrslu og hann segir að hún ætti að vera Alþingi ákveðinn leiðarvísir um það hvar þurfi að huga að umbótum í löggjöf sem og við ráðstöfun fjármuna til starfsemi stjórnsýslunnar þannig að hún sé í samræmi við þær ákvarðanir og stefnumörkun sem Alþingi hefur samþykkt eða kýs að stjórnsýslan fylgi í störfum sínum. Þegar þau mál eru skoðuð sem umboðsmaður fékk til umfjöllunar á þessum fimm árum þá sýnir samantektin alls 179 mál og þau voru þess eðlis þegar grannt er skoðað að 23 þeirra varða beinlínis meinbugi á lögum. Það er nokkuð hátt hlutfall, virðulegi forseti. Þótt meiri hluti athugasemda umboðsmanns eða 51,6% hafi beinst að formreglum en ekki efnisreglum, formreglum sem eru þá einkum málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga, þá beinist samt stórt hlutfall að efnisreglunum og er ástæða, að hans mati, til að staðnæmast sérstaklega við það í skýrslunni hversu hátt hlutfall þessara athugasemda er vegna efnisreglna sem eru innihald laga en þar er um hlutfallið 23,4% að ræða af heildinni.

Ég held að skilaboðin sem umboðsmaður sendir okkur séu afar skýr, ég les það a.m.k. þannig að í allt of mörgum tilfellum sé lagasetning hér á einhvern hátt óljós, ónógar skýringar fylgi í lögskýringargögnum með löggjöfinni og þar fram eftir götunum. Það er sem sagt full þörf á að bæta gæði löggjafarstarfsins. Ég held að við séum öll jafnmikið af vilja gerð til að reyna að átta okkur á hvar skórinn kreppir í þeim efnum en leiðin sem hér er valin er ekki sú vænlegasta til að tryggja gæði löggjafarstarfsins. Það er gríðarlega margt sem hægt er að gera til að bæta gæði löggjafarstarfsins áður en farið er í það að skerða ræðutímann. Satt að segja hefur mér fundist þessi þráhyggja, liggur mér við að segja, hjá ákveðnu fólki sem tengist þessari ræðutímastyttingu þvælast fyrir okkur og gera okkur erfitt fyrir við að tala um kjarna málsins sem er að bæta gæði löggjafarstarfsins.

Ég vil leyfa mér að nefna nokkra hluti sem hægt væri að gera án þess að fara út í að stytta ræðutímann og gætu orðið til þess að bæta gæði löggjafarstarfsins. Ég nefni t.d. seinaganginn hjá ríkisstjórninni við að koma með mál til þingsins, ég held að hvern einasta vetur sem ég hef starfað á þinginu hafi verið kvartað undan því af þingmönnum í stjórn og stjórnarandstöðu að stjórnarfrumvörp komi seint og illa fram og það sé allt of algengt að slík frumvörp komi fram löngu eftir að allir frestir samkvæmt þingskapalögum eru liðnir. Ef ný ríkisstjórn hefði sameinast um að leggja fram stjórnarfrumvörp í tæka tíð til að þau gætu fengið faglega umfjöllum í þingnefndum, þótt ekki hefði verið gert neitt annað en það hefðum við verið að bæta gæði löggjafarstarfsins. Af hverju er fókusinn ekki á því?

Við getum líka talað um vinnuna við fjárlagafrumvarpið, ég er alveg sannfærð um að hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, hefur rétt fyrir sér í þeim efnum að bæta þurfi vinnubrögðin varðandi fjárlagafrumvarpið. Hvaða vit er í því að fjárlagafrumvarpið standi hér galopið eins og óútfylltur tékki fyrir ríkisstjórnina í tæpa þrjá mán-

uði og ríkisstjórnin nýti sér innkomu sína bæði við 2. og 3. umr. með einhverjar breytingar þegar eðlilegra væri að þingið fjallaði um tillögur ríkisstjórnarinnar sem koma fram í frumvarpinu, þ.e. að ríkisstjórnin afhendi þinginu frumvarpið í þeirri bók sem dreift er hér 1. október og síðan sýslaði þingið og eingöngu þingið með þær tillögur sem á eftir kæmu en ekki ríkisstjórnin? Fleiri atriði gæti ég nefnd úr ræðum hv. þm. Gunnars Svavarssonar þar sem hann hefur talið að pottur sé brotinn í þessu starfi, löggjafarstarfinu sem tengist fjárlögunum. Við erum ekki að fjalla um það, við erum heldur ekki að tala um hvernig nefndarfundir fara fram. Við höfum ekki talað mikið um möguleika á opnum nefndarfundum eða strúktúr nefndarfundanna. Það gerist allt of sjaldan á nefndarfundum, eftir að gestir hafa verið kallaðir inn og umsagnir yfirfarnar, að nefndin gefi sér tíma til að fjalla um málið málefnalega og taka púlsinn á því hvar ágreiningur liggi, hvort hann sé þess eðlis að það sé erfitt að leysa hann eða auðvelt. Ég á reyndar ánægjulegar endurminningar úr starfi allsherjarnefndar undir stjórn Bjarna Benediktssonar á síðasta kjörtímabili. Hv. þm. Bjarni Benediktsson lagði sig mjög fram um það í erfiðum málum að ná öllum að borðinu, finna alla snertifleti og alla ágreiningspunkta líka og lagði sig verulega fram um það, oft á fleiri en einum og fleiri en tveimur fundum þar sem aðeins nefndin sat og reyndi að ná niðurstöðu. Mér fannst vinnubrögð undir hans stjórn á síðasta þingi vera alveg til fyrirmyndar. Hann náði oft góðum árangri þó svo á endanum skildu leiðir í einhverjum ákveðnum tilfellum. Mér finnst nefndirnar allt of sjaldan gefa sér þennan tíma eða vinna á þessum nótum.

Þarna eru ákveðin atriði sem stendur upp á okkur öll að lagfæra og við getum svo auðveldlega gert. En við erum ekki að tala um það, nei, við erum bara að tala um styttingu á ræðutíma. Það er þessi þráhyggjutilhneiging að því er virðist að festa sig bara í því að ræða um ræðutímann. Við höfum nefnt það, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að það væri kannski eðlilegt að gera stjórnsýsluúttekt á þinginu, á störfum þingsins. Ég teldi það afskaplega skynsamlega lausn og að við mundum fá talsverðar upplýsingar í gegnum slíkt. En við erum ekki að tala um það, nei, við erum bara að tala um styttingu á ræðutíma.

Hæstv. forseti. Ég held því líka fram að þarfagreiningunni hafi verið ábótavant hér, þ.e. á hverju væri helst þörf og hverju væri helst þörf á að breyta. Engin slík þarfagreining lá fyrir þegar þetta frumvarp var samið. Mér er til efs að allsherjarnefnd hafi farið ofan í t.d. mjög efnismiklar ritgerðir sem starfsmenn þingsins hafa verið að gera í námi sínu meðfram vinnu. Ég nefni efnismikla ritgerð um fjárlagagerð, sem einn af starfsmönnum þingsins gerði fyrir tveimur, þremur árum, kannski fjórum. Ég minnist annarrar ritgerðar sem fjallaði um ánægju þingmanna með störf starfsmanna þingsins, rekstrarskrifstofu og þjónustuþátta þingsins. Ég minnist líka nýlegrar ritgerðar sem einn af starfsmönnum okkar gerði varðandi upplýsingasviðið og hlutverk upplýsingasviðs í löggjafarsamkundum, ekki bara á Íslandi heldur víðar í nágrannalöndum okkar. Allar eru þessar úttektir afar efnismiklar og hefðu getað auðgað mjög opna umræðu um það hvar skórinn kreppir og hvar við ættum að bera niður í breytingum til að lagfæra gæði löggjafarstarfsins og bæta það.

Ég get líka nefnt hvernig dagskrárliðirnir Umræður utan dagskrár og Athugasemdir um störf þingsins hafa þróast. Ég held að við gætum bætt okkur talsvert þar. Ég teldi að við gætum skapað mjög fjörugar og skemmtilegar utandagskrárumræður ef við hefðum þær nógu oft og nógu margar og við fleyguðum hér fundi iðulega með utandagskrárumræðum. Eins og greinin er í þingskapalögunum um utandagskrárumræður er beinlínis gert ráð fyrir því að þar komi skyndilega inn beiðnir frá þingmönnum um umræður utan dagskrár um einhver atriði sem ekki þola að bíða eftir að verða sett á dagskrá þingsins. Talað er um tvo klukkutíma, ef ég man rétt, sem frest til að koma slíkri umræðu á og ekkert endilega að ráðherrar séu alltaf viðstaddir. Við getum búið til alls kyns varíanta út frá þeim þingskapalögum sem við búum við í dag varðandi utandagskrárumræðurnar og fengið þetta snarpa samtal sem okkur finnst skemmtilegt í þingsal. Stundum tökumst við á um mál sem er mjög erfitt eðli málsins samkvæmt að taka snarpar og snöggar umræður um og allt í stuttum 5 mínútna ræðum. Við erum kannski, eins og ég sagði áðan, að koma okkar hjartans málum á framfæri, miklum rökstuðningi eftir ítarlega skoðun á flóknum málum. Það eru mál sem eru ekki til þess fallin að taka snarpar umræður um eða sem hentar að gera í 5 mínútna ræðum. Ég held að við höfum lokað augunum fyrir því að hér þurfi að vera fjölbreytilegar umræður, við höfum ýmsar leiðir í núgildandi þingskapalögum til að praktísera alls kyns fjölbreytni. Til þess þurfum við að tala saman og til þess þurfum við að láta af styttingu ræðutímaþráhyggjunnar.

Ég hef nefnt hér nokkuð margar leiðir sem ég hefði talið að væru færar til þess að gera umræður hér öðruvísi og skilvirkari en þær eru í dag. Ég lýsi því yfir að til þess hefur verið vilji hjá þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og ef menn hefðu ekki fest sig svona mikið í þessari einu kröfu um styttingu ræðutímans hefði verið hægt að skapa ýmislegt sem ekki hefur verið hægt vegna þeirrar einstefnu sem ríkt hefur.

Mig langar til að gera hér örstutt að umræðuefni, hæstv. forseti, hugtakið málþóf. Ég varð sjálf fyrir því að fá tilvitnun í fyrirsögn í Fréttablaðinu í eitthvað sem ég hafði sagt við blaðamann um málþófið, ég man ekki fyrirsögnina nákvæmlega en hún var eitthvað á þá leið að ég vildi halda í réttinn til málþófs. Ég fékk athugasemdir um hvort ég teldi að ég hefði verið nógu gáfuleg í formúleringum þarna. Þegar grannt er skoðað og dýpra hugsað er svar mitt við þeirri spurningu já, ég held að ég hafi bara verið nokkuð gáfuleg. Ég fékk staðfestingu á því þegar ég las leiðara *Fréttablaðsins* á föstudaginn var, skrifaðan af Svanborgu Sigmarsdóttur þar sem hún fjallar um breytingar á þingsköpum Alþingis og fyrirsögn hennar í þessum leiðara er *Málþóf er tæki til virks aðhalds.* Svanborg færði mér heim sanninn um að ég hefði haft rétt fyrir mér í því að vilja halda í réttinn til málþófs. Ég held því nefnilega fram að hugtakið málþóf hafi verið notað yfir ranga hluti í þessum þingsal og í umræðu í fjölmiðlum. Orðið málþóf hafi verið notað yfir hluti sem eru í mínum huga efnismikil rökræða en málþóf er að skilningi Svanborgar Sigmarsdóttur eftirfarandi svo ég vitni til leiðarans í *Fréttablaðinu* á föstudaginn var en þar segir

Svanborg, með leyfi forseta:

„Með öðrum orðum á að útiloka málþóf frá Alþingi og takmarka þannig réttmætt tæki stjórnarandstöðu til að sinna hlutverki sínu þegar henni finnst meiri hluti þings, eða ríkisstjórn, fara offari.

Málþóf er eitt helsta vopn stjórnarandstöðunnar gegn ríkisstjórninni, enda lítill munur á meiri hluta Alþingis og ríkisstjórn hér á landi. Eins og þingmenn Vinstri grænna hafa réttilega bent á þarf lítil stjórnarandstaða nú enn fremur á því að halda að hafa einhver vopn.“

Hún heldur áfram, með leyfi forseta:

„Fulltrúar meiri hlutans hafa blásið á gagnrýni Vinstri grænna, meðal annars með þeim rökum að málþófsræður séu svo leiðinlegar eða lítið upplýsandi. Í þessu felst reginmisskilningur á eðli málþófs, eða hótana um málþóf. Það er ekki tilgangur málþófs, hvorki hérlendis né á erlendum þingum að standa í rökræðu. Tilgangurinn er að nota eitt af fáum vopnum sem stjórnarandstaðan hefur til að fá meiri hlutann til að gera breytingar á umdeildum lögum, eða jafnvel að draga frumvörp til baka. Langar ræður og málþóf eru ekki vísbending um að alþingismenn séu ekki starfi sínu vaxnir, heldur einmitt að þingmennirnir séu að nota þá kosti sem lýðræðið býður upp á til að standa í fæturna þegar nauðsyn krefur.“

Hæstv. forseti. Mér líkar þessi tilvitnun. Mér líkar þessi hugsun hjá blaðamanninum. Hún hljómar við þá hugsun sem er innra með mér og við höfum nefnt, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboð, að í örfáum tilfellum á síðustu árum hefur málþófið einmitt skilað árangri og við höfum nefnt lagasetningu um Ríkisútvarp og vatnalögin. Sömu tvö dæmi nefnir blaðamaðurinn Svanborg Sigmarsdóttir í leiðara sínum og niðurlag leiðarans hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Það er skiljanlegt að þingmenn vilji nútímavæða störf þingsins, meðal annars með því að takmarka kvöld- og næturfundi. En þægindi þingmanna eiga ekki að koma niður á lýðræði. Gott lýðræði snýst ekki bara um að verða við vilja meiri hlutans, heldur einnig að leyfa fjölbreytileika skoðana og aðhald með þeim sem valdið hafa. Með skynsamlegri notkun á málþófi eða hótunum um málþóf er hægt að veita meiri hluta Alþingis virkt aðhald.“

Svo mörg voru þau orð blaðamannsins Svanborgar Sigmarsdóttur, hæstv. forseti. Mér finnst hún hafa mikið til síns máls og mér finnst starfsmenn Alþingis hafa það líka í umsögn sem þeir sendu allsherjarnefnd. Þeir fjalla ekki um málþófið sem tæki. Þeir fjalla miklu frekar um hugmyndafræðina sem liggur að baki því frumvarpi sem hér um ræðir og þeim aðferðum sem beitt var við vinnsluna. Mér finnst mjög alvarlegt, hæstv. forseti, þegar við fáum að heyra það frá Félagi starfsmanna Alþingis að ekkert samráð hafi verið haft við félagið og þau efist um að markmið frumvarpsins náist með þeim aðferðum sem þar eru tíundaðar. Mér finnst þetta vera rödd sem við eigum að hlusta á. Við erum mjög fús til að þakka starfsmönnum Alþingis fyrir afskaplega óeigingjarnt starf og við gerum það iðulega í ræðum og alltaf í lok hvers þings. Fjárlaganefnd og nefndarmenn þakka starfsmönnum þingsins við lok fjárlagavinnu á hverju einasta ári og við erum öll afar þakklát mjög fórnfúsu starfi starfsmanna Alþingis. Við áttum okkur auðvitað á því að þau vinna undir alveg sama vinnuálagi og við og kannski meira vinnuálagi því að þau gáfu aldrei kost á sér til starfa í pólitík. Það gerðum við. Við fórum að starfa í stjórnmálaflokkum og gáfum kost á okkur í kosningum og fengum fylgi kjósenda til að standa hér á löggjafarsamkundunni og vinna þau störf sem við erum að vinna. Svo ræður Alþingi, stofnunin Alþingi, til sín starfsfólk og mér finnst dapurlegt að finna það á starfsmönnum Alþingis að samráðið við þá við breytingar á reglunum sem hér er unnið eftir sé ekkert. Mér finnst það einn af þeim þáttum sem er dapurlegur í þessu máli og í vinnubrögðunum við það. Mér finnst það mjög alvarlegt og mér finnst það fara gegn því sem við í sjálfu sér höfum praktíserað hér, að sýna þakklæti og virðingu því fólki sem starfar hér.

Ég hefði haft gaman af að heyra hv. þm. Birgi Ármannsson, formann allsherjarnefndar, fara yfir þessa umsögn frá Félagi starfsmanna Alþingis og fá að heyra hvernig umræðan í nefndinni var um þau atriði sem starfsmennirnir benda okkur á í mikilli vinsemd og af mikilli fagmennsku, því að mér finnst umsögnin afar hógvær og mjög málefnaleg og rétt. Mér finnst það t.d. rétt ábending þegar starfsmennirnir segja að markmiðin með frumvarpinu hefðu þurft að vera mælanlegri þannig að hægt væri að meta á hlutlægan hátt hvort þau náist. Ég hefði vilja heyra hvaða umræða fór fram um þetta atriði í allsherjarnefnd.

Mér finnst líka athyglisvert að starfsmenn skulu segja að í frumvarpinu sé engin trygging fyrir því að vinnutíminn verði mannsæmandi eða fjölskylduvænni. Mér finnst athyglisvert að starfsmenn skulu benda á það. Það er reyndar samhljóma við það sem við höfum bent á þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Síðan benda starfsmennirnir á sumarorlofstímabilið og ákveðin vandkvæði sem kæmu upp fyrirsjáanlega að þeirra mati og ég dreg ekki í efa að þeir hafi rétta sýn til þess máls. Ég sé því ekki fram á annað en að við séum að kalla yfir okkur erfiðleika, a.m.k. ef við ætlum að búa við þann starfsmannafjölda sem við búum við í dag. Verði þessi leið farin og reynslan verður sú sem starfsmenn Alþingis benda á í umsögn sinni þá erum við að tala um að fjölga þurfi starfsmönnum umtalsvert ef við ætlum ekki að auka óheyrilega álagið á þá starfsmenn sem eru.

Það mætti líka nefna atriði sem starfsmennirnir benda á í umsögn sinni, t.d. er varða stór og flókin mál þar sem gera þarf margar og flóknar breytingartillögur þá er talað um að nauðsynlegt sé að nefndir gefi starfsmönnum Alþingis þann tíma sem þörf er á til að undirbúa t.d. stöðuskjöl sem við höfum iðulega kallað eftir í slíkum málum. 5. gr. í frumvarpsins kveður á um það að þingmaður eða ráðherra geti óskað þess að mál gangi aftur til nefndar á milli 2. og 3. umr. og það ákvæði gæti kallað fram gríðarlega vinnu vegna þess að það þurfi að búa til ný stöðuskjöl eða fara í pappírsvinnu sem tekur tíma. og Við þurfum að átta okkur á því að þetta ferli muni taka meiri tíma og það þurfi að gefa starfsfólki eðlilegt svigrúm til að ganga frá málunum. Hér kunna að vera innbyggðir ákveðnir hlutir í frumvarpinu sjálfu sem ekki eru til þess fallnir að flýta fyrir eða hraða færibandinu, hraða vinnslunni. Ég held að við séum að gleyma því að fara ofan í saumana á þessum atriðum sem starfsfólk Alþingis bendir okkur á. Einnig get ég nefnt at-

riði sem starfsmannafélagið bendir okkur á og leggur mikla áherslu á að starfsmenn séu hafðir með í ráðum við þá endurskoðun sem fara eigi fram innan þriggja ára, úr því að ekki var haft samráð við starfsmennina í þessari lotu þá biðja þau engu að síður náðarsamlegast um að það verði gert að þremur árum liðnum þegar bráðabirgðaákvæðið gengur í garð og endurskoðun kemur til með að fara fram. Að lokum hefur starfsmannafélagið efasemdir um að sú útfærsla sem er í frumvarpinu um að pólitískir aðstoðarmenn þingmanna og formanna stjórnarandstöðuflokkanna eigi að vera starfsmenn skrifstofu Alþingis gangi upp. Mér finnst það líka réttmæt ábending sem ég hefði haldið að við þyrftum að fara betur ofan í saumana á en gefinn er tími til hér.

Hæstv. forseti. Megininntakið í ræðu minni hefur verið það að hér hafi verið beitt vinnubrögðum sem ekki var þörf á að beita. Það var ekkert sem knúði yfirstjórn þingsins til að beita þeim vinnubrögðum sem beitt var. Við hefðum getað gert mjög mikið af róttækum breytingum sem hefðu bætt löggjafarstarfið án þess að fara í styttinguna á ræðutímanum. Mér þykir mjög miður að það hafi ekki verið gert og að ekki hafi verið reynt til þrautar að fá alla sátta á síðustu dögum þingsins rétt fyrir jól. Tækifærin voru við hvert fótmál en það var gengið yfir þau og mér þykir það mjög miður. Með þeim orðum lýk ég máli mínu, hæstv. forseti.

[00:24]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er eitt atriði í ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sem ég vil staldra við. Það var atriði sem hún vék að í upphafi sem voru tilvísanir í umboðsmann Alþingis varðandi gæði lagasetningar. Við höfum kynnt okkur þessar ábendingar umboðsmanns Alþingis og m.a. rætt þær í allsherjarnefnd. Ég er alveg sannfærður um að það er fullur vilji af hálfu allra í þinginu til að taka mark á þessum athugasemdum en ég verð að játa að ég átta mig ekki á samhenginu milli athugasemdanna um gæði lagasetningar og þörf á að vanda betur til verka varðandi lagasetningu almennt og þeirrar kröfu sem Vinstri grænir hafa lagt hvað mesta áherslu á í þessari umræðu sem snýr að ótakmörkuðum ræðutíma eða litlum takmörkunum á ræðutíma. (Gripið fram í.) Vegna þess að ég held að lengri ræður eða lengd ræðuflutnings við 2. og 3. umr. í þinginu hafi afskaplega lítið með gæði lagasetningar að gera. Við viljum flest eða öll bæta vinnubrögð í þinginu og því held ég að það sé miklu meira atriði að horfa á aðra þætti frumvarpsins eins og möguleika nefnda til að kalla ráðherra á sinn fund, kalla eftir því að ráðherrar kynni mál sín í upphafi vetrar og síðan atriði sem snúa að skipulagningu þingstarfa. Í mínum huga er það alveg skýrt að skipulagning þingstarfa hlýtur að verða miklu auðveldari ef ræðutíma eru takmörk sett. Það er miklu fyrirsjáanlegra hvernig umræða þróast en við þær aðstæður sem við búum við í dag þegar ræðumenn geta komið jafnvel með litlum fyrirvara og talað klukkustundum saman og sett allt þingstarfið úr skorðum.

[00:27]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa spurningu en það er grundvallarmisskilningur í henni. Hv. þingmaður talaði eins og það hafi verið markmið okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að hafa ótakmarkaðan ræðutíma í öllum umræðum eða a.m.k. 2. og 3. umr. Það er rangt, það var ekki og er ekki markmið okkar. Ég skal viðurkenna að við vorum sein að borðinu. Við vorum sein, alla vega að mati þeirra sem stjórnuðu hér för, að koma með tillögurnar, ég skal viðurkenna það, en þegar tillögur okkar að takmörkun ræðutíma lágu fyrir átti líka að ná niðurstöðu. Hv. þingmaður hefur því rangt fyrir sér þegar hann segir að það hafi verið markmið okkar að halda langar ræður og hafa hér langa fundi. Það hefur aldrei verið markmið okkar.

[00:28]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hafi ég á einhvern hátt misskilið málflutning Vinstri grænna í þessu máli þykir mér það leitt og bið afsökunar á því. Hins vegar hefur mér þótt málflutningur þeirra vera í þá veru að best væri að hafa takmarkanirnar sem minnstar, a.m.k. var málflutningurinn lengi vel á þá leið að ekki ætti að vera um neinar takmarkanir að ræða í 2. umr. og það væri afskaplega mikilvægt.

Það kann að vera að ég hafi ekki hlýtt nægilega vel á mál hv. þingmanns en mér fannst hún tala um þetta tvennt í sömu andrá, annars vegar gæði lagasetningar og hins vegar þann mikilvæga rétt að hafa uppi langar umræður a.m.k. við 2. umr. ef ekki þá 3. Þannig skildi ég málflutninginn. Ég lagði áherslu á það í máli mínu áðan að ég teldi að það væru aðrir þættir í frumvarpinu sem skiptu miklu meira máli um gæði lagasetningar en ræðutíminn sem slíkur.

Loks verð ég að geta þess, enda þótt Vinstri grænir hafi talað um þær breytingar sem boðaðar hafa verið á starfsaðstöðu þingmanna eins og þær væru fremur léttvægar, að þessar þingskapabreytingar eru ekki einstök aðgerð heldur eru þær hugsaðar í ákveðnu samhengi við það að bæta starfsaðstöðu þingmanna og mér finnst óviðeigandi að tala um það sem verslunarvöru eða hrossakaup eða hvernig menn hafa orðað það. Það er alveg ljóst að þeir sem að frumvarpinu standa eru jafnframt fúsir til þess og hafa fullan vilja til þess að bæta starfsaðstöðu þingmanna og þegar hafa verið boðuð ákveðin skref í þeim efnum. Hins vegar eru þetta ekki endanleg skref og í frumvarpinu sjálfu og greinargerð með því er boðað að þarna sé aðeins um að ræða áfanga á leið.

[00:30]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kann að vera að ræða mín hafi ekki verið nægilega skýr hvað þetta varðar. Kannski helgast það af því að ég var að reyna að halda stutta ræðu, reyna að hafa hana ekki of langa, því að það kemur iðulega fyrir að maður stendur hér með mikið efni og liggur mikið á hjarta en vill ekki halda of langa ræðu af því að markmiðið er ekki að halda langa ræðu. Markmiðið er að vera skýr og koma rökum sínum vel til skila. Okkur gengur það auðvitað misvel, við erum misgóðir ræðumenn en í þessu tilfelli átti ég alls ekki við að rétturinn til málþófs væri eitthvað sem

nýta ætti í öllum umræðum eða alltaf í 2. og 3. umr. Þvert á móti, og það getur hv. þingmaður kynnt sér í breytingartillögum okkar á þskj. 525 þar sem við leggjum til takmarkaðan ræðutíma í 2. og 3. umr. Hins vegar höfum við aldrei viljað sleppa réttinum til málþófs til að geta átt möguleika á að fresta málum, nota það beitta vopn sem málfrelsið er í þeim tilfellum sem við teljum okkur þurfa að nýta það en við höfum líka nefnt það neyðarrétt. Þegar tillögur okkar lágu fyrir finnst mér að stjórn þingsins hafi borið skylda til að vinna sig inn í gegnum þennan ágreining og tryggja að allir hér gætu farið sæmilega sáttir heim í jólafrí.

Varðandi hitt, þetta með verslunarvöruna, bætta aðstöðu þingmanna, aukinn fjölda starfsmanna o.s.frv., þetta eru bara atriði sem búið var að semja um, hæstv. forseti, þetta eru atriði sem samið var um þegar kjördæmabreytingin fór fram og maður kaupir ekki tvisvar sama hlutinn. Það er því ekki rétt að þessi breyting sé eitthvað sem fylgir þessari þingskapalagabreytingu, þetta er eitthvað sem var komið inn löngu fyrr.

[00:32]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Nú er langt liðið á kvöld og við fjöllum í þessari umræðu um frumvarp til laga um breytingu á þingsköpum Alþingis. Fyrr í dag fór fram stutt umræða um störf þingsins um það hvernig þetta mál bar allt að og hvernig það var sett á dagskrá. Við höfðum gert athugasemdir við það, þingmenn Vinstri grænna, hve skammur tími hafði verið gefinn frá því að málið var tekið út úr hv. allsherjarnefnd og þar til það var komið hér á dagskrá miðað við það að ætlast var til að við lykjum vinnu við nefndarálit og þær breytingartillögur sem við höfðum kynnt í nefndinni og að starfsfólki þingsins gæfist ráðrúm til að ljúka vinnu við þær og koma þeim í dreifingu í þingsal.

Í umræðunni fyrr í dag sagði ég að ég harmaði það mjög með hvaða hætti þetta mál er komið á dagskrá og til umræðu í þinginu. Það er ekki vegna þess að ég vilji ekki ræða um frumvarp til laga um breytingu á þingsköpum heldur harma ég að ekki skuli vera fullkomin samstaða um það meðal þeirra stjórnmálaflokka sem starfa á hinu háa Alþingi. Það er vegna þess að við fjöllum hér um grundvallarsamskiptareglur, grundvallarreglur um það hvernig störf ganga fyrir sig í þinginu. Ég tel afskaplega þýðingarmikið að um slíkar grundvallarleikreglur sé góð samstaða og sátt burt séð frá því að menn takist á um stjórnmál og efnisinnihald þeirra tillagna sem hingað koma í formi lagafrumvarpa, þingsályktunartillagna eða í öðru formi, vegna þess að það er eðlilegur hluti af stjórnmálaumræðunni, af stjórnmálalífinu að tekist sé á um slíka hluti. En það er vont ef menn vinna ekki eftir leikreglum sem allir eru þokkalega ásáttir við að gildi.

Sagt hefur verið í umræðunni og hér á göngum þegar þessi mál hefur borið á góma — því að þessi mál hafa vissulega verið mikið til umræðu og ekkert minna á göngunum og í kaffistofu en í þingsal — að ekki sé eðlilegt að níu manna þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafi eitthvert úrslitavald um það hvernig þessum málum er háttað þegar 54 þingmenn annarra flokka séu væntanlega á annarri skoðun. Það er að sjálfsögðu eðlilegt að meiri hlutinn ráði að lokum en hér erum við, eins og ég sagði áðan, að fjalla um þær leikreglur sem við ætlum að vinna eftir og afstaða mín er sú að þá sé ákaflega þýðingarmikið að allir geti skrifað upp á leikreglurnar og ekki sé skynsamlegt að meiri hlutinn, jafnvel þó að hann sé 54 þingmenn, taki ákvörðun sem hluti þingsins er ekki sáttur við. Mér finnst það skipta máli fyrir þingið sjálft þegar hluti þess er ekki sáttur við þær leikreglur sem þar gilda og það skiptir engu máli í mínum huga hvaða hluti það er. Mér finnst að í því tilliti eigi menn að leggja mjög hart að sér við að ná sameiginlegri niðurstöðu og teygja sig langt. Við í þingflokki Vinstri grænna höfum verið reiðubúin til að teygja okkur langt og þær hugmyndir og tillögur sem við höfum sett fram í þessu efni hafa aldrei verið settar fram sem úrslitakostir, aldrei, það hefur ævinlega komið fram. Við höfum alltaf verið opin fyrir því að aðrir kæmu á móti og segðu: Við skulum ræða þennan hlut eða þennan hlut.

Ég innti hv. þm. Siv Friðleifsdóttur eftir því fyrr í kvöld eftir ræðu hennar hvort henni hugnaðist eitthvað í þeim tillögum sem við hefðum sett fram og bað hana þá að horfa fram hjá ákveðnum ræðutíma, sem hefur verið sérstakt deilumál, vegna þess að ég held að í þeim tillögum sé margt sem þessi 54 þingmanna meiri hluti, sem þegar er farið að tala um hér, getur skrifað upp á. Þá veltir maður því fyrir sér líka hvort komið hefði til álita að reyna að sáttum um aðra hluti og leyfa ágreiningnum um ræðutímann að koma fram við atkvæðagreiðslu jafnvel þótt menn reyndu að leysa aðra hluti í sátt og samlyndi, leyfa ræðutímaágreiningnum að birtast hér. Hefði það skaðað málið?

Annar hlutur í þessu er hraðinn. Sumir segja að þetta mál sé búið að vera í gerjun hér í mörg, mörg ár og þess vegna hafi verið orðið tímabært að afgreiða það. Ég var kjörinn til þings í vor, ég hef aldrei komið að umræðu um þetta mál fyrr. Óvenjumargir nýir þingmenn voru kjörnir til setu á Alþingi í vor, frú forseti, 24 af 63, ef ég man rétt. Þeir hafa aldrei komið að umræðu um þetta mál á fyrri stigum og því er að sjálfsögðu tómt mál að tala um það í þessu samhengi frá mínum bæjardyrum séð, heldur þarf að miða við þann tíma sem við höfum haft til að ræða málið núna. Upplýst hefur verið að forseti Alþingis kynnti hugmyndir sínar fyrir þingflokksformönnum og í forsætisnefnd á haustdögum og þær voru þá meira og minna fullmótaðar og ekki gefið mikið svigrúm til að koma með nýja vinkla inn í þá hugmyndafræði sem þar lá að baki.

Ég tel að byrja hefði átt á því að fulltrúar allra flokka settust niður í einhvers konar nefndarstarfi, hvort sem það væri í forsætisnefnd eða í samstarfi forseta með þingflokksformönnum, í sérnefnd eða hvernig sem það hefði verkað, menn hefðu komið að auðu borði, allir aðilar máls hefðu getað komið og sagt: Hvað teljum við að lagfæra þurfi í þingsköpunum, hvað þarf að laga í starfinu og umgjörðinni utan um starfið á Alþingi? Þannig hefðu menn unnið sig áfram og að lokum hefði orðið til einhver afurð, frumvarp til nýrra þingskapalaga, samkomulag um breytta starfshætti, bætta aðstöðu stjórnarandstöðu sem mikið hefur verið rædd í þessu samhengi og mér heyrist flestir tala um að sé mikilvæg. En ég fæ ekki séð að mikil eða stór skref séu stigin í þá átt í því frumvarpi sem meiri hlutinn leggur hér fram, því miður. Ég heyri líka sagt úr herbúðum þeirra, í þeirri

umræðu sem fram hefur farið um þetta mál, að verið sé að koma mjög mikið til móts við stjórnarandstöðuna og bæta aðstöðu hennar og verið sé að koma mjög mikið til móts við sjónarmið Vinstri grænna í þessu samhengi og menn hafi ekki verið reiðubúnir til að teygja sig lengra.

Gott og vel. Þarna erum við ekki öll á einu máli en ég tel og ég er sannfærður um að með lengri tíma, með lengri umþóttunartíma hefði verið hægt að ná góðu samkomulagi ef vilji hefði verið til staðar. Ég hef sjálfur talsvert langa reynslu af því að starfa í stjórnmálum, þó ekki á vettvangi Alþingis en sem borgarfulltrúi í Reykjavík í 13 ár, m.a. gegndi ég þar starfi formanns borgarstjórnarflokks Reykjavíkurlistans og var forseti borgarstjórnar. Ég hef átt þátt í að endurskipuleggja starf borgarstjórnar, m.a. við að takmarka ræðutíma sem er í fyrstu umræðu þar 30 mínútur og síðan 10 mínútur. Þar voru líka gerðar miklar breytingar á starfsháttum borgarstjórnar og starfsaðstæðum borgarfulltrúa sem ég beitti mér sérstaklega fyrir í samstöðu allra flokka. Raunar var það svo þegar ég var forseti borgarstjórnar að félögum mínum í meiri hlutanum blöskraði stundum hvað ég hlustaði mikið á minni hlutann, sem þá var Sjálfstæðisflokkurinn. Mér fannst mikilvægt að hafa ekki síst minni hlutann með í ráðum þegar verið var að fjalla um allt sem lýtur að starfsumhverfi þannig að enginn gæti fyllst tortryggni eða fengið það á tilfinninguna að meiri hlutinn ætlaði að valta yfir minni hlutann í slíkum málum.

Reyndar gerðist það síðan að ég var fyrstur manna í sögu borgarstjórnar Reykjavíkur kjörinn forseti með öllum atkvæðum þegar Sjálfstæðisflokkurinn og F-listinn ákváðu að styðja mig í því starfi eftir að við höfðum gengið í gegnum svona ferli þar sem allir flokkar voru kallaðir að. Það var gríðarlega tímafrekt, því ætla ég ekki að leyna, að efna til svo mikils samráðs sem það hafði í för með sér. En ég er sannfærður um að maður uppskar eins og maður hafði sáð til. Þetta var ég að reyna að benda forseta Alþingis á við 1. umr. um þetta mál, að menn þurfa að leggja verulega mikið á sig og það hvílir mjög mikið á þeim sem valinn er til æðstu metorða, ef svo má segja, á vettvangi kjörinna fulltrúa. Hér er það forseti Alþingis. Mér þykir leitt að forseti Alþingis skuli ekki vera viðstaddur þessa umræðu en vonandi er hann einhvers staðar í húsi og heyrir það sem hér fer fram.

Ég upplýsti það við 1. umr. að ég hefði ljáð núverandi forseta Alþingis atkvæði mitt í kosningu sem þó var leynileg þegar forseti Alþingis var kjörinn. Það voru nokkrir þingmenn úr mínum þingflokki sem gerðu það, m.a. ég, vegna þess að ég vildi gjarnan setja traust mitt á þann sem stjórnarmeirihlutinn hafði tilnefnt sem forseta. Ég vildi gjarnan að hann nyti trausts fyrir fram og það yrði þá að koma í ljós hvort hann stæði undir því trausti.

Mér þykir leiðinlegt að þurfa að segja það að ef sú staða kæmi nú upp á nýjan leik að það ætti að kjósa hér forseta Alþingis, þá er ég ekki sannfærður um að ég mundi greiða atkvæði með sama hætti með þeim einstaklingi sem núna gegnir þessu ábyrgðarmikla starfi vegna þess að ég er sjálfur persónulega ósáttur við það hvernig að undirbúningi þessa máls hefur verið staðið og mér finnst forseti ekki hafa lagt sig nægilega mikið fram. Ekki heldur eftir að honum átti að vera orðið fullkomlega ljóst að af hálfu okkar vinstri grænna var ríkur vilji til þess að skapa breiða samstöðu og koma til móts við sjónarmið annarra aðila í þessu tilliti.

Af því hér er verið að ræða um undirbúninginn, þá vil ég vekja máls á því að forsætisráðuneytið, dóms- og kirkjumálaráðuneytið og skrifstofa Alþingis hafa í sameiningu gefið út skjal, plagg sem heitir *Handbók um undirbúning og frágang stjórnarfrumvarpa*. Hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, skrifar inngang að þessu plaggi þar sem segir í upphafi, með leyfi forseta:

„„Með lögum skal land vort byggja en með ólögum eyða,“ er haft eftir Njáli Þorgeirssyni í Njáls sögu. Það má til sanns vegar færa að lögin skapa umgjörðina um samfélag okkar og mikilvægt er að hún sé sem einföldust og skýrust og leggi ekki óþarfa hömlur á athafnafrelsi borgaranna.“

Í þessari handbók er áfram fjallað um það hvernig við tryggjum góða og vandaða lagasetningu. Hvernig ríkisstjórnin þarf að standa að málum til þess að þau frumvörp sem hún leggur fram hér á Alþingi séu sem skýrust og vönduðust til þess að auðvelda Alþingi störf sín og til þess að koma í veg fyrir eða draga úr hættum á mistökum sem því miður gerast í lagasetningu hér á Íslandi og umboðsmaður Alþingis, sem við vorum nú að kjósa á ný, endurkjósa hér í dag, hefur bent á.

Það hefði kannski ekki verið úr vegi að hv. allsherjarnefnd hefði fengið umboðsmann Alþingis á sinn fund til að ræða einmitt þetta atriði. En það mun ekki hafa verið gert. (Gripið fram í.) Um það mál er ég ósammála þingmanninum. Það er alltaf gott og hollt að leita í reynslubrunn annarra, (Gripið fram í.) allra, m.a. umboðsmanns Alþingis.

Í handbókinni er farið yfir það hvernig undirbúningi lagafrumvarpa er best háttað og þó að hér sé verið að fjalla fyrst og fremst um stjórnarfrumvörp þá er þessi handbók gefin út einnig af skrifstofu Alþingis. Maður hlýtur að reikna með því að Alþingi sjálft vilji viðhafa jafnvönduð vinnubrögð og ætlast er til að ráðuneytin viðhafi.

Hér er það rakið hversu mikilvægt er að efna til samráðs í undirbúningsferli frumvarpa, samráðs af ýmsum toga, óformlegs samráðs við hagsmunaaðila, sérfróða aðila, jafnvel áður en tillaga verður lögð fram. Hér er lögð áhersla á hversu mikilvægt það er að skilgreina hvað það er sem menn ætla að ná fram með lagafrumvarpi. Er lagafrumvarp nauðsynlegt? Hvað er það sem menn ætla að ná fram? Það á sem sagt að leggja mat á slíka hluti og jafnvel skilgreina einhverja valkosti sem hægt er að fara til að ná þeim markmiðum sem menn setja sér áður en lagafrumvarpið sjálft verður til. Þetta er að mínu mati dæmi um vönduð vinnubrögð sem á að viðhafa við samningu frumvarpa og að mínu mati hefði átt að beita slíkri aðferð við samningu þess frumvarps sem við erum hér að ræða, þ.e. um breytingu á þingsköpum.

Hér hefði verið hægt að leita eftir viðhorfum sérfróðra aðila, eins og þegar hefur verið bent á í umræðunni. Hér hefði verið hægt að leita eftir viðhorfum Félags starfsmanna Alþingis en það var ekki gert. Félag starfsmanna Alþingis taldi sig engu að síður knúið til senda allsherjarnefnd, óumbeðið, umsögn um málið. Enda varðar það hagsmuni félagsmanna í Félagi starfsmanna Alþingis verulega,

eðlilega. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur rakið efnisatriðin í umsögn starfsmanna Alþingis.

Mér finnst í raun og veru dapurlegt að meiri hlutinn hér á Alþingi og allsherjarnefndin hafi ekki látið svo lítið að líta á þá umsögn eða fá fulltrúa starfsmanna á sinn fund til að gera grein fyrir þeim sjónarmiðum sem þar koma fram eða taka að einhverju leyti tillit til þeirra. Það er í engu gert eftir því sem ég fæ best séð.

Varðandi vinnubrögðin þá vil ég líka segja að það kom fram í umræðunni í dag, m.a. í máli hv. þm. Jóns Magnússonar, að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefði ekki lagt fram neinar tillögur í þessu máli. Við mótmæltum því hér fyrr í dag og sögðum það ekki rétt og aðrir þingmenn, m.a. hv. formaður allsherjarnefndar, hv. þm. Birgir Ármannsson, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson og fleiri staðfestu það sem við sögðum í þeirri umræðu, að við hefðum að sjálfsögðu lagt fram tillögur. Mér finnst að hv. þingmaður Jón Magnússon ætti að koma hér og biðja okkur afsökunar á þessari fullyrðingu í ræðu sinni hér á eftir vegna þess að hún er röng.

Varðandi markmið lagafrumvarpsins sem hér liggur fyrir þá held ég að við getum flest ef ekki öll tekið undir þau. Það er mikilvægt að bæta störfin hér á Alþingi og það hljóta menn í sjálfu sér alltaf að gera hvar sem þeir starfa, að reyna að gera betur en þeir eru að gera á hverjum tíma. Hér er talað um þau meginmarkmið að lengja reglulegan starfstíma Alþingis. Ég tel að það sé löngu tímabært að gera það og hefði helst viljað gera það með þeim hætti að Alþingi kæmi saman 1. september en ekki 1. október eins og hér er lagt til. Hér er farin sú leið að gera ráð fyrir haustþingi, kannski tveimur til þremur vikum í september, en ég hefði talið betra að þingið hæfist hreinlega 1. september og að fjárlagafrumvarp væri tilbúið á þeim tíma. Það yrði meðal annars til þess að betri tími gæfist til vinnu við fjárlagafrumvarp því það er m.a. það sem menn kvarta yfir. Hér er talað um að efla eftirlitshlutverk þingsins. Það er að sjálfsögðu mjög þýðingarmikið og ekki síst er það nú verkefni stjórnarandstöðunnar að hafa eftirlit með framkvæmdarvaldinu. Í því samhengi finnst mér skipta máli hvaða viðhorf stjórnarandstaðan á hverjum tíma hefur. Því miður er það svo í þessu máli að stjórnarandstaðan er ekki einhuga. Ég segi því miður. Mér finnst það mjög miður að stjórnarandstöðuflokkarnir hafi ekki náð að vera samstiga í afstöðu sinni í þessu máli.

Það er miður — ekki endilega út af þessu máli sérstaklega, látum það nú vera, það er miður upp á allt framhald, samstarf stjórnarandstöðunnar í öllum öðrum málum sem hún þarf að eiga samstarf um, stór og smá, efnisleg og tæknileg. Þess vegna er þetta mjög bagalegt að mínum dómi. Ekki síst finnst mér það bagalegt þegar leiðir stjórnarandstöðuflokkanna liggja ekki saman, eins og í þessu máli, að þá skuli ekki einu sinni vera skilningur á því í þeim röðum að reyna að koma til móts við okkar sjónarmið sem voru sérstök í þessu máli.

Í þriðja lagi er hér í markmiðsgrein talað um að draga úr kvöld- og næturfundum. Ég tel líka að það sé jákvætt. En því miður þá fæ ég ekki séð að þetta frumvarp geri það. Sömu skoðun hefur Félag starfsmanna Alþingis í sinni umsögn. Þar segir að það sé engin trygging fyrir því í þessu frumvarpi að það muni draga úr kvöld- og næturfundum. Þess vegna höfum við gagnrýnt það sem frumvarpið býður upp á í því efni.

Það er talað um að ráðherrar komi oftar á fundi þingnefnda. Ég tel það jákvætt að gera umræður markvissari og styttri en verið hefur með nýjum reglum um ræðutíma. Það er kannski það sem hefur verið ágreiningur um, það er ræðutíminn.

Í þeim reglum sem gilda í dag er ótakmarkaður ræðutími í 2. og 3. umferð um lagafrumvörp og í síðari umræðu um þingsályktunartillögur en nú verður farið niður í takmarkaðan ræðutíma. Við höfum sagt að við erum reiðubúin til þess að styðja það að ræðutími verði takmarkaður. Það út af fyrir sig er að sjálfsögðu mjög stórt skref burt séð frá því hvar menn setja viðmiðið varðandi ræðutímann og mér finnst satt að segja þegar menn eru að taka svo stór skref og geta náð saman um það prinsipp út af fyrir sig, þá sé það nánast fáfengilegt að deilan skuli standa um einhverjar mínútur til eða frá. Því það er það sem upp úr þessu máli stendur, að menn skuli ekki vilja gefa sér allan þann tíma sem þarf til að ná niðurstöðu þar um.

Nú er lagt til að umræðutími í 2. umr. um lagafrumvörp verði 20 mínútur, við nefndum 40 mínútur í tillögum okkar. Kannski hefðum við getað mæst þar á miðri leið, hver veit? En á það var ekki látið reyna til neinnar þrautar að mínu viti og mér finnst það fáfengilegt.

Varðandi þær tillögur sem við höfum lagt hér fram, þá hefur hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon farið mjög ítarlega yfir þær og gert þeim góð skil og ég ætla ekki að eyða tíma í að endurtaka það sem þar kom fram.

Ég vil aðeins segja í lokin, frú forseti, að það er talað mikið um virðingu Alþingis og ásýnd Alþingis út á við og að það sé mikilvægt að bæta hana. Í því samhengi er vísað til þess að í skoðanakönnunum hafi oft komið fram að Alþingi nyti ekki nægilegrar virðingar meðal þjóðarinnar í samanburði við ýmsar aðrar stofnanir. Vitaskuld er það mjög bagalegt.

En mér finnst líka mikil einföldun að halda því fram eða trúa því að þar sé fyrst og fremst um það að ræða að það sé ótakmarkaður ræðutími við tilteknar umræður um lagafrumvörp og þingsályktunartillögur vegna þess að staðreyndin er sú að langar ræður eru undantekning en ekki regla.

Ég held að það sé ekkert síður ýmislegt annað sem háir Alþingi í þessu samhengi, m.a. þetta sem ég hef þegar nefnt, að löggjöf sé oft ábótavant, að vinnubrögð séu óvönduð. Það eru oft miklar lotur hér fyrir jól og á vorin, ekki síst vegna þess að þingmál koma seint inn frá ríkisstjórninni og það er hún sem knýr á um að afgreiða mál fyrir tilteknar dagsetningar. Það á ekki við um þingmannafrumvörp. Það er ekki látið svona með þingmannafrumvörp að það þurfi að koma þeim út fyrir jólahlé eða fyrir sumarleyfi. Þau eru bara látin bíða.

En það eru stjórnarfrumvörpin sem lögð er áhersla á að koma í gegnum afgreiðslu Alþingis fyrir tilteknar dagsetningar. Þá verður til tímapressa. Þá verða oft langir fundir á kvöldin og fram á nætur vegna þess að það er verið að knýja í gegn frumvörp sem því miður koma oft og allt of oft seint fram. Síðan er oft minna að gera, bæði í þing-

nefndum og hjá starfsfólki Alþingis strax fyrst á haustin, reikna ég með, ég veit a.m.k. hvernig það er í þingnefndum.

Ég held því að þetta hafi mikið að segja varðandi ásýnd Alþingis. Ég held að það hafi mikið að segja um ásýnd Alþingis þegar verið er að ræða mál af þessum toga að það eru fáir þingmenn sem sitja í þingsal og hlýða á umræðuna. Ég hef miklu oftar heyrt það sagt þegar verið er að tala um starfshætti Alþingis, að menn sitji nú aldrei í þessum þingsal og séu að hlusta, miklu oftar en að menn séu endilega að kvarta yfir löngum ræðum. Því eins og ég segi, þær eru fátíðar á Alþingi.

Mín afstaða er því sú að jafnvel þótt ég taki undir þau meginmarkmið sem sett eru fram í frumvarpinu sem forseti Alþingis leggur hér fram ásamt þingflokksformönnum fjögurra flokka, þá tel að þau markmið náist ekki nægilega vel og ég tel að það þurfi að gera meira til þess að ná þeim markmiðum og það sé þá í þá veru sem við þingmenn Vinstri grænna höfum lagt fram í okkar tillögum. Ég held að ef menn hefðu gefið sér nægilegt ráðrúm hefði verið hægt að ná góðri sameiginlegri niðurstöðu.

Ekki síst vegna þess að það er ekkert sem knýr á um að þetta frumvarp verði að lögum 1. janúar næstkomandi. Það er ekkert í heiminum sem knýr á um það. Heill og hamingja hinnar íslensku þjóðar er ekki undir því komin að þetta frumvarp verði að lögum 1. janúar næstkomandi. Ef menn hefðu nú brotið odd af oflæti sínu og ákveðið það hér eins og hugmyndir voru uppi um af okkar hálfu, að ljúka 2. umr. um þetta fyrr í kvöld og fresta 3. umr. um málið fram í byrjum þingfunda í janúar, um miðjan janúar, þá hefði verið hægt að ljúka 3. umr. á einum degi eða svo og lögin þess vegna getað tekið gildi 20. janúar, ef út í það hefði verið farið. Hefði þá verið allur munur á því sem hér er lagt upp með, þ.e. að frumvarpið tæki gildi 1. janúar eða 20. eða 25. janúar eða 1. febrúar?

Ég held að menn hafi kastað frá sér tækifæri sem var í stöðunni til þess að ná samkomulagi og ég ætla ekkert að draga dul á það frekar en hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, að sjaldan veldur einn þá tveir deila. Að sjálfsögðu eigum við líka þátt í því að þetta mál hefur lent í ákveðnum hnút. En við erum hér á þessum síðustu sólarhringum að segja það trekk í trekk að við viljum leggja mikið á okkur til að ná samkomulagi en við höfum því miður ekki fundið að sú einlæga ósk okkar að ná samkomulagi allra flokka um þetta mikilvæga mál, þessa mikilvægu umgjörð um þingstörfin, hafi verið endurgoldin.

Það verður hins vegar að koma í ljós hvernig þetta mun reynast verði frumvarpið að lögum. Frumvarpið gerir ráð fyrir því að fram fari endurskoðun á þingsköpum Alþingis innan þriggja ára. Ég hefði talið að þar hefði nú þessi ágæti og mikli meiri hluti komið til móts við okkur með því að fallast á þá tillögu sem við erum með varðandi endurskoðun á þingsköpum en væntanlega verður ekki því að heilsa. Þegar menn eru komnir ofan í skotgrafirnar þá getur leiðin upp úr þeim oft reynst torsótt.

[01:04]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég verð að segja í upphafi máls míns að það er mjög miður hvernig þetta mál hefur borið að og ég tek undir orð hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar hér rétt á undan mér, það eru nákvæmlega engin rök fyrir því að þvinga fram afgreiðslu á þessu þingskapamáli í bullandi ágreiningi við stærsta stjórnarandstöðuflokkinn með því móti sem hér er lagt upp með. Það hljóta að vera forseta Alþingis, hv. þm. Sturlu Böðvarssyni, mikil vonbrigði hvernig þessu fyrsta missiri fyrsta þingvetrarins lýkur.

Ég sem nýr þingmaður sem hefur störf á þessum vinnustað rek mig á margt sem er mjög gott í störfum Alþingis en líka á margt miður gott, eins og á öllum vinnustöðum. Maður veltir fyrir sér hvernig hlutirnir megi fara betur, hvað manni finnst í rauninni að í daglegum störfum þingsins, árangri þess, lagasetningu, rannsóknum á málum, afgreiðslu fjárlaga, eftirliti með þeim stofnunum sem Alþingi ber að hafa eftirlit með og með aðhaldi gagnvart framkvæmdarvaldinu, ríkisstjórninni.

Hvað má betur fara þarna? Nokkur atriði hafa verið tínd til við þessa umræðu í kvöld, m.a. að undirbúningur lagasetningar sé ekki nægilega vandaður. Af þeim ástæðum hefur hæstv. forsætisráðherra gefið út leiðbeiningar um það hvernig skuli nú að slíku standa svo að betur megi fara en það er alveg ljóst af undirbúningi þessa máls að ekki hefur verið farið eftir því plaggi.

Hér hefur líka verið nefnd sú tímapressa sem ríkisstjórn leggur á mál oft og tíðum og þær málaskriður sem falla inn á þingið fyrir þinghlé, mál sem berast bæði seint og illa frá ríkisstjórn.

Loks hefur verið nefnt að virðingarleysi ríki fyrir tillöguflutningi almennra þingmála, þ.e. annarra en þeirra sem koma ofan úr Stjórnarráði og ráðherrar setja inn með þeim hætti sem gagnrýnt hefur verið og ég hef nefnt.

Gagnrýnin á störf þingsins hvað varðar lagasetningu hefur einkum beinst að meiri hlutanum á Alþingi og ríkisstjórn hverju sinni en í þessu máli sem við nú ræðum, þar sem allar þessar athugasemdir eiga við ef grannt er skoðað, hittir gagnrýnin fyrir verkstjórann á Alþingi, hæstv. forseta Alþingis. Ég ætla að koma betur að því í máli mínu aðeins síðar en það er ljóst þegar maður gengur inn á þennan vinnustað að það er gríðarlega margt sem má betur fara í störfum þingsins.

Ég verð að segja að það veldur mér miklum vonbrigðum þegar menn tala hér hátt og lengi um að ásetningurinn með þessu þingskapafrumvarpi sé að nútímavæða Alþingi, eins og það var orðað fyrr í dag, að laga Alþingi að breyttum tíðaranda, hverfa til nútímahátta í störfum Alþingis o.s.frv. Þessi orð hafa flutningsmenn þessa frumvarps til nýrra þingskapalaga notað yfir frumvarpið og tilganginn í dag og aðallega er þar verið að ræða um takmarkanir á ræðutíma. Þetta á að vera að nútímavæða en ef grannt er skoðað eru þessir flutningsmenn pikkfastir í fortíðinni. Allt aftur til ársins 1999 hafa menn rakið hér sorgir sínar yfir því að hafa ekki getað komið fyrr á takmörkunum á ræðutíma. Nú heitir það, átta árum síðar, að nútímavæða starfsemi þingsins.

Hv. þingflokksformaður Sjálfstæðisflokksins hefur talað um það úr þessum ræðustól að það hafi verið algjör ósvinna, ég man ekki hvort það var á þinginu 1998 eða 1999, að tveir þingmenn, þingflokkur með tvo þingmenn, skuli hafa fengið jafnlangan tíma í eldhúsdagsumræðum og

þingflokkur Sjálfstæðisflokksins sem hafði 26 þingmenn.

Þegar grannt er skoðað og hlustað aðeins ofan í tóninn á þeim sem hér hafa talað dúkkar þetta alltaf upp, eitthvað sem gerðist á árinu 1999. Það er algjörlega fjarri mér að taka undir það. Eins og ég sagði fyrr í kvöld í andsvörum er það auðvitað þetta þing sem á að skoða þingsköpin, og það á að gera það vissulega með tilliti til framtíðar og með tilliti til þess að nútímavæða störf þingsins.

Því nefni ég þetta að það er dapurlegt þegar maður skoðar þær tillögur sem eru lagðar fram að í þeim skuli vera eitt allsherjargat sem snýr að nefndasviðinu sem er auðvitað það sem þarf virkilega að styrkja og breyta í störfum Alþingis til að gera störfin öll skilvirkari, lagasetninguna markvissari og þar með stytta ræðutíma í þingsal.

Af því tilefni vek ég, frú forseti, athygli á blaðsíðu 12, fylgiskjali II í nefndaráliti minni hluta í allsherjarnefnd þar sem raktar eru hugmyndir Vinstri grænna um eflingu Alþingis og bætta starfsaðstöðu þingmanna óháð þingskapabreytingunum eins og þær eru lagðar fyrir. Þar segir, með leyfi forseta:

„Nefndasvið Alþingis verði endurskipulagt og stóreflt og liður í því verði að bæta sérstaklega starfsaðstöðu stjórnarandstöðu. Undir nefndasvið heyri sérstakar deildir, svið eða skrifstofur sem komið verði á fót. Til að byrja með mætti hugsa sér að þar yrði hagskrifstofa (fjárlög og ríkisfjármál, skattar, viðskiptamál, efnahagsmál og hagstjórn o.fl.); í framhaldinu yrði komið á fót laga- og félagsmálaskrifstofu (stjórnarskrá og lagasetning, mannréttindamál, dóms- og sakamál, velferðarmál o.fl.); alþjóðaskrifstofu sem sinnti EES, WTO og öðrum alþjóðlegum skuldbindingum og væri utanríkismálanefnd og þinginu almennt til stuðnings; og umhverfis- og atvinnuvegaskrifstofu (umhverfisvernd og auðlindir, atvinnuvegir, nýsköpun og byggðamál o.fl.).“

Hér er í hugmyndum að málamiðlun sem lögð var fyrir hv. allsherjarnefnd frá Atla Gíslasyni, fulltrúa Vinstri grænna í allsherjarnefnd, komið að kjarna málsins. Þetta er það sem þarf að breyta til þess að gera störf Alþingis markvissari. Það þarf að styrkja nefndasviðið. Ég er alveg sannfærð um að ef það yrði gert mundi margt í verklagi í þessum sal breytast.

Ég ætla ekki að fjalla mikið um ræðutímann, frú forseti. Það er vissulega mjög mikilvægt að skerða ekki málfrelsi þingmanna og ég tek undir það að stjórnarandstöðunni í þeirri stöðu sem hún er í nú í dag, miðað við þann ofurstyrkleika sem ríkisstjórnarflokkarnir hafa í þinginu, veitir ekki af að geta nýtt sér málfrelsið eins og þurfa þykir.

Mér finnst mjög dapurlegt, frú forseti, að svo virðist sem hv. þingmenn bæði Framsóknarflokks og Frjálslyndra hafi gleymt því hvert fyrsta verk nýrrar ríkisstjórnar var á sumarþingi í sumar þegar meiri hlutinn knúði fram breytingu á þingskapalögum, aðra í röðinni á þessu ári, án minnsta tillits til verklags sem áður hafði verið viðhaft og án minnsta tillits til minni hlutans sem þá var stjórnarandstaðan sameinuð. Í þessu ljósi ber að skoða tillögu okkar vinstri grænna um aukinn meiri hluta til að fá hér fram afbrigði. Mér þykir miður að hafa ekki heyrt neinn fulltrúa Framsóknarflokks eða Frjálslyndra taka undir þá tillögu, ekki síst í ljósi þess sem gerðist í sumar.

Frú forseti. Það er hlálegt að umræður um þingsköp sem að sögn flutningsmanna er ætlað að koma í veg fyrir næturfundi skuli einmitt vera hér til umræðu á síðasta degi þingsins, samkvæmt starfsáætlun — eða á ég að segja síðustu nóttinni? Það er talað um mikinn og vandaðan undirbúning og marga fundi í allsherjarnefnd. Ég vek athygli hv. þingmanna á því að þingskapafrumvarpið var sent allsherjarnefnd fimmtudaginn 6. desember sl. Þegar við þingmenn mættum hér til vinnu í morgun var 13. desember, þ.e. ein vika hafði þarna liðið, fimm vinnudagar, og mér er til efs að sú tímalengd geti borið vott um vandaða vinnu í svo stóru máli og þegar svona mikill ágreiningur ríkir um það eins og hér hefur komið fram.

Ég minni líka á það, frú forseti, að þingsköp Alþingis eru sá rammi sem þingmenn starfa eftir en þau hafa víðtækari áhrif með því að þau eru í rauninni fyrirmynd að verklagi og fundarsköpum í félögum um allt land. Mönnum hefur orðið tíðrætt hér um virðingu Alþingis og álit almennings á störfum þingsins. Hingað koma í hverri viku skólanemar af öllum skólastigum til að kynnast starfsháttum Alþingis og nýlega hefur verið opnað skólaver til að nemarnir geti kynnst störfunum af eigin raun. Þar er væntanlega ætlunin að kynna þingsköp Alþingis og, eins og ég segi, þau munu hafa víðtækari áhrif en bara innanvert í þessum sal.

Hvað varðar umræður um virðingu Alþingis er ég þeirrar skoðunar að flestir Íslendingar séu stoltir af Alþingi Íslendinga og sé annt um virðingu þingsins. Hér veit nánast hvert mannsbarn að Alþingi er eitt elsta þjóðþing veraldar, saga þess er löng og merk. Hún byggir á sterkum hefðum. Þetta er elsta stofnun landsins og um leið sú æðsta. Þetta er sú mynd sem ég held að flestir vilji hafa af Alþingi Íslendinga. Og þetta er sú mynd sem við sem hér störfum viljum gjarnan viðhalda og styrkja.

Ég átti þess kost snemma í haust að taka á móti hópi nemenda Menntaskólans í Reykjavík, og splunkunýjum þingmanni var falið að kynna þeim störf þingmanna einmitt hér þessum sal. Ég leitaði þá fanga í eigin reynslu sem og í bæklingi Alþingis sem gefinn hefur verið út um Alþingi Íslendinga. Ég lagði auðvitað áherslu á það við þessi ungmenni að vinnan í þinginu færi minnst fram hér í salnum og að sú mynd sem sést í sjónvarpi og blöðum af þunnskipuðum ráðherrabekkjum og fáum þingmönnum í sal væri ekki rétt mynd af störfum Alþingis, vinnan sjálf færi fram annars staðar, hún færi fram í nefndum þingsins þar sem þingmenn ræddu mál í viðræðum sín í milli og með beinum viðræðum við hagsmunaaðila, veltu upp ýmsum hliðum og kölluðu eftir formlegu áliti frá mönnum og að þangað kæmu gestir frá félagasamtökum, fyrirtækjum og sveitarfélögum — hagsmunaaðilum sem væri hlustað á.

Ég hafði líka svolítið gaman af því að benda þessum nemendum úr Menntaskólanum í Reykjavík á það að hér sætu ekki einungis lögfræðingar með stúdentspróf frá MR, eins og áður var, og lék mér að því að biðja þá um að geta upp á því hverjir væru hér í hópi alþingismanna — stærðfræðingar, sjómenn, hagfræðingar, jarðfræðingar, prestar, líffræðingar, bændur. Alþingi er og á að vera þverskurður af íslensku þjóðinni. Í dag er auðvitað einn mjög alvarlegur halli á því, hlutfall kvenna sem er mjög skert. Myndin sem er dregin upp af Alþingi almennt er í heild svolítið skökk

að þessu leyti. Þetta segi ég með fullri virðingu fyrir lögfræðingnum sem væntanlega er með stúdentspróf úr MR og er hér næstur á mælendaskrá. (**Gripið fram í:** Málamiðlunar…) En ég var að segja frá því hvernig ég nálgaðist það að kynna Alþingi fyrir þessum hópi ungmenna úr menntaskóla á höfuðborgarsvæðinu.

Ég lagði á það áherslu að í þessum sal færi fram lýðræðisleg umræða og menn tækjust á í fullri alvöru um grundvallarmál eftir skoðun sinni og sannfæringu en menn gerðu það í bróðerni og af virðingu. Ég hlýt að spyrja mig í dag hvort sú mynd sem ég dró upp af störfum á Alþingi sé sönn. Atburðir dagsins í dag hafa því miður orðið á þann veg að ég hlýt að segja að svo er ekki, a.m.k. ekki í þessu máli.

Hér eru sannarlega þunnskipaðir bekkir ráðherra og fáir þingmenn í sal enda er, frú forseti, klukkan tuttugu mínútur gengin í tvö að nóttu, á aðventunni. Skyldu þingmenn og ráðherrar, ég tala nú ekki um forseta Alþingis, vera að hlusta og fylgjast með umræðunni? Ég veit það ekki. Ég ætla að leyfa mér að vona það. Vann allsherjarnefnd vinnuna sína vel? Voru kallaðir til gestir? Var leitað álits? Hvað var gert með álit starfsmanna Alþingis sem barst nefndinni? Talsmenn þessa frumvarps hafa ekki fjallað mikið um það hér, þær kröfur sem maður hlýtur að gera til framsetningar frumvarps af þessu tagi. Frumvarpið sem hér liggur fyrir uppfyllir þær á engan hátt.

Það er miður, eins og ég sagði áðan, að í þessu efni er ekki eins og venjulega við ríkisstjórnarmeirihluta á Alþingi að sakast, heldur á forseti Alþingis hér beinan hlut að máli, verkstjóri okkar á Alþingi, og vinnutæki hans eru einmitt þingsköpin. Mig langar, frú forseti, til að vitna aðeins um það hvernig Alþingi kynnir störf sín í þessu riti hér og kannski sérstaklega störf þingsins.

Í fyrsta kafla þessa bæklings um Alþingi sem ber heitið *Alþingi og lýðræðið* er lögð á það áhersla að kjósendur og fulltrúar þeirra beri ábyrgð á að varðveita virkt lýðræði í landinu og að Alþingi sé hornsteinn lýðræðis. Um störf forseta segir, með leyfi forseta:

„Þingforsetinn stýrir störfum Alþingis. Oft þarf hann að sætta ólík sjónarmið og gæta hagsmuna margra. Þannig getur þingforseti ekki látið sjónarmið eigin flokks ráða gerðum sínum heldur verður hann að gæta þess að tekið sé á erindum allra þingmanna af sanngirni og réttsýni.“

Ég verð að segja, frú forseti, að sú mynd sem hér er dregin upp af hlutverki og störfum forseta Alþingis stenst ekki atburði dagsins. Þetta er einhver glansmynd sem við þingmenn höfum vissulega verið ákaflega meðvirkir í að sýna og varðveita og við höfum upp til hópa ekki talið það efla virðingu Alþingis að ræða mikið hér eða opinbera ágreining við forseta þingsins um störf forsetans eða það sem miður fer í störfum þingsins innanvert.

Mér þykir mjög miður að óhreini þvotturinn hafi verið borinn á torg með þessum hætti eins og hér hefur verið gert í þessu frumvarpi í dag þar sem stór meiri hluti í þinginu er að þvinga í gegn breytingar á þingsköpum án þess að virða álit stærsta stjórnarandstöðuflokksins og tillögur okkar um málamiðlanir. Og mér þykir miður að ekki hafi verið leita sátta af hálfu forseta þingsins um þetta, heldur hefur það þvert á móti verið hlutverk þingmanna Vinstri grænna, formanns okkar þingflokks og fulltrúa okkar í allsherjarnefnd og formanns flokksins, hv. þm. Ögmundar Jónassonar, Atla Gíslasonar og Steingríms J. Sigfússonar, að leita eftir því að ná fram sátt og málamiðlun um nær hvert einasta atriði þessa máls. Og ég hlýt að lýsa ábyrgð á hendur forseta Alþingis vegna þeirrar óeiningar sem hér er uppi um þessi mál. Sú mynd og það andlit sem uppi er af Alþingi eftir atburði dagsins er af meiri hluta sem einskis svífst í að beita minni hlutann ofurvaldi sínu eins og reyndar gerðist hér á sumarþinginu.

Það hefur sem sagt, frú forseti, fallið aðeins á glansmyndina, þessa sem ég dró hér upp við nemendurna úr Menntaskólanum í Reykjavík í haust og á þá mynd sem Alþingi gefur gjarnan af sjálfu sér eins og í því ágæta plaggi sem ég las hér upp úr. En það er ekki ábyrgð okkar, þingmanna Vinstri grænna, að málum er svo komið og það er heldur ekki hlutverk okkar úr þessu, frú forseti, að fægja myndina fyrir næstu sýningu. Það verða aðrir að ganga í þau verk.

Hv. þm. Atli Gíslason kallaði viðbrögðin sem hafa kallað fram þetta frumvarp lýðræðisþreytu. Við umræðurnar hér fyrr í kvöld, og þá á ég sérstaklega við andsvör frá hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni, kom í ljós að hin hliðin á teningnum lýðræðisþreytu er valdhroki, því miður.

Ég vona að meiri hlutinn á Alþingi sjái að sér, hætti þeirri óbilgirni sem ég tel hann hafa sýnt. Ég vek athygli á breytingartillagnaskjali okkar þskj. 525, á bráðabirgðaákvæðinu í 9. lið þar sem við leggjum til að í framhaldi af setningu laga þessara skuli „skipa starfshóp fulltrúa allra þingflokka sem ásamt fulltrúum frá yfirstjórn skrifstofu Alþingis og Félagi starfsmanna Alþingis stýri úttekt á starfsemi og starfsháttum Alþingis, starfsaðstöðu þingmanna jafnt sem starfsmanna og hlutverki og stöðu Alþingis í samfélagi nútímans. Tillögur sínar til úrbóta skal starfshópurinn leggja fyrir Alþingi í formi skýrslu fyrir árslok 2008“.

Ég tel mjög brýnt að hefja slík störf. Þau hefðu þurft að vera undanfari þessa frumvarps sem við erum að tala um en voru það því miður ekki. Það er rétta leiðin og ég tel, frú forseti, að mikið verk sé óunnið enn í því að breyta og bæta vinnubrögð á Alþingi og að það frumvarp sem hér liggur fyrir muni ekki tomma mikið í þeim efnum.

[01:28]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Orðið er áliðið og fáir þingmenn í húsinu enda hafa þær ræður sem fluttar hafa verið að undanförnu ekki verið það skemmtilegar að þær hafi haldið mörgum þingmönnum hér. Vegna þess hvernig ástandið er fer ég fram á við frú forseta að hún fresti fundinum og að málið verði tekið áfram til umræðu á fundi í fyrramálið. Ég spyr forseta hvort hún telji ekki eðlilegt að fresta fundi vegna þess hve fáir þingmenn eru í salnum.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti telur eðlilegt að halda þessari umræðu áfram þangað til henni lýkur.)

Þá veit ég það.

Ég vil byrja á því, og kem þá nokkuð öðruvísi að en þeir ræðumenn sem hingað til hafa talað í umræðunni eða alla vega upp á síðkastið, að þakka forseta þingsins fyrir að hafa átt forgöngu um að hreyfa þingsköpum Alþingis og leggja

fram tillögur um þau atriði. Hvað svo sem segja má um þingskapafrumvarpið liggur alveg ljóst fyrir að markmiðið sem stefnt er að með breytingunum sem lagðar eru til eru í fyrsta lagi að koma betri svip á þinghaldið, eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir gat rækilega um í ræðu sinni að væri æskilegt. Í öðru lagi að skipuleggja þinghaldið betur, í þriðja lagi að gefa þinginu betri kost á að fá upplýsingar frá framkvæmdarvaldinu og í fjórða lagi að gera störf þingsins skilvirkari. Í fimmta lagi að gera þingmönnum og starfsfólki Alþingis auðveldara að skipuleggja störf sín. Ég tel það skref í rétta átt hvernig staðið hefur verið að frumvarpinu eins og það er nú með breytingartillögunum sem liggja fyrir.

Ég tek undir sjónarmið sem fram koma í nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar. Ég skrifa jafnframt undir nefndarálit meiri hlutans og vísa til sjónarmiðanna sem þar koma fram. Ég vil þó að gefnu tilefni taka fram ákveðin atriði. Í fyrsta lagi hefði ég viljað sjá meiri breytingar á þingsköpum Alþingis en hér eru lagðar til. Ég hefði viljað að sett væru ný ákvæði um starfsemi fastanefnda Alþingis sérstaklega, m.a. hvenær fundir nefndanna skyldu vera opnir og að nánari skilgreiningar kæmu fram á því með hvaða hætti afgreiðslu nefndanna væri háttað í málum sem vísað er til þeirra. Þingmenn sem hafa langa þingreynslu þekkja að stjórnarfrumvörp hafa algjöran forgang. Með sama hætti er það þannig að þingsályktunartillögur komast sjaldnast á dagskrá nefndanna, þær eru sjaldnast afgreiddar út úr nefndunum. Nauðsynlegt er að ákveða að nefndir taki mál í eðlilegri tilvísunarröð nema afbrigða sé leitað sem þá þarf að samþykkja með auknum meiri hluta. Við hefðum í því efni þurft að taka dönsku þingskapalögin til fyrirmyndar hvað þetta varðar. Til þess að stuðla að vandaðri lagasetningu skiptir gríðarlega miklu máli að starf nefndanna sé þannig að þar sé umgjörð sem býður upp á slíka vinnu. Einnig skiptir máli að þingmönnum sé ekki mismunað, né heldur stjórnarfrumvörpum eða einstökum þingmannafrumvörpum, varðandi með hvaða hætti mál eru tekin fyrir í nefndum.

Fyrir liggur að mjög mikilvægt er að nefndafundir séu í ákveðnum tilvikum, samkvæmt ákveðinni skilgreiningu sem liggur fyrir í þingskapalögum, opnir fyrir almenning og fjölmiðla til þess að fólkið í landinu fái meiri innsýn í störf Alþingis. Mér finnst mikilvægt að það komi fram. Það kann að vera að í kjölfar umræðunnar sem hér fer fram gefist kostur á að taka málin til frekari umræðu eftir áramót. Ég vil líka geta þess að ég hefði viljað ganga mun lengra en gert er í frumvarpinu og breytingartillögunum sem allsherjarnefnd kom sér saman um varðandi takmörkun á ræðutíma. Ég hefði viljað stytta hann enn meira en lagt er til.

Það er misskilningur að með því að takmarka ræðutíma, svo sem lagt er til að litlu leyti, að verið sé að skerða málfrelsið. Þvert á móti má gera ráð fyrir að fleiri þingmenn komist að til að gera grein fyrir máli sínu og það skiptir líka máli. Það hefur líka þýðingu fyrir málfrelsi að sem flestir þingmenn komist að til þess að tjá sig í hinum ýmsu málum.

Vegna málatilbúnaðar og málflutnings sem vinstri grænir hafa haft uppi, og ekki síst vegna þeirra spurninga sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson beindi til mín áðan, finnst mér nauðsynlegt að við gerum okkur grein fyrir með hvaða hætti þessa hluti ber að. Formaður þingflokks Vinstri grænna kom að mótun þingskapafrumvarpsins ásamt öðrum flokksformönnum. Ég átta mig ekki á og þekki ekki út í hörgul með hvaða hætti sú vinna fór fram en þar sem ég veit að hv. formaður þingflokks Vinstri grænna, Ögmundur Jónasson, er hér næstur á eftir mér á mælendaskrá getur hann væntanlega gert ítarlega grein fyrir því með hvaða hætti þar var unnið. Ég hefði talið, miðað við þær upplýsingar sem ég hef, að farið hafi verið vel yfir þau mál og sjónarmið sem um ræðir áður en frumvarpið varð til í þeirri mynd sem það var lagt fram á Alþingi og í allsherjarnefnd.

Þess vegna hlýt ég að spyrja hv. þm. Ögmund Jónasson: Hverjar voru tillögur vinstri grænna á þeim tíma? Hvað var lagt inn í þá umræðu? Hvað var lagt til að gert yrði varðandi þingskapalögin? Málið kom til meðferðar Alþingis og hefur verið, eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir rakti í ræðu sinni áðan, hjá allsherjarnefnd um skamma hríð. Það er ekki spurning um lengd tímans sem mál eru hjá nefndum heldur hvernig nefndin vinnur. Ég verð að segja að ég tel að formaður allsherjarnefndar hafi lagt sig í líma við að farið væri vel yfir málið og kölluð fram sjónarmið einstakra nefndarmanna. Við lok nefndarstarfsins komu fyrst fram hugmyndir frá fulltrúa Vinstri grænna og þá tóku nefndarmenn til við að skoða hvernig náðst gæti samstaða í málinu innan nefndarinnar en því miður tókst það ekki.

Hvað varðar orð mín í morgun vísaði ég til þess að sjónarmið og hvati til að ná samkomulagi komu aldrei frá vinstri grænum. Mér þótti miður að ekki skyldi liggja fyrir um hvað hægt væri að ná samkomulagi þannig að allir flokkar stæðu að því. Nú stendur meiri hluti stjórnarandstöðunnar að þingskapafrumvarpinu og telur að hagsmunum sínum sé betur borgið með lögfestingu þess en án hennar og það er staðreyndin í málinu.

Þegar málið var tekið úr nefndinni fannst mér í sjálfu sér ekkert liggja á og greiddi ekki atkvæði með að því yrði hraðað vegna þess að ég taldi nauðsynlegt að skoða fleiri atriði. Fyrst og fremst fannst mér nauðsynlegt að skoða atriðin sem ég hef fjallað um varðandi nefndastarfið, umbúnaðinn um það. Það sem mestu máli skiptir varðandi vandaða lagasetningu er góður tími sem nefndirnar hafa til að vinna að málum, að einstakir þingmenn fari yfir málin, grandskoði þau, beri saman bækur sínar í nefndunum og kalli til fulltrúa sem hafa eitthvað til málanna að leggja.

Ég verð að segja að þegar ég settist á sínum tíma inn á þing sem varaþingmaður fyrir margt löngu, þegar enn þá voru hér efri og neðri deild, var eiginlega það fyrsta sem kom mér á óvart hversu vel þingmenn unnu störf sín, hversu vel þeir settu sig inn í málin sem var um að ræða. Ég hafði satt að segja búist við að þar væri um mun yfirborðslegri skoðun á málum að ræða en raun bar vitni. Ég hef einnig tekið eftir því þegar ég sest inn á þing sem kjörinn þingmaður að hin almenna regla er sú að þingmenn gæta þess að fara vel yfir mál og skoða þau. Ég skal alveg gefa vinum mínum í Vinstri grænum þá einkunn að þeir eiga heiður skilinn fyrir hversu faglega þeir vinna lagafrumvörp sín. Þó að ég sé iðulega ósammála þeirri niðurstöðu sem þeir komast að tel ég að þeir séu starfsamir og góðir þingmenn og vinni vel að þeim sjónarmiðum sem þeir standa

fyrir og það er annað mál.

Þar sem þingskapafrumvarpið er vinstri grænum svo kært að þeir hafa bæði boðað til blaðamannafundar og tekið það til umræðu í þjóðfélaginu almennt, kom mér nokkuð á óvart að nákvæmar tillögur þeirra lægju ekki fyrir fyrr en raun bar vitni og að nefndarálitið frá minni hluta allsherjarnefndar skyldi fyrst sjá dagsins ljós klukkan 18 í dag. Öll efnisatriði málsins voru fyrir löngu ljós og þess vegna fannst mér vægast sagt nokkuð sérstakt að vinstri grænir skyldu ekki hafa mótað tillögur sínar nákvæmlega. Þeir þurftu heilan þingdag til að ganga frá nefndaráliti í málinu sem, eins og ég benti á, þeir höfðu í raun haft góðan tíma til að gera. Ég get ekki gert að því að mér finnst alltaf nokkur ljóður á ráði manna í umræðu þegar þeir setja sig í fórnarlambshlutverkið, fjalla um mál út frá yfirborðinu en víkja ekki að helstu efnisatriðum þar.

Í ræðu sinni sagði hv. þm. Atli Gíslason, sem stendur að minnihlutaáliti allsherjarnefndar um frumvarpið, að þeim hefði verið gefinn hálfur dagur til að vinna nefndarálitið. Hv. þingmaður sagði að málsmeðferð allsherjarnefndar kallaði á óvönduð vinnubrögð en hvorugt er rétt. Í fyrsta lagi var gefinn mun lengri tími til að vinna nefndarálitið, afstaðan lá ljós fyrir alllöngu áður og málsmeðferð allsherjarnefndar var síður en svo óvönduð. Ég hefði að vísu kosið að fyrrverandi forsetar Alþingis hefðu komið fyrir nefndina, fyrst og fremst vegna reynslu sinnar — í sjálfu sér skal ég ekki segja hverju það hefði skilað, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, að kalla umboðsmann Alþingis fyrir nefndina, það tel ég ekki rétt. Ég tel ekki eðlilegt að umboðsmaður Alþingis sé kallaður fyrir allsherjarnefnd til þess að fjalla um þingsköp Alþingis. Umboðsmaður Alþingis er í sérstakri stöðu og á ekki að vera í nánari tengingu við Alþingi. Hann skilar skýrslu sinni og gerir Alþingi og allsherjarnefnd grein fyrir málum sem hann vinnur að. Hann á ekki að fjalla um þingsköp Alþingis.

Í ræðu sinni sagði talsmaður minni hlutans, hv. þm. Atli Gíslason, að öðru leyti að þetta væri átakanlegt dæmi um vinnubrögð en forðaðist að víkja að einstökum efnisatriðum frumvarpsins. Í ræðu sinni rakti hv. þm. Siv Friðleifsdóttir undirbúning og aðdraganda að framlagningu frumvarpsins og gerði grein fyrir að margir hefðu komið að málinu og ég gat ekki skilið orð hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur öðruvísi en svo að þingflokksformaður Vinstri grænna hefði komið að undirbúningi alveg frá upphafi málsins. Ég kalla enn eftir svörum af hans hálfu ef hér er ekki rétt með farið.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði í ræðu sinni áðan að þau í Vinstri grænum hefðu verið tilbúin til að ná samstöðu um frumvarp til þingskapa. Ég velti fyrir mér hvaða kostir væru í stöðunni. Ég spurðist ítrekað fyrir um hvað þyrfti til en fékk ekki svör við því og vísaði til þess í ræðu minni í morgun. Ég sagði að hér vantaði að fá nákvæmlega fram hvað gera þyrfti til að samkomulag gæti orðið milli allra þingflokka á Alþingi.

Allsherjarnefnd og einstakir fulltrúar í nefndinni teygðu sig mjög langt til að reyna að ná samkomulagi og augljós vilji var þar til að ganga til móts við hugmyndir vinstri grænna þó að þær kæmu fram seint og um síðir.

Hv. þm. Atli Gíslason spurði í ræðu sinni hvort breytingar á þingsköpum styrktu Alþingi gagnvart framkvæmdarvaldinu en sagði síðan að svo væri ekki, þvert á móti væri þar verið að draga úr mikilvægi Alþingis. En er það svo? Er það svo að með þingskapafrumvarpinu sé verið að draga úr mikilvægi Alþingis? Er verið að styrkja framkvæmdarvaldið á kostnað Alþingis? Stenst fullyrðing hv. þm. Atla Gíslasonar þegar frumvarpið er skoðað? Er það rétt sem talsmenn Vinstri grænna hafa haldið fram, að lögfesting frumvarpsins mundi veikja stjórnarandstöðuna og gera starf hennar erfiðara?

Ég hlustaði satt að segja með mikilli athygli á ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar þegar hann mælti fyrir minnihlutaáliti sínu. Ég beið eftir því að hann fjallaði efnislega um einstakar greinar frumvarpsins og færi yfir með hvaða hætti og hvar þessir hlutir væru sem kæmu framkvæmdarvaldinu svo til góða en drægju úr mikilvægi Alþingis. Ég verð satt að segja að viðurkenna að mér fannst skorta á að þeim hlutum væri fundinn staður.

Í þeim löngu umræðum sem farið hafa fram í dag, í kvöld og í nótt um frumvarpið hafa hv. þingmenn sem tekið hafa til máls fæstir vikið að efnisatriðunum sem eru í frumvarpinu. Ef við skoðum fullyrðingar hv. þm. Atla Gíslasonar sem ég vék að og efnisatriðin í frumvarpinu, hvar eru þá þeir hlutir sem gera störf stjórnarandstöðunnar erfiðari, auðvelda framkvæmdarvaldinu og styrkja framkvæmdarvaldið gagnvart Alþingi?

Ef við skoðum 1. gr frumvarpsins er verið að fjalla um að þingflokkur sem ekki á fulltrúa í forsætisnefnd skuli samkvæmt ákveðnum tillögum eiga áheyrnarfulltrúa til setu á fundum hennar. Síðari hluti 1. gr. fjallar um lengingu á þingtímanum og hvernig hann er. Ef eitthvað þarf að ræða varðandi 1. gr. er það fyrst og fremst að hún gerir störf Alþingis skilvirkari, tryggir rétt lítils minni hluta til að geta fylgst með og hafa eftirlit með því sem verið er að gera.

Í 2. gr. frumvarpsins er viðbót og þar segir að þriðjungur nefndarmanna geti óskað eftir því að ráðherra komi á fund þingnefndar í þinghléum. Hvað er um að ræða? Hér er verið að leggja skyldu á framkvæmdarvaldið þar sem löggjafarvaldið getur gert kröfu til þess að framkvæmdarvaldið sinni eðlilegri upplýsingaskyldu og þurfi að mæta á fundi hjá löggjafarvaldinu eða handhöfum löggjafarvaldsins til þess að fjalla um og gefa skýringar. Hvað þýðir það? Verið er að styrkja stöðu Alþingis og gefa stjórnarandstöðunni betri möguleika en ella væri.

Ef við skoðum 3. gr. frumvarpsins, hvað er þá verið að fjalla um? Jú, verið er að setja þá skyldu á hendur ráðherrum að þeir skuli að jafnaði á fyrstu vikum þings koma á fund þingnefnda til að fjalla um málaflokka sem undir þá heyra. Með sama hætti er hér verið að leggja aukna skyldu á hendur framkvæmdarvaldsins og auka möguleika löggjafarvaldsins til að hafa eftirlit með störfum framkvæmdarvaldsins. Þvert gegn því sem hv. þm. Atli Gíslason og ýmsir aðrir talsmenn Vinstri grænna hafa haldið fram er hér verið að styrkja löggjafarvaldið á kostnað framkvæmdarvaldsins.

Ef við skoðum síðan 4. gr. er vísað til með hvaða hætti lagafrumvörpum skuli útbýtt og hvenær hægt sé að taka þau til umræðu. Ef eitthvað er þá er um aukna skilvirkni að ræða og tekin af öll tvímæli um hvernig með þau skuli fara. Ekki getur það verið til þess fallið að draga úr skilvirkni í

störfum þingsins eða valdið því að störf þingsins séu gerð erfiðari en hlutur framkvæmdarvaldsins meiri.

Í 5. gr. er ákvæði sem fjallar um vandaðri vinnubrögð við umfjöllun og setningu laga þar sem sagt er að ef frumvarp breytist við 2. umr. skuli nefnd fá það aftur til afgreiðslu og skoðunar fyrir 3. umr. Í 6. gr. eru líka ákvæði sem lúta að vandaðri lagasmíð þannig að ekki er það gert á kostnað þess að draga úr þeim hlutum heldur þvert á móti.

Í 7. gr. er fjallað um þingsályktunartillögur, hvenær þeim er útbýtt og ákveðnar starfsreglur í kringum þær. Síðan fjallar 8. gr. um umræður um munnlega skýrslu ráðherra þar sem nánast er kveðið á um með hvaða hætti þær skuli fara fram. Ég sé ekki ástæðu til að rekja það en segja má að aðrar greinar séu einstaka lagfæringar á því með hvaða hætti þær skuli vera.

Í c-lið 10. gr., og reyndar einnig í 11. gr., er fjallað um með hvaða hætti koma má fyrir umræðum um störf þingsins og eins eru reglur hvað það varðar gerðar skýrari. Ekki er þar með einum eða neinum hætti verið að draga úr möguleikum þingmanna nema að vísað er til þess að það skuli gert á ákveðnum tímum og ekki öðrum.

Síðan er fjallað um ræðutímann í 12. gr. Það er það sem málið virðist snúast töluvert um. Ég vil fyrst geta þess að í 15. gr. er heimildargrein fyrir forseta, að hann geti ákveðið umræður og með hvaða hætti þær skuli vera samkvæmt ákveðnum skilgreiningum. Menn geta kannski fett fingur út í það sjónarmið en það er þá forseti Alþingis sem hefur þetta vald og er ekkert út á það að setja.

Varðandi ræðutímann er spurningin um hvort þar sé um að ræða, og þar vísa ég til 12. og 16. gr., þann umbúnað sem Alþingi skapar sér, með hvaða hætti málin eru rekin. Ég get ekki séð að þar sé verið að rýra kosti löggjafarvaldsins til hagsbóta fyrir framkvæmdarvaldið.

Þetta eru þau efnisatriði sem ég vildi minnast á, virðulegi forseti, sem lagafrumvarpið fjallar um. Ég fæ því ekki séð hvernig hægt er að komast að þeirri niðurstöðu sem hv. þm. Atli Gíslason rakti hér áðan, að verið sé að veikja Alþingi gagnvart framkvæmdarvaldinu og gera störf stjórnarandstöðunnar erfiðari. Þvert á móti sé ég ekki annað, eins og ég hef rakið, en að hér sé að öllu leyti verið að styrkja störf löggjafarvaldsins, gera lagastarf skilvirkara og betra en nú er og auka möguleika lítils minni hluta. Það sem þá steytir á er spurningin um ræðutímann.

Ég staldraði akkúrat við það þegar ég hlustaði á ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar og hann vísaði til þess hvernig hlutirnir gerðust í þjóðþingum sem okkur eru skyldust. Allt í einu vék hann að öðrum hlutum og taldi að okkur hefðu ekki verið kynntar þær reglur í allsherjarnefnd sem um það giltu.

Það er nú ekki alls kostar rétt því að bæði stjórnarskrár- og þingskapalög annarra Norðurlanda voru kynnt. Ef við skoðum þingskapalög þau sem fyrir liggja og gilda á hinum Norðurlöndunum sést að við erum tengdust danskri lagahefð. Þar af leiðandi liggur ljóst fyrir að dönsku þingsköpin eru skyldust frumvarpi okkar.

Hjá okkur vantar að vísu inn í þá þætti sem varða nefndarstarfið en eru í dönsku þingsköpunum. Ef vikið er að ræðutímanum er eftirtektarvert að ræðutími í þjóðþingum á Norðurlöndum — eða ef við tökum Danmörku sérstaklega þá hefur flutningsmaður tíu mínútur við 1. umr., aðrir þingmenn fimm. Í annarri umferð hefur flutningsmaður fimm mínútur en aðrir þingmenn þrjár. Þeir hafa hins vegar sérreglur um lengri ræðutíma hjá ráðherrum.

Í 2. umr. hefur framsögumaður tíu mínútur en aðrir þingmenn hafa fimm mínútur og þrjár mínútur. Sama regla er í 3. umr. þannig að í danska þjóðþinginu er ræðutíminn mun styttri en í okkar tilviki.

Það sem mér fannst skipta máli og ég lagði áherslu á í allsherjarnefnd var að ræðutíminn yrði styttur frá því sem gert er ráð fyrir í þingskapafrumvarpinu sem fyrir liggur. Hvernig þá? Í fyrsta lagi varðandi 1. umr. um frumvörp til þess að þeir þingmenn sem leggja mikla vinnu í að semja frumvörp og koma þeim fram, geti mælt fyrir þeim og komið þeim til nefnda.

Það eru margir þingmenn sem flutt hafa frumvörp og mæla ekki fyrir þeim á því þingi sem frumvörpin eru lögð fram. Það er óviðunandi, það er skerðing á málfrelsi. Það er skerðing á því að um eðlilega umgjörð sé að ræða fyrir þingmenn til að koma málum sínum fram og við það getum við ekki sætt okkur.

Ég taldi því nauðsynlegt og eðlilegt að við 1. umr. væri reynt að ná fram meiri skerðingu á ræðutíma en hér er gert ráð fyrir, einmitt í þessum tilgangi. Reyndar var upplýst að ræðutíminn við 1. umr. væri um 40% alls ræðutíma, ef ég man rétt. Það kom mér nú reyndar nokkuð á óvart að svo mikill hluti ræðutímans væri í þeirri umræðu en það sýnir að rétt er að leggja sérstaklega til styttingu hvað það varðar. Þar er fyrst og fremst verið að leggja fram mál og eftir það eiga að fara fram málefnalegar umræður og vinna í nefndum.

Það var í danska þjóðþinginu en í norska þjóðþinginu er um enn þá takmarkaðri ræðutíma að ræða. Þar má enginn taka oftar til máls en þrisvar sinnum. Talað er um að mál megi almennt ekki fara fram yfir 30 mínútur í heildina. Þar er forseta þingsins veitt víðtæk heimild til þess að ákveða og gera tillögur um ræðutíma og takmarkanir.

Í Svíþjóð er enn þá takmarkaðra aðgengi hvað það varðar. Þar verður að koma fyrir fram með tillögu og leggja hana fram ef þingmenn ætla að taka til máls. Þegar þetta er skoðað liggur fyrir að Alþingi Íslendinga sker sig úr að þessu leyti, við höfum langrýmsta ræðutímann fyrir þingmenn. Ég hef misnotað tímann nú þar sem ég er búinn að tala í hálftíma sem það er samt sem áður ekki nema brot af því sem ýmsir aðrir þingmenn hafa notað sér.

Við erum í sérflokki hvað ræðutímann varðar meðal þjóðþinga sem ég hef kynnt mér. Hann er mun lengri og auk þess eru heimildir þingmanna til að tala úr ræðustól á Alþingi meiri en almennt gerist. Þess vegna get ég ekki fallist á að það sé skerðing á málfrelsinu eða möguleikum stjórnarandstöðu sem hér um ræðir t.d. til þess að halda uppi málþófi.

Ég get alveg viðurkennt rétt til þess að halda uppi málþófi vegna þess að það kann að vera nauðsynlegt og rétt í ákveðnum tilvikum. Menn mega hins vegar ekki misnota það. Það kann að vera alveg réttlætanlegt. Eins og bent hefur verið á er það eitt af þeim fáu vopnum sem stjórnarandstaðan hefur í höndunum gagnvart framkvæmdarvaldinu.

Á þjóðþingum Noregs, Danmerkur og Svíþjóðar eiga

sæti mun fleiri þingmenn en á Alþingi Íslendinga en þar er ræðutíminn samt sem áður mjög skertur.

Hv. þm. Ellert B. Schram vék að því í ræðu sinni áðan að menn hefðu sjö mínútur til að tala á Evrópuþinginu og rakti síðan í ágætri ræðu ýmsa hluti sem komið hefðu upp, enda um að ræða langa en að vísu slitna þingsögu.

Virðulegi forseti. Ég skal reyna að stytta ræðu mína þótt af mörgu sé að taka til viðbótar miðað við þær umræður sem farið hafa fram en ég spyr: Hvernig stendur á því að við skulum ekki hafa getað tileinkað okkur starfsreglur eins og gilda í þjóðþingum með mjög langar lýðræðisheföir eins og á hinum Norðurlöndunum? Dettur einhverjum í hug að í Danmörku, Noregi eða Svíþjóð sé brotið sé gegn málfrelsinu vegna þess að þar eru settar ákveðnar reglur um ræðutíma? Að sjálfsögðu ekki.

Staðreyndin er sú að hér er að mestu leyti um eðlilegar breytingar að ræða, breytingar sem eru til þess fallnar að setja betri umgjörð og starfsreglur um Alþingi. Þær eru til þess fallnar að auka veg Alþingis, ef eitthvað er, og gera störf þess skilvirkari. Þess vegna styð ég heils hugar frumvarpið sem fyrir liggur um breytingu á þingsköpum með þeim breytingartillögum sem allsherjarnefnd gerir að tillögu sinni.

Ég ítreka að ég hefði viljað ganga lengra. Ég hefði viljað taka til umfjöllunar reglur um starfsnefndir Alþingis og skerða ræðutíma enn frekar, sérstaklega við 1. umr. um lagafrumvarp til að gera störf Alþingis enn skilvirkari. Ég lít þannig á að vönduð lagasetning komi frá Alþingi Íslendinga fyrst og fremst með því að þingmenn hafi tíma, tækifæri og umgjörð í starfsnefndum Alþingis til að fara yfir málin með vönduðum hætti, með samræðum sín á milli og með því að kalla til fagfólk til að fá fram öll mikilvægustu sjónarmiðin varðandi þá lagasetningu sem um er að ræða. Það er það sem ég legg höfuðáherslu á í þessu sambandi.

Eins og þingskapafrumvarpið liggur fyrir — af því ég er nú einn af þeim sem er í hinum ofurstóra þingskapameirihluta — fæ ég ekki annað séð en að tillögurnar sem lagðar eru fram séu til bóta þó að vissulega þyrfti meira að koma til. Við gerum það þá í næstu atrennu.

[02:03]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Magnússyni fyrir prýðilega ræðu sem hann flutti á 35 mínútum, um það bil þeim tíma sem okkar tillögur gera ráð fyrir að þingmenn hafi við 2. umr. Hv. þingmaður kvaðst hafa fleiri röksemdum fram að tefla. En ég saknaði þess að hann héldi ofurlítið lengur áfram vegna þess að það sem þingmaðurinn hafði fram að færa var fróðlegt og málefnalegt. Hann spurði ýmissa spurninga um afstöðu okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði sem ég vil gjarnan reyna að svara.

Varðandi samanburð við önnur ríki þá skulum við ekki gleyma því þegar við berum okkur saman við þjóðþing í ýmsum löndum sem hv. þingmaður nefndi að þá er ekki saman að jafna okkar fámenna þingi og þingum þar sem þingmenn skipta hundruðum. En látum það liggja á milli hluta. Það sem skiptir máli er að menn eigi kost á að koma skoðunum sínum og rökstuðningi á framfæri eins og hv. þingmaður gerði í máli sínu.

Þegar um flókin mál, umdeild og umdeilanleg er að ræða þá þarf góðan tíma til slíks. Í öðrum tilvikum nægir skammur tími. Ég nefndi fjölmörg þingmál sem við höfum afgreitt frá þinginu á undanförnum dögum og vikum sem hafa kallað á mjög stutta umræðu hér í þinginu en þeim mun vandaðri umfjöllun í nefndum þingsins. Síðan eru önnur mál sem við viljum gjarnan takast á um í þingsal.

Ég fór yfir það í fyrri ræðu minni hvernig þingið hefði breyst á undanförnum árum að því leyti að næturfundum hefði fækkað og þegar allt kemur til alls hafa ræður verið að styttast. Við höfum fært okkur úr því sem kalla mætti skipulegri óreiðu yfir í straumlínulagaðra kerfi. Ég verð að játa að hið skipulega kaos, hin skipulega óreiða, finnst mér að sumu leyti heillandi. En við erum öll sammála um að það er skilvirkara og markvissara fyrir þingstarfið að koma betra skipulagi á það.

Samhliða þessari þróun hefur framkvæmdarvaldið, ég held að flestum beri saman um það, sótt í sig veðrið og gerst ágengara gagnvart löggjafarvaldinu, gagnvart Alþingi. Af þessu hafa menn haft nokkrar áhyggjur. Ef við síðan teflum þessu saman verður til kokteill sem hlýtur að verða okkur til umhugsunar. Hver er hann? Jú, í hinni skipulegu óreiðu, í hinni löngu umræðu, felast nefnilega sóknarfæri fyrir stjórnarandstöðu. Það er á grundvelli langrar umræðu sem hún hefur, samkvæmt minni reynslu á undanförnum árum, sest að samningaborði með framkvæmdarvaldi og stjórnarmeirihluta og komist að niðurstöðu. Þetta hefur, þegar allt kemur til alls, reynst ákveðið valdatæki inni í þinginu. Það er bara staðreynd. Það er á grundvelli þess sem við höfum samið.

Þegar það gerist að við styttum ræðutíma eða setjum hömlur á hann að því marki sem hér er gert ráð fyrir, tökum 2. og 3. umr. um þingmál þar sem ræðutími hefur verið ótakmarkaður og styttum hann niður í 20 mínútur í 2. umr. þá er náttúrlega um meiri háttar takmörkun að ræða sem hefur mikil áhrif á þinghaldið. Þá þarf, til að ná markmiðum um aðhald gagnvart stjórnarmeirihluta og framkvæmdarvaldi, að grípa til einhverra annarra ráða. Hver eru þau? Hér er komið að tillögum sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð og ég fyrir hönd okkar þingflokks tefldi fram í þessari umræðu. Jú, það var að stytta vinnudaginn í annan endann, inn í nóttina, færa nóttina inn í dagsljósið. Þessi hugmynd hefur síðan litið dagsins ljós í frumvarpi meiri hlutans, um að þinghaldi skuli lokið á degi hverjum klukkan átta, helst klukkan sjö, en í síðasta lagi klukkan átta. Hún er frá okkur komin. Það er tillaga frá okkur.

Það er alrangt þegar því er haldið fram að tillögur frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði séu seint fram komnar. Þetta er umræða sem hefur verið að þróast og við höfum teflt fram hugmyndum okkar. Við tefldum fram þeirri grundvallarhugsun að finna þyrfti samspil á milli þess að koma böndum á ræðutímann og styrkja stjórnarandstöðuna á annan hátt. Við höfðum hugmyndir um að forseti þingsins kæmi úr röðum stjórnarandstöðunnar, að verkstjórinn inni í þinginu kæmi úr röðum stjórnarandstöðu. Að sama skapi yrði stefnt að því að verkstjórar í þingnefndum kæmu úr stjórnarandstöðu. Þetta voru hugmyndir sem við tefldum fram.

Ég ætla að koma aðeins nánar að því og skýra með

hvaða hætti þetta blasir við mér. Þessar viðræður eiga sér langan aðdraganda, margra ára, og ég hef komið að þessum málum í mörg ár, allar götur frá 1999 þegar menn hafa rætt þessi mál. Við höfum verið að gera breytingar á þingskapalögunum. Gerðar voru breytingar á þingskapalögunum á 10. áratugnum og síðan voru gerðar talsverðar breytingar fyrr á þessu ári, þ.e. 33 greinum var breytt á þessu ári. Við löguðum þingskapalögin að ýmsu leyti að breyttum háttum. En það sem gert er núna ristir hins vegar miklu dýpra.

Það sem við lögðum áherslu á var að það yrði aðgreint algerlega annars vegar á milli þess sem við gerðum til þess að styrkja stjórnarandstöðu og Alþingi, með því að efla nefndasvið, svo dæmi sé tekið og styrkja stjórnarandstöðuna á annan hátt, og hins vegar breytinga á þingskapalögunum. Því hafnaði hæstv. forseti algjörlega. Það er á þessum forsendum sem við vorum að tala um verslun og viðskipti. Það var gert að skilyrði að við samþykktum hvort tveggja í senn en þarna vildum við greina algjörlega á milli. Þetta var sú meginhugsun sem við tefldum fram.

Ég sagði alltaf í þessum viðræðum að við skyldum stíga þessi skref í áföngum. Þegar unga konan sem sannfærði mig um að það bæri að breyta þinghaldinu, stytta vinnudaginn, færa nóttina inn í daginn, heyrði að við værum sennilega að ná þeim áfanga að ljúka þinghaldinu á milli sjö og átta á hverjum degi nema á þriðjudögum, vildi hún að við gengjum lengra. Í raun er heimilt fyrir forseta að bæta við tímann, sem er eitt mál í þessu. Heimildir forsetans, sem kemur úr stjórnarmeirihlutanum, eru auknar. Þarna vildum við heldur draga úr. En þegar ég sagði þetta, að þarna væri skref í rétta átt, þá vildi hún að við færum lengra og þingdeginum lyki klukkan fimm, á sama tíma og leikskólum er lokað á daginn.

Ég var ekki alveg sammála þessu, mér fannst þetta vera skref í rétta átt en sagði: Samhliða þessu skrefi sem við stígum þá skulum við fallast á að beisla umræðuna að verulegu leyti. Föllumst á að minnka 3. umr. að því marki sem gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi. Föllumst á það. Látum 2. umr. bíða að sinni. Látum hana bíða að sinni og metum síðan málið eftir því sem það þróast. Á þessi sjónarmið var ekki fallist. Við vorum ein um þessi sjónarmið sem mér fannst þó eðlileg. Við stigum stórt skref með því að takmarka 3. umr. en þegar við áttuðum okkur á því að ekki væri vilji til þess af hálfu stjórnarmeirihlutans og meiri hlutans hér í þingi þá tefldum við því fram að við værum tilbúin að fallast á einhverjar takmarkanir.

Við settum fram hugmynd, í síðustu viku held ég að það hafi verið, um að ræðutími sem er núna ótakmarkaður, færi niður í 40 mínútur. Á allsherjarnefndarfundinum sem ég sat í fyrradag sagði ég fyrir okkar hönd að við værum líka tilbúin að endurskoða þetta og með því móti yrðum við reiðubúin að skuldbinda okkur til að leggja okkar af mörkum til að tryggja að þingskapafrumvarpið yrði samþykkt í síðasta lagi 8. febrúar, að við fengjum meira ráðrúm til að ræða málin.

Ég tek undir það sem hv. þm. Jón Magnússon sagði um nefndastarfið. Hæstv. forseti hefur sjálfur tekið undir þau sjónarmið líka og sitthvað af þeim hugmyndum sem voru ræddar á okkar fundum hafa ratað inn í þetta frumvarp vegna þess að menn hafa verið nokkuð sammála um hvert beri að stefna í þessum efnum.

Ein hugmynd sem ég hef lagt áherslu á í þessum viðræðum er að við byrjum á því að breyta fyrirkomulaginu við umræður um þá starfsmenn sem heyra undir þingið. Þá er ég til dæmis að tala um umboðsmann Alþingis. Umræða um skýrslu umboðsmanns Alþingis er þannig að við ræðum skýrsluna hér í þessum þingsal en umboðsmaður situr í hliðarsal og hlýðir á erkibiskups boðskap. Þeir sem umboðsmaður Alþingis hefur síðan fjallað um fá aldrei tækifæri til þess að bera hönd fyrir höfuð sér. Það fer aldrei nein umræða fram í reynd um hans skýrslu. Það er nú ekki alveg rétt hjá mér. Oft fer hún reyndar inn í þingnefndir. En ég held að það væri snjöll hugsun að efna til opinna funda með umboðsmanni og þeim aðilum sem hann gagnrýnir og þingnefndum og opna það fyrir fjölmiðlum svona á bandaríska vísu, liggur mér við að segja. Þarna væri skref sem við gætum stigið til þess að opna nefndastarf í þinginu og gera skýrslur og gagnrýni sem kemur fram á stofnanir hins opinbera gagnsærri, skulum við segja, lýðræðislegri, efla umræðu um þau atriði. Þetta er hugmynd sem ég tefldi fram inn í þessa umræðu.

Þá kemur að því að rekja hvers eðlis þessi umræða var. Við höfum átt í þessari umræðu miklu lengur en nemur þessu sumri. Við höfum verið að þróa þessa umræðu í langan tíma, í mörg ár. Við, eins og ég gat um í minni fyrri ræðu, höfum sjálf verið að breytast. Afstaða okkar hefur verið að breytast og þingið hefur verið að breytast eins og ég byrjaði á að segja. Við höfum síðan verið að þróa þessa umræðu áfram á okkar fundum á þessum almennu nótum, reynt að finna grundvöll sem við gætum sameinast um. Þegar ég hef hlýtt á menn tala hér þá finn ég að við erum að tala um mjög svipuð markmið. Við erum að gera það. Þess vegna hef ég verið svo trúaður á að við gætum náð samstöðu með því að gefa okkur tíma til þess. Ég tel að við ættum að gefa okkur að við séum öll að reyna að gera þingið að markvissari og betri vinnustað, ekki bara að betri vinnustað heldur betri lýðræðislegum vettvangi og lagasmiðju. Þetta er það sem við öll stefnum að væntanlega og þess vegna er ég svo dapur yfir því hvernig þetta gerist.

Þá er komið nánar að þessari vinnu. Nú er ég búinn að lýsa því hvernig við höfum þróað þessa hugsun áfram, teflt inn hugmyndum um áherslur sem við viljum sjá í breyttu þinghaldi. Annað mætti nefna sem við erum öll sammála um. Það er að breyta umræðu til dæmis um fjárlög. Við erum búin að upplifa það núna hversu ómarkviss þessi umræða er. Allir eru sammála um þetta, þ.e. að æskilegt væri að breyta umræðunni, að einangra hana eða skipta henni niður í ákveðin svið þar sem ráðherrar kæmu og fulltrúar viðkomandi nefnda, hafa heilbrigðismálin á vissum tíma, félagsmál á öðrum og svo framvegis. Allir eru sammála. Af hverju gerum við þetta ekki og þá af fúsum og frjálsum vilja? Vegna þess að það er þannig að það er svo erfitt að setja þinghald, lýðræðislega samkundu, undir straujárn. Það á eitt við hér og annað þar alveg eins og lögmaðurinn þekkir, eins og lögmaðurinn hv. þm. Jón Magnússon þekkir. Í réttarstarfi gildir eitt hér og annað þar og þannig er þessu líka varið hérna. Ég er talsmaður þess að menn geri hlutina af fúsum og frjálsum vilja. Ég er mjög eindregið fylgjandi því.

Það sem síðan gerist er að hæstv. forseti vinnur úr þessum hugmyndum og það gerir hann í samráði væntanlega við starfsmenn þingsins. Þar er ákveðinn rauður þráður í gegnum þessa vinnu í langan tíma og sá dagur rennur upp að hann leggur fyrir okkur ákveðnar tillögur. Eftir því sem ég kemst næst í mínu minni og eftir því sem ég hef rætt það við mína félaga sem voru staðgenglar mínir síðast þegar ég var utan þings í tvær, þrjár vikur í nóvember, að þegar kom að því, þessu tvennu sem ég nefni, að aðskilja annars vegar breytingar á þingskapalögum og hins vegar styrkingu á þinghaldinu og bættri aðstöðu stjórnarandstöðunnar þá var ekki vegur að fallast á slíkt. Í annan stað, þegar um var að ræða ræðutímann þá var það sett fram þannig við okkur að því bæri annaðhvort að taka eða hafna. Menn fá því skyndilega frumvarp eða frumvarpsdrög í hendur sem eru að mínu mati allt of langt á veg komin og ekki í samræmi við umræðuna. Hún var ekki orðin mótuð eða þróuð eða þroskuð á þennan hátt. Þannig upplifði ég þessa hluti. Menn verða að taka það alveg trúanlegt að okkar vilji, okkar einlægur vilji í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs var að þróa þessa umræðu á grunni þess módels sem ég er að lýsa, að við gerum tvennt í senn, stytta ræðutímann, setja hann í einhverjar umbúðir en styrkja samhliða stjórnarandstöðuna á annan hátt og þar nefndi ég verkstjórnina í þinginu, verkstjórnina í þingnefndum og ýmsa aðra þætti. Þannig upplifði ég þessa hluti en ég ítreka að inn í þessa umræðu tefldum við ekki — það er mikill misskilningur að við höfum teflt hugmyndum fram seint og um síðir. Við höfum tekið þátt í þessari umræðu af fullum krafti og ekki síður og eigum að vissu leyti hluta í þeim hugmyndagrunni sem hér hefur verið að mótast. Það er nú staðreynd málsins.

Síðan tala menn um hversu vel hafi verið unnið að málinu í allsherjarnefnd og þeir hafa talað um ótrúlega þolinmæði hv. formanns nefndarinnar. Vita menn hvenær málinu var vísað til nefndar? Málinu var vísað til allsherjarnefndar síðastliðinn fimmtudag. Okkar fulltrúi óskaði eftir því að kallaðir yrðu til nefndarinnar fyrrum forsetar þingsins, að leitað yrði eftir upplýsingum frá öðrum þjóðþingum og þar fram eftir götunum og að okkur gæfist tími til að ræða málin í þaula vegna þess að sú umræða sem ég hef alla vegana tekið þátt í sem formaður þingflokks undir verkstjórn hæstv. forseta þingsins hefur verið miklu dýpri og þróaðri en það sem hefur verið að gerast í allsherjarnefnd á undanförnum dögum. Þar hafa menn ekkert farið djúpt í saumana á málinu eftir því sem ég hef kynnt mér það heldur hafa þeir verið að þjarka um það hvort eigi að fara upp eða niður með þessar mínútur og hversu þá hátt upp. En að fara í gegnum einstakar greinar og taka þessa umræðu í þaula hefur alla vegana ekki verið gert á þá dýpt sem ég og við hefðum kosið að hefði verið gert enda á þetta að byggjast á miklu vandaðri vinnubrögðum en þessu nemur. Það er mín skoðun. Talað er um langlundargeð og þolinmæði gagnvart okkur. Við erum búin að taka þátt í þessari umræðu í langan tíma og við erum að þróa hana áfram.

Hv. þm. Jón Magnússon sagði að við værum að stilla okkur upp sem einhvers konar fórnarlambi í þessu máli. Í reynd erum við ekki að gera það. Við erum að ræða líka um efnisatriði málsins. Við höfum farið mjög ítarlega yfir okkar tillögur sem við höfum teflt fram núna til málamiðlunar og til þess að bæta þingskapafrumvarpið. Hv. þm. Atli Gíslason, fulltrúi okkar í allsherjarnefnd, fór almennum orðum yfir frumvarpið og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, fór ítarlega yfir efnisatriðin, yfir þær tillögur sem við höfum sett fram.

Eitt vil ég leggja mikla áherslu á. Það er að rætt verði við starfsmenn Alþingis um alla útfærslu á þessu málum. Ýmis atriði eru vanreifuð tel ég vera, atriði sem við eigum eftir að ræða nánar í okkar hópi, eins og á hvern hátt stjórnarandstaðan og þingflokkarnir eru styrktir. Þar er eitt sjónarmiðið að styrkja nefndasviðið almennt. Annað sjónarmið er að færa starfsmenn nær hinum pólitísku flokkum. Starfsmenn Alþingis, eftir því sem ég hef séð og heyrt, hafa efasemdir um síðari kostinn og mér finnst eðlilegt að það verði teknar upp viðræður við starfsmannafélagið um það efni. Ég skil þeirra sjónarmið mæta vel sannast sagna og vil að það verði skoðað.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, formaður þingflokks Framsóknarflokksins, flutti ræðu um hinar miklu samningaviðræður og framlag Framsóknar inn í þessa umræðu og miklu umræðu og djúpu í þingflokki Framsóknarflokksins. Það má vel vera að sá þingflokkur hafi rætt þetta ítarlega og það má vel vera að aðrir þingflokkar hafi gert það líka. Við fórum vissulega yfir þau drög og öll þau gögn samviskusamlega sem komu. En eftir því sem mín rannsóknarvinna leiðir í ljós þá voru þetta nú ekki miklar breytingar sem þessir flokkar geta státað af frá því plaggi sem hæstv. forseti Alþingis reiddi fram á sínum tíma.

Það er mér harmsefni að við skyldum ekki, og skulum ekki ef það verður ofan á, ná samkomulagi um að skjóta afgreiðslu þessa máls á frest. Ýmsir kostir eru enn í stöðunni. Sá kostur er til staðar að fresta gildistöku laganna og freista þess að ná samkomulagi um frekari breytingar á þingsköpunum. Við — og ég ítreka það — settum fram það tilboð af okkar hálfu að málið yrði ekki keyrt í gegnum þingið, gert að lögum fyrr en í byrjun febrúar. Við gætum hnikað þeirri dagsetningu til þannig að við gæfum okkur bara fyrstu vikuna í þinghaldinu eftir jól til þessa starfs. Við viljum allt til vinna til þess að fá betri tíma til þess að skoða þessi mál.

Ég legg áherslu á að þær hugmyndir sem við höfum teflt fram eru ekkert að koma fram á síðustu stundu. Það sem við erum hins vegar að gera á síðustu stundu er að tefla fram málamiðlun til að freista þess að koma í veg fyrir að frumvarpið í þeirri mynd sem það liggur núna fyrir verði að lögum.

Ég beini orðum mínum til hv. þm. Jóns Magnússonar og segi að ég vona að ég hafi gert grein fyrir því hvernig þetta mál lítur út frá mínum bæjardyrum. Ég geri mér grein fyrir því að aðrir hafa aðra sýn á þetta mál. Það hafa verið miklar og heitar tilfinningar í þessari umræðu og mismunandi sjónarmið. En ég legg áherslu á að þegar allt kemur til alls þá erum við öll að leita eftir svipuðum markmiðum. Við viljum bæta þinghaldið og við viljum efla þingið gagnvart framkvæmdarvaldinu. Við erum ekki að fullu sammála um hvernig það verði best gert, en ég segi: Eigum við ekki að leita leiða enn þá til að gera þetta saman?

[02:30]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ögmundi Jónassyni fyrir skilmerkilega ræðu. Engin mannanna verk eru óbrotgjörn eða standa til eilífðar og þegar um stofnun eins og Alþingi er að ræða verður stöðugt að leita þeirra leiða sem hagkvæmastar eru til þess að umgjörðin sé þannig að þar sé hægt að vinna með sem skilvirkustum og bestum hætti þjóðinni til heilla. Það erum við að sjálfsögðu sammála um að beri að gera.

Þá er líka spurningin um það með hvaða hætti við þjónum lýðræðinu sem best þannig að lýðræðisleg hugsun, lýðræðisleg sjónarmið og lýðræðisleg umræða geti átt sér stað, virk skoðanaskipti. Á þeim þjóðþingum sem ég hef fylgst með umræðum í fannst mér mjög skemmtilegt og athyglisvert að fylgjast t.d. með snörpum umræðum og skoðanaskiptum í enska þinginu. Það er í þá áttina sem ég vildi gjarnan geta þróað umræðuna í íslenska þinginu. Í stað langra og, að því er mörgum finnst, leiðinlegra ræðna, eins og þeirrar sem ég hélt hér áðan, verði um styttri og snarpari skoðanaskipti að ræða sem almenningur fylgist með af meiri áhuga, auk þess sem þá er verið að fjalla um einfaldari hluti hverju sinni.

Við erum að sjálfsögðu ekki komin á neinn endapunkt og næsta verkefni eftir að þingskapafrumvarpið hefur fengið fullnægjandi afgreiðslu er að halda áfram. Þá er það nefndastarfið sem við þurfum að koma að, breyttri umgjörð um nefndastarfið til að tryggja að verkefni og störf Alþingis verði enn skilvirkari en nú er. Ég vona að hv. þm. Ögmundur Jónasson sé sammála mér um það.

[02:33]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er alveg sammála hv. þingmanni. Ég er hins vegar ekki sammála hv. þingmanni um að 35 mínútna ræða hans hafi verið löng og leiðinleg, síður en svo. Ég er einnig sammála hv. þingmanni um að snörp skoðanaskipti eru góð og æskileg. Ég er sama skapi á því máli að um flókin mál þurfi stundum að taka ítarlega umræðu.

Við skulum heldur ekki gleyma hinu. Hinar löngu ræður, sem stundum er vísað til, þarf að skoða í því samhengi sem þær verða til í. Ég get sagt litla reynslusögu af sjálfum mér. Lengsta ræða sem ég hef flutt var flutt hér eina nóttina fyrir nokkru þegar verið var að gera Ríkisútvarpið að hlutafélagi. Þannig háttaði til að ég var á mælendaskrá ásamt einum öðrum einstaklingi. Ég reyndi að fá úr því skorið frá forseta þingsins hvort hann væri reiðubúinn að fresta umræðunni eftir að ég hefði lokið máli mínu vegna þess að mér var kunnugt um að aðrir þingmenn, sem ekki voru til staðar, höfðu áhuga á að halda umræðunni áfram daginn eftir. Við því vildi þáverandi hæstv. starfandi forseti þingsins ekki veita mér svör.

Ég varð þess áskynja að beita átti valdi til að stöðva umræðu sem menn vildu gjarnan halda áfram. Það var ástæðan fyrir því að ég teygði heldur á máli mínu, þó að ég sé nú á því að ræðan hafi verið málefnaleg. Hún var mjög löng og að sönnu óþarflega löng en þetta er skýringin. Við megum ekki gleyma þessu samhengi hlutanna. Þegar allt kemur til alls er þetta spurning um jafnvægi í þinginu. Það er að gerast núna að menn eru að breyta því jafnvægi og, að okkar dómi, að draga úr styrk og stöðu stjórnarandstöðu.

[02:35]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki verið sammála því, hv. þm. Ögmundur Jónasson, að verið sé að draga úr styrk og möguleikum stjórnarandstöðunnar með þeim breytingum sem við erum að gera hér. Ég tel þvert á móti að með ákveðnum hætti sé verið að færa stjórnarandstöðunni betri hlut í hendur og alla möguleika. Ef menn vilja stunda málþóf eru þeir kostir til staðar eftir sem áður, bara með öðrum hætti, með snarpari og skilvirkari hætti en nú er.

Það er hins vegar mikilvægt að auka möguleika einstakra þingmanna á að koma sínum hlutum áfram, að við virðum einstaklingsfrelsið hér í sölum Alþingis. Þar hefur Sjálfstæðisflokkurinn gjörsamlega brugðist, að virða einstaklingsfrelsið í sölum Alþingis, enda orðinn gamall, þreyttur og stjórnlyndur flokkur sem telur eðlilegt að haga hlutum með þeim hætti (Gripið fram í.) sem heppilegast er hverju sinni.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur ítrekað vikið að því að sá sem hér stendur hafi talað í 34 mínútur og 27 sekúndur eða þar um bil, (Gripið fram í.) eða 35, já já. Mér fannst einfaldlega tilvalið að nýta þann tíma sem ég hafði þar sem það yrði væntanlega í síðasta sinn áður en fyrirkomulagið breyttist. Hefði ég haft ákveðinn og skertari tíma hefði ég nýtt hann og ekki farið yfir þau tímamörk en komið sömu málefnum, væntanlega betur og skilmerkilegar, til skila af því ég hefði þurft að raða þeim og setja þau betur niður fyrir mig.

[02:37]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil aðeins ítreka það sjónarmið og þær áherslur sem við viljum draga athygli að í þessari umræðu, að það ber að skoða alla þætti þessa máls í samhengi.

Ef t.d., og ég ítreka það, hæstv. forseti þingsins, verkstjóri Alþingis, væri úr röðum stjórnarandstöðu, ef formenn þingnefnda væru úr röðum stjórnarandstöðu væri jafnvægið með öðrum hætti. Ég legg áherslu á, og við gerum það í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, að það beri að skoða þetta stóra samhengi hlutanna.

Þegar allt kemur til alls eru markmið okkar hin sömu og við leggjum áherslu á allt þetta, að við getum náð saman ef við gefum okkur tíma. Og út á það ganga okkar tillögur, að stjórnarmeirihlutinn og meiri hlutinn hér á Alþingi fallist á þá sanngirniskröfu okkar í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að skjóta gildistöku þessara laga á frest. Við vildum helst geyma þessa umræðu. Best væri að stöðva umræðuna núna, fresta henni og klára málið í þingbyrjun eftir hátíðar.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá voru tekin 4.–5. og 7.–20. mál.

Fundi slitið kl. 02:39.

45. FUNDUR

föstudaginn 14. desember,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Þingsköp Alþingis, frv., 293. mál, þskj. 333, nál. 498 og 524, brtt. 499 og 525. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
2. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 318. mál, þskj. 491. — 2. umr.
3. Almannatryggingar o.fl., stjfrv., 195. mál, þskj. 481, brtt. 501. — 3. umr.
4. Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, stjfrv., 130. mál, þskj. 482, frhnál. 529, brtt. 500. — 3. umr.
5. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 91. mál, þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496. — Frh. 2. umr.
6. Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, stjfrv., 207. mál, þskj. 225, nál. 450. — 2. umr.
7. Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, stjfrv., 208. mál, þskj. 226, nál. 451. — 2. umr.
8. Tollalög, stjfrv., 229. mál, þskj. 248, nál. 448. — 2. umr.
9. Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., stjfrv., 304. mál, þskj. 376, nál. 453. — 2. umr.
10. Vátryggingarsamningar, stjfrv., 163. mál, þskj. 175, nál. 460 og 523. — 2. umr.
11. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 289. mál, þskj. 325, nál. 492. — 2. umr.
12. Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., stjfrv., 131. mál, þskj. 132, nál. 497. — 2. umr.
13. Tekjuskattur, stjfrv., 290. mál, þskj. 326, nál. 509, brtt. 510. — 2. umr.
14. Fyrning kröfuréttinda, stjfrv., 67. mál, þskj. 67, nál. 478, brtt. 479. — 2. umr.
15. Úrvinnslugjald, stjfrv., 242. mál, þskj. 262, nál. 462. — 2. umr.
16. Innflutningur dýra, stjfrv., 204. mál, þskj. 219, nál. 480. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Katrín Jakobsdóttir, 4. þm. Reykv. n.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.,
Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.

Þingsköp Alþingis, frh. 2. umr.

Frv. StB o.fl., 293. mál (starfstími Alþingis, eftirlitshlutverk, ræðutími o.fl.). — Þskj. 333, nál. 498 og 524, brtt. 499 og 525.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[10:33]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Annarri umræðu um þingskapalög lauk í nótt með því að þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ítrekaði tillögu sína um að endanlegri afgreiðslu málsins yrði skotið á frest fram yfir áramótin, en ef meiri hlutinn féllist á þá tilhögun mundi þingflokkurinn draga breytingartillögur sínar við þingskapafrumvarpið til baka. Þessari ósk var beint til hæstv. forseta þingsins sem jafnframt er 1. flutningsmaður að málinu.

Þetta gerum við með það í huga að mikilvægt er að sátt og samkomulag ríki um þingskapalög Alþingis. Þetta gerum við einnig í krafti þess að við teljum að slíku samkomulagi og slíkri sátt sé hægt að ná.

[10:34]

Atli Gíslason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég harma að hér skuli keyrt í gegn frumvarp í óþökk minnihlutahóps, þingmanna Vinstri grænna. Ég harma líka vinnubrögðin og verð að vara við afleiðingunum af þessu. Það er stílbrot í þessu, brotin órofa hefð um að reynt sé að ná samstöðu um þessi mál. Ég fullyrði að það hefur ekki verið gert. Það var lagt fram fullskapað frumvarp og ég hef það eftir mörgum þingmönnum í salnum að þeir hafi lítt eða illa kynnt sér þetta frumvarp eða komið að verkinu meðan sú smíð stóð yfir.

Ekkert samráð var haft við starfsfólk þingsins eða aðra sem hefðu getað lagt orð í belg. Engir gestir komu á fundi nefndar og engar umsagnir. Með því að slíta með þessum hætti sundur friðinn blasir við að það er fallið til að vekja trúnaðarbrest. Það er fallið til að auka á samstarfsörðugleikana, það er fallið til þess að þingið gangi ekki jafnsnurðulaust og það getur gert. Ég verð að taka fram, herra forseti, að hér er ætlunin að stefna að vinnustað þar sem unnt er að samræma vinnu á þingi og fjölskylduábyrgð. En svo er ekki. Við stígum ekki hænufet fram í þeim efnum.

Félag starfsmanna Alþingis er óumbeðið sendi umsögn inn í allsherjarnefnd lýsir því yfir að það sé engin trygging fyrir því í frumvarpinu að hér sé stuðlað að betri og fjölskylduvænni vinnustað. Starfsmennirnir hafa líka efasemdir um lengingu tímans, sérstaklega styttingu sumarleyfa, og segja beinlínis í umsögn sinni:

„Versti ókosturinn við núverandi fyrirkomulag er einmitt að starfsmenn vita ekki í upphafi vinnudags hve lengi þingfundur muni standa og gerir það starfsfólki erfitt fyrir við að samræma vinnu og fjölskylduábyrgð.“

Ekkert hefur breyst í þessum efnum. Forsetinn, herra forseti, hefur enn alræðisvald til að halda endalausa kvöldfundi og endalausa næturfundi. Það er ekkert í frumvarpinu að finna sem gerir skipulag í nefndarvinnu eða upplýsingaöflun betri. Þess vegna hvarflar að mér að tilgangurinn sé allur annar en umhyggja fyrir skilvirkni þingstarfa.

Einhver hvíslaði að mér að frumvarpið héti „að stinga upp í Steingrím“. Er það tilgangurinn, er það lýðræðisþreytan sem ræður hér för, lýðræðisóþægindin? Eru framkvæmdarvaldið og stjórnsýslan að setja okkur reglur?

[10:37]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Hér eru teknar til afgreiðslu löngu tímabærar breytingar á starfsháttum Alþingis. Þær tillögur sem mestum usla hafa valdið meðal örfárra þingmanna komu fram fyrir átta árum, árið 1999, fluttar af þáverandi forsætisnefnd, m.a. af þáverandi þingmanni Ragnari Arnalds, sem þá hafði setið 32 ár á þingi og vissi betur en flestir aðrir hvað þurfti að gera til að breyta í störfum þingsins.

Ég fagna því að menn láti ekki tefja tímabærar breytingar lengur en orðið er og ráðist í þá atlögu sem nauðsynleg er til að styrkja aðstöðu þingsins sjálfs til verka, til að styrkja starf þingnefnda til sinna verka og bættrar lagasetningar og til að styrkja aðstöðu þingmannsins til að rækja sitt starf og styrkja aðstöðu þingflokka til að vera það lýðræðislega aðhald og þáttur í löggjafarstarfi sem þeir eru kosnir til.

Ég legg áherslu á, virðulegi forseti, að þessar tillögur eru aðeins áfangi á leið. Þær eru ekki leiðarendi. Það er margt fleira sem sum okkar sem stöndum að því að flytja þetta mál hefðum viljað gera til viðbótar því sem samstaða náðist um. Það er kannski sú list sem menn verða að læra í stjórnmálum, að ná samkomulagi við aðra, standa við það samkomulag og halda svo áfram að vinna að frekari úrbótum.

[10:39]

Birgir Ármannsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við göngum nú til atkvæðagreiðslu við 2. umr. um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis. Breytingarnar sem í þessu frumvarpi felast eru víðtækar. Þær fela það í sér að styrkja stöðu þingsins að mörgu leyti og gera þingmönnum auðveldara að rækja sitt hlutverk. Um leið verða breytingar sem fela í sér að auðveldara verður að skipuleggja störf þingsins, m.a. með takmörkunum á ræðutíma. Þessar breytingar eru mikilvægar upp á skipulagningu þingstarfa og eiga að vera til þess fallnar að tryggja markvissari og skilvirkari umræður um mál á þinginu.

Þetta mál á sér langa forsögu og hugmyndir sem birtast í þessu frumvarpi hafa verið til umræðu í þinginu um langt skeið. Það er í mínum huga ekki fagnaðarefni að málið skyldi fara í þann farveg að Vinstri grænir skildu sig frá öðrum þingflokkum í þinginu og tækju ekki þátt í afgreiðslu frumvarpsins með meiri hlutanum í allsherjarnefnd, sem samanstóð af fulltrúum hinna fjögurra þingflokkanna. Það er í sjálfu sér afar leiðinlegt að það skyldi gerast.

Hins vegar bendi ég á að í starfi allsherjarnefndar og í þeim breytingartillögum sem meiri hluti nefndarinnar ber fram við þessa umræðu er gengið talsvert til móts við þau sjónarmið sem komu fram af hálfu vinstri grænna. Samkomulagsvilji var fyrir hendi en þær hugmyndir sem vinstri grænir boðuðu í þessum málum og birtast m.a. í breytingartillögum sem fulltrúar þeirra flytja við þessa umræðu eru það langt frá því samkomulagi sem náðist milli annarra flokka að ekki reyndist unnt að brúa það bil. Það er ekki fagnaðarefni.

Hins vegar þarf stundum að taka af skarið og koma nauðsynlegum breytingum í gegn þótt ekki náist um þær full samstaða. Í þessu máli er óvenjuvíðtæk samstaða og ég vonast til að við getum gengið frá þessum breytingum í dag með það að markmiði að efla starf þingsins, gera það skilvirkara, markvissara og tryggja betur að þingið geti rækt hlutverk sitt eins og til er ætlast af kjósendum okkar.

[10:42]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Okkur er ekkert að vanbúnaði að greiða atkvæði um þingskapafrumvarpið. Það er engin lýðræðisþreyta hér, það er málæðisþreyta. Við erum þreytt á að bíða eftir að afar löngum og innihaldslitlum ræðum ljúki, ræðum sem hafa tafið störf á þinginu. Þetta mál hefur fengið eðlilega umfjöllun. Hæstv. forseti þingsins hefur beitt sér af lipurleika við að reyna að ná málamiðlun milli flokka, málið fékk eðlilega umfjöllun í allsherjarnefnd og ég vil líka koma því á framfæri að það er ekki hefð fyrir því, eins og hér hefur ranglega verið haldið fram, að allir flokkar eða allir þingmenn hafi hér áður fyrr tekið sameiginlega ákvarðanir um þingsköpin. Það er ekki þannig. (Gripið fram í.)

Það eru mörg tækifæri sem sköpuðust fyrir vinstri græna til að ná samkomulagi í þessu máli. Þeir kusu að gera það ekki. Þeir vildu ekki vera með og það verður bara að hafa það. Hinir þingflokkarnir hafa hins vegar teygt sig í átt til vinstri grænna og gert breytingar á frumvarpinu þannig að búið er að lengja ræðutímann frá því sem til stóð.

Við erum að taka eitt skref af mörgum og það verða tekin önnur í framhaldinu. Ég tel að við hlökkum flestöll til að starfa við breyttar aðstæður. Störfin verða markvissari, þau verða fjölskylduvænni og þau verða meira í takt við nútímann.

Ég tel alveg ljóst, virðulegi forseti, að eftir nokkur ár munum við hlæja að núverandi fyrirkomulagi. Við viljum ekki vera föst í fortíðinni. Við viljum breytingar á störfum þingsins og þess vegna skulum við ganga til atkvæðagreiðslu og koma þessum nýju lögum sem fyrst í gagnið.

[10:44]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þetta frumvarp skuli komið til atkvæðagreiðslu. Ég held að hér séum við að taka skref í rétta átt. Við eigum eftir að taka miklu fleiri skref en þetta er skref í rétta átt og um það hefur náðst mjög víðtæk sátt. Að vísu hefur hluti stjórnarandstöðunnar ekki viljað taka þátt í því en mjög víðtæk sátt hefur náðst um breytingarnar engu að síður. Ég er sannfærður um að þær eru heillaspor í sögu þingsins.

Ég lít svo á að með þessu skrefi séum við að leggja af stað í að bæta löggjöfina, auka möguleika þingmanna til að veita framkvæmdarvaldi aðhald frá því sem nú er og á sama hátt verði fyrirkomulagið til að gera þingsalinn enn frekari vettvang stjórnmálaumræðu dagsins. Allt eru þetta atriði sem skipta máli í að bæta og efla þingið.

Aðstaða þingsins til að sinna störfum sínum mun batna, aðstaða þingmanna til að sinna störfum sínum mun batna, aðstaða þingflokka til að sinna verkefnum sínum mun batna. Ég verð að segja, virðulegi forseti, að það er mikill ábyrgðarhluti að lítill hluti þingsins skuli ekki vilja koma með okkur í þetta ferðalag til að bæta og efla þingstarfið. En ég er sannfærður um að þessar breytingar munu einnig bæta starf þess þingflokks sem ekki hefur viljað vera með í för.

Brtt. 499,1 (þrjár nýjar greinar, verða 1.–3. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 525,1 felld með 42:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 499,2 samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 525,2 felld með 42:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

1. gr. (verður 4. gr.), svo breytt, samþ. með 42:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:50]

Guðfinna S. Bjarnadóttir:

Virðulegi forseti. Um árabil hafa fagleg og skilvirk vinnubrögð verið áhugamál mitt. Auk þess hef ég unnið að gæðamálum í fyrirtækjum og opinberum stofnunum víða um heim. Í því starfi hef ég kynnst því hvernig auka má skilvirkni og gæði með því að bæta verkferla og skipulag og einnig hvernig auka má þjónustu án þess að kosta til hennar viðbótarfjármagni. Fræðimenn hafa um áratugi aflað mikillar þekkingar á skilvirkum vinnubrögðum og sýnt fram á leiðir til að efla gæði og árangur af starfsemi einkarekinna fyrirtækja sem og stofnana.

Því voru það óneitanlega vonbrigði að kynnast vinnulagi hér á Alþingi sem að mínu viti er að töluverðu leyti úrelt og afar gamaldags. Hér má margt betur fara og því fagna ég sérstaklega þeim lögum um þingsköp Alþingis sem nú eru u.þ.b. að taka gildi. Í nýjum lögum sé ég tækifæri til að efla þingið og sjálfstæði þess gagnvart framkvæmdarvaldinu. Ég sé einnig tækifæri til að efla nefndarstörfin og gera vinnulagið árangursríkara og nútímalegra.

Ég lýsi stuðningi við málið og við hæstv. forseta Alþingis sem í þessu máli hefur sýnt eindreginn (Forseti hringir.) vilja til að bæta störf þingsins.

Brtt. 525,3 felld með 41:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

15 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, LB, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

2.–3. gr. (verða 5.–6. gr.) samþ. með 48 shlj. atkv.

Brtt. 499,3 (ný grein, verður 7. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

4. gr. (verður 8. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

5. gr. (verður 9. gr.) samþ. með 49 shlj. atkv.

6.–8. gr. (verða 10.–12. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 499,4 samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

9. gr. (verður 13. gr.), svo breytt, samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 525,4 felld með 42:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

10.–11. gr. (verða 14.–15. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 525,5 felld með 42:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 499,5 samþ. með 49 shlj. atkv.

12. gr. (verður 16. gr.), svo breytt, samþ. með 42:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

13. gr. (verður 17. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 499,6 (ný grein, verður 18. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

14. gr. (verður 19. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 525,6 felld með 42:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ,

GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

15. gr. (verður 20. gr.) samþ. með 42:7 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 525,7 felld með 42:7 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 525,8 felld með 42:7 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Brtt. 499,7 samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

16. gr. (verður 21. gr.), svo breytt, samþ. með 42:7 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

17. gr. (verður 22. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 525,9 felld með 42:7 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, KJak, KolH, MS, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Veiting ríkisborgararéttar, 2. umr.

Frv. allshn., 318. mál. — Þskj. 491.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:01]
1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 47 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Almannatryggingar o.fl., 3. umr.

Stjfrv., 195. mál (verkaskipting ráðuneyta, kaup á heilbrigðisþjónustu). — Þskj. 481, brtt. 501.

[11:02]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er vonandi ekki stór skaði skeður. Mér er ljóst að tíminn er orðinn afar dýrmætur hér á Alþingi og vona ég að það hafi ekki raskað þingstörfunum illilega þó að ég þyrfti að ná mér í skjal sem ég ætla að mæla fyrir.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum breytingartillögu um að hin margnefnda 18. gr. þessa frumvarps falli brott. Ég get vísað til umræðna sem hér hafa orðið allítarlegar um efni þessarar greinar. Það er nokkuð sérstakt satt best að segja því að hæstv. ríkisstjórn er í frumvarpi sínu að fara fram á það við Alþingi, við löggjafann að fá heimild til að stofna ríkisstofnun, ráða henni

forstjóra, setja henni stjórn og hefja starfsemi hennar á grundvelli bráðabirgðaákvæðis í lögum og boðar lög og ákvæði um stofnunina, hlutverk hennar og starfsemi síðar. Það er sem sagt verið að fara fram á fullkomið framsal á öllum þessum þáttum til þess að ríkisstjórnin geti stofnað ríkisstofnun með þessum afar óvenjulega hætti.

Nú kynnu menn að segja sem svo að það væri kannski ekki svo mikið í húfi ef um væri að ræða einhver minni háttar viðfangsefni sem ekki skiptu miklu máli og ekki væri mikil pólitík á bak við eða varðaði neina brennandi hagsmuni. En það er nú bara ekki svo í þessu tilviki því að þessi stofnun virðist eiga að fá veigamikið hlutverk hjá hæstv. ríkisstjórn sem innkaupandi á velferðarþjónustu sem margt bendir til að ríkisstjórnin ætli að færa í stórauknum mæli út á einkamarkað og nota þá þessa innkaupastofnun til að versla með þá hluti. Það liggur því í hlutarins eðli að hér er á ferðinni stórt og viðkvæmt mál, pólitískt mál, og það er alveg með ólíkindum að ríkisstjórninni skuli detta í hug að fara fram á það við Alþingi að standa svona að málum.

Það er í samræmi við annað að mönnum finnist þetta eðlilegur framgangsmáti. Þeir sem hafa vanist því að geta umgengist völdin eins og þeir eigi þau einir í framkvæmdarvaldinu og ríkisstjórn, þeim finnst sjálfsagt ekkert að því að bera það upp við Alþingi að afgreiða hlutina svona. Það virðist ekki vera. Ég hef engar sérstakar efasemdaraddir heyrt úr röðum stjórnarsinna til dæmis um að þetta séu bara ekki fullkomlega eðlileg og ágæt vinnubrögð. Þarf að gera þetta svona? Er einhver efnisleg rökstudd ástæða fyrir því að fara þurfi þessa óvenjulegu leið? Nei. Það er algerlega augljóst mál að það eru aðrar og miklu venjubundnari aðferðir við að gera þessa hluti ef menn ætla að gera þá á annað borð, sem eru þær að ósköp einfaldlega undirbúa verkefnið á vegum stjórnsýslunnar, t.d. með skipan stjórnskipaðrar nefndar. Út af fyrir sig væri hægt að afla heimildar í lögum ef menn vildu svo við hafa hvað það varðar að setja það inn í sem heimildarákvæði eða einfalt ákvæði til bráðabirgða að skipuð skuli nefnd til þess að undirbúa lög og starfsemi stofnunar sem eigi að taka til starfa á þessu sviði. Síðan eru þau lög sett með venjubundnum hætti, taka gildi og þá er hægt að ráða starfsfólk og hefja starfsemina.

Hér er byrjað á öfugum enda og það veit einhvern veginn ekki á gott. Það boðar ekki gott og það vekur sérstaka tortryggni þegar haft er í huga hvað undir liggur, hvað er á bak við, að það er sjálf heilbrigðisþjónustan, veigamiklir þættir hennar og beintengd við þau áform ríkisstjórnarinnar, sem liggja alveg fyrir þó að mönnum virðist henta að sverja þau af sér svona af og til, að færa verkefni í stórauknum mæli frá hinu opinbera, jafnvel viðkvæm verkefni á sviði heilbrigðisþjónustu, og til einkamarkaðarins. Það hefur lengi verið draumur margra. Sjálfstæðismenn hafa lengi horft vonaraugum til heilbrigðisráðuneytisins. Á undanförnum árum hafa alltaf af og til komið upp umræður í Sjálfstæðisflokknum um að nú verði flokkurinn að fara að komast í heilbrigðisráðuneytið, gott ef ekki hefur verið ályktað sérstaklega um það á landsfundum flokksins að nú sé það að verða eitt af stærstu og brýnustu pólitísku viðfangsefnum flokksins að komast inn í heilbrigðisráðuneytið og taka þar til hendinni.

Það er reyndar þannig því miður að í hinum stjórnarflokknum, Samfylkingunni, hafa þessar hugmyndir alltaf verið á kreiki. Varaformaður Samfylkingarinnar, hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, hefur ítrekað tekið undir og sett fram sjónarmið í þessa veru. Fyrir ekki löngu síðan var verið að gamna sér með að áherslur forustumanna Samfylkingarinnar stönguðust að vísu svolítið á í þessum efnum. Gott ef það voru ekki fyrrverandi og núverandi formenn Samfylkingarinnar sem menn voru þar að gamni sínu að lesa og orðtaka og benda á það væru eitthvað mismunandi áherslur hvað varðaði það hversu langt menn vildu ganga í einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar. En það er alveg augljóst að bæði Sjálfstæðisflokkurinn auðvitað — og þarf ekki um það að ræða — og Samfylkingin eru býsna höll undir þessi sjónarmið. Þetta er boðað að nokkru leyti í stjórnarsáttmála. Ályktanir Sjálfstæðisflokksins náttúrlega liggja fyrir og í vissum mæli Samfylkingarinnar einnig sem hefur búið það inn í snyrtilegar umbúðir og talað um blandaðan rekstur í heilbrigðiskerfinu og að nýta kosti einkaframtaksins þar sem það eigi við og svo framvegis.

Það er líka rétt að minna á, virðulegur forseti, að þessu ákvæði er skotið hér á skjön inn í frumvarp um allt annað mál sem varðar verkaskiptingu ráðuneyta og breytingar á lögum um Stjórnarráðið. Ástæða er til að hafa það í huga að þar af leiðandi raskar það þeim áformum á engan hátt þó að þetta ákvæði frumvarpsins falli brott. Hæstv. ríkisstjórn er harðákveðin í því að keyra þessa Stjórnarráðsbreytingu sína hér í gegn og gerir það þá að sjálfsögðu. Hún er illa undirbúin því miður og margt er óunnið í þeim efnum, ekki síst á þessu sviði sem hér er undir, þ.e. varðar breytingar á almannatryggingum og færslu verkefna frá heilbrigðisráðuneyti yfir til félagsmálaráðuneytis. Stórir hlutar þeirrar framkvæmdar á ekki að — það á ekki einu sinni að reyna að hefja starfsemina á hinum nýja grunni fyrr en um mitt ár eða 1. september næstkomandi vegna þess ósköp einfaldlega að menn viðurkenna að málið sé ekki tilbúið. Það á engu að síður að afgreiða það hér í þeim anda ríkisstjórnarinnar að þar sé það sem ráði, hennar stólaskiptahagsmunir en ekki viðfangsefni sem í hlut eiga og eru menn þó ekki að leika sér með neina smámuni þar sem eru almannatryggingakerfið, lífeyrismál, skipulag heilbrigðisþjónustunnar og annað í þeim dúr.

Ef hæstv. ríkisstjórn og meiri hluti hennar á Alþingi yfir höfuð væri á þeim buxum að leita eftir einhverri samstöðu um einhver mál þá mundi náttúrlega blasa við að það væri ákaflega útlátalaust fyrir ríkisstjórnina að fella út þessa 18. grein. Þá mundi minnka og næstum í sjálfu sér hverfa ágreiningurinn um þennan þátt hinnar efnislegu tilfærslu innan Stjórnarráðsins. Því hefur almennt verið frekar vel tekið að málefni aldraðra og félagslegi tryggingaþátturinn í heilbrigðis- og tryggingakerfinu færist yfir til félagsmálaráðuneytisins. Þá stæði að vísu eftir gagnrýnin á undirbúninginn og hvernig hann er á vegi staddur. En um þennan þátt tilfærslna innan Stjórnarráðsins sem slíkan hefur ekki verið mikill efnislegur ágreiningur. Það er kannski helst að menn hafi áhyggjur af ákveðnum landamærum, af forræði ráðuneytanna, þ.e. hvernig línur verða dregnar upp milli þeirra hvað varðar til dæmis blandaðar stofnanir, hjúkrunar- og dvalarheimili, þátt heilbrigðisráðuneytisins sem eftir stendur inni í stjórnun hjúkrunarheimila hverra rekstrarlega

ábyrgð verður hjá félagsmálaráðuneytinu og hlutum af því tagi sem auðvitað eru ekkert einfaldir viðfangs. En það væru ekki stór mál ef að öðru leyti væri ekki búinn til ágreiningur í raun og veru eins og gert er hér með þessu fráleita ákvæði 18. gr.

Herra forseti. Það getur vel verið að það hafi svo sem ekki mikið upp á sig að reyna að færa fram frekari rök fyrir þessu. Það er nú trúlegt að stjórnarmeirihlutinn og liðsmenn hans — sem eru víst einhverjir fleiri ef ég man rétt í þessu máli eins og stundum áður — sé ónæmur fyrir slíku og hyggist afgreiða þetta hvað sem tautar og raular og hvaða rök sem kunna að vera færð fram gegn breytingum. Mér finnst ekki hátt risið á því fyrir Alþingi að láta bjóða sér þetta. Mér finnst svona framsal ákaflega ógeðfellt. Mér finnst það alveg stórmerkilegt ef mönnum finnst það bara ekkert mál að opinber stofnun, að ríkisstofnun sé búin til á grundvelli fullkomins framsals löggjafarvaldsins til framkvæmdarvaldsins um það hvernig málum skuli skipað inni á þeirri stofnun. Það er mjög merkilegt að menn eigi bara á grundvelli bráðabirgðaákvæðis í örfáum línum að geta sett á fót opinbera stofnun, stofnað til kostnaðar, ráðið þar forstjóra og stjórn og jafnvel starfsmenn og efnt til rekstrar sem þar ofan í kaupið á ekki að kosta neitt því að það er verið að reyna að bera það á borð fyrir okkur í greinargerð með þessu frumvarpi og áliti Fjárlagaskrifstofu að þetta muni ekkert kosta. Það er ábyggilega alveg nýtt undir sólinni ef hægt er að stofna opinbera stofnun, ráða henni starfsfólk og stjórnendur og hefja rekstur og starfsemi, koma henni fyrir í húsnæði og annað í þeim dúr án þess að það kosti peninga. Ég hef bara aldrei kynnst annarri eins snilld í rekstri og ég vil gjarnan vera í aðstöðu til þess að fylgjast með þeim kraftaverkamönnum sem gera þetta allt saman án þess að það kosti krónu. Það verður að fá mikinn hugsjónamann í forstjórastólinn ef hann ætlar að vinna þetta ókeypis en það hlýtur að vera úr því að það á ekki að kosta peninga. Ekki ætlar stjórnin að taka þóknun og einhvers staðar verður að finna góðhjartaða sennilega auðmenn til þess að bjóða henni ókeypis húsnæði þannig að hún þurfi ekki að borga leigu því ekki má það kosta peninga ef þetta á allt saman ekkert að kosta. Svona er málatilbúnaðurinn, herra forseti. Sá er nú veruleikinn. Þannig er verið að reyna að bera þetta á borð fyrir þingið og það er ekki hátt risið á því. En við erum svo sem að venjast ýmsu þessa dagana.

Ég skil vel framkvæmdarvaldið. Ég skil mjög vel Sjálfstæðisflokkinn að honum finnist nánast að hann geti gert hér það sem honum sýnist. Hann er að verða alveg háskalega vanur því að líta svo að það séu í raun og veru allt saman formsatriði sem lúta að því að koma vilja sínum fram, að um leið og Sjálfstæðisflokkurinn hafi tekið ákvörðun í lýðveldinu Íslandi þá sé það sama sem lög. Hann vandist þessu auðvitað í samstarfi við Framsóknarflokkinn, þann auðsveipa meðreiðarsvein sem sá flokkur var, og gekk á lagið eftir því sem Framsóknarflokkurinn varð meira og meira flak þangað til svo var komið að í raun þurfti Sjálfstæðisflokkurinn ekkert fyrir hlutunum að hafa. Hann gat gert það sem honum sýndist hér og hann vissi að hann átti atkvæðin vís og hann vissi að Alþingi var tiltölulega mjúkur leir eins og verið var að hnoða þá bolta. Því miður, herra forseti, virðist fátt benda til breytinga í þessum efnum.

Sjálfstæðisflokkurinn hegðar sér áfram eins og hann ráði einn á Íslandi og þurfi ekki að hafa neinar áhyggjur. Þegar hann hefur tekið ákvörðun eru það orðin lög og auðsveipur samstarfsflokkur og leirmjúkt Alþingi eru bara formsatriði þegar hann þarf að koma sínum ákvörðunum fram. Þetta mál er alveg dæmigert fyrir það að Sjálfstæðisflokknum finnst að hann geti sýnt þinginu hvað sem er, boðið þinginu upp á að færa sér heimildir og framselja vald til að stofna heila ríkisstofnun á grundvelli bráðabirgðaákvæða, ráða henni forstjóra og kjósa henni stjórn og koma með lögin eða frumvarp til laga um málefnið síðar.

Svona illa eru framsóknarmenn búnir að ala Sjálfstæðisflokkinn upp á þessum tólf árum sem þeir voru með honum, af því að ég sé hér hv. þm. Bjarna Harðarson … (**BjH:** … allir beiða fyrir honum.) Nei, það kann að vera að ekki hafi allir beygt sig fyrir honum. (**BjH:** Beiða fyrir honum.) Já, ég held að framsóknarmenn ættu síðastir manna að nota það orð, sem eru búnir að vera blæsma í tólf ár.

Því miður er það þannig, herra forseti, og það er ekki gamanmál að ég tengi þetta hiklaust við þessa hluti. Ég sé þetta í samhengi við það hvernig Sjálfstæðisflokkurinn er farinn að líta á stöðu sína í stjórnmálum landsins, líta á sig sem ríki í ríkinu og sem svo að ákvarðanir hans séu í raun sjálfkrafa orðnar lög á Íslandi. Það er skiljanlegt að vissu marki, að flokkur sem verið hefur í ríkisstjórn í 16 ár og er að leggja inn á fimmta kjörtímabilið í röð með ákaflega auðsveipum samstarfsaðilum, flokkur sem hefur komist smátt og smátt upp með það að veikja Alþingi og heggur enn að rótum þeirrar stöðu sem stjórnarandstaða hefur þó haft til þess að veita aðhald, finnist að hann ráði landinu einn. Það er alveg skiljanlegt. Það þarf sjálfsagt sterk bein til að þola svo góða daga langrar valdasetu og auðsveipra samstarfsaðila.

Ekki voru kratagreyin til mikilla vandræða fyrir Sjálfstæðisflokkinn á kjörtímabilinu 1991–1995. Þeir voru reyndar stundum heldur hægri sinnaðri en Sjálfstæðisflokkurinn sjálfur á þeim árum. Þá var nýfrjálshyggjuhægrikratisminn á hápunkti í evrópskum stjórnmálum og það barst hingað. Helstu forustumenn krata á þeim árum voru ákaflega hægri sinnaðir og nýfrjálshyggjusinnaðir. Þeir voru á undan, ef eitthvað var, í að velta kostnaði yfir á notendur í velferðarþjónustu. Muna menn það ekki? Jú, þeir lögðu upp í einkavæðingarleiðangurinn með Sjálfstæðisflokknum. Framsókn varð svo aðalverkfærið á árunum þar á eftir, aðalverkfærið, mokaði dálítið inn í klefann hjá sjálfri sér að vísu. Það fóru nokkrar kolaskóflur þangað líka þegar framsókn var að moka en hún var aðalverkfærið hjá Sjálfstæðisflokknum.

Það má hrósa Sjálfstæðisflokknum fyrir hvað hann hefur verið ótrúlega útsjónarsamur í að láta aðra gera hlutina fyrir sig, láta samstarfsflokkana vaða flórinn og koma málum Sjálfstæðisflokksins áfram. Framsókn puðaði við það meira og minna í tólf ár að framkvæma stefnu Sjálfstæðisflokksins. Einkavæða og … (**Gripið fram í:** Virkja.) já, virkja og mætti nefna fleiri hluti. Hvernig endaði það? Hvað kostaði það Framsókn, aumingja vesalings gömlu Framsókn? Meira en helming fylgisins. Þingflokkurinn fór

úr 15 og niður í 7 menn. Það var dýrt fyrir Framsókn að vera verkfæri Sjálfstæðisflokksins í tólf ár en þeir létu sig hafa það samt og nú er Samfylkingin tekin við. (**BjH:** Og fleiri langaði.) Fleiri langaði? (**BjH:** Fleiri langaði.) Til að verða verkfæri fyrir Sjálfstæðisflokkinn? (**BjH:** Já.) Ja, Samfylkinguna, já, það er rétt. (Gripið fram í.) Samfylkinguna langaði, það liggur fyrir, því að hún er þar. Ég þekki enga í mínum ranni sem langaði til að fara í samstarf við Sjálfstæðisflokkinn eins og Framsóknarflokkurinn gerði á sínum tíma … (**BjH:** Segja satt.) og kannski mun Samfylkingin gera. (**BjH:** Þú átt að segja satt.)

Við börðumst nú fyrir því, hv. þingmaður, eins og ég geri ráð fyrir að hann viti, hann hefur eitthvað fylgst með kosningabaráttunni væntanlega, að búið yrði til bandalag, svokallað kaffibandalag stjórnarandstöðuflokkanna. Við lögðum mikið á okkur í þeim efnum og drógum þann vagn í veigamiklum mæli. Við lögðum grunninn að stjórnarskiptum með sigri. Ég held að það sé ekki mikið upp á okkur að bera í þessum efnum. Hv. þingmaður ætti ekki að vera að reyna að bera það upp á aðra sem Framsókn sjálf var að vonast til að yrði, að hún fengi að vera áfram í náðarfaðmi, mér liggur við að segja náfaðmi íhaldsins, því að þetta var að ganga af Framsókn dauðri.

Auðvitað getur Framsókn þakkað líf sitt því að það tókst ekki að framlengja líf ríkisstjórnarinnar eitt kjörtímabil í viðbót. Þá hefði Framsóknarflokkurinn sennilega ekki lifað það af. Hann á þó einhverja lífsvon núna. Hann er nokkurn veginn jafngrátt leikinn og Alþýðuflokkurinn var eftir samstarf við Sjálfstæðisflokkinn í viðreisnarstjórninni, eins og menn muna sem eitthvað kunna í stjórnmálasögunni, þegar hársbreidd munaði að flokkurinn þurrkaðist út og það meira að segja ekki í fyrstu kosningunum eftir samstarfið, (**PHB:** Hvaða mál er þetta?) heldur næstu þar á eftir.

Ég bendi hv. þingmanni á að fylgjast með þingstörfunum. Því var lýst yfir af forseta hvaða mál væri verið að taka fyrir. Hv. þm. Pétur Blöndal hefur greinilega ekki tekið nógu vel eftir og það er dapurt, annars er hv. þingmaður yfirleitt samviskusamur og sinnir skyldum sínum. Ég er sem sagt að ræða dagskrármálið, frumvarp til laga um breytingu á almannatryggingum. Ég er að ræða þá undarlegu stöðu sem borin er upp í þessu máli, sem er til marks um hvernig Sjálfstæðisflokkurinn lítur á hlutina. Þá á ég bara það eftir af þessari reifun að velta því fyrir mér hverju sæti að Sjálfstæðisflokkurinn metur stöðuna svo í dag að hún sé óbreytt að þessu leyti, hún sé jafnvænleg og hún hafi áður verið í samstarfi við Framsóknarflokkinn og þar áður Alþýðuflokkinn sáluga, að þeir geti gert það sem þeim sýnist gagnvart samstarfsaðilanum í ríkisstjórn og að sjálfsögðu að það sé formsatriði að rúlla hlutunum hér í gegnum Alþingi og það megi bjóða Alþingi hvað sem er, sem er bullandi framsal á löggjafarvaldi sem ég hélt að hv. þm. Pétur Blöndal væri ekkert mjög hrifinn af.

Er það ekki framsal á framkvæmdarvaldi að ætlast til að fá frá þinginu heimild til að stofna opinbera stofnun, ráða henni starfsfólk, setja henni stjórn, hefja starfsemi hennar og koma svo seinna með lagaákvæði um hana? Hvað segir hv. þm. Pétur Blöndal um það, er þetta í réttri röð? Ef það eiga að gilda lög um þessa stofnun á annað borð á auðvitað að setja þau fyrst. Samfylkingin hefur sem sagt engar athugasemdir við þetta gert og stendur að málatilbúnaðinum með Sjálfstæðisflokknum. Það finnst mér segja þá sögu að Samfylkingin leggist í sama farið og fyrri samstarfsaðilar Sjálfstæðisflokksins gerðu. Samfylkingin lætur sig hafa það að búa til þingmeirihluta með Sjálfstæðisflokknum fyrir málum af þessu tagi sem bera öll einkenni valdhroka og yfirgangs gagnvart Alþingi. Annars bæru menn ekki svona lagað upp. Annars dytti mönnum ekki í hug að fara fram á það við Alþingi að standa svona að málum.

Virðulegur forseti. Það verður auðvitað að hafa það ef meiri hlutinn kýs að afgreiða málið svona. Við höfum þá að vísu ekki að séð það síðasta af þessu máli og eigum væntanlega eftir að fá það inn á nýjan leik í formi frumvarps. En þá verður munurinn sá að þá hefur ríkisstjórnin eða framkvæmdarvaldið tekið sér vald til þess að hefja starfsemina, koma henni í farveg og skipa með tilteknum hætti og auðvitað verður frumvarpið sem kemur til Alþingis sniðið í samræmi við það. Þegar búið verður, á grundvelli þessa undarlega bráðabirgðaákvæðis, að búa stofnun, ráða henni fólk, hefja þar rekstur, setja henni stjórnendur o.s.frv., hvernig finnst mönnum líklegt að stjórnarfrumvarpið um stofnunina muni þá líta út? Það verður sniðið að því sem framkvæmdarvaldið er búið að gera. Þetta verða lög eftir á, um aðgerðir sem framkvæmdarvaldið hefur þegar gripið til. Það finnst mér kórónan á sköpunarverkinu ef lagasetningin fer að þróast þannig að fyrst taki framkvæmdarvaldið ákvarðanir, hefji einhverja starfsemi eða gerir einhverja hluti og þegar það er komið í gang sé smíðað frumvarp á grundvelli þess sem framkvæmdarvaldið hefur gert og það borið fyrir Alþingi til staðfestingar eftir á, til staðfestingar á því hvernig framkvæmdarvaldið vill hafa hlutina en samt bundna í lögum. Ég held að þetta sé lagasetningarferli sem menn mundu ekki láta bjóða sér í öðrum og þroskaðri þjóðþingum sem vandari eru að virðingu sinni en hægt er að segja um Alþingi Íslendinga, þá gömlu stofnun. Það er heldur dapurlegt, herra forseti, að niðurstaðan er sú að þetta frumvarp er á sinn hátt til marks um niðurlægingu Alþingis, sérstaklega á undanförnum árum, á svona undanförnum einum og hálfum áratug hefur það mátt taka málum af þessu tagi.

Okkar tillaga, til að ég ljúki því, virðulegur forseti, og ljúki þar með máli mínu er sú að 18. gr. frumvarpsins falli brott. Hún á ekkert skylt við efni annarra þátta málsins og hefur engin áhrif á megintilgang frumvarpsins sem er verkaskipting innan Stjórnarráðsins. Að fella greinina brott væri örlítil viðleitni af hálfu hæstv. ríkisstjórnar til þess að skapa frið, a.m.k. um þennan þátt málsins við lokaafgreiðslu. Mér segir svo hugur að við eigum hvort sem er næg átök eftir á næstu mánuðum og missirum sem tengjast umræðu og skoðanaskiptum um grundvallarskipulag og fyrirkomulagsatriði í heilbrigðisþjónustunni. Það teiknar allt til þess að heilbrigðismálin verði eitt af allra stærstu málum þessa kjörtímabils, sérstaklega ef hæstv. ríkisstjórn ætlar, líkt og hæstv. forsætisráðherra kallaði það, að taka til hendinni. Hann boðaði það í ræðu 30. september í Valhöll, sem menn geta horft á á netinu ef þeir vilja. Fari menn inn á heimasíðu Sjálfstæðisflokksins blasir við rammi með formanninum. Þar er hægt að kveikja á honum og þá drynur á manni erkibiskups boðskapur um einkavæðingu í heilbrigð-

iskerfinu og orkukerfinu og að nú hugsi menn sér gott til glóðarinnar með Samfylkingunni, að taka til hendinni í þessum efnum.

Þau mál mun að sjálfsögðu bera hingað inn með einum eða öðrum hætti, eins og ónefndur bóndi hérna handan við voginn mundi kannski orða það. Auðvitað hlýtur þingið að láta það til sín taka. Það kemur væntanlega í formi frumvarpa sumpart. En við í stjórnarandstöðunni munum heldur ekki láta kyrrt liggja ef ríkisstjórnin veður í einkavæðingu og kerfisbreytingar af því tagi til að þjóna pólitískri lund sinni fremur en faglegum markmiðum.

Virðulegur forseti. Tillaga okkar er að 18. greinin falli brott úr frumvarpinu.

[11:28]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun aldraðra, viðamikill lagabálkur sem í stuttu máli felur í sér að verið er að skáka verkefnum á milli ráðuneyta, draga upp nýjar línur í verkefnaskiptingu á milli stofnana sem einkum hafa heyrt undir félagsmálaráðuneyti og heilbrigðisráðuneyti. Við teljum margar þessara breytinga góðra gjalda verðar og styðjum þær í sjálfu sér þótt við hefðum viljað standa öðruvísi að verki um ýmsa þætti og höfum efasemdir um hversu skynsamlegir aðrir þættir eru.

Eins og komið hefur fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar höfum við aðallega staðnæmst við eina grein laganna, nefnilega 18. gr. þar sem kveðið er á um að starfrækja skuli stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hafi það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra. Í 18. gr. segir að ráðherra skuli skipa forstjóra stofnunarinnar til fimm ára í senn. Kveðið er á um hæfisskilyrði og að forstjóri skuli hafa heimild til að ráða aðra starfsmenn stofnunarinnar og annast daglegan rekstur hennar. Síðan er það ráðherra að skipa stjórn í stofnuninni og hvernig að því skuli staðið.

Þetta er grein til bráðabirgða. Í umsögn með greininni kemur fram að með vorinu skuli lagt fyrir Alþingi frumvarp um þessa stofnun, með hvaða hætti hún skuli skipulögð og á hvaða forsendum hún skuli yfirleitt reist. Með öðrum orðum, fyrst er ákveðið með bráðabirgðaákvæði í lögum að heimila ráðherranum, hæstv. heilbrigðisráðherra, að skipa forstjóra í stjórn sem er ekki orðin til. Við höfum lagt á það áherslu að röðin verði þarna önnur, að við fáum fyrst lögin um nýju heilbrigðisstofnunina fyrir þingið og ef þau verða samþykkt sé komið að því að ráða forstjóra stofnunarinnar.

Á það hefur verið bent á móti að til þess að smíða slík lög þurfi að fá fólk til að sinna því verkefni. Nú er það svo að í fjárlögum er gert ráð fyrir fjárveitingu undir forsætisráðuneytinu til þeirra verka að því er mér skilst og hægur vandinn að ráða verkefnisstjórn til að sinna því afmarkaða hlutverki. En við teljum óeðlilegt að hraða málinu með þessum hætti og hafa forgangsröðina eins og hér er boðið upp á. Ég vil taka fram að áður en ég lýk máli mínu ætlast ég til þess að hæstv. forsætisráðherra hlýði á mál mitt og svari spurningum sem ég kem til með að beina til hans. Ég óska því eftir því að hæstv. forsætisráðherra verði gert viðvart vegna þess að ég óska eftir því að heyra viðbrögð hans.

Á meðan við bíðum eftir hæstv. ráðherra langar mig til að vekja athygli á hinu víðara samhengi hlutanna þegar heilbrigðisþjónustan er annars vegar og vísa sérstaklega til viðtals við hæstv. heilbrigðisráðherra í fjölmiðlum ekki alls fyrir löngu þar sem hann gumaði af því að framtíðin væri sú að Íslendingar legðust í útrás með heilbrigðisþjónustu. Er líklegt að við höfum burði til slíks? Já, að mörgu leyti. Bæði höfum við úrvalsfólk að störfum í heilbrigðiskerfinu, lækna, hjúkrunarfræðinga, sjúkraliða og aðra sem koma að skipulagningu heilbrigðisþjónustunnar. Staðreyndin er nefnilega sú að við erum að mörgu leyti með prýðisgott kerfi, það eru ýmsar brotalamir í því, það hefur verið í þróun en að uppistöðu til er það ágætt og um þetta kerfi hefur ríkt víðtæk sátt í samfélaginu. Heilbrigðiskerfið á Íslandi er eins konar kokteill almannareksturs og einkareksturs sérfræðinga, sjálfseignarstofnana, þar ægir saman ýmsum formum en hin pólitísku átök snúast um hvar eigi að draga þessar markalínur.

Sjálfstæðisflokkurinn hefur boðað þá stefnu, og Samfylkingin tekið undir, að í ríkari mæli en verið hefur eigi að stefna inn í form einkareksturs og er ég þá sérstaklega að vísa í yfirlýsingar frá varaformanni Samfylkingarinnar, hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni, sem er ákafur stuðningsmaður og áhugamaður um einkarekstur, ekki síst í heilbrigðisþjónustunni, ef marka má ummæli hans hér á Alþingi og í blaðagreinum sem hafa birst á liðnum missirum. Þetta er því stefnan og átökin snúast um það hvar draga eigi markalínurnar á milli almannaþjónustunnar annars vegar, þeirrar sem lýtur lýðræðislegri stjórn, og hins vegar einkareksturs og einkasjúkrahúsa sem nú eru að rísa upp. Ég vísa þar til áforma um að reisa einkaspítala í Garðabæ og ég vísa til þess sem er að gerast á Heilsuverndarstöðinni í Reykjavík, sem menn reyndar, að því er ég fregna, ætla að kalla því nafni en verður undir einkarekstrarformi.

Við sjáum samhengi hlutanna. Á sama tíma og verið er að skerða framlög til Heilsugæslunnar í Reykjavík bíða einkafyrirtækin spennt eftir því að fá fjármunina í sínar hendur, þau vita að samkvæmt samningum sem til eru við Tryggingastofnun og hið opinbera er um að ræða ákveðna sjálftöku niður í vasa skattborgarans. Þegar ríkið fellur frá því að reisa Landspítalann mun hann rísa í Mosfellsbæ og greiðslur til að fjármagna þær byggingar og starfsemina munu koma frá skattborgaranum. Við sem höfum viljað ljá því máls að fresta framkvæmdum hér á suðvesturhorninu — ég hef orðað það varðandi Sundabraut, ég hef orðað það varðandi Landspítalann, þó að ég vilji sjá hann rísa hef ég um það efasemdir að rök mín muni ganga eftir. Ég hef verið tilbúinn að fallast á þetta til að draga úr þenslunni einkum hér á suðvesturhorninu en ef niðurstaðan verður sú að byggingin rísi undir öðru rekstrarformi annars staðar og fjármögnunin kemur úr ríkissjóði er til lítils unnið að ráðast í þessa frestun.

Það vekur athygli mína þegar við skoðum fjárútlát ríkisins og fjárframlög á komandi fjárlagaári að þá er niðurskurður að raungildi til heilbrigðisþjónustunnar, almanna-

þjónustunnar almennt, Landspítalans, heilsugæslunnar í Reykjavík, en þegar litið er til sérfræðikostnaðar þá er ekki verið að draga þar úr. Þarna erum við komin inn á hinn pólitíska vígvöll. Hvert ætlum við eiginlega að halda? Ég hef tekið Domus Medica, með þeim ágætu myndtækjum sem þar eru, sem dæmi um þessa þróun í heilbrigðiskerfinu, hvernig læknar geta beint fjármagni inn í einkarekstrinn. Hver er það sem greiðir brúsann, hver borgar þann tilkostnað? Að sjálfsögðu er það skattborgarinn og það er sú stefna sem allir flokkar fylgja, þeirri stefnu að heilbrigðisþjónustan sé fjármögnuð með fé frá hinu opinbera, þannig að þetta er sú þróun sem við erum að verða vitni að.

Mig langar til að leggja áherslu á þetta við hæstv. forsætisráðherra sem kominn er í þingsalinn að við höfum af því áhyggjur í stjórnarandstöðunni, Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur af því áhyggjur, að ríkisstjórnin sé að þröngva heilbrigðisþjónustunni út í einkarekstur. Röksemdin er þessi: Dregið er úr framlögum til heilsugæslunnar, til Landspítalans að raungildi, til Sjúkrahússins á Akureyri, á Austurlandi og víðar, fallið er frá áformum um að hraða smíði Landspítalans en á sama tíma eru áform um að reisa sjúkrahús í Mosfellsbæ, opna einkarekinn spítala í Heilsugæslustöðinni í Garðabæ.

Það sem mun gerast er að við sem ljáðum því máls og ljáum því máls — fyrir þingfundinum liggur tillaga um að breyta Landssímalögunum svokölluðu, sólskinsfjárlögunum sem voru sett hér fram sérstaklega um ráðstöfun andvirðis Símasölunnar, um að fresta framkvæmdum við háskólasjúkrahús. Við höfðum mörg ljáð þessu máls á þeim forsendum að nú sé eðlilegt að draga heldur úr þenslu hér á suðvesturhorninu, en við sjáum fram á að þetta sjúkrahús eða sambærileg stofnun gæti risið annars staðar. Markmiðin sem við erum að setja okkur ná því ekki fram að ganga. Þegar við horfum til þess kerfis sem við búum við, sérfræðingar með samninga við Tryggingastofnun með möguleika á að ná í fjármagn úr almannaþjónustunni, mun það gerast þegar skorið er niður við almannaþjónustuna að upp rísa einkareknar stofnanir sem eiga þá kröfu á fjármunum frá hinu opinbera vegna þess að stefna Sjálfstæðisflokksins nú orðið er að sjá til þess að heilbrigðisþjónustan sé fjármögnuð úr sameiginlegum sjóðum og við erum sammála um þetta. En ég er að reyna að færa rök að því að með niðurskurði færum við þessa þjónustu út í einkarekstur.

Mér hefur blöskrað það við umræðuna um fjárlög — ég hef verið að reyna að kalla fram umræðu um þetta og svör við þessu, hvort það geti verið að menn trúi ekki þeim staðhæfingum sem koma frá forsvarsmönnum Landspítalans sem segja eftir áralangan niðurskurð, Ríkisendurskoðun staðfestir það, að framleiðniaukning hafi orðið á Landspítala ár eftir ár en nú segja forsvarsmennirnir: Við getum ekki meira. Nú blasir það við að við verðum að skerða þá þjónustu sem boðið er upp á.

Trúir ríkisstjórnin þessu ekki, telur hún þetta rangt? Tekur hún undir með framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, Vilhjálmi Egilssyni, sem fer nú um ganga Landspítalans með niðurskurðarsveðjuna? Telur hún að hann muni ná markmiðum sínum og að forsvarsmenn sjúkrahússins hafi rangt fyrir sér? Eða er markmiðið að þröngva spítalanum út í einkarekstur, að úthýsa tiltekinni starfsemi? Trúir hún yfirlýsingum sem koma frá forsvarsfólki Heilsugæslunnar í Reykjavík um að það þurfi á milli 400 og 800 milljónir til að halda í horfinu, trúir hún því? Menn hafa haft uppi áform um að draga úr ýmsum þáttum, úr heimahjúkrun um 20%, komið hafa fram tillögur þess efnis að loka Barnahjálp, Mæðraskoðun og öðru slíku. Auðvitað verður slíkt fyrirkomulag einhvers staðar fyrir hendi en það verður bara í öðru og nýju rekstrarumhverfi, rekstrarformi.

Getur verið að Alþingi ætli ekki að taka þessa umræðu alvarlega? Ætla menn ekki að hlusta á forsvarsmenn Landspítala – háskólasjúkrahúss sem segja okkur að neyðarástand blasi við, að það sé ekki hægt og verði ekki hægt að veita óbreytta þjónustu á komandi ári ef fjárlögunum verður ekki breytt? Mig langar til að heyra hvað hæstv. forsætisráðherra, verkstjóri í þessari ríkisstjórn, hefur um þetta að segja.

Ástæðan fyrir því að ég óskaði eftir því að hæstv. forsætisráðherra kæmi hingað í þingsal er 18. gr. þessa lagafrumvarps sem við höfum hér til umfjöllunar. Ég hef áður vikið að þessari grein í umræðu þegar hæstv. forsætisráðherra var hér í salnum. Ég gerði þá grein fyrir afstöðu okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði til þessarar lagaklásúlu og hversu vafasama við teldum hana vera og hve óeðlilega við teldum staðið að verki. Ég sagði við þá umræðu að ég óskaði ekki á þessu stigi eftir viðbrögðum frá hæstv. forsætisráðherra en að sjálfsögðu var stærsti stjórnarandstöðuflokkurinn á þinginu að fara þess formlega á leit að verkstjóri ríkisstjórnarinnar tæki beiðni okkar til skoðunar. Nú er komið að því að ég óska eftir því að fá svör frá hæstv. ráðherra hvað þetta snertir. Finnst honum það vera eðlileg vinnubrögð af hálfu hæstv. heilbrigðisráðherra að knýja þetta fram, vegna þess að hæstv. heilbrigðisráðherra lýsti því yfir hér í þingsal við fyrri umræðu þessa máls að hann hygðist á næstunni ráða til starfa forstjóra í þessari stofnun sem er ekki orðin til og á sér ekki stoð í lögum? Finnst hæstv. forsætisráðherra það vera eðlilegt vinnulag? Er ekki rétt að verða við óskum okkar um að afturkalla þessa grein eins og við gerum hér tillögu um, að afturkalla þessa grein, bíða eftir því að með vorinu, eins og boðað er í frumvarpinu, komi frumvarp um þessa nýju sölumiðstöð, um þessa nýju markaðsmiðstöð sjúkdómanna og við tökumst þá á um það hér á Alþingi og ef meiri hluti er fyrir því er ekkert við því að segja að skipaður verði forstjóri og stjórn. En að það skuli gert áður en lagastoð eða lög um stofnunina eru fyrir hendi — auðvitað er ekki rétt hjá mér að segja að lagastoðin sé ekki fyrir hendi því að um það fjallar okkar tillaga, að nema hana úr gildi eða slá henni á frest. Þetta er sú ósk sem við höfum fram að færa og mér þætti vænt um að heyra álit hæstv. forsætisráðherra á þessari tillögu og hvort hann telji að til greina komi að samþykkja hana.

Að lokum þetta: Er einhver hætta í þessu fyrir áhugamenn um þessa framkvæmd, fyrir aðaláhugamanninn, hæstv. einkavæðingarráðherra heilbrigðismála, hæstv. Guðlaug Þór Þórðarson, sem er sérstakur áhugamaður um að knýja heilbrigðisþjónustuna út í einkarekstur, nokkuð sem hann neitaði að vísu hér um daginn. Ég segi: Hvað segja verkin? Dæmum menn af verkunum. Hvað er að gerast á Landspítala? Ég spyr hæstv. heilbrigðisráðherra: Er það rétt

að útvista eigi ritaraþjónustunni á Landspítalanum? Er það rétt að það eigi að gera í samvinnu við lyfjafyrirtæki? Er það skynsamlegt að ritarar, læknaritarar á stærsta sjúkrahúsi landsins, séu þar á vegum lyfjafyrirtækja, finnst mönnum það eðlileg ráðstöfun? Þetta er engu að síður að gerast og ég óska eftir því að heyra hvort hæstv. heilbrigðisráðherra sé um þetta kunnugt og hver viðhorf hans eru til þess. Mér er kunnugt um að uppi eru ráðagerðir um að gera nákvæmlega þetta.

Að lokum, hæstv. forseti, er það þrennt sem ég er að óska eftir. Í fyrsta lagi gagnvart hæstv. forsætisráðherra: Telur hann að yfirlýsingar forsvarsmanna Landspítala, forsvarsmanna á sjúkrahúsi austanlands, á Akureyri, að yfirlýsingar forsvarsmanna Heilsugæslunnar í Reykjavík og á höfuðborgarsvæðinu eigi ekki við rök að styðjast? Að það sé rangt að þessar stofnanir geti ekki — og vísa ég þá ekki síst til Landspítalans — veitt óbreytta þjónustu á komandi ári við þau fjárlög sem nú er búið að samþykkja og hver hans viðbrögð eru við þessu? Ég óska jafnframt eftir því að heyra viðbrögð hans við þeirri staðhæfingu okkar og ótta okkar að verið sé að þröngva heilbrigðisþjónustunni út í einkarekstur.

Í öðru lagi viljum við fá að vita hvort ríkisstjórnin, og hann fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, sem verkstjóri ríkisstjórnarinnar, er reiðubúinn að verða við þeirri ósk okkar og samþykkja þá tillögu sem hér hefur verið talað fyrir, að 18. grein þess frumvarps sem við ræðum hér verði felld brott, er hann reiðubúinn til þess?

Síðan óska ég eftir því að fá að vita hvort hæstv. heilbrigðisráðherra er kunnugt um að verið er að útvista ýmissi þjónustu á Landspítalanum og þar á meðal læknaritaraþjónustunni og að það er að einhverju leyti gert í tengslum við lyfjafyrirtæki, er hæstv. heilbrigðisráðherra kunnugt um þetta? Ég óska eftir að fá svör við þessum spurningum og heyra viðbrögð ríkisstjórnarinnar.

[11:50]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður kom víða við í ræðu sinni en ég get ekki orða bundist varðandi fullyrðingar hv. þingmanns um meintan niðurskurð á heilbrigðisþjónustunni. Það er öðru nær. Til Landspítalans voru settir 1,8 milljarðar kr. núna í fjáraukalögum til að rétta af halla spítalans. Í fjárlögunum vorum við að samþykkja 1 milljarð ofan á grunn frá síðasta ári sem þýðir að verið er að bæta í fjármagnið til Landspítalans. Á sama tíma er verið að styrkja starfsemi sjúkrahúsanna í nágrenni Reykjavíkur, m.a. til að létta á starfsemi Landspítalans til að hann geti tekið við verkefnum sem gerir honum kleift að sinna kjarnastarfsemi sinni.

Varðandi heilsugæsluna í Reykjavík þá er verið að bæta um 500 millj. kr. í grunninn hjá heilsugæslunni, og er þá horft frá síðasta ári, þar af eru 300 millj. kr. vegna heimahjúkrunar. Það er verið að auka í heimahjúkrunina, þrefalda hana frá 2006–2010. Grunnurinn var 500 millj. kr. árið 2006 en verður 1.400 millj. kr. þegar upp er staðið.

Hvernig í ósköpunun getur svo hv. þingmaður komið hér upp og fullyrt að verið sé að skera niður í heilbrigðisþjónustunni. Það er öðru nær. Það er verið að bæta í til að auka þjónustuna og mæta betur þörfum skjólstæðinga.

[11:51]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er alltaf vandmeðfarin umræða. Ef við berum saman fjárframlög til Landspítalans nú og fyrir fimm árum, fyrir tíu árum, ég tala nú ekki um fyrir tuttugu árum, þá eru þau hærri nú að krónutölu en áður var. Sama gildir um menntakerfið o.s.frv. Þjóðinni fjölgar, verkefnum fjölgar. Það sem máli skiptir er raungildið, hvað er að gerast að raungildi. Ríkisendurskoðun hefur bent á það í úttekt sinni að það sem hún kallar framleiðniaukningu hefur átt sér stað á Landspítalanum ár eftir ár frá 1999 og þess vegna er raunframlagið til þeirrar stofnunar að minnka.

Hvernig í ósköpunum get ég talað á þá lund sem ég geri? Ég er að enduróma það sem fram kemur í fjárhagsskýrslum Landspítalans. Ég er að enduróma það sem forsvarsmenn Landspítalans segja. Ég er að enduróma það sem forsvarsmenn heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu segja. Ég er að horfa á raunverulegar tillögur sem frá þeim hafa komið um að skerða heimahjúkrun um 20%, um að draga úr þjónustu upp á 550 millj. kr. til að bregðast við hallarekstri. Að hluta til var brugðist við þessum hallarekstri Landspítalans og hjá heilsugæslunni í fjáraukalögum. Nú erum við að horfa fram á veginn, á næsta fjárlagaár, og þá segja forsvarsmenn þessara stofnana: Við getum ekki veitt óbreytta þjónustu með því framlagi sem við höfum. Og þar á ofan, (Forseti hringir.) hv. þingmaður, þarf að stórbæta kjörin hjá því fólki sem þarna starfar. Það kostar líka peninga.

[11:54]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hver er að tala um óbreytta þjónustu? Þjónusta heilbrigðisstofnana breytist frá einu ári til annars. Það sem verið er að gera hér — ef hv. þingmaður vill hlusta — er að mæta kröfum stjórnenda Landspítalans um að létta af honum verkefnum. Það er verið að tala um Landspítalann sem endastöð heilbrigðisþjónustunnar. Hann er það vissulega. En til þess að gera honum kleift að þjóna kjarnastarfsemi sinni og bæta hana þarf að létta af spítalanum ákveðnum verkefnum. Því er verið að setja aukið fjármagn í sjúkrahúsin í kring til þess að þau geti verið fyrsti staðurinn sem skjólstæðingar þeirra mæta á sínu heimasvæði.

Það er líka verið að auka í heimahjúkrunina. Talað hefur verið um að um 100 manns, 100 aldraðir einstaklingar séu inni á Landspítala sem gætu verið annars staðar. Þess vegna er m.a. verið að bæta í heimahjúkrunina, þrefalda fjármagnið til heimahjúkrunar til að geta sinnt fólkinu heima og með stuðningi. Það er hugsunin í þessu, hv. þingmaður. Það er ekki verið að tala um óbreytta þjónustu, það er verið að breyta ákveðnum áherslum til að gera Landspítalanum betur kleift að sinna hlutverki sínu.

Varðandi heilsugæsluna í Reykjavík, þá hefur forstjóri heilsugæslunnar sagt að þær tillögur sem komu fram og fóru í fjölmiðla hafi ekki verið tillögur framkvæmdastjórnar stofnunarinnar heldur hugmyndir sem flugu á milli starfsmanna. Það er enginn fótur fyrir því að starfsemin verði skert og allra síst varðandi heimahjúkrun eins og ég hef far-

ið í gegnum í ræðu minni.

[11:55]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna þessari umræðu, ég tel hana vera mjög góða og vona að hún eigi eftir að verða talsverð enn. Það sem ég er að vísa til eru ummæli og yfirlýsingar og tillögur sem fram hafa komið eftir að fjárlög voru kynnt og án þess að viðbótarfjármagn kæmi þar til sögunnar. Ég er að horfa til yfirlýsinga þessara starfsmanna. Ég er að horfa til úttektar Ríkisendurskoðunar. Ég er að hlusta á það sem forsvarsmenn ýmissa deilda á Landspítalanum segja. Við höfum nefnilega líka unnið okkar heimavinnu, það er staðreyndin.

Við heyrum líka frá þeim sjúkrahúsum sem eru í kraganum í kringum Reykjavík að þau telja sig ekki geta sinnt þeim verkefnum sem þeim er ætlað að gera með þeim fjárveitingum sem þeim eru skammtaðar. Þetta er staðreynd. Að verið sé að horfa til nýrra og betri rekstrarforma? Hvers vegna halda menn að fyrirtæki tengd lyfjaiðnaði séu að ásælast ritaraþjónustu á Landspítalanum? Til hvers? Til þess að hagnast á því. Upp eru að spretta fyrirtæki í heilbrigðisþjónustunni sem ætla að hagnast á kostnað hins opinbera.

Við ætlumst til þess, skattgreiðendur, að farið sé vel með okkar fjármagn. Þess vegna viljum við fá umræðu um þær kerfisbreytingar sem ráðist er í en við viljum ekki að hæstv. heilbrigðisráðherra, einkavæðingarráðherra heilbrigðismálanna, fái óútfylltan tékka. Og þess vegna ítreka ég spurningu til hæstv. forsætisráðherra: Finnst honum eðlilegt að skipaður sé forstjóri og (Forseti hringir.) stjórn í stofnun sem er ekki til án þess að Alþingi fái tækifæri til að ræða þann lagagrunn sem hún á að starfa samkvæmt?

[11:58]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, það heyrist nokkuð vel í þingsölum, enda er hv. þm. Ögmundi Jónassyni heitt í hamsi. Við gleðjumst yfir því sem búum í þessu landi að búa við góða heilbrigðisþjónustu. Ég tel að við getum verið mjög stolt af því sem við búum við. Ég veit um fólk sem hefur fengið alvarlega sjúkdóma sem hefur verið mjög kostnaðarsamt að veita lækningu við og þjónustu og það hefur notið þess. Það á að vera markmið íslensks samfélags að fólkið sem býr í landinu fái þessa góðu þjónustu og þeir sem veita hana eiga að gera það á sem bestan hátt.

Hins vegar er spurning mín til hv. þingmanns: Er útilokað að að ríkið geti keypt þjónustu af einstaklingum sem stofna fyrirtæki um einhvern ákveðinn þátt á heilbrigðissviði og afhent hinum sjúku þá þjónustu án þess að þeir þurfi að borga fyrirtækinu sjálfu nema kannski bara það sama og þeir hefðu annars gert til opinberra aðila? Má enginn einkarekstur vera í heilbrigðisþjónustu á Íslandi? Eigum við að loka röntgenstofunni í Domus Medica? Eigum við að loka mörgum ágætum stöðvum sem sjúkraþjálfarar reka? Svona mætti lengi telja. Snýst umræðan bara um að það megi alls ekki vera til einkafyrirtæki? Er það aðalmálið? (Forseti hringir.)

[12:00]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil hvetja hv. þingmann til að hlusta betur á umræðuna og gera sjálfum sér þann greiða áður en hann fer í andsvar við menn að hlusta á það sem viðkomandi hafði fram að færa. Ég fjallaði nákvæmlega um þann kokteil sem ég kallaði, samsetningu íslensku heilbrigðisþjónustunnar, almannaþjónusta, einkarekstur, og tók sérstaklega fram að um þessa blöndu væri tiltölulega mikil sátt á Íslandi. Átökin stæðu um það núna að hvaða marki ætti að færa landamærin til á milli þjónustu sem er undir handarjaðri hins opinbera og einkareksturs hins vegar.

Ég segi við þá sem lengst vilja ganga í einkavæðingu og einkarekstri: Þið megið hafa öll þau einkasjúkrahús sem þið viljið, allan þann einkapraxís sem þið viljið, ekki ætla ég að skipta mér af því, en ef þið viljið að ég borgi, ef þið viljið að skattborgarinn standi straum af kostnaðinum, þá eigum við kröfu til þess að um starfsemina séu settar ásættanlegar reglur og haldið sé vel á hagsmunum okkar. (Gripið fram í.) Um það snýst þetta mál. (**Gripið fram í:** Til þess er þessi stofnun.) Til þess er þessi stofnun, segir hæstv. heilbrigðisráðherra og hv. formaður heilbrigðisnefndar. Það er um þetta sem málið fjallar, að við fáum tækifæri til þess að ræða lög um nýja heilbrigðisstofnun áður en hæstv. heilbrigðisráðherra skipar henni stjórn, áður en hæstv. ráðherra skipar henni forstjóra.

[12:02]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér fannst í sjálfu sér ekki koma neitt beint svar við því hvort hv. þingmanni þætti allt í lagi að einkarekstur væri inni í heilbrigðiskerfinu. Ég hef kannski ekki heyrt það fyrir hávaðanum og látunum. Þetta náttúrlega er fullmikið, finnst mér, hér eru míkrófónar sem taka þetta upp.

Við erum t.d. með ágæta stofnun í okkar kerfi sem heitir SÁÁ, við erum með Hlaðgerðarkot og Krísuvík. Þetta eru þrjú samtök sem hafa sérhæft sig í því að hjálpa fólki sem glímir við fíkniefnavanda og áfengismál. Það er líka ákveðin deild á geðsviði Landspítalans sem sér sérstaklega vel um slíkt.

Ég veit í sjálfu sér ekki hvar kostar minnst fyrir þá sem borga en þeir sem greiða fyrir þjónustuna eru náttúrlega skattgreiðendur, hvort sem hún er veitt hjá SÁÁ, Krísuvíkursamtökunum, Samhjálp eða deild 33A á Landspítalanum.

Ég er algjörlega sammála því að þótt fyrirtæki sé rekið á vegum ríkisins þarf ekki að vera samasemmerki á milli þess að þar hljóti að vera taprekstur. Það bara veldur hver á heldur. Það er alveg eins í einkageiranum, mörg einkafyrirtæki hafa farið á hausinn og mörg ríkisfyrirtæki hafa líka verið rekin með undirballans. Það sem skiptir mestu máli er að fólkið í landinu fái góða og fullkomna heilbrigðisþjónustu. (Forseti hringir.) Hún á að vera rekin á sem hagkvæmastan hátt og það á líka að vera gagnrýni í kerfinu, hvort sem það ríkisrekið eða einkarekið.

[12:04]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það fer pínulítið í pirrurnar á hinni „fint

fölende“ Samfylkingu þegar rætt er um heilbrigðismálin og velferðarmálin af nokkurri hugaræsingu sem mér finnst nánast erfitt að sneiða hjá þegar um er að ræða jafnalvarlega hluti og niðurskurð til heilbrigðisþjónustunnar á komandi ári og þær yfirlýsingar sem þaðan berast.

Ég vil ítreka það við hv. þingmann að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum aldeilis ekkert við stofnanir á borð við SÁÁ, SÍBS og Hrafnistu að athuga, síður en svo, sjálfseignarstofnanir sem lúta þessum almennu reglum.

Málið snýst um það að hvaða marki gera eigi heilbrigðismál að verslunarvöru og að hvaða marki við eigum að innleiða markaðslögmálin inn í heilbrigðiskerfið. Það er nefnilega grundvallarmunur á sjálfseignarstofnun annars vegar, þeirri stofnun sem lætur hverja einustu krónu inn í eigin rekstur, og hins vegar hinu fyrirkomulaginu sem reist er til að skapa eigendum sínum arð. Á þessu er grundvallarmunur.

Um þessa þætti fer fram pólitísk umræða um allan heim og það eru mikil átök um hvert stefna eigi í þeim efnum. Þannig var brotið í blað með stofnun Öldungs ehf. á sínum tíma sem reisti Sóltún og varð til þess að skattgreiðandinn borgar hærra verð þar en hjá öðrum stofnunum og Ríkisendurskoðun skýrði hvers vegna. Vegna þess (Forseti hringir.) að hún þarf að greiða eigendum sínum arð.

[12:07]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur farið mikinn í þessari umræðu eins og vænta mátti og hans er von og vísa. Við ræðum núna við 3. umr. frumvarp um breytingar á almannatryggingalögum og ýmsum fleiri lögum vegna skipulagsbreytinga í Stjórnarráðinu. Fjárlög ársins 2008 eru afgreidd, þau voru samþykkt á Alþingi í gær. Umræðan um þau á því ekki heima hér lengur, það er búið að taka hana. Niðurstaðan í því máli liggur fyrir.

Það er hárrétt sem hv. þm. Ásta Möller benti á að gerðar voru sérstakar ráðstafanir í tengslum við afgreiðslu fjáraukalaga og fjárlaga hvað það varðar að beina fjármagni til sjúkrahúsanna í nágrenni Reykjavíkur til að þau gætu tekið að sér tiltekin verkefni til að létta á Landspítalanum. Ég hygg að um slíkar ráðstafanir þurfi ekki að deila hér eða skynsemina í þeim vegna þess að þar er unnt að fá meira út úr þeirri aðstöðu sem fyrir er með tiltölulega litlum tilfærslum á fjármagni milli stofnana. Það er sú leið sem farin var.

Að öðru leyti eru fjármál Landspítalans náttúrlega í sífelldri og stöðugri vinnslu. Það segir sig sjálft með stofnun sem hefur vel á þriðja milljarð króna til ráðstöfunar á mánuði hverjum að erfitt er að finna á einum tímapunkti fyrir áramót nákvæmlega töluna sem passar fyrir allan reksturinn árið eftir, sérstaklega í ljósi þess að mikill hluti af kostnaði og útgjöldum er óviss og ræðst af þáttum sem enginn hefur vald á, eins og t.d. því hversu mörg slys verða í landinu, bráðaaðgerðir o.s.frv.

Mér finnst fullkomlega óþarft af hv. þingmanni að gera lítið úr því að einn okkar fyrrverandi kollega á Alþingi, Vilhjálmur Egilsson, skuli hafa verið fenginn til að vinna ákveðin verkefni í sambandi við þetta mál. Enginn getur borið brigður á fagþekkingu hans í sambandi við rekstur eða fjármál. Það er ekki drengilegt að koma hér ítrekað og lýsa honum þannig að hann gangi um eða hlaupi um gangana á Landspítalanum með einhverja sérstaka niðurskurðarsveðju. Þetta er ekki góður málflutningur, hv. þingmaður.

Ef við komum að stærri hliðum þessa máls, spurningunni um hvað hæft er í þeim ásökunum vinstri grænna, sérstaklega, að beitt sé brögðum, bolabrögðum til að svæla heilbrigðisþjónustuna út í einkavæðingu, þá er svarið náttúrlega að þetta er ómerkilegur málflutningur sem á sér enga stoð en vinstri grænir éta hér hver upp eftir öðrum dag eftir dag, jafnvel einstaka sinnum með aðstoð úr öðrum flokkum.

Það er auðvitað ekki minnsti fótur fyrir þessum áburði sem ég kalla svo, enda er enga stoð fyrir því að finna í þeim þingskjölum eða þeim grundvallargögnum sem liggja fyrir af hálfu ríkisstjórnarinnar um heilbrigðismálin. (**Gripið fram í:** Hvað með röksemdir …?) Þær eru ekki á góðum grunni reistar, hv. þingmaður. (Gripið fram í.)

Ef ég gæti fengið tóm til að nýta mér málfrelsi mitt, sem er dýrmætt í þingsalnum, til að koma sjónarmiðum mínum að þá þætti mér vænt um það. Þessi málflutningur er ekki á rökum reistur.

Það var mjög gott sjónarmið sem hv. þm. Karl V. Matthíasson kom með áðan þegar hann spurði: Má aldrei vera einkarekstur eða einkafyrirtæki í nokkru sem tengist heilbrigðisþjónustunni? Og einhver kallaði fram í og sagði nei. Það bara má ekki, miðað við hugmyndafræði Vinstri grænna. Kannski var einhver að snúa út úr fyrir þeim eins og þeim hættir stundum til að gera gagnvart öðrum þingmönnum hér. (**Gripið fram í:** Kannski forsætisráðherra?)

Aðalatriðið í þessu máli er með hvaða hætti við getum tryggt sem besta almannaþjónustu á þessu sviði þannig að við fáum sem mest fyrir það fjármagn sem í þennan málaflokk fer. Ef menn leyfa sér að skoða málið á þeim grundvelli eru menn kannski ekki svo ósammála. Og þá þurfa menn ekki að gera hver öðrum upp annarleg sjónarmið eins og er svo ríkt í málflutningi vinstri grænna. Annarleg sjónarmið sem ganga út á það að tiltekinn hluti þingmanna beri ekki velferð og hagsmuni sjúklinga fyrir brjósti. Það er rangt.

Mér þótti vænt um það sem hv. þm. Ögmundur Jónasson sagði þó í morgun, að Sjálfstæðisflokkurinn vildi kosta almannaþjónustuna af almannafé. Það er rétt. Hann sagði að Sjálfstæðisflokkurinn væri núna á þeirri skoðun. Það er ekki nýtt, hv. þingmaður, það er sko ekki nýtt. Það er því útúrsnúningur líka að nota smáorðið nú í því sambandi. (Gripið fram í.) Hvað sagðirðu? (**Gripið fram í:** Eigin bækling frá 1998.) Já, ég hef lesið alla mína eigin bæklinga.

Við verðum að koma þessari umræðu á aðeins hærra plan, ef mér leyfist að segja svo, virðulegi forseti. Fjármál spítalans eru í stöðugri endurskoðun. Heilbrigðisráðherra hefur gert sérstakar ráðstafanir til að fara yfir alla þætti þar sem grunur leikur á að veikleikar séu í fjármögnun stofnana. Það verður að sjálfsögðu gert og því verður haldið áfram. Þessi mál verða tekin föstum tökum, bæði í heilbrigðisráðuneytinu og fjármálaráðuneytinu. En það þarf enginn að kvíða því að það þýði að hagsmunir sjúklinga, veiks fólks, verði fyrir borð bornir. Það er ómaklegt að bera slíkt á borð í þingsalnum.

Varðandi hina spurningu þingmannsins sem hann beindi til mín um 18. gr. þess frumvarps sem hér er á dagskrá, þá vil ég segja að ég tel ekkert athugavert við málatilbúnaðinn eins og hann er, enda var þetta mál þrautrætt í ríkisstjórn og afgreitt af hálfu ríkisstjórnarinnar í því frumvarpsformi sem fyrir liggur og samþykkt af þingflokkum stjórnarflokkanna og það er núna farið í gegnum heilbrigðis- og tryggingaefnd þingsins. Ég sé því ekki og tel ekki neitt athugavert við þennan undirbúning. Ég tel eðlilegt að heilbrigðisráðherra fái þær heimildir sem leitað er eftir til að geta ýtt þessu máli úr vör en Alþingi hefur síðan síðasta orðið um það hvernig um þessa stofnun verður búið áður en hún hefur störf.

Nafngiftirnar sem hv. þingmaður leyfir sér að nota um þessa stofnun eru náttúrlega líka með ólíkindum, verslunarmiðstöð sjúkdóma og annað í þeim dúr, sölumiðstöð sjúkdóma. Er þetta ekki smekklegt? Er þetta ekki líklegt til að efla traust á málflutningi þingmannsins að taka sér svona orðskrípi í munn? Hvernig væri nú að hætta málflutningi af þessu tagi og reyna frekar að vinna sameiginlega að því að bæta okkar ágæta heilbrigðiskerfi, sem er í fremstu röð, og halda áfram að gera það betra, tryggja að við getum fengið meiri og betri þjónustu fyrir sömu fjármuni ellegar sparað okkur einhvern kostnað að óbreyttri þjónustu?

Hv. þingmaður talaði mikið um hagsmuni skattgreiðenda. Ég tel að okkur sé öllum skylt að hugsa um þá og hafa þá í heiðri, að hafa hagsmuni skattgreiðenda að leiðarljósi í þessu. Það er nákvæmlega hugmyndin að baki þessum hugmyndum, nákvæmlega það og ekkert annað, nema ef vera skyldi að bæta enn frekar hag sjúklinga og þeirra sem þurfa á heilbrigðisþjónustunni að halda, herra forseti.

[12:15]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hvers vegna þessi nafngift, sölumiðstöð, verslunarmiðstöð? Það er til að leggja áherslu á þá stefnu Sjálfstæðisflokksins að færa beri heilbrigðisþjónustuna inn í einkarekstrarform eftir því sem kostur er, þar sem fram fari verslun og viðskipti. Þarna býr ákveðin hugsun að baki og menn vilja ganga lengra í þá átt en í því kerfi sem við höfum núna. Þetta boðaði hæstv. forsætisráðherra m.a. í Valhöll í haust og við lásum um það í fjölmiðlum. Ég vona að ráðherrann og ríkisstjórnin kannist við eigin orð og þá einnig athafnir.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að vera viðstaddur umræðuna. Hann bendir á að 3. umr. við afgreiðslu fjárlaga sé lokið. Það er alveg rétt. En við 2. umr., í 5 mínútna ræðu minni þá óskaði ég eftir því að forsætisráðherra og heilbrigðisráðherra yrðu viðstaddir 3. umr. (Gripið fram í.) Ég óskaði ekki eftir nærveru þeirra vegna þess að ég tók til máls mjög seint um nótt. En það kemur dagur eftir þennan dag og við erum að fjalla um framtíð heilbrigðisþjónustunnar og þess vegna vildi ég heyra sjónarmið hæstv. ráðherra.

Varðandi Vilhjálm Egilsson, fyrrverandi hv. þingmann, þá get ég upplýst það að Vilhjálmur Egilsson er einstaklingur sem ég met mjög mikils. Hann er meira að segja vinur minn. En við erum mjög á öndverðum meiði í stjórnmálum og m.a. um hvernig skipuleggja eigi velferðarþjónustuna og þar með heilbrigðisþjónustuna í landinu.

Þær aðferðir sem beitt er í nefnd sem hann veitir forstöðu um sparnað og niðurskurð á Landspítalanum eru mér ekki að skapi. Það er gamla reglustikuniðurskurðaraðferðin. Við höfum heyrt viðbrögðin frá forsvarsmönnum þessara deilda. Það er ástæðan fyrir því að ég tala um að menn fari um sjúkrahúsið (Forseti hringir.) með niðurskurðarsveðju og það er enginn útúrsnúningur.

[12:17]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er víst útúrsnúningur alveg eins og orðskrípið verslunarmiðstöð sjúkdóma er útúrsnúningur og rangnefni og sölumiðstöð sjúkdóma. Þetta eru allt saman einhver orðskrípi sem eru búin hér til til þess að draga upp dökka mynd. Og næst sér maður fyrir sér, eða hv. þingmaður lýsir því yfir að fyrrverandi þingmaður Vilhjálmur Egilsson gangi um niðurskurðarsveðjuna í verslunarmiðstöðinni. Er það ekki, eitthvað í þeim dúr?

Af hverju er ekki hægt að ræða þessi mál á málefnalegum forsendum, hv. þingmaður? (Gripið fram í.) Af hverju þarf að vera að snúa út úr þessum hlutum svona? Af hverju get ég ekki fengið að njóta málfrelsis míns hér úr ræðustólnum fyrir sífelldum frammíköllum hv. þingmanns? Sem metur málfrelsið svo mikils eins og við höfum orðið vitni að að undanförnu, að málfrelsi einhverra manna hér er miklu meiri virði en annarra.

Nei, virðulegi forseti. Því miður þá er þessi umræða af hálfu hv. þingmanns á villigötum, eins og mér þykir nú leiðinlegt að þurfa að segja það. Ég er alveg viss um það að við gætum átt gott samstarf um margvísleg málefni á sviði heilbrigðismálanna. Það þýðir ekki að ganga til slíkrar vinnu með fána útúrsnúninga á lofti þar sem gert er lítið úr viðleitni manna til þess að láta gott af sér leiða á þessu sviði.

[12:19]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég sakna skýrra svara við meginspurningunni, um 18. gr. (**Forsrh.:** Ég er búinn að svara því.) Og svarið var á þá lund að það kæmi ekki til greina eða hvað? (**Forsrh.:** Það kemur fram við atkvæðagreiðsluna.) Já. Ég eiginlega harma þessa umræðu af hálfu hæstv. forsætisráðherra. Getur verið að hann sé svo móðgaður yfir að þurfa að taka þátt í umræðu hér, málefnalegri umræðu um framtíð heilbrigðisþjónustunnar á Íslandi?

Ég mótmæli því, hæstv. forseti, að ég hafi ekki fært málefnaleg rök fyrir máli mínu þegar ég reyndi að sýna fram á hvernig niðurskurður innan almannaheilbrigðisþjónustunnar gæti leitað út í útgjaldaauka á öðrum sviðum vegna þess skipulags sem við búum við, þ.e. einkareksturs í bland við almannarekstur.

Það er útúrsnúningur hjá hæstv. ráðherra að ég sé að tala gegn því að hér sé blanda af einkarekstri og almannarekstri. Ég gerði einmitt ræki lega grein fyrir þessu. Ég tók (Forseti hringir.) til sem dæmi hvernig frestun á framkvæmdum við Landspítalann gæti leitt til þess (Forseti hringir.) að lausnir yrðu til annars staðar og á öðrum forsendum. En það er útúrsnúningur (Forseti hringir.) að ég reyni ekki að hafa hér í

frammi málefnaleg rök. (Forseti hringir.) Ég mótmæli því.

[12:20]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hafði ekki tíma til þess áðan að nefna Landspítalann. En ég vísa til þess sem ég sagði í umræðu um frumvarpið um ráðstöfun á sölutekjum Landssímans um daginn, í svari við fyrirspurn frá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, að það er ekki verið að hægja á þeim framkvæmdum. Þær eru bara ekki komnar lengra en raun ber vitni í undirbúningi. Ég vísa hv. þingmanni á svar mitt við þeirri fyrirspurn. Allt það sem hann sagði hér um það mál var því miður byggt á röngum forsendum.

En mér þykir vænt um að heyra það sem hv. þingmaður sagði um að hann getur fallist á að það sé rekin blanda af einkarekstri og opinberum rekstri á þessu sviði eins og öðrum. Þá erum við farnir að geta talað saman. Ég vil líka taka undir með honum að ég tel óeðlilegt að einhverjir tilteknir aðilar geti notfært sér aðstöðu sem þeir hafa komið sér upp til þess að krækja sér í einhverjar óeðlilegar greiðslur út úr ríkiskerfinu í gegnum sérstaka aðstöðu. Ég tek alveg undir það.

Við höfum því auðvitað eitt og annað sameiginlegt sem við getum orðið sammála um í þessu máli. En þá verða menn líka að vera opnir fyrir nýjungum, nýrri hugsun og á grundvelli þess að jafnt hagsmuna skattgreiðenda sem (Forseti hringir.) sjúklinga sé gætt.

[12:21]

Frsm. minni hluta heilbrn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það þýðir ekki fyrir hæstv. forsætisráðherra að kveinka sér undan umræðum um einkavæðingu. Þar nægir að vitna í orð ráðherrans sjálfs á fundi í Valhöll 30. september síðastliðinn þar sem hann lýsti því fagnandi að nú yrði gengið til verka í heilbrigðisþjónustunni með aðgerðum sem væru meira í ætt við stefnu Sjálfstæðisflokksins. Við sem höfum kynnt okkur þá stefnu eins og hún hefur birst í ræðu og riti og á flokkssamþykktum vitum hvað það þýðir.

En vegna þess, herra forseti, að hér hafa bæði hv. formaður heilbrigðisnefndar í morgun og í gær hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir og Helgi Hjörvar, ítrekað verið sagt að það hafi ekki verið skorið niður í heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu þá ætla ég að leiðrétta það enn einu sinni. Það var nefnilega skorið niður í heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu og samkvæmt gögnum sem framkvæmdastjóri heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu lagði fyrir hv. heilbrigðisnefnd, þá segir hér um greiðslustöðuna að það sé fyrirséður halli á árinu 2007, um það bil 120 millj. kr. og síðan segir: Skert fjárheimild vegna endurgreiðslu halla áranna 2007 og fyrr er 100 millj. kr.

Hvað er skert fjárheimild vegna endurgreiðsluhalla annað en niðurskurður? Þetta er beinn niðurskurður upp á 100 millj. kr. Og það er þess vegna að á næsta ári vantar yfir 500 millj. kr. en ekki þær 400 millj. kr. sem er samanlagður halli áranna frá því fyrir 2003, ársins 2006 og ársins 2007.

Það er alveg ljóst að við höfum áhyggjur af framtíð heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu og sérstaklega höfum við áhyggjur af því (Forseti hringir.) að hún er í höndum Sjálfstæðisflokksins.

[12:23]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir að vera hér með okkur og taka þátt í umræðunni. En ég vil biðja hæstv. forsætisráðherra að skýra mál sitt betur, útskýra aðeins betur fyrir okkur þau orð sem hann lét hér falla þar sem hann efaðist um að allir flokkar bæru hag sjúklinga fyrir brjósti.

Ég vil a.m.k. að það komi alveg skýrt fram að ég tel að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði vinnum í öllum okkar málum, stefnumótun og málum hér inni á Alþingi, með það að leiðarljósi að bera hag sjúklinga fyrir brjósti. Við gerum það líka með því að standa hérna vörð um þá þjónustu sem hið opinbera veitir og við teljum okkur líka gera það með því að standa vörð um það að grunnþjónustan verði áfram í opinberum rekstri.

Við höfum aldrei mótmælt því kerfi sem við búum við, þessu blandaða kerfi. En við mótmælum og viljum þess vegna reisa hér varnarmúra gegn því að það verði farið inn á þá braut að hér verði frekari einkarekstur á forsendu hagnaðar og gróða. Við viljum ekki að það sé verið að veita fé til heilbrigðisþjónustu í auknum mæli á forsendum hagnaðar og gróða, að heilbrigðisþjónustan sem í eðli sínu mun aukast, sérstaklega öldrunarþjónustan, verði rekin sem bisness í framtíðinni. Við viljum reyna að halda utan um þá blönduðu flóru sem við höfum í dag en ekki (Forseti hringir.) auka vægi þessa þáttar.

[12:26]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú misskilningur að ég hafi haldið því fram að einhverjir þingmenn hér, vinstri grænir eða aðrir, beri ekki hagsmuni sjúklinga fyrir brjósti. Það er öðru nær. Ég tel að við hljótum öll að hafa það sameiginlega markmið. En ég biðst undan því að það sé borið á mig og flokk minn og ríkisstjórnina að við höfum ekki hagsmuni þessara aðila að leiðarljósi í því sem við erum að gera.

Það sem er hið óskiljanlega í þessu máli öllu saman og málflutningnum er það, að mönnum er borið það á brýn að vilja ekki veiku fólki, sjúklingum, eldri borgurum, öryrkjum, allt það besta.

Það er óskiljanlegt að hér séu aðilar í þinginu og heill þingflokkur, sem vill ekki leita allra leiða til að veita þessa þjónustu með eins hagkvæmum hætti og hægt er, sem virðist ganga til þessara hluta með þá sýn eina að ný úrræði, nýir möguleikar, nýjar lausnir komi bara aldrei til greina og þetta verði helst að vera í höndunum á ríki og í óbreyttu fari miðað við það sem verið hefur.

Því miður er þetta það sem við manni blasir í málflutningi okkar ágætu vina í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Það er þetta sem ég hef leyft mér að geta athugasemd við, í ræðu sem ég flutti í morgun til að svara fyrirspurnum hv. þm. Ögmundar Jónassonar til mín.

[12:27]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þegar við í Vinstri hreyfingunni – grænu

framboði tölum um þjónustu við sjúka og aldraða, þá hlýtur það að tengjast því að við krefjumst þess að það sé nægilegt fjármagn til að reka þá þjónustu sómasamlega.

Miðað við þær upplýsingar sem við höfum í dag, um rekstrarstöðu Landspítalans, um öldrunarstofnanir, um heilbrigðisstofnanir, sem hafa orðið að draga úr þjónustu þá má auðvitað túlka það sem svo að ríkisstjórnin með fjárframlögum sínum beri ekki hag sjúklinga og aldraðra fyrir brjósti. Auðvitað á að leita mismunandi leiða og hafa fjölbreytta þjónustu. Til þess þurfa þá líka núverandi stofnanir að fá meira fjármagn svo þær geti þróað fjölbreytta þjónustu og farið í þróunarstarf og boðið upp á nýmæli. (Forseti hringir.) Þeim er það ómögulegt eins og málin eru í dag.

[12:29]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Hér fer fram 3. umr. um lagabálk um breytingar á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun aldraðra. Þetta er í raun lítill bandormur sem hefði átt að vera í þeim stóra bandormi sem tengist breytingum á Stjórnarráðinu. Nú er 2. umr. og atkvæðagreiðslu lokið og ég kem inn í umræðuna núna, þar sem ég var fjarverandi í opinberum erindum á meðan 2. umr. fór fram, til að koma sjónarmiðum mínum að í málinu.

Ég tel að allar breytingar á Stjórnarráði Íslands og allar meiri háttar kerfisbreytingar innan stjórnkerfisins þurfi að vanda vel. Það er eðlilegt að slíkt ferli taki nokkurn tíma. Mér hefði fundist æskilegt að koma breytingum á skipan Stjórnarráðsins á fyrir síðustu kosningar og það hefði borið meiri svip af samstöðu og yfirvegun þegar kemur að verkaskiptingu milli ráðuneyta. Það er alveg ljóst að það var kominn tími til þess að fara í heildræna endurskoðun á verkaskiptingu milli ráðuneytanna. Í öllum flokkum hafa komið fram hugmyndir um öflugt atvinnuráðuneyti. Það hefur líka verið sterk krafa hjá bæði öldruðum og öryrkjum að færa mál þeirra hópa yfir til félagsmálaráðuneytisins því að það beri ekki að líta á öldrun og fötlun sem sjúkdóma heldur miklu frekar sem félagsleg viðfangsefni. Það er gert með þessum breytingum sem samþykktar voru í atkvæðagreiðslu eftir 2. umr., að fara í þá tímabæru uppstokkun að færa öldrunarmál og félagslega þjónustu fatlaðra yfir til félagsmálaráðuneytis.

Ég styð hjartanlega þá hugmyndafræði sem þarna liggur að baki. Ég skil vel kröfu aldraðra og öryrkja og við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum stutt þá hugmyndafræði í stefnumótun okkar og framtíðarsýn. En mér þykir sárt að sjá að unnið skuli að þessari verkaskiptingu á þann hátt sem hér er gert. Ég tel að það að leggja fram þetta frumvarp og afgreiða með gildistöku í fyrsta lagi 1. september, en þá er ætlað að nýja stofnunin taki til starfa, hefði gefið öllum þeim sem þurfa að koma að þeirri miklu vinnu sem eftir er tíma til að vanda uppskiptinguna á milli ráðuneytanna. Á þeim tíma mætti vinna úr erfiðum samstarfsverkefnum í sátt og finna góðar lausnir.

Þetta eru mjög vandmeðfarnir málaflokkar þar sem um er að ræða mörg grá svæði. Það er ekki sjálfgefið hvernig þessum verkefnum skuli skipt upp á milli heilbrigðisráðuneytisins og félagsmálaráðuneytis. Í dag er t.d. tekist á um málefnin, t.d. dvalarheimilin sem enn þá verða á gráu svæði, jafnvel enn frekar eftir að þessi lög taka gildi. Í dag er togast á um hversu mörg hjúkrunarpláss séu á viðkomandi stofnunum og hversu mikla heimaþjónustu sveitarfélögin eigi að veita eða hvenær heilsugæslunni beri að sinna þeim einstaklingum sem heima eru. Það þarf góðar skilgreiningar. Skiptingin er viðkvæm í dag og verður það áfram. Ég hefði kosið að vinna að þessari mikilvægu skiptingu og gefa því betra tíma. Ég vísa ábyrgðinni á þessum vinnubrögðum á hendur ríkisstjórnarinnar. Ég get nú ekki annað en mér finnst þetta miður.

Ég er farin að efast um greiningu fjármálaráðuneytisins, kostnaðargreiningu í umsögnum með frumvörpum, þegar hvert frumvarpið á fætur öðru sem snýr að þessum breytingum á Stjórnarráðinu fær þá umsögn að því fylgi ekki kostnaður. Auðvitað kostar þetta mikið fé. Það vitum við eftir þær breytingar sem hafa verið gerðar á nokkrum opinberum stofnunum sem hafa verið sameinaðar, t.d. Lýðheilsustöð og fleiri stofnunum. Því fylgir kostnaður, við verðum að horfast í augu við það, þegar breytingar verða innan stjórnkerfisins. Ég leyfi mér að efast um, hæstv. forseti, að ríkisendurskoðandi verði mjög ánægður í úttekt sinni á þessu máli þegar það verður orðið að lögum. Ég efast líka um að það standist stjórnsýslulög eða teljist til góðra stjórnsýsluhátta að afgreiða málin með þessum hætti.

Nú ræðum við um breytingartillögu varðandi 18. gr. þessa frumvarps þar sem sett er inn bráðabirgðaákvæði um nýja stofnun sem á að hafa það hlutverk að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra. Þessi stofnun á í fyrsta lagi að taka til starfa næsta haust en hér er sett inn ákvæði til bráðabirgða um þessa stofnun sem á þá að fjalla um í sérstöku frumvarpi sem leggja á fyrir á vorþingi. Ég leyfi mér að spyrja hæstv. forseta: Hver ræður ferð? Er það heilbrigðisráðherra sem ræður ferðinni eða þingið?

Samkvæmt umræddri bráðabirgðagrein á ráðherra að skipa forstjóra stofnunarinnar til fimm ára í senn. Hann getur gert það núna 1. janúar og hið eina sem segir um þennan verðandi framkvæmdastjóra eða forstjóra stofnunarinnar er að hann skuli hafa lokið námi á háskólastigi, en það segir ekkert um á hvaða sviði það skuli vera, hvort það er í jarðfræði, heilbrigðisfræðum eða viðskiptafræði. Forstjórinn á að ráða aðra starfsmenn og síðan ætlar ráðherra að skipa fimm menn í stjórn og skipa formann stjórnar. Ráðherra ætlar að setja stjórninni erindisbréf en hins vegar kemur ekkert fram um að þessi forstjóri og þessi stjórn skuli sitja þar til lög um stofnunina taki gildi. Það á bara að skipa þennan forstjóra til fimm ára og því spyr ég hæstv. forseta: Hver ræður för?

Setjum nú svo að afgreiðsla þess frumvarps sem kemur fram um hina nýju stofnun verði á þann veg sem Alþingi ákveður og ekki alveg í anda hæstv. ráðherra. Hvað verður þá um forstjórann? Eða verður þetta þannig að hæstv. ráðherra muni 1. janúar ganga þannig frá öllu að frumvarp um þessa nýju stofnun verði algjörlega sniðið að nýjum forstjóra og þeim sem hann skipar? Hvert verður hlutverk Alþingis varðandi þá nýju stofnun? Verðum við eingöngu

stimpill, afgreiðslustofnun, fyrir hæstv. ráðherra?

Ég tel að full rök hafi verið fyrir því að vísa afgreiðslu málsins frá í heild sinni, eins og fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gerðu við afgreiðslu málsins. Niðurstaða Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Framsóknar var á þá leið, með góðum rökstuðningi, að vísa ætti málinu frá fyrir það hvað það er í heildina illa undirbúið. Nú hefur málið verið afgreitt með 18. gr. innbyrðis og við leggjum fram þá breytingartillögu, málinu til bjargar, að 18. gr. falli brott. Það væri auðvelt fyrir hæstv. heilbrigðisráðherra að skipa nefnd til að undirbúa frumvarpið sem hann mun leggja fram varðandi þessa nýju stofnun. Þannig hefur verið unnið að málum áður varðandi samningu frumvarpa, þ.e. að skipa nefnd til þess að undirbúa og semja frumvarpið. Hægt væri að ráða starfsmenn til að sinna þeim verkum sem þarf að gera þar til lög hafa verið sett um stofnunina. Það væri eðlilegur gangur málsins og hæstv. heilbrigðisráðherra hefur það í hendi sér að skipa verkefnisstjóra og ráða til þess þá sérfræðinga sem hann vill til að undirbúa jarðveginn fyrir nýja stofnun. Það þarf ekki að gerast eins og hér er lagt til, hæstv. forseti.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 3. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 482, frhnál. 529, brtt. 500.

[12:42]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég tek til máls við 3. umr. um þetta þingmál til þess að gera grein fyrir breytingartillögum sem ég hef lagt fram við 3. umr. Um er að ræða sjö breytingartillögur og eru sex þeirra nánast prófarkalestur eða tæknilegar lagfæringar á frumvarpinu vegna breytinga sem áttu sér stað við 2. umr.

Annar töluliður breytingartillagnanna er efnisbreyting en þar má segja að tekið sé inn í texta frumvarpsins ákvæði sem áður var þar og getið var um í nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar fyrir 2. umr. til að skýra stöðu vatnamælinga eftir breytinguna sem tekur gildi um áramótin.

Þessi breytingartillaga hljóðar svo:

„Við lögin bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða er orðast svo:

Starfsemi vatnamælinga Orkustofnunar lýtur yfirstjórn umhverfisráðherra frá 1. janúar 2008. Umhverfisráðherra skal vinna að sameiningu Veðurstofu Íslands og vatnamælinga Orkustofnunar í eina stofnun eigi síðar en 1. janúar 2009. Orkustofnun annast starfsemi vatnamælinga, undir yfirstjórn umhverfisráðherra, þar til ný stofnun tekur til starfa.“

Þessi breytingartillaga er lögð fram til að ótvírætt sé hver stjórnskipan og staða vatnamælinga verður að samþykktu þessu frumvarpi. Ég legg til að þingið samþykki breytinguna við 3. umr.

[12:45]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég flutti við 1. umr. þessa máls nokkuð ítarlega ræðu sem fékk þó þá umsögn hjá sumum að hún væri fleipur eitt, órökstudd og fleira þannig að ég ætla að gera aðra tilraun til að skýra mál mitt.

Það er greint frá því frumvarpi með þessum lögum að við myndun núverandi ríkisstjórnar hefði verið ákveðið að fara heildstætt yfir verkaskiptingu ráðuneyta með það fyrir augum að hagræða, gera stjórnsýsluna einfaldari, skilvirkari og þar fram eftir götunum og að lögum um Stjórnarráðið hafi af þeim sökum verið breytt á sumarþingi.

Ég vil halda því til haga enn við þessa umræðu að þessar breytingar má fyrst og síðast og eingöngu rekja til skiptingar ráðuneyta og ráðherrastóla milli samstarfsflokka í ríkisstjórninni í vor þar sem minnsta ráðuneytinu var skipt í tvö örráðuneyti og meira kjöt sett á bein þessara litlu ráðuneyta.

Ákvörðun um þessar breytingar var tekin í maí, fyrirvaralítið, án þess að fyrir lægju skilgreind og rökstudd markmið, án þess að fyrir lægi þarfagreining, kostnaðargreining, stefnumótun og skýr framtíðarsýn varðandi þá málaflokka sem um ræðir. Ekki var gerð tilraun til að bera saman núgildandi skipan og núgildandi árangur þeirra stofnana við breytta skipan samkvæmt frumvarpinu og meta með rökstuddum hætti hvaða áhrif það hefði. Hvergi örlar á slíkum rökstuðningi í frumvarpinu, aðeins á fullyrðingum um meinta samhæfingu, aukna skilvirkni, að kerfið verði auðskiljanlegra og aðgengilegra almenningi o.s.frv.

Ég dreg það stórlega í efa, og fyrir því eru margvísleg þung rök, að þær breytingar sem hér eru gerðar leiði almennt séð til hagræðingar, einföldunar og aukinnar skilvirkni í stjórnsýslunni. Ég undanskil þó þær breytingar sem gerðar eru á Matvælaeftirlitinu þó að ég gagnrýni harðlega framkvæmd mála við þær breytingar og sú gagnrýni er studd af umsögnum umsagnaraðila og gesta sem komu fyrir nefndina.

Það liggur hreinlega fyrir í fjölmörgum umsögnum, faglegum og ítarlega rökstuddum umsögnum forsvarsmanna viðkomandi stofnana, að breytingarnar muni hafa í för með sér þveröfug áhrif og enn fremur að undirbúningurinn og vinnubrögðin séu óvönduð. Það liggur algjörlega ljóst fyrir að starfsmenn hafa ekki verið hafðir með í ráðum, ekki fremur en þegar í morgun eða í gær var rætt frumvarp til þingskapa. Allt kemur þetta að ofan án samráðs.

Hins vegar er fullyrt í greinargerð með frumvarpinu að samráð hafi verið haft við þær stofnanir sem hlut eiga að máli. Það er ótrúleg fullyrðing vegna þess að í umsögnum um frumvarpið er staðfest að svo hafi ekki verið. Fullyrðingin um samráð við forsvarsmenn og starfsmenn stofnana er röng.

Þetta er enn eitt dæmið sem ég nefndi hér í ræðu í gær um þingskapafrumvarpið, um óvandaðan undirbúning löggjafar sem leiðir til óvandaðrar, óskilvirkrar löggjafar. Allur undirbúningur er með þeim hætti að það verður að hafa af þessu þungar áhyggjur. Óvönduð lagasmíð leiðir til óvandaðrar löggjafar. Auðvitað var ekkert samráð frekar en fyrri daginn haft við stjórnarandstöðuna og hún var reyndar beitt tveggja þriðju meirihlutavaldi ríkisstjórnarflokkanna á

sumarþingi í vor til að knýja þessar breytingar fram.

Það er undarlegt að horfa til þess í þessu máli og í þeim málum sem hafa verið keyrð hér fram með offorsi, vil ég segja, að þær ganga þvert á yfirlýsingar forsætisráðherra um að þverpólitísk samstaða sé forsenda breytinga á Stjórnarráðinu, á þingsköpum og fleira. Þessi fyrirætlan og þessi málsmeðferð gengur líka þvert á stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Breytingarnar eru auk þess þvert á stefnu og í hreinni mótsögn við stefnu Samfylkingarinnar um málefnalega samræðu, samráð og lýðræði. Það er fimbulkuldi stjórnlyndis í gangi í þjóðfélaginu enn þá sem hófst að mati hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur 1991 þegar Davíð Oddsson varð forsætisráðherra. Það er sami fimbulkuldinn í samskiptum við stjórnarandstöðu, stofnanir og almenning.

Það er alvarleg fljótaskrift á frumvarpinu og vinnubrögðin eftir því óvönduð. Það er líka fráleitt að halda því fram, eins og sagt er í frumvarpinu, að þetta muni ekki hafa í för með sér útgjaldaauka fyrir ríkissjóð. Reyndar er þegar staðfestur útgjaldaauki, sem kom fram eftir að frumvarpið var hér lagt fram, upp á tæpar 300 millj. kr. sem búið er að gera ráð fyrir í fjárlögum. Það er deginum ljósara að það mun koma til frekari útgjalda. Mér fannst undarlegt að heyra í ræðu hér í vikunni talað um fyrirséð óvænt útgjöld. Ég skil ekki alveg það orðalag, fyrirséð óvænt útgjöld. Það eru slík útgjöld sem er verið að tala um.

Ég vil líka benda á það og hef bent á það í ræðu við þetta frumvarp í fyrri umræðu að þau vinnubrögð sem viðhöfð hafa verið hér, og reyndar í þingskapamálinu líka, ganga þvert á stefnu fyrri ríkisstjórnar um einfaldara Ísland og þá handbók sem gefin hefur verið út um það hvernig eigi að standa að löggjafarsmíð, frumvarpssmíð og löggjöf. Hvernig eigi að byrja, hvernig eigi að starfa frá hugmynd til löggjafar. Það er ótrúlegt að horfa til þess að slík handbók sé gefin út og virðist bara vera til málamynda.

Ég legg til að forsætisráðuneytið, dóms- og kirkjumálaráðuneytið og skrifstofa Alþingis taki inn málsmeðferðarsögu þessa frumvarps og hvernig staðið hefur verið að frumvarpssmíðinni og meðferðinni hér á Alþingi, taki það inn sem dæmi í þessa handbók sem víti til varnaðar. Hið sama gildir um þingskapafrumvarpið. Það er mjög brýnt að það verði tekið inn í þessa handbók til að sýna hvernig ekki á að vinna.

Ég ætla ekki að eyða miklum tíma í einstaka þætti frumvarpsins en ítreka gagnrýni mína frá fyrri umræðu. Ég vil þó benda á varðandi fyrsta, annan og þriðja þáttinn þar sem lagðar eru til breytingar á sveitarstjórnarmálum og flutning sveitarstjórnarmála að eftir það verða veigamiklir þættir sveitarstjórnarmála vistaðir í tveimur ráðuneytum. Það er gagnrýnisvert.

Ég bendi líka á að það hefur verið gagnrýnt harkalega, og með réttu, að flytja ferðamálin að einhverjum litlum hluta til til iðnaðarráðuneytisins. Nú er svo komið í ferðamálum að þau eru vistuð í öllum ráðuneytum ríkisstjórnarinnar, með einum eða öðrum hætti eins og einhver sagði. Við ferðaþjónustunni blasir afar flókin stjórnsýsla sem er gerð flóknari með þessu. Hvar er þá skilvirknin, hagræðingin, einföldunin, að gera aðgengi almennings að stjórnsýslunni betra? Hvar eru þau markmið? Af hverju er verið að setja svona markmið í frumvarp og svo er gengið þvert gegn þeim?

Það á að flytja alferðir til viðskiptaráðuneytisins. Sú breyting var einróma gagnrýnd af umsagnaraðilum sem lögðu til að þeirri breytingu yrði frestað í eitt til tvö ár. Ekki var hlustað á þær faglegu röksemdir frekar en aðrar í umsögnum. Ég fékk það á tilfinninguna við meðferð þessa máls hjá allsherjarnefnd að umsagnir hefðu verið umsagnanna vegna. Fagleg rök forsvarsmanna stofnana voru að engu höfð. Það er með ólíkindum að senda slík skilaboð til þessara stofnana, skilaboð um að menn hafi beinlínis rangt fyrir sér, að fagleg gagnrýni sé röng. Það er hreinlega fullyrt. Það er hvergi tekið á þessari gagnrýni í umsögn meiri hlutans.

Í fjórða, fimmta og sjötta þætti er fjallað um flutning menntastofnana landbúnaðarins til menntamálaráðuneytisins. Ég rökstuddi sjónarmið varðandi hann í fyrri ræðu minni en aðalatriðið er kannski það að þessir skólar hafa náð að þróast og dafna í nánum tengslum við aðrar stofnanir og fyrirtæki landbúnaðarins og bændur undir yfirstjórn landbúnaðarráðuneytisins. Þar hefur allt gengið vel og dæmi voru nefnd um sænskan landbúnaðarskóla sem fær þá einkunn að hann sé annar besti skólinn í heimi. Hann heyrir þar undir sænska landbúnaðarráðuneytið.

Vilji menn breyta eiga menn ekki að gera það breytinganna vegna. Vilji menn breyta eiga þeir að skoða forsendur þess starfs sem unnið er og spyrja hvað ávinnist. Hvað er til bóta? Hvernig hagnast þessar stofnanir á breytingunni? Engin slík rök eru frammi í málinu, engin úttekt á skólastarfinu eða á flutningi fyrir utan að tvískipta rannsóknafé milli ráðuneyta.

Svo kem ég að fimmta þættinum sem varðar skógræktina. Það er algjörlega skelfilegur þáttur þessa máls. Þar eru allir umsagnaraðilar sammála um að leggjast gegn breytingunni. Þeir vísuðu allir til meints markmiðs frumvarpsins, þ.e. að einfalda stjórnsýsluna og skipa skyldum málefnum undir eina stjórn þannig að ráðuneyti og ríkisstofnanir sem í hlut eiga verði öflugri og skilvirkari einingar. Það var samdóma álit allra hagsmunaaðila sem leitað var til í skógrækt að hér væri verið að breyta mjög til hins verri vegar.

Menn höfðu bæði uppi þung orð, rökstudd, og fagleg orð með mikilli undiröldu, allir voru sammála um að þarna væri gengið þvert gegn markmiðum frumvarpsins. Samt sem áður berja ríkisstjórnin og allsherjarnefnd höfðinu við steininn og þetta skal keyrt í gegn þvert á þessar umsagnir. Það er ekki hægt að sjá merki einföldunar í þessum málaflokki þegar verið er að kljúfa hann milli tveggja ráðuneyta eins og mælt er fyrir um.

Ég vil líka vekja athygli á því í þessu tilviki að nánast allar nefndir Alþingis sendu frá sér umsagnir til allsherjarnefndar um málið. Yfirleitt var þar um að ræða meirihluta- og minnihlutaálit. Í ýmsum meirihlutaálitum ríkisstjórnarflokkanna kom fram gagnrýni á ákveðna þætti. Það komu fram athugasemdir og ábendingar um það sem betur mætti fara, sérstaklega á sviði skógræktarinnar. Þessi álit til allsherjarnefndar, bæði meiri hluta og minni hluta einstakra nefnda, voru hundsuð. Það var ekkert mark tekið á hvorki ríkisstjórnarmeirihlutaálitunum né minnihlutaálitum stjórnarandstöðunnar, ekkert.

Og maður spyr: Til hvers voru þau skrifuð? Voru þau eins og umsagnirnar frá fagaðilum skrifuð umsagnanna vegna? Til hvers er verið að biðja um umsagnir stofnana eða fólks úti í bæ eða nefnda Alþingis ef það er ekkert hlustað? Hvað veldur þessu? Auðvitað er ein skýringin á þessu óðagotið sem var á meðferð málsins og hraðinn, hin óvandaða lagasetningarmeðferð.

Það er illt að sitja í allsherjarnefnd og horfa upp á faglega rökstudd sjónarmið frá mörgum aðilum innan skógræktarinnar, stofnunum og öðrum sem ég ber virðingu fyrir, sem hafa unnið að skógræktarmálum í áratugi og vita nákvæmlega hvar skórinn kreppir og hvar ekki, vita nákvæmlega hvar vel er unnið og hvar ekki, og heyra umsagnir sem segja að í uppsiglingu sé stjórnsýslulegt klúður og greinilegt að ekki ríki pólitísk samstaða um þennan flutning og það sé eins konar málamiðlun að kljúfa hann upp í þágu skiptingar ráðherrastóla. Hvað er í gangi? Af hverju á stjórnsýslan að gjalda þess að menn skipti ráðherrastólum? Hér er bara um að ræða einfalda valdbeitingu að ofan.

Í sjötta þætti er fjallað um vatnamælingar og flutning til Veðurstofu sem á svo að breyta í nýja stofnun. Það á auðvitað að vera án kostnaðar þrátt fyrir að það eigi að umbylta stofnuninni og búa til nýja. Þar blasa við vandamál sem snúa að húsnæði og það blasa við önnur vandamál, óvissa og óróa meðal starfsmanna. Af hverju eru starfsmenn ekki spurðir? Ég býst við að flestir hafi jafnvel verið sammála því að flytja þessar stofnanir saman. Ég ætla ekki að orða neitt um það, en af hverju eru þeir ekki hafðir með í ráðum? Af hverju þurfa þeir að búa við þá óvissu sem ríkir? Starfsmennirnir telja sig flutta eins og fé á fæti eða eins og dauða hluti. Þessu mun fylgja verulegur kostnaður.

Að því er varðar flutning Matvælaeftirlits undir eina stofnun var almenn ánægja með það hjá umsagnaraðilum, en það var gagnrýnt, þáttur starfsmanna í því máli var enn gagnrýndur og veruleg óvissa ríkir meðal starfsmanna þeirra stofnana sem hlut eiga að máli. Þær umsagnir sem fyrir liggja staðfesta að starfsmenn lifa í algjörri óvissu um framtíð sína, eru ekkert upplýstir og hafa engan viðbúnað getað haft um þær breytingar sem eru samkvæmt frumvarpinu að bresta á. Og hér skiptir auðvitað miklu máli að það er verið að flytja Matvælaeftirlitið til Selfoss sem ég fagna sem þingmaður kjördæmisins en starfsmenn sem búa hér í Reykjavík og hyggja á búferlaflutninga — til þess þarf ærinn tíma og fyrirvara, til þess þarf meira en einn mánuð.

Ég ítreka að það er sérdeilis ámælisvert að kostnaðargreining hafi ekki farið fram. Ég held því fram að niðurstaða í fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins sé röng og verulegur kostnaður blasi við og muni hlaupa á hundruðum milljóna. Með faglega gerðu kostnaðarmati sem væri unnið í nánu samstarfi við viðkomandi stofnanir hefði auðveldlega verið hægt að greina þennan kostnað sem er fyrirséður, áætla hann a.m.k. með töluvert mikilli nákvæmni svo að skeikaði ekki nema +/-10%.

Það verður að telja miður að þetta frumvarp skuli vera samið í óðagoti skiptingar ráðherrastóla í vor og án samráðs við undirstofnanir og starfsmenn þeirra. Ég gagnrýni það harkalega.

Ég ítreka það sem ég sagði í fyrri ræðu minni og skora á framkvæmdarvaldið að taka þegar upp náið og gott samstarf við starfsmenn og stofnanir og að þegar í stað fari fram ítarleg kostnaðargreining á flutningum þessum.

Eins og einn gesta í allsherjarnefnd sagði eru allar ákvarðanir teknar að ofan. Hér eru vinnubrögðin óviðunandi sem ala af sér óvandaða löggjöf eins og frumvarpið og umsagnir um það staðfesta. Ég harma þessi vinnubrögð verulega.

[13:04]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst eins og ég heyrði sömu ræðuna í þriðja sinn, ræðu um vond vinnubrögð í þinginu og þingnefndum. Mér finnst reyndar athyglisvert að þingmaður sem hefur verið hér í um tvo og hálfan mánuð skuli leyfa sér að fella svo þunga dóma um þingmenn, þingstörfin og þingnefndir, eins og gert hefur verið í þessum þremur ræðum sem reyndar eru allar á sama veg.

Þótt ég hafi viljað koma þessum sjónarmiðum á framfæri þá eru þau ekki aðalatriðið. Mig langaði að spyrja hv. þingmann einnar spurningar. Hv. þingmaður hefur talað mikið um þrískiptingu ríkisvaldsins og mikilvægi þess að virða þessa þrískiptingu. Það mál sem við ræðum hér fjallar um verkaskiptingu framkvæmdarvaldsins, þ.e. hvernig framkvæmdarvaldið skiptir með sér verkum. Ríkisstjórnin óskar eftir því við þingið að það samþykki tiltekna breytingu á verkaskiptingu.

Ég verð að segja að um leið og við gerum kröfu til þess að framkvæmdarvaldið komi fram við Alþingi og löggjafarvaldið af virðingu og reisn er eðlilegt að við virðum óskir þess um hvernig það vill haga skipulagi sínu, svo framarlega sem það er innan velsæmismarka og ekki einhver vitleysa. Þess vegna hef ég verið mjög umburðarlyndur gagnvart því hvernig framkvæmdarvaldið skiptir með sér verkum og ef breytingar eru gerðar á ríkisstjórn getur sú ríkisstjórn einnig skipt með sér verkum. (**SJS:** Fella stjórnarráðslögin niður?) Mér finnst þetta eðlilegt og mér finnst að við eigum að vera umburðarlynd þegar ríkisstjórnin óskar eftir því á Alþingi að fá heimild til að breyta sínu skipulagi í stað þess að finna öllu allt til foráttu án þess að leggja neitt nýtt inn í umræðuna.

[13:07]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson bendir á að ég hafi flutt þriðja sinn sömu ræðu um sama hlutverk. Mér sýnist ekki af veita að flytja slíka ræðu á hverjum degi. Þessar vísur eru aldrei of oft kveðnar, það er bara þannig. Þungir dómar þingmannsins sem hér stendur, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, byggja á umsögnum umsagnaraðila um frumvarpið og byggja á handbók um vinnutilhögun.

Ég verð að segja, varðandi spurningu hv. þingmanns sem lýtur að því hvort það eigi ekki að horfa á þetta með umburðarlyndi: Hefur ekki Alþingi eftirlitshlutverk með framkvæmdarvaldinu, með kostnaði sem framkvæmdarvaldið leggur út í og annað slíkt? Vill hv. þingmaður leggja af lög um Stjórnarráðið og færa valdið algjörlega yfir til Stjórnarráðsins, fjárveitingarnar og allt sem því lýtur? Auðvitað ekki, til þess er þrískiptingin. Mitt hlutverk sem þing-

manns er m.a. að hafa eftirlit með framkvæmdarvaldinu. Ég stíg aldrei úr því hlutverki sjái ég meinbugi á frumvarpi, einnig um Stjórnarráðið, sem eru jafnalvarlegir og raun ber vitni í þessu tilviki.

[13:08]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við erum ekki að tala um fjárlögin, ekki að tala um fjárveitingavaldið, heldur verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Fjárveitingavaldið er hjá Alþingi og Alþingi lætur það vald ekki frá sér fara.

Ég benti á að við ættum að vera umburðarlynd gagnvart ríkisstjórninni varðandi það hvernig hún vill skipta verkum, hvaða verk hún vill láta vinna í hvaða herbergi, hvaða ráðherrar sinna þeim. Við eigum að sýna framkvæmdarvaldinu virðingu hvað þetta varðar um leið og við eigum að gera eðlilega kröfu til þess að framkvæmdarvaldið virði þingið. Við eigum að virða þrískiptinguna í þessum efnum og það á að ganga í báðar áttir.

Ég vildi draga þetta fram í þessari umræðu varðandi þær ræður sem hv. þingmaður hefur flutt. Hann flutti sömu ræðuna hér í 2. umr. og 3. umr. Ég veit ekki hvort það eru vönduð vinnubrögð að flytja alltaf sömu ræðuna, það getur vel verið að það sé ný skilgreining á vönduðum vinnubrögðum, að flytja alltaf sömu ræðuna. En ég vildi draga þetta fram. Ég tel að við eigum að sýna umburðarlyndi gagnvart verkaskiptingunni svo framarlega sem hún er innan velsæmis.

Ég vil líka segja að í þessari umræðu hefur talsvert verið rætt um virðingu þingsins. Þegar hv. þingmenn, eins og hv. þm. Atli Gíslason hefur gert trekk í trekk, talað til þingsins, vinnubragða og verkefna þess á þann hátt sem hv. þingmaður gerir þá verð ég að segja að þing sem á svona þingmenn þarf ekki óvini þegar kemur að því að draga virðingu þingsins niður.

[13:10]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég upplifi það trekk í trekk þegar ég kem hér upp í ræðustól að fá andsvör af þessu tagi, sem eru algjörlega órökstudd, að ég sé að tala niður til þingsins og að þingið þurfi ekki óvini ef það eigi slíka vini og annað slíkt. Þetta er ekki svaravert. Þetta eru andsvör rökþrota manna.

Það sem stendur upp úr er að ekki hefur verið haft samráð við starfsmenn sem eru í mikilli óvissu um framtíð sína. Þeir eru það. Það er ljóst að ekki hefur verið haft samráð við þá um þessa flutninga. Þetta gagnrýni ég út frá skyldum mínum sem þingmanns. Mér ber að gera það.

Mér ber líka að gagnrýna það að vinnubrögðin eru andstæð stefnumótun ríkisstjórnarinnar um löggjafarstarf. Á ég að þegja yfir því? Vill hv. þm. Lúðvík Bergvinsson hafa bara eina umræðu um þingmál? Á þingheimur ekki að rísa upp sem ein rödd þegar umsagnir gefa til kynna að í uppsiglingu sé stjórnsýslulegt klúður? Eigum við þá að þegja? Er það markmið þingskapabreytinganna að koma í veg fyrir að við getum með rökstuddum og ítarlegum hætti bent á slík vinnubrögð? Er það kannski markmiðið? Eru raddir okkar — a.m.k. er það svo miðað við andsvör hv. þingmanns — svo óþægilegar að koma eigi í veg fyrir að þær heyrist?

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 13:13]

Stjórn fiskveiða, frh. 2. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496.

[13:41]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Frú forseti. Við höldum áfram að ræða afnám veiðigjalds af þorski og rækju og lækkun á gjaldi á öðrum fisktegundum. Ég er því alls ekki sammála. Ég tel ástæðulaust að taka veiðileyfagjaldið af. Á sama tíma og menn mega leigja kvóta fyrir 220–230 kr. á kíló af þorski eru útgerðarmenn að kvarta yfir því að þurfa að borga 1,50 kr. í veiðileyfagjald. Þetta eru mjög skrýtin vinnubrögð.

Menn tala um mismunun í þessu máli. Ég hef sagt og segi enn að mismununin liggur aðallega í fiskveiðistjórnarkerfinu. Þar er fáum útvöldum afhentur fiskurinn í sjónum. Þeir mega leigja hann eða selja hann og veðsetja nýtingarréttinn. Fólkið í sjávarbyggðum landsins sem starfar í sjávarútvegi situr uppi og má éta það sem úti frýs. Það er auðvitað óásættanlegt í þessu kerfi og þess vegna tel ég og hef talað fyrir því að breyta því kerfi og það er löngu tímabært.

Að bera saman auðlindagjald í sjávarútvegi og auðlindagjald af orkuverum er eins og að bera saman appelsínur og epli, sérstaklega þar sem orkuver Landsvirkjunar, Orkuveitu Reykjavíkur og Orkuveitu Suðurnesja og stærri orkuver og rafmagnsveitur eru enn þá venjulegast í eigu sveitarfélaga eða almennings. Þar er undantekning hvað varðar Hitaveitu Suðurnesja en það er auðvitað ekkert hægt að bera þetta saman. Þeir sem fá þúsund milljarða afhenta til þess að braska eiga ekki að sleppa við að borga auðlindagjald. Þegar menn leggja þetta að jöfnu og spyrja af hverju ekki sé auðlindagjald á orkuverin og auðlindirnar í jörðu þá er þetta bara svart og hvítt. Annars vegar er um einstaklinga að ræða sem fengu ókeypis afnot af fisknum í sjónum og hins vegar landsmenn og sveitarfélög sem byggðu, t.d. Reykvíkingar, upp Orkuveitu Reykjavíkur og landsmenn allir hafa byggt upp Landsvirkjun.

Veiðileyfagjald hefur verið afkomutengt í sjávarútvegi og hefur hækkað eða lækkað eftir því hvernig afkoman hefur verið. Þetta eru ekki háar fjárhæðir en hefðu dugað, ef auðlindagjaldið hefði verið reiknað eins og það átti að vera, 2,45 kr. á hvert þorskígildiskíló, um 1.100 millj. kr., til þess að bæta stöðu þeirra sem verst fara út úr aflaniðurskurði, þ.e. fólkinu í sjávarbyggðunum til sjós og lands, fiskvinnslufólki og sjómönnum.

Núverandi fiskveiðistjórnarkerfi er ekkert annað en ríkisstyrkur, að afhenda þúsund milljarða til fárra útvalinna er ekki annað en ríkisstyrkur. Ég er efins um að á byggðu bóli finnist atvinnugrein þar sem menn hafa fengið jafnmikinn

ríkisstyrk og íslenskur sjávarútvegur. Sjávarútvegur hefur reyndar verið undirstaða alls á Íslandi í gegnum tíðina, síðustu 100 árin. Það sem við höfum gert í þessu þjóðfélagi hefur komið úr sjávarútvegi. Gjaldeyristekjur okkar hafa verið í gegnum sjávarútveg. En við höfum stýrt honum illa og við höfum stýrt honum vitlaust. Við höfum ekki farið rétt að í sjávarútveginum og þess vegna horfum við upp á það að í dag er afkoman að versna og gjaldeyristekjurnar af sjávarútvegi minni en þær þyrftu að vera. Því mætti breyta tiltölulega auðveldlega.

Auðvitað þurfum við að vita meira um lífríkið í hafinu en við gerum. Við þurfum að hleypa fleirum að rannsóknum á hafinu og þurfum að rannsaka svæðið kringum Ísland, rannsaka tegundir. Við þurfum að hleypa öðrum að en þessari ríkisstofnun, einokunarstofnun sem ein hefur fengið að hafa álit á ástandi hafsins. Það hefur ekki verið hlustað á starfandi sjómenn, ekki verið hlustað á þá sem kannski þekkja þetta best. Það er ekki hlustað á togaraskipstjóra, sem hönnuðu togararallið í upphafi, sem nú er aðalforsendan fyrir vinnubrögðum Hafrannsóknastofnunar í fisktalningu þeirra. Togararallið er ekki sá mælikvarði sem það ætti að vera meðan því er ekki breytt. Það tekur því kannski ekki að fara út í það í smáatriðum núna, hvernig togararallið virkar. En það virkar ekki eins og það gæti gert. Hægt væri að hafa meiri not af því og það gæti mælt nákvæmar fiskimagn á togaraslóð. Það er erfiðara að nota það til að mæla fiskgöngur og fiskirí á grunnsævi og nálægt landi, enda eru fá tog í togararalli tekin á grunnslóð.

Stóra málið er að það eru margir þorskstofnar í hafinu kringum Ísland sem gjörbreytir forsendum fyrir úthlutun kvóta í einni tölu. Með því að úthluta 130 þús. tonnum af þorski er líklegt að við ofveiðum á ákveðnum stöðum en annars staðar með ónýtta stofna, t.d. í djúpköntum og úti í landgrunnskantinum. Þar eru engar fiskveiðar stundaðar orðið. Þar er fiskurinn að öllu jöfnu smærri og jafnvel verri að ýmsu leyti og fiskveiðar eru ekki stundaðar. Þar eru stofnar sem án efa eru í dag vannýttir. Þessu hafa fullorðnir menn haldið fram til margra ára, starfandi sjómenn í 30, 40 ár og jafnvel lengur sem skipstjórar. Þeir hafa haldið þessu fram.

Í fyrsta skipti í ár viðurkennir Hafrannsóknastofnun að fleiri en einn þorskstofn sé við Ísland, í fyrsta skipti. Þeir hafa þrætt fyrir það í gegnum tíðina þótt bæði Norðmenn og aðrir sem hafa rannsakað fisk á sínum heimaslóðum hafi komist að því að það eru margir þorskstofnar og jafnvel staðbundnir stofnar inni á hverjum flóa og firði í Noregi. Hið sama gildir örugglega hjá okkur hérna líka. Fram á þetta hefur verið sýnt með erfðafræðirannsóknum, DNA-rannsóknum. Slíkar rannsóknir munu væntanlega, þegar fram líða stundir, koma mönnum í skilning um að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi er vitlaust upp byggt og getur aldrei náð árangri við að byggja upp fiskstofna. Það hefur sýnt sig að þrátt fyrir friðanir og niðurskurð í veiði þá stöndum við frammi fyrir því að á 22 árum, frá því að kerfið var tekið upp, hefur þorskafli hjá okkur minnkað um helming. Árið 1984, þegar kerfið var sett á, veiddum við 267 þús. tonn, núna er úthlutað 130 þús. tonnum.

Af hverju vilja menn halda í þetta kerfi? Hvað hvetur fólk til þess að verja ranglátt fiskveiðistjórnarkerfi sem er búið að kippa fótunum undan sjávarbyggðum? Fólk situr í verðlausum eignum, söluverð eigna er svo lágt að það er ekki hægt að losna við eigurnar. Enginn vill eiga heima á þessum stöðum af því að fólk hefur ekki lífsviðurværi þar lengur. Það er búið að selja veiðiheimildirnar og samt heldur Alþingi og alþingismenn uppi óbreyttu kerfi. Ég hefði talið að það væri skylda okkar þingmanna að reyna að gera breytingar til að bæta úr, ekki bara verja eignarhaldið á nýtingarréttinum sem útgerðarmenn hafa. Það er bara rangt.

Ég hef lýst andstöðu minni við þetta frumvarp. Ég sé ekki að ástæða sé til að lækka veiðigjaldið fyrir þessa fáu útvöldu. En það stingur mann dálítið að Framsóknarflokkurinn og Vinstri grænir bjóði raunverulega betur en ríkisstjórnin ætlar að gera. Þeir tala um að taka gjaldið af, fella niður veiðileyfagjald. Rök þeirra fyrir því skil ég ekki.

Í þessu frumvarpi er tekin af veiðiskylda á rækju. Það er sérkennilegt að taka af veiðiskylduna. Af hverju gefa menn ekki frjálsar veiðar á rækju? Af hverju leyfa menn ekki þeim fáu sem vilja veiða rækju að veiða hana án þess að þurfa að leigja af einhverjum sægreifum kvóta til að geta stundað rækjuveiðar? Það er ótrúlegt að menn skuli láta þetta yfir sig ganga. Þegar útgerðarmaður vill ekki eða treystir sér ekki til að nýta kvótann sem honum er úthlutað þá þarf hann ekki á honum að halda, þá er sjálfsagt að leyfa öðrum að veiða viðkomandi tegund.

Ákveðið hefur verið að skipa nefnd til að skoða stöðu sjávarbyggða en það er ekki búið að skipa í hana og hún er ekki tekin til starfa. Ég hefði haldið að það þyrfti ekki að skipa slíka nefnd. Ég hélt að menn vissu hvernig ástandið hefur verið á Flateyri, Bolungarvík, Bíldudal og fleiri sjávarbyggðum. Það liggur í augum uppi hvað er að og hverju þarf að breyta og byrja að reyna að breyta. Þjóðin hefur tekið þátt í skoðanakönnunum og 85% telja í síðustu skoðanakönnun að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi sé ómögulegt, óréttlátt og vont. En á Alþingi eru menn ekki að hugsa um þessi mál, þeir berja hausnum við steininn og ætla að halda áfram að verja hina fáu útvöldu.

Við í Frjálslynda flokknum höfum lagt til að byrja á að leyfa handfæraveiðar frjálsar á minnstu bátunum, bundið við tvær rúllur á mann. Við höfum talað um að taka tegundir úr kvóta, byrja á að losa um þetta með þeim hætti, taka út löngu, keilu, skötusel og jafnvel fleiri tegundir, þess vegna ýsu og ufsa. Þetta væri hægt að gera og er ekkert mál að gera þetta. Það þarf ekki einu sinni frumvarp í þinginu. Ráðherra getur tekið þá ákvörðun að ekki verði kvótasetning á þessari tegund eða hinni. Það er nauðsynlegt fyrir Alþingi að hysja upp um sig brækurnar í þessum málum. Eins og einn ágætur þingmaður sagði í gær: Við eigum ekki að vera heybrækur. Ég hvet þingheim til þess að vera ekki heybrækur í framtíðinni heldur taka á þessum málum og breyta kerfinu til batnaðar fyrir fólkið í landinu.

[13:55]

Frsm. meiri hluta sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem farið hefur fram um þetta frumvarp og það nefndarálit sem hér liggur fyrir og reyndar tvö önnur nefndarálit og breytingartillögu. Það er nokkuð ljóst að margir hafa skoðun á málinu

og mismunandi skoðanir. Umræðan hefur farið fram undir mikilli tímapressu og verið býsna slitrótt. Þetta er fjórða tilraunin til að ræða málið við 2. umr. Umræðan sem slík hefur ekki verið samfelld og ég vil taka það fram að við þær aðstæður sem nú eru í þinginu hafa margir þingmenn viljað tjá sig en sökum tímapressu hafa þeir ekki getað farið á mælendaskrá. Það er eingöngu vegna þeirra aðstæðna sem við búum við í þessari tímapressunni rétt fyrir jól.

Stjórnarandstaðan er þverklofin í málinu eins og hér hefur komið fram. Hún leggur fram tvö nefndarálit. Vinstri grænir komu með eitt nefndarálit og Frjálslyndir annað en Framsókn hefur lýst því yfir að hún muni styðja nefndarálit vinstri grænna. Auk þess liggur hér fyrir ein breytingartillaga frá þingmanni sem ekki situr í nefndinni. Eins og ég segi er ljóst að hér eru mismunandi sjónarmið. Það er auðvitað nokkuð ljóst að hjarta margra þingmanna slær með tillögu 6. þm. Suðurkjördæmis Árna Johnsens, um að leggja niður veiðigjaldið. En ég vil taka fram að þetta gjald sem við erum með til umfjöllunar var lagt á eftir mikið samráð í nafni sáttar um fiskveiðistjórnarkerfið. Mikið og langt samráð hafði farið fram og nefndarstörf sem lágu þar að baki. Þegar þetta gjald var lagt á var það gert til að koma á sátt um kerfið.

Ég ítreka að lengra verður ekki haldið að þessu sinni í þeim tillögum sem meiri hluti sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar leggur fram. Ég verð að hvetja alla hv. þingmenn til að greiða tillögum meiri hluta sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar atkvæði sitt þegar þær koma til atkvæða. Það gefst ekki tími til að fara nánar út í þau sjónarmið sem hafa komið fram í máli þingmanna við umræðuna.

Ég ítreka að meiri hluti sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar leggur fram breytingartillögur og nefndarálit að vel ígrunduðu máli. Ég hvet því þingmenn til að að styðja meiri hlutann því að hér er um góða tillögu að ræða. Hún felur í sér, eins og frumvarpið gerði ráð fyrir upphaflega, niðurfellingu veiðigjalds af aflamarki í þorski en til viðbótar kemur fram í tillögu meiri hlutans að lækka skuli álagningarhlutfall í 4,8% úr 8,7% eins og var gert ráð fyrir á næsta ári og úr 9,5% á árinu 2009. Þessi tillaga okkar á að gilda það fiskveiðiár sem nú stendur yfir og næsta fiskveiðiár.

Hæstv. forseti. Í ljósi þeirra aðstæðna sem nú ríkja í þinginu mun ég ekki lengja mál mitt frekar og vonast til að þetta mál fái góðan framgang við atkvæðagreiðslu.

[14:00]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ótrúlegt að við skulum ekki hafa tíma til að ræða mál eins og þetta. Það er ótrúlegt að við skulum vera að flýta okkur í frí þar sem við höfum fjórar eða fimm vikur í frí yfir jólin. Reyndar nýtist það ekki öllum sem frí, menn þurfa að vinna eitthvað þó að ekki sé þingfundur að ýmsum málum, heimsækja sín kjördæmi og annað í þeim dúr. En við höfum nógan tíma til að ræða þessi mál.

Það er dálítið sorglegt að þeir sem vilja koma frumvarpinu í gegn skuli ekki gefa sér tíma til að fara í málefnalegar umræður um það, efnislegar umræður. Það er sorglegt að horfa upp á að hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir skuli ekki treysta sér til þess að fara í alvöruumræður.

Það er engin sátt um þetta fiskveiðistjórnarkerfi og verður ekki. Við vitum að 85% af þjóðinni eru á móti þessu kerfi og halda að það sé hægt að búa til sátt um að afhenda þúsund milljarða, til þess að leyfa mönnum að veðsetja, leigja og selja nýtingarréttinn á fiskinum í sjónum — þúsund milljarðar er verðmæti útgefins kvóta á Íslandsmiðum. Það verður engin sátt um að fá einhverjar 400–500 millj. kr. í ríkissjóð fyrir sameign þjóðarinnar. Það er langur vegur frá.

[14:02]

Frsm. meiri hluta sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þegar ágætt frumvarp sem við höfum rætt síðustu daga um þingsköp Alþingis verður komið til framkvæmda höfum við væntanlega betra lag á því hvernig við stýrum umræðum um ákveðin mál, ég tala nú ekki um fiskveiðistjórnarkerfið og sjávarútvegsmál ,sem við höfum mörg hver mikinn áhuga á að ræða.

Í því skipulagi sem viðgengist hefur í þinginu hefur umræðan því miður þurft að vera með þessum hætti. Eins og ég segi, þetta er fjórða tilraun til að klára 2. umr. um málið. Ég er ekki að skorast undan því að ræða málið en í ljósi þeirra aðstæðna sem við búum við verður þetta að vera svona.

Ég hefði haft mjög gaman af að fara yfir málflutning frjálslyndra í þessu máli og sérstaklega þann mismun sem er á málflutningi hv. þm. Grétars Mars Jónssonar og Kristins H. Gunnarssonar. Fram kom í máli Kristins H. Gunnarssonar að hann væri jafnvel til í, hann orðaði það sem svo að það væri hægt, að fallast á tillögur meiri hlutans við ákveðnar aðstæður, en ég get ekki fundið að það sé í máli hv. þm. Grétars Mars Jónssonar. Það væri áhugavert að fara yfir það hvernig Frjálslyndi flokkurinn mótar stefnu sína í sjávarútvegsmálum og bera saman við þann málflutning sem hér hefur komið fram.

[14:04]

Frsm. 2. minni hluta sjútv.- og landbn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ágætt að þingmenn komi hingað upp og tali um að þeir séu tilbúnir að ræða málin og gera það svo ekki. Ég segi enn og aftur: Af hverju liggur okkur svona á að slíta þinginu í dag eða á morgun? Er ekki hægt að vera hér næstu viku? Er það ómögulegt að við gefum okkur tíma til að ræða þau mál sem þarf? Hvaða æðibunugangur er þetta? Af hverju þarf að vera að reka þingið heim og leyfa mönnum ekki að ræða hlutina í botn? Það verða að teljast sorgleg vinnubrögð að gefa þingmönnum ekki tækifæri til að ræða mál eins og þessi sjávarútvegsmál. Það er búið að fresta þessu máli í þrígang og í dag var því frestað í fjórða sinn að taka málið á dagskrá. Þetta eru sorgleg vinnubrögð og segir sitthvað um þingið. Vonandi eru þau lög sem við vorum að samþykkja til bóta, vonandi verða þau til þess að vinnubrögð verði markvissari. Ég trúi því og styð því frumvarp um þingsköp sem við ræddum í gær og í morgun.

Enn og aftur vil ég segja: Það er algjör óþarfi að lækka veiðigjald á útgerð sem við höfum afhent þúsund milljarða,

þúsund milljarðar er kvótinn. (Gripið fram í.) Við Kristinn erum sammála um þetta og hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir sneri út úr orðum Kristins. Það er sjálfsagt að hann svari fyrir sig sjálfur, ég ætla ekki að gera það.

En ég vil benda á að það er verið að slá af veiðileyfagjald upp á tæplega 2,50 kr. þegar þeir sem það þurfa að greiða, og kvarta undan því, geta leigt sömu veiðiheimildir fyrir 230–240 kr.

[14:06]

Frsm. meiri hluta sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ótrúlegt að hlusta á málflutning hv. þm. Grétars Mars Jónssonar og að tala með þeim hætti að útgerðin í landinu og sjávarútvegurinn hafi ekki orðið fyrir áfalli við niðurskurð þorskkvótans. (**GMJ:** Það er enginn að tala um það. Það er fullt af fólki sem hefur orðið fyrir áfalli líka.) Já, það kemur auðvitað ekkert í staðinn fyrir þessi 60 þús. tonn sem þurfti að skera niður. Það er algjörlega ljóst. (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) Hv. þingmaður fékk sinn tíma hér í stólnum en ég vil bara segja að þeir tímar koma að við getum rætt þetta hér í sölum Alþingis með skipulegri hætti en verið hefur við þessa umræðu.

Þegar að því kemur vil ég hvetja hv. þingmann til þess að leggja fram stefnu Frjálslynda flokksins í einhverju skiljanlegu formi og sýna fram á að sjávarútvegur á Íslandi geti lifað við þær tillögur sem hann hefur í sjávarútvegsmálum. Ekki hafa mjög margir séð ljósið í þeim tillögum, ef hann getur fært rök fyrir þeim væri gaman að sjá það hér í þingsölum. Sjávarútvegur á Íslandi hefur orðið fyrir miklu áfalli. Þær tillögur sem við leggjum fram til þess að lækka frekar veiðigjaldið fyrir útgerðirnar skipta verulega miklu máli fyrir rekstrarumhverfi hans.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, 2. umr.

Stjfrv., 207. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 225, nál. 450.

[14:09]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti allsherjarnefndar um frumvarp til laga til breyting á lögum um happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna. Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Bryndísi Helgadóttur og Hjalta Zóphóníasson frá dóms- og kirkjumálaráðuneyti, Sigurð Ágúst Sigurðsson frá Happdrætti DAS og Pétur Bjarnason frá Happdrætti SÍBS.

Með frumvarpinu er lagt til að heimild Dvalarheimilis aldraðra sjómanna til að reka happdrætti verði framlengd um 11 ár eða til loka árs 2018. Framlenging þessi er í samræmi við gildistíma heimildar Happdrættis Háskóla Íslands til einkareksturs peningahappdrættis hér á landi en sú heimild gildir til 1. janúar 2019, sbr. lög nr. 127/2003.

Nefndin telur rétt að vekja athygli á því að í júní 2007 skipaði dóms- og kirkjumálaráðherra fastanefnd á sviði happdrættismála. Störf nefndarinnar skiptast í þrennt, að fylgjast með þróun á sviði happdrættismála í Evrópurétti, að gera tillögur til dóms- og kirkjumálaráðherra um framkvæmd vísindarannsókna um spilafíkn, ólögleg fjárhættuspil og fleira og gera tillögur til dóms- og kirkjumálaráðherra um réttarbætur á sviði happdrættismála.

Ágúst Ólafur Ágústsson, Karl V. Matthíasson, Ólöf Nordal og Siv Friðleifsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins en nefndin leggur til að málið verði samþykkt óbreytt. Undir nefndarálitið rita sá sem hér stendur, Atli Gíslason, Sigurður Kári Kristjánsson, Ellert B. Schram og Jón Magnússon.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, 2. umr.

Stjfrv., 208. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 226, nál. 451.

[14:10]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Mál það sem hér er til umræðu er sambærilegt því sem tekið var til umræðu hér á undan, þ.e. breytingu á lögum um happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, og var málsmeðferð í allsherjarnefnd sú hin sama.

Eins og í fyrra tilvikinu er með frumvarpinu lagt til að heimild Sambands íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga til að reka happdrætti verði framlengd um 11 ár eða til loka árs 2018. Framlenging þessi er í samræmi við gildistíma heimildar Happdrættis Háskóla Íslands til einkareksturs peningahappdrættis hér á landi en sú heimild gildir til 1. janúar 2019, sbr. lög nr. 127/2003.

Í nefndaráliti er einnig vakin athygli á skipan nefndar um happdrættismál sem nú er að störfum á vegum dómsmálaráðherra.

Undir nefndarálitið rita, eins og áður, sá sem hér stendur, Atli Gíslason, Sigurður Kári Kristjánsson, Ellert B. Schram og Jón Magnússon. Eins og í fyrra tilvikinu voru hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, Karl V. Matthíasson, Ólöf Nordal og Siv Friðleifsdóttir fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tollalög, 2. umr.

Stjfrv., 229. mál (leyfisveitingar, tollafgreiðslugengi o.fl.). — Þskj. 248, nál. 448.

[14:12]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á tollalögum, nr. 88/2005, með síðari breytingum, sem er að finna á þskj. 448 frá hv. efnahags- og skattanefnd.

Í þingskjalinu er getið um gesti og umsagnir sem bárust

en í frumvarpinu eru lagðar til fimm breytingar á tollalögum. Í fyrsta lagi gerir frumvarpið ráð fyrir að tollstjóranum í Reykjavík verði í stað fjármálaráðuneytis falið að annast afgreiðslu tiltekinna leyfisveitinga. Í annan stað er lagt til að viðmiðun við ákvörðun tollafgreiðslugengis verði breytt og að hún verði framvegis miðuð við daglega gengisskráningu í staðinn fyrir mánaðarlega. Í þriðja lagi gerir frumvarpið ráð fyrir nýrri tegund geymslusvæðis er ber heitið umflutningsgeymslur. Í fjórða lagi er lagt til að öðrum lögaðilum í atvinnurekstri en farmflytjendum og tollmiðlurum verði heimilað að reka afgreiðslugeymslur. Í fimmta lagi eru lagðar til smávægilegar lagfæringar á einstökum ákvæðum laganna vegna brotthvarfs varnarliðsins á Keflavíkurflugvelli.

Fram kom að tillaga frumvarpsins, um breytta viðmiðun tollafgreiðslugengis, hefði verið unnin að höfðu samráði við Hagstofu Íslands. Um ástæður þess að tollyfirvöld hefðu ekki hagað framkvæmdinni með þessum hætti fyrr var vísað til þess að það hefði ekki verið tæknilega framkvæmanlegt. Þá ræddi nefndin líkleg áhrif þessarar breytingar á tekjur ríkissjóðs og var það að mestu mat gesta að þær mundu standa í stað þótt erfitt væri að sjá það fyrir.

Á fundum nefndarinnar var einnig rætt hver áhrif flutningur á afgreiðslu leyfisveitinga úr fjármálaráðuneyti til tollstjórans í Reykjavík mundi hafa á stöðu landsbyggðarinnar. Kom fram að tollafgreiðsla færi að langstærstum hluta í gegnum embætti tollstjórans í Reykjavík. Ekki væri ástæða til að ætla að þessi tilfærsla á verkefnum hefði neikvæð áhrif á landsbyggðina. Nefndin bendir þó á að verkefni embættisins varða mikilsverða þætti í starfsumhverfi fyrirtækja og undirstrikar mikilvægi þess að gætt sé jafnræðis.

Nefndin leggur til smávægilegar breytingar í því augnamiði að laga tilvísanir í einstökum ákvæðum laganna að breytingum frumvarpsins.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem fram koma í þingskjalinu sem nefndarálitið er á. Hv. þm. Bjarni Benediktsson, Gunnar Svavarsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Lúðvík Bergvinsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., 2. umr.

Stjfrv., 304. mál (frestun framkvæmda). — Þskj. 376, nál. 453.

[14:15]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti á þskj. 453 um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 133/2005, um ráðstöfun á söluandvirði Landssíma Íslands hf., frá minni hluta efnahags- og skattanefndar.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Pál Þórhallsson frá forsætisráðuneytinu.

Í frumvarpinu eru lagðar til nokkrar breytingar á tímasetningum í tengslum við ráðstöfun á söluandvirði Landssíma Íslands hf. Við umfjöllun nefndarinnar var frumvarpið rætt og höfð hliðsjón af fjárlagafrumvarpi fyrir næsta ár.

Minni hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Gunnar Svavarsson, Lúðvík Bergvinsson og Katrín Jakobsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Bjarni Benediktsson og Birgir Ármannsson.

Frú forseti. Mig langar að bæta nokkrum orðum við frá eigin brjósti. Þannig er að lögin hafa alla eiginleika fjárlagafrumvarps. Í þeim stendur t.d. að fé til framkvæmda í vegamálum skiptist svo:

„a. Sundabraut 8.000 millj. kr.

Verja skal til þessa verkefnis 100 millj. kr. árið 2007, 3.900 millj. kr. árið 2008, 2.000 millj. kr. árið 2009 og 2.000 millj. kr. árið 2010.

Þetta eru fjárlög, þetta er eiginleiki fjárlaga, það er verið að ráðstafa peningum úr ríkissjóði.

Í 41. gr. stjórnarskrárinnar segir:

„Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.“

Þessi lög eru greinilega ekki gild samkvæmt stjórnarskránni því að þetta eru ekki fjárlög. Ég hef bent á það áður að svona lagasetning fær ekki staðist. Þar sem verið er að ráðstafa peningum úr ríkissjóði í öðrum lögum en fjárlögum eða fjáraukalögum fær ekki staðist stjórnarskrána. Ég vildi koma þessu að.

[14:18]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sala Landssímans og ráðstöfun á söluandvirði hans hefur verið ein hryggðarsaga. Fyrst var Landssíminn seldur með grunnnetinu og öllu saman þvert gegn vilja þjóðarinnar og síðan hefur verið að tekist á um það hvernig uppfylla megi þau loforð og væntingar sem gefin voru við sölu Landssímans um ráðstöfun fjárins og svikið á hverju ári. Þetta er þriðja árið sem flutt er frumvarp eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal flutti hér um breytingar á lögum um ráðstöfun á söluandvirði Landssímans.

Fjármagn átti að fara til eflingar fjarskipta í landinu með stofnun Fjarskiptasjóðs en sú framkvæmd er í fullkomnu skötulíki og tímasett loforð og fyrirheit sem gefin voru um eflingu fjarskipta og jafnrétti í fjarskiptamálum landsmanna hafa öll verið svikin og enn er allt í óvissu um framhaldið þar.

Þetta frumvarp er um ráðstöfun á fjármagni til ákveðinna vegaframkvæmda og til framkvæmda við Háskólasjúkrahús og Árnastofnun sem verið er að breyta. Ég er sammála hv. þingmanni í því og sagði það strax við samningu laganna um ráðstöfun á söluandvirði Landssíma Íslands að þau væru óþingræðisleg og brytu gegn lögum um stjórnarskrá, lögum um fjárreiður ríkisins. Og enn er verið að flytja frumvarp um breytingar á ráðstöfun fjár, ríkisfé á næsta ári, sem er alveg hárrétt hjá þingmanninum að á að

vera samkvæmt fjárlögum og þetta fjármagn átti að fara til ríkisins eins og annað fé en ekki þverbrjóta (Forseti hringir.) fjárreiðulögin með því að flytja þetta frumvarp sérstaklega.

[14:20]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þingmaður var að ræða um fjárlög. Mig minnir að umræðu um fjárlög sé lokið og að þau séu meira að segja orðin að lögum. Ég skil því ekki hvers vegna hv. þingmaður er að ræða hér um fjárlög og eiginlega ætti forseti að gera athugasemd við það því að umræðu um fjárlög er lokið. Hún var löng og ítarleg, mjög löng, og fjárlagafrumvarpið er orðið að lögum. Frumvarpið sem við ræðum nú er til að aðlaga þessi lög að fjárlögum.

[14:21]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ræða hv. þm. Péturs H. Blöndals nú við 2. umr. dregur athyglina að þeim gríðarlega vandræðagangi sem var við sölu Landssímans og þeim loforðum sem gefin voru um ráðstöfun á söluandvirði hans. Þjóðin stendur uppi með það að þau loforð hafa ekki verið efnd, fjarskiptamál vítt um land sem lofað var að fengju sérstakan forgang eru víða í molum. Nú er svo verið að flytja frumvarp um breytingar á þessum lögum sem er alveg hárrétt að átti að vera hluti af fjárlögum þegar þau voru afgreidd. Hér er því verið að flytja frumvarp eftir á til að fjárlögin standist í raun.

Öll framkvæmdin varðandi sölu Landssímans og ráðstöfun á söluandvirði hans er skollaleikur og bara sorgleg. Ég legg til að ríkið reyni sem fyrst að ná aftur til sín grunnneti Landssímans svo hægt sé að byggja upp öflugt og gott fjarskiptakerfi sem hið opinbera beri ábyrgð á.

[14:22]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Það kemur fram í athugasemdum við frumvarpið að seinka eigi framkvæmdum vegna þess að undirbúningurinn sé skemur á veg kominn en áætlað var og þar á meðal er Landspítalinn tilgreindur.

Við vitum öll að núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, hefur viljandi sett uppbyggingu Landspítalans í frestun. Hann er að fara yfir allar ákvarðanir sem þar hafa verið teknar á fyrri stigum með það í huga að til greina komi að breyta þeim. Þetta kemur fram í skriflegu svari hæstv. ráðherrans sem dreift var hér fyrir stuttu. Ríkisstjórnin sjálf er að setja þá framkvæmd í frestun.

Ég vil gjarnan spyrja hv. þm. Pétur Blöndal þar sem ég veit að hann situr í heilbrigðisnefnd Alþingis og er í öðrum stjórnarflokknum, hvort honum sé kunnugt um að taka eigi einhverjar aðrar ákvarðanir en einungis þessa frestun varðandi Landspítalann af því að einhver þrýstingur er uppi núna um að byggja á Vífilsstaðalóðinni þar sem annaðhvort á að rísa einhvers konar einkarekin stöð eða eitthvað sem hugsanlega verður einkavætt í framtíðinni. Hvað vitum við á þessu stigi? Vegna þess að á landsfundi Sjálfstæðisflokksins var samþykkt ályktun um að að fara ætti út í frekari einkavæðingu á orkusviði, og á sviði menntamála og heilbrigðismála. Í ályktuninni stendur „einkavæðing“, ekki einkarekstur heldur einkavæðing. Ég vil því gjarnan spyrja hv. þingmann hvort svona hræringar séu í gangi einhvers staðar í samfélaginu.

[14:24]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Aftur verð ég að vísa til þess að umræðu um fjárlög er lokið. Það er búið að samþykkja þau sem lög. Ég skil bara ekkert í hvers vegna menn eru að ræða um fjárlög núna þar sem þau atriði sem hv. þingmaður nefndi eru allt saman atriði sem eru í fjárlögum. Það sýnir ef til vill það grundvallaratriði sem ég benti á að þetta stenst kannski ekki stjórnarskrá þar sem ég var að benda á að svona lagasetning eins og við ræðum hér breytingu á stenst ekki stjórnarskrá.

Ég bjóst við að hv. þingmaður mundi ræða um það grundvallaratriði en þær breytingar sem hér eru lagðar til eru bara ekki í samræmi við þau fjárlög sem búið er að afgreiða sem lög.

[14:25]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Frú forseti. Þótt hv. þingmaður geti verið svolítið stór upp á sig stundum getur hann ekki ráðið hvað við segjum í þessum ræðustól. Við erum að ræða um frumvarp þar sem fjallað er um Landspítalann og að fresta eigi fjármögnun hans, það er frumvarpið sem við fjöllum hér um.

Ég vil því spyrja hv. þm. Pétur Blöndal, sem skrifar reyndar undir minnihlutaálit í þessu máli, í ljósi þess að fresta á greiðslum til Landspítalans, fresta uppbyggingu hans, en hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson hefur í skriflegu svari sagt að fara eigi yfir allar fyrri ákvarðanir þannig að ljóst er að einhvers konar frestun er í gangi af hálfu ráðherrans. Á sama tíma eru uppi hugmyndir um einhvers konar einkarekstur á Vífilsstaðalóðinni og hv. þm. Ásta Möller staðfestir það í fjölmiðlum að Sjálfstæðisflokkurinn vilji stórefla einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni. Og hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde segir á fundi í Valhöll að breyta eigi verulega í heilbrigðiskerfinu og að það sé hægt með Samfylkingunni. Menn hafa væntanlega samið við hana en það hefði ekki verið hægt hvorki með fyrri stjórnarflokki né öðrum. Það eru því einhverjar breytingar í farvatninu sem er mjög erfitt að átta sig á.

Í ljósi alls þessa vil ég spyrja hv. þm. Pétur Blöndal hvort það til standi að fara í einhverjar slíkar breytingar, hvort við megum vænta þess að verið sé að grafa undan því að byggja upp Landspítalann sem háskólasjúkrahús og færa sérfræðigreinar sem þar eru og dreifa þeim hugsanlega á einhvers konar nýtt sjúkrahús á Vífilsstaðalóðinni eða annars staðar í borginni.

[14:27]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég ætla að vona að hv. þingmaður, hafandi verið heilbrigðisráðherra, átti sig á því sem stendur í stjórnarskránni: „Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.“ Þessi lagasetn-

ing hefur ekkert gildi. Það eru fjárlögin sem gilda og við erum búin að samþykkja þau. Þessi umræða átti heima við þá lagasetningu, þar var kveðið á um þessar greiðslur allar og þar átti hv. þingmaður að koma athugasemdum sínum að. Þetta lagafrumvarp er hreinlega aðlögun að fjárlögum. Þó að þessi lög giltu áfram þá gilda að sjálfsögðu fjárlögin sem við samþykktum fyrir tveim dögum. (Gripið fram í.) Að sjálfsögðu gilda þau, það eru nýrri lög. Samkvæmt stjórnarskránni má ekki greiða neitt út nema samkvæmt fjárlögum. Þessi lagasetning hefur því akkúrat ekkert gildi og það er það sem ég á við þegar ég segi að hún sé í andstöðu við stjórnarskrána, ég tel að slík lagasetning sé ekki rétt en okkur vantar náttúrlega stjórnlagadómstól á Íslandi

Umræða um heilbrigðismál og fjárveitingar til þeirra o.s.frv. átti heima undir umræðunni um fjárlögin og þar átti hv. þingmaður að taka til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[14:29]

Útbýting:

Hús Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins á Seyðisfirði, 328. mál, fsp. ArnbS, þskj. 532.

Störf hjá ráðuneytinu, 256. mál, svar sjútvrh., þskj. 531.

Vátryggingarsamningar, 2. umr.

Stjfrv., 163. mál (afmörkun á heimild til upplýsingaöflunar). — Þskj. 175, nál. 460 og 523.

[14:29]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá meiri hluta viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breyting á lögum um vátryggingarsamninga.

Viðskiptanefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Andrés Magnússon frá Félagi íslenskra stórkaupmanna, Rúnar Guðmundsson frá Fjármálaeftirlitinu, Birnu Jónsdóttur og Gunnar Ármannsson frá Læknafélagi Íslands, Jóhannes Gunnarsson frá Neytendasamtökunum, Særúnu Maríu Gunnarsdóttur frá Persónuvernd, Guðjón Rúnarsson, Helga Bjarnason, Ólaf Pál Gunnarsson og Valgeir Pálsson frá Samtökum fjármálafyrirtækja, Gísla Tryggvason, talsmann neytenda, Harald Inga Birgisson frá viðskiptaráði og Kjartan Gunnarsson frá viðskiptaráðuneyti. Nefndinni bárust einnig umsagnir um frumvarpið.

Upp hefur risið vafi á því hvernig túlka beri gildandi 82. gr. laga um vátryggingarsamninga en tvær opinberar stofnanir, Fjármálaeftirlitið og Persónuvernd, hafa hvor haft sína túlkun á þessu ákvæði laganna. Með frumvarpinu er lögð til breyting á 82. gr. laganna og leitast við að gera ákvæðið skýrara. Einnig er lögð til frekari afmörkun á heimild vátryggingafélaga til að krefjast upplýsinga þar sem kveðið er á um að foreldrar eða systkini veiti samþykki fyrir því að upplýsingar séu veittar um þau við töku vátryggingar.

Í frumvarpinu er lagt til að vátryggingafélagi verði heimilt að afla upplýsinga um sjúkdóma sem vátryggingartaki, eða vátryggður, svo og foreldrar og systkini vátryggðs, er haldinn eða hefur verið haldinn og félagið telur nauðsynlegt að fá vitneskju um til að geta lagt mat á væntanlega vátryggða áhættu.

Meiri hluti nefndarinnar álítur að nokkur jákvæð nýmæli megi finna í frumvarpinu, einkum með hliðsjón af persónuvernd. Ákvæði frumvarpsins eru nokkuð breytt frá því að sambærilegt frumvarp var lagt fram á 133. löggjafarþingi.

Í fyrsta lagi er lagt til að vátryggingartaki, eða eftir atvikum vátryggður, staðfesti við umsókn um töku vátryggingar að hann hafi hlotið samþykki foreldra sinna eða systkina fyrir því að hann megi gefa upplýsingar um að þau séu haldin eða hafi verið haldin tilteknum sjúkdómi sem spurt er um. Í ákvæðinu er einnig gert ráð fyrir þeim möguleika að vátryggingartaka sé ekki mögulegt að verða við þessari kröfu, samanber orðalagið „enda sé með sanngirni hægt að ætlast til að hann hafi getað aflað slíks samþykkis“.

Meiri hlutinn telur þetta mikilvægt nýmæli enda getur verið um viðkvæmar heilsufarsupplýsingar að ræða. Meiri hlutinn minnir á að í athugasemdum frumvarpsins er gert ráð fyrir því að spurningar á umsóknareyðublaði verði með þeim hætti að tiltekinn sjúkdómur verði ekki tengdur tilteknum einstaklingi. Nöfn þeirra sem spurt er um mega aldrei koma fram. Þetta getur kallað á endurskoðun á verklagi vátryggingafélaga, þar á meðal á þeim umsóknareyðublöðum sem vátryggingartakar þurfa að fylla út.

Meiri hlutinn minnir sömuleiðis á að áfram er gert ráð fyrir því að heimild vátryggingafélags til þess að afla upplýsinga frá öðrum en sjálfum vátryggingartaka eða vátryggðum, svo sem frá læknum eða öðru starfsfólki í heilbrigðisgeiranum, sé bundin við upplýst samþykki vátryggingartaka eða vátryggðs.

Í umsögn Persónuverndar um frumvarpið segir: „Telja verður að efni frumvarpsins sé í betra samræmi við grunnreglu persónuréttarins um sjálfsákvörðunarrétt einstaklingsins heldur en ef ekki hefði verið leitað samþykkis.“ Meiri hlutinn tekur undir þetta sjónarmið Persónuverndar.

Í öðru lagi er lagt til að ákvæðið nái einungis til foreldra og systkina vátryggingartaka en ekki til „annarra einstaklinga“ líkt og er í gildandi lögum. Frumvarpið afmarkar þannig heimildir vátryggingafélaga til upplýsingaöflunar um aðra en vátryggingartaka eða vátryggðan við foreldra og systkini að því gefnu að samþykki þessara aðila liggi fyrir. Heimild vátryggingafélags til upplýsingaöflunar er þó takmörkuð af bannreglu 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins.

Í þriðja lagi er lagt til í frumvarpinu að í stað þess að hægt sé að krefjast upplýsinga um „heilsufar“ umsækjanda eða annarra einstaklinga beri umsækjanda að gefa upplýsingar um „tilgreinda sjúkdóma“ sem kann að verða spurt um. Að mati meiri hlutans er hér á ferðinni frekari afmörkun og þrenging frá gildandi lögum enda ekki hægt að ætlast til að umsækjandi geti lagt almennt mat á heilsufar sitt eða annarra einstaklinga.

Í fjórða lagi er lagt til að upplýsingar skuli veittar „eftir bestu vitund“ en það orðalag er nýmæli. Með því er lögð áhersla á að ekki sé víst að í öllum tilvikum hafi vátryggingartaki upplýsingar um sjúkdóma sem foreldrar eða systkini hafa verið haldin.

Í fimmta lagi er lögð til sú breyting að vátryggingafélagi sé óheimilt að nýta sér niðurstöður „erfðarannsókna“ en í gildandi lögum er vísað til upplýsinga um „erfðaeiginleika“. Vátryggingafélagi er einnig óheimilt að óska eftir erfðarannsóknum sem teljast nauðsynlegar til þess að kostur sé á að fá slíkar upplýsingar. Hafi sjúkdómur hins vegar greinst með erfðafræðirannsókn sem vátryggingartaki tók þátt í ber honum að gefa vátryggingafélaginu upplýsingar um þá greiningu, enda sé spurt um þann tiltekna sjúkdóm.

Í orðalagi málsgreinarinnar felst jafnframt að reglur um vanrækta upplýsingagjöf eiga ekki við í þeim tilfellum er vátryggingartaki eða vátryggður gefur ekki erfðafræðilegar upplýsingar, enda væri vátryggingafélagi ekki heimilt að taka við slíkum upplýsingum, að öðru leyti en því sem greinir í frumvarpinu um sjúkdómsgreiningar sem slíkar.

Með þessu ákvæði er leitast við að eyða vafa um hvers konar upplýsingar vátryggingafélagi sé óheimilt að nota í áhættumati sínu. Vátryggingafélagi er þannig óheimilt að hagnýta sér upplýsingar úr erfðarannsókn burt séð frá því hvort þær eru vátryggingartaka eða vátryggðum í hag eður ei.

Meiri hlutinn leggur til viðbót við frumvarpið þannig að vátryggingafélögum verði gert að halda til haga upplýsingum um fjölda þeirra sem synjað er um persónutryggingu á grundvelli heilsufars foreldra eða systkina eða fá hækkuð iðgjöld vegna áhættumats sem byggist á upplýsingum um þriðja aðila. Jafnframt telur nefndin mikilvægt að upplýsingum um fjölda þeirra sem synjað er um persónutryggingu á grundvelli upplýsinga um eigið heilsufar eða fá hækkuð iðgjöld af sömu ástæðu sé haldið til haga. Þar sem vátryggingafélögin lúta eftirliti Fjármálaeftirlitsins telur meiri hlutinn eðlilegt að það hafi eftirlit með því að þessar upplýsingar séu aðgengilegar.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann andvígur áliti þessu. Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi breytingu: Við 1. gr. bætist ný málsgrein, svohljóðandi: Félagið skal halda saman upplýsingum um fjölda þeirra sem er synjað um töku tryggingar eða er gert að greiða hærri iðgjöld vegna áhættumats sem byggist á lagagrein þessari.

Undir þetta álit rita Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Ármann Kr. Ólafsson, Katrín Júlíusdóttir, Jón Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Í lokin langar mig aðeins að skauta yfir nokkur atriði til viðbótar við þetta álit. Talsmaður neytenda telur þetta frumvarp afmarka enn betri lög um upplýsingarétt vátryggingafélaga. Stjórn Hjartaheilla sem eru samtök hjartasjúklinga gerir ekki athugasemd við frumvarpið og Persónuvernd og Fjármálaeftirlitið sætta sig við þá útfærslu sem hér er valin, en eins og ég rakti í upphafi var ágreiningur milli þessara stofnana um hvernig túlka ætti núgildandi lög. Þess vegna er þessi leið farin sem mér sýnist flestir geta sætt sig við, að sjálfsögðu ekki allir. Mig langar að draga fram að í raun er hægt að fara fjórar leiðir í þessu, og þá lít ég á upplýsingagjöf um sjúkdóma ættingja og þá spurningu hvort samþykki eigi að vera fyrir hendi, með hvaða hætti o.s.frv.

Leiðirnar eru að mínu mati fjórar. Fyrsta leiðin væri einfaldlega að banna vátryggingafélögum að spyrja um sjúkdóma ættingja. Í öðru lagi væri hægt að heimila félögunum að spyrja um sjúkdómana en hafa það þannig að viðkomandi umsækjandi eða vátryggingartaki þurfi ekki að fá samþykki frá ættingjum, það er í gildi núna. Vátryggingafélög spyrja takann um tiltekna sjúklinga, hvort tiltekinn hópur einstaklinga hafi fengið sjúkdóminn og vátryggingartakinn, umsækjandinn, þarf ekki samþykki ættingja fyrir því að veita slíkar upplýsingar. Þriðja leiðin er sú að um verði að ræða einfalt samþykki, sú leið sem við förum hér. Þá er vátryggingafélögum heimilt að spyrja um sjúkdómasögu tiltekinna einstaklinga sem eru ekki nafngreinanlegir, en sú kvöð er lögð á vátryggingartakann að hann fái samþykki frá viðkomandi ættingjum. Fjórða leiðin er að ganga alla leið í hina áttina og krefjast þess að vátryggingartakinn fái skriflegt samþykki fyrir því að veita slíkar upplýsingar.

Ég tel að við höfum gert ákveðna málamiðlun sem felst í þessu einfalda samþykki, það er talsvert betra fyrirkomulag en það sem er núna þegar ekki er krafa um samþykki. Sumum finnst það ganga of langt að krefjast skriflegs samþykkis, að sama skapi finnst sumum of langt gengið að banna viðkomandi félögum að krefjast þessara upplýsinga en ég held að sú leið sem hér er farin í frumvarpinu mæti hagsmunum vátryggingartakans, þ.e. möguleikum hans að fá þessa tryggingu, og síðan hagsmunum þriðja aðila, þ.e. ættingja vátryggingartakans. Hér er um heilsufarsupplýsingar að ræða.

Einn stór galli er á því að innleiða skriflegt samþykki því að um leið og skriflegs samþykkis er krafist frá ættingja eru þær upplýsingar orðnar persónugreinanlegar, ef svo mætti segja. Þá er maður kominn með skriflegt samþykki frá tilteknum ættingja þar sem fram kemur nafn og það er tengt sjúkdómi. Þá er maður kominn með mun persónugreinanlegri upplýsingar en ella, ef þannig má taka til orða. Ég tel að við gætum sætt okkur við þá leið sem hér er farin. Ég veit samt að þetta er ekki óumdeilt.

Ég vil líka taka fram að í meðförum nefndarinnar var fulltrúi Persónuverndar spurður hvort þeir gerðu kröfu um skriflegt samþykki og sagði hann að svo væri ekki. Persónuvernd slær ákveðna varnagla en gerir ekki þá kröfu að við innleiðum skriflegt samþykki í þessu samhengi. Ég minni aftur á að Persónuvernd fagnar því í umsögn sinni að hér sé krafist einfalds samþykkis, þ.e. með þeim hætti sem gert er hér.

Þetta er líka talsvert ólíkt frumvarpinu sem við ræddum á síðasta þingi. Þar var engin krafa um einfalt samþykki frá ættingjum. Þá voru gerðar tillögur um ákveðnar orðalagsbreytingar en að mínu mati mættu þær ekki þessum persónuverndarhagsmunum sem við þurfum að hafa í huga þegar um er að ræða heilsufarsupplýsingar þriðja aðila þó að þeir þriðju aðilar séu manns nánustu ættingjar. Að sjálfsögðu hafa þeir einnig rétt.

Ég tel líka jákvætt við frumvarpið að það eyðir óvissu milli þessara eftirlitsstofnana. Fjármálaeftirlitið hefur eftirlit með vátryggingafélögunum, Persónuverndin hefur eftirlitshlutverk á vettvangi persónuverndar og það skiptir máli að þessar lykileftirlitsstofnanir séu sáttar við þá leið sem farin er í jafnmikilvægum lögum og lögum um vátryggingarsamninga.

Mig langar líka að hnykkja á varðandi þessa lagabreytingu sem við leggjum til, breytingartillögu sem lýtur að því

að félögin skuli halda saman upplýsingum um fjölda þeirra sem er synjað um töku tryggingar eða er gert að greiða hærri iðgjöld vegna áhættumats. Ekki eru á ferðinni tilmæli um að haldinn sé einhvers konar miðlægur gagnagrunnur eða neitt slíkt. Þetta eru ekki persónugreinanlegar upplýsingar. Hið eina sem við höfum að markmiði er að sá fjöldi liggi fyrir sem verður fyrir afleiðingum þessa frumvarps. Við setjum ákveðna löggjöf og það skiptir máli fyrir okkur sem löggjafa að átta okkur á afleiðingunum af þeim gjörðum sem við ákveðum í þessum sal. Ein leið til þess er að fá upplýsingar frá félögunum um hversu marga þetta hefur áhrif á. Því tel ég þessa lagabreytingu til bóta.

Ég vil líka taka fram að ákveðin tímamót eru í þeirri leið sem við förum hér sem felst í þessu einfalda samþykki því að eftir því sem nefndinni bárust upplýsingar um er hvergi í helstu samanburðarlöndum krafist einfalds samþykkis fyrir því að geta veitt upplýsingar um sjúkdóma eða heilsufar ættingja, þ.e. ef maður kaupir sér svona persónutryggingu í Danmörku, Svíþjóð, Noregi eða Bretlandi þarf maður ekki að fá leyfi frá ættingjum fyrir því að afhenda upplýsingar um sjúkdómasögu þeirra. Við erum enn frekar að tryggja rétt almennings og þriðja aðila, ættingja, út frá persónuréttarhagsmunum í ljósi þess að við göngum lengra en aðrar þjóðir í að standa vörð um persónuverndina, en við göngum ekki alla leið því að það gæti haft þær afleiðingar að erfitt yrði að kaupa þessar tryggingar.

Við fengum fjölmarga gesti á fund nefndarinnar og við fengum allan skala skoðana. Skoðanir eru skiptar um þetta mál, allt frá því að einfaldlega banna fyrirtækjum að óska eftir þessum upplýsingum yfir í að krefjast eigi skriflegs samþykkis. Ég ítreka að hér er farin leið sem flestir geta sætt sig við og flestir sætta sig við, a.m.k. þeir lykilaðilar sem ég gat um áðan.

Það skiptir líka máli, þó að það sé ekki aðalatriðið, að starfsgrundvöllur sé fyrir erlend tryggingafélög á þessum markaði. Það kom fram sem sjónarmið frá hagsmunaaðilum, sem komu fyrir nefndina, að slík samkeppni er mikilvæg og við þurfum að hafa þannig lagaramma að slík samkeppni geti þrifist á Íslandi, að því gefnu að megingrundvallaratriðin séu virt, sem að mínu mati lýtur fyrst og fremst að persónuverndinni.

Ég ætla ekki að hafa þetta miklu lengra. Ég veit að við munum aðeins takast á um þetta hér á eftir og þingheimur mun heyra fleiri sjónarmið en þetta. Ég vil samt hnykkja á því að eftir sem áður geta neytendur óskað eftir rökstuðningi fyrir synjun á tryggingu og skotið til úrskurðarnefndar í vátryggingarmálum þannig að sú heimild er að sjálfsögðu enn fyrir hendi. Ef einstaklingur fær synjun á tryggingu hefur hann þennan rétt til að skjóta máli sínu til úrskurðarnefndar í vátryggingarmálum. Ég ítreka að með frumvarpinu erum við að eyða réttaróvissu, afmarka enn frekar rétt tryggingafélags til að krefjast þessara upplýsinga en að sama skapi erum við ekki að gera fólki ómögulegt að kaupa sér þessar mikilvægu tryggingar.

[14:46]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er mjög gott að náðst hafi samkomulag milli tveggja stofnana ríkisins. Það er algjörlega óþolandi þegar tvær stofnanir ríkisins túlka lög á mismunandi hátt þannig að réttaróvissa myndist um hvort heimilt sé eða óheimilt að reka ákveðnar tryggingar.

Mig langar að spyrja hv. þingmann hvort svokallað neikvætt úrval hafi verið rætt í nefndinni. Sá sem ætlar að tryggja sig veit um sjúkdóma ættingja sinna o.s.frv. og þegar sjúkdómar hrannast upp í kringum hann er meiri tilhneiging til að leita að tryggingum. Það myndast neikvætt úrval og það er það sem tryggingafélögin glíma við alla tíð. Var þetta rætt í nefndinni?

Síðan er spurningin með samþykkið. Nú þarf maðurinn að lýsa því yfir að hann hafi aflað samþykkis. Gerðu menn sér grein fyrir þeim erfiðleikum sem fylgja því að afla samþykkis ættingja sem erfitt er að ná í, sem eru jafnvel í útlöndum og menn hafa auk þess ekki verið í sambandi við í mörg ár, eða eru komnir út úr heiminum vegna alzheimers eða einhvers slíks? Svo maður tali ekki um þá sem eru látnir.

Spurningin er enn fremur hvort að í nefndinni hafi verið rætt hvort þessar reglur standist reglur endurtryggingafélaga þannig að hægt sé að endurtryggja þessar tryggingar erlendis sem gerir öðrum yfirleitt kleift að hafa þær hérna. Án endurtryggingar gætu tryggingafélögin ekki starfað.

Svo er spurningin: Telur hv. þingmaður að það sé yfirleitt þörf á þessum tryggingum? Er hægt bara að banna þær með því t.d. að setja nógu mikil skilyrði um þær?

[14:48]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka fyrir spurningar frá hv. þingmanni. Í fyrsta lagi spurði hann hvort þetta neikvæða úrval hefði verið rætt í nefndinni. Eðli þessara trygginga var rætt og það kom fram að hér eru ekki á ferðinni hóptryggingar heldur einstaklingstryggingar og tekið mið af áhættu af viðkomandi einstaklingi, þ.e. af lífsstíl viðkomandi einstaklings, sjúkdómasögu og öðru slíku. Það er auðvitað eðli trygginga að tryggingafélög reyna að lágmarka áhættu sína með því að greina áhættuna eins og hægt er.

Þetta hlýtur að gilda líka í hina áttina, tryggingafélögin dreifa áhættunni með því að hafa stóran pott einstaklinga sem fá slíkar tryggingar. Þannig held ég að báðir aðilar, hvort sem litið er til tryggingafélaganna eða vátryggingartaka, taki vissan hluta af áhættunni.

Varðandi að það sé erfitt að fá samþykki er tekið sérstaklega tillit til þess í frumvarpinu. Í 1. mgr. er sagt að það sé með sanngirni hægt að ætlast til að menn geti aflað slíks samþykkis. Ef viðkomandi ættingi er út úr heiminum eða er ekki finnanlegur eða hvernig sem það er tekur frumvarpið beinlínis á því og það er tekið tillit til slíkra aðstæðna. Það eru ekki settar hér óraunhæfar kröfur á vátryggingartaka til að afla sér slíks samþykkis.

Varðandi endurtryggingarþáttinn, auðvitað skiptir hann máli. Við fengum þær upplýsingar að t.d. hin erlendu vátryggingafélög, miðlarafélög sem hafa verið hér, sætta sig við þá leið sem hér er farin. Þau telja ekki að hagsmunir sínir gagnvart endurtryggingum séu settir í uppnám með þessari leið. Ég tel að í því sambandi þurfi ekkert að óttast.

Varðandi það að banna svona tryggingar, ég tel að þær

séu nauðsynlegar. Þær hafa ákveðna kosti þannig og ég er ekki hlynntur banni ef spurningin var hvort ég vildi banna þær. Við gerum þær raunhæfar en gætum samt að (Forseti hringir.) ákveðnum meginatriðum og prinsippum sem lúta að persónurétti þriðja aðila.

[14:50]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta voru ágæt svör nema að því leyti að þegar um er að ræða neikvætt úrval, sem hv. þingmaður kom ekki inn á, þurfa tryggingafélögin, ef mjög mikið er um slíkt, að hækka iðgjaldið sem þýðir að þeir sem eru heilbrigðir tryggja sig ekki lengur eða tryggja sig erlendis þar sem ekki eru sett sömu skilyrði þar sem tryggingafélögin hafa meiri tækifæri til að vinsa úr neikvæða áhættu. Það þýðir að tryggingafélögin verða með sífellt hærra iðgjald sem endar með því að þau þurfa að loka. Var þetta rætt í nefndinni?

Svo spyr ég: Hvers vegna í ósköpunum þarf aðrar og strangari reglur hér á landi en allt í kringum okkur í allri Evrópu? Erum við svona framarlega í persónuvernd eða getur verið að við séum of einstrengingsleg í því að skoða þekkingu á erfðaefni?

Nú vil ég benda á að bara með því að líta á hv. þingmann veit ég helling um erfðaefni hans. Ég veit t.d. að hann er karlkyns og að hann er dökkhærður. Ég veit hvað hann er stór og ég veit að hann er hvítur á hörund. (Gripið fram í.)

[14:51]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka fyrir greiningu hv. þingmanns á útliti mínu.

Ég ætla að reyna að bregðast aðeins við athugasemdum hans. Auðvitað reyna vátryggingafélög að hafa iðgjöld í samræmi við áhættu. Iðgjöldin eru hærri eftir sem það er líklegra að viðkomandi einstaklingur verði fyrir einhvers konar skaða sem tryggingafélög þurfa að mæta.

Reykingamenn þurfa að borga meira fyrir tryggingu. Það er dýrara að fá tryggingu ef maður hefur hættulegan lífsstíl, er í áhættuhópi vegna ofþyngdar o.s.frv. Það að tryggingafélögin standa frammi fyrir vanda af því að þeir sem eru líklegir til að verða fyrir skaða kaupi sér frekar tryggingu breytist ekki með þessu frumvarpi. Tryggingafélög standa alltaf frammi fyrir þeim vanda að það sé hugsanlega líklegra að sá hópur sem metur það sjálfur að hann sé líklegri til að verða fyrir tjóni tryggi sig kannski frekar. Það er bara vandi tryggingga í eðli sínu. Tryggingafélögin reyna að mæta þeim vanda með því að dreifa áhættunni og meta viðkomandi einstakling.

Hins vegar hefur löggjafinn dregið ákveðin mörk. Við bönnum t.d. að tryggingafélögin skikki menn í erfðarannsóknir. Að sjálfsögðu fengju tryggingafélögin betri mynd af áhættu við að tryggja viðkomandi með því að senda hann í erfðarannsókn. Við segjum samt: Það eru ákveðin mörk. Mörkin eru t.d. þar.

Það að við séum að setja strangari reglur en annars staðar í Evrópu finnst mér fagnaðarefni vegna þess að hér erum við að taka tillit til persónuréttar þriðja aðila, ættingja. Þeir eiga ættingja. Móðir mín hefur þann rétt að ég sé ekki að básúna gagnvart tryggingafélagi að hún hafi verið haldin einhverjum sjúkdómi ef svo væri. (Gripið fram í.)

Mér finnst hér vera á ferðinni framsýn löggjöf. Við eigum ekki að hafa það sem röksemd í sjálfu sér að þótt eitthvert fyrirbæri sé með einhverjum hætti í öðrum löndum eigum við að hafa það nákvæmlega eins. Við eigum að vera framarlega í baráttunni fyrir persónurétti, um persónuvernd. Við eigum að vera stolt af því að við séum á undan öðrum ríkjum (Forseti hringir.) í að tryggja þetta einfalda samþykki þegar um er að ræða jafnviðkvæmar upplýsingar og (Forseti hringir.) heilsufarsupplýsingar.

[14:54]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir áliti minni hlutans í viðskiptanefnd. Ég vil byrja á því að þakka frummælanda og hv. þingmanni, formanni viðskiptanefndar, fyrir skilmerkilega ræðu og skilmerkilegar skýringar á niðurstöðu meiri hlutans. Ég deili flestum þeim sjónarmiðum sem hann flutti fram. Álit mitt og þær breytingartillögur sem ég flyt fram byggja á því að ég vil ganga lengra í persónuvernd en frumvarpið mælir fyrir um.

Lögð er til breyting á 82. gr. laga um vátryggingarsamninga sem fjallar um upplýsingaöflun vátryggingafélaga við töku persónutrygginga. Ég tek þar undir sjónarmið sem koma fram í umsögn Persónuverndar dags. 19. nóvember 2007, þó byggi ég fyrst og síðast skoðun mína á áliti Persónuverndar nr. 2005/103 frá 1. júní 2006 sem gengur nákvæmlega í þá átt sem álit mitt fjallar um.

Í umsögn Persónuverndar sem barst viðskiptanefnd við umfjöllun hennar um málið kemur m.a. fram að sú upplýsingaskylda sem frumvarpið byggir á byggist á samþykki sem gengur skemur en svokallað „upplýst samþykki“. Það er verið að tala um einfalt samþykki. Þá er nefnt dæmi um tilvik þar sem skyldmenni neitar að veita samþykki til vinnslu þeirra upplýsinga sem um ræðir. Þessi álitaefni voru rædd á fundum viðskiptanefndar sem hv. framsögumaður hefur gert skilmerkilega grein fyrir.

Ég verð hins vegar að segja að ég treysti niðurstöðu Persónuverndar betur en Fjármálaeftirlitinu og kem betur að því síðar. Ég legg álit Persónuverndar til grundvallar í einu og öllu. Það hefur verið ágreiningur uppi, mjög sérkennilegur, milli Fjármálaeftirlitsins annars vegar og Persónuverndar hins vegar um hvernig túlka beri þessa 82. gr. Persónuvernd barst á árinu 2005 fyrirspurn þar sem óskað var álits á vinnslu persónuupplýsinga í tengslum við sölu á líf- og sjúkdómatryggingum í tilteknu tilviki. Eftirfarandi atriði voru meðal þeirra sem lög voru til grundvallar í þeirri fyrirspurn sem Persónuvernd barst og stofnunin veitti álit á:

Í fyrsta lagi var spurt hvort lögmætt væri að afla heilsufarsupplýsinga um umsækjanda frá þriðja aðila, t.d. læknum eða sjúkrastofnunum. Í öðru lagi var spurt um lögmæti þess að afla heilsufarsupplýsinga um foreldra og systkini umsækjenda. Í niðurstöðuorðum Persónuverndar kemur fram að öflun upplýsinga hjá þriðja aðila um einstakling sem sækir um líf- og sjúkdómatryggingu sé óheimil nema fyrir liggi skriflegt, upplýst samþykki hans og honum hafi verið veitt fræðsla í samræmi við 21. gr. laga um persónu-

vernd og meðferð persónuupplýsinga. Þá segir að öflun upplýsinga um arfgenga sjúkdóma foreldra og systkina sé óheimil. Eftir þessu vil ég fara, eindregið.

Ég verð að benda á það að einkalífsréttindi njóta verndar stjórnarskrárinnar en viðskiptahagsmunir ekki. Ef vafi ríkir, ef rekast á lög sem snúa að stjórnarskránni annars vegar og almennum lögum hins vegar, eiga mannréttindaákvæðin að njóta vafans. Það er mitt grundvallarsjónarmið í þessu máli.

Maður spyr sig líka í þessu sambandi: Til hvers að afla allra þessara upplýsinga vegna þess að við útgáfu þessara trygginga byggja tryggingafélögin á heildarmati á lífslíkum Íslendinga og líkum á sjúkdómum? Af hverju að kippa þessum undantekningum út? Af hverju geta ekki allir sótt tryggingar? Það er þá hægt að synja þeim sem veitir upplýsingar um heilsufar sitt.

Það vantar líka inn í þetta mál að upplýsinga hafi verið aflað hjá tryggingafélögum um fjölda þeirra sem var hafnað. Það liggur því miður ekki fyrir, og fleiri atriði.

Ég geri samt ekki stóran ágreining við meiri hluta nefndarinnar og ætla ekki að halda hér uppi löngum ræðum þar að lútandi. Ég vil bara ganga lengra. Minni hlutinn tekur fram að þetta frumvarp sé málamiðlun milli sjónarmiða Persónuverndar annars vegar og Fjármálaeftirlitsins hins vegar.

Það er mín eindregna skoðun að sjónarmið Persónuverndar sem hefur það hlutverk að gæta einkalífsverndar eigi að vera ráðandi við lagasetningu. Ég tel að Fjármálaeftirlitið gangi með áliti sínu inn á verksvið Persónuverndar og skipti sér af málefnum sem koma Fjármálaeftirlitinu ekkert við. Ég minni á að samkvæmt lögum nr. 77/2000, um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga, er það í verkahring Persónuverndar að sjá um einkalífsverndina. Það er algjörlega skýrt samkvæmt 1. gr. laganna í markmiðslýsingu þeirra.

Í lögum um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi er hlutverk Fjármálaeftirlitsins skilgreint. Það á samkvæmt þeim lögum ekki að fjalla um einkalífsréttindi eða vernd þeirra. Því fer fjarri. Það á að hafa eftirlit með fjármálum. Mér finnst raunar ótækt að hér sé mælt fyrir frumvarpi sem er málamiðlun milli mannréttinda og viðskiptasjónarmiða. Það stingur mig og þá hugsun sem ég hef á þessu sviði.

Að þessum orðum, þessari hugsun og rökstuðningi sögðum legg ég til breytingartillögu í þá veru að í staðinn fyrir einfalt samþykki þess sem upplýsingarnar veitir skuli liggja fyrir skriflegt samþykki. Ég hef gert orðalagsbreytingu á 4. málsl. 1. mgr. 1. gr. Í frumvarpinu segir:

„Vátryggingartaki, eða eftir atvikum vátryggður, skal staðfesta að þær upplýsingar sem hann veitir um sjúkdóma foreldra eða systkina sinna séu veittar með þeirra samþykki, enda sé með sanngirni hægt að ætlast til að hann hafi getað aflað slíks samþykkis.“

Í stað þessa orðalags er lögð til svohljóðandi breytingartillaga, með leyfi frú forseta:

„Vátryggingartaki, eða eftir atvikum vátryggður, skal leggja fram skriflegt samþykki foreldra eða systkina er hann veitir upplýsingar um sjúkdóma þeirra.“

Ég tek skýrt fram að þetta er sú grundvallarlína og efnisafmörkun sem Persónuvernd leggur upp með í þessu máli. Ég byggi alfarið á niðurstöðum þessarar stofnunar sem ég treysti betur til að fara með einkalífsmál en Fjármálaeftirlitinu, enda er það hlutverk Persónuverndar.

[15:02]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir hið ágæta nefndarálit sem hann hefur lagt fram. Í því er margt sem ég get tekið undir. Ég tel engu að síður að niðurstaða meiri hluta nefndarinnar sé ásættanleg.

Þegar við fjölluðum um þetta mál á síðasta þingi var ég sjálf þeirrar skoðunar að við ættum að fara þá leið sem hv. þingmaður leggur til, þ.e. að afla skriflegs samþykkis, en eftir að hafa velt því máli betur fyrir mér fór framkvæmdin að þvælast fyrir mér. Ég hefði viljað heyra hvernig hv. þingmaður sér fyrir sér framkvæmdina á þessu skriflega samþykki.

Ég hef áhyggjur af því að þegar við höfum slíkar upplýsingar skriflegar, þá þurfa tryggingafélögin vissulega að geyma þær og halda upp á þær, eru bein persónugreinanleg gögn komin inn á borð tryggingafélaganna um þriðja aðila. Af þeirri ástæðu fór ég af þessari skoðun, þ.e. að við ættum að nota skriflega samþykkið, og stíga frekar það skref að byrja á einföldu samþykki. Mér þætti vænt um að heyra hvernig hv. þingmaður sér þessa framkvæmd fyrir sér.

[15:04]

Frsm. minni hluta viðskn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni þessa fyrirspurn. Þetta er ekki auðmeðfarið, það er langt í frá. En það má e.t.v. segja að persónuréttindin, sem varin eru af stjórnarskránni, séu grundvallaratriði og þá fari maður þá leið. Vandamál sem kunna að spretta af henni verði þá leyst með öðrum hætti. Ekki er verið að leggja til að þessar upplýsingar verði aðgengilegar eða neitt slíkt. Ég hefði sjálfur hugsanlega kosið að fara alla leið og byggja eingöngu á upplýsingum vátryggingartakans, hann leggi ekki fram aðrar upplýsingar en um sjálfan sig. En í þessari stöðu málsins fór ég ekki lengra en þetta. En ég skil samt sem áður um hvað verið er að ræða hér.

[15:05]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka framsögumönnum meiri og minni hluta viðskiptanefndar fyrir umfjöllun þeirra um það frumvarp sem hér liggur fyrir. Þar sem ég er áheyrnarfulltrúi í nefndinni og gat hvorki fylgt meiri né minni hlutanum tel ég mig knúinn til að gera grein fyrir afstöðu minni.

Málið virðist til komið vegna þess að ákveðinn hluti tryggingamarkaðarins þrýstir á um slíka lagasetningu. Það er ekki til komið vegna þess að löggjafinn sem slíkur hafi talið einhverja knýjandi nauðsyn á því að gera breytingar á 82. gr. vátryggingasamningalaganna heldur vegna þess að fram kemur ákveðin skýring sem ákveðinn aðili markaðarins telur eðlilegt að túlka með ákveðnum hætti.

Í fyrsta lagi tel ég að löggjafinn eigi ekki að hlaupa eftir

slíkum hlutum. Löggjafinn setti fyrir stuttu ágæt lög um vátryggingarsamninga. Mismunandi túlkun hefur komið fram á ákveðnu ákvæði í 82. gr. Hv. talsmaður meiri hluta viðskiptanefndar gerði grein fyrir því í nefndaráliti sínu að það væri þá spurning um að eyða þeirri réttaróvissu sem hefði skapast. Þá spyr ég: Hvernig fara menn að í þessu samfélagi vilji þeir eyða réttaróvissu þegar löggjafinn hefur sett lög? Fara menn til löggjafans vegna þess að tvær eftirlitsstofnanir hafa skilað mismunandi áliti og gera kröfu um að lögum verði breytt, lögum sem sett voru eftir mjög vandaða málsmeðferð? Eða láta þeir hlutina ganga eftir þeim leikreglum sem þjóðfélag okkar byggist á? Og hvaða leikreglur eru það? Hvernig eyða menn réttaróvissu? Menn láta dómstólana skera úr um það hvað sé eðlileg og rétt túlkun í viðkomandi máli. Ég verð að segja, hv. þm. Atli Gíslason, að það gengur ekki að segja að maður treysti einni eftirlitsstofnun ríkisins umfram aðra vegna þess að sú eftirlitsstofnun hafi með ákveðna hluti að gera sem hinni komi ekki við. Þetta er einfaldlega, hv. þingmaður og hæstaréttarlögmaður, röng lögskýring.

Þegar um það er að ræða að mismunandi álit kemur frá opinberum aðilum, opinberum eftirlitsstofnunum, verða menn í sjálfu sér að vega og meta þau álit. Menn geta ekki tekið annað álitið og sagt: Af því að það kemur frá þessari stofnun hlýtur það að vera rétt, og taka það gersamlega gagnrýnislaust eins og guð hafi sagt það. Og ég ítreka að réttaróvissu eyðum við með því að bera mál undir dómstóla en ekki með því að krefjast þess að Alþingi breyti ákveðnum lögum eftir óskum ákveðins aðila markaðarins. Það gengur ekki upp.

Við skulum hafa í huga að í grundvallaratriðum er viðskiptasamband í vátryggingarsamningi á milli tveggja aðila, vátryggingartaka og vátryggingafélags. Ekki koma aðrir aðilar að því samkomulagi. Með því lagafrumvarpi sem hér er um að ræða, og þeim lögum sem við höfum, er öðrum og óskyldum aðilum viðskiptasambands blandað inn í það án þess að þeir hafi nokkuð með það að gera, án þess að þeir njóti einhvers af því — þeir geta hins vegar beðið skaða af því. Ég tel því mjög mikilvægt að við förum hægt um þær dyr sem hér er verið að ganga inn um og gætum að hagsmunum annars vegar vátryggingartakans og hins vegar þeirra aðila sem eiga að veita upplýsingar um heilsufar sitt og aðra hluti — ég sé ekki að með eðlilegum hætti sé rétt að gera kröfu um að þeir veiti þær upplýsingar.

Eins og ákvæði 82. gr. er í dag þá segir, með leyfi forseta:

„Sé upplýsinganna aflað hjá öðrum en vátryggingartaka eða vátryggðum skal áður en þeirra er aflað liggja fyrir skriflegt, upplýst samþykki þess sem aflað er upplýsinga um.“

Þarna er ekki verið að tilgreina einhverja sérstaka aðila heldur eingöngu verið að fjalla um það að komi til þess að upplýsinga sé aflað frá öðrum — miðað við orðalag ákvæðisins er verið að vísa til þess að þetta sé alger undantekningarregla, það sé undantekning að upplýsinga sé aflað frá öðrum en vátryggingartaka. Eins og orðalagið er hér getur vátryggingafélagið óskað eftir upplýsingum sem þýðingu hafi fyrir mat á áhættunni. Í þeim tilgangi er félaginu heimilt að óska upplýsinga um sjúkdóma sem vátryggingartaki eða vátryggðir, foreldri hans eða systkini eru haldin eða hafa verið haldin óháð því hvernig sjúkdómur þeirra hefur greinst. Þarna er verið að fjalla um það að ákveðnir einstaklingar komi inn í og heimilt sé að fara fram á og óska eftir upplýsingum frá ákveðnum einstaklingum sem eru í skyldleikasambandi við þann sem óskar eftir vátryggingunni.

Það vill þannig til að ef ég óska vátryggingar þá kemur systur minni það ekkert við eða föður mínum eða ömmu. Þau eru ekki aðilar að því samningssambandi sem ég óska eftir að fara í. Það er með öllu óeðlilegt að löggjafinn sé að knýja á um það að systir mín, móðir mín, faðir minn, afi eða amma, eða önnur skyldmenni, séu skyldug til að gefa upplýsingar sem þeim eru e.t.v. viðkvæmar vegna þess að markaðsaðilarnir krefjist þess. Og ég verð að segja, með fullri virðingu, hv. þingmaður, Atli Gíslason og vinstri grænir, að mér finnst það mjög undarlegt ef þeir ætla að samþykkja frumvarpið sem hér liggur fyrir vegna þess að verið er að hlaupa eftir sérstökum óskum hluta markaðarins sem að mínu viti eru í andstöðu við hagsmuni vátryggingartaka, en ég kem að því síðar í máli mínu.

Það er verið að blanda inn óskyldum aðilum sem hafa ekkert með málið að gera. Af hverju á löggjafinn að leggja þá skyldu á skyldmenni mín að það hvort ég fái vátryggingu sé undir því komið hvort þau veiti mér heimild til að afla ákveðinna upplýsinga um heilsufar sitt? Hvað ef þeir hlutir eru viðkvæmir og skyldmenni vátryggingartaka vill ekki upplýsa þá? Í hvaða stöðu er þá sá sem óskar vátryggingar? Fær hann vátrygginguna eða fær hann hana ekki? Að því er vikið í lagafrumvarpinu að enda sé með sanngirni hægt að ætlast til að hann hafi getað aflað slíks samþykkis. Með hvaða hætti og hvernig er sanngirnismatið í þessu sambandi? Hvar liggur það? Er einhvers staðar í umfjöllun þegar frumvarpið var lagt fyrir Alþingi, í framsögu eða í nefndaráliti eða í öðrum lögskýringargögnum, vikið að því hvað átt er við með þessu orðalagi? Ég get ekki fundið að þar séu tekin af þau tvímæli sem eðlilegt væri að krefjast.

Hv. þm. Atli Gíslason vék réttilega að því í ræðu sinni áðan að iðgjaldið er áætlað út frá almennum reglum. Það er miðað við meðalævilíkur og tryggingariðgjöld eru miðuð við það. Hvernig á að fara með þetta? Aðilar sem komu fyrir nefndina við umfjöllun þessa máls voru spurðir um það hvort tryggingariðgjöld mundu þá hugsanlega lækka hjá þeim sem væru ekki í sérstökum áhættuhópum eða hvort þau mundu hækka hjá hinum. Við þessu fengust engin afgerandi svör og það sem ég helst skildi var að meðaltalsiðgjaldið yrði það sama miðað við meðaltalsævilíkur, heilsufar og annað í þeim dúr, en hugsanlega yrði sett hærra iðgjald á þá sem væru í einhverjum sérstökum erfðafræðilegum áhættuhópum. Viljum við leggja slíkum reglum og sjónarmiðum lið á Alþingi? Viljum við hafa það þannig að sá aðili markaðarins sem er tvímælalaust sterki aðilinn á markaðnum njóti algerra forréttinda, í fyrsta lagi með hvaða hætti hann gefur fólki kost á að taka tryggingar og í öðru lagi að hann geti skammtað sér hærri iðgjöld en eðlilegt er og gert er í dag? Ég get ekki séð að það séu sjónarmið sem við eigum að fara eftir eða taka tillit til.

Ég vil vekja athygli á því að Alþýðusamband Íslands skilaði vandaðri umsögn í þessu máli. Í þeirri umsögn segir, með leyfi forseta:

„Sú breyting sem frumvarpið hefur tekið frá því það síðast var til umræðu er ekki til bóta. Nú er gert ráð fyrir því að vátryggingartaki skuli, ef hann getur, afla formlegs samþykkis foreldra sinna og systkina til þess að veita vátryggjanda viðkvæmar persónuupplýsingar um þau. Í greinargerð er vísað til þess eyðublaðs sem geri ráð fyrir að þessum spurningum sé svarað um ættingjana í heild en engin ákvæði þar að lútandi eru í frumvarpinu sjálfu. Ekkert er fjallað um afleiðingar þess ef einn eða fleiri ættingja er mótfallinn upplýsingagjöf en augljóst er að upplýsingar um hópinn í heild geta auðveldlega falið í sér upplýsingagjöf um viðkvæmar persónulegar upplýsingar …“

Þá segir að öðru leyti í áliti og í bréfi Alþýðusambands Íslands af þessu tilefni, með leyfi forseta:

„Vátryggjandi hefur allt aðra og sterkari stöðu en vátryggingartaki og því mun þeirra upplýsinga sem vátryggjanda er heimilað að óska eftir alltaf verða aflað, hvað sem öllu líður.“

Ég tek undir þau sjónarmið sem koma fram í áliti Alþýðusambands Íslands og ég vitnaði í.

Í sama bréfi vísar Alþýðusamband Íslands til 83. gr. laga um vátryggingarsamninga og álítur að það verði að teljast að það veiti vátryggjanda nægilega tryggingu fyrir að tryggingataki veiti þær upplýsingar sem hann getur og best veit og ég tek undir þau sjónarmið sem þar koma fram.

Í umsögn Læknafélags Íslands sem barst nefndinni segir, með leyfi forseta:

„Í því frumvarpi sem nú er lagt fram er gerð tilraun til að koma til móts við sjónarmið félagsins. Að mati félagsins er enn of skammt gengið til að vernda stjórnarskrárbundinn rétt aðstandenda vátryggingartaka, um friðhelgi einkalífs, með því að ekki er tryggt með fullnægjandi hætti að fyrir liggi upplýst samþykki þeirra.“

Læknafélagið gerir kröfu til þess og telur eðlilegt og ég tek undir með Læknafélaginu hvað þetta varðar, að ekkert minna en upplýst samþykki getur komið til greina þegar um slíka hluti er að ræða sem hér er verið að tala um, þ.e. viðkvæmar persónulegar heilsufarsupplýsingar sem á að veita án þess að upplýst samþykki liggi fyrir. Ég efa það, ágætu alþingismenn, að þessi löggjöf eins og hún er orðuð hér standist ákvæði um persónuvernd eins og þau hafa verið ákveðin af fjölþjóðasamningum sem við erum bundin af.

Í fleiri atriðum víkur Læknafélagið að sjónarmiðum sem eru mjög gild varðandi það sem hér skiptir máli og mælir gegn því að þetta frumvarp nái fram að ganga. Ég ítreka að Læknafélagið telur að of skammt sé gengið hvað þetta varðar. Það er hægt að vísa í umsagnir ýmissa aðila sem komu fyrir nefndina. Talsmaður neytenda hafði sent bréf þar sem hann lýsti sig samþykkan málinu en á fundi hjá nefndinni var ekki hægt að skilja hann með öðrum hætti en hann væri á móti samþykki þessa frumvarps. Hið sama kom fram í umsögn Neytendasamtakanna, með leyfi forseta:

„Neytendasamtökin telja eðlilegt að vátryggingafélag meti það á grundvelli upplýsinga um væntanlegan vátryggingartaka sjálfan hvort það vilji tryggja hann og þá fyrir hversu hátt iðgjald. Telja samtökin of langt gengið að heimila vátryggingafélögum að óska eftir upplýsingum um sjúkdóma í fjölskyldu vátryggingartaka.“

Neytendasamtökin leggjast því gegn samþykki frumvarpsins. Sama gerði talsmaður neytenda eftir því sem ég gat best skilið hann á fundi nefndarinnar þó að jákvætt bréf varðandi samþykki laganna lægi fyrir, fyrir fram í umsögn hans en á fundi með nefndinni var um annað að ræða. Ég gat heldur ekki skilið fulltrúa frá viðskiptaráði öðruvísi en þeir væru á móti því að þessi lög yrðu samþykkt.

Ef við skoðum þær upplýsingar sem við höfum varðandi það hvaða reglur gilda í nágrannalöndum okkar þá kemur m.a. fram að í Bretlandi er það ófrávíkjanleg regla að ekki má beita vátryggingartaka neinum þrýstingi til að undirgangast erfðarannsóknir eða afla slíkra upplýsinga sérstaklega. Í Danmörku er tryggingafélögum heimilt að afla upplýsinga hjá tryggingartaka um bæði heilsufar hans sjálfs og nákominna ættingja, þ.e. foreldra og systkina. Þær takmarkanir sem í þessu efni gilda eru af tvennum toga en samkvæmt persónuverndarlögum er tryggingafélögum aðeins heimilt að afla þeirra upplýsinga sem þýðingu hafa við slíkt áhættumat. Við erum í sjálfu sér ekki með slíkt ákvæði í því frumvarpi sem hér liggur fyrir þannig að það vantar inn í það. Það er ekki verið að tala um upplýsingar sem byggja á erfðaeiginleikum sem eiga ekki eða sem koma ekki til greina samkvæmt þessu í dönsku lögunum eftir því sem ég best get skilið þau.

Í Svíþjóð eru rúmar heimildir til að spyrja tryggingartaka um heilsufar með þeim undantekningum að erfðaupplýsingar má ekki nota vegna trygginga sem eru undir ákveðnum viðmiðunarfjárhæðum. Það er sem sagt miðað við að fjárhæðin þurfi að vera töluvert há til að hægt sé að byggja á þeim hlutum sem við ætlum að fara að setja í lög á Íslandi án nokkurra takmarkana. Í Svíþjóð tel ég það vera eðlilega neytendavernd, að gæta að hagsmunum hins venjulega neytanda með því að hafa þá ákveðna viðmiðunarfjárhæð til þess að ákveðinna víðtækari upplýsinga sé ekki aflað en um hann sjálfan, bara viðkomandi vátryggingartaka.

Í Noregi er lagt almennt bann við því að einstaklingar eða lögaðilar hagnýti sér erfðafræðilegar upplýsingar en bannið gildir eingöngu við töku vátrygginga. Tryggingafélögunum í Noregi er hins vegar heimilt að spyrjast almennt fyrir um heilsufar fjölskyldu tryggingartaka án þess að upplýst samþykki liggi fyrir. Í sjálfu sér gildir sama regla hér núna að óbreyttum lögum. Tryggingafélögin hafa sömu heimildir samkvæmt vátryggingarsamningalögunum og gilda í norsku lögunum. Hvaða nauðsyn ber þá til að breyta hér og heimila vátryggingafélögunum víðtækari möguleika til upplýsingaöflunar en gildir á norska tryggingamarkaðnum? Eða á sænska tryggingamarkaðnum eða á danska tryggingamarkaðnum? Af hverju á Alþingi Íslendinga í því skyni að eyða meintri réttaróvissu eins og hér hefur verið haldið fram, að hlaupa upp til handa og fóta og lögfesta jafngallað frumvarp og hér liggur fyrir? Þá ítreka ég að það vantar í fyrsta lagi þann grunn að gera kröfu til þess að það liggi ætíð fyrir upplýst samþykki þess sem er að veita viðkvæmar persónulegar upplýsingar og það er ekki hægt að samþykkja að um neitt minna sé að ræða.

Í öðru lagi skortir á að það sé með einhverjum hætti sett verndarákvæði fyrir neytandann í þessu sambandi, vátryggingartakann, þannig að það sé hugsanlegt að veita víðtækari heimild vátryggingafélaga til að afla upplýsinga ef um háa og óvenjulega tryggingu er að ræða en ekki hina almennu

venjulegu tryggingu á markaðnum þar sem iðgjaldið miðast við það sem almennt gerist, lífslíkur, ævilíkur, sjúkdómalíkur o.s.frv. sem menn þekkja. Mér finnst mjög mikilvægt, virðulegi forseti, að við höfum þessi atriði í huga við afgreiðslu málsins. Ég hefði kosið að hv. viðskiptanefnd hefði tekið sér meiri tími til þess að kanna þessa hluti, farið í gegnum þau ákvæði sem gilda í nágrannalöndum okkar og sett þau ákvæði inn í þetta lagafrumvarp. Ef það er vilji til þess að koma fram breytingum sem gæta hagsmuna neytandans í þessu sambandi þá væri það æskilegt, af því að tvímælalaust er neytandinn alltaf veikari aðilinn í samskiptum sínum við vátryggingafélagið.

Ég get líka vísað til þess sem kom fram í umsögn frá Félagi íslenskra hjúkrunarfræðinga en þar segir, með leyfi forseta:

„Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga álítur nú gerðar breytingar til bóta. Engu að síður er enn til staðar í frumvarpinu heimild til að veita upplýsingar um heilsufar þriðja aðila án samþykkis viðkomandi. Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga ítrekar því andstöðu sína við því að þessi heimild verði veitt með samþykki frumvarps þessa.“

Ég bendi á, virðulegi forseti, að ég hef vísað til umsagna neytendasamtakanna, umsagnar Alþýðusambands Íslands og umsagnar Læknafélags Íslands og allir þessir aðilar leggjast gegn því að þetta frumvarp verði samþykkt.

Ég ítreka, og það er mjög mikilvægt að við ruglum ekki markaðsstarfsemina með setningu sérstakrar löggjafar sem færir umgerðina út fyrir það sem eðlilegt er á markaðnum. En það er verið að gera og er að hluta til búið að gera með samþykki vátryggingarsamningalaganna eins og þau eru. Þar er gengið svo langt og ítarlega eins og hægt er að hugsa sér vegna þess að viðskiptasambandið er á milli vátryggingartaka og vátryggingafélags. Ekki á milli vátryggingartaka og pabba eða mömmu eða náinna skyldmenna, eða á milli vátryggingafélags og ömmu hugsanlegs vátryggingartaka.

Með tilliti til þess að ágætur vinur minn, hv. þm. Ellert B. Schram, gerist nú þreyttur nökkvat þá skal ég stytta mál mitt samkvæmt ósk hans. Í lokin vil ég draga saman og benda á í fyrsta lagi það grundvallaratriði í rétti sem er að það sem ekki er bannað er leyfilegt. Þar af leiðandi geta vátryggingafélögin óskað eftir öllum hlutum, beðið um alla hluti aðra en þá sem þeim er ekki bannað að biðja um eða einhverjar reglur gilda um að þeir geti ekki óskað eftir. Í 83. gr. vátryggingarsamningalaganna segir, með leyfi forseta:

„Hafi vátryggingartaki eða vátryggður sviksamlega vanrækt upplýsingaskyldu sína skv. 1. mgr. 82. gr. og vátryggingaratburður hefur orðið ber félagið ekki ábyrgð.“

Í 1. gr. 82. gr. segir:

„Á meðan félagið hefur ekki samþykkt að veita vátryggingu getur það óskað eftir upplýsingum sem hafa þýðingu fyrir mat á áhættunni. Slíkra upplýsinga skal aflað beint hjá vátryggingartaka“ — það er ekki verið að tala um að þeirra sé aflað hjá einhverjum öðrum, beint hjá vátryggingartaka — „eða eftir atvikum vátryggðum sem skal veita rétt og tæmandi svör við spurningum félagsins.“

Við höfum þau ákvæði í íslenskum lögum í dag, að samkvæmt vátryggingarsamningalögunum þá ber vátryggingartaka að veita þær upplýsingar sem hann telur, sem hann veit, sem hann má ætla að hafi þýðingu eða gildi varðandi vátryggingu hans. Ef hann dregur eitthvað undan þá á hann á hættu komi til tjónsatburðar sem hann er tryggður fyrir, að vátryggingafélagið segi: „Við erum undanskildir ábyrgð vegna þess að þú gerðir ekki fullnægjandi grein fyrir þessum áhættuþætti sem þér var kunnugt um þegar þú tókst vátrygginguna.“ Þannig er það í mörgum tilvikum í þeim vátryggingum sem hér um ræðir vegna þess að upplýsingaskyldan og víðtæk upplýsingaskylda hvílir á vátryggingartaka við töku vátryggingar, mjög víðtæk upplýsingaskylda. Ég held því fram að það eigi að vera nægjanleg vernd fyrir vátryggingafélögin að hafa jafnrúmt orðaða heimild í vátryggingarsamningalögum og nú ræðir um, án þess að þurfa að gera sérstaka kröfu til þess og heimila að afi, amma, pabbi, mamma og ýmsir aðrir séu skyldaðir til að bera ábyrgð á vátryggingu þess sem ætlar að taka vátrygginguna í hvert skipti.

Með því að samþykkja þetta frumvarp er að mínu viti verið að vega að hagsmunum vátryggingartaka. Það er verið að torvelda fólki að taka tryggingar. Ef foreldrar neita þá fær viðkomandi ekki tryggingu. Þá kemur til skoðunar sanngirnismat. Hver metur það? Það liggur fyrir að þá er upplýsingaskyldunni ekki fullnægt samkvæmt því lagaákvæði sem hér er verið að leggja til, viðkomandi fær hugsanlega ekki tryggingu vegna þess að systir eða bróðir neitar að gefa samþykki sitt við því. Þá liggur líka fyrir að rennsli í umsóknarferlinu verður miklu erfiðara og stór hópur vátryggingartaka lendir í erfiðleikum vegna þessara ákvæða. Í þriðja lagi er verið að útiloka stóran hóp frá því að fá vátryggingu. Það er líka mikilvægt atriði.

Þeim sem vilja taka trygginguna finnst að það sé rík ástæða til að geta tekið tryggingu. Þeir telja að þeir hafi hagsmuni af því að taka þá vátryggingu sem um er að ræða og löggjafinn á að auðvelda það ferli. Það á að auðvelda viðskiptin, það á ekki að standa í vegi, það á ekki að setja fyrirfarandi tálmanir gegn því að eðlileg, greið og sanngjörn viðskipti geti átt sér stað á markaðnum. Það er hlutverk löggjafans að gæta þess að setja reglur sem tryggja hagsmuni beggja, vátryggjanda og vátryggðs og gæta þess að sá sem er að taka trygginguna, vátryggingartakinn, er veikari aðilinn í þeim samskiptum. Þess vegna á ekki að setja þá skyldu á herðar hans að afla upplýsinga hjá þriðja aðila eða að þeirra sé aflað með einhverjum hætti.

Í fjórða lagi er ekki hægt að gera kröfu til neins annars eða minna en þess, að fyrir liggi upplýst samþykki hvað þetta varðar.

Virðulegi forseti. Ég hef rakið nokkur atriði, ég hef gert grein fyrir því að með því að lögfesta það ákvæði sem hér er lagt til erum við að fara töluvert aðra leið en gildir í nágrannalöndum okkar, sérstaklega í Svíþjóð og Noregi. Ég tek það fram að neytandinn í þessu sambandi hefur ekki sömu vernd og hann hefur t.d. í Svíþjóð og Noregi. Í Noregi gilda töluvert aðrar og þrengri reglur, í Svíþjóð er um rýmkun að ræða ef um sérstaklega háa tryggingu er að ræða.

Virðulegi forseti. Þess vegna segi ég: Það er mikilvægt að nefndin taki þetta frumvarp aftur til sín, kanni betur þær reglur sem gilda um neytendavernd vátryggingartaka í þessu sambandi á hinum Norðurlöndum til að við séum

ekki að setja fyrirfarandi tálmanir fyrir neytendur til að fá vátryggingar á eðlilegu verði.

[15:35]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Margt í ræðu hv. þingmanns var nokkuð kostulegt og ekki farið rétt með. Þingmaðurinn spurði um tilurð þess að þessum lögum er breytt. Það er einkum tvennt. Annars vegar er ágreiningur um túlkun þessarar greinar laganna sem sett voru á sínum tíma. Það var illa frá þeim gengið á sínum tíma af hálfu löggjafans, algjörlega óviðeigandi lagasetning, og um það er deilt á báða bóga og þau túlkuð til hins ýtrasta í báðar áttir. Ef við göngum út frá því að túlkun tryggingafélaganna sé rétt, þ.e. að það sem ekki er sérstaklega bannað sé leyfilegt, þá er það algjörlega óviðunandi ástand og þá þarf að þrengja verulega að heimildum tryggingafélaganna til að afla upplýsinga um þriðja aðila. Það er kjarni málsins og það er neytendaverndin í þessu frumvarpi.

Þingmaðurinn sagði áðan að hér væri verið að leyfa víðtækari heimildir en á öðrum Norðurlöndum. Það er verið að ganga nákvæmlega í hina áttina. Það er verið að þrengja verulega heimildir vátryggingafélaganna til að afla þeirra upplýsinga sem við ræðum hér, um þriðja aðila, til að meta áhættuna við að tryggja líf- og persónutryggingar þess sem óskar eftir tryggingunum.

Við erum að ganga til baka í átt til sjónarmiða Persónuverndar. Eins og Persónuvernd segir í úrskurði sínum er hún mun sáttari við þetta en núgildandi lög eða þá tilraun sem gerð var til að breyta þeim á sínum tíma. Hér er verið að þrengja að heimildunum og skýra það verulega hvaða heimildir tryggingafélögin hafa. Því er rík ástæða til að breyta 82. gr. í þá veru sem hér gert, eins og formaður nefndarinnar rakti alveg prýðilega áðan og eins framsögumaður minni hluta, hv. þm. Atli Gíslason. Hv. þm. Jón Magnússon fór því nákvæmlega í hina áttina og sneri mjög út úr þeirri stöðu sem uppi er í málinu.

[15:37]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og hér hefur verið rakið er lögfræðilegur ágreiningur um hvernig beri að túlka þetta og hvort þarna sé um rýmkun eða þrengingu að ræða. Ég tel að með því að heimila þetta og gera að lögum það sem hér er lagt til séum við að leggja miklu meiri hömlur og takmarkanir á vátryggingartaka en eðlilegt er. Að öðru leyti tek ég undir sjónarmið sem hér komu fram en tek samt fram að ég tel að setja hefði þurft skýrari ákvæði um neytendavernd í þessi lög til að eðlilegt væri að samþykkja þau. Mér finnst mikilvægast að við setjum skýr ákvæði um það t.d. að takmarka heimildina til að afla upplýsinga.

Eins og hv. þm. Atli Gíslason gat um áðan gilda fyrir tvær túlkanir tveggja eftirlitsstofnana ríkisins um það hvernig skýra beri núverandi 82. gr. Ég leyfi mér að skýra hana á þann hátt sem ég gerði áðan en ég tel að með henni sé verið að vega að hagsmunum vátryggingartaka. Ég gat þess í ræðu minni að það sem ekki er bannað sé leyfilegt. Það er hin eðlilega og venjulega markaðsstarfsemi sem við byggjum á í þjóðfélaginu, að það sem er ekki bannað sé leyfilegt. Þá er spurningin hversu langt hægt er að teygja núverandi orðalag 82. gr. þar sem segir: „Sé upplýsinga aflað hjá öðrum en vátryggingartaka eða vátryggðum“ — það er ekki bundið hverjir það eru en hins vegar er þetta skýrt skilyrði — „skal áður en þeirra er aflað liggja fyrir skriflegt, upplýst samþykki …“

Og ég legg mikið upp úr því, hæstv. viðskiptaráðherra, að aldrei megi gera minni kröfur en þær að ávallt liggi fyrir skriflegt upplýst samþykki þriðja aðila sem ekki er aðili að viðskiptasamningi um þau atriði sem spurt er um. Alveg eins og gert er t.d. í bankastarfsemi (Forseti hringir.) og víðar.

[15:39]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru margar hliðar á þessu máli en útgangspunkturinn er einn og aðeins einn. Eins og hv. þingmaður sagði er túlkun hans sú að það sem ekki er sérstaklega bannað er leyfilegt og við göngum út frá því. Þess vegna er verið að skýra þetta ákvæði mjög afdráttarlaust þannig að þrengt er mjög að heimildum tryggingafélaganna til að afla upplýsinga um þriðja aðila þegar heilsufarsmat fer fram á þeim sem er að taka tryggingarnar. Svo einfalt er málið í raun.

Mér fannst tvennt koma til greina. Annaðhvort að þrengja heimildir tryggingafélaganna með þessum hætti eða banna þær alfarið. Ef við hefðum bannað þær alfarið hefðum við staðið frammi fyrir því að þessi tryggingaflokkur hefði einfaldlega horfið út af markaði og val neytenda um persónu- og líftryggingar verið miklu fátæklegra en ella. Þess vegna þótti mér réttlætanlegt að ganga í þessa átt að því fengnu að Persónuvernd er mun sáttari við þessa útfærslu en aðrar sem fram höfðu komið. En þetta er nákvæmlega kjarni málsins. (Forseti hringir.) Þess vegna erum við að takmarka heimildirnar verulega og erum þar í fararbroddi allra Norðurlandanna.

[15:41]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Spurningin er hvort banna ætti þetta alfarið, banna alfarið að aflað sé upplýsinga frá aðilum sem kemur málið ekki við. Mér finnst að miða eigi við það í hinum almennu venjulegu tilvikum. Hins vegar má samþykkja undantekningu, t.d. þá leið sem er farin í Svíþjóð að þegar um er að ræða vátryggingu sem er mjög há, óeðlilega há eða umfram það sem við getum kallað meðaltal þá getur komið til greina að semja sérreglur. Ég tel í raun að ef við vildum fylgja og hafa hér vandaða lagasetningu ættum við að taka þetta mál til endurskoðunar með tilliti til þess að auka neytendaverndina. Það liggur ekkert á að afgreiða þetta mál núna. Ég fer fram á að nefndin taki málið aftur til skoðunar með tilliti til þeirra sjónarmiða sem hér eru rakin.

[15:42]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að viðurkenna að ég átta mig ekki

alveg á því á hvaða línu hv. þingmaður er. Mér finnst hann eina stundina taka undir málflutning Læknafélagsins og annarra sem krefjast skriflegs samþykkis, upplýsts samþykkis en aðra stundina talar hv. þingmaður um að verið sé að torvelda vátryggingartöku ef krafist er samþykkis. Það sé verið að hægja á rennslinu og það komi a ættingjum viðkomandi þingmanns einfaldlega ekkert við ef hann gefur upplýsingar um heilsufarsstöðu þeirra.

Ég átta mig ekki alveg á á hvaða leið þingmaðurinn er. Vill hv. þingmaður óbreytt lög? Það þýðir að ekki þarf að gefa neitt samþykki. Þá getur viðkomandi vátryggingartaki gefið allar þær upplýsingar sem hann vill án þess að fá leyfi hjá viðkomandi. Eða vill hann fara þá leið sem hér er farin að krefjast einfalds samþykkis? Eða vill hann e.t.v. fara þriðju leiðina sem er að krefjast skriflegs samþykkis, sem hv. þm. Atli Gíslason hefur talað hér fyrir?

Ég átta mig ekki alveg á því á hvaða leið hv. þingmaður er, því að hann tekur undir málflutning aðila sem krefjast skriflegs samþykkis, vilja ganga lengra en frumvarpið gerir ráð fyrir en á sama tíma ver hann ríkjandi kerfi, gildandi lög, og segir: Við megum ekki hægja á rennslinu, við megum ekki torvelda vátryggingartaka í þeirri viðleitni að fá tryggingu. Þetta þarf að vera alveg skýrt.

Svo skil ég ekki hvernig hann snýr út úr þeim upplýsingum sem við höfum varðandi stöðuna á öðrum Norðurlöndum. Á Norðurlöndunum er hvergi krafist upplýsts samþykkis fyrir afhendingu slíkra upplýsinga og viðmiðunarfjárhæðirnar í Svíþjóð eiga bara við erfðaupplýsingar sem er bannað að krefjast hér á landi.

Það er alger útúrsnúningur að tala um að við séum að opna á heimildir til tryggingafélaganna hvað þetta varðar. Við erum einmitt að takmarka þær. Við erum að krefjast einfalds samþykkis. Ég vildi að hv. þingmaður færi aðeins skýrar yfir það hvora leiðina hann styður. Vill hann skriflegt samþykki (Forseti hringir.) eða vill hann hafa ríkjandi lög eins og hann hefur talað fyrir sem gera ekki ráð fyrir neinu samþykki?

[15:44]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, skv. 82. gr. laga nr. 30/2004 segir svo í 2. mgr.:

„Sé upplýsinganna aflað hjá öðrum en vátryggingartaka eða vátryggðum skal áður en þeirra er aflað liggja fyrir skriflegt, upplýst samþykki þess sem aflað er upplýsinga um.“

Það er það og ekkert minna sem ég tel að eigi að vera og þurfi að vera þegar upplýsinga er aflað um jafnviðkvæm persónuleg atriði og hér er um að ræða hjá þriðja aðila sem er ekki aðili að viðskiptasamningi. Það er þar sem við erum að koma inn í svo óeðlilega og sérstæða hluti. Við erum að tala um einstakling sem kemur samningssambandi þess sem ætlar að taka vátrygginguna ekkert við. Við gerum kröfu á þennan þriðja aðila, hinn víðkunna grandalausa þriðja mann um að hann gefi upplýsingar um eitthvað sem er kannski mjög viðkvæmt fyrir hann. Hvað ef hann segir nei? Hvað þá? Hvaða heimildir hefur tryggingafélagið þá til að segja: Jæja, þá er ég bara ekki tilbúið til að gefa þér vátryggingu, góði minn?

Hvar koma þá upplýsingarnar, og það er eitt af því sem hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, formaður meiri hluta og talsmaður meiri hluta viðskiptanefndar, tjáði sig ekki um, hvar og hvernig túlkum við það ákvæði í lagagreininni þar sem fjallað er um sanngirni? Hvar er um það að ræða?

Af því að hv. þingmaður spurði mig svo greinilega og ítrekað og þrisvar sinnum í ræðu sinni: Á hvaða leið er hv. þm. Jón Magnússon? Hann spurði reyndar er hann með þessari leið eða hinni leiðinni? Ég skal svara þingmanninum afdráttarlaust. Ég er á frjálslyndu leiðinni. (Forseti hringir.)

[15:46]

Frsm. meiri hluta viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ef þetta er frjálshyggjuleiðin þá átta ég mig ekki alveg á henni, mér finnst hv. þingmaður enn taka undir sjónarmið sem fara hvort í sína áttina. Aðra stundina talar hann um að hann vilji skriflegt samþykki og hina stundina talar hann um að ekki eigi að vera neitt samþykki vegna þess að það torveldi töku tryggingarinnar.

Hann vísaði í grein í frumvarpinu sem lýtur að því að verið er að tala um tvenns konar upplýsingar. Ef vátryggingafélag aflar upplýsinga hjá öðrum en vátryggingartaka, t.d. hjá lækni, þarf upplýst samþykki, það er óbreytt frá lögum. Einnig er um að ræða upplýsingaöflun hjá vátryggingafélagi sem lýtur að vátryggingartaka. Að sjálfsögðu er það ekki einkamál vátryggingartaka og félagsins að vátryggingartaki afhendi félaginu heilsufarsupplýsingar um ættingja, ættingjarnir eiga auðvitað hagsmuna að gæta þar. Það skiptir ættingja máli að viðkvæmar heilsufarsupplýsingar séu ekki bornar á torg tryggingafélaga. Þess vegna takmörkum við heimild tryggingafélaganna með því að krefjast þess að viðkomandi tryggingartaki fái a.m.k. einfalt samþykki hjá ættingjum sínum fyrir því að afhenda slíkar upplýsingar.

[15:48]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka virðulegum forseta fyrir að veita mér orðið. Varðandi það sem kom fram hjá hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni um skýringu á því sem ég vísaði til í 82. gr. vátryggingarsamningalaganna þá er ekki verið að takmarka það við hvaða aðila upplýst samþykki eigi. Það gildir um þá aðila sem upplýsinganna er aflað hjá og það finnst mér skipta gríðarlega miklu máli, hv. þingmaður, að sé í gildi gagnvart öllum, sama hvort það eru læknar, aðstandendur eða aðrir, að ávallt liggi fyrir skriflegt upplýst samþykki. Upplýst samþykki er svo mikilvægt vegna þess að þá er þeim sem veita samþykki gerð fullnægjandi grein fyrir því hvaða þýðingu það getur haft að veita það samþykki. Með lagaákvæðinu eins og það er í frumvarpinu er samþykki kannski veitt án þess að fólk hafi hugmynd um fyrir hverju verið er að veita samþykki.

[15:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla ekki að gera eiginlegar efnislegar athugasemdir við ræðu hv. þm. Jóns Magnússonar. Ég læt öðrum eftir að reyna að fá botn í afstöðu hans. Ég fullvissa

hv. þingmann um að það er óþarfi að hafa áhyggjur af afstöðu okkar vinstri grænna í þessum efnum eins og mér heyrðist hv. þingmaður hafa. Ég vísa þar til nefndarálits, breytingartillögu og framsöguræðu fulltrúa okkar í nefndinni, hv. þm. Atla Gíslasonar.

Ég leyfi mér svo í allri vinsemd að vekja athygli á því að hv. þm. Jóni Magnússyni dugðu ekki minna en tæpar 35 mínútur til að koma afstöðu sinni til skila.

[15:50]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, mér finnst eðlilegt að þingmenn noti stjórnarskrárbundinn rétt meðan þeir hafa hann. Það er eðlilegt að menn nýti sér þann ræðutíma sem markaður er hverju sinni og þörf er á. Hitt er annað mál, og um það get ég upplýst hv. þingmann í fullri vinsemd, að ég hefði getað talað innan þeirra tímamarka sem kveðið er á um í nýjum þingskapalögum og farið létt með það. Það hefði hins vegar kostað það að ég hefði þurft að undirbúa mig ofurlítið betur en það er einmitt það sem við í þingskapameirihlutanum gerum kröfu til að þingmenn geri. Ég mun að sjálfsögðu gera það þegar nýju þingskapalögin hafa náð fram að ganga.

Ég er í sjálfu sér ekkert að efast um hver afstaða vinstri grænna er varðandi þessi atriði að öðru leyti. Ég hefði þó vonast til að afstaða þeirra yrði sú að greiða atkvæði gegn frumvarpinu meðan þar er ekki kveðið á um ríkari neytendavernd en gert er, ég hefði satt best að segja vonast til þess. Eins og hv. þm. Atli Gíslason, framsögumaður minni hluta viðskiptanefndar, gat um, er miðað við ákveðið tryggingaiðgjald sem er meðaltalsiðgjald miðað við allar fáanlegar upplýsingar um ævilíkur og annað sem vátryggingafélagið hefur. En vátryggingartakinn hefur hins vegar ekki aðgang að þeim upplýsingum með sama hætti, hann er veikari aðilinn í samskiptum þessara tveggja aðila. Tryggingariðgjaldið er ákveðið með því að vátryggingafélagið hafi ákveðinn hagnað miðað við meðaltalið. Síðan á að leggja viðbótargjald, og verður gert verði frumvarpið að lögum, ef einhverjar sérstakar upplýsingar koma fram um vandamál sem tengjast heilsufari ættingja.

[15:52]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ástæða er til að þakka nefndinni sérstaklega fyrir að vinna hratt og vel í þessu máli og skila því prýðilega frá sér til þingsins. Ég vil taka skýrt fram að hér er að sjálfsögðu verið að banna notkun erfðafræðilegra upplýsinga í tryggingastarfsemi eins og annars staðar er gert og hv. þm. Jón Magnússon nefndi áðan. Lagt var upp með að ná málamiðlun milli tveggja sjónarmiða sem voru hvort í sína áttina og harkalega var deilt um eftir lagasetninguna á sínum tíma, þ.e. 82. gr. sem kvað á um afmörkun heimilda til að krefjast upplýsinga til mats á áhættu vátryggingartaka. Ég held að sú niðurstaða sem hér er fengin sé ásættanleg.

Ég velti því mjög fyrir mér, þegar frumvarpið var samið nú í sumar og haust, hvort fara ætti þá leið að banna algerlega að afla upplýsinga um heilsufar þriðja aðila en það hefði haft mjög miklar afleiðingar á tryggingamarkaðinn. Það var alveg einboðið og lá fyrir að forsendur fyrir rekstri erlendu tryggingafélaganna, sem bjóða persónu- og líftryggingar, hefðu verið brostnar. Hluti þeirra var farinn út af markaði og önnur ætluðu út af markaði ef þetta yrði ekki skýrt. Þar að auki er algerlega óþolandi og óboðlegt að svo sé skilið við lagasetningu frá hinu háa Alþingi að harkalega sé deilt um það og túlkunin fari í tvær áttir, ekki síst þegar um jafnviðkvæmt og viðamikið mál eins og 82. gr. er að ræða. Annaðhvort hafa tryggingafélögin ótakmarkaða heimild til að afla upplýsinga um heilsufar þriðja aðila og sjúkdómasögu fjölskyldna og allt hvað er eða þau hafa þá heimild alls ekki ef við kjósum að túlka greinina þannig af því að það er ekki sérstaklega tekið fram í greininni. Menn geta valið sér vígstöðuna eftir því hvort sjónarmiðið þeir aðhyllast, persónuverndarsjónarmiðin eða hagsmuni og sjónarmið tryggingafélaganna.

Sjálfsagt vilja tryggingafélögin flest hver hafa þetta algerlega takmarkalaust, þ.e. að engar takmarkanir eða skorður séu settar við upplýsingaleit þeirra og áhættumat um hinn vátryggða, svo sem um sjúkdómasögu fjölskyldna. Tryggingarekstur er þess eðlis að margir þættir koma þar við sögu, það er lífsstíll viðkomandi og því miður þarf að taka tillit til fjölskyldusögu að einhverju leyti. Auðvitað vildum við öll að það væri ekki gert og ekki væri verið að spá í það við áhættumatið hver sjúkdómasaga í fjölskyldum manna væri en veruleikinn er hins vegar sá að það eru ákveðnar forsendur fyrir rekstri tryggingafélaganna að þau hafi heimild til að leita ákveðinna upplýsinga. Ég tel að hér hafi fundist bærileg og nokkuð ásættanleg málamiðlun, tryggingafélögin geti leitað tiltekinna upplýsinga sem liggja fyrir og skilgreint þær skýrt en ópersónugreinanlega, nöfn foreldra eða systkina koma ekki fram. Við þetta eru heimildirnar afmarkaðar eða takmarkaðar og þar með er túlkunarvafinn um 82. gr. úr sögunni. Um leið hafa tryggingafélögin viðunandi stöðu til að afla upplýsinga til að geta haldið áfram rekstri og boðið áfram upp á þessar tryggingar sem ég held að á annað hundrað þúsund Íslendinga hafi tekið. Ég held líka að það sé nauðsynlegt og mikilvægt í flóru trygginga fyrir íslenska neytendur að þessi tryggingafélög séu áfram á markaði. Þá skiptir verulegu máli að Persónuvernd sagði í áliti sínu að sú leið sem hér er lögð til væri í betra samræmi við grunnreglur persónuréttarins en áður hafði verið lagt til, hér væri á ferðinni málamiðlun sem bærileg sátt virtist ná um.

Af því að um málamiðlun er að ræða, þetta er niðurstaða í deilum um tvö ólík sjónarmið, eru að sjálfsögðu ekki allir sáttir. Auðvitað er hægt að deila áfram um margt sem þessu viðkemur, enda er málaflokkurinn víðfeðmur og stór og auðvelt að finna sér þar skotfæri og efni í ýmis átök um ýmis mál. En að svo komnu máli held ég að sú leið sem hér er lögð til sé ágæt, þetta sé ásættanlegt fyrir báða aðila, bæði fyrir Persónuverndina, eins og hún segir sjálf, og fyrir tryggingafélögin, sem þó hefðu viljað hafa þetta takmarkalaust. Þeim finnst að sér þrengt með ákvæðinu sem nefndin bætti inn um að meiri hlutinn leggi til þá viðbót við frumvarpið að vátryggingafélögum verði gert að halda til haga upplýsingum um fjölda þeirra sem synjað er um persónutryggingar á grundvelli heilsufars foreldra eða systkina eða hækkuð iðgjöld vegna áhættumats sem byggist á upplýsing-

um um þriðja aðila. Nefndin náði saman um að bæta þessu ákvæði inn og fékk þar með til liðs við þá leið sem lögð er til í frumvarpinu þá sem höfðu miklar efasemdir um hana, og það var mjög jákvætt. Auðvitað kjósa tryggingafélögin að þurfa ekki að halda úti slíkri upplýsingasöfnun og þurfa ekki að gera hana opinbera. En ég tel að það sé mjög mikilvægt og það sé þáttur í því að gæta að persónuverndarsjónarmiðunum og fagnaði því ekki síst vegna þess að þá næðist meiri sátt um það mál sem lagt var upp með. Fyrst og fremst var lagt upp með það, eins og ég sagði í andsvari við hv. þm. Jón Magnússon, að eyða vafa um hvers konar upplýsingar vátryggingafélagi sé heimilt að nota í áhættumati sínu og að bæta ófullkomna og gallaða löggjöf sem hafði farið frá Alþingi.

Þannig var skilið við 82. gr. að hægt var að deila harkalega um hana. (Gripið fram í.) Jú, jú, það er hægt að fela dómstólum að vinna úr einhverri hrákasmíð frá Alþingi sem ekki hefur verið vandlega unnin eða Alþingi skilið við í einhverju uppnámi af því að ekki náðist pólitísk sátt um málið eða afgreiðsla á viðunandi niðurstöðu. En það er að sjálfsögðu óboðleg leið og við eigum að freista þess til hins ýtrasta að þannig sé staðið að allri okkar löggjöf, og um það er allur þingheimur sammála, að ekki sé deilt jafnharkalega um málið eins og hér var gert, að ekki leiki á því vafi hvað er leyfilegt og hvað ekki í jafnviðkvæmu máli og því sem snýr að rekstri tryggingafélaga og heimildum eða ekki heimildum þeirra til að afla upplýsinga um sjúkrasögu þess er óskar eftir að kaupa sér líf- og sjúkdómatryggingu. Það er óþolandi að minnsti vafi leiki á því hvað tryggingafélagið megi ganga langt og þess vegna var ákveðið í viðskiptaráðuneytinu í haust að freista þess að ná niðurstöðu í þetta deilumál, ná ásættanlegri málamiðlun á milli þessara sjónarmiða þar sem við gættum þess að persónuverndarsjónarmiðum væri haldið til haga um leið og sjónarmiðum tryggingafélaga væri mætt að því leyti að þau gætu starfað hér á markaði.

Ekki er verið að hlaupa eftir óskum eða séróskum eins eða neins. Það er einungis verið að vinna áfram og fullsmíða löggjöf sem ekki hafði verið nægilega vel skilið við. Það hafði risið vafi og deilur um það hvernig túlka ætti 82. gr. laga um vátryggingarsamninga. Eins og hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson og Atli Gíslason nefndu áðan í prýðilegum framsöguerindum hafa Fjármálaeftirlitið og Persónuvernd túlkað ákvæði laganna á tvo ólíka vegu. Með frumvarpinu leggjum við til breytingu á 82. gr. og leitumst þannig við að gera ákvæðið skýrara, á þann veg að ekki verði deilt um það og að talsmenn beggja sjónarmiða geti vel við unað. Að sjálfsögðu er ýtrustu kröfum hvorugs fullnægt enda væri þá ekki um málamiðlun og niðurstöðu í deilum að ræða. Þannig stendur málið einfaldlega.

Ég er mjög sáttur við það hvernig tekist hefur til og ég er sáttur við það hvernig nefndin vann úr málinu. Þær viðbætur sem þar er kveðið á um, að haldið sé til haga tilteknum upplýsingum þannig að við áttum okkur á því, út frá tölfræði, út frá reynslurökum og út frá sögunni, eftir nokkur missiri hvaða áhrif lögin hafa, hvernig þau koma við fólk, almenning, neytendur. Út frá því er hægt að taka afstöðu til þess hvort bæta þurfi löggjöfina enn frekar, út frá reynslunni af þessum lögum. En staðan sem er uppi í dag eftir löggjöfina eins og skilið var við hana síðast er ófullnægjandi. Það er Alþingi ekki til sóma að eftirláta dómstólum að skera úr um það hver vilji löggjafans sé. Það er óásættanlegt og ég held að við getum öll verið sammála um það í prinsippinu. Þetta er málamiðlun sem skýrir ákvæðið. Við erum að fara aðra leið en önnur Norðurlönd þar sem þessar heimildir eru miklu víðtækari, þar sem ekki eru reistar skorður við rétti tryggingafélaganna til að óska eftir upplýsingum um heilsufar þriðja aðila þegar sjúkdómasaga vátryggingartaka er metin. Að því leyti göngum við lengra í persónuverndarátt en önnur Norðurlönd, það hlýtur að vera fagnaðarefni þeim sem eru sérstakir áhugamenn um þau sjónarmið, að því leyti erum við að ganga til baka.

Ég held að sú niðurstaða að þrengja að heimildum að þessu leyti en gera þær ekki víðtækari um leið og við mætum hagsmunum tryggingafélaga þannig að þau sjái sér fært að starfa áfram hljóti að vera meginmál okkar. Það hlýtur að vera mikilvægt að bærileg sátt sé á milli fólks með ólík sjónarmið um alger grundvallarmál í samfélaginu eins og rekstur tryggingafélaga, fjármálastofnana og aðra slíka málaflokka. Hlutverk okkar á Alþingi er að reyna að ná sátt um ólík sjónarmið og það hefur tekist prýðilega hér. Ég er ánægður með það og tel að lögin geti gengið áfram til 3. umr. og þaðan út.

[16:03]

Útbýting:

Aukatekjur ríkissjóðs, 234. mál, þskj. 484.

Olíugjald og kílómetragjald, 231. mál, þskj. 483.

[16:03]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Hér hefur farið fram ágætisumræða um frumvarp til laga um breyting á lögum um vátryggingarsamninga. Ég þakka hana. Mörg sjónarmið hafa komið fram í þessu máli og ég get tekið undir mörg þeirra. Ég ætla í stuttu máli að rekja skoðanir okkar framsóknarmanna á málinu í heild sinni, en eins og sést á þeim álitum sem hafa verið lögð hér fram erum við hvorki á meiri- né minnihlutaálitinu. Ég mundi segja að ég væri á meirihlutaálitinu með fyrirvara sem ég mun koma betur að hér á eftir.

Ég tel að þau skref sem hafa verið stigin hér í átt að persónuvernd séu jákvæð. Það var engin krafa um skriflegt samþykki í fyrra frumvarpinu og við framsóknarmenn töldum að ekki hefði verið gætt nógu vel að persónurétti einstaklinga. Í rauninni stóðum við í vegi fyrir að það færi í gegn á síðasta þingi. Þær breytingar sem hér hafa komið fram eru í okkar anda þannig að við erum heldur jákvæð gagnvart þeim.

Hér er farin sú leið að veita svokallað einfalt samþykki þannig að vátryggingartaki þurfi í rauninni að gefa eftir bestu vitund svör við spurningum sem tryggingafélagið telur að það þurfi að spyrja til að meta áhættuna af að veita vátrygginguna. Svo kemur fram að hann þurfi að staðfesta að þær upplýsingar sem hann hefur veitt um sjúkdóma foreldra og systkina séu veittar með samþykki þeirra enda sé með sanngirni hægt að ætlast til að hann hafi ekki getað aflað slíks samþykkis. Það er ekki farið alla leið með að afla skriflegs samþykkis frá þriðja aðila en ekki er heldur farin

sú leið að vátryggingafélögum sé bannað að spyrja.

Ég tek undir með hv. þm. Jóni Magnússyni sem sagði hér áðan að það vantaði upp á sanngirnismatið í frumvarpinu sjálfu. Það er hlutverk okkar, löggjafans, að setja skýrar reglur þar um. Ég hefði óskað þess að hv. þingmenn sem eru margir hverjir lögmenn hefðu komið inn á það sjónarmið. Ég tel það meginreglu að sönnunarbyrðin eigi að hvíla á tryggingafélögunum í þessum efnum og sakna þess að ekki sé kveðið skýrt á um það í frumvarpinu. Það er þess vegna sem ég hef fyrirvara við meirihlutaálitið.

Ég skildi hv. þm. Jón Magnússon þannig að honum þætti þessi miðjuleið vera sú sísta. Hann vildi annaðhvort banna þetta algjörlega eða þá að það yrði farið í skriflegt samþykki. Ég er samt ekki sammála því að með þessum hætti sé verið að koma í veg fyrir að stór hluti fólks fái tryggingu. Ég held að ef við hefðum náð að útskýra betur hvað má með sanngirni ætla að hægt sé að afla mikilla upplýsinga sé það kannski spurning um að iðgjaldið hækki o.s.frv. en ég held að þetta eigi ekki að koma í veg fyrir að fólk fái vátryggingu.

Hér hefur verið rætt um annars vegar úrskurð Persónuverndar og þann ágreining sem hefur myndast um álit Persónuverndar frá 2005. Hér hefur verið sagt að lögfræðilegur ágreiningur sé á milli Persónuverndar og Fjármálaeftirlitsins. Ég tek undir með hv. þm. Atla Gíslasyni, ég tel að þegar um svona persónuverndarmál sé að ræða hafi Persónuvernd úrslitavaldið um þau málefni. Að sjálfsögðu hefur Fjármálaeftirlitið eftirlit með vátryggingafélögum, en að mínu mati á það ekki að koma með álit sitt á persónuverndarlegum álitaefnum. Maður veltir þá fyrir sér hvort aðrar eftirlitsstofnanir ríkisins hefðu ekki líka átt að koma inn í þetta, t.d. Samkeppniseftirlitið.

Ég vara við því þegar menn á háu Alþingi tala um að ástæða þessarar lagasetningar sé lögfræðilegur ágreiningur. Ég hef tekið eftir því að pólitíkusar réttlæta málflutning sinn með því að vísa til þess að það sé lögfræðilegur ágreiningur um hitt og þetta. Það er í sjálfu sér hægt að búa til lögfræðilegan ágreining um öll heimsins mál. Mér finnst það einhvern veginn sísta röksemdin fyrir því að hér sé verið að breyta þessum lögum. Ég tel aftur á móti að löggjöf eins og þessi sé alltaf endurskoðanleg og finnst í sjálfu sér jákvætt mál að gengið sé í átt til meiri persónuverndar en hitt. Ég held að það sé aðalástæðan en ekki þessi lögfræðilegi ágreiningur sem hefur komið upp.

Þau erlendu tryggingafélög sem hér störfuðu — voru tvö, annað þeirra er horfið af markaðnum en hitt hefur hótað því að fara af markaðnum ef þessar breytingar ná ekki fram að ganga — litu algjörlega til álits Persónuverndar. Hins vegar tóku íslensku tryggingafélögin ekki mark á áliti Persónuverndar og hafa í sjálfu sér hagað framkvæmd sinni eins og þeim sýnist. Eftir því sem ég best veit er það þannig að sá sem getur ekki svarað spurningum um sjúkdóma í fjölskyldunni sinni — það er bara já- og nei-kassi — merkir bara x við nei sem í rauninni segir að það séu engir sjúkdómar. Mér finnst jákvætt að það sé komið í veg fyrir þessa framkvæmd. Mér skildist á fundi sem við áttum með þeim sem gáfu umsögn um þetta frumvarp að slík væri framkvæmdin.

Hv. þm. Jón Magnússon vitnaði í talsmann neytenda og sagði, eins og rétt er, að hann væri í umsögn sinni mjög jákvæður fyrir þessum breytingum og teldi þær til bóta, sérstaklega út frá neytendalegum sjónarmiðum, sagði að hér yrði meiri samkeppni á markaðnum o.s.frv. Ég tók ekki eftir að honum hefði snúist hugur þegar hann sat frammi fyrir okkur í viðskiptanefnd. Mér fannst hann vera mjög samkvæmur sjálfum sér og tala í eina átt um að hann væri jákvæður og að hans skoðun breyttist ekki. Nú erum við farnir að túlka orð talsmanns neytenda, Gísla Tryggvasonar, en ég held að hann geti útskýrt þau orð best sjálfur. Ég skildi þau öðruvísi en hv. þm. Jón Magnússon.

Hér hefur verið talað um sjónarmið milli Persónuverndar og Fjármálaeftirlitsins. Við erum búin að ræða um umsögn talsmanns neytenda og þá vil ég taka fram að Samtök fjármálafyrirtækja sem eru talsmenn tryggingafélaganna lögðust gegn þessari breytingu. Þau töldu að hér væri gengið of langt í átt til persónuverndar og þrengt að þeirri framkvæmd sem þau viðhafa í dag þannig að þau lögðust gegn þessum breytingum. Ég vil bara að það komi hér sérstaklega fram.

Ég bendi á og tek undir þau sjónarmið sem komu fram áðan hjá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur, ef við færum út í hið skriflega samþykki vakna upp margar spurningar um framkvæmdina og hvort þá safnist ekki upp hjá tryggingafélögum bunki af gögnum um fjölskyldur úti í bæ með persónuupplýsingum og hvort þá yrði ekki bara til einhvers konar gagnagrunnur sem þau mundu nýta sér og nota á þann hátt sem þau teldu best fyrir sig. Þetta er sjónarmiðið í hina áttina, sjónarmið fyrir því að ekki verði gengin sú leið að fara í skriflegt samþykki. Eins og sagði áðan tel að miðjuleiðin sé hin skynsamlegasta í þessu máli.

Ég vil að lokum segja að ég tel þessa lagasetningu til bóta. Mörg álitaefni hafa komið hér fram. Ég held að þetta sé rétt skref. Ég hefði viljað að sanngirnismatið hefði komið skýrar fram í frumvarpinu og ítreka að það er löggjafans að móta reglur og skýra og veita dómstólum leiðsögn í þeim málefnum, en ekki dómsvaldsins að ákveða hvernig túlka eigi frumvarpið.

[16:15]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er kannski varasamt að vísa í munnleg ummæli einstaklinga sem koma fyrir nefndina. En ég skrifaði hjá mér á minnisblað að talsmaður neytenda hefði verið á móti og formaður Neytendasamtakanna sem tjáði sig þar á eftir hefði tekið undir, sagst sammála talsmanni neytenda um að of langt væri gengið.

Í skriflegu svari Neytendasamtakanna segir einmitt að Neytendasamtökin telji eðlilegt að vátryggingafélag meti það á grundvelli upplýsinga um væntanlega vátryggingu hvernig þetta sé og þarna sé of langt gengið. Það var þess vegna sem ég gat um það, án þess að það hefði í sjálfu sér einhverja sérstaka efnislega þýðingu eða að ástæða sé til að gera að umtalsefni.

Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson gat um það í ágætri ræðu sinni áðan að ég hefði talað um tvær leiðir á ystu mörkunum, þ.e. annars vegar að banna eða að um væri að ræða skriflegt upplýst samþykki frá þriðja aðila sem ekki væri aðili að vátryggingasamningi. Það er í raun það sem

ég tel að eigi að gera.

En, með tilliti til þess flokks sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson tilheyrir, þá hefði ég nú líka áhuga á hinni leiðinni, eða þriðju leiðinni sem einu sinni var vinsæl og oft orðuð hér í þingsölum, þ.e. að við hefðum ákveðnar takmarkanir varðandi upplýsingagjöf þannig að ekki yrðu veittar upplýsingar frá þriðja aðila um heilsufar utan ákveðinnar upplýsingaskyldu sem hvílir alltaf á vátryggingartaka, nema að um sérstakar óvenjulega háar fjárhæðir væri að ræða. Það var það sem ég var að vísa til.

Síðan varðandi Persónuvernd og hvort álit hennar hafi einhverja þýðingu þá spyr ég: Er það ekki dómstólanna að kveða úr um það? Verðum við ekki að miða við það að dómstólarnir úrskurði ef ágreiningur er á milli eftirlitsstofnana? (Forseti hringir.)

[16:17]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka ábendingarnar í andsvari hv. þm. Jóns Magnússonar. Jú, ég tel að það rétt. Það er varasamt að vísa í ummæli á nefndarfundi. En mér fannst ég þurfa að svara því vegna þess að ég skildi þau ummæli á annan hátt en hv. þingmaður.

Ég get á vissan hátt tekið undir að takmarka megi þessar upplýsingar þegar um háar fjárhæðir er að ræða og kannski hefði verið tilefni til að gera ráð fyrir því í frumvarpinu. Ég tel hins vegar að hér sé um mjög jákvætt skref að ræða, að verið sé að móta og skýra löggjöfina sem ég tel afskaplega jákvætt.

Það er rétt að dómstólar eiga að kveða úr um ágreining þann sem hv. þingmenn hafa vísað til. Ég vil bara vara við því að menn vísi hér í einhvern lögfræðilegan ágreining. Maður hefði vonast til þess að þetta kæmi fyrir dómstóla landsins.

Það sem ég var hins vegar að segja er að í löggjöfinni eigum við sem lagasetningarvald að veita skýrar upplýsingar um hvaða leið við viljum að dómstólarnir fari komi upp slíkur ágreiningur.

En það er vissulega dómstólanna að kveða á um það, en ekki löggjafans að hlaupa upp til handa og fóta í hvert einasta skipti, ef við teljum að það sé lögfræðilegur ágreiningur. (Forseti hringir.) Þá held ég að við værum nú ansi skotheld í löggjöfinni.

[16:19]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Ég þakka hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni fyrir það sem hann talaði um. Það var eitt atriði sem hann gat um í ræðu sinni líka. Það var um sanngirnismatið. Ég gat ekki skilið annað en að hann væri samþykkur þeim sjónarmiðum sem ég setti fram í stuttri ræðu minni áðan. Ég bjóst við að um það yrði fjallað, þ.e. þau ákvæði sem þar er um að ræða í lagafrumvarpinu í 1. mgr.: „… enda sé með sanngirni hægt að ætlast til að hann hafi getað aflað …“ En í greinargerð frumvarpsins varðandi þetta atriði þá segir:

„Með sanngirni er hins vegar hægt að gera þá kröfu til viðkomandi að hann viti um þá sjúkdóma sem máli kunna að skipta við áhættumatið.“

Þess vegna taldi ég nauðsynlegt að fá sérstaka skýringu á hvað væri átt við með „sanngirni“ þar sem ég var að vísa til. Þegar í greinargerðinni er talað um að ætla megi með sanngirni að viðkomandi vátryggingartaki viti um þá sjúkdóma sem máli kunna að skipta við áhættumatið. Þá spyr ég líka: Er þá nokkur þörf, miðað við þetta orðalag í greinargerðinni, til að vera að kalla til þriðja aðila sem er ekki aðili að vátryggingarsamningnum og hefur ekkert með hann að gera til þess að gefna viðkvæmar persónulegar heilsufarsupplýsingar um viðkomandi? Það liggur fyrir að það er mat þess sem semur þetta frumvarp að þessi sjónarmið liggi fyrir og ætlast er til þess að þau liggi fyrir miðað við sanngirnismat.

[16:21]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og ég sagði áðan þá tel ég, og tek undir með hv. þingmanni, að þetta hefði mátt skýra betur. Ég tel samt þörf á því að ganga í þessa átt vegna þess að eins og hér hefur komið fram hefur Persónuvernd sett mörkin við að veita ekki upplýsingar um þriðja aðila að honum forspurðum. Um það snýst málið.

Eins og ég skil hv. þm. Jón Magnússon að þá vill hann fara hér þessar tvær leiðir öfganna og nefndi svo þriðju leiðina líka. En ég tel rétt að stíga þetta skref í átt að persónuvernd en hefði viljað að það væri rökstutt betur í þessu frumvarpi.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Skráning og mat fasteigna, 2. umr.

Stjfrv., 289. mál (nýir gjaldstofnar). — Þskj. 325, nál. 492.

[16:23]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 6/2001, um skráningu og mat fasteigna, með síðari breytingum, frá efnahags- og skattanefnd en það er að finna á þingskjali 492. Þar kemur fram hvaða gestir komu til nefndarinnar og eins tilgangur frumvarpsins og hlutverk Fasteignamatsins.

Um aldamótin síðustu ákvað löggjafinn að fjórfalda umsýslugjaldið tímabundið og verja því til uppbyggingar á Landskrá fasteigna. Að lokinni þeirri uppbyggingu skyldi leitað annarra tekjustofna.

Alþingi hefur frá þeim tíma oft þurft að taka afstöðu til gjaldsins og hafa þá komið fram efasemdir um réttmæti þess að láta húseigendur eina bera kostnað af Landskrá fasteigna. Þingið ákvað að framlengja gjaldið, fyrst fyrir árin 2005 og 2006 og svo fyrir árið 2007 í ljósi þess að um væri að ræða óklárað verkefni og vegna þeirra brýnu þjóðfélagslegu þarfa sem skránni er ætlað að uppfylla. Um þetta má m.a. vísa til álits meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar frá 133. löggjafarþingi á þingskjali 543.

Nú þegar Landskrá fasteigna er komin í fullan rekstur gerir frumvarpið ráð fyrir að hið sérstaka umsýslugjald verði lagt niður en þess í stað komi sérstakt brunabótamats-

gjald sem húseigendur beri kostnað af. Í athugasemdum kemur fram að gjaldið ákvarðist með hliðsjón af því hvert hlutfall kostnaðar brunabótamats er af heildarútgjöldum Fasteignamats ríkisins.

Heildarútgjöld eru áætluð 715 millj. kr. fyrir árið 2007. Í úttekt Ríkisendurskoðunar frá 12. desember 2006 kemur fram að starfsemi Fasteignamats ríkisins sé svo samofin rekstri Landskrár fasteigna að þar verði ekki skilið á milli. Húseigendur munu samkvæmt því bera kostnað af rekstri Landskrár fasteigna verði frumvarpið samþykkt.

Í annan stað gerir frumvarpið ráð fyrir að afnotagjöld sveitarfélaga vegna Landskrár fasteigna verði lögbundin en fram að þessu hafa þau verið ákveðin í gjaldskrá sem fjármálaráðherra setur. Er lagt til að gjöldin taki sem fyrr mið af heildarfasteignamati innan viðkomandi sveitarfélags en að hlutfall álagningar hækki frá því sem verið hefur. Samband íslenskra sveitarfélaga hefur mótmælt breytingunni og bendir m.a. á að hækkun á framlagi sveitarfélaga sé ekki nægilega vel ígrunduð og gangi gegn sjónarmiðum sem vísað er til í áliti félagsmálanefndar í tengslum við afgreiðslu laga nr. 140/2005.

Með hliðsjón af framangreindu leggur nefndin til að a- og b-liður 1. efnismgr. 1. gr. frumvarpsins komi inn í lög um skráningu og mat fasteigna, nr. 6/2001, sem bráðabirgðaákvæði og að það gildi í eitt ár frá 1. janúar 2008. Eftir það leggist ekkert brunabótamatsgjald á húseigendur og sveitarfélög greiði gjöld í samræmi við þá þjónustu sem þeim er veitt.

Nefndin telur eðlilegt að leitað verði leiða sem tryggi að Fasteignamat ríkisins geti borið sig sjálft með tekjum af þjónustu við aðila sem helst nota upplýsingar úr skránni til að mynda í þágu atvinnurekstrar, til álagningar opinberra gjalda eða til að skrá hagsmuni sína. Ýmist verði gerðir samningar um stór verkefni, t.d. við Samband íslenskra sveitarfélaga, eða sett verði reglugerð um þjónustugjöld.

Þá leggur nefndin til að lögum um aukatekjur ríkissjóðs, nr. 88/1991, verði breytt þannig að tekjur af gjaldi sem nú er innheimt á grundvelli 25. tölul. 14. gr. laganna, Vélrænar fyrirspurnir úr þinglýsingabókum, renni til Fasteignamats ríkisins í formi þjónustugjalds. Er sú breyting hugsuð til að vega upp á móti skerðingu sem leiðir af niðurfellingu sérstaks brunabótamatsgjalds á húseigendur.

Nefndin telur koma til greina að hugað verði að framangreindum atriðum samfara vinnu innan ráðuneytisins sem vísað er til í almennum athugasemdum frumvarpsins og snýr að bættri framkvæmd við skráningu og mat fasteigna. Nefndin leggur einnig til að skoðað verði hvernig nýta megi best þá sérþekkingu sem orðið hefur til við uppbyggingu Landskrár fasteigna. Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem getið er um á þskj. 492.

Hv. þm. Katrín Jakobsdóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Undir nefndarálitið rita auk mín hv. þm. Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, Bjarni Benediktsson, Ólöf Nordal, Lúðvík Bergvinsson, Gunnar Svavarsson, með fyrirvara, og Magnús Stefánsson, með fyrirvara

[16:28]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í framhaldi af ræðu framsögumanns vil ég geta þess að við 1. umr. gerði ég nokkrar athugasemdir við þetta frumvarp, einkum er lýtur að kostnaðarmati og kostnaðaráhrifum af samþykkt þess fyrir sveitarfélögin í landinu. Því var þá heitið af forseta að því yrði komið til viðkomandi nefndar að leita eftir upplýsingum um hugsanlegan kostnaðarauka sveitarfélaganna vegna þessa frumvarps. Ég fæ ekki séð að það komi glöggt fram í nefndarálitinu.

Hér eru hins vegar gerðar nokkrar breytingar og ég vil þess vegna spyrja hv. formann efnahags- og skattanefndar, hv. þm. Pétur H. Blöndal, hvort nefndin hafi sérstaklega kannað kostnaðaráhrifin fyrir sveitarfélögin í landinu af samþykkt frumvarpsins.

[16:29]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Já, það var kannað hvað þetta mundi kosta sveitarfélögin. Þau andmæltu þessu gjaldi vegna þess að það væri óháð kostnaði af fasteignamati ef gjaldið yrði sett á varanlega, heldur mundi eingöngu breytast í takt við breytingu á verði fasteigna, algjörlega vélrænt, án þess að taka tillit til þess kostnaðar sem vinnsla slíkra gagna hjá Fasteignamatinu veldur.

Það er í og með þess vegna að hv. efnahags- og skattanefnd lagði til að þetta ákvæði stæði aðeins í eitt ár en yrði síðan gert í formi þjónustusamnings við sveitarfélögin.

[16:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Pétri Blöndal fyrir þessar upplýsingar. Ég tel að það sé mikilvægt að þetta komi fram vegna þess að það er væntanlega ástæðan fyrir þeim fyrirvörum sem hafa verið hjá a.m.k. tveimur hv. þingmönnum við nefndarálitið en gerir það að verkum að mér finnst eðlilegt að samþykkja frumvarpið með þeim breytingum sem hér eru lagðar til.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., 2. umr.

Stjfrv., 131. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 132, nál. 497.

[16:31]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá hv. efnahags- og skattanefnd um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 45/1987, um staðgreiðslu opinberra gjalda, lögum nr. 113/1990, um tryggingagjald, og lögum nr. 129/1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, með síðari breytingum, en það er að finna á þskj. 497.

Á því þingskjali kemur fram hverjir heimsóttu nefndina og þær umsagnir sem nefndin fékk. Enn fremur er þar rætt um tilgang frumvarpsins og síðan að nefndin hafi rætt þetta

mjög ítarlega og fram hafi komið sú skoðun að ákvæði þess kynnu að stangast á við samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. Einnig var rætt um vandkvæði sem fælust í því fyrir skattyfirvöld að ná í staðgreiðslu þeirra starfsmanna sem starfa hjá erlendum starfsmannaleigum.

Við meðferð málsins hefur nefndin rætt hvort skattyfirvöld geti farið aðrar leiðir við að ná fram markmiðum frumvarpsins sem nefndin telur að horfi til almannaheilla. Í ljósi þeirrar umræðu leggur nefndin til viðbót við upphafsgrein frumvarpsins sem ætlað er að taka til starfsmannaleigna sem hafa staðfestu í ríki innan Evrópska efnahagssvæðisins, í EFTA-ríki eða í Færeyjum. Krafa skattyfirvalda um staðgreiðslu á samkvæmt því fyrst og fremst að beinast að viðkomandi starfsmannaleigu, og skyldur notendafyrirtækis í þeim efnum verða í formi ábyrgðar. Þá verði ráðherra gert að útlista nánar í reglugerð hvaða skilyrðum starfsmannaleigur þurfi að fullnægja til að geta staðið skil á staðgreiðslu hér á landi. Tillaga nefndarinnar gerir ráð fyrir að notendafyrirtækið geti tryggt í samningi við starfsmannaleiguna að hún standi skil á staðgreiðslu vegna hinna leigðu starfsmanna, t.d. með því að skilyrðisbinda leigugreiðslur sínar. Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingu sem er að finna á nefndarálitinu.

Hv. þm. Katrín Jakobsdóttir og Gunnar Svavarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Undir nefndarálitið rita hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, Bjarni Benediktsson, Magnús Stefánsson, Lúðvík Bergvinsson og Ólöf Nordal.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tekjuskattur, 2. umr.

Stjfrv., 290. mál (hækkun viðmiðunarfjárhæða, greiðsla barnabóta o.fl.). — Þskj. 326, nál. 509, brtt. 510.

[16:34]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá meiri hluta efnahags- og skattanefndar um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 90/2003, um tekjuskatt, með síðari breytingum, en það er að finna á þskj. 509.

Á þingskjalinu kemur fram hvaða gestir heimsóttu nefndina. Þar er einnig rætt um það að í frumvarpinu sé lagt til að fjárhæðir vegna sjómannaafsláttar, barnabóta og vaxtabóta hækki í samræmi við forsendur fjárlagafrumvarpsins fyrir árið 2008 en þar er gert ráð fyrir hækkun vísitölu um 4,8%.

Í nefndarálitinu er einnig getið um upphafsákvæði frumvarpsins, að ríkisskattstjóra verði falið að úrskurða um heimilisfesti lögaðila og bent á hversu mikilvægt og afdrifaríkt slíkt ákvæði er.

Meiri hlutinn leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu. Undir nefndarálitið skrifa hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Bjarni Benediktsson, Gunnar Svavarsson, Lúðvík Bergvinsson og Ólöf Nordal en hv. þm. Katrín Jakobsdóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fyrning kröfuréttinda, 2. umr.

Stjfrv., 67. mál (heildarlög). — Þskj. 67, nál. 478, brtt. 479.

[16:35]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá viðskiptanefnd um frumvarp til laga um fyrningu kröfuréttinda. Í nefndarálitinu kemur fram hverjir komu á fund nefndarinnar, fjölmargir aðilar.

Frumvarpið felur í sér heildarendurskoðun á lögum um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda. Lögin eru orðin meira en hundrað ára gömul og þykir kominn tími til að færa þau til nútímans. Samhliða fyrningarlögum eru einnig í gildi sérreglur í ýmsum lögum um fyrningu tiltekinna tegunda kröfuréttinda.

Að meginstefnu takmarkast gildissvið frumvarpsins við kröfuréttindi. Þegar skorið er úr um hvort reglur um fyrningu samkvæmt frumvarpinu eigi við um tiltekin réttindi verður að skera úr um hvort þau séu kröfuréttareðlis. Hins vegar gildir einu hvernig krafa hefur stofnast. Samkvæmt 1. mgr. 1. gr. frumvarpsins nær frumvarpið til krafna um peninga og aðrar greiðslur. Gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að samningur þess efnis að krafa sé ófyrnanleg sé ógildur en ekki eru lagðar hömlur við því að semja um styttri eða lengri fyrningarfrest.

Í II. kafla frumvarpsins eru ákvæði um fyrningarfrest. Helsta nýmæli frumvarpsins er að í 3. gr. er lagt til að almennur fyrningarfrestur kröfuréttinda verði fjögur ár. Er í raun um að ræða lögfestingu á gildandi meginreglu í framkvæmd. Jafnframt er lagt til að ábyrgðarskuldbindingar fyrnist eftir sömu reglum og krafa á hendur aðalskuldara og að reglur um það efni verði einfaldaðar. Þá er í frumvarpinu ákvæði um fyrningu flestra skaðabótakrafna og m.a. tekið mið af kröfum vegna tjóns sem verður á löngum tíma.

Í 2. mgr. 2. gr. frumvarpsins kemur fram að fyrningarfrestur krafna sem stofnast vegna vanefnda reiknist frá þeim degi er samningur var vanefndur. Um það var rætt á fundi nefndarinnar að þessi regla gæti leitt til vandkvæða ef kæmi að ákvörðun upphafstíma fyrningarfrests í málum sem varða galla á fasteign. Mundi upphafstími fyrningarfrests þá miðast við afhendingu fasteignar sem gæti verið bagalegt þegar um leyndan galla á fasteign er að ræða sem kaupandi getur ekki kynnt sér þegar hann fær eign afhenta. Nefndin telur þó ekki tilefni til breytinga á framangreindu ákvæði enda er í 1. mgr. 10. gr. frumvarpsins mælt fyrir um viðbótarfrest í þeim tilvikum er kröfuhafa skortir nauðsynlega vitneskju um kröfuna eða skuldarann. Fyrnist þá krafa ekki fyrr en einu ári eftir þann dag sem hann fékk eða bar að afla sér slíkrar vitneskju.

Í 4. gr. frumvarpsins er mælt fyrir um 20 ára fyrningarfrest krafna vegna innláns eða verðmæta sem hafa verið

lögð inn hjá fjármálafyrirtæki, opinberum sjóði eða öðrum aðila. Í 2. mgr. 4. gr. er kveðið á um að vekja verði athygli kröfuhafa eða erfingja hans á því að krafa sé að fyrnast. Nefndin leggur til breytingu á þessu ákvæði í þá veru að gera það skýrara en fram kom við umfjöllun málsins í nefndinni að ákvæðið þætti ekki alls kostar skýrt. Leggur nefndin því til að 2. mgr. ákvæðisins verði orðuð á þann veg að viðtakandi fjármuna veki athygli kröfuhafa eða erfingja hans, tímanlega og á sannanlegan hátt, á því að krafa sé að fyrnast. Með „sannanlegum hætti“ mundi t.d. teljast tilkynning send með ábyrgðarbréfi, símskeyti eða öðrum sannanlegum hætti.

Talsvert var rætt um 9. gr. frumvarpsins á fundum nefndarinnar. Í 1. mgr. er lagt til það nýmæli að skaðabótakröfur fyrnist á fjórum árum frá þeim degi er tjónþoli fékk nauðsynlegar upplýsingar um tjónið og þann sem ábyrgur er fyrir því eða bar að afla sér slíkra upplýsinga. Samkvæmt 2. mgr. 9. gr. fyrnist krafa þó ávallt í síðasta lagi 20 árum eftir að tjónsatburði lauk en frá þessu gilda undantekningar hvað varðar líkamstjón. Í a-lið 2. mgr. er annars vegar mælt fyrir um að 20 ára fyrningarfrestur eigi ekki við þegar tjón hefur orðið í atvinnustarfsemi eða starfsemi sem má jafna við hana og hins vegar gildir 20 ára fyrningarfrestur ekki á meðan tjónþoli er undir 18 ára aldri. Annað hvort þeirra skilyrða sem talin eru upp í a-lið 2. mgr. skulu vera til staðar til að undantekningin geti átt við. Auk þess þurfa að vera fyrir hendi skilyrði b-liðar 2. mgr. um að sá sem ábyrgur er fyrir tjóni, eða einhver sem hann ber ábyrgð á, þurfi að hafa vitað eða mátt vita, áður en tjónsatburði lauk, að háttsemin gæti leitt til hættu á lífi eða alvarlegs heilsutjóns. Nefndin leggur til breytingu á 1. mgr. 9. gr. í þá veru að krafa um skaðabætur vegna líkamstjóns, þar með talið fyrir ófjárhagslegt tjón, fyrnist á tíu árum. Samkvæmt breytingartillögu nefndarinnar er því gert ráð fyrir að tíu ára fyrningarfrestur gildi um kröfur um skaðabætur fyrir líkamstjón og kröfur um bætur fyrir ófjárhagslegt tjón í stað fjögurra ára eins og frumvarpið gerir ráð fyrir. Breytingu þessari er ætlað að ná til alls ófjárhagslegs tjóns sem fjallað er um í 26. gr. skaðabótalaga, þar með talið miskabætur fyrir ólögmæta meingerð gegn frelsi, friði, æru eða persónu annars manns.

Í III. kafla frumvarpsins eru reglur um viðbótarfresti og eru þessar reglur gerðar skýrari í frumvarpinu. Það er nýmæli í frumvarpinu að ekki þarf að vera um sviksamlega háttsemi að ræða hjá skuldara til að kröfuhafi geti fengið viðbótarfrest til að sækja kröfu sína. Í 2. mgr. 12. gr. er sérregla um fyrningu kröfu sem hvílir á félagsmanni til að leggja framlag í eignasafn félagsins. Fyrningarfrestur slíkrar kröfu hefst þegar félagsaðild lýkur og félagið hefur fengið tilkynningu þar að lútandi.

Í IV. kafla frumvarpsins eru ákvæði um slit fyrningar. Í 15. gr. er fjallað um þau tilvik er fyrningu er slitið með málssókn. Eins og fram kemur í athugasemdum með 2. mgr. 15. gr. er við mat á því hvenær mál telst höfðað litið til 93. gr. laga um meðferð einkamála þar sem lagt er til grundvallar að mál teljist höfðað þegar stefna er birt eða árituð um viðtöku samrits hennar eða stefndi mætir að öðrum kosti fyrir dóm þar sem stefnandi afhendir honum samrit stefnu og þingfestir mál. Í 22. gr. frumvarpsins er mælt fyrir um viðbótarfresti í þeim tilvikum að máli er vísað frá eða það fellur niður án þess að leyst sé efnislega úr því.

Í 3. mgr. 15. gr. er fjallað um slit fyrningar þegar ágreiningur er lagður í gerð. Við umfjöllun nefndarinnar um málið var rætt um það hvort ákvæðið ætti ekki við um gerðardóma samkvæmt lögum. Til skýringar leggur nefndin til að 1. málsl. 3. mgr. 15. gr. orðist á þann veg að í þeim tilvikum þegar heimilt er eða skylt að leggja ágreining í gerð sé fyrningu slitið þegar kröfuhafi gerir það sem nauðsynlegt er til að hrinda málinu af stað.

Í 16. gr. frumvarpsins er lagt til það nýmæli að unnt sé að slíta fyrningu kröfu með því að leggja mál til ákvörðunar fyrir stjórnvald sem hefur sérstakt ákvörðunarvald til að ljúka deilu um ágreining. Nefndinni þykir rétt að skýra orðalag 2. mgr. 16. gr. betur og leggur til breytingartillögu í þeim efnum.

Reglur um réttaráhrif þess að fyrningu er slitið eru í V. kafla frumvarpsins. Athugasemdir komu frá embætti tollstjórans í Reykjavík um 3. mgr. 21. gr. frumvarpsins þar sem kveðið er á um að nýr tíu ára fyrningarfrestur hefjist frá þeim degi sem fullnustugerð lýkur án þess að krafa fáist að fullu greidd. Í umsögn embættisins og í máli fulltrúa þess á fundum nefndarinnar kom fram að óbreytt frumvarp kæmi illa við skuldara skattkrafna auk þess sem það hefði í för með sér aukna vinnu fyrir embættið. Nefndin telur rétt að bregðast við réttmætum athugasemdum tollstjóra. Leggur hún því til breytingu á 3. mgr. 21. gr. þess efnis að orðin „tíu ára“ falli brott. Þetta þýðir að ef krafa fæst ekki að fullu greidd við aðfaragerð miðast nýr fyrningarfrestur við eðli kröfunnar í samræmi við gildandi lög og ákvæði laga um gjaldþrotaskipti. Sem dæmi má nefna að nýr fyrningarfrestur vegna skattkröfu yrði þannig fjögur ár, vegna dómkröfu tíu ár og frestur vegna kröfu um innlán eða verðmæti sem hafa verið lögð inn hjá fjármálafyrirtæki 20 ár.

Í VI. kafla frumvarpsins er fjallað um réttaráhrif fyrningar en meginreglan er sú að fyrning kröfu hefur í för með sér að krafan fellur niður.

Í VII. kafla er gildistökuákvæði. Gert er ráð fyrir því að verði frumvarpið að lögum eigi ákvæði þeirra aðeins við um þær kröfur sem stofnast eftir gildistöku þeirra.

Björk Guðjónsdóttir og Höskuldur Þórhallsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Undir þetta álit rita Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Atli Gíslason, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Birkir J. Jónsson og Jón Gunnarsson. Í lokin þakka ég kærlega fyrir mjög gott samstarf í nefndinni. Við náðum að breyta frumvarpinu til betri vegar að mati okkar allra og ég held að vinnubrögðin í þessu máli hafi sýnt það að viðskiptanefnd er án efa best skipaða nefndin í þinginu.

[16:44]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég styð þetta frumvarp eftir þær farsælu breytingar sem gerðar hafa verið á því í meðferð nefndarinnar. Það voru atriði í upphafi sem ég var ósáttur við, þ.e.

að fyrningartími á skaðabótakröfum, einkum í vinnuslysum, yrði færður úr tíu árum í fjögur. Rök mín voru þau að oft er erfitt að sannreyna tjón í vinnuslysum, sérstaklega í alvarlegri slysunum, og tíminn naumur. Í öðru lagi eru bætur vegna varanlegrar örorku af völdum vinnuslysa í raun framtíðarlífeyrir fyrir tekjutap. Sjónarmiðin að baki tíu ára fyrningu eru þarna hin sömu og bak við lífeyri sem fyrnist á tíu árum.

Ferill þessa frumvarps var vandaður. Ég tek fram að ég lýsti þessum athugasemdum mínum eða ábendingum strax á fundi sem hæstv. viðskiptaráðherra átti með nefndinni í upphafi sem er nýmæli hér og mjög gagnlegt. Það var fallist á þessi sjónarmið. Ég tek líka fram að frumvarpssmíðin er mjög vönduð. Það var leitað umsagna og umsagnaraðilar komu sumir í tvígang á fund nefndarinnar. Sú meðferð leiddi til þess að breyting varð á fyrningarfresti þessara skaðabótakrafna úr fjórum í tíu og enn fremur, eins og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson lýsti, var tekið tillit til ábendinga tollstjórans í Reykjavík.

Að lokum þakka ég þessa vönduðu frumvarpssmíð, þakka samstarf í nefndinni og vinnubrögðin sem leiddu til farsællar niðurstöðu og munu leiða til vandaðrar lagasetningar.

Ég vil að lokum halda því til haga að ég kveð hin gömlu lög með nokkrum söknuði. Þau eru 102 ára gömul og hafa reynst ákaflega vel í gegnum tíðina, alveg ótrúlega vel, og svo vel að stofnaður hefur verið hópur manna sem berst fyrir því að þessi lög verði vernduð.

[16:46]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég tek undir það með hv. nefndarmönnum Ágústi Ólafi Ágústssyni og Atla Gíslasyni að hér er um að ræða mikið mál og nauðsynlegt. Hér er verið að samræma reglur og færa þær til réttlátari og sanngjarnari vegar sem lýtur að fyrningu fjárhagskrafna. Það sem almennt býr að baki fyrningarreglum er að tryggja að endir verði bundinn á skuldbindingar sem stofnað hefur verið til á ákveðnum tíma þannig að réttarstaða neytenda og hins almenna borgara batni verulega og þær verði færðar til þess almenna horfs að fyrningarreglur verði fjögur ár en ekki mismunandi eða lengri nema með þeim undantekningum sem hér er rætt um.

Þær tillögur sem nefndin leggur til tel ég mjög jákvæðar og til að bæta enn frekar mjög góða lagasmíð sem hafði verið unnið að af mikilli vandvirkni uppi í viðskiptaráðuneyti. Ber að þakka þeim sem það gerðu sérstaklega fyrir vönduð vinnubrögð, þetta er flókið mál og umfangsmikið og það tókst mjög vel til við lagasmíð hjá frumvarpshöfundum og svo aftur nefndinni núna. Við ræddum við 1. umr. þær ábendingar sem komu fram frá þingmönnum og öðrum um að færa þyrfti til betri vegar, eins og lagt er til í þessum breytingartillögum, og tók ég undir að það þyrfti að skoða sérstaklega, sömuleiðis á nefndarfundi með viðskiptanefnd sem hv. þm. Atli Gíslason nefndi áðan að við hefðum átt í byrjun október um málefni frá viðskiptaráðuneytinu og þær lagasmíðar sem þaðan væri að vænta.

Ég held að þetta sé dæmi um mjög heppilega lagasmíð. Frumvarpið kom frá ráðuneytinu og var umfangsmikið og mikið að vöxtum, og auðvitað álitaefni innan þess en í alla staði mjög málefnalega að því staðið. Ábendingar komu frá einstökum nefndarmönnum, bæði úr stjórn og stjórnarandstöðu, og frá ýmsum öðrum, Lögmannafélaginu, Neytendasamtökum og öðrum, um einstök ákvæði sem mætti færa til betri vegar þannig að lagasmíðin yrði enn þá betri og að þessar fyrningarreglur sem er núna verið að breyta eftir 102 ára gildi gömlu laganna yrðu sem allra best úr garði gerðar.

Ég er sannfærður um að svo hafi tekist til hér og þakka nefndinni fyrir sérstaklega vandaða vinnu. Ég veit að hún var yfirgripsmikil, tók tíma og það þurfti að skoða mörg álitaefni, eins og kemur fram í því að í nefndarálitinu eru lagðar til nokkrar breytingar frá því sem áður var.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[16:49]

Útbýting:

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 142. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 535; brtt. fél.- og trn., þskj. 536.

Úrvinnslugjald, 2. umr.

Stjfrv., 242. mál (frestun og fjárhæð gjalds). — Þskj. 262, nál. 462.

[16:50]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Þetta er lítið mál sem er árlegur gestur í þinginu, breyting á lögum um Úrvinnslusjóð. Nefndarálit okkar er að finna á þskj. 462 en stjórnarfrumvarpið sjálft á þskj. 262. Það snýst um að breyta lítils háttar gjöldum í Úrvinnslusjóði enda er gert ráð fyrir því að gjöldin á hvern vöruflokk sem kemur til endurvinnslu þar standi undir kostnaðinum og því þarf reglulega að breyta hinum álögðu gjöldum eftir því sem kostnaðarþróunin er.

Það háttar svo til með Úrvinnslusjóð að stjórn hans er að meiri hluta skipuð fulltrúum atvinnulífsins sem um leið bera gjöldin. Þannig er tryggt gott samráð um þær tillögur sem hér koma fyrir og nefndin sá ekki ástæðu til að gera neinar breytingar á þeim tillögum.

Í öðru lagi er um leið verið að fresta gildistöku þeirra ákvæða laganna sem gerðu ráð fyrir því að Endurvinnslan yrði hluti af Úrvinnslusjóði nú um áramótin. Það kom fram á fundi nefndarinnar með fulltrúum úr umhverfisráðuneytinu, Úrvinnslusjóði og frá Endurvinnslunni að Endurvinnslan er ekki í stakk búin til að fara í þær breytingar nú um þessi áramót og óskaði því eftir tveggja ára frestun. Það er rétt að það komi fram hér á fundinum að framkvæmdastjóri Endurvinnslunnar fullvissaði nefndina um að ekki kæmi til þess að aftur yrði óskað eftir frestun að þeim tveimur árum liðnum.

Það er í sjálfu sér ekki meginatriðið hvort þetta nær fram að ganga nú um áramótin eða að tveimur árum liðnum. Það eru ágætar endurheimtur á þeim vöruflokkum sem falla undir Endurvinnsluna og því aðalatriðið að lögin nái fram að ganga þegar allir eru í stakk búnir til að framfylgja þeim.

Nefndarálitið er að finna á þskj. 462 og nefndin hefur lagt til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Innflutningur dýra, 2. umr.

Stjfrv., 204. mál (ákvörðunarvald til yfirdýralæknis). — Þskj. 219, nál. 480.

[16:52]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd um frumvarp til laga um breytingu á lögum um innflutning dýra, nr. 54/1990, með síðari breytingum.

Nefndin fékk á fund sinn Arnór Snæbjörnsson, Ólaf Friðriksson frá landbúnaðarráðuneyti, Halldór Runólfsson yfirdýralækni og Ingvar Stefánsson frá Svínaræktarfélagi Íslands. Málið fékk umsagnir frá Bændasamtökum Íslands, yfirdýralækni í svínasjúkdómum hjá Landbúnaðarstofnun og Svínaræktarfélagi Íslands.

Meginmarkmið frumvarpsins er að einfalda stjórnsýslu í tengslum við innflutning gæludýra sem ekki teljast til nýrra dýrategunda eða erlendra dýrategunda sem eru fyrir hér á landi. Í stað þess að landbúnaðarráðuneyti annist leyfisveitingar er talið rétt í ljósi markmiða um einfaldari stjórnsýslu að fela yfirdýralækni og Landbúnaðarstofnun að annast þann þátt innflutnings dýra. Jafnframt er lagt til að við lögin bætist skilgreining á hugtakinu gæludýr. Annað meginmarkmið frumvarpsins er að lagfæra skilgreiningu laganna á hugtakinu einangrunarstöð.

Nefndin kannaði sérstaklega þá hlið málsins sem lýtur að innflutningi svína og erfðaefnis þeirra en svínabændur hafa farið fram á að liðkað verði til við innflutning á erfðaefni svína. Samkvæmt gildandi lögum er aðeins heimilt að flytja erfðaefni svína í einangrunarstöð og láta dýr vaxa af því en ekki flytja erfðaefnið til svínabænda að lokinni meðferð í einangrunarstöð. Svínaræktarfélag Íslands hefur látið kanna kosti og galla mismunandi leiða við erfðauppfærslu með tilliti til sjúkdómaöryggis, hagkvæmni og hraða í kynbótum. Í skýrslu dýralæknis í svínasjúkdómum til fagráðs Svínaræktarfélags Íslands frá 31. maí 2006, sem lagt var fyrir nefndina, kom m.a. fram að einn öruggasti kosturinn af þeim sem kannaðir voru væri að flytja inn fryst sæði beint á svínabú. Innflutningur lifandi dýra var talinn lakasti kosturinn.

Yfirdýralæknir hefur hins vegar lagst gegn slíkri heimild með tilliti til sjúkdómaöryggis og þess grundvallar sem lög um innflutning dýra byggjast á. Ég vek sérstaka athygli á því að nefndin beinir því til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra að hann skipi starfshóp sérfræðinga til að gera tillögur um leiðir til að efla og auka hagkvæmni í svínarækt, m.a. með tilliti til hugsanlegs innflutnings á erfðaefni, með það að leiðarljósi að búgreinin verði arðbær og samkeppnisfær við aðrar greinar, og að matvælaöryggi og sjúkdómavarnir séu nægilega tryggð.

Við athugun málsins í nefndinni kom í ljós að hentugra væri að færa gildistökudag laganna til 1. janúar 2008 svo að tími gæfist til undirbúnings áður en lögin tækju gildi og er breytingartillaga í skjalinu þess efnis.

Undir þetta nefndarálit rita hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, Atli Gíslason, Kjartan Ólafsson, Helgi Hjörvar, Jón Björn Hákonarson, Jón Gunnarsson, Karl V. Matthíasson og Grétar Mar Jónsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Almannatryggingar o.fl., frh. 3. umr.

Stjfrv., 195. mál (verkaskipting ráðuneyta, kaup á heilbrigðisþjónustu). — Þskj. 481, brtt. 501.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:59]

Brtt. 501 felld með 35:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, JBjarn, MS, SF, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

19 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, JóhS, KJak, KolH, KÞJ, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:58]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Hér gefst þingheimi færi á að fella úr gildi lagagrein sem færir hæstv. heilbrigðisráðherra vald til að skipa forstjóra í stofnun sem ekki er til, til að skipa stjórn í stofnun sem ekki er til, en jafnframt er okkur kynnt það í lagafrumvarpinu að með vorinu líti dagsins ljós á borðum þingmanna frumvarp um þessa sömu stofnun. Við leggjum til að þessi lagagrein verði felld úr gildi og við tökum síðan umræðu um málið þegar sjálft frumvarpið um þessa nýju verslunarmiðstöð, sölumiðstöð sjúkdóma, verður kynnt í þinginu.

Frv. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, JBjarn, MS, SF, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, JóhS, KJak, KolH, KÞJ, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 538).

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, frh. 3. umr.

Stjfrv., 130. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 482, frhnál. 529, brtt. 500.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:00]

Brtt. 500 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, JBjarn, MS, SF, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, JóhS, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KVM, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, MS, SF, ÞBack) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, JóhS, KJak, KaJúl, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖJ, ÖS) fjarstaddur.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 539).

Stjórn fiskveiða, frh. 2. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 91, nál. 454, 489 og 490, brtt. 496.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[17:02]

Árni Johnsen (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Það er bjargföst skoðun mín að veiðileyfagjald á sjávarútveginn sé röng skattheimta og valdníðsla á einni atvinnugrein umfram aðrar á Íslandi sem tengjast nýtingu auðlinda landsins.

Breytingartillaga mín, herra forseti, á því frumvarpi sem hér um ræðir miðar að því að fella þessa sértæku gjaldtöku út, bæði með tilliti til þess að innheimtan er ósanngjörn og röng en ekki síst vegna þess að þetta svokallaða auðlindagjald er ánauð á landsbyggðinni sem greiðir 85% af veiðileyfagjaldinu en höfuðborgarsvæðið 15%. Það er galin gjörð með tilliti til stöðu landsbyggðarinnar og forgangs höfuðborgarsvæðisins. Ég veit að margir hv. þingmenn eru í hjarta sínu sammála mér en að sinni er augljóst að ekki er samstaða til að hrinda brott þessari valdníðslu, herra forseti, sem ég hef kallað kommúnisma Morgunblaðsins. (Forseti hringir.)

Með tilliti til þess að gjaldið hefur verið lækkað úr 1.100 millj. kr. í rúmlega 400 millj. kr. þá vil ég líka sýna tillitssemi í stöðunni og draga tillöguna til baka.

Brtt. 496,1 kölluð aftur.

1. gr. samþ. með 35:4 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG.

nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.

6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

18 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, JóhS, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 489 felld með 36:10 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, JBjarn, MS, SF, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG, ÞKM.

17 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, JóhS, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 496,2 kölluð aftur.

Brtt. í nál. 454 (ný 2. gr., verður 1. gr.) samþ. með 37:4 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG.

nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.

6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

3. gr. samþ. með 37:4 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG.

nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.

6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 496,3 kölluð aftur.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, frh. 2. umr.

Stjfrv., 207. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 225, nál. 450.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:06]
1. gr. samþ. með 47 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 47 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, frh. 2. umr.

Stjfrv., 208. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 226, nál. 451.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:07]
1. gr. samþ. með 46 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 46 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tollalög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 229. mál (leyfisveitingar, tollafgreiðslugengi o.fl.). — Þskj. 248, nál. 448.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:08]
1. gr. samþ. með 47 shlj. atkv.

2.–3. gr. samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (BJJ) greiddi ekki atkv.
16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 448,1 (tvær nýjar greinar, verða 4.–5. gr.) samþ. með 47 shlj. atkv.
4.–17. gr. (verða 6.–19. gr.) samþ. með 45 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 448,2 samþ. með 46 shlj. atkv.
18. gr. (verður 20. gr.), svo breytt, samþ. með 44 shlj. atkv.
19.–20. gr. (verða 21.–22. gr. samþ. með 45 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., frh. 2. umr.

Stjfrv., 304. mál (frestun framkvæmda). — Þskj. 376, nál. 453.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:10]
1. gr. samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, JBjarn, JM, KHG, MS, SF, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

2.–4. gr. samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, JBjarn, JM, KHG, MS, SF, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
16 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Vátryggingarsamningar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 163. mál (afmörkun á heimild til upplýsingaöflunar). — Þskj. 175, nál. 460 og 523.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:11]
Brtt. í nál. 523 felld með 32:6 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, TH, ÞKG.
6 þm. (BJJ, GMJ, JM, KHG, MS, ÞKM) greiddu ekki atkv.
19 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, BjH, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SF, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 460 samþ. með 35:2 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG.
nei: GMJ, JM.
9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, GSB, JBjarn, KHG, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
17 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

1. gr., svo breytt, samþ. með 36:3 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG.
nei: GMJ, JM, KHG.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
17 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 36:4 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG.
nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.
6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
17 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÞÞ, GÁ, GSv, HöskÞ, KJak, KolH, KLM, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Skráning og mat fasteigna, frh. 2. umr.

Stjfrv., 289. mál (nýir gjaldstofnar). — Þskj. 325, nál. 492.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:13]
Brtt. í nál. 492,1 (ný 1. gr.) samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 492,2 (ný grein, verður 2. gr.) samþ. með 48 shlj. atkv.
2. gr. (verður 3. gr.) samþ. með 48 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., frh. 2. umr.

Stjfrv., 131. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 132, nál. 497.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:14]
Brtt. í nál. 497 samþ. með 48 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.
2.–4. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tekjuskattur, frh. 2. umr.

Stjfrv., 290. mál (hækkun viðmiðunarfjárhæða, greiðsla barnabóta o.fl.). — Þskj. 326, nál. 509, brtt. 510.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:15]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**
Hæstv. forseti. Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munu styðja þetta frumvarp. Hér er um að ræða breytingar á ýmsum millifærslum í kerfinu, þar á meðal vaxtabótum og barnabótum. En þegar farið er að rýna í tölur um þetta efni frá þessu ári, því síðasta og því sem fram undan er þá koma harla undarlegir hlutir í ljós. Þannig kemur í ljós að barnabætur með fyrsta barni á árinu 2007 eru 139.647 kr., nákvæmlega sama krónutala og var á árinu 2006.

Hver skyldi þróunin síðan eiga að vera á komandi ári? Jú, þá eiga þessar bætur, bæði vaxtabætur og barnabætur að hækka samkvæmt verðlagsforsendum fjárlagafrumvarpsins um 3,2%. Nú gera flestir ráð fyrir því að verðbólgan verði ívið meiri en þessu nemur. Á sama hátt og reyndist í fyrra voru verðlagsspár eða verðlagsforsendur fjárlaga 4,8% en reyndust verða 5,9% þegar upp var staðið.

Í ljósi þess að Samfylkingin hét því fyrir síðustu alþingiskosningar að rétta hlut landsmanna og sérstaklega barnafjölskyldunnar — hún talaði um stórfelld svik í því efni, stórfelld svik sem yrðu leiðrétt þegar Jafnaðarmannaflokkur Íslands væri kominn í Stjórnarráðið. (Gripið fram í.) Nú er að koma í ljós að barnabæturnar verða skertar, skertar að raungildi á komandi ári og það er Jafnaðarmannaflokkur Íslands, það er Samfylkingin sem þar heldur um niðurskurðarsveðjuna. Finnst mönnum þetta sæmandi? Ég vildi, hæstv. forseti, (Gripið fram í.) að þessi kosningasvik yrðu skráð í þingsöguna.

1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
2.–4. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. 510,1 (5. gr. falli brott) samþ. með 50 shlj. atkv.
6.–7. gr. (verða 5.–6. gr.) samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 510,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
8. gr. (verður 7. gr.), svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
9. gr. (verður 8. gr.) samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 510,3 samþ. með 50 shlj. atkv.

10. gr. (verður 9. gr.), svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 510,4 (11. gr. falli brott) samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 510,5 (ný 12. gr., verður 10. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
13. gr. (verður 11. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 510,6 (ný grein, verður 12. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 510,7 (ný 14. gr., verður 13. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fyrning kröfuréttinda, frh. 2. umr.

Stjfrv., 67. mál (heildarlög). — Þskj. 67, nál. 478, brtt. 479.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:22]
1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 479,1 samþ. með 48 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
5.–8. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 479,2 samþ. með 49 shlj. atkv.
9. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
10.–14. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 479,3 samþ. með 49 shlj. atkv.
15. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. 479,4 samþ. með 49 shlj. atkv.
16. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
17.–20. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 479,5 samþ. með 49 shlj. atkv.
21. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.
22.–28. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Úrvinnslugjald, frh. 2. umr.

Stjfrv., 242. mál (frestun og fjárhæð gjalds). — Þskj. 262, nál. 462.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:26]
1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
2.–6. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Innflutningur dýra, frh. 2. umr.

Stjfrv., 204. mál (ákvörðunarvald til yfirdýralæknis). — Þskj. 219, nál. 480.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:26]
1. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (GÁ) greiddi ekki atkv.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, KVM, KJak, KolH, KLM, REÁ, SVÓ, VS, ÖS) fjarstaddir.

2.–4. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 480 (ný 5. gr.) samþ. með 48 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fundi slitið kl. 17:28.

---

46. FUNDUR

föstudaginn 14. desember,
að loknum 45. fundi.

Dagskrá:

1. Þingsköp Alþingis, frv., 293. mál, þskj. 530. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
2. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 318. mál, þskj. 491. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
3. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 91. mál, þskj. 540. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
4. Happdrætti Dvalarheimilis aldraðra sjómanna, stjfrv., 207. mál, þskj. 225. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
5. Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, stjfrv., 208. mál, þskj. 226. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
6. Tollalög, stjfrv., 229. mál, þskj. 541. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
7. Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., stjfrv., 304. mál, þskj. 376. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
8. Vátryggingarsamningar, stjfrv., 163. mál, þskj. 543. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
9. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 289. mál, þskj. 544. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
10. Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., stjfrv., 131. mál, þskj. 545. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
11. Tekjuskattur, stjfrv., 290. mál, þskj. 546. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

12. Fyrning kröfuréttinda, stjfrv., 67. mál, þskj. 547. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

13. Úrvinnslugjald, stjfrv., 242. mál, þskj. 262. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

14. Innflutningur dýra, stjfrv., 204. mál, þskj. 548. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

[17:31]

Útbýting:

Störf hjá ráðuneytinu, 254. mál, svar menntmrh., þskj. 534.

Undirbúningur að þjónustumiðstöð við olíuleit á Drekasvæði, 329. mál, þáltill. KÞJ o.fl., þskj. 537.

Afturköllun þingmáls.

[17:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti tilkynnir að fyrirspurn um störf hjá ráðuneytinu, 257. mál, þskj. 287, frá Birki J. Jónssyni er kölluð aftur.

Afbrigði um dagskrármál.

[17:32]

Þuríður Backman (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Á hv. Alþingi hefur mótast það vinnulag að afgreiða mikinn fjölda þingmála á síðustu dögum fyrir þinghlé eins og við höfum upplifað í þessari viku. Af þessum sökum er sterk hefð fyrir því að þingheimur veiti afbrigði frá þingsköpum til að afgreiða þau mál sem samkomulag hefur náðst um eða þokkaleg sátt ríkir um milli stjórnar og stjórnarandstöðu.

Samkvæmt 40. gr. þingskapalaga má 3. umr. eigi fara fram fyrr en einni nóttu eftir 2. umr. Til að veita afbrigði frá þeirri grein þarf tvo þriðju hluta þeirra þingmanna er um það greiða atkvæði að samþykkja afbrigðin. Ástæða ákvæðisins, að ein nótt skuli líða á milli umræðna og að tveir þriðju hlutar atkvæða þurfi til að víkja frá þingsköpum, er að koma í veg fyrir að ríkisstjórn og stjórnarþingmenn geti afgreitt á færibandi eða í miklum flýti frumvörp sem ágreiningur ríkir um.

Um þetta mál, frumvarp til laga um þingsköp Alþingis, ríkir ekki sátt og til stendur að afgreiða málið í andstöðu við stærsta stjórnarandstöðuflokkinn, Vinstri hreyfinguna – grænt framboð.

Hæstv. forseti. Það er ekki góður svipur á því fyrir hæstv. forseta og hv. Alþingi að afgreiða sjálf þingsköp Alþingis með afbrigðum í dag og munum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ekki veita flýtiafgreiðslunni brautargengi með því að samþykkja afbrigði frá þingsköpum.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:34]

Of skammt var liðið frá síðustu umr. 1. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 41:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKG, ÞKM, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

15 þm. (ÁÞÁ, ÁMM, BJJ, BjarnB, EKG, EMS, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, REÁ, SVÓ, VS) fjarstaddir.

Of skammt var liðið frá síðustu umr. 2.–14. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 48 shlj. atkv.

Þingsköp Alþingis, 3. umr.

Frv. StB o.fl., 293. mál (starfstími Alþingis, eftirlitshlutverk, ræðutími o.fl.). — Þskj. 530.

[17:35]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Röksemdir með og á móti frumvarpinu hafa komið fram við 1. og 2. umr. Með frekari umræðum mætti eflaust reyna að hafa áhrif á viðhorf þingmanna. Það höfum við reynt að gera á báða bóga og í mínum huga hefur umræðan verið gagnleg því að hún hefur varpað ljósi á hvað vakir fyrir ýmsum stuðningsmönnum frumvarpsins og vonandi einnig hvað fyrir okkur vakir sem erum því andvíg. Það er jú tilgangur rökræðu.

Ég held hins vegar að frekari umræða á þessu stigi muni ekki verða til þess að breyta afstöðu manna þegar kemur að því að greiða atkvæði um frumvarpið nú innan stundar. Þess vegna ætla ég ekki að flytja langt mál nú.

Fyrir þá sem koma til með að hafa áhuga á sögu Alþingis þegar fram líða stundir er í þingskjölum að finna talsvert efni sem skýrir viðhorf þingmanna til frumvarpsins. Eitt öðru fremur finnst mér þó koma þar fram sem verði að leiðrétta. Það er sú staðhæfing frá sumum flutningsmanna að fram hafi farið náið samráð um gerð þingmálsins. Þingsköp og samskiptareglur innan þingsins hafa að sönnu lengi verið í mótun og tekið breytingum á síðari tímum, jafnan eftir miklar umræður og samráð. Þingmálið, sjálft frumvarpið, var ekki unnið í samvinnu í þeim skilningi sem ég legg í það hugtak.

Ég furða mig nokkuð á staðhæfingum um að þingflokkum og einstökum þingmönnum hafi gefist mjög gott svigrúm til ítarlegrar umræðu og vinnu við málið. Hér svari hver fyrir sig. Okkur í VG var kynnt frumvarpið og það þá látið fylgja með að hvað ræðutímann varðaði yrði honum ekki hnikað. Einnig var tekið skýrt fram að loforð um aukna þjónustu við þingmenn, sérstaklega í stjórnarandstöðu, starfsmenn þeim til aðstoðar og utanferðir, væru óaðskiljanlegir hlutar málsins. Ef menn féllust ekki á þingskapafrumvarpið mundu þessi fyrirheit ekki ganga eftir, þetta væru órjúfanlega tengd mál. Það var í þessu samhengi sem við andmæltum af því að staðreyndin er sú að málin eru óskyld. Við vildum ekki fá aukið fjárframlag og bætta aðstöðu sem er nokkuð sem við styðjum í sjálfu sér en ekki þó á kostnað réttinda okkar innan þingsins. Það var vegna þessa sem talað var um kaup og sölu.

Í umræðum undangenginna ára, mánaða og nú síðast vikna höfum við teflt fram sjónarmiðum sem finna sér stað

í þessu frumvarpi, frumvarpinu til bóta, svo sem styttingu þingfunda og lengingu þinghaldsins sem við töldum nauðsynlega samhliða því að ræðutíma yrðu settar skorður. Við tefldum fram fleiri sjónarmiðum um styrkingu þingsins og þá ekki síst stjórnarandstöðunnar hvað varðar val á forseta, formönnum þingnefnda og ýmsa aðra þætti. Við höfum lagt fram hugmyndir af margvíslegum toga, t.d. um opnari umfjöllun um þær stofnanir sem heyra undir þingið, svo sem umboðsmann Alþingis og Ríkisendurskoðun, nokkuð sem ég hef oftsinnis fyrir hönd þingflokks VG gert grein fyrir á fundum með forseta og þingflokksformönnum þegar þingsköp og starfsreglur Alþingis hafa verið til skoðunar.

Við lögðum frá upphafi áherslu á að skoða yrði breytingar á þingskapalögum heildstætt. Við vildum gefa umræðunni og stefnumótunarvinnu lengri tíma og gera því aðeins breytingar á lögunum að við gætum öll sætt okkur við þær og við gætum í það minnsta sagt með góðri samvisku að okkur fyndist öllum málið hafa einkennst af vönduðum vinnubrögðum, ítarlegu umsagnarferli og málefnalegum umræðum eins og við vonuðumst til að yrði þegar málinu var vísað til allsherjarnefndar þingsins. Því miður, herra forseti, treysti ég mér ekki til að segja að hér hafi verið vandað til verka eða staðið rétt að málum.

Ég tek undir með því sjónarmiði sem fram hefur komið hjá hv. þm. Þuríði Backman sem hvatti hér fyrir stundu til þess að lögin komi til endurskoðunar hið allra fyrsta og að við freistum þess að beina þróuninni að nýju inn í farveg sem allir geti sætt sig við. Ég er nefnilega sannfærður um að í hjarta okkar viljum við öll veg Alþingis sem mestan. Við viljum vandaða lagasmíð og við ættum öll að geta sameinast um leiðir til að tryggja betra jafnræði milli þingsins og framkvæmdarvaldsins en gert er með þessum lögum.

Í mínum huga er afgreiðslan á nýjum þingskapalögum ósigur fyrir Alþingi, ekki bara lögin sjálf heldur einnig málsmeðferðin. Verkefnið fram undan er að snúa ósigrinum upp í sigur því að þótt lögin séu gölluð skulum við ekki gleyma því að lögum má breyta. Það er sem betur fer ekki bannað á Íslandi að breyta lögum með betri lögum og við viljum helst vinda okkur í þá vinnu hið allra fyrsta.

Að lokum þetta: Allar breytingar sem ráðist verður í innan veggja þingsins þarf að gera í nánu og góðu samstarfi við starfsmenn þessarar stofnunar og þá er ég að tala um alla starfsmenn stofnunarinnar. Því fleiri sjónarmið sem við fáum inn í áframhaldandi vinnu því víðtækara samráð, fjölþættara umsagnarferli með aukinni sáttfýsi ólíkra sjónarmiða að leiðarljósi, þeim mun betur getum við í framtíðinni tryggt að hér verði sett ný þingskapalög sem í raun og sann eru til bóta. Þau leiði þá til betri vinnubragða, agaðra skipulags, vandaðri lagasetningar, markvissari umræðu, fjölskylduvænni vinnustaðar og þó umfram allt sjálfstæðari löggjafarsamkundu, sjálfstæðara Alþingis.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[17:42]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Forseti. Hér er að verða fremur dapurleg niðurstaða að mínu mati í þessu þingskapamáli. Hún er dapurleg vegna þess að mistekist hefur að skapa sátt um undirstöðuleikregl-ur á þingi, þingskapalögin. Forseta Alþingis hefur mistekist gagnvart þeirri frumskyldu sinni að laða fram samstöðu og skapa andrúmsloft samvinnu og sanngirni í samskiptum hér á staðnum.

Ég hef áhyggjur af stöðu Alþingis. Í samskiptum þess við ágengt framkvæmdarvald sem hefur sífellt verið að færa sig upp á skaftið hin síðari ár og lítur í æ ríkari mæli á Alþingi sem hreina afgreiðslustofnun, sem raðafgreiðslustofnun, sem færiband fyrir mál sín hér í gegn, oftar en ekki með flýtimeðferð. Það getur enginn eða ætti a.m.k. enginn að gleðjast yfir þessari niðurstöðu. Það gerum við ekki, vinstri græn, sem erum ofurliði borin í tilraunum okkar til að verja það sem við teljum vera vígstöðu stjórnarandstöðu, rétt og sjálfstæði þingsins og þingmanna, þar á meðal til ásættanlegs málfrelsis. Þingskapameirihlutinn ætti ekki heldur að gleðjast. Skamma stund verður hönd höggi fegin. Síðastur allra ætti forseti Alþingis að gleðjast.

Það er ef til vill einn sem að minnsta kosti til skamms tíma litið getur vel við unað. Það er ríkisstjórnin, það er framkvæmdarvaldið. Það er þó ekki til þess að gleðja þann aðila sérstaklega sem breyta á þingsköpum. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði munum halda áfram að sækja og verja rétt þingsins, sjálfstæðis þess og fara með það mikilvæga hlutverk sem það hefur að gegna í stjórnskipun landsins.

Við fluttum viðamiklar breytingartillögur á þingskjali í gær sem því miður voru allar felldar í morgun. Hver ein og einasta þeirra hefði verið til bóta fyrir Alþingi, hefði gert það sjálfstæðara og sterkara og tryggt betur stöðu þess gagnvart því hlutverki sem það á að sinna. Við munum halda áfram að tefla þeim sjónarmiðum fram og vinna þeim brautargengi. Ég spái því að við séum ekki komin á neina endastöð í málinu, að ekki muni líða langur tími þangað til skynsemin sem enginn á einkarétt á, hin almenna skynsemi nær yfirhöndinni og menn sjá að hægt er að gera betur en þetta og hafa meiri metnað en þetta fyrir hönd Alþingis Íslendinga.

Frv. samþ. með 43:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞKM, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

3 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:47]

Ellert B. Schram:

Herra forseti. Í gærkvöldi leyfði ég mér að rifja upp að á sínum tíma, þegar ég kom hingað til þings ungur og kappsamur í stjórnmálum, upplifði ég þau vonbrigði að þinghaldið í þessum sal einkenndist af silagangi og málþófi. Og nú þegar ég kem aftur eftir 35 eða 36 ár hefur margt breyst, miklu meiri tækniþjónusta og betri vinnuaðstaða er í þinginu almennt en sama ástandið er í þessum sal, silagangur, hraði snigilsins. Þessu verður að breyta. Þetta háir þinghaldi.

Ég held að það frumvarp sem hér er til afgreiðslu eigi eftir að skipta sköpum og gera okkur kleift að skipuleggja (Forseti hringir.) starfið betur. Ég held að það sé forsenda fyrir því að þingið geti gengið með eðlilegum hætti (Forseti hringir.) að hér sé gerð þessi breyting á þingskapalögum, ég lýsi ánægju minni með það og segi já.

[17:48]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Þegar ég kom inn á þing 1995 upplifði ég það furðulega fyrirbæri að með málþófi tókst minni hluta að stöðva mál sem meiri hlutinn vildi ná fram. Ég upplifði það sem andlegt ofbeldi. Málþófið útilokaði líka alla umræðu vegna þess að það er ekki hægt að fara í andsvar við mann sem veit ekki hvenær hann hættir að tala.

Í nótt upplifði ég síðustu löngu ræðurnar á Alþingi og ég gleðst yfir því að því tímabili skuli vera lokið. Ég hlakka til að sjá hvernig þetta nýja fyrirkomulag reynist. Ég vonast til að þá komi fram miklu skilvirkari umræða, raunveruleg umræða á Alþingi en ekki einhverjar óskaplegar langlokur þar sem menn beita valdi. Ég segi já.

[17:49]

Siv Friðleifsdóttir:

Virðulegur forseti. Ég er alveg sannfærð um að það mál sem við erum að samþykkja hér sé til bóta og ég held að við munum furða okkur á því að allt til ársins 2007 hafi þingmenn getað komið upp í 2. umr. og talað endalaust, eins lengi og stætt var. Ég held að við munum ekki skilja mikið í því eftir nokkur ár þannig að það er gott að við erum að taka skref inn í nútímann.

Ég hef ríka réttlætiskennd og þess vegna vil ég sérstaklega koma því á framfæri við lokaafgreiðsluna að hæstv. forseti Alþingis hefur staðið sig vel í þessu máli. Hann hefur sýnt lipurð og reynt að leiða menn saman. Sú gagnrýni sem hefur komið fram á hann úr þessum stól er ekki réttmæt. Þetta segi ég þó að ég komi úr öðrum flokki og skipi mér ekki í fylkingu með Sjálfstæðisflokknum. Hæstv. forseti Alþingis á hól skilið fyrir það hvernig hann hefur (Forseti hringir.) haldið á þessu máli. Ég segi já.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 549).

Veiting ríkisborgararéttar, 3. umr.

Frv. allshn., 318. mál. — Þskj. 491.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:51]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.

13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 550).

Stjórn fiskveiða, 3. umr.

Stjfrv., 91. mál (veiðigjald fyrir þorsk og rækju). — Þskj. 540.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:51]

Frv. samþ. með 39:4 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÖS.

nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 551).

[17:52]

Útbýting:

Skimun fyrir krabbameini, 330. mál, fsp. ÁI, þskj. 542.

Happdrætti Dvalarheimilis aldraða sjómanna, 3. umr.

Stjfrv., 207. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 225.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:52]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.

13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 552).

Happdrætti fyrir Samband íslenskra berkla- og brjóstholssjúklinga, 3. umr.

Stjfrv., 208. mál (framlenging rekstrarheimildar). — Þskj. 226.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:53]
Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.
13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 553).

Tollalög, 3. umr.

Stjfrv., 229. mál (leyfisveitingar, tollafgreiðslugengi o.fl.). — Þskj. 541.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:53]
Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 554).

Ráðstöfun á söluandvirði Landssímans hf., 3. umr.

Stjfrv., 304. mál (frestun framkvæmda). — Þskj. 376.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:54]
Frv. samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, TH, ÖS.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JBjarn, JM, KHG, MS, SF, SJS, ÞKM, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 555).

Vátryggingarsamningar, 3. umr.

Stjfrv., 163. mál (afmörkun á heimild til upplýsingaöflunar). — Þskj. 543.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:55]
Frv. samþ. með 39:4 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, StB, TH, ÞBack, ÖS.
nei: GMJ, JM, KHG, ÞKM.
6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GSv, HöskÞ, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 556).

Skráning og mat fasteigna, 3. umr.

Stjfrv., 289. mál (nýir gjaldstofnar). — Þskj. 544.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:55]
Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 557).

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., 3. umr.

Stjfrv., 131. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 545.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:56]
Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 558).

Tekjuskattur, 3. umr.

Stjfrv., 290. mál (hækkun viðmiðunarfjárhæða, greiðsla barnabóta o.fl.). — Þskj. 546.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:56]
Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ.
13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 559).

Fyrning kröfuréttinda, 3. umr.

Stjfrv., 67. mál (heildarlög). — Þskj. 547.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:57]
Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 560).

Úrvinnslugjald, 3. umr.

Stjfrv., 242. mál (frestun og fjárhæð gjalds). — Þskj. 262.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:57]
Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 561).

Innflutningur dýra, 3. umr.

Stjfrv., 204. mál (ákvörðunarvald til yfirdýralæknis). — Þskj. 548.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:58]
Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, StB, TH, ÞKM, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (GÁ) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, BjarnB, EKG, GSv, ISG, KJak, KolH, KLM, SVÓ, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 562).

Þingfrestun.

[17:58]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Þá er komið að lokum síðasta fundar Alþingis fyrir jólahlé.

Störf þessa haustþings hafa verið með hefðbundnu sniði. Þingið hefur afgreitt fjárlög og fjáraukalög svo sem venja er til, enn fremur allmikla lagabálka sem varða skipulag Stjórnarráðsins, svo og mörg önnur merk mál.

Sem forseta er mér auðvitað efst í huga afgreiðsla þingskapafrumvarpsins. Um það hefur verið nokkuð deilt, en nú liggur niðurstaðan fyrir. Það er einlæg von mín að þessar breytingar verði Alþingi og störfum þess til heilla, að þær styrki stöðu þingsins og þingmanna og auki veg Alþingis með þjóðinni.

Forseta — í samráði við forsætisnefnd og formenn þingflokka — bíður nú að koma þeim breytingum sem samþykktar hafa verið í framkvæmd á næstunni. Ég vonast til — og legg á það sérstaka áherslu — að eiga góða samvinnu við þingmenn, þingflokka og ríkisstjórn í þeim efnum svo að góð samstaða verði um framkvæmd þeirra miklu breytinga sem við höfum samþykkt með lögum um þingsköp sem er fylgt eftir með fjárlögum sem tryggja fjármagn til þeirra breytinga á starfsháttum sem við höfum tekið ákvörðun um.

Enn fremur bíður það verkefni að móta og setja reglur um þá breyttu starfsaðstöðu sem verður hjá alþingismönnum við samþykkt fjárveitinga á fjárlögum 2008 til starfa Alþingis. Þar er um mikla breytingu að ræða. Við þurfum að vanda allan undirbúning í þeim efnum og hafa grunninn traustan sem við nú byggjum á.

Það er mikilvægt að við tökum öll höndum saman um farsæla framkvæmd þingskapanna og þeirra breytinga sem ætlað er að gera á starfsaðstöðu þingmanna.

Mér er einnig á þessari stundu ofarlega í huga þakklæti fyrir það hversu vel hefur tekist til um lausn húsnæðismála þingsins við fjárlagaafgreiðsluna í ár. Með mjög myndarlegri fjárveitingu er stigið mikilvægt skref í uppbyggingu á Alþingisreitnum. Nú verður hægt að hefjast handa og vinna við undirbúningsframkvæmdir og hönnun þess húsnæðis sem svo lengi hefur verið beðið eftir. Í því sambandi þurfum við að horfa vandlega til framtíðar og huga vel að þörfum Alþingis og alþingismanna á næstu árum og áratugum. Ég mun beita mér fyrir samráði við þingmenn og þingflokka í þeirri vinnu enda hljótum við að hafa hliðsjón af ábendingum þingmanna um hvernig best sé að haga þeirri aðstöðu sem þeim verður búin í nýju og endurbættu húsnæði hér á Alþingisreitnum.

Ég vil að lokum færa þingmönnum öllum, svo og starfsfólki Alþingis, þakkir fyrir gott samstarf á haustþinginu og óska öllum gleðilegrar og friðsællar jólahátíðar og þakka samstarfið á því ári sem nú er brátt á enda.

Þeim sem eiga um langan veg að fara heim óska ég góðrar heimferðar og heimkomu og bið þess að við megum öll hittast heil á nýju ári. Landsmönnum öllum sendi ég mínar bestu jóla- og nýársóskir.

[18:02]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil fyrir hönd okkar alþingismanna þakka hæstv. forseta fyrir gott samstarf á haustþingi. Ekki síst vil ég þakka fyrir gott samstarf við okkur þingflokksformenn.

Sú ánægjulega breyting hefur orðið á þinghaldinu síðustu ár að starfsáætlun þingsins hefur gengið eftir í öllum meginatriðum. Undir forustu forseta Alþingis hafa nú verið stigin frekari skref í átt til þess að styrkja þinghaldið, löggjafarstarfið og pólitíska umræðu.

Um þessi markmið öll eru allir alþingismenn sammála og ég er þess fullviss að þannig verði á málum haldið að allir hafi fullan sóma af og ekki hvað síst Alþingi sjálft.

Ég þakka forseta hlý orð í garð okkar alþingismanna og óska honum og fjölskyldu hans gleðilegra jóla og farsæls komandi árs. Þá vil ég færa starfsfólki Alþingis þakkir fyrir góða aðstoð við okkur þingmenn og ánægjulegt samstarf á árinu og óska því gleðilegrar jólahátíðar.

Ég bið hv. alþingismenn að taka undir góðar óskir til hæstv. forseta og fjölskyldu hans og starfsfólks Alþingis með því að rísa úr sætum. — [Þingmenn risu úr sætum.]

[18:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Ég þakka hv. 9. þm. Norðvest. fyrir hlý orð og góðar óskir í minn garð og minnar fjölskyldu og hv. þingmönnum fyrir að taka undir þau orð með því að rísa úr sætum.

Ég endurtek þakkir mínar og innilegustu jóla- og nýársóskir til hv. þingmanna og alls starfsfólks á Alþingi.

[18:04]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

„Forseti Íslands gjörir kunnugt:

Að ég veiti forsætisráðherra umboð til þess að fresta fundum Alþingis, 135. löggjafarþings, frá 14. desember 2007 eða síðar, ef nauðsyn krefur, til 15. janúar 2008.

Gjört í Reykjavík, 14. desember 2007.

Ólafur Ragnar Grímsson.

Geir H. Haarde.

Forsetabréf um frestun á fundum Alþingis.“

Samkvæmt þessu umboði og með vísan til samþykkis Alþingis frá því í gær lýsi ég hér með yfir því að fundum Alþingis, 135. löggjafarþings, er frestað. Leyfi ég mér að óska hv. alþingismönnum og starfsmönnum þingsins svo og landsmönnum öllum gleðilegra jóla og farsæls nýárs.

Fundi slitið kl. 18:06.

47. FUNDUR

þriðjudaginn 15. janúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, stjfrv., 142. mál, þskj. 149, nál. 535, brtt. 536. — 2. umr.
3. Fæðingar- og foreldraorlof, frv., 56. mál, þskj. 56. — 1. umr.
4. Réttur verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum, frv., 164. mál, þskj. 177. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Ásta Möller, 7. þm. Reykv. s.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.

Lagt fram á lestrarsal:

Erindi frá Samtökum sveitarfélaga á Vesturlandi um samgöngumál og afnám notendagjalds í Hvalfjarðargöngum.

Erindi frá kirkjuþingi 2007 um frumvarp sem auðveldar aðgengi fólks að áfengi.

Framhaldsfundir Alþingis.

[13:32]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Forseti Íslands hefur gefið út svohljóðandi bréf:

„Forseti Íslands gjörir kunnugt:

Ég hefi ákveðið, samkvæmt tillögu forsætisráðherra, að Alþingi skuli koma saman til framhaldsfunda þriðjudaginn 15. janúar 2008 kl. 13.30.

Gjört á Bessastöðum, 4. janúar 2008.

Ólafur Ragnar Grímsson.

Geir H. Haarde.

Forsetabréf um að Alþingi skuli koma saman til framhaldsfunda.“

Fundir Alþingis hefjast því nú á ný. Hæstv. forseta, hv. alþingismönnum svo og starfsmönnum Alþingis óska ég gleðilegs árs, þakka hið liðna, býð menn velkomna til þingstarfa og læt í ljósi þá ósk og von að störf okkar megi verða landi og lýð til blessunar.

[13:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir góðar óskir í garð okkar alþingismanna og starfsmanna Alþingis. Ég óska alþingismönnum og starfsmönnum Alþingis gleðilegs árs. Jafnframt sendi ég landsmönnum öllum mínar bestu nýársóskir.

Nú, er við komum saman að nýju eftir þinghlé um jól og eftir kjördæmadaga til þessa vetrarþings, hafa ný lög, nr. 160 frá 20. desember 2007, um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis tekið gildi. Þessar breytingar munu vissulega setja mark sitt á þingstörfin og munum við að sjálfsögðu starfa eftir nýjum lögum um þingsköp frá fyrsta degi vetrarþings. Ég vænti góðs samstarfs við hv. alþingismenn um þessar nýju vinnureglur okkar á Alþingi.

Endurskoðuð starfsáætlun þingsins frá áramótum var samþykkt á fundi forsætisnefndar fyrr á þessum degi og hafði áður verið kynnt formönnum þingflokka og ráðherrum.

Óundirbúinn fyrirspurnatími er fremst á dagskrá þessa fundar en þess má vænta að þannig verði framvegis á mánudögum og fimmtudögum í reglubundnum þingvikum en á þriðjudögum og miðvikudögum verði fremst á dagskrá umræður um störf þingsins. Hálftíma verður varið til þessara dagskrárliða í upphafi þingfunda.

Ég vona að breyttar reglur um ræðutíma og lengri starfstími þingsins verði til þess að mjög dragi úr kvöld- og næturfundum. Samkvæmt núgildandi lögum um þingsköp er reynt að stýra kvöldfundum á einn dag í viku, þ.e. þriðjudaga, en ég vona að ekki þurfi að nýta þessa heimild nema aðkallandi sé að ljúka málum. Ég vil hins vegar af þessu tilefni fara þess á leit við þingmenn og starfsmenn stjórnmálaflokka að þeir boði síður til almennra funda með þingmönnum á þriðjudagskvöldum en aðra daga vikunnar.

Hluti þeirra breytinga sem við gerðum fyrir jól á þingsköpum varðar störf nefndanna og hef ég í hyggju að eiga fljótlega fundi með formönnum nefndanna um ýmis atriði sem breytingunum fylgja.

Reglur um störf og starfskjör aðstoðarmanna þingmanna eru nú í mótun. Endanleg útfærsla liggur ekki fyrir en ég bind vonir við að hið nýja fyrirkomulag geti tekið gildi 1. mars nk. og kynna megi reglur og samningsform á næstu vikum. Mér finnst miklu skipta að vel sé vandað til allra reglna sem setja þarf og að undirstaðan sé traustlega gerð. Í því skyni mun verða flutt frumvarp um breytingar á lögum um þingfararkostnað svo hið nýja fyrirkomulag aðstoðarmanna sé byggt á traustum lagagrunni.

Það er trú mín að þær breytingar sem nú eru orðnar eða eru í vinnslu muni leiða til vandaðri vinnubragða á Alþingi og styrkja þingið. Ég vona að allir flokkar leggi lóð sín á vogarskálarnar til þess að breytingarnar takist vel og verði þingi og þjóð til farnaðar.

Ég óska hv. alþingismönnum öllum velfarnaðar í störfum þeirra á þessu vetrarþingi.

Varamenn taka þingsæti.

[13:38]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Steingrími J. Sigfússyni, 4. þm. Norðaust., um að hann sé farinn til útlanda í opinberum erindagerðum og geti því ekki sótt þingfundi á næstunni. 2. varamaður flokksins í kjördæminu, Dýrleif Skjóldal sundþjálfari, tók sæti hans á Alþingi frá og með deginum í gær

svo sem greint hefur verið frá en 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Björn Valur Gíslason, hefur boðað forföll.

Dýrleif Skjóldal hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðin velkomin til starfa á ný.

Þá hefur borist bréf frá Katrínu Jakobsdóttur, 4. þm. Reykv. n., um að hún verði í fæðingarorlofi næstu mánuði og geti því ekki sótt þingfundi. 2. varamaður flokksins í kjördæminu, Steinunn Þóra Árnadóttir háskólanemi, tekur sæti hennar á Alþingi í dag en 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Paul Nikolov blaðamaður, hefur boðað forföll.

Kjörbréf Steinunnar Þóru Árnadóttur hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hún hefur ekki tekið sæti á Alþingi áður og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni skv. 2. gr. þingskapa.

[Steinunn Þóra Árnadóttir, 4. þm. Reykv. n., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:40]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Steinunn Þóra Árnadóttir hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til starfa á Alþingi.

Breytt fyrirkomulag óundirbúinna fyrirspurna.

[13:40]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Svo sem þingmenn sjá er liður kallaður óundirbúinn fyrirspurnatími á dagskránni en hét áður fyrirspurnir til ráðherra sbr. 7. mgr. 49. gr. þingskapa. Ég vona að hið nýja heiti, óundirbúinn fyrirspurnatími, sem okkur er flestum þjált, falli þingmönnum betur í geð en upptalningin á þeim greinum sem unnið er eftir.

Þá vill forseti vekja athygli hv. þingmanna á að með breyttum þingsköpum mega fyrirspyrjandi og ráðherra nú taka til máls tvisvar, í tvær mínútur í fyrra skiptið en eina mínútu í seinna skiptið.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Embættisveitingar ráðherra.

[13:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Vandi fylgir vegsemd hverri og því hærra í metorðastiga samfélagsins sem menn komast því vandmeðfarnari verður sú ábyrgð og þær skyldur sem hvíla á handhöfum æðstu embætta. Á undanförnum dögum og vikum hafa orðið háværar umræður í samfélaginu um þrjár tilteknar embættisveitingar tveggja ráðherra í ríkisstjórninni sem allar eru bersýnilega umdeildar og hafa kallað á sérstakan rökstuðning. Þær hljóta einnig, einkum skipan héraðsdómara, að vekja upp spurningar um meðferð ráðherravalds.

Þótt ráðherra séu sannarlega falin margvísleg verkefni að lögum þá er vald þeirra ekki takmarkalaust og má aldrei verða háð geðþótta þeirra sem ráðherradómi gegna eins og við höfum því miður nýlega horft upp á. Þvert á móti verður meðferð ráðherravalds að standast stjórnsýslulög, samrýmast góðum stjórnsýsluháttum og lýðræðislegum vinnubrögðum og byggja á málefnalegum sjónarmiðum og virðingu fyrir réttarríkinu og kjarna þess, nefnilega þrískiptingu ríkisvaldsins.

Í grein í Fréttablaðinu í dag segir prófessor Sigurður Líndal um embættisveitingu setts dómsmálaráðherra, með leyfi forseta:

„Hér skín í taumlausa vildarhyggju þar sem einungis er áskilið að lög séu sett með formlega réttum hætti og þeim beri að framfylgja með valdi hvert svo sem efni þeirra er. Valdboðið er sett í öndvegi; annað látið víkja. Með þetta að leiðarljósi er alræði og geðþótta opnuð leið og eru nærtækust dæmin frá Þýskalandi eftir 1930.“

Þetta eru stór orð og þung en hvert mannsbarn sér að hinn virti fræðimaður hefur lög að mæla. Má í þessu efni minna á ákvæði 10. gr. laga um ráðherraábyrgð þar sem segir, með leyfi forseta:

„Loks verður ráðherra sekur eftir lögum þessum:

a. ef hann misbeitir stórlega valdi sínu, enda þótt hann hafi ekki beinlínis farið út fyrir embættistakmörk sín.“

Ég tel því mikilvægt að heyra álit hæstv. forsætisráðherra á þeim umdeildu embættisveitingum sem átt hafa sér stað að undanförnu og hvort hann telji að eðlilega hafi verið staðið að málum og hvort hann telji að ráðherra hafi takmarkalausa heimild til að valta yfir rökstutt álit þar til bærrar hæfnisnefndar. Enn fremur spyr ég hæstv. forsætisráðherra hvort hann sé reiðubúinn að lýsa yfir því að það verði ekki liðið að ráðherrar í ríkisstjórn hans misbeiti valdi sínu og þeir sem það geri verði að axla pólitíska ábyrgð.

[13:43]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er ekki nýtt á Íslandi að embættisveitingar séu umdeildar. Þar hafa í gegnum tíðina allir stjórnmálaflokkar komið við sögu og sætt gagnrýni fyrir embættisveitingar af öllu tagi. (**Gripið fram í:** Ekki allir.) Ég vil hins vegar taka það sérstaklega fram varðandi þau þrjú mál sem hv. þingmaður nefndi að ég tel að í þeim öllum hafi ráðherra verið vel innan marka valdheimilda sinna og að þessar embættisveitingar hafi verið unnar og undirbúnar eftir bestu samvisku viðkomandi ráðherra. Ég tel þann málflutning sem hv. þingmaður vitnaði til í grein í Fréttablaðinu í dag viðkomandi höfundi til minnkunar og ekki til sóma að viðhafa málflutning af því tagi um þetta tiltekna mál.

Það er auðvitað þannig í stjórnkerfi okkar að ráðherranum er falið að fara með hið endanlega vald í málum sem þessum. Þar verður hann að beita eigin dómgreind innan þeirra lagareglna sem gilda um hvert mál fyrir sig og það hefur verið gert í þessum málum. Ég fullyrði að iðnaðarráðherra hefur í sínum tveimur embættisveitingum stuðst við gild rök og bestu samvisku og dómgreind og sama á að sjálfsögðu við um hinn setta dómsmálaráðherra hvað varðar setningu héraðsdómara.

Matsnefndir og hæfnisnefndir eru góðar og þær eru nauðsynlegar til þess að fara yfir mál en þær eiga ekki að

hafa síðasta orðið í málum sem þessum og það vita auðvitað allir sem þessi mál hafa kynnt sér. Ég hef sjálfur sætt ámæli fyrir skipun tveggja hæstaréttardómara sem settur dómsmálaráðherra. Ég veit ekki betur en að þeir dómarar hafi báðir tveir staðið sig mjög vel í starfi og dettur engum manni í hug að gagnrýna störf þeirra í dag þó að skipanirnar hafi verið umdeildar á sínum tíma. Ég hafna þess vegna þeirri gagnrýni sem fram er komin. Ég tel að hún sé ekki á málefnalegum grunni reist og ég tel að ráðherrarnir báðir hafi verið fyllilega innan sinna valdheimilda.

[13:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég harma svar hæstv. forsætisráðherra við þessa umræðu. Ég harma að hæstv. forsætisráðherra hafi ekki tekið afdráttarlausa afstöðu með lýðræðinu og með faglegum og málefnalegum vinnubrögðum og gegn misbeitingu pólitísks valds. Það er nöturlegt en kemur ekki á óvart að Sjálfstæðisflokkurinn og forusta hans séu svo heillum horfin í eigin valdavef að hagsmunir almennings um óháða og ekki síst sjálfstæða dómstóla komi þeim ekki við. Þeim þykir sjálfsagt að framkvæmdarvaldið, löggjafarvaldið og dómsvaldið sameinist í Valhöll.

Í frægri Borgarnesræðu formanns Samfylkingarinnar var m.a. vikið að því að fólki þætti nóg komið af því hvernig gæðum og embættum ríkisins væri úthlutað til flokksfélaga og gæðinga, svo vitnað sé orðrétt í ræðuna. Það er því ekki síður nöturlegt að aðrir skuli ana út í spillingarfenið með Sjálfstæðisflokknum og einkum er ömurlegt að horfa upp á Samfylkinguna, Jafnaðarmannaflokk Íslands, lúta í gras og kyssa vöndinn.

Í ljósi þess hve opinberar stöðuveitingar eru vandmeðfarnar og vekja oft harðar deilur, eins og forsætisráðherra vék að, og valda kærum spyr ég hæstv. forsætisráðherra (Forseti hringir.) aftur hvort hann sé reiðubúinn að beita sér fyrir því að settar verði skýrar reglur og jafnvel lög um verkferla, um meðferð (Forseti hringir.) og þýðingu hæfnismats við ráðningar í opinberar stöður þannig að geðþóttavaldi ráðherra verði settar nauðsynlegar skorður.

[13:47]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er auðvitað sjálfsagt að hafa jafnan til athugunar hvaða aðferðum er beitt þegar menn eru skipaðir í embætti á vegum ríkisins en ég tel ekki að þessi tilteknu þrjú mál sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni gefi sérstakt tilefni til þess. Við skulum á hinn bóginn fara yfir það í rólegheitum hvort ástæða er til að breyta eitthvað málsmeðferðinni.

Ég vil hins vegar segja að mér finnst óeðlilegt ef einhverjum dettur í hug að t.d. dómarastéttin í landinu eigi að hafa sjálfdæmi um hvaða menn komast nýir inn í þann hóp, að það eigi að búa til einhverja reglu dómara sem geti haft sjálfdæmi um hvaða menn komist í hópinn og hvernig reglan endurnýjar sig eða hópurinn sem þar er um að ræða. Það á að vera þannig að á endanum beri hið pólitíska vald ábyrgðina alveg eins og er í þessu máli. Þannig er stjórnkerfi okkar uppbyggt og er gjörsamlega út í hött að segja að menn eins og ég, sem svara þessari fyrirspurn, höfum tekið afstöðu gegn lýðræðinu í þessu máli. Hvers lags málflutningur er það?

Má ég biðja hv. þingmann um að misbeita ekki (Forseti hringir.) málfrelsi sínu með þeim hætti í ræðustól Alþingis?

Álit mannréttindanefndar SÞ um kvótakerfið.

[13:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég held að íslensku þjóðinni hafi ævinlega verið ljóst og viljað túlka það þannig að fiskstofnarnir við Ísland væru sameign íslensku þjóðarinnar. Það hefur ítrekað komið fram í skoðanakönnunum varðandi útfærslu kvótakerfisins. Þjóðin hefur hafnað útfærslunni.

Nú liggur fyrir álit frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna um að íslenska kvótakerfið gæti ekki jafnræðis og ríkisstjórninni og löggjafarsamkomunni er falið að taka það mál til gaumgæfilegrar endurskoðunar.

Utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, hæstv. ráðherra, sagði nýlega að Íslendingar geti ekki ætlast til að aðrar þjóðir virði mannréttindi fari þeir ekki eftir niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna um fiskveiðikerfið og jafnframt að þennan úrskurð yrði að taka mjög alvarlega. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur hins vegar tjáð sig þannig að honum sýnist þessi niðurstaða hafi ekki þau áhrif að sérstaka lagabreytingu þurfi til.

Nú spyr ég hæstv. forsætisráðherra hvað honum sýnist um þetta mál í ljósi þess að hér er byggt á því að fiskimiðin séu sameign þjóðarinnar og því sé óeðlilegt að mönnum sé ætlað að greiða handhöfum eignarinnar sérstaklega fyrir að sækja fiskimiðin. Hver er afstaða hæstv. forsætisráðherra?

[13:50]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Álitið sem hv. þingmaður nefnir er athyglisvert. Það er hins vegar ekki bindandi fyrir Íslendinga að þjóðarétti og veitir í sjálfu sér engar vísbendingar um hvernig viðkomandi nefnd ætlast til að við sé brugðist og rökstuðningurinn með álitinu er fátæklegur.

Hins vegar munum við að sjálfsögðu fara nákvæmlega yfir þetta mál. Til þess höfum við 180 daga, áður en svara ber viðkomandi nefnd um hvernig ríkisstjórnin hyggist bregðast við. Ég vil jafnframt benda á að í stjórnarsáttmálanum er ákvæði um að hugmyndin sé að fara yfir fiskveiðistjórnarkerfið með tilteknum hætti og ugglaust má tengja þeirri yfirferð, sem ætlunin er að fara í, það sem gera þarf í framhaldi af þessu áliti viðkomandi nefndar á vegum Sameinuðu þjóðanna.

Þannig stendur þetta mál. Lengra er það ekki komið í augnablikinu en ég tel hins vegar ekki, ég vil taka það fram, að þetta álit gefi sérstakt tilefni til lagabreytinga á Íslandi enda stendur í álitinu að það sé fullkomlega eðlilegt og lögmætt markmið með fiskveiðistjórnarkerfinu á Íslandi, að verja og vernda fiskstofnana í landinu og tryggja skynsamlega og hagfellda nýtingu á þeim með hagsmuni þjóðarinnar fyrir augum sem, eins og hv. þingmaður benti á, fer með fullveldisréttinn yfir þessum auðlindum.

[13:52]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég geri ekki ágreining við hæstv. forsætisráðherra um að íslenska þjóðin og ríkið hafi rétt til að stýra fiskveiðum með einhverjum hætti. Okkur greinir hins vegar á um að þetta álit leiði ekki til þess að að taka þurfi sérstakt tillit til þess, m.a. með lagabreytingum. Ég held að það sé nauðsynlegt, hæstv. forseti, og ekki verði undan því vikist.

Staðan í málinu í dag er einfaldlega sú að alþjóðastofnun hefur komið því á framfæri við okkur á löggjafarþinginu og íslensku ríkisstjórnina að núverandi lagasetning standist ekki jafnræðisreglu og ekki ákvæði um að allir fái að stunda þá atvinnu sem þeir kjósa sér. Þetta tel ég það mikið atriði að það verði ekki undan því vikist að fara í endurskoðun laga. Ég er þess vegna ósammála svari hæstv. forsætisráðherra.

[13:53]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það kemur ekki á óvart að ágreiningur sé um þetta mál, eins og hv. þingmaður lýsti, sérstaklega af hálfu Frjálslynda flokksins.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd þingsins mun fara yfir þetta mál. Mér er kunnugt um að það verður efnt til fundar í henni í vikunni til að fara yfir allar hliðar þessa máls og kalla til helstu sérfræðinga um það og það er eðlilegt. En það er óeðlilegt að rjúka upp til handa og fóta og kalla eftir lagabreytingum að óathuguðu máli.

Ég endurtek það sem ég sagði áðan, að við fyrstu sýn sýnist mér ekki að þetta álit kalli á neinar sérstakar lagabreytingar af okkar hálfu. Hins vegar er eðlilegt að við förum yfir þetta mál í heild sinni með tilliti til þess sem þarna segir og með tilliti til þess sem segir í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar.

Sultartangavirkjun.

[13:55]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti, þingheimur, gleðilegt ár.

Fram kom hjá Landsvirkjun í gær að raforkuframleiðsla við Sultartangastöð liggi niðri og hafi fyrri spennirinn bilað þann 1. nóvember, eða fyrir 80 dögum síðan og seinni á aðfangadag, eða fyrir þremur vikum. Fyrirliggjandi viðgerðaráætlun gerir ráð fyrir að annar spennirinn komist í rekstur í lok febrúar og hinn í lok apríl næstkomandi. (Gripið fram í.) Samanlögð orkuframleiðsla Landsvirkjunar er 1.900 megavött og nú hafa 120 megavött dottið út eða tæp 7% með þessari bilun í Sultartangavirkjun, sem var gangsett árið 2000.

Á heimasíðu Landsvirkjunar kemur fram að stöðin sé ein af nýjustu aflstöðvum Landsvirkjunar. Ég vil í því sambandi minna á umræður á vormánuðum árið 2000 er virkjunin var í byggingu, er forsvarsmenn Rafiðnaðarsambands Íslands lýstu því yfir að Sultartangavirkjun væri faglegur ruslahaugur. Vanir íslenskir rafiðnaðarmenn sem höfðu starfað við uppsetningu á fleiri en einni virkjun sögðu að Sultartangavirkjun væri faglegur ruslahaugur, hún sé í raun ónýtt drasl, svo ég vitni beint í orð forsvarsmanna Rafiðnaðarsambandsins á þeim tíma.

Hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson gaf út skýrslu, þskj. 405, í desember á síðasta ári og í kafla 4.1.1. í þeirri skýrslu segir, með leyfi forseta:

„Samkvæmt 9. gr. raforkulaga ber Landsnet ábyrgð á öruggri stýringu raforkukerfisins og skal tryggja öryggi og gæði við raforkuafhendingu.“

Því er fyrirspurn mín til hæstv. iðnaðarráðherra:

Hefur Landsvirkjun sent hæstv. iðnaðarráðherra skýrslu, greinargerð eða minnisblað vegna frávika í Sultartangavirkjun frá 1. nóvember síðastliðnum?

Og jafnframt, þar sem Landsnet ber ábyrgð á gæðum raforkukerfisins:

Hefur Landsnet sent iðnaðarráðuneytinu eða hæstv. iðnaðarráðherra skýrslu, greinargerð eða minnisblöð vegna þessa, eða hafa einhver samtöl átt sér stað milli ráðuneytis og umræddra fyrirtækja?

[13:57]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég hef auðvitað eins og aðrir fylgst með fregnum af því sem þarna hefur gerst. Hv. þingmaður spyr hvort Landsnet og eftir atvikum Landsvirkjun hafi sent iðnaðarráðuneytinu upplýsingar, skýrslu eða eitthvað annað, hvað þetta varðar. Því er til að svara að svo er ekki.

Landsvirkjun er samkeppnisfyrirtæki sem ber ekki skylda, að svo stöddu, til þess að senda sérstakar skýrslur um þetta. Landsnet hefur lögum samkvæmt, eins og hv. þingmaður vitnaði til úr skýrslu iðnaðarráðherra, skyldu til að tryggja afhendingaröryggi. Um leið og sú staða kemur upp í dreifikerfinu og raforkuframleiðslunni að hugsanlega þurfi að taka upp skömmtun, ef þær aðstæður koma til en það hefur að sjálfsögðu ekki þurft núna, þá er það lagaleg skylda Landsnetsins að grípa til þess. En Landsnet hefur ekki að óbreyttum lögum sérstaka tilkynningarskyldu til ráðuneytisins varðandi þetta.

Hv. þingmaður spyr hvort einhver samtöl hafi átt sér stað milli mín og Landsnets um þetta mál. Því er til að svara að ég á fund á morgun með Landsneti og þessi staða er eitt af þeim atriðum sem ég tek upp á þeim fundi.

[13:58]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil hér örlítið vitna áfram í umrædda skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra.

Þar segir á bls. 38:

„Við daglegan rekstur raforkukerfisins er þess ávallt gætt að reiðuafl geti þolað að stærsta vél kerfisins detti út, sem nú er 70 megavatta vél í Hrauneyjum.“

Hins vegar liggur ljóst fyrir að hér hafa 120 megavött dottið út. Um er að ræða 80 daga síðan það byrjaði að gerast.

Ég fagna því að iðnaðarráðherra hafi kallað forsvarsmenn Landsnets og Landsvirkjunar á sinn fund eins og mátti skilja. Ég skildi það sem svo að umrædd fyrirtæki hefðu ekki sent ráðuneytinu minnisblað, greinargerðir eða skýrslur vegna þessa máls sem hefur verið í gangi í nokkrar vikur. Ég vonast til þess að iðnaðarráðherra fái skýr svör

hjá fyrirtækjunum á grundvelli þeirrar skýrslu sem hæstv. iðnaðarráðherra kynnti sjálfur á þinginu.

[14:00]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Í nútímasamfélagi liggja upplýsingar mjög á lausu og mjög auðvelt fyrir ráðuneyti að ná sér í upplýsingar um hvaðeina. Auðvitað höfum við fylgst með þessu innan ráðuneytisins og átt um þetta samtöl. Við vitum hver staðan er. Við vitum með hvaða hætti er fyrirhugað að grípa til ráðstafana til að draga úr líkum á því að þetta gerist aftur.

Hv. þingmaður orðaði það svo að ég hefði kallað fyrir mig Landsvirkjun. Það var ekki þannig. Iðnaðarráðherra hefur ekki kallað fyrir sig Landsvirkjun enda fer annar ráðherra með eignarhaldið þar þótt það sé eftir atvikum prýðilegt samband milli ráðuneytisins og Landsvirkjunar.

Hins vegar eigum við í ráðuneytinu regluleg samtöl við ýmsar stofnanir. Ein af þeim stofnunum sem mér er mjög annt um og tel ákaflega góða og vil gjarnan ráðgast reglulega við um stöðu raforkudreifikerfisins er Landsnet. Fundurinn á morgun er reglulegur samráðsfundur í tilefni af ákveðnum áformum þeirra (Forseti hringir.) og þar verður þetta tekið upp að mínu frumkvæði.

Uppgjör fjármálafyrirtækja í evrum.

[14:01]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það er mikill órói á íslenskum fjármálamarkaði, óstöðugleiki í skráningu íslensku krónunnar og hún er of hátt skráð að flestra mati. Þetta hefur verið áhyggjuefni lengi. Langt er síðan að ljóst var að fyrirtæki mundu sækjast eftir því að gera starfsemi sína upp í öðrum gjaldmiðli, fyrst og fremst í evru. Það þarf ekki að hafa mörg orð um mikilvægi þess fyrir íslenskt efnahagslíf og atvinnulíf að t.d. fjármálafyrirtæki, bankarnir, hafi áfram höfuðstöðvar sínar hér á landi. Það hlýtur öllum að vera ljóst.

Fjármálaráðherra hefur þegar synjað a.m.k. einu íslensku fyrirtæki um að gera starfsemi sína upp í evrum, þ.e. Landic Property. Þetta kom fram í gær. Kæra frá Kaupþingi liggur á borði hæstv. ráðherra sem kærir þá niðurstöðu ársreikningaskrár að setja fyrirtækinu óaðgengileg skilyrði samfara því að færa bókhald sitt í evrum. Seðlabankinn gaf neikvæða umsögn um málið.

Því er haldið fram að framkvæmdarvaldið túlki lögin um ársreikninga þröngt og í raun eigi fyrirtækin rétt á að færa sig yfir í annan gjaldmiðil hafi þau meginstarfsemi sína erlendis í erlendum gjaldmiðli.

Þegar þær fregnir bárust fyrst að Kaupþing hefði uppi áform um að gera þessa breytingu þá sagðist hæstv. fjármálaráðherra vera því hlynntur. Hann fagnaði þeirri yfirlýsingu. Ég spyr því hæstv. ráðherra hvort hann ætli að taka þá áhættu að missa stórfyrirtækin úr landi og neita að horfast í augu við staðreyndir með því að hafna líka Kaupþingi um að gera upp í evrum?

Ég vil að lokum segja, hæstv. forseti, að ég velti því fyrir mér hvort formaður bankastjórnar Seðlabankans geti gefið hlutlæga umsögn um mál sem varða þau tvö fyrirtæki sem hér um ræðir, þegar forsagan er höfð í huga.

[14:03]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Eins og hv. þingmenn vita þá gilda um þessi mál sérstök lög. Í þeim lögum er gert ráð fyrir því að íslensk fyrirtæki geti gert reikninga sína upp í erlendum gjaldmiðlum hafi fyrirtækin uppfyllt ákveðin skilyrði. Áður en þetta er gert þurfa þau að leita heimildar hjá ársreikningaskrá og fá þar leyfi. Ákvæði ársreikningaskrár eru síðan kæranlegar til ráðherra ef viðkomandi aðilar eru ósáttir við ákvörðunina.

Eins og fram kom hjá hv. fyrirspyrjanda þá hefur Kaupþing kært niðurstöðu ársreikningaskrár hvað þetta varðar til mín, sem fjármálaráðherra, til úrskurðar. Það mál er nú í vinnslu hjá lögfræðingum ráðuneytisins. Málið er ekki komið inn á mitt borð til þess að fara yfir það og því er mjög vafasamt að ég tjái mig um þau mál opinberlega. Það getur leitt til þess að ég verði vanhæfur í að taka afstöðu til kærunnar.

Ég get því ekki, á þeim forsendum, svarað þeim spurningum sem hv. fyrirspyrjandi hefur komið fram með. Mér þykir auðvitað miður að geta ekki svarað spurningunum en ég tel að það væri rangt af mér að gera það í ljósi þess að það mundi gera mig vanhæfan til að úrskurða í málinu.

[14:05]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Þessi svör voru náttúrlega ófullnægjandi. Mér finnst að hæstv. ráðherra hefði getað farið almennt yfir þetta mál, a.m.k. hvernig þetta lítur úr frá hans bæjardyrum séð, að þessi ásókn gerist svo mikil sem raun ber vitni hvað varðar íslensk fyrirtæki, grundvallarfyrirtæki í landi okkar, og hvernig bregðast skuli við.

Annar ráðherra, hæstv. viðskiptaráðherra, hefur þegar tjáð sig um málið og heyra bankarnir og fjármálastarfsemin undir hann. Hann hefur sagt að stjórnvöld eigi að gera það sem í þeirra valdi standi til að íslenskum fyrirtækjum sé mögulegt að gera starfsemi sína upp í evrum. Það er hæstv. viðskiptaráðherra sem hefur látið þau orð falla. Hann hefur ekki litið svo á að hann mætti ekki tjá sig um málið fyrr en hæstv. fjármálaráðherra hefði afgreitt það.

En ég tel að við séum að fjalla hér um gríðarlega mikilvægt mál. (Forseti hringir.) Ég veit ekki hvenær ríkisstjórnin ætlar að vakna í sambandi við ýmis stórmál sem fjallað er um á hverjum einasta degi (Forseti hringir.) í samfélaginu.

[14:06]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er auðvitað ekkert að því að hæstv. viðskiptaráðherra tjái sig um málið. Hann þarf ekki að úrskurða í málinu og engin hætta á því að hann geri sig vanhæfan (Gripið fram í.) með því að tjá sig.

Úrskurður í þessu máli getur bara byggst á einu, þ.e. á þeim lögum sem um þetta fjalla. Hann getur ekki byggst á aðstæðum eða öðrum sjónarmiðum en þeim sjónarmiðum sem lögin sem Alþingi samþykkti leggja okkur fyrir að fara

eftir. Það verður að sjálfsögðu gert í þessu máli.

En maður furðar sig svolítið á því að hv. þingmaður skuli koma með spurningu eins og þessa. Hún veit vel að ráðherrann getur ekki tjáð sig um þetta. Hv. þingmaður þekkir það vel frá dæmum úr þeirri ríkisstjórn sem við sátum saman í að ráðherrar geta (Forseti hringir.) gert sig vanhæfa í svona málum með ummælum sínum.

Hitaveita Suðurnesja.

[14:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Í kjölfar einkavæðingar og átaka um eignarhald á Hitaveitu Suðurnesja síðastliðið sumar fór hæstv. iðnaðarráðherra mikinn og lýsti því m.a. yfir að það væri forgangsverk að tryggja forræði almennings yfir jarðhitauðlindinni. Hann tilkynnti að í smíðum væri frumvarp í hans ráðuneyti sem mundi tryggja það.

Tilefni þessara yfirlýsinga voru eðlilegar áhyggjur heimamanna, bæði sveitarstjórnarmanna og íbúa á Reykjanesi, sem óttuðust að íbúar mundu í kjölfar einkavæðingarinnar eiga heitt og kalt vatn undir geðþótta og verðskrá einkaaðila, þ.e. Geysis Green Energy, FL-group, Glitnis, Atorku og ef til vill fleiri.

Um hugmyndir hæstv. iðnaðarráðherra um að skipta orkusviðinu upp í samkeppnisrekstur og sérleyfisrekstur sagði Árni Sigfússon, bæjarstjóri í Reykjanesbæ, m.a. að heimamenn þar legðu áherslu á að af hálfu löggjafans verði forgangur almennings að auðlindunum tryggður og þær verði í samfélagseigu. Það er það sem skiptir máli í þessu sambandi, sagði Árni Sigfússon.

Hannes Friðriksson, íbúi í Reykjanesbæ, sem var forgöngumaður þess að yfir 51% kosningabærra manna á Reykjanesi skoraði á sveitarstjórnir sínar að halda eignarhaldi auðlindanna heima í héraði, lýsti sömu áhyggjum í viðtali við Morgunblaðið. Hann kvaðst óttast að orkulindir Hitaveitu Suðurnesja kæmust í meirihlutaeign einkaaðila og þá yrði arðsemi þess fjár sem þeir hafa lagt fram látin ráða för.

Flokksbróðir hæstv. iðnaðarráðherra, Dagur B. Eggertsson, borgarstjórinn í Reykjavík, hefur lýst yfir sömu áhyggjum og óskað eftir sérstökum viðræðum við forsætisráðherra þar um, sem hann hefur reyndar hunsað.

Hæstv. iðnaðarráðherra hefur sagst mundu koma í veg fyrir að auðlindin sjálf, jarðhitinn á Reykjanesi, komist í hendur einkaaðila. Nú hafa borist þær fregnir að frumvarpið sé tilbúið, hafi verið kynnt í ríkisstjórn en jafnframt að það nái alls ekki hinum yfirlýsta tilgangi, nái einfaldlega ekki til Hitaveitu Suðurnesja.

Því er eðlilegt að spurt sé: Er þetta rétt eftir haft? Er ráðherrann sáttur við vegferð sína og ríkisstjórnarinnar (Forseti hringir.) gagnvart íbúum á Reykjanesi í þessum efnum?

[14:10]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ráðherrann er bærilega sáttur, bæði við sjálfan sig og líka við ríkisstjórnina. Ég veit að okkur hv. þingmann kann að greina á um afstöðu til beggja þessara viðfangsefna sem ég nefndi.

Ég hef sagt það í þessum ræðustóli, ekkert verið að segja það úti í bæ, að ég hafi fullan hug á að leggja fram frumvarp sem tryggi að orkuauðlindir í félagslegri eigu verði það áfram. Það er meginefnið í því frumvarpi sem ég hef hér, að ósk þingmanna Vinstri grænna, einu sinni reifað í ræðustóli Alþingis.

Frá því er skemmst að segja að ríkisstjórnin hefur samþykkt frumvarp sem er til meðferðar í þingflokkum þar sem þessu prinsippi er haldið til haga. Það er enginn ágreiningur um það. Reyndar hefur það komið fram mörgum sinnum af hálfu hæstv. forsætisráðherra, tvisvar í ræðustóli Alþingis og reyndar í viðtali við Viðskiptablaðið, að hann sé sömu skoðunar. Hann hefur bara sagt að orkulindirnar séu ekki andlag einkavæðingar. Þetta var fyrsta vers.

Annað vers er stjórnarskráin. (**ÖJ:** En frumlagið?) Ég verð að fara eftir stjórnarskránni. Það liggur alveg ljóst fyrir, eftir yfirferð í ráðuneytinu og það liggur fyrir formlegt álit frá formanni sérfræðinganefndar stjórnarskrárnefndar, Eiríki Tómassyni, prófessor í stjórnskipunarrétti, að það færi í bága við stjórnarskrána að þetta ákvæði frumvarpsins mundi ná yfir blönduð fyrirtæki. Ég lyfti því miður ekki himni og jörðu og ég bylti ekki stjórnarskránni. Við verðum að virða hana. Þannig að svo er. Þessi þáttur frumvarpsins mun því ekki ná yfir Hitaveitu Suðurnesja. Hins vegar munu aðrir þættir þess ná yfir Hitaveitu Suðurnesja, aðskilnaðurinn sem hv. þingmaður nefndi áðan og þar með verður (Forseti hringir.) líka tryggður forgangur íbúanna að orku.

[14:12]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Þá hefur hæstv. iðnaðarráðherra staðfest að Hitaveitu Suðurnesja hafi verið fórnað. Einkavæðingarstefnu fyrrverandi ríkisstjórnar um að selja 15,2% hlut ríkisins til einkaaðila og gera Hitaveitu Suðurnesja þar með að tilraunadýri í einkavæðingarstefnu sinni og vegferð, verður ekki umbreytt. Það er ekki hægt að breyta því. Það er óumbreytanlegt, segir ráðherrann.

Þetta er athyglisverð niðurstaða, ekki síst fyrir íbúa á Suðurnesjum sem hafa byggt upp þetta fyrirtæki og eiga, eins og ég sagði áðan, allt sitt í vatni, hita, rafmagni og frárennsli undir sama fyrirtæki.

Þetta er líka athyglisverð niðurstaða í ljósi þeirra tilrauna sem uppi eru um að halda þessu áfram, m.a. í heilbrigðiskerfinu. Þar er ekkert um neinar tilraunir að ræða. Ef af stað verður farið þá verður því ekki breytt.

Ég er algjörlega ósammála ráðherranum. Ég tel að þetta beri vott um uppgjöf Samfylkingarinnar gagnvart einkavæðingarstefnu Sjálfstæðisflokksins og ég er viss um að íbúar á Reykjanesi eru mér sammála um það og meiri hluti kjósenda (Forseti hringir.) Samfylkingarinnar líka.

[14:13]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Veit hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hvað hún er að segja hér? Hv. þingmaður hvetur Alþingi til þess að brjóta stjórnarskrána. Það er ekkert öðruvísi.

Hv. þingmaður mun fá þetta álit og önnur sem fjalla um þetta mál líka. Hún getur þá velt vöngum yfir því og fengið

alla sérfræðinga til þess að skoða hvort niðurstaða þessa lögfræðings, þessa sérfræðings, sé rétt eða ekki. Ég hef engan áhuga á því að brjóta stjórnarskrána. (Gripið fram í.)

Ég sit í stjórnarskrárnefnd og það er ekki hægt að túlka mál hv. þingmanns öðruvísi en svo að hún gefi afskaplega lítið fyrir stjórnarskrána og sé sama þótt hún sé brotin. Það er mergurinn málsins.

Í annan stað þá virðist sem hv. þingmaður hafi ekki nokkra einustu þekkingu á því hvernig jarðhitamálum á Suðurnesjum er háttað. Þar eru átta til tíu jarðhitakerfi, sjálfstæð. Obbinn af þeim ónýttu orkulindum sem er að finna á Suðurnesjum er innan vébanda sveitarfélaga. Þannig munu lögin ná yfir það. (Forseti hringir.)

Hérna er einfaldlega um það að ræða að stjórnarskráin bannar að farið sé í hin blönduðu fyrirtæki. Það eru tvö (Forseti hringir.) ákvæði stjórnarskrárinnar sem þar koma við sögu.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 2. umr.

Stjfrv., 142. mál (heildarlög). — Þskj. 149, nál. 535, brtt. 536.

[14:15]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Gleðilegt ár. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla á þskj. 535. Þetta er álit frá félags- og tryggingamálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund fulltrúa frá félagsmálaráðuneyti, Samtökum atvinnulífsins, Viðskiptaráði Íslands, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Reykjavíkurborg, Kvenfélagasambandi Íslands, frá Háskóla Íslands, frá Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum við Háskóla Íslands, frá Jafnréttisstofu og frá Jafnréttisráði.

Einnig hafa umsagnir borist nefndinni frá Jafnréttisstofu, Sambandi ungra sjálfstæðismanna, Samtökum iðnaðarins, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Viðskiptaráði Íslands, Kvenfélagasambandi Íslands, Samtökum atvinnulífsins, Bandalagi háskólamanna, Háskólanum á Bifröst eða rannsóknarsetri vinnuréttar og jafnréttismála þar, talsmanni neytenda, Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum við Háskóla Íslands, Alþýðusambandi Íslands, Jafnréttisráði, Mannréttindaskrifstofu Íslands og Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja. Þannig má ljóst vera að nefndinni bárust ítarleg álit og að nefndin fjallaði ítarlega um málið.

Fyrstu almennu lögin um jafnrétti kvenna og karla voru sett árið 1976 og var þeim ætlað að stuðla að jafnrétti kynjanna á öllum sviðum þjóðfélagsins. Þeim lögum hefur þrívegis verið breytt, nú síðast með núgildandi lögum nr. 96/2000, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Þegar lögin um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla voru sett árið 1976 var mótuð opinber stefna um jafna stöðu og jafnan rétt kynjanna og Jafnréttisráð sett á stofn til að framfylgja lögunum. Samkvæmt lögunum hvíldi sú fordæmisskylda á stjórnvöldum að vinna að því að jafnrétti kæmist á í raun. Nú þegar liðin eru þrjátíu ár frá setningu fyrstu jafnréttislaganna er ljóst að þau hafa ekki borið þann árangur sem vonast var eftir, a.m.k. ekki að fullu. Engu að síður hefur verið mikill styrkur að því að hafa slík lög og breytingar til hins betra hafa orðið á undanförnum árum.

Þegar fyrstu jafnréttislögin voru sett hér á landi var talið að erfiðast yrði að breyta viðhorfum fólks til stöðu kynjanna en auðveldast yrði að breyta launamun kynjanna og að hann yrði horfinn innan fárra ára. Reyndin hefur þó sýnt annað.

Eftir að hafa rætt um málið og kynnt sér álit gesta og umsagnaraðila vill nefndin koma á framfæri nokkrum athugasemdum sem hún telur vert að verði teknar til athugunar. Í kjölfar þess fylgja breytingartillögur á sérstöku þingskjali.

Fyrst ber að nefna að rætt var um það í nefndinni að breyta skilgreiningu á orðum í 2. gr. þ.e. orðalaginu „bein mismunun“.

Það kom til umræðu í nefndinni að réttast væri að skilgreining á beinni mismunun í 1. tölul. 2. gr. væri efnislega samhljóða skilgreiningu tilskipunar Evrópusambandsins 2002/73/EB, um breytingu á tilskipun ráðsins 76/207/EBE, um framkvæmd meginreglunnar um jafnrétti karla og kvenna varðandi aðgang að störfum, starfsþjálfun og stöðuhækkunum, sem og varðandi starfskjör, sbr. 2. tölul. 2. mgr. 1. gr. tilskipunarinnar. Þarna eru viðmiðin sótt í nýrri skilgreiningu á beinni mismunun en var í upprunalega lagatextanum. Því leggur nefndin til að breyting verði gerð á framangreindri skilgreiningu í 2. gr. frumvarpsins á þann veg að hún sé efnislega í samræmi við fyrrnefnda tilskipun Evrópusambandsins án þess að vera bein þýðing hennar.

Í öðru lagi gerði nefndin tillögur varðandi gagnaöflun, það ákvæði er mildað. Nefndin hefur sérstaklega skoðað þær heimildir sem Jafnréttisstofa hefur til eftirlits með að lögunum sé fylgt eftir í framkvæmd, þar á meðal heimild stofnunarinnar til gagnaöflunar til að kanna hvort ástæða sé til að óska eftir við kærunefnd jafnréttismála að nefndin taki mál til meðferðar. Í því sambandi verður ekki talið að þær heimildir sem Jafnréttisstofu eru veittar með frumvarpi þessu séu víðtækari en almennt tíðkast í sambandi við eftirlitsheimildir opinberra stofnana sem ætlað er að fylgja því eftir að farið sé að lögum. Eðli málsins samkvæmt fellur það ávallt í hlut hlutaðeigandi eftirlitsstofnunar að meta hvaða gögn verði talin nauðsynleg eftirlitinu. Gerður er sá fyrirvari í 5. mgr. 4. gr. frumvarpsins að Jafnréttisstofa þurfi að hafa rökstuddan grun um að brotið hafi verið gegn lögunum áður en gagna er óskað auk þess sem tekið er fram í 7. mgr. sömu greinar að starfsmönnum stofnunarinnar sé óheimilt að nota aðstöðu sína til að afla sér annarra upplýsinga eða gagna en þeirra sem eru nauðsynleg eða kunna að vera nauðsynleg í þágu eftirlitsins. Enn fremur er Jafnréttisstofa bundin ákvæðum stjórnsýslulaga, þar á meðal ákvæðum um andmælarétt málsaðila, jafnræðisreglu og meðalhófsreglu, við framkvæmd gagnaöflunar.

Nefndin leggur til almenna lagfæringu á orðalagi 5. mgr. 4. gr. Efnislegar breytingar eru í fyrsta lagi að lagt er til að orðin „hvers konar“ í þeirri málsgrein verði felld brott til að undirstrika að eingöngu sé um að ræða þau gögn sem Jafnréttisstofa telur nauðsynleg til að upplýsa um málsatvik og í öðru lagi að í stað orðanna „afhenda Jafnréttisstofu“ komi „að láta Jafnréttisstofu í té“ og vill nefndin með því

leggja áherslu á að ekki verði gerð krafa um afhendingu upplýsinga eða gagna sem eru málsatvikum óviðkomandi.

Jafnframt er tekið fram í 7. mgr., sem fyrr segir, að starfsmönnum Jafnréttisstofu er óheimilt að veita eða afhenda öðrum en aðilum máls og kærunefnd jafnréttismála upplýsingar eða gögn sem aflað er í þágu eftirlitsins. Ákvæði 7. mgr. 4. gr. frumvarpsins á sér fyrirmynd í 3. mgr. 10. gr. laga nr. 139/2005, um starfsmannaleigur, með síðari breytingum, 3. mgr. 13. gr. laga nr. 45/2007, um réttindi og skyldur erlendra fyrirtækja sem senda starfsmenn tímabundið til Íslands og starfskjör starfsmanna þeirra, og 1. mgr. 83. gr. laga nr. 46/1980, um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum, með síðari breytingum. Allar þær upplýsingar eða gögn sem aflað er á grundvelli framangreindra laga varða atvinnulífið, þar á meðal einstök fyrirtæki. Enn fremur gildir ákvæði 18. gr. laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, um starfsmenn Jafnréttisstofu en þar er fjallað um skyldu starfsmanna til þagmælsku um atriði sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirmanna eða eðli máls án þess að það sé sérstaklega tekið fram í frumvarpinu. Sú þagnarskylda helst þótt látið sé af starfi.

Í þriðja lagi er fjallað um jafnréttisáætlanir. Frumvarpið gerir ráð fyrir að jafnréttisnefndir sveitarfélaga geri jafnréttisáætlanir sem lagðar eru fyrir sveitarstjórnir til samþykktar. Nefndin telur þetta ákvæði vera mikilvægt enda liggur fyrir að gæta þarf vel að jafnréttismálum í starfi sveitarfélaga og þá sérstaklega við skipulagningu starfs í leik- og grunnskólum sem og á þeirri þjónustu sem sveitarfélögunum er ætlað að veita íbúum sínum. Nefndin telur í þessu tilliti þýðingarmikið að jafnréttisnefndir sveitarfélaganna, og þá einkum þeirra sem fámennari eru, geti leitað aðstoðar sérfræðinga Jafnréttisstofu við gerð og þróun slíkra áætlana en Jafnréttisstofa hefur gefið út leiðbeiningar um gerð jafnréttisáætlana sveitarfélaga sem nefndirnar geta haft til hliðsjónar við gerð slíkra áætlana.

Í fjórða lagi er fjallað um rétt einstaklinga til gjafsóknar. Fram hafa komið athugasemdir varðandi 5. gr. frumvarpsins sem fjallar um kærunefnd jafnréttismála. Hvað varðar 5. mgr. þeirrar greinar er vert að taka fram að XX. kafli laga nr. 91/1991, um meðferð einkamála, fjallar um gjafsókn. Í 1. mgr. 126. gr. þeirra laga er tekið fram að gjafsókn geti bæði átt við um málshöfðun eða málsvörn en samkvæmt ákvæðinu er heimilt að veita einstaklingi gjafsókn ef fjárhag hans er þannig háttað að kostnaður af gæslu hagsmuna hans í máli yrði honum fyrirsjáanlega ofviða enda sé nægilegt tilefni til málshöfðunar eða málsvarnar. Þá er tekið fram í 2. mgr. þeirrar greinar að gjafsókn verði enn fremur veitt eftir því sem fyrir er mælt í öðrum lögum. Nefndin leggur til tilfærslu á málsgreinum þannig að 6. mgr. 5. gr. verði 5. mgr. hennar en með því verður efnislegt samræmi betra. Varðandi greiðslu málskostnaðar skv. 5. mgr. frumvarpsins er ekki gert ráð fyrir að litið sé til fjárhags kæranda eins og gert er ráð fyrir í gjafsóknarreglum í lögum um meðferð einkamála. Loks leggur nefndin til breytingar á lokamálslið 5. mgr., er verði 7. mgr., um tilefnislausar kærur. Nefndin telur rétt að kærunefndin geti gert kæranda að greiða kærða málskostnað ef um bersýnilega tilefnislausa kæru sé að ræða en að kostnaður við kærunefnd jafnréttismála greiðist úr ríkissjóði, enda er kveðið á um í lokamálsgrein 5. gr. að kostnaður af störfum nefndarinnar greiðist úr ríkissjóði.

Fimmta tillaga nefndarinnar um breytingar er um að fella út að kærunefnd geti tekið upp mál að eigin frumkvæði. Nefndin leggur til breytingu á 1. mgr. 6. gr. frumvarpsins. Með breytingunni er lagt til að kærunefnd jafnréttismála geti ekki tekið mál til meðferðar að eigin frumkvæði þar sem það samræmist illa hlutverki hennar sem aðila sem kveður upp endanlega og bindandi úrskurði. Áfram verði þó gert ráð fyrir að Jafnréttisstofa geti óskað eftir að kærunefnd jafnréttismála taki mál til meðferðar, sbr. 2. mgr. greinarinnar.

Í 8. gr. frumvarpsins er fjallað um Jafnréttisráð og skipan þess. Nefndin telur rétt að leggja til breytingar á skipan ráðsins. Breytingarnar felast í fyrsta lagi í því að Samband íslenskra sveitarfélaga fái að tilnefna fulltrúa í Jafnréttisráð og sé þannig virkur þátttakandi í stefnumótun stjórnvalda í málum er tengjast jafnrétti kynjanna. Sveitarfélögin annast rekstur leik- og grunnskóla í landinu sem og daggæslu og tómstundastarf fyrir börn og ungmenni þegar hefðbundnum skóladegi lýkur. Á þeim vettvangi er þýðingarmikið að fram fari markviss fræðsla um jafnrétti kynjanna þar sem m.a. er lögð áhersla á að búa bæði kynin undir jafna þátttöku í samfélaginu, sbr. 23. gr. frumvarpsins. Enn fremur er mikilvægt að kynjasjónarmiða sé gætt í allri nærþjónustu sem sveitarfélögum er ætlað að veita íbúum sínum. Í öðru lagi að þar sem fleiri aðilar sinna nú rannsóknum í kvenna- og kynjafræðum fari ekki vel á því að taka einn fram fyrir annan. Nefndin bendir þó á að Jafnréttisráð geti ávallt óskað eftir sérfræðiaðstoð við athugun mála. Þess í stað leggur nefndin til að Félag um foreldrajafnrétti fái að tilnefna fulltrúa í ráðið. Í þriðja lagi leggur nefndin til að Femínistafélag Íslands, Kvenfélagasamband Íslands og Kvenréttindafélag Íslands tilnefni sameiginlega tvo fulltrúa í stað eins. Í samræmi við framangreint leggur nefndin til að fulltrúum í Jafnréttisráði verði fjölgað úr átta í tíu. Tekið skal fram að í nefndinni voru mismunandi áherslur varðandi fjölda nefndarmanna í Jafnréttisráði, annars vegar að hafa ráðið fámennara en lagt er til í frumvarpinu og hins vegar að fjölga bæri í ráðinu og skipa því framkvæmdastjórn. Niðurstaðan varð sú að hafa ráðið ekki fjölmennt en nefndin leggur þrátt fyrir það til að fulltrúum verði fjölgað um tvo til að tryggja ákveðið jafnvægi.

Sjötta breytingin varðar það að jafnréttisnefnd þurfi ekki að vera sérstök nefnd í minni sveitarfélögum, á það er minnt í nefndarálitinu. Í tengslum við ákvæði 12. gr. um jafnréttisnefndir sveitarfélaga vekur nefndin athygli á 41. gr. laga nr. 45/1998 þar sem sveitarfélögum er heimilt að sameina nefndir þótt kveðið sé á í lögum um skipan tiltekinna nefnda. Ekki þótti ástæða til að breyta lagaákvæðum vegna þessa en bent á þetta atriði í lögum.

Sjöunda atriðið varðar framkvæmdaáætlun, hún er felld undir jafnréttisáætlun og er ekki sérplagg samkvæmt tillögum nefndarinnar. Einnig er þar fjallað um sektir. Í nefndinni komu fram athugasemdir varðandi lokamálslið 2. mgr. 18. gr. sem tekur til vinnumarkaðarins. Vill nefndin því leggja til að í stað fyrrgreinds lokamálsliðar verði tekið

fram að í jafnréttisáætlun eða starfsmannastefnu skuli koma fram hvernig settum markmiðum skuli náð og að hvort tveggja skuli endurskoða á þriggja ára fresti. Þá vekur nefndin athygli á því að við ákvörðun dagsekta sé nauðsynlegt að horfa til þess að almennt verði tekið tillit til stærðar fyrirtækja og stofnana varðandi fjárhæð dagsekta sem á eru lagðar, skv. 6. mgr. 18. gr.

Áttunda atriðið sem fjallað var um og gerð tillaga um breytingar á varðar rökstuðning atvinnurekenda við ráðningu, en krafan um rökstuðning er felld út. Í 26. gr. frumvarpsins er kveðið á um bann við mismunun í starfi og við ráðningu. Í 4. mgr. er kveðið á um rétt umsækjanda um starf til rökstuðnings atvinnurekanda fyrir ráðningu manns af gagnstæðu kyni. Nefndin telur ekki rétt að leggja skilyrðislausa skyldu á atvinnurekendur um að rökstyðja allar ráðningar enda getur slík skilyrðislaus kvöð verið mjög íþyngjandi og leggur til að 4. mgr. falli brott. Þess í stað telur nefndin rétt að láta efnisatriði lokamálsgreinar greinarinnar ná til 5. mgr., er verður 4. mgr. eftir breytingu. Þar er talað um skilyrði fyrir ráðningu, hvers skuli litið til í umfjöllun um hvort gætt hafi verið jafnræðis við ráðningar. Nefndin tekur fram að þau atriði sem upp eru talin í ákvæðinu beri öll að taka til greina og meta heildstætt. Nefndin hefur ekki forgangsröðun á þeim atriðum.

Þá leggur nefndin til að lokamálsgrein 27. gr. falli brott þar sem um sé að ræða óþarfa endurtekningu.

Níunda atriðið sem ég nefni er ákvæði til bráðabirgða til að taka af allan vafa um gildistöku laganna. Nefndin leggur til að bætt verði við þremur ákvæðum til bráðabirgða er varða lagaskil og að tekin verði af öll tvímæli um að þrátt fyrir gildistöku nýju laganna gildi skipun framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu út núverandi skipunartíma hans en að ráðherra skuli strax eftir gildistöku laganna skipa nýja kærunefnd jafnréttismála og nýtt Jafnréttisráð.

Tíunda atriðið sem ástæða er til að nefna er vottunarkerfi eða umræða um það en það kemur líka inn í bráðabirgðaákvæðin.

Nefndin ræddi ítarlega þann möguleika að koma á vottunarkerfi fyrir framkvæmd jafnréttisáætlana og jafnlaunakerfa hjá þeim aðilum sem lögin ná til. Vottun væri staðfesting óháðs aðila á því að stefna, framkvæmd eða ferli jafnréttismála fyrirtækis eða stofnunar væri í samræmi við ákveðna staðla eða viðmið sem byggjast á lögum. Óháðar vottunarstofur mundu annast framkvæmd vottana á grundvelli laga nr. 24/2006 og vottunarkerfi gæti byggst á kröfum og leiðbeiningum sem Staðlaráð Íslands gefur út. Opinber vottun á framkvæmd jafnréttisstefnu ætti að geta orðið eftirsóknarvert takmark fyrirtækja og stofnana og hluti af ímynd þeirra og væri þeim heimilt að geta þess í auglýsingum og öðru kynningarefni.

Ef koma skal slíku kerfi á fót þarf að fara fram ítarleg rannsóknarvinna og þróun á vottunarkerfi. Nefndin leggur til að sett verði ákvæði til bráðabirgða við lögin sem leggur þá skyldu á herðar félagsmálaráðherra að hlutast til um að hrinda slíkri vinnu í framkvæmd. Miðað er við að vottunarkerfi verði tilbúið fyrir 1. janúar 2010. Gera verður ráð fyrir að breyta þurfi lögum til að skjóta lagastoðum undir vottunarkerfi og réttaráhrif vottunar. Ljóst er að slík vinna mun kosta tíma og fjármuni og áréttar nefndin að tryggja þurfi fjárveitingu til verkefnisins af fjárlögum. Nefndin mun svo fylgja því eftir að nauðsynlegar lagabreytingar verði gerðar til að innleiða vottunarkerfi.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Kristinn H. Gunnarsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Pétur H. Blöndal skrifar undir með fyrirvara.

Undir nefndarálitið rita: Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Ögmundur Jónasson, Jón Gunnarsson, Ásta R. Jóhannesdóttir, Árni Johnsen, Birkir J. Jónsson og Pétur Blöndal, með fyrirvara eins og áður sagði.

Mikill einhugur var í nefndinni um að áfram þyrfti að vinna af fullum krafti að jafnrétti enda væri langt í land enn þá í ýmsum þáttum varðandi jafnréttismálin. Því er þess freistað að skerpa á ákvæðum og gera auknar kröfur til fyrirtækja um að setja sér stefnu og markmið og Jafnréttisstofu er heimilt að beita sektarákvæðum ef á þarf að halda. Almennt var þó sá skilningur í nefndinni að gæta þurfi hófsemi og leggja áherslu á að snúa sér fyrst að opinberum fyrirtækjum og stærri fyrirtækjum. Lögð er áhersla á að Jafnréttisstofa aðstoði og leiðbeini við gerð jafnréttisáætlana og hvernig fylgjast megi með framkvæmdinni í hverju fyrirtæki.

Um leið og mikill þungi er lagður á jafnrétti kom skýrt fram í nefndinni að vilji er til að forðast um of íþyngjandi framkvæmd laganna og að reynt verði að hvetja og leiðbeina fyrirtækjum til að árangur náist. Þannig var bætt inn ákvæði um vottun sem leið til að hvetja fyrirtæki til að skapa sér sérstöðu, vera til fyrirmyndar í jafnréttismálum og geta auglýst það og kynnt sig sem fyrirtæki sem standi rétt að málum hvað varðar jafnrétti.

Þá er lögð rík áhersla á þátt ráðuneyta með skipun jafnréttisfulltrúa í ráðuneytum og sérstökum jafnréttisfulltrúa í menntamálaráðuneytinu sem sinna á sérstaklega fræðslu og fylgja eftir málum þar.

Eins og áður sagði var samstaða um nefndarálitið og treysti ég því að lögin fái afgreiðslu og komist til framkvæmda sem fyrst. Varðandi breytingartillögurnar vísast til þskj. 536 um 142. mál eins og áður sagði en þar eru þær sundurliðaðar grein fyrir grein.

[14:35]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Aðeins tvær spurningar til hv. framsögumanns félagsmálanefndar áður en lengra er haldið í umræðunni. Ég tek eftir því í breytingartillögu um 8. gr. að gert er ráð fyrir að fulltrúi Rannsóknarstofu í kvenna- og kynjafræðum sé tekinn út úr Jafnréttisráði og í stað þess er lagt til að í nefndina komi fulltrúi Félags um foreldrajafnrétti. Ég vil fá aðeins nánari rökstuðning fyrir þessari ákvörðun. Ég skil í sjálfu sér það sem hér er sagt um þá ákvörðun að taka fulltrúa frá Rannsóknarstofu í kvenna- og kynjafræðum út en það er ekki neinn rökstuðningur fyrir því að taka fulltrúa frá Félagi um foreldrajafnrétti inn.

Ég bendi á að Félag um foreldrajafnrétti hét til skamms tíma Félag ábyrgra feðra. Það félag starfar á höfuðborgarsvæðinu. Sambærileg félög eru sennilega á öðrum stöðum á

landinu, ég veit a.m.k. að á Akureyri er starfandi félag sem hefur þjappað sér saman um sömu mál. Ég spyr: Hvers vegna var ekki frekar valinn fulltrúi frá Félagi einstæðra foreldra sem eru landssamtök einstæðra foreldra og starfa á svipuðum grunni?

Hin spurningin sem mig langaði að bera upp við hv. framsögumann nefndarinnar varðar vottunarkerfi. Skoðaði nefndin einhverjar fyrirmyndir að því vottunarkerfi sem lögin gera ráð fyrir að komið verði upp? Og vegna fjármunanna sem þarf til að vinna þetta vottunarkerfi á næstu tveimur árum vil ég spyrja hv. þingmann, sem er líka nefndarmaður í fjárlaganefnd: Er gert ráð fyrir fjármunum beinlínis til vottunarkerfisins á fjárlögum yfirstandandi árs, ársins 2008?

[14:37]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég gerði grein fyrir í nefndarálitinu var töluverð umræða um skipan Jafnréttisráðs og sitt sýndist hverjum. Það voru hugmyndir allt frá því að í því yrðu fulltrúar allra þeirra félaga sem óskuðu eftir að vera þátttakendur og að hafa þá framkvæmdastjórn yfir ráðinu, yfir í það að reyna að halda fjöldanum niðri í svipaðri tölu og frumvarpið gerði ráð fyrir. Það sjónarmið kom fram í nefndinni að mönnum fannst aðeins halla á, að þær hreyfingar sem hafi fyrst og fremst barist fyrir jafnrétti hafi verið kvennahreyfingar og verið væri að leita eftir félagi sem kæmi aðeins með mótvægi þar við. Það var ástæðan fyrir þessu vali.

Ég get alveg tekið undir að auðvitað eru til fleiri félög, m.a. var verið að tilkynna hér um stofnun á nýju félagi sem á að gæta hagsmuna bæði karla og kvenna í sambandi við jafnréttismál, þannig að það geta orðið breytingar á þessu. Þetta er rökstuðningur nefndarinnar og þar varð málamiðlun um með hvaða hætti Jafnréttisráð skyldi skipað.

Um vottunina og fyrirmyndir að því kerfi skal það hreinskilnislega játað að við höfðum engar fyrirmyndir varðandi það. Þetta verður frumraun og gæti orðið mjög athyglisverð hugmynd eins og ég er viss um að kemur betur fram í umræðunni, m.a. frá Pétri H. Blöndal sem hefur verið mikill baráttumaður fyrir þessari aðferð og lagt á sig mikla vinnu til að fylgja því máli eftir. Það verður spennandi að sjá hvort okkur tekst að koma á slíkri vottun en við höfum ekki fyrirmyndir. Ekki eru sérstakir fjármunir ætlaðir til vottunarþáttarins á fjárlögum nema til framkvæmdar jafnréttislaganna allra, en það kæmi að sjálfsögðu í framhaldinu þegar náð hefur verið utan um það hvernig skuli staðið að þeim þætti.

[14:39]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að ávarpa þingmenn með viðeigandi hætti.

[14:39]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir miklum vonbrigðum með skýringu hv. þingmanns á rökstuðningnum fyrir því að félag ábyrgra feðra skuli þurfa að eiga fulltrúa í Jafnréttisráði. Það er eins og hv. þingmaður og jafnvel nefndin öll geri sér ekki grein fyrir að það er sameiginlegt verkefni karla og kvenna að tryggja jafnrétti kynjanna samkvæmt lögum. Ég spyr: Hvers vegna var ekki bara einhverju fótboltafélagi, þar sem strákar eru ráðandi, boðin seta í ráðinu? Mér finnst þessi rök vera afar veik og byggð á afar veikum grunni en við munum auðvitað ræða það nánar í umræðum um málið.

Ég vil undirstrika það og þakka fyrir að fá að heyra það frá hv. þingmanni að þetta hafi verið einhvers konar málamiðlun þeirra sjónarmiða sem tekist var á um í nefndinni um það hverjir ættu sæti í ráðinu.

Ég harma hins vegar og lýsi verulegum vonbrigðum með að fulltrúi frá Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum skuli tekinn út úr Jafnréttisráði. Mér finnst það mjög alvarlegt því að Háskóli Íslands er flaggskip á sviði rannsókna í félagsvísindum og Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum er í mínum huga fullkomlega sjálfsagður og nauðsynlegur aðili í Jafnréttisráði.

Varðandi vottunarkerfið þá kemur fram í svari hv. þingmanns að þetta sé frumraun, að íslensk stjórnvöld ætli að fara að kosta það og sennilega setja ómælda fjármuni í það að búa til vottunarkerfi sem kann að vera að aðrar þjóðir, sem kannað hafa möguleika á að setja upp slíkt vottunarkerfi, hafi dæmt úr leik, hafi kannski komist að því að það væri nánast óframkvæmanlegt að koma á kerfi af því tagi sem verið er að leggja til hér. Mér þykir þetta byggja á mjög veikum grunni, ég sé ekki að menn hafi nokkrar rökstuddar hugmyndir um hvernig framkvæma eigi vottun af þessu tagi og ég lýsi því yfir að það eru mikil vonbrigði að ekki skuli þá hafa verið áætlaðir einhverjir fjármunir í það að byrja á rannsóknunum (Forseti hringir.) á árinu 2008 þar sem það á bara að taka tvö ár að hanna módelið.

[14:41]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að elta ólar við það hvort eitt félag sé betra en annað í Jafnréttisráð en ég vil þó segja varðandi Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum að það kemur fram í nefndarálitinu að við lítum svo á að þeir aðilar komi að sjálfsögðu að jafnréttisvinnu eftir sem áður og verða þá kallaðir til sem sérfræðingar. Menn töldu ekki endilega að annað af þeim tveimur rannsóknarsetrum eða stofum sem starfa í landinu ætti sérstakan fulltrúa umfram hitt því að Háskólinn á Bifröst hefur gefið sig út fyrir að vera rannsóknarsetur í vinnurétti og jafnréttismálum. Það var sjónarmiðið sem kom upp að aðkoman að Jafnréttisráði væri engu að síður fyrir hendi og menn mundu að sjálfsögðu nýta sér í allri jafnréttisumræðunni þá miklu þekkingu sem Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum við háskólann hefur.

Varðandi vottunina þá er ekki hægt að segja að slík hugmynd sé gripin algjörlega úr lausu lofti. Á vegum fyrrverandi ríkisstjórnar var starfandi nefnd sem fjallaði um launavottun, þ.e. vottun varðandi launajafnrétti. Sú nefnd var búin að finna út að vinna mætti að þessu á ákveðinn hátt en áætlunin var að vísu um gríðarlegan kostnað því að talað var um 76 milljónir ef ég man rétt. Hérna er um að ræða

víðtækari vottun en þar er. Ef okkur tekst að koma upp vottun, og það er í sjálfu sér ekkert sem mælir gegn því, haft hefur verið samráð við staðlaráð og aðra um það, ef okkur tekst að koma upp vottun í jafnréttismálum þar sem fyrirtækin sjálf halda utan um það með hvaða hætti þau tryggja að jafnréttismálum sé sinnt hjá þeim og geta hlotið til þess vottun formlegra aðila þá held ég að það verði gríðarlegur áfangi í jafnréttisbaráttunni. Það sem skiptir mestu máli núna til að jafnréttismálin nái flugi og fái betra vægi í allri umfjöllun er að samstaða náist milli ákveðinna aðila í samfélaginu og atvinnulífsins, vegna þess að það þarf báða aðila til til þess að raunveruleg breyting verði í þessum málum til batnaðar (Forseti hringir.) og það er mikilvægt.

[14:43]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla skuli komið á dagskrá og stefni í að það verði að landslögum. Frumvarpið byggist að uppistöðu til á starfi nefndar sem var skipuð í júnímánuði 2006 en fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þeirri nefnd var Valgerður H. Bjarnadóttir sem mjög hefur komið við sögu jafnréttismála hér á landi.

Ég set nafn mitt undir nefndarálit með frumvarpinu án fyrirvara þótt því sé ekki að neita að einstakar greinar þess hefði ég að sönnu viljað hafa á annan veg en eins og hér kom fram er niðurstaðan í ýmsum efnum þar byggð á málamiðlun. Nefndin starfaði afar vel, verð ég að segja, og leysti formaður hennar, hv. þm. Guðbjartur Hannesson, verkstjórnarhlutverk sitt vel af hendi.

Umsagnir með frumvarpinu skiptast nokkuð í tvö horn. Annars vegar eru umsagnir frá verkalýðssamtökum, kvennahreyfingum, aðilum sem sýsla með jafnréttismál, en þeir aðilar eru á heildina litið jákvæðir í garð frumvarpsins þó að athugasemdir séu gerðar við einstaka efnisþætti þess. Það er helst að gagnrýni komi frá atvinnurekendum, Samtökum iðnaðarins og Samtökum atvinnulífsins. Svo er það þriðji hópurinn sem hefði viljað að haft hefði verið nánara samráð við sig og það er Samband íslenskra sveitarfélaga. Sérstakt álit kemur frá Reykjavíkurborg þar sem kvartað er yfir því að þessir aðilar hafi ekki fengið frumvarpsdrögin til skoðunar og veittur til þess rýmri tími en raun bar vitni.

Af því sem best er í frumvarpinu vil ég nefna að hlutverk Jafnréttisstofu er aukið og því gefið meira inntak en verið hefur. Það er samdóma álit allra að þótt jafnréttislögin frá 1976 hafi verið til góðs hafi þau ekki þjónað hlutverki sínu eins og væntingar stóðu til. Tilgangur lagabreytinganna nú er að reyna að ná fram markvissum úrbótum. Jafnréttisstofa fær eftirlitshlutverk, fær heimildir til að fara í saumana á gögnum, ef upp kemur rökstuddur grunur um að farið sé á skjön við jafnréttislög í einstökum fyrirtækjum. Þetta tel ég vera til góðs og minni á að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa margoft flutt frumvörp á þinginu sem eru í þessa veru og ég nefni sérstaklega hv. þm. Atla Gíslason sem ítrekað hefur flutt tillögur þessa efnis.

Í frumvarpinu er lagaákvæði sem kemur í veg fyrir að fyrirtæki geti bannað fólki að upplýsa um launakjör sín. Það tel ég vera mjög jákvætt skref fram á við. Staðreyndin er sú að launaleynd hefur heldur verið að færast í aukana og þá ekki síður hjá hinu opinbera en á einkamarkaði. Sú var tíðin að aðgangur að launaupplýsingum hjá hinu opinbera var allgóður miðað við það sem verið hefur í seinni tíð. Hvað það snertir vísa ég í álitsgerðir frá samtökum launafólks innan opinbera geirans, BHM og BSRB, sem hefðu viljað fá lagaákvæði sem opnuðu betur á innsýn í launakerfið en nú er gert. Ég tel að stjórnvöld þurfi að taka þau mál til skoðunar nú á næstu vikum og mánuðum. Það er sannfæring mín að í skjóli launaleyndar þrífist misréttið og þá ekki síst það misrétti sem er á milli kynjanna.

Sá þáttur sem mest var ræddur á síðustu metrunum við afgreiðslu úr félagsmálanefnd var skipan í Jafnréttisráð. Ég tel að heppilegt væri að fjölga í Jafnréttisráði frá því sem nú er gert ráð fyrir. Eins og fram kom í máli hv. formanns félagsmálanefndar, Guðbjarts Hannessonar, voru uppi tvö sjónarmið í nefndinni hvað það snertir. Annars vegar það sjónarmið að fækka bæri í nefndinni, hins vegar að fjölga bæri í nefndinni. Ég var í þeim hópi sem vildi fjölga í nefndinni og mig langar til að gera grein fyrir því hvers vegna.

Ef litið er á hlutverk Jafnréttisráðs þá er það fyrst og fremst vettvangur til umræðu og ráðgjafar um stefnumótun. Ekki er um að ræða framkvæmdastjórn eins og gerist í stofnunum og fyrirtækjum, heldur er ráðið fyrst og fremst umræðuvettvangur, vettvangur þar sem sjónarmið eiga að koma fram. Þar held ég að sé til góðs að reyna að virkja alla eða flesta þá sem láta sig þessi mál varða. Við erum vissulega með jafnréttisþing að auki sem gegna þessu hlutverki en ég hefði talið að útvíkkun Jafnréttisráðs hefði jafnframt verið heppileg, bæði til að veita sjónarmiðum farveg inn í stjórnkerfið til ráðherra sem fer með þessi mál og til Jafnréttisstofu eins og Jafnréttisráði er ætlað samkvæmt lögunum.

Það er einnig á þessu önnur hlið. Með því að veita stofnunum eða samtökum aðild að ráðum á borð við þetta er líka verið að virkja þau. Ég nefni sem dæmi verkalýðssamtök sem fá heimild til að skipa í nefndir og ráð. Þau kalla iðulega til sín fulltrúa sína sem gera þá grein fyrir því starfi sem farið hefur fram á þessum vettvangi, leita eftir upplýsingum um sjónarmið, stefnumótun og óskir samtakanna. Þetta örvar, með öðrum orðum, umræðu í viðkomandi samtökum. Það er eins konar lýðræðislegur vaki að veita samtökum heimild og aðgang að ráðum á borð við þetta. Það eru rök mín fyrir því að heppilegra hefði verið — og að heppilegra sé, því að við getum enn breytt þessu — að útvíkka Jafnréttisráð, hafa fleiri. Ég fagnaði því hins vegar að málamiðlunin sem við náðum var í þá átt að fjölga, hún var í þá veru. Það sjónarmið varð á endanum uppi og varð þess valdandi að ég ákvað að styðja nefndarálitið án fyrirvara. Ég ítreka að ég tel frumvarpið, þessi lög sem vonandi verða, á heildina litið til góðs og vísa þar í álit sem fram koma frá Jafnréttisstofu, frá samtökum launafólks og öðrum sem sérstaklega sýsla með þessi mál.

[14:54]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka öllum nefndarmönnum fyrir gott samstarf við vinnslu og breytingar á þessu

frumvarpi. Ég held að segja megi að allir aðilar hafi verið sammála um að mikilvægt væri að frumvarpið næði fram að ganga, að það færi til 2. umr. í góðri sátt og um það væri í öllum meginatriðum þverpólitísk samstaða og sú varð raunin.

Eins og fram hefur komið er markmið lagafrumvarpsins alveg skýrt, en það er að jafna stöðu kvenna og karla og tryggja enn frekar og viðhalda jafnrétti og jöfnum tækifærum kvenna og karla og jafna stöðu kynjanna á öllum sviðum samfélagsins. Í stjórnsýsluhluta laganna er fyrst og fremst verið að fjalla um hlutverk Jafnréttisstofu og kærunefndar en eins og fram kemur í frumvarpinu er það verkefni Jafnréttisstofu að sjá um fræðslu- og upplýsingastarfsemi, að veita víðtæka ráðgjöf í tengslum við jafnrétti kynjanna, að setja fram tillögur er lúta að því að ná fram jafnrétti kynjanna, auka aðild karla að jafnréttisstarfi, fylgjast með þróun jafnréttismála, vinna að forvörnum, gegn kynbundnu ofbeldi, gegn launamisrétti og annarri mismunun á grundvelli kyns á vinnumarkaðinum og leita sátta í ágreiningsmálum sem Jafnréttisstofu berast, og nokkur önnur ákvæði til viðbótar eru þarna fram talin.

Formaður nefndarinnar hefur farið býsna ítarlega yfir þær breytingartillögur sem fram komu og líka yfir efnisinntak frumvarpsins í heild sinni.

Eins og fram kemur í frumvarpinu er fyrirtækjum og félagasamtökum skylt að veita Jafnréttisstofu, svo að maður fari aðeins ofan í hlutverk hennar, hvers konar almennar upplýsingar sem nauðsynlegar eru starfsemi hennar. Í frumvarpinu er sú stóra breyting gerð að ef hlutaðeigandi stofnun, fyrirtæki eða félagasamtök verða ekki við beiðni Jafnréttisstofu um afhendingu upplýsinga og gagna innan hæfilegs frests getur hún ákveðið að viðkomandi aðili greiði dagsektir þar til umbeðnar upplýsingar liggja fyrir. Þar er um nýmæli að ræða.

Í lögunum er skýrt kveðið á um að starfsmönnum Jafnréttisstofu sé algerlega óheimilt að nota aðstöðu sína til að afla annarra upplýsinga eða gagna en þeirra sem eru nauðsynleg eða kunna að vera nauðsynleg í þágu eftirlitsstofnunarinnar. Enn fremur er þeim óheimilt að veita eða afhenda öðrum aðilum máls og kærendum jafnréttismála upplýsingar eða gögn sem aflað er í þágu eftirlitsins, sem starfsmenn kunna að verða áskynja vegna starfa sinna við lausn ágreiningsmála. Settar eru skýrar reglur um það hvernig starfsmönnum ber að takmarka aðgang annarra að þeim upplýsingum sem þeir kunna að afla og hvernig þeir nota þær upplýsingar sem þeir afla sér.

Þá er jafnframt fjallað um það að komist Jafnréttisstofa að þeirri niðurstöðu að upplýsingar og gögn renni stoðum undir það að brotið hafi verið gegn ákvæðum laganna skuli hún óska eftir því við kærunefnd jafnréttismála að hún taki málið til meðferðar og skal þá tilkynna hlutaðeigandi skriflega um þá ákvörðun sína. Jafnréttisstofa skal að beiðni kærunefndar fylgja því eftir að úrskurði kærunefndar jafnréttismála sé framfylgt eftir því sem við getur átt. Þegar sá sem úrskurður kærunefndar beinist að fer ekki að úrskurðinum getur Jafnréttisstofa beint þeim fyrirmælum til viðkomandi að gripið verði til viðunandi úrbóta innan hæfilegs frests. Verði sá sem úrskurður beinist að ekki við fyrirmælum Jafnréttisstofu, og hér er um grundvallaratriði að ræða, getur Jafnréttisstofa ákveðið að viðkomandi greiði dagsektir þar til farið verður að fyrirmælum.

Af þessari yfirferð, sem þó er ekki næstum því eins ítarleg og hjá formanninum áðan, er augljóst að Jafnréttisstofa hefur fengið ný og öflug tæki í hendur til að fylgja markmiðum frumvarpsins eftir. Jafnvel þótt ýmsir aðilar, bæði innan þings og utan, hafi talið að verið væri að færa of mikið vald til Jafnréttisstofu voru nefndarmenn sammála um að látið skyldi á þetta reyna í trausti þess að Jafnréttisstofa færi vel með vald sitt, gæti jafnréttis og meðalhófs í störfum sínum eins og hún hefur gert hingað til. Það verður að segjast eins og er að því miður hefur ekki verið farið nægilega vel eftir niðurstöðum Jafnréttisstofu hingað til og því nauðsynlegt að fá henni ný verkfæri í hendur. Ég var sjálfur mjög hugsi yfir sektarákvæðinu en það er grundvallaratriði að þegar niðurstaða kemur frá stofnun eins og Jafnréttisstofu séu menn tilneyddir að fara eftir henni enda geta þá þeir aðilar sem úrskurðurinn beinist að farið með málið upp á næsta stjórnsýslustig, til kærunefndar.

Í frumvarpinu eins og það liggur nú fyrir með breytingartillögum er kærunefnd heimilt að úrskurða að kærandi skuli greiða gagnaðila málskostnað ef kæra er að mati nefndarinnar bersýnilega ástæðulaus. Verið er að breyta frumvarpinu í þá veru að auka jafnræði á milli aðila. Í stað þess að kostnaður greiðist í ríkissjóð, eins og áður var kveðið á um í 5. gr. frumvarpsins, er kveðið á um að greiða skuli þeim sem verður fyrir ákærunni þann kostnað.

Í 6. gr. er fellt út ákvæði sem kveður á um að kærunefndin geti tekið mál til meðferðar að eigin frumkvæði eða samkvæmt ábendingum annarra. Félagsmálanefnd taldi það hlutverk Jafnréttisstofu og geta aðilar því leitað til hennar. Ef aðilar eru ósáttir er hægt að fara með málið upp á næsta stjórnsýslustig eins og áður eða til kærunefndar. Þetta er grundvallarbreyting í frumvarpinu, það hefði verið óeðlilegt að kærunefndin sem slík hefði sjálf getað tekið upp mál á grundvelli gagna sem hún hefði undir höndum. Ég held að það hljóti að vera hlutverk Jafnréttisstofu enda mun hún væntanlega fá öll þau gögn sem kærunefndin hefur undir höndum eða hafa aðgang að þeim.

Í 12. gr. frumvarpsins er kveðið á um að sveitarstjórnir skuli skipa jafnréttisnefndir að loknum sveitarstjórnarkosningum. Rétt þótti að taka fram, og er kveðið á um það í sveitarstjórnarlögum, að í smærri sveitarfélögum þyrfti ekki að vera um sérnefnd að ræða heldur gæti hlutverk jafnréttisnefndar verið hluti af störfum annarra nefnda. Við sjáum það öll í hendi okkar að það gæti verið mjög erfitt fyrir lítil sveitarfélög að skipa og standa straum af kostnaði við það að hafa sérstaka nefnd utan um jafnréttismálin. Það er eðlilegra að taka þessi mál inn sem hluta af störfum annarra nefnda eins og t.d. félagsmálanefnda sveitarfélaganna.

Í 18. gr. er kveðið sérstaklega á um markmiðssetningu jafnréttisáætlunar í stað þess sem áður var að gerðar skyldu tvær aðskildar áætlanir, jafnréttisáætlun og framkvæmdaáætlun. Tilgangurinn er sá að einfalda lögin og gera jafnréttisáætlunina sem slíka skilvirkari.

Í 26. gr. frumvarpsins er stóru atriði breytt sem snýr að rökstuðningi við ráðningu í starf. Eins og greinin var sett fram gat hver sá sem sótti um starf óskað eftir rökstuðningi fyrir ráðningu, burt séð frá því hversu stórt fyrirtæki stóð að

ráðningunni, hver eignasamsetning var eða í hvaða rekstri viðkomandi fyrirtæki var. Að áliti nefndarinnar, og í ábendingum mjög margra, var þarna allt of langt gengið og talið að slíkt yrði mjög íþyngjandi fyrir fyrirtæki. Fyrirtæki, sérstaklega einkafyrirtæki með þröngt eignarhald, eiga að hafa mjög mikið svigrúm til ráðninga og geta lagt nánast hvað sem er til grundvallar. Það kristallast t.d. skýrt í fjölskyldufyrirtækjum. Fjölskyldufyrirtæki þarf að vera hægt að reka á forsendum fjölskyldna. Þetta á líka við um ýmis smærri fyrirtæki þó að allir séu sammála um að markmið tengd jafnrétti eigi að sjálfsögðu alltaf að vera hluti af heildarmynd.

Ef óskað er eftir rökstuðningi fyrir ráðningu kallar það á heilmikil sérfræðiskrif og sérhvert svar hefði eflaust orðið til þess að öll fyrirtæki hefðu þurft að leita til sérfræðinga. Ef mál hefðu verið kærð til dómstóla eða til Jafnréttisstofu á grundvelli svarsins hefði svarið orðið gagn í málinu. Segjum að lítið fyrirtæki hefði fengið fyrirspurn í tölvupósti: Af hverju var þessi ráðinn? Sá sem þarf að svara slíkri fyrirspurn er þá kannski sá sem sér um bókhaldið, sá sem sér um ráðninguna, sá sem er á akrinum og sér um að afla verkefna. Það er kannski einn og sami maðurinn sem gerir þetta allt. Það er varla hægt að ætlast til þess að sá maður hafi sérstaka þekkingu á þessu sviði og því mjög eðlilegt að fella þetta út. Eftir sem áður geta aðilar, hafi þeir rökstuddan grun um mismunun á grundvelli kynferðis, leitað til Jafnréttisstofu og hún tekið málið til meðferðar.

Í 27. gr. frumvarpsins er fjallað um bann við uppsögn o.fl. vegna kæru eða leiðréttingarkröfu. Þar var felld brott eftirfarandi málsgrein: „Við mat á því hvort ákvæði þetta hafi verið brotið skal taka mið af menntun, starfsreynslu, sérþekkingu eða öðrum sérstökum hæfileikum sem krafa er gerð um í viðkomandi starfi samkvæmt lögum eða reglugerðum eða telja verður annars að komi að gagni í starfinu.“ Ekki verður séð að þessi grein eigi heima í 27. gr. laganna og voru nefndarmenn sammála um að hún yrði felld út í heilu lagi.

Eins og formaður félagsmálanefndar rakti hefur frumvarpið tekið ýmsum orðalagsbreytingum sem miða að því að milda nálgun gagnvart atvinnulífinu í þeim tilgangi að allir aðilar gangi í takt. Jafnréttislög verða algerlega gagnslaus nema traust ríki á milli aðila, traust ríki á milli launþega, atvinnurekenda, framkvæmdarvaldsins og löggjafans um innihald þeirra. Það er ekki nema allir þessir aðilar séu sammála því að um réttsýn lög sé að ræða, að framkvæmd þeirra sé réttlát, að við náum betri árangri í þessa veru.

Nefndin var líka sammála því að setja inn bráðabirgðaákvæði er snýr að jafnréttisvottun og hefur formaður nefndarinnar rakið það vel í máli sínu.

Frú forseti. Mig langar að nálgast þetta mál frá öðru sjónarhorni. Það er alveg klárt að við erum að auka umfang stofnunar og við erum að flækja stjórnsýsluna með það sameiginlega markmið í huga að auka jafnrétti. Við erum að leggja ákveðnar kvaðir á atvinnulífið til að auka og bæta jafnrétti hér á landi. Almennt snýst umræðan mikið um það að auka vægi ýmissa stofnana og fjölga stofnunum en í hinu orðinu tala menn líka um einfaldara Ísland og að fækka beri stofnunum og einfalda stjórnsýsluna. Ég held að við þurfum alltaf að hugsa um þessa hluti, „báknið burt“ og „báknið kjurt“ er umræða sem við verðum að fara í.

Ef við missum okkur alveg og förum út í þá einstefnu að fjölga stofnunum, efla þær og auka eftirlitið og taka upp hinar og þessar gerðir, sem við erum reyndar í flestum tilvikum skuldbundin til að gera af Evrópusambandinu, getum við lent í vandræðum sem ýmis önnur ríki hafa lent í og eru að reyna að komast út úr. Í Þýskalandi og Frakklandi hefur t.d. mikið verið rætt um það mikla skrifræði og það mikla bákn sem atvinnulífið þar býr við. Þeir eru að reyna að brjótast út úr því að einhverju marki. Í hvert sinn sem breyta á vinnulöggjöf í Frakklandi ætlar allt vitlaust að verða, allt logar í verkföllum og ekki er hægt að koma neinu til leiðar. Bretar gerðu átak í því á sínum tíma að brjótast út úr reglugerðafargani og tókst nokkuð vel til, enda varð mikil breyting þar á bæ í efnahagslegu tilliti.

Við verðum sífellt að hafa þetta í huga jafnvel þó við séum að samþykkja þessi lög, ég er alls ekki að mæla gegn þeim. En við verðum að taka, og ég held við höfum öll verið sammála því, hugmyndafræðina um einfaldara Ísland alvarlega. Upplýsingatæknin og upplýsingaöldin átti að einfalda umhverfi okkar en ekki að flækja það og því vil ég vekja sérstaklega máls á þessu. Við þurfum að viðhalda þeirri öflugu samkeppnisstöðu sem Ísland hefur vegna þess að höfum ekki fengið yfir okkur þann laga-, reglugerða- og stofnanaflækjustrúktúr sem er í ýmsum löndum sem við berum okkur saman við. Það er forskot sem við höfum og því forskoti verðum við að halda.

[15:11]

Útbýting:

Almannatryggingar o.fl., 195. mál, þskj. 481.

Ársreikningar, 230. mál, þskj. 485.

Fyrning kröfuréttinda, 67. mál, þskj. 547.

Greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks, 162. mál, þskj. 487.

Greiðslur til foreldra langveikra og alvarlega fatlaðra barna, 209. mál, þskj. 486.

Innflutningur dýra, 204. mál, þskj. 548.

Rafbyssur í lögreglustarfi, 298. mál, svar dómsmrh., þskj. 533.

Skráning og mat fasteigna, 289. mál, þskj. 544.

Staðgreiðsla opinberra gjalda o.fl., 131. mál, þskj. 545.

Stjórn fiskveiða, 91. mál, þskj. 540.

Störf hjá ráðuneytinu, 261. mál, svar umhvrh., þskj. 563.

Tekjuskattur, 290. mál, þskj. 546.

Tilfærsla verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, 130. mál, þskj. 482.

Tollalög, 229. mál, þskj. 541.

Varnarmálalög, 331. mál, stjfrv. (utanrrh.), þskj. 565.

Vátryggingarsamningar, 163. mál, þskj. 543.

Þingsköp Alþingis, 293. mál, þskj. 530.

[15:11]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil fagna því að þetta frumvarp skuli vera komið til 2. umr. en tel nauðsynlegt að gera að umræðuefni nokkur atriði sem ég hnýt um í nefndaráliti félagsmálanefndar og breytingartillögum nefndarinnar.

Gríðarlega stór áfangi næst með frumvarpinu þó að ég hefði sjálf kosið að lengra hefði verið gengið í ýmsu tilliti. Ég nefni þar t.d. launamun kynjanna og hugmyndir Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um úrræði í þeim efnum. Við höfum lagt fram þingmál þess efnis að Jafnréttisstofa hafi stjórnvaldsúrræði en við teljum að það geti verið mjög áhrifamikið og skipt sköpum hvað það varðar að ná fram auknu launajafnrétti. Þær hugmyndir okkar ganga lengra en þær hugmyndir sem fjallað er um í frumvarpinu. Hér er þó engu að síður stigið það skref að tryggja að launamönnum sé ævinlega heimilt að gefa upp laun sín til þriðja aðila ef þeir kjósa svo. Ég hefði talið ákjósanlegra að það væri viðtekin venja hjá öllum atvinnufyrirtækjum að aflétta trúnaði af launaupplýsingum þannig að Jafnréttisstofa gæti farið þar inn og athugað hvort fyrirtæki fari að lögum í einu og öllu hvað það varðar.

Viljayfirlýsingar um að ná fram launajafnrétti kynjanna hafa ekki fært okkur þann árangur sem við mörg hefðum kosið, ekki fært okkur þann árangur sem nauðsynlegur er til þess að við getum staðhæft að hér ríki fullt jafnrétti kynjanna með tilliti til launa. Ég tel að róttækari aðgerðir í þessum efnum hefðu skilað betri árangri en það sem hér er lagt til en þetta eru engu að síður það áhrifamikil skref í rétta átt að ég sé ekki ástæðu til að hafa um það fleiri orð.

Ég velti hins vegar fyrir mér nokkrum breytingartillögum frá félagsmálanefnd, t.d. þeirri breytingu sem lögð er til á skilgreiningu hugtaksins „bein mismunun“. Í orðskýringum í 2. gr. frumvarpsins, 1. tölulið, þar sem fjallað er um beina mismunun, segir, með leyfi forseta:

„Hvers kyns aðgreining, útilokun eða takmörkun sem byggð er á kyni sem hefur þau áhrif eða markmið að hindra eða koma í veg fyrir að annað kynið fái viðurkennd mannréttindi og grundvallarfrelsi á sviði stjórnmála, efnahagsmála, félagsmála, menningarmála, borgaralegra mála eða á sérhverju öðru sviði, geti notið þeirra eða fengið þeim framfylgt.“

Nefndin leggur til að þessum orðum verði fækkað allverulega og að „bein mismunun“ verði skilgreind með eftirfarandi setningu, eins og fram kemur á þskj. 536 með breytingartillögum nefndarinnar, með leyfi forseta:

„Þegar einstaklingur fær óhagstæðari meðferð en annar af gagnstæðu kyni við sambærilegar aðstæður.“

Ég hef efasemdir um að þessi breytingartillaga sé góð. Mér finnst orðanna hljóðan í frumvarpinu með þeim hætti að hún komi merkingunni betur til skila en hin nýja hugmynd nefndarinnar um þessa óhagstæðu meðferð.

Auðvitað er hægt að segja sem svo að ef það hefði verið eitt af ágreiningsefnunum í nefndinni, en eins og komið hefur fram í umræðunni hefur nefndarmenn greint á um ákveðna þætti, þá kann að vera að hér hafi verið um ákveðna málamiðlun að ræða varðandi þetta atriði og þá verður svo að vera. Ég er ekki eins sátt við tillögu nefndarinnar eins og ég var við skilgreininguna í frumvarpinu.

Mig langar einnig að gera hér að umræðuefni breytingartillöguna sem varðar 18. gr. Þar segir að nefndin geri ráð fyrir að breyting verði á 18. gr. þar sem orðið „aðgerðir“, sem gert er ráð fyrir að tryggi starfsmönnum þau réttindi sem kveðið er á um í ákveðnum greinum frumvarpsins, fari út og í staðinn komi: „gerð áætlun um hvernig þeim skuli náð.“ Þar er ég líka í vafa um að við séum að gera rétt. Ég sé ekki betur en að 2. mgr. 18. gr. verði hálfundarleg þarna þar sem 2. málsliður 18. gr. er svohljóðandi:

„Fyrirtæki og stofnanir þar sem starfa fleiri en 25 starfsmenn að jafnaði á ársgrundvelli skulu setja sér jafnréttisáætlun eða samþætta jafnréttissjónarmið í starfsmannastefnu sína. Skal þar m.a. sérstaklega kveðið á um markmið og aðgerðir til að tryggja starfsmönnum þau réttindi sem kveðið er á um í 19.–22. gr.“

Ég hefði haldið að hér þyrfti að standa orðið „aðgerðir“ en ekki að áætlunin um hvernig þeim skuli náð sé nægileg.

Síðan vil ég gera athugasemd við Jafnréttisráð sem kveðið er á um í 8. gr. frumvarpsins. Þar er gert ráð fyrir að félagsmálaráðherra skipi átta manna Jafnréttisráð. Breytingartillögur nefndarinnar gera ráð fyrir að þeim verði fjölgað í tíu. Ég átti orðastað við hv. formann nefndarinnar í andsvörum áðan þar sem fram kom í máli hv. þingmanns að hér væri um málamiðlunartillögu að ræða.

Mér þykir nokkuð undarlegt að þegar hávær krafa kemur upp í nefndinni um að ráðið verði fámennara en átta, skuli málamiðlunin vera sú að fjölgað sé um tvo. Málamiðlunin er því upp á við. (Gripið fram í.) Í sjálfu sér er það skondið þegar maður horfir á það þessum augum. Ef ágreiningur hefði verið um fjölda ráðsmanna hefði maður haldið að málamiðlunin væri niður á við, að þá hefði verið farið bil beggja í þessum efnum því að frumvarpið gerði ráð fyrir átta. Nei, mér segir svo hugur um að átökin innan nefndarinnar hafi verið um það hverjir sætu í ráðinu, hverjir ættu þar fulltrúa en ekki nákvæmlega um fjölda fulltrúanna.

Ég nefndi í andsvari mínu að ég væri ósátt við að fulltrúi Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum, sem er ein af rannsóknastofnunum Háskóla Íslands, skyldi vera tekin út úr ráðinu með þeim rökum að fleiri háskólar starfi á þeim vettvangi og því verksviði. Hér var nefnd Rannsóknastofa um jafnrétti og vinnuvernd í Háskólanum á Bifröst.

Mig langar að upplýsa hv. þingheim um að flaggskip íslenskrar æðri menntunar, Háskóli Íslands, hefur um árabil rekið þessa öflugu rannsóknastofu undir félagsvísindadeild, rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Sú rannsóknastofa er óumdeild. Hún ber höfuð og herðar yfir annað rannsóknastarf sem fram fer í landinu. Rannsóknastarf í kvenna- og kynjafræðum hefur átt undir högg að sækja og þarf aukið brautargengi og aukinn stuðning stjórnvaldsins og löggjafans til að ná almennilega fótfestu. Ég hefði haldið að hér væri full ástæða til að setja fulltrúa frá flaggskipi rannsókna í kvenna- og kynjafræðum inn í ráðið eins og frumvarpið gerði ráð fyrir. Ég vil benda á að rannsóknastofan hefur mjög mikið samstarf við aðra aðila sem starfa á þessum vettvangi, eins og t.d. þá sem starfa fyrir Háskólann á Bifröst.

Háskólinn á Bifröst vinnur mjög merkilegt starf og það gerir Háskólinn í Reykjavík einnig. Þar eru aðilar sem komið hafa inn í umræðu og samstarf við Háskóla Íslands og Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Sú rannsóknastofa hefur því virkjað aðila annars staðar í fræðasamfélaginu, tekið þá inn á ráðstefnur og unnið verkefni í náinni samvinnu við þá. Ég tel því einsýnt að Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum þurfi að vera til staðar í Jafnréttisráði. Ég lýsi því hér yfir að ég tel að full ástæða sé til að

skoða það milli 2. og 3. umr. hvort ekki eigi að gera hér einhverja bragarbót á og hvort ekki sé hægt að leiðrétta — ég vil segja leiðrétta — þessi mistök til að tryggja að fræðasamfélagið, það fólk sem stundað hefur rannsóknir á sviðinu, eigi aðkomu að Jafnréttisráði. Ég tel það mjög mikilvægt og mun leggja mikla áherslu á það í starfinu sem fram undan er að því verði kippt í liðinn, að það verði leiðrétt.

Annað sem ég hafði orð á í andsvari við hv. þingmann varðandi Jafnréttisráð, hv. formann nefndarinnar, varðaði þá ákvörðun nefndarinnar að setja inn fulltrúa frá nýjum aðila sem ekki var í frumvarpinu. Þar er ég að tala um Félag um foreldrajafnrétti. Það er hagsmunafélag sem m.a. hefur lagt áherslu á að koma karlmönnum inn í umræðu um ákveðna þætti í jafnréttisumræðunni. Hér er um að ræða feður sem misst hafa forræðið yfir börnum sínum eða hafa ekki forræði yfir börnum sínum. Eðlilegt er að starfandi séu hagsmunafélög um málefni af þessu tagi. Eins og ég sagði áðan veit ég um að minnsta kosti tvö félög á landinu sem hafa þessi hagsmunamál og berjast fyrir þeim. Ég hefði viljað fá rök frá hv. formanni nefndarinnar um það hvers vegna eitt félag á þessum vettvangi er tekið fram yfir annað.

Ég vil jafnframt segja að ég er ekki sannfærð um að félagsskapur af þessu tagi, tiltölulega lítið félag með mjög afmarkað verksvið, eigi að eiga rétt að aðkomu að Jafnréttisráði sem er eðli málsins samkvæmt fámennt ráð. Ég teldi að þar þyrftu þá að vera fulltrúar sem hefðu mjög marga á bak við sig eins og t.d. launþegahreyfingarnar og Samband ísl. sveitarfélaga. Ég vil nota tækifærið og fagna því að nefndin skyldi hafa ákveðið að bæta inn fulltrúum frá Sambandi ísl. sveitarfélaga í ráðið. Það finnst mér eðlileg ákvörðun og góð en ekki að sama skapi sú ákvörðun að setja Félag um foreldrajafnrétti, sem áður hét Félag ábyrgra feðra, inn í ráðið. Ég hefði þá talið eðlilegra, ef menn vilja taka forræðismál eða málefni einstæðra foreldra sérstaklega inn að borði hjá Jafnréttisráði, að taka stórt og mikið félag sem starfað hefur á landsvísu og þar er ég að tala um Félag einstæðra foreldra. Ég hefði viljað fá rökstuðning nefndarmanna um það hvers vegna Félag einstæðra foreldra kom þá ekki frekar til álita en Félag um foreldrajafnrétti.

Það vekur líka athygli að á listanum yfir umsagnaraðila gaf Félag um foreldrajafnrétti ekki einu sinni umsögn um málið til nefndarinnar. Því var send beiðni um að gefa umsögn en það gaf ekki neina slíka. Ég hefði því talið að hér færi mun betur á því að endurskoða þá ákvörðun nefndarinnar að setja fulltrúa frá Félagi um foreldrajafnrétti inn í ráðið. Ég hefði talið að við ættum að endurskoða ákvörðunina milli 2. og 3. umr.. Sömuleiðis legg ég til að ákvörðunin um að taka fulltrúa frá Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum út, verði endurskoðuð.

Seinni hluta ræðu minnar langar mig til að eyða í að tala um vottunarkerfið. Ég sat hér og hlustaði á hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson ræða um vottunarkerfið rétt áðan. Hv. þingmaður á sæti í nefndinni. Honum var tíðrætt um einfaldara Ísland og var með vangaveltur um að lagafrumvarpið flækti stjórnsýsluna í stað þess að einfalda hana. Hann sagði að með frumvarpinu væri verið að leggja kvaðir á atvinnulífið og auka vægi stofnana og fjölga þeim. Hann hefur áhyggjur af því að við stefnum í vandræði. Greinilega hefur hv. þingmaður þó ákveðið að fylgja málinu og þeim hugmyndum sem það gengur út á frekar en að fylgja sinni ýtrustu sannfæringu í þessum efnum. Ég virði það við hann. Mér finnst það eðlilegt. Ég vil hins vegar gera athugasemd við orð hv. þingmanns um að jafnréttisáætlanir af því tagi sem frumvarpið gerir ráð fyrir séu íþyngjandi í eðli sínu. Ég hefði haldið að vottunarkerfi sem slíkt væri nýtt bákn sem gæti mögulega orðið íþyngjandi fyrir okkur, löggjafann og skattborgarana, umfram það sem jafnréttisáætlanir fyrirtækja og stofnana hefðu orðið.

Mín trú er sú að jafnréttisáætlanir fyrirtækja og stofnana séu tækið sem við eigum að nota til að tryggja að jafnrétti sé í raun í öllum fyrirtækjum og öllum stofnunum. Ég hefði því talið að nefndin hefði átt að skoða jafnréttisáætlanirnar þar sem best hefur tekist til og taka afstöðu til þess hvort slíkar jafnréttisáætlanir nægðu ekki til að tryggja markmið laganna.

Ég nefni hér tvær áætlanir sem eru til fyrirmyndar þar sem við þekkjum til. Þær eru aðgengilegar á vefsíðum og hafa sannað ágæti sitt. Það er í fyrsta lagi jafnréttisáætlun Tryggingastofnunar ríkisins sem er mjög vel unnin, mjög vel ígrunduð, og hefur þegar sannað ágæti sitt. Sömuleiðis vil ég nefna fyrirtæki á borð við SKÝRR sem einnig hefur gert jafnréttisáætlun sem ég tel vera til fyrirmyndar. Þessar jafnréttisáætlanir sem best hafa verið unnar eru þannig að þær gera vottunarkerfi, af því tagi sem nefndin hefur hugmyndir um að innleiða, fullkomlega óþarft. Ég veit til þess að þar sem umræður hafa komið upp um vottunarkerfi — þá er ég að tala um vottunarkerfi sem varða launamál og jöfnun launamunar milli kynja — hafa komið upp verulega alvarlegar ábendingar eða vísbendingar um að þau geti aldrei orðið fullkomin eða þjónað þeim tilgangi sem menn ætla þeim.

Ég held því að með vottunarkerfi stefnum við inn á braut sem á eftir að leiða okkur í tómar ógöngur. Það hefði verið miklu nær að skoða þær fyrirmyndar jafnréttisáætlanir sem eru til staðar og fara eftir þeim. Jafnréttisáætlanir eru að mínu mati virk tæki í þessari baráttu okkar. Þær eru ekki íþyngjandi og Jafnréttisstofa er orðin mjög klók í því að veita fyrirtækjum og stofnunum ráðgjöf við samningu jafnréttisáætlana. Hún er í raun og veru búin að búa til módel sem virkar eins og best verður á kosið. Ég hefði því talið að við hefðum átt að fara hægar í þessum efnum, halda okkur við jafnréttisáætlanirnar og sleppa hugmyndafræðinni varðandi vottunarkerfið sem að mínu mati er mjög illa ígrunduð og illa rökstudd í áliti nefndarinnar.

Að lokum langar mig að gera að umtalsefni hugmyndafræðina um samþættingu kvenna- og kynjasjónarmiða. Samkvæmt A-lið 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að markmiðum laganna skuli náð með því að gæta jafnréttissjónarmiða og vinna að kynjasamþættingu í stefnumótunum og ákvörðunum á öllum sviðum samfélagsins.

Ég vek athygli á þessu hugtaki, samþættingu, sem er í mínum huga mjög mikilvægt og er lykill að því að við náum árangri í þessum málum. Í umsögn Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum um frumvarpið kemur fram að þetta grundvallaratriði varði víðtæka aðferðarfræði sem sjái of lítinn stað í frumvarpinu. Það skorti á að frumvarpið geri ráð fyrir því hvernig samþættingin eigi að fara fram og

hvernig samþættingarsjónarmiðanna sé gætt.

Í mínum huga er orðið mjög nauðsynlegt og afar brýnt að stjórnvöld átti sig á því að þegar við tölum um samþættingu kynjasjónarmiða inn í allar ákvarðanir, er það mjög skörp og skýr krafa um að ákvarðanir í stjórnsýslunni og hjá löggjafanum séu ekki teknar öðruvísi en að upp sé brugðið sjónglerjum jafnréttis.

Þannig samþættir maður kynjasjónarmið við allar ákvarðanir og lagasetningu. Það þýðir í raun og veru að við tökum aldrei neina samfélagslega ákvörðun þar sem ekki verður spurt hvort hún komi misjafnt niður á kynjunum. Ef mögulega er um misjöfn áhrif að ræða þarf að tryggja að (Forseti hringir.) jafnaður verði út sá munur og þar með hefur samþætting átt sér stað. Hafa má mörg orð um þetta. Það er kannski einnig fræðilegt, hæstv. forseti, en ég læt hér máli mínu lokið að sinni en mun koma með frekari ábendingar í næstu ræðum.

[15:32]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í umræðunni í félagsmálanefnd og hér í dag hefur mér fundist áberandi áherslan á formið, þ.e. umbúðirnar um Jafnréttisráð. Það er eins og silkihúfurnar séu uppteknar af því að staflast hver á aðra. Hver tekur þátt í Jafnréttisráði o.s.frv. bjargar jafnréttinu ekki neitt. Mér finnst sumir mjög uppteknir af þessu og mér finnst þetta bera vott af því sem ég hef nefnt áður, jafnréttisiðnaðinum, að þetta er orðinn iðnaður í sjálfu sér, að hafa eftirlit með, kontrólera misréttið o.s.frv. en ekki að laga misréttið sjálft.

Ég ætla að spyrja hv. þingmann: Skiptir virkilega svona miklu máli að menn eyði svo stórum tíma af ræðutíma sínum í það hverjir tilnefni í Jafnréttisráð? Það vill svo til að þarna er Femínistafélagið, Kvenfélagasambandið og Kvenréttindafélagið. Eitt af þessum félögum veitir ekki einu sinni karlmönnum aðild. Svo kvartar hv. þingmaður yfir því að eitt félag, sem hugsanlega kann að vera karlafélag, tilnefni menn þarna inn. Er hv. þingmaður yfirleitt á móti því að karlmenn taki þátt í jafnréttisbaráttunni?

[15:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þykir leitt að hv. þingmaður skuli stökkva upp á nef sér í andsvari við mig og skuli spyrja svo fáránlega sem hann gerir, um hvort ég sé á móti því að karlmenn taki þátt í jafnréttisbaráttunni. Hvað á það eiginlega að þýða, virðulegi forseti? Kunna menn sér ekki hóf í orðum? Veit hv. þingmaður ekki fyrir hvað ég hef staðið í umræðum á Alþingi þegar jafnréttismál eru annars vegar? Ég tel hann vita það. Hann á að vita betur og ætti því ekki að koma með spurningu af þessu tagi í andsvari. Ég sagði meira að segja í andsvari við hv. formann nefndarinnar áðan að við vissum öll að jafnrétti kynjanna væri sameiginlegt verkefni karla og kvenna. Á það trúi ég og við það stend ég.

Hins vegar vil ég benda hv. þingmanni á eða spyrja á móti: Hverjum er mismunað, hvoru kyninu er mismunað? Það er konum sem er mismunað. Það er verið að reyna að jafna hlut kvenna á við hlut karla í samfélaginu með þessum lögum. Þessi lög væru ekki til nema vegna þess að konur hafa borið skarðan hlut frá borði í samskiptum sínum við karla í gegnum tíðina. Karlmaðurinn er normið í þessu samfélagi en ekki konan. Því þurfum við að breyta. Við þingmenn á Alþingi Íslendinga berum ríkar skyldur og mikla ábyrgð í þessum efnum. Þess vegna skiptir það okkur máli að þeir sem koma að málum séu starfi sínu vaxnir og hafi þá kunnáttu og þekkingu til að bera að líklegt sé að hægt verði að ná fram markmiðum frumvarpsins.

Ég er mjög sátt við markmið frumvarpsins. Ég hafði enga ástæðu til þess að gera neina athugasemd við þau. En ég hef efasemdir um að breytingartillögurnar sem nefndin leggur til þjóni nægilega vel þeim markmiðum.

[15:35]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tel einmitt mikilvægt að bæði kynin taki þátt í baráttunni fyrir jöfnum rétti kynjanna. Ég er undrandi á hinni óskaplegu áherslu á formið, á umbúðirnar en ekki á innihaldið, þ.e. hverjir skipi Jafnréttisráð, eins og það sé ekki allt saman ágætis fólk hvaðan sem það kemur.

Það að Félag um foreldrajafnrétti sé minna virði en önnur samtök, mér þætti gaman ef hv. þingmaður upplýsti menn um af hverju svo er. Þetta félag hét reyndar áður Félag ábyrgra feðra sem mér fannst dálítið slæmt nafn. Það neyddi mig eiginlega til að ganga í félagið nema ég vildi vera flokkaður sem óábyrgur faðir. Ég sé ekkert að því að það félag taki þátt í Jafnréttisráði. Ég tel að það geti átt ágætisfulltrúa þar inni eins og önnur þau félagasamtök sem þar koma inn.

En ég spyr: Skiptir Jafnréttisráð og stjórn þess virkilega svo miklu máli að markmið frumvarpsins og laganna hverfi, þ.e. að stuðla að jafnrétti kynjanna?

[15:36]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég sagði í andsvari mínu áðan að ég hefði ekki athugasemdir við markmið þessara laga eða innihald þeirra nema í tengslum við atriði sem lúta ákveðnum formalisma. Það er eðlilegt að við á löggjafarsamkundunni skoðum formið og gefum því gaum.

Ég er sátt við innihaldið. Við höfum lýst því yfir, þingmenn frá öllum flokkum, að við séum sátt við markmið þessara laga. Við höfum hins vegar deilt um hvernig við tryggjum framtíð þess markmiðs. Við höfum í 30 ár haft lög sem kveða á um jafnrétti karla og kvenna en höfum ekki náð að praktísera þau vegna þess að eitthvað hefur verið rangt í forminu. Við þurfum að leiðrétta formið til að við náum fram þeim sjónarmiðum sem löggjöfin kveður á um. Það er það sem ég segi: Ég vil tryggja að þau sjónarmið sem rista dýpst og líklegust eru til að ná fram markmiðum þessa frumvarps eigi rödd við borð Jafnréttisráðs. Það finnst mér skipta miklu máli.

Ég vil biðja hv. þingmann að gera mér ekki upp skoðanir. Ég hef ekki sagt að Félag um foreldrajafnrétti sé minna virði en önnur félög. Hv. þingmaður má ekki gera mér upp þá skoðun. Það hef ég ekki sagt. Ég hef einungis sagt að það þurfi að vera röksemdir fyrir því hvaða áhugamenn um jafnrétti eru kallaðir að borði Jafnréttisráðs. Það eru engin rök fyrir því að þetta félag skuli sérstaklega kallað þar inn að frumkvæði nefndarinnar, nema af því að hv. þingmenn

hafa sagt að karlar þurfi að koma að umræðunni um jafnréttismál. Ég er hjartanlega sammála hv. þingmönnum um það. Karlmenn þurfa að koma að því og vera virkir í að koma á jafnrétti kynjanna í samfélaginu. En líkurnar á því aukast ekki með því að þessi félagsskapur eigi sæti í Jafnréttisráði.

[15:39]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kemur réttilega inn á að meginverkefni jafnréttislaga og það sem skipti mestu máli er samþætting kynjasjónarmiðanna. Við í nefndinni reyndum einfaldlega að draga fram þau álit sem komu, vinna úr þeim og leitast við að búa til lagaumhverfi þar sem bæði atvinnurekendur, launþegar, bæði karlar og konur, gætu sameiginlega unnið að markmiðum. Að því beinast breytingarnar í þessari lotu. Ef hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir les umsagnirnar og skoðar athugasemdir við frumvarpið þá skýrist kannski betur af hverju breytingarnar voru gerðar.

Þetta lýtur að ákvæðum varðandi framkvæmdaáætlunina, af því að við erum að fjalla um smæstu fyrirtæki sem þau stærstu. Það er rétt sem hv. þingmaður nefndi að nokkur fyrirtæki hafa gert jafnréttisáætlanir, sem er til fyrirmyndar, en það eru einmitt hin stóru opinberu fyrirtæki eða hálfopinberu fyrirtæki. Það sem við höfum áhuga á er að tryggja að litlu fyrirtækin, þessi einkareknu geti unnið með svipuðum hætti að jafnréttisáætlunum en það verði ekki um of íþyngjandi í stjórnskipan þeirra eða í þeirra vinnu vegna þess að við vitum að það er ekki öflugt skrifstofubatterí á bak við hvert lítið fyrirtæki.

Varðandi skipun Jafnréttisráðs þá er ástæða til að ítreka að þar er verið að breyta hlutverki ráðsins töluvert. Það starfar í nánu samstarfi við Jafnréttisstofu en sá aðili sem kallaður er til til þess að fá fram sem flesta aðila í umræðu um jafnréttismál er jafnréttisþing, sem er nýtt í lögunum. Það kemur saman á tveggja ára fresti og þar koma allir aðilar að borðinu, fara yfir stöðu mála og ræða (Forseti hringir.) með hvaða hætti við stöndum að jafnréttismálunum.

[15:41]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Varðandi tal hv. þingmanna um að jafnréttisáætlanirnar geti verið íþyngjandi eða að það þurfi að forða smáum fyrirtækjum frá íþyngjandi aðgerðum löggjafans vil ég segja þetta: Jafnréttisstofa er samkvæmt frumvarpinu ráðgefandi um setningu jafnréttisáætlana. Ég treysti Jafnréttisstofu fullkomlega til þess að gefa litlum fyrirtækjum ráð sem mundu auðvelda þeim að uppfylla markmið laganna á þann hátt sem hagkvæmast yrði og útheimti minnst útgjöld eða minnst umstang.

Ég treysti því líka og veit að Jafnréttisstofa mundi ráðleggja litlu einkafyrirtæki á allt öðrum nótum en risastórri stofnun með tugi manns í vinnu. Mér finnst þetta því ákveðið vantraust sem nefndin sýnir Jafnréttisstofu, að hún skuli ekki treysta Jafnréttisstofu til að ráðleggja fyrirtækjum miðað við stærð og umfang viðkomandi fyrirtækja. Mér finnst ákveðin uppgjöf í því sem leysa á með flóttanum inn í einhverja hugmyndafræði um vottunarkerfi, sem menn hafa ekki hugmynd um hvort yfir höfuð verður nokkurn tíma framkvæmanlegt, hvað þá að fara eftir því.

Ég tel að menn séu að íþyngja löggjafanum og málaflokknum um of með því að setja upp vottunarkerfi sem hvergi nokkurs staðar hefur verið reynt að gera með viðlíka hætti og að mínu mati eru allar líkur á því að það sé dæmt til að mistakast.

Varðandi jafnréttisþingin vil ég segja að auðvitað eru jafnréttisþingin samkvæmt frumvarpinu mjög fín hugmynd og eiga eftir að verða lífleg og þar á eftir að takast á um skoðanirnar. Þar er auðvitað vettvangur frjálsra félagasamtaka til að koma að umræðunni. En í Jafnréttisráði á Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum miklu meira erindi (Forseti hringir.) en nokkur frjáls félagasamtök, eins og Félag um foreldrajafnrétti.

[15:43]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hér gætir misskilnings sem þarf að skýra, þ.e. varðandi málflutning hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur um vottunarkerfin. Vottunarkerfin eru alls ekki hugsuð fyrir minnstu fyrirtækin, þvert á móti snúast þau um stærstu og öflugustu fyrirtækin, sem eru með vottunarkerfi á ýmsum sviðum og geta innleitt þar jafnréttisvottun einnig. Þau eru ekki til að leysa mál litlu fyrirtækjanna. Þau munu aldrei ráða við að vera í einhverjum öflugum vottunarkerfum af þeim toga sem við þekkjum til í sambandi við vottun fyrirtækja almennt.

Ég vil taka sérstaklega fram að ég treysti Jafnréttisstofu afar vel til að fylgja eftir jafnréttismálum. En það er ekki nóg. Það þarf að vera þannig að atvinnulífið treysti Jafnréttisstofu jafn vel. Því er ekki að leyna að það hefur komið fram sem sjónarmið í umræðunni að þetta sé allt of fræðileg vinna og uppskrúfuð og að menn óttist að aukið verði á pappírsvinnu og annað slíkt. Það verður verkefni okkar eftir að þessi lög verða samþykkt að eyða þessu vantrausti hjá einstökum atvinnurekendum og tryggja að áætlanir verði auðveldar í framkvæmd en skilvirkar. Það skiptir mestu máli.

Ég ítreka það sem ég hef sagt áður, að árangurinn af jafnréttisbaráttunni ræðst af því að allir aðilar komi að borðinu og berjist sameiginlega. Enginn tjáir sig andvígan því að ná árangri í jafnréttismálum en það eru margir sem hafa komist undan því að fylgja því eftir með formlegum hætti í fyrirtækjum sínum og það er okkar verkefni að tryggja að nú komi allir að borðinu, sinni verkefninu af fullum krafti og að við náum betri árangri.

[15:45]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Í þessu andsvari komu fram nokkuð alvarleg ummæli frá hv. þingmanni þar sem hann segir frá því að í umræðunni hafi komið upp einhvers konar vantraust atvinnurekenda á Jafnréttisstofu, að upp hafi komið einhvers konar ásakanir um að vinnan verði allt of fræðileg og uppskrúfuð.

Ég held, hæstv. forseti, að hér sé að gerast eitthvað sem

við þurfum að fara dýpra í og það er umræðan í félagsmálanefnd. Ég held að kannski þurfi meira af umræðunni sem fram fór í félagsmálanefnd að koma upp á yfirborðið í þessari umræðu. Ef umræðan í félagsmálanefnd og rökstuðningurinn fyrir breytingartillögum félagsmálanefndar er á því plani sem hv. þingmaður upplýsti okkur um, að þar hafi komið fram einhverjar ábendingar frá atvinnurekendum um að vinnan við jafnréttismálin og það að jafna stöðu kynjanna sé allt of fræðileg og uppskrúfuð, þá tel ég að mjög alvarlegir hlutir séu á ferðinni og ástæða sé til að taka málið aftur til nefndar og hreinsa þau mál sem verið er að koma með inn í þessa umræðu á Alþingi Íslendinga. Mér finnst þetta gefa til kynna að þarna hafi komið fram einhver sjónarmið frá atvinnurekendum um að þeir vantreysti Jafnréttisstofu og það vantraust sé kveikjan að vottunarkerfinu. Ef þetta er rétt, þá finnst mér það mjög alvarlegt.

[15:47]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Við fjöllum hér um jafnréttismál í 2. umr. Það er spennandi að fylgjast með þessari umræðu af því að nú reynum við nýtt fyrirkomulag varðandi tímalengd umræðu. Ný þingsköp hafa tekið gildi þannig að nú tala allir í 10 mínútur í þessari umferð og geta svo talað í 5 mínútur í næstu. Ég held að við upplifum það strax að umræðan er miklu léttari og snarpari og við erum með hnitmiðaðri ræður. Menn komast hraðar að, það er auðveldara að reikna út hvenær maður kemst að af því að maður getur talið þá sem eru á undan á mælendaskránni og margfaldað með 10. Það er því svolítið gaman að prófa þetta form núna við þessa umræðu.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson sem hefur setið í félagsmálanefnd og átt hlut að málinu í vinnslu er ekki staddur í þinginu í dag en ég vil draga það fram að hann skrifar undir nefndarálitið sem er hér til umfjöllunar eins og þingmenn annarra flokka í félagsmálanefnd en þeir skrifa allir undir það án fyrirvara nema hv. þm. Pétur Blöndal. Það ríkir því almenn samstaða um frumvarpið.

Framsóknarmenn hafa unnið að þessum málum síðustu árin enda hafa ráðherrar í félagsmálaráðuneytinu verið frá Framsóknarflokknum og því byggir þetta frumvarp á þeim grunni sem við höfum lagt á síðustu árum og missirum. Í þessu frumvarpi eru mörg nýmæli, það er verið að breyta fyrirkomulaginu þannig að við vonumst til að ná meiri árangri í jafnréttismálum en við höfum alls ekki náð þeim árangri sem til stóð. Því fer víðs fjarri, virðulegi forseti. Auka á eftirlitshlutverk Jafnréttisstofu, hún á að fá ríkari heimildir til að afla gagna frá fyrirtækjum, stofnunum og félagasamtökum sem liggja undir rökstuddum grun um brot á lögunum og hún fær jafnframt heimild til að leggja dagsektir á viðkomandi aðila þangað til viðunandi úrbætur verða gerðar. Að okkar mati er mjög mikilvægt að hægt sé að beita dagsektum af því að allt of mikið hefur verið um það að falast hafi verið eftir upplýsingum og þeim ekki verið skilað, málin hafa verið látin danka og trassast og enginn árangur næst með þeim hætti.

Jafnréttisstofu á einnig að verða heimilt að leita sátta í ágreiningsmálum, hún skal vinna að forvörnum gegn kynbundnu ofbeldi, breyta hefðbundnum kynjaímyndum og vinna gegn neikvæðum staðalímyndum um hlutverk kvenna og karla. Markmiðin sem stefnt er að með þessu frumvarpi eru skýr og góð að mínu mati og okkar framsóknarmanna.

Ákvæðið um að allar stofnanir og fyrirtæki með fleiri en 25 starfsmenn setji sér jafnréttisáætlun eða samþætti jafnréttissjónarmið í starfsmannastefnu sína teljum við gott og réttmætt ákvæði. Það hefur verið svolítið umdeilt. Margir hafa talað um að þetta yrði allt of íþyngjandi fyrir fyrirtæki og stofnanir en nú þegar hafa fjölmargar stofnanir ríkisins gert slíkar áætlanir. Við teljum að stíga eigi þetta skref.

Varðandi umræðu sem hér hefur orðið um ýmis atriði eins og breytingar á skipan Jafnréttisráðs þá situr sú sem hér stendur ekki í félagsmálanefnd þannig að það er kannski erfitt að átta sig nákvæmlega á umræðunni sem þar fór fram. Ég skynja þetta svo, virðulegi forseti, að niðurstaðan sé einhvers konar samkomulag sem myndast hafi í félagsmálanefnd um breytingar á ráðinu. En það er alveg fullt tilefni til að koma með athugasemdir eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði hér. Og ég verð að segja að svar formanns félagsmálanefndar, hv. þm. Guðbjarts Hannessonar, kom svolítið á óvart. Í svari hans komu fram skýringar á því af hverju breytt var um fulltrúa í ráðinu og teknir út fulltrúar. Þar var notað orðið „uppskrúfað“ um umræðuna, eitthvað slíkt, virðulegi forseti.

Mér finnst leitt að heyra ef þetta eru einhverjar forsendur á bak við breytingarnar og ég tek undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að vert er að íhuga þá stöðu sem komin er upp þegar við gerum breytingar sem byggja á einhverjum slíkum sjónarmiðum. En ég skil það svo að þessi niðurstaða sé einhvers konar samkomulag. Flokkarnir hafi reynt að ná saman um niðurstöðu og þeir hafi náð henni og þess vegna séu þessar breytingar gerðar. Einhverjir fengu sitt í gegn hér og aðrir annars staðar og þetta er sem sagt niðurstaðan og ég geri ekki alvarlegar athugasemdir við hana.

Hér hefur líka orðið talsverð umræða um vottunarkerfið. Það kemur fram í nefndarálitinu að nefndin hafi rætt ítarlega þann möguleika að koma á vottunarkerfi fyrir framkvæmd jafnréttisáætlana og jafnlaunakerfa hjá þeim aðilum sem lögin ná til. Svo er það rökstutt síðar að nefndin leggi til að sett verði inn ákvæði til bráðabirgða um að þetta verði skoðað mjög alvarlega. Í því bráðabirgðaákvæði, verði það samþykkt, er lögð sú skylda á herðar hæstv. félagsmálaráðherra að hlutast til um að hrinda þeirri vinnu í framkvæmd að undirbúa slíkt vottunarkerfi og miðað er við að vottunarkerfið verði tilbúið fyrir 1. janúar 2010. Það er einbeittur vilji nefndarinnar að svona vottunarkerfi komist á, svo mjög er það útskýrt í nefndarálitinu. Sagt er að gera verði ráð fyrir að breyta þurfi lögunum til að skjóta lagastoð undir vottunarkerfið og réttaráhrif vottunar og þetta kosti tíma og fjármuni o.s.frv.

Ég átta mig ekki alveg á því sem fram kom í máli formannsins, virðulegi forseti, miðað við það svar sem formaður félagsmálanefndar gaf áðan, að þessi mál hefðu verið skoðuð í tíð síðustu ríkisstjórnar og þá hefði launavottun verið skoðuð og út úr þeirri vinnu hafi komið að slíkt fyrirkomulag kostaði gífurlega háar fjárhæðir. Það má alltaf deila um hvað er hátt í því sambandi þegar svo mikilvægt mál er undir eins og 15% launamunur á milli kynjanna. Það

hlýtur að vera geysilega alvarlegt mál og tilefni fyrir tugþúsundir kvenna að mæta til mótmæla í miðborginni. Við eigum þess vegna að gera allt sem við getum til að laga þá stöðu þó að það kosti einhver fjárútlát. Hv. þm. Guðbjartur Hannesson gaf í skyn að það sem nefndin væri að ræða núna væri um eitthvað annað en það sem fyrri ríkisstjórn hefði verið að skoða en ef maður les nefndarálitið kemur fram að koma eigi á vottunarkerfi, eða svo ég vitni bara beint í textann, með leyfi forseta:

„Nefndin ræddi ítarlega þann möguleika að koma á vottunarkerfi fyrir framkvæmd jafnréttisáætlana og jafnlaunakerfa hjá þeim aðilum sem lögin ná til.“

Þarna er verið að tala um jafnlaunakerfi þannig að ég sé því ekki stóran mun á þessu og því sem fyrri ríkisstjórn var að skoða nema að verið er að bæta við vottunarkerfi fyrir framkvæmd jafnréttisáætlana, ef miðað er við þau rök sem voru færð fram áðan af formanni nefndarinnar. Ég teldi því gott ef formaður nefndarinnar eða hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir gætu í lok umræðunnar farið aðeins yfir þennan þátt í vottunarkerfinu, hvort það sé einhver sérstakur munur á því sem nú á að stefna að og því sem fyrri ríkisstjórn var að skoða, af því ég skildi hv. þm. Guðbjart Hannesson svo að þar væri munur á. Ég sá það ekki fyrir mér og hafði ekki áttað mig á því áður en þessi umræða hófst.

Virðulegi forseti. Það liggur mikil ástæða að baki því að við ræðum þessi mál hér. Mig langar aðeins að tæpa á nokkrum málum sem eru mikilvæg í jafnréttisumræðunni. Í fyrsta lagi er allt of mikill launamunur hér á landi. Það er 15% launamunur milli kynja. Við héldum á sínum tíma að auðvelt yrði að leiðrétta launamuninn en erfiðara að breyta viðhorfum í jafnréttismálum en sagan segir okkur að það er þveröfugt. Það er geysilega erfitt að minnka launamuninn en viðhorfin hafa svo sannarlega breyst og að talsverðu leyti til batnaðar. Við þurfum því að spýta í lófana til að minnka launamun kynjanna. Kjarasamningar eru fram undan og ríkisstjórnin hefur þau ákvæði í stjórnarsáttmála sínum að minnka launamun kynjanna um allt að helming. Það er stefnt að því og það gefst tækifæri á næstunni að taka stór skref í því sambandi. Fjölmennar stéttir á vinnumarkaði bíða eftir því að ná góðum samningum í þá veru að launamunur kynjanna minnki. Ég get nefnt þar umönnunarstéttirnar, t.d. á sjúkrahúsum og í umönnunarstörfum almennt, kennarastéttina og fleiri stéttir. Ég vil líka nefna að heimilisofbeldi er allt of útbreitt í okkar samfélagi og þar eru konur þolendurnir og við þurfum að vinna samhent að því að minnka slíkt ofbeldi eins og unnt er.

Ég vil líka nefna að það er mikið verk að vinna hvað varðar valdahlutföll kynjanna, hvernig völdum er fyrir komið í samfélagi okkar. Þar vil ég nefna fyrirtækin og markaðinn, að konur eru þar ekki fremstar í flokki, m.a. hvað varðar efnahagsleg völd, stöður í stjórnum fyrirtækja. Þar gætir óþols hjá konum. Þær komast ekki þangað sem þær stefna. Allt of fáar konur eru í stjórnum fyrirtækja. Félag kvenna í atvinnurekstri hefur látið til sín taka á þessum vettvangi og er það vel. Staðan á markaði því ekki ásættanleg.

Ég nefni líka völd innan fjölmiðla. Fjölmiðlar eru geysilegt vald, oft er talað um fjölmiðla sem fjórða valdið og ég held að það sjái allir, ef maður skiptir því upp milli kynja, að karlarnir halda utan um þyngri völdin í fjölmiðlum. Þar þurfa konur líka að ná betri stöðu til þess að fjölmiðlavaldið átti sig á hvernig lýðræðinu er best fyrir komið og að sjónarmið kvenna fái að hljóma þar jafnsterkt og sjónarmið karla.

Ég vil einnig nefna hér stjórnmálin, bæði sveitarstjórnir og Alþingi. Í sveitarstjórnum eru konur núna í kringum 35%. Þetta er of lágt hlutfall, það þarf að stefna að hærra hlutfalli. Á þinginu náðu karlar þeim árangri að ná tæplega 70% hlutfalli í síðustu alþingiskosningum. Þar varð mikið bakslag árið 2003. Árið 1999 náðum við árangri, þá hækkaði hlutfallið. Karlar náðu 65% hlutfalli, konur 35%, en svo lækkaði það verulega í næstu kosningum á eftir og við höfum ekki náð aftur því sem við náðum 1999. Þetta er alvarlegur hlutur, virðulegi forseti, en ég bind vonir við að þetta frumvarp, sem við samþykkjum væntanlega bráðlega og er ágæt samstaða um, komi okkur til aðstoðar varðandi launamun kynjanna, heimilisofbeldið, stöðuna á markaði, stöðuna í stjórnmálunum og stöðuna hjá fjórða valdinu, hjá fjölmiðlunum. Ég vona að það hjálpi okkur á öllum þessum póstum.

Virðulegi forseti. Ég læt máli mínu lokið hér þó að ég hafi ekki notað allar mínar 20 mínútur. Ég vil enn á ný lýsa því yfir að það er spennandi að taka þátt í umræðunni núna þegar við höfum skemmri tíma en fyrr til að taka til máls í 2. umr. og gef hér með næsta ræðumanni 5 mínútur af mínum 20.

[16:02]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég get í meginatriðum tekið undir orð hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur um jafnréttismálin og stöðu jafnréttis í landinu. Þar er mikið verk að vinna og mikilvægt að vel takist til varðandi lagasetninguna.

Mig langar að leiðrétta þann misskilning, ef skilja mátti það af máli mínu um að tortryggni eða vantraust ríkti á milli smærri fyrirtækja og jafnréttisstofnana, að tortryggni ríkti gagnvart Jafnréttisráði. Tortryggnin tengist ekki skipun Jafnréttisráðs, hún tengist öðrum atriðum, t.d. varðandi það hvernig við högum framkvæmdaáætlun og öðrum slíkum kröfum. Við reyndum að hafa ákvæðin mildandi til að reyna að eyða þeirri tortryggni.

Sömuleiðis hefur hv. þm. Siv Friðleifsdóttir rétt fyrir sér varðandi launavottunina. Ég vil taka undir orð hennar um að auðvitað er afstætt hvort það er dýrt ef við hefðum getað komið á launavottun fyrir 76 millj. kr., þótt að ég segi að það sé hátt verð. Við gerum engu síður tillögu um að fara einu skrefi lengra, þ.e. að vera með launavottun en til viðbótar vottun á atriðum sem snúa að öðrum þáttum jafnréttislaganna. Ef fyrirtæki getur sett inn í vottunarkerfi sitt vottun sem varðar öll jafnréttislögin og sýnt að það sinni öllum þeim þáttum í skipulagi sínu þá losnar það hugsanlega við þann eftirlitsiðnað eða það eftirlit sem fylgir að öðru leyti, þ.e. viðurkenndur aðili mundi þá staðfesta að viðkomandi fyrirtæki fylgi jafnréttislögum í gegnum vottunina.

Það er ástæða til að ítreka að vottunarhugmyndin er við-

bót við jafnréttislögin. Hún kemur ekki í staðinn fyrir neitt annað en er valkostur fyrir stærri og öflugri (Forseti hringir.) fyrirtæki til að beita öðrum aðferðum en við gerum ráð fyrir í lögunum.

[16:04]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Það er gott að búið er að skýra það betur að ekki var átt við Jafnréttisráð í þeim orðum sem áðan féllu, að þau uppskrúfuðu orð beindust ekki að Jafnréttisráði. Það er gott af því að af þeim orðum mátti skilja að þetta væri persónutengt. En ég heyri að svo er ekki miðað við útskýringarnar sem nú eru komnar fram og það er gott.

Hins vegar þykist ég hafa heyrt þennan tón áður í umræðunni um jafnréttismál. Sumir telja að þetta séu mál sem einungis konur hafi nánast atvinnu af og einoki þann slag. En það er alls ekki svo. Þær konur eru svo mikilvægar að það skal enginn ýta þeim í burt, svo ég segi það bara hreint út. Það er mikilvægt að hafa baráttukonur sem vinna í þessum geira og fylgja eftir þeim framförum sem hér verða.

Varðandi launavottunina þá skil ég það svo, og er ánægð ef það er rétt, þá skil ég það svo að ekki sé vikið frá því sem fyrri ríkisstjórn vann að, en þar vorum við framsóknarmenn í fararbroddi, með félagsmálaráðuneytið á okkar könnu. Hæstv. forseti Magnús Stefánsson er einn af þeim aðilum. Það er sem sagt áfram unnið á þeim grunni. Ég tel reynandi að fara út í vottunarmálin af því að við höfum náð svo lélegum árangri. Það liggur við að maður sé til í að prófa allt af því að við höfum ekki náð nógu góðum árangri í jafnréttismálum. Ég tel, þrátt fyrir þau varnaðarorð sem ég hef heyrt hér frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, að það sé reynandi (Forseti hringir.) að prófa þetta.

[16:07]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég tel ástæðu til að undirstrika að samstaðan er lykilatriði varðandi breytingar á stefnunni. Okkur hefur ekki miðað eins langt og við ætluðum okkur. Ein af þeim breytingum sem við verðum að ná fram er einmitt að ná samstöðu og detta ekki niður í að togast á um einstök smærri atriði sem skipta engu máli. Ég vil taka það fram að það skiptir mig engu máli hvort frumvörp hafa komið fram frá fyrri ráðherrum eða vinnan átt sér stað af fyrri ríkisstjórn, málið sjálft skiptir mestu og sá árangur sem við náum í framhaldinu.

Ég tek undir orð hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur um mikilvægi þeirra sem hafa staðið í þessari baráttu. Ég vil líka taka undir það að það er sorglegt að þær konur sem hafa staðið í þessari baráttu séu oft afgreiddar þannig að þær hafi uppskrúfaðar hugmyndir eða eitthvað slíkt. Það breytir ekki þeirri staðreynd að við þurfum að ná að tala saman, þeir aðilar sem hafa þetta viðhorf, þeir sem koma að jafnréttismálum og líta niður á þessa baráttu og þeirra sem hafa staðið í henni til lengri tíma. Við þurfum að sameina þessa aðila í baráttunni fyrir bættum kjörum og tryggja þann skilning sem þarf til að við náum árangri.

[16:08]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Það er ekki jafnrétti á Íslandi, a.m.k. ekki á milli kynjanna. Það er nóg að fara á aðalfund Seðlabanka Íslands til að sjá það. Ég hef oft notað hann sem mælikvarða á hvort eitthvað miði í jafnréttisátt. Mér fannst í hittiðfyrra að þar væru eilítið fleiri konur, ætli þær hafi ekki verið tíu, en árið 2007 fækkaði þeim aftur. Ég held því að lítið hafi unnist í jafnréttinu. Það hefur mjög lítið áunnist frá kvennafrídeginum og það ætti að hreyfa við hörðustu baráttumönnum um jafnrétti kynjanna. Þeir ættu að staldra við og spyrja hvort eitthvað sé að baráttuaðferðunum.

Svo má spyrja: Er ekki í lagi að hafa misrétti? Ég held að það sé alls ekki í lagi. Það er ekki í lagi vegna réttlætis. Við viljum að fólk sé ráðið eftir hæfileikum en ekki eftir annarlegum sjónarmiðum, hvort sem eru karlar eða konur. Það er líka tap þjóðfélagsins að hæfasti einstaklingurinn sinni ekki hverju starfi. Það er tap atvinnulífsins, tap fyrirtækjanna og einstaklinganna sem fara halloka. Það sem er kannski verst í því þegar fólk er ekki ráðið eftir hæfileikum er áhugaleysi viðkomandi starfsmanns, starfsleiði og kulnun í starfi eins og menn hafa kallað. Það er mjög alvarlegt þegar starfsmaður uppgötvar, hvort sem er karl eða kona, að hann á enga möguleika á frama.

Svo kann maður að spyrja: Hvernig stendur á því að fyrirtækin ráða ekki hæfasta fólkið? Hvernig stendur á því? Vilja þau ekki græða? Er ekki nógu mikil krafa um arðsemi? Ég get svo sem skilið það hjá opinberum fyrirtækjum því að samkvæmt eðli sínu vilja þau ekki græða, ekkert endilega. Þau eru ekki endilega að hugsa um hag skattgreiðenda alla daga sem eiga þau og borga. En þegar kemur að einkafyrirtækjum þá skil ég ekki af hverju þau ráða ekki hæfasta fólkið. Það skyldi ekki vera að einhverjar aðrar ástæður búi á bak við það, t.d. fordómar karla gagnvart konum, fordómar kvenna gagnvart konum og fordómar kvenna gagnvart sjálfum sér? Ég held að menn ættu að skoða það sérstaklega hvernig stendur á því að konur sækja ekki nógu mikið fram, eru nógu grimmar í því að ná frama, skipta um starf o.s.frv. Getur verið að skólakerfið bregðist í að þjálfa ungmenni, kannski sérstaklega konur, í að koma fram? Það er eitthvað sem við þurfum að skoða.

Varðandi mælinguna á jafnrétti þá eru tekin sambærileg störf og skoðað hvort fólk sé með sömu laun fyrir sömu störf. En það segir ekki neitt ef konur eru allar í láglaunastörfunum og karlarnir allir í hálaunastörfunum, allt saman slétt og fellt og allar konurnar með jafnhá laun, jafnlág laun sín á milli og allir karlarnir með jafnhá laun sín á milli fyrir miklu betri störf, hærri embætti. Það segir ekki nokkurn skapaðan hlut um jafnréttið. Mælingin getur því verið skökk.

Í umræðunni í félagsmálanefnd barðist ég fyrir því að ná fram ákveðnum ákvæðum um vottun. Það er til stofnun sem heitir Löggildingarstofa og hún löggildir vottunarstofur. Það er til vottun sem vottar mál og vog á bensínstöðvum o.s.frv. og víðar í verslunum, það eru til vottunarstofur sem votta umhverfismál og vottun um jafna staðla við framleiðslu, þ.e. ISO-staðla. Hvers vegna skyldum við ekki láta okkur dreyma um vottun á jafnrétti? Hvers vegna skyldum við ekki láta okkur dreyma um að slíkt verði til? Ég treysti

opinberum aðilum til að búa til slíkt kerfi að hægt sé að votta jafnrétti nákvæmlega eins og umhverfismál og framleiðslu á vörum.

Það var mikið tekist á um þessi mál. Ég verð að segja eins og er, að ég tapaði því máli. Inn kom frekar bragðlaust ákvæði um að hæstv. félagsmálaráðherra ætti að sjá til að þróað yrði sérstakt vottunarkerfi. Það má vel vera að eitthvað komi út úr því á næstu árum, ég skal ekki útiloka það. Það kemur bara í ljós. En það var greinilegt í vinnu nefndarinnar að það er djúp og mikil tortryggni á milli femínista annars vegar, kvennafræðinga úr Háskólanum og fræðimanna á þessu sviði og hins vegar atvinnulífsins. Hvor aðilinn grunar hinn um græsku og þetta er mjög djúpstætt. Kvennafræðingana grunar að atvinnulífið vilji endilega klekkja á konum. Ég veit ekki af hverju það ætti endilega að vilja klekkja á konum. En atvinnulífið grunar femínista um að vilja fá upplýsingar á upplýsingar ofan og drekkja fyrirtækjunum í kröfum um að upplýsa um þetta og hitt, stýra ákvörðunum og jafnvel gera ómögulegt að reka fyrirtækin.

Þetta fannst mér koma fram hjá þeim sem komu fyrir nefndina og mér finnst oft bera á mikilli vanþekkingu á atvinnulífi og rekstri fyrirtækja, t.d. hvað það er erfitt, herra forseti, að finna réttlát laun að teknu tilliti til menntunar, reynslu, snilli, dugnaðar o.s.frv. Það eru svo mörg atriði sem koma inn að það er nánast útilokað að finna laun sem allir aðilar eru sáttir við eða launamun milli tveggja einstaklinga. Mér fannst lítill skilningur á vanda fyrirtækjanna við að greiða réttlát laun og byggja upp mannauð því að það er mesti auður fyrirtækja. En atvinnulífið er þó farið að uppgötva að það er mesta auðlegð fyrirtækjanna.

Fyrirtækin óttast fjarstýringu og innantóma skriffinnsku þannig að fyrirtækin geti ekki sinnt því að framleiða vöru og þjónustu fyrir þjóðfélagið, að þau verði upptekin af því að framleiða gögn og jafnréttisáætlanir. Þetta er það sem þau óttast. Í framhaldi vaknar spurningin: Veldur hver á heldur, hvernig verður framkvæmd laganna? Hver er afstaða ráðuneytisins, gætir það þess að fara mildilega að mönnum eða verður farið fram með offorsi? Þar kemur aftur upp tortryggni milli aðila. Atvinnulífið hreinlega óttast framkvæmd laganna. Reyndar voru í nefndinni ýmis ákvæði milduð mjög mikið.

Ég bendi á það, herra forseti, að allir geta stofnað fyrirtæki og greitt há laun og jöfn laun og gætt jafnréttis kynja sem og fólks almennt. Þetta er það sem hver og einn einasti maður getur gert. Af hverju gera menn það þá ekki, þeir sem telja að ekki sé jafnrétti í atvinnulífinu? Ég bara skora á þá að stofna fyrirtæki og framkvæma hugsjónir sínar á þeim vettvangi, ef það er svona auðvelt.

Ég vonast til að innan ekki langs tíma verði tekin upp jafnréttisvottun þannig að fyrirtæki geti skreytt sig með því að vera umhverfisvottuð, með góða staðla um jafna framleiðslu og þjónustu og vottað sé að þau gæti jafnréttis.

[16:17]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kom fram í máli hv. þm. Péturs H. Blöndals að hann hafi barist í nefndinni fyrir ýtrustu hugmyndum varðandi vottun og staðla í þessum efnum en það er þýðingarmikið að fá það sjónarmið fram vegna þess að það er ljóst að sá hinn sami hv. þingmaður varð fyrir miklum vonbrigðum með niðurstöðuna, með þá tillögu sem liggur fyrir í nefndarálitinu og í breytingartillögum nefndarinnar. Hv. þm. Pétur H. Blöndal óttast að þessi tillaga færi okkur eitthvert kerfi þar sem er hætta á innantómri skriffinnsku og óttast um framkvæmd laganna út frá þeim hugmyndum eða tillögum sem nefndin kemst að sameiginlegri niðurstöðu um.

Þetta færir mér heim sanninn um að málamiðlunartillagan sem liggur fyrir í áliti nefndarinnar sé slæm. Hún sýnir í raun og veru hvorki það sem hv. þm. Pétur H. Blöndal hefur barist fyrir né heldur það sem við sem höfum viljað fara lengst í hina áttina viljum, þ.e. að láta völdin og úrræðin fara í hendur Jafnréttisstofu, hún gerir því í raun og veru hvorugu sjónarmiðinu nægilega hátt undir höfði til þess að úr því verði eitthvað vitrænt. Mér sýnist hv. þm. Pétur H. Blöndal staðfesta það sem ég hef verið að segja hér, þ.e. efasemdir mínar um vottunarhugmyndina, að hún verði aldrei að neinu viti.

Síðan vil ég spyrja hv. þingmann: Hvað hefur hv. þm. Pétur Blöndal fyrir sér í því að konur sæki ekki fram eins og hann orðaði það eða geri ekki kröfu um að þær séu metnar að verðleikum? Þær upplýsingar sem ég hef úr rannsóknum sem ég hef kynnt mér í þessum efnum segja þvert á móti að konur sæki fram og þær geri kröfu um það að komast í betur launuð störf. Hins vegar séu það karlarnir sem hafa valdið sem láti þeim ekki í té þau áhrif sem þær þurfa eða koma í veg fyrir að þær sæki fram.

[16:19]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það hefur mjög margt breyst á undanförnum árum, t.d. í menntun kvenna. Meiri hluti þeirra sem lýkur háskólaprófi eru konur núorðið og það getur vel verið að þetta sé tímabundið ástand þar til þær konur hafa fengið nægilega mikla reynslu í fyrirtækjunum til að ná upp en ég hef það á tilfinningunni þó að ég geti ekki sannað eitt eða neitt, að konur sæki minna fram og einhver hlýtur skýringin að vera. Ekki getur það verið að fyrirtækin vilji ekki nýta starfskrafta þeirra og græða á þeim eins og körlum. Ég get ekki ímyndað mér það. Mér finnst að það ætti að skoða og rannsaka hvernig stendur á því að ekki eru fleiri konur á aðalfundi Seðlabankans.

[16:20]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er athyglisvert að hv. þm. Pétur H. Blöndal segist hafa þetta á tilfinningunni og hann telji að það þurfi að rannsaka þetta. Á sama tíma leggur hann það til sem aðili að áliti meiri hluta nefndarinnar að sá rannsóknaraðili sem mest veit og þekkir best niðurstöður þeirra rannsókna sem gerðar hafa verið, rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum sé útilokuð frá setu í Jafnréttisráði. Ég vil því segja sem svo að orð hv. þingmanns í þessum efnum styrkja mig í þeirri trú að ég hafi rétt fyrir mér, að það sé verulega þýðingarmikið að Rannsóknastofan í kvenna- og kynjafræðum eigi sæti við borð Jafnréttisráðs. Ég er algerlega sannfærð um það að við hv. þingmaður getum komist

að sameiginlegri niðurstöðu í þeim efnum þegar við tökum málið upp til skoðunar milli 2. og 3. umr.

[16:21]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að hryggja hv. þingmann með því að ég hef ekki svo mikinn áhuga á Jafnréttisráði. Það er bara þannig. Ég tel að það séu umbúðir um einhvern pakka, ég hef miklu meiri áhuga á innihaldinu. Það getur hver sem er sest niður og rannsakað það hvernig stendur á því að konur eru svona fáar á aðalfundi Seðlabankans og af hverju konur sækja ekki í hærri störf eða komast ekki þangað. Eða af hverju fyrirtæki vilja ekki nýta sér þessa hæfileika og þennan kraft í þjóðfélaginu því þetta skaðar fyrirtækin sjálf. Hvernig stendur á því? Það getur hver sem er rannsakað það og hann þarf ekki að vera í Jafnréttisráði til þess.

[16:22]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hv. þm. Pétur H. Blöndal sagði áðan að það hefði ekki náðst neinn árangur og baráttuaðferðirnar væru rangar. Ég beið eftir góðum leiðbeiningum um hvernig ætti að berjast til að ná meiri árangri en þær komu ekki en það var þessi tónn sem kom frá hv. þingmanni um að konur sæki ekki fram. Þær verði að vera grimmari og þær verði að gera kröfur um að vera metnar að verðleikum. Það stuðaði mig svolítið hvernig þetta var sett fram. Ég tel að konur hafi sótt fram, þær séu grimmar og þær vilji vera metnar að verðleikum.

Hv. þingmaður vitnaði í aðalfund Seðlabankans. Ég vil leyfa mér að taka dæmi sem er hérna við sjóndeildarhringinn. Lítum á Alþingi Íslendinga, þennan sal hér. Af hverju eru ekki fleiri konur hér? Af hverju varð svona mikið bakslag árið 2003 eftir að við náðum betri árangri árið 1999? Af hverju fækkaði konum um 5% á þinginu, ef maður horfir bara þröngt í þessum sal? Meginskýringin á þessu stóra bakslagi á þeim tíma var flokkur hv. þm. Péturs Blöndals, Sjálfstæðisflokkurinn. Konum fækkaði verulega hjá Sjálfstæðisflokknum. (Gripið fram í.) Að minnsta kosti kusu konurnar ekki Sjálfstæðisflokkinn í kosningunum þar á eftir, það var alveg sannað með rannsóknum þannig að konur hrökkluðust frá Sjálfstæðisflokknum af því að það voru svo fáar konur sem voru þar í boði en það voru konur sem gáfu kost á sér í prófkjörum Sjálfstæðisflokksins. Þær sóttu fram, þær voru grimmar og þær vildu vera metnar að verðleikum en þær náðu ekki árangri. Hvernig ætlar hv. þm. Pétur Blöndal að skýra það?

[16:24]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er að sjálfsögðu sama fyrirbærið, þátttaka kvenna í stjórnmálum og þátttaka kvenna í atvinnulífinu. Ég held að það sé ekkert innan stjórnmálaflokkanna sem hindri konur í því að sækja fram. En það virðist einhvern veginn vera að kjósandinn, sem eru 50% konur, gjarnan pínulítið meira, velji ekki konur og þá kann maður að spyrja sig: Hvernig stendur á því? Er það ekki líka rannsóknarefni? Ég held að það sé mjög margt sem er óleyst og mér finnst að 30 ára reynsla manna af kvennabaráttunni ætti að velta þeirri spurningu upp hvort baráttan sé háð á réttum nótum, hvort það sé svona mikið atriði að leggja áherslu á jafnréttisáætlanir, jafnréttis þetta, skriffinnsku þetta og skriffinnsku hitt, í staðinn fyrir að kanna og skoða hvernig maður rekur fyrirtæki. Ekki að skoða það ofan frá, hvernig getum við keyrt jafnréttið ofan í kokið á atvinnulífinu heldur hvernig er búið að umhverfi fyrirtækja þannig að þau vilji velja hæfasta fólkið í hvert einasta starf. Það er ekki bara misrétti milli karla og kvenna, það er líka misrétti milli fólks. Það er mörg kona sem hefur orðið að lúta í lægra haldi fyrir annarri konu sem var systir eða frænka eða eitthvað slíkt. Það er líka margur karlmaðurinn sem hefur þurft að lúta í lægra haldi fyrir öðrum óhæfari karlmanni sem var frændi, í réttum flokki eða eitthvað slíkt. Þetta er því ekki bara misrétti á milli kynjanna þótt það komi fram þannig. Ég held að þetta sé misrétti á milli fólks.

[16:26]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við erum hér núna að tala um jafnrétti milli kynja, a.m.k. flest, og við styðjumst við hlutfallstölur þar sem það er alveg ljóst að konur hafa náð slakari árangri en karlar á mjög mörgum sviðum en þær standa betur á ýmsum sviðum. Ég vil nefna hér samvistir við börn í fjölskyldum. Þar hafa konurnar vinninginn ef svo má að orði komast en karlarnir hafa betri aðkomu að því með feðraorlofi sem framsóknarmenn voru í fararbroddi við að koma á á sínum tíma.

Ég kann ekki við þann tón sem kemur fram í ræðu hv. þm. Péturs Blöndals, að þetta sé einhvern veginn konunum að kenna. Ég kann ekki við þann tón. Hv. þingmaður segir að það sé ekkert innan stjórnmálaflokkanna sem hindri konur í að ná árangri. Ég er algerlega ósammála þessu. Það er mjög margt innan stjórnmálaflokkanna sem hindrar konur í að ná árangri. Ef svo væri ekki þá hefðu þær náð meiri árangri. Það er alveg á hreinu. Ég kann ekki við þennan tón sem er gefinn út í samfélagið með svona yfirlýsingum að þetta sé á einhvern hátt konum að kenna, þær hafi ekki náð nægilegum árangri varðandi hin ýmsu mál, völd, laun, betri stöðu gagnvart ofbeldi o.s.frv. Þetta vandamál er allt annars eðlis en að það sé konum að kenna.

[16:27]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég var í rauninni ekki að kenna einum eða neinum um neitt. Ég var að segja að eftir 30 ára mislukkaða jafnréttisbaráttu ættu menn að fara að skoða hvort það séu einhverjar aðrar ástæður. Ég nefndi þetta sem dæmi um hugsanlegar ástæður. Það getur vel verið að þær séu einhverjar aðrar. Ég nefndi t.d. líka fordóma karlmanna gagnvart konum, ég nefndi það. En það skyldi þó ekki vera líka og það mætti gjarnan skoða betur hvort konur hafi ekki fordóma gagnvart sjálfum sér. Mjög margt fólk, bæði karlar og konur, hefur fordóma gagnvart sjálfu sér og treystir sér ekki í ýmislegt, slíkt er ekki bundið við konur. En það getur vel verið að þetta sé meira hjá kvenkyninu, það getur vel verið segi ég, að hér sé hægt að leita að einhverri skýringu. En maður læknar ekki sjúkdóminn, herra forseti, nema vita hver hann er. Það þýðir ekkert að fara í hjartauppskurð á

nýrnasjúklingi, það er a.m.k. mjög slæmt. Maður þarf að vita hver sjúkdómurinn er. Hver er ástæðan fyrir því misrétti sem er til staðar og mér finnst kristallast í aðalfundi Seðlabankans, svo ég nefni hann í þriðja skipti?

[16:29]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vildi fjalla í nokkrum orðum um þetta mál eins og það stendur eftir umfjöllun í nefndinni og breytingartillögur sem fram hafa komið. Ég vil vísa til ræðu minnar við 1. umr. málsins þar sem ég lýsti yfir stuðningi við markmið málsins og það að menn sæki fram í þessum efnum.

Ég vil geta þess að í nefndaráliti kemur fram að ég hafi verið fjarstaddur við afgreiðslu málsins úr nefndinni. Fyrir því er sú ástæða að ákveðið var að vinna mjög mikið í málinu á síðustu dögum þinghaldsins fyrir jól jafnvel þótt ekki lægi fyrir að meiningin væri að afgreiða frumvarpið sem lög fyrir jól. Þá var mikill annatími vegna mála eins og fjárlagafrumvarps og annarra mála sem þingið stefnir eðlilega að því að ljúka afgreiðslu á í desember. Þess vegna var mjög óheppilegt að halda marga aukafundi í félagsmálanefnd á þeim dögum. Það varð til þess að ég gat ekki sótt nefndarfundi þá daga vegna anna við önnur þingstörf sem urðu að ganga fyrir. Það er skýringin á því að ég skrifa ekki undir nefndarálitið, að ég tók ekki þátt í nefndarstörfum síðustu daga fyrir jól. Ég tel reyndar að þetta vinnulag hafi ekki verið heppilegt og ekki til eftirbreytni. Ég vænti þess að menn gæti þess framvegis að haga álagi í nefndum í samræmi við aðstæður. Ég bendi á að það er mjög gott svigrúm til að vinna í þingnefndum í janúar og febrúar fram að páskum sem hefði verið mjög góður tími til að fara vandlega yfir þetta mál á vorþingi, sem reyndar heitir núna vetrarþing samkvæmt nýju þingsköpunum ef ég man rétt.

Ég mun með vísan til nýrra ákvæða þingskapalaga óska eftir því að þetta mál gangi til félagsmála- og tryggingananefndar milli 2. og 3. umr. eins og kveðið er á um að gert verði ef þingmaður óskar þess og ef málið tekur breytingum, eins og það augljóslega gerir. Ég vænti þess að geta þá tekið þátt í störfum nefndarinnar og farið betur yfir einstök atriði sem ég hafði áhuga á að ræða í þingnefndinni, a.m.k. reifa þau sjónarmið og ég vænti þess að vel verði tekið undir það.

Ég held að skynsamlegt væri, með breyttu vinnulagi, að fá til nefndarinnar, ég hugsa að það nægði að fá athugasemdir munnlega frá þeim sem höfðu verulegar athugasemdir við frumvarpið, t.d. Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Viðskiptaráði Íslands, Sambandi ungra sjálfstæðismanna og Samtökum atvinnulífsins. Það kann að vera að umsögn þeirra, sem var að miklu leyti neikvæð í garð frumvarpsins, verði önnur og jákvæðari eftir þær tillögur sam lagðar hafa verið fram af félagsmálanefnd um breytingar á málinu. Það væri gott að fá fram afstöðu áðurnefndra samtaka til málsins að gerðum þeim breytingum sem fyrir liggja tillögur um. Ég held að það gæti verið jákvætt fyrir málið að fá endurskoðað mat neikvæðra umsagnaraðila, sérstaklega ef þeir fallast á að breytingarnar séu til góða og draga úr gagnrýni sinni eða falla frá henni. Ég vildi óska eftir því við hv. formann nefndarinnar að hann tæki þetta til athugunar fyrir vinnu nefndarinnar í málinu á milli umræðna.

Ég vil árétta þau sjónarmið sem ég setti fram í málinu. Mér finnst frumvarpið líta afar þröngt á jafnrétti og um of takmarkandi þar sem ekki er tekið á mismun á milli kynja eða milli fólks eftir búsetu. Það er heimilt samkvæmt þessu frumvarpi og það tekur ekki á því þótt mismunandi laun séu greidd fyrir sama starf á ólíkum stöðum á landinu, jafnvel hjá sama fyrirtæki. Mér sýnist að það brjóti ekki í bága við ákvæði frumvarpsins að framkvæmdin sé með þeim hætti að t.d. konur á höfuðborgarsvæðinu hafi hærri laun fyrir sama starf og konur á Norðurlandi fyrir sama starf, jafnvel hjá sama fyrirtæki. Ég tel að auðvitað eigi að horfa á búsetuna líka þegar menn skoða þessi mál og vega og meta það misrétti sem kann að vera fyrir hendi. Það á að leitast við að draga úr því misrétti ekki síður en því sem frumvarpinu er ætlað að taka á.

Það kemur reyndar fram í umsögn eins umsagnaraðilans að eitt af því sem hefur verið mest áberandi í byggðaþróun undanfarna áratugi sé brottflutningur kvenna af landsbyggðinni til höfuðborgarsvæðisins vegna þess að launakjör, starfsaðstæður og atvinnumöguleikar, eru lakari þar en á höfuðborgarsvæðinu. Þetta er auðvitað misrétti sem þarf að taka á og hafi menn áhuga á því að vinna að því að draga úr fólksflóttanum af landsbyggðinni inn á höfuðborgarsvæðið verður að taka á þessum þætti málsins og mér finnst það falla undir fyrirsögn málsins um jafna stöðu, ekki bara jafnan rétt á milli karla og kvenna heldur líka jafna stöðu.

Mér finnst líka að í 26. gr. frumvarpsins hefði átt að kveða á um það og setja fram þá stefnu, sem væri þá stefna Alþingis, að í þeim tilvikum þar sem verulega hallar á milli kynjanna í einstökum atvinnugreinum, þar sem mjög margir eru af öðru kyninu umfram hitt, eigi að setja fram þá stefnu að þegar auglýst er og ráðnir starfsmenn þá sé hafður forgangur á því kyni sem fámennara er í viðkomandi grein til að vinna gegn muninum. Það er ekki gengið svo langt í frumvarpinu heldur látið duga að hafa það á valdi auglýsandans hverju sinni hvort gripið sé til þessa ákvæðis þannig að það er heimilt að beita því en ekki almenn stefna sem skylt er að fara eftir.

Í þriðja lagi bendi ég á að það kann að torvelda svolítið framkvæmd frumvarpsins að horfa á launin eftir störfum. Sú þróun er í gangi, sérstaklega á almennum vinnumarkaði, að störfin verða síður sambærileg en áður. Þessi þróun er mjög hröð og hennar gætir líka í starfi verkalýðshreyfingarinnar sem er smátt og smátt að breyta starfi sínu frá því að semja um laun fyrir tiltekin störf yfir í það að aðstoða einstaklingana sjálfa við að semja um launakjör. Störfin eru svo breytileg. Ég hugsa að ef þróunin heldur svona áfram þá verði varla hægt að gera samninga eins og var áður fyrr, þar sem allir þeir sem unnu í tiltekinni atvinnugrein unnu eftir sama kjarasamningi, sömu launatöflu og höfðu sömu laun. Þetta er að breytast.

Ég held að það sé ákaflega erfitt að ráða við þessa þróun og sýna fram á að það sé svo og svo mikill munur á launagreiðslum milli karls og konu. Störfin sem þau gegna geta verið ólík að einhverju leyti og það verður endalaus þræta um það hvernig eigi að meta mismunandi störf og launin í samanburðinum. Ég er hræddur um að þessi þróun verði

málinu erfið og menn þurfi að velta fyrir sér til hvaða ráða er best að grípa til að bregðast við. Þetta mun þýða að í framkvæmdinni verða lögin meira og minna gagnvart opinberum aðilum sem eru fastari í þessu formi, þar sem þróunin er ekki eins hröð og á almennum vinnumarkaði, að þetta verði fremur löggjöf sem lýtur að opinberum aðilum.

Í þessu máli eru tillögur sem horfa til bóta frá því sem menn glíma við í gildandi lögum. Bryddað er upp á úrræðum sem ekki hafa verið til staðar í þeim tilgangi að reyna að ná betri árangri. Þótt ekki sé hægt að segja með vissu að nýju úrræðin hafi þau áhrif sem ætlast er til þá held ég að það verði að fallast á að rétt sé að grípa til þeirra í þeirri von að árangur náist umfram það sem verið hefur, svo sem með því breyta hlutverki Jafnréttisstofu þannig að hún geri bindandi úrskurði. Ég held að það úrræði eigi eftir að skila jákvæðum árangri.

Ég held líka að ákvæðin í 16. og 17. gr. frumvarpsins séu til bóta. Að greina tölfræðiupplýsingar á þann veg sem gert er ráð fyrir í 16. gr. held ég að hjálpi þeim sem eiga að vinna að jafnréttinu og ekki síður einstaklingunum sjálfum, að hafa þessar upplýsingar tiltækar. En ég hefði viljað bæta inn í 16. gr. ákvæði eða a.m.k. að sjá til þess að þeir sem vinna þessi talnagögn greini þau eftir búsetu, eftir landshlutum, en ekki bara eftir kynjum. Það þarf líka að skoða þá þróun. Þær tölur sem tiltækar eru eru þó nægjanlega góðar til að segja okkur að þar er verulegur munur á og fer vaxandi. Það er mismunur sem bitnar á báðum kynjum eftir búsetu og sá mismunur er auðvitað jafnslæmur og annar mismunur í launum. Launamunur vegna búsetu er ekkert betri en launamunur vegna kynferðis, a.m.k. ekki gagnvart þeim sem fær launin. Hann er jafnilla settur og geldur þess jafnilla.

Virðulegi forseti. Ég hef staldrað við einn þátt í 1. gr. sem ég er í sjálfu sér er ekki endilega andvígur. Það á ekki að skilja það þannig. En það segir í i-lið 1. gr. að það eigi að vinna gegn kynbundnu ofbeldi. Auðvitað held ég að segja megi að allir séu á þeirri skoðun að vinna eigi gegn því, en fyrst og fremst að vinna gegn ofbeldi. En miðað við það sem fram kemur í frumvarpinu er fyrst og fremst verið að tala um ofbeldi gagnvart konum. Til þess að endurspegla það eiga sérstök samtök sem starfa á þessu sviði að tilnefna fulltrúa í Jafnréttisráð.

Virðulegi forseti. Ég er ekki tilbúinn til að fallast á að karlmenn séu ofbeldismenn, það sé kynbundinn og eðlislægur þáttur í karlmönnum. Ég get alveg fallist á það sem blasir við, að ákveðnir karlmenn beita konur ofbeldi en það er líka til annað ofbeldi en það. Ég held að ofbeldi gangi í báðar áttir og sé ekki kynbundið, ég held það. Það má vel vera að það sé búið að sanna hið gagnstæða. Þá fæ ég vonandi upplýsingar um það og endurskoða þá afstöðu mína í því ljósi. En ég er ekki tilbúinn til að skrifa upp á að líta eigi á karlmenn almennt sem ofbeldismenn. Ég lít svo á að það séu einstaklingar meðal karlmanna sem beita ofbeldi og ég tel það afleitt. En þegar verið er að tala um kynbundið ofbeldi og stimpla karlmennina almennt þessu finnst mér stundum að það sé með sama hætti og stundum er talað um útlendinga, þegar útlendingar eru stimplaðir sem ofbeldismenn eða sérstaklega hættulega menn. Ég tel það algerlega fráleit sjónarmið.

Ég tel að það sé ekki hægt að rekja svona hluti til kynþáttar eða kynferðis. Ég hef ekki séð nein gögn sem sanna að menn af tilteknu þjóðerni, hvort sem að eru karlmenn eða konur, séu meiri ofbeldismenn en fólk af öðru þjóðerni. Það held ég ekki. Sama gildir um karlmenn. Ég get ekki fallist á það að karlmenn séu almennt þannig að setja þurfi í lög ákvæði til að vinna gegn ofbeldishneigð þeirra.

Ég veit ekki hvort þetta er endilega það sem vakir fyrir þeim sem setja þetta fram í frumvarpinu. Það kann að vera að ég oftúlki þetta. En mér finnst mega lesa það úr textanum. Og þegar samtökin Stígamót og Kvennaathvarfið, sem eru merk samtök sem unnið hafa gott starf, eru sérstaklega sett inn í Jafnréttisráð: Hvaða sjónarmið eiga þau að færa fram? Sjónarmið fólks sem hefur lífsreynslu af ofbeldi karlmanna gagnvart konum. Eru það sjónarmiðin sem þarf í Jafnréttisráð, að karlmenn séu ofbeldismenn? Þarf að setja þar inn konur sem hafa glímt sérstaklega við það? Ég er ekki viss um að það sé nægjanlegt jafnvægi í þessum málum, virðulegi forseti. Ég hefði kosið að menn litu almennar á málið og ljóst væri að ekki yrði með þessu sett íslensk lög með texta sem hefði þennan skilning á karlmönnum.

Ég sé, virðulegi forseti, að það sneiðist um tímann en ég hef sérstakar athugasemdir við 2. mgr. 15. gr. Ég vek athygli á því að sú málsgrein var ekki í því frumvarpi sem fulltrúar stjórnmálaflokkanna náðu samkomulagi um og skiluðu til ráðherra. Þar er svo búið um hnútana að valdið er tekið úr höndum þeirra sem eiga að tilnefna menn, eða er gefinn kostur á því, í nefndir, ráð eða stjórnir á vegum ríkisins og sveitarfélaga, og það fært í hendur ráðherra. Ég veit ekki hver fær það vald hjá sveitarfélögunum, forseti sveitarstjórnar, bæjarstjórinn eða sveitarstjórnin sjálf sem á að afgreiða það. Mér finnst, a.m.k. út frá starfi stjórnmálaflokkanna, algerlega óviðunandi að setja lög sem binda hendur stjórnmálaflokkanna til að tilnefna fulltrúa sína í störfum af þessum toga. Mér finnst það ekki lýðræðislegt. Stjórnmálaflokkarnir starfa á grundvelli umboðs sem þeir sækja til kjósenda og kjósendur sem gera upp málin við flokkinn í almennum kosningum. Ég sætti mig ekki við það að einhverjir ráðherrar fái slíkt vald og eigi að leiðrétta hlut kjósenda. Mér finnst að Alþingi geti ekki látið svona lagasetningu frá sér þar sem menn telja sig hafa vit fyrir kjósendum.

Eigi stjórnmálaflokkur að tilnefna fulltrúa í nefnd í einhverju starfi þá á hann að gera það og ráða því hver sá fulltrúi er en ekki hæstv. félagsmálaráðherra, viðskiptaráðherra eða einhver annar. Það er fráleitt. Ég geri miklar athugasemdir við þetta ákvæði sem var bætt inn í meðförum ríkisstjórnarinnar en bendi á að þetta er greinilega ekki eins gott ákvæði og ætla mætti þegar kemur að ríkisstjórninni sjálfri. Hvað gerir hún þegar kemur í lagatextanum að skipun Jafnréttisráðs? Þá á þetta ekki við. Frumvarpið gerir ráð fyrir sérmeðferð fyrir Jafnréttisráð. Þar er skipað, eftir því sem þar segir í frumvarpinu, eftir annarri útfærslu en gildir í frumvarpinu varðandi aðra. Það dæmir málið best að ríkisstjórnin telur sig ekki geta stuðst við þessa reglu sem hún vill að gildi að öðru leyti þegar kemur að skipun í Jafnréttisráð. Þá eiga tilnefningaraðilar að ráða því hver er valinn fulltrúi en það er ekki í höndum ráðherra að velja á milli fulltrúa sem nefndir eru.

Virðulegi forseti. Ekki fleira um þetta mál að sinni. Ég ítreka það sem fram kom hjá mér í upphafi og í 1. umr. um málið um almennan stuðning við málið og markmið þess.

[16:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður kom inn á svæðisbundið misrétti og það snertir það sem ég nefndi í 1. umr., að frumvarpið bannaði ekki misrétti milli fólks af sama kyni. Ég vil bæta því við að aldursbundið misrétti er greinilega í gangi í þjóðfélaginu. Þeir sem komnir eru yfir fimmtugt eiga erfitt með að fá störf og þurfa að sætta sig við lægri laun en þeir sem yngri eru. Það er því heilmikið misrétti í gangi sem frumvarpið tekur ekki á.

Ég spyr hv. þingmann hvort hann telji ekki eins og sumir að það mundi þynna lögin ef menn vikju frá því að ræða bara um misrétti milli kynjanna og færu að tala um misrétti milli fólks af ýmsum toga, bæði svæðisbundið misrétti sem er greinilega til staðar, og eins aldursbundið misrétti sem einnig er til staðar?

Svo fannst mér athyglisverð umræðan um kynbundið ofbeldi og vil spyrja hv. þingmann að því hvað hann telji vera tákn eða merki frá lagasetningunni til ungra drengja sem geta ekkert að því gert að þeir eru karlmenn? Þeir fá í rauninni signal um það frá löggjafanum að þeir séu mjög ofbeldishneigðir.

[16:51]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hvað varðar fyrri spurninguna finnst mér það ekki þynna málið að taka á misrétti víðar en gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Mér finnst það styrkja málið og átta mig ekki á því hvernig menn geta komist að þeirri niðurstöðu að skilja eigi ákveðna hluta misréttisins eftir og með hvaða rökum þá. Er það vegna þess að mannafla skortir til að fylgja því eftir eða er ekki mögulegt að gera það? Ég held ekki, ég get ekki fallist á það, virðulegi forseti.

Samkvæmt frumvarpinu sýnist mér, ef ég skil það rétt, að karlmaður sem vinnur starf á landsbyggðinni og er með lægri laun en kona sem vinnur sama starf á höfuðborgarsvæðinu — ég sé ekki annað en að frumvarpið geri ráð fyrir að það sé í lagi af því að þau eru ekki í sama sveitarfélagi. Kannski er það ekki svo en svona dæmi eru til þó að hin séu mun algengari, að mismunun sé innbyrðis hjá hvoru kyni fyrir sig eftir búsetu. Það finnst mér líka vera misrétti sem engin ástæða er til fyrir Alþingi að láta kyrrt liggja. Af hverju ætti Alþingi að láta sem það misrétti sé þannig að ástæða sé til að bregðast við því?

Varðandi síðari spurninguna heyrði hv. þingmaður vangaveltur mínar. Mér finnst þetta koma fram í textanum. Ég vona að það sé nú ekki meiningin hjá frumvarpshöfundum eins og ég lagði út af. Mér finnst þó ansi mikið sagt að setja í löggjöf texta sem beinlínis vísar til þess að karlmenn séu ofbeldishneigðir og að sérstaklega þurfi að bregðast við því. (Forseti hringir.) Mér finnst það bara ansi mikið, virðulegi forseti.

[16:53]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég lýsi hér í andsvari yfir vonbrigðum mínum með útlistun hv. þingmanns á því markmiði frumvarpsins að vinna beri gegn kynbundnu ofbeldi. Hv. þingmaður segir eitthvað á þá leið að texti sem útlisti tiltekinn skilning á eðliseiginleikum karlmanna eigi ekki heima í þessari löggjöf og að hann sé ekki tilbúinn til að samþykkja að karlmenn almennt séu ofbeldismenn. Ég er heldur ekki tilbúin til að samþykkja að karlmenn séu almennt ofbeldismenn og það er ekkert í textanum sem gefur það til kynna. Hins vegar er vitað að ofbeldi karla gegn konum er rótgróið samfélagsmein. Um það má lesa fjölda fræðilegra rannsókna, að ofbeldi karla gegn konum er þáttur — (Gripið fram í.) já, sumra karla, það er auðvitað alveg rétt, að ofbeldi sumra karla gegn konum er mjög ríkur þáttur í því að halda konum niðri í samfélaginu. Tilhneiging eða tilraun hv. þingmanns til þess að bera þetta saman við útlendingamál og umræðu um mismunandi þjóðerni er afleit og fráleit að mínu mati því að það eru engar rannsóknir mér vitanlega sem leiða það í ljós að einhver ein þjóð sé ofbeldishneigðari annarri. Hins vegar eru eflaust hundruð rannsókna sem sýna fram á að karlar eru líklegri til þess að beita konur ofbeldi og gera það en að konur beiti karla ofbeldi.

Sem sagt, ég vildi frekar sjá að farið verði í þessari löggjöf og frumvarpi að tillögu frá Mannréttindaskrifstofu Íslands um að kynbundið ofbeldi verði sérstaklega skilgreint í löggjöfinni (Forseti hringir.) og kem til með að berjast fyrir því.

[16:55]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Í þeim samanburði sem ég greip til í máli mínu, að vísa til umræðu um útlendinga, var grunntónninn sá að menn eigi að líta á einstaklinginn og dæma hann af verkum sínum en ekki á þjóðerni eða kynþátt. Ég þekki ekki að til séu hundruð rannsókna sem sýni fram á að karlmenn séu líklegri til að vera ofbeldishneigðir en konur, ég þekki það bara ekki. Ég held að svo sé ekki, ég held að menn hafi þá ekki rannsakað alla hluti í málinu. Ég held að það eigi alveg jafnt við að sumir karlar beiti konur ofbeldi og hið gagnstæða, að konur beiti karla ofbeldi, ég held það. Sjálfsagt þarf að fara yfir það sem tiltækt er í þeim efnum. Ég er ekki sérfræðingur á þessu sviði og ef til eru rannsóknir sem sýna það þá beygi ég mig auðvitað fyrir þeirri þekkingu og vitneskju, en ég tel að svo sé ekki. Ég tel að ekki séu til upplýsingar sem sanna að karlmenn séu líklegri en konur til að beita aðra ofbeldi.

[16:56]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að setja mig á háan hest yfir hv. þingmanni með því að halda því fram að ég viti eitthvað meira en hann um þessi mál. Ég tel orðaskipti okkar hér styrkja og styðja það sjónarmið mitt að Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum eigi að eiga aðild að Jafnréttisráði og eigi að vera virkur þátttakandi í því að móta framkvæmd þessarar löggjafar. Þar eru saman komnar upplýsingar um þær rannsóknir sem við þekkjum bestar.

Ég vil hins vegar benda hv. þingmanni og þingheimi öllum á að Mannréttindaskrifstofa Íslands leggur til að í þessum lögum verði sett fram skilgreining á kynbundnu ofbeldi, t.d. í samræmi við yfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna um afnám ofbeldis gegn konum. Ég bendi á að við erum aðilar að sérstökum samningi um það sem Sameinuðu þjóðirnar hafa gefið út. Mannréttindaskrifstofa leggur til að í lögunum standi, með leyfi forseta:

„... ofbeldi á grundvelli kynferðis sem leiðir til, eða gæti leitt til, líkamlegs, kynferðislegs eða sálræns skaða eða þjáninga kvenna, einnig hótun um slíkt, (Forseti hringir.) þvingun eða handahófskennda sviptingu frelsis, bæði í einkalífi og á opinberum vettvangi.“

[16:58]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hægt er að taka undir margar af þeim athugasemdum sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gerði í máli sínu, m.a. varnaðarorð um að forðast alhæfingar eða flokkun fólks í sambandi við umfjöllun og eins að fyrirsjáanlegt er að launasamanburður verður að mörgu leyti erfiðari með tilkomu einstaklingssamninga.

Það sem mig langar að ræða er í fyrsta lagi álagið í nefndinni og að hv. þingmaður átti ekki möguleika á að taka þátt í starfinu í lokaáfanganum. Það var vissulega mjög leitt en aftur á móti hafði vinnan tekið mjög langan tíma og okkur fannst mikilvægt, m.a. vegna verkefna sem fyrirsjáanleg eru, að við lykjum þeim störfum fyrir jól. Samstaða var um það í nefndinni og reynt var að upplýsa aðila. Ljóst var að sumir nefndarmenn létu félaga sína í eigin þingflokki um að fylgja málinu eftir og skoða það samhliða til að koma til móts við álag í nefndarvinnunni. Ég lofa því að við reynum almennt að vinna þannig að allir aðilar geti verið með.

Það sem mig langar að spyrja um er hvað hv. þingmaður sér fyrir sér í þessum lögum sem hindrar að borin verði saman launakjör á milli landsvæða. Ég sé ekkert sem hindrar það ef um er að ræða sama fyrirtæki eins og hann nefndi sjálfur. Fram kom í nefndinni að erfitt verður, t.d. þar sem um er að ræða sveitarfélög þar sem ólíkir samningar eru á milli ólíkra svæða — að kjarasamningar geta boðað einhverja mismunun sem erfitt verður að bera saman.

Hitt atriðið sem mig langar að spyrja um er af hverju hv. þingmaður telur að þessar nýju reglur gildi ekki um Jafnréttisráð í framtíðinni, að tilnefna þurfi tvo aðila? Það er ekkert í lögunum sem segir það og ég sé ekki að talið verði upp í hverjum lögum hvernig eigi að tilnefna heldur verði það almennt ákvæði sem gildi um allar tilnefningar í ráð, þar með Jafnréttisráð framtíðarinnar.

[17:00]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það kemur skýrt fram í 16. gr. Ekki er ætlunin að talnaefnið sé þannig niðurgreint að hægt sé að átta sig á mismunandi launakjörum eftir búsetu. Ég sé því ekki að stefnt sé að því að safna þeim upplýsingum saman. Þá hafa viðkomandi aðilar heldur ekki upplýsingar til að vinna sitt starf í eftirfylgni hvað varðar jöfn laun og jöfn kjör. Ég sé því ekki að þetta muni ganga, en ef það kemur fram í frumvarpinu væri gott að hv. formaður nefndarinnar bendi á það og taki það fram. Það hefur mikið gildi ef formaður þingnefndar skýrir lagatexta úr ræðustóli Alþingis, eftir því mun verða tekið.

Varðandi síðara atriðið þá er það lagatextinn eða frumvarpstextinn sjálfur sem svarar því. Ég geri athugasemdir við 2. mgr. 15. gr. sem segir að þegar tilnefnt er í nefndir og ráð, og ráð er Jafnréttisráð m.a., nefndir ráða stjórnir, eigi að tilnefna bæði karl og konu og síðan eigi tilnefningaraðilinn að velja hvorn hann setur í viðkomandi starf. En lagatextinn um Jafnréttisráð hljóðar ekki svo heldur skipar ráðherra tvo fulltrúa sem tilnefndir eru sameiginlega af samtökum launafólks t.d. Fulltrúar sem tilnefna á eru ekki fjórir og ráðherra á ekki að velja tvo af fjórum heldur eru þeir bara tveir sem tilnefna á og eiga báðir að fara inn o.s.frv. Það er alveg skýrt í frumvarpinu.

[17:02]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég skil málið á þann veg að samanburður á launum verði innan fyrirtækja. Fyrirtækið verður að gera grein fyrir því að það borgi sömu laun fyrir sömu vinnu innan fyrirtækisins. Þar með kemur landsbyggðin inn í umræðuna. Ekki þarf sérstakar kannanir til að kanna þann þátt utan þess sem kannað er hjá viðkomandi fyrirtæki gegnum jafnréttisáætlun og launastefnu þess og framkvæmd hennar.

Varðandi Jafnréttisráðið þá lít ég þannig á, að með nýju lögunum, ef frumvarpið verður samþykkt eins og það er núna, verði skilgreining á því hvernig standa skuli að skipun þar ekki sett inn í öll lög heldur gildi hið almenna ákvæði um allar tilnefningar, einnig í Jafnréttisráð. Þannig vil ég túlka þetta.

Ég hef aldrei skilið kynbundið ofbeldi á þann veg að það varði einungis ofbeldi karla gegn konum, þó svo megi skilja af skýringum í athugasemdum við greinina. (Forseti hringir.)

[17:03]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ágætt að fá það á hreint að þetta er þá afmarkað við fyrirtæki. Ef fyrirtæki hefur starfsstöð í ólíkum sveitarfélögum og innan þess eru ólík launakjör fyrir sama starf þá brýtur það í bága við lögin.

Ég spyr þá: Hvernig á að bregðast við ef eigandi skiptir fyrirtækinu í tvennt? Annað fyrirtækið er á landsbyggðinni og hitt á höfuðborgarsvæðinu. Hann mun þá væntanlega vera laus undan hinum langa armi jafnréttislaga og komast upp með að greiða mismunandi laun fyrir sama starf eftir búsetu.

Ég læt ekki sannfærast af skilningi formanns nefndarinnar á skipun í Jafnréttisráð. Það er sjálfstæð grein sem stendur fyrir sínu og 15. gr. tekur hana ekki af. Þannig að það verður farið eftir henni og engu öðru. Það gengur ekki upp, virðulegi forseti, það sem hv. formaður nefndarinnar bar fram í því.

[17:04]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Það hillir undir lokin á 2. umr. um frumvarp um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að óska eftir því formlega úr þessum ræðustóli að málinu verði vísað til nefndar á ný milli 2. og 3. umr. Eins og kom fram í máli mínu áðan tel ég afar mikilvægt að ákveðnir þættir málsins séu skoðaðir áfram. Ég sannfærðist í þeirri trú minni þegar hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði frá því á hvern hátt hefði verið unnið á síðustu dögum þingsins fyrir jól. Það kannski skýrir ákveðna fljótaskrift á hlutunum í breytingartillögum nefndarinnar og þá nefni ég sérstaklega hugmyndir um vottunarkerfið. Ég fagna því mjög að nú skuli tryggt að málinu verði vísað til nefndar á nýjan leik, ég lít svo á að það hljóti að verða gert úr því að komin er fram formleg ósk um það.

Ég varð að skilja þar við í fyrri ræðu minni, um aðferðir til að samþætta kynjasjónarmiðin í allar ákvarðanir, að ég hafði ekki tíma til að vitna til umsagnar sem mig langar að vitna í. Það er umsögn Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum sem fjallar sérstaklega um þetta atriði í umsögn sinni til nefndarinnar. Þar segir, með leyfi forseta:

„Samkvæmt a-lið 1. gr. frumvarpsins, segir að markmiðum laganna skuli náð með því „að gæta jafnréttissjónarmiða og vinna að kynjasamþættingu í stefnumótun og ákvörðunum á öllum sviðum samfélagsins“. Þetta er grundvallaratriði því hér er um víðtæka aðferðafræði að ræða en þess sér of lítinn stað í frumvarpinu hvernig þetta eigi að ganga fyrir sig. Jafnréttissérfræðingar hafa varað við að samþættingarhugtakið geti veikt jafnréttisstarf ef því er ekki gefið innihald.

Gagnrýnin á samþættingarhugmyndina snýst m.a. um hvernig hugtakið hefur verið notað, hvaða forsendur þurfa að vera fyrir hendi til að samþætting beri varanlegan árangur. Rangtúlkanir á innihaldi samþættingarhugtaksins eru ein helsta hindrunin fyrir árangri. Margir rugla samþættingu saman við fyrstu jafnréttisáherslu ESB, meginregluna um jafnan rétt og bann við mismunun. Sé samþætting skilgreind þannig felur hún í sér hugmyndalegt afturhvarf um nokkra áratugi og lækkar metnaðarstig málaflokksins. Allt veltur á því hvernig samþættingu er hrundið í framkvæmd. Hún kallar á fjármagn, kynjavitund og pólitískan vilja.

Annað grundvallaratriði er sérfræðiþekking og hvernig hún er nýtt. Eigi embættismenn kerfisins að fá þjálfun og það þekkingarstig sem þarf til að fella samþættingu inn í viðtekin verkferli, kallar það á stórtækt fræðsluátak. Ef þetta er ekki fyrir hendi getur samþætting orðið máttlaust orð á blaði, ekki bara gagnslaus, heldur „fjarvistarsönnun“, afsökun fyrir að gera ekki neitt“.

Í umsögninni er vitnað til umfjöllunar Þorgerðar Einarsdóttur í grein sem hún skrifaði og ber heitið *Jafnrétti án femínisma, pólitík án fræða.* Greinina er að finna á heimasíðu Þorgerðar sem er vistuð undir Háskóla Íslands. Þorgerður segir í þessari grein sinni, sem er uppistaðan í umsögn Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum hvað þetta málefni varðar, með leyfi forseta:

„Reynslan sýnir að bandalög og samstöðutengsl jafnréttissérfræðinga, femíniskra fræðimanna, embættismanna og stjórnmálamanna hafa reynst með mikilvægustu tækifærum í þessu ferli.“

Ég vil leyfa mér að taka undir þessi sjónarmið og ítreka þau. Ég tel mjög mikilvægt að við áttum okkur á því hvað við erum að segja hér og að við gefum þessu samþættingarhugtaki sem er notað í frumvarpstextanum, og verður að öllum líkindum í lagatextanum, það innihald sem nauðsynlegt er.

Því er ekki fyrir að fara í skilgreiningum með frumvarpinu, ekki svo nægilegt eða fullnægjandi megi teljast. Ég tel því að við þurfum, annaðhvort í nýju nefndaráliti eða í einhvers konar yfirlýsingum frá löggjafanum, að kveða skýrar á um hvað við eigum við með því hugtaki og hvað okkur finnst að þurfi að gera, hvernig hrinda eigi í framkvæmd slíku átaki til samþættingar.

Varðandi rannsóknaþáttinn almennt er getið um það í frumvarpinu, í 23. gr., að efla þurfi rannsóknir á stöðu kynjanna í íslensku samfélagi, jafnt fræðilegar rannsóknir, grunnrannsóknir sem hagnýtar rannsóknir og miðla þurfi niðurstöðum þeirra markvisst innan skólastarfsins og til fjölmiðla. Undir það sjónarmið tek ég en ég tek líka undir það sjónarmið Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum að þó mikilvægt sé að fræða yngra fólkið sé ekki síður mikilvægt að fræða fullorðið fólk um jafnréttissjónarmið og jafnréttismál. Rannsóknastofan tekur dæmi í umsögn sinni og segir frá því að í niðurstöðum rannsóknaverkefnis sem var unnið á vegum rannsóknastofunnar um fæðingarorlof sé bent á mikilvægi þess að fræða karla um fæðingarorlofið, um gildi þess, réttindi feðra og skyldur gagnvart börnum sínum. Við þekkjum öll hvað sú fræðsla sem átt hefur sér stað á þeim vettvangi hefur verið dýrmæt og hvað hún hefur skilað miklu út í samfélagið. Sú fræðsla hefur átt þátt í því að breyta sjónarmiðum sem er ekki hvað síst tilgangur þessara laga. Við þurfum því að átta okkur á því hve fræðsluhlutverkið er mikilvægt og vera okkur meðvituð um hve mikið þarf að gerast til þess að efla það.

Ég vil í lokin segja örfá orð í viðbót við það sem rætt var áðan í tilefni af ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, sem fjallaði um kynbundið ofbeldi. Ég ítreka það sjónarmið mitt að ég tel að ábendingin sem nefndin hefur fengið frá Mannréttindaskrifstofu Íslands, um það að skilgreina beri kynbundið ofbeldi í lagatextanum, sé mikilvæg. Ég tel tillögu Mannréttindaskrifstofu, sem ég setti fram í andsvari áðan, afar skynsamlega og legg til að það verði skoðað í nefndinni hvort ekki sé tilefni til að taka þá skilgreiningu inn í lagatextann.

Nokkrar aðrar ábendingar í umsögn Mannréttindaskrifstofu Íslands eru athyglisverðar. Það hefði t.d. verið gagnlegt að heyra hvernig nefndin brást við tillögum Mannréttindaskrifstofu Íslands sem lýsir sig reiðubúna til að eiga fulltrúa í Jafnréttisráði. Skrifstofan vinnur að mannréttindamálum á heildstæðan hátt og fulltrúar hennar gætu að mati skrifstofunnar varpað ljósi á ýmislegt sem lýtur að jafnréttismálum. Í umsögninni er fjölþáttamismunun t.d. nefnd, mismunun sem konur verða fyrir, tvöföld mismunun á grundvelli kynferðis og kynþáttar. Ég hefði gaman af að vita, í ljósi þess sem við höfum rætt um skipan Jafnréttisráðs, hvernig nefndin brást við þessu tilboði. Það hefur ekki komið fram í umræðunni hingað til að þetta hafi staðið

nefndinni til boða. Ég geri ráð fyrir að þetta hafi verið skoðað þar sem nefndin tók upp skipanina í Jafnréttisráð.

Mannréttindaskrifstofan hvetur stjórnvöld einnig til að auka fjárframlög til Jafnréttisstofu umtalsvert svo að hún geti sinnt lögbundnu hlutverki sínu. Undir það sjónarmið tek ég og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum ítrekað bent á það í fjárlagaumræðunni að það sé grundvallaratriði í því að koma fram sjónarmiðum og ná fram markmiðum þessarar löggjafar að vel sé gert við Jafnréttisstofu. Ég þekki það eftir fjárlagaumræðuna nú í haust að Jafnréttisstofa fær aukin stöðugildi en mér er til efs að svo miklu sé bætt við stofuna að það nægi til þess að hún geti tekið við, svo vel sé, öllum þeim auknu verkefnum sem hún fær með frumvarpinu.

Mannréttindaskrifstofan bendir okkur einnig á í umsögn sinni að Ísland hafi undirritað en ekki fullgilt ýmsa samninga sem snúa að jafnréttismálunum og hún hvetur stjórnvöld til að fullgilda hið fyrsta samningsviðauka nr. 12 í mannréttindasáttmála Evrópu en í honum er að finna sjálfstætt bann við mismunun. Ég tek undir þetta sjónarmið. Hún hvetur stjórnvöld líka til að fullgilda Evrópusamninginn um aðgerðir gegn mansali og samning Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir til að sporna gegn skipulagðri fjölþjóðlegri glæpastarfsemi ásamt viðaukum. Ég bendi hv. þingmönnum á að þetta er samhljóma tillögum og þingmálum sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum flutt hér ítrekað þannig að ég tek líka undir þessi sjónarmið. Ég hefði talið eðlilegt að nefndin sýndi okkur í nefndaráliti sínu einhver viðbrögð við þeim tillögum sem Mannréttindaskrifstofan fer fram á í umsögn sinni.

Að lokum, hæstv. forseti, vil ég þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir að sitja alla þessa umræðu. Það er til eftirbreytni. Eins og hér hefur oft verið sagt áður er það allt of sjaldan sem ráðherrar hafa úthald í að sitja og hlýða á allar þær umræður sem eiga sér stað við 2. umr. frumvarpa sem undir þá (Forseti hringir.) heyra. Það er virðingarvert af hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur, að gera það og fyrir það þakka ég.

[17:15]

Útbýting:

Félagsleg þjónusta sveitarfélaga, 332. mál, fsp. SF, þskj. 566.

Heimilislæknar á höfuðborgarsvæðinu, 333. mál, fsp. ÁI, þskj. 567.

Krabbamein í blöðruhálskirtli, 334. mál, fsp. ÁI, þskj. 568.

[17:15]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég stend upp í lok þessarar umræðu til að þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram og fagna henni. Þetta er mjög áhugaverð umræða sem staðið hefur í rúmar þrjár klukkustundir. Menn hafa skipst á skoðunum um jafnréttismálin almennt og mér finnst umræðan endurspegla þann áhuga sem er á jafnréttismálum og þó að menn séu kannski ekki sammála um leiðir eða einstök ákvæði í frumvarpinu held ég að allir hafi sama markmið, að stuðla að jafnrétti, en hafa e.t.v. skiptar skoðanir á hvaða leiðir eigi að fara til að ná því markmiði.

Mér finnst ákvæði í því frumvarpi sem við erum að fjalla um við 2. umr. gefa tilefni til og færi á að taka með öðrum og nýjum hætti á jafnréttismálunum en gert hefur verið til þessa. Vonandi leiða þau til þess að við náum betri og meiri áfanga í að minnka kynbundinn launamun og einnig að auka hlut kvenna í stjórnum fyrirtækja og í nefndum og stjórnum á vegum hins opinbera, sem er nauðsynlegt að gera að mínu mati, og ýmis ákvæði í frumvarpinu og breytingartillögum hv. félags- og tryggingamálanefndar gefa einmitt færi á því að mínu mati.

Farið var vítt og breitt yfir þær breytingartillögur sem nefndin leggur til og almennt um stöðu jafnréttismála, sem er mjög jákvætt. Talsvert var stoppað við það ákvæði sem nefndin flytur sem ákvæði til bráðabirgða, um jafnlaunavottunina, og skoðun mín er sú að nefndin hafi nálgast það viðfangsefni mjög skynsamlega. Ég tjáði mig aðeins um þetta við 1. umr. málsins og taldi áhugavert að skoða þessa leið. Hún hefur verið töluvert lengi í umræðunni en ég hygg að samráðshópur á vegum fyrrverandi félagsmálaráðherra, sem hann skipaði í nóvember 2005 til að undirbúa slíka vottun, sé byrjunin á þessu. Ég hef orðið vör við það eftir að ég kom í félagsmálaráðuneytið að þar hafa ýmsir áhuga á að fara þessa leið en eins og gerist og gengur hafa aðrir minni áhuga á því og hafa kannski ekki mikla trú á henni. Að mínu viti er það því skynsamleg nálgun sem farin er með þeirri breytingartillögu sem hér er lögð fram en þar segir, með leyfi forseta:

„Félagsmálaráðherra skal sjá til þess að þróað verði sérstakt vottunarkerfi á framkvæmd stefnu um launajafnrétti og framkvæmd stefnu um jafnrétti við ráðningar og uppsagnir í samvinnu við samtök aðila vinnumarkaðarins. Verkefninu skal lokið fyrir 1. janúar 2010 og skal þá fara fram endurskoðun á lögum þessum.“

Ég mun ekki draga það að setja þessa vinnu í gang. Hún á að vera í gangi í nokkurn tíma og það er samdóma álit þeirra sem gerst þekkja til að það taki nokkurn tíma að þróa slíkt vottunarkerfi og hvernig meta eigi vægi einstakra jafnréttisþátta í slíkum stöðlum. Það er mikilvægt, eins og nefndin leggur áherslu á, að veitt verði til þess tilskilið fjármagn til að hægt sé að standa að þeirri vinnu eins og réttilega kemur fram í áliti nefndarinnar en þar segir, með leyfi forseta:

„Ef koma skal slíku kerfi á fót þarf að fara fram ítarleg rannsóknarvinna og þróun á vottunarkerfi.“

Það er alveg rétt sem þar kemur fram að þetta er örugglega töluverð vinna. Lagt var mat á það hve mikill kostnaður fylgdi slíkri þróunarvinnu og jafnlaunavottun af þeim aðilum sem unnu með málið á fyrri stigum, þ.e. af aðilum sem tengjast háskólunum þremur, og þar var áætlað að þetta kostaði um 73 millj. kr. Það eru heldur meiri peningar en almennt er ætlað til að hrinda í framkvæmd ákvæðum þessa frumvarps þannig að við erum að tala um töluvert mikla peninga í þessu sambandi.

Ég tel mjög jákvætt ef fyrirtæki eða stofnanir vilja afla sér jafnlaunavottunar en þróun vottunarinnar er skammt á veg komin og ýmsum spurningum er enn ósvarað sem munu auðvitað skýrast eftir því sem þessari vinnu vindur fram og vonandi getur hún farið af stað fljótlega. Ég held

að þetta geti unnið vel saman, bæði jafnlaunavottun og framkvæmd á ákvæðum þess frumvarps sem hér liggur fyrir, en ég tel að það hefði verið of bratt af stað farið að lögfesta slík ákvæði áður en menn hefðu farið yfir þróunarvinnuna sem er alveg nauðsynleg og hvernig þessum stöðlum verður best fyrir komið.

Ég vil nefna jafnréttisþingið sem var töluvert nefnt og ég bind miklar vonir við og ef vel tekst til og þetta frumvarp verður fljótlega að lögum verður hugsanlega hægt að hafa slíkt þing í maílok. Ég legg áherslu á að það verði haldið eins fljótt og hægt er vegna þess að ég tel mikilvægt að nýta slíkt þing til að fá fram hugmyndir sem gætu nýst vel í þá vinnu sem þarf að fara fram við gerð framkvæmdaráætlunar í jafnréttismálum kynjanna sem lögð verður fyrir Alþingi. Ég bind miklar vonir við þetta jafnréttisþing og tel að hægt sé að halda það mjög fljótlega, hugsanlega í maímánuði en í síðasta lagi í ágúst/september á þessu ári.

Ég tel ekki út af fyrir sig ástæðu til að fara ítarlega yfir þær breytingartillögur sem nefndin gerði í meðferð sinni á málinu. Ég geri mér fulla grein fyrir því að í mörgum tilvikum er um að ræða málamiðlanir og ég geri engar athugasemdir við það. Ég geri mér alveg ljóst, eins og ég nefndi í upphafi máls míns, að það geta verið skiptar skoðanir um aðferðir og leiðir til að ná fram þeim tilgangi sem jafnréttislögin hafa og ég sætti mig vel vil þá niðurstöðu sem nefndin komst að í vinnu sinni og sé ástæðu til þess í lok umræðunnar að þakka nefndinni fyrir þá miklu vinnu sem var lögð í þetta mál og þá góðu samstöðu sem náðist í nefndinni um breytingartillögur sem hér hafa verið kynntar og þá frumvarpið í heild þó að ég geri mér grein fyrir, eins og ég sagði áðan, fyrirvara hv. þm. Péturs H. Blöndals og því sjónarmiði sem kom fram hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni í þessu máli. Ég vil ítreka það sem mér fannst formaður heilbrigðis- og tryggginganefndar skýra alveg ágætlega að það er misskilningur hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni varðandi þá leið sem farin er við tilefningarnar, að tilnefna karl og konu. Af því að hv. þingmaður hélt því fram að þetta ákvæði hefði ekki verið í upphaflega frumvarpinu sem þetta frumvarp var að miklu leyti byggt á, þá var það í 22. gr. gamla frumvarpsins sem ekki var lagt fyrir þingið en er nú komið í 15. gr. Ég hygg að það sé orðrétt sama ákvæðið um að tilnefna eigi karl og konu. Í núgildandi lögum er þetta tilgreint sérstaklega fyrir Jafnréttisráð vegna þess að þetta var ekki almennt í lögum um skipan annarra nefnda, stjórna og ráða nema að því er varðar Jafnréttisráð. Með þessu ákvæði, verði það að lögum, á þetta almennt við um allar nefndir og stjórnir og ráð og þarf þá ekki að tiltaka það sérstaklega í þessum lögum um Jafnréttisráð.

Hv. þingmaður gerði raunar líka athugasemdir við efnisatriði 15. gr. um að skipa ætti bæði karl og konu. Hann hefur þá skoðun á því sem ég virði en ég er ósammála hv. þingmanni um að ekki sé rétt að fara þá leið að tilnefna bæði karl og konu. Það er leið til þess að ná fram meira jafnrétti í nefndir, stjórnir og ráð á vegum hins opinbera en það vantar töluvert mikið upp á það. Ef þetta væri ekki gert með þessum hætti þá væri þetta þannig að fulltrúar í opinberar stjórnir, nefndir og ráð væru oftar en ekki skipaðir á grundvelli tilnefninga hagsmunaaðila og væru eingöngu karlmenn skipaðir af þeim hagsmunaaðilum sem hafa tilnefningarrétt í kannski fimm eða sjö manna nefndir þá gæti ráðherra eða sá sem skipa á viðkomandi stjórn eða ráð staðið frammi fyrir því að vera með nefnd eða stjórn sem stefndi í að vera sex karlar og hann mundi þá væntanlega skipa konuna. Ég held þess vegna að það sé leið til að ná fram jafnrétti að lögbinda þetta með þessum hætti.

Ég hef sannarlega orðið vör við það eins og þetta er núna, þegar þetta er ekki lögbundið nema gagnvart Jafnréttisráði og jafnvel þótt óskað sé bréflega tilnefningar karls og konu, að ýmsir aðilar hunsa það og sumir hafa það að reglu að tilnefna bara einn aðila, þann sem þeir vilja sjá í viðkomandi nefndir. Ef þetta væri með þessum hætti væri erfiðara að ná þessu fram vegna þess að auðvitað hlýtur sá sem tilnefna á aðila í stjórn, nefnd eða ráð að tilnefna tvo hæfa einstaklinga sem hann treystir. Síðan er það ráðherrans eða þess sem skipar í nefndina að meta út frá því af því að hann skipar yfirleitt formanninn, hvort hann þarf að skipa karl eða konu og þá fer það eftir því hvaða hátt aðrir tilnefningaraðilar hafa haft á. Því tel ég að þetta sé rétta leiðin, virðulegi forseti.

Ég ítreka þakklæti mitt fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og fyrir það góða starf sem nefndin hefur unnið. Ég vona að með þessu frumvarpi, þegar það verður að lögum, séum við að samþykkja framsækin lög sem gefa okkur færi á að ná fram meira jafnrétti en raunin hefur orðið á hingað til.

[17:28]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir lokaorð í ræðu hæstv. ráðherra og hef svo sem ekki miklu við það að bæta. En varðandi frumvarpið sem nefndin samdi og sendi ráðherra á sínum tíma þá fékk ég það sent frá formanni Frjálslynda flokksins þegar þetta frumvarp kom fram í haust og samkvæmt því er þetta atriði ekki í 22. gr. frumvarpsins. Þarna fer því eitthvað á milli mála. Ef til vill er hæstv. ráðherra með einhverja aðra útgáfu af þessu frumvarpi en ég og málið breyst frá því skjali sem ég hef undir höndum og þess vegna sagði ég það sem ég hef sagt um þetta atriði, virðulegi forseti.

Það er út af fyrir sig ekki aðalatriðið heldur hitt sem mér finnst ástæða til að halda á lofti, a.m.k. varðandi stjórnmálaflokkana, að ég get ekki fallist á að annaðhvort Alþingi eða einstakir ráðherrar ráði því hvaða fulltrúar flokkanna starfi í einstökum nefndum og ráðum. Ég tel að það sé stjórnarskrárbundið að stjórnmálaflokkarnir ráði sér sjálfir. Ég tel að enginn aðili sé til þess bær að ráða því umfram þá sjálfa og umbjóðendur flokkanna sem eru kjósendur. Kjósendur hafa kosið viðkomandi flokk og gera upp við hann að lokum og ég sé ekki neinar forsendur fyrir því að Alþingi eða ríkisstjórn taki valdið í sínar hendur og leiðrétti vilja kjósenda og takmarki áhrif stjórnmálaflokks á því að ákveða hver starfar fyrir hans hönd í tiltekinni nefnd.

[17:30]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við þurfum að leggjast í rannsóknar-

vinnu varðandi þetta eldra frumvarp — ég veit ekki hvaða eintak hv. þingmaður hefur í höndum — um hvort þetta hafi staðið í fyrra frumvarpi, að það ætti að tilnefna karl og konu í nefndir, stjórnir og ráð. Ég hef verið upplýst um að svo sé, þetta hafi verið í eldra frumvarpi. Ég hef það ekki undir höndum þannig að við skulum hafa það klárt fyrir 3. umr. og skoða það enda held ég að það sé ekki stórmál. Aðalatriðið er að þetta er í frumvarpinu sem við fjöllum um hér og ég hef lýst því áður að ég tel það til mikilla bóta.

Varðandi síðara efnisatriðið sem hv. þingmaður nefnir þá get ég ekki tekið undir það, að með því setja upp jafnréttisákvæði með þessum hætti sé valdið tekið af hagsmunaaðilum eða stjórnmálaflokkum sem eiga að tilnefna í nefndir, stjórnir eða ráð, og gengið gegn vilja kjósenda. Mér finnst það ansi langsótt að taka þannig til orða, eins og hv. þingmaður gerir. Í þeim tilvikum sem um er rætt er stjórnmálaflokki eða hagsmunaðilum gefið færi á að tilnefna tvo hæfa einstaklinga sem viðkomandi treystir. Síðan er það eingöngu ráðherra eða valdhafans sem skipar að velja úr þeim tveimur einstaklingum. Út frá hverju? Út frá því sjónarmiði að gætt sé jafnræðis milli kynja að því er varðar fulltrúa í nefndum, stjórnum eða ráðum. Ég get ekki fallist á það, virðulegi forseti, að með því sé valdið tekið frá stjórnmálaflokkunum eða gengið gegn vilja kjósenda. Við erum bara ósammála um það. En ég held að við séum sammála um margt annað í þessu ágæta frumvarpi.

[17:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Já, við erum vissulega ósammála um þetta sjónarmið, að einstakir stjórnmálamenn séu þess umkomnir að hafa vit fyrir kjósendum og leiðrétta niðurstöður þeirra. Það er þekkt, enda vísa ég í ýmis prófkjör þar sem niðurstaðan hefur verið leiðrétt og úrslitum eða niðurstöðu stillt upp í samræmi við reglur sem menn hafa sett sér, sem endurspegla ekki val kjósenda í prófkjörinu. Sérstaklega er þetta áberandi hjá Samfylkingunni. Til eru mýmörg dæmi um að úrslit hafi verið túlkuð á annan veg en atkvæðafjöldi gefur til kynna.

Þegar ráðherra skipar og hann biður um tilnefningu frá stjórnmálaflokkunum og biður um tvö nöfn, einn af hvoru kyni, er valdið í hans höndum að ráða því hver er valinn fyrir hönd viðkomandi flokks. Fyrsta valið hefur auðvitað áhrif á það sem á eftir kemur. Ef ráðherrann velur konu frá Samfylkingu þá væntanlega velur hann karl frá Sjálfstæðisflokki. Ráðherra ræður þessu því út í gegn og mér finnst það óeðlilegt. Mér finnst að flokkurinn eigi að ákveða það, ef honum er á annað borð boðið að skipa fulltrúa sinn til þess að taka þátt í nefndarstarfi. Hann ætti að ráð því. Ég tel enga þörf á því að ráðherra sé yfirdómari í þeim efnum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fæðingar- og foreldraorlof, 1. umr.

Frv. KJak o.fl., 56. mál (sérstakur aukastyrkur o.fl.). — Þskj. 56.

[17:34]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tala fyrir frumvarpi til laga um breytingu á fæðingar- og foreldraorlofslögum, nr. 95/2000.

Það er svolítið kaldhæðnislegt en líka viðeigandi að það skuli koma í minn hlut að mæla fyrir þessu máli. Ég sit á þingi sem varaþingmaður hv. 4. þm. Reykv. n., Katrínar Jakobsdóttur, sem er einmitt í fæðingarorlofi eftir að hafa eignast son á gamlársdag. Meðflutningsmenn málsins eru hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og Atli Gíslason.

Um er að ræða breytingartillögur við þrjár greinar laganna sem allar miða að því að fylla upp í glufur og sníða af lögunum annmarka sem telja má óréttláta. Tillögurnar byggja á þeirri meginhugsun að festa í sessi rétt barna til samvista við foreldra eða foreldri.

Gildandi lög miðast við að tryggja barni samvistir við báða foreldra á fyrstu mánuðum í lífi þess. Þó nýtir umtalsverður hópur forsjárlausra foreldra ekki rétt sinn til fæðingarorlofs sem verður til þess að börn þeirra njóta í skemmri tíma samvista við foreldri en börn þeirra foreldra sem báðir nýta rétt sinn. Þarna skapast misræmi sem leiðir til þess að börn einstæðra foreldra eiga á hættu að njóta minni réttinda en börn hjóna og sambúðarfólks.

Í 1. gr. frumvarpsins er lagt til að þetta misræmi verði leiðrétt þannig að það foreldri sem fer með forsjá geti sótt um sérstakan aukastyrk. Þannig eru réttindi barnanna fest í sessi og löggjöfin löguð að þeim kalda veruleika sem því miður blasir við mörgum börnum einstæðra foreldra eftir að sex mánaða fæðingarorlofi lýkur.

Í þessu sambandi má benda á að það er ekki fordæmalaust að sérúrræðum sé beitt til að tryggja réttindi barna einstæðra foreldra. Í Noregi er ekki ósvipuð fæðingarorlofslöggjöf og hér á landi að því leyti að hluti fæðingarorlofs er eyrnamerktur föður og hluti merktur móður. Um þetta er nánar fjallað í greinargerð með frumvarpinu.

Annar liður breytinganna lýtur að 13. gr. laganna þar sem orðunum „tvö tekjuár“ í 2. mgr. verður skipt út fyrir „tvö ár“. Með lagabreytingu árið 2004 var tímabilið sem miðað er við við útreikning tekna í aðdraganda fæðingarorlofs lengt úr einu ári í tvö, sbr. 4. gr. laga nr. 90/2004. Með því að hafa þetta tvö tekjuár en ekki bara tvö ár er hins vegar skapaður talsverður aðstöðumunur. Kona sem fæðir barn í desember 2007 fær greiðslur sem miðast við tekjur hennar árin 2005 og 2006 en kona sem fæðir barn í janúar 2008 fær greiðslur sem miðast við tekjur árin 2006 og 2007.

Hér geta örfáir klukkutímar til eða frá skapað talsvert ójafnræði milli fólks eftir því hvorum megin áramóta það eignast barnið. Þessi munur á viðmiðunartímabilum getur reynst afdrifaríkur þar sem fólk á barneignaaldri er oftar en ekki á uppleið í tekjum, t.d. vegna þess að það lýkur námi og hefur störf á vinnumarkaði.

Í 2. gr. frumvarpsins er lagt til að þetta ójafnræði verði leiðrétt með því að miða greiðslur við tvö ár fyrir fæðingu barns, í stað tveggja tekjuára.

Í 19. grein laganna um fæðingar- og foreldraorlof segir

orðrétt um lögheimilisskilyrði námsmanna, með leyfi forseta:

„Að jafnaði skal foreldri eiga lögheimili hér á landi við fæðingu barns, ættleiðingu eða varanlegt fóstur og hafa átt lögheimili hér á landi síðustu 12 mánuði fyrir þann tíma. Heimilt er þó að veita undanþágu frá lögheimilisskilyrði hafi foreldri flutt lögheimili sitt tímabundið vegna náms erlendis enda hafi foreldri átt lögheimili hér á landi samfellt í a.m.k. fimm ár fyrir flutning.“

Í þeim tilfellum þar sem foreldri í hjúskap hafa flutt lögheimili tímabundið til útlanda vegna náms annars þeirra en hitt stundar fjarnám við íslenskan háskóla, hefur Fæðingarorlofssjóður túlkað lögin á þann veg að réttur þess foreldris sem stundar nám á Íslandi falli niður. Því kann það að fara svo að móðir, sem fæðir barn sitt í landi sem hún á lögheimili í vegna náms maka síns þar, missi rétt til fæðingarstyrks frá Fæðingarorlofssjóði. 3. gr. frumvarpsins er ætlað að koma í veg fyrir þetta og tryggja báðum foreldrum eðlilegan fæðingarstyrk þegar svona stendur á.

Frá því að núgildandi lög um fæðingar- og foreldraorlof tóku gildi hefur reynslan leitt í ljós að þar eins og í annarri löggjöf má finna glufur sem koma í veg fyrir að þau nái fyllilega tilætluðum árangri. Með þessum tillögum er leitast við að fækka þessum agnúum og er það von flutningsmanna að full samstaða myndist á Alþingi um að styðja þetta sanngirnismál.

Herra forseti. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði málinu vísað til 2. umr. og til félags- og tryggingamálanefndar.

[17:40]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Í upphafi máls míns vil ég óska hv. þm. Steinunni Þóru Árnadóttur til hamingju með glæsilega flutta jómfrúrræðu.

Hér er til umræðu frumvarp til laga frá þremur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um breytingar á lögunum um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 95/2000.

Eins og flutningsmenn nefna í greinargerð frumvarpsins, er ákvæði í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar um lengingu fæðingarorlofsins í áföngum á kjörtímabilinu. Þess vegna leggja flutningsmenn ekki til frekari breytingar á lögunum að sinni, ekki aðrar en þær sem koma fram í þessu frumvarpi, en þeir boða það jafnframt að þeir muni fylgjast vel með framgangi þessara mála.

Hæstv. félagsmálaráðherra hefur greint frá því að hún sé með fæðingarorlofsmálin til skoðunar í ráðuneyti sínu, bæði hvað varðar boðaða lengingu og því að taka á ýmsum agnúum sem fram hafa komið á framkvæmd laganna. Ráðherra mun kynna þá vinnu í ríkisstjórn á vormánuðum að mér skilst.

Ég vil því í upphafi, áður en ég tek efnislega afstöðu til nokkurra þátta þessa máls, taka það fram að ég tel rétt að veita hæstv. ráðherra ráðrúm til þess að kynna tillögur sínar áður en farið verður í breytingar á lögunum. Þess vegna mun ég ekki styðja það frumvarp sem hér er til umræðu.

Þessi ágætu lög sem brátt verða átta ára gömul voru mikið framfaramál. Ég leyfi mér að fullyrða að þetta sé eitt mikilvægasta fjölskyldu- og jafnréttismál sem sett hefur verið fram fyrr og síðar. Um þetta mál var og er mikil sátt meðal allra stjórnmálaflokka á Alþingi og það var á sínum tíma unnið í mjög góðu samstarfi, bæði aðila í stjórnkerfinu og á vinnumarkaðnum og hér á Alþingi að sjálfsögðu.

Fyrir setningu laganna voru þessi mál afar flókin og á forræði margra í samfélaginu. Þá voru mismunandi lög, reglugerðir og kjarasamningar sem giltu um þessi mál. Þrjú ráðuneyti komu að þeim, fjármálaráðuneytið sem vinnuveitandi opinberra starfsmanna, heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið með greiðslurnar frá Tryggingastofnun ríkisins og félagsmálaráðuneytið sem var og er með forræði yfir vinnumarkaðsmálunum.

Vandamálin voru óteljandi og virtust allt að því óleysanleg. Það var mismunað á grundvelli kynferðis. Það var mismunur á kjörum fólks hvort heldur það var í vinnu hjá því opinbera eða á almennum markaði. Svo var einnig mismunun á réttindum hvort heldur þú varst karl eða kona í vinnu í opinberri þjónustu og svo mætti lengi telja. Þetta var afar mikið flækjustig sem þarna var á ferð.

En sem sagt, með fyrrnefndum lögum var þessi hnútur leystur og við þekkjum öll söguna. Nú eiga bæði karlar og konur sama rétt til fæðingarorlofs óháð því hvort þau starfa á opinberum eða almennum vinnumarkaði eða eru sjálfstætt starfandi. Hvort foreldri um sig á sjálfstæðan rétt til fæðingarorlofs í allt að þrjá mánuði og sameiginlega eiga foreldrar þrjá mánuði til viðbótar. Sjálfstæði rétturinn er ekki framseljanlegur, það er eitt af þeim atriðum sem verið er að gera við athugasemdir við hér en foreldrar ákveða sjálfir skiptingu hinna sameiginlegu þriggja mánaða.

Markmið laganna var að tryggja barni samvistir við föður og móður og því var líka ætlað að gera jafnt körlum sem konum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Þarna var um að ræða hvort tveggja, fjölskyldu- og jafnréttismál. Með þau sjónarmið í huga var ákveðið að skilyrða, til byrjunar að minnsta kosti, rétt hvors foreldris en leyfa ekki framsal þessa sjálfstæða réttar. Þó er slíkt framsal leyft eða gerð undantekning á því þegar um andlát annars hvors foreldris er að ræða, samanber 7. mgr. 8. gr. laganna.

Um þessi framsalsatriði hafa verið skiptar skoðanir, bæði út frá sjónarmiði forsjárlausra foreldra og einstæðra foreldra sem hér hefur komið fram en einnig út frá því sjónarmiði að það eigi ekki að vera löggjafans eða opinberra aðila að hafa afskipti af því hvernig foreldrar ákveða að skipuleggja sitt fæðingarorlof sín á milli. Lögð var á það áhersla í upphafi að þetta atriði yrði endurskoðað þegar reynsla væri komin á lögin. Við endurskoðun þeirra árið 2004 var ekki talið tímabært að hrófla við því.

Ég mun persónulega fagna þeim degi þegar við setjum það í lög að fæðingarorlof sé ákveðið langt, hversu margir mánuðir sem við komum okkur saman um, og að foreldrar ráði því sjálfir sín á milli hvernig það skiptist á milli þeirra. Þá held ég að við séum komin að þeim tímapunkti að við höfum náð þeim árangri í jafnréttisbaráttunni sem ég mun fagna. Ég held hins vegar, því miður, að við séum ekki alveg komin að þeim tímapunkti enn þá og þess vegna tel ég ekki ráðlegt að breyta þessu enn sem komið er.

Við rannsóknir á töku fæðingarorlofsins hefur komið fram að mæður taka yfirleitt lengra og samfelldara fæðing-

arorlof og þær nota yfirleitt stærstan hluta sameiginlegu mánaðanna þriggja. Karlar hafa mikið notað sinn sjálfstæða rétt og er það einn af stóru sigrunum í þessu góða máli. Ef leyft yrði að framselja réttinn þá tel ég víst að það hefði einungis í för með sér lengingu fyrir mæður og væri því að mínu mati skref aftur á bak með tilliti til þessara jafnréttismarkmiða.

Varðandi þau sjónarmið sem eru til umfjöllunar í 1. gr. frumvarpsins sem hér er til umræðu, þá get ég staðfest það vegna þess að ég tók þátt í starfi við samningu frumvarpsins á sínum tíma, sat í nefndinni, að við samningu þess frumvarps sem síðar varð að lögum, þá voru uppi miklar vangaveltur um stöðu einstæðra foreldra. Sú umræða kom einnig fram í félagsmálanefnd Alþingis og það er t.d. vikið að henni í upprunalega nefndarálitinu og hún hefur alltaf komið upp með reglulegu millibili frá gildistöku laganna.

Í upphafi, eins og fram hefur komið, var litið svo á að jafnréttissjónarmiðin ættu að vega þyngra. Það er áherslan á að konur og karlar eigi að bera jafna ábyrgð á umönnun barna sinna og njóti sömu tækifæra til að taka þátt á vinnumarkaði. Þessi sjónarmið höfðu vinninginn, ef svo mætti að orði komast. Til að koma til móts við foreldra sem búa ekki saman, sem og rétt barnanna í þeim tilvikum, þá var lagt til að veita forsjárlausum foreldrum rétt til fæðingarorlofs með samþykki þess foreldris sem með forsjána fer. Þetta var í mínum huga mikilvægt atriði einmitt til þess að koma á og stuðla að jafnri foreldraábyrgð.

Ég er því ekki hlynnt þeirri breytingu sem lögð er til í 1. gr. þess frumvarps sem við erum að ræða núna þrátt fyrir að ég hafi ákveðinn skilning á sjónarmiðum einstæðra foreldra, sérstaklega út frá hagsmunum barnsins sem framsögumaður rakti hér vel og ítarlega. Ég teldi að markmiðum laganna um jafna foreldraábyrgð yrði stefnt í hættu ef opnað yrði á yfirfærslu réttinda milli foreldra, enn sem stendur. Í lögunum eins og þau eru núna er hvatning til beggja foreldra, hvort sem þau fara með forsjá eða ekki, til þess að verja tíma með barni sínu. Ég tel afar mikilvægt að hafa þá hvatningu inni þar sem ég tel að það hljóti á endanum að vera mestu hagsmunir barnsins að njóta samvista bæði við föður sinn og móður.

Það er nefnilega þannig að komi til þess að foreldri með forsjá geti fengið aukið fæðingarorlof nýti forsjárlausa foreldrið ekki rétt sinn eins og mælt er fyrir um í frumvarpinu, þá hlýtur það að skapa aukna hættu á því að fyrrnefnda foreldrið veiti ekki áðurnefnt samþykki sem núna er skilyrði þess að forsjárlausa foreldrið fái orlof. Hættan yrði því sú að það foreldri sem með forsjána fer veiti ekki samþykkið til þess að hitt geti nýtt sér fæðingarorlofið. Mér finnst þetta vera mikilvægt atriði.

Með því fyrirkomulagi sem lagt er upp í lögunum, þá er verið að leggja áherslu á ábyrgð foreldra, hvort sem þeir fara með forsjána eða ekki, ábyrgð sem felst í því að sinna börnum sínum á fyrstu árunum og gefa sér tíma til þess að vera með þeim. Margir álíta að þarna sé verið að höfða sérstaklega til feðra þar sem það er staðreynd í íslensku samfélagi að mikill meiri hluti forsjárlausra foreldra eru feður og ég tel þetta afar mikilvægt atriði til þess að tryggja þetta áfram, að stuðla að auknum rétti þessara forsjárlausu sem vilja eiga samvistir við börnin sín.

Ég væri hins vegar alveg tilbúin að skoða þannig breytingar að yfirfærsla réttarins yrði heimiluð, t.d. í tilvikum þegar þannig háttar um að öðru hvoru foreldri barns er sannarlega fyrirmunað að nýta réttinn, til að mynda vegna sjúkdóma eða sjúkrahússvistar eða vegna afplánunar refsivistar á því tímabili sem heimilt er að taka fæðingarorlofið.

Virðulegi forseti. Í 2. og 3. gr. frumvarpsins er einnig fjallað um atriði varðandi framkvæmd laganna. Í 2. gr. er fjallað um viðmiðunartímann sem lagður er til grundvallar við útreikninginn á greiðslunum í fæðingarorlofi. Ég get fallist á sjónarmið flutningsmanns að eins og viðmiðunartíminn er í dag þá er foreldrum mismunað eftir því hvenær á árinu barnið fæðist. Ég teldi rétt að skoða þessa framkvæmd með gagnrýnina að leiðarljósi og líka út frá þeim sjónarmiðum sem þurfa að koma til álita eins og hver kostnaðurinn er og hugsanlegum möguleika á misnotkun hjá þeim aðilum sem hafa tök á því að hafa áhrif á tekjur sínar á því tímabili sem haft er til viðmiðunar.

Varðandi 3. gr. frumvarpsins sem fjallar aðallega um foreldra þar sem annað foreldrið er í fjarnámi þá tel ég þetta vera atriði sem ber að skoða. En ég vísa enn, eins og ég gerði í upphafi, í vinnuna sem fram fer innan ráðuneytisins. Við fyrstu sýn finnst mér þetta þó vera orðnar mjög sértækar aðstæður sem þarna er verið að fjalla um. Ég spyr mig hvort þetta eigi heima í lagatextanum sjálfum eða hvort það færi betur að þetta væri atriði sem til að mynda úrskurðarnefnd fengi inn á sitt borð og hefði tækifæri til að meta. Því þetta virkar þannig að þetta fer eftir aðstæðum fólks.

En til að ljúka máli mínu, virðulegi forseti, varðandi þetta atriði og önnur í frumvarpinu, þá vísa ég enn og aftur í það sem ég sagði í upphafi um það að gefa ráðherra ráðrúm til þess að fara yfir þessi framkvæmdaratriði og koma með heildstæðar tillögur hvað þau varðar og þær ábendingar sem fram koma í þessu frumvarpi eru ágætt innlegg í þá vinnu og þá umræðu.

[17:53]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja mál mitt á því að óska hv. 4. þm. Reykv. n., Steinunni Þóru Árnadóttur, til hamingju með jómfrúrræðuna. Hún byrjar ekki á verri endanum, að taka hér fyrir þau ágætu lög sem eru fæðingar- og foreldraorlof og leggja fram hugmyndir um að breyta þeim. Hún talar að vísu fyrir 1. flutningsmann, Katrínu Jakobsdóttur, sem flytur þetta frumvarp og hafði um það ágæta framsögu.

Það má segja að það sé skemmtileg tilviljun, eða eigum við kannski að segja kaldhæðnislegt eins og framsögumaður sagði í máli sínu, að það skuli vera Katrín Jakobsdóttir sem flytur þetta mál þegar hún einmitt lendir í þeirri stöðu sem verið er að reyna að leiðrétta með þessu frumvarpi, að fæða barn sitt rétt fyrir áramót og munar þar nokkrum dögum um hvaða viðmiðunargrundvöllur verður notaður undir fæðingarorlof hennar, þ.e. af því að barn hennar fæddist fyrir áramótin, en ég óska henni innilega til hamingju með það, en þá eru viðmiðunartekjurnar notaðar fyrir árin 2005 og 2006, þær tekjur sem hún hafði þá í staðinn fyrir að nota viðmiðunartímann 2006–2007 sem gefa henni þá meira fæðingarorlof ef barn hennar hefði fæðst nokkrum dögum

síðar eða eftir áramótin. Þetta er náttúrlega í hnotskurn gallinn á þessum lögum.

Ég vil fara nokkrum orðum um efnisatriði þessa frumvarps og segja það að í stærstum dráttum er ég sammála þeim ábendingum og athugasemdum sem komu fram hjá hv. 9. þm. Suðvest., Ragnheiði E. Árnadóttur, og vil fara nokkrum orðum um þær.

Í fyrstu greininni segir, með leyfi forseta:

„Ef forsjárlaust foreldri nýtir ekki rétt sinn getur það foreldri sem fer með forsjá barnsins sótt um sérstakan aukastyrk úr fæðingarorlofssjóði. Fjárhæð styrksins skal svara til fæðingarorlofs í þrjá mánuði.“

Við fyrstu sýn virðist þarna vera réttlætismál á ferðinni sem ástæða er til þess að skoða. En við hljótum að verða að horfa á allar breytingar á fæðingarlöggjöfinni út frá þeim sjónarhóli að það sé hvati fyrir báða foreldra til þess að taka fæðingarorlof. Það er eiginlega stærsta uppleggið í fæðingarorlofslögunum, þessi innbyggði hvati sem er í þeim að feður nýti sér einnig fæðingarorlofið. Þarna getur falist ákveðin hætta í því að þetta gangi gegn þeim markmiðum.

Það var mikil umræða um stöðu einstæðra foreldra þegar þessi lög voru sett og jafna ábyrgð foreldra á umönnun barnsins. Til að koma til móts við foreldra sem búa ekki saman sem og rétt barnanna, þá var lagt til að veita forsjárlausum foreldrum rétt til fæðingarorlofs þegar samþykki þess foreldris sem fer með forsjána um að forsjárlausa foreldrið hafi umgengni við barnið þann tíma sem fæðingarorlofið stendur yfir. Slíkt samþykki foreldris sem fer með forsjána leiðir af inntaki forsjár en samkvæmt barnalögum felur forsjá barns í sér rétt og skyldur forsjáraðila til að ráða persónulegum högum barnsins. Þannig má segja að foreldri sem fer með forsjána hafi að ákveðnu leyti í hendi sér hvort forsjárlaust foreldri geti tekið fæðingarorlof enda þótt foreldri sem fer eitt með forsjá barnsins beri að stuðla að því að barn njóti umgengni við hitt foreldri sitt nema umgengni sé andstæð hag og þörfum barnsins að mati lögmæts stjórnvalds.

Þá kemur þetta kjarnaatriði, að komi til þess að foreldri með forsjá geti fengið aukið fæðingarorlof nýti forsjárlausa foreldrið ekki rétt sinn eins og mælt er fyrir um í frumvarpinu, þá hlýtur að vera aukin hætta á að fyrrnefnda foreldrið veiti ekki áðurnefnt samþykki sitt svo að forsjárlausa foreldrið geti nýtt sér rétt sinn til fæðingarorlofs. Þarna er ákveðin hætta fyrir hendi sem menn verða að minnsta kosti að hafa í huga þegar þetta ákvæði er skoðað og í þeirri nefnd sem fær þetta til umfjöllunar. Ég er því sammála síðasta ræðumanni, Ragnheiði Árnadóttur, 9. þm. Suðvest., að það beri að fara varlega í þetta ákvæði og skoða það út frá öllum hliðum.

Varðandi 2. gr. frumvarpsins sem ég kom aðeins inn á í upphafi máls míns, þá er þetta stór galli á lögunum. Þetta er galli sem hefur lengi verið talað um og þeir eru ófáir tölvupóstarnir, bréfin og símhringingarnar sem ég hef fengið frá foreldrum sem lenda í því sem ég ræddi í upphafi máls míns að viðmiðunartíminn sem lagður er til grundvallar útreikningi á fæðingarorlofi geti verið tvö til þrjú ár. Þeir sem lenda verst í þessu standa frammi fyrir því að fæðingarorlof er ekki orðið 80% af launum heldur kannski komið niður í 68% með þessum viðmiðunarútreikningum. Það er því sanngirnismál að þetta sé skoðað.

Eins og hv. 9. þm. Suðvest. benti á þá hefur fæðingarorlofið og ágallar þess verið í skoðun í félags- og tryggingamálaráðuneytinu, m.a. af fulltrúum stjórnmálaflokkanna eftir að sérfræðingar höfðu yfirfarið málið. Þetta er eitt af því sem lagt er til að verði tekið á. Frumvarpið ásamt öðrum breytingum á ágöllum fæðingarorlofslaganna sem við viljum leiðrétta er ekki enn komið til ríkisstjórnarinnar en ég vona svo sannarlega að það geti orðið fyrr en seinna og þá verði hægt að fjalla um það frumvarp það tímanlega á þessu þingi að það geti orðið að lögum.

Án þess að ég vilji upplýsa um efnisinnihald frumvarpsins að því er þetta ákvæði varðar þá gengur sú hugmynd sem uppi er í ráðuneytinu og hefur verið farið yfir af fulltrúum stjórnarflokkanna lengra í því að lagfæra þennan ágalla í frumvarpinu en er í því frumvarpi, þingmannafrumvarpi, sem við fjöllum um hér. Það er því full ástæða til þess, eins og hv. 9. þm. Suðvest. benti á, að bíða þá eftir því að það frumvarp komi inn í þingið og þá er hægt að skoða þessi mál samhliða.

Varðandi 3. gr. þá hef ég ákveðinn skilning á því sem þarna er sett fram. Ef eitthvað er þá finnst mér það ákvæði sem hér er sett fram kannski vera of þröngt. Hér er talað um, með leyfi forseta:

„Í því tilfelli þegar foreldrar í hjúskap hafa flutt lögheimili sitt til útlanda vegna náms annars foreldrisins en hitt stundar fjarnám frá Íslandi, geta þau bæði átt tilkall til undanþágu frá skilyrði um lögheimili hér á landi ef önnur skilyrði greinar þessarar eru uppfyllt.“

Það sem ég hnýt um er orðið að þetta sé bundið við foreldra í hjúskap. Af hverju á að binda þetta við foreldra í hjúskap ef á annað borð á að fara þessa leið og opna fyrir þetta í fæðingarorlofsfrumvarpinu? Af hverju á þetta ekki eins að gilda um sambýlisfólk, að það hafi þennan rétt ef á annað borð er opnað á þetta?

Þetta er sjónarmið sem ég hef skilning á, að ef sambýlisaðilar eða hjón flytja lögheimili sitt til útlanda og annar aðilinn er í útlöndum en hinn stundar fjarnám frá Íslandi, þá er það allsérkennilegt að sá sem stundar fjarnám frá Íslandi af því hann hefur lögheimili sitt erlendis með maka sínum, að hann eigi þá engan rétt og réttur hans sé háður þeim rétti sem gildir þar sem lögheimilið er. Ég hef því ákveðinn skilning á því sjónarmiði sem hér er sett fram og tel að það eigi að hugleiða hvort ekki felist í þessu réttarbót. En það má vel vera, eins og hv. þm. Ragnheiður Árnadóttir benti á, að þetta gæti átt heima í reglugerð en ekki eins og hér er og það þyrfti að skoða. Ef til vill væri rétt að sú nefnd sem fjallar um mál sem eru á einhverjum gráum svæðum mundi skoða hvernig þessu væri haganlegast fyrir komið ef menn á annað borð ná samstöðu um að fara þessa leið. Eins og ég hef lýst hér, virðulegi forseti, þá eru ákveðin rök fyrir því að á þessu ákvæði í 3. gr. sé tekið.

Ég sé ekki ástæðu til að hafa fleiri orð um þetta frumvarp. Það fer sína leið í félags- og tryggingamálanefnd og ég ítreka von mína um það að fyrr en síðar getum við séð stjórnarfrumvarp um þetta efni sem verður þá hægt að skoða samhliða og vonandi verður hægt að lögfesta það ef það nær að koma nógu fljótt fyrir þingið nú á vorþinginu.

[18:03]

Útbýting:

Staða samninga um svæði við Svalbarða og Hatton-Rockall, 335. mál, fsp. GMJ, þskj. 569.

Uppbygging heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu, 336. mál, fsp. ÁI, þskj. 570.

[18:04]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Herra forseti. Mig langar að árétta að það er enginn að tala um beint framsal á réttinum til fæðingarorlofs heldur undanþáguákvæði sem einungis er veitt við ákveðin og reyndar frekar sérhæfð skilyrði.

Að öðru leyti vil ég þakka fyrir þær góðu undirtektir sem ég fékk hér við máli mínu, sérstaklega við breytingartillögunni á viðmiðunartíma sem notaður er til að reikna fæðingarorlof. Svo vona ég bara og hlakka til að sjá málið fá ítarlega umfjöllun í félags- og tryggingamálanefnd.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Út af dagskrá var tekið 4. mál.

Fundi slitið kl. 18:05.

---

48. FUNDUR

miðvikudaginn 16. janúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Útrásarverkefni Landsvirkjunar og Rariks, fsp. VS, 110. mál, þskj. 111.
3. Skattskylda framlaga úr styrktar- og sjúkrasjóðum, fsp. ÞBack, 138. mál, þskj. 142.
4. Skattlagning á tónlist og kvikmyndir, fsp. KJak, 150. mál, þskj. 160.
5. Hús Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins á Seyðisfirði, fsp. ArnbS, 328. mál, þskj. 532.

Til iðnaðarráðherra:

6. Samkeppnisstaða hótela og gististaða á landsbyggðinni, fsp. ÓN, 216. mál, þskj. 234.
7. Störf á Norðvesturlandi, fsp. ÞKM, 314. mál, þskj. 420.

Til samgönguráðherra:

8. Neyðarsendar, fsp. RR, 267. mál, þskj. 297.
9. Sundabraut, fsp. ÁÞS, 321. mál, þskj. 502.
10. Tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi, fsp. ÁÞS, 322. mál, þskj. 503.
11. Tvöföldun Hvalfjarðarganga, fsp. ÁÞS, 323. mál, þskj. 504.

Breytt fyrirkomulag umræðna um störf þingsins.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Fremst á dagskrá þessa fundar er liðurinn Störf þingsins. Hann á ekki að vera ókunnugur alþingismönnum, svo oft sem við höfum rætt um störf þingsins í gegnum tíðina en með breytingum á þingsköpum hefur tími til að ræða um störf þingsins verið lengdur úr 20 mínútum í 30 mínútur. Ræðutími er sá sami, tvær mínútur tvisvar sinnum hjá hverjum hv. þingmanni.

Þessi dagskrárliður, störf þingsins, verður að jafnaði á dagskrá á þriðjudögum og miðvikudögum, við upphaf fundar. Sú breyting verður á frá fyrra fyrirkomulagi að gert er ráð fyrir að hv. þingmenn beini máli sínu til forustumanna innan þingsins, formanna þingflokka, formanna nefnda o.s.frv. en ekki til ráðherra sérstaklega.

Ég hef mælst til þess við formenn þingflokka að sú vinnuregla sem í gildi var um störf þingsins verði áfram, þ.e. að þeir þingmenn sem ætla að kveðja sér hljóðs geri viðvart um það með fyrirvara, ekki síst þeim sem þeir beina máli sínu til. Að öðru leyti er orðið frjálst og þingmenn verða settir á mælendaskrá eftir því sem þeir kveðja sér hljóðs í þingsalnum með hefðbundnum hætti.

Ég vil geta þess að ráðherrum verður ekki varnað máls, að sjálfsögðu ekki, undir þessum dagskrárlið en þeir standa ekki til andsvara eins og oft var áður og gerist í óundirbúnum fyrirspurnatíma.

[13:34]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka skýringar hæstv. forseta á þessum nýja framgangsmáta á þessum dagskrárlið um störf þingsins. Þar sem hæstv. forseti segir nú að ráðherrum verði ekki varnað máls en það sé ekki beinlínis ætlast til þess að þeir séu hér til andsvara eins og ef um utandagskrárumræður væri að ræða langar mig að vita hvort hæstv. forseti hyggist stýra mælendaskránni með þeirri reglu að ráðherrum verði gefið orðið um leið og þeir biðja um það, þ.e. að þeir verði teknir fram fyrir aðra ræðumenn í röðinni. Þá tel ég þurfa að liggja fyrir hvort ráðherrar hafi forgang inn á mælendaskrána fram fyrir almenna þingmenn.

[13:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna athugasemda hv. þingmanns um fundarstjórn forseta er þess að geta að hér eru umræður um störf þingsins þannig að þeir fá orðið sem kveðja sér hljóðs, í þeirri röð og á þeim tíma sem þeir óska eftir að taka til máls. Gildir það jafnt um ráðherra sem aðra þingmenn.

Störf þingsins.

Skipan dómara í embætti.

[13:36]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég hef áhuga á að spyrja hv. þm. Lúðvík Bergvinsson út í skipan héraðsdómara. Þau mál eru mjög til umfjöllunar í samfélaginu núna, hv. þingmaður

hefur tjáð sig opinberlega um þau og á honum má skilja að honum mislíki hvernig staðið var að þessari skipan. Hv. þingmaður er einnig með frumvarp, sem lýtur að skipan dómara, í vinnslu hjá allsherjarnefnd.

Í ljósi þess að í gær komu afar ósanngjarnar og ósvífnar yfirlýsingar frá hæstv. fjármálaráðherra í Kastljósi um þessi mál finnst mér eðlilegt að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson geri svolítið grein fyrir því hver hans staða er í málinu og hvort hann hyggist beita sér fyrir því að málið sem hann hefur flutt og er til meðferðar í allsherjarnefnd verði klárað. Það er alveg ljóst að forustumenn stjórnmálaflokkanna hafa allir nema forustumenn sjálfstæðismanna talið það gott mál þannig að það er meiri hluti fyrir því í þinginu ef hv. þingmaður beitir sér. Ég hef áhuga á að vita hvort hann vill það.

Ég hef líka áhuga á að vita hvort hv. þingmaður — sem ég veit að hefur skoðað þessi mál mjög náið, er lögfræðilega menntaður og hefur skoðað þetta vegna þeirra mála sem hann hefur flutt hér — sé sammála sjálfstæðismönnum sem verjast í þessu máli með því að segja: Okkar er valdið, ráðherrann ræður þessu alveg, hann getur valið hvern sem er, óháð öllu. Okkar er valdið, skítt með allt það sem aðrir segja.

Á meðan segir dómnefndin sem gefur hæfismat samkvæmt lögum allt annað. Hún segir að á þeim 16 árum sem hún hefur verið að störfum hafi ráðherra ávallt virt rökstudda niðurstöðu nefndarinnar og valið úr hópi þeirra sem taldir voru hæfastir. Það er ekkert athugavert við það þó að ekki hafi verið valinn sá sem var í fyrsta sæti, heldur einhver úr hópi þeirra sem voru hæfastir. Það er alls ekki gert núna. Nefndin segir að það sé alveg óhjákvæmilegt að ætla að veitingavaldinu séu einhver takmörk sett við val sitt, a.m.k. með hliðsjón af góðum og vönduðum stjórnsýsluháttum og raunar ekki síður sjálfstæði dómstólanna. Hún segir að það sé algjört einsdæmi sem við erum að upplifa núna á Íslandi. (Forseti hringir.)

Hvort er hv. þingmaður sammála dómnefndinni eða sjálfstæðismönnum sem segja að þeirra sé valdið, algjörlega óháð því hvað allir aðrir í samfélaginu segja?

[13:38]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þann heiður að vera sá fyrsti sem spurður er samkvæmt þessum nýju reglum. Það er ákveðinn heiður sem ég þakka fyrir sérstaklega. Ég þakka fyrir þessar fyrirspurnir því að mér finnst mjög mikilvægt að þessi nýju vinnubrögð skapi hér öfluga og mikla þjóðmálaumræðu og að þingið verði sá umræðuvettvangur sem við viljum að það sé. (**Gripið fram í:** … svara spurningunni.) Eins og hæstv. forseti sagði eru hér allir þingmenn og allir geta tekið til máls.

Til mín var beint tveimur spurningum. Í fyrsta lagi er spurningin um það frumvarp sem ég hef lagt fram um breytingar á skipan hæstaréttardómara. Að sjálfsögðu mun ég beita mér fyrir því að það gangi fram. Sú fyrirmynd sem ég hef í þeim efnum er Hæstiréttur Bandaríkjanna og hvernig skipað er í þann rétt. Í reynd er ekki meira vitnað til annars dómstóls og hefur enginn annar meiri virðingu. Það er mjög mikilvægt að mínu viti að við styrkjum Hæstarétt Íslands, þess vegna hef ég lagt þetta fram og að sjálfsögðu mun ég beita mér fyrir því að málið gangi fram.

Í annan stað er hér spurt um yfirlýsingar setts dómsmálaráðherra í Kastljósi í gær. Um þetta vil ég bara almennt segja: Við hæstv. fjármálaráðherra höfum átt hreinskiptnar og opnar viðræður um þessi mál. Þar hef ég greint honum frá því að ég sé ekki sammála mati hans, ekki sammála því sem fram hjá honum hefur komið enda er stjórnarsamstarfið þannig að þar getur farið fram hreinskiptin og opin umræða. Það er bara heilbrigðisvottorð á samstarfið. Þannig er það og þannig viljum við hafa það. (Forseti hringir.)

Ég vil líka taka skýrt fram að ég þekki ekki frekar en aðrir í þaula það álit (Forseti hringir.) sem fagnefndin gaf til þess að ég geti fullyrt um sjónarmið hans. (Forseti hringir.) Eins og málið lítur út og ég hef greint honum frá er ég ekki sammála mati hans í þessu máli.

[13:41]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Það eru nokkur atriði sem mér finnst mikilvægt að komist að í þessari umræðu. Í fyrsta lagi vildi ég nefna að í þessu tiltekna embættisveitingarmáli sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir vakti máls á hafa verið höfð uppi ýmis gífuryrði, bæði innan þings og utan, sem mér finnst ekki eiga stoð í veruleikanum og ekki stoð í þeim lagagrundvelli sem ákvarðanir af þessu tagi eru byggðar á.

Mér finnst ljóst að í þessu máli liggi lagagrundvöllurinn skýr fyrir. Það eru gerðar ákveðnar hæfiskröfur í lögunum og enginn ágreiningur er um að þær hafa verið uppfylltar í þessu. Eins er gerð krafa um að ráðherra rökstyðji niðurstöðu sína með málefnalegum hætti. Það hefur hann gert og því er í mínum huga enginn efi um að þessi ákvörðun stendur sem fullkomlega málefnaleg og lögmæt ákvörðun.

Síðan geta menn deilt um það hvernig fyrirkomulag þessara mála á að vera. Það var kannski kjarninn í spurningu hv. þingmanns til hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar. Þar hafa ýmsar hugmyndir verið uppi. Það er reyndar rétt að geta þess, af því að hv. þm. Siv Friðleifsdóttir blandar saman annars vegar skipan héraðsdómara og hins vegar skipan hæstaréttardómara, að um þetta gilda að nokkru leyti mismunandi reglur. Frumvarp hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar gengur út á skipan hæstaréttardómara en ekki skipan héraðsdómara þannig að á vissan hátt er tvennu ruglað saman í þessu sambandi. Ég hef engan heyrt halda því fram nema hv. formann Framsóknarflokksins að sömu reglur eigi að gilda um þessi efni, en hann lýsti yfir í blaðagrein að þingið ætti að fjalla um skipan allra dómara, bæði níu hæstaréttardómara og 38 héraðsdómara. Ég held að ekki séu aðrir uppi með þá tillögu.

Varðandi það hvort þingið eigi að koma að þessu vil ég segja að einmitt reynslan frá Bandaríkjunum sýnir að með þeim hætti er skipan dómara gerð að pólitísku bitbeini, ekki bara í undantekningartilfellum (Forseti hringir.) þar sem skoðanir kunna að vera skiptar, heldur í öllum tilvikum. (Forseti hringir.) Ég tel að það væri ekki til framdráttar að blanda pólitíkinni meira inn í þetta en nú er.

[13:43]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir að taka þetta mál hér upp sem var reyndar aðeins til umræðu í óundirbúnum fyrirspurnatíma í gær þegar ég bar fram fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra um embættaveitingar einstakra ráðherra. Í mínu máli kom þar fram sérstök gagnrýni varðandi skipan setts dómsmálaráðherra á héraðsdómara í norðausturumdæmi. Mér finnst eðlilegt að þessari fyrirspurn sé beint til hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar sem sérstaklega hefur beitt sér fyrir umbótum á skipan dómara í landinu. Þó að þar hafi sérstaklega verið talað um hæstaréttardómara er engin vanþörf á að láta það líka eiga við um héraðsdómara.

Þingmaðurinn gerði grein fyrir því að hann hefði átt viðræður við settan dómsmálaráðherra, hæstv. fjármálaráðherra, um þetta mál og gert honum grein fyrir afstöðu sinni. Hann segir að hann sé einfaldlega ekki sammála niðurstöðu ráðherrans. Það sem eftir stendur er engu að síður hitt að þingmenn stjórnarflokkanna bera ábyrgð á þeim ráðherrum sem hér sitja og stjórnarathöfnum þeirra, að sjálfsögðu. Ráðherra fer ekki fram með neinar ákvarðanir óðruvísi en að hafa til þess stuðning meiri hluta þingsins. Ef fleiri þingmenn Samfylkingarinnar eru ósammála og ósáttir við þessa ákvörðun ráðherra væri auðvitað fróðlegt að vita hvort ráðherrann njóti þá almennt trausts þessara sömu þingmanna til að gegna störfum sínum.

Það er síðan alveg ljóst og kemur fram í máli hv. þm. Birgis Ármannssonar að Sjálfstæðisflokknum svíður undan harðri gagnrýni á þá stöðuveitingu sem hér er til umræðu. Það er líka ljóst að valdi ráðherranna eru takmörk sett og ég er þeirrar skoðunar að ómálefnaleg ákvörðun eins og sú sem hæstv. fjármálaráðherra, settur dómsmálaráðherra, tók í þessu máli sé ólögmæt og ógildanleg.

Ég vil svo bara geta þess, hæstv. forseti, að (Forseti hringir.) vegna þeirra ummæla sem féllu hjá hæstv. fjármálaráðherra í Kastljósi er enn frekar ástæða til að (Forseti hringir.) halda áfram með málið á þingi og ég mun gera það fyrir mitt leyti með þingmáli sem ég hef kynnt formönnum þingflokka.

[13:46]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í tilefni þeirra orða sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir viðhafði í upphafi máls síns um að forustumenn stjórnmálaflokkanna hefðu almennt tjáð þá skoðun fyrir hönd flokka sinna að eðlilegt væri að taka upp aðra skipan á embættisveitingum hæstaréttardómara, og þess vegna héraðsdómara, en verið hefur tel ég rétt að lýsa því yfir að ég hef fyrir hönd Frjálslynda flokksins í störfum nefndar um stjórnarskrármálefni lýst þeirri skoðun, m.a. opinberlega á Hótel Loftleiðum á ráðstefnu, að ég teldi að skipan manna í dóm Hæstaréttar ætti að fara fram með samþykki Alþingis og að ráðherrar ættu ekki að koma þar að, það væri sem sagt eðlilegt að einhver nefnd legði dóm á hæfni manna en að öðru leyti kláraði Alþingi málið. Ég hef talið eðlilegt að tveir þriðju alþingismanna væru því sammála.

Það er mjög nauðsynlegt að mínu viti að við komumst út úr þeirri umræðu sem verið hefur í þjóðfélaginu á undanförnum árum, að embættisveitingum í dómskerfinu sé stýrt pólitískt. Þannig hefur umræðan verið og undan því geta sjálfstæðismenn alls ekki vikið sér. Það er hægt að rifja þá umræðu upp langt aftur í tímann að því er varðar skipun í embætti dómara, sérstaklega hæstaréttardómara.

[13:48]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Vegna þeirrar umræðu sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hóf um það hvort rétt væri að breyta þeim reglum sem gilda um skipan dómara get ég sagt fyrir mína parta að ég er í sjálfu sér alveg hlynntur því að þær reglur verði teknar til endurskoðunar, sérstaklega hvað varðar veitingu embættis hæstaréttardómara. Ég hef margoft lýst því yfir, bæði hér og annars staðar, að ég tel óeðlilegt að hæstaréttardómarar sjálfir gefi dómaraefnum sem sækja um starf við réttinn einkunn og hafi um það að segja hverjir eru ráðnir og hverjir ekki. Af því að hv. þingmaður varpaði þeirri spurningu til hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar hvort hann væri sammála því að niðurstaða nefndarinnar sem við höfum rætt hér byndi hendur ráðherra eða hvort hann væri sammála því sjónarmiði sem við sjálfstæðismenn höfum sett fram um að hún geri það ekki er fyrir öllu að menn hafi í huga í þessari umræðu að í lögum um dómstóla er hvergi tekið fram að ráðherra skuli við skipan í embætti héraðsdómara fara að tillögum nefndar sem samkvæmt lögum á að fjalla um hæfni umsækjenda um stöðu héraðsdómara. Í reglum sem settar voru á grundvelli laganna segir í 7. gr., með leyfi forseta:

„Umsögn nefndarinnar er ekki bindandi við skipun í embætti héraðsdómara.“

Okkar fremsti stjórnsýslufræðingur, dr. Páll Hreinsson, fyrrverandi forseti lagadeildar og núverandi hæstaréttardómari, skrifaði árið 1994 um þetta grein í afmælisrit Gauks heitins Jörundssonar sem var umboðsmaður Alþingis. Þar fjallar hann um þetta mál og er líklega eini fræðimaðurinn sem hefur gert það. Þar segir prófessorinn, með leyfi forseta:

„Þó að stjórnvaldi sé að lögum skylt að leita sérstakrar umsagnar utanaðkomandi aðila áður en það tekur ákvörðun í máli er umsögnin ekki bindandi fyrir stjórnvaldið við ákvörðun málsins nema svo sé fyrir mælt í lögum.“

Þetta er álit hæstaréttardómarans. Ég las upp (Forseti hringir.) hvaða regla gildir um þessi málefni, þær reglur sem gilda um störf nefndarinnar. Lögin eru alveg skýr, menn geta haft skoðun á því hvort eigi að breyta þeim en þau eru skýr og það er ráðherrann sem fer með veitingavaldið (Forseti hringir.) og þarf ekki að sæta því sem nefndin segir.

[13:50]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Einu sinni enn er til umræðu það mikilvæga mál sem varðar skipan dómara. Einhverra hluta vegna kemur hv. þm. Lúðvík Bergvinsson nú fram með allt öðrum hætti en á undanförnum árum og einhvern veginn virðist allur vindur úr honum. (Gripið fram í.) Er það sennilega vegna þess að hann er kominn í annað hlutverk. Minnist ég þess oft að hafa séð hann í þessum stóli kraftmeiri en í ræð-

unni sem hann flutti áðan.

Hér erum við að fjalla um stórt mál, og ekkert gamanmál. Það verður að koma málum þannig fyrir að meiri friður ríki um skipun dómara á Íslandi, hvort sem við erum að tala um hæstaréttardómara eða héraðsdómara. Það er ekki hægt að hafa þennan ófrið. Þetta rýrir stórkostlega álit borgaranna, álit Íslendinga, á dómstólum. Svo leyfir hæstv. fjármálaráðherra sér að segja í viðtali í gær að hafi álit á dómstólunum eitthvað rýrnað sé það út af þessari nefnd sem hafi farið eitthvað fram úr sér. Það er fáránlegt að bera þetta á borð. Það er verknaðurinn sjálfur, gjörningurinn, skipanin, sem gerir það að verkum að fólk er algjörlega gáttað.

Eins fannst mér hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson sem hér talaði tala með nokkuð öðrum hætti en hann gerði í vetur. Þegar mál hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar var hér til umfjöllunar vitnaði hann fyrst og fremst í Jón Steinar Gunnlaugsson hæstaréttardómara og Styrmi Gunnarsson, ritstjóra Morgunblaðsins. Það var línan sem hann hafði í þessu máli og kannski hefur hann þá línu enn. En eins og komið hefur fram í Morgunblaðinu oftsinnis er það fyrst og fremst gagnrýnivert að mati Styrmis Gunnarssonar ritstjóra að hæstaréttardómarar skuli hafa hlutverk hvað varðar það að meta umsækjendur.

Þetta er ómögulegt (Forseti hringir.) eins og það er og ég vona að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, þó að vindurinn sé dálítið úr honum, (Forseti hringir.) standi við það að reyna að koma þessu máli inn í þingið til atkvæðagreiðslu.

[13:53]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni fyrir skýr og greið svör. Það er alveg ljóst hver vilji hans og meining er í því máli og gagnvart þeirri spurningu sem til hans var varpað hvort sem menn telja að hann sé orðinn vindlaus eða ekki. Það er allt annað mál.

Það liggur fyrir að skipan og veiting dómaraembætta skiptir gríðarlega miklu máli í lýðræðisþjóðfélagi. Við erum að tala um eina af meginstoðum þjóðfélagsins, lýðræðislega valdsins sem við búum við, eitt valdið í þrígreiningu ríkisvaldsins. Þá er spurningin hvernig eigi að haga veitingavaldinu. Á að haga því þannig að annar þáttur ríkisvaldsins, þ.e. framkvæmdarvaldið, hafi algjörlega með það að gera eða er eðlilegt að koma að því með vandaðri hætti? Ég tel að það eigi að koma að því með vandaðri hætti þannig að löggjafarvaldið hafi ekki síður með það að gera.

Menn getur greint á um einstakar embættaveitingar. Stundum tekst vel til að mati manna og stundum miður. Það borgar sig þegar menn eru að tala um og móta almennar reglur að gera það án tilvísana í það þegar flokksgæðingum eða vinum hefur kannski verið hossað meira en eðlilegt hefði verið. En einmitt slík tilvik gera kröfu til þess að löggjafarvaldið setji vandaðar reglur um það hvernig að skuli fara til að þvo þau óþrif pólitískra embættaveitinga af íslensku lýðræðisþjóðfélagi. Þess vegna er nauðsynlegt að vanda til reglna varðandi skipan dómara og hafa það þannig að Alþingi hafi með hana að gera til jafns við framkvæmdarvaldið. Að sjálfsögðu er það rétt sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson sagði um það að veitingavaldið er hjá ráðherra en það þarf að koma í veg fyrir að hann geti notað það að geðþótta í jafnmikilvægu máli.

[13:55]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Menn hafa farið mikinn í gagnrýni á ákvörðun setts dómsmálaráðherra, Árna Mathiesens, við skipan héraðsdómara. Stór orð hafa fallið, bæði á síðum dagblaða og (Gripið fram í.) ekki síður í bloggheiminum. Mér finnst að menn hafi gengið allt of langt í yfirlýsingum og stóryrðum. Það liggur alveg fyrir að ráðherra hafði fulla heimild til að taka þessa ákvörðun. Viðkomandi matsnefnd og niðurstöður hennar hafa ekki bindandi gildi og ef ráðherra telur rökstuðning nefndarinnar ósannfærandi ber honum að gera það sem hann telur rétt. Í því felst ábyrgð ráðherrans.

Settur dómsmálaráðherra lýsti því yfir í Kastljósi í gær að hann teldi matsnefndina hafa gert mistök í umsögn sinni. Ætlast menn þá til að ráðherrann gangi gegn sannfæringu sinni við ákvörðun um val á skipan dómara?

Það má spyrja sig hvað átt sé við þegar kallað er eftir aukinni ábyrgð matsnefnda. Er þá lagt til að ráðherra beri ávallt að fara að niðurstöðu hennar án tillits til þess hvaða skoðanir hann hafi á rökstuðningi nefndarinnar? Er það þá nefndin sjálf sem ræður valinu en ekki ráðherrann? Í okkar stjórnsýslu ber viðkomandi ráðherra ábyrgð á ákvörðunum sínum og verksviði. Er það vilji manna að ráðherra afsali ábyrgð sinni til matsnefnda á ýmsum sviðum? Ég hef miklar efasemdir um að það sé rétt.

Ráðherra ber, og á að bera, pólitíska ábyrgð. Finnst mönnum sjálfgefið að dómarar ákveði hverjir setjast í dómarastétt? Er það endilega réttur framgangsmáti?

[13:57]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er ljóst að formaður þingflokks Samfylkingarinnar styður ekki skipan setts dómsmálaráðherra Árna Mathiesens í stöðu héraðsdómara. Þá vitum við það, og að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson ætlar að beita sér fyrir því að ráðningarferli verði breytt. Hér er frumvarp um hæstaréttardómara en hv. þingmaður hefur opnað á það í umræðum að þar verði líka skoðaðir héraðsdómarar. Við höfum heyrt á máli þeirra sem hér hafa rætt, þ.e. allra flokka nema Sjálfstæðisflokksins, að þeir vilja sjá breytingar. Það lítur vel út með að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson nái árangri með að ráðningarferlinu verði breytt. Það er greinilega að myndast um það meiri hluti í þinginu.

Það var alveg dæmalaus ósvífni sem kom fram í máli hæstv. fjármálaráðherra Árna Mathiesens í gær í Kastljósinu þar sem hann réðst að nefndinni sem mat hæfi þeirra sem sóttu um og sagði að hún sjálf væri að veikja tiltrú almennings á dómstólum, nefndin kynni ekki þær reglur sem hún starfaði eftir og hefði gert mistök. Þetta eru geysilega alvarlegar ávirðingar.

Fyrst þingflokksformaður Samfylkingarinnar er nokkuð opinskár og talar gegn settum hæstv. dómsmálaráðherra spyr ég hann, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, hvort hann sé sammála hæstv. fjármálaráðherra Árna Mathiesen með að það sé dómnefndinni að kenna að þessi staða er komin upp og að nefndin kunni ekki sínar eigin reglur, viti ekkert eftir

hvaða reglum hún eigi að starfa og hafi gert stórkostleg mistök.

[13:59]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Ég ætla ekki að blanda mér í samtal hv. þingflokksformanna Framsóknarflokksins og Samfylkingarinnar. Mér finnst hins vegar rétt, af því að hér hefur töluvert verið rætt um hvernig skipa ætti í dómaraembætti, að menn hafi í huga að þetta er auðvitað vandaverk. Það er vandi að móta reglur um þetta. Um það hljóta allir að vera sammála. Ég er sammála hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni sem nefndi áðan að tilefni kynni að vera til að fara í endurskoðun. Það hafnar því enginn að það megi fara yfir þessar reglur.

Ég átti sæti í stjórnarskrárnefnd á síðasta kjörtímabili þar sem skipan dómara við Hæstarétt var töluvert til umræðu. Þó að niðurstaða næðist ekki í því máli er ekki óeðlilegt að einhver slíkur vettvangur sé notaður til að komast að niðurstöðu um þetta. Hæstiréttur er æðsti dómstóll landsins og það er ekki útilokað að einhver samstaða kunni að nást um breytingar að þessu leyti.

Ég ítreka hins vegar það sem ég sagði áðan að ég hef áhyggjur af því ef þingið fer inn í þessi mál með þeim hætti sem tillaga hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar gerir ráð fyrir og þær tillögur ganga út á sem hér hafa verið nefndar. Ég held, eins og ég nefndi áðan, að reynslan frá Bandaríkjunum sýni að dómaraskipan við Hæstarétt er alltaf pólitískt bitbein. Hún hefur valdið miklum deilum á Bandaríkjaþingi og ég hef áhyggjur af því að ef þetta yrði með þeim hætti hér á landi — sem reyndar á sér ekki fordæmi í Evrópulöndum, ekki fordæmi í þeim löndum sem við berum okkur helst saman við hvað varðar réttarskipan — yrði dómaraskipan, ekki bara níu hæstaréttardómara heldur líka 38 héraðsdómara, bitbein annaðhvort í pólitískum deilum eða þá hrossakaupum í þinginu. Hvorugt tel ég gott.

[14:01]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég verð að segja eins og er að ég held að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hafi verið að lýsa eigin vanlíðan þegar hún lýsti því yfir að menn hefðu vind eða ekki vind eftir því hvort þeir væru í stjórn eða stjórnarandstöðu. Ég held einmitt að Framsóknarflokkurinn hefði haft gott af því að tala opið, ærlega og hreinskilið í samstarfi sínu við Sjálfstæðisflokkinn í stað þess að beygja sig ætíð ... (Gripið fram í.) nei, vegna þess að það skiptir máli (Gripið fram í.) að við höfum talað saman um þessi mál opið og hreinskiptið og sett fram sjónarmið okkar og leyfum okkur að gera það. Það er einfaldlega heilbrigðisvottorð um það samstarf sem nú er í gangi. (**Gripið fram í:** Það er nákvæmlega þetta ...) Það er lykilatriðið og eins hitt að sú ríkisstjórn sem nú starfar hefur ákveðin verk að vinna og verkefni sem hún stefnir að og það breytir engu um það þó að einstaka þingmenn kunni í einstaka tilvikum ekki að vera sammála þeim ákvörðunum sem teknar eru. Þessi innkoma hv. þingmanns fannst mér alveg makalaus og endurspegla í raun og veru miklu frekar vanlíðan sem væntanlega hefur ráðið ríkjum á sínum tíma í samstarfinu. Lesa má úr orðum hennar að nú sé vindur í seglunum, nú sé hún komin í stjórnarandstöðu, nú sé kominn vindur, ef ég skil hv. þingmann rétt. (Gripið fram í.)

En hitt vildi ég segja varðandi þá fyrirspurn sem hér kom fram að það er afar óheppilegt að það séu deilur milli framkvæmdarvalds og dómsvalds um skipan þessara mála. Það er mikilvægt að við komum þessari skipan í annan farveg og það er mikilvægt að um þetta sé sæmileg sátt og einnig að virðing sé borin fyrir þessum stofnunum, bæði þinginu og dómstólum sem hefur verið þverrandi á undanförnum árum og að því viljum við vinna. Ég vil líka segja, (Forseti hringir.) af því að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson kom upp áðan, að hv. þingmaður nefndi að hann væri opinn fyrir öllum þessum breytingum. Það hefur því komið fram að allir flokkar eru tilbúnir að skoða breytingar á þessum málum.

[14:04]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að brydda örstutt á öðru máli en því sem hér hefur verið til umræðu. Hæstv. forseti lét þess getið í upphafi fundar að samkvæmt breyttum þingsköpum væri hugsunin sú í umræðum um störf þingsins að menn gætu beint máli sínu til forustumanna í þinginu, eins og ég held að hann hafi orðað það. Ég lít svo á að hæstv. forseti sé einn af forustumönnum í þinginu. Ég hjó eftir því að þegar þing kom saman í gær sagði hæstv. forseti að í kjölfar breytinga sem átt hefðu sér stað á þingsköpum hefði hann í hyggju að funda fljótlega með formönnum þingnefnda um ýmis atriði sem þeim breytingum fylgja en hluti þeirra breytinga varðaði störf nefnda. Mér finnst auðvitað mikilvægt að benda á í þessu samhengi að eins og staðan er í þinginu í dag, og hefur reyndar lengstum verið, þá koma allir nefndarformenn, og reyndar varaformenn líka, úr röðum stjórnarliða. Störf þingnefnda hljóta að koma öllum nefndarmönnum við, líka stjórnarandstöðunni. Ég leita því eftir viðbrögðum frá hæstv. forseta um það: Stendur til að hafa stjórnarandstöðuna með í ráðum þegar farið verður í að ræða um breytingar á fyrirkomulagi í starfi þingnefndanna? Kemur til álita að hæstv. forseti muni hugsanlega tala við fulltrúa flokkanna sem eru í stjórnarandstöðu núna, annaðhvort þingflokksformanna eða fulltrúa í einstökum nefndum eða hvernig hyggst forseti haga samráði sínu við stjórnarandstöðuna í þessu efni ef hann telur það þá einhverju máli skipta?

[14:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna orða hv. þingmanns er rétt að geta þess að forseti mun að sjálfsögðu leggja áherslu á að eiga gott samstarf við alla þingmenn og alla þingflokka nú eins og hingað til. Vegna tilvitnunar í ávarp mitt um samstarf við formenn þingnefnda þá háttar svo til að við höfum gert breytingar á þingsköpum. Þær fela m.a. í sér að hægt er að vísa málum til nefndar eftir 2. umr. ef þess er óskað sem ekki hefur verið sjálfgefið áður. Eitt af því sem ræða þarf við formenn nefndanna er hvernig meðferð verður háttað auk þess sem gert er ráð fyrir fjölgun starfsmanna á nefndasviði. Forseti þarf að sjálfsögðu að eiga gott samstarf við formenn nefnd-

anna vegna þeirra breyttu vinnubragða sem ætlast er til að verði á nefndasviðinu.

Í framhaldi af samtölunum er síðan að sjálfsögðu samráðið innan forsætisnefndarinnar þar sem allir flokkar eiga kost á að koma að og eins á vettvangi samstarfs forseta við formenn þingflokka. Ég held því að engin ástæða sé til að hv. þingmenn hafi áhyggjur af því að ekki verði haft gott samráð við þingmenn og þingflokka um þær mikilvægu breytingar sem við höfum gert og ætlum okkur að gera á störfum þingsins til að bæta starf okkar.

Umræðu lokið.

Um fundarstjórn.

Fyrirspurn á dagskrá.

[14:08]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vek athygli á að hér er sem fyrsta mál á dagskrá á þessum fyrirspurnafundi, reyndar annað dagskrármál, Útrásarverkefni Landsvirkjunar og Rariks, fyrirspurn frá VS, þ.e. þeirri sem hér stendur. Engu að síður hefur fjármálaráðherra ekki séð sér fært að svara þessari fyrirspurn og það eru mánuðir síðan hún var lögð fram, margir mánuðir. Það var um það leyti sem meiri hlutinn féll í Reykjavík. Ég er farin að undrast það mjög að hæstv. fjármálaráðherra treysti sér alls ekki til að svara fyrirspurninni. Ég veit að hún er viðkvæm fyrir Sjálfstæðisflokkinn (Gripið fram í.) en að hún sé svo viðkvæm að ekki sé hægt að fjalla um málið á hv. Alþingi, það undrast ég mjög.

Ég vildi bara vekja athygli á því. Það eru komnir mánuðir síðan fyrirspurnin var lögð fram og enn á að fresta málinu.

[14:09]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að hæstv. fjármálaráðherra er með fjarvistarleyfi og það er skýringin á því að ekki er hægt að svara fyrirspurnum undir 2.–5. dagskrárlið.

Samkeppnisstaða hótela og gististaða á landsbyggðinni.

Fsp. ÓN, 216. mál. — Þskj. 234.

[14:10]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Hæstv. forseti. Fjölbreytni í atvinnulífi á Íslandi hefur sem betur fer aukist á síðustu árum. Stöðugt meiri áhersla er lögð á vísindi og nýsköpun og menn eru sem betur fer sífellt að gera sér betur grein fyrir mikilvægi menntunar á öllum sviðum.

Einn vaxtarbroddur íslensks samfélags er ferðaþjónusta. Þar hefur dýrmæt þekking og reynsla byggst upp á liðnum árum. Víða um land hefur ferðaþjónusta verið haldreipi fyrir íbúa. Hún hefur aukið frumkvæði þeirra og vitund um verðmæti landsins fyrir útlendinga og líka fyrir gesti annars staðar á landinu.

Við vitum að íslenskrar vetrarmánuðir eru langir og strangir. Það höfum við fundið vel undanfarnar vikur þar sem ófærð og óveður hafa gert okkur öllum erfitt fyrir, hvað þá þeim sem halda úti hótelum og gististöðum á landsbyggðinni. En með þá vissu í hjarta að senn fari sól að hækka á lofti með vaxandi ferðamannastraumi og því að vonandi fari vetur konungur líka að hljóma spennandi í eyrum ferðalanga hafa þessir atvinnurekendur þreyð þorrann. Þess vegna skýtur það dálítið skökku við að um leið og ferðalangarnir fara að streyma um landið breytast skólar í gististaði út um allar trissur. Ég ímynda mér að það séu leifar gamalla tíma að skólar séu leigðir út til ákveðinna ferðaþjónustuaðila. Það vekur samt upp spurningar um, sérstaklega þegar haft er í huga þá fjárfestingu sem ferðaþjónustuaðilar hafa lagt í, hvort eðlilegt sé að skólar séu nýttir með þessum hætti á sumrin, hvort ekki sé réttara að sleppa slíku. Ef nýting skólanna er undirbúin með öðrum hætti vakna ýmsar spurningar: Hversu langir eru t.d. samningar um leigu skólanna? Hvaða kröfur þurfa viðkomandi aðilar að uppfylla? Er horft til þess hvort einhver önnur gisting sé í boði á viðkomandi svæði? Hefur verið kannað hvort þessi starfsemi hafi áhrif á nærliggjandi þjónustuaðila?

Síðan koma þær spurningar sem mig langar til að bera upp við hæstv. ráðherra iðnaðar og ferðamála, Össur Skarphéðinsson, sem eru þessar:

1. Hyggst ráðherra beita sér fyrir könnun á samkeppnisstöðu hótela og gististaða á landsbyggðinni með hliðsjón af því að ríkið hefur lengi leigt skólahúsnæði á háannatíma til einstakra ferðaþjónustuaðila?

2. Telur ráðherra slík afskipti ríkisins af ferðaþjónustu eðlileg?

[14:13]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það var unun að hlýða á hinn lýríska inngang að þessari góðu spurningu um ferðamál. Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að hinn langi og strangi vetur er orðinn hundleiðinlegur og öll hlökkum við til þess að sjá morgnana birtast með sól.

Hv. þingmaður sagði að með rísandi sól breyttust skólahúsnæði víðs vegar um landið í gistihús. En er það svo? Er það staðreyndin? Það var það alla vega, það er alveg hárrétt. Ég held að reynslan sýni að það sé miklu minna um það núna en áður.

Spurning hv. þingmanns var sú hvort ég hygðist beita mér fyrir könnun á samkeppnisstöðu hótela og gististaða á landsbyggðinni með hliðsjón af því að ríkið hefur leigt skólahúsnæði. Ég get sagt hv. þingmanni það alveg ærlega að ég hef ekki haft áform um það. Hins vegar tel ég ekkert því til fyrirstöðu ef menn telja að þarna sé um verulega skerta samkeppnisstöðu að ræða að ráðuneyti ferðamála beiti sér fyrir slíkri könnun í einhverri mynd.

Þegar svarið við þessari fyrirspurn var undirbúið var haft samband við bæði hagsmunasamtök og ferðamálafulltrúa og leitað álits þeirra á þörfinni á slíkri könnun. Það er skemmst frá því að segja að þeir telja að könnun sé ekki nauðsynleg en það má vel vera að hægt sé að rekja þá afstöðu þeirra til þess að þeir séu með einhverjum hætti hags-

munatengdir. Hins vegar kom fram að víða er litið svo á að skólahúsnæði sé nauðsynleg viðbót og stundum eina viðbótin við ferðaþjónustuna sem menn geta fengið til að auka umsvif hennar á ákveðnum svæðum. Því er líka haldið fram að ef þessara möguleika nyti ekki við þyrfti að byggja mikið gistirými til að anna mikilli eftirspurn sem stendur í ákaflega stuttan tíma. Það er reyndar þannig að ég hef orðið var við það á mínum stutta ferli sem ferðamálaráðherra að til er fólk í ferðaþjónustunni sem kvartar meira að segja yfir lengingum skólaársins og því að hótelin loki of snemma vegna þess að þá eru börn komin í skólana og ekki hægt að leigja þá út. Jafnframt er það sjónarmið uppi að frekar sé skortur á gistirými en offramboð eða opinbert framboð. Ég tel sem sagt að ekkert sé því til fyrirstöðu að svona könnun sé gerð.

Hv. þingmaður spurði mig líka að því hvort ráðherrann telji slík afskipti ríkisins af ferðaþjónustu eðlileg. Þá vil ég enn undirstrika að öll aðkoma ríkisins að rekstri ferðaþjónustu með þessum hætti hefur farið minnkandi og reyndar hverfandi, sérstaklega eftir að — var það ekki hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem þáverandi samgönguráðherra tókst að selja Ferðaskrifstofu ríkisins sem var einmitt með flesta heimavistarskóla á sínum snærum? (Gripið fram í.) Með þeim hætti færðist reksturinn yfir til einkaaðila og á seinni árum hefur ríkisvaldið fetað í fótspor formanns VG frá þessum tíma að því leyti að það hefur selt einkaaðilum nokkra skóla og heimavistir þannig að rekstri þeirra af hálfu ríkisins sem gistirými hefur verið hætt. Ég nefni t.d. Héraðsskólann í Reykholti, í Reykjanesi, Skógaskóla og Alþýðuskólann á Eiðum þannig að bein afskipti ríkisins af rekstri gististaða eru miklu minni en áður, fara minnkandi og eru reyndar hverfandi miðað við heildina. Það er vel hugsanlegt að á einhverjum stöðum skekki það samkeppni alvarlega.

Ég hef fulla samúð með því sjónarmiði sem hv. þingmaður nefndi áðan. Það á sér ákveðnar sögulegar forsendur, á 6. eða 7. áratug síðustu aldar hóf Ferðaskrifstofa ríkisins að svara vaxandi þörf fyrir gistirými sem skapaðist af því að fólk lagði land undir fót og útlendingar komu í vaxandi mæli til Íslands. Þá fóru menn þessa leið. Það var hin dæmigerða leið Íslendinga til að svara aðsteðjandi vanda. Þeir bara redda málunum og þeir redduðu þeim með þessum hætti.

Það má vel halda því fram að gistirýmið sem hægt var að grípa til með þessum hætti hafi að sumu leyti hjálpað ferðaþjónustunni að festa sig í sessi og að margra mati lagði það grunninn að ferðaþjónustunni eins og hún hefur þróast. Ég get sagt það við hv. þingmann að á sínum tíma átti þetta fyllilega rétt á sér, svaraði þörf og átti hlut í að skapa auðsæld af völdum ferðaþjónustu. Tímarnir hafa breyst, það er minni þörf á þessu en áður. Þróunin hnígur öll að því að þessi leið til að anna eftirspurn sé að hverfa en ég er, eins og alltaf, jákvæður og bjartsýnn og alveg til í að kanna þetta.

[14:18]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir skýr svör. Það gleður hjarta mitt og er mjög til bóta að dregið hafi úr notkun skóla í þessum tilgangi og ég hafði svo sem vissu fyrir því. Við þekkjum dæmin. Tökum nærtækt dæmi úr uppsveitum Borgarfjarðar þar sem lengi var gisting, í þeim ágæta skóla Bifröst en er ekki lengur fyrir hendi. Svo er um fleiri slíka staði á landinu. En sums staðar eru skólar samt sem áður, menntaskólar og héraðsskólar, nýttir í þessum tilgangi. Ég kannast við það og skil að þetta hafi verið nauðsynlegt á árum áður þegar við vorum að renna styrkari stoðum undir ferðaþjónustu, meðan gisting var af skornum skammti í landinu. En hlutirnir hafa sem betur fer breyst til batnaðar.

Það sem ég spyr ráðherrann sérstaklega um er þó hvernig þessir skólar eru nýttir, þar sem svo er enn, hvernig slík nýting er ákveðin. Eru það, eins og ég hef ákveðinn grun um, aðilar sem koma utan frá sem nýta skólana til gistingar en ekki endilega þeir sem sinna ferðaþjónustu á svæðunum og hafa unnið að því að halda uppi ferðaþjónustu og mikilvægri atvinnu á sínum svæðum, sem skiptir gríðarlegu máli að sé fyrir hendi? Ég vil gjarnan að ráðherrann skoði það og velti fyrir sér hvort þar gæti verið einhver skekkja. Væri ástæða fyrir ráðherrann að skoða það? Um leið og við erum að tala um fjölbreytni í atvinnulífinu sem ég var að nefna verðum við líka að passa upp á að heimafólk hafi vilja og áhuga og þor. (Forseti hringir.) Hafi menn ástæðu til að ætla að það sé með öðrum hætti þá fer að harðna á dalnum.

[14:20]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Á sjónum í gamla daga sögðum við að við værum til í að skoða allt nema danska giftingu og ég er alveg til í að skoða þetta. Ég hef fulla samúð með því sjónarmiði að fólk sem byggir upp ferðaþjónustu og leggur í það ærnar upphæðir, miðað við það sem venjulegir Íslendingar hafa umleikis, sjái ofsjónum yfir því ef það er með þeim hætti sem hv. þingmaður lýsir, að einhverjir aðvífandi söngfuglar komi utan sveitar og leigi skóla, sennilega fyrir lítinn pening, og reki þar gistiaðstöðu í samkeppni við þá sem hafa verið að byggja upp í sveitinni. Ég er sammála því sjónarmiði að það er ekki æskileg samkeppni.

Hv. þingmaður fór hálfa leið að því að spyrja mig hvort ég vissi hvaða reglur væru lagðar til grundvallar þegar svona væri ákveðið. Ég hef ekki hugmynd um það og segi það bara ærlega. Ég ítreka það sem ég sagði áðan, að þróunin hefur öll verið á þann veg að draga úr þessu. Ég hugsa að í framtíðinni verði þetta hverfandi.

Það má vel hugsa sér að þróunin sem við höfum séð á síðustu árum hafi skapað samkeppni með öðrum hætti, þ.e. að selja skóla beinlínis til að reka aðstöðu af þessu tagi. Það eru tilboð núna hjá ríkinu um að kaupa skóla sem búið er að leggja af, beinlínis til þess að breyta þeim í gistiaðstöðu. Um það gegnir allt öðru máli. Þá hafa einkaaðilar fjárfest í því og væntanlega tilheyra þeir samfélagi í viðkomandi byggðarlagi sem getur keppt innbyrðis um þessa hluti.

Áhersla hv. þingmanns á fullkomlega rétt á sér og eins og ég sagði er ég til í að skoða allt.

Umræðu lokið.

Störf á Norðvesturlandi.

Fsp. ÞKM, 314. mál. — Þskj. 420.

[14:22]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir bar fram fyrirspurn til iðnaðarráðherra fyrir jól meðan hún átti sæti á Alþingi í stað hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar. Fyrirspurnin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

Hefur ráðherra áform um að beita sér fyrir fjölgun dagvinnustarfa sem henta konum á Norðvesturlandi í ljósi þess að hlutfall atvinnulausra kvenna er hærra en hlutfall atvinnulausra karla á svæðinu?

Með Norðvesturlandi er átt við kjördæmið, Norðvesturkjördæmi. Þegar skoðaðar eru upplýsingar sem tiltækar eru um atvinnuleysi á þessu svæði, skipt eftir kynjum, og borið saman við framboð á atvinnu kemur í ljós að á svæðinu öllu eru samkvæmt nýjustu upplýsingum 149 atvinnulausir en 45 störf í boði. Þar eru liðlega 100 fleiri atvinnulausir en störf í boði. Sé þetta er skoðað kyngreint kemur í ljós að af þeim 149 sem eru atvinnulausir eru 95 konur eða 64% atvinnulausra. Langstærstur hluti þeirra er á Vesturlandi, þ.e. 48 konur.

Það er ekki gott að átta sig á því hvernig störfin sem í boði eru falla að atvinnulausum konum en þó er ljóst að á Vesturlandi, þar sem atvinnuleysi kvenna er mest, eru langfæst störf í boði eða aðeins sex. Ég hygg að þau eigi ekki öll við þær konur sem um er spurt eða fyrirspyrjandi hafði í huga, þ.e. konur sem geta ekki tekið að sér að vinna vaktavinnu heldur leitast við að starfa utan heimilis á dagvinnutíma frá 8–4 eða 8–2.

Það er ljóst, af þeim upplýsingum sem tiltækar eru um þróun mála á þessu landsvæði, að störf í boði fyrir konur sem vilja vinna á þessum tíma eru afar fá. Það er tilefni þess að fyrirspurnin er borin fram, að vekja athygli hæstv. ráðherra á þessari stöðu. Spurt er um hvaða áform ráðherra hafi til að fjölga dagvinnustörfum fyrir konur á þessu svæði.

[14:25]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að flytja til mín fyrirspurn í stað Þórunnar Kolbeins Matthíasdóttur sem sat á þingi fyrir jól. Ég vil líka þakka hv. þingmönnum Frjálslynda flokksins fyrir þann mikla áhuga sem þeir hafa sýnt á atvinnumálum landsbyggðarinnar og hv. þingmanni sem sérstaklega hefur borið fyrir brjósti atvinnumál í Norðvesturkjördæmi.

Það er rétt, sem fram kemur í aðdraganda fyrirspurnarinnar, að atvinnumálin eru ekki í nógu góðu lagi í kjördæminu. Það er rétt sem hann segir, að þar eru um tveir þriðju þeirra sem eru á atvinnuleysisskrá konur. Eigi að síður er það þannig, ef maður skoðar atvinnuleysi kvenna í Norðvesturkjördæmi í samanburði við aðra landshluta, að það er meira en á Austurlandi og í Reykjavík en minna en á Suðurnesjunum og Suðurlandi. Ástandið er því alls ekki verst á Norðvesturlandi miðað við landið í heild hvað varðar atvinnuleysi kvenna. Sannast sagna hefur þar, fram undir það síðasta, verið eitthvert besta atvinnuástand á landinu sem verið hefur ákaflega lengi.

Fyrirspurn hv. þingmanns til mín er um hvort ég hafi uppi áform um að beita mér fyrir fjölgun dagvinnustarfa sem henti konum á Norðvesturlandi. Svarið er já. Ég mundi reyndar þiggja öll góð ráð frá hv. þingmanni í því efni. Ég hef þegar gripið til ákveðinna ráðstafana sem segja má að henti sköpun starfa fyrir konur betur en gagnvart körlum.

Ég nefni sérstaklega að í fyrradag skrifaði ég undir vaxtarsamning á Norðurlandi vestra sem er mikilvægur hluti þess svæðis sem fyrirspurnin tekur til. Vaxtarsamningurinn var mikilvægur að því leyti og braut í blað fyrir tveggja hluta sakir. Í fyrsta lagi var sett í hann af hálfu ríkisstjórnarinnar helmingi meira fé en til flestra annarra samninga, þ.e. 90 milljónir kr. Í annan stað er fullt vald um framkvæmd samningsins í höndum þeirra sem eru í héraði. Að því leyti er um valddreifingu að ræða þannig að hugmyndir sem heimamenn hafa uppi, t.d. um sköpun starfa fyrir konur, eiga greiðan farveg í gegnum þann vaxtarsamning. Þó get ég upplýst hv. þingmann um að í grunnlínum samningsins er lögð sérstök áhersla á ferðaþjónustu og það er leiðbeining af hálfu iðnaðarráðherra til þeirra sem véla með samninginn.

Ferðaþjónusta er atvinnugrein sem borin er uppi af konum og brautin er rudd af konum. Að stærstum hluta eru frumkvöðlar í ferðaþjónustu konur. Þarna er um að ræða möguleika til þess að greiða fyrir því.

Í annan stað hef ég beitt mér sérstaklega fyrir því að 20 millj. kr. verði settar til námskeiðahalds fyrir konur sem áhuga hafa á frumkvöðlastarfsemi og fyrirtækjarekstri. Þessi upphæð var sett í verkið sérstaklega með tilliti til þess, hv. þingmaður, hve mikil eftirspurn er eftir því sökum þess hversu vel það hafði gengið í tilteknum hluta í kjördæmi hv. þingmanns, þ.e. á Vestfjörðum.

Í þriðja lagi hefur ríkisstjórnin sett upp sérstakan ráðgjafa, atvinnuráðgjafa, á Sauðárkróki sem hefur beinlínis það verkefni að miðla og stuðla að sköpun starfa fyrir konur í krafti verkefnisins *Átak fyrir konur* á vegum félagsmálaráðuneytisins.

Í fjórða lagi hef ég beitt mér fyrir því og fengið góða samvinnu við aðra ráðherra um að 160 millj. kr. verði sérstaklega varið til að styrkja og byggja upp ferðaþjónustu á þeim svæðum þar sem þorskaflaskerðingin var hvað mest. Ég hef áður rakið hvað sú atvinnugrein er mikilvæg fyrir konur.

Í fimmta lagi hefur iðnaðarráðuneytið í samvinnu við Framleiðnisjóð beitt sér fyrir verkefnum undir heitinu *Vaxtarsprotar* , sem m.a. hafa verið á tilteknum landbúnaðarsvæðum í því kjördæmi sem fyrirspurnin varðar. Þar er um að ræða störf við uppbyggingu á bóndabýlum sem hefur gagnast konum ákaflega vel eins og sést á því að þær eru þar yfirleitt í forsvari. (Forseti hringir.)

Í sjötta lagi ætlaði ég síðan að tala um það sem hv. þingmanni er hjartfólgnast en hef ekki tíma til núna, sem er norðvesturnefndin.

[14:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Einhverjum kann að þykja atvinnuleysistölurnar lágar í þessu kjördæmi. Út af fyrir sig má

segja að það sé rétt í ljósi íbúafjölda. En það á sér skýringar í því að atvinnuleysi er ekkert á landinu. Það að þessar atvinnuleysistölur skuli yfir höfuð vera fyrir hendi endurspeglar stöðuna í atvinnumálum á þessu landsvæði. Það er samdráttur, fólksfækkun og fólkið flytur frá þessu landsvæði þangað sem atvinnan er fyrst og fremst í boði og það er hér á höfuðborgarsvæðinu. Atvinnuleysistölurnar væru því mun hærri ef ekki væru þessir fólksflutningar sem lækkuðu þær. Reynsla þeirra sem hafa mikið skipt sér af byggðamálum og fylgst með þeim er sú að einna erfiðast í því er brottflutningur kvenna af landsbyggðinni til höfuðborgarsvæðisins. Auðvitað hlýtur það að vera eðlilegt, eins og fyrirspyrjandinn Þórunn Kolbeins Matthíasdóttir bendir hér á, að beina sjónum sínum að konunum, skapa atvinnu fyrir þær því að með því er kannski meiri von til þess að halda í íbúaþróun á landsvísu.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og það er greinilegt að ráðherrann hefur ýmislegt á prjónunum í því skyni að bregðast við þessari atvinnuþróun. Það er allt vel sem þar er tiltekið og ráðherrann gat um. Ég vil sérstaklega nefna það sem kom fram hjá ráðherranum fyrir jól, áhuga hans á því að skipa sérstaka nefnd í hinu gamla Norðurlandskjördæmi vestra til þess að vinna að hugmyndum og síðar verkefnum í atvinnumálum í samræmi við það sem Vestfjarðanefndin gerði. Nú er sú nefnd komin á koppinn þannig að það eru út af fyrir sig jákvæð teikn af hálfu ráðherra.

[14:33]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það er jafnan í gangi hljóðvær en sígandi atvinnuháttabylting. Hún birtist í því að stöðugar tækniframfarir valda því að störfum við frumframleiðslu eins og í landbúnaði og í sjávarútvegi er alltaf að fækka. Við það glímum við á ýmsum svæðum á landinu, til dæmis í þessu kjördæmi, sérstaklega í hluta þess, Húnavatnssýslum og þar í kring.

Besta ráðið til þess að snúa við fólksfækkun er að hækka menntunarstigið á þessum svæðum því rannsóknir sýna að um leið hækkar launastigið og þá dvelur fólk frekar í viðkomandi kjördæmi. (**GÁ:** Háskóli.) Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að þetta eru lágar atvinnuleysistölur. En auðvitað spegla þær fólksfækkunina líka að hluta. Atvinnan, þar sem hún er, sogar til sín fólkið.

Ég vil segja að ég hef lagt mig fram um að reyna að stuðla að breytingum sem lúta að þessu. Það hef ég gert með því að styðja það mjög dyggilega að sett verði upp nefnd til dæmis á Norðurlandi vestra, eins og nú er búið að taka ákvörðun um, sem er samsvarandi að eðli og markmiði og Vestfjarðanefndin. Ekki má gleyma því að Vestfjarðanefndin lagði fram tillögur sem að hluta til er búið að hrinda í framkvæmd og verður væntanlega lokið á þessu og þar næsta ári.

Ríkisstjórnin hefur þegar í nýsamþykktu fjárlagafrumvarpi og í fjáraukalögum fyrir síðasta ár samþykkt fjárveitingar sem nema samtals 280 millj. kr. til þessa. Þar er um að ræða mikilvægan flutning starfa sem ekki tengjast þessari frumframleiðslu sem ég gat um áðan heldur rannsóknum og menntun. Mörg þessara starfa henta sérstaklega konum.

Það sem skiptir máli er að reyna að skjóta fjölbreyttari stoðum undir atvinnulífið og reyna að flytja til þessara svæða störf sem krefjast menntunar og sem geta lagt þræði inn í framtíðina. (Forseti hringir.) Það er það sem skiptir máli og það erum við að gera. Ég þakka svo hv. þingmanni fyrir hlý orð í minn garð og okkar sem unnum Norðvesturkjördæmi.

Umræðu lokið.

Neyðarsendar.

Fsp. RR, 267. mál. — Þskj. 297.

[14:36]

Fyrirspyrjandi (Ragnheiður Ríkharðsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Árið 1979 var mörkuð sú stefna að koma fyrir neyðarsendum í öllum gúmbjörgunarbátum íslenska skipaflotans. Hér var um gríðarlega mikið öryggisatriði að ræða og ljóst að gúmbátabaujur og neyðarsendar í íslenskum fiskiskipum hafa bjargað mörgum mannslífum við Íslandsstrendur.

Þetta fyrirkomulag var á sínum tíma mikið framfaraspor og stóðum við Íslendingar öðrum þjóðum framar að þessu leyti. Í dag kann að vera vá fyrir dyrum ef við höldum ekki vöku okkar. Við Íslendingar lögfestum ýmsar reglur Evrópusambandsins en innan þess regluveldis er að finna reglur sem gera ekki — og ég ítreka — sem gera ekki kröfu um neyðarsendi í fiskibátum og því þarf að tryggja að þær verði ekki lögfestar á Íslandi.

Það þarf fleira að skoða vegna neyðarsenda því frá og með 1. febrúar 2009 verður hætt að vakta tíðni 121,5 sem er alþjóðleg neyðarsendafjarskiptatíðni flugvéla um allan heim og 243 megahertsa til að staðsetja neyðarsenda sem núverandi gúmbjörgunarsendar eru á og í staðinn verða þjóðir að vera búnar að skipta yfir í 406 megahertsa neyðarsenda og bauju og helst með GPS-viðtæki sem nemur réttan stað með plús eða mínus 100 metra nákvæmni.

Því er nauðsynlegt að endurskoða núverandi fyrirkomulag vegna þessara fyrirhuguðu breytinga 1. febrúar 2009 og að samhliða þeirri endurskoðun verði einnig hugað að neyðarsendum í skemmtibátum svo hægt verði að tryggja enn frekari öryggi sæfarenda.

Herra forseti. Í vaktstöð siglinga sem byggir á samstarfi tveggja ráðuneyta, samgönguráðuneytis og dómsmálaráðuneytis, hefur verið komið á saumlausum samskiptum mikilvægra öryggisaðila sem áður störfuðu hver á sínum stað og tækjabúnaður, þekking og reynsla hafa verið sameinuð í öflugri einingu til þjónustu við sjófarendur, sjóbjörgunarsveitir og aðra sem þurfa á þjónustu hennar að halda. Ferli er eitt hið markvissasta og einfaldasta sem þekkist í heiminum og ýmsir erlendir aðilar hafa kynnt sér það í leit að góðri fyrirmynd til þess í senn að auka öryggi og bæta þjónustu.

Því er ljóst að við Íslendingar stöndum framarlega á þessu sviði en ef til vill má ætíð gera betur. Því beini ég þeirri þremur fyrirspurnum til hæstv. samgönguráðherra.

1. Hyggst ráðherra tryggja að reglur Evrópusambands-

ins, sem ekki gera kröfur um neyðarsenda í gúmbjörgunarbátum, eins og hér hefur verið skylda frá 1979, verði ekki teknar upp hér á landi?

2. Hefur ráðherra hugleitt að skipa starfshóp sem skoði hvernig endurnýjun neyðarsenda er háttað og að gera breytingar á reglum til að tryggja enn frekar öryggi sæfarenda?

3. Hyggst ráðherra beita sér fyrir aðgangi Íslendinga að alþjóðlegum öryggis- og fjarskiptakerfum sem byggjast á þjónustu gervihnatta við leit og björgun mannslífa á sjó og landi?

[14:39]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir hefur beint til mín fyrirspurn um neyðarsenda. Fyrsta spurning hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Hyggst ráðherra tryggja að reglur Evrópusambandsins, sem ekki gera kröfur um neyðarsenda í gúmbjörgunarbátum, eins og hér hefur verið skylda," — frá 1979 eins og hér kom fram — „verði ekki teknar upp hér á landi?"

Því er til að svara að tilskipanir Evrópusambandsins um öryggi fiskiskipa hafa verið innleiddar í íslenskan rétt meðal annars með reglugerð nr. 122/2004, um öryggi fiskiskipa sem eru 15 metrar eða lengri að mestu lengd sem og með reglugerð nr. 53/2000, um fjarskiptabúnað og fjarskipti íslenskra skipa.

Gæta verður þess að reglur Evrópusambandsins sem teknar hafa verið upp í EES-samninginn verða innleiddar í íslenskan rétt. Reglur Evrópusambandsins mæla yfirleitt fyrir um tilteknar lágmarkskröfur en það kemur ekki í veg fyrir að settar verði strangari kröfur hér á landi.

Í öðru lagi spyr hv. þingmaður, með leyfi forseta:

„Hefur ráðherra hugleitt að skipa starfshóp sem skoði hvernig endurnýjun neyðarsenda er háttað og að gera breytingar á reglum til að tryggja enn frekar öryggi sæfarenda?"

Ákvæði reglugerðar um öryggi fiskiskipa sem eru 15 metrar eða lengri að mestu lengd og ákvæði reglugerðar um fjarskiptabúnað og fjarskipti íslenskra skipa þarfnast endurskoðunar. Um þetta efni var rætt á siglingaráðsfundi 8. nóvember síðastliðinn auk þess sem fulltrúar hagsmunaaðila hafa átt fund með mér um þetta efni. Í þessu sambandi hef ég ákveðið að fela Siglingastofnun Íslands að gera tillögur að nýjum reglum um neyðarfjarskiptabúnað íslenskra skipa sem nota má þegar skip eru yfirgefin og skulu tillögurnar unnar í fullu samráði við hagsmunaaðila.

Í þriðja lagi spyr hv. þingmaður, með leyfi forseta:

„Hyggst ráðherra beita sér fyrir aðgangi Íslendinga að alþjóðlegum öryggis- og fjarskiptakerfum sem byggjast á þjónustu gervihnatta við leit og björgun mannslífa á sjó og landi?"

Ísland er ekki beinn aðili að alþjóðlegu öryggis- og fjarskiptakerfi sem byggist á þjónustu gervihnatta við leit og björgun. Hins vegar höfum við notið þessarar þjónustu líkt og fjöldi annarra þjóða sem ekki eru beinir aðilar að slíkum kerfum. Landhelgisgæslan sem heyrir undir dómsmálaráðuneytið hefur með höndum framkvæmd leitar og björgunar á sjó.

Ég vil hins vegar benda á það að í kjölfar hryðjuverkanna í Bandaríkjunum 11. september 2001 hófst á vettvangi Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar umfjöllun um hryðjuverkavarnir í alþjóðlegum siglingum. Á vegum stofnunarinnar var samþykkt í árslok 2002 að gera tilteknar ráðstafanir, meðal annars þær að öll skip í alþjóðlegum siglingum skyldu búin AES búnaði, þ.e. sjálfvirkum búnaði sem sendir reglulega út upplýsingar um auðkenni viðkomandi skips og staðsetningu þess. Fjarskiptaboðin eru send með VHF-fjarskiptatíðni sem þýðir að langdrægni sendinganna er takmörkuð við 30–60 sjómílur frá landi. Siglingastofnun Íslands hóf uppbyggingu AES síðla árs 2004 í samræmi við lög um vaktstöð siglinga og tilskipun Evrópubandalagsins 2002/59 og stendur þessi vinna enn yfir.

Á vegum Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar hefur einnig verið unnið að því að koma á fót sérstöku fjarvöktunarkerfi skipaumferðar, svokölluðu LRIT. Hugmyndin felur í raun í sér að hægt er að fylgjast með allri skipaumferð um allan heim, þ.e. fjarvöktun skipaumferðar á úthafinu. Leggja þarf mat á þann ávinning sem fælist í aðgangi að upplýsingum úr hinu lokaða fjarvöktunarkerfi, þ.e. upplýsingum um skipaumferð um íslenska efnahagslögsögu að teknu tilliti til siglingaverndar, mengunarvarna, leitar og björgunar og svo framvegis með tilliti til þess að slíkra upplýsinga er þegar aflað í dag með rekstri AES upplýsingakerfisins.

[14:43]

Fyrirspyrjandi (Ragnheiður Ríkharðsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir þessi svör og sé og heyri á þeim að í samgönguráðuneyti er fullur vilji til að fara í þá vinnu sem þarf að gera fyrir breytingarnar 1. febrúar 2009 og sömuleiðis er í tilskipun Evrópusambandsins um lágmark að ræða eins og hæstv. ráðherra kom inn á. Það gladdi mig mjög að heyra að samgönguráðherra mun beita sér fyrir því að hér verði gerðar auknar kröfur og þá haldið í það sem sett var hér varðandi neyðarsendi í gúmbjörgunarbáta frá 1979.

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir skýr svör.

[14:44]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég hef ekki miklu við þetta að bæta nema því sem ég gleymdi í byrjun, að þakka hv. þingmanni fyrir að taka þetta mikilvæga mál upp á Alþingi og ýta við. En við skulum vona að okkur takist að halda áfram að vera í fremstu röð hvað þetta varðar þrátt fyrir lágmarkstilskipanir og kröfu frá Evrópusambandinu.

Umræðu lokið.

Sundabraut.

Fsp. ÁÞS, 321. mál. — Þskj. 502.

[14:44]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Herra forseti. Hér er hreyft við máli sem hefur lengi verið í undirbúningi og má segja að eftir miklar rannsóknir og

athuganir í mörg undanfarin ár sé orðið tímabært að koma verkinu í framkvæmd, þ.e. Sundabraut.

Hér er líka um að ræða stórt skipulagsmál í Reykjavík sem varðar hagsmuni margra íbúa en ekki bara hagsmuni Reykvíkinga því sveitarfélög og samtök, meðal annars á Vesturlandi hafa lagt ríka áherslu á þetta mál.

Borgarstjórn Reykjavíkur virðist vera orðin einhuga og þar virðist hafa náðst þverpólitísk samstaða um leiðarval. Það er afstaða sem fer saman við sjónarmið íbúa á þeim svæðum þar sem áhrifa Sundabrautar gætir mest. Þetta er sömuleiðis mikið hagsmunamál fyrir Faxaflóahafnir en það var eitt af grundvallaratriðunum við sameiningu hafnanna að tryggja tengsl á milli hafnasvæðanna allra með Sundabraut. Hæstv. þáverandi samgönguráðherra átti meðal annars þátt í því með því að skrifa nafnið sitt undir yfirlýsingu þar um.

Það hefur verið rætt um kostnað og mun á einstökum leiðum. En frá mínum bæjardyrum séð er ekki nema hálf sagan sögð eins og því miður er allt of algengt. Ég er til dæmis þeirrar skoðunar að það sé mikilvægt að draga sérstaklega fram viðbótarkostnað við jarðgangaleið sem helgast af auknum kröfum til umferðaröryggis, ekki vegna þess að ég telji að það sé hægt að spara í því heldur vegna þess að ég tel mikilvægt að við gerum okkur grein fyrir því hvað umferðaröryggið kostar samfélagið. Þess vegna þarf sá kostnaður að vera sérstaklega sýnilegur. Kostnaður vegna umhverfis og lífsgæða íbúanna er hins vegar hvergi metinn. En hann er væntanlega sérstaklega hár ef farin er ódýrari leiðin að mati Vegagerðarinnar. Sem sagt, það er allt sett í topp hvað jarðgöng snertir en kostnaður við innri leið er lágmarkaður eins og kostur er eftir því sem ég fæ best séð.

Fjármögnunarleiðir skipta líka máli og þar hafa komið fram misvísandi yfirlýsingar. En niðurstaða meiri hluta starfshóps um Sundabraut sem núna nýlega hefur verið kynnt hefur verið mistúlkuð að mínu mati þar sem segir að það sé ekki unnt að fela fyrirtæki eins og Faxaflóahöfnum í opinberri eigu verkefnið án útboðs. Ég tel að það sé rangt og það sé ekki rétt eftir haft þar sem vitnað er í álit fjármálaráðuneytisins.

Af þessu tilefni og málinu öllu hef ég leyft mér að leggja fram fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra svohljóðandi:

1. Hvenær má búast við að endanleg lega Sundabrautar verði ákveðin?

2. Er ráðherra sammála mati borgaryfirvalda um að jarðgöng séu ákjósanlegasti valkostur hvað legu brautarinnar áhrærir?

3. Hvenær má búast við að framkvæmdir hefjist við verkefnið?

4. Hvaða stefnu hefur ráðherra um fjármögnun verkefnisins? Mun hann tryggja jafnt aðgengi allra vegfarenda um veginn eða hyggst hann leggja til upptöku veggjalda?

[14:48]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur beint til mín fjórum spurningum varðandi Sundabraut og fyrsta spurningin hljóðar svo:

„Hvenær má búast við að endanleg lega Sundabrautar verði ákveðin?“

Því er til að svara að Reykjavíkurborg hefur ekki endanlega ákveðið legu Sundabrautar á skipulagi. Verið er að vinna við mat á umhverfisáhrifum fyrir kaflann frá Hallsvegi upp í Kollafjörð. Eins er unnið að umhverfismati vegna jarðgangaleiðar og hluta af leið þrjú en umhverfismat fyrir þá leið liggur í meginatriðum fyrir. Þegar allir þessir þættir liggja fyrir verður unnt að bera saman leiðirnar á raunhæfan hátt. Þá er nauðsynlegt að fram fari yfirveguð og opin umræða um þá kosti sem í boði eru. Nýlegar kostnaðartölur liggja fyrir um jarðgangaleið og tel ég nauðsynlegt að fram fari umræða um málið á opinberum vettvangi.

Í þessu skyni hef ég farið fram á það við Vegagerðina að haldinn verði fundur í sérstökum samráðshópi um málið. Í þeim hópi sitja m.a. fulltrúar íbúasamtaka. Þá hef ég í hyggju að efna til kynningarfunda um málið á næstu vikum þar sem almenningi verði gefinn kostur á að spyrja fræðimenn um forsendur þeirra rannsókna sem birtar hafa verið og eins að lýsa skoðunum sínum. Í framhaldi af því tekur ríkisstjórnin ákvörðun í málinu.

Í öðru lagi er spurt:

„Er ráðherra sammála mati borgaryfirvalda um að jarðgöng séu ákjósanlegasti valkostur hvað legu brautarinnar áhrærir?“

Þar sem samgönguráðherra hefur samkvæmt 3. mgr. 28. gr. vegalaga úrskurðarvald um réttmæti eða upphæðir kröfu Vegagerðarinnar á hendur sveitarfélagi ef þjóðvegi er valinn annar staður en sá sem Vegagerðin telur betri, með tilliti til kostnaðar og tæknilegrar útfærslu, og Vegagerðin hefur krafið viðkomandi sveitarfélag um kostnaðarmun, getur ráðherra á þessu stigi málsins ekki tjáð sig um þessi atriði. Þetta á auðvitað við um þennan veg sem aðra sem deilt er um hvar eigi að liggja.

Í þriðja lagi er spurt:

„Hvenær má búast við að framkvæmdir hefjist við verkefnið?“

Í samgönguáætlun 2008–2010 eru 8 milljarðar kr. til verkefnisins. Þar sem skipulag og umhverfismat liggur ekki fyrir nema að takmörkuðu leyti er verkhönnun ekki hafin. Þess er því ekki að vænta að framkvæmdir geti hafist fyrr en í fyrsta lagi á árinu 2009. Frekari ákvarðanir um framkvæmdir verða væntanlega teknar við samgönguáætlun 2007–2018 og við endurskoðun fjögurra ára áætlunar 2009–2012.

Í fjórða lagi er spurt:

„Hvaða stefnu hefur ráðherra um fjármögnun verkefnisins? Mun hann tryggja jafnt aðgengi allra vegfarenda um veginn eða hyggst hann leggja til upptöku veggjalda?“

Eins og fram kom í svari við þriðju spurningu eru 8 milljarðar kr. til verksins á samgönguáætlun 2008–2010 af svokölluðu símafé. Við framlagningu viðauka við samgönguáætlun 2007–2010 eða við endurskoðun samgönguáætlunar 2009–2012 mun skýrast nánar hvernig frekari fjármögnun verður háttað. Í þessu sambandi hefur verið rætt um einkaframkvæmd sem getur verið með eða án veggjalda.

Verkefnið er í samgönguáætlun í sérstakri fjáröflun. Sérstök fjáröflun, eins og það hugtak er sett fram í gildandi samgönguáætlun, getur verið með ýmsum hætti. Þar getur

verið um að ræða einkaframkvæmd sem byggist á fjáröflun með notendagjöldum eða blöndu af notendagjöldum, ríkisframlagi og framlagi einkaaðila. Þar getur einnig verið um að ræða hefðbundnar framkvæmdir sem byggjast á hefðbundnum útboðum en í þeim tilvikum byggist sérstök fjáröflun alfarið á sérstöku ríkisframlagi eða lántökum sem felur í sér að ríkið greiðir framkvæmdina á lengri tíma en nú er venja til.

[14:51]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það var niðurstaða síðustu vegáætlunar og þeirrar ríkisstjórnar sem ég sat í að brýnustu og stærstu verkefni í samgöngumálum væru stofnæðir að og frá höfuðborginni, Suðurlandsvegur tvöfaldaður austur og Vesturlandsvegur í Borgarnes með Sundabraut. Reykjanesbrautin er að líta dagsins ljós og klárast. Þetta var talið mjög mikilvægt, bæði til þess að létta þá þungu umferð sem hér er og koma í veg fyrir slys. Það er náttúrlega mikilvægt að hæstv. samgönguráðherra setji kraft í þessi mál og þau verði unnin eins hratt og hægt er.

Reykjavíkurborg hefur markað sína stefnu í þessu máli og ég fagna því. Það skiptir miklu máli og því er ekkert að vanbúnaði. Mér sárnar það, og það mun þingheimi gera og þjóðinni, ef þetta tefst við deilur um hvernig þessi mál verði framkvæmd. Aðalatriðið er að fara í þessi (Forseti hringir.) stórhuga verkefni til að auðvelda samgöngur og hvet ég (Forseti hringir.) hæstv. samgönguráðherra að leggja sál sína í þetta verkefni og draga ekki lappirnar.

[14:53]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Eitt brýnasta verkefnið sem við stöndum frammi fyrir er Sundabrautin. Ég veit ekki betur en að borgaryfirvöld, bæði meiri og minni hluti Reykjavíkurborgar, séu sammála um að fara jarðgangaleiðina. Ég treysti því að hæstv. ráðherra setji þetta mál í forgang.

Leiðirnar út úr borginni eru brýnustu verkefnin sem við stöndum frammi fyrir í samgöngumálum. Ég er sammála því að skynsamlegast sé að fara í göng. Það er ekkert sem segir að sú leið sé dýrari en aðrar leiðir eða Eyjaleiðin þegar upp er staðið. Ýmis kostnaður verður við aukna mengun, aukið umferðaróöryggi, og skert lífsgæði þeirra sem búa í þeim hverfum sem leiðin annars færi um. Þetta er líka framkvæmd til mjög langrar framtíðar. Við þurfum að setja pening í hana.

Við vitum að þetta kostar (Forseti hringir.) en ég treysti því að ekki verði dráttur á þessari framkvæmd sem við höfum rætt um á Alþingi í (Forseti hringir.) meira en áratug, a.m.k. frá því að ég sat í samgöngunefnd Alþingis. Ég skora á hæstv. ráðherra (Forseti hringir.) að drífa í málinu.

[14:54]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Ég hygg að það hafi verið á 9. áratug síðustu aldar að Sundabraut kom fyrst inn á aðalskipulag Reykjavíkurborgar. Árið 1996 hófst síðan formlegt undirbúningsferli af hálfu Reykjavíkurborgar og Vegagerðarinnar varðandi lagningu Sundabrautar.

Ég tel að það sé komið að þeim tímapunkti að taka af skarið varðandi leguna, hvar brautin eigi að liggja. Ég vil nota þetta tækifæri til að fagna þeim viðhorfsbreytingum sem mér finnast hafa orðið í þessu máli varðandi legu brautarinnar. Mér virðist málið þannig að á hinu háa Alþingi séu flestir þeir sem hafa tjáð sig um málið fylgjandi ytri leið í göngum. Í borgarstjórn Reykjavíkur er þverpólítísk samstaða allra flokka um að fara ytri leiðina í göngum. Það er langsamlega skynsamlegasta lausnin, skipulagslega, fyrir umhverfið og umferðina.

Ég treysti á hæstv. samgönguráðherra (Forseti hringir.) og ríkisstjórn að taka þá einu vitrænu afstöðu í þessu máli, að velja ystu leið (Forseti hringir.) í göngum, ekki með hagsmuni höfuðborgarinnar í huga, heldur með hagsmuni landsins alls í huga.

[14:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það sem skiptir mestu máli í þessu efni er að fullnægjandi umferðarbætur verði gerðar sem fyrst. Ég vara við því að stjórnmálamenn hleypi sér út á þann uppboðsmarkað að telja þá einu lausn fullnægjandi sem er dýrust. Það hefur ekki verið niðurstaðan í umferðarbótum um landið, nær undantekningarlaust en því miður ekki án undantekninga.

Menn hafa valið skynsamlegar leiðir og látið hjá líða að fara í dýrustu lausnirnar vegna þess að ekki hefur verið til fjármagn til þess. Þær lausnir sem orðið hafa ofan á hafa verið fullnægjandi. Það er mjög slæmt ef menn fara í mjög dýr verkefni umfram það sem þarf því að það mun bitna á landinu öllu. Það mun bitna á úrbótum um land allt. Enginn vill vinna að því, virðulegi forseti.

[14:57]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Það er ekki óalgengt í björgum og fjalllendi landsins að sauðfé lendi í sjálfheldu. Og umferðin í Reykjavík er í sjálfheldu. Það er ekkert launungarmál að leysa þarf úr því máli.

Ég hvet hæstv. samgönguráðherra og ríkisstjórn til að taka af skarið og byggja göng þar sem það er hagstæðast fyrir alla umferðarþróun. Það er ysta leið að Laugarnesi. Það er alveg klárt mál að sú leið mun létta róðurinn í umferðinni í Reykjavíkurborg, höfuðborg landsins. Það skiptir miklu að hugsa til framtíðar í þessu máli. Þrengslin innarlega við Elliðaárnar eru næg þótt ekki verði bætt þar á greinum og fléttum heldur opna leiðina þar sem dyrnar standa (Forseti hringir.) inn í framtíðina.

[14:58]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég lýsi mig fyllilega sammála þeim hv. þingmönnum sem hér hafa talað fyrir nauðsyn þess að velja ystu leiðina í göngum í þeim áfanga Sundabrautar sem hér er rætt um. En ég er komin í ræðustól til þess að ræða framhaldið, þegar komið er upp úr göngunum á Gufunesi, um Geldinganes, yfir á Gunnunes og upp á Kjalarnes.

Ég vil hvetja menn til að huga að því hvernig hönnun vegarins á því svæði verði háttað og það verði gert með

hagsmuni umhverfisins fyrst og fremst að leiðarljósi. Vegurinn mun liggja um verndarsvæði á náttúruminjaskrá, þ.e. Leirvoginn. Þar er jafnframt vert að huga að göngum til að hlífa bæði hinu viðkvæma náttúruminjasvæði en einnig íbúabyggðinni og golfvellinum þar fyrir ofan.

Ég treysti, eins og aðrir sem hér hafa talað, samgönguráðherra til þess að passa upp á þá hluti.

[14:59]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka þær umræður og undirtektir sem þetta mál hefur fengið. Ég þakka fyrir þeim hv. þingmönnum sem tekið hafa til máls og lýst skoðunum sínum varðandi legu Sundabrautar og mikilvægi þessa verkefnis.

Ég get hins vegar ekki sagt annað en að svör hæstv. samgönguráðherra valda mér vissum vonbrigðum. Í fyrsta lagi segir hann að Reykjavíkurborg hafi ekki ákveðið legu Sundabrautar. Þá er auðvitað rétt að minna á að lega Sundabrautar hefur lengi verið í aðalskipulagi Reykjavíkur á hinni ystu leið. Vilji Reykjavíkurborgar hefur því um langt árabil legið fyrir um að fara ystu leið í þessu sambandi þótt taka þurfi sérstaka ákvörðun um göngin í skipulagi. Hins vegar liggur einnig fyrir þverpólitísk samstaða um það í borgarstjórn og allir hvetja hæstv. samgönguráðherra til að taka mark á því.

Í öðru lagi segir hæstv. ráðherra að hann geti ekki tekið afstöðu til legunnar og geti ekki tjáð sig vegna þess að hann muni hugsanlega þurfa að úrskurða í málinu. En það getur auðvitað átt við um öll samgönguverkefni í landinu. Ætlar samgönguráðherra hæstv. þá aldrei að hafa neina skoðun á því hvar vegir eiga að liggja vegna þess að hann þurfi hugsanlega að úrskurða í málinu, af því það hafi gjarnan komið fram ágreiningur milli Vegagerðar og sveitarfélags um legu vegarins? Er þá Vegagerðin sá stjórnmálaflokkur sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, formaður samgöngunefndar, talaði um í fjölmiðlum fyrir stuttu? Það getur auðvitað ekki gengið.

Ég lýsi vonbrigðum mínum með þetta og einnig með að varðandi fjármögnunarleiðir segir samgönguráðherra enn að í raun séu allar leiðir opnar. Hvernig ætlar hæstv. samgönguráðherra að standa að ákvörðun í því sambandi? Þannig að mér sýnist þegar upp er staðið að ráðuneytið hafi ekki tekið af skarið með sveitarfélögunum varðandi legu Sundabrautar. Það hefur ekki verið (Forseti hringir.) ákveðið hvort um einkaframkvæmd verði að ræða, ekki ákveðið hvort beitt verði vegtollum eða skuggagjöldum og þannig mætti áfram telja. Þannig að ég spyr: Er þetta verkefni ekki í forgangi eins og hér hefur (Forseti hringir.) margsinnis verið kallað eftir, hæstv. ráðherra?

[15:02]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir alla þá umræðu sem hér hefur orðið um þetta mál, mikla og góða eins og eðlilegt er. Að stærstum hluta hefur hún verið málefnaleg ef frá er skilin kannski síðasta ræða hv. fyrirspyrjanda. (Gripið fram í.)

Ég get fullvissað menn um að þetta mál er í eins miklum forgangi og hægt er að hafa það og unnið er að því. Við vitum að þetta er eitt brýnasta verkefnið sem fram undan er í vegamálum á Íslandi, menn þurfa ekkert að efast um það.

Hins vegar vil ég minna á — og það er rétt sem sagt hefur verið um skipulagsmál í 20 ár og umræðu um Sundabraut eins langt aftur og elstu menn muna — að málið er þó komið þetta langt núna. En þannig var að síðastliðið sumar, 1. júlí eða 1. ágúst, lauk loksins eftir beiðni rannsóknum vegna hugsanlegrar jarðgangagerðar á þessari leið. Eftir það var farið í frekari úrvinnslu á þeim gögnum eins og ævinlega þarf að gera, sama hvort um er að ræða jarðgöng undir sjó eða ofan jarðar, og niðurstaðan kemur í framhaldi af því.

Um skýrsluna sem Vegagerðin lagði fram eða samráðshópurinn og unnin var af verkfræðistofunni eftir mikla könnun hefur orðið mikil umræða. Þess vegna ég held ég að það sé hið besta mál eins og ég sagði í fyrsta svari mínu að samráðsnefndin, þ.e. íbúasamtök Grafarvogs og Laugardals o.fl., heimsótti mig í gær og kvartaði yfir því að ekki hafi verið boðað til fundar til að skýra frá skýrslunni áður en hún var gerð opinber. Eftir að hafa kynnt mér það betur kom í ljós að þessi nefnd er á vegum og forræði Reykjavíkurborgar. Hins vegar höfum við óskað eftir því, og Vegagerðin mun beita sér fyrir því, að þessi fundur verði haldinn ásamt því að halda kynningarfund fyrir íbúa þessa svæðis og aðra sem vilja koma — þessi framkvæmd er auðvitað ekki bara fyrir íbúa Reykjavíkur heldur Íslendinga alla — þar sem málin verða skýrð af þeim fræðingum sem komu að þessu verki og fólk getur spurt spurninga og fengið svör við þeim.

Umræðu lokið.

Tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi.

Fsp. ÁÞS, 322. mál. — Þskj. 503.

[15:04]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég hef lagt fram fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra um tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi en segja má að þær þrjár fyrirspurnir sem ég hef lagt fram til hæstv. samgönguráðherra og eru til umræðu í dag tengist allar hver annarri.

Í gildandi samgönguáætlun er ekki gert ráð fyrir tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi en hér hefur þegar komið fram í umræðum um Sundabraut það mat fjölmargra þingmanna að umferðaraðarnar að og frá höfuðborginni séu meðal mikilvægustu samgöngumannvirkja sem við þurfum að ráðast í. Tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi er orðin afar þýðingarmikil vegna vaxandi umferðarþunga. Umferðarþunginn til og frá höfuðborginni, m.a. um Vesturlandsveginn, hefur aukist ár frá ári og umferðaröryggissjónarmið kalla á brýnar úrbætur. Þetta er málefni sem íbúar á Kjalarnesi, hverfisráðið á Kjalarnesi, íbúasamtök og íbúar almennt á íbúafundum hafa margítrekað tekið til umfjöllunar, sent áskoranir til borgaryfirvalda og samgönguyfirvalda á landsvísu, og kallað eftir úrbótum.

Vegagerðin hefur sömuleiðis látið þau sjónarmið í ljós

að nauðsynlegt sé að ráðast í úrbætur á Vesturlandsvegi á Kjalarnesi. Það sem þar er hvað brýnast er að greina þá umferð sem beinist að Kjalarnesi, hvort sem það er í þéttbýliskjarnann í Grundarhverfi, á einstök lögbýli, því að enn er stundaður landbúnaður á Kjalarnesi, eða í þær stofnanir sem þar eru starfræktar eins og skólarnir, frá gegnumakstursumferðinni um Kjalarnes.

Ég hef þess vegna leyft mér að leggja fram svohljóðandi fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra:

1. Mun ráðherra beita sér fyrir því að tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi verði í næstu samgönguáætlun?

2. Hvenær mætti búast við að framkvæmdir gætu hafist við þá mikilvægu samgöngubót?

3. Hvaða stefnu hefur ráðherra um fjármögnun verkefnisins? Mun hann tryggja jafnt aðgengi allra vegfarenda um veginn eða hyggst hann leggja til upptöku veggjalda?

[15:07]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Sem svar við fyrirspurn hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi vil ég segja þetta:

Í fyrsta lagi. Tvöföldun Vesturlandsvegar á Kjalarnesi er í samgönguáætlun 2008–2010 með 2.500 millj. kr. fjárveitingu samkvæmt sérstakri fjáröflun sem getur verið með ýmsum hætti en tekin verður ákvörðun um hana með framlagningu viðauka við samgönguáætlun 2007–2010 á vorþingi eða endurskoðaðri áætlun 2009–2012.

Í öðru lagi. Vegagerðin er með í undirbúningi tillögur að skipulagi fyrir Vesturlandsveg á Kjalarnesi. Umhverfismat framkvæmdarinnar liggur ekki fyrir og verkhönnun getur ekki hafist fyrr en þessum þáttum er lokið. Ekki liggur fyrir hver heildarkostnaður gæti orðið og framkvæmdatími liggur heldur ekki fyrir.

Í þriðja lagi. Eins og fram kom í svari við fyrstu spurningu minni eru 2.500 millj. kr. til verksins á samgönguáætlun 2008–2010 og eins og áður hefur verið sagt við framlagningu viðauka við samgönguáætlun 2007–2010 eða við endurskoðun samgönguáætlunar 2009–2012 mun skýrast nánar hvernig frekari fjármögnun verður háttað.

Virðulegi forseti. Eins og hv. þingmaður gat um er hér um þrjár spurningar að ræða og hálfgerðar raðspurningar og þar sem hv. þingmaður spyr hvernig þetta verði fjármagnað langar mig til að spyrja hv. þingmann, sem ræður miklu um samgöngumál, hvaða leið hann vill fara gagnvart sérstöku fjáröfluninni. Er hann veggjaldamaður eða hvað? Vill hann fara þá leið sem andlegur leiðtogi hans núna, Steingrímur J. Sigfússon, vildi fara þegar hann var samgönguráðherra? Var ekki svo að hv. þingmaður var þá aðstoðarmaður umrædds ráðherra sem er frumkvöðull að því að taka upp veggjöld á Íslandi, þ.e. með Hvalfjarðargöngum?

[15:09]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að hér skuli komnar til umræðu vegtengingar við Reykjavík, bæði með Sundabraut og um Kjalarnesið. Ég vildi aðeins að koma upp til að ítreka að hér er um gríðarlega mikilvæga framkvæmd að ræða sem skiptir miklu máli að vel takist og gangi hratt fyrir sig. Sjálfur sé ég fyrir mér að þarna verði strax ráðist í 2+2 veg um Kjalarnesið og að Sundagöngum og treysti á að það verði unnið hratt og vel að því að verkið komist í gang ásamt því að hafinn verði undirbúningur að tvöföldun Hvalfjarðarganga.

Ég ætla bara að segja það strax hér, af því að umræðan um gjaldtöku hefur verið töluvert á döfinni undanfarið, að ég mun aldrei geta stutt það með neinum hætti að frekari gjaldtökur verði á þessari leið eingöngu. Ég er tilbúinn að skoða alla möguleika en sjálfur er ég þeirrar skoðunar að gjaldtökur á vegum með þeim hætti sem verið hefur hingað til séu úreltar og óþarfar og hægt sé að finna aðrar leiðir til að fjármagna vegaframkvæmdir.

[15:10]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Tvöföldun Vesturlandsvegar hlýtur að vera innan seilingar og hlýtur að tengjast ákvörðun um Sundaleiðina, vonandi Sundagöng eins og hér hefur komið fram í dag. Samhliða því að ljóst er að farið verður í tvöföldun Suðurlandsvegar liggur það skemmtilega fyrir, bæði varðandi Suðurlandsveg og Sundaverkefnið, Sundagöng eða hvað sem þar verður ákveðið, að þeir sem vilja taka að sér verkið eru aðilar með reynslu og þekkingu, Faxaflóahafnir, á sterkum grunni, Sjóvá – Almennar og Ístak á Suðurlandsvegi. Þetta ætti að stytta mjög allan framgang málsins og setja það í farsælasta veg og farsælasta framgang. Þetta eru aðilar sem að mínu mati eru best til þess fallnir eða sambærilegir að leysa málið og sýnt er að vegayfirvöld munu ekki koma (Forseti hringir.) að tómum kofanum í þessum efnum ef einkaframtaksleiðin verður valin.

[15:11]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Þegar rætt er um Vesturlandsveginn ber auðvitað að hafa það alveg sérstaklega í huga að eins og hann er í dag er hann mikil slysagildra. Það eru fjölmörg vegamót á veginum þar sem ekið er þvert inn á veginn og í veg fyrir þá umferð sem eftir veginum fer eins og hann liggur í dag. Sérstaklega á þetta við um Kjalarnesið víða og í því liggja auðvitað miklar slysagildrur og mjög nauðsynlegt að fara að huga að því hvernig það á að leysa.

Ég vil því hvetja hæstv. samgönguráðherra til að setja þetta mál í mikinn forgang vegna þess að þarna erum við að tala um veg sem ber mikla umferð og er þannig úr garði gerður að á hverjum einasta degi gæti í raun orðið þar dauðaslys við innkeyrslu og útkeyrslu af brautinni eins og hún er í dag.

[15:13]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Mig langar til að nota þetta tækifæri til að fagna þeirri umræðu sem fer hér fram um samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu.

Það vill svo til að þegar ég starfaði hér handan Tjarnarinnar fylgdist ég stundum með umræðu um samgöngumál á hinu háa Alþingi og ég saknaði oft í þeirri umræðu áherslu á höfuðborgarsvæðið. Mér finnst hins vegar umræðan í dag sýna að viðhorf manna eru að breytast, menn eru að átta sig

á að á þessu svæði, þar sem langflestir íbúar landsins búa, er orðin þörf á miklu átaki í samgöngumálum og skilningurinn er að aukast, ekki bara á Sundabraut og Vesturlandsvegi heldur öllum helstu stofnæðum til og frá Reykjavík. Ég fagna því og tel að þetta sé til marks um breytta tíma og breytt viðhorf alþingismanna til höfuðborgarinnar og mikilvægi samgangna til og frá Reykjavík.

[15:14]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Þetta er mjög mikilvæg umræða sem við tökum hér um samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu. Það þarf að tryggja umferðaröryggi, það þarf að auka og bæta aðkomu að borginni og leiðir út úr henni og þar er það Sundabrautin sem við ræddum áðan og það er tvöföldun Vesturlandsvegarins. Það er rétt sem bent hefur verið á að þetta er mjög varasamur vegur og hættulegur oft og tíðum og hann þarf að tvöfalda. Við verðum að tryggja að fjölmennasta svæðið hér á landi búi við sómasamlegar samgöngur. Það má kannski segja að þingmenn hafi verið of værukærir hvað varðar aukna áherslu á höfuðborgarsvæðið. Tími höfuðborgarsvæðisins er kominn, við verðum að setja samgöngumál á þessu svæði í forgang.

[15:15]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Ég vil eins og aðrir þingmenn þakka fyrir þessa fyrirspurn frá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni. Ég tek undir það sem hefur verið sagt. Hér er sagt: Tími höfuðborgarinnar er kominn. Ég vil segja að nú sé tími landsbyggðarinnar kominn. Bílaeign landsmanna hefur stóraukist undanfarin ár og það hefur kallað á enn meiri umferð en verið hefur. Flutningar með vörur og annað eru líka komnir á vegi landsins, vöruflutningabílar komnir á þjóðvegina með varning sem áður var fluttur með skipum. Allt kallar þetta á viðbrögð sem endurspeglast í umræðunum hér.

Þá vaknar sú spurning hvort ekki þurfi að setja enn meira fé í vegamál í landinu en gert er, annaðhvort með (Forseti hringir.) auknum sköttum á bifreiðar, með olíugjaldi eða bensíngjaldi (Forseti hringir.) eða einhverju öðru. Eitt er víst, þetta kostar peninga.

[15:16]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Full ástæða er til að þakka fyrir þessa umræðu. Ég tek undir með þeim fjölmörgu sem hafa sagt að það sé ánægjulegt að heyra hve víðtækur stuðningur er við það að leggja áherslu á höfuðborgarsvæðið. Þó að ég vilji að sjálfsögðu halda því til haga að mörg samgöngumál vítt og breitt um landið eru brýn og mega ekki bíða, er ánægjulegt að sjá að menn hafa verulegan áhuga á því að horfa til höfuðborgarsvæðisins.

Virðulegur forseti. Mér er nokkur vandi á höndum, ég veit ekki hvort ég á að óska eftir því að klukkan verði stöðvuð. Hæstv. samgönguráðherra tók nefnilega upp á þeirri nýbreytni að ætlast til þess að ég, þingmaðurinn, svaraði fyrirspurn frá honum í fyrirspurnatíma til ráðherrans. Breytingar á þingsköpum gefa hæstv. samgönguráðherra fullt tækifæri til að spyrja mig undir liðnum um störf þingsins og ég bíð þá eftir því — (Gripið fram í.) Nei, nei, „og þingmenn“ stendur, „og þingmenn“, svo að flutningsmaður frumvarps um þingsköp sé upplýstur um það hvað í því stendur.

Ég er að sjálfsögðu reiðubúinn til ítarlegrar umræðu og hugsanlega skoðanaskipta við hæstv. samgönguráðherra um fjármögnun í samgöngumálum. Ég tel það mjög áhugavert viðfangsefni og mjög mikilvægt. Frá mínum bæjardyrum séð er eðlilegt að umferðin greiði þann kostnað sem hlýst af samgöngukerfinu. Mér finnst það t.d. mikilvægt umhverfismál. En ég er ekki þeirrar skoðunar að það eigi að mismuna eins og gert er í dag og við komum kannski betur að í umræðum hér um næsta mál og þriðju raðspurninguna sem ég lagði fyrir hæstv. samgönguráðherra.

Ég vil þakka fyrir þau svör sem hann hefur gefið við þessari spurningu. Ég mun ekki liggja á liði mínu í samgöngunefnd og ég heyri það af málflutningi annarra þingmanna í samgöngunefnd að þau eru öll sammála um að þessi mikilvæga framkvæmd þurfi að komast á skrið, og að því getum við að sjálfsögðu (Forseti hringir.) stuðlað í umræðum um samgönguáætlun sem mun fara fram áður en langt um líður.

[15:19]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þingmönnum fyrir þá umræðu sem hér hefur orðið um samgöngumál, bæði nú og áður, það er hið besta mál. Hv. þingmenn tala um mikilvæga umræðu og breytingu hvað varðar umræðu um samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu. Ég hef átt sæti í samgöngunefnd í átta ár og held að alltaf hafi verið mikill skilningur á samgöngumálum á höfuðborgarsvæðinu á sama hátt og höfuðborgarþingmenn hafa skilning á samgöngubótum sem þarf að gera á landsbyggðinni. Það hefur hins vegar verið þannig og er enn að fé hefur verið af skornum skammti og ekki hefur verið hægt að gera allt.

Mikið var rætt um Sundabraut í þau átta ár, síðustu tvö kjörtímabil, sem ég var í samgöngunefnd. Það er einu sinni þannig að málin þokast áfram, sumum finnst allt of hægt og það er alveg rétt. Við nálgumst þó ákvörðunartöku, það er komið ótrúlega langt núna, og töluvert fé er veitt í þetta.

Ég ítreka þakkir mínar til þingmanna fyrir stuðning við mikilvægi samgangna, en vil jafnframt minna á að í stjórnarsáttmála þeirrar ágætu ríkisstjórnar sem nú situr er sérstaklega kveðið á um átak í samgöngumálum á höfuðborgarsvæðinu. Að sjálfsögðu verður staðið við það eins og annað sem ríkisstjórnin ætlar að gera. (**Gripið fram í:** Heyr!)

Umræðu lokið.

Tvöföldun Hvalfjarðarganga.

Fsp. ÁÞS, 323. mál. — Þskj. 504.

[15:21]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Þá er komið að þriðju fyrirspurn minni til

hæstv. samgönguráðherra um samgöngumál hér á suðvesturhorninu og lýtur hún að tvöföldun Hvalfjarðarganga.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að Hvalfjarðargöngin voru á sínum tíma mikið framfaraskref í samgöngum á þessu svæði og fyrir byggðaþróun á Vesturlandi, Snæfellsnesi og Norðvesturlandi og skiptu miklu máli. Það er líka kunnara en frá þurfi að segja að umferðin um Hvalfjarðargöngin hefur orðið miklu meiri en menn reiknuðu með þegar ráðist var í þetta mikilvæga verkefni. Þannig má áætla að umferðarmagnið um göngin hafi allt að því fjórfaldast frá því árið 1998 þegar göngin voru opnuð.

Talsvert hefur verið um það rætt að ráðast þurfi í tvöföldun Hvalfjarðarganga og reyndar hafa blandast í þá umræðu hugmyndir um að framlengja núverandi veggjald í Hvalfjarðargöngin og láta það greiða fyrir tvöföldun Hvalfjarðarganga. Það er ljóst að innheimta veggjaldanna eins og þau eru í dag hefur greitt niður þær skuldbindingar sem hvíla á verkefninu miklu hraðar en gert var ráð fyrir í upphafi.

Ég hef af þessu tilefni lagt fyrir hæstv. samgönguráðherra fyrirspurn um tvöföldun Hvalfjarðarganga:

1. Mun ráðherra beita sér fyrir því að tvöföldun Hvalfjarðarganga verði í næstu samgönguáætlun?

2. Hvenær mætti búast við að framkvæmdir gætu hafist við þá mikilvægu samgöngubót?

3. Hvaða stefnu hefur ráðherra um fjármögnun verkefnisins? Mun hann tryggja jafnt aðgengi allra vegfarenda um göngin eða hyggst hann leggja til upptöku veggjalda?

Vegna síðasta liðar, sem er samhljóða fyrirspurn um fyrri mál og hæstv. ráðherra kaus að snúa upp á mig og óska eftir að ég svaraði skoðunum mínum um það atriði, vil ég segja að nokkuð öðru máli getur gegnt um Hvalfjarðargöngin en önnur verkefni. Veggjald er nú þegar innheimt í Hvalfjarðargöngin, þannig að það er fróðlegt að heyra viðhorf hæstv. ráðherra til þessa sérstaklega og ekki síst í ljósi þeirrar umræðu sem fór fram fyrir síðustu þingkosningar og yfirlýsinga og loforða frá einstökum frambjóðendum í Norðvesturkjördæmi, m.a. frá hv. þm. Guðbjarti Hannessyni, um að afnema ætti veggjald í Hvalfjarðargöngum. Því er sérstaklega fróðlegt að heyra viðhorf hæstv. ráðherra til þessa verkefnis og ekki síður viðhorf hans sjálfs til fjármögnunar á svokölluðum Vaðlaheiðargöngum í huga.

[15:24]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Þá er komið að því að svara þriðju spurningu hv. þingmanns og snýr hún nú að tvöföldun Hvalfjarðarganga.

Í fyrsta lagi er spurt:

„Mun ráðherra beita sér fyrir því að tvöföldun Hvalfjarðarganga verði í næstu samgönguáætlun?“

Vegagerðin og Spölur ehf. gerðu með sér samkomulag árið 2007 m.a. um að hefja frumundirbúning að tvöföldun Hvalfjarðarganga. Í því sambandi þarf að horfa til margra þátta eins og aukinnar afkastagetu, aukins umferðaröryggis, gerðar umhverfisskýrslu vegna framkvæmdarinnar og laga og reglna um sérleyfi og útboð. Meðan niðurstöður liggja ekki fyrir um þau atriði sem Vegagerðin og Spölur ehf. sömdu um að tekin yrðu til skoðunar er ótímabært að taka ákvörðun um hvort Hvalfjarðargöng verði á næstu samgönguáætlun sem væntanlega verður til ársins 2018.

Í öðru lagi er spurt:

„Hvenær mætti búast við að framkvæmdir gætu hafist við þá mikilvægu samgöngubót?“

Vísað er til svars við spurningu 1 en þar kemur fram að ótímabært er að tímasetja tvöföldun Hvalfjarðarganga.

Í þriðja lagi er spurt:

„Hvaða stefnu hefur ráðherra um fjármögnun verkefnisins? Mun hann tryggja jafnt aðgengi allra vegfarenda um göngin eða hyggst hann leggja til upptöku veggjalda?“ — Þetta er spurning sem við höfum heyrt áður.

Vísað er í svar við spurningu 1 en þar kemur fram að ótímabært er að tímasetja tvöföldun Hvalfjarðarganga. Forsaga og forsenda Hvalfjarðarganga er hins vegar sú að einkaaðilar með nokkrum stuðningi ríkissjóðs tóku að eigin frumkvæði það verkefni að sér að gera göng undir Hvalfjörð. Þótt ríkið kæmi ekki beint að framkvæmdinni studdi það hana á ýmsan hátt en ríkið hafði á þeim tíma ekki fjármagn til verksins. Forsendur fyrir gjaldtökunni í Hvalfjarðargöngum voru auðvitað þær að vegfarendur ættu annan kost en að greiða veggjald, í þessu tilviki að aka fyrir Hvalfjörð. Ekki verður séð að forsendur þessar hafi breyst í aðalatriðum og munu ekki gera þótt Hvalfjarðargöng verði tvöfölduð.

Það ber að hafa í huga að veggjald í Hvalfjarðargöngum er afar lágt, eða 240 kr. á fólksbíl með fullum afslætti. Er augljóst að með svo lágu veggjaldi er gríðarlegur sparnaður við að aka um göngin frekar en fyrir Hvalfjörð. Rétt er þó að fram komi að gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum verður að skoða í víðara samhengi. Ákvörðun um áframhaldandi gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum verður að skoða í samhengi við mótun heildstæðrar og samræmdrar stefnu um gjaldtöku í vegakerfinu.

Ég ítreka svo, virðulegi forseti, spurningu mína til hv. þingmanns — það hefur auðvitað oft gerst að þingmenn svari líka í ræðum sínum þegar þeir bera fram spurningar: Hver er skoðun viðkomandi þingmanns? Mér fannst það alveg sérstaklega gott sem gert var í upphafi með Hvalfjarðargöng þegar þáverandi hæstv. samgönguráðherra, Steingrímur J. Sigfússon, lagði til að Hvalfjarðargöng yrðu fjármögnuð með því að rukka veggjald. Hafi hann þökk fyrir það vegna þess að þar var brotið blað. Ég er ekki viss um að af framkvæmdum hefði orðið ef við hefðum ekki verið með veggjöldin.

[15:27]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv . forseti. Hér er rætt um tvöföldun Hvalfjarðarganga og ástæða til að ítreka að mikilvægt er að fara að taka ákvarðanir um það. Ég held að það sé óhjákvæmilegt að sú ákvörðun verði tekin í tólf ára áætluninni, þ.e. um framkvæmdir fyrir árið 2018, einfaldlega af umferðaröryggisástæðum.

Það hefur komið fram að Hvalfjarðargöngin voru afar vel heppnuð og réttlætanleg framkvæmd á sínum tíma, frábær framkvæmd. Félagið hefur verið vel rekið af Speli sem er einkahlutafélag og sér um að reka göngin. Aftur á móti hafa orðið breytingar með tímanum, akstur fyrir Hvalfjörð

er ekki lengur sami valkostur, göngin eru orðin hluti af Þjóðvegi 1. Ég tel því ástæðu til að afnema gjaldtökuna. Eftir sem áður skal ég fallast á að málin verði skoðuð heildstætt og gjaldtakan verði skoðuð í tengslum við aðra gjaldtöku á vegum. Það kostar kannski lítið fyrir mig að fara á milli hverja ferð, um 240 kr., en ekki má horfa fram hjá því að allt í allt fara um 140–150 þús. kr. á ári hjá þeim sem sækja vinnu á höfuðborgarsvæðinu. (Forseti hringir.) Það þýðir u.þ.b. 20 þús. kr. í tekjur til viðbótar á mánuði til þess að geta borgað gangagjaldið og það vegur þungt. — Ekki hjá þingmönnum að vísu.

[15:28]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég er alls ekki sannfærður um að tvöföldun Hvalfjarðarganga sé mikilvægt mál, ég held að menn þurfi að skoða allar leiðir áður en lagt er í svo dýra framkvæmd. Í fyrsta lagi veggjaldið sem tekið er við göngin, það þrengir umferðina og tefur hana. Veggjaldið um Hvalfjarðargöngin stingur í stúf við aðrar umferðaræðar á Íslandi. Skuldlaus ríkissjóður hugsar öðruvísi en rammskuldugur ríkissjóður, þess vegna þurfa menn að fara yfir þetta.

Það er hjáleið, Hvalfjörðurinn er til staðar. Tvöföldun vegarins upp í Borgarnes og austur fyrir fjall mun rýmka umferðina. Við þurfum að taka ákvörðun um hálendisvegi yfir Kjöl og Sprengisand sem munu létta á þessari umferð. Ég held því að það sé mjög mikilvægt að skoða þetta heildstætt og fara yfir málið, menn eiga ekki að rasa um ráð fram. Ég hygg að Hvalfjarðargöngin beri umferðina um langa framtíð ef aðrar leiðir verða tvöfaldaðar og gerðar greiðfærari og horft er til annarra átta, (Forseti hringir.) annarra framkvæmda sem eru mjög mikilvægar í samgöngumálum (Forseti hringir.) Íslands eins og ég hef hér bent á.

[15:30]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég tel fullkomlega eðlilegt að taka hóflegt gjald á dýrustu mannvirkjaleiðum á Íslandi. Ástæðan fyrir því að Hvalfjarðargöngin voru byggð var einmitt lykillinn í þeim efnum og Íslendingar lögðu ekki eina einustu krónu í gerð sjálfra jarðganganna undir Hvalfjörð, ekki krónu, það voru erlendir fjárfestar. Þeir fá borgað hraðar vegna þess að verið hefur miklu meiri umferð en reiknað var með, ekki fjórföld eins og hv. fyrirspyrjandi sagði heldur þreföld. Reiknað var með 1.700 bílum á dag en nú eru þeir rétt rúmlega 5.000 á dag og það veldur því að miklu hraðar er greitt niður.

Það kemur auðvitað að tvöföldun Hvalfjarðarganga en það eru mörg önnur stór verkefni, eins og hv. síðasti ræðumaður, Guðni Ágústsson, sagði, sem taka þarf ákvörðun um og framfylgja áður en það fer inn á vegáætlun að tvöfalda Hvalfjarðargöng, eins og reyndar hæstv. samgönguráðherra vék einnig að.

[15:31]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Við ræðum nú samgöngumál og búið er að tala um Sundabraut, tvöföldun jarðganga undir Hvalfjörð, tvöfalda leið upp í Borgarnes og svo Vesturlandsveg og Suðurland. Hér er náttúrlega um að ræða alveg gríðarlegar fjárhæðir og spurningin er auðvitað hvaðan peningarnir eiga að koma í allt þetta. Komið hefur fram hugmynd um að þeir sem eru á ökutækjum, í umferðinni, eigi að greiða kostnaðinn. Annaðhvort verður það gert þannig, þá beint með sköttum, olíugjöldum eða bensíngjöldum eða að setja gjald á hverja vegaframkvæmd. Ég er algjörlega andvígur því.

Það á að vera frítt fyrir þá sem fara um vegina þannig að ekki sé verið að skattleggja eina leið en ekki aðra. Það verður alla vega að vera eitthvert samræmi í hlutunum. Hvalfjarðargjaldið (Forseti hringir.) er orðin tímaskekkja í dag. Annaðhvort verðum við að taka það af eða að setja gjöld á fleiri leiðir.

[15:32]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Þetta er ágæt umræða svo langt sem hún nær. Hæstv. samgönguráðherra lýsir þeirri skoðun sinni hér að það sé í raun ekki orðið tímabært að taka ákvörðun um tvöföldun Hvalfjarðarganga. Það er út af fyrir sig virðingarvert sjónarmið sem hann setur þar fram og komið hefur fram að mörg önnur verkefni séu brýnni en akkúrat göngin.

Ég held hins vegar að þegar við horfum á svæðið í heild sinni, þá miklu umferðaraukningu sem orðið hefur og mikilvægi þess að auka umferðaröryggi þar sem mikil umferð er — við ræðum hér um Sundabrautina, Vesturlandsveginn og jafnvel alla leiðina upp í Borgarnes — þá munu einföld Hvalfjarðargöng alltaf verða nokkur farartálmi sem óskynsamlegt er að búa við. Ég held að mikilvægt sé að horfa á málið í samhengi og hefja stefnumótandi umræðu um hvort og hvenær komi að tvöföldun Hvalfjarðarganga jafnvel þótt hún sé ekki fyrst í röðinni. Ég óska eftir að slík umræða fari fram.

Enn varðandi veggjöld þá vil ég minna hæstv. samgönguráðherra á það, sem honum er væntanlega kunnugt um, að ég hef hér ásamt fleiri þingmönnum Vinstri grænna lagt fram tillögu til þingsályktunar um yfirtöku ríkisins á Speli og niðurfellingu veggjalda í Hvalfjarðargöng. Það lýsir auðvitað þeirri afstöðu minni að fella beri niður veggjöld í Hvalfjarðargöngum og að ég telji þau ekki rökrétt eins og þau eru. Það þýðir ekki að ég sé ekki reiðubúinn til umræðu um almenna gjaldtöku í umferðarkerfinu til að kosta margs konar mikilvægar samgöngubætur, ekki bara í vegamálum heldur einnig til að bæta aðbúnað svo sem í almenningssamgöngum á þéttbýlissvæðum. Sú umræða — og ég tek undir það með hæstv. ráðherra — verður að fara heildstætt fram og á þeim forsendum að verið sé að ræða almennt um gjaldtöku í samgöngukerfinu, ekki síst frá umhverfislegu sjónarmiði. Ég er reiðubúinn til að ræða um það (Forseti hringir.) hvenær sem hæstv. ráðherra vill, á hvaða vettvangi sem er.

[15:35]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég ítreka þakkir mínar fyrir umræðuna sem farið hefur fram um samgöngumál hér á þessum þing-

fundi með þeim þremur fyrirspurnum sem hv. þingmaður lagði fram. Ég held að þær hafi verið mjög góðar og fínt að fara í gegnum málið og að þingmenn hafi getað lýst sínum skoðunum hér.

Nú ræðum við um Hvalfjarðargöng. Það er nú svo — það er dálítið sérstakt að segja frá því að skuld Spalar er nú í kringum 4 milljarðar kr. sem er víst sama upphæð og göngin kostuðu á sínum tíma. Auðvitað var það þannig að lánin voru til að byrja með óhagstæð. Þeim hefur síðan verið skuldbreytt þannig að það stendur betur núna. Komið hefur fram í þessari lækkun sem við höfum rætt um, 240 kr. lækkun — eins og einhver sagði sem ég hitti á förnum vegi og talaði um að hann var andvígur því að leggja niður gjaldið. Sá ágæti maður nefndi að það væri eins og að leggja bíl hér í miðborg Reykjavíkur í klukkutíma og 20 mínútur, ef ég man rétt.

Við höfum rætt hér um stóran og mikinn málaflokk og miklar framkvæmdir sem eru á samgönguáætlun sem ýmist eru settar inn með sérstaka fjáröflun eða einhverjar ákveðnar upphæðir eins og Sundabraut. Mér reiknast til að framkvæmdirnar sem við ræðum um, þ.e. Sundabraut, Suðurlandsvegur og Vesturlandsvegur, séu framkvæmdir upp á svona 50–60 milljarða kr. Í samgönguáætlun á fjárlögum gæti ég ímyndað mér að séu svona 13–15 milljarðar þannig að mismunurinn er það sem eftir stendur og við höfum hér gert að umtalsefni, það sem stendur inni í samgönguáætlun með sérstakri fjáröflun. Það er okkar á Alþingi að útfæra það og þess vegna fagna ég því og þakka fyrir það sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði hér áðan um að hann væri ekki hræddur við að skoða gjaldtöku hvað þetta varðar til að flýta fyrir framkvæmdum.

Ég ítreka þakkir mínar til (Forseti hringir.) hv. þingmanna við umræðu um samgöngumál.

Umræðu lokið.

Út af dagskrá voru tekin 2.–5. mál.

Fundi slitið kl. 15:37.

---

49. FUNDUR

fimmtudaginn 17. janúar,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, stjfrv., 142. mál, þskj. 149, nál. 535, brtt. 536. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Varnarmálalög, stjfrv., 331. mál, þskj. 565. — 1. umr.
4. Framkvæmd EES-samningsins, þáltill., 58. mál, þskj. 58. — Fyrri umr.
5. Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, þáltill., 107. mál, þskj. 107. — Fyrri umr.
6. Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, þáltill., 274. mál, þskj. 308. — Fyrri umr.
7. Stofnun norrænna lýðháskóla, þáltill., 275. mál, þskj. 309. — Fyrri umr.
8. Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, þáltill., 276. mál, þskj. 310. — Fyrri umr.
9. Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, þáltill., 277. mál, þskj. 311. — Fyrri umr.
10. Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, þáltill., 278. mál, þskj. 312. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ásta Möller, 7. þm. Reykv. s.,
Birkir J. Jónsson, 6. þm. Norðaust.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um klukkan 11, að loknum atkvæðagreiðslum, fer fram utandagskrárumræða um stöðu og horfur í efnahagsmálum. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hæstv. forsætisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Neyðarbíll án læknis.

[10:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra og spyr hvernig það geti verið forsvaranlegt að mati ráðherrans að sparnaðaraðgerðir valdi því að hætt verði að manna neyðarbíl Landspítala – háskólasjúkrahúss með læknum. Þessi ráðstöfun yfirstjórnar LSH hefur vakið athygli fjölmiðla upp á síðkastið og í fréttum Ríkisútvarpsins í gær 16. janúar kom fram að í stað lækna verði neyðarbíllinn framvegis mannaður svokölluðum bráðatæknum, sem er stöðuheiti sem ég efast um að margir hér inni viti fyrir hvað stendur.

Ég spyr hvort það sé með vitund og vilja hæstv. heilbrigðisráðherra að teflt sé á tæpasta vað með sjúklinga í

bráðri neyð og hvort hann telji nægilegt að neyðarbíllinn verði í bráðaútköllum í símasambandi við lækni. Í fréttum Ríkisútvarpsins í gær er viðtal við Bjarna Þór Eyvindsson deildarlækni en þar kemur fram að bráðatæknar hafi ekki leyfi til að gefa sjúklingi lyf, til þess þurfi samþykki læknis. Sömuleiðis geta bráðatæknar ekki framkallað svæfingu á staðnum og ekki barkaþrætt nema með ábyrgð læknis. Að sögn þeirra sem til þekkja eykur þetta hættuna á að sjúklingar, í mörgum tilfellum börn og mikið slasaðir einstaklingar í neyðarbíl LSH, geti orðið fyrir súrefnisskorti. Þar með aukast líkurnar á alvarlegum heilaskaða.

Hæstv. forseti. Það er eðlilegt að leita svara hjá hæstv. ráðherra við þeirri áleitnu spurningu hvort hann telji 30 millj. kr. sparnað á ári í bókhaldi Landspítala – háskólasjúkrahúss þess virði að auka þessa áhættu og einnig hvort hæstv. heilbrigðisráðherra sjái ekki í hendi sér að þessi ráðstöfun geti þýtt aukin útgjöld á öðrum sviðum, t.d. í meðferð illa heilaskaðaðra einstaklinga.

[10:35]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Auðvitað hefur sá fréttaflutningur sem hefur verið í gangi í tengslum við þessa breytingu, sem var kynnt fyrir löngu síðan og hefur verið lengi í undirbúningi, ekki farið fram hjá neinum. Það er þannig með okkar góðu heilbrigðisþjónustu að við treystum forsvarsmönnum sem eru að öllu leyti faglegir forsvarsmenn, læknar og aðrir heilbrigðisstarfsmenn, til að stýra þessum stofnunum.

Það er ábyrgðarhluti hjá hv. þingmanni að koma upp og fullyrða að þetta fólk tefli öryggi sjúklinga á tæpasta vað með umræddum breytingum. Ég bið fólk örlítið, virðulegi forseti, að hugsa þetta í ljósi þess að við erum með stjórnendur á viðkomandi stofnunum sem við treystum fyrir þeim og hafa sinnt sínum störfum afskaplega vel. Ég held að við ætlum þeim ekki að fara út í aðgerðir sem geti teflt öryggi sjúklinga á tæpasta vað og ef við treystum því ekki þá höfum við eftirlitsaðila, faglegan eftirlitsaðila, í þessu tilfelli landlækni, sem hefur tjáð sig opinberlega um að hann telji að svo sé alls ekki. Þvert á móti telur hann að um sé að ræða aukið öryggi með þessari breyttu skipan.

Enginn hefur áhuga á því að tefla öryggi sjúklinga á tæpasta vað, allra síst þeir sem starfa við þetta á Landspítalanum, sem er flaggskip heilbrigðisþjónustu okkar. Það er ekki aðeins af því að þeir hafa faglegan metnað heldur eru þeir líka með eftirlitskerfi sem hefur skoðað málið og samþykkt eins og allir ættu að vita.

[10:37]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Mér þykja þessi svör fremur loðin. Hæstv. ráðherra ásakar mig um að nota þetta orðalag „að tefla öryggi sjúklinga á tæpasta vað“. Ég tek fram að það er tekið úr ummælum læknis sem ég nefndi í ræðu minni sem fjallaði um málið í fréttatíma Ríkisútvarpsins í gær, þ.e. Bjarna Þórs Eyvindssonar. Mér finnst það ekki réttlæta þessa gerð að hún hafi verið lengi í undirbúningi, eins og hæstv. ráðherra segir.

Í fréttum kemur fram að hún hafi einungis verið í undirbúningi frá því í byrjun desember, þ.e. þetta hafi verið tilkynnt í byrjun desember. Varðandi hina faglegu hlið þá eru það faglegir einstaklingar, læknar á stofnununum, sem gagnrýna þetta. Það er greinilegt að ekki hefur náðst sátt um þetta inni í stofnuninni og þar eru meðal faglegra, mjög hæfra einstaklinga uppi mjög alvarlegar ásakanir. Það er mjög eðlilegt að þær komi inn á borð okkar þingmanna. Það er líka eðlilegt að hæstv. ráðherra svari því á annan hátt en að segja að það hafi engin áhuga á að tefla öryggi sjúklinga á tæpasta vað. Auðvitað hefur enginn áhuga á slíku. Ég ásaka ekki hæstv. ráðherra um að hann hafi sérstakan áhuga á slíku eða aðrir starfsmenn Landspítalans. Ég tel hins vegar að hér sé um að ræða vafaatriði og tel eðlilegt að hæstv. ráðherra svari því hvað hann telur forsvaranlegt í þessum efnum, eða eins og ég orðaði spurningu mína: Hvernig getur verið forsvaranlegt, að mati hæstv. ráðherra, að fara í sparnaðaraðgerðir sem mögulega geta teflt öryggi sjúklinga í tvísýnu?

Það er greinilegt að landlæknisembættið hefur tjáð sig um málið. Það er reyndar mjög undarlegt hvernig haft er eftir landlæknisembættinu í fréttum í gær, þ.e. að ekki sé talið að öryggi sjúklinga sé stefnt í hættu og „nema síður sé“, segir í niðurlagi fréttarinnar. Ég tek það fram að þetta er ekki bein tilvitnun í landlækni en þetta er undarlegt orðalag.

[10:39]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Það skiptir máli þegar við ræðum um heilbrigðismál almennt að menn fari rétt með. Eins og allir þingmenn vita voru fjárframlög til Landspítalans aukin verulega í síðustu fjárlögum, bæði í fjáraukalögum og í fjárlögum. Þetta þekkja allir.

Ef einhver heldur öðru fram þá er hann vísvitandi að fara með rangt mál eða hefur ekki kynnt sér fjárlögin. Svo einfalt er það. (Gripið fram í.) Ef við erum að tala um nákvæmlega þessa hluti og ég held að það sé mikilvægt … (Gripið fram í.) Virðulegi forseti, ég held að hv. þm. Ögmundur Jónasson sakni gamalla tíma og langi að vera í pontu endalaust, hann getur ekki einu sinni unnt mönnum þegar þeir svara spurningum á nokkrum mínútum að tala án þess að grípa stöðugt fram í. (**ÖJ:** Ráðherra er að fara með rangt mál.) Ég hvet hv. þingmann til að lesa fjárlögin.

Hins vegar liggur fyrir að þingmenn samþykktu ákveðið kerfi, faglegt eftirlit hjá landlækni, og landlæknir hefur tjáð sig um þetta einstaka mál.

Framkvæmdir á Reykjanesbraut.

[10:41]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Fyrirspurn mín til hæstv. samgönguráðherra lýtur að framkvæmdum við tvöföldun Reykjanesbrautarinnar. Vinna við vegaframkvæmdina hefur legið niðri í nokkurn tíma. Í ljósi breyttra aðstæðna fyrirtækisins sem vann verkið hafa Suðurnesjamenn eðlilega áhyggjur af því að nú kunni framkvæmdin að dragast og að verklok sem fyrirhuguð voru í júlí á þessu ári muni ekki standast ef til þess kemur að bjóða verkið út að nýju.

Í fjölmiðlum hefur reyndar komið fram að hugsanlega

muni undirverktakar taka við verkinu þannig að ekki komi til þess að bjóða verkið út aftur. En ekkert er staðfest svo vitað sé í máli þessu. Þess vegna spyr ég hæstv. samgönguráðherra um stöðu þessa máls. Er að vænta þess að niðurstaða fáist á næstunni? Með hvaða hætti er hægt að halda áfram vinnu við tvöföldunina án þess að til komi veruleg seinkun á framkvæmdinni?

Vegna framkvæmda við brautina eru á nokkrum stöðum afmarkaðar vegþrengingar og stórir steinkubbar með blikkandi ljósum sem beina umferðinni fram hjá vegköflum sem unnið var að. Þetta eru svokallaðar hjáleiðir. Allt er þetta að sjálfsögðu nauðsynlegt við þessar aðstæður en getur engu að síður verið hættulegt í skammdeginu, skammdegismyrkrinu, snjókomu og ófærð, líkt og verið hefur undanfarið. Ég spyr því einnig hæstv. samgönguráðherra: Er það tryggt, nú þegar verktakinn er ekki lengur að vinna við Reykjanesbrautina, að fyllsta öryggis vegfarenda sem um brautina fara sé gætt, m.a. á þeim stöðum þar sem áðurnefndar merkingar eru nauðsynlegar?

[10:43]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Björk Guðjónsdóttur fyrir að taka þetta mál upp í fyrirspurn og er bæði ljúft og skylt að greina þingheimi frá stöðu mála. En eins og hv. þingmaður gat um snýst málið um tvöföldun á Reykjanesbraut, þ.e. við Fitjar.

Það gerðist rétt fyrir jól að aðalverktakinn Jarðvélar óskaði eftir að verða leystur frá þessu verki. Nú er unnið, og hefur verið unnið vel frá hendi Vegagerðarinnar, að úttekt á stöðu þessa verks með viðræðum við aðalverktakann og undirverktakann sem ég vona að ljúki öðrum hvorum megin við næstu helgi.

Eins og hv. þingmaður gat um getur skipt miklu máli hver niðurstaða viðræðnanna verður upp á tafir, hvort þær verða miklar eða litlar. En það á eftir að vinna fyrir um 550 millj. kr. í þessu verki, þ.e. að brúargerð, svolítið við burðarlag og malbik og við frágang.

Jafnframt því að viðræður eiga sér stað við verktakann þá hefur Vegagerðin samt sem áður reynt að vinna sér tíma með því að vinna að útboðsgögnum ef til þess kæmi að bjóða verkið út á ný. En viðræðurnar eru núna á viðkvæmu stigi. Allt er gert til að tafir verði sem minnstar og kannski ekki mikið hægt að segja meira um það. En hvað varðar umferðaröryggið, þ.e. merkingar og annað slíkt, þá tók Vegagerðin við því um leið og verktakinn skrifaði þetta bréf. Vegagerðin hefur séð um þetta en vegna bráðabirgðatenginga, steinkubba og annað sem er þarna í myrkri og snjó er mikilvægt að það takist sem fyrst að koma þessu aftur í gang. Niðurstaðan er því sú að vænta má næstu skrefa öðrum hvorum megin við næstu helgi.

[10:45]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svarið. Vissulega hefði ég viljað fá ákveðnara svar þar sem niðurstaða lægi fyrir með hvaða hætti haldið verður áfram með þetta verk. Ég heyri þó að niðurstöðu er að vænta fljótlega og það er auðvitað vel en vonandi verður það ekki til þess að verkið frestist neitt verulega frá því sem fyrirhugað er.

Ég vil þó ítreka vegna öryggismálanna sem við Suðurnesjamenn höfum lagt mjög mikla áherslu á, m.a. sérstaklega á Reykjanesbrautinni, að eins og veðurfar hefur verið undanfarið er auðvitað mjög nauðsynlegt að hugað sé vel að því að hreinsa merkin sem þarna eru. Það er því gott að vita það að Vegagerðin er komin með það mál á sínar hendur núna.

[10:47]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég ítreka þakkir fyrir að taka þetta mál upp. Ég get fullvissað þingheim um að frá hendi Vegagerðarinnar er allt gert til að þetta mál gangi sem hraðast fyrir sig og tafir verði sem minnstar en viðræður eru á viðkvæmu stigi og þetta getur skipst öðrum hvorum megin við þessa helgi.

Vegagerðin tók, eins og ég sagði áðan, við þessum merkingum og eftirliti með þeim og sér alveg um þann þátt og það verður auðvitað í góðum höndum hjá Vegagerðinni. Þetta er að sjálfsögðu erfitt vegna þess að menn eru að skipta þarna yfir milli akreina og þessara bráðabirgðatenginga. Þess vegna gildir það auðvitað og á alltaf að gilda að menn verða að aka varlega og kannski alveg sérstaklega varlega þarna meðan þetta viðkvæma ástand ríkir. En við skulum vona að öðrum hvorum megin við næstu helgi fáum við niðurstöðu sem gerir það að verkum að tafirnar verði eins litlar og þær geta orðið miðað við stöðu mála.

Vernd lögreglumanna og refsingar við líkamsárásum.

[10:48]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég beini þeirri fyrirspurn til hæstv. dómsmálaráðherra hvort í bígerð sé í dómsmálaráðuneytinu að setja ákveðnar reglur um hert viðurlög vegna líkamsárása og/eða til verndar opinberum starfsmönnum og þá sérstaklega lögreglumönnum.

Samkvæmt fréttum sem hafa komið síðustu daga sitja inni fimm einstaklingar vegna fólskulegrar árásar á lögreglumenn þar sem þeir réðust að óeinkennisklæddum lögreglumönnum sem voru við skyldustörf, án þess að nokkurt tilefni hefði gefist til eða verið væri að skipta sér af þeim einstaklingum sem þarna var um að ræða og einn lögreglumannanna hlaut alvarlegt höfuðhögg. Þarna virtist vera um skipulagða árás að ræða.

Það liggur fyrir að bætur til lögreglumanna sem verða fyrir árásum og hnjaski eru skammarlega lágar og því er spurningin með hvaða hætti á að setja verndarumgjörð um opinbera starfsmenn og sérstaklega þá sem sinna hættulegum störfum við að halda uppi lögum og reglum í þjóðfélaginu. Telur dómsmálaráðherra að þeir dómar sem fyrir liggja og viðurlög samkvæmt þeim séu í samræmi við það sem eðlilegt verður að telja í nútímaþjóðfélagi?

Ég skoðaði nýlega dóma í líkamsárásarmálum og ætla að benda á að í nóvember 2006 kvað Hæstiréttur upp dóm vegna brots á 2. mgr. 218. gr. almennra hegningarlaga, þ.e. fólskuleg meiri háttar líkamsárás, þar var dæmt í sex mán-

aða fangelsi, í desember 2006 vegna brots á sömu grein, þar var dæmt í átta mánaða fangelsi, þar af sex skilorðsbundnir, og í nóvember 2007, blæðing á bak við vinstri hljóðhimnu og höfuðkúpu- og nefbrot, sex mánaða fangelsi. Og Héraðsdómi Reykjavíkur 7. janúar, heilahristingur, skurður og þrjár tennur brotnar, tíu mánaða fangelsi.

Það virðist vera að íslenskir dómstólar meti slíkar alvarlegar líkamsárásir eins og um sé að ræða ryskingar að loknum réttarböllum eða eitthvað þess háttar en þarna er iðulega um skipulega atvik (Forseti hringir.) að ræða sem verður að bregðast við.

[10:50]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Spurning hv. þingmanns var í raun og veru tvíþætt, annars vegar að því er varðar vernd opinberra starfsmanna og sérstaklega lögreglumanna og hins vegar brot á 218. gr. almennra hegningarlaga.

Að því er lögreglumennina varðar samþykkti Alþingi á síðasta ári hert ákvæði í 106. gr. almennra hegningarlaga, ef ég man rétt, sem verndar lögreglumenn og þá sem starfa á vegum ríkisins og hafa valdheimildir, þau ákvæði voru hert. Send voru skýr skilaboð frá þinginu um að menn vildu að gerðar yrðu meiri ráðstafanir en áður til að vernda öryggi lögreglumanna á grundvelli löggjafarinnar.

Einnig hefur dómsmálaráðuneytið unnið að því með embætti ríkislögreglustjóra að treysta öryggi lögreglumanna og skapa þær aðstæður að það sé tekið mjög skipulega á þeim málum, lögreglumönnum veitt aðstoð og komið til móts við þá eins og kostur er. Síðan er það dómstólanna, eins og hv. þingmaður gat um, að dæma um bætur og skaðabætur.

Ég ætla ekki að fara yfir þau dæmi sem hv. þingmaður nefndi og tiltók hér þegar hann vísaði til 218. gr. almennra hegningarlaga. Ég tel að það sé refsifræðilegt athugunarefni að gera úttekt á því hvernig slíkir dómar eru. En það er alveg ljóst að í samfélaginu eru uppi háværar kröfur um að felldir séu þyngri dómar og að tekið sé harðar á málum eins og þessum.

[10:52]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir svörin. Það er spurning í ljósi þeirra staðreynda sem nú liggja fyrir í þjóðfélaginu hvort ákvæði 106. gr., sem ekki hefur reynt á fyrir dómstólum eftir því sem ég best veit, eru nægjanleg vernd eða hvort Alþingi þarf að taka þessi sjónarmið til frekari skoðunar vegna þess að svo virðist sem jafnvel sé verið að reyna að beita ógnun gagnvart lögreglu til að reyna að koma í veg fyrir eðlilega rannsókn á máli.

Mig langar til að spyrja í framhaldi af þessu og ég velti því fyrir mér að miðað við það að fyrir liggur að refsingar við alvarlegum líkamsrárásum eru mjög vægar á Íslandi, er þá ekki nauðsynlegt að setja ákveðna óundanþæga lágmarksrefsingu vegna alvarlegra líkamsárása? Ég minnist þess þegar þáverandi dómsmálaráðherra flutti ræðu við vígslu nýja Hæstaréttarhússins, dómshús Hæstaréttar, talaði hann um að herða bæri viðurlög við líkamsárásum. Það hefur ekki orðið enn en verður væntanlega ef (Forseti hringir.) Alþingi sendir slík skilaboð.

[10:53]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ef Alþingi tekur ákvörðun um að setja slíkt í lög munu dómstólarnir fara eftir því. Það er undir þingmönnum komið að flytja tillögur um það og ræða það í þingsalnum hvort setja á slík ákvæði í lög. Ég er ekki með áform um það en einstakir þingmenn hafa að sjálfsögðu rétt til þess að flytja slíkt frumvarp og þá yrði það tekið til meðferðar í þinginu.

Húsakostur fangelsa og lögreglunnar.

[10:54]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég hef áhuga á að spyrja um húsakost fangelsa og höfuðstöðvar lögreglunnar. Á Íslandi erum við heppin að því leyti til að hér eru fáir fangar á hverja 100 þúsund íbúa. Þó að menn vildu helst að hér væru engir fangar þá eru 40 fangar á hverja 100 þúsund íbúa hér á landi, þ.e. 120–130 fangar á hverjum tíma. Á Norðurlöndunum er 70 fangar á hverja 100 þúsund íbúa en í Bandaríkjunum 700. Ef sömu tölur giltu hér á landi væru hér 2.100 fangar á hverjum tíma en þeir eru talsvert færri og við eigum að hugsa um að aðbúnaður þeirra sé ásættanlegur.

Á síðustu fjárlögum var ákveðið að lækka fjárveitingar til fangelsisbygginga. Þær voru lækkaðar um 170 millj. kr. og eru einungis 8 millj. Hins vegar segir í fjárlögunum að hægt sé að selja land sem tilheyrir Litla-Hrauni og nota andvirðið til að byggja upp nýja heimsóknarálmu á Litla-Hrauni og meiri aðstöðu þar. Það stendur líka til að byggja nýtt fangelsi líklega á Hólmsheiði og þá yrði Hegningarhúsinu og Kópavogsfangelsinu lokað. Við höfum fengið athugasemdir erlendis frá varðandi aðbúnað í fangelsum hér þannig að þetta er brýnt verkefni og hæstv. dómsmálaráðherra hefur sagt að það sé alveg augljóst að árið 2009 verði aðstaðan ekki orðin ásættanleg.

Um síðustu áramót sagði hæstv. dómsmálaráðherra að næsta stórverkefni sé að finna stað fyrir nýja lögreglustöð á höfuðborgarsvæðinu. Ég tek undir með honum að þetta er brýnt verkefni vegna þess að núverandi aðstaða er ekki nógu góð. En ég vil spyrja hæstv. ráðherra: Hvort stórverkefnið kemur á undan, uppbygging nýs fangelsis eða uppbygging höfuðstöðva lögreglunnar?

[10:56]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Varðandi það sem hv. þingmaður sagði um Litla-Hraun og sölu á landi þar, þá er það svo að það eru að takast samningar á milli ráðuneytanna og sveitarstjórnarinnar í Árborg um það mál. Ég tel að þar muni fást fjármunir til þess að fara í framkvæmdir á Litla-Hrauni og það liggja fyrir áform um að ráðast í að að reisa sérstakt móttökuhús og betri aðstöðu til að sinna þeim hlutum sem falla undir fyrsta áfanga við uppbyggingu á Litla-Hrauni.

Það hefur komið í ljós varðandi Hólmsheiðina að eftir að menn ákváðu að kanna hvort þar væri unnt að leggja

flugvöll þá virðast lóðamál þess fangelsis sem við höfðum í huga að reisa þar vera í einhverju uppnámi af hálfu skipulagsyfirvalda Reykjavíkurborgar. Það er mál sem þarf að leysa og fara sérstaklega yfir og kom okkur í opna skjöldu í ráðuneytinu og öðrum sem unnið hafa að þessu máli að það séu einhver vandamál varðandi þá lóð. En það þarf að klára það til að átta sig á hvort þar sé í raun og veru rými til að reisa fangelsi miðað við önnur áform sem yfirvöld í borginni hafa varðandi nýtingu á því svæði.

Ég tel að skoða eigi til hlítar hvort ekki sé unnt að sameina byggingu lögreglustöðvar og byggingu fangelsis og þá verði mótuð sú stefna að rými verði fyrir ákveðinn fjölda fanga á höfuðborgarsvæðinu og síðan lögð meiri áhersla en við höfum gert á uppbyggingu á Litla-Hrauni.

[10:58]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er auðvitað allt Reykjavíkurborg að kenna og nýja meiri hlutanum þar eins og við heyrum hjá sjálfstæðismönnum, en ég verð að segja að það kemur mér nokkuð mikið á óvart að heyra nú að sameina eigi þessar byggingar. Þær eru báðar mjög brýnar, nýjar höfuðstöðvar lögreglunnar og nýtt fangelsi á Hólmsheiði.

Það er alveg ljóst að sveitarfélögin hafa tekist á um það hvar nýjar höfuðstöðvar lögreglunnar eigi að vera og þar hafa Reykjavíkurborg, Kópavogsbær og Hafnarfjarðarbær sýnt mikinn áhuga. Miðað við þær nýju fréttir sem hér koma fram þá stefnir í mikla samkeppni á milli sveitarfélaganna um það hvar þetta nýja stóra verkefni á að rísa, nýtt stórt fangelsi og nýjar höfuðstöðvar lögreglunnar. Það verður spennandi að sjá hvort pólitíkin mun spila þar sterkt inn í hvar þessu verður valinn staður.

En ég tel alveg augljóst að við erum allt of sein á okkur varðandi uppbyggingu í fangelsum og þó að takist að selja landið (Forseti hringir.) dugar það ekki upp í viðbyggingarnar á Litla-Hrauni sem eru fyrsta skrefið.

[10:59]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Varðandi fangelsisuppbygginguna þá hefur það mál verið margrætt hér og þar er starfað samkvæmt alveg skýrri áætlun. Fangarýmum hefur verið fjölgað á Kvíabryggju. Verið er að endurnýja fangelsið á Akureyri og það verður væntanlega tekið í notkun í mars. Komnir eru fjármunir til að ráðast í næsta áfanga á Litla-Hrauni. Síðan er það fangelsið á höfuðborgarsvæðinu sem er í nokkru uppnámi ef lóðin er ekki til staðar og það er sérstakt viðfangsefni. Og loks er það sú hugmynd sem ég nefndi hér og hefur verið könnuð og þeirri könnun er ekki lokið, að sameina lögreglustöðina og fangelsið sem verður þá minna í sniðum en upphaflega var gert ráð fyrir en þeim mun meiri áhersla lögð á uppbyggingu á Litla-Hrauni.

Komugjöld í heilsugæslunni.

[11:00]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Meðan þingmenn voru í jólaleyfi bárust þær fréttir að komugjöld fyrir börn og unglinga í heilbrigðiskerfinu hefðu verið felld niður og ber að fagna því. En það vekur nokkra athygli við þá niðurfellingu — sem ég fæ ekki betur séð en megi með nokkrum hætti rekja til ágætra stefnumiða Samfylkingarinnar í velferðarmálum og málefnum um barnvænt samfélag — að reikningurinn er þegar í stað sendur út og ekki er það tekið úr hinum ágæta ríkissjóði, sem hefði nú kannski haft þær 180 milljónir sem um ræðir handbærar, án þess að ég ætli að fara að mæla með því að ríkisútgjöld séu endalaust aukin. Í stað þess að taka peninginn þaðan er ákveðið að nota tækifærið til aukinnar skattheimtu á þá sem minnst mega sín. Sú leið er sem sagt farin að hækka komugjöld inn á heilbrigðisstofnanirnar um 43% þannig að þau eru nú 1.000 kr. Mér þykir það vond ráðstöfun, einkanlega vegna þess að þetta kemur verst við þá sem minnst mega sín og erfiðast eiga, eldri borgara, öryrkja og aðra slíka sem þurfa mjög að sækja heilbrigðisþjónustu.

Ég spyr hæstv. heilbrigðisráðherra hvort honum finnist eðlilegt að senda reikninginn fyrir þessu framfaramáli á eldri borgara sem hafa á sínum bestu árum þurft að borga komugjöld fyrir börn sín inn á heilbrigðisstofnanirnar en mega nú einnig borga fyrir barnabörnin sín.

[11:02]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Bjarni Harðarson fer hér yfir mál sem er þekkt og snýr að hækkun á gjaldskrá. Hér er annars vegar um það að ræða að verið er að hækka gjaldskrá almennt og hins vegar er um ákveðna tilfærslu að ræða eins og kom fram hjá hv. þingmanni. Sú tilfærsla felst í því að gjöld fyrir börn eru afnumin og ég heyri ekki annað en að hv. þingmaður sé sammála því. Ég tel rétt að leggja þetta þannig upp að fyrst og fremst sé um að ræða tilfærslu til þeirra sem borga fullt gjald, þeirra sem greiða hæsta gjaldið. Við höfum áfram þá uppbyggingu, og engin breyting verður á því, að lífeyrisþegar og öryrkjar greiða einungis helming af því sem þeir sem greiða fullt gjald gera. Í því felst ákveðin sérstaða, eftir því sem ég veit best, okkar Íslendinga miðað við það sem gerist og gengur í þeim löndum sem við berum okkur saman við og er ég þá sérstaklega að vísa til Norðurlandanna. Við erum hvað þetta varðar mjög vel samkeppnishæfir ef þannig má að orði komast ef við berum okkur saman við þau lönd.

Þeir sem greiða fullt komugjald greiða 1.000 kr. en lífeyris- og örorkuþegar greiða 500 kr. Ég held að flestir sem það skoða séu á því að ekki sé um að ræða háar greiðslur en auðvitað eru menn að greiða ákveðinn hluta af þeim kostnaði sem til fellur — en þó bara brot af þeim kostnaði sem er til staðar. Fyrst og fremst er um það að ræða að kostnaður er fluttur til þeirra sem við köllum fullgreiðendur, sem er allur almenningur (Forseti hringir.) í landinu.

[11:04]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka heilbrigðisráðherra svör hans svo langt sem þau ná. Ég get ekki tekið undir þá túlkun að fyrst og fremst sé verið að flytja útgjöldin frá börnum og unglingum yfir á fullgreiðendur, fyrir því liggja engir útreikningar. Hækkunin er sú sama á báða hópa og það er það

sem máli skiptir. Það er alveg rétt að fyrir bæði mig og hæstv. heilbrigðisráðherra virðist það ekki hátt gjald að borga 500 kr. fyrir að koma inn á heilsugæslustofnun en fyrir þá sem litla peninga eiga er 43% hækkun mikil hækkun jafnvel þó að heildargjaldið sé ekki nema 500 kr. Við getum verið að tala um allmargar heimsóknir í hverjum mánuði og þá telur þetta.

Það sem skiptir máli í þessu sambandi er það að flestar aðgerðir ríkisstjórnarinnar á velferðarsviðinu frá því að hún tók við völdum á þessu vori hafa miðað að því að hjálpa einhverjum öðrum (Forseti hringir.) en þeim sem bágast standa og verst eiga í þessu kerfi og það sama má segja um þessa ráðstöfun.

[11:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þm. Bjarni Harðarson, sem er ágætur og heldur oft fínar ræður, sé kannski ekki alveg sanngjarn þegar hann leggur málin upp með þeim hætti sem hér er gert. Menn geta auðvitað haft allar skoðanir á ríkisstjórninni en ég held að ekki sé hægt að halda öðru fram en að hún hafi gengið vel fram í því að bæta hag þeirra sem hafa lægstar tekjur, við þekkjum það og höfum farið í gegnum það hér í þinginu og allir landsmenn vita það.

Eins og hv. þingmaður segir eru 500 kr. fyrir þessa góðu þjónustu ekki hátt gjald. Að auki er um afsláttarfyrirkomulag að ræða eins og við þekkjum. Það er hins vegar verið að skoða það, eins og menn þekkja, í nefnd sem hv. þm. Pétur Blöndal og Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir leiða, hvernig þessum málum verði best fyrir komið. (Forseti hringir.) Það má nefnilega alltaf gera betur og kerfið er nokkuð flókið.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, frh. 2. umr.

Stjfrv., 142. mál (heildarlög). — Þskj. 149, nál. 535, brtt. 536.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[11:09]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Við höfum ákveðið að styðja frumvarpið í öllum meginatriðum eins og fram kom í umræðunni. Ég gerði þó athugasemdir við skýringar við i-lið 1. gr. þar sem bætt er inn nýju markmiði með lögunum „að vinna gegn kynbundnu ofbeldi“. Við leggjumst auðvitað ekki gegn því markmiði en við gerum athugasemdir við þá skýringu sem á því er að finna með 1. gr. frumvarpsins. Við teljum hana ekki rétta og munum beita okkur fyrir því að það mál verði rætt í nefndinni á milli 2. og 3. umr. og skilgreiningunni breytt í samræmi við það sjónarmið sem við settum fram í umræðunni.

1. gr. samþ. með 41 shlj. atkv.
Brtt. 536,1 samþ. með 41 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 41 shlj. atkv.
3. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 536,2 samþ. með 42 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 536,3 samþ. með 42 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 536,4 samþ. með 42 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
7. gr. samþ. með 41 shlj. atkv.

Brtt. 536,5 (ný 8. gr.) samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁMM, BÁ, BjH, BjörkG, BBj, DSk*, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, IllG, ISG, JM, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SF, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (AtlG, ÁÞS, JBjarn, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

21 þm. (ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, EKG, EBS, HerdÞ, HöskÞ, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KolH, KÞJ, SKK, VS) fjarstaddur.

[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði ekki að greiða atkvæði.]

9.–14. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
15. gr., 1. mgr., samþ. með 42 shlj. atkv.

15. gr., 2. mgr., samþ. með 37:4 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, BÁ, BjörkG, BBj, DSk, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, IllG, ISG, JBjarn, KÓ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SF, SÞÁ, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

nei: GMJ, GAK, JM, KHG.

1 þm. (BjH) greiddi ekki atkv.

21 þm. (ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, EKG, EBS, HerdÞ, HöskÞ, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KolH, KÞJ, SKK, VS) fjarstaddur.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:14]

Kristinn H. Gunnarsson:

Virðulegi forseti. Í þessari málsgrein er verið að leggja til að í þeim tilvikum sem tilnefnt er í nefndir, ráð og stjórnir á vegum ríkis og sveitarfélaga skuli valdið færast úr höndum þess sem beðið er um að tilnefna til þess sem skipar. Ég tel, a.m.k. að því leyti sem þetta varðar stjórnmálaflokkana sjálfa, óásættanlegt að stjórnmálaflokkum sé gert með lagasetningu að ráða því ekki lengur sjálfir hverjir sitja að störfum fyrir þeirra hönd í ráðum, nefndum eða stjórnum. Stjórnmálaflokkar starfa á grundvelli umboðs sem þeir sækja sér til kjósenda. Þeir gera upp störf sín við kjósendur og ég sé ekki að neinar forsendur séu fyrir því að sett séu með löggjöf einhver ákvæði til þess að leiðrétta ákvarðanir kjósenda eða hafa vit fyrir þeim. Við munum því greiða atkvæði gegn þessu ákvæði.

15. gr., 3. mgr., samþ. með 42 shlj. atkv.
16.–17. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 536,6 samþ. með 41 shlj. atkv.

18. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
19.–25. gr. samþ. með 43 shlj. atkv.
Brtt. 536,7 samþ. með 43 shlj. atkv.
26. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 536,8 samþ. með 43 shlj. atkv.
27. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
28.–34. gr. samþ. með 43 shlj. atkv.
Brtt. 536,9 (ný ákvæði til brb., verða nr. I–IV) samþ. með 42 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Umræður utan dagskrár.

Staða og horfur í efnahagsmálum.

[11:19]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Því kveð ég mér hljóðs í dag að ég vil eiga viðræður við hæstv. forsætisráðherra um stöðu og þróun efnahagsmála síðustu daga og vikur. Alþingi Íslendinga hlýtur að kalla eftir viðbrögðum ríkisstjórnarinnar í því mikla umróti sem átt hefur sér stað. Óveðurssky hrannast upp í íslenskum efnahagsmálum. Sá himinn sem til skamms tíma var heiður er nú þungbúinn og dimmur.

Það er ljóst að kröpp lægð í banka- og peningamálum, svo ekki sé talað um verðfall hlutabréfanna hér og um hinn vestræna heim veldur því að allir eru á nálum. Það ríkir óvissa og bið. Óvissan nagar fjármálaheiminn í dag, verð á gulli er í hæstu hæðum. Lánsfé sem er súrefni fyrirtækjanna er af skornum skammti, dýrt og torfengið eins og fram kemur í dagblöðunum í morgun. Nú er mikilvægt að sterkustu aðilar samfélagsins taki á saman, allir fyrir einn og einn fyrir alla. Hér kunna fumlaus og ákveðin vinnubrögð ríkisvalds, aðilar vinnumarkaðar, peningamarkaðar og banka að skipta sköpum. Hagsmunir allra Íslendinga eru þeir í dag að takist að sigla lygnan sjó frá þessum vandræðum.

Ríkisstjórnin í samstarfi við Seðlabanka og atvinnulífið getur hér, ekki síður en í mörgum öðrum löndum, afstýrt efnahagslegu áfalli fólks og fyrirtækja með aðgerðum. Það þýðir ekkert fyrir hæstv. forsætisráðherra að vera svo sinnulaus og hafa ekkert frumkvæði fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Við framsóknarmenn höfum varað ríkisstjórnina við frá fyrsta degi og talið miklu skipta að draga úr verðbólgu og þenslu. Þar höfum við talað fyrir nýrri þjóðarsátt. Verðbólgan er ræningi sem tekur stærri og stærri skerf úr vösum launþega og fyrirtækja. Hversu lengi getur íslenskt hagkerfi borið það að vextir hér séu allt að 10% hærri en í samkeppnislöndum okkar? Ríkisstjórnin segir pass. Seðlabankinn beitir stýrivöxtum, handbremsa á hagkerfið, ríkisstjórnin þenur vagninn og hækkar fjárlög ríkisins um 20% milli ára, hellir olíu á verðbólgubálið. Þetta er mat sérfræðinga og hagfræðinga, ekki bara Framsóknarflokksins. Ríkisstjórnin vísar verkalýðshreyfingunni frá sér, dregur hana fyrst á asnaeyrunum. Hvers á ASÍ að gjalda sem var eingöngu að ræða um kjarabætur fyrir þá lægst launuðu og verst settu? Ríkisstjórnin hafnaði langtímasamningum og í leiðinni þjóðarsátt. Þar sagði hún ekki bara pass heldur svei ykkur. Samfylkingin hefur brugðist ASÍ og svikið fyrirheit sín. Við ráðum ekki miklu í hagsveiflu heimsins en hollur er heima fenginn baggi og með skynsemi er hægt að draga úr og koma í veg fyrir það versta.

Ég spyr hæstv. forsætisráðherra: Hvað telur hann að íslenskt atvinnulíf standist lengi þessa ofurvexti og vaxtaokur? Hvað telur hann að skuldug heimili unga fólksins sætti sig lengi við þessa stöðu sem er allt önnur en á Norðurlöndunum? Langvarandi hátt vaxtastig hér í 15–20% meðan nágrannar búa við 5% kann á stuttum tíma að valda mörgum miklum fjárhagslegum erfiðleikum.

Það er hátt atvinnustig, mikil vinna sem hjálpar skuldugu launafólki. Skuldir heimilanna nema nú prefóldum ráðstöfunartekjum heimilanna. Það er mikið áhyggjuefni. Það er skylda hæstv. forsætisráðherra að grípa til aðgerða, leita eftir samvinnu Seðlabanka og atvinnulífs við þessar aðstæður. Það mundi róa markaðinn og efla bjartsýni og trú á framtíðina. Það verður strax að draga úr vaxtaspennunni. Það gerist ekki með aðfinnslum og hrópum ráðherra að Seðlabankanum. Ríkisstjórnin getur lækkað vexti og það ber henni að gera. Eingöngu þannig getur hún komið í veg fyrir stór áföll, snúið þróuninni við þjóðinni til hagsbóta. Hún verður að skera niður ríkisútgjöld. Hún verður að fresta framkvæmdum tímabundið við núverandi aðstæður. Ríkisstjórnin getur ekki verið stikkfrí við núverandi aðstæður.

Nú kalla ég eftir ábyrgri hagstjórn. Að sofa á verðinum eins og ríkisstjórnin hefur gert er ábyrgðarlaust, hæstv. forsætisráðherra. Ég býð aðstoð og stuðning Framsóknarflokksins til að afstýra harkalegri lendingu í efnahagslífinu. Nú gildir að allir rói í eina átt.

Þegar mikið liggur við þurfum við Íslendingar að eiga eina þjóðarsál. Frumkvæði ríkisstjórnarinnar skiptir þar mjög miklu máli. Ég spyr eftir frumkvæði hennar og viðhorfum hæstv. forsætisráðherra fyrir hennar hönd til þessara stóru mála.

[11:24]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er að mörgu leyti eðlilegt að hefja umræðu sem þessa, nú þegar þing er komið saman að nýju eftir jólaleyfi. Við afgreiddum fjárlög með 40 milljarða afgangi skömmu fyrir jól eða fyrir um það bil mánuði og sú niðurstaða bendir til þess og sýnir fram á hversu sterka stöðu ríkissjóður Íslands býr við og það skiptir mjög miklu máli við núverandi aðstæður. En vissulega hefur ýmislegt gerst á þeim mánuði sem liðinn er frá því að fjárlög voru afgreidd eins og hv. þingmaður drap á.

Fyrr í þessari viku var gefin út ný þjóðhagsspá af hálfu fjármálaráðuneytisins sem undirstrikar styrk og sveigjanleika íslenska hagkerfisins en vekur jafnframt athygli á þeirri óvissu sem nú er uppi. Hún er af mörgum orsökum og af margvíslegum toga en mesta óvissan hefur skapast vegna þeirra hræringa sem orðið hafa á alþjóðlegum fjármálamörkuðum og hv. þingmaður drap reyndar lítillega á. Þannig háttar nefnilega til í hagkerfi okkar nú til dags að það er opið og verður þess vegna fyrir áhrifum utan í frá um leið og atburðir gerast á þeim vettvangi. Það sjáum við t.d. í verðbreytingum á olíu og í verðbreytingum á innfluttum matvælum. Hv. þingmaður vék að því að verð á gulli

hefði aldrei verið hærra. Það er ekki eitt af því sem hefur mest áhrif á efnahagslíf okkar.

Ég vil segja um þessi mál að þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins bendir til þess að viðskiptahalli sé á mjög hraðri niðurleið og að meira jafnvægi sé að nást í þeim efnum og að verðbólga sé jafnframt á niðurleið ef ekki koma til einhverjir óvæntir sérstakir atburðir. Þetta hvort tveggja er mjög mikilvægt og auðvitað standa þau mál í nánu samhengi við þá kjarasamninga sem nú er verið að vinna að.

Hv. þingmaður sagði að ríkisstjórnin hefði hafnað samkomulagi við verkalýðshreyfinguna. Það er ekki rétt. Auðvitað höfum við ekki hafnað neinu slíku en sú hugmynd sem fram kom af hálfu verkalýðshreyfingar um skattkerfisbreytingar fannst okkur óraunhæf og við gátum ekki fallist á hana en við höfum hins vegar ítrekað sagt fyrr og nú í viðræðum við fulltrúa verkalýðshreyfingarinnar að ríkisstjórnin mun ekki skjóta sér undan ábyrgð þegar kemur að því að ljúka gerð kjarasamninga en meginábyrgð á þeim er að sjálfsögðu á herðum samningsaðilanna sjálfra. En kjarasamningar, meðan þeir eru opnir, setja auðvitað ákveðna óvissu í horfurnar og þess vegna er erfitt að spá um það með vissu hver þróunin verður nákvæmlega.

Ég vil leggja áherslu á það að við núverandi aðstæður og við það umrót sem verið hefur á alþjóðlegum fjármálamörkuðum er mjög mikilvægt að allir haldi ró sinni, bæði þingmenn og aðilar úti á vinnumarkaðnum og aðilar í viðskiptalífinu, sérstaklega í bankaheiminum. Þar hafa komið upp nýjar aðstæður, lánsfjáröflun er erfið miðað við það sem áður var og laust fé liggur ekki á lausu ef svo mætti segja. Þess vegna var ákvörðun Seðlabankans fyrr í vikunni um að breyta reglum um endurhverf verðbréfaviðskipti og auka veðhæfismöguleika skuldabréfa mjög mikilvæg og er áreiðanlega ein af ástæðum þess að einn af stóru bönkunum okkar samkvæmt fréttum í morgun hætti við að útvega sér stórt lán á alþjóðlegum mörkuðum, a.m.k. í bili.

Þess vegna er það rangt sem hv. þingmaður segir að það sé ekki verið að vinna að þessum málum og að ekki sé fylgst með þeim. Það er auðvitað gert af hálfu ríkisstjórnarinnar og af hálfu Seðlabankans og það er mjög náið samráð milli þessara aðila og sömuleiðis aðila á fjármagnsmarkaðnum og aðila vinnumarkaðarins. Ég fagna því sem hv. þingmaður sagði um vilja Framsóknarflokksins til að leggja gott til málanna og efast ekki um að þau orð eru mælt af fullum heilindum.

Hv. þingmaður vék að ábyrgri hagstjórn. Ríkisstjórnin mun að sjálfsögðu kappkosta að standa að hagstjórninni með ábyrgum hætti. Það gerðum við í síðustu ríkisstjórn og það verður áfram gert í þessari ríkisstjórn.

[11:30]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég minnist þess að haustið 2005 talaði þáverandi seðlabankastjóri um jafnvægisleysi í stjórn efnahagsmála. Gagnrýnd var óábyrg stefna ríkisstjórnarinnar, m.a. í stóriðjumálum og skattamálum. Talað var um ógnarjafnvægi í efnahagsmálum árið 2005.

Verðbólgan hefur verið yfir þolmörkum hér undanfarin fjögur til fimm ár. Eina tæki Seðlabankans til að halda henni niðri er hækkun stýrivaxta sem hafa nú um langt skeið verið með því hæsta sem gerist í heiminum. Þetta gerðist áður en svokölluð niðursveifla hófst á erlendum hlutabréfamörkuðum sem hefur aðeins staðið í örfáa mánuði.

Það er því alrangt, menn stinga þá höfðinu í sandinn, að kenna erlendum aðilum um þá óvissu sem nú er í efnahagsmálum þjóðarinnar. Aðalvandamálið er ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins og stefna hennar eða réttara sagt stefnu- og andvaraleysi. Hún hefur keppst við að hygla forréttindahópum svo að bilið milli ríkra og fátækra hefur aldrei verið breiðara. Hún hefur fært skattbyrðina frá þeim efnameiri til þeirra tekjulægri. Hún hefur lækkað skatta á hátekjufólki í góðæri og þenslu. Hún hefur lækkað virðisaukaskatt sem virðist að litlu leyti hafa skilað sér til almennings. Samtímis hefur hún rekið hömlulausa stóriðjustefnu sem hleypt hefur af stað mikilli þenslu á vinnumarkaði. Þetta hefur hún gert þvert á varnaðarorð okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og þvert á varnaðarorð sérfræðinga, bæði fyrrverandi og núverandi bankastjóra Seðlabankans. Enn boðar (Forseti hringir.) forsætisráðherra Sjálfstæðisflokksins skattalækkanir. (Forseti hringir.)

Við þurfum (Forseti hringir.) að standa vörð um velferðarkerfið og þjappa (Forseti hringir.) okkur saman um það en hafna einkavæðingaráformum ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar í heilbrigðismálum.

[11:32]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er mjög eðlilegt að þessi umræða fari fram þegar þing kemur saman að loknu jólaleyfi í ljósi þess umróts sem hefur verið á mörkuðum að undanförnu.

Ég vil hins vegar nefna það hér að ég tel að það séu aðallega tveir áhrifaþættir sem valda því sem nú er að gerast. Í fyrsta lagi er það almenn lausafjárkreppa í heiminum sem á rót sína að rekja til veðlána á bandarískum mörkuðum. Við getum sagt að mikill viðsnúningur hafi orðið á fjármálamörkuðum, þar sem áður var allt fullt af fé er nú mikil þurrð.

Í öðru lagi vil ég nefna, og það verður formaður Framsóknarflokksins að hafa í huga þegar hann talar um efnahagsmálin, að áhrifavaldur núna er sú mikla þensla og sá viðskiptahalli sem hefur verið hér á undanförnum árum. Við skulum ekki gleyma því að viðskiptahallinn var 26% á árinu 2006 og verðbólgan 6,8%. Það var auðvitað ávísun á langtímaverðbólgu sem er m.a. að koma fram núna.

Varðandi stöðuna sem uppi er er mjög mikilvægt, eins og forsætisráðherra sagði, að halda ró sinni og greina tímabundna erfiðleika frá lengri tíma vandamálum. Ekkert bendir til annars en að bankarnir okkar standist fyllilega samanburð við banka á hinum Norðurlöndunum og gengi íslenskra fjármálafyrirtækja hefur ekki lækkað meira síðustu mánuði en gengi fjármálafyrirtækja á mörkuðum í kringum okkur. Þeir eru að fara í gegnum tímabundna erfiðleika núna og það skiptir miklu máli að allir haldi ró sinni við þær aðstæður og allir aðilar máls vandi sig. Það á hvort heldur við um okkur sem erum í ríkisstjórn, stjórnarandstöðuna, bankana, Seðlabankann, aðila vinnumarkaðarins

sem og aðra sem að þessum málum koma.

Ég fullyrði, (Forseti hringir.) og fullvissa formann Framsóknarflokksins um, að það er fullur (Forseti hringir.) vilji hjá ríkisstjórninni til samstarfs við alla aðila.

[11:34]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hæstv. fjármálaráðherra lét þess getið í upphafi máls síns að staða ríkissjóðs væri sterk. Vissulega er það svo að ríkissjóður hafði mikinn afgang á síðasta ári og gert er ráð fyrir verulegum tekjuafgangi á þessu ári. Margt bendir hins vegar til þess að tekjur ríkissjóðs muni dragast saman á árinu. Án þess að ég sé neitt að tala niður ástandið hljóta allir að átta sig á því að fjármagnstekjuskattur og tekjuskattur frá lögaðilum muni lækka á árinu. Það verður að tala um hlutina eins og þeir eru og að mínu mati stefnir í að sá 39 milljarða króna afgangur sem gert var ráð fyrir við afgreiðslu fjárlaga verði eitthvað minni en það, jafnvel allt að því helmingi minni. Þar fyrir utan er ríkissjóður kannski ekki í neinni hættu.

Ég undrast hins vegar mjög að ríkisstjórnin hafi valið þá leið sem hún valdi í sambandi við kjarasamningana. Þar tel ég að hún hafi aukið á óvissuna í þjóðfélaginu, að lýsa því ekki yfir að hún væri tilbúin að vinna að útfærslu sem stuðlar að því að hækka rauntekjur láglaunafólks. Það hefði verið mjög jákvætt og gott innlegg í kjarabaráttuna. Eins og sú barátta hefur verið að þróast síðan bendir margt til þess að það stefni í átök og hærri kröfur á vinnumarkaði að því er varðar laun en ella hefði verið. Ég held að þetta hafi verið misráðið. Við þurfum vissulega að halda ró okkar og eigum ekki að stuðla að ójafnvægi en ég held að ríkisstjórnin hafi (Forseti hringir.) samt farið þar á undan.

[11:37]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Það er umrót í efnahagslífinu bæði hér á landi og á alþjóðavísu. Áhrifa frá alþjóðlegum fjármálamörkuðum gætir meira um þessar mundir en áður var og mörg íslensk fyrirtæki starfa á alþjóðlegum markaði.

Stjórnvöld hafa aðallega tvö tæki til efnahagsstjórnar. Annars vegar Seðlabankann með vaxtaákvörðunum sínum og bankinn hefur vissulega verið að gera sitt. Margir telja að það hafi ekki dugað nógu vel og skoðanir eru skiptar um Seðlabankann og aðferðir hans. En þrátt fyrir allt verður að segjast að Seðlabankinn hefur þó verið að sinna sínu hlutverki.

Ríkisstjórnin hefur hins vegar fjárlögin sem sitt helsta tæki og aðhaldsleysi er allt of mikið í ríkisfjármálum. Útgjaldaliðir fjárlaga 2008 eru hátt í 20% hærri en fjárlög 2007, það ber ekki vitni um mikið aðhald. Hæstv. fjármálaráðherra lýsti því yfir í fjölmiðlum í desember að mikið aðhald væri í ríkisfjármálum og rökstuddi það með miklum tekjuafgangi. Það er hins vegar ekki réttur mælikvarði, útgjöld ríkissjóðs og þróun þeirra hljóta að vera mælikvarðinn á aðhaldsstig ríkisfjármála.

Virðulegur forseti. Óveðurssky eru á himni í efnahagsmálum og þjóðarskútan velkist í ölduróti nu. Spurningin er hvort hún brotlendir í skerjagarðinum eða siglir heil í höfn. Við slíkar aðstæður reynir á skipstjórann og það er hæstv. forsætisráðherra sem heldur um stýrið. Ég segi við ríkisstjórnina: Ræs, það er verk að vinna. Það er ekki kostur í stöðunni að gera ekki neitt og sjá til hvað gerist. Það verður að beita meira aðhaldi í ríkisfjármálum, það þarf að tala meira fyrir íslensku efnahagslífi bæði hér á landi og erlendis. Ég tek undir með hæstv. forsætisráðherra að menn eigi að halda ró sinni í umræðunni en þeir þurfa að halda vöku sinni. Kallað er eftir viðbrögðum og ábyrgum vinnubrögðum, virðulegur forseti. Nú reynir á hæstv. forsætisráðherra (Forseti hringir.) að stýra skútunni heilli í höfn. Það er mikið í húfi.

[11:39]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er vissulega rétt að ríkisfjármálin skipta miklu máli í hagstjórninni og það er rétt að gert er ráð fyrir því að útgjöld verði meiri á þessu ári en þau voru á síðasta ári. Það er ekki vegna þess að ríkiskerfið sé að þenjast út, þar er hækkunin nákvæmlega innan þess ramma sem hefur verið í gildi undanfarin ár. Hækkun er hins vegar vegna þess að tilfærsluútgjöld til tryggingakerfisins, eldri borgara, hafa hækkað vegna ákvarðana bæði fyrri og núverandi ríkisstjórnar og einnig vegna þess að við höfum ákveðið að auka í fjárfestingarnar þar sem verkefnum fer að ljúka og þá sérstaklega á Austurlandi. Það getur vel verið að ekki sé nægjanlega að gert í þeim efnum en það fer auðvitað eftir þróuninni næstu mánuði.

Eins og þróunin hefur verið síðustu mánuði var það hins vegar rétt af okkur að lækka þau útgjöld þegar við tókum ákvarðanir í desember á sama hátt og við minnkuðum umfang útgjaldanna á síðasta ári í fjárfestingunum. Það var hins vegar ein tegund af útgjöldum í þjóðarbúinu sem jókst á síðasta ári langt umfram það sem áætlað var, það voru fjárfestingar í íbúðarhúsnæði sem fóru úr 6% í 10% og er bein afleiðing þess að félagsmálaráðherra síðustu ríkisstjórnar hækkaði lánshlutfallið hjá Íbúðalánasjóði. Það er kannski sú ákvörðun sem hefur haft mest áhrif (Gripið fram í.) á það að hagþróunin á síðasta ári var önnur en við ætluðum. (Gripið fram í.)

Við þurfum hins vegar að gæta okkar á því að vera ekki með þversagnir í málflutningi okkar, annars vegar tala um að fjárlögin séu að ausa olíu á eldinn og hins vegar að tala um að útgjaldatillögur sem komu frá ASÍ, því að það voru auðvitað útgjaldatillögur til ríkisins, hafi verið góðra gjalda verðar. Hvort tveggja hefur áhrif á þensluna og til sömu áttar. (Forseti hringir.) Gætum að okkur í þessu, bæði að því sem við segjum og gerum.

[11:41]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta voru nokkuð góð niðurlagsorð: Gætum að því sem við segjum og gerum. Það var fróðlegt að heyra hæstv. fjármálaráðherra gagnrýna eigin gjörðir í síðustu ríkisstjórn. Látum það liggja á milli hluta.

Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni, formanni Framsóknarflokksins, fyrir að efna til þessarar umræðu sem á stöðugt að fara fram. Það hriktir óneitanlega í undirstöðum efnahags- og fjármálakerfisins hér á landi. Hversu alvarlegar þær sveiflur og dýfur koma til með að

verða vitum við ekki, það er komið undir ýmsu.

Á hitt er að líta að þetta er ekki ný þróun. Við höfum búið við geigvænlegan viðskiptahalla um árabil og skuldir þjóðarbúsins hafa stóraukist, við erum orðin ein skuldugasta þjóð heimsins. Á sama tíma og því hefur undið fram höfum við hlustað á ræður ráðherra, forsætisráðherra og fjármálaráðherra Sjálfstæðisflokksins, í þá veru sem við heyrðum hæstv. forsætisráðherra tala hér áðan.

Jú, það er svolítill órói í útlöndum. Við búum við opið hagkerfi, það er alveg rétt. En við búum ekki þar með sagt við kerfi sem á að vera án ábyrgðar. Nú ríður á að allir þeir sem hafa aðstöðu til að taka ákvarðanir sem hafa áhrif á framvindu mála axli slíka ábyrgð. Það á við um stórfyrirtækin, það á við um fjárfestana, það á við um bankana sem nú hafa í hótunum við íslenskt samfélag og virðast gleyma því upp úr hvaða jarðvegi þeir eru sprottnir, hverjum þeir eiga velgengni sína að þakka. Að sjálfsögðu íslensku samfélagi.

Hér beinum við hins vegar sjónum að stjórnvöldum. Þau eiga að draga úr þenslu á stórþenslusvæðum. Það gera þau ekki. Þau eiga að gefa út afdráttarlausar yfirlýsingar varðandi stóriðjustefnuna, (Forseti hringir.) sem er höfuðvaldur að óförum okkar í efnahagsmálum á undanförnum árum. Afdráttarlausar (Forseti hringir.) yfirlýsingar frá hendi ríkisstjórnarinnar eru sjálfstæð og mikilvæg efnahagsráðstöfun í sjálfu sér.

[11:43]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Á fund fjárlaganefndar og efnahags- og skattanefndar komu í gær fulltrúar efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins. Fjölmiðlar hafa fjallað um málið og mátti skilja á einum þeirra að formaður fjárlaganefndar væri að boða gengishrap, örveikingu krónunnar og að bandaríkjadalur ætti að vera kominn upp í rúmar 100 kr. fyrir hádegi. Því fer fjarri þrátt fyrir að því sé spáð að gengi krónunnar gefi lítillega eftir á næstu tveimur árum. Samsettar fréttir fjölmiðla geta á stundum komið einkennilega út.

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir orð hæstv. forsætisráðherra um efnahagsskrifstofuna. Efnahagsskrifstofan telur að við séum nú á leið inn í skeið hjaðnandi hagvaxtar eftir lok mikilla stóriðjuframkvæmda. Við höfum séð lækkun hlutabréfaverðs og vitum af því að kauptækifæri eru á markaði og hlutabréfamarkaðurinn mun aftur styrkjast að mati greiningaraðila. Það er hins vegar minna framboð af ódýru erlendu lánsfé sem mun draga úr innlendri eftirspurn. Þetta mun m.a. valda því að ójafnvægi í efnahagsmálunum mun minnka.

Hins vegar eru ýmsar kennitölur í efnahagsmálunum á ferð sem ýmsir gætu kallað sveiflu. Áætlun um afgang á tekjujöfnuði ríkissjóðs árið 2008 er lítið breytt og áfram er miðað við að Seðlabankinn fylgi aðhaldssamri peningastjórn í ár og meðalstýrivextir á árinu 2008 verði hinir sömu og á þessu ári.

Virðulegi forseti. Óvissuþættir í efnahagsspánni eru taldir vera nokkru fleiri en oft áður. Helst ber að nefna þróun á innlendum og erlendum fjármálamörkuðum, gengi krónunnar, kjarasamninga og frekari framkvæmdir. Efnahagsskrifstofan boðar nú endurrýni m.a. á skriðþunga tekjuliða en um leið er talið að forsendur fjárlaga standist þrátt fyrir ógurlega breytingu á einstökum tekjuliðum. Undir það sjónarmið tek ég.

Íslenska þjóðin (Forseti hringir.) er ekki á vonarvöl. Höldum ró okkar. Kraftur og orka er til staðar í íslensku hagkerfi, hjá íslenskri þjóð og í íslensku atvinnulífi.

[11:46]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir að vekja máls á því sem hér er um að ræða. Við frjálslynd gerðum okkur grein fyrir því fyrir kosningar að líklega yrði um veðrabrigði að ræða í efnahagsmálum. Við gerðum ákveðnar tillögur með tilliti til þeirra atriða. Við bentum sérstaklega á vandamál gjaldmiðilsins, flotkrónunnar. Ég var mjög undrandi að hlusta á hæstv. utanríkisráðherra áðan þegar hún minntist ekki á vandamálið í sambandi við myntina. Allir helstu viðskiptajöfrar þessarar þjóðar hafa bent á að það væri eitt helsta vandamálið en nú er það allt í einu horfið út úr umræðunni af hennar hálfu.

Gylfi Arnbjörnsson, framkvæmdastjóri ASÍ, segir í Fréttablaðinu í gær, með leyfi forseta:

„… erlenda ráðgjafa hafa varað íslensk stjórnvöld við að sú óhagstæða hagstjórn sem hér hafi verið til langs tíma geti leitt til þess að tiltrú alþjóðafjármálamarkaðar á íslensku myntinni þverri.“

Og ég spyr: Hvaða ráðgjafar voru þetta? Af hverju hefur ekki verið farið eftir því eða gerð grein fyrir því hvað um er að ræða?

Við frjálslynd lögðum áherslu á að til þess að vernda borgarana í landinu yrðu þeim búin sömu lánakjör og gilda í okkar helstu nágrannalöndum. Ekkert slíkt hefur gerst. Óöryggi vegna flotkrónunnar, gjaldmiðilsins, og það að ekki hefur verið hirt um að gæta að hagsmunum og öryggi hins almenna borgara er hið alvarlegasta sem fram undan er í íslenskum efnahagsmálum.

Sem betur fer er íslenskt efnahagslíf sterkt þótt það hafi verið veikt að mörgu leyti vegna gjaldmiðilsins og að ekki hefur verið hirt um framleiðsluatvinnugreinarnar.

Það var rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra að þenslan og viðskiptahallinn sem hefur verið er langtímavandamál sem vinna verður úr. Það eru kreppuboðar fram undan en ríkisstjórnin (Forseti hringir.) siglir ekki frá þeim.

[11:48]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil í lok þessarar umræðu þakka hófstillta og ábyrga umræðu. Mér fannst örla á meiri ábyrgð hjá hæstv. forsætisráðherra og utanríkisráðherra, forustumönnum ríkisstjórnarinnar. Þeir hafa áhyggjur og horfa á málin með öðrum augum. En enn finnst mér vanta á úrræði og að ríkisstjórnin ætli að taka á málunum.

Það er í raun sorglegt að hlusta á hæstv. forsætisráðherra, sem er, ef ég veit rétt, master í hagfræði, hafa þann sama háttinn á og hæstv. fjármálaráðherra, að grobba af miklum afgangi á ríkissjóði sem er fyrst og fremst til kominn vegna mikillar eyðslu í landinu og uppgangs á síðustu árum, mikilla innkaupa í landi sem skilar ríkissjóði tollum

og gjöldum. Það er ekki mælikvarði hagfræðinnar á rekstur ríkissjóðs, eins og hér hefur komið fram í umræðunni. Mig minnir að hæstv. fjármálaráðherra hafi nú óvart fundið einhverja tugi milljarða til viðbótar í ríkissjóði í haust þegar þing kom saman sem hann átti ekki von á, sem er til marks um eyðsluna í samfélaginu.

Ég vil í lokin leggja áherslu á það sem komið hefur fram hjá þeim sem talað hafa og hæstv. forsætisráðherra. Það er mikilvægt að halda ró sinni við þessar aðstæður og reyna að taka á málunum. Forsætisráðherra getur ekki látið eins og hann sé blaðafulltrúi ríkisstjórnarinnar. Hann er foringi ríkisstjórnarinnar og forsætisráðherra og verður að beita því frumkvæði sem forsætisráðherrar gera í öllum ríkisstjórnum til að afstýra kreppu.

Sem betur fer er mikill þróttur í íslensku samfélagi. Fyrir 12 árum var það ekki þannig. Þá var hér atvinnuleysi og neyð. Nú eigum við mikla möguleika. Við þurfum að afstýra þessari kreppu. Það getum við með samstilltu átaki en þess vegna verður ríkisstjórnin í framhaldi (Forseti hringir.) af þessari umræðu að vakna og halda vöku sinni.

[11:50]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er rétt að aðstæður hafa breyst nokkuð á undanförnum vikum. Þá er mikilvægt að menn setjist niður og greini hver vandinn er, hvaða ástæður eru fyrir honum og hvernig er hægt að bregðast við. Þá vill svo til, alveg sama hvað hv. þm. Guðni Ágústsson segir, að það skiptir miklu máli að staða ríkissjóðs er sterk, að staða fjármálastofnananna á Íslandi er gríðarlega sterk og að sveigjanleiki hagkerfisins er mikill, í ljósi þeirra breytinga sem orðið hafa á því á undanförnum árum. Allt þetta skiptir núna verulegu máli.

Óvissan er af margvíslegum toga eins og ég sagði í upphafi. Kjarasamningar eru lausir. Samningsaðilarnir eru ábyrgir, þess er ég fullviss og ríkisstjórnin mun ekki skorast úr leik ef til hennar kasta kemur.

Aðstæður á alþjóðlegum fjármálamörkuðum hafa gert okkur erfitt fyrir eins og mörgum öðrum. Það er rétt sem kom fram í máli hæstv. utanríkisráðherra að þótt gengi íslensku fjármálastofnananna hafi lækkað á undanförnum mánuðum þá hefur það sama gerst í öðrum löndum. Fyrir því eru ástæður sem ekki er tími til að fara út í við þessa umræðu.

Kjarasamningar eru lausir. Það er óvissa á alþjóðlegum fjármálamörkuðum. En það verður líka að taka það fram að í þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins er ekki tekið tillit til hluta sem kunna að vera fram undan, ákvarðana sem ekki hafa verið teknar, ákvarðana sem ekki hafa verið formlega teknar eða afgreiddar. Þar er t.d. um að ræða möguleikana á frekari stóriðjuframkvæmdum sem ég þykist vita að muni gleðja hv. þm. Ögmund Jónasson. Framkvæmdir í Helguvík, svo ég nefni dæmi, eru t.d. ekki inni í þessari þjóðhagsspá en munu að sjálfsögðu skipta verulegu máli þegar hægist um í hagkerfinu og dregur úr öðrum framkvæmdum.

Þetta (Gripið fram í.) verða menn að hafa í huga (Gripið fram í.) þegar þetta mál verður gert upp. Ég bið hv. þm. Jón Bjarnason að virða málfrelsi mitt eins og ég geri (Forseti hringir.) jafnan þegar hann talar.

Varnarmálalög, 1. umr.

Stjfrv., 331. mál (heildarlög). — Þskj. 565.

[11:53]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til varnarmálalaga. Með frumvarpinu er stefnt að setningu laga sem gilda munu um stjórnsýslu varnarmála á íslensku yfirráðasvæði og um samstarf Íslands við aðrar þjóðir um öryggis- og varnarmál. Framlagning frumvarpsins er söguleg í sjálfu sér og rökrétt framhald þeirra tímamóta sem orðin eru í sögu landsins með brotthvarfi flotastöðvar Bandaríkjahers frá landinu eftir 55 ára starfsemi.

Nú er sá tími liðinn að Bandaríkin fari með fyrirsvar fyrir Ísland innan NATO á tilteknum sviðum. Sá tími er liðinn að Ísland þurfi engum peningum að kosta til varna sinna og sá tími er kominn að Ísland sjálft axli aukna ábyrgð á eigin öryggi. Því ber að fagna að nú er friðvænlegra í heimshluta okkar en oft áður. Um leið ber okkur öllum sem kjörin erum til ábyrgðarstarfa hér á hinu háa Alþingi að taka alvarlega skyldu okkar til að tryggja öryggi og varnir þjóðarinnar. Hér getur enginn skilað auðu. Verkefnið er okkar til að vinna núna.

Virðulegi forseti. Íslensk varnarmálalög eru nauðsynleg við nýjar aðstæður. Með brotthvarfi Bandaríkjahers færðist starfræksla íslenska loftvarnakerfisins til Íslendinga auk rekstrar fjölda eigna NATO hér á landi. Ratsjárstofnun hefur rekið loftvarnakerfið undanfarin ár fyrir Bandaríkin en frumvarpið gerir ráð fyrir að ný stofnun í íslensku stjórnkerfi, Varnarmálastofnun, taki við hlutverki hennar auk þess að annast rekstur mannvirkja NATO og samskipti við fulltrúa herja bandalagsríkja sem viðkomu eiga hér á landi.

Íslenskt stjórnkerfi hefur aldrei fyrr gegnt slíkum varnarverkefnum. Þess vegna er nauðsynlegt að setja starfseminni skýr lög, varnarmálalög, sem móti vandaða stjórnsýsluhætti á þessu sviði og tryggi gagnsæi og nauðsynlegt stjórnsýslueftirlit. Ísland er opið lýðræðislegt samfélag sem virðir grundvallarreglur réttarríkisins og það er sérstaklega mikilvægt að fylgja því fast eftir þegar undirstaða er lögð að stjórnsýslu vandamála.

Virðulegi forseti. Ég sný mér þá að því að rekja þær meginforsendur sem frumvarp til varnarmálalaga byggist á. Í fyrsta lagi byggist frumvarpið á þeirri forsendu að Íslendingar eru herlaus þjóð og að ekki er vilji til þess af hálfu stjórnvalda að breyta þeirri staðreynd. Af þessu leiðir að varnir landsins verða einungis tryggðar með samstarfi við önnur ríki. Ég vil minna á að slíkt samstarf er milliríkjasamstarf og því eðli málsins samkvæmt utanríkismálefni sem lýtur lýðræðislegu eftirliti af hálfu utanríkismálanefndar Alþingis.

Í öðru lagi er með frumvarpinu settur skýr lagarammi um verkefni íslenskra stjórnvalda á sviði öryggis- og varnarmála og aðskilnað þeirra frá öðrum verkefnum stjórnvalda sem eru borgaraleg í eðli sínu, svo sem löggæsla og almannavarnir. Í frumvarpinu er fjallað um verkefni sem snúa að varnarviðbúnaði ríkisins og ytra öryggi þess. Þessi verkefni verða nú unnin af íslenskum starfsmönnum en þau hafa hingað til að mestu verið unnin af erlendum hermönn-

um í umboði íslenskra stjórnvalda. Ég tel mikilvægt að þessi verkefni séu skilgreind í lögum og skýrt aðgreind frá öðrum innlendum stjórnsýsluverkefnum. Þetta er sérstaklega mikilvægt varðandi verkefni á sviði löggæslu og almannavarna sem eru borgaraleg í eðli sínu.

Af virðingu fyrir réttaröryggi borgaranna ber ekki að blanda saman borgaralegum verkefnum og störfum að landvörnum og er það sjónarmið viðurkennt hvarvetna í okkar heimshluta og þeim stjórnvöldum sem fara með löggæslu og innanríkismálefni eru ekki falin verkefni er lúta að gæslu ytra öryggis ríkja. Með skýrum aðskilnaði er lýðræðislegt eftirlit með þessari starfsemi auðveldað og nauðsynlegt gagnsæi tryggt í framkvæmd varnartengdra verkefna.

Ég leyfi mér að segja að með þessu frumvarpi sé reistur lagalegur eldveggur milli þessara tveggja verkefnaflokka stjórnvalda, þ.e. varnartengdra verkefna og verkefna á sviði löggæslu og almannavarna. Um leið vil ég taka fram að frumvarpið útilokar ekki að stofnað verði til samstarfs milli stofnana sem starfa á grundvelli ákvæða þess og borgaralegra stofnana íslenska ríkisins sem vinna að gæslu almannaöryggis enda yrði þar ávallt um gagnsæja þjónustusamninga milli stofnana að ræða.

Í þriðja lagi er með frumvarpinu lagt til að sett verði heildstæð löggjöf um varnarmálatengda starfsemi á Íslandi. Hingað til hefur slík starfsemi byggst að meira eða minna leyti á ólögfestum reglum og venjum og ekki verið háð lýðræðislegu eftirliti af hálfu löggjafans með skipulegum hætti. Slíkt fyrirkomulag samræmist að mínu viti ekki lýðræðislegum og nútímalegum stjórnarháttum. Með frumvarpinu er starfsheimildum stjórnvalda á sviði varnarmála settur skýr lögmæltur rammi og skapaðar forsendur fyrir öflugu eftirliti kjörinna fulltrúa með framgöngu framkvæmdarvaldsins á þessu sviði. Ég bendi t.d. á að í frumvarpinu er sérstaklega kveðið á um upplýsingagjöf utanríkisráðherra til utanríkismálanefndar varðandi varnaræfingar og starfsemi Varnarmálastofnunar.

Í fjórða lagi er í frumvarpinu kveðið á um að utanríkisráðherra beri ábyrgð á mótun og framkvæmd öryggis- og varnarstefnu Íslands á alþjóðavettvangi. Það fyrirkomulag er í samræmi við þá framkvæmd sem tíðkast í okkar heimshluta, að utanríkisráðherrar annist alþjóðlegt samstarf á sviði öryggis- og varnarmála. Þetta á m.a. við um þátttöku Íslands í alþjóðlegu samstarfi innan Atlantshafsbandalagsins, Sameinuðu þjóðanna og í öryggispólitísku samstarfi Íslands við Evrópusambandið. Hér undir fellur einnig tvíhliða öryggis- og varnarsamstarf Íslands við önnur ríki. Þar ber helst að nefna varnarsamstarf Íslands og Bandaríkjanna byggt á varnarsamningnum frá 1951 og öryggis- og varnarsamstarf við grannríki Íslands sem mótast hefur á allra síðustu missirum og er enn í mótun.

Í fimmta og síðasta lagi er í frumvarpinu skilið með skýrum hætti á milli stefnumótunar á sviði varnarmála og framkvæmdar varnarmálatengdra verkefna. Stefnumörkunin verður áfram í höndum utanríkisráðherra en einstök verkefni verða falin Varnarmálastofnun. Með þessu móti er leitast við að samræma og sameina framkvæmd varnarmálatengdra verkefna og ná mestum mögulegum samlegðaráhrifum í rekstri. Þessi útfærsla tekur mið af þeirri stefnu stjórnvalda að færa afgreiðslu verkefna og framkvæmdir frá ráðuneytum til lægra settra stjórnvalda í anda nútímalegrar stjórnsýslu.

Í frumvarpstextanum eru markmið laganna greind í þessi fjögur atriði. Í fyrsta lagi að skilgreina valdheimildir íslenskra stjórnvalda vegna varnartengdra verkefna. Í öðru lagi að greina á milli varnartengdra verkefna og borgaralegra verkefna sem lúta að löggæslu og innra öryggi ríkisins. Í þriðja lagi að greina á milli stefnumótunar og framkvæmdaatriða á sviði varnarmála og í fjórða lagi að auðvelda lýðræðislegt eftirlit með varnartengdri starfsemi. Utanríkisráðherra er falin yfirstjórn varnarmála. Jafnframt er sett á fót undirstofnun utanríkisráðuneytisins, Varnarmálastofnun, sem taka á við verkefni Ratsjárstofnunar, rekstri öryggissvæða, mannvirkja og annarra eigna Atlantshafsbandalagsins hérlendis og framkvæmd varnarmálatengdra verkefna eins og þegar er rakið.

Í frumvarpinu er að finna það nýmæli að Varnarmálastofnun á að vinna úr upplýsingakerfum Atlantshafsbandalagsins. Um er að ræða verkefni sem unnið hefur verið í utanríkisráðuneytinu en flyst nú til Varnarmálastofnunar. Sérstakt ákvæði er í frumvarpinu um heimildir NATO til að sinna loftrýmisgæslu og loftrýmiseftirliti hérlendis. Gert er ráð fyrir að Varnarmálastofnun sjái um að veita bandalagsþjóðum svokallaðan gistiríkisstuðning vegna loftrýmisgæslu sem fyrirhugað er að hefjist núna í vor. Þá mun Varnarmálastofnun annast undirbúning og framkvæmd varnaræfinga. Í frumvarpinu er að finna sérákvæði um rekstur íslenska loftvarnakerfisins, rekstur öryggissvæða, hagnýtingu mannvirkja Atlantshafsbandalagsins og heimildir Varnarmálastofnunar til að hafa tekjur af þeim vegna reksturs og viðhalds.

Í frumvarpinu eru almenn ákvæði um hæfnisskilyrði starfsmanna Varnarmálastofnunar, þar með talið svonefnda öryggisvottun, ráðningar þeirra, þagnarskyldu og bann við verkföllum. Í ákvæði til bráðabirgða í frumvarpinu er heimilað að bjóða starfsmönnum Ratsjárstofnunar störf hjá Varnarmálastofnun án þess að þau séu auglýst. Þó skal auglýsa stöðu forstjóra Varnarmálastofnunar. Með þessum aðgerðum má segja að yfirtaka og endurskipulagning á rekstri Ratsjárstofnunar sé leidd farsællega til lykta en Íslendingar tóku við rekstrinum 15. ágúst 2007 svo sem hv. þingmönnum er kunnugt.

Hvað kostnað vegna frumvarpsins varðar þá leyfi ég mér að vísa til kostnaðarmats fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins sem fylgir með frumvarpinu. Þar kemur fram að áætlaður heildarrekstrarkostnaður til varnarmála, 1.350 millj. kr. samkvæmt fjárlögum 2008, mun ekki aukast við samþykkt frumvarpsins. Á árinu 2008 mun falla til stofnkostnaður í eitt skipti vegna yfirfærslu eigna Bandaríkjahers til íslenska ríkisins. Áætlaður stofnkostnaður er 360 millj. kr. Ég bind vonir við að sú upphæð lækki talsvert í yfirstandandi samningaviðræðum ríkjanna. Þá munu 11 starfsmenn Ratsjárstofnunar eiga rétt á biðlaunum hafni þeir boði um starf hjá Varnarmálastofnun. Biðlaunakostnaður getur numið allt að 70 millj. kr.

Eins og ég hef áður sagt í ræðustól á Alþingi þá eru þetta verulegar upphæðir. Kostnaður sem um árabil hefur verið greiddur af öðru ríki fyrir okkur, ef svo má segja. Sá tími er liðinn að Íslendingar geti leitað á náðir annarra ríkja

um varnir án eigin framlaga. Ísland hefur ekki neina þá sérstöðu sem útilokar okkur frá skyldum í samfélagi þjóða.

Virðulegi forseti. Ég vék að því í upphafi ræðu minnar að öryggi og varnir Íslands standa á sögulegum tímamótum. Í framhaldi af því að Bandaríkjamenn tilkynntu brotthvarf sitt frá Keflavík tók forsætisráðherra Geir H. Haarde þá skynsamlegu ákvörðun að leita skyldi til NATO um mat á loftvörnum Íslands á friðartímum og nauðsyn íslenska loftvarnakerfisins fyrir varnir Íslands og sameiginlegar varnir bandalagsríkja. Sem formaður Samfylkingarinnar hafði ég sagt, strax og brotthvarf Bandaríkjahers varð opinbert, að Ísland ætti í krafti 7. gr. varnarsamningsins frá 1951 að leita álits NATO á þeirri stöðu sem upp væri komin. Grundvallarafstaðan er hin sama. Á meðan Ísland hefur ekki enn sjálft byggt upp þá sérfræðilegu þekkingu sem er grundvöllur mats á varnarþörf ber að byggja á mati NATO. Um leið er ríkisstjórninni ljós nauðsyn þess að Íslendingar byggi upp eigin sérfræðiþekkingu og er sú vinna hafin. Frumvarpið gerir ráð fyrir því að það verði skylda utanríkisráðherra á hverjum tíma að láta vinna vandað hættumat fyrir landið. Ég hef sem flokksformaður og þingmaður talað fyrir nauðsyn þessa um árabil. Að mínu mati eru allar áætlanir um viðbúnað ófullnægjandi án slíkrar undirstöðu.

Nú í haust fór af stað þverfaglegur starfshópur um hættumat á vegum utanríkisráðuneytisins og mun skila niðurstöðum næsta haust. Með þessu og öðru byggjum við upp okkar eigin þekkingu á og eigin mat á hættu og varnarþörf og undirbúum þannig pólitískar ákvarðanir næstu ára.

Ríkisstjórnin telur einnig nauðsynlegt að stuðla að rannsóknum og fræðslu um varnir og öryggi með stofnun rannsóknarseturs sem starfi í ríkum tengslum við alþjóðlegt rannsóknarsamfélag. Samráðsvettvangur stjórnmálaflokka sem getið er um í yfirlýsingu fyrri ríkisstjórnar frá árinu 2006 ætti að starfa í tengslum við slíkt rannsóknarsetur og skal vonað að allir stjórnmálaflokkar verði reiðubúnir til að taka þátt þar í samkeppni hugmynda á opnum vettvangi með fræðimönnum og fagfólki. Ríkisstjórnin byggir á mati NATO á nauðsyn loftvarnakerfis og reglulegs eftirlits flugvéla bandalagsríkja svo lengi sem það er niðurstaðan á grundvelli bestu þekkingar og bestu fáanlegu upplýsinga. Á sama tíma er lagður grunnur að sterkari eigin stofnunum okkar Íslendinga á þessu sviði og þannig gengið til móts við endurskoðun og nýjar ákvarðanir í heimi sem sífellt breytist. Fyrsta og brýnasta skrefið til mótunar stefnu og leikreglna um varnarmál er setning varnarmálalaga þar sem markmið löggjafans eru skilgreind með skýrum hætti, valdheimildir og verkaskipting stjórnvalda afmörkuð og lýðræðislegt eftirlit með varnartengdri starfsemi tryggt.

Virðulegi forseti. Alþingi Íslendinga gefst nú færi á að taka mikilsvert skref í átt að nýju sammæli þjóðarinnar um varnir og öryggi. Á 21. öld er fráleitt að næra gamla og sársaukafulla átakahefð um varnir landsins. Stjórnmálamenn eiga að leggja upphrópanir til hliðar og efna til samræðu við þjóðina. Það er spá mín að þegar á reynir muni ólíkar kynslóðir og fólk sem í fortíðinni var ekki á eitt sátt komast að raun um að sýn Íslendinga á varnir og öryggi sé alls ekki ólík heldur þvert á móti sú sama að langmestu leyti. Við eigum að leggjast á eitt um að sammæli skapist því það eitt er í sjálfu sér einnig mikilvægt öryggismál.

Lýðveldið Ísland er öflugt smærra ríki í alþjóðasamfélaginu. Við herjum ekki á neinn, við hervæðumst ekki heldur lítum eftir lofthelgi okkar og landhelgi. Það er dýrmætt að ógna engum, geta gengið fram óbundinn, vera þekkt fyrir að standa með alþjóðalögum og eiga viðskipti á heiðarlegum grunni. Á 21. öld er friður og öryggi alþjóðlegt verkefni því nýjar ógnir virða ekki landamæri.

Ég legg til, virðulegur forseti, að frumvarpi þessu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. utanríkismálanefndar.

[12:08]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar sagði á sínum tíma að til stæði að efna til þverpólitískrar umræðu um stefnumótun á sviði öryggismála. Þetta var útlistað í aðdraganda síðustu alþingiskosninga. Hvergi bólar á slíkri vinnu. Hins vegar er nú komið fram frumvarp frá formanni Samfylkingarinnar og hæstv. utanríkisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnar Íslands þar sem við erum geirnegld inn í NATO-hernaðarsamvinnu til frambúðar, þar sem lögbundinn er hernaðarsamningurinn frá 2006, þar sem lögbundnar eru heimildir til heræfinga á Íslandi, þar sem lögbundinn er aðgangur herja NATO að íslensku landsvæði og um það samkvæmt varnarþörf eins og hún er skilgreind af hernaðarbandalaginu NATO.

Nú beini ég þeirri spurningu til hæstv. utanríkisráðherra og formanns Samfylkingarinnar: Var það þetta sem átt var við þegar kjósendum var heitið því að efnt yrði til þverpólitískrar aðkomu að stefnumótun Íslendinga í varnarmálum á komandi árum?

[12:10]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er rétt sem hv. þm. Ögmundur Jónasson segir að ég taldi og tel enn mjög mikilvægt að þverpólitísk umræða fari fram um stefnumótun á sviði utanríkismála og öryggismála. Það frumvarp sem hér liggur fyrir til varnarmálalaga er fyrst og fremst frumvarp um það hvernig við ætlum að halda utan um þau verkefni sem leiða af veru okkar í Atlantshafsbandalaginu. Ég geng út frá því í þessu frumvarpi. Það er auðvitað rétt hjá þingmanninum að við erum aðilar að Atlantshafsbandalaginu enda er engin tillaga uppi um annað og gert er ráð fyrir að öllum þeim verkefnum sem tengjast veru okkar í því bandalagi sé sinnt í Varnarmálastofnun. Stefnumótunin sjálf liggur hins vegar ekki þar. Stefnumótunin sjálf liggur hjá utanríkisráðuneytinu, hún liggur hjá Alþingi, hjá utanríkismálanefnd Alþingis og hjá þeirri nefnd, sem okkur vinnst vonandi tími til að stofna áður en langt um líður, sem á að fjalla um öryggis- og varnarmál og starfar þá með aðild stjórnmálaflokkanna en utan vébanda Alþingis. Þetta er rammi utan um það verkefni til þess að það sé algerlega skýrt og aðskilið frá öðrum þáttum í íslenskum öryggismálum sem lúta að innra öryggi ríkisins. Stefnumótunin sjálf er ekki í þessari stofnun en það er rétt að það er gengið út frá því að við séum aðilar að NATO enda ekki tillaga uppi um annað.

[12:11]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við munum taka einstaka efnisþætti þessa frumvarps til umræðu á eftir, m.a. hvað varðar stefnumótun sem samkvæmt frumvarpinu eins og ég les það liggur hjá utanríkisráðherra. Áherslan liggur þar fremur en hjá Alþingi. Við munum ræða það nánar á eftir.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði að við ættum að hefja okkur upp úr hjólförum liðins tíma. Mér sýnist ríkisstjórnin og þá ekki síst Samfylkingin, því að þessi málaflokkur er á ábyrgð hennar, vera að keyra sig niður í gömlu hjólför hernaðarríkjanna. Og hæstv. utanríkisráðherra leyfir sér að segja að það hafi ekki komið fram tillögur um annað en þann grundvöll sem hér er byggt á, þ.e. hernaðarsamvinnu innan NATO. Við töldum að á nýjum tímum í dögun nýrrar aldar mundu menn taka alla þessa grundvallarþætti til endurskoðunar þegar við mótuðum stefnu okkar til frambúðar. Það var sá skilningur sem ég lagði í orð hæstv. utanríkisráðherra í aðdraganda síðustu kosninga og ég hef trú á því að almennir kjósendur hafi gert það líka. Síðan fáum við þetta, eina allsherjarhernaðarhyggju borna á borð Alþingis.

[12:13]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þetta frumvarp hefur ekkert með hernaðarhyggju að gera. Frumvarpið snýr að því að hægt sé að halda utan um þau verkefni sem tengjast aðild okkar að Atlantshafsbandalaginu með sértækum hætti þannig m.a. að almenningi, og þingmönnum gefist kostur á að hafa lýðræðislegt eftirlit með því hverju við erum að sinna vegna aðildar okkar að Atlantshafsbandalaginu og hvaða verkefnum við erum að sinna vegna annarra öryggismála. Þetta er mjög mikilvægt fyrir lýðræðisþróunina í landinu.

Umræðan um það hvort við eigum að taka til endurmats almennt þá stefnu sem hér hefur verið við lýði síðan 1949, að Ísland sé aðili að Atlantshafsbandalaginu, hefur í sjálfu sér ekkert með þetta frumvarp að gera. Við erum aðilar og við þurfum að halda utan um þau verkefni með mjög sértækum hætti. Hv. þm. Ögmundi Jónassyni geta gefist öll heimsins færi á þessu þingi og næstu þingum til að taka þessa umræðu. Hún verður ekki til lykta leidd á einhverjum örskömmum tíma og ég er þeirrar skoðunar af því að heimurinn er að breytast og það sjáum við líka að þá sé Atlantshafsbandalagið auðvitað líka að breytast. Ég tel að við eigum fulla samleið með þeim ríkjum sem eru í Atlantshafsbandalaginu og mér segir svo hugur um að Vinstri grænir muni aldrei gera það að úrslitaatriði, t.d. í ríkisstjórnarsamstarfi, hvort við eigum að vera aðilar að þessu bandalagi eða ekki. Ég held að þetta sé svolítið, fyrirgefið að ég segi það, í nösunum á þingmanninum.

[12:15]

Útbýting:

Störf hjá ráðuneytinu, 262. mál, svar samgrh., þskj. 564.

[12:15]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta voru fróðlegar yfirlýsingar, eða eigum við að kalla það aðdróttanir, frá hæstv. utanríkisráðherra um að gagnrýni sem menn leyfa sér að koma með á hendur Atlantshafsbandalaginu, á hendur NATO og því sem það bandalag hefur tekið sér fyrir hendur á undanförnum árum, sé í nösunum á mönnum og það sé ekkert meint með því.

Ég hef ítrekað komið í umræðu um utanríkismál og gert grein fyrir afstöðu minni og okkar til hernaðarbandalagsins NATO og til þeirra breytinga sem bandalagið hefur undirgengist á undanförnum árum, sem eru verulegar og ég tel að íslensk stjórnvöld hafi ekki tekið nægilegt tillit til í umræðu um stefnumótun til framtíðar.

Staðreyndin er sú að við stofnun Atlantshafsbandalagsins var lögð áhersla á að verja aðildarþjóðirnar utanaðkomandi árás, árás á eitt ríki átti að jafngilda árás á aðrar. Síðan hafa orðið áherslubreytingar, á síðari hluta tíunda áratugarins og stimplað inn í samþykktum á afmælisfundi NATO í Washington árið 1999 og síðan nokkrum árum síðar í Prag. Þar er áherslan í þá átt að túlka eða breyta skilgreiningum um árás í átt til ógnar. Ógn gagnvart einu ríki ógnar öðrum. Samhliða þessu eru gerðar skipulagsbreytingar innan hernaðarkerfis NATO sem lúta m.a. að færanlegum herafla.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, ég hef margoft haldið því fram á Alþingi, teljum að okkur stafi meiri ógn af því að vera innan þessa bandalags en utan þess. Hvers vegna? Jú, ef sá sem stýrir för, sem er óneitanlega sterkasta herveldið innan NATO, er árásagjarnt og ranglátt í samskiptum sínum við þjóðir víðs vegar um heiminn er líklegt að einmitt því ríki verði ógnað. Ef við skuldbindum okkur til samstöðu innan hernaðarbandalagsins NATO með slíku ríki og til að mæta slíkri ógn þá stefnum við öryggi Íslands í hættu.

Hvað skyldi koma fram í greinargerð með þessu frumvarpi? Jú, okkur er sagt og það er bundið í þessi lög, að á friðartímum eigi Bandaríkjamenn ekki að sinna loftvörnum á Íslandi, bara á ófriðartímum. En það er ein undantekning, þ.e. ógnir sem stafa af öðru en hefðbundnum hernaði. Hvaða ógnir eru það? Það er hryðjuverkaógnin. Þar erum við áfram undirseld samstarfi við Bandaríkin.

Þetta eru málefnaleg rök sem við höfum fært fram gegn því að við bindumst fastari böndum við þetta hernaðarbandalag. Við þeim höfum við aldrei fengið nein svör önnur en ónot um að þetta sé nöldur eða eitthvað í nösunum á fólki. Ég óska eftir því að hæstv. utanríkisráðherra komi inn í þessa umræðu á málefnalegri hátt en hún gerði áðan og ræði þá gagnrýni sem við höfum haft fram að færa.

Hitt er síðan rétt að það er mikilvægt og nauðsynlegt að taka skipulega á hinum stofnanalega þætti, hvernig við komum að þessum málum. Þar hefur vissulega verið uppi ágreiningur um hvort stefna beri skipulaginu inn í dómsmálaráðuneytið annars vegar, inn í borgaralegan farveg, eða í hernaðarlegan farveg undir verndarvæng utanríkisráðuneytisins.

Síðan er að vísu á hitt að líta að sá sem stýrir för í dómsmálaráðuneytinu hefur viljað hyggja að hinum hernaðarlegu varnarþáttum einnig. Ég hygg því að ríkisstjórnin sé samstiga hvað það snertir að tryggja og efla samstarf við hernaðarbandalagið NATO. Um þetta hefur verið ágreiningur innan ríkisstjórnarinnar, inn í hvaða farveg eigi að

fara. Við fyrir okkar leyti höfum iðulega haldið því fram í þessum sal að við eigum að stefna allri þeirri vinnu sem lýtur að öryggi þjóðarinnar inn í borgaralegan farveg. Einnig hvað snertir Ratsjárstofnun, hún á að sinna því sem lýtur að flugöryggismálum. En að við eigum að höggva á þessi nánu tengsl við hernaðarbandalagið NATO.

Undir það vil ég engu að síður taka með hæstv. utanríkisráðherra að þarna er verið að skapa stofnanalega umgjörð utan um þessa þætti. Það er nokkuð sem við eigum eftir að taka síðan til umræðu á komandi vikum í nefndum þingsins sem um þessi mál koma til með að fjalla.

Það eru iðulega uppi mótsagnir á milli markmiða annars vegar og gjörða hins vegar. Það segir ítrekað í þessu frumvarpi og í greinargerð með því að Ísland sé og eigi að vera herlaust land. Því fagna ég að sjálfsögðu. Þær áherslur eru vissulega að okkar skapi. En sú spurning hefur oft vaknað í mínum huga hversu stórmannleg þessi afstaða sé hjá þjóð sem tekur skuldbindandi ákvarðanir með hernaðarumsvifum NATO en vill síðan fría sig allra mála með því að segja: Við sendum ekki okkar fólk á vettvang. Við ætlum ekki að hafa her en við samþykkjum að senda ungmennin frá Bretlandi og Bandaríkjunum og öðrum þjóðum en ætlum að vera frí sjálf.

Í mínum huga hangir þetta allt í einni spyrðu, aðildin að hernaðarsamvinnu og viðhorfin til hers og hermála. Þetta er samhangandi. Mér hefur aldrei fundist þetta sérstaklega stórmannlegt. Mér hefur aldrei fundist þetta vera stórmannaleg afstaða. Í þessu frumvarpi er vissulega rætt um og lögð á það áhersla að Ísland eigi að vera herlaus þjóð, en síðan lögbundin og geirnegld inn í faðmlagið við NATO.

Mér gefst ekki tími til að fara ítarlega í frumvarpið við þessa umræðu. Okkur er það naumt skammtaður tíminn þótt að ég taki fram að þetta er óbreyttur tími frá fyrri þingskapalögum. Það er orðið svolítið skondið og fyndið að heyra menn stöðugt mæra þessi nýju þingskapalög sem ekki er farið að reyna á — það hefur aldrei reynt á þessi nýju lög og allra síst þau ákvæði þeirra sem voru umdeild.

Ef við staðnæmumst aðeins við 3. gr. frumvarpsins, af því að hæstv. utanríkisráðherra vék sérstaklega að henni, gott ef það var ekki í andsvari við mig eða í inngangsræðu hennar, þar sem talað er um stefnumótun. Þar segir að utanríkisráðherra beri ábyrgð á mótun og framkvæmd öryggis- og varnarstefnu Íslands á alþjóðavettvangi. Nú er þetta lagatæknilegt mál náttúrlega og auðvitað er Alþingi ábyrgt fyrir gjörðum utanríkisráðherra. Ráðherra þarf að sækja umboð sitt til þingsins og styðjast við þann meiri hluta sem þar ríkir. Samkvæmt mínum skilningi hefði áherslan átt að vera sú að mótun stefnunnar eigi að vera í sal Alþingis og á vettvangi þingsins en hins vegar sé framkvæmd þeirrar stefnu á ábyrgð ráðherrans. Þetta er nokkuð sem ég staðnæmist við í fyrstu yfirferð.

Síðan eru allar þessar skilgreiningar um íslenska loftvarnakerfið, sem á náttúrlega að lesa sem loftavarnakerfi NATO. Þá eru ákvæði um Varnarmálastofnun og rekstur þessa kerfis. Einu vildi ég gjarnan fá svör við. Talað er um ráðningar til varnarmálaskrifstofu til fimm ára í senn, að þar eigi að vera maður með háskólapróf — þetta er einhver ný tíska sem ruddi sér til rúms hér í þinginu fyrir nokkrum árum að allir sem yrðu ráðnir til mannaforráða hjá ríkinu þyrftu að hafa háskólapróf og gilti þá einu hvort það væri í dönsku, forngrísku eða verkfræði eða hvað það var en reynslan sett til hliðar — hér er þó sagt að viðkomandi skuli hafa sérstaka þekkingu á verksviði stofnunarinnar, eins og segir í greininni. Nú spyr ég: Hver er þessi sérþekking? Er þetta sérþekking á sviði hermála eða er þetta einhver sem nýtur sérstaks velvilja hjá NATO því að það er náttúrlega eitt sem þarf að gera, allir þeir sem ráðnir verða að þessari stofnun þurfa að hafa fengið sérstakan stimpil frá Atlantshafsbandalaginu, frá NATO, um að þeir megi starfa á þessu sviði. (Gripið fram í.)

Síðan eru ákvæði um þagnarskyldu og annað af því tagi, að menn skuli sæta fimm ára fangelsi ef þeir fari út fyrir ramma. Við eigum eftir að skoða þessi mál eins og ég sagði áður og þá einnig heimildir til heræfinga á Íslandi. Við þurfum að fá umræðu um þetta. Hver er andmælaréttur á Íslandi gagnvart heimildum sem veittar eru? Ég vísa til sveitarfélaga, til landeigenda, til sumarbústaðaeigenda og til almennings almennt. Hvar er andmælarétturinn gagnvart Atlantshafsbandalaginu og kröfum þess um heræfingar? Eins og hér kemur fram þá er veittur aðgangur að Íslandi til heræfinga fyrir þessi herveldi samkvæmt því mati sem þau koma til með að leggja á þau mál.

Ég ætla ekki, hæstv. forseti, að hafa fleiri orð um þetta að sinni enda tími minn á þrotum. Ég ítreka að við eigum eftir að taka þessi mál til rækilegrar skoðunar. Það munum við vissulega gera í mínum flokki. Við munum efna til umræðu um þessi mál og kalla aðila til skoðunar. Það er sorglegt til þess að hugsa að ríkisstjórnin, þá sérstaklega hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar, hét kjósendum því að áður en plagg af þessu tagi yrði lagt fram — eða það var minn skilningur — yrði efnt til raunverulegrar umræðu um grundvöll öryggismálastefnu okkar. Það bólar ekkert á slíkri umræðu.

Aðeins, af því að ég á nokkrar sekúndur eftir, af því tilefni að hæstv. ráðherra sagði að ég gæti hvenær sem er blandað mér í slíka umræðu í þessum sal eða annars staðar, þá var það svo að á fundi sem margauglýstur var í Háskóla Íslands og sóttur af bæði hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra að ég beindi markvissum spurningum til beggja þessara ráðherra með þeim afleiðingum að hæstv. forsætisráðherra hljóp á dyr. Hæstv. utanríkisráðherra svaraði mér en þó aðeins að hluta og að engu leyti um undirstöðuþættina, samskipti okkar við hernaðarveldið NATO.

[12:30]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson vildi meina að frumvarpið sem hér er til umræðu einkenndist af mótsögnum milli orða og gjörða. Þær mótsagnir er þá víðar að finna en í því ágæta frumvarpi því ræða hans var ein löng auglýsing fyrir þær mótsagnir sem er að finna milli orða og gjörða í stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Hér er reynt að telja okkur trú um að verið sér að geirnegla okkur inn í hernaðarsamstarf með öðrum hætti en við höfum hingað til verið bundin samstarfi innan Atlantshafsbandalagsins. Það er hrein firra. Það sem hér er verið að gera er að lögfesta þau verkefni sem hingað til hafa verið

unnin af íslenskum stjórnvöldum og leiða af veru okkar í Atlantshafsbandalaginu. Með lögfestingunni er tryggt lýðræðislegt eftirlit með þeim verkefnum sem ekki hefur verið fyrir hendi hingað til. Það er með öðrum orðum verið að auka lýðræðisleg áhrif á framkvæmd varnarmála, að öðru leyti er ekki verið að breyta nokkrum sköpuðum hlut.

Eftir stendur að fyrir liggur að ríkisstjórnin hefur ákveðið að setja á fót vinnu að hættumati. Það liggur líka fyrir að ætlunin er að hefja þverpólitískt samráð um mat á þeim ógnum sem að Íslandi steðja til lengri tíma litið. Mér fannst þetta því frekar billegt útspil hjá hv. þingmanni, svo ekki sé nú meira sagt. Sérstaklega þegar haft er í huga að síðan útskýrir hann stefnu VG sem er sú að fella starf okkar að loftrýmiseftirliti og ratsjárverkefni okkar í borgaralegan farveg og höggva á náin tengsl við NATO. Hér er verið að fella í borgaralegan farveg öll þau störf sem lúta að samskiptum okkar við NATO.

Eftir stendur svo ákveðin svona andleg tregða þingmannsins til þess að viðurkenna Atlantshafsbandalagið fyrir það sem Atlantshafsbandalagið er og ákveðin meinloka hans gagnvart því að Atlantshafsbandalagið sé árásarbandalag. En yfir þá meinloku verður hann að fara að komast.

[12:32]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég veit ekki hverju ég á að svara þessu málefnalega innleggi frá hv. þingmanni um andlega tregðu og mótsagnir í málflutningi. Það væri þó málefnalegt innlegg ef hann léti fylgja með einhverjar skýringar á því í hverju mótsagnirnar felast.

Ég var að gera grein fyrir þeim breytingum sem ég teldi að hefðu orðið á stefnu Atlantshafsbandalagsins, á stefnu NATO á síðari hluta 10. áratugar síðustu aldar og á þeim árum sem undangengin eru. Ég var líka að reyna að færa rök fyrir því að aðild okkar að bandalaginu og þessi nána hernaðarsamvinna væri okkur varasöm og við þyrftum að taka þetta með inn í umræðu um stefnumótun Íslendinga í varnarmálum til frambúðar. Þetta er málefnaleg aðkoma sem er afgreidd með þessum hætti.

Hv. þingmaður segir síðan að með þessum lögum sé ekki verið að breyta nokkrum sköpuðum hlut. Það er mergurinn málsins. Við vorum að krefjast þess að menn tækju sjálfan grundvöll stefnunnar til skoðunar og umræðu áður en við settum þessi mál inn í lagalegan og stofnanalegan ramma.

Hitt er svo annað mál, og ég tók það fram í upphafi, að það er vissulega verið að gera það og síður en svo nokkuð við það að athuga í sjálfu sér. Við getum tekist á um það með hvaða hætti heppilegast er að standa þannig að málum, hvar þessi stofnun eigi að vistast og undir hvaða ráðuneyti hún eigi að heyra. Það er umræða sem við komum til með að taka og ég er síður en svo að gagnrýna það, alls ekki.

Ég vil hins vegar í umræðu um þetta mál ræða pólitískt inntak frumvarpsins að öðru leyti sem lýtur að stefnu okkar og samskiptum við NATO sem er lögfest hér í þessu frumvarpi.

[12:34]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður auglýsti eftir að ég skýrði hvar mótsagnir væru að finna í málflutningi hans. Ég kalla það mótsagnir að leggjast gegn frumvarpinu á þeirri forsendu að verið sé að geirnegla okkur inn í hernaðarsamstarf þegar hann viðurkennir það síðan í andsvari að vissulega sé það rétt að einungis sé verið að lögfesta þá háttu sem hingað til hefur verið viðhöfð.

Það sem skiptir máli við þetta frumvarp er að það er ekki bara verið að lögfesta þá háttu sem hingað til hefur verið viðhöfð, heldur er líka verið að skapa stefnunni lýðræðislega umgjörð og afmarka hana. Það er með öðrum orðum verið að afmarka svigrúm stjórnvalda til aðgerða á sviði varnarmála sem aldrei hefur verið gert áður. Þá kemur maður aftur að þessu svolítið sérkennilega viðhorfi sem oft gætir hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði sem er það að betra sé ekkert en eitthvað.

Með öðrum orðum, hér er því spilað út að menn vilji að við göngum úr Atlantshafsbandalaginu og ef það er ekki í boði þá á frekar að gera ekki neitt heldur en að skapa lýðræðislega umgjörð um hvernig staðið er að varnarmálum og tryggja þar með lýðræðislega aðkomu, t.d. þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að endurmati á framkvæmd varnarmála og aðgerðum stjórnvalda á því sviði. Þetta er afskaplega sérkennilegt viðhorf.

Það sem málið snýst um er hvort ekki sé eðlilegt og vitlegt að skapa lýðræðislegan ramma utan um þessi störf og tryggja þar með að við vitum nákvæmlega hvaða verkefni er verið að vinna á varnartengdum forsendum á vegum stjórnvalda og afmarka þau og skapa þeim lögmætisramma. Það hlýtur að vera ávinningur að því og það er satt að segja allt að því óskiljanlegt ef Vinstri hreyfingin – grænt framboð sér ekki þann stóra ávinning.

[12:36]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér heyrist hv. þingmaður ekki hafa hlustað mjög vel á ræðu mína áðan. Ég tók það fram og tek það fram að nýju, að mér finnst mjög mikilvægt að hin stofnanalega umgjörð öryggismála sé skýr. Ég tek einnig fram að mér finnst mjög mikilvægt að þessi mál sæti eðlilegu, lýðræðislegu aðhaldi. Að því er vissulega komið í frumvarpinu og ég sagði í ræðu minni að þessa þætti mundum við skoða gaumgæfilega.

Ég vék að einstökum þáttum, t.d. ábyrgð á stefnumótun í öryggismálum, hvar hún ætti að hvíla og sagði að þetta væru þættir sem við þyrftum að taka til nánari umræðu. Ég gagnrýndi hins vegar ýmsa aðra efnisþætti þessa frumvarps, það sem ég tel vera lögbindingu, lögbindingu á hernaðarsamvinnunni við NATO, um aðkomu NATO-herja að íslensku landsvæði.

Við eigum að sjálfsögðu eftir að fjalla um alla þessa þætti miklu nánar, t.d. um andmælarétt sveitarfélaga og annarra aðila til heræfinga og annarra slíkra þátta. Þetta er margslungið mál sem þarf að taka á af tæknilegum forsendum, stofnanalegum en einnig þarf að ræða sjálfan grundvöll utanríkisstefnu okkar sem einnig er til umfjöllunar í þessu frumvarpi, að sjálfsögðu, og byggir á henni.

[12:38]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég ætla ekki að ítreka í þessu stutta andsvari áherslumun okkar hv. þm. Ögmundar Jónassonar um aðild Íslendinga að hernaðarbandalaginu, eins og hann kallar það, Atlantshafsbandalaginu. Hins vegar vil ég gera athugasemd við lokaorð hv. þingmanns í ræðu hans þar sem hann fjallaði um fund í Háskóla Íslands. Þar vísaði hann til þess að hæstv. forsætisráðherra hafi rokið á dyr án þess að svara fyrirspurn í þann mund sem þingmaðurinn bar hana fram.

Ég vil að allrar sanngirni sé gætt enda er hæstv. forsætisráðherra fjarstaddur og ég vil gjarnan leiðrétta þetta vegna þess að ég var þarna líka stödd. Hlutverk hæstv. forsætisráðherra á þessum annars ágæta fundi var það að flytja ávarp. Hann sat síðan fundinn þar til að aðrir framsögumenn höfðu klárað fyrirspurnir sínar en hafði löngu fyrir fram tilkynnt fundarhöldurum að hann mundi síðan þurfa að hverfa af fundi vegna annarra starfa. Ég vildi að þetta kæmi fram vegna þess að mér þótti þetta ómaklegt af hv. þingmanni og vildi leiðrétta þetta atriði.

[12:39]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er sjálfsagt að leiðrétta þetta og ef hæstv. forsætisráðherra hefur þurft að sinna öðrum skyldum þá er það skiljanlegt og ég efast ekki um það.

Frá mínum sjónarhóli lítur málið hins vegar út á þann veg að ég fór sem borgari á auglýstan fund, umræðufund eins og hann var auglýstur og básúnaður, um utanríkisstefnu og stefnumótun á sviði utanríkismála þar sem fram færi umræða, á umræðufundum fer yfirleitt fram umræða, ekki bara framsögur. Enda var orðið gefið frjálst og ég fagnaði því mjög að þarna voru staddir oddvitar ríkisstjórnarflokkanna, sjálfur hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra, og ég vildi beina spurningum til þeirra beggja sem ég og gerði. Þá gerist það að hæstv. forsætisráðherra gengur úr salnum. Hv. þingmaður segir að það hafi átt sér eðlilegar skýringar. Ég hef engar efasemdir um að svo hafi verið, ég efast ekkert um það.

En frá mínum sjónarhóli sem kom til umræðufundar, þar sem ráðherrar og oddvitar ríkisstjórnarflokkanna voru auglýstir, þá vildi ég gjarnan að þeir tækju þátt í umræðunni.

[12:41]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að þarna voru boðaðar umræður og fyrirspurnir enda var það svo að hæstv. utanríkisráðherra sem þarna hafði líka framsögu svaraði fyrirspurnum fundarmanna, þar á meðal fyrirspurn hv. þingmanns, ef mig ekki misminnir, og gerði það eftir því sem ég best man af stakri prýði.

[12:41]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Því sem hæstv. utanríkisráðherra svaraði á annað borð var svarað af stakri prýði. Ég er ekki með neinar efasemdir um það. Hins vegar var ekki tekin upp sú umræða sem ég hafði vænst á fundinum um grundvöll utanríkisstefnu Íslendinga og þá samstarfsins við hernaðarbandalagið NATO.

[12:42]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég fagna því að þetta frumvarp er lagt fram. Það er vissulega tímabært að á Alþingi sé fjallað um það hvernig Íslendingar eigi að koma að eigin landvörnum.

Alþingi hefur aldrei fyrr fjallað um varnarmál á þeim grunni sem hér er kynntur. Með frumvarpinu er viðurkennt að Íslendingar hafi hernaðarlegra öryggishagsmuna að gæta og þeir séu reiðubúnir að leggja nokkuð af mörkum í því skyni án þess þó að koma á fót íslenskum her. Virk þátttaka í störfum Atlantshafsbandalagsins er lögfest og byggt er á varnarsamningi Íslands og Bandaríkjanna sem grunnstoð þegar litið er til liðsafla og aðgerða til varnar landinu auk þess sem lagt er á ráðin um náið hernaðarlegt samstarf við nágrannaþjóðir í Evrópu og heræfingar hér á landi.

Í september 2006 þegar samið var við Bandaríkjamenn um fyrirkomulag varna landsins á grundvelli varnarsamningsins frá 1951 við brottför varnarliðsins gaf ríkisstjórnin yfirlýsingu í níu liðum um nauðsynlegar ráðstafanir af hálfu íslenskra stjórnvalda. Þetta frumvarp er mikilvægur liður í því að framkvæma þessa yfirlýsingu.

Í 1. gr. frumvarpsins er tekið af skarið um gildissvið varnarmálalaga. Þau snúast um stjórnsýslu varnarmála á íslensku yfirráðasvæði og samskipti íslenskra stjórnvalda við erlend ríki, hermálayfirvöld og alþjóðastofnanir á sviði öryggis- og varnarmála. Sérstaklega er tekið fram að lögin taki ekki til verkefna stjórnvalda sem eru borgaraleg í eðli sínu svo sem löggæslu og almannavarna. Frumvarpinu er með öðrum orðum ekki ætlað að breyta neinu að því er varðar störf lögreglu eða landhelgisgæslu eða bein samskipti þessara mikilvægu öryggisstofnana við erlenda samstarfsaðila. Ég tel að í frumvarpinu felist ný tækifæri fyrir þessar stofnanir til að tengjast betur samstarfsneti NATO-ríkjanna á því sviði sem snertir borgaralega þætti öryggismálanna. Okkur er tamt að hugsa um öryggis- og varnarmál þjóðarinnar sem utanríkismál af þeirri einföldu ástæðu að íslenska utanríkisþjónustan annaðist öll samskipti við herlið Bandaríkjamanna og úrlausn mála í tengslum við framkvæmd varnarsamningsins. Við höfum áratugalanga reynslu af því að ræða við aðra um hvað þeir kunna að vilja gera til að tryggja öryggi Íslands og hafsvæðanna umhverfis landið. Nú þegar varnarliðið er farið breytist hlutverk einstakra ráðuneyta í samræmi við það. Samgönguráðuneytið fer með yfirstjórn Keflavíkurflugvallar eins og annarra flugvalla og stofnanir á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins hafa axlað aukna og að sumu leyti nýja ábyrgð í öryggismálum.

Í greinargerð varnarmálafrumvarpsins segir að það lúti að verkefnum sem varða varnarviðbúnað ríkisins og ytra öryggis þess. Með því sé settur skýr lagarammi um verkefni íslenskra stjórnvalda á sviði öryggis- og varnarmála og aðskilnað varnartengdra verkefna frá öðrum borgaralegum verkefnum stjórnvalda á viði öryggismála. Í greinargerðinni segir einnig að hugtakið öryggis- og varnarstefna sé þýðing á enska hugtakinu „Security and Defence Policy“ og vísi

þetta hugtak í frumvarpinu til mála sem snúa að samstarfi Íslands við önnur ríki og alþjóðastofnanir á sviði landvarna og varna gegn öðrum hættum og ógnum sem steðjað geta að íslensku þjóðinni og íslensku forráðasvæði og eigi upptök sín í hinu alþjóðlega samfélagi.

Sérstök varnarmálaskrifstofa innan utanríkisráðuneytisins annaðist samskipti við Bandaríkjamenn og herstjórn þeirra í Keflavíkurstöðinni. Með frumvarpinu eru verkefni sem eru á hendi þessarar skrifstofu færð til sérstakrar Varnarmálastofnunar án þess að hróflað sé við stefnumótandi hlutverki utanríkisráðuneytisins á þessu sviði. Með þessari skipan er stuðlað að gegnsærri stjórnsýslu á þessu sviði en áður hefur verið.

Varnarmálafrumvarpið tekur einnig af skarið um það hvernig staðið skuli að lokalið yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar frá 26. september 2006 þar sem segir að gerðar verði ráðstafanir til að lesa úr öllum merkjum frá Ratsjárstofnun sem þýðingu hafa varðandi eftirlit með flugvélum í lofthelgi Íslands. Varnarmálastofnun annast rekstur íslenska loftvarnakerfisins, þar á meðal fjarskiptastöðva og ratsjárstöðva Atlantshafsbandalagsins hér á landi. Með því er hinn hernaðarlegi þáttur þeirrar starfsemi í þágu NATO áréttaður.

Í ræðu sem ég flutti um ábyrgð okkar Íslendinga á eigin vörnum og öryggi hinn 29. mars 2007 sagði ég m.a., með leyfi forseta:

„Ég tel að eftirlit með þessum merkjum [þ.e. eftirlit með ratsjármerkjunum] eigi annars vegar að vera hjá flugumferðarstjórum og hins vegar þeim, sem manna vaktstöðina við Skógarhlíð auk þess sem þau séu send inn í eftirlitskerfi NATO. Með öllu er óþarft að halda úti sérstakri vaktstöð vegna þeirra merkja, sem aflað er með tækjum Ratsjárstofnunar.“

Engin ákvæði í þessu frumvarpi útiloka að staðið verði að þessu eftirliti á þennan veg þegar það er orðið að lögum. Í frumvarpinu er byggt á þeirri meginreglu að Varnarmálastofnun og starfsmenn hennar annist öll samskiptin við NATO og sjái um að taka á móti og miðla upplýsingum inn í eftirlitskerfi bandalagsins um hernaðarlega tengd málefni. Þessir starfsmenn annast einnig rekstur og viðhald tækja og búnaðar ratsjár- eða loftvarnakerfisins. Þeir eru hins vegar ekki hermenn og geta því ekki farið í spor þeirra verði kerfið virkjað til átaka. Verði það gert þarf að kalla til erlenda herþjálfaða menn.

Frumvarpið mælir fyrir um samstarf Varnarmálastofnunar við önnur stjórnvöld, stofnanir eða opinber hlutafélög sem hafa með höndum verkefni sem tengjast starfssviði Varnarmálastofnunar samkvæmt nánari ákvörðun utanríkisráðherra. Í greinargerð frumvarpsins segir að frumvarpið útiloki ekki að stofnað verði til samstarfs milli stofnana sem starfa á grundvelli ákvæða þess og borgaralegra stofnana íslenska ríkisins sem vinna að gæslu almannaöryggis. Yrði þar um gagnsæja samninga milli stofnana að ræða. Þarna er í raun lýst sama fyrirkomulagi og býr að baki vaktstöð siglinga sem starfar við Skógarhlíð en starfsemi hennar byggist á samningi milli samgönguráðuneytis og dóms- og kirkjumálaráðuneytis um samhæfingu krafta í því skyni að styrkja almennt öryggi landsmanna og þeirra sem eru á siglingu í nágrenni landsins. Hið sama á að gera með samningum til að styrkja öryggi þeirra sem ferðast í lofti yfir landinu og í nágrenni þess. Liggur í augum uppi að samhæfa eigi mannafla og tækjabúnað í landinu í því skyni enda spillir það á engan hátt fyrir því að nauðsynlegum upplýsingum sé miðlað inn í loftvarnakerfi NATO samkvæmt þeirri skipan sem lýst er í frumvarpinu.

Herra forseti. Ég ætla ekki að fara yfir einstakar greinar frumvarpsins en vil þó vekja athygli á því að þar er lagt til að embætti sýslumanns á Keflavíkurflugvelli verði alfarið úr sögunni. Hinn 1. janúar 2007 var embætti lögreglustjóra á Suðurnesjum stofnað og fer það með yfirstjórn lögreglu á Suðurnesjum og á flugvallarsvæðinu, þar á meðal í Flugstöð Leifs Eiríkssonar. Sýslumannsembættisins á Keflavíkurflugvelli er hins vegar áfram getið í nokkrum lögum en verði frumvarpið samþykkt hverfa þær tilvísanir.

Samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir sérstöku öryggissvæði á Keflavíkurflugvelli. Ég er þeirrar skoðunar að Varnarmálastofnun eigi að semja um gæslu þess svæðis við lögreglustjórann á Suðurnesjum og embætti hans eigi að hafa óskorað forræði allra borgaralegra öryggismála á flugvallarsvæðinu. Forðast ber flóknar boðleiðir þegar öryggisgæsla er annars vegar og okkur er öllum ljóst hve miklu skiptir að hún sé skilvirk á Keflavíkurflugvelli.

Utanríkisráðherra fól fyrir nokkru sérstökum starfshópi að gera hættumat fyrir Ísland og situr hann enn að störfum. Hópurinn kom til kynningarfundar í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu 13. desember sl. og lagði ég fyrir hann ítarlega skýrslu um víðtækar öryggisráðstafanir hér á landi og er hún aðgengileg á vefsíðu ráðuneytisins. Í skýrslunni er gerð grein fyrir hlut öryggisstofnana ríkisins á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins við gæslu öryggis lands og þjóðar. Í því efni legg ég áherslu á að þessum stofnunum sé tryggt nægilegt afl og heimildir til nauðsynlegra aðgerða. Þar eigi menn sér gott samstarf og unnt sé að samhæfa stjórn aðgerða eftir eðli þeirra hverju sinni. Þá geti stofnanirnar átt öflugt og milliliðalaust samstarf við sambærilegar erlendar stofnanir. Varnarmálafrumvarpið takmarkar ekki umboð dóms- og kirkjumálaráðuneytisins til að leiða borgaralegar öryggisstofnanir með þessi markmið að leiðarljósi.

Allsherjarnefnd Alþingis hefur nú til meðferðar frumvarp mitt til laga um almannavarnir þar sem mælt er fyrir um nýskipan þeirra mála með öryggis- og almannavarnaráði og samhæfingar- og stjórnstöðinni við Skógarhlíð. Alþingi hefur nýlega samþykkt lög um nýskipan löggæslumála og landhelgisgæslu Íslands en í báðum tilvikum var tekið mið af nýjum og breyttum aðstæðum eins og gert er með frumvarpi því til varnarmálalaga sem hér er til umræðu. Alþjóðlegt samstarf öryggisstofnana á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins er mikið og vaxandi. Þetta samstarf byggist allt á því að um borgaralegar stofnanir er að ræða. Hið alþjóðlega samstarf sem mælt er fyrir um í frumvarpinu sem hér er til umræðu snýst um hernaðarlega þætti.

Herra forseti. Ég tel að hér á Norður-Atlantshafi sé nauðsynlegt að huga að öryggismálum á annan veg en gert hefur verið á þeim tæpu tveimur áratugum sem liðnir eru frá lyktum kalda stríðsins. Þar eru tveir meginþættir sem koma til álita. Í fyrsta lagi auðlindanýting fyrir norðan heimskautsbaug og flutningur verðmæta þaðan á siglingaleiðum beggja vegna Íslands. Í öðru lagi endurkoma rússneskra sprengjuflugvéla frá Kólaskaganum suður Norður-

Atlantshaf allt til Danmerkur og Hollands og umhverfis Ísland. Við fyrri breytingunni vegna auðlindanýtingar á að bregðast með borgaralegum öryggisráðstöfunum.

Við seinni breytingunni á að bregðast með hernaðarlegum ráðstöfunum. Í því sambandi er athyglisvert að kynna sér sjónarmið norskra stjórnvalda. Hinn 7. janúar sl. flutti Anne-Grete Strøm-Erichsen, varnarmálaráðherra Noregs, stefnuræðu í Oslo Militære Samfund. Hún sagði að nauðsynlegt væri að huga vel að hlutverki NATO og móta þyrfti bandalaginu ný strategísk markmið. Nefndi hún í því sambandi viðfangsefni sem Norðmenn mundu huga að sérstaklega á næstu árum. Það þyrfti m.a. að endurskilgreina áherslur NATO og efla styrk þess og aðgerðir í aðildarríkjunum og nágrenni þeirra. Hætta væri á því að NATO væri að fjarlægjast aðildarríkin vegna aðgerða utan eigin svæðis. Nefndi ráðherrann dæmi um það sem mætti gera og sagði, og ég leyfi mér að vitna til hennar, með leyfi forseta:

„Við erum nú að þróa víðtækt samstarf nokkurra NATO-landa um eftirlit og öryggisgæslu á Íslandi og umhverfis landið. Hér erum við í raun að tala um risastórt svæði á Noregshafi og Norður-Atlantshafi. Við viljum að NATO láti meira að sér kveða við þetta verkefni. Það mundi ekki aðeins stuðla að viðbúnaði og stöðugleika á þessu stóra svæði, það mundi einnig gera bandalagið sýnilegra í okkar heimshluta.“

Ég tek undir þetta sjónarmið norska varnarmálaráðherrans. Það á að nýta hinar breyttu hernaðarlegu aðstæður hér og á Norður-Atlantshafi til að virkja sameiginlega NATO-krafta betur. Atlantshafsbandalagið stendur ekki undir nafni ef það helgar sig ekki öryggisgæslu á Atlantshafi, hafinu sem tengir Evrópu og Norður-Ameríku. Án öflugra Atlantshafstengsla verður Atlantshafsbandalagið að engu.

Við Íslendingar höfum frá upphafi Atlantshafsbandalagsins lagt okkar af mörkum til að bandalagið geti tryggt öryggi og stöðugleika í okkar heimshluta. Það frumvarp sem hér er til umræðu markar rammann utan um það hvernig íslensk stjórnvöld ætla að gera það áfram með virkum tengslum við öryggiskerfi NATO og þátttöku í hernaðarlegu og pólitísku samstarfi bandalagsríkjanna.

[Fundarhlé. — 12:55]

[13:30]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er ánægjulegt að hér er komið fram frumvarp um varnarmál. Við höfum beðið svolítið eftir því. Það var boðað að það yrði lagt fram í haust og áttum við því von á að fá það miklu fyrr hér inn, en svo fór ekki þannig að það er ánægjulegt að það lítur loksins dagsins ljós.

Að mínu mati eru kannski engar stórar fréttir í því. Það er verið að setja ramma utan um þá stöðu sem uppi er þannig að það eru engar nýjar fréttir í því nema þá helst að skýrt er kveðið á um á hvaða forræði þessi mál eru, hvar þau verði vistuð. Það hafa ríkt einhverjar væringar um það í samfélaginu eins og menn hafa tekið eftir.

Auðvitað urðu mikil tímamót í íslensku samfélagi þegar varnarliðið hélt á brott og þess vegna var mjög brýnt að bregðast við þeirri stöðu. Ég held að í megindráttum hafi tekist þokkalega til. Það er þó ljóst að við erum ekki enn þá komin alveg með alla hluta löggjafarinnar í það horf sem þarf þannig að frumvarpið er mikilvægt að því leytinu. Varnir eru geysilega mikilvægur þáttur í sjálfstæði þjóðar og það er mikilvægt að vel takist til. Það er alveg ljóst, eins og komið hefur fram fyrr í umræðunni, að við höfum vissulega hernaðarlegra öryggishagsmuna að gæta á Íslandi.

Ég vil leyfa mér að gera athugasemd í upphafi við það að ekki var haft boðað samráð við stjórnmálaflokka varðandi þá stefnumótun sem hér er á ferðinni. Ég kýs að kalla þetta stefnumótun, ég held að það sé algjörlega augljóst að það er stefnumótun sem felst í því að velja hvaða stofnanir fari með þessi mál og með hvaða hætti. Menn hafa tekist á um það og nú er niðurstaða fengin. Samráð var boðað af hálfu ríkisstjórnarinnar. Það segir í stefnuyfirlýsingu hennar að ríkisstjórnin muni fylgja markaðri stefnu í öryggis- og varnarmálum og koma á fót samráðsvettvangi stjórnmálaflokkanna um öryggismál. Hæstv. utanríkisráðherra hefur ekki treyst sér til að ræða um alls kyns samráð. Það verður að segjast eins og er að maður saknar þess mjög að stjórnmálaflokkarnir almennt hafi ekki fengið að koma að þeirri stefnumótun sem svo sannarlega felst í þessu frumvarpi. Til að taka af allan vafa um að hér er ekki bara einhver stjórnarandstæðingur að kvarta, eins og stundum heyrist úr herbúðum stjórnarsinna, vil ég draga það fram að það sama kemur skýrt fram í leiðara Fréttablaðsins í dag. Þar segir, virðulegur forseti:

„Í reynd er Alþingi þegar búið að taka ákvarðanir um þau auknu varnarumsvif sem frumvarpið kveður á um. Það var gert með afgreiðslu fjárlaga. Réttara hefði þó verið að snúa ákvörðunarferlinu við og ræða og ákveða stefnumótunina í varnarmálum á löggjafarsamkomunni áður en fjárheimildirnar voru samþykktar.“

Það er litið svo á, ekki bara hjá stjórnarandstöðunni heldur líka hjá öðrum í samfélaginu, að í þessu frumvarpi felist stefnumótun. Það er verið að velja hverjir eiga að halda utan um þessi mál til a.m.k. nánustu framtíðar.

Varðandi frumvarpið sjálft er settur mjög skýr lagarammi samkvæmt greinargerðinni um þau verkefni íslenskra stjórnvalda sem við þurfum að sinna á sviði öryggis- og varnarmála og aðskilnað þeirra frá öðrum verkefnum stjórnvalda sem eru borgaraleg í eðli sínu, svo sem löggæslu og almannavörnum. Í frumvarpinu er fjallað um verkefni sem snúa að varnarviðbúnaði ríkisins og ytra öryggi þess. Þau verkefni eru unnin af íslenskum starfsmönnum nú um mundir en voru áður unnin af erlendum hermönnum í umboði íslenskra stjórnvalda á grundvelli varnarsamningsins og annarra afleiddra samninga.

Hér kemur líka skýrt fram að ekki sé ætlunin að setja á fót íslenskan herafla en það sé mjög mikilvægt að þessi verkefni séu skilgreind í lögum. Ég tek svo sannarlega undir það.

Það kemur líka fram að það sé mikilvægt að þessi verkefni séu skýrt aðgreind frá öðrum innlendum stjórnsýsluverkefnum. Um þetta hafa menn togast á upp á síðkastið. Hér segir:

„Þetta er sérstaklega mikilvægt í tilviki lögreglu og landhelgisgæslu, sem eru í eðli sínu borgaralegar stofnanir og eiga að njóta trúnaðar sem slíkar. Það er afar mikilvægt

fyrir réttaröryggi borgaranna að ekki sé blandað saman almennri löggæslu og störfum að landvörnum.“

Það er vísað í að í okkar heimshluta séu lögreglu ekki falin verkefni sem lúta að gæslu ytra öryggis ríkja. Með skýrum aðskilnaði er lýðræðislegt eftirlit með þessari starfsemi jafnframt auðveldað og tryggt nauðsynlegt gagnsæi í framkvæmd varnartengdra verkefna. Og svo kemur hér, virðulegur forseti:

„Frumvarpið útilokar á hinn bóginn ekki að stofnað verði til samstarfs milli stofnana sem starfa á grundvelli ákvæða þess og borgaralegra stofnana íslenska ríkisins sem vinna að gæslu almannaöryggis. Yrði þar um gagnsæja samninga milli stofnana að ræða.“

Fyrst hér eru bæði hæstv. utanríkisráðherra og hæstv. dómsmálaráðherra — sem ég held að engum dyljist að hafa tekist á um þessi mál, hvar þau eigi að vera vistuð og með hvaða hætti — vil ég gjarnan fá að nýta tækifærið og spyrja hæstv. dómsmálaráðherra, ef hann kemur hér upp í síðari ræðu — ég get líka spurt hæstv. utanríkisráðherra: Vegna þess sem kemur hér fram, að það eigi að vera hægt að gera samninga eða menn geti falið borgaralegum stofnunum verkefni — og ég heyrði í ræðu hæstv. dómsmálaráðherra að hann tiltók sérstaklega öryggisgæsluna á Keflavíkurflugvelli og taldi að það væri, eins og ég skildi hæstv. ráðherra, mikilvægt að nýta ákvæðin um heimildir til samninga gagnvart þeirri öryggisgæslu í Keflavík — langar mig í tilefni af því að hæstv. ráðherra kýs að taka þetta sérstaklega út úr að spyrja hvort það séu einhverjar deilur um þetta. Eru hæstv. ráðherrar kannski sammála um að öryggisgæslan á varnarsvæðinu í Keflavík verði undir lögreglustjóranum þar? Eða á þetta að vera undir Varnarmálastofnun eins og frumvarpið gerir ráð fyrir? Þannig skil ég það. Er einhver togstreita þarna á milli?

Fyrst ég er byrjuð að tala um togstreitu vil ég líka fá að spyrja hvort það sé ekki alveg ljóst að loftrýmisgæslan, þ.e. ratsjárstöðvarmálin, gæslan á loftrými okkar, falli undir Varnarmálastofnun en alls ekki Skógarhlíðina. Er e.t.v. áfram einhver meiningarmunur þar á? Það hefur alveg komið skýrt fram í opinberri umræðu að hæstv. dómsmálaráðherra, Björn Bjarnason, hefur talið að ekki þyrfti sérstaka stofnun utan um Ratsjárstofnun, þau verkefni gætu átt heima í Skógarhlíðinni. Þannig hef ég skilið fréttaflutning á opinberum vettvangi og þannig hefur líka hv. þm. Jón Gunnarsson úr Sjálfstæðisflokknum talað. Ég vitna kannski aðeins í þá seinna í ræðunni.

Varðandi vistun á þessum verkefnum vil ég líka draga fram í umræðunni að á blaðsíðu 32 í frumvarpinu er kafli sem heitir *Niðurstöður og tillögur starfshópsins.* Þetta er starfshópur sem settur var upp til að undirbúa snurðulausa yfirtöku íslenskra stjórnvalda á starfsemi Ratsjárstofnunar og aðlögun að íslenskri stjórnsýslu. Hann var skipaður 1. ágúst 2007, á síðasta ári. Þessi starfshópur skilaði áfangaskýrslu um yfirtöku á rekstri Ratsjárstofnunar og í niðurstöðukafla hans eru að mínu mati færð mjög sterk og góð rök fyrir því að vistun á þessum verkefnum verði hjá utanríkisráðuneytinu og stofnunum þess en ekki hjá borgaralegum stofnunum. Ég held að þeir sem hafi verið í vafa um hvar vistun þessara verkefna eigi að vera geti séð það ágætlega í niðurstöðukafla áfangaskýrslu starfshópsins að það eru mun sterkari rök fyrir því að þessi mál séu betur komin í höndum utanríkisráðuneytisins og innan stofnunar á vegum þess.

Auðvitað hefði verið hægt að vista málin hjá ráðuneytinu sjálfu, í skrifstofu eða deild þar innan dyra, en vegna eðlis þessara mála, þ.e. að hér á að reka loftvarnakerfi og undirbúa heræfingar vegna samskipta við hernaðarstofnanir NATO-ríkjanna, eru þessi verkefni betur komin í stofnun en í ráðuneyti.

Varðandi þær yfirlýsingar sem hafa verið gefnar í aðdraganda þessa máls vil ég draga hér fram að hæstv. dómsmálaráðherra kynnti ríkisstjórninni skýrslu um víðtækar öryggisráðstafanir á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins og stofnana þess. Í niðurstöðum þeirrar kynningar segir að mikið hafi áunnist á undanförnum árum við að samhæfa störf allra sem að öryggismálum koma. Síðan segir hér, virðulegur forseti, og ég vitna í frétt úr Fréttablaðinu þar sem er vitnað í hæstv. ráðherra Björn Bjarnason:

„Stílbrot á þeirri þróun að koma á fót nýrri stofnun í kringum ratsjárkerfið. Íhuga alla þætti vel, áður en það skref er stigið.“

Þetta er sett hér innan tilvitnunarmarka þó að ég hafi reyndar líka heyrt einhverjar skýringar um að þetta væru talpunktar. Ég átta mig ekki alveg á því hvernig þetta var fært fram en það er a.m.k. ljóst að það hafa verið deilur um hvar ætti að vista þessi verkefni. Hv. þm. Jón Gunnarsson hefur lýst því yfir — og það segir í sömu frétt — að réttara væri að samhæfingarmiðstöðin í Skógarhlíð læsi úr merkjum íslenska loftvarnakerfisins en að stofnuð yrði sérstök varnarmálastofnun. Hann segir ljóst að skiptar skoðanir séu um það innan stjórnarflokkanna hvort hægt sé að blanda saman rekstri sem tengist NATO og borgaralegum verkefnum hér á landi.

Það er ekki eins og að stjórnarandstaðan sé að draga fram og reyna að búa til einhvern ágreining á milli flokkanna. Stjórnarþingmenn sjálfir viðurkenna hann. Hér hefur verið mikið tog á bak við tjöldin.

Virðulegur forseti. Ég vil líka, fyrst að báðir ráðherrarnir eru hér, fá að spyrja út í frumvarp sem er til vinnslu í allsherjarnefnd um almannavarnir. Í því frumvarpi segir í 1. gr. — þetta er atriði sem ég gerði líka að umtalsefni þegar við ræddum almannavarnafrumvarpið við 1. umr. fyrir jól — að markmið almannavarna sé að undirbúa, skipuleggja og framkvæma ráðstafanir sem miða að því að koma í veg fyrir og takmarka eftir því sem unnt er að almenningur verði fyrir líkams- eða eignatjóni af völdum ýmissa atriða, svo sem náttúruhamfara eða af mannavöldum og farsótta. Svo kemur það sem ég bið þingheim að hlusta á: hernaðaraðgerða eða hryðjuverka eða af annarri hættu og veita líkn í nauð og aðstoð vegna tjóns sem hugsanlega kann að verða eða hefur orðið, enda falli þau störf ekki undir aðra samkvæmt lögum.

Mér finnst vert að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra, ef hann kemur upp í aðra ræðu, hvort stuðningur hans við frumvarpið um Varnarmálastofnun sé eitthvað háð því að frumvarpið um almannavarnir verði afgreitt. Það eru mjög miklar athugasemdir við það frumvarp í allsherjarnefnd, þær koma frá umsagnaraðilum, þar sem menn hafa einmitt togast á um Varnarmálastofnun, það er sama hugmynda-

fræði sem menn gagnrýna sem hafa komið með athugasemdir við almannavarnafrumvarpið, þ.e. hvar þessi hernaðarlegu sjónarmið eiga að vera og hvar hin borgaralegu.

Í frumvarpinu kemur líka fram að það á að koma á stofn almannavarna- og öryggismálaráði. Ég hef gert athugasemdir við það og hefði talið betra að draga út orðið öryggismálaráð af því að það vísar of mikið að mínu mati í verkefni Varnarmálastofnunar.

Virðulegur forseti. Tími minn er á þrotum. Ég vil almennt segja að ég tel mjög gott að málið sé komið fram. Ég styð að þessi verkefni séu vistuð hjá utanríkisráðuneytinu og í sérstakri stofnun og (Forseti hringir.) hlakka til að fá að taka þátt í vinnunni í utanríkismálanefnd.

[13:45]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Almannavarnalögin stangast á engan hátt við þetta frumvarp nema síður sé. Þvert á móti er góð samfella sem þarna er mynduð. Það orðalag sem hv. þingmaður vitnaði til er ekkert nýmæli og hafa verður í huga að almannavarnalögin og aðgerðir á grundvelli þeirra koma til ef svo illa færi að þær ráðstafanir sem gera á samkvæmt varnarmálalögunum brystu. Það er verið að takast á við afleiðingar eftir að allt hefur brostið, allar þær varnaraðgerðir sem menn hafa gert, hvort sem það er gegn snjóflóðum, náttúruhamförum, hryðjuverkum eða hernaðaraðgerðum. Það er því ekki hægt að tengja þetta saman með þeim hætti sem hv. þingmaður gerir og raunar algjörlega rangt.

Varðandi það að orðið „öryggismálaráð“ komi fyrir þá sat hv. þingmaður nú í þeirri ríkisstjórn sem gekk frá yfirlýsingunni 26. september 2006 þar sem þetta var allt ákveðið og mótað sem síðan var fært út í almannavarnalögunum.

Ekkert sem kemur fram í varnarmálafrumvarpinu, ég vona að hv. þingmaður hafi hlustað á ræðu mína, ef ekki þá bendi ég henni á að lesa hana, hindrar að þau markmið nái fram að ganga sem ég hef lýst í þessum málum.

[13:47]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að gefa færi á að hægt sé að ræða beint við hann um þessi mál. Ég spurði hvort það væri einhvers konar skilyrði af hálfu hæstv. ráðherra að því yrði beint til fulltrúa stjórnarsinna í allsherjarnefnd að klára frumvarpið um almannavarnir, hvort það gæti þess vegna beðið þó að þetta frumvarp yrði afgreitt. Ég spurði reyndar líka hæstv. ráðherra hvort enn væri meiningarmunur á milli aðila um loftrýmiseftirlitið, hvort það væri enn svo að hæstv. ráðherra teldi að það ætti með einhverjum hætti að fara inn í Skógarhlíðina.

Ég vil líka gjarnan ítreka spurningu mína varðandi öryggisgæsluna á Keflavíkurflugvelli af því að ráðherrann — ég hlustaði á ræðu hæstv. ráðherra — dró það sérstaklega út úr sem verkefni sem ætti að semja um, það var svona ákall eða ósk um það. Er einhver meiningarmunur þar á milli aðila eða er búið að semja um það fyrir fram að gera það þannig?

[13:48]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi frumvarpið um almannavarnalögin þá er það til meðferðar í allsherjarnefnd og ég held að ekkert sé því til fyrirstöðu að þingið afgreiði það á þessu þingi.

Varðandi öryggisgæsluna þá er náttúrlega ekki hægt að ganga frá því máli fyrr en þetta frumvarp, varnarmálalagafrumvarp, er orðið að lögum. Menn hafa fjallað um það í þinginu og veitt Varnarmálastofnun það tilvistarleyfi sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Ég tel að hún geti samið við lögreglustjóraembættið á Suðurnesjum og eigi að gera það en ég hef ekki forræðið yfir því hvort það verði gert. Ég tel að það sé skynsamlegt og það embætti er eini aðilinn á Suðurnesjum sem hefur nauðsynlegar valdheimildir til þess að gæta öryggis á Keflavíkurflugvelli. Enginn annar aðili, hvorki samkvæmt þessu frumvarpi né öðrum lögum, hefur þær valdheimildir sem lögreglustjórinn hefur.

[13:49]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér hafa verið áhugaverðar umræður um það frumvarp sem liggur fyrir þinginu og má segja að það marki að mörgu leyti tímamót. Ég hygg að þetta sé í fyrsta sinni sem lögð er fyrir Alþingi tillaga um stofnun Varnarmálastofnunar og að eitt ráðuneyti verði skilgreint á þann hátt að það fari með varnarmál og verði raunverulegt varnarmálaráðuneyti. Það er býsna mikil breyting frá því sem verið hefur og fyllsta ástæða til þess að gefa því gaum.

Sá grundvöllur sem málið hvílir á almennt séð, sú stefna sem menn byggja þennan tillöguflutning á, að Ísland sé aðili að NATO og Sameinuðu þjóðunum og að þar sé samstarf við NATO, Bandaríkin og nágrannaþjóðir um varnir landsins og — sem er kannski mikilvægast — að landið sé herlaust, eru forsendur sem ég tek undir og Frjálslyndi flokkurinn gerir engar athugasemdir við. Hann styður öll þessi atriði og hefur gert. Ég hef ekki orðið var við það í þessari umræðu að ágreiningur væri gerður um þessa meginþætti í umræðunni nema þá e.t.v. að einhverju leyti af hálfu vinstri grænna.

Að öðru leyti vil ég segja um málið að það fyrsta sem kemur til athugunar er uppsetningin á því. Það er álitamál hvort vista eigi þennan málaflokk í utanríkisráðuneytinu að svo miklu leyti sem gert er ráð fyrir. Það ekki sjálfgefið að varnarmál heyri undir utanríkismál að öllu leyti og vissulega er það ekki svo hjá öðrum ríkjum, það er breytilegt hvernig þessum málum er fyrir komið en það er ekki sjálfgefið mál. Ég vildi undirstrika það til þess að það lægi fyrir að það sé ekki forsenda sem þurfi ekki frekar athugunar við. Ég tel að menn eigi að hugsa þessi mál áfram en ég geri ekki athugasemdir við það eins og málum er fyrir komið núna að menn stígi þetta skref og sjái svo til hvernig þetta reynist. Í því felst auðvitað að það er vandasamt að ganga frá samskiptum innan lands milli utanríkisráðuneytisins og annarra ráðuneyta sem fara með mál sem lúta að öryggismálum, eins og landhelgisgæslu og annað slíkt. Eins og gengið er frá því í frumvarpinu sýnist mér að búast megi við því að þetta geti gengið tiltölulega greiðlega fyrir sig og með sæmilega skýrum hætti. En það gildir um það eins og

hið fyrra að reynslan verður að leiða okkur áfram í þeim efnum. Menn velja þetta fyrirkomulag og ég geri ekki ágreining um það en við skulum fylgjast með því hvernig til tekst. Það getur vel verið að þegar á framkvæmdina reynir komi einhverjir agnúar í ljós eða annmarkar sem leiði til þess að endurmeta þurfi þetta fyrirkomulag.

Ég tel það líka skynsamlegt, sem lagt er til í frumvarpinu, að setja framkvæmdaatriðin mikið til inn í stofnun sem fari þá með þau mál en stefnumótun og ábyrgð verði fyrst og fremst í ráðuneytinu. Þó vil ég aðeins vara við þróun sem er í gangi í stjórnsýslunni síðustu árin og er á þá lund að menn færa býsna mikið af ákvörðunum frá ráðuneytum til stofnana. Það gerir það að verkum að ráðherrarnir verða dálítið minna framkvæmdaráðherrar og dálítið meira ráðherrar sem bíða eftir því að klögumál komi upp sem er síðan skotið til þeirra. Við höfum séð síðustu daga ansi mörg dæmi um það að ráðherrar lýsi sig vanhæfa til að fjalla um mál vegna þess að hugsanlega verði ágreiningur um það mál sem þeir eru beðnir að tjá sig um og þeir kjósi því að hafa ekki skoðun á málinu. Ég get nefnt samgönguráðherra sem síðasta dæmi um þetta, umhverfisráðherra er annað dæmi og fjármálaráðherra er þriðja dæmið sem ég man eftir í svipinn. Þó að þetta eigi allt sínar skýringar er það samt þannig að þegar maður skoðar öll þessi mál í heild sinni er þetta of mikið af því góða.

Ég held að menn séu komnir of langt inn á þá braut að ráðherrar sem fara með framkvæmdarvald fara að líta svo á að þeir séu ekki eiginlegt framkvæmdarvald heldur einhvers konar eftirlitsvald. Það held ég að sé ekki rétt, framkvæmdarvaldið er framkvæmdarvald, á að bera ábyrgð á því og annast framkvæmd. Það er svo praktískt atriði hvort framkvæmdin fari fram innan dyra ráðuneytisins eða utan dyra þess og samskipti þar á milli eru einungis hluti af framkvæmdinni. Ég held að menn þurfi að taka þetta til endurskoðunar og snúa af þeirri braut sem farið hefur verið inn á á undanförnum árum. Ég neita því þó ekki, þó að ég geti auðvitað ekki haldið því fram sem fullgildum sannindum, að mér býður í grun að þessi nýjasta tilhneiging ráðherra til að lýsa sig vanhæfa til að tjá sig um mál sé meira byggð á öðrum forsendum en umhyggju fyrir málinu sem kann að lenda inni á þeirra borði síðar. Mér býður í grun að þar sé um það að ræða að þeim finnist pólitískt þægilegt að þurfa ekki að svara erfiðum spurningum um viðfangsefni sín. Ef það eru réttar grunsemdir hjá mér eru ráðherrarnir farnir að vanrækja hlutverk sitt sem ráðherrar og skjóta sér undan þeirri ábyrgð sem þeir hafa tekist á hendur með því að verða ráðherrar, sem er auðvitað sú að fara með sín mál, hafa skoðun á þeim og beita sér fyrir framkvæmdum.

Það sem ég staldra kannski hvað mest við í þessu, sem mér finnst að þurfi hugsanlega að hafa með öðrum hætti og hugsanlega ræða betur, er í fyrsta lagi staða málaflokksins og ráðherrans. Frumvarpið endurspeglar það að við erum með fjölskipað stjórnvald. Allt valdið í málaflokknum er í höndum eins ráðherra og einskis annars. Til dæmis er mjög sláandi að orðið „ríkisstjórn“ kemur hvergi fyrir í frumvarpinu og ekki heldur í þeim lögum sem um þetta fjalla. Ríkisstjórnin hefur ekkert hlutverk í utanríkismálum, ráðherrann er einn með valdið. (Gripið fram í.) Ríkisstjórnarfundur hefur ekkert hlutverk vegna þess að á þeim fundi er ekki unnt að gera neinar samþykktir í málaflokknum. Menn geta bara drukkið saman te og skipst á skoðunum, það er eina hlutverk ríkisstjórnar að vera pólitískur samráðsvettvangur.

Ég er ekki alveg viss um að það sé heppilegt að hafa þetta með þessum hætti. Í fyrsta lagi er valdið of mikið á einni hendi og fyrst við höfum það fyrirkomulag að hafa ríkisstjórn held ég að menn þurfi að skoða með hvaða hætti ríkisstjórnin eigi að bera meiri ábyrgð sameiginlega og koma saman að ákvörðunum þannig að einn maður geti ekki tekið ákvörðun, burt séð frá því hvað öðrum finnst og jafnvel án þess að spyrja aðra ráðherra um það hvað þeim finnist. Vísa ég þá til margfrægs máls um Írak. (Gripið fram í.) Eftir því sem lýst hefur verið var ákvörðun um að fara inn á lista hinna viljugu þjóða ekki borin upp í ríkisstjórn, var ekki kynnt í ríkisstjórn, var ekki rædd í ríkisstjórn heldur tekin með því að fara út af ríkisstjórnarfundi.

Ég sé ekki betur en hér sé lagt til sama fyrirkomulag. Þessi ríkisstjórn vill ekki breyta því fyrirkomulagi sem leiddi til þess að tveir menn töluðu sig saman um að setja Ísland á lista hinna viljugu þjóða. Því er hægt að breyta ef vilji er fyrir hendi með því að gera ákvörðunina kollektífa, færa hana inn á vettvang ríkisstjórnarborðsins eða með því sem er eðlilegra að slík ákvörðun verði tekin á Alþingi. Það er ekki lagt til, virðulegi forseti. Hér er lagt til sama fyrirkomulag og gilti árið 2003.

Mér finnst, virðulegi forseti, helsti gallinn í þessu máli vera sá að orðið „Alþingi“ kemur hvergi fyrir í frumvarpinu. Alþingi hefur engu hlutverki að gegna í frumvarpinu. Það má vera að mér hafi yfirsést við lestur frumvarpsins og ég vona að ég verði þá leiðréttur, ég sé ekki að orðið „Alþingi“ komi fyrir í frumvarpstextanum. Það kemur hins vegar fyrir í greinargerð og í greinargerð er talað um að Alþingi hafi eftirlitshlutverk. Er það, virðulegi forseti, erum við kosin hér til að vera einhver eftirlitsaðili, eigum við að vera einhver samkeppnisstofnun? Ég hélt að stjórnmálamenn byðu sig fram og væru kosnir til þess að ákvarða stefnuna og hrinda henni í framkvæmd. Er þá hlutverk Alþingis í utanríkismálum ekkert annað en að hafa eftirlit?

Hver á að ráða í þessu, virðulegi forseti? Jú, það er ráðherrann. Hann markar stefnuna og hann sér um framkvæmdina og Alþingi hefur ekkert hlutverk, Alþingi kemur ekki nálægt þessum málum. Mér finnst það óásættanlegt. Það eina sem fyrirfinnst í íslenska lagasafninu eða það sem ég hef fundið í íslenska lagasafninu um samband á milli Alþingis og utanríkisráðherra er í 24. gr. þingskapalaga þar sem segir að utanríkismálanefnd skuli vera ríkisstjórninni til ráðuneytis. Ekki er það nú mikið, hlutverkið, að vera til ráðuneytis þar sem textinn segir einfaldlega: Valdið er í utanríkisráðuneytinu hjá ráðherranum en þið sem eruð kosin hér getið verið til ráðuneytis þegar ráðherrunum sýnist og þóknast, helst eftir á og stundum en sjaldan. Þetta er að mínu viti, virðulegi forseti, ekki það hlutverk sem ég tel að menn eigi að ætla Alþingi í þessum málaflokki.

Ráðherrann á að hafa með framkvæmdina að gera en Alþingi á að móta stefnuna. Þess vegna eiga stefnumótandi ákvarðanir að fara fyrir Alþingi í þinglegu formi, hvort sem það er frumvarp eða þingsályktun, og vera rædd á Alþingi og afgreidd á Alþingi og send til ráðherra sem sér um fram-

kvæmdina. Það er of mikið, virðulegi forseti, að ætla ráðherranum að fara bæði með stefnumótun og framkvæmd og ábyrgð á hvoru tveggja.

Þetta er mín helsta athugasemd við uppsetningu málsins, virðulegi forseti, og hún lýtur að því að ráðherravaldið er of altækt. Það á líklega við í öðrum málaflokkum líka, ég er ekki að draga utanríkisráðuneytið sérstaklega fram í því, ég held að flytja megi sömu ræðu um aðra málaflokka, en þetta er mjög áberandi í þessu lagafrumvarpi, það æpir á mann að Alþingi sé ekki til. Það hefur ekkert hlutverk, eina lögbundna hlutverk og nálgun Alþingis er í gegnum utanríkismálanefnd og það er undir trúnaði og þagmælsku. Þeir nýju þingmenn sem þar eru geta því ekki farið með umræðuna áfram inn á vettvang Alþingis, það er lokað inni undir trúnaði. Það er of þröngt, virðulegi forseti, og ég held að menn eigi í þinglegri meðferð málsins að rista þetta upp út frá sjónarhóli Alþingis. Ég held að það sé meginbreytingin sem þurfi að gera á þessu máli því að annað er að mínu viti svona ágætlega ásættanlegt eins og ég hef lýst og sé ekki ástæðu til að gera miklar athugasemdir við ef þá nokkrar.

Það eru nokkur atriði sem mér finnst ástæða til að fá betri upplýsingar um og mun spyrja um það í meðförum utanríkismálanefndar en þetta er sá punktur sem ég held að Alþingi eigi fyrst og fremst að horfa á þegar við förum að vinna í þessu máli í þingnefnd.

[14:04]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Frumvarpið sem við ræðum í dag markar tímamót í íslenskri löggjafarsögu. Þrátt fyrir að við höfum axlað ýmis verkefni á sviði öryggis- og varnarmála síðustu rúma hálfa öld er nú í fyrsta skipti lagt fram frumvarp til laga um þennan málaflokk. Í gegnum tíðina hafa íslensk stjórnvöld komið að framkvæmd varnarsamningsins og sinnt ýmsum verkefnum í tengslum við hana. Höfuðverkefni stjórnvalda á sviði varnarmála hafa lotið að samskiptum við Bandaríkin sem fóru með hervernd Íslands samkvæmt samningnum frá 1951 og samskiptum við Atlantshafsbandalagið, ýmist í gegnum Bandaríkjamenn eða beint.

Þau tímamót sem urðu við brotthvarf Bandaríkjamanna af landinu breyttu þessari stöðu í grundvallaratriðum og ég tel það mikið fagnaðarefni. Að sumu leyti má segja að Ísland sé nú fyrst orðið sem sjálfstæð þjóð aðili að Atlantshafsbandalaginu í eigin rétti og á eigin forsendum. Fram að þessu höfum við í ýmsu þurft að sækja í gegnum Bandaríkin þegar við höfum átt erindi við Atlantshafsbandalagið og þurft þeirra liðsstyrk og tilstyrk til að koma sjónarmiðum okkar og áherslum á framfæri. Nú er sá tími blessunarlega liðinn og ég held að það sé og eigi að vera okkur öllum mikið fagnaðarefni. Löggjöfin sem hér er lögð fram er því til þess fallin að skapa ramma utan um þessi verkefni, lýðræðislegan ramma sem Alþingi setur. Ef enginn rammi er til er heldur ekki hægt að ganga eftir því að framkvæmdarvaldið fari að lögum og réttum reglum. Þess vegna er nauðsynlegt að setja ramma. Að mínu áliti er það sérstakt fagnaðarefni að þessum málum skuli vera komið svo fljótt í lögfast form þannig að þau varnartengdu verkefni sem við munum vinna að og við höfum unnið að hingað til — að það sé algerlega ljóst hvernig með þau skuli farið, að þau séu skilgreind og tæmandi talin. Þar af leiðandi sé það ljóst hvernig lýðræðislegu eftirliti með framkvæmd þeirra verkefna verði háttað. Það er mikils virði þegar öryggis- og varnarmál eru annars vegar að fullt trúnaðartraust og gagnsæi ríki í allri umræðu um þann málaflokk. Það er sérstaklega mikilvægt þegar haft er í huga að afstaða til þessa máls hefur klofið þjóðina í andstæðar fylkingar í meira en hálfa öld. Þess vegna er svo mikilvægt nú þegar við öxlum sjálfsforræði á þessum málaflokki að fullu og öllu leyti að við högum verklaginu með þeim hætti að fullt gagnsæi sé tryggt í meðferð hans. Jafnframt sé tryggt að Alþingi hafi lýðræðislega aðkomu að öllum ákvörðunum sem að honum lúta.

Í umræðunni í dag hefur verið rætt um nokkra þætti og hefur þá auðvitað verið fyrirferðarmest umræðan um þá yfirfærslu sem nú á sér stað á verkefnum Ratsjárstofnunar yfir til íslenskra stjórnvalda. Þau verkefni verða auðvitað stór þáttur í starfsemi hinnar nýju Varnarmálastofnunar. Hér er um að ræða verkefni sem Bandaríkjamenn sinntu frá upphafi íslenska ratsjárkerfisins. Það er grundvallaratriði til að aðild okkar að Atlantshafsbandalaginu virki, að við öxlum sjálf ábyrgð á þessum verkefnum og sinnum þeim áfram. Ljóst er að ef við lítum á aðild að Atlantshafsbandalaginu sem aðild að tryggingafélagi um sameiginlegt öryggi er sú aðild lítils virði ef við höfum ekki fullnægjandi tengingu í eftirliti með loftrými okkar við loftrými annarra Atlantshafsbandalagsríkja og ef myndin af því sem gerist í íslenskri lofthelgi er ekki ljós bandamönnum okkar í Evrópu. Það er því ein aðalástæðan fyrir því að réttlætanlegt og mikilvægt er að taka yfir þessi verkefni og sinna þeim áfram. Ég hef fulla trú á að það verði gert með heldur minni tilkostnaði en þegar Bandaríkjamenn sinntu þessum verkefnum, enda var stjórnkerfi þessara mála með nokkuð sérstæðum hætti á þeim tíma, svo ekki sé meira sagt.

Einnig er rétt að vekja athygli á því að í frumvarpinu er að finna ákvæði þar sem er lögfest ákvæði um verkefni hinnar nýju stofnunar á sviðum sem lúta að meðferð upplýsinga um öryggismál. Þá á ég annars vegar við hlutverk stofnunarinnar við að afla öryggisvottunar sem lengi var feimnismál yfir höfuð að aflað væri á vegum íslenskra stjórnvalda. Nú er lögfest ákvæði um það sem og um meðferð upplýsinga úr upplýsingakerfum Atlantshafsbandalagsins til að meta ástand í öðrum ríkjum þar sem Ísland á hagsmuna að gæta. Við þurfum að átta okkur á að við eigum fólk í margvíslegum verkefnum á sviði friðargæslu og þróunaraðstoðar um víða veröld og mjög mikilvægt er að við höfum aðgang að gagnlegum og traustum upplýsingum um ástand á hættusvæðum. Við þurfum að geta aflað okkur þessara upplýsinga og nú er skýrt hvernig með þær skuli farið, meðferð þeirra er komin í skilgreindan, lögfestan farveg.

Eitt grundvallaratriðið í frumvarpinu, sem ég er mjög sáttur við, er sú stefna sem mörkuð er, þ.e. að skilja að fullu og öllu milli innlendra löggæslustofnana eins og almannavarna eða lögreglu og hins vegar hinna varnartengdu verkefna sem frumvarpið tekur til. Áðan velti hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson upp þeirri spurningu hvort það fyrirkomulag að fella varnarmál undir utanríkisráðuneyti eigi sér fordæmi

í öðrum löndum. Það er auðvitað réttmæt spurning. Svarið við henni er það að í flestum öðrum löndum eru sjálfstæð varnarmálaráðuneyti vegna þess að þar er herliði til að dreifa en auðvitað eru engin dæmi þess að innanríkisráðuneyti og varnarmálaráðuneyti sé blandað saman þannig að í öllum tilvikum er varsla innra öryggis ríkisins aðskilin frá vörslu ytra öryggis ríkisins. Það er auðvitað einn af grunnþáttum í lýðræðislegri stjórnskipan sem mikilvægt er að við höldum í heiðri nú þegar við stígum okkar fyrstu skref á þessari vegferð sem sjálfstæð þjóð.

Hér hefur nokkuð verið rætt um ákvæði frumvarpsins sem lúta að hlutverki utanríkisráðherra við mótun öryggis- og varnarmálastefnu. Í frumvarpinu er þess freistað að gera skýran greinarmun á milli framkvæmdaatriða og stefnumótunar. Það er sérstaklega mikilvægt í þessum málaflokki að ekki sé hætta á að þeir sem fara með framkvæmd verkefnanna oftúlki hlutverk sitt og stöðu og útvíkki þar með verkefni sín beint eða óbeint. Það á að vera skýrt með lögum hvaða verkefni þeim er heimilt að vinna, sérstaklega í ljósi þess að við ætlum Íslandi að vera herlaust ríki áfram og byggja á þeirri sögu okkar. Við ætlum stofnuninni eingöngu að sinna borgaralegum verkefnum. Því tel ég mikils virði að þarna skuli greint á milli stefnumótunar og framkvæmdaatriða en vissulega kann svo að vera að ástæða sé til að hnykkja á aðkomu Alþingis að stefnumótun í öryggis- og varnarmálum. Víða í frumvarpinu er vikið að samráði við utanríkismálanefnd og full ástæða er til að fara yfir það þar hvernig útfærslan á að vera og hvort ástæða er til á einhverjum stöðum að hnykkja frekar á lögboðinni samráðsskyldu við utanríkismálanefnd í þessum málum. Ég vil sérstaklega vekja athygli á því af því að núverandi utanríkisráðherra hefur lagt mikla áherslu á að efla samráðshlutverk utanríkismálanefndar og rækja betur samráðið við utanríkismálanefnd. (Gripið fram í.) Já, já, en maður tekur sérstaklega eftir því að það hefur batnað verulega og mikilvægt er að það haldi áfram að vera rækt með þeim hætti. Einnig er mikilvægt að utanríkismálanefnd verði virt sem ráðgjafi stjórnvalda varðandi stefnumótun í utanríkismálum.

Í þessu samhengi dettur mér í hug ágætur leiðari Fréttablaðsins í dag þar sem Þorsteinn Pálsson, fyrrverandi forsætisráðherra, heldur um penna og lýkur almennt lofsorði á frumvarpið en vekur upp þá spurningu hvernig haga skuli ákvörðunum um mögulega beitingu hervalds eða eftirfylgni í íslensku loftrými ef til þess kæmi. Það er hlutur sem í sjálfu sér hefur aldrei verið ræddur og það er mjög gott að þessi athugasemd komi fram. Þetta er auðvitað ein af þeim spurningum sem vakna þegar við lögfestum umgjörð þessara mála. Þá þurfum við líka að horfa á hlutina í heild sinni og í því sambandi kemur auðvitað upp spurningin um stuðning eða aðkomu Íslands að beitingu hervalds af hálfu Atlantshafsbandalagsins. Allt eru þetta atriði sem ég held að sé mjög mikilvægt að fá góða og gagnlega umræðu um í utanríkismálanefnd við meðferð málsins og meta alla þættina í heild sinni.

[14:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir framsögu í því máli sem hér er til umfjöllunar, frumvarpi til varnarmálalaga, og þær upplýsingar sem komu fram í ræðu hennar umfram það sem lesa má í frumvarpinu sjálfu og greinargerð með því.

Mig langar fyrst að greina örstutt frá því hvernig staðið er að undirbúningi og framlagningu mála af þessum toga. Hér er um stórt mál að ræða. Það hefur verið kallað tímamót og því var dreift í sölum Alþingis fyrir tveimur dögum. Það var unnið í utanríkisráðuneytinu undir forustu hæstv. utanríkisráðherra og hefur verið rætt í ríkisstjórn og í þingflokkum stjórnarflokkanna þannig að í þeim herbúðum hefur væntanlega gefist tóm til að fara allítarlega yfir efni frumvarpsins og spyrja spurninga sem hafa vaknað um einstaka þætti þess. Þetta á ekki við um stjórnarandstöðuna og þetta á ekki aðeins við í þessu máli. Þetta á við um nánast öll stjórnarfrumvörp, þau koma hér inn og eru tekin til umræðu nánast þegar skemmsti frestur er liðinn. Ég hlýt að beina því til hæstv. forseta, nú þegar mikið lof er borið á ný þingsköp og vandaðri vinnubrögð í þinginu, að þessu vinnulagi verði breytt. Vegna þess að hér er, eins og ég sagði, um stórt og mikilvægt mál að ræða og menn þurfa að gefa sér góðan tíma til að fara yfir efni þess enda þótt aðeins sé um að ræða 1. umr. Hugsanlega leita sér gagna, afla sér upplýsinga og spyrja spurninga sem menn vilja fá svör við þegar þeir taka þátt í 1. umr. Þetta á ekki bara við um þetta mál, eins og ég sagði, þetta á við um stjórnarfrumvörp almennt séð, hygg ég. En ég vil gjarnan nota tækifærið og koma þessu á framfæri, sérstaklega vegna þess að í þessu máli eru uppi stór álitamál sem væntanlega verða tekin til frekari umræðu í nefnd og við 2. umr. þegar þar að kemur en hefði verið ágætt að geta tekið upp hér líka.

Það má í rauninni nálgast þetta mál frá nokkrum sjónarhornum og það hefur reyndar komið fram nú þegar í umræðunni. Ég er þeirrar skoðunar, og vil láta það koma fram strax í upphafi, að það sé jákvætt að leggja fram frumvarp til varnarmálalaga og að skipa þeim málum sem þar er fjallað um í þann farveg sem frumvarpið gerir ráð fyrir, þ.e. að taka þau verkefni sem Ratsjárstofnun hefur haft með höndum og önnur þau verkefni sem leiða af aðild okkar að Atlantshafsbandalaginu og skipa þeim með þeim hætti sem hér er lagt til. Í því felst auðvitað ekki að ég sé sáttur við eða sammála þeirri stefnu sem íslensk stjórnvöld hafa haft uppi hvað varðar aðild að Atlantshafsbandalaginu. En það er mál sem við getum auðvitað líka tekið til umfjöllunar og væri eðlilegt að taka til umfjöllunar t.d. í tillögu til þingsályktunar um stefnu í varnarmálum sem flutt væri á Alþingi og fengi þar almenna pólitíska umfjöllun.

Mér sýnist á því sem hér er gert að skilið sé mjög rækilega á milli hernaðarmála og borgaralegra mála eins og hefur verið rakið bæði af hæstv. utanríkisráðherra og fleiri þingmönnum. Ég tel það skynsamlega niðurstöðu. Mér sýnist að hæstv. utanríkisráðherra hafi í raun unnið fullan sigur í því máli gagnvart hæstv. dómsmálaráðherra vegna þess að við höfðum að sjálfsögðu orðið vör við skoðanaskipti milli stjórnarflokkanna og einstakra ráðherra og stjórnarliða í fjölmiðlum um þetta mál. Mér finnst jákvætt að þetta hafi orðið niðurstaðan.

Hér er talað um lagalegan eldvegg og það er kannski tímanna tákn að það orðalag skuli vera notað en ég er sáttur við það eins og það er sett hér fram. Í frumvarpinu er tekið

fram, og það er meginforsenda, að Íslendingar séu herlaus þjóð og það sé ekki vilji til að breyta þeirri staðreynd. Það er líka tekið fram að ekki sé gert ráð fyrir að Ísland byggi upp eigin herafla. Ég fagna þeirri áherslu sem kemur fram í þessu máli, en minni jafnframt á að það hefur lengi verið áhugamál sumra að minnsta kosti að koma upp íslenskum her og eru engin sérstök nöfn nefnd í því samhengi. Hér er tekinn af allur vafi um það.

Hér er í fyrsta sinn sett heildstæð löggjöf um varnarmálatengda starfsemi og ég vil segja fyrir mitt leyti, og það hefur komið fram hjá fleiri hv. alþingismönnum, að það er eðlilegt að Alþingi fjalli um þau mál. Þau eiga heima á borði löggjafans en hafa því miður allt of lengi verið lokuð inni í leynilegum samningum á milli Bandaríkjamanna og íslenskra ráðamanna og auðvitað væri æskilegt að sá plagsiður yrði nú aflagður.

Ég vil taka undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni og hv. þm. Ögmundi Jónassyni sem tóku sérstaklega á stefnumótuninni hvað þetta mál varðar. Ég skil frumvarpið og einkum og sér í lagi 3. gr. þannig að ætlast sé til að ráðuneytið fari með stefnumótun í þessum málaflokki en ráðherrann er auðvitað handhafi framkvæmdarvaldsins og honum ber að sjá um framkvæmd löggjafar og stefnumótunar sem Alþingi samþykkir. Ég tel því óhjákvæmilegt að í meðförum nefndarinnar verði það rætt sérstaklega hvernig styrkja eigi aðkomu Alþingis að stefnumótuninni í þessu sambandi, ekki síst í ljósi orða hæstv. utanríkisráðherra um lýðræðislega aðkomu að þessum málaflokki sem skort hefði á til þessa. Ég er sammála því að tryggja þarf lýðræðislega aðkomu þingsins að þessu máli og ég tel að það væri best gert með sérstakri varnarmálastefnu sem lögð væri fyrir Alþingi og tekin pólitísk umræða um hana.

Mér sýnist samt sem áður að það geti orðið ágreiningur um ýmsa þætti því að hér eru auðvitað pólitískir hlutir líka inni. Það má segja að samningurinn við Bandaríkin sem hæstv. núverandi utanríkisráðherra fékk svo að segja í vöggugjöf þegar hún tók við embætti frá fyrri ríkisstjórn sé meira og minna settur hér í lög og um hann er eðlilega pólitískur ágreiningur. Ég vil nú segja hæstv. utanríkisráðherra að það er ekki eitthvað sem er bara í nösunum á fólki. Það er full alvara á bak við þá afstöðu sem við t.d. í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum markað okkur í utanríkismálum þar sem við leggjum áherslu á sjálfstæða íslenska utanríkis- og friðarstefnu, þar sem við teljum að Ísland eigi að standa utan hernaðarbandalaga og hafna aukinni vígvæðingu. Við höfum lagt áherslu á að Ísland eigi að vera án hers, hvort sem hann er innlendur eða erlendur, og við höfum viljað friðlýsa landið og lögsögu þess fyrir kjarnorku-, sýkla- og efnavopnum. Hv. þm. Ögmundur Jónasson spurði t.d. hver væri aðkoma hagsmunaaðila, hvort sem það eru sveitarfélög, landeigendur eða aðrir, almenningur í landinu, þegar kemur að heræfingum. Nú hafa mjög mörg sveitarfélög í landinu, sennilega langflest þeirra, lýst því yfir að þau séu kjarnorkuvopnalaus svæði. Hafa slíkar yfirlýsingar ekkert gildi þegar fest hefur verið í lög að heræfingar séu heimilaðar á landi, eða varnaræfingar eins og þær eru kallaðar hér? Hafa slíkar samþykktir ekkert gildi eða er það bara háð samþykki þeirra landeigenda eða sveitarfélaga sem slíkar æfingar eiga að fara fram á?

Það er mikilvægt að fá þetta upplýst vegna þess að það er lenska, ekki bara hér á landi heldur alls staðar í heiminum, að þegar her er annars vegar þá er öllum almennum reglum og lögum í samfélaginu nánast ýtt til hliðar, þá gilda einhverjar allt aðrar reglur. Þetta finnst mér mikilvægt að fá upp á borðið.

Síðan væri full ástæða til að taka upp umræðuna um hernaðarhyggjuna, um þann leiðangur sem þjóðirnar sem eiga aðild að Atlantshafsbandalaginu eru í og ekki síst Bandaríkin. Hér er t.d. talað um hluti eins og í athugasemdum við 3. gr. frumvarpsins en þar er sagt, með leyfi forseta:

„Hugtakið hættumat er ekki skilgreint sérstaklega í lagatextanum en með því er átt við mat á þeirri ógn sem Íslandi kann á hverjum tíma að stafa af óvinveittum öflum, hernaðarumsvifum eða alvarlegu hættuástandi.“

Ég velti því aðeins fyrir mér hvað átt er við með þessu. Er verið að tala þarna um annars konar hættu en hernaðarlega? Er verið að tala t.d. um umhverfisógnir? Er verið að tala um hryðjuverkaógnina? Eða hvað er átt við þarna? Reyndar er ég er þeirrar skoðunar að það sem helst kallar hættu yfir heimshluta okkar í dag sé einmitt hryðjuverkaógnin og að hún nærist ekki síst á þeim viðbrögðum og þeirri afstöðu sem forusturíkið innan Atlantshafsbandalagsins, Bandaríkin, hefur tekið til þessa viðfangsefnis. Vegna þess að það er ekki hægt að vinna stríðið gegn hryðjuverkum með hefðbundnum stríðsrekstri, eins og um venjulegan hernað sé að ræða. Það sama á nefnilega við um ógnina af hryðjuverkum og kalda stríðið að þetta er ekki venjulegur hernaður eða stríð í þeim skilningi og það verður ekki unnið með vopnum. Það er allt annars konar viðfangsefni sem þarna er á ferðinni. Ég hefði gjarnan viljað kalla eftir ítarlegri umræðu um þau áherslumál.

Ég vil nefna hér nokkrar fleiri greinar og athugasemdir. Mér dettur t.d. í hug að nefna hvernig því er blandað saman í 10. gr. frumvarpsins, þ.e. starfsmönnum Varnarmálastofnunar sem gegna hernaðarlegum eða varnarmálatengdum störfum og borgaralegri starfsemi. Ég átta mig ekki nákvæmlega á hvernig það á að ganga, undir hvaða forræði það er og hvort borgaralegir starfsmenn sem koma til liðs við starfsmenn Varnarmálastofnunar við tilteknar aðstæður eru þá orðnir hernaðarlegir starfsmenn eða hvernig það er hugsað.

Ég er líka hugsi yfir 11. gr. um bann við verkföllum. Mér finnst að almennt eigi ekki að nálgast starfsemi þannig að leggja upp með það að almennir starfsmenn stofnana megi ekki fara í verkfall. Ég sé enga sérstaka ástæðu til að þetta sé bundið í þessari stofnun en t.d. ekki á sjúkrastofnunum, svo dæmi sé tekið. Mér finnst eðlilegt að það eigi við um þann sem er í forustu fyrir þessari stofnun en ég tel að það sé engin sérstök ástæða til þess hvað varðar almenna starfsmenn.

Ég vil ítreka það sem ég hef þegar sagt um stefnumótunina. Mér finnst mikilvægt að unnið sé með þann þátt á vettvangi utanríkismálanefndar þegar frumvarpið kemur þangað til umfjöllunar.

Loks er rétt að ítreka það, af því talað hefur verið um nýja tíma og 21. öldina og allt í þeim dúr, að þátttaka Íslands í Atlantshafsbandalaginu og varnarsamningurinn við Bandaríkin verður áfram, og það breytist ekkert með þessu

frumvarpi, hornsteinninn í landvarnastefnu Íslands og um það geta verið, eins og ég hef þegar sagt, og eru skiptar skoðanir í samfélaginu. Og af því hæstv. utanríkisráðherra sagði að með nýrri öld og nýjum viðhorfum væri mikilvægt að leggja að baki þær deilur sem hafa klofið þjóðina í þessum málaflokki um áratugaskeið, þá held ég að meðan menn binda trúss sitt svo rækilega við Bandaríkin og þá hernaðarstefnu sem þar hefur verið rekin og er rekin í dag sé ekki líklegt að sú breiða almenna samstaða og sátt í samfélaginu sem þarf að vera á sviði utanríkis- og varnarmála takist. Ég tel að við þurfum að vera miklu sjálfstæðari í þeim málaflokki og reka miklu sjálfstæðari stefnu sem byggir á íslenskum hagsmunum, bæði varnarhagsmunum, hagsmunum auðlinda okkar, umhverfisins o.s.frv.

Virðulegi forseti. Ég hef reynt (Forseti hringir.) að reifa nokkur atriði sem mér hefur þótt skipta máli við yfirferð á þessu frumvarpi. Ég geri mér grein fyrir að það eru ákveðin atriði sem sjálfsagt verður ágreiningur um áfram en það eru líka atriði sem mikilvægt er að nefndin taki til umfjöllunar og reyni að gera bragarbót á eftir því sem efni standa til.

[14:32]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég hef orðið þess nokkuð vör í umræðunni hér í dag hjá fleiri en einum þingmanni sem tekið hefur til máls, m.a. hjá þeim sem talaði síðast, að með frumvarpi til varnarmálalaga sé verið að lögfesta varnarsamninginn frá 1951, verið að lögfesta aðildina að NATO og lögbinda heræfingar hér á landi. Hefur þetta verið nefnt sem svo að nú værum við lögbundin og geirnegld í faðmi NATO og Bandaríkjanna með þessar heræfingar. Þetta er byggt á ákveðnum misskilningi vegna þess að við erum þegar bundin þjóðréttarlegri skuldbindingu hvað varðar aðildina að NATO og varnarsamningurinn var settur í lög árið 1951 þannig að það er lögbundinn samningur nú þegar.

Hvað varðar varnaræfingarnar hér á landi þá er þetta fyrst og fremst spurning um heimildarákvæði til þess að þessar æfingar geti farið fram. Síðan er það ákvörðun stjórnvalda á hverjum tíma, með samningum við aðildarríki NATO eða eftir öðrum leiðum, hvort þau vilja láta þessar æfingar fara fram. Að sjálfsögðu gilda um þessar æfingar almenn íslensk lög. Það er ekki verið, getum við sagt, að víkja öðrum lögum til hliðar hvað varðar þessa starfsemi.

[14:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég hygg að ég hafi nú kannski ekki beinlínis talað um lögbindingu á varnarsamningi frá 1951 vegna þess að ég veit hvernig þau mál eru, heldur samningsins sem gerður var við brottför hersins 2006 sem er sami samningur. (Gripið fram í.) Og ber þá að líta á hann sem lögbundinn ef utanríkisráðherra segir það, það er ágætt að fá það fram hér.

Það er líka mikilvægt að fá fram þær upplýsingar hjá hæstv. utanríkisráðherra að íslenskum lögum sé á engan hátt ýtt til hliðar og það sé þá sjálfstæð ákvörðun, eins og hún lætur koma fram hér, íslenskra stjórnvalda hvaða varnaræfingar eru haldnar, hvenær þær eru haldnar og þá á grundvelli íslenskra laga og reglna. Þá geng ég út frá því að m.a. sé gert ráð fyrir samstarfi eða samþykki þeirra landeigenda og sveitarfélaga sem hlut eiga að máli þegar svo ber undir. Eins og ég hef skilið málið til þessa þá hefur það ekki endilega verið gert. En það væri fróðlegt að fá það upplýst af hálfu hæstv. utanríkisráðherra hvort hún líti svo á að það sé skilyrði fyrir því að hægt sé að halda varnar- eða heræfingar að slíkt samþykki liggi fyrir.

Annað mál er svo spurningin um umfang hernaðaræfinga. Ég er þeirrar skoðunar að við eigum að hverfa frá þeirri stefnu. Það er í takt við þær áherslur sem við í Vinstri grænum höfum haft að hér eigi ekki að fara fram hernaðaræfingar, það sé ekki nauðsynlegt fyrir öryggis- og varnarstöðu okkar. Af þeirri ástæðu einni er að okkar mati óþarft að vera með þetta inni.

Ég skil hins vegar það sjónarmið sem liggur á bak við hjá þeim sem aðhyllast Atlantshafsbandalagið og (Forseti hringir.) telja að við eigum að vera innan þess, að þetta sé nauðsynlegt.

[14:36]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að varðandi heimild til heræfinga hér á landi — í frumvarpinu er kveðið á um hvernig staðið skuli að því eða hver skuli bera ábyrgð á því — er ekki verið að víkja neinum reglum eða lögum sem almennt gilda um slíkt til hliðar. Það verður auðvitað að sækja um þau leyfi sem nauðsynleg eru til þess að slíkar æfingar geti farið fram.

Aðeins varðandi varnarsamninginn frá 1951. Hann var settur í lög og í honum er kveðið á um hvernig með skuli fara ef menn vilja segja honum upp og það hefur ekki verið gert. Hann er því í fullu lagagildi þrátt fyrir að gerð hafi verið við hann bókun árið 2006.

Aðeins vegna þess sem þingmaðurinn nefndi hér um 10. gr. frumvarpsins, um ráðningarmál. Í þeirri grein er fyrst og fremst kveðið á um ákveðið vistaskiptafyrirkomulag vegna þess að verið er að flytja starfsmenn frá Ratsjárstofnun yfir til Varnarmálastofnunar og svo einhverja starfsmenn úr utanríkisráðuneytinu. Það er til þess að reyna að gera þetta sem snurðulausast gagnvart þeim starfsmönnum.

Hvað varðar bann við verkföllum, þá er það ákvæði sem er í 11. gr. Það er grundvallað á öryggishagsmunum og er sambærilegt við ákvæði sem nú eru í lögreglulögum og lögum um Landhelgisgæsluna.

[14:38]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp utanríkisráðherra til varnarmálalaga. Ég fagna frumvarpinu og tek undir það sem komið hefur fram í máli margra, að hér er um viss tímamót að ræða í okkar sögu og enn eitt skrefið fram á við í ljósi breyttra aðstæðna í varnarmálum eftir brotthvarf Bandaríkjahers. Við höfum ekki áður haft heildstæða löggjöf um varnarmál en í ljósi breyttrar stöðu er slík löggjöf nú nauðsynleg, ekki síst til þess að setja ramma utan um þá starfsemi tengda varnarmálum sem við sjálf berum nú fulla ábyrgð á.

Ég vil endurtaka það sem ég hef áður sagt, m.a. í umræðum um utanríkismál fyrr í haust, að ég tel að öryggis- og varnarmálum Íslendinga sé mjög vel fyrir komið í þeirri mynd sem nú er. Okkur hefur á afar farsælan hátt tekist að bregðast við þeirri stöðu sem upp kom þegar Bandaríkjamenn ákváðu einhliða að draga herlið sitt til baka héðan þann 15. mars 2006.

Varnarsamningurinn frá 1951 og samkomulagið um varnarmál við Bandaríkjamenn frá því í október 2006, aðild okkar að Atlantshafsbandalaginu, grannríkjasamningarnir sem gerðir hafa verið um frekara samstarf í öryggismálum sem og samstarf okkar sem fer í hönd við NATO um loftrýmisgæsluna eru hornsteinar utanríkisstefnu okkar hvað öryggis- og varnarmál varðar. Frumvarpið staðfestir og styrkir þetta fyrirkomulag og ég lýsi ánægju minni með það. Ég er því augljóslega ósammála sumum viðhorfum hv. þingmanna úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, en það á svo sem ekki að koma á óvart.

Það skref sem nú er stigið með stofnun sérstakrar Varnarmálastofnunar er skynsamlegt og rökrétt framhald af þróun mála. Varnarmálastofnun mun m.a. yfirtaka rekstur íslenska ratsjárkerfisins sem Ratsjárstofnun hafði með höndum og verður sú stofnun jafnhliða lögð niður. Með frumvarpinu er m.a. verið að greina á milli borgaralegu og hernaðarlegu verkefnanna, setja lagalegan eldvegg eins og hæstv. utanríkisráðherra kallaði það. Þar er líka verið að greina á milli stefnumótunarhlutverks utanríkisráðuneytisins og daglegrar framkvæmdar sem Varnarmálastofnun mun hafa á sinni könnu. Sú aðgreining er að mínu mati mjög mikilvæg. Ábyrgð utanríkisráðherra á varnarmálunum er staðfest í stjórnsýslunni sem og fyrirsvar ráðherrans á málaflokknum gagnvart innlendum og erlendum samstarfsaðilum.

Ég tel það einnig mikilvægt atriði í frumvarpinu að betri forsendur skapast en áður fyrir öflugu eftirliti kjörinna fulltrúa okkar á þessu sviði, ekki síst innan utanríkismálanefndar Alþingis. Ég fagna sérstaklega þeirri áherslu sem þar kemur fram um upplýsingagjöf til utanríkismálanefndar. Það er mjög mikilvægt að verkefni og skyldur stjórnvalda hvað öryggis- og varnarmál snertir séu vel skilgreindar og skýrt afmarkaðar. Það er nauðsynlegt að skýr og afmörkuð verkaskipting sé í stjórnkerfinu á milli þeirra aðila sem sjá um öryggis- og almannavarnamál á borgaralegum vettvangi og þeirra sem fara með varnarmálin í hernaðarlegu samhengi.

Ég get tekið undir þau almennu sjónarmið sem fram hafa komið í ræðum hæstv. dómsmálaráðherra og utanríkisráðherra fyrr í umræðunni hvað þetta varðar og sé ekki ástæðu til þess að fara ítarlegar yfir þau atriði. Ég vil frekar nota tíma minn hér til að fara aðeins í einstök atriði frumvarpsins sem ég tel rétt að vekja athygli á og eftir atvikum leita skýringa á frá hæstv. ráðherra.

Mig langar þó almennt að segja, áður en lengra er haldið, að þó svo að ég styðji það að komið verði á fót sérstakri stofnun, Varnarmálastofnun, til þess að fara með þessi verkefni verð ég jafnframt að hafa uppi ákveðin varnaðarorð. Ég hef ekki litið á það sem mitt helsta verkefni í stjórnmálum að setja á fót nýjar ríkisstofnanir, heldur þvert á móti. Þess vegna er kannski ákveðin huggun í því að önnur stofnun, Ratsjárstofnun, mun verða lögð niður á móti þessari.

En ég vil hins vegar hvetja menn til ráðdeildar og hagræðingar við uppbyggingu hinnar nýju stofnunar og að þess verði gætt í hvívetna að gagnrýninna spurninga verði spurt um þau verkefni sem þar verða leyst af hendi. Ég tel engan vafa leika á því að við getum náð umtalsverðri hagræðingu í rekstri ratsjárkerfisins og að okkur beri hreinlega skylda til þess að leita allra leiða til að gera það. Við eigum að horfa til okkar þarfa í dag en ekki horfa í baksýnisspegilinn, ekki horfa til þess hvernig hlutirnar hafa verið gerðir hingað til. Ég tel það mikilvægt atriði sem ég vil ítreka hér.

Ríkisstofnanir, eins og við þekkjum, hafa tilhneigingu til þess að bólgna út og viða að sér nýjum oft og tíðum mikilvægum verkefnum. Þessi málaflokkur er þess eðlis að hann er mjög sérhæfður og flókinn og eflaust geta metnaðarfullir stjórnendur sannfært menn um nauðsyn þess að taka yfir alls kyns verkefni. Ég hvet því til gagnrýninnar hugsunar á þessu sviði. Utanríkisráðuneytið, sem samkvæmt frumvarpinu fer með stefnumótunarhlutverkið, þarf að sinna því aðhaldi. Mér þætti líka eðlilegt samfara því að Varnarmálastofnun verður sett á fót að sýnt verði fram á fækkun starfsmanna í ráðuneytinu, á varnarmálaskrifstofu þess, við þessa breyttu verkaskiptingu þegar framkvæmdahlið varnarmálanna er færð út til Varnarmálastofnunar.

Ég tel einnig mikilvægt að þess verði gætt að nýta þær stofnanir, þann mannskap og þekkingu sem fyrir er varðandi þessi mál innan annarra ráðuneyta og stofnana ríkisins til þess að koma í veg fyrir tvíverknað og sóun opinberra fjármuna. Þá á ég við stofnanir eins og Flugstoðir, ríkislögreglustjóra, Almannavarnir ríkisins og fleiri. Það er mikilvægt að tryggja að upplýsingaflæðið verði gott og að samstarf allra aðila verði tryggt. Ég fagna því sérstaklega orðum hæstv. utanríkisráðherra, þar sem hún tók sérstaklega fram að ekkert komi í veg fyrir samstarf innlendra stofnana á þessu sviði.

Virðulegi forseti. Ég mun nú fjalla aðeins um einstakar greinar frumvarpsins og leita svara hjá hæstv. ráðherra varðandi nokkur atriði eftir því sem hún getur komið því við hér í þessari umræðu eða eftir atvikum í utanríkismálanefnd.

Ég vil fyrst nefna að ég staldraði við ákvæði 21. gr. frumvarpsins sem fjallar um skatta og tollaundanþágur. Mér sýnist þarna verið að setja í lög ýmsar undanþágur sem eru nú þegar tilteknar í öðrum lögum. Skattfrelsi Bandaríkjahers er t.d. tiltekið í varnarsamningnum frá 1951 og í greinargerðinni er vísað til þess að aðrir þjóðréttaraðilar fái sams konar undanþágur samkvæmt lögum nr. 98 frá 1992.

Ákvæði annarra laga og þjóðréttarsamninga ættu því að mínu mati að nægja til að veita það skattfrelsi sem eðlilegt er talið að sé til staðar. Spurning mín er þá sú hvort nauðsynlegt sé að taka þetta sérstaklega fram þarna líka fyrst um þetta gilda nú þegar önnur lög. Ég mundi telja að væri viljinn sá að árétta þær undanþágur sem í gildi eru hefðu 2. og 3. mgr. 21. gr. nægt. 1. mgr. opnar á það að undanþágur geti náð til þeirra mannvirkja íslenska ríkisins sem eru á svæðinu til notkunar undir hvaða starfsemi sem er. Með öðrum orðum: Væri 21. gr. felld brott væri lagalegt inntak 2. og 3. mgr. áfram í fullu gildi.

Einnig er í greinargerð frumvarpsins þar sem fjallað er um 21. gr. talað um að réttaráhrif svokallaðrar tilvísunaraðferðar laga nr. 98 frá 1992 virðast ekki hafa verið kynnt nægjanlega innan íslenska stjórnsýslukerfisins og því sé verið að árétta þarna skatta- og tollaundanþágur. Ég mundi vilja fá nánari skýringar á þessum orðum því eftir því sem ég hef aflað mér upplýsinga um er þessari aðferð mikið beitt í frumvarpasmíð og engin sérstök vandkvæði hafa verið um beitingu hennar.

Ég vil næst víkja máli mínu að IV. kafla frumvarpsins sem fjallar um starfsmannamál. Í 8. gr. er fjallað um að forstjóra stofnunar sé m.a. gert að skilyrði að hann skuli hafa háskólamenntun. Hv. þm. Ögmundur Jónasson gerði reyndar líka athugasemd við þetta en af öðrum toga en ég ætla mér að gera hér. Ég geri að sjálfsögðu ekki athugasemd við þessa kröfu. En ég mundi vilja hnykkja á því sem ég tel að sé væntanlega markmiðið með þessu skilyrði. Það er verið að krefjast þess að hlutaðeigandi hafi háskólapróf, ekki að hann hafi kannski setið einhverja kúrsa í háskólanum. Því teldi ég réttara að greinin orðaðist á þann veg að forstjóri skuli hafa lokið háskólaprófi. Þetta gerir ákvæðið skýrara og ég held að það sé meira í samræmi við það sem gerist í ríkiskerfinu.

Annað varðandi starfsmannamálin. Þar er í 10. gr., eins og hefur komið fram, fjallað um heimildir til tímabundinna ráðninga til Varnarmálastofnunar. Þar eru starfsmenn utanríkisþjónustunnar sérstaklega tilteknir og þeim veitt sérstök heimild til þess að færast á milli ráðuneytisins og stofnunarinnar. Ég átta mig á því að eðli málsins samkvæmt mun utanríkisráðuneytið eiga í mestum samskiptum við stofnunina og að reynsla og þekking starfsmanna þess mun eflaust nýtast vel á báða bóga. Mér finnst hins vegar óþarfi að vera með sérstakt heimildarákvæði fyrir starfsmenn þessa eina ráðuneytis og tel eðlilegra að það yrði útvíkkað til Stjórnarráðsins alls eða jafnvel til ríkiskerfisins ef það gæti orðið til þess að nýta þekkingu sem fyrir er í kerfinu í þágu þessa málaflokks, auðvitað að uppfylltum þeim kröfum um öryggisvottun sem gerðar eru til starfsmanna stofnunarinnar.

Þess má geta að um nokkurt skeið hefur verið í gangi tilraunaverkefni innan Stjórnarráðsins um svokölluð tímabundin vistaskipti, þar sem starfsmönnum nokkurra tiltekinna ráðuneyta hefur gefist kostur á að færa sig tímabundið á milli ráðuneyta. Það verkefni hefur gefið afar góða raun og stendur reyndar til að útvíkka það frekar á næstunni þannig að það taki til Stjórnarráðsins alls. Þess vegna þætti mér snyrtilegra að þarna yrði gengið í sömu átt.

Virðulegi forseti. Í 16. gr. frumvarpsins er fjallað um rekstrarkostnað við starfrækslu Varnarmálastofnunar. Þar segir m.a. með leyfi forseta:

„Varnarmálastofnun er heimilt, að virtum öryggisreglum og forgangsrétti Atlantshafsbandalagsins, að veita gegn gjaldi samningsbundin afnot af mannvirkjum og búnaði bandalagsins sem stofnunin hefur umsjón með á grundvelli gistiríkis- og notendaríkisskuldbindinga Íslands. Tekjur vegna afnotanna renna til Varnarmálastofnunar sem ráðstafar þeim til reksturs og viðhalds þeirra mannvirkja og búnaðar bandalagsins sem stofnunin annast.“

Nú geri ég ekki ágreining um að stofnunin hafi heimildir til að afla sér tekna. En mér leikur forvitni á að vita hvernig þetta er hugsað. Hverjum á að selja afnot af mannvirkjum og búnaði? Ég er einfaldlega að hugsa þetta út frá spurningunni um hlutverk ríkisins. Í þessu felst vonandi ekki það að ríkið sé að fara að leigja út gistirými í samkeppni við einkaaðila. Ég óska eftir nánari skýringum á þessu atriði.

Frú forseti. Ég ætla ekki að sinni að gera frekari athugasemdir við frumvarpið. Ég hef tækifæri til þess að vinna að því nánar í utanríkismálanefnd þar sem ég á sæti. Þar verða án efa rædd nokkur lagatæknileg atriði, t.d. um það hvort allar þær skilgreiningar sem nefndar eru í 5. gr. frumvarpsins eigi heima í lagatextanum sjálfum eða hvort betur færi á því að þær væru annars staðar. En þetta er spurning sem við ræðum væntanlega í nefndinni.

Ég vil ljúka máli mínu með því að lýsa stuðningi mínum við það fyrirkomulag sem þarna er boðað. Ég hvet okkur til að nýta þetta tækifæri til þess að koma þessum málum varanlega í sem allra best horf.

[14:52]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Frumvarp það sem hér liggur fyrir er mikið að vöxtum og vekur upp margar spurningar, fleiri en hægt er að fjalla um í stuttri ræðu. En ég vil víkja að einum þætti sem lýtur að rekstri öryggissvæða og þá sérstaklega öryggissvæðisins við Keflavíkurflugvöll sem einkum er fjallað um í 12. og 13. gr. Tilefnið er nýleg bókun sem samþykkt var í bæjarráði Reykjanesbæjar.

Tildrög málsins eru þau að á árinu 1999 hófu Samtök hernaðarandstæðinga sem þá nefndust Samtök herstöðvaandstæðinga átak þar sem bæjar- og sveitarstjórnir um land allt voru hvattar til að lýsa því formlega yfir að viðkomandi sveitarfélög væru friðlýst fyrir allri umferð og geymslu kjarnorku-, sýkla- og efnavopna. Erindi þetta fékk víðast hvar mjög góðar undirtektir og var til að mynda samþykkt samhljóða í borgarstjórn Reykjavíkur í borgarstjórnartíð hæstv. utanríkisráðherra. Nú er svo komið að öll sveitarfélög á Íslandi nema fimm hafa samþykkt slíka friðlýsingu.

Á dögunum ítrekuðu Samtök hernaðarandstæðinga erindi sitt við forráðamenn Reykjanesbæjar eins og sagt hefur verið frá í fjölmiðlum. Skemmst er frá því að segja að erindinu var hafnað. Rökstuðningur bæjarráðs vekur þar sérstaka athygli og skiptir verulegu máli í tengslum við það frumvarp sem við ræðum nú. Bókunina má lesa á heimasíðu Reykjanesbæjar og vef Samtaka hernaðarandstæðinga, friður.is en hún hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Á fundi bæjarráðs Reykjanesbæjar 10. janúar 2008 var til afgreiðslu og umfjöllunar erindi Samtaka hernaðarandstæðinga, dagsett 3. janúar sl., þar sem ítrekuð er ósk um friðlýsingu bæjarlandsins fyrir kjarnorku- og efnavopnum. Eftirfarandi var fært til bókar: Reykjanesbær telur málið ekki vera á sínu forræði þar sem innan bæjarmarkanna er m.a. flugverndarsvæði sem er á forræði utanríkisráðuneytisins og vísar í fyrri afstöðu. Guðbrandur Einarsson situr hjá og vísar í fyrri afstöðu þar sem fram kemur stuðningur hans við erindi hernaðarandstæðinga.“

Þessi afstaða meiri hluta bæjarráðs Reykjanesbæjar er afar athyglisverð. Hún segir okkur nefnilega hvaða hug-

myndir sveitarstjórnarmenn á svæðinu gera sér um eðli þeirrar starfsemi sem fer fram eða mun fara fram á verndarsvæði því sem Varnarmálastofnun er ætlað að reka þarna og fjallað er um í 6. og 7. gr. þessa lagafrumvarps. Meiri hluti bæjarráðs Reykjanesbæjar telur greinilega að jafnvel þótt kjörnir fulltrúar vildu hugsanlega ekkert fremur en að bæta Reykjanesbæ í hóp friðlýstra sveitarfélaga þá sé þeim það óheimilt þar sem málið er á forræði utanríkisráðuneytisins. Raunar má líta svo á að með þessari bókun sé bæjarráð Reykjanesbæjar beinlínis að kalla eftir því að ríkisvaldið eyði óvissunni og kveði upp úr um það hvort öryggissvæðin sem talin eru upp í 12. gr. frumvarpsins skuli vera skilgreind kjarnorku- og efnavopnalaus. Í ljósi þessarar afstöðu heimamanna tel ég liggja beint við að í tengslum við þessa lagasetningu verði tryggt með afdráttarlausum hætti að Varnarmálastofnun sé með öllu óheimilt að leyfa geymslu eða umferð kjarnorku-, sýkla- og efnavopna um þau öryggissvæði sem henni er falið að reka samkvæmt 12. gr. frumvarpsins. Með því móti væri hægt að eyða þeirri óvissu sem ýmsir sveitarstjórnarmenn á Suðurnesjum virðast vera í um það hvort þeim sé heimilt að vera á móti kjarnorkuvopnum í bæjarlandi sínu.

[14:57]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum frumvarp til varnarmálalaga sem er afskaplega mikilvægt og hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir hefur að miklu leyti komið inn á það sem ég ætlaði að fjalla um en það er ákvæði 21. gr. sem fjallar um skattfrelsi. Hún kom inn á það sem ég get alveg tekið undir að það er óeðlilegt að geta um það í lögum að einhver önnur lög gildi og það er óeðlilegt að árétta í lögum að einhverjir samningar og annað slíkt gildi. Ég held því að 21. gr. megi alveg missa sín, eins og hún leggur sig. 1. mgr. mætti hugsanlega standa en þar er eiginlega talað um það að mannvirki varnarsvæðis sem íslenska ríkið á og hefur forsjá yfir skuli vera skattfrjálst þannig að peningarnir fara í hring ef því væri að skipta.

Ég ætla hins vegar að nota tækifærið og tala um annað og það er skattfrelsi alþjóðastofnana sem hér hefur verið áréttað. Frá Vínarfundinum 1812 hefur verið regla að sendimenn og aðrir slíkir njóti skattfrelsis. Hugsunin á bak við það er sú að gistilandið eða það land sem menn gista, geti ekki refsað þeim með því að skattleggja þá. Þetta er náttúrlega löngu liðin tíð og löngu orðið úrelt og brýtur allar kenningar um jafnrétti og jafnræði fyrir lögum o.s.frv. Ég hef verið baráttumaður fyrir því að afnema skattfrelsið, t.d. skattfrelsi forseta Íslands og ég hef lagt til að sjómannaafsláttur, sem líka er hluti af skattfrelsi ákveðinna stétta, væri aflagður en eftir stendur skattfrelsi sendimanna sem er mjög undarlegt. Það er mjög undarlegt að þeir borga ekki virðisaukaskatt, þeir borga ekki vörugjald á bensín og olíur og þeir borga ekki tekjuskatt. Í mínum huga brýtur þetta allar reglur okkar og hefðir um jafnræði, að menn séu jafnir fyrir lögum. Ég skora því á hæstv. utanríkisráðherra að berjast fyrir því á alþjóðavettvangi að þessari ósvinnu sé hætt. Þetta skekkir líka mikið samanburð á launum og kostnaði alþjóðastofnana. Til dæmis spurðist ég fyrir um það hjá ÖSE-þinginu hvaða laun starfsmenn ÖSE-þingsins væru með. Þá kom í ljós að yfirmennirnir í Kaupmannahöfn voru með ágætislaun og þegar ég spurði um skattfrelsi kom í ljós að annar þeirra var skattfrjáls en hinn ekki. Samt voru þeir með sambærileg laun sem þýddi náttúrlega að annar var miklu betur settur af því að hann borgaði enga skatta.

Það eru líka til í Evrópu sérverslanir fyrir diplómata þar sem allt er skattfrjálst, alveg frá hveitinu og mjólinu og upp í dýrari vörur, t.d. sófa, bíla og annað. Þetta er náttúrlega mjög óeðlilegt, frú forseti. Ég held að hæstv. utanríkisráðherra sem er jafnréttissinni og vill hafa jafnræði meðal þegnanna ætti að berjast fyrir því á alþjóðavettvangi að þetta ákvæði sem einhverjir aðalsmenn og slíkir náðu samkomulagi um 1812 verði loksins fært til nútímans.

Það eru dálítið skrýtin ákvæði í niðurstöðu fjármálaráðuneytisins á kostnaði. Þar segir, með leyfi frú forseta:

„Ekki er gert ráð fyrir að stofnunin muni eiga neinar eignir.“ Dálítið neðar segir svo: „Undanskilinn í kostnaðaráætluninni er hins vegar stofnkostnaður vegna yfirfærslna eigna Bandaríkjamanna til stofnunarinnar sem er u.þ.b. 360 millj. kr.“

Þetta er bara mótsögn í sömu umsögninni og síðan segir:

„… Varnarmálastofnun annast, fyrir hönd þjóðréttaraðila sem njóta skatt- og tollundanþága, eins og t.d. Atlantshafsbandalagið, fari eftir þeim sérreglum sem um slíka þjóðréttaraðila gilda. Gera verður þann fyrirvara að Varnarmálastofnun mun ekki njóta skattundanþágu með sama hætti og Ratsjárstofnun þótt hún annist rekstur fyrir aðila sem njóta slíkrar skattundanþágu.“

Ég tel að hv. utanríkismálanefnd sem fær þetta mál til umsagnar ætti að kveða skýrar á um þetta þannig að í umsögn fjármálaráðuneytisins sé ekki verið að gera ráð fyrir hinu og þessu heldur standi það í lögunum þannig að það sé alveg skýrt hverjir borgi skatt og hverjir borgi ekki skatt.

Þetta er það sem ég vildi koma að um frumvarp um varnarmálalög og ég skora á hæstv. utanríkisráðherra að berjast fyrir því á alþjóðavettvangi að jafnræði gildi á milli þegna þessa heims að þessu leyti.

[15:03]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Hérna er verið að ræða við 1. umr. frumvarp til varnarmálalaga sem hæstv. utanríkisráðherra hefur mælt fyrir. Ég vísa til þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem hafa talað í þessari umræðu, hv. þingmanna Ögmundar Jónassonar, Árna Þórs Sigurðssonar og Steinunnar Þóru Árnadóttur sem flutti ágæta ræðu um ákvarðanir sveitarfélaga um að banna meðferð eða vörslu eða geymslu kjarnorkuvopna eða tækja til að bera kjarnorkuvopn á sínu landsvæði. Það er þáttur sem ekkert er vikið að í þessu frumvarpi né heldur varð ég var við í framsögu hæstv. utanríkisráðherra við hvað þessar varnaraðgerðir eða tiltækar varnaraðgerðir af hálfu Íslendinga ættu að takmarka sig. Er það eingöngu við hermenn og tæki og tól, flugvélar sem þeim tengjast eða er líka gert ráð fyrir því að Ísland geti orðið svokallað gistiríki — þetta er orð sem notað er í frumvarpinu og mér líkar nú ekki. Ég kem að því seinna — gistiríki fyrir kjarnorkuvopn. Ég vil fá afdráttarlaus svör frá hæstv. utanríkisráðherra um það hvort með beinum eða

óbeinum hætti felist í frumvarpinu skuldbindingar eða vilyrði að meintu ráði eða gáleysi fyrir því að geyma hér eða verja kjarnorkuvopn, tæki eða búnað til að geyma slíkt eða önnur gereyðingarvopn, sýklavopn eða annað því líkt sem ríki sem þó telja sig hafa verið búin að skrifa undir annað hafa því miður beitt í hernaði. Mér finnst þetta skipta máli og vil fá það afdráttarlaust fram hvort hér geti verið heimilað að heræfingar fari fram með tækjum og tólum sem tengjast kjarnorkuvopnum.

Eftir því sem mér hefur skilist er röksemdafærslan fyrir stofnun Varnarmálastofnunar fyrst og fremst varnarskyn, hana á að stofna í varnarskyni, í varnarskyni fyrir Ísland fyrst og fremst, ekki í varnarskyni eða til þess vera skjöldur fyrir hugsanlegar árásir á Bandaríkin eða önnur ríki enda væri lítill tilgangur í því. Rökin á sínum tíma fyrir hersetu Bandaríkjamanna hér voru ekki endilega þau að verja ætti Ísland heldur átti að dreifa áhættunni og bregða upp skildi fyrir hugsanlegri árás á Bandaríkin eins og þingmenn vita. Nú er verið að stofna hér nýja stofnun. Bandarískri herinn er farinn sem betur fer. Hann fór sjálfur þrátt fyrir þrábeiðni íslenskra stjórnvalda um að vera kyrr. Hann fór sjálfur vegna þess að hann taldi ekki vera þá hættu yfirvofandi sem réttlæti lengur hersetu hér á landi.

Nú kom hæstv. utanríkisráðherra inn á það að með þessari nýju stofnun og samningum eða vilyrðum í kringum þetta allt væri Ísland að taka að sér hlutverk sem bandarískri herinn hafði hér á landi með beinum eða óbeinum hætti í þágu bæði Bandaríkjanna og NATO. Þegar við hugsum til þess að yfirlýst þörfin fyrir hersetuna hér á sínum tíma af hálfu Bandaríkjamanna var að vera eins konar skjöldur fyrir hugsanlega árás á Bandaríkin þá á ég bágt með að sjá tilgang í því að við séum að endurreisa her og hervarnir til að þjóna því sama hlutverki áfram.

Ég vil taka fram til viðbótar, frú forseti, að þegar íslenska lýðveldið var stofnað þá var lögð áhersla á hlutleysi þess og að það tæki ekki þátt í eða skipaði sér í raðir hernaðarbandalaga. Erlendur her gekk hér á land árið 1940 og síðan aftur 1951. Fyrst var Ísland hreinlega hersetið og þegar Bandaríkjaher kom hér inn var mikið um það deilt en þeir sem stóðu að þeirri samþykkt að taka á móti bandarískа hernum þá lýstu því yfir að Ísland skyldi vera herlaust land og að það væri í sjálfu sér áfram herlaust vegna þess að Ísland væri ekki að taka á sig eða fara að setja hér upp her og að erlendur her ætti alls ekki að vera hér á friðartímum, þ.e. að Ísland ætti að vera fullkomlega herlaust land á friðartímum. Þessi vitund held ég að sé greypt í íslenska þjóðarsál, þ.e. að Ísland sé friðelskandi land og eigi ekki að vera með her eða taka þátt í hernaðarbandalögum, vera með her og það á friðartímum. Ég held að hún sé svo sterk að þau áform sem hér eru uppi um stofnun sérstakrar varnarmálastofnunar sem á að hafa það hlutverk að standa að hervörnum, standa að heræfingum á íslenskri grundu, séu íslenskri þjóðarsál mjög andstæð. Ég segi fyrir mig að ég er andvígur þeirri grunnhugsun sem þarna er á ferðinni um að ástæða sé til þess að reka hér hernaðarstofnun hvort heldur er á friðar- eða ófriðartímum því að með því erum við annars að draga athygli að því að við séum þátttakendur í hernaðarbandalögum. Við ættum miklu frekar að segja okkur úr slíkum bandalögum og beita okkur fyrir stofnun — og taka þátt í öflugu friðarstarfi og samstarfi þjóða um friðaraðgerðir. Grunnurinn á bak við þessar hugmyndir eða áform er held ég algerlega andvígur íslenskri þjóðarsál. Það er algerlega rangt að ætla að innleiða þessa afstöðu inn í íslenska þjóðarsál að hér skuli rekin hernaðarstofnun sem standi að og kosti heræfingar á íslenskri grund. Við létum þetta yfir okkur ganga með erlendan her en litum alltaf á það ástand sem tímabundið, að við værum hersetin, að hér skyldi ekki vera her á friðartímum.

Þess vegna geri ég athugasemdir við orðaskýringar og skilgreiningar og velti því fyrir mér hvaðan þær séu komnar og hver hafi annast þýðingar eða tilurð þeirra. Það stendur á blaðsíðu 2 í frumvarpinu um skilgreiningar, með leyfi forseta:

„Í lögum þessum er merking hugtaka sem hér segir:“

Svo segir í 3. tölulið, með leyfi forseta:

„3. Gistiríki: Ríki sem á grundvelli samnings:

a. tekur á móti liðsafla og búnaði á vegum Atlantshafsbandalagsins eða annarra ríkja sem koma að aðgerðum á yfirráðasvæði þess eða ferðast í gegnum það;“

Svo segir í 4. tölulið, með leyfi forseta:

„Gistiríkisstuðningur ...“

Mín máltilfinning fyrir því hvað sé gisting og gestrisni segir að það sé ansi langt gengið þegar farið er að tala um gestrisni og gistingu í hugtakinu fyrir því að hýsa hér og kosta erlendan her. Ég vil hreinlega segja það um mína máltilfinningu fyrir gestrisni hjá íslensku þjóðinni. Við höfum státað af mikilli gestrisni. En að hægt sé að heimfæra það upp á að hýsa hér og kosta og standa straum að æfingum erlendra herja undir hugtakinu gisting og gestrisni þá er mér hreinlega misboðið hvað það varðar, frú forseti. Ég bið nefndina að endurskoða þær skilgreiningar sem hér eru notaðar, hugtakaskilgreiningar um gistingar. Reyndar er það svo að ef maður kaupir sér gistingu á hóteli þá þarf maður yfirleitt að borga fyrir hana. Er ekki svo? Hér í hugtakanotkuninni felst það að gisting sé eitthvað sem gesturinn fær ókeypis og þá er væntanlega átt við þessar erlendu herþotur og þá erlendu hermenn sem hér eiga að fá að æfa sig og vera hluti af því sem menn kalla landvarnir Íslands. Mér finnst það vera misnotkun á því hugtaki.

Ég vil síðan aðeins víkja að því sama og svipuðu sem hv. þm. Pétur H. Blöndal kom að varðandi umsögn fjármálaráðuneytisins. Ég tek undir með hv. þingmanni þegar hann bendir á mjög misvísandi og ónákvæmar og gildishlaðnar yfirlýsingar eða orðalag í umsögn fjármálaráðuneytisins sem er í sjálfu sér alvarlegt því að umsögn fjármálaráðuneytisins er einn af veigamiklum þáttum þegar við metum mikilvægi frumvarpa, forgangsröðun verkefna á grundvelli kostnaðar og svo framvegis. Þá skiptir máli að þar sé rétt og vel unnið.

Eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal benti á stendur í umsögn fjármálaráðuneytisins, með leyfi forseta:

„Ekki er gert ráð fyrir að stofnunin muni eiga neinar eignir.“

Þá veltir maður fyrir sér hvað sé átt við. Er þetta þá bara stofnun sem annast ráðningar og laun fólks? Það liggur við að maður spyrji: Á hún ekki einu sinni að eiga skrifstofubúnað? Ég vil gjarnan heyra nánari skilgreiningar, þ.e. ef hæstv. utanríkisráðherra veit nánari skilgreiningar á því við

hvað sé átt með eignum í þessu því seinna í umsögninni kemur aftur á móti — og ég tek aftur undir orð hv. þm. Péturs H. Blöndals — að þá er þar verið að tíunda kostnaðinn við þessi lög, við framkvæmd þeirra, við stofnun þessarar Varnarmálastofnunar. Fyrst er búið að segja að það séu ekki neinar eignir og síðan segir, með leyfi forseta:

„Undanskilinn í kostnaðaráætluninni er hins vegar stofnkostnaður vegna yfirfærslna eigna Bandaríkjamanna til stofnunarinnar sem er u.þ.b. 360 millj. kr.“

Ég spyr: Hvaða eignir er þarna verið að tala um? Það er hvergi minnst á það eða ég hef ekki séð það í þessu frumvarpi hvaða eignir þarna er verið að tala um að færist yfir. Þó ég lýsi yfir því að ég sé sammála hv. þm. Pétri H. Blöndal í þessu máli þá vil ég aftur ítreka að það skiptir máli að umsögn fjármálaráðuneytisins varðandi svona frumvarp sé rétt og vandlega unnin.

Þarna er líka vakin athygli á því að kostnaður við þetta sé áætlaður um 1 milljarður og 350 millj. kr á ári. Við fórum í gegnum þetta í umræðunni um fjárlögin og aftur þegar við erum að ráðstafa fé ríkissjóðs þá erum við líka að forgangsraða. Liggur mesta hættan erlendis frá í einhverri innrás sem við þurfum að stunda heræfingar gegn? Að mínu mati er miklu nauðsynlegra og eðlilegra að þessum tæpu 1,5 milljörðum kr. verði varið til eflingar almennri löggæslu í landinu til að hindra útbreiðslu og innflutning fíkniefna. Við heyrum ákall frá löggæslunni um allt land um fjársvelti. Ég er viss um, ef við hugsum um öryggi borgaranna, (Forseti hringir.) að þá væri þessum fjármunum miklu betur varið til þess (Forseti hringir.) að efla og styrkja almenna löggæslu og forvarnir í landinu, frú forseti.

[15:18]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það mál sem hér er til umræðu virðist vera í ágætisfarvegi miðað við breyttar aðstæður þótt ástæða sé til að hvetja til þess að alltaf njóti friðurinn vafans en ekki ófriðurinn.

Það skaut hins vegar svolítið skökku við að heyra hv. þm. Jón Bjarnason hafa allt á hornum sér í framgangi málsins en hann lýsti ákveðinni andúð á hernaðartilþrifum. Það er sérkennilegt vegna þess að hv. þingmaður er löngu þekktur af því að vera sjálfur vígafim herfylking og þá af stærri gráðunni í framgangi sínum og atferli til að mynda í ræðustól á hv. Alþingi.

Þess vegna er það sérstætt heyra hann fara hringinn í kringum sjálfan sig í þessum efnum því stundum minnir hv. þingmaður, þessi mæti þingmaður, á prússneskar sveitir sem storma með miklum takti og jafnvel Mongólíusveitirnar sem fara létt um grundir. Þannig hefur fas hv. þingmanns verið og hann ætti því hafa skilning á ákveðnum þáttum í þessu efni sem hann sleppir, því auðvitað er hv. þm. Jón Bjarnason einn af sérstökum stormsveitum á Íslandi í framgangi mála og það er virðingarvert út af fyrir sig.

[15:20]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir góð orð og viðurkennandi fyrir framgöngu mína og ef út í það er farið þá get ég sagt eitthvað hliðstætt við hann því hann er nú talinn vera á við stærstu jarðýtur þegar hann fer í gang í sumum málum. Sumum finnst jafnvel óþægilegt að verða að hrökkva undan þegar hann fer um. Já, það má hugsa sér þetta og þetta var athyglisverð samlíking hjá hv. þingmanni með mongólsku hersveitirnar.

Ég minnist þess þegar ég var ungur maður þá hreifst ég reyndar af sögum um Djengis Khan og hvað sveitir hans fóru hratt yfir og voru vel ríðandi þingmenn, nei [Hlátrasköll í þingsal.] hermenn. Og úr því að við erum farin að ræða þetta hér þá væri kannski þörf á slíkri liðseflingu hér til varnar þjóðinni, við ættum þá að gera eins og Djengis Khan og koma okkur upp vel ríðandi riddaraliði sem gæti m.a. farið og varið borgara á Suðurlandi og í kjördæmi hv. þm. Árna Johnsens. Þá væri svolítill svipur á þessu. Það er alveg hárrétt hjá þingmanninum. Förum og búum okkur til riddaralið.

[15:22]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst þessi ræða hv. þm. Jóns Bjarnasonar athyglisverð fyrir þær sakir að hún afhjúpaði vel rökþrotið í þeim málflutningi sem hann og sumir þingmenn Vinstri grænna hafa haft í frammi, ekki allir þó.

Hér er klifað á orðum eins og hervæðingu og hermálastofnun þó að aðalumræðan fjalli um að einungis standi til að lögleiða borgaraleg verkefni á sviði varnarmála og beinlínis banna með lögum verkefni hernaðarlegs eðlis, þannig að af Íslands hálfu verði ekki unnið að hernaðarlegum verkefnum.

Hitt sem vekur mér alltaf jafnmikla athygli þegar ég heyri það úr munni hv. þingmanna Vinstri grænna, er sú staðhæfing að fyrst Bandaríkjamenn ákváðu að þeir vildu ekki út frá sínum hagsmunum hafa varnir á Íslandi eða viðbúnað á Íslandi, þá sé það fráleitt að Íslendingar hafi á því sjálfstæða skoðun. Mér finnst þetta alltaf svo athyglisvert því ég hef hingað til trúað því að þingmenn Vinstri grænna væru skoðanabræður mínir í því að efast nokkuð um óskeikulleika George W. Bush.

En það er svo merkilegt að þegar þingmenn Vinstri grænna eru annars vegar og það kemur að því mati George W. Bush hvort hann vilji halda herliði á Íslandi út frá sínum hagsmunum, þá virðist það mat engu endurmati sæta í hugum vinstri grænna. Þeir virðast tilbúnir að sitja og standa eins og stórveldishagsmunir Bandaríkjanna krefjast þegar kemur að mati Bandaríkjamanna á því hvort þeir telji sér hag í því að halda varnarliði og viðbúnaði á Íslandi eða ekki.

Það sem þetta mál snýst um og þær breytingar sem unnið er að núna er að Íslendingar marki sína eigin varnarmálastefnu út frá eigin forsendum en uni ekki mati Bandaríkjamanna á varnarhagsmunum Íslands og þörfum Íslands og sitji ekki og standi sýknt og heilagt eins og Bandaríkjamenn óska. Það eru þeir nýju tímar sem þingmaðurinn þarf að átta sig á að við erum að reyna að koma á hér á Íslandi. (Gripið fram í.)

[15:24]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það hefur aldrei neinn þurft að velkjast í

vafa um stefnu vinstri grænna hvað varðaði hersetu Bandaríkjamanna hér á landi. Hins vegar þóttu það tíðindi þegar Bandaríkjamenn ákváðu sjálfir á eigin forsendum, reyndar sem við höfum haldið fram áður, að það væri engin ástæða til þess að vera hér með erlendan her. En hann var hér að þrábeiðni íslenskra stjórnvalda. Sjónarmið okkar voru alltaf klár í þeim efnum. (Gripið fram í.) Já, það má segja að Bandaríkjamenn hafi tekið þau sjónarmið upp og fallist á þau og rök vinstri grænna í þeim efnum.

Það sem ég vék að og bið hv. þm. Árna Pál Árnason að hugleiða er að nú erum við líka að forgangsraða fjármunum til öryggismála. Þar horfi ég á almenna löggæslu, almennar varnir gegn fíkniefnanotkun, fíkniefnainnflutningi og ofbeldi í samfélaginu. Þá veltir maður fyrir sér, hvar á fyrst að bera niður?

Við höfum heyrt ákall frá löggæslunni um allt land, ekki síst löggæslunni á Suðurnesjum, en líka löggæslunni hringinn í kringum landið. Það er skorið niður fjármagn til sýslumannsembættanna. Það eru skertar fjárveitingar til almennrar löggæslu í landinu. Og þá segi ég: Væri ekki nær að verja hluta af þessu fjármagni, 1,5 milljörðum kr. til eflingar almennri löggæslu í landinu? Mundi það ekki verða til að skapa og efla meira öryggi fyrir hinn almenna borgara frekar en að stofna til útgjalda (Forseti hringir.) fyrir æfingar erlendra herja á íslenskri (Forseti hringir.) grund?

[15:26]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að hér sé alls ekki um að ræða val, annaðhvort eða. Það væri mikið áfall fyrir löggæslu á Íslandi ef það yrði ekki lengur fylgst með umferð ómerktra flugvéla um landið og ég held að að þessu leyti fari vel saman hagsmunir innra öryggis og ytra öryggis.

Ég ítreka það sem ég sagði áðan að það sem vekur athygli mína eru þau hringrök sem þingmaðurinn færir fram. Það er ólíku saman að jafna málflutningi þingmannsins og afar skynsamlegri ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar hérna áðan, sem nálgaðist þetta mál af miklu vitlegri sýn. Ef vinstri grænir meina það sem ég held nú stundum að sé mestmegnis í nösunum á þeim, (Gripið fram í.) þ.e. að þeir vilji losa Ísland úr Atlantshafsbandalaginu, þá hlýtur það að vera mjög mikilvægt að allt það starf sem lýtur að verkefnum sem tengjast aðild að Atlantshafsbandalaginu sé innan einnar stofnunar. Það væri þá einfalt fyrir vinstri græna ef þeir reynast einhvern tímann hafa raunverulegan áhuga á að ganga úr Atlantshafsbandalaginu, að leggja þá stofnun niður.

Ég held að það sé mjög mikilvægt markmið. Ég tók eftir því að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson tók undir það að það er mjög mikilvægt að marka þessari starfsemi mjög skýran ramma og skýra umgjörð þannig að hún lúti lýðræðislegu eftirliti og sé gagnsæ.

Það er grundvallaratriðið sem þetta mál snýst um. Orðaleppar þingmannsins um hervæðingu og hermálastofnun og önnur slík ummæli sem fyrst og fremst miðuðu að því að vekja tortryggni sem er algjörlega ástæðulaus eiga ekkert erindi í þessu samhengi.

[15:28]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í fyrsta lagi þá tem ég mér almennt ekki að segja að einhverjir séu með vitlausan málflutning eða annar með vitmeiri málflutning o.s.frv. Ég ætla ekkert að gefa málflutningi hv. þingmanns neina einkunn í því sambandi. Hv. þingmaður getur fundið það upp hjá sjálfum sér.

En ég beini athygli að því að við erum jú að horfa á öryggismál borgaranna, öryggismál þjóðarinnar, og hvar skórinn kreppir þar mest. Ég vitnaði til þess og ég gæti rakið mörg bréf og ályktanir frá samtökum lögreglumanna vítt og breitt um landið þar sem þeir benda á hættuna af því hversu mikinn fjárskort þeir búa við og að skipulag sé með þeim hætti að öryggi sé jafnvel stefnt í voða. Ég veit að hv. þm. Árni Páll Árnason hlýtur að hafa fengið hliðstæð erindi.

Í máli mínu vék ég fyrst og fremst að fjárhagslegri hlið þessa máls. Það er mín skoðun að við gerðum miklu betur í því að verja þessum 1,5 milljörðum, eða að minnsta kosti hluta af þeim, til þess að styrkja og efla innlenda löggæslu og þjónustu lögreglunnar í landinu. Það mundi skapa meira öryggi og auka öryggi borgaranna meira en að verja þessum 1,5 milljörðum til þess að kosta æfingar erlendra herja (Forseti hringir.) hér á landi og skuldbindingum í þá veruna.

[15:30]

Útbýting:

Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., 338. mál, stjfrv. (fél.- og trmrh.), þskj. 573.

Útlendingar, 337. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 572.

[15:31]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Hæstv. forseti. Ég get í upphafi ræðu minnar ekki stillt mig um að hrósa hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir framlag hans til umræðunnar, sérstaklega í merku andsvari sínu við hv. þm. Árna Johnsen þar sem hann náði að færa þessa umræðu upp á annað og hærra plan en við höfum áður séð í umræðunni í dag. Það má segja um hv. þingmann að hann bregðist aldrei aðdáendum sínum. Ég er einn af þeim þrátt fyrir að ég geti lýst því yfir að ég sé líklega efnislega honum ósammála um hvað sem er. En þá tel ég að í þessu merka andsvari hans áðan hafi umræðan náð miklum hæðum.

Ég ætlaði ekki að hafa langa ræðu um efnisatriði þessa ágæta frumvarps til varnarmálalaga. Ég tel það efnislega mjög gott og aðrir fulltrúar Sjálfstæðisflokksins hafa viðrað sjónarmið okkar til þessa frumvarps sem við styðjum.

Ég vil þó taka undir með hv. þm. Pétri Blöndal sem vék í ágætri ræðu sinni að þeim skatt- og tollundanþágum sem gilda um alþjóðastofnanir, heri og erlend ríki sem hafa starfsemi í öðrum ríkjum. Ég get alveg tekið undir þau sjónarmið sem fram komu hjá hv. þingmanni um að líklega er það fyrirkomulag sem viðgengst hvað slíka starfsemi varðar gengið sér til húðar og að sínu leyti barn síns tíma. Það er ekki í samræmi við þau jafnræðissjónarmið sem við viljum starfa eftir að sumir greiði skatt vegna vinnu sinnar í tilteknu landi en aðrir ekki.

Við gætum t.d. hugsað okkur í löndum þar sem lögregla

hefur með höndum einhverja starfsemi og þar starfa lögreglumenn sem greiða skatta og skyldur af launum sínum en til hliðar við þá starfa t.d. friðargæsluliðar Sameinuðu þjóðanna sem gegna sambærilegum störfum og lögreglumennirnir en njóta skattfrelsis.

Mér fannst þessi ábending hv. þingmanns góð og tek undir áskoranir hans til hæstv. utanríkisráðherra um að velta þessum sjónarmiðum fyrir sér og koma þeim á framfæri á erlendum vettvangi þrátt fyrir að ég átti mig á að þjóðréttarlegar skuldbindingar okkar og samningar við erlend ríki geri það væntanlega að verkum að við ein, Íslendingar, förum ekki að kljúfa okkur út úr því samkomulagi þess eðlis sem gildir á milli þjóðríkja. Ég vildi hins vegar taka undir sjónarmið hv. þingmanns.

Athugasemdir mínar við þetta frumvarp eru ekki efnislegar, þær eru fyrst og fremst lagatæknilegs eðlis. Inn á þessi atriði hefur að einhverju leyti verið komið í umræðunni. Ég er sammála því sjónarmiði sem hér hefur komið fram um 21. gr. frumvarpsins sem fjallar um skatt- og tollundanþágur, ég tel óþarft að rekja í þessu frumvarpi sem líklega verður að lögum frá Alþingi að tilteknir aðilar njóti skattfrelsis eða tollundanþágna samkvæmt öðrum lögum. Ég tel að það sé óþarfi að taka það fram í lögunum að samkvæmt öðrum lögum gildi þessar reglur.

Ég er þeirrar skoðunar almennt að lög eigi að vera skýr, skorinorð og hnitmiðuð og að í lagatextanum eigi menn ekki að eyða púðri í að segja hluti sem fyrir eru í lögunum. Ég tel það í samræmi við góða lagasetningarhætti að hv. utanríkismálanefnd fari yfir þetta ákvæði og taki þau sjónarmið sem þarna koma fram og finna má í öðrum lögum út úr frumvarpinu vegna þess að það er beinlínis óþarfi.

Í annan stað vil ég víkja að ákvæðum 5. gr. þar sem taldar eru upp 18 skilgreiningar á hugtökum sem koma fram í texta frumvarpsins. Ég held að allir séu sammála um nauðsyn þess að lög séu skýr og greinileg og að þeir sem þau lesa átti sig á efnisinnihaldi þeirra. Hins vegar hafa menn í gegnum tíðina komið slíkum hugtökum á framfæri í lögskýringargögnum, í greinargerðum, nefndarálitum og öðrum gögnum sem fylgja lögum. Ég tel óþarft að telja upp þessi hugtök í frumvarpinu og skýra þau í langri lagagrein sem er nr. 5 í frumvarpinu. Fyrir utan það tel ég kannski óþarfa að vera með skilgreiningar á ýmsum hugtökum sem þar koma fram. Ég held að enginn velkist í vafa um hvað Atlantshafsbandalagið er. Að sama skapi held ég að menn séu ekki í miklum vafa um hvað íslenska loftvarnakerfið eða varnarsamningurinn er, eða innihald hans.

Mér finnst óþarfi að þessi atriði komi fram í frumvarpinu. Á síðustu árum hefur verið tilhneiging til að setja skilgreiningar inn í frumvörp og í lagatexta. Að mínu mati eiga slíkar upplýsingar eða útskýringar miklu frekar heima í lögskýringargögnum en í lagatextanum sjálfum. Ég tel að þetta sé annað verkefni sem hv. þingmenn sem sæti eiga í utanríkismálanefnd ættu að taka til skoðunar, hvort ekki sé ástæða til að fella 5. gr. út í heild sinni. Telji menn ástæðu til að skilgreina þau hugtök sem þar koma verði það gert í nefndaráliti sem nefndin skilar frá sér þegar hún hefur lokið umfjöllun sinni um frumvarpið.

Eins og ég segi eru þetta bara fyrst og fremst lagatæknilegar ábendingar og athugasemdir sem mér fannst ástæða til að koma á framfæri í tengslum við þetta mál. Ég vona að þeim athugasemdum verði vel tekið. Að öðru leyti tel ég frumvarpið ágætlega unnið, og eins og aðrir félagar mínir í Sjálfstæðisflokknum styð ég þá hugmyndafræði sem þar kemur fram og líst að öðru leyti efnislega vel á þetta mál.

[15:40]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þá áhugaverðu og málefnalegu umræðu sem farið hefur fram í þingsalnum í dag um frumvarp til varnarmálalaga og þau sjónarmið sem hér hafa verið sett fram í umræðunni og ábendingar, sem full ástæða er til að fara betur yfir þegar málið fer til meðferðar utanríkismálanefndar Alþingis.

Ég er ekki viss um, virðulegur forseti, að mér takist að svara öllum álitaefnum eða leggja eitthvað inn í þá umræðu sem hér hefur verið vakin upp af ýmsum þingmönnum. En ég mun reyna að gera það eftir bestu getu.

Eins og ég sagði áðan í andsvari við hv. þm. Árna Þór Sigurðsson er ekki með þessu frumvarpi verið að lögfesta samninginn um aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu. Það er ekki verið að lögfesta varnarsamninginn. Það er ekki verið að lögfesta heræfingar. Um er að ræða rammalöggjöf sem veitir heimild til heræfinga og segir fyrir um hvernig halda eigi utan um þau verkefni sem leiða af aðild okkar í Atlantshafsbandalaginu, sem leiða af varnarsamningnum eða öðrum samningum sem eru bindandi að þjóðarrétti og við höfum þegar gert. Með öðrum orðum, þessi verkefni eru unnin í dag en þau eru unnin án þess að um þau gildi nægilega skýr lög. Þess vegna er þetta frumvarp, þótt það sé að vissu leyti stefnumarkandi, fyrst og fremst rammi um framkvæmd á þeirri stefnu í varnarmálum sem ríkisstjórn og Alþingi markar eftir atvikum, eftir því hvernig menn vilja haga þeim hlutum.

Þá vík ég að því sem kom fram í máli hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur, sem er reyndar ekki hér núna. Hún spurði hvort einhver ágreiningur væri um öryggisgæsluna í Keflavík vegna þess að dómsmálaráðherra gerði hana sérstaklega að umtalsefni. Því er til að svara að opnað er fyrir það í frumvarpinu að þessi stofnun, Varnarmálastofnun, geti eftir atvikum og eðli máls og verkefna gert samninga við aðrar stofnanir sem fara með verkefni sem í eðli sínu eru borgaraleg. Það á t.d. við um löggæslu, svo dæmi sé tekið. Það er auðvitað fyllilega skoðunar virði að lögreglan í Keflavík sjái um alla öryggisgæslu á öryggissvæðinu ef mönnum býður svo við að horfa. Það er líka hægt að sjá fyrir sér að hægt sé að gera samninga á milli þessarar stofnunar og Neyðarlínunnar eða Flugstoða um afmarkaða þætti sem tryggt geti ákveðin samlegðaráhrif í rekstri þessara stofnana. Það er í sjálfu sér opið. Ramminn verður til með þessu frumvarpi, ef það verður að lögum, og síðan er það þessara stofnana að gera samninga um þessi verkefni.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarssonar setti fram það sjónarmið, sem er algjörlega gilt sjónarmið, að það væri ekki sjálfgefið að vista þennan málaflokk sem varnar- og öryggismálin eru í utanríkisráðuneytinu. Við vitum að víða um heim eru sérstök varnarmálaráðuneyti og þá eru þessi mál vistuð í slíku ráðuneyti. Við höfum ekki talið að um slíka

starfsemi væri að ræða á þessu sviði að það réttlætti stofnun sérstaks ráðuneytis um málaflokkinn.

Ég tek undir það sem kom fram í máli hv. þm. Árna Páls Árnasonar, að víða um heim er skilið á milli þess sem lýtur að hinu ytra öryggi ríkja og svo hinu innra öryggi. Varnarmál eru að öðru jöfnu ekki í innanríkisráðuneytum. Við eigum því kannski ekki margra kosta völ, miðað við það að stofna ekki til sérstaks varnarmálaráðuneytis. Þess vegna hefur verið kosið, ekki í þessu frumvarpi heldur í reglugerð um Stjórnarráðið og í stjórnarráðslögum, að vista þennan málaflokk í utanríkisráðuneytinu. Þetta frumvarp breytir þar engu um. Það tekur algjörlega mið af reglugerðinni um Stjórnarráð Íslands eins og hún er í dag.

Hv. þm. varaði við þeirri þróun í stjórnsýslu að vald væri fært til stofnana frá ráðuneytum og ráðherrar væru orðnir klöguráðherrar en ekki framkvæmdaráðherrar. Ég tel að þetta sé í raun gild og góð umræða sem ástæða er til að velta svolítið fyrir sér, hvort úrskurðarvald sem er farið að liggja í æ ríkari mæli hjá ráðherrunum sé farið að gera þeim örðugt um vik að tjá sig um mál sem eðli málsins samkvæmt eru pólitísk og ráðherrar ættu því að geta úttalað sig um. Mér finnst það alveg gild umræða sem hér hefur komið upp, en hvort hún á við í þessu tilviki er ég ekki viss um. Ég sé ekki fram á að þarna yrði um einhver úrskurðarmál að ræða hjá utanríkisráðuneytinu vegna verkefna stofnunarinnar.

Hann nefndi líka að ekkert væri minnst á Alþingi í þessu frumvarpi og því væri ekki ætlað neitt hlutverk heldur væri það alfarið utanríkisráðherra og ráðuneytisins að móta stefnuna í öryggis- og varnarmálum. Ég lít ekki svo á að þetta frumvarp breyti því með neinum hætti. Í frumvarpinu segir, með leyfi forseta:

„Utanríkisráðherra mótar stefnu um framkvæmd varnarmála innan ramma laga þessara og ber ábyrgð á gerð hættumats á sviði varnarmála. Einnig ber utanríkisráðherra ábyrgð á mótun og framkvæmd öryggis- og varnarstefnu Íslands á alþjóðavettvangi.“

Með öðrum orðum lít ég svo á að það sé á ábyrgð ráðherrans að til sé stefna. Það er á hans ábyrgð að undirbúa hana og sjá til að þessi stefna sé til. En hverjir komi síðan að henni, það er ekki kveðið á um það í þessu frumvarpi. Það er þá lög og reglugerðir um Stjórnarráðið, þingskapalögin og stjórnarskráin, sem segja til um þá hluti en ekki þetta frumvarp í sjálfu sér.

Það er ekki rétt sem kom fram að Alþingi hafi engu hlutverki að gegna í þessu. Ég lít svo á að þar sem minnst er á utanríkismálanefnd Alþingis sé í raun um það að ræða að Alþingi hefur falið, ef svo má segja, utanríkismálanefnd ákveðin verkefni á þessu sviði. Það er kveðið á um það hvernig eigi að standa utanríkismálanefnd Alþingis skil á verkefnum þessarar stofnunar, m.a. í 20. gr. þessa frumvarps og í 23. gr. Það er því ekki alls kostar rétt að ekkert sé fjallað um hlutverk Alþingis í þessu frumvarpi.

Ég hef þegar svarað, virðulegur forseti, ýmsu sem kom fram í máli Árna Þórs Sigurðssonar. Að vísu vitnaði ég ekki alveg rétt í lagagreinar áðan þegar ég talaði um 10. gr. Ég ruglaði kannski saman 10. gr. og ákvæði til bráðabirgða um tilflutning starfsmanna sem nú eru hjá Ratsjárstofnun. En í 10. gr. er kveðið á um að það séu ákveðnir möguleikar að flytja það starfsfólk sem núna er í utanríkisráðuneytinu, sem fer með verkefnin sem verða hjá hinni nýju stofnun, yfir til stofnunarinnar. En það er líka tekið á því, af því að minnst var á aðra ríkisstarfsmenn, í 3. mgr. þessarar lagagreinar. Ég lít svo á að þar komi skýrt fram að utanríkisráðherra verði heimilt að ákveða að 1. og 2. mgr. taki til ákveðinna ríkisstarfsmanna sem hafa sérfræðiþekkingu sem talin er nýtast. Þannig geti greinin átt við um starfsmenn sem eru annars staðar enda segir að skilyrði sé að vinnuveitandi viðkomandi ríkisstarfsmanns veiti samþykki sitt. Ég held að það útskýri alveg að þar er ekki bara átt við þá sem eru í utanríkisráðuneytinu. En hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir gerði einmitt athugasemd við þetta.

Ég vil aðeins segja, af því það kom fram hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni og eins hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni og Jóni Bjarnasyni að þeir væru ekki sammála þeirri stefnu sem fylgt væri í varnar- og öryggismálum sem felst í aðild að NATO, þótt það hafi komið fram, m.a. hjá Árna Þór Sigurðssyni, að hann teldi að þetta væri skynsamleg skipun verkefna, að ég virði þau sjónarmið að Ísland eigi ekki að vera aðili að varnarbandalagi, að hér eigi ekki að fara fram heræfingar o.s.frv. Það finnst mér bara önnur umræða. Það er stefnumótandi umræða í utanríkismálum en hér er verið að setja rammann um þær skuldbindingar sem við höfum þegar gert og hefur ekki verið breytt. Það er eins og ég segi önnur umræða. Hér eru þau verkefni sem við erum skuldbundin til að sinna samkvæmt þjóðréttarsamningum og lögum sett í ákveðinn farveg.

Varðandi tollfríðindin og skattfríðindin þá hafa komið fram ýmis sjónarmið, m.a. hjá hv. þm. Ragnheiði Elínu Árnadóttur, Sigurði Kára Kristjánssyni og Pétri Blöndal. Það er kannski lagatæknilegs eðlis, þ.e. hvort kveða eigi um á þau í þessu frumvarpi, vegna þess að um þau er fjallað í öðrum lögum. Ég tel eðlilegt að utanríkismálanefnd skoði það og fari yfir það. En það var talin ástæða til að árétta þetta til að vekja ákveðna vitund um þessa hluti í stjórnkerfi okkar, sem væru þá í þeim lögum sem um þessa starfsemi gilda þótt það sé kannski að finna í öðrum lögum.

En ég get tekið undir það sjónarmið að þessi fríðindi, tollfríðindi, skattfríðindi, diplómatísku fríðindin, sem við verðum að viðhalda hvort sem okkur líkar betur eða verr vegna þess að það er líka þjóðréttarskuldbinding, sé kannski, hvað eigum við að segja, barn síns tíma og ástæða til að skoða frekar hvort slíkt eigi ekki að hverfa í þessum hnattvædda heimi okkar þar sem fólk er alltaf á fleygiferð. Ég get alveg tekið undir þau sjónarmið.

Varðandi tekjuheimildir af NATO-eignum og einnig var spurt hvort stofnunin ætti ekki að eiga neinar eignir, um það spurði hv. þm. Jón Bjarnason. Varnarmálastofnun er umsýslustofnun með eignir NATO. Hún á ekki að eiga neinar slíkar eignir. Hún á bara að sjá um umsýslu með eignum sem NATO á en það kann að vera að hún eigi möguleika á að skapa sér tekjur af þeim eignum, t.d. með útleigu ef einhver not kunna að vera fyrir skýli eða hús þarna tímabundið eða varanlega. En það er ekki meiningin að fara í samkeppni við aðra aðila í þessum efnum.

Hér kom upp áhugaverð umræða um kjarnorkuvopnalaus svæði og hvort heimilt væri að geyma kjarnorkuvopn á öryggissvæðinu í Keflavík. Hv. þm. Jón Bjarnason vildi af-

dráttarlaus svör um hvort í þessu frumvarpi fælust vilyrði fyrir að geyma kjarnorku- eða gereyðingarvopn í Keflavík. Ég svara því til að að sjálfsögðu er ekkert slíkt vilyrði í þessu frumvarpi og alveg fráleitt. Ég hef litið svo á, ágætu þingmenn, að sú stefna hafi verið mótuð á Alþingi Íslendinga árið 1984 að á Íslandi væru ekki geymd kjarnorkuvopn og ætti ekki að geyma kjarnorkuvopn. Ég hef litið svo á að við ættum að ganga út frá þeirri stefnu. Hér var gefin út mjög merk yfirlýsing 6. desember 1984, af þáverandi utanríkisráðherra Geir Hallgrímssyni, sem sagði í umræðum á Alþingi, með leyfi forseta:

„Það er öllum ljóst að Íslendingar og íslensk stjórnvöld hafa lýst því margsinnis yfir að hér væru ekki geymd kjarnorkuvopn og hér ætti ekki að geyma kjarnorkuvopn. Í þeim efnum er því út af fyrir sig ekki frekari aðgerða þörf.“

Þetta var yfirlýsing sem þáverandi utanríkisráðherra gaf. Ég lít svo á að hún standi meðan henni hefur ekki verið hnekkt. Ég minni á að þessi yfirlýsing þótti sæta heilmiklum tíðindum. Ýmsir héldu því fram að fyrir þann tíma hefðu Bandaríkjamenn hugsanlega komið til landsins með kjarnorkuvopn þótt þeir hefðu aldrei viðurkennt það en heldur ekki neitað því. Þeir voru einfaldlega með þá stefnu og eru með þá stefnu að viðurkenna hvorki né neita slíku. En þarna var algjörlega skýrt dregin lína í sandinn með yfirlýsingu þáverandi utanríkisráðherra. Ég lít svo á að hún standi enn og að eftir henni sé farið.

Virðulegur forseti. Ég hef sjálfsagt ekki svarað öllum þeim spurningum sem beint hefur verið til mín í þessari umræðu. En það gefst kostur á því að ræða þessi mál betur í nefndinni og eins við 2. og 3. umr. um málið. En ég þakka enn og aftur fyrir málefnalega og góða umræðu um þetta frumvarp.

[15:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætlaði að fara í andsvar og taldi mig biðja um orðið meðan hæstv. ráðherra var enn í ræðustólnum. Hún var kannski búin að segja síðasta orðið. Ég ætla ekki að fullyrða um það. En þetta verður ekki löng ræða, frú forseti. Ég get lofað því að hún verður í andsvarsstíl.

Ég ætlaði að spyrja um atriði sem ekki hefur komið fram í umræðunni. Gert er ráð fyrir því að lögin taki gildi 1. apríl 2008, að þá taki þessi stofnun til starfa og Ratsjárstofnun verði lögð niður frá sama tíma. Í bráðabirgðaákvæði er hins vegar gert ráð fyrir því að forstjóri stofnunarinnar verði skipaður frá 1. febrúar 2008, en þangað til eru ekki nema 12 eða 14 dagar, eða þar um bil. En þessu frumvarpi var dreift fyrir tveimur dögum síðan eins og ég vakti athygli á í upphafi.

Ég vil spyrja hæstv. ráðherra, þar sem bersýnilegt er að gert er ráð fyrir því að þetta frumvarp verði afgreitt fyrir næstu mánaðamót, að öðrum kosti verður væntanlega ekki skipaður forstjóri Varnarmálastofnunar frá 1. febrúar. Ég spyr hæstv. utanríkisráðherra hvernig hún hefur hugsað sér þetta.

[15:57]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Mér var nokkur vandi á höndum þar sem ég var búin að tala tvisvar við þessa umræðu og á ekki annan kost en að fara í andsvar við hv. þingmann þegar hann varpar fram þessari spurningu um gildistökuákvæðið.

Það er rétt hjá þingmanninum, að þetta er nokkuð knappur tími. Það er gert ráð fyrir því að lögin taki gildi 1. apríl 2008. Hugmyndin var sú að ráða forstjóra tveimur mánuðum fyrr til þess að undirbúa yfirtöku þessara verkefna því að það verður að gerast snurðulaust þennan dag, 1. apríl. Tíminn er naumur og ég geri ráð fyrir því að við verðum að gera breytingu á þessu, að það geti ekki gerst 1. febrúar eins og þarna er gert ráð fyrir. Við verðum þá að undirbúa þessa yfirtöku verkefna með öðrum hætti.

Þetta hefði kannski átt að breytast og er til marks um að það er svolítið síðan að frumvarpið var samið. Þessi grein frumvarpsins hefði þess vegna átt að breytast áður en það var lagt fram fyrir þingið. En stundum sést yfir svona smáatriði.

[15:58]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti viðurkennir að hann var með gömlu reglurnar í huga þegar hann gaf hæstv. ráðherra orðið í andsvari. En samkvæmt nýju reglunum hafa menn rétt á að tala í 5 mínútur oftar en einu sinni. Þannig að … (Gripið fram í.) Þó vill forseti benda á að annar þingmaður þarf að tala á milli. (Gripið fram í.) Það stendur í þingskapalögunum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og utanrmn.

Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, fyrri umr.

Þáltill. KJak o.fl., 107. mál. — Þskj. 107.

[15:59]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um að fordæma mannréttindabrot og hvetja bandarísk yfirvöld til að loka fangabúðunum í Guantanamo á Kúbu. Tillögugreinin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi fordæmir ólöglega og ómannúðlega meðferð á föngum í búðum Bandaríkjamanna við Guantanamo-flóa á Kúbu og felur ríkisstjórninni að beita sér fyrir því á alþjóðavettvangi að þeim verði lokað.“

Þessi tillaga er svipuð og flutt var á fyrra ári en þó skal ítrekað að Íslandsdeild Amnesty International hvatti í haust þingmenn til að láta í sér heyra vegna mannréttindabrota við Guantanamo og er þess einnig getið hér í greinargerðinni.

Þann 11. janúar síðastliðinn voru liðin nákvæmlega sex ár frá því að fyrstu fangarnir sem handteknir voru í tengslum við árásirnar á Bandaríkin 11. september 2001 og stríðsátökin í Afganistan voru fluttir í hið illræmda fangelsi í herstöð Bandaríkjamanna við Guantanamo-flóa á Kúbu. Á þeim tímamótum hafa á sjöunda hundrað fangar af u.þ.b. 40 þjóðernum, meira að segja allt niður í 13 ára börn, verið þar

í haldi grunaðir um að vera annaðhvort hermenn talibana eða liðsmenn al Kaída samtakanna. Langflestir fanganna hafa verið teknir höndum af Bandaríkjaher eða af Norðurbandalaginu í Afganistan en sumir í Pakistan, Gambíu og jafnvel í Bosníu. Yfirlýst markmið Bandaríkjastjórnar með því að vista þessa „óvini“ sína sem þeir kalla í Guantanamo á Kúbu er einmitt að geta þar yfirheyrt meinta hryðjuverkamenn eða hermenn með hugsanleg tengsl við alþjóðleg samtök sem ógni Bandaríkjamönnum á landsvæði sem væri utan við lög og rétt í Bandaríkjunum sjálfum. Bandarísk stjórnvöld telja fangana svokallaða „ólöglega bardagamenn“ sem beita megi „óhefðbundnum“ yfirheyrsluaðferðum, sem ég kalla, einmitt utan við bandarísk lög og rétt.

Talsmenn Bandaríkjastjórnar hafa staðfastlega haldið því fram að þrátt fyrir að fangarnir hafi verið handsamaðir í tengslum við vopnuð átök ríkja í milli njóti fangarnir í Guantanamo-herstöðinni ekki réttinda þriðja Genfarsáttmálans sem fjallar um meðferð stríðsfanga og bæði Bandaríkin og reyndar Afganistan eru líka aðilar að. Þarna er mönnum haldið föngnum utan við lög og rétt, þeim eru ekki birtar ákærur, þeir hafa ekki verið færðir fyrir rétt, fá ekki lögfræðilega aðstoð, hafa ekki getað leitað til dómstóla, ekki getað haft samband við fjölskyldur sínar nema í gegnum ritskoðuð sendibréf og þá fyrir milligöngu Alþjóða rauða krossins. Þessi meðferð Bandaríkjastjórnar á föngunum í Guantanamo hefur vakið harða gagnrýni mannréttindasamtaka, alþjóðlegra stofnana og lagaprófessora sem hafa skorað á hana að veita föngunum réttindi stríðsfanga og leyfa í það minnsta óháðum og hæfum dómstólum að úrskurða um hvort fangana beri að telja stríðsfanga eða „ólöglega bardagamenn“.

Mannréttindasamtök hafa einnig fordæmt þessa meðferð og skorað á Bandaríkjastjórn að loka þessu fangelsi þar sem fangar eru beittir líkamlegum og andlegum kvölum með ýmsu móti, m.a. látnir standa tímunum saman í óþægilegri líkamsstellingu, sviptir svefni, látnir þola mikinn hita eða mikinn kulda, stanslausa birtu og hávaða og fleira því um líkt. Á mannamáli eru slíkar aðferðir nefndar pyndingar, sem eru aldrei réttlætanlegar og skýlaust brot á alþjóðamannúðar- og mannréttindalögum. Tilraun Bandaríkjastjórnar til að innleiða nýja skilgreiningu um „ólöglega bardagamenn“ sem hvorki njóti verndar sem almennir borgarar né sem stríðsfangar og hægt sé að halda föngnum og jafnvel pynda árum saman án þess að þeim sé birt ákæra og tryggð réttlát málsmeðferð, er ósvífin atlaga að allri viðleitni alþjóðasamfélagsins til að tryggja mannréttindi, jafnt á tímum friðar sem ófriðar í heiminum.

Á þeim sex árum sem liðin eru síðan fyrstu fangarnir voru fluttir í herfangelsi Bandaríkjamanna í Guantanamo hefur umræðan í Bandaríkjunum um þær aðferðir og þá skilgreiningu Bandaríkjastjórnar sem ég nefndi verið allhávær og hún hefur leitt til þess að hæstiréttur Bandaríkjanna og Bandaríkjaþing hafa fjallað um þau álitamál sem hér eiga við. Meðal annars úrskurðaði hæstiréttur Bandaríkjanna 19. júní 2006 að sú túlkun að bandarísk lögsaga gilti ekki í Guantanamo ætti ekki við rök að styðjast. Þá gaf varnarmálaráðuneyti Bandaríkjanna út í júlí sama ár þá yfirlýsingu að Genfarsáttmálinn yrði virtur í Guantanamo. Aðstæðurnar geta samt engan veginn talist boðlegar þótt í orði kveðnu eigi Bandaríkjamenn að tryggja þessum föngum sömu lágmarksréttindi og öðrum stríðsföngum og þegar betur er að gáð reynast lög sem sett voru á Bandaríkjaþingi síðastliðið haust ekki ná því yfirlýsta markmiði sínu að veita þeim þetta öryggi og þykja þau jafnvel grafa undan almennu réttaröryggi í Bandaríkjunum.

Í greinargerðinni er einnig fjallað um lög sem sett voru í Bandaríkjunum 17. október 2006 þar sem Bandaríkjaforseta er falið að ákveða hvaða yfirheyrsluaðferðir teljist leyfilegar. Einnig er á það bent að í upphafi síðasta árs, þegar fimm ár voru liðin frá því að fangelsið í herstöðinni í Guantanamo var tekið í notkun, voru kynntar vinnureglur fyrir sérstakan herdómstól í Guantanamo. Þeirri stofnun var þar með heimilað að dæma sakborning á grundvelli sögusagna og framburðar sem hefur verið þvingaður fram, m.a. með pyndingum og þeim aðferðum sem ég rakti áðan. Verjandi sakbornings fyrir þessum sérstaka herdómstól í Guantanamo situr skör lægra en saksóknari því vilji hann leggja fram leynileg sönnunargögn má saksóknari fá að sjá þau en um sambærileg gögn sem saksóknari leggur fram gildir að verjandi fær ekki að sjá þau.

Á þeim sex árum sem liðin eru frá því að fangelsinu í herstöðinni við Guantanamo var komið á hefur gagnrýni alþjóðasamfélagsins og gagnrýni innan Bandaríkjanna ekki haft umtalsverð áhrif. Það er því ljóst að Bandaríkjastjórn mætir öllum kröfum um að hún standi við alþjóðaskuldbindingar sínar á þessu sviði af sömu þrákelkninni og áður.

Sex ár eru liðin frá því að fyrstu fangarnir voru fluttir til Guantanamo. Þann 11. janúar síðastliðinn voru enn 277 fangar í Guantanamo, þeim hafði þó fækkað um 100 á liðnu ári en voru flestir nær 700 talsins. Á þessum tímamótum, sex ára afmælinu, heimsótti aðmírállinn Mike Mullen, sem er formaður herforingjaráðs Bandaríkjanna, herstöðina og fangelsið og það vakti athygli fréttamanna sem voru viðstaddir þá heimsókn að hann lýsti því yfir við það tækifæri að hann vildi loka fangelsinu í Guantanamo. Hvers vegna vildi aðmírállinn, formaður herforingjaráðs Bandaríkjanna, loka Guantanamo? Það var ekki vegna þess að meðferð fanganna bryti í bága við alþjóðalög, heldur vegna þess að umræður um fangelsið á alþjóðavettvangi hefðu haft skaðleg áhrif á ímynd Bandaríkjanna. Hitt er svo annað mál að Mike Mullen aðmíráll hlaut að viðurkenna fyrir þessum sömu fréttamönnum að lokun fangelsisins væri ekki á hans verksviði. Hann viðurkenndi einnig að honum væri ekki kunnugt um að neinar áætlanir væru uppi um að loka fangelsinu. Guantanamo hefði hins vegar svert ímynd Bandaríkjanna, haft skaðleg áhrif á hana, og því teldi hann að það ætti að loka henni.

Ekki þarf að hafa mörg orð um það hversu hættulegt fordæmi bandarísku pyndingabúðirnar í Guantanamo eru. Réttarbrotum og dómsmorðum hefur síst fækkað í meintu stríði Bandaríkjamanna og Vesturlanda gegn hryðjuverkavá um allan heim. Grundvallarréttindi fólks sem tryggð eru í alþjóðlegum mannréttindasáttmálum eru takmörkuð eða numin úr gildi með fáeinum stjórnvaldsaðgerðum. Gagnrýni Bandaríkjastjórnar á mannréttindabrot annars staðar í heiminum hefur öll orðið mun ótrúverðugri fyrir vikið og róðurinn í baráttunni fyrir mannréttindum einungis þyngri. Á þetta hafa fjölmörg ríki bent og öll helstu mannréttinda-

samtök heims, svo sem Amnesty International og Human Rights Watch, allt frá því að flogið var með fyrstu fangana til Guantanamo. Það er því full ástæða til þess að Alþingi Íslendinga og ríkisstjórn láti í sér heyra um mannréttindabrotin í Guantanamo með skýrum hætti á alþjóðavettvangi og beiti sér fyrir því að fangabúðunum verði lokað.

Þar með tekur Alþingi undir kröfu mannréttindasamtakanna Amnesty International sem einnig hafa hvatt bandarísk yfirvöld til að loka fangabúðunum. Það má þó ekki verða til þess að fangarnir verði fluttir annað á sambærilega staði annars staðar eða í leynifangelsi, og vísa ég þá til leynilegs fangaflugs sem mikið var í umræðunni á nýliðnu ári. Lykilatriði er að virða mannréttindi þeirra fanga sem þarna hefur verið haldið án dóms og laga og tryggja þeim réttláta málsmeðferð samkvæmt alþjóðlegum viðmiðum.

Mike Mullen aðmíráll hefur áhyggjur af því að Guantanamo hafi svert ímynd Bandaríkjanna og haft skaðleg áhrif á hana. Alþingi Íslendinga getur einnig skaðast af því að taka ekki af skarið í þessu efni. Amnesty International skoraði síðastliðið haust á þingmenn, ekki í fyrsta sinn, að láta í sér heyra og mótmæla lögleysunni og mannréttindabrotunum sem þarna viðgangast og ég veit að ýmsir þingmenn brugðust vel við þeirri áskorun. Nú er komið að því að rödd Alþingis heyrist.

[16:12]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Bandaríkin hafa verið fyrirmynd vestræns lýðræðis og horft hefur verið til þeirra sem leiðandi í mannréttindum, lýðræði og frelsi einstaklingsins. Þess vegna er sérstaklega sárt að horfa upp á þá ótrúlegu tilraun þeirra í Guantanamo að kanna hversu langt hægt sé að ganga í að brjóta og fótumtroða mannréttindi. Þar er fólki haldið árum saman án þess að koma fyrir dómara, án þess að njóta lágmarksmannréttinda. Bandaríkin hafa löngum verið brjóstvörn fyrir baráttu fyrir mannréttindum í heiminum. Nú hafa þau brugðist sem slík brjóstvörn og gunnfáni þeirra í baráttu fyrir mannréttindum er troðinn í svaðið. Ég skora á Bandaríkin að loka þessum búðum og má þennan blett af sögu sinni.

[16:13]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Um mannréttindabrotin í Guantanamo verður aldrei of mikið fjallað og aldrei of oft ítrekaðar óskir og kröfur um að íslensk stjórnvöld fordæmi þau með afgerandi hætti. Það hefur þegar verið gert að sögn fyrrverandi ríkisstjórnar. Það var þó gert með svo linkulegum hætti að nánast var um að ræða mótmæli í kyrrþey eftir að samtök launafólks, Amnesty International og ungliðahreyfingar nokkurra stjórnmálaflokka höfðu barið lengi á dyrnar. Íslensk stjórnvöld og íslenskir ráðherrar hafa aftur og ítrekað gengið á fund starfsbræðra sinna og systra vestra án þess að við þessu máli sé hreyft.

Það verður ekki sagt að heimurinn viti ekki hvað á sér stað í Guantanamo. Ég er með úrklippusafn úr fjölmiðlum frá undanförnum árum, nánast tekið af tilviljun. Ég staðnæmist við frétt um miðjan júlímánuð árið 2005. Þar segir frá dæmum af líkamlegum og ekki síður andlegum pyndingum í Guantanamo þar sem yfirpyndingameistari um nokkurra missira skeið frá árinu 2002, Miller að nafni, skýrði frá því hvernig staðið væri að pyndingum. Bandaríska fréttastofan CNN segir frá því á þessa leið að yfirheyrslurnar hafi hafist á staðhæfingum um ættingja fanganna, í þessu tilviki að móðir og systur viðkomandi væru vændiskonur. Fanginn hafi verið látinn setja upp brjóstahaldara, leðurólar hafi verið settar yfir höfuð hans og síðan hafi hann verið látinn dansa við karlkyns fangavörð. Þá var hann látinn afklæðast til að hægt væri að leita á honum, sem kallað var þótt það væri þarflaust við þessar yfirheyrslur, grimmir hundar látnir ógna honum, hann hafi verið látinn standa nakinn frammi fyrir kvenfólki í fangelsinu og síðan þröngvað til að skríða um eins og hundur með ól um hálsinn. Þegar þessu var lokið gátu menn byrjað að spjalla saman.

Það var Miller yfirfangavörður sem greindi frá. Hann sagði bandarísku fréttastofunni að þetta flokkaðist að sínu mati ekki undir pyndingar. Í fréttaumfjöllun CNN kom fram að Miller hefði látið af yfirfangavarðarstarfinu í Guantanamo en gegndi nú virðulegu embætti í bandaríska varnarmálaráðuneytinu.

Ég staðnæmist við fréttir frá maílokum árið 2005. Þá greinir Morgunblaðið frá því í ágætri frétt um ásakanir sem fram hefðu komið að Kóraninn hafi verið óvirtur í fangabúðum Bandaríkjamanna í Guantanamo til að ögra múslimskum föngum þar en í þessari frétt segir m.a., með leyfi forseta:

„Jay Hood hershöfðingi sagði á fréttamannafundi í fyrradag að ásakanir um að Kóraninn hefði verið svívirtur væru 13 en sannanir fyrir slíku lægju fyrir í fimm tilvikum. Fjórum sinnum hefðu fangaverðir átt í hlut en einu sinni maður sem annaðist yfirheyrslur. Þrisvar sinnum hefði verið um ásetning að ræða en tvisvar vangá. Vildi Hood ekki segja frá því í hverju óvirðingin hefði falist. Lawrence Di Rita, talsmaður Donald H. Rumsfelds varnarmálaráðherra, var á fundinum með Hood og sagði að nú ætti að vera ljóst að í Guantanamo væri borin mikil virðing fyrir trú fanganna.“

Síðan var hægt að sanna að Newsweek hefði í einhverjum tilvikum farið með ýkjur, t.d. varðandi það að Kóraninum hefði verið sturtað niður í klósettið. Eftir að sönnur höfðu verið færðar á þetta komu fulltrúar bandarískra varnarmálaráðuneytisins fram og sögðu að nú ætti vera ljóst að í Guantanamo væri borin mikil virðing fyrir trú fanganna.

Ég get haldið áfram. Ég get haldið áfram með dæmi þar sem fjölmiðlum er þröngvað til að draga ásakanir sínar til baka og orðhengilshátt af þessu tagi. Þeir hafa verið sakaðir um að sverta ímynd Bandaríkjanna, ekki böðlarnir, ekki pyndingarböðlarnir, þeir sverta enga ímynd. Það eru hinir sem frá því greina.

Spurning mín til okkar allra er þessi: Hvað þarf að gerast til þess að við hættum að fara niður á hnén og biðja forsvarsmenn þessara böðla að veita okkur vörn, vörn gegn öllu illu? Getur verið að mönnum finnist engin tengsl vera á milli þess sem við gerum þegar við ræðum svokallað varnarsamstarf við Bandaríkjastjórn og þess sem sama stjórn aðhefst í Abu Graib, með innrásinni í Írak, með innrásinni í Afganistan, með pyndingunum í Guantanamo? Finnst okk-

ur engin tengsl vera þarna á milli? Hversu firrt erum við eiginlega orðin þegar við horfum fram hjá grófustu mannréttindabrotum síðari tíma? Síðan þegar við leyfum okkur að orða þessi tengsl eins og gert var fyrr í dag þegar við ræddum um svokallað varnarsamstarf við NATO og Bandaríkin, var talað um að þetta væri í nösunum á okkur.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð en ég ætla að skilja þessa spurningu eftir hjá okkur öllum.

[16:21]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil leyfa mér að taka undir með þeim þingmönnum sem tekið hafa þátt í umræðum til þessa. Ég tel mjög mikilvægt að Alþingi samþykki þá þingsályktunartillögu sem hér er til umræðu um að fordæma mannréttindabrot sem bandarísk stjórnvöld standa fyrir og bera ábyrgð á í herstöðinni sinni og fangabúðunum við Guantanamo-flóa á Kúbu.

Það er einu sinni þannig að reglur um stríð og stríðsrekstur, með hvaða hætti og hvernig skuli heyja stríð, með hvaða hætti megi ekki gera það og hvernig farið skuli með stríðsfanga, byrjuðu að þróast á 18. öld. Lengi vel var það þannig í Evrópu að stríð á milli ríkja hafði takmörkuð áhrif á almenna borgara vegna þess að það var viðurkennd regla í meira en 100 ár að um væri að ræða stríð á milli herja, það ætti ekki að bitna á almennum borgurum eða almennri starfsemi þeirra. Það ætti alls ekki að beita þá pyndingum eða valda þeim vandamálum. Þessar reglur voru hafðar í heiðri allt fram á 20. öld en þá fóru hlutirnir heldur betur að breytast. Í síðari heimsstyrjöld var það samt sem áður þannig að í mjög mörgum tilvikum voru almennar reglur um stríðsfanga haldnar og þó að ýmsar undantekningar séu á því hjá mörgum þjóðum þá vildu stríðsþjóðir í síðari heimsstyrjöldinni yfirleitt halda þær reglur sem mótaðar höfðu verið af alþjóðasamfélaginu um vernd stríðsfanga.

Það var þannig þegar Churchill og Roosevelt hittust árið 1942, minnir mig, til að fjalla um með hvaða hætti ætti að koma fyrir skipan mála og treysta mannréttindi. Eitt af því sem þeir ræddu var að stofnað yrði samfélag þjóðanna sem síðar varð Sameinuðu þjóðirnar. Þeir vildu að byggt væri upp regluverk sem tryggði mönnum jafnt í friði sem ófriði ákveðin lágmarksmannréttindi. Öll þau atriði sem þar var talað um og öll þau atriði sem sett hafa verið af alþjóðasamfélaginu til verndar föngum til að gætt sé mannréttinda þeirra sem verða undir í slíkum átökum hafa verið brotin af Bandaríkjamönnum á síðustu árum, því miður. Ég get tekið undir með hv. þm. Pétri Blöndal að mörgu leyti þegar hann talar um Bandaríkin sem leiðandi í vestrænu lýðræði. Ég tel að í sjálfu sér hafi aðrar þjóðir verið meira leiðandi í lýðræðinu en þau eru hins vegar tvímælalaust stærsta lýðræðisþjóðin og hafa verið það lengst af. Það er dapurlegt að horfa upp á að stjórn skuli vera við völd í landinu sem leyfir sér að þverbrjóta þær reglur sem alþjóðasamfélagið hefur sett, en ekki bara það, hún leyfir sér að brjóta þær reglur sem gilda í bandarísku samfélagi, þær reglur sem hver einasti siðaður maður hlýtur að vilja hafa í heiðri. Það er það sem er að gerast í Guantanamo á Kúbu. Ekki er hægt annað fyrir alla frjálsborna menn sem unna mannréttindum, sem hugsa um virðingu einstaklinganna, en að fordæma þessa gjörð. Til þess að geta haldið hlutunum með þeim hætti sem þeir gera hefur ríkisstjórn Bandaríkjanna, Bush-stjórnin, komið því þannig fyrir að fangarnir í Guantanamo eru utan laga og réttar, líka bandarísks réttar. Það er erfitt fyrir bandaríska dómstóla, jafnvel hæstarétt Bandaríkjanna, að koma að því sem þarna á sér stað. Þar sem hæstiréttur hefur þó komist að þessum málum í Bandaríkjunum hefur verið öldungis ljóst að þeirra mati að um er að ræða brot sem ekki eru afsakanleg.

Ég lít þannig á að í þessu tilviki horfum við á ríkisstjórn, sem á sem betur fer stutta lífdaga eftir, sem hefur leyft sér að taka völdin í sínar hendur andstætt öllum reglum alþjóðasamfélagsins og andstætt öllum viðhorfum frjálsborinna manna til almennra mannréttinda. Það er ekki hægt annað en fordæma slíka hluti. Það er gersamlega útilokað annað en fordæma slíka hluti. Ég gæti, eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson gerði áðan, komið með tilvitnanir, blaðaúrklippur og ýmislegt fleira um þau atriði þar sem um er að ræða mjög svívirðileg mannréttindabrot gagnvart föngunum í Guantanamo-búðunum. Það er hins vegar óþarfi að tíunda það hér og í sjálfu sér þarf ekki að fara mörgum orðum frekar um þá sjálfsögðu og eðlilegu tillögu sem hér er flutt fram af hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur og fleirum. Mér fyndist sómi fyrir Alþingi að reyna að hraða meðferðinni og sýna fram á að við sem bandalagsþjóð Bandaríkjanna, við sem vinir Bandaríkjanna, við sem viljum standa með Bandaríkjunum í ýmsum málum og höfum gert í gegnum tíðina, getum ekki liðið að þessi vinaþjóð okkar fari á svig við reglur alþjóðasamfélagsins hvað varðar meðferð á stríðsföngum. Þess vegna tek ég heils hugar undir þá tillögu til þingsályktunar sem hér er um að ræða og hvet til þess að Alþingi afgreiði hana sem allra fyrst.

[16:28]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Við ræðum um tillögu sem er afskaplega þörf og ég vil taka undir allt sem sagt hefur verið í þessum umræðum og þakka fyrir það framtak að leggja tillöguna fram. Fram fer alþjóðleg barátta í þessum efnum, m.a. undir forustu Amnesty International, og margir þingmenn hafa sem betur fer tekið þátt í þeirri baráttu með undirskrift áskorunar.

Auðvitað má spyrja að því hver munurinn sé á Guantanamo-fangabúðunum þar sem pyndingar fara fram eða öðrum stöðum í heiminum þar sem álíka vinnubrögð eru viðhöfð því að vissulega eru margir í fangelsum í hinum stóra heimi, því miður. Þó hygg ég að þetta sé einsdæmi í þeim fangelsum sem rekin eru af hinum svokölluðu vestrænu þjóðum.

Það er önnur ástæða en nálægðin sem kallar á skyldur okkar í þessu efni sérstaklega og það eru óneitanleg tengsl okkar Íslendinga við allt ferli þessa máls, tengsl okkar við hinn óheppilega stríðsrekstur í Miðausturlöndum sem Bandaríkjamenn hafa haft forgöngu um. Við framsóknarmenn höfum litið svo á að þar hafi þáverandi ríkisstjórn gert mistök og að því liggja okkar yfirlýsingar og eins yfirlýsingar fráfarandi og núverandi formanns. Ég tel mikilvægt að við öxlum þá ábyrgð í verki með því að beita okkur í þessu máli. Þess vegna er mikilvægt að meðferð málsins sé hraðað og að ríkisstjórnin fylgi því fast eftir við vinaþjóð okkar, Bandaríkjamenn.

Flytja mætti langt mál um hvers vegna lýðræðisþjóð eins og Bandaríkjamenn — og þeir hafa vissulega, eins og hér hefur komið fram, verið í brjóstvörn lýðræðisins — hvers vegna slíkt ríki ratar í ógöngur sem þessar. Þar er engin ein ástæða sem ræður öllu. Þó er eitt sem er gegnumgangandi í því þegar farið er að skoða alla þá umræðu sem er um baráttu gegn hryðjuverkum í heiminum, þar hefur trúarofstæki á báða bóga litað myndina. Í Bandaríkjunum hafa því miður menn með afskaplega öfgafullar skoðanir í þessum efnum, öfgafullar skoðanir gagnvart íslam og öfgafullar skoðanir gagnvart þeim þjóðum sem þá trú aðhyllast, komist til valda og það einkennir stundum umræðuna. Ég velti stundum fyrir mér hvort Guantanamo-búðirnar væru enn þá við lýði ef þar hefðu verið hnepptir í varðhald kristnir skæruliðar sunnan úr rómönsku Ameríku, svo að við tökum eitthvert raunhæft dæmi. Er ef til vill þannig komið fyrir okkur íbúum Vesturlanda að langlundargeð okkar gagnvart pyndingum af þessu tagi sé meira þar sem í hlut eiga íslamstrúarmenn og að einhverju leyti vegna þeirra hörmulegu atburða sem oft eru kenndir við 11. september og hafa auðvitað endurspeglast í fleiru heldur en akkúrat atburðum þann dag?

Þessi einföldun á heiminum er afskaplega óheppileg og afskaplega fávísleg. Hún kallar auðvitað á umræðu og endurmat gilda okkar. Við höfum auðvitað ekki leyfi til að útmála íslamstrúarmenn, eða þá sem koma frá þessum austrænu löndum sem lengi voru forustulönd í menningarmálum, sem óvini vestrænnar menningar, það geti réttlætt einhvers konar sérúrræði varðandi refsingar og eftirlit. Það hefur þó legið í loftinu á öllum Vesturlöndum og er það mjög miður.

Ég ætla ekki að lengja mál mitt. Ég vil bara taka undir með öllum þeim sem töluðu hér áðan og ekki hvað síst með síðasta ræðumanni, hv. þm. Jóni Magnússyni sem sagði að hraða þyrfti meðferð þessa máls og auk þess þarf ríkisstjórnin að fylgja þessu fast eftir.

[16:33]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna þeirri umræðu sem hefur átt sér stað í dag og þeirri tillögu sem hér hefur verið lögð fram. Það er vissulega hörmulegt og þyngra en tárum taki að Bandaríkin, sem hafa um áratuga- og aldaskeið verið forustuþjóð í borgaralegum réttindum og eiga glæsta sögu að baki í því að brjóta almennum lýðréttindum braut og tryggja öflugt dómstólaeftirlit með framkvæmdarvaldinu, skuli hafa komið sér í þær ógöngur sem raun ber vitni með starfrækslu þessara ólögmætu búða í Guantanamo og misbeitingu valds sem þar fer fram. Það er líka ömurlegt að sjá að annarleg sjónarmið við skipanir á dómurum í hæstarétt Bandaríkjanna skuli hafa orðið til þess að draga svo tennurnar úr þeirri ágætu stofnun að hún skuli vera orðin þess ófær að hafa stjórn á framkvæmdarvaldinu hvað þetta varðar.

Saga Bandaríkjanna sem lýðræðisríkis er glæsileg og þrátt fyrir að þeir hafi auðvitað á köflum eins og stórvelda er háttur komið sér í misjafnt kompaní er hægt að tala um stórvirkin sem unnin hafa verið undir forustu Bandaríkjanna á alþjóðavettvangi á síðustu áratugum. Þá er sérstaklega vert að hafa í huga forgönguna um stofnun Atlantshafsbandalagsins, og endurreisn Þýskalands og Japans sem lýðræðisríkja sem minnisvarða. Það var á þessum forsendum sem farsælt samstarf tókst milli Íslands og Bandaríkjanna sem byggði á þessum lýðræðislegu hornsteinum sem eiga að vera grunnur undir allri utanríkisstefnu Bandaríkjanna. Það er ömurlegt að sjá hvernig Bush-stjórnin hefur snúið baki við þessari löngu hefð Bandaríkjanna og við verðum að vona að sem fyrst verði breyting þar á og að ný stjórnvöld í Bandaríkjunum marki nýja stefnu.

Ég fagna þessari tillögu, það eru margir þingmenn sem hafa tekið undir áskorun Amnesty International, mættu samt vera fleiri. Ég held að í framhaldinu sé einboðið að við ræðum þessa tillögu í utanríkismálanefnd, leitum víðtæks samráðs um endanlegt orðalag hennar og frágang tillögu af þessum toga þannig að allir flokkar geti verið með. Ég held að það væri mjög verðugt verkefni fyrir okkur að reyna að stuðla að því að við næðum samstöðu um ályktun Alþingis í þessa veru fyrir vorið.

[16:36]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í ræðu sinni áðan talaði hv. þm. Árni Páll Árnason um annarleg sjónarmið sem hefðu ráðið við skipun hæstaréttardómara í Bandaríkjunum. Ég átta mig ekki alveg á hvað þar er átt við vegna þess að þar er gerð ákveðin tilnefning sem meiri hluti Bandaríkjaþings verður að samþykkja. Ég minnist bara eins tilviks þar sem tilnefningu hæstaréttardómara var neitað á grundvelli pólitískra sjónarmiða. Mig minnir að hann hafi heitið Robert Bork og honum var hafnað af þinginu á þeim grundvelli að hann væri of hægri sinnaður.

Ég tel að skipan hæstaréttardómara í Bandaríkjunum sé vönduð og mun vandaðri en í ýmsum öðrum ríkjum. Mættu sum ríki, þar á meðal Ísland, taka það fyrirkomulag til fyrirmyndar þannig að í sjálfu sér verður varla sagt að annarleg sjónarmið hafi ráðið við skipun hæstaréttardómara þó að það liggi fyrir að sá stjórnmálamaður, þ.e. forsetinn sem hefur tilnefningarvaldið, geri venjulegast tillögu um þá sem honum eru þóknanlegir. Það skal tekið fram. Þrátt fyrir að þannig hafi það verið í gegnum tíðina hefur einmitt hæstiréttur Bandaríkjanna samt sem áður kveðið upp úrskurði um það atriði þar sem hægt hefur verið að koma við atriðum varðandi Guantanamo-búðirnar og tekið undir með öðrum í alþjóðasamfélaginu um að þarna væri ekki farið rétt að.

Það er eitt atriði sem við verðum líka að hafa í huga: Hvers konar fólk eru þeir fangar sem eru í Guantanamo-búðunum? Að meginhluta til eru þetta unglingar og börn. Ég held að trúarbrögðin skipti engu máli. (Forseti hringir.) Það sem skiptir máli er að það er ekki hægt að sætta sig við þetta.

[16:39]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get tekið undir með hv. þingmanni að það sem hér skiptir máli er auðvitað hvort bandarískum stjórnvöldum haldist uppi sú meðferð sem þau hafa beitt varnarlaust fólk í Guantanamo-búðunum.

Það er alveg rétt að hæstiréttur Bandaríkjanna hefur að einhverju leyti reynt að hafa hönd í bagga með að halda aft-

ur af stjórnvöldum í því efni en hitt er ljóst að þeir hafa ekki treyst sér til að endurmeta það að rekstur þessara búða falli undir svigrúm framkvæmdarvaldsins og að framkvæmdarvaldið megi reka þær. Án þess að ég ætli að setja hér á langar ræður um hæstarétt Bandaríkjanna er það hreinlega staðreynd að á síðustu áratugum hefur sigið þar mjög á ógæfuhliðina með úthugsaðri aðferðafræði af hálfu forsetans sem hefur miðað að því að koma að kamelljónum í hæstarétt sem síðan voru þess umkomin árið 2000 að tryggja fambjóðanda forsetaembætti þó að hann hefði ekki til þess atkvæðafjölda. Það er einfaldlega sú staðreynd sem ég er að vísa til, það hefur verið að borast gat á þá fagmennsku sem hefur einkennt hæstarétt Bandaríkjanna fram á síðustu ár og það er sérstakt áhyggjuefni að dómurinn hafi ekki talið sér mögulegt að mæla fyrir um lokun búðanna þó að þær brjóti augljóslega í bága við stjórnarskrárákvæði um mannréttindi.

[16:41]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst við að vísu komin út í dálítil aukaatriði, að vera að ræða mikið um hæstarétt Bandaríkjanna í þessu sambandi. Þarna var um að ræða úthugsaða leið hjá Bush-stjórninni með því að setja upp fangabúðir utan lögsögu Bandaríkjanna í Guantanamo sem gerði það að verkum að hæstiréttur Bandaríkjanna hefur ekki talið sér heimilt að fara fram með þeim hætti sem hann annars hefði farið fram með ef um hefði verið að ræða fanga á bandarísku landi.

Í annan stað hafa skilgreiningarnar verið mjög sérstakar þar sem Bandaríkin hafa skilgreint þá fanga sem þarna eru sem hryðjuverkamenn en ekki stríðsfanga. Á þeirri skilgreiningu er hangið gagnvart alþjóðasamfélaginu. Í mínum huga skiptir hins vegar ekki máli hvort menn kallast hryðjuverkamenn eða stríðsfangar. Þeir sem hafa farið gegn einum her og eru teknir til fanga af honum eru óhjákvæmilega stríðsfangar. Þeir sem berjast í skipulögðum her, eins og um var að ræða með flesta fangana sem voru teknir og settir í Guantanamo, a.m.k. til að byrja með, gátu aldrei verið skilgreindir annað en stríðsfangar.

Það er fyrst og fremst á grundvelli hárfínna útúrsnúinna lagatúlkana sem Bush-stjórninni hefur enn tekist að hanga með þessar svívirðilegu búðir, og það er fyrst og fremst þeirri ríkisstjórn til skammar. Ég hygg að það sé gríðarlegur fjöldi menntaðra manna sem ómenntaðra í Bandaríkjunum sem fordæma með sama hætti og við með hvaða hætti bandaríska stjórnin fer fram.

[16:43]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Það er ástæða til að fagna þessari tillögu um fordæmingu á mannréttindabrotum í fangabúðunum í Guantanamo. Í yfirlýsingunni eru bandarísk yfirvöld hvött til að loka fangabúðunum þar sem pyndingar viðgangast eins og fram hefur komið í máli manna hér. Margir velta fyrir sér: Hvað höfum við að segja í alþjóðasamfélaginu, svona lítið land, 300 þúsund hræður, hvað erum við að vilja upp á dekk? Eigum við að vera að tala um þessa hluti?

Einn kafli í *Íslandsklukkunni* hefst á þessum orðum: „Gamla konu langar í ferðalag.“ Verið er að lýsa Íslandi á 18. öld þar sem er mikil fátækt og vosbúð og fólk er hart leikið. Verið er að lýsa því hvernig farið var með fanga á Íslandi á þessum tíma og hversu mikil grimmd ríkti í samfélaginu gagnvart fátæklingum og smælingjum og mörgu öðru fólki, réttarríki var alls ekki við lýði. En þó að umrædd kona væri gömul og fátæk lagði hún af stað í ferðalag til að koma syni sínum til hjálpar, til að fara fram fyrir hið mikla og háa vald og leita ásjár. Sonur hennar, Jón Hreggviðsson, hafði verið dæmdur og lent í miklum hrakningum eins og segir frá í hinni ágætu bók.

Það er full ástæða fyrir okkur, sem erum ekki herveldi, erum ekki milljónaþjóð, að leggja slíkar ályktanir fram fyrir alþjóðasamfélagið og gera þá kröfu að hlustað sé á þau orð sem koma fram í þingsályktunartillögunni um að fangabúðunum í Guantanamo verði lokað. Á þeirri stundu sem við erum hér í þessum sal að tala um þetta mál eru í þeim búðum drengir sem einmitt vona að einhverjir tali svona þó á litlu þjóðþingi sé. Hvert einasta orð sem sagt er til hjálpar þeim sem eru píndir eða kúgaðir á einhvern hátt er lóð á vogarskálar réttlætisins. Ég fagna því tillögunni og mér finnst gott að hún komi hér fram. Ég vænti þess að utanríkismálanefnd afgreiði tillöguna svo að hún flytji erindi sitt út í alþjóðasamfélagið.

Því hefur verið lýst á mjög dramatískan hátt hér hvernig komið var fram við einn dreng í þessu fangelsi og það var mjög átakanlegt að heyra það. Það ætti líka að vekja okkur til umhugsunar um aðra fanga víða um heim því að margt fólk er lokað inni í fangelsum fyrir engar sakir. Við eigum ávallt að vera vakandi í orðræðunni, í umræðunni um mannréttindi og að vel sé komið fram við fólk sem verður fyrir ásökunum. Við verðum einnig að vera vakandi fyrir því, ef við viljum hafa mannúð að leiðarljósi, hvernig við viljum koma fram við fólk sem hefur verið fundið sekt um glæpi og ýmis önnur brot. Hver eiga markmiðin að vera með því að loka fólk inni? Það geta verið refsingar. Við eigum líka að hafa það markmið að fangelsi, ekki síst í lýðræðisríkjum, séu þannig upp byggð að fólk sem fer þangað inn komi betra út og takist að höndla lífið þegar það er komið út úr fangelsinu svo að það lendi þar ekki aftur.

Ég vil nota tækifærið sem gefst í þessari umræðu til að minna á að á Íslandi er fangelsi starfrækt á undanþágu, sem er Skólavörðustígur 9. Við verðum líka að líta í eigin barm hvað þessi mál öll varðar og vera vakandi fyrir því hvernig við komum fram, hvernig samfélagið kemur fram við afbrotamenn, hvort við viljum horfa á þau mál með refsigleði að leiðarljósi, ef svo má að orði komast, eða horfa þannig á málin að við viljum að fólk komi betra út og geti tekið eðlilegan þátt í samfélagi okkar.

Að lokum vil ég þakka fyrir þessa góðu þingsályktunartillögu. Hún hlýtur að vekja fólk til umhugsunar um það að ríki sem sífellt státar af lýðræðishugsun, að það sé réttarríki og vilji vinna á móti hinu illa í heiminum, skuli reka slíkar fangabúðir. Það er ekkert annað en þversögn, í raun og veru hræsni.

[16:52]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þm. Karli V. Matthíassyni fyrir góða ræðu um þetta. Ég get í öllum meginatriðum lýst mig sammála því sem hann sagði eins og öðrum sem um

þetta hafa talað. Ég hygg að mikil eindrægni ríki í þingsalnum.

Ég vil þó gera athugasemd við tvennt í máli hv. þingmanns. Þó að ég sé honum sammála um það að mörgu sé ábótavant hér á landi, t.d. í fangelsismálum, velti ég fyrir mér hvort smekklegt sé að ræða þær athugasemdir í sama samhengi því að þar skilur himinn og haf á milli. Við getum ekki líkt þeim hörmungum sem eiga sér stað í Guantanamo við þá lítils háttar hnökra sem eru t.d. á málefnum á Skólavörðustíg. Við getum aftur á móti ekki skorast undan ábyrgð á því sem er að gerast í Guantanamo. Eins og ég kom að hér áðan skiptir máli hvaða afstöðu við tókum við upphaflegan feril þessa máls. Þar tókst mjög óhönduglega til og hefur nú oft verið rætt um í þessum sal og ég býst við að mikill meiri hluti þingmanna sé mér sammála í þeim efnum.

Varðandi það atriði, sem vissulega er rétt, að við erum hér fá og smá og við erum m.a.s. fá hér í þingsalnum núna (Gripið fram í.) — en við erum reyndar ekkert mjög smá sem hér erum, sérstaklega ekki hv. þm. Jón Magnússon sem hér talaði áðan. En smæð þjóðarinnar er ekki aðalatriðið í þessu máli. Ég held að vægi okkar Íslendinga á alþjóðavettvangi einmitt í málefnum sem snerta Bandaríkin sé mikið. Vægi okkar varðandi innrás Bandaríkjanna inn í Írak var gríðarlega mikið, og skal ekki vanmetið, og vægi okkar við að gagnrýna þessa vinaþjóð í vestri er líka gríðarlega mikið. Ég á svo sem von á að um þetta séum við hv. þingmaður ekkert mjög ósammála.

[16:54]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég reiknaði ekki með því að fara í andsvar út af þessu enda var hv. þm. Bjarni Harðarson nokkuð sammála málflutningi mínum og við höfum verið sammála í þessari umræðu. Ég ætla svo sem ekkert að tjá mig frekar um hnökrana, eins og hv. þingmaður talaði um, á Skólavörðustíg 9, og það átti svo sem heldur ekkert að vera aðalatriðið. Mestur þungi ræðu minnar fór í að tala um fangabúðirnar í Guantanamo sem við erum að fordæma. Ég vil alls ekki að orð mín skiljist sem svo að ég telji að samasemmerki sé á milli þess glæpsamlega athæfis sem á sér stað þar og fangelsis á Íslandi. Ég var aðeins að vekja athygli á því, eða taka það inn í þessa umræðu, að við þurfum að vera vakandi fyrir okkur sjálfum, og sú ályktun sem hér er lögð fram gefur okkur tilefni til þess.

Hún gefur okkur líka tilefni til þess að vera þakklát (**JM:** Já, en Guantanamo er án dóms og laga.) fyrir það í hvers konar landi við búum, fyrir það að við búum í réttarríki. Mér þykir leitt, það liggur við að ég sjái eftir því að hafa nefnt þetta, ef þetta hefur vakið þennan misskilning, en það er alls ekki svo að ég sé að setja samasemmerki þarna á milli, langt í frá. Ég vil aðeins vekja athygli á því að tillagan gefur okkur tilefni til að lýsa yfir ánægju og gleði yfir því að himinn og haf skilur á milli íslenskra fangelsa og fangelsisins í Guantanamo og (Forseti hringir.) aðferðanna sem menn nota við að dæma fólk þangað inn.

[16:56]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Hæstv. forseti. Vinur er sá er til vamms segir. Þetta er gamalt íslenskt máltæki sem við þekkjum vel, ég er voða hrifin af gömlum íslenskum máltækjum.

Það gleður mig ósegjanlega að fulltrúar allra flokka hafa komið hingað upp og lýst þeirri skoðun sinni að Alþingi beri að fordæma ólöglega og ómannúðlega meðferð á föngum í Guantanamo og að þeir vilji að Alþingi beiti sér fyrir því á alþjóðavettvangi að þessum búðum, sem og öðrum sambærilegum búðum sem finnast, verði lokað. Samstaða allra þingmanna í þessu máli eykur á virðingu Alþingis.

Því vil ég leyfa mér að hvetja hv. þingheim til þess að taka jákvætt undir þessa tillögu eins og þeir þingmenn sem talað hafa hér í dag hafa gert. Nú er lag.

[16:58]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Við þessi síðustu orð hv. þm. Dýrleifar Skjóldal er ekki miklu að bæta. Ég hlýt þó að þakka kærlega fyrir þær góðu umræður sem hér hafa orðið og þær góðu undirtektir sem þingmenn úr öllum flokkum hafa veitt tillögunni. Það vekur manni vonir um að Alþingi muni láta rödd sína heyrast með skýrum hætti þannig að eftir verði tekið á alþjóðavettvangi og það muni verða lóð á þá vogarskál réttlætis sem hér var nefnd þannig að fangabúðunum verði lokað.

Það er rétt sem hér var bent á að það er ekki langt eftir af kjörtímabili núverandi forseta í Bandaríkjum Norður-Ameríku. Ljóst er að í Hvíta húsinu hafa menn stjórnað þessum fangabúðum beint fram hjá lögum og rétti í Bandaríkjunum, fram hjá alþjóðlegum reglum, fram hjá bandarískum reglum og fram hjá reglum siðaðra manna eins og hér var bent á áðan. Ég hlýt að benda á að allir frambjóðendur demókrata til forsetakjörs í Bandaríkjunum hafa lýst sig fylgjandi því að loka fangabúðunum í Guantanamo. Aðeins einn frambjóðandi repúblikana, McCain, hefur lýst sömu skoðun svo að mér sé kunnugt. Einn frambjóðandi repúblikana, Mitt Romney, sem er fyrrverandi ríkisstjóri í Massachusetts, er hins vegar á því að tvöfalda beri búðirnar, það eigi að stækka þær.

Það er rétt, sem hér hefur komið fram, að við eigum ekki að láta okkar eftir liggja. Ég tel og vona að hv. utanríkismálanefnd muni fjalla um þessa tillögu í þeim anda sem hún hefur verið rædd hér og, eins og bent var á af hv. þm. Árna Páli Árnasyni, hraði þeirri meðferð.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, fyrri umr.

Þáltill. KVM o.fl., 274. mál. — Þskj. 308.

[17:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég hlýt að notfæra mér rétt sem þingsköp veita mér til að koma á framfæri yfirlýsingu og athugasemd vegna þeirra fimm mála sem næst eru á dagskrá.

Þau eru flutt í tilefni af 10 ára afmæli Vestnorræna ráðsins, til fullnustu á samþykktum ráðsins frá 23. ágúst 2006,

en ekki 2007 eins og hér segir, í Nuuk á Grænlandi. Flutningsmenn þessara tillagna eru sex þingmenn úr öllum flokkum nema, eins og glöggir menn sjá flokki Vinstri grænna. Menn gætu því álitið að þingmenn þess flokks væru ekki þessum tillögum fylgjandi. Mér þykir miður að þurfa að upplýsa að þingflokknum var ekki kunnugt um þennan tillöguflutning, hafði ekki tækifæri til að vera með á skjölunum en ég lýsi eindregnum stuðningi mínum og þingflokksins í heild við allar þessar tillögur sem næstar eru á dagskrá.

[17:03]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf):

Forseti. Ég vil í byrjun nota tækifærið og vekja athygli á því að tillögurnar eru lagðar fram af hálfu þingmanna í Vestnorræna ráðinu. En af því að svo háttar til að enginn þingmaður úr Vinstri grænum er í Vestnorræna ráðinu þá heiti ég því að næst þegar lagðar verða fram slíkar tillögur verði rætt við Vinstri græna um þau mál.

Ég geri ráð fyrir því, miðað við athugasemd hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur, að öðrum þingmönnum eða flokkum hafi verið boðið að standa að tillögunni sem var til umfjöllunar áðan og fjallaði um fangabúðirnar í Guantanamo. Mér datt það í hug.

Frú forseti. Síðastliðinn 23. nóvember sökk farþegaskipið MV Explorer með alls 154 manns innan borðs í Suðurskautshafi í kjölfar árekstur við ísjaka. Tókst að bjarga öllum um borð í björgunarbát í norska skipið MS Nordnorge. Slysið er raunverulegt dæmi um áhyggjur sem þingmenn Vestnorræna ráðsins hafa vegna tíðari ferða flutninga- og farþegaskipa á Norður-Atlantshafi. Farþegaskipið sem sökk í Suðurskautshafi hefur margoft haft viðkomu á Íslandi og Grænlandi þar sem hafís er, eins og við vitum.

Þingmenn hafa áhyggjur af því að ekki sé til staðar nægilegur viðbúnaður til að bregðast við stórslysi sem gæti orðið á Norður-Atlantshafi. Í ljósi þessara áhyggna var samþykkt ályktun á síðasta ársfundi ráðsins sem haldinn var í Nuuk á Grænlandi í ágúst 2007. Á henni er byggð þingsályktunartillagan sem sett er fram í dag. Ályktun ráðsins hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Vestnorræna ráðið skorar á ríkisstjórn Íslands og landsstjórnir Færeyja og Grænlands að gera með sér samkomulag um að stuðla að aukinni samvinnu, samráði og samhæfingu um öryggis- og björgunarmál á Norður-Atlantshafi, bæði við Norðurlönd og önnur lönd við Norður-Atlantshaf. Lagt er til að unnið sé að því að koma á sameiginlegum björgunaræfingum til að samræma viðbúnað og samhæfa viðbrögð við stórslysum í Norður-Atlantshafi.“

Flutningsmenn ásamt mér eru aðrir fulltrúar Íslands í Vestnorræna ráðinu: hv. þm. Árni Johnsen, Guðbjartur Hannesson, Guðjón A. Kristjánsson, Guðni Ágústsson og Jón Gunnarsson.

Í greinargerð með tillögunni kemur fram að hvorki er nægilegur björgunarviðbúnaður fyrir hendi til að bregðast við stórslysi á Norður-Atlantshafi né áætlun um hvernig samnýta megi þann búnað sem fyrir er hjá einstökum löndum við Norður-Atlantshaf. Það er áhyggjuefni í ljósi þess að atvinnustarfsemi eins og gas- og olíuvinnsla og skipaumferð vöruflutninga og skemmtiferðaskipa fer sívaxandi sem áður segir, sem eykur hættuna á slysum.

Skemmtiferðaskip á ferð um Norður-Atlantshaf hafa sum hver yfir þúsund farþega um borð. Lönd við Norður-Atlantshaf eiga öll aðild að fjölda alþjóðasamninga sem lúta að því að koma í veg fyrir stórslys og mengun. Siglingamálastofnun hefur eftirlit með að erlend skip uppfylli alþjóðleg skilyrði um haffærni eins og öryggisbúnað, áhöfn og mengun frá skipum á grundvelli Parísarsamkomulagsins. Það samkomulag kveður á um hafnarríkjaeftirlit en það er svæðisbundið samkomulag 27 ríkja Norður-Evrópu um skoðunarferli skipa sem tekur m.a. mið af reglum Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar.

Í frétt Morgunblaðsins um sjóslysið í Suðurskautshafi segir að gerðar hafi verið athugasemdir við skoðun á Explorer farþegaskipinu í mars, m.a. tvær um stjórnbúnað skipsins. Þá vaknar auðvitað spurningin um hvað sé gert í kjölfar slíkra athugasemda. Geta slík skip lagt úr höfn með fjöldann allan af farþegum?

Þrátt fyrir að kröfur um öryggisbúnað og áhafnir samkvæmt Parísarsamkomulaginu séu uppfylltar er það hins vegar oft svo að áhöfnin kemur annars staðar frá þar sem veðurfar og siglingaraðstæður eru gerólíkar því sem gerist í Norður-Atlantshafi. Á fundi þingmannaráðs Norðurskautsins sem haldinn var í október síðastliðnum í Ottawa, Kanada, kom t.d. fram að margir þeir sem sigla um Norðurhöf hafa litla sem enga reynslu af því að sigla við aðstæður svo sem sterka hafstrauma, hafís og þoku.

Landhelgisgæsla Íslands fer með löggæslu og hefur eftirlit með siglingu skipa á hafinu umhverfis Ísland og ber ábyrgð og yfirstjórn á leit og björgun á sjó. Sjóher Danmerkur sinnir sams konar hlutverki á hafsvæðinu kringum Færeyjar og Grænland og Siglingamálastofnun Danmerkur veitir m.a. leiðsögn við siglingar um hafsvæðið við Grænland. Ísland er í mikilli samvinnu við ýmis lönd um öryggismál á hafi, t.d. við Danmörku og Noreg. Ýmsir tvíhliða samningar eru fyrir hendi og fleiri eru í farvatninu og það er ánægjulegt.

Meira þarf að koma til. Vestnorræna ráðið telur að auka þurfi samvinnu, samhæfingu og sameiginlegar björgunaræfingar allra landanna við Norður-Atlantshaf. Það er samdóma álit þeirra sem vinna við siglingaeftirlit og björgun að ekki sé til staðar viðunandi áætlun um samnýtingu björgunarviðbúnaðar og samræmingu aðgerða til að bregðast við hugsanlegum mengunarslysum og mannskaða ef um stórfellt sjóslys yrði að ræða, t.d. í tengslum við gas- eða olíuflutninga eða siglingu skemmtiferðaskips með þúsundir farþega um borð. Hér er um að ræða gríðarlega víðfeðmt hafsvæði en mjög stór hluti þess er alþjóðlegur og því nauðsynlegt að ná víðtæku samkomulagi um björgunarmál eins og mælst er til í ályktun Vestnorræna ráðsins.

Í ályktuninni er kallað eftir samstarfi allra þeirra sem hagsmuna eiga að gæta við Norður-Atlantshaf um að finna varanlegan, samræmdan og viðunandi viðbúnað til að fyrirbyggja slys og eiga samstarf um björgun á svæðinu ekki síst á alþjóðlegum sjóleiðum þar sem slys geta haft alvarlegar afleiðingar fyrir lífsafkomu þjóða við Norður-Atlantshaf.

Einnig er lagt til að unnið verði að því að koma á sameiginlegum björgunaræfingum þar sem viðbúnaður til

björgunar er samnýttur og viðbrögð við stórslysum í Norður-Atlantshafi samhæfð. Ársfundur Vestnorræna ráðsins í ágúst ákvað að björgunarmál yrðu þema næstu þemaráðstefnu Vestnorræna ráðsins sem haldin verður í júní í Færeyjum á næsta ári.

Í lok október kynnti ég ályktun Vestnorræna ráðsins á Norðurlandaráðsþingi á grundvelli samstarfssamnings milli Vestnorræna ráðsins og Norðurlandaráðs, sem undirritaður var árið 2006. Það er ánægjulegt að segja frá því að Norðurlandaráð varð við áskorun Vestnorræna ráðsins og var þemafundur forsætisnefndar Norðurlandaráðs sem haldinn var í Reykjavík 14. desember um samstarf landa við Norður-Atlantshaf um björgunarmál. Ég vil nota tækifærið til að þakka hv. þm. Árna Páli Árnasyni sem einmitt er í utanríkisnefnd og í forsætisnefnd Norðurlandaráðs fyrir góða framgöngu í því máli

Að svo mæltu legg ég til, frú forseti, að þessari tillögu verði vísað til utanríkismálanefndar.

[17:12]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka þessa tillögu sem hér er fram komin og þakka góð orð hv. síðasta ræðumanns í garð okkar í Íslandsdeild Norðurlandaráðs. Það náðist um það alger samstaða innan Íslandsdeildar Norðurlandaráðs að leggja til við Norðurlandaráð að öryggismál á Norður-Atlantshafi yrðu tekin á dagskrá í norrænni samvinnu. Niðurstaða forsætisnefndarfundar Norðurlandaráðs sem haldinn var í Reykjavík 14. desember var sú að þetta efni yrði tekið á dagskrá á ráðstefnu sem til stendur að haldin verði á þessu ári um samfélagslegt öryggi á Norðurlöndum. Jafnframt var lagt fyrir norrænu ráðherranefndina að setja skýrslu fram um þetta efni fyrir Norðurlandaráðsþing í haust.

Ákveðið var jafnframt að öryggismál á norðurslóðum yrðu til langframa umfjöllunarefni á vettvangi norrænnar samvinnu og það tel ég hafa verið merkilegan áfanga. Við búum við breyttar aðstæður vegna loftslagsbreytinga og brotthvarfs varnarliðsins frá Keflavíkurflugvelli. Atlantshafið allt er að opnast með öðrum hætti en áður var en björgunar- og öryggisviðbúnaður er ekki eins og áður var. Það er mikilvægt að taka á þessu máli og ég vek athygli á því að þessi atriði hafa verið færð á umræðustig af hálfu núverandi ríkisstjórnar. Hæstv. utanríkisráðherra hefur ítrekað tekið þessi mál upp við kollega sína. Sama hefur hæstv. dómsmálaráðherra gert og leitað sérstaklega eftir samstarfi við norræna starfsbræður og einkanlega hinn norska.

Það er ljóst að aukin áhersla verður af hálfu Atlantshafsbandalagsins á öryggi á norðurslóðum og Norður-Atlantshafi á næstu árum. Það er a.m.k. mín trú. En það er mikilvægt að við Íslendingar séum í fremstu röð ásamt nágrönnum okkar við að draga athyglina hingað norður eftir svo að félagar okkar á hinum Norðurlöndunum og í Atlantshafsbandalaginu gæti þessa stóra hafsvæðis og öryggis á því.

Ég tel sérstaklega mikilvægt í þessu efni að við einskorðum okkur ekki við samstarf með vinaþjóðum okkar á Grænlandi og Færeyjum heldur tökum Norðmenn einnig að borðinu. Ég tel mikilvægt að þetta sé samstarf sem taki til Grænlands og Færeyja, Danmerkur fyrir þeirra hönd, og svo aftur Norðmanna, að við drögum að borðinu allar þjóðir sem raunverulegra hagsmuna eiga að gæta og ræðum þetta líka á norrænum vettvangi sem hluta af samnorrænum áherslum til að bregðast við breyttum aðstæðum.

Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð en tel fulla ástæðu til að fara vandlega yfir þessa tillögu. Ég vonast til að koma í skynsamlegt form mögulegri ályktun frá Alþingi um þetta efni og eiga um það gott samstarf við þá ráðherra sem með málaflokkana fara.

[17:17]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekkert land í heiminum sem býr við eins öflugar og fjölþættar björgunarsveitir og Ísland og dreifðar um landið, ekkert land í heiminum kemst í hálfkvisti við það og þetta kerfi hefur reynst okkur vel. Það er hins vegar margt sem má ugglaust fara betur hjá nágrönnum okkar, ekki síst á Grænlandi og ég vil taka undir það sem hér hefur verið sagt að öðru leyti en því sem kom fram hjá síðasta hv. ræðumanni en ég tel að við eigum ekki að blanda Norðmönnum sérstaklega inn í þá vinnu sem við erum að vinna vegna þess að þá ættum við alveg eins að teygja okkur til Skotlands, Hjaltlandseyja og fleiri landa í þeim kanti sem við erum að vinna með. Við eigum að rækta garðinn innan Vestnorræna ráðsins fyrst og fremst, þétta raðirnar þar. Það er ekkert launungarmál að Norðmenn hafa sótt fast að komast inn í Vestnorræna ráðið og hefja starf þar en að mínu mati er hyggilegast að þétta raðirnar innan Vestnorræna ráðsins sjálfs, þeirra þriggja landa sem um ræðir. Ég hygg að það sé farsælast og að við getum skilað og náð mestum árangri með því móti.

[17:18]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Sú þingsályktunartillaga sem við ræðum hér fjallar um mjög veigamikið mál og nær til sviða sem við höfum kannski ekki rætt í þaula enn þá en allir eru þó orðnir meðvitaðir um, þ.e. að hafsvæðin á hinum norðlægu slóðum, við Grænlandi, norður af Íslandi og í Norðurhöfum eru að breytast og á komandi árum munu verða auknar siglingar um þetta svæði hvort sem okkur líkar það betur eða verr.

Það er afar nauðsynlegt að við reynum að koma þessum málum í góðan samstarfsfarveg og efla viðbúnað sem snýr að öryggi jafnt á hafi sem landi. Við skulum ekki gleyma því að ef við t.d. lítum til næsta nágranna okkar í norðvestri, Grænlands, þá eru langmestar líkur á því að þangað verði sótt í auknum mæli af skemmtiferðaskipum á komandi árum vegna þess að þarna er e.t.v. að opnast veröld, a.m.k. að sumarlagi og eitthvað fram á haustið sem heimurinn hefur ekki átt greiðan aðgang að. Þess vegna munu siglingar inn á þetta svæði aukast, þ.e. siglingar farþegaskipa sem vilja sigla um norðurhöf og skoða það sem þar er áhugavert, sem er vissulega margt og mikið. Jafnframt vitum við það eftir veru okkar m.a. í Grænlandi á sl. sumri að Grænlendingar hafa um það talsverðar áætlanir að auka nýtingu á ýmiss konar jarðefnum í landi sínu, námugreftri,

olíuvinnslu o.s.frv. Vissulega veldur þetta okkur nokkrum áhyggjum, einkanlega olíuvinnslan, og svo auðvitað siglingar annarra þjóða norðan við landið milli Íslands og Grænlands þar sem verið er að flytja olíu og fleira en slíkir flutningar munu væntanlega aukast í framtíðinni. Þegar menn tala um að þessi svæði verði íslaus meira og minna þá er það rétt svo langt sem það nær því á þessum svæðum munu samt sem áður ævinlega vera borgarísjakar. Þó svo hinn vetrarmyndaði hafís nái að bráðna yfir sumartímann þá er svæðið ekki íslaust í þeim skilningi að þar sé ekki borgarís sem brotnar reglulega af á hafinu og slíkir ísjakar geta verið ákaflega hættulegir skipum vegna þess að þeir veðrast í vindi og sjó og verða glærir. Þegar verið er að sigla og menn halda að hafið sé íslaust þá getur slíkt flykki sem sést mjög illa verið stórhættulegt skipum, miklu hættulegra en einhverjar ísrastir sem menn sjá og vita af og haga svo siglingunni í samræmi við það. Slíkir ísjakar sem menn taka illa eftir og koma jafnvel ekki skýrt fram á ratsjá, einkum ef það er smáalda, eru auðvitað mönnum huldir að því leyti til að skipstjórnarmenn taka ekki mið af þeim vegna þess að þeir sjá þá ekki. Þetta á einkum við ef það er þoka og eitthvað sem hamlar skyggni, en þótt menn álíti að hafið sé íslaust þá er það ekki svo. Þannig að jafnframt því að möguleikar á siglingum og nýtingu landsvæðisins á Austur-Grænlandi aukist, kannski aukin jarðefnavinnsla og auknir flutningar, og menn byggja á því að hafið verði að meira og minna mæli íslaust þá verða menn að minnast þess að þessi hætta er ævinlega til staðar.

Því miður er það svo að hvorki Grænlendingar, Íslendingar né Færeyingar eiga nú yfir að ráða neinum skip sem mundu ná að draga verulega stór skip sem þyrftu á aðstoð að halda, t.d. vegna vélarbilunar eða sem fengju á sig gat og misstu vélarafl ef eitthvað væri að veðri þó svo það megi draga þessi skip í logni. Ef þetta svæði á að vera öruggt þá þurfa umræddar þjóðir að fara að vinna að því hvaða tæki þurfa að vera hér til staða, a.m.k. það nærri að koma megi til aðstoðar við hin gríðarlega stóru olíuskip ef þau fara að sigla í vaxandi mæli sem allt bendir til.

Það fer ekkert á milli mála að Grænland, ónumin að stórum hluta, afar áhugavert land, náttúrufegurð mikil og margt að sjá fyrir þá sem hafa yndi af því að skoða stórbrotna náttúru lítt snortna eða ósnortna, verður mikill sigur fyrir ferðamanninn í framtíðinni. Það mun verða leitast við að selja þá vöru sem er að komast á slóðir sem menn hafa ekki séð áður en það liggur líka fyrir að þjóðirnar þurfa að hafa viðbúnað til að geta brugðist við slysum og hættum. Þó svo að skip séu sérhönnuð til siglinga í ís þá er það svo að ef mistök verða þá þola skip ekki að fara á 12 mílna ferð á stóran ísjaka að öllu jöfnu. Það er því að mörgu að hyggja og ég held að þessi tillaga sem hér er til umræðu, um aukna samvinnu, um öryggis- og björgunarmál Vestur-Norðurlandanna og á Norður-Atlantshafinu, einkum hér norðan við okkur, sé afar nauðsynleg og það sé eftir verulegum ávinningum að slægjast í því að takast á við þetta mál í tíma vegna þess að það er ekki nóg að rjúka upp til handa og fóta þegar slysið er orðið. Við þurfum að takast á við þetta tímanlega og þess vegna fagna ég því mjög hversu einróma sátt varð um tillöguna og einnig því ef Norðurlandaráð tekur þetta mál sérstaklega upp á sína arma.

Ég held einnig að menn eigi ekki að forðast það að ræða norðurhjarann, norðurhafsvæðið þegar fram í sækir þótt við þurfum auðvitað að fara að móta okkur stefnu í því sem hér um ræðir, að ræða við Norðmenn og Rússa um samskipti og sameiginlegar aðgerðir á þessum svæðum ef til þarf að koma. Það væri t.d. hörmulegt slys ef 300 þúsund tonna olíuskip færi á rek norður af Vestfjörðum og við hefðum engan búnað til að ráða við slíkt skip, það ræki upp á t.d. norðanverða Vestfirði svo ég nefni sem dæmi. Straumakerfið mundi haga því þannig að slíkur farmur mundi berast með öllum norðurströndum landsins inn Húnaflóa og austur með öllu Norðurlandi. Það væri mengunarslys sem við mundum þurfa að fást við í áratugi. Þess vegna álít ég, hæstv. forseti, að virkileg þörf sé á því að taka á í því máli sem við erum að ræða. Það er nauðsynlegt.

[17:28]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir varnaðarorð hv. þm. Guðjóns A. Kristjánssonar varðandi þann þátt er lýtur að fyrirsjáanlegum auknum siglingum við Grænland. Það er þróun sem menn sjá fram á að muni eiga sér stað og það þarf að bregðast við því á margan hátt og umrædd tillaga felur í sér að unnið verði að því verkefni.

Hins vegar gera sér kannski ekki margir grein fyrir að á Grænlandi eru nánast ekki til björgunarsveitir eða björgunarfélög, það er ekkert í líkingu við það sem er á Íslandi. Það er kannski það verk sem við höfum mest að vinnu í þessari stöðu sem stóri bróðirinn í Vestnorræna samstarfinu.

Það liggur fyrir að það þarf að taka upp hanskann í þessum efnum. Íslendingar hafa svolítið þreifað fyrir sér á undanförnum árum í að koma á samstarfi og uppbyggingu í þessum efnum á Grænlandi en það er þungt fyrir og það er þungt fyrir vegna þess að danska kerfið spilar þar inn í að verulegu leyti. Það er á móti því. Þetta er bara sannleikurinn í málinu. Við þurfum þess vegna að fara styttri leiðina, við þurfum að fara grasrótarleiðina, fara þetta sem nágrannar, vinir og félagar. Þannig þurfum við að ná árangri í að byggja þetta upp. Síðan kemur að stóru þáttunum sem lúta að hvort sem er Noregi, Rússlandi, Hjaltlandseyjum, Englandi eða Skotlandi. En við þurfum að byggja grunninn, byggja heimavöllinn upp og sinna okkar næstu grönnum í þessum efnum þar sem við höfum verið skrefinu á undan í uppbyggingu í þessum málum. En þetta mun koma til frekari umræðu í öðrum tillögum fulltrúa Vestnorræna ráðsins á hv. Alþingi.

[17:30]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Út af fyrir sig er ég ekki ósammála því sem hv. þm. Árni Johnsen sagði hér. Ég lít hins vegar svo á að við þurfum að koma á þessu samstarfi. Það verður best gert með því að við reynum að sýna mönnum hvað við höfum byggt upp sjálfir á Íslandi, að hverju við búum í björgunarsveitum okkar o.s.frv. Það er rétt að svo kann að vera að Danir hafi þau viðhorf að þeir eigi að sjá um björgunarmálin á Grænlandssundi eða í sundinu milli Íslands og Grænlands. Ég held hins vegar að það sé afar nauðsynlegt að við náum að kynna mönnum hvernig við höfum byggt

upp björgunarmál okkar, sem ég held að sé að mörgu leyti til fyrirmyndar, og reynum að koma á því virka samstarfi milli þessara eyþjóða sem ég álít að þessi tillaga fjalli sérstaklega um.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Stofnun norrænna lýðháskóla, fyrri umr.

Þáltill. KVM o.fl., 275. mál. — Þskj. 309.

[17:32]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf):

Frú forseti. Á þessum þingfundi er verið að ræða þingsályktunartillögur þingmanna Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins og hér kemur tillaga nr. 2. Hún var samþykkt í Nuuk 23. ágúst 2007 og hljóðar þannig, með leyfi forseta:

„Vestnorræna ráðið skorar á ríkisstjórn Íslands og landsstjórnir Færeyja og Grænlands að gera með sér samkomulag um fjárhagslegan stuðning við vinnuhóp á vegum Vestnorræna ráðsins sem í samvinnu við forsætisnefnd og skrifstofu Vestnorræna ráðsins útfæri tillögu að stofnun norrænna lýðháskóla á Íslandi, Grænlandi og í Færeyjum.“

Flutningsmenn ásamt þeim sem hér stendur eru hv. þingmenn Árni Johnsen, Guðbjartur Hannesson, Guðjón A. Kristjánsson, Guðni Ágústsson og Jón Gunnarsson.

Vestnorræna ráðið hefur ályktað um fjölda mála sem varða menntun og aukin samskipti milli ungmenna á Vestur-Norðurlöndum og á Norðurlöndunum í heild og aukið samstarf milli mennta- og rannsóknastofnana. Á ársfundi Vestnorræna ráðsins árið 2006 var t.d. samþykkt ályktun þar sem skorað var á stjórnvöld í öllum löndunum þremur að auka kennslu í sögu, menningu og tungumálum Vestur-Norðurlanda.

Hugmyndin að stofnun lýðháskóla er komin frá Færeyjum og er markmið hennar að skapa ákveðinn ramma utan um miðlun þekkingar, kennslu og bein samskipti milli vestnorrænu landanna og annarra Norðurlanda en hugmyndin er að stofna námsbraut eða lýðháskóla á Vestur-Norðurlöndum sem nemendur frá öllum Norðurlöndunum geta sótt. Það er þó vert að undirstrika að hugmyndin er ekki fullmótuð heldur gengur ályktun Vestnorræna ráðsins út á að stofna vinnuhóp með fjárhagslegum stuðningi norræna ráðherraráðsins sem hafi það hlutverk að útfæra þessa hugmynd frekar í samvinnu við forsætisnefnd og skrifstofu Vestnorræna ráðsins. Upprunalega hugmyndin gerir t.d. ráð fyrir því að norrænu lýðháskólarnir séu reknir á Vestur-Norðurlöndum með framlagi frá hverju landi fyrir sig auk annars norræns stuðnings en undir sameiginlegri stjórn á grundvelli sameiginlegrar námskrár, kennslumats og annarra þátta. Sem dæmi um útfærslu gætu menntamálaráðuneyti landanna komið sér saman um einhvers konar vestnorræna námsbraut sem síðan væri hægt að koma á fót með sérstökum formerkjum innan núverandi menntakerfis eins og best hentar í hverju landi.

Það er ósk okkar þingmanna Vestnorræna ráðsins, frú forseti, að ríkisstjórnin geri samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um að veita slíkum vinnuhóp beinan fjárhagslegan stuðning og beiti sér fyrir því að norræna ráðherranefndin veiti vinnuhópnum nauðsynlegt fjármagn til að útfæra hugmyndina frekar.

Frú forseti. Ég legg til að þingsályktunartillögunni verði vísað til utanríkismálanefndar.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, fyrri umr.

Þáltill. KVM o.fl., 276. mál. — Þskj. 310.

[17:36]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf):

Frú forseti. Þingsályktunartillaga þessi var flutt af fulltrúum í Íslandsdeild Vestnorræna ráðsins sem eru auk mín hv. þingmenn Árni Johnsen, Guðbjartur Hannesson, Guðjón A. Kristjánsson, Guðni Ágústsson og Jón Gunnarsson. Tillagan er flutt á grundvelli ályktunar sem samþykkt var á ársfundi Vestnorræna ráðsins í ágúst og er svohljóðandi:

„Vestnorræna ráðið skorar á ríkisstjórn Íslands og landsstjórnir Færeyja og Grænlands að gera með sér samkomulag um gerð skyldunámsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum og mannréttindi. Markmið þess yrði að auka umræðu um jafnréttismál og skilning á því að kvenréttindi eru mannréttindi óháð menningu, sem og að auka þekkingu á ólíkum kjörum og hlutskipti kvenna á norðurslóðum.“

Ofbeldi gegn konum er þjóðfélagslegt mein og kynferðislegt ofbeldi er eitt alvarlegasta brot gegn mannhelgi. Talið er að ein af hverjum þremur konum um allan heim hafi verið barðar, þvingaðar í kynlíf eða misnotaðar á einhvern hátt einhvern tímann á lífsleiðinni. Í niðurstöðum einnar víðtækustu mannlífsrannsóknar sem gerð hefur verið á norðurslóðum, *Survey of Living Conditions in the Arctic*, kemur m.a. fram að meira en helmingur viðmælenda telur heimilisofbeldi og kynferðisofbeldi vera félagslegt vandamál í sinni heimabyggð. Um 60% viðmælenda á Grænlandi telja t.d. að heimilisofbeldi og kynferðisofbeldi sé vandamál í þeirra samfélagi. Við þessu ber að sporna. Ofbeldi gegn konum er mannréttindabrot. Sú staðreynd hefur verið viðurkennd og innsigluð í alþjóðlegum yfirlýsingum og samningum eins og mannréttindayfirlýsingum Sameinuðu þjóðanna og sáttmála Sameinuðu þjóðanna um afnám allrar mismununar gegn konum. Dagur Sameinuðu þjóðanna, tileinkaður afnámi ofbeldis gegn konum, er einnig til vitnis um þá almennu viðurkenningu sem fordæming á kynbundnu ofbeldi hefur fengið á alþjóðavísu en hann er haldinn 25. nóvember ár hvert.

Hérlendis og erlendis markar dagurinn jafnframt upphaf 16 ára átaks gegn kynbundnu ofbeldi sem rekja má aftur til ársins 1991. Áhrif kynbundins ofbeldis eru víðtæk. Ofbeldi takmarkar möguleika kvenna til menntunar og atvinnuþátttöku og viðheldur þar með valdaleysi þeirra og fátækt. Fyrir utan mannréttindaskerðinguna sem ofbeldi gegn konum fel-

ur í sér hafa hagfræðingar sýnt fram á hvernig misrétti og ofbeldi gegn konum kemur niður á hagvexti. Í hnotskurn er margs konar ávinningur af því að sporna gegn heimilis- og kynferðisofbeldi þar sem það stendur í vegi fyrir samfélagslegri þróun. Þeirri staðreynd er m.a. gerð skil í þúsaldarmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna en kynjajafnrétti er eitt af þúsaldarmarkmiðunum 10. Þar fyrir utan leggja Sameinuðu þjóðirnar áherslu á að það sé mikilvægur þáttur þess að hægt sé að uppfylla öll hin markmiðin. Lög eru mikilvæg og aðrar sértækar aðgerðir til að bæta stöðu kvenna, frú forseti. Jafnrétti í reynd kallar hins vegar einnig á viðhorfsbreytingu í þá veru að líta á konur og karla sem einstaklinga sem hafa sama rétt og virðingu. Það tekst aðeins með markvissum aðgerðum. Viðhorfum er viðhaldið eða breytt samfara félagsmótun barna og ungmenna. Sú félagsmótun fer einkum fram innan fjölskyldunnar og menntakerfisins.

Vestur-Norðurlönd hafa lengi haft hefð fyrir góðri og víðtækri samvinnu. Vestnorræna ráðið leggur mikla áherslu á að löndin sameinist í baráttu gegn heimilis- og kynferðisofbeldi með því að gefa út námsefni á unglingastigi þar sem yrði að finna upplýsingar um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, þar með talið jákvætt samfélagslegt hlutverk kvenna sem sterkra fyrirmynda og einstaklinga í samfélagi við karlmenn. Í samræmi við markmið með gerð námsefnisins yrði síðan að samþætta upplýsingar um mannréttindi og kvenréttindi eins og mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna og samninginn um afnám allrar mismunar gagnvart konum auk annars tengds efnis inn í námsefnið með það að markmiði að gera sambandinu á milli mannréttinda, menningar og stöðu kvenna skil og miðla reynslu sinni af leiðum til að sporna við og taka á vandamálinu. Slíkt námsefni yrði lóð á vogarskálar viðhorfsbreytinga þar sem það yrði notað með markvissum hætti til að vekja athygli á vandamálunum og taka á þeim.

Það er mér ánægjuefni, frú forseti, að segja frá því að tillagan hefur fengið góðar undirtektir hvar sem hún hefur verið kynnt. Ég legg til að henni verði vísað til utanríkismálanefndar.

[17:43]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fagna þessari þingsályktunartillögu og sérstaklega því sem snýr að mannréttindum. Ég fagna því að flutningsmenn ætli að berjast fyrir bættum mannréttindum í vestnorræna samstarfinu. Ég tel það mjög af hinu góða. Ég vænti þess að allir flutningsmenn standi líka vörð um mannréttindi á Íslandi, standi vörð um jafnrétti sem þeir eru að berjast fyrir með frumvarpinu og geri það á Íslandi líka. Á Íslandi höfum við verið að brjóta mannréttindi og við þurfum ekki hvað síst á því að halda að mannréttindabrotum linni.

Ég treysti því að allir flutningsmenn frumvarpsins, ég þekki nokkra, séu mannréttindasinnar og vilji ekki brjóta mannréttindi. Ég treysti því að þeir muni allir standa vörð um mannréttindi, líka á Íslandi.

[17:45]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þá lít ég á þetta sem jákvætt andsvar. Ég þakka þingmanninum fyrir þessi orð og brýningar, það er alltaf tilefni til þess að við íhugum mannréttindi. Hvert sem við lítum í veröldinni og í nánast öllum fréttatímum á öldum ljósvakans og í blöðunum er verið að segja frá mannréttindabrotum og ekki síst gegn konum. Eitt af því sem veldur því að svo oft er brotið gegn konum er að slíkt er jafnvel inngróið í menningu og hugarfar og meira að segja í landi eins og okkar, lýðræðisríki. Það þarf að hafa áhrif á hugarfar ungra karla og unglinga almennt — auðvitað kvenna líka en sérstaklega karla að mínu viti.

Til þess að móta hugann, breyta viðhorfum, skapa nýja hugsun og nýja sýn er nauðsynlegt að kynna hver staðan er og hafa námsefnið þannig upp byggt að það höfði til þeirra sem eru að læra. Í því sambandi má líka setja fram spurningar sem snerta daglegt líf nemenda: Við hvaða aðstæður á systir þín að búa? Við hvaða aðstæður býr móðir þín? Við hvaða aðstæður eiga dætur þínar að búa? o.s.frv. Slíkt er til þess fallið að vekja menn frekar til umhugsunar og velta fyrir sér í alvöru hvað hægt er að gera til að jafna þá mismunun sem er á milli kynjanna í dag.

[17:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Tilefni þess að ég kvaddi mér hljóðs um þetta mál er að taka undir frumvarpið að stærstum hluta. Ég er líka að brýna menn, af því að verið er að fjalla um mannréttindi og brot á jafnræðisreglum, til að laga og leiðrétta það — ég þekki marga flutningsmenn og veit að þeir eru mannréttinda- og jafnréttissinnar og vil brýna þá til að huga að mannréttindum á Íslandi líka. Mannréttindi hafa verið brotin á Íslandi, ekki bara á börnum og konum — þau brot hafa þó bitnað á börnum og konum, og mismununin er til staðar á Íslandi.

Af hverju er ég að tala um þetta? Ég er að tala um álit sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna felldi rétt fyrir jólin. Ég er að brýna menn til þess að hugsa um mannréttindi og verja mannréttindi á Íslandi líka.

[17:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það væri hægt að hafa langa umræðu um þetta mál og ýmislegt sem tengist því og viðhorfum til þess sem við leggjum til, að gert verði að skyldunámsefni fyrir unglinga að kynnast ólíkum kjörum og hlutskipti kvenna á norðurslóðum og mannréttindum. Þegar við ætlum að koma fram breytingum á viðhorfum sem hafa þróast með fólki í ólíkum þjóðfélögum við ólíkar aðstæður verður það aðeins gert með einum hætti, með upplýsingum, með því að breyta viðhorfum æskunnar. Einhvers staðar segir gamalt máltæki að það sé erfitt að kenna gömlum hundi að sitja. Ég veit ekki hvort það á við í þessu sambandi en ég hygg samt að hið sama eigi við um þessi þrjú ríki, að það er oft og tíðum erfitt að breyta viðhorfum gamals fólks. Við leggjum til að horft verði til ungmennanna, að jafnrétti í reynd kalli fram viðhorfsbreytingu. Í greinargerðinni segir, með leyfi forseta:

„Viðhorfum er viðhaldið eða breytt samfara félagsmótun barna og ungmenna sem einkum fer fram innan fjölskyldunnar og menntakerfisins.“

Það er hárrétt. Ef breyta á viðhorfum er það gert með

því að bera á borð fræðslu, rökræða efnið og fá fólk til að skilja að ríkjandi viðhorf eiga ekki endilega rétt á sér og þeim beri að breyta. Það gerir maður með því að innræta ásku landsins nýja þekkingu og ný viðhorf og með því að koma á framfæri þekkingu um misjöfn kjör kvenna á norðurslóðum og á Vestur-Norðurlöndum. Við teljum að tillagan sé lóð á þær vogarskálar að kalla fram viðhorfsbreytingu í þá veru að líta konur og karla sömu augum, líta á þau sem manneskjur sem hafi að öllu leyti sama rétt, sömu mannréttindi og mannhelgi.

Tillagan er ákaflega vel hugsuð til að ná þessum markmiðum en hún hefur ekki mikið gildi nema henni sé hrundið í framkvæmd. Þegar henni verður hrundið í framkvæmd, sem vonandi verður sem allra fyrst, þarf að fylgja fræðslunni og kynningunni eftir. Það tekur síðan áratugi að breyta ríkjandi viðhorfum sem kunna að vera fyrir hendi, t.d. í veiðisamfélögum í nyrstu byggðum Grænlands svo að ég nefni það sem dæmi.

Hæstv. forseti. Þetta er mál sem er afar nauðsynlegt og snýr að öllum þessum ríkjum, Grænlandi, Íslandi og Færeyjum, og kallar það fram að við reynum af fremsta megni að kynna það sem við viljum leggja til grundvallar þannig að jafnrétti verði í reynd.

[17:53]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við tökum fyrir í röð fimm mál frá Vestnorræna ráðinu, tillögur sem hafa verið samþykktar á þingum ráðsins. Það er afar brýnt að þær tillögur hljóti jákvæðar viðtökur í þinginu, fái góða umfjöllun í nefnd, komi til afgreiðslu og fái síðan fjármagn þannig að hægt sé að fylgja þeim eftir. Það er það sem skiptir máli þannig að þetta verði allt að raunveruleika. Hér eru tillögur um menntun, lýðháskólahugmynd, jafnrétti og mannréttindi, einkum út frá stöðu kvenna á þessu svæði, öryggismál, nýtingu sjávar og rannsóknir.

Sú tillaga sem hér er til umfjöllunar nú varðar námsefni fyrir unglinga um stöðu kvenna á þessu svæði. Hugmyndin er sú að tengja það frekari jafnréttis- og mannréttindaumræðu og umræðu um stöðu kvenna almennt í heiminum. Ég held að það sé afar vel til fundið að taka þetta efni upp og nálgast það út frá okkar heimaslóðum, hvort sem það er Ísland, Grænland eða Færeyjar. Við ættum þá ekki aðeins að skoða vandamálin í hverju landi fyrir sig, það ójafnrétti sem við sjáum víða og þá meðferð sem konur hafa þurft að sæta í öllum þessum löndum, við ættum ekki síður að draga fram hversu sterkar konur þessara landa hafa verið og hversu mikilvægu hlutverki þær hafa gegnt og gegna enn í atvinnulífi, heimilisrekstri og í samfélaginu öllu. Ég held að það sé kannski mikilvægast að draga fram jákvæðu atriðin, leiða saman þá þekkingu sem við höfum og veita upplýsingar þannig að ungt fólk þekki vel stöðu jafnaldra sinna og ungs fólks í öðrum löndum, kynnist innbyrðis, fái jafnvel tækifæri til að heimsækja hvert annað. Slík kynning, aukin þekking á stöðu hver annars, sögu og menningu, hindrar fordóma, ranghugmyndir og staðalhugmyndir sem oft eru í gangi varðandi hin löndin.

Sjálfur hef ég átt þess kost að taka þátt í samstarfi milli þessara landa, milli Færeyja og Íslands, tekið þátt í að koma á fót samkeppni í tengslum við FITUR sem þá var í gangi sem var samstarfsnefnd á milli þessara tveggja landa. Ég hef einnig átt skólasamskipti við nemendur frá Qaqortoq og því er ekki að leyna að þegar slík samskipti hafa átt sér stað höfum við oft orðið að glíma við það í byrjun að unglingar hafa fyrir fram mótaðar hugmyndir um að það sé kannski ekki eins merkilegt að heimsækja þessi litlu lönd, sem þeim finnst Færeyjar og Grænland vera miðað við Ísland, eins hlálegt og það nú er, eins og að fara til Evrópu eða stærri landa.

Það viðhorf hefur undantekningarlaust breyst þegar krakkarnir hafa komið í heimsókn eða hist og átt samverustundir saman. Ég held því að umfjöllun innan skólakerfisins, líkt og hér er gerð tillaga um, sé afar mikilvæg. Það er mikilvægt að við reynum að koma á sterkari samskiptum milli þessara þjóða með einhvers konar nemendaskiptum því að það er besta leiðin til að tryggja þekkingu á mannlífi í löndunum.

Ég ítreka að þetta er mál sem snýr að því að kynna sér stöðu kvenna, ekki síst út frá jákvæðum hliðum frekar en að draga fram ýmsa ólíka siði og sögulega hluti sem eru að baki. Við eigum að horfa til nútíðar og til þess með hvaða hætti fólk býr í landinu í dag. Að því leyti getur þessi tillaga, jafnt sem hugmyndin um lýðháskóla, stuðlað að mjög mikilvægum samskiptum þessara þjóða. Ég fagna þessum tillögum, vona að þær fái góðar viðtökur í þinginu og góða afgreiðslu og fjárveitingu í framhaldi svo að hægt sé að hrinda þeim í framkvæmd.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, fyrri umr.

Þáltill. KVM o.fl., 277. mál. — Þskj. 311.

[17:58]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf):

Frú forseti. Þá er komið að fjórða máli, ef svo má að orði komast, þingmannanefndar Vestnorræna ráðsins og það fjallar, eins og hið fyrsta sem við lögðum fram, um björgunarmál en á annan hátt. Fyrri tillagan um björgunarmál var um aukið samstarf þjóðanna á Norður-Atlantshafi um björgunarmál og er þá verið að tala um allar þjóðir sem liggja að Norður-Atlantshafi. Þessi tillaga er afmarkaðri og meira inn á við, um innra samstarf þessara þriggja landa. Ályktunin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Vestnorræna ráðið skorar á ríkisstjórn Íslands og landsstjórnir Færeyja og Grænlands að gera með sér samkomulag um að stuðla að og styrkja samstarf slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í löndunum þremur.“

Flutningsmenn ásamt þeim sem hér stendur eru hv. þingmenn Árni Johnsen, Guðbjartur Hannesson, Guðjón A. Kristjánsson, Guðni Ágústsson og Jón Gunnarsson.

Vestnorræna ráðið hefur frá upphafi unnið að því að styrkja tengslin og auka samstarf milli stjórnvalda Vestur-

Norðurlandanna, íbúa þeirra, atvinnu- og menningarlífs. Á síðasta ársfundi samþykkti ráðið ályktun þar sem skorað er á ríkisstjórnir landanna að styrkja samstarf björgunarsveita og slysavarnafélaga. Ástæðan er sú að Vestur-Norðurlöndin geta miðlað miklu hvert til annars í þeim efnum þar sem þau eiga margt sameiginlegt hvað varðar náttúru og veðurfar, landfræðilegar aðstæður og búsetu. Veður geta orðið válynd, það þekkjum við og löndin eru harðbýl og strjálbýl með fjölda afskekktra og fámennra byggðarlaga þar sem samgöngur eru erfiðar auk víðáttumikils hálendis. Auk þess eru þau öll við Norður-Atlantshafið og mikil sjósókn er stunduð í þeim öllum.

Löndin eiga því við sambærilegar aðstæður að glíma sem kallar á svipaðan viðbúnað til að bregðast við slysum og náttúruhamförum. Hins vegar er viðbúnaður til að fyrirbyggja og bregðast við slysum á sjó og landi mislangt á veg kominn í löndunum þremur. Það er því samhljóða álit Vestnorræna ráðsins að auka samstarfið milli slysavarnafélaga og björgunarsveita. Ef það yrði aukið væri það hagur allra, enda ljóst að löndin geta lært mikið hvert af öðru. Markmið slíks samstarfs yrði einkum að miðla þekkingu og reynslu á sviði slysavarna og björgunar, koma á samvinnu um uppbyggingu slysavarnafélaga og björgunarsveita sem byggist á kerfi sjálfboðaliða, þjálfun og útgáfu fræðsluefnis. Áhersla er lögð á að frumkvæði komi frá slysavarnafélögunum og björgunarsveitunum en hins vegar að stjórnvöld veiti þeim nauðsynlegan stuðning til frekari samvinnu.

Herra forseti. Ég óska eftir því að tillagan fái þinglega afgreiðslu og legg til að henni verði vísað til utanríkismálanefndar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, fyrri umr.

Þáltill. KVM o.fl., 278. mál. — Þskj. 312.

[18:03]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf):

Herra forseti. Þessi tillaga til þingsályktunar er flutt af okkur sem eigum sæti í Íslandsdeild Vestnorræna ráðsins sem ásamt mér eru hv. þingmenn Árni Johnsen, Guðbjartur Hannesson, Guðjón A. Kristjánsson, Guðni Ágústsson og Jón Gunnarsson.

Tillagan er sett fram á grundvelli ályktunar Vestnorræna ráðsins sem samþykkt var á ársfundi þess í sumar og er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Vestnorræna ráðið skorar á landsstjórnir Færeyja og Grænlands og ríkisstjórn Íslands að koma á reglubundinni samvinnu um stofnstærðarrannsóknir helstu nytjastofna sjávar innan lögsögu landanna, einkum þeirra sem eru sameiginlegir, og frekari samræmingu rannsóknaraðferða til að auðvelda raunhæfan samanburð milli landanna. Jafnframt er skorað á stjórnvöld landanna að láta rannsaka betur orsakasambandið milli stofnstærða annars vegar og umhverfisþátta, afráns og veiða hins vegar og að koma á skilvirkari upplýsingagjöf milli landanna um útbreiðslu fiskstofna og sjávarspendýra.“

Ísland, Færeyjar og Grænland eiga vegna legu sinnar við Norður-Atlantshaf sameiginlegra hagsmuna að gæta þegar kemur að verndun sjávarlífríkisins og auðlindanýtingu, ekki síst þeirra fisktegunda sem eru sameiginlegir í lögsögum landanna, þ.e. þorskur, grálúða og karfi. Sjálfbærar veiðar eru hagsmunamál allra landanna sem reynt er að tryggja með því að láta vísindalegt mat á stofnstærð liggja til grundvallar ákvörðunar stjórnvalda um árlegan heildarafla hvort sem um kvóta eða sóknardagakerfi er að ræða. Nýverið hafa niðurstöður mælingar hafrannsóknastofnana landanna gefið til kynna að ástand þorskstofnsins innan lögsögu hvers lands fyrir sig sé misjafnt. Mat á stærð þorskstofnsins innan lögsögu Íslands og Færeyja sýnir að hann fer minnkandi á meðan þorskstofninn undan austurströnd Grænlands fer stækkandi. Í þeim tilvikum hins vegar þar sem veiðarfæri hafa eingöngu verið notuð til þorskveiða en ekki til veiða á öðrum fisktegundum hefur það sýnt sig að afli á sóknareiningu hérlendis hefur verið mikill andstætt niðurstöðum ofangreindra mælinga, eins og við sáum t.d. á vertíðinni í fyrra.

Ósamræmi þetta vekur upp spurningar um hversu marktækur munur á stærð þorskstofnsins milli landanna sé, sem aftur á móti sýnir mikilvægi þess að samræma aðferðir við mat á stofnstærð enn frekar, ekki síst á sviði gagnaöflunar. Í ljósi þessa samþykkti Vestnorræna ráðið samhljóða ályktun þess efnis að vinna bæri að frekari samræmingu aðferða við mat á stofnstærð til að geta lagt samanburðarhæft mat á stærð fiskstofnanna innan lögsögu hvers lands fyrir sig.

Jafnframt skorar Vestnorræna ráðið á stjórnvöld landanna að koma upp reglubundnari samvinnu um rannsóknir. Nú þegar er samstarf milli hafrannsóknastofnana landanna fyrir hendi, sem dæmi má nefna samstarf Íslendinga og Grænlendinga haustið 2006 um rannsóknir á grálúðu og karfa. Sú samvinna fól m.a. í sér stöðlun veiðarfæra til að geta reiknað út veiðihlutfall mismunandi veiðarfæra, sem er ein meginforsenda raunhæfs samanburðar á rannsóknarniðurstöðum. Hins vegar er samstarf af þessu tagi ekki reglubundið heldur meira háð frumkvæði einstaklinga og tímabundnum styrkveitingum.

Þess vegna skorar Vestnorræna ráðið á stjórnvöld að koma á reglubundinni samvinnu um stofnstærðarrannsóknir sem m.a. felur í sér að samræma aðferðir við gagnaöflun og samtímis að eiga nána samvinnu um að kanna samspilið á milli stofnstærða annars vegar og umhverfisþátta eins og hitastigs sjávar, stefnu og/eða breytinga á flæði hafstrauma, þar með talið djúpsjávarstrauma, auk fæðuframboðs, afráns og veiða hins vegar til að rannsaka hvað ræður mestu um breytingar á hreyfingum og stærð nytjastofna.

Að svo mæltu legg ég til, herra forseti, að þetta mál gangi til utanríkismálanefndar.

Ég vil nota tækifærið til að þakka þeim hv. þingmönnum sem hafa tekið þátt og lagt til málanna ýmislegt varðandi tillögur Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins sem hér hafa verið bornar upp.

Mig langar að geta þess að Vestnorræna ráðið kemur saman til reglubundinna funda, ef svo má að orði komast,

tvisvar á ári, annars vegar aðalfundarins þar sem þingmenn þessara þriggja landa, sex þingmenn frá hverju landi, átján þingmenn alls, koma saman og bera saman bækur sínar, leggja fram tillögur um ýmis mál sem þeim brennur á hjarta og geta stuðlað að bættum hag byggða og lands. Síðan er hátturinn sá að þessar tillögur eru lagðar fyrir Alþingi og þjóðþing hinna landanna og þannig er reynt að vinna þeim brautargengi.

Ein tillaga var samþykkt ekki fyrir löngu síðan, fyrir fáeinum árum. Hún fjallaði um samstarf skóla og sjáum við ávöxt þess í því að skólinn á Hólum í Hjaltadal hefur tekið upp kennslu í ferðamálafræðum fyrir fólk á Grænlandi. Það er mjög ánægjulegt. Eins væri mjög ánægjulegt og gleðilegt ef þessi tillaga um sameiginlegar rannsóknir yrði samþykkt. Mikil umræða hefur verið um rannsóknir á fiskstofnum undanfarin ár, ekki síst á þessu ári og hinu síðasta vegna hins mikla niðurskurðar sem átt hefur sér stað í sambandi við þorskstofninn og þá hefur vaknað upp sú spurning: Hvað vitum við um fiskstofnana? Auðvitað er búið að afla mikilla upplýsinga og safna gögnum en hafið er þannig að við sjáum ekki allt sem þar gerist og því er mikil þörf á að auka og efla rannsóknir — eins og tekið hefur verið undir af hæstv. ríkisstjórn — til þess að við vitum hvað er að gerast og getum betur lagt mat á hvað æskilegt er að veiða og hvað réttast er að gera í sambandi við veiðiaðferðir.

Herra forseti. Að lokum þakka ég fyrir umræðu um allar þessar tillögur og jákvæð innlegg og vona að þær fái jafngóðar undirtektir í utanríkismálanefnd og á vettvangi þingsins.

[18:11]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hér er hreyft afar stóru máli. Mikil nauðsyn er á að það náist að auka samstarf við rannsóknir almennt og gera samanburð á því hvernig við stundum rannsóknir og hvaða aðferðir við notum við mælingar á nytjastofnum okkar, því að auðvitað er mikill samgangur milli nytjastofna í hafinu, annars vegar á Íslands- og Grænlandsmiðum og hins vegar Íslands- og Færeyjamiðum.

Þó að þetta séu ekki í öllum tilfellum nákvæmlega sömu tegundir liggja lögsögur þessara landa saman og það er mikil hreyfing á fiskstofnunum milli lögsaganna, mun meiri hygg ég en menn hafa kannski viljað viðurkenna til þessa. Með hlýnandi sjó og breyttu straumakerfi má jafnvel búast við að þessi samblöndun stofnanna og tilfærsla á miðunum við landið yfir til annarra hafsvæða, eins og yfir til Austur-Grænlands, verði mun meiri á komandi árum ef svo heldur áfram sem horfir að hlýsjórinn verði viðvarandi um einhverra ára skeið eða jafnvel áratugaskeið. Þá gætum við upplifað svipað ástand og var á Íslandsmiðum á árum áður þegar nánast megnið af þorskaflanum við landið var tekið á svokölluðum vertíðartímabilum þegar þorskurinn gekk til hrygningar við landið en sannað þótti að stór hluti hans kæmi frá Grænlandi, bæði Vestur-Grænlandi og Austur-Grænlandi, yfir á Íslandsmið.

Við megum svo ekki gleyma því að undirstaða þess að fiskstofnar við Ísland þrífist vel byggist að stórum hluta á því að ákveðinn stofn af litlum silfruðum fiski, loðnunni, viðhaldist og þroskist í hafinu norður af Íslandi og þar erum við með sameiginlegan stofn með Grænlendingum sérstaklega þar sem uppeldisslóðir og fæðuslóðir þessara stofna eru sameiginlegar og veiðisvæði hafa oft verið sameiginleg líka. Þessi litli fiskur syndir hingað og ber með sér inn á Íslandsmið alla þá orku sem fiskstofnar okkar þurfa á að halda sér til viðhalds og til að gefa af sér veiði við strendur landsins.

Að mörgu er því að hyggja, hæstv. forseti, og það hefur sýnt sig á undanförnum árum að þorskur er að fara í auknum mæli yfir til Austur-Grænlands. Ég hygg að það hafi byrjað í verulegu magni í kringum árið 2002 þegar hér voru ríkjandi suðaustanáttir nánast allt haustið og hitaskilin færðust langt til norðvesturs. Þorskurinn fór þá að talsverðu leyti yfir á Austur-Grænlandsmið eins og veiðar við Austur-Grænland sýndu þá og kom mörgum í opna skjöldu að þar skyldi allt í einu fara að veiðast þorskur. Þetta er raunar í samræmi við það sem menn hafa kallað fiskifræði sjómannsins, þ.e. þekkingu sjómanna á því sem lengi hefur búið með fiskimönnunum að vindar og veðurfar hafa veruleg áhrif á strauma, þyngd þeirra og kraft og hvernig straumstefnur breytast. Þetta hefur fiskimönnum lengi verið ljóst og þeir hafa hagað fiskveiðum sínum í samræmi við það, sérstaklega í sundinu milli Íslands og Grænlands sem er á mótum hins kalda og hlýja sjávar, þar sem norðrið og suðrið mætast í raun og veru, og þær færast til og sveiflast með ótrúlegum hraða við vissar aðstæður.

Það var því svolítið merkilegt sem ég las í blaði nýverið að einhverjir miklir veðurfræðingar og haffræðingar úti í heimi sendu frá sér þá niðurstöðu að þeir teldu að vindafar hefði miklu meiri áhrif á hafstraumana en menn hefðu talið hingað til. Það er akkúrat það sem fiskimenn hafa haldið fram árum saman, að vindarnir hefðu veruleg áhrif á það hvernig hafstraumarnir breyttust ef þeir væru ríkjandi um langan tíma.

Sameiginlegir fiskstofnar við Grænland til viðbótar við loðnuna sem ég nefndi áðan eru þorskur, karfi, grálúða, blálanga, keila, lúða, hlýri og jafnvel kolmunni sem gengur upp á Dohrn-banka að ógleymdum þeim sem við munum leggja okkur til munns næsta mánuðinn, þ.e. hákarl á þorranum, en hákarlinn er náttúrlega kaldsjávarfiskur og er í verulegum mæli við Grænland en einnig hér við Ísland. Með Færeyingum eigum við sameiginlega síld, ufsa, kolmunna, þorsk og marga fleiri stofna. Grálúðan er talin sameiginlegur stofn í öllu Norður-Atlantshafi þó að ég dragi það í efa, á svipaðan hátt og fiskimenn drógu það lengi í efa, sem kom í ljós síðar, að það væri bara einn þorskstofn við Ísland. Það hefur auðvitað komið í ljós sem fiskimennirnir sögðu með sína reynslu að þorskstofnar eru margir og haga sér misjafnlega við landið, bæði með hrygningartíma og staðhætti.

Það vantar geysimikið á að þessum rannsóknum sé sinnt með þeim hætti sem þarf að gera. Því miður virðist mér að fiskifræðingar, m.a. á Íslandi, hafi lengi talið þekkingu sína svo yfirgripsmikla að nánast væri hægt að treysta á hana sem mjög faglega og örugga þekkingu til að byggja veiðimunstur okkar á til margra ára. Það hefur auðvitað ekki verið reyndin, hæstv. forseti, og er auðvitað hægt að nefna nokkur einföld dæmi því til staðfestingar. Ég minnist funda vestur í Ísafjarðardjúpi þar sem hafrannsóknamenn

kynntu það fyrir veiðimönnum að ef farið væri eftir tillögum um veiðar á rækju í Ísafjarðardjúpi mundi rækjan vera til staðar ár og síð og alla tíð, menn mundu byggja lífsafkomu sína á rækjunni um ókomnar aldir. Svo breyttist sjávarhitinn og ýsan og þorskurinn gengu í auknum mæli í Ísafjarðardjúp og Húnaflóa og fleiri svæði sem byggðu algjörlega á rækjuveiðum og hvað gerðist á tveimur árum? Engin rækja og menn hafa ekki byggt afkomu sína á rækju þar nú í nokkur ár.

Þetta eru hinar náttúrulegu sveiflur sem við vitum því miður allt of lítið um. Þess vegna teljum við að sú tillaga sem við leggjum hér fram, um aukna samvinnu og samanburð á aðferðum fiskifræðinga og annarra rannsóknarmanna á því hvernig lífríkið breytist í hafinu, hvernig straumar breytast og hvernig ferðalag fisksins tekur breytingum miðað við náttúrufar, sé afar nauðsynleg. Ég tel að komist tillagan til framkvæmda og menn færu að líta betur á sjónarmið hvers annars og mismunandi framsetningu mundu menn öðlast reynslu sem ég hygg að gæti orðið mjög mikilvæg í framtíðinni.

Auðvitað er það svo að rannsóknarmönnum og vísindamönnum í hverju landi þykir sinn fugl fagur og halda því fram að allt sem þeir gera sé í raun og veru best og ef við fiskimennirnir efumst um þekkingu þeirra og hæfni til að draga þær ályktanir sem þeir draga er okkur oft borið á brýn að við séum að gera lítið úr þekkingu þeirra og að vegið sé að starfsheiðri manna í þessum greinum, haffræðinni og fiskifræðinni og líffræðinni að því er lýtur að sjávardýrastofnunum.

Að þessu sögðu vil ég í lokin minna á að selur og hvalur eru hluti af öllu þessu lífríki og verður ekki frá því skilinn og menn geta ekki sagt að þær dýrategundir hafi ekki áhrif á lífríkið. Þær hafa það og við verðum að taka mið af því, annaðhvort með veiðum eða nýtingu eða að gera ráð fyrir því sem þessi dýr éta í framtíðinni og það rýrir einfaldlega lífskjör okkar.

Ég tel að þessi tillaga sé afar góður grunnur til að færa málin í annan farveg en þau hafa verið í hvað varðar hafrannsóknir og fiskrannsóknir á undanförnum árum.

[18:22]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég fagna því að þessi þingsályktunartillaga sé lögð fram. Ég tel hana vera mjög af hinu góða. Starfandi sjómenn hafa ekki treyst nógu vel — og ekki er nógu gott samstarf eða samband á milli sjómanna og fiskifræðinga á Íslandi, þá sérstaklega fiskifræðinga Hafrannsóknastofnunar. Starfandi sjómenn eru alls ekki ánægðir með vinnubrögð og aðferðafræði Hafrannsóknastofnunar á Íslandi, hvernig hún starfar, hvaða aðferðir hún notar til að meta stofna og stofnstærðir og annað í þeim dúr. Það höfum við fjallað um hér á haustþinginu oft og mörgum sinnum, sérstaklega við í Frjálslynda flokknum. Ég get ekki annað en minnst á að í þingsalnum taka nú þrír þingmenn þátt í umræðunni. Hér er góð þingsályktunartillaga sem gengur út á að efla samstarf og samvinnu milli þessara þriggja landa, Færeyja, Íslands og Grænlands, og áhugi þingmanna er enginn fyrir þessum málum. Það er bara svo sorglegt. Þeir mæta ekki hingað til að ræða þessi mál.

Segir það kannski dálítið um Alþingi Íslendinga í dag, hvar áhugamál þeirra þingmanna sem á þessu þingi starfa eru. Þeir hunsa umræðuna algjörlega.

Við eigum, eins og fram hefur komið hjá öðrum ræðumönnum, stofna sem synda úr íslensku landhelginni í þá færeysku og úr þeirri færeysku yfir til Íslands og svo frá Íslandi yfir til Grænlands og frá Grænlandi til Íslands. Þess vegna getur þetta blandast meira og víðar því að fiskur er með sporð og hann virðir engar landhelgislínur eða neitt í þeim dúr. Það er ekki bara þorskur sem gengur við Grænland eða yfir til Færeyja, það eru einnig grálúða, loðna, kolmunni, síld, úthafskarfi og djúpkarfi, og rækja er víða eins og á Dohrn-banka og víðar. Þar liggur landhelgislína yfir veiðisvæði og rækjan færir sig til eftir aðstæðum, eftir hitastigi og öðru.

Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson minntist áðan á að nýlega hefðu veðurfræðingar upplýst að þeir teldu að veður hefði meiri áhrif á sjávarhita en talið hefur verið. Á síðasta ári viðurkenndu fiskifræðingar fyrst að það séu margir þorskstofnar — jafnvel margir stofnar í hverri tegund. Það fundu þeir út með DNA-rannsókn. Loksins uppgötvum við þetta, á árinu 2007, sem segir auðvitað mikið um hvað við vitum lítið um þessi mál. Þrátt fyrir það setjum við allt traust okkar á fiskifræðinga og það sem þeir halda fram, að það sé allt hárrétt. Ég get ekki annað en minnst á það þegar fiskifræðingar komu með þær upplýsingar að brottkast á Íslandi væri bara 1,5%. Þá getur maður lítið annað gert en að hrista hausinn og furða sig á því. Ef vinnubrögð fiskifræðinganna eru ekki betri en raun ber vitni er full þörf á að við reynum að komast í samband við aðra fiskifræðinga, frá öðrum löndum, og athuga hvort þeir séu ekki aðeins víðsýnni og ekki jafnfastir í hjólförunum og fiskifræðingar okkar hafa verið síðustu ár. Ég held að samstarf við danska og færeyska fiskifræðinga geti ekki orðið til annars en góðs fyrir okkur. Reyndar hafa Færeyingar búið við það að danskir fiskifræðingar sem fjallað hafa um veiðiráðgjöf og vinnubrögð Færeyinga hafa oft og tíðum ekki verið sammála, sérstaklega á dönsku hafrannsóknastofnuninni. Hún hefur skipt sér af vinnubrögðum Færeyinga. Mikill þrýstingur kom frá Dönum um að þeir tækju upp svokallað aflamarkskerfi sem þeir og gerðu í eitt og hálft ár. Þá sáu þeir að það gekk ekki upp því að menn sorteruðu úr aflanum, hirtu stærstu fiskana og hentu þeim og ódýrustu smæstu og hættu þess vegna. Þeir höfðu vit á því, þeir gerðu þetta í eitt og hálft ár en við erum búin að gera þetta í 24 ár og árangurinn hefur enginn verið í uppbyggingu okkar á fiskstofnum nema síður sé.

Stofnar sem við búum við í dag, eins og loðnustofninn sem er nánast hruninn — það er búið að skera þorskinn niður, sennilega þó allt of mikið af því að þeir mæla þorskstofninn hreinlega ekki rétt. Fiskifræðingar okkar úthluta sennilega of miklum kvóta í ýsu og þess vegna gæti aukið samstarf við fiskifræðinga frá öðrum löndum og aðra vísindamenn orðið til góðs fyrir okkar menn. Þó að töluvert samstarf sé á milli íslenskra og erlendra fiskifræðinga held ég að aukið samstarf sé mjög af hinu góða til framtíðar litið.

Auknar rannsóknir í samstarfi við aðra á sameiginlegum stofnum eru mjög nauðsynlegar.

Einu vildi ég þó vara við og það er að ég hef heyrt að Norðmenn sækist eftir að komast í aukið samstarf og jafnvel að ganga inn í vestnorræna samstarfið. Það held ég að við ættum að reyna að forðast og halda þessu í því formi sem vestnorræna samstarfið er, þ.e. samstarf þessara þriggja landa.

Við þurfum líka að hugleiða hvort við getum tekið þátt eða hafið samstarf um veiðar t.d. í landhelgi Grænlendinga þar sem þeir hafa ekki mikinn skipastól. Við þyrftum að athuga hvort hægt væri að koma á auknu samstarfi varðandi nýtingu fiskimiða sem eru jafnvel lítið nýtt eða algjörlega ónýtt. Ég held að menn ættu að skoða það í framhaldi af samstarfinu varðandi hafrannsóknir og upplýsingagjöf milli landa og annað í þeim dúr. Ég held að það gæti verið möguleiki fyrir okkur sem erum, a.m.k. að sumra mati, með það öflugan og stóran fiskiskipaflota að hann sé oft hálfverkefnalaus, hvort hægt væri að búa til verkefni á Grænlandi í samráði og samvinnu við Grænlendinga. Það gæti skipt íslenskan sjávarútveg miklu mál ef til þess kæmi.

Varðandi þingsályktunartillöguna þá tel ég hana mjög góða og vera spor í rétta átt. Þeir sem fluttu hana eiga þakkir skildar. Fyrsti flutningsmaður, Karl V. Matthíasson, á heiður skilinn, hann hefur bersýnilega átt þennan dag og fjallað hér um mörg ágæt mál. Ég vona að þau nái öll fram að ganga og fái víðtækan stuðning í þingsal.

[18:31]

Flm. (Karl V. Matthíasson) (Sf):

Herra forseti. Mig langar í lokin að ítreka þakkir mínar til þeirra sem tekið hafa þátt í umræðunni. Varðandi orð hv. þm. Grétars Mars Jónssonar er það svo að Norðmenn hafa áheyrnaraðild að Vestnorræna ráðinu og hafa mætt á fundi þess. Ég hef ekki fundið að þeir vilji gerast meðlimir að ráðinu en ég verð að segja að reynsla mín er sú að það hafi verið gott samstarf og þeir hafi lagt gott til málanna. Þeir hafa líka átt sinn þátt í að Vestnorræna ráðið er nú með aðgang að Norðurlandaráði sem er mjög mikilvægt fyrir okkur eins og komið hefur í ljós í sambandi við tillögur um björgunarmál. Ég þakka á ný þeim fyrir sem tóku þátt í umræðunni.

Mig langar einnig til að geta þess að tvö ágæt, Magnea Marinósdóttir sem starfar hjá alþjóðasviði Alþingis og Þórður Þórarinsson, framkvæmdastjóri Vestnorræna ráðsins, hafa líka lagt fram mikla vinnu í undirbúning funda og unnið að gerð greinargerðanna við tillögurnar. Þau hafa lagt góða vinnu í öll þessi mál. Ég nota einnig tækifærið hér til að þakka þeim fyrir.

Að svo mæltu, herra forseti, vona ég að tillögur Vestnorræna ráðsins fái jákvæða umfjöllun því að ég er sannfærður um að það mun leiða til góðs á mörgum sviðum.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Út af dagskrá var tekið 4. mál.

Fundi slitið kl. 18:34.

50. FUNDUR

mánudaginn 21. janúar,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Stjórn fiskveiða, stjfrv., 272. mál, þskj. 305. — 1. umr.
3. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 521. — 1. umr.
4. Stjórn fiskveiða, frv., 147. mál, þskj. 157. — 1. umr.
5. Skipafriðunarsjóður, þáltill., 236. mál, þskj. 256. — Fyrri umr.
6. Efling íslenska geitfjárstofnsins, þáltill., 312. mál, þskj. 418. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Sigurður Kári Kristjánsson, 8. þm. Reykv. n.,
Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

Tilkynning um dagskrá.

[15:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um klukkan hálffjögur í dag, að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma, fer fram utandagskrárumræða um framboð Íslands til öryggisráðsins. Málshefjandi er hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson. Hæstv. utanríkisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Ástandið á Gaza-svæðinu.

[15:04]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. „Hvernig getum við brugðist við gagnvart þeim atburðum sem nú eiga sér stað á Gaza-ströndinni, daglegum fjöldamorðum Ísraelshers, algerri einangrun þessa þéttbýlasta svæðis heims, skorti á helstu lífsnauðsynjum, lyfjum og lækningatækum og nú síðast lokun fyrir eldsneyti til svæðisins sem haft hefur í för með sér að raforkuverin hafa stöðvast.“

Ég las, með leyfi forseta, upp tilvitnun í bréf sem Sveinn Rúnar Hauksson læknir, formaður félagsins Ísland – Palestína, hefur ritað utanríkisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnar Íslands. Í bréfinu segir enn fremur, með leyfi forseta:

„Eldsneytis- og rafmagnsskortur hefur í för með sér að öll starfsemi lamast, þar á meðal starfsemi sjúkrahúsa og heilsugæslu. Það sem ef til vill er alvarlegast varðar vatns-

veituna og skolpfrárennsli því að hvort tveggja er háð rafmagnsdælum. Þegar skrúfað er fyrir eldsneyti og rafmagn rennur ekkert drykkjarvatn til íbúanna og skolpið safnast fyrir. Afleiðingar þessa verða geigvænlegar fyrir alla íbúa svæðisins sem eru um 1,7 milljónir talsins og út fyrir Gaza-ströndina. Drepsóttir geta brotist út svo eitthvað sé nefnt. Það virðist vera stefna Ísraelsstjórnar að breyta þessu stærsta fangelsi heims í útrýmingarbúðir.

Á hvern hátt hyggst utanríkisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnar Íslands bregðast við þessum atburðum og stefnu Ísraelsstjórnar gagnvart íbúum Gaza-svæðisins?“

Hæstv. forseti. Ég vil gera þessi orð og þessar spurningar sem Sveinn Rúnar Hauksson læknir og formaður félagsins Ísland – Palestína, beinir til hæstv. utanríkisráðherra og ríkisstjórnarinnar að mínum.

[15:06]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Ögmundi Jónassyni fyrir að vekja athygli á þessu máli sem er full ástæða til vegna þess að ástand mála á Gaza-ströndinni er skelfilegt og hefur sjálfsagt aldrei verið verra en það er einmitt núna. Til þess að grennslast fyrir um stöðu mála þar hringdi ég í morgun í Karen Abuzaid, sem er framkvæmdastjóri flóttamannasamtaka Sameinuðu þjóðanna á herteknu svæðunum í Palestínu, og hún sagði að í þau sjö ár sem hún hefði verið þarna hefði ástandið aldrei verið verra. Það benti ekkert til þess að það mundi batna á komandi dögum, þvert á móti mundi það líklegast versna, m.a. vegna þess að flóttamannastofnunin verður óstarfhæf frá og með miðvikudegi því að þá hefur hún ekki lengur eldsneyti, hún hefur ekki lengur umbúðir utan um matvæli til að koma inn á svæðið. Flest bendir því til að þetta muni versna.

Ég lít svo á að auðvitað sé eðlilegt að bæði Ísraelsmenn og Palestínumenn reyni að gæta öryggis íbúa sinna og stjórnvöld í Ísrael segjast vera að reyna að stöðva eldflaugaárásir en þau gera það með hætti sem ekki er hægt að sætta sig við. Þessar nýjustu aðgerðir Ísraelsmanna eru hóprefsing og hóprefsingar eru ólöglegar aðgerðir samkvæmt alþjóðamannúðarlögum. Þess vegna hljótum við að koma á framfæri áhyggjum okkar og mótmælum við því að þannig sé staðið að málum að það stefni í voða öryggi og lífi óbreyttra borgara. Ég mun reyna að má sambandi við Tzipi Livni, utanríkisráðherra Ísraels, og koma þessum sjónarmiðum á framfæri við hana.

[15:09]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir þessi svör þar sem staðfest er að svo sé litið á í Stjórnarráði Íslands að ástandið á Gaza-svæðinu hafi aldrei verið alvarlegra en nú. Ég leyfi mér að vara við því að stilla upp sem eins konar jafningjum eða leggja að jöfnu aðgerðir Ísraela annars vegar og Palestínumanna hins vegar. Á undanförnum viku hafa tæplega 40 manns verið drepnir af hálfu Ísraela og margir þeirra óbreyttir borgarar. Ég hef verið að skoða yfirlýsingar sem fram hafa komið í palestínskum fjölmiðlum yfir helgina og þar er að finna ágætt viðtal við Mustafa Borghouti, sem komið hefur hingað til lands, forseti læknishjálparsamtakanna og var fyrrverandi ráðherra í þjóðstjórninni sem bæði Fatah og Hamas áttu aðild að, og hann kallar (Forseti hringir.) á þjóðir heims að mótmæla stríðsglæpunum sem nú fara fram. Ég spyr: Skildi ég það rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra að hún hygðist kalla sendiherra Ísraels á Íslandi á sinn fund til að mótmæla þessum (Forseti hringir.) hryllingsverkum og þessum stríðsglæpum sem Ísraelar eru ábyrgir fyrir?

[15:10]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Sendiherra Ísraels gagnvart Íslandi er staðsettur í Ósló og ég hafði ekki gert neinar ráðstafanir til að kalla á hana heldur sagði ég að ég mundi reyna að ná sambandi við Tzipi Livni, utanríkisráðherra Ísraels, og gera henni grein fyrir þessum sjónarmiðum.

Varðandi eldflaugaárásirnar þá eru þær auðvitað líka ófyrirgefanlegar, eldflaugaárásirnar sem koma frá Gaza-ströndinni og hitta fyrir óbreytta borgara í Ísrael og það hafa um 250 slíkar farið á undanförnum mánuði. En það réttlætir ekki þá hóprefsingu sem gripið hefur verið til af hálfu Ísraelsmanna sem eiga að gæta meðalhófs í aðgerðum sínum og eiga að hafa öryggi óbreyttra borgara að leiðarljósi. Það eiga öll stjórnvöld að gera og ábyrgð þeirra er auðvitað mikil í því efni.

Vegagerðin.

[15:11]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég beini máli mínu til hæstv. samgönguráðherra. Ég þarf gjarnan að hafa smáaðdraganda að máli mínu þegar ég tala við hæstv. samgönguráðherra þar sem það var þannig þegar hann var í stjórnarandstöðu að þá hafði hann mikla lausn á öllum málum, fannst mér, og t.d. hvað varðar landsbyggðina þá var það aðallega vegna þess að ríkisstjórnin sem þá sat hafði ekki alveg rétta stefnu sem ekki var alveg blússandi mannfjölgun á landsbyggðinni. Nú er hæstv. ráðherra kominn með mikil völd og hlýtur að geta beitt sér mikið í þessu máli.

Það sem ég ætla að spyrja ráðherra út í varðar Vegagerðina. Þannig er að einn hv. þingmaður, stjórnarsinni, hv. þm. Ólöf Nordal, orðaði það fyrir jólin að rétt væri að flytja höfuðstöðvar Vegagerðarinnar til Akureyrar og mælti ágætlega fyrir því. Ég reikna með að þetta sé mál sem er í vinnslu hjá ríkisstjórninni þar sem hér er um stjórnarsinna að ræða og vil því spyrja hæstv. samgönguráðherra betur út í þetta, hvort þetta sé ekki mál sem við megum eiga von á að fá frekari fregnir af alveg á næstunni. En það að hv. þm. Ólöf Nordal virðist vera þessarar skoðunar er reyndar nýr tónn frá Sjálfstæðisflokknum, því að sá flokkur hefur farið með samgöngumál í allmörg ár, í líklega 18 ár, og ekki hefur orðið neitt af því að þessi ágæta stofnun hafi verið flutt út á land. Hins vegar eru breyttir tímar núna og nú er kominn hæstv. samgönguráðherra frá Samfylkingunni sem hefur haft uppi stór orð um mikilvægi þess að fjölga störfum á landsbyggðinni. Ég hef því mikinn áhuga á að heyra frá

hæstv. ráðherra hvernig hann ætlar að beita sér í þessu máli.

[15:13]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er ljóst að berin eru súr í Framsókn um þessar mundir, hvort sem það er á Lómatjörn eða annars staðar, en það er annar handleggur.

Vegna þess sem spurt er um varðandi Vegagerðina og starfsemi hennar þá starfa þar í kringum 320 manns eins og hv. þingmaður veit væntanlega. Þar af eru tæplega 40 starfandi á Akureyri, tæplega 30 í Borgarnesi, 25–30 á Ísafirði, 20–25 á Reyðarfirði og 17 á Selfossi. Starfsmenn Vegagerðarinnar dreifast því um allt land á stöðvunum og ætli þá séu ekki eftir um 60 manns í Reykjavík, eitthvað svoleiðis, 50–60 manns. Mér sýnist því að töluvert hafi verið unnið í því að dreifa starfsemi Vegagerðarinnar um land allt enda starfar hún um allt land.

[15:14]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég dáist að hæstv. ráðherra hvað hann kann vel þessar tölur allar en það var ekki aðalatriðið í mínum huga að fá þær með þeim hætti sem þær komu fram, heldur að vita hver stefna hæstv. ráðherra og ríkisstjórnarinnar er varðandi þessa stofnun. Ég trúi því ekki að þetta útspil frá hv. þm. Ólöfu Nordal hafi bara verið til heimabrúks. Það hlýtur að hafa verið eitthvað meira á bak við það, að þetta hljóti að vera í undirbúningi.

Ég held því fram að því fylgi mikil völd að vera með höfuðstöðvar en eins og nú er þá eru höfuðstöðvar Vegagerðarinnar í Reykjavík. Þess vegna vil ég benda t.d. Samtökum um betri byggð, sem hafa kvartað undan því að samgöngunefndarmenn séu fyrst og fremst af landsbyggðinni, sex af níu, á að því fylgja mikil völd að hafa höfuðstöðvar. Og ég væri tilbúin að skrifa undir það, ef höfuðstöðvarnar færu til Akureyrar, að Norðausturkjördæmi þyrfti ekki að hafa neinn mann í samgöngunefnd, þetta væri okkur svo mikilvægt.

[15:16]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Nú ætla ekki að setja mig inn í þankagang Framsóknarflokksins um hvernig skipað verður í nefndir á Alþingi ef þetta eða hitt gerist. Ég hef í sjálfu sér ekkert við þetta að bæta. En það er auðvitað metnaðarfull og góð áætlun í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að flytja störf og efla störf á landsbyggðinni, m.a. störf án staðsetningar. Að þessu er unnið og við vonumst til að fara að sjá eitthvað gerast.

Hv. þingmaður talaði um að ég hefði oft rætt um byggðamál áður fyrr, sem ég gerði, við hæstv. þáverandi byggðamálaráðherra Valgerði Sverrisdóttur, sem þó mátti ekki kalla byggðamálaráðherra einhverra hluta vegna en það er annar handleggur. Mér er það minnisstætt að á fyrstu dögum hennar í iðnaðarráðuneytinu var tekin saman stór og mikil skýrsla af ráðgjafarfyrirtæki úti í bæ um flutning 200–300 starfa á vegum iðnaðarráðuneytisins út um allt land, Löggildingarstofa og ég man nú ekki hvað þetta allt saman hét. En (Forseti hringir.) ég hef líka tekið eftir því að það var ekkert mikið af því gert og ekki mikið af því flutt og hvernig stóð á því, virðulegi forseti, að ekkert var flutt?

Málefni lögreglunnar.

[15:17]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Herra forseti. Í ljósi nýliðinna atburða þar sem ráðist var á lögreglumenn á Laugaveginum þar sem þeir voru við störf og áttu í vök að verjast, langar mig að spyrja hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason, hvað hann hyggist gera til þess að bæta stöðu lögreglumanna í starfi án þess að vopnavæða lögregluna.

Enn fremur langar mig til að fá svör við því hvaða leiðir hæstv. ráðherra sjái færar til þess að laða fleira fagfólk í lögregluna og hve miklu ráðherrann hyggst kosta til.

Í þriðja lagi langar mig að vita hvort hæstv. ráðherra telji að það þurfi að launa stéttina í samræmi við mikilvægi hennar til þess að hægt sé að rjúfa þann vítahring sem hin almenna lögregla er komin í með því að stöður eru mannaðar af ófagmenntuðu fólki þar sem ekki er til nóg af fagfólki.

Í fjórða og síðasta lagi: Hve margir útskrifast árlega frá lögregluskólanum og hvað væri æskilegt að þeir væru margir til þess að anna eftirspurn?

[15:18]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Á þessu ári munu útskrifast frá lögregluskólanum, ef ég veit rétt, um 80 manns. Það er stefnt að því að reyna að hafa sem flesta nemendur í lögregluskólanum og það er lykillinn að því að fá sem flesta til að starfa að lögreglumálum með þá menntun sem krafist er. Það er m.a. unnið að því að setja saman tillögur um nýjan löggæsluskóla ríkisins til þess að efla starf á þessu sviði, menntunarstarf fyrir lögreglu, fyrir fangaverði, fyrir starfsmenn Landhelgisgæslunnar og fyrir tollverði. Það er því unnið mjög markvisst að því að breyta þessu umhverfi í von um að það takist að fá fleiri menn, karla og konur, til að koma til þessara starfa.

Það var einnig spurt um launamálin og auðvitað skipta þau máli fyrir lögreglumenn eins og allar aðrar stéttir og um þau verður samið og gengið frá nú á þessu ári þannig að menn munu sjá hver niðurstaða fæst í því. En lögreglan býr hins vegar við sömu aðstæður og aðrir sem starfa á opinberum vettvangi að miðað við þær aðstæður sem verið hafa í þjóðfélaginu þá hefur gengið illa að ráða menn til starfa hjá opinberum aðilum, hvort sem er í lögreglunni, heilsugæslunni eða á öðrum sviðum, leikskólum og grunnskólum. Ég get farið yfir langt svið sem hv. þingmaður þekkir. Þetta er því mál sem allir þeir sem reka opinbera starfsemi standa frammi fyrir sem viðfangsefni og þurfa að átta sig á hvernig unnt er að bæta úr.

Varðandi öryggismál lögreglunnar þá hef ég mínar skoðanir á því. Ég get ekki útilokað að það þurfi að búa þannig um hnútana að lögreglan þurfi að vopnast ef ástandið heldur áfram að þróast á þann veg sem við höfum kynnst.

[15:21]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þessi svör. En nú er það svo að þó að 81 lögreglumaður útskrifist í vor, þ.e. ef þeir ná prófum, þá er það líka svo að það komu ekki nema 37 inn í skólann nú í haust. Það virðist vera að þeir sem sækja um komist ekki allir að vegna þess að þeir hafa það ekki til að bera það sem sóst er eftir. Þegar undanþágur eru veittar þá eru þetta kannski 23 af 79 sem hægt er að nota af þeim mönnum sem þurfa að leita undanþágna.

Það hlýtur að auka öryggi lögreglumanna að starfa við hlið þeirra sem eru lærðir til þess að sinna þessu starfi og kunna að bregðast við á réttan hátt. Ég saknaði þess að hæstv. ráðherra fór ekki í það að velta aðeins fyrir sér (Forseti hringir.) hvað væri best gert til þess að laða fólk betur að lögregluskólanum og ég held að lykillinn að því sé að hækka laun lögreglumanna. (Forseti hringir.)

Nefnd um úrræði á húsnæðismarkaðnum.

[15:22]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Þann 27. ágúst á síðasta ári skipaði félagsmálaráðherra nefnd til móta tillögur sem áttu að miða að því að efla hinn félagslega þátt húsnæðislánakerfisins, þar með talinn leigumarkaðinn og lánveitingar til fólks undir skilgreindum eigna- og tekjumörkun.

Það var mjög mikilvægt að skipa þessa nefnd að mínu mati og trúlega flestra hér á Alþingi Íslendinga því staðan á húsnæðismarkaðnum hér á höfuðborgarsvæðinu er með þeim hætti að ungt fólk getur ekki keypt sér eða leigt sér húsnæði. Yfirlýsingar hæstv. ráðherra um að það ríkti neyðarástand á húsnæðismarkaðnum og að þessi nefnd mundi skila af sér 1. nóvember á síðasta ári vöktu eðlilega ákveðnar væntingar í brjóstum þeirra sem eru í þessari stöðu á húsnæðismarkaðnum.

Í svari hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur, þann 20. nóvember hér á hv. Alþingi segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Þeirri nefnd sem nú er að móta tillögur varðandi úrlausnir þeirra sem eru fyrstu íbúðakaupendur og fólks sem er undir ákveðnum tekjueignarmörkum er því vandi á höndum. Hún“ — þ.e. nefndin — „mun væntanlega skila niðurstöðum á næstu dögum sem bæta eiga hag fyrstu íbúðakaupenda og byggja upp almennan leigumarkað og fjölga búsetuformum.“

Hæstv. forseti. Þann 20. nóvember á síðasta ári sagði hæstv. ráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir að von væri á tillögum frá þeirri nefnd sem hún setti á fót á síðasta ári og vakti þar með miklar væntingar í brjósti þess fólks sem bíður eftir einhverjum raunverulegum úrræðum af hálfu ríkisstjórnarinnar í húsnæðismálum. Það er staðreynd að hæstv. ráðherra hefur vakið upp gríðarlega miklar væntingar. Nú er langt genginn janúarmánuður á árinu 2008 og við hljótum að (Forseti hringir.) spyrja hæstv. ráðherra: Hvenær mun þessi nefnd skila af sér?

[15:24]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég get vel tekið undir þá lýsingu sem hér var dregin upp af stöðu íbúðakaupenda, þ.e. þeir sem eru ofurseldir félagslega íbúðakerfinu og fyrstu íbúðakaupenda, að hún er slæm og því hef ég lýst hér áður að það þarf með sérstökum hætti að taka á málefnum þessara hópa. Í því augnamiði var nefnd sett á laggirnar, eins og hv. þingmaður nefndi, í ágústmánuði síðastliðnum og ég ætlaði henni tiltölulega skamman tíma til að koma með tillögur sínar. Í ljós kom að það tók nefndina lengri tíma en ég ætlaði henni að skila niðurstöðum. Hún átti að skila niðurstöðum 1. nóvember en það er stutt síðan að hún skilaði mér tillögum.

Tillögur nefndarinnar ganga út á að bæta stöðu þeirra sem geta ekki keypt sér húsnæði og þurfa að reiða sig á félagslega íbúðakerfið og eins að bæta stöðu fyrstu íbúðakaupenda. Það er alveg ljóst að í tillögum nefndarinnar er ýmislegt sem snýr að sveitarfélögunum vegna þess að sveitarfélögin hafa ýmsar skyldur, sérstaklega við tekjulágt fólk sem þarf á íbúðum að halda á leigumarkaðnum.

Ég taldi því affarasælast miðað við tillögur nefndarinnar sem voru lagðar fram og reyndar kom það fram hjá nefndinni að hún taldi mikilvægt að taka upp viðræður við sveitarfélögin um þann þátt sem snýr að sveitarfélögunum. Ég vænti þess að þær viðræður fari í gang á næstu dögum þannig að við munum fyrr en síðar sjá niðurstöðuna að því er varðar þann þátt sem snýr að sveitarfélögunum.

Ríkisstjórninni hafa verið kynntar tillögurnar en ríkisstjórnin, ásamt þeirri sem hér stendur, hefur ekki tekið neina afstöðu til þeirra tillagna sem hafa verið lagðar fram. Það munum við gera þegar niðurstaða nefndarinnar í samræðum við sveitarfélögin liggur fyrir og eins þurfum við alveg augljóslega taka mið af þeim markaðsaðstæðum sem nú eru uppi.

[15:26]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir hreinskilnisleg svör héðan úr pontu Alþingis. Við getum ekki sagt að hæstv. samgönguráðherra hafi svarað fyrirspurnum hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur sem sama hætti hér áðan. Ég hélt að þetta væri fyrirspurnatími og því til mikillar fyrirmyndar hjá hæstv. félagsmálaráðherra að svara hreinskilnislega fyrirspurnum mínum hér. Enda er þessi fyrirspurnatími til þess ætlaður.

En af því að hæstv. ráðherra hefur sagt okkur að tillögur þessarar nefndar liggi fyrir og Samfylkingin hefur boðað opna umræðu og umræðustjórnmál, er þá ekki rétt að hæstv. ráðherra kynni okkur niðurstöður nefndarinnar þannig að þær geti komið til kasta þingsins við almenna umræðu án þess að þær séu í einhverjum skúffum uppi í ráðuneytum. Við alþingismenn þurfum líka að geta tekið tillit til þeirra tillagna sem nú liggja fyrir. Við erum hér í vinnu fyrir hönd íslensks almennings og ég geri þá kröfu að við fáum að sjá niðurstöðu nefndarinnar þannig að við sem þingmenn getum mótað (Forseti hringir.) okkur afstöðu í þessum efnum. En ég ítreka það, að yfirlýsingar hæstv. ráðherra eru með þeim hætti að miklar væntingar eru bundnar við það sem kemur út úr þessari vinnu.

[15:28]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég tel eðlilegt að sveitarstjórnirnar sem nú fjalla um það sem snýr að sveitarstjórnunum fái ráðrúm til að ræða það áður en tillögurnar verða kynntar opinberlega. Staðan er sú varðandi leigumarkaðinn og félagslega íbúðakerfið að viðskilnaður síðustu ríkisstjórnar var með þeim hætti að það þarf að taka mjög vel á þessum málum. (Gripið fram í.) Eins og ég sagði áðan snúa tillögurnar að verulegu leyti að sveitarfélögunum og aðkomu þeirra að framkvæmd og fjármögnun þeirra tillagna.

Ég tel rökrétt í framhaldi af starfi nefndarinnar, sem líka óskar eftir að fá að sjá hvernig fjármögnun verður háttað af hálfu sveitarfélaganna, þannig að hún mun fá málið aftur til sín, þá tel ég rétt að sá ferill gangi fyrir sig með þeim hætti sem ég hef lýst og að ríkisstjórnin sem einungis fékk þessar tillögur til skoðunar mjög nýlega, fái ráðrúm til þess að taka afstöðu til þeirra. Þegar þetta allt liggur fyrir (Forseti hringir.) og við teljum að markaðsástæður gefi tilefni til þess að koma með tillögur út á (Forseti hringir.) markaðinn þá muni þær verða kynntar opinberlega.

Umræður utan dagskrár.

Framboð Íslands til öryggisráðsins.

[15:29]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Fyrir fjórum árum tilkynnti ríkisstjórn Íslands um framboð til sætis í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna árin 2009 og 2010. Nú fer að líða að því að kosið verði. Það verður í október nú í haust og eins og gefur að skilja er mikilvægt að ríkisstjórnin haldi vel á málum sem snerta helstu áherslur hennar í málefnum Sameinuðu þjóðanna og kynntar eru öðrum þjóðum í kosningabaráttunni.

Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir að gefa kost á umræðu á Alþingi um framboðið til setu í öryggisráðinu og gera grein fyrir helstu markmiðum ríkisstjórnarinnar með framboðinu og gefa skýr skilaboð nú þegar um viðbrögð hennar við nýlegu áliti einnar helstu nefndar Sameinuðu þjóðanna, mannréttindanefndarinnar sem starfar á grundvelli samningsins um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi, í máli tveggja vestfirskra sjómanna gegn íslenska ríkinu. Nefndin komst að þeirri niðurstöðu að ríkið hefði ekki sýnt fram á að það fyrirkomulag og sá háttur sem var viðhafður við innleiðingu fiskveiðiheimilda samkvæmt lögum frá 1990 stæðust kröfur um meðalhófssjónarmið. Með þessu háttalagi hefðu eignarréttindi verið veitt upphaflegum kvótaeigendum varanlega í andstöðu við ákvæði laganna um sameign þjóðarinnar málshefjendum til tjóns.

Opinberlega hefur af Íslands hálfu verið lögð áhersla á virðingu fyrir alþjóðalögum, mannréttindum og lýðræði. Minni ég á ræðu þáverandi utanríkisráðherra á Alþingi í nóvember 2003 þar sem þinginu var gerð grein fyrir áherslum ríkisstjórnarinnar með framboðinu. Þar kom fram að Ísland legði áherslu á virðingu fyrir grundvallarmannréttindum og grundvallarréttindum þjóðarréttar og eflingu lýðræðis.

Núverandi utanríkisráðherra hefur skýrt afstöðu nýrrar ríkisstjórnar, m.a. á ágætan hátt í ræðu sinni á málþingi í Háskólanum á Akureyri þann 10. desember í fyrra. Þar sagði ráðherra að leið ríkisstjórna, þar á meðal ríkisstjórnar Íslands, til að ná árangri og framförum í mannréttindamálum væri að starfa af heilindum innan alþjóðastofnana. Enn fremur fullyrti ráðherrann í sömu ræðu að framfarir í mannréttindamálum á Íslandi á síðustu áratugum hefðu verið miklar og að þær framfarir hefðu komið að utan.

Þá sagði hæstv. utanríkisráðherra einnig, með leyfi forseta:

„Almenningur á Íslandi hefur lært að leggja traust sitt á mannréttindi og alþjóðlega vernd þeirra í eigin lífi. Íslenskt samfélag í heild hefur notið ómælds gagns af starfi alþjóðlegra mannréttindastofnana og það er þegar af þessum ástæðum augljóslega hlutverk íslenskra stjórnvalda að styðja, þroska og efla stofnanir og mannréttindastarf hvarvetna í samfélagi þjóðanna. Mannréttindi hér heima og mannréttindin á heimsvísu eru eitt og sama verkefnið.“

Ég tek undir áherslur og ummæli utanríkisráðherra, virðulegi forseti, og tel þarna vel mælt. Ég vil einnig minna á ummæli ráðherrans frá 11. janúar sl. um álit mannréttindanefndarinnar þar sem fram kemur að ráðherrann tekur úrskurð mannréttindanefndarinnar mjög alvarlega.

Hún segir þar enn fremur, með leyfi forseta:

„Þetta er sú nefnd á sviði mannréttindamála sem er fremst á meðal jafningja og ég tel að lýðræðisríki og ríki sem vill styðjast við svona ákveðna lögfestu í sínum vinnubrögðum hljóti að gefa þessu alvarlegan gaum eins og Íslendingar vegna þess að ef við gerum það ekki, hvernig getum við þá gert kröfur á önnur ríki að þau lúti þeim úrskurðum sem stundum eru mjög alvarlegir og koma frá þessari sömu nefnd?“

Ástæða er til að fagna þessari afstöðu utanríkisráðherra og að auki ummælum varaformanns sjávarútvegsnefndar, hv. þm. Karls V. Matthíassonar, því að það leiðir af þeim að ráðherrann og flokkur hans muni beita sér fyrir nauðsynlegum lagabreytingum til þess að verja mannréttindi hér innan lands.

Það sem veldur vonbrigðum og vekur upp efasemdir um heilindi ríkisstjórnarinnar í þessu máli eru yfirlýsingar hæstv. sjávarútvegsráðherra og forsætisráðherra sem báðir hafa sagt að ekki þurfi neinar lagabreytingar. Er það svo að ríkisstjórnin sé tvíhöfða eins og rómverski örninn forðum og tali til beggja handa ólíkum tungum? Ef svo fer að ekkert verði aðhafst til að uppfylla álit nefndarinnar, hvaða skilaboð er verið að senda þjóðum heimsins sem munu í október nk. kjósa í öryggisráðið? Að Ísland líti á mannréttindi aðeins í orði en ekki á borði? Telur utanríkisráðherra að aðgerðaleysi í þessu máli verði til þess að auka hróður Íslendinga meðal þjóða heimsins, sérstaklega í ljósi þeirrar miklu áherslu sem lögð er á mannréttindi af Íslands hálfu? Ég sé ekki betur, virðulegi forseti, en að trúverðugleiki framboðsins til öryggisráðsins sé í húfi.

[15:35]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Framboð Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna er framboð öflugs smærra ríkis sem sækir

stuðning til Norðurlanda og þeirra sem telja að minni ríki séu einmitt vel til þess fallin að gæta þjóðarréttar og mannöryggis í störfum öryggisráðsins. Norðurlöndin leggja ríka áherslu á að norrænt ríki taki sæti í ráðinu annað hvert tveggja ára tímabila og því starfa löndin öll sameinuð að framboði Íslands en nú eru níu mánuðir til kosninganna sem fram fara í allsherjarþinginu í New York.

Norræna módelið og hin norræna sýn og framganga á alþjóðavettvangi nýtur sérstöðu og virðingar í alþjóðasamfélaginu. Ég hef margítrekað í ræðu og riti frá því að ég tók við embætti utanríkisráðherra að skilin milli alþjóðamála og innanlandsmála séu að hverfa. Ég hef sagt sem svo að heimsmálin séu einnig heimamál og heimsverkefnin séu heimaverkefni. Í nútímanum eru mannréttindi heima og mannréttindi á heimsvísu eitt og sama verkefnið. Meðal annars þess vegna eru mannréttindi nú forgangsmál í íslenskri utanríkisstefnu.

Fyrr á árum og fram á þennan dag hefur viðtekið viðhorf margra verið á þá leið að skýr rödd Íslendinga í mannréttindamálum í samfélagi þjóða væri kannski ekki nauðsynleg, og jafnvel óþörf, vegna þess að við Íslendingar værum hvort eð er svo mjóróma. Þetta er gömul goðsögn og úr sér gengin. Ég hef rætt persónulega við meira en 2/3 starfssystkina minna í Afríku frá því að ég tók við embætti utanríkisráðherra og get borið vitni hér um að það er horft til Íslands. Árangur Íslands á ýmsum sviðum, svo sem í sjálfbærri nýtingu auðlinda og sjávar og jarðvarma og einstæð atvinnuþátttaka og staða kvenna er þeim áhugaefni og getur verið lifandi fordæmi.

Þá að sjónarmiði mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem hér hefur verið gert að umtalsefni. Það sem hér um ræðir er einmitt sjónarmið mannréttindanefndarinnar, „view“ eins og það er kallað á ensku. Nefndin starfar á grundvelli samnings Sameinuðu þjóðanna um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi frá 1966. Um leið og samningurinn var samþykktur var samþykkt valfrjáls bókun við samninginn. Bókunin heimilar mannréttindanefndinni að taka við kærum frá einstaklingum, fjalla um þær og láta frá sér sjónarmið um það hvort aðildarríki hafi eða hafi ekki farið eftir ákvæðum samningsins og hvort kærandi hafi orðið fyrir skerðingu á einhverjum þeirra réttinda sem lýst er í samningnum. Ísland hefur fullgilt bæði samninginn og bókunina.

Mannréttindanefndin er skipuð 18 sjálfstæðum sérfræðingum og er kosið til hennar á tveggja ára fresti til fjögurra ára í senn. Aðildarríki samningsins tilnefna frambjóðendur til nefndarinnar sem sitja þar sem einstaklingar og sérfræðingar en ekki sem fulltrúar þeirra ríkja sem tilnefndu þá. Mannréttindanefndin hefur það meginhlutverk að hafa eftirlit með því að aðildarríki samningsins framkvæmi og virði ákvæði hans.

Mannréttindi eru eðli málsins samkvæmt órjúfanlegur hluti þeirra mála sem koma til umfjöllunar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna, og hefur þáttur þeirra aukist enn frekar ef eitthvað er. Hlutverk öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna er að fjalla um frið og öryggi og er því engin tenging á milli þessa máls og verkefna þess. Það er því hvorki rétt né málefnalegt að tengja sjónarmið mannréttindanefndarinnar við öryggisráðsframboð Íslands. Ísland er líklega það ríki innan Sameinuðu þjóðanna sem kemur hvað best út hvað varðar virðingu fyrir mannréttindum og er litið m.a. til Íslands þegar rætt er um mannréttindavernd og ástand mannréttindamála þar sem staðan hér er almennt séð góð. Sú staðreynd setur auðvitað einnig aukna ábyrgð á herðar okkar og við viljum vera áfram til fyrirmyndar í samfélagi þjóðanna, ekki síst í baráttunni fyrir eflingu og vernd alþjóðlegra mannréttinda. Þess vegna skiptir auðvitað máli hvernig stjórnvöld bregðast við sjónarmiði nefndarinnar.

Ég er þeirrar skoðunar, virðulegi forseti, að stjórnvöld hér á landi hljóti að taka álit mannréttindanefndarinnar alvarlega og muni að sjálfsögðu skoða það gaumgæfilega. Við erum þátttakendur í samfélagi þjóðanna, berum virðingu fyrir Sameinuðu þjóðunum og stofnunum þeirra og hljótum því að fara ofan í saumana á þessu áliti, en það er, virðulegur forseti, ótengt því hvort við erum í framboði til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna eða ekki. Það er sjálfstætt mál að bjóða fram til öryggisráðsins, en mannréttindi og stefna Íslands í mannréttindamálum er grundvallarstoð í utanríkisstefnu okkar og er óháð framboðinu sem slíku.

[15:40]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ísland hefur tekið þátt í starfi hinna Sameinuðu þjóða í meira en 60 ár. Þátttaka okkar þar er einn af þeim hornsteinum í stefnu Íslands í utanríkis- og alþjóðamálum sem prýðileg sátt er um í samfélaginu. Um framboð Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna hafa þó verið skiptar skoðanir í öllum flokkum, en að mínu mati er það rökrétt framhald af störfum okkar þar til þessa. Markmið þess leiðangurs sem framboð til öryggisráðsins er verður hins vegar að vera alveg skýrt og við að hafa burði til þess að starfa þar á eigin forsendum en ekki annarra. Þannig er brýnt að móta sjálfstæða íslenska utanríkis- og friðarstefnu þar sem hernaði og vígvæðingu er hafnað og við eigum að beita okkur fyrir alþjóðlegum samningum þar að lútandi. Við eigum að ganga á undan með góðu fordæmi og friðlýsa landið og lögsögu þess fyrir kjarnorku-, sýkla- og efnavopnum og sýna á þann hátt í verki að við viljum beina athygli að umhverfisöryggi og vernda hafið fyrir úrgangi frá kjarnorkuverum og herstöðvum. Ísland á að styðja eindregið markmið Sameinuðu þjóðanna og ákvæði mannréttindayfirlýsingarinnar með því að leggja sitt af mörkum til að útrýma fátækt og hungri, félagslegu ranglæti, misskiptingu auðs, kynþáttamismunun, mannréttindabrotum og hernaðarhyggju. Í samræmi við markmið Sameinuðu þjóðanna þarf að stórauka framlög til þróunaraðstoðar og mættu þau koma í stað hernaðarbrölts heima fyrir.

Meginstoðir sjálfstæðrar utanríkisstefnu eru sjálfstæði og hlutleysi Íslands, alþjóðleg umhverfisvernd, frumkvæði að og stuðningur við alla viðleitni til afvopnunar og friðsamlegrar sambúðar þjóða, samstaða með kúguðum þjóðum og þjóðarbrotum, barátta fyrir mannréttindum og alþjóðleg samvinna á grundvelli jafnréttis og gagnkvæmrar virðingar fyrir ólíkum skoðunum, menningu og trúarbrögðum.

Herra forseti. Til að Ísland geti orðið trúverðugur fulltrúi í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna þurfa íslensk stjórnvöld að biðjast afsökunar á stuðningnum við hina ólögmætu innrás Bandaríkjanna í Írak. Þá verðum við að lýsa yfir

stuðningi við sjálfstætt og lýðræðislegt ríki Palestínu og mótmæla stöðugri hersetu Ísraelsríkis þar. Við þurfum að fordæma ólöglega og ómannúðlega meðferð á föngum í búðum Bandaríkjamanna í Guantanamo og endurskoða þátttöku okkar í hinum vanhugsaða herleiðangri NATO í Afganistan. Loks þurfum við að taka forustu í loftslags- og umhverfismálum, einu stærsta öryggisviðfangsefni alþjóðasamfélagsins á 21. öldinni, með afdráttarlausum, metnaðarfullum og undanbragðalausum markmiðum (Forseti hringir.) um minnkun á losun gróðurhúsalofttegunda.

Því miður eru engin teikn á lofti um að núverandi ríkisstjórn muni standa fyrir stefnubreytingu af Íslands hálfu í þessu efni og (Forseti hringir.) því er skiljanlegt að menn staldri við og spyrji um erindi Íslands í öryggisráðið.

[15:42]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Málshefjandi spyr hvort trúverðugleiki framboðsins sé í húfi í ljósi þess að nú sé komin fram niðurstaða frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna og að ekki hafi undanbragðalaust verið fallist á þau sjónarmið sem þar koma fram. Þarna þykir mér býsna langt seilst. Staðreyndin er sú að það er fullkomlega ómálefnalegt eins og hæstv. utanríkisráðherra vék að í máli sínu að tengja þessa hluti tvo saman með þeim hætti sem málshefjandi hefur kosið að gera. Framboð okkar til öryggisráðsins er miklu stærra mál en svo að það sé hægt að grafa undan trúverðugleika þess með þeirri tilraun sem hér er gerð eða þeim vangaveltum sem málshefjandi færir fyrir okkur á þinginu.

Það snýst auðvitað fyrst og fremst um það að við séum að lýsa því yfir að við séum tilbúin, við séum þjóð sem getur axlað ábyrgð af þeim toga sem seta í öryggisráðinu felur í sér, að við séum tilbúin til að rísa til helstu ábyrgðar sem hægt er að axla innan vébanda Sameinuðu þjóðanna. Það er með setu í öryggisráðinu sem menn geta helst axlað einhverjar þær mestu byrðar og gegnt einhverju mikilvægasta ábyrgðarhlutverki sem á þeim vettvangi er hægt að gera. Maður hlýtur að velta fyrir sér hvort málshefjandi haldi því fram að með fullgildingu ákvæða mannréttindanefndarinnar og þessarar bókunar við hana hafi á Íslandi átt sér stað eitthvert framsal á fullveldinu. Heldur hv. þingmaður virkilega að við séum skuldbundin af þessari niðurstöðu?

Þetta er ekki annað en álit, sjónarmið eins og hæstv. utanríkisráðherra vék að, og það verður m.a. að skoða þetta mál í (Forseti hringir.) því ljósi að það voru fjölmargar þjóðir innan Sameinuðu þjóðanna (Forseti hringir.) sem voru hreinlega ósammála niðurstöðu nefndarinnar. (Forseti hringir.) Það var ekki einu sinni einhugur í nefndinni um niðurstöðuna.

[15:44]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka þessa umræðu og taka það fram að við framsóknarmenn styðjum að sjálfsögðu framboð til öryggisráðsins enda var það í okkar tíð sem þetta mál hófst, í tíð Halldórs Ásgrímssonar, fyrrverandi utanríkisráðherra. Það hefur vissulega gefið á bátinn og ekki alltaf verið haldið skynsamlega á málum, ég vil t.d. nefna að í tíð fyrrverandi utanríkisráðherra Davíðs Oddssonar var þetta mál sett á ís og það er ekki útséð um hvaða afleiðingar það kann að hafa haft.

Síðan hafa ákvarðanir af hálfu núverandi hæstv. utanríkisráðherra ekki alltaf verið skynsamlegar að mínu mati með tilliti til þess að ná árangri, eins og t.d. það að kalla heim friðargæsluliða sem starfaði að upplýsingamálum í Írak að beiðni írakskra stjórnvalda.

Hvað varðar álit mannréttindanefndarinnar finnst mér að báðir forustumenn ríkisstjórnarinnar hafi komið með óskynsamleg útspil og yfirlýsingar í upphafi þessa máls, forsætisráðherra með því að segja ákveðið að lögum verði ekki breytt og utanríkisráðherra með því að segja nánast að lögum verði breytt — þó að hún færi dálítið í kringum heitan graut í ræðu sinni áðan. Þarna tjá ráðherrarnir sig áður en málið hefur verið skoðað og áður en farið hefur verið yfir allar hliðar þess. Vissulega sýnir þetta líka að ríkisstjórnin er ósammála í þessu máli eins og svo mörgum öðrum en það er reyndar ekki fréttaefni lengur.

Ég tek undir með hæstv. utanríkisráðherra, þetta mál skiptir gríðarlega miklu. Það skiptir miklu máli hvernig brugðist verður við vegna þess að við erum að tala um grundvallaratvinnuveg á Íslandi, sjávarútveginn, og þess vegna þarf að leita samráðs og það þarf að vinna að þessu máli af hálfu allra stjórnmálaflokka. Ég trúi ekki öðru en að ríkisstjórn sem gefur sig út fyrir að vera ríkisstjórn sátta og samráðs muni leita til allra flokka áður en formlega verður gengið frá áliti sem við höfum vist einhverja (Forseti hringir.) daga til viðbótar til að gera.

[15:47]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að vekja máls á þessu málefni. Í máli hæstv. utanríkisráðherra kom fram og var sérstaklega talað um það að Ísland hefði fullgilt þann mannréttindasamning sem hér um ræðir hvers álit nefndar Sameinuðu þjóðanna er byggt á. En það var gert eftir að Alþingi Íslendinga hafði samþykkt þingsályktunartillögu þann 8. maí 1979 um þetta atriði, þannig að það var Alþingi Íslendinga sem hafði forgöngu um málið. Á þeim grundvelli skrifaði og fullgilti framkvæmdarvaldið á sínum tíma eða þáverandi utanríkisráðherra þann samning sem um var að ræða, mannréttindasamning Sameinuðu þjóðanna um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Það er því eðlilegt, þegar fyrir liggur niðurstaða úrskurðarnefndar, mannéttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, í mjög mikilvægu máli sem hefur verið höfðað af einstaklingum gagnvart íslenska ríkinu, að hér sé spurt hvort það sé eðlilegt og hvort við ætlum að halda fast við þetta framboð okkar en fara í engu að því áliti sem liggur fyrir. Það er eðlilegt að hæstv. utanríkisráðherra sé spurð að því hvort hún telji að við séum bundin af þjóðarrétti vegna þeirrar niðurstöðu sem þarna er um að ræða eða ekki.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson spyr: Heldur þingmaðurinn, og þá á hann við Kristin H. Gunnarsson, að við séum skuldbundin? Ég svara því þannig og segi já, við erum skuldbundin af þjóðarrétti til að fara eftir þessari niðurstöðu og þess vegna skiptir það máli við þessa umræðu og þær kosningar og kosningabaráttu sem um er að ræða að við

förum að þjóðarrétti. Við getum ekki ætlast til þess að þjóðir heims kjósi ríki ef það fer ekki eftir þeim samningum og sáttmálum sem það hefur sjálft undirritað.

[15:49]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ísland hefur verið aðili að Sameinuðu þjóðunum í rúmlega 60 ár en hefur aldrei áður sóst eftir sæti í öryggisráðinu. Við erum sjálfstætt lýðræðisríki, öflugir talsmenn frelsis og mannréttinda og eigum því fullt erindi í ráðið sem talsmenn þessara gilda. Við erum einnig fulltrúar smærri aðildarríkja Sameinuðu þjóðanna en samtökin eru ekki klúbbur stórvelda heldur samtök allra sjálfstæðra ríkja heims, stórra sem smárra. Við höfum farið fram af metnaði og í þeirri vissu að við höfum ýmislegt fram að færa og til málanna að leggja í samfélagi þjóðanna. Við höfum hins vegar á sama tíma farið fram af hógværð og lítillæti meðvituð um að við erum lítil þjóð. Ég er ánægð með hvernig barátta Íslands hefur verið rekin, fyrst og síðast á efnislegum og faglegum grunni. Síðan á eftir að koma í ljós hvernig okkur vegnar í baráttunni, það er ekkert í hendi með það. Hvernig sem fer getum við verið stolt af framgöngu okkar og dregið mikinn lærdóm af þessu starfi.

Hv. málshefjandi hafði áhyggjur af því að við gætum ekki verið sannfærandi talsmenn mannréttinda í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna í ljósi nýlegs álits mannréttindanefndarinnar varðandi fiskveiðistjórnarkerfið og hann hafði sérstakar áhyggjur af viðbrögðum hæstv. forsætisráðherra og hæstv. sjávarútvegsráðherra gagnvart því. Ég get róað hv. þingmann með því að greina honum frá því að í fyrsta lagi hefur enginn talsmaður íslenskra stjórnvalda talað með þeim hætti að álit nefndarinnar yrði ekki tekið alvarlega. Þvert á móti sagði hæstv. forsætisráðherra á Alþingi í síðustu viku að Ísland hefði nú 180 daga til að fara yfir málið og það yrði gert. Það er ekki bundið af þjóðarrétti þvert á það sem hv. þm. Jón Magnússon vildi halda fram.

Síðan er rétt að geta þess að Matvælastofnun Sameinuðu þjóðanna, FAO, sem hefur mest um þennan ágæta málaflokk að segja, hefur ítrekað lýst því yfir að okkar kerfi væri til fyrirmyndar hvað varðar sjávarútveg. Ég tek það álit Sameinuðu þjóðanna líka mjög alvarlega.

[15:51]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Framboð Íslands til öryggisráðsins er norrænt framboð og það er stutt af öllum Norðurlöndunum og öllum þeim ríkjum sem telja að minni ríki séu vel til þess fallin að gæta þjóðarréttar og mannréttinda í öryggisráðinu. Við erum einmitt vel til þess fallin og við erum tilbúin að axla þá ábyrgð. Framganga Norðurlandanna á alþjóðavettvangi nýtur sérstöðu og virðingar. Við þekkjum það öll sem höfum fylgst með.

Mig langar til að nota tækifærið hér til að fagna aukinni áherslu á mannréttindi hjá nýjum hæstv. utanríkisráðherra, áherslu á mannréttindi í utanríkisstefnu Íslendinga. Mannréttindi eru forgangsmál núna og það er eftir því tekið hve tónninn er breyttur. Ég ætla að nefna sem dæmi snöfurmannleg viðbrögð ráðherra þegar brotið var á íslenskum ríkisborgara í Bandaríkjunum nýverið. Íslendingar vilja að utanríkisstefnan sé mannréttindastefna og ég held að allir fagni nýjum áherslum. Fyrri ríkisstjórn með framsóknarmenn í utanríkisráðuneytinu steig mörg feilspor. Ég vil nefna sem dæmi stuðninginn við innrásina í Írak og margvísleg mannréttindabrot sem framin voru í nafni svonefnds stríðs gegn hryðjuverkum. Þar villtumst við Íslendingar á norrænu brautinni.

Ég tel ljóst að ríkisstjórnin tekur álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna alvarlega. Samfylkingin styður þjóðareign á auðlindum og hefur alltaf sett fyrirvara við einkaeignarrétt þeirra sem úthlutað er aflaheimildum. Það er einmitt sá réttur sem mannréttindanefndin telur brjóta gegn jafnræðisreglu samningsins um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Hér eru komin enn ein rökin fyrir því að tryggja þjóðareignarfyrirkomulag í stjórnarskránni.

[15:53]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef ekki orðið var við þessa miklu stefnubreytingu í utanríkismálum sem hv. þingmaður Ásta R. Jóhannesdóttir gumar hér af. Ef eitthvað er þá eru hernaðaráherslur meiri nú en áður eftir innkomu Samfylkingarinnar í ríkisstjórn.

Það er nokkuð um liðið frá því að fyrst var farið að ræða og undirbúa framboð Íslands til setu í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Eins og hér hefur komið fram hafa sjónarmið verið mismunandi innan flestra stjórnmálaflokka á þingi. Ég fyrir mitt leyti taldi og tel enn að við eigum að leita annarra leiða fyrir Íslendinga en þessarar til að leggja okkar fram á vettvangi Sameinuðu þjóðanna. Ég hef verið talsmaður þess að við verðum þeim peningum sem við látum renna til undirbúnings framboðsins og fyrirhugað er að gera, ef við náum árangri, til verkefna á borð við rannsóknir á sjávarbotninum og lífríki sjávarins. Þetta gerir tvennt í senn, við látum gott af okkur leiða og við eflum íslenska vísindastarfsemi. Þetta sjónarmið varð hins vegar ekki ofan á. Við höfum aftur á móti orðið vitni að hverri heimsreisunni á fætur annarri. Stórar sveitir úr utanríkisráðuneytinu með hæstv. utanríkisráðherra í broddi fylkingar, fyrst hæstv. utanríkisráðherra Halldór Ásgrímsson, síðan hæstv. ráðherra Geir H. Haarde og nú hæstv. ráðherra Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttir. Þau eru búin að fara um Asíu, Afríku, Evrópu og Ameríku og þetta hefur að sjálfsögðu kostað mikla peninga. Það væri fróðlegt að fá samantekt á því hvað þessi áróður hefur kostað íslenska skattborgara.

Að lokum, hæstv. forseti, ef við náum árangri þá er verkefnið að sjálfsögðu, eins og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, benti á að breyta áherslum í utanríkisstefnu Íslendinga. Hæstv. ráðherra talaði um (Forseti hringir.) mannöryggi, að smáar þjóðir væru vel til þess fallnar að gæta að mannöryggi í heiminum. Ekki reyndist hin viljuga ríkisstjórn sem hér sat á undangengnum árum rísa undir þeirri ábyrgð.

[15:56]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Eins og við vitum og fram hefur komið hefur mikið verið lagt í það að vinna að þessu framboði Íslands í öryggisráðið og ég vona svo sannarlega að okkur takist að ná þar kjöri. Hins vegar er hinn diplómatíski heim-

ur mjög flókinn og margbreytilegur og ýmsir hagsmunir ráða því hvernig þjóðir heimsins taka afstöðu til þessa máls og því er ástæða til að vara við of mikilli bjartsýni vegna stuðningsloforða sem einstakar þjóðir gefa. En eins og fram hefur komið í þessari umræðu hefur ýmislegt komið upp sem getur veikt framboð okkar og skiptir þar auðvitað máli. Hér hefur t.d. verið nefnd sú ákvörðun að kalla friðargæsluliða heim frá Írak sem ég taldi ekki rétt. Hér hefur einnig verið rætt um álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Án þess að ég ætli að fara mikið út í það mál hér og nú verð ég að segja að mér fundust skilaboð stjórnarflokkanna mjög misvísandi, fyrstu viðbrögð þeirra. Það er slæmt og sendir ekki góð skilaboð út í alþjóðasamfélagið.

Hér hefur mikið verið rætt um mannréttindamál og Samfylkingin montar sig af því sem er ágætt út af fyrir sig að nú hafi verið mótuð góð stefna í mannréttindamálum í utanríkisráðuneytinu. Í fyrsta sinn sem það var gert var í tíð fyrrverandi utanríkisráðherra, Valgerðar Sverrisdóttur, svo ég taki þátt í toginu um hver gerði hvað á undanförnum árum, en ég vildi að það kæmi hér fram.

Virðulegi forseti. Um leið og ég lýsi því yfir að ég vonast til að við náum kjöri í öryggisráðið þá er ástæða til að vara við of mikilli bjartsýni. Ég óttast að framganga ríkisstjórnarinnar um þessar mundir hafi ekki verið til að styrkja framboð í öryggisráðið en ég vil nota tækifærið og óska utanríkisþjónustunni og öflugu starfsfólki hennar góðs gengis við að tryggja okkur sæti í öryggisráðinu. Það ágæta fólk sem þar starfar hefur lagt mikið af mörkum í þeirri baráttu og ég vona svo sannarlega að þar náist árangur.

[15:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram um þetta málefni og vil segja að Ísland hefur lagt sitt mál fram á forsendum mannréttinda innan lands sem erlendis og að á því sé ekki munur og menn eigi ekki að aðgreina það.

Nefndin hefur komist að þeirri niðurstöðu að það sé mikið óréttlæti fólgið í núverandi fiskveiðistjórnarkerfi gagnvart tilteknum íbúum hér á landi. Tugir þúsunda Íslendinga í sjávarþorpum um allt land hafa mátt líða fyrir þetta misrétti síðasta áratug. Það eru mannréttindi fyrir hvern og einn Íslending að fá að lifa og starfa í sinni heimabyggð og það er brotið á þeim mannréttindum þegar sett er löggjöf sem kemur hlutunum svo fyrir að menn neyðast til að flytja úr heimabyggðinni. Þau mannréttindi eru ekkert minna virði en mannréttindi annars staðar. Ég tek undir það sem fram hefur komið og ég vitnaði til í máli hæstv. utanríkisráðherra að það á ekki að aðgreina mannréttindi innan lands og erlendis. Ég tel það vel mælt.

Við getum ekki ráðið því, virðulegi forseti, hvort þær þjóðir sem kjósa munu í október nk. um hvaða ríki fara inn í öryggisráðið láti þetta mál hafa áhrif á sig eða ekki. Það er ekki á okkar valdi. Það er þeirra að meta fyrir hvað Ísland segist ætla að standa borið saman við það hvað svo gerir við álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem varðar tugi þúsunda Íslendinga. Menn hljóta að horfa til þess ef Ísland á að rísa undir því sem það segist vera í þessari kosningabaráttu, fyrirmynd annarra þjóða.

[16:00]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram þó að reyndar hafi verið komið víða við. Upphafsmaður umræðunnar, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, taldi að trúverðugleiki Íslands gæti verið í húfi vegna sjónarmiða mannréttindanefndarinnar, trúverðugleiki Íslands sem frambjóðanda til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna. Ég held að við verðum að reyna að meta stöðuna á réttan hátt og vara okkur á því að ofmetnast ekki í þessum málum frekar en öðrum.

Ég er ekki viss um það, hv. þingmaður, og ég tel mig reyndar hafa nokkuð góða tilfinningu fyrir því hvað menn eru að tala um varðandi öryggisráð Sameinuðu þjóðanna, ég er ekki viss um að sjónir heimsins beinist að Íslandi vegna þessarar niðurstöðu eða þessara sjónarmiða mannréttindanefndarinnar. Ég hygg að sjónir heimsins beinist að alvarlegri mannréttindabrotum sem eiga sér stað um allan heim.

Við hverja erum við að keppa þegar kemur að því að leita eftir sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna? Við erum að keppa við Austurríki og Tyrkland. Ég hlýt að lýsa furðu minni á sjónarmiðum sem mér finnst örla á í umræðunni af hálfu vinstri grænna, að þeir líti svo á að m.a. Tyrkland sé betur til þess fært að gæta mannréttindasjónarmiða eða almennra pólitískra sjónarmiða í öryggisráðinu en Ísland. Við Íslendingar hljótum að líta svo á að við séum vel til þess fallin að sitja þarna, við höfum mörgu að miðla, við höfum margt í farteskinu sem læra má af og þess vegna erum við tilbúin til að axla þá ábyrgð sem fylgir því að sitja í öryggisráðinu og tilbúin til að kosta því til sem þarf. Við getum ekki búist við því að fátækar þjóðir í Afríku séu tilbúnar að (Forseti hringir.) axla þá ábyrgð að sitja þarna og bera þann kostnað og vera svo ekki tilbúin til þess sjálf.

Stjórn fiskveiða, 1. umr.

Stjfrv., 272. mál (veiðar í atvinnuskyni). — Þskj. 305.

[16:03]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi á þingskjali 305, 272. máli þingsins, en þar er um að ræða breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, sem lýtur að því að kveða með skýrum hætti á um að það teljist veiðar í atvinnuskyni en ekki tómstundaveiðar þegar eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim sem nýta bátinn til fiskveiða. Sams konar frumvarp var flutt á síðasta vetri en var þá ekki afgreitt og er þess vegna flutt að nýju.

Það er meginregla samkvæmt íslenskum fiskveiðilögum að bátar þurfa að hafa nægilegan kvóta fyrir þeim afla sem þeir fá í kvótabundnum tegundum. Einu undantekningarnar frá þeirri meginreglu eru þær að heimilt er að stunda fiskveiðar í tómstundum til eigin neyslu. Þá er sjávarútvegsráðherra enn fremur heimilt að ákveða að afli sem fæst á til-

teknum opinberum sjóstangaveiðimótum teljist ekki til aflamarks enda sé hann einungis fénýttur til að standa straum af kostnaði við mótshaldið.

Nokkuð er um að aðilar, sem eiga eða gera út báta, bjóði þeim sem þess óska og gjald greiða að fara með bátunum í sjóferðir, m.a. til að renna fyrir fisk eða að nýta bátana til fiskveiða jafnvel án þess að fulltrúi útgerðar sé um borð. Áhugi á slíkum fiskveiðum virðist fara vaxandi, einkum meðal erlendra sportveiðimanna og er ástæða til að ætla og sannarlega vona að atvinnustarfsemi af þessum toga aukist umtalsvert á komandi árum.

Stundum eru þessir bátar einungis nýttir til fiskveiða en í öðrum tilvikum eru veiðar aðeins einn þáttur í þeirri afþreyingu sem boðið er upp á. Hvað sem því líður er ljóst að umræddir bátar eru nýttir í atvinnuskyni og eru fiskveiðar þáttur í þeirri nýtingu. Það er þess vegna eðlilegt og sanngjarnt að sömu grundvallarreglur gildi um þessa báta og eiga við um aðra báta sem eru nýttir í atvinnuskyni til fiskveiða, einkum hvað varðar þá kröfu að þeir hafi nægjanlegan kvóta fyrir kvótabundnum afla.

Að sjálfsögðu fæst mismikill afli við veiðar umræddra báta en þar sem það eru yfirleitt ferðamenn, erlendir og innlendir, sem veiðarnar stunda eru þeir sjaldnast í góðri aðstöðu til að taka aflann með sér og neyta hans sjálfir. Því getur verið heppilegt og hagkvæmt fyrir þá en þó sérstaklega fyrir hlutaðeigandi útgerð að geta selt aflann eða fénýtt hann á annan hátt.

Verði þetta frumvarp að lögum þurfa allir bátar sem eru nýttir á umræddan hátt að hafa leyfi til veiða í atvinnuskyni og nægjanlegar aflaheimildir fyrir kvótabundnum afla. Heimilt verður að selja afla sem fæst við þessar veiðar en afla sem fæst við tómstundaveiðar er hins vegar óheimilt að selja.

Gert er ráð fyrir að almennar reglur sem gilda um veiðar í atvinnuskyni eigi við um veiðar umræddra báta en þó er nauðsynlegt að ráðherra verði heimilt að setja sérstakar reglur um tiltekin atriði, svo sem varðandi skyldur skipstjóra og skýrsluskil. Það helgast af því að þær aðferðir sem eru hagkvæmastar og almennt eru viðhafðar við útgerð þessara báta og menn þekkja, geta verið nokkuð frábrugðnar því sem tíðkast við rekstur annarra atvinnubáta og eðlilegt er að tekið verði tillit til þess eftir því sem unnt er og lög leyfa.

Virðulegi forseti. Frumvarpi þessu er ætlað taka af allan vafa um að það teljist vera veiðar í atvinnuskyni í skilningi fiskveiðilaga þegar eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim sem nýta bátinn til fiskveiða. Það þýðir, eins og fyrr sagði, að sömu grundvallarreglur gilda um veiðar þessara báta og annarra báta sem eru nýttir í atvinnuskyni til fiskveiða. Með því er nauðsynlegs jafnræðis gætt og jafnframt skýrt hvaða kröfur eru gerðar að þessu leyti til þeirra sem gera umrædda báta út eða hyggjast hefja slíkan atvinnurekstur. Þetta er mikilvægt til þess að þeir sem í hlut eiga geti lagað sig að þeim kröfum og tekið tillit til þeirra við rekstur báta sinna og í þeim áætlunum sem þeir gera í sambandi við þá.

Ég vonast til að frumvarpið fái hér framgang og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og umfjöllunar hjá hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd.

[16:07]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það frumvarp sem hæstv. sjávarútvegsráðherra mælti hér fyrir er um að setja í kvóta allar veiðar sem stundaðar eru í sambandi við sjóstangaveiði og fiskveiðar ferðamanna.

Menn hafa verið að byggja upp atvinnugrein í kringum sjóstangaveiðina, ekki hvað síst í sjávarplássunum í kringum Vestfirði og reyndar víðar og eru miklar vonir bundnar við þessa atvinnugrein. Ég hygg að von sé á allt að 3.000 ferðamönnum á þessu ári aðeins á Vestfirðina til að stunda þessa grein og miklar væntingar eru bundnar við hana í heimabyggðunum til eflingar nýs atvinnulífs því að þetta er ný grein. Ef menn þurfa nú að kaupa fiskveiðiheimildir til að hægt sé að stunda þessa atvinnugrein kemur þar til nýr stofnkostnaður, viðbótarstofnkostnaður fyrir þessa ferðaþjónustugrein sem óvíst er að hún standi undir. Ég vil því spyrja ráðherra hvort hann haft gert sér grein fyrir því eða hvort það liggi fyrir hver sé kostnaður ferðaþjónustunnar á Vestfjörðum af kvótum eða í því að eiga kvóta, kaupa kvóta eða leigja kvóta, miðað við þá starfsemi sem fyrirhuguð er á þessu ári. Og í öðru lagi: Kemur til greina að úthluta sérstökum kvóta, sérstökum aflaheimildum eins og gert er þegar þorskur er veiddur til fiskeldis, (Forseti hringir.) sem ferðaþjónustubændur gætu þá fengið að ráðstafa en þurfa ekki að leysa til sín á fullu verði?

[16:09]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er erfitt að svara fyrri spurningunni sem hv. þingmaður lagði fyrir mig vegna þess að við vitum ekki forsendurnar. Við vitum í fyrsta lagi ekki hvað er líklegt að veiðist á þá báta sem gerðir verða út í sumar. Það eru mjög margir óvissuþættir því samfara og þess vegna er mjög erfitt að átta sig á þessu en auðvitað er þetta kostnaður. Þetta er hins vegar kostnaður sem ætti að vera auðvelt að velta inn á þá sem kaupa sér þessi veiðileyfi. Það er ekkert óeðlilegt við það að þeir sem fara til slíkra veiða og fénýta þennan afla séu undir svipaða sök seldir og aðrir sem stunda veiðar í því skyni að fénýta aflann. Þess vegna tel ég ekki eðlilegt í sjálfu sér að taka þennan flokk út fyrir sviga og segja að um þessa báta eigi að gilda allt aðrar og sérstakar reglur sem ekki gilda um aðra sem fara á sjó. Ég get því ekki tekið undir að það sé skynsamlegt að taka frá eitthvert aflamagn og færa sérstaklega til þessara báta. Ég tel miklu eðlilegra að þeir starfi innan almennari laga.

Eins og hv. þingmaður veit hafa hins vegar sum sveitarfélög, t.d. á Vestfjörðum, kosið að nýta hluta af byggðakvótum sínum í þessu skyni og það er ekkert óeðlilegt við það. Að mínu mati er það á margan hátt áhugaverð tilraun vegna þess að byggðakvótanum er ætlað að renna nýjum stoðum undir atvinnulífið í þessum smærri byggðum. Þess vegna er alls ekki óskynsamlegt, nema síður sé, að nota byggðakvótann í þessu sambandi.

Stóra málið er þá einfaldlega þetta: Hér er um að ræða útgerð báta sem í raun og veru gerir nákvæmlega sömu hluti og útgerðir annarra báta. Menn fara á sjóinn, menn fiska og selja afla sinn. Eina undantekningin er sú að þessir

bátar hafa ýmsar aðrar rýmri heimildir. Þarna er t.d. ekki um að ræða sömu kröfur um skipstjórnarréttindi og þess háttar og gerðar eru almennt til annarra báta. Það má því segja sem svo að löggjöfin sé (Forseti hringir.) að koma til móts við útgerðir þessara báta með ýmsum öðrum hætti.

[16:11]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil ítreka að hér er um nýja atvinnugrein að ræða sem miklar vonir eru bundnar við. Ekki síst í sjávarbyggðunum sem standa höllum fæti og hafa mátt beygja af. Ekki síst vegna rangláts fiskveiðistjórnarkerfis og kvótaúthlutunar sem var til umræðu áðan og mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur gert athugasemdir við að standist ekki stjórnarskrána vegna þess hvernig hún varð til í upphafi.

Þarna er komin ný atvinnugrein sem miklar vonir eru bundnar við og við viljum byggja hana upp og gefa henni möguleika. Ég geri ráð fyrir að ég og hæstv. sjávarútvegsráðherra séum sammála um að veita þessari nýju atvinnugrein alla þá möguleika sem kostur er, ekki síst í sjávarbyggðunum sem eiga undir högg að sækja. Þetta er líka örugglega arðvænleg atvinnugrein og hún þarf að byggjast upp. Hún þarf að leggja töluvert fjármagn í stofnkostnað, stofnbúnað, markaðssetningu o.s.frv.

Ég spyr hæstv. ráðherra hvort hann hafi látið kanna hvort þær aðgerðir sem hér er verið að leggja til án neinna sérstakra mótvægisaðgerða verði ekki of dýrar fyrir þessa nýju atvinnugrein. Hvort hún verði ekki kyrkt í upphafi ef henni verður gert að kaupa sig inn í fiskveiðiheimildir sem aðrar atvinnugreinar fengu upprunalega þegar kvótakerfið var sett á án þess að greiða fyrir þær. Hvort hún verði ekki kyrkt í byrjun með því að steypa henni inn í þetta kvótakerfi sem öllu ætlar að velta um koll í byggðunum vítt og breitt um landið ef ekki koma til mótvægisaðgerðir vegna þessarar nýju atvinnugreinar eða tekinn frá einhver sérstakur pottur sem ekki þarf að greiða fyrir.

[16:13]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og ég rakti í framsöguræðu minni áðan eru miklar vonir bundnar við þessa nýju atvinnugrein og stjórnvöld hafa fylgst með uppbyggingu hennar og reynt að koma til móts við þarfir greinarinnar.

Ein forsenda fyrir því að þessi atvinnugrein geti dafnað og lifað er sú að menn geti m.a. búið sér til viðbótartekjur með því að selja þann afla sem ferðamenn, sem kjósa að kaupa sér þessa þjónustu, draga að landi. Til þess að það sé hægt verðum við að skilgreina þessar veiðar sem veiðar í atvinnuskyni. Þetta eru auðvitað ekki tómstundaveiðar í þeim skilningi sem við höfum lagt í það hugtak. Við erum að byggja upp nýjan atvinnurekstur eins og hv. þingmaður sagði og með þessu frumvarpi er fyrst og fremst verið að opna þessari nýju atvinnugrein leið til að geta aukið tekjur sínar með því að selja aflann og fénýta hann með þessum hætti.

Ég veit ekki hvort hv. þingmaður á við það að taka eigi þessa atvinnugrein eina úr í sambandi við íslenskan sjávarútveg, að taka eigi þessa atvinnugrein, sem kannski fyrst og fremst útlendingar stunda, og gefa henni sérstakt færi á að fiska hér við land og selja aflann og fá tekjur án þess að hún lúti að öðru leyti þeim reglum sem í gildi eru um fiskveiðar á Íslandi. Ég trúi ekki að hv. þingmaður meini þetta. Ég held að hv. þingmaður hljóti að vera á einhverjum villigötum og sé ekki búinn að átta sig á málinu. Við höfum reynt að vinna þessi mál í góðri samvinnu við þá sem koma að þessari atvinnugrein og ég held að öllum sé ljóst að það er mikilvægt fyrir greinina að reglurnar um það hvernig hún á að starfa séu ljósar strax frá upphafi.

Margt bendir til þess að það geti orðið verulegur vaxtarbroddur í þessari grein og vonandi tekst svo vel til að hingað til lands komi margir ferðamenn sem sjái sér hag í því að kaupa þessa þjónustu og róa til fiskjar. Við vitum að það hefur fiskast vel á grunnslóðinni. Menn hafa verið að fá töluverðan afla og það er mikilvægt að þeir geti fénýtt aflann og þar með er þetta orðin atvinnubundin starfsemi. Þetta eru ekki tómstundaveiðar í þeim skilningi (Forseti hringir.) sem ég og hv. þingmaður hljótum báðir að leggja í það hugtak.

[16:16]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Í þessu máli, hæstv. sjávarútvegsráðherra, verður maður að skoða heildarmyndina og líka út frá þeim meginreglum sem gott fiskveiðistjórnarkerfi á að ganga eftir, þ.e. sjálfbærri þróun. Eru þessar veiðar sjálfbærar? Falla þær að hugmyndafræði um sjálfbæra þróun sem er aðalatriði þessa máls?

Í frumvarpinu er lagt til að veiðar í atvinnuskyni, ef eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim, falli undir kerfið. Ég velti þessu máli fyrir mér, ég set stórt spurningarmerki við þetta. Hæstv. ráðherra lýsti því yfir að margir óvissuþættir væru í þessu máli og ég er algjörlega sammála honum. Gengur frumvarpið ekki of langt? Er ekki seilst út fyrir svið þessara stærri veiða á Tálknafirði og víðar, inn í tómstundaveiðarnar? Yfirtekur þetta ekki allan pakkann? Yfirtekur þetta ekki líka neysluveiðar, til eigin neyslu á leigubátum? Þetta eru spurningar sem vakna í huga mínum og fleiri og ég geld varhuga við frumvarpinu. Ég verð reyndar að segja að það var margt brýnna sem þörf var á að laga í fiskveiðistjórnarkerfinu en þessi þáttur, en um það verður fjallað í sérstöku þingmáli á eftir.

Ég geld varhuga við frumvarpinu og ég tel það ekki alveg hugsað til enda. Ræða mín snýst frekar um spurningar og að varpa upp þeim álitaefnum sem upp koma en að lýsa einhverri endanlegri afstöðu. Ég get ekki stutt málið eins og það er lagt upp hér. Ég vil rökstyðja það að nokkru leyti.

Ég verð að minna á að þær veiðar sem um ræðir sem hófust, ef ég man rétt, á Tálknafirði og eru stundaðar frá Suðureyri og heimabyggð hæstv. ráðherra, Bolungarvík. Þær eru gagnmerk nýjung í ferðaþjónustunni, við erum öll held ég sammála um það. Það er engin tilviljun að þessar veiðar séu teknar upp í smærri sjávarbyggðum sem verst hafa farið út úr kvótakerfinu. Það má allt eins segja að þetta séu heimagerðar mótvægisaðgerðir hugsandi fólks í þessum byggðum sem reynir hvað það getur að búa í sínu þorpi, búa á sínum stað, og reynir að búa sér til atvinnu. Þetta eru

staðir sem hafa farið verulega illa út úr kvótakerfinu, ýmist hefur kvótinn verið seldur brott eða skertur svo verulega að það hafi ekki verið fjárhagslegar forsendur til atvinnuveiða.

Það er algjörlega ljóst mál að þessar veiðar hafa stóreflt þessar byggðir. Þær hafa að nokkru leyti snúið vörn í sókn. Ég hef áhyggjur af því að ef grannt er skoðað í þessum mjög opna texta að frumvarpið kunni að koma þessum veiðum í uppnám. Ég hygg líka að frumvarpið kunni að koma því í uppnám að menn veiði til eigin neyslu, hvort sem um er að ræða Íslendinga eða útlendinga, eftir því hvernig þeir kjósa að haga sér varðandi neysluveiðarnar. Á sama tíma og þetta gerist, þetta frumvarp kemur fram, er hins vegar opnað fyrir heimildir fyrir togveiðar á grunnslóð fyrir Suðurlandi og víðar. Það tel ég mjög alvarlegt mál miðað við stöðu þorskstofnsins.

Það eru svo, eins og hæstv. ráðherra sagði, afar margir óvissuþættir í þessu máli. Ég verð að segja það, hæstv. ráðherra, að rökstuðningurinn í frumvarpinu er að mínu mati ónógur. Það skortir tölulegar upplýsingar, það eru engar tölulegar upplýsingar um heildarveiði samkvæmt þessu, hvaða áhrif það hafi á kvótakerfið sem slíkt hvort þessar veiðar skapi einhvern vanda — þær eru auðvitað vistvænar eins og frekast getur orðið — hvort einhver hætta sé á að hróflað sé við markmiðum fiskveiðistjórnarkerfisins. Eru þessar veiðar til þess fallnar að spilla fyrir markmiðum fiskveiðistjórnarkerfisins? Getum við svarað því játandi eða neitandi? Ég get svarað því með því að fara í þessi markmið og fullyrt að frumvarpið gengur í það minnsta gegn tveimur meginmarkmiðum þess.

Fiskveiðistjórnarlögunum er ætlað að vernda fiskstofna og þeim er ætlað að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra. Er einhver hætta á ferðum varðandi fiskstofna fyrir þessar stangaveiðar, sjóstangaveiðar? Er hún fyrir hendi? Erum við að setja fiskveiðistjórnarkerfið í uppnám? Það er algjörlega órökstutt í þessu frumvarpi og meðan ekki liggur fyrir sönnun fyrir því að við séum að setja þetta kerfi í uppnám eigum við að leyfa þessu að halda áfram eins og það er. Þar með er ég ekki að segja að hæstv. ráðherra eigi ekki að fylgjast með, afla gagna og upplýsinga, skrá niður tölur og sjá hvaða áhrif þetta hefur. En í dag liggur ekkert á borðinu um það að ástæða sé til að takmarka þessi atvinnuréttindi. Sá sem það gerir hefur sönnunarbyrði fyrir því að það sé réttlætanlegt. Það er mín nálgun. Engar rannsóknir á þessum þætti liggja fyrir. Eru þessir ferðaþjónustuútgerðarmenn á Tálknafirði að spilla fiskstofnum fyrir Vestfjörðum? Eða í Bolungarvík? Getum við svarað því játandi svo að víst sé? Ég get það ekki, þetta eru vistvænar veiðar.

Það er algjörlega öruggt, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að frumvarpið gengur gegn hinum tveimur meginmarkmiðum fiskveiðistjórnarlaganna, þ.e. að treysta atvinnu og efla byggð í landinu. Frumvarpið gengur gegn þessum brýnu markmiðum og ekki var á slæmt ástand bætandi á þessum stöðum. Ég verð að segja alveg eins og er, hæstv. ráðherra, að mér finnst frumvarpið vera hreintrúarstefnufrumvarp, smásmugulegt, og ekki taka á þeim vanda sem blasir við og við séum að þessu leyti komin út í öfgar nema ég sé sannfærður um það í umfjöllun fyrir sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd að fiskstofnarnir séu í voða út af þessu. Ég ítreka að það breytir því ekki að það þarf að fylgjast hér með.

Af því að ég sagði í upphafi ræðu minnar að frumvarpið væri of víðtækt, hæstv. sjávarútvegsráðherra, á ég við að það tekur til allra þessara veiða. Það er mjög mismunandi hvernig að þeim er staðið. Það eru skoðunarferðir sem eru farnar á bátum, klukkutíma eða tveggja til þriggja tíma ferðir, þar sem í gangi er hvalaskoðun, fuglaskoðun og náttúruskoðun í víðustu merkingu. Hluti af þessari fjögurra tíma ferð er kannski hálftíma til þriggja kortera stopp þar sem hver ferðamaður um borð getur gripið í sjóstöng og veitt einn, tvo, þrjá, fjóra fiska, tíu fiska kannski, bara til að upplifa þá ánægju og spennu sem því fylgir.

Síðan er hin hliðin á þessum peningi, útgerðin eða ferðaþjónustan frá þessum smærri stöðum, t.d. Tálknafirði, Suðureyri og Bolungarvík, þar sem útlendingar og fleiri koma í stórum stíl, sem betur fer, og veiða hugsanlega meira, einhver hundruð kílóa. Ég sé ekki betur, og ég spyr. Mér sýnist frumvarpið taka á hvoru tveggja og ég spyr: Tekur það til þess ef ég leigi bát til veiða til eigin neyslu? Samkvæmt orðanna hljóðan gerir það það. Er það markmiðið? Ég hefði kosið, ef á að feta inn á þessa slóð, að breyta fiskveiðistjórnarlögunum, að fyrst væri vandinn greindur og aflað tölulegra upplýsinga og athugað gjörla hvort einhver hætta sé á ferðum fyrir fiskstofna við landið. Ganga þessar veiðar gegn meginreglunni um sjálfbæra þróun? Fyrr get ég ekki samþykkt það.

Í öðru lagi má skoða hvort ekki eigi að setja einhver mörk. Eigum við að vera að eltast við tíu fiska eða eigum við að setja einhver mörk á þessa báta, ef aflinn fer yfir ákveðið hámark gilda lögin? Við eigum ekki að eltast við smámuni í málum sem geta lagt stein í götu þessarar merku nýjungar í ferðaþjónustu. Við eigum ekki að gera það, við eigum ekki að taka þá áhættu, sér í lagi þegar þær byggðir sem ég nefndi á nafn áðan eiga í hlut, byggðir sem standa afar illa.

Ég verð líka að benda á að þeir sem hafa stundað ferðaþjónustuna og fiskveiðar í samblandi við hana hafa átt í umtalsverðum erfiðleikum við að kaupa kvóta því að margir þeirra veiða út á kvóta þegar þó að þetta frumvarp virðist teygja sig miklu lengra en til þessara aðila. Þeir hafa átt í miklum erfiðleikum og ég velti fyrir mér og spyr hæstv. ráðherra hvort hann vilji beita sér fyrir því að efla þá byggðakvótann til þess sérstaklega að mæta þessum veiðum. Það væri afar skynsamleg mótvægisaðgerð sem væri hægt að hrinda af stað strax vegna þess að samkvæmt lögum um fiskveiðistjórn hefur, ef ég man rétt, hæstv. ráðherra leyfi til að breyta úthlutun innan fiskveiðiársins, að vissu marki.

Ferðaþjónustuútgerðarmenn á Tálknafirði lentu í erfiðleikum síðsumars vegna kvótans, það var ekkert framboð, og nú þegar búið er að ákveða skerðingu í þorski um 30% blasa við miklir erfiðleikar í þessari ferðaþjónustu næsta sumar. Ég þykist vita að hæstv. ráðherra hafi skilning á þeim vanda og ég beini þeim eindregnu tilmælum til hans að íhuga það vel og vandlega og bæta í byggðakvótann beinlínis til að styrkja slíka starfsemi á þessum stöðum sem ég veit að hæstv. ráðherra þekkir betur til en sá sem hér stendur.

Það kemur sem sagt til greina að setja mörk, það sé leyfilegt að veiða að ákveðnu marki og kvótabinda fyrir of-

an það. Það kemur líka til greina sjálfstæð kvótaúthlutun til þessarar ferðaþjónustu, eins og ég nefndi, í gegnum byggðakvóta eða með öðrum hætti. Til þess hefur ráðherra heimild. Ég minni á að önnur starfsemi í Djúpinu, þorskeldi eða fiskeldi í sjó, fær sérstaka úthlutun. Það er atvinnustarfsemi sem ég set samasemmerki við. Þetta treystir byggðina við Djúpið og byggðirnar þar sem þorskeldið fer fram. Þetta er af nákvæmlega sama meiði þótt ólíkt sé, ferðaþjónusta og þorskeldi.

Það má líka hugsa sér að úthluta til þessara veiða í rannsóknarskyni, það er líka hugsun bak við það. Aðalatriðið er að skoða hvort þessar veiðar eins og þær eru stundaðar í dag gangi gegn markmiðum okkar í fiskveiðistjórnarlögunum. Fyrir því ber hæstv. ráðherra sönnunarbyrði. Þetta eru sannarlega vistvænar veiðar og eins og málið er hér lagt fyrir núna get ég ekki stutt það. Auðvitað mun hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd skoða það ítarlega og vonandi m.a. svara þeim spurningum sem ég hef hér lagt upp með.

[16:29]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég hef ekki sömu áhyggjur og hv. þm. Atli Gíslason. Ég held einmitt þvert á móti að frumvarpið muni styrkja stöðu hinnar nýju atvinnugreinar sem nú er verið að byggja upp. Frumvarpið sem hér liggur fyrir í dag um stjórn fiskveiða og við ræðum um, snýr að því að það verði að teljast veiðar í atvinnuskyni ef eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim sem nýta bátinn til veiða, það er grundvallaratriði. Það mun einnig styrkja stoðir undir ferðaþjónustu, sérstaklega á landsbyggðinni, vil ég taka fram, því að þar hafa menn sérstaklega hugað að þessum málum. Nú þegar hafa verið stofnuð ferðaþjónustufyrirtæki á Vestfjörðum sem sinna þessari tegund ferðaþjónustu. Bundnar eru miklar vonir við að frístundaveiðar verði í hinum dreifðari byggðum þar sem gerðar hafa verið alvarlegar tilraunir til þess að breikka grundvöll atvinnulífsins. Ég vil kalla þær ferðaþjónustuveiðar og þær eru góð stoðgrein við ferðaþjónustu. Það er mjög mikilvægt að byggja á styrkleikum hvers byggðarlags. Því má leiða líkur að því að þar sem menn þekkja best til í smábátaútgerð geti orðið til nýr sproti á grein atvinnulífs minni byggðarlaga. Bæði er til staðar mikilvæg þekking og reynsla en einnig sá stofnbúnaður sem þarf til þess að stofna slík fyrirtæki. Ný og aukin verkefni fást með þessum hætti fyrir bátaflotann og þá meiri arður af þeirri fjárfestingu sem í honum liggur.

Komið hefur fram í viðtölum við sveitarstjórnarmenn og hagsmunaaðila, t.d. á Vestfjörðum, að þeir líti vongóðir til tækifæra í þessum geira ferðaþjónustunnar. Það hefur sýnt sig að Þjóðverjar hafa verið sérstaklega áhugasamir um fiskveiðar af þessu tagi. Flugvélafarmar af ferðamönnum frá Þýskalandi hafa sótt Vestfirði heim nokkur undanfarin sumur. Ég nefni hér sérstaklega Vestfirði vegna þess að þar hafa menn verið ákaflega framsæknir á þessu sviði en auðvitað hefur verið hugað að ferðaþjónustu af þessum toga víðar og hún hefur verið stunduð þannig að ég tel þetta mikilvægt mál fyrir alla landsbyggðina.

Auðvitað er mjög mikilvægt að þessi tegund ferðaþjónustu verði markaðssett og seld með heildstæðum hætti svo að sem mestur virðisauki geti orðið til við þjónustu ferðamanna sem í hana sækja. Það er meginatriðið sem við verðum að huga að þegar við sköpum eitthvað sem orðið getur styrk stoð undir atvinnulífi hinna smærri byggðarlaga á landsbyggðinni.

Þá er auðvitað ekki síður mikilvægt að lögð sé áhersla á að meðferð afla sé góð og almennt sé fylgt þeim reglum sem gilda við veiðar í atvinnuskyni. Því er frumvarpið mikilvægt til að undirstrika að hér er um veiðar í atvinnuskyni að ræða, það er algjört grundvallaratriði, af því að byggð er upp atvinnugrein. Þetta eru ekki einhvers konar hobbýveiðar. Þess vegna er mjög mikilvægt að nægjanlegar aflaheimildir séu til staðar í kvótabundnum tegundum til þess að hægt sé að stunda veiðar af þessu tagi.

Þegar sams konar mál lá fyrir sjávarútvegsnefnd á síðasta vetri var leitað eftir afstöðu margra til málsins og rétt er að taka fram að almennt voru jákvæð viðbrögð við frumvarpinu. Fram komu þó atriði, einkum tvö, sem sjávarútvegsnefnd athugaði sérstaklega eins og fram kemur í nefndarálitinu frá þeim tíma.

Í nefndaráliti frá 133. löggjafarþingi um mál af sama toga segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Hið fyrra varðar sjónarmið um jafnræði en frumvarpið virðist bjóða þeirri hættu heim að ýmsar útgerðir gætu hafið að stunda fiskveiðar undir yfirskyni frístundafiskveiða í því augnamiði að koma sér undan íþyngjandi reglum á sviði fiskveiðistjórnar og spara sér um leið kostnað. Síðara atriðið varðar það að ákveðinnar réttaróvissu virðist hafa gætt varðandi það hvaða kröfur eigi að gera til skipstjórnar frístundafiskveiðiskipa og hvort um það atriði gildi reglur um fiskiskip, farþegaskip, skemmtibáta eða jafnvel einhver önnur skip.“

Á þeim tíma brást sjávarútvegsnefnd við þessum athugunarefnum og lagði til breytingar á því sem m.a. sneri að því að skýra betur um hvaða fiskveiðiflota væri að ræða. Þar var m.a. tekið fram að einungis yrði heimilt að stunda fiskveiðar með stöng og handfærum án sjálfvirknibúnaðar.

Auðvitað var farið vel yfir málið á þeim tíma og nokkuð margir aðilar kallaðir til þess að ræða það og eins og ég nefndi kom inn þó nokkuð af umsögnum við frumvarpið. Ég reikna með því að við sem nú sitjum í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd þingsins munum skoða þessi atriði sérstaklega og önnur þau sem upp munu koma í umfjöllun málsins. Við munum örugglega skoða þau atriði sem hv. þm. Atli Gíslason nefndi hér að hann vildi fá svör við áður en hann gæti samþykkt frumvarpið eins og það liggur fyrir.

[16:36]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það veldur mér vonbrigðum að hv. formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, Arnbjörg Sveinsdóttir, skuli ekki deila neinum þeim áhyggjum sem ég hef lýst hér en ég vonast nú til að nefndarstarfið þróist á annan veg. Eins og ég skil frumvarpið liggur það fyrir að jafnvel afli til eigin neyslu fari þarna undir, við það eina að ég leigi bát til að afla til eigin neyslu fari það þarna undir.

Hv. þingmaður sagði að það væri mikilvægt fyrir landsbyggðina og því erum við örugglega öll afar sammála en við blasir að kvóti verður ekki til staðar, ekki verður framboð á kvóta næsta sumar. Í ágúst sl. lentu þessir atvinnurek-

endur eða fiskveiðiferðaþjónustumenn í vandræðum vegna kvóta og það er algjörlega ljóst að það verður erfiðara næsta sumar. Hvað vill hv. þingmaður gera í þeim efnum? Er hv. þingmaður sammála því að kerfið taki yfir allan pakkann, ef ég má orða það þannig, þ.e. frá því að menn veiði einhver hundruð kíló á dag á þessum bátum sem eingöngu eru gerðir út á sjóstöngina frá Tálknafirði, Suðureyri, Bolungarvík og víðar, yfir í það að veidd séu fáein kóð, fáein kíló? Ég sé ekki betur en að frumvarpið taki yfir allan þennan pakka. Það tel ég alveg óásættanlegt og ég spyr hv. þingmann hvort hún vilji bregðast við því með því að setja til að mynda einhver mörk sem heimild er upp að án þess að fara í gegnum allt þetta skrifræði sem ella blasir við?

[16:38]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nei, ég hef ekki sömu áhyggjur og hv. þm. Atli Gíslason. Það er sjálfsagt að við athugum hvort þetta breyti í einhverju stöðu þeirra fiskveiða sem við höfum leyft þar sem menn veiða til eigin neyslu og við förum yfir það í nefndinni. Það er ekki meiningin með frumvarpinu.

Hins vegar vil ég benda á að það er þó nokkurt magn sem veitt er undir formerkjum tómstundaveiða. Ég er ekki með þær tölur á hreinu en fram kemur í umsögn Reiknistofu fiskmarkaða frá því í febrúar 2007 að til Reiknistofu fiskmarkaðar hafi farið í gegn 163 tonn af fiski veiddum á sjóstöng og aflaverðmæti þess afla hafi verið (Gripið fram í.) 23,7 millj. kr. Það nær náttúrlega ekki yfir allan þann afla sem veiðist með þessum hætti. Ég vil einungis benda á að ef við lítum til markmiðs fiskveiðistjórnarlaganna er mjög skynsamlegt að hafa yfirlit og stjórn á því hversu mikið magn kemur á land með þessum hætti og hvernig við nýtum fiskstofnana okkar. Það er eðlilega í samkeppni við þær atvinnuveiðar sem stundaðar eru. Við verðum auðvitað að huga að því hversu mikið magn (Forseti hringir.) verður veitt með þessum hætti, ferðaþjónustuveiðar eða frístundaveiðar.

[16:41]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hygg að hv. þingmaður hafi komið þarna að kjarna málsins. Það er algjörlega ljóst að ekkert liggur fyrir um hvort þær veiðar sem stundaðar hafa verið og það litla magn sem hér var nefnt, 163 tonn, breyti nokkru um fiskistofna við landið eða hagkvæmni vinnslunnar. Því fer víðs fjarri. Þetta er innan við prósent, þetta er smáræði.

Ég hygg að farsælast í þessu máli væri að hæstv. sjávarútvegsráðherra drægi frumvarpið til baka, aflaði ítarlegri upplýsinga um magnið og hvort þetta fari gegn markmiðum fiskveiðistjórnarlaganna, hvort þetta spilli fiskstofnum, hvort þetta minnki hagkvæmni veiða o.s.frv. Það yrði skoðað vandlega, vandinn yrði greindur. Ef vandinn er raunverulegur yrði að því loknu lagt fram frumvarp í þessa veru. Að mínu mati er algjörlega fráleitt að skella á borðið frumvarpi þar sem engin greining eða tölulegar upplýsingar liggja fyrir. Það finnst mér vera langt gengið. Það er alveg ljóst í mínum huga að ástæða er til að hafa áhyggjur af því að frumvarpið muni ganga gegn þeim markmiðum að treysta byggð í landinu. Þá er betur heima setið. Þá er betra að gaumgæfa málið í botn og leggja það vandlega undirbúið fyrir þing ef raunveruleg þörf er fyrir frumvarpið.

[16:43]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það hefur náttúrlega margkomið fram hjá ferðaþjónustuaðilum sem hafa verið að byggja upp þessa þjónustu, m.a. á Vestfjörðum, að þeir telja nauðsynlegt að fá þennan grundvöll undir starfsemi sína.

Ég vil einnig benda á að Hafrannsóknastofnun, sem ég veit að sumir hverjir — ég held reyndar að hv. þm. Atli Gíslason sé ekki í þeirra hópi, hann hafi jafnvel viljað taka mark á þeirri ágætu stofnun — en í þeirra áliti kemur fram að frumvarpið sé nauðsynlegt og til þess fallið að stuðla að því að heildarafli fari ekki umfram það sem stjórnvöld ákveða á hverjum tíma. Það er auðvitað mikilvægt atriði, menn eiga ekki að hunsa þau markmið sem við setjum um sjálfbæra nýtingu fiskstofna. Við verðum því að hafa þar allt með í myndinni, m.a. þessar veiðar. Ég er algjörlega ósammála hv. þingmanni í því að það gangi gegn eflingu byggðar í landinu. Þvert á móti koma þeir sem helst hafa hugað að þessari tegund ferðaþjónustu úr smærri byggðum þar sem menn hafa þekkingu og reynslu á sviði smábátaútgerðar. Þess vegna er augljóst að fólk í smærri byggðum mun nýta sér þetta og víða hefur komið fram að þarna eru góð tækifæri fyrir minni byggðarlög til að byggja upp ferðaþjónustu og um leið að treysta byggð í landinu.

[16:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Síðustu 24 árin höfum við verið að brjóta mannréttindi varðandi það fiskveiðistjórnarkerfi sem við búum við. Ég hefði lagt það til að við ykjum ekki á mannréttindabrot með þessu frumvarpi. Frumvarpið er beinlínis til þess að valda hærri skaðabótakröfum á hendur ríkinu en ella. Ég legg því til að það verði dregið til baka.

Við höfum verið að mismuna Jóni og séra Jóni, þeir hafa ekki staðið jafnir. Um það snýst álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, um mismunun, jafnrétti og atvinnufrelsi. Frumvarpið eykur mismununina. Það segir að Jón megi ekki veiða en séra Jón megi veiða. Um það snýst þetta. Ef einhver ætlar að fara að verða sér út um kvóta til þessarar útgerðar, gera út á sjóstöng, þarf hann að leigja dýrum dómi veiðiheimildir af þeim sem fékk þær gefins eða keypti þær fyrir litla peninga.

Þeir sem hafa tjáð sig um þessi mál hjá Samfylkingunni hafa lýst því yfir að þeir vilji fara að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, þeir vilji skoða þessa hluti. En mér sýnist að sjálfstæðismenn, sem keppast við að lýsa því yfir að ekki þurfi að fara eftir þessu, ætli að verða mannréttindaníðingar. Ég segi mannréttindaníðingar þegar þeir ætla ekki að laga slíkt mál eins og mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna leggur til að við gerum.

Af hverju tek ég svo stórt upp í mig? Það er út af því að með þessu frumvarpi á að halda áfram að mismuna fólki, bæði á landsbyggðinni og annars staðar. Fólk hefur lýst því yfir hér í dag að það megi helst ekki tala um framboð okkar til öryggisráðsins annars vegar og mannréttindanefnd Sam-

einuðu þjóðanna hins vegar. Við ætlumst til þess að okkur sé treyst af því við séum svo góð á öllum sviðum og sérstaklega í mannréttindamálum. En við erum að brjóta mannréttindi. Það hefur verið ömurlegt að hlusta á málflutning margra sjálfstæðismanna hér í dag og í fjölmiðlum síðan upp kom að við værum að fremja mannréttindabrot.

Verið er að tala um innan við 200 tonn í öllum tegundum sem fara í þessa sjóstangaveiðibáta. Það er eins og hver annar brandari að menn skuli vera að eltast við að stoppa þær veiðar. Þetta er lítið brot af því sem lendir í brottkasti. Þetta er lítið brot af því sem er landað fram hjá vigt og með ýmsum öðrum aðferðum komið fram hjá.

Í frumvarpinu er líka gert ráð fyrir því að ráðherra geti haft áhrif á það hvort skipstjórnarréttindi þurfi á þessa báta sem eru að róa. Ég hefði haldið að vegna öryggismála væri mjög eðlilegt að skipstjórnarréttindi og vélstjóraréttindi þyrfti á þessa báta eins og aðra jafnstóra báta. Bara öryggisins vegna. Þessir bátar sigla um sama sjó og aðrir sem þurfa að hafa réttindi til að sigla.

Ég hefði lagt það til að menn væru ekki að bjóða upp á það að skaðabótakröfur verði hærri en ella, að þeir dragi frumvarpið til baka og bíði a.m.k. í 180 daga með að berja slíkt frumvarp í gegn. Það verður þjóðinni dýrkeypt að þurfa að borga skaðabætur vegna þeirra mannréttindabrota sem hafa átt sér stað síðustu 24 árin. Ég vil þá taka fram að það eru þeir sem ekki hafa fengið að veiða sem eiga skaðabótarétt. Það eru ekki sægreifarnir sem eru handhafar kvótans sem eiga rétt á bótum þó að aflamark verði tekið af þeim til að gera kerfið réttlátt þannig að allir standi jafnir, bæði Jón og séra Jón.

Ég skora á hæstv. ráðherra og meiri hlutann hér í þinginu sem leggur þetta fram, þetta er stjórnarfrumvarp, að draga það til baka og forðast að mynda meiri og hærri skaðabótarétt fyrir þá sem er verið að mismuna í þessu tilfelli.

[16:51]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson kallar hér fram í hvort verið sé að stinga menn í bakið. Ég hygg nú að það sé ekki markmiðið með frumvarpinu að gera það og geri þau orð ekki að mínum. En ég vil þó víkja að þessu máli og þá ekki síst með hagsmuni hinnar nýju atvinnugreinar í huga.

Hv. þm. Atli Gíslason, þingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og fulltrúi flokksins í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd, fór ítarlega í gegnum grundvallaratriði í málinu, hvort þær aðgerðir sem boðaðar eru í frumvarpinu séu nauðsynlegar til þess að ná fram meginmarkmiðum fiskveiðistjórnarkerfisins, (**Gripið fram í:** Hann talaði ekkert um mannréttindabrot.) að vernda fiskinn í landinu. Fiskurinn á sín réttindi. Hvort aðgerðirnar eru andstæðar því að vernda fiskinn. Nei. Hvort veiðar ferðaþjónustuaðila skapi ekki arðbæran grundvöll eða rekstur á fiskveiðistjórnarkerfinu. Hann kallaði eftir tölulegum upplýsingum hvað það varðar, hvort óhagkvæmara væri að veiða fiskinn með þessum hætti fyrir þjóðarbúið. Það liggur ekki fyrir.

Þetta eru tvö, þrjú grundvallaratriði íslenska fiskveiðistjórnarkerfisins, að vernda fiskstofnana í landinu og sjálfbæra nýtingu auðlindanna, að hún sé nýtt samkvæmt lögum um sjálfbæra þróun, að hún efli atvinnulíf og byggð um allt land og í þriðja lagi að nýting á auðlindinni sé hagkvæm og arðbær. Öll þessi þrjú atriði ráða því hvað er hagkvæmast að gera í sambandi við sjávarútveginn.

Ég tek því undir þau orð hv. þm. Atla Gíslasonar að svör við þessu þurfi að liggja fyrir áður en fram koma ný frumvörp um skerðingu eða takmörkum á atvinnugreinum sem vilja nýta sér sjávarauðlindina með þeim hætti sem við þekkjum og erum að byggja upp.

Atvinnuvegur sem tengist sjóstangaveiði hefur verið að byggjast upp nú á síðustu árum og miklar vonir eru bundnar við hana. En það er alveg ljóst að þessi nýja atvinnugrein þarf að leggja í gríðarlega miklar grunnfjárfestingar, kaup á bátum, markaðssetningu og margt fleira. Það tekur allt tíma og ekki er hægt að ætlast til þess að greinin geti á einhverjum örfáum árum greitt þann stofnkostnað.

Það skiptir því máli að aðgengi að þeirri auðlind, sem við erum hér að tala um og gert er út á, sé með þeim hætti að það kyrki ekki nýja atvinnugrein í fæðingu með því að byrja að krefja hana um að greiða fullu verði kaup á aflaheimildum, aflaheimildum sem aðrar atvinnugreinar sjávarútvegsins fengu með réttu eða röngu í upphafi vega þess kvótakerfis sem verið er að vísa til. Frumvarpið er auk þess bara einn liður í kvótakerfinu sem við höfum talið vera ranglátt í heild sinni.

Ég vil ítreka spurningar mínar til hæstv. sjávarútvegsráðherra, um tölulegan grunn þessa frumvarps. Hve mikið er gert ráð fyrir að verði veitt? Hvernig er fjárhagsstaða sjóstangaveiðinnar? Hvernig er hún í stakk búin til að taka á sig þessar opinberu álögur, að greiða sérstaklega fyrir fiskveiðiheimildirnar? Verður því mætt með einhverjum hætti? Það var jú gert með fiskeldið, þorskeldið, þá var sérstökum kvóta úthlutað til þeirra aðila sem máttu síðan veiða þorsk til áframeldis. Fordæmin eru fyrir hendi innan núverandi kerfis, að úthluta ákveðnum fiskveiðiheimildum til þessarar atvinnugreinar.

Ég vil minna á þær miklu væntingar sem bundnar eru við þessa grein. Gert er ráð fyrir því að á árinu 2008 komi um 3.000 manns, veiðimenn, til landsins. Ég vil ekki tala niður til þeirra þótt það séu útlendingar sem komi og veiði hér og leggi fjármagn til. Við seljum jú fiskinn okkar til útlanda og það eru útlendingar sem borða hann þar. Mér finnst það því hið besta mál að hingað komi erlendir aðilar og veiði á sjóstöng.

Gert er ráð fyrir því að gjaldeyristekjur af þessum 3.000 mönnum geti með beinum hætti verið 1,5–2 milljarðar kr. eða þar um bil. Þetta snertir þær byggðir þar sem verið er að skerða möguleika til að nýta sér auðlindina til atvinnusköpunar í gegnum kvótakerfið og niðurskurð kvóta. Áður en gripið er til jafníþyngjandi aðgerða gagnvart nýrri grein verða menn að gera sér grein fyrir hvað þeir eru að gera og hvernig þeir ætla þá að fylgja því eftir. Þeir geta ekki unnið þetta á grunni einhverrar sértrúarhugsjónar eða hugmyndar um að allt verði þetta að vera inni í þessu óréttláta kvótakerfi, sama hvað tautar og raular.

Einnig má velta því fyrir sér hvort hægt sé að fara svipað að með þennan afla og með Hafró-aflann, verðmæti þess afla sem bátar koma með að landi, undirmálsfisk o.s.frv.,

fer til Hafrannsóknastofnunar. Velta má því fyrir sér að andvirði þessa fisks renni í sjóð í viðkomandi byggðarlagi til eflingar atvinnulífi þar ef menn vilja ekki að ferðaþjónustuaðilinn geti fénýtt aflann af því að hann hefur ekki greitt fyrir aflaheimildir.

Ég vil benda á að sá afli sem þessir bátar fá er af margvíslegum toga og gæðin geta verið mjög misjöfn. Verðgildið á aflaheimildum, hvort sem þær eru leigðar eða keyptar, tekur í rauninni ekkert tillit til gæða þess afla sem verið er að landa. Þetta er innfjarðarafli og innfjaðarfiskur, mismunandi að stærð, gerð og gæðum.

Það er því mjög ósanngjarnt út frá þeim grunni, finnst mér, að krefjast þess að umræddir aðilar kaupi eða leigi aflaheimildir á sömu kjörum og gerist á almennum mörkuðum ef menn vilja vinna á þeim grunni. Mörg atriði eru því óljós í þessu máli og það á að draga þau fram og kanna áhrif frumvarpsins áður en það er lagt fram.

Hver er þá munurinn á því að veiða fisk bara í strandveiðum, að standa á bryggjunni og veiða? Við erum að rækilega athuguðu máli að fara út í býsna mikla vitleysu, ef fylgja á því sem lagt er upp með í frumvarpinu.

Hæstv. sjávarútvegsráðherra sagði að verið væri að koma til móts við þau fyrirtæki sem hafa verið að byggja sig upp varðandi ferðaþjónustu og stangaveiði á annan hátt. Það er nú ósköp lítið sem verið er að gera þar, það verð ég að segja. Ég er hér með útprentun á frétt frá 28. júní þar sem talað var um klasaverkefnið *Sjávarþorpið á Suðureyri.* Þar er vitnað í Elías Guðmundsson. Hætta verður því verkefni vegna þess að opinberir aðilar komu ekki að því máli eins og vænst hafði verið. Mér er ekki kunnugt um neinar sértækar aðgerðir af hálfu opinberra aðila til þess að styðja við uppbyggingu á þeim ferðaþjónustuverkefnum sem þarna er um að ræða. Jafnvel síður en svo því að með sameiningu Sparisjóðs Vestfjarða og Sparisjóðs Keflavíkur fæ ég ekki betur séð en erfiðara sé orðið að eiga viðskipti við sparisjóðinn, því að Sparisjóður Keflavíkur geri mun harðari kröfur um veð, arðsemi o.s.frv. Ég veit ekki hvort satt er, en þessar sögur berast og ég hef af því áhyggjur og kæmi mér reyndar ekkert á óvart að þetta væri svo. Hið opinbera er því ekki að koma svo mjög að þessum málum.

Ég tek því undir hin afar sterku og rökstuddu varnaðarorð sem hv. þm. Atli Gíslason hafði hér áðan í ræðu sinni um að allir þættir þessa máls verði grandskoðaðir og áhrif á uppbyggingu og þróun atvinnugreinarinnar, möguleika hennar, sem menn bundu miklar vonir við, og ekki síst áhrif á sjávarbyggðirnar á Vestfjörðum. Ekki veitir af. Það verði vandlega skoðað áður en frumvarp um að skattleggja með beinum hætti ferðaþjónustu sem tengist sjóstangaveiðunum verður að lögum. Ég hélt að sú atvinnugrein þyrfti á einhverju öðru að halda en þeirri lagasetningu sem hæstv. sjávarútvegsráðherra beitir sér fyrir. Ég skora á menn, og tek undir orð hv. þm. Atla Gíslasonar þess efnis, að hægja á ferðinni, kalla frumvarpið til baka og reyna að vinna heimavinnuna sína hvað varðar uppbyggingu þessarar atvinnugreinar sem byggist á sjóstangaveiði frá sjávarútvegsplássunum.

[17:03]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil leiðrétta hv. þm. Jón Bjarnason að því leyti að hann talar um að erfiðara sé að fá fyrirgreiðslu til að kaupa kvóta eftir að sparisjóður á Ísafirði, ekki rétt? sameinaðist Sparisjóði Keflavíkur. Allir bankar hafa sett stopp á fyrirgreiðslu vegna lána til kvótakaupa og kannski ekki síst eftir að (Gripið fram í.) þetta álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Strax á haustdögum eftir niðurskurð í þorskkvótanum dróst fyrirgreiðsla til varanlegra kvótakaupa verulega saman. Kannski einhverjir þeirra hafi áttað sig á því að þróunin síðustu missirin er komin út í tóma vitleysu, eins og stundum er sagt.

[17:05]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður hefur kannski ekki heyrt hvað ég sagði varðandi aðkomu fjármagns að uppbyggingu atvinnufyrirtækja hér. Ég nefndi ekki sérstaklega kvótakaup eða annað því um líkt. Ég benti á að þessar nýju atvinnugreinar hafa ekki fengið svo mikið framlag af opinberu fé. Ég benti líka á að fjárstuðningur heima fyrir, sem byggðist oft og tíðum á viðskiptavelvild sparisjóðanna, ekki síst á Vestfjörðum, gæti einnig verið í nokkuð öðru ljósi eftir að Sparisjóður Vestfirðinga hefur sameinast Sparisjóði Keflavíkur.

Ég hef heyrt að gerðar séu harðari kröfur til veðhæfni og annars því um líks upp á almenna fjármagnsfyrirgreiðslu til atvinnulífs eftir það. Menn fagna enn að Sparisjóður Bolungarvíkur, þar sem hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra er — ætli hann eigi ekki bréf í Sparisjóði Bolungarvíkur og ég er viss um að við erum þar sammála, ég og hæstv. sjávarútvegsráðherra, að við skulum svo sannarlega af öllu okkar afli standa vörð um heimasparisjóðina. Það munu menn reyna vítt og breitt um landið ef sparisjóðirnir verða keyptir upp, þeir gleyptir af græðgisöflunum. Sparisjóðirnir hafa fyrst og fremst verið þjónustustofnanir í heimabyggð, lagt áherslu á það, og þá (Forseti hringir.) munum við verja með kjafti og klóm eins og við getum.

[17:07]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það getur vel verið að mér hafi orðið á í messunni þegar ég talaði um að hv. þm. Jón Bjarnason hefði ekki minnst á kvóta en við vorum saman í sjónvarpsþætti fyrir stuttu og þar talaði hann um að það sem vantaði væru peningar og fyrirgreiðsla úr bankakerfinu fyrir atvinnulífið á landsbyggðinni.

Hv. þingmaður og ég erum ekki sammála um það. Við þurfum ekki peningana, við þurfum frelsi. Við þurfum að fá frelsi til að geta stundað atvinnu á jafnréttisgrundvelli, haft jafnan aðgang að sameiginlegum auðlindum eins og fiskinum í sjónum. Það er það sem við þurfum en ekki fyrirgreiðslu úr bönkum, styrki úr Byggðastofnun eða frá einhverjum opinberum stofnunum. Það er ekki það sem vantar. Það vantar jafnrétti og frelsi til þess að geta staðið jafnfætis í nýtingu á sameiginlegum auðlindum þjóðarinnar. Menn þurfi ekki að vera leiguliðar, leigja kvóta dýrum dómi eða kaupa kvóta dýrum dómi. Varanlegar veiðiheimildir á

4.200 kr. eins og síðasta verð var í stóra kerfinu, það … (Gripið fram í.)

Það er ekki verið að tala um það, hv. frammíkallari, að allir eigi að fá að veiða, það er eðlilegt að menn standi jafnfætis hvaða útfærsluleiðir sem farnar eru. Allir eiga sama rétt. Það má bjóða upp veiðiheimildir og láta menn keppa um þær á þeim grundvelli. (Gripið fram í.) Auðmennina, það þarf ekki að eyrnamerkja þeim þetta eða gera þeim hærra undir höfði til að kaupa veiðiheimildir eða aðgang að veiðiheimildum, nýtingarréttinn, heldur er hægt að ganga þannig frá því að (Forseti hringir.) allir standi jafnir.

[17:09]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir þau orð hv. þingmanns að allir þurfi að standa jafnir. Jafnrétti þarf að vera til staðar og jöfn tækifæri og ekki hvað síst fyrir fyrirtækin úti á landi og nýja atvinnugrein eins og (Gripið fram í.) sérhæfða ferðaþjónustu. Hún þarf sinn grunn, sem í þessu tilviki er að geta veitt fiskinn í sjónum á stöng. Með þessum lögum er verið að leggja opinbert gjald á það. Þá spyr ég: Er það réttlætanlegt út frá fiskveiðistjórnarsjónarmiðum og út frá spurningunni: Hvað ræður þessi nýja grein við að borga?

Ég tel mjög varhugavert að íþyngja þessum greinum með þessum hætti. Einnig ber að horfa til þess að veðhæfni eigna úti um land er af fjármálastofnunum miklu lægra metin þannig að fyrirtækin eiga mun erfiðara með að fjármagna bæði stofnkostnað og rekstrarkostnað samkvæmt reglum lánastofnana á höfuðborgarsvæðinu. Ég veit að staðbundnir sparisjóðir hafa ekki gert jafnstranga kröfu um veð íbúðarhúsa úti um land. Það er kannski ekki metið veðhæft nema upp á 2–5 milljónir, þó að byggingarkostnaður sé upp á 20 milljónir, vegna staðsetningar. Þetta hafa staðbundnir sparisjóðir oft og tíðum metið á annan hátt.

Ég held því að það sé mikilvægt í öllu þessu heildarsamhengi að við stöndum vörð (Forseti hringir.) um sparisjóðina sem starfa á þeim hugsjónagrundvelli að vilja vinna sinni byggð gagn en ekki bara að þeir geti haft af henni fé.

[17:11]

Útbýting:

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 142. mál, þskj. 571.

[17:12]

Herdís Þórðardóttir (S):

Frú forseti. Ég vil fagna framkomnu frumvarpi hæstv. sjávarútvegsráðherra. Ég tel að það tryggi meira réttlæti í atvinnugreininni. Fram að þessu hefur verið óréttlæti varðandi veiðar þessara báta gagnvart þeim sem eru á veiðum og hafa þurft að kaupa og leigja kvóta hverju sinni.

Ég tel jafnframt að þegar þeir bátar sem þurfa að leigja sér kvóta, þeir eru á veiðum á sama tíma og bátar sem stunda sjóstangaveiðar og annað — mér finnst þetta spurning um réttlæti. Ef sjóstangaveiðibátur fer á sjó með þýska ferðamenn er réttlætanlegt að trillukarlinn á bátnum við hliðina á honum þurfi að leigja sér kvóta dýrum dómi en þýski ferðamaðurinn þurfi ekki að greiða annað en það sem hann borgar útgerðinni sem fer með hann? Talað var um það áðan að þetta mundi kosta svo og svo mikið. Ég spyr: Ef við förum til útlanda þurfum við þá ekki að greiða fyrir það sem við gerum? Þurfum við ekki að greiða fyrir það sem við kaupum? Um það snýst þetta mál, ferðamenn borga fyrir það sem þeir gera.

Það vekur einnig athygli mína að ekki sé gerð breyting á 6. gr. laganna. Síðari málsgrein 6. gr. laga um stjórn fiskveiða hljóðar þannig, með leyfi forseta:

„Ráðherra er heimilt að ákveða árlega að á tilteknum fjölda opinberra sjóstangaveiðimóta teljist afli ekki til aflamarks eða krókaaflamarks og veiðidagar ekki til sóknardaga, enda sé aflinn einungis fényttur til að standa straum af kostnaði við mótshaldið.“

Mér finnst fullt tilefni til að sjávarútvegsnefnd Alþingis skoði sérstaklega hvort ástæða sé til þess að halda þessari málsgrein inni.

Eins og fram kom í ræðu hæstv. sjávarútvegsráðherra er það meginmarkmið frumvarpsins að kveða á um það með skýrum hætti að það teljist veiðar í atvinnuskyni þegar eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim sem veiðarnar stunda. Allur afli sem kemur á sjóstangaveiðimótum er seldur á markaði. Þetta eru oft mörg tonn þó að hv. þingmönnum, sem hafa verið að fjalla um þetta hér, finnist það lítill hluti þá er það stór hluti fyrir þá sjómenn sem þurfa að kaupa sér og leigja þegar upp er staðið aflaheimildir. Þetta er stór hluti sem svo er hægt að selja á mörkuðum. Ég spyr: Er það réttlætanlegt að allur þessi afli á sjóstangaveiðimótum njóti undanþágu?

Ég fagna framkomnu frumvarpi og því að sátt skuli vera innan ferðaþjónustunnar um það. Ég held að frumvarpið sé líka mikilvægt fyrir ferðaþjónustuna í landinu. Eins og hv. þm. Atli Gíslason kom inn á hér áðan og var að tala um að þessar veiðar — þetta yrði erfitt fyrir byggðirnar fyrir vestan næsta sumar. En ég skil það þannig að þetta taki ekki gildi fyrr en 1. september að hausti. Annars er ég ánægð með að þetta skuli koma fram.

[17:16]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mismunun og ekki mismunun. Það er nú dálítið skondið þegar hv. þm. Herdís Þórðardóttir talar um trillukarl sem þarf að leigja sér kvóta, hvort sem hann fékk úthlutað kvóta í upphafi eða þurfti að leigja sér kvóta eða kaupa kvóta, að verið sé að mismuna honum gagnvart einhverjum sem er að fara að veiða á sjóstöng. Vissulega er það alveg flötur á því og það er hugsanlegt að svo sé.

En hver var mismununin 1984 þegar ákveðið var að tiltekinn hópur manna, sem hafði verið í útgerð á bilinu 1980–1983, fékk úthlutað kvóta, gat leigt hann eða selt að geðþótta, fénýtt hann eða veðsett? Þar var mismunun og það er það sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna er að tala um sem mismunun.

Að tala svo svona eins og þarna liggi stóra mismununin, að sjóstangaveiðibátur sem fer á sjó hafi forskot fram yfir hugsanlega einhvern trillukarl sem þarf að leigja sér viðbótarkvóta eða hefur einhvern tíma keypt kvóta — það er rétt, það getur auðvitað verið til í dæminu að það sé einhvers staðar mismunun í því. Þetta kerfi er nefnilega allt ein mismunun.

Árið 1984, þegar kvótanum var úthlutað, var framkvæmd mesta mismununin. Þar fékk séra Jón veiðiheimildir en ekki Jón. Um það snýst þetta. Þetta er mergur málsins í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og þann mismun þarf að leiðrétta.

[17:18]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hér erum við að ræða stóra fiskveiðimálið, stóra sportfiskveiðimálið, þar sem það hefur verið upplýst í umræðunni að á veiðum sem eru byggðar á nýrri útfærslu þessarar atvinnu hafi nú náðst á land jafnvel 160 tonn af hinum og þessum fiskum og þar á meðal væntanlega stórlúðunni, sem var skráð í heimsmetabók í Súgandafirði á sl. sumri og var sennilega meiri auglýsing fyrir Ísland en við höfum notið annars staðar lengi, þ.e. að menn hefðu þennan möguleika að reka jafnvel í stórlúðu á Íslandsmiðum, eins og frægt er.

Það hefur aðallega verið talað um og mælt fyrir því hér að það væri svo mikil mismunun að leyfa mönnum að hafa eitthvert forskot til að koma á fót nýrri atvinnustarfsemi. Er þetta í einhverju samræmi við það sem við erum að hugsa í öðrum atvinnugreinum? Ég held ekki, hæstv. forseti. Við erum að ýta undir í öðrum atvinnugreinum með ýmsum hætti, við erum með nýsköpunarsjóð sem styrkir nýjar atvinnugreinar og ný atvinnutækifæri. Er það mismunun gagnvart einhverjum öðrum sem eru að fást við svipaða hluti eða voru fyrir? Við erum með AVS-sjóðinn sem hæstv. sjávarútvegsráðherra þekkir mjög vel. Við höfum Byggðastofnun sem reynir líka að stuðla að atvinnuuppbyggingu á landsbyggðinni. Síðast en ekki síst höfum við lög um stjórn fiskveiða sem hafa það göfuga markmið að tryggja trausta atvinnu og byggð í landinu. Ég held að það ætti að vera megininntakið í umræðunni að horfa á þetta út frá því í ljósi þess að allar aðgerðir stjórnvalda hingað til í kvótakerfinu hafa ekkert gert annað en að vega að byggðinni og fækka atvinnutækifærum í byggðunum.

Þegar menn urðu fyrir miklum skakkaföllum, m.a. í heimabyggð hæstv. sjávarútvegsráðherra í Bolungarvík þegar kvóti stóru skipanna var seldur í burtu og Matthías Bjarnason, þáverandi þingmaður, komst þannig að orði að hann vonaðist til að Grindvíkingar, sem þá voru að kaupa kvótann, yrðu Bolvíkingum góðir, því að það var ekkert annað ráð, þetta var heimilt samkvæmt lögum. Það var ekkert annað ráð til að bregðast við en að biðja um gott veður og biðja um það að menn héldu áfram atvinnustarfsemi. Sá kvóti fór, og hvað gerðu menn í Bolungarvík? Þeir rifu sig af stað með því að fara inn í tiltölulega opið kerfi smábátaveiðanna og byggja upp nýja atvinnustarfsemi, nýja stöðu, að vísu í hefðbundnum fiskveiðum en með öðru lagi en hafði kannski verið burðarásinn í Bolungarvík og mörgum fleiri byggðum.

Það varð til þess að á þeim árum þegar menn höfðu tiltölulega mikið frelsi í botnfiskveiðunum á smábátunum, handfæraveiðum og línu, krókaveiðum, þá tókst mönnum sums staðar að bjarga byggðunum sínum með því að hafa frelsi, frelsi sem var öðruvísi en það frelsi sem var í veiðum stærri skipanna sem voru með kvóta. Leiðin sem farin var til þess að drepa þetta frelsi var að kvótasetja, kvótasetja á alla báta. Síðan var haldið áfram að fjölga kvótabundnum fisktegundum þannig að alltaf minnkuðu möguleikarnir til þess að bjarga sér, og við erum búin að tína inn í kvótakerfið alls konar tegundir sem ég tel a.m.k. ekki nauðsynlegt að séu þar og eru oftast nær sem meðafli.

Viðbrögðin hafa því alltaf verið þau sömu, hæstv. forseti, að bregðast við allri framsækni einstaklinganna með því að hefta þá inn í kvótakerfið. Þar eiga menn að vera jafnir. Jafnræðið á að finna með því að setja menn inn í rammann, festa þá þar. Það er jafnræðið sem Sjálfstæðisflokkurinn leitar að með logandi ljósi, að negla allt svoleiðis niður að menn skuli ævinlega þurfa að borga öðrum fyrir réttinn. Það er staðan í dag. Menn eiga sem sagt að leigja eða kaupa þennan rétt af öðrum sem fengu hann. Menn eru búnir að fá margúthlutað í ýmsum kerfum og eftir ýmsum leiðum í kvótakerfinu.

Vissulega er það rétt að á seinni árum hafa margir keypt kvóta og bætt við sig aflaheimildum. En flestallir sem hafa gert það, þó að til séu einstaka undantekningar, eru þeir sem voru fyrir í kerfinu með einhvern grunn eða komu sér honum upp þegar frelsi var til að veiða eins og á smábátana, komu sér upp grunni sem þeir gátu byggt á.

Ég verð að segja það alveg eins og er, hæstv. forseti, að það eru mikil vonbrigði að menn skuli keyra þetta frumvarp fram með þeim hætti sem hér er lagt upp með. Það er eitt atriði í frumvarpinu sem mér finnst vera rök fyrir til að ræða. Það er hvernig þessum skipum er stjórnað og hver stjórnar þeim, hvaða réttindi menn eiga að hafa o.s.frv. Það á að setja kröfur um það að ferðamenn sem hingað koma og vilja fara á þessum skipum hafi atvinnuréttindi, siglingaréttindi, eða eigum við að gera kröfur um það að á þeim séu þá íslenskir skipstjórar? Það eru atriði sem mér finnst eiga að koma til umræðu og er eðlilegt að ræða. En ég er mjög andvígur því að hefta þessa atvinnugrein nú þegar á þeirri braut sem hún er á því að vissulega gæti þetta verið vaxtarbroddur fyrir margar byggðir og margan sjómanninn sem hefur þekkingu og á bát en á ekki veiðiheimildir til þess að búa sér til atvinnu eða reyna að minnsta kosti að hafa sumaratvinnu, því að þetta eru náttúrlega fyrst og fremst sumarveiðar miðað við hnattstöðu okkar og veðurfar.

Sumir gera jú algjörlega út á það að bara sé verið að veiða fisk á sjóstöng og það sé eini sölumátinn í ferðinni en það er samt ekkert algilt. Menn eru með hvalaskoðun, menn eru með fuglaskoðun, menn geta verið með fuglaveiðar, menn eru með sjóstöng. Sumir elda fiskinn um borð og hann er borðaður á landleiðinni, hann kemur væntanlega aldrei á vigt, ekki frekar en sá fiskur sem hent er fyrir borð í brottkastinu, hann kemur aldrei að landi en nemur auðvitað mörg hundruð tonnum meira en þau 160 tonn sem menn eru að ræða hér ef menn ætla að ræða þetta út frá líffræðinni, á þeim sjónarmiðum hvernig við erum að byggja upp stofninn eða ekki að byggja hann upp.

Svo er líka rétt að benda á það, hæstv. forseti, að það eru fjöldamargar aðrar reglur sem gefa þeim sem hafa aflaheimildir í dag möguleika til þess að telja afla utan kvóta. Ef ég man rétt er það hálfur undirmálsaflinn sem er utan kvóta, hæstv. sjávarútvegsráðherra leiðréttir þá ef ég fer rangt með. Það er 5% af afla sem má leggja í svokallaðan Hafró-afla. Hafrannsóknastofnun hefur aldrei haft nokkrar

einustu áhyggjur af því enda fá þeir tekjur af því. En um leið og er verið að veiða 160 tonn á sjóstöng lýsa þeir því yfir að þetta geti verið hættulegt fyrir uppbyggingu stofnsins og viðhald hans. Menn eigi auðvitað að setja þetta í haft og stýringu, þennan mikla afla, sem ég sagði áðan í stuttu frammíkalli að væri sennilega svipað og fimm eða tíu hrefnur á Íslandsmiðum mundu éta, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir. (**ArnbS:** Það þarf líka að telja þær.) Já, vonandi verður þú bara í því að telja þær ef það er aðaláhyggjuefni þitt og það er auðvitað fullt tilefni til að hafa áhyggjur af (Gripið fram í.) hvernig hvalastofnarnir vaxa hér við land, fullt tilefni til.

Hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir gat líka um það að við ættum að byggja á styrkleikum okkar, við kynnum að gera út smábáta úr hinum ýmsum byggðum. Það er alveg rétt, en fjöldamargir þeirra manna sem kunna það hafa ekki í dag nokkurn möguleika til þess að gera út í byggðunum. Þeir eru leiguliðar fyrir þá sem eiga aflaheimildirnar ef þeir vilja róa. Ég tel það því ekki ýta undir styrkleika byggðanna að hefta það að menn geti farið af stað í þessari nýju atvinnugrein með þekkingu sína með þeim hætti að skipa þeim að kaupa aflaheimildirnar af öðrum áður en þeir fara á sjó. Ég veit ekki til þess að þó að maður fari í sjóstangaveiði á Kanaríeyjum borgi maður nokkurt einasta snitti fyrir þann fisk sem maður fær, sem er rétt að taka fram að hefur verið lítill og fáir. En við borgum auðvitað fyrir siglinguna og fyrir að nota bátinn o.s.frv. Ég hygg að það sé mjög svipað víða í Evrópusambandslöndunum þó að ég hafi ekki kynnt mér það sérstaklega.

Mér finnst að það þurfi að taka þetta mál, sem ég hef leyft mér að kalla stóra sportfiskveiðimálið, til gagngerrar endurskoðunar og ég held að það væri mjög þarft að ræða það en láta það liggja. Það er allt í lagi að ræða þessi mál fram og til baka vegna þess að þau varpa ljósi á það hvað við erum að gera og hvað við erum að fást við. Forsvarsmenn Hafrannsóknastofnunar hafa t.d. frelsi til þess að veiða eins mikið í rannsóknum og þeim dettur í hug, þeir hafa engar áhyggjur af því, þar er örugglega um að ræða meira en 160 tonn á ári, alveg örugglega. Fiskur sem er skemmdur og selbitinn telst ekki til kvóta. Er það stórhættulegt fyrir kvótakerfið?

Er málið kannski bara það að þau verðmæti sem koma út úr þessum afla — ja, ef við mundum láta þau renna til Hafrannsóknastofnunar, mundu forsvarsmenn stofnunarinnar grjóthalda kjafti og segja takk, alveg eins og þeir gera með hin prósentin sem þeir hafa engar áhyggjur af? Ég held að við getum ekkert annað en talað tæpitungulaust um þetta, hæstv. forseti. Það er meðafli á síld, loðnu og kolmunna. Hann er engan veginn alltaf talinn til aflamarks í þeim tegundum sem veiðast með þeim veiðum, það vita allir sem vilja vita. Það er svo sem ekkert við því að gera, það kemur örugglega alltaf einhver meðafli með í þessum veiðum og við erum auðvitað að horfa á það að reyna að nýta þessa stofna, síld, kolmunna og loðnu. Þá eiga menn heldur ekki að láta eins og — ja, ég veit ekki hvernig maður á að orða það — nánast eins og himinn og jörð séu að farast út af einhverjum 160 tonnum sem eru veidd í nýrri atvinnugrein sem er að koma undir sig fótunum. Leyfum henni að þróast, horfum á hana eftir fimm eða tíu ár. (**ArnbS:** Þetta er bara smáhluti af því.)

Ef þú ætlar að sauma utan um allt lífríkið, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, þá skaltu koma með tillögu um hvernig þú ætlar að gera það. Alla hluti sem snúa að þessu flókna lífríki okkar, hvernig á að taka utan um það að stjórna því upp á kíló hvað kemur úr hafinu eða hvað deyr þar. Í 1. gr. laganna um stjórn fiskveiða segir að sjávardýr og sjávargróður teljist til nytjastofna. Ég spyr: Eru svartfuglstegundir undir þessu? Þær eru að vísu friðaðar eftir öðrum lögum og fólk má veiða svartfugl á ákveðnum árstíma, en við erum búin að heyra sögur af því í sl. þrjú ár að svartfuglinn hefur ekki nægt æti og rekur á fjörur norðan lands. Ætlum við að fara að hafa sérstakar áhyggjur af því? Og hvernig ætlum við að hafa áhrif á það?

Ég held að við séum að ætla okkur ofverk, hæstv. forseti, með því að ætla að reyna að fara inn í þetta mál með þeim hætti sem hér er lagt upp með, að það sé svo nauðsynlegt að binda allt niður upp á kíló og gramm vegna þess að annað sé stórhættulegt fyrir lífríkið. Hvílíkur ofmetnaður mannskepnunnar að halda að hún stjórni lífríkinu. Ég held að menn ættu aðeins að staldra við og leyfa þessu máli að þróast í nokkur ár áður en menn fara alveg á taugum yfir því, hæstv. forseti, að kvótakerfið hrynji með þessu. Við erum ekki að taka úr malarbing þar sem við getum mælt og vigtað nákvæmlega hvað er tekið.

[17:33]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Hér er verið að ræða frumvarp til laga um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða sem lýtur að því að kvótasetja þá báta sem veiða fisk eða sem ferðamenn veiða. Mig langar til að byrja á að taka undir orð sem hafa verið hér sögð um að farið sé í hvívetna eftir þeim reglum og boðum sem gilda um öryggi þessara báta og skipa.

Fyrir helgi var einmitt verið að ræða í þinginu um ályktanir Vestnorræna ráðsins sem fjallaði um björgunarmál á norðurslóðum þar sem skorað er á ríkisstjórnir landanna þriggja, Íslands, Grænlands og Færeyja að standa að sameiginlegum björgunaræfingum og huga að öllu öryggi í sambandi við hafið vegna aukinnar umferðar. Eitt af því sem er að gerast hér í sambandi við þessa auknu umferð er að við fáum hingað sífellt fleiri ferðamenn sem betur fer. Ferðamennskan er atvinnugrein í vexti og sérstaklega hefur hún verið það á höfuðborgarsvæðinu. Það er næstum því hægt að segja að það sé byggt eitt eða tvö hótelherbergi á dag í Reykjavík. Það væri nú ánægjulegra ef það sama gilti um landsbyggðina, ekki veitir nú af.

Þó er sá vaxtarbroddur í ferðamennsku úti á landi einmitt sá að menn fara út á sjó með ferðamenn og veiða fisk. Það hefur verið í raun ekki mjög algengt. Við þekkjum það náttúrlega að útlendingar hafa komið til Íslands til að veiða og þá hafa þeir verið að veiða í ám og vötnum og þeir hafa verið algjörlega sáttir við að borga tugi ef ekki jafnvel hundruð þúsunda króna fyrir að veiða lax hér í ám. Þegar ferðamenn koma til Íslands gagngert til þess að veiða fisk þá held ég að vandamálið sé ekki það í þeirra huga að það sé svo rosalega dýrt, alls ekki, þó að þeir þurfi að greiða fyrir það. Það liggur í augum uppi að ferðamenn sem hafa komið til Íslands til veiða eru algjörlega fúsir til að greiða

dágóðar summur fyrir það hvort sem það er í fiskveiðiám, í ánum eða jafnvel á hreindýraveiðar eða eitthvað annað.

Ég skil mjög vel að þetta frumvarp skuli koma fram og mér finnst ekkert óeðlilegt við það vegna þess að það er orðinn mikill vöxtur í þessari grein. Það hefur verið talað um að farið sé að veiða 160 tonn á síðasta ári. Hvað var það í fyrra og þar áður? Hv. þingmaður Jón Bjarnason nefndi sem dæmi að það gætu komið þrjú þúsund ferðamenn til að veiða fisk. Ef við gefum okkur að það komi þrjú þúsund ferðamenn á næsta ári til að veiða fisk hér á sjóstöng og hver þeirra veiði (Gripið fram í.) 200 kíló þá erum við að tala um 600 tonn af fiski sem veiddur er þarna. Hvað á að gera við þennan fisk? Er hann ekki settur í vinnslu? Ekki fara mennirnir með fiskinn til útlanda og borða hann þar. Hann er seldur og hann er settur í vinnslu og hann er fénýttur. Ég spyr: Er þá orðinn einhver munur á þessu og þeim sem eru að stunda veiðar í atvinnuskyni?

Með þessum orðum er ég ekki að segja að ég sé hlynntur lögunum um stjórn fiskveiða. En ég segi að fyrst við erum með þessi lög (**Gripið fram í:** ... auka á vitleysuna.) og þessar reglur þá verður það sama að gilda um alla. Ég tek undir orð hv. þm. Herdísar Þórðardóttur sem var að tala um bátana tvo á fiskimiðunum. Annar er að veiða á skaki og hinn er að veiða á sjóstöng kannski með þrjá, fjóra Þjóðverja og báðir eru þeir að veiða kannski eitt tonn yfir daginn. En þeir eru ekki í sömu stöðu. Þess vegna finnst mér mjög skiljanlegt að frumvarpið komi fram.

Ég vil líka taka fram að nokkur umræða hefur orðið um það hvort frumvarpið banni fólki sem á trillu án nokkurra fiskveiðiheimilda að fara út á sjó og veiða sér í soðið. Svo er alls ekki enda kemur það fram í greinargerð, í athugasemdunum við lagafrumvarpið þar sem vitnað er í lög um stjórn fiskveiða, með leyfi hæstv. forseta:

„Samkvæmt 6. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, er heimilt án sérstaks leyfis að stunda í tómstundum fiskveiðar með handfærum án sjálfvirknibúnaðar. Afla, sem fæst við slíkar veiðar, er einungis heimilt að hafa til eigin neyslu og er óheimilt að selja hann eða fénýta á annan hátt.“

Eins og mátti skilja áðan á orðum eins þingmanns að með þessu frumvarpi væri verið að banna frístundaveiðar — það er greinilega alls ekki verið að gera það. Þá hef ég misskilið frumvarpið.

Ég segi það, herra forseti, að mér finnst það mjög ánægjulegt að þessi grein, sjóstangaveiðar ferðamanna skuli vera vaxandi. Ég vona að hún muni vaxa enn og er sannfærður um það líka að þeir sem koma til með að veiða þennan fisk munu ekki setja það fyrir sig að þurfa að greiða fyrir það með sama hætti og aðrir þurfa að gera sem eru að veiða hér í landinu. Hins vegar, eins og ég sagði áðan, er kvótakerfið eða fiskveiðistjórnkerfið og það kerfi allt bara allt önnur saga sem er í stöðugri umræðu og við höfum misjafnar skoðanir á því, jafnvel í öllum flokkum.

[17:42]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Trillukarl sem er að veiða með sjálfvirkum handfærarúllum er borinn saman við menn með sjóstöng, að það sé verið að mismuna. Hv. þm. Karl V. Matthíasson var að taka undir viðhorf hv. þm. Herdísar Þórðardóttur. En hann gleymir því að það var verið að mismuna því árið 1984 fengu sumir aðgang að auðlindinni, fengu að nýta og fengu kvóta úthlutað ókeypis sem þeir hafa getað veðsett, leigt eða selt varanlegri sölu. Þar er mismunun. Það sem menn gera núna ef þeir samþykkja þetta frumvarp þá eru þeir að búa til hærri og meiri skaðabótakröfur á íslenska ríkið og það er ábyrgðarleysi af mönnum að ætla að keyra þetta frumvarp í gegn. Það er ábyrgðarleysi að halda að þeir komist upp með það að mismuna Jóni og séra Jóni. Um það snýst þetta. Skaðabæturnar verða hærri en ella. Hv. þm. Karl V. Matthíasson sem tekur undir viðhorf hv. þm. Herdísar Þórðardóttur er að boða að það sé bara allt í lagi, að ríkið geti tekið þetta á sig.

Sjóstangaveiðar eru atvinnugrein sem hefur náttúrlega verið stunduð á Íslandi í 30, 40 ár, en í litlum mæli. Núna erum við farnir að gera þetta og vonandi verður þetta í framtíðinni alvöruatvinnugrein og vonandi geta margir haft atvinnu af þessu í fjóra, fimm mánuði á ári. Það er auðvitað bara gleðilegt og þá á ekki að leggja stein í götu (Forseti hringir.) svona atvinnugreinar.

[17:44]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skil ekki alveg hvað hv. þm. Grétar Mar Jónsson á við með skaðabótaskyldunni. Ég vænti þess að hann sé að vitna í álit mannréttindanefndarinnar. Telur þingmaðurinn þá að hver einasti þegn hins íslenska ríkis geti farið í mál við íslenska samfélagið út af því hvernig kvótakerfið eða fiskveiðistjórnkerfið okkar er? Þetta er náttúrlega mjög flókið og yfirgripsmikið mál og ég held að við getum ekki komið með svona staðhæfingar þó svo að mannréttindanefndin hafi skilað þessu áliti.

Ég hef sagt að ég er á þeirri skoðun að fiskveiðistjórnkerfið eins og það er í dag þurfi að vera öðruvísi og að því þurfi að breyta. Það er mín skoðun. Ég hef ekkert legið á henni. En meðan við erum með þetta kerfi og meðan það er svona og við erum að veiða innan þess þá er ekki hægt að búa til einhvern hóp sem— ja, nú er það komið upp í 160 og eitthvað tonn. Ef það verður svo 1.600 tonn, hvað tekur það langan tíma og svo framvegis? Við þurfum að huga að því. Það mundi skapa mjög mikla úlfúð og reiði meðal annars hjá smábátamönnum ef einhver einn hópur gæti farið að veiða í ofanálag fleiri hundruð eða jafnvel þúsundir tonna svona algjörlega utan við allt kerfið.

[17:46]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er dálítið sorglegt þegar maður ræðir þessi mál að menn skuli stanslaust snúa út úr því sem verið er að segja. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur látið það álit frá sér fara að mannréttindabrot séu á Íslandi, þau liggi í því að verið sé að mismuna mönnum um aðgang að auðlindinni, sameiginlegri auðlind þjóðarinnar, þ.e. fiskinum í sjónum. Þegar aukið er á misvægi og óréttlæti varðandi aðgang að fiskimiðunum þá erum við ekki í góðum málum, íslensk þjóð. Þeir menn sem þurftu að fara í mál við ríkið og voru dæmdir sekir í undirrétti og í Hæstarétti, fóru með málið fyrir mannréttindanefnd Sameinuðu þjóð-

anna. Þeir fengu þar raunverulega uppreisn æru því að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna telur að brotið hafi verið á þessum mönnum og að þeir eigi rétt á skaðabótum. Ef við, íslenskir stjórnmálamenn, ætlum að standa okkur í stykkinu og leiðrétta þetta mannréttindabrot er kominn skaðabótaréttur, ekki bara til handa þessum tveimur ágætu mönnum sem höfðu kjark og þor til að berjast áfram ásamt lögfræðingi þeirra, heldur handa öllum sjómönnum og fiskvinnslufólki sem getur sýnt fram á að því hafi verið mismunað. Það fólk á rétt á skaðabótum frá íslenska ríkinu og ekki einhverjar fáar krónur. Það geta verið stórar upphæðir.

[17:48]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Sjávarútvegsmál á Íslandi eru náttúrlega mjög yfirgripsmikil og viðamikil. Ef ég skil hv. þingmann rétt, er hann að segja að allir sem unnið hafa í fiskvinnslu og á sjó geti gert kröfu um að fá einhvern ákveðinn hluta af fiskstofnum eða veiðirétt og að ríkið sé jafnvel skaðabótaskylt gagnvart öllum þessum fjölda karla og kvenna. Ég hugsa að ef málaferlin færu fram, færi ríkið óbeint á hausinn, ef ég skil hv. þingmann rétt. Verði farið í breytingar á sjávarútvegskerfinu og lögum um stjórn fiskveiða held ég að við hljótum að átta okkur á því að slíkir hlutir verða ekki gerðir nema í sátt innan landsins. Það er ekki hægt öðruvísi. Það er ekki hægt að segja bara á einum degi: Nú skulum við leggja niður alla útgerð og byrja upp á nýtt. Það gerist ekki svoleiðis. Það gerist kannski í einhverjum draumum en svoleiðis gerist ekki í raunveruleikanum. Við verðum að vera raunsæ. Þótt við séum andvíg kerfinu og teljum það ranglátt getum ekki breytt fiskveiðistjórnarkerfinu einn, tveir og þrír, bundið alla báta og gert ráð fyrir — ég veit ekki hverju. Mér verður orða vant. (Gripið fram í.) Herra forseti. Þegar við tölum um þessi mál verðum við líka að sýna ákveðna ábyrgð gagnvart öllu samfélaginu og kerfinu, (**GMJ:** Gagnvart fólkinu í landinu.) gagnvart fólkinu í landinu, já.

[17:50]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég get alveg tekið undir með hv. síðasta ræðumanni, Karli V. Matthíassyni, að þegar við ræðum þessi mál þá eigum við að sjálfsögðu að gera það af fullri ábyrgð og það höfum við þingmenn Frjálslyndra gert í þessari umræðu sem og í öðrum umræðum á hinu virðulega Alþingi.

Frumvarpið sem við fjöllum hér um er lagt fram sem stjórnarfrumvarp. Þar segir að það teljist veiðar í atvinnuskyni ef eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim sem nýta bátinn til veiða. Það sem frumvarpið snýst í raun um er að breyta lögum um stjórn fiskveiða og taka gjald af leigu báta sem ætlaðir eru til veiða. Í frumvarpinu er vísað til 6. gr. laganna en síðan er fjallað um að verulegur áhugi sé á ákveðnum tómstundaveiðum, veiðum á sjóstöng og auk þess er talað um vaxandi áhuga erlendra ferðamanna í greinargerð með frumvarpinu. Um er að ræða ákveðinn vaxtarbrodd í íslenskri ferðamennsku sem kemur sjávarbyggðum sem eiga undir högg að sækja sérstaklega til góða og þá er lagt til að brugðið sé fæti fyrir þessa starfsemi.

Nú er það þannig, eins og ég vakti athygli á í upphafi, að ef frumvarpið nær fram að ganga sem lög frá Alþingi er verið að setja ákveðnar reglur varðandi þá sem leigja fiskiskip sín til frístundaveiða, taka gjald af þeim. Málið snýst þar af leiðandi ekki í sjálfu sér um fiskveiðistjórnarkerfið sem slíkt heldur um það að leggja nýja tálma við ákveðinni atvinnustarfsemi. Mér skildist á hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni í ræðu hans áðan að það sem málið snerist um í magni talið væru 160 tonn af fiski á síðasta ári. Það er eitthvað sem skiptir engu máli varðandi verndun nytjastofna, ekki nokkru. Það varðar ekki almannahagsmuni í landinu en hins vegar á að setja frekari þrengingar til að þrengja að þeirri atvinnugrein sem hefur verið að hasla sér völl með þessum hætti og hefur komið sér sérstaklega vel fyrir byggðir sem hafa í vaxandi mæli átt undir högg að sækja vegna þess óréttláta kvótakerfis sem við búum við.

Hv. þm. Atli Gíslason vakti athygli á því í ræðu sinni áðan að greiningu vantaði á því hvaða þörf væri fyrir aðgerðir þær sem hér eru lagðar til. Ég er honum sammála í því efni og tek undir þau sjónarmið sem hann rakti varðandi það. Það vantar greiningu á þörfinni, hún er ekki fyrir hendi. Þegar engin greining er fyrir hendi er engin forsenda eða ástæða til að vera að breyta lögum.

Ég velti fyrir mér spurningum sem upp koma varðandi þær hömlur sem verið er að leggja á atvinnufrelsi manna í þessu frumvarpi. Er ekki hægt að gera það með einhverjum öðrum hætti en lagt er til? Fylgjum við reglum um meðalhóf, þ.e. að ríkisvaldið bregðist ekki við með því að leggja meiri tálmanir en nauðsyn krefur? Satt að segja get ég ekki séð nokkra nauðsyn á því að breyta lögum svo sem hér er lagt til og lýsi mig algerlega andvígan frumvarpinu sem hér er um að ræða. Ég mun greiða atkvæði gegn því af því að ég sé enga forsendu eða nauðsyn á því að breyting sé gerð á lögum um stjórn fiskveiða.

Í annan stað, og það sem meira máli skiptir, tel ég að ekki séu komin fram rök eða nokkrar haldbærar skýringar í greinargerð með frumvarpinu sem réttlæta það frumvarp sem hér liggur fyrir með vísan til 75. gr. stjórnarskrár lýðveldisins. Þar segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Öllum er frjálst að stunda þá atvinnu sem þeir kjósa. Þessu frelsi má þó setja skorður með lögum, enda krefjist almannahagsmunir þess.“

Það þýðir að til þess að lög verði sett sem skerða atvinnufrelsi manna þá þurfi almannahagsmunir að koma til. Ég spyr: Hvar var hægt að merkja að hæstv. sjávarútvegsráðherra vísaði með einhverjum hætti til að frumvarpið væri lagt fram vegna þess að þörf væri á að setja þetta lagaákvæði á grundvelli almannahags? Svarið er: Það kom hvergi fram. Þar er hvergi skírskotun að einu eða neinu leyti til almannahagsmuna. Hér er tvímælalaust um að ræða frumvarp þar sem lögð er til skerðing á atvinnufrelsi og þá er spurningin: Hvað er verið að skerða? Jú, vísað er til eigenda sem taka gjald af þeim sem nýta bátinn sinn til veiða, þ.e. ég á bát sem má nýta til veiða, þess vegna sportfiskveiða, og ég leigi hann erlendum eða innlendum veiðimönnum. Setja á sérstök ákvæði um að takmarka heimild mína til að leigja bátinn, setja tálmun við atvinnufrelsi mínu til að leigja hann. Þar tekur steininn úr varðandi þetta frumvarp að ekki skuli hafa verið skýrt með einum eða neinum

hætti að um einhverja almannahagsmuni sé að ræða þegar takmarka á atvinnufrelsi þeirra einstaklinga sem leigja bátinn sinn í þessu skyni. Þess vegna get ég ekki séð að nokkur forsenda eða grundvöllur sé fyrir Alþingi að samþykkja frumvarpið sem hér liggur fyrir óbreytt og án frekari rökstuðnings.

Eins og ég vísaði til áðan benti hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson á að á síðasta ári hefði veiði af þessu tagi verið í kringum 160 tonn. Þó að sá afli yrði tvöfaldaður, þrefaldaður eða fjórfaldaður, væru þá einhverjir almannahagsmunir sem gerðu kröfu til þess að gera einhverjar lagabreytingar til að skerða frelsi manna til að leigja bátana sína? Ég verð að segja að ég get ómögulega séð að svo sé.

Hv. þm. Karl V. Matthíasson velti því fyrir sér og vandræðaðist með það í ræðustól að veiðarnar kynnu að vaxa, þetta mundi vera vaxandi atvinnuvegur en hvað mundi það þýða? Ef við samþykkjum ekki frumvarpið sem hér er um ræðir þýðir það samt auknar leigutekjur fyrir þá sem leigja báta sína, það þýðir auknar skatttekjur fyrir þau sveitarfélög þar sem viðkomandi aðilar eru búsettir. Það mundi hafa verulega mikla þýðingu til bóta fyrir hinar dreifðu byggðir í kjördæmi Karls V. Matthíassonar og hæstv. sjávarútvegsráðherra. Mér er það gersamlega óskiljanlegt hvernig á því stendur að þeir vilja vinna gegn sjónarmiðum og hagsmunum umbjóðenda sinna sem þeir gera ef frumvarpið nær fram að ganga.

Sú ríkisstjórn sem hér situr kallar sig frjálslynda umbótastjórn án þess að þess sjáist beint merki í stjórnarsáttmálanum en það er annað mál. Einhvern tíma var sú skilgreining sett fram að íhaldsmaður mundi ekki breyta lögum nema þess gerðist brýn þörf og sýnt væri að þau lög sem fyrir væru dygðu ekki. Ég fæ ekki séð að það hafi nokkra þýðingu varðandi frumvarpið en það sem hins vegar greinir okkur frjálslynda frá er að við viljum ekki breyta lögum til að skerða frelsi borganna nema í algerum undantekningartilvikum, enda bjóði ótvírætt almannaheill. Á grundvelli viðhorfa frjálslyndis er ég ósammála frumvarpinu vegna þess að þar er ekki um ótvíræða almannaheill að ræða eða nokkur þau atriði sem afsaka að farið sé með þessum hætti gegn atvinnufrelsisákvæði stjórnarskrárinnar.

Við erum nýbúin að fá niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þar segir aukinn meiri hluti að það sé óréttlátt kerfi sem byggist á gamalli tegundaúthlutun margra áratuga þar sem ákveðinn hópur þeirra sem veiðar stunda þarf að kaupa af öðrum sem fá úthlutað ókeypis frá ríkisvaldinu en þeir þurfa ekki að skila því til baka heldur geta þeir farið með það eins og þeim sýnist. Þeir geta selt það, leigt það og það er grunnur undir veðsetningu. Hér er sagt að kerfið sé mjög óeðlilegt. Hæstv. sjávarútvegsráðherra leggur til að við veltum því meira fyrir okkur hvernig við getum svarað þeirri kröfu sem alþjóðasamfélagið hefur sett þar sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna, að auknum meiri hluta, hefur kveðið á um að gangi ekki upp miðað við almenn mannréttindi. Hæstv. sjávarútvegsráðherra kýs ekki að bregðast við því, nei. Hins vegar skulu sett lög sem tálma það. Það á að reyna að setja reglu um að þeir sem leigja báta sína til tómstundaveiða séu settir undir kvótakerfið án þess að nokkur fiskverndarsjónarmið séu til umræðu eða annað.

Virðulegi forseti. Það er gersamlega útilokað að samþykkja frumvarpið eins og vegið er að atvinnufrelsisákvæði stjórnarskrárinnar og rökstuðningurinn hvað þetta varðar er jafnklénn og raun ber vitni, raunar ekki neinn. Eins og ég minntist á áðan vék hæstv. ráðherra ekki að neinu leyti að því hvaða almannahagsmunir réttlættu að farið væri svo gegn atvinnufrelsisákvæði 75. gr. stjórnarskrárinnar.

[18:06]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að elta ólar við þær röksemdir sem hv. þingmaður dró hér fram enda er það nú þannig að við erum ósammála um grundvallaratriðin, fiskveiðistjórnarkerfið og hvernig standa eigi að því.

Ég vil leiðrétta það sem menn hafa verið að tyggja hér upp hver eftir öðrum og ég á nokkra sök á. Í ræðu minni vitnaði ég í umsögn Reiknistofu fiskmarkaðanna frá því í febrúar 2007 þar sem tekið er fram að einungis sá afli sem hafi farið í gegnum Reiknistofu fiskmarkaðanna sé 163 tonn. Þar segir: Er þetta aðeins hluti þess afla sem veiddur var undir formerkjum tómstundaveiða.

Hér er eingöngu um að ræða hluta af því sem hefur verið veitt undir formerkjum tómstundaveiða. Mér þykir leitt að menn hafa hver eftir öðrum, ég held nánast hver einasti ræðumaður á eftir mér, talað um að þetta væri sá heildarafli sem kæmi á land vegna tómstundaveiða. Ég tel mér skylt að leiðrétta það. Ég lagði á það sérstaka áherslu í ræðu minni að eingöngu væri um hluta að ræða. En það er augljóst mál að ef þessi atvinnugrein eflist eins og við gerum okkur vonir um verður um þúsundir tonna að ræða en ekki hundruð tonna.

Hæstv. forseti. Ég tel mjög mikilvægt að þetta komi hér fram.

[18:08]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir vakti máls á því magni sem um væri að ræða. Ég spyr: Hvernig stendur á því að það liggur ekki fyrir og kemur ekki fram í því ágæta frumvarpi sem hér er til umræðu, hvernig stendur á því að þær upplýsingar liggja ekki fyrir? Hvernig stendur á því að menn eru að velta fyrir sér hvaða magn gæti verið um að ræða? Ég hef engar upplýsingar til þess að sýna fram á eða hrekja eða staðfesta eitt eða neitt í því sambandi. Meðan ekki liggja fyrir staðfestar upplýsingar um það magn sem um er að ræða sé ég ekki annað en verulegur galli sé á því með hvaða hætti frumvarpið er lagt fyrir Alþingi. Það vekur athygli á þeim grundvelli sem ég var að tala um hér áðan, þegar verið er að skerða atvinnuréttindi manna liggur það ekki einu sinni fyrir um hve mikinn afla er að ræða. Það leggur enn þyngra vægi í þau sjónarmið sem ég rakti hér áðan varðandi atvinnufrelsisákvæðið.

Ég skil vel að hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir skuli taka það fram strax í upphafi andsvars síns að hún ætli ekki að elta ólar við þær efnislegu og málefnalegu röksemdir sem ég hafði uppi gagnvart frumvarpinu. Það segir mér þó ekki annað en það að hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir hafi engar efnislegar röksemdir (**ArnbS:** Jú, jú, jú.) til andsvara gagnvart þeim röksemdum og sjónarmiðum sem ég setti fram,

enda eðlilegt því að ég setti fram rétt sjónarmið.

[18:10]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ákvað að nýta andsvarið til þess að leiðrétta þann misskilning sem komið hafði fram í umræðunni.

Hér er um að ræða 163 tonn. Ef við horfum bara á þá tölu hefði hún skipt verulega miklu máli þegar við ræðum t.d. um úthlutun á byggðakvóta svo að menn horfi líka á hlutina þannig. Ekki hafa mjög mörg byggðarlög enn tekið upp þessa atvinnustarfsemi en eins og ég sagði í ræðu minni munu þau væntanlega gera það vegna þess að þarna eru ýmis tækifæri sem smærri byggðarlög hafa til að efla undirstöður atvinnustarfsemi sinnar.

Hv. þingmaður nefndi að hér væru ekki almannahagsmunir í húfi. Ég tel svo sannarlega að hér sé um almannahagsmuni að ræða. Það er skylda okkar að nýta fiskstofnana með sem hagkvæmustum hætti og það getum við ekki gert ef við höfum ekki stjórn á veiðunum, því sem við leggjum til að veitt verði úr fiskstofnunum hverju sinni. Því er algjörlega nauðsynlegt að þetta frumvarp komi fram, m.a. þegar við horfum til almannahagsmuna.

Auðvitað má segja að í eðli sínu sé það takmörkun á atvinnufrelsi þegar verið er að úthluta takmörkuðum auðlindum. En þarna er um meiri hagsmuni að ræða en svo að það hefur verið talið eðlilegt að setja um það löggjöf. Ég tel alls ekki að þar sé um að ræða brot á stjórnarskrárákvæðinu sem fjallar um takmörkun á atvinnufrelsi.

[18:12]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir vék að því að frumvarpið varðaði almannahagsmuni af því að þetta væri spurning um að nýta þá fiskstofna sem hér eru með hagkvæmum hætti. Það er ekki rétt. Frumvarpið hefur ekkert með það að gera. Hvað hefur frumvarpið með að gera? Það hefur með það að gera, og það er það sem málið snýst um, að setja tálmun við því atvinnufrelsi manna að leigja bátana sína. Það er það sem spurningin snýst um.

Vegna þessara sjónarmiða vil ég leyfa mér að segja: Hvaða máli skiptir það varðandi fiskverndarsjónarmið hvort við leyfum þúsund önglum til viðbótar að vera í sjó á degi hverjum eða ekki? Akkúrat engu máli, það breytir engu hvað það varðar að vernda fiskstofnana.

Víkjum þá að úthlutun á takmarkaðri auðlind. Sjálfstæðisflokkurinn stendur því miður varðstöðu um að engu megi breyta í því óréttláta kerfi sem hér hefur verið varðandi fiskveiðistjórnina. Mér er spurn: Hvernig stendur á því að sá stjórnmálaflokkur á Íslandi sem kennir sig við markaðshyggju, segist vera einn helsti málsvari frjáls markaðar, skuli vilja taka markaðinn úr sambandi þegar kemur að úthlutun takmarkaðra auðlinda? Þá getur markaðurinn ekki nýst til góðra hluta. Það fólk og þeir stjórnmálamenn sem þannig hegða sér eru ekki markaðshyggjufólk í raun.

[18:14]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Jón Magnússon sagði áðan að ég væri að vinna gegn kjördæmi mínu með því að lýsa yfir stuðningi við frumvarpið og segja að ég hefði fullan skilning á því að það væri lagt fram. (**Gripið fram í:** Auðvitað.) Ég mótmæli þeim orðum. Ég sagði í ræðu minni áðan að til Íslands kæmu fleiri hundruð ferðamenn til að veiða í laxveiðiám, veiða hreindýr og sjálfsagt ýmislegt annað og borgi fyrir það með mikilli gleði fleiri hundruð þúsundir króna, jafnvel fyrir einn dag í einni á fyrir að veiða einn fisk.

Ég er ekki að réttlæta kvótakerfið, ég er alls ekki að segja það, ekki má skilja orð mín þannig. Ég er bara að segja að í því kerfi sem við höfum núna — við getum hugsað okkur bát sem er að landa einu tonni af fiski sem veiddur var á línu, annar bátur landar öðru tonni sem veitt var á sjóstöng með ferðamönnum, eiga þeir ekki að sitja við sama borð, eiga ekki að gilda um þá sömu lög og sömu reglur? Ég er hræddur um að trillukarlar yrðu ekki sáttir við það að allt í einu kæmi hingað hundrað báta floti sem gæti verið að veiða á sjóstöng eins og mönnum sýndist — það eru öflug veiðarfæri — og gætu veitt utan við lög og reglur, verið í frjálsu kerfi meðan hinir eru það alls ekki. Það er það sem ég er að tala um.

Ég hef engar áhyggjur af því að þó ferðamenn greiði vel fyrir (Forseti hringir.) að fá að veiða hérna dragi það úr vilja þeirra til að koma hingað. (**Gripið fram í:** Reynslan sýnir annað.)

[18:16]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er þannig með laxveiðiárnar að um þær gilda ákveðin lög, önnur lög en um stjórn fiskveiða. Ef það væri þannig með laxveiðiárnar að það ætti að setja sérstök ákvæði um að það væri óheimilt að leigja út nema gegn ákveðnum skilyrðum er ég hræddur um að það væru allir sammála um að þarna væri um skerðingu á atvinnufrelsi að ræða og þess vegna eignarnámsupptaka. Það er ekki flóknara en það. Sama gildir vafalaust varðandi hreindýrin þó að ég þekki ekki eins lög varðandi þau atriði.

En það er annað atriði sem hv. þm. Karl V. Matthíasson velti fyrir sér sem var samræmi á milli veiða á sjóstöng og, eins og hann orðaði það, trillukarla sem væru í sveit settir eins og hann talaði um, ef þetta væri 500 báta floti. Við erum ekkert að tala um það og menn verða alltaf að tala út frá þeim raunveruleika sem þeir búa við í hverju þjóðfélagi og raunveruleikinn er sá að þetta er ekkert vandamál. Menn eru ekki að tala um neitt vandamál. Menn eru að tala um að hugsanlega geti komið til þess. Ef til þess kemur þá er hægt að bregðast við því á þeim tíma ef málið verður vandamál en það á ekkert að bregðast við með lagasetningu og setja skerðingar og tálmanir þegar engin þörf er á, þegar það er ekkert sem bendir til þess í umhverfinu að það þurfi að setja lagaákvæði til að takmarka þessar heimildir sem menn hafa — til hvers? Til þess að leigja bátana sína. Ég segi: Mér er hulin ráðgáta af hverju hv. þm. Karl V. Matthíasson vill takmarka möguleika manna til að leigja bátana sína.

[18:18]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég sé það fyrir mér að fleiri hundruð

Þjóðverjar, fleiri hundruð Bretar, fleiri hundruð Svisslendingar komi hingað og leigi báta, og hvað eiga þeir að gera? Eiga þeir að fara um borð í bátana og sigla þeim um hafið án allra … (**Gripið fram í:** Þeir gera það í dag.) ja, það þarf að taka á því máli. (**Gripið fram í:** … samþykkja í frumvarpinu?) Það þarf að taka á því að menn fari eftir lögum og reglum um siglingar um íslenskt haf. Það held ég að liggi alveg ljóst fyrir. Ég hef ekki vitað annað en menn verði að vera með pungapróf til að geta verið með trillur, verið skipstjórnarmenn á trillum. Kannski er ég að fara með einhverja vitleysu en ég vona að svo sé ekki. (Gripið fram í.) Það liggur í mínum huga algerlega ljóst fyrir að þeir sem sigla á 6 tonna bátum og jafnvel upp í 15 tonna bátum verða að hafa einhverja reynslu, einhverja þekkingu á siglingum, ströndinni og hafinu. Ég skil ekki ef mönnum dettur það í hug að það verði ekki að bregðast við því þegar. Við sjáum það líka að bátafjöldinn sem fer með ferðamenn á veiðar hefur snarvaxið og mun fara vaxandi vegna þess að þetta er vinsælt.

Út af því að við erum að tala um laxveiðiárnar þá vil ég taka það fram að ég fór að ræða um þær sem dæmi um það að erlendir ferðamenn sjá ekkert eftir því að greiða háar og miklar fjárhæðir fyrir það að fá að komast í íslenska náttúru og veiða þar (**Gripið fram í:** Mega þeir það?) og það er mjög jákvætt fyrir ferðaþjónustuna.

[18:21]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég átta mig ekki alveg á því hvað hv. þm. Karl V. Matthíasson var að setja út á eða spyrja um varðandi þau atriði og sjónarmið sem ég setti fram áðan en þetta virðist vera komið út í spurninguna um það hvernig siglingum í kringum landið sé stjórnað. Þegar ég les það frumvarp sem hér er til umræðu þá get ég ómögulega séð að jafnvel þótt hingað kæmu 500 þúsund Þjóðverjar eða Bretar sé einn stafkrókur eða neitt ákvæði í frumvarpinu sem varðar það hvernig þeir skuli haga siglingum sínum við landið og það er aukaatriði.

Það sem er aðalatriðið er þetta: Við erum í raun ekki að tala um fiskveiðistjórn, við erum að tala um leigu á bátum. Við erum að tala um leigu á bátum sem eru leigðir í ákveðnum tilgangi þar sem um er að ræða frelsi í dag til leigu og það er verið að tala um að setja takmarkanir á möguleikum til að leigja þessa báta. Við erum að tala um atriði þar sem um er að ræða að þeir sem hafa haft framsýni, dug, þor og framtak hafa fundið upp ákveðna nýja hluti til að styrkja og styðja íslenska ferðaþjónustu og skapa sér tekjumöguleika í leiðinni. Þá á að setja tálma á það að þeir sem þannig hafa komið hlutunum fyrir, sem er jákvætt að öllu leyti og skerðir ekki að einu eða neinu leyti hagsmuni varðandi sjávarútveg eða annað, það er verið að tala um að tálma, takmarka möguleika þeirra einstaklinga sem hafa sýnt þannig framtakssemi og dug. Ég verð að segja að mér finnst það gersamlega óásættanlegt að staðið sé þannig að málum.

[18:23]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra þingforseti. Það er nauðsynlegt að menn lesi frumvörp sem er verið að leggja fram og ég ætla að lesa hérna eina setningu fyrir hv. þm. Karl V. Matthíasson, með leyfi forseta:

„Ráðherra getur þó með reglugerð sett sérstakar reglur um veiðar og afla, m.a. hvað varðar skyldur skipstjóra,“ — þ.e. hvaða skyldur hann þarf að uppfylla — „tilkynningar og skýrsluskil.“

Ráðherra getur ákveðið hvort maður þarf pungapróf eða ekki til þess að fá að vera skipstjóri á þessum trillum.

Það er auðvitað með ólíkindum að við skulum búa við það hér og nú eftir álit mannréttindanefndar að menn skuli vera að reyna að kýla á og koma þessu frumvarpi í gegnum þingið. Þetta snýst um það að allir standi jafnir í þessu eins og öðru í íslenskum sjávarútvegi. Útlendingar sem koma hingað og vilja veiða með sjóstöng eru tilbúnir að borga vel fyrir það. En eigum við að vera með kerfi sem þýðir það að sá sem ekki á veiðiheimildir og þarf að leigja veiðiheimildir til þess að geta farið á sjó þurfi að borga einhverjum sægreifa, einhverjum sem á kvóta, 200 kr. fyrir kílóið til að geta farið út á sjó á trillu? Er ekki nóg komið af þessu?

Við erum í rauninni með ríkisstyrktan sjávarútveg. Mesti ríkisstyrkur sem hefur verið gerður var að afhenda kvótann, leyfa mönnum að versla með hann frjálsu framsali, að leigja kvóta innan ársins, að selja hann varanlegri sölu og geta veðsett hann, sameign þjóðarinnar. Reyndar heitir það ekki sameign þjóðarinnar þar, það heitir nýtingarréttur og með hann er verið að versla. Það er verið að versla með nýtingarréttinn en ekki kvótann sjálfan.

Mannréttindabrot eru mjög alvarleg. Í kosningabaráttunni í vor vildum við í Frjálslynda flokknum, og komum með margar tillögur sem við vildum að næðu í gegn til að snúa ofan af þessu kerfi. Ég er efins um það í dag að þó að þær væru teknar upp að þær stæðust lög. Ég held að það þurfi að snúa miklu hraðar ofan af þessu en við í Frjálslynda flokknum lögðum til. Við vorum að tala um að rétta kúrsinn í þessari vitleysu á 4, 5, 6 árum en ég get ekki betur séð en ríkisstjórnin hafi bara 180 daga til að snúa ofan af þessu og segja hvernig hún ætlar að breyta kerfinu.

Skaðabótum eiga þeir rétt á sem geta sýnt fram á að þeir hafi orðið fyrir mismunun í kvótakerfinu, bæði til sjós og lands. Það er mjög alvarlegt að við skulum þurfa að búa við þetta og það er mjög alvarlegt að við skulum þurfa að fá álit frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna til að segja okkur að við höfum brotið mannréttindalög á Íslandi í 24 ár. Við höfum verið að benda á þennan gjörning í 24 ár, ég og mínir líkar, að þetta stæðist ekki jafnrétti, mismunurinn væri svo mikill og atvinnufrelsi manna væri brotið. En það hefur aldrei verið hlustað á okkur heldur hefur meira að segja verið reynt að snúa út úr dómum eins og Valdimarsdómnum og Vatneyrardómnum. Þetta er í raun og veru enn þá meiri áfellisdómur, þetta álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna yfir dómstólunum á Íslandi sem hafa ekki staðið sig sem skyldi og hafa dæmt menn seka sem eru svo að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna algerlega saklausir og eiga orðið skaðabótarétt gagnvart íslenska ríkinu fyrir mannréttindabrot. Ég er ekki í vafa um að það munu margir þeirra líkar, hetjur hafsins og hermenn þjóðarinnar, eiga þennan rétt líka og munu nýta sér hann þegar dæmt hefur verið í þeim málum og þeim úrskurðaðar bætur.

[18:28]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir upplýsti áðan í umræðunni að það hefði ekki átt að túlka þessa tölu, 160 tonn, eins og gerðist í umræðunni. Ég ætla því að ganga út frá því að þetta hafi verið 250 tonn eða 240 tonn. En hafi þetta verið 240 tonn, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, hvað skyldi það vera hátt hlutfall af byggðakvótanum, í 9. gr., sem er 12 þúsund þorskígildistonn? (**ArnbS:** Er það ekki góð viðbót við …?) Hvað skyldi það nú vera? 240 tonn út úr þeim potti, ætli það séu ekki 0,7%? Þetta er alveg stórhættulegt mál.

Svo erum við með 500 tonn í eldiskvóta. Menn hljóta að kippa því til baka. Það getur ekki annað en sett þetta algerlega á hliðina. Svo eru menn með sjóstangaveiðimót sem ekki eru inni í kvóta. Hvað ætla menn að gera við það þegar búið er að segja að það megi ekki veiða neitt á sjóstöng, heldur verði allt að vera í kvóta? Á hvaða vegferð er Sjálfstæðisflokkurinn?

Virðulegi forseti. Þetta er alveg stórfurðulegt. Ég veit bara ekkert hvert hann er að fara. Ég held ég verði að líta svo á, eins hart og sjálfstæðismenn hafa talað fyrir þessu máli, að vörnin sem þeir ætla að fara í öllu málinu, þar með talið mannréttindunum gagnvart áliti Sameinuðu þjóðanna sé sú að loka öllum hjáleiðum og þá sitja allir við sama borð, að þeirra mati. (**ArnbS:** Hvernig fjallaði hv. þingmaður um málið á síðasta þingi?) Þetta er alveg stórkostlegt. (**ArnbS:** Það er sama málið.) Ég hef fjallað um þetta áður, hæstv. forseti.

Síðan segir í 4. gr. laganna eins og þau eru nú, og ég spyr hvernig menn ætli að breyta því: „Á sama fiskveiðiári getur skip bara haft eina gerð veiðileyfis.“

Hv. formaður sjávarútvegsnefndar Arnbjörg Sveinsdóttir er hér og getur ef til vill svarað því hvað eigi að gera. Það hlýtur að eiga að búa til eitthvert sportveiðileyfi og þeir sem eru í sportveiði, kannski 3–4 mánuði á ári, mega þá ekki gera neitt annað? Eða á að breyta þessu ákvæði? Á að gera það undanþegið? Ég held að menn verði aðeins að skoða hvert þeir eru að fara.

Síðan er það komið upp að það er verið að sekta einstakling vestur á Bíldudal fyrir að gefa í soðið. Voru það ekki 42 kg af ýsu sem hann flakaði? Ég held að hann hafi gefið nokkur kíló til eldri borgaranna. Ég veit ekki hverjir það voru sem vildu endilega borga honum en það voru einhverjir sem vildu endilega borga honum. Við, íslenskir sjómenn, erum búnir að gefa í soðið ár og síð og alla tíð frá því að maður byrjaði á þessu og sérstaklega gaf maður því fólki sem maður vissi að hafði ekki mikil auraráð. Hvað er að þessari þjóð? Hvert er Sjálfstæðisflokkurinn að fara? Hvaða vitleysa á þetta að vera?

Ég held, hæstv. forseti, að menn verði að staldra við og skoða þetta mál ofan í kjölinn. Ég spyr: Ef menn veiða á sjóstöng og elda það um borð, er það þá kvótabrot af því að það er veitt á sjóstöng og búið að ákveða að það sé í kvóta? Er það þá kvótabrot?

Hæstv. forseti. Þetta mál er illa ígrundað og þarf að huga miklu betur að því hvað við erum að gera hér og hvert við ætlum með framhaldið. Aðalmarkmið fiskveiðistjórnarlaganna er að tryggja trausta atvinnu og byggð í landinu og það er ekki verið að gera þeim markmiðum til góða með því að hefta nýsköpun í atvinnufrelsi að því er varðar sjóstangaveiði og innkomu sjómanna inn í ferðamannaiðnaðinn þar. Ég endurtek það sem ég sagði í fyrri ræðu minni, hæstv. forseti, að það er tími til að staldra við og skoða þær reglur sem menn eru með, líka þær reglur sem ráðherra hefur heimild til samkvæmt lögunum að setja, reglur um leyfðan meðafla. Ætlar hann að setja reglur um meðafla við sjóstangaveiðar eða á að kvótasetja allar tegundir niður í lóðskötu og hrognkelsi? Það hefur ekkert verið talað um hvernig eigi að gera þetta, hæstv. forseti. En það er stefnt að því að loka öllum leiðum.

[18:34]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Miðað við þær upplýsingar sem nokkrir hv. þingmenn hafa komið hér fram með liggur alveg fyrir að þetta frumvarp um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða er sett fram án þess að nauðsynlegra upplýsinga eða gagna hafi verið aflað um það hvaða þörf er á því að setja þau ákvæði sem hér er lagt til að nái fram að ganga með lagabreytingum. Það er dálítið bagalegt að þegar frumvarp sem þetta er lagt fram skuli ekki liggja fyrir hver hin raunverulega þörf er, hvað það er sem við erum að tala um í sambandi við þann afla sem hér fæst við tómstundaveiðar og hvort það sé yfir höfuð, eins og málin standa nú, einhver einasta röksemd fyrir því eða einhver þörf á því að setja lög til að takmarka eða setja einhverja tálmanir á þær veiðar sem hér er um að ræða.

Virðulegi forseti. Ég get ekki séð að í þeim umræðum sem hér hafa farið fram hafi að einu eða neinu leyti verið sýnt fram á það af stuðningsmönnum frumvarpsins að nokkur þörf sé á þessari lagasetningu. Eins og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson vék að áðan og ítrekaði sjónarmið sem hann talaði um líka varðandi sína fyrri ræðu erum við hér að tala um tálmanir, vandamál og aukna erfiðleika sem verið er að setja vaxandi atvinnugrein. Og til hvers, af hverju? Jú, einn hv. þingmaður talaði um að verið væri að auka réttlætið í þjóðfélaginu. Með hvaða hætti er réttlætið aukið? Jú, það er talað um að þar sem ákveðinn hópur þeirra sem veiða fisk þurfi að greiða fyrir aflann og fá kvóta sé það óréttlæti að þegar hingað koma menn sem eru að veiða sér til tómstundagamans skuli þeir ekki þurfa að sæta þeim viðurlögum sem fiskveiðistjórnarkerfið setur.

Nú má enginn misskilja, ég tel að sjálfsögðu mjög mikilvægt að í sambandi við þær tómstundaveiðar sem hér er verið að fjalla um verði að miða við að þær séu sem arðsamastar enda hefði þessi vaxtarbroddur í sambandi við ferðaþjónustuna ekki orðið til og ekki aukist og ekki dafnað nema vegna þess að það hefur sýnt sig að þær eru arðsamar. Hvernig stendur á því að þær eru það? Það stafar af því að það er verið að leigja því fólki sem vill stunda þessar veiðar aðgang að þeim bátum sem þarna er um að ræða til að komast í að stunda veiðarnar. Þeir peningar sem þannig koma í gegnum leiguna skila sér sem tekjur til þeirra sem leigja bátana sem síðan skilar sér sem skattstofn til ríkisins annars vegar og sveitarfélaganna hins vegar þar sem viðkomandi bátar eru gerðir út og þar sem eigendur þeirra eru.

Hvað ef nú verða settar þær tálmanir að þá muni verða

hægt að leigja bátana á hærra verði? Nei, það er ekki um það að ræða. Það sem við erum að tala um er að þessir bátar eru leigðir á hæsta mögulega verði. Hvaða þýðingu hefur þá setning þessara laga? Jú, það er takmörkun á möguleikum manna til að stunda þá starfsemi sem hér er um að ræða, leigja báta sína til þeirrar starfsemi sem þarna er um að ræða, það er um að ræða tálmun á atvinnufrelsi þeirra. Það eru þau atriði sem ég geri sérstaka athugasemd við varðandi þetta frumvarp. Ég bendi á og vænti þess að hæstv. sjávarútvegsráðherra komi inn á það í ræðu sinni á eftir hvernig almannahagsmunir geti að einhverju leyti komið til sem réttlæta skert atvinnufrelsi manna með þeim hætti sem lagt er til í frumvarpinu.

[18:39]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hér hafa staðið umræður alllengi um þetta frumvarp og var við því að búast. Þetta er frumvarp sem rætt er núna í ljósi annarrar umræðu sem fram fer um sjávarútvegsmálin og ekkert við því að segja. Út af fyrir sig er engin gagnrýni af minni hálfu þótt umræðurnar beri þess nokkur merki.

Ég held að sá misskilningur sem hér hefur verið hvað mest áberandi sé að verið sé að setja sérstakar skorður við atvinnufrelsi manna. Því er alveg þveröfugt farið. Ef við skoðum þessi mál núna sjáum við að reglur um tómstundaveiðar eru mjög skýrar í lögum okkar, þær kveða á um að þeir sem stunda slíkar veiðar hafi ekki heimildir til að fénýta aflann. Þeir hafa ekki heimild til að fara með þann afla sem þeir draga úr sjó og selja á mörkuðum eða leggja upp til vinnslu í fiskvinnslu og fá greitt fyrir. Þvert á móti er gert ráð fyrir því að allur sá afli fari til eigin neyslu.

Með þessu frumvarpi er hins vegar opnuð leið fyrir þennan tiltekna flota báta, þ.e. báta sem eru nýjung í atvinnulífi okkar, báta sem ekki hafa stundað, a.m.k. ekki í neinum mæli, þennan atvinnurekstur. Flotanum er opnuð leið til að fá auknar tekjur. Þetta er, eins og margir hafa nefnt í dag, frumbýlingsatvinnuvegur, menn eru að hefja hann og m.a. í ljósi þeirra almannahagsmuna skiptir svo miklu máli að menn hafi möguleika á að skapa sér auknar tekjur með því m.a. að selja þann fisk sem ferðamennirnir, sem fá heimild og leigja eða borga fyrir það að fara á sjóinn, geta um leið selt. Oftast nær fá fyrirtækin sem standa að þessari ferðaþjónustuútgerð tekjur af þessum afla. Það er með öðrum orðum — þveröfugt við það sem hér hefur verið haldið fram — verið að reyna að setja nýjar og öflugri stoðir undir þennan atvinnurekstur.

Ég er alveg sammála því sem hv. þingmenn hafa talað um hérna í dag, það skiptir mjög miklu máli að vel takist til um þennan atvinnurekstur. Auðvitað vonum við öll að þetta verði blómlegur og kraftmikill atvinnurekstur og auðvitað vonum við að ferðamenn, bæði innlendir og erlendir, noti sér þessa möguleika sem sannarlega eru spennandi við það að greiða ferðaþjónustuaðila fyrir það að nýta bátinn og fiska og að í ljósi þess að afli hefur verið góður á grunnslóðinni geti menn selt hann, fénýtt hann alveg eins og gert er ráð fyrir að gert sé þegar um er að ræða veiðar í atvinnuskyni, haft af því tekjur og styrkt þannig stoðir þessarar nýju atvinnugreinar. Þess vegna er það mikill misskilningur — ég vil ekki láta mér detta í hug að það sé útúrsnúningur — af hálfu þeirra þingmanna sem hafa reynt að halda því fram að hér sé verið að reyna að bregða fæti fyrir þetta. Hvernig ætti einhver endilega að vilja bregða fæti fyrir nýja atvinnugrein sem skiptir miklu máli í sjávarplássunum þar sem þörf er á slíkri nýsköpun? Auðvitað dettur það engum í hug, auðvitað er tilgangurinn með þessu frumvarpi ekki sá að bregða fæti fyrir nýja atvinnugrein. Þvert á móti erum við að reyna að tylla fleiri stoðum undir þessa atvinnugrein og opna leiðir til að auka tekjur. Í dag getum við sagt að réttur manna sem stunda þessa atvinnugrein sé í besta falli óskýr. Nú erum við að skýra þennan rétt, við erum að auka hann og opna þessar heimildir.

Virðulegi forseti. Allnokkrar spurningar hafa verið lagðar fyrir mig sem ég tel nauðsynlegt að freista þess að svara. Menn hafa sagt sem svo: Setur þessi atvinnugrein, takmarkaðar veiðar þessara báta sem menn hafa kallað tómstundabáta en eru auðvitað bátar í atvinnuskyni, kerfið í uppnám? Auðvitað er það ekki þannig. Öllum er ljóst að hvorki setja þessar veiðar fiskveiðistjórnarkerfið í uppnám né hefur einhver lítill afli sem hér hefur verið gerður að umtalsefni — við skulum láta liggja á milli hluta að sinni nákvæmlega upp á tonn hver hann er — úrslitaáhrif á stöðu þorskstofnsins. Þetta snýst ekki um það, þetta snýst fyrst og fremst um að búa til aðferðir fyrir þessa atvinnugrein til að hafa auknar tekjur, búa henni almennan ramma sem hún getur starfað innan.

Ég hef mikla trú á þessari atvinnustarfsemi. Ég er þeirrar skoðunar að hún geti verið mjög arðsöm. Ég er ekki þeirrar skoðunar sem menn hafa talað hér um, að þessi atvinnugrein sé á slíkum brauðfótum að hún geti ekki selt mönnum aðgang að bátunum og um leið greitt fyrir það gjald til að afla sér aflaheimilda til að standa undir þessu eins og annar atvinnurekstur í sjávarútvegi. Auðvitað er þetta sambærilegt að þessu leytinu. Við erum að gera út báta og við höfum skapað þeim tiltekin réttindi sem aðrir bátar hafa ekki.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson og Guðjón A. Kristjánsson veltu því m.a. upp hvort það væri að öllu leyti réttlætanlegt að þessir bátar færu á sjó án þess að gerðar væru sömu kröfur um að þarna væru skipstjórnarlærðir menn um borð. Menn geta velt þessu fyrir sér en þá sjáum við líka í hendi okkar að við horfum væntanlega ekki til veiða þar sem mörg þúsund ferðamenn fara í gegn. Það er á vissan hátt aðgangstakmörkun sem hv. þingmaður leggur hér til. Við stjórnum þessu hins vegar með öðrum hætti, við höfum ákvæði um það í öðrum lögum hvernig standa skuli að öryggismálum þessara báta og þessara sjómanna. Það eru skorður við því hversu langt þeir geta sótt o.s.frv. Mér finnst vel koma til greina að hafa skorður í þessum lögum, líka um veiðarfæri og þess háttar, þannig að það liggi algjörlega fyrir. Það er eitt af því sem menn ræddu í hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd. Ég tel, virðulegi forseti, þetta leið til að skapa tekjur fyrir þessa atvinnugrein.

Menn hafa líka velt því upp að reisa t.d. aðrar skorður sem fælu það í sér að menn yrðu skyldaðir til að leggja þennan afla inn í það sem menn hafa kallað Hafró-afla. Muna menn ekki hvernig það er? 80% af andvirði þess afla

fara til hafrannsókna í landinu, 20% eiga þá að koma til skipta. Hvernig ætla menn að gera það? Halda menn að það sé líklegt til að styðja við bakið á þessari nýju atvinnugrein að hún fái einungis 20% af þessum tekjum? Auðvitað ekki, það sjá allir menn. Þess vegna vakir greinilega fyrir mönnum sem eru að velta upp svona hlutum að búa til aðrar og annars konar aðgangstakmarkanir en þær sem gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi.

Hér hefur því líka verið velt upp hvort verið sé að koma í veg fyrir að menn geti veitt eins og hingað til hefur verið heimilað og er heimilt í núverandi fiskveiðistjórnarlögum, hvort við séum að koma í veg fyrir að menn geti veitt til eigin neyslu. Það er ekkert slíkt sem vakir fyrir okkur með þessu frumvarpi. Öðru nær hefur margoft komið fram, bæði þegar ég mælti fyrir þessu frumvarpi síðasta vetur og einnig núna, það hefur komið fram í þessari umræðu og það kemur fram í greinargerðinni að ekki neitt slíkt vakir fyrir okkur eða er tilgangurinn með þessum lögum. Öðru nær, tilgangurinn er eingöngu sá að gera skýr skil á milli þeirra sem fénýta aflann og hinna sem ekki fénýta hann. Vegna þess að þetta er í eðli sínu atvinnugrein sem fénýtir þennan afla er alveg ljóst mál að hún þarf á því að halda til þess að geta staðist, til þess að geta búið sér til tekjur, til þess að eiga framtíðarmöguleika, að hún geti gert það með þessum hætti.

Ég spyr: Ef þetta er að mati hv. þingmanna svo veikburða atvinnugrein að hún hafi ekki arðsemi til að geta leigt til sín aflaheimildir þrátt fyrir að um borð séu menn sem ekki fá laun, menn sem greiða fyrir það að fara út á sjó á sama tíma og aðrir sjómenn þiggja laun fyrir að fara út á sjó, er augljóst mál að menn eru að reyna að draga upp þá mynd af þessari atvinnugrein að hún sé veikburða og lítil arðsemi í henni, eigi með öðrum orðum ekki mikla framtíð fyrir sér. Ég er ósammála því. Ég held að þessi atvinnugrein eigi einmitt framtíð fyrir sér, hún geti átt eftir að sýna góða arðsemi ef vel verður að verki staðið og búið til skynsamlegt lagaumhverfi, rekstrarumhverfi í kringum þessa atvinnugrein.

Menn hafa verið að velta fyrir sér magninu sem þarna kemur á land. Ég svaraði því í andsvari áðan að auðvitað væri erfitt að átta sig á því hvert það yrði á næsta fiskveiðiári. Við vitum t.d. ekki nákvæmlega hversu margir bátar verða, við vitum ekki hversu vel gengur að selja í þessar ferðir þó að allt líti vel út í þeim efnum og við vitum ekki hver fiskigengdin verður. Þessum spurningum er erfitt að svara um framtíðina, við getum reynt að átta okkur á því hver reynslan hefur verið en hún mun væntanlega ekki segja okkur mikla sögu. Þetta eru frumbýlingsár þessarar atvinnugreinar, hún er rétt að byrja. Við erum ekki að horfa til þess að framtíðinni verði þetta einungis það umfang sem var í fyrra og hittiðfyrra í þessum atvinnurekstri. Við erum að vonast til þess — og það er sú framtíðarsýn sem það fólk hefur sem stendur fyrir þessum atvinnurekstri — að við eigum eftir að sjá þúsundir ferðamanna nýta sér þessa möguleika. Er það ekki það sem við erum að vonast til, er það ekki það sem við horfum til, gælum við að geti þess vegna orðið ný lyftistöng fyrir sjávarbyggðirnar í landinu sem sannarlega þurfa á því að halda að fá nýtt blóð og aukinn kraft í atvinnustarfsemi sína? Þetta vakir fyrir frumvarpinu og allt annað tal er þess vegna útúrsnúningar að mínu mati.

Virðulegi forseti. Ég held að ég hafi út af fyrir sig komið inn á þær spurningar sem voru lagðar fram í umræðunni. Í sjálfu sér væri hægt að fara miklu fleiri orðum um málið en ég ætla ekki að gera það á þessari stundu. Það er eðlilegt að málið fái vandaða umfjöllun í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd eins og önnur mál sem þar koma fyrir og menn leiti þá eftir þeim upplýsingum sem þeir þurfa að hafa í þessum efnum, t.d. þeim sem menn þurfa að hafa varðandi það sem snýr að öðrum lögum sem varða rammann að þessari atvinnugrein. Það er sjálfsagt að það sé gert í nefndinni.

Ég ítreka, virðulegi forseti, að þetta frumvarp hefur fyrst og fremst þann tilgang að reyna að skjóta fleiri og öruggari stoðum undir atvinnulífið. Þetta er tilraun til að skapa ramma utan um nýja atvinnugrein sem hefur ekki verið til staðar. Það er rangt að kalla þetta tómstundaveiðar, þetta eru ekki tómstundaveiðar því að eðli málsins samkvæmt er þetta atvinnustarfsemi. Það er það sem þetta gengur út á. Þetta gengur út á að búa til atvinnustarfsemi og þess vegna er það kjarni málsins að við erum að reyna að opna þessu leið vegna þess að þetta eru veiðar í atvinnuskyni og það er ekkert óeðlilegt við að þeir sem stunda þessar veiðar í atvinnuskyni lúti að þessu leytinu sambærilegum reglum og tíðkast í annarri atvinnustarfsemi í tengslum við sjávarútveginn.

Það er endalaust hægt að segja sem svo að þessi atvinnugrein sé þess eðlis að hún eigi að lúta öðrum reglum. Getum við þá ekki alveg eins tekið til línuveiðar, handfæraveiðar, veiðar í byggðunum, veiðar einhvers staðar annars staðar, veiðar eldri sjómanna, yngri sjómanna o.s.frv.? Það er hægt að færa rök fyrir ýmiss konar ívilnunum í þessum efnum, en ég er dálítið undrandi á því hvað menn festa sig í því að í þessu felist einhver sérstök hindrun eða takmörkun á atvinnufrelsi þegar svo er alls ekki. Ég spyr þá líka sjálfan mig og kannski aðra um leið: Ef sérreglur eiga að gilda um þessa tegund atvinnustarfsemi, þessa ferðaþjónustutengdu sjávarútvegsstarfsemi sem nýtur vaxandi vinsælda, ekki síst erlendra ferðamanna, eru þá ekki sérstök rök fyrir því, sams konar rök, að sambærilegar reglur gildi um aðra atvinnustarfsemi í sjávarútvegi? Hvar ætla menn að draga mörkin, hvar ætla menn að draga fiskveiðiréttinn?

Frjálslyndi flokkurinn hefur t.d. lagt fram (Gripið fram í.) frumvarp sem gengur út á að breyta fiskveiðirétti núverandi útgerðarmanna í sóknarrétt, færa hann úr því að vera aflamark í sóknarmark, ekki taka af mönnum fiskveiðiréttinn, heldur bara breyta honum. Ég á ekki von á því að — (Gripið fram í.) Ég hef lesið þetta frumvarp rækilega og gæti farið yfir þetta mál síðar ef hv. þingmaður óskar eftir því, ekki í þessari umræðu í sjálfu sér. Þetta segir okkur einfaldlega það að hv. þingmenn sem hafa gagnrýnt þetta hafa gert það út frá algjörlega röngum sjónarhóli sem ég held að hljóti að byggjast á einhverjum misskilningi en ekki því að menn vilji endilega snúa út úr.

(**Forseti** (KÓ)**:** Forseti biðst afsökunar á bilun hjá okkur í ljósabúnaði sem varð í fyrri hluta ræðu hæstv. sjávarútvegsráðherra.)

[18:52]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Útlendingar eru tilbúnir til að borga vel fyrir að fá að fara á sjóstöng á Íslandi. En það eiga ekki bara að vera sægreifar sem græða á því. Það er hamlandi fyrir þá eigendur kvótalausra báta sem vilja kannski hafa atvinnu af því að stunda þetta að þurfa að borga 200 kr. fyrir kíló sem þeir ætla að veiða. Það er hamlandi. Það er íþyngjandi. Það er engin spurning um það. En þetta er ríkisstyrkur til þeirra sem hafa kvótann, fengu hann ókeypis eða keyptu hann fyrir lágt verð. Þeir munu græða mest á þessu. Það er sorglegt að sægreifarnir eru varðir af hv. þm. Karli V. Matthíassyni og það er auðvitað útúrsnúningur hjá sjávarútvegsráðherra að tala ekki um að þetta sé íþyngjandi. Þetta er íþyngjandi fyrir þá sem eru kvótalausir og vilja kannski reyna að skapa sér atvinnu í þessari grein. Það þarf að koma (Forseti hringir.) skýrt líka fram hjá honum hvort hann ætli að hleypa mönnum án réttinda á þessa báta.

[18:54]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í lögunum segir að það teljist veiðar í atvinnuskyni ef eigandi eða útgerð báts tekur gjald af þeim sem nýta bátinn til veiða. Ég hef sagt það hér í ræðu að auðvitað eiga sjálfbær sjónarmið að liggja til grundvallar. Spurning mín er þessi og ég áréttaði hana, herra forseti, í minni ræðu hér: Á þetta að taka til allra veiða þar sem menn leigja bát, jafnt neysluveiða sem þessara veiða sem stundaðar eru á sjóstöng í miklu umfangi og eru atvinnurekstur? Ég er sammála hæstv. ráðherra um það. En ég geri greinarmun þarna á.

En frumvarpið og orðalag þess er svo rúmt að það tekur til alls þessa. Ég varpaði þeirri spurningu fram til hæstv. ráðherra hvort hann væri inni á því að setja einhver mörk, eitthvert lágmark þannig að það væri hægt að veiða að einhverju marki áður en veiðin yrði kvótasett. Það hafa ekki komið svör við því og reyndar fleiri þáttum sem ég hér nefndi.

[18:55]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og ég hef margítrekað þá er tilgangur þessa frumvarps ákaflega skýr. Hann er sá að opna leið til þess að fénýta afla þegar þannig háttar til að menn leigja bátinn sinn til þess að geta staðið að því sem áður hefur verið kallað tómstundaveiðar. Í dag er það þannig að tómstundaveiðarnar heimila mönnum ekki að fénýta aflann. Ef þessar heimildir til þess að fénýta aflann eru ekki til staðar þá þýðir það að möguleikar manna til að auka tekjur sínar í þessari atvinnugrein eru ekki fyrir hendi.

Það getur vel verið að menn þurfi að skoða eitthvað betur sjálfan lagatextann í þessu sambandi. Vegna þess að sú atvinnustarfsemi sem lögunum er ætlað að ná til byggir á því að menn kaupa sér aðgang að bátum, fá að sigla á miðin og veiða síðan og það eru óumdeilanlega bátar sem eru leigðir í þessu sambandi. Þess vegna er þetta orðalag valið.

Kjarni málsins er eins og ég hef margoft sagt (Forseti hringir.) að við erum með þessu að opna leið til þess að fénýta aflann í þágu þessarar atvinnustarfsemi.

[18:56]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er bara svo að í frumvarpinu er ekkert minnst á það í lagatextanum að fénýta afla eða fénýta ekki afla. Ég fæ illa séð hvernig þetta frumvarp samrýmist 6. gr. um veiðar til eigin neyslu. Það þarf þá auðvitað að skoða, eins og hv. ráðherra nefndi réttilega, í nefndinni. Þetta var athugasemd sem ég verð að gera.

Ég heyrði enn þá ekki svar hæstv. ráðherra við því hvort hann gæti hugsað sér að setja ákveðin mörk á þennan afla, þ.e. að hann þurfi að fara yfir ákveðinn afla í tonnum eða hundruðum kílóa og þá taki kerfið við eða hvort þetta eigi að fara ofan í bara eitt kóð sem reglurnar geta mælt fyrir um. Þær eru þannig þessar reglur uppsettar. Þetta nær til kóðaveiða. Svo er spurning, eins og hv. þm. Jón Bjarnason kom með: Ef maður byggði nú nógu langa bryggju, hvort það þurfi ekki að fara að stöðva það líka.

[18:57]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er nú oft talað um að mikið regluverk og mikið eftirlitskerfi sé í kringum sjávarútveginn. Ég óttast að ef leið hv. þingmanns — ég lít ekki þannig á að þetta hafi verið bein tillaga heldur kannski hugmynd sem hann kastaði hérna fram — ef hún yrði að veruleika þá mundi það fremur auka eftirlitsvinnuna í kringum sjávarútveginn og er nú kannski nóg samt. Þess vegna held ég að mikið sé til vinnandi að reyna að gera þessi mál þannig úr garði að við séum ekki að búa til frekari eftirlit heldur reynum að hafa þessar reglur almennari og taka á því þannig.

[18:58]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tek afdráttarlaust undir þau orð hæstv. ráðherra að þetta sé atvinnugrein sem þurfi að hlúa að og byggja upp. En er þetta þá það fyrsta sem þarf að gera, að setja hana inn í kvótakerfið, láta hana borga, kaupa sig inn í kvótakerfið? Hvar er veiðireynslan sem aðrar greinar sjávarútvegsins hafa fengið?

Herra forseti. Nú þegar þarf Hvíldarklettur á Suðureyri að sækja um eitthvað 400 leyfi og vottorð til að reka sína starfsemi. Ég veit að fjárhagur í nýjum atvinnutækifærum eins og í ferðaþjónustunni úti á landi er ekki svo góður þannig að ég spyr (Forseti hringir.) hæstv. ráðherra: Er hann með einhverjar aðrar aðgerðir á prjónunum til þess að þetta komi ekki bara sem íþyngjandi (Forseti hringir.) ákvarðanir af hálfu stjórnvalda? (Gripið fram í.)

[18:59]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í þessu felst nú allur stóri misskilningurinn. Það er ekki verið að reyna að íþyngja þessari atvinnugrein. Þvert á móti er verið að reyna að opna henni leið. Í lögunum í dag er þetta mjög skýrt. Þeir sem stunda tómstundaveiðar geta gert það til eigin neyslu og svo fram-

vegis en þeir hafa ekki heimild til þess að fénýta. Þetta eru út af fyrir sig ekki tómstundaveiðar. Þetta er sem betur fer atvinnurekstur. Við vitum að mannlífið og atvinnulífið á landsbyggðinni mun auðvitað ekkert byggjast á neinum tómstundaveiðum. Það byggir á alvöruatvinnurekstri. Þess vegna erum við að horfa til aukningar þarna á þessu sviði og að menn komi í þúsundavís til þess að stunda veiðarnar á þessum bátum. Þá skiptir miklu máli að þessi afli sé nýttur sem allra best og skynsamlegast, að menn fái sem mest fyrir hann og hafi þess vegna möguleika á að selja hann og hafa af honum tekjur.

Ég veit að þetta skiptir miklu máli fyrir ýmsar vinnslur á þeim stöðum sem þetta hefur tíðkast og þeir hafa af því mikla hagsmuni að menn líti á þetta sem atvinnugrein. Þeir hafa, eins og ég, trú á því að þetta geti orðið arðvænleg atvinnugrein en ekki, eins og mér finnst alltaf vaka í umræðum af hálfu hv. þingmanns, að þetta sé atvinnugrein á slíkum brauðfótum að hún þoli ekki að starfa inni í því rekstrarumhverfi sem önnur sjávarútvegstengd atvinnustarfsemi fer fram í.

[19:01]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta kemur úr hörðustu átt, frá hæstv. sjávarútvegsráðherra, að segja að ég hafi ekki trú á þessari atvinnugrein. Ég veit ekki betur en að í aðdraganda síðustu kosninga hafi ég einmitt lagt áherslu á að framtíðarmöguleikar Vestfirðinga væru ekki hvað síst í ferðaþjónustu og þá einmitt þeirri ferðaþjónustu sem við erum að tala um. Þess vegna þurfum við að gæta okkar á að íþyngja henni ekki í upphafi. Það þarf heldur að hlynna að henni og gefa henni forskot. Þá sagði hæstv. sjávarútvegsráðherra í grein á bloggsíðu sinni um þessar áherslur mínar, með leyfi forseta, 28. mars:

„Hvað íbúar Vestfjarða eiga svo að gera hinn hluta ársins“ — þegar ég hélt fram ferðaþjónustunni — „var hins vegar í svörtustu þokumóðu.“

Ég óttast svolítið að þetta sé allt of mikið viðhorf hæstv. ráðherra sem birtist í þessari grein hans í fyrravor, hann hafi ekki trú á ferðaþjónustunni, leggi meira upp úr að fylgja eftir hinni botnlausu trú sinni á kvótakerfið og þeim prinsippum sem þar eru lögð til grundvallar en að vita hvernig megi styðja þessa (Forseti hringir.) nýju atvinnugrein sem skiptir miklu máli.

[19:02]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það stoðar ekkert fyrir hv. þingmann að tala þannig að hann hafi mikla trú á ferðaþjónustunni en þegar til stykkisins kemur kemur fram í máli hans að hann telji þetta atvinnugrein sem muni ekki sýna þá arðsemi að hún geti starfað innan vébanda þeirrar löggjafar sem gildir almennt um sjávarútveginn og sjávarútvegstengda atvinnustarfsemi.

Það sem ég vék hins vegar að á bloggsíðu minni var það að hv. þingmaður var spurður á fundi hvað ætti að gera til að efla atvinnulífið á Vestfjörðum og hann nefndi tvennt, annars vegar þetta ágæta mál sem er þessi nýja atvinnugrein sem ég held að hv. þingmaður sé alveg sammála mér um að sé ekki heilsársatvinnustarfsemi. Ferðamenn munu ekki koma yfir allan ársins hring og róa í svartasta skammdeginu á þessum bátum. Hitt sem hann nefndi var að fara með fólk um Strandir sem ég geri reyndar mjög oft. Ég veit líka hvers vegna, það gera menn á sumrin. Hv. þingmaður bauð með öðrum orðum mönnum bara upp á það að vinna hluta úr árinu. Það var framtíðarsýn hv. þingmanns og það er það sem ég mótmælti — eða gerði kannski pínulítið gys að. (**JBjarn:** … … gys að ferðaþjónustunni?)

[19:03]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég gat ekki greint, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að fullnægjandi skýringar kæmu í ræðu hæstv. sjávarútvegsráðherra áðan varðandi atvinnufrelsisákvæðið og þá almannahagsmuni sem væri um að tefla sem réttlættu framlagningu þess frumvarps sem við erum að ræða. Mér þótti miður að þau sjónarmið skyldu ekki koma fram eða nokkur réttlæting fyrir því að þetta frumvarp yfir höfuð væri lagt fram.

Að öðru leyti vék hæstv. sjávarútvegsráðherra að því að við frjálslynd vildum setja lög sem takmörkuðu frelsi manna. Það er alrangt. Við frjálslynd viljum fara þveröfuga leið og teljum að atvinnuvegir landsmanna, hvort sem um er að ræða sjávarútveg eða landbúnað, séu í dag reyrðir í viðjar kvótasetningar og annarra tálmana sem eyðileggja möguleika til uppbyggingar og vaxtar.

[19:04]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit þá ekki hvenær ég get veitt hv. þm. Jóni Magnússyni fullnægjandi svar, örugglega ekki á þessari tæpu mínútu sem ég hef til ráðstöfunar núna. Ég lagði á það áherslu og útskýrði að með þessu frumvarpi væri verið að opna mönnum leið til að fénýta afla, búa sér til nýjar tekjur, og ég held að það sé mjög í þágu almannahagsmuna að það sé gert.

Hv. þingmaður sagði líka áðan að yfir tillögum þeirra í Frjálslynda flokknum væri svífandi einhvers konar frelsisandi. Engu að síður komu fram í máli hans og annarra hv. þingmanna Frjálslynda flokksins tillögur sem fólu í sér að fara annars konar leið til takmörkunar á þessum veiðum sem ég fór nokkrum orðum um og taldi að væru hvorki skynsamlegar né til þess líklegar að styrkja þá atvinnugrein sem ég held að skipti miklu máli. Ég tel að almannahagsmunir krefjist að við reynum að búa sem best um í því lagaumhverfi sem við erum að móta.

[19:05]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kom mér ekki á óvart, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að á þeirri tæpu mínútu sem hæstv. sjávarútvegsráðherra hafði áðan gæti hann ekki rennt stoðum undir eða komið með fullnægjandi rök sem sýndu fram á að almannahagsmunir réttlættu þetta lagafrumvarp hans. Fyrst ekki var um þau að ræða í upphafsræðu hæstv. ráðherra eða í svarræðu hans áður dugði mínúta að sjálfsögðu ekki, og

mundi jafnvel ekki duga klukkutími þó að hann hefði hann til að réttlæta að sett yrðu þessi skerðingarlög á atvinnufrelsi manna. Það er einfaldlega þannig að hvernig svo sem menn vilja snúa þessu við er þetta skerðing á atvinnufrelsinu — og skerðing á atvinnufrelsi verður ekki sett nema það sé með einhverjum hætti réttlætt af almannahagsmunum. Og það skortir á þau atriði.

[19:07]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki það að ég hafi ekki fullnægjandi rök fyrir nauðsyn þessa frumvarps. Hv. þingmaður er einfaldlega ósammála mér og þess vegna lætur hann eins og að ekki hafi verið flutt fyrir því fullnægjandi rök. Ég hef margfarið yfir það að eins og sakir standa í dag má segja sem svo að þessi nýja atvinnugrein sé háð miklum skerðingum á atvinnufrelsi vegna þess að í besta falli er réttur hennar mjög óskýr til þess að geta fénýtt afla. Það sem við erum að gera hérna núna er í þágu almannahagsmuna og þessarar atvinnugreinar, við erum að reyna að búa til lagalegt umhverfi sem tryggir að menn geti haft af því tekjur að selja þennan afla sem dreginn er á land (Gripið fram í.) sem ekki er hægt að gera vegna þess að um tómstundaveiðarnar gilda ákveðnar reglur.

[19:08]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Við umfjöllun um þetta mál í dag hefur verið minnst á álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Málið snerist um það hvort landsmönnum væri mismunað á ólögmætan hátt, og aukinn meiri hluti nefndarinnar komst að því að fiskveiðistjórnarkerfið bryti gegn 26. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi, þ.e. jafnræðisreglu þessa samnings.

Það hefur verið vakin athygli á því að þessi jafnræðisregla gangi skemur en jafnræðisregla stjórnarskrárinnar auk þess sem við höfum ákvæði í stjórnarskránni um atvinnufrelsi. Álitaefnið í þessu máli snerist um það hvort kærendurnir yrðu skyldaðir að lögum til að greiða fyrir kvóta til að eiga kost á veiðum. Það var meginatriðið. Nefndin benti á þá sérstöðu málsins samkvæmt 1. gr. fiskveiðistjórnarlaganna að nytjastofnar á Íslandi væru sameign þjóðarinnar, grundvallaratriði. Síðan kemur fram í áliti nefndarinnar að mismununin hafi byggst á aðgerðum innan viðmiðunartímans, upphaflega sem tímabundnar aðgerðir sem kunna að hafa byggst á sanngjörnum og réttlátum viðmiðunum en urðu ekki aðeins varanlegar með setningu laganna heldur breyttu í einkaeign hinum upphaflega rétti til að hagnýta almannaeign. Það er kjarni þessa máls, framsalið o.fl. Það kemur enn fremur fram í þessu áliti að kvóta sem hefur verið úthlutað og er ekki lengur notaður af upphaflegum handhafa má selja eða leigja á markaðsverði í stað þess að skila honum aftur til úthlutunar til nýrra handhafa samkvæmt sanngjörnum og réttlátum viðmiðunum.

Mannréttindanefndin kemst að því að þetta fyrirkomulag og þessi háttur við innleiðingu standist ekki jafnræðisreglu 26. gr. þessa alþjóðasamnings. Svo einfalt er það. Nefndin kemst að því. Af því dreg ég þá ályktun, herra forseti, að þetta frumvarp standist ekki 26. gr. og ekki heldur jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Hér er lagt á þessa ferðaþjónustuaðila í útvegi með ferðamenn kröfur sem mannréttindanefndin leggst gegn.

Í refsirétti er talað um einbeittan brotavilja. Þetta frumvarp sýnir það, einbeittan vilja til að brjóta gegn mannréttindum. Það er höggvið í sama knérunn og áður. Jafnframt er brotið gegn 75. gr. stjórnarskrárinnar og hv. þm. Jón Magnússon hefur gert því ákaflega skýr skil. Hvar eru almannahagsmunirnir bak við þetta dæmi, hverjir eru þeir? Hvar er skilgreind þörf á þessum breytingum? Hvar liggur vandinn? Það er ekki ein einasta skýring í athugasemdum með frumvarpinu sem ber vott um að þörf sé á þessu, þ.e. að fiskstofnar á Íslandi séu í húfi, þetta breyti einhverri hagkvæmri hagnýtingu. Það er alveg ljóst, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að þetta mun leggja stein í götu þessa atvinnuvegar. Það er einföld skýring á því. Þessum atvinnurekendum gekk illa í ágúst að leysa til sín kvóta og staðan hefur ekki batnað í þeim efnum þegar búið er að skerða þorskkvótann um 30%.

Það er líka afar erfitt að eiga við þetta að því leyti að þessir ferðamenn veiða margar og mjög mismunandi tegundir, lítið af hverri, þannig að skrifræðið í kringum allt þetta kerfi verður óskaplegt. Þegar því til viðbótar er verið að teygja kerfið inn í tómstundaveiðarnar, inn í kóðaveiðarnar, inn í þessar smáveiðar þar sem bátur fer á sjó til fuglaskoðunar eða náttúruskoðunar, hvalaskoðunar, og á leiðinni er stoppað í þrjú korter og færi rennt í sjó, brugðið upp sjóstöng eða notuð handfærarúlla, verður það verra. Það eru örfá kóð í boði, einhver kíló, og ég geri greinarmun á því sem ég kalla tómstundaveiðar — og jafnvel þótt ég leigi bátinn þeirra — og þeim veiðum sem eru stundaðar sem atvinnugrein í ferðaþjónustu. Þar tel ég að setja eigi mörk, setja skilsmörk, draga skil, ganga ekki of langt. Ég er hins vegar talsmaður þess að þetta mál verði allt skoðað út frá hinni sjálfbæru þróun, heildarmyndinni, markmiðum fiskveiðistjórnarlaganna og fyrir því ber hæstv. sjávarútvegsráðherra og flytjandi þessa frumvarps sönnunarbyrðina.

[19:13]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Ég ætlaði ekki að segja mikið meira í þessari umræðu en ég hef þegar sagt en vegna ummæla hv. þingmanns Grétars Mars Jónssonar þar sem hann sagði að ég stæði í ræðustól Alþingis til að verja hagsmuni sægreifa eins og hann orðaði það vil ég aðeins ítreka þau orð sem ég hef viðhaft í þessari umræðu. Þau eru: Við erum með ákveðið kerfi í sjávarútvegi okkar, ákveðin lög um stjórn fiskveiða sem ég sjálfur tel að þurfi að endurskoða og hef sagt það a.m.k. fjórum sinnum í dag. Varðandi þessa nýju atvinnugrein — við erum ekki að tala um tómstundaveiðar — öfluga og mikla atvinnugrein sem fer vaxandi, tel ég mjög eðlilegt að þeir sem veiða á þessum bátum fari undir sömu reglur og aðrir sem eru að veiða í þessu kerfi.

Við getum hugsað okkur trillu — hugsum okkur mann sem er á þriggja tonna trillu, hann er á skaki og kemur í land með aflann sinn, eitt tonn eins og ég sagði áðan. Síðan kemur annar bátur að landi með eitt tonn en hann er algjörlega utan kerfisins. Það er þetta sem ég tel ekki eðlilegt og í

þessu er fólgin ákveðin mismunun innan þess kerfis sem við höfum. Það er það sem ég hef lagt áherslu á. Menn tala um þessa atvinnugrein, nefna Vestfirði, 2–3 staði, hún hefur byrjað á Tálknafirði, er komin á Suðureyri og Súðavík og það er algjörlega ljóst að þessi atvinnuvegur verður ekki bara stundaður á þessum þremur stöðum. Þetta mun vaxa, t.d. á öllu Snæfellsnesi, í öllum bæjunum þar, á Faxaflóa, Austfjörðum og Suðurnesjum. Þess vegna tel ég skynsamlegt að setja ákveðnar reglur um þetta áður en þetta er orðið of mikið. Svo þegar reglan kemur er komið mjög mikið ósætti og óánægja, ekki síst hjá þeim sem fyrir eru með litla báta og eru að veiða í þessu erfiða kerfi. En ég stend ekki hér í þeim tilgangi, eins og hv. þingmaður sagði, að verja sægreifana.

Fyrst það kemur hins vegar upp vil ég líka nefna að ef við breytum fiskveiðistjórnarkerfinu þýðir ekkert að segja: Nú bara breytum við öllu, bindum öll skip og enginn hefur neina heimild til að veiða. Við þurfum að horfa á þær aðstæður sem eru fyrir hendi.

[19:17]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er engin spurning að þetta frumvarp er hugsað þannig þeir sem eiga kvóta munu hagnast mest á því. Þeir eiga að geta leigt þeim sem eru kvótalausir þorsk fyrir 200 kr. kílóið. Það mun styrkja þá. Það mun íþyngja þeim sem eru kvótalausir og vilja reyna að bjarga sér með einhverjum hætti.

Þið, ágætu stjórnarsinnar, sem ætluðu að berja frumvarpið í gegn hafið ekki svarað því: Þarf réttindi á þessa báta eða ekki? Þarf skipstjórnarréttindi eða vélstjórnarréttindi? Ætlið þið að veita undanþágu frá því að menn geti róið á bátunum án þess að kunna nokkuð til í siglingafræði eða vélfræði?

Árið 1984, þegar kvótakerfið var sett á, var byrjað að brjóta mannréttindi, eins og mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur staðfest. Þá var byrjað að úthluta séra Jóni en venjulegi Jón fékk ekki. Séra Karl fékk kvóta en venjulegur Kalli fékk ekkert. Það er það sem málið snýst um og það er eins og menn átti sig ekki á því. Svo er mjög líklegt í miklum niðurskurði eins og nú að enginn kvóti verði á lausu þegar líður á árið, þegar kemur að þessari veiði í júní, júlí og ágúst. Þá er ekkert víst að neinn kvóti fáist fyrir kvótalausa báta.

Þið eigið að sjá sóma ykkar í því, þið sem standið að ríkisstjórninni, að fresta þessu um 180 daga þangað til við erum búin að svara mannréttindanefnd varðandi hvaða breytingar þið ætlið að gera og hvernig og draga frumvarpið til baka. Það er í sjálfu sér lágmarkskrafa að þið valdið ekki ríkinu meiri kostnaði vegna skaðabóta sem fólk á (Forseti hringir.) rétt á.

(**Forseti** (KÓ)**:** Ég vil minna hv. þingmann á að nota rétt ávörp.)

[19:19]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Grétar Mar notar oft orðið séra, séra Jón og Jón. Hann nefndi hér áðan Karl og séra Karl. Ég átti nú eitt sinn trillu og hef tekið þátt í að veiða nokkur þúsund tonn af þorski á Íslandsmiðum, bæði á togurum, netabátum, snurvoðarbátum og á skaki. Hv. þingmaður hélt því fram að mér hefði verið úthlutaður einhver kvóti, það er algjör misskilningur hjá honum. (**GMJ:** Ég var ekkert að segja það.) Hv. þm. Grétar Mar sagði það beinum orðum. Það var ekkert öðruvísi. Umræðan er nú farin að fara í hring að mínu mati.

Ég ætla að segja í síðasta sinn að ef nýr atvinnuvegur er að verða til, hugsanlega með hundruðum báta, þá sýnist mér algjörlega einsýnt að þeir verði að vera undir sömu reglum og aðrir bátar af sömu stærð sem veiða við strendur landsins. Annars skapa menn gríðarlega mikla óánægju og svekkelsi, það hlýtur að liggja í augum uppi. Þess vegna styð ég frumvarpið. Að vísu er ég alveg til í að skoða ýmislegt sem í því er og bæta má.

[19:21]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Því hefur ekki verið svarað, hvorki af hæstv. ráðherra né hv. þingmanni, Karli V. Matthíassyni, varðandi réttindi á umræddra báta. Eins og fram kemur í frumvarpinu hefur ráðherra möguleika á því að leyfa mönnum að vera réttindalausir á þessum bátum.

Verið er að gera atvinnugreininni erfitt fyrir með því að kvótasetja hana. Það er verið að mismuna. Hvort sem það eru séra Karl og Karl eða Jón og séra Jón í þeirri dæmisögu þá er ég ekki að tala um að Jón Magnússon eigi kvóta eða ekki. Það er ekkert verið að tala um það. Þetta er útúrsnúningur hjá séra Karli en ég ætla ekki að segja að hann hafi átt kvóta eða sé (**KVM:** Sé sægreifi.) sægreifi.

Með frumvarpinu er verið að mismuna fólki og erfiðara verður fyrir menn að starfa við þetta ef þeir þurfa að leigja sér kvóta eða að eiga kvóta sem þeir geta jafnvel ekki fengið, eins og ég hef áður minnst á. Ég segi hiklaust að þeir eigi að fresta frumvarpinu, draga það til baka þangað til þeir eru búnir að svara mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna um það hvernig þeir ætli að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu. Það er borðleggjandi að við Íslendingar verðum að breyta því alveg frá grunni. Við verðum að tryggja að allir sem eiga báta og uppfylla þau skilyrði sem gerð eru í sambandi við öryggismál, skipstjórnarréttindi, vélstjórnarréttindi, báta með haffærisskírteinum, hafi sama rétt til að stunda veiðar við Ísland.

Það er augljóst og þess vegna á að draga frumvarpið til baka. Þið eigið ekki að valda þjóðinni meiri skaða en orðinn er því að þetta mun bara þýða (Forseti hringir.) fleiri og hærri skaðabótakröfur.

[19:24]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það liggi nú í augum uppi að þeir sem róa bátum við Íslandsstrendur verða að hafa einhverja getu og kunnáttu til þess. Ég bendi á að frumvarpinu verður vísað til sjávarútvegsnefndar, það rætt þar og sett verða skýr ákvæði um hvaða reglur gilda um að menn fari að veiða við strendur landsins.

Ég tel það algjörlega útilokað að sjávarútvegsnefnd muni hleypa því í gegn að Jón og séra Jón fái bara að sigla á bátum á Íslandsmiðum án þess að hafa nokkra þekkingu til eins eða neins, öryggismála eða annars. Ég vona að hv. þingmaður leggi því máli lið þegar frumvarpið verður til

umfjöllunar í nefndinni.

Ég hef verið þeirrar skoðunar, og er þeirrar skoðunar, að endurskoða þurfi fiskveiðistjórnarkerfið sem við búum við. En á meðan það er eins og það er, hlýtur eitt yfir alla að ganga sem stunda veiðar við Ísland.

[19:26]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get tekið undir þau orð sem hv. þm. Karl V. Matthíasson viðhafði í lok ræðu sinnar, að við eigum að veita öllum sömu réttindi. Hvað þýðir það? Allir borgarar íslenska ríkisins eiga sama rétt til að veiða og nýta fiskinn í sjónum. Þar ættum við að geta náð saman.

Varðandi það sem hv. þingmaður talaði um, að það væri óréttlæti þegar trillan kæmi inn með tonnið annars vegar og hins vegar þegar leigubáturinn kæmi með tonnið. Hvar er óréttlætið í því? Hvar er vandamálið fólgið í því? Þegar trillan hefur hugsanlega fengið úthlutað gjafakvóta, hvar er þá óréttlætið í því þó að leigubátur komi inn með tonn sem þarf að nýta með ákveðnum hætti, þ.e. til eigin þarfa en að öðru leyti að skila? Ég sé ekki að það sé neitt óréttlæti eða vandamál sem þar skapast.

Síðan segir hv. þm. Karl V. Matthíasson að það sé einsýnt að settar séu sömu reglur um þessar veiðar. Það er akkúrat ekkert einsýnt því að við erum annars vegar að fjalla um veiðar í atvinnuskyni og hins vegar um bátaleigu til tómstundaveiða þar sem ákveðnar sérreglur gilda. Þess vegna er engin ástæða til þess og ekkert einsýnt að settar séu sömu reglur. Það eru miklu frekar röksemdir fyrir því að við höfum mismunandi reglur um þessi atriði.

Í lokin, hv. þm. séra Karl V. Matthíasson. Í guðspjöllunum er fjallað um verkamennina í víngarðinum þar sem allir fengu sína talentu, hversu snemma eða seint sem þeir komu. Það er einmitt ávísun og ábending um hversu óréttlátt kvótakerfið er, að þeir sem komu í biðsal kvótagreifanna árið 1983 njóta sérréttinda sem verkamennirnir sem vilja koma í víngarðinn fá ekki að njóta, (Forseti hringir.) andstætt boðuninni í guðspjöllunum.

[19:28]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla nú ekki að fara út í guðfræðilegar eða trúfræðilegar umræður í tengslum við þetta mál. (Gripið fram í.) Ég ætla þó að segja í sjötta sinn í dag að ég tel að endurskoða þurfi fiskveiðistjórnarkerfið en á meðan við höfum það tel ég að það sama eigi að gilda yfir fólkið sem starfar innan þess, sömu reglur.

Ef við erum allt í einu komin með 200 báta flota sem getur veitt fleiri þúsund tonn af fiski án reglna um það, erum við farin að mismuna. Það er ekki endilega þannig að trillukarlinn sem ég tók sem dæmi af áðan sé á svokölluðum gjafakvóta, eins og hv. þm. Jón Magnússon kallar það, það getur vel verið að hann leigi kvóta. Á hann þá að leigja en ekki hinir? Er það ekki ósanngjarnt?

Hægt er að spyrja og fara út í alls konar þrætubókarlist í sambandi við þetta frumvarp endalaust. Frumvarpið breytir ekki fiskveiðistjórnarkerfinu eða afnemur það hvort sem það verður samþykkt eða fellt.

[19:30]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Menn setja ekki lög og það er ekki réttlætanlegt að setja lög á grundvelli „ef og ef“ og „hefði og hefði“. Það verður að vera einhver réttmæt ástæða til lagasetningar. Það er ekki viðmiðun að hugsanlega gætu komið hingað svo og svo margir bátar til að stunda þær veiðar sem um ræðir. Kæmi til þess, eins og ég vék að í ræðu minni fyrr í dag, gæti verið ástæða til að setja sérstök lagaákvæði, þá gætu komið upp sjónarmið og skilyrði sem réttlæta það á grundvelli almannahagsmuna að setja slíkar skerðingar við atvinnufrelsinu sem um ræðir í lagafrumvarpinu sem hér er rætt.

Það er sem sagt spurningin um það hvort réttmætar eðlilegar forsendur séu fyrir hendi. Í dag eru þær ekki fyrir hendi. Það eru engir almannahagsmunir sem spurningin er um. Það er verið að setja tálmun án þess að nokkur grundvöllur, án þess að nokkur lagaleg forsenda sé fyrir því.

Ef einhver kaupir sér þennan rétt af þeim sem fékk honum úthlutað hefur mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna sagt: Slíkt brýtur í bága við jafnréttissjónarmið mannréttindaákvæðis Sameinuðu þjóðanna. Eigum við þá að setja og ræða um löggjöf á grundvelli sjónarmiða sem eru andstæð viðhorfum og sjónarmiðum mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna varðandi lagasetningu? Af hverju ættum við að gera það? Mannréttindanefndin hefur sagt: Þetta er óréttlátt. (Forseti hringir.) Ætlar þá virðulegur hv. þm. Karl V. Matthíasson að standa að því að halda óréttlætinu við (Forseti hringir.) og herða á því?

[19:32]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef ég skil hv. þingmann rétt er hann að segja: Við skulum hafa ákveðna báta í því kerfi sem nú er, en svo skulum við leyfa öðrum bátum, af því að þeir eru að byrja, að veiða án þess að vera undir nokkrum takmörkunum. Ég er ekki sammála þessu. (**Gripið fram í:** Enda er þetta misskilningur.)

Ég er á þeirri skoðun að það sama eigi að ganga yfir alla, að lög og reglur sem gilda um sjávarútveg á Íslandi í dag eigi að ná yfir alla þá sem sækja sjó í atvinnuskyni. Þetta er orðið þannig, því miður hefur þessu verið breytt til þessa vegar. Ég vona að lögin um stjórn fiskveiða verði endurskoðuð með það í huga að kerfið verði réttlátara.

Að lokum vil ég segja: Ég get ekki séð að þeir sem veiða fisk í atvinnuskyni, þó að um mismunandi atvinnugreinar sé að ræða, annars vegar ferðamennsku og hins vegar sjómennsku, eigi að búa við mismunun. Ef við færum út í það mundi það skapa mikla úlfúð, óánægju og ósætti, miklu meira en er í dag.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Út af dagskrá voru tekin 3.–6. mál.

Fundi slitið kl. 19:36.

51. FUNDUR

þriðjudaginn 22. janúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334. — 1. umr.
3. Útlendingar, stjfrv., 337. mál, þskj. 572. — 1. umr.
4. Þyrlubjörgunarsveit á Akureyri, þáltill., 44. mál, þskj. 44. — Fyrri umr.
5. Áfengislög, frv., 63. mál, þskj. 63. — 1. umr.
6. Meðferð opinberra mála, frv., 89. mál, þskj. 89. — 1. umr.
7. Kosningar til Alþingis og kosningar til sveitarstjórna, frv., 133. mál, þskj. 137. — 1. umr.
8. Almenn hegningarlög, frv., 192. mál, þskj. 207. — 1. umr.
9. Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., stjfrv., 338. mál, þskj. 573. — 1. umr.
10. Réttur verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum, frv., 164. mál, þskj. 177. — 1. umr.
11. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 508. — 1. umr.
12. Tekjuskattur, frv., 54. mál, þskj. 54. — 1. umr.
13. Skil á fjármagnstekjuskatti, þáltill., 61. mál, þskj. 61. — Fyrri umr.
14. Fjáraukalög, frv., 148. mál, þskj. 158. — 1. umr.
15. Yfirtaka ríkisins á Speli ehf. og niðurfelling veggjalds um Hvalfjarðargöng, þáltill., 170. mál, þskj. 183. — Fyrri umr.
16. Brottfall heimildar til sölu á hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, frv., 189. mál, þskj. 203. — 1. umr.
17. Aukið öryggi við framkvæmdir hins opinbera, þáltill., 303. mál, þskj. 375. — Fyrri umr.
18. Sala Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar ehf. á fasteignum á Keflavíkurflugvelli, þáltill., 319. mál, þskj. 494. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.,
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

Varamaður tekur þingsæti.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur, 2. þm. Reykv. s., um að hún sé á förum til útlanda í opinberum erindagjörðum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni. Fyrsti varamaður flokksins í kjördæminu, Mörður Árnason íslenskufræðingur, tekur sæti hennar á Alþingi í dag. Kjörbréf Marðar Árnasonar hefur verið samþykkt. Hann hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðinn velkominn til starfa.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um klukkan tvö í dag, að loknum umræðum um störf þingsins, fer fram utandagskrárumræða um álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna um íslenska fiskveiðistjórnarkerfið. Málshefjandi er hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson. Hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Störf þingsins.

Efnahagsmál.

[13:33]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Lengi skal manninn reyna, segir í einhvers staðar og sama á nú við um þann stjórnarmeirihluta sem situr í okkar góða landi. Hér hefur lítillega verið rætt um efnahagsmál undanfarna daga en þó miklu minna en vert væri því að þau mál eru vissulega mál málanna þessa dagana og margir váboðar á lofti.

Ég kalla hér eftir því að einhver innan stjórnarmeirihlutans geri sér grein fyrir alvöru málsins. Þrátt fyrir að gott samkomulag sé á stjórnarheimilinu eins og komið hefur fram í ræðum ráðherra og gott samkomulag innan fjárlaganefndar eins og við höfum vitnað um sem þar sitjum, þá er ekki þar með sagt að pólitísk samstaða sé um mat á ástandinu.

Í mínum huga er ástandið grafalvarlegt en það er ekki skoðun hv. formanns fjárlaganefndar sem sagði í ræðu fyrir tæpri viku að því væri spáð að gengi krónunnar gæfi lítillega eftir á næstu tveimur árum og það væru þær kennitölur í efnahagsmálum sem ýmsir gætu kallað sveiflu.

Ég hef miklar áhyggjur af aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar og ég vil í rauninni segja algjöru kjarkleysi til að takast á við erfiða og alvarlega stöðu í efnahagsmálum sem er ekki bara innlent vandamál heldur líka erlent vandamál. Ég vitna hér í viðtal sama dag og þessi umræða fór fram á mjög léttum nótum hér í þinginu en þar segir einn af fremstu hagfræðingum Landsbankans, Björn Þór Guðmundsson, að í hinum vestræna heimi sé von á jafnvel meiri kreppu en sést hefur í 50 ár.

Nú kalla ég eftir því hvort einhver meðal stjórnarmeirihlutans, og sérstaklega er mér þar hugsað til hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, varaformanns fjárlaganefndar, (Forseti hringir.) en það hefur löngum verið há staða að vera varaformaður þeirrar nefndar, sjái kannski hlutina í eitthvað skynsamlegra ljósi en hér hefur komið fram fram til þessa.

[13:35]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það er ánægjuefni að fá tækifæri til að eiga hér skoðanaskipti við hv. þm. Bjarna Harðarson um

efnahagsmál. Ég held að flestir þingmenn deili áhyggjum hans af stöðu mála með hv. þingmanni. Ég held að ég geti fullyrt að það er sammerkt með þingmönnum öllum að hafa áhyggjur af þeirri stöðu sem uppi er. Hins vegar höfum við að sjálfsögðu mismunandi afstöðu til þess hversu alvarlegt málið er og ekki síður mismunandi afstöðu til þess hvernig við eigum að takast á við þau verkefni sem hér eru og blasa við.

Það kom berlega fram í umræðunni um fjárlög ársins 2008 þegar við vorum að vinna við þau í desember og afgreiða þau að skiptar skoðanir voru meðal manna um hvaða leiðir við vildum fara. Hjá hv. málshefjanda, sem er fulltrúi Framsóknarflokksins í fjárlaganefnd, komu fram eftir miklar óskir þar að lútandi áskoranir til hans um að leggja fram hugmyndir um það með hvaða hætti hann vildi grípa inn í fjárlagagerðina. Það komu fram tvær tillögur í þeim efnum. Önnur var sú að draga úr réttarbótum sem stjórnarmeirihlutinn á þingi var að ganga frá til aldraðra og lífeyrisþega. Hin leiðin var sú að draga úr samgönguframkvæmdum úti á landi. Á þær féllumst við ekki og skiptumst á skoðunum um það. Þetta var sú viðleitni sem þarna var haldið á lofti og ekki náðist samkomulag um.

Við höfum haldið því fram, þvert á yfirlýsingar minni hlutans, að þau fjárlög sem nú gilda og eru samþykkt og unnið verður eftir séu góð og traust og fjárhagur ríkissjóðs einnig. Úti á markaði eru aðstæður þannig að þar erum við með mjög sterkt fjármálakerfi, við erum með öflugt atvinnulíf, hátt atvinnustig. Hvernig sem við lítum á það er íslenskt efnahagslíf ágætlega í stakk búið til (Forseti hringir.) að takast á við erfiðleika í dag.

[13:37]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það er athyglisvert að hv. þingmaður skuli koma upp í þessa umræðu með hliðsjón af því sem þingmaðurinn fór fram með í umræðu um fjárlög í desember. Víst er það svo að ég vék að því í ræðu um efnahagsmál í liðinni viku að ýmsar kennitölur í efnahagsmálum væru á ferð sem ýmsir gætu kallað sveiflu og auðvitað getur sveiflan verið mishá og mislág. Við þekkjum það úr tæknigreinum og líka úr hagfræði.

Þegar fulltrúar efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins komu á fund fjárlaganefndar gerðu þeir grein fyrir því, virðulegi forseti, að það væru óvissuþættir í efnahagsspánni og þeir væru taldir vera nokkru fleiri núna en áður. Ég vil hins vegar vísa til ræðu hæstv. forsætisráðherra í liðinni viku þar sem hann vék að því að það væri afar mikilvægt að við héldum ró okkar núna. Það er vissulega að draga úr einkaneyslu. Við finnum fyrir því, hvort sem það er, hv. þm. Bjarni Harðarson, í fatakaupum eða öðru. En það liggur alveg fyrir að menn eru að draga saman seglin í þessum efnum.

Ég vil ítreka að við höldum ró okkar. Það er vissulega kraftur og orka til staðar í íslensku hagkerfi, það er kraftur og orka til staðar hjá íslensku þjóðinni og ekki hvað síst í íslensku atvinnulífi. Íslenskt atvinnulíf þarf á því að halda núna, þingheimur góður, að við þingmenn stöndum við bakið á atvinnulífinu og það finni fyrir því að við séum að tala hlutina upp og tala þá áfram en ekki niður.

[13:39]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég held að öllum sé ljóst að bæði andvaraleysi og aðgerðarleysi ríkisstjórnarinnar er eitt mesta vandamálið í efnahagsmálum núna. Síðustu fregnir af kjarasamningum sem eru fram undan eru þær að ríkisstjórnin vísaði á bug allri aðkomu að þeim eða hafnaði viðræðum við verkalýðshreyfinguna um þau atriði sem hún lagði þar áherslu á og vildi heyra afstöðu ríkisstjórnarinnar til. Það er sitt hvað að halda ró sinni í efnahagsmálum og að halda höndum í skauti sér og gera ekki neitt.

Ég hef þungar áhyggjur af þeim mikla kjaramun sem orðinn er í samfélaginu á milli hópa. Bilið á milli þeirra sem hafa háar tekjur og lágar hefur breikkað. Óstöðugleikinn í samfélaginu vegna þessa kemur alls staðar í ljós, á sjúkrahúsunum, leikskólunum, elliheimilunum, sérstaklega í umönnunar- og velferðargeiranum. Hvert er ráð ríkisstjórnarinnar þar? Jú, að einkavæða. Við skulum einkavæða heilbrigðisþjónustuna. Það á að vera svo mikill efnahagsbati af því að reka heilbrigðisþjónustuna á viðskiptagrunni.

Ég vara við þessum áformum. Einkavæðing heilbrigðisþjónustunnar er það versta sem mönnum getur dottið í hug að leggja út í núna og reyndar síðar. En einkavæðing í heilbrigðiskerfinu virðist vera höfuðmál ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins með hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde í broddi fylkingar. Það á að vera allra meina bót í efnahagsmálunum núna. (Forseti hringir.) Einkavæðinguna verður að stöðva, herra forseti.

[13:42]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Gangur mála á alþjóðlegum verðbréfamörkuðum er mjög alvarlegur og ég held að ráðstafanir íslensku ríkisstjórnarinnar hafi ekki haft mikil áhrif á það að vísitalan í Hong Kong féll í morgun um 8,6% heldur séu einhver önnur öfl þar að verki. Þetta er alþjóðlegt vandamál. Markaðir falla alls staðar og það mun hafa áhrif á markaðinn á Íslandi, á stöðu lífeyrissjóðanna og stöðu ríkissjóðs. Hins vegar verða menn að hafa í huga að allar vísitölur hafa hækkað mjög mikið á síðustu tveim, þrem árum og enn sem komið er hefur fallið ekki verið meira en sem nemur hækkunum eins eða tveggja ára. Þetta er ekki þannig að menn þurfi að fara á taugum yfir þessu, þetta er bara eitthvað sem fer upp en kemur aftur niður.

Ef við horfum á Íslandi þá er íslenskt atvinnulíf mjög kraftmikið og það er sterkt og það hefur sýnt sig undanfarin ár að það er mjög öflugt. Ég held að við Íslendingar þurfum ekki að hafa neinar sérstakar áhyggjur af íslensku atvinnulífi ef ytri aðstæður valda okkur ekki enn meiri óskunda.

[13:43]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er rétt sem fram kemur hjá málshefjanda að það eru viðsjár í efnahagsmálum, þ.e. það ástand sem verið hefur á mörkuðunum í Asíu eins og fram kom hjá hv. þm. Pétri Blöndal. Nú er ástandið þannig að heimurinn bíður eftir því að kauphöllin í New York opni núna klukkan tvö til að sjá hver viðbrögðin verða þar. Það er auðvitað áhyggjuefni fyrir Ísland ekki síst vegna þess að við erum orðin miklu umfangsmeiri í fjármálastarfsemi eins

og við þekkjum og höfum í vaxandi mæli fjárfest í erlendum fyrirtækjum og þess vegna mun ástandið á heimsmörkuðum hafa veruleg áhrif hér á landi.

Að þessar viðsjár séu andvaraleysi ríkisstjórnar Íslands að kenna, eins og fulltrúi Framsóknarflokksins heldur hér fram, eða einkavæðingunni, eins og hv. þm. Vinstri grænna heldur hér fram, er náttúrlega málflutningur sem dæmir sig algjörlega sjálfur. (**Gripið fram í:** Er einkavæðingin að ...?) Það er full ástæða til að taka stöðu mála mjög alvarlega en fjalla um leið um það af ábyrgð og alvöru, m.a. um hinar jákvæðu hliðar sem Ísland hefur við slíkar aðstæður, m.a. hina sterku stöðu ríkissjóðs og þau góðu skref sem stigin hafa verið frá kosningunum síðastliðið vor, og að menn í þessum sal og samfélaginu öllu átti sig á því að við þessar aðstæður er fátt mikilvægara fyrir íslenskt samfélag og framtíð okkar næstu mánuði og missiri en pólitískur stöðugleiki í landinu. Ég held að ríkisstjórnarflokkarnir þurfi að hafa það sérstaklega vel í huga.

[13:45]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Þessi umræða er mikilvæg og ég held að við þyrftum að taka okkur miklu lengri tíma í hana á næstu dögum því að ástandið er grafalvarlegt. Ég er sammála því mati hv. þm. Péturs H. Blöndals að alþjóðlega fjármálakreppan er ekki Íslendingum að kenna. Það er rétt að ríkisstjórnin fái þar að bera af sér sakir en ég tel það ekki vera henni til framdráttar að geta svarið það af sér. Það er aftur á móti henni að kenna ef hún ætlar að hegða sér eins og ekki sé alþjóðleg fjármálakreppa. Það er grafalvarlegt mál. Það var að heyra á málflutningi Péturs H. Blöndals að hér þyrfti ekkert að gera því það væri allt í lagi svo fremi sem ástandið versnaði ekki úti í heimi. Nú ber öllum frétt um saman um að ástandið er að versna úti í heimi og hvað á þá að gera? Þá skulu menn bara bíða og hafa það hugfast að hér er giska gott kerfi.

Við erum hluti af alþjóðlegu fjármálakerfi. Við verðum að stýra okkar kerfi í takt við það sem er að gerast úti í heimi og við verðum að bregðast við aðstæðum jafnvel þó að þær séu ekki okkur að kenna. Það er eins og skólakrakkinn segir þegar allt er komið í óefni: Það er ekki mér að kenna að ég féll á prófinu. Það er ekki mér að kenna að ég kom of seint heim því að strákarnir plötuðu mig. Hann er skammaður samt. Hann situr samt í súpunni. (**SKK:** Hvað vilt þú gera?) Hvað vil ég gera? Það er góð spurning. Ég hef 27 sekúndur, Sigurður Kári.

Við þurfum fyrst og fremst ríkisstjórn sem getur talað um efnahagsmál. Ég held að núverandi ríkisstjórn geti það ekki. Ég held að hún geti ekki komið sér saman um neitt í efnahagsmálum. Við höfum vikulega yfirlýsingar frá hæstv. viðskiptaráðherra, sem ég sakna að hafa ekki í salnum í dag, þar sem hann segir að við skulum ganga í Evrópusambandið. Það er hans tillegg í efnahagsumræðuna. Síðan höfum við umræðu hæstv. forsætisráðherra og þingmanna stjórnarliðsins um það að þjóðinni og stjórninni beri að halda ró sinni. Hvað merkir það? Halda sama andvaraleysinu áfram? Ég segi: Þetta er stórhættulegt.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill minna hv. þingmenn á að ávarpa ekki þingmenn úti í sal jafnvel þó að framíköllin séu skemmtileg.)

[13:47]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Þetta er að sönnu skemmtileg umræða og ég tek undir það með hv. þingmönnum að það væri ágætt að gefa sér lengri tíma í hana. Hér hafa fallið nokkuð stór orð, menn hafa borið ríkisstjórn eða einstaka þingmenn þeim sökum að þeir sýni agaleysi og kjarkleysi og þori ekki að takast á við vandamálin. Ég held að það hafi komið fram hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni áðan að ríkisstjórnin hafi vísað frá sér allri aðkomu að kjarasamningum. Það er alrangt og ekki fótur fyrir því. Ríkisstjórnin hefur þvert á móti gefið til kynna að hún muni koma að þeim málum en samningsaðilar verða að sjálfsögðu að vinna mál sín lengra en orðið er áður en ríkisstjórnin getur farið að gefa nokkuð út. Það þýðir ekki að menn hafi hafnað aðkomu að þessu verki, langur vegur frá.

Hv. þm. Bjarni Harðarson sagði að menn horfðust ekki í augu við þennan vanda og vildu bara halda ró sinni. Ég vil minna á að það er mjög mikilvægt að halda ró sinni á þessum tímum og aldrei mikilvægara en einmitt nú. Það eru einungis liðnir 22 dagar af þessu ári og töluverður tími er eftir. Atvinnulífið er að bregðast við, fjármálastofnanir eru að bregaðst við og ríkisstjórnin hefur lýst því yfir að samráð milli Seðlabanka Íslands, ríkisstjórnarinnar og aðila á fjármálamörkuðum er í fullum gangi. Dettur mönnum í hug að þeir hlaupi eftir því hvernig Framsóknarflokkurinn gasprar hér úti á torgum og bregðist við út frá þeirri umræðu? Langur vegur frá og engin ástæða til.

Ég vil nefna hér að það er tvennt í umræðunni sem menn skulu íhuga. Það er í fyrsta lagi að Seðlabankinn getur gripið til aðgerða í vaxtamálum, að lækka vexti þegar þar að kemur og verðbólgustigið gefur tilefni til. (Gripið fram í.) Í öðru lagi ætti ríkisvaldið aldrei fremur en á slíkum tímum að ræða möguleika á því að lækka skatta á fólk og fyrirtæki. Þetta má ræða og ég skora á menn að taka það til umræðu.

[13:50]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Það er mikilvægt að ræða efnahagsmálin og skoða þau þó að það sé kannski fullmikið að ætlast til að við bregðumst við mörkuðum dagsins með ákvörðunum ríkisstjórnar úr ræðustóli á sömu mínútu. Það er mikilvægt að hafa ástandið í heimsmálunum í huga en mér finnst ekki síður skipta máli að skoða það sem er að gerast hjá okkur á innanlandsmarkaðnum. Við erum að fá yfir okkur þessa dagana, bæði í gær og í dag, sennilega á annað hundrað uppsagnir í fiskvinnslu og sjávarútvegi.

Ég ætla hreinskilnislega að játa að það eru hlutir sem ég átti ekki von á að bæri að með þessum hætti. Ríkisstjórnin tók ákvörðun um það, eða hæstv. sjávarútvegsráðherra, að skera niður þorskkvóta um þriðjung og fylgir þeirri ákvörðun í þeirri von að við getum byggt upp þorskstofna við landið að nýju. Því miður ætlar fiskvinnslan og útgerðin að bregðast þannig við að þeir ætla að tryggja sig. Þrátt fyrir þær aðgerðir ríkisstjórnarinnar að fresta hækkunum á veiðileyfagjaldi, þrátt fyrir aðgerðir til að koma til móts við fiskvinnslufólk virðist útgerðin ætla að grípa strax til aðgerða og forða sjálfri sér frá hugsanlegu tapi — og ég segi hugs-

anlegu tapi vegna þess að útgerðin er ekki búin að fá á sig þennan niðurskurð enn þá.

Ég verð að segja það nákvæmlega eins og er og vera hreinskilinn að ég hef íhugað — hef þó verið talsmaður þess að gefa út um það yfirlýsingu að LÍÚ, eigendur kvótans í landinu, fái aukningu þegar þar að kemur ef af verður — að þeir fái þau skilaboð að ef þeir ætla að hegða sér með þessum hætti þá fái þeir hana ekki. Þeir ætla greinilega að „garantera“ sig með þeim hætti að fara í hráan niðurskurð nú þegar og tryggja að fjármagnið bjargist. (Gripið fram í.) Það er þar að auki, við fáum tækifæri til þess að ræða það, hv. þingmaður, á eftir. En ég vil bara vekja athygli á þeirri hugmynd að útgerðarmenn fái þau skilaboð að ef þeir ætla ekki að taka sameiginlega ábyrgð á því að koma okkur í gegnum þennan kvótaniðurskurð geti þeir tæplega gert kröfu um að fá aukningu á kvóta að nýju þegar þar að kemur. (**Gripið fram í:** Það er ekkert annað.)

[13:52]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég held að við ættum ekki að nota orðið „gaspur“ um þá umræðu sem hér fer fram, m.a. af hálfu okkar framsóknarmanna, um efnahagsmál. Það eru váleg veður í kortunum, sem allir viðurkenna hér, og ég er sammála þeim sem halda því fram að við þurfum að ræða þessi mál á ábyrgum nótum. En það var einmitt á þeim nótum sem við framsóknarmenn ræddum um fjárlög á síðasta hausti. Sú staðreynd að útgjaldarammi fjárlaga hækkaði um 20% á milli ára voru mjög skýr skilaboð frá ríkisstjórnarflokkunum. Trúlega höfum við ekki séð slíkar hækkanir frá því fyrir þjóðarsáttarsamninga og við framsóknarmenn vöruðum við þessu.

Nú þegar forustumenn í fjárlaganefnd Alþingis segja að við þingmenn eigum að hlusta á atvinnulífið og takast í hendur við atvinnulífið á erfiðum tímum vil ég benda ríkisstjórnarflokkunum á að þessir sömu aðilar, Standard & Poor´s, greiningardeildir bankanna, aðilar vinnumarkaðarins, Seðlabankinn o.fl., vöruðu ríkisstjórnarflokkana við því á hvaða vegferð þeir væru á haustdögum. Það er ekkert óeðlilegt að við framsóknarmenn bendum á að við erum vörslumenn ríkissjóðs.

Á hvaða vegferð erum við í þessum efnum? Halda menn að ýmsir veltuskattar eins og nú er ástatt í efnahagslífinu munu standast forsendur fjárlaga? Ég er ansi hræddur um ekki. Og þegar við horfum á gríðarlega útgjaldaaukningu á milli ára og minnkandi skatta inn í ríkissjóð er vá fyrir dyrum. Við ætlum okkur ekki aftur að steypa ríkissjóði í botnlausar skuldir. Það var alla vega ekki markmið síðustu ríkisstjórnar sem Framsóknarflokkurinn átti aðild að.

Við framsóknarmenn höfum haft uppi, bæði á haustdögum og nú, varnaðarorð um það hvert stefnir í þessum efnum og það er ekkert gaspur, hæstv. forseti.

[13:54]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég hef verið fjarri þessum vettvangi um nokkurt skeið og er ánægður að sjá að hér hefur lítið breyst. Í efnahagsmálum segja stjórnarsinnar að allt sé í lagi á Íslandi en nokkur hætta og viðsjár stafi af atburðum handan hafs og stjórnarandstæðingar halda hinu gagnstæða fram. Hér hefur ekkert breyst nema það að það er ánægjulegt og skemmtilegt að heyra að framsóknarmenn eru farnir að hafa áhyggjur af efnahagsmálum og meira að segja ríkisfjármálum og formaður þeirra situr úti í sal og kallar fram í ræður hv. stjórnarsinna. Það er út af fyrir sig ánægjulegt.

Það er auðvitað ekki þannig að efnahagsmálin hafi tekið grundvallarbreytingum þegar Framsóknarflokkurinn fór úr ríkisstjórn og þau gerðu það ekki heldur við það að Samfylkingin kæmi inn í stjórnina. En það er þó, með ákveðnum aðferðum, með ákveðnum hætti, verið að vinna sig út úr þessum vanda, sem var öðruvísi í tíð síðustu ríkisstjórnar, og það er von til þess að við náum að lokum efnahagskerfinu á einhvern skynugugri grunn en áður.

Það eru vissulega viðsjár úti í löndum, það er fall á hlutabréfamarkaði í útlöndum og það hefur líka verið fall á hlutabréfamarkaði hér. Það er talað um að gengið hnígi eða falli. Kannski er það þó þannig, herra forseti, að einmitt í dag er það ekki það gengisfall sem við ættum að hafa mestar áhyggjur af sem gerist á hlutabréfamörkuðum erlendis heldur kannski það gengisfall sem hefur orðið hjá almenningi við viðburði undanfarins sólarhrings á stjórnmálamönnum og stjórnmálunum sjálfum.

[13:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég kem upp í tilefni orða hv. þm. Guðbjarts Hannessonar sem kom inn á afleiðingar af niðurskurði í þorskkvóta sem birtast þessa dagana í uppsögnum sem fólk um landsbyggðina verður fyrir á hverjum staðnum á fætur öðrum. Á Dalvík liðlega 30 manns fyrir nokkrum dögum, á Akranesi um 60 manns í gær, á Þingeyri um 35 manns og upplýsingar liggja fyrir um að væntanlegar séu uppsagnir á Húsavík og á fleiri stöðum. Formaður Samtaka fiskvinnslustöðva hefur bent á að þegar séu um 300 uppsagnir komnar til framkvæmda síðan þessi ákvörðun var tekin og þess megi vænta að störfum í fiskvinnslunni einni fækki um 600. Að auki mun störfum í útgerð fækka um nokkur hundruð.

Þetta er veruleikinn sem menn standa frammi fyrir sem er pólitískur veruleiki, birtingarmynd ákvörðunar forustumanna ríkisstjórnarinnar, forustumanna Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins sem trúa illa ígrunduðum ráðleggingum Hafrannsóknastofnunar eins og nýju neti þrátt fyrir þær alvarlegu afleiðingar sem það hefur á lífskjör þúsunda landsmanna um land allt. Hvaða skilaboð er ríkisstjórnin að senda þessu fólki? Það á að fækka útgerðarmönnum, færa saman veiðiheimildir í örfá útgerðarfyrirtæki, fækka fólki í sjávarplássum landsins og hvert á það að flytja? Ég get vel skilið að hv. þm. Guðbjartur Hannesson sé órólegur yfir þessari þróun. En það þýðir ekki að segja það eitt að breyta eigi kvótakerfinu einhvern tíma seinna Það verður að gera það núna og það er ástæða til að gera það núna í ljósi þess álits sem við höfum fengið frá Sameinuðu þjóðunum, virðulegi forseti.

[13:58]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Sá er hér stendur kvað einna fastast að

orði í hópi þingmanna síðasta haust þegar fjallað var um skerðingu á þorski og varaði við afleiðingunum og þótti sumum nóg um. En þær afleiðingar eru að koma fram fyrr en mátti reikna með og ekki á eftir að hvína í af fullri alvöru fyrr en líða tekur á veturinn. Þá mun koma í ljós að gífurlegar afleiðingar fylgja þeirri ákvörðun að skerða þorskveiðar með þessum hætti. Ég var því á móti því að þessar yrðu viðmiðunartölurnar og í þeirri trú að ekki væri rakalegur grunnur fyrir ákvörðuninni. En þetta er það sem blasir við og á eftir að versna. Menn verða að horfast í augu við það.

Það skiptir miklu máli að menn fari að hugsa út frá þeim nótum að þetta eigi eftir að versna og að það sé hægt að bregaðst við. Það hefur líka verið skoðun mín allan þennan tíma að stjórnarflokkarnir eigi að bregðast betur við í hinum svokölluðu mótvægisaðgerðum en gert hefur verið, bæði með tilliti til byggðanna, útgerðarinnar og fiskvinnslufólksins. Allt er þetta einn pakki í einni heild. Það stendur upp á okkur að bregðast betur við en gert hefur verið. Þannig er staðan einfaldlega á þessum drottinsdegi.

[14:00]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég staðfesti að hv. þm. Árni Johnsen talaði eins og við framsóknarmenn og varaði við þeim niðurskurði sem gerður var síðasta sumar. Það gerðu útgerðarmenn, það gerði fiskverkafólkið, það gerðu allir. Við vöruðum við þessum afleiðingum og nú allt í einu vaknar hv. þm. Guðbjartur Hannesson og fer að iðrast gerða ríkisstjórnarinnar. Þetta voru grafalvarlegar aðgerðir sem gripið var til og afleiðingarnar koma fyrr í ljós en spáð var. Fleiri hundruð sjómenn ganga í land og taka pokann sinn, skip eru seld í sjávarþorpunum og fiskverkafólkið missir atvinnu sína, kvótinn þéttist og fer á færri og færri hendur þannig að það er mjög alvarleg staða sem blasir við í sjávarþorpunum — allt á ábyrgð hæstv. ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Það heyrðist ekki múkk nema frá einum manni í þeirra hópi á sumardögum þegar niðurskurðurinn átti sér stað og menn fullyrtu að það mundi hafa þær afleiðingar, líka á meðalafla með þorski, að hér yrði mikil vá fyrir dyrum. Mótvægisaðgerðirnar litu dagsins ljós — og voru grín. (Gripið fram í.) Hæstv. forsætisráðherra lýsti því yfir að hæstv. sjávarútvegsráðherra væri kjarkmaður að ganga að byggðunum. Það var sorglegur dagur og þess vegna getur ríkisstjórnin enn tekið á í þessum málum. Hún getur yfirfarið stefnu sína, hún getur endurskoðað hana og unnið með fólkinu í sjávarbyggðunum. Ríkisstjórnin skildi þetta fólk eftir í lausu lofti. Það er hennar sök. Við framsóknarmenn vöruðum hana við (Gripið fram í.) af drenglyndi og heiðarleika, alveg eins og í efnahagsmálunum, frá því að ríkisstjórnin tók til starfa. Ég bið hv. stjórnarmenn (Forseti hringir.) að hlusta og segi við stjórnarsinna: Það hefur enginn bannað ykkur að vera vitrari í dag en þið voruð í gær.

Umræðu lokið.

Umræður utan dagskrár.

Álit mannréttindanefndar SÞ um íslenska fiskveiðistjórnarkerfið.

[14:03]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Allir sjávarútvegsráðherrar Sjálfstæðisflokksins frá 1991 hafa unnið markvisst að því að loka aðgengi annarra en þeirra sem fyrir voru í kvótakerfinu á hverjum tíma með því að festa í kvótakerfinu allar fiskteg-undir og loka þannig fyrir aðgengi yngri sem eldri sjómanna í þessa atvinnugrein sem ætti, eins og aðrar, að vera frjáls þeim sem hafa rétt til að sigla skipum og vakta vélar. Í 75. gr. stjórnarskrárinnar á að marka Íslendingum atvinnufrelsi eftir almennum reglum. Þar segir að setja megi skorður með lögum við atvinnufrelsinu krefjist almannahagsmunir þess. Í 65. gr. stjórnarskrárinnar segir að allir skuli vera jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda án þess að efnahagur eða staða fái ráðið almennum rétti til atvinnusóknar.

Réttur þeirra sem atvinnuréttinn hafa til að stjórna fiskiskipum er ekki virtur samkvæmt stjórnarskrá Íslands. Mönnum er mismunað og ætlað að kaupa eða leigja réttinn til fiskveiða af fámennum hópi þeirra sem var úthlutaður kvóti í flestum fiskstofnum á Íslandsmiðum. Þar með var mismunun þegnanna með sambærilega menntun til fiskveiða og atvinnuréttinda fest í sessi. Einstakir handhafar fengu kvóta úr sameign þjóðarinnar og frjálst framsal var tekið upp 1991 og leiga var innleidd sem nú er á okurverði. Þar með var það orðin staðreynd að mannréttindi voru brotin að þessu leyti á Íslandi og niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna í máli þeirra félaga Arnar Snævars Sveinssonar skipstjóra og Erlings Haraldssonar varð sú að lög nr. 38/1999 stæðust ekki meðalhófssjónarmið.

Í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna segir m.a. — og um leið bendir nefndin á sérstöðu málsins sem hér er til umfjöllunar. Annars vegar segir í 1. gr. laganna um stjórn fiskveiða nr. 38/1990 að nytjastofnar á Íslandsmiðum séu sameign íslensku þjóðarinnar. Hins vegar var mismununin byggð á aðgerðum innan viðmiðunartímans sem upphaflega var tímabundin aðgerð. Það kann að hafa verið sanngjarn, jafnvel réttlátur og hlutlægur mælikvarði en varð ekki aðeins varanlegur með setningu laganna heldur breytti það upphaflegum rétti til einkanota og að hagnýta almannaeign í einkaeign. Kvóti sem hefur verið úthlutað og er ekki lengur notaður af upphaflegum handhöfum getur verið seldur og leigður á markaðsverði í stað þess að afhendast aftur ríkinu til úthlutunar til nýrra handhafa samkvæmt sanngjörnum, réttlátum mælikvörðum.

Ríkið hefur ekki sýnt fram á að þetta fyrirkomulag og háttur við innleiðingu kvótakerfisins standist kröfur meðalhófssjónarmiða. „Þótt nefndinni sé ekki skylt að taka á því hvernig kvótakerfi á takmörkuðum auðlindum samræmist sáttmálanum sem slíkum ályktar nefndin að við þessar sérstöku aðstæður og í því tilviki sem hér er til umfjöllunar að þau eignarréttindi sem hinum upphaflegu kvótaeigendum voru veitt varanlega málshefjendum til tjóns séu ekki byggð á meðalhófssjónarmiðum.“

Forsætis- og sjávarútvegsráðherra hafa þegar svarað því að þeir sjái ekki sérstaka ástæðu til að breyta lögum sem or-

saka mannréttindabrot. Ég spyr því hæstv. sjávarútvegsráðherra: Er það vilji sjávarútvegsráðherra að loka á allt jafnræði til fiskveiða og halda áfram að brjóta mannréttindi með því að hafna breytingu á lögum sem mætir niðurstöðum mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna? Ætlar hæstv. sjávarútvegsráðherra að halda áfram að fjölga kvótabundnum fisktegundum, loka öllum aðgönguleiðum að atvinnugreinum sem tengjast fiskveiðinni eins og rætt var hér um í gær um sportveiðarnar? Á að loka fyrir sjóstangaveiðimót? Hvert ætla menn að fara í þessari vegferð?

Sjávarútvegsráðherra hlýtur að þurfa að svara því skýrt og skilmerkilega hvort það sé ætlun hans og núverandi ríkisstjórnar að festa kvótakerfið í sessi og loka öllum leiðum en líta ekki með neinum hætti til þeirra réttinda sem einstaklingar búsettir á Íslandi eiga í stjórnarskrárvörðum réttindum sínum til að velja sér atvinnu.

[14:08]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er hafið yfir allan vafa að álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna ber að taka alvarlega. Það hef ég sagt frá fyrsta degi eftir að álitið kom fram. Hvað sem okkur finnst um hina efnislegu niðurstöðu er ljóst að við erum aðilar að mannréttindasáttmálanum og hinni valfrjálsu bókun sem kveður á um að nefndin sé bær til þess að fjalla um erindi einstaklinga sem halda því fram að aðildarríki hafi brotið gegn samningnum. Nú liggur fyrir álit nefndarinnar í máli tveggja sjómanna sem skutu máli sínu til hennar. Niðurstaða hennar er sú að taka ekki afstöðu til þess hvort kvótakerfið brjóti í bága við ákvæði samningsins, sérstakar aðstæður í þessu tiltekna máli leiði hins vegar til þess að eignarréttindi sem farið hefði verið með varanlegum hætti til kvótaeigenda þar sem kærendur væru útilokaðir hefðu ekki verið stofnuð á sanngirnisgrundvelli. Þá tekur nefndin fram í niðurstöðu sinni að íslenska ríkinu sé skylt með vísan til 2. gr. samningsins að veita kærendum raunhæfar úrbætur, þar með talið viðeigandi bætur og endurskoðun fiskveiðistjórnarkerfisins.

Gallinn við þessa niðurstöðu er sá að hún er hvorki ýkja skýr né verður sagt að hún sé mikið rökstudd. Það er því ljóst að við verðum að ætla okkur nægan tíma til að fara yfir málið og bregðast við því svo að vel sé. Ef við köstum höndunum til þessa verks væri fyrst hægt að segja að við tækjum ekki álit þessarar nefndar alvarlega.

En hver er þá staða okkar að öðru leyti gagnvart þessu máli?

Mannréttindanefnd er ekki alþjóðlegur dómstóll sem kveður upp lagalega bindandi dóma eða úrskurði að þjóðarétti. Að þessu leyti er niðurstaðan eðlisólík dómum frá Mannréttindadómstóli Evrópu. Engin úrræði eru af þessum sökum veitt til að fylgja eftir niðurstöðum mannréttindanefndar en þrátt fyrir að niðurstöður nefndarinnar séu ekki lagalega bindandi hafa þær engu að síður verið taldar mjög mikilvægar og ríkið almennt reynt að fylgja þeim eftir. Nefndin hefur í niðurstöðum sínum vísað til þess að samkvæmt a-lið 2. gr. samningsins sé ríkjum skylt að ábyrgjast eða veita þeim sem réttur er brotinn á raunhæfar úrbætur. Skortur á því að álit nefndarinnar séu lagalega skuldbindandi er þó talinn helsti veikleiki hennar og í ársskýrslu hennar frá árinu 2004 kemur t.d. fram að misjafnt sé hvort ríki fari eftir niðurstöðu mannréttindanefndar, en á heildina litið séu ráðstafanir ríkja til að bregðast við álitum hennar ófullnægjandi.

Í þessu sambandi vil ég vekja athygli á því að öll Norðurlöndin hafa fengið á sig kærur um brot á ákvæðum þeim sem mannréttindanefnd hefur fjallað um. Þau hafa enn fremur fengið það álit nefndarinnar að þau hafi brotið gegn ákvæðum alþjóðasamningsins sem ég nefndi áðan, um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi sem mannréttindanefnd fjallar um.

Stóryrði sem fallið hafa um þessa skoðun nefndarinnar hvað Ísland áhrærir, eins og það sem m.a. kom fram í utandagskrárumræðum í gær, generalprufunni fyrir þá umræðu sem nú fer fram, er þess vegna alveg út í hött. Gleymum því ekki að það sem um er að ræða er skoðun þessarar nefndar, „view“ á enskri tungu, álit eða sjónarmið. Það er þess vegna sérkennilegt þegar einstaka menn hafa talað eins og við séum bundin slíku áliti að þjóðarétti. Hélt ég þó að það væri óumdeilt meðal fræðimanna sem um þessi mál hafa fjallað að svo væri ekki, enda hlytu þá að vakna spurningar um meint fullveldisframsal sem falist hefði í fullgildingu samningsins og spurningar sem snerta að þessu leyti stjórnarskrá okkar. Ég vara mjög við því að menn dragi of stórkarlalegar ályktanir af þessari skoðun mannréttindanefndar eða er það skoðun þeirra sem hafa talað gáleysislegast um þessi mál að fiskveiðistjórnarkerfi með framseljanlegum aflaheimildum sé í ósamræmi við títtnefndan samning Sameinuðu þjóðanna? Á það verður ekki fallist. Gleymum því ekki að slík fiskveiðistjórnarkerfi eru við lýði úti um allan heim, einkanlega hjá þróuðum fiskveiðiþjóðum sem lagt hafa á það áherslu að byggja upp kröftuga atvinnugrein á grundvelli auðlindanýtingarinnar. Má ég taka dæmi? Lönd eins og Ástralía, Kanada, Holland og Rússland nýta svona framseljanlegt aflamarkskerfi. Aðrir sem nota það að hluta til eru Bandaríkin, Noregur, Danmörk, Bretland og Evrópusambandið, svo að dæmi séu tekin.

Ég vil og hlýt að nefna líka fiskveiðistjórnarkerfi Færeyinga, fyrirheitna lands Frjálslynda flokksins þegar kemur að fiskveiðimálum. Þar nota menn einstaklingsbundin framseljanleg fiskveiðiréttindi, a.m.k. að hluta, ekki í formi kvóta heldur með fiskidögum. Á þessu tvennu er ekki eðlismunur þegar kemur að þeirri spurningu sem álit mannréttindanefndar fjallar um.

Þess vegna segi ég: Dettur einhverjum í hug að verið sé að dæma þetta fyrirkomulag úti um allan heim úr leik með skoðun mannréttindanefndar? Ég hef lagt á það áherslu að við stöndum nú frammi fyrir þessu viðhorfi mannréttindanefndar. Annars vegar legg ég áherslu á að menn taki álitið alvarlega, það þýðir að við getum ekki kastað til þess höndunum þegar við íhugum hvernig bregðast skuli við. Hins vegar verða menn að gera sér grein fyrir því að við erum að tala um rekstrarumhverfi þýðingarmestu atvinnugreinar okkar sem gegnir lykilhlutverki í efnahagslífi okkar. Fjöldi fólks hefur fjárhagslegar skuldbindingar vegna þessarar greinar og hún er burðarásinn í atvinnulífinu úti um allt land. Menn verða því að tala af gætni og yfirvegun í þessari umræðu og þess vegna skulum við taka þann tíma sem við

þurfum á að halda til að komast að sanngjarnri, skynsamlegri niðurstöðu og kynna það álit okkar fyrir mannréttindanefnd þegar þar að kemur.

[14:13]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Björg Thorarensen, prófessor við lagadeild Háskóla Íslands og einn fremsti sérfræðingur okkar á sviði mannréttinda, hefur sagt og rökstutt með faglegum hætti að taka beri álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna mjög alvarlega og bregðast við því. Ég vek athygli á því að aukinn meiri hluti 18 sérfræðinga komst að þessari niðurstöðu og þessir sérfræðingar eru óháðir, starfa faglega og eru ekki bundnir þjóðríkjum sínum með skoðanir. Niðurstaðan er afdráttarlaus, það fer ekki á milli mála. Brotið er gegn 26. gr. alþjóðasamningsins, borgaralegum og stjórnmálalegum réttindum, og þar með er brotið gegn jafnræðisreglu stjórnarskrár Íslands sem gengur lengra en þessi regla.

Það varðar þjóðréttarlegar skuldbindingar okkar og það varðar heiður okkar og trúverðugleika á alþjóðavettvangi að fara að þessum niðurstöðum. Það gleður mig að heyra að annar tónn heyrist í hæstv. sjávarútvegsráðherra en forsætisráðherra sem mætti þessu með léttúð í ummælum á opinberum vettvangi. Það blasir hins vegar við að andvaraleysi leiðir okkur í ógöngur, það leiðir okkur í ógöngur ef við bregðumst ekki strax við. Það leiðir til óskipulagðra, stjórnlausra veiða og það gengur þá þvert á hugmyndir okkar í Vinstri grænum um sjálfbæra þróun, sjálfbærar veiðar. Það liggur fyrir að óskað verður endurupptöku á þessu máli fyrir Hæstarétti. Vandséð er að Hæstiréttur geti komist að annarri niðurstöðu en að taka upp þennan refsidóm og sýkna þá tvo aðila sem hlut áttu að máli.

Hvaða afleiðingar hefur það í íslenskum lögum sem ríkisstjórnin er bundin af? Jú, það getur hver og einn farið til veiða. Hér verður að bregðast skjótt við og ég minni á að hér liggur fyrir frumvarp vinstri grænna um heildarendurskoðun á fiskveiðistjórnarkerfinu. Aðalatriðið er þó að ná sátt í þessu erfiða og viðkvæma deilumáli.

[14:15]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Hæstv. forseti. Úrskurður mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna beinir til okkar þeim orðum að breyta lögum um stjórn fiskveiða í þá veru að aðferðinni við að deila út aflaheimildunum verði breytt. Í öðru lagi er úrskurðurinn á þann veg að greiða beri þeim Erni Steinssyni og Erlingi Haraldssyni, félaga hans, bætur. Íslendingar hafa skrifað undir mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna og því er einsýnt að við hljótum að bregðast við eins og fram hefur komið hér.

Ég vil minna á að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir að tryggja skuli stöðugleika í sjávarútvegi og að gerð verði sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða. Hér eru því komin tvö tilefni til þess að skoða fiskveiðistjórnarkerfið fyrir utan það ástand sem nú blasir við, að útgerðin eða fiskvinnslan er að segja upp fólki í hundraðavís. Ég spyr: Er útgerðin stikkfrí? Það er búið að fella niður veiðileyfagjald um hundruð milljóna til útgerðarinnar vegna niðurskurðarins, það er búið að hækka atvinnuleysisálag til fiskverkafólks en það er eins og ekkert af því eigi að koma verkafólkinu til góða. Útgerðin segir bara: Það er búið að skera svo mikið niður. Í sumum tilvikum er hinn raunverulegi niðurskurður ekkert farinn að virka.

Ég tek undir með hv. þm. Guðbjarti Hannessyni að framkoma útgerðarinnar og fiskvinnslunnar hvað varðar niðurskurðinn gefur einnig tilefni til þess að við förum að endurskoða lögin um stjórn fiskveiða.

[14:18]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það hefur verið ljóst í samfélaginu um langt skeið að kvótakerfið hefur bæði kosti og galla. Fyrir daga kvótakerfisins var staðan mjög erfið í sjávarútvegi, það var, má segja, allt á heljarþröm, mikil gjaldþrot og erfið staða. Það er því mjög auðvelt að færa rök fyrir því að kvótakerfið hafi svo sannarlega skilað mjög mörgu góðu inn í þetta samfélag. Við framsóknarmenn höfum því viljað styðja það kerfi í megindráttum en þó höfum við alltaf sagt að sníða beri af þá agnúa sem í ljós koma.

Niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna kemur okkur vissulega á óvart. Við höfum viðurkennt þessa nefnd sem kæruleið og við verðum að sjálfsögðu að taka mark á henni og auðvitað teljum við niðurstöðu hennar alvarlega. Það er því mjög ankannalegt að hlusta á forustumenn stjórnarflokkanna sem hafa talað út og suður í þessu máli. Hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, hefur talað um að það bæri að taka niðurstöðuna alvarlega og hefur talað um að endurskoða þurfi kerfið. Bæði hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, og sjávarútvegsráðherra hafa heldur talað í aðra átt um að við séum ekki bundin af þessari niðurstöðu, hún hafi e.t.v. ekki mikið gildi og líklega þurfi ekki að breyta lögum.

Ég vil fagna því að tónninn í hæstv. sjávarútvegsráðherra, Einari K. Guðfinnssyni, er annar í umræðunni núna. Hann segist taka þessa niðurstöðu alvarlega og dregur það fram að ríki reyni almennt að fylgja niðurstöðunum eftir. Ég vil gjarnan, virðulegi forseti, spyrja: Hvað er fram undan? Þetta er stórt mál, þetta er erfitt mál og það er mikilvægt og þess vegna er ljóst að við verðum að ná einhverri samstöðu um hvað skal gera. Þetta er mikið deilumál og hefur verið það um langan tíma í pólitík.

Það þarf að skila einhverjum niðurstöðum 11. júní um það hvað við ætlum að gera. Þingið fer heim 29. maí og kemur ekki aftur saman fyrr en 2. september. Hvernig ætlar ríkisstjórnin að halda á þessu máli þannig að við getum sameinast um einhverja lausn? Mun þingið verða dregið fram yfir 11. júní til þess að klára þetta mál eða hvernig ætlar hæstv. ráðherra að fara í málið praktískt?

[14:20]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra þingforseti. Það var kannski ekki við öðru að búast hjá sjávarútvegsráðherra en útúrsnúningum og rangfærslum þegar hann fór að tala um fiskveiðistjórnarkerfi víða úti um heim. Reyndar eru aflamarkskerfi víða notuð en þar fá nýir aðilar sama aðgang og þeir sem fyrir hafa verið,

það hefur verið skipt upp aftur. Ef þú þekkir til kerfa eins og í Bretlandi og Ástralíu og Kanada — þar er aflamarkskerfi til en það er ekki svo heilagt að um aldur og ævi, um 24 ára skeið, séu það alltaf sömu aðilar sem hafi aðgang að því. Þeir eru nefnilega ekki að brjóta mannréttindi eins og við höfum verið að gera í 24 ár.

Ég fagna því að Samfylkingin ætlar að standa í ístaðinu, a.m.k. hafa þeir talað þannig að það má skilja að þeir vilji að farið verði að tillögum mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Við skulum vona að þeir haldi sig við það en detti ekki af baki til að verja góða og þægilega stóla heldur verji jafnrétti og atvinnufrelsi. Það þarf ekkert að skoða stöðu sjávarbyggðanna, það þarf ekkert að rannsaka það, það hefur komið fram í fréttum síðustu daga hvað er í gangi víða hringinn í kringum landið. Ég vil bara benda hv. þingkonu Siv Friðleifsdóttur á að það eru fleiri gjaldþrot eftir 1984 í sjávarútvegi en voru fyrir þann tíma. Þessar staðreyndir liggja fyrir í bók eftir Guðbjörn nokkurn Jónsson.

Ég vil að lokum segja: Með lögum skal land byggja en ólögum eyða.

[14:22]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það er eðlilegt og tímabært að taka álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna um íslenska fiskveiðistjórn hér til umræðu þó svo að það hafi verið hér til umræðu undir ýmsum liðum á undanförnum dögum. Sjónarmiðið eða álitið sem nefndin sendi frá sér er í meira lagi torskilið. Sex nefndarmenn mannréttindanefndarinnar tóku undir dóm þann sem kærendur fengu á sig í Hæstarétti Íslands en tólf nefndarmenn voru á annarri skoðun. Það verður að segjast eins og er að álitið er í meira lagi óskýrt því að helstu leiðir til að túlka það álit er að rýna í álit þau sem sexmenningarnir létu frá sér fara.

Samkvæmt áliti meiri hlutans ber stjórnvöldum í þessu sérstaka máli að veita sjómönnunum viðeigandi bætur og fara í gegnum endurskoðun á fiskveiðistjórnarkerfinu. Ekki er nein leiðbeining frá nefndinni um það hvernig sú endurskoðun ætti að fara fram og hvaða markmiðum ætti að ná með endurskoðun. Hluti nefndarmanna gerir sér grein fyrir því að það er nauðsynlegt að stjórna fiskveiðum á þann hátt að þær séu sjálfbærar og skili arði og þar skilur á milli álits meiri hluta nefndarinnar og Hæstaréttar Íslands.

Það er nauðsynlegt, hæstv. forseti, að minna á það í þessu samhengi að margar fiskveiðiþjóðir víða um heima byggja á sambærilegum lagaákvæðum og Íslendingar og því er augljóst að álit meiri hlutans er á skjön við þá þróun sem er í heiminum varðandi fiskveiðistjórn og sjálfbæra nýtingu fiskstofna. Það er einnig rétt að minna á að önnur stofnun Sameinuðu þjóðanna, FAO, Matvælastofnun Sameinuðu þjóðanna, hefur eindregið mælt með sambærilegri leið og við Íslendingar höfum farið. Evrópusambandið, sem sumir eru mjög hrifnir af hér, mælir einnig með sambærilegri leið við endurskoðun sameiginlegrar fiskveiðistefnu sambandsins. Fiskveiðiþjóðir sem stunda fiskveiðar með það að markmiði að stunda þær með sjálfbærum og arðbærum hætti hafa farið sambærilega leið og Íslendingar. Þetta skulum við hafa í huga.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd hefur verið að kynna sér efni og bakgrunn málsins á undanförnum fundum (Forseti hringir.) og mun gera það áfram og að sjálfsögðu taka þetta álit alvarlega og kynna sér bakgrunninn til hlítar.

[14:24]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni fyrir að hefja þessa umræðu um svo mikilvægt mál sem snýr að réttarríkinu Íslandi.

Þrátt fyrir stöðugar breytingar á fiskveiðistjórnarlögunum hefur ekki náðst það meginmarkmið núgildandi laga að vernda fiskstofnana, um að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra, um að treysta atvinnu, um að efla byggð í landinu. Þvert á móti hefur það stuðlað að hinu gagnstæða. Nú bætist við að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur sett fram álit um að kvótakerfið, grunnþættir kvótakerfisins, standist ekki stjórnarskrá.

Við þingmenn vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt fram hér frumvarp til laga um heildarendurskoðun á stjórn fiskveiða. Við höfum lagt til að núgildandi lög fái sólarlagsákvæði. Við höfum lagt til að sólarlagsákvæði verði 1. september 2010 en nú þegar skipi Alþingi nefnd sem fari í að endurskoða fiskveiðistjórnarlögin. Þetta frumvarp okkar smellpassar þeirri kröfu sem Sameinuðu þjóðirnar gera nú til okkar Íslendinga um endurskoðun kerfisins. Þessi tillaga okkar liggur hér fyrir og með hvaða hætti skal reyna að ná sátt í fiskveiðistjórnarmálum og uppfylla alþjóðlegar skuldbindingar hvað það varðar.

Ég fagna orðum hv. þm. Karls V. Matthíassonar sem tók afdráttarlaust (Forseti hringir.) undir að það bæri að skoða fiskveiðistjórnarlögin með tilliti til álits mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og það skyldi gerast strax.

[14:27]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni fyrir að taka þetta mál hér til umræðu. Vissulega voru það fréttir fyrir þjóðina og fréttir fyrir okkur þegar mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna dæmdi tveimur íslenskum sjómönnum í vil í máli þeirra gegn íslenskum stjórnvöldum vegna kvótalausra veiða. Ég hjó eftir því strax daginn eftir að umræddar fréttir bárust að hæstv. sjávarútvegsráðherra sagði að hann tæki álitið alvarlega og hefði þegar hafið vinnu við að fara yfir álitið til að við áttuðum okkur á því hvaða afleiðingar það hefði og hvernig við þyrftum að bregðast við því. Það lá því strax fyrir á fyrsta degi að skoða þyrfti þessi mál líkt og hv. formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar hefur hér gert grein fyrir.

Sjómannasambandið hefur sagt að þetta sé umhugsunarefni fyrir allt fiskveiðistjórnarkerfið. Landssamband íslenskra útvegsmanna hefur bent á að þetta kunni að hafa engin áhrif á íslenska fiskveiðistjórnarkerfið. Til sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar hafa hins vegar komið tveir prófessorar og ég spurði þá að því, virðulegur forseti, hvort ástæða væri til að endurskoða lögin. Annar þeirra taldi að rík ástæða væri til þess að endurvinna lögin og reyna að mæta þeim meginsjónarmiðum sem fram kæmu í nefndarálitinu og hinn taldi einnig að ástæða væri til að endurskoða

lögin á grundvelli niðurstöðu og sjónarmiða mannréttindadómstólsins án þess að stefna í hættu hagkvæmni kerfisins og þeim mannréttindum sem aðilar hafa áunnið sér í kerfinu.

Ég minni á það sem stendur í stjórnarsáttmálanum að gerð verður sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða. Við erum hér að horfa á meðalhófsreglu, jafnræðisreglu og auðlindaumræðu og ég tel að sú umræða sem er farin af stað, bæði í (Forseti hringir.) sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd og í sjávarútvegsráðuneytinu, um niðurstöðu álitsins muni hafa það í för með sér að við skoðum lögin og endurrýnum í það sem í þeim stendur.

[14:29]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni fyrir að taka þetta mál upp hér á Alþingi. Íslenska kvótakerfið er ekki fullkomið, kerfið þarfnast stöðugrar endurskoðunar við og stjórnvöldum ber skylda til að bæta það og gæta þess að það sé í samræmi við alþjóðareglur.

Niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, þar sem þó segir að verndun takmarkaðrar auðlindar í formi fiskstofna sé lögmæt, er um margt athyglisverð og til þess fallin að fara verður gaumgæfilega yfir hana. Ég tek undir þau orð sem hafa fallið hér að okkur ber að taka álitið alvarlega og ríki sem vilja styðjast við lögfestu í vinnubrögðum sínum hljóti að gefa þessu alvarlegan gaum.

Mér finnst samt ummæli hæstv. sjávarútvegsráðherra, um að álitið sé ekki ýkja skýrt og illa rökstutt, ansi undarleg. Mér finnst líka undarleg ummæli hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur um að álitið sé torskilið, fjarri sannleikanum. Prófessor Björg Thorarensen sagði einfaldlega að ýmislegt mætti betur fara og að álitið væri á vissan hátt knappt. Hún sagði ekki að það væri óskýrt og illa rökstutt og að ekki ætti að fara eftir því og það eru þau orð sem prófessorar hafa látið falla.

Það vekur furðu vegna þess að í umræðunni um kristilegt siðgæði voru rök sjálfstæðismanna fyrir því að taka það út úr íslensku skólakerfi dómur Mannréttindadómstóls Evrópu sem féll í Noregi. Það vill bara svo skemmtilega til að sá dómur fjallar um allt annað en það að það hafi þurft að taka kristilegt siðgæði út úr íslensku menntakerfi. Ég hvet stjórnarþingmenn einfaldlega til þess að fara gaumgæfilega yfir þann dóm. Það ber að taka álit mannréttindanefndarinnar alvarlega og dóma Mannréttindadómstólsins, (Forseti hringir.) og það þarf að fara yfir á á yfirvegaðan og rökstuddan hátt.

[14:32]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Nytjastofnar á Íslandsmiðum eru sameign íslensku þjóðarinnar, ekki greinir okkur á um það, og á því byggir m.a. álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Í lögum um stjórn fiskveiða segir að þau skuli stuðla að traustri atvinnu og byggð í landinu. Ég hugsa að okkur greini ekki mikið á um að þar hafi ýmislegt misfarist þótt ég búist við að sjávarútvegsráðherra telji að svo sé ekki. Staðreyndin er eigi að síður sú að byggðirnar standa víða mjög höllum fæti.

Hæstv. ráðherra leggur til að farið sé með gætni í þessu máli og segir að í því sé ekki skýr leiðbeining. Hann viti ekki hvort bjóða eigi mönnum bætur eða auka réttindi þeirra á grundvelli þessarar niðurstöðu. Ég tek hins vegar eftir því að Samfylkingin tekur undir það að endurskoða þurfi lögin og að gera þurfi það fyrr en seinna, helst sem fyrst. Út af fyrir sig erum við sammála því í Frjálslynda flokknum að þannig þurfi að taka á málinu. Það mun ekki bæta stöðuna að halda áfram að vinna eftir þeirri línu sem sjávarútvegsráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafa unnið á undanförnum árum, að tína allar ómögulegar fisktegundir inn í kvótakerfið, eins og keilu og löngu sem voru settar á tvær eða þrjár kennitölur, eins og skötu sem fór á eina til tvær kennitölur o.s.frv. og allir aðrir eru leiguliðar þessara tegunda. Það er ekki leiðin að því markmiði að ná einhverri sátt um kvótakerfið.

Hæstv. forseti. Það verður að viðurkenna það og taka mark á því að það var Alþingi Íslendinga sem staðfesti þennan sáttmála. Það var gert 8. maí 1979. Við hljótum að taka mið af þeirri staðreynd og virða það sem við höfum undirskrifað.

[14:34]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram um þetta mikilvæga mál. Það er nauðsynlegt að við ræðum það á Alþingi, m.a. til að átta okkur á því með hvaða hætti við viljum svara þessari skoðun og áliti mannréttindanefndarinnar.

Hér var sagt að kveðið hafi við nýjan tón af minni hálfu í þessari umræðu. Ég get ekki fundið það, ég sagði alveg frá fyrsta degi að taka bæri þetta álit alvarlega. Ég gerði það í sjónvarpi og blöðum. Það liggur því fyrir skjalfest hvað mig áhrærir að ég hef talið allar götur frá því að álitið var kunngert að það þyrfti að taka alvarlega. Þess vegna segi ég að við eigum að gefa okkur þann tíma sem þarf. Að sjálfsögðu ekki lengur en það, en þann tíma sem nauðsynlegur er til að fara yfir málið. Ef við bregðumst við nánast umhugsunarlaust, eins og mér finnst sumir vilja vera láta í þessari umræðu, værum við auðvitað ekki að taka álitið alvarlega. Þá værum við að segja að hægt væri að bregðast við því án þess að hugsa sig mikið um. Ég held að það sé ekki rétt og ekki sé hægt að gera það þannig.

Við verðum að velta því aðeins fyrir okkur hvort þetta kerfi framseljanlegra aflaheimilda sem byggir á veiðireynslu tiltekinna ára standist. Ég vil í þessu sambandi vekja athygli á því að dómstólar hafa verið að fjalla um þetta mál sérstaklega. Þeir hafa m.a. komist að þeirri niðurstöðu að það að úthluta mönnum aflaheimildir á grundvelli veiðireynslu sem fundin hefur verið út frá einhverju sérstöku tímabili, standist að sumu leyti og annað standist ekki. Þeir eru með öðrum orðum að kveða mjög skýrt á um að það standist vel að nota veiðireynsluna en aðeins ef það er gert á efnislegum forsendum.

Hér hefur líka verið sagt að málið sé mjög skýrt. Ég get ekki tekið undir það. Ég vek athygli á því sem prófessor

Björg Thorarensen sagði í Morgunblaðinu um daginn. Hún sagði rökstuðninginn mjög knappan og að mjög erfitt væri að draga almennar ályktanir af niðurstöðunni. Fyrir utan það heyrum við menn tala með ýmsu móti í þessari umræðu. Sumir segja að þetta þýði að þjóðin eigi að fá þennan rétt eins og það sé alveg skýrt, aðrir tala um byggðirnar og enn aðrir tala um að það séu sjómennirnir. Allir sjá það auðvitað að þetta allt (Gripið fram í.) saman stenst ekki. Menn verða þá að velja eitthvað af þessu ef menn ætla að gera þessar breytingar. Með öðrum orðum, við þurfum að fara (Forseti hringir.) betur ofan í þetta mál. (**Gripið fram í:** Hættu þessum útúrsnúningum.)

Nálgunarbann, 1. umr.

Stjfrv., 294. mál (heildarlög). — Þskj. 334.

[14:37]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Frumvarpið sem ég flyt hér er í raun tengt frumvarpi sem ég flutti fyrr á þinginu um meðferð sakamála, því að það var ákveðið við endurskoðun á lögunum um meðferð opinberra mála að taka kaflann um nálgunarbann út úr þeim lagatexta og setja hann fram með þeim hætti sem gert er í þessu frumvarpi.

Ég veit að hv. allsherjarnefnd er með frumvarpið um meðferð sakamála til meðferðar og hv. þingmönnum er því kunnugt um hvernig að þessum málum hefur verið staðið af réttarfarsnefnd. Skýringin á því að nefndin og ráðuneytið ákváðu að fara þessa leið er sú að nálgunarbann er ekki ráðstöfun sem gripið er til í þágu rannsóknar eða meðferðar á sakamáli, heldur er um að ræða forvörn sem er ekki síst ætlað að koma í veg fyrir að afbrot verði framið. Af þeirri ástæðu þykir rétt að kveða á um þetta úrræði í sérlögum.

Ákvæði frumvarpsins eru í flestum atriðum samhljóða gildandi reglum um nálgunarbann. Veigamestu breytingarnar sem hér eru lagðar til koma fram í reglum 1. mgr. 2. gr. um aðdraganda að kröfu lögreglu um slíkt bann og heimildir þess, sem leita til hennar í þessu skyni, til stjórnsýslukæru ef lögreglu þykir ekki efni til að bera kröfuna fram.

Fram hefur komið sú gagnrýni að ákvæðið í núverandi mynd sé of þungt í vöfum og til þess fallið að letja brotaþola að fara fram á nálgunarbann auk þess sem tillögur frumvarpsins gangi ekki nógu langt. Fari betur á því að ákærandi taki ákvörðun um nálgunarbann en ekki dómari að beiðni lögreglunnar eins og í núgildandi lögum segir og gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Dómari geti síðan endurskoðað þá ákvörðun.

Með frumvarpi til laga um breytingu á lögum um meðferð opinberra mála og almennum hegningarlögum voru sérstök ákvæði um nálgunarbann fyrst færð í lög, samanber lög nr. 94/2000. Í athugasemdum með frumvarpinu kom fram að þegar haft sé í huga þvingunareðli nálgunarbanns og þær hömlur sem felast í slíku banni þyki rétt vegna réttaröryggis að fela dómstólum að taka ákvörðun um hvort úrræðinu verði beitt. Málsmeðferð fyrir dómi leggi ríka áherslu á alvarleika þessara mála og sé því frekar til þess fallin að hafa þau áhrif að látið verði af ásókn í garð þess sem njóta á verndar.

Virðulegi forseti. Ég treysti því að hv. allsherjarnefnd muni skoða þau álitaefni sem ég hef nefnt sérstaklega við meðferð frumvarpsins og legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til nefndarinnar og 2. umr.

[14:40]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef nokkrum sinnum flutt frumvarp til laga sem hefur varðað mál er tengist þessu frumvarpi um nálgunarbann. Frumvarpið hefur verið flutt sem breyting á lögum um meðferð opinberra mála og almennum hegningarlögum og varðar brottvísun og heimsóknarbann.

Ákvæði þessara laga, þ.e. nálgunarbann, þar sem er lagt er bann við því að maður komi á tiltekinn stað eða svæði, veiti eftirför, heimsæki eða setji sig með öðru móti í samband við annan mann ef rökstudd ástæða er til að ætla að hann muni fremja afbrot eða raska á annan hátt friði þess manns sem í hlut á, hefur verið notað vegna mála af því tagi sem hér er fjallað um og til þess að reyna að stemma stigu við ákveðinni tegund kynbundins ofbeldis, þ.e. þegar konur eru ofsóttar, oft af fyrrum maka sínum eða barnsfeðrum. Þetta úrræði, sem ævinlega er neyðarúrræði, hefur verið beitt með ákveðnum hætti hér á landi og er fyrirmyndin fengin úr löggjöf frá nágrannalöndum okkar.

Sjónarmið mitt og okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefur verið það að í tilfellum af því tagi sem ég nefndi sé þetta úrræði ekki nægilegt. Það sé full ástæða til að skoða aðra útfærslu á nálgunarbanninu, þ.e. ekki kannski endilega á nálgunarbanninu sem slíku eins og því er lýst í 1. gr. þessa frumvarps, heldur til að lögregla hafi þau úrræði sem telja má að virki til þess að koma af alvöru þeim til bjargar sem beittir eru kynbundnu ofbeldi inni á heimilum sínum, svokölluðu heimilisofbeldi. Þess vegna hef ég flutt frumvarp sem gerir ráð fyrir því að lögregla fái í hendur úrræði til að fjarlægja ofbeldismann af heimili í stað þess úrræðis sem lögregla ævinlega grípur til í dag, þ.e. að fjarlægja fórnarlamb ofbeldismannsins og jafnvel börn af heimili og setja konu og börn í athvarf, Kvennaathvarfið, gera þau að flóttamönnum í eigin landi, burtræk af eigin heimili á meðan ofbeldismaðurinn hreiðrar áfram um sig inni á heimilinu.

Nú er það svo að það er fyrirmynd fyrir því að beita brottvísunarbanni og heimsóknarbanni af því tagi sem ég hef áður mælt fyrir hér. Málið hefur fengið talsvert mikla umfjöllun í allsherjarnefnd. Þegar við höfum farið í mál af þessu tagi sem snerta kynbundið ofbeldi hef ég ævinlega hreyft því hvort nefndin gæti ekki tekið þetta mál til sérstakrar skoðunar og hvort við gætum ekki sameinast um að koma ákvæði af þessu tagi inn í lög. Umsagnir um málið hafa verið jákvæðar og kvennahreyfingarnar hafa kallað sérstaklega eftir því að ákvæði af þessu tagi verði lögfest.

Á síðasta vetri afgreiddi allsherjarnefnd málið, sem þá var þingskjal 71, og beindi því til Alþingis að málinu yrði vísað til ríkisstjórnarinnar sem Alþingi samþykkti. Í október síðastliðnum spurði ég hæstv. dómsmálaráðherra hver hefðu orðið afdrif þess máls hjá ríkisstjórninni. Hann svaraði því til að það hefði verið til skoðunar í tengslum við þá

aðgerð sem hér er nú mælt fyrir, þ.e. þá ákvörðun að skilja ákvæðið um nálgunarbann frá almennum hegningarlögum að tillögu refsiréttarnefndar, en gaf ekkert út á það þá með hvaða hætti þetta mál yrði lagt fram. Við sjáum það nú og vitum að ríkisstjórnin hefur ekki viljað taka þau ákvæði sem frumvarp mitt um brottvísun og heimsóknarbann laut að inn í þetta frumvarp. Mér þykir það mjög miður.

Ég boða það nú úr þessum ræðustól og í þessari ræðu að ég mun flytja breytingartillögu við þetta frumvarp þar sem ég mundi gera ráð fyrir því að við 1. gr. bættist texti sem væri eitthvað á þá lund að heimilt væri að vísa manni brott af heimili sínu og nánasta umhverfi þess og banna honum að koma þangað aftur í tiltekinn tíma ef rökstudd ástæða væri til að ætla að hann mundi beita náinn aðstandanda ofbeldi eða hóti ofbeldi eða sýni framferði sem spilli mjög líkamlegu heilbrigði, andlegu heilbrigði, heilsu eða friði þess manns eða barns sem í hlut á. Sömuleiðis að brottvísun af heimili og heimsóknarbann samkvæmt 2. mgr. geti gilt í allt að 10 sólarhringa og beri að skilgreina til hvaða svæðis sú brottvísun eða það heimsóknarbann nái. Lögregla hafi þetta úrræði í sínum höndum og skuli síðan innan eins sólarhrings vísa ákvörðun sinni til héraðsdómara sem kanni ástæður fyrir beiðninni og staðfesti ef rökstuðningur er fullnægjandi, en felli niður eða breyti að öðrum kosti.

Fyrirmyndin að þessu ákvæði er sótt til Austurríkis og í greinargerð með því frumvarpi sem ég nefndi áðan var rakin saga þessa ákvæðis og hvernig það hefur breiðst út um Evrópu. Núna er það komið í lög á flestum ef ekki öllum Norðurlöndunum og eftir því sem ég hef lesið mér til virðist ákvæðið reynast afar vel. Lögreglan í Austurríki vann með löggjafanum á sínum tíma við það að útfæra reglurnar sem varða þetta ákvæði og þessa heimild. Þær hafa verið fyrirmynd á Norðurlöndunum og annars staðar þar sem þetta ákvæði hefur verið leitt í lög og þar sem ég hef kynnt mér hefur það reynst afar vel.

Það er auðvitað afar miður að beita þurfi úrræðum af því tagi sem hér um ræðir en það er skoðun mín að meðan konur eru jafnútsettar fyrir ofbeldi og raun ber vitni og eru ekki einu sinni öruggar inni á heimilum sínum og ekki börn þeirra heldur sé skynsamlegt, og í raun algjörlega nauðsynlegt til að gæta mannréttinda þeirra einstaklinga sem í hlut eiga, að úrræði af þessu tagi sé til staðar.

Ég treysti því og þykist vita að allsherjarnefnd muni taka þetta atriði og þessa hugmynd mína til sérstakrar umfjöllunar við meðferð þessa máls þegar fjallað verður um það í nefndinni. Ég geri engar athugasemdir við þá ráðstöfun sem hæstv. ráðherra hefur talað fyrir að úrræðið eða nálgunarbannið sé tekið með þessum hætti inn í sjálfstæða löggjöf. Ég tel rökin fyrir því vera sjálfsögð og skiljanleg. Það sem ég hef við málið að athuga er einungis það að ég tel nauðsynlegt að setja þessa viðbót í það.

[14:47]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við ræðum hér breytingar á lögunum sem fela í sér ákvæði um nálgunarbann. Í umsögn um frumvarpið frá fjármálaráðuneytinu kemur fram að ekki séu gerðar neinar efnisbreytingar á reglunum en það kemur hins vegar ágætlega fram að verið er að skýra ákveðin atriði.

Mig langar aðeins að gera það að umtalsefni hér — og það er rétt sem kom fram hjá hæstv. dómsmálaráðherra að við erum með frumvarp til sakamála til meðferðar í allsherjarnefnd. Ég skil það svo að þetta mál um nálgunarbannið hangi algjörlega á því, að við þurfum að afgreiða þetta mál jafnhliða og ákvæði um nálgunarbann séu sett í sérlög. En áður var talið að þau gætu tilheyrt öðrum lögum sem menn hafa nú fallið frá.

Í 2. gr. kemur fram með skýrari hætti hvernig krefjast skal nálgunarbanns og fjallað um réttarstöðu þeirra sem biðja um nálgunarbann en lögreglan telur ekki að fara þurfi í slíkt, að réttarstaða þess einstaklings sé skýrð nánar. Það kemur hér fram að í athugasemdinni við 2. gr. að það sé lögreglan sem gerir kröfu um nálgunarbann og í gildandi reglum um þetta úrræði er ekki lýst frekar hvaða aðdraganda slík krafa geti átt. En af augljósum ástæðum er hún að jafnaði sett fram að undangenginni beiðni þess sem sætt hefur ógn eða ónæði af hendi annars manns, þótt lögreglan geti einnig borið fram kröfu að eigin frumkvæði.

Rétt þykir að gera reglur um nálgunarbann mun ítarlegri að því er þetta varðar með því að taka upp ákvæði um stöðu þess sem leitar til lögreglu með beiðni um að þess verði krafist, svo sem lagt er fram í nýmælum í 2., 3. og 4. málsl. 1. mgr. 2. gr. Síðan kemur hér: Nánar tiltekið er þar ráðgert að beinlínis verði mælt fyrir um heimild manns til að leita til lögreglu með rökstuddri beiðni um að krafist verði nálgunarbanns og beri lögreglu að taka afstöðu til beiðninnar svo fljótt sem verða megi, en þó aldrei síðar en innan tveggja vikna eftir að hún berst. Í lokamálslið 1. mgr. eru síðan gerðar tillögur um málsmeðferð í tilvikum þar sem lögregla teldi ekki efni til að setja fram kröfu, en það er gert til að tryggja betur réttarstöðu þess sem óskar eftir vernd með nálgunarbanni. Því er hér lýst að sá sem vildi njóta nálgunarbannsins fær heimild til þess að kæra ákvörðunina um þetta efni. Það yrði þá eftir sömu reglum og gilda um kærur ákvörðunar lögreglu um að fella niður rannsókn sakamáls.

Þar sem verið er að gera þetta mun skýrara — og ég tel að það sé mjög jákvætt, ég tel að málið sé í heild jákvætt, það er ekki verið að breyta miklu, en því litla sem verið að breyta er jákvætt. Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra út í þessi mál fyrst verið er að skýra betur réttarstöðuna, hvort þess megi vænta að mörg slík tilvik komi upp. Á þetta sér oft stað? Mun oft reyna á það að lögreglan hafni því að einhver aðili sé verndaður með nálgunarbanni, að ef einhver slíkur aðili, ef hann fær ekki bannið, kæri það? Á hæstv. dómsmálaráðherra von á því að það reyni mikið á þetta ákvæði? Miðað við forsöguna eru það mörg tilvik þar sem þetta hefur komið upp? Eða eru þetta örfá tilvik?

[14:51]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Því miður get ég ekki svarað þessari spurningu. Það verður að leiða það til lykta í nefndinni með því að fá sérfróða menn til þess að svara því hvernig einstök mál ganga fyrir sig. Ég lít fyrst og fremst á þetta sem varnaglaákvæði til hagsbóta fyrir þann sem lendir í þessari aðstöðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Útlendingar, 1. umr.

Stjfrv., 337. mál (flokkar dvalarleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 572.

[14:52]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Þegar rætt var um aðild Íslands að Evrópska efnahagssvæðinu hér á Alþingi á fyrri hluta síðasta áratugar beindist athygli þingmanna hvað helst að þeim áhrifum sem aðildin mundi hafa á rétt útlendinga til að koma hingað til lands. Mörgum hraus hugur við þeirri breytingu sem yrði á samskiptum okkar við aðrar þjóðir ef opnað yrði fyrir frjálsa för útlendinga hingað. Niðurstaðan varð engu að síður sú að við gerðumst aðilar að þessu samstarfi við Evrópusambandið með kostum þess og göllum. Í umræðunni hér á þingi var að sjálfsögðu á það bent að um gagnkvæman rétt yrði að ræða. Íslendingum yrði auðveldað að starfa utan eigin heimalands og stofna fyrirtæki eða hasla sér á annan hátt völl á efnahagssvæðinu.

Árið 2000 samþykkti Alþingi ályktun sem heimilaði ríkisstjórninni að fullgilda samning um aðild Íslands að Schengen-samstarfinu sem er undir handarjaðri Evrópusambandsins og snýr að afnámi eftirlits á innri landamærum þátttökuríkjanna en þau eru nú orðin 25. Var því fagnað skömmu fyrir jól að hætt var eftirliti í höfnum og á landstöðvum gagnvart þeim 10 ríkjum sem gengu í Evrópusambandið árið 2004, og í mars á þessu ári verður innra landamæraeftirliti hætt á flugvöllum þessara ríkja.

Samhliða því sem landamæraeftirlit hér hefur verið afnumið gagnvart aðildarríkjum Schengen markast vegabréfsáritunarstefna Íslands af þeirri stefnu sem mótuð er af Schengen-ríkjunum í sameiningu. Þá hafa íslensk lögregluyfirvöld fengið greiðari aðgang að samstarfi við lögregluyfirvöld í öðrum Schengen-ríkjum auk þess sem beinn aðgangur að upplýsingakerfum hefur gefið lögreglu sterkari stöðu í baráttunni gegn skipulagðri alþjóðlegri glæpastarfsemi.

Ég rifja þetta upp hér í upphafi máls míns um þetta frumvarp til laga um breytingu á útlendingalögunum því að breytingarnar taka mið af þessum tveimur meginskuldbindingum okkar gagnvart Evrópusambandinu. Allar breytingar sem gerðar eru á íslenskri útlendingalöggjöf verða að taka mið af þeim skuldbindingum.

Í desember 1993 voru gerðar breytingar á lögum um eftirlit með útlendingum í tilefni af aðild Íslands að EES-samningnum. Lögunum var á ný breytt árið 1999 þegar Útlendingaeftirlitið fékk sérstakan forstjóra en fram til þess hafði lögreglustjórinn í Reykjavík og síðar ríkislögreglustjóri eftir stofnun þess embættis veitt eftirlitinu forstöðu. Með lögum þessum voru starfsemi og rekstur Útlendingaeftirlits að fullu skilin frá starfsemi lögreglu enda fæli eftirlitið ekki í sér löggæslustörf.

Árið 2000 voru síðan gerðar breytingar á lögunum um eftirlit með útlendingum vegna þátttöku Íslands í Schengen-samstarfinu. Með þeim lögum var fellt niður persónueftirlit hér á landi með einstaklingum á ferð til og frá öðrum ríkjum sem taka þátt í Schengen-samstarfinu, en eftirlitið gagnvart ferðum til og frá ríkjum utan Schengen-samstarfsins samræmt þeim kröfum sem gerðar eru innan þess. Einnig voru gerðar breytingar á ákvæðum um heimild útlendinga til að dvelja hér á landi og um vegabréfsáritanir í samræmi við reglur Schengen-samstarfsins.

Lögum um eftirlit með útlendingum var enn breytt árið 2001 vegna þátttöku Íslands í samstarfi á grundvelli Dyflinnar-samningsins sem er mikilvægur liður í Schengen-samstarfinu. Í þeim samningi er fjallað um hvaða ríki beri ábyrgð á meðferð beiðna um hæli þegar vafi leikur á hvar slík umsókn skuli tekin til meðferðar.

Í nokkrum atrennum ræddi Alþingi frumvarp dómsmálaráðherra til útlendingalaga sem ætlað var að leysa af lögin frá 1965 um eftirlit með útlendingum. Voru hin nýju útlendingalög loks samþykkt árið 2002 og eftir þeim hefur verið starfað síðan með nokkrum breytingum með hliðsjón af þróun EES- og Schengen-réttarins.

Frumvarpið sem hér er til umræðu felur ekki í sér heildarendurskoðun á útlendingalögunum, heldur er í senn brugðist við ýmsu sem betur má fara í ljósi reynslu af framkvæmd laganna auk þess sem farið er að EES- og Schengen-skuldbindingum. Ég er þeirrar skoðunar að án þátttöku í Evrópska efnahagssvæðinu, og hinum frjálsa og opna vinnumarkaði sem þátttökunni fylgir, væri margt hér með öðrum og verri brag en við nú þekkjum. Almennt er ég þeirrar skoðunar að vel hafi til tekist við framkvæmd þessara ákvæða samningsins. Framkvæmdin hefur á hinn bóginn reynt mjög á íslenska stjórnsýslu og nefni ég þar til sögunnar Útlendingastofnun, Þjóðskrá og lögreglu, af stofnunum dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, auk ráðuneytisins sjálfs.

Hin gífurlega aukning í útgáfu dvalarleyfa segir sína sögu. Árið 1997 voru gefin út 2.790 dvalarleyfi en þau voru 13.565 árið 2007. Heildarfjöldi útgefinna dvalarleyfa til handa EES-ríkisborgurum árið 2007 var 9.181. Þar af voru rúmlega 6.000 karlmenn og meðalaldur leyfishafa er 34 ár. Tölfræði Útlendingastofnunar bendir til þess að stór hópur þeirra sem fá dvalarleyfi sé ekki að flytjast til landsins með fjölskyldu. Karlar koma meira hingað einir síns liðs en konur til að stunda atvinnu hér á landi. Þá hefur þeim fjölgað mjög sem hafa fengið hér ríkisborgararétt en þeir eru 4.476 ef miðað er við tímabilið 1997–2006. Fjöldi þeirra sem fengu ríkisborgararétt á hverju ári meira en þrefaldaðist á þessu tímabili, fór úr 239 árið 1997 í 844 einstaklinga árið 2006.

Þótt flest sé jákvætt við þessa þróun hefur hún einnig skuggahliðar og birtast þær t.d. í því að í skjóli hinnar frjálsu farar hefur alþjóðleg glæpastarfsemi teygt anga sína hingað til lands. Ég tel að við séum betur sett innan Schengen-samstarfsins en utan þess til að taka á þessum vanda. Spyrja má hvort við höfum verið of hikandi að ganga til virks lögreglusamstarfs viðs ríki Evrópusambandsins og ekki nýtt okkur nægilega markvisst heimildir til að koma þeim úr landi sem ógna öryggi samfélagsins.

Ég er þeirrar skoðunar að gera þurfi enn frekari ráðstafanir til að þétta eftirlitsnetið með ólögmætri alþjóðlegri starfsemi hér á landi, hverju nafni sem hún nefnist. Í því skyni hafa verið stigin skref með samþykki Alþingis eins og með því að koma á fót sérstakri greiningardeild við embætti ríkislögreglustjóra. Treysta þarf öflugt samstarf hennar við lögregluembættin í landinu en þó sérstaklega

embættin á höfuðborgarsvæðinu og á Suðurnesjum. Greiningarvinna og nákvæm kortlagning er lykillinn að góðum árangri á þessu sviði eins og öðrum.

Sérfræðingar Evrópusambandsins í baráttu við hryðjuverk og skipulagða glæpastarfsemi hafa hvatt til þess að hér verði komið á fót öryggis- og greiningarþjónustu á vegum lögreglu sem hafi heimildir til forvirkra rannsóknaraðgerða. Fyrir einu ári kynnti ég hugmyndir um það efni í óformlegum samtölum við fulltrúa allra þingflokka en þær snerta ekki það frumvarp sem hér er til umræðu þótt nauðsynlegt sé að hafa þær í huga við mat á ráðstöfunum til að tryggja öryggi borgaranna.

Þegar rætt er um rétt útlendinga hér á landi er nauðsynlegt að hafa að leiðarljósi muninn á milli þeirra sem hingað koma í krafti EES-réttar og hinna sem búa utan EES-svæðisins. Samhliða því sem EES-þjóðum hefur fjölgað hafa þröskuldar hækkað gagnvart þeim sem eru utan EES-svæðisins. Ákvæði útlendingalaga snúast að verulegu leyti um takmörkun á réttindum þeirra sem eru utan EES-svæðisins og með hvaða skilyrðum þeir og fjölskyldur þeirra geta vænst þess að fá hér leyfi til dvalar og síðar búsetu.

Samhliða því sem þetta frumvarp um breytingar á útlendingalögunum er lagt fram leggur félagsmálaráðherra fram frumvarp um breytingar á lögum um atvinnuréttindi útlendinga. Samfellan í frumvörpunum felst í því að verið er að samræma flokkun atvinnuleyfa annars vegar og dvalarleyfa hins vegar. Við samlestur frumvarps okkar félagsmálaráðherra sést að áfram verður mjög erfitt fyrir ófaglært verkafólk utan EES að fá hér atvinnu- og dvalarleyfi. Á hinn bóginn er þröskuldurinn lækkaður gagnvart sérfræðingum utan EES. Með þessu er komið til móts við eindregnar óskir atvinnulífsins en mörg dæmi eru um að það standi hátækni- og gæðaþjónustufyrirtækjum fyrir þrifum hve stífar reglur gildi hér gagnvart sérmenntuðu og sérþjálfuðu fólki.

Frumvarpið hefur að geyma ákvæði sem leiða til minni skriffinsku í kringum hinn stóra hóp EES-borgara sem hingað kemur árlega. Með því er unnið að markmiðum ríkisstjórnarinnar um einfaldara Ísland og svigrúm skapað til þess nýta krafta opinberra aðila til að sinna brýnni verkefnum en ella.

Frumvarpið einkennist af því að með því er gerð tillaga um að festa í lög ákvæði sem nú eru í reglugerð. Með þessari breytingu er stuðlað að því að þingmenn fái tækifæri til að ræða einstök álitaefni og leita sér pólitísks stuðnings við úrlausn þeirra. Skiptir þetta máli í öllu löggjafarstarfi en ekki síst þegar siglt er inn á ný mið eins og gert er í útlendingalögunum.

Með frumvarpinu er stefnt að því að færa inn í lögin efnisreglur um einstaka dvalarleyfaflokka og réttindi þeim tengd, reglur um hvernig haga beri afgreiðslu dvalarleyfa, reglur frá skyldu til að hafa dvalarleyfi og reglur um hvenær heimilt er að veita útlendingi dvalarleyfi.

Eins og ég sagði í upphafi máls míns tekur frumvarpið mið af reynslu af framkvæmd útlendingalaganna. Í því er að finna ákvæði sem koma til móts við ungmenni sem dvelja hér á landi ásamt foreldrum sínum, með því að gera þeim kleift að halda áfram námi hér á landi eftir að þau hafa náð 18 ára aldri. Þá er ákvæði um 24 ára regluna svonefndu lagað að framkvæmd þess.

Lagt er til að afnumin verði úr skilgreiningu laganna á nánasta aðstandanda útlendings að hann hafi fyllt 24 ára aldur. Sé annar makinn 24 ára eða yngri skal ávallt kanna hvort málsatvik séu með þeim hætti að stofnað hafi verið til hjúskapar eða staðfestrar samvistar með vilja beggja hjóna eða hvort stofnun hjúskapar eða staðfestrar samvistar brjóti í bága við allsherjarreglu og meginreglur íslenskra laga. Með þessari breytingu er tekið mið af þeirri framkvæmd sem fylgt hefur verið frá því að gaumgæfilega var farið yfir stjórnsýslulega framkvæmd 24 ára reglunnar, m.a. að fengnu áliti umboðsmanns Alþingis. Áfram er þannig leitast við að standa vörð um hagsmuni þeirra sem telja má minni máttar vegna ungs aldurs án þess að skilja megi lagatextann á þann veg að hjúskapur þeirra sé almennt ekki viðurkenndur sem lögmætur grundvöllur búsetu hér á landi.

Í frumvarpinu er að finna nýmæli sem heimila Útlendingastofnun að forgangsraða erindum. Þá er lagt til að stofnuninni og lögreglu sé heimilt að samkeyra upplýsingar í gagnagrunnum með upplýsingum frá Vinnumálastofnun, skattyfirvöldum og Þjóðskrá. Með þeirri breytingu er stuðlað að virkara eftirliti gegn misnotkun á erlendu vinnuafli og gegn ólögmætri dvöl útlendinga í landinu.

Virðulegi forseti. Ég hef hér drepið á nokkur meginatriði frumvarpsins auk þess að bregða ljósi á gildi þess í stærra samhengi útlendingamála. Frumvarpið hefur verið lengi í smíðum. Hugað hefur verið vel að einstökum greinum þess og í nánu samstarfi við félagsmálaráðuneytið til að tryggja sem besta framkvæmd laganna og samræmi við vinnulöggjöfina.

Spurningar hafa vaknað um hvort útgáfa allra leyfa til útlendinga eigi að vera á einni hendi eða fleiri. Hér er ekki mælt með því að sama stofnunin gefi út dvalar- og atvinnuleyfi. Frumvarpið leggur hins vegar grunninn að því að náin samhæfing sé í störfum þeirra stofnana sem að útgáfu leyfanna koma. Þjónusta við útgáfu dvalarleyfa var aukin á síðasta ári þegar embætti sýslumanna um land allt hóf að taka á móti beiðnum um slík leyfi og beina þeim til afgreiðslu Útlendingastofnunar. Ég sé fyrir mér aukna samþættingu í störfum Útlendingastofnunar og Þjóðskrár en Þjóðskráin tók fyrir skömmu við framleiðslu vegabréfa af Útlendingastofnun. Miklu skiptir að lög um útlendinga veiti á hverjum tíma þær heimildir til einstaklinga og stjórnvalda sem eru í bestu samræmi við sanngjarnar kröfur í þessu efni.

Árið 1995 voru sett ákvæði í 2. mgr. 66. gr. stjórnarskrárinnar þar sem segir að með lögum skuli skipa rétti útlendinga til að koma til landsins og dveljast hér svo og fyrir hverjar sakir sé hægt að vísa þeim úr landi. Ákvæði um þetta var nýmæli en með því var fyrst og fremst lögð skylda á löggjafann að setja lög til að girða fyrir að framkvæmdarvaldið hefði ákvörðunarvald þar um án skýrra lögákveðinna skilyrða. Löggjafinn hefur á hinn bóginn frjálsar hendur um efni slíkra skilyrða innan þeirra marka sem leiðir af almennum jafnræðisreglum og þjóðréttarlegum skuldbindingum.

Frumvarp það sem hér er flutt tekur mið af þessum grundvallarsjónarmiðum. Ég legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

[15:06]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Á þessu stigi málsins ætla ég fyrst og fremst að fjalla um málið út frá lagatæknilegum eða lagasetningaraðferðum sem við búum við á Íslandi. Ég hef haft lítinn fyrirvara. Frumvarpið ber brátt að inn á þing og það er lítill fyrirvari til undirbúnings þannig að ég geri ekki miklar efnislegar athugasemdir við frumvarpið á þessu stigi en mun auðvitað grandskoða það í allsherjarnefnd þegar það kemur til umfjöllunar þar.

Það vekur athygli mína að það er eins og svo mörg önnur frumvörp sem koma frá Stjórnarráðinu — og það á ekkert sérstaklega við um dómsmálaráðuneytið, það á við öll ráðuneyti — að vera því marki brennd að vera samin í ráðuneytunum og vera „eins manns verk“ sem ég kalla stundum. Aðferðin við að semja slík frumvörp hefur ekki verið í samræmi við það sem ég kalla góða frumvarpssmíð. Reyndar er komin út handbók núna sem mælir fyrir um hvernig er staðið að góðri frumvarpssmíð og ég vænti þess að ráðuneytin í framtíðinni taki upp þær verklagsreglur sem þar eru lagðar upp. Þá er auðvitað fyrst að greina þörfina á lagasetningu og ég hygg að hún hafi verið fyrir hendi hér og efast ekkert um hana. Í öðru lagi þarf að leita til umsagnaraðila, þeirra sem hafa hagsmuni að gæta eða sem þau snerta mest. Ég nefni Alþjóðahúsið og fleiri aðila. Það mundi, eins og handbókin mælir fyrir um, frú forseti, létta okkur verulega störfin í nefndinni og gera nefndarstörfin skilvirkari. Ég hefði því kosið að framkvæmdarvaldið leitaði umsagna hagsmunaaðila í hvert skipti sem það væri í frumvarpssmíð. Það er einu sinni þannig að betur sjá augu en auga í þessum tilvikum eins og öllum öðrum í lífinu. Ég hefði líka kosið að í málum sem þessum og öðrum veigameiri málum væru settar á stofn nefndir sem sæju um verkið eða það sem ég hef kynnst til að mynda í Noregi þar sem maður sér að gerðar eru svokallaðar „utredninger“ eða skýrslur um mál, þar sem greining á málinu fer fram, kostum og göllum gildandi laga og þeirri þörf sem er á breytingum og upp úr þeirri vinnu er svo unnið lagafrumvarp.

Annað lagatæknilegt atriði eða frumlagaatriði ég vil nefna hér að gefnu tilefni og því beini ég ekkert frekar að hæstv. dómsmálaráðherra en öðrum ráðherrum, heldur sem almennri gagnrýni á lagasetningargerð á Íslandi. Þessi gagnrýni hefur komið fram áður, hún snýr að því sem ég kalla valdframsal eða að menn framselji löggjafarvaldið til framkvæmdarvaldsins. Stundum gengur það svo langt að lögin eru nánast eins og viljayfirlýsingar sem framkvæmdarvaldið fyllir svo út í með efnisreglum, með setningu reglugerða. Frumvarpið sem hér er til umræðu er að nokkru leyti með því marki brennt að þar eru m.a. í 2. gr., 3. gr., 5. gr., 6. gr. og víðar heimildir til ráðherra til að setja í reglugerð nánari fyrirmæli um hvaða gögn og vottorð skuli lögð fram, um undanþágur frá kröfum um dvalarleyfi, um reglur um heimild til útlendinga til að koma til landsins, um för yfir landamæri og fleiri slík atriði. Ég hygg að grundvallaratriði í slíkum reglum ættu fremur heima í löggjöf en í reglugerð, þannig að meginlínurnar séu dregnar upp í löggjöfinni en útfærsluatriði, minni háttar framkvæmdaratriði komi fram í reglugerðum. Þetta segi ég almennt og þetta gildir um þetta frumvarp og gildir allt of oft um frumvörp sem hér koma til umfjöllunar. Þetta hafa fræðimenn á sviði lögfræði gagnrýnt sem valdframsal á löggjafarvaldi til framkvæmdarvalds.

Að því er varðar efnisatriði sem ég vil víkja lítillega að og meira spyrja en hitt. Ég fagna því auðvitað að 24 ára reglan er úti, ég fagna því sérstaklega og minni á það að bæði á fyrri þingum og eins á þinginu í vetur hefur þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flutt frumvörp um afnám þessarar reglu og fleira. Ég minni á frumvarp hv. varaþingmanns Pauls Nikolovs í þessu sambandi sem hann mælti fyrir á þingi fyrir jól.

Ég hef haft áhyggjur af einum þætti þessara útlendingalaga og hef reyndar flutt frumvarp til breytinga á útlendingalögum sem það varðar, þ.e. um konur, sérstaklega konur sem dveljast hér á landi án atvinnuleyfis í krafti hjúskapar eða samvistar eins og mælt er fyrir í e-lið 5. gr. Það liggur fyrir að þessar konur eru fremur fórnarlömb ofbeldis en aðrar. Hlutfall erlendra kvenna sem sækja Kvennaathvarfið vegna ofbeldis er talsvert hærra en hlutfall þeirra meðal þjóðarinnar, þ.e. fjöldi þeirra á Íslandi. Þetta er alvarlegt vandamál sem Alþjóðahúsið, Rauði krossinn og fleiri hafa tekið á. Ég hefði kosið og hef reyndar sagt að hæstv. dómsmálaráðherra geti sett reglur um undanþágur frá þessum kröfum. Ég veit ekki hvernig þær reglur munu hljóða en ég vildi beina þeirri fyrirspurn til dómsmálaráðherra hvaða augum hann líti á þetta vandamál, sem er til staðar, og hvort í væntanlegri reglugerð dómsmálaráðuneytisins verði sérstaklega tekið tillit til þeirra kvenna sem búa við heimilisofbeldi og eru í gíslingu dvalarleyfis í þrjú ár. Ef þær skilja við manninn sinn þurfa þær að fara heim og víða háttar svo með konur sem hingað koma, og það eru sérstaklega konur sem koma hingað frá Tælandi og Asíu, að þær höfðu brennt allar brýr að baki sér og áttu ekki að neinu að snúa. Þetta er auðvitað mannúðarmál og þar fram eftir götunum. Ég vil spyrja hæstv. dómsmálaráðherra um afstöðu hans til þessa þáttar þar sem ég þykist vita að hann þekki þetta vandamál til hlítar.

Annað atriði sem ég vildi varpa hér fram og beina til hæstv. dómsmálaráðherra er varðandi framfærsluna. Ég les það ekki alveg út úr lögunum en mér sýnist framfærsluheimildir vera rýmkaðar. En þegar svo hagar að barn kemur til landsins með foreldrum sínum, segjum 15 ára gamalt, og sækir skóla, en eftir að það varð 18 ára þurfti það að sýna sjálfstæða framfærslu því það hætti að vera barn. Ég spyr hæstv. dómsmálaráðherra hvort það sé að einhverju leyti tekið á þessu eða hvort hann hyggist taka á þessu í reglugerð, þannig að barn sem verður 18 ára og því ekki lengur barn samkvæmt skilningi laganna en er nú samt oft barn enn í mínum skilningi, hvort yfirlýsing foreldra barnsins eða þessa 18 ára unglings nægi ekki sem trygging fyrir því að skilyrði um framfærsluna sé fullnægt. Þetta er mikilsvert atriði og brýnt að það sé tryggt í lögunum. Hér er um alvörubúsetu foreldra að ræða en dvalarleyfið er ekki komið hjá barninu og þetta skiptir miklu máli. Allir venjulegir foreldrar sjá um framfærslu barna sinna sem eru í skólum, auðvitað að því gefnu að þau vinni líka og taki til heima hjá sér og þar fram eftir götunum.

Í þriðja lagi vil ég spyrja dómsmálaráðherra, og það er kannski missýn mín eða ég hef ekki í hraðri yfirferð rekið

augun í það, hvort þarna sé einhverja breytingu að finna hvað varðar lífsýnatöku á útlendingum sem koma hingað til lands. Hvort þetta standi enn inni og ég bið forláts ef það hefur farið fram hjá mér í hinum knappa yfirlestri mínum.

[15:16]

Ólöf Nordal (S):

Frú forseti. Hér er um afar vel unnið frumvarp að ræða og tekið er á mikilvægum málum í löggjöf um útlendinga frá 96/2002. Bæði er verið að færa löggjöfina nær þeirri framkvæmd sem orðið hefur frá setningu laganna en einnig er að finna í frumvarpinu ákvæði sem eru til þess fallin að treysta íslenskt samfélag, stefnumótun á sviði menntamála og starfsemi fyrirtækja í landinu.

Mjög góður bragur er á því að setja ákvæði sem nú eru í reglugerð í löggjöfina. Ég vil sérstaklega taka það fram út af orðum hv. þm. Atla Gíslasonar, að í þessu frumvarpi er verið að stíga skref í þá átt.

Fram kemur í athugasemdum með frumvarpinu að nákvæmari reglur um komu og dvöl útlendinga í landinu eru settar í frumvarpinu með það að markmiði að það verði síðan í löggjöfinni og þar gefst þingmönnum tækifæri til að skoða hvernig þessum hlutum er háttað. Í mínum huga er verulegur bragur að þessari breytingu hjá hæstv. dómsmálaráðherra og ástæða til að taka það sérstaklega fram.

Þetta er umfangsmikið mál og flókið sem tekið verður til ítarlegrar meðferðar í allsherjarnefnd og þar mun nefndin væntanlega fá til sín þá sérfræðinga sem hún telur nauðsynlega til að skýra þetta mál og taka sér tíma til þess að skilja málið til hlítar. Ég geri í rauninni ráð fyrir því líka, þótt það sé ekki tilgreint sérstaklega í almennum athugasemdum með frumvarpinu, að í dómsmálaráðuneytinu þurfi að nýta sérfræðinga til aðstoðar þegar svo ber undir. Auðvitað liggur fyrir að allsherjarnefnd kallar til þá sérfræðinga sem hún þarf á að halda til þess að auðvelda vinnslu málsins.

Nokkur atriði langaði mig að nefna sérstaklega sem ánægjulegt er að sjá í frumvarpinu. Ég vil í fyrsta lagi nefna að þar er gert ráð fyrir flokkun dvalarleyfa og í því sambandi er sjálfsagt að taka fram að hæstv. félagsmálaráðherra mun mæla fyrir frumvarpi um breytingu á atvinnuréttindum útlendinga. Það er alveg gríðarlegur samhljómur í þessum tveimur frumvörpum, enda verður svo að vera þegar um slíka löggjöf er að ræða sem við fjöllum um.

Ég velti þó svolítið fyrir mér hvað við fáum raunverulega út úr flokkun dvalarleyfa. Mér sýnist að ástæðan fyrir því að flokkunin skuli vera sett fram með þessum hætti sé að þá verði auðveldara að átta sig á þeim útlendingum sem starfa hér að ýmsum verkefnum. Slíkar upplýsingar eru afar gagnlegar við kortlagningu á samsetningu þjóðfélagsgerðarinnar. Ég mun sérstaklega beina sjónum mínum að þessu atriði í vinnu nefndarinnar. Að mínu mati er mikilvægt við hagtölugerð að við höfum sem nákvæmastar upplýsingar um þá útlendinga sem hér eru og þau störf sem þeir vinna.

Við vitum að umræðan undanfarin ár hefur mikið beinst að þeim verkamönnum sem fengist hafa hingað til lands til að starfa að verkefnum sem við höfum áður sinnt. Við vitum líka að við höfum útlendinga hér í alls kyns störfum og ég held að það sé afar mikilvægt við hagtölugerð og greiningu samfélagsins að við getum nýtt þessar upplýsingar til góðra verka. Ég vona að það sé réttur skilningur hjá mér en við munum líklega ræða það, t.d. í allsherjarnefndinni.

Ég fagna sérstaklega ákvæðinu sem er að finna í 12. gr. frumvarpsins um sérfræðinga. Við höfum fundið fyrir því að fulltrúar atvinnulífsins hafa haft mikinn áhuga á því að reglurnar verði rýmkaðar. Það skiptir miklu máli að íslensk fyrirtæki hafi fólk og geti haft möguleika á að sækja sér fólk út fyrir landsteinana, fá hæfustu sérfræðingana sem völ er á til starfa. Eitthvað hefur borið á því að mönnum hefur þótt afgreiðsla slíkra leyfa taka of langan tíma. Þess vegna vil ég nefna þetta mikilvæga ákvæði í frumvarpinu varðandi málsmeðferð hjá Útlendingastofnun en lögð er til breyting á 23. gr. laganna á þann veg að þau fyrirtæki sem þurfa að fá til sín sérfræðinga án frekari tafa fá hraðari afgreiðslu.

Það á einnig við um námsmenn og er að mínu viti í samræmi við stefnumörkun menntamálaráðherra um eflingu kennslu og rannsókna við Háskóla Íslands. Markmið samningsins er m.a. að styrkja stöðu háskólans í alþjóðlegu umhverfi. Það þarf ekki að taka fram hversu mikilvægt það er að fá til okkar t.d. sterka doktorsnema og í frumvarpinu er verið að rýmka möguleika þeirra til að fá hraðari afgreiðslu.

Ljóst að það horfir til vandræða ef menn geta ekki sest á skólabekk eða hafið sínar rannsóknir að hausti. Eins má nefna það mikilvæga atriði að þegar fólk er komið á doktorsstig eru gjarnan fjölskyldur með í för. Í frumvarpinu er sérstaklega tekið á því að fjölskyldur doktorsnema hafi tök á því að fylgja viðkomandi hingað til lands.

Allt þetta held ég að muni bæta samkeppnisstöðu okkar hvað þetta varðar vegna þess að um leið og við segjum að við viljum vera í fremstu röð í menntamálum þá þurfum við auðvitað líka að búa svo um eins og hér er gert, að geta laðað til okkar þetta fólk og það hafi möguleika á að koma hingað.

Mér þykir líka áhugavert ákvæðið um hraðafgreiðslu hvað varðar þau fyrirtæki sem standa sig vel og fara að reglum og sýna gott fordæmi. Ég skil það þannig að eftir því sé tekið hjá Útlendingastofnun og hún muni þá veita þeim brautargengi í þessum hraðafgreiðslum. Ég held að það sé mjög skynsamlegt og til þess fallið að draga úr deilum sem orðið hafa um afgreiðslu Útlendingastofnunar eða tortryggni sem verið hefur gagnvart einstökum fyrirtækjum um að þau standi ekki nógu vel að málum. Ég held að það sé mjög mikilvægt og í raun og veru eins konar hvatningarákvæði sem mér sýnist að við mættum nota víðar í lögum. Í stað þess að skipa fyrir, hvetjum við frekar fólk ef það stendur sig vel og það fær þá meiri og betri afgreiðslu.

Ég hef aðeins tæpt á örfáum atriðum í þessu frumvarpi. Fyrir liggur að allsherjarnefnd fær nú frumvarpið til meðferðar og það verður fróðlegt að fá tækifæri til að fara ofan í þetta mikilvæga mál. Ég vil bara ítreka að í því sambandi mun nefndin auðvitað nýta sér þá sérfræðinga sem þörf er á og ég veit að málið fær góða og vandaða afgreiðslu þar.

[15:24]

Útbýting:

Breytt stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, 339. mál, þáltill. JM o.fl., þskj. 575.

[15:24]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Það er margt áhugavert sem fram kemur í þessu frumvarpi og jafnframt margt ánægjulegt varðandi breytingar á lögum um útlendinga. Eins og hæstv. ráðherra sagði er nú komin talsverð og nægileg reynsla á framkvæmd laganna sem sett voru árið 2002 til þess að hægt sé að gera á þeim nauðsynlegar breytingar og til að meta hvaða áhrif sú lagasetning hefur haft.

Ég tel að þær breytingar sem hér er verið að gera séu mjög góðar og að vissulega eru einhverjir þættir sem nefndin á án efa eftir að fara betur í gegnum með þeim sérfræðingum sem fyrir hana koma.

Nokkur atriði langar mig til að nefna sérstaklega. Ég sat mjög merkilegan fund í Háskóla Íslands í fyrrahaust þar sem verið var að fjalla um aðgengi útlendinga að háskólanum og aðgengi þeirra að námi þar. Þar kom í ljós að þó nokkrir annmarkar voru á aðgengi þeirra sem komu frá löndum utan EES í nám við Háskóla Íslands. Þeir voru fólgnir í framkvæmd á útlendingalögum og í ákvæðum sem byggð voru á reglugerðum.

Verið er að lögfesta talsvert af þeirri framkvæmd er varðar námsmenn. Mér þykir það fagnaðarefni að hér skuli einmitt vera tekið á fjölmörgum þáttum sem snúa að þeim vanda sem nefndir voru á þessum fundi sem ég sat. Má ég þar til með að nefna að það hefur verið vandamál hversu langan tíma það tekur að afgreiða umsóknir hjá Útlendingastofnun og hefur valdið ýmsum erlendum nemum vandkvæðum við að fá útgefin tilskilin leyfi til að geta hafið nám á réttum tíma.

Hér er verið að taka á því með því að heimila Útlendingastofnun að forgangsraða námsmannaleyfum við afgreiðslur eins og dvalarleyfi vegna atvinnuþátttöku. Það er mikið fagnaðarefni og veit ég að það mun skipta gríðarlega miklu máli.

Við þurfum alltaf að vera með málin í endurskoðun og ef við ætlum t.d. að ná þeim markmiðum sem Háskóli Íslands hefur sett sér, að komast í hóp 100 bestu háskóla í heimi, þá er þetta þáttur sem skiptir gríðarlega miklu máli. Það skiptir t.d. máli hvernig aðgengi nemenda er að íslenskum skólum frá skólum eins og í Bandaríkjunum þar sem fjölmargir skólar eru meðal þeirra 100 bestu í heiminum.

Við erum líka hluti af Bologna-ferlinu og þar eru ekki bara skólar innan EES. Þar er einmitt kveðið á um aukið flæði nemenda milli skóla sem fylgja því ferli. Allt eru þetta því hlutir sem skipta okkur máli.

Í frumvarpinu er fleira sem ég fagna og tel vera verulega til bóta miðað við framkvæmdina hingað til. Verið er að slaka á kröfum um námsárangur sem hingað til hefur verið 75% en er nú kominn niður í 50% miðað við fyrstu endurnýjun leyfis. Nemendur hafa því svigrúm á fyrstu önninni til að aðlagast og þá er eingöngu krafa um 50% námsárangur til þess að fá að vera hér áfram. Eftir það er krafa um 75% námsárangur. Það tel ég líka vera verulega til bóta vegna þess að við vitum að menningarheimar eru ólíkir og við eigum auðvitað að vera sveigjanleg í þessum efnum við þá sem hingað koma í fyrsta sinn.

Annað hefur valdið því að erlendir nemar hafa átt erfitt með að koma hingað í háskólanám er krafan sem gerð er við dvalarleyfi um framfærslu. Samkvæmt yfirlýsingum ráðherra er vilji til þess að veita námsmönnum svigrúm í þeim efnum og er það verulegt gleðiefni og mjög til bóta.

Vegna ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar áðan hafði ég einmitt skilið frumvarpið og greinargerðina þannig að hér sé einmitt með mjög skýrum hætti verið að koma til móts við þá kröfu og þann sjálfsagða hlut að ekki séu svo skörp skil við 18 ára aldur sem raun ber vitni. Í frumvarpinu er bætt við sérstakri heimild í ákvæði laganna um námsmannaleyfi sem gerir þeim einstaklingum sem eru í framhaldsskóla og á grundvelli aðstandenda, kost á að fara í menntaskóla hér. Í dag er það þannig að samkvæmt greinargerðinni er hægt að veita þeim námsmannaleyfi vegna iðnnáms eða vegna atvinnuþátttöku en ekki vegna framhaldsskólaþátttöku. Hér er því breytt og það finnst mér mjög skýrt. Ég tel það líka vera verulega til bóta og eðlilegt. Þarna er enn eitt dæmið um að menn hafa verið að átta sig á framkvæmd laganna frá 2002 og færa nú hlutina til betri og réttlátari vegar.

Að lokum fagna ég því mjög að gerðar séu breytingar á svokallaðri 24 ára reglu og ég tel, eins og einnig hefur komið fram hjá hæstv. ráðherra, að verið sé að færa þetta eins og annað að raunverulegri framkvæmd laganna. Hin svokallaða 24 ára regla var auðvitað mjög umdeild og fer nú út í þeirri mynd sem hún var í útlendingalögum og það er ánægjulegt. Verið er að færa hana að framkvæmdinni.

Ég tel mun eðlilegri leið sem nú er farin í frumvarpinu að kannað verði sérstaklega, ef makar eru yngri en 24 ára, hvort um málamyndahjúskap sé að ræða. Það er ákveðinn varnagli sem settur er og eðlilegt að hann sé með þeim hætti í stað þess að segja að allir 24 ára og yngri lúti öðrum lögum en þeir sem eldri eru.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa þetta lengra. Ég tel að hér sér verið færa mjög margt til bóta og ég veit að allsherjarnefnd á eftir að fara vel í gegnum málið og þar munu án efa koma fram mörg áhugaverð sjónarmið. Ég ætla að láta máli mínu um þetta lokið hér í fyrstu umræðu.

[15:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í þessu frumvarpi er að finna nokkrar nýjungar eins og fram hefur komið í ræðu hæstv. ráðherra. Meðal þess eru ákvæði í 7. og 8. gr. frumvarpsins sem kveða á um að útlendingar sem hingað koma og vilja fá dvalarleyfi þurfi að hafa undirgengist læknisskoðun og í 8. gr. er því bætt inn sem nýju skilyrði fyrir grunnskilyrði dvalarleyfis að útlendingur samþykki að gangast undir læknisskoðun innan tveggja vikna frá komu til landsins.

Ég vil fagna því að Samfylkingin hefur fallist á þau sjónarmið sem sett hafa verið fram í umræðunni að undanförnu, að rétt sé að huga að heilbrigðismálum eins og verið hefur um áratugaskeið á Íslandi. Ég minni á að fyrir síðustu alþingiskosningar, fyrir u.þ.b. ári, setti formaður Frjálslynda flokksins, hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, fram þau sjónarmið að rétt væri að heilbrigðisskoða þá útlendinga sem kæmu til Íslands frá löndum innan Evrópska efnahagssvæðisins, nýjum ríkjum Evrópusambandsins, þegar nokkuð sterkar líkur væru á því að þeir kæmu frá svæðum

þar sem berklar væru landlægir. Af þessu varð mikið fjaðrafok og formaður Frjálslynda flokksins var borinn þungum sökum sem voru algjörlega úr lausu lofti gripnar og óviðurkvæmilegar. Úr röðum Samfylkingarinnar urðu þessar árásir m.a. mjög harðar í aðdraganda síðustu alþingiskosninga. Ég fagna því þess vegna að Samfylkingin hefur í raun og veru fallist á þau sjónarmið sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson setti fram fyrir u.þ.b. ári.

[15:34]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Langt er seilst til að drepa þessu máli einhvern veginn á dreif.

Virðulegi forseti. Auðvitað gagnrýndum við málflutning Frjálslynda flokksins í heild sinni fyrir síðustu kosningar vegna þess að hann einkenndist af popúlisma og ól í mörgum tilfellum á andúð í garð útlendinga. Þar vil ég t.d. nefna vefsíðuskrif hjá ungliðum og fleira. Þar gekk umræðan um heilbrigðismál miklu lengra en nú, miklu lengra, og það veit hv. þingmaður. Ég kæri mig ekki um að fara að ræða þann málflutning hér eins og hann var. Mér finnst það ekki boðlegt hér í þingsölum.

Virðulegi forseti. Ég sagði í ræðu minni áðan að ég tel að með þessu frumvarpi séum við að færast nær hinni raunverulegu framkvæmd útlendingalaganna og hér sé margt til bóta í málefnum útlendinga. Ég bið hv. þm. Kristin H. Gunnarsson að fara með okkur í gegnum þá umræðu með heiðarlegum hætti, ekki draga fram svona hluti og ekki fara að draga okkur aftur inn í þá umræðu sem varð um málefni útlendinga fyrir síðustu kosningar og einkenndist oft af gríðarlega miklum sleggjudómum í þeirra garð. Ég vona að í nefndinni muni umræðan verða laus undan þeirri umræðu sem þá fór fram.

[15:36]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil ítreka að það sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson sagði á sínum tíma, reyndar fyrir réttu ári eða svo, — og var mjög harkalega gagnrýnt úr röðum Samfylkingarinnar og m.a. skrifaðar greinar í *Morgunblaðið* þar sem varað var við því að Samfylkingin væri í Kaffibandalaginu og lagst gegn því að Samfylkingin efndi það ef til ríkisstjórnarsamstarfs kæmi — hefur nú verið sett inn í stjórnarfrumvarp. Þá er ég bara að vísa til þess sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson setti fram um þessi mál.

Í þessu stjórnarfrumvarpi er reyndar gengið lengra en hv. formaður Frjálslynda flokksins lagði þá til. Ég er algjörlega sammála þessu frumvarpi og var þá og er enn algjörlega sammála hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni vegna þess að ég lít á þessa hluti sem heilbrigðismál, ekki sem þjóðernismál tengd andúð á útlendingum. Það er bara heilbrigð skynsemi að tryggja að hver sá sem hingað kemur og vill vera fái nauðsynlega heilbrigðisþjónustu sér til góða og koma í veg fyrir að hann geti skaðað heilsu annarra. Þetta hefur verið í lögum á Íslandi um áratugaskeið, þetta er skynsamlegt og er á engan hátt beint gegn þjóðerni þess sem í hlut á. Ég segi eins og er, virðulegi forseti, ég fagna því að Samfylkingin hefur fallist á þessi sjónarmið. Það þýðir einfaldlega að sá ágreiningur sem var á milli flokkanna, Samfylkingarinnar og Frjálslynda flokksins, er úr sögunni og þær hindranir sem reynt var að setja upp í aðdraganda síðustu alþingiskosninga um mögulegt stjórnarsamstarf eru þá líka úr sögunni. Ég hlýt að fagna því.

[15:38]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Enn og aftur veit hv. þingmaður jafn vel og sú sem hér stendur að um er að ræða mun fleiri þætti en einmitt þetta atriði sem gagnrýnt var í málflutningi Frjálslynda flokksins fyrir síðustu kosningar. Það er mín skoðun að formaður Frjálslynda flokksins hafi algjörlega misst stjórn á mörgum í sínum flokki hvað þetta varðar. Það var aldrei gagnrýnt að hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson væri skynsemisrödd í þessu ólguhafi andúðar í garð útlendinga sem varð á tímabili í þjóðfélaginu og þá ekki síst fyrir tilstuðlan Frjálslynda flokksins og aðila innan hans. Þetta vitum við hv. þingmaður mætavel og þeir sem fylgdust með þeirri umræðu.

Virðulegi forseti. Ég verð að fagna því að hv. þingmaður — og má ég líka segja að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur að mínu mati líka verið rödd skynseminnar innan Frjálslynda flokksins hvað varðar málefni útlendinga og hefur fengið ágjöf frá sínum eigin flokksmönnum, sinni eigin ungliðahreyfingu, fyrir skoðanir sínar, m.a. í þeim efnum, á síðum blaðanna og verið sakaður um að fylgja ekki flokkslínu Frjálslynda flokksins. Við skulum því, virðulegi forseti, halda okkur við efnið og fara saman í það að gera hér sem bestar breytingar á útlendingalögunum.

Þetta er auðvitað síhvikult verkefni, því lýkur aldrei. Samskipti okkar við útlönd taka stöðugum breytingum og það mun án efa verða breytingum undirorpið hvernig við tökum á móti erlendu verkafólki og nýjum íslenskum borgurum í nánustu framtíð.

[15:40]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við erum hér að ræða frumvarp til útlendingalaga. Það kemur fram að það hafa ekki verið gerðar verulegar breytingar með þessu frumvarpi en þó eru nokkur nýmæli hér og skerpt á ýmsum atriðum.

Ég held að menn hafi almennt tvö sjónarmið til grundvallar þegar mál af þessu tagi eru rædd. Í fyrsta lagi held ég að flestir telji mjög mikilvægt í hnattvæddum heimi þar sem hraðinn er mikill og menn vilja hafa talsvert frelsi, að fólk komist á milli landa tiltölulega óhindrað, bæði til þess að leita sér að atvinnu, taka þátt í að móta ný samfélög og tileinka sér nýja lífshætti, það er ákveðin krafa um það. Svo vill fólk auðvitað ferðast um sér til skemmtunar í tengslum við ferðaþjónustu. En fólk vill almennt geta flutt sig um set á milli landa og það er æ ríkari krafa um að slíkt geti gengið snurðulaust fyrir sig.

Á sama tíma er það hitt sjónarmiðið sem ég held að flestir séu líka sammála um, að ríki vilja ekki að landamæri þeirra séu það opin að þau geti ekki haft einhverja þokkalega stjórn á straumi fólks frá öðrum ríkjum inn í viðkomandi land. Það er ekki hægt að taka á móti mjög stórum hópum, t.d. í smáum samfélögum án þess að koma verulega til móts við slíkar aðstæður með mikilli uppbyggingu í

þjónustu sem stundum getur verið erfitt að bregðast við. Ríki vilja heldur ekki að landamæri þeirra séu svo opin að þeir sem teljast til glæpamanna geti valsað frítt á milli án nokkurra hindrana. Þetta eru þau sjónarmið sem menn vilja hafa að leiðarljósi. Menn vilja hafa landamæri opin en á sama tíma lokuð. Þetta frumvarp tekur dálítið á þeim málum.

Upp á síðkastið hefur auðvitað orðið geysileg breyting á Íslandi varðandi hlutfall útlendinga í samfélaginu. Ég held að tæplega 10% af þeim sem eru á vinnumarkaði séu af erlendu bergi brotnir. Það er geysilega hátt hlutfall. Það er hærra hlutfall en við sjáum t.d. á Norðurlöndunum. Hér hafa orðið miklar breytingar á stuttum tíma og ég tel að við höfum getað tekið á móti þessum fjölda hér til vinnu á nokkuð ásættanlegan hátt.

Ef við horfum til nágrannaríkjanna þá hafa þar blossað upp talsvert miklar deilur um þessi mál og heilu stjórnmálaflokkarnir hafa verið stofnaðir meira og minna um þau og gert út á þau. Það er hægt að nefna bæði Danmörku og Noreg í því sambandi. Þar hafa verið harðvítugar deilur um málefni útlendinga. Um tíma var það þannig að maður gat varla opnað dagblað frá Norðurlöndunum án þess að sjá flennistórar fyrirsagnir sem gengu út á vandamál sem fólk taldi að útlendingar yllu í samfélögum þeirra og þetta var mjög harðdræg umræða.

Ég held að við höfum verið blessunarlega laus við slíkt á Íslandi og það þrátt fyrir þann stóra hóp fólks sem er af erlendu bergi brotinn á vinnumarkaðnum. Þetta er hópur sem er okkur mjög mikilvægur og hefur örugglega haldið uppi og sinnt mjög mikilvægum verkefnum í þjónustu í samfélaginu. Ég held að við gætum ekki sinnt, t.d. málefnum hjúkrunarheimila og sjúkrastofnana og mörgum öðrum þjónustustörfum ef við hefðum ekki tekið á móti talsvert stórum hluta útlendinga.

Þetta streymi, þetta mikla streymi sem ég vil kalla svo, hefur auðvitað valdið miklu álagi á stofnanir dómsmálaráðuneytisins, eins kom fram í máli hæstv. dómsmálaráðherra. Mikið álag hefur verið á Útlendingastofnun og hún hefur stundum verið sökuð um að standa sig ekki nógu vel í stykkinu. Stofnunin er þó að breyta þjónustu sinni til móts við þær ábendingar sem hafa komið fram og þar innan dyra vilja menn gera betur, það er alveg ljóst miðað við þær upplýsingar sem við höfum fengið.

Það hefur auðvitað líka verið mjög mikið álag á lögregluna og fangelsin. En það er þó vert að taka fram að t.d. sá hópur útlendinga sem vistast í fangelsum endurspeglar engan veginn hóp útlendinga á vinnumarkaði. Það virðist vera hópur útlendinga sem er kominn einungis í þeim tilgangi að brjóta af sér meðan langflestir koma hingað í þeim tilgangi að vinna og til þess að taka þátt í jákvæðri uppbyggingu í samfélaginu.

Ég deili þeirri skoðun sem kom fram hjá hæstv. dómsmálaráðherra að það er betra að vera innan Schengen en utan þó að það megi færa alls kyns rök fyrir því að sumt varðandi Schengen-samstarfið er þannig að það væri betra ef við hefðum haft meiri stjórn á því. En kostirnir við Schengen-samstarfið eru alveg örugglega fleiri en gallarnir. Í því samstarfi, sem auðvitað byggir á því að innan Evrópu vill fólk geta farið óhindrað yfir landamæri því það er auðvitað geysilegt streymi á milli landamæra í Evrópu, hafa á sama tíma hafa verið byggðar upp öflugar stofnanir til að reyna að sporna gegn glæpum. Til dæmis hefur samstarf milli lögreglu þessara ríkja verið stóraukið. Ég tel mjög mikilvægt að við tökum þátt í því starfi á eins markvissan hátt og unnt er.

Ég vil sérstaklega nefna bæði Europol og Interpol, það eru mikilvægar stofnanir sem við eigum að vinna með og ég veit að hæstv. dómsmálaráðherra hefur haft áhuga á þeim málum og sinnt þeim. Það má t.d. benda á árangurinn sem varð af því samstarfi þegar stærsta fíkniefnamálinu var upplýstað á Fáskrúðsfirði fyrir stuttu síðan en það samstarf sem varð á erlendum vettvangi með lögreglu og fleiri aðilum yfir landamæri á vettvangi þessara stofnana, sem ég nefndi áðan, varð til þess að málið var upplýst. Það var að mínu mati afar gott og alls óvíst að það hefði nokkurn tímann verið upplýst ef við hefðum ekki verið í slíku alþjóðasamstarfi.

Það kemur fram í athugasemdum með frumvarpinu að frumvarpið miðar í fyrsta lagi að því að samræma ákvæði útlendingalaga við ákveðin lög um atvinnuréttindi útlendinga. Það er boðað að hæstv. félagsmálaráðherra muni samhliða þessu frumvarpi leggja fram frumvarp til breytinga á þeim lögum þar sem m.a. er lagt til að fjölga flokkum atvinnuleyfa.

Það kemur líka fram hér að þetta frumvarp miðar að því að innleiða tilskipanir frá Evrópusambandinu. Samkvæmt því eru gerðar talsverðar efnisbreytingar er varða réttindi frjálsrar farar og dvalar á Evrópska efnahagssvæðinu, m.a. í samræmi við túlkun Evrópudómstólsins á ákvæðum um hann. Sem dæmi má nefna að dvalarleyfi til EES- eða EFTA-útlendinga eru afnumin en í þeirra stað er EES- eða EFTA-útlendingi gert að skrá sig hér á landi því rétturinn til dvalar er sjálfstæður en ekki háður svokölluðu skráningarvottorði eða dvalarleyfi.

Það er líka skerpt á réttindum fjölskyldumeðlima EES- og EFTA-útlendings til að koma með honum og dvelja hér á landi og svo eru settar skýrari takmarkanir gagnvart brottvísun EES- eða EFTA-útlendinga eða aðstandenda hans.

Í þriðja lagi felur frumvarpið í sér að það eru miklu nákvæmari reglur settar inn í það varðandi komu og dvöl en nú eru. Það er minna svigrúm skilið eftir fyrir stjórnvaldsreglur. Það eru fjölmörg atriði tekin úr núgildandi reglugerð og sett inn í frumvarpið. Ég tel að það sé til bóta. Þá eru hlutirnir skýrir og minna svigrúm fyrir stjórnvald á viðkomandi tíma að grípa inn í. Stundum er það æskilegt. Stundum alls ekki. Ég held að í þessu tilviki sé mjög gott að hafa lögin skýr og svigrúm stjórnvalds minna. Í fjórða lagi eru lagðar til breytingar sem koma til móts við athugasemdir frá eftirlitsstofnun EFTA.

Varðandi sérstakar greinar hér, þá vil ég nú fagna því sérstaklega að í 10. gr. eru ákvæði um dvalarleyfi vegna starfs sem krefst sérfræðiþekkingar, það er verið að gera þær reglur skýrari. Það hefur heyrst, t.d. frá háskólunum að óskað hefur verið eftir auknu svigrúmi til að ráða fólk með sérfræðiþekkingu til kennslu. Ég held að þetta ákvæði sé mjög til bóta.

Svo vil ég líka minnast á 24 ára regluna sem er í 11. gr. Ég tel að það sé eðlilegt að gera breytingar á henni miðað

við hvernig hún var og þetta er leið sem ég tel að við eigum að skoða. Þarna er hvert mál skoðað fyrir sig en t.d. í Noregi hafa menn getað sýnt fram á fjölmörg dæmi þar sem ungar stúlkur voru giftar gegn vilja þeirra af því þær höfðu ekki aðstæður til þess að hafna því. Ég tel að í stað þess að hafa svona fortakslausa 24 ára reglu eins og hún nú er þá sé eðlilegt að við skoðum hvert tilfelli. Ég er því mjög opin fyrir því að skoða breytingar á þeirri grein og í þá átt sem hér er verið að kveða upp úr um. En tel að við þurfum að skoða það betur í allsherjarnefnd.

Það er eitt atriði sem ég hefði gjarnan viljað spyrja hæstv. dómsmálaráðherra um sem ég veit ekki hvort tengist frumvarpinu beint, ég hef ekki alveg áttað mig á því. Það er varðandi fanga en það hefur verið umræða um að opna þann möguleika að senda erlenda fanga heim til afplánunar í heimalandinu. Mér skilst að einhverjar þreifingar séu í gangi varðandi það atriði og hefði gjarnan viljað spyrja hæstv. dómsmálaráðherra út í það. Á sama tíma skilst mér að önnur ríki hafi samið við ríki um að taka við sínum föngum en jafnvel greitt með þeim. Við yrðum þá væntanlega að gera það líka, ef það er rétt, eða gera einhvers konar samninga um slík atriði þannig að hugsanlega fari greiðslur á milli ríkja.

Ég hef áhuga á að spyrja dómsmálaráðherra aðeins út í þetta atriði, hvort hann geti upplýst okkur betur um þetta með fangana, hvort við munum sjá breytingar á því á næstunni að fangar afpláni í sínu eigin heimalandi. Ég ímynda mér að í flestum tilvikum sé það betra fyrir alla aðila, ekki síst fangana sjálfa. En hér eru útlendir fangar í þeirri stöðu að þeir skilja auðvitað litla sem enga íslensku og eiga þess vegna erfiðara uppdráttar en ella víða í samfélaginu og hvað þá í fangelsum landsins.

Fram undan er vinna með þetta mál í allsherjarnefndinni, þetta eru margar greinar, yfir 30 greinar, þannig að það mun taka talsverðan tíma en ég hlakka til að taka þátt í því starfi.

[15:54]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil nú án þess að fara út í langt mál hér um þetta frumvarp, lýsa ánægju minni með þær breytingar sem þar eru boðaðar. Ég held að frumvarpið sé að meginstefnu til þess fallið að auðvelda framkvæmd þessara mála. Gera reglur skýrari og tryggja að málsmeðferð í þessum málum sé í betri takti við þær þarfir sem fyrir hendi eru.

Ég vil líka segja fyrir mitt leyti að ég fagna því hvað tónninn í umræðunni hér í dag hefur verið jákvæður gagnvart þessu frumvarpi og tel að það gefi góðar vonir um að við megum eiga góðar og málefnalegar umræður um málið í allsherjarnefnd þegar það kemur þangað.

Almennt um þessi mál er það að segja að við Íslendingar höfum eins og nágrannaþjóðirnar stigið skref í þá átt að taka þátt í opnum markaði, vinnumarkaði Evrópu með aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu og við höfum undirgengist ákveðnar skuldbindingar á þeim forsendum sem gera það að verkum að Ísland er afar opið land gagnvart þeim ríkjum sem þar eiga aðild.

Að sama skapi höfum við stigið skref í þá átt að tryggja ákveðna stýringu á komu annarra, þeirra sem koma frá löndum utan sameiginlega innri markaðarins, við höfum haft stífa stýringu á því. Frá þeim meginsjónarmiðum er ekki vikið í þessu frumvarpi. Það má segja að það hafi ekki verið grundvallardeilur um þetta. Þau sjónarmið að við eigum að ganga úr EES eða hætta að taka þátt í þessum sameiginlega innri markaði hafa verið mikil minnihlutasjónarmið. Sama má segja um það sjónarmið að opna bæri allar gáttir gagnvart þeim sem koma frá þriðju ríkjum.

Meginstefnan í pólitískri umræðu hefur sem sagt verið á þennan veg, annars vegar að taka þátt í opnum vinnumarkaði í Evrópu með þeim fólksflutningum sem það getur haft í för með sér og hins vegar að hafa stýringu gagnvart þeim sem koma þar fyrir utan. Eins og hæstv. dómsmálaráðherra rakti þá hefur þetta haldist í hendur, við höfum í raun og veru verið að setja stífari reglur um komu þriðja ríkis borgara hingað á sama tíma og við höfum verið að opna gagnvart þeim 25 ríkjum sem taka þátt í sameiginlegum markaði Evrópu.

Frumvarpið er því í góðum takti við þá stefnu sem hér hefur verið fylgt um alllangt skeið í þessum efnum. Hins vegar held ég að þær breytingar sem frumvarpið felur í sér séu til þess fallnar að gera kerfið bæði skilvirkara og öflugra.

Ég held að það sé jákvætt, eins og gert er í frumvarpinu, að færa ýmis ákvæði úr reglugerðum inn í lagatextann og ég held að fleiri breytingar sem því fylgja séu af því góða. Þar má minnast á, eins og margir ræðumenn hér í dag hafa gert, sérstakar heimildir vegna sérfræðinga og rýmkaðar heimildir varðandi námsmenn og fleira þess háttar. Ég held að þetta séu jákvæðar breytingar. Þarna er verið að taka tillit til raunveruleikans, þeirra þarfa sem upp hafa komið bæði hjá atvinnulífinu og háskólasamfélaginu og við því er brugðist með þeim tillögum sem fram koma í frumvarpinu að því leyti.

Á sama hátt er breytingin sem varðar hina frægu 24 ára reglu til þess fallin að færa lagatextann til samræmis við þá framkvæmd sem átt hefur sér stað frá 2005. Eins og menn þekkja kom þessi regla inn í lögin 2004. Fyrstu mánuðina þar á eftir komu upp nokkur tilvik þar sem ágreiningur var um beitingu hennar. Yfir það var farið eins og menn þekkja á árinu 2005 og framkvæmdinni breytt. Það má í rauninni segja að sú regla sem verið er að boða með frumvarpinu feli í sér að lagatextinn sé færður til samræmis við raunveruleikann að því leyti, eða framkvæmdina eins og hún hefur verið og það er auðvitað til bóta.

Það er ljóst að með margar þær breytingar, sérstaklega varðandi dvalarleyfin, er verið að gera samhliða breytingar á útlendingalögum annars vegar og lögum um réttindi og skyldur og atvinnuréttindi útlendinga á vegum félagsmálaráðuneytisins hins vegar. Það er verið að vinna í þinginu tvö frumvörp sem fylgjast að að þessu leyti. Ég tel það til mikilla bóta að samræma og samþætta enn þá frekar þá vinnu sem á sér stað á þessum tveimur vígstöðvum varðandi þetta því ljóst er að í mjög mörgum tilvikum þurfa þeir sem hyggjast koma hingað og sækja sér vinnu að leita til beggja þessara aðila, Vinnumálastofnunar og Útlendingastofnunar, og heyra því undir þessa löggjöf að því leyti. Ég held að öll samræming og samþætting til þess að einfalda kerfið og gera það gegnsærra sé af hinu góða og til mikilla framfara.

Ég hef velt því fyrir mér hvort rétt væri, eins og reyndar var minnst á í framsöguræðu hæstv. dómsmálaráðherra, að hafa þessi mál hugsanlega á forræði einnar stofnunar, þannig að það væri sami aðili sem fjallaði um og veitti leyfi bæði vegna atvinnuréttinda og vegna búsetu og dvalarleyfa. Það skref er ekki stigið í þessu frumvarpi en ég tel að við eigum áfram að leiða hugann að því þó að það verði kannski ekki gert í þessari umferð. Þá held ég að það geti verið til framfara að færa þetta á hendur einnar stofnunar þegar til framtíðar er horft. En svo er ekki gert í þessu frumvarpi. Engu að síður, eins og hæstv. dómsmálaráðherra nefndi, þá er verið að samræma og samþætta það starf sem fram fer á þessu sviði og það er til mikilla bóta.

Á sama hátt þurfum við auðvitað að huga að því hér í þinginu að það sé samræmi í málsmeðferð, annars vegar í allsherjarnefnd þar sem þetta frumvarp verður til umfjöllunar og hins vegar í félagsmálanefnd þar sem frumvarpið um atvinnuréttindi útlendinga verður rætt og við verðum hugsanlega að eiga nánara samstarf heldur en títt er milli nefnda um afgreiðslu þessara tveggja mála.

En til að ljúka máli mínu vil ég ítreka að ég held að þetta frumvarp sé til bóta. Veruleikinn á þessu sviði er stöðugt að breytast og við þurfum auðvitað að laga löggjöfina að því. Ég held að þau skref sem verið er að stíga með þessu frumvarpi séu mjög jákvæð og miði í þá átt að búa regluverkið þannig úr garði að við getum sem best framkvæmt stefnu okkar á þessum sviðum.

[16:02]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með síðasta ræðumanni, hv. þm. Birgi Ármannssyni, og ýmsum fleirum sem hér hafa talað, það er margt gott við þau nýmæli og þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpi þessu. Ég tel þó vert að kalla eftir skýringum á vissum atriðum sem hefði verið eðlilegt að ræða. Meðal annars velti ég nokkru fyrir mér í sambandi við 3. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um landamæraeftirlit og vikið að Schengen. Hæstv. dóms- og kirkjumálaráðherra Björn Bjarnason var viðstaddur mikil hátíðahöld, mig minnir 21. desember, þar sem því var fagnað að nokkur ríki til viðbótar komu inn í Schengen-samstarfið. Ég velti fyrir mér í sambandi við það samstarf hvort það séu raunverulegir hagsmunir íslensku þjóðarinnar að við tökum þátt í Schengen-samstarfinu.

Áðan var hv. þm. Siv Friðleifsdóttir í ræðustól og talaði um að þetta byði upp á ýmsa möguleika. Hún rakti þar eitt nýlegt sakamál, sagði að ef ekki hefði komið til Schengen-samstarfsins væri óvíst að þar hefði mál verið upplýst. Mér er nær að halda að það sé gjörsamlega óviðkomandi Schengen-samstarfi enda byggir Schengen á eftirliti á ytri landamærum og upplýsingagjöf á milli landa. Englendingar og Írar telja t.d. heppilegra að vera utan Schengen-samstarfsins og ég velti fyrir mér hvort hagsmunum okkar sé ekki, á grundvelli þess að við búum við svipaðar aðstæður og þær þjóðir, betur borgið með því að vera utan Schengen-samstarfsins og haga landamæraeftirliti með svipuðum hætti og Írar og Englendingar gera en vera að öðru leyti í samráði við og með gagnvirka upplýsingagjöf á milli þessara þjóða og við Schengen-þjóðirnar. Við erum eyja og höfum því möguleika á virku landamæraeftirliti. Ég hygg að við gætum fengið allar upplýsingar og gætum að því leyti verið í samstarfi en haldið uppi virkara landamæraeftirliti. Ég tel, miðað við þá reynslu sem við höfum, að full ástæða sé til þess að mörgu leyti. Mér finnst eiginlega vanta frekari og fyllri lýsingar á því hvað gerir það að verkum að ótvíræðir hagsmunir séu af því að vera í Schengen-samstarfinu á móti því að við tökum upp landamæravörslu með svipuðum hætti og Englendingar og Írar gera.

Ég er mjög ánægður með að komið skuli vera ákvæði í tölulið c í 1. mgr. 8. gr. þar sem fjallað er um að útlendingur sem hér fær dvalarleyfi skuli þurfa að gangast undir læknisskoðun innan ákveðins tíma. Ég tel það til bóta, til hagsbóta bæði fyrir þann sem er að koma og fyrir þá sem fyrir eru í landinu. Við verðum að athuga að hér er um réttindi að ræða, fólk fær þá notið aðstoðar, virkrar hjálpar íslenska heilbrigðiskerfisins þannig að ef eitthvað er að er hægt að veita hjálp um leið og það kemur fram.

Það er annað atriði sem ég velti fyrir mér í þessu sambandi. Fyrst að hér er lagt til að innan tveggja vikna verði um að ræða læknisskoðun fyrir þann sem óskar dvalarleyfis velti ég fyrir mér hvernig standi á því að ekki er farið fram á að sá sem óskar dvalarleyfis leggi fram fyllri upplýsingar. Í d-lið þessarar sömu 8. gr. er vikið að því að heimilt sé að veita dvalarleyfi ef „ekki liggi fyrir atvik sem valdið geta því að honum verði meinuð landganga hér á landi eða dvöl samkvæmt öðrum ákvæðum laganna“. Það kemur ekki fram í greinargerð nein sérstök skilgreining á því hvað átt er við með d-lið eða til hvaða tilvika þetta getur tekið en ég get ekki séð að t.d. sakaferill viðkomandi skipti máli í þessu sambandi eða að vikið sé að því að sá sem óskar sér dvalarleyfis þurfi að leggja fram upplýsingar um það hvernig sakaferli hans sé háttað.

Ég hefði talið mjög mikilvægt í okkar stöðu, í því alþjóðasamfélagi sem við byggjum, að sem bestar upplýsingar lægju fyrir, m.a. um sakaferil þeirra einstaklinga sem hér óska eftir lengri dvöl. Ég tel það mjög mikilvægt af því að við erum þjóðfélag með tiltölulega opin landamæri og erum í EES-sambandinu sem byggir á frjálsri för nema við gripum til aðgerða — sem við höfum möguleika á komi til sérstakar aðstæður — að óskað sé eftir sem allra bestu upplýsingum um þá sem hér óska eftir dvöl, m.a. að þeir framvísi sakavottorði, til þess að eyða hugrenningum um að slá slöku við að afla slíkra og fyllri upplýsinga. Slíkir hlutir gætu komið í veg fyrir að hingað kæmu aðilar sem ætla sér að stunda skipulagða glæpastarfsemi. Það hefur verið talað um að svo kunni að hátta til í landinu í dag að hingað sé kominn hópur erlendis frá til að stunda skipulagða glæpastarfsemi og íslensk yfirvöld hafa ekki fyrirframákvæði eða -möguleika til að taka á því á landamærunum, hafa ekki úrræði samkvæmt lögum um útlendinga, og það er spurning hvort það mundi ekki henta öryggishagsmunum íslenskra borgara og annarra sem hér kalla eftir slíkum upplýsingum.

Ég tel líka mjög mikilvægt að við áttum okkur á því að þeir útlendingar sem hingað eru komnir og þeir innflytjendur sem hér eru eiga sama rétt og við sem erum borin og barnfædd í þessu landi til að njóta mannréttinda og eðlilegs atlætis í þjóðfélaginu. Það er grundvallaratriði, við erum þjóðfélag sem sættir sig ekki við annað en að allir þeir sem

hér búa njóti mannréttinda og sama atlætis og jafnréttis. Til að koma í veg fyrir árekstra, illindi eða fordóma er mjög mikilvægt að vanda til bæði landamæraeftirlits og annars eftirlits til að reyna að koma í veg fyrir að hingað komi hópar sem ætla sér ekki að stunda eðlilega og heiðarlega atvinnu, heldur vera þátttakendur í hugsanlega skipulagðri glæpastarfsemi. Það eru þessi atriði sem ber að varast og forðast og við frjálslynd höfum lagt mikla áherslu á að gætt sé að því að ekki myndist og viðhaldist fordómar á milli þeirra sem eru bornir og barnfæddir hér og þeirra sem koma. Til þess að koma í veg fyrir það sakar ekki að hafa visst eftirlit til að allar upplýsingar liggi fyrir og við meinum þeim einstaklingum aðgang sem koma hingað í öðrum tilgangi en góðum og heiðarlegum.

Við höfum gripið til aðgerða og lögreglan á t.d. þakkir skildar fyrir með hvaða hætti hún greip til aðgerða gagnvart Vítisenglum á sínum tíma þegar þeir voru á leiðinni til landsins og lögreglan hafði rökstuddan grun um að þar væru á ferð einstaklingar sem væru í öðrum tilgangi en þeim sem samrýmdust hagsmunum þjóðarinnar og borgaranna í landinu. Með sama hætti tel ég að yfirvöld eigi að fara fram þegar um slíka hættu eða grunsemdir er að ræða. Við höfum fyrst og fremst skyldum að gegna gagnvart því fólki sem er í landinu, sem er búsett í landinu af hvaða bergi sem það er brotið, en við berum ekki sömu skyldur gagnvart þeim sem ætla sér að koma til landsins. Við berum fulla ábyrgð og skyldur gagnvart þeim sem hingað eru komnir og okkur ber að virða mannréttindi þeirra og jafnrétti til fullnustu.

Að öðru leyti lýsi ég að mörgu leyti ánægju með það frumvarp sem hér er um að ræða. Ég vil taka þó eitt fram í lokin, í þessari umræðu hefur aðeins verið vikið að 24 ára reglunni sem á sínar skýringar og ég tel enga ástæðu til að hrapa að breytingum í því efni. Það hefur gefist vel að hafa þessa reglu, m.a. til að koma í veg fyrir þvinguð hjónabönd. Ég hef ekki heyrt röksemdir sem sannfæra mig um að það eigi að gera breytingar á þessu. Að öðru leyti lýsi ég ánægju með framkomið frumvarp.

[16:13]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég þakka þessar góðu umræður um frumvarpið og heyri það á öllu að hv. allsherjarnefnd mun fara gaumgæfilega yfir einstakar greinar þess og ætla ég ekki að staldra við það í einstökum atriðum. Þegar hv. þm. Atli Gíslason segir að það sé stefna samkvæmt handbók Stjórnarráðsins, lagasmíð, að leita umsagna sem víðast áður en frumvarp kemur fyrir þingið þá er það rétt. Ég tel það hins vegar mikið álitamál fyrir þingmenn að hafa þessa skoðun því að ef til vill kemur framkvæmdarvaldið með lagafrumvarp inn í þingið sem búið er að leita allra umsagna um og fá allar skoðanir á. Þá verður búið að binda hendur framkvæmdarvaldsins og jafnvel löggjafans á þann veg að erfitt verður og þungt í vöfum fyrir þingmenn að koma með sín sjónarmið varðandi einstök frumvörp. Ég hefði haldið að það eigi af hálfu þingsins að leggja áherslu á að svigrúm nefnda til að leita álits og umsagna sé sem mest þannig að umræður geti farið fram í þinginu varðandi einstök atriði án þess að umsagnaraðilar séu endilega búnir að binda sig við ákveðna skoðun áður en málið kemur inn í þingið. Ég er mjög undrandi á að þingmaður skuli tala þannig að best sé að framkvæmdarvaldið hafi dauðhreinsað mál áður en það kemur inn í þingið til að þingið þurfi ekkert að koma að málinu. Auðvitað þarf að hafa ákveðið samráð við gerð lagafrumvarpa en ég sé ekki að það eigi að vera markmið að framkvæmdarvaldið dauðhreinsi mál þannig að það sé í raunverulega ekkert eftir fyrir þingnefndir annað en að stimpla þau þegar þau koma inn í þingið.

Það er líka mjög ósanngjarnt af hv. þingmanni að tala þannig um frumvarpið eins og verið sé að auka heimildir til reglugerðarútgáfu og regluútgáfu. Þvert á móti er verið að færa inn í lög ýmis ákvæði sem hafa verið í reglugerð til að unnt sé að fjalla um þau efnislega í þinginu. Þá er verið að taka regluheimildir frá Útlendingastofnun og færa yfir í ráðuneyti í sumum tilvikum sem gerir það að verkum að í þinginu er hægt að kalla ráðherra til ábyrgðar sem er mun erfiðara þegar stofnanir gefa út reglur. Ég hygg því að þetta byggist á ákveðnum misskilningi.

Hv. þingmaður spurði um hvort ákvæði væru í lögum varðandi konur sem byggju við sérstakt harðræði en ekki er neitt ákvæði í frumvarpinu varðandi það mál og ekki heldur varðandi lífsýni. Eins og fram kom í máli hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur hef ég gefið henni yfirlýsingar um að í reglugerð verði sett ákvæði þar sem fjallað verður um framfærslu námsmanna. Þeim verður gert kleift að byggja framfærslu á föstum framlögum frá fjölskyldu auk þess sem miðað verður við eitthvað lægri framfærslufjárhæð en þegar aðrir útlendingar eiga í hlut. Það er því komið til móts við það sjónarmið. Frumvarpið tekur mjög ríkt tillit til hagsmuna nemenda eins og hér hefur komið fram, og þá líka þeirra sem vilja stofna til aukinnar starfsemi í landinu með þátttöku nemenda erlendis frá, það verður auðveldað þegar frumvarpið verður að lögum.

Í máli hv. þm. Ólafar Nordal kom fram að ýmis ákvæði eru í frumvarpinu sem auðvelda eiga fyrirtækjum að ráða til sín sérhæft starfsfólk. Þingmaðurinn vakti sérstaka athygli á því að gert er ráð fyrir einfaldari afgreiðsluháttum þegar um er að ræða fyrirtæki sem sýnt hafa í samskiptum við Útlendingastofnun að þau framfylgi mjög vel öllum þeim reglum sem um þessi mál gilda, þá sé hægt að taka upp sérstaka samskiptahætti þar um. Þetta er fordæmi m.a. við tollafgreiðslur. Þannig aðferðum er beitt af hálfu tollayfirvalda við fyrirtæki, byggt á ákveðinni reynslu, og síðan eru gerðar stikkprufur, ef þannig má að orði komast, til að kanna hvort ekki sé farið að öllum reglum. Almennt séð gengur þetta fyrir sig án þeirrar skriffinnsku sem annars getur einkennt slíkar afgreiðslur.

Ég hef vikið að máli hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur varðandi framfærslu. Annað sem hún sagði er þess eðlis að ég þarf í sjálfu sér ekki annað en taka undir það sem í frumvarpinu stendur. Fram kom í andsvörum hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar við ræðu hv. þingmanns að ákveðinn misskilningur ríkir þegar menn fjalla t.d. um 7. gr. frumvarpsins, þar er ekki verið að tala um alla útlendinga sem koma til landsins. Eins og ég hef sagt snýst frumvarpið að megindrætti til um þá útlendinga sem ekki falla undir EES-reglurnar og það er grundvallarmisskilningur, finnst mér, í málflutningi hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar og hv. þm.

Jóns Magnússonar þegar þeir ræða þessi mál. Það er eins og þeir átti sig ekki á efnisreglum EES-réttarins varðandi frjálsa för og þær ríku skyldur sem lagðar eru á okkur með EES-samningnum. Frumvarpið snýst að mestu leyti um þá útlendinga sem eru utan EES-svæðisins, m.a. 7. gr. og aðrar greinar sem hér hafa verið nefndar til sögunnar. Menn verða að hafa það í huga þegar um þetta er fjallað. Stundum þegar ég heyri hv. þingmenn Frjálslynda flokksins fjalla um þessi mál þá dettur mér í hug hvers vegna þeir leggja ekki til að við segjum upp EES-samningnum til þess að þeir nái fram markmiðum sínum. (Gripið fram í.) Það er það sem þeir þurfa að gera til að þessi markmið náist fram því að við erum með þeim samningi og öllum þeim skuldbindingum sem við gengumst undir með aðildinni að EES — eins og ég vék að og var eitt helsta umræðuefni í þinginu á sínum tíma, það var spurningin um frjálsa för. Við tókum þá ákvörðun og ef menn vilja hverfa frá henni verða þeir að leggja til að við segjum upp EES-samningnum.

Að talað sé um Schengen í þessu sambandi sem eitthvert höfuðatriði er alger misskilningur. Að tala um að Schengen sé bara gæsla ytri landamæra Schengen-svæðisins er líka alger misskilningur. Að tala um að við getum tekið upp það sama og Bretar og Írar er líka alger misskilningur. Þeir eru í Evrópusambandinu og sem aðilar að því hafa þeir allt aðra aðkomu að þessu lögreglusamstarfi en við gætum nokkurn tíma haft utan Schengen. Ef við færum úr Schengen hefðum við enga aðkomu að þessum gagnagrunnum og samstarfi sem mótað hefur verið og það er miklu öflugra en að skoða passa hjá manni þegar hann gengur í land. Hægt er að gera miklu nánari greiningu á komu manna til landsins í gegnum aðild okkar að Schengen og þeim gagnagrunni sem við höfum aðild að en með þessu og staðreynd er að Bretar og Írar sækjast mjög eftir að komast inn í þessa gagnagrunna í gegnum Evrópusambandið. Það er tilhneiging hjá Evrópusambandinu til að skilgreina Schengen-samstarfið þrengra en ella væri til að þessi ríki komist inn í gagnagrunnana. Við stöndum að sjálfsögðu gegn því. Við viljum að við njótum aðildarinnar að Schengen að þessu leyti því að Schengen-samstarfið hefur að mínu áliti breyst í öryggissamstarf gegn skipulagðri glæpastarfsemi, öryggissamstarf til að tryggja öryggi borgaranna við núverandi aðstæður í þjóðfélögum okkar. Þeir sem koma hingað í ræðustól og tala um málið eins og gert er af hálfu Frjálslynda flokksins, segja: Við eigum að fara úr Schengen til að bjarga málum. Það er þó alger misskilningur. Þeir eiga frekar að segja: Við eigum að fara úr EES og loka landinu og hætta þátttöku í þessu alþjóðlega samstarfi sem hefur dugað okkur vel en hefur sínar skuggahliðar sem við verðum takast á við og eigum betra með að takast á við sem aðilar að Schengen en ella væri. Það bið ég menn um að hafa í huga og bið þá jafnframt um að kynna sér hvað þetta er og um hvað frumvarpið snýst. Það snýst um þá sem eru utan EES-svæðisins og það snýst um hvernig við getum verið virkir þátttakendur í því gæslustarfi sem fram fer á grundvelli Schengen og spurningin er hvort við höfum gengið nógu langt? Á ég að koma með tillögur um aðild að Prüm-samkomulaginu sem er um lögreglusamstarfið og gengur enn lengra en við höfum gert núna? Það er álitaefni sem ég velti fyrir mér og kann að koma fyrir þingið þannig að við höfum ýmsa möguleika sem við hefðum ekki ef við værum ekki í Schengen. Við værum ekki aðilar að Europol ef við værum ekki í Schengen. Við værum ekki aðilar að samstarfi evrópskra saksóknara ef við værum ekki í Schengen. Við værum ekki aðilar að sameiginlega evrópska lögregluskólanum ef við værum ekki í Schengen. Við værum ekki aðilar að sameiginlegu evrópsku landamærastofnuninni ef við værum ekki í Schengen. Bretar hafa reynt að komast inn í sameiginlegu landamærastofnunina en þeim hefur verið hafnað af Evrópudómstólnum af því að þeir eru ekki í Schengen þannig að allt tal um að við séum verr settir að þessu leyti en Bretar og Írar er algerlega rangt.

Verið er að fjalla um á vettvangi dómsmálaráðuneytisins hvort við getum flutt fanga úr landi og látið þá afplána í sínum heimalöndum. Niðurstaða er ekki fengin en ég tel að það sé unnt og þurfi ekki að gera sérstaka samninga. Það er bókun við samning sem gerður var á vegum Evrópuráðsins um þessi mál sem vísað hefur verið til af öðrum þjóðum og ég tel að við getum gert líka en ég vil ekki segja meira um það fyrr en málið er komið í höfn.

[16:23]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég tek undir með hæstv. dómsmálaráðherra varðandi Schengen að ég er algerlega sammála því að við værum í mun veikari stöðu varðandi allt eftirlit og gagnvart því að fylgjast með erlendum glæpaáhrifum ef við værum ekki í Schengen. Ég færði einmitt rök fyrir því í ræðu minni áðan að með samstarfinu á þessum vettvangi hefðum við getað náð árangri í stóra fíkniefnamálinu og þar var Europol lykilsamstarfsaðili.

Mig langaði að gera smáathugasemd við orð hæstv. ráðherra varðandi að sniðugt væri að vinna mál mjög þröngt í ráðuneyti og koma þeim svo fram í þingið af því að þá væru menn ekki bundnir af umsögnum og þá væri svo mikið svigrúm í þinginu að gera breytingar. Staðreyndin er bara allt önnur. Þetta var þó holl lexía og ég held að meiri hlutinn ætti virkilega að opna eyrun af því að hingað til hafa menn ekki náð neinum breytingum fram sérstaklega. Það er mikil tregða við að breyta frumvörpum og það sáum við þegar við afgreiddum svokallaðan bandorm nú fyrir stuttu.

[16:24]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er í raun og veru allt annað mál en frumvarpið snýst um en ég gat ekki látið hjá líða að lýsa þeirri skoðun minni. Reynsla mín af þeim fjölmörgu — ótrúlega mörgu frumvörpum, segi ég næstum því, sem ég hef flutt í þinginu og samstarfi við nefndir um breytingar á þeim eftir að umsagnir hafa komið fram, er mjög góð. Mér finnst mjög gefandi að eiga samstarf við nefndir og fara yfir sum prinsipp sem menn vilja ekki falla frá. Þeir lýsa þeim þá í upphafi málsins og allir vita það hvort þeir eru utan eða innan þings. Ég tel að það sé mjög mikið umhugsunaratriði hvort dauðhreinsa eigi mál og binda þau með umsögnum áður en þau koma inn í þingið.

[16:25]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ef það væri þannig að þingmenn hefðu talsverð áhrif á lagatextann þá væri þetta gott sjónarmið en svo er þó ekki. Um daginn vorum við að afgreiða málefni varðandi Skógræktina. Ég get nefnt það sem dæmi. Hver einasti umsagnaraðili var mótfallinn því sem verið var að gera, hver einasti eini, það var enginn með því og talsverður hópur þingmanna á móti því líka. En hvað gerði stjórnarmeirihlutinn? Breytti ekki, alls ekki. Það er það sem menn óttast. Þess vegna vilja menn fá málin þokkalega vel unnin hingað inn af því að svo virðist vera að meiri hlutinn gefi ekkert rými til breytinga eða alla vega allt of lítið rými. Þetta segi ég þótt ég hafi verið ríkisstjórnarmegin fyrir stuttu síðan. Þegar mál koma hingað inn þá virðist vera tilhneiging til að þeim verði ekki breytt, hvað sem hver segir og dæmið um Skógræktina var mjög lýsandi. Hver einasti umsagnaraðili á móti því sem verið var að gera. Samt var málið keyrt í gegn þannig að ég skil mjög vel hv. þm. Atla Gíslason að koma með athugasemd hér.

[16:26]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ef hv. þingmaður er þeirrar skoðunar að betra sé fyrir þrýstihópa að hafa áhrif á ráðuneyti heldur en þingmenn þá er það skoðun sem ég deili ekki með þeim. Hins vegar getur það verið í öllum málum að umsagnaraðilar hafi rangt fyrir sér. Þeir þurfa ekki að hafa rétt fyrir sér að mati meiri hluta þingsins.

Spurningin er sú, vilja menn ræða þetta á vettvangi þingsins og geta komið og skoðað umsagnir innan veggja þingsins eða vilja þeir fá málin þannig í hendur að búið sé að leita umsagnar og að nefndin þurfi ekki að leita neinna slíkra? Ég tel að það eigi að vera sú regla í þinginu að það geti leitað umsagnar, að ekki sé búið að klára allar umræður áður en mál kemur inn í þingið. Hvort sem menn svo fallast á skoðanir umsagnaraðila eða ekki, það er allt annað mál.

[16:27]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Varðandi reglugerðarheimildir þá nefndi ég þær sem almennt atriði sem endurspeglast í frumvarpinu. Þó að ákvæði úr reglugerðunum hafi verið sett inn í frumvarpið er það enn þá galopið um mjög mikilsverð atriði og ég gagnrýni það. Það kom mér mjög á óvart að heyra hæstv. dómsmálaráðherra segja að umsagnir að vönduðu frumvarpi bindi hendur löggjafarvaldsins. Við erum algerlega sjálfstæð í okkar störfum. Ef fyrir liggja skriflegar umsagnir þá kallar maður aðila til að gefa umsagnir munnlega og spyr þá út frá þeim gögnum sem fyrir liggja og ég spyr hæstv. ráðherra: Er hann þá á móti handbókinni um smíð frumvarpa? Leggst hann gegn því? Það eina sem ég ræddi var í anda handbókar sem byggir á samþykkt ríkisstjórnarinnar frá því í október í fyrra. Það var ekki meira.

Ég vildi líka spyrja hæstv. ráðherra að því hvað hann hyggist gera varðandi konur sem sitja í gíslingu ofbeldis. Enn fremur vil ég biðja hæstv. ráðherra að skýra hvernig hann hyggist (Gripið fram í.) tryggja börnum eða ungmennum 18 ára og eldri framfærslu í reglugerð. Ég tel einsýnt að setja það í lög.

[16:28]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Varðandi umsagnirnar og handbókina þá stend ég að handbókinni en ég má hafa mína skoðun á málinu engu að síður. Ég lýsi henni hér og tel að þetta sé rétti vettvangurinn til að lýsa því en ekki uppi í ráðuneyti hjá mér. Auðvitað er unnið samkvæmt því að fá sem flestar umsagnir samkvæmt handbókinni áður en mál koma inn í þingið. Ég tel hins vegar mjög mikilvægt fyrir þingmenn að velta þessu máli fyrir sér úr því að hv. þingmaður vék að því í upphafi þessa máls.

[16:29]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er gott að vita það. Ég veit þá að hæstv. dómsmálaráðherra gefur ekkert fyrir vandaða frumvarpssmíð, eða þannig má skilja orð hans, ef handbókin er ekki verklagsreglur sem fara á eftir.

Ég spyr öðru sinni: Er hæstv. ráðherra tilbúinn að beita sér til að koma til móts við konur sem sitja í gíslingu ofbeldis þegar þær hafa ekki náð þriggja ára dvalartíma hér á landi? Ég spyr enn fremur, af því að ég skildi hæstv. ráðherra þannig að hann hygðist setja ákvæði í reglugerð um að tryggja að styrkur frá foreldrum væri sama og framfærsla fyrir þá sem eru 18 ára og eldri. Ég spyr hæstv. ráðherra: Hvernig hyggst hann koma því fyrir í reglugerð? Ég ítreka að ég tel eðlilegt að það og fjöldamargt annað sé í lögum en ekki reglugerðarheimild.

[16:30]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Varðandi þetta viðfangsefni með konurnar sem búa við þessar sérstöku aðstæður verður að taka á því í samræmi við gildandi lög og fara yfir það. Ef hv. þingmaður telur að breyta þurfi lögum til að koma til móts við sjónarmið hans vænti ég þess að það komi fram í allsherjarnefnd.

Varðandi hitt um framfærsluna er hægt að gera það með reglugerð og heimildir eru til þess. Ég tel skynsamlegt að gera það með reglugerð vegna þess að um breytilegar tölur getur verið að ræða og sjónarmið sem ekki þurfa endilega að koma hér í þingið ef ég fæ þær heimildir.

[16:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er misskilningur hjá hæstv. ráðherra að ég hafi misskilið ákvæði laganna og frumvarpsins. Svo er alls ekki, mér var fyllilega ljóst að þetta átti við um þá sem eru utan EES-svæðisins. Það er hins vegar rétt, sem ég bendi á, að verið er að setja inn í lagatexta ákvæði sem ekki hafa verið þar, þetta er nýmæli í lagasetningu og þeir sem bera þá tillögu fram hljóta að fallast á að þetta eigi að verða að lögum.

Sú regla að það sé undanþága fyrst fyrir Norðurlandaþjóðir og síðar fyrir EES-þjóðir byggist á því að menn telja heilbrigðiskerfið það öflugt í þessum löndum að einstaklingar sem koma þaðan hafi að baki viðlíka athugun og eftirlit og gerist hjá okkur. Það er því miður brestur á þessu í sumum löndum gömlu Austur-Evrópu og þess vegna hafa

þessar raddir komið upp sem ég gat um að hefði gerst fyrir ári síðan varðandi berklasmit.

[16:32]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hæstv. dómsmálaráðherra gerði grein fyrir sjónarmiðum sínum varðandi gildi Schengen-samstarfsins og ég var að velta upp þeirri spurningu og þeim hugmyndum hvaða þýðingu það hefði fyrir okkur og hvort það væri réttara fyrir okkur að fara svipaða leið og Englendingar og Írar hafa gert. Ég hef fengið svar hæstv. dómsmálaráðherra um það atriði, hvað hann telur að skipti máli í því sambandi og þarf ekkert að orðlengja það.

Varðandi það að hér sé um einhvern misskilning að ræða eða menn skilji ekki það sem um er að ræða er það nú einu sinni þannig að í 5. gr. frumvarpsins er lagt til að 2. mgr. 8. gr. laganna verði breytt. Talið er upp tæmandi hvaða aðilar það eru sem geta dvalist hér án dvalarleyfis. Síðan er ákvæði varðandi 23. gr. um komu og dvöl EES-borgara. Að sjálfsögðu liggur þetta fyrir en það er samt sem áður hægt að velta því fyrir sér með hvaða hætti við högum spurningunni um það hvaða skilyrði menn þurfi að uppfylla varðandi dvalarleyfið.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

[16:34]

Útbýting:

Fé til forvarna, 281. mál, svar fél.- og trmrh., þskj. 574.

Þyrlubjörgunarsveit á Akureyri, fyrri umr.

Þáltill. BJJ o.fl., 44. mál. — Þskj. 44.

[16:34]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um þyrlubjörgunarsveit á Akureyri sem hv. þingmenn Kristján Þór Júlíusson, Valgerður Sverrisdóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Arnbjörg Sveinsdóttir, Einar Már Sigurðarson, Þuríður Backman, Ólöf Nordal og Höskuldur Þórhallsson flytja ásamt þeim sem hér stendur.

Tillagan er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að tryggja að Landhelgisgæsla Íslands haldi úti björgunarþyrlu frá Akureyri.“

Í greinargerð með ályktuninni segir, með leyfi forseta:

„Á íslenskum fiskimiðum eru veður válynd og þyrlubjörgunarsveit Landhelgisgæslunnar er mikilvæg fyrir öryggi sjófarenda. Mörg stærstu sjávarútvegsfyrirtæki landsins eru á Norður- og Austurlandi og mikil útgerð er á svæðinu. Þyrlubjörgunarsveit Landhelgisgæslunnar er þó einungis staðsett á suðvesturhorni landsins og því búa sjófarendur um norðan- og austanvert landið við minna öryggi en aðrir vegna þess hve fjarlæg þyrlubjörgunarsveitin er. Þó að tillaga þessi sé flutt af hópi þingmanna Norðausturkjördæmis ber alls ekki að líta svo á að hún snúist um byggðaeða atvinnumál, heldur er hér fyrst og fremst um öryggismál að ræða sem brýnt er að leyst verði úr hið fyrsta.

Margt bendir til að skipaumferð á norðurslóðum aukist til muna á komandi árum í tengslum við minnkandi hafís á siglingaleiðinni um Norður-Íshafsleiðina. Einnig má benda á að miðstöð sjúkraflugs á Íslandi er á Akureyri auk þess sem Sjúkraflutningaskóli Íslands er á Akureyri. Faglega séð ætti ekkert að vera því til fyrirstöðu að byggja upp þyrlubjörgunarsveit á Akureyri.

Jafnframt má nefna að þyrlur Landhelgisgæslunnar gegna sívaxandi hlutverki við björgun á landi, t.d. þegar flytja þarf slasað fólk, m.a. frá hálendinu til byggða og undir læknishendur.“

Það er, hæstv. forseti, engin nýlunda að þingmenn og aðrir ræði um staðsetningu þyrlubjörgunarsveitar á landsbyggðinni. Staðreyndin er sú, eins og bent er á í greinargerðinni, að viðbragðstími þyrlubjörgunarsveitar Landhelgisgæslunnar er mjög mismunandi í ljósi þess að hún er staðsett á einum stað á suðvesturhorni landsins og því er það spurning um hvar til að mynda erfiðleikar steðja að skipum hver viðbragðstími þyrlunnar er. Sveitarstjórnarmenn, þingmenn og aðilar tengdir fiskvinnslu og fiskveiðum hafa bent á að öryggisins vegna væri mjög brýnt að staðsetja þyrlur Landhelgisgæslunnar á fleiri en einum stað á landinu.

Eyþing, Samband sveitarfélaga í Eyjafjarðar- og Þingeyjarsýslum, hélt aðalfund sinn dagana 5.–6. október sl. Þar var ályktað sérstaklega um staðsetningu þyrlubjörgunarsveitar. Þar segir, með leyfi forseta:

„Aðalfundur Eyþings, haldinn á Raufarhöfn 5. og 6. október 2007, ítrekar það mikilvæga öryggisatriði að þyrlubjörgunarsveit sé staðsett á Akureyri. Það er gríðarlega mikilvægt fyrir norðan- og austanvert landið og hafsvæðið út af því enda um stórt svæði að ræða og getur nálægð við þyrlubjörgunarsveit skipt miklu máli á ögurstund.“

Svo segir í ályktun sveitarfélaga á Norðurlandi eystra. Það má geta þess að undirstöðuatvinnugrein þeirra byggðarlaga og þeirra sveitarfélaga sem eru á Norðurlandi eystra, rétt eins og á Austurlandi, byggist á því sem sjórinn gefur þannig að um mikilvægt hagsmunamál er að ræða fyrir þessi sveitarfélög. Þessi ályktun, sem var samþykkt hjá þessum sveitarfélögum, lýsir því náttúrlega hversu víðtæks stuðnings þetta mál nýtur, sérstaklega í þeim byggðarlögum sem reiða sig á fiskveiðar sjómanna sem þurfa að sækja sjóinn frá þessum byggðarlögum.

Hæstv. forseti. Á aðalfundi Landssambands íslenskra útvegsmanna í október sl. var samþykkt ályktun þar sem því var fagnað hversu mjög þyrlubjörgunarsveit Landhelgisgæslu Íslands hefur vaxið fiskur um hrygg og hversu öflug sveitin væri orðin.

Í ályktun fundarins sagði einnig, með leyfi forseta:

„Fundurinn beinir því til ríkisstjórnarinnar að staðsetja þyrlu úti á landi sem mun þannig staðsett auka enn frekar á öryggi og margfalda þjónustugetu sveitarinnar.“

Forsvarsmenn LÍÚ hafa einnig bent á að töluverð umferð skipa er um hafsvæðið fyrir norðan- og norðaustanvert landið og þannig sé mikilvægt að viðbragðstími sé sem stystur ef óhöpp verða. Því orða forsvarsmenn Landssambands íslenskra útvegsmanna það þannig að nauðsynlegt sé að björgunarþyrlur séu ekki einungis staðsettar á suðvestur-

horni landsins. Sá tímasparnaður sem næst með því að staðsetja þyrlu, t.d. á Akureyri, gæti skipt sköpum ef óhöpp verða á þessu hafsvæði en vegalengdin á milli Reykjavíkur og Akureyrar í beinni loftlínu er um 135 sjómílur og við bætast 30–40 mílur ef fljúga þarf með ströndinni. Þetta segja forsvarsmenn Landssambands íslenskra útvegsmanna í rökstuðningi sínum og bæta því við að í dag þurfi TF Líf, þyrla Landhelgisgæslunnar, að stoppa og taka eldsneyti á Akureyri ef hún flýgur frá Reykjavík og norður fyrir land þar sem flugþol hennar er takmarkað við 625 sjómílur. Ef þyrlan væri hins vegar staðsett á Akureyri hefði hún flugþol upp á 300 sjómílur hvora leið en að auki sparast tími sem er afar mikilvægt fyrir þann sem í nauðum er staddur og þarf aðstoð.

Á formannsfundi Sjómannasambands Íslands, sem var haldinn á Akureyri 26. og 27. október sl., er enn ályktað í sömu átt, með leyfi hæstv. forseta:

„Formannafundur Sjómannasambands Íslands, haldinn á Akureyri 26. og 27. október 2007, skorar á Alþingi að taka þá ákvörðun að björgunarþyrlusveit hafi aðsetur á Akureyrarflugvelli. Fundurinn bendir á það mikilvæga öryggisatriði að þyrlubjörgunarsveit verði staðsett þar um leið og starfsemi Fjórðungssjúkrahússins verði efld. Það er gríðarlega mikilvægt fyrir norðan- og austanvert landið og hafsvæðið út frá því, enda um stórt svæði að ræða og getur nálægð við björgunarþyrlusveit skipt miklu máli á ögurstund.“

Hæstv. forseti. Hvers vegna les ég hér upp ályktanir frá helstu hagsmunaaðilum í sjávarútvegi og þeim sveitarfélögum sem þetta málefni snertir svo mikið? Það geri ég til þess að sýna fram á hversu víðtæk samstaða er um það að þyrla Landhelgisgæslu Íslands verði staðsett á fleiri en einum stað á landinu í ljósi þeirra gríðarlegu öryggissjónarmiða sem þar eru uppi. Við þingmenn höfum einnig heyrt það frá bæjarstjórn Akureyrarkaupstaðar, sem hefur bókað þann vilja sinn að þyrlubjörgunarsveit verði staðsett á Akureyri. Þar hafa kjörnir fulltrúar, sama hvar í flokki þeir hafa staðið, lýst yfir þeim einbeitta vilja sínum að staðsetja þyrlubjörgunarsveitina þar.

Ég fann, hæstv. forseti, og trúlega fleiri þingmenn, sem frambjóðandi í Norðausturkjördæmi, að það er vaxandi þrýstingur hjá íbúum á þessu svæði á það að þyrlubjörgunarsveit verði á Akureyri. Það kom mér á óvart á ferð minni, einni af mörgum ferðum um Austurland, að mikill þrýstingur var á Austurlandi á það að þyrlubjörgunarsveit verði á Akureyri. Að sjálfsögðu áttar fólk sig á því, aðstandendur sjómanna og þeir sem búa í þessum samfélögum, um hve gríðarlega mikið öryggismál er að ræða. Ég álít að mjög víðtækur stuðningur sé á Austurlandi og á öllu Norðurlandi við það að ráðist verði í þessar breytingar. Það er jú staðreynd, eins og áður hefur verið nefnt, að sjávarútvegur er undirstöðuatvinnugrein á Norðurlandi og Austurlandi. Það er sérstakt réttlætismál í mínum huga að þeir menn sem sækja sjóinn úti fyrir Norður- og Austurlandi njóti sama öryggis við að sækja atvinnu sína og þeir sem stunda sjómennsku á suðvesturhorni landsins.

Ég vil leggja áherslu á að hér er ekki um að ræða pólitískt mál, þetta er málefni sem er hafið yfir pólitísk deiluefni á milli stjórnmálaflokka enda gefur fjöldi þingmanna á þessu ágæta þingmáli það til kynna. Trúlega hefði verið hægt að fá mun fleiri þingmenn á þetta mikilvæga mál enda er það hafið yfir flokkspólitík eins og ég sagði.

Hæstv. forseti. Ég vil taka það fram sem stendur í greinargerð með frumvarpinu að ég lít ekki á þetta mál sem atvinnumál fyrir Akureyri. Þó að staðsetning þyrlubjörgunarsveitar eða þyrlu á Akureyri mundi skapa einhver störf á Akureyri lít ég fyrst og fremst á þetta sem hreint og klárt öryggismál fyrir sjófarendur úti fyrir Norður- og Austurlandi, eins og ég hef komið hér inn á. Það liggur fyrir mikill þrýstingur úr samfélögum á Norður- og Austurlandi, frá sveitarfélögum á þessu svæði, frá hagsmunaaðilum í sjávarútvegi á að Alþingi beiti sér fyrir því að björgunarþyrla verði staðsett á landsbyggðinni og margar þær ályktanir hníga að því að sú þyrla eigi að vera á Akureyri.

Það er því mikilvægt í þessari umræðu hér að fá að heyra hver hugur hæstv. dómsmálaráðherra er í málinu. Hann gegnir mikilvægu hlutverki sem ráðherra málaflokksins þó að vissulega sé það þannig að sjúkraflug og björgunarflug ætti að einhverju leyti að heyra undir ráðherra heilbrigðismála. Eins og staðan er nú gegnir Landhelgisgæslan því hlutverki að sinna þessu sjúkraflugi einnig og hefur gert af stakri prýði. Ég efa ekki að hún gæti enn betur sinnt hlutverki sínu væru þyrlubjörgunarsveitir staðsettar á tveimur stöðum á landinu, á suðvesturhorni landsins og á Akureyri.

Ég geri mér grein fyrir því að verði þessi þingsályktunartillaga samþykkt hér á þingi mun það þýða ákveðinn útgjaldaauka fyrir ríkissjóð, við verðum að gera okkur grein fyrir því. En um er að ræða gríðarlega mikið öryggismál og réttlætismál að mínu mati, m.a. fyrir sjómenn. Ef við horfum á það að í framtíðinni mun siglingaleiðin norður fyrir land opnast með gríðarlega miklum skipaflutningum þar um er bara tímaspursmál hvenær við sjáum það fyrir okkur að þyrlubjörgunarsveit verði staðsett þar nyrðra.

Ég ætla því ekki að hafa mál mitt miklu lengra. Ég legg áherslu á að þingmenn allra flokka geta trúlega fylkt sér á bak við það að þyrla Landhelgisgæslunnar sé staðsett á fleiri en einum stað á landinu í ljósi þeirra miklu öryggishagsmuna sem snerta undirstöðuatvinnugrein þjóðarinnar, sem snerta sjómenn þessa lands, byggðarlög þeirra og aðstandendur. Óháð flokkum eigum við að reyna að sammælast um að samþykkja þessa þingsályktun hér frá Alþingi. Ég legg mikið upp úr því að við vinnum hratt að þessum málum hér á vettvangi þingsins og reynum að koma þingsályktunartillögunni í gegnum Alþingi og að hún verði samþykkt hér á vorþingi.

[16:47]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Þessi tillaga til þingsályktunar um þyrlubjörgunarsveit á Akureyri er flutt af okkur níu þingmönnum úr Norðausturkjördæmi. Hugsanlega var það athugunarleysi að leita ekki víðar, því að ég heyrði það og fann þegar tillagan var lögð fram að miklu fleiri þingmenn úr öðrum kjördæmum hefðu gjarnan viljað vera með á þingsályktunartillögunni. Raunar er hún hafin yfir allt sem við getum kallað kjördæmapot. Ef við horfum á landið í heild er þetta eingöngu þingsályktunartillaga til að færa okkur nær nútímanum með nútímalegri þjónustu við slasaða eða fársjúka og færa þann þátt sem best er sinnt með þyrlum á þann flug-

völl sem í dag er best útbúinn til sjúkraflutninga utan höfuðborgarsvæðisins, þ.e. Akureyrarflugvöllur. Þar er í dag sérútbúin sjúkraflugvél sem þjónað er frá Akureyrarflugvelli og sinna læknar Sjúkrahússins á Akureyri bráðaútköllum með þeirri flugvél. Við þessar aðstæður er eðlilegt að taka næsta skref og bæta þyrlu við þann öryggisbúnað sem er nú þegar fyrir á Akureyrarflugvelli.

Ekki er langt síðan lítil farþegaflugvél var staðsett á Akureyrarflugvelli til að sinna norðausturhluta landsins. Sú flugvél var í almennum farþegaflutningum og í hvert skipti sem útkall barst þurfti að byrja á því að taka sætin úr vélinni til að útbúa hana fyrir sjúkraflutninga. Þetta var bæði tafsamt og vélin var óhentug. Mörgum þótti vel í lagt að láta þetta ekki duga, það væri dálítið dýrt að hafa sérútbúna sjúkraflugvél sem væri eingöngu í sjúkraflutningum. Í dag heyrast þessar raddir ekki, þetta þykir jafnsjálfsagt og að vera með sjúkrabíl á staðnum. Við gerum að sjálfsögðu þær kröfur að slík þjónusta við sjúka og slasaða fylgi þeirri þróun sem er í nágrannalöndum okkar og að fólki hér á landi verði búin sú þjónusta eins og best verður gert.

Hvað varðar þessar tvær tegundir flugvéla til sjúkraflutninga þá er ekki hægt að nota sjúkraflutningavél eins og nú er staðsett á Akureyri og þjónar öllu landinu nema fyrir hendi sé flugvöllur til að lenda á. Í annan stað er hægt að nota þyrlur sem geta lent utan flugvalla en þær eru þeim takmörkunum háðar að bæði er flugþol eða fluggeta miklu minni en hjá venjulegum skrúfuflugvélum og auk þess þola þær illa veður ef það er misvinda og þegar slys verða, sem oft verða í óveðri eða slæmu veðri, geta þyrlurnar ekki flogið þvert yfir landið eða stystu leið heldur verða í flestum tilfellum að fljúga meðfram ströndinni sem lengir flugtímann og veldur því, eins og kom fram frá 1. flutningsmanni þessarar tillögu, að þyrlurnar þurfa að tanka á Akureyri ef slys eða óhapp verður á sjó norðaustur af landinu. Það er því ákveðinn radíus frá upphafspunkti eða þaðan sem þyrlan tekur sig á loft sem hún getur þjónað og þessi flugradíus er þar að auki takmarkaður vegna hálendisins. Þannig að þótt við séum með kröftugar og góðar þyrlur og frábært starfsfólk þá er þyrlan staðsett á suðvesturhorninu og hefur takmarkaða þjónustugetu af þeim sökum. Vegna þessa og ekki eingöngu vegna sjómanna heldur til að geta þjónað öllu landinu tel ég það aðeins tímaspursmál hvenær þyrlubjörgunarsveit verður sett niður á Akureyri, bæði vegna staðsetningar og vegna sjúkrahússins og þeirrar þjónustu sem læknar sjúkrahússins veita og þeirrar þjónustu sem hægt er að fá á flugvellinum. Þetta á einnig við um þá sem slasast og verða sjúkir og þurfa á bráðaþjónustu að halda á því svæði sem þyrlan getur sinnt út frá þessum radíus, út frá Akureyri.

Þetta mun auðvitað kosta mikla fjármuni, ég veit ekki hve mikla, ég hef ekki tölur um hvað þetta yrði á ársgrundvelli í rekstri, en ég tel að það sé afar brýnt hagsmunamál, ekki aðeins fyrir Austfirðinga og þá sem búa á norðausturhorni landsins heldur alla sem ferðast um þetta svæði, á hálendinu og á sjó, að hafa þyrlubjörgunarsveit staðsetta á Akureyri. Mjög margir hafa ályktað um þetta mál eins og hér var talið upp, öll sveitarfélögin í kjördæminu ásamt Akureyri, einnig hafa LÍÚ og formannafundur Sjómannasambands Íslands ályktað um það ásamt fleirum. Ég veit að íbúum þessa svæðis er mjög umhugað um að þessi þjónusta komist á hið fyrsta, að ég tali ekki um þá sem sinna heilbrigðisþjónustu og eiga að bera ábyrgð á henni en þeir aðilar sem þekkja hvað best til telja þetta eitt mesta hagsmunamálið í heilbrigðis- og öryggisþjónustu á svæðinu. Ég tek undir það og tel að við næðum langt ef við afgreiddum þessa þingsályktunartillögu á vorþinginu og færum svo í framhaldinu í þá vinnu að undirbúa það að fá þyrlu og koma upp þyrlubjörgunarsveit á Akureyri.

[16:55]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Á undanförnum árum hefur átt sér stað gríðarlega mikil styrking á Landhelgisgæslu Íslands, bæði á flugflotanum og fyrirhuguð er mikil styrking á skipaflotanum. Þetta er fagnaðarefni. Núna er Landhelgisgæslan með fjórar mjög öflugar þyrlur í þjónustu sinni. Ekki eru mörg ár síðan við treystum algerlega á varnarliðið meðan það var með þann þyrlukost sem það hafði en eftir að brottför þess var ákveðin varð nauðsynlegt fyrir okkur að efla flota okkar.

Minnisstætt er og gott að rifja það upp þegar TF Sif, þáverandi björgunarþyrla, kom hingað til lands og hvílík bylting okkur þótti að fá þá nýju öflugu vél. Í dag þykir slík vél einungis nothæf í sjúkraflug við bestu aðstæður en við notum miklu öflugri tæki við öll björgunarstörf í alvarlegri kantinum.

Samhliða þessu hefur orðið mikil efling í öllum björgunarsveitum okkar og ég vil nefna í því sambandi að við höfum styrkt mjög björgunarskipaflota í kringum landið þar sem Slysavarnafélagið Landsbjörg rekur núna 14 stór björgunarskip staðsett hringinn í kringum landið. Þessi skip æfa reglulega með áhöfnum þyrlna Gæslunnar og áhöfnum varðskipa, þannig að þau skip sem staðsett eru úti um land og fyrir norðan njóta miklu sjaldnar í aðgerðum og útköllum þeirrar aðstoðar og samvinnu sem er mjög mikilvæg við þyrlur á hættustundu.

Þyrlur eru eitthvert öflugasta hjálpartæki björgunarfólks en þyrlan sjálf gerir ekkert án þess að hafa öflugt fólk til að starfa með og fólk sem starfar í henni. Við búum að frábærum starfsmönnum hjá Landhelgisgæslu Íslands, mönnum með mikla reynslu, og verið er að þjálfa upp nýtt fólk út af þeirri miklu fjölgun sem orðið hefur á þyrlunum. Þetta fólk er að koma inn núna sem fullgildir flugmenn og flugliðar í áhafnirnar. Oft og tíðum hefur þetta starfsfólk unnið þrekvirki við mjög erfiðar aðstæður ásamt öðru björgunarliði.

Það er ekki aðeins á hafinu sem þyrlurnar nýtast okkur við björgunarstörf, þær nýtast líka á landi og með allri þeirri aukningu sem er í ferðamennsku, í fjölgun ferðafólks sem hingað kemur og ferðast um hálendið bæði að sumar- og vetrarlagi, geta þyrlurnar skipt mjög miklu máli, t.d. við flutning á björgunarliði og til að sinna sjúkraflugi á þá staði þar sem almennar sjúkraflugvélar geta ekki athafnað sig. Þyrlurnar gegna líka mikilvægu hlutverki t.d. við að flytja slökkvilið út á sjó, björgunarmenn á leið í leitir og skemmst er að minnast t.d. mjög stórrar leitar að þýskum ferðamönnum á Öræfajökli seinni partinn í sumar eða haust, gríðarlega umfangsmikillar leitar þar sem þyrlur spöruðu björgunarfólki ofboðslega mikla vinnu. Það ber einnig að hafa í

huga að við náum miklu meiri nýtingu og miklu meiri krafti úr öllu björgunarstarfi þegar slík öflug hjálpartæki eru til staðar.

Tíminn er oft mjög mikilvægur þegar um er að ræða slys, leit og björgun. Við getum séð fyrir okkur alvarlegt slys sem verður úti á sjó eða inni á hálendinu eins og aðstæðurnar eru í dag. Dagsbirtu nýtur í örfáar stundir og stundum verða menn að hafa dagsbirtu til að geta unnið og þá skiptir tíminn afar miklu máli til að geta nýtt það lið sem við sendum á vettvang. Við höfum líka búið við þær aðstæður að flugleiðir innan lands geta verið nánast lokaðar á milli landshluta jafnvel fyrir svona öflug tæki. Við höfum mörg dæmi um það. Við höfum líka dæmi um það þegar byggðarlög verða fyrir stærri áföllum og ég vil nefna t.d. snjóflóðin fyrir vestan á sínum tíma. Þar gegndu þyrlur mikilvægu hlutverki við að flytja björgunarfólk á staðinn og við getum öll séð hvílíkur munur það væri að geta komið að slíkum vettvangi frá tveimur stöðum vegna þess að aðstæður á leiðinni geta verið mismunandi og því getur þetta skipt sköpum þegar um alvarleg áföll er að ræða.

Í framhaldi af allri þessari styrkingu og þeirri aukningu sem staðið hefur verið myndarlega að á undanförnum missirum og áformum sem eru í pípunum þá er mjög eðlilegt að horfa til þess framhalds að svona björgunartæki verði staðsett úti á landi. Það er í rauninni eðlileg krafa, ekki aðeins sjómanna, það er auðvitað sjálfsögð krafa sjómanna en það er líka sjálfsögð krafa þeirra sem þar búa og þeirra sem ferðast um þessi svæði.

Akureyri er út af fyrir sig mjög góð staðsetning. Ég ætla ekki að fella endilega dóm um hvaða staðsetning er best í þessu tilliti úti á landi en Akureyri er fljótt á litið klárlega mjög góð staðsetning. Akureyri er náttúrlega miðsvæðis á Norðurlandi, þar er miðstöð sjúkraflugs og ég vil taka það fram í umræðunni um þátt þyrlna í sjúkraflugi að auðvitað kemur þyrlan ekki í stað sjúkraflugvéla í almennu sjúkraflugi. Sjúkraflugvélar eru miklu heppilegri, þær eru miklu hraðfleygari en um leið og aðstæður eru erfiðari og um er að ræða svæði þar sem flugvélar geta ekki athafnað sig þá er þyrlan auðvitað það sterka tæki sem við höfum. Akureyri er sem sagt miðsvæðis, þar er mjög öflugt og reynt björgunarlið, lið sem er vant að vinna bæði með þyrlum og í sjúkraflugi og er vant að bregðast við. Þar eru slökkviliðsmenn sem eru vanir að vinna við þessar aðstæður, þar eru læknar og sjúkraflutningamenn sem fara mjög reglulega í sjúkraflug. Það eru mjög öflugar björgunarsveitir bæði á Akureyri og í nágrenninu, björgunarsveitir með mjög víðtæka þekkingu. Það er mjög margt sem mælir með Akureyri sem staðsetningu þegar til þessa verður litið.

Virðulegi forseti. Við þessar aðstæður tel ég mjög eðlilegt að við lítum til þess í náinni framtíð jafnvel að fara með svo öflugt björgunartæki út á land. Það er eðlileg krafa og það er í raun skylda okkar sem leggjum reglurnar í þessum málum að líta til þess að mannslíf eru jafnverðmæt hvar sem er á landinu og okkur ber skylda til að bregðast við með eins öflugum hætti og við getum til að sinna þeim útköllum og þeirri hjálp sem fólk þarf á að halda hvar sem er á landinu.

[17:03]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst af öllu, líkt og aðrir ræðumenn hafa gert, fagna þeirri styrkingu á björgunarflota landsins sem birtist okkur ágætlega í uppbyggingu þyrlusveitarinnar og áformum um styrkingu sjóflota okkar. Það er vel og því ber að fagna sem vel er gert. Til viðbótar þeim gríðarmörgu ályktunum sem fyrri ræðumenn hafa nefnt vil ég nefna að landsfundur Sjálfstæðisflokksins hefur ályktað um þetta mál í þessa veru og er að sjálfsögðu ætlast til þess að menn vinni í anda þeirra samþykkta sem þar eru gerðar.

Við getum öll verið sammála um að allir landsmenn eigi að hafa sömu möguleika á björgunar- og sjúkraflutningaþjónustu þegar slíkar aðstæður eru uppi. Sú umræða sem hér á sér stað í dag er ekki ný af nálinni. Þrátt fyrir það og þrátt fyrir víðtækan vilja, eins og hér hefur verið farið allrækilega yfir, hefur Landhelgisgæslan enn allan þyrlukost sinn settan niður á einum stað í landinu.

Í dag eru gjörbreyttar forsendur í þessari umræðu frá því sem áður hefur verið. Varnarliðið er farið, björgunarþyrlunum hefur verið fjölgað úr tveimur í fjórar og þyrluvaktir eru orðnar tvær. Ef við hugleiðum verkefni þyrlubjörgunarsveitarinnar, hvaða hlutverk og tilgang hún eigi að hafa, þá er það björgun á sjó og við strendur landsins, björgun við erfiðar aðstæður í landi, sjúkraflug, eins og hér hefur komið fram, leitarflug og menn hafa einnig verið að þreifa sig inn á það að nýta þessi tæki til löggæslu og gæsluflugs á sjó. Almenna reglan er sú að björgunartækjum sé valinn staður með það í huga að þau nái að þjóna sem næst því svæði sem þau eru sett niður á. Við sjáum þess dæmi frá nágrannalöndum okkar að björgunarþyrlur eru settar niður þar sem þeim er ætlað að hafa þann stysta viðbragðstíma sem kostur er, við sjáum þess dæmi í Noregi, Svíþjóð og Skotlandi og raunar fleiri löndum.

Samkvæmt tillögu nefndar sem sett var á laggirnar um framtíðarskipulag þyrlubjörgunarþjónustu — þær tillögur voru lagðar fram á árinu 2006 — kemur fram að að lágmarki sé eðlilegt að miða við að björgunargeta verði a.m.k. sú sama og nú er, þ.e. að unnt verði að sinna leit og björgun á þyrlu á landi og innan 200 sjómílna efnahagslögsögu Íslendinga við erfiðar veðuraðstæður og bjarga um borð í þyrlu allt að tíu manns á þeim ystu mörkum. Jafnframt að öryggi þyrluáhafnar verði eins vel tryggt og kostur er og ávallt verði þyrla í viðbragðsstöðu þegar önnur fer í lengri ferðir frá ströndu.

Ég tel að þessum markmiðum verði best náð hér á landi með því að staðsetja a.m.k. eina björgunarþyrlu á Norðausturlandi og þá á Akureyri. Í álitsgerð frá því í júlí á síðasta ári, sem unnin var af Sveinbirni Dúasyni, bráðatækni og vaktstjóra hjá Slökkviliði Akureyrar, og Birni Gunnarssyni, lækni á FSA og forsvarsmanni sjúkraflugs á Akureyri, voru dregnir fram kostir þess að hafa eina af þyrlum Landhelgisgæslunnar staðsetta á Akureyri. Þar kemur m.a. fram að unnt sé að stytta með þeim hætti flugtíma og slysa- eða björgunarstarf um eina og hálfa klukkustund á svæði sem marka má með línu sem dregin er í gegnum Ísland frá Siglufirði í norðri til Ingólfshöfða í suðri. Með öðrum orðum væri austurhluti landsins betur settur í björgunar- og öryggismálum sem þessum tímamun nemur ef farið yrði að

þeirri tillögu sem hér liggur fyrir. Ekki þarf að fjölyrða um það að einn og hálfur klukkutími getur skipt sköpum þegar um slys og veikindi er að ræða, og jafnvel þó að biðtími verði mönnum ekki að aldurtila getur hann haft mjög mikil áhrif á batahorfur sjúklinga. Það má heldur ekki gleyma björgunarþættinum en augljóslega getur einn og hálfur klukkutími skipt sköpum t.d. við björgun úr skipsskaða á hafi úti.

Ef þær hugmyndir sem hæstv. ráðherra dómsmála hefur sett fram til umræðu á opinberum vettvangi, að flytja Landhelgisgæsluna frá Reykjavík til Keflavíkur, verða að veruleika lengist flugtími þyrlusveitarinnar til stórs hluta landsins enn meira og að mínu mati er það algjörlega óviðunandi. Til að standa að rekstri björgunarþyrlu þarf ákveðið bakland. Sjúkrahúsið á Akureyri er stærsta sjúkrahús utan Reykjavíkur og aðalvarasjúkrahús landsins utan höfuðborgarsvæðisins með tilliti til almannavarna. Læknar frá FSA hafa mannað sjúkraflugsvaktir sl. sex ár og er komin góð reynsla á það starf. Þá hafa sjúkraflutningamenn frá Akureyri mannað sjúkraflugvélar undanfarinn áratug. Loks má nefna að einnig skapast möguleiki á að draga úr kostnaði ríkissjóðs með því að hafa sameiginlega vakt lækna fyrir þyrlu og sérútbúna sjúkraflugvél.

Þegar hugað er að breytingum á núverandi fyrirkomulagi er eðlilegt að spurt sé um kostnaðarauka. Mér er hins vegar ekki kunnugt um að metið hafi verið hvort rekstur á björgunarþyrlum á Íslandi sé þjóðhagslega hagkvæmur. Það að reyna að leggja mat á það hvort yfir höfuð sé hagkvæmt að starfrækja björgunarþyrlur er viðkvæmt mál, hver er tilbúinn til að verðleggja líf og heilsu fólks sem er í neyð? En ég spyr hvort það hafi verið gert þegar ríkisstjórn Íslands samþykkti þann 18. apríl 2006 að haldið yrði úti tveimur þyrluvöktum allan sólarhringinn allan ársins hring og stefnt að því að hafa fjórar þyrlur í rekstri. Ég held ekki, en ég fagna þeirri ákvörðun engu að síður.

Hins vegar ber svo við að þegar rætt er um að staðsetja þyrlu á Akureyri þarf annars vegar að meta kostnaðarauka og hins vegar ávinning af því að hafa þyrlur bæði á Akureyri og í Reykjavík. Það á raunar að vera sjálfsagt mál að með þeim hætti sé unnið þegar fjármunum skattgreiðenda er ráðstafað. Grunnreglan ætti samt sem áður að vera sú að það gilti í öllum tilvikum, ekki einungis þeim ef byggja á upp þjónustu ríkisstofnana utan höfuðstöðva þeirra á höfuðborgarsvæðinu.

Ég hef byggt mál mitt að verulegu leyti á upplýsingum úr þeirri álitsgerð sem ég gat um hér í upphafi og vil að lokum, með leyfi forseta, vitna orðrétt til þeirrar álitsgerðar, en þar segir á bls. 8:

„Í skýrslu vinnuhóps dóms- og kirkjumálaráðuneytisins frá júlí 2006 er sagt að hagkvæmni og öryggi í rekstri krefjist þess að þyrlubjörgunarsveitin hafi bækistöð á einum stað og í tengslum við höfuðstöðvar Landhelgisgæslu Íslands sem nú er við Skógarhlíð í Reykjavík. Engin rök eru færð fyrir þessari fullyrðingu. Með sömu rökum mætti segja að Norðmenn ættu að staðsetja allar sínar björgunarþyrlur í Ósló. Einnig má benda á að í Skógarhlíðinni er stjórnstöð sjúkraflutninga á höfuðborgarsvæðinu en starfsstöðvar sjúkrabíla eru fjórar til að tryggja að hjálp berist sem fyrst.“

Fjölmargir aðilar, svo sem yfirstjórnir heilbrigðisstofnana á Norður- og Austurlandi, Læknafélag Íslands, björgunarsveitir, Landssamband björgunarsveita, hagsmunasamtök sjómanna og stjórnmálaflokkar hafa ályktað um að björgunarþyrlu eigi að staðsetja á Akureyri. Það er skynsamlegt fyrirkomulag og til þess fallið að auka björgunargetu þyrlusveitarinnar. Þetta er réttlætismál sem snýst um öryggi allra landsmanna og sjómanna á hafi úti.

[17:11]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég fagna þessari þingsályktunartillögu og þeim umræðum sem orðið hafa um þessi mál. Ég hef unnið að því frá því í febrúar 2006 að gjörbylta þyrlustarfsemi Landhelgisgæslunnar. Þá blasti við að ríkisstjórn Íslands mundi leggja það til við Bandaríkjamenn að við tækjum að okkur þyrlubjörgunarstörf í landinu. Þá vissu menn ekki að Bandaríkjamenn mundu fara með herlið sitt af landi brott í september árið 2006 en þegar sú ákvörðun lá fyrir í mars 2006 var ljóst að taka þyrfti þetta mál öðrum tökum en við ætluðum í febrúar á því ári. Ég held að allir þeir sem fara yfir það hvernig að þessu hefur verið staðið, hve vel Landhelgisgæslan hefur staðið að þessum málum og hvernig starfsmenn hennar hafa brugðist við þeim kröfum sem gerðar hafa verið í þessu efni, efist ekki um að þar hefur verið unnið af miklum metnaði og menn hafa lagt sig fram um að tryggja að hér yrði nægur kostur af björgunarþyrlum. Það hefur verið verkefni okkar sem berum ábyrgð á þessum hlutum frá því á árinu 2006 fram á þennan dag.

Síðan hefur það gerst á þessu tímabili líka að ein þyrla fórst, sem kallaði á enn önnur viðbrögð en við væntum, og hefur einnig tekist að fylla það skarð sem þar myndaðist. Ég bið menn að hafa þetta í huga þegar verið er að fjalla um þessi mál. Við höfum unnið hörðum höndum að því að tryggja að fjórar öflugar björgunarþyrlur væru í landinu til þess að svara þeim kröfum sem við gerum í þessu efni. Hvers vegna fjórar þyrlur? Til þess að alltaf sé ein nothæf ef á þarf að halda. Rannsóknir sýna að fjórar þyrlur ættu að geta tryggt okkur að ein sé alltaf til taks ef á þarf að halda, ef þær eru þrjár höfum við ekki þyrlu til taks ákveðinn dagafjölda vegna viðhalds og annarra slíkra hluta. Að þessu höfum við unnið og þetta höfum við lagt áherslu á að gera til þess að fyllsta öryggis sé gætt að þessu leyti. Ég tel að það hafi tekist, það markmið hafi náðst og það sé ákaflega mikilvægt að menn hafi það í huga þegar verið er að ræða um hvar þyrlur eigi að vera í landinu til þess að svara þessum kröfum. Það hefur alls ekki verið útilokað að þyrlur verði annars staðar í landinu en hér á höfuðborgarsvæðinu.

Það blasir við að það stórverkefni bíður okkar að við verðum að flytja þyrlukost Landhelgisgæslunnar frá Reykjavíkurflugvelli til Keflavíkurflugvallar vegna þess að þrengt er að aðstöðunni fyrir Landhelgisgæsluna á Reykjavíkurflugvelli, m.a. með byggingu Háskólans í Reykjavík á þeim slóðum. Það er verkefni sem við þurfum að vinna að og taka á. Það á hins vegar ekki að útiloka að við vinnum líka að því að fá til frambúðar öflugar þyrlur. Við höfum farið í samstarf við Norðmenn um að kaupa öflugar þyrlur sem eiga að vera komnar til landsins 2011–2014. Fram að þeim tíma þurfum við að brúa það bil sem skapaðist við brottför varnarliðsins með leiguþyrlum fyrir utan að við

eigum eina þyrlu, Super Puma, mjög góða, öfluga þyrlu, en erum með þrjár á leigu. Við ætlum að kaupa þrjár stórar þyrlur, ef þessi áform ná fram að ganga, í samvinnu við Norðmenn. Hvers vegna í samvinnu við Norðmenn? Til að geta tryggt okkur þann besta tækjakost sem fyrir hendi er og til að geta tryggt okkur þá hagkvæmni í samlegð varðandi æfingar, birgðahald, varahlutahald og alla þá þætti sem snerta þjálfun flugmanna, að við getum alltaf tryggt að hér séu menn með bestu þjálfun.

Það hefur líka verið mikið átak hjá hinum ágætu starfsmönnum Landhelgisgæslunnar að tryggja mannskap til þess að fljúga þessum þyrlum, þjálfa fólk og fá fólk til þess að sinna þessum mikilvægu störfum. Hið ágæta starfsfólk hjá Landhelgisgæslunni vinnur, eins og við vitum, afrek, jafnvel oft á ári, og lætur að sér kveða við hinar erfiðustu aðstæður með góðum árangri. Það er forgangsverkefni hjá okkur, sem vinnum að þessu, að tryggja þessa grunnþjónustu. Ég tel að með þeirri framtíðarstefnu sem við höfum mótað höfum við lagt grunn að því að þessari grunn- og frumþjónustu verði sinnt í landinu.

Varðandi það að hafa þyrlu á Akureyri eða annars staðar í landinu er það málefni sem við höfum unnið að líka. Við höfum ekki sett það sem eitthvert forgangsmál að spara fé. Ef við hefðum velt fyrir okkur hverri krónu í þessu, ríkisstjórnin eða Alþingi, værum við ekki á þeirri braut sem við erum komin inn á. Við höfum tekið þessar ákvarðanir, við höfum lagt fram vel rökstuddar tillögur og við höfum unnið að því að tryggja grunninn þannig að yfirleitt sé hægt að sinna þessu í landinu. Ég tel að síðan komi það til álita hvort við gjörbreytum þyrlusveitinni þannig að menn séu ráðnir til þess að vera með sínum tækjum ákveðinn tíma og útkallsaðferðin verði ekki eins og hún er núna heldur verði þetta með öðrum hætti. Þá gæti þyrla með áhöfn dvalist á Akureyri í ákveðinn tíma eða alltaf ef skipt er um þyrlur o.s.frv. þannig að hægt sé að tryggja að þessi tæki séu til taks þar í landinu sem þörf er á hverju sinni. En það stangast á við áform okkar um samlegðarsamstarfið við Norðmenn og öll þau markmið, sem samhljómur hefur verið um og enginn hefur gagnrýnt, að ætla síðan að fara að brjóta upp grunninn í þessari þjónustu hér á landi og hafa ekki eina bækistöð, heimastöð, fyrir þyrlurnar í landinu á sama tíma og við veltum því fyrir okkur hvernig við högum nýtingu þyrlnanna, hvernig við högum áhöfnum hjá þyrlunum og hvernig við högum því að þyrlurnar geti verið utan sinnar höfuðstöðvar á hverjum tíma.

Þetta verða menn að hafa í huga. Þetta útilokar alls ekki að þyrlan sé á Akureyri, eða einhvers staðar annars staðar, einhverja mánuði á ári, en þetta er sú grunnhugsun sem menn eru að velta fyrir sér, að tryggja að þyrlur séu alltaf á þeim stöðum þar sem þeirra er helst talin þörf miðað við ákveðnar athafnir. Ég tala nú ekki um ef farið verður í að vinna olíu eða stunda olírannsóknir á norðausturhorninu. Þá gefur augaleið að tryggja þarf góðar samgöngur og öryggi við landið. Það er miklu stærra mál en það sem við erum að fjalla um með þessum fjórum þyrlum þannig að það á ekkert að stöðva umþenkingar manna um uppbyggingu á þyrlustarfsemi í landinu, en hvort Landhelgisgæslan á að þjóna því eða einhverjir aðrir, það er annað mál, eins og er í öðrum löndum. Ef við ætlum að fara í auðlindanýtingu langt undan ströndum landsins tryggjum við ekki öryggi þeirra sem þar starfa nema með þyrlu á nálægum stöðvum í landi.

Ég tel því að þessi þingsályktunartillaga eigi fullan rétt á sér og að tryggja eigi að Landhelgisgæslan geti haldið úti björgunarþyrlu á Akureyri. En ég er ekki hlynntur því að brjóta upp stöðina sjálfa, miðstöðina sjálfa. Ég tel að það þjóni ekki heldur þeim markmiðum sem menn setja sér með þessari tillögu, að hér sé fyrir hendi í landinu öruggur grunnur þannig að hægt sé að veita þessa þjónustu við hinar erfiðustu aðstæður með því að í landinu sé þyrlufloti sem er í stakk búinn til að gera það.

[17:20]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst af öllu þakka hæstv. dómsmálaráðherra þau svör sem hann gefur og þær undirtektir sem hann sýnir málflutningi flutningsmanna þessarar þingsályktunartillögu um það að setja niður eitt af björgunartækjum Landhelgisgæslunnar, þyrlusveitarinnar, á Akureyri. Ég vil ítreka það hér, og þess vegna hef ég komið upp til andsvars, að hugmyndir manna sem standa að þessari þingsályktunartillögu ganga ekki út á að brjóta upp kerfið sem hefur verið sett upp og byggt upp undir öruggri forustu hæstv. ráðherra, kerfið sem gildir um Landhelgisgæsluna. Hugsunin í þessari tillögu er alls ekki sú heldur þvert á móti að knýja á um það að þeim kröftum sem við höfum verið að byggja upp í björgunarmálum landsins verði dreift víðar eða höfð betri not af þeim víðar um land. Ég get fullyrt það í ljósi þess sem hæstv. ráðherra nefndi hér varðandi hugmyndir manna um nýtingu hugsanlegra olíulinda á svokölluðu Drekasvæði, þá er, samkvæmt þeirri álitsgerð sem ég nefndi í ræðu minni, gert ráð fyrir að flugdrægni Super Puma-þyrlunnar frá Akureyri nái norðaustur undir svokallað Drekasvæði sem mun vera einhvers staðar um 340 kílómetra norðaustur af landinu. Að öllu samanlögðu kýs ég að álykta sem svo að hugmyndir okkar flutningsmanna og ráðherra fari saman í þessu efni.

[17:22]

Flm. (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Í stuttri lokaræðu vil ég þakka þeim þingmönnum sem tóku til máls í þessari mikilvægu umræðu og komu fram með enn fleiri rök þess efnis að rétt sé að staðsetja björgunarþyrlu Landhelgisgæslunnar á Akureyri. Vil ég vil þakka innlegg þeirra í málið. Ekki síst vil ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir að hafa verið viðstaddur umræðuna, sem er ekki reglan í þinginu þegar þingmenn flytja þingsályktunartillögur, síður en svo. Ég vil að það komi fram hér að ég lýsi yfir mikilli ánægju með áhuga hæstv. ráðherra á þessu máli rétt eins og ég fann þegar Framsóknarflokkurinn var í ríkisstjórn með Sjálfstæðisflokknum, m.a. á árinu 2006, hversu mikinn metnað og áhuga þáverandi dómsmálaráðherra Björn Bjarnason, sem er enn dómsmálaráðherra í dag, hafði á þessum mikilvægu málum. Ég tel að hæstv. ráðherra hafi haldið mjög vel á spilunum í þeim efnum og þó að hann sitji ekki í eins góðri ríkisstjórn og áður þá held ég að hann hafi samt náð að viðhalda þeim anda og metnaði sem þá ríkti.

Ég held að það sé mjög sögulegt að heyra að hæstv. ráðherra vilji tryggja það með einhverjum hætti að björgunarþyrla verði staðsett á Akureyri. Það er mjög mikilvæg yfirlýsing og við munum halda áfram að vinna að þessu máli í góðri samvinnu eins og við áttum í tíð síðustu ríkisstjórnar og mikilvægt að heyra að þingmenn, óháð hvar í flokki þeir standa, styðji þessa þingsályktunartillögu. Þetta mál er síður en svo nýtt af nálinni. Við erum ekki að finna upp hjólið í þessari umræðu, þetta er búið að vera í umræðunni í mörg ár. En það er mjög mikilvægt að hæstv. dómsmálaráðherra skuli koma hér upp og lýsa yfir jákvæðni í garð þessa máls, því að þingið þarf að vinna að þessu máli í samstarfi við ráðuneytið í framhaldinu, hvernig við útfærum tillöguna. Ég vonast til, miðað við undirtektir hér, að við getum samþykkt þessa þingsályktunartillögu og afgreitt hana frá Alþingi á vorþinginu miðað við góðar undirtektir hæstv. ráðherra.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Áfengislög, 1. umr.

Frv. ÖJ o.fl., 63. mál (auglýsingar). — Þskj. 63.

[17:24]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að lýsa ánægju minni yfir því að hæstv. dómsmálaráðherra skuli vera viðstaddur þessa umræðu. Eins og hér kom fram í máli framsögumanns með fyrra þingmáli þá er það ekki venjan að ráðherrar séu viðstaddir svokölluð þingmannamál og mér finnst þetta vera mjög lofsverð nýbreytni. (**Gripið fram í:** Nýju þingsköpin.) Þetta eru ekki nýju þingsköpin, það er öllum í sjálfsvald sett hvenær þeir eru viðstaddir umræðu og hvergi kveðið á um það í þingsköpum að svo skuli vera. En ég vil lýsa ánægju minni með þetta og vænti þess að hæstv. dómsmálaráðherra bregðist við þeirri greinargerð sem ég mun nú flytja fyrir því frumvarpi sem við leggjum hér fram, þingmenn úr fjórum flokkum, sem eru auk mín hv. þingmenn Magnús Stefánsson, Karl V. Matthíasson, Jón Magnússon, Þuríður Backman og Gunnar Svavarsson. Þetta er í fjórða sinn sem þetta þingmál er flutt á Alþingi og snýr að því að takmarka áfengisauglýsingar í fjölmiðlum. Í greinargerð sem fylgir með frumvarpinu segir m.a.:

„Auglýsingar á áfengi og einstökum áfengistegundum eru bannaðar hér á landi og hefur verið svo lengi. Það hefur þó aukist að framleiðendur og dreifingaraðilar áfengra drykkja reyni að koma þeim á framfæri í auglýsingum með því að nota líkar umbúðir og nöfn á óáfenga drykki sem þeir svo auglýsa.

Flutningsmenn vilja með frumvarpi þessu reyna að loka því gati sem virðist vera á löggjöfinni þannig að framleiðendur og dreifingaraðilar geti ekki farið í kringum bannið eins og að framan er lýst.

Á árinu 2001 kom út skýrsla á vegum ríkislögreglustjóra um áfengisauglýsingar. Þar kemur m.a. fram að í Noregi taki bann við áfengisauglýsingum einnig til auglýsinga á vörum með sömu merkjum eða einkennum. Í niðurstöðum nefndarinnar er að finna tillögu um að sú leið verði einnig farin hér á landi. Það er og vilji flutningsmanna að svo verði gert og löggjöfin hert eða eins og segir í skýrslunni:

„Það sem vekur sérstaka athygli við norsku löggjöfina er áherslan sem lögð er á að menn geti ekki komist fram hjá banninu með því að auglýsa vöru sem heimilt er að auglýsa, en með svo sterkri tilvísan til vöru sem ekki er heimilt að auglýsa að í raun er verið að auglýsa þá vöru. Með því að auglýsa tiltekna vöru sé í raun verið að auglýsa aðra vöru. Þá virðist löggjöfin skýr og nútímaleg.““

Hæstv. forseti. Hvað er hér verið að segja? Það er verið að rifja upp að í íslenskum lögum er bann við auglýsingum á áfengi og einstökum áfengistegundum. Það er jafnframt bent á að farið er fram hjá þessu banni með því að auglýsa tengdar vörur undir sama vörumerki en látið líta svo út að þar sé um óáfenga drykki að ræða þótt í raun og sann sé verið að auglýsa áfenga drykki, bjór eða aðra drykki. Í síðasta lagi er vísað í norska löggjöf þar sem reynt er að stoppa upp í þetta gat í löggjöfinni.

Út á hvað gengur síðan frumvarpið, sem er ekki meira en tvær lagagreinar? Annars vegar er það gildistaka laganna og hins vegar breyting á 20. gr. núverandi áfengislöggjafar þar sem kveðið er á um bann við áfengisauglýsingum. Þar segir í 3. málslið, með leyfi forseta:

„Bannið tekur með sama hætti til auglýsinga sem eingöngu fela í sér firmanafn og/eða firmamerki áfengisframleiðanda. Þó er framleiðanda sem auk áfengis framleiðir aðrar drykkjarvörur heimilt að nota firmanafn eða merki í tengslum við auglýsingu þeirra drykkja, enda megi augljóst vera að um óáfenga drykki sé að ræða í skilningi laganna og ekki vísað til hinnar áfengu framleiðslu.“

Síðan viljum við flutningsmenn bæta við, með leyfi forseta: eða hætta á ruglingi á milli áfengu framleiðslunnar og þeirrar sem verið er að auglýsa vegna nafns á vörunni, umbúða eða annarra einkenna.

Með öðrum orðum, við erum að hnykkja á, herða á skilgreiningu í því lagaákvæði sem kveður á um bann við áfengisauglýsingum.

Svo getum við tekið umræðu um það hvort leyfa eigi yfirleitt auglýsingar með áfengi. Mér fyndist miklu heiðarlegra, ef menn vilja hafa slíkt fyrirkomulag, að löggjafinn og þá framkvæmdarvaldið setji fram lagafrumvarp sem opni á slíkar auglýsingar. Ef það er hins vegar vilji löggjafans, eins og við búum við hér á landi, að banna áfengisauglýsingar, þá á að fylgja slíku banni eftir. Það eiga að vera hreinar línur. Ef það er vilji hæstv. dómsmálaráðherra og meiri hlutans á Alþingi að leyfa áfengisauglýsingar eiga menn að koma hreint fram og koma með lagabreytingar þar að lútandi. Ef menn hins vegar eru fylgjandi því að bann ríki við áfengisauglýsingum hljóta menn að vilja stoppa upp í það gat sem er nú á löggjöfinni. Við erum að óska eftir hreinum línum í þessu efni.

Ég minnist þess að ritstjórar á dagblöðum, þar á meðal á Fréttablaðinu, hafa viðurkennt að þeir séu í raun og sann að brjóta gegn markmiðum núverandi löggjafar með því að birta heilsíðuauglýsingar á bjór vitandi vits að þar er verið að auglýsa áfenga drykki þvert á það sem löggjöfin í raun

og sann heimilar. Þá er hafður sá háttur á að hafa í agnarsmáu letri að um sé að ræða óáfengan drykk. Við sjáum þetta aftur og ítrekað líka í sjónvarpi að þar eru áfengisauglýsingar og síðan er einhvers staðar greint frá því í agnarsmáu letri að ekki sé um áfengan drykk að ræða.

Ég vil taka umræðu um heimildir yfirleitt til að auglýsa áfengi. Ég ber fulla virðingu fyrir því sjónarmiði að vilja fara inn á þá braut en þá eiga menn að koma hreint fram og beita sér fyrir breytingu á lögunum í þá veru. Ef menn eru hins vegar sama sinnis og ég og flutningsmenn þessarar löggjafar, að herða eigi á þessum lögum og sjá til þess að markmið þeirra nái fram að ganga, hljóta menn að veita þessu frumvarpi brautargengi. Það væri fróðlegt að heyra álit hæstv. dómsmálaráðherra um þetta efni.

[17:32]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég ætla að hafa nokkur orð um það frumvarp sem hér er til umfjöllunar sem er frumvarp til laga um breytingu á áfengislögum sem nokkrir hv. þingmenn flytja. Ef ég skil rétt megintilgang þessa frumvarps þá er tilgangurinn sá að banna auglýsingar með áfengi í íslenskum fjölmiðlum. Ég get ekki skilið frumvarpið öðruvísi en svo að flutningsmenn þess vilji stoppa upp í það sem þeir kalla göt á núverandi löggjöf með það að markmiði að slíkar auglýsingar verði bannaðar.

Ég get alveg tekið undir það með hv. þm. Ögmundi Jónassyni, að margt má betur fara í núverandi löggjöf varðandi áfengisauglýsingar. Ég mundi styðja það að sú löggjöf yrði endurskoðuð vegna þess að við höfum séð að menn hafa farið í kringum ákvæði laganna og auglýst áfengi með þeirri aðferð að þeir hafa skotið sér á bak við lögin með því að taka það fram að um auglýsingu á óáfengum drykkjum sé að ræða þegar engum dylst að tilgangurinn með auglýsingunum er annar. Þetta vita allir og þekkja. Við þurfum ekki nema að horfa á sjónvarpið þessa dagana, þar sem mikið er um útsendingar frá íþróttakappleikjum, að slíkar auglýsingar eru birtar sem aldrei fyrr.

Ég hef verið þeirrar skoðunar að fara kannski aðra leið en flutningsmenn þessa frumvarps vilja fara. Ég mundi vilja endurskoða löggjöfina á þá leið að auglýsingar með áfengi verði heimilaðar með skýrum og skorinorðum reglum sem ganga m.a. út á það að slíkar auglýsingar verði ekki birtar á útsendingartíma þegar börn og ungmenni eru að horfa á sjónvarp og miðist eingöngu við auglýsingar á léttum vínum og bjór.

Ég hef ekki trú á því að það sé skynsamlegt að banna áfengisauglýsingar með öllu m.a. af þeirri ástæðu að áfengi er jú lögleg vara á Íslandi og við verðum að horfast í augu við það. Hvers vegna ættu menn að banna auglýsingar á vörum sem Alþingi hefur áður komist að niðurstöðu um að séu löglegar?

Þar fyrir utan þá streyma hér til landsins upplýsingar úr erlendum fjölmiðlum, tímaritum og dagblöðum. Íslendingar hafa sem betur fer aðgang að netinu og hér eru sjónvarpsútsendingar frá erlendum sjónvarpsstöðvum heimilaðar þar sem slíkar auglýsingar koma fyrir. Spurningin er því: Hvernig ætla menn að taka á slíkum auglýsingum? Það verður auðvitað ekki gert enda höfum við Íslendingar enga lögsögu yfir slíkum auglýsingum. Það verður ekki gert öðruvísi en svo að banna innflutning á erlendum tímaritum hingað til lands, loka fyrir erlendar sjónvarpsútsendingar og setja hömlur á notkun netsins. Af þeirri ástæðu er því alveg ljóst að það bann sem hér er verið að mæla fyrir, og ég heyri að hv. þm. Ögmundur Jónasson er hlynntur, hefur þessa vankanta í för með sér.

Ég hef sjálfur í félagi við nokkra þingmenn Sjálfstæðisflokksins á fyrri þingum lagt fram frumvarp til laga um breytingar á áfengislöggjöfinni. Í því frumvarpi er bent á það að Ísland er eitt örfárra landa þar sem almennt bann gildir við auglýsingum á áfengi. Í flestum ríkjum Evrópu eru þó í gildi einhvers konar takmarkanir á áfengisauglýsingum.

Þar sem áfengisauglýsingar eru ekki bannaðar er meginefni áfengislaga og reglna þar að lútandi að mæla fyrir um hvað má koma fram í áfengisauglýsingum og að hverjum þær megi beinast, að því er fram kemur í skýrslu vinnuhóps ríkislögreglustjóra sem er fylgiskjal með því frumvarpi sem við hér ræðum.

Norðurlöndin, að Finnlandi frátöldu, skera sig nokkuð úr hópi Evrópuríkja og eru takmarkanir þar mun strangari en annars staðar í Evrópu. Nýlega hefur reynt á bannákvæði sænsku og norsku áfengislaganna gagnvart skuldbindingum þessara ríkja, samkvæmt EES-samningnum í tilviki Noregs en gagnvart ESB-sáttmálanum í tilviki Svíþjóðar.

Þann 8. mars 2001 kvað Evrópudómstóllinn upp forúrskurð sinn í máli sem undirréttur í Svíþjóð, Stockholms Tingsrätt, skaut til hans og varðaði gildi auglýsingabanns gagnvart reglum Evrópusambandsins um frjálst flæði vöru og þjónustu innan sambandsins. Bannákvæði sænsku laganna eru svipaðs efnis og 20. gr. áfengislaganna íslensku. Niðurstaða Evrópudómstólsins var sú að reglur um frjálst flæði á vörum og þjónustu komi ekki í veg fyrir auglýsingabann nema hægt sé að ná markmiðum bannsins, sem eru heilsuverndarmarkmið, með aðferðum sem hafi minni áhrif á markaðsfrelsið. Dómstóllinn eftirlét síðan sænskum dómstólum að meta hvort meðalhófs væri gætt með þágildandi bannákvæði. Í nóvember árið 2003 féll síðan dómur í þessu sama máli í Svíþjóð. Komst yfirréttur að þeirri niðurstöðu að áfengisbannið bryti gegn reglum um frjálst flæði vöru og þjónustu. Taldi rétturinn að hægt væri að halda áfengisneyslu niðri með aðferðum sem hefðu minni áhrif á markaðsfrelsi. Auglýsingabannið væri með öðrum orðum brot á reglunni um meðalhóf.

Þann 25. febrúar 2004 komst EFTA-dómstóllinn að sömu niðurstöðu og Evrópudómstóllinn í máli nr. E-4/04, Pedicel AS gegn Sosial- og helsedirektoratet, er dómstóllinn veitti norskum undirrétti ráðgefandi álit um sömu álitaefni og uppi voru í sænska málinu. Niðurstaðan var sú að reglur um frjálst flæði á vörum og þjónustu komi ekki í veg fyrir auglýsingabann nema hægt sé að ná markmiðum bannsins, sem eru heilsuverndarmarkmið, með aðferðum sem hafi minni áhrif á markaðsfrelsið og það kæmi síðan í hlut dómstóla í einstökum aðildarríkjunum að úrskurða um hvort meðalhófi væri fylgt í landslögum. Gekk EFTA-dómstóllinn lengra en Evrópudómstóllinn að því leyti að hann setti fram nokkur viðmið sem dómstólar aðildarríkjanna ættu að hafa leiðarljósi við slíkt mat.

Í fyrsta lagi benti dómstóllin á að samkvæmt dómaframkvæmd Evrópudómstólsins væri það ekki brot á meðalhófi að banna auglýsingar á áfengi sem væri sterkara en 23%. Í öðru lagi benti dómstóllinn á að talið yrði heimilt að banna auglýsingar sem beindust að ungmennum eða ökumönnum. Í þriðja lagi var bent á að Evrópudómstóllinn hefði nýlega fallist á að bann við áfengisauglýsingum í sjónvarpi væri ekki brot á meðalhófsreglunni. Til þessara sjónarmiða var tekið tillit við samningu þess frumvarps sem ég vék að hér áðan og veit að hv. þingmaður þekkir.

Í skýrslu vinnuhóps ríkislögreglustjóra sem vísað er til í frumvarpinu, er vísað til þess álits Evrópudómstólsins um hvort hægt sé að ná markmiðum auglýsingabannsins um að vernda heilsu almennings fyrir skaðlegum afleiðingum áfengisneyslu með öðrum aðferðum sem minni áhrif hafi á innri markað aðildarríkjanna. Segir um þetta í skýrslunni, með leyfi forseta:

„Þessi spurning er allrar athygli verð og fyllsta ástæða fyrir löggjafann að skoða málið frá þessari hlið ef til endurskoðunar ákvæðis laga um bann við áfengisauglýsingum kemur.“

Ég tel að það sé mikilvægt í ljósi orða úr skýrslu ríkislögreglustjóra, þeirra dóma sem gengið hafa í nágrannalöndunum um málið og þeirra álita Evrópudómstólsins sem fyrir liggja, að núgildandi reglur um auglýsingar á áfengi í íslenskum fjölmiðlum verði teknar til endurskoðunar á Alþingi Íslendinga. En ég mundi frekar vilja sjá að þeirri löggjöf verði hagað á þann hátt að áfengisauglýsingar yrðu leyfðar með skýrum reglum um það með hvaða hætti þær ættu að koma fram og mundu birtast.

En ég hef mikla fyrirvara um það í ljósi þess að hér er um löglegar vörur að ræða. Við höfum aðgang að erlendum fjölmiðlum þar sem slíkar auglýsingar eru leyfðar og því hef ég verulega fyrirvara við það að rétt sé að fara þá leið hér á Íslandi að leggja bann við slíkum auglýsingum.

[17:43]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ber fulla virðingu fyrir sjónarmiðum hv. þingmanns þótt ég sé þeim innilega ósammála. En eitt vil ég leiðrétta. Hv. þingmaður segir að það sé tilgangur flutningsmanna þessa frumvarps að banna áfengisauglýsingar. Hann segir enn fremur að þeir mæli fyrir því og séu hlynntir banni á áfengisauglýsingar.

Í rauninni kann þetta að vera rétt og er rétt og hvað mig varðar þá er það svo, en aðeins afvegaleiðandi einfaldlega vegna þess að í íslenskum lögum eru áfengisauglýsingar bannaðar. Í 20. gr. áfengislaganna segir, með leyfi forseta:

„Hvers konar auglýsingar á áfengi og einstökum áfengistegundum eru bannaðar.“

Þetta frumvarp gengur fyrst og fremst út á það að sjá til þess að þetta markmið laganna nái fram að ganga vegna þess að það þekkja allir að þessi lög eru brotin. Það er það sem við erum að gera fyrst og fremst.

Síðan getum við rætt, og það er önnur umræða, hvort eigi að breyta þessum markmiðum. Hvort við eigum að heimila áfengisauglýsingar. Það er bara allt önnur umræða. Við skulum gjarnan taka þá umræðu.

Hv. þingmaður vísar í dóma hjá Evrópusambandinu og víðar. Hann vísar einnig í það að allt umhverfi okkar, hið alþjóðlega umhverfi sé þannig vaxið að það sé erfitt að komast hjá því að sýna áfengisauglýsingar í íslenskum fjölmiðlum, í fréttaritum sem hingað berast, í útsendingum frá kappleikjum (Forseti hringir.) o.s.frv. Ég held hins vegar að þróunin verði á annan veg, (Forseti hringir.) hún verði á þann veg að takmarka auglýsingar af þessu tagi.

[17:45]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ágætt að fá staðfestingu á því frá hv. þm. Ögmundi Jónassyni að tilgangurinn með frumvarpinu sé sá að banna auglýsingar á áfengi eða styrkja og styðja bannákvæði áfengislaga eins og þau eru nú. Þetta er sjónarmið sem ég virði og það kemur mér svo sem ekki á óvart að hv. þingmaður sé þeirrar skoðunar að það eigi að gera en ég hygg að það hafi komið fram í ræðu minni að ég er ekki hlynntur því sjónarmiði, m.a. af þeim ástæðum sem ég tilgreindi í ræðu minni. Áfengi er lögleg vara og af þeirri ástæðu tel ég að heimila eigi auglýsingar á því upp að því marki sem skynsamlegt er en ekki banna þær alfarið.

Ég er hreinskilinn með það að ég tel að liðka eigi til hvað varðar þessar reglur. Ég á eftir að sjá að sú þróun sem hv. þm. Ögmundur Jónasson lýsir varðandi það sem gerast mun í erlendum ríkjum muni eiga sér stað. Ég hef ekki trú á því að erlend þjóðþing muni stíga þau skref að breyta löggjöf sinni með þeim hætti að auglýsingar á áfengi verði bannaðar. Ég held þvert á móti að erlendi löggjafinn sé frekar sammála þeim sjónarmiðum sem ég hef rakið varðandi þetta.

Mig langar að spyrja hv. þingmann: Telur hann að það sé ekki galli á þessu frumvarpi að verði það að lögum sé innlendum fjölmiðlum bannað að birta slíkar auglýsingar en erlendum ekki?

[17:47]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Aftur er málflutningur hv. þingmanns afvegaleiðandi. Staðreyndin er sú að flutningsmenn þessa frumvarps eru ekki að leggja til að innleitt verði bann við áfengisauglýsingum í landinu. Við erum að vísa til þess að samkvæmt núgildandi lögum er slíkt bann við lýði og ég endurtek fyrstu setninguna í 20. gr. áfengislaganna þar sem segir, með leyfi forseta: „Hvers konar auglýsingar á áfengi og einstökum áfengistegundum eru bannaðar.“

Spurningin snýst ekki um að við séum að innleiða einhverja nýjung hvað þetta snertir, að við séum að innleiða bann við áfengisauglýsingum. Hér er við lýði bann við áfengisauglýsingum en það er farið á bak við það bann og við erum að reyna að stoppa upp í það gat og vísum til fordæmis frá Noregi hvað það snertir. Síðan getum við tekið þá umræðu hvort heppilegt sé, eins og hv. þm. telur vera, að opna fyrir auglýsingar á áfengi. Við skulum þá ræða það. En sú breyting sem gerð yrði þá á lögunum væri ekki hin sem við erum að leggja til nú vegna þess að við erum með þessu lagafrumvarpi einfaldlega að reyna að sjá til þess að markmið núgildandi laga nái fram að ganga.

[17:49]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Tilgangurinn með þátttöku minni í þessum umræðum var síður en svo sá að reyna að afvegaleiða málflutning flutningsmanna frumvarpsins. Ég var einmitt að gera það sem hv. þingmaður var reiðubúinn til að gera hér, þ.e. að ræða hvort leyfa ætti áfengisauglýsingar á Íslandi eða ekki. Ég hef lýst þeirri skoðun minni að ég sé hlynntur því að það verði gert. En hv. þingmaður svaraði náttúrlega ekki þeirri spurningu sem ég varpaði fram, hvort hann teldi það ekki galla á frumvarpinu og þá núgildandi lögum um áfengisauglýsingar, eins og hann kýs að túlka þau, að innlendum fjölmiðlum sé bannað að birta auglýsingar á áfengi en erlendir fjölmiðlar, sem standa landsmönnum hér til boða, þar á meðal erlend tímarit, vefsíður, sjónvarpsstöðvar og aðrir fjölmiðlar, hafi heimild til að gera það. Hvaða jafnræði er það? Hvaða jafnræðissjónarmiðum samræmast slíkar reglur að svo sé gert? Af hverju mega ekki íslenskir fjölmiðlar sitja við sama borð og hinir erlendu hvað þetta varðar? Það væri fróðlegt að fá svör við þessum spurningum.

[17:51]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vísa til þess sem 1. flutningsmaður frumvarpsins, hv. þm. Ögmundur Jónasson, vék að í máli sínu áðan að það sem við flutningsmenn leggjum til er að reynt sé að gera virkt það bann við auglýsingum á áfengi sem er í gildi hér á landi. Það er fyrst og fremst markmið okkar að það bann sem er í gildi verði virt, að lögum verði haldið uppi og að úrræði til þess að lögum verði haldið uppi verði virk.

Eins og vikið hefur verið að í þessari umræðu er það að sjálfsögðu spurning hvort hafa eigi það bann sem gildir við auglýsingum á áfengi. Það er hárrétt sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vék að að áfengi er leyfð neysluvara. Sú umræða hefur hins vegar farið fram hér að áfengi er ekki venjuleg neysluvara, um sölu og neyslu áfengis gilda ákveðin lög þar sem reynt er að sporna við og takmarka neysluna. Sett hafa verið lög sem sýna fram á þann vilja löggjafans og skilning að mikilvægt sé að reyna að draga úr neyslu áfengis vegna þess að um hættulegan ávanabindandi vímugjafa er að ræða. Það er það sem gerir áfengi ólíkt öðrum vörutegundum sem við erum að tala um. Bann við auglýsingum á áfengi er leitt í lög þess vegna.

Það má alveg spyrja þeirrar spurningar, eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vék að áðan, hvort jafnræði sé með innlendum og erlendum fjölmiðlum. Í erlendum fjölmiðlum eru yfirleitt áfengisauglýsingar, í tímaritum, á netinu og víðar. Þessi umræða var líka virk á þeim tíma þegar Íslendingar, ég hygg einna fyrstir ef ekki fyrstir þjóða, settu bann við auglýsingum á tóbaki hér á landi. Þá var einmitt vísað til þess að mikið magn bærist af tímaritum og ýmsum öðrum hlutum að utan þar sem verið væri að auglýsa sígarettur. Sömu sjónarmið og rök áttu þá við eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vísaði til varðandi bann við auglýsingu á áfengi. Niðurstaðan varð sú að við héldum við með réttu, og sem betur fer, banni við auglýsingum á tóbaki. Það er viðurkennt í dag og stöðugt fleiri viðurkenna að tóbak er einn hættulegasti vímugjafi sem leyfður er í okkar heimshluta, drepur að því er talið er um 6 milljónir manna árlega.

Það er það sama með áfengið. Þar er um að ræða hættulegan vímugjafa sem veldur ótímabæru andláti mjög mikils fjölda fólks fyrir utan ýmsa aðra hluti sem eru afleiðingar af áfengisneyslu. Ég tel það svolítið villandi umræðu þegar verið er að vísa til spurninganna um að gera eigi einhvern greinarmun á mismunandi tegundum áfengis. Léttvín og bjór er ekkert öðruvísi fyrirbrigði en annað áfengi og léttvíns og bjórs er neytt í sama tilgangi og annarra áfengistegunda. (**Gripið fram í:** … drukkið meira?) Það fer eftir því hvernig hv. þingmaður blandar það en ég ætla ekki að blanda mér í það.

Svo er það spurningin um frelsishlutann, þ.e. með hvaða hætti og af hverju ríkisvaldið eigi að vera að blanda sér í það hvort fólk neytir eða kaupir þetta eða hitt. Eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vék að, við höfum dóma sem hann vísaði í réttilega og þakka ég honum fyrir að reifa þá dóma í sinni ágætu ræðu, er það spurningin um það með hvaða hætti og hvernig hægt er að koma í veg fyrir mikla áfengisneyslu, þ.e. að við gætum meðalhófsreglunnar um að reynt sé að draga úr neyslu áfengis þó ekki þannig að farið sé út yfir eðlileg mörk.

Við höfum ákveðin varnarviðbrögð gegn áfengisneyslu. Það er í fyrsta lagi spurningin um aðgengi, það er spurningin um verðlagningu á lítra af alkóhóli og þriðja atriðið er að ekki sé verið að hvetja til áfengisneyslu með einhverjum hætti eins og t.d. auglýsingum. Þannig hefur það t.d. verið hér á landi að þrátt fyrir bann á áfengisauglýsingum hefur jafnvel verið dreift í framhaldsskólum ákveðnum áfengisauglýsingum, að sjálfsögðu á léttöli og öðru slíku sem þó tengist þekktum merkjum á áfengi. Við leggjum það frumvarp sem hér um ræðir fram til að koma í veg fyrir slíka hluti.

Um lengri tíma hafa léttvín, framleiðsla fólks í suðurhluta Evrópu, hluti af landbúnaðarframleiðslu, og bjór, í nyrðri hluta Evrópu, verið hluti af þeim raunveruleika sem fólk hefur búið við. Hvað svo sem það varðar hefur orðið gríðarlega mikil breyting á undanförnum árum. Ég ætla að vísa til þess að á þeim tíma þegar bjór var lögleiddur á Íslandi, það er ekki lengra síðan, var meðalstyrkleiki bjórs í heiminum um 4% og meðalstærð á einingu 33 centilítrar. Í dag er meðalstyrkleiki á bjór 5% og meðalstærð á einingu hálfur lítri. Þar er því um töluvert annað að ræða og í flestum tilvikum hefur verið um aukinn styrkleika að ræða með léttvínið og bjórinn.

Menn töluðu um það áður fyrr að fólk í ákveðnum löndum kynni að neyta áfengis sér til gagns og gamans og ekki væri við sömu vandamál að glíma og hjá okkur hér í kuldanum og vosbúðinni þar sem menn drykkju yfir sig eftir klukku á miðvikudögum. Var m.a. vísað í Bretland þar sem menn áttu að geta notið þessa vímugjafa með einstaklega kúltíveruðum og menningarlegum hætti.

Þannig háttar til með það ágæta land, Bretland, í dag að þar hefur áfengisneysla aukist meira en í nokkru öðru Evrópulandi. Þar eru vandamál vegna áfengis og áfengissýki orðin viðameiri en í nokkru öðru Evrópulandi. Neysla á áfengi, þ.e. lítri af alkóhóli á mann, hefur aukist verulega umfram það sem hefur verið að gerast í Evrópu að öðru

leyti. Í Bretlandi hafa ekki verið neinar tálmanir varðandi auglýsingar, engar tálmanir varðandi aðgengi, hægt er að fá áfengi hvenær sem er sólarhringsins vegna þess að engin höft eða takmarkanir eru á því að það megi selja áfengi allar 24 klukkustundir sólarhringsins. Nú tala heilbrigðisyfirvöld á Bretlandi um að nauðsynlegt sé að gera mjög virkar ráðstafanir til að draga úr þeirri heilsuvá sem áfengisneysla veldur, m.a. með því að draga úr aðgengi, takmarka opnunartíma og athuga með það að draga úr eða takmarka auglýsingar.

Þegar við horfum upp á vandamál sem eru við lýði, m.a. í nágrannalöndum okkar, og hafa farið vaxandi — og hafa ber í huga að meðalneysla á áfengi hefur farið vaxandi á undanförnum árum — þá er það spurning um hver varnarviðbrögð okkar eigi að verða. Við höfum valið þá leið að hafa þetta leyfilegan vímugjafa. Við erum ekki að amast við neyslunni í sjálfu sér en við viljum reyna að takmarka hana þannig að hún valdi ekki heilsuskaða og auknum afbrotum því að það er tvímælalaust afleiðing mikillar áfengisneyslu, það er heilsutjón, dauði og afbrot. Það er það sem við viljum koma í veg fyrir og þess vegna viljum við beita ákveðnum úrræðum og þess vegna hefur verið sett auglýsingabann.

Nú verð ég að viðurkenna að ég er mjög viðkvæmur fyrir þeim sjónarmiðum að borgarinn sjálfur eigi að bera ábyrgð á sjálfum sér, ráða sjálfur lífi sínu og starfi og að hið opinbera eigi almennt ekki að hafa mikil afskipti þar af. En hitt er annað mál að við höfum valið annan kost í þessu þjóðfélagi. Við bönnum vímugjafa sem í sjálfu sér er ekkert skaðlegri en áfengi eða bjóða alla vega ekki upp á miklu meiri hættueiginleika en áfengi. Við leyfum áfengi þrátt fyrir að hundruð þúsunda manna deyi árlega úr áfengisneyslu. Við leyfum áfengi þó að það sé viðurkennt að áfengi leiðir af sér gríðarlega mikið heilsutjón hjá mjög mörgum einstaklingum, þúsundum einstaklinga. Þótt áfengi valdi miklu böli vítt og breitt í þjóðfélaginu leyfum við það vegna þess að við teljum að það sé heppilegri leið en áfengisbann. Það hefur verið reynt að fara þá leið og sú leið mistókst. Ég er alls ekki talsmaður þess að reynt sé að fara þá leið vegna þess að ég tel að hún sé röng eins og á við um það hvernig við nálgumst bann við ýmsum öðrum vörum sem við teljum óæskilegar. En þegar um er að ræða vörur sem bjóða upp á hættu eins og áfengi tvímælalaust gerir, eins og tóbak tvímælalaust gerir, eigum við í fyrsta lagi að reyna að takmarka aðgengið, við eigum að láta einstaklingana bera ábyrgð á sér sjálfum en við eigum að takmarka aðgengið, við eigum að haga verðlagningu með þeim hætti að það dragi sem mest úr neyslunni og við eigum ekki að reyna að hvetja til aukinnar neyslu með því að hafa virkar auglýsingar á efnum sem við teljum þjóðfélagslega óæskilegt að neytt sé í stórum stíl.

Það er í sjálfu sér ekki verkefni löggjafans að vera að skipta sér verulega af neysluvenjum borgaranna. En þegar um er að ræða hættuleg vímuefni hefur löggjafinn talið rétt að gera það, og þá íslenski löggjafinn sérstaklega, og beita m.a. bannákvæðum. Þau bannákvæði eru hins vegar ekki virk og því leggjum við fram þetta frumvarp til laga, til að koma með úrræði sem heimilar og gerir mögulegt að því banni við áfengisauglýsingum sem fyrir löngu var sett sem lög í landinu sé framfylgt. Það er fyrst og fremst markmið flutningsmanna að gera bann við auglýsingum á áfengi virkt ef þess er nokkur kostur.

[18:04]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get alveg tekið undir það sem kom fram í ræðu hv. þm. Jóns Magnússonar að áfengi er auðvitað ávanabindandi neysluvara sem getur haft skaðleg áhrif sé hennar neytt í óhófi. Það er alveg rétt og þetta á reyndar við um margar aðrar neysluvörur. Margar aðrar neysluvörur leiða til heilsufarsvanda og draga fólk til dauða vegna þess að þeirra er neytt í óhófi. (Gripið fram í.) Af því að hv. þingmaður nefndi hér að tiltekinn fjöldi manna deyr vegna ofneyslu áfengis á hverju ári víðs vegar um heiminn hygg ég að t.d. offita og sjúkdómar sem af henni leiða dragi fleiri til dauða í heiminum en ofneysla áfengis. Það þarf ekki annað en líta til Bandaríkjanna og sjá hvernig þróunin hefur verið þar.

Ég get alveg tekið undir það að taki menn ákvörðun um að rýmka þær reglur sem nú gilda um auglýsingar á áfengi sé í lagi að setja einhver skilyrði. Ég mundi t.d. ekki vera talsmaður þess að heimila auglýsingar sem væri beinlínis beint að börnum og ungmennum, enda hef ég lagt fram frumvarp sem mælir beinlínis fyrir um að slíkt sé bannað. Við verðum samt sem áður að haga löggjöf okkar þannig að leyfa það sem við getum og forðast að banna meira en nauðsynlegt er. Við verðum að gæta meðalhófs, við verðum að hafa það í huga að við búum í frjálsu landi og við verðum að treysta fullorðnu fólki til þess að haga lífi sínu eins og það sjálft vill. Bann mun ekki leysa þann vanda sem (Forseti hringir.) hv. þm. Jón Magnússon lýsti hér, a.m.k. hef ég ekki trú á því.

[18:06]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Telji hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson að bann hafi enga þýðingu og sé óæskilegt þá leggur hann fram frumvarp um að afnema það bann sem er í gildi á áfengisauglýsingum, það er náttúrlega eðlilegt og rökrétt að gera það. Við flutningsmenn þessa frumvarps erum ekki að gera neitt annað en að leggja fram tillögu þar sem koma fram ákveðin viðbrögð við því með hvaða hætti tryggja má að hægt sé að framfylgja þeim lögum sem Alþingi hefur þegar sett. En að sjálfsögðu er hvaða þingmanni sem er heimilt að leggja til að þeim lögum verði breytt. Við erum að gera tillögu um að sett séu í lög ákvæði sem gera mögulegt að framfylgja því banni sem er á áfengisauglýsingum. Það vita allir að því banni hefur ekki verið fylgt, það hefur verið þverbrotið með óbeinum auglýsingum og/eða merkjavörum sem tengja má beinlínis við áfengi.

Menn geta svo endalaust talað um óæskilega þjóðfélagslega starfsemi eða athæfi. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vék að því að offita drægi svo og svo marga til dauða og það efa ég ekki. Í Bretlandi hafa menn bannað auglýsingar á t.d. ákveðnum vörutegundum, sérstaklega fyrir og í kringum barnaprógrömm, til að reyna að koma í veg fyrir að offita verði meira vandamál, ákveðnar fitueiningar og annað, vegna þess að menn gera sér grein fyrir að þarna er

markaðurinn að reyna að troða óheppilegum og óæskilegum vörum upp á borgarana með ávirkum auglýsingum og það er reynt að bregðast við. Þó að ég sé innilega fylgjandi frelsi á sem flestum og helst öllum sviðum þá er það samt skylda þjóðfélagsins að reyna eftir þekkingu og getu að koma í veg fyrir óæskilegt, hættulegt þjóðfélagslegt athæfi.

[18:08]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skil mætavel að hv. flutningsmenn þessa frumvarps vilji með framlagningu þess skýra þá löggjöf sem nú er í gildi og séu þeirrar skoðunar gera þurfi breytingar á ákvæðinu til að það nái markmiði sínu. Ég get upplýst hv. þingmann um það að ég hef líklega þrisvar sinnum lagt fram frumvarp sem mælir fyrir um tilslakanir í þessu efni og það má vel vera að ég endurflytji það frumvarp á þessu kjörtímabili.

Það sem ég var að reyna að benda á í fyrra andsvari mínu var að ég hef ekki sömu trú á því að boð og bönn séu heppilegust til að leysa þau vandamál sem uppi eru hverju sinni eins og ofneysla áfengis er, þrátt fyrir að ég geri mér grein fyrir að ofneysla áfengis geti haft skaðleg áhrif. Ég tel að við eigum að leysa þau vandamál með öðrum meðulum, eins og í gegnum heilbrigðiskerfið eða félagslega kerfið, í stað þess að beita bannákvæðum í lögum. Ég held að með því að beita slíkum úrræðum séu menn að skapa sér skálkaskjól til þess að komast hjá því að takast á við þann vanda sem fyrir er. Ég get ekki séð að með því að banna auglýsingar á þessum vörum séu menn að gæta meðalhófs, síður en svo, menn eru að ganga býsna langt, og ég minni á það sem ég nefndi áðan að við búum í frjálsu landi, við eigum að treysta fullorðnu fólki til að haga lífi sínu eins og það vill gera. (Forseti hringir.) Einstaklingurinn er heppilegastur til þess og heppilegri en þeir 63 ágætu hv. þingmenn sem hér sitja.

[18:10]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Efnislega getum við verið sammála, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, um umfang og gildi þess að borgararnir fái að haga sínu lífi sjálfir. Þrátt fyrir þá orðræðu sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hefur hér uppi þá hefur hann staðið að margvíslegri löggjöf sem þrengir þetta frelsi borgaranna, jafnvel takmarkað möguleika þeirra til að velja sjálfir sínar eigin sjónvarpsrásir eða útvarpsrásir og neytt þá til þess að greiða fyrir þær, hvort sem þeir vilja eða ekki, þvingunargjöld. Ekki er valfrelsinu fyrir að fara þegar um slíkt er að ræða.

Hvað varðar þá hugmynd hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar að ekki eigi að vera með bann við auglýsingum eða koma einhverju slíku á, heldur ættu menn frekar að fara aðrar leiðir og, eins og hv. þingmaður benti á, láta heilbrigðiskerfið leysa þetta vandamál. Hvernig getur heilbrigðiskerfið leyst það vandamál? Jú, heilbrigðiskerfið getur gert það með tvennum hætti. Í fyrsta lagi með því að taka á málinu þegar það er orðið vandamál og þegar það er orðið vandamál er iðulega ekki hægt að snúa til baka vegna þeirra hættueiginleika sem eru komnir. Hin leiðin er sú, sem ég hygg að okkur hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni hugnist hvorugum, að áfengisneytendur þurfi að fara í almenna mannaskoðun með ákveðnu millibili til að kanna með hvaða hætti og hvernig þeir hafa hagað neyslu sinni og hvort hún sé í lagi eða ekki.

Nei, við eigum að setja almennar reglur. Við leyfum þennan vímugjafa, við gerum það með ákveðnum takmörkunum og við viljum takmarka neysluna. Við erum sammála um það og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hefur sagt að hann sé sammála því að beina neyslunni með ákveðnum hætti inn á ákveðnar brautir og takmarka neysluna. Ein leiðin er sú að banna auglýsingar.

[18:13]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á áfengislögum sem er sérstaklega beint að 20. gr. áfengislaga sem fjallar um auglýsingar og bann við auglýsingum. Ég er sammála flutningsmönnum þessa frumvarps að það er afskaplega slæmt þegar lög eru brotin og farið fram hjá þeim með ýmsum hætti. Hins vegar er ég undrandi á því hvernig menn hyggjast leysa það.

Í greinargerð með frumvarpinu er hugtakið „auglýsing“ skilgreint en í rauninni ekki á réttan hátt. Í mínum huga er auglýsing fyrst og fremst fræðsla og upplýsing. Það er verið að upplýsa um að ákveðin vara sé til og hún hafi þennan og hinn eiginleikann og sé til á þessum og hinum staðnum. Auk þess fellur hún undir tjáningarfrelsi, leyfi til að segja frá skoðunum sínum. En hún er jafnframt áróður, hvatning, heilaþvottur og ítroðsla. Það er nú gallinn við auglýsingarnar.

Það frumvarp sem hér um ræðir fjallar um 20. gr. sem er bann við auglýsingum og þar er greinilega um forsjárhyggju að ræða. Það er verið að stýra fullorðnu fólki, það á ekki að fá að vita um ýmsa þætti, það á ekki að fá þessa fræðslu og þessa upplýsingu vegna þess að það kynni að verða fyrir áhrifum af ítroðslunni. Ég er á móti því yfirleitt og mér finnst að flutningsmenn frumvarpsins hefðu átt að skoða hvort ekki séu til aðrar leiðir, eins og t.d. að minnka auglýsingabannið og takmarka það við ákveðinn hóp, t.d. börn og unglinga. Þar finnst mér í lagi að hafa forsjárhyggju, mér finnst í lagi að hafa forsjá fyrir unglingum og börnum en ég er á móti því að hafa vit fyrir fullorðnu fólki. Auk þess hefur komið í ljós að þetta auglýsingabann heldur ekki og það er afskaplega skekkjandi í samkeppninni. Bann á auglýsingum þýðir greinilega að það verður minni samkeppni.

Netið og sýningar frá fótboltavöllum sýna okkur fram á að auglýsingabannið heldur ekki. Þegar Íslendingar keppa einhvers staðar úti í heimi er hægt að auglýsa íslenskar áfengisvörur og þegar fyrirspurn kemur frá Íslendingi inn á alþjóðlegar heimasíður er hægt að greina að hann er Íslendingur ef netfangið endar á is og þá er hægt að dæla á hann upplýsingum um íslenskar áfengisauglýsingar einhvers staðar úti í heimi. Bann er mjög erfitt í framkvæmd.

Auglýsingabann viðheldur þeirri dulúð sem hefur verið sveipuð um áfengi á Íslandi, þetta er ekki venjuleg vara, þetta er einhver helgidómur, eins og ég hef margoft nefnt, og menn umgangast hana sem slíka, menn umgangast hana og tilbiðja hana eins og helgidóm. Þetta er ósköp venjuleg

vara og ég vil afhjúpa þennan helgidóm af þessari vöru.

Svo vil ég benda á að ef við blöndum einfaldan viskí í kók, og ég hef fengið upplýsingar um að einn sjússamælir er 3 sentilítrar, og setjum það út í glas af kók sem eru 100 sentilítrar þá mælist það 3%. Ef viskíið í kókinu er 40% þá er áfengismagnið í þessum drykk 1,2%. Þess vegna ætti það ekki að falla undir það að flokkast sem áfengi nema að í lögunum er mjög merkilegt ákvæði sem er erfitt að skilja og þar stendur:

„Efni þau sem sundur má leysa í vökva og hafa nefndan áfengisstyrkleika skal fara með sem áfengan drykk.“

Það þýðir að þó að áfengismagnið sé 1,2% í þessu glasi, einfaldur viskí í kók, þá á vegna þessa ákvæðis að fjalla um það sem áfengan drykk. Ef framleiðendum viskís tækist að framleiða drykk með 1,2% áfengismagni sem er viskí í kók þá væri þetta í lagi. Þetta sýnir bara vandkvæðin sem felast í þessu áfengisbanni og aðgreiningu þess.

Ég hefði viljað að hv. þingmenn sem flytja þetta frumvarp hefðu litið til þess að minnka takmarkanirnar og reyna að vinna gegn göllum þess banns sem er í gildi í dag. Ég tek undir með hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni að menn ættu gjarnan að skoða hvort ekki ætti að breyta þessu banni.

[18:17]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég hef hlýtt á umræður um málið og geri mér grein fyrir því, ég hef oft verið spurður um það hér í þinginu hvort yfirleitt sé framkvæmanlegt að fylgja eftir þeim lögum sem gilda um áfengisauglýsingar eða bann við þeim hér á landi. Menn hafa gert það í tilefni af því að á það hefur þótt skorta að ákæruvaldið sækti menn til saka. Einstökum þingmönnum þykir ástæða til þess vegna þess sem þeir hafa séð í auglýsingum og telja að við því hafi ekki verið brugðist með nægilega harkalegum hætti af hálfu ákæruvaldsins miðað við þau ákvæði sem eru í lögum.

Ég er ekki með yfirlit hér hjá mér yfir þá dóma sem nýlega hafa fallið í þessu efni en ef ég man rétt hefur ákæruvaldið farið inn á nýjar brautir við ákærur og fengið niðurstöður hjá dómstólum sem hafa sýnt að þau lög sem við höfum gildandi um þetta virka að sjálfsögðu. Dómarar fallast á að auglýsingar, sem hafa birst í blöðum og fjölmiðlum brjóti í bága við lögin. Ég er alveg sammála 1. flutningsmanni þessa frumvarps, hv. þm. Ögmundi Jónassyni, að okkur vantar skýrari reglur um þetta og það þótti mér kjarninn í máli hans að taka þyrfti betur af skarið um málið í íslenskri löggjöf. Hann flytur frumvarp ásamt öðrum þingmönnum um að loka því sem hann telur vera glufu í lögunum, loka því sem hann telur að leiði til þess að menn reyni að firra sig ábyrgð ef einhverjar auglýsingar birtast þar sem í raun er verið að auglýsa áfengi, þótt með smáu letri sé.

Gott og vel. Hér hefur hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson komið og vakið máls á frumvarpi sínu sem hann hefur því miður ekki flutt á þessu þingi og ég harma að það liggi ekki fyrir sem þingskjal heldur sem fræðsluefni í umræðunum. Þar vekur hann máls á því að fallið hafi dómar eða úrskurðir hjá EFTA-dómstólnum, einnig hjá Evrópudómstólnum og í Sviþjóð sem sýna fram á að afdráttarlaus regla um bann við auglýsingum á áfengi brjóti í bága við meginreglur um frjálst flæði og frjáls viðskipti þannig að ég spyr mig: Hefur Eftirlitsstofnun EFTA komið að þessu máli með athugasemdum til íslenskra stjórnvalda um málið? Ef það frumvarp sem ágætur hv. þm. Ögmundur Jónasson flytur hér, yrði samþykkt, mundi þá ekki koma athugasemd til hans frá Eftirlitsstofnun EFTA sem fyndi að því að slíkt sé fært í lög? Ef slík athugasemd hefur ekki komið, lítur þá Eftirlitsstofnunin þannig á málið nú að í íslenskri löggjöf séu glufur sem gera okkur kleift að skorast undan því að sæta eftirliti frá stofnuninni vegna þessara lagaákvæða?

Hv. þm. Ögmundur Jónasson spurði hver afstaða mín væri. Þegar ég lít á þessi tvö frumvörp þá styð ég frekar frumvarp hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar. Ég tel að það sé skynsamleg leið og það sé leið sem eigi að fara til að tryggja það meðalhóf og þær reglur sem staðist geta kröfur sem gerðar eru til okkar sem þátttakenda í evrópska efnahagssamstarfinu. Ég harma að frumvarpið skuli ekki liggja fyrir sem þingskjal sem menn geta tekið afstöðu til. Ég hef lýst þeirri skoðun þegar þetta mál hefur verið til umræðu að ég tel að brýnna sé að taka á því og komast að niðurstöðu um það á þinginu en hvort selja eigi áfengi í almennum verslunum. Ég tel að það eigi að hafa forgang að ganga frá reglum um auglýsingamálin áður en þingið afgreiðir hvort það ætli að heimila sölu á bjór og léttu víni í almennum verslunum. Mikill þrýstingur mundi myndast ef það skref yrði stigið á þinginu, þrýstingur varðandi auglýsingarnar og annað slíkt. Það þyrfti að setja það með klárari hætti heldur en nú er og gera það þannig úr garði að við séum viss um að það standist kröfur samkvæmt Evrópuréttinum. Fyrst ég var spurður þá tel ég að það sé forgangsmál í áfengismálum sem rædd eru í þinginu að breyta þessari löggjöf og síðan að velta því upp hvort selja eigi áfengi á fleiri stöðum en í einkaverslunum ríkisins.

[18:23]

Flm. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir þessa umræðu og fyrir viðbrögð hæstv. dómsmálaráðherra. Afstaða hans er skýr. Hann hittir naglann á höfuðið þegar hann segir að það sem vaki fyrir okkur, talsmönnum þessa frumvarps, sé að stoppa upp í þá löggjöf sem nú er við lýði. Hún er mjög skýr. Þar er skýrt kveðið á um það markmið íslenskra laga að bann skuli gilda við áfengisauglýsingum. Það er skýrt og afdráttarlaust. Farið er á bak við það lagaákvæði og við viljum koma í veg fyrir það með þessari breytingu og styðjumst þar við fordæmi frá Noregi.

Síðan hefur spunnist önnur umræða, þ.e. hvort við eigum að breyta lögum hvað þetta snertir. Þar hafa menn vísað í tvennt, annars vegar í afstöðu dómstóla, og þá Evrópudómsyfirvalda sem hafa efasemdir um að ákvæðið eða bann við áfengisauglýsingum standist yfirleitt, og menn hafa jafnframt vísað í að það sé erfitt í framkvæmd. Ég hef ákveðnar efasemdir um að við eigum að láta dómstólana stýra för hvað þetta snertir. Ég held að þarna eigi lýðræðislega kjörin yfirvöld að reyna að taka af skarið. Það er erfitt í framkvæmd, það er alveg rétt. Það er ekki hægt að horfa fram hjá því en engu að síður eru uppi mikil átök í heiminum, bæði vestan hafs og austan, um að hvaða marki eigi að reisa skorður við notkun og auglýsingu á áfengi og tóbaki. Það sjónarmið hefur orðið ofan á, ekki síst vestan hafs, að

reisa mjög þröngar skorður og við tókum það upp hér á landi að banna tóbaksneyslu á veitingastöðum. Ég lýsti því yfir í ræðustóli að ég hefði ákveðnar efasemdir við bönnum af þessu tagi. Ég lét til leiðast þegar ég heyrði mjög afdráttarlausar yfirlýsingar frá samtökum fólks sem vinnur á þessum stöðum og taldi það vera sér mjög til bóta að fá lagasetningu af þessu tagi. Síðan verður ekki fram hjá því horft að þótt við leyfum neyslu á áfengi og tóbaki þá deilir enginn um það að óhófleg neysla er skaðleg og allt sem örvar eða leiðir til óhóflegrar eða mikillar neyslu er þar af leiðandi varhugavert.

Á vefmiðli Ríkisútvarpsins í dag kemur fram að Rússar áformi nú að banna tóbaksauglýsingar en samkvæmt upplýsingum frá Alþjóðaheilbrigðisstofnuninni, svo ég vitni í þessa frétt, með leyfi forseta, „... deyja um fimm milljónir manna vegna tóbaksreykinga í heiminum á hverju ári og þeir kunni að verða tvöfalt fleiri árið 2020 verði ekkert að gert. 300–500 þúsund Rússar deyja af völdum tóbaksreykinga á hverju ári. Rússar eru nú um 142 milljónir. Þeim hefur um nokkurt skeið fækkað um að meðaltali hálfa milljón á ári en ástandið hefur þó skánað nokkuð allra síðustu ár. Rússland er stærsti markaður tóbaksfyrirtækja í Evrópu og sá þriðji stærsti í heimi. Stjórnvöld hafa takmarkað auglýsingar á tóbaki en stefna nú að aðild að sáttmála Alþjóðaheilbrigðisstofnunarinnar um tóbaksvarnir en þar er kveðið á um að ríki banni allar auglýsingar og kynningar á tóbaki innan fimm ára frá aðild. Alþjóðaheilbrigðisstofnunin leggur áherslu á að draga úr tóbaksreykingum í heiminum og bregðast við tilraunum fjölþjóðlegra tóbaksfyrirtækja til að auka tóbaksnotkun í þróunarlöndunum. Erlend fyrirtæki hafa sótt mikið inn á Rússlandsmarkað á undanförnum árum.“

Hér las ég upp úr frétt á fréttavef RÚV frá því í dag sem tengist þessu máli, þ.e. hvort réttlætanlegt sé að setja bann við auglýsingum á skaðlegum efnum eins og tóbaki og áfengi jafnvel þótt við leyfum sölu á þessum efnum. Spurningin er: Hvernig finnum við þarna eitthvert meðalhóf? Ég er ekki þeirrar skoðunar að við eigum að banna áfengisneyslu. Ég er hins vegar á því að við eigum að reyna að takmarka neysluna, alla vega að koma í veg fyrir að hún sé undirseld markaðslögmálum og það er gert með því að takmarka auglýsingar. Um það eru mikil átök, ekki bara hér á landi heldur í heiminum öllum og spurningin er: Hvar í sveit viljum við skipa okkur í þeim átökum? Það þýðir ekkert að fá í hnén eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal og gefast upp vegna þess að hann les það í Time Magazine eða sér það í útsendingum frá kappleikjum að áfengi og tóbak er auglýst. Ég ítreka að það eru átök um það í heiminum öllum og við þurfum að taka afstöðu til þess hvar í sveit við viljum skipa okkur í þessum átökum. Ég ber að sjálfsögðu virðingu fyrir sjónarmiðum sem eru á öndverðum meiði við það sem ég set hér fram. Mér finnst það skipta mjög miklu máli að þeim lögum sem eru í gildi sé fylgt. Mér hefur sárnað það mjög að sjá á undanförnum árum hvernig farið er á bak við þessi lög. Ef menn eru á því máli að heimila eigi áfengisauglýsingar þá eigum við að breyta lögunum og takast á um það í þinginu hvað heppilegast sé í því efni. Skoðanir mínar eru mjög skýrar en ég held að við hljótum öll að vera sammála um að þeim lögum sem við á annað borð setjum eigi að fylgja.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Meðferð opinberra mála, 1. umr.

Frv. KHG, 89. mál (réttargæslumaður hlerunarþola). — Þskj. 89.

[18:30]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil leyfa mér að mæla fyrir frumvarpi sem er að finna á þskj. 89 um breytingar á lögum um meðferð opinberra mála. Í því er lagt til að bæta einni málsgrein við 87. gr. laganna og 1. mgr. hennar, svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Þegar úrskurður um aðgerðir á grundvelli a-, c- eða dliðar 86. gr. er kveðinn upp skal dómari skipa þolendum aðgerðanna réttargæslumann.“

Í öðru lagi er lagt til að lög þessi öðlist þegar gildi.

Eins og fram kemur í þessu er lagt til að sú breyting verði á að þegar um er að ræða að lögreglan telur nauðsynlegt að hlera síma þeirra sem fylgst er með, og til þess þarf úrskurð dómara samkvæmt gildandi lögum, hvort sem það eru samtöl, hljóð, merki eða myndir, er lagt til að í lögin verði bætt ákvæði um að í þeim tilvikum skuli réttargæslumaður skipaður til að gæta hagsmuna þess sem hleraður er og hafa nokkurt eftirlit með því að þeir sem fá heimild til hlerunar fari að réttum lögum og reglum. Það má segja að þessi tillaga endurspegli hið gamla rómverska máltæki: Hver gætir sjálfra varðanna sem settir eru til að gæta öryggis borgaranna? Einhverjir þurfa að hafa eftirlit með þeim svo að þeir haldi sig innan þess ramma sem þeim er ætlað. Þetta er á latínu: Quis custodiet ipsos custodes? svo að það sé hér á frummálinu.

Þetta mál er sótt í dönsku réttargæslulögin, sem er fyrirmynd laga um meðferð opinberra mála, og má sjá víða í þeim lagabálki vitnað til dönsku réttarfarslaganna. Ég sæki þessa breytingartillögu til ákvæðanna í dönsku lögunum samsvarandi ákvæði í 784. gr. Mér finnst það umhugsunarefni hvers vegna þetta ákvæði um réttargæslumann fyrir þolanda ratаði ekki inn í íslensku lögin á sínum tíma, hvers vegna það varð viðskila í lagasetningunni sem fór fram á sínum tíma og byggðist að verulegu leyti á dönsku lögunum. En það er spurning sem menn geta velt fyrir sér og kannski er hægt að leita upplýsinga um það í hv. allsherjarnefnd sem ég legg til að málið gangi til að lokinni þessari umræðu: Hvernig stendur á því að þetta ákvæði fylgdi ekki með lögunum þegar þau voru sett að öðru leyti?

[18:34]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég vil í upphafi máls míns taka fram að mér finnst það frumvarp, sú tillaga sem í því felst og við ræðum hér, og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur gert grein fyrir, vera allrar athygli verð, þ.e. að tekið verði upp í ákvæði íslenskra laga að þolendum, ef svo má segja, sím-

hlerunar, hlustunar, kvikmyndunar eða ljósmyndunar verði skipaður réttargæslumaður af dómara þegar rannsóknaraðilar óska eftir slíkum heimildum á grundvelli laga um meðferð opinberra mála.

Samkvæmt frumvarpinu er lagt til að þegar lögregla fer fram á heimildir til hlustunar, símhlerunar, eða annarra úrræða, sem þar eru tilgreind, skipi dómari þeim sem aðgerðirnar beinast að réttargæslumann. Í greinargerð með frumvarpinu, sem er stutt og snörp, segir að þessar aðgerðir eigi það sameiginlegt að þeim sé beint gegn aðila sem ekki veit af þeim enda væru þær tilgangslausar ef svo væri.

Það þarf svo sem ekki að fara yfir það í löngu máli að þau úrræði sem við ræðum hér eru mjög íþyngjandi. Það er íþyngjandi að þurfa að sæta því að lögregla hleri síma manns en það kann að vera nauðsynlegt við rannsókn á sakamálum og það er eðlilegt að lögreglan hafi slík úrræði ætli hún sér að upplýsa um brot sem viðkomandi aðili er grunaður um að ætla að fremja. Hitt er annað mál að þessi úrræði eru gríðarlega mikilvæg fyrir lögreglu og það er rétt, sem kemur fram í greinargerðinni, að ef sá sem þessar aðgerðir beinast að vissi af þeim væru þær tilgangslausar og það kæmi í veg fyrir að þær næðu tilgangi sínum.

Ég velti því fyrir mér varðandi þetta frumvarp: Yrði frumvarpið samþykkt og Alþingi mundi fallast á það með flutningsmanni frumvarpsins að ástæða væri til að tryggja þolendum slíkra aðgerða réttargæslumann, þyrftu þá ekki að vera fyllri reglur um það eftir hvaða reglum þeir réttargæslumenn ættu að starfa? Ég mundi telja að það væri óheppilegt að í löggjöf sem þessari gildi engar slíkar reglur vegna þess að þá skapast sú hætta að þau úrræði sem hér um ræðir hefðu ekki þá virkni eða þá þýðingu sem þau hafa nú. Ég velti því t.d. fyrir mér hvort ekki væri ástæða til að kveða á um það að þeir réttargæslumenn, sem hér er lagt til að komi til, yrðu bundnir þagnarskyldu sem slíkir varðandi þær upplýsingar sem þeir fengju við þessar aðstæður eða að aðrar reglur yrðu settar sem þeir mundu þá gangast undir.

Þessi sjónarmið vantar í frumvarpið að mínu mati en ég tek það hins vegar fram að mér finnst tillagan allrar athygli verð. Ég bendi hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni á að nú er til umfjöllunar í hv. allsherjarnefnd frumvarp hæstv. dómsmálaráðherra til laga um meðferð sakamála. Ég fæ ekki séð að neitt mæli gegn því að við yfirferð á því máli í nefndinni verði þau sjónarmið sem fram koma í frumvarpinu tekin til athugunar og að nefndin velti því fyrir sér hvort ástæða sé til að fella slíka reglu inn í það frumvarp og þá hugsanlega með einhverjum af þeim skilyrðum sem ég hef nefnt. Ég vildi koma þessu sjónarmiði á framfæri til flutningsmannsins.

[18:39]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég hef löngum haft áhuga á að gæta hagsmuna einstaklingsins og frelsis hans og sérstaklega vernda hann fyrir ríkisvaldinu. Ég tek því eindregið undir þetta frumvarp sem gengur út á það að vernda einstaklinginn fyrir einni mestu mannréttindaskerðingu sem eru hleranir. Ég tek hins vegar undir það sem síðasti hv. ræðumaður sagði um að það þyrfti að sjálfsögðu að skrifa miklu meira um það hvaða hlutverki slíkur réttargæslumaður ætti að gegna, t.d. að hann gætti fullkomlega þagmælsku gagnvart þeim sem hann á að gæta réttar fyrir. Mér finnst líka vanta inn í atriði sem ég hef oft hugleitt: Þegar heimild er veitt til hlerana ætti að upplýsa viðkomandi um það einhverjum árum seinna. Þegar málið er afgreitt og búið að finna á því lausn verði upplýst um það, ef við segjum eftir sex ár eða síðar ef málsástæður krefjast, að sími hans hafi verið hleraður af þessari eða hinni ástæðunni. Mér finnst eðlilegt að það sé gert.

Ég vil ganga enn lengra en frumvarpið gerir ráð fyrir því að mjög gildar ástæður eiga að vera fyrir því að sími — eða kvikmyndun, ljósmyndun, hlustun o.s.frv. — sé hleraður, menn þurfa að geta rökstutt það hvenær sem er. Ég vil að þegar viðkomandi máli er lokið, hvernig sem það fór, jákvætt eða neikvætt, verði viðkomandi upplýstur um það að sími hans hafi verið hleraður fyrir þetta og þetta mörgum árum og að mönnum sé gefinn ákveðin frestur, sex ár eða eitthvað slíkt, til þess að gera það nema aðstæður banni.

Ég tek eindregið undir frumvarpið. Ég vil að menn fái réttargæslumann og ég vil ganga lengra.

[18:42]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir þessar undirtektir við frumvarpið frá þeim tveimur hv. þingmönnum sem hér hafa tekið til máls. Ég þakka fyrir ábendingar þeirra um betrumbætur á efni frumvarpsins. Ég held að fyllilega sé ástæða til að biðja hv. allsherjarnefnd að líta á málið og þær ábendingar sem fram hafa komið. Í lögunum eru ákvæði, sýnist mér, í 36. gr. um réttargæslumenn og þau ákvæði sem við þá eiga. Ég treysti því að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson skoði það — hann þekkir þessa löggjöf betur en ég — í ljósi þess sem hér er lagt til hvort tilvísun þurfi á milli eða setja þurfi sérstakt ákvæði um starf réttargæslumanns í þessu tilviki til að ná fram þeim sjónarmiðum sem hann setti fram.

Ég get að mörgu leyti líka tekið undir þau sjónarmið að það sé eðlilegt og jafnvel réttlætanlegt að þeir sem verða fyrir því að hlerunum sé beitt fái um það upplýsingar að þeim tíma liðnum sem talið er nauðsynlegt. Ég vildi þó fá að heyra sjónarmið þeirra sem beita þessu úrræði, lögreglu, áður en ég geri endanlega upp við mig hvað er skynsamlegt í þeim efnum. Það kann að vera að við ákveðin tilvik sé best að hlerun vitnist ekki yfir höfuð. Ég vil þó ekki loka alveg fyrir þann möguleika að fyrir því kunni að vera rök sem hægt er að fallast á að viðhalda leyndinni þó að ég taki undir það að almennt held ég að það viðhorf sem hv. þm. Pétur H. Blöndal setur fram um það efni sé rétt. En það væri vel þegið ef nefndin mundi vilja líta á þessi atriði í meðförum málsins. Það er meinalaust af minni hálfu að taka innihaldið úr frumvarpinu til athugunar við yfirferð á stjórnarfrumvarpinu um sakamál. Ég mundi ekki leggjast gegn því, virðulegi forseti.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Kosningar til Alþingis og kosningar til sveitarstjórna, 1. umr.

Frv. ÁÞS o.fl., 133. mál (áheyrnarfulltrúi í landskjörstjórn og yfirkjörstjórn). — Þskj. 137.

[18:45]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um kosningar til Alþingis, nr. 24/2000, með síðari breytingum, annars vegar og lögum um kosningar til sveitarstjórna, nr. 5/1998, með síðari breytingum hins vegar. Flutningsmenn ásamt mér að þessu frumvarpi eru hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, Atli Gíslason, Grétar Mar Jónsson og Höskuldur Þórhallsson.

Þetta frumvarp er einfalt í sniðum. Efnisatriði þess eru þau að leggja til að við lögin um kosningar til Alþingis bætist tveir nýir málsliðir. Annars vegar við 12. gr. laganna og hins vegar við 1. mgr. 13. gr. laganna en þessar greinar fjalla um landskjörstjórn annars vegar og yfirkjörstjórnir hins vegar. En í 12. gr. laganna um kosningar til Alþingis segir, með leyfi forseta:

„Alþingi kýs eftir hverjar almennar alþingiskosningar fimm manna landskjörstjórn og jafnmarga til vara. Landskjörstjórn velur sér sjálf oddvita og skiptir að öðru leyti með sér verkum.“

Hér er lagt til að við þessa grein bætist tveir nýir málsliðir, svohljóðandi:

Nú fær framboð sem á fulltrúa á Alþingi ekki kjörinn fulltrúa í landskjörstjórn og skal því þá heimilt að tilnefna áheyrnarfulltrúa til setu í henni. Áheyrnarfulltrúi hefur sama rétt og kjörinn fulltrúi annan en atkvæðisrétt.

Í 2. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir því að það bætist tveir nýir málsliðir við 1. mgr. 13. gr. En í þeim málslið í 13. gr. segir í lögunum, með leyfi forseta:

„Í hverju kjördæmi er yfirkjörstjórn. Skal hún skipuð fimm mönnum og jafnmörgum til vara og eru þeir kosnir af Alþingi á sama hátt og landskjörstjórn. Kýs hún sér sjálf oddvita.“

Hér er lagt til að við þetta bætist eftirfarandi málsliður:

Nú fær framboð sem á fulltrúa á Alþingi ekki kjörinn fulltrúa í yfirkjörstjórn og skal því þá heimilt að tilnefna áheyrnarfulltrúa til setu í henni. Áheyrnarfulltrúi hefur sama rétt og kjörinn fulltrúi annan en atkvæðisrétt.

Í þriðja lagi er í 3. gr. gerð samsvarandi tillaga um breytingu á lögum um kosningar til sveitarstjórna en í 4. mgr. 14. gr. í þeim lögum segir, með leyfi forseta:

„Í hverri kjörstjórn eiga sæti þrír aðalmenn og þrír varamenn sem allir skulu eiga kosningarrétt í sveitarfélaginu. Kjörstjórn kýs sér oddvita og ritara úr sínum hópi.“

Hér er lagt til að tveir nýir málsliðir bætist við, svohljóðandi:

Nú fær framboð sem fulltrúa á í sveitarstjórn ekki kjörinn fulltrúa í yfirkjörstjórn og skal því þá heimilt að tilnefna áheyrnarfulltrúa til setu í kjörstjórninni. Áheyrnarfulltrúi hefur sama rétt og kjörinn fulltrúi annan en atkvæðisrétt.

Efnisatriði þessa frumvarps og tillagnanna um breytingu á lögum um kosningu til Alþingis annars vegar og á sveitarstjórnarlögum hins vegar, eru því skýr. Hér er ég að leggja til ásamt meðflutningsmönnum mínum að framboð sem á fulltrúa annars vegar á Alþingi og hins vegar í sveitarstjórn en fær ekki kjörinn fulltrúa í annars vegar landskjörstjórn og hins vegar yfirkjörstjórn, eigi rétt á því að tilnefna áheyrnarfulltrúa til setu í þessum stjórnum.

Kosningarrétturinn er einn mikilvægasti rétturinn í lýðræðissamfélagi. En lýðræði er ekki tryggt þótt kosningarréttur sé til staðar. Við þekkjum mýmörg dæmi um ríki þar sem aðeins einn flokkur hefur fengið að bjóða fram eða þar sem ríkjandi stjórnvöldum er tryggður sigur í kosningum með kosningasvindli. Kjörstjórnir gegna mikilvægu hlutverki við að tryggja að kosningar fari rétt og eðlilega fram, þær séu leynilegar og úrslit kosninga séu í samræmi við það sem kjósendur hafa raunverulega kosið.

Þetta er mikilvægt að hafa í huga og þó að við höfum ekki átt því að venjast hér á landi að farið væri með kosningaúrslit með þeim hætti sem við þekkjum víða frá úr heiminum þá breytir það engu um það að tilgangur kjörstjórna og markmið þeirra, þ.e. að sjá um að kosningar fari rétt og eðlilega fram, er að sjálfsögðu jafnmikilvægur hér og annars staðar.

Starf kjörstjórna er í raun heldur ekki flokkspólitískt í eðli sínu. Það er fyrst og fremst lýðræðislegs eðlis og það er mikilvægt að tryggja hagsmuni og sjónarmið sem allra flestra innan þeirra. Þess vegna er það mat mitt og okkar flutningsmanna að það hljóti að teljast eðlilegt að allir flokkar og framboðslistar, að minnsta kosti sem þegar eiga fulltrúa á Alþingi og í sveitarstjórnum geti tekið þátt í störfum kjörstjórna.

Nú væri auðvitað hægt að velta því fyrir sér hvort þessi réttur ætti ekki að gilda um hvern þann aðila sem hyggst bjóða fram og það væri alveg hægt að færa rök fyrir því. En hér er ekki talin ástæða til að ganga svo langt heldur fyrst og fremst að tryggja það að þeir sem þegar hafa hlotið kosningu geti tryggt áheyrnarfulltrúa að minnsta kosti til setu í kjörstjórnum.

Ég vek athygli á því í greinargerð með frumvarpinu að eftir alþingiskosningar í vor fóru fram kosningar í landskjörstjórn og yfirkjörstjórnir í hverju kjördæmi hér á hv. Alþingi. Vegna hlutfallskosningareglunnar sem gildir við kosningar af þessu tagi, af því að kjörstjórnirnar eru skipaðar fimm mönnum, gat stjórnarmeirihlutinn tilnefnt fjóra af fimm fulltrúum í öllum kjörstjórnum. Það þýðir að þeir stjórnmálaflokkar sem núna starfa saman í meiri hluta í ríkisstjórn hafa 80% allra kjörstjórnarmanna eða tilnefna 80% allra kjörstjórnarmanna í landinu fyrir alþingiskosningar enda þótt þeir hafi ekki svo mikið fylgi á bak við sig. En þeir hafa um tvo þriðju hluta þingmanna á bak við sig.

Það hlýtur að vera sanngirnissjónarmið og því var hreyft við formenn þingflokka stjórnarflokkanna í vor að semja um jafnari og réttlátari skiptingu sæta í kjörstjórnum. Þannig að stjórnarandstöðuflokkarnir núverandi hefðu að minnsta kosti hlutdeild í kjörstjórnum á við kjörfylgi sitt. En það var ekki talið, eða að minnsta kosti var það ekki niðurstaðan, að það væri vilji til þess að koma til móts við það sjónarmið. Þess vegna m.a. er þetta frumvarp flutt.

Ég held reyndar að það hafi bara verið misskilningur hjá þeim sem stóðu að þeirri ákvörðun að vilja ekki koma til móts við þetta sjónarmið því þetta er ekkert flokkspólitískt starf í sjálfu sér. Það hlýtur að vera allra hagur, allra stjórn-

málaflokka burt séð frá því hvort þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu, það á nú fyrir flestum flokkum að liggja að starfa bæði í stjórn og stjórnarandstöðu, það hlýtur því að vera hagsmunamál að tryggt sé að öll sjónarmið komi fram í kjörstjórninni.

Auðvitað hefði verið hægt að fara þá leið að leggja til að allir flokkar ættu hreinlega fulltrúa í kjörstjórninni. Við flutningsmenn þessa frumvarps veltum því aðeins fyrir okkur hvort við ættum að leggja það til að allir flokkar sem eiga setu á Alþingi eigi alltaf fulltrúa í öllum kjörstjórnum en við töldum, eftir að hafa ráðfært okkur við lögfróða menn að það gæti orðið flókið í framkvæmd og kjörstjórnirnar gætu þar af leiðandi þurft að vera býsna fjölmennar ef tryggja ætti það og hugsanlega misstórar eftir kjördæmum. Þess vegna var það niðurstaðan að leggja hér til, ég vil segja tiltölulega hóflega leið, þ.e. að tryggja að minnsta kosti áheyrnarfulltrúa í kjörstjórnum.

Við teljum að þetta sé góð leið til þess að taka á þeim lýðræðishalla sem við teljum að eigi sér stað í kjörstjórnum í dag og bendum á það í greinargerð að það hefði verið hægt að fara fleiri leiðir, en við þetta er okkar tillaga.

Frú forseti. Það þarf ekki að hafa mikið fleiri orð um þetta frumvarp. Þetta á bæði við um kosningar til Alþingis og um kosningar til sveitarstjórna. Ég tel eðlilegt að það gildi það sama um hvort tveggja. Ég vil líka geta þess að ég legg að sjálfsögðu til að þetta frumvarp gangi til hv. allsherjarnefndar til meðferðar og 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

Ég vil þó vekja athygli á því að lögin um kosningar til sveitarstjórna heyra nú undir samgönguráðuneytið, áður undir félagsmálaráðuneytið, þau fluttust til samgönguráðuneytisins með lögunum um breytta verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. En ég vil hreyfa því hér, sem ég hygg að ég hafi látið koma fram í umræðum, að minnsta kosti í þingnefnd um það frumvarp, að mér finnst og hefur alltaf þótt dálítið sérkennilegt að lögin um kosningar til sveitarstjórna og umsýsla með sveitarstjórnarkosningum heyri undir félagsmálaráðuneytið eins og var, og nú samgönguráðuneytið, en ekki dómsmálaráðuneytið.

Ég sé enga sérstaka ástæðu til þess að framkvæmd kosninga, jafnvel þótt þær séu til sveitarstjórna, heyri undir það ráðuneyti sem fer með sveitarstjórnarmál. Mér finnst miklu eðlilegra að kosningar almennt, hvort sem það eru forsetakosningar, alþingiskosningar eða sveitarstjórnarkosningar, heyri undir eitt og sama ráðuneytið og þess vegna hef ég verið þeirrar skoðunar að lögin um kosningar til sveitarstjórna ættu í raun að færast undir dómsmálaráðuneytið eins og aðrar kosningar og dómsmálaráðuneytið ætti að hafa umsýslu með sveitarstjórnarkosningum eins og öðrum kosningum.

Þar liggur auðvitað fyrir heilmikil þekking á framgangi kosninga og það er væntanlega sama hvort menn eru að kjósa á Alþingi eða í sveitarstjórn. Það gilda öll hin sömu meginsjónarmið, meginreglur og lög. Ég vil því að það komi fram í umræðunni að það er mín skoðun að þessi lög ættu að heyra þar undir.

Rétt í lokin vil ég líka vekja athygli á því að í umræðunni síðasta sólarhringinn hefur sú skoðun komið fram meðal almennings að þegar óvenjulegt ástand skapast í sveitarstjórn eins og gerðist í borgarstjórn Reykjavíkur núna alveg nýverið, þá eru margir sem telja að það ætti að vera heimild eða möguleiki á því að knýja fram nýjar kosningar til sveitarstjórnarinnar. Nú er þetta ekki hægt samkvæmt gildandi lögum en það mætti alveg velta því fyrir sér að með sama hætti og hægt er að knýja fram kosningar til Alþingis með því að rjúfa þing, þá ætti hugsanlega að vera til einhver sérstakur réttur til þess að knýja fram kosningar að nýju í sveitarstjórn. Til dæmis þannig að ef helmingur atkvæðisbærra manna í sveitarfélaginu gerði slíka kröfu þá yrði skylt að boða til slíkra kosninga sem mundu þá væntanlega gilda til loka þess kjörtímabils sem væri yfirstandandi. Þetta er nú meira til gamans sagt hér í tengslum við aðra atburði.

Frú forseti. Ég hef gert grein fyrir helstu sjónarmiðum sem liggja á bak við það frumvarp sem hér er flutt. Það kann að vera að allsherjarnefnd telji eðlilegt að leita álits samgöngunefndar sem fer með lögin um kosningar til sveitarstjórna. Það er þá mat allsherjarnefndarinnar hvort það verður gert. Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til allsherjarnefndar og síðan til 2. umr.

[18:58]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Bæði landskjörstjórn og yfirkjörstjórn gegna ákaflega mikilvægu hlutverki í framkvæmd lýðræðislegra kosninga. Með hliðsjón af auknu gagnsæi og til þess að taka af allan vafa þá er ég alveg sammála þessu frumvarpi. Ég vil meira að segja ganga lengra, ég vil að þau framboð sem ekki eiga fulltrúa á Alþingi geti líka fengið áheyrnarfulltrúa bæði í landskjörstjórn og yfirkjörstjórn. Ég mundi þá leggja til að hv. nefnd sem fær þetta mál til umsagnar breytti þessu þannig að það standi: Framboð sem ekki á kjörinn fulltrúa í landskjörstjórn er heimilt að tilnefna áheyrnarfulltrúa til setu í henni. Sem sagt að það yrðu ekki bara þeir sem eiga sæti á Alþingi.

Svo er ég á móti því að nota þá niðurstöðu sem varð í kosningunum í vor til þess að breyta lögum. Mér finnst að þetta eigi að gilda almennt þannig að allir þeir sem leggja á sig að bjóða fram til þings eða sveitarstjórna eigi rétt á að fylgjast með hvernig kosningarnar eru framkvæmdar.

Svo tek ég undir hugleiðingar hv. fyrsta flutningsmanns um undir hvaða ráðuneyti þetta ætti að heyra. Ég er á því að þetta ætti að heyra undir dómsmálaráðuneytið.

[18:59]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Pétri H. Blöndal fyrir orð hans í umræðuna og þann stuðning sem hann lýsir hér yfir við frumvarpið. Ég tek eftir því að hann vill jafnvel ganga lengra en flutningsmenn og ég gat þess raunar í framsöguræðu minni að við hefðum aðeins rætt hvort við ættum jafnvel að ganga lengra en hér er lagt til. Niðurstaðan varð að hafa þetta með þessum hætti. En mér finnst fullkomlega eðlilegt að þau viðhorf sem koma fram hjá hv. 6. þm. Reykv. n. Pétri H. Blöndal séu tekin til umfjöllunar á vettvangi nefndarinnar sem málið fær.

Mér finnst reyndar sjálfsagt líka að nefndin skoði þær hugleiðingar sem ég var með og hann hefur líka tekið und-

ir, að málefnið, kosningar til sveitarstjórna, flytjist milli ráðuneyta. Það væri einföld lagabreyting, tillaga af hálfu nefndarinnar, ef um það væri samstaða þar. Mér finnst því sjálfsagt að það komist til skila til nefndarinnar og hún fjalli um það líka.

Að öðru leyti þakka ég fyrir þau viðbrögð sem ég hef fengið við frumvarpinu þótt ekki margir hafi tekið til máls þá voru viðbrögðin jákvæð og ég vonast til þess að frumvarpið fái jafngóðar undirtektir í nefndinni þegar hún fjallar um það.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Almenn hegningarlög, 1. umr.

Frv. KolH o.fl., 192. mál (kaup á vændi). — Þskj. 207.

[19:01]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á almennum hegningarlögum, nr. 19/1940, með síðari breytingum. Frumvarpið gerir ráð fyrir að við 206. gr. laganna bætist ný málsgrein sem verði 1. mgr., svo hljóðandi, með leyfi forseta:

„Hver sem lætur af hendi eða heitir greiðslu eða öðrum ávinningi fyrir vændi skal sæta sektum eða fangelsi allt að einu ári.“

Flutningsmenn auk mín eru hv. þingmenn Atli Gíslason, Auður Lilja Erlingsdóttir, Ágúst Ólafur Ágústsson, Ásta R. Jóhannesdóttir, Katrín Júlíusdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Steingrímur J. Sigfússon og Steinunn Valdís Óskarsdóttir.

Þetta er mál sem á sér nokkuð langa sögu í sölum Alþingis. Ég hef mælt fyrir sambærilegu máli áður og það hefur farið svo langt að meira að segja hefur það verið afgreitt frá allsherjarnefnd. Síðast þegar kynferðisbrotakafli almennra hegningarlaga var tekinn til gagngerrar endurskoðunar lagði ég fram breytingartillögu við það mál sem hafði að geyma samhljóða ákvæði. Þá breytingartillögu dagaði uppi og var aldrei borin undir atkvæði þingsins sem mér þótti afar miður því að ég taldi að það hefði verið mjög nálægt því að meiri hluti hefði verið fyrir tillögunni á þeim tíma. Ef ég man rétt var þetta á 133. löggjafarþingi.

Það fór svo í átökum milli sjónarmiða innan allsherjarnefndar að breytingartillagan var ekki borin upp en engu að síður fékk stjórnarandstaðan framgengt ákveðnum baráttumálum sínum í endurskoðun kynferðisbrotakafla en þetta ákvæði varð að bíða. Nú er kominn þessi betri tími sem við biðum eftir og við, þingmenn úr þremur flokkum, getum flutt tillöguna sjálfstæða hér og nú. Það höfum við reyndar gert áður. Fyrir einum fjórum árum fluttu þingkonur úr öllum flokkum öðrum en Sjálfstæðisflokknum samhljóða tillögu. Þar sýndu þingkonur samstöðu og sjónarmið þeirra voru og eru að öllum líkindum enn þau að gera þurfi eitthvað í þessum málum sem eru erfið viðureignar og vandmeðfarin. Æ fleiri tilfelli um vændi virðast vera að skjóta upp kollinum í samfélagi okkar og í auknum mæli virðist vera þar um erlendar stúlkur að ræða. Það er auðvitað vísbending um að angi af mansalinu sem grasserar í öðrum löndum í Evrópu sé farinn að teygja anga sína hingað.

Ýmislegt hefur verið unnið á vettvangi Alþingis og dóms- og kirkjumálaráðuneytis í þessum efnum. Við höfum fengið þrjár gagnmerkar skýrslur um vændi á Íslandi sem ég vil nefna hér. Í fyrsta lagi nefni ég skýrslu frá árinu 2001 sem *Rannsóknir og greining* gerðu fyrir dóms- og kirkjumálaráðuneyti um vændi á Íslandi og félagslegt umhverfi þess. Þar leiða skýrsluhöfundar í ljós með hvaða hætti vændi er stundað á Íslandi og voru það sláandi niðurstöður og sú skýrsla er enn sláandi lesning. Síðan kom önnur skýrsla ári síðar, árið 2002, frá dóms- og kirkjumálaráðuneytinu. Það var skýrsla nefndar sem falið hafði verið að gera tillögur um úrbætur vegna kláms og vændis. Sú nefnd hafði tekið til umfjöllunar þá leið sem hér er mælt fyrir, þ.e. að það sé virkt tæki í baráttunni gegn vændi að gera það refsivert að kaupa vændisþjónustu. Sú nefnd komst hins vegar ekki að niðurstöðu um að leggja þá leið til að svo komnu máli, hún taldi ekki vera nægar sannanir fyrir því að hún hefði reynst vel í Svíþjóð, upprunalandi sínu. Síðan vil ég nefna þriðju skýrsluna sem unnin var af starfshóp á vegum dóms- og kirkjumálaráðuneytis sem kynnti sér mismunandi löggjöf um vændi og fleira á Norðurlöndum og víðar og gaf út skýrslu árið 2006. Í þeim starfshópi átti ég sæti en til hans hafði verið stofnað til að reyna að ná sáttum um þau ólíku sjónarmið sem tekist hefur verið á um í sölum Alþingis.

Enn eina ferðina klofnaði starfshópurinn. Hann klofnaði í afstöðu sinni til þessarar leiðar og náði ekki sameiginlegri niðurstöðu enda kannski ekki við öðru að búast þar sem ljóst var fyrir fram að þau sjónarmið sem einstaklingar fóru með inn í þá nefnd voru mjög skýr og afdráttarlaus. Í sjálfu sér skipti enginn um skoðun frá því að starfshópurinn hóf störf þangað til skýrsla starfshópsins lá fyrir í febrúar 2006.

Hvatt hefur verið til þess af kvennasamtökum á Íslandi að Íslendingar fari að dæmi Svía í þessum efnum og geri kaup á vændi refsiverð. Haustið 2003 sendu 14 kvennasamtök, eða samtök sem tengjast kvennahreyfingum, þingmönnum áskorun um að leiða slíkt bann í lög. Þessi félög voru Bríet, félag ungra femínista, Femínistafélag Íslands, Kvenfélagasamband Íslands, Kvennaathvarfið, Kvennakirkjan, Kvennaráðgjöfin, Kvenréttindafélag Íslands, Neyðarmóttaka vegna nauðgunar, Stígamót, tímaritið Vera, UNIFEM á Íslandi, Félag kvenna í læknastétt á Íslandi, Landssamband framsóknarkvenna og V-dagssamtökin. Í greinargerðinni sem okkur þingmönnum var send með áskoruninni var lögð áhersla á tengsl klámiðnaðarins og vændis og tekið undir það sjónarmið að vændið væri kynbundið ofbeldi sem vinna bæri gegn. Voru þessar hreyfingar allar sammála um að það væri virk leið til varnar í þessum efnum að gera kaup á vændi refsivert á Íslandi.

Dagana 21.–27. mars 2007 gerði Capacent Gallup símakönnun fyrir Ríkisútvarpið um viðhorf fólks til þess að kaup á vændi væru gerð refsiverð. Svarhlutfall var nokkuð gott, um 62%, og spurningin sem lögð var fyrir þátttakendur var eftirfarandi: Ertu hlynnt/hlynntur eða andvíg/andvígur því að kaup á vændi verði gerð refsiverð? Niðurstaðan kom í sjálfu sér nokkuð á óvart. Í ljós kom að samkvæmt

könnuninni voru um 70% þjóðarinnar mjög hlynnt því að kaup á vændi yrðu gerð refsiverð á landi. Sömu sögu er að segja af nágrannaþjóðum okkar því að Finnar hafa innleitt sambærilegt ákvæði og er í lögum í Svíþjóð. Það gengur að vísu ekki eins langt en er sambærileg hugmynd. Einnig kom fram stjórnarfrumvarp í norska þinginu um að þessi leið verði farin í Noregi og þegar ég síðast vissi var það mál í umsagnarferli. Ég veit ekki hversu langt það er komið. Nú geta andmælendur þessarar aðferðar ekki lengur skýlt sér á bak við það að aðferðin sé svo vitlaus sem sjáist best á því að hún hafi hvergi verið innleidd annars staðar en í Svíþjóð, en það eru rök sem heyrst hafa í umræðunni frá þeim sem mótfallnir eru þessari leið.

Segja má að það sé kannski að bera í bakkafullan lækinn að fara djúpt ofan í saumana á því sem að baki tillögunni liggur, svo oft hef ég mælt fyrir henni. Búið er að skrifa gríðarlega mikið á Norðurlöndunum um afleiðingar vændis og mansals. Við höfum fjöldann allan af áskorunum sem Norðurlandaráð hefur samþykkt og beint til ríkisstjórna Norðurlandanna til að reyna að koma böndum á mansal og vændi. Mjög mikil vinna er unnin í Norðurlandaráði í þessum málaflokki þar sem allir þingmenn virðast vera orðnir sammála um að tala þurfi um þessa hluti í sama orðinu, ekki hægt að greina á milli mansals og vændis. Ef við ætlum að reyna að koma í veg fyrir mansal verðum við að reyna að uppræta vændi.

Sömuleiðis er lögð mikil áhersla á að klámiðnaðurinn sé hluti af þessari tilhneigingu og að klám sé í sjálfu sér ekkert annað en ein mynd vændis og þess vegna eigi að tala um þessa hluti í samhengi, hafa þá uppi á borðinu og til skoðunar alla í senn, mansal, klám og vændi. Fyrir því hef ég talað og get vitnað í ályktun nr. 25/2005, þar sem Norðurlandaráð sendi norrænu ráðherranefndinni ályktun sem hvatti til að tekið yrði frumkvæði að rannsókn sem varðaði dvalarleyfi fórnarlamba mansals í móttökulandi. Mjög mikið er búið að vinna á Norðurlöndunum í þeim efnum við að kanna örlög þeirra sem lenda í klónum á þeim glæpamönnum sem stunda mansal. Í Norðurlandaráði er fólk sér meðvitað um að rannsaka þurfi þessi mál til að átta sig á því hvaða aðferðir eru bestar til að ná að uppræta glæpi af þessu tagi. Safna þarf reynslu frá öðrum Evrópuríkjum og gera samanburð á árangri. Tilmæli um það hafa verið send til norrænu ráðherranefndarinnar og eru að öllum líkindum í vinnslu. Sömuleiðis beindi Norðurlandaráð þeim tilmælum til norrænu ráðherranefndarinnar að á óformlegum samráðsvettvangi, baráttu gegn mansali innan norðlægu víddarinnar, yrði hugað að þeim þáttum sem varða miðlun upplýsinga og reynslu. Kanna á hvaða aðferðir hafa reynst best í viðleitninni við að hafa upp á fórnarlömbum mansals og bera kennsl á og meta hvernig tilboð um vernd sem stendur fórnarlömbum til boða hafa reynst, þar með talið möguleikar fórnarlambanna á vernd óháð landamærum.

Ég fagna því að komin skuli vera í gang vinna hjá íslensku ríkisstjórninni við það að búa til aðgerðaáætlun gegn mansali. Hæstv. félagsmálaráðherra og hæstv. dómsmálaráðherra tilkynntu um það í lok 16 daga átaks gegn kynbundnu ofbeldi nú í haust, að farið yrði út í gerð aðgerðaáætlunar gegn mansali sem er sannarlega tímabært. Ég hef kallað eftir því nokkuð lengi, allt frá því að talað var um að samningurinn væri undirritaður árið 2000. Síðan erum við búin að fá Evrópuráðssamning sem stendur til að fullgilda og ég tel að stigið hafi verið ákveðið skref þegar ráðherrarnir gáfu yfirlýsingu um að aðgerðaáætlun af þessu tagi yrði unnin. Þar með tel ég að hæstv. dómsmálaráðherra sem var viðstaddur þessa umræðu — og ég þakka honum fyrir að hann skuli vera viðstaddur hér og vona að hann taki til máls um þetta — hafi skipt um skoðun varðandi aðgerðaáætlunina gagnvart mansali. Hann hafði áður lýst sig andvígan því í umræðum í fyrirspurnatíma á Alþingi að setja slíka aðgerðaáætlun. Hann taldi það tímaeyðslu að vera alltaf að búa til einhverjar áætlanir og taldi að hann léti verkin tala með öðrum hætti, t.d. með tilraunum til að loka landamærum og öðrum aðferðum. Ríkisstjórnin hefur ákveðið að gera aðgerðaáætlun og ég fagna því og tel að hún sé nauðsynlegur liður í því að við náum að koma einhverjum böndum á þetta ástand, sem ég vil kalla svo.

Í mínum huga er vændi hluti af kynbundnu ofbeldi. Ég tel að við verðum að horfast í augu við það. Það er enginn sem velur sér vændi að atvinnu. Þegar grannt er skoðað og farið er undir yfirborðið þá sýna allar rannsóknir fram á að ef konum, eða þeim sem leiðast út í vændi, hefði staðið til boða annað starf, hefðu þær ekki valið vændi. Þarna er vitnað til fjölda rannsókna sem sýna fram á það, t.d. í norrænum ritum sem dreift hefur verið til þingmanna. Í mínu huga velur enginn sér af fúsum og frjálsum vilja vændi sem atvinnugrein. Það er ekki þannig að ungt fólk hafi lista af einhverjum stöðuheitum, læknir, lögfræðingur, vændiskona, og velji vændi. Það er bara ekki þannig. Vændi er ógeðfellt mannréttindabrot. Í því er falin mjög niðurlægjandi hegðun. Það er ævinlega sá sem hefur peninginn sem hefur í raun og veru valið og valdið en ekki sá eða sú sem leiðist út í vændi. Ég tel það vera skyldu okkar, löggjafans á Íslandi, að gera allt sem við getum til að koma í veg fyrir að niðurlæging þeirra sem leiðast út í vændi haldi áfram. Ég tel að þetta frumvarp sé liður í því og legg til við hv. Alþingi að málinu verði vísað til allsherjarnefndar og til 2. umr.

[19:16]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þessi umræða fari fram og vil koma því að að varðandi aðgerðaráætlun gegn mansali leit ég á það sem forgangsverkefni hjá dóms- og kirkjumálaráðuneytinu að stuðla að þeim lagabreytingum og staðfestingu á þeim alþjóðasamningum sem hafa verið kynntir á Alþingi og lagafrumvarp um breytingar hefur verið kynnt.

Þegar þeim markmiðum var náð að félagsmálaráðuneytið kom að málinu fluttist forræðið yfir til þess ráðuneytis og hafist var handa við aðgerðaráætlanir. Þetta taldi ég alltaf hina réttu málsmeðferð og ég fagna því að niðurstaðan er sú og að hv. þingmaður er sáttur við hana. Ég taldi að það væri tímasóun fyrir dómsmálaráðuneytið að velta fyrir sér aðgerðaráætlunum á meðan ekki væri búið að koma lagaumgjörðinni í það horf sem við erum að vinna við núna í þinginu.

Varðandi það mál sem hv. þingmaður flytur nú enn og aftur, þá náði það ekki fram að ganga á þinginu þegar fjallað var um breytingar á kaflanum um kynferðisbrot í al-

mennum hegningarlögum. Málið er komið hér aftur og mun náttúrlega fá þá meðferð sem þingið ákveður.

Það er rétt hjá hv. þingmanni að í Finnlandi var ákveðið afbrigði af þessari tillögu samþykkt og í Noregi eru menn að fjalla um þetta. Einnig er verið að fjalla um málið í Bretlandi og hinn 21. janúar síðastliðinn birtist á vefsíðu BBC frásögn af því hvernig sú fréttastofa lítur á framvindu mála í Svíþjóð eftir að þessi lög tóku gildi þar árið 1999. Þar segir að samkvæmt opinberum heimildum sænskum sé talið að vændiskonum þar hafi fækkað úr 2.500 í 1.500. Síðan hefur fréttastofan eftir mannfræðingnum Petru Östergren, sem hefur kannað þessi mál í tíu ár í Svíþjóð, að það viti enginn í raun og veru hvaða áhrif þetta hafi haft og það viti enginn hvort vændiskonum hafi fækkað í Svíþjóð. Samkvæmt rannsóknum hennar er svo komið fyrir vændiskonum að þeim þykir þær sæta lakari kjörum að því er þetta varðar en áður því að nú verði þær að starfa með leynd sem sé hættulegra fyrir þær. Kasja Wahlberg, sem er rannsóknarlögreglumaður á sviði mansalsmála í Svíþjóð, segir að tölur sýni að fjöldi þeirra kvenna sem koma til Svíþjóðar vegna mansals hafi meira en tvöfaldast. Síðan er því lýst hvernig lögreglan standi að þessu. Komið er fyrir myndavélum og myndir teknar af karlmönnum sem eru á slóðum þessara kvenna og eftir að þeir hafa verið myndaðir er þeim sent bréf og þeim skipað að borga. Í Malmö þurfa menn að borga 35 þús. sænskar krónur í sekt fyrir þetta og hafi þeir gert eitthvað meira glæpsamlegt getur það einnig leitt til fangelsisvistar. Sagt er að um 500 hafi karlmenn hafi verið sektaðir eða sakaðir um að hafa brotið þessi lög.

Síðan hefur BBC einnig eftir fyrrverandi vændiskonu í Svíþjóð, Isabellu Lund, sem hafi komið fram opinberlega og tekið upp baráttu gegn þessum lögum, að hún telji að lögin hafi stórskaðað vændiskonur, þau hafi leitt til þess að þær búi við mun verri aðstæður og að komið sé fram við þær af miklu meira harðræði af þeim sem haldi þessari starfsemi úti og að mansal blómstri meira en nokkru sinni fyrr í Svíþjóð. Þetta segir BBC um árangurinn af þessari löggjöf.

Þessi frétt birtist á vefsíðu BBC og má skoða hana þar. Þeir birta þetta þegar þeir fjalla um það að menn séu að velta því fyrir sér í Bretlandi að fara inn á þessar brautir. Og eins og skynja má af þessu er fréttamaðurinn, sem heitir Thomas Buch-Andersen og er í Malmö, greinilega ekki þeirrar skoðunar að þarna sé verið að gera eitthvað sem dragi úr þessari starfsemi heldur færi hana neðan jarðar og skapi aukna erfiðleika og hættu.

Ég hef margsinnis sagt í umræðum hér þegar við erum að fjalla um þessi mál að við þurfum að sníða okkar löggjöf að aðstæðum okkar. Við glímum ekki við mansalsmál á þann veg sem hér er lýst og Svíar glíma við eða Finnar eða Norðmenn. Við þurfum að taka á þessum málum með okkar umgjörð í huga og haga löggjöfinni í samræmi við það. Ég treysti því að Alþingi fjalli um þetta frumvarp eins og það hefur áður gert og komist að sinni niðurstöðu.

[19:22]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að segja okkur frá þessari frétt BBC sem ég hafði reyndar heyrt sagt frá í fjölmiðlum hér á landi. Það er athyglisvert við þá frétt að þeir sem vitnað er til, þrír einstaklingar, segja allir aðra sögu en stjórnvöld í Svíþjóð. Stjórnvöld þar gefa út opinberar tölur og segja að vændiskonum í Svíþjóð hafi fækkað úr 2.500 í 1.500, eftir því sem segir í fréttinni, á því tímabili sem löggjöfin hefur verið við lýði.

Skoðanakannanir í Svíþjóð sýna að það er mjög mikill stuðningur meðal almennings við löggjöfina. Ég held að ég muni það rétt að um 80% þjóðarinnar svari í þessum könnunum að þau styðji löggjöfina og telji hana vera af hinu góða. En svo koma einstaklingar eins og nefnd Petra Östergren og verkefni hennar, sem hæstv. ráðherra nefnir að hafi verið sagt frá í þessari frétt. Við sem höfum unnið í þessum málaflokki hér munum þegar Petra Östergren kom til Íslands fyrir tilstuðlan ungra sjálfstæðismanna og flutti erindi um mannfræðiverkefni sitt í Norræna húsinu. Það kom auðvitað í ljós þegar vísindamenn fóru að skoða það verkefni að það var í sjálfu sér ekki rannsókn heldur viðtöl við tíu vændiskonur eða einhvern ákveðinn fjölda vændiskvenna og var svona ákveðin skoðun á ástandi sem þó gat ekki talist rannsókn út frá félagsfræðivísindunum.

Petra Östergren hefur starfað fyrir vændiskonur í Svíþjóð og reynt að gæta réttinda þeirra og hefur eflaust unnið gott og þarft verk í þeim efnum. En það er langsótt að vitna til verkefnis hennar aftur og aftur, það er líka orðið nokkuð gamalt og komið til ára sinna en þeir sem eru andsnúnir þeirri hugmynd að gera kaup á vændi refsivert nota verkefni Petru Östergren gjarnan og vitna til þess.

Lögreglumaðurinn sem hæstv. ráðherra vitnaði til og sagt er frá í fréttinni segir að vændi hafi meira en tvöfaldast í Svíþjóð á tímabilinu. Hann hefur heldur ekki neina rannsókn að baki sinni fullyrðingu og orð hans stangast á við orð lögreglumannsins sem við fengum hingað í heimsókn frá Gautaborg og ég man ekki nákvæmlega nafnið á núna, en sagt er frá í skýrslu starfshópsins sem ég nefndi áðan.

Sú kenning eða fullyrðingar að vændi færist neðan jarðar verði það gert refsivert og harðræði sem vændiskonur þurfa að búa við aukist og mansal aukist, eru alveg þess virði að skoða þær. Nokkrar rannsóknir sem ég hef séð hafa leitt í ljós að ef vændi er gert löglegt þá sé búin til sæmilega snyrtileg ímynd á vændishúsin og þar þrífst ákveðin tegund vændis sem er leyfisskyld en svo virðast rannsóknir leiða í ljós að bak við þessa huggulegu framhlið þrífist sömuleiðis afskaplega ógeðfelldur, ofbeldisfullur og viðbjóðslegur heimur þar sem vændiskonur og þeir sem leiðast út í vændi búa við verulegt harðræði. Það er heldur ekki lausn að setja upp huggulega framhlið, búa til eitthvert ímyndað regluverk og halda að þar með séu einhver mál leyst. Þetta segi ég til að fólk átti sig á því að vandamálið sem við er að etja er verulega flókið til úrlausnar og það er engin einföld lausn á því. En í mínum huga og okkar sem flytjum þetta mál og höfum barist fyrir því að þessi aðferð verði innleidd í íslenskan rétt, er það algjörlega ljóst að af þeim aðferðum sem við höfum kannað sýnir þessi mestan árangur. Þessi aðferð er að okkar mati til þess fallin að auka reisn fólks og virðingu fólks fyrir öðrum.

Ég hvet þess vegna hv. allsherjarnefnd Alþingis til að skoða málið niður í kjölinn. Nú eru komnir nýir einstaklingar í þá nefnd sem ekki voru í henni þegar við skoðuðum

málið síðast og ég treysti því að það fái opna umræðu í nefndinni og vandaða umfjöllun. Og ég hlakka til þess, hæstv. forseti, þegar málið kemur til 2. umr. og þingmenn í þessum sal fá að taka afstöðu til þess.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., 1. umr.

Stjfrv., 338. mál (tegundir atvinnuleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 573.

[19:27]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga og lögum um frjálsan atvinnubúseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins, með síðari breytingum.

Frumvarp þetta tekur m.a. mið af þeim breytingum sem orðið hafa á innlendum vinnumarkaði í kjölfar stækkunar Evrópska efnahagssvæðisins á árinu 2004 þegar tíu ríki gerðust aðilar að samningnum um Evrópska efnahagssvæðið. Ríkisborgarar þessara ríkja hafa notið ákveðins forgangs í laus störf hér á landi síðan við stækkun svæðisins en þeim var veitt heimild til frjálsrar atvinnuleitar í maí 2006. Njóta þeir því þeirra réttinda að ráða sig til starfa á innlendum vinnumarkaði með sama forgangsrétti og íslenskir ríkisborgarar enda þótt vinnuveitendum beri að tilkynna ráðningu þeirra til Vinnumálastofnunar.

Fjölmargir ríkisborgarar nýju aðildarríkjanna hafa nýtt sér þessar heimildir og komið hingað til starfa enda hefur eftirspurn eftir vinnuafli verið mikil. Til marks um það hversu hröð þróunin hefur verið bendi ég á að frá árinu 2005 og fram til síðustu áramóta hafa rúmlega 16 þúsund einstaklingar frá þessum aðildarríkjum komið hingað til starfa. Flestir þessara launamanna voru ráðnir í ósérhæfð störf hér á landi. Reynslan hefur því sýnt að nokkur hreyfanleiki er meðal ríkisborgara þessara aðildarríkja hingað til lands. Við höfum verið þeirrar gæfu aðnjótandi að hafa að öllu jöfnu haft hátt atvinnustig á innlendum vinnumarkaði og þannig viljum við hafa það áfram. Til að stuðla að því markmiði hefur m.a. verið lögð áhersla á framkvæmd laga um atvinnuréttindi útlendinga, að jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar eftir starfsfólki á innlendum vinnumarkaði sé viðhaldið.

Í ljósi breyttra aðstæðna á vinnumarkaði hefur því þótt enn frekari ástæða til að líta til þeirra langtímaáhrifa sem útgáfa atvinnuleyfa vegna tímabundins skorts á vinnuafli getur haft á framangreint jafnvægi á vinnumarkaði. Á sama tíma þarf jafnframt að horfa til áhrifa hnattvæðingarinnar þar sem heimurinn verður sífellt minni og innlend sem erlend fyrirtæki teygja anga sína yfir landamæri og jafnvel yfir til fjarlægra heimshorna. Samkeppni atvinnulífsins um hæft starfsfólk verður sífellt harðari og sá mannauður sem fyrirtækin telja sig þurfa oft og tíðum ekki auðfenginn. Þarf því að leita fanga víða og þá ekki síður til ríkja sem standa utan við Evrópska efnahagssvæðið. Í þeim tilgangi að samræma þessi markmið er talið nauðsynlegt að löggjöfin um atvinnuréttindi útlendinga sé gerð skýrari en verið hefur. Er því lagt til með frumvarpi þessu að teknar verði upp fleiri tegundir tímabundinna atvinnuleyfa en samkvæmt gildandi lögum er einungis um að ræða eina almenna tegund atvinnuleyfa sem flestum sem fá leyfi er veitt án tillits til þess hvaða ástæður liggja að baki ráðningu viðkomandi útlendinga hingað til lands. Er þar með stuðlað að því að ljóst sé á hvaða grundvelli atvinnuleyfi eru veitt hér á landi og hvaða skilyrði þarf að uppfylla hverju sinni. Verður slíkt að teljast til samræmis við auknar kröfur um málefnalega, faglega og gagnsæja stjórnsýslu. Síðast en ekki síst er lagt til að skýrar komi fram hvaða tegundir atvinnuleyfa geta orðið grundvöllur ótímabundinna atvinnuleyfa.

Auk þessara nýju tegunda tímabundinna atvinnuleyfa er jafnframt miðað við að tímabundin atvinnuleyfi til sérhæfðra starfsmanna er koma tímabundið hingað til lands á grundvelli þjónustusamninga við erlend fyrirtæki verði áfram í lögum um atvinnuréttindi útlendinga.

Það hefur verið talið mjög brýnt að komið sé til móts við þarfir íslensks atvinnulífs eftir starfsfólki í störf sem krefjast sérfræðiþekkingar sem ekki er fáanleg eða a.m.k. ekki auðfengin meðal þeirra sem þegar hafa aðgengi að innlendum vinnumarkaði. Er frumvarpi þessu m.a. ætlað að mæta þessum kröfum en lagt er til að ein af þeim tegundum atvinnuleyfa sem teknar verði upp verði sérstök tímabundin atvinnuleyfi vegna starfa sem krefjast sérfræðiþekkingar. Þessi krafa er ekki einstök fyrir íslenskan vinnumarkað heldur virðist hið sama eiga við í nágrannaríkjum okkar. Málið snýst því fyrst og fremst um samkeppni um hæfasta fólkið hvaðan sem það kemur úr heiminum. Er því nauðsynlegt að styðja við íslenskt atvinnulíf að þessu leyti svo að fyrirtækin geti m.a. staðist betur samkeppni að utan sem hlýtur að teljast þýðingarmikið svo að tryggja megi áframhaldandi velgengni í íslensku atvinnulífi.

Skilyrði fyrir veitingu tímabundinna atvinnuleyfa vegna starfa sem krefjast sérfræðiþekkingar er að sérfræðiþekking viðkomandi útlendings sé hlutaðeigandi fyrirtæki nauðsynleg. Miðað er við að Vinnumálastofnun verði heimilt að hraða afgreiðslu slíkra umsókna og jafnframt að stofnuninni verði m.a. heimilt að víkja frá vinnumarkaðssjónarmiðum þegar um er að ræða störf sem krefjast háskólamenntunar. Þá er gert ráð fyrir að stofnuninni verði jafnframt heimilt að víkja frá vinnumarkaðssjónarmiði í öðrum tilvikum þegar um er að ræða þess konar sérfræðistörf að það sé fyrirsjáanlega árangurslaust að leita eftir starfsfólki á sameiginlegum vinnumarkaði Evrópska efnahagssvæðisins að mati stofnunarinnar enda um mjög sérhæfða þekkingu að ræða. Tímabundið atvinnuleyfi vegna starfa sem krefjast sérfræðiþekkingar geta orðið grundvöllur óbundinna atvinnuleyfa.

Líkt og fram kom í upphafi ræðu minnar hefur mikill fjöldi ríkisborgara ríkja innan Evrópska efnahagssvæðisins ráðið sig til starfa hér á landi á undanförnum missirum en í flestum tilfellum hefur verið um að ræða störf sem ekki krefjast sérstakrar sérfræðiþekkingar. Hefur því veiting atvinnuleyfa á grundvelli laganna um atvinnuréttindi útlendinga að sama skapi dregist saman enda eiga framangreindir

ríkisborgarar forgang í laus störf hér á landi fram yfir ríkisborgara utan svæðisins. Í ljósi þessa og hugsanlegra langtímaáhrifa um veitingu atvinnuleyfa á jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar starfsfólks þykir mikilvægt að veiting tímabundinna atvinnuleyfa vegna tímabundins skorts á starfsfólki sem þegar hefur aðgengi að innlendum vinnumarkaði verði betur afmörkuð við tímabundnar sveiflur í atvinnulífinu en áður. Þannig er áfram gert ráð fyrir að það kunni að koma upp tilvik þar sem atvinnurekandi þurfi að ráða til sín ríkisborgara utan Evrópska efnahagssvæðisins og mæta þannig tímabundnum sveiflum í íslensku atvinnulífi. Hins vegar er miðað við að um sé að ræða undantekningartilvik þar sem atvinnurekendum ber að leita fyrst eftir starfsfólki sem þegar hefur aðgengi að innlendum vinnumarkaði hvort sem er hér á landi eða innan Evrópska efnahagssvæðisins áður en leitað er lengra eftir starfsfólki. Jafnframt er miðað við að eingöngu sé um að ræða tímabundnar sveiflur sem ekki er ætlað að vara lengur en tvö ár. Gert er ráð fyrir að hið sama geti átt við um afmarkaðar og tímabundnar verkframkvæmdir sem kalla á frekari mannaflaþörf og er þá heimilt að endurnýja atvinnuleyfi vegna starfa við hlutaðeigandi framkvæmd þar til henni lýkur. Að öðru leyti er gert ráð fyrir að sambærileg skilyrði liggi fyrir veitingu slíkra leyfa og er að finna í 7. gr. gildandi laga um atvinnuréttindi útlendinga.

Hæstv. forseti. Það hefur færst í vöxt að íslensk íþróttafélög óski eftir því að erlendir þjálfarar og leikmenn fái að starfa undir merkjum viðkomandi félaga. Eru því lögð til þau nýmæli að fjallað verði um skilyrði fyrir veitingu atvinnuleyfa vegna starfa íþróttafólks hjá íþróttafélögum innan Íþróttaólympíusambands Íslands í sérstöku ákvæði. Markmiðið með þessu ákvæði er að lögfesta þá framkvæmd sem verið hefur á veitingu atvinnuleyfa vegna starfa íþróttafólks innan íþróttafélaga þannig að því verði jafnframt óheimilt að gegna öðrum störfum á innlendum vinnumarkaði samhliða starfi sínu hjá viðkomandi íþróttafélagi. Ástæðan er sú að önnur sjónarmið liggja að baki veitingu atvinnuleyfa hjá íþróttafélögum heldur en gilda um veitingu atvinnuleyfa vegna almennra starfa á innlendum vinnumarkaði. Hefur í því sambandi einkum verið litið svo á að það geti eflt íslensk íþróttafélög að fá hingað til lands erlent íþróttafólk sem þykir skara fram úr á sínu sviði og getur þannig reynst hvatning fyrir ungt fólk innan íþróttahreyfingarinnar. Er því gert ráð fyrir að ekki þurfi að huga sérstaklega að vinnumarkaðssjónarmiðum við veitingu slíkra atvinnuleyfa eins og gildir um veitingu atvinnuleyfa vegna starfa á vinnumarkaði.

Í frumvarpinu eru enn fremur lagðar til breytingar á veitingu atvinnuleyfa vegna erlendra ríkisborgara sem stunda nám hérlendis. Markmið þeirra breytinga er að undirstrika að komi erlendur ríkisborgari hingað til lands í því skyni að stunda nám við íslenska skóla er litið á nám hans hérlendis sem megintilgang dvalar hans hér á landi en ekki þátttaka á vinnumarkaði. Í slíkum tilvikum er því almennt ekki gert ráð fyrir að viðkomandi starfi hér á landi með náminu nema starfið sé hluti af náminu þegar um starfstengt nám er að ræða. Er þá gert ráð fyrir að heimilt verði að gefa út sérstök tímabundin atvinnuleyfi vegna tiltekinna starfa sem eru hluti af náminu. Hins vegar er miðað við að heimilt verði að veita atvinnuleyfi vegna starfs sem krefst sérfræðiþekkingar þegar útlendingur hefur lokið námi sínu hér á landi og sækir um starf sem tengist menntun sinni.

Virðulegi forseti. Það er ekkert launungarmál að nokkuð algengt er að ættingjar og vinir erlendra ríkisborgara sem hér dvelja og starfa óski eftir því að koma hingað til dvalar og starfa. Það hefur hins vegar verið litið svo á að persónulegir hagir fólks, svo sem fjölskyldu- eða vinatengsl við fólk sem þegar býr hér á landi, verði almennt ekki taldir til málefnalegra sjónarmiða sem réttlæti að atvinnurekandi geti haft sérstakan hag af því að ráða útlendinga til starfa. Með frumvarpi þessu er því jafnframt undirstrikað að það fellur í hlut Útlendingastofnunar að meta hvort persónulegir hagir útlendinga réttlæta dvöl hér á landi á grundvelli heimilda í lögum um útlendinga óháð aðstæðum á vinnumarkaði. Engu að síður hefur það þótt mikilvægt að þeim útlendingum sem hafa fengið heimildir til að dvelja hér á landi á grundvelli persónulegra aðstæðna verði jafnframt gert kleift að starfa hér bjóðist þeim störf. Í ljósi þess er gert ráð fyrir að heimilt verði að veita tímabundin atvinnuleyfi vegna starfa erlendra ríkisborgara hér á landi þegar Útlendingastofnun hefur metið það svo að vegna sérstakra aðstæðna, sem tengjast aðstæðum viðkomandi útlendings, skuli honum veitt dvalarleyfi á grundvelli sérstakra heimilda í lögum um útlendinga. Þegar um slík tilvik er að ræða er miðað við að Vinnumálastofnun geti veitt atvinnuleyfi á þeim forsendum án þess að líta til hefðbundinna vinnumarkaðssjónarmiða eða sérstakra hagsmuna atvinnurekenda af því að ráða hlutaðeigandi útlendinga til starfa.

Þá er í frumvarpinu gert ráð fyrir að unnt verði að veita atvinnuleyfi fyrir nánustu aðstandendur erlendra ríkisborgara sem starfa hér á landi á grundvelli nánar tiltekinna atvinnuleyfa án tillits til þess hversu lengi þeir hafa starfað hérlendis sem er nýmæli. Þannig er gert ráð fyrir að nánustu aðstandendur erlendra ríkisborgara með tímabundin atvinnuleyfi, sem geta verið grundvöllur óbundinna atvinnuleyfa, geti einnig fengið tímabundið atvinnuleyfi á þeim grundvelli að uppfylltum skilyrðum laganna að öðru leyti. Ég tel jafnframt mjög mikilvægt að börnum erlendra ríkisborgara verði auðveldað að laga sig að íslensku samfélagi en einkum kann það að vera þýðingarmikið að þau geti fylgt jafnöldrum sínum bæði í leik og starfi. Er því lagt til í frumvarpi þessu að börnum undir 18 ára aldri sem hafa gild dvalarleyfi fyrir aðstandendur á grundvelli laga um útlendinga geti starfað hér án sérstakra atvinnuleyfa fram til 18 ára aldurs. Enn fremur er gert ráð fyrir að heimilt verði að veita börnum sem hafa fengið búsetuleyfi hérlendis fyrir 18 ára aldur óbundið atvinnuleyfi þegar þau verða 18 ára.

Af öðrum atriðum frumvarpsins má nefna að lagt er til að á grundvelli samnings sem íslensk stjórnvöld gera við önnur ríki verði heimilt að veita sérstök atvinnuleyfi fyrir ungt fólk á aldrinum 18–26 ára í þeim tilgangi að kynna sér landið og menningu þess. Enn fremur eru lagðar til ákveðnar breytingar með það að markmiði að auðvelda mökum og börnum erlendra sendimanna sem hér dvelja á grundvelli þjóðréttarsamninga að stunda störf á innlendum vinnumarkaði. Þá er í frumvarpinu sérstaklega kveðið á um eftirlitshlutverk Vinnumálastofnunar og lögreglu auk þess sem

lögreglu eru veittar skýrar heimildir til vinnustaðaeftirlits í því skyni að stuðla að virkara eftirliti með að útlendingar starfi hér löglega. Þannig er lagt til að atvinnurekendum verði gert skylt að veita lögreglu aðgang að vinnustöðum sínum. Enn fremur eru lögð til sambærileg ákvæði og er að finna í lögum um útlendinga um að útlendingum sé skylt að hafa ávallt skilríki um atvinnuleyfi með sér og sýna þau krefjist lögregla þess.

Auk þess sem að framan er rakið felur frumvarpið í sér breytingar á lögum um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins með síðari breytingum en sú breyting byggist á efni 23. gr. tilskipunar nr. 38/2004, um rétt ríkisborgara ríkja Evrópusambandsins og fjölskyldna þeirra til frjálsrar farar og dvalar innan svæðisins, sem felld hefur verið undir samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. Gert er ráð fyrir að meginefni tilskipunarinnar verði innleitt í íslenskan rétt með frumvarpi hæstv. dómsmálaráðherra til laga um breyting á lögum um útlendinga sem var hér til umræðu fyrr í dag.

Tilskipunin felur jafnframt í sér breytingar á reglugerð nr. 1612/68, um frelsi launþega til flutnings innan Evrópska efnahagssvæðisins, sem innleidd var í íslenskan rétt með lögum um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins, en ákvæði 23. gr. tilskipunarinnar kemur í stað 10. og 11. gr. þeirrar reglugerðar. Ákvæði þessi fjalla um rétt aðstandenda ríkisborgara ríkja innan Evrópska efnahagssvæðisins til að starfa hér á landi óháð þjóðerni þeirra. Ákvæði 23. gr. tilskipunarinnar felur ekki í sér efnisbreytingu að þessu leyti en nauðsynlegt þykir að breyta ákvæðum laganna til samræmis við það sem mælt er fyrir um í tilskipuninni.

Virðulegi forseti. Eins og fram hefur komið er markmið frumvarpsins að gera löggjöfina um atvinnuréttindi útlendinga skýrari og gagnsærri, framkvæmdina skilvirkari sem og að tryggja virkara eftirlit með framkvæmd laganna. Frumvarpið var m.a. samið í samráði við samtök aðila vinnumarkaðarins á almennum vinnumarkaði þar sem vógust á þau sjónarmið um nauðsyn þess að viðhalda jafnvægi á framboði í eftirspurn á vinnumarkaði og mikilvægi þess að komið verði til móts við kröfur atvinnulífsins um starfsfólk og þá ekki síst sérhæft starfsfólk. Þótti liggja fyrir að laga þyrfti löggjöfina að breyttum aðstæðum á vinnumarkaði og því er frumvarp þetta lagt fram á Alþingi.

Enn fremur vil ég undirstrika það hér að mikilvægt er að fjallað verði um efni þessa frumvarps samhliða frumvarpi hæstv. dómsmálaráðherra til laga um breytingu á lögum um útlendinga sem mælt var fyrir í dag. Kann því að vera þýðingarmikið að hv. félags- og tryggingamálanefnd og allsherjarnefnd hafi náið samráð sín á milli þegar frumvörpin verða tekin til umfjöllunar.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[19:42]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég fagna þessu frumvarpi almennt séð og tel það vera framfaraspor, að það leiði til aukins skýrleika í þessum málum og opni fyrir leiðir fyrir störf útlendinga hér sem áður voru lokaðar. Ég nefni þar til að mynda fræðimenn frá Bandaríkjunum sem kenna við háskóla hér en eru utan Schengen-svæðisins. Þeim er nú gert auðveldara að koma hingað til að vinna.

Ég ætla ekki sérstaklega að fara efnislega í frumvarpið en vil þó nefna þrjú atriði sem mér þykir miður að frumvarpið taki ekki á og ég hefði viljað hafa inni. Ég vil í því sambandi geta þess að á 130. löggjafarþingi, 2003–2004, flutti ég sem varaþingmaður ásamt öðrum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga.

Í fyrsta lagi lögðum við til að tímabundið atvinnuleyfi yrði veitt útlendingi til að ráða sig hér til starfa í tiltekinni starfsgrein en að leyfið yrði ekki bundið við atvinnurekanda.

Í öðru lagi gerðum við ráð fyrir heimildarákvæði í lögunum um að útlendingi væri heimilt, kæmi til uppsagnar, starfsloka eða annarra atvika þess sem hefði atvinnuleyfið — og þá á ég við útlending utan Schengen-svæðisins auðvitað, að leita að nýju starfi innan lands án þess að hann þyrfti að fara úr landi í millitíðinni.

Í þriðja lagi lögðum við til að heimilt væri að veita undanþágu að því er varðar dvalarleyfi og það speglaðist bæði inn í lög um atvinnuréttindi útlendinga og um útlendinga. Ef útlendingur sætti hér ofbeldi innan sambúðar eða samvistar eða hjúskapar væri gert ráð fyrir að unnt væri að koma til móts við hann með því að veita honum bæði dvalarleyfi og atvinnuleyfi. Ef maki með erlent ríkisfang sem giftist Íslendingi sætir ofbeldi í hjónabandinu má veita undanþágur frá reglum um dvalarleyfi, viðkomandi þyrfti ekki að fara út landi.

Rökin fyrir þessu þrennu vil ég nefna að það felur í sér einhvers konar vistarband í anda átthagafjötra fyrri alda að binda atvinnuleyfi við atvinnurekanda, það samrýmist að mínu mati ekki mannréttindahugsun nútímans. Í krafti atvinnuleyfis sem skráð er á atvinnurekanda er atvinnurekandanum veitt staða húsbónda gagnvart hjúi og komi til starfsloka útlendings með tímabundið atvinnuleyfi vofir brottvísun úr landi yfir honum eins og mara, samþykki atvinnurekandi ekki starfslok. Reynsla stéttarfélaga er að útlendingar í þeirri stöðu neyðist oftar en ekki til að sætta sig við alvarleg brot á kjarasamningi og ráðningarsamningi, bæði hvað varðar laun og önnur starfskjör. Þeir leita líka sjaldnar til stéttarfélaga eftir aðstoð við það.

Ég vil taka fram að þessi tillaga var studd bæði af Samtökum atvinnulífsins og ASÍ, þ.e. að binda ekki atvinnuleyfið við atvinnurekandann heldur að gefa það út á útlending í tiltekinni starfsgrein eða með öðrum hætti. Ég sit nú reyndar ekki í félagsmálanefnd en sit í allsherjarnefnd þar sem þessi mál koma samhliða upp eins og hæstv. ráðherra gat um. Ég beini því til félagsmálanefndar að huga að þessu atriði.

Annað vildi ég nefna að samkvæmt frumvarpinu gæti útlendingur með tímabundið atvinnuleyfi ráðið sig til starfa hjá öðrum atvinnurekanda en þyrfti ekki að fara úr landi ef því tímabili er ekki lokið.

Að því er varðar þriðja þáttinn þá er það kunnara en frá þurfi að segja að útlendar konur sæta gjarnan heimilisofbeldi og ofbeldis innan veggja heimilisins fremur en ís-

lenskar konur. Ég vil geta þess — og þetta eru ekki alveg nýjar tölur sem ég nefni, mig minnir að þær séu frá árinu 2002 eða 2003 — að 14% kvenna sem leituðu til Samtaka um kvennaathvarf og Stígamóta voru konur af erlendu bergi brotnar meðan þær voru aðeins 3,75% af konum búsettum á Íslandi.

Það má leiða getum að því að fleiri konur af erlendum uppruna hafi haft þörf fyrir aðstoð en ekki leitað hennar vegna vanþekkingar sinnar á réttarstöðu sinni og fleiru. Tryggja þarf þessum konum sjálfsagða undanþágu frá lögum með beinu ákvæði eða beinu undanþáguákvæði og þær breytingar er að finna í frumvarpinu sem ég nefndi. Ég mælist til þess að hv. félagsmálanefnd taki þær til skoðunar. Ég ítreka að þær er að finna á þingskjali 1069, mál 720 á 130. löggjafarþingi.

Ég vænti þess að nefndin taki þetta til skoðunar, sérstaklega að því er varðar átthagafjötrana og þær erlendu konur sem því miður sæta allt of oft ofbeldi í sambúð sinni.

[19:49]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég fagna því frumvarpi sem hér er lagt fram og hæstv. félagsmálaráðherra hefur fylgt úr hlaði. Í aðdraganda síðustu kosninga bar atvinnuleyfi útlendinga á góma oftar en einu sinni og oftar en tvisvar í umræðu minni við kjósendur. Það sem fólk spurði mikið um var hvers vegna ekki væri hægt að skilgreina betur atvinnuleyfin. Eins og fram kemur í athugasemdum með frumvarpinu segir að einungis hafi ein almenn tegund slíkra atvinnuleyfa verið án þess að horft væri til aðstæðna hverju sinni.

Tekið er á því í frumvarpinu og eins og ég sagði eru nú komnar skilgreiningar sem ekki voru fyrir hendi og eru þær í allmörgum liðum. Kannski var ástæðan fyrir því að fólk ræddi þetta við mig áhyggjur þess yfir því að ekki væri horft til þess að jafnvægi væri milli framboðs og eftirspurnar eftir vinnuafli á innlendum vinnumarkaði þegar verið var að gefa út slík leyfi. Frumvarpið tekur einmitt á þeim þætti.

Það er auðvitað gert eftir mörgum leiðum. Hæstv. ráðherra hefur farið býsna vel yfir það mál og kannski ekki ástæða til að fara yfir það frekar. Þar er þó lagt til, sem mér finnst mikilvægt, að sérstök tímabundin atvinnuleyfi verði veitt vegna starfa sem krefjast sérfræðiþekkingar. Þar er verið að mæta, eins og segir í athugasemdunum, auknum kröfum íslensks atvinnulífs um starfsfólk með ákveðna sérfræðimenntun sem þeir hafa ekki sem fyrir eru á íslenskum atvinnumarkaði. Miðað er við að heimilt verði að hraða afgreiðslu slíkra umsókna hjá Vinnumálastofnun en stofnuninni er m.a. heimilt að víkja frá vinnumarkaðssjónarmiðum sem frumvarpið tekur einmitt mjög mikið tillit til þegar um er að ræða störf sem krefjast háskólamenntunar.

Þá segir að enn fremur kunni að koma til önnur tilvik þegar um sérfræðistörf er að ræða þar sem stofnunin telur fyrirsjáanlegt að árangurslaust sé að leita eftir starfsfólki á sameiginlegum vinnumarkaði Evrópska efnahagssvæðisins, enda um mjög sérhæfða þekkingu að ræða. Þetta er auðvitað mjög mikilvægt og hafa ýmsar stofnanir, ekki síst háskólastofnanir, verið að ræða það við fulltrúa í félagsmálanefnd hversu nauðsynlegt sé að koma inn ákvæði sem snýr einmitt að því.

Áfram er gert ráð fyrir tímabundnu atvinnuleyfi vegna skorts á vinnuafli á innlendum vinnumarkaði en slíkt atvinnuleyfi er betur afmarkað við tímabundnar sveiflur í atvinnulífinu en áður. Ég tel að það sé mjög mikilvægur hluti frumvarpsins.

Varðandi það sem snýr að íþróttafólki segir að sífellt sé algengara að íslensk íþróttafélög vilji ráða til sín erlent íþróttafólk og er tekið fram í frumvarpinu að ekki þurfi að huga að vinnumarkaðssjónarmiðum við veitingu slíkra atvinnuleyfa. Þá er gengið út frá því að viðkomandi aðilar komi ekki nálægt vinnumarkaði að öðru leyti. Það er auðvitað dálítið sérstakt að því leyti að það gæti einmitt verið hagur okkar að það fólk kæmi út á hinn almenn vinnumarkað. Eins og frumvarpið lítur út held ég þó engu að síður að menn geti fengið atvinnuleyfi ef akkur er í því fyrir atvinnulífið og fyrir hagsmuni landsins að það fólk sé á almennum vinnumarkaði. Það á við um fleiri atriði, eins og hæstv. ráðherra kom inn á, t.d. að útlendingar, sem fengið hafa bráðabirgðadvalarleyfi, eða dvalarleyfi á grundvelli mannúðarsjónarmiða eða á grundvelli laga um útlendinga, gætu jafnframt fengið atvinnuleyfi tímabundið. Ég held að allir hljóti að vera sammála um það sé bæði sjálfsagt og nauðsynlegt.

Einnig er lagt til að erlendir námsmenn sem stunda nám við íslenska skóla geti fengið atvinnuleyfi vegna starfa sem er hluti af námi þeirra en ekki vegna annarra starfa á íslenskum vinnumarkaði. Ég reikna með að við förum betur yfir það í nefndinni en fyrir fram sýnist mér að það þurfi ekki að vera með þeim hætti ef vinnumarkaðurinn býður í rauninni upp á það og kallar í rauninni á að það fólk sé á vinnumarkaði ef það kýs svo. Ég hefði haldið að miðað við að námsmenn í ýmsum öðrum löndum vinna með námi, þá sé ekkert óeðlilegt við að ef þeir koma til Íslands geti þeir haft þann möguleika að vinna með námi ef atvinnuástand hér leyfir. Þannig ástand hefur ekki verið hér í mjög langan tíma að það leyfi ekki slíkt. Hæstv. ráðherra mundi kannski viðra hvaða skilning hún leggur í það, ef hún tekur aftur til máls.

Ég fagna þessu frumvarpi og er mjög ánægður með að það taki á ýmsu sem við lofuðum fyrir kosningar að skoða. Það er mjög brýnt að aðlaga dvalarleyfi og atvinnuleyfi að þeim aðstæðum sem hér eru á vinnumarkaði hverju sinni og því styð ég það heils hugar þótt ég áskilji mér að sjálfsögðu rétt til að endurskoða og fara yfir einstök ákvæði í nefndinni. Hv. þingmaður Atli Gíslason kom einnig inn á það í ræðu sinni áðan.

[19:58]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Ég fagna þessu frumvarpi því að það kveður skýrar á um stöðu útlendinga og þeirra sem sækja vinnu til Íslands. Hins vegar verð ég að benda á ýmislegt í því sem er dálítið skrýtið.

Í fyrsta lagi bendi ég á að fyrir nokkru fékk ég þær upplýsingar, að vísu dálítið gamlar, að helmingur mannkyns þyrfti að lifa af minna en tveim dollurum á dag og að helmingurinn af því fólki þyrfti að lifa af minna en einum dollara á dag. Það eru 8 millj. manns sem deyja úr hungri á ári sem hlýtur að vera ákaflega tekjulágt og fátækt fólk.

Öllu því fólki er haldið utan við Evrópusambandið, það má ekki koma að kjötkötlunum sem við sitjum að. Það frumvarp sem við ræðum hér er alveg sérstaklega gert til þess að hindra að allt þetta lið komi til Íslands. Það eru dálítið meinleg örlög fyrir hæstv. félagsmálaráðherra, sem er jafnréttissinni, að mæla fyrir frumvarpi sem byggir á slíkum forréttindum því að frumvarpið gengur allt út á forréttindi.

Í fyrsta lagi fá sérfræðingar með háskólamenntun að koma til landsins, alveg eins og skot og eins fljótt og hratt og hægt er. Það er ekki fólk úr þeim hópi sem ég nefndi áðan. Þeir hvorki svelta né þurfa að lifa af minna en einum eða tveimur dollurum á dag. Fjölskyldur þeirra fá líka alveg sérstaka meðhöndlun, sem og fjölskyldur íþróttamanna og þeirra sem koma hingað af mannúðarástæðum.

Hinn venjulegi launþegi getur fengið vinnu á Íslandi ef það er alveg á hreinu að enginn innan Evrópusambandsins geti sinnt starfinu hans. Þá má hann koma en bara mjög tímabundið. Sjá þarf til þess að hann verði rekinn strax aftur út og að hann ílengist ekki hérna, tekið er sérstaklega á því.

Íþróttadýrkunin er líka í gangi hér eins og alltaf. Íþróttamenn fá náttúrlega sérstaka meðhöndlun og fá að koma strax inn. Bæði íþróttadýrkunin og sérfræðidýrkunin eru það sem kallað er á ensku „brain drain“ eða atgervisflótti. Við sogum til okkar besta fólkið úr þessum fátæku löndum. Það er bara þannig.

Nú geri ég mér alveg grein fyrir því að við getum ekkert opnað Ísland fyrir öllum heiminum. Það er gjörsamlega óframkvæmanlegt. Ég fellst alveg á frumvarpið með öllum þeim rökum sem þar standa. Ég bendi bara á hvað þetta er í rauninni óréttlátt og ósanngjarnt, lítið jafnréttissinnað og lítið félagslegt.

Námsmenn mega koma hingað en þeir mega ekki stunda neina vinnu, öndvert við íslenska námsmenn sem eiga helst að vinna sem mest með náminu nema þeir stundi vinnu í tengslum við námið. Sendimenn njóta náttúrlega alltaf forréttinda, þeir eru skattfrjálsir út um allan heim. Á Vínarráðstefnunni 1814–1815 var sitthvað samþykkt varðandi réttindi sendimanna og þeir njóta þeirra réttinda. Þeir og fjölskyldur þeirra njóta einnig sérstakra forréttinda samkvæmt þessu frumvarpi þannig að allt er það nú ósköp ófélagslegt.

Við skulum fjalla um málið í félagsmálanefnd og taka afstöðu til þess. Það er örugglega allt saman mjög skynsamlegt fyrir íslensk atvinnulíf. Ég vildi bara benda á hvað þetta er hræðilegt frumvarp gagnvart þeim hluta mannkyns sem við teljum væntanlega til meðbræðra okkar. Við teljum að hann eigi sinn rétt líka, sá hluti sem hefur minna en einn eða tvo dollara á dag sér til framfærslu og er um helmingur mannkyns.

[20:02]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir margt af því sem fram hefur komið hér í umræðunni um þetta frumvarp og ánægju þingmanna með efni þess. Ég er sammála því, ég tel að frumvarpið sé til verulegra bóta og framfara fyrir þá sem það fjallar um. Í öllum aðalatriðum geri ég ekki neinn ágreining um meginmarkmið frumvarpsins, ég held að það stefni til þess að betrumbæta þá löggjöf sem sett var fyrir fimm árum og stendur meira og minna á þeim grundvelli.

Þetta er öðrum þræði réttindamál og öðrum þræði kannski verndarmál. Þetta er réttindamál að því leyti að verið er að leitast við að búa til fyrir þá sem búa innan Evrópska efnahagssvæðisins vinnumarkað og löggjöf um för á milli landa og dvöl í öðru landi en heimalandi á þann veg að það líkist sem mest því sem er í heimalandi viðkomandi manns þannig að menn búi sem mest við aðstæður sem þeir eiga að venjast í heimalandi sínu innan þessa efnahagssvæðis. Þetta er svona Rómarríki sem verið er að endurvekja og menn þekkja frá umræðunni um samninginn um Evrópska efnahagssvæðið á sínum tíma.

Ég er að mörgu leyti sammála þeirri stefnu, ég held að það sé til verulegra bóta fyrir einstaklinginn að leitast sé við að breyta veruleikanum frá hinum landamæralukta veruleika sem varð til á 19. öld en þó fyrst og fremst á 20. öld þar sem einstaklingurinn var mjög bundinn af hagsmunum ríkisins. Ríkið var fyrst og fremst að gæta sinna hagsmuna og löggjöfin endurspeglaði það. Lagðar voru tálmanir á athafnafrelsi og för einstaklinga á milli landa og athafnafrelsi þeirra innan annarra landa en sinna eigin. Með þessari stefnu hafa menn verið að reyna að brjóta niður þessi landamæri þannig að einstaklingurinn geti farið um eins og var áður fyrr, áður en ríkið þróaðist í þá átt sem það gerði í svo sterka miðstýrða heild og menn fóru að líta á hagsmunina út frá hagsmunum ríkisins og miklu síður út frá hagsmunum einstaklingsins. Mér finnst þessi Rómarsáttmáli og Evrópusambandsstefna að því leytinu æskileg og ég styð þau markmið að gera hlutina bærilegri fyrir einstaklingana. Það er væntanlega grundvallað á því að aukið frelsi einstaklingsins leiði til ávinnings og ekki bara fyrir hann heldur líka fyrir heildina. Það er væntanlega það sem hefur rekið menn áfram, menn hafa áttað sig á því að allir græða á þessari breytingu.

Við eigum ekki að lokast inni í landamærum þjóðríkjanna, ég held að það sé mjög varhugaverð þróun. Það leiðir til einangrunar, það leiðir til aðskilnaðar eftir landamærum, leiðir til þess að menn fara að skilgreina ólíkar þjóðir eða einingar hver gegn annarri. Ég held að menn eigi og Íslendingar hafi hag af því að vinna eftir þessari stefnu.

Svo er það hitt sjónarmiðið í málinu sem er vinnumarkaðssjónarmiðið eða verndarsjónarmiðið. Fram kemur á nokkrum stöðum í frumvarpinu að verið er að leggja áherslu á jafnvægi á vinnumarkaði, að framboð af fólki til að vinna að störfum verði ekki langt umfram það sem eftirspurn segir til um á hverjum tíma. Það er sem sé verið að vernda hagsmuni þeirra sem eru á innlendum vinnumarkaði. Mér finnst það að mörgu leyti lögmætir hagsmunir og eðlilegt að það hafi farið inn í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið á sínum tíma. Þar er ákvæði sem gerir stjórnvöldum kleift að grípa til aðgerða við tilteknar aðstæður sem geta komið upp og endurspegla mikið ójafnvægi á vinnumarkaði, vegna þess að ójafnvægi á vinnumarkaði vinnur gegn hagsmunum launþeganna eða einstaklinganna. Það sjá allir í hendi sér að ef atvinnurekendur geta ráðið til sín fólk sem er tilbúið til að vinna á öðrum kjörum en almennt gerist þá lækkar það einfaldlega lífskjörin. Við erum með þær aðstæður uppi á Evrópska efna-

hagssvæðinu með nýjum ríkjum inni í Evrópusambandinu, sem eru mörg hver með þjóðartekjur á mann langtum lægri en gerist og gengur í Vestur-Evrópuríkjunum. Þess vegna hafa verið sett inn ákvæði til þess að reyna að koma í veg fyrir að hægt sé að manna störf hér á landi með vinnuafli sem vinnur fyrir broti af þeim launum sem annars gilda í landinu, vinnumarkaðsákvæði til að verja launastigið og lífskjarastigið.

Ég held að við eigum að halda fast við það vegna þess að Íslendingar búa við vinnumarkað sem að mörgu leyti er miklu viðkvæmari en í mörgum öðrum löndum þar sem mikill munur er á umsömdum launum, taxtakaupinu, og því sem raunverulega er greitt. Því er mikið svigrúm til að nýta sér vilja fólks til að vinna á lægri kjörum en gerist á innlendum vinnumarkaði, fólks sem eftir sem áður lítur á þau lágu laun sem há laun miðað við það sem því stendur til boða í heimalandi sínu. Þetta er einstigið sem við verðum að feta, við getum ekki látið það gerast að innlendur vinnumarkaður verði brotinn niður. Við þurfum því að tryggja að á sama tíma og menn hafa opnað vinnumarkaðinn fyrir Evrópusambandslöndunum leiði sú opnun ekki til þess að lækka lífskjörin eða launastigið, launagreiðslurnar, á innlendum vinnumarkaði.

Ákvæði í frumvarpinu endurspegla þessi áform. Þó að þau eigi ekki við lengur um vinnumarkaðinn innan Evrópusambandsins vegna samningsins um EES eru samt öryggisákvæði í þeim samningi sem gera stjórnvöldum kleift að grípa inn í ef á þarf að halda til að tryggja að jafnvægisleysið hafi ekki slæm áhrif. En þessi ákvæði eru enn þá inni sem meginefni í löggjöfinni, eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal kom inn á, gagnvart öðrum hlutum heimsins. Það er miklu stærri hluti, ætli það séu ekki um 6 milljarðar manna sem búa utan Evrópska efnahagssvæðisins en þar búa kannski 500 milljónir þannig að það er tólf sinnum fjölmennara svæði. Við sjáum það, eins og hv. þm. Pétur Blöndal benti á, að ef við hefðum það allt opið réðum við ekkert við að halda uppi því launastigi sem er á íslenskum vinnumarkaði. Menn þurfa því að hafa einhverjar takmarkanir til að tryggja að jafnvægið leiði ekki til lækkandi launa, það er það sem við þurfum að verja. Þess vegna er þetta skrifað inn í lagafrumvarpið og ítrekað tekið fram, m.a.s. í upphafi athugasemdanna, að áhersla sé lögð á mikilvægi þess að viðhalda jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar. Ég tek alveg undir það, ég held að það sé sjónarmið sem við verðum að verja af fullum þunga.

Við eigum líka að líta á þessi mál, erlent vinnuafl, sem vinnumarkaðsmál eingöngu og varast að ræða um erlent vinnuafl á einhverjum öðrum og ómálefnalegum forsendum, eins og það að tengja þau sérstaklega við glæpi og afbrot eða eitthvað slíkt. Það eru ekki málefnalegar ástæður, engar sannanir eða vísbendingar hafa komið fram, sem hægt er að standa á, sem styðja með neinum hætti það sem stundum er haldið fram í þeim efnum. Ég lít því á þessi mál gagnvart erlendu vinnuafli á innlendum vinnumarkaði fyrst og fremst og kannski einvörðungu sem vinnumarkaðsmál til þess að tryggja að innlendur vinnumarkaður verði eins og hann hefur verið, að kaupgreiðslustigið falli ekki og menn verji það og noti löggjöfina til þess, því að það gildir gagnvart öllum þeim sem eru á innlendum vinnumarkaði, Íslendingum sem útlendingum. Ég held að það sé mjög mikilvægt að menn geri sér grein fyrir þessu. Í öllum meginatriðum liggja áherslur mínar og flokks míns saman við þetta stjórnarfrumvarp.

Ég vildi þó segja, virðulegi forseti, að ég er dálítið hallur undir sjónarmið hv. þm. Péturs H. Blöndals, mér finnst of langt gengið í því að loka innlendum vinnumarkaði fyrir fólki sem búsett er utan Evrópska efnahagssvæðisins. Það er greinilegt að við höfum allar heimildir til að ákveða það sjálf hvernig við höfum það og við sjáum það m.a. í frumvarpinu þar sem lagt er til að fólk sem býr í EFTA-ríkjunum, eins og t.d. Sviss, og Færeyjum, hafi sama aðgang að innlendum vinnumarkaði, en þetta eru hvort tveggja ríki utan Evrópusambandsins og bæði utan Evrópska efnahagssvæðisins. Það er því greinilegt að ekkert í samningnum um Evrópska efnahagssvæðið kemur í veg fyrir að við ákveðum sjálf hversu víðtæk opnunin er gagnvart þjóðum utan Evrópska efnahagssvæðisins. Mér finnst að lokunin sé of mikil.

Þá er ég með í huga að komið hefur til landsins töluvert af fólki á umliðnum áratugum, eins og frá Filippseyjum, Suður-Afríku, Taílandi, sem sest hefur að hér á landi og hefur í alla staði reynst hið prýðilegasta fólk og góðir þegnar en á í miklum erfiðleikum með að fá til sín ættingja og aðra sem vilja flytja til þeirra hingað til lands. Mér finnst því fólki gert of erfitt fyrir að fá til sín landa sína, ættingja eða aðra sem vilja flytja til þeirra. Ég hefði viljað rýmka opnunina fyrir þennan hóp, hefði viljað ganga lengra í þá átt og ég mun hreyfa þeim sjónarmiðum í félagsmálanefnd. Ég beini því til hæstv. félagsmálaráðherra að íhuga það með mér hvernig hægt væri að rýmka þessar reglur þannig að hóflegt væri en engu að síður til bóta fyrir þennan hóp sem ég ber fyrir brjósti og er mjög fjölmennur, t.d. á Vestfjörðum, þannig að ég þekki þetta mjög vel.

Ég tel líka, virðulegi forseti, að við þurfum að rýmka meira, opna Ísland, landið og vinnumarkaðinn, fólki sem hingað kemur vegna mannúðarsjónarmiða. Mér hefur löngum fundist að hér hafi gilt óþarflega strangar reglur og ríkt hafi óþarflega mikið aðhald í þeim efnum. Mér finnst stundum að of langt sé gengið í því, langt umfram það sem gerist meðal annarra evrópskra þjóða, að bægja frá landinu fólki sem vill koma hingað og býr við þannig aðstæður að það flokkast undir mannúðarástæður. Ég held að við ættum að skoða það að stíga þó ekki væri nema nokkur skref í þá átt þó að þau verði ekki mjög stór að þessu sinni.

[20:18]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram. Mér finnst hún hafa verið mjög málefnaleg og góð og snerta á ýmsum atriðum sem ég hef áður heyrt að menn hafi áhyggjur af og vilji skoða og ígrunda í þeirri nefnd sem fær málið til umfjöllunar. Ég mun koma inn á nokkur þessara atriða og rökin fyrir því af hverju þau eru eins og lýst er í frumvarpinu.

Ég vil byrja á íþróttamönnum og námsmönnum sem hv. 4. þm. Suðvest., Ármann Kr. Ólafsson, nefndi. Lagt er til í frumvarpinu að íþróttafólk utan Evrópska efnahagssvæðs-

ins sem hingað kemur til starfa hjá íþróttafélögum fái sérstök atvinnuleyfi til slíkra starfa en gegni ekki hefðbundnum störfum á vinnumarkaði samhliða störfum sínum hjá íþróttafélögum en hv. þingmaður gerði athugasemd við það. Hvað þetta ákvæði varðar þá er verið að festa í sessi í lögum þá framkvæmdarvenju sem hefur verið hingað til að íþróttamenn utan Evrópska efnahagssvæðisins eigi ekki greiðari aðgang að störfum á innlendum markaði en aðrir ríkisborgarar ríkja utan svæðisins. Þetta er framkvæmdarvenja sem verið hefur með þessum hætti á undanförnum missirum og hún er gerð í fullu samráði við Íþrótta- og Ólympíusamband Íslands. Hún byggir á því að íþróttafólk hafi ekki rétt umfram aðra sem koma utan Evrópska efnahagssvæðisins til að stunda vinnu samhliða íþróttaiðkun, sem er meginástæðan fyrir komu þeirra til landsins, en öll störf sem tengjast starfi innan íþróttafélagsins er þeim heimilt að stunda. Ég geri ráð fyrir að þetta verði rætt í nefndinni en ég vildi bara undirstrika að framkvæmdin hefur verið með þessum hætti á undanförnum missirum og í fullu samráði við Íþrótta- og Ólympíusamband Íslands.

Svipuð rök gilda um námsmenn. Lagt er til að erlendir námsmenn, sem eru ríkisborgarar ríkja utan Evrópska efnahagssvæðisins, starfi ekki almennt samhliða námi sínu á innlendum vinnumarkaði heldur fái einungis atvinnuleyfi til að gegna störfum sem nauðsynleg eru vegna náms þeirra. Lögð er áhersla á að námið sé megintilgangur dvalar hér á landi en ekki atvinnuþátttaka en skilyrði er að viðkomandi hafi fengið dvalarleyfið vegna náms samkvæmt lögum um útlendinga. Samkvæmt frumvarpinu geta námsmenn gegnt starfi sem tengist námi þeirra hér á landi en slík atvinnuleyfi geta ekki orðið grundvöllur óbundins atvinnuleyfis. Rökin eru þau eins og ég sagði áðan að ríkisborgarar utan Evrópska efnahagssvæðisins sem hingað koma í þeim tilgangi að stunda nám við íslenska skóla eigi ekki greiðari aðgang að innlendum vinnumarkaði en aðrir ríkisborgarar utan svæðisins. Þarna er verið að reyna að gæta ákveðins jafnræðis.

Hv. þm. Atli Gíslason gerði að umtalsefni efnisatriði sem voru í frumvarpi sem hann og vinstri grænir fluttu, ef ég skil rétt. Þetta eru atriði sem ég hef líka heyrt gerðar athugasemdir við áður. Í gildandi lögum eru tímabundin atvinnuleyfi veitt atvinnurekanda fyrir ákveðinn útlending eins og hv. þingmaður nefnir. Í frumvarpinu er þetta aðeins hreyft í átt til þess sem hv. þingmaður nefnir vegna þess að lagt er til að tímabundin atvinnuleyfi verði veitt á nafn viðkomandi útlendings og hann verði handhafi atvinnuleyfisins en það skilyrt við tiltekinn atvinnurekanda. Atvinnurekandi sækir áfram um atvinnuleyfið en er þó ekki eiginlegur umsækjandi heldur sækir um leyfi fyrir hönd útlendingsins. Þetta felur í sér þá breytingu að tímabundið atvinnuleyfi er veitt útlendingnum sjálfum en honum verður þó áfram einungis heimilt að starfa hjá þeim atvinnurekanda sem hann fær tímabundið atvinnuleyfi til að starfa hjá. Hafi hann hug á að skipta um starf verður nýi atvinnurekandinn að sækja um nýja tímabundna atvinnuleyfið fyrir útlendinginn áður en hann hefur störf. Talið er að í þessu felist ákveðið öryggi fyrir viðkomandi og að auðveldara sé fyrir hann og eins fyrir stjórnvöld sem og stéttarfélög að fylgjast með því að ekki sé farið illa með hann á innlendum vinnumarkaði þar sem hinn tiltekni atvinnurekandi sem leyfið hefur verið skilyrt við þarf að tryggja að farið sé að gildandi lögum og kjarasamningum. Einnig hefur atvinnurekandi ábyrgst greiðslur heimferðar útlendings í nánar tilgreindum tilvikum og ber að sjúkratryggja hann fyrstu sex dvalarmánuði hér á landi. Ég vil undirstrika að aðilar vinnumarkaðarins eru sammála um þá nálgun mála í frumvarpinu sem ég lýsi hér. Eins og hv. þingmenn vita hafa aðilar vinnumarkaðarins komið mjög að samningu þessa frumvarps og reynt að leita leiða til að sætta ólík sjónarmið í þessu efni og þetta varð niðurstaðan að því er þetta atriði varðar.

Ég hlustaði með athygli á ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar og ég get að mörgu leyti tekið undir þau sjónarmið sem komu fram í máli hans varðandi þetta atriði. Rökin fyrir því af hverju við höldum utan um þessi mál með þeim hætti sem við gerum eru tvíþætt. Ég vil nefna í því sambandi að við höfum ákveðnar skyldur vegna aðildar okkar að Evrópska efnahagssvæðinu sem við verðum að fullnusta, eins og þær að fólk innan Evrópska efnahagssvæðisins hefur forgang til vinnu og aðildin að Evrópska efnahagssvæðinu felur í sér þessar skuldbindingar. Eins og kom fram í máli mínu hafa mjög margir innan Evrópska efnahagssvæðisins sótt hingað til lands í vinnu frá árinu 2005 eða um 16 þúsund manns. Við höfum verið svo heppin að atvinnustig hefur verið hátt þannig að vinnumarkaðurinn hefur borið það en um leið og fer að herða að viljum við hafa stjórntæki til að geta haft stjórn á framboði og eftirspurn þannig að ákveðið jafnvægi sé á vinnumarkaðinum. Mörg ákvæði í þessu frumvarpi miða einmitt að því að fari að þyngjast undir fæti hjá okkur og atvinnustigið að breytast viljum við hafa ákveðna stjórn á hlutunum af því að við höfum líka þær skyldur að verja okkar innlenda vinnuafl eins og mér fannst hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kom ágætlega inn á.

Ég vil fara nokkrum orðum um það sem hv. þm. Pétur Blöndal nefndi. Ég skil líka fullkomlega þau sjónarmið sem hann setur fram en við verðum þá að skoða þann ramma sem við verðum að starfa innan. Í fyrsta lagi skuldbindingar okkar gagnvart Evrópska efnahagssvæðinu og í öðru lagi það sjónarmið, sem er svolítið gegnumgangandi í þessu frumvarpi, að ákvæðin miða nokkuð út frá því að við höfum jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar til þess að hafa stjórn á innstreymi fólks sem kemur hingað til lands. Ákvæðin í frumvarpinu eru mjög opin að því er það varðar. Þetta eru kannski meginrökin fyrir þessu. Menn geta líka sagt eins og mér fannst hv. þm. Pétur H. Blöndal gera þegar hann bar saman sérfræðinganna sem verið væri að opna fyrir á ákveðinn hátt í frumvarpinu. Mjög hefur verið eftir því kallað af atvinnulífinu að sérfræðingar ættu greiðari aðgang inn í landið og inn á vinnumarkaðinn, þ.e. sérfræðingar sem við höfum ekki yfir að ráða sjálf. Kallað hefur verið eftir þessu og komið er til móts við það í frumvarpinu. Aðilar vinnumarkaðarins, bæði SA og ASÍ, eru sammála um þá nálgun mála sem við höfum hér. Annað gildir um ófaglærða hvað þetta varðar en ég ítreka að ég skil alveg þau sjónarmið sem hv. þingmaður setur fram.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi að honum fyndist lokunin of mikil og við ættum að hafa meiri möguleika á opnun til að fólk utan Evrópska efnahagssvæðisins geti

komið hingað til lands í meira mæli með ættingja sína. Ég hef fulla samúð með því sjónarmiði sem hér er sett fram. Á þeim stutta tíma sem ég hef gegnt starfi félagsmálaráðherra, í sex til sjö mánuði, hef ég æðioft fengið til mín fólk sem er í öngum sínum yfir því að geta ekki fengið ættingja sína hingað til lands. En sömu rökin og ég nefndi áðan eru raunverulega fyrir því að menn hafa ekki viljað fara út í meiri opnun hvað þetta varðar. Ég geri ráð fyrir því, eins og hv. þingmaður nefndi reyndar sjálfur og ég hygg að hann eigi sæti í þeirri nefnd sem fær málið til umfjöllunar, að þetta atriði verði tekið til umræðu í nefndinni eins og annað sem rætt hefur verið hér við 1. umr. um málið.

Virðulegi forseti. Ég ítreka þakkir mínar fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og vona að málið fái góða umfjöllun í nefndinni og við fjöllum fljótt um það aftur við 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Réttur verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum, 1. umr.

Frv. AtlG o.fl., 164. mál (rökstuðningur og miskabætur). — Þskj. 177.

[20:29]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 19/1979, um rétt verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum og til launa vegna sjúkdóms- og slysaforfalla.

Flutningsmenn eru auk mín hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Álfheiður Ingadóttir, Árni Þór Sigurðsson, Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson.

Í núgildandi 1. mgr. 6. gr. laganna segir að uppsögn skuli vera skrifleg og miðast við mánaðamót en í þessu frumvarpi er lagt til að uppsögnin sé skrifleg og auk þess rökstudd og málefnaleg og miðist við mánaðamót. Hér er bætt inn orðunum rökstudd og málefnaleg.

Enn fremur er lagt til að við lögin bætist ný grein sem verði 11. gr. og orðist svo:

Fyrir brot gegn lögum þessum má dæma þeim miskabætur sem misgert er við.

Þetta frumvarp var fyrst flutt á 131. löggjafarþingi og aftur á 132. þingi en var í hvorugt skiptið rætt.

Í núgildandi lögum er kveðið á um lengd uppsagnarfrests og að uppsagnir skuli vera skriflegar. Í sérlögum er að finna ýmis ákvæði sem takmarka rétt atvinnurekanda til uppsagnar, svo sem þegar trúnaðarmenn eiga í hlut og launafólk í fæðingarorlofi. Einnig eru sérákvæði sem takmarka uppsagnarrétt, svo sem í jafnréttislögum, lögum um bann við uppsögnum vegna fjölskylduábyrgðar starfsmanna, lögum um réttarstöðu starfsmanna við aðilaskipti að fyrirtækjum og í lögum um hópuppsagnir.

Almennt er ekki lögð sú skylda á atvinnurekendur og launafólk að tilgreina ástæður uppsagnar. Einber tilkynning um uppsögn nægir og atvinnurekandi getur leyst starfsmann þegar í stað undan starfsskyldum en ber eðlilega að greiða laun á uppsagnarfresti. Um það eru fjölmörg dæmi, bæði ný og gömul. Uppsagnir, svo ekki sé talað um geðþóttauppsagnir, valda enn mikilli röskun í lífi launamanna. Þær eru særandi og álitshnekkir og til þess fallnar að meiða æru launafólks, sérstaklega þegar ráðningarsamband hefur staðið lengi. Þær eru jafnframt til þess fallnar að torvelda möguleika þess sem sagt er upp að fá nýtt starf. Bak við órökstuddar uppsagnir geta búið og búa oft ástæður sem fela í sér mismunun, einnig mismunun sem brýtur gegn jafnræðisreglu 65. gr. stjórnarskrárinnar um bann við mismunun vegna kynferðis o.s.frv. Alkunna er sú mismunun sem konur sæta í íslensku þjóðfélagi. Þær sæta órökstuddum uppsögnum vegna kynferðis síns auk þess að vera mismunað við ráðningar. Önnur staðreynd blasir einnig við í íslensku samfélagi. Hún er sú að það gerist æ algengara að miðaldra og eldra fólki með langan starfsaldur sé sagt upp störfum og yngra fólk ráðið í staðinn eða það heldur fremur störfum sínum. Mannauður sem býr í reyndu starfsfólki er ekki metinn að verðleikum. En leyndin, þ.e. sú staðreynd að ekki þurfi að rökstyðja uppsagnir, útilokar einatt alla sönnun þess að þeim sem sagt er upp á grundvelli einhverrar mismununar takist að sanna það.

Reynslan sýnir, því miður, að harka og óbilgirni í samskiptum atvinnurekenda við starfsfólk færist í vöxt. Svo er að sjá að ný kynslóð auðmanna, sem hafa á undanförnum árum keypt eða yfirtekið hvert stórfyrirtækið af öðru, gjarnan að frumkvæði og fyrir fjármagn einokunarbankanna, beri meiri virðingu fyrir arði af fjármagni sínu og bankanna en fólki. Það er til að mynda þyngra en tárum taki, og þess er mörg dæmi, að horfa til þess að starfsfólki sé sagt upp fyrirvaralaust og án rökstuðnings og gert að hirða persónuleg gögn sín og hypja sig af vinnustað samdægurs undir eftirliti eins og um afbrotamenn væri að ræða. Í því felast dylgjur um hæfni og eiginleika starfsmanns sem hann hefur lítil tök á að leiðrétta og skapar honum mikla erfiðleika við að fá vinnu á nýjan leik. Við búum í lýðræðisþjóðfélagi þar sem heiðarleg gegnsæ samskipti atvinnurekanda og starfsfólks eiga að vera aðalsmerki. Og ég segi það fullum fetum að það er engum ofraun að haga uppsögn með málefnalegum og rökstuddum hætti eins og lagt er til í þessu frumvarpi, að það sé komið fram af virðingu og aðgát við launafólk.

Í samþykkt Alþjóðavinnumálastofnunarinnar ILO-158 frá 1982 um uppsögn og ráðningarsamninga er kveðið á um það að sú meginregla gildi að atvinnurekandi megi ekki segja starfsmanni upp, nema ákvörðunin sé byggð á atvikum er varða hæfni og háttsemi hans eða ástæðum sem varða atvinnureksturinn. Gerð er krafa um gildar ástæður eða „valid reasons“. Í samþykkt ILO er að finna upptalningu á ástæðum sem aldrei geta talist gildar, svo sem mismunun í blóra við mannréttindaákvæði, stéttarfélagsaðild o.fl. Svipaðar reglur hafa verið teknar upp í alþjóðasáttmála, svo sem félagsmálasáttmála Evrópu, og ýmis ákvæði mannréttindasáttmála Evrópu eiga samhljóm í samþykktinni. Samþykkt ILO hefur ekki verið innleidd hér á landi og aðeins í tiltölulega fáum Evrópuríkjum. Í löggjöf langflestra Evrópuríkja, meðal annars Norðurlanda, hafa engu að síður verið sett lög sem takmarka uppsagnarrétt atvinnurekanda.

Þau hafa lögleitt skilyrði um það að gildar og málefnalegar ástæður verði að liggja til grundvallar ákvörðun um uppsögn. Færður hefur verið fram rökstuðningur fyrir því eða nánast sönnun þess að þessi skilyrði hafa ekki raskað starfsskilyrðum og samkeppnisstöðu fyrirtækja í viðkomandi löndum Evrópu, heldur hafi þau þvert á móti jafnvel eflt fyrirtæki og starfsanda. Verður ekki annað ætlað en að íslensk fyrirtæki geti starfað, vaxið og dafnað við sömu skilyrði. Það er aðeins verið að fara fram á að uppsögn byggist á málefnalegum og gildum rökum. Uppsögn starfsmanns skiptir litlu sem engu fyrir afkomu fyrirtækis, sérstaklega ef um stærri fyrirtæki er að ræða, og kostnaður af rökstuddri og málefnalegri uppsögn er enginn eða hverfandi í hlutfalli við það fjártjón og miska sem starfsfólk má þola vegna ómálefnalegra uppsagna. Við skulum líka hafa í huga að lífsafkoma hvers launamanns stendur og fellur með reglulegum vinnutekjum. Ég vil halda því til haga að flestir atvinnurekendur gera sér grein fyrir að ánægt starfsfólk, sem býr við starfsöryggi og góðan aðbúnað, er forsenda ábatasams reksturs. Í vel reknum fyrirtækjum eru uppsagnir rökstuddar og ekki gripið til þeirra nema önnur úrræði séu tæmd. Þegar fækka þarf starfsmönnum á samdráttarskeiði vel rekins fyrirtækis er því til dæmis mætt með því að ráða ekki í störf sem losna eða með því að útvega starfsmönnum vinnu hjá öðrum atvinnurekanda. Það eru fyrst og fremst forsvarsmenn illa rekinna fyrirtækja sem koma ekki fram við starfsfólk af virðingu og sjálfsagðri kurteisi þegar grípa þarf til uppsagna. Þeir gera sér ekki grein fyrir þeirri auðlegð sem felst í ánægðu og reyndu starfsfólki. Það má því færa fram gild rök fyrir því að það komi atvinnurekendum til góða, ekki síst þegar til lengri tíma er litið, að frumvarp þetta nái fram að ganga.

Alþýðusamband Íslands hefur gefið umsögn um frumvarpið til nefndasviðs Alþingis, félagsmálanefndar, og er umsögnin dagsett 11. apríl 2006. Þar kemur fram að Alþýðusambandið hefur lengi barist fyrir því að samþykkt ILO nr. 158 verði staðfest hér á landi. Ég vil geta þess að meðal kjarakrafna ASÍ í yfirstandandi kjarasamningum er að ILO-samþykktin verði tekin upp í íslensk lög. Þetta er hluti af kröfugerð þeirra. Ég vil líka geta þess að sá sem lengst hefur barist fyrir þessu máli er Sigurður T. Sigurðsson, verkalýðsforkólfur og fyrrverandi formaður verkalýðsfélagsins Hlífar í Hafnarfirði. Ég er þess fullviss að samþykkt þessa frumvarps muni óhjákvæmilega létta kjarasamningaviðræður, sem nú standa yfir og eru erfiðar, og stuðla að farsælli lausn.

ASÍ bendir á það sem ég hef áður sagt að sams konar reglur hafa verið teknar upp í alþjóðasáttmála á vegum stofnana sem Ísland á aðild að og vísa ég í þá sáttmála sem ég gerði að umtalsefni áðan. ASÍ staðfestir enn fremur það sem ég sagði, að flest nágrannaríki okkar í Evrópu telji það skyldu sína að þær reglur gildi í samskiptum aðila á vinnumarkaði að málefnaleg sjónarmið og gildar ástæður skuli liggja til grundvallar ákvörðun atvinnurekanda um uppsögn starfsmanna. Við Íslendingar erum því heldur ein á báti í þessum efnum.

Næst um miskaákvæðið í þessu frumvarpi. Á Íslandi hafa gengið fjölmargir dómar sem hafa játað launafólki skaðabætur vegna ólögmætra uppsagna. Dómstólar hafa hins vegar verið afar tregir til að dæma þeim sem misgert hefur verið við miskabætur, jafnvel ekki í þeim tilvikum þar sem unnt hefur verið að sýna fram á dómgreindarleysi, hörku og óbilgirni atvinnurekanda. Hafa dómstólar vísað til þess að lagaheimild skorti. Þetta á fyrst og fremst við á sviði hins almenna launamanns sem er aðili að stéttarfélögum sem eiga aðild að Alþýðusambandi Íslands. Staða opinberra starfsmanna er önnur. Reyndar er fyrir hendi nýlegt dæmi um það að opinberum starfsmanni í hárri stöðu hafi verið greiddar skaðabætur á grundvelli 26. gr. skaðabótalaga, nr. 50/1993. Það er full ástæða til þess, og þá vísa ég til jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar, að lögleiða ótvíræða heimild til að greiða almennu launafólki miskabætur og einnig í tilvikum þegar 26. gr. laga 50/1993 á ekki við eins og nánar er rökstutt í skýringum með þeirri grein. Sérregla um miskabætur vegna órökstuddra og eða ómálefnalega harkalegra uppsagna almenns launafólks hefur auk þess ríkt varnaðaráhrif.

Áður en ég vík að einstökum greinum frumvarpsins vil ég nefna að síðustu 10–16 árin hafa verið ár einkavæðingar og frelsis í viðskiptum og þjóðfélagsgerð okkar hefur tekið stórstígum breytingum. Þessu frelsi hefur því miður ekki fylgt sú ábyrgð sem ég hefði kosið að sjá. Með frumvarpi þessu er leitast við að sporna gegn ábyrgðarlausu frelsi við uppsagnir og nánast einkavæða ábyrgðina, ef ég má svo að orði komast.

Um athugasemdir við einstakar greinar vil ég leyfa mér að vísa til frumvarpsins og vil segja það að lokum og árétta að með frumvarpi þessu vilja flutningsmenn þess að efla starfsöryggi launamanna og efla hag fyrirtækja. Til lengri tíma litið mun frumvarpið, verði það að lögum, koma þeim verulega til góða og með því er verið að lögfesta ákvæði í anda þess sem gerist og gengur á vinnumarkaði á Norðurlöndum og hjá öðrum Evrópuþjóðum.

Herra forseti. Að lokinni umræðu um frumvarp þetta óskast því vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[20:43]

Útbýting:

Ræður og ávörp ráðamanna á íslensku, 340. mál, þáltill. MÁ og KVM, þskj. 576.

[20:43]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingar á lögum um rétt verkafólks til uppsagnarfrests frá störfum og til launa vegna sjúkdóms- og slysaforfalla.

Ég ætla fyrst að nefna þetta orð „verkafólk“ því að svo virðist sem lögin nái til miklu fleira fólks en þess sem í almennu tali er nefnt verkafólk. Ég vil líka benda á að uppsagnarákvæði laganna er gagnkvæmt. Ef uppsögn á að vera rökstudd og málefnaleg gildir það líka fyrir launþegann. Hann verður þá að færa rök fyrir uppsögn sinni, vera málefnalegur og segja af hverju hann segir upp o.s.frv.

Greinargerðin með frumvarpinu er mjög undarleg. Mér finnst hún hreint út sagt ekki eiga við Ísland. Á Íslandi hefur í lengri tíma verið skortur á vinnuafli og annaðhvort er jafnvægi á vinnumarkaði eða launþeginn hefur yfirhöndina.

Í Þýskalandi, þar sem atvinnuleysi hefur verið í 40 til 50 ár, hef ég heyrt af slíku ofbeldi atvinnurekanda gagnvart launþegum þegar alls staðar er nóg fólk að hafa. Þá segja atvinnurekendur jafnvel þegar launþeginn vill fá kjarabætur: Ertu nokkuð að hætta hjá okkur? Ég hef heyrt það. En hér á landi, þar sem eftirspurn er eftir vinnuafli, get ég ekki ímyndað mér að nokkurt einasta fyrirtæki segi upp fólki með svo kæruleysislegum hætti eins og sagt er frá í greinargerðinni vegna þess að atvinnurekandinn er um leið að gefa merki til starfsmanna sinna. Hann er að gefa þeim merki um að þannig geti hann líka hegðað sér gagnvart þeim, hverjum og einum.

Öll fyrirtæki vita það nú til dags að launþegarnir og starfsmennirnir eru fyrirtækið. Þeir eru auður fyrirtækisins. Byggingarnar má kaupa aftur, bílana má kaupa aftur eða leigja en starfsfólkið og reynslu þess færðu ekki aftur. Það er ótrúlegt að eitthvert fyrirtæki hegði sér eins og hér er sagt, og kom fram í framsöguræðu hv. framsögumanns, að um sé að ræða geðþóttauppsagnir og órökstuddar uppsagnir og alkunna sé sú mismunun sem konur sæti í íslensku þjóðfélagi, þær sæti órökstuddum uppsögnum vegna kynferðis síns. Hverjum dettur slíkt í hug? Hvaða atvinnurekandi mundi gera slíkt og gefa þar með merki til allra starfsmanna um að þeir skuli passa sig? Þetta er fráleitt, herra forseti. Ég get ekki ímyndað mér að nokkurt einasta fyrirtæki geri slíkt og ef það gerir slíkt þá gerir það það ekki mjög lengi því að það mun ekki starfa lengi. Þetta er mjög einfalt.

Hér eru líka fullyrðingar um að reynslan virðist sú að harka og óbilgirni í samskiptum atvinnurekenda við starfsfólk færist í vöxt. Ég get ekki ímyndað mér að það sé rétt, herra forseti, þegar fólk vantar út um allt. Ég get ekki ímyndað mér að menn sýni óbilgirni og aukna hörku í samskiptum þegar það vantar fólk. Það er þá eitthvað mjög undarlegt í gangi ef sú er reyndin. Mér finnst því margt í þessari greinargerð vera — ég bara kannast ekki við það af minni reynslu, og hef þó, reyndar fyrir nokkuð löngu, verið atvinnurekandi.

Hér er sagt að þegar fyrirtæki þurfi að segja upp starfsfólki vegna ytri aðstæðna, vegna þess að reksturinn sé að dragast saman eða eitthvað slíkt, sé starfsmönnum sagt upp eftir starfsaldri. Mér finnst það jafnóréttlátt og annað. Ungur maður sem er búinn að byggja upp framtíð sína, mennta sig, og hefur starfað í þrjú ár í fyrirtækinu — allt í einu á að kippa undan honum grundvellinum. Hann er nýbúinn að kaupa sér íbúð, eignast barn o.s.frv. og allt í einu á að segja honum upp af því að hann hefur unnið skemur í fyrirtækinu en aðrir. Mér finnst það ekki málefnalegt. Mér finnst það ósanngjarnt. Ég hef svo sem engar aðrar leiðir til að leysa þetta en mér finnst það alveg jafnmikil ósanngirni eins og að segja fólki upp eftir öðrum aðferðum.

Það getur oft verið skaðlegt fyrir þann sem í hlut á að uppsögn eigi að vera rökstudd. Það er ekki endilega víst að það sé gott fyrir hann að hafa það skriflegt einhvers staðar að honum sé sagt upp vegna leti eða drykkjuskapar, vegna slæmrar mætingar, sinnuleysis eða ábyrgðarleysis. Ég er ekki viss um að það henti öllum. Ef þetta verður tekið inn ættu menn alla vega að hafa það á þann veg að launþeginn geti vikið sér undan því þar sem það getur skaðað hann verulega. Það getur verið að hann vilji taka sig á á nýjum stað og bæta úr göllum sínum. Það er því ekki endilega víst að þetta sé æskilegt. Ég vil einnig benda á að þetta á að vera gagnkvæmt þannig að nú þyrftu launþegar að fara að útskýra af hverju þeir hætta hjá fyrirtæki. Ég er hræddur um að sumum muni bregða því að fólk hættir bara viðstöðulaust í dag. Menn hætta í vinnu eins og að drekka vatn og hugsa ekkert um hag fyrirtækisins sem oft lendir í standandi vandræðum, ég tala nú ekki um barnaheimili og annað slíkt. Þar eru menn ekki að hugsa sinn gang.

Minnst er á að mönnum er stundum sagt að taka pokann sinn og fara strax, það er rétt. En hvaða menn eru það? Hvaða starfsmenn eru það, herra forseti? Hv. þingmaður gleymdi að nefna það. Ég held að það sé aldrei nokkurn tímann fólk sem skúrar eða er í eldhúsinu eða eitthvað slíkt. Nei, það eru forstjórar, deildarstjórar eða menn sem eru svo mikilvægir að þeir gætu hugsanlega skaðað fyrirtækið með því að starfa í því áfram, og ég vorkenni þeim yfirleitt ekki. Ég held að þessu ákvæði sé aldrei beitt gagnvart almennum starfsmanni enda væri það fráleitt. Af hverju ætti fyrirtækið ekki að nota krafta mannsins á uppsagnarfrestinum í stað þess að borga honum laun fyrir að gera ekki neitt? Hann hlýtur að skila einhverju. Þetta á við um forstjórana þegar menn sjá að þeir gætu hugsanlega valdið skaða ef þeir starfa áfram.

Ég vil líka benda á að allur vinnumarkaðurinn er í jafnvægi. Jafnvægi er milli framboðs og eftirspurnar, launa og alls slíks. Ef því jafnvægi er raskað skemmist eitthvað annað í staðinn. Þegar fæðingarorlof kvenna var lengt jókst launamunur karla og kvenna. Þegar uppsagnarfrestur er lengdur skaðar það viðkomandi stétt, henni er frekar sagt upp. Um leið og menn fara að raska jafnvæginu á einhvern hátt kemur það niður einhvers staðar annars staðar. Mér finnst í góðu lagi að uppsögn eigi að vera skrifleg, rökstudd og málefnaleg. Hún á að vera skrifleg og það mættu vera tilmæli til fyrirtækja og jafnvel til starfsmanna að hafa það svo. Ég hugsa þó að það reynist sumum erfitt að þurfa að segja við mann: Heyrðu, ég verð að segja þér upp af því þú drekkur svo mikið, eða eitthvað í þá veruna. Ég hugsa að mörgum atvinnurekanda reynist það erfitt. Það er nógu erfitt að segja manni upp.

Það kemur ekki fram í frumvarpinu að það er mjög erfitt fyrir atvinnurekanda að segja manni upp. Ég hef talað við nokkra þeirra og það er það erfiðasta sem þeir gera. Ég held því að menn séu ekki að leika sér að því að segja fólki upp, það er ótrúlegt.

[20:51]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er ástæða til að þakka hv. 7. þm. Suðurk., Atla Gíslasyni, fyrir að flytja þetta mál inn á þingið. Það gefur færi á að ræða það hér í þingsölum og í þingnefndum. Hvort sem menn eru með eða á móti þeirri leið sem hv. þingmaður leggur til, þá er vaxandi krafa af hálfu verkalýðshreyfingarinnar að ákvæði líkt þessu, eða eins og felst í ILO-samþykktinni nr. 158 sem hv. þingmaður nefndi, um slíkan rökstuðning sem hv. þingmaður mælir hér fyrir, verði lögfest.

Þetta er ekki í fyrsta sinn sem við fjöllum um þetta í

þingsölum. Það hefur verið fjallað um þetta í einhverja áratugi, tvo eða þrjá, hér í þingsölum, með einum eða öðrum hætti án þess að lyktir hafi fengist í málið. Það er því greinilegt að sjónarmið eru ólík í þessu efni.

Ítrekað hefur verið reynt, t.d. í félagsmálaráðuneytinu, að ræða þessi mál á þeim samráðsvettvangi sem þar er og reynt að ná sátt um ILO-samþykktina nr. 158, um uppsögn starfs af hálfu atvinnurekanda, án þess að niðurstaða hafi fengist í það mál. Það er rétt, sem hv. þm. Atli Gíslason nefnir, að þetta er ein af þeim kröfum sem nú eru settar fram í kjarasamningum milli aðila vinnumarkaðarins. Ég taldi því ástæðu til að fara nokkrum orðum yfir stöðu þessara ILO-samþykktar sem tengist náttúrlega máli hv. þingmanns þar sem þetta er liður í því sem ASÍ setur fram að því er varðar kröfugerð í kjarasamningunum.

Staðan er sú, ef ég rifja söguna upp í örstuttu máli, að árið 1984 fól félagsmálaráðuneytið lögmanni að setja fram greinargerð um hvaða áhrif fullgildingin á samþykkt ILO hefði. Meginniðurstaða lögmannsins, sem var Gestur Jónsson, var sú að með fullgildingu samþykktarinnar væri verið að gera grundvallarbreytingar á réttarstöðu atvinnurekanda og starfsmanns og meginreglan sé að atvinnurekandi geti sagt starfsmanni upp án þess að færa fyrir því nokkur rök. Samþykktin snúi þannig við þessari meginreglu að ekki sé heimilt að segja starfsmanni upp störfum nema til þess séu gildar ástæður.

Á þeim tíma varð ekkert framhald á málinu. Fullgildingin á samþykktinni var aftur rædd 1994 í samráðsnefnd ráðuneytisins og helstu samtaka á vinnumarkaði. Alþjóðavinnumálastofnunin hefur heimild á grundvelli 19. gr. stofnskrárinnar óskað eftir því að aðildarríki tækju saman skýrslur um aðstæður sem snerta samþykktina sem þau hafa ekki fullgilt. Þetta var gert árið 1994 og í tengslum við skýrslugerðina kom til umfjöllunar að fullgilda samþykktina. En það tókst ekki eins og fyrri daginn að ná samstöðu milli ASÍ og SA um málið.

Þriðja tilraun til að ná samkomulagi um málið var gerð árið 2004. Málið var tekið fyrir á fundi ILO-nefndarinnar 29. nóvember 2004. Það var rætt á samtals níu fundum og loksins afgreitt hjá nefndinni í október 2005 með ítarlegu minnisblaði félagsmálaráðherra. Í því kom fram að himinn og haf væri á milli afstöðu ASÍ og SA í málinu. Í framhaldinu var þrýstingur á félagsmálaráðherra af hálfu ASÍ og einstakra þingmanna að samþykktin yrði fullgilt. Niðurstaðan varð sú að félag rannsóknarseturs í vinnurétti og jafnréttismálum við Háskólann á Bifröst var fengið til að semja tillögur að leiðbeiningarreglum varðandi uppsagnir í anda samþykktar Alþjóðavinnumálastofnunarinnar sem kæmi þá í stað samþykktarinnar.

Í bréfi setursins, dagsettu 5. maí 2006, kemur fram að rétt sé að líta til reglna sem gilda um þetta efni í ríkjum sem standa Íslendingum næst í efnislegu og félagslegu tilliti. Markmiðið var að freista þess að finna grundvöll fyrir umbótum á þessu sviði sem aðilar væru þá sáttir um.

Í niðurstöðu rannsóknarsetursins, sem kom í september 2007 og var kynnt ILO-samráðsnefndinni í þeim sama mánuði, kemur fram að ekki sé flókið mál að útbúa leiðbeiningarreglur á grundvelli samþykktarinnar. Það sé hins vegar ljóst að nokkrum ákvæðum samþykktarinnar verði ekki hrundið í framkvæmd með leiðbeiningarreglunum einum og nefnd eru ákvæði sem lúta að áfrýjun uppsagnar, sönnunarbyrði og því hvaða áhrif niðurstaða dómstóla eða úrskurðaraðila mundu hafa.

Þá kemur fram að óljóst sé hvaða fyrirkomulag eigi að fylgja við setningu slíkra reglna þar sem það sé mjög mismunandi í nágrannaríkjunum. Niðurstaða rannsóknarsetursins er sú að ekki sé unnt að setja fram leiðbeiningarreglur um þetta efni nema til komi pólitísk stefnumörkun og nákvæmari tilsögn um það hvaða fyrirkomulagi rétt sé að vinna reglurnar eftir. Það hefur ekki frekar frá því í september 2007 verið fjallað um þetta mál á vettvangi þessarar ILO-nefndar og þannig er staðan nú í þessu máli sem lengi hefur verið þrætuepli milli aðila vinnumarkaðarins. Þannig að ég hygg nú að það verði erfitt að á fram einhverri málamiðlun eða niðurstöðu í þetta mál í kjarasamningum þó að ég geti ekki útilokað neitt í því sambandi.

Öndvert við hv. síðasta ræðumann tek ég undir ýmislegt sem fram kemur í greinargerð hjá hv. þm. Atla Gíslasyni. Hv. þingmaður nefnir t.d. miðaldra og eldra fólk með langan starfsaldur, að því sé sagt upp og yngra starfsfólk ráðið í staðinn. Það er alveg örugglega rétt hjá hv. þingmanni. Ég átti sæti í nefnd á vegum fyrrverandi félagsmálaráðherra sem fjallaði um stöðu miðaldra fólks á vinnumarkaði og fram kom að miðaldra fólk á vinnumarkaði lenti oft í miklum erfiðleikum. Það lenti oft í því ef harðnaði á dalnum að vera sagt upp á undan öðrum og ætti síðan mjög erfitt með að ná fótfestu á vinnumarkaðnum aftur eða fá annað starf. Þetta er því raunverulegt vandamál sem við stöndum frammi fyrir, ekki síst þegar atvinnuleysi er vaxandi.

En allt er þetta af hálfu atvinnulífsins sett fram til þess að hafa meiri sveigjanleika á vinnumarkaðnum sem er út af fyrir sig gott. Ég held að það sé rétt, og ekki hægt að afneita því, eins og mér fannst hv. þm. Pétur Blöndal gera, að vaxandi harka er á vinnumarkaðnum, m.a. að því er varðar þau atriði sem hv. þingmaður nefndi. Ég sé að það er athyglisvert sem hv. þingmaður nefnir í þessari greinargerð sinni. Hann segir, með leyfi forseta:

„Í löggjöf flestra Evrópuríkja, meðal annars Norðurlanda, hafa engu að síður verið sett lög sem takmarka uppsagnarrétt atvinnurekanda. Þau hafa lögleitt skilyrði um það að gildar og málefnalegar ástæður verði að liggja til grundvallar ákvörðun um uppsögn. Þessi skilyrði hafa ekki raskað starfsskilyrðum og samkeppnisstöðu fyrirtækja í viðkomandi löndum Evrópu.“

Nú veit ég ekki hvort farið hefur verið nákvæmlega yfir, í þeirri athugun sem gerð var í Háskólanum á Bifröst, þau lög sem hafa verið sett í þessum Evrópuríkjum. En ég tel fulla ástæðu til þess að annaðhvort félagsmálaráðuneytið eða nefndin sem fær málið til umsagnar afli sér einhverrar vitneskju um hvernig þessi löggjöf er, sem sett er, eins og hér er vitnað til, í flestum Evrópuríkjum og vita hvort þar sé eitthvað sem við getum skoðað sem hægt væri að ná sátt um.

Ég vil ítreka, virðulegi forseti, að það er ágætt að málið er komið inn í þingsali. Ég vona að það fái góða umfjöllun í þingnefndinni sem fær það til meðferðar.

[21:00]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. félagsmálaráðherra las hér upp að í löggjöf flestra Evrópuríkja hefðu verið tekin upp lög sem takmarka uppsagnarrétt atvinnurekenda og það verður ekki séð að það hafi raskað starfsskilyrðum fyrirtækja í Evrópu. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort það geti verið að hún viti ekki af því að það sé viðvarandi atvinnuleysi um alla Evrópu og ekki bara pínulítið eins og hérna heldur 6, 7, 12, 14, 16%, og af hverju það stafar. Veit hæstv. ráðherra ekki að þingmenn frá þessum löndum, sumir hverjir, telja að það stafi af allt of stífum reglum á vinnumarkaði og allt of stífum réttarreglum um samskipti launþega og fyrirtækja? Það skyldi nú ekki vera að með því að binda slíkt í lög hætti fyrirtækin að ráða starfsfólk af því að það er svo erfitt að losna við það?

Þetta er nefnilega allt saman tvíbent og eins og ég gat um, þetta er markaður og um leið og menn byrja að hygla öðrum aðilanum á kostnað hins skekkist markaðurinn og það kemur annaðhvort fram sem lægri laun eða atvinnuleysi nema hvort tveggja sé. Við höfum búið við það á Íslandi að laun hafa hækkað stórlega og hér hefur ekki verið atvinnuleysi og það er eitt af því sem ég tel vera aljákvæðast við Ísland, það er ekkert atvinnuleysi. Þegar maður segir fólki þetta í Evrópu trúir það því ekki að til sé land þar sem ekkert atvinnuleysi er.

[21:02]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Auðvitað er ég mér þess fullkomlega meðvituð að atvinnuleysi og atvinnustig hér er miklu hagstæðara en í öðrum löndum Evrópu, sem betur fer er það þannig. Það breytir því ekki að það getur verið fullkomin ástæða til þess, eins og ég var að benda hér á, að við kynnum okkur þau lög sem þar hafa verið sett og þar gilda. Það þarf ekki endilega að vera löggjöfin sem slík sem leiðir til þess að hér sé hærra atvinnustig en mér finnst það ekki saka í þessu mikla deilumáli sem verið hefur hér svo lengi að við kynnum okkur þau lög sem annars staðar gilda um þetta efni. Ég er ekki þar með að segja að við eigum að fara eftir þeim en það sakar ekki að kynna sér þau ákvæði sem hafa verið lögfest í þessum Evrópuríkjum að því er þetta atriði varðar. Auðvitað er fráleitt að halda því fram að með því að setja reglur sem á einhvern hátt koma til móts við þau sjónarmið sem verkalýðshreyfingin hefur sett fram, ég er ekki að segja að þau þurfi að líta út eins og þau eru í þessu frumvarpi, þá verði til þess að atvinnurekendur hætti að ráða starfsfólk. Ég spyr þá hv. þingmann: Hvernig á þá að reka fyrirtækin ef hætt verður að ráða starfsfólk?

[21:03]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Menn hætta að sjálfsögðu ekki að ráða starfsfólk en þeir eru miklu tregari til og þeir eru miklu tregari til að auka rekstur eða láta reksturinn vaxa vegna þess að það er svo mikil áhætta fólgin í því að ráða fólk sem hefur bæði langan uppsagnarfrest og er jafnvel ekki hægt að segja upp, það er svo mikil áhætta fólgin í því að þeir bara hreinlega gera það ekki. Þeir halda rekstrinum í hefðbundnum böndum þannig að hann vex ekki, þetta er þekkt um alla Evrópu. Menn hafa velt vöngum yfir því hvernig stendur á því að atvinnuleysi er svona ofboðslega mikið í Evrópu. Þeir sem hafa kynnst Íslandi spyrja: Hvernig stendur á því að atvinnuleysi er ekkert á Íslandi?

Það er vegna þess að við höfum mjög lipran vinnumarkað og mjög lipur samskipti launþega og atvinnurekenda á báða bóga, herra forseti.

[21:05]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir góðar undirtektir við þetta mál og hv. þm. Pétri Blöndal fyrir að eiga orðastað við mig út af þessu máli og koma fram með sín sjónarmið, sem ég mun nú reyna að leitast við að svara í stuttu máli.

Að jafna því saman að segja að atvinnuleysi gefi því grunn að hafa aðrar reglur en hér á landi er alveg órökstutt hjá hv. þingmanni. Það kom enginn rökstuðningur, þetta eru fullyrðingar. Að kenna ákvæðum um gildar ástæður við uppsagnir um atvinnuleysi í Evrópu er fráleitt að mínu mati. Ef efnahagsástandið hjá þessum þjóðum, hv. þingmaður vísaði til Þýskalands, er uppsagnarreglum að kenna þá er það býsna langsótt. Það er algjörlega ný hagfræði fyrir mér, það er býsna langsótt. Það hagar nú þannig til að það er alls ekki sama atvinnuleysisstig í öllum löndum Evrópu, þ.e. utan Íslands, því fer víðs fjarri, það er mjög mismunandi. Samt gilda takmarkanir á uppsagnarfrelsi.

Því var svo haldið fram í því samhengi af hv. þm. Pétri Blöndal að þetta gerðist ekki hérna vegna þess að hér væri ekkert atvinnuleysi. Það tel ég líka vera rangt. Það byggi ég á, hv. þingmaður, meira en aldarfjórðungs reynslu minni sem lögmaður fyrir stéttarfélög. Ég upplifi það að fólki sé sagt upp með óbilgjörnum og ómálefnalegum hætti jafnt þegar jafnvægi er í þjóðarbúskapnum á Íslandi og þegar ójafnvægi hefur verið, jafnt þegar verðbólga hefur verið mikil og lítil. Að fara því að færa þessar uppsagnarreglur upp sem einhverja orsök atvinnuleysis eða ekki atvinnuleysis er býsna langsótt hagfræði.

Ég byggi það líka á sömu reynslu minni sem lögmaður fyrir stéttarfélagið Eflingu og fleiri stéttarfélög í meira en aldarfjórðung að harka og óbilgirni hafi færst í vöxt. Ég nefndi það líka, hv. þingmaður, að í flestum fyrirtækjum gerist þetta ekki, í vel reknum fyrirtækjum eru reglur sem þessar almennt virtar í raun. Ég ræddi það sérstaklega að í illa reknum fyrirtækjum, og þau eru mörg, er þetta gert og þessi harka og óbilgirni hefur líka aukist á síðari árum. Það samræmist algjörlega reynslu minni.

Ég nefni það í frumvarpinu, hv. þingmaður gerði það að umtalsefni að það væri mjög erfitt að segja upp fólki, að standa frammi fyrir fólki og segja því upp. Ég átta mig ekki alveg á því að menn geti ekki staðið alveg keikir ef uppsagnarástæður eru fyrir hendi og sagt upp. Það teljast auðvitað málefnaleg rök, hv. þingmaður, ef starfsmaður uppfyllir ekki þær kröfur sem voru forsendur ráðningar, ef starfsmaður er áhugalaus um starfið, ef starfsmaður er óstundvís, ef starfsmaður á við áfengisvandræði að glíma og þar fram eftir götunum. Í slíkum tilvikum verður þó að

reikna með að atvinnurekandi áminni viðkomandi starfsmann og hann verði að bæta ráð sitt og það er öllum til góðs, bæði atvinnurekandanum og starfsmanninum að atvinnurekandinn segi: Ég get ekki látið þetta líðast, og gefi viðkomandi kost á að bæta ráð sitt. Opin, gegnsæ og hreinskiptin samskipti eru öllum til góða, ekki að vera eins og strúturinn og stinga hausnum í sandinn. Það eflir fyrirtækin verulega að fylgja heiðarlegum, opnum, gegnsæjum reglum í samskiptum atvinnurekanda og launamanna, alveg eins og maður vill vera í samskiptum við annað fólk innan fjölskyldu, við vini og við aðra sem maður hittir á förnum vegi.

[21:10]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú ekki svo vélrænt sem hv. þingmaður vill vera láta, samskipti atvinnurekanda og launþega, þar spilar miklu, miklu fleira inn í, t.d. allur hópurinn sem heild starfsmanna.

Ég ætla að geta um ákveðið dæmi. Ég var einu sinni í stjórn fyrirtækis sem lenti í því að skorta verkefni. Þeir höfðu verkefni til tveggja mánaða en iðnaðarmennirnir voru með þriggja mánaða uppsagnarfrest, verkamennirnir með viku uppsagnarfrest. Hvað gerðu menn, herra forseti, til að lenda ekki í heljarinnar vandræðum þegar verkefnin þraut? Þeir sögðu upp öllum iðnaðarmönnunum, réðu síðan helminginn aftur. Svo jukust verkefnin og það kom í ljós að þessi ákvörðun var ekki rétt, og hvað gerðu menn? Þeir þorðu ekki að ráða fleiri iðnaðarmenn heldur létu þá iðnaðarmenn sem voru starfandi vinna yfirvinnu, það borgaði sig. Menn þorðu ekki að taka áhættuna af því að sitja uppi með fólk sem hafði þriggja mánaða uppsagnarfrest verkefnalaust.

Þannig gekk þetta í nokkurn tíma, verkefni bættust við, iðnaðarmennirnir unnu yfirvinnu og helmingur þeirra var atvinnulaus úti á götu. Ekkert gerðist með verkamennina, þar var vikuuppsagnarfrestur. Ég ætla að vona að hv. þingmaður skilji þetta, að lenging uppsagnarfrests þýðir það að menn fara sér varlega í því að ráða fólk og hafa fólk í vinnu sem er með langan uppsagnarfrest, svo maður tali nú ekki um þegar það eru komnir 6 mánuðir eða 12 mánuðir. Þetta held ég að allir ættu að skilja. Þeir sem maður talar við frá Evrópusambandinu átta sig fullkomlega á því af hverju atvinnuleysið er. Það er vegna þessara atriða og margra, margra fleiri sem gera vinnuumhverfið svo stíft og erfitt viðureignar að fyrirtækin þora helst ekki að ráða nýjan starfsmann.

[21:12]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður nefndi dæmi sem sneri að lengd uppsagnarfrests. Ég er ekki að tala um lengd uppsagnarfests, sem er reyndar allt of skammur hér á landi ef eitthvað er. Ég er að tala um það að uppsagnirnar eigi að vera málefnalegar og rökstuddar burt séð frá því hvort uppsagnarfrestur sé stuttur eða lengri, og ég er líka að tala um jafnræði milli manna að því er varðar miskabætur og að því er varðar uppsagnarreglur opinberra starfsmanna og starfsmanna á almennum vinnumarkaði.

[21:12]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég nefndi þetta dæmi um það hvernig aukinn réttur í uppsagnarákvæðum getur komið fram sem atvinnuleysi, því að helmingur iðnaðarmannanna sem áður starfaði hjá fyrirtækinu var atvinnulaus á þessum tíma. Ég nefndi þetta líka sem dæmi um það að um leið og menn setja aukin skilyrði og kvaðir á samband launþega og atvinnurekenda, t.d. bara að uppsögnin skuli vera málefnaleg, menn þurfi að færa rök fyrir máli sínu, sem mér finnst í sjálfu sér allt í lagi, en líka það að það skuli vera miskabætur og skaðabætur, það gerir ekkert annað en það að menn verða enn þá varkárari í því að ráða fólk. Allar svona kvaðir og skilyrði rugla það jafnvægi sem er á vinnumarkaðnum í dag og ef við setjum nógu mikið af kvöðum verður afleiðingin sú að atvinnuleysið vex, sem er hið mesta böl sem ég hef kynnst.

[21:13]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Allar þessar kvaðir og öll þessi skilyrði rugla jafnvægið. Ruglar þá ekki fæðingarorlofið jafnvægið? Ruglar þetta ekki allt jafnvægið? Eigum við ekki bara að fara inn í einhvers konar villimannaþjóðfélag á vinnumarkaði?

Þetta eru reglur sem stuðla að öryggi, hreinskiptnum samskiptum og að vinnumarkaðurinn sé stöðugur, sem er aðalatriðið. Ég vil halda því til haga eins og hv. þingmaður nefndi að um er að ræða gagnkvæmar reglur sem tryggja að starfsmaður hlaupist ekki á brott fyrirvaralaust. (Gripið fram í.) Já, það er skaðabótaréttur eftir meðalhófsreglu hjúalaganna fyrir atvinnurekandann, hálfur uppsagnarfrestur, hv. þingmaður. Þetta skapar traustari vinnumarkað. Rétt eins og vinnumarkaður hefur þróast á síðustu árum á Íslandi síðustu 15, 20 árin, hann hefur orðið friðsamlegur, þróaður og samskiptin hafa almennt gengið vel, en það eru frá því undantekningar í illa reknum fyrirtækjum að fólki er sagt upp fyrirvaralaust og það er ærumeitt með því og því er sagt upp með órökstuddum hætti. Það gerist í illa reknum fyrirtækjum en ekki á góðum vinnustöðum.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Út af dagskrá voru tekin 11.–18. mál.

Fundi slitið kl. 21:16.

52. FUNDUR

miðvikudaginn 23. janúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Útrásarverkefni Landsvirkjunar og Rariks, fsp. VS, 110. mál, þskj. 111.
3. Skattskylda framlaga úr styrktar- og sjúkrasjóðum, fsp. ÞBack, 138. mál, þskj. 142.
4. Skattlagning á tónlist og kvikmyndir, fsp. KJak, 150. mál, þskj. 160.
5. Hús Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins á Seyðisfirði, fsp. ArnbS, 328. mál, þskj. 532.

Til menntamálaráðherra:

6. Háskólinn á Akureyri, fsp. BJJ, 249. mál, þskj. 279.
7. Listgreinakennsla í framhaldsskólum, fsp. KolH, 270. mál, þskj. 302.

Til landbúnaðarráðherra:

8. Innflutningur landbúnaðarvara, fsp. PHB, 296. mál, þskj. 353.

Til umhverfisráðherra:

9. Losun koltvísýrings o.fl., fsp. PHB, 299. mál, þskj. 371.
10. Öryggismál í sundlaugum, fsp. SF, 316. mál, þskj. 455.

Störf þingsins.

Íbúðalánasjóður – stefna NATO í kjarnorkumálum.

[13:31]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Nýlega kom fram í könnun að það er afgerandi stuðningur hjá almenningi við starfsemi Íbúðalánasjóðs og yfirgnæfandi meiri hluti þjóðarinnar vill nú, rétt eins og á undanförnum árum, standa vörð um starfsemi sjóðsins þannig að hann geti starfað áfram í óbreyttri mynd. Það er því eðlilegt að ræða hlutverk og starfsemi Íbúðalánasjóðs á Alþingi núna þegar mikil umræða er um framtíð sjóðsins. Nýverið skilaði nefnd á vegum félagsmálaráðherra skýrslu með ákveðnum tillögum um húsnæðismarkaðinn sem því miður hefur ekki borið fyrir augu okkar þingmanna heldur er á borðum ríkisstjórnarflokkanna. Því vil ég spyrja formann félagsmálanefndar Alþingis, hv. þm. Guðbjart Hannesson, hver sé skoðun hans á starfsemi Íbúðalánasjóðs og þeim framtíðarmarkmiðum sem við viljum setja þeirri ágætu stofnun sem er þjónustustofnun. Er það svo, líkt og margir á hægri væng íslenskra stjórnmála hafa haldið fram, að Íbúðalánasjóður eigi fyrst og fremst að sinna félagslegum hlutverkum, sinna óvirkum markaðsaðstæðum og tilteknum hópum, eða vill hv. þingmaður að starfsemin verði áfram í óbreyttri mynd þannig að sjóðurinn geti lánað áfram m.a. á höfuðborgarsvæðið og á virk markaðssvæði?

Það er staðreynd að Íbúðalánasjóður hefur boðið lægstu vexti þegar kemur að húsnæðislánum. Við framsóknarmenn viljum standa vörð um þetta mikilvæga hlutverk Íbúðalánasjóðs. Hann var skapaður undir forustu okkar framsóknarmanna og er mjög mikilvægur í því ástandi sem nú er á húsnæðismarkaðnum því að húsnæðisvextir eru allt of háir í dag. Við teljum mjög mikilvægt, framsóknarmenn, að staðinn verði öflugur vörður um starfsemi Íbúðalánasjóðs og (Forseti hringir.) mikilvægt að heyra frá Samfylkingunni hvað hún vill í þeim efnum. Á að fylgja eftir stefnu okkar framsóknarmanna í málefnum Íbúðalánasjóðs?

[13:33]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þessa fyrirspurn um Íbúðalánasjóð og fyrir að vekja athygli á mjög jákvæðum viðhorfum til sjóðsins af hálfu almennings. Sjóðurinn hefur gert könnun á því reglubundið hver viðhorf almennings séu til reksturs sjóðsins og almennt til hlutverks hans og niðurstöður hafa ávallt verið mjög svipaðar, þ.e. að 80% af íbúum landsins og rúmlega það styðja sjóðinn. Aðeins 10% hafa viljað koma á heildsölubanka og önnur 10% vilja að bankarnir taki yfir.

Ég hef svarað því oft áður úr ræðustóli að Íbúðalánasjóður á að vera óbreyttur ef ég fengi að ráða. Það eru blikur á lofti og þær þekkir hv. þingmaður mjög vel frá fyrri ríkisstjórn þar sem kærur komu fram frá Eftirlitsstofnun EFTA og málið er enn til skoðunar og við vitum ekki hvert það leiðir okkur. Engar áætlanir hafa verið gerðar af hálfu ríkisstjórnarinnar um að breyta hlutverki sjóðsins að svo stöddu og það verður einungis gert í samræmi við þær kröfur sem hugsanlega verða gerðar og koma í framhaldi af þeim viðræðum sem þar eru.

Við vitum að húsnæðisnefnd hefur skilað niðurstöðu en ég verð að upplýsa að farið hefur verið með hana sem trúnaðarmál á meðan verið er að ræða við sveitarfélögin eins og hæstv. ráðherra kynnti fyrir stuttu. Það álit hefur ekki verið kynnt fyrir mér sem formanni félags- og tryggingamálanefndar eða fyrir nefndinni þannig að ég get ekki tjáð mig frekar um það. Við vitum öll að það eru ákveðnir erfiðleikar á húsnæðismarkaðnum, bæði hvað varðar hátt vaxtastig og það er erfitt fyrir einstaklinga að komast inn á íbúðamarkaðinn vegna þess hve mikið þeir þurfa að greiða í útborgun og fleira mætti til taka. Ég tel mjög mikilvægt að við förum varlega í þeim málum eins og ástandið er í augnablikinu og Íbúðalánasjóður á að vera þar traustur grunnur.

[13:35]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Það varð strax mjög umdeilt þegar viðskiptabankarnir hófu innrás sína inn á fasteignalánamarkaðinn fyrir rúmum þremur árum en margir höfðu þó trú á því að það væri almenningi til bóta að almenn íbúðakaupalán færðust til viðskiptabankanna. Reynsla er nú komin á þetta fyrirkomulag og í stuttu máli sýnir nýjasta könnun sem Íbúðalánasjóður hefur staðið fyrir að eftir því sem meiri reynsla fæst af viðskiptabönkunum á þessu sviði þeim mun minni stuðningur er við það að þeir helgi sér

þetta útlánasvið og þeim mun meiri stuðningur er við starfsemi Íbúðalánasjóðs. Ég tel að það sé vegna þess að reglur sem gera bönkunum að fylgja eðlilegum viðskiptareglum við útlán þessara lána eru ekki í löggjöf og ákvarðanir þeirra um uppgreiðsluálag, um afslátt á vöxtum sem fellur niður og vextir hækka við tiltekin skilyrði og annað slíkt sem þrengir mjög að einstaklingunum sem taka lánin, sýna að það er óviðunandi fyrir íbúðakaupendur að búa við þessi skilyrði.

Af því að hv. þm. Birkir Jón Jónsson tekur þetta mál upp vil ég inna hann eftir því hvort það að hann taki málið upp sé yfirlýsing um að Framsóknarflokkurinn hafi fallið frá þeim áformum sínum, sem voru mjög skýr á síðasta kjörtímabili, að leggja niður starfsemi Íbúðalánasjóðs.

[13:38]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Það er rétt sem fram kom hjá málshefjanda að ímynd Íbúðalánasjóðs er mjög góð meðal almennings. Það er líka rétt sem hér var sagt að ákveðið var á sínum tíma að endurskoða starfsemi Íbúðalánasjóðs í kjölfar innrásar bankanna, eins og einhver sagði, á þennan markað. En ástæðan var sú að það komu tilmæli frá ESA um að okkur bæri að endurskoða þessa starfsemi. Skipuð var nefnd sem í voru fulltrúar frá þáverandi ríkisstjórn og áttu framsóknarmenn fulltrúa í nefndinni eins og Sjálfstæðisflokkurinn. Niðurstaða þeirrar nefndar var í stórum dráttum sú að ekki skyldi breyta starfsemi Íbúðalánasjóðs. Sjóðurinn skyldi áfram gegna félagslegu hlutverki sínu og lána til íbúðarkaupa eins og áður hafði verið. Hins vegar var talið nauðsynlegt að í tímans rás yrði að breyta því hvernig að slíkum lánum væri staðið til að jafna samkeppnisstöðu milli Íbúðalánasjóðs og bankanna. Það var mat manna að fara yrði út í svokölluð sérvarin skuldabréf sem síðan hefur verið samin sérstök löggjöf um og samþykkt á þinginu. Það var vegna þess að ríkisábyrgðin gat ekki gengið upp í ljósi þess að bankarnir voru komnir inn á markaðinn. Hins vegar voru allir sammála um að Íbúðalánasjóður mundi starfa áfram og það hefur verið skoðun okkar og þarf ekki að blanda neinum hægri kreddum inn í þá umræðu.

Ljóst er að staða bankanna hefur veikst mjög mikið síðan þetta gerðist. Hlutverk þeirra í íbúðakaupalánum er orðið miklu veikara vegna þess að kjörin hjá bönkunum hafa versnað mikið en Íbúðalánasjóður hefur nú góð kjör í skjóli ríkisábyrgðar. Hins vegar þykir ljóst að íbúðalán munu ekki njóta sama trausts þegar kemur að einkunnagjöf og áður var og er það nú vandi bankanna í hnotskurn.

[13:40]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég ætla að ræða annað mál sem ég tel mjög brýnt að við ræðum á þessari stundu. Hið sanna eðli NATO sem árásarbandalags er sífellt betur að koma í ljós ásamt því að forráðamenn þar á bæ telja sér greinilega leyfast framkoma sem öðrum aðilum mundi ekki leyfast óátalið af alþjóðasamfélaginu. Í ljósi frétta síðustu daga um að fyrrverandi yfirhershöfðingjar og herráðsformenn leggi áherslu á að Atlantshafsbandalagið sé reiðubúið að beita kjarnorkuvopnum að fyrra bragði vil ég í fjarveru hæstv. utanríkisráðherra spyrja hv. formann utanríkismálanefndar, Bjarna Benediktsson, hver stefna ríkisstjórnarinnar sé í þessu máli og hvort Íslendingar hyggist beita sér gegn því innan NATO að bandalagið beiti ekki undir nokkrum kringumstæðum kjarnorkuvopnum að fyrra bragði.

Einnig hefði verið fróðlegt að heyra álit hv. varaformanns utanríkismálanefndar, Árna Páls Árnasonar, á þessu en hann er víst staddur í útlöndum.

[13:42]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil taka fram að ég stend hér ekki upp til að mæla fyrir stefnu ríkisstjórnarinnar í þessu álitaefni sem er, eins og ég skil fyrirspurnina, til komin vegna frétta af þessum fimmmenningum sem hafa uppi hugmyndir um að NATO skerpi á stefnu sinni í kjarnorkumálum. En ég held að rétt sé að hafa í huga þegar kemur að kjarnorkustefnu NATO að þar hefur auðvitað verið farið mjög eindregið í ákveðna átt frá lokum kalda stríðsins þar sem NATO hefur markvisst verið að fækka kjarnorkuvopnum og öðrum langdrægum vopnum sínum. Í dag er engum kjarnorkuvopnum beint að tilteknu ríki eins og áður var og þróunin hefur því öll verið í aðra átt en þeir fimmmenningar sem hér er verið að vísa til mælast til að tekið verði til skoðunar.

Ég held hins vegar að það sem við eigum að beina sjónum okkar að í tilefni þessarar fréttar séu þær áhyggjur sem eru ástæða þess að þessi tillaga kemur fram frá fimmmenningunum en það er mat þeirra á þeirri ógn sem vestrænum ríkjum stafar af hryðjuverkum, skipulagðri glæpastarfsemi og mögulegri útbreiðslu gereyðingarvopna. Það er þróun sem við eigum að taka alvarlega og fylgjast vel með og innan NATO hljótum við að styðja aðgerðir sem eru til þess fallnar að hindra frekari þróun í óheillavænlega átt á því sviði.

[13:44]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég tek til máls undir þessum lið vegna þess að ég vildi aðeins árétta það sem hv. formaður utanríkismálanefndar sagði áðan og ítreka það að stefna NATO varðandi kjarnorkuvopn er óbreytt þrátt fyrir álit þessara fimmmenninga sem eru sjálfstæðir aðilar, ég ætla ekki að segja sjálfstæðir aðilar úti í bæ vegna þess að sökum bakgrunnsins eru orð þeirra að sjálfsögðu tekin alvarlega. Stefnu bandalagsins varðandi kjarnorkuvopn hefur ekki verið breytt og eftir því sem ég best veit hefur sú umræða ekki farið fram innan bandalagsins að breyta henni. Ég tel fullkomlega víst að yrði þeirri stefnu breytt þyrfti að fara fram mikil umræða um það áður. Ég held að það sé engin sérstök ástæða til að óska eftir áliti íslenskra stjórnvalda á þessu að svo stöddu þar sem þetta er svona „hugsanlega ef“-spurning sem þarna er varpað fram og þúsundir aðila út um allan heim álykta daglega um öryggis- og varnarmál og það er hið ágætasta mál að menn beiti sér í þeirri umræðu.

Stefna NATO varðandi kjarnavopn hefur verið sú að notkun þeirra er ekki útilokuð en það yrði aldrei fyrr en í lengstu lög og sem allra seinasta úrræði að þeim yrði beitt. Ég tel að þetta sé ágæt fyrirspurn og fínt, eins og hv. þm.

Bjarni Benediktsson nefndi hérna, að við séum á tánum og vakandi varðandi þessi málefni en stefnunni hefur ekki verið breytt þrátt fyrir álit þessara fimm manna.

[13:46]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil fagna þeirri umræðu sem hér hefur farið fram um mikilvægi Íbúðalánasjóðs. Ég nefndi það í fyrri ræðu minni að hægri menn hefðu oft haft horn í síðu þessa sjóðs og það er einfaldlega rétt. Því þegar bankarnir ruddust inn á þennan markað fyrir nokkrum árum heyrðust háværar raddir um að ekki væri þörf fyrir Íbúðalánasjóð lengur, hlutverk hans hefðu bankarnir tekið yfir. Nú kemur á daginn að mikilvægi Íbúðalánasjóðs er fyrir hendi og það er mikilvægt að standa vörð um hann. Það er því sérstakt fagnaðarefni að fólk úr mörgum flokkum skuli koma hingað upp og lýsa yfir stuðningi við þessa mikilvægu stofnun.

Hitt er svo annað mál að ég kannast ekki við að það hafi verið markmið Framsóknarflokksins, líkt og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson benti á hér áðan, að leggja þennan sjóð niður. Ég veit ekki hvað við framsóknarmenn höfum oft rætt um mikilvægi þessa sjóðs úr ræðustóli Alþingis enda kom Framsóknarflokkurinn meðal annars að stofnun hans á sínum tíma. Það er því algjörlega úr lausu loftið gripið hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni að halda því fram að Framsóknarflokkurinn hafi ætlað að beita sér fyrir því að leggja þennan sjóð niður. Þvert á móti, hér er um einhvern misskilning að ræða hjá hv. þingmanni.

En eins og ég segi er ég mjög ánægður að heyra að hér sé þverpólitískur stuðningur við starfsemi sjóðsins. Það er miður að núverandi ríkisstjórn skuli hafa þrengt að starfsemi hans sem raun ber vitni. Miðað við orð hv. þm. Guðbjarts Hannessonar, formanns félagsmálanefndar, á ég von á því að menn muni hækka hámarkslán Íbúðalánasjóðs aftur upp í 90%, þ.e. lánshlutfallið, því það bitnaði sérstaklega á smærri sveitarfélögum og byggðarlögum úti á landsbyggðinni.

Það er líka forvitnilegt að heyra að formaður félagsmálanefndar Alþingis og þingflokkur Samfylkingarinnar skuli ekki hafa fengið að koma (Forseti hringir.) að þeirri ákvörðunartöku sem nú er uppi hvað það varðar að breyta húsnæðislánakerfinu. Það (Forseti hringir.) er mjög mikilvægt að stjórnarflokkur eins og þingflokkur Samfylkingarinnar komi að slíkum málum. (Forseti hringir.) Því miður er sú ekki raunin.

[13:49]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Það er ekki rétt sem hv. þm. Birkir Jón Jónsson segir, að þeir sem hafa varpað fram hugmyndum um annað fyrirkomulag á fasteignalánamarkaði, eins og ég hef t.d. gert, hafi horn í síðu Íbúðalánasjóðs. Íbúðalánasjóður hefur staðið sína plikt ágætlega í því lagaumhverfi sem hann hefur starfað í og þar starfar ágætt fólk.

Hv. þingmaður nefndi að Íbúðalánasjóður — eða Íbúðalánasjóður fólksins eins og formaður Framsóknarflokksins kallar hann — hefur notið vinsælda og stuðnings almennings. Og það er auðvitað alveg eðlilegt. Það er eðlilegt að þeir sem bjóða upp á lægstu vexti njóti vinsælda. Það er eðlilegt að þeir sem bjóða upp á bestu kjör á hvaða markaði sem er séu vinsælir, eins og t.d. á matvörumarkaði.

Það þýðir hins vegar ekki að við getum ekki komið fram með hugmyndir sem kunna að leiða til breytinga sem eru til batnaðar. Ég bendi á að Íbúðalánasjóður er náttúrlega ekkert annað en ríkisbanki. Framsóknarflokkurinn stóð að því með okkur sjálfstæðismönnum að einkavæða ríkisviðskiptabankana og ég hef sjálfur velt því upp hvort það sé eðlilegt að ríkið starfi á fasteignalánamarkaði. Ég velti því fyrir mér hvort samkeppni milli einkaaðila og ríkis á þeim markaði geti nokkurn tíma talist sanngjörn eða eðlileg.

Menn eiga að skoða allar þær hugmyndir sem fram koma um breytingar á þeim markaði með opnum huga, t.d. að breyta bankanum í heildsölubanka eða draga hann út af þeim mörkuðum sem einkaaðilar sinna. Við getum líka velt því fyrir okkur hvort ástæða sé til þess að haldið sé úti heilli stofnun til að sjá um þessa lánaumsýslu eða hvort ástæða sé til að útvista henni til einkaaðila þrátt fyrir að ríkið komi með einhverjum (Forseti hringir.) hætti að lánastarfseminni. Slíkar hugmyndir (Forseti hringir.) þýða ekki að við sjálfstæðismenn höfum horn í síðu Íbúðalánasjóðs eins og hv. þingmaður fullyrti hér.

[13:51]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Örstutt leiðrétting. Það er því miður svo að Sjálfstæðisflokkurinn hefur haft horn í síðu Íbúðalánasjóðs. Ég fagna yfirlýsingu formanns félagsmálanefndar, hv. þm. Guðbjarts Hannessonar, Samfylkingu, um það efni, og ég fagna því líka að breið samstaða skuli vera hér á þinginu um málefni Íbúðalánasjóðs af hálfu Samfylkingar, Frjálslyndra, Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og Framsóknarflokksins, sem stóð dyggan vörð um þennan sjóð á síðasta kjörtímabili í erfiðu samstarfi um það efni við Sjálfstæðisflokkinn.

Og síðan að NATO. Ég fagna því sérstaklega að hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir skuli hafa vakið máls á yfirlýsingum fimm æðstu herforingja innan Atlantshafsbandalagsins (**REÁ:** Fyrrverandi.) sem birst hafa í erlendum fjölmiðlum, þar sem þeir hvetja til þess að NATO lýsi því yfir að það sé reiðubúið að grípa til kjarnorkuvopna að fyrra bragði.

Það er voveifleg þróun sem er að eiga sér stað innan þessa bandalags. Við höfum orðið vör við áherslubreytingar og heimurinn orðið vitni að því allt frá miðjum 10. áratug og fram á þennan dag, þar sem NATO er með miklu árásargjarnari tón en það var með áður, reiðubúið að grípa til vopna hvar sem er í heiminum ef einhverju aðildarríkjanna er ógnað. Og hvaða aðildarríki skyldi helst vera ógnað? Að sjálfsögðu hinu ranglátasta og árásargjarnasta, Bandaríkjunum. Þess vegna er NATO orðinn varasamur félagsskapur fyrir okkur. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum aftur og aftur auglýst eftir umræðu hér á Alþingi um þessi grundvallarmál en ekki fengið hana.

Ég hvet til þess að við látum þessar yfirlýsingar NATO-hershöfðingjanna verða tilefni þess að við tökum umræðu um grundvallaratriði sem snerta öryggismál (Forseti hringir.) Íslendinga.

[13:53]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þau svör sem ég fékk við spurningu minni þó að ég hefði kannski kosið að þau væru svolítið á aðra leið. Mín skoðun er sú að hér sé einmitt lag fyrir Íslendinga að marka sér stöðu á alþjóðavettvangi, taka ákveðið frumkvæði innan NATO og tala þar skýrt máli friðar og afvopnunar en taka ekki undir neinum kringumstæðum undir þau verk eða gjörðir sem leiða til aukinnar vígvæðingar eða hervæðingar á alþjóðavettvangi.

[13:54]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er ekki síst vegna orða hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar sem ég vil að það sé algjörlega skýrt hvað stefnu Framsóknarflokksins um Íbúðalánasjóð varðar að við höfum staðið vörð um hann. Við höfum byggt hann upp og talið hann mikilvægan í samfélagi dagsins í dag og framtíðarinnar. Menn hafa verið að deila út af ESA-málum þar og talað um breytingar. Það er annað verkefni.

Við tókum strax á núverandi ríkisstjórn. Um leið og hún tók til starfa lá það nánast í loftinu að færa ætti Íbúðalánasjóð fólksins yfir til fjármálaráðherra frá Jóhönnu Sigurðardóttur félagsmálaráðherra. Hún lýsti því strax skýrt yfir eftir nokkrar umræður að hún mundi standa vörð um þennan sjóð og hann yrði ekki seldur meðan hún starfaði. Það er því ljóst að ágreiningur er um þennan sjóð. Sjálfstæðisflokkurinn hefur viljað og vill hann burt, telur að markaðurinn geti tekið við.

Ég er ekki sömu skoðunar. Íbúðarhús er fjárfesting lífsins fyrir hvern þann ungan mann og konu sem þarf á húsnæði að halda. Ríkissjóði og ríkinu ber því að halda uppi Íbúðalánasjóði, að hann sé vel rekinn og að þar séu sem lægstir og stabílastir vextir horft til framtíðar. Lífeyrissjóðirnir geta síðan og að mínu viti Íbúðalánasjóður komið með sterkari hætti inn í félagskerfi framtíðarinnar til þess að taka á með því fólki sem býr við lakari kjör.

Í mínum huga og okkar framsóknarmanna gegnir Íbúðalánasjóður gríðarlega mikilvægu hlutverki. Yfir 80% þjóðarinnar vilja að honum verði ekki raskað og eru þar sammála okkur framsóknarmönnum. Deilan hefur í þessum efnum alltaf staðið við Sjálfstæðisflokkinn sem vill sjóðinn (Forseti hringir.) á burt. Hann hefur reynt það í samstarfi við okkur og hann hefur reynt það í samstarfi við Samfylkinguna en við framsóknarmenn (Forseti hringir.) komum í veg fyrir það í vor strax og ríkisstjórnin kom til þings.

[13:57]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég kem hingað upp til þess að ítreka það sem ég vakti athygli á í fyrra máli mínu hér. Það er ekki nein umræða innan NATO um stefnubreytingar í kjarnorkuáætluninni. Þó að þessir fimm hershöfðingjar hafi þær hugmyndir uppi að NATO þurfi að vera tilbúið til þess að beita kjarnorkuvopnum að fyrra bragði eru engar vísbendingar um að nein slík umræða sé að fara að þróast innan NATO-ríkjanna, þeirra sem geta breytt áætluninni. Ég vek athygli á því að um er að ræða fyrrverandi hershöfðingja og ef maður skoðar síðan þróunina sem hefur átt sér stað frá lokum kalda stríðsins þá hefur hún öll verið í hina áttina og mikil samstaða ríkt um það.

Stóra fréttin í þessari ályktun hinna fimm fyrrverandi hershöfðingja hjá NATO er mat þeirra á þeirri ógn sem heiminum stafar af þróun á alþjóðlegri vísu, ógn sem stafar af hryðjuverkahópum, ógn sem stafar af útbreiðslu gjöreyðingarvopna, ógn sem stafar af ástandinu í ýmsum heimshlutum þar sem er pólitískur óstöðugleiki. Ég held að það sé þar sem við þurfum að leggja eyrun við og gá að því hvort ástæða sé til að bregðast við því með ákveðnari hætti en gert er í dag. Og nota bene: Hershöfðingjarnir fjalla um fleira en það að NATO þurfi að vera tilbúið til að beita kjarnorkuvopnum ef ástæða þykir til. Þeir fjalla um það að NATO þurfi að skoða þann möguleika að falla frá einróma atkvæðagreiðslu, þeir vilja fara yfir í meirihlutaatkvæðagreiðslu til þess að taka mikilvægar ákvarðanir.

Þessa frétt má ekki slíta úr samhengi. Mér finnst það ábyrgðarhluti að gefa til kynna að af stað sé að fara einhver umræða innan NATO um að bandalagið hyggist fara að beita kjarnorkuvopnum (Forseti hringir.) vegna þeirrar þróunar sem orðin er. Svo er alls ekki.

[13:59]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þær umræður tvennar sem hér hafa farið fram, annars vegar um NATO og hins vegar um Íbúðalánasjóð. Mér þóttu þetta mjög góðar umræður og mjög gott að taka þetta til umræðu. Það er mikilvægt að þingið ræði þessi mál á sínum forsendum — mér fannst aðeins örla á því í annarri fyrirspurninni að verið væri að beina fyrirspurn til ríkisstjórnarinnar en fyrst og fremst á að ræða þetta hér á vegum þingsins.

Varðandi Íbúðalánasjóð vil ég í fyrsta lagi fagna því að það er, held ég, almenn samstaða um það hér á þinginu að viðhalda honum. Það er alveg ljóst og hefur sýnt sig frá því að bankarnir komu inn á þennan markað — þeir koma inn við tilteknar aðstæður og það er gott að fá þá inn. Það er gott að þeir skuli veita aðhald og samkeppni en á sama hátt hefur það sýnt sig að þegar á móti blæs hjá bönkunum og þeir draga sig aðeins út af þessum markaði, er í fá önnur hús að venda en til Íbúðalánasjóðs.

Það mundi valda almenningi í landinu miklum vandkvæðum ef framboð á fjármagni á þessum markaði væri mjög óstöðugt. Það mundi þýða verðfall tímabundið og fasteignabólur á hinn vænginn. Það er ástand sem ég held að ekki sé hægt að búa við, almenningur getur ekki búið við og við getum ekki treyst því.

Ég vil því fagna þeirri umræðu sem hér hefur farið fram sem hefur dregið það fram að almennt er mikill stuðningur við Íbúðalánasjóð og verður áfram. (**Gripið fram í:** Með Sjálfstæðisflokknum?) Sjálfstæðisflokkurinn hefur, (Forseti hringir.) ég ætla nú ekki að gerast talsmaður hans hér, ekki lagt það til að Íbúðalánasjóður verði (Forseti hringir.) lagður niður.

Umræðu lokið.

Útrásarverkefni Landsvirkjunar og Rariks.

Fsp. VS, 110. mál. — Þskj. 111.

[14:01]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir fyrirspurn sem var dreift í októbermánuði í tengslum við átök í Reykjavík út af hinu þekkta REI-máli. Ekki óraði mig fyrir því þegar fyrirspurninni var dreift að þegar hún kæmi til umfjöllunar á Alþingi væri kominn enn einn meiri hluti í Reykjavíkurborg. Ég óska hæstv. fjármálaráðherra að sjálfsögðu til hamingju með nýja meiri hlutann.

En nokkrir þættir þurfa að vera alveg klárir. Í fyrsta lagi var REI stofnað sem hlutafélag um útrásarstarfsemi Orkuveitunnar undir forustu Guðlaugs Þórs Þórðarsonar, núverandi heilbrigðisráðherra og áður formanns Orkuveitunnar. Í öðru lagi eru bæði Landsvirkjun og Rarik, fyrirtæki í eigu ríkisins, í útrásarverkefnum með einkaaðilum. Í þriðja lagi er það þannig að Sjálfstæðisflokkurinn vann í samstarfi við Framsóknarflokkinn að sameiningu útrásarfyrirtækisins REI við útrásarfyrirtækið Geysir Green. Það endaði allt saman með ósköpum sem ég ætla ekki að rifja upp hér.

En ég ætla að rifja upp nokkur ummæli fyrrverandi borgarstjóra, Vilhjálms Þ. Vilhjálmssonar. Hann sagðist 4. október einungis hafa heyrt í fjölmiðlum fullyrðingar um að flokksmenn hans í borgarstjórn styddu ekki ákvörðun um sameiningu. Hann sagði hreinskiptar umræður hafa orðið um málið og að niðurstaðan hafi verið sú að hann hafi fengið umboð til að ganga frá málinu.

Síðan segir hann 8. október: „Við ætluðum okkur aldrei að vera til lengdar í þessu fyrirtæki því það er í raun ekki samræmanlegt okkar áherslum að við séum að taka þátt í áhættusömum rekstri í fjarlægum löndum með einkaaðilum.“

Síðan segir hann 17. október: „Sjálfstæðisflokkurinn hefur þá eindregnu afstöðu að opinber fyrirtæki eins og Orkuveita Reykjavíkur eigi ekki að vera í áhættusömum samkeppnisrekstri.“

Vegna þeirra orða sem þarna féllu lagði ég fram þá fyrirspurn sem hér um ræðir til hæstv. fjármálaráðherra í framhaldi af því sem þarna er sagt um stefnu Sjálfstæðisflokksins varðandi það að ríkið sé í útrás í fyrirtækjum ríkisins, þar sem hæstv. fjármálaráðherra fer með eignarhaldið, bæði í Landsvirkjun og Rarik. Fyrirspurnin hljóðar svo:

Hyggst ráðherra draga fyrirtækin Landsvirkjun og Rarik sem eru að fullu í eigu ríkisins, út úr útrásarverkefnum sem þau taka þátt í í samstarfi við einkaaðila svo sem Landsbanka Íslands hf.?

[14:04]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Mér þykir leiðinlegt hve mikið hefur dregist að svara þessari fyrirspurn. Mér skilst að hv. þingmaður hafi gert athugasemdir við að ég hafi forfallast í síðustu viku og ekki getað svarað fyrirspurninni þá og velt því fyrir sér hvort það væri vandamál að fá svör við fyrirspurninni.

Hins vegar stóð til að svara þessari fyrirspurn ásamt fleirum 5. desember en þá reyndist það ekki hægt vegna þess að hv. fyrirspyrjandi forfallaðist. Ef ég fer rétt með þá var hún væntanlega við kosningaeftirlit í Rússlandi á þeim tíma, sem eru eðlileg forföll. En ég held að það sé nú betra að menn kanni staðreyndirnar áður en þeir reyna að vera sniðugir og gera mönnum upp vandkvæði við að svara fyrirspurnum þegar menn hafa lengi verið tilbúnir að svara þeim.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir að tímabært sé að leysa úr læðingi krafta einkaframtaksins svo að íslensk sérþekking og hugvit fái notið sín til fulls í útrás orkufyrirtækjanna. Eins og menn vita eru flest orkufyrirtækin í eigu opinberra aðila. Meginmáli skiptir hins vegar að rétt sé staðið að þátttöku orkufyrirtækja í ríkiseigu í útrásarverkefnum. Í þeim efnum þarf að stíga varlega til jarðar.

Snemma á síðasta ári stofnaði Landsvirkjun einkahlutafélagið Landsvirkjun Invest ehf. Eigið fé var þá ákveðið allt að fjórum milljörðum króna. Megintilgangur félagsins voru fjárfestingar í orkutengdum verkefnum. Seint á síðasta ári var svo ákveðið að flytja verkfræði- og framkvæmdasvið Landsvirkjunar yfir í Landsvirkjun Invest þannig að félagið hefði undir einum hatti tækniráðgjöf og fjárfestingar. Nafni félagsins var svo breytt í kjölfarið til samræmis við breyttan tilgang félagsins og heitir það nú Landsvirkjun Power. Hér er því um eitt og sama félagið að ræða og Landsvirkjun Invest þrátt fyrir nýtt nafn. Verkfræði- og framkvæmdasvið Landsvirkjunar hefur nú verið lagt niður.

Eignarhluti Landsvirkjunar í þeim félögum sem sýsla með verkefni erlendis hafa verið fluttir í Landsvirkjun Power. Þar á meðal er Hydro Kraft Invest sem Landsvirkjun Power á til helminga á móti Landsbankanum. Hlutur Enex var einnig fluttur undir Landsvirkjun Power og síðan seldur. Starfsemi Landsvirkjunar Power hófst svo formlega um áramótin og eru starfsmenn félagsins nú um 40 talsins. Ekkert framsal réttinda frá Landsvirkjun til Landsvirkjunar Power hefur átt sér stað eða stendur til. Sama á við um Hydro Kraft Invest og það félag hefur engan sér- eða einkarétt á samstarfi við Landsvirkjun og bæði Landsvirkjun og Landsvirkjun Power hafa því frjálsar hendur að vinna með hverjum sem er í verkefnum innan lands eða erlendis í framtíðinni.

Rarik hefur á undanförnum árum þreifað fyrir sér með nokkur minni háttar rafvæðingarverkefni á erlendri grundu þar sem reynsla og þekking starfsmanna Rariks fengi notið sín. Til athugunar hefur verið að stofna sérstakt dótturfélag um þátttöku í útrásarverkefnum. Í júní síðastliðnum samþykkti stjórn Rariks að fyrirtækið fjárfesti fyrir allt að 2 millj. evra, um 175 millj. kr., í fyrirtækinu Bláfall Energi en það stefnir að því að reisa allt að 45 smærri vatnsaflsstöðvar, 1–7 megavött hver í Noregi á næstu fimm árum eða samtals rúmlega 100 megavött. Aðrir eignaraðilar að Bláfall Energi eru Landsbankinn og finnsk og hollensk orkufyrirtæki. Fjárfestingarframlag Rariks greiðist í takt við framvindu þeirra verkefna sem í verður ráðist í Noregi.

Rarik sér í þessu verkefni tækifæri fyrir starfsmenn Rariks til að taka þátt í undirbúningi, hönnun og verkefnastjórnun virkjana í Noregi og ná á þann hátt að nýta þá þekkingu og reynslu sem til staðar er hjá fyrirtækinu en hefur losnað um í bili eftir nýlega stækkun og endurnýjun Lagarfossvirkjunar.

Svarið við spurningu hv. þingmanns um það hvort ráðherra hyggist draga fyrirtækin Landsvirkjun og Rarik út úr útrásarverkefnum sem þau taka þátt í í samstarfi við einkaaðila er því: Nei.

[14:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Í þessu dæmalausa svari ráðherra urðum við vitni að tvöfeldni Sjálfstæðisflokksins sem stendur því miður ekki lengur undir því nafni að vera lýðræðislegur stjórnmálaflokkur heldur er opinberlega orðinn valdagírugur hentistefnuflokkur sem segir eitt á Alþingi þegar um Landsvirkjun og Rarik er að ræða en annað í borgarstjórn þegar um REI er að ræða, eða Orkuveitu Reykjavíkur. Allt eftir því hvað hentar.

Frú forseti. Vald spillir. Það hefur verið niðurlægjandi undanfarna sólarhringa að fylgjast með valdabrölti Sjálfstæðisflokksins í höfuðborginni. Það er greinilega ekki aðeins í orkuútrásinni sem tilgangurinn helgar meðalið hjá þessum flokki og valdinu er misbeitt. Sjálfstæðisflokkurinn er ekki aðeins tilbúinn að selja stefnu sína í borginni eða hjá ríkinu eftir því sem hentar fyrir valdastóla heldur einnig tilbúinn til þess að kaupa með blekkingum og lygum fólk til fylgilags við sig. (Forseti hringir.) Megi Sjálfstæðisflokkurinn uppskera eins og hann hefur til sáð.

[14:10]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir að vekja máls á þessu máli því að það er staðreynd að þarsíðasti borgarstjórnarmeirihluti sprakk á svokölluðu REI-máli. Það var ekki nóg með að sá meiri hluti tvístraðist heldur sprakk borgarstjórnarflokkur Sjálfstæðisflokksins líka í loft upp og breytti allt í einu um stefnu í þessum mikilvægu málum sem snerta almannahagsmuni og þjóðarhag.

En nú kemur hins vegar í ljós að Sjálfstæðisflokkurinn er í landsstjórninni á kafi í útrásarverkefnum á meðan að forsvarsmenn Sjálfstæðisflokksins í þeirra höfuðvígi, Reykjavík, segja að ríkið eða opinberir aðilar eigi ekki að standa í áhættusömum útrásarverkefnum.

Það er mikilvægt fyrir okkur að fá að vita hver stefna Sjálfstæðisflokksins er, þar sem Sjálfstæðisflokkurinn er aftur kominn í meiri hluta í höfuðborg Íslands og fer með forustu í ríkisstjórn Íslands. Það gengur einfaldlega (Forseti hringir.) ekki, hæstv. forseti, að þessi stærsti stjórnmálaflokkur landsins skuli hafa tvær stefnur í þessu stóra máli.

[14:11]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrirspurnina sem hefur afhjúpað tvöfeldni og tvískinnung Sjálfstæðisflokksins, ekki bara í orkumálunum, því hans verður þessa dagana vart mjög víða.

Landsvirkjun Power og „Landsvirkjun Powerless“ það sem skilið verður eftir í almannaeigu. Þetta er fyrirtæki sem almenningur hefur byggt upp, hugvitið og þekkingin sem nú á að leysa úr læðingi er starfsfólksins sem unnið hefur hjá fyrirtækinu árum og áratugum saman. Það er það sem á að einkavæða eða leysa úr læðingi, eins og orðað er svo smekklega í stjórnarsáttmálanum.

Þetta má Landsvirkjun en þetta má ekki annars staðar. Þetta má ekki gera annars staðar. Hvernig getur maður tekið mark á þessu? Ég tek undir það að það lýsir ekki miklu hugviti, þessi atburðarás í Reykjavíkurborg núna síðustu daga. Ég spyr hvort Sjálfstæðisflokkurinn sé þar að sýna sitt rétta andlit, andlit valdagræðgi og hroka sem svífst (Forseti hringir.) einskis til að mylja undir sig völd. Ég spyr hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins hvort þeir séu stoltir af þeim (Forseti hringir.) fréttum að forusta þeirra hafi með blekkingum og lygum rutt úr vegi (Forseti hringir.) andstæðingum sínum við stjórnvölinn í Reykjavíkurborg?

[14:13]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér hafa athyglisverð orðaskipti átt sér stað, trúlega vegna atburða annars staðar en í þinghúsinu.

En ég vil segja um svar hæstv. ráðherra að ég er eiginlega alveg sammála ráðherra. Mér finnst ekkert óeðlilegt að fyrirtæki í eigu hins opinbera taki þátt í því með einkaaðilum að standa fyrir útrás á erlendri grundu. Það þarf auðvitað að gerast með afmörkuðum og skýrum hætti þannig að þau verðmæti sem sett eru undir í útrásinni séu afmörkuð og sé haldið utan við verðmætin í auðlindum landsins, réttinn til að nýta þau og eignarhald á þeim.

Meðan menn gæta þeirra hagsmuna að fullu finnst mér ekkert athugavert við að hið opinbera taki þátt í að skapa verðmæti, íslensku þjóðinni til hagsbóta, með þessum hætti.

[14:14]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Mér þótti ekki koma sérstaklega skýrt svar við fyrirspurn hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur hjá hæstv. ráðherra. Það kom eiginlega ekkert svar þannig að ég sé ástæðu til þess að reyna að lokka hæstv. ráðherra til að svara.

Hvernig getur það farið saman að segja í Reykjavíkurborg að fráleitt sé að fara í útrás á orkusviðinu erlendis en á sama tíma segja að það sé sjálfsagt hjá ríkinu? Hvernig getur sami flokkurinn sagt svona misvísandi hluti?

Þar fyrir utan er alveg ljóst að Sjálfstæðisflokkurinn var að blekkja þegar sagt var að hann hefði umboð til þess að ganga í þetta REI-mál. Á sama hátt sýnist manni, eins og komið hefur fram í þessari umræðu, sjálfstæðismenn líka hafa blekkt Ólaf Magnússon, platað hann og sagt að búið væri að ganga frá einhverju meirihlutasamstarfi við vinstri græna í borginni fyrir stuttu. Þetta eru ekkert nema blekkingar.

Ég átta mig ekki á því að ráðherra geti ekki svarað. Er þetta ekki í algjörri mótsögn, stefna sjálfstæðismanna (Forseti hringir.) í borginni og stefna þeirra hjá ríkinu?

[14:15]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Eins og ég skil hæstv. ráðherra þá er ég honum sammála um það að þessir hlutir geta farið saman. Það er alveg hægt að hugsa sér að opinber fyrirtæki, vegna þess að orkufyrirtækin okkar eru fyrst og fremst opinber,

geti komið að útrásarverkefnum og ég tel að við eigum miklu hlutverki að gegna í því sambandi. Þess vegna sannast það núna, kannski enn frekar en nokkru sinni fyrr að það að sjálfstæðismenn í borginni skyldu tapa völdunum sem gerðist í októbermánuði og klúðra þannig samstarfinu við Framsóknarflokkinn, það er eitthvert mesta klúður ársins, enda voru flestir álitsgjafar sem talað var við um áramótin þeirrar skoðunar að svo væri. Þar sem stefna flokksins er sú sem fram kom í máli ráðherra hér, a.m.k. þess arms sem þar er um að ræða, þá eru þau orð sem ég hafði eftir fyrrverandi og verðandi borgarstjóra, Vilhjálmi Þ. Vilhjálmssyni, að Sjálfstæðisflokkurinn hafi þá eindregnu afstöðu að opinber fyrirtæki eins og Orkuveita Reykjavíkur eigi ekki að vera í áhættusömum samkeppnisrekstri, bara einfaldlega dauð fallin. Þetta er ekkert smámál sem hér er um að ræða og full ástæða til að halda því vakandi og ræða það einu sinni enn á hv. Alþingi.

En miðað við orð hæstv. ráðherra þá er allt í lagi að vera í samstarfi við einkaaðila en svo gæti vel verið að það væri ekki alveg sama hvaða einkaaðilar það eru. Það sé allt í lagi að starfa með Landsbankanum en hugsanlega ekki allt í lagi af hálfu sjálfstæðismanna að vinna með einhverjum öðrum fyrirtækjum. Það væri kannski gaman að vita aðeins meira um það.

[14:17]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er greinilegt að það er eitthvað annað en efnisatriðin sem vaka fyrir hv. þingmönnum Vinstri grænna og ég ætla að fyrirgefa þeim það að þeir séu sárir vegna borgarstjórnarinnar.

Varðandi stefnu Sjálfstæðisflokksins þá endurspeglast stefna Sjálfstæðisflokksins í stefnuyfirlýsingunni og hún kom fram í landsfundarályktun sl. vor sem er efnislega sama niðurstaða og ég las upp úr hvað varðar stefnuyfirlýsinguna.

Varðandi REI-málið þá er niðurstaða þess máls sú að allir í borgarstjórn í dag eru sammála afstöðu hinna svokölluðu sexmenninga í Sjálfstæðisflokknum sem kom fram í haust. Það er hætt við málið eins og það var lagt upp þegar það upphaflega kom fram og leiddi til þess að borgarfulltrúi Framsóknarflokksins sveik Sjálfstæðisflokkinn vegna þess að hann taldi sig vera ósáttan við hann en síðar gekk hann nákvæmlega inn á málflutning þeirra og REI-málinu var öllu breytt.

Síðan varðandi svarið sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir spyr um, þá var spurningin sem ég var spurður:

Hyggst ráðherra draga fyrirtækin Landsvirkjun og Rarik, sem eru að fullu í eigu ríkisins, út úr útrásarverkefnum sem þau taka þátt í í samstarfi við einkaaðila, svo sem Landsbanka Íslands hf.?

Fyrsta svar mitt við þeirri spurningu var nei og er enn þá nei. Ég sagði það þá og það getur ekki verið skýrara en það. Það vill meira að segja þannig til að þeim spurningum sem hér er verið að varpa upp hef ég svarað í fjölmiðlum frá því í haust þegar REI-málið kom upp, bæði hvað varðar afstöðuna til umræddra fyrirtækja, Landsvirkjunar og Rariks og verkefna þeirra og eins varðandi afstöðu Sjálfstæðisflokksins.

Síðan vil ég fagna því að a.m.k. ég og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir erum sammála um þessa afstöðu mína til útrásarverkefnanna.

Umræðu lokið.

[14:20]

Útbýting:

Skuldbindingar íslenskra sveitarfélaga í EES-samningnum, 341. mál, beiðni um skýrslu ÁÞS o.fl., þskj. 577.

Skattskylda framlaga úr styrktar- og sjúkrasjóðum.

Fsp. ÞBack, 138. mál. — Þskj. 142.

[14:20]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Sú fyrirspurn sem hér liggur fyrir hefur ekki valdið pólitískum kollsteypum eins og sú fyrri fyrirspurn sem hér hefur verið svarað. Eftir því sem ég veit best er allt óbreytt frá því hún var lögð fram við upphaf þings en af ýmsum ástæðum hefur henni ekki verið svarað fyrr en núna, sem er aukaatriði. En mér finnst mikilvægt að fá svör frá hæstv. fjármálaráðherra um það hvort hann muni beita sér fyrir afnámi skattlagningar á framlög og styrki sem einstaklingum eru greiddir úr styrktar- og sjúkrasjóðum.

Í dag eru slík framlög og styrkir skattskyldir með fullri tekjuskattsálagningu. Framlög úr sjúkra- og styrktarsjóðum hafa aukist og eru orðið umtalsvert álag á sjóðina og það segir manni bara að það styrktarkerfi sem annars er fyrir alla, þ.e. frá Tryggingastofnun ríkisins, nær ekki að styðja þá einstaklinga sem verða fyrir sjúkdómum eða áföllum eða tilfallandi útlátum vegna heilsubrests eða til þess að efla heilsu og þurfa þar af leiðandi að leita til styrktar- og sjúkrasjóðanna. Þetta á sérstaklega við um ákveðna styrki eins og til tannlækninga.

Að vísu er það svo að þeir sem eru fársjúkir, og fársjúkir eru skilgreindir mjög þröngt, geta dregið kostnað frá framlögum úr framlagningu styrktarsjóðanna þegar þeir gera upp tekjur sínar eða greiðslur úr sjóðunum. Sjóðirnir gefa upp þessar greiðslur og með staðgreiðslukerfi skatta hafa greiðslurnar skilað sér betur og þar af leiðandi hafa þeir einstaklingar sem hafa hlotið þessa styrki greitt meira eða betur en áður var og ég vil vísa til frumvarps til laga um breytingar á lögum um tekjuskatt sem var lagt fram árið 2003 af Jóhönnu Sigurðardóttur, Ögmundi Jónassyni, Guðjóni A. Kristjánssyni og Ágúst Ólafi Ágústssyni um þetta sama efni um breytingu á þessari skattlagningu og þeirri greinargerð sem með henni fylgir.

[14:23]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er rétt að taka fram að eins og með fyrri fyrirspurn stóð til að svara þessari fyrirspurn 5. desember en hv. fyrirspyrjandi forfallaðist þá. En fyrirspurnin er:

Mun ráðherra beita sér fyrir afnámi skattlagningar á framlög og styrki sem einstaklingum eru greiddir úr styrkt-

ar- og sjúkrasjóðum?

Svarið er á þá leið að skattalög hafa að geyma þá grundvallarreglu að til skattskyldra tekna teljast hvers konar gæði, arður, laun og hagnaður sem skattaðila hlotnast og metin verða til peningaverðs og skiptir ekki máli hvaðan þær stafa eða í hvaða formi þær eru. Í samræmi við þetta teljast framlög og styrkir sem einstaklingum eru greiddir úr styrktar- og sjúkrasjóðum. Rétt er að taka fram að þegar útgjöld, t.d. vegna veikinda eða lyfjakostnaðar fara verulega fram úr því sem almennt gerist hjá þorra manna þá er unnt að sækja um ívilnun til skattstjóra. Skattstjóri metur þá þann kostnað sem gerð hefur verið grein fyrir og er til hliðsjónar við lækkun skattstofna við mat á skerðingu gjaldþols samkvæmt 65. gr. tekjuskattslaga. Lækkun þessi tekur þá jafnt til útgjalda sjálfstætt starfandi manns og almenns launþega hvort heldur tekjur stafa frá atvinnurekstri, launum, bótum eða styrkjum. Þess ber sérstaklega að geta að með reglugerð nr. 914/2006 voru styrkir sem veittir eru úr sjúkra- og styrktarsjóðum stéttarfélaga vegna alvarlegra veikinda undanþegnir staðgreiðslu. Ekki eru uppi frekari áform um breytingu á skattlagningu sjúkrastyrkja enda mundi slík ráðstöfun ekki samræmast megininntaki skattalaganna.

[14:25]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Fjármagn sjúkrasjóðanna er óskattað þar sem 1% iðgjald fyrirtækja inn í þá sjóði er dregið frá skatti. Vandi kemur líka upp ef einhver maður á rétt á svona bótum úr sjúkrasjóði og annar ekki. Sá sem á ekki rétt á því þarf að afla tekna til að greiða viðkomandi þjónustu og borgar af þeim tekjum skatt. Þarna kemur ákveðinn vandi ef annar á að vera skattfrjáls en hinn ekki.

Svo koma upp önnur vandamál sem eru þau þegar fólk á rétt á bótum hjá sveitarfélagi, t.d. vegna barnaheimilis, þá er það óskattað hingað til, á meðan það er sem hlunnindi, en ef sveitarfélagið fer að borga það beint til manna og þeir borga svo barnaheimilið þá kemur upp misræmi sem hefur reyndar verið tekið á. En ég tel að meðan einn þarf að borga og getur ekki dregið frá skatti og annar þarf að borga og getur dregið frá skatti, þá gangi það ekki upp og þess vegna er eðlilegt að það sé skattað.

[14:26]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég gat ekki skilið það svo á hæstv. fjármálaráðherra að hann hygðist beita sér fyrir breytingum á skattalöggjöfinni hvað þetta varðar en ég tel að það sé í raun og veru óeðlilegt að fólk sé skattlagt vegna greiðslna sem það fær upp í kostnað vegna veikinda. Við getum sagt okkur það sjálf að ef almannatryggingakerfið væri sterkara og öflugra en það er í dag gagnvart sjúkum og þeirra sem þurfa á stuðningi að halda þá væri þessi þörf fyrir greiðslu úr sjúkrasjóðum ekki fyrir hendi og þar vil ég sérstaklega nefna tannlækningar sem hafa nær alfarið farið út úr tryggingakerfinu. Á árunum áður þegar ekki var sama þensla og jafnmikið fjármagn í umferð í þjóðfélaginu og nú er voru tannlækningar niðurgreiddar og kostnaðarlausar fyrir börn. Við búum öðruvísi að einstaklingum í dag og þar af leiðandi er stöðugt meiri ásókn í styrki frá sjúkrasjóðum til tannlækninga. Við getum spurt sem svo: Viljum við horfa á kerfi sem er byggt upp eins og það er í dag eða viljum við breyta þessu þannig að stuðningurinn komi frá almannatryggingakerfinu, þ.e. að þetta sé ekki sótt til sjúkrasjóðanna? Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra: Hvernig telur hann að eigi að skattleggja það fé sem almenningur safnar sem gjafafé sem eru framlög til einstaklinga sem lenda í umtalsverðum fjárútlátum vegna veikinda, missa vinnuna og jafnvel húsnæði og aðrar eignir vegna veikinda?

[14:29]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir að taka þetta mál upp sem er brýnt hagsmunamál fyrir launafólk. Ég er þeirrar skoðunar að greiðslur úr styrktarsjóðunum sem ganga til fólks sem þarf að leita sér lækninga vegna meina sinna eigi ekki að vera skattlagðar. Nú er það svo í sumum tilvikum að þær eru ekki skattlagðar eða einstaklingum er heimilt að færa fram reikninga og þá erum við t.d. að tala um greiðslur vegna krabbameinslækninga. Það var gott skref sem hæstv. ráðherra steig á sínum tíma. Ég held að ég fari örugglega rétt með. Ég held hins vegar að greiðslur úr styrktarsjóðunum eigi almennt að vera skattlausar (Forseti hringir.) og hið sama eigi reyndar að gilda um aðra sjóði, söfnunarsjóði sem verkalýðshreyfingin rekur (Forseti hringir.) og þá er ég að horfa t.d. á greiðslur úr verkfallssjóðum. Þær tel ég að eigi ekki að vera skattlagðar.

[14:30]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég er að hluta til sammála því sem hefur komið fram hjá hv. þingmönnum. Þegar um er að ræða fólk sem er veikt og er í fjárhagsörðugleikum þess vegna tel ég ekki rétt að greiðslur eins og þessar séu skattlagðar enda standa skattalögin í dag til þess að svo sé ekki. Sú breyting sem var gerð 2006 miðaði að því að þá væri ekki búið að taka staðgreiðslu af þeim greiðslum áður en komið væri að því að skattstjóri gæti tekið tillit til umsóknar um niðurfellingu skatta einfaldlega til að koma í veg fyrir að skattgreiðslurnar ættu sér stað og síðan væri hægt að fá endurgreitt. Þær eiga sér þá aldrei stað í þessum tilfellum.

Ég er hins vegar ósammála því að fólk sem er vel stætt, hefur til hnífs og skeiðar og vel það, sleppi við skattlagningu af tekjum eins og þessum jafnvel þó að þær komi úr sjóðum eins og hér er um að ræða. Ég legg það þar af leiðandi til grundvallar skoðun minni á þessu og þeirri stöðu sem nú er í skattalögum að fólk sem er vel stætt og hefur til hnífs og skeiðar greiði skatta af tekjum sínum þó að þær komi úr þessum sjóðum. Ég tel að vel sé fyrir því séð eins og staðan er í dag að hægt sé að sleppa þeim sem eru í erfiðleikum vegna stöðu sinnar við skattgreiðslur af þessu. Ég held að við þurfum ekki að hafa áhyggjur af þessum málum.

Umræðu lokið.

Skattlagning á tónlist og kvikmyndir.

Fsp. KJak, 150. mál. — Þskj. 160.

[14:32]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég ber upp fyrirspurn hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur til fjármálaráðherra um skattlagningu á tónlist og kvikmyndir sem henni gafst ekki tækifæri til að bera upp áður en hún sjálf fór í leyfi. Það er vel þekkt, bæði hér á landi og annars staðar í hinum vestræna heimi, að fólk hleður niður tónlist og kvikmyndum af netinu í stað þess að kaupa sér slíka hluti og dreifir þeim jafnvel. Stór fyrirtæki á þessu sviði hafa lagst í dýrar málshöfðanir og nýlega var bandarísk kona dæmd fyrir niðurhalaða tónlist. Er það fyrsta mál þessarar tegundar sem fer fyrir dóm í Bandaríkjunum. Það ætti að vera ljóst að mjög erfitt er að framfylgja lögum sem banna niðurhal á tónlist og kvikmyndum en um leið eru flestir sammála um að fyrirtæki í þessum geira svo og listamenn verði af umtalsverðum fjárhæðum vegna niðurhals og dreifingar á netinu.

Þessi málefni hafa komið til umræðu í nágrannalöndum okkar og í Frakklandi var rætt um að fara þá leið að fella niður skatta á tónlist og kvikmyndum en taka í staðinn upp flatan skatt á háhraðatengingar. Það mál náði þó ekki í gegnum franska þingið og var fellt naumlega. Í æ fleiri Evrópulöndum er hins vegar rætt hvernig skapa megi sátt um þessi mál. Svipað má segja um Bandaríkin þar sem mikil umræða hefur verið um málin og má nefna sem dæmi að prófessor við Harvard-háskóla hefur reiknað það út að 6 dollara skattur á hvern tölvunotanda á mánuði eða um 300 kr. mundi bæta bæði kvikmynda- og plötufyrirtækjum allan þann skaða sem þau hafa orðið fyrir af ólögmætu niðurhali og ólögmætri dreifingu.

Skattlagningarhugmynd Bandaríkjamanna hefur mörgum þótt róttæk en ljóst má vera að ef lausn á að fást í málinu þurfa stjórnvöld að taka þátt í þeirri vinnu ásamt listamönnum og útgefendum. Höfundarréttarmál geta vissulega verið flókin en það að málin séu snúin og erfið viðureignar þýðir alls ekki að heppilegt sé að sleppa því að fjalla um þau, jafnvel þvert á móti.

Frú forseti. Nú þykist ég vita að um þetta mál séu skiptar skoðanir. Ýmis tæknileg útfærsluatriði við þetta eru flókin en verkefni þingsins er að móta lagaramma fyrir tónlistarmenn og fólk sem vill njóta afurða þeirra og því brýnt að þessi mál séu rædd hérlendis sem annars staðar. Ég vildi spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvort til standi að endurskoða fyrirkomulag þessara mála hér á landi eða hvort sú skoðun hefur farið fram og menn hafi þá ekki séð neinar nýjar leiðir til að bregðast við núverandi ástandi. Fyrirspurnin hljóðar svo:

1. Hefur ráðherra í hyggju að endurskoða fyrirkomulag skattlagningar á tónlist og kvikmyndir í ljósi þess að æ meira af tónlist og kvikmyndum er hlaðið niður af netinu?

2. Hyggst ráðherra beita sér fyrir endurskoðun á þessari skattlagningu með þann möguleika í huga að niðurhal hætti að teljast ólöglegt en listamönnum verði jafnframt tryggðar sanngjarnar tekjur?

[14:36]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég þakka fyrir fyrirspurnina. Þetta er mjög áhugavert málefni og í takt við tímann, þær miklu breytingar sem ganga yfir. Fyrri spurningin er á þessa leið:

„1. Hefur ráðherra í hyggju að endurskoða fyrirkomulag skattlagningar á tónlist og kvikmyndir í ljósi þess að æ meira af tónlist og kvikmyndum er hlaðið niður af netinu?“

Af orðalagi fyrirspurnarinnar má ekki skýrt ráða um hvers konar skattlagningu á tónlist og kvikmyndir spurt er. Það er hvort það er vegna viðskipta, framleiðslu, sýninga eða annarra hluta. Í svari fyrirspurnarinnar er gengið út frá því að spurningin beinist að skattlagningu vegna viðskipta með tónlist og kvikmyndir.

Samkvæmt 1. gr. laga nr. 50/1988, um virðisaukaskatt, skal greiða í ríkissjóð virðisaukaskatt af viðskiptum innan lands á öllum stigum eins og nánar er kveðið á um í lögunum. Í 1. mgr. 14. gr. laganna kemur fram að virðisaukaskattur skuli vera 24,5% en í 2. mgr. 14. gr. eru tilgreindar undanþágur fyrir tilteknar vörur og þjónustu sem skulu bera 7% virðisaukaskatt. Undanþágan tekur m.a. til geisladiska, hljómplatna, segulbanda og annarra miðla með tónlist en ekki mynd, sbr. 10. tölul. 2. mgr. 14. gr. laganna.

Þetta ákvæði á við óháð því hvernig sjálf salan á viðkomandi vöru fer fram, þ.e. hvort það er í gegnum netið eða í verslun. Á vegum OECD hefur um nokkurt skeið verið unnið að samræmdum reglum um skattlagningu vegna sölu á vöru og þjónustu í gegnum netið. Kemur sú vinna til vegna vandkvæða sem verið hafa meðal aðildarríkja OECD um samræmt fyrirkomulag skattlagningar vegna vörusölu á netinu yfir landamæri m.a. vegna niðurhals á netinu. Ísland hefur fylgst með og tekið þátt í þessari vinnu og fyrirséð er að innan skamms verði lokið við gerð slíkra leiðbeinandi reglna innan OECD. Í kjölfar þess mun ráðuneytið taka til nánari skoðunar hvort ástæða sé til að endurskoða framkvæmd og fyrirkomulag skattlagningar á vörum sem hægt er að hlaða niður af netinu.

„2. Hyggst ráðherra beita sér fyrir endurskoðun á þessari skattlagningu með þann möguleika í huga að niðurhal hætti að teljast ólöglegt en listamönnum verði jafnframt tryggðar sanngjarnar tekjur?“

Það hvort eða hvenær niðurhal teljist ólöglegt eða ekki snýr að hugverkaréttindum og öðrum þáttum sem ekki eru á forræði fjármálaráðherra. Endurskoðun á skattlagningu með þann möguleika í huga að niðurhal hætti að teljast ólöglegt hefur því ekki komið til skoðunar í ráðuneytinu.

[14:38]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir þessi svör og það gleður mig að sjá að verið er að huga að þessum málefnum. Ég vil ítreka að mér finnst mjög brýnt að áhersla verði lögð á að tryggja að listamaðurinn, sá sem semur verkið upphaflega, fái notið launa fyrir vinnu sína.

Umræðu lokið.

Hús Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins á Seyðisfirði.

Fsp. ArnbS, 328. mál. — Þskj. 532.

[14:39]

Fyrirspyrjandi (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Húsaarfur Seyðfirðinga frá aldamótunum 1900 á fyrri hluta síðustu aldar er mjög merkilegur. Seyðfirðingum hefur tekist ótrúlega vel að varðveita hann þrátt fyrir miklar sveiflur í atvinnulífinu alla síðustu öld. Aldamótahúsin setja mikinn svip á bæinn og eru kjarninn í ásýnd hans og sjálfsmynd. Stór og reisuleg hús voru byggð bæði af einstaklingum og bæjarfélaginu. Athyglisvert er af hve miklum stórhug Seyðfirðingar byggðu skóla, sjúkrahús, rafveitu og fleiri merk hús á þeim tíma. Kaupmenn byggðu verslunarhús sem sum hver hafa verið varðveitt með miklum sóma. Einnig eru mjög mörg hús í eigu einstaklinga sem almennt hafa sinnt vel viðhaldi á þeim. Bærinn er því mikill spegill húsaarfs Íslendinga og vilja Seyðfirðingar sýna hann og viðhalda honum af reisn. Í verkefninu *Aldamótabærinn* er einmitt gert ráð fyrir þessum húsaarfi sem grundvelli að nýrri atvinnusköpun á sviði menningar- og ferðamála. Húsahótelið er t.d. einn hluti þess verkefnis þar sem nokkur gömul hús hafa verið gerð upp með lúxushótelherbergjum innanborðs. Það sýnir á hversu skemmtilegan hátt hægt er að flytja anda liðins tíma inn í þjónustu við ferðamenn.

Seyðisfjarðarkaupstaður hefur átt sum þeirra húsa sem byggð voru af hvað mestum stórhug og hefur gert þeim vel til góða. Má þar nefna barnaskólahúsið sem byggt var af miklum stórhug árið 1907 og er enn í notkun. Einnig má nefna íbúðarhús Ottós Wathnes sem byggt var 1894 og seinna stækkað þegar fyrsti sæsímastrengurinn var lagður til landsins og húsið hýsti ritsímann. Seyðisfjarðarkaupstaður eignaðist húsið þegar Póstur og sími byggði yfir sig og réðst þá í mikið viðhald sem hafði verið trassað þegar húsið var í eigu ríkisstofnunarinnar Pósts og síma.

Ríkisvaldið og stofnanir þess hafa staðið mjög misjafnlega að viðhaldi húsa sinna á Seyðisfirði. Vil ég nefna að Rarik hefur gert Fjarðarselsvirkjun með miklum sóma og er þar nú lifandi safn sem ákaflega fróðlegt og skemmtilegt er að skoða. Húsið, sem hýsir sýslumannsembættið á Seyðisfirði, var byggt af Stefáni Th. 1907. Tekin var ákvörðun um það fyrir tíu árum að gera það hús upp í upprunalegri mynd og er það eitt af glæsilegri húsum á Seyðisfirði í dag. Þar stóð fjármálaráðuneytið sig sérstaklega vel.

Þá kemur að því húsi sem er umræðuefnið í dag, Hafnargata 11, sem hefur gengið undir ýmsum nöfnum. Innréttingarnar í húsinu eru mun eldri en húsið en þær komu úr verslun Konráðs Hjálmarssonar í Mjóafirði og eru frá því um aldamótin 1900. Húsið hefur alltaf þjónað sem verslunarhúsnæði. Verslun ÁTVR hefur verið í húsinu frá 1959 og hefur það þjónað sem verslun fyrir ÁTVR frá þeim tíma. Þegar ÁTVR ákvað að flytja verslun sína annað tók fjármálaráðuneytið sig til og lét gera úttekt á húsinu. Um það er fróðlegt að heyra frá fjármálaráðherra en það kom eins og þruma úr heiðskíru lofti 10. desember sl. þegar verktakar úr Reykjavík mættu til að rífa niður þær innréttingar og brjóta þar með húsfriðunarlög. Ég vil því spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvernig standi á þessu og hef lagt fram fyrirspurnir á þingskjali um það efni.

[14:43]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrirspurnina. Málefni Áfengis- og tóbaksverslunar ríkisins á Seyðisfirði hafa um nokkurra ára skeið verið til umfjöllunar milli fjármálaráðuneytisins og Seyðisfjarðarkaupstaðar á mismunandi forsendum án þess að niðurstaða hafi náðst um lyktir málsins. Allt frá árinu 2002 hefur fjármálaráðuneytið notið ráðgjafar frá Minjavernd við þá vinnu.

Í upphafi var sett saman greinargerð með tillögum um framtíðarstaðsetningu hússins og starfsemi sem í húsinu gæti verið. Með þeirri greinargerð fylgdi kostnaðaráætlun vegna framkvæmda þar sem staðfest var að fjármálaráðuneytið væri reiðubúið að láta talsverða fjármuni til verkefnisins ef svo mætti til takast. Af ótilgreindum ástæðum höfðu heimamenn, a.m.k. fram til þess tíma sem innréttingarnar voru teknar niður, ekki gengið til samninga við ráðuneytið um þá leið sem þá var gert ráð fyrir að yrði farin og ekki samþykkt síendurtekin tilboð ráðuneytisins eða tillögur á liðnu ári til lausnar. Fyrir bragðið var það mat forsvarsmanna ÁTVR að innréttingum væri hætta búin í núverandi húsnæði og til að tryggja öryggi þeirra tóku þeir ákvörðun um að taka innréttingarnar úr húsinu á meðan leitað væri lausna á framtíð þeirra og hússins.

Í framhaldi af uppákomu sem varð í kjölfar ákvörðunar ÁTVR kynnti ráðuneytið bæjaryfirvöldum nýja útfærslu á verndun hússins og innréttinganna. Fulltrúi ráðuneytisins og Minjaverndar áttu síðan fund með bæjarstjóra og starfsmönnum Seyðisfjarðarkaupstaðar í síðustu viku þar sem kynnt voru drög að samningi um tilhögun verndar og starfsemi. Eftir töluverðar umræður og yfirferð á þeim drögum auk lítils háttar breytinga náðist niðurstaða sem allir málsaðilar geta verið sáttir við.

Inntak samkomulagsins er í stuttu máli að fjármálaráðuneyti afsalar húsinu til Minjaverndar með ákveðnum samningi þessara tveggja aðila. Minjavernd skuldbindur sig til að ljúka því að endurgera húsið að utan ásamt umhverfi á næstu þremur árum. Jafnframt er gert ráð fyrir að sá hluti hússins á 1. hæð sem innréttingarnar eru í verði endurgerður að fullu af hálfu Minjaverndar á sama tímabili. Seyðisfjarðarkaupstaður kostar frágöngu götu og gangstéttir og greiðir fyrir öllum eðlilegum framkvæmdum vegna endurbyggingar hússins. Að lokinni endurbyggingu að utan er gert ráð fyrir að Minjavernd í samvinnu við heimamenn finni húsinu nýtt hlutverk og framtíðareiganda. Ákvörðun og ábyrgð er Minjaverndar í því efni. Gert er ráð fyrir að sú starfsemi sem þar mun verða ljúki endurgerð hússins að öðru leyti og tryggi notkun hússins og aðgang almennings að því. Ráðgert er að á húsið verði settar kvaðir um friðun að endurgerð lokinni bæði vegna ytra byrðis og vegna innréttinga á 1. hæð. Jafnframt að sá hluti sem verlsunin er í verði opinn a.m.k. yfir sumartímann fyrir almenning. Stefnt er að því að ganga endanlega frá samningi aðila á næstu vikum.

[14:46]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Mikil menningarverðmæti felast í gömlum húsum og innréttingum eins og innréttingunum í Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins á Seyðisfirði. En því miður hefur skilningur ekki alltaf verið nægilegur á því hversu mikilvægt sé að standa vörð um þessi verðmæti. Mig langar til að nefna glæsilegar gamlar innréttingar sem hafa farið forgörðum og það eru meðal annars gömlu lyfjaverslunarinnréttingarnar sem voru í Reykjavíkurapóteki sem nú eru farnar úr því húsi og verslunarinnréttingarnar í Egils Jacobsens húsinu í Austurstræti. En báðar þessar gömlu og merkilegu innréttingar hafa orðið að víkja fyrir veitingastöðum.

Gamalt verslunarhúsnæði hefur mikið aðdráttarafl fyrir ferðamenn og þá sem vilja kynna sér söguna og gera hana lifandi. Þess vegna er mikilvægt að standa vörð um þessi verðmæti og að ríkið styðji við varðveislu slíkra menningarverðmæta. (Forseti hringir.) Ég vil bara þakka fyrir gott starf Minjaverndar í þágu gamalla húsa og menningarverðmæta.

[14:47]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á húsnæði ÁTVR á Seyðisfirði og eins fyrir svör hæstv. ráðherra. En ég harma að ÁTVR sýni ekki meiri metnað í vali á nýjum útsölustöðum eða standi betur vörð um góða staðsetningu útsölustaða vítt og breitt um landið. Það hefur borið á því á undanförnum árum að það er verið að flytja útsölustaði ÁTVR út um land inn í óskylda starfsemi, meðal annars bensínstöðvar, eins og var gert á Seyðisfirði.

Húsið á Seyðisfirði hefur því miður orðið að láta undan hvað varðar breikkun götunnar og þar eru ónóg bílastæði svo það var í sjálfu sér fyrirsjáanlegt að það þyrfti að gera einhverjar breytingar. En ÁTVR hefur bæði fjármagn og ætti að hafa metnað og vilja til þess að standa vörð um þetta merkilega hús. Ef ÁTVR hefur ekki fjármagn til að láta flytja húsið samkvæmt skipulagstillögum og efla þannig aldamótabæinn Seyðisfjörð og halda útsölunni áfram í (Forseti hringir.) þessu gamla húsi, hver hefur það þá?

[14:48]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil líka þakka hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur fyrir að taka þetta mikilvæga mál hérna upp. Mér fannst svolítið á svörum hæstv. ráðherra að hann svona væri næstum því að skella skuldinni á heimamenn varðandi þetta mál, dró það fram að heimamenn hefðu ekki gengið til samninga við ráðuneytið.

Ég er alveg sannfærð um það að heimamenn hafa örugglega ekki gert sér grein fyrir því að vegna þess að þeir gengu ekki til samninga þá skapaði það yfirvofandi hættu á að innréttingarnar yrðu teknar. Alla vega kom það þeim mjög í opna skjöldu eins og hér kom fram fyrr í umræðunni.

Óháð því hver forsagan er þá voru þessar fréttir nokkuð sérandi sem maður heyrði, að það væri verið að rífa niður þessar innréttingar. Það er mjög gott að menn séu að ná núna saman um niðurstöðu. Ég fagna því sérstaklega að innréttingarnar fái að halda sér. Það á að gera upp húsið og Minjavernd og heimamenn eiga að finna því nýtt hlutverk. Það stefndi illa en niðurstaðan verður góð og ég held að við séum á hárréttri leið að passa upp á þessi menningarverðmæti. Þetta er frábært hús og (Forseti hringir.) mjög skemmtilegar innréttingar.

[14:49]

Fyrirspyrjandi (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka ráðherra fyrir svörin. Ég held að þetta mál hafi farið í hinn besta farveg og það sé nú kominn á þessi samningur við bæjaryfirvöld og Minjavernd og húsið öðlist þá þann sess í bæjarmyndinni eins og því ber.

Það er rétt að halda því til haga að auðvitað þarf ríkið, hvort sem það eru ríkisstofnanir eða ríkið, að passa upp á að halda við sínum húsum. Ríkið á annað hús á Seyðisfirði og það er sjúkrahúsið gamla sem þarf að finna hlutverk og komast að einhverri niðurstöðu um það hvernig því verður við haldið og hvernig það öðlast líf aftur. Þó svo að við höfum gaman af að horfa á falleg hús þá verða þau að hafa líf í sér til að skila sínu hlutverki áfram í samfélaginu.

Ég held, eins og ég segi, að það sé mjög gott að þetta samkomulag náðist og mjög til fyrirmyndar hvernig staðið var að því og auðvitað var löngu búið að gera þessa úttekt hjá Minjavernd. En viðræðurnar um málið höfðu einhverra hluta vegna strandað. Ég dreg það fram að þetta er allt á ábyrgð ríkisins vegna þess að það er ríkið sem á þessar eignir og hvort sem það er ríkið eða aðrir þá eiga menn að halda sínum eignum við og passa upp á þær.

Þessi húsaarfur Seyðfirðinga er auðvitað tækifæri Seyðfirðinga til þess að byggja upp ferðaþjónustu sem ég held að sé verið að gera núna af miklum myndarskap og mikil hugmyndaauðgi ríkir þar. Því er eðlilegt að (Forseti hringir.) ríkið komi þar að með því meðal annars að passa upp á sínar húseignir.

Umræðu lokið.

Háskólinn á Akureyri.

Fsp. BJJ, 249. mál. — Þskj. 279.

[14:52]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég beini hér fyrirspurn til menntamálaráðherra um málefni Háskólans á Akureyri sem við hæstv. ráðherra þekkjum mætavel eftir gott samstarf í síðustu ríkisstjórn um málefni þeirrar stofnunar. Fyrirspurnin hljóðar svo, með leyfi forseta:

Hvernig hyggst ráðherra treysta stöðu Háskólans á Akureyri sem grundvöll háskólamenntunar á landsbyggðinni, samanber byggðaáætlun 2006–2009?

Ég gegndi stöðu formanns iðnaðarnefndar á síðasta kjörtímabili og við tókum þá fyrir byggðaáætlun fyrir árin 2006–2009 sem var samþykkt samhljóða hér á þingi óháð því hvar í flokki menn stóðu. Í nefndarvinnunni þá voru

menntamálin sérstaklega tekin fyrir og í nefndarálitinu var sérstaklega kveðið á um að menntamálaráðherra eða Alþingi ætti að tryggja stöðu Háskólans á Akureyri sem undirstöðu háskólamenntunar á landsbyggðinni.

Hæstv. forseti. Ég þarf ekki að fjölyrða um mikilvægi Háskólans á Akureyri fyrir háskólamenntun almennt á landsbyggðinni. Það hefur sýnt sig að þeir sem sækja menntun til Akureyrar, til Háskólans á Akureyri kjósa oftar en ekki að búa á landsbyggðinni og það er mjög mikilvægt fyrir byggðarlög á landsbyggðinni að fólk eigi kost á því að ná sér í háskólamenntun, jafnvel frá sínum heimahögum, til þess að bæta við sína þekkingu, sem er mjög mikilvægt fyrir samfélögin. Enda hefur Háskólinn á Akureyri rækt það hlutverk sitt mjög vel að halda meðal annars úti öflugri fjarkennslu sem hefur skipt mjög miklu máli fyrir mörg byggðarlög vítt og breitt um landið.

Eins og gefur að skilja er því hér um mjög mikilvægt mál að ræða og svo sem hafa á undanförnum árum mörg stór skref verið stigin í þá átt að styrkja stöðu Háskólans á Akureyri. En á tímum mikils samdráttar, meðal annars í þorskveiðum og mikils samdráttar vítt og breitt um land, er kannski hlutverk Háskólans á Akureyri aldrei eins mikilvægt og það er í dag.

Því hef ég viljað inna hæstv. ráðherra eftir því hvaða hugmyndir eru nú í gangi til styrkingar starfsemi skólans, sem er eins og áður sagði mjög mikilvæg, og hvort Háskólinn muni hugsanlega fá hlutdeild í áætluðum peningum til mótvægisaðgerða, hvort nokkuð sé hugað að því varðandi svokallaðar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar að Háskólinn á Akureyri gegni þar veigamiklu hlutverki því eins og ég sagði áðan, þá er Háskólinn á Akureyri undirstaða háskólamenntunar á landsbyggðinni. Það var samþykkt þegar við samþykktum hér samhljóða byggðaáætlun fyrir árin 2006–2009 og nú inni ég hæstv. ráðherra eftir því hvað líði því að fylgja því sem samþykkt (Forseti hringir.) var í þeirri byggðaáætlun.

[14:55]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Þegar leitast er við að svara spurningu hv. þingmanns um það hvernig ég hyggist treysta stöðu Háskólans á Akureyri þá er auðvelt að svara því þannig að vísa einfaldlega til þess sem gert hefur verið í málefnum háskólans á undanförnum missirum.

Það má með sanni segja að Háskólinn á Akureyri hafi stækkað og dafnað undanfarin áratug. Námið í skólanum, eins og hv. þingmaður þekkir, er mjög fjölbreytt og margt af því tengist beint höfuðatvinnuvegi þjóðarinnar, sjávarútvegi, líkt og menn sáu fyrir sér í upphafi. Skólinn er nú að mínu mati orðin helsta menntastofnun Norðurlands og einn af hornsteinum íslensks menntakerfis.

Í Háskólanum á Akureyri stunda núna tæplega 2.000 nemendur fjölbreytt nám, en í upphafi voru nemendur rétt um hálft hundrað. Samhliða þessu hefur Háskólinn á Akureyri aukið námsframboð sitt umtalsvert. Ég kem að því síðar.

Í upphafi bauð háskólinn einnig upp á nám á tveimur fræðasviðum en í dag er námið mun fjölbreyttara og rekur skólinn öflugar kennsludeildir á sviði heilbrigðisvísinda, kennslufræða, viðskipta- og raunvísinda ásamt félagsvísindum. Það má líka nefna það hér að margir nemendur stunda nám í fjarkennslu. Víðs vegar á landinu hefur skólinn verið leiðandi afl í þróun þess valkostar á háskólastiginu og sumir segja mér að hann sé stærsti háskólinn í mínu heimasveitarfélagi sem er Hafnarfjörður.

Af framansögðu er ljóst að ég hef í minni tíð sem menntamálaráðherra lagt áherslu á að efla almenna starfsemi Háskólans á Akureyri. Jafnframt hef ég í góðu samstarfi við skólann, og meðal annars hv. þm. Birki Jón Jónsson, stuðlað að eflingu annarra þátta í umhverfi og starfsemi skólans og nefni ég þar helst húsnæðismál, rannsóknir og samstarf skólans við atvinnulíf og þjóðlíf.

Hins vegar tel ég líka mikilvægt að það hefur náðst hér á hinu háa Alþingi þverpólitísk samstaða um mikilvægi Háskólans á Akureyri. Ég held að það sé einn af þeim þáttum sem hefur leitt til þess að hann hefur verið að þróast farsællega á síðustu árum.

Háskólinn hefur tekið fullan þátt í alþjóðavæðingu háskólakerfisins. Til að efla starfsemina enn frekar hefur skólinn fengið heimild mína til að nýta þann sveigjanleika sem rekstrarform fyrirtækja hafa við að starfrækja átaksverkefni. Þannig á háskólinn ráðandi hlut í þróunarfélaginu Þekkingarvörðum ehf. er stefnir meðal annars að uppbyggingu vísindagarða við háskólann. Það félag á síðan stóran hlut í Orkuvörðum sem mun sjá um rekstur orkuskóla þar sem fram mun fara alþjóðlegt meistaranám í endurnýjanlegum orkugjöfum.

Það hefur mikil uppbygging átt sér stað á háskólasvæðinu. Það má segja að með opnun Borga I, rannsókna- og nýsköpunarhúss í október 2004 hafi verið lagður hornsteinn að áframhaldandi uppbyggingu rannsókna- og vísindastarfsemi skólans.

Það er haldið áfram að byggja, bæði kennslu- og rannsóknahúsnæði og það er núna í undirbúningi og í einkaframkvæmd er verið að byggja Borgir II af sömu aðilum og byggðu Borgir I þar sem meðal annars er gert ráð fyrir því að Orkuskólinn verði til húsa og það er nú þegar unnið að IV. áfanga kennsluhúsnæðis hans.

Í mars var mér boðið til skólans þar sem mér var sérstaklega kynnt stefna Háskólans á Akureyri fyrir tímabilið 2007–2011, en þar er hlutverk hans skilgreint mjög ítarlega og honum mörkuð ákveðin sérstaða í háskólakerfinu á Íslandi sem ég tel mikilvægt. Þann 18. desember 2007 undirritaði ég síðan nýjan þriggja ára kennslu- og rannsóknasamning við háskólann. Þessi nýi samningur er grundvallaður á stefnumiðum stjórnvalda og á birtri stefnu Háskólans á Akureyri til ársins 2010, sem sagt stefnunni sem hann kynnti um vorið fyrir ári síðan.

Í samningnum eru sett fram sameiginleg markmið samningsaðila og varðaðar leiðir til að ná þeim markmiðum. Fjallað er um sérstök verkefni sem skólinn mun leggja áherslu á í sínu starfi en honum er meðal annars ætlað að leiða þróun fjarnáms á háskólastigi, vera alþjóðleg miðstöð norðurslóðasamstarfs með áherslu á kennslu og rannsóknir sem hafa sérstaka þýðingu fyrir íslenskt atvinnulíf og svo mætti lengi telja.

Ég tel þó mikilvægast í þessu samhengi að samningur-

inn er árangurstengdur. Í viðauka við hann hafa verið sett fram mælanleg markmið sem farið verður yfir reglulega á tímabilinu í samráði við skólann og á milli skólans og ráðuneytisins. Þetta eru nýmæli í samningsgerð við háskóla og á eflaust eftir að efla starf Háskólans á Akureyri til muna.

Samhliða þessu er stefnt að stórauknum framlögum til Háskólans á Akureyri. Þau verða hækkuð um 75 millj. kr. á árinu 2008 og aftur um 100 millj. kr. á árunum 2009–2010. Alls verða því framlög til Háskólans á Akureyri aukin um 275 millj. kr. á ársgrundvelli á þessum samningstíma. Ég geri ráð fyrir því að þessi aukning muni efla Háskólann á Akureyri jafnt á sviði kennslu sem og rannsókna og styrkja stöðu hans í hinu alþjóðlega vísindasamfélagi.

Í ljósi þessa tel ég að starfsemi Háskólans á Akureyri hafi verið efld til muna hin síðari ár með þeim verkefnum sem ég hef hér farið yfir og hún stendur því að mínu mati fyllilega undir stefnu um eflingu menntunar og nýsköpunar samanber byggðaáætlun 2006–2009.

[15:00]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrirspurnina sem gaf hæstv. menntamálaráðherra færi á að upplýsa um þau góðu verkefni sem hún hefur barist fyrir í þágu Háskólans á Akureyri. Það ber að þakka sem vel er gert.

Eins og fram kom í máli hæstv. ráðherra var undirritaður samningur við háskólann til þriggja ára 18. desember síðastliðinn sem mun fleygja öllu starfi fram þar, ekki síst í því efni sem hæstv. ráðherra nefndi, að þar er um að ræða árangurstengdan samning sem ég fagna sérstaklega. En í umræðum um málefni Háskólans á Akureyri hefur sjónum oft á tíðum verið beint út fyrir skólann og gerðar kröfur til annarra í stað þess að gera ríkari kröfur til skólans sjálfs um árangur í starfi.

Ég fagna sérstaklega áherslunum í þeirri samningsgerð sem hér liggur fyrir. Að öðru leyti vil ég þakka hæstv. menntamálaráðherra hjartanlega fyrir þann stuðning sem hún hefur veitt í því starfi sem Háskólanum á Akureyri er ætlað að sinna.

[15:01]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég tek undir þakkir til fyrirspyrjanda og til ráðherra fyrir greinargóð svör. Háskólinn á Akureyri er mikill máttarstólpi á Akureyri en einnig landsbyggðarinnar, þá sérstaklega í Norðausturkjördæmi þar sem háskólinn hefur gífurlega miklu hlutverki að gegna.

Ég legg áherslu á að það verður að efla rannsóknir og vísindastarfsemi við skólann og samningurinn gerir ráð fyrir því eins og ég skil málið. Þar verður aldrei fullburða háskóli nema hann geti stundað rannsókna- og vísindastarfsemi af krafti og haft möguleika á að sækja í samkeppnissjóði (Forseti hringir.) á þessu sviði til að efla starfsemi sína.

[15:03]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Herra forseti. Það gleður mig að málefni Háskólans á Akureyri eru til umræðu. Það gleður mig sérstaklega að menntamálaráðherra hafi komið auga á gildi þess starfs sem þar er unnið. Ég hef bæði verið nemandi í Menntaskólanum og Verkmenntaskólanum á Akureyri og nú er ég nemandi í Háskólanum á Akureyri. Sem nemandi get ég vitnað um að árangur þess starfs sem þar er unnið er gríðarlegt. Það má gleggst sjá í skólamálum, t.d. leikskólum á Akureyri, sem bera höfuð og herðar yfir önnur sveitarfélög á landinu í starfsemi sinni. Fá sveitarfélög sem geta státað af því að hafa að meðaltali 70% fagmenntun innan geirans og marga leikskóla með 100% fagmenntun.

Þess vegna (Forseti hringir.) er mér sérstök ánægja að háskólinn fái þessa umfjöllun. En mig langar að geta þess, þótt ég (Forseti hringir.) sé komin fram yfir tímann, að eitt af því sem við getum gert til þess að styrkja háskólann er að gæta þess að þegar þingið skipar í nefndir, (Forseti hringir.) hinar ýmsu endurskoðunarnefndir, er líka hægt að notast við sérfræðinga frá (Forseti hringir.) Háskólanum á Akureyri.

[15:04]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra greinargóð svör og þeim hv. þingmönnum sem tóku þátt í umræðunni um málefni Háskólans á Akureyri. Ég lagði þessa fyrirspurn fram á haustdögum en þá var ekki búið að skrifa undir nýjan kennslu- og rannsóknarsamning við háskólann, sem ég var helst að fiska eftir með fyrirspurninni.

En ég fagna því að búið sé að skrifa undir þennan kennslu- og rannsóknarsamning. Ég er sammála þeim ræðumönnum sem tekið hafa þátt í umræðunni um að mikilvægt er að hann sé árangurstengdur. Við viljum að sjálfsögðu sjá enn betri árangur í starfsemi og rekstri Háskólans á Akureyri, sem hefur batnað mjög mikið á undanförnum árum.

Ég legg áherslu á að það er þverpólitísk samstaða um málefni Háskólans á Akureyri. Við hæstv. ráðherra máttum á síðasta kjörtímabili máttum sitja undir mjög hörðum ásökunum samfylkingarmanna á þingi, sem því miður hafa ekki tekið þátt í umræðunum í dag, um hve slælega við stæðum okkur í málefnum Háskólans á Akureyri. Ég held að sagan segi annað.

Enginn íslenskur háskóli hefur vaxið eins mikið á undanförnum árum og Háskólinn á Akureyri. Þótt við framsóknarmenn séum ekki lengur í ríkisstjórn munum við áfram sinna málefnum Háskólans á Akureyri og halda hæstv. ráðherra og ríkisstjórnarflokkunum við efnið. Rétt eins og hv. þingmenn, m.a. hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, bentu á þá skiptir þessi skóli miklu máli fyrir háskólamenntun á landsbyggðinni. Við náðum mjög góðri samstöðu um það á síðasta kjörtímabili þegar við samþykktum byggðaáætlun og munum standa saman, öll sem eitt, um starfsemi og málefni Háskólans á Akureyri.

[15:06]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég held að mikilvægi Háskólans á Akureyri verði seint nógu vel undirstrikað. Það er afar mikilvægt

að þessi rödd sé einróma frá hinu háa Alþingi að við sameinumst öll um að efla háskólann enn frekar.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður kom inn á, að við þurftum að sitja undir ýmsum ásökunum á síðasta kjörtímabili. En við vissum það líka, bæði tvö, ég og hv. fyrirspyrjandi, að til að koma Háskólanum á Akureyri á réttan kjöl þyrfti að gera ákveðna þætti frá rekstrarlegu sjónarmiði. Rekstrarlegir þættir hafa áhrif á faglegu þættina. Þar hefur verið tekið til hendinni undir öflugri forustu háskólarektors og annarra sem þar eiga hlut að máli. Það leiðir til þess að auðveldara og betra er að fara í að gera samninga, árangurstengda samninga, af því að við sjáum að undirstöðurnar eru styrkari en áður til að ganga til móts við nýja tíma.

Það er rétt að ýmislegt hefur breyst síðan hv. fyrirspyrjandi lagði fram fyrirspurn sína. En ég vil líka draga fram að ég reyndi að svara henni fyrir jól. En þá var hv. þingmaður að sinna skyldustörfum annars staðar á landinu, þannig að það komi fram.

En ég fagna sérstaklega samhljóminum héðan, sem er mikilvægur, reyndar ekki bara varðandi Háskólann á Akureyri heldur varðandi alla háskólastarfsemi. Hún fleytir okkur áfram til farsældar, meiri og betri en er í dag.

Umræðu lokið.

Listgreinakennsla í framhaldsskólum.

Fsp. KolH, 270. mál. — Þskj. 302.

[15:08]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef lagt fram fyrirspurn í þremur liðum til hæstv. menntamálaráðherra varðandi listgreinakennslu í framhaldsskólum. Ég spyr:

1. Til hvaða ráðstafana hefur ráðuneytið gripið í framhaldi af áliti umboðsmanns Alþingis frá 2. apríl sl., þess efnis að það leiðrétti hlut framhaldsskólanema sem hafa þurft að bera sjálfir kostnað vegna náms við tónlistarskóla sem tekið hefur verið gilt til stúdentsprófs?

2. Hvaða listaskólar hafa heimild til að kenna listgreinar sem teknar eru gildar til stúdentsprófs eða annars lokaprófs úr framhaldsskólum?

3. Hver er stefna ráðuneytisins varðandi listgreinakennslu á framhaldsskólastigi og hvaða breytinga er að vænta í þeim efnum á næstunni?

Hæstv. forseti. Ég viðurkenni að þetta er nokkuð viðamikil fyrirspurn. En tilefni hennar er, eins og kemur fram, að 2. apríl birti umboðsmaður Alþingis álit sitt, mikinn doðrant, á því sem tveir tónlistarnemendur í framhaldsskóla höfðu kvartað yfir til umboðsmannsins, vegna kostnaðar sveitarfélaga sinna við tónlistarnám. Þetta varð til þess að umboðsmaður ákvað að kanna hvernig þessum málum væri háttað almennt í framhaldsskólunum en framhaldsskólarnir eru, eins og kunnugt er, lögum samkvæmt á forræði ríkisins.

Það lætur nærri að um 1.000 framhaldsskólanemar hafi verið á listabrautum undanfarin ár og margir hafa lagt stund á tónlist. Við búum við sérstaka löggjöf um fjármögnun tónlistarskólanna sem gerir ráð fyrir því að sveitarfélögin beri þar meginábyrgð. En breyttum einingum til stúdentsprófs þá er það, eins og umboðsmaður segir, á ábyrgð ríkisins eða sem sagt menntamálaráðherra, að standa straum af kostnaði við rekstur framhaldsskóla.

Samkvæmt aðalnámskrá framhaldsskólans, segir umboðsmaður Alþingis, að tónlistarnám sé skilgreindur hluti af því námi sem nemendum á listnámsbraut eigi að standa til boða. Eftir að umboðsmaður skoðaði ákvæði stjórnarskrár og alþjóðalaga, auk laga um framhaldsskóla og laga um fjárstuðning við tónlistarskóla, komst hann, hæstv. forseti, að þeirri niðurstöðu að ekki væri fullnægjandi lagaheimild fyrir því að ríkið skipulegði starf framhaldsskólanna þannig að nemendur þyrftu að greiða sjálfir sérstaklega fyrir tónlistarnám, sem nemur í mörgum tilfellum hátt í 900 þús. kr. fyrir hvern nema, þegar einingarnar eru allar taldar.

Umboðsmaður beinir því þess vegna til menntamálaráðuneytis, í lok álitsins, að það breyti um sið í þessum efnum og geri enn fremur viðeigandi ráðstafanir vegna þeirra sem þegar hefðu sjálfir þurft að bera kostnað af námi í tónlistarskóla. Eftir því sem næst verður komist kynnu ekki einungis nemendur á tónlistarbrautum heldur einnig (Forseti hringir.) sveitarfélögin, sem borguðu með þeim, að eiga heimtingu á endurgreiðslum frá menntamálaráðuneytinu.

[15:11]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Í tilefni af áliti umboðsmanns Alþingis, þar sem hann lýsti því viðhorfi að framhaldsskólinn skuli vera nefndur gjaldfrjáls að öðru leyti en því sem nemur sérstökum innritunar- og efnisgjöldum, þá vil ég geta þess að sú afstaða umboðsmanns kann að vera rétt að því er varðar kjarnanámsgreinar í framhaldsskóla en ég dreg í efa að hið sama eigi við námsgreinar á svonefndum kjörsviðum og nám sem metið er sem hluti af frjálsu vali, samanber 21. gr. framhaldsskólalaga.

Samkvæmt 16. gr. laganna er unnt að stunda nám í framhaldsskóla á svonefndum 105 eininga listnámsbrautum til undirbúnings frekara náms í listgreinum í sérskólum eða í skólum á háskólastigi. Þar af telst nám á tónlistarkjörsviði vera 45 einingar. Um starfsemi tónlistarskóla gilda sérstök lög en samkvæmt þeim er tónlistarskólum skylt að innheimta skólagjöld sem ætlað er að standa straum af öðrum kostnaði tónlistarskóla en launum kennara og skólastjóra. Sú innheimta hefur ekki verið talin stríða gegn framangreindum ákvæðum laga um framhaldsskóla.

Þungamiðjan í áliti umboðsmanns varðar 2. mgr. 76. gr. stjórnarskrár lýðveldisins sem hljóðar svo:

„Öllum skal tryggður í lögum réttur til almennrar menntunar og fræðslu við sitt hæfi.“

Út af þessu leggur umboðsmaður það svo að tónlistarnám á tónlistarkjörsviði á listnámsbraut í framhaldsskóla geti talist til almennrar menntunar og skuli því vera gjaldfrjálst. Fyrir þessari niðurstöðu færði umboðsmaður þau rök að tónlistarnám sem skipulagt er af hálfu hins opinbera sé hluti af framhaldsnámi eftir skyldunám, að skilgreina megi það sem undirbúningsnám fyrir háskóla og þar með sem al-

menna menntun í skilningi stjórnarskrárinnar.

Ég er ósammála þessu atriði í áliti umboðsmanns. Ég vil meina að nám á tónlistarkjörsviði sem er hluti af 105 eininga listnámsbraut sem lokið er á þremur árum geti ekki uppfyllt skilyrði til að teljast undirbúningsnám fyrir háskóla, enda verði námslokum af tónlistarkjörsviði ekki jafnað til stúdentsprófs, þannig að menn hafi það í huga.

Af samanburði tónlistargreina við kjarnagreinar í framhaldsskóla — menn verða að hafa í huga muninn á kjarnagreinum og kjörsviði — verður enn fremur ráðið að tónlistarnám, sem eitt og sér miðar að frekara sérnámi og felur ekki í sér stúdentspróf, sé óhjákvæmilega sérnám og standi því utan gildissviðs 76. gr. stjórnarskrárinnar. Ég tel engan vafa ríkja á um að fullnægjandi lagastoð sé fyrir því námi á tónlistarkjörsviði sem lýst er í aðalnámskrá framhaldsskóla.

Hvað varðar spurningu hv. þingmanns þá hefur álit umboðsmanns Alþingis m.a. orðið tilefni til þess að nú er tekið fram í 43. gr. í frumvarpi til laga um framhaldsskóla að rekstrarframlagi ríkisins til framhaldsskóla sé ekki ætlað að standa straum af námskeiðsgjöldum, skráningum eða skólagjöldum sem innheimt kunna að vera af öðrum skólum, þar með talið tónlistarskólum vegna náms sem metið er til eininga í framhaldsskólum.

Hvað varðar leiðréttingu á hlut þeirra nemenda sem hafa sjálfir þurft að bera kostnað vegna náms í tónlistarskóla þá hef ég leitað álits ríkislögmanns. Í áliti hans kemur fram að samkvæmt reglum skaðabótaréttarins telst ólíklegt að nemandi sem þannig er ástatt um eigi bótarétt á hendur ríkinu. Hér er um að ræða lögboðin skólagjöld samkvæmt lögum um tónlistarskóla sem ekki hafa runnið til ríkisins. Ríkislögmaður telur með öðrum orðum ólíklegt að nemandi sem sjálfur hefur kosið að haga námi sínu á tónlistarsérsviði án þess að um skyldunám sé að ræða eigi skaðabótarétt á hendur ríkinu.

Varðandi aðra spurninguna þá bendi ég á að tónlistarskólum sem bjóða upp á tónlistarkennslu á mið- og framhaldsstigi samkvæmt námskrá ráðuneytisins starfa eftir reglugerðum sem sveitarfélög hafa sett um þá og menntamálaráðuneytið staðfest. Um er að ræða tónlistarskóla um allt land. Í könnun sem gerð var fyrir nokkrum árum kom í ljós að tónlistareiningar voru metnar hjá nemendum í um 20 framhaldsskólum. Í öðru lagi eru Myndlistaskólinn í Reykjavík og Myndlistaskólinn á Akureyri viðurkenndir af menntamálaráðuneytinu. Í þriðja lagi nefni ég listdansskóla sem viðurkenndir eru af ráðuneytinu og kenna samkvæmt námskrá listdans á framhaldsskólastigi. Þrír skólar hafa hlotið þá viðurkenningu, Dansmennt ehf., sem starfrækir Listdansskóla Íslands, Klassíski listdansskólinn og Danslistaskóli JSB.

Í þriðja lagi spyr hv. þingmaður:

„Hver er stefna ráðuneytisins varðandi listgreinakennslu á framhaldsskólastigi og hvaða breytinga er að vænta í þeim efnum á næstunni?“

Stefna ráðuneytisins um listgreinakennslu birtist í fræðslulögum, reglugerðum og námskrá. Ég bendi hv. þingmanni á að athuga það sem þar stendur.

Hins vegar vil ég geta þess sérstaklega að mikil gerjun hefur átt sér stað í listnámi á öllum skólastigum undanfarin ár. Listgreinar eru í stöðugri endurskoðun í takti við samfélagsbreytingar eins og reyndar allir aðrir þættir menntakerfisins. Áður var nefnt að nýlega hafi verið gerðar breytingar á aðalnámskrá sem m.a. víkkar skilgreiningu á listgreinum í framhaldsskólum. Þar ber hæst nýjar greinar, ég vil vekja athygli á þessu, sem tengist nýrri upplýsingatækni, svo sem margmiðlunarhönnun og nám í listdansi. Þessar greinar eru nú skilgreindar til eininga í aðalnámskrá framhaldsskóla.

Í nýjum frumvörpum sem nú eru til meðferðar á Alþingi birtast nýjar áherslur í menntastefnunni. Á framhaldsskólastigi er dregið mjög úr miðstýringu námsframboðs og skólum veitt aukið frelsi til að sérhæfa sig og bjóða upp á námsleiðir. Þannig má gera ráð fyrir að nemendur geti lagt stund á fjölþætt listnám í framhaldsskólum standi hugur þeirra til þess og jafnframt geti þeir nýtt listnám sem hluta af námi til ólíkra lokaprófa, framhaldsskólaprófs, stúdentsprófa og starfsréttindaprófa af ýmsu tagi.

Hér birtist sú stefna, herra forseti, að listnám, verknám og bóknám verði metið að jöfnu (Forseti hringir.) og að námskröfur verði sambærilegar á sama námsstigi framhaldsskólans, óháð eðli námsins. Listgreinum er gert hærra undir höfði.

[15:17]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra svörin sem voru viðamikil, efnismikil. Eins og hv. þingmenn heyrðu átti hæstv. ráðherra fullt í fangi með að koma öllu til skila á þeim stutta ræðutíma sem ætlaður er hér. Svör hæstv. ráðherra sæta nokkrum tíðindum því að ég veit til þess að fjöldi fólks hefur verið að bíða eftir yfirlýsingum ráðherra eftir álit umboðsmanns Alþingis. Ég varð fyrir nokkrum vonbrigðum með svör hæstv. ráðherra að hún skuli draga í efa ákveðna þætti álits umboðsmanns og vera jafnvel í grundvallaratriðum ósammála ákveðnum þáttum þess.

Nú er það svo að tónlistarnemar sem eru í alvarlegu tónlistarnámi og geta samkvæmt lögum fengið ákveðnar einingar fullgiltar til stúdentsprófs eru þar með að greiða í tónlistarskólunum skólagjöld sem eru þá einingar sem að mínu mati ættu að vera á ábyrgð ríkisins. Það er grundvallaratriðið í mati umboðsmanns. Hæstv. ráðherra lýsir sig ósammála þessu og telur að það eigi einungis við kjarnagreinarnar en ekki kjörsviðið.

Ríkislögmaður, sem hæstv. ráðherra vitnar líka í, segir að ólíklegt sé að viðkomandi eigi bótarétt vegna þess að viðkomandi nemar hafi sjálfir kosið að fara í það nám sem um ræðir án þess að um skyldunám sé að ræða. Fyrstu viðbrögð mín eru þessi: Framhaldsskólinn er ekki skyldunám, hann er valkvæður og innan hans tíðkast fjölbrautasvið, þar með listnámsbraut, og að mínu mati ætti ríkið að vera jafnábyrgt fyrir einingunum sem þreyttar eru á listnámsbrautunum eins og öðrum einingum.

Hæstv. forseti. Það á eftir að fjalla frekar um þetta mál og svar hæstv. ráðherra nú á næstu dögum. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þau svör sem hún gaf.

Umræðu lokið.

Innflutningur landbúnaðarvara.

Fsp. PHB, 296. mál. — Þskj. 353.

[15:19]

Fyrirspyrjandi (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Fyrir margt löngu gerðu ríki Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar með sér samning um frjálst flæði á landbúnaðarvörum og í því fólst að leyfa átti innflutning á bannvörum með tollkvótum til að tryggja lágmarksinnflutning. Í byrjun átti magnið að vera 3% af innanlandsneyslu á viðkomandi vöru en síðan skyldi það aukast í 5% á sex árum. Hugsunin á bak við þetta var sú að á þessum lokaða markaði ætti aukið framboð að lækka verðið en það er þekkt hagfræðilögmál.

Mig langar að spyrja hæstv. landbúnaðarráðherra nokkurra spurninga:

1. Hvernig hefur innflutningur landbúnaðarvara með tollkvótum þróast sem hlutfall af innanlandsneyslu?

2. Hefur alltaf verið flutt inn það magn sem boðið var í? Ef svo er ekki, til hvaða úrræða hefur þá verið gripið?

3. Var ekki áætlað að með aðild Íslands að Alþjóðaviðskiptastofnuninni mundi innflutningur landbúnaðarvara aukast sem hlutfall af innanlandsneyslu og að aukið framboð mundi lækka verðið?

[15:21]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Pétur Blöndal hefur spurt mig þriggja spurninga sem ég skal freista þess að svara. Í fyrsta lagi hefur hv. þingmaður spurt:

„1. Hvernig hefur innflutningur landbúnaðarvara með tollkvótum þróast sem hlutfall af innanlandsneyslu?“

Ekki liggur fyrir heildarúttekt á því hvernig innflutningur landbúnaðarvara með tollkvótum hefur þróast sem hlutfall af innanlandsneyslu. Hins vegar er ljóst að innflutningur á kjöti hefur aukist umtalsvert á síðustu árum. Innflutningur á nautakjöti nam t.d. 24 tonnum árið 2002 en árið 2006 nam sá innflutningur tæpum 550 tonnum. Það svarar til um 17% af heildarneyslu. Á sama tímabili hefur innflutningur á alifuglakjöti aukist úr tæpum 69 tonnum í tæp 115 tonn. Sem hlutfall af innanlandsneyslu er um að ræða tæp 2%, 17% í nautinu.

Önnur spurning hv. þingmanns var þessi:

„Hefur alltaf verið flutt inn það magn sem boðið var í? Ef svo er ekki, til hvaða úrræða hefur þá verið gripið?“

Landbúnaðarvörur sem falla undir svokallaðan WTO-tollkvóta hafa undantekningarlítið verið fluttar inn enda hefur eftirspurn eftir þessum tollkvótum verið umtalsvert meiri en framboð þeirra. Við úthlutun á tollkvótum vegna innflutnings á landbúnaðarvörum frá ESB-löndum síðasta vor kom hins vegar í ljós að nokkur brögð voru að því að fyrirtæki buðu háar upphæðir í tollkvótann en stóðu síðan ekki við tilboð sín þegar til átti að taka. Þannig bauð eitt fyrirtækið 207 millj. kr. en innleysti ekki kvótann. Þetta leiddi til þess að neytendur fengu ekki að fullu notið aukins vöruúrvals og ekki heldur hagstæðari viðskiptakjara eins og að var stefnt með útboðinu. Þetta kom sér líka illa fyrir þau fyrirtæki sem þurftu á tollkvótanum að halda en gátu ekki flutt þessar landbúnaðarvörur inn á lægri gjöldum þar sem kvótinn var tepptur af þeim sem hæst buðu ef þannig mætti að orði komast.

Ég beitti mér þess vegna fyrir tilteknum breytingum á fyrirkomulagi útboðsins á þann veg að til þess að tilboð teldist gilt skyldi fylgja því ábyrgðaryfirlýsing banka, sparisjóðs eða vátryggingarfélags þar sem fram kæmi að viðkomandi ábyrgðarveitandi tryggi að tilboðsgjafi geti staðið við tilboð sitt. Þá þurfti tilboðsgjafinn, sá sem hæst bauð, að leysa til sín úthlutaðan tollkvóta með greiðsluandvirði hans innan sjö daga frá dagsetningu tilkynningar um niðurstöðu útboðs. Hafi tilboðsgjafi ekki leyst til sín tollkvóta innan þess tímafrests er landbúnaðarráðherra heimilt að bjóða næstbjóðanda óinnleystan tollkvóta. Þetta nýja fyrirkomulag hefur reynst mjög vel og mun það verða viðhaft um næstu útboð á tollkvótum.

Í útboðinu síðasta haust kom greinilega í ljós að fyrirtækin vönduðu sig betur og voru tilboðin einnig umtalsvert lægri en verið hafði í fyrri útboðum. Þau tilboð sem bárust voru allt að 66% lægri en þau voru síðasta vor og það ætti að skila sér í lægra verði til neytenda á þessum innfluttu vörum. Ég tel ástæðu fyrir þá sem fylgjast með þróun vöruverðs í landinu, eins og verkalýðshreyfinguna, samkeppnisyfirvöld og aðra þá sem hafa það verkefni með höndum, að fylgjast með því að þetta skili sér í vasa neytenda.

Í þriðja lagi spyr hv. þingmaður:

„Var ekki áætlað að með aðild Íslands að Alþjóðaviðskiptastofnuninni mundi innflutningur landbúnaðarvara aukast sem hlutfall af innanlandsneyslu og að aukið framboð mundi lækka verðið?“

Með aðild Íslands að Alþjóðaviðskiptastofnuninni, sem tók gildi hér á landi um mitt ár 1995, var m.a. opnað fyrir innflutning á landbúnaðarvörum sem áður hafði verið bannaður og því nær enginn innflutningur á. Þessar vörur féllu undir svonefndan lágmarksaðgang en þar var heimilaður innflutningur á 3–5% af innanlandsneyslunni eins og hún hafði verið á viðmiðunarárunum 1986–1988. Á þeim tíma sem er liðinn síðan hefur orðið umtalsverð breyting á innanlandsneyslu en þess ber að geta að ekki hefur náðst nýtt samkomulag á vettvangi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, WTO. Þar sem ekki hefur náðst nýtt samkomulag hjá WTO sömdu íslensk stjórnvöld við ESB um tvíhliða viðskipti með landbúnaðarvörur eins og ég rakti hér áðan.

[15:25]

Fyrirspyrjandi (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Það er reyndar neikvætt að menn skuli ekki hafa fylgst betur með innanlandsmarkaði og vitað hvað þetta hlutfall hefur hækkað eða lækkað. Hins vegar sýnist mér að ráðuneytið hafi gripið til úrræða til að koma í veg fyrir það sem menn voru farnir að tíðka, að bjóða í kvótann og flytja hann svo ekki inn. Það leiðir til þess að aukinn agi myndast í þessum viðskiptum og varan er flutt inn sem mun þá lækka verð til neytenda. Ég er afskaplega ánægður með að ráðherrann skuli hafa gripið til þessara agaaukandi aðgerða.

[15:26]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þessa ábendingu hv. þingmanns. Ég get tekið undir það með honum að það væri mjög fróðlegt að geta fylgst með því hvernig þessi þróun hefur verið sem hlutfall af innanlandsneyslu. Ég mun sjálfur athuga hvort hægt sé að afla þessara talna með einhverjum hætti. Þær voru ekki tiltækar þegar ég undirbjó þetta svar en ég er sammála hv. þingmanni að það væri mjög fróðlegt að sjá hvernig þetta hefur þróast.

Við sjáum af tölunum sem ég las áðan að þróunin er nokkuð misjöfn eftir kjöttegundum. Ég vil hins vegar árétta og undirstrika það sem ég sagði í svari mínu áðan, og hv. þingmaður vakti svo athygli á, og það er að þær breytingar sem við viðhöfðum síðasta haust varðandi útboð á tollkvótanum hafa skilað sér með þeim hætti sem að var stefnt. Ég tel hins vegar mjög mikilvægt vegna þeirrar umræðu sem sífellt fer fram um vöruverð í landinu að við reynum að fylgja því eftir og fylgjast með því hvort þetta skili sér ekki örugglega í vasa neytenda. Út á það gengur þetta, bæði að auka vöruúrval og lækka matvælaverðið í landinu án þess að það raski stöðu íslensks landbúnaðar. Ég held að það fyrirkomulag sem þarna var verið að taka upp nái þessum markmiðum mjög vel.

Umræðu lokið.

[15:27]

Útbýting:

Stofnun háskólaseturs á Selfossi, 343. mál, þáltill. JBjarn o.fl., þskj. 579.

Losun koltvísýrings o.fl.

Fsp. PHB, 299. mál. — Þskj. 371.

[15:27]

Fyrirspyrjandi (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég leyfi mér að beina fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra um losun koltvísýrings sem sparast með virkjun Kárahnjúkavirkjunar. Mikil umræða varð um Kárahnjúka á sínum tíma, hefur dálítið dalað síðan og ég er mjög ánægður með að Jökla, þetta skaðræðisfljót sem áður var, er nú farin að vinna fyrir okkur Íslendinga og breyttist í elskulega laxveiðiá þegar fram liðu stundir.

Það var bent á ýmislegt, m.a. að arðsemi yrði neikvæð af virkjuninni. Það hefur komið í ljós að svo er ekki. Það var bent á gífurlegan leka sem yrði í gegnum jarðlögin. Svo fór ekki. Ferðaþjónusta átti að hrynja. Hún hefur blómstrað þvílíkt að ef virkjunin hefur haft þau áhrif er það bara til hins góða að takmarka ferðaþjónustuna þannig að við ráðum við fjölda ferðamanna. Það áttu að vera jarðskjálftar líka o.s.frv. Ekkert af þessu hefur ræst. Nú er blómlegt atvinnulíf á Austurlandi og þessi virkjun malar gull fyrir Íslendinga.

Alþjóðleg umhverfisverndarsamtök hafa iðulega beitt þrýstingi til að ná fram markmiðum sínum. Er þar skemmst að minnast banns á veiðum á sel og hvölum o.s.frv. sem hefur komið mjög illa við frumbyggja norðurhjara. Hefur þessum samtökum verið slétt sama um afdrif þess fólks af því að markmiðið var svo mikilvægt. Ég hygg að þegar umhverfisverndarsinnarnir komast að því og heyra svör hæstv. ráðherra við fyrstu spurningu minni muni þeir auka þrýsting á Íslendinga vegna þess að þessi samtök trúa flest á að hlýnun jarðar vegna koltvísýringsmengunar sé staðreynd. Þau munu þá auka þann þrýsting á Íslendinga að virkja hverja einustu sprænu, hvern einasta hver og allan þann jarðhita sem við búum yfir vegna þess hvað það sparar mannkyninu mikla koltvísýringsmengun. Þess vegna langar mig til að spyrja hæstv. ráðherra:

1. Hvað sparar Kárahnjúkavirkjun mannkyninu mikla losun koltvísýrings miðað við að álið væri framleitt í Kína með rafmagni sem væri framleitt með brennslu kola?

2. Hvað er þessi sparnaður í losun koltvísýrings stórt hlutfall af losun bílaumferðar hér á landi?

3. Hvað gætu Íslendingar sparað mannkyninu mikla losun koltvísýrings ef öll virkjanleg orka yrði virkjuð?

4. Mun íslenska ákvæðið um heimild til losunar koltvísýrings ekki breytast í íslenskt ákvæði um skyldu landsins til að virkja á loftslagsfundi Sameinuðu þjóðanna í Balí?

5. Hvernig hyggst ráðherra standa vörð um náttúruperlur eins og Gullfoss og Dettifoss gegn hugsanlegri kröfu erlendra umhverfisverndarsamtaka um virkjanir þegar mannkynið stendur frammi fyrir þeirri vá sem hlýnun jarðar er talin vera?

[15:31]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Pétri H. Blöndal fyrir þessar viðamiklu spurningar. Það er með þær eins og reikningsdæmin, það skiptir máli hvaða forsendur menn gefa sér hvaða svör þeir fá.

Í fyrstu spurningu spyr hv. þingmaður hvað Kárahnjúkavirkjun spari mannkyninu mikla losun koltvísýrings miðað við að álið væri framleitt í Kína með rafmagni sem væri framleitt með brennslu kola. Samkvæmt upplýsingum frá Umhverfisstofnun veldur raforkuframleiðsla með vatnsafli á Íslandi óverulegri losun, um 0,013 tonnum af koldíoxíði á hvert tonn af framleiddu áli. Framleiðslugeta álversins á Reyðarfirði, þegar það verður komið í fulla starfsemi, verður 346 þús. tonn á ári eins og kunnugt er. Orkuframleiðsla til álvers af þeirri stærð með vatnsafli eins og því sem nýtt er í Kárahnjúkavirkjun veldur losun um 5 þús. tonna af koldíoxíði á ári. Orkuframleiðsla af þeirri stærri stærð með kolum mundi valda losun 4,29 millj. tonna af koldíoxíði á ári að gefnum þeim forsendum sem hv. þingmaður gefur upp.

Í dag koma 57% orkunnar til álframleiðslunnar á heimsvísu úr vatnsafli, sem sagt rúmlega helmingur, 28% úr kolum.

Önnur spurningin er um sparnað í losun koltvísýrings, hversu stórt hlutfall þetta sé af bílaumferð hér á landi. Losun af bílaumferð á Íslandi nam 673 þús. tonnum á árinu 2005, það eru reyndar nokkuð gamlar tölur. Losun frá kolaorkuveri sem mundi knýja álver jafnstórt álveri Fjarðaáls þegar það verður komið í fulla vinnslu mundi losa um

sexfalt meira en því nemur.

Síðan er spurt í raun um alvirkjun Íslands, þ.e. hvað hægt væri að spara, eins og það er orðað, mannkyninu mikla losun koltvísýrings ef öll virkjanleg orka yrði virkjuð hér á landi. Um þetta er það að segja, hæstv. forseti, að í fyrsta lagi er það matsatriði á hverjum tíma hversu mikil orka sé virkjanleg. Öll virkjanleg orka, væntanlega hver einasta á, hver einasta spræna, hver einasta volgra, allur jarðvarmi sem finna má hér á landi — ég leyfi mér að halda því fram að seint muni skapast vilji til þess að fara fram með þeim hætti hér á landi en til þess að svara spurningunni þarf að meta umfang virkjanlegrar orku. Sú vinna er í gangi eins og hv. þingmaður veit væntanlega og henni lýkur vonandi árið 2009.

Í öðru lagi þarf að meta hugsanlega losun vegna virkjananna, vatnsafls eða jarðhitavirkjana, og eins og vitað er losa jarðhitavirkjanir misjafnlega mikið. Það fer eftir staðsetningu þeirra og öðrum skilyrðum og síðan þarf að leggja á það mat til hvers eigi að nýta orkuna, í hvað hún eigi að fara og hvað sé þjóðhagslega hagkvæmt fyrir okkur að gera. Inn í það dæmi kemur umhverfismatið, mat á náttúru landsins og mat á landnýtingu yfir höfuð. Það þarf að vera inni í því dæmi.

Spurt er hvort íslenska ákvæðið svokallaða um heimild til losunar koltvísýrings gæti breyst í skyldu, sem sagt að einhver forsenda sé til þess að skylda landið til þess að virkja. Það er engin forsenda til þess og engin fordæmi fyrir því innan loftslagssamningsins að skylda ríki til að gera eitt eða annað, enda eru þar fullvalda og sjálfstæð ríki í samningaviðræðum eins og mönnum er kunnugt um. Engin slík hugmynd hefur borist mér til eyrna og ég á ekki von á því að neinn muni ræða það af neinni alvöru.

Að lokum spyr hv. þingmaður um Gullfoss og Dettifoss og hugsanlega kröfu erlendra umhverfisverndarsamtaka um að virkja þessi vatnsföll. Ég er reyndar þeirrar skoðunar að við þurfum ekki að hafa neinar áhyggjur af erlendum aðilum sem vilja virkja eitthvað innan lands. Ég vona hins vegar að við séum komin svo langt hér á landi að engum manni detti í hug í einhverri alvöru, hvorki stjórnmálamönnum né öðrum, að virkjun Dettifoss eða Gullfoss sé möguleiki.

[15:36]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Þetta er svolítið skemmtileg fyrirspurn, hvort við stöndum frammi fyrir því að krafa verði gerð á okkur um að virkja meira. Ég óttast ekki að það verði gert varðandi Gullfoss og Dettifoss en það er alveg ljóst að það er ákall á alþjóðavettvangi um að ríki heims nýti sér þá endurnýjanlegu orku sem þau hafa almennt. Mjög fá ríki hafa mikla endurnýjanlega orku, en það höfum við. Það er í anda Kyoto-samningsins að nýta endurnýjanlega orku, það er mjög stórt atriði.

Hæstv. ráðherra segir að það sé sex sinnum betra að nýta okkar orku frá Kárahnjúkavirkjun en kolin í Kína. Ég hef yfirleitt heyrt töluna átta sinnum, en allt í lagi, þetta er mjög nálægt því. Mig langar aðeins að spyrja: Hvar standa málin? Nú vinnur ráðherrahópur að þessum málum. Er einhvers að vænta frá honum? Hann hefur verið klofinn í afstöðu sinni, og hvað þá forsætisráðherra sem hefur viljað viðhalda (Forseti hringir.) íslenska ákvæðinu. Má búast við því að við fáum að vita bráðum hvert ríkisstjórnin ætlar að halda í þessu máli?

[15:37]

Fyrirspyrjandi (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Reyndar finnst mér hún vera dálítið léttlynd gagnvart koldíoxíðmengun heimsins. Ef það er virkilega staðreynd að jörðin sé að hitna er ekki spurning um ef eða hvenær, þá verður þetta krafa, hrein krafa. Nákvæmlega eins og á að fara að skylda menn að taka upp koldíoxíðkvóta verður krafa um að menn virki þá orku sem til er í heiminum sem veldur ekki mengun. Ég get ekki séð annað. Mig langar til að láta hæstv. ráðherra lýsa því yfir að Íslendingar njóti einhverra sérstakra kjara í heiminum, þeir megi geyma sína mengunarlausu orku á meðan heimurinn er að farast. Núna er verið að opna nokkur raforkuver í Kína í hverjum mánuði og þau brenna heilu fjöllunum af kolum.

Er þetta ekki sami hnötturinn, herra forseti? Þetta er nefnilega sami hnötturinn. Mér finnst hálfléttlynt að segja að engin krafa verði á Íslendinga. Það er verið að skylda þjóðir til að taka upp koldíoxíðkvóta og nákvæmlega eins getur komið krafa um að virkja þá orku sem er til og mengar ekki neitt. Það að menn skuli ekki vera hræddir við alþjóðleg umhverfisverndarsamtök — ég held að full ástæða sé til. Þau hafa meira að segja talað um að banna Íslendingum að veiða þorsk og eru ekkert að velta fyrir sér hvort Íslendingar lifa á þorski eða ekki.

Við skulum búast við hverju sem er frá alþjóðlegum umhverfisverndarsamtökum, sérstaklega þegar þau uppgötva að hægt sé að spara mannkyninu heilmikla koldíoxíðlosun með því að virkja hverja einustu sprænu á Íslandi, jafnvel Gullfoss sem ég vona að verði aldrei.

[15:39]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Verkefnið snýst um, eins og hv. fyrirspyrjandi veit og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir einnig, að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda á heimsvísu. Um það snúast þessi verkefni. Um það deilum við ekki, við deilum ekki um hlýnunina þó að menn geti deilt um leiðir til að stemma stigu við henni. Það er mjög varhugavert að fara þá leið í þessari umræðu að alla endurnýjanlega orku á Íslandi eigi að nýta til framleiðslu eins tiltekins málms. Það er ekki leiðin til að ná skynsamlegri umræðu um þessi mál. Það getur vel verið að einhverjum finnist að það eigi að vera og í þeim spurningum sem hv. þingmaður lagði fyrir mig ber hann saman álframleiðslu við kolabrennslu og vatnsafl. Hin verðmæta orka sem við eigum og er óvirkjuð mun aðeins hækka í verði, ég held að allir geri sér grein fyrir því, og það skiptir mjög miklu máli að við, löggjafinn og íslenska þjóðin, komum okkur saman um hvernig eigi að nýta hana og hvar eigi að vernda náttúruna eða nýta hana með öðrum hætti.

Við þurfum líka að hafa í huga að öll sú orka sem hingað til hefur verið rætt um sem endurnýjanlega er ef til vill ekki jafnendurnýjanleg eða -óendanleg og menn hafa viljað

vera láta. Það á t.d. við um jarðvarmageymana sem við nýtum mjög vel, en við vitum ekki hvort við þurfum að hvíla þá eða hversu lengi og hvenær að því kemur. Við getum ekki farið í þessa umræðu, hæstv. forseti, út frá því að þetta snúist bara um álframleiðslu og hvernig hún eigi að fara fram eða hvar í heiminum, heldur um það markmið að draga úr losuninni í öllum geirum.

Umræðu lokið.

Öryggismál í sundlaugum.

Fsp. SF, 316. mál. — Þskj. 455.

[15:41]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég spyr hæstv. ráðherra hvort hún hyggist beita sér fyrir því að gerð verði úttekt á öryggismálum í sundlaugum landsins í ljósi umhverfisslyssins í Varmá í Hveragerði. Tappi í klórgeymi við sundlaugina í Laugaskarði gaf sig og klórgeymirinn var í öryggiskari sem brást þegar á reyndi þannig að 800 lítrar af mjög sterkri klórblöndu runnu út í umhverfið og skiluðu sér niður í Varmá. Það varð mikill fiskadauði á svæðinu og áhrifin ná örugglega yfir mjög stórt svæði, marga kílómetra. Menn sáu smáseiði og stóran hrygningarfisk fljóta dauðan um ána en þarna er lax, urriði, bleikja, hornsíli, áll, flundra og ósakoli. Það er ljóst að flestir halda að þetta slys muni hafa mjög mikil áhrif á fiskigengd í Varmá á komandi árum. Nú þegar hafa nokkrir aðilar rannsakað þetta mál. Ég nefni Tryggva Þórðarson, vatnalíffræðing hjá Rannsókna- og fræðasetri Háskóla Íslands í Hveragerði, og frá Veiðimálastofnun hafa komið að þessu Magnús Jóhannsson fiskifræðingur og Benóný Jónsson líffræðingur þannig að það er verið að rannsaka málið. Ég tel þetta mjög alvarlegt mál og það telja líka þeir sem hafa áhyggjur af náttúrunni almennt og vilja vernda hana og jafnframt þeir sem nýta hana.

Ég vil nefna að tvenn samtök hafa ályktað um þetta mál, bæði Landssamband stangaveiðifélaga og Stangaveiðifélag Reykjavíkur. Það hefur verið bent á að víða eru laugar. Það eru fá ár síðan rann úr Árbæjarlauginni í Elliðaárnar. Það var miklu þynnri blanda og miklu minna magn, líklega um 50 lítrar þá, en hafði talsverð áhrif á Elliðaárnar. Það er sundlaug á Flúðum og þar er Laxá nálægt, það er sundlaug á Varmalandi sem gæti haft áhrif á Norðurá í Borgarfirði og það er sundlaug t.d. í næsta nágrenni við Selá á Vopnafirði. Geysilegir umhverfishagsmunir og miklir fjárhagshagsmunir hanga á spýtunni. Bændur taka tugi milljóna króna í stangaveiðileyfum í gegnum þessar mikilvægu laxveiðiár og aðrar veiðiár. Ég tel að það verði að gera einhvers konar úttekt á sundlaugunum, á öryggismálum þeirra og að forráðamenn sundlauga verði að fara yfir þessi mál.

Ég bendi líka á skaðabótaskylduna, t.d. með slysið í Hveragerði. Er bærinn skaðabótaskyldur? Það er búið að selja Stangaveiðifélagi Reykjavíkur leyfi, það félag heldur utan um stangaveiðileyfin í þessari á í einhver ár og núna breytast forsendurnar. Í Englandi hefur svona mál komið upp og þar þurfti að borga miklar skaðabætur vegna árinnar Wendel, einnar af þekktari urriðaám landsins. (Forseti hringir.) Það þurfti að endurnýja stofninn og menn þurftu að borga skaðabætur í verndarsjóð sem stangaveiðimenn héldu utan um þannig að ég spyr hæstv. ráðherra hvort hún hyggist taka á þessu máli.

[15:45]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrst er það að segja í svari við þessari fyrirspurn að lög um hollustuhætti og mengunarvarnir taka til öryggisþátta og eftirlits með þeim þáttum sem eiga að draga úr mengun. Samkvæmt lögunum skulu sundstaðir hafa gilt starfsleyfi sem er gefið út af viðkomandi heilbrigðisnefnd.

Í reglugerð um hollustuhætti, nr. 941/2002, er kveðið á um að heilbrigðisnefnd geti gert kröfur um að innra eftirlit sé í starfsemi þar sem sérstakra öryggisráðstafana er þörf. Í reglugerð um hollustuhætti á sund- og baðstöðum, nr. 457/1998, er fjallað um mengunarvarnir á sundstöðum og er í reglugerðinni lögð megináhersla á innra eftirlit, þ.e. eftirlit rekstraraðila með starfseminni sem framkvæmt er af honum sjálfum, starfsmönnum hans eða þjónustuaðila í þeim tilgangi að tryggja að kröfur í starfsleyfi og reglugerðum séu uppfylltar.

Í ráðuneyti umhverfismála er nú unnið að heildarendurskoðun á umræddri reglugerð um sund- og baðstaði með hliðsjón af reynslu undanfarinna missira.

Það er mikilvægt að hafa í huga í þessari umræðu að heilbrigðisnefndir sveitarfélaga hafa eftirlit með sund- og baðstöðum og það er hlutverk þeirra að fylgja eftir að farið sé að ákvæðum starfsleyfa og reglugerða sem gilda um starfsemi sundstaða. Mikilvægast er að innra eftirlit í sundlaugum sé virkt til þess að draga úr hættunni á óhöppum eða slysum og þá er auðvitað nauðsynlegt að starfsmenn sundlauganna kunni vel að fara með tæki, kunni á mælitæki, búnað og efni vegna hreinsunar vatnsins og fái reglulega viðeigandi þjálfun í meðferð þessa búnaðar.

Kveðið er á um þessa þætti í reglugerðinni um hollustuhætti á sund- og baðstöðum.

Ég tel ekki endilega nauðsynlegt að gera sérstaka úttekt á sundstöðum almennt vegna þess sem gerðist í Varmárlauginni í Hveragerði, en það þarf að brýna fyrir heilbrigðisnefndum að tryggja að eftirfylgni með starfsemi sundstaða sé í samræmi við kröfur þar að lútandi. Ráðuneytið hefur vakið sérstaklega athygli á því við Umhverfisstofnun sem starfar með heilbrigðisnefndunum. Við endurskoðun reglugerðarinnar um sund- og baðstaði legg ég áherslu á að tryggt verði að öryggi og mengunarvarnir á sund- og baðstöðum séu fullnægjandi.

Ég tek að auki undir með hv. fyrirspyrjanda, þetta eru alvarleg slys og geta valdið skaða, jafnvel á fólki eru dæmi um, á dýralífi eða öðru. Það þarf að búa svo um hnútana að almennilegt eftirlit sé, alls öryggis sé gætt á sundstöðum og að komið sé í veg fyrir að svona geti endurtekið sig.

[15:48]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég er ekki alveg sátt við að hæstv. umhverfisráðherra telji ekki nauðsynlegt að gera sérstaka

úttekt vegna þessa máls. Ég bendi á að tvö svona slys hafa orðið, í Elliðaánum og Varmá í Hveragerði. Það er ekki um sligandi marga staði að ræða þar sem sundlaug er í næsta nágrenni við mikilvæga á sem menn nýta í sambandi við veiðar.

Ég tel þetta alls ekki sligandi verkefni, það er frekar lítið mál að gera svona úttekt. Það þarf bara að fara í það verkefni. Það eru geysilega miklir hagsmunir í húfi, bæði umhverfislegir og líka fjárhagslegir. Ég skora á hæstv. umhverfisráðherra að íhuga þetta betur.

Ég heyri að það er verið að endurskoða reglugerðina í ráðuneytinu um hollustuhætti á sund- og baðstöðum. Þess vegna spyr ég hæstv. ráðherra aftur hvort við megum búast við því að hert verði á reglunum varðandi þetta atriði, að skýrari reglur komi um þessi mál þannig að hugsanlega sé hægt að fyrirbyggja svona slys með harðari reglugerð.

Varðandi það að heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga sé ábyrgt, jú, það er rétt, sveitarfélögin eru ábyrg gagnvart því að hafa þetta allt í lagi hjá sér. Hins vegar vinna þau eftir lögum, reglum og reglugerðum sem ráðherra setur þannig að það er geysilega mikilvægt að reglurnar séu skýrar. Fyrir utan það held ég að það sé mjög mikilvægt að gera úttekt. Það er ekki svo mikið mál, það er frekar lítið mál. Ég skora á hæstv. umhverfisráðherra að endurskoða þá ákvörðun sína að fara ekki í úttekt og íhuga hvort ekki sé rétt að gera það. Þetta eru ekki margar ár, en þetta eru stórir hagsmunir.

[15:50]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Jú, það er einmitt verið að endurskoða reglugerðina með tilliti til þess að eftirlits og öryggis sé betur gætt og að eftirfylgnin sé betri en raun hefur borið vitni. Ég tel að það sé leiðin, lögin eru skýr, þessar reglugerðir eru, eins og hv. fyrirspyrjandi veit, nokkuð flóknar og tyrfnar en þær þurfa að vera þannig að auðvelt sé að vinna eftir þeim.

Ég vil ekki gera lítið úr ábyrgð heilbrigðisnefnda sveitarfélaga í þessu. Þær eiga að sjá til þess að þessir hlutir séu í lagi. Það er rétt hjá hv. þingmanni að kannski eru ekki margir staðir á landinu þar sem þetta fer saman, þó örugglega nokkrir, þar sem sundlaug er í nágrenni ár og fiskigengd í ánni. Ég held að það sé ekki slíkt verkefni að það þurfi sérstaka tilskipun úr ráðuneytinu til að fara yfir það. (Gripið fram í.) Við endurskoðum reglugerðirnar, heilbrigðisnefndirnar fylgja þeim eftir og það er á þeirra ábyrgð að sjá til þess að þessir hlutir séu í lagi.

Umræðu lokið.

[15:52]

Útbýting:

Stofnun háskólaseturs á Akranesi, 344. mál, þáltill. JBjarn o.fl., þskj. 580.

Fundi slitið kl. 15:53.

53. FUNDUR

fimmtudaginn 24. janúar,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Skuldbindingar íslenskra sveitarfélaga í EES-samningnum, beiðni um skýrslu, 341. mál, þskj. 577. *Hvort leyfð skuli.*
3. Innheimtulög, stjfrv., 324. mál, þskj. 506. — 1. umr.
4. Meðhöndlun úrgangs, stjfrv., 327. mál, þskj. 522. — 1. umr.
5. Rannsóknir í þágu atvinnuveganna og stjórn fiskveiða, frv., 55. mál, þskj. 55. — 1. umr.
6. Friðlýsing Austari- og Vestari-Jökulsár í Skagafirði, þáltill., 59. mál, þskj. 59. — Fyrri umr.
7. Loftslagsráð, þáltill., 62. mál, þskj. 62. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

[10:31]

Útbýting:

Stjórnarskipunarlög, 342. mál, frv. MÁ o.fl., þskj. 578.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Mótvægisaðgerðir vegna niðurskurðar þorskkvóta.

[10:32]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Nánast daglega berast fréttir af uppsögnum innan fiskvinnslunnar og nú er hægt að tala um hundruð manna í því sambandi sem misst hafa vinnuna. Að sjálfsögðu var það fyrirséð þegar ákveðið var af hálfu hæstv. ríkisstjórnar að draga þorskveiðar saman um þriðjung. Ríkisstjórnin kynnti 12. september mótvægisaðgerðir sem voru mjög ófullnægjandi en svo virðist sem hæstv. forsætisráðherra hafi nú gert sér grein fyrir því og hann hefur boðað nefndarstarf til úrbóta. Ég útiloka að sjálfsögðu ekki fyrir fram að það geti ekki borið árangur. Við framsóknarmenn gagnrýndum mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar þegar þær komu fram. Við gerðum meira, við lögðum fram tillögur um það hvernig við hefðum viljað taka á málum. Hæstv. forsætisráðherra kallaði tillögur okkar framsóknarmanna sjóðasukk en ég vil gefa hæstv. ráðherra tækifæri til að bæta ráð sitt.

Af tillögum okkar framsóknarmanna er það að frétta að ein af þeim gekk út á að gefa því fólki sem missir vinnuna tímabundið tækifæri til að afla sér menntunar og þjálfunar í allt að fjórar vikur á launum sem taki mið af tekjum þeirra

síðustu tvö árin. Við hugsum okkur sérstakan sjóð í þessu sambandi sem atvinnurekendur gætu sótt í en það er ekkert aðalatriði hvernig farið yrði í þetta. Auðvitað er Atvinnuleysistryggingasjóður til staðar o.s.frv.

Þess vegna spyr ég hæstv. forsætisráðherra: Mun ríkisstjórnin beita sér fyrir því að það fólk sem missir vinnuna tímabundið geti aflað sér, sér að kostnaðarlausu, menntunar eða þjálfunar einhvern veginn á kostnað á stjórnvalda?

[10:34]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Beinni spurningu þingmannsins er ekki hægt að svara óundirbúið héðan úr ræðustól Alþingis. Málið er að sjálfsögðu alvarlegt. Allir hafa gert sér grein fyrir því.

Þegar ákveðið var að fara með þorskveiðikvótann í 130 þús. tonn fyrir þetta fiskveiðiár samkvæmt tillögu Hafrannsóknastofnunar lagði Framsóknarflokkurinn til að farið yrði í 150 þús. tonn, ef ég man rétt. Þau 20 þús. tonn sem þar munar hefðu ekki breytt gríðarlega miklu varðandi það atvinnuástand sem nú er að skapast. Aðalatriðið er að verið er að taka ábyrga ákvörðun til að byggja upp þorskstofnana til framtíðar. Í millitíðinni skapast því miður ástand sem við þurfum að bregðast við. Hv. þingmaður vék að þeim uppsögnum sem við höfum fylgst með á undanförnum dögum. Mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar er að sjálfsögðu ætlað að taka á því ástandi, m.a. með því að skapa ný menntunar- og fræðslutækifæri, einnig að fjölga verkefnum í sambandi við verklegar framkvæmdir, t.d. í sambandi við viðhald eins og kynnt hefur verið, en einnig með auknum framkvæmdum á sviði samgöngumála. Þótt þessar framkvæmdir gagnist kannski ekki alltaf beint því sama fólki og unnið hefur við fiskvinnslu, munu þær auka umsvif og almenn viðskipti á viðkomandi svæðum.

Mikilvægt er að allir geri sér grein fyrir því að málið er alvarlegt og að allir leggi gott til og menn taki höndum saman um að bregðast við þessum vanda. Þess vegna fagna ég ábyrgum viðbrögðum frá verkalýðsforustunni sem mér hafa borist til eyrna. Ég mun að sjálfsögðu hlusta gaumgæfilega á ráðleggingar þeirra.

[10:36]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir tiltölulega jákvæð viðbrögð við fyrirspurn minni þó að ekki hafi ég fengið bein svör sem kannski var of mikið að ætlast til að maður fengi óundirbúið. Þegar við framsóknarmenn tölum um að fiskvinnslufólk t.d. fái þessi tækifæri er það vegna þess að við óttumst atgervisflótta úr greininni. Það er gott og gilt að tala um að mála hús og annað slíkt og ýmsar tillögur hæstv. ríkisstjórnar gengu út á það m.a. Það sem er mikilvægt fyrir sjávarútveginn er að við missum ekki fólkið. Þess vegna væri hugmyndin sem ég reifaði hér mikilvæg til að efla fólkið í staðinn fyrir að draga það niður. Miðað við svör hæstv. ráðherra trúi ég því að hann taki hugmyndina með í púkkið þegar áfram verður unnið að því að (Forseti hringir.) reyna að bregðast við þessum gríðarlega vanda sem fiskvinnslufólk, útgerðir og almennt landsbyggðarfólk stendur (Forseti hringir.) frammi fyrir vegna niðurskurðarins.

[10:37]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Allar góðar hugmyndir verða að sjálfsögðu teknar með í púkkið. Hv. þingmaður vék að því í fyrri ræðu sinni að ríkisstjórnin hefði sett á laggirnar nefndir til að skoða atvinnuástand á tilteknum svæðum með tilliti til þessara aðstæðna. Áður hafði starfað hér á tímabili fyrri ríkisstjórnar sérstök nefnd sem fór yfir ástandið á Vestfjörðum og mörgu af tillögum hennar hefur verið hrint og er verið að hrinda í framkvæmd. Nú er komin í gang önnur sambærileg nefnd sem hugar að atvinnuástandi á Norðvesturlandi, einkanlega í Húnavatnssýslum og Skagafirði, og við erum nú að ýta úr vör þriðju nefndinni sem huga mun að aðgerðum á norðausturhorninu og suðurfjörðum Austfjarða.

Auðvitað veit maður ekki nákvæmlega hvað út úr slíku kann að koma en hugmyndirnar eru margar og við munum reyna að bregðast við þeim með jákvæðum hætti.

Uppsagnir í fiskvinnslu.

[10:39]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tek í reynd upp sama mál og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir kom inn á, enda málið alvarlegt og ástæða til að ræða það hér á Alþingi. Ég vísa í viðtal við Aðalstein Baldursson, formann Verkalýðsfélags Húsavíkur, en hann fer fyrir fólki í matvælaiðnaði innan Starfsgreinasambands Íslands. Hann hefur öðrum fremur vakið athygli á því ófremdarástandi sem skapast hefur vegna holskeflu uppsagna fiskvinnslufólks. Hann hefur vakið athygli á því sem enn er í pípunum, að fyrirhugaðar eru lokanir í fiskvinnslunni tímabundið, stundum í alllangan tíma, jafnvel allt að fimm mánuði. Nefni ég þar Þingeyri og Húsavík sérstaklega.

Nýverið var 70 starfsmönnum sagt upp á Eyjafjarðarsvæðinu, 50 starfsmenn eru í óvissu á Húsavík, fækkun er fyrirsjáanleg á Raufarhöfn, 30–40 koma til með að missa vinnuna á Þingeyri, fækkun er fyrirsjáanleg í Vestmannaeyjum og fleiri uppsagnir eru í pípunum. Nú hefur komið í ljós að margboðaðar mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar duga ekki, þær mæta ekki heldur þeim vanda sem þetta fólk stendur frammi fyrir. Sú staða sem nú er uppi gefur okkur innsýn í tvennt, hún gefur okkur innsýn í aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar og í ranglátt kvótakerfi (Forseti hringir.) þar sem kvótahafar geta ráðstafað lífi einstaklinga (Forseti hringir.) og heilla byggðarlaga. Við óskum eftir því að fá nánari upplýsingar frá hæstv. forsætisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar (Forseti hringir.) hvað hún hyggist gera til að mæta þeim mikla vanda sem þetta fólk stendur frammi fyrir.

[10:41]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég vísa til þess sem fram kom í máli mínu hér áðan. Ríkisstjórnin er með mótvægisaðgerðir á prjónunum og hefur verið að framkvæma þær í samræmi við það sem tilkynnt var fyrir nokkrum mánuðum en menn verða auðvitað að svara þeirri spurningu þegar þeir gagn-

rýna það ástand sem nú er upp komið: Vildu þeir ekki fara að tillögum Hafrannsóknastofnunar? Ef ég man umræðuna rétt frá síðasta sumri voru Vinstri grænir ekki í hópi þeirra sem mest gagnrýndu þá ákvörðun að fara að tillögum vísindamanna í þessu efni.

Það verður að hafa í huga að hér er verið að færa tímabundnar fórnir til að geta byggt upp þorskstofninn í framtíðinni. (Gripið fram í.) Í millitíðinni skapast ástand sem verður að bregðast við og birtist okkur núna með ýmsum hætti en sem betur fer er almennt atvinnuástand í landinu þannig að það ætti að vera hægt fyrir margt af þessu fólki að finna sér aðra vinnu á meðan þetta ástand varir. Auðvitað er það breytilegt eftir landshlutum hvernig atvinnuástandið er og þess vegna höfum við sett á laggirnar sérstakt nefndarstarf til að huga að tilteknum svæðum sem staðið hafa höllum fæti og þar sem hagvöxtur hefur verið lítill. Sú vinna er nú í fullum gangi eins og ég lýsti áðan.

[10:42]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ítreka það sem áður hefur komið fram, gagnrýni á furðulegt andvaraleysi ríkisstjórnarinnar. Við erum búin að ræða svokallaðar mótvægisaðgerðir frá því í sumar og við heyrum bara um nefndir á nefndir ofan sem skipaðar hafa verið.

Það er alveg rétt hjá hæstv. forsætisráðherra að Vinstri hreyfingin – grænt framboð vill verja sjávarauðlindina, við viljum fara þar varlega fram en við viljum líka verja fólkið, það fólk sem starfar við fiskvinnsluna og við viljum grípa til raunhæfra aðgerða þar að lútandi. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum sett fram tillögur, t.d. þess efnis að allur fiskur fari hér á markað en sé ekki fluttur til útlanda til vinnslu þar. Fram til 1. september í haust voru hömlur á útflutningi á óunnum fiski, (Forseti hringir.) þær voru afnumdar. Við fengum að heyra að nefnd væri að störfum hvað það atriði snertir. Hvað líður starfi þeirrar nefndar?

[10:44]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er eðlilegast að spyrja sjávarútvegsráðherra þeirrar spurningar, sú nefnd starfar á hans vegum.

Við skulum ekki gera lítið úr þeim vanda sem upp er kominn í einstökum byggðarlögum. Við skulum horfast í augu við hann af raunsæi. Það þarf líka að hafa í huga að hluti af þeim mótvægisaðgerðum sem ríkisstjórnin boðaði á sínum tíma kemur ekki til framkvæmda fyrr en á þessu ári og var ekki ætlað að gera það. Ákvörðunin frá því í sumar miðaðist við fiskveiðiárið sem hófst 1. september og útgerðirnar í landinu og sjávarútvegurinn hefur skipulagt sig með tilliti til þess, endurskipulagt sóknina hjá sér o.s.frv. Það er of snemmt að hafa hér uppi miklar hrakspár eins og hv. þm. Ögmundi Jónassyni er nú því miður mjög títt.

Álver í Helguvík.

[10:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Tilefni fyrirspurnar minnar til umhverfisráðherra er mengunarkvóti fyrir álver í Helguvík. Tilefnið er að Norðurál hyggst byggja álver í Helguvík og hefur auglýst eftir starfsfólki til starfa í álveri í Helguvík. Eftir því sem mér skilst er ekki búið að úthluta eða ákveða að álverið í Helguvík fái mengunarkvóta. Þess vegna ber ég upp þessa spurningu.

Suðurnesjamenn þurfa á álveri að halda. Það er mikil breyting á atvinnuháttum á Suðurnesjum. Varnarliðið fór fyrir einu og hálfu ári. Margt starfsfólk sem vann þar er reyndar með atvinnu en fær í mörgum tilfellum bara einn þriðja af fyrri launum eða helmingi lægri laun en það hafði þegar það var í vinnu hjá varnarliðinu. Niðurskurður í þorskkvóta, kvótakerfið, hefur haft veruleg áhrif á Suðurnesjum. Suðurnesjamenn sækja töluvert vinnu á höfuðborgarsvæðið. Uppsagnir eru núna í sjávarútvegi, allt hefur þetta áhrif á stöðu atvinnumála á Suðurnesjum til framtíðar litið.

Það er væntanlegur samdráttur í húsbyggingum sem hafa þó skapað mikla atvinnu á svæðinu þannig að ýmisleg ytri skilyrði eru að versna og munu versna enn meira. Margar útgerðir eru til sölu, sérstaklega smábátaútgerðir, sem hefur, reyndar kannski sem betur fer, ekki verið hægt að selja enn þá. Mótvægisaðgerðir hafa ekki virkað fyrir okkur Suðurnesjamenn.

Þess vegna ber ég þessa spurningu upp til hæstv. umhverfisráðherra, hvort ákveðið hafi verið að (Forseti hringir.) veita mengunarkvóta til álversins í Helguvík.

[10:47]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Losunarheimildum vegna yfirstandandi skuldbindingartímabils okkar við loftslagssamninginn, sem oft er kennt við Kyoto-bókunina, var úthlutað í fyrsta sinn 1. október sl. Það ber að endurskoða úthlutunina á hverju ári og það verður gert í þau fimm ár sem skuldbindingartímabilið stendur yfir. Eins og mönnum er kunnugt um var í raun úthlutað öllum almennum heimildum í haust og, ef ég man rétt, u.þ.b. 85% þeirra heimilda sem eru til ráðstöfunar á þessu fimm ára tímabili.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir spurninguna vegna þess að hún vekur athygli okkar á því hversu langt á undan þeir menn eru oft í umræðunni um uppbyggingu verksmiðju eða annarrar atvinnu. Það ber að benda á það að vegna fyrirhugaðra framkvæmda við álver í Helguvík hefur fyrirtækið ekki aflað sér allrar þeirrar orku sem mér skilst að það þurfi til að geta byggja eitt slíkt álver. Það hefur ekki tryggt flutningsleiðirnar til þess að flytja orkuna í verksmiðjuna til að tryggja starfsemi slíks álvers. Það hefur heldur ekki orðið sér úti um þau leyfi sem mönnum og fyrirtækjum ber að verða sér úti um til að starfrækja slíka starfsemi.

Það er ekki fyrr en allt slíkt, vænti ég, er komið í hús, frágengið, undirritað og algjörlega pottþétt sem menn geta farið að auglýsa eða tala eins og starfsemin sé handan við hornið.

[10:49]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Já, það er dálítið sérkennileg staða að menn séu farnir að auglýsa eftir starfsfólki. Reyndar hefur Reykjanesbær lagt í mikinn kostnað við byggingarlóð undir álver og allt virðist vera klárt þó að kannski sé orkuþátturinn ekki alveg nægur. Hann er þó nógur fyrir fyrsta áfanga. Þess vegna furðar maður sig á því — eða er verið að fela eitthvað, bíða með eða leyna fólk því að það eigi að úthluta mengunarkvóta til þessa álvers?

Þetta passar ekki alveg saman, gjörðir fyrirtækisins og það sem umhverfisráðherra segir. Ég hefði haldið og mundi draga ályktun af því að fyrirtæki sem er farið að auglýsa eftir starfsfólki í álver vissi eitthvað meira en ráðherra gefur hér í skyn. (Forseti hringir.)

[10:50]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég skil vel að hv. þm. Grétar Mar Jónsson spyrji þessara spurninga vegna þess að ráðamönnum fyrirtækja er fullkomlega kunnugt um það lagaumhverfi sem þau starfa í hér á landi, lög, reglugerðir, leyfisveitingar og annað slíkt, hvort sem það kemur frá ríkisvaldinu eða sveitarfélögunum.

Mönnum hlýtur að vera fullkunnugt um það umhverfi sem þeir starfa í og einnig hvernig staðið er að úthlutun losunarheimilda hér á landi. Ég geri ekki ráð fyrir öðru en að menn í slíkum rekstri hafi það algjörlega á hreinu í hvaða umhverfi þeir starfa, starfi samkvæmt því og geri sínar áætlanir í samræmi við það.

Olíuhreinsistöð á Vestfjörðum.

[10:51]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Hér hefur í fyrirspurnatímanum borist í tal bágt atvinnuástand sums staðar á landinu og eðlilega leita menn ýmissa ráða til að mæta því og viðra ýmsar hugmyndir um atvinnuuppbyggingu, bæði góðar og slæmar.

Ein slík hugmynd er um olíuhreinsistöð á Vestfjörðum og ég vildi fá að nota þetta tækifæri til að inna hæstv. umhverfisráðherra eftir afstöðu hennar til þeirra hugmynda sem og þeirra umhverfisþátta sem það verkefni snerta, bæði áhrif á ásýnd lands og náttúru, hættu á mengunarslysum og síðast en ekki síst loftslagsþáttinn, mengunina sjálfa sem frá slíkri starfsemi kemur. Við fjölluðum einmitt í síðustu fyrirspurn um mengunarheimildirnar, og nauðsynlegt er að fá greinargóðar upplýsingar frá hæstv. ráðherra um þann þátt málsins einnig.

[10:52]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa spurningu. Það sem mér er kunnugt um fyrirætlanir og hugmyndir um olíuhreinsistöð einhvers staðar á Vestfjörðum er að tiltekið fyrirtæki sé áhugasamt um þennan rekstur, tiltekin sveitarfélög líka. Það liggur ekki fyrir hverjir eru á bak við þessar hugmyndir og hverjir muni fjárfesta í þeim. Ég hef engar slíkar upplýsingar.

Það sem ég veit hins vegar um svona rekstur er að hann mengar gríðarlega mikið. Það er mjög mikil losun gróðurhúsalofttegunda. Það er einnig mjög mikil önnur mengun, einhvers konar olíuleðja og svifryk auðvitað og annað af þeim toga sem fylgir slíkri starfsemi. Mér skilst að losun einnar svona olíuhreinsistöðvar eins og menn hafa rætt um mundi auka losun frá Íslandi, eins og það er reiknað í losunarbókhaldinu, um 30% miðað við þær losunarheimildir sem við höfum núna á árabilinu 2008–2012.

Allir vita að samkvæmt stefnumörkun ríkisstjórnarinnar stefnum við að því að draga saman losun gróðurhúsalofttegunda um 50–75% á næstu 40 árum. Það er ekkert annað í spilunum en samdráttur í losunarheimildum og að sjálfsögðu einnig markaður með losunarheimildir þar sem fyrirtæki greiða fyrir losunina.

[10:54]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra skýr svör um loftslagsþáttinn. Ég vil þó einnig inna ráðherrann eftir því hvort eitthvert mat hafi verið lagt á hættu á mengunarslysum, hvort rétt sé að fyrir liggi úttekt á eldri hugmyndum um sams konar starfsemi sem hafi gefið neikvæða niðurstöðu og mat á öðru sambærilegu verkefni. Sömuleiðis hvort það sé ekki alveg skýrt að ekki sé hægt að kaupa í útlöndum réttindi til að menga á Vestfjörðum og flytja inn í landið fyrir svona starfsemi að óbreyttu.

[10:55]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Já, ég hafði ekki tíma til að koma að öllum þáttum þessarar hugmyndar í svari mínu áðan. Það eru auðvitað margar hliðar á því að reka olíuhreinsistöð.

Fram kom í máli sérfræðings Landhelgisgæslunnar á dögunum að eins og við vitum er gríðarleg umferð olíutankskipa á höfunum í kringum landið. Sérfræðingar Landhelgisgæslunnar mælast til þess að þessi skip sigli austur og suður fyrir landið. Mér skilst að í kringum 150 stór skip fari fram hjá Íslandi þessi árin. Þeim gæti auðveldlega fjölgað í 400–500 á nokkrum árum. Mikil hætta stafar af þessari umferð og það er m.a. það sem menn hafa bent á á Vestfjörðum, (Forseti hringir.) að hættan er fólgin í skipaumferðinni og þeirri (Forseti hringir.) hættu sem skapast við að ferma og afferma skipin.

Bifreiðastyrkir til hreyfihamlaðra.

[10:56]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Frú forseti. Mig langar að beina fyrirspurn minni til hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugs Þórs Þórðarsonar um styrk til hreyfihamlaðra vegna bílakaupa.

Forsaga málsins er sú að styrkur þessi var veittur á fjögurra ára fresti þeim sem á því þurftu að halda að nota bíl vegna hreyfihömlunar sinnar. Árið 2004 var reglugerð nr.

752/2002 breytt þannig að styrkur til bifreiðakaupa er nú greiddur út á fimm ára fresti í stað fjögurra. Styrkurinn sem um ræðir er 1 millj. kr. Og nú segir það sig sjálft að slík upphæð dugar skammt í bílakaupum, sérstaklega þegar um er að ræða skipti á fimm ára gömlum bíl, sem er sérútbúinn og mikið keyrður, og á nýlegum eða nýjum bíl.

Því spyr ég hæstv. ráðherra hvort hann hyggist breyta þessari fjárhæð til samræmis við það sem eðlilegt getur talist sem milligjöf á milli hinnar gömlu bifreiðar og þeirrar nýju eða hvort hann hyggist halda upphæðinni en greiða styrkinn út á tveggja ára fresti þannig að skjólstæðingar hans sem eiga ferðir sínar að miklu leyti undir bifreið komnar geti verið sæmilega öruggir um að bifreið þeirra sé ekki alltaf að bila og að þeir komist sína leið tiltölulega áfallalaust.

Í framhaldi af því langar mig líka að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann sé tilbúinn til að beita sér fyrir því að 69. gr. laga almannatrygginga sem fjallar um árlegar breytingar á bótum og greiðslum Tryggingastofnunar nái einnig yfir alla styrki og greiðslur sem reglugerðir Tryggingastofnunar kveða á um þannig að fjárhæðirnar sem nefndar eru í reglugerðunum uppfærist árlega (Forseti hringir.) og að þær hækki aldrei minna en verðlag samkvæmt vísitölu neysluverðs eins og það er sagt í lögunum.

[10:58]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Dýrleifu Skjóldal fyrir þessar fyrirspurnir. Fyrst út af bifreiðastyrkjunum, þetta eru málefnalegar og góðar ábendingar frá hv. þingmanni. Þetta hefur verið lítillega til skoðunar í ráðuneytinu og við munum fara betur yfir það. Eðli málsins samkvæmt þurfum við að halda eins vel utan um þetta og mögulegt er.

Það þarf ekki að fara mörgum orðum um að það er afskaplega mikilvægt því fólki sem býr við hreyfihömlun að geta komist á milli staða og það hlýtur að vera til sífelldrar skoðunar hvernig þeim málum er best fyrirkomið. Ég hef hins vegar ekki endanlegt svar fyrir hv. þingmann núna, enda býst ég fastlega við að hv. þingmaður hafi kannski ekki ætlast til þess.

Síðan almennt varðandi greiðslur sem eru í hinum ýmsu lögum, menn hafa haft þá almennu reglu, eftir því sem ég best veit, að festa þær ekki við vísitölur. Ef menn ætla að skoða það þarf að skoða það í mun stærra samhengi.

[11:00]

Dýrleif Skjóldal (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að byrja á að þakka fyrir þessi svör. Það mundi gleðja mig mikið ef þau svör og þessi fyrirspurn mín yrðu til þess að augunum verði rennt yfir þessi lög og þá styrki sem skjólstæðingar Tryggingastofnunar eiga rétt á. Það segir sig sjálft, eins og dæmið um bílastyrkinn, að við verðum að fylgjast með því sem er að gerast í samfélaginu. Við getum ekki bara ákveðið að við ætlum að veita styrk sem einhvern tímann dugði til þess að kaupa bíl og svo gleymt því í mörg ár.

Við skoðun mína á þessum lögum sá ég að á margan hátt má taka til hendinni í þeim, skoða þau, uppfæra og laga. Það vakti t.d. mikla kátínu mína að prósentuborgun á spelkum er misjöfn. Mér vitanlega (Forseti hringir.) hafa þeir sem nota spelkur ekki notað þær sem tískuskraut heldur af nauðsyn og þess vegna finnst mér eðlilegt að (Forseti hringir.) þær verði allar borgaðar 100%.

[11:01]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil aftur nota tækifærið og þakka hv. þingmanni fyrir. Nokkrir fleiri hafa líka vakið athygli á þessum málum og m.a. hafa þau verið tekin upp á landsfundi Sjálfstæðisflokksins.

Í þessum málum eins og mörgum öðrum er ráðuneyti mitt nokkuð víðfeðmt þótt ég sé alls ekki að kvarta undan því stórskemmtilega starfi sem ég er í. Við komumst hins vegar ekki yfir að klára það allt á fyrstu sjö mánuðunum. En einstaklingar eins og Bergur Þorri Benjamínsson og ýmsir fleiri hafa verið duglegir að benda á það sem snýr að bifreiðastyrkjunum.

Það er hins vegar mjög gott að fá svona málefnalegar ábendingar og umræður hér í þinginu. Vil ég nota tækifærið og þakka hv. þingmanni aftur fyrir það.

Skuldbindingar íslenskra sveitarfélaga í EES-samningnum.

Beiðni ÁÞS o.fl. um skýrslu, 341. mál. — Þskj. 577.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:03]

Beiðni leyfð með 37 shlj. atkv.

Innheimtulög, 1. umr.

Stjfrv., 324. mál (heildarlög). — Þskj. 506.

[11:04]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til innheimtulaga á þskj. 506, 324. mál. Eins og nafnið ber með sér fjallar það um innheimtu skulda en lög um þess háttar starfsemi eru ekki til hér á landi. Ýmis ákvæði aðfararlaga, laga um nauðungarsölu og fleiri laga taka að sjálfsögðu á einstökum þáttum í innheimtu vanskilakrafna en það breytir ekki því að engin almenn innheimtulög eru til í landinu. Ríkisstjórninni þykir rétt að bæta úr því og slík lög eru í gildi annars staðar á Norðurlöndunum. Reynslan af norsku lögunum, sem voru sett fyrir fáeinum árum, er t.d. mjög góð og byggist frumvarpið að hluta til á þeim og reynslunni af þeirri lagasetningu.

Frumvarp þetta, sem samið hefur verið í viðskiptaráðuneytinu, byggist m.a. á stjórnarfrumvarpi frá 123. löggjafarþingi fyrir níu árum, munnlegum athugasemdum efnahags- og viðskiptanefndar við það frumvarp og vissum atriðum úr þingmannafrumvarpi frá árinu 2005, fluttu af núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur.

Einkum er hert nokkuð á skilyrðum fyrir veitingu innheimtuleyfis í 4. gr. Þá eru ákvæði 6. gr. um góða innheimtuhætti gerð ítarlegri en var að finna í þeim frumvörp-

um. Ákvæði 14. gr. um sjálfsábyrgðartryggingu miðast ekki lengur við vísitölu. Í 15. gr. er kveðið á um að Fjármálaeftirlitið fari með leyfisveitingu og leyfissviptingu í stað viðskiptaráðherra og eru þar m.a. sett ákvæði um eftirlitsgjald.

Við samningu frumvarpsins, sem snertir m.a. innheimtustarfsemi lögmanna, viðskiptabanka og sparisjóða, annarra lánastofnana og verðbréfafyrirtækja, svo og ýmissa stofnana, var m.a., eins og ég gat um áðan, stuðst við norsk innheimtulög sem hafa gefið góða raun.

Markmiðið með frumvarpinu er einkum að setja ákveðnar meginreglur um innheimtu til hagsbóta fyrir neytendur, m.a. ákvæði um góða innheimtuhætti og innheimtuviðvörun og draga úr óeðlilegum kostnaði skuldara við hvers kyns almennar innheimtuaðgerðir, þ.e. áður en til innheimtuaðgerða á réttarfarsstigi kemur.

Í reglugerð má takmarka hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar, m.a. þóknunar, sem heimilt er að krefja skuldara um. Með viðvörun væri stefnt að því að skuldarar almennt ættu kost á að greiða skuld sína innan ákveðins stutts frests með lágmarkskostnaði er gæti grundvallast á ákvörðun í reglugerð áður en til innheimtuaðgerða á grundvelli réttarfarslaga yrði gripið. Lánardrottinn mundi væntanlega á þessu stigi almennrar innheimtu senda skuldara viðvörun. Hann gæti þó leitað aðstoðar lögmanns eða annars innheimtuaðila en bæri þá sjálfur ábyrgð á hugsanlegri greiðslu til hans umfram lágmarkskostnað.

Ég vil taka fram hér að frumvarpið tekur til innheimtu vegna eigin starfsemi en almenna reglan er sú að ekki þarf leyfi til slíkrar starfsemi. Aðeins þarf innheimtuleyfi vegna innheimtu á eigin peningakröfu skv. 5. gr. ef aðili hefur keypt í þeim tilgangi að innheimta þær sjálfur í atvinnuskyni. Leyfi í slíkum tilvikum þurfa þó ekki þeir sem undanskildir eru slíku leyfi skv. 2. mgr. 3. gr., þ.e. lögmenn svo og opinberir aðilar, viðskiptabankar og sparisjóðir, aðrar lánastofnanir og verðbréfafyrirtæki.

Samkvæmt frumvarpinu munu innheimtulögin skiptast í sex kafla. Ákvæði I. kafla fjallar um gildissvið og fleira. Þar kemur m.a. fram að lögin gildi með vissum undantekningum um innheimtu gjaldfallinna krafna um greiðslu peninga og að unnt sé með samningi að víkja frá sumum ákvæðum laganna. Í II. kafla er fjallað um skilyrði til að mega stunda innheimtu, m.a. innheimtuleyfi. Í III. kafla er að finna ákvæði um samband innheimtuaðila, m.a. kröfuhafa og skuldara, m.a. um góða innheimtuhætti og innheimtuviðvörun. Í IV. kafla eru ákvæði um samband innheimtuaðila og kröfuhafa, nánar tiltekið upplýsingaskyldu innheimtuaðila og meðferð innheimtufjár. Í V. kafla eru ákvæði um greiðslu innheimtukostnaðar og hámarksfjárhæð hans, m.a. þóknunar sem ákveða má í reglugerð ráðherra að höfðu samráði við helstu hagsmunaaðila. Í VI. kafla eru ýmis ákvæði, m.a. um sjálfsábyrgðartryggingu, eftirlit með framkvæmd laganna, leyfisveitingu, leyfissviptingu, refsingar og almennar reglugerðarheimildir.

Eins og segir í athugasemdum með frumvarpinu er markmið þess að setja ákveðnar meginreglur um innheimtu til hagsbóta fyrir neytendur, m.a. ákvæði um góða innheimtuhætti og innheimtuviðvörun, um innheimtuleyfi og sviptingu á innheimtuleyfi. Þá er mælt fyrir um heimild til handa ráðherra að gefa út reglugerð þar sem kveðið verður á um hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar sem heimilt verður að krefja skuldara um.

En frumvarpinu er ekki einungis ætlað að tryggja hagsmuni skuldara. Verði það að lögum mun staða kröfuhafa einnig batna. Þannig er mælt fyrir um vörslufjárreikninga innheimtuaðila, sjálfsábyrgðartryggingu allt að 16,5 millj. kr. sem innheimtuaðilar verði að hafa. Sjálfsábyrgðartryggingin getur þó einnig orðið skuldurum til hagsbóta sem órétti eru beittir og hafa eignast bótakröfu á hendur innheimtuaðila.

Einhverjum kann að þykja það skjóta skökku við að setja í lög heimild til handa ráðherra til að ákveða verð fyrir tiltekna þjónustu þegar samkeppni er reglan á flestum sviðum. Því er til að svara að samkeppni kemst ekki að þegar um innheimtuþóknun er að ræða, a.m.k. ekki nema að mjög takmörkuðu leyti. Ræðst það af því að skuldarinn sem borgar innheimtuþóknunina velur ekki innheimtuaðila. Það gerir að sjálfsögðu kröfuhafinn. Þar sem kröfuhafinn greiðir ekki kostnaðinn við innheimtuna hefur hann takmarkaðra hagsmuna að gæta að því er varðar innheimtuþóknunina.

Eins og ég sagði í upphafi máls míns taka ýmis ákvæði réttarfarslaga til innheimtu skulda og kveða á um réttindi og skyldur skuldara og kröfuhafa. Auk þess hefur úrskurðarnefnd lögmanna, samkvæmt heimild í lögum nr. 77/1998, um lögmenn, úrskurðarvald um þóknun fyrir lögmannsstörf, þar með talið innheimtuþóknun. Því þótti eðlilegt að binda gildissvið frumvarpsins við almennar innheimtuaðgerðir sem má flokka með ýmsum hætti, svo sem í fruminnheimtu, milliinnheimtu og lögfræðiinnheimtu sem væri ekki komin á réttarfarsstig.

Hér er með öðrum orðum átt við innheimtur frá því að skuld fellur í gjalddaga þar til byrjaðar eru innheimtuaðgerðir á grundvelli réttarfarslaga, það er stefnt er að þeirri kröfunni, eða aðfarar- eða uppboðs er beiðst á grundvelli nauðsynlegra heimilda. Ekki er stefnt að því með innheimtulögum að koma í veg fyrir eðlilega gjaldtöku vegna almennra innheimtuaðgerða.

Því er við þetta að bæta að markmið frumvarpsins er ekki einungis að veita ráðherra heimild til að ákveða með reglugerð hámark innheimtuþóknunar og stemma þannig stigu við óeðlilegum innheimtukostnaði, heldur er markmið frumvarpsins ekki hvað síst að kveða á um réttindi og skyldur skuldara og kröfuhafa að öðru leyti. Er þar um að ræða mörg þýðingarmikil atriði eins og drepið var á í framsögunni.

Ég tel að hér sé um að ræða mjög mikilvægt mál. Verði frumvarp þetta að lögum er víst að það mun stuðla að myndun góðra innheimtuhátta, skýra réttarstöðu allra þeirra aðila sem að innheimtunni koma og á eftir að firra bæði skuldara og kröfueigendur tjóni í framtíðinni.

Hér er um að ræða mál, eins og ég nefndi í upphafi, sem ýmsir hafa barist fyrir í gegnum tíðina í ýmsum myndum, Neytendasamtökin, einstakir stjórnmálamenn eins og hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, og málið var flutt sem stjórnarfrumvarp í annarri mynd fyrir tæpum áratug af þáverandi viðskiptaráðherra. Þannig að hér hafa ýmsir komið að uppbyggingu á þessu góða máli í mörg ár. Ég tel að það sé orðið það þroskað eftir þá umræðu og eftir meðferð þingnefndar á sínum tíma, af tiltekn-

um athugasemdum við það sem þar kom fram. Af ráðslagi við hagsmunaaðila og ýmsa aðra, samtök fjármálafyrirtækja, Neytendasamtökin og marga aðra, sé málið orðið þroskað og gott og þess efnis að það sé mjög heppilegt og jákvætt fyrir íslenskt samfélag og íslenska neytendur og alla þá sem að þessu máli koma að það fari inn á Alþingi og verði vonandi að lögum.

Meginatriðin, eins og ég nefndi áðan, eru þau að með frumvarpinu eru settar meginreglur um innheimtu til hagsbóta fyrir bæði neytendur og kröfuhafa, ákvæði um góða innheimtuhætti og innheimtuviðvörun, innheimtuleyfi og sviptingu þess. Og þá er mælt fyrir um heimild til handa ráðherra að gefa út reglugerð þar sem kveðið verður á um hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar sem heimilt verður að krefja skuldara um.

Öll þessi atriði tel ég til mikilla hagsbóta fyrir íslenska neytendur, íslenskar fjármálastofnanir og alla sem hafa með þessi mál að gera. Það blasir að sjálfsögðu við eftir skoðun á málinu að byggja þarf upp ákveðna vernd fyrir þriðja aðila, skuldarann sem velur sér ekki innheimtuaðilann, hefur ekkert með þóknunina að gera, þannig að þar þarf að slá ákveðinn varnagla sem er þá heimild til handa viðskiptaráðherra til að setja með reglugerð hámark á slíkar innheimtur.

[11:15]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. viðskiptaráðherra fyrir að flytja það frumvarp sem hér er til umræðu, frumvarp til innheimtulaga. Það er löngu tímabært að sett verði skýr ákvæði sem marka ákveðnar reglur um innheimtulög, ekki síst með tilliti til hagsmuna skuldara í landinu og til þess að skapa ákveðið réttaröryggi. Í hinu frjálsa markaðskerfi er miðað við að markaðurinn, framboð og eftirspurn, ráði og geti lækkað verð en því er þannig varið með þessa starfsemi að þeir sem borga kostnaðinn biðja ekki um eða velja þann innheimtuaðila sem um er að ræða. Þannig að hér skýtur mjög skökku við hvað það varðar.

Ég tel það skipta verulegu máli að setja lög eins og þessi þar sem m.a. er kveðið á um það, og það er í raun verkefni ráðherra að hafa með það að gera, hvaða hámarkstaxta eða hámarksgjöld má leggja á þá sem innheimt er hjá. Þar af leiðandi hefði ég talið heppilegra að orðalag 12. gr. laganna hefði verið svohljóðandi: Viðskiptaráðherra skal að höfðu samráði við helstu hagsmunaðila ákveða í reglugerð hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar. Að það sé ekki valkvætt heldur tvímælalaus regla að það sé verkefni viðskiptaráðherra að ákveða með reglugerð hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar en að sjálfsögðu geta menn farið niður fyrir hana. Ég veit að þannig háttar til a.m.k. í Noregi að þar eru gefnar út skrár um hver sé hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar. Til að ná fram þeim tilgangi sem að er stefnt með því frumvarpi sem hér um ræðir þá tel ég að það eigi að vera ótvírætt verkefni og skylda ráðherra að gefa út slíkar reglur um hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar.

Það eru ýmis atriði sem hægt er að velta fyrir sér hvort mættu vera öðruvísi. Í heild tel ég það lagafrumvarp sem hér liggur fyrir vel gert og vel grundað og þar komi fram helstu atriði sem skipta máli við að koma hér á góðum innheimtuháttum. Þó eru nokkur atriði sem hljóta að koma til skoðunar í þeirri nefnd sem fær málið til meðferðar, eins og t.d. það hvort heimila eigi lögaðilum á grundvelli ákveðinna skilyrða, ekki bara einstaklingum, að hafa með innheimtustarfsemi að gera.

Hvað varðar 6. gr. frumvarpsins þá er spurning hvort skilgreina ætti að einhverju leyti hvað átt er við með góðum innheimtuháttum og hvort taka ætti jafnvel ákvæði sem koma fram í greinargerð frumvarpsins inn í lögin sjálf, þannig að fram komi frekari skilgreining á því hvað átt er við með góðum innheimtuháttum, hvaða hættir það eru. Þá er spurning um hvort skilgreina eigi það jákvætt eða neikvætt, þ.e. hvað teljast ekki góðir innheimtuhættir, með hvaða hætti og hvernig ekki megi koma fram gagnvart skuldara.

Þegar setja á lög eins og þessi þar sem um er að ræða starfsemi sem er mjög viðkvæm og veldur þeim einstaklingum sem fyrir verða oft og tíðum mjög miklum erfiðleikum og sársauka þá skiptir máli að þannig sé farið að að það valdi sem minnstri röskun á lífi eða starfi þeirra sem fyrir því verða eða þurfa að verða. Með tilliti til þess hvernig það þjóðfélag sem við búum í hefur þróast, þegar við lesum um það að ákveðnir aðilar sem hafa ekki endilega sérstaka löggildingu til að stunda innheimtustarfsemi gera það, þá er spurning hvort þjóðfélagið geti sett ákveðna vörn til að gera slíka innheimtustarfsemi óheimila og tryggja betur hagsmuni borgaranna.

Ég tel að koma þyrfti viðbótarákvæði í innheimtulögin þar sem sérstaklega væri kveðið á um með hvaða hætti og hvernig heimilt væri að snúa sér persónulega til skuldara. Ég tel að setja þyrfti ákvæði í lög um að slíkt mætti ekki gera án undanfarandi skriflegrar viðvörunar sem bærist skuldara fyrir fram þar sem getið yrði um það ótvírætt hvenær dags og hvar innheimtuaðilinn muni snúa sér til skuldara. Ég tel að í slíkri tilkynningu þyrfti líka að koma fram símanúmer og heimilisfang innheimtuaðila og að ekki megi senda slíka tilkynningu fyrr en frestur er liðinn samkvæmt innheimtuviðvörun þeirri sem getið er um og kveðið er á um í lagafrumvarpinu.

Síðan er spurning um það hvenær og hvernig megi snúa sér til einstaklinga t.d. á heimili þeirra. Ég tel nauðsynlegt að tekið verði upp ákvæði í þau lög sem hér er um að ræða að þar séu undanskildir ákveðnir tímar, m.a. helgidagar þjóðkirkjunnar og sunnudagar og að ekki sé hægt að snúa sér til skuldara fyrr en eftir klukkan átta að morgni og ekki lengur en til klukkan tuttugu og eitt að kvöldi og svo skemmri tími á laugardögum þannig að ekki sé verið að valda óeðlilegri röskun.

Þá er spurning um hvort setja eigi ákvæði um það með hvaða hætti eða hvernig eigi að snúa sér að skuldaranum persónulega á heimili hans eða vinnustað og sérstaklega ef skuldari rekur ekki atvinnustarfsemi. Loks er spurning um að setja líka ákvæði í framhaldi af því að viðkomandi aðili, sem snýr sér persónulega til skuldara, geti sýnt fram á heimildir gagnvart skuldara með því að framvísa skilríkjum þar að lútandi.

Ég er í megindráttum sammála því frumvarpi sem hér er lagt fram og tel það vera mjög gott og vel unnið frumvarp og ítreka þakklæti mitt til hæstv. viðskiptaráðherra fyrir að koma frumvarpinu fram með þeim hætti sem hann gerði.

Ég hefði hins vegar talið æskilegt að fá fyllri ákvæði um hvað átt væri við með góðum innheimtuháttum eins og ég gat um áðan. Ég tel einnig að setja þyrfti frekari varnaðarákvæði um hagsmuni einstaklinganna þannig að innheimtuaðilar geti ekki hvenær og hvar sem er snúið sér til þeirra, komið á heimili þeirra eða valdið þeim óeðlilegri röskun. Það eru þau ákvæði sem ég vildi gjarnan sjá að næðu fram að ganga og gerð yrði breyting á í umfjöllun nefndar þeirrar sem fær frumvarpið til meðferðar. En ég ítreka þakklæti fyrir að koma þessu löngu tímabæra frumvarpi til innheimtulaga á framfæri við hv. Alþingi.

[11:23]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er til 1. umr. frumvarp til innheimtulaga sem hæstv. viðskiptaráðherra hefur lagt fram. Sá sem hér stendur á sæti í viðskiptanefnd þingsins sem mun í framhaldinu fá frumvarpið til efnislegrar meðhöndlunar að lokinni þessari umræðu. Ég lýsi yfir mikilli ánægju með að frumvarpið skuli vera komið fram en það á að setja ákveðinn ramma utan um framkvæmd innheimtu og jafnvel í framhaldinu að gefa ráðherra tækifæri til að móta einhvern ramma utan um hámarksfjárhæðir hjá þeim aðilum sem annast innheimtu á skuldum. Frumvarpið á að tryggja, eins og komið hefur fram í umræðunni, vernd fyrir þriðja aðila, þ.e. skuldara, þegar kemur að innheimtuaðgerðum og innheimtukostnaði.

Að sjálfsögðu þekkjum við það, mörg, að fólk hefur misjafna reynslu af slíkum aðgerðum og slíkum kostnaði og það er alþekkt þegar kemur að því að senda skuldir til innheimtuaðila að kostnaður rýkur upp úr öllu valdi. Það er nauðsynlegt fyrir löggjafann og framkvæmdarvaldið að setja almennar reglur utan um þetta regluverk allt, því að um gríðarlega fjármuni er að ræða þegar kemur að innheimtu skulda og þetta er gríðarlega stór atvinnuvegur hvað varðar innheimtuaðilana.

Eins og hæstv. ráðherra nefndi áðan er hér um að ræða mál sem byggir að nokkru leyti á frumvarpi sem lagt var fram undir lok síðustu aldar og ljóst er að margir stjórnmálamenn hafa haft mikinn áhuga á að ramma þessar reglur betur inn og ég fagna því. Í viðskiptanefnd bíður okkar mikið verk að fara yfir málið, því að eins komið hefur fram í umræðunni er hér um mjög mikilvægt mál að ræða og mikið hagsmunamál almennt fyrir almenning. Þess vegna kem ég upp og fagna því sérstaklega að málið skuli vera komið fyrir þingið og til þinglegrar meðhöndlunar, því að eins og ég sagði áðan er hér um mikið hagsmunamál að ræða fyrir almenning í landinu.

Ég lýsi yfir fullum vilja til að vinna hratt og vel að þessu máli innan viðskiptanefndar en legg áherslu á að trúlega eru einhver atriði í því sem við getum skoðað betur á vettvangi nefndarinnar og það verkefni bíður okkar. Ég lýsi enn og aftur yfir mikilli ánægju með að þetta frumvarp skuli vera komið fram, því að ég hef trú á að það verði, ef við vinnum málið vel, almenningi til hagsbóta. Það er í raun og veru öllum aðilum til góðs að reglurnar séu skýrar, hvort sem um er að ræða þá sem skulda eða þá sem innheimta skuldirnar og því er nauðsynlegt að við skýrum þetta regluverk allt saman.

[11:27]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni og Jóni Magnússyni fyrir þeirra jákvæðu viðtökur á þessu góða máli og athyglisverðu ábendingar um ýmis ákvæði málsins en það má lengi fylla út í tiltekin ákvæði og skýra önnur og gera betri og skarpari o.s.frv., og ég fagna þeirra tillögum beggja í þá veru mjög. Hér er um að ræða eins og fram kom, framkvæmd á innheimtulögum almennt, ramma utan um innheimtuaðgerðir og innheimtustarfsemina með það að markmiði að hér ríki almennt góðir innheimtuhættir og betri en tíðkast hefur.

Það er nauðsynlegt að skýra þann ramma og í rauninni alveg sjálfsagt mál að byggja upp slíka vernd gagnvart almenningi, neytendum, þriðja aðila sem hefur ekkert um það að segja hvaða innheimtuaðili er valinn, hvernig hann gengur fram, hvaða kostnað hann setur á innheimtuna o.s.frv. Þetta er mjög mikið hagsmunamál. Þess vegna hafa margir barist fyrir því lengi og það er oft þannig með góð mál sem eru lengi í deiglunni hvort sem er hjá frjálsum félagasamtökum eins og Neytendasamtökunum, stjórnmálamönnum sem taka það upp, hjá stjórn eða stjórnarandstöðu, að málin þroskast og þeim fleytir fram og það koma athugasemdir um ýmis ákvæði sem mega betur fara, sumt til málamiðlunar, annað til að skerpa og gera enn þá öflugra.

Hv. þm. Jón Magnússon nefndi áðan það ákvæði í 12. gr. sem kannski helst hefur verið deilt um í gegnum tíðina eða áður fyrr þegar málið var til umræðu eins og fyrir tæpum áratug þegar forveri minn, þáverandi hæstv. viðskiptaráðherra, flutti svipað mál um heimild til viðskiptaráðherra til að setja hámark á innheimtukostnað. Um þetta var deilt talsvert á þeim tíma, þá var þetta meira inni á lögmannsskrifstofunum en núna og mætti andstöðu þar. Ég held að sú andstaða hafi minnkað verulega. Ég held að skilningur bæði fjármálafyrirtækjanna og innheimtufyrirtækjanna sem hafa með þetta að gera núna og lögmannastéttarinnar á mikilvægi þess bæði fyrir þá, fyrir kröfuhafann og fyrir neytendur, að setja skýran ramma utan um góða innheimtuhætti hafi aukist verulega. Ég hef ekki fundið í þeirri vinnu sem hefur farið fram uppi í viðskiptaráðuneyti á síðustu 5–6 mánuðum um þetta mál að það sé nein teljandi andstaða, a.m.k. er mjög aukinn stuðningur við málið nú en það hefur verið flutt í ýmsum útgáfum hér á Alþingi á undaförnum árum.

Þetta er mál sem er öllum til hagsbóta, t.d. var starfshópur á vegum viðskiptaráðuneytisins sem tilkynnti niðurstöður vegna gjaldtökuheimilda fjármálafyrirtækja, sem er skylt mál og sá starfshópur hafði einmitt með þetta að gera, þ.e. framkvæmd innheimtna. Við ákváðum hins vegar strax í haust að taka það sérstaklega út og vinna þetta lagafrumvarp og stilla því fram sérstaklega, burt séð frá vinnu starfshópsins um gjaldtöku fjármálastofnana sem hafði ærin önnur verkefni eins og þekkt er með afnám seðilgjalda, takmörkun á yfirdráttarkostnaði, takmörkun á uppgreiðslugjöldum o.s.frv. Sú vinna tók rétt rúma fjóra mánuði, frá því í ágústlok og fram að áramótum þegar nefndin skilaði af sér nákvæmlega á áramótunum eins og óskað var eftir að hún gerði. Þar freistuðum við þess að vinna málið með bönkunum og fjármálastofnunum þannig að það ríkti ágæt

og bærileg sátt um niðurstöður starfshópsins en þetta eru mjög viðkvæm mál eins og hv. þingmenn sem hér ræddu áðan um málið bentu sérstaklega á. Í því felst allt sem snýr að gjaldtöku hvort sem um er að ræða innheimtur sem þessar þar sem mál eru send í innheimtu eða aðra gjaldtöku fjármálafyrirtækja. Auðvitað er þetta allt mjög viðkvæmt mál. Það sem skiptir mestu máli og ég fagnaði sérstaklega í niðurstöðum starfshópsins um gjaldtöku fjármálafyrirtækjanna var að þar er komið tækifæri til að skýra mjög gjaldtökuramma fjármálafyrirtækjanna, þeim sjálfum að sjálfsögðu til mestra hagsbóta. Það er enginn að bera ávirðingar á þær, að þar sé verið að ganga neitt almennt of harkalega fram. En það þekkja allir dæmi um slíkt og það er deilt um það hvaða heimildir fjármálafyrirtæki hafi til gjaldtöku, það er deilt um innheimtuaðgerðir, innheimtukostnað og innheimtuhætti. Þetta snýr allt að grundvallaratriðum samfélagsins, að hér þrífist almennt sanngjarnir og réttlátir viðskiptahættir og þetta snýr að grundvallaratriðunum. Út úr vinnu starfshópsins kom það, eins og ég nefndi áðan, að innheimta seðilgjalda, viðbótarkröfur við aðalkröfu eru ekki heimilar og þá þegar hófst samstarf með samtökum atvinnulífs og þeim sem hafa með þetta að gera hinum megin frá við að útfæra þetta mál. Það mun fara bréf frá mér sem viðskiptaráðherra til þessara aðila um að seðilgjöld séu ekki heimil og það er sanngjarnt að fjármálafyrirtækin og þeir sem hafa með þetta að gera og eru að innheimta þetta fyrir ýmsa aðila, gefist um það bil 10 vikna svigrúm, rúmlega tveggja mánaða svigrúm til að koma þessu til framkvæmda. Innan þess tíma ættu t.d. seðilgjöldin að heyra sögunni til. Innheimtukostnaðurinn þarf að spegla yfirdregna upphæð og vera sanngjarn og hóflegur o.s.frv.

Þetta er vinna sem er í gangi á mörgum sviðum og innheimtulögin voru upphaflega, í ágúst, partur af vinnu þessa starfshóps um gjaldtöku fjármálafyrirtækja. Það kom berlega í ljós að þetta mál hafði þroskast mjög á mörgum árum, það hafði verið unnið vel af mörgum, í þingnefnd, af fyrrverandi ráðherrum og þingmönnum og það hafði byggst upp mjög gott mál sem þurfti að taka utan um, vinna vel í nokkra mánuði og koma í frumvarp sem mætti ná ágætri sátt um, bæði inni á Alþingi og í samfélaginu öllu, enda mál sem er mjög gott í sjálfu sér.

Hv. þm. Jón Magnússon nefndi nokkur atriði, t.d. það að í 12. gr. kæmi fram að viðskiptaráðherra bæri að setja hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar en hefði ekki bara heimildina til þess. Þingmaðurinn nefndi ýmis önnur atriði, t.d. útskýringu á góðum innheimtuháttum eða kannski því sem væru ekki góðir innheimtuhættir í framkvæmd gegn skuldara í þessari viðkvæmu starfsemi, einnig atriði er varða skriflega viðvörun, hvenær og hvar, frest frá innheimtuviðvörun, fyllri ákvæði á ýmsum sviðum og ég fagna þeim tillögum þingmannsins mjög. Hann er einn af þeim sem hefur barist fyrir þessu máli í mörg ár í starfi sínu í Neytendasamtökum og á öðrum vettvangi þjóðfélagsmála og ég fagna því mjög að þingmaðurinn kemur að vinnu við þetta mál með okkur í framhaldinu.

Hann nefndi ýmis ákvæði málsins sem helst hefur verið deilt um í gegnum tíðina, t.d. það sem ég benti á í 12. gr., um heimild ráðherra til að setja þak á innheimtukostnað, en ég er að vona að náist ágæt sátt um núna að verði sett inn í lögin. Mér finnst vel koma til greina að fara þá leið sem þingmaðurinn nefnir að ráðherra skuli setja fjárhæðir en hafi ekki bara heimildina og ég bíð með eftirvæntingu eftir að sjá hvernig nefndin fjallar um það og hvaða viðhorf koma þar fram og niðurstaða þegar málið kemur út úr nefnd til 2. umr.

Það er að sjálfsögðu eins og um öll góð mál að þau taka yfirleitt breytingum til hins betra í nefndarstarfinu og það verður án efa um þetta mál líka. Það kemur sjálfsagt þannig út þaðan að ýmis ákvæði verða enn þá fyllri og betri, t.d. það að útskýra eða skilgreina nákvæmar eða nákvæmlega hvað eru góðir innheimtuhættir og hvað eru ekki góðir innheimtuhættir. Þetta eru allt mjög góðar ábendingar sem ég fagna og efast ekki um að nefndin taki til gagngerðrar skoðunar í starfi sínu því þetta er eitt af þeim málum sem við lögðum mikla áherslu á í viðskiptaráðuneytinu frá því í vor að gæti komið inn í þingið á fyrsta vetri kjörtímabilsins.

Annað mál sem tengist beint og óbeint þessu máli og skýrslu starfshóps um gjaldtöku fjármálafyrirtækja sem ég gerði grein fyrir áðan af því að það tengist þessu beint, er líka mál sem hefur þroskast í baráttu margra, bæði stjórnmálamanna og innan neytendasamtaka á þessum vettvangi, það er mál um greiðsluaðlögun fyrir einstaklinga sem hafa lent í fjárhagserfiðleikum vegna atvinnumissis, tekjumissis eða annarra ytri aðstæðna. Það mál er komið út úr starfshóp og inn í viðskiptaráðuneyti og er þar komið í frumvarpsdrög. Vonandi get ég kynnt það í ríkisstjórninni innan fárra daga. Það er eins konar systurmál innheimtufrumvarpsins og gjaldtökumálsins sem ég nefndi áðan sem munu líka skila sér inn í þingið í breytingum á lögum um neytendalán. Þetta eru allt stór neytendamál sem lengi hefur verið barist fyrir og hafa þroskast í umræðunni og ég bind miklar vonir við að þau nái því stigi í nefndarvinnunni að verða að lögum á Alþingi í vor þannig að um það sé ágæt sátt og þau verði íslenskum neytendum til mikilla hagsbóta því þetta eru grundvallarmál til að byggja upp öfluga neytendavernd á Íslandi.

Það er mjög jákvætt hvað neytendamálin eru í aukinni stjórnmáladeiglu víða um lönd. Ég var að koma í gær í heimsókn frá Brussel og Luxemborg þar sem ég fundaði með þremur framkvæmdastjórum eða kommissörum úr Evrópusambandinu, kommissar samkeppnismála, neytendamála og innri markaðsmála. Það var mjög skemmtilegt að ræða við t.d. neytendakommissarinn sem hefur verið þarna í nokkra mánuði, búlgörsk kona og mikill kraftur í henni á vettvangi Evrópusambandsins. Hún er að setja af stað mikla og framsækna stefnumótandi vinnu á vettvangi neytendamála rétt eins og við erum að gera heima með ýmsum hætti. Sem dæmi um það má nefna að síðastliðið haust kynnti viðskiptaráðuneytið samning sem gerður var við þrjár háskólastofnanir um rannsóknarstöðu neytendamála og neytenda hér og við fáum áfangaskýrslu af því núna í febrúar og lokaskýrslu í apríl. Þar ættum við að fá fóður og efnivið í ýmiss konar vinnu, löggjafarvinnu og annað sem snýr að því að stórefla stöðu neytenda og neytendamála í íslensku þjóðfélagi.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Meðhöndlun úrgangs, 1. umr.

Stjfrv., 327. mál (EES-reglur, rafeindatækjaúrgangur). — Þskj. 522.

[11:40]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um meðhöndlun úrgangs. Frumvarpið er til innleiðingar á tilskipun 2002/96/EB um raf- og rafeindatækjaúrgang og tilskipun 2003/108/EB um breytingu á tilskipun 2002/96/EB um raf- og rafeindatækjaúrgang.

Frumvarpið er samið af nefnd sem skipuð var af umhverfisráðherra. Í nefndinni áttu sæti fulltrúar frá umhverfisráðuneyti, Félagi íslenskra stórkaupmanna, Umhverfisstofnun, Samtökum atvinnulífsins og Sambandi íslenskra sveitarfélaga.

Frumvarpið byggist á svokallaðri framleiðendaábyrgð. Settar eru skyldur á framleiðendur og innflytjendur til að fjármagna, safna, meðhöndla og eftir atvikum endurnýta raftækja- og rafeindatækjaúrgang. Markmið frumvarpsins er að draga úr myndun raftækja- og rafeindatækjaúrgangs, auka endurnýtingu og endurnotkun á slíkum úrgangi og vinna að aukinni umhverfisvitund allra sem koma að vörunni á lífsferli hennar.

Notendur raf- og rafeindatækja á heimilum munu eiga möguleika á því að skila raf- og rafeindatækjaúrgangi á almennar söfnunarstöðvar í sveitarfélögum án þess að greiða fyrir það. Það eru því framleiðendur sem eiga að fjármagna söfnun frá söfnunarstöðvum og meðferð, endurnýtingu og förgun á rafeindatækjaúrgangi. Þannig skal hver framleiðandi bera ábyrgð á því að fjármagna meðferð úrgangs frá eigin framleiðslu. Framleiðandinn getur valið um það hvort hann uppfyllir þessa skyldu einn eða með því að taka þátt í sameiginlegu skilakerfi. Skilakerfi er skilgreint sem fyrirtæki eða aðili sem tekur að sér ábyrgð framleiðanda og innflytjanda á raf- og rafeindatækjaúrgangi.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að framleiðendur og innflytjendur geti leyst sína framleiðendaábyrgð með ýmsum hætti. Framleiðendur og innflytjendur geta sjálfir tekið sig saman um að stofna skilakerfi, sjálfstætt fyrirtæki gæti tekið að sér rekstur skilakerfis fyrir framleiðendur og innflytjendur og eins getur hver einstakur framleiðandi eða innflytjandi uppfyllt sjálfur sínar skyldur.

Framleiðendur og innflytjendur geta sjálfir tekið höndum saman og stofnað sameiginlegt skilakerfi, sjálfstætt fyrirtæki gæti tekið að sér rekstur skilakerfis fyrir framleiðendur og innflytjendur og eins getur hver einstakur framleiðandi eða innflytjandi uppfyllt sjálfur sínar skyldur með eigin skilakerfi.

Í frumvarpinu er lögð áhersla á að skýra ábyrgðarsvið sveitarfélaga annars vegar og framleiðenda og innflytjenda hins vegar. Sveitarfélögin eiga á söfnunarstöðvum sínum að bjóða upp á gáma fyrir móttöku á raf- og rafeindatækjaúrgangi. Það er á valdi sveitarfélaganna hversu margar söfnunarstöðvar eru í hverju sveitarfélagi og hvernig þeir söfnunarstaðir eru reknir. Sátt er um að sveitarfélögin sjái um að hafa ákveðin gámastæði fyrir raf- og rafeindatækjaúrgang á söfnunarstöðvum án greiðslu gegn því að framleiðendur taki að sér meðhöndlun á öllum raf- og rafeindatækjaúrgangi sem verður til en ekki einungis hluta úrgangsins eins og tilskipunin reyndar frá Evrópusambandinu gerir ráð fyrir.

Mikilvægt er að gott eftirlit verði með því að kerfið í heild sinni skili þeim árangri sem að er stefnt. Í frumvarpinu er lagt til að Umhverfisstofnun veiti leyfi vegna reksturs skilakerfis en að allt almennt eftirlit með að framleiðendur og innflytjendur standi við skyldur sínar verði í höndum stýrinefndar sem í sitji fulltrúar hagsmunaaðila. Lagt er til að stýrinefnd hafi umsjón með skilakerfum, þar á meðal að gæta þess að fyrirtæki sem bera framleiðendaábyrgð uppfylli sínar skuldbindingar. Það er hlutverk Umhverfisstofnunar að taka á móti upplýsingum frá stýrinefnd eftir flokkum raf- og rafeindatækjaúrgangs og vinna úr þeim upplýsingum en stýrinefnd hefur umsjón með starfi skilakerfanna.

Í frumvarpi þessu er lögð höfuðáhersla á að tryggja að allir þeir sem flytja inn eða framleiða ákveðna vöru sem framleiðendaábyrgð er á taki þátt í fyrirhuguðu kerfi. Lagt er til að stýrinefnd beri að halda skrá yfir framleiðendur og innflytjendur raf- og rafeindatækja. Skráin er einn af grundvallarþáttum kerfisins þar sem henni er ætlað að koma í veg fyrir að einstakir framleiðendur eða innflytjendur standi utan kerfisins. Þessi skrá gerir einnig auðveldara að safna saman nauðsynlegum upplýsingum frá framleiðendum og innflytjendum og öðrum aðilum sem koma að kerfinu.

Eðlilegt er að framleiðendur og sveitarfélögin eigi samráð um hvernig beri að tryggja að almenningur fái aðgang að upplýsingum um skil á raf- og rafeindatækjum. Gert er ráð fyrir að sveitarfélögin sjái um að kynna sín söfnunarkerfi, t.d. hvar almenningur getur skilað raf- og rafeindatækjaúrgangi og hvaða tækjum þeir taki við. Það sé hins vegar á ábyrgð framleiðenda að kynna fyrir almenningi hvaða tækjum beri að skila til söfnunarstöðva.

Ég mun nú gera nánari grein fyrir helstu ákvæðum frumvarpsins.

Í 1. gr. frumvarpsins eru nokkur hugtök skilgreind, m.a. hverjir teljist framleiðendur og innflytjendur. Það er aðili sem framleiðir og selur raf- og rafeindatæki undir eigin vörumerki eða endurselur búnað undir eigin vörumerki sem aðrir birgjar framleiða. Einnig telst sá vera framleiðandi og innflytjandi sem flytur raf- og rafeindatæki inn eða út frá Íslandi í atvinnuskyni. Mikilvægt er að skilgreiningin sé óháð þeirri sölutækni sem er notuð og nái þannig m.a. yfir fjarsölu.

Í 2. gr. er fjallað um skyldur sveitarfélaga, ábyrgð framleiðenda og innflytjenda og skyldur skilakerfa. Eins og ég hef áður nefnt er lagt til að söfnunarstöðvum sveitarfélaga beri að bjóða upp á móttöku á raf- og rafeindatækjaúrgangi frá heimilum, hvort sem sveitarfélög gera það beint eða semja við einkaaðila um að reka söfnunarstöðvar í viðkomandi sveitarfélögum. Eðlilega geta aðrar söfnunarstöðvar boðið þessa þjónustu en þeim ber engin skylda til þess. Skyldan liggur einungis hjá söfnunarstöðvum sveitarfélaga.

Þá er kveðið á um skyldu sveitarfélaga til að taka á móti öðrum raf- og rafeindatækjaúrgangi en frá heimilum. Tiltekið er að söfnunarstöðvum sveitarfélaga sé heimilt að

taka gjald vegna kostnaðar við móttöku og geymslu slíks úrgangs.

Ábyrgð framleiðenda og innflytjenda raf- og rafeindatækja tekur til þess að fjármagna og tryggja úrvinnslu raf- og rafeindatækjaúrgangs með aðild að skilakerfi. Þeir geta uppfyllt ábyrgð sína sameiginlega eða hver um sig. Kveðið er á um skyldur þeirra til að fjármagna meðhöndlun raf- og rafeindatækjaúrgangs að frátalinni söfnun til söfnunarstöðva sveitarfélaga og geymslu á söfnunarstöð sveitarfélaga. Mikilvægt er að skylda skilakerfa til að safna raf- og rafeindatækjaúrgangi nái til landsins alls án tillits til þess hvar vara er seld. Þannig er tryggt að allir landsmenn njóti sambærilegrar þjónustu hvað varðar skil á raf- og rafeindatækjaúrgangi.

Þá er fjallað um þær kröfur sem skilakerfi þurfa að uppfylla. Framleiðandi og innflytjandi skulu bera ábyrgð á þeim flokkum raf- og rafeindatækjaúrgangs sem hann flytur inn eða framleiðir hér á landi. Hins vegar er framleiðanda og innflytjenda heimilt í undantekningartilvikum að undanþiggja sig ábyrgð þegar um er að ræða mjög stór eða sérhæfð tæki sem ljóst er að muni ekki verða skilað sem almennum raftækjaúrgangi, t.d. umfangsmiklum búnaði í verksmiðjum.

Í þeim tilgangi að auðvelda endurnotkun og rétta meðhöndlun raf- og rafeindatækjaúrgangs er lagt til að framleiðendum og innflytjendum beri að veita upplýsingar um rétta meðhöndlun hverrar gerðar af nýjum raftækjum og rafeindatækjum sem sett eru á markað til þeirra aðila sem sjá um meðhöndlun slíks úrgangs.

Skilakerfum er ætlað mikilvægt hlutverk. Þeim er heimilt að taka yfir skyldur framleiðenda og innflytjenda. Helstu skyldur skilakerfis eru að tryggja að úrgangi sé safnað án gjaldtöku frá söfnunarstöðvum sveitarfélaga og skal hafa samráð við sveitarfélögin um fyrirkomulag við söfnunina. Samráðið skal m.a. taka til þess hvenær úrgangur er sóttur hjá hverri söfnunarstöð og hvernig. Skilakerfi ber að safna og taka við raftækja- og rafeindatækjaúrgangi alls staðar á landinu. Verði skilakerfin fleiri en eitt er þeim heimilt að skipta landinu á milli sín til að tryggja hagkvæmni. Í því sambandi legg ég áherslu á að jafnvel þótt skilakerfi hafi t.d. umbjóðendur sem selja einungis vörur á höfuðborgarsvæðinu er skyldan fortakslaus um að þeim beri að safna á landinu öllu nema að búið sé að skipta því með staðfestum samningi milli skilakerfa.

Mikilvægt er að skilakerfið hafi nægilegt fjármagn til að tryggja að það geti staðið við skuldbindingar sínar fyrir hönd viðskiptavina sinna. Er það hlutverk stýrinefndar að fylgjast með að skilakerfi geti staðið við skuldbindingar sínar. Skylda skilakerfis nær til að safna og taka á móti hlutfalli af heildarmagni raf- og rafeindatækjaúrgangs sem jafngildir markaðshlutdeild þeirra fyrirtækja sem samning hafa við það. Er það verkefni stýrinefndar að reikna út hlutfall þessa raf- og rafeindatækjaúrgangs sem einstökum skilakerfum ber að safna.

Mikilvægt er, þegar svo umfangsmikið verkefni sem hér um ræðir er fært til atvinnulífsins, að tryggt sé að allir aðilar standi við sínar skuldbindingar. Því er lagt til að Umhverfisstofnun þurfi að veita leyfi til rekstrar skilakerfis. En það verði verkefni stýrinefndarinnar að fylgjast með að skilakerfið uppfylli skyldur sínar og gefa Umhverfisstofnun upplýsingar um það.

Lagt er til að stjórn Úrvinnslusjóðs gegni hlutverki stýrinefndar en í henni eiga sæti formaður, skipaður án tilnefningar og meðstjórnendur, sem skipaðir eru að fenginni tilnefningu viðkomandi aðila. Það er einn með sameiginlegri tilnefningu Samtaka fiskvinnslustöðva og Landssambands íslenskra útvegsmanna, einn frá Samtökum iðnaðarins, einn frá Samtökum verslunar og þjónustu, einn frá Félagi íslenskra stórkaupmanna og einn frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Þannig er gert ráð fyrir að bætt verði við núverandi stjórn Úrvinnslusjóðs fulltrúa Félags íslenska stórkaupmanna.

Skýr greinarmunur er gerður á því hvenær stjórnin er að störfum samkvæmt lögum um úrvinnslugjald og hvenær hún sinnir verkefnum stýrinefndar. Stýrinefndinni er ætlað það hlutverk að hafa umsjón með starfsemi skilakerfa, þ.e. að skilakerfin uppfylli skyldur sínar og safni upplýsingum frá þeim til þess að koma til Umhverfisstofnunar. Stýrinefndin er samstarfsvettvangur atvinnulífsins og þannig ætlað að tryggja að allir innflytjendur og framleiðendur axli ábyrgð sína og hún deilist niður á þá í samræmi við innflutning og framleiðslu.

Mikilvægt er að telji stýrinefnd að skilakerfið uppfylli ekki skyldur sínar beri henni að tilkynna það til Umhverfisstofnunar sem getur gripið til viðeigandi ráðstafana. Til að tryggja að allir sem flytja inn eða framleiða raf- og rafeindatæki sem falla undir frumvarpið beri ábyrgð er þeim skylt að skrá sig hjá skráningarkerfi framleiðenda og innflytjenda a.m.k. 15 dögum áður en varan er markaðssett hér á landi.

Frú forseti. Víðtæk samstaða er meðal hagsmunaaðila um kerfið sem lagt er til að sett verði á laggirnar með frumvarpi þessu. Við samningu þess hefur áhersla verið lögð á samráð og sátt við hagsmunaaðila og hefur það tekið lengri tíma en ætlað var í upphafi. Af þeim ástæðum eru þeir frestir sem íslensk stjórnvöld höfðu til innleiðingar tilskipunarinnar liðnir og því mikilvægt að frumvarpið verði að lögum eins fljótt og kostur er.

Hæstv. forseti. Að umræðunni lokinni legg ég til að frumvarpinu verði vísað til umhverfisnefndar.

[11:53]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég kveð mér hljóðs til að lýsa ánægju minni með frumvarpið sem hæstv. umhverfisráðherra hefur mælt fyrir. Ég tel eðlilegt að framleiðendum og innflytjendum rafeindatækja skuli gert að ábyrgjast að tryggja fjármagn til úrvinnslu á þessum tækjum. Ég tel að það mætti jafnvel hugsa sér að skoða fleiri flokka úrgangs með þessum hætti í framtíðinni.

Ég ber hag sveitarfélaga nokkuð fyrir brjósti. Ég heyrði í ræðu hæstv. umhverfisráðherra að málið er lagt fram í sátt við Samband íslenskra sveitarfélaga, sem átti fulltrúa í nefndinni sem vann þetta frumvarp. Ég lít svo á að kostnaður sem hlýst af þessum breytingum fyrir sveitarfélögin sé ekki mikill. Hann felst kannski eingöngu í því að sjá til að hafa gáma á söfnunarstöðvum sveitarfélaga og ætti ekki að vera mjög mikill.

Hins vegar taka fjölmörg sveitarfélög í dag á móti raf- og rafeindatækjum á söfnunarstöðum sínum og bera af því allan kostnað og að því leyti tel ég að þetta frumvarp sé til bóta hvað varðar sveitarfélögin.

Ég tel mikilvægt að skilakerfið sem slíkt verði virkt. Það er grundvöllurinn fyrir því að þetta geti gengið upp og framsetningin í frumvarpinu er nokkuð flókin. Við lestur þess sé ég ekki alveg hvernig þetta kemur til með virka. En ég lít svo á að nefndin taki það til sérstakrar athugunar. Ég tel afar mikilvægt að kerfið virki vel þannig að frumvarpið þjóni markmiði sínu.

[11:56]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að lýsa ánægju minni með að hér skuli skila- og förgunarmálum raftækja komið í ákveðið horf. Ég held að þetta sé mjög mikilvægt því að á síðustu árum hefur almenningur, jafnt sem ráðamenn, í vaxandi mæli gert sér grein fyrir því hve mikilvæg endurvinnsla er, bæði með hagsmuni umhverfisins í huga og það að tryggja sem best nýtingu á auðlindum jarðar.

Raf- og rafeindatæki, sem er sérstaklega fjallað um í þessu frumvarpi, eru mikilvægur málaflokkur þegar kemur að endurvinnslu. Það skiptir máli að í slíkum tækjum getur verið að finna alls konar efni sem nauðsynlegt er að tryggja að fari ekki út í umhverfið, svo sem sýrur og þungmálmar. Annað veigamikið atriði varðandi þessi tæki er sú staðreynd að þau eru undantekningarlítið frekar flókin að gerð. Þau eru oft sett saman úr ýmsum ólíkum hlutum eins og plasti, gúmmíi, málmum og öðrum efnum.

Það er afar mismunandi hvaða leiðir sveitarfélögin í kringum okkur hafa farið varðandi endurvinnslu á raf- og rafeindatækjum. Svíþjóð og Austurríki eru dæmi um lönd sem nálgast hafa þetta viðfangsefni af hvað mestum metnaði en þar er áherslan lögð á að taka þessi tæki eins mikið í sundur og mögulegt er til að geta sent einstaka hluta þeirra í endurvinnslu. Önnur lönd fara þá leið að mylja úrganginn í smátt og bræða, lítið sem ekkert flokkaðan. Ég vona að íslensk stjórnvöld setji sér það markmið að við förum í hóp endurvinnslu með Svíþjóð og Austurríki og pillum hlutina í sundur en setjum þá ekki í einn stóran kassa og bræðum.

Ég saknaði þess svolítið að sjá enga slíka stefnumótun í þessu frumvarpi. Mér finnst líka samsetningin á stjórn Úrvinnslusjóðs, eins og kveðið er á um í 7. gr. þessara laga, ekki gefa nógu mikið tilefni til bjartsýni. Þeir hagsmunaaðilar sem gert er ráð fyrir að skipi stjórn sjóðsins eru, eins og kom fram í máli hæstv. umhverfisráðherra, einn eftir sameiginlegri tilnefningu Samtaka fiskvinnslustöðva og Sambands íslenskra útvegsmanna, einn frá Samtökum iðnaðarins, einn frá Samtökum verslunar og þjónustu, einn frá Félagi íslenskra stórkaupmanna og einn frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga.

Ég hef áhyggjur af því að markmið þessara aðila gæti fyrst og fremst orðið að tryggja sem ódýrasta förgun á úrgangi sem til fellur við starfsemi þeirra. Mér þætti æskilegt að innan stjórnar sjóðsins heyrðust fjölbreyttari raddir, t.d. frá þeim sem mundu leggja áherslu á meiri og vandaðri endurvinnslu. Má þar nefna samtök á borð við Landvernd og fulltrúa frá umhverfisfræðadeildum háskólanna.

Ég velti fyrir mér, varðandi samsetningu stjórnarinnar, að þar eru fulltrúar atvinnulífsins með afgerandi meiri hluta en sveitarfélögin í landinu hafa aðeins einn fulltrúa. Engu að síður eru það sveitarfélögin sem eiga að bera ábyrgð á málaflokknum og bera af honum kostnað. Það hlýtur að vera sjálfsögð krafa að sá aðili sem ber kostnaðinn og ábyrgðina á framkvæmdinni hafi sem mest um stefnumótunina að gera.

Ég vildi aðallega koma þessu tvennu á framfæri. Mér finnst að sveitarfélögin verði sem ábyrgðaraðili að hafa mikið um málaflokkinn að segja og svo hitt atriðið, sem ég byrjaði á að gera grein fyrir, að ég vona það að við skipum okkur í sveit með þeim sem taka tækin til betri endurvinnslu, endurvinni þau eins og mögulegt er en setji ekki bara í stóra hrúgu og bræði allt heila klabbið.

[12:01]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Í frumvarpinu er verið að reyna koma ákveðnu skipulagi á mjög mikilvægan málaflokk og í sjálfu sér stuðst við módel sem aðrir hafa fundið upp og hafa væntanlega reynt í Evrópu. Ég tel því enga ástæðu til að ætla annað en að hin tæknilega útfærsla á þeirri leið sem valin er sé sæmilega reynd og athuguð. Það er hlutur sem menn skoða í hv. þingnefnd þegar menn kalla eftir umsögnum helstu hagsmunaaðila málsins og sjónarmiðum þeirra til þess. Þá kemur það fram ef þeir sjá einhverja sérstaka agnúa á tæknilegri útfærslu málsins.

Aðalatriðið í mínum huga er að hafa kerfi í málinu, að hafa stefnu um að eyða úrganginum, safna honum saman og koma honum fyrir kattarnef með einhverjum tryggum hætti. Það er aðalatriði málsins og um það fjallar frumvarpið þannig að ég geri engan ágreining um það. Ég tel að nauðsynlegt sé að ganga frá hlutunum með tryggilegum hætti í þeim efnum.

Það er nauðsynlegt til þess að slíkt kerfi geti virkað að ábyrgðin sé skýr og verkaskipting sé skilmerkileg á milli aðila, að ljóst sé hver gerir hvað, hver beri ábyrgð á hverju og til staðar sé einhver stjórn og eftirlitsaðili sem fylgist með því að hlutirnar gangi eins og til er ætlast. Mér sýnist að frumvarpið geri ráð fyrir því að skilgreina ábyrgð og verkefni og setja upp aðila sem annast stjórnun og sé ég því ekki annað en að þetta eigi í megindráttum að ná því fram sem til er ætlast.

Það er hins vegar alltaf álitamál hvort rétt sé að þessi aðili beri þessa ábyrgð eða ekki eða að einhver annar beri ábyrgðina. Eins og fram kom í síðustu ræðu má velta því fyrir sér hvort sveitarfélögin eigi yfir höfuð að hafa þessa ábyrgð með höndum eða hvort einhver annar aðili eigi að annast þetta. Ég skal ekki útiloka að það kunni að vera hægt að finna aðra útfærslu eða fela öðrum aðila þetta verkefni en sveitarfélaginu sjálfu. Það skiptir hins vegar miklu máli að sveitarfélögin eru fús til að taka þetta verkefni að sér og hafa góða möguleika til að sinna því. Mér sýnist því að málið sé í ágætum höndum, að sveitarfélögin hafi þá ábyrgð að hafa aðstöðuna fyrir hendi þar sem hægt er að safna saman þessum úrgangi.

Framleiðendur eða innflytjendur bera þá ábyrgð á rekstrinum sjálfum, kostnaðinum, og það er í sjálfu sér ekk-

ert óeðlilegt. Við þurfum auðvitað að hafa í huga að á endanum er það neytandinn sem ber kostnaðinn. Gjaldið er innheimt með einhverjum hætti í verðinu til þess sem kaupir hlutinn. Kostnaðurinn liggur því hjá almenningi á endanum og því er eðlilegt og nauðsynlegt að hugað sé að því að kerfið sem sett er upp geti verið hagkvæmt þannig að kostnaður við söfnun og eyðingu sé sem minnstur.

Í þessu eru álitamál sem mér finnst ástæða til að skoða í meðferð þingnefndar. Ég geri ráð fyrir að ráðuneytið hafi skoðað það fyrir sitt leyti í undirbúningi málsins og hafi sannfærst um að hafa hlutina með þeim hætti sem lagt er til. En það er líka eðlilegt að þingnefndin geri sjálfstæða athugun á því, eða kynni sér a.m.k. þær athuganir sem fram hafa farið.

Mér finnst t.d. að skoða þurfi hlutverk stýrinefndarinnar sem á jafnframt að vera stjórn Úrvinnslusjóðs. Þegar sami aðili á að gegna tveimur hlutverkum þarf að skoða hvort það fari vel saman, hvort einhver skörun sé á hagsmunum. Ef svo er ekki eru svo sem ekki neinir annmarkar á því að hafa fyrirkomulagið eins og lagt er til en ef í verkefnunum leynast hagsmunir sem kunna að skarast þarf að fara yfir það og ganga þá þannig frá málinu að sem minnstar líkur séu á að ákvarðanir sem eru teknar skaði neytendur að lokum eða rekstur kerfisins eða annað sem að er stefnt að ná fram.

Mér finnst lakara að ekki liggi fyrir neinar upplýsingar um kostnaðinn. Ekki hefur verið lagt mat á hann og kannski er ekki þægilegt að setja fram áætlun um það. Kostnaðurinn er þó það sem allt snýst um á endanum. Það er því nauðsynlegt að reyna að átta sig á því hver hann getur orðið og skoða hvort sú leið sem valin er í frumvarpinu sé ekki örugglega sú sem er líklegust til að tryggja minnstan kostnað.

Virðulegi forseti. Í þessu eru síðan atriði sem ég hef ekki sett mig mikið inn í. Það er þá tæknileg útfærsla sem menn gefa sér tíma til að athuga í nefndarstarfinu. Við fyrstu sýn sýnist mér skipting landsins í svæði og annað slíkt vera eðlileg framkvæmd til þess að tryggja að kerfið sé fyrir hendi og gangi með sem ódýrustum hætti. Það er þá væntanlega neytendum til góðs.

Ég legg mikla áherslu á eitt í þessu máli eins og öðrum málum af sama toga en það er að bær kröfur sem ríkið gerir eða þingið gildi um land allt, að gerðar séu sömu kröfur um land allt og það er af biturri reynslu. Fyrir hálfum öðrum áratug voru gerðar mjög miklar kröfur til Ísfirðinga um sorpeyðingarstöð. Þeim gert að koma sér upp brennslubúnaði sem var mjög dýr. Ég hef ekkert á móti því að þar var valin sú leið að gera kröfur um fullkomnasta búnað. Það hefur sína kosti og Ísfirðingar og nágrannar þeirra hafa notið góðs af því í þeim skilningi að eyðsla á sorpi er til fyrirmyndar. En annars staðar voru gerðar allt aðrar kröfur. Slakað var á kröfunum þegar fjárhagslegu hagsmunirnir fóru að verða meiri og snerta fleiri. Mig minnir að sömu kröfur hafi verið gerðar í Vestmannaeyjum á svipuðu árabili og gert var á Ísafirði en eyðing á úrgangi hér á höfuðborgarsvæðinu og reyndar víðar, eins og í Eyjafirði, er náttúrlega fyrir neðan allar hellur. Það er enginn frágangur í sorpeyðingarmálum að safna öllu sorpi saman og urða það í haugum og setja síðan jarðveg yfir. Þetta er engin eyðing, þetta er bara önnur ruslatunna. Þetta á eftir að koma í hausinn á fólki. Mér finnst að það vanti meiri metnað hér á höfuðborgarsvæðinu til þess að gera hlutina með sómasamlegum hætti. Mér finnst það ekki til fyrirmyndar sem hefur viðgengist hér.

Sveitarfélögin virðast komast upp með þetta, kannski vegna þess að þau eru svo stór, sterk og öflug og svo nálægt löggjafarvaldinu og ráðuneytinu að menn leggi ekki í að gera ágreining við þau eða setja á þau kröfur sem eru ríkari en þau eru tilbúin til að axla. En einhvern veginn þarf að fá sveitarfélögin hér, og reyndar víðar um land, inn á þá skoðun, helst með góðu og kannski einhverjum þrýstingi með, að viðurkenna að þetta gengur ekki svona. Við getum ekki haldið því áfram mörg ár í viðbót að kalla þetta eyðingu. Þetta er engin eyðing.

Það datt nú eiginlega af mér andlitið, virðulegi forseti, þegar ég hafði búið hér í nokkur ár og komst að því að úrganginum sem var flokkaður frá heimilunum og keyrður í tveimur ílátum upp í Sorpu, hina miklu stöð höfuðborgarmanna, var sturtað þar saman á eitt og sama gólfið. Þetta var eins og í frystihúsinu í gamla daga, allar fisktegundir í einum haug — ég held reyndar að það hafi ekki verið svo slæmt, menn hafa alltaf haft vit á því í frystihúsum úti á landi að flokka fisk eftir tegundum. En þarna fóru menn öfugt að, öllu var sturtað saman í einn og sama hauginn. Það varð til þess að brjóta niður allan vilja íbúa höfuðborgarsvæðisins til þess að standa með opinberum yfirvöldum að því að flokka sorp og vinna að því að eyðing og förgun sé eins góð og kostur er. Það tengist kannski ekki beinlínis þessu frumvarpi en mér fannst ég þurfa að koma þessum sjónarmiðum að, ýta svolítið við hæstv. umhverfisráðherra og fá hann til að setja aðeins í brýrnar gagnvart sveitarfélögum og öðrum sem bera ábyrgð í þessum efnum.

[12:11]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að fara í langa 1. umr. um þetta frumvarp til laga um breytingu á lögum um meðhöndlun úrgangs. Frumvarpið er sett fram í þeim tilgangi að leggja skyldur á framleiðendur og innflytjendur til að fjármagna, safna, meðhöndla og þar með talið að endurnýta raftækja- og rafeindaúrgang, eins og segir í greinargerð með frumvarpinu. Þar segir einnig að markmið tilskipunarinnar sem þetta er byggt á sé að draga úr myndun raftækja- og rafeindatækjaúrgangs, auka endurnýtingu og endurnotkun á slíkum úrgangi og vinna að aukinni umhverfisvitund allra sem koma að vörunni á lífsferli hennar.

Ég held að allir geti verið sammála um að þetta sé mikilvægt markmið og að sjálfsögðu mikið framfaraatriði. Mig langar aðeins að grípa boltann frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, 9. þm. Norðvest., þegar hann talaði um úrgangsmálin á höfuðborgarsvæðinu. Ég get verið sammála honum um að menn þurfi að taka á þessum málum jafnvel enn frekar en gert hefur verið og að mjög margt sé ógert í því efni. Ég held að enginn velkist í vafa um að þar þurfa að verða framfarir og að við þurfum á endurskipulagningu að halda, enn meiri flokkun á sorpi o.s.frv., en það mun kosta mikla fjármuni. Ég held hins vegar að lýsing hans á vinnubrögðunum í Sorpu sé ekki dæmigerð fyrir það sem þar á sér stað. Einhver tilfelli og einhver dæmi kunna að vera um

slíkt en ég held að það séu þá gömul dæmi og alger undantekningartilfelli. Ég þykist vita að vinnubrögðin þar eru með allt öðrum hætti í dag og þar er fullkomin flokkun á ferðinni, þannig að því sé til haga haldið.

Hv. þingmaður sagði að menn þyrftu kannski að vera svolítið grimmir við sveitarfélögin hvað þetta varðar. Við verðum að hafa í huga í því sambandi að þetta er mjög kostnaðarsamt verkefni. Sveitarfélögin hafa á undanförnum árum tekið á sig mjög miklar skyldur og skuldbindingar í úrgangsmálum. Alþingi samþykkti í morgun beiðni frá mér og fleirum um skýrslu um áhrif EES-samningsins á íslensk sveitarfélög og skuldbindingar sveitarfélaganna í EES-samningnum. Í þeirri skýrslu er m.a. óskað eftir yfirliti um þann kostnað í stórum dráttum sem sveitarfélögin hafa orðið fyrir vegna skuldbindinga EES-samningsins. Það eru skuldbindingar sem íslensk stjórnvöld hafa undirgengist, ekki sveitarfélögin. Þær skuldbindingar hafa verið settar yfir á sveitarfélögin, þau eiga að sjá um framkvæmdina en hafa aðeins að mjög litlu leyti fengið tekjur til að mæta þeim kostnaði sem því fylgir. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson verður að viðurkenna að þetta er staðreynd málsins. Um leið og ríkið setur skuldbindingar á sveitarfélögin verður það líka að gera sér grein fyrir því að það getur kostað fjármuni og það verður að sjálfsögðu að ræða það þá í þaula hvernig á að fjármagna þessi stóru og mikilvægu verkefni. Á að taka það af þeim tekjum sem sveitarfélögin hafa í dag? Geta þau það? Eða eiga að koma til nýir tekjustofnar? Eiga að koma millifærslur úr ríkissjóði? Þetta eru bara hlutir sem þarf að fara yfir og ræða opinskátt.

Mig langar stuttlega að segja að í athugasemdum við frumvarpið kemur fram að nefndin sem samdi frumvarpið var skipuð af umhverfisráðherra í maí 2005. Það er ekki fyrr en í júní 2007, eða tveimur árum síðar, sem Samband ísl. sveitarfélaga tilnefnir fulltrúa í þessa nefnd. Samkvæmt upplýsingum sem ég hef fengið frá þeim fulltrúa var frumvarpið mikið til frágengið þegar sveitarfélögin fengu að koma að verkefninu. Ég veit ekki hversu mikil sátt er í rauninni við sveitarfélögin um ýmisleg efni hér. Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef fengið frá Sambandi ísl. sveitarfélaga í dag mun það gera verulegar athugasemdir við ýmis atriði í frumvarpinu, m.a. breytingarnar á lögunum um úrvinnslugjald, þ.e. samsetningu stjórnar Úrvinnslusjóðs. Hér er farin sú leið að láta stjórn Úrvinnslusjóðs taka við hlutverki stýrinefndarinnar eins og ég skil það, ekki öfugt að stýrinefndin verði stjórn Úrvinnslusjóðs. Það má kannski einu máli gilda hvernig það er túlkað. En eins og ég les þetta hér er gert ráð fyrir að stjórn Úrvinnslusjóðs taki hlutverk stýrinefndarinnar og gert er ráð fyrir því að inn í stjórn Úrvinnslusjóðs sé bætt einum fulltrúa frá Félagi stórkaupmanna og stjórnin verði þar af leiðandi sex manna.

Mér er kunnugt um það að sveitarfélögin hafa í mörg ár gert athugasemdir við það að hafa aðeins einn fulltrúa af fimm í stjórn Úrvinnslusjóðs til þessa vegna þess hvað hér er um stórt hagsmunamál og miklar skuldbindingar á hendur sveitarfélögunum að ræða. Þeim hefur þótt óeðlilegt að sveitarfélögin hafi haft svona litla hlutdeild í þessum sjóði en atvinnulífið svona mikla. Auðvitað er um að ræða miklar skuldbindingar á atvinnulífið líka. En við skulum ekki gleyma því að það eru sveitarfélögin sem eru ábyrg fyrir urðun og meðhöndlun úrgangs og þau bera ábyrgð í marga áratugi á þeim svæðum sem eru nýtt undir úrgang. Það hafa því verið gerðar athugasemdir og margar atlögur af hálfu sveitarfélaganna til þess að fá aukinn hlut í stjórn Úrvinnslusjóðs. Mér segir svo hugur að þau verði ekki kát með að nú sé fjölgað í stjórn Úrvinnslusjóðs með fulltrúa frá atvinnulífinu þannig að hlutdeild þeirra verði rýrari, eða einn fulltrúi af sex í staðinn fyrir einn af fimm.

Ég vildi koma þessu á framfæri, virðulegi forseti, við 1. umr. Ég mun fylgja þessu sjónarmiði eftir í hv. umhverfisnefnd sem fær málið til umfjöllunar og óska eftir að farið verði rækilega yfir þetta mál. Það þarf líka að fara yfir það viðhorf sem kom fram hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni varðandi skiptinguna á milli stýrinefndarinnar og stjórnar Úrvinnslusjóðs, hvort rétt sé að slá þessu saman eða ekki, að farið verði yfir þær röksemdir sem þar liggja að baki. Mér sýnist að ráðuneytið hafi gert þessa breytingu eftir að nefndin skilaði af sér. Mér finnst líka fullkomin ástæða til að fara betur yfir fyrirkomulag og stjórnun Úrvinnslusjóðs og ræða samsetningu hans, m.a. með tilliti til þeirra sjónarmiða sem komu fram hjá hv. þm. Steinunni Þóru Árnadóttur og þeirra sjónarmiða sem ég hef haldið hér fram varðandi sveitarfélögin.

[12:19]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmönnum góða og upplýsandi umræðu um það frumvarp sem hér liggur fyrir.

Ég er á því að innleiðing framleiðendaábyrgðar í þessum efnum sé bæði eðlileg og nauðsynleg og góð leið til þess að leysa þessi mál af því að við þurfum að leysa þau. Markmiðin eru í sjálfu sér alveg skýr en leiðirnar eru ýmsar og framleiðendaábyrgð er eðlileg ráðstöfun til að eiga við þessi viðamiklu og oft flóknu mál sem úrgangsmálin eru. Við vitum að í samfélagi eins og okkar fellur til óheyrilegt magn af raftækja- og rafeindatækjaúrgangi. Eftir því sem efnahagsumsvif samfélaga eru meiri því meiri verður úrgangurinn og eftir því sem ríkidæmið er meira því meiri verður raftækja- og rafeindaúrgangurinn eins og menn þekkja. Það er því mjög mikilvægt að koma úrvinnslumálum í þennan farveg. Ég tel einnig mjög mikilvægt að innleiða framleiðendaábyrgð með þessum hætti og að atvinnulífið, framleiðendur, innflytjendur í flestum tilfellum hér á landi, axli ábyrgð. Það eru þeir sem eru í raun að axla meginhluta ábyrgðarinnar hér. Þó að auðvitað sé það rétt að að skyldur séu á sveitarfélögum er með þessari útfærslu verið í raun að færa umsýsluna og stýringuna á þessu kerfi til atvinnulífsins. Ég held að það sé góð ráðstöfun að þeir sjái um þetta. Kerfið þarf auðvitað að virka vel og eins og hv. þingmenn fengu að hlýða hér á í framsöguræðu ráðherra þá er þetta nú ekki alveg einfalt kerfi og ekki alveg einfalt mál. En skilakerfið byggir á því að allir séu skráðir og skyldaðir til að taka þátt í raun. Hér hafa menn ekkert val. En það er auðvitað grundvöllur þess að svona kerfi virki. Þess vegna meðal annars tel ég framleiðendaábyrgðina mjög mikilvæga því hún kallar atvinnulífið — í þessu tilfelli innflytjendur og einhverja framleiðendur — til ábyrgðar í þessum málum og þannig á það að vera.

Hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir spurði hvort þetta yrði allt saman bara brætt í einn klump. Það stendur svo sannarlega ekki til. Það er efnavörulöggjöfin sem kveður á um hvernig fara skuli með efnin sem vissulega eru í þessum tækjum. Þetta eru margvísleg efni, margvíslegar sýrur og annað slíkt sem fellur til. Í þessari löggjöf er ekki kveðið á um það en fyrir því er hins vegar séð í efnavörulöggjöfinni þannig að það stendur ekki annað til en að meðhöndla það eins vel og unnt er og tæknin leyfir okkur. Ég fullvissa hv. þingmann um það, hæstv. forseti.

Framleiðendaábyrgðin, eins og ég kom inn á í upphafi máls míns, er bara samkvæmt orðanna hljóðan framleiðendaábyrgð. Það kemur einnig inn á það sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson nefndi hér vegna sveitarfélaganna. Ég vil benda á það, hæstv. forseti, að það var eftir að sú sem hér stendur kom í umhverfisráðuneytið að sveitarfélögin fóru í þessa vinnu, reyndar á lokasprettinum, ég geri mér alveg grein fyrir því og ég er mjög vel meðvituð um athugasemdir sveitarfélaganna bæði um þessi mál og einnig vegna samsetningar Úrvinnslusjóðs. Þó að við séum ekki beinlínis að ræða þá stjórn hér og nú vil ég segja að það varð niðurstaða okkar að leggja til í þessu frumvarpi að breyta samsetningu Úrvinnslusjóðsins, ekki búa til nýja stjórn og nýtt apparat heldur reyna að nýta það kerfi sem við höfum og skilja skýrt á milli verkefnanna. Ég veit að hv. þingmenn munu fara vandlega yfir það í umhverfisnefndinni enda er það alveg eðlilegt og það þarf auðvitað að vera skýrt þannig að hv. þingmenn séu sannfærðir um að þetta virki. Ég tel að þetta sé heillavænlegra en að búa til nýja stjórnsýslueiningu, ef svo skyldi segja, í þessum efnum og að það eigi alveg að vera hægt að skilja skýrt á milli þessara verkefna. Það er þá alveg burt séð frá spurningunni um þátttöku sveitarfélaganna í öðrum þáttum þess starfs sem við erum hér að ræða þannig að þetta er auðvitað nokkuð sem þarf að ræða og fara yfir í nefndinni og ég veit að hún mun gera það.

Ég get líka tekið undir ábendingar hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um umræðuna um verkefni ríkis og sveitarfélaga og hina eilífu umræðu um tekjuskiptinguna og verkefnaskiptinguna. Þetta er auðvitað hluti af þeirri umræðu og eitt af því sem ég hef mikið verið að velta fyrir mér og við erum að huga að í ráðuneyti umhverfismála er að reyna að skýra þessa verkefnaskiptingu og skilgreina betur þá þjónustu sem veita á almenningi frá eiginlega sjónarhóli neytandans í sorphirðumálum á Íslandi og gera það öðruvísi en gert hefur verið hingað til. Það þarf kannski að hugsa það svolítið upp á nýtt en ég held að það sé mikið til unnið að reyna að nálgast sorphirðumálin og verkefnin sem þeim fylgja með nýjum hætti og nálgast þau frá sjónarhóli neytandans. Það er vissulega verið að gera hér. Hér er verið að setja framleiðendaábyrgðina þannig fram að tekið sé við rafeinda- og raftækjaúrgangi á söfnunarstöðum sem til eru. Það sem sveitarfélögin þurfa að leggja til er pláss fyrir gám undir þennan úrgang á sínum söfnunarstöðvum. Annað er á ábyrgð framleiðendanna. Það er því verið að mæta neytendum þar sem þeir koma með svona viðamikinn úrgang eins og reyndar er gert víða í dag.

Það er að sjálfsögðu þannig að kostnaðurinn við alla vöru sem framleidd er lendir á endanum á neytandanum. Þannig virkar það í markaðssamfélaginu. Það sem skiptir mestu máli hér er að umhverfiskostnaður við framleiðslu, notkun og förgun og/eða endurvinnslu vöru er tekinn með í reikninginn. Um það snýst þetta, þ.e. að taka umhverfiskostnaðinn með í reikninginn. Við fikrum okkur áfram í þeim efnum í þessu samfélagi eins og öðru þannig að við búum ekki við þann markaðsbrest, eins og hagfræðingar mundu kalla það, að kostnaðurinn við að framleiða vörur, hverjar sem þær eru, nýta þær og farga þeim eða endurvinna þær, sé ekki með í reikningnum. Það á í raun að vera hluti af verði vörunnar og það verður það að sjálfsögðu. En á endanum er það neytandinn sem hefur valið um hvort hann kaupir vöruna eða ekki. Hann þarf alla vega þá að vita að hann er að borga allan kostnaðinn við hana en ekki einhvern hluta og að einhver annar kostnaður vegna vörunnar falli þá á samfélagið, þann sem ekki valdi að kaupa vöruna, án þess að ég fari nú lengra út í þá sálma í þessari umræðu. Þess vegna er kostnaðarmat frumvarpsins eins og raun ber vitni. Það er erfitt að leggja heildarmat á það. Þetta er framleiðeindaábyrgð. Kostnaður mun falla til á framleiðendur og svo á neytendur. Þannig er það og það verður væntanlega flókinn útreikningur þó að kannski sé hægt að komast nær honum en hér er gert. En sú er nú skýringin á því.

Vegna þess annars sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi í sinni ræðu þá er það fortakslaus krafa í þessu frumvarpi og eins og lagt er til að það séu gerðar sömu kröfur um allt land, að ekki sé verið að gera aðrar kröfur á suðvesturhorninu en gert er einhvers staðar annars staðar hvort sem það er á norðvesturhorninu eða annars staðar á Íslandi. Það verður að vera þannig.

Svo má ég til hér rétt í lokin að bregðast við orðum hv. þingmanns vegna lífseigrar flökkusögu í samfélaginu um urðun sorps. Hún er einhvern veginn á þá leið að almenningur flokkar og flokkar og skilar í söfnunarstöðvar. Svo er það tekið og keyrt upp á Álfsnes og öllu hent í sama haugginn. Þannig er það ekki. En ég hef orðið vör við að þessi saga lifir góðu lífi og að fólk, margir vel upplýstir borgarar halda að þetta sé svona, sem það er ekki. Flokkunin gengur alveg til enda og hún virkar og hún er gerð að bestu manna yfirsýn og vel er vandað til verka. Vandinn er hins vegar sá að við erum að urða allt of mikið af sorpi. Það liggur alveg fyrir og samkvæmt þeim markmiðum sem við þurfum að ná um að minnka magn urðunar, úrgangs sem fer til urðunar, þá erum við Íslendingar orðnir svolítið langt á eftir í þeim efnum ef við bara miðum við þau markmið sem Evrópusambandið setur og við þurfum að yfirtaka í gegnum EES-samninginn. Stóra verkefnið er því, hvort sem um er að ræða rafeindatæki eða raftæki eða annan úrgang frá fólki, heimilum og fyrirtækjum hér á landi, stóra verkefnið er að minnka magnið af úrgangi, sorpi sem frá okkur fer, endurvinna meira, minnka magnið og kannski þegar allt er skoðað að minnka neysluna í samræmi við þau markmið sem við setjum okkur í umhverfismálum. Um það snýst þetta.

Það er mjög gleðilegt að fylgjast með því að bæði sveitarfélög og ekki síst almenningur um allt land er mjög svo að taka við sér í þessum málum. Sveitarfélög eru farin að finna nýjar leiðir til þess að þjónusta íbúana og fólk er farið að gera miklu meiri kröfur um þessa þjónustu — sem vissulega er almannaþjónusta — en það gerði áður. Ein leið er til dæmis sú sem Stykkishólmsbær hefur farið. Það er alveg ný

tilraun á Íslandi. Þar gerði sveitarfélagið samning um tiltekna alþjónustu við tiltekið fyrirtæki um sorphirðu og hvert einasta heimili í Stykkishólmi verður með þrjár tunnur, eina venjulega, eina græna og eina til þess að setja flokkunarpokana í. Þetta er mjög merkileg tilraun og eftirbreytniverð fyrir önnur sveitarfélög af því að það er hægt að gera þetta svona. Þetta er sú krafa, hygg ég, sem verður æ ríkari meðal almennings, meðal kjósenda í sveitarfélögum og annars staðar, þ.e. um að þessu sé sinnt betur og nær heimilunum, helst við heimilin, og sinnt betur en til þessa hefur verið gert.

Hæstv. forseti. Þá er ég kannski komin út í aðra sálma en þá sem varða beinlínis það frumvarp sem hér er til umræðu. En ég vil aftur þakka hv. þingmönnum fyrir gagnleg innlegg í umræðuna og þykist vita að í hv. umhverfisnefnd verði farið vandlega yfir þetta frumvarp eins og önnur.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Rannsóknir í þágu atvinnuveganna og stjórn fiskveiða, 1. umr.

Frv. KHG og GMJ, 55. mál (flutningur verkefna til umhverfisráðuneytis). — Þskj. 55.

[12:33]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Á þessari stundu hefur stjórn þingsins verið í þeirri erfiðu stöðu að þurfa að velta fyrir sér þingfundi í samkeppni við beina útsendingu frá myndun nýs meiri hluta í Reykjavíkurborg og hefur komist að þeirri niðurstöðu að það væri vænlegast til þess að halda hlut þingsins að tefla fram máli frá þingmönnum Frjálslynda flokksins. Ég vil, virðulegi forseti, leggja mitt af mörkum til þess að standa undir því trausti þingforseta að um áhugavert mál sé að ræða sem eigi brýnt erindi inn í þjóðmálaumræðuna til jafns á við það sem er að gerast þessa stundina.

Virðulegi forseti. Frumvarp það sem ég vil leyfa mér að mæla fyrir er að finna á þskj. 55 og er um breytingu á lögum um rannsóknir í þágu atvinnuveganna og á lögum um stjórn fiskveiða. Ég flyt frumvarpið ásamt hv. þm. Grétari Mar Jónssyni. Efnisatriði frumvarpsins eru þau að færa verkefni frá sjávarútvegsráðuneytinu til umhverfisráðuneytisins og að færa yfirstjórn Hafrannsóknastofnunar einnig frá sjávarútvegsráðuneyti til umhverfisráðuneytis.

Með frumvarpinu fylgir örstutt greinargerð sem ég ætla að leyfa mér að lesa, virðulegi forseti, til að kynna efni frumvarpsins í stuttu máli að öðru leyti.

„Með frumvarpi þessu er lögð til sú grundvallarbreyting að verkefni sem nú heyrir undir sjávarútvegsráðuneyti verði flutt til umhverfisráðuneytis. Er þar um að ræða hafrannsóknir, friðun og ákvörðun um heildaraflamark úr einstökum fiskstofnum. Samhliða er gert ráð fyrir því að yfirstjórn Hafrannsóknastofnunarinnar verði færð frá sjávarútvegsráðuneyti til umhverfisráðuneytis. Nái þessi breyting fram að ganga mun umhverfisráðuneyti ákvarða heildaraflamark ár hvert, hafa umsjón með rannsóknum og gera tillögur varðandi almennt skipulag veiða innan efnahagslögsögunnar, ekki síst þeirra sem tengjast hafsbotninum. Þá mun ráðuneytið veita ráðgjöf um friðunaraðgerðir og notkun veiðarfæra, jafnframt því að setja almennar reglur um notkun veiðarfæra. Sjávarútvegsráðuneyti mun eftir sem áður annast stjórn veiðanna innan framangreindra marka og hafa yfirumsjón með eftirliti með veiðum og mati á sjávarafurðum.

Nauðsynlegt þykir að gera umræddа breytingu og leggja þannig ríkari áherslu en verið hefur á umhverfisþátt rannsókna og stjórn á álagi við hagnýtingu auðlindanna. Þetta er ítrekað með því að færa mikilvægar ákvarðanir og tillögugerð úr höndum beinna hagsmunaaðila til umhverfisráðuneytis. Ekki er eðlilegt að hagsmunaaðilar geti ráðið miklu um ákvörðun sem þá varðar miklu fjárhagslega þegar í húfi eru náttúruauðlindir sem þjóðin byggir afkomu sína á í svo ríkum mæli sem raun ber vitni. Það skiptir miklu máli að við ákvarðanir um hagnýtingu auðlindar sé litið til langs tíma og þjóðarhags.“

Þannig er greinargerðin, virðulegi forseti, og eins og þar kemur fram er lögð áhersla á tvennt. Annars vegar að líta á auðlindir landsins sem viðfangsefni umhverfisráðuneytis, að það eigi að annast rannsóknir og leggja mat á nýtingarmöguleika auðlindanna, og í því tilviki sem frumvarpið nær til fiskstofnanna, fremur en að líta svo á, eins og gert er í dag, að það sé viðfangsefni atvinnugreinarinnar að taka ákvarðanir um þessa hluti. Hagsmunirnir eru nefnilega samtvinnaðir, annars vegar hagsmunir atvinnugreinarinnar og hins vegar hagsmunir auðlindarinnar eða umhverfisins og þeir hagsmunir þurfa ekki alltaf að fara saman. Því er nauðsynlegt að draga þar línu á milli og skilja verkefnin í sundur, sem áður þótti eðlilegt, á þeim tíma sem þetta var samþykkt á sjötta og sjöunda áratugnum, að hafa sameiginlega.

Ég vil nefna sem dæmi um skörun á hagsmunum sem er ekki eðlileg. Rannsóknastofnunin, Hafrannsóknastofnun, lýtur stjórn fimm manna sem sjávarútvegsráðherra skipar og í þeirri stjórn eru fulltrúar útgerðarmanna. Stjórnin ræður síðan mestu um efnistök og verkefni og annað slíkt í starfi stofnunarinnar. Þar er m.a. tekist á um að nýta einstaka fiskstofna, jafnvel í andstöðu við aðra hagsmuni.

Loðnuveiðar hafa verið mjög miklar á síðustu áratugum, þær hafa alla tíð verið mjög umdeildar. Margir vilja tengja saman þá slæmu stöðu sem þorskstofninn hefur verið í síðustu tvo til þrjá áratugi og loðnuveiðar sem hafa stórlega vaxið frá því sem áður var á þessum tíma, enda vitað að loðnan er mikil fæða fyrir þorskinn. Hagsmunirnir liggja þannig að þeir útvegsmenn sem gera út á þessar veiðar hafa mikil ítök og menn sjá það sem hafa fylgst með starfi Hafrannsóknastofnunar á undanförnum árum og áratugum að varla hefur mátt anda úr sér að ekki fyndist loðna þá er farið af stað skip og ef ekki var til peningur þá var hann bara fundinn eða tilkynnt að hann mundi verða sóttur seinna í fjáraukalögum. Þetta eru óeðlilegir hagsmunir og Hafrannsóknastofnun hefur ekki rannsakað áhrifin af þessum miklu veiðum sem skyldi og hefur farið undan í flæmingi í mörg ár í viðræðum við þá sem hafa haldið fram öðrum sjónarmiðum og viljað ræða við stofnunina um áhrifin af þessum veiðum.

Í öðru lagi eru um það mjög mörg dæmi, frá nánast öllum tímum á síðustu tveimur áratugum, síðast bara nú í sumar, að ákvörðun sem sjávarútvegsráðherra hefur tekið um heildarveiði úr einstökum fiskstofnum hefur ekki endurspeglað tillögur Hafrannsóknastofnunar. Síðast í sumar þegar ráðherrann ákveður að fara algerlega eftir tillögu Hafrannsóknastofnunar um veiðar á þorski heimilar hann auknar veiðar úr 12 stofnum af 17, sem eru kvótabundnar, fer fram úr ráðgjöf fiskifræðinganna í 12 fiskstofnum af 17. Hæstv. ráðherra er þá spurður: Hvernig stendur á því að ekki er óhætt og á ekki að vera stefnan að fara fram úr þeirri ráðgjöf í veiðum á fiskstofni eins og þorskinum en það er í lagi að gera það í öðrum stofnum? En það fást engin svör.

Á síðasta áratug þegar niðurskurður var í þorskveiðum, á árunum 1992, 1993, 1994 og 1995, var þeim niðurskurði mætt með því að fara fram úr í heimiluðum veiðum í ýsu og öðrum tegundum. Ráðuneytið gaf út fréttatilkynningar þegar aflamarkið var ákvarðað í þessum tegundum og sagði: Ja, það er svona mikið efnahagslegt tap vegna samdráttar í þorskveiðum, en við höfum ákveðið að leyfa veiðar úr öðrum stofnum svona mikið umfram ráðgjöf fiskifræðinga og þar koma tekjur á móti þannig að heildaráhrifin eru kannski mjög hverfandi. Þarna er ákvörðunin um veiðar úr fiskstofni ekki byggð á fiskifræðilegri ráðgjöf heldur efnahagslegum aðstæðum útgerðanna. Þess vegna er ekki við það búandi, virðulegur forseti, að láta sjávarútvegsráðherrann, sem á fyrst og fremst að fjalla um atvinnugreinina, taka slíkar ákvarðanir sem lúta að umhverfinu. Það má segja að fyrirkomulagið síðustu tvo til þrjá áratugina sé ein samfelld sönnun þess að taka á þá hluti sem frumvarpið gerir ráð fyrir úr höndunum á atvinnuvegaráðuneytinu.

Virðulegi forseti. Þróunin á undanförnum árum hefur kannski verið mjög í áttina til þess sem lagt er til í frumvarpinu. Ég flutti frumvarpið fyrst árið 1997 ásamt hv. þm. Hjörleifi Guttormssyni. Þá vorum við reyndar með í því einn kafla enn sem fjallaði um að færa Rannsóknastofnun landbúnaðarins frá landbúnaðarráðuneytinu til umhverfisráðuneytisins. Þetta er í sjötta skipti sem ég flyt þetta frumvarp og meðan hv. þm. Guðni Ágústsson var landbúnaðarráðherra gerði ég það af tillitssemi við hann að vera ekki að hafa þann kafla í frumvarpinu, það stóð bara þannig á á þeim tíma. Nú eru málin komin í það horf sem frumvarpið lagði til, rannsóknastofnunin komin undir Landbúnaðarháskólann og þau málefni eru meira og minna komin yfir í umhverfisráðuneytið. Ég tel reyndar skynsamlega þá breytingu sem gerð var og menn áttu ekkert að hika við að flytja t.d. bæði landgræðslu og skógrækt undir umhverfisráðuneytið, það er fullkomlega eðlilegur hlutur og í samræmi við upphafleg markmið fyrsta frumvarpsins. Það má segja að það frumvarp hafi náð fram að ganga, hvort sem það er vegna flutningsins á þessu frumvarpi eða öðru. Sjónarmiðin sem liggja að baki hafa a.m.k. unnið sér þann sess að þetta er orðið að veruleika.

Í öðru lagi hefur komið fram í þessum frumvörpum að rétt væri að sameina atvinnuvegaráðuneytin í eitt og segja má að það hafi líka náð fram að ganga að verulegu leyti með sameiningu landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytisins. Því má segja að eftir standi eitt efnisatriði í upphaflega frumvarpinu og það er að flytja þessi málefni úr sjávarútvegsráðuneytinu yfir í umhverfisráðuneytið. Ég tel það tímaspursmál hvenær nægjanlegur stuðningur verður við það hér á þingi að gera þá breytingu. Ég vonast til þess að það verði á þessu kjörtímabili og hef því lagt áherslu á að þetta mál verði fært á málasvið umhverfisráðuneytisins og legg til að það fari til hv. umhverfisnefndar að lokinni þessari umræðu þegar því verður vísað til 2. umr.

Síðast í morgun sá ég kannski enn eina sönnun þess að það er ekki skynsamlegt fyrirkomulag að láta atvinnuvegaráðherrann hafa það verkefni að stjórna álaginu í umhverfinu og rannsóknum á því. Ég sá niðurstöður rannsókna frá tveimur bandarískum háskólum, Yale-háskóla og Jarðastofnun Kólombíu-háskóla í Bandaríkjunum, þar sem gerð var úttekt á stöðu þjóða í umhverfislegu tilliti. Íslendingar lentu þar í 11. sæti, sem er út af fyrir kannski ekki slæmt. Það sem gerði það að verkum að Íslendingar lentu ekki á topp tíu listanum, sem þeir hefðu átt að gera eins og önnur Norðurlönd flest hver, er skýrt á þann veg í fréttinni að fiskveiðistefna Íslendinga valdi því að landið lendir ekki ofar í árangri í umhverfismálum.

Hvað er það í fiskveiðistefnunni sem er svona slæmt? Jú, Íslendingar fá aðeins 4 stig af 100 í þeim þætti mælingarinnar vegna slæmrar verndar á fiskveiðisvæðum. Það er afleiðing þess að atvinnuvegaráðherra er undir stöðugum þrýstingi hagsmunaaðila að leyfa veiðar á þessum stað og hinum, friða ekki þarna og draga úr friðun hér. Við höfum séð það á þessum vetri að opnaðar hafa verið veiðislóðir sem áður voru lokaðar hér upp við harðaland sem hefur auðvitað sætt gagnrýni. Atvinnuvegaráðherrann, sjávarútvegsráðherrann, fær á baukinn frá þessum bandarísku háskólum. Það er að mínu mati enn ein sönnun þess að hann er í ómögulegri stöðu með hagsmunaaðilana yfir sér í þessu verkefni. Það á að færa það verkefni undir umhverfisráðherra, þangað nær ekki hinn langi armur LÍÚ. Það er kannski höfuðkosturinn við þessa breytingu að fá til yfirstjórnar í þessum málaflokki og þessum verkefnum fólk sem er algerlega óháð efnahagslegum hagsmunum sjávarútvegsins.

Til fróðleiks um það hve samtvinnað þetta er orðið hjá Hafrannsóknastofnun og í sjávarútvegsráðuneytinu má geta þess að þegar Hafrannsóknastofnun metur hvað skynsamlegt er að veiða í einstökum stofnum þá er umhverfismatið, hvað hægt er að veiða úr stofninum vegna stærðar hans og aldurs og annars slíks, ekki aðgreint heldur er því blandað saman við efnahagslega útreikninga hverju sinni. Þess vegna getur komið út tillaga um að leyfa svona mikið af veiði vegna þess að í heildina fæst meira verðmæti fyrir fiskinn þegar hann er veiddur en ef veitt er minna fyrr og meira seinna eða öfugt. Ráðgjöfin er því orðin efnahagsleg alveg jafnt og umhverfisleg og við þurfum að aðgreina þá ráðgjöf, hafa hana í tvennu lagi, þannig að þeir sem taka ákvörðun hafi nákvæmlega fyrir sér mat á fiskstofnunum út frá þeim sjálfum og umhverfinu og séu ekki með það inni í því, efnahagslegt mat eða mat á því hvenær skynsamlegt er að veiða fiskinn með tilliti til verðmætis hans. Það er bara annað mat sem er sjálfsagt að fari fram en það á ekki að renna því saman við hitt þannig að það veit eiginlega enginn hvað er hvað í þeim efnum.

Virðulegi forseti. Ég hef farið yfir helstu atriðin í þessu máli. Ég vonast til þess að það fái góða meðferð og athugun í hv. umhverfisnefnd og að það muni að lokum klárast að vinna fullnaðarsigur í því. Tvö mál af þremur eru komin í höfn á þessum tíu árum sem liðin eru síðan málið var fyrst flutt. Ég vonast til að það klárist á þessu kjörtímabili að ná því þriðja fram.

[12:49]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil taka til máls um þetta frumvarp hv. þingmanna Kristins H. Gunnarssonar og Grétars Mars Jónssonar. Eins og fram kemur er verið að flytja frumvarpið í sjötta sinn þó að nú sé það í eilítið breyttri mynd.

Mér þykir sú hugmynd sem hér er lögð til allrar athygli verð og gott innlegg í umræðuna um verkaskiptingu í ráðuneytum og hvernig hún eigi að vera. Þó verð ég að segja og upplýsa hv. flutningsmenn um að það stendur ekki til samkvæmt stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að ganga svona langt, ef svo má að orði komast. Það hafa orðið breytingar í Stjórnarráðinu, núna um áramótin voru verkefni flutt og að mínu viti hafa orðið margar eðlilegar og mjög tímabærar breytingar, t.d. eru Landgræðslan og Skógræktin komin til okkar í umhverfisráðuneytið, sem hefði mátt gerast miklu fyrr, Vatnamælingarnar munu líka sameinast Veðurstofunni og úr því verður ein stofnun sem verður stofnuð síðar á þessu ári, eigi síðar en 1. janúar 2009. Allt eru þetta eðlilegar og tímabærar breytingar.

Ég hygg að kjarni þessa máls sé auðlindapólitíkin, ef þannig má að orði komast, þ.e. að þróunin er í þá átt og sú krafa fær æ meiri hljómgrunn, eðlilega, að til sé eitthvað sem nefna mætti auðlindaráðuneyti, sem væri þá ráðuneyti umhverfismála og rannsókna, eins og svo sem er verið að benda á í þessu frumvarpi, á meðan framkvæmd og eftirlit með ákveðinni stjórnun og stefnu, hvort sem það er fiskveiðistjórn eða leyfisveitingar vegna orkunýtingar séu annars staðar og þá í atvinnuvegaráðuneytum. Umræðan er auðvitað um hinar takmörkuðu, sameiginlegu náttúruauðlindir okkar, sem eru margvíslegar, og rannsóknir og nýtingu á þeim. Það hefur einnig verið í umræðunni og var í umræðunni í haust í sambandi við verkefnaflutninginn í Stjórnarráðinu að orkurannsóknir ættu allt eins heima í ráðuneyti umhverfismála eins og í iðnaðarráðuneyti. Það er auðvitað umræða af sama meiði.

Því kem ég hér upp til að benda á þetta og hvetja til umræðu um þessi mál. Ég hygg að við stefnum í þessa átt en það getur tekið sinn tíma eins og reynslan sýnir, að flytja verkefni og breyta stofnanauppbyggingu innan Stjórnarráðsins og annars staðar. Sú hugsun sem hér er sett fram er allrar athygli verð og ég hygg að það sé nauðsynlegt að taka þessa umræðu bæði hér á hinu háa Alþingi og einnig verður það væntanlega gert í hv. umhverfisnefnd og ég vænti þess að sú umræða leiði okkur lengra fram á veginn í þessum efnum.

[12:53]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir góðar undirtektir við efni frumvarpsins. Út af fyrir sig kemur mér ekki á óvart að það liggur fyrir í stjórnarsáttmálanum hversu langt skuli ganga í þessa átt á kjörtímabilinu og það er ekkert við það að athuga þó að bent sé á það að þar er takmörkun að þessu sinni. Það var þó líka áfangi í þessum stjórnarsáttmála frá því sem var að í honum voru breytingar í rétta átt og þetta gengur svona til eins og hæstv. ráðherra benti á að hlutirnir vinnast með tímanum. Það eru margir sem tala fyrir þessum breyttu sjónarmiðum, það er ekki bara hér á Alþingi eða með frumvarpsflutningi, það eru auðvitað fleiri menn og konur sem hafa haft þessi sjónarmið og þess vegna hafa þau náð þó þetta miklu fram á ekki lengri tíma en einum áratug, sem í sjálfu sér er býsna góður árangur.

Ég tek alveg undir það hjá hæstv. ráðherra að auðlindaráðuneyti er nokkuð sem menn eiga að fara að horfa á í þessu samhengi, ekki taka bara sjávarútvegsauðlindir eða landið heldur líka orkuna og aðrar þær auðlindir og skipa ákveðnum málum varðandi þá hluti hjá því ráðuneyti sem hefur þessi sjónarmið að grundvelli í starfi sínu. Ég held að menn hljóti að stefna að því eins og með vatnsorkuna og reyndar má segja að að sumu leyti hafi það gerst með umhverfismatinu þar sem umhverfisráðherra hefur fengið ákveðið verkefni eða vald í þeim efnum. Það hefur að vísu dregið úr því eftir að umhverfismatið hætti að verða bindandi en engu að síður var það viðurkenning á því að það varð að fá einhvern aðila til að leggja mat á framkvæmdir út frá öðrum hagsmunum en beinum atvinnuvegahagsmunum og ég held að menn eigi að halda því á lofti. Það er bara þannig, virðulegi forseti, að þessi viðhorf eru að breytast í þessa átt eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra og umhverfissjónarmiðin eru sjónarmið morgundagsins og auðlindaráðuneytið getur þess vegna verið ráðuneyti morgundagsins í íslenskum stjórnmálum.

Ég vil svo að lokum óska ráðherranum og öðrum íslenskum konum til hamingju með daginn, í dag eru hundrað ár síðan kvennalisti í Reykjavík hlaut glæsilega kosningu í borgarstjórnarkosningum, öllum konum og öllum körlum líka.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

[Fundarhlé. — 12:56]

Friðlýsing Austari- og Vestari-Jökulsár í Skagafirði, fyrri umr.

Þáltill. JBjarn o.fl., 59. mál. — Þskj. 59.

[13:31]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um friðlýsingu Austari- og Vestari-Jökulsár í Skagafirði. Flutningsmenn auk mín eru allir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hv. þingmenn Atli Gíslason, Álfheiður Ingadóttir, Árni Þór Sigurðsson, Katrín Jakobsdóttir, Kolbrún Halldórsdóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson.

Tillögugreinin hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að undirbúa og leggja fyrir Alþingi frumvarp til laga um friðlýsingu vatnasvæðisins norðan Hofsjökuls, þ.e. Austari- og Vestari-Jökulsár í Skagafirði ásamt þverám þeirra.

Friðlýsingin taki til vatnasviðs ánna að meðtöldum þverám og skal hvers kyns röskun á náttúrulegum rennslisháttum ánna vera óheimil. Skal svæðið friðað og stjórnað til varðveislu landslags þess, náttúrufars og menningarminja ásamt því að það verði notað til útivistar, ferðaþjónustu og hefðbundins landbúnaðar. Sérstaklega skal hugað að því við undirbúning málsins hvernig friðlýsing vatnasvæðanna norðan Hofsjökuls geti tengst framtíðaráformum um Hofsjökulsþjóðgarð og fallið að stækkuðu friðlandi Þjórsárvera sunnan jökulsins.“

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni segir svo:

Frá Hofsjökli renna árnar Austari- og Vestari-Jökulsár. Þegar þær koma saman kallast þær Héraðsvötn en þau eru meginvatnsfallið í Skagafirði. Koma jökulsárnar saman við bæinn Kelduland. Báðar árnar renna í gljúfrum og er gljúfur Austari-Jökulsár öllu hrikalegra en þeirrar vestari. Náttúrufegurð jökulsárgljúfranna er einstök, svo og gróður, landslag og náttúrufar á vatnasvæði ánna. Hér er gert að tillögu að ríkisstjórnin leggi fyrir Alþingi frumvarp til laga þess efnis að árnar og vatnasvið þeirra verði friðlýst með lögum.

Með hliðsjón af flokkunarkerfi hinna alþjóðlegu náttúruverndarsamtaka IUCN er lagt til að svæðið geti fallið að V. friðlýsingarflokki. Nánari skilgreining þessa verndarstigs er á þessa leið: „Landsvæði, ásamt strönd eða sjó eftir því sem við á, þar sem samskipti manns og náttúru í gegnum tíðina hafa gert svæðið sérstætt, fagurfræðilega, vistfræðilega og/eða menningarlega, og gjarnan með mjög fjölbreyttu lífríki. Varðveisla þessara hefðbundnu samskipta í heild sinni er nauðsynleg fyrir verndun, viðhald og þróun slíks svæðis.“

Segja má að viðhorf þeirra sem vilja vernda vatnasvæði ánna speglist vel í ljóðlínum Stefáns Vagnssonar frá Hjaltastöðum (1889–1963) úr kvæðinu Blönduhlíð:

> Meðan „Vötnin“ ólgandi að ósum sínum renna,
> iðgrænn breiðist gróður um sléttur, hæð og laut,
> geislar árdagssólar á bröttum tindum brenna,
> blessun Drottins ríkulega falli þér í skaut.

Eins og við öll vitum eru Héraðsvötnin einmitt kölluð Vötnin með stórum staf og setja mark sitt svo rækilega á héraðið Skagafjörð.

Í ályktun félagsfundar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Skagafirði frá 8. júní 2005 segir:

„Héraðsvötnin og jökulárnar móta ásýnd og ímynd Skagafjarðar og eru undirstaða hins síkvika lífkerfis héraðsins allt frá jöklum til hafs. Tækifæri framtíðarinnar felast í að vernda þau og nýta óspjölluð í tengslum við fjölþætta útivist, veiði, ferðaþjónustu, landbúnað og aðra umhverfisvæna atvinnustarfsemi. Þýðing Vatnanna fyrir uppeldi fiskseiða, bæði ferskvatnsfiska og sjávarfiska er einnig ómetanleg. Félagsfundur VG í Skagafirði leggst því alfarið gegn öllum hugmyndum um virkjanir í Jökulsánum í Skagafirði.“

Ferðaþjónusta í Skagafirði er í örum vexti og hafa fljótasiglingar skapað svæðinu mikla sérstöðu.

Með þingsályktunartillögu þessari eru í fylgiskjölum ályktanir og sýnishorn af greinaskrifum Skagfirðinga sem undirstrika hug þeirra til svæðisins. Augu æ fleiri eru að opnast fyrir verðmæti ósnortinnar náttúru og ábyrgð okkar gagnvart komandi kynslóðum. Náttúran á sinn eigin sjálfstæða rétt. Við höfum hana að láni frá komandi kynslóðum. Jökulsárnar í Skagafirði eru mikilvægar fyrir lífkerfi héraðsins frá jöklum til sjávar. Vötnin hafa ekki aðeins mótað skagfirska náttúru heldur einnig skagfirska menningu og daglegt líf. Þau eru lífæð Skagafjarðar.

Í ljósi þessa er þingsályktunartillagan um friðun Austari- og Vestari-Jökulsár flutt.

Þetta mál var flutt í byrjun 133. löggjafarþings af þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs en komst ekki á dagskrá og er endurflutt, að mestu óbreytt.

Ekki þarf að minna hér á þær miklu deilur sem hafa staðið um virkjanaáform í Skagafirði, í jökulánum í Skagafirði þar sem hart hefur verið tekist á, annars vegar á milli sjónarmiða þeirra sem vilja leggja Vötnin, jökulárnar, undir virkjanir, stífla jökulárnar og gera þar stórvirkjanir og hins vegar þeirra sem vilja vernda jökulárnar ásamt lífríki þeirra bæði nútíð og framtíð til blessunar.

Í grein í Morgunblaðinu, 25. maí 2006, eftir Sigurlaugu Konráðsdóttur, kemur fram að Skagfirðingar vilji ekki fórna ánum og vatnasvæðum þeirra í þágu virkjana og háspennulagna. Í greininni nefnir hún árnar „dýrustu perlur Skagafjarðar“. Ólafur Þ. Hallgrímsson, sóknarprestur á Mælifelli, ritar grein um önnur virkjunaráform við Skatastaði í sama blaði, 20. maí 2006, og segir: „verði af virkjun við Skatastaði verður ásýnd dalsins stórlega spillt, m.a. nokkrar af fegurstu þverám hans eyðilagðar. Einnig munu siglingar á jökulánum leggjast af.“

Undir þessi orð taka flutningsmenn tillögu þessarar og leggja áherslu á að unnt er að samræma þetta tvennt, eflingu atvinnutækifæra og náttúru- og umhverfisvernd. Er þetta í samræmi við málefnaskrá Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs en þar segir: „Nýting orkulindanna er mikilvæg og nauðsynleg en stóriðja og stórvirkjanir í þágu mengandi iðnaðar sem ganga á náttúruna eru andstæð sjálfbærri þróun. Ríkulegt tillit þarf að taka til umhverfis við áætlanir og ákvarðanir um nýtingu vatnsafls og jarðvarma.“

Herra forseti. Með þingsályktunartillögunni fylgja síðan allmörg fylgiskjöl þar sem greint er frá ályktunum og greinaskrifum þeirra sem leggjast á sveif með að jökulárnar verði friðlýstar gagnvart virkjunum og öðrum stórskemmdum á lífríkinu sem af því getur hlotist. 21. maí síðastliðinn ályktaði áhugahópur um verndun Jökulsánna í Skagafirði, áhugahópur heimafólks sem á þverpólitískan hátt hefur tekið að sér að standa fyrir baráttu gegn áformunum um virkjanir og með Jökulsánum, á þessa leið:

„Áhugahópur um verndun Jökulsánna í Skagafirði hvetur verðandi ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar til að beita sér fyrir verndun ánna. Það er ljóst að þær hugmyndir sem uppi hafa verið um virkjun þeirra samræmast ekki yfirlýstri umhverfisstefnu annars stjórnarflokksins,

sem m.a. hefur friðun skagfirsku jökulsánna á stefnuskrá sinni. Nú er lag að fylgja þeirri stefnu eftir.

Mikil andstaða er í Skagafirði við Skatastaða- og Villinganesvirkjanir. Uppbygging álvers á Bakka við Húsavík mun engu að síður krefjast þessara virkjana. Til að vernda Jökulsárnar í Skagafirði — og aðrar náttúruperlur — er því nauðsynlegt að fallið verði frá áætlunum um að reisa álver á Bakka, að öðrum kosti verða þær áfram í gíslingu stóriðjustefnunnar.“

Ég vil einnig geta þess, herra forseti, að fyrir liggur nú þegar fullkomin áætlun um virkjun við Villinganes, sem hefur farið í gegnum umhverfismat, og hefur aðeins staðið á framkvæmdaleyfi frá sveitarfélaginu Skagafirði sem hart hefur verið tekist á um í heimabyggð hvort skuli veitt. Þess vegna er svo brýnt að nú þegar verði tekin afstaða af hálfu ríkisstjórnar og Alþingis um friðun Austari- og Vestari-Jökulsár eins og hér er lagt til.

Ég vil einnig leyfa mér að vitna til stefnuskrár Samfylkingarinnar — og ég fagna því að hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir er viðstödd umræðuna — en í þeirri upptalningu segir í 5. lið kosningastefnuskrárinnar: „Tryggja friðun Skjálfandafljóts, Jökulánna í Skagafirði, Torfajökulssvæðisins, Kerlingarfjalla, Brennisteinsfjalla og Grændals.“

Ég minnist þess að í umræðum fyrir síðustu alþingiskosningar komu fulltrúar Samfylkingarinnar, frambjóðendur sem sumir eru nú orðnir ráðherrar, og töluðu tæpitungulaust hvað þetta varðaði um að Jökulsárnar í Skagafirði skyldu friðaðar og þeim skyldi ekki vera haldið í gíslingu þeirra sem vilja leggja þær undir stórvirkjanir og tortíma þeim á þann hátt.

Ég vil því í lok máls míns, herra forseti, inna hæstv. umhverfisráðherra eftir því hvort sú skoðun og það mat sé ekki óbreytt sem Samfylkingin lagði áherslu á. Ég veit að það var ágreiningur innan Samfylkingarinnar um þetta mál, ég þekki það, og margir af oddvitum Samfylkingarinnar bæði utan héraðs og innan höfðu aðra skoðun. Engu að síður var þetta sú stefna sem Samfylkingin lagði upp með og ég fagna því að þessar náttúruperlur skuli friðaðar. Ég vil inna hæstv. ráðherra eftir því hvort það sé ekki einlægur ásetningur hennar áfram og hún taki undir þá áskorun sem er í þessari þingsályktunartillögu, að Austari- og Vestari-Jökulsár verði friðlýstar og teknar úr gíslingu (Forseti hringir.) þeirra sem vilja leggja þær undir stórvirkjanir.

[13:46]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Vegna spurningar hv. þm. Jóns Bjarnasonar til mín er mér ljúft og skylt að upplýsa hv. þingmann um að stefna Samfylkingarinnar um hið fagra Ísland stendur. Ég stend við hana. Ég hef ekki breytt um skoðun í því máli, öðru nær. Ég deili því með hv. þingmanni að sjá þurfi til þess að Jökulsárnar í Skagafirði verði ekki teknar til virkjananota.

Eins og hv. þingmaður veit eru þessi mál til umfjöllunar og umræðu í verkefnisstjórn rammaáætlunar um nýtingu og verndun náttúrusvæða. Þeirri vinnu lýkur árið 2009, á ég von á og þá lýkur loksins þeirri miklu vinnu. Þar með höfum við í höndum áætlun sem hægt er að fjalla um og taka afstöðu til. Ég á von á að sú vinna komi okkur á þann stað að ná niðurstöðu og sátt um þessi mál hér á landi. Ég bind miklar vonir við að svo verði og að frá því megi ganga fyrir lok þessa kjörtímabils.

[13:48]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þau orð að standa eigi við þá stefnuyfirlýsingu sem Samfylkingin og hæstv. ráðherra hafa gefið varðandi friðun og verndun Jökulsánna í Skagafirði.

Hæstv. ráðherra kom inn á að enn væri unnið að frekari útfærslu rammaáætlunar um rannsóknir og nýtingu á vatnsafli og jarðvarma. Ég vil minna á að staða mála varðandi Jökulsárnar í Skagafirði er sú að ekki er hægt að bíða þeirrar niðurstöðu.

Skilað var mati á Jökulsánum í fyrstu gerð rammaáætlunarinnar. Miðað við álitið sem þar var unnið sýndust mér þeir sem unnu lokaálitið í því ekki hafa sýnt ánum tilhlýðilega virðingu. Rannsóknirnar sem þar fóru fram voru fjarri því að vera fullnægjandi. Segja má að einungis hafi verið rannsökuð staðbundin áhrif af því að gera eina stíflu en lítið gert með að skoða áhrifin á lífríkið í heild, frá jöklum til sjávar og á haf út. Þær rannsóknir sem liggja þar að baki, við fyrri hluta rammaáætlunar, voru afar ófullnægjandi og virtist á engan hátt hægt að leggja þær til grundvallar fyrir sanngjarnt mat. Þeim var mótmælt af hálfu margra heimamanna, bæði vinnubrögðunum og niðurstöðunum.

Hvað varðar umhverfismatið fyrir Villinganesvirkjun, sem var keyrt í gegn að því er virtist meira á pólitískum en faglegum forsendum, þá stendur það leyfi af hálfu Umhverfisstofnunar. Þar skortir því einungis á að Sveitarfélagið Skagafjörður hefur ekki veitt framkvæmdaleyfi.

Við höfum tekið slaginn á undanförnum þingum þar sem hart hefur verið sótt að fá að gefa út rannsóknarleyfi fyrir Skatastaðavirkjun og hefur verið tekist hart á um það. Ég lagðist alfarið gegn því. Um leið og búið er að gefa út rannsóknarleyfi til virkjana er í raun búið að merkja svæðið og setja ákveðið ferli í gang. Ég hvet hæstv. umhverfisráðherra því til að taka á þessu máli eins og við flutningsmenn þessarar tillögu leggjum til. Látum ekki sverð virkjunarsinna og þeirra sem vilja tortíma ánum hanga stöðugt yfir höfðum þeirra sem þarna vilja standa vörð. Það þarf að gera með afdráttarlausum hætti.

Ég bendi á fylgiskjöl sem fylgja þingsályktunartillögu okkar. Ég bendi á að opinn fundur um verndun jökulánna og náttúru þeirra, haldinn á Sauðárkróki 25. september 2006, mótmælti áformum meiri hluta sveitarstjórnar Skagafjarðar um að gera ráð fyrir Villinganesvirkjun á aðalskipulagi. Fundurinn skoraði á sveitarfélögin í Skagafirði að koma í veg fyrir að Héraðsvötnum og Jökulsánum í Skagafirði yrði fórnað.

Ég hef einnig undir höndum ályktun frá Náttúruverndarsamtökum Íslands, áskorun um að Jökulsárnar í Skagafirði, bæði Austari- og Vestari-Jökulsá verði friðaðar og fallið frá öllum áformum um virkjanir við Villinganes eða Skatastaði.

Ferðamálasamtök hafa einnig hafa varað við og lagst

gegn virkjanaáformum varðandi Jökulsárnar í Skagafirði. Þau hafa óskað eftir því að þau verði afdráttarlaust tekin af dagskrá. Það er verið að byggja upp geysivinsælar fljótasiglingar á Jökulsánum í Skagafirði. Myndir af frjálsum, fossandi jökulánum eru notaðar sem kynningarefni fyrir náttúruvernd og ferðaþjónustu sem byggir á hreinni náttúru úti um allan heim. Mér fannst hálfskondið, þegar áform voru um að virkja og stífla þessar ár, þegar myndefni frá þeim var samtímis notað erlendis sem kynningarefni fyrir ósnortna náttúru Íslands í auglýsingaskyni. Það er mjög brýnt að á þessu máli verði tekið.

Málið á sér langan aðdraganda. Það var skipuð sérstök framtíðarnefnd árið 1977. Hún var sett á stofn á vegum Sauðárkróksbæjar og hafði það verkefni að setja fram í skýrslu framtíðarsýn fyrir Sauðárkrók og Skagafjörð. Í nefndinni sátu níu Skagfirðingar af ýmsum starfssviðum og með mismunandi menntun og reynslu. Nefndin skilaði skýrslu sinni í júlí sama ár. Þar segir að mat nefndarinnar sé að í Skagafirði eigi ekki að stefna að efnaiðnaði eða annars konar mengandi stóriðju, að setja beri á stefnuna hreina atvinnustarfsemi og móta umhverfið og efla aðdráttarafl fyrir fólk til búsetu á þeim grunni. Þar er einnig lögð áhersla á verndun Jökulsánna.

Þetta er ítrekað í mörgum þeim ályktunum sem hafa verið gerðar í Skagafirði, að standa vörð um árnar og ég vil ljúka máli mínu, herra forseti, á að vitna í grein eftir Sigríði Sigurðardóttur, safnvörð í Glaumbæ, sem hún skrifaði í Feyki 10. nóvember 2004. Lokaorð greinarinnar eru svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Hvað stjórnar gerðum okkar þegar við viljum leggja heilu landsvæðin undir óafturkræfar aðgerðir og höndla og drottna eins og hverjum sýnist? Hagsmunir hverra eru í húfi? Hvað rekur menn áfram? Stolt? Völd? Hégómi? Skammsýni? Eða skítt með náttúruna ef ég get grætt á henni, skítt með umhverfið ef það er ekki í alfaraleið ...?“

Hún leggur áherslu á hversu gríðarlega mikilvægt kennitákn bæði fyrir sögu, menningu og lífríki Skagafjarðar Jökulsárnar eru. Ég ítreka þess vegna hve mikilvægt er að nú þegar verði hafin skipuleg vinna til þess að friðlýsa Austari- og Vestari-Jökulsárnar. Þessi tillaga sem flutt er af öllum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs, um að Alþingi ályktiað fela ríkisstjórninni að undirbúa og leggja fyrir Alþingi frumvarp til laga um friðlýsingu vatnasvæðisins norðan Hofsjökuls, þ.e. Austari- og Vestari-Jökulsár ásamt þverám þeirra, verði tekin fyrir og að Alþingi afgreiði þetta mál til ríkisstjórnarinnar og að Vötnin, Héraðsvötnin, fái í friði „ólgandi að ósum sínum renna“.

Ég óska eftir því að að lokinni umræðunni, herra forseti, verði þessu máli vísað til umhverfisnefndar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og umhvn.

Loftslagsráð, fyrri umr.

Þáltill. KolH o.fl., 62. mál. — Þskj. 62.

[13:58]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um Loftslagsráð. Hún er flutt af öllum þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs og er hér flutt í annað sinn, en hún var lögð hér fram í fyrsta skipti á síðasta vetri. Tillagan felur í sér að Alþingi ályktiað fela ríkisstjórninni að setja á fót Loftslagsráð sem hafi eftirtalin verkefni:

Í fyrsta lagi að stuðla að samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda og annarra efna sem haft geta skaðleg áhrif á andrúmsloft og loftslagsþróun.

Í öðru lagi að meta líkleg áhrif loftslagsbreytinga á þjóðarhag og þjóðaröryggi.

Í þriðja lagi að vera til ráðgjafar um rannsóknaþörf og viðbrögð á sviðum sem mestu varða, m.a. um mannvirkjagerð, skipulag byggðar, samgöngur, atvinnuhætti og þróun lífríkis.

Í fjórða lagi að miðla fræðslu og rækja alþjóðatengsl sem orðið geti viðfangsefnum ráðsins til framdráttar.

Í fimmta lagi að beina að eigin frumkvæði tilmælum til opinberra aðila og annarra eftir því sem tilefni þykja til.

Í Loftslagsráði er lagt til að eigi sæti, samkvæmt tilnefningu, fulltrúar þingflokka á Alþingi, Sambands íslenskra sveitarfélaga, ráðuneyta, opinberra stofnana, samtaka á vinnumarkaði og umhverfisverndar- og neytendasamtaka. Umhverfisráðherra á samkvæmt tillögunni að skipa formann ráðsins og sömuleiðis að veita því nauðsynlega aðstöðu og gert er ráð fyrir samkvæmt tillögunni að kostnaður við störf ráðsins verði greiddur úr ríkissjóði.

Síðan er niðurlag tillögu textans með þeim hætti að gert sé ráð fyrir að eigi sjaldnar en annað hvert ár skili Loftslagsráð skýrslu um störf sín sem verði kynnt Alþingi og að skipan og starfshættir Loftslagsráðs skulu endurmetin ekki síðar en að fimm árum liðnum.

Hæstv. forseti. Tillaga þessi er í samræmi við þau sjónarmið sem segja má að hafi náð eyrum heimsbyggðarinnar og eru nú á dagskrá allra ríkisstjórna meira eða minna um veröld víða. Við þekkjum það af umræðunni að loftslagsvandamálin og hlýnun lofthjúps jarðar er eitt brýnasta vandamál sem þjóðir heims glíma við. Sameinuðu þjóðirnar hafa tekið forustu í vinnunni við að takast á við hlýnunina og snúa af þeirri þróun sem við höfum verið á. Upphaf að þeirri vinnu má rekja allt aftur til ársins 1972 þegar haldin var umhverfisverndarráðstefna á vegum Sameinuðu þjóðanna í Stokkhólmi og síðan hefur hver fundurinn rekið annan og nú starfar gríðarlega mikil vísindanefnd fyrir Sameinuðu þjóðirnar sem hefur komist að þeirri niðurstöðu að það þurfi að grípa til verulegra róttækra aðgerða til þess að koma í veg fyrir frekari hlýnun lofthjúpsins. Vísindanefnd Sameinuðu þjóðanna telur að hlýnunin megi ekki fara yfir 2°C frá því sem var í upphafi iðnbyltingar og hún segir jafnframt að til þess að ná því eða halda í við hlýnunina þurfi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í iðnríkjunum um a.m.k. 25–40% fyrir árið 2020.

Síðan þessi tillaga var lögð fram hérna síðasta vetur hef-

ur auðvitað ýmislegt gerst, hæstv. forseti, m.a. það að haldið var aðildarþing loftslagssamningsins í Balí í desember sl. og til þessa þings fóru fulltrúar ríkisstjórnar Íslands. Loftslagsstefna ríkisstjórnarinnar í Balí var kynnt, raunar seinna en mér hefði fundist þörf á, og sú stefna fékk ekki nægilega umræðu að mínu mati hvorki hér í sölum Alþingis né jafnvel úti í samfélaginu. Það má segja að ríkisstjórnin hafi ákveðið að til viðbótar við þá stefnumörkun sem búið var að tala fyrir hér á síðasta vetri sé ríkisstjórnin sammála um að það þurfi að tryggja að hlýnunin verði ekki meiri en 2°C miðað við upphaf iðnbyltingar, það beri að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um 25–40% fyrir 2020 og það sé nauðsynlegt að allar þjóðir heims séu með. Þá vill ríkisstjórnin að losun kolefnis verði verðlögð eða ýmsum aðferðum sé beitt sem rætt hefur verið um á vettvangi loftslagssamnings Sameinuðu þjóðanna sem gerður var í Ríó 1992.

Meðal þess sem ríkisstjórnin vill gera er að tekið verði tillit til sérstöðu landa, þar á meðal okkar lands auðvitað og efnahagslegrar stöðu okkar. Í þeim orðum felast að mínu mati yfirlýsingar um að undanþáguákvæði á borð við Kyoto-ákvæðið alræmda, vil ég segja, undanþáguákvæðið sem kallað hefur verið „hið íslenska ákvæði“ verði áfram við lýði. Ríkisstjórnin hefur lagt til að farin verði leið geirakvóta eða sú nálgun verði viðhöfð að ákveðnir atvinnuvegir geti haft sjálfstæða kvóta sem séu þá teknir út úr bókhaldi sinna landa. Þetta er hugmynd sem ég er mjög mótfallin. Hún kemur frá Bandaríkjunum og er þannig vaxin að innan bandaríska stjórnkerfisins er stofnun sem heitir upp á ensku Center for Clean Air Policy sem hefur mælt fyrir þessari stefnu. Rætur hennar eru trúlega raktar til samtaka álframleiðenda sem hafa höfuðstöðvar í London, International Aluminium Institute. Það eru sem sagt álframleiðendur og viðskiptaheimurinn sem hafa gengið fram fyrir skjöldu og þróað þá hugmynd sem nú gengur undir heitinu geiranálgun. Ég hef ekki heyrt hæstv. umhverfisráðherra úttala sig beinlínis um það hvort hún sé hlynnt því eða ekki en hæstv. iðnaðarráðherra hefur lýst sig hlynntan því að það sé farin sú leið.

Þá telur ríkisstjórnin að hægt sé að fara í aðgerðir á borð við það að skógur og votlendi verði metin til bindingar, rannsóknir verði gerðar á föngun og förgun kolefnis og sömuleiðis að Ísland taki þátt í því að helminga eyðingu regnskóganna. Allt er þetta nú gott og gilt, hæstv. forseti, en ekkert af þessu kemur þó í veg fyrir það að hugmynd sú sem hér er mælt fyrir um Loftslagsráð sé góð og gild og brýn til þess að virkja sem flesta í þeirri vinnu sem fram undan er.

Það er ljóst að ríkisstjórnin ein og sér, þar sem uppi eru mjög ólík sjónarmið, yrði betur í stakk búin til þess að ná almennri sátt í samfélaginu ef ráð af þessu tagi væri til staðar. Ég teldi að hæstv. umhverfisráðherra hefði í ráði af þessu tagi verulega öflugan stuðningshóp við þau sjónarmið sem mér heyrist hún tala fyrir og eins og ég hef getið áður um í þessum ræðustóli þá er þar nokkur munur á hvernig hæstv. umhverfisráðherra talar annars vegar og svo hæstv. forsætisráðherra og jafnvel aðrir ráðherrar Sjálfstæðisflokksins. Hæstv. iðnaðarráðherra er svo einhvers staðar á milli og slær eins og pendúll í og úr. (Gripið fram í.) Hann er réttum megin, er hér hrópað. En það er spurning um það hvenær pendúllinn er réttum megin og hvenær ekki, ég hef horft og hlustað á hann slá í báðar áttir.

Ég álít að loftslagsráð af þessu tagi gæti verið öflugur bandamaður fyrir þá einstaklinga, hvort sem þeir sitja í ríkisstjórn, í rannsóknarstofnunum samfélagsins eða stjórnsýslustofnunum, sem vilja að hér sé gætt ýtrustu varkárni og Íslendingar verði með í þeirri vegferð sem mannkyn allt þarf að fara í. Nokkrar þjóðir eru lagðar af stað og hafa gengið fram fyrir skjöldu og standa sig vel, ég nefni Noreg og það má nefna fleiri þjóðir innan Evrópusambandsins. Evrópusambandið hefur sem heild ákveðinn skilning á málinu og hefur sett sér stefnu sem er metnaðarfull en engu að síður sjá menn strax að það er afar erfitt að fylgja þeirri stefnu. Þegar um er að ræða stefnu sem þarf að fara í er það auðvitað nauðsynlegt að búa til samstöðu í samfélaginu um aðgerðir. Sú samstaða er ekki til í samfélagi okkar. Hér eru enn gríðarlega ólík sjónarmið og það er mjög langt í land með að salta þau.

Ég hvet því hæstv. umhverfisráðherra og hæstv. ríkisstjórn til þess að taka þessa tillögu til þingsályktunar til skoðunar og líta á hana sem innlegg í lausn á þeim vanda sem við eigum við að glíma og þeim vanda sem við höfum hér heima fyrir, þ.e. að hér þurfi að ná sátt um sameiginlega leið. Ég þykist vita að í þeim ráðherrahóp sem hæstv. umhverfisráðherra hefur skipað til að taka á þessum málum fyrir okkar hönd séu ólík sjónarmið, jafnvel hver höndin upp á móti annarri án þess að ég hafi fengið að kíkja þar inn fyrir dyr, en ég tel að allir þeir fulltrúar sem gert er ráð fyrir samkvæmt tillögunni að ættu sæti í Loftslagsráði mundu verða sterkir bandamenn í baráttunni.

Ég bendi líka á, hæstv. forseti, að tillögunni fylgja tvö fylgiskjöl, annars vegar mjög athyglisverð grein sem byggir á erindi sem flutt var á orkuþingi Samorku 12. og 13. október 2006. Það er Birna Sigrún Halldórsdóttir, sérfræðingur hjá Umhverfisstofnun, sem á heiðurinn af því erindi og þeirri samantekt sem þar er, en þar er fjallað í myndum og máli um útstreymi, þar er birt útstreymisspá og fjallað á fremur tæknilegan hátt um það hvernig þróunin hefur orðið hér á landi, hvernig hún yrði með þeim stóriðjuáformum sem eru enn í pípunum og hvernig hún yrði án stóriðjuáformanna. Hitt fylgiskjalið er grein eftir Hjörleif Guttormsson sem fjallar um ósjálfbæran hagvöxt og loftslagsbreytingar og þar er fjallað um málasviðið út frá efnahagslegum forsendum ekki síður en umhverfislegum, fjallað um jöfnuð á forsendu samstöðu, ósjálfbæran efnahagsvöxt og viðbrögðin í sögulegu ljósi og þá ört vaxandi mengun sem við er að glíma.

Hæstv. forseti. Lífríki jarðar er í verulegri hættu. Við erum aðilar að fleiri samningum en loftslagssamningnum, ég nefni samninginn um líffræðilegan fjölbreytileika sem er í mínum huga grunnurinn undir þá stefnu sem þarf að keyra bæði í atvinnumálum og náttúruverndarmálum. Við þurfum að átta okkur á því hversu samtvinnaðar ákvarðanir þarf að taka í samfélaginu. Ég nefni atvinnumálin sérstaklega vegna þess að í pípunum eru gríðarlega miklar framkvæmdir ef þær hugmyndir ná allar fram að ganga. Þá er ég ekki bara að tala um hugmyndir um álver heldur líka olíuhreinsistöð á Vestfjörðum sem nefnd var hér í ræðum fyrr í dag,

og ég vil líka nefna olíuleit á Drekasvæðinu sem ég hef haft áhyggjur af og lýsti sjónarmiðum mínum hér úr ræðustól þegar fjallað var um fjárlagatillögur ríkisstjórnarinnar.

Eins og menn vita eru gríðarlegir fjármunir eyrnamerktir á næsta ári og næstu árum í olíuleit á Drekasvæðinu án þess að um það hafi farið fram nokkur umræða eða umfjöllun, hvorki hér í þingsal né heldur sýnileg úti í samfélaginu, neitt svo heitið geti. Atvinnustefna og uppbygging atvinnuveganna þarf að haldast í hendur við þá umræðu sem fram fer í náttúruverndarmálum og þess vegna nefni ég samninginn um líffræðilegan fjölbreytileika vegna þess að atvinnuuppbygging af því tagi sem ég hef nefnt hér, olíuvinnsla, olíuhreinsun, stóriðja, hvort sem það er álframleiðsla eða annar orkufrekur iðnaður, allt setur þetta náttúru okkar og þau skilyrði sem lífríki Íslands eru búin í uppnám. Hér verður að stemma á að ósi og sjá til þess að hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar sé viðhöfð í stjórnsýslunni allri og í ákvarðanatöku ríkisstjórnarinnar. Þar þarf að samþætta umhverfismál öllum ákvörðunum, hvort sem það eru efnahagslegar ákvarðanir eða atvinnulegs eðlis. Þetta helst allt í hendur, félagsleg áhrif stórvirkjana eða stóriðjunnar eru kunn, þau þarf að kortleggja á sama hátt og áhrifin á umhverfið af stóriðjunni og stórvirkjunum og þá eru efnahagslegu áhrifin ekki undanskilin. Þessir þrír þættir þurfa að fléttast saman í eina heild og við allar ákvarðanir ríkisstjórnarinnar þarf að skoða samspil þessara þriggja þátta.

Ég tel að sú tillaga sem ég hér hef talað fyrir um Loftslagsráð sé liður í þeirri viðleitni að taka meðvitaðar ákvarðanir um umhverfismál, átta sig á því hversu víðfeðm áhrifin af ákvörðunum okkar eru, viðurkenna umhverfisþáttinn og tryggja að hann sé jafnrétthár öðrum þáttum við ákvarðanatöku.

Hæstv. forseti. Að lokinni þessari umræðu legg ég til að málið verði látið ganga til 2. umr. og hv. umhverfisnefndar.

[14:12]

Útbýting:

Útvarp frá Alþingi, 345. mál, þáltill. KolH o.fl., þskj. 581.

[14:12]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Um leið og ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir sitt góða mál vil ég taka að mér að leiðrétta hana í einu atriði þótt ég sé varamaður á þessu þingi. Við erum svo heppin að hér situr hæstv. umhverfisráðherra og hún getur leiðrétt mig ef ég fer með rangt mál. En þetta varðar ráðherranefnd sem hv. þingmaður nefndi.

Í mínu minni er það svo að ráðherranefndin hafi skilað af sér og sé ekki starfandi lengur, að hún hafi verið skipuð fyrir ráðstefnuna í Balí og falið að hafa samráð um mótun stefnu Íslendinga fyrir ráðstefnuna í Balí. Að því verkefni loknu, sem lauk mjög giftusamlega að því er flestir telja, hefur þessi ráðherranefnd lokið störfum og starfar ei meir. En nú sýnist mér að umhverfisráðherra líti á mig þung á brún og sveifli sínu fagurlokkaða höfði. Hér er greinilega eitthvað meira í pípunum og biðst ég afsökunar á að sletta mér fram í þessa umræðu. Ég veit sem sé ekki betur en raun ber vitni. Ráðherra segir okkur þá frekar frá þessu á eftir.

Þetta var mitt álit. Sjálfsagt er að ráðherrar hafi með sér samráð um þetta. Það er svo sem í stíl við þessa tillögu sem ég tel vera jákvæða. Ég tók eftir henni á síðasta þingi og taldi að með henni hefði verið hugsað fram í tímann af ágætu viti. Það eru runnir upp aðrir tímar en einu sinni voru í heiminum og 1. janúar 2008 var ekki bara fyrsti dagur nýs árs heldur fyrsti dagur tímabils sem kennt er við borgina Kyoto í Japan og stendur fram til ársloka 2012, fyrsta tímabils þeirrar samningsbókunar sem skyldar þátttökuríkin til að hafa stjórn á mengunarlosun sinni í andrúmsloftið. Það er líka svo að á síðasta þingi voru í fyrsta sinn samþykkt lög á Íslandi um mengunarkvóta í stóriðju, að vísu aðeins þar en það skiptir mestu máli. Við lifum að tvennu leyti á nýjum tímum í þessum efnum.

Það má líka geta þess að síðasta ríkisstjórn setti sér og Íslendingum ákveðið markmið um losun gróðurhúsalofttegunda, metnaðarfull að öðru leyti en því að þau voru ákaflega fjarlæg. Þau miðast, ef ég man rétt en nú er ég farinn að efast um minni mitt í ræðustólnum, við árið 2050. Það liggur auðvitað fyrir þessari ríkisstjórn að ítreka þau markmið, endurskoða þau og færa þau nær þeim tímum sem við lifum, nær hinu raunverulega valda- og ráðasviði ríkisstjórnar og Alþingis. Ég hef alla trú á því að ráðherrarnir séu að undirbúa það. Það hefur gerst síðan, eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi, að það eru nýir tímar um alla veröld. Ég hygg að síðasta haust, bæði í Balí og Indónesíu en í raun einnig, í okkar fjölmiðlaveröld, ekki síður í höfuðborginni Ósló í Noregi, hafi gerst þau tíðindi sem hafi lokið upp þeim augum sem enn voru lukt gagnvart þeim vanda sem mannkynið á nú mestan við að stríða um þessar mundir. Ég ætla ekki að fjölyrða um það meira.

Menn þurfa hver á sínu sviði að fara í gegnum mál sín, taka á sínum málum eins og það heitir í ákveðnum geira samfélagsins. Í stjórnmálunum höfum við verið í svolitlu hléi frá þessu. Það er lognið á undan storminum, a.m.k. hlé á undan mikilli vinnutörn sem væntanlega hefst þegar sérfræðinganefnd á vegum ríkisstjórnarinnar skilar af sér undir forustu Brynhildar Davíðsdóttur. Það átti að vera í apríl en ég hef nú frétt að það verði í maí 2008 ef allt fer vel. Að því loknu tekur við tímabil ráðslags og samráðs og hugsanlega átaka og væntanlega einhverra skruðninga. Þetta er ekki þannig að allir gangi glaðir og brosandi til þess leiks sem fram undan er. Við þurfum að koma okkur saman, með hugsjónir okkar og hagsmuni, um hvernig við viljum hafa þetta í framtíðinni.

Eitt af því sem við þurfum að huga að í því sambandi er hvaða stjórnsýsla á að gilda á þessum nýju tímum og þar kemur tillagan um Loftslagsráð í ágætar þarfir. Ég held að ráð af því tagi geti orðið að töluverðu gagni. Þar verða auðvitað ekki teknar ákvarðanir með neinum hætti. Þetta verður ráðgjafarráð. Hlutverk þess hlýtur að vera það að veita opinberum aðilum ráðgjöf, ráðherrum, ríkisstjórn, Alþingi, sveitarfélögum að annast en þó einkum kannski styrkja rannsóknarstarf, benda á rannsóknarsvið sem á vantar. Mikilvægt hlutverk er líka nefnt hér, þ.e. fræðsla til almennings, til atvinnuveganna og til allra þeirra sem eiga að láta sig þetta varða, um þá lifnaðarhætti og aðgerðir sem eiga við þessa nýju tíma. Svona ráð getur orðið umræðuvettvangur og samráðsvettvangur sem nauðsynlegt er að hafa á komandi árum. Til þess þurfa allir að vinna saman í þessu

ráði og ganga inn í það með reistu höfði og björtum huga og til þess þarf talsvert fjármagn. Við þekkjum það að 10–12 manns, eða hve margir verða í þessu ráði, dofna mjög fljótt ef ekki er fyrir hendi töluvert fé til starfsins og til að veita í rannsóknir, bæði innri rannsóknir og þær sem ráðið vill styrkja, fræðslu og ýmiss konar umræður um atburði.

Ég skal ekkert um það segja hvernig orðalag er heppilegt á þessari tillögu í sjálfu sér. Menn fara í gegnum það á þinginu og í umhverfisnefnd en ég vil sjálfur segja að ég held að tillagan sé þörf og ég mæli með að menn fari vel yfir hana í umhverfisnefndinni og athugi hvort ekki er ráð að samþykkja hana og láti sig engu skipta þó flutningsmenn hennar komi aðeins úr einum flokki. Hér á að horfa á textann en ekki flytjendurna.

[14:21]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og hv. þingmenn vita er mikið starf unnið um þessar mundir á vegum umhverfisráðuneytis og stofnana þess og einnig annarra ráðuneyta í stefnumótunarvinnu vegna loftslagsmála. Þar er fyrst til að taka samráðsnefnd átta ráðuneyta sem hefur starfað um hríð og tengir saman þær upplýsingar sem til eru í stjórnsýslunni um þessi mál og um það sem er að gerast. Eins og kunnugt er starfa síðan aðrar nefndir að tilteknum verkefnum og er væntanleg niðurstaða nefndar fjármálaráðuneytisins. Ég hygg að hún líti dagsins ljós í febrúar. Það er nefnd sem skilar tillögum um skattlagningu og gjöld á eldsneyti, sem er eitt af því sem að er unnið.

Að auki er unnið hörðum höndum í tveimur nefndum á vegum umhverfisráðuneytisins, í svokallaðri vísindanefnd sem lýtur forustu Halldórs Björnssonar veðurfræðings, sem leggur mat á hugsanlegar afleiðingar loftslagsbreytinga fyrir Ísland og nærumhverfi, svona nokkurs konar örútgáfa af stóru vísindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Þá er að störfum svokölluð sérfræðinganefnd sem lýtur stjórn Brynhildar Davíðsdóttur, dósents við Háskóla Íslands, sem fer yfir allar hugsanlegar leiðir til að draga úr nettólosun hér á landi, hvað þær leiðir þýða, hvað þær kosta og hvaða efnahagslegar afleiðingar þær geta haft.

Eins og fram kom í máli hv. þm. Marðar Árnasonar skila þessar nefndir af sér í vor og þá tekur við næsti fasi í þessari vinnu, þ.e. að móta aðgerðaáætlunina sem mótast þarf í samræmi við stefnumörkun ríkisstjórnarinnar. Það er vissulega mikið verk og flókin stjórnsýsla að halda utan um þessi mikilvægu mál og ég vil eins og flokksbróðir minn, hv. varaþingmaður Mörður Árnason, segja að mér þykir tillaga þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs allrar athygli verð. Spurningin er hvort við eigum ekki að íhuga hvernig við tökum þessi mál áfram innan stjórnsýslunnar, ekki síst held ég á hinu háa Alþingi í framhaldinu. Það er alveg ljóst að um þessi mikilvægu mál þarf helst að vera þverpólitísk samstaða í landinu.

Þetta vildi ég segja af þessu tilefni, hæstv. forseti, og síðan leiðrétta þann misskilning að ráðherrahópurinn svokallaði hafi hætt störfum. Ráðherrahópurinn er til staðar og starfar á meðan á samningaviðræðum um næsta skuldbindingartímabil stendur. Þær hófust á Balí eins og menn vita og þeim lýkur vonandi í Kaupmannahöfn 2009. Á meðan eru það hæstv. iðnaðar-, heilbrigðis- og fjármálaráðherra sem starfa ásamt þeirri sem hér stendur í þeim hópi og fjalla sérstaklega um markmið Íslands í samningaviðræðunum, hvernig skuli vinna þar og bregðast við því sem þar kemur upp. Á Balí vorum við og erum í hópi með þeim löndum innan og utan Evrópusambandsins sem lengst vilja ganga á öðru skuldbindingartímabili loftslagssamningsins.

Það gekk erfiðlega en það tókst að ná sameiginlegri niðurstöðu á Balí um að öll ríki heims mundu taka þátt í þeirri vinnu. Það var vissulega mjög mikilvægt skref en fram undan eru flóknar og kannski erfiðar samningaviðræður. Það á eftir að koma í ljós. En veganesti íslenskra stjórnvalda til Balí var af besta tagi og úr því munum við vinna. Við munum að sjálfsögðu starfa ótrauð áfram að stefnumörkuninni um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Ég á von á að á næstu vikum og mánuðum dragi til verulegra tíðinda í þeim efnum.

[14:26]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil ljúka þessari umræðu með því að þakka góðar undirtektir sem tillagan um loftslagsráð hefur fengið hjá hæstv. umhverfisráðherra og hv. þm. Merði Árnasyni. Ég vona að þau góðu orð sem þau höfðu um tillöguna nái inn í umhverfisnefnd og að í alvöru verði hægt að fjalla um málið sem einhvern möguleika, þ.e. að við eygjum von eða möguleika á að hægt verði að afgreiða tillöguna frá nefndinni og inn í þingsali. Ég treysti því að við höfum bandamenn, a.m.k. innan Samfylkingarinnar, með þessari hugmynd okkar. Ég vona að þess sjái stað í nefndinni þegar þar verður farið að vinna málið.

Ég er sannfærð um að sú hugmynd sem hér liggur að baki, sem ég tel nokkuð vel útfærða og unna, geti styrkt mjög þau sjónarmið og hugmyndir sem hæstv. umhverfisráðherra hefur talað fyrir og ég veit, það þarf ekki að ganga að því gruflandi, að hún þarf að berjast fyrir innan ríkisstjórnarinnar. Þess vegna trúi ég því og treysti að stuðningur þeirra sem hér hafa talað skili málinu aftur inn í þingsali og við eigum kannski eftir að sjá Loftslagsráð í einhverri útfærslu, þess vegna strax á næsta vori.

Að öðru leyti langaði mig að taka undir það sem hv. þm. Mörður Árnason sagði. Þetta er ráðgjafarráð en ekki spurning um ákvarðanatöku. Hugmyndin gerir ráð fyrir því að víkka út vinnuna, að upplýsingar verði teknar sem víðast að og mjög margir komi að málum. Auðvitað er hæstv. ráðherra búinn að útfæra ákveðna hugmynd og hefur reyndar komið fyrir í þremur nefndum, fjórum kannski, sem ég teldi að væri betur komið eins og hér er talað fyrir. Þetta er fyrst og fremst, eins og hv. þm. Mörður Árnason nefndi, umræðu- og samráðsvettvangur þar sem upplýsingar eru teknar saman og fylgst með því sem unnið hefur verið í þessum efnum.

Varðandi stöðu Íslands í samanburði þjóðanna þá kemur í ljós, þegar skoðuð er skýrsla sem verið hefur til umfjöllunar á þessum vettvangi, þróunarskýrsla Sameinuðu þjóðanna 2007–2008, að loftslagsbreytingarnar ráði úrslitum um þróun lífskjara á 21. öldinni í veröldinni. Þar kemur

fram að verði ekki brugðist við þeirri áskorun muni það valda stöðnun og síðan afturför í alþjóðlegum aðgerðum til að draga úr fátækt. Einnig kemur fram að fátækustu ríkin og þjóðir þeirra munu hljóta fyrstu og skaðlegustu áföllin, jafnvel þótt þau beri minnsta ábyrgð á vandanum. Í skýrslunni segir að til framtíðar muni engin ríki, hversu efnuð eða valdamikil sem þau eru, vera ónæm fyrir afleiðingum loftslagsbreytinganna.

Þegar Sameinuðu þjóðirnar tala jafnskýrt og þær gera í þróunarskýrslunni hljóta ríkisstjórnir að vakna til lífsins. Þeir sem hafa verið andsnúir þeim hugmyndum sem settar hafa verið fram á vettvangi Sameinuðu þjóðanna hljóta á endanum að hugsa sinn gang. Þegar við lítum á töfluna sem skýrslan hefur að geyma yfir losun þjóðríkja heimsins þá sjáum við, þegar bornar eru saman tölur sem þar koma fram, þ.e. tonnafjöldi, losun koltvísýrings í tonnum á íbúa í löndum heims, að Íslendingar standa mjög illa að vígi. Með síðustu aðgerðum okkar, þ.e. opnun álversins á Reyðarfirði, er losun okkar orðin 17 tonn af gróðurhúsalofttegundum á ári á mann. Þegar rennt er yfir töfluna, hér eru að vísu tölur frá 2004, sjáum við að Bandaríkin losa hátt í 21 tonn, Ástralía 16 tonn rúm, Kanada um 20 tonn og þetta eru þjóðirnar, sem við berum okkur saman við, sem losa mest.

Íslendingar eru komnir undir ákveðið þak í þessum efnum. Lengra getum við ekki gengið. Á endanum, það er mín bjargfasta trú og skoðun, hæstv. forseti, tel ég að einmitt þessi tala skipti sköpum, þ.e. losun á íbúa. Það verður eini marktæki samanburðurinn og krafan verður sú að þar stöndum við sem jafnast að vígi. Það verður ekki hægt áfram að heimila olíuframleiðsluríkjunum að losa eins og þær gerðu samkvæmt töflunni 2004. Sameinuðu arabísku furstadæmin með 34 tonn eða Kúveit með 37 tonn á mann. Jöfnuður að þessu leyti verður á einhvern hátt að nást. Þá verða Íslendingar að átta sig á því að stefnan er að losunin fari ekki fram úr 10 tonnum á mann helst 8 tonn, að það sé stefnan sem við þurfum að ná fyrir 2050. Þá er verk að vinna. Við þurfum að fara í aðgerðir sem eiga eftir að verða sársaukafullar. Þær þurfa að vera róttækar. Þær verða sársaukafullar fyrir mjög marga.

Við verðum að leggjast á eitt, atvinnulífið og stjórnmálamenn. Vísindamenn og þeir sem búa yfir kunnáttu verða líka sóttir að þessu borði. Hæstv. forseti, ég tel að það sé hugmyndafræðin að baki þeirri tillögu sem hér er til umfjöllunar. Svo treysti ég því og vona að Íslendingar mæti til Kaupmannahafnar með góða hluti í farteskinu, jákvæða stefnu sem verði til fyrirmyndar, stefnu sem við getum öll verið stolt af. Ég treysti því og vona að við náum alvöruárangri í samningunum í Kaupmannahöfn 2009.

[14:33]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu um Loftslagsráðið en um leið óska eftir því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir geri grein fyrir því hér, eins og ég mátti skilja á henni, að hún og hennar flokkur tækju í raun og veru undir þær hugleiðingar sem hæstv. umhverfisráðherra lýsti yfir. Ég skildi það svo að það væri fullur stuðningur hv. þingmanns við það sem hæstv. ráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir lýsti yfir auk þeirra yfirlýsinga sem hæstv. ráðherra hefur verið með gagnvart því sem farið var fram með á Balí og það sem lagt er upp með á næstu dögum og vikum á komandi fundum og í vinnunni fram undan. Þar af leiðandi þykir mér mjög mikilvægt að það liggi ljóst fyrir af hálfu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, eins og ég mátti skilja á ræðu hennar, að hún styddi bæði það sem hæstv. ráðherra væri að fara fram með í hinu fyrra sem lýst var varðandi umræðu um loftslagsráðið og síðan hitt varðandi það sem hæstv. ráðherra hefur sagt frá um niðurstöðuna á Balí og það sem við Íslendingar fórum fram með þar.

[14:34]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Á umhverfisþingi sem haldið var í haust varð umræða um loftslagsbreytingar. Þar bryndi ég hæstv. umhverfisráðherra og hvatti hana til að vera andófsmaður í þeirri ríkisstjórn sem þá var nýtekin við. Hæstv. umhverfisráðherra þarf eðli máls samkvæmt að vera andófsmaður í ríkisstjórn sem er hlynnt því að halda áfram að byggja upp stóriðju á Íslandi. Hæstv. umhverfisráðherra lýsti því yfir í lok þingsins að hún ætlaði sér að verða andófsmaður í þessari ríkisstjórn þannig að ég lít svo á að við hæstv. umhverfisráðherra séum bandamenn í þessum efnum.

Ég þekki sjónarmið hæstv. umhverfisráðherra í þessum efnum. Ég veit að hún vill ganga lengra en margir aðrir ráðherrar í ríkisstjórninni og ég er hér að hluta til að brýna hana til að hún standi upp í hárinu á þeim ráðherrum ríkisstjórnarinnar sem eru ekki sama sinnis. Þeir hafa talað hér fyrir öðrum sjónarmiðum en hæstv. umhverfisráðherra hefur gert þannig að ég lít svo á að hæstv. umhverfisráðherra sé í þröngri og klemmdri stöðu í ríkisstjórninni og þurfi á stuðningi að halda frá þeim sem eru sama sinnis og hún. Ég hef lýst yfir stuðningi við þær hugmyndir sem hún leggur fram í riti sínu, *Áherslur umhverfisráðherra.* Eina orðið sem ég hef gert athugasemd við þar, og það er reyndar í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, og tel að það sé ekki komið frá hæstv. umhverfisráðherra, er þetta að það þurfi að líta eitthvað sérstaklega til „hagkvæmni“ þegar stórefld (Forseti hringir.) verður vinnan við að draga úr loftslagsbreytingum.

[14:36]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var einmitt þetta sem ég var að leita eftir og ég þakka fyrir skýr svör hv. þingmanns. Hæstv. ráðherra er ekki andófsmaður í ríkisstjórninni eða stjórnarmeirihlutanum. Hins vegar hefur hæstv. ráðherra fullan stuðning ríkisstjórnarflokkanna í sínum málum og þar af leiðandi … (Gripið fram í.) Ég er algjörlega viss um að ráðherrann hefur fullan stuðning við þau verkefni sem hæstv. ráðherra er að fara fram með. Í sjálfu sér er mjög ánægjulegt að heyra að hv. þingmaður Vinstri grænna og þar af leiðandi þingflokkur Vinstri grænna vilji bakka hæstv. ráðherra upp í því sem hefur komið fram í ræðu fyrr í dag varðandi bæði hugmyndir um loftslagsráð og/eða þá það sem við Íslendingar höfum farið fram með á Balí og víðar. Ég verð í sjálfu sér að þakka fyrir hversu skýr svörin eru og hversu mikill samhljómur er þá í raun og veru á milli okkar í þessum efnum.

[14:38]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég veit ekki hvort hv. þingmaður verður jafnánægður með seinni hluta andsvars míns. Eins og ég sagði áðan styð ég þau sjónarmið sem hæstv. umhverfisráðherra hefur látið frá sér fara í útgefnum bæklingi um stefnumál sín í loftslagsbreytingum. Þar er ekki fjallað um geiranálgun eða geirakvóta sem ríkisstjórnin er hins vegar að reyna að koma hér áfram. Þar er heldur ekkert fjallað um björgun regnskóganna eða sveigjanleikaákvæðin, að áfram skuli taka tillit til sérstöðu Íslands á alþjóðlegum vettvangi í þessum efnum. Það segir ekkert um áframhaldandi undanþágur frá meginmarkmiðum loftslagssamningsins.

Það eru ákveðnir þættir, ég taldi upp ein fimm eða sex atriði sem stefna ríkisstjórnarinnar kveður á um sem ég er ósátt við. Ég þykist vita að í hjarta sínu sé umhverfisráðherra líka með böggum hildar yfir þeim málamiðlunum sem hún hefur þurft að gera í ríkisstjórninni. Ég treysti því hins vegar að hún sé áfram sama sinnis og hún var á síðasta þingi áður en hún varð umhverfisráðherra og komi áfram til með að berjast fyrir þeim sjónarmiðum í ríkisstjórninni sem andófsmaður í ríkisstjórninni sem hún er búin að lýsa yfir að hún sé og ætli að vera. Þannig styð ég hana, en ég styð ekki það sem komið hefur frá ríkisstjórninni nema að litlu leyti, þ.e. fjögur eða fimm atriði af tíu sem talin hafa verið upp og ég er með fyrir framan mig í grein sem skrifuð er af hæstv. iðnaðarráðherra (Forseti hringir.) og birt í Morgunblaðinu 11. desember sl.

[14:39]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég tek undir með hv. þm. Gunnari Svavarssyni, flokksbróður mínum og frænda, í ánægju hans yfir því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir skuli hiklaust lýsa yfir stuðningi við hæstv. umhverfisráðherra og stefnu ráðherrans sem er sú sama og stefna ríkisstjórnarinnar í umhverfismálum.

Það er misskilningur, þótt menn hafi verið að leika sér að orðum að það að vera baráttumaður umhverfismála á þingi, í samfélaginu og í ríkisstjórninni sé sjálfkrafa það að vera í einhvers konar andófi. Það held ég að sé misskilningur sem við umhverfissinnar þurfum að láta af því að það er ekki hollt að líta alltaf svo á að maður sé sjálfkrafa í minni hluta við að berjast fyrir réttlátum og góðum málstað. Þó verður að virða þeim til vorkunnar sem hafa lent í því of lengi að vera í stöðugri stjórnarandstöðu. Slík stjórnarandstaða getur mótað hugarfar manna eins og við könnumst við sem höfum verið í slíkri aðstöðu. Það er hollt, þarft og lýðræðislegt að menn komist, a.m.k. öðru hverju, í þá stöðu að bera ábyrgð og fara með vald. Ég held að hvað þetta mál varðar og umhverfissinna sé þeim hollast að líta svo á, og best og réttast, að þeir séu fulltrúar meiri hluta hér á landi og má ég vera hátíðlegur og segja meðal mannkynsins. Undanfarið hefur orðið feikileg hugarfarsbreyting í þessum efnum. Ég minntist á Ósló og Balí í alþjóðlegum fréttum og sú hugarfarsbreyting hefur líka náð til Íslendinga.

Ég verð að segja um afstöðu ráðherra og ríkisstjórnar sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur minnst á að ég tek mark á því að ríkisstjórnin sé sammála um þá stefnu sem sett var fram. Það er hins vegar einungis fyrsta skrefið að setja fram samningsmarkmiðin. Síðan kemur að því að samningar nást og Íslendingar þurfa að koma að þeim samningum með tilteknum hætti. Næsta skref þar á eftir er þá að vinna úr því sem náðst hefur og ákveða framtíðina innan lands með aðgerðaáætluninni sem við tölum um og Kaupmannahafnarsamþykktinni sem ég vona, eins og allir aðrir, að verði. Hvað gera menn þá og hversu samtaka verða þeir? Við verðum bara að sjá til með það. Ég tel að það sé gæfuleg byrjun að menn hafi verið sammála um að stíga þetta skref, bæði stjórnarflokkarnir og ráðherrar þeirra og stjórnarandstaðan eftir því sem mér heyrist núna, ásamt hv. þm. Gunnari Svavarssyni, en það var miður á sínum tíma að um það mátti efast í þeim garganda sem stundum verður í þessum sal við mikil tíðindi.

Ég held, forseti, að þetta sé allt nokkuð gott hjá mér og hæstv. umhverfisráðherra og hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og hinum ágæta hv. þm. Gunnari Svavarssyni og núna skulum við bara faðmast aðeins lengur og treysta á að það faðmlag haldi þegar til stykkisins kemur. Það verður í fyrsta lagi í vor og í öðru lagi þegar samningar takast í yfirstandandi samningaferli og í þriðja lagi þegar við förum að vinna úr þeim samningum eftir Kaupmannahafnarráðstefnuna 2009.

[14:43]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég get verið voða glöð fyrir hönd félaga minna, hv. þm. Marðar Árnasonar og Þórunnar Sveinbjarnardóttur, Gunnars Svavarssonar líka, fyrir hvað þau eru glöð yfir að sitja í fangi Sjálfstæðisflokksins í ríkisstjórn. Ég er ekki þeirrar náttúru að ég geti ekki samglaðst fólki sem líður vel. Hins vegar finnst mér þau ekki öfundsverð, hæstv. forseti, af að þurfa að sitja í því fangi. Eins og ég sagði áðan tel ég að Þórunn Sveinbjarnardóttir, hæstv. umhverfisráðherra, hafi þurft að láta af sínum ýtrustu sjónarmiðum sem ég tel að fari saman með mínum þegar stefnan var birt áður en haldið var til Balí. Í stefnunni eins og hún var birt þá og olli talsverðum usla í þingsölum voru mjög óásættanleg ákvæði. Þau eru óásættanleg frá sjónarhóli þeirra sem vilja ganga langt í þessum efnum.

Ég skil hins vegar að hæstv. umhverfisráðherra skuli hafa þurft að gera þá málamiðlun sem mér finnst liggja á borðinu að hún hafi þurft að gera. Ég ítreka bara að ég hef ekki verið að lýsa yfir stefnu ríkisstjórnarinnar og ég er ekki sammála því sem hv. þm. Mörður Árnason segir, að ríkisstjórnin sé sammála um þær leiðir sem fara beri eða það sem gera eigi. Það sem ég hef fyrir mér í því eru áherslur umhverfisráðherra í loftslagsmálum. Þær eru ekki hinar sömu og birtust í desemberbyrjun, eða nóvemberlok, í þingsal og farið var með í farteskinu til Balí.

Ég vitna líka í grein úr Viðskiptablaðinu 17. október þar sem gerð er grein fyrir mjög ólíkum viðhorfum ráðherra í ráðherrahópi um loftslagsmál. Þar talar hæstv. umhverfisráðherra fyrir sjónarmiðum sem ég er sátt við en það er Geir Haarde sennilega ekki.

[14:45]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Ég sit ekki ríkisstjórnarfundi og veit ekki alveg

hver situr þar undir hverjum, í fangi hvers, hvort iðnaðarráðherra situr undir fjármálaráðherra eða hvort það er öfugt og ég efast um að hæstv. umhverfisráðherra sitji mikið í fanginu á hæstv. heilbrigðisráðherra þótt þeim komi vel ásamt.

Um stefnu ríkisstjórnarinnar er það að segja að eins og ég sagði áðan eru þar nefndir þeir möguleikar sem uppi eru, þeir kostir sem eru í stöðunni og það er sjálfsagt þegar menn ganga til samninga að þeir geri það varlega, haldi öllu opnu áður en samningar takast. Ég held að það hafi ekki verið hyggilegt, hvorki af hæstv. umhverfisráðherra né öðrum ráðherrum, að gera ekki ráð fyrir þessu. Ég verð að segja fyrir sjálfan mig að ég er ósammála hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um að eitthvert tiltekið atriði í plagginu sem búið var til fyrir Balí-fundinn sé óásættanlegt og ég kannast ekki við það. Það er svo spurning hvernig þessi blanda verður og hvernig menn haga málum sínum, hvort við Íslendingar sættum okkur við stefnu stjórnvalda í þessum efnum eða ekki. Það ósköp einfaldlega bíður síðari tíma og ég held að við höfum stigið gæfuskref í fyrsta áfanga og tel ráðlegt að láta bölbænir lönd og leið og bíða eftir því hvort annað og þriðja skref verði ekki af svipuðu tagi.

[14:47]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég segi held ég að við hv. þm. Mörður Árnason séum ekkert ósammála um að gera þurfi málamiðlanir þegar ólík sjónarmið mætast. Mér finnst málamiðlanirnar blasa við og ég tek þær úr grein hæstv. iðnaðarráðherra Össurar Skarphéðinssonar sem birtust í Morgunblaðinu 11. desember 2007 og leyfi mér að segja að þau sjónarmið sem þar er talað fyrir hef ég aldrei heyrt hæstv. umhverfisráðherra blessa. Ég nefni t.d. þá kröfu hæstv. iðnaðarráðherra að tillit verði tekið til sérstöðu og efnahags Íslands, ríkisstjórnin vilji að tekið sé tillit til sérstöðu landa og efnahagsstöðu. Ég hef ekki heldur heyrt hæstv. umhverfisráðherra mæla bót því sjónarmiði Össurar að halda eigi fast í það frumkvæði okkar að vissir geirar framleiðslu, t.d. stál, sement og ál, fái úthlutað tilteknum kvótum. Ég hef ekki heyrt hæstv. umhverfisráðherra tala fyrir því sjónarmiði. Ég hef heldur ekki heyrt hana tala fyrir því að áfram eigi að fara fram á einhvers konar sveigjanleikaákvæði eins og gilti í Kyoto-samningnum. Þvert á móti vitna ég til Viðskiptablaðsins frá 17. október þar sem hún segir, með leyfi forseta:

„Það má vel vera að einhverjir séu þeirrar skoðunar að ákvörðun 14/CP.7 [íslenska ákvæðið] sé aðalhagsmunamál Íslendinga, en ég er ekki sama sinnis. Hagsmunir Íslendinga eru þeir sömu og allra annarra, það er að segja að dregið verði úr losun gróðurhúsalofttegunda á alþjóðavísu.“

Það er skilyrðislaust af hálfu ráðherrans. Ég er þessarar skoðunar líka, en ég er ekki þeirrar skoðunar sem hæstv. iðnaðarráðherra talar (Gripið fram í.) fyrir í Morgunblaðinu 11. desember sl. (Gripið fram í.)

[14:49]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir taldi upp er alls ekki fortakslaust á annan hvorn veginn. Það er ekki búið að ákveða hvernig þessu verður háttað og þessi geiranálgun eru hlutir sem við skulum skoða í rólegheitum hvernig koma út.

Það sem ég legg áherslu á ásamt hæstv. umhverfisráðherra er að menn taki ekki neinn af þessum kostum og geri að einhvers konar fjarvistarsönnun Íslendinga á þessum vettvangi. Ég held að við getum öll verið sammála um að engin tæknileg leið eða sérstaða geti frelsað okkur undan því að taka þátt í þeim samdrætti sem er eina svarið, auk aðlögunar, við þeim válegu tíðindum sem okkur berast núna.

Um ráðherra í ríkisstjórninni og flokka á Íslandi er ósköp einfaldlega það að segja að það er öðruvísi ástand og útlit núna, í janúar 2008, en var fyrir einu ári, tveimur eða þremur árum þegar áhrifamenn í samfélaginu gengu um og trúðu því að þetta væri meira og minna lygimál, blekking og vitleysa og að því leyti sem eitthvað hefði gerst væri það sólblettum að kenna eða einhverjum atburðum í heiminum sem mannkynið gæti ekkert gert við. Ég tel að menn hafi þroskast mikið í þessum málum, líka í pólitíkinni á Íslandi, og við skulum vona að menn fari batnandi og það verði betra að lifa.

[14:51]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég get ekki unnt hv. þm. Merði Árnasyni að eiga síðustu orðin í þessari umræðu þannig að nú er um að gera að maður nýti sér nýju þingsköpin og fari í eitt stykki 5 mínútna ræðu. Þær mega víst vera eins margar og mig lystir svo lengi sem aðrir koma upp í sínar 5 mínútna ræður. Nei, nei, ég ætla ekki að lengja þessa umræðu, ég vil bara þakka fyrir hana.

Ég tek sérstaklega undir orð hv. þm. Marðar Árnasonar um hversu hratt sjónarmiðin hafa breyst. Það er ekki langt síðan við heyrðum úr þessum sal úr munni hæstv. fyrrverandi forsætisráðherra, Davíðs Oddssonar, að menn ættu ekki að dunda sér við að mála skrattann á vegginn í þessum málum. Skrattinn væri ansi leiðigjarnt veggskraut, sagði hæstv. fyrrverandi forsætisráðherra, Davíð Oddsson, eitthvað á þá leið.

Nú segja menn ekkert slíkt lengur. Þeir eru búnir að átta sig á því, og núverandi hæstv. forsætisráðherra, Geir Haarde, líka. Eins og hefur komið fram í ræðum hans og áramótaávarpi veit hann að hann þarf líka að fara að tala öðrum rómi en hann og Sjálfstæðisflokkurinn hafa gert hingað til. Ég tel að Sjálfstæðisflokkurinn þurfi að fara í verulega naflaskoðun í þessum efnum. Samfylkingin fór í þá naflaskoðun fyrir síðustu kosningar. Þar voru sterkir umhverfisverndarsinnar, eins og hv. þm. Mörður Árnason og hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir sem leiddu vinnuna og þau náðu verulegum árangri með stóran hluta af flokkssystkinum sínum. En ég er ekki viss um að þau hafi náð alla leið. Ég tel að sú vinna sem þau hófu þá sé enn í gangi og ég tel að enn sé talsvert í land með að Samfylkingin sé orðin gegnheill umhverfisverndarsinnaflokkur. Ég tel hins vegar að það starf sem þar er unnið sé allt í rétta átt og ég fagna því. Þess vegna hlakka ég til þegar við, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, getum tekið höndum saman við Samfylkinguna, við sterka umhverfisverndarsinna í Samfylkingunni um að við náum alla leið. Og þá er ég ansi hrædd um að við þurfum að skilja Sjálfstæðisflokkinn eftir.

Ég er hrædd um að það endi með því — ég er ekkert hrædd um það, ég vona að það endi með því, það er vilji minn og hefur verið lengi vegna þess að Sjálfstæðisflokkurinn á miklu lengra í land en góðu hófi gegnir í þessum efnum. Það er auðvitað Sjálfstæðisflokkurinn og kannski einhverjir ráðherrar innan Samfylkingarinnar sem eru bremsa í þessum málum í dag. Mér þykir leitt að vita að það skuli vera bremsa en ég er tilbúin til að segja: Ég finn vilja hæstv. umhverfisráðherra og ég styð hana í því sem mér sýnist hún vera að reyna að gera innan ríkisstjórnarinnar.

Ég fagna því síðan enn og aftur að þessir hv. þingmenn og hæstv. ráðherrar sem hér hafa talað skuli lýsa stuðningi við hugmyndina um loftslagsráð og treysti því að ég finni fyrir þeim stuðningi í umhverfisnefnd og við náum að afgreiða þetta mál aftur til þingsins og greiða um það atkvæði fyrir vorið.

[14:54]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætlaði bara að ítreka það sem ég sagði í fyrra andsvari mínu og hleypti þessum þingfundi kannski örlítið af stað aftur, virðulegi forseti, en ætla ekki að tefja þetta. Ég hef skilið það svo að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir lýsi yfir stuðningi við það sem hæstv. umhverfisráðherra fer fram með innan ríkisstjórnarinnar og þá um leið ítreka ég að hæstv. umhverfisráðherra hefur stuðning alls stjórnarmeirihlutans í því sem hún leggur upp með. Þar af leiðandi verð ég að segja, virðulegi forseti, að það er gott til þess að vita að það sé hljómgrunnur hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og vinstri grænum við það. Líkt og komið hefur fram í umræðunni um umræddа þingsályktunartillögu hafa hv. þingmenn lýst yfir jákvæðum vilja og um leið tekið undir það sem hæstv. umhverfisráðherra hefur sagt í ræðu um þau mál.

Að öðru leyti ítreka ég þennan skilning minn á ræðu hv. þingmanns og andsvörum sem hún hefur farið í og mun í raun og veru ekkert víkja frá þeim skilningi mínum miðað það sem hér hefur verið sagt, virðulegi forseti.

[14:56]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég nenni svo sem ekkert að berja höfðinu við steininn í þessum efnum en hv. þm. Gunnari Svavarssyni er greinilega mikið í mun að skilningur hans á því sem ég hef sagt sé með einhverjum ákveðnum hætti. Ég hef reynt að segja að ég er ekki sátt við það sem kom frá ríkisstjórninni fyrir Balí-fundinn. Ég tel það hafa farið í aðra átt en yfirlýst stefna umhverfisráðherra, og þegar hv. þm. Gunnar Svavarsson segir að umhverfisráðherra hafi stuðning fyrir því sem hún leggur fram í ríkisstjórn held ég að það sé rangt.

Ég held að sjónarmið umhverfisráðherra sem hún lýsti á umhverfisþingi og í þeim bæklingi sem hún gaf út og dreifði á umhverfisþinginu séu minnihlutasjónarmið í ríkisstjórninni. Ég hef ekki lýst yfir stuðningi við það sem ríkisstjórnin hefur látið frá sér fara í þessum efnum. Og ég þykist hafa vissu um það í pappírum frá hæstv. umhverfisráðherra að hún hefði viljað sjá þá stefnu öðruvísi en hún varð á endanum þannig að hversu mjög sem menn vilja láta líta út fyrir það að ríkisstjórnarheimilið tali einum rómi í loftslagsmálum verð ég að segja að svo er ekki. Og það er augljóst.

[14:57]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þá skarast þar á milli mín og hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur. Ég tel hæstv. umhverfisráðherra hafa fullan stuðning og að umræðan sé þannig innan þingflokka. Þar af leiðandi vildi ég fanga hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur með okkur í þann hóp og þá vegferð sem hæstv. ráðherra vinnur að. Ég hef ekki fundið í mínum þingflokki fyrir öðru en að þau mál sem hæstv. ráðherra leggur upp með, líkt og margir aðrir hæstv. ráðherrar með önnur mál, hljóti víða hljómgrunn. Þar af leiðandi er skilningur minn á orðum hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur enn sá sami, en í sjálfu sér getum við látið deilur niður falla með það hvort ég sé að særa fram einhvern stuðning við ríkisstjórnina eða slíkt. Það er alls ekki svo. Ég fann bara í ræðunni fyrir samhljómi þarna á milli og vildi ítreka þennan skilning minn, enda fannst mér það skipta hæstv. umhverfisráðherra miklu máli og um leið hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur.

[14:59]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Svo að við drögum þetta niður í punkt held ég að það sem felst í orðum hæstv. umhverfisráðherra í bæklingnum margumtalaða þar sem hún heldur því fram að brýnasta úrlausnarefni mannkyns á okkar dögum sé að draga úr loftslagsbreytingum af manna völdum og að Ísland eigi að vera þar í fararbroddi sé nokkuð sem við getum verið sammála um.

Ríkisstjórnin hefur í sjálfu sér skrifað undir þessa yfirlýsingu. Það sem við eigum hins vegar eftir að sjá er útfærsla þeirra aðferða sem hæstv. ríkisstjórn sér að hægt verði að beita til að ná þessum markmiðum. Eins og málin standa núna erum við bara ekki í fararbroddi og það er svo langt í frá. Meðan við losum 17 tonn á mann af gróðurhúsalofttegundum vegna þess að við höfum gefið fríkort á stóriðju erum við ekki í fararbroddi. Ég vil minna hv. þm. á að hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir var annar tveggja þingmanna Samfylkingarinnar sem greiddu atkvæði gegn Kárahnjúkavirkjun á sínum tíma. Þess vegna tel ég að þar sem hún var í miklum minni hluta í þeim hópi þingmanna sem þá var hjá Samfylkingunni — hún er kannski ekki í eins miklum minni hluta innan Samfylkingarinnar í dag eins og hún var þá vegna þess að margt hefur gerst og sjónarmiðin hafa breyst hratt — tel ég að ríkisstjórnin þurfi að standa betur í að útfæra aðferðir til að ná þeim markmiðum sem ég tel að við séum í huga okkar sammála um.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og umhvn.

Fundi slitið kl. 15:01.

54. FUNDUR

þriðjudaginn 29. janúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 521. — 1. umr.
3. Efling íslenska geitfjárstofnsins, þáltill., 312. mál, þskj. 418. — Fyrri umr.
4. Stjórn fiskveiða, frv., 147. mál, þskj. 157. — 1. umr.
5. Breytt stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, þáltill., 339. mál, þskj. 575. — Fyrri umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

Fjarvistarleyfi:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.,
Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suðurk.,
Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Jóhanna Sigurðardóttir féltrmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.,
Kjartan Ólafsson, 4. þm. Suðurk.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[13:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Eins og áður hefur verið tilkynnt tók Rósa Guðbjartsdóttir bæjarfulltrúi sæti á Alþingi í gær fyrir 1. þm. Suðvest., Þorgerði K. Gunnarsdóttur, sem er í opinberum erindum erlendis. Kjörbréf Rósu Guðbjartsdóttur hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hún hefur ekki tekið sæti á Alþingi áður og ber því að undirskrifa drengskaparheit að stjórnarskránni, skv. 2. gr. þingskapa.

[Rósa Guðbjartsdóttir, 1. þm. Suðvest., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Rósa Guðbjartsdóttir hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til starfa á Alþingi.

Tilkynning um dagskrá.

[13:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Upp úr kl. tvö í dag, að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma, fer fram utandagskrárumræða um uppsagnir í fiskvinnslu og atvinnuöryggi í sjávarbyggðum. Málshefjandi er hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson. Hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Lánshæfiseinkunn Moody´s.

[13:37]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Matsfyrirtækið Moody's sendi frá sér skýrslu í gær þar sem lagt var mat á lánshæfi ríkissjóðs Íslands. Skýrsluhöfundar ræða þar þá hættu sem stafar af mögulegri kreppu í bankastarfsemi í heiminum og benda á að slík kreppa mundi reyna á þolrif allflestra og langflestra ríkisstjórna heims. Því sé nauðsynlegt að skoða vel hvernig ríki bregðist við verstu mögulegu stöðu sem upp getur komið á fjármálamarkaði.

Moody's bendir á að vegna mikilla umsvifa íslensku bankanna á alþjóðavettvangi sé ástæða til að vera sérstaklega á varðbergi þar sem Ísland sé þar með berskjaldaðra fyrir brestum á alþjóðlegum fjármálamörkuðum en önnur háþróuð iðnríki. Geta ríkissjóðs til að bregðast við slíkum brestum hefur mikið að segja og hefur úrslitaáhrif á lánshæfi ríkissjóðs. Niðurstaða greiningarfyrirtækisins er að Ísland njóti þess við matið hve háar tekjur séu hér á mann, hve aldursskipting þjóðarinnar sé hagstæð, að lífeyrissjóðirnir séu fjármagnaðir að fullu og að innviðir stjórnkerfisins, efnahagskerfisins og félagskerfisins séu traustir. En meginátherslan er sú að hin gríðarlega sterka staða ríkissjóðs Íslands tryggi að hægt sé að grípa til allra þeirra aðgerða sem nauðsynlegar eru ef til þess kemur, ef svo ólíklega vill til, að öll ytri skilyrði gangi okkur í mót.

Í ljósi þeirra vandamála sem uppi hafa verið á hlutafjármarkaði að undanförnu, og helst má rekja til hræringa á fjármálamörkuðum, tel ég rétt að hæstv. forsætisráðherra geri Alþingi stuttlega grein fyrir afstöðu sinni til þessa mats Moody's. Ég tel jafnframt nauðsynlegt að kalla fram viðbrögð hæstv. forsætisráðherra vegna þeirrar umræðu sem orðið hefur í fjölmiðlum að úr skýrslu Moody's megi lesa þá niðurstöðu að íslenska krónan sé of lítil fyrir bankakerfið og heppilegast sé að íslensku bankarnir flytji höfuðstöðvar sínar úr landi.

[13:39]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Álit Moody's, sem birt var í gærmorgun, er mjög jákvætt hvað varðar efnahagsstöðuna á Íslandi og sérstaklega fjárhagsstöðu ríkissjóðs. Hvers vegna birtir Moody's þessa skýrslu einmitt núna? Ég hygg að það sé vegna þess að þeir telja að þeir þurfi sérstaklega að rök-

styðja að þeir hafi gefið ríkissjóði Íslands hæstu lánshæfiseinkunn, eða triple A, AAA, eins og það heitir í þessum bransa. Sú einkunn stendur óhögguð eftir þetta nýja mat og það er gríðarlega mikilvægt.

Það er líka rétt að leiðrétta það strax, sem fram hefur komið í fréttum, að það sé niðurstaða fyrirtækisins að best væri að íslensku bankarnir flyttu höfuðstöðvar sínar úr landi. Það stendur ekki í þessu áliti, hvorki er mælt með því né hvatt til þess. Þar stendur hins vegar að ef bankarnir færu úr landi mundi sú óbeina ábyrgð sem talin er hvíla á ríkissjóði vegna starfsemi þeirra minnka, og það er vissulega rétt. Með sama hætti mætti segja að sú ábyrgð mundi minnka verulega ef bankarnir hættu starfsemi sinni. Það er ekki aðalatriðið í skýrslunni.

Það sem hv. þingmaður dró fram úr skýrslunni skiptir verulegu máli. Efnahagsaðstæður eru þannig, og er það dregið mjög skýrt fram, að ekki er nein sérstök hætta á ferðum hérlendis jafnvel þótt kæmi til alvarlegrar fjármálakreppu sem þó er talið ólíklegt. Einnig er bent á að fjárhagsstaða bankanna sé traust þrátt fyrir þá erfiðleika sem nú eru á fjármagnsmörkuðunum og það sjáum við líka í þeim uppgjörum sem birt hafa verið á síðasta sólarhring. Ég tel mjög mikilvægt að þetta komi fram, virðulegi forseti.

[13:41]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra kærlega fyrir greinargóð svör. Ég tel að það hafi komið fram, sem er kjarni málsins, að hvergi í skýrslum Moody's er hvatt til þess að íslensku bankarnir flytji höfuðstöðvar sínar frá Íslandi og ekki er heldur falinn í henni áfellisdómur yfir notkun íslensku krónunnar sem gjaldmiðli fyrir þessa banka. Sú stefna stjórnvalda liggur hins vegar fyrir að auðvelda fyrirtækjum almennt, bönkum og öðrum, að gera upp reikninga sína í starfrækslumynt, þeirri mynt sem meiri hluti starfsemi þeirra er í, og hefur það mikið að segja til að auka sveigjanleika hagkerfisins.

Ég vil einnig beina þeirri spurningu til hæstv. forsætisráðherra hvort þetta undirstriki ekki að við þurfum að gæta mjög vel að hag ríkissjóðs, gæta þess að ríkissjóður verði áfram styrk stoð undir fjármálastarfseminni, og hvort ástæða sé til að skoða það vel hvort hægt (Forseti hringir.) sé að grípa til einhverra þeirra aðgerða sem auðveldi bæði Seðlabankanum og ríkinu að standa við þær skuldbindingar sem af slíkri starfsemi hljótast.

[13:42]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er vissulega hárrétt, sem hv. þingmaður undirstrikaði, og kemur fram í þessu áliti, að grunnurinn að þessu góða mati er að sjálfsögðu hin sterka staða ríkissjóðs sem tekist hefur að byggja upp á undanförnum árum. Vakin er athygli á því í skýrslunni að nettóskuldir ríkissjóðs séu nánast engar og þar af leiðandi sáralitlar í samanburði við aðrar þróaðar þjóðir. Þetta skiptir miklu máli ef reyna skyldi á lánstraust ríkissjóðs, ef ríkissjóður skyldi ákveða að fara á markaðinn til að tryggja stöðu sína eða auka gjaldeyrisforðann í landinu. Ríkissjóður er þess vegna mikilvægur bakhjarl þeirrar miklu, öflugu og jákvæðu fjármálastarfsemi sem hér hefur verið að byggjast upp. Vel má vera að hægt sé með tilteknum ráðum, eins og vikið er að í skýrslunni, að gera enn betur varðandi möguleika á að auka laust fé o.s.frv. Slíka möguleika munum við að sjálfsögðu skoða eftir atvikum á hverjum tíma.

Skipun ferðamálastjóra.

[13:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Forseti. Ég beini máli mínu til hæstv. iðnaðarráðherra en svo vill til að hæstv. ráðherra fer frá og með áramótum sömuleiðis með ferða- og byggðamál. Hann er sem sagt ráðherra ferðamála og byggðamála jafnframt því að vera ráðherra iðnaðarmála.

Hæstv. ráðherra skipaði með tilþrifum ferðamálastjóra skömmu eftir áramót. Ætla ég ekki að rekja það mál nánar. Það er nokkuð kunnuglegt af umræðum. En það sem vekur athygli mína er sú staðreynd að meðal umsækjenda var forstöðumaður upplýsinga- og þróunarsviðs Ferðamálastofu en yfir henni er ferðamálastjóri. Ferðamálastofa er með starfsstöðvar bæði á Akureyri, þar sem fimm manns starfa, og í Reykjavík, þar sem um átta manns eru við störf.

Þessi umsækjandi sótti um starfið, mjög hæfur og vel menntaður og gegnir trúnaðarstörfum á þessu sviði með ósk eða skilyrðum um að gegna því frá Akureyri, að hafa aðstöðu á starfsstöð Ferðamálastofu á Akureyri. Hann fékk skilaboð frá ráðuneytinu um að þar hefði sú ákvörðun verið tekin að starfið skyldi vera í Reykjavík. Umsögn hans, með þessu tilboði eða skilyrði, var sem sagt hafnað og gefin sú skýring að það væri ákvörðun ráðuneytisins að starfið skyldi vera í Reykjavík. Nú er þetta engu að síður ríkisstjórn sem hefur í stjórnarsáttmála sínum að auglýsa beri störf eftir því sem kostur er án staðsetningar til að auðvelda að flytja verkefni út á landsbyggðina.

Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra ferðamála, og byggðamála ekki síður, hverju það sætir að svör ráðuneytisins voru á þessa leið. Þetta snýst ekki um hvort niðurstaðan varð að lokum að ráða (Forseti hringir.) viðkomandi mann eða einhvern annan. Það er efni út af fyrir sig. En hvers vegna afgreiðir ráðuneytið erindið (Forseti hringir.) með þessum hætti, þvert á stefnu ríkisstjórnarinnar um að auglýsa störf án staðsetningar?

[13:46]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það er hárrétt hjá hv. þingmanni að þessi ríkisstjórn vill flytja störf út á land. Ég hef sagt það mörgum sinnum í þessum sal að ég telji vart verjanlegt hve stór hluti nýrra starfa sem verða til fellur til á Stór-Reykjavíkursvæðinu.

Hefði hv. þingmaður gefið sér tíma þegar hann kom frá útlöndum um helgina til þess að lesa fjölmiðla og starfsauglýsingar hefði hann m.a. séð stefnunni stað í starfsauglýsingu um síðustu helgi þar sem staða forstjóra ríkisstofnunar var auglýst og tekið sérstaklega fram að það væri gert án skilyrða um búsetu eða staðsetningu. Hins vegar er sagt að búsetan þurfi að gagnast viðkomandi stofnun.

Að því er þetta einstaka tilvik varðar þá get ég verið al-

veg fullkomlega ærlegur. Ég frétti fyrst af þessu svari sem hv. þingmaður segir að hafi komið frá ráðuneytinu þegar ég fékk ályktun milli jóla og nýárs, að mig minnir, frá Eyþingi, eða einhvers konar skilaboð frá þeim um það. Þetta tiltekna atriði var ekki frá mér komið og hafði ekki áhrif á mína niðurstöðu. Ég get sagt það hreint út að ég tel að það hefði komið til greina að þessari stöðu væri gegnt frá starfsstöð á Akureyri. En það voru aðrir þættir sem réðu því hver niðurstaðan síðan varð, eins og hv. þingmaður sagði. Henni var náð með svo miklum tilþrifum.

Þetta réði því ekki. Mér þykir miður að þetta gerðist og það hefur áður komið fram hjá mér opinberlega. Þetta var ekki stefna ráðuneytisins og er ekki stefna ráðuneytisins.

[13:48]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þetta var undarlegt svar. Er það þannig að ráðuneytin starfi stjórnlaust og sjálfstætt og þvert á stefnu ríkisstjórnarinnar og ráðherrarnir frétti af því eftir á þegar hlutirnir eru afgreiddir með þessum hætti? Það stendur í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar undir millifyrirsögninni *Landið verði eitt búsetu- og atvinnusvæði:*

„Skilgreind verði þau störf á vegum ríkisins sem hægt er að vinna án tillits til staðsetningar og þannig stuðlað að fjölgun starfa á landsbyggðinni.“

Hér var kjörið tækifæri til að gera nákvæmlega þetta. Ferðamálastofa er með öfluga starfsstöð á Akureyri. Prýðilega til þess fallna að þar sitji ferðamálastjóri. 60% umsvifa í ferðaþjónustunni, mælt í gistinóttum, eru á landsbyggðinni eða utan höfuðborgarsvæðisins. Þetta þarf hæstv. ferðamálaráðherra að vita.

Hæstv. ferðamálaráðherra ber auðvitað alla ábyrgð á því sem gert er í hans ráðuneyti. Það er allt á hans ábyrgð, jafnvel þótt reynt sé að fara á bak við að starfsmenn hafi gert þetta (Forseti hringir.) án vitundar eða með samþykki ráðherra.

Þá er nærtækt að spyrja: Vill ekki ráðherra taka málið upp úr því þetta var (Forseti hringir.) gert á skjön við vilja hans og stefnu ríkisstjórnarinnar?

[13:49]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég endurtek það sem ég sagði hérna áðan. Ég er sammála hv. þingmanni um að það færi ekki illa á því að þessari tilteknu stöðu væri gegnt frá höfuðstað Norðurlands, ekki bara vegna þess að þar eru mikil og vaxandi umsvif í ferðaþjónustu heldur vegna þess að ég er þeirrar skoðunar að í mörgum tilvikum, t.d. þessu, færi vel á því að yfirstjórn stofnana, ekki síst þeirra sem hafa stórar starfsstöðvar úti á landi, sé þar líka.

Hv. þingmaður orðar það með þeim hætti að ráðherra sé að skjóta sér undan. Það er alveg ljóst að ráðherra ber ábyrgð á því sem ráðuneytið gerir í hans nafni og ég er ekki að skjóta mér undan því. Ég hef lýst því skýrt yfir að þetta tiltekna atriði hafði ekki áhrif á ákvörðun mína vegna þess að ég vissi ekki af þessu. Ég vissi ekki af því að þetta hefði gerst. Ég varð þess ekki áskynja fyrr en ég fékk þessi boð að norðan.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort ekki sé rétt að ráðherra taki á þessu. Ráðherrann hefur tekið á þessu með viðeigandi hætti. (Forseti hringir.)

Starfsemi íslensku bankanna.

[13:51]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það málefni sem ég vil ræða er ekki með öllu alveg óskylt því sem hv. þm. Illugi Gunnarsson vék að áðan og tengist starfsemi íslensku bankanna. Við höfum hlýtt á svör hæstv. forsætisráðherra og ég fagna því að þessi umræða skyldi í raun hefjast áður en ég kom fyrirspurn minni að. Ég verð þó að játa að ég er litlu nær um aðgerðir ríkisstjórnarinnar.

Það hefur komið fram, bæði í fjölmiðlaviðtölum við hæstv. forsætisráðherra og hæstv. viðskiptaráðherra og síðan í umræðum hér í þinginu, að miklir peningar séu í ríkissjóði. Það hefur heyrst í þessum sal síðan ríkisstjórnin settist að völdum í vor, að hún eigi mikla peninga. Lengra nær stjórnviskan ekki en að til sé fullur poki af peningum. Það hefur ekki einu sinni fengist umræða um það hvernig hann skuli notaður, t.d. í þeirri … (**Gripið fram í:** Á ekki þjóðin þetta?) Varðandi það frammíkall, hvort þjóðin eigi þessa peninga eða ríkið, þá er það túlkunaratriði hvort þjóðin eigi ríkið. Hún finnur mismikið fyrir því.

En ég vil ræða sérstaklega um hvort ríkisstjórnin hafi einhver áform uppi til að mæta aðstæðum í hagkerfinu. Ég gef ekki mikið fyrir yfirlýsingarnar í þessum ræðustól rétt áðan, að ríkissjóður eigi peninga ef til kreppu kemur. Samkvæmt öllum alþjóðlegum skilgreiningum á efnahagskreppu er hún löngu skollin á hér með þeim miklu lækkunum sem hafa orðið á hlutafjármörkuðum.

Því spyr ég hæstv. viðskiptaráðherra: Hvaða leiðir sér hann til að mæta þeim erfiðleikum sem hér eru? Á Íslandi ríkja mjög sérstakar aðstæður miðað við hagkerfi heimsins. Seðlabanki Íslands er einn alminnsti banki landsins. Það skapar mjög óvanalegar aðstæður (Forseti hringir.), þ.e. þær aðstæður að við höfum ekki sömu möguleika og margar aðrar þjóðir til að mæta þeirri fjármálakreppu sem nú ríður yfir veröldina.

[13:53]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Fyrir það fyrsta þá er langt frá því að hér ríki kreppa og er ástæðulaust fyrir hv. þingmenn að reyna að tala upp kreppuótta í því samhengi. Þótt vissulega hafi ýmislegt gengið á á mörkuðum á síðustu vikum og mánuðum er margt sem bendir til að það ástand sé að batna. Markaðir víða um heim hafa farið upp á síðustu dögum. Þar er ýmsu að þakka eða ýmislegt sem hefur áhrif á það.

En hvað varðar skýrslu Moody's sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni og tengdi það við aðgerðir stjórnvalda til að styrkja stöðu sína sem bakhjarl bankanna eða lánveitanda til þrautarvara, þá er niðurstaða skýrslunnar nákvæmlega sú að hún er fyrirtak fyrir ríkissjóð og fyrir bankana. Út af því að Moody's telur líkur á því að íslensk stjórnvöld geti mætt lausafjárbresti, varið innstæðueigendur og forðast greiðsluþrengingar, eins og segir hér, jafnvel við sérstaklega erfið skilyrði. Það er ánægjuefni.

Þær blikurnar sem Moody's bendir á að séu á lofti eru þær einar að áframhaldandi vöxtur íslensku bankanna erlendis geti gert það að verkum að erfitt verði að standa undir þessu hlutverki. Það er okkar hlutverk að skoða framtíðina, ef við göngum út frá því að bönkunum muni áfram ganga vel. Siglingin á þeim hefur verið einstök. Það hefur styrkt stöðu okkar í þessum fjármálaþrengingum víða um heim á síðustu vikum hve góð og sterk staða íslensku bankanna er. Þess vegna er margt jákvætt í þessu mati.

Þær krossgötur sem lánshæfismatið bendir á eru að áframhaldandi útrás og vöxtur bankanna geti breytt þessari stöðu. Þar er ýmislegt sem hægt er að skoða, sem tengist spurningu þingmannsins áðan, eins og t.d. formlegt myntsamstarf okkar við þau svæði þar sem bankarnir eru umfangsmestir, aukinn varasjóður og gagnkvæmar aðgerðir á milli myntsvæða og bankanna þar, komi til erfiðleika.

[13:55]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég fagna svari hæstv. viðskiptaráðherra. Ég heyri á máli hans að hann hefur hugleitt margt af því sem vinna þarf að. En ég spyr, og ætlast til að fá einhver svör við því hvort þessar hugleiðingar hafi að einhverju leyti náð inn á svið athafna. Það er það sem skiptir máli. Ríkisstjórnin hefur setið það lengi að það er löngu tímabært að hún sýni viðleitni í þá átt að hefja einhverjar viðræður sem lúta m.a. að ábyrgðum í bankakerfinu.

Það er rétt að hér stendur margt sterkum fótum. En vissulega hafa orðið þær lækkanir á hlutafjármörkuðum á Íslandi að það er löngu komið að því sem flokkað hefur verið sem kreppa á hlutafjármörkuðum þótt hið sama eigi ekki við um stöðu ríkissjóðs.

En fer einhver umræða fram? Eru einhverjar viðræður milli Seðlabanka og ríkisstjórnar, milli bankanna og Seðlabankans, eða þá við okkar nágrannaþjóðir (Forseti hringir.) um einhvers konar samstarf um ábyrgð ef illa fer í hinni alþjóðlegu efnahagsstefnu?

[13:56]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Okkar hlutverk í framhaldi af matinu frá Moody's er að fara yfir hvernig best sé að standa að þessum málum til framtíðar. Einu takmarkanirnar í stöðunni eða fyrir frekari vexti bankanna sem Moody's bendir á eru smæð myntsvæðis okkar. Þá stöndum við frammi fyrir því að vinna úr núverandi ástandi með krónuna sem er fámennt og lítið myntsvæði, þ.e. að grípa til aðgerða eins og ég nefndi áðan, formlegt samstarf í peningamálum, aukinn varasjóður o.s.frv.

Eitt af því sem hefur verið gert nú þegar, sem gengið var frá í nóvember var að ég skipaði nefnd til að fara yfir lögin um skráningu hlutafjár í erlendri mynt og skráningu hlutabréfa í erlendri mynt. Henni veitir forstöðu Jón Sigurðsson, fyrrverandi bankastjóri og ráðherra, sem nú er einnig formaður stjórnar Fjármálaeftirlitsins. Þannig að það er ýmislegt í deiglunni. Það er margt verið að skoða og út frá (Forseti hringir.) þessari skýrslu Moody's munum við vinna þannig að bakhjarlinn, íslenska ríkið standi enn betur gagnvart bönkum sínum en nokkurn tímann áður.

Reykjavíkurflugvöllur.

[13:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil beina máli mínu til hæstv. iðnaðarráðherra sem ráðherra byggðamála og þess sem öðrum fremur ber hagsmuni landsbyggðarinnar fyrir brjósti, gætir að hagsmunum hennar og vinnur að framfaramálum á þeim vettvangi.

Eitt af þeim málum sem landsbyggðarmönnum er ofarlega í huga er staðsetning flugvallar í Reykjavík. Það má heita einróma afstaða landsbyggðarmanna að flugvöllurinn eigi að vera áfram í Vatnsmýrinni. Menn líta svo á að það að ætla sér að flytja flugvöllinn þaðan eitthvað annað skaði hagsmuni landsbyggðarinnar og dragi úr því öruggi sem þeir búa við í því ljósi að hafa flugvöllinn staðsettan við helsta sjúkrahús landsmanna og draga úr aðgengi landsbyggðarmanna að stjórnsýslustofnunum ríkisins. Það þarf svo sem ekki að fara fleiri orðum um hversu slæm áhrif það er talið hafa að flytja flugvöllinn úr Vatnsmýrinni. (**MÁ:** Hvaða landsbyggðarmanna, þingmanna?)

Í síðustu viku bárust tvær góðar fréttir fyrir þá sem vilja hagsmunum landsbyggðarmanna vel í þessum efnum. Annars vegar kom fram í blaði í síðustu viku skoðanakönnun sem dró fram að afstaða Reykvíkinga sjálfra til flugvallarins í Vatnsmýrinni hefur gjörbreyst á einu og hálfu ári. Nú eru um 60% Reykvíkinga á þeirri skoðun að flugvöllurinn eigi að vera í Vatnsmýrinni. Áður voru það aðeins 36%. Það hefur aukist fylgi við flugvöllinn meðal Reykvíkinga sjálfra, um 24%. Í öðru lagi tók við völdum nýr meiri hluti í borgarstjórn Reykjavíkur sem hefur það sem sitt fyrsta verkefni og efst á blaði að hrófla ekki við flugvellinum í Vatnsmýrinni.

Mig langar að fá að vita hjá hæstv. iðnaðarráðherra hvort hann muni ekki fylgja þessum góðu fréttum eftir og leggja sitt af mörkum til að tryggja það að flugvöllurinn verði áfram (Forseti hringir.) í Vatnsmýrinni í Reykjavík.

[14:00]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður á að vita það, bæði af fyrri ummælum mínum og skrifum mínum, að mér er ekkert sérstakt kappsmál að vera sammála ríkjandi meiri hluta í Reykjavíkurborg. Það hefur komið fram að meiri hlutinn, sem hefur verið samansettur af 6/7 sömu aðila og eru núna, hefur satt að segja angrað mig töluvert og farið töluvert í taugarnar á mér. Ég hef ekki farið dult með þær skoðanir mínar. Hitt er það að ég óska nýjum meiri hluta, hver sem hann er, velfarnaðar í starfi. Ég mun hins vegar ekki láta af hugsanlegri andstöðu minni við ýmislegt sem ég er ekki sammála hjá þeim meiri hluta. Ég tel að það sé hlutverk okkar allra að hafa sjálfstæðar skoðanir.

Hv. þingmaður spyr um afstöðu mína til flugvallar í Vatnsmýri. Ég tel að það sé bitamunur en ekki fjár hvort flugvöllurinn sé í Vatnsmýrinni eða t.d. á Hólmsheiðinni. Hv. þingmaður var til skamms tíma í stjórnmálaflokki sem barðist fyrir því og lagði allt í sölurnar til þess að flugvöllurinn yrði fluttur nokkur hundruð metra út í Skerjafjörðinn. Ég man ekki betur en hv. þingmaður hafi þá verið á því pólitíska skeiði að hann styddi það allt saman með höfuð-

hneigingum og mikilli lotningu. Nú er það þannig að þeir sem börðust fyrir því hafa hopað á hæli, hv. þingmaður sömuleiðis og er kominn í annan flokk en það gleður mig alla vega að hann hefur staðfestu til að fylgja fyrri sannfæringu sinni.

Ég hef alltaf sagt að ég telji að flugvöllurinn eigi helst að vera í Reykjavík. Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að það séu möguleikar á því að hafa hann í Reykjavík án þess endilega að hafa hann í Vatnsmýrinni. Það er það sem við eigum að skoða, ég og hv. þingmaður og líka sá nýi meiri hluti í Reykjavík sem hv. þingmaður greinilega elskar út af lífinu. Það er kannski það eina sem okkur greinir á í þessari umræðu.

[14:02]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hugmyndin um Löngusker var skammlíf bóla, hugmynd eins manns sem nú er hættur í stjórnmálum. Afstaða mín hefur um langt skeið verið sú sem hún er enn í dag, að flugvöllurinn eigi að vera í Vatnsmýrinni þar sem hann er.

Það sem er mikilvægast fyrir landsbyggðarmenn er að reist verði ný samgöngumiðstöð við þennan flugvöll. Menn þurfa að hafa í huga að það fara fleiri farþegar um þennan flugvöll í dag en fóru um Flugstöð Leifs Eiríkssonar þegar hún var tekin í notkun árið 1987. Halda menn að fólk léti bjóða sér þær aðstæður sem eru við þessa flugstöð ef þar ætti að vera millilandaflug? Þetta er ekki hægt, virðulegi forseti, og ég skora á hæstv. iðnaðarráðherra að vinna að því með okkur og fleirum að tryggja það að samgöngumiðstöðin rísi fljótt og vel í Vatnsmýrinni í Reykjavík. Það er greinilega mikill meðbyr með málinu meðal Reykvíkinga um þessar mundir.

[14:03]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður hefur miklu meiri innri þekkingu en ég á því hvort Framsóknarflokkurinn sé bóla og hvort stefnumið hans séu bólur. Hann er sjálfur orðinn bólusettur fyrir Framsóknarflokknum og það er vel. Hv. þingmaður er alltaf að þroskast. Ég get verið honum sammála um margt og samferða um margt. Ég er t.d. mikill áhugamaður um góða flugvelli á landsbyggðinni og af því að hv. þingmaður situr við hliðina á hv. þm. Árna Johnsen þá minnist ég þess að sögulegustu viðskipti mín og hv. þm. Árna Johnsens spunnust einmitt í þessum þingsal út af deilum um flugvöll á Þingeyri. Ég hef engu breytt í afstöðunni til hans, ég tel að það eigi að styrkja hann og marga flugvelli á landsbyggðinni sem ég tel skipta miklu máli að styrkja. Ég gæti nefnt t.d. að ég tel að innan tíðar þurfi menn að huga að því að byggja upp Aðaldælaflugvöll á ný. Svona gæti ég lengi talið. Það sem skiptir máli er að ég og hv. þingmaður erum báðir talsmenn landsbyggðarinnar (Forseti hringir.) og við viljum báðir að flugvöllur sé í Reykjavíkur en það er e.t.v. svolítill munur á því hvar í Reykjavík við viljum hafa hann.

Málaskrá ríkisstjórnarinnar.

[14:04]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Tíminn líður. Þannig var að síðastliðið haust kom fram listi, eins og venja er í tengslum við stefnuræðu forsætisráðherra, og þar var gefið upp hvaða þingmál hæstv. ríkisstjórn hygðist leggja fram í vetur. Þetta voru milli 160 og 170 mál. Síðan eru liðnir fjórir mánuðir.

Ég fór yfir það í morgun hvað væri komið fram af þessum málum og þau eru 75. Það eru bara tveir mánuðir til stefnu og í raun einn og hálfur því að páskafrí kemur inn í þennan tíma. Ég velti því fyrir mér hvað hæstv. ríkisstjórn sé að gera. Það er mjög gaman á ríkisstjórnarfundum, við lesum um það á bloggsíðum, en það er ekki nóg, það þarf líka að vinna. Ég get tekið sem dæmi: Menntamálaráðherra hefur lagt fram 6 mál af 19, heilbrigðisráðherra 4 af 15, utanríkisráðherra 3 af 23, viðskiptaráðherra 9 af 22, umhverfisráðherra 4 af 12, félagsmálaráðherra 4 af 15 og samgönguráðherra 9 af 15. Það er því kominn fram innan við helmingur þeirra mála sem við eigum eftir að vinna í vetur. Ég get því ekki annað en spurt hæstv. forsætisráðherra hvað líði framlagningu mála hjá hæstv. ríkisstjórn og hvort hæstv. ráðherrar verði ekki að fara að spýta aðeins í lófana ef þetta á allt að klárast, því að það er ekki góður svipur á því ef við verðum með öll þessi mál í maímánuði.

[14:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég fagna því að hv. þingmaður skuli sakna góðra mála frá ríkisstjórninni en hún veit að sjálfsögðu af langri reynslu í ríkisstjórn að listi sá sem fylgir stefnuræðu forsætisráðherra er alls ekki bindandi. Hann er eingöngu vísbending um það sem ríkisstjórnin hefur í huga að beita sér fyrir á kjörtímabilinu eða réttara sagt á yfirstandandi þingi. Stundum hefur það brunnið við að listinn yfir frumvörp er býsna almenns eðlis, það er t.d. talað um frumvörp um tekjuskatt án þess að láta þess sérstaklega getið hverju þar eigi að breyta. Þetta er meira til vísbendingar en að fullákveðið sé hvort og þá nákvæmlega hvernig og í hvaða búningi frumvörp sem á þessum lista eru verða flutt.

Ég lít hins vegar á þessa fyrirspurn þingmannsins sem áskorun til ríkisstjórnarinnar um að gera betur og herða sig í að flytja góð mál og ég mun að sjálfsögðu taka það upp á réttum vettvangi og ræða það við ráðherrana í ríkisstjórninni. Hins vegar hefur ekki verið hörgull á málum til að vinna úr á Alþingi enn sem komið er og vonandi verður það ekki en vissulega er ríkisstjórnin með ýmislegt í pípunum og pokahorninu sem ekki er komið fram og við munum að sjálfsögðu reyna að nota tímann eins vel og hægt er fram á vorið.

[14:08]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég sagði ekkert um það hvort þetta væru yfirleitt góð mál sem hæstv. ríkisstjórn er að leggja fram en ég vil samt segja það við hæstv. ráðherra að mér finnst í raun vera hörgull á málum, a.m.k. í þeim nefndum sem ég sit. Hæstv. heilbrigðisráðherra er komin með 4 mál af 15. Ég á ekki von á að það verði góð mál sem hann kemur fram

með en ef þau koma fram á annað borð væri ágætt að fara að fá þau.

Ég geri mér líka grein fyrir að það var ákaflega gott ástand í þjóðfélaginu þegar ríkisstjórnin tók við og þess vegna skil ég mjög vel að ekki þurfi að flytja mörg mál. Engu að síður eru þetta upplýsingarnar sem hæstv. forsætisráðherra gaf okkur á haustdögum að það ætti að flytja upp undir 200 mál. Þau hafa kannski gufað upp flestöll eða kannski getum við fengið eitthvað nánari upplýsingar um öll þessi mál, hvort þau eru í alvöru í pípunum eða hvort hæstv. ríkisstjórn er hætt við að flytja þau.

[14:09]

Útbýting:

Endurskoðun lagaákvæða um sóknargjöld, 346. mál, þáltill. KÞJ, þskj. 582.

Fósturskimun og fóstureyðingar, 250. mál, svar heilbrrh., þskj. 587.

Ísland á innri markaði Evrópu, 350. mál, skýrsla utanrrh., þskj. 590.

Kirkjugarðar, greftrun og líkbrennsla, 349. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 585.

Náms- og starfsráðgjöf, 310. mál, svar menntmrh., þskj. 586.

Veitingastaðir, gististaðir og skemmtanahald, 348. mál, frv. KolH o.fl., þskj. 584.

Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra, 347. mál, frv. DSk o.fl., þskj. 583.

Umræður utan dagskrár.

Uppsagnir í fiskvinnslu og atvinnuöryggi í sjávarbyggðum.

[14:10]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Tilefni þessarar umræðu er hrina uppsagna í fiskvinnslu sem gengið hefur yfir undanfarnar vikur og er bein afleiðing af ákvörðun ríkisstjórnarinnar um þriðjungssamdrátt í þorskveiðum. Augu almennings eru að opnast fyrir því hversu alvarleg staðan er orðin í velflestum sjávarbyggðum landsins og að komið er að ögurstundu í byggðaþróun. Fram undan eru að óbreyttu gífurlegar breytingar í sjávarútvegi. Veiðiheimildir munu sópast á forræði fárra fyrirtækja og í hverju þorpinu á fætur öðru munu störfin hverfa sem dögg fyrir sólu og fólkið á eftir þeim. Óbætanlegt tjón verður unnið á landsbyggðinni ef ekkert verður aðhafst.

Það sagði við mig á dögunum gamall maður vestur við Djúp sem starfað hefur áratugum saman við sjóinn: „Þú sérð hvað er að gerast, karlarnir munu selja kvótann sinn hver á fætur öðrum og atvinnan er að hverfa úr plássunum. Eftir nokkur ár verða ekki eftir störf í Bolungarvík nema fyrir 300–500 manna þorp. Sama mun gerast hringinn í kringum landið. Þessar mótvægisaðgerðir eru bara brandari.“

Ég verð að viðurkenna að ég er að mörgu leyti sammála gamla sjómanninum. Störfum í sjávarútvegi hefur fækkað um 6.000 síðan framsal veiðiheimildanna fór að virka um miðjan síðasta áratug. Afleiðingunum er ágætlega lýst í grein eftir framkvæmdastjóra Samtaka sveitarfélaga á Austurlandi sem hann skrifaði á síðasta ári undir fyrirsögninni *Rautt flagg uppi*. Þriðju deildar sveitarfélögin á landsbyggðinni eiga í vök að verjast.

Fyrir niðurskurðinn höfðu gengið yfir miklar þrengingar víða um landið. Árið 2005 hurfu 30% starfa í Súðavík á einu bretti og 7% starfa í Stykkishólmi þegar rækjuvinnslan gafst upp í þessum plássum. Um 300 störf hurfu eins og hendi væri veifað þegar tveimur fullkomnustu frystihúsum landsins var lokað á Ísafirði. Til viðbótar þegar töpuðum störfum munu hverfa um 1.000 störf í sjávarútvegi við niðurskurðinn sem verða á næstu árin og launagreiðslur munu dragast saman um 6 milljarða kr. á hverju einasta ári. Þetta verður ekki tímabundinn samdráttur heldur varanlegur að bestu manna yfirsýn. Þau störf munu ekki koma aftur þótt veiðin verði aukin á nýjan leik. Ríkisstjórnin talar eins og hún geri sér ekki grein fyrir alvöru málsins og heldur að það sé nóg að bjóða fólki upp á að mála hús þar til úr rætist. Á móti þessu áfalli býður ríkisstjórnin upp á mótvægisaðgerðir. Flaggskipið í þeim er 1 milljarður kr. í viðhald opinberra eigna. Settar eru 2 millj. kr. í byggðarlag þar sem nærfellt annar hver maður á atvinnu sína undir sjávarútvegi en 45 millj. kr. í byggðarlag þar sem enginn starfar við sjóinn, þar sem enginn starfar í fiskvinnslu, þar sem er engin höfn, þar sem er ekki einu sinni sjór. Það er alveg óþarfi af hæstv. sjávarútvegsráðherra og félögum hans í ríkisstjórninni að hafa fólk að háði og spotti í þrengingum þess.

Sjávarútvegsráðherra á nú þegar að auka þorskveiðar um 40 þúsund tonn. Það er eina mótvægisaðgerðin sem kemur í veg fyrir hrun á landsbyggðinni. Ákvörðun um 130 þúsund tonna veiði næstu árin er ekkert annað en aðför að sjávarplássum landsins. Það er ákvörðun um að hrekja þúsundir manna burt af heimilum sínum og er jafnmikið mannréttindabrot og sjálf löggjöfin um stjórn fiskveiða. Atvinnuöryggi fólks í sjávarútvegi er algerlega óviðunandi að óbreyttum lögum. Krafan þyngist stöðugt um breyttar leikreglur eftir því sem hroki og virðingarleysi ýmissa handhafa fiskveiðiheimildanna verður augljósari. Hver er búinn að gleyma loforðinu: „Guðbjörgin verður áfram ÍS. Hún verður áfram gul og hún verður áfram gerð út frá Ísafirði“? Sambærileg loforð hafa verið gefin og svikin í hverju bæjarfélaginu á fætur öðru um allt land síðustu tíu ár, nú síðast á Akranesi. Þar var gefin yfirlýsing fyrir fáum mánuðum um að flytja alla útgerð og vinnslu til Akraness en þegar borgaryfirvöld vildu ekki leyfa eigendum HB Granda að braska með lóðirnar að eigin vild og hirða gróðann af því þá var blaðinu snúið við og 100 ára sögu Haraldar Böðvarssonar er að ljúka þessa dagana að því er virðist í hefndarskyni. Rúmlega 21 þúsund þoskígildi farin úr bænum. Þarf eitthvað frekar vitnanna við? Það þarf og verður að breyta leikreglunum í íslenskum sjávarútvegi.

[14:15]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Þær uppsagnir sem hafa orðið í fiskvinnslunni eru vitaskuld grafalvarlegar. Hvernig sem á málin er litið eru það auðvitað slæm tíðindi þegar uppsagnir verða og fólk missir vinnu sína. Í umræðunni hafa þessar

uppsagnir nær eingöngu verið raktar til ákvörðunarinnar um að draga úr þorskveiðinni á yfirstandandi fiskveiðiári um rúmlega 60 þús. tonn. Vissulega hlaut sú ákvörðun að hafa áhrif á atvinnustigið í sjávarútveginum.

Það að kvótinn er nú minni en sem nemur 60 þús. tonnum af þorski hefur vitaskuld áhrif og það blasti við öllum. Það var af þeim ástæðum sem ríkisstjórnin ákvað jafnframt að undirbúa aðgerðir til að vega upp á móti þeim atvinnumissi sem yrði fyrirsjáanlega vegna samdráttar í þorskafla. Vitaskuld var ljóst að sú atvinnusköpun yrði ekki í sjávarútveginum. Markmiðið var þess vegna að freista þess að stuðla að annarri atvinnusköpun sem einkanlega kæmi að gagni á þeim svæðum sem yrðu fyrir mestu tekjutapi vegna samdráttar í þorskafla.

Markmiðið var enn fremur að styrkja sjávarbyggðirnar með ýmsum hætti, svo sem með því að flýta uppbyggingu í samgöngum og fjarskiptum í samræmi við fyrirliggjandi samgöngu- og fjarskiptaáætlanir. Eðli málsins samkvæmt tekur nokkurn tíma að þessar aðgerðir skili sér með beinum hætti. Útboð eru í gangi núna á ýmsum verklegum sviðum sem kalla á fólk til starfa þegar þær framkvæmdir fara af stað.

Alþingi ákvað að aflétta kostnaði af sjávarútveginum með verulegri lækkun veiðigjalds og sömuleiðis var ákveðið að skapa Atvinnuleysistryggingasjóði aukið svigrúm svo ekki þyrfti að koma til uppsagna. Þá var Byggðastofnun skapað svigrúm til þess að taka á með fyrirtækjunum.

Nú í ársbyrjun er myndin orðið mun skýrari en hún var á haustdögum þegar þessi mál voru til umfjöllunar og hún mun enn skýrast á næstu vikum og mánuðum. Það er ljóst að enn á eftir að taka ákvarðanir um útfærslu ýmissa þeirra. Það er því eðlilegt að farið sé yfir þessi mál í ljósi þeirrar stöðu sem nú er uppi, m.a. með það í huga að beina aðgerðunum inn á þau svæði þar sem þörfin er brýnust.

Margar ýkjukenndar og mjög misvísandi fréttir hafa verið sagðar af þeim uppsögnum sem þegar hafa átt sér stað. Ég ætla ekki á nokkurn hátt að gera lítið úr þessum uppsögnum en til þess að fá sem raunsannasta mynd þarf að hafa ýmislegt í huga. Samkvæmt þeim upplýsingum sem við höfum getað aflað okkur í sjávarútvegsráðuneytinu virðast uppsagnir í bolfisksvinnslu núna ná til um 300 starfsmanna þótt þær séu alls ekki allar varanlegar. Í því sambandi vil ég vekja athygli á nokkrum atriðum. Í fyrsta lagi er ljóst að margar þeirra uppsagna sem rætt hefur verið um hafa ekki komið til framkvæmda og munu ekki koma til framkvæmda fyrr en síðar á árinu. Er það í rauninni í samræmi við það sem flestir álitu þegar ákvörðun var tekin um minnkandi aflaheimildir í þorski.

Í annan stað verða menn að hafa í huga að ýmsar þessara uppsagna eru tímabundnar og þess vegna ekki varanlegar. Gleymum því ekki að það hefur verið mjög algengt í fiskvinnslunni undanfarin ár að fiskvinnsla liggi niðri um tímabundið skeið yfir sumartímann. Þær breytingar sem hafa verið gerðar á reglum og lögum Atvinnuleysistryggingasjóðs gera slíkar ráðstafanir auðveldari.

Í þriðja lagi eru dæmi um að önnur sjávarútvegsfyrirtæki á sama atvinnusvæði hafi ráðið það fólk til starfa sem hefur misst vinnu sína vegna uppsagna. Þá eru dæmi um að ný fyrirtæki hafi risið á grunni þeirra sem hafa hætt starfsemi af ýmsum ástæðum, t.d. vegna gjaldþrots.

Í fjórða lagi er að nefna að sums staðar þar sem uppsagnir hafa átt sér stað í fiskvinnslu er til staðar umframeftirspurn eftir vinnuafli sem hefur getað ráðið við að ráða það fólk til annarra starfa.

Síðast en ekki síst er nauðsynlegt að minna á að uppsagnir í sjávarútvegi eru því miður ekki nýtt fyrirbæri og dæmi um slíkt fjölmörg áður en kom til ákvörðunar um minnkun þorskafla. Ég hef undir höndum tölur frá Hagstofu Íslands sem sýna þetta vel. Ef við skoðum tímabilið 1998–2005, en það eru nýjustu tölur sem Hagstofan hefur til reiðu, kemur í ljós að störfum í fiskveiðum hefur fækkað um tæplega 2.300 og í fiskvinnslu um 1.600. Þetta eru tæplega 4.000 manns á þessu tímabili. Hér eru á ferðinni skipulagsbreytingar sem einkanlega stafa af stóraukinni tæknivæðingu sem leiðir til færri starfa í atvinnugreininni. Hins vegar er athyglisvert að heildarlaun í fiskvinnslu hafa hækkað á þessu tímabili þótt þau hafi dregist saman í fiskveiðum, þó að það sé afar misjafnt eftir landshlutum.

Einnig er athyglisvert að sjá hversu menn hafa breytt sóknarmunstri skipanna vegna samdráttarins. Margir höfðu uppi miklar hrakspár þegar ákvörðun um 130 þús. tonna þorskafla var tekin og ýsuaflinn ákvarðaður um 100 þús. tonn. Margir sögðu að þetta mundi þýða að ýsuaflinn næðist ekki heldur. Nú er hins vegar búið að veiða 37% af aflamarki ýsu og 33% af aflamarki í þorski. Yfirgnæfandi líkur virðast á því að aflamark í ýsu verði veitt upp í ár. Þarna kemur ýmislegt til, en ég minni á að í samráði við skipstjórnarmenn var ákvörðun tekin um að opna hólf til ýsuveiða og er sýnilegt að sú ákvörðun hefur ásamt öðrum skilað árangri.

Það er ljóst, virðulegi forseti, að hluta þeirrar ákvörðunar sem ég hef rætt hér um má rekja til minni aflaheimilda í þorski en það er alls ekki einhlítt. Þarna koma fleiri þættir til, m.a. annars almennar hagræðingaraðgerðir rétt eins og við höfum séð gerast á undangengnum árum. Samkvæmt opinberum tölum fækkaði starfsfólki í fiskvinnslu um 800 manns á milli (Forseti hringir.) áranna 1998 og 1999 og tæplega 600 milli 1999 og 2000. Sú fækkun verður a.m.k. ekki rakin til ákvörðunar um minnkun þorksafla á árinu 2007.

[14:21]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Það er staðreynd að fiskveiðistjórnarkerfið er gjaldþrota. Það er staðreynd að markmið núverandi laga hafa ekki náðst og lögin hafa aldrei verið fjær markmiðum sínum en í dag, þ.e. að vernda fiskstofna, stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra og treysta atvinnu og efla byggð í landinu.

Það er staðreynd að þörf er á heildarendurskoðun á kerfinu. Það er líka staðreynd að helsti varðhundur þessa gjaldþrota kerfis síðastliðin 17 ár er Sjálfstæðisflokkurinn og hann þverskallast enn við nánast öllum breytingum á þessu kerfi og sveltir Hafrannsóknastofnun og aðra sem stunda rannsóknir á lífríki hafsins fjárhagslega. Jafnframt er það staðreynd að aðgengi íslenskra fiskverkenda sem ekki hafa kvóta hefur verið takmarkað og þeir sitja ekki við sama borð og erlendir fiskverkendur. Það er enn fremur stað-

reynd að þessi fiskveiðistjórnarstefna Sjálfstæðisflokksins hefur leitt til samþjöppunar veiðiheimilda og brasks með veiðiheimildir og hefur leitt til einokunar og skert eintaklingsfrelsi í sjávarútvegi. Það er staðreynd að mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar hrökkva engan veginn til og koma auk þess allt of seint. Það er líka staðreynd að Sjálfstæðisflokkurinn hefur frá upphafi valdatímabils síns lagst gegn byggðastyrkjum, þó svo að landsbyggðarfólk sé ekki að biðja um styrki, ekki að biðja um ölmusu, heldur að fá að sitja við sama borð og aðrir landsmenn.

Það er líka, herra forseti, himinhrópandi staðreynd að öflugasta mótvægisaðgerðin í þessu máli er í höndum Samfylkingarinnar. (**Gripið fram í:** Hvað getur hún …?) Hún er sú að koma Sjálfstæðisflokknum út úr ríkisstjórninni og mynda öfluga landsbyggðarþenkjandi og landsbyggðarstyrkjandi félagshyggjustjórn. Það er meiri hluti fyrir slíkri stjórn á (Forseti hringir.) Alþingi.

[14:23]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Það er erfitt þessa dagana fyrir þingmann sem vill kalla sig landsbyggðarþingmann að horfa upp á þróun sem hér á sér stað, ekki hvað síst þar sem ég er stuðningsmaður ríkisstjórnar sem hefur sett sér það markmið að efla landsbyggðina og bæta stöðu hennar gagnvart höfuðborginni.

Við vissum það þegar ákveðið var að skera þorskkvótann niður um 30% að því mundu fylgja erfiðleikar í framhaldinu og að mæta þyrfti niðurskurðinum með ýmsum hætti. Því miður virðist það hafa gerst að sum fyrirtæki hafa gripið tækifærið og brugðist við með alvarlegri hætti en búast hefði mátt við og uppsagnir komið fyrr og harkalegri en ég hafði reiknað með. Þar virðist manni oft gilda sjónarmiðið að hagræðingin sé til að gæta hluthafanna fremur en fiskvinnslufólksins og þá einkum þeirra kvenna sem vinna í fiskvinnslunni. Að gætt sé frekar að hag hluthafanna en að tekið sé tillit til byggðasjónarmiða eða reynt að þreyja þorrann þau ár sem kvótaniðurskurðurinn stendur yfir. Um þetta snýst umræðan í augnablikinu.

Við áttum auðvitað von á niðurskurði en ekki með þeim hætti sem þetta ber að. Við höfum horft upp á það að sum fyrirtækin ganga fram, jafnvel með kæru á bakinu, í að segja fólki upp og það hefur leitt til þess að í umræðum, m.a. á fundi í gærkvöldi, hafa þingmenn nánast allra flokka sett fram spurningu um það hvort ekki sé ástæða til að breyta kvótakerfinu og grípa inn í. Kannski með líkum hætti og ég vakti athygli á í þinginu í síðustu viku þegar ég benti á að þau fyrirtæki sem fara svona fram hljóti að verða gjalda þess þegar kvóti verður aukinn að nýju, ef þau ætla ekki að taka samfélagslega ábyrgð og stuðla að því að reyna að halda fólki í vinnu og byggðinni á meðan við þreyjum (Forseti hringir.) þorrann vegna niðurskurðarins.

[14:25]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Gagnvart sjómönnum, fiskverkafólki og sjávarútveginum hafa ráðherrar í hæstv. ríkisstjórn hagað sér eins og þorskar á þurru landi. Þeir hafa hvorki heyrt bænir byggðanna né tekið tillit til þess sem fólkið sagði. Þeim mun sorglegra er þetta að hæstv. sjávarútvegsráðherra er náttúrubarn úr sjávarbyggð og átti að geta komið vitinu fyrir heila ríkisstjórn.

Við framsóknarmenn vöruðum ríkisstjórnina við að skera svo djúpt og það gerðu margir aðrir aðilar í þjóðfélaginu. Með því að fara upp í 150–160 þús. tonn er jafnlíklegt að hægt sé að byggja upp þorskstofninn en það hefði ekki orðið eins sárt fyrir byggðirnar. Þær hefðu staðið það af sér.

Við sögðum fyrir í sumar og margir fleiri hvað mundi gerast. Þá var hlegið að okkur og okkur mótmælt. Nú stendur hæstv. sjávarútvegsráðherra frammi fyrir því. Ég sagði hér í vikunni: Enginn hefur bannað neinum manni að vera vitrari í dag en hann var í gær. Ég spyr því hæstv. sjávarútvegsráðherra af einlægni: Kemur til greina að hann slaki til við núverandi aðstæður, verði vitrari og gefi út veiðiheimildir í þorski upp á 20 þús. tonn til að koma til móts við byggðirnar og draga úr þessu mikla áfalli? Það mundi hafa verulega viðhorfsbreytingu og áhrif í för með sér.

Um mótvægisaðgerðirnar þarf ég ekki að ræða. Teknar voru ákvarðanir um þær 11. september síðastliðinn, sem er ljótur dagur í heimssögunni, þó að þeir hafi ekki tilkynnt þær fyrr en 12. september. Þær aðgerðir eru háðung og grín, þær koma hvergi nálægt sjávarbyggðunum og hafa valdið vonbrigðum.

Við framsóknarmenn gerðum tillögur um mótvægisaðgerðir til að hjálpa ríkisstjórninni, beinar aðgerðir til stuðnings sjómönnum og launafólki, beinar aðgerðir (Forseti hringir.) til stuðnings sveitarfélögum, beinar aðgerðir til stuðnings útgerðinni og að rannsóknir í sjávarútveginum, í sjónum, yrðu (Forseti hringir.) efldar til muna. Ekkert af þessu var gert. Ég harma þessa stöðu og hvet hæstv. sjávarútvegsráðherra og ríkisstjórnina til að endurskoða sínar vitlausu ákvarðanir. (**Gripið fram í:** Hvað varð um Framsóknarflokkinn?)

[14:28]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Sjávarútvegsráðherra kemur aldrei svo í ræðustól núorðið eða tekur til máls þar sem vanda landsbyggðarinnar ber á góma að því er varðar niðurskurð á aflaheimildum í þorski, öðruvísi en að byrja ræðu sína á því að segja að ástandið sé grafalvarlegt.

Svei mér þá, hæstv. forseti, ég held að hæstv. ráðherra sé ekki orðið sjálfrátt. Hann vissi nákvæmlega í hvað stefndi þegar farið var í að skera svona hastarlega niður þorskaflann. Hann veit líka að þorskstofninn mun ekki hrynja þótt bætt verði við þorskaflann til að laga stöðuna. Það er í raun og veru eina aðgerðin sem getur bætt ástandið í byggðunum eins og það hefur verið að þróast. Hver ber ábyrgð? Það er auðvitað hæstv. sjávarútvegsráðherra sem tekur þessa ákvörðun.

Síðan vitnar sjávarútvegsráðherra til þess í röksemdum sínum að áður hafi fólki verið sagt upp í sjávarútvegi. Auðvitað hefur það verið gert en það breytir ekki þeirri ákvörðun sem tekin var um að fara svona hastarlega í niðurskurð í þorskaflanum. Það gat ekki annað en bitnað hastarlega á byggðunum. Þetta er aðför að fólkinu á landsbyggðinni og sjávarútvegsbyggðunum. Hæstv. sjávarútvegsráðherra væri nær að endurskoða afstöðu sína og átta sig á að það sem

verið er að reyna að gera í mótvægisaðgerðum mun ekki bæta ástandið sem fram undan er.

Hvernig heldur hæstv. sjávarútvegsráðherra að ástandið verði í lok aprílmánaðar? Hvernig ætlar hann að lýsa því þá? Ætlar hann áfram að segja að ástandið sé grafalvarlegt? Eru það einu viðbrögðin sem eiga að koma hér fram?

[14:30]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það eru alvarleg og vond tíðindi þegar við fréttum af uppsögnum fiskvinnslufólks, þau eru vond og þau eru sár. Ég þekki það af eigin raun að það eru tíðindi og veruleiki sem hafa slæm áhrif, sérstaklega á minni byggðarlög þar sem sjávarútvegur er undirstöðuatvinnugrein. Annars staðar er atvinnuástand það gott að skaðinn er minni.

Við gátum hins vegar búist við þessum tíðindum eftir ákvörðun um niðurskurð þorskaflahámarksins. Sú ákvörðun var reyndar nauðsynleg vegna ástands þorskstofnsins. Við Íslendingar viljum stunda arðbærar og sjálfbærar veiðar. Þrátt fyrir skoðanir hv. þm. Guðna Ágústssonar, formanns Framsóknarflokksins, er nauðsynlegt að stunda sjálfbærar veiðar. (Gripið fram í.) Því er það skylda okkar að takast á við vandann sem fylgir lélegu ástandi þorskstofnsins.

Það er ekki það eina. Um langt skeið hefur orðið mikill samdráttur í mannaflaþörf í fiskvinnslu. Tækninýjungar hafa orðið til þess að afköst hafa orðið sífellt meiri og algengt er að afköst hafi aukist um helming á síðustu 10–15 árum með helmingi færra fólki þegar horft er til fiskvinnslufyrirtækja. Það á einnig við um fiskiskipin, þau hafa orðið afkastameiri. Hins vegar hefur magn fisks í sjónum því miður ekki aukist. Það leiðir af sér að horfa þarf til nýrra atvinnuhátta vítt og breitt um landið.

Í þeim mótvægisaðgerðum sem ríkisstjórnin greip til og boðaði strax í september er gert ráð fyrir að hluti þeirra snúi að nýsköpunarverkefnum. Mikilvægt er að allir leggist á eitt til þess að efla nýsköpun í atvinnulífinu, sérstaklega í hinum smærri byggðum. (Gripið fram í.) Það á að vera sameiginlegt verkefni okkar allra að horfa til nýrra tækifæra sem byggja á styrkleikum hvers byggðarlags, hv. þingmaður Grétar Mar, og veita því fólki sem stundað hefur störf tengd sjávarútvegi tækifæri til að þjálfa sig til nýrra starfa. Það ástand sem nú ríkir á að gefa okkur aukinn kraft til að umbreyta atvinnulífi smærri byggðarlaga með það í huga að aukin fjölbreytni atvinnulífsins verði (Forseti hringir.) styrkur allra til framtíðar.

[14:32]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég sat fund ásamt öðrum þingmönnum Norðvesturkjördæmis með bæjarstjórn Akraness og fleirum í gærkvöldi. Þar hafði fyrirtækið HB Grandi einhliða og án nokkurs samráðs við heimamenn ákveðið að loka fiskvinnslu á staðnum nánast algjörlega. Það er fyrirtæki sem starfað hefur óslitið frá 1906, staðið af sér tvær heimsstyrjaldir og efnahagslegar dýfur. Það verður nú að lúta í gras fyrir ranglátu kvótakerfi og einkavæðingu sjávarauðlindanna sem í senn veikja fiskstofnana við landið og rústa atvinnulífi og búsetu í sjávarbyggðum.

Um 540 manns, að stórum hluta konur, hefur nú verið sagt upp í fiskvinnslu vítt og breitt um landið á skömmum tíma. Fjármagni hefur verið pumpað út úr sjávarútveginum til óskyldra hluta. Fiskveiðiauðlindin er ekki í reynd eign útgerðarfyrirtækjanna sem nú nýta sér tækifærið og þjappa veiðiheimildum saman og loka fiskvinnslum hringinn í kringum landið í tilefni af niðurskurði þorskveiðiheimilda.

Boðað var víðtækt samráð með bönkum, útgerðarfyrirtækjum og sveitarfélögum um aðgerðir hvernig mæta ætti því sem gerðist í sumar. Þetta samráð sést hvergi. Ekki var mikið samráð haft við fyrirtækið sem var að loka á Akranesi, virtist vera.

Þjóðin veit að Sjálfstæðisflokkurinn vill óbreytt kvótakerfi. Enginn býst við því að forsætisráðherra Geir Haarde lyfti fingri og aðhafist neitt í þessum efnum frekar en öðru sem steðjar að þjóðinni. Hann hamast við að halda ró sinni. Menn hljóta því að horfa til Samfylkingarinnar, hins flokksins í ríkisstjórn, sem var með mikla svardaga og yfirlýsingar (Forseti hringir.) fyrir kosningar um að kvótakerfinu yrði breytt en þar er enn þagað þunnu hljóði hvað það varðar.

[14:35]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Auðvitað er full þörf nú eins og oft áður á að ræða stöðuna í sjávarútvegi, ræða uppsagnir í fiskvinnslu og atvinnuöryggi í sjávarbyggðum. Ástandið eins og það nú hefur verið allt of lengi þannig, því miður. Á köflum er hins vegar afar sérkennilegt að hlusta á umræður margra hv. þingmanna um hlutverk sjávarútvegs. Það er líkt og hv. þingmenn telji að sjávarútvegurinn einn og sér eigi að sjá um að allar byggðir í landinu haldi sinni stöðu og eflist. Það er auðvitað gamall hugsunarháttur. Hann er horfinn frá flestöllum Íslendingum og ég hélt að hann væri líka horfinn héðan úr þingsölum (Gripið fram í.) vegna þess að við vitum hver nútíminn er og við vitum hvert við stefnum í framtíðinni. Við vitum að sjávarútvegurinn hefur verið að breytast jafnt og þétt. Hann hefur verið að tæknivæðast, þurft hefur færra fólk til þess að sinna (Gripið fram í.) þeim störfum sem þar eru og hann hefur náð að skila meiri verðmætum með færra fólki en áður var.

Það sem hins vegar er vandamálið og jafnframt umhugsunarefni, sérstaklega fyrir ýmsa þingmenn sem setið hafa í ríkisstjórn mismunandi lengi, er að því miður bregðumst við of seint við. Það sem nú er að gerast, (Gripið fram í.) það sem hefur verið að gerast hefur blasað við mjög lengi. Segja má að um leið og við tókum upp það fiskveiðistjórnarkerfi sem við höfum í dag hafi það blasað við hvert við stefndum og þess vegna hefði átt að bregðast við með svipuðum hætti og nú er skráð í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar. Ég get viðurkennt að ýmislegt er þar því miður heldur seint á ferðinni og miklu betra ástand væri mjög víða um landið ef gripið hefði verið til slíkra aðgerða miklu fyrr. Það eru nefnilega aðgerðir sem ekki skila árangri strax í dag. Ég er þó sannfærður um að þær muni skila miklu meiri árangri en þær plástursaðferðir sem of lengi hafa verið notaðar og sumir vilja kenna við Framsóknarflokkinn en það er ekki verðskuldað.

[14:37]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að gæta hófs í framíköllum.

[14:37]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Afleiðingar kvótaskerðingar í þorski hafa komið fram að hluta til. Mörg hundruð manns í fiskvinnslu og fleiri störfum hefur verið sagt upp frá 1. september. Ríkisstjórnin skapaði væntingar og kynnti svonefndar mótvægisaðgerðir sl. haust en þær hafa reynst alls ófullnægjandi. Segja má að fjallið hafi tekið jóðsótt og fæðst hafi lítil mús. Byggðirnar kalla eftir markvissari aðkomu ríkisins og þar var ekkert samráð haft við nokkurn mann en sumir ráðherrar sögðu að hér væri á ferðinni mestu aðgerðir sögunnar. Þvílík öfugmæli. (Gripið fram í.)

Sjávarútvegsfyrirtækin, sem eru handhafar veiðiréttarins, verða að sýna samfélagslega ábyrgð hvert á sínum stað. Aðilar í fyrirtækjunum verða að eiga góð samskipti við viðkomandi sveitarfélög, við starfsfólk sitt og samtök þeirra til að leita leiða til þess að vinna úr þeim vanda sem uppi er. Það er ótækt að einstök fyrirtæki virði samfélagið ekki viðlits þegar ákvarðanir eru teknar um aðgerðir sem bitna á atvinnu fólks og hagsmunum sveitarfélaganna eins og dæmi eru um, nú síðast hjá HB Granda. Slík vinnubrögð eru beinlínis til þess fallin að veikja stöðu fiskveiðistjórnarkerfisins.

Því miður er útlitið mjög alvarlegt víða um landið. Atvinnuöryggi í sjávarbyggðum er ógnað og slíkar aðstæður kalla á samstillt átak allra til að draga sem mest úr áföllum og þar er ríkisvaldið ekki undanþegið. Ljóst er að ríkisstjórnin verður að bæta ráð sitt í þessum efnum og leggja sig fram um að eiga sem mest samráð við hagsmunaaðila til þess að leita leiða til að draga úr áföllum eins og kostur er. Á það hefur skort og það er ekki til vegsauka fyrir ríkisstjórnina og einstaka ráðherra hennar við þær aðstæður sem nú ríkja.

Virðulegur forseti. Mér finnst að við séum hér að ræða harmleik sem er af mannavöldum, þ.e. af völdum ríkisstjórnarinnar.

[14:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þegar fyrir lá í september sl. hver niðurskurðurinn í þorskveiðum yrði, sagði formaður Samtaka fiskvinnslustöðva, Arnar Sigurmundsson, að hann teldi að störfum í fiskvinnslu mundi fækka um 500–600 og að störfum mundi fækka í sjávarútvegi samtals um eitt þúsund. Hann hefur reynst sannspár um þetta efni og það hafa engir aðrir betri spámenn komið fram um þetta en hann. Hann sagði líka þá að menn skyldu gera sér grein fyrir því að þegar kvótinn yrði aukinn að nýju yrðu ekki til ný störf, þetta væri varanlegur niðurskurður á eitt þúsund störfum. Hann mun reynast sannspár í þeim efnum líka eins og í hinu fyrra.

Mótvægisaðgerðir eru út af fyrir sig góðar aðgerðir og ég hef alltaf stutt þær og talað fyrir þeim. En menn mega ekki gleyma því að þær eru of litlar og koma of seint. Þúsund störf tapast strax og það sem kemur í staðinn eru örfá störf og þau koma löngu seinna. Halda menn að hægt sé að skapa þúsund störf með því að setja 160 milljónir til ferðaþjónustuverkefna eða 200 milljónir til atvinnuþróunar og nýsköpunar? Halda menn það, þegar hvert starf í álverinu á Austurlandi kostar 500 milljónir, hálfan milljarð kr.? Til þess að mótvægisaðgerðir hafi eitthvert gildi þurfa koma til 10 milljarðar eða svo á nokkrum árum. Leggja þarf talsvert fjármagn til verkefna til þess að ná einhverjum árangri. Þessir smápeningar eru aðeins til þess að villa um fyrir fólki, verið er að blekkja fólk með sýndartillögum. Engin alvara er hjá hæstv. ríkisstjórn til þess að skapa ný störf fyrir þessi þúsund. Það á að hrekja fólkið hingað suður í tómu íbúðirnar sem engir kaupendur eru að og bankarnir sitja uppi með, virðulegi forseti.

[14:41]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Borið hefur við í þessari umræðu eins og stundum áður að menn hafa talað um aflaákvörðunina frá því í sumar sem eins konar meinbægni af minni hálfu eða af hálfu ríkisstjórnarinnar, að ríkisstjórnin hafi sest niður og ákveðið að koma með vondar tillögur til þess að láta nógu illt af sér leiða. Það er auðvitað ekki þannig.

Fyrir okkur lágu upplýsingar um að viðmiðunarstofninn í þorski væri að dragast saman og, það sem meira er, að það stefndi í að hann drægist enn meira saman á næsta ári. Í ljósi þeirra upplýsinga hlutum við að bregðast við. Það gerðum við með ábyrgum hætti og tókum þá ákvörðun að fara með þorskaflann niður í 130 þúsund tonn á yfirstandandi fiskveiðiári og ekki lægra á því næsta.

Hv. þingmenn hafa verið að spyrja eftir því hvort til greina kæmi að auka þennan þorskafla. Fram undan eru mjög viðurhlutamiklar rannsóknir á þorskstofninum, svokallað togararall sem við stóraukum og endurbætum. Vonandi leiðir það til þess að við fáum enn þá gleggri mynd af stöðu þorskstofnsins. Allar umræður um einhverja endurskoðun eru þess vegna alveg ástæðulausar þangað til niðurstaðan af þessum rannsóknum liggur fyrir.

Það er athyglisvert í þessari umræðu að sumir hv. stjórnarandstæðingar leggja af stað með aflaákvörðunina eins og þeir séu staddir á einhverjum uppboðsmarkaði. Fyrst kemur talsmaður Framsóknarflokksins og segir: 20 þúsund tonn í viðbót. Þá vill Frjálslyndi flokkurinn auðvitað ekki vera minni og hann tvöfaldar töluna (Gripið fram í.) og segir: 40 þúsund tonn, 20 þúsund tonn, 40 þúsund tonn. Vesalings Vinstri grænir voru búnir að leggja til að fara niður í 130 þúsund tonn þannig að þeir verða að vera víðs fjarri þessum uppboðsmarkaði. (Gripið fram í.)

Við tölum hér auðvitað um alvarlega hluti, um framtíð þorskstofnsins. Við ætlum að reyna að byggja hann upp. Meðan við erum að ganga í gengum það leggjum við fram verulegt fé úr ríkissjóði til þess að auðvelda byggðunum að komast í gegnum þrengingar. Nú, þegar við stöndum í þessum sporum eigum við að fara yfir málin og reyna að tryggja að það mikla fjármagn sem við höfum tekið til hliðar til þessara hluta skili sér sem best (Forseti hringir.) til fólksins sem virkilega þarf á því að halda, til byggðanna sem eru svo háðar þorskaflanum og sjávarútveginum í landinu.

Matvæli, 1. umr.

Stjfrv., 326. mál (EES-reglur, rekjanleiki umbúða). — Þskj. 521.

[14:43]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um matvæli, nr. 93/1995. Með þessu frumvarpi er lagt til að tvær nýjar málsgreinar bætist við 14. gr. laga um matvæli. Markmið frumvarpsins er að kveða skýrt á um rekjanleika umbúða, annarra efna og hluta sem ætlað er að snerta matvæli. Jafnframt eru heimildir eftirlitsaðila styrktar og skýrðar.

Þetta frumvarp er samið í tengslum við innleiðingu á reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins nr. 1935/2004, frá 27. október 2004, um efni og hluti sem er ætlað að komast í snertingu við matvæli og niðurfellingu á tilskipunum nr. 80/590/EBE og 89/109/EBE. Reglugerðin var tekin upp í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 95, þann 8. júlí 2005. Þetta frumvarp gerir ráð fyrir að rekjanleika umbúða, efna og hluta sem er ætlað að snerta matvæli skuli tryggja á öllum stigum. Rekjanleiki umbúða, efna og hluta sem snerta matvæli getur í vissum tilvikum verið jafnmikilvægur með tilliti til öryggis matvæla og rekjanleiki matvælanna sjálfra.

Efni og hlutir sem ætlað er að snerta matvæli kunna að hafa áhrif á samsetningu matvæla, útlit þeirra, bragð eða lykt. Markmið reglugerðar EB nr. 1935/2004 er m.a. að efni og hlutir sem ætlað er að komast í snertingu við matvæli með beinum eða óbeinum hætti verði að vera nægilega óvirk svo að efni berist ekki í matvæli í því magni sem gæti stofnað heilbrigði manna í hættu eða haft í för með sér óviðunandi breytingu á samsetningu matvæla eða spillt þeim á annan hátt.

Frumvarpið gerir einnig ráð fyrir heimild ráðherra til að setja reglugerðir um skyldu framleiðenda og dreifingaraðila til að hafa kerfi og verklagsreglur svo rekja megi feril umbúða milli dreifingaraðila og framleiðenda. Slíkt kerfi er nauðsynlegt til að auðvelda eftirlit, innköllun gallaðra vara, miðlun upplýsinga til neytenda og til að ákvarða ábyrgð þeirra sem eiga hlut að máli. Framleiðendur og dreifingaraðilar umbúða, efna og hluta skulu a.m.k. geta bent á þau fyrirtæki sem efnin og hlutirnir eru afgreidd frá og til. Frumvarpið gerir ráð fyrir tiltekinni varúðarreglu þar sem eftirlitsaðila er heimilt að takmarka eða stöðva dreifingu á vöru ef nýjar upplýsingar eða endurmat á fyrirliggjandi upplýsingum sýna fram á heilsuspillandi áhrif umbúða.

[14:46]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hér er verið að flytja frumvarp til laga um breytingu á lögum um matvæli sem lýtur fyrst og fremst að rekjanleika umbúða og annarra efna og hluta sem ætlað er að snerta matvæli og allt gott um það. En ég velti fyrir mér lagasetningunni um matvælin sjálf. Ég er ekki viss um að þar sé allur lagagrunnur fyrir hendi til að rekja uppruna og feril matvælanna sjálfra eða hvað hefur í þau verið sett. Það er gott að setja lög og reglur um umbúðir og það er alveg hárrétt að það fylgi rekjanleiki þeirra en ég vil spyrja hæstv. ráðherra um rekjanleika allra þátta sem settir eru í matvörurnar, bæði innlendar og sérstaklega innfluttar vörur. Að því er ég best veit er það enn í ólestri, það eru ekki til skýr lög eða reglur um það og ekki hægt að ganga að samþykktum, m.a. Evrópusambandsins, hvað það varðar.

Svo er líka stjórnsýsluleg staða þessa máls. Það er talað um að heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga fari með eftirlit með rekjanleika umbúða og annarra efna en hins vegar fer umhverfisráðuneytið með efnin og mengunina ef um það gæti verið að ræða. Ég velti því fyrir mér hvort þarna sé stjórnsýsluleg óvissa um stöðu mála hvort heldur það er hjá landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytinu eða hjá umhverfisráðuneytinu, leifar af því rugli sem var framkvæmt fyrir jólin að stokka upp stofnanir og skipta þeim upp á milli ráðuneyta án þess að menn sæju fyrir sér allt til enda í þeim efnum.

[14:48]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrst út af því síðara atriði sem hv. þingmaður nefndi, þá er það þannig að eins og hv. þingmaður veit var lagabreyting sem tók gildi núna um áramótin sem fól það í sér að við erum einmitt að einfalda þetta eftirlitskerfi til mikilla muna. Það er verið að færa saman eftirlitið á einn stað undir nýrri stofnun, Matvælastofnun, skammstafað MAST. Áður fór þetta eftirlit fram á þremur stöðvum, þ.e. í Umhverfisstofnun, Fiskistofu og Landbúnaðarstofnun. Nú er þetta sem sagt komið undir þessa einu nýju stofnun þannig að ég hygg að þetta mál verði allt miklu einfaldara. Það var eins og hv. þingmaður veit og man hins vegar gert ráð fyrir því að við því fyrirkomulagi sem snýr að sveitarfélögum, heilbrigðiseftirliti sveitarfélaga, yrði ekki hróflað. Það er alveg rétt að það gæti hugsanlega skapað einhverja árekstra en ég hygg að þeir verði teljandi á fingrum annarrar handar og ég hef ekki miklar áhyggjur út af því. Ég held að það gæti orðið gott samstarf milli eftirlits sveitarfélaga og annarra aðila.

Varðandi matvælalöggjöfina almennt eins og hv. þingmaður var að tala um þá er þess að vænta að innan tíðar komi nýtt frumvarp sem felur í sér frumvarp um nýja matvælalöggjöf sem byggir á tilskipunum Evrópusambandsins þar sem m.a. er tekið á þeim hlutum sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni. Ég er hins vegar alveg sammála honum um að það skiptir máli fyrir okkur sem erum matvælaframleiðendur að allar reglur um uppruna séu sem skýrastar. Við Íslendingar höfum ekkert að fela í þeim efnum, erum góð matvælaframleiðsluþjóð og það er styrkur fyrir okkur og ávinningur fyrir okkur að allar reglur um uppruna og rekjanleika séu sem skýrastar. Þannig getum við sýnt hvar umrædd vara á uppruna sinn og í því felst mikill styrkur fyrir okkar góðu matvælaframleiðslu.

[14:50]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er alveg hjartanlega sammála hæstv. ráðherra varðandi mikilvægi þess að rekjanleiki bæði vöru og umbúða sé alveg klár, það skiptir miklu máli fyrir okkur

sem matvælaþjóð og reyndar ekki síður sem neytendur, að svo sé. Ég hef gagnrýnt það m.a. hvað varðar málflutning þeirra sem vilja frjálsan innflutning á landbúnaðarvörum, að þá stöndum við frammi fyrir því að það er ekki búið að setja neinar reglur sem hægt er að fylgja því eftir hvaða efni eða hvers konar blöndun er í þeim landbúnaðarvörum sem fluttar eru inn en hins vegar erum við með harðar reglur hér innan lands. Ég hefði viljað að hæstv. ráðherra sæi til þess að slík lög, sem kveða skýrt á um rekjanleika efna, yrðu sett sem allra fyrst.

Ég vil aftur vekja athygli á þeirri stjórnsýslulegu stöðu sem þarna er uppi. Ég hef ekki miklar athugasemdir við það að heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga fari með rekjanleika umbúðanna en mér er nær að halda að Matvælastofnun eigi að fara með það eftirlit sem lýtur að innihaldinu. Þarna erum við því með tvenns konar eftirlit, annað stjórnsýslustig sem fylgist með umbúðunum og hitt sem fylgist með innihaldinu.

Auk þess vil ég spyrja hæstv. ráðherra um það sem stendur í umsögn fjármálaráðuneytisins með frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Ekki verður séð að frumvarpið, verði það óbreytt að lögum, hafi í för með sér kostnað fyrir ríkissjóð.“

Það má vel vera. En hvað er verið að velta þarna miklum kostnaði og vinnu og ábyrgð á sveitarfélögin? Samkvæmt samkomulagi milli ríkis og sveitarfélaga ber að kostnaðarmeta frumvarp með tilliti til kostnaðar sem sveitarfélögin verða fyrir. Það er gott og vel að sveitarfélögin fái þessi verkefni og heilbrigðiseftirlitið en það verður líka að gera ráð fyrir því hvað það kostar þau, hversu mikið umfang er verið að tala um. (Forseti hringir.) Það er ekki hægt að leggja fram frumvarp með þessum hætti sem er kostnaður við annað stjórnsýslustig án þess að nánar sé gerð grein fyrir því, frú forseti.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Efling íslenska geitfjárstofnsins, fyrri umr.

Þáltill. JHák o.fl., 312. mál. — Þskj. 418.

[14:53]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég flyt þingsályktunartillögu sem flokksbróðir minn, hv. varaþingmaður Jón Björn Hákonarson, vann einkanlega að í vetur og þann tíma sem hann sat með okkur á þinginu í haust en auk okkar tveggja eru meðflutningsmenn hv. þm. Birkir Jón Jónsson, Atli Gíslason, Jón Gunnarsson, Grétar Mar Jónsson, Karl V. Matthíasson og Einar Már Sigurðarson.

Þetta mál snýr að því að við leggjum til að hæstv. landbúnaðarráðherra beiti sér fyrir eflingu íslenska geitfjárstofnsins. Þó að hér sé ekki mál sem lætur mikið yfir sér og mörgum þyki kannski ekki miklu varða við fyrstu sýn þá er það svo að hér eru gríðarleg verðmæti í húfi, menningarsöguleg og náttúrufræðileg verðmæti því að íslenski geitfjárstofninn er enn einu sinni á því stigi að óvíst er um framtíð hans. Það má segja að í sögu geitarinnar hafi þetta hent sig tvisvar sinnum áður svo vitað sé. Við vitum að geitfjárstofninn hefur tvívegis farið niður undir 100 dýr en nú eru taldar í landinu vera um 400 geitur og það er ýmislegt sem ógnar stofninum, einkanlega þær aðgerðir sem ráðist er í vegna riðuveikivarna en það hefur verið ófrávíkjanleg krafa þeirra yfirvalda sem að þeim aðgerðum standa að geitur séu þá skornar á því svæði þar sem útrýma ber riðu, ásamt því að skera sauðfé.

Miðað við þær aðstæður sem nú eru og þá þekkingu sem nú er þá er það eðlileg krafa en tilfellið er að það er ekki vitað hvort riða hefur áhrif á geitfjárstofninn eða hvort erfðamengi geitfjárstofnsins sé algerlega frítt við það að geta borið í sér riðu. Það eru ákveðin rök sem benda til þess að það sé auðvelt að rannsaka það og komast að óyggjandi niðurstöðu þar um og þá væri myndin töluvert breytt ef af geitfjárstofnum í landinu stafaði ekki þessi ógn og þess vegna er það eitt af því sem við leggjum til að verði gert og landbúnaðaráðherra beiti sér fyrir, þ.e. að hafnar verði rannsóknir á erfðamengi geitfjárstofnsins og það kortlagt með tilliti til riðuaðgerða.

Annað sem er kannski stærsta málið og lýtur beint að fjárhagslegum aðgerðum ríkissjóðs er það að ríkið verji fé beinlínis til að styrkja þá sem halda geitur. Það má auðvitað spyrja að því af hverju ríkissjóður eigi að leggja fé með geitunum en það er einfaldlega þannig að þetta hefur ekki verið arðbær búskapargrein fyrir neinn á síðari árum. Örfáir einstaklingar hafa að vísu reynt fyrir sér með ræktun á svolitlum stofni nú uppi í Borgarfirði og haft af því lítils háttar tekjur en fyrst og fremst hefur þetta verið áhugastarf. Það er auðvitað ekki skylda neins einstaklings að halda þessu áhugastarfi áfram og margir hafa gefist upp á geitarækt eftir fáein ár því að þetta er eins og allt búfjárhald mikil vinna og ekki við því að búast að fólk geri slíkt án þess að hafa nokkuð í aðra hönd. Þess vegna er það í raun inni skylda okkar sem samfélags og kemur heim og saman við samþykktir okkar á alþjóðlegum vettvangi um varðveislu erfðaefnis að gera þær ráðstafanir sem duga til að geitfjárstofninn viðhaldist í landinu.

Í dag eru greiddar 5 þúsund kr. með hverri skýrslufærðri geit. Þessar greiðslur hafa verið við lýði nú í nokkra áratugi og hækkað lítillega. Það kann vel að vera að þær hafi hækkað eðlilega miðað við verðlag. Ég man að fyrst þegar ég talaði um þessa geitastyrki þá voru þeir umtalsvert lægri en síðan er komið á þriðja áratug. En það er engu að síður ljóst að þessi styrkur er of lágur til að geitfjárstofninn sé nægilega stór. Það er alveg tvímælalaust að þau tæplega 400 dýr sem nú eru í landinu eru ekki fullnægjandi til þess að við getum sagt að staða stofnsins til framtíðar sé örugg. Þar kemur til m.a. hvað erfðamengið er lítið og skyldleikaræktin verður mikil við þessar aðstæður og síðan sú ógn sem ég nefndi áðan varðandi sauðfjárveikivarnirnar. Þess vegna er ekki um annað að ræða en ríkissjóður þarf, til að mæta skuldbindingum sínum með Ríó-samþykktinni frá 1992 og til að mæta þeirri eðlilegu kröfu að varðveita þennan stofn, svo það fari ekki fyrir honum eins og fór fyrir geirfuglinum, að hann hverfi algerlega af yfirborði jarðar, að hækka þennan styrk.

Mig langar aðeins í þessu efni að koma að sögu geitarinnar að því marki sem hún er kunn. Það er talið að þessi

stofn hafi verið í landinu allt frá landnámsöld og komi þá líklega frá Noregi. Það er ekki vitað um neinn aðflutning geita frá því land byggðist. Aftur á móti hafa nokkrar íslenskar geitur verið fluttar til annarra landa til skamms tíma a.m.k. og ef til vill enn hefur verið til lítill stofn af þessum geitum í Skotlandi en mun minni en hér heima.

Geitur þessar hafa töluvert mikla sérstöðu meðal geita í heiminum að því leyti að þær eru bæði smærri og kannski um sumt harðgerðari enda lifað við aðrar aðstæður en geitur í heitari löndum. Þær hafa líka frábæra ullareiginleika sem hafa orðið til þess að það hefur verið áhugi á stofninum erlendis eins og útflutningurinn til Skotlands sýnir. Íslenska geitin er með svokallaða kasmírull þar sem ull hennar er ekki bara úr togi eins og algengt er með geitur heldur úr þeli og togi. Fínleiki þessarar vöru er mikill og það er kannski önnur ástæða fyrir þá sem vilja sjá það að ríkissjóður og skattgreiðendur, þjóðin sem hefur verið bent á í þessum þingsal í dag að sé eigandi ríkissjóðs, fái eitthvað fyrir sinn snúð með hækkandi framlögum til geitfjárræktar. Þessi skepna sem var áður og fyrr kölluð kýr fátæka mannsins og var leið fátækra búsetumanna til að hafa mjólk ofan í börn sín og naut engrar virðingar á við íslensku kúna, framtíðarhlutverk hennar verður kannski akkúrat á hinum enda mannlífsins, þ.e. að framleiða fyrir okkur fágætar, torfengnar og dýrar lúxusvörur því að afurðir geitarinnar eru mjög merkilegar. Bæði er mjólk geitarinnar sérstæð fyrir það að hún hentar þeim sem hafa óþol gagnvart kúamjólk. Hún er miklu auðmeltari, hún meltist á margfalt skemmri tíma en kúamjólkin og hún hentar því ýmsum hópum sem þurfa á þessu að halda, litlum markaðshópum og þannig hefur hún verið nýtt um nokkurra áratuga skeið þó að sú nýting hafi verið nokkuð óreglubundin. Það hafa ýmsir reynt fyrir sér í þessu, nú síðast bóndi í Borgarfirði með miklum myndarskap en það hefur vantað kannski hinn formlega fagmann fyrir þetta og það sem hefur algerlega vantað er að stækka stofninn verulega þannig að hægt sé að hefja t.d. ostaframleiðslu sem ekki er talið fært að fara út í með svo fáar skepnur.

Síðan komum við að ullareiginleikanum sem eru mjög merkilegir líka og bjóða upp á margs konar merkilegt handverk og merkilega framleiðslu og í þriðja lagi býður geitin okkur upp á stökurnar eða geitaskinnið sem er einstakt til bókbands. Allt þetta sem hefur verið nefnt eru vörur eða landbúnaðarframleiðsla sem við sjáum vafalaust aldrei í stórfelldri fjöldaframleiðslu eða í þeim framleiðslugeira að það verði reynt að ná sem lægstu verði á öllu heldur akkúrat á hinum enda geirans, þ.e. í lúxusframleiðslunni og framleiðslu fyrir sértæka markaði en mjög líklega tækifæri í framtíðinni þar sem hlutverk okkar Íslendinga, m.a. í matvælaframleiðslu sem var verið að ræða áðan, verður miklu frekar að vinna að hágæðaframleiðslu en fjöldaframleiðslu.

Að öllu þessu sögðu vil ég ítreka ósk okkar flutningsmanna um að landbúnaðarráðherra beiti sér fyrir eflingu geitfjárstofnsins og það sem við leggjum sérstaklega til er í fyrsta lagi að bændur sem vilja vinna afurðir til sölu fái tímabundinn styrk og aðstoð eftir nánara fyrirkomulagi til að koma sér af stað, að geitastyrkirnir á hverja geit verði hækkaðir, að hafnar verði rannsóknir á erfðamengi geitfjárstofnsins þannig að það megi komast til botns í því hvort nauðsynlegt sé að skera geitina þar sem riða kemur upp í sauðfé en riða hefur aldrei komið upp í geitum svo vitað sé. Loks að veitt verði heimild til að flytja sæði milli geitfjárhjarða yfir sauðfjárræktargirðingar.

Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð en vænti þess að landbúnaðarráðherra og ríkisstjórnin veiti þessu máli brautargengi.

[15:05]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Þessi tillaga til þingsályktunar er flutt af þingmönnum úr öllum þingflokkum og að mínu mati er afar brýnt að hún verði afgreidd sem allra fyrst, enda stendur þessi búskapur mjög höllum fæti. Það væri afar miður og eiginlega stórslys ef hann legðist af. Þetta er mál sem lætur lítið yfir sér en er að mínu mati stórmerkilegt og varðar ákveðin grundvallaratriði í búskap á Íslandi. Varðar fjölbreytni flórunnar og þar fram eftir götunum, eins og hv. þm. Bjarni Harðarson lýsti svo ágætlega í ræðu sinni. Ég þykist vita og treysti því að hæstv. landbúnaðarráðherra veiti þessu málefni kröftugt lið og geri það strax. Bíði jafnvel ekki eftir því að þingsályktunartillagan verði samþykkt heldur grípi strax inn í. Hann gæti beitt sér fyrir ákveðnum aðgerðum þó að þingsályktunartillagan verði ekki samþykkt fyrr en síðar í vetur.

Það er aðalatriði þessa máls, eins og fram kemur í greinargerðinni, að geitfjárstofninn er einstakur í sinni röð. Stofninn er sá hinn sami frá landnámsöld og blöndun við aðra stofna er engin. Heldur hefur hallað undan fæti í þessum búskap síðustu ár — ég held að um 400 vetrarfóðraðar geitur séu hér á landi — og halda má því fram með fullum rökum að stofninn sé í útýmingarhættu. Það hefur staðið í vegi fyrir þessum búskap að ekki hefur fengist leyfi yfirdýralæknis til að flytja geitur á ný svæði sökum varnarlína. Í því sambandi má nefna slys sem varð í Skagafirði þar sem heill geitastofn, sem bundinn var við það landsvæði, var felldur án þess að tryggt væri að hann lifði áfram. Ekki voru teknar úr honum geitur til einangrunar á sóttvarnarstöð og til áframhaldandi ræktunar.

Ótrúlega margir eru áhugasamir um þessa geitarækt, bæði sem hliðarbúgrein og annað, en eins og fram hefur komið er bannað að flytja geiturnar á milli svæða og jafnvel innan svæða. Ég vek sérstaka athygli á gagnsemi þessarar ræktunar fyrir ferðaþjónustuna í landinu. Framleiðsla af þessu tagi skapar fjölbreytni í ferðaþjónustu, ferðamenn sem nýta sér þjónustu þeirra búa þar sem geitur eru ræktaðar geta keypt afurðir þar. Geitfjárstofninn stendur veikt og augljóst að við þurfum að fylgja því sem lagt er til í þingsályktunartillögunni, að styrkja bændur sem vilja vinna þessar afurðir, gera erfðarannsóknir á stofninum og fjölga stofnum með því að hækka greiðslur til búskaparins.

Ég vil nefna í þessu samhengi eitt dæmi sem hv. þm. Bjarni Harðarson kom að varðandi búið á Háafelli í Hvítársíðu í Borgarfirði. Það er eitt stærsta geitabú landsins og hefur verið starfrækt í tíu ár. Þar er að finna, að ég hygg, einu kollóttu geiturnar á landinu. Þannig að sá stofn hefur sérstöðu innan sérstakt stofns. Mörg dæmi eru um að þaðan hefur verið seld mjólk til foreldra ungbarna sem hafa haft óþol fyrir brjóstamjólk mæðra sinna. Dæmi er um að barn

með langvarandi óþol fyrir brjóstamjólk hafi á einum eða tveimur sólarhringum lagast af þeirri magakveisu sem því fylgdi með því að neyta geitamjólkur í einn sólarhring. Óþolið hvarf og barninu leið betur. Hið sama á við um fólk sem hefur óþol fyrir ýmiss konar mat, geitakjötið virðist henta því fólki afar vel, það veldur ekki óþoli. Þessar afurðir eru í raun og sanni ótrúlegt heilsufæði sem við mættum nota miklu meira af.

Að óbreyttu stefnir því miður í að búið að Háafelli á Hvítársíðu verði lagt niður. Ákveðin hætta blasir þar við vegna fjárhagserfiðleika. Ég vil halda því til haga að búið fékk sérstakan styrk frá landbúnaðarráðuneytinu í ráðherratíð hæstv. ráðherra Guðna Ágústssonar. Sá styrkur hefur einhvern veginn fallið milli skips og bryggju. Ég beini því til hæstv. landbúnaðarráðherra að taka þegar í stað upp styrkveitingu til búsins þannig að koma megi í veg fyrir að bóndinn, eða konan sem rekur geitabúið, gefist upp. Hún hefur haldið þessu búi á floti af hreinni hugsjón í tíu ár en oft þrýtur erindið í hugsjónastarfseminni ef skilningur stjórnvalda er ekki fyrir hendi, sérstaklega eftir langan rekstur.

Ég vek líka athygli á því að í Borgarfirði er ekki um að ræða riðusvæði en þar hefur garnaveiki komið upp. Ef selja á stofninn frá þessu búi til framleiðslu og ræktunar á öðrum búum er ekkert mál að setja geitur í einangrun og ganga úr skugga um hvort garnaveiki er til staðar eða ekki. Möguleikarnir í geitabúskap eru óendanlegir og sérstaklega ef hann er tengdur ferðaþjónustu og sölu á afurðum beint frá búi til neytenda og ferðamanna sem gista bændur.

Ég skora á hæstv. landbúnaðarráðherra að veita þessum búskap í kjördæmi sínu, á Háafelli í Hvítársíðu í Borgarfirði, sérstaka athygli og leita ráða til að koma til móts við bóndann þar til að búskapurinn geti blómgast.

[15:13]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það má vera að mörgum þyki lítt merkilegt að ræða hér sérstaklega um stöðu íslenska geitastofnsins en hér hefur verið farið mörgum orðum um mikilvægi hans og mikilvægi þess að viðhalda honum. Staða stofnsins er klárlega áhyggjuefni út frá sögulegu gildi hans og nauðsynlegt er að grípa til úrræða þannig að ekki fjari enn frekar undan þessari starfsemi. En málið er hluti af miklu stærra máli sem tengist framtíð í hefðbundnum íslenskum landbúnaði og byggðaþróun. Íslenskur landbúnaður hefur verið ein af undirstöðum byggðar í landinu. Þróun í hefðbundnum landbúnaði á sennilega ekki minni þátt í þeirri byggðaþróun sem við höfum búið við á undanförnum árum og áratugum en mikil tæknibylting í sjávarútvegi.

Málefni íslenska geitastofnsins er hluti af byggðaþróun sem við viljum snúa við. Nú er staðan þannig að búum er að fækka um leið og þau eru að stækka. Að mörgu leyti er það eðlileg hagræðing sem nauðsynleg er í íslenskum landbúnaði. Þeir sem stunda kúabúskap hafa komist ágætlega frá rekstri sínum, afkoma hefur verið þokkaleg. Öðru gildir um sauðfjárbúskap svo ekki sé minnst á þá fáu hugsjónamenn sem stunda hér enn geitabúskap. Í þeim búgreinum hefur um langt skeið ekki verið viðunandi afkoma og lítill möguleiki á því eins og aðstæður eru að auka eða bæta þá afkomu nema til komi tekjur af hlunnindum eða annarri vinnu sem heimilisfólk stundar jafnframt bústörfum. Þeim tækifærum hefur reyndar einnig fækkað mikið, m.a. vegna fækkunar sláturhúsa. Þess má geta að í dag er ekkert almennt sláturhús starfandi á svæðinu frá Selfossi og vestur um til Hvammstanga. Þá hefur fólksfækkun í sveitum landsins leitt af sér minni umsvif verslunar og þjónustu víðast hvar á landsbyggðinni.

Ég held að við séum öll sammála um að við viljum snúa þessari þróun við. Ég þarf ekki að bæta miklu við góðan málflutning þeirra ræðumanna sem talað hafa á undan mér um geitfjárstofninn, góð rök hafa verið færð fyrir því að viðhalda honum og koma þeim til hjálpar sem stunda þann búskap. Ég ætla að leiða hugann að því sem er kannski mergurinn málsins í þessu öllu: Við viljum snúa byggðaþróuninni við. En hvað er til ráða? Ég er á þeirri skoðun að flest okkar séu sátt við víðtækan stuðning við íslenskan landbúnað. Eflaust höfum við mismunandi forsendur fyrir þeirri skoðun okkar. Í því sambandi geri ég mikinn greinarmun á því sem við köllum hefðbundinn landbúnað og framleiðslu á svokölluðu hvítu kjöti sem hefur að mínu mati lítið með byggðaþróun að gera.

Við verðum að standa vörð um sögulegt gildi undirstöðuatvinnugreina okkar. Við verðum að horfa til mikilvægis þess að vera sjálfbær í framleiðslu á matvælum og við verðum, og það er einna mikilvægast í þessu sambandi, að viðhalda byggð um landið allt. Til að svo megi vera verðum við með einhverjum ráðum að auka möguleika þeirra er stunda hefðbundinn búskap til að auka tekjur heimilanna. Ég sé ekki aðra leið en að auka möguleika þeirra til frekari vinnslu á afurðum sínum. Með þeim hætti munum við sjá aukna grósku og metnað hjá þeim sem starfa í þessari grein. Í dag stunda hefðbundinn sauðfjárbúskap þeir sem gera það af hreinni hugsjón og hafa tækifæri, eru kannski ekki skuldmiklir, til að nýta afurðir sínar til heimilisins og eru forsjálir í því að haga lífi sínu þannig að það falli að þessum rekstri og þeir geti lifað af honum. Hins vegar eru það þeir sem eru að stækka búin og vilja á þeim grunni, með aukinni hagræðingu og stækkun búa, reyna að ná fram betri afkomu. Ég held að þetta geti allt farið saman. En við þurfum að auka möguleika meðalstórra og jafnvel smærri búa til að viðhalda byggðinni.

Víða í Evrópu hefur sú þróun átt sér stað að lítil sláturhús og í tengslum við þau litlar afurðavinnslur hafa skotið rótum. Í ferð sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar um landið í haust fundum við virkilega fyrir auknum áhuga bænda á þeim möguleikum. Við fundum sérstaklega fyrir þessum áhuga á þeim svæðum þar sem hefðbundinn landbúnaður á undir högg að sækja og atvinnutækifæri og önnur tækifæri til þess að afla sér lífsviðurværis eru takmörkuð. Mig langar sérstaklega að nefna hér þá feðga á Möðrudal sem reka litla kjötvinnslu þar sem þeir m.a. reykja og vinna enn frekar afurðir sínar, m.a. að einhverju leyti geitakjöt. Við fengum að bragða á ágætis reyktu geitakjöti. Afkoma þeirra er ágæt og þær tölur sem þeir fóru með fyrir okkur um framlegð af kílóaverði voru sláandi. Þessi litla vinnsla er rekin samkvæmt þeim kröfum sem gerðar eru. En til að geta unnið kjötið heima þurfa þeir að flytja sláturfé um langan veg og síðan skrokkana heim aftur.

Með breytingum sem gera bændum kleift að auka tekjur heimilanna með því svigrúmi sem þeir þurfa til þess munum við sjá mikla aukningu í vöruúrvali. Ýmislegt bendir líka til þess að við munum sjá betri meðferð á sláturskepnum og þar með oft betri afurðir. Það er t.d. viðurkennt að kjötgallar geta verið í sláturfé af völdum streitu. Orsaka þess er m.a. að leita í löngum flutningum ásamt svelti og ónógri hvíld því fylgjandi. Við getum rétt ímyndað okkur hvernig það er að flytja sláturfé frá Snæfellsnesi austur á Selfoss, hvers konar meðferð það er á skepnum og hvort við náum með því hámarksgæðum á þeim afurðum sem eru síðan boðnar.

Virðulegi forseti. Eins og ég sagði er þessi umræða um geitastofninn ekki eingöngu bundin við sögulegt gildi hans og mikilvægi þess vegna. Þar er ekki síður um að ræða breytingar sem við verðum að þróa í hefðbundnum íslenskum búskap. Mig langar að vitna í viðtal við Jóhönnu Þorvaldsdóttur, frá Háafelli á Hvítársíðu, í *Bændablaðinu* fyrir nokkru. Hún segir, með leyfi forseta:

„Ég verð aldrei rík af því að vera með þessar geitur. En það er ekki hægt að láta stofninn deyja út þótt ekki væri af annarri ástæðu en þeirri að afurðirnar eru ómetanlegar. Til eru óteljandi sögur um börn sem lifðu á geitamjólk og kjöti, sem aldrei varð misdægurt. Þetta sama fólk hélt eigin tönnum fram á elliár enda eru til rannsóknir, t.d. frá Noregi, sem staðfesta að geitamjólkin hefur verndandi áhrif á tennur. Rannsókn frá Nýja-Sjálandi segir okkur líka að geitamjólk hefur græðandi áhrif á sár í meltingarfærum.“

Rætt hefur verið um lækningamátt þessara afurða. Það mun klárlega getað skapað tækifæri fyrir þá sem stunda þennan búskap í framtíðinni, að búa til afurðir sem þeir geta markaðssett á þeim forsendum. Jóhanna á kannski ekki endilega eftir að verða rík af því að vera geitabóndi en hver veit nema hún eigi eftir að hafa sæmilegt lífsviðurværi af því að framleiða þessar afurðir. Til þess þurfum við að skapa henni og öðrum tækifæri til að gera það heima og auk þar með tekjur heimilis síns. Hver veit, virðulegi forseti, nema styrkir framtíðarinnar í landbúnaði beinist þá að því að hjálpa fólki til markaðssetningar á þeim afurðum sem það framleiðir.

[15:22]

Útbýting:

Fósturgreining og fræðsla um Downs-heilkenni, 265. mál, svar heilbrrh., þskj. 588.

[15:23]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Tillaga til þingsályktunar um eflingu íslenska geitfjárstofnsins er sannarlega tímabær. Ég vil eindregið taka undir þau orð sem hv. þingmenn hafa látið falla um mikilvægi þess að standa vörð um íslenska geitfjárstofninn og gera þeim sem axla þá ábyrgð kleift að stofninn eflist, fái öryggi og verði varðveittur til framtíðar.

Hér hafa verið rakin margvísleg rök fyrir því að svo beri að gera. Bent hefur verið á fjölbreytni í atvinnulífi, nefndar hafa verið sértækar afurðir sem tengjast geitum, bæði mjólk og kjöt. Það hefur verið nefnt hvernig geitfé auðgar dýrasamfélagið okkar og hefur aðdráttarafl fyrir unga sem aldna. Svo má áfram telja.

Einnig má leggja áherslu á ábyrgð okkar, ábyrgð íslensku þjóðarinnar, ábyrgð íslenska ríkisins á því að varðveita erfðaefnið sem felst í íslensku geitinni. Við erum þar m.a. bundin af alþjóðasáttmálum sem við höfum skrifað undir, bæði um varðveislu erfðaefnis og einnig um líffræðilegan fjölbreytileika. Því má segja að ef við ekki grípum þegar í stað til aðgerða til að verja og vernda stöðu þessa stofns séum við í raun að brjóta alþjóðasamþykktir sem við höfum gerst aðilar að. Ég tel út frá öllum forsendum þessa máls, bæði hvað lýtur að geitastofninum sem slíkum, ábyrgð okkar og hlutverki og einnig gagnvart þeim einstaklingum sem leggja sig alla fram við að viðhalda þessum dýrum, að okkur beri skylda til að grípa þegar í stað til aðgerða.

Það varð slys í haust sem verður að skrifast á ábyrgð hins opinbera, að hafa ekki verið á verði. Því ber skylda til að gæta þess að geitfjárstofninn hverfi ekki. Okkur ber skylda til þess en það slys, þegar geiturnar voru felldar í Skagafirði, má ekki endurtaka sig.

Ég tek undir þau orð sem fallið hafa um þetta mál og er reiðubúinn að leggja mitt af mörkum til þess að flýta ferð þessa máls í gegnum þingið. Ég tel reyndar að ráðherra beri lagaskylda til að grípa inn í og tryggja stöðu þeirra sem búa með geitfé og leggja vinnu og allt sitt í að halda í stofninn og hið dýrmæta erfðaefni sem þar er. Honum ber þegar lagaskylda til að grípa inn í og tryggja stöðu og verndun geitfjárins.

Eins og hv. þingmenn hafa komið hér inn á er það bæði siðferðisleg og lagaleg skylda okkar að grípa til aðgerða. Þetta skulu, frú forseti, verða mín hvatningar- og lokaorð og ég heyri það á þingmönnum sem hafa tekið til máls að við munum standa saman um að gripið verði til aðgerða til að tryggja stöðu íslenska geitfjárins.

[15:28]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég skal ekki lengja þessa umræðu mikið. Ég má til með að þakka fyrir þá góðu umræðu sem farið hefur fram. Eins og komið hefur fram í umræðunum er þetta mál þverpólitískt. Ég vil halda því til haga, þótt ekki hafi fulltrúar allra flokka talað um málið. Mín aðkoma að þessu máli er sú að ég er meðflutningsmaður og ég reiknaði ekki með að það félli í minn hlut að flytja málið. En svo fór með nokkuð litlum fyrirvara.. Ég hef orðið þess áskynja að áhuginn á þessu máli er mikill innan allra flokka. Hér vildi vera með okkur í dag hv. þm. Karl V. Matthíasson, sem er einn flutningsmanna, sem er forfallaður en hann er mikill áhugamaður um þetta.

Það sem mig langar sérstaklega til að þakka fyrir í þessari umræðu eru orð hv. þm. Jóns Gunnarssonar um samhengi þessa búskapar og byggðaþróunarinnar. Ég get tekið undir hvert orð sem þar féll. Ég hef sjálfur verið mjög gagnrýninn á þá þróun lengi hvernig við höfum fækkað sláturhúsum í landinu. Ég hygg að þótt langt sé frá Selfossi á Hvammstanga, milli sláturhúsa, sé í raun lengra að fara til austurs í sláturhús. Fé er í dag flutt með bílum yfir hálft landið og jafnvel lengra til slátrunar. Það er ekki góð þróun í íslenskum landbúnaði og er okkur til vansa út frá dýra-

verndunarsjónarmiðum. Þar höfum við um of hlaupið eftir ímynduðum hagræðingarlögmálum sem ég hef efasemdir um að hafi síðan alls kostar skilað sér því að sláturkostnaður hefur á sama tíma ekki minnkað.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta en ég treysti því að hv. þm. Jón Gunnarsson muni fylgja skoðunum sínum eftir. Hann hefur sterkari stöðu til þess en við sem erum í stjórnarandstöðu. Öll sú byggðaþróun og breyting sem getur orðið í sveitum landsins með því að heimavinnsla afurða aukist, heimilt verði að gera fleira á bæjunum en gert er í dag, getur breytt stöðunni á landsbyggðinni mjög mikið. Ég fagna þeim áhuga sem hér hefur komið fram.

Mig langar síðan aðeins og þykir rétt að halda því til haga, varðandi fjárupphæðir þær sem fara til geitaræktarinnar, af því að það er tillaga okkar flutningsmanna að fjárframlög verði hækkuð, að hér er ekki um umtalsverða peninga að ræða. Í dag greiðir ríkið fimm þúsund kr. með hverri skýrslufærðri geit. Ef skýrslufærðar geitur eru 400, eins og talið er eða upp undir það þá eru þetta tvær millj. kr. á ári. Það er ekki há upphæð miðað við að um er að ræða mjög brýnt verkefni til framtíðar. Það er aftur á móti ekkert sem segir að um aldur og ævi þurfi að borga styrk með geitum. En skylda ríkisins er að gera það meðan þess þarf. Meðan geitum fækkar er sá styrkur of lágur og væri í raun eðlilegast mælt með lögmálum kapítalismans, hvort geitfjárstyrkurinn sé nógu hár, með því að okkur takist að fjölga geitunum. Helst þyrftu þær að vera svona um þúsund til að erfðamengið sé nokkuð öruggt og staða okkar öruggari en nú er.

Að öðru leyti vil ég taka undir það sem komið hefur fram í umræðunni.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og sjútv.- og landbn.

Stjórn fiskveiða, 1. umr.

Frv. BVG o.fl., 147. mál (brottfall laganna og ný heildarlög). — Þskj. 157.

[15:32]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingar á lögum um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. Fyrsti flutningsmaður þess er Björn Valur Gíslason varaþingmaður Vinstri grænna og meðflutningsmenn eru Jón Bjarnason og Atli Gíslason.

Það er lagt til í 1. gr. þessa frumvarp að á eftir 27. gr. laganna komi ný grein, 28. gr. sem mælir fyrir um að gildistími fiskveiðistjórnarlaganna verði til 1. september 2010 en þá taki gildi ný heildarlög um stjórn fiskveiða.

Í 2. gr. frumvarpsins er mælt fyrir um að sjávarútvegsráðherra skuli þegar við gildistöku laga þessara skipa nefnd sem vinni að mótun heildarstefnu í sjávarútvegsmálum sem komi í stað núverandi laga um stjórn fiskveiða. Grundvallarmarkmið slíkra laga, nýrra laga um stjórn fiskveiða, skulu vera að nytjastofnar á Íslandsmiðum verði óvefengjanlega sameign íslensku þjóðarinnar og að þau tryggi verndun, sjálfbærni og hagkvæma nýtingu sjávarauðlinda og lífríkis sjávar, sem og trausta atvinnu og byggð í landinu.

Það er síðan lagt til að í nefndina verði skipaðir tveir fulltrúar allra þingflokka og nefndin eigi náið samstarf við Hafrannsóknastofnun og hagsmunaaðila.

Tilgangur þessa frumvarps er að vinna að því að skapa víðtæka sátt um fiskveiðistjórnarkerfið, um sjávarútvegsstefnuna og fiskveiðistjórnarstefnuna og umfram allt að snúa hér vörn í sókn.

Sem fyrr segir þá gerir frumvarpið ráð fyrir því að lög um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, í heild sinni falli úr gildi og í stað þeirra komi ný lög um stjórn fiskveiða sem taki gildi frá sama tíma. Með þessu móti er löggjafanum sett nauðsynleg tímamörk til þess að ráðast í þá aðkallandi vinnu í þessum efnum sem til þarf, en um leið er gengið út frá því að allar grundvallarbreytingar fái nauðsynlegan fyrirvara og aðlögunartíma. Flutningsmenn telja mjög mikilvægt að sjávarútvegurinn búi við stöðugleika og að fyrirtæki og starfsfólk í greininni sjái jafnan hvert stefnir í lagaumhverfinu með góðum fyrirvara. Fram hjá því verður ekki litið að óstöðugleiki og óvissa hefur verið fylgifiskur núverandi laga um stjórn fiskveiða fyrir byggðarlög, sjómenn, fiskverkafólk og útgerðir og fiskverkendur því er tímabært að skapa greininni allt annað og betra lagaumhverfi.

Frá því að þetta frumvarp var lagt fram hafa orðið vatnaskil í þessu máli. Ég segi vatnaskil og þar er ég að vísa til þess að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur komist að þeirri niðurstöðu vegna kæru tveggja einstaklinga, Erlings Sveins Haraldssonar og Arnar Sævars Sveinssonar, að íslenska ríkið hafi með kerfinu brotið gegn 26. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi, þ.e. jafnræðisreglu þessa samnings sem við erum skuldbundin til að hlíta að þjóðarétti. Reyndar er það svo að sams konar jafnræðisregla eða svipuð, þó hún gangi eitthvað lengra, er auðvitað í gildi í íslensku stjórnarskránni. Og við það bætist að við höfum sjálfstætt atvinnufrelsisákvæði í stjórnarskránni.

Það kemur fram í niðurstöðu þessarar nefndar að meginálitaefnið var hvort kærendur verði að lögum skyldaðir til að greiða samborgurum sínum fé til að afla sér fiskveiðiheimilda til þess að eiga kost á veiðum. Nefndin kemst að þeirri niðurstöðu eða bendir á þá sérstöðu málsins að nytjastofnar á Íslandi séu sameign íslensku þjóðarinnar og segir beinlínis að kvóta sem hefur verið úthlutað og er ekki lengur notaður af upphaflegum handhafa megi selja eða leigja á markaðsverði í stað þess að skila honum aftur til úthlutunar til nýrra handhafa samkvæmt sanngjörnum og réttlátum viðmiðunum. Segir nefndin að ríkið hafi ekki sýnt fram á að þetta fyrirkomulag og háttur við innleiðingu kvótakerfisins standist sanngirniskröfu.

Þessi niðurstaða nefndarinnar er afar skýr. Leiga og sala á kvóta stenst ekki sanngirniskröfur. Það á að endurúthluta komi slíkt upp á. Það er að berja hausnum við steininn að neita að samþykkja þessa afar skýru niðurstöðu og felur í sér alvarlegar hættur fyrir þjóðina og fiskveiðistjórnarkerfið sem við vildum standa að.

Ég vil nefna að það blasir við, frú forseti, að í kjölfar þessa álits mannréttindanefndarinnar munu kærendur fara dómstólaleið á Íslandi til að ná fram fullum réttaráhrifum

þessa álits bregðist íslensk stjórnvöld ekki við þessum alvarlegu tíðindum og þessum alvarlega áfellisdómi yfir kvótakerfinu. Það blasir líka við að við endurupptöku refsimáls gegn kærendum til þessarar mannréttindanefndar í Hæstarétti að Hæstiréttur mun sýkna. Það eru, eins og ég hef orðað það áður, mun meiri líkur á því en minni að Hæstiréttur muni sýkna þessa tvo einstaklinga af þeim refsidómi sem rétturinn kvað upp yfir þeim. Komi til þess þá er kerfið allt saman í uppnámi og ég ætla ekki að lýsa því nánar. Þess vegna verðum við að láta hendur standa fram úr ermum og fara í þessa nauðsynlegu og mjög svo tímabæru endurskoðun. Annað væri óábyrgt af stjórnvöldum. Við höfum ekki allan tíma fyrir okkur. Við höfum aðeins tíma til, að ég held, 12. júní næstkomandi til að bregðast við. Og ég hygg, frú forseti, að samþykkt þessa frumvarps sem ég mæli hér fyrir, yfirlýsing, bindandi yfirlýsing til stjórnvalda um að ganga í slíka endurskoðun mundi gefa ríkisstjórninni og þinginu, útgerðarmönnum, fiskverkendum, sjómönnum, tækifæri til að ná sátt um þetta kerfi sem er löngu tímabært. Ég hygg að slík niðurstaða, slík afdráttarlaus yfirlýsing ríkisstjórnarinnar mundi nægja nefndinni sem viðbrögð ríkisstjórnarinnar því það er algjörlega deginum ljósara í mínum augum að kerfi sem fiskveiðistjórnarkerfið verður ekki slegið af á örfáum mánuðum og gjörbreytt. Til þess þarf lengri aðlögunartíma.

Frú forseti. Það hafa staðið mjög harðar deilur um stjórn fiskveiða í meira en tvo áratugi og um ekkert annað mál hefur verið tekist á í þjóðfélaginu af jafnmikilli hörku. Ég held því fram að þessar deilur hafi skaðað ímynd sjávarútvegsins og skaðað greinina í heild sinni auk þess að skipa þjóðinni og ekki síst þeim sem starfa í greininni í tvær andstæðar fylkingar.

Rætur núverandi laga um stjórn fiskveiða ná aftur til ársins 1983 er sett voru lög um aflamarkskerfi sem giltu fyrst um sinn til eins árs í senn. Með þeim var úthlutuðum aflaheimildum skipt upp á milli skipa í ljósi aflareynslu þeirra síðustu þriggja ára á undan. Lög um stjórn fiskveiða voru síðan samþykkt á Alþingi á vordögum 1990 og leystu af hólmi lögin frá 1983. Með lögum um stjórn fiskveiða varð sú breyting á að veiðiheimildum var ekki lengur úthlutað frá ári til árs heldur til lengri tíma, auk fleiri breytinga sem festu í raun í sessi það stjórnkerfi sem lagt var upp með árið 1983 og kallað hefur verið kvótakerfið. Kerfi sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur nú lýst að gangi gegn jafnræðisreglu þeirrar samþykktar sem nefndin starfar eftir og geri kerfið það er jafnaugljóst að kerfið gengur gegn jafnræðisreglu íslensku stjórnarskrárinnar.

Það hefur verið gerður fjölda breytinga á þessum lögum frá því þau voru fyrst samþykkt árið 1990. En þrátt fyrir þessar breytingar þá er markmiðslýsing fiskveiðistjórnarlaganna óbreytt, að vernda fiskstofna, að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra. Í þriðja lagi að treysta atvinnu og í fjórða lagi að efla byggð í landinu. Það þarf ekki að fara mörgum orðum um það að markmið þessara laga hafa aldrei náðst og reyndar hafa lögin aldrei verið fjær markmiðum sínum en einmitt í dag.

Þvert á markmið núgildandi laga um stjórn fiskveiða sýna rannsóknir Hafrannsóknastofnunarinnar að helstu nytjastofnar sjávar standa höllum fæti. Ég ætla mér ekki þá dul að kenna kerfinu einu um. Þar geta komið miklu fleiri þættir. En því miður vegna ónógra rannsókna þá stöndum við í mikilli óvissu um það. En eitt er víst að kerfið og lögin hafa ekki hjálpað upp á.

Ég held því fram að þvert á markmið laganna hafi lögin í reynd stuðlað að óhagkvæmri nýtingu sjávarauðlinda með tilheyrandi skuldasöfnun og erfiðleikum í fiskveiðum og fiskvinnslu. Það má segja og halda því fram með fullum rökum að mjög hátt markaðsverð á afurðum okkar hafi bjargað greininni fyrir horn síðastliðin tvö ár.

Þvert á markmið laganna hefur störfum í sjávarútvegi fækkað og starfsöryggi þeirra sem byggja afkomu sína á greininni hefur sjaldan verið verra, eins og uppsagnir í greininni nú síðustu missirin bera glöggt vitni um. Þvert á þau markmið laganna að efla byggð í landinu öllu hefur jafnt og þétt dregið úr mætti sjávarbyggðanna um land allt með tilheyrandi byggðaröskun og fólksflótta.

Það er algjörlega útilokað í mínum augum, það er algjörlega útilokað þó fleiri þættir kunni að koma þar til, að landslög gangi gegn grundvallarmarkmiðum sínum og það er algjörlega óásættanlegt að lög gangi gegn mannréttindum, þ.e. jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og reglunni um atvinnuréttindi.

Því er óumflýjanlegt að hefja þessa heildarendurskoðun á fyrirkomulagi fiskveiðistjórnar og móta heildstæða sjávarútvegsstefnu. Hún þarf auðvitað að taka tillit til verndunar og nýtingarsjónarmiða þar sem sjálfbær nýting sjávarauðlinda er í öndvegi. Það er — og ég árétta það — mikilvægt að landsmenn nái að sameinast um farsæl markmið í sjávarútvegsmálum og þær meginlínur sem þróun greinarinnar á að fylgja á komandi árum. Það verður hreinlega að finna sátt í þessu máli. Það verður að finna málamiðlun.

Þau atriði sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði leggjum mesta áherslu á í þessari stefnumótun eru meðal annars eftirfarandi:

Að auðlindir sjávar verði raunveruleg sameign þjóðarinnar og að einstökum byggðarlögum sé tryggður réttlátur skerfur veiðiheimilda og viðunandi öryggi.

Að sjávarútvegurinn lagi sig að markmiðum sjálfbærrar þróunar og vinni markvisst að því að bæta umgengni um náttúruna og lífríkið, þ.e. einstaka nytjastofna, vistkerfi hafsbotnsins og hafsbotninn sjálfan.

Að sjávarútvegsstefnan treysti byggð og efli atvinnu í landinu öllu ásamt því að stuðla að aukinni fullvinnslu framleiðslunnar og þar með aukinni verðmætasköpun og hámarksafrakstri auðlindanna innan lands.

Mikill misbrestur er á þessu í dag þar sem fiskverkendur án kvóta sitja ekki við sama borð og erlendir fiskverkendur sem fá í hendur fisk sem fluttur er út óunninn. Hvað er að því að binda þann afla sem ekki er unninn af handhöfum kvóta við það að hann fari á markað þannig að íslenskir fiskverkendur án kvóta og erlendir fiskverkendur geti boðið í þann afla á íslenskum markaði? Það hverfa ótrúlega mörg störf úr íslenskum sjávarútvegi með útflutningi á óunnum fiski.

Ég vil líka nefna að ný tækifæri í sjávarútvegi felast ekki síst í aukinni verðmætasköpun. Verðmætasköpun í íslenskum sjávarútvegi hefur aukist undanfarin ár og margar útgerðar- og fiskvinnslustöðvar stunda rannsóknir á því

sviði til að auka þessa verðmætasköpum. Sjávarútvegurinn er í raun þekkingariðnaður og það skiptir verulega miklu máli að búa vel að honum og gefa honum tækifæri til þróunar. Það verður að leggja meiri áherslu á þróunarstörf í greininni með aukna fullvinnslu og verðmætasköpun í huga og þar stendur upp á stjórnvöld að skapa skilyrði sem eru raunhæf.

Sjávarútvegsstefnan verður líka að stuðla að réttlátri og jafnri skiptingu gæðanna ásamt jöfnum og góðum lífskjörum þeirra sem við greinina starfa og veita henni þjónustu. Markmiðið á auðvitað að vera að afraksturinn af nýtingu sameiginlegra auðlinda dreifist með réttlátum hætti til landsmanna allra.

Sjávarútvegurinn og ekki síst fiskvinnslan verður að þróast þannig að hún verði fær um að bjóða vel launuð og eftirsóknarverð störf og standi sig í samkeppni við aðrar atvinnugreinar hvað snertir launakjör, starfsaðstæður, vinnuumhverfi og aðra slíka þætti. Ég minni á það, frú forseti, að sjávarútvegurinn á í samkeppni um mannauð, um starfsfólk, við aðrar greinar í landinu, eins og bankastarfsemi og margt, margt annað. Það er nöturlegt til þess að vita hvað við höfum dregist aftur úr varðandi menntun sjómanna og þar fram eftir götunum.

Ég man eftir því þegar ég var yngri, ég var reyndar á sjó eitt sumar, að skipstjórar voru gjarnan á aldrinum 22, 23 ára og upp í þrítugt þegar þeir byrjuðu skipstjórnarstörf sín, mörg dæmi þess. Ég hygg að yngsti skipstjórnarmaðurinn á togaraflotanum í dag sé kominn yfir fertugt. Í ljósi þess sem ég hef sagt hér blasir við að stórefla verður alhliða menntun í sjávarútvegi og auka tækifæri fólks til að afla sér frekari menntunar í greininni. Þannig má í leiðinni viðhalda og auka þá þekkingu og færni sem fyrir er í sjávarútvegi. Þar hefði ég viljað sjá mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar, í því að efla menntun og stórefla rannsóknir með milljarða framlögum.

Tryggja verður nýliðun í greininni og huga að þjálfun verðandi sjómanna. Stuðla verður að betra jafnvægi og réttlátari leikreglum í samskiptum helstu aðila innan sjávarútvegsins, þ.e. útgerðar og fiskvinnslu, verkafólks og sjómanna, sjávarbyggða og samfélagsins alls. Styrkja verður ákvæði laganna sem setja samþjöppun veiðiheimilda skorður. Undirstrika verður afnotaréttareðli veiðiheimildanna og það verður ekki bara að að draga úr braski með veiðiheimildir, það verður að koma í veg fyrir þær. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna ályktar um það að braskið feli í sér brot á jafnræðisreglu þeirra samþykkta sem nefndin starfar eftir, að framsalið verði stöðvað og fiskur sem er ekki unnin af handhöfum kvóta fari á markað þannig að innlendir fiskverkendur sitji við sama borð og erlendir. Með kerfisbreytingunum verður líka að tryggja stöðugleika og heilbrigt rekstrarumhverfi og gefa aðlögunartíma til þess. Og skoða verður sérstaklega aðstöðumun landvinnslu, sjóvinnslu og útflutnings á óunnum fiski og leita úrbóta í þeim efnum.

Flutningsmenn leggja áherslu á nauðsyn þess að ná breiðri samstöðu meðal þingmanna úr öllum stjórnmálaflokkum, hagsmunaaðila og annarra um þetta mikilvæga mál. Það verður að myndast víðtæk samstaða og hugmyndafræðin að baki verður að vera sjálfbær sjávarútvegur.

Hornsteinn og leiðarljós allrar stefnumótunar í þessum efnum er sjálfbær og siðferðilega ábyrg nýting lífrænna auðlinda hafsins, nýting sem byggir á rannsóknum, þekkingu og heildarsýn og stuðlar að jafnvægi í búsetu landsins. Sjálfbær atvinnustefna tekur ekki bara mið af lífríki sjávarins, hún þarf í senn að taka mið af umhverfislegum, samfélagslegum og efnahagslegum þáttum með það að markmiði að varðveita náttúru og lífrænar auðlindir hafsins, treysta byggð og atvinnu sem víðast og skapa sem mest verðmæti af sjávarauðlindunum innan lands.

Brýnt er að með nýjum lögum um stjórn fiskveiða að litið verði til verndunar og nýtingar lífrænna auðlinda hafsins í heildstæðu samhengi. Það verður að leggja áherslu á víðtækar rannsóknir til að fá sem skýrasta mynd af sem flestum þáttum í vistkerfi sjávar og samspili þeirra. Það er lífsnauðsynlegt að styrkja rannsóknirnar, það er lífsnauðsynlegt að hægt sé að segja með vissu við þjóðina að ákvörðun þorskaflahámarks á þessu fiskveiðiári muni leiða okkur fram á veginn. Það getur enginn sagt það, hvorki vísindamenn né aðrir vegna þess að grunnurinn sem við stöndum á er of veikur, vísindin nægja ekki til.

Stórefla verður hafrannsóknir með sérstakri áherslu á að fylgjast með samspili tegunda og það verður að fara að huga að staðbundnum stofnum í þorski og öðru. Það verður líka að fylgjast með þeim lífríkisbreytingum sem átt hafa sér stað í hafinu, breytingum á hitafari vegna áhrifa loftslagsbreytinga og hvaða áhrif það kunni að hafa á viðgang, útbreiðslu og nýtingu sjávarfangs okkar. Við verðum að efla möguleika rannsóknastofnana á að skoða áhrif mismunandi veiðarfæra, bera saman árangur fiskverndaraðgerða, rannsaka áhrif ólíkra veiðarfæra á hafsbotninn og sinna fleiri rannsóknarverkefnum sem ekki hefur verið sinnt sem skyldi vegna fjárskorts í greininni. Hafrannsóknastofnun hefur verið í fjársvelti og aðrar þær stofnanir sem sinna rannsóknum á lífríki hafsins.

Við verðum líka að styrkja alþjóðlegt samstarf ríkja við Norður-Atlantshafið vegna þess að þessir stofnar eru á ábyrgð fleiri en einnar þjóðar, fleiri en Íslendinga. Sérstaklega vil ég nefna í þessu samhengi að það verður að skoða áhrif togveiða á uppeldis- og hrygningarstöðvar. Hvaða áhrif hafa gegndarlausar togveiðar með þessum gríðarlega öflugu skipum haft á hrygningarslóð og uppeldisstöðvar seiða? Við vitum það ekki. Við vitum hins vegar að þessar togveiðar hafa víða stórskemmt hafsbotninn, kórallasvæði og þar fram eftir götunum, þar sem seiðin hafast hugsanlega mest við. Það er hryggilegt að á sama tíma og mælt er fyrir um aflahámark í þorski og fleiri tegundum og skerðingu, skuli svæði sem áður voru lokuð fyrir togveiðum hafa verið opnuð til þess að ná í ýsu og fleira. Það er hryggilegt vegna þess að hinn vísindalegi grunnur fyrir þeim opnunum er ekki fyrir hendi.

Við verðum að taka mið af alþjóðasáttmálum og samþykktum og lögfesta mikilvæga þætti þeirra er varða m.a. varúðar- og vistkerfisnálgun í fiskveiðum. Fiskurinn í sjónum og hafið á að njóta vafans eins og í allri umgengni okkar við náttúru þessa lands, náttúran á að njóta vafans. Í því samhengi er afar brýnt að þróa vistvænar veiðar. Getum við ekki náð markmiðum okkar og sama afla með vistvænum veiðum sem valda sem minnstum skaða á hafsbotni, lífríki

sjávar og uppvaxtarskilyrðum í hafinu, skila hágæðahráefni, nýta sem best orku og valda sem minnstri mengun? Neytendur erlendis sækja í afurðir sem veiddar eru með vistvænum hætti og borgað er mun hærra verð fyrir slíkar afurðir en afurðir sem ekki lúta reglum um sjálfbæra þróun og vistvænar veiðar. Við verðum umfram allt að rannsaka hafsbotninn í þaula og vernda þau hafsbotnssvæði sem skipta mestu máli fyrir nýliðun og hrygningu.

Við þurfum að skoða orkunotkunina í sjávarútvegi með því að stuðla að orkusparnaði í nýtingu hennar. Við þurfum að endurskoða þá þætti fiskverndar sem lúta að reglum um löndun meðafla, notkun veiðarfæra, landhelgislínum sem vernda grunnslóðina, friðun svæða og friðun á hrygningartíma.

Fiskiskip þarf að flokka meira en hingað til hefur verið gert með hliðsjón af stærð, útgerðarháttum, veiðarfærum o.fl. Við verðum að skoða veiðarfærin og kappkosta að nota ekki veiðarfæri sem eru til þess fallin að skemma hafsbotninn og skemma fyrir uppeldis- og hrygningarstöðvum. Kortleggja verður þessi svæði. Það er nokkur vissa fyrir því að þorskstofninn fari talsvert víða en leiti þegar hann er kominn á hrygningaraldur á sömu slóð og hann ólst upp á. Það eru líka vísbendingar um að hrygningarsvæði séu tiltölulega afmörkuð. Allt þetta þurfum við að fá fullvissu um sem allra fyrst og ég hygg að við ættum að skoða það alvarlega í þessu samhengi að færa togveiðilandhelgina út í 12 mílur og hleypa ekki togveiðum inn fyrir 12 mílurnar nema við séum örugg um að þær valdi ekki skaða. Við vitum fullvel að sums staðar á hafsbotninum er hægt að stunda togveiðar en annars staðar alls ekki. Við ættum að hugsa það til hlítar heimila ekki togveiðar innan 12 mílna nema vita með vissu fyrir fram að við séum ekki að spilla hafsbotni, spilla hrygningar- og uppeldisstöðvum.

Ég ætla að halda því hér til haga, frú forseti, að á undanförnum árum hefur orðið umtalsverður ágreiningur milli vísindamanna Hafrannsóknastofnunar annars vegar og sjómanna og útgerðarmanna hins vegar varðandi mat á ástandi fiskstofna og lífríki hafsins og um þær aðferðir sem notaðar eru við stofnstærðarmat fiskstofna. Það má allt eins halda því fram að myndast hafi gjá milli þessara aðila og því miður hafa deilurnar fremur harðnað á síðustu árum en hitt. Við verðum að skapa gagnkvæmt traust milli vísindamanna Hafrannsóknastofnunar og sjómanna og fiskverkafólks og annarra aðila sem stunda rannsóknastarfsemi á þessu sviði. Það er afar brýnt að reynsla aðila sem starfa í sjávarútvegi ásamt vísindalegum rannsóknum haldist í hendur við mat á náttúru hafsins. Það verður að brúa það bil sem þarna hefur orðið milli hagsmunaaðila.

Ýmsar leiðir eru færar í þessum efnum. Flutningsmenn þessa frumvarps telja rétt að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra skoði það í þaula að hleypa af stokkunum tilrauna- og rannsóknarverkefni, *Sjómenn græða hafið*, eins og við nefnum það í greinargerð okkar, í samvinnu við sjómenn og útgerðir. Við teljum að semja eigi við fjölbreyttan hóp aðila víðs vegar um landið sem afli upplýsinga og miðli af reynslu sinni af umgengni við hafið og varpi þannig betra ljósi á lífríki hafsins og stöðu fiskstofna. Meðal þeirra verkefna sem nefna má í þessu samhengi er nákvæm skráning afla úr tilteknum veiðarfærum á ákveðnum veiðistöðum, skráning á yfirborðshita og botnhita sjávar á veiðistöðum, söfnun sýna úr sjó og lífsýna úr sjávardýrum, þróun veiðarfæra og veiðitækni o.fl. Til þessa rannsóknarverkefnis, sem ég kalla rannsóknarveiðar og verða stundaðar af fleirum en Hafrannsóknastofnun, verði úthlutað tilteknum aflaheimildum á hverju rannsóknarsvæði eða farið að 3. gr. fiskveiðistjórnarlaga að slíkur afli reiknist ekki til heildarafla samkvæmt kvótakerfinu.

Ég hygg að slíkar samanburðarveiðar við atvinnuveiðar, slíkar rannsóknarveiðar mundu til að mynda leiða í ljós nokkuð óyggjandi hvert umfang brottkasts er og fleiri þætti sem er afar brýnt að liggi fyrir skýrar upplýsingar um en að við byggjum ekki á áætlunum án nægs vísindalegs grunns. Ég hygg að sjómenn og útgerðarmenn gætu sótt um að fá aðild að slíku rannsóknarverkefni og fengið rannsóknarheimildir gegn því að sinna skyldum í tiltekinn tíma í samvinnu við Hafrannsóknastofnun og aðrar stofnanir og fyrirtæki á sviði hafrannsókna, veiða og vinnslu. Stórefla verður svæðisbundnar tilrauna- og rannsóknastöðvar sem fylgi þessum tilraunum eftir og hafi eftirlit með framkvæmd þeirra. Vísi að slíkum stöðvum er að finna víða um land. Ég hygg, frú forseti, að það væri snörp mótvægisaðgerð í þeirri erfiðu stöðu sem við erum í núna í sjávarútvegi að efla stórlega starfsemi eða sjávarútvegsrannsóknir frá þeim sjávarbyggðum sem lakast standa í dag, setja milljarða í þetta verkefni, hugsa stórt og fara í það af krafti en ekki byggja á allt of miklum ágiskunum og áætlunum, safna vísindalegum grunni til að taka meðvitaðar ákvarðanir um aflamark o.fl.

Ég vil vekja athygli á því líka að fyrir utan Hafrannsóknastofnun og útibú hennar víðs vegar um landið stunda mörg útgerðar- og fiskvinnslufyrirtæki í dag margvíslegar rannsóknir til að efla verðmætasköpun og aðrar rannsóknir. Ég nefni rannsóknir á humri á vegum Vinnslustöðvarinnar í Vestmannaeyjum og þar fram eftir götunum. Þessar rannsóknir í samvinnu við Hafrannsóknastofnun þarf að stórefla. Hverjir eru best til þess fallnir að græða hafið og vernda fiskstofna? Jú, auðvitað sjómenn og útgerðarmenn. Ef ekki er samstaða milli þeirra aðila og hins opinbera þurfum við að tryggja að svo verði. Með slíkum rannsóknarveiðum sem ég nefni hér verður tryggt að allur afli komi í land. Þá fáum við mynd af brottkasti, eins og ég sagði áðan, aflasamsetningu o.fl. Til þessara rannsókna, hæstv. sjávarútvegsráðherra, tel ég jafnframt rétt (**Gripið fram í:** Ávarpa forseta.) að veita innheimtu veiðigjaldi til, frú forseti.

[16:03]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Hér er frumvarp um sjávarútvegsmál sem þrír þingmenn úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði flytja. Maður skyldi þá ætla að í því frumvarpi kæmi fram með einhverjum hætti stefna þess stjórnmálaflokks.

Í 11 liðum er hér talið upp hvert sú endurskoðun eigi að leiða sem minnst er á frumvarpinu. Ég verð að segja, að mér finnst, þegar ég horfi á þessa 11 liði, ég sjá fyrir mér svona þriggja áratuga sjávarútvegsumræðu þar sem öll sjónarmið eru sett saman og ekki skeytt um hvort þau falli í raun og veru saman eða hvort þau standa hvert gegn öðru.

Sjávarútvegurinn á að vera undirstöðuatvinnugrein á Ís-

landi, sérstaklega í hinum dreifðu byggðum, en um leið á að haga honum þannig að hann sé eins konar félagsmálastofnun, að hann sjái um réttláta og sanngjarna dreifingu milli þeirra sem þar eiga heima, milli þeirra sem að koma o.s.frv. Hann á að stuðla að betra jafnvægi og réttlátari leikreglum í samskiptum.

Í frumvarpinu er orð sem óðum er að úreldast, þ.e. fullvinnsla, og unninn afli. Minnst er á fiskmarkaði en þeir eiga aðeins að ná að því sem núverandi fiskvinnsluhús ekki sinna eða vilja ekki. Það er sem sé ekki tekið undir það baráttumál að allur fiskur fari á markað og þannig verði skapaðar réttlátar leikreglur.

Síðan er ákaflega hulduhrútslegt orðalag hér frá þessum þremur VG-þingmönnum um að afnotaréttareðli veiðiheimildanna verði undirstrikað. Það á að taka penna og undirstrika það, afnotaréttareðli, og draga úr braski. Ég vil spyrja sérstaklega um þetta: Hver er stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um afnotaréttareðli veiðiheimildanna?

[16:05]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér þykir miður að hv. þm. Mörður Árnason mæti þessu frumvarpi með þeirri neikvæðni sem raun ber vitni og jafnframt útúrsnúningum. Stefna okkar í fiskveiðistjórnarmálum er nokkuð klár og fyrir henni verða gerð betri skil í ræðum þingmanna VG síðar í dag.

Það sem gerst hefur hvað varðar afnotaréttareðli fiskveiðiheimilda er að í 1. gr. laga um stjórn fiskveiða hefur verið búið til eignarréttarhugtak sem velkist mjög fyrir mönnum. Nýtt eignarréttarhugtak, sameign þjóðarinnar. Menn þurfa að skilgreina mjög nákvæmlega eðli afnotaréttar af auðlindum. Það vefst fyrir fólki í dag. Lögfræðingar halda uppi löngum deilum m.a. um hvort ríkið geti leyst til sín aflaheimildir sem gengið hafa kaupum og sölum án greiðslu eða ekki, hvort eignarnámsákvæði stjórnarskrárinnar nái til þessara heimilda sem gengið hafa kaupum og sölum eða ekki. Það er bara alls ekki ljóst í augum fræðimanna og annarra hvað felst í sameignarhugtaki 1. gr. fiskveiðistjórnarlaganna.

Að því er varðar stefnu flokksins að öðru leyti þá leyfi ég mér að vísa í ræður sem félagar mínir í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði munu flytja hér síðar í dag. Ég ætlast til þess að umræða um málið verði ábyrg og málefnaleg enda er lagt úr vör með þeim hætti.

[16:07]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Hv. þm. Atli Gíslason verður að fyrirgefa að þegar mælt er fyrir frumvarpi um sjávarútvegsmál með þeim þokukennda hætti sem raun ber vitni verði viðbrögðin af þessu tagi.

Um afnotaréttareðli veiðiheimildanna hlýtur maður að spyrja, þegar tekið er svona til máls um þau: Er Vinstri hreyfingin – grænt framboð reiðubúin til þess að ganga í það mál með skilvirkum hætti til þess að koma hinu ágæta afnotaréttarlega eðli veiðiheimildanna á, þ.e. að ríkið leysi þær til sín eins og þingmaðurinn hv. sagði — ekki auðvitað allar í einu en með einhverjum þeim hætti að við verði unað — og deili þeim síðan út með réttlátum og sanngjörnum hætti gegn gjaldi fyrir þessi afnot?

Þetta er einföld spurning en samt hefur Vinstri hreyfingin – grænt framboð ekki getað svarað henni í öll þau ár sem hún hefur verið til, frá árinu 1999. Þess vegna er enn spurt: Er Vinstri hreyfingin – grænt framboð tilbúin til þess að gera þetta eða er hún það ekki?

[16:08]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að halda því til haga að í sjávarútvegsstefnu flokksins, sem er ítarleg og ég beini hv. þingmanni til þeirra heimildaskjala, er mælt fyrir um 20 ára fyrningaleið þar sem heimildir gangi til baka. Þeim yrði ráðstafað á nýjan leik.

Það er algjörlega ljóst að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur sagt að sala og leiga á kvóta standist ekki jafnræðisregluna og að það standist ekki sanngirniskröfur. Á því verður að taka.

Það er líka algjörlega ljóst, hv. þingmaður, að á þessu kerfi og þeim vandamálum sem blasa við er ekki patentlausn. Við leggjum fram hugmyndafræði og stefnu sem hægt er að byggja þessa heildarendurskoðun á og við ætlum okkur tvö og hálft ár í það.

[16:10]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Auðvitað er þarft verk að leggja fram frumvarp af þeim toga sem hv. þingmenn Vinstri grænna hafa gert hér en þá verður líka að gera þær kröfur að nokkuð ljóst sé hvert stefnt sé með því. Ég tek undir með hv. þm. Merði Árnasyni sem segir að frumvarpið sé mjög þokukennt og óljóst á margan hátt.

Ég hef hins vegar lesið út úr frumvarpi vinstri grænna að í því felst viðurkenning á fiskveiðiréttarhugtakinu. Það er að vísu ekki sagt beinum orðum en þegar maður les síðan ýmislegt annað sem þar er sagt, verður ekki önnur ályktun dregin af því. Ég fagna því í sjálfu sér. Ég held að það sé alveg rétt hjá hv. þingmönnum að mjög mikilvægt sé að fiskveiðirétturinn sé skýr. Það er örugglega ein forsendan fyrir því að við höfum náð árangri, eins og hv. þingmaður nefndi hér áðan. Við höfum aukið verðmætasköpun okkar og svo framvegis. Ljóst er að ein forsendan fyrir því að við getum sinnt ferskfisksmörkuðum og ýmsum dýrari mörkuðum er að menn hafi nokkra vissu fyrir því hvað þeir geta boðið, hver framtíðin er og þar fram eftir götunum.

Mér finnst hins vegar að hlutirnir stangist dálítið á í frumvarpinu. Annars vegar er ýjað að því að skýr fiskveiðiréttur skuli vera með tilteknum kvöðum. Síðan er sagt að mjög mikilvægt sé að sjávarútvegurinn geti skapað vel launuð störf. Það er auðvitað kjarni málsins. Sú staða er uppi að sjávarútvegurinn hefur ekki þá yfirburði sem hann hafði áður. Nú eru komnar aðrar atvinnugreinar sem eru fullfærar um að keppa við sjávarútveginn, bæði um fólk og fjármagn. Þess vegna þarf sjávarútvegurinn auðvitað að hafa öll nauðsynleg tæki til að geta hagrætt, lækka kostnað og auka þannig framlegð og búa svo til forsendur þannig að hann geti borgað há laun.

Við verðum þá að gæta þess líka, á sama tíma og menn lýsa þessu sem einu af meginmarkmiðunum, að leggja ekki

slíkar kvaðir á sjávarútveginn umfram aðrar atvinnugreinar að hann geti ekki slegist um fólk og fjármagn, að hann geti ekki hagrætt eins og nauðsynlegt er til þess að verða sú atvinnugrein sem hann þarf að vera í framtíðinni svo að ungt fólk sækist í greinina vegna góðra launa.

Er hv. þingmaður ekki að minnsta kosti sammála mér um að sjávarútvegurinn verði þess vegna að hafa þessi tæki til hagræðingar? Er ekki augljóst mál að það muni síðan leiða til þess að fólki fækkar vegna (Forseti hringir.) tækniþróunar og þess háttar?

[16:12]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hæstv. sjávar- og landbúnaðarráðherra. Ég sagði hér fyrr í dag að fiskveiðistjórnarkerfið sé gjaldþrota. Það hefur ekki skilað meginmarkmiðum sínum. Það er óásættanlegt. Aflaheimildir hafa færst á fárra manna hendur. Braskað hefur verið með aflaheimildirnar. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur sagt að það standist ekki jafnræðisreglu þeirra samþykkta sem þeir fara eftir. Greinin stendur afar veikt í dag. Maður veltir fyrir sér hagræðingunni í grein sem er jafnskuldsett og raun ber vitni. Lítið má út af bregða til að greinin fari illa af því hún er svo skuldsett vegna þess að bankarnir hafa verið ábyrgðarlausir í lánveitingum. Segja má að kvóta- og aflahlutdeildin sé komin í hendur bankanna að stóru leyti. Hvað eru menn að hugsa í því samhengi?

Það er grundvallaratriði, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að endurskoða kerfið út frá reglum um sjálfbæra þróun, að standa á pottþéttum, vísindalegum grundvelli með því að stórefla rannsóknir og viðurkenna þann vanda sem er til staðar og taka höndum saman um að leysa úr honum og skapa sátt í greininni.

[16:14]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti neyðist til þess að minna á hefðbundna ávarpshefð, að þingmenn snúi máli sínu til forseta úr ræðustóli Alþingis. (**Gripið fram í:** En hæstv. ráðherra?)

[16:14]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hefði nú kosið að hv. þingmaður hefði reynt að fjalla um það sem ég spurði um í stað þess að endurtaka sína gömlu frasa og vera með almennt tal um það sem við fjöllum um hér. Ég hef oft heyrt að þetta er sjónarmið hv. þingmanns í almennu samhengi.

En það sem mér finnst skipta miklu máli er að við skiljum þó að minnsta kosti það sem liggur að baki frumvarpinu. Frumvarpstextinn er að því leytinu skýr að gert er ráð fyrir að fyrna eða hafa sólarlagsákvæði í lögum og síðan eigi að setja nefnd í málið. Síðan er reynt með frekar almennum hætti að útskýra að hverju skuli stefnt. Þar er m.a. sagt, sem ég held að skipti miklu máli, með leyfi virðulegs forseta:

„Sjávarútvegurinn, ekki síst fiskvinnslan, þróist og verði fær um að bjóða vel launuð og eftirsóknarverð störf og standi sig í samkeppni við aðrar atvinnugreinar hvað snertir launakjör, starfsaðstæður, vinnuumhverfi og aðra slíka þætti.“

Er ekki alveg ljóst mál að ef við ætlum að ná því markmiði verði sjávarútvegurinn að hafa mjög rúmar heimildir til hagræðingar? Er ekki alveg ljóst mál að sjávarútvegurinn verður þess vegna að hafa möguleika á því að fjárfesta í nýrri tækni? Við vitum alveg til hvers það leiðir. Það leiðir til aukinna afkasta. Það leiðir til þess að starfsfólki mun smám saman fækka, alveg eins og við höfum séð að gerst hefur á undanförnum árum. Það er ekki af illsku stjórnenda fyrirtækjanna sem fólkinu hefur fækkað. Menn hafa reynt að ná niður kostnaði og beitt nýjustu tækni til að geta sótt fram á markaði erlendis og þar hafa menn verið að ná miklum árangri.

Tökum dæmi úr uppsjávarvinnslunni, uppsjávarfiskveiðunum, þar sem við höfum séð að náðst hefur mikill árangur í manneldisvinnslu í uppsjávarfiski, eitthvað sem menn létu sér ekki detta í hug fyrir fimm eða tíu árum síðan.

Er ekki alveg ljóst mál, virðulegi forseti, að það mun leiða til þess að fólki í fiskvinnslu mun fækka? Og er ekki rétt, af því að hv. þingmaður kallaði eftir efnislegum, málefnalegum umræðum, að menn viðurkenni og gangi út frá því að þannig verði það ef menn ætla að á því markmiði sem vinstri grænir setja hér í einum tölusetta liðnum? (Forseti hringir.)

[16:16]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég biðst velvirðingar á ávarpsmistökum mínum.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum lagt fram ýmsar tillögur. Ég ítreka það og geri grein fyrir þeim síðar í þessari ræðu. Við höfum lagt til að afli færist í miklu meiri mæli á markað þannig að íslenskir fiskverkendur án kvóta geti staðið jafnfætis erlendum fiskverkendum sem kaupa óunninn fisk á Íslandi en með því er verið að flytja burt fullt af störfum af landinu. Það blasir við.

Það blasir líka við að fulltrúar fiskverkenda án kvóta sem komu á fund sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar sögðu að veruleg breyting hafi orðið á síðustu árum, þeir fái ekki fisk. Vandinn sem blasir við og afleiðingar þess eru að markaðir erlendis kunna að tapast. Markaðir sem fiskverkendur hafa ræktað upp og sinnt kunna að tapast og fara í hendur erlendra framleiðenda. Við verðum að horfa til þess.

Ég er alls ekki viss um, hæstv. sjávarútvegsráðherra, að einokun, að aflaheimildir færist á stöðugt færri hendur, hækki verð á afurðum okkar, að massaframleiðsla á fiski skapi hærra verð en smáframleiðendur fengju, smáframleiðendur sem framleiða fyrir sérþarfir. Ég er fjarri því að vera viss um það. Ég hygg að minni framleiðendur í sérhæfðri vöru skili meiri hagkvæmni, betri afrakstri og hærra verði en stórframleiðendur. Það hefur margsýnt sig.

Aðalatriðið er að við verðum að finna leiðir til að efla fiskstofna við landið. Þar hefur okkur mistekist. Við verðum að setja í þetta stórfé, (Forseti hringir.) milljarða.

[16:18]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill enn minna á hefðbundin ávörp á Alþingi og að þingmenn beini orðum sínum til forseta í máli sínu.

[16:19]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Við ræðum um lagafrumvarp til breytinga á lögum um stjórn fiskveiða. Í grundvallaratriðum er í frumvarpinu lagt til að núverandi kerfi verði lagt niður og ný lög, ný aðferðafræði taki gildi árið 2010.

Í greinargerð með frumvarpinu er núverandi kerfi fundið flest til foráttu án þess þó að leggja til, nema í mjög almennum orðum, hvaða leið skuli fara. Hér er því slegið fram að tryggja þurfi byggð í landinu og auka rannsóknir og koma á sjálfbærri nýtingu á náttúruauðlindinni. Við þurfum að stunda vistvænar veiðar. Það er gjarnan fjallað um þetta í umræðunni um nýtingu á náttúruauðlindum, auðlindum sjávar, sem er jafnframt markmiðið með öllum fiskveiðistjórnkerfum.

Við skulum minnast þess að núverandi lög voru sett af brýnni nauðsyn til þess að tryggja afkomu og viðgang undirstöðuatvinnugreinar þjóðarinnar, þeirrar greinar sem klárlega hefur staðið undir þeim miklu framförum sem orðið hafa á seinni árum. Það er eins og sumir haldi það, maður heyrir það stundum í umræðunni, að sú öfluga fjármálastarfsemi sem hér hefur rutt sér rúms á síðustu árum, svo ánægjuleg sem sú þróun hefur verið, hafi sprottið af sjálfu sér. Auðvitað sprettur hún af þeim grunni sem lagður var af undirstöðuatvinnugreinum þjóðarinnar.

Ef við rifjum aðeins upp stöðuna í íslenskum sjávarútvegi þegar kvótakerfinu var komið á þá var staðan í greininni almennt mjög erfið. Mörg fyrirtæki voru í rekstrarerfiðleikum og víða óvissa um afkomu fyrirtækja. Við vorum með allt of stóran fiskveiðiflota til að geta með skynsamlegum hætti nýtt náttúruauðlindir okkar. Það má segja að fiskveiðistjórnarkerfið hafi skapað atvinnugreininni forsendur til að skipuleggja veiðarnar út frá veiðiheimildum og þannig hafi náðst hagkvæmni í sókn flotans og verið komið í veg fyrir offjárfestingu í skipum og búnaði. Við bjuggum við ofveiði úr mörgum af helstu nytjastofnum okkar og stefndi í mikið óefni í þeim málum. Ljóst var að stofnarnir þyldu alls ekki þær veiðar sem þá voru stundaðar. Við bjuggum við ótrygga stöðu krónunnar, gengi krónunnar var hreinlega notað til að mæta rekstri fyrirtækjanna, til að hjálpa þeim í gegnum þá erfiðleika sem að steðjuðu með tilheyrandi gengisfellingum, eins og við munum eftir. Við bjuggum við opinbera eigu að hluta til í sjávarútvegi og má þar nefna bæjarútgerðirnar sem síðan hafa allar, held ég, verið lagðar niður og seldar.

Við getum svo skoðað hver breytingin er frá þessum tíma og til dagsins í dag. Almennt standa íslenskar útgerðir og útgerðarfyrirtæki traustum fótum. Á undanförnum árum hafa þau skilað miklum tekjum til íslenska þjóðarbúsins. Íslenskur sjávarútvegur er sterkur og nýtur ekki almennra styrkja, sem er nánast einsdæmi miðað við þau lönd sem við berum okkur saman við. Fiskveiðistjórnarkerfið hefur veitt fyrirtækjum í sjávarútvegi gott svigrúm til að laga rekstur sinn að sveiflum, bæði í náttúrunni og rekstrarumhverfinu.

Hv. þm. Atli Gíslason hélt því áðan fram að þessi fyrirtæki stæðu almennt veikum fótum, þau væru ákaflega skuldsett og þannig, eins og mátti skilja af orðum hans, á barmi gjaldþrots. Hver væri staðan ef sjávarútvegsfyrirtæki okkar væru almennt veik, ef skuldsetning væri umfram það sem eðlilegt má teljast miðað við þá fjárfestingu sem hefur verið í greininni á undanförnum árum? Þá væri traust lánastofnana ekki fyrir hendi og aðgangur að fjármagni ekki fyrir hendi. Hvernig er skuldastaða íslensks sjávarútvegs miðað við skuldastöðu annarra atvinnugreina á Íslandi? Er hún eitthvað verri? Ég held ekki.

Íslenskur sjávarútvegur hefur notið trausts lánastofnana og grundvöllurinn að aðgangi að fjármagni til að standa undir endurbótum og framförum í greininni er aflahlutdeildin. Hún er forsenda traustsins. Þess vegna hefur íslenskur sjávarútvegur og íslensk útgerðarfyrirtæki getað byggst upp til framtíðar. Þrátt fyrir erfið rekstrarskilyrði vegna hás gengis krónunnar og hækkandi olíuverðs hefur fyrirtækjum í greininni almennt tekist vel í rekstri sínum. Skuldasöfnun í greininni er ekki óeðlileg miðað við þau verkefni sem hún hefur fjárfest í, þvert á móti hefur komið fram að skuldir greinarinnar hafi ekki vaxið í sama mæli og skuldir heimila og fyrirtækja á undanförnum árum, eins og ég kom hér inn á áðan. Fjárfestingar og hagræðing í greininni hefur skilað sér í byltingu í aukinni nýtingu og verðmætasköpun. Íslenskur sjávarútvegur fær í dag hæsta verð fyrir sínar afurðir á mörkuðum erlendis og það er engin tilviljun. Það er vegna þess að íslenskar sjávarafurðir eru þekktar fyrir gæði og vandaða meðferð. Greinin skipar sér með þeim hætti í fremstu röð á alþjóðavísu.

Það er mikil alhæfing og einföldun að tala um að byggðaþróun og samdráttur í strandbyggðum úti um landið sé eingöngu að kenna sjávarútvegsstefnu stjórnvalda. Við vitum það og þeir vita það vel sem um þessi mál ræða og hafa kynnt sér þau. Hv. þingmenn sem hér hafa fjallað um þessi mál vita vel að allt aðrir hlutir ráða þessu, þ.e. að aukin tæknibylting, aukin tækniþróun í veiðum og vinnslu og mjög minnkandi mannaflaþörf er fyrst og fremst orsök þessa.

Við í sjávarútvegsnefnd þingsins vorum á ferð um Norður- og Austurland í haust. Okkur var á Neskaupstað glögglega gerð grein fyrir því hvað mannaflaþörfin hefur minnkað í íslenskum sjávarútvegi þegar tekin voru til samanburðar veiðar og vinnsla, hvernig staðið var að því fyrir 20 árum miðað við það sem er í dag og hve miklu færra fólk þarf til að vinna meira magn og verðmætari afurðir en var þá.

Ég held að við getum öll verið sammála um að við hefðum gjarnan viljað sjá betri árangur af fiskveiðistjórnarkerfinu en það er langt frá því að hægt sé að tala um gjaldþrot í því kerfi sem við höfum búið við. Það er ekki málefnalegur málflutningur. Við hefðum eflaust viljað sjá helstu nytjastofna sterkari í dag en þeir eru. En það er spurning um það hvort við erum að hengja bakara fyrir smið þegar við ætlum að kenna fiskveiðistjórnarkerfinu um það eða þeirri stefnu sem fylgt hefur verið í veiðum okkar á undanförnum árum og áratugum. Það er umdeilanlegt af hverju stofnarnir eru ekki sterkari en raun ber vitni í dag. Það var mikið hugrekki í ákvörðun sjávarútvegsráðherra og stjórnvalda í haust að fara í fyrsta skipti eftir þeim bestu ráðum sem við höfum frá okkar bestu sérfræðingum. Við höfum veitt heilmikið umfram ráðgjöf. Ég held að frá því að kvótakerfið kom til skjalanna sé það í kringum 1,5 millj. tonn af þorski. Við

höfum veitt of mikið af loðnu og um það eru menn sammála í dag og við vitum að t.d. ört vaxandi hvalastofnar við Ísland hafa örugglega gríðarleg áhrif á helstu nytjastofna okkar.

Við sjáum reyndar ágætisástand á sumum stofnum. Ég vil t.d. nefna ýsu sem við höfum ekki veitt meira af síðan 1965 og af ufsa höfum við ekki veitt meira síðan 1992 og 1993 og þá hefur náttúrlega nýtt síldarævintýri komið til á síðustu árum.

Veiðistjórnarkerfið er stöðugt í skoðun og þróun. Við erum klárlega með tiltölulega veika vísindagrein og ég get tekið undir það með flutningsmönnum þessa frumvarps að við eigum að auka rannsóknir. Við erum að auka rannsóknir. Ég get tekið undir það að við eigum að gera það enn frekar vegna þess að við þurfum miklu meiri þekkingu til að byggja ákvarðanir okkar á í framtíðinni. En það er ekki eins og við höfum ekki verið að gera neitt og þessi lög, sem eru að megninu til síðan 1990, eru alltaf í endurskoðun. Á þeim hafa verið gerðar hátt í 40 breytingar á þessum tíma. Það sýnir að stjórnvöld eru opin fyrir breytingum. (Gripið fram í.) Stjórnvöld eru opin fyrir breytingum og stjórnvöld taka ákvarðanir um breytingar sem byggjast á þeim niðurstöðum sem liggja fyrir á hverjum tíma.

Það er ekki eins og Íslendingar séu einir um þetta vandamál. Það er ekki þannig. Nágrannaþjóðir okkar og þær þjóðir sem við berum okkur helst saman við eru í miklu verri málum þegar kemur að nýtingu sjávarauðlinda. Menn hafa því horft til okkar og þess kerfis sem við notum.

Virðulegi forseti. Það er eðlilegt að svo mikilvægur þáttur í okkar samfélagi sem nýting náttúruauðlinda á borð við fiskistofna í hafinu er sé reglulega til umfjöllunar á hinu háa Alþingi. Við búum við kerfi sem hefur marga kosti og hefur breytt undirstöðuatvinnugrein þjóðarinnar í enn öflugri grein sem skilar þjóðarbúinu miklu meira en fyrr. Allar þær breytingar sem við kunnum að vilja gera á þessu kerfi þarf að ígrunda vel og þau skilaboð sem við sendum frá Alþingi mega ekki verða til að skapa frekari erfiðleika hjá þeim sem í greininni starfa og fjárfest hafa í henni fyrir hár upphæðir á undaförnum árum. Þeir sem eru við þær erfiðu aðstæður sem við búum við í sjávarútvegi í dag, að halda úti þessum rekstri, mega ekki við því að héðan komi ábyrgðarlaus skilaboð sem veikja stöðuna enn frekar.

Tillaga eins og sú sem við ræðum hér finnst mér á vissan hátt byrja á röngum enda. Hér er rætt um sjálfbæra nýtingu, um áherslu á byggðasjónarmið og eflingu rannsókna. Við getum verið sammála um þetta, en við skulum fyrst heyra frá hv. þingmönnum tillögur um leiðir áður en við ákveðum að leggja núverandi leið niður á ákveðnum tíma. Það þýðir ekki í þessu mikilvæga máli að við séum vegalaus.

[16:34]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg makalaust að hlusta á ræður eins og hjá hv. þm. Jóni Gunnarssyni. Hann ver núverandi fiskveiðistjórnarkerfi þrátt fyrir að nýlega sé fram komið álit frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna þess efnis að fiskveiðistjórnarkerfið á Íslandi gangi ekki upp, verið sé að mismuna mönnum hvað varðar aðgang að sameiginlegri auðlind þjóðarinnar.

Uppbygging fiskstofnanna hefur ekki tekist. Við veiðum nú 130 þús. tonn af þorski en árið 1984, þegar fiskveiðistjórnarkerfið var sett á, veiddum við 267 þús. tonn af þorski. Útlit var mjög svart og mikill niðurskurður. Okkur sjómönnum var lofað því að ef við færum að tillögum fiskifræðinga í þrjú ár yrðum við væntanlega farnir að veiða um 350–450 þús. tonn á hverju ári.

Þegar verið er að tala um stöðu útgerðar á Íslandi fyrir og eftir kvótakerfið má ekki gleyma því að upp úr 1984 byrjuðu menn að flytja fisk út í gámum og fengu þar af leiðandi miklu hærra verð fyrir hann en þeir höfðu haft áður eftir svokölluðu verðlagsráðsverði eða öðrum aðferðum. Við byrjuðum líka að setja fisk á fiskmarkað 1986 og gjaldþrotum fjölgaði töluvert eftir 1984 og voru fleiri gjaldþrot eftir 1984 en fyrir. Ríkisbankarnir voru að grisja fyrirtæki úr á þessum árum. Skuldir í sjávarútvegi eru nú 310 milljarðar, tekjur 130. Af því að þú minntist á síldarævintýri, 1990 veiddum við 120 þús. tonn af síld en nú aðeins (Forseti hringir.) 155 þús. tonn.

[16:36]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna þingmenn á að ávarpa ekki þingmann í annarri persónu.

[16:36]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það kemur svo sem ekki á óvart að þeir eru við sama heygarðshornið þessir menn. Málflutningur þeirra verður alltaf minna og minna marktækur enda talar hv. þm. Grétar Mar Jónsson hér með sama hætti og hann gerir yfirleitt um þessi mál. Ég ætla ekki að fara mjög út í umrætt álit nefndar alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Í þeirri nefnd var mikill ágreiningur um niðurstöðuna og það er ágætt að rifja það upp í því samhengi að af þeim löndum sem þar eiga fulltrúa studdu lönd eins og Svíþjóð, Ástralía, Bretland, Japan og Bandaríkin okkar málflutning (**MÁ:** Tóku ríkin afstöðu?) eða fulltrúar þessara ríkja, (Gripið fram í.) þeir koma frá þessum löndum. (Forseti hringir.) Um þetta er sem sagt mikill ágreiningur í nefndinni og í þessu felst enginn stóridómur heldur gilda á Íslandi þau lög sem þar gilda og Hæstiréttur hefur dæmt eftir.

Sá ábyrgðarlausi málflutningur sem Frjálslyndi flokkurinn og hv. þm. Grétar Mar Jónsson stendur hér fyrir hefur ekki fleytt þeim lengra í pólitíkinni en raun ber vitni. Það er nefnilega þannig að stöðugur ágreiningur hefur verið um þetta kerfi frá því að það kom fram og um það hafa menn deilt. Menn hafa lagt á borð fyrir kjósendur í þessu landi mismunandi skoðanir á því hvaða leið eigi að fara í þessum efnum og engin haldbær lausn, betri en sú sem við vinnum eftir í dag, hefur komið fram. Ég kalla eftir því að menn (Forseti hringir.) komi þá frekar fram með tillögur sem hægt er að fjalla um í stað þess að vera í almennri niðurrifsstarfsemi.

[16:39]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg ljóst að ríkisstyrkur til íslensks sjávarútvegs er sennilega um þúsund milljarðar. Til hvers

þurfti að fella niður 650 milljónir í ár af svokölluðu veiðileyfagjaldi? Það var ætlað að veiðileyfagjald yrði 1.100 milljónir, en að ósk og stuðningi stjórnarliðsins var það lækkað niður í 450 milljónir. Hvers vegna? Var það ekki vegna slæmrar stöðu í íslenskum sjávarútvegi? Það voru alla vega rökin þegar verið var að fara fram á lækkunina.

Bankar hafa dregið verulega úr lánum til íslensks sjávarútvegs upp á síðkastið. Frá því að sá niðurskurður var staðfestur af ráðherra að fara með þorskveiðarnar niður í 130 þús. tonn drógu bankarnir verulega úr lánum til íslensks sjávarútvegs, og eftir að mannréttindanefndarálitið kom hefur það nánast alveg stoppað.

Það er ömurlegt til þess að vita að hv. þm. Jón Gunnarsson skuli draga álit mannréttindanefndarinnar í efa vegna þess að atkvæðgreiðslan fór 12:6 — þó að það hefði bara munað einu atkvæði væri það ekki rétt. Á kannski að breyta dómum í Hæstarétti ef þeir fara 3:2? Það er ekki gert. Þetta er álit nefndar og það er fáránlegt að vera með þennan útúrsnúning fyrir nú utan það að tveir af þessum sexmenningum lögðu líka fram sérálit sem var miklu nær raunverulega áliti tólfmenninganna sem töldu að verið væri að brjóta mannréttindi. Hv. þingmaður ætti því að átta sig á að hér er verið að brjóta mannréttindi og það hefur verið gert í 24 ár. Við eigum að snúa af villu okkar vegar og laga þetta.

[16:41]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Enn um umrætt álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Um það munu lögspekingar okkar fjalla. Álitið er í skoðun hjá stjórnvöldum og við skulum bíða niðurstöðu þeirrar skoðunar. Ég ætla ekki að kveða upp úr um það frekar hér. (Gripið fram í.)

Hvar hafa bankarnir ekki dregið úr lánastarfsemi upp á síðkastið? Í hvaða atvinnugrein hefur ekki dregið úr framlögum eða lánum banka almennt á þessum markaði? Það er nú bara þannig að bankar eru almennt að draga úr lánveitingum sínum við þær aðstæður sem nú eru í efnahagslífinu, það er vitað mál. Það gildir að sjálfsögðu um sjávarútveg eins og aðrar greinar í þessu samfélagi, en það er ekkert frekar í sjávarútvegi en öðrum greinum, alls ekki.

Á síðasta fiskveiðiári var fiskveiðigjaldið 450 milljónir og miðað (Gripið fram í.) við útreikninga hefði það getað orðið milli 1.000 og 1.100 milljónir í ár. Fullgild rök voru fyrir því að fresta þessum hækkunum og halda gjaldinu í þeirri sömu upphæð og það hafði verið vegna þess að við erum að fara í gegnum öldudal í sjávarútvegi og ekki ástæða til að gera aðstæður fyrirtækjanna í veiðum og vinnslu enn erfiðari en er í dag. Til hvers? Jú, til þess að standa við bakið á þeim í því að komast í gegnum þennan öldudal og gera þeim færara sem í þessu standa að reka fyrirtæki sín, sem leiðir þá væntanlega til færri uppsagna (Forseti hringir.) en raun ber þó vitni.

[16:43]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ræða hv. þm. Jóns Gunnarssonar var um margt fróðleg. Það kemur þó á óvart að hv. þingmaður skuli koma í ræðustól Alþingis til að halda eins konar varnarræðu fyrir það fiskveiðikerfi sem nú er við lýði án þess að benda á lausnir eða leiðir út úr þeim vanda sem það er nú í og öll þjóðin. Úrskurður hefur fallið og ekki skiptir máli hverrar þjóðar þeir menn eru sem voru í meiri hluta eða minni hluta. Ég vara hv. þingmenn við því að telja upp þjóðerni manna, kyn, litarhátt, trúarbrögð eða annað af því tagi máli sínu til stuðnings eða réttlætingar, það er óvarlegt. (Gripið fram í.) Það eru ekki mín orð, hann er kannski klaufi en við skulum ekki ætla honum meira.

Það er líka staðreynd að 14 árum eftir að þetta stjórnkerfi fiskveiða var sett á fót hefur það ekki náð að gegna meginhlutverki sínu, því hlutverki sem allir voru sammála um á sínum tíma, þ.e. að rányrkju á fiski í sjónum yrði hætt og þorskafli og annar afli úr sjó ykist en minnkaði ekki. Þær tölur sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson nefndi hér áðan eru réttar hvað sem segja má um annað í ræðu hans. Hv. þm. Jón Gunnarsson segir sem svo að ekki megi hengja bakarann — þ.e. fiskveiðistjórnarkerfið — fyrir smiðinn. Hann verður þá að (Forseti hringir.) finna annan í hlutverk smiðsins en hvalinn sem er það eina sem kom upp úr Jóni Gunnarssyni um orsakir þess að aflinn úr sjó hefði minnkað jafnmikið og raun ber vitni (Forseti hringir.) á 14 árum.

[16:46]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að það sé mjög varhugavert, eins og komið hefur fram í máli hv. þingmanna, þegar talað er um um álit þessa hóps á vegum Sameinuðu þjóðanna eins og einhvern stóradóm í þessu máli. Það kemur ítrekað fram hjá lögspekingum okkar að þessi hópur fer ekki með neitt dómsvald. Niðurstöður hans eru engan veginn bindandi. Eftir því sem mér er sagt eru fjölmörg dæmi um niðurstöður þessa hóps gagnvart hinum ýmsu málum í mismunandi löndum, álit sem hafa fallið og er síðan ekki endilega breytt eftir. Við munum bíða eftir rökstuðningi íslenskra stjórnvalda og viðbrögðum þeirra við þessu sem verða auðvitað byggð á þeim skoðunum sem nú munu fara fram.

Ég vil taka það fram að sjávarútvegsnefnd þingsins hefur hist ítrekað út af þessu máli. Hún hefur fengið á fund sinn fulltrúa allra hagsmunaaðila, eða flestra hagsmunaaðila sem að málinu koma og niðurstaðan er á einn og sama veg. Menn eru ekki almennt búnir að mynda sér skoðun á þessari niðurstöðu að öðru leyti en því að þetta er ekki bindandi og íslensk stjórnvöld þurfa ekki að fara eftir þessu beint en eru auðvitað skuldbundin til þess að skoða málið og gefa greinargerð og skýringar til svars.

Þegar hv. þm. Mörður Árnason kemur hér upp og segir að ég hafi komið án þess að nefna neinar lausnir og varið núverandi kerfi án þess að nefna neinar lausnir, þá bendi ég á að ég tel að þetta kerfi sé í meginatriðum að uppfylla þann tilgang sem með því er. Ég bið um það að aðrir komi (Forseti hringir.) þá með einhverjar málefnalegar lausnir í stað þess almenna hjals sem hér fer fram. (Forseti hringir.) Hvalurinn er klárlega mikill áhrifavaldur í þessu en ákvarðanir okkar eru auðvitað stærsti áhrifavaldurinn.

[16:48]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég held að það sé ákaflega óvarlegt fyrir alþing-

ismann á Íslandi, fyrir mann sem hér situr í umboði þjóðarinnar, að kalla mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hóp. Ég held að það sé engu skárra en það að telja síðan upp þjóðerni, litarhátt og trúarskoðanir þeirra sem sitja í mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Ég segi ekki meira um það.

Það er alveg ljóst að við þurfum að gera meira en að fara — ég man ekki hvað hv. þingmaður sagði um þetta, að Íslendingar þyrftu ekki að fara eftir þessu beint. Það er alveg ljóst að við þurfum að bregðast við þessum úrskurði, þessari niðurstöðu. Það getur vel verið að það verði ekki kallað á lögguna til að knýja okkur til afstöðu eða til að taka til ráðstafana eða aðgerða í þessu efni. En það er alveg jafnljóst að virðingu okkar á alþjóðavettvangi og einmitt í hafréttarmálum, í sjávarútvegsmálum, þar sem við höfum sannarlega notið virðingar fyrir frumkvæði og skynsamlegar ráðstafanir á köflum, þeirri virðingu er hætt ef við náum ekki afstöðu í þessu.

Það er einmitt hérna á þessum stað sem á að ræða þetta í stað þess að bíða eftir því að einhverjir lögspekingar komist að niðurstöðu. Það verður gert hér á eftir í umræðum um frumvarpið sem Jón Magnússon og fleiri hv. þingmenn standa að.

Ég vil hins vegar segja það að ég er alls ekki ósammála hv. þingmanni Jóni Gunnarssyni um að ýmislegt gott hafi leitt af þeim breytingum sem voru gerðar 1984. Vissulega hefur það gerst. En ég vek athygli á því að hv. þm. Jón Gunnarsson bendir ekki á neinar leiðir út úr þeim vanda, hvorki þeim vanda sem snýr að samfélagi manna (Forseti hringir.) og mannréttindanefndin hefur sagt sitt um, né þeim vanda sem snýr að samfélagi sjávarins og niðurskurðurinn bendir til að sé meiri en menn vissu, nema það að veiða hval. (Forseti hringir.)

[16:51]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Tillögur mínar í sjávarútvegsmálum og fiskveiðistjórn eru þær að fylgja þeirri stefnu stjórnvalda sem núna er verið að fylgja og ég hef stutt og styð. Ég er fylgjandi þeim ráðstöfunum sem voru gerðar fyrir þetta fiskveiðiár sem eru einhverjar þær alvarlegustu en jafnframt teknar af mikilli ábyrgð. Það er sú fiskveiðistefna sem stjórnvöld fylgja. Ég er alveg tilbúinn til að skoða aðrar mögulegar leiðir sem geta leitt okkur inn á betri veg í þessum málum. En ég vil þá fjalla um þær málefnalega og sjá þær tillögur koma fram. En þær tillögur sem koma hér fram eru náttúrlega í almennum orðum.

Hvalveiðar er eitt af því sem ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar segir til um. Ég er alveg klár á því að það er hægt að draga það inn í umræðuna, vegna þess að ég held að áhrif þess séu hreinlega vanmetin, áhrif hvala á nytjastofna okkar séu hreinlega vanmetin. En ég legg það til að við förum þar að ráðum Hafrannsóknastofnunar eins og í öðrum málum varðandi sjávarútvegsstefnu stjórnvalda.

Á Íslandi gilda íslensk lög. Það er Hæstiréttur sem túlkar stjórnarskrána og hefur komist að því að fiskveiðistjórn eins og hún er stunduð í dag sé í samræmi við ákvæði stjórnarinnar. Álit þessarar nefndar Sameinuðu þjóðanna hefur ekki bindandi lagaáhrif á Íslandi. Það er aðeins einn alþjóðasamningur sem hefur verið lögfestur sérstaklega og það er mannréttindasáttmáli Evrópu, eftir því sem mér er sagt. Verði árekstur á milli íslenskra laga og mannréttindasamtaka ganga íslensk lög framar ákvæðum alþjóðasamninga.

Ég ætla að ítreka það að ég er ekki að fella neinn dóm í þessu máli. Að sjálfsögðu tökum við þetta álit alvarlega. Að sjálfsögðu verður farið yfir það af (Forseti hringir.) lögspekingum okkar og í stjórnsýslunni og við gerum grein fyrir skoðunum okkar og stefnu í þessum málum.

[16:53]

Útbýting:

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 351. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 591.

Notkun lyfsins Tysabri, 295. mál, svar heilbrrh., þskj. 589.

[16:53]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ætli hafi verið tekist á um nokkurt málefni af eins miklum tilfinningahita á undanförnum 20 árum og um fiskveiðistjórnarkerfið? Það er ekkert undarlegt. Einfaldlega vegna þess að þetta kerfi hefur haft örlagaríkar afleiðingar fyrir einstaklinga, fyrir fjölskyldur, fyrir byggðarlög og fyrir atvinnufyrirtæki. Þessi lög hafa því skipt sköpum frá því þau voru sett árið 1983 og síðan fest í sessi með lögum frá árinu 1990.

Í öllum flokkum á Alþingi hefur komið fram gagnrýni á þetta kerfi á mismunandi forsendum þó. Þannig var fyrrverandi hv. félagi okkar hér í þinginu, Einar Oddur Kristjánsson heitinn, óþreytandi í að gagnrýna kerfið. Hann taldi byggðalegum sjónarmiðum ekki gert nægilega hátt undir höfði. Hann hafði athugasemdir gagnvart aflamarkshugsuninni og vildi fara sóknarmarksleið í ríkari mæli en lögin og fiskveiðistefnan hafa boðið upp á.

Þannig hefur komið fram gagnrýni á þetta kerfi innan Sjálfstæðisflokksins, sennilega minni innan Framsóknarflokksins í tímans rás, sem hefur staðið mjög þéttan vörð kerfið. Frá öðrum stjórnmálaflokkum hefur það verið gagnrýnt á öðrum forsendum einnig.

Þá nefni ég Samfylkinguna. Þar hafa ýmsir þingmenn gengið mjög hart fram á undanförnum árum. Ég minnist ræðuhalda hv. þm. Jóhanns Ársælssonar sem var óþreytandi að gagnrýna kvótakerfið og vildi ganga mjög hart fram í að leggja það af á sem skemmstum tíma sem var og stefna Samfylkingarinnar fyrir alþingiskosningarnar 2003. Þá vildi Samfylkingin ganga harðar fram en við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði vildum gera á þeim tíma því þótt við vildum fyrna kerfið, leggja það af, þá vildum við gefa okkur lengri tíma til þess, 20 ár. Það fannst mörgum óþreyjufullum félögum okkar vera of langur tími. Einörðust gagnrýni á kvótakerfið hefur vafalaust komið frá Frjálslynda flokknum sem hefur verið óþreytandi í því að setja fram gagnrýni á þetta kerfi.

Það sem er samnefnari fyrir gagnrýni þessara þriggja síðastnefndu flokka er sú skoðun að núverandi kerfi festi í sessi einkaeignarhald á auðlindinni. Við höfum reyndar heyrt innan úr Sjálfstæðisflokknum áhyggjur vegna þessa

líka. En þetta held ég að sé samnefnarinn fyrir gagnrýnina frá Samfylkingunni, Frjálslynda flokknum og Vinstri hreyfingunni – grænu framboði.

Það var sagt hér fyrr við umræðuna, af hálfu þingmanns Samfylkingarinnar, sem fann þessu frumvarpi okkar í VG margt til foráttu, að hann saknaði þess að sjá ekki stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Hvað viljið þið gera, spurði hv. þm. Mörður Árnason, flutningsmenn VG á þessu frumvarpi? Ég vil vísa hv. þingmanni á að lesa tillögur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs þar sem við gerum ítarlega grein fyrir því hvernig við höfum viljað fyrna þetta kerfi og hvernig við höfum viljað ráðstafa aflanum.

Við lögðum til um síðustu aldamót að hafin yrði línuleg fyrning veiðiréttar um 5% á ári. Við vildum fara hægt í sakirnar fyrstu árin til að auðvelda útgerðinni aðlögun að breyttum aðstæðum. Þá lögðum við til að henni yrði gert mögulegt að halda eftir 3% af þeim 5% sem árlega yrðu fyrnd fyrstu sex árin. Þessum 3% aflaheimilda réði útgerðin sem eins konar biðkvóta sem greitt væri fyrir með sérstökum afnotasamningi við ríkið til sex ára. Að sex árum liðnum bætast þessi 3% aflaheimilda ár frá ári við þær sem fyrndar eru árlega, þ.e. 5%. Með öðrum orðum, við vildum fara hægt í sakirnar fyrstu árin en að 20 árum liðnum værum við búin að fyrna kerfið.

Ef hugmyndir okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hefðu náð fram að ganga þá værum við núna, á því herrans ári 2008, komin vel á veg með að fyrna kvótakerfið. Hvað vildum við síðan gera við kvótann? Það er synd að hv. þm. Mörður Árnason heyrir ekki þennan lestur. Við vildum að þriðjungur þeirra aflaheimilda sem fyrntust á hverju ári yrði boðinn upp á landsmarkaði, útgerðum gefinn kostur á að leigja þær til allt að sex ára í senn. Hér segir, með leyfi forseta, upp úr stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs:

„Fiskvinnslum sem stunda frumvinnslu sjávarafurða gefist einnig kostur á að bjóða í veiðiheimildir í hlutfalli við raunverulega vinnslu þeirra undangengin ár samkvæmt nánari reglum. Leigutekjum vegna þessara aflaheimilda skal skipt milli ríkis og sveitarfélaga eftir nánari reglum sem settar verði.

Annar þriðjungur þeirra aflaheimilda sem fyrnast á hverju ári verði bundinn við sjávarbyggðir umhverfis landið. Við skiptingu veiðiréttinda milli sveitarfélaga sjávarbyggða og hlutfallslegu umfangi innan greinarinnar að meðaltali síðastliðin 20 ár. Um þessa skiptingu verði settar nánari reglur að viðhöfðu víðtæku samráði þeirra sem hagsmuna eiga að gæta.

Hlutaðeigandi sveitarfélög ráðstafa þessum þriðjungi veiðiheimildanna fyrir hönd þeirra sjávarbyggða sem þeim tilheyra. Sveitarfélögin geta leigt út veiðiheimildir eða ráðstafað með öðrum almennum hætti á grundvelli jafnræðis en þeim er einnig heimilt að verja hluta veiðiheimildanna tímabundið til að styrkja hráefnisöflun og efla fiskvinnslu innan viðkomandi byggðarlaga. Þannig öðlast þau tækifæri til að efla vistvænar veiðar, styrkja staðbundna báta og dagróðraútgerð, gæta hagsmuna sjávarjarða og auðvelda nýliðun og kynslóðaskipti í sjávarútvegi. Óheimilt er að framselja byggðatengd veiðiréttindi varanlega frá sveitarfélagi. Kjósi sveitarfélögin að innheimta leigugjald fyrir aflaheimildirnar renna tekjurnar til viðkomandi sveitarfélags.

Í þriðja lagi: Síðasti þriðjungur fyrndra aflaheimilda á ári hverju verði boðinn þeim handhöfum veiðiréttarins sem fyrnt er frá til endurleigu gegn hóflegu kostnaðargjaldi á grundvelli sérstaks afnotasamnings til sex ára í senn. Samningnum fylgir sú kvöð að réttindin verði aðeins nýtt af viðkomandi aðila. Ráðstöfun þessa hluta aflaheimilda verði tekin til endurskoðunar áður en 20 ára fyrningartímabilinu lýkur.“

Síðan eru ákvæði í stefnu okkar um nýtingarstuðla, þannig að vistvæn veiðarfæri gefi meiri kvóta, meiri afla en veiðarfæri sem ekki eru talin vistvæn.

Hvers vegna, hæstv. forseti, er ég að lesa upp úr stefnumörkun Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs? Ég er að gera það hv. þm. Merði Árnasyni til upplýsinga. Hann spurði hvort við hefðum engar tillögur fram að færa og ég er að vísa til þess að við höfum sett fram ítarlegar tillögur um hvernig taka eigi á þessum málum. Hvernig eigi að fyrna kvótakerfið.

En út á hvað gengur þá þetta frumvarp? Gengur það út á að farið verði eftir þeim bókstaf sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur boðað? Nei. Við erum að hvetja til þess að menn hefji sig upp úr hjólförunum. Það erum við að gera. Við viljum hlusta á sjónarmið annarra líka. Við viljum hlusta á sjónarmið Samfylkingarinnar, á sjónarmið Frjálslynda flokksins, á sjónarmið þeirra innan stjórnarliðsins sem eru tilbúin að ljá þessum málflutningi okkar lið. Við viljum reyna að skapa þverpólitíska sátt um að taka raunverulega á þessu kerfi. Þess vegna leggjum við fram þá tillögu að við setjum okkur tímamörk. Sólarlag inn í kerfið. Það er ekkert óskaplega róttækt við það vegna þess að kerfið frá 1983, frá því að kvótalögin voru sett 1983, fram til 1990 þegar lögunum var breytt, eða fram undir það, þá var úthlutað til skamms tíma, fyrst í stað til árs í senn. Þannig að þetta er í rauninni ekki ný hugsun.

En það er reyndar nýtt, að hugsa til þess að við reynum í sameiningu að hefja okkur upp úr hjólförunum og smíða fiskveiðistjórnarkerfi á þeim forsendum að sönnu sem við teljum mikilvægastar, að tryggja sameign þjóðarinnar allrar á auðlindinni og að tryggja hér sjálfbæra þróun, sjálfbærar veiðar. Það er nokkuð sem ég hygg að sé hljómur fyrir í öllum stjórnmálaflokkum á Íslandi. Ég hefði haldið það.

En hins vegar er það svo, að sumir stjórnmálamenn og flokkar hafa tekið mjög einarða afstöðu með þröngum eiginhagsmunum útgerðarfyrirtækja sem eiga allt sitt undir því, eða líta svo á, að halda einkaeignarhaldinu á auðlindinni og eru síðan með aðra sem leiguliða. Það er fólk sem oft talar fjálglega og rembist mjög, spyr hvort ekki sé fráleitt að setja einhverjar álögur á sjávarútveginn. En hvað eru þeir að gera sjálfir gagnvart sínum leiguliðum annað en að setja á þá óhóflegar og ósiðlegar álögur?

Nei, hæstv. forseti. Við erum að leggja fram tillögu sem miðar að því að við öll í sameiningu gerum átak til að lyfta okkur upp úr hjólförunum. En það er mikill misskilningur ef menn halda að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hafi ekki teflt fram úthugsuðum tillögum um það hvernig eigi að fara að þessu. En við gerum okkur grein fyrir því að við þurfum að ná samstöðu við aðra flokka og við horfum að

sjálfsögðu sérstaklega til þeirra sem er annt um að tryggja sameign þjóðarinnar á þessari mikilvægu og ef til vill mikilvægustu auðlind okkar.

[17:07]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hér er verið að ræða frumvarp sem vinstri grænir leggja fram en það vill svo til að það er margt sem ég skil ekki og gengur ekki upp í stefnu vinstri grænna í sjávarútvegsmálum. Fyrningarleið og mannréttindamál, ég sé ekki að þetta gangi upp í dag. Ég hefði haldið að fyrningarleiðin þyrfti að vera ljós fyrir 12. júní 2008 en ekki 1. september 2010 bara vegna þessa mannréttindanefndarálits. Ég hef heldur aldrei skilið þegar þeir tala um fisk á markað sem ekki fer í vinnslu, ég hef aldrei náð þeirri hugsun hjá vinstri grænum. Ég hef heldur aldrei heyrt þá tala um að þeir vilji aðskilja veiðar og vinnslu.

Afstaða vinstri grænna á haustdögum varðandi veiðileyfagjald, þar sem þeir buðu betur en ríkisstjórnarflokkarnir og vildu afnema það með öllu, kom mér afar spánskt fyrir sjónir þegar við í Frjálslynda flokknum lögðum til að veiðileyfagjald upp á 1.100 milljónir yrði notað handa þeim sem virkilega yrðu fyrir vandræðum vegna atvinnumissis í sjávarútvegi, við vildum að sjómenn og fiskvinnslufólk fengi þetta veiðileyfagjald.

Ég minni líka á að formaður Vinstri grænna greiddi atkvæði með frjálsa framsalinu á sínum tíma, 1990, ásamt mörgum öðrum vinstri sinnuðum stjórnmálamönnum þá, sem hefur leitt þetta braskkerfi yfir okkur.

[17:09]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði ásamt formanni okkar höfum mótað þær tillögur sem ég gerði ítarlega grein fyrir áðan. Ég furða mig pínulítið á þessu þegar við erum að ræða um breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu og við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum að reyna að einblína á það sem sameinar fremur en hitt sem sundrar. Við erum að hvetja til þess að menn hefji sig upp úr gömlum hjólförum og reyni að byggja á því sem er okkur sameiginlegt, að tryggja sameign þjóðarinnar á þessari mikilvægustu auðlind hennar og smíða kerfi sem byggir á slíkum forsendum. Þetta er verkefnið.

Ég fór yfir tillögur okkar um fyrningu kvótakerfisins fyrst og fremst til að svara þeim mönnum sem létu í veðri vaka að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefði ekki sett fram tillögur um hvernig ætti að breyta þessu kerfi. Við höfum sett fram mjög ítarlegar og vel útfærðar tillögur hvað það snertir og ég leyfi mér að efast um — með fullri virðingu jafnvel fyrir Frjálslynda flokknum, sem ég hef tekið ofan fyrir hér í umræðunni fyrir einarða afstöðu í málefnum sjávarútvegsins og andstöðu við kvótakerfið — að nokkur flokkur hafi sett fram ítarlegri tillögur um breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu en einmitt Vinstri hreyfingin – grænt framboð.

[17:11]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við höfum verið að brjóta mannréttindi í 24 ár með óréttlátu fiskveiðistjórnarkerfi. Um það held ég að ekki sé ágreiningur hjá þingflokkum á Alþingi að undanskildum Sjálfstæðisflokknum. Fyrningarleið sem á að taka 20 ár eins og vinstri grænir eru að leggja til tel ég taka of langan tíma og tel að það gangi ekki að bjóða fólki upp á slíkt.

Ég fékk heldur ekki svar við tveimur atriðum sem ég minntist á. Annars vegar um veiðileyfagjaldið og hins vegar um allan fisk á fiskmarkað. Ég óska eftir því að hv. þm. Ögmundur Jónasson útskýri það betur fyrir mér hvað þeir vilja og hvað þeir meina þegar þeir tala um fisk á markað sem ekki er í föstum og beinum viðskiptum. Ég skil þetta ekki og hef aldrei skilið og það er kannski best að gefa hv. þingmanni tækifæri til að útskýra það.

[17:13]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það sem fyrir okkur vakir er að koma í veg fyrir að óunninn fiskur verði fluttur úr landi eða sporna gegn því að svo verði gert.

Varðandi fyrningarleiðina og að 20 árin taki of langan tíma þá er ég að lýsa því að við erum tilbúin til þess að horfa á aðrar leiðir til að ná því marki að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu. Við viljum að sönnu og höfum alltaf lagt áherslu á það, við viljum fiskveiðistjórnarkerfi sem verndar auðlindina en við viljum jafnframt kerfi sem er réttlátt og verndar fólk og byggðarlög. Við erum reiðubúin að setjast niður með öllum flokkum, og gerum tillögu um það í frumvarpi okkar, þar sem menn hefji sig upp úr hjólförunum og að sjálfsögðu horfum við þar einnig til þeirra sjónarmiða sem Frjálslyndi flokkurinn hefur teflt fram.

[17:14]

Útbýting:

Táknmálstúlkun og lögverndun starfsheitis táknmálstúlka, 352. mál, fsp. KolH, þskj. 592.

[17:14]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Hér er um við að ræða frumvarp til laga um breytingar á lögum um stjórn fiskveiða sem vinstri grænir hafa lagt fram. Fyrsti flutningsmaður hv. þm. Björn Valur Gíslason er reyndar ekki á þingi núna. Hann er væntanlega að draga björg í bú úti á hafi. Hann er einn af hermönnum þjóðarinnar og hetjum hafsins.

Það eru kostir og gallar við þetta frumvarp og mörg atriði er svo sem gott að minnast á og fjalla um en margt af því sem í þessu frumvarpi stendur er einfaldlega bara tínt upp úr lögum um stjórn fiskveiða og lögð er áhersla á að það þurfi raunverulega að standa við það sem stendur í lögum um stjórn fiskveiða. Ætla ég aðeins að minnast á nokkur atriði en ég vil byrja á því að segja að í staðinn fyrir að gildistími núverandi laga er til 1. september 2010 þá hefði ég sagt að gildistíminn ætti að vera til 12. júní 2008 og þá hefðum við þurft, vegna álits mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, að vera komnir með hugmyndir að nýju fiskveiðistjórnarkerfi.

Það stóð í frumvarpinu og stendur í greinargerð og í lögunum um stjórn fiskveiða og ef ég man rétt: „Mjög mikil-

vægt er að sjávarútvegurinn búi við stöðugleika.“ Þetta stendur meira að segja í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar. Hvað þýðir það? Þýðir þetta atriði í stefnuskránni að menn ætli sér að hafa óbreytt kerfi? Þess vegna vil ég minna á blaðsíðu 2 í þessu frumvarpi í greinargerðinni. Þar voru taldir upp fjórir liðir, þ.e. að vernda fiskstofnana — það er tilgangur kerfisins — að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra, í þriðja lagi að treysta atvinnu og í fjórða lagi að efla byggð í landinu. Þetta er ekkert nýtt. Þetta stendur í lögum um stjórn fiskveiða í rauninni, kannski sums staðar með öðru orðalagi.

Svo er hér eitt sem ég er ekki sáttur við og ég vil lesa upp, með leyfi forseta:

„Þvert á markmið núgildandi laga um stjórn fiskveiða sýna rannsóknir Hafrannsóknastofnunarinnar að helstu nytjastofnar sjávar standa höllum fæti.“

Það eru reyndar sumir stofnar sem standa höllum fæti en sem betur er ekki allir jafnilla og stjórnvöld eða Hafrannsóknastofnun vill halda.

Einn liður hér er menntamál sem ég er mjög sáttur við að standi í frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Stórefla verður alhliða menntun í sjávarútvegi og auka tækifæri fólks til að afla sér frekari menntunar í greininni.“

Í dag er staðan sú í menntamálum að sárafáir nemendur eru í Stýrimannaskólanum, nokkru fleiri eru í Vélskólanum þó þetta sé orðið allt í sama skólanum. En það er búið að leggja niður Fiskvinnsluskólann á Íslandi. Það er bara hreinlega búið að leggja hann niður. Svo þegar komið er að liðnum um sjálfbæran sjávarútveg þá stendur, með leyfi forseta:

„Sjálfbær sjávarútvegsstefna þarf í senn að taka mið af umhverfislegum, samfélagslegum og efnahagslegum þáttum með það að markmiði að varðveita náttúru og lífrænar auðlindir hafsins, treysta byggð og atvinnu sem víðast og skapa sem mest verðmæti af sjávarauðlindunum innan lands.“

Manni finnst maður hafa heyrt þetta allt áður. Sama á við um þetta, með leyfi forseta:

„Brýnt er að með nýjum lögum um stjórn fiskveiða verði litið til verndunar og nýtingar lífrænna auðlinda hafsins í heildstæðu samhengi. ... Nauðsynlegt er að stórefla hafrannsóknir með sérstakri áherslu á að fylgjast með samspili tegundanna og viðgangi staðbundinna stofna.“

Þetta er bara það sem hefur almennt verið orðað í markmiðum ríkisstjórna í gegnum tíðina.

„... rannsaka áhrif ólíkra veiðarfæra á hafsbotninn ...“

Þarf þess? Er ekki ljóst í dag að dregin veiðarfæri eru með allt öðrum hætti en staðbundin veiðarfæri? Er það virkilega álit vinstri grænna að nú þurfi að rannsaka það betur? Þetta er hlutur sem hefur alltaf í mínum huga legið í augum uppi.

Það kemur hér eitt sem ég hef merkt við plús því ég tel það vera af því góða, með leyfi forseta:

„Þróa þarf vistvænar veiðiaðferðir sem valdi sem minnstum skaða á hafsbotni, lífríki sjávar og uppvaxtarskilyrðum í hafinu, skili hágæðahráefni, nýti sem best orku og valdi sem minnstri mengun, m.a. af gróðurhúsalofttegundum.“

Þetta er auðvitað allt hægt að tala um en þetta er ekki að mínu mati það sem við erum að leita eftir. Þetta eru góð markmið sem slík en það er ekki sagt hvernig á að útfæra vinnuna í atvinnugreininni.

Síðan kemur eitt í viðbót sem ég merkti við reyndar við með mínus, með leyfi forseta:

„Endurskoða þarf þá þætti fiskverndar sem lúta að reglum um löndun meðafla, notkun veiðarfæra, landhelgislínum sem vernda grunnslóðina, friðun svæða og friðun á hrygningartíma.“

Þetta er allt þekkt líka. En það er bara ekki nema mánuður síðan við samþykktum í þinginu frumvarp — reyndar í minni andstöðu og við í Frjálslynda flokknum vorum á móti því — þar sem var verið að fá sterkari heimild fyrir sjávarútvegsráðherra á hverjum tíma til að geta lokað svæðum og opnað svæði. Og hver hefur orðið raunin? Það er búið að opna fullt af veiðisvæðum, bæði fyrir togurum, jafnvel inn fyrir 12 mílurnar og víða upp í fjöru á viðkvæmum svæðum eins og með allri suðurströndinni frá Þorlákshöfn og austur að Ingólfshöfða fyrir snurvoð.

Síðan er hér mikill kafli í greinargerð þessa frumvarps sem heitir *Sjómenn græða hafið.* Þetta er auðvitað mjög fallegt og gott. En hvað með þá togveiðar og snurvoð? Er verið að segja það að eigi hver ekki að nota togveiðarfæri og snurvoð? Það er auðvitað það sem mér finnst að vinstri grænir þurfi að svara fyrir.

Neðst á blaðsíðu 4 í þessari greinargerð stendur, með leyfi forseta:

„Til þessa rannsóknarverkefnis verði úthlutað tilteknum aflaheimildum á hverju rannsóknarsvæði.“

Þar er verið að tala um að veita mönnum tækifæri til að stunda rannsóknir inni á hverjum flóa og firði eða hvernig sem það er útfært. Hugmyndin að þessu er auðvitað mjög jákvæð.

„Sjómenn og útgerðir gætu sótt um að fá aðild að verkefninu og fengið þar með taldar rannsóknarveiðiheimildir, ...“ — þetta er auðvitað mjög gott en það stendur hér til viðbótar þessu: „gegn því að sinna ákveðnum skyldum í tiltekinn tíma í samvinnu við Hafrannsóknastofnunina ...“

Ég er alveg ósammála að svo þurfi að vera því það sem við þurfum að gera í hafrannsóknum á Íslandi er að hleypa fleiri aðilum að til að rannsaka en ekki bara Hafrannsóknastofnun. Hafrannsóknastofnun hefur ægivald yfir flestum rannsóknaverkefnum sem eru í gangi, ræður þar nánast hverjir fá að fara í og hverjir hafa um það að segja, er venjulegast alltaf spurð álits og þarf að gefa álit til sjávarútvegsráðherra hvort þetta verkefni sé skynsamlegt eða ekki. Ég hefði miklu frekar viljað sleppa þarna Hafrannsóknastofnun og segja að stofnanir og fyrirtæki á sviði hafrannsókna, veiða og vinnslu, fengju tækifæri til að vera þátttakendur í þessu.

Í þessum kafla *Sjómenn græða hafið* er verið að líkja þessu við að bændur græði landið. Er það þá vilji manna að leggja þetta að jöfnu? Eru þá ekki vinstri grænir hreinlega að segja að troll með hlerum verði aldrei dregið? Ég sæi ekki einn einasta bónda fyrir mér að ætla að græða landið sitt með því að draga fimm, sex tonna hlera tvo á eftir sér yfir landið sitt, yfir ræktað tún, kjarr eða skóga. Það er ýmislegt sem maður tekur eftir í þessu frumvarpi sem manni finnst dálítið sérstakt. Afstaða vinstri grænna um lokuð

svæði í haust, um að loka svæðum sem virka líka í hina áttina — það er hægt að opna svæði og það hefur verið gert í miklu meiri mæli á síðustu mánuðum, að opna svæði fyrir veiðar, bæði togveiðarfæri og snurvoð en að loka örfáum smáræmum undir kóralsvæði. Á þeirri forsendu var frumvarpið lagt fram í haust að þyrfti — sem hefur reyndar aldrei þurft. Það hefur alltaf mátt loka svæðum á Íslandsmiðum til að friða botn eða fisk. Þetta var gert að mínu mati algerlega á röngum forsendum og menn fengnir til að samþykkja þetta í þinginu bæði af þekkingarleysi og sumir voru náttúrlega í blindni að fylgja sínum ráðherra og sínum flokki með að samþykkja svona.

Ég tók eftir því áðan að í andsvari sínu var hæstv. sjávarútvegsráðherra að tala um hafrannsóknir og fiskifræði. Hann minntist ekki einu einasta orði á fiskifræði sjómanna. Menn töluðu hér um að rétta hlut fiskvinnslu án útgerðar. Það var ekki minnst á það, hvað þá að leggja til að aðskilja veiðar og vinnslu. Breytingar sem sagt, hverjar sem þær eru, eru ekki þóknanlegar sjálfstæðismönnum og alls ekki sjávarútvegsráðherra sem maður á nú raunverulega erfitt með að kalla hæstvirtan í þingsal á meðan hann lýsir því yfir að hann ætli og telji að ekki þurfi að breyta neinu þrátt fyrir álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

[17:26]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Í frumvarpi því sem liggur fyrir er lagt til að gildistími laga um stjórn fiskveiða standi ekki lengur en til 1. september 2010 en þá taki gildi ný heildarlög um stjórn fiskveiða. Það er ákveðin tilraun til að koma okkur frá því fiskveiðistjórnarkerfi sem við búum við í dag. Það er nú einu sinni þannig að um þetta atriði og um þessi mál ríkir engin sátt í þjóðfélaginu. Það verður aldrei sátt um þetta fyrirkomulag í þjóðfélaginu vegna þess að hér er um óréttlæti að ræða.

Menn hafa bent á ýmsar leiðir. Flokkar hafa komið sér saman um ákveðna leið til að komast út úr þessum vanda, m.a. bent á ákvæði um að fara svokallaða fyrningarleið þar sem ágreiningur var um á hve skömmum tíma skyldi fyrna þau kvótaréttindi sem útgerðarmenn hafa fengið. Það var ein leiðin.

Önnur leið sem um er að ræða er sólarlagsákvæði, að þessi ákvæði kvótakerfis gangi úr sér miðað við ákveðin tímamörk. Það er önnur leið sem er eðlislík fyrningarleiðinni. Þá er miðað við að gjafakvótakerfið falli niður og búið sé að ákveða aðra leið.

Nú er það þannig að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur kveðið upp úrskurð og gefur ríkisstjórn Íslands mun skemmri tíma til að fara að þeim ákvæðum og sjónarmiðum sem nefndin hefur sett fram. Það girðir í sjálfu sér ekki fyrir að Alþingi Íslendinga geti sett hér ákveðin markmið, samanber það sem gert er í frumvarpinu. Þau gætu verið innan þeirra marka sem mannréttindanefndin teldi að væri nægileg til þess að komið væri á fullnægjandi ákvæðum í íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu svo sem nefndin hefur gert kröfu til.

Virtur stjórnmálamaður sem var forsætisráðherra í sínu landi stóð frammi fyrir því að taka ákvörðun um að segja ákveðinni þjóð stríð á hendur en ekki annarri þar sem svipað háttaði til. Þetta var Winston Churchill og hann sagði: Það er fyrsta skylda okkar og frumskylda að leggja nasismann að velli og ég er tilbúinn til að gera bandalag við andskotann til þess að það markmið nái fram að ganga.

Fiskveiðistjórnarkerfið okkar er með þeim hætti að ég tel mikilvægt að beitt sé öllum ráðum og að farið sé yfir alla þá möguleika sem fyrir hendi geta verið til þess að koma þessu kerfi frá þannig að við getum búið við frelsi, atvinnufrelsi og mannréttindi og lagt niður það gjafakvótakerfi sem hér er við lýði. Spurningin er með hvaða hætti, það er annað mál. Við eigum ekki að drepa umræðunni á dreif með því að velta fyrir okkur veiðarfærum, aðferðum eða öðru þess háttar. Við eigum að stefna að sameiginlegu markmiði, að losna við gjafakvótakerfið svo að allir borgarar þessa þjóðfélags eigi auðlindina sameiginlega en ekki ákveðnir fáir útvaldir sem hafi allan rétt til hennar, geti nýtt hana, leigt hana, selt hana o.s.frv. Það eru þau atriði sem við þurfum að komast frá þannig að eignarréttur þjóðarinnar á auðlindinni sé virkur. Þjóðin á að hafa möguleika á því að ákveða með hvaða hætti auðlindin skuli nýtt og hafi arð af henni.

Þess vegna tel ég að það frumvarp sem hér liggur fyrir sé góðra gjalda vert til að þoka þessu máli áfram. Menn geta velt því fyrir sér hvort gildistími laganna, svo sem fjallað er um í 1. gr., ætti að vera 1. september 2010 eða annar. Fyrir liggur að ef sú nefnd sem lagt er til í 2. gr. kæmist að niðurstöðu fyrr mundi að sjálfsögðu vera hægt að gera þær breytingar. Ég lít þannig á að hér sé fyrst og fremst sem ákveðna viðmiðun að ræða sem bendir til að með þessari aðferðafræði sé lagt til að ákveðið sólarlagsákvæði gildi hvað varðar gjafakvótakerfið.

Það er svolítið síðan að menn rifjuðu upp sögu úr landhelgisbaráttu Íslendinga þar sem Íslendingar urðu að heyja harða baráttu til þess að ná fullum tökum á fiskimiðum sínum. Rifjað var upp að fyrst var landhelgin færð út í 4 mílur og þverun flóa og fjarða og síðan í 12 mílur, þá í 50 mílur og loks í 200 mílur. Aftur og aftur neyttu Bretar aflsmunar og fóru með málið fyrir Alþjóðadómstólinn í Haag. Síðar komumst við að samkomulagi og náðum fullum sigri í landhelgismálinu. Þar með varð sameign þjóðarinnar í hafinu í kringum landið raunveruleg eign sem þjóðin hafði með að gera.

Bundnar voru miklar vonir við framtíðina eftir að Íslendingar höfðu náð fullum tökum á fiskimiðunum og við sáum fyrir okkur og gerðum ráð fyrir, þegar sigur hafði náðst í 200 mílna baráttunni, að við gætum náð 500 þús. tonnum af þorski að jafnaði árlega þegar við værum einráð á miðunum. Svo fór hins vegar ekki. Svartar skýrslur um ástand fiskstofna við land birtust og allt í einu varð ljóst að ekki var nægjanlegt að hafa komið útlendingunum út úr fiskveiðilandhelginni, meira þurfti að koma til.

Ungur sjávarútvegsráðherra þáverandi fékk tillögur frá hagsmunasamtökum útgerðarmanna og gerði þær að sínum og gjafakvótakerfinu var komið á. Allt í einu átti þjóðin ekki rétt til nýtingar á fiskinum í sjónum þrátt fyrir að lög landsins segðu að hann væri sameign þjóðarinnar. Allt í einu var nýtingarrétturinn settur í hendur á hagsmunaaðilum í útgerð og hefur verið þar síðan og orðið forsenda lánveitinga, gengið kaupum og sölum og verið uppspretta arð-

og auðsköpunar fyrir þá sem fengu kvótagjafirnar.

Nú, um aldarfjórðungi síðar, birtir Hafrannsóknastofnun skýrslu sína og leggur til að hámarksafli á þorski á því fiskveiðiári sem hér um ræðir, verði ekki nema þriðjungur af því sem að var stefnt og við var miðað þegar kvótakerfinu var komið á, að gæti verið árið 2008. Hefði markmiðið með kvótakerfinu náðst þá væri ástandið ekki svona alvarlegt.

Forstjóri Hafrannsóknastofnunar sagði á tímabili að það væri vegna þess að stjórnmálamenn færu ekki að tillögum Hafrannsóknastofnunar en það yrðu þeir að gera og það hafa þeir gert að langmestu leyti. Samt sem áður breytir það ekki því að sú kvótastýrða fiskveiðistjórnun sem við höfum haft hefur ekki þjónað tilgangi sínum.

Það þýðir að kvótaflokkarnir hafa ekki bara gefið nokkrum vinum sínum afnotarétt af auðlindinni á fiskinum í sjónum, þeir hafa líka ráðið svo ráðum sínum að þeir hafa heimilað þeim að misnota auðlindina. Vísindaleg verndun fiskimiðanna hefur ekki verið til staðar, eins og dæmin sanna, þrátt fyrir að við höfum náð því markmiði sem stefnt var að með fullnaðarsigri í landhelgismálinu. Á þeim tíma mátti renna fyrir fisk og selja afla þegar að landi var komið en svo hefur farið að það er ekki lengur heimilt venjulegum Íslendingi.

Fyrir nokkrum dögum ræddum við um frumvarp þar sem venjulegum Íslendingi var meinað að leigja bátinn sinn fyrir sjóstangaveiði. Enn átti því að herða þær takmarkanir sem gjafakvótakerfið býður upp á.

Fyrir liggur að kvótakerfið hefur ekki orðið til þess að auka afrakstur af fiskimiðunum, hvað svo sem hv. þm. Jón Gunnarsson segir. Hér er um svo alvarlegt mál að ræða að menn geta ekki yppt öxlum og látið sem ekkert athugavert sé við kerfið. Það er því grundvallaratriði og eitt af meginatriðum í viðfangsefnum í íslensku þjóðfélagi að taka fiskveiðistefnuna til gagngerrar endurskoðunar með hagsmuni allrar þjóðarinnar fyrir augum.

Valdimar Jóhannesson, sem er mikill áhugamaður um þessi mál og kostaði eitt sinn miklum tíma og fé í dómsmál og hafði fullan sigur, hefur bent á ákveðin atriði sem skipta verulegu máli í sambandi við þetta. Þau eru til umhugsunar varðandi það sem við ræðum nú og styðja þá meginhugsun sem hér kemur fram, að koma verði gjafakvótakerfinu út, hvort sem það er gert með sólarlagsákvæði eins og hér er lagt til eða með fyrningu eða öðru.

Hann bendir m.a. á að útgerðin skuldi nú mikið og miklu meira en hún gerði við upphaf kvótakerfisins, að rauntölu sennilega þrefalt meira, jafnvel enn meira. Olíunotkun á hverja aflaeiningu í botnfiski hefur meira en tvöfaldast. Heildarstærð fiskiskipaflotans hefur aukist meðan botnfisksaflinn hefur dregist saman og nýliðun í útgerð er nánast útilokuð.

Þá er á það bent að aðalvaldurinn í hruni fiskstofna sé kvótastjórnunin og í því sambandi hefur verið bent á sjónarmið sem fiskihagfræðingurinn Parzival Copes hefur sett fram hvað þetta varðar. Hann bendir t.d. á kvótastýrðar fiskveiðar og hrun fiskstofna við Nýja-Sjáland og Kanada. Ekkert af þessu raskar ró kvótaflokkanna, þeirra sem vilja viðhalda óréttlætinu í samfélaginu hvað þetta varðar.

Fiskafli hér hefur dregist gríðarlega mikið saman frá því að kvótakerfið var sett á og nákvæmlega sömu hlutir virðast vera að gerast eins og við Nýja-Sjáland og Kanada þar sem fiskstofnarnir hrundu undir kvótastýrðum fiskveiðum.

Fiskveiðistjórnarkerfið og lögin og gjafakvótakerfið eru vond lög. Fyrst var okkur sagt að lögin um stjórn fiskveiða væru tímabundin nauðsyn. Síðan hafa menn tekið allt önnur sjónarmið upp og talað um að þetta væri svo mikið og merkilegt og gott kerfi að það yki afraksturinn og nýtingin væri miklu betri. Væri um slíkt að ræða, hvernig stendur þá á því að útgerðin hefur þurft að skuldsetja sig meira og meira á hverju ári í þessu yndislega kerfi þar sem menn beita aukinni hagræðingu og stuðla að aukinni hagkvæmni og aukinni arðbærni í sjávarútvegi? Væru slíkar hugmyndir eða slíkir hlutir sannir sem haldið er fram, þyrfti að sjálfsögðu ekki að auka skuldsetningu í sjávarútvegi.

Ég spyr: Þegar kemur til tímabundins samdráttar eins og talað er um í þorskveiðum, eins og ríkisstjórnin hefur ákveðið, hefðu fyrirtæki sem búið hefðu við aldarfjórðungs aukna hagkvæmni og hagræðingu átt að eiga auðvelt með að standa það af sér án þess að til kæmu einhverjar sérstakar aðgerðir ríkisvaldsins, en svo er ekki. Þær þurfa að koma til vegna þess að útgerðin stendur svo höllum fæti þrátt fyrir allt hjal um að kvótakerfið sé svo gott að það hafi leitt svo mikla hagræðingu af sér fyrir útgerðina.

Nú rétt fyrir jól þurfti meira að segja að setja sérstök lög til að takmarka og létta af verulegum hluta af svokölluðu auðlindagjaldi vegna þess að svo illa er komið fyrir hinni hagkvæmt reknu gjafakvótaútgerð. Allt rekst þetta hvað á annars horn og sýnir fram á að kvótakerfið er ekki bara óréttlátt, ósiðlegt og andstætt fullum mannréttindum Íslendinga, það er líka óhagkvæmt. Þess vegna samþykki ég hverja þá tillögu sem til þess er fallin að koma gjafakvótakerfinu, stærsta ráni Íslandssögunnar, fyrir kattarnef.

[17:42]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingar á lögum um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. Flutningsmenn eru hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs Björn Valur Gíslason, Jón Bjarnason og Atli Gíslason.

Ég vil vekja athygli á því að frumvarpið var lagt fram áður en álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna lá fyrir en í því áliti segir að grundvöllur kvótakerfisins — hvernig veiðiheimildum var úthlutað í upphafi og síðan heimilað að framselja þær eða leigja — stangist á við mannréttindaákvæði Sameinuðu þjóðanna og þar af leiðandi líka á við ákvæði í stjórnarskrá Íslands. Við höfum skuldbundið okkur til að hlíta og verða við áliti mannréttindanefndarinnar og úrskurður hennar áréttar nauðsyn þess að skipulag og stjórn fiskveiða verði tekin til grundvallarendurskoðunar. Það þýðir ekki að stjórnkerfi þurfi ekki að vera til staðar, síður en svo. Það þarf hins vegar að reisa það á öðrum grunni hvað varðar ráðstöfun réttinda til veiða. Við verðum líka að búa við kerfi sem byggist á lögmálum sjálfbærrar þróunar, bæði hvað varðar umgengni við auðlindina og hvernig við vinnum og ráðstöfum auðlindinni í landi. Það er inntak sjálfbærrar þróunar að allir ferlar fylgi þeim lögmálum.

Ætli það sé í anda sjálfbærrar þróunar að útgerðar-

munstrið krefst stöðugt meiri olíunotkunar? Ætli það sé í anda sjálfbærrar þróunar að fiski sé ekið á flutningabílum landshorna á milli með tilheyrandi kostnaði? Menn kalla það hagræðingu sem í því felst, það er alveg hárrétt, en það kostar sitt. Vinnslan og öll meðferð atvinnugreinarinnar verður að lúta sömu reglum til þess að hámarkshagkvæmni náist hvað varðar þau lögmál sem við viljum starfa eftir til allrar framtíðar eftir bestu vitund á hverjum tíma. Séum við ekki viss á varúðarreglan að gilda, náttúran, lífríkið, auðlindin og umgerð vinnslunnar skal njóta vafans. Mikilvægt er að hafa þetta í huga þegar við tökumst á í umræðum um stjórn fiskveiða.

Frumvarpinu sem við flytjum er ætlað að opna glugga, opna nýjar víddir, nýja aðkomu hvað varðar umgengni, stjórnun og meðferð þessarar auðlindar. Eins og fram hefur komið í máli hv. þingmanna Atla Gíslasonar og Ögmundar Jónassonar er grunnstefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í sjávarútvegsmálum skýr. Síðan sú stefna var unnin, 1999 til 2000, hefur staðan að vísu breyst heilmikið. Við höfum misst stóran hluta af smábátaflotanum en eitt af markmiðunum í stefnu okkar var einmitt að standa vörð um þann flota. Það má allt vinna aftur því að allt eru það mannanna verk.

Frumvarp okkar lýtur að því að menn viðurkenni að núverandi stefna er komin í þrot. Það þýðir ekki að allt eigi að gefa laust og allt verði stjórnlaust á morgun. Nei. En það má strax byrja að vinna á þann veg að til bóta horfi. Ég var á fundi uppi á Akranesi í gær með öðrum þingmönnum Norðvesturkjördæmis, bæjarstjórn Akraness, fulltrúum verkalýðsfélagsins á Akranesi, Faxaflóahafna og framkvæmdastjóra Útgerðarfélagsins HB Granda. Í þeirri umræðu kristallaðist það hversu fullkomlega gjaldþrota kerfið er, ekki bara hvernig farið er með fiskveiðiheimildirnar, hvers konar veiðar eru stundaðar, hvort þær séu í anda sjálfbærrar þróunar eða ekki, það eru fáir sem velta því fyrir sér. En það var kannski ekki síst það að sjá hvernig handhafi fiskveiðiheimildanna taldi sig engar skyldur bera gagnvart samfélaginu, það væri eingöngu mál fyrirtækisins með hvaða hætti atvinnurekstrinum, vinnslunni, væri stýrt, hvort hún væri á Akranesi, í Reykjavík, hvort hann seldi eða leigði, hvort hann hætti vinnslu hér eða þar — taldi sig ekki þurfa að hafa um það samráð við heimafólk eða við kjörna fulltrúa bæjarfélagsins. Formaður verkalýðsfélagsins lýsti því á fundinum að hann teldi að viðkomandi hefði brotið lög varðandi réttindi starfsfólks, samráðsskyldu sem bundin er í lög þegar um hópuppsagnir er að ræða — og ætlar verkalýðsfélagið að fylgja því máli eftir.

Það er líka andrúmsloftið — ég nefni þetta sem dæmi en það sama gerist hringinn í kringum landið. Er það þetta andrúmsloft, þetta kerfi, þessi framkvæmd sem við viljum hafa? Hæstv. sjávarútvegsráðherra sagði í fréttum í morgun að hann teldi þetta verjanlegt, harmaði þetta en fyrirtæki ættu allan rétt á að gera þetta. Það má vel vera að fyrirtækið telji sig hafa lagalegan rétt sem ég dreg þó í efa. Ég dreg í efa að fyrirtækið hafi rétt til einhliða aðgerða af þessu tagi, ég dreg það stórlega í efa.

Það var líka athyglisvert á fundinum á Akranesi að þar tóku til máls menn sem lýstu því yfir að þeir hefðu áður verið talsmenn og fylgjendur kvótakerfisins þó að þeir hefðu að vísu verið búnir að sjá á því annmarka. Nú þegar málið snertir þá beint á staðnum, félaga þeirra og þeirra nánustu — ég er ekki að segja að það hafi skipt sköpum en fólki virðist þá verða ljóst að kerfið gengur ekki upp. Menn kölluðu eftir gjörbreyttum leikreglum. Einhver sagði að hann gæti ekki ímyndað sér að grasrót neins stjórnmálaflokks gæti nú staðið upp og varið óbreytt kvótakerfi þó svo leiðtogar flokkanna berðust um við það á hæl og hnakka. Þegar við vitnum til umræðunnar á vettvangi, stöðunnar þar, held ég að okkur hljóti öllum að vera ljóst að kerfið sem við höfum búið við getur ekki gengið frá neinni hlið.

Þetta er að gerast vítt og breitt um landið, hvort sem er í sjávarbyggðum á Snæfellsnesi, Vestfjörðum, Norðvesturlandi, Norðurlandi, Norðausturlandi, og alls staðar eru íbúarnir varnarlausir. Þeir vita ekki nema á morgun verði heimildirnar seldar burt. Upp geta komið allt önnur sjónarmið eins og virtist skína í hjá HB Granda, að einhver lóðamál í Reykjavík og verð fyrir lóðir ráði því hvar fiskvinnslan verður áfram, að það væri ódýrara að láta hús og lóðir standa ónotaðar á Akranesi en í Reykjavík. Ég veit ekki hvort sú er raunin en þessu var haldið fram á fundinum og dapurt ef svo er. Ef einhver er reiðubúinn að verja fiskveiðistjórnarkerfið á þessum grunni þá skil ég ekki hverra erinda hann er að ganga. Alla vega ekki samfélagslegra erinda.

Nú virðast fjármálastofnanir, bankar og stórfyrirtæki í sjávarútvegi bindast samtökum um að þjappa veiðiheimildum saman á hendur æ færri manna og loka fiskvinnslum í skjóli umræðu um niðurskurð á þorskheimildum og hremmingum sem því fylgja, sem er allt of mikil einföldun. Þó að sá niðurskurður sé alvarlegur hefur þetta verið komið í gang áður og er hluti af því kerfi sem hefur verið byggt upp og rekið. Niðurskurður á þorskheimildum hraðar eingöngu og keyrir áfram það kerfi sem fyrir var og dregur enn betur fram ókosti þess og þær hættur sem því fylgja.

Gerð hefur verið ítarleg grein fyrir innleggi okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessa umræðu og hvernig við sjáum þá vinnu fara í gang. Vel má vera að á því megi síðan finna fleiri fleti. Ég þakka hv. þm. Jóni Magnússyni, 10. þm. Reykv. s., fyrir ágæta ræðu en hann tók undir þau sjónarmið sem við höfum lagt fram í þessum málum, að fagna bæri öllu því sem kæmi fram og gæti nýst til þess að breyta kerfinu. Tillagan er flutt af mikilli alvöru hvað varðar þá stöðu sem nú er uppi í sjávarbyggðunum og umgengni og meðferð auðlindarinnar.

Við höfum lagt til hugmyndir um að sjómenn græði hafið. Ég hef í því sambandi vitnað til átaks í landbúnaðinum, hjá Landgræðslunni. Þar höfum við verið í sömu stöðu, landkostir hafa eyðst, beit hefur rýrnað, gróður horfið o.s.frv. Menn eru löngu búnir að sjá að það þýðir ekki að ein miðlæg stofnun annist þetta og svo hagi umhverfið sér með öðrum hætti. Því var gengið til skipulegs samstarfs við bændur um að þeir tækju með formlegum hætti þátt í endurheimt landgæða jafnframt því sem þeir nýttu þau. Mér skilst að nú séu hátt í 700 bændur þátttakendur í verkefninu *Bændur græða landið.* Sú hugmyndafræði sem liggur þar á bak við er gríðarlega verðmæt fyrir utan verkin sjálf og gjörningana.

Ég hef hugleitt, og við flutningsmenn frumvarpsins,

hvort ekki megi nálgast umgengnina, nýtinguna og stjórnunina með svipuðum hætti og gert er í landgræðslunni, þar sem staðbundnar eftirlits- og rannsóknastöðvar leiðbeina bændum og taka með þeim þátt í rannsóknum, meðferð, nýtingu og endurheimt landgæða. Nokkrar slíkar stöðvar eru vítt og breitt um landið eins og stórar sameiginlegir afréttir fyrir ákveðin byggðarlög sem hafa þá rétt til að nýta þær samkvæmt reglum og með sjálfbærum hætti og það er hluti af samningunum um búfjárrækt að svo sé gert. Með sama hætti mætti hugsa sér að ákveðin svæði fyrir ströndum landsins tilheyrðu ákveðnum sjávarbyggðum sem liggja þar að og umgengni, meðferð, nýting og rannsóknir á svæðinu væru í höndum staðbundinna leiðbeininga- og ráðgjafarstofnana sem væru í nánum tengslum við og ynnu með sjómönnum sem ættu hlut að máli. Ég held að sú hugmyndafræðilega nálgun, að hver sýni öðrum nærfærni, sjómennirnir, lífríkið, byggðin, í umgengni við auðlindina, komi í veg fyrir að menn hugsi aðeins um skammtímagróða eins og nú virðist vera stefnan í sjávarútveginum. Sú nálgun er í anda sjálfbærrar þróunar og markar framtíðarsýn fyrir atvinnuveginn um ókomin ár.

[17:57]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna því út af fyrir sig að fram skuli fara umræða um það mikilsverða mál sem lýtur að löggjöf og framkvæmd hvað varðar stjórn fiskveiða. Ég mátti til með að koma upp í andsvar við hv. þm. Jón Bjarnason vegna þess að hann vitnaði í orð manna sem flutt voru í gær á lokuðum fundi bæjarstjórnar Akraness með þingmönnum og fleiri aðilum. Ég verð að viðurkenna að það kemur mér mjög á óvart að fluttar séu út af þeim fundi hingað upp í ræðustól á Alþingi beinar tilvitnanir í ræður einstakra manna. Ég leit svo á að þarna væri mjög mikilvægur og nauðsynlegur samráðsvettvangur, samráðsfundur sem bæjaryfirvöld á Akranesi efna til á mikilvægum tíma í atvinnusögu staðarins.

Ég vil leyfa mér, virðulegur forseti, að gera mjög alvarlega athugasemd við slíka framgöngu. Ég átti satt að segja ekki von á því að til þeirra orða sem þar féllu yrði vitnað sérstaklega í ræðustól.

[17:59]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er sammála því að fundurinn var sem slíkur trúnaðarfundur varðandi það sem sagt var. Ég veit ekki hvort hv. þingmaður hefur fylgst með því en í viðtölum við fundarmenn í fréttum, í hádegisfréttum og í kvöldfréttum í gær, og í ályktunum bæjarstjórnar Akraness, sem eru opinber gögn, kom þetta sama fram. Ég hef ekki — ég bið þá hv. þingmann að nefna þau orð — nefnt neitt annað en það sem kom fram í fréttum, að mínu viti engin leyndarmál. Ég minni á orð hv. þm. Guðbjarts Hannessonar í umræðunni í dag, nákvæmlega sömu orðin og hv. þingmaður lét falla á fundinum á Akranesi. Ég bið því hv. þingmann, sem ég hélt að gerði sér grein fyrir alvarleika málsins, gerði sér grein fyrir því að kvótakerfið væri í gjaldþrota — ég hefði frekar vænst þess að hann gengi til liðs við okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði um að það yrði endurskoðað. Hann væri þá sjálfum sér samkvæmur hvað það varðar, mér hefur heyrst, a.m.k. á köflum, að hv. þingmaður tali í þá veruna. Hann hélt opinbera ræðu 17. júní sem hlýtur líka að mega vitna til, hún getur varla verið neitt leyndarmál. Mér þótti það snöfurmannlega gert og hv. þingmaður á hól skilið fyrir að tjá hug sinn tæpitungulaust í þessu máli. Ég hefði frekar viljað að hv. þingmaður slægist í lið með okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um að gengið verði með formlegum hætti í endurskoðun fiskveiðistjórnarlaganna.

[18:01]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi það að græða landið eins og bændur gera og sjómenn græði hafið. Mér finnst þetta satt best að segja ótrúleg framsetning á þessu máli. Þeir sem hafa verið eitthvað til sjós vita að troll, dregin veiðarfæri og snurvoð, hafa önnur áhrif á botn en kyrrstæð veiðarfæri, lína, net og handfæri. Togveiðarfæri og snurvoð eru ekki besti kostur varðandi botninn.

En það er munur á snurvoð og trolli. Með trolli er farið yfir harðan botn, oft holóttan, og jafnvel oft að menn festi troll á hörðum botni en hlerarnir á stærstu togurunum, orðnir 5–6 tonn hvor hleri, bryðja allt sem fyrir þeim verða. Snurvoðin er yfir höfuð ekki notuð nema á linum botni og þar er munur, töluvert mikill munur.

Þetta vita sjómenn. Þetta þarf ekkert að rannsaka. Ef menn eru að tala um þetta í Vinstri grænum, að þeir vilji koma með tillögur að náttúruvernd, uppbyggingu og friðlýsingu á hafsvæðum, eiga þeir bara að segja: Það á að banna snurvoð og botntroll. Ef menn eru að tala um umhverfismál og að það þurfi að vernda botnsvæði eiga þeir bara að þora að (Forseti hringir.) og segja það. (Forseti hringir.) Ég er ekki hlynntur því að banna snurvoð og troll.

[18:03]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég var í ræðu minni ekki að fjalla sérstaklega um einstök veiðarfæri en hins vegar bendi ég á að baráttа okkar fyrir útfærslu landhelginnar var af tvennum toga. Hún var fyrir því að koma erlendu togskipunum út úr landhelginni, annars vegar í fiskverndarskyni og hins vegar í því skyni að við vildum sjálfir fá að ráða og stjórna auðlindinni. Hugsunin um sjálfbæra þróun var kannski ekki til þá en það var með sama hætti að feður okkar og ömmur vildu umgangast náttúruna.

Varðandi það að bændur græði landið þá er það bara svo að maður vitnar oft til uppruna síns. Ég er að hálfu alinn upp við sjósókn og að hálfu við landbúnað. Ég man að faðir minn gerði sér fyllilega grein fyrir því að ekki væri hægt að ganga á auðlindina nema að ákveðnu marki, bæði til lands og sjávar. Það varð líka að næra hana. Ef maður tekur verður maður líka að vera reiðubúinn að næra.

Sú hugmyndafræði sem liggur að baki *Bændur græða landið* — ég er andvígur því að það eigi að tala niður til þeirrar hugmyndafræði eins og mér finnst hv. þingmaður gera. Ég held einmitt að það eigi að upphefja þá hugmyndafræði og færa inn sem víðast. Hana þarf að útfæra eftir þeim aðstæðum sem gerast á hverjum stað. En þessi nálg-

un, þessi nærfærna nálgun við nýtingu auðlindarinnar er sú sem ég tel að við þurfum að lyfta upp og hafa í hávegum. Þess vegna leggjum við þunga áherslu á (Forseti hringir.) að þeir sem eru í nánustu snertingu við auðlindina og nýta hana skuli líka fá að taka þátt í rannsaka hana og bera ábyrgð á henni.

[18:06]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það sem mér finnst vanta í þessa umræðu er að menn segi það sem þeir meina. Menn fara eiginlega eins og kettir í kringum heitan grautarpott, þora ekki að segja það sem þá langar að segja en gefa það aðeins í skyn.

Við stöndum frammi fyrir því að með togveiðarfærum veiðum við tegundir eins og humar, rækju, karfa, grálúðu og fleira. Við náum þessum tegundum ekki að nokkru marki nema með togveiðarfærum. Þetta er auðvitað það sem menn þurfa að þora að segja. Ef leggja á til að græða landið þá verðum við að þora að tala um þetta tæpitungulaust. Það finnst mér skorta á í umræðunni.

Þegar menn tala um að græða hafsbotninn þá er ljóst að það verður ekki gert með trollveiðum. Það hlýtur að liggja í augum uppi, hv. þm. Jón Bjarnason. Þess vegna þurfa menn bara að koma og segja hvað þeir vilja og leggja til. Þetta er allt þekkt. Það er þekkt hvaða áhrif botntroll hefur á botn. Það er þekkt hvaða áhrif snurvoð hefur á sandbotn, eða drullubotn eins og við segjum stundum. Þetta er allt þekkt en menn þurfa að þora að segja það ef þeir vilja banna sérstakar tegundir veiðarfæra. Þá verða menn að þora að segja það beint en ekki að dansa í kringum þetta eins og köttur í kringum heita grautarskál. Mér finnst að við þurfum bara að ræða þetta, þora að gera það.

Það er dálítið skrautlegt að tala þannig. Ekki hafið þið mótmælt mengun á frystiskipum, útblástursmengun. Ekki hafið þið lagt til að friða ákveðin svæði. Þið studduð í haust frumvarp um það, eða ykkar maður í sjávarútvegsnefnd og ég veit ekki betur en þið hafið greitt því atkvæði líka, um að loka kóralsvæðum en (Forseti hringir.) opna svæði inn fyrir tólf mílna landhelgina fyrir togara.

[18:08]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hygg að það sé hárrétt hjá hv. þingmanni að veiðarfærin geta haft gríðarleg áhrif enda höfum við lagt á það áherslu og flutt frumvarp um verndun lífríkis á hafsbotni. Það hafa því verið flutt hér mál einmitt sem lúta að þessu atriði af hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Í þessu máli segjum við fyrst og fremst: Bíðum við. Við skulum setja sólarlagsákvæði í þetta fiskveiðistjórnarkerfi. Það gengur ekki upp. Við opnum síðan leið að því hvernig skuli nálgast vinnu við endurskoðun þess. Við leggjum upp ákveðnar forsendur. Stefna okkar er mjög skýr, bæði í sjávarútvegsmálum og öðrum þingmálum sem hafa verið flutt. Við þurfum ekki endilega alltaf að tyggja upp stefnu okkar hér þótt hún sé góð og nefna eigi hana sem oftast.

Frumvarpið sem við flytjum nú opnar að okkar mati á víðtæka vinnu þar sem allir koma með sitt inn og reynt yrði ná sátt á besta þekkingargrunni sem til er og endurskoða málið. Það verður þó aldrei gert í eitt skipti fyrir öll. Lífríkið er sem betur fer fjölbreytilegt og þróast áfram til næstu ára þannig að sú umgengni, sú nærfærni við lífríkið er eilíf.

[18:10]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þetta hefur verið athyglisverð umræða sem hér hefur farið fram í dag um sjávarútvegsmál og gerist ekki of oft núorðið, að mér finnst, að menn fari í efnislegar umræður um þennan málaflokk. Hann var stundum talsvert fyrirferðarmeiri í umræðum hér á árum áður en aðstæðurnar eru náttúrlega slíkar í dag að það er eiginlega mjög sérkennilegt ef Alþingi lætur ekki þessi mál til sín taka og það með myndugum hætti á þessu þingi og á næstu árum.

Mér telst svo til að hér hafi a.m.k. þrír stjórnarsinnar blandað sér í umræðuna, ef ekki með ræðum þá með andsvörum, og af þeim var hæstv. sjávarútvegsráðherra einna hógværastur, einna málefnalegastur vil ég eiginlega segja. Mér fundust innlegg þeirra hv. þingmanna Marðar Árnasonar, með hvers nærveru við erum heiðruð á Alþingi þessa dagana, og Jóns Gunnarssonar satt best að segja ekki rismiklar. Það var komið í ræðupúlt og menn höfðu allt á hornum sér gagnvart því frumvarpi og þeim málatilbúnaði sem hér er reifaður, skömmuðust út í það að tillögur um hvernig breyta ætti fiskveiðistjórnarkerfinu væru ekki algerlega útskýrðar í einstökum atriðum án þess að tala nokkurn skapaðan hlut um hvað þeir vildu sjálfir.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson svaraði þessu reyndar ágætlega og útlistaði það sem málið ber með sér, að við erum að leggja til og bjóða upp á þverpólitíska endurskoðun, þverpólitíska þátttöku í endurskoðun á fiskveiðilöggjöfinni, af því að við teljum kominn tíma á slíka vinnu og þó fyrr hefði verið. Það hefði verið fróðlegt að heyra frá hv. þm. Merði Árnasyni, sem blandaði sér á þennan hátt í umræðuna einn þingmanna frá Samfylkingurinni, ef ég veit rétt, enn sem komið er, hvað Samfylkingin hyggst fyrir í þessum efnum. Það má væntanlega spyrja á móti. Samfylkingin situr í þessari ríkisstjórn, ber ábyrgð á henni, ber ábyrgð á sjávarútvegsráðherra, ber ábyrgð á viðbrögðum sjávarútvegsráðherra við niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, svo dæmi sé tekið, og hlýtur að hafa einhverjar meiningar sjálf um það hvað hún vill eða vill ekki. Eða er Samfylkingin sátt við að sjávarútvegsráðherra setji undir sig hausinn og boði í raun og veru ekkert annað en algerlega óbreytta kvótastefnu frá dögum Framsóknarflokksins og Halldórs Ásgrímssonar og samstarfs í fyrri ríkisstjórn við Sjálfstæðisflokkinn?

Það eru tíu ár síðan síðast var lagt af stað og reynt að efna í einhvers konar heildarendurskoðun á sjávarútvegsstefnunni. Það er ágætt að rifja það upp að fyrir kosningar 1999 lofuðu þáverandi stjórnarflokkar, undir þunganum af mikilli og harðri umræðu um sjávarútvegsmál og megnri óánægju um ástand mála, þjóðarsátt um sjávarútvegsstefnu. Þeir lofuðu þjóðarsátt um sjávarútvegsstefnu og enginn maður var duglegri við að rifja það upp á árunum sem á eftir fóru en guðfaðir Frjálslynda flokksins, fyrrverandi þingmaður, Sverrir Hermannsson.

Skipuð var nefnd í september 1999 sem átti að fara í þetta verkefni sem hún skilaði af sér á fyrri hluta árs 2001

og hver var útkoman? Hún varð í raun og veru sú að það var heldur hert á kvótakerfinu vegna þess að í framhaldinu var smábátaflotinn þvingaður inn í það líka í áföngum.

Við mótuðum strax á okkar fæðingarskeiði sem flokkur, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, sjávarútvegsstefnu og gengum frá henni endanlega í kjölfar þessa nefndarstarfs og gáfum hana út. Hún hefur gilt síðan og er að mínu mati ekki lakari en hvað annað sem lagt hefur verið á borðið í þessum efnum. Hún er vissulega barn þessa tíma, það eru í henni kaflar núna sem þarfnast augljóslega endurskoðunar, m.a. allt sem sagt er þar um smábátana vegna þess að þá voru aðstæður þeirra öðruvísi. Við höfum fyllt inn í hana með ályktunum síðan á landsfundum og það liggur allt fyrir. Ég bið menn því ósköp einfaldlega að virða framkomin og fyrirliggjandi prentuð og opinber gögn.

Við ætlumst ekki til að þetta endurskoðunarstarf og tilboð um þverpólitíska þátttöku í því fari allt fram á forsendum okkar stefnu. Það er auðvitað eins og hver annar brandari að vera að biðja um slíkt. Það hljóta allir flokkar að koma að borðinu með sínar áherslur — ef þeir hafa þær einhverjar — ef til slíks er efnt. Þannig liggur það. Það er að sjálfsögðu gott og þarflegt og greiðir fyrir slíkri vinnu að það liggi fyrir með sem skýrustum hætti hvernig hver og einn getur séð fyrir sér breytingar í þessum efnum en það klagar ekki meira upp á Vinstri hreyfinguna – grænt framboð en aðra flokka.

Er stefna Samfylkingarinnar um tíu ára fyrningu veiðiheimilda enn óbreytt? Hvað er hún að gera til að reyna að ná henni fram? Allar veiðiheimildir í kjölfarið eiga að fara á opinn leigumarkað, hvernig hyggst Samfylkingin útfæra þá stefnu þannig að hún sem slík stuðli ekki að stóraukinni og enn meiri samþjöppun veiðiheimilda þegar þeir stóru í krafti auðsins og aðgangs að fjármagni fara að yfirbjóða veiðiheimildirnar? Þetta væri allt saman fróðlegt að vita.

Það vill svo til að fyrir um tíu árum var ég talsvert upptekinn af þessum málum og ég gekk meira að segja svo langt að ég setti saman bókarkorn um sjávarútvegsmál þannig að ég verð varla sakaður um það, a.m.k. persónulega sem einstaklingur og stjórnmálamaður, að hafa ekki reynt að gera sæmilega grein fyrir mér í þessum efnum gegnum tíðina, enda eyddi ég miklum tíma í málflutning og rökræður, greinaskrif og bókarskrif um sjávarútvegsmál á löngu skeiði stjórnmálaferils míns. Ég var formaður sjávarútvegsnefndar í mörg ár og lagði heilmikið af mörkum í þessum efnum, en ég hef kannski gert heldur minna af því núna allra síðustu missirin vegna þess einfaldlega að tími minn hefur bundist af öðru.

Ég kíkti aðeins í þetta bókarkorn núna á dögunum og ég verð að segja alveg eins og er að öðrum þræði var ég ánægður með hvað það hefur staðist tímans tönn að mörgu leyti. Að sumu leyti reyndist ég forspár um ýmsa þætti þróunarinnar eins og hún blasti þarna við. Ég var t.d. að bollaleggja um möguleika okkar á því að stórauka verðmætasköpun með vinnslu uppsjávarfiska til manneldis og það hefur margt gengið eftir í þeim efnum. En því miður reyndist ég líka forspár um það að að óbreyttu kvótakerfi mundu verða stórfelldar breytingar í sjávarútvegi, samþjöppun veiðiheimilda, útgerðin yrði einhæfari, við mundum missa fjölbreytnina og það yrði mikil byggðaröskun ef þetta yrði keyrt áfram eins og þá horfði til. Það hefur allt gengið eftir.

Það er kannski dálítið sérkennilegt að biðja virðulegan forseta um leyfi til að vitna í sjálfan sig en ég ætla nú að gera það samt, ef ég má aðeins fara inn í texta í þessari bók þar sem fjallað er um stjórn fiskveiða og það sem ég sá þarna fyrir tíu árum fyrir mér að væru mikilvægustu leiðarljósin í þeim efnum. Þar kemur að því sem gerði mig daprran þegar ég fór að rifja upp þessi skrif, það gerði mig daprran að sjá að öll vandamálin blasa enn við óleyst 10, 12 árum síðar, því miður. Það er orðið heldur verra að eiga við þetta og snúnara eftir að búið er að keyra kerfið lengur áfram og það er lengra gengið í þá átt að færa réttinn burt frá fólkinu í sjávarbyggðunum og valda þeirri miklu röskun sem hið óhefta markaðsvædda sjávarútvegskerfi auðvitað gerir.

Ég leyfði mér að segja þarna að markmið fiskveiðistjórnar ættu að vera:

„a. Að fjölbreytni viðhaldist í útgerð, þ.e. að mismunandi útgerðarhættir, fjölbreytni í stærð skipa og veiðiaðferðum tryggi fjölbreytta þróunarmöguleika og fullnægi þörfum fjölbreyttrar og sérhæfðrar vinnslu.“

Þarna sígur á ógæfuhliðina jafnt og þétt með stefnu í átt til einsleitari útgerðarhátta.

„b. Að stjórnunaraðferðir við veiðarnar eða tímabundin rekstrarskilyrði megi ekki verða einhliða ráðandi um þróun fiskvinnslunnar heldur þróist veiðarnar ekki síður í samræmi við þarfir vinnslunnar. Tilkoma kvótakerfisins og bágborin afkoma landvinnslu hefur tvímælalaust veikt stöðu vinnslunnar til að hafa áhrif á þróun útgerðarhátta í sína þágu.“

Er það ekki veruleikinn að kvótalítil eða kvótalaus fiskvinnsla á sér varla lífsvon?

„c. Að atvinnuhagsmunir og réttarstaða fiskvinnslufólks og sjómanna ásamt hagsmunum byggðarlaganna verða að fá ákveðið vægi í fiskveiði- og sjávarútvegsstefnu framtíðarinnar. Hvorugt þarf að vera í nokkurri andstöðu við markmið um að hámarka afrakstur lífríkisins og hagkvæmni í rekstri.“

Ætli þetta eigi nú ekki enn við eða um hvað eru menn að tala í mótvægisaðgerðahjali sínu eða öðru slíku? Hvað voru menn að ræða uppi á Akranesi í gærkvöldi t.d.?

Ég lagði síðan til eftirfarandi áherslur í sambandi við sjávarútvegsmálin. Mér finnst sumt af því að vísu kannski svolítið hástemmt í dag en læt mig hafa það að vitna í það:

„Að mótuð verði og framkvæmd það sem ég hef kallað landvinnslufullvinnslustefna. Stjórnvöld, sölusamtök, atvinnurekendur, verkalýðshreyfing, hagsmunasamtök, byggðarlög og aðrir aðilar sameinist um slíkar áherslur með hámarks verðmæta- og atvinnusköpun að leiðarljósi.“

Síðan var það talið upp að ákveðinn hluti útgerðarinnar gæti þróast sem stærri og öflugri skip og frystiskip til að gera vinnslu eða veiðar og vinnslu mögulegar á úthafinu og sækja á dýpri mið, búa vel að stórri áhöfn o.s.frv. Minni frystiskip yrðu væntanlega við lýði í einhverjum mæli, t.d. í sérhæfðari veiðum og vinnslu.

„Að veiðar og vinnsla á sjó yrði í vaxandi mæli undanfari frekari vinnslu í landi.“

Þá voru menn talsvert uppteknir af því að mögulega væri hægt að heilfrysta fisk á fjarlægari miðum til frekari

fullvinnslu í landi. Sú þróun hefur kannski ekki orðið stórfelld nema þá helst vinnsla á fiski frá Rússlandi.

Ég sá fyrir mér að hefðbundnir ísfisktogarar, einkum þeir stærri, mundu að mestu hverfa á næstu árum, og af hverju? Vegna þess að þar var lengsta úthaldið og þar kom elsta hráefnið að landi, sem ég held að við séum alveg sammála um að svari ekki kröfum tímans í dag, jafnvel þó að menn gerðu allt sem þeir gætu til að hafa meðferð hráefnisins góða um borð en það var ekki óalgengt á sínum tíma að úthald á stórum ísfiskstogurum væri tíu dagar eða jafnvel meira.

„Að minni og miðlungsstór fiskiskip með úthaldstíma að hámarki fjóra til sex daga mundu þjóna mörkuðum og vinnslu með ferskt eða ófrosið hráefni og þessi floti yrði mjög fjölbreyttur hvað stærð og veiðiaðferðir snerti.

Að fiskmarkaðir yrðu efldir“ — og bíðið nú við — „og sú regla lögfest að allur afli sem ekki fer beint til vinnslu innan lands hjá sama aðila fari um viðurkenndan markað þannig að innlendri fiskvinnslu standi jafnan til boða að bjóða í aflann.“

Ef hv. þm. Grétar Mar Jónsson á í einhverjum erfiðleikum með að skilja hvað við eigum við með þessu þá er það ósköp einfalt, að allur afli sem kemur af miðunum til lands og ekki fer í vinnslu hjá sama aðila innan hans eigin fyrirtækis fari yfir á viðurkenndan markað. (Gripið fram í.) Þetta er mjög einfalt í framkvæmd og það eina sem ekki er gert, miðað við það sem ég skil að sé áhersla Frjálslynda flokksins, er að aðili sem er að veiða til að fóðra sína eigin vinnslu þarf ekki að senda aflann yfir á markað, enda held ég að engin þörf sé á því að grípa þannig inn í innri rekstur í einu fyrirtæki.

Ég lagði einnig áherslu á að grunnslóðin yrði nýtt og grundvöllur búsetu í minni byggðarlögum tryggður með þróttmikilli smábáta- og bátaútgerð sem hafi vissan forgang til veiða næst landi. Ég verð að segja alveg eins og er, og það er kannski ekkert merkilegt, að ég er í öllum aðalatriðum sáttur við þessar áherslur, þessi markmið og ég mundi leggja og legg það sama til í dag og ég gerði þarna fyrir tíu árum, vegna þess að vandamálin eru því miður öllsömul óleyst. Nú höfum við bara miklu meiri reynslu að baki í því hvað þetta kerfi óbreytt þýðir.

Ég vil segja að lokum, virðulegur forseti, að nú þekkja menn auðvitað deilur um kvótakerfið og marga fylgifiska þess og hvað það hefur í för með sér en ein mjög alvarleg staðreynd hefur bæst við og blasir við okkur, ekki ný af nálinni að vísu en kannski vegur hún þyngra núna en nokkru sinni fyrr og það er að kerfinu hefur mistekist megintilgangur sinn, meginmarkmið, sem er hvert? Að vernda og byggja upp mikilvægasta nytjastofn Íslandsmiða, þorskinn. Kvótakerfið var sett á hér í þessum sölum í neðri og efri deild í desember 1983 vegna dökkrar skýrslu um ástand þorskstofnsins sem ráðabirgðaráðstöfun í eitt ár af því að menn höfðu margir illan bifur á því að fara þess a leið en töldu ekki annað skárra í boði í bili.

Þegar menn standa frammi fyrir því núna að þetta hefur svo gjörsamlega mistekist, megintilgangurinn með kerfinu, að vernda og byggja upp nytjastofnana, að það hálfa væri nóg, við stöndum verr með þorskinn í dag — ef við treystum á niðurstöður vísindanna sem við höfum kannski ekki annað skárra í höndunum til að gera — en nokkru sinni. Skýrslan síðasta vor var miklu verri en dökka skýrslan vorið 1983. Hvað stendur þá eftir?

Ég spyr líka: Hvað þarf til til þess að menn opni augun og fallist á að fara ofan í saumana á þessum hlutum? Þarf þorskstofninn algerlega að hrynja, þarf fyrst að útrýma þorskinum á Íslandsmiðum til þess að menn fallist á að það sé kannski eitthvað að, að við þyrftum kannski eitthvað að fara að gá að okkur? Væntanlega dugar heldur ekki álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna eins og þegar má ráða af viðbrögðum ríkisstjórnarinnar við því.

Ég tel að sú tillaga eða það frumvarp sem við flytjum hér sé málefnalegt, það sé jákvætt (Forseti hringir.) og þarft innlegg í þessa umræðu og það væri viturlegt að menn færu að okkar ráðum, þeðu tilboð okkar um að hefja heildstæða (Forseti hringir.) endurskoðun á sjávarútvegsstefnunni.

[18:25]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég er nú farinn að sjá eftir því að hafa kallað eftir stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs (Gripið fram í.) vegna þess að hún kemur hér upp í mörgum ræðum og fleiri en hægt er að leggja eyrun við.

Ég held að það þurfi ekkert að koma á óvart að kallað sé eftir þeirri stefnu miðað við þær 11 greinar sem hér eru taldar upp sem markmið endurskoðunarinnar vegna þess að þær greinar stangast hver á við aðra. Og þess vegna spyr maður: Er þetta tilraun til þess að ná einhvers konar málamiðlun eða kalla öll sjónarmið inn í þetta samstarf eða lýsir þetta stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs? Niðurstaða mín er sú að það sé hvort tveggja. Vissulega sé auga haft á einhverjum sjónarmiðum sem ekki eru sjónarmið Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs en síðan lýsi einmitt þessir 11 partar, og það styður síðasti hv. þingmaður sem hér talaði með því að lesa upp úr greinum eftir sjálfan sig sem svipar mjög til þess arna, þversögninni í stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í sjávarútvegsmálum, að þeir ætla annars vegar að hafa fulla hagkvæmni í sjávarútveginum og ætla honum að vera undirstöðuatvinnugrein en hins vegar ætla þeir honum að vera jafngildi einhvers konar byggðastyrkja og byggðaaðstoðar og félagsmálastofnun svo á þriðja vængnum. Þetta gengur því miður ekki upp.

Ég fagna því hins vegar að hér hefur komið fram að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur sett fram fyrningarleið, ákveðna útgáfu af fyrningarleið. Ég tek eftir því að hún er hætt að leggja áherslu á byggðakvóta en ég spyr enn eins og aðrir hafa spurt: Hvað um stefnuna um suman afla á markað, sem mér þykir ekki ganga fullkomlega upp, hvorki í útgáfunni sem hún er höfð í þessari greinargerð né í þeim lestri sem (Forseti hringir.) hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon þuldi upp úr sjálfum sér áðan?

[18:28]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ákaflega gagnlegt að fá hv. þm. Mörð Árnason upp í andsvör og þessi andsvör virðast ætla að verða framlag Samfylkingarinnar til þessarar umræðu. Það var athyglisvert hvernig hv. þingmaður gat haft allt á

hornum sér, fyrst gagnvart frumvarpinu og málflutningi þeirra sem að því standa en síðan út í ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar sem næstur kom og talaði á móti frumvarpinu. Þetta fannst mér nú talsverð snilld, að geta verið önugur og haft allt á hornum sér út í ræður sem komu sín úr hvorri áttinni í málinu.

Ef við værum að bjóða öðrum flokkum til samstarfs um heildarendurskoðun sjávarútvegsstefnunnar en tækjum fram að það yrði að vera algerlega á okkar forsendum, til hvers væri það þá? Er það það sem hv. þm. Mörður Árnason ætlast til og er að biðja um og er hann kannski óánægður með að við skyldum ekki bara afgreiða málið þannig? Það getur auðvitað hvaða flokkur sem er komið hér með sínar ýtrustu kröfur og sagt: Komið þið nú með okkur í vinnu, við skulum endurskoða lögin en á okkar forsendum, það verður algerlega að vera á þeim forsendum sem við sjáum fyrir okkur í þessu máli. Auðvitað þýðir það ekki neitt. Ef menn ætla að fara í þessa vinnu frá grunni og eru tilbúnir til að gefa upp á nýtt í íslenskum sjávarútvegsmálum verða allir að setjast óbundnir að því borði. Það þýðir ekki að þeir komi stefnulausir þangað, það þýðir ekki að þeir geti ekki lagt sínar áherslur í púkkið, þeir sem hafa þær. Það er þetta sem ég vonast til að hv. þm. Mörður Árnason fáist til að viðurkenna.

Ég tel að það sé engin mótsögn í því og mér finnst dapurlegt að heyra hv. þingmann tala eins og það hljóti sjálfkrafa að vera mótsögn að leita leiða til að gera rekstur sjávarútvegsins hagkvæman og hins vegar að innleiða eitthvert réttlæti í þetta kerfi, eitthvert öryggi t.d. fyrir fólkið í sjávarbyggðunum. Það þarf engin mótsögn að felast í því. Til dæmis með því að byggðatengja ákveðinn hluta réttindanna og það er okkar stefna, þannig er hún útfærð, og við höfum gert ráð fyrir því að ef við gætum undið ofan af kerfinu og (Forseti hringir.) endurráðstafað nýtingarréttinum yrði einn þriðji hluti hans byggðatengdur.

[18:30]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það er óþarfi að vera í vondu skapi þótt bent sé á að þau 11 atriði sett eru fram sem markmið þessarar endurskoðunar stangast hvert á við annað. Það er ósköp einfalt. Þegar spurt er að því, í því ljósi, hver stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er þá er líka óþarft að bregðast illa við. Í þeirri stefnu rekst líka hvað á annars horn (**Gripið fram í:** Hvernig?) af ástæðum sem of stuttur tími er til að fara út í núna.

Ég vil hins vegar segja að það er ekki meginatriðið. Meginatriðið í málinu kemur fram í því frumvarpi sem átti að mæla fyrir á eftir þessu frumvarpi og var sett fram sem viðbragð við atburði sem sýnir að kvótakerfið, það kerfi sem menn settu niður á sínum tíma, er að renna sitt skeið og stenst ekki lengur.

Ég rakti áðan þær aðstæður sem við stöndum frammi fyrir, annars vegar skerðing á þorskaflaheimildum sem nú er orðin staðreynd og hins vegar úrskurður mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Við þurfum núna að fara saman í að mæta þessu tvennu. Við þurfum að gera það á þann veg sem er samkvæmur og svarar bæði líffræðilegu spurningunni, spurningunni um sóknina, og líka spurningum um mannréttindi.

Að gefnu tilefni er rétt að upplýsa hv. þm. Steingrím J. Sigfússon um að Samfylkingin hefur enn sömu stefnu og hún hefur haft áður í öll þau sjö ár sem liðin eru síðan hún var stofnuð, um ótvíræða þjóðareign á aflanum í sjónum og að úthluta eigi afnotaheimildum að honum gegn gjaldi. Þannig sköpum við það réttlæti og jafnræði sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur kallað eftir.

[18:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þá væri gaman að vita hvað Samfylkingin er að gera í stjórnarsamstarfinu til að koma þessari stefnu sinni fram. Ég hef lítið frétt af því. Ég heyri það ekki á hæstv. sjávarútvegsráðherra að það bóli mikið á því.

Ég vísa því einfaldlega til föðurhúsanna að einhverjar sérstakar og augljósar mótsagnir séu í nálgun okkar í þessum efnum. Ég mótmæli því einfaldlega. Það er grundvallarmisskilningur hjá hv. þingmanni. Ég veit ekki hvernig hann nálgast hlutina. Telur hann að þetta þurfi í öllum tilvikum að vera allt eða ekkert, annaðhvort eða. Hv. þingmaður skilur ekki þá útfærslu að allur afli sem ekki fer beint til vinnslu hjá sama aðila skuli fara yfir markað. Verður það að vera svo að annaðhvort allur fiskur eða enginn fiskur fari á markað?

Á það að vera eins og hv. þm. Grétar Mar Jónsson ræddi um varðandi botntrollið, annaðhvort alfarið að banna það eða leyfa það í óbreyttri mynd? Er ekki til einhver millivegur? Er ekki t.d. hægt að friða ákveðin svæði fyrir botnveiðum, kóralsvæðin t.d.? Eru menn ekki loksins að manna sig upp í það að sýna lit í þeim efnum, a.m.k. hvað varðar kóralsvæðin fyrir austan og þó fyrr hefði verið.

Það er þannig með sjávarútvegsstefnuna að samþætta þarf í henni mörg markmið og ekkert eitt þeirra á að ríkja yfir öllum hinum. Hagkvæmni, að sjálfsögðu þarf að hafa hana í huga og að leiðarljósi, að atvinnureksturinn geti verið hagkvæmur og arðbær og einhver nenni að standa í honum. En það þarf að huga að fleiru, t.d. því að nýtingin sé sjálfbær og við göngum ekki í nafni hagkvæmni á auðlindina þangað til hún verður að engu. Þar erum við strax komin með tvö veigamikil markmið sem verður að samþætta í stefnunni. Það á ekki að nálgast þau þannig að þetta séu mótsagnir. Það er heldur ekki mótsögn í því að leita hagkvæmra leiða í rekstri og leiða réttlætis, atvinnuöryggis og treysta um leið forsendur byggða. Það má ekki vera þannig því að þá erum við að gefast upp.

[18:34]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Fiskvinnsla án útgerðar hefur ekki sama aðgang að hráefni og fiskvinnsla í samkeppnisútgerð. Þess vegna er ekki hægt að taka mark á tillögum Vinstri grænna um fiskmarkaði, að allur fiskur sem ekki fer inn í fiskvinnslu fari inn á markað. Hann gerir það í dag, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Sú vinnsla sem er að kaupa fisk af sjálfri sér selur þann fisk sem hún vill ekki nýta á markað. Það er bara þannig. Þannig er raunveruleikinn.

Samkeppnisstaða fiskvinnslu án útgerðar við fiskvinnslu með kvóta er ójöfn á meðan þeir eru ekki skuldbundnir til

að setja allan fiskinn á fiskmarkað. Það væri strax spor í rétta átt, ef allur fiskur færi á fiskmarkað og mundi jafna stöðu fiskvinnslu án útgerðar og annarrar fiskvinnslu í landinu.

Aflagjald til hafna markast af fiskverði. Hafnargjöld eru prósenta, 1,28% er aflagjald. Ef aflagjald af bát sem er í eigin vinnslu er bara 130 kr. fyrir kíló af þorski en svo getum við sett fiskinn á markað á sama tíma fyrir 230 eða jafnvel 300 kr. þá er verið að borga helmingi fleiri krónur af bátnum sem landar öllu á fiskmarkað. Ég nefni þetta vegna þess að í gangi eru mótvægisaðgerðir vegna stöðu hafna. Þetta hefði hjálpað höfnum landsins verulega, svo ekki sé minnst á launakjör sjómanna þegar skipt er úr á 130 kr. í 260 kr. eða kannski 350 kr. eins og fiskmarkaðsverð hefur verið á síðustu mánuðum. Þetta skiptir ekki hvað síst máli þegar talað er um þetta.

[18:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það sé ekki rétt að segja að allur fiskur sem ekki fer beint til vinnslu hjá sama aðila í landi fari á markað. Það fer einfaldlega heilmikið af fiski beint frá útgerð í gámum til útlanda inn í erlendar fiskvinnslur. Að því hráefni kemst innlend fiskvinnsla aldrei því að það er aldrei boðið til sölu innan lands. (**GMJ:** Jú, jú.) Nei, það er bara ekki þannig. Það fer þó nokkuð af fiski, hefur a.m.k. gert það á undanförnum árum. Þetta hef ég rætt við marga í fiskvinnslu og við þá sem eru þaulkunnugir mörkuðunum. Eftir því sem hráefnið sem fer á markað hefur farið minnkandi undanfarin missiri þá hafa menn m.a. bent á þetta. Það mundi strax laga þeirra stöðu ef svona regla væri sett inn.

Svo vil ég spyrja hv. þingmann: Væri þetta a.m.k. ekki til bóta frá núverandi ástandi? Ég held að það hljóti að vera. Af hverju leggjum við ekki til að allur fiskur fari á markað? Jú, það er metið svo af lögfræðingum og þeim sem vel til þekkja að það orki mjög tvímælis að hlutast þannig til um innri rekstrarákvarðanir í einu og sama fyrirtækinu. Ef maður á skip, veiðiheimildir og vinnslu í landi og miðar útgerð sína alfarið við að fóðra sína vinnslu, getur Alþingi þá gripið inn í og sagt við hann: Nei, góði, þú mátt ekki landa í þína vinnslu? Þú verður að setja þann fisk á markað.

Ég vil a.m.k. að hv. þingmaður svari mér þá því: Telur hv. þingmaður hægt að ganga svo langt að grípa inn í að því leyti? Ef menn telja að það sé lagalega fært, réttlætanlegt og pólitískur möguleiki þá höfum við ekki hafnað slíku. En það er þessi algeri aðskilnaður sem menn hafa stundum talað um.

Ég held að ég hafi aðallega verið sammála öðrum atriðum sem hv. þingmaður tók upp og við þeim þarf ekki svör af minni hálfu. Við erum algerlega sammála um að skoða aðstöðumun landvinnslu og sjóvinnslu. Það þarf líka að skoða aðstöðumun, flutning á óunnum fiski til útlanda gagnvart stöðu vinnslunnar hér heima, ekki síst eftir að kvótaskerðingarálagið er fallið niður. Þar er innbyggður aðstöðumunur, allt vísar í þá átt, og hann er ósanngjarn.

[18:39]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Æðioft er fiskvinnsla tengd útgerð í samkeppni á mörkuðum og býður í sama fiskinn og fiskvinnsla án útgerðar þarf að bjóða í. Það er mjög erfitt að bjóða upp á það. Þess vegna er best að gera eins og gert er á Englandi, í Þýskalandi, Frakklandi, Danmörku og fleiri löndum, þar sem nánast allur fiskur fer á fiskmarkað. Það er samkomulag við sjómannasamtök í þessum löndum um hvernig skuli ráðstafa afla. Það er byggt á því að menn keppast við að landa fisknum á sem hæstu verði til að sjómenn hafi fullan hlut út úr því.

Í íslensku sjómannalögunum stendur að útgerðarmaður skuli ávallt tryggja sjómönnum sínum hæsta verð sem hægt er að fá. Þetta er einn af þeim grunnþáttum sem ekki hefur verið staðið við gagnvart íslenskum sjómönnum í gegnum tíðina. Það er meira að segja til apparat sem heitir Verðlagsstofa sjávarútvegsins sem verðleggur þrjár eða fjórar tegundir af fiski, eins og ég sagði áðan, þorskinn á 130–150 kr. eftir stærð og gæðum en markaðsverð er helmingi hærra, í sumum tilfellum upp í 350 kr. eins og var stundum í haust á stórum og góðum fiski.

Þetta finnst mér ekki ganga upp. Bróðurpartinum af öllum þeim afla sem hv. þingmaður talar um að fari í gáma erlendis fer á markað í flestum tilfellum, er verðlagt í gegnum fiskmarkað. Sjómenn hafa fullt kaup út úr því. En nú er komið til fyrirkomulag þar sem íslenskir fiskverkendur fá að bjóða í fisk áður en hann fer í gáma. Þá hafa menn kost á að setja lágmarksverð á fiskinn þannig að þeir vilja oftast nær frekar selja hann til útlanda en selja hann innan lands. Það eru þessir þættir sem maður skilur ekki í stefnu Vinstri grænna, þ.e. út af launum sjómanna. (Forseti hringir.) Út frá launum sjómanna hefur maður ekki skilið þetta. Þetta er vont, ykkar fyrirkomulag, gagnvart launakjörum sjómanna.

[18:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Er þá hv. þm. Grétar Mar Jónsson ánægður með ástandið eins og það er í dag? Telur hann það betra? Eru sjómenn betur settir við núverandi ástand? Ég held að það sé sanngjarnt að maður geri kröfu til þess að hv. þingmaður svari því, ráðist ekki bara á okkur og tillögur okkar og hugmyndir sem við leggjum fram í góðri trú, í þeirri trú að það mundi bæta úr ástandinu frá því sem nú er. Er þetta þá bara allt eða ekkert? Mér finnst að hv. þingmaður skulda okkur svör við því.

Ég held að það sé ekki þannig, þótt það sé alveg rétt að í gámaviðskiptunum taki menn mið af markaðsverði og geri upp við sjómenn á þeim grunni, að það sé hið sama og að innlenda fiskvinnslan hafi raunverulega möguleika á að ná í hráefnið. Það þýðir ekki það sama þótt menn hringi og spyrji: Hvað fór ýsan á, hvað fór flatfiskurinn á o.s.frv. á markað og geri upp við sjómennina á þeim grunni. En þetta gætum við skoðað betur og kann að taka breytingum, m.a. eftir því hvaða framboð er á hráefni.

Það er alveg rétt að það er mikill aðstöðumunur á fyrirtæki sem á umtalsverðar veiðiheimildir og landar inn í vinnsluna hjá sér og keppir svo á markaði um viðbótarhráefni við aðila sem hafa engar veiðiheimildir. Það er sérstaklega mikill aðstöðumunur ef hinn fyrri aðili fékk sínum veiðiheimildum úthlutað í upphafi án endurgjalds og þær eru fullkomlega afskrifaðar hjá honum og hann hefur þann

gríðarlega aðstöðumun sem í því er fólginn. Það þarf hins vegar ekki að vera mikill aðstöðumunur ef slíkur aðili er nýbúinn að fjárfesta í veiðiheimildunum. Það verður auðvitað að hafa það í huga þegar kemur að rekstrarbyrðinni hjá fyrirtækinu.

Auðvitað er þetta stanslaust viðfangsefni, að fást við að reyna að setja sanngjarnar leikreglur sem geri mönnum kleift að starfa í þessari grein á jafnræðisforsendum. Um það snýst m.a. það sem verður á dagskrá næst, ef ég veit rétt. Ætli það sé ekki rétt að maður fari að þagna til að gefa þeirri umræðu kost á að komast að.

[18:43]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Fyrr í dag fór fram umræða utan dagskrár um atvinnuástandið á Akranesi í framhaldi af hópuppsögnum og alvarlegu atvinnuástandi sem þar hefur skapast vegna lokunar á fiskvinnslu í HB Granda. Ég hafði það á tilfinningunni að menn væru að ræða þetta út frá þeirri forsendu að ástandið væri orðið alvarlegt á Akranesi vegna skerðingar á þorskkvóta, vegna þess að fyrirtækið hefði þurft að skera niður starfsemi sína uppi á Skaga vegna minni þorskkvóta og skerðingarinnar frá því í haust. Hinn dapurlegi sannleikur er auðvitað sá að þetta ástand er afleiðing af kvótakerfinu, af fiskveiðistjórnarkerfinu í heild sinni. Þetta atvinnuástand er afleiðing af því kerfi sem við höfum búið við og hefur verið til umtals í þinginu í dag og nú liggja hér fyrir tvö mál sem bæði snerta fiskveiðistjórnarkerfið. Annars vegar það mál sem við erum að tala um núna, frumvarp til laga um breytingar á lögum um stjórn fiskveiða og hins vegar tillaga til þingsályktunar um breytta stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Fiskveiðistjórnarkerfið er svo sannarlega enn á dagskrá.

Það er kunnara en frá þurfi að segja hver afstaða mín hefur verið til þess stóra máls á undanförnum árum. Ég hef gagnrýnt gegnum þykkt og þunnt þá sérhagsmunagæslu og þau sérréttindi sem voru á kostnað jafnræðis og jafnréttis og stóðu að baki hugsuninni og hugmyndinni um það kerfi sem við búum við. Afsal á sameign þjóðarinnar var rangt á siðferðislegum, jafnræðislegum og pólitískum forsendum. Þar til viðbótar hefur kerfið meira og minna mistekist að því leyti að stofnarnir hafa hrunið, skuldirnar hafa hækkað, byggðarlög hafa lagst í eyði eða orðið fyrir verulegri fólksröskun og fólki í þessari atvinnugrein hefur verið sagt upp í stórum, stórum stíl. Afstaða mín til þessa fiskveiðistjórnarkerfis hefur ekkert breyst. Ég tel frjálsa framsalið og gjafakvótann vera kannski stærstu meinsemdirnar og tel það vera bæði ranglátt og skaðlegt.

Nú hefur það gerst að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur kveðið upp álit sitt í máli sem höfðað var fyrir hönd tveggja einstaklinga sem höfðu sótt sjó án þess að hafa kvóta og þeir hlutu sektir og dóma fyrir þá gjörð sína. Mannréttindanefndin hefur komist að þeirri niðurstöðu að brotið hafi verið á þessum einstaklingum og málið er nú til meðferðar hjá stjórnvöldum, að mér skilst, um það hvernig bregðast eigi við þessu áliti og er jafnvel ýjað að því að ekki sé nein þörf eða krafa um það eða skylda af okkar hálfu að hlýða þessari niðurstöðu mannréttindanefndarinnar. Ég er á þeirri skoðun að það eigi að taka þetta álit eða þennan dóm mjög alvarlega, ég lít svo á að það sé skuldbindandi fyrir íslensk stjórnvöld og það eigi ekki að virða álitið að vettugi. Að því leyti get ég lýst yfir samþykki mínu við tillögu til þingsályktunar um breytta stjórn fiskveiða í samræmi við þennan úrskurð og tel það vera eðlileg viðbrögð að við hlítum niðurstöðu nefndarinnar.

Ég get líka lýst yfir stuðningi og skilningi a.m.k. á þeirri tillögu sem hér er komin fram af hálfu vinstri grænna að því leyti að fiskveiðistjórnarkerfið verði tekið til gagngerðrar endurskoðunar og að mikið verði lagt í þá skoðun. Það er hægt er að rífast um einstaka hluti, eins og við höfum hlustað hér á endalaust í dag, en kjarni málsins er sá að þetta kerfi þarf endurskoðunar við, enda er þess getið í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar að gerð verði sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða. Þetta er auðvitað yfirlýsing sem gerð var og liggur fyrir frá því að ríkisstjórnin var mynduð og er í eðli sínu það sama og verið er að tala um hér í dag, að gerð verði sérstök athugun á aflamarkskerfinu með hliðsjón af áhrifum þess á þróun byggða o.s.frv. Þetta eru frekar keimlíkar tillögur að því leyti til að farið er fram á gagngera endurskoðun í þeim báðum. (**Gripið fram í:** Er þetta komið í gang?) Það verða aðrir að svara fyrir, hv. þingmaður, mér er alls ókunnugt um það en veit ekki betur en að það sé í undirbúningi eins og annað sem stendur í stjórnarsáttmálanum og verður áreiðanlega staðið við það.

Hvað vill Samfylkingin? spurði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Það er mjög auðvelt og einfalt að svara því. Við í Samfylkingunni höfum verið með þá stefnu í stórum dráttum að taka ætti upp fyrningarleiðina, að staðfesta eigi og viðurkenna að fiskimiðin og auðlindin í hafinu sé þjóðareign og að greitt sé eðlilegt gjald fyrir afnotaréttinn af þeirri auðlind. Þetta er stefna Samfylkingarinnar og hún hefur ekkert breyst svo ég viti til.

Hins vegar horfumst við náttúrlega í augu við þá staðreynd að Samfylkingin gekk til samstarfs við Sjálfstæðisflokkinn á síðasta ári og þá rataði ekkert annað að því er lýtur að fiskveiðum inn í þann stjórnarsáttmála en sú setning sem ég nefndi áðan. En eins og veraldarvanir og paulreyndir alþingismenn átta sig á er ekki allt fengið þegar gengið er til samstarfs við aðra flokka. Við vitum það vel að ekki er meiri hluti fyrir því í þinginu að kollvarpa fiskveiðistjórnarkerfinu eins og það liggur fyrir í dag. Við heyrðum fyrr í þessari umræðu í hv. þm. Jóni Gunnarssyni þar sem hann lýsti sjónarmiðum sjálfstæðismanna og Sjálfstæðisflokksins að því er ég best skil og reikna með. Við áttum okkur líka á því að Framsóknarflokkurinn, sem hér á allmarga þingmenn, hefur verið hugmyndasmiður og eigandi þessa fiskveiðistjórnarkerfis og hefur ekki verið til viðtals um að breyta því kerfi. Þetta er hin pólitíska staðreynd sem blasir við. Það er alveg sama hvað við, andstæðingar gjafakvótans, flytjum hér heitar og góðar ræður við breytum engu um það meðan hinn pólitíski veruleiki er sá að það skortir meiri hluta í þinginu til að breyta kerfinu, enda er hér raunar ekki verið að gera tillögur um það í sjálfu sér hvernig eigi að breyta því, heldur viljum við að það verði tekið til endurskoðunar í ljósi þeirrar staðreyndar að kerfið hefur brugðist að því er varðar fiskstofnana og að

því er varðar byggðirnar svo eitthvað sé nefnt.

Herra forseti. Hvernig vinna á úr þessari stöðu er auðvitað álitamál. Ég er þeirrar skoðunar að á þessu stigi málsins sé rétt og skynsamlegt að bregðast við úrskurði mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna með því að opna kerfið og veita aðgengi að kvótanum og nálgast þetta mál út frá þeirri pólitísku stöðu sem við erum í. Ég fyrir mitt leyti mun halda áfram að tala gegn þessu kerfi og benda á aðrar leiðir, benda á staðreyndir og afleiðingar sem kerfið hefur haft í för með sér og svo verður það náttúrlega að ráðast hvort það ber árangur eða ekki.

[18:55]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ljóst að við höfum brotið mannréttindi í langan tíma. Kvótakerfið sem við erum með er ónýtt eins og kom fram hjá hv. þm. Ellerti B. Schram. Þess vegna spyr ég: Hvað vill Samfylkingin gera? Ætlar hún að taka þátt í að hunsa álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna eða ætlar hún að standa í ístaðinu og gera þá kröfu að farið verði eftir áliti nefndarinnar? (**Gripið fram í:** Hún ætlar að gera það.) Ef hún ætlar að gera það væri gott að heyra það frá þingmönnum úr ræðupúlti, (**Gripið fram í:** Það hefur komið fram.) því að við höfum verið að brjóta mannréttindi í 24 ár.

Svo eru menn að velta því fyrir sér að það þurfi að fara að skoða kerfið, endurskoða kerfið. Hvað eru menn að fara? Vita þeir ekki að það er komið álit frá mannréttindanefndinni um að þetta sé ónýtt kerfi? Og svo vitna menn í eitthvað í stjórnarsáttmálanum um að það þurfi að skoða kerfið. Það er ljóst að það verður að borga skaðabætur til margra sem hafa farið mjög illa út úr því, en fyrst og fremst finnst mér að það þurfi að vera skýrt hvort Samfylkingin ætlar að standa í ístaðinu. Ætlar hún að sprengja ríkisstjórnina ef íhaldið vill ná sínu fram með því að gera engar breytingar og jafnvel hunsa algjörlega álit mannréttindanefndar?

[18:57]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef ekkert umboð til að gefa einhverjar yfirlýsingar fyrir hönd Samfylkingarinnar en ég get sagt fyrir sjálfan mig að ég mun mæla með því að tekið verði mark á þessum úrskurði mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Það verður svo að koma í ljós hvort tekið verður mark á því.

Ég vek enn og aftur athygli á því að Samfylkingin gekk til samstarfs við Sjálfstæðisflokkinn. Ég vek athygli á því að Sjálfstæðisflokkurinn hefur ekki verið til viðtals um að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu í neinum grundvallaratriðum. Ég vek líka athygli á því að ekki er meiri hluti í þinginu fyrir verulegum breytingum. Ég hef hins vegar trú á því af góðum kynnum mínum við þingmenn Sjálfstæðisflokksins að þeir muni hlusta og taka skynsamlega á þessum málum eins og langflestum öðrum, enda erum við í samstarfi, ekki til að sprengja eitt eða neitt, það kemur auðvitað ekki til greina að sprengja eitt eða neitt, heldur flytjum við okkar mál og svo hlustum við á hvað samherjar okkar í Sjálfstæðisflokknum segja. Ég hef ekki neinar áhyggjur af niðurstöðu þessa máls og bind góðar vonir við að menn bregðist við af skynsemi eins og okkar er von og vísa.

[18:58]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er kannski til of mikils mælst að ætlast til þess að þingmaður svari fyrir ríkisstjórn, en ég tel að hv. þm. Ellert B. Schram geti þó svarað fyrir sjálfan sig. Tekur hann þátt í því að snúa út úr eða reyna að hunsa álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna? Mér finnst það skipta máli að menn standi frammi fyrir prinsippum, ekki bara til að verja ríkisstjórnir eða verja þær falli. Ég dreg mjög í efa fullyrðingu hv. þingmanns um að það sé meiri hluti fyrir því á Alþingi Íslendinga að hunsa álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Að mínu mati eru engar líkur á að svo sé. En það er mjög alvarlegt ef menn ætla að láta það yfir sig ganga að brjóta tilmæli mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

[18:59]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég nefndi það sem ég held að við báðir gerum okkur grein fyrir að á hinu háa Alþingi hefur ekki verið og er væntanlega ekki enn þá meiri hluti fyrir því að ganga til þess verks að breyta eða bylta fiskveiðistjórnarkerfinu, ég sagði það áðan og get endurtekið það. Ég er orðinn alveg nógu gamall, og eldri en tvævetur, til að átta mig á því að þessu verður ekki breytt í einu vetfangi, það er ekkert sem við getum búist við, enda er verið að leggja hér til að þetta mál verði sett allt í endurskoðun og það tekur sinn tíma, jafnvel vinstri grænir gefa sér tvö eða þrjú ár áður en nokkur niðurstaða geti fengist af þeirri tillögu sem þeir eru að leggja fram.

Ég endurtek það sem ég sagði áðan að ég á von á því eða trúi því að menn hlusti og tali saman og skiptist á skoðunum um hvort eitthvað megi betur fara í þessu kerfi. Ég geri mér vonir um það, með vísan til þessa úrskurðar mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, að menn velti því kannski fyrir sér hvort möguleiki sé á að opna kerfið þannig að það verði aðgengi inn í það til að koma til móts við kjarna þessa úrskurðar, sem er fólginn í því að það verði að vera jafnræði til þess að brjóta ekki mannréttindi, þegar um þessi mál er fjallað í áðurnefndum úrskurði.

Umræðu frestað.

Út af dagskrá var tekið 5. mál.

Fundi slitið kl. 19:02.

55. FUNDUR

miðvikudaginn 30. janúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Stjórnarskipunarlög, frv., 134. mál, þskj. 138. — 1. umr.
3. Stjórnarskipunarlög, frv., 168. mál, þskj. 181. — 1. umr.
4. Nýtt starfsheiti fyrir ráðherra, þáltill., 248. mál, þskj. 278. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s.,
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suðurk.,
Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Jóhanna Sigurðardóttir féltrmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.,
Kjartan Ólafsson, 4. þm. Suðurk.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.

Störf þingsins.

Störf án staðsetningar – kostnaður við Kárahnjúkavirkjun.

[13:31]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Mig langar til að vekja athygli á máli sem snertir byggðamál og að nokkru leyti þá umræðu sem fór fram í gær um staðsetningu starfs ferðamálastjóra. Í þeirri umræðu nefndi hæstv. byggðamálaráðherra að margt væri þar vel gert og þar á meðal að nú væri eitt af opinberum háum störfum auglýst sem starf án staðsetningar. Ég vil gera nokkra athugasemd við þann skilning vegna þess að hér er væntanlega verið að vísa til starfs framkvæmdastjóra Vatnajökulsþjóðgarðs sem er reyndar orðað svo í auglýsingu að sé starf án staðsetningar en í fundargerð Vatnajökulsþjóðgarðs segir, með leyfi forseta:

„Er það sameiginlegur skilningur stjórnarmanna að það þýði að framkvæmdastjóri verði staðsettur í einu af þeim átta sveitarfélögum sem eiga land að þjóðgarðinum eða á höfuðborgarsvæðinu.“

Það virðist vera að nota eigi hugtakið „starf án staðsetningar“ þannig að höfuðborgin t.d. hafi sérstöðu og svæðið Búðardalur sem sagt enga stöðu, þannig að þetta er ekki starf án staðsetningar. En það sem verra er er að hér er greinilega verið að taka störf sem menn hafa bundið miklar vonir við á landsbyggðinni, í þessu tilfelli Skaftfellingar varðandi hinn glæsta Vatnajökulsþjóðgarð sem er kannski eitt það merkasta og dýrmætasta sem við erum að byggja upp í því héraði og veitir sannarlega ekki af, og nota það til að stofna fleiri há embætti á Reykjavíkursvæðinu. Ég verð fyrir töluverðum vonbrigðum með að þetta mál skuli vera í þessum farvegi og hef rætt þetta við stjórnarmenn í Vatnajökulsþjóðgarði og þar er það raunar svo að skilningur manna eftir þá fundi er mun dapurlegri en hér kemur fram vegna þess að þar er skilningur manna að starfið verði hvergi staðsett nema á Reykjavíkursvæðinu, þ.e. að öll átta sveitarfélögin í kringum Vatnajökulsþjóðgarð teljist allsendis óhæf til að hýsa þetta svæði.

Ég spyr hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, formann þingflokks Samfylkingar og þingmann Skaftfellinga, hvort hann telji þetta í anda þess sem ætlað var með hugtakinu störf án staðsetningar.

[13:33]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir að taka þetta mál upp. Hér er um mjög stórt mál að ræða. Hér er um ákveðna grundvallarbreytingu, stefnumótun sem í því felst að færa störf af höfuðborgarsvæðinu út á land. Það er skilgreiningin á „störfum án staðsetningar“ þ.e. að vinna þau störf sem hægt er að vinna úti á landi, að þau séu flutt. Það er skilgreiningin. Það er alveg klárt. Það er einnig alveg klárt í huga þess sem hér stendur og hefur alltaf verið að ég tel að það starf sem hv. þingmaður vísaði til eigi að vera á Hornafirði og ég hef gengið út frá því að það verði þar. Ég hef ekki trú á öðru en hæstv. iðnaðarráðherra hafi nákvæmlega sömu skoðun á því að það starf verði unnið þar.

Nýverið skilaði starfshópur á vegum fjármála- og iðnaðarráðuneytisins af sér greinargerð um þessi mál þar sem fram kemur að nú eigi að vinna með 40 stofnanir sem heyra undir 11 ráðuneyti í þessu verkefni, þ.e. „störf án staðsetningar“ sem byggja á því að flytja störf út á land en þó vitaskuld með það fororð að sá hæfasti sé jafnan ráðinn. Opinberum störfum hefur fjölgað nánast einvörðungu á höfuðborgarsvæðinu en fækkað annars staðar, það er verið að reyna að snúa þessu við. Mín skoðun er sú og minn skilning hefur alltaf verið sá að það starf sem hv. þingmaður vísaði til verði í framtíðinni unnið í þessum sveitarfélögum og ég hef alltaf skilið það þannig að umrætt starf verði unnið á Hornafirði.

[13:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þetta verður æ undarlegra með ríkisstjórnina og hina meintu stefnu hennar um að auglýsa störf án staðsetningar í því skyni að fjölga opinberum störfum á landsbyggðinni þegar upp koma dæmin hvert á fætur öðru um að alveg hið gagnstæða er svo gert. Ég tók það upp í gær að þau undarlegu tíðindi urðu þegar ferðamálastjóri var skipaður og einn umsækjandi, mjög hæfur, sótti um starfið og bauðst til að gegna því frá starfsstöð Ferðamálastofu á Akureyri. Hann fékk tilkynningu nokkrum vikum áður en starfið var veitt og það frá ráðningarskrifstofunni, Capacent, um að ráðuneytið hefði tekið þá ákvörðun að

starfið skyldi vera í Reykjavík. Það var ráðningarskrifstofa úti í bæ sem bar umsækjandanum þá niðurstöðu ráðuneytisins að starfið ætti að vera í Reykjavík. Hæstv. iðnaðarráðherra, byggðamála- og ferðamálaráðherra varði sig í gær með því að hann hefði ekkert um málið vitað og þetta hefði komið honum í opna skjöldu og hann frétt af þessu eftir á. Engu að síður er það staðreynd að samtök sveitarstjórnarmanna fyrir norðan heiðar sendu iðnaðarráðherra strax 10. desember erindi út af málinu og síðan 21. desember, erindi til þeirra allra, iðnaðar-, samgöngu- og forsætisráðherra þannig að þeir lesa ekki vel póstinn sinn, hæstv. ráðherrar. Svo kemur hv. þm. Bjarni Harðarson hér með þetta skringilega dæmi og þá fer maður að spyrja: Er þetta bara sýndarmennska? Er þetta bara til áróðurs út á við sem menn flagga þessari stefnu um að auglýsa störf án staðsetningar ef ekkert er svo að breytast, ef ráðuneytin vita ekki af þessu og vinna þvert gegn þessari stefnu ríkisstjórnarinnar og hún sjálf jafnvel líka. Þá er ekki mikið fyrir þetta gefandi.

Ég held að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson verði að gera betur en svara því til að hér séu merk tímamót og stórtíðindi á ferðinni þegar staðreyndin er sú að það er bókstaflega ekkert að gerast í þessum málum hjá ríkisstjórninni.

[13:38]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Hérna er þörf umræða á ferðinni. En þrátt fyrir allt hefur þróunin verið sú að ríkisvaldið hefur lagt mikla áherslu á að fjölga störfum úti á landi. Við getum nefnt dæmi um það, t.d. að sjávarútvegsráðuneytið hefur fjölgað mikið störfum úti á landi undir þeim stofnunum sem það ræður yfir og er þá átt við Matís, Hafró og Fiskistofu. Þá hefur störfum undirstofnana menntamálaráðuneytisins líka verið fjölgað mikið úti á landi og er það ekki síst tilkomið vegna mikillar aukningar á kennslu á háskólastigi á undanförnum árum á háskólasetrum og þá að sjálfsögðu við Háskólann á Akureyri. Til eru ótal dæmi um þetta, m.a. af undirstofnunum iðnaðarráðuneytisins.

Það sem ekki er síður mikilvægt í þessu er að ýmis fyrirtæki sem ekki eru ríkisfyrirtæki, fyrirtæki á almennum markaði skilgreini störf sín líka sem störf án staðsetningar. Það er ánægjulegt að mörg þeirra hafa gert það og eru bankarnir mjög góð fyrirmynd í þeim efnum en smærri fyrirtæki hafa líka gert þetta, þ.e. skilgreint störf sín án staðsetningar. Í mínum huga er það alveg skýrt og ég held að það sé skilningur allra og annað sé bara nánast útúrsnúningur, að þegar talað er um störf án staðsetningar þá er verið að tala um að fjölga störfum úti á landi, að fólk úti á landsbyggðinni hafi möguleika á að taka að sér störf fyrir hönd ýmissa ríkisstofnana án þess að flytja sig um set. Það er algerlega skýrt enda hefur langmesta fjölgunin orðið hér og þess vegna veitir ekkert af því að fylgja þessari hugsun og stefnu eftir og ég held við hljótum að geta sammælst um það að þetta er hugsunin.

[13:40]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna þeim áhuga sem þingmenn sýna þessu máli, þ.e. störfum án staðsetningar, og áhuga þeirra á verkefninu. Þetta verkefni er að fara af stað og það er rétt núna að byrja að sjást í stjórnsýslunni og við ákvörðunartöku og starfshætti hjá ríkinu að þessi stefna sé farin í gang. Ég er sannfærð um það og veit að þetta mun fara á mikla ferð og mun móta starfshætti ríkisins allverulega á næstu árum og næstu mánuðum.

Virðulegi forseti. Það er nefnilega ekki eins og hv. þm. Steingrímur Jóhann Sigfússon segir að það sé ekkert að gerast í þessum efnum vegna þess að það er svo sannarlega eitthvað að gerast og á næstu dögum tekur til starfa sameiginlegur hópur, verkefnishópur fjármála- og iðnaðarráðuneytis til þess að fylgja eftir tillögum sem starfsmannaskrifstofan hefur lagt fram um störf án staðsetningar. Þessi hópur er að fara af stað til að skilgreina þetta nákvæmlega svo að verkefnið geti farið af stað af þeim krafti sem ætlað er. Það er því svo sannarlega eitthvað að gerast í þessum efnum. (Gripið fram í.) Hv. þingmanni er mikið í mun að eiga við mig samtal um þetta mál vegna þess að þessi staðreynd virðist eitthvað fara í taugarnar á honum en svona er þetta, hv. þingmaður, og við getum rætt þetta þegar ég er komin úr stólnum.

Virðulegi forseti. Það er rangt sem hér kemur fram að þetta eigi að leiða til þess að störf flytjist til höfuðborgarsvæðisins vegna þess að þessu er ætlað, og það kom skýrt fram þegar þingsályktunartillaga þessa efnis lá fyrir þinginu, að fjölga störfum úti á landsbyggðinni, fjölbreyttum störfum. (**BjH:** Hvað þýðir þetta …?) Þetta starf og umrædd bókun, virðulegi forseti, kemur mér dálítið á óvart og er á skjön við yfirlýsta stefnu okkar og ég ætla ekkert að breiða yfir þá staðreynd og þetta er eitthvað sem við verðum að fara yfir. Við verðum að fara yfir það hvernig þessi bókun er til komin vegna þess að þetta er ekki í takt við áætlunina um störf án staðsetningar að mínu viti.

[13:42]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. Því miður eru mörg dæmin fyrir því að stjórnvöld standa ekki við fyrirheit um styrkingu landsbyggðar og auðvitað væri illt ef svo færi að ráðamenn þjóðarinnar sem eiga að véla um Vatnajökulsþjóðgarð mundu virka eins og erlendir skiptinemar á fyrsta degi á Íslandi, þ.e. þeir hafa bara komið til Reykjavíkur og sjá ekkert annað. Þarna þarf að stokka upp eins og til að mynda kom fram hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni.

Það er eitt sem kemur ekki til greina í sambandi við Vatnajökulsþjóðgarð, að mínu mati, það er að framkvæmdastjórnin sé staðsett á höfuðborgarsvæðinu. Hún á auðvitað að vera staðsett heima í héraði. Það er reiknað með 400 þúsund ferðamönnum í Vatnajökulsþjóðgarð í fyrstu lotu og helmingi þeirra er ætlað að sækja heim suðurhluta svæðisins. Þess vegna er það augljóst mál að framkvæmdastjórn Vatnajökulsþjóðgarðs hlýtur að vera staðsett á Hornafirði þó að það þurfi að gera það í góðri samvinnu við alla aðila sem koma að málum norðan Hornafjarðar. Þetta er verkefni sem skiptir miklu máli og hefur verið lagt fram af miklum metnaði. Þetta er stórt verkefni og það á að treysta heimamönnum fyrir því að sinna því. Þeir standa nær því og skynja það að mörgu leyti betur en margir aðrir og geta ræktað garðinn betur en skilaboð að sunnan, eins og sagt er.

[13:44]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég verð að viðurkenna að þessi hugmynd um störf án staðsetningar er mér mjög að skapi og ég var ánægður með að sjá það í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að það ætti að fylgja því eftir. Reyndin hefur verið sú að hingað til hefur stefnan verið allt önnur. Í gær fór fram umræða um það að ferðamálastjóri skyldi ekki vera staddur á Akureyri og mér þótti hálfvandræðalegt að hlusta á svör hæstv. iðnaðarráðherra þegar hann lýsti því yfir að hann hefði einfaldlega ekki vitað að svo væri.

Það má líka benda á að staðsetning veiðimálastjóra á Akureyri hefur verið flutt í burtu. Ég tel að staða framkvæmdastjóra Vatnajökulsþjóðgarðs eigi að vera staðsett í einu af þeim átta sveitarfélögum sem eiga land að þjóðgarðinum en alls ekki á höfuðborgarsvæðinu.

Það kom fram í haust að Samfylkingin stæði ekki við gefin kosningaloforð vegna þess að þau hefðu eingöngu verið gefin með það í huga ef hér tæki við vinstri stjórn. Ég vona samt að orð hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur verði að veruleika og ný ríkisstjórn muni standa sig mun betur í þessum efnum en hún hefur gert hingað til.

[13:45]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem farið hefur fram um þetta mál sem er í mínum huga mjög brýnt hagsmunamál fyrir Skaftfellinga og aðra nærsveitunga Vatnajökuls.

Varðandi þá fullyrðingu hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur að það væri eitthvað að gerast í þessum málum, þá er það vissulega svo og ég vona svo sannarlega að það séu jákvæðari hlutir en eru að gerast varðandi umræddа stöðu því í mínum huga er þar tvímælalaust verið að nota hugtakið „störf án staðsetningar“ til þess að draga embættisstörf til Reykjavíkur, en ekki til að dreifa þeim um landið. Við getum tekið sem dæmi ef sýslumannsembættið á Höfn væri auglýst án staðsetningar, möguleikarnir á því að Hornfirðingur fengi það starf frekar en Reykvíkingur eru 1 á móti 100 bara út frá þeirri einföldu staðreynd að það sé svona jafnhæft fólk búandi í þessum landsfjórðungum og þá eru u.þ.b. 100 sinnum fleiri búandi hér á höfuðborgarsvæðinu en þar.

Hér er tvímælalaust verið að nota hugtakið til þess að staðsetja starf sem allir höfðu hugað, bæði þingheimur og við sem störfum að málefnum kjördæmisins, og við vissum ekki annað en að yrði í kjördæminu, það er verið að nota það til þess að draga starfið suður. Að því leyti til er þetta mál verra en það mál sem byggðamálaráðherra kom hér til varnar fyrir í gær og gat þá borið fyrir sig að Capacent Gallup hefði eitt komið að því og hann vissi ekkert um málið. Hér er um að ræða að formaður stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs er aðstoðarmaður hæstv. umhverfisráðherra þannig að hin pólitísku tengsl við Samfylkinguna eru bein í þessu máli og hún getur ekki fríað sig af því. Það skiptir mjög miklu máli að í þessu hefur sveitarfélögunum (Forseti hringir.) sem eiga þarna land að verið att saman þannig (Forseti hringir.) og þá sé hægt að brýna á þeim að þau hafi ekki náð samstöðu um þetta. Það er vitaskuld ríkisins að ákveða hvar þetta starf á að vera.

[13:48]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Um tíma í þessari umræðu var ég ekki klár á því hvort stjórnarandstaðan væri fylgjandi því að af þessari stefnubreytingu yrði, þ.e. að færa störf út á land í stað þess að byggja þau áfram upp hér í Reykjavík eins og verið hefur. Mér hefur fundist svona eftir því sem á umræðuna hefur liðið að stjórnarandstaðan sé samt þessu fylgjandi þrátt fyrir þau orð sem hér hafa … (**Gripið fram í:** Fylgjandi.) fylgjandi því að færa störf út á land því að hér er um grundvallarbreytingu að ræða. (Gripið fram í.) Hér er um grundvallarbreytingu að ræða sem tekur tíma. Hvað gerði Framsóknarflokkurinn í tólf ár í ríkisstjórn? Hvað gerði hann í tólf ár í ríkisstjórn við að færa störf út á land (**BjH:** Flutti allar landbúnaðarstofnanir.) meðan þeim fjölgaði í Reykjavík langt umfram það sem gerðist annars staðar? Hvað gerði Framsóknarflokkurinn? Hvernig stendur á því að menn koma upp núna með umræðu af þessum toga?

Það sem hér skiptir einnig máli er að það þarf að huga að kjarasamningum, hér þarf að huga að lagaumhverfi og hér þarf að huga að mörgum þáttum því að hér er um grundvallarstefnubreytingu að ræða hjá stjórnvöldum og samkvæmt henni verður unnið. Þetta er sú stefna sem Samfylkingin fór fram með í kosningunum og að henni verður unnið en það verður ekkert kastað til höndunum, þetta verður unnið vandlega. Eins og fram hefur komið hefur þetta verkefni verið sett af stað með 40 stofnunum sem heyra undir 11 ráðuneyti sem eiga að vinna með í þessum málum. Ef menn halda að það sé eitthvert grín, að það sé verið að kasta til höndum eða svíkja gefin loforð þá er með ólíkindum hvernig menn leyfa sér að tala um þessi mál. Það er alveg klárt að við ætlum að vinna að þessum málum og við höfum líka þá hugmynd að það starf sem hér var rætt áðan verði staðsett þar sem það kemur þjóðgarðinum best og ég hef alltaf litið á það þannig að það verði á Hornafirði.

[13:50]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Í *Viðskiptablaðinu* 29. janúar sl. er upplýst að Kárahnjúkavirkjun gæti með virðisaukaskatti farið í 200 milljarða kr., nær 100% yfir upphaflegri áætlun. Það er vissulega himinn og haf á milli þess sem forstjóri Landsvirkjunar sagði í viðtali við Morgunblaðið 9. desember sl., að þessi framkvæmd muni fara 5–6% fram úr áætlun og, virðulegi forseti, það væri innan skekkjumarka sem búast mætti við í framkvæmd af þessari stærðargráðu.

Því er það að ég tek þetta hér upp að hinn 16. október sl. var samþykkt beiðni þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um skýrslu iðnaðarráðherra um kostnað við Kárahnjúkavirkjun. Erindi mitt í þennan ræðustól er að spyrja hæstv. forseta hvað líði þeirri skýrslu. Samkvæmt þingsköpum, nýjum og gömlum, skal svar ráðherra við skýrslubeiðni liggja fyrir innan tíu vikna frá því að hún er samþykkt. Nú eru liðnar fimm vikur fram yfir þann tímafrest sem þingsköpin gefa og því spyr ég hvað svarinu eða skýrslunni líði.

Það er mjög mikilvægt að fá greinargott yfirlit yfir

heildarkostnað við þessa stærstu og umdeildustu framkvæmd Íslandssögunnar. Í upphaflegri kostnaðaráætlun var gert ráð fyrir að þetta mundi kosta innan við 100 milljarða, tilboð og verksamningar voru 15–20 milljörðum undir þeirri fjárhæð. Nú er ljóst, samkvæmt úttekt *Viðskiptablaðsins*, að kostnaðurinn stefnir í 168 milljarða kr. án virðisaukaskatts eða 79% umfram áætlun. (Forseti hringir.) Það er nauðsynlegt, herra forseti, að fá botn í þessar tölur.

[13:52]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ef hv. þingmaður hefði haldið áfram að lesa í þeirri frétt sem hún las upp úr í *Viðskiptablaðinu* hefði hún líka komist að því að þar kemur fram að arðsemi virkjunarinnar hefur aukist töluvert mikið umfram það sem áður var sagt. Það er þó ekki efni svars míns. Hv. þingmaður spurði hvað liði gerð skýrslu um kostnað og framkvæmd Kárahnjúkavirkjunar sem beint var til mín, iðnaðarráðherra. (Gripið fram í.) Nei, það var nefnilega málið. En ég get upplýst hv. þingmann um að skýrslunni líður bara bærilega, þetta er flókin skýrsla. Hv. þingmanni var bent á það í upphafi að hún væri að beina þessari skýrslugerð til rangs ráðherra, þ.e. til iðnaðarráðherra sem fer ekki með þetta mál, það er fjármálaráðuneytið sem fer með þetta mál, svo einfalt er það nú. Það er fjármálaráðherra sem hefur „hlutabréfið“ í Landsvirkjun í sínum höndum.

Þetta var hv. þingmanni bent á en hún vildi (Gripið fram í.) miklu frekar beina þessu … (**ÁI:** Þetta er rangt. Skrifstofustjóri Alþingis getur staðfest að þetta er rangt.) Að minnsta kosti hafnaði skýrslubeiðnin á borði mínu eftir að ég hafði talað við hv. þingmann og talað við skrifstofu Alþingis sem var sammála mér en VG eða hv. þingmaður taldi það réttara að beina skýrslunni til mín og það er allt í lagi. Það er sjálfsagt að við svörum þessu þó að því sé beint til rangs aðila. Svo getur hv. þingmaður skýrt það út fyrir einhverjum öðrum en mér því að ég hef engan áhuga á því að vita af hverju hún vildi endilega fá skýrsluna frá mér.

Í öllu falli er þetta flókin skýrslugerð sem ekki er hægt að gera nema að fá gögn frá Landsvirkjun. Þau gögn bárust iðnaðarráðuneytinu ekki fyrr en í síðustu viku eftir töluvert harðan og þrýstingsmikinn eftirrekstur þannig að hv. þingmaður fær þessa skýrslu á sínum tíma. Ég bið hana afsökunar á töfinni, (Forseti hringir.) það er alveg hárrétt hjá henni að hún átti að vera komin. Ástæðan fyrir töfinni er einfaldlega sú að gögnin bárust ekki frá Landsvirkjun. Læt ég þar með ræðu minni lokið, herra forseti.

[13:54]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég beindi spurningu minni til hæstv. forseta og átti ekki von á því að fá slíka yfirhalningu frá hæstv. iðnaðarráðherra.

Það er ljóst, og það getur skrifstofustjóri Alþingis staðfest, að mig og okkur sem að þessari beiðni stöndum skiptir engu máli hvaðan svörin koma. Það var viðbúið að ef þetta væri rangt stílað frá okkar hálfu mætti prenta þetta upp og vísa því annað. Það skiptir ekki máli hvor silkihúfan það er sem svarar. Það eru svörin sem skipta máli, það er niðurstaðan sem skiptir máli.

Það er heppilegt að með því að framkvæmdin hafi farið 70% fram úr áætlun, úr litlum 100 milljörðum í 170, þá er það vissulega heppilegt sem forvígismenn Landsvirkjunar kynntu á blaðamannafundi á dögunum að tekjurnar hafi aukist og arðsemin hafi batnað og á þetta benti ráðherrann áðan. En því miður, rétt eins og hæstv. ráðherra sagði mér að lesa betur ætti hann að gera það sjálfur, (**Iðnrh.:** Kurteisleg ábending.) því að í *Viðskiptablaðinu* draga tveir virtir hagfræðingar þetta arðsemismat í efa og segja það langt í frá að vera trúverðugt. Er það nú ekki í fyrsta skipti sem er deilt um tölur sem koma um þessa framkvæmd eða verkið í það heila þar sem himinn og haf er á milli fullyrðinga þeirra sem gerst þekkja, hvort heldur það eru jarðfræðingar eða hagfræðingar, og svo aftur hinna sem hafa verið ákveðnir í því að keyra þetta verkefni í gegn hvað sem það kostar og hversu illa sem það fer með náttúruna.

Ég bíð eftir þessari skýrslu (Forseti hringir.) eins og fleiri og það skiptir engu máli hvaðan hún á að koma, bara að svörin komi.

[13:56]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Vegna orða hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur sem hún beindi til forseta mun forseti láta kanna þetta mál. Það er rétt sem fram kom að sá frestur er liðinn sem áskilinn er í þingsköpum til að skila skýrslu. Forseti mun sjá til þess að viðkomandi ráðherra verði gert viðvart um að sá tími sé liðinn og verður rekið á eftir því að viðkomandi skýrsla verði lögð hér fram.

Umræðu lokið.

Stjórnarskipunarlög, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 134. mál (bráðabirgðalög, þingseta ráðherra). — Þskj. 138.

[13:57]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til stjórnarskipunarlaga um breytingu á stjórnarskrá lýðveldisins Íslands. Þetta frumvarp flyt ég ásamt hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni og Grétari Mar Jónssyni á þingskjali 138. Frumvarpið er í fjórum greinum.

Í 1. gr. þess er lagt til að 28. gr. stjórnarskrárinnar falli brott en það er grein sem fjallar um heimild til útgáfu bráðabirgðalaga.

Í 2. gr. er lagt til að bæta inn í ákvæði sem tekur fyrir setu ráðherra sem alþingismanna.

Í 3. gr. er ákvæði þar sem lagt er til að bæta í stjórnarskrána ákvæði um að breytingar á stjórnarskrá sem samþykktar eru á Alþingi verði að ganga til þjóðaratkvæðagreiðslu áður en þær hljóti endanlega afgreiðslu sem breyting á stjórnarskrá. Þær þurfa að hljóta samþykki meiri hluta þeirra sem taka þátt í almennum kosningum um málið.

4. gr. gerir ráð fyrir að þessar breytingar öðlist þegar gildi.

Í þessu frumvarpi eru lagðar til þrjár breytingar á stjórnarskránni. Í fyrsta lagi er felld brott heimild til þess að setja

bráðabirgðalög og í öðru lagi er skilið milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds með því að meina ráðherrum setu á Alþingi en í þriðja lagi er gert ráð fyrir að breytingar á stjórnarskránni verði bornar undir þjóðina.

Heimild til setningar bráðabirgðalaga hefur lengi verið umdeild og var lengi beitt í umtalsverðum mæli. Frá 1874 hefur heimildinni verið beitt 448 sinnum og þar af liðlega 100 sinnum á áttunda og níunda tug síðustu aldar. Hafa ber í huga að þegar stjórnarskráin er sett 1874 voru aðstæður í íslensku þjóðfélagi allt aðrar en nú er. Þá kom Alþingi saman annað hvert ár og stóð almennt ekki lengur en átta vikur, samgönguerfiðleikar voru miklir og fjarskipti stirð. Þessi rök fyrir heimild til þess að setja bráðabirgðalög eru löngu úr gildi fallin.

Við stjórnarskrárbreytinguna fyrir sextán árum, þegar deildaskipting Alþingis var afnumin, var ákveðið að þrengja heimild ríkisstjórnarinnar til að setja lög með þessum hætti og var miðað við að heimildin yrði aðeins notuð í undantekningartilvikum. Ætlunin var að meginreglan yrði sú að kalla Alþingi saman og starfsreglum þess var breytt þannig að það starfar allt árið og getur komið saman til funda hvenær sem er með litlum fyrirvara. Ekki verður séð að sú staða geti komið upp að ókleift verði að kalla Alþingi saman en á sama tíma geti einstök ráðuneyti, ríkisstjórnin og embætti forseta Íslands staðið að því að setja nauðsynlega löggjöf.

Í kjölfar breytinganna hefur dregið verulega úr lagasetningu með bráðabirgðalögum. Setning bráðabirgðalaga um breytingu á lögum um lax- og silungsveiði og fleiri lögum sumarið 2003 og bráðabirgðalaga í júlí síðastliðnum um notkun raflagna og raffanga í núverandi ástandi á íbúðar- og skólasvæði fyrrum varnarsvæðis á Keflavíkurflugvelli bendir til þess að aftur sæki í sama farið af hálfu ríkisstjórnar á hverjum tíma. Í fyrra málinu kom fram í áliti meiri hluta landbúnaðarnefndar Alþingis um frumvarpið til staðfestingar bráðabirgðalögunum að leitað hafi verið álits Ragnhildar Helgadóttur, lektors í Háskólanum í Reykjavík, og Eiríks Tómassonar prófessors. Niðurstaða Ragnhildar var að með bráðabirgðalögunum þá hafi verið gengið nær 28. gr. stjórnarskrárinnar en dæmi eru um frá stjórnarskrárbreytingunni 1991. Hún taldi hins vegar ólíklegt að dómstólar kæmust að þeirri niðurstöðu að bráðabirgðalöggjafinn teldist hafa farið út fyrir valdsvið sitt þó að sú niðurstaða væri að hennar mati ekki vafalaus. Eiríkur Tómasson taldi setningu bráðabirgðalaganna takmarkatilvik.

Það sem fyrst og fremst þótti vafasamt er hvort brýna nauðsyn hafi borið til að beita heimildinni og setja bráðabirgðalög fremur en að leggja málið fyrir Alþingi, sem fer með löggjafarvaldið samkvæmt stjórnarskránni. Reyndar gengur Ragnhildur í áliti sínu svo langt að segjast vera þeirrar skoðunar að of nærri hafi verið gengið skilyrðum 28. gr. um brýna nauðsyn, eins og greinin verði skýrð með hliðsjón af þeim ummælum sem féllu á Alþingi við breytingu stjórnarskrárinnar 1991, með því að setja bráðabirgðalög án þess að reyna að leggja málið fyrir Alþingi. Í sumar voru aðstæður þær sömu og fyrir fjórum árum og því nokkuð ljóst að skilyrði fyrir notkun bráðabirgðalagaheimildarinnar eru ekki ríkari en var fyrir fjórum árum. Það verður að telja hafið yfir allan vafa að unnt var að kveðja Alþingi saman og leggja málið fyrir það á þeim tíma sem til ráðstöfunar var og viðurkennt var af hálfu ráðherra við 1. umræðu um staðfestingarfrumvarpið nú í október að ríkisstjórninni fannst ekki ástæða til þess. Í ljósi þessara atriða þykir rétt að fella niður með öllu núverandi heimild til þess að setja bráðabirgðalög.

Það finnst mér ástæða til þess að undirstrika við hv. þingheim, að hæstv. viðskiptaráðherra nýtti sér bráðabirgðalagavald stjórnarskrárinnar með þeirri skýringu á Alþingi að það væri ekki ástæða til þess að leggja málið fyrir Alþingi, það væri ekki það brýnt að tæki því að kalla Alþingi saman og leggja málið fyrir þingið. Með þessari skýringu kollvarpaði viðskiptaráðherra öllum hugsanlegum forsendum fyrir því að nýta bráðabirgðalagavaldið. Eins og komið hefur fram eru í röksemdum prófessoranna, sem lögð voru fyrir Alþingi fyrir fjórum árum, eða 2003, rætt um að heimildin til að nýta bráðabirgðalöggjafarvaldið hvíldi á því að brýnt sé að setja lögin og ekki möguleiki á að bíða um stund og kalla þing saman. Það var forsendan, að málið sé svo brýnt að ekki sé hægt að bíða eftir því að Alþingi komi saman.

Hæstv. viðskiptaráðherra notar heimildina og rökstyður hana í þinginu með því að segja að málið hafi ekki verið brýnt. Hvernig í ósköpunum ætlar hæstv. ríkisstjórn að snúa sig út úr þessari snöru sem hún sjálf hefur stungið höfðinu í, að setja bráðabirgðalög með þeim rökum að málið sem um er fjallað sé ekki það brýnt að það taki því að kalla Alþingi saman?

Virðulegi forseti. Þetta finnst mér dapurlegt og full ástæða til þess að Alþingi bregðist við og setji ríkisstjórninni skorður sem ekki verði misskildar þannig að ríkisstjórnin teygi sig ekki lengra eftir þessari götu sem enn er fær í stjórnarskránni með 28. gr. um bráðabirgðalagavald einstakra ráðherra.

Eins vek ég athygli hv. þingheims á breytingunni sem orðið hefur á því að nota bráðabirgðalagavaldið, fyrir utan þá augljósu breytingu sem hefur verið bent á, að eftir 1991 er setning bráðabirgðalaga mjög fátíð. Það er vel og nákvæmlega sú þróun sem Alþingi ætlaðist til á þeim tíma. Þeir sem hafa lesið umræðurnar frá 1991, fyrir og eftir alþingiskosningarnar, átta sig á því hvernig löggjafinn rammaði af beitingu bráðabirgðalaga án þess að setja rammann í stjórnarskrána sjálfa, sem er haldreipið sem ríkisstjórnin hefur haft til að teygja rammann aftur út og stíga út úr því þrönga bili sem framsögumenn málsins settu heimildinni í ræðum sínum. Ég vísa þar fyrst og fremst til hv. þáverandi formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins, Ólafs G. Einarssonar og Margrétar Frímannsdóttur, formanns þingflokks Alþýðubandalagsins, sem voru framsögumenn málsins hvort í sinni þingdeild. Álit þeirra og skýringar á því hvað felst í frumvarpstextanum tekur mikið mið af því sem þau segja, sem framsögumenn um málið.

En það sem ég vildi benda á, er að í þessum tveimur síðustu tilvikum, lax- og silungsveiðisumarið 2003 og í Keflavíkurflugvallarmálinu 2007, var heimildinni ekki beitt fyrir almenna hagsmuni. Það er ekki þjóðarhagur eða almennir hagsmunir sem voru forsenda löggjafarinnar heldur var löggjöfin rökstudd með því að tekið væri mið af hagsmunum eins fyrirtækis. Í fyrra málinu var það fyrirtækið Stofnfisk-

ur og útflutningshagsmunir þess á hrognum og í síðara tilvikinu var það þetta fyrirtæki Keflavíkurflugvöllur sem greint er frá í frumvarpinu. Það er ákaflega sérkennilegt þegar bráðabirgðalagavaldið er farið að bregðast við afmörkuðum, takmörkuðum hagsmunum lítilla fyrirtækja. Þótt þau geti haft áhrif og hafi eðlilega rétt á að stjórnvöld líti til hagsmuna þeirra þá eru þetta of takmarkaðir hagsmunir til að ríkisstjórnin eigi að beita lagasetningarvaldi sínu til þess að bregðast við þeim.

Þetta tel ég slæma þróun og endurspegla það viðhorf ráðherra að þeir noti bráðabirgðalagavaldið helst aldrei eins og ætlast er til en láti það eftir sér þegar í hlut eiga hagsmunir fyrirtækja í kjördæmi þeirra. Í báðum tilvikum voru þetta fyrirtæki í kjördæmi þeirra ráðherra sem settu lögin. Þetta er afleit þróun, virðulegi forseti. Ég vonast til þess að hæstv. forsætisráðherra, sem ég met mikils, sjái til þess að gangan eftir þessari braut verði stöðvuð í hans tíð sem forsætisráðherra. Þetta er ekki eðlileg leið, virðulegi forseti, að ráðherrar komi sér undan Alþingi með því að nota bráðabirgðalagavald til að bregðast við vanda fyrirtækja í þeirra eigin kjördæmi, að þeir skelli út lögum fyrirvaralítið, meira að segja með þeim rökstuðningi að málið sé ekki brýnt.

Virðulegi forseti. Ég vík þá að næsta þætti í greinargerðinni með frumvarpinu.

Seta ráðherra á Alþingi hefur lengi þótt umdeilanleg í ljósi þess sjónarmiðs að rétt sé að aðskilja framkvæmdarvald og löggjafarvald með sama hætti og dómsvald er aðgreint frá öðrum þáttum ríkisvaldsins. Nefna má að á 123. löggjafarþingi var flutt frumvarp sem kvað á um að ráðherrar sætu ekki á Alþingi þann tíma sem þeir gegndu ráðherradómi. Slíkt fyrirkomulag er talið heppilegt til að auka skilin á milli framkvæmdar- og löggjafarvalds og er í samræmi við meginregluna um þrígreiningu ríkisvaldsins.

Undanfarna áratugi hefur greinilega verið sú þróun í löggjöf að þáttur alþingismanna innan framkvæmdarvaldsins hefur farið mjög minnkandi og hlutur og áhrif ráðherra vaxið að sama skapi. Nú er meginreglan að ráðherrar skipa stjórnir og ráð sem falla undir ráðuneyti þeirra eða stofnanir sem heyra undir ráðuneytið. Enn fremur hafa veigamiklar ákvarðanir verið fluttar frá Alþingi til ráðherra og má þar nefna sem dæmi að virkjanaleyfi eru nú í höndum iðnaðarráðherra en áður veitti Alþingi sjálft þau flest með sérstökum lögum hverju sinni. Breytingar á lögum um ríkisstofnanir og um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins hafa styrkt stöðu framkvæmdastjóra ríkisstofnana. Stjórnir einstakra stofnana hafa ýmist verið lagðar niður eða heyra að öllu leyti beint undir ráðherra og hlutverki þeirra verið breytt.

Þessi skýra stefna um aðskilnað löggjafarvalds frá framkvæmdarvaldi er studd mörgum veigamiklum rökum og hefur eflt framkvæmdarvaldið. Eðlilegast er að framfylgja þessari stefnu með sama hætti innan löggjafarvaldsins og taka fyrir setu ráðherra á Alþingi. Er hér lagt til að ráðherra verði að afsala sér þingmennsku og eigi því ekki afturkvæmt til setu á Alþingi fyrr en við næstu alþingiskosningar. Þessi leið tryggir aðskilnað löggjafarvalds og framkvæmdarvalds. Önnur leið er að ráðherra verði að láta tímabundið af þingmennsku meðan hann gegnir ráðherrastarfi. Hún kemur einnig til greina og er til bóta en er þó síðri en sú sem lögð er til í frumvarpinu.

Ég vil til viðbótar, virðulegi forseti, segja að þau rök sem borin hafa verið fram gegn seinni tillögunni sem ég nefndi, sem liggur fyrir Alþingi líka sem frumvarp, að ráðherra taki inn varamann meðan hann gegnir ráðherraembætti, hefur þann annmarka að sá flokkur sem er í ríkisstjórn og hefur ráðherra öðlast með henni fleiri þingmenn í reynd þar sem hann hefur ráðherrana sem eru áfram þingmenn, þótt þeir gegni ekki starfinu, og síðan koma inn varamenn sem verða þingmenn á meðan flokkurinn hefur ráðherraembætti á að skipa. Þannig var t.d. með Framsóknarflokkinn í síðustu ríkisstjórn sem hafði 12 þingmenn alls og sex ráðherra. Hann hefði með þessari leið sex ráðherra og 12 þingmenn, þ.e. hefði haft 18 menn í þingsalnum sem gætu beitt sér að fullu í umræðum og málflutningi þótt flokkurinn hefði áfram ekki nema 12 atkvæði. Það munar mikið um að hafa sex viðbótarmenn í þingsalnum til starfa, til þátttöku í umræðum og til starfa í þingnefndum. Þetta finnst mér galli á þeirri leið að ráðherrar láti af embætti tímabundið og taki inn varamann og fellst á gagnrýnina á þá hugmynd. Við erum með of fámennt þing til að sú leið gangi sæmilega upp. Þetta gæti gengið í þjóðþingi sem væri með 150–200 þingmanna sveit og kannski 12–15 ráðherra eða slíkt. En við erum með 12 ráðherra í 63 manna þingi og hlutföllin hjá ráðherrunum eru allt of há miðað við það. Þess vegna er áhrifavald ráðherranna við núverandi aðstæður miklu meira en er í erlendum þjóðþingum þar sem óbreyttir þingmenn eru miklu fleiri, borið saman við fjölda ráðherra í þeirra eigin flokki.

Í þingflokki erlendis sem á aðild að ríkisstjórn er kannski þorri þingmanna ekki ráðherrar og eiga ekkert mikið sína framtíð og stöðu undir ráðherranum og leyfa sér að tala alveg opið við hann og flytja sínar skoðanir í umræðum um málið innan þingflokksins sem utan. En menn vita hvernig staðan er hér í fámennum þingflokkum með nokkra ráðherra. Það er bara mjög sterk staða ráðherranna í því sem ég held að menn verði að viðurkenna að er staðreynd. Þess vegna held ég, og eins líka ef menn ætla að hafa einhvern aðskilnað milli hluta eins og í þessu tilviki þá verður það að vera annaðhvort eða. Annaðhvort eru menn ráðherrar eða ekki. Annaðhvort velja menn sér þann vettvang að bjóða sig fram til Alþingis, gerast alþingismenn og sinna því starfi af fullum krafti og leggja þá til hliðar hugmyndir um það að vera ráðherrar.

Starf alþingismanns er orðið mjög viðamikið í nútímaþjóðfélagi sem er flókið og það þarf mikinn tíma til þess að fylgjast með helstu málum. Menn verða að afmarka sig og þurfa samt mikinn tíma og jafnvel aðstoðarmenn til að hjálpa sér í þeim störfum. Það er bara alveg nóg. Menn eru fullsæmdir af því að leitast við að vera góðir alþingismenn í umboði kjósenda sinna þó menn leggi til hliðar drauma um ráðherrastól á meðan.

Svo verður það líka auðvitað þannig að þegar aðskilnaður hefur orðið þá verður staða ráðherrans allt önnur og miklu minna eftirsóknarvert fyrir þingmenn að verða ráðherra vegna þess að þingmennirnir munu ráða miklu meira um löggjöfina þar sem þeir eru en er í dag. Það verður miklu minna ráðið um löggjöfina uppi í ráðuneytunum en núna.

Menn vita alveg hvernig þetta gengur fyrir sig hér í þinginu, hv. þingmenn, að breytingartillögur á stjórnarfrumvörpum fæðast ekki endilega eða eru bornar fram af þingmönnum. Það kemur fyrir auðvitað. En í megindráttum eru hlutirnir þannig að það er ráðherrann sem stýrir ferðinni, sendir embættismenn sína til þess að bera boð á milli og láta þingmenn vita af því hvaða breytingartillögur viðkomandi ráðherra getur sætt sig við að verði gerðar.

Við sátum í félags- og tryggingamálanefnd í morgun og þar komu þrír gestir í nafni ráðuneytisins til þess að fara yfir frumvarp til jafnréttislaga og svara athugasemdum sem fram hafa komið í nefndinni. Einn þessara þriggja las bara upp af blaði tillögu sem hún flutti, væntanlega í nafni ráðherra, um breytingar á skipan Jafnréttisráðs. Mér finnst ekki góður svipur á þessu. (Gripið fram í.) Það er ekki góður svipur á þessu. Það er ekki þar með sagt að þessi tillaga þurfi að vera svo slæm. Við skulum ekkert taka það inn í. En það er ekki góður svipur á því að þingmenn ríkisstjórnarinnar sitji í nefndinni og fái að heyra það alveg eins og við hin sem erum í stjórnarandstöðu hvaða breytingar menn geta hugsað sér að gera á viðkomandi stjórnarfrumvarpi.

Þetta mundi breytast við aðskilnað vegna þess að þingmennirnir væru miklu sjálfstæðari í sínum störfum. Þeir mundu leitast við að vera þingmenn vegna þess að þeir væru ekki daginn út og daginn inn á biðilsbuxunum og biðlistanum eftir ráðherrastólnum sem kemur kannski á næsta ári eða við næstu kosningar og til þess að vel gangi í því þá þurfa menn auðvitað að eiga góða vini, virðulegi forseti. En við skulum ekkert fara lengra út í þessa sálma. Þetta er auðvitað ... (Gripið fram í.) Við skulum segja að ég sé bara búinn að tæma þetta viðfangsefni, virðulegi forseti. Menn geta þá bara bætt við eða borið til baka eftir því sem þeim finnst ástæða til.

Nú að lokum þriðja atriðið í þessu frumvarpi. Um það segir í greinargerð, með leyfi forseta:

„Þriðja breytingartillagan gerir ráð fyrir að breytingar á stjórnarskránni verði bornar undir þjóðina og öðlist ekki gildi nema með samþykki í almennri og leynilegri atkvæðagreiðslu. Þykir ekki eðlilegt að Alþingi sjálft bæði leggi fram tillögur til breytinga á stjórnarskránni og samþykki þær, einkum í ljósi þess að stjórnarskráin er upphaflega sett af þjóðinni og hefur að geyma fyrirmæli um starfssvið Alþingis. Rétt þykir að sá sem setti stjórnarskrána í upphafi, þ.e. þjóðin sjálf, staðfesti framvegis breytingar á henni. Að sama skapi verður að telja það til bóta að Alþingi ákvarði ekki sjálft eigin stöðu í stjórnskipaninni.“

Þar með lýkur þessari greinargerð, virðulegi forseti. Þetta mál var flutt á 133. þingi og varð ekki útrætt þá og var flutt þá óbreytt. Auk þess var flutt á 130. þingi sambærilegt frumvarp að frátöldu ákvæðinu um þjóðaratkvæðagreiðslu.

Virðulegi forseti. Ég hef þá lokið við að gera grein fyrir helstu atriðum í þessu frumvarpi og rökstuðningi fyrir þeim. Ég vil ljúka þessari framsöguræðu með því að nefna eitt atriði sem komið hefur fram í umræðum um þetta mál á fyrri stigum þess, sem varðar afnám heimildar til útgáfu bráðabirgðalaga. Það hefur verið, eins og eðlilegt er, að sumir þingmenn eru ekki alveg tilbúnir að ganga svo langt að fella heimildina algjörlega út úr stjórnarskránni og hafa velt því fyrir sér að hafa heimildina áfram en með breyttu sniði þannig að það sé mun skýrara hvenær megi grípa til þessa ákvæðis og þrengra jafnframt þannig að það sé ljóst að það sé í algjörum undantekningartilvikum sem heimildin er notuð og þegar ríkir hagsmunir eiga í hlut.

Ég er ekkert alveg fráhverfur því að fallast á þessi sjónarmið þó ég sé eindregið á hinni línunni, að það sé einfaldast, skýrast og best að hafa enga slíka heimild. En þá finnst mér — og vil nefna þá hugmynd — eðlilegast að það verði forseti Alþingis sem gefi út bráðabirgðalögin þannig að það verði hann sem forseti Alþingis sem gefi þau út en ekki einstakir ráðherrar. Þar með höfum við þá líka náð því að aðskilja ríkisstjórnina frá útgáfu bráðabirgðalaga. Mér finnst það að mörgu leyti eðlilegri gangur. Forseti Alþingis styðst væntanlega alltaf við stjórnarmeirihlutann rétt eins og ríkisstjórnin þannig að það er sama pólitíska stærð á ferðinni og þetta fellur alveg jafn vel að þingræðisreglunni sem er að vísu óskrifuð og mætti kannski huga að við annað tækifæri að skrifa texta til að fella þingræðisregluna inn í stjórnarskrána en þessi útfærsla mundi falla vel að þingræðisreglunni að mínu viti.

Virðulegi forseti. Ég legg svo til að að lokinni þessari umræðu verði frumvarpinu vísað til 2. umr. og sérnefndar um stjórnarskrármál.

[14:23]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það sé ríkur vilji hjá þingmönnum til þess að takmarka svigrúm til setningar bráðabirgðalaga. Sá þingvilji kom skýrt í ljós árið 1991. Ég held að það sé almenn skoðun að menn eigi að fara sér mjög gætilega við beitingu þess ákvæðis. Hins vegar er það svo að það koma upp aðstæður, eins og mér fannst hv. þingmaður reifa í lok sinnar ræðu, sem gera það hugsanlega nauðsynlegt að slíkt ákvæði sé fyrir hendi.

Hins vegar vil ég algjörlega mótmæla því sem hv. þingmaður sagði um aðkomu hæstv. viðskiptaráðherra að þessu máli. Það er með öllu útilokað að ætla að klína einhverju máli á hæstv. viðskiptaráðherra einan og sér vegna þess að þetta tengist hans kjördæmi. Það var öll ríkisstjórnin sem lagði þetta fram, þar á meðal hæstv. forsætisráðherra og sá sem hér stendur. Það hefur einungis með það að gera að málið, sökum raffangaeftirlitsstarfsemi sem fellur undir það ráðuneyti, að það var hæstv. viðskiptaráðherra sem lagði það fram. Það hefði þess vegna getað verið einhver annar. Ég vil bara að það komi alveg skýrt fram að það var ekkert honum neitt sérstakt kappsmál umfram aðra í ríkisstjórninni, og sá sem hér stendur ber nákvæmlega sömu ábyrgð á því og aðrir í ríkisstjórninni.

Að öðru leyti vil ég segja að ég er sammála því sem kemur fram varðandi þau atriði sem reifuð eru í 2. og 3. gr. þessa frumvarps. Ég hef áður sagt að ég tel eðlilegt að skerpa skilin á milli löggjafar- og framkvæmdarvaldsins með því að ráðherrar láti tímabundið af þingmennsku meðan þeir fara með handhöfn framkvæmdarvaldsins. Ég hef skýrt það áður hér í lengra máli og ætla ekki að halda langa ræðu um það en ég vil lýsa stuðningi við þetta viðhorf eins og ég hef áður gert úr þessum stól.

Sömuleiðis er ég þeirrar skoðunar að það sé eðlilegt að

sá sem samþykkti stjórnarskrána upphaflega sömuleiðis hafi síðasta orðið um það þegar henni er breytt. Ég skil það þá þannig hjá hv. þingmanni að hann sé sammála mér um það ef slík breyting yrði tekin upp. Þá þyrfti ekki nema samþykkt eins Alþingis og síðan þetta fyrirkomulag. En það yrði ekki tekið aftur (Forseti hringir.) til samþykktar á Alþingi.

[14:25]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fagna því að hæstv. ráðherra bregst vel við og víkur sér undir ábyrgð en ekki undan ábyrgð eins og er nú kannski algengara í íslenskri pólitík. Mér finnst ástæða til að vekja athygli á því og ég tek hans skýringar alveg gildar í þeim efnum, að hér sé um sameiginlega ábyrgð á þessu máli að ræða.

Ég sleppti því reyndar að lesa hér upp kafla úr ræðu frá fyrri umræðu um þetta mál, einmitt um þetta ákvæði sem lýsti afstöðu Samfylkingarinnar til þess hvernig eigi að beita bráðabirgðalagavaldinu og er að finna í ræðu Bryndísar Hlöðversdóttur sem hér sat á þingi um tíu ára skeið. Ég bendi bara hæstv. iðnaðarráðherra á ræðuna þannig að hann kynni sér efni hennar.

Ég staðfesti að það er réttur skilningur hjá ráðherranum að eins og ég hugsa þetta ákvæði þá muni stjórnarskrárbreytingar sem Alþingi hefur samþykkt ganga til þjóðaratkvæðagreiðslu og verða þar endanlega afgreiddar þannig að það þurfi ekki að koma aftur til Alþingis að nýju og það þurfi ekki að vera alþingiskosningar á milli. Einfaldlega verður það að vissu leyti samspil Alþingis og þjóðar með breytingar á stjórnarskránni. Alþingi hefur frumkvæðið. Það tekur upp breytingarnar, samþykkir þær breytingar hverju sinni sem það kemst að niðurstöðu um og leggur þær fyrir þjóðina sem segir annaðhvort já eða nei.

[14:27]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þarf ekki að lesa ræður fyrrverandi þingmanns Bryndísar Hlöðversdóttur um bráðabirgðalagaheimildir. Ég get bara flett upp í mínum eigin ræðum. Ég hef flutt bæði ræður og þingmál sem varða þetta hið sama.

Að því er varðar síðan það að víkjast undan eða inn í ábyrgð þá er það bara svo að ég vík mér aldrei undan ábyrgð. Ég var ekki á þeim ríkisstjórnarfundi þar sem þetta var ákveðið. Ég hins vegar gaf þau skilaboð alveg skýrt til ríkisstjórnarinnar að ég styddi þetta alveg eins og aðrir. Það er fráleitt að halda því fram að viðskiptaráðherra hafi af einhverjum kjördæmahagsmunum verið að beita sér fyrir þessu. Þetta var sameiginleg ákvörðun ríkisstjórnarinnar. Þetta var umdeilanleg ákvörðun og sjálfsagt að hv. þingmaður deili á hana. En hann getur ekki deilt á hæstv. viðskiptaráðherra umfram okkur hina sem að þessu stóðu fullkomlega.

Ég vil svo geta þess, af því að við erum nú sammála um það hvernig eigi að fara með breytingar á stjórnarskránni, að þetta var rætt í stjórnarskrárnefndinni sem sett var á stofn á síðasta kjörtímabili og situr formlega enn þá. Þar náðu menn samstöðu um þetta ákvæði. Ég tel að þessi tillaga sem er meðal annars flutt af hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni sem sat í þeirri nefnd sé að stofni til upp runnin úr því sem að lokum varð eina formlega tillagan sem frá okkur gekk til þáverandi ríkisstjórnar.

Mörg rök og sannfærandi er hægt að flytja fyrir þessari skipan mála. Ég tel alveg fullkomlega eðlilegt að þegar Alþingi og hinir kjörnu fulltrúar hafa samþykkt breytingar á þessu að þá sé það þjóðin sem upphaflega samþykkti stjórnarskrána, stjórnarskrárgjafinn sem taki hina endanlegu afstöðu til breytinga á stjórnarskránni.

Ég vil svo líka segja, til þess að öllu sé til haga haldið, að þó að ég sé þeirrar skoðunar að það eigi að skilja á milli framkvæmdar- og löggjafarvalds með þeim hætti að ráðherrar segi tímabundið af sér þingmennsku þá vil ég bara að það komi fram að um þetta eru skiptar skoðanir í mörgum flokkum, þar á meðal mínum. Þetta þýðir ekki, þó (Forseti hringir.) ég tali svona, að Samfylkingin sé þessarar skoðunar. Ég var að minnsta kosti á sínum tíma í minni hluta varðandi þetta tiltekna mál.

[14:29]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er svo sem ekki miklu að svara annað en ég bara fagna því sem fram kom í máli hæstv. ráðherra um stöðu þess ákvæðis frumvarpsins sem fjallar um þjóðaratkvæðagreiðslu um breytingar á stjórnarskránni. Það er greinilegt að það er þá ríkur vilji — eða var það fyrir síðustu alþingiskosningar — ríkur vilji hjá Alþingi og stjórnmálaflokkunum til þess að breyta stjórnarskránni í þessa veru. Ég vil því hvetja hann og ríkisstjórnina til þess að beita sér fyrir því að haldið verði áfram að undirbúa breytingu á stjórnarskránni í þá veru á þessu kjörtímabili og samhliða því þarf auðvitað að taka ákvörðun um og setja löggjöf um framkvæmdina á slíkri atkvæðagreiðslu. Þetta væri hægt að gera núna á þessu kjörtímabili og haga því svo til að breytingarnar gangi í gildi fyrir næstu alþingiskosningar þannig að sú breyting sem þá yrði gerð á stjórnarskránni þyrfti auðvitað að fara samkvæmt gildandi leið fyrir þingkosningar og verða samþykkt af nýju þingi eftir þær kosningar.

[14:30]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er jafnan svo á hverju þingi að lögð eru fram nokkur frumvörp til breytinga á stjórnarskránni, frumvörp til stjórnarskipunarlaga, og er þeim jafnan vísað til sérnefnda sem fjalla um þessi mál. Í reynd þýðir flutningur þessara mála að viðkomandi þingmenn vilja leggja áherslu á sjónarmið sín gagnvart tilteknum atriðum í stjórnarskránni, væntanlega þá með það fyrir augum að til slíkra sjónarmiða sé tekið tillit við þá stjórnarskrárvinnu sem verið hefur meira og minna í gangi áratugum saman. Ég lít svo á að þetta frumvarp og önnur sambærileg sem hér er verið að ræða í dag og á næstu dögum séu efniviður í þá vinnu.

Eins og ég útskýrði hér skömmu fyrir jólahlé er ekki endanlega búið að ákveða hvaða tilhögun verður varðandi framhald á vinnu stjórnarskrárnefndarinnar sem starfaði á síðasta kjörtímabili. Við höfum nokkur hér í salnum reynslu af setu í þeirri nefnd. Hún gerði að sjálfsögðu margt

gott og eftir hana liggur heilmikið starf en eftir á að ákveða hvert framhaldið á því verður. Eina tillagan sem þaðan kom, eins og menn muna frá síðasta þingi, lokaþingi fyrir kosningar, var einmitt um skylt atriði og er þriðja atriðið í frumvarpi hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar og fleiri, þ.e. um það að breytingar á stjórnarskrá skuli ganga til endanlegrar samþykktar við þjóðaratkvæðagreiðslu. Eins og við munum urðu önnur atvik til þess í þinginu á liðnu vori að sú tillaga náði ekki fram að ganga en hún heldur að sjálfsögðu gildi sínu og var flutt sameiginlega af fulltrúum allra flokka úr nefndinni. Það vil ég segja almennt um þessi mál.

Auðvitað eru frumvörp sem þessi og hugmyndir sem fram koma í frumvörpum sem þessum gagnlegar og góðar til umræðu í þingsalnum og til undirbúnings frekari úrvinnslu í stjórnarskrárnefnd. Ekki er þess að vænta að frumvarp af þessu tagi hljóti samþykki og að þing verði rofið í kjölfarið og efnt til alþingiskosninga. Ég hygg að flestir flutningsmenn geri sér grein fyrir því að það sé ólíklegt.

Varðandi efnisatriði þau sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson mælti fyrir, vildi ég aðeins fá að fjalla um þau í örfáum orðum. Í fyrsta lagi er lagt til að heimild til útgáfu bráðabirgðalaga verði felld brott. Um það urðu nokkrar umræður í haust þegar til staðfestingar kom bráðabirgðalagafrumvarp sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni og varðaði rafföng á Keflavíkurflugvelli. Þá var því haldið fram af a.m.k. einum þingmanni að sá gjörningur fengi ekki staðist. Sá þingmaður, hv. þm. Atli Gíslason, situr í þingsalnum en ég er þeirrar skoðunar að gjörningurinn hafi fyllilega staðist, ella hefði ekki verið ráðist í að gefa út bráðabirgðalög. Ég hafði ekki hugsað mér að ræða einstök mál af þessu tilefni en hins vegar ákvað Alþingi árið 1991, þegar þessi ákvæði í stjórnarskrá voru rækilega endurskoðuð og mörgum breytt, að ekki skyldi felld brott heimild til útgáfu bráðabirgðalaga sem verið hefur í stjórnarskrá frá upphafi, að ég hygg. Það gerðist ekki þrátt fyrir að samgöngur hafi batnað með þeim hætti sem við þekkjum öll og þrátt fyrir að Alþingi komi oftar saman og sitji lengur en áður og fjarskipti öll séu með allt öðrum hætti en áður var. Stundum getur reynst óhjákvæmilegt að beita þessu valdi og þess vegna er nauðsynlegt að það sé fyrir hendi.

Hins vegar er það líka staðreynd að þeim tilvikum þar sem bráðabirgðalög eru sett hefur fækkað mjög frá 1991. Ég minnist þess t.d. árið 2001 eftir árásina á tvíburaturnana í New York að sett voru í skyndingu bráðabirgðalög rétt áður en Alþingi kom saman til að unnt væri að tryggja að flugfloti landsmanna, sem var þá og er enn mikill og stór, gæti keypt nauðsynlegar tryggingar til að geta haldist á lofti eða í starfsemi. Ekki var um annað að ræða á þeim tíma en að gefa út bráðabirgðalög til þess að veita bakábyrgð ríkisins fyrir því. Ábyrgðin var, að mig minnir, upp á 3 þúsund milljarða kr. og þessi ákvörðun var því ekki auðveld fyrir þáverandi fjármálaráðherra. Sem betur fer voru taldar litlar líkur á því að á bakábyrgðina reyndi og svo varð heldur ekki. Lögin sem Alþingi staðfesti síðan þurfti svo að framlengja með bráðabirgðalögum milli jóla og nýárs það ár vegna aðstæðna sem þá komu upp. Ég nefni það sem dæmi eins og ég gerði í haust um bráðabirgðalagaútgáfu sem komið hefur mjög flatt upp á fólk en það var vegna mjög sérstakra og óeðlilegra aðstæðna.

Hvað sem því líður sem sagt hefur verið hér um nýjustu bráðabirgðalögin eða þau næstu þar á undan út af laxveiði, er það ekki síst vegna mála eins og þessara sem ég gat um varðandi tryggingamál flugfélaganna sem það er algerlega bráðnauðsynlegt að hafa þessa heimild fyrir hendi að mínum dómi. Auðvitað á að fara varlega með hana eins og gert hefur verið. Henni er mjög sjaldan beitt nú orðið og á þá ekki að þvælast fyrir neinum.

Varðandi 2. gr. frumvarps þingmannsins og félaga hans um að ráðherrar megi ekki vera alþingismenn þá rakti hann sjálfur veigamikil rök gegn því að fara þá leið að þingmenn víki tímabundið úr sæti og inn komi varamenn í staðinn en það hefur verið meginhugmyndin í þessu máli. Það mundi þýða að í stað þeirra 12 ráðherra sem nú sitja í ráðherrastólum kæmu 12 vaskir varaþingmenn inn í þingið og myndu taka sæti í nefndum og fullan þátt í umræðum. Með öðrum orðum hefðu í raun bæst 12 nýir þingmenn við stjórnarliðið. Það er kannski ekki það sem við þurfum helst núna. Hins vegar er auðvitað mikilvægt að ræða svona mál og það varðar að hluta til skiptinguna á milli löggjafar- og framkvæmdarvalds. Segja má sem svo að skýrari skil séu þar á milli ef ráðherrar hafa ekki atkvæðisrétt á Alþingi. Þó er hægt að gera það með þeim hætti að ekki fari í bága við þingræðisregluna ef ráðherrar starfa í skjóli eða á grundvelli meiri hluta á Alþingi. Við munum mörg að ágætur hugsjónamaður flutti á sínum tíma frumvarp um að kjósa skyldi forsætisráðherrann beinni kosningu. Það var Vilmundur heitinn Gylfason. Hann byggði hugmyndir sínar m.a. á því sem tveir þáverandi þingmenn og prófessorar, þeir Ólafur Jóhannesson og Gylfi Þ. Gíslason, höfðu skrifað að mig minnir árið 1946 um þessi mál. Það má auðvitað hugsa sér þannig fyrirkomulag. Það er þá líkt því sem gerist í Bandaríkjunum. Þá er ekki lengur byggt á þingræðisreglunni vegna þess að forsætisráðherrann gæti starfað óháð því þótt hann ætti síðan undir þinginu hvort hann kæmi frumvörpum fram. Við sjáum í hendi okkar ýmis vandkvæði sem gætu skapast af þessu, t.d. varðandi afgreiðslu fjárlaga og annarra mikilvægra þingmála.

Við höfum búið við það kerfi sem við þekkjum hér um mjög langa hríð, alveg frá því að Íslendingar fengu innlendan ráðherra fyrir meira en 100 árum. Það byggir, eins og við þekkjum, á danskri fyrirmynd og hefur gefist ágætlega en auðvitað yrði það til að auðvelda starf ráðherranna ef þeir þyrftu t.d. ekki að passa upp á að mæta í atkvæðagreiðslur og þess háttar. Þeir gætu einbeitt sér að því að vera hér eingöngu þegar þeirra eigin mál væru til umræðu en annars verið á hinum vinnustaðnum sínum í Stjórnarráðinu og sinnt málum þar. Það er að mörgu leyti ákveðinn sjarmi yfir íslenska þinginu sem fylgir því að ráðherrarnir verða að gefa fleiru gaum en bara því sem þeir eru persónulega ábyrgir fyrir og taka t.d. fullan þátt í störfum þingflokka. Ekki er þó hægt að fletta því neins staðar upp í handbók og spyrja hvaða fyrirkomulag sé best í þessum efnum. Það er misjafnt eftir löndum og mismunandi reynsla er af því fyrirkomulagi sem ýmsar þjóðir hafa. Ég tel að okkar fyrirkomulag hafi gefist vel og auðvitað er staðreynd að ráðherrarnir hér, a.m.k. þeir sem eru formenn stjórnmálaflokka, eru líka forustumenn í þinginu. Þó að tilhneiging sé til að draga eða gera lítið úr þeim þætti málsins þá er

það eigi að síður staðreynd.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um frumvarpið. Ég fagna því að umræður séu um stjórnarskrármálefni með reglulegum hætti í þinginu en síðan þurfa forustumenn stjórnmálaflokkanna, bæði þeirra sem eru í ríkisstjórn og hinna, að koma sér saman um áður en langt um líður á þessum vetri hvert framhaldið eigi að vera á vinnu varðandi endurskoðun stjórnarskrárinnar. Ég hugsaði með mér eftir kosningar að kannski væri ágætt að láta málið hvíla aðeins eftir þann sprett sem tekinn var í því rétt fyrir kosningar eða í febrúar og mars á síðasta ári. Staðreyndin er jafnframt sú að ekki er raunhæft að koma neinu fram fyrr en skömmu fyrir kosningar. Mín hugmynd var því sú að hvíla það mál aðeins og leyfa mönnum að kasta mæðinni en síðan þarf auðvitað að endurskipuleggja það með einhverjum hætti og koma því í vinnslufarveg á nýjan leik, hvenær svo sem tímabært þykir að gera það. Um það þarf að fjalla meðal formanna flokkanna sem síðan ræða það hver í sínu baklandi.

[14:43]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég þakka forsætisráðherra fyrir merka ræðu. Ég ætla ekki að fjalla um það efnislega sem hér er á mælendaskrá nema það sem hæstv. forsætisráðherra sagði fyrst og síðast þegar hann safnaði nánast saman þeim frumvörpum sem hér eru á dagskrá og öðrum þeim sem flutt hafa verið til stjórnskipunarlaga. Hann dró þau svo í þann dilk að þau yrðu að bíða þangað til stjórnarskrárnefnd þóknaðist í fyrsta lagi að taka til starfa eða þá að hætta störfum og ný yrði skipuð. Í lokin sagðist hæstv. forsætisráðherra vera að íhuga hvort hann ætti að tala við formenn annarra flokka um að halda starfinu áfram. Það er kannski veruleikinn sem blasir við okkur, að svona sé þetta en það er ekki samkvæmt stjórnarskránni. Þar er formönnum flokka ekki falið neitt sérstakt hlutverk í sambandi við breytingar á stjórnarskrá. Þar er ekki getið um sérstakt löggjafar- eða stjórnarskrárgjafarstig sem heitir stjórnarskrárnefnd sem formenn flokka véli um, heldur er það eins og við þekkjum öll einfaldlega þannig að þingið samþykkir tillögur og síðan er farið með þær með tilteknum hætti. Aðilar málsins eru annars vegar Alþingi Íslendinga og hins vegar kjósendur í landinu.

Ég vil beina því til forsætisráðherra að losa um þá stíflu sem orðið hefur í þörfum og nauðsynlegum breytingum á stjórnarskrá vegna deilna um tiltekin efni. Ég nefni að menn eru alveg sammála um ákveðnar breytingar á ákvæðum stjórnarskrár um dómskerfið. Ég nefni íslenska tungu sem er baráttumál hæstv. menntamálaráðherra og mitt og fleiri breytingar, m.a. sumar þeirra sem hér eru til umræðu (Forseti hringir.) — að láta ekki þessar þörfu breytingar bíða eftir því að togstreita formanna stjórnmálaflokkanna um aðrar breytingar á stjórnarskrá leysist.

[14:46]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tók eftir því að hv. þingmaður hefur lagt fram frumvarp um breytingar á stjórnarskránni og útskýrði það í fréttaviðtali að hann ætti ekki von á að það næði fram að ganga heldur væri það innlegg af hans hálfu til að kalla fram umræður um þetta tiltekna atriði. Hann hefur fullan skilning á því að það er kannski ekki alveg raunhæft að hver og einn þingmaður sem leggur fram frumvarp til laga um breytingar á stjórnarskránni geti vænst þess að slík frumvörp fái afgreiðslu og samþykki og þar með verði þing rofið og boðað til þingkosninga þótt vissulega sé það ferillinn sem ráðgerður er í stjórnarskránni eins og hv. þingmaðurýjaði að. Auðvitað segir þar ekkert um hlutverk formanna flokkanna eða yfirleitt annarra en þingmanna í því efni.

Í reynd hefur þetta verið þannig að það hafa verið formenn flokkanna eða einhverjir á þeirra vegum sem hafa komið sér saman um breytingar í þessum efnum og síðan flutt hér frumvörp sem Alþingi hefur þá stutt. Það hefur byggst á vinnu meðal þingflokkanna og meðal þingmanna þannig að um það hefur skapast bærileg sátt þó að hún hafi ekki alltaf verið hundrað prósent. Þannig var þetta 1983, 1991, 1995 og 1999 svo að ég taki bara nokkrar breytingar sem ég man sjálfur vel eftir og tók að hluta til þátt í. Það er því ekki raunhæft að reikna með því að einstakar tillögur hljóti samþykki og efnt verði til þingkosninga af því tilefni. Það er raunhæft að reikna með að tillögur geti náð fram að ganga næst þegar tekst að efna í einhvers konar samkomulag um breytingar og ég tel ekki að það sé raunhæft fyrr en á þingvetrinum 2010–2011 úr því sem komið er. Þar eru hugmyndir eins og hv. þingmaður gat um velkomnar og eiga þar svo sannarlega heima.

[14:48]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir að hafa tekið eftir því að ég taldi óraunhæft að reikna með að tveir þriðju hlutar þingmanna samþykktu þá tillögu sem hefur verið dreift af minni hálfu. Það er rétt hjá hæstv. forsætisráðherra að ósennilegt er að þingið sem situr á þessu starfsári samþykki þessa tillögu til þess síðan að leysa sjálft sig upp. Það er einmitt eitt af því sem gæti fylgt breytingum á stjórnarskrá af því tagi sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson og fleiri flytja, að þessum tillögum væri einmitt safnað saman til að fara síðan af stað í lok kjörtímabils eða við þingrof að öðru leyti í þá atkvæðagreiðslu sem eðlilegt er að fylgi þingkosningum, a.m.k. samkvæmt þeim hugmyndum sem hæstv. iðnaðarráðherra lýsti áðan úr stjórnarskrárnefnd.

Ég tel af reynslu undangenginna ára að hæstv. forsætisráðherra ætti að beita sér fyrir því, og spyr hann um það, að losa ýmis þörf framfaramál sem varða stjórnarskrána úr þeirri herkví sem þau eru í og stendur um allt önnur atriði stjórnarskrárinnar en við erum hér að tala um. En þetta bíður allt saman og myndar hér heilmikinn vatnsmassa, tillögumassa, á bak við þá stíflu sem fyrir hendi er og allir kannast við um nokkur einstök atriði sem menn hafa ekki getað komið sér saman um á þinginu og í samfélaginu. Ég tel þetta óheppilegt og skora hér með á hæstv. forsætisráðherra að brjóta þessa herkví upp og hefja umræður um þau mál sem við getum verið sammála um.

[14:50]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel ekki rétt að tala um einhverja

sérstaka herkví í þessu sambandi eða vatnsmassa sem hafi safnast upp. Málið er það, óháð því sem hv. þingmaður segir, að jafnvel þó um það sé samkomulag að gera tilteknar breytingar eða taka tiltekin atriði inn í stjórnarskrána, eins og sérstaka vernd íslenskrar tungu eða önnur slík atriði, þá verður það ekki gert svo raunhæft sé að reikna með fyrr en í lok kjörtímabils og þá er eðlilegt að safna öllu slíku saman og því sem um er samkomulag. En það er hægt að gera það án þess að tekið sé á einhverjum sérstökum deilumálum. Auðvitað er hægt að fara þá leið að taka það sem samkomulag er um og geyma annað. Það er búið að gera það margoft.

Ef maður horfir á hvað raunhæft er í þessu efni þá er ekki raunhæft að reikna með því að hlutir leysist úr læðingi hvað þetta varðar fyrr en skömmu fyrir þingrof og kosningar. Mín ágiskun er sú að þingrof og kosningar verði héðan af ekki fyrr en árið 2011 en ég tók eftir því að hv. þingmaður sagði: Kosningar eða þingrof að öðru leyti, og það er tæknilega séð alveg hárrétt hjá honum.

[14:51]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég vil í upphafi máls míns taka undir með hæstv. forsætisráðherra að umræður á Alþingi um stjórnarskrána okkar eru gagnlegar og mér hefur gjarnan fundist þær gagnlegri og innihaldsríkari og um margt skemmtilegri en margar aðrar umræður sem hér fara fram. Mig langar því til að leggja orð í belg um þetta ágæta frumvarp til stjórnarskipunarlaga sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson flytur ásamt tveimur hv. þingmönnum úr þingflokki Frjálslynda flokksins.

Í frumvarpinu eru lagðar til þrjár breytingar á stjórnarskránni eins og komið hefur fram. Í fyrsta lagi að 28. gr. stjórnarskrárinnar, sem fjallar um setningu bráðabirgðalaga, verði felld brott. Í öðru lagi að ráðherrar gegni ekki þingmennsku samhliða ráðherradómi sínum og síðan að tekið verði upp annað fyrirkomulag, þjóðaratkvæðagreiðsla, við breytingar á stjórnarskránni. Ég ætla í stuttu máli að reifa sjónarmið mín varðandi þessar þrjár tillögur sem hér liggja fyrir og byrja kannski á þeirri tillögu að ákvæði stjórnarskrár um setningu bráðabirgðalaga verði felld úr gildi.

Ég er ekki hlynntur því að ákvæði 28. gr. verði fellt út úr stjórnarskránni okkar. Það er ljóst að slík lög, þ.e. bráðabirgðalög, verða einungis sett þegar brýna nauðsyn ber til og er það samkvæmt ákvæðinu forseti Íslands sem gefur út bráðabirgðalög en ekki ráðherrarnir, a.m.k. ekki formlega, eins og kom fram hjá flutningsmönnum, en það er auðvitað gert að frumkvæði ráðherra og ríkisstjórnar. Í umræðum um bráðabirgðalög á Alþingi, bæði meðan ég hef setið hér og mörg ár aftur í tímann, hafa menn einkum deilt um það hvort ástæða hafi verið til þess í hvert skipti að setja bráðabirgðalög, hvort nauðsyn hafi verið svo brýn að til þess hefði þurft að koma. Menn hafa deilt um hvort þau skilyrði hafi verið uppfyllt og ekki bara í tengslum við það mál sem hér hefur verið nefnt. Mönnum er vafalaust í fersku minni þegar sett voru bráðabirgðalög á kjaradeilur í tíð vinstri stjórnar árið 1990 sem olli miklum úlfaþyt. Ég hygg að ávallt eða langoftast deili menn um hvort skilyrði stjórnarskrárinnar, um brýna nauðsyn, séu uppfyllt í hvert skipti sem stjórnvöld og forseti grípa til þessarar heimildar sinnar.

Ég hygg að almennt, og sérstaklega í seinni tíð, hafi stjórnvöld farið vel með þessa heimild sína. Mjög hefur dregið úr setningu bráðabirgðalaga á síðustu áratugum eða allt frá árinu 1991. Menn mega síðan ekki gleyma því í þessu sambandi og í þessari umræðu að þrátt fyrir að í 28. gr. stjórnarskrárinnar sé mælt fyrir um heimild til setningar bráðabirgðalaga er í ákvæðinu mjög mikilvægur varnagli. Sá varnagli er sleginn með því að í ákvæðinu er mælt fyrir um að bráðabirgðalög skuli ætíð lögð fyrir Alþingi strax og það kemur saman á ný til samþykktar eða synjunar. Þetta ákvæði er náttúrlega sett inn í 28. gr. til að koma í veg fyrir að forseti, í umboði ráðherra, eða stjórnvöld misnoti þá heimild sem 28. gr. veitir þeim. Menn þurfa því ekki að hafa áhyggjur af því að stjórnvöld hafi heimild til að ganga fram eftir því sem þau vilja í þessu efni vegna þess að varnaglinn tryggir aðkomu Alþingis að slíkri lagasetningu. Mér finnst sjálfsagt að þessi heimild sé áfram fyrir hendi í stjórnarskránni enda geta komið upp aðstæður þar sem nauðsynlegt er að beita henni. Við slíkar aðstæður tel ég heppilegra að heimildin sé til staðar frekar en ekki. Ég held að hæstv. forsætisráðherra hafi nefnt ágætisdæmi frá árinu 2001 þegar ríkisstjórnin og forseti settu bráðabirgðalög í tengslum við árásirnar á tvíburaturnana.

Í öðru lagi er í frumvarpinu lagt til að ráðherrar afsali sér þingmennsku eða ráðherrar gegni ekki þingmennsku meðan þeir gegna ráðherradómi, hafi eftir sem áður málfrelsi á Alþingi og tillögurétt en ekki atkvæðisrétt. Ég vil nefna tvö atriði í tengslum við þessa tillögu. Í fyrsta lagi mæla praktísk rök gegn henni. Það er fyrirséð að verði þingmönnum fjölgað um 12, ef við miðum við að ráðherrarnir verði áfram 12, mun launakostnaður ríkisins aukast verulega. Ætli launakostnaður muni ekki aukast um u.þ.b. 80 millj. kr. á ári vegna hinna nýju 12 þingmanna sem þá munu taka hér sæti. Þar við bætist kostnaður vegna aðstöðu fyrir hina nýju þingmenn. Útvega þarf þeim skrifstofur og tölvubúnað og síðan er fyrirséð að gera þyrfti breytingar á Alþingishúsinu til að koma þessum hópi fyrir með sómasamlegum hætti. Þetta eru praktísk rök gegn tillögunni.

Hitt atriðið sem ég vildi nefna skiptir kannski meira máli. Ég tel að sú hugmynd sem birtist í 2. gr. frumvarpsins sé til þess fallin að veikja stöðu stjórnarandstöðu á Alþingi á hverjum tími. Ef við miðum við stöðuna á þinginu eins og hún er núna þá eru hér Sjálfstæðisflokkur og Samfylking í ríkisstjórn og fara með meiri hluta á þinginu, Sjálfstæðisflokkur með 25 þingmenn, Samfylking með 18, samtals 43 þingmenn. Ef frumvarpið mundi ná fram að ganga mundi þingmönnum stjórnarliðsins fjölga úr 43 í 55 þannig að fulltrúar þessara tveggja flokka hér á Alþingi og í nefndum yrðu 55 á móti 20 þingmönnum stjórnarandstöðunnar. Þrátt fyrir að ég sé í sjálfu sér enginn talsmaður þeirrar stjórnarandstöðu sem nú situr á þingi tel ég óheppilegt að fara út í breytingar sem þessar. Hvað sem um stjórnarandstöðuna sem nú situr á þingi má segja gegnir stjórnarandstaða hverju sinni mikilvægu hlutverki í þjóðfélagi okkar og hér á þinginu til að veita meiri hlutanum aðhald. En ég held að við getum alveg verið sammála um það, ég og hv. þingmaður, að nauðsynlegt sé að ræða hvort ástæða sé til að styrkja og efla þingið. Við getum verið sammála um að

nauðsynlegt sé að gera það, það er bara spurning með hvaða hætti það verður gert.

Þingmenn hafa á þessu kjörtímabili komið fram með ýmsar hugmyndir í þá áttina sem ég tel allrar athygli verðar. Við ræddum í tengslum við fjárlög ýmsar breytingar sem ættu að bæta starfsaðstöðu þingmanna, sérstaklega landsbyggðarþingmanna, og einnig hafa einstaka þingmenn bent á hluti sem ættu að styrkja og efla starf þingmannsins og þingsins og aðkomu þess að ýmsum málum, bæði hvað varðar löggjafarsetninguna og ekki síður aðkomu þingmanna að innleiðingu tilskipana og reglugerða Evrópusambandsins í íslenskan rétt. Þetta eru allt hugmyndir sem við skulum ræða en ég er ekki viss um að sú leið sem farin er í 2. gr. þessa frumvarps sé til þess fallin að styrkja og efla þingið, m.a. með hliðsjón af því sem ég sagði um stöðu stjórnarandstöðunnar gagnvart þessum tillögum.

Hv. þingmaður heyrði að ég leggst gegn þeim breytingartillögum sem fram koma í 1. og 2. gr. frumvarpsins. Um 3. gr. má kannski segja að andstaða mín sé daufari. Ég er reiðubúinn að ræða hvort rétt sé að breyta því fyrirkomulagi sem við höfum nú hvað varðar breytingu á stjórnarskrá og færa slíkar breytingar í átt að þjóðaratkvæðagreiðslu umfram það sem nú er. Ég veit þó ekki betur en núverandi fyrirkomulag hafi gefist ágætlega. Ég fæ ekki séð að það sé neitt sem kalli á breytingar á því. Ég fæ a.m.k. ekki séð að brýn nauðsyn kalli á að við breytum stjórnarskránni okkar að þessu leyti. Ég held að það sé ró í samfélaginu vegna þessara mála. En ég ítreka að hugmyndin er allrar athygli verð og engin ástæða til annars en ræða hana.

[15:03]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég vil í fyrsta lagi fagna þessu þingmáli og þeim umræðum um stjórnarskrána, stjórnarskipunarlögin eins og þetta heitir á þingmálinu, sem fram fara í tilefni af þessu. Á þeim skamma tíma sem ég hef nú dvalist á þinginu sé ég að breytingarnar á þingsköpum hafa haft jákvæð áhrif, m.a. með þeim hætti að ráðherrar eru viðstaddir umræður um mál sem koma þeim við og taka þátt í þeim. Ég tel það góða breytingu og hrósvert af ráðherranna hálfu frá því sem ég þekkti hér áður.

Ég ætla ekki að fjalla um öll þessi mál, a.m.k. ekki jafnítarlega. Ég hef — á ég að kalla það samúð með sjónarmiðum flutningsmanna um bráðabirgðalögin þó að ég hafi ekki gert upp hug minn um það hvort ganga eigi svo langt að fella greinina um þau úr gildi og varðar kannski ekki miklu. Það sem skiptir mestu máli er að ríkisstjórnin fari með þetta vald af varkárni og hagi sér í samræmi við þá tíma sem nú eru upp runnir, bæði tæknilega og í þingsköpum, að þingið situr allt árið. Það er ekki stórmál að kalla það saman og ber að gera það samkvæmt þeim anda sem er í lögunum.

Ég verð að segja það með flutningsmönnum að ég sé ekki þau stóru vandræði sem upp gætu komið við það að ríkisstjórnin hefði ekki þennan rétt, að þingið hefði hann eitt og sjálft. Vissulega þarf stundum að taka ákvarðanir fljótt og vel en þá er þess að minnast, sem Einar Benediktsson sagði, að „þegar býður þjóðarsómi, þá á Bretland eina sál“. Ef ákvarðanirnar eru svo mikilvægar og samstaðan um þær svo mikil að menn telji þær vera, þannig að ég noti nú forsætisráðherralegt orðalag, „andlag“ bráðabirgðalaga, hljóta forustumenn stjórnarandstöðunnar og þingmenn að geta sameinast um þá hluti. Ég hef enga trú á því að menn fari að setja upp einhverja andstöðu eða beita einhverjum hrossakaupum gegn slíkum hlutum. Dæmið um ríkisábyrgð vegna flugvélanna við þær aðstæður sem þá voru uppi er einmitt slíkt dæmi.

Ég skal svo ekkert segja um þau dæmi sem nefnd voru hér um bráðabirgðalög. Ég var ekki hrifinn af bráðabirgðalögum ríkisstjórnarinnar um Keflavíkurflugvöll, verð að segja það alveg eins og er. Ég hvorki skýt mér undir né undan ábyrgð með því að fjalla ekki meira um það en ég efast um að það hafi verið slíkt stórmál að ekki hefði verið hægt að fá þingheim, og þar á meðal forustumenn stjórnarandstöðunnar, til þess að fallast á tiltekna afgreiðslu innan ákveðins tíma um það án þess að blanda öðrum málum þar saman við. Ef svo var ekki gat ríkisstjórnin þó, a.m.k. pólitískt, sett ábyrgðina á stjórnarandstöðuna og á þingmennina í því efni.

Við erum að ræða hér um annað kerfi og í því kerfi gilda önnur lögmál, ekki er hægt að flytja atburði og aðstæður úr einu kerfi, því sem nú gildir, yfir í það sem við tæki hér ef vilji flutningsmanna um bráðabirgðalögin, sem ég hef talað miklu meira um en ég ætlaði, næði fram að ganga.

Ég er ósköp einfaldlega sammála því að stjórnarskrárákvæði fari í þjóðaratkvæðagreiðslu og tel að það geti gerst með þeim hætti sem orðaður var í stjórnarskrárnefndinni sem hæstv. iðnaðarráðherra minntist á, að hinn venjulegi framgangsmáti yrði sá að þjóðaratkvæðagreiðsla yrði samfara alþingiskosningum og þá væri eðlilegt, eins og ég sagði, að stjórnarskrárbreytingar sem þingið hefði samþykkt söfnuðust saman í þessa rennu. Ég tel líka koma til greina að breytingartillögur komi frá öðrum en Alþingi, þær geti komið t.d. úr undirskriftasöfnun þar sem tiltekinn hluti kjósenda hefði átt hlut að máli og færu þannig í atkvæðagreiðsluna. Stjórnarskrárgjafinn yrði þá klárlega þjóðin og tillögur til hennar um breytingar á stjórnarskrá kæmu þá frá öðrum, annars vegar frá Alþingi og hins vegar einhverjum tilteknum hluta kjósenda í landinu.

Um það að ráðherrar séu ekki þingmenn tel ég rétt að leiðrétta hæstv. iðnaðarráðherra hvað það varðar að Samfylkingin hafi ekki skoðun á þessu, vegna þess að hún hefur það. (**Iðnrh.:** Ég sagði það ekki.) Nei, en hæstv. iðnaðarráðherra lét að því liggja að menn væru ekki á einu máli um þetta og það kann að vera að menn séu það ekki, en hvað sem því líður var þetta eitt af stefnumálum Samfylkingarinnar í kosningunum síðasta vor og ég hygg að þetta hafi verið samþykkt á landsfundi, að vísu ekki í neinni annarri útfærslu en þeirri að segja þetta almennum orðum. Hér hrista menn höfuð en það er nú rétt hjá mér samt að þetta var gert svona.

Þessu er ég sammála og hef lengi verið. Ég tel ástæðu til þess að skilja að löggjafarvald og framkvæmdarvald betur en gert er. Síðan ég kynntist Alþingi hefur mér runnið nokkuð til rifja hvað ráðherravaldið er mikið á þinginu sjálfu, jafnvel svo að það kemur fram með mjög táknlegum hætti, kemur fram í liðsskipan hér í sal Alþingis þar sem

ráðherrarnir sitja, fulltrúar valdsins, og horfa fram á þingheim, sem er svona almenningur á sínum eigin heimavelli, í staðinn fyrir, eins og sumir hafa lagt til, að ráðherrarnir sitji til hliðar við þingheim sem er hér að funda á sínum stað. Það kemur fram í því að myndir af öllum ráðherrum Íslendinga eru hafðar á sérstökum vegg en myndir af forsetum þingsins eða duglegum, virkum þingmönnum, öðrum en þeim sem hafa gegnt ráðherraembættum, eru meira háðar tilviljunum. Það kemur fram í því að ráðherrar láta bílstjóra sína sitja hér niðri í salnum, ágætis karlar flestir, og bílarnir eru hafðir framan við húsið, skyggja á þinghúsið og eru á stundum nokkuð ágengir, svo að notað sé orðfæri úr orkubransanum, (Gripið fram í.) og stundum hafðir í lausagangi hér fyrir framan meðan ráðherrar skjótast inn og út úr húsinu. Ég vil nota tækifærið og hvetja forseta til að lagfæra þetta og láta ráðherrana leggja á venjulegum bílastæðum, a.m.k. ef þeir geta ekki sýnt fram á að þeir ætli aðeins að staldra hér við í fimm eða tíu mínútur.

Þetta er hin myndræna ásýnd ráðherravaldsins á þingi og svo kemur auðvitað hin efnislega. Ég verð að segja að þrátt fyrir hól mitt um þingskapabreytingarnar hér á haustþinginu voru þær nú margar þess eðlis að þær voru annaðhvort að framfæra ráðherravaldið eða að staðfesta það. Sú ágæta breyting í sjálfu sér, sem mér sýnist hafa lífgað upp á þingið, að fjölga óundirbúnum fyrirspurnum til ráðherra setur ráðherrunum vissulega — það má segja að hún auki eftirlit þingsins með ráðherrunum. En sú breyting gerir það líka að verkum að ráðherrarnir verða meiri partur af þinghaldinu, að umsögn þeirra, svör þeirra, ákvarðanir þeirra, stefna þeirra, samþykki þeirra verður aukinn hluti af því sem fram fer í þessum sal, sem á samkvæmt stjórnarskránni, sem á samkvæmt hugsuninni um löggjafarvaldið, að vera vettvangur löggjafarstarfseminnar og hinnar pólitísku umræðu kjörinna fulltrúa almennings en ekki ráðamanna framkvæmdarvaldsins.

Ég geri mér grein fyrir því að við höfum skipulagt samfélag okkar með tilteknum hætti og ekki öðrum, t.d. ekki þeim sem hæstv. forsætisráðherra, sem mér fannst einkar hrósvert að skyldi fara hér yfir sviðið — hann rakti af víðsýni og skarpskyggni það sem viðgengst í Bandaríkjum hinna amerísku ríkja eða hvað þau eiga nú að heita, og að Vilmundur Gylfason lagði til með sínum hætti hér á árum áður að þingræðið væri sem sé afnumið. Það væri ekki þannig að þingið samþykkti eða synjaði ráðherrum seturéttar heldur væri framkvæmdarvaldið kjörið sérstaklega, forsetinn skipaði þá ráðherra eða forsætisráðherra og þingið sæti þá óháð meiri hluta á þinginu sem hann yrði að búa til í hvert sinn eins og við sjáum dæmi um í Bandaríkjunum þar sem forsetinn hefur ekki endilega meiri hluta á þinginu.

Ég hikaði þegar þessi tillaga var hér til umræðu á sínum tíma og hika enn við að ganga svona langt þó að sá vilji sé til hér í þingsalnum og reyndar á ráðherrabekkjunum því að hæstv. viðskiptaráðherra hefur oftar en einu sinni mælt með þessari skipan mála, sem er athyglisverð leið. Ég held hins vegar að það sem hér er lagt til mundi bæta þetta ástand að nokkru og þá hygg ég að það sé betri leið, a.m.k. í byrjun, að láta ráðherra segja tímabundið af sér þingmennsku þó að hin aðferðin hafi sín rök.

Athugasemdir hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar eiga hvorar tveggju rétt á sér. Þar sem við erum nú að ræða þetta í alvöru þurfa flutningsmenn að gera grein fyrir skoðunum sínum á þeim. Það er annars vegar um þann kostnaðarauka sem þetta hefði í för með sér að óbreyttri þingmannatölu, sem er rétt athugasemd og ábending, og áður í umræðu um þessi efni hefur verið bent á að e.t.v. væri rökrétt, a.m.k. hyggilegt, að fækka þá þingmönnum í leiðinni. Ef ráðherrar eru 12 og halda áfram að vera 12 væri einfalda aðferðin að fækka þingmönnum um 12, þeir yrðu þá 51. Þegar ég kom auga á það í æsku að til væri Alþingi sátu þar, held ég, 50 manns þannig að það er þá ekki mikil breyting frá þeim tíma. Við sem erum annaðhvort rétt innan við jaðar þingsins eða rétt utan við hann yrðum kannski ekki mjög ánægð með þetta en ekki má hugsa málin út frá sínum eigin hagsmunum. Þetta væri svarið við þeirri umkvörtun að þetta auki kostnað þjóðarinnar á þinghaldinu og væri, held ég, alveg saklaust að gera þó að e.t.v. þyrfti þá að bæta aðstöðu og hjálp við þá þingmenn sem eftir eru.

Hitt er rétt hjá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni að ef hér bætast við þingmenn í stað þeirra sem sitja á ráðherrastóli þá er það ekki eingöngu þannig að stjórnarliðar fái 12 menn sem eru bæði ráðherrar og þingmenn og 12 aðstoðarmenn þeirra úr sínum hópi í ráðuneytin heldur bætast sem sé við 12 menn í stjórnarliðið sem eru þá þingmenn að auki. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson ræddi þá stöðu sem nú er uppi á þinginu þar sem meiri hlutinn er óvenjumikill, þó að það sé ekki einstætt, og það væri ekki í þágu lýðræðisins að taka upp slíka stöðu. Flutningsmenn tillögu af þessu tagi verða líka að gera grein fyrir því með hvaða hætti þeir ætlast til að aðstaða stjórnarandstöðuþingmanna og stjórnarandstöðunnar yrði bætt til þess að vega upp á móti þeim áhrifum sem þetta hefði á valdahlutföllin milli stjórnar og stjórnarandstöðu hér á þinginu. Ég tel að þetta sé hægt að gera en það er sjálfsagt að slík umræða fylgi tillöguflutningi af þessu tagi sem ég hef að öðru leyti allt gott um að segja.

[15:18]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vildi aðeins í lok umræðunnar koma upp og þakka þeim sem tóku þátt í henni fyrir sitt framlag, bæði ráðherrum og þingmönnum. Hér hefur farið fram ágæt umræða um efni þessa frumvarps og álitamál sem auðvitað tengjast því sem lagt er til í frumvarpinu. Það er eðlilegt að menn bendi á ýmis atriði sem þeir telja ástæðu til að velta fyrir sér eða gera öðruvísi en lagt er til í frumvarpinu.

Ég er í meginatriðum alveg sammála því sem komið hefur fram, m.a. held ég hjá hæstv. forsætisráðherra og hv. þm. Merði Árnasyni, að þessi frumvarpsflutningur um breytingar á stjórnarskránni og umræður um það þjónar auðvitað þeim tilgangi að setja málið í farveg eða vekja upp umræðu um tiltekin atriði og reyna að efla hana þannig að þegar dregur að lokum kjörtímabilsins hafi það áhrif á það sem þá kann að verða samþykkt varðandi breytingar á stjórnarskránni. Ég lít svo á að forsætisráðherra hafi í raun og veru sagt það að breytingar eða hugmyndir um breytingar á stjórnarskránni yrðu teknar til meðferðar fljótlega á þessu kjörtímabili og farið yfir þær með það í huga að ná

samkomulagi fyrir komandi þingkosningar um breytingar sem yrðu afgreiddar þá.

Það er ekki margt í því sem fram hefur komið sem kallar á að fara sérstaklega yfir það umfram það sem þegar hefur verið gert. Ég vildi þó segja varðandi athugasemdir um kostnað sem hlýst af því ef ráðherrar taka inn varamann meðan þeir sitja á ráðherrastóli, að það eru alveg gild sjónarmið. Ég lét það koma fram í framsöguræðu minni að ég teldi að það væru rök í þeirri gagnrýni sem menn yrðu að taka tillit til. Þess vegna finnst mér líka hitt betri tillaga, að hafa ekki þessa útgönguleið heldur skýra línu, þ.e. annaðhvort eða. Annaðhvort eru menn ráðherrar og sitja þá ekki á löggjafarþinginu eða menn sitja á löggjafarþinginu og eru þá ekki ráðherrar. Ef það gerist hlýst enginn kostnaður af breytingunni vegna þess að kostnaður við ráðherra er bara kostnaður ráðuneytisins en ekki kostnaður þingsins. Það má því frekar segja að það verði sparnaður hjá Alþingi við þá tillögu að aðskilja algjörlega ráðherrasetu og þingmennsku.

Hugmyndir um slíkan aðskilnað hafa lengi verið á kreiki og hv. þm. Mörður Árnason upplýsti að það hefði verið samþykkt í meginatriðum á landsþingi Samfylkingarinnar sem stefna þeirra. Slíkt á við um fleiri flokka, eins og Framsóknarflokkinn, þannig að vissulega er töluverður stuðningur við það að efla þrígreiningu valdsins og sérstaklega að snúa betur í sundur framkvæmdarvaldið og löggjafarvaldið frá því sem nú er.

Virðulegi forseti. Ég vildi aðallega koma hér upp til að þakka fyrir framlag þeirra sem hafa talað við umræðuna og vonast til að það leiði til ánægjulegrar niðurstöðu þegar þar að kemur undir lok kjörtímabilsins.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og stjórnarskrárn.

Út af dagskrá voru tekin 3.–4. mál.

Fundi slitið kl. 15:23.

---

56. FUNDUR

miðvikudaginn 30. janúar,
kl. 3.30 síðdegis.

Dagskrá:

Til iðnaðarráðherra:

1. Landshlutabundin orkufyrirtæki, fsp. SJS, 301. mál, þskj. 373.

2. Stuðningur við fiskvinnslu á Bíldudal, fsp. JBjarn, 309. mál, þskj. 391.

Landshlutabundin orkufyrirtæki.

Fsp. SJS, 301. mál. — Þskj. 373.

[15:30]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir fyrirspurn um landshlutabundin orkufyrirtæki. Þetta er ein af þremur fyrirspurnum sem ég lagði fyrir hæstv. iðnaðarráðherra skömmu fyrir jól. Hæstv. ráðherra náði að svara tveimur þeirra sem vörðuðu annars vegar fyrirtækið Landsnet og spurninguna um hvort ríkið væri tilbúið til að skoða þann kost að leysa eignarhlut sinn í Landsneti til sín í gegnum Landsvirkjun, Rarik og Orkubú Vestfjarða í samstarfi við meðeigendur sem að óverulegum hlut eru, að stofna sjálfstætt óháð fyrirtæki um háspennta flutninga á raforku um landið.

Hin spurningin laut að uppbyggingu byggðalínu, mikilvægi þess að styrkja hana, auka flutningsgetu hennar og þar með afhendingaröryggi og miðlunarmöguleika í orkukerfinu.

Hæstv. ráðherra svaraði þessum spurningum báðum ágætlega í sjálfu sér og nú ber ég fram þá þriðju, en hún snýr að því hvort að til greina komi af hálfu ríkisvaldsins að beita í samstarfi við heimaaðila á viðkomandi svæðum hinu sama eignarhaldi sínu á Landsvirkjun sem ríkið á 100% sem og Rarik og Orkuveitu Vestfjarða til að leggja grunn að landshlutabundnum orkufyrirtækjum á vestanverðu og norðvestanverðu landinu.

Segja má að slík svæðisbundin orkubú eða fyrirtæki séu til staðar hér á suðvesturhorninu í formi Orkuveitu Reykjavíkur, Hitaveitu Suðurnesja og á Vestfjörðum enn sem komið er þar sem ekki hefur enn orðið af því að sameina Orkubú Vestfjarða. Þau eru ekki til staðar á Vesturlandi, Norðurlandi vestra, Norðurlandi eystra, Austurlandi eða á austanverðu Suðurlandi. Það er bjargföst sannfæring mín að það sé til baga í sambandi við rekstur og uppbyggingu og þróun orkubúskapar í landinu. Miklum mun farsælla væri að til staðar væru öflug svæðisbundin orkufyrirtæki sem önnuðust dreifingu og smásölu orkunnar á viðkomandi svæðum og, eftir atvikum, framleiðslu í smærri virkjunum í þágu eigin sölu.

Ríkið er í aðstöðu til að stuðla að slíkri þróun og gera hana mögulega. Ég er sannfærður um að áhugi er á slíku, t.d. fyrir norðan þar sem allöflug orkufyrirtæki í eigu heimamanna eins og Norðurorka á Akureyri, orkufyrirtæki Húsvíkinga og jafnvel fleiri, gætu orðið aðilar að og þátttakendur í slíkri endurskipulagningu orkumála.

Fyrir því eru ýmis rök, byggðaleg, (Forseti hringir.) og eins hvað varðar afhendingaröryggi og hagkvæmni í rekstri. Ég er því spenntur að heyra svör hæstv. ráðherra.

[15:34]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég er þakklátur hv. þingmanni fyrir þann áhuga sem hann hefur sýnt á orkumálum og sannarlega hefur hann gefið mér tilefni til þess að læra töluvert mikið um þau mál við undirbúning þeirra svara sem ég hef nú veitt honum. Það gleður mig að hv. þingmaður skuli alla vega hafa verið þokkalega ánægður með að minnsta kosti sum þeirra.

Spurningin um landshlutabundin orkufyrirtæki er töluvert gömul. Ég minnist þess að þegar ég var að byrja í blaðamennsku fyrir 30 árum eða svo, var töluvert um það skrifað í blað sem ég vann þá á og birti, ef ég man rétt, ófá viðtöl við hv. þingmann. Það var á þeim tímum meðan orkuöryggið var allt öðruvísi í landinu. Rafmagnsskortur var víða á landinu og afhendingaröryggi var ákaflega ótryggt. Það var þá sem sveitarfélögin áttu hvað drýgstan þátt í því að byggja upp raforkuöflun og raforkudreifingu.

Það var hins vegar einn af forverum mínum í embætti iðnaðarráðherra og sömuleiðis á ritstjórastóli Þjóðviljans og eitt af átrúnaðargoðum bernsku okkar beggja, Magnús Kjartansson, sem beitti sér mjög sterklega fyrir því að byggðalínan væri sett á fót. Ég man nú sérstaklega eftir því að af virðingu við pólitískar skoðanir hans var partur af þeim einmitt kallaður rauði hundurinn og höfðum við gaman af sem vorum í baklandi hans á þeim tíma.

Síðan hefur þetta breyst með byggðalínunni. Ég er þeirrar skoðunar að ýmis rök sem voru fyrir slíkum fyrirtækjum á sínum tíma séu ekki endilega fyrir hendi í dag. Á þeim tíma voru settar á fót nefndir til að velta fyrir sér og vinna að slíkum landshlutabundnum fyrirtækjum. Upp úr því spratt Orkubúið t.d.

Það er hugsanlegt að ég hafi misskilið spurningu hv. þingmanns örlítið. Ég taldi að hv. þingmaður væri með orðalagi spurningarinnar, „vestanverðu landinu og norðausturhorninu“, að velta því fyrir sér hvort það ætti að leysa hluta af eignum Landsvirkjunar, skella því saman við t.d. Orkubú Vestfjarða og þann part Rariks sem er á vestanverðu landinu í eitt fyrirtæki. Það sinnti þá bæði framleiðslu og dreifingu raforku og eftir atvikum heitu vatni. Sams konar yrði gert á þeim svæðum sem er að finna á norðausturhorninu þar sem koma nú upp mjög öflug orkuveitusvæði en auðvitað er einnig að finna fyrirtæki sem heimamenn vilja gera tilkall til, eins og Laxárvirkjun og Krafla, og eru undir eignarhaldi Landsvirkjunar.

Þegar ég skoða þessar spurningar nálgast ég þær annars vegar frá því pólitíska viðhorfi mínu að efla eigi samkeppni í framleiðslu og sölu á orku og þar með að lækka verð til neytenda. Hins vegar tel ég að tryggja eigi opinbert eignarhald á sérleyfisstarfseminni með það að markmiði að tryggja ákveðnar nauðþurftir íbúanna um orku, tryggja öruggan rekstur, og ekki síst að tryggja að kostnaður sé sem lægstur.

Ég get út af fyrir sig fallist á það með hv. þingmanni að fyrirtæki af því tagi sem hann veltir fyrir sér, gætu tryggt öruggan rekstur og aðgang íbúa að orku á viðkomandi svæðum, væru líklega orkuöryggi fyrir neytendur. Ég er þó ekki endilega viss um að þau mundu tryggja það fyrir allan atvinnurekstur, jafnvel þann sem við mundum ekki fella undir skilgreiningu á svona hefðbundinni stóriðju.

Ég dreg hins vegar í efa að þeim þáttum væri betur sinnt með því fyrirkomulagi sem hv. þingmaður nefnir og mér finnst vanta rök sem standa til þess. Ég er þeirrar skoðunar að frá sjónarhóli orkuöryggis, sem ég sem iðnaðarráðherra þarf að hafa mjög sterklega í öndvegi, sé ákaflega vel borgið með hringtengingu raforkukerfisins og með þeirri lögboðnu skyldu Landsvirkjunar sem komið var á um að afla raforku fyrir landið allt. Það sæi mjög vel fyrir orkuöryggi þótt það sé vissulega, eins og áður hefur komið fram í samtölum okkar, kominn tími til þess að endurbyggja og endurbæta byggðalínuna. Ég tel því ekki sérstaka þörf á slíkum landshlutafyrirtækjum til þess að efla orkuöryggi, hvorki frá sjónarhóli afhendingaröryggis né verðöryggis. Það er nokkuð vel tryggt í núverandi kerfi.

Hitt skiptir líka máli í mínum huga að landshlutabundin orkufyrirtæki mundu tæpast ná þeim pólitísku markmiðum sem ég hef varðandi samkeppni um framleiðslu og sölu. Ég hef líka, eins og hv. þingmaður veit, tekið undir þau sjónarmið Samkeppniseftirlitsins að æskilegt sé að skilja betur að samkeppnisþættina framleiðslu og sölu og dreifingu raforkunnar sem er sérleyfisbundin samkvæmt lögum.

Það sjónarmið sem kemur fram hjá hv. þingmanni miðar hins vegar að því, eins og ég veit og hann hefur rökstutt áður, að hverfa frá þeim aðskilnaði og sameina aftur þá (Forseti hringir.) þætti sem eru farin á annan veg í dag. Að öllu samanlögðu, frú forseti, er ég þeirrar skoðunar að sú hugmynd sem vakir í fyrirspurn hv. þingmanns henti ekki nægilega vel (Forseti hringir.) núverandi aðstæðum eins og kerfið gerir.

[15:39]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Nú finnst mér hæstv. iðnaðarráðherra vera að fatast bogalistin því að í rauninni má ekki á milli sjá hvort það er hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson eða fyrrverandi hæstv. ráðherra Valgerður Sverrisdóttir sem hér talar. Það sem gerst hefur á undanförnum árum við breytingu á raforkukerfinu er að það hefur leitað í sífellt stærri einingar. Verðið hefur rokið upp. Landsvirkjun hefur verið svipt eða af henni tekin ábyrgð að skaffa landsmönnum fullnægjandi rafmagn. Hún fær aðeins að skaffa það rafmagn sem hún er beðin um og hefur gert samning um, ekki umfram það. Áður hafði hún skyldur til að skaffa rafmagn.

Fyrir lágu erindi frá Norðurorku, Skagafjarðarveitum og fleirum sem vildu einmitt fá að kaupa hlut í Rarik þegar það var hlutafélagsvætt. Síðasta ríkisstjórn vildi einkavæða bæði Rarik og Landsvirkjun og Orkubú Vestfjarða (Forseti hringir.) sáu sig ... að selja. Frú forseti. Ég spyr hæstv. ráðherra: Hvað með að taka aftur upp erindi þessara staðbundnu veitna eins og Skagafjarðarveitna, (Forseti hringir.) Norðurorku o.s.frv. og taka upp miklu eðlilegra og betra fyrirkomulag fyrir byggðirnar í landinu?

[15:41]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mér þykir miður að hæstv. ráðherra skuli sjá svona marga annmarka á þeirri hugmynd sem felst í fyrirspurninni. Ég hefði talið landsvæðinu verulega til ávinnings ef menn hefðu fikrað sig í þá átt.

Mig langar að hvetja hæstv. ráðherra þrátt fyrir þetta til þess að líta á framleiðsluna á þessu svæði meira í samhengi við atvinnusköpun á sama landsvæði, hugsa sérstaklega til Blönduvirkjunar og beita sér fyrir því að raforka sem þar er framleidd verði notuð til atvinnusköpunar á Norðurlandi. Ég tel algjörlega nauðsynlegt að stjórnvöld átti sig á og reyni að tvinna saman auðlind til landsins og nýtingu þeirra og búsetuna. Á því er mikil (Forseti hringir.) þörf, virðulegi forseti.

[15:42]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég tel fulla ástæðu til að gagnspyrja fyrirspyrjandann og þátttakendur í þessari umræðu um hvernig þeir vilji að framtíðarskipun við raforkusölu í landinu sé háttað. Vilja þeir að samkeppnisþáttur og sérleyfisþáttur séu aðskildir eða ekki? Vilja þeir að eftir því sem hægt er sé reynt að koma á samkeppni í raforkusölu eða vilja þeir (Gripið fram í.) að einokunarskeiðinu sem að baki er sé með einhverjum hætti breytt þannig að við taki mörg einokunarfyrirtæki sem sitji hvert í sínum landshluta?

Það eru spurningar sem vert er að fá svar við vegna þess að ég veit að fyrirspyrjandi á eftir að tala hér. Þótt gott sé að tala upp í og ofan í kjósendur á ákveðnum landsvæðum þá fylgja því líka ákveðnar afleiðingar sem rétt er að menn geri jafnframt grein fyrir. (Forseti hringir.)

[15:43]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu afgreiðir það mál sem hv. þm. Mörður Árnason tók hér upp. Það er rétt hjá hæstv. iðnaðarráðherra að hugmyndin um svæðisbundin orkufyrirtæki er gömul. Það er líka hárrétt að það var mikið framfaraskref þegar byggðalínan var byggð upp og að sjálfsögðu er samtenging og hringtenging orkukerfisins algjörlega bráðnauðsynleg. Ég hef einmitt verið talsmaður þess að hún sé efld til að auka hagkvæmni, draga úr töpum og auka afhendingaröryggi.

Það hefur síðan ekkert með það að gera hvernig staðið er að orkuvinnslu og sölu á einstökum svæðum. Þar tel ég að ráðherrann sé á villigötum þegar hann ber fyrir sig samkeppnisrök til varnar óbreyttu ástandi. Það er nú meiri samkeppnin þegar búið er að slá saman Rarik, Landsvirkjun og Orkubúi Vestfjarða og takist það kannski ekki formlega séð, er það allt á hendi ríkisins. Síðan er það Orkuveita Reykjavíkur og Hitaveita Suðurnesja.

Ég tala hér fyrir fyrirkomulagi sem gæti jafnvel þýtt fimm burðuga aðila í staðinn fyrir þrjá. Ef Orkubú Vestfjarða og svæðin um vestanvert og norðvestanvert landið mynduðu öflugt svæðisorkubú þar — og gjarnan mættu höfuðstöðvar þess vera á Ísafirði þannig að Vestfirðingar fengju sitt orkubú heim aftur. Síðan yrði öflugt sambærilegt fyrirtæki um norðan- og austanvert og jafnvel suðaustanvert landið. Það getur framkvæmt þann aðskilnað í starfsemi sinni sem nú þarf að vera á þáttunum miðað við evrópskar samkeppnisreglur. Það er ekkert því til fyrirstöðu. Þetta snýst líka um að forræði, störf og arður af þessari starfsemi verði til og falli til á svæðunum. Hitaveita Suðurnesja hefur verið aflvél í atvinnuuppbyggingu á Suðurnesjum. Menn bundu vonir við að Orkubú Vestfjarða gæti orðið svipað vestra þangað til að Vestfirðingar voru neyddir til að láta það af höndum sér.

Menn eiga líka að líta á það (Forseti hringir.) og framtíðarhagsmunina sem í þessum atvinnurekstri eru fólgnir, störfum og arði sem af starfseminni hljótast.

[15:45]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég er alveg sammála þeim sjónarmiðum sem komið hafa fram hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni og hv. fyrirspyrjanda. Ég er þá að vísa til þeirra sjónarmiða að störf og verðmætaaukning sem verða til vegna orkuframleiðslu eigi að falla til á þeim svæðum þar sem orkan er framleidd.

Auðvitað veit hv. þingmaður það mætavel að t.d. sú stóriðja sem byggð hefur verið upp í landinu hefur í ýmsum tilvikum verið rekin á grundvelli orku sem unnin er annars staðar. Ég hef þess vegna fullan skilning á þessu sjónarmiði.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson spyr sérstaklega út í Blöndu. Ég er þeirrar skoðunar að þá orku sem fellur til í Blöndu eigi að nota eftir því sem kostur er til þess að byggja upp atvinnustarfsemi á því svæði sem segja má að sé áhrifasvæði hennar. Ég hef sem iðnaðarráðherra reynt að leggja mitt af mörkum til þess að líkur á því aukist.

Hv. þingmaður veit það sem þingmaður kjördæmisins að síðan er jafnvel uppi gagnrýni á Norðurlandi, af því að hv. fyrirspyrjandi tók nú Norðurlandið allt í sinni upphafsræðu, á að hluta af orku Blöndu er verið að nota annars staðar fjarri því svæði til að standa undir vaxandi stóriðju. Það eru auðvitað uppi kröfur um það frá þeim sem efla vilja stóriðju að hringtengingin sé efld því að byggðalínan er fulllestuð til að geta flutt rafmagn á milli landshluta til uppbyggingar stóriðju.

Ég er eskki þeirrar skoðunar. Ég t.d. er handviss um að eitt af því sem er hvað mest aðkallandi í orkumálum er einmitt að efla vesturlínuna, m.a. til að auka orkuöryggi á Vestfjörðum. Það er slakast þar og það er mjög erfitt að byggja upp iðnað sem krefst mikillar orku. Það er eitt af því sem (Forseti hringir.) ég hef verið að leggja drög að núna allra síðustu vikur.

Umræðu lokið.

Stuðningur við fiskvinnslu á Bíldudal.

Fsp. JBjarn, 309. mál. — Þskj. 391.

[15:48]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Þessi spurning sem ég beini hér til hæstv. iðnaðarráðherra um stuðning við fiskvinnslu á Bíldudal var lögð fram um miðjan nóvember og atvikin hafa hagað því þannig að hún er að koma á dagskrá þingsins í dag.

Alveg fram á síðustu ár hefur Bíldudalur skipað mikilvægan sess í útgerð og fiskvinnslu hér á landi. Gjöful fiskimið og atorkusamir sjómenn og vinnufúsar hendur í landi hafa átt drjúgan hlut að því að gera okkur að einni ríkustu þjóð heims og ef rétt væri á málum haldið og forgangsréttur byggðanna að auðlindum sínum tryggðum, sæjum við hlut Bílddælinga áfram stóran í öflun þjóðartekna.

Þetta hefur hins vegar farið á annan veg og síðustu 10–15 ár hafa Bílddælingar háð stöðuga varnarbaráttu og mátt láta undan síga eins og flestar minni sjávarbyggðir. Að hagræða og leita fyllstu hagkvæmni í atvinnurekstri er sjálfsagt en sú stefna sem krefst þess að heilu samfélögunum sé hagrætt í hel er miskunnarlaus gagnvart fólkinu og sérstaklega þjóðinni er til lengri tíma er litið. Íbúar Bíldudals unna

heimabyggð sinni og samfélag fólksins meðfram ströndum landsins og inn til dala myndar ákveðna grunngerð byggðarinnar og er hin dýra auðlind sem gerir okkur að þjóð. Búsetan er samofin sjálfbærri nýtingu náttúruauðlindanna til lands og sjávar. Vissulega verður ekki búið á öllum þeim stöðum sem voru byggðir um aldir en hér er um allt annað að tefla.

Staða Bíldudals hefur verið sú að þarna hefur látið undan síga og bara á nokkrum síðustu árum hefur íbúum fækkað um 100, nú í lok síðasta árs búa þar u.þ.b. 170 manns. Það er því ljóst að grípa þarf til virkilega ákveðinna aðgerða til þess að tryggja þarna atvinnulíf. Ég hef setið á fundum þingmanna kjördæmisins, ég man eftir fundi 2005 á Bíldudal þar sem átti að fara að endurreisa fiskvinnsluna og hver lofaði annan um að standa á bak við þær aðgerðir. Ekkert gerðist. Það var gripið til aðgerða á sl. ári um uppbyggingu fiskvinnslu á Bíldudal og aftur var lofað en þeirri fiskvinnslu sem þá fór í gang varð að loka aftur. Nú er að vísu búið að úthluta byggðakvóta fyrir sl. ár til nýs fyrirtækis, Perlufisks á Patreksfirði, til atvinnuuppbyggingar á Bíldudal en ljóst er að það fyrirtæki þarf að koma með fiskveiðiheimildir á móti og eiga heilmikið (Forseti hringir.) eigið fé. Ég spyr því hæstv. ráðherra og ítreka spurningu mína: Hvernig hyggst ráðherra svara ákalli og koma raunverulega til stuðnings að uppbyggingu fiskvinnslu og útgerðar á Bíldudal?

[15:51]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég vek athygli á ósamræmi í þeirri spurningu sem hv. þingmaður beindi til mín undir lok máls síns annars vegar og hins vegar þeirrar spurningar sem hann kom með skriflega til mín. Í hinni skriflegu fyrirspurn spyr hv. þingmaður hvernig ég hyggist bregðast við ákalli Bílddælinga um beinan stuðning við að koma aftur á fiskvinnslu á staðnum og standa þar með við fyrirheit stjórnvalda í þeim efnum. Ég geri ráð fyrir því að í hinu skriflega formi sé verið að tala um fyrirheit stjórnvalda um beinan stuðning.

Í máli sínu talaði hann hins vegar með öðrum hætti, þ.e. um fyrirheit um að byggja upp fiskvinnslu á Bíldudal. Þarna er um tvo ólíka hluti að ræða. Ég verð að segja það alveg eins og er að ég kannast ekki við að ég hafi sem ráðherra eða núverandi ríkisstjórn gefið Bílddælingum eða öðrum fyrirheit um beinan stuðning. Hvað felst í orðunum „beinn stuðningur“? Það hljóta að vera bein fjárframlög eða þá með öðrum hætti byggðakvóti. Við það hefur verið staðið en það er annar ráðherra sem hefur það mál með höndum.

Ég hef hins vegar heyrt það á máli heimamanna að fyrir kosningar hafi forveri minn lofað beinum fjárframlögum til fiskvinnslu auk byggðakvóta frá sjávarútvegsráðherra. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur staðið við það. Þau loforð sem heimamenn hafa hermt mér, um þau finnst ekki stafkrókur í ráðuneytinu og það eru engar heimildir í lögum til að veita með þessum hætti beinan fjárstuðning, eins og heimamenn segja að sér hafi verið lofað.

Sömuleiðis kannast ég líka við að það var sérstaklega óskað eftir því við Byggðastofnun að veitt yrði hátt lán til þess að koma á fót fiskvinnslu eða styðja fiskvinnslufyrirtæki — sem reyndar fyrirtæki á Tálknafirði og Patreksfirði ætluðu að standa að — með kjörum sem Byggðastofnun hafði ekki heimild til að veita. Því var vísað til fyrrverandi ríkisstjórnar og var ekki afgreitt. Ég hef átt viðræður við þá sem að þeirri ósk stóðu, það var eftir að skerðing þorskveiðiheimilda kom til, og það var sameiginleg niðurstaða að jafnvel þó að það lán fengist með þeim kjörum sem óskað var eftir fyrir kosningar þá væri rekstrargrundvöllurinn því miður brostinn eftir að þorskveiðiheimildir voru skertar eins og við þekkjum.

Það er hins vegar ekki hægt að halda því fram að iðnaðarráðuneytið sem slíkt hafi ekki komið að stuðningi við Bíldudal sérstaklega. Ég er algjörlega sammála hv. þingmanni um að það er raunalegt að horfa upp á það hvernig þróun fiskvinnslu hefur orðið þar og það er ekki hægt annað að segja en að ástæðan fyrir því er auðvitað núverandi stjórnkerfi fiskveiða, það er ekkert annað. Það er sama ástæða sem veldur því að með sams konar hætti sytrar blóðið úr mörgum byggðarlögum í sams konar aðstöðu. Það væri hægt að nefna önnur byggðarlög á Vestfjörðum en bara Bíldudal. Ástandið hefur auðvitað ekki batnað eftir að núverandi staða kom upp þar sem reyndist nauðsynlegt að grípa til þessarar tímabundnu skerðingar á þorskveiðiheimildum.

Ég sagði að það væri ekki hægt að halda því fram að iðnaðarráðuneytið hefði ekki með sínum hætti reynt að styðja við uppbyggingu á staðnum. Styrkasta tæki iðnaðarráðuneytisins er Byggðastofnun. Byggðastofnun kom til þegar verið var að brydda upp á nýjum atvinnutækifærum á Bíldudal, þ.e. kalkþörungaverksmiðjunni. Innlendar bankastofnanir fúlsuðu algjörlega við því. Það var Byggðastofnun sem varð hryggjarstykkið í innlendri fjármögnun. Það starf hefur gengið vonum framar, þar eru að verða til 12–15 framtíðarstörf, hugsanlega gætu þau orðið fleiri vegna þess að hráefnið sem unnið er úr hefur reynst vera miklu meira að gæðum en menn áttu von á, það stendur ekki aðeins undir því að verða uppistaðan í dýrafóðri heldur líka sem bætiefni til manneldis. Sömuleiðis hefur Byggðastofnun komið að því að efla sjóstangaveiði sem hefst á þessu ári að tilstuðlan frumkvöðla í Bíldudal og að fordæmi annarra vestfirskra frumkvöðla. Ég bind miklar vonir við það líka.

Á þessum stöðum eru líka tækifæri til þess að byggja upp öfluga ferðaþjónustu á öðrum sviðum og ég vænti þess að iðnaðarráðuneytið muni ekki liggja á liði sínu til þess að styrkja það frumkvæði. Ég nefni eitt mál sem ég veit að einum hv. þingmanni í salnum er mjög kært, Skrímslasetrið. Iðnaðarráðuneytið hefur ekki legið á liði sínu við að styrkja það og styðja við þá viðleitni, en í báðum þessum tilvikum (Forseti hringir.) er um að ræða störf sem ekki tengjast beinlínis sjávarútvegi. (Forseti hringir.)

Frú forseti. Mér er ekki sá máttur gefinn að ég geti með því að smella fingri skapað þorska í sjónum (Forseti hringir.) sem búið er að veiða.

[15:56]

Herdís Þórðardóttir (S):

Frú forseti. Þegar ljóst var sl. sumar að skera yrði verulega niður aflaheimildir í þorski var fyrirséð að sjávarút-

vegsfyrirtæki yrðu fyrir verulegum búsifjum. Það kemur ekkert í staðinn fyrir 60 þús. tonna niðurskurð á þorski.

Bíldudalur er einn þeirra útgerðarstaða sem átt hefur erfitt uppdráttar undanfarin ár og þar þyngist róðurinn eins og annars staðar þegar samdráttur verður í veiðum. Bæjarstjórn Vesturbyggðar ákvað nú í vikunni að lagt yrði til að fyrirtækið Perlufiskur fengi úthlutað 239 tonnum af byggðakvóta með þeim skilyrðum að afli yrði unninn á Bíldudal. Þó svo að vandi Bílddælinga verði ekki leystur að fullu með þessu er ég sannfærð um að þetta mun hafa jákvæð áhrif.

Því miður báru fyrri tilraunir til þess að reisa atvinnulífið við ekki árangur. Því er það fagnaðarefni að málið sé komið á þennan rekspöl enda eru bundnar vonir, eins og hæstv. iðnaðarráðherra gat um áðan, við kalkþörungaverksmiðjuna (Forseti hringir.) fyrir vestan, að stjórnvöld komu að þeirri uppbyggingu á sínum tíma.

[15:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það vill svo til að í gær náðist góð samstaða um það í bæjarstjórn Vesturbyggðar að úthluta byggðakvótanum sem nota á til að efla atvinnulíf á Bíldudal til Perlufisks en því fyrirtæki stýrir harðduglegur athafnamaður og ég bind miklar vonir við að bjartari tímar séu fram undan í því byggðarlagi eftir þá ákvörðun.

Ráðherrann var spurður hvernig hann hyggist koma með beinum hætti að þessum málum. (Gripið fram í.) Beinum stuðningi, já. Mig langar til þess að veita ráðherranum mín ráð í þeim efnum. Í fyrsta lagi, komdu með í þann leiðangur með okkur fleirum að breyta þessum þrælalögum sem stjórn fiskveiða er. Í öðru lagi, taktu þátt í því með okkur, virðulegi forseti, að setja almennilegt fjármagn (Forseti hringir.) til atvinnusköpunar á landsbyggðinni, ekki 100 milljónir heldur 100 sinnum 100 milljónir.

[15:59]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna þingmenn á að ávarpa ekki aðra þingmenn eða ráðherra í beinni ræðu.

[15:59]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég tek undir góðar óskir til þess fyrirtækis sem nú hefur fengið úthlutað þeim byggðakvóta fyrir sl. ár sem fráfarandi fyrirtæki eða Stapar ehf., taldi sig ekki geta nýtt m.a. vegna vanefnda — þótt ekki væru skriflegar — af hálfu stjórnvalda. Þeir töldu sig hafa væntingar eða það hefðu verið vilyrði fyrir fjármögnun sem síðan reyndist ekki vera innstæða fyrir hjá fyrrverandi ráðherrum ríkisstjórnarinnar sem áfram sitja í … (**Gripið fram í:** … Framsóknarflokksins …)

Hins vegar ber á að líta að eigið fé fyrirtækja og einstaklinga á þessum svæðum er ekki mikið, þannig að þegar krefjast verður verulegs framlags eigin fjár á móti er vandi um að gera. Þetta fyrirtæki mun þurfa að leigja til sín fiskveiðiheimildir upp á 250 tonn og greiða fyrir það 60 millj. kr., eitthvað þess háttar, auk þess að taka á leigu mannvirkin. Þetta var það líka sem stóð í veginum fyrir eða hamlaði fyrri útgerðum, það var að þeir áttu ekki eigið fé til þess að leggja þarna á móti inn.

Það er þessi stuðningur sem ég held að byggðamálaráðherrann verði að gera sér grein fyrir að það er ekki eigið fé til á stöðunum, ekki heldur til að taka á móti framlögunum til uppbyggingar ferðaþjónustu sem hæstv. ráðherra var að minnast á því þar á líka að koma með mótframlög. Átta millj. kr. framlag krefst annars átta millj. kr. framlags frá heimamanni og það er kannski ekki svo auðveldlega til.

Þess vegna held ég að við verðum bara að horfa raunsætt á málin. (Forseti hringir.) Burt með þetta fiskveiðistjórnarkerfi (Forseti hringir.) en eigið fé byggðanna er uppurið og (Forseti hringir.) þar verðum við að koma inn á samhjálpargrunni, frú forseti.

[16:01]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Það ákvæði þess sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kallar þrælalög, þ.e. framsalið, er auðvitað undirrótin að þessu og ég vek eftirtekt á því að sá sem nú gegnir stöðu iðnaðarráðherra greiddi aldrei atkvæði með því. Það gerðu ýmsir aðrir sem hér eru í stjórnarandstöðu í dag.

Hv. þm. Jón Bjarnason segir að eigið fé byggðanna sé uppurið og hið opinbera verði að koma að með samfélagslegum hætti. Hvað hefur iðnaðarráðuneytið gert í þeim efnum? Það hefur barist fyrir því og náð því fram að það er búið að slá undir Byggðastofnun með þeim hætti að stofnunin hefur núna 10 milljarða aukna útlánagetu. Halda menn að það skipti ekki máli þegar kemur að því að fjármagna fyrirtæki eins og fyrirtæki þess harðduglega athafnamanns sem hér var nefndur fyrr í umræðunni? Halda menn að það skipti ekki máli til þess að fleyta fyrirtækjum á Vestfjörðum fram yfir þann brimskafl sem nú er verið að sigla í gegnum? Að sjálfsögðu skiptir það máli. Þessi aðgerð var ekki bara vítamínsprauta, hún var hreinlega lífgjöf fyrir sum af þeim fyrirtækjum sem berjast í bökkum vegna þorskaflaskerðingarinnar en líka vegna þeirrar þróunar sem hefur átt sér stað síðastliðin ár. Á hverju einasta ári er framleiðniaukning upp á 5% í sjávarútvegi. Það þýðir það einfaldlega að af því sem við getum kallað eðlilegum ástæðum framþróunar fækkar störfum í þeirri grein um 5% á ári. Þetta er það sem við er að glíma.

Það er þess vegna sem það er svo nauðsynlegt að hið opinbera skapi umhverfi sem frumkvöðlar geta hreyft sig í og sem liðsinnir frumkvöðlum í héraði til þess að berjast, bæði til þess að koma upp nýjum störfum og nýjum fyrirtækjum í sjávarútvegi en ekki síður í fyrirtækjum sem eru í öðrum geirum, eins og hér hafa verið nefndir. (Forseti hringir.) Það hefur Byggðastofnun svo sannarlega gert (Forseti hringir.) þó að hún sé því miður oft í þessum sölum (Forseti hringir.) höfð að allt of miklu háði og spotti. En hún skiptir máli (Forseti hringir.) fyrir byggðirnar og það skiptir máli að hún fékk þetta aukna svigrúm.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 16:04.

57. FUNDUR

fimmtudaginn 31. janúar,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Ísland á innri markaði Evrópu, skýrsla, 350. mál, þskj. 590.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.,
Jóhanna Sigurðardóttir féltrmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.

[10:32]

Útbýting:

Geislavarnir, 353. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 594.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Skipun dómara við Héraðsdóm Norðurlands eystra.

[10:33]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að vekja máls á atriði sem reyndar hefur verið hér til umfjöllunar á nokkrum fundum fyrr og mundu kannski margir telja að verið væri að bera í bakkafullan lækinn. Engu að síður hefur ýmislegt nýtt komið fram í því máli og það varðar skipun dómara við Héraðsdóm Norðurlands eystra. Nýlega sendi Dómarafélag Íslands frá sér ályktun vegna þessa máls og er þar vakin athygli á því að unnið hafi verið að því á undanförnum árum að reyna að styrkja sjálfstæði dómsvaldsins sem einn þátt ríkisvaldsins og lögð á það áhersla að við mótun löggjafar um dómstóla verði að hafa í huga eftirlitshlutverk þeirra með hinum tveimur valdþáttum ríkisins.

Skemmst er frá því að segja að í ályktun Dómarafélags Íslands virðist mér að settur dómsmálaráðherra sé beinlínis rassskelltur fyrir embættisfærslu sína í þessu máli jafnvel þó að það sé gert með nokkuð penum hætti og penu orðalagi. Sagt er að sjálfstæði dómstóla sé stefnt í voða og vísað til þess að Evrópusamtök dómara hafi sett reglur um val á dómurum og í tilmælum ráðherranefndar Evrópuráðsins til aðildarríkja um sjálfstæði, skilvirkni og hlutverk dómara komi sömu sjónarmið fram.

Mér sýnist að í embættisfærslu sinni hafi settur dómsmálaráðherra alls ekki fylgt þeim eðlilegu leikreglum sem á að viðhafa í máli af þessum toga, þ.e. að taka fullt tillit til þeirrar umsagnarnefndar sem skipuð er samkvæmt lögum enda þótt hann sé ekki bundinn af áliti hennar. Þá hefur dómsmálaráðherra einnig verið með fjálglegar yfirlýsingar um að hann hafi í raun verið betur í stakk búinn til að meta hæfi umsækjenda en umsagnarnefndin sem sérstaklega var skipuð til að fjalla um þetta mál. Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra: Hvenær var Árni Mathiesen settur dómsmálaráðherra í þessu máli? (Forseti hringir.) Hvenær fékk settur dómsmálaráðherra málið til meðferðar? Hvaða gögn eru því til staðfestingar hversu langan tíma settur dómsmálaráðherra tók málið til skoðunar og meðferðar? Hvenær var umsækjendum (Forseti hringir.) sent álit nefndarinnar og hversu langan tíma fengu þeir til að bregðast við?

[10:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að hann er vissulega að bera í bakkafullan lækinn. Hvernig getur þingmaðurinn ætlast til að ég hafi á takteinum einstakar dagsetningar í máli sem þessu? Það er auðvitað fáránleg spurning. Hann getur borið fram skriflega fyrirspurn til að afla sér nákvæmra upplýsinga um þessar dagsetningar en það gerðist upp úr miðjum desember að málið fór í hendur setts dómsmálaráðherra en dómnefndin hafði áður unnið sitt verk.

Tveir af umsækjendum hafa óskað álits umboðsmanns Alþingis. Það mál er í vinnslu. Forsætisráðuneytið hefur skilað umbeðnum gögnum í hendur umboðsmanns og hann mun síðan vinna sitt verk. Þetta er allt í eðlilegum farvegi.

Sú meinlega villa er hins vegar í málflutningi þingmannsins, sem hann virðist grundvalla á því að framkvæmdarvaldið á Íslandi skipar dómsvaldið, að með því fyrirkomulagi sé framkvæmdarvaldið að skipta sér af störfum dómara. Þetta er auðvitað alger reginmisskilningur. Aðskilnaður þessara tveggja greina ríkisvaldsins byggist á því að þær starfi sjálfstætt. Við höfum það kerfi hér, hvað sem hv. þingmaður segir og hvað sem okkur kann að finnast um það, að á endanum er það handhafi framkvæmdarvaldsins sem skipar dómarana. Það ber að gera eftir bestu samvisku og á grundvelli bestu fenginna upplýsinga en á endanum hlýtur mat ráðherrans að ráða. Matsnefndin skilaði áliti sínu, hún dæmdi fimm umsækjendur í þessu máli hæfa, þar af þrjá hæfari en aðra tvo. Eigi að síður er, eins og þingmaðurinn sagði sjálfur, ráðherrann óbundinn af niðurstöðu dómnefndarinnar en ég tel að hann hefði ekki getað skipað einstakling sem matsnefndin hefði talið óhæfan til starfans. Þar liggur munurinn, virðulegi þingmaður.

[10:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir að vekja athygli á því að hægt er að leggja fram skriflega fyrirspurn í þessu máli. Sú vinsamlega ábending verður að sjálfsögðu tekin til skoðunar. Ég vil hins vegar vekja máls á því og vekja athygli á því að þó að ráðherrann sé ekki bundinn af þeirri niðurstöðu sem álitsnefndin kemst að þá eru völd hans takmörkuð — það var hugsunin þegar ákvæði um nefndina voru sett í lög að takmarka vald ráðherrans. Í áliti Dómarafélagsins er ekki síst verið að vekja athygli á því að sjálfstæði dómstólanna er stefnt í voða þegar ekki eru skipaðir dómarar sem taldir eru hæfastir, það dregur einfaldlega úr tiltrú almennings á dómstólum sem er mjög mikilvægt að hafa í heiðri.

Ég hlýt því að spyrja enn á ný: Sér hæstv. forsætisráðherra ekki að þau vinnubrögð sem hér hafa verið viðhöfð eru til þess fallin að draga úr sjálfstæði dómstóla, eins og Dómarafélagið segir í yfirlýsingu sinni, og veikja þrískiptingu ríkisvaldsins?

[10:39]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hvernig getur það veikt sjálfstæði dómstólanna að skipa mann sem dómnefndin hefur metið hæfan? Það er það sem gerðist í þessu máli. Línan liggur þar sem dómnefndin sker á milli hæfra og óhæfra. Í þessu máli var enginn metinn ekki hæfur, hv. þingmaður, og það er kjarni málsins. Ráðherrann skipaði mann sem dómnefndin taldi hæfan og hann taldi hæfastan. (Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** Þakka fyrir að hann skipi ekki óhæfa menn.)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn um að sjá til þess að umræðan fari fram úr ræðustól.)

Efnahagsmál.

[10:40]

Rósa Guðbjartsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Mikil umskipti hafa orðið í efnahagsmálum og í fjármálalífi í landinu á síðustu mánuðum og vikum. Umskiptin hafa reyndar verið svo hröð að með ólíkindum hefur verið að horfa upp á. Verðmæti hlutabréfa, sem skráð eru í Kauphöll Íslands, hafa á allra síðustu mánuðum lækkað gríðarlega, samkvæmt nýjustu útreikningum um 1.700 milljarða kr. Við fáum af því fréttir hvernig markaðurinn og atvinnulífið bregst við. Bankarnir draga úr útlánum til nýframkvæmda, verulega hefur hægt á fasteignamarkaði og fyrirtækin halda að sér höndum. Blikur eru á lofti.

En staða ríkissjóðs Íslands er ákaflega sterk. Þökk sé traustri hagstjórn í landinu undanfarin ár. Þess vegna er hægt að bregðast við ástandinu með markvissum aðgerðum. Einn mikilvægasti þátturinn í þeirri hagsæld sem hér hefur ríkt og þeim árangri sem náðst hefur við efnahagsstjórnina er að mínu mati þær miklu skattalækkanir sem síðustu ríkisstjórnir hafa staðið fyrir. Þar vegur þungt lækkun tekjuskatts á einstaklinga og virðisaukaskatts á matvæli en ekki síst að á tíu ára tímabili lækkaði tekjuskattur fyrirtækja úr 45% í 18% eins og skatturinn er nú. Árangurinn hefur ekki látið á sér standa.

En í þeim þrengingum og óvissu sem skyndilega ríkir í efnahagslífi landsins vil ég beina þeirri fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra hvort hann hyggst bregðast við þessum breyttu aðstæðum og beita sér fyrir því innan ríkisstjórnarinnar að skattar verði lækkaðir frekar á fyrirtæki og þá hvenær.

Fyrir rúmu ári skilaði nefnd á vegum forsætisráðherra um alþjóðlega fjármálastarfsemi á Íslandi tillögum sínum. Miklar vonir eru bundnar við það hér á landi að hér verði alþjóðleg fjármálamiðstöð og þar vegur hagstætt skattaumhverfi þyngst. (Forseti hringir.) Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort fram undan sé framkvæmd og útfærsla einhverra tillagna nefndarinnar og hvort forsætisráðherra (Forseti hringir.) sé hlynntur því að komið verði á fót samráðsnefnd stjórnvalda og aðila markaðarins sem hefur það hlutverk að tryggja samkeppnishæfni fjármálastarfsemi á Íslandi.

[10:42]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að óska þingmanninum til hamingju með jómfrúrræðu sína. En varðandi efni þessara spurninga þá er það þannig að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar stendur að stefnt skuli að því að lækka frekar skatta á fyrirtæki á kjörtímabilinu. Það er tímaramminn sem gefinn er í þessu máli eins og öðrum stefnumótandi málum í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar þannig að frekari tímasetningar liggja ekki fyrir á þessu stigi. Vissulega er það áleitin spurning hvort við núverandi aðstæður sé rétt að lækka tekjuskattshlutfall fyrirtækja. Það er til skoðunar eins og margt fleira. En það þarf líka að hafa í huga að önnur atriði eru í gangi einmitt núna. Kjarasamningar eru fram undan og halda þarf vel á öllum spöðum á þeirri siglingu sem fram undan er. Ég tek undir það meginsjónarmið, sem fram kom hjá þingmanninum, að æskilegt væri að lækka skatta á fyrirtækjum enn frekar, m.a. í ljósi þeirrar reynslu sem við höfum fengið af fyrri lækkunum og tekjuskattshlutfalli fyrirtækja.

Varðandi síðari spurninguna, um alþjóðlega fjármálamiðstöð, lét forveri minn, Halldór Ásgrímsson, fyrrv. forsætisráðherra, vinna skýrslu um það efni. Sú skýrsla var tilbúin fyrir rúmlega ári og hefur síðan verið til meðferðar á vegum ríkisstjórnarinnar. Í henni eru margar mjög athyglisverðar hugmyndir og tillögur sem verið er að vinna úr. Ekki er komin niðurstaða í öll atriði — þau eru reyndar misjafnlega vel framkvæmanleg, atriðin sem koma fram í þeirri skýrslu — en við munum reyna að vinna úr því máli eftir föngum. Í því efni eins og svo mörgu öðru skiptir líka máli með hvaða hætti slíkir þættir eru tímasettir.

[10:44]

Rósa Guðbjartsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra góð svör. Ég vil leggja áherslu á að miklar vonir eru bundnar við að atvinnulífið verði örvað með öllum þeim möguleikum sem til eru og skattaumhverfi fyrirtækja verði gert sem hagstæðast. Það er mikilvægt að geta haldið áfram framkvæmdum og fjárfestingum og fyrirtækin sjái að þau geta látið hjólin snúast áfram. Ekki síst tel ég að skattalækkanir á fyrirtæki geti verið stórt skref í átt að sátt á vinnumarkaði og geti greitt fyrir komandi kjarasamningum.

Athyglisvert verður að fylgjast með framvindu mála hvað það varðar að reyna að auka samkeppnishæfni Íslands til að laða til sín fjármálafyrirtæki svo að hér verði áfram blómleg fjármálastarfsemi. Við viljum ekki að fyrirtækin í landinu þurfi jafnvel að fara annað, þangað sem umhverfið er hagstæðara. Við viljum halda þeim hér og við viljum fá hingað enn fleiri öflug fyrirtæki. Í samkeppninni við önnur lönd vegur skatthlutfallið á fyrirtækin afar þungt.

[10:45]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég get tekið undir það sem hv. þingmaður

sagði. Í öllu því umróti sem nú hefur gengið yfir á fjármálamörkuðum og víðar í viðskiptalífinu er mjög mikilvægt að allir leggist á sömu sveifina hvað það varðar að tryggja samkeppnishæft rekstrar- og skattaumhverfi fyrir fyrirtæki á Íslandi. Í þeirri umræðu sem verið hefur um heimilisfesti viðskiptabankanna þá er þetta ekki síst mikilvægt því að þeir greiða tugi milljarða króna af afkomu sinni í skatta hér á landi og þær tekjur viljum við að sjálfsögðu ekki missa úr landi.

Fleiri ágætar hugmyndir voru í þeirri skýrslu sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni. Ein hugmyndin var t.d. sú að nýta sér þá miklu reynslu og þekkingu sem er í rekstri lífeyrissjóða hér á landi og reyna að byggja upp á Íslandi alþjóðlega lífeyrissjóðamiðstöð. Það er afskaplega aðlaðandi hugmynd sem okkur tekst vonandi að gera okkur mat úr á grundvelli þeirrar góðu reynslu sem við höfum af rekstri lífeyrissjóða í landinu.

Flug herflugvéla.

[10:47]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Í síðustu viku voru fluttar fregnir af því í norrænum fjölmiðlum, m.a. í danska ríkisútvarpinu og færeyska blaðinu Sósíalnum, að á síðustu þremur árum hafi það gerst tíu sinnum að F16 orrustuþotur danska hersins hafi farið of nærri farþegaþotum á flugi. Fjögur þessara tilvika áttu sér stað á síðasta ári.

Það er óþarft að fjölyrða um þá hættu sem getur skapast af því fyrir áhafnir og farþega í almennu flugi þegar flugmenn á orrustuþotum, sem flogið geta á 2.000 kílómetra hraða á klukkustund, virða ekki nauðsynlegar öryggisreglur á flugi.

Fregnir þessar ættu að vekja sérstaka athygli Íslendinga enda hafa íslensk stjórnvöld verið fús til að leyfa erlendum herjum að stunda flugæfingar í og við landið. Slíkar æfingar, og þá einkum lágflugsæfingar, hafa mætt mikilli andstöðu hér á landi, m.a. frá aðilum í ferðaþjónustu.

Af þessu tilefni vil ég beina eftirfarandi spurningum til hæstv. utanríkisráðherra. Í fyrsta lagi: Valda þessar fregnir hæstv. utanríkisráðherra áhyggjum í ljósi þess að íslensk stjórnvöld hafa á síðustu missirum kappkostað að bjóða dönskum herþotum og vélum annarra NATO-ríkja til æfinga og eftirlitsflugs við Ísland? Og í öðru lagi: Hyggst utanríkisráðuneytið fara fram á skýringar frá dönskum yfirvöldum vegna þessa máls?

[10:49]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er auðvitað alltaf áhyggjuefni ef flugvélar, hvort sem það eru herflugvélar eða aðrar flugvélar, fljúga of nærri öðrum þannig að hætta geti stafað af því og full ástæða til að skoða þau mál vel ef einhver tilvik eru uppi um slíkt.

Ég þekki ekki vel það tilvik sem hv. þingmaður nefnir hér en mun að sjálfsögðu skoða það í framhaldi af þessari fyrirspurn og kanna hvernig í því máli lá. En ég tel ekki tilefni til þess að draga einhverja samlíkingu á milli þeirra tilvika sem þarna er um að ræða og síðan æfingaflugs herflugvéla, danskra eða annarra, þegar þær eru á Íslandi til æfinga. Vegna þess að ég tel að einmitt þegar vélar eru hér til æfinga sé meira eftirlit og meira skipulag á hlutunum en er kannski í annan tíma. Ég get því ekki séð ástæðu til að draga samlíkingu þarna á milli.

[10:50]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir svörin þó svo að innihald þeirra valdi mér nokkrum vonbrigðum. Mér finnst við ekki taka nógu alvarlega þær hættur sem geta stafað af heræfingum hér við land. Það er alkunna í löndunum í kringum okkur að borgaralegt flug og æfingar herflugvéla fara illa saman og ég tel að fregnirnar frá Danmörku séu ekkert einsdæmi í þeim efnum.

Ísland á ekki að vera í hlutverki æfingabúða fyrir orrustuflugmenn erlendra ríkja og hæstv. ráðherrar ríkisstjórnarinnar ættu að sjá sóma sinn í því að tryggja öryggi flugfarþega og afþakka bara að öllu leyti herflugsæfingar við landið.

[10:51]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að ég geti fullyrt að íslensk stjórnvöld gera það sem í þeirra valdi stendur til þess að tryggja öryggi flugfarþega, hvort sem það er í almennu flugi eða æfingaflugi og gera ekkert það sem getur með einhverjum hætti stofnað lífi eða limum flugfarþega í hættu. Það held ég að við hljótum öll að vera nokkuð fullviss um.

Varðandi æfingarnar þá held ég eins og ég sagði áðan, virðulegi forseti, að þegar um heræfingar er að ræða sé þannig frá málum gengið að ekki eigi að vera hætta á ferðum.

Loðnuveiði og úthafsrækjuveiðar.

[10:52]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í dag er síðasti dagur janúarmánaðar og eftir því sem ég veit best eru lítil merki þess að vænta megi góðrar loðnuveiði. Því spyr ég hæstv. sjávarútvegsráðherra: Hvaða upplýsingar hafa honum borist um horfur, um rannsóknir á hitafari sjávar, er það t.d. afbrigðilegt, er svæðið undir hafís eða hvað er það sem takmarkar rannsóknir?

Tilefnið er auðvitað það að oft hefur verið hafin mjög góð loðnuveiði á þessum árstíma, en mér sýnist margt benda til þess að hér sé eitthvað sem við þurfum að huga sérstaklega að. Þess vegna spyr ég hæstv. ráðherra þessara spurninga.

Einnig vil ég spyrja hæstv. ráðherra um úthafsrækjuveiðar: Hvers vegna tekur ráðherra það ekki upp að endurskoða kvótasetningu í úthafsrækju og gefa veiðarnar frjálsar til þess m.a. að auka sókn í þann vannýtta veiðistofn, sem jafnframt gæti þá aukið atvinnu við úrvinnslu á rækju?

Mér finnst það ekki verjandi, hæstv. forseti, að takmarka úthafsrækjuveiðar með atvinnutakmarkandi aðgerðum eins og kvótabinding rækjunnar er í dag. Ég tel það ekki

þjóna almannahagsmunum og þess vegna spyr ég hæstv. ráðherra að því hvað hann hyggist gera varðandi þann vannýtta stofn sem ekki hefur verið veiddur á undanförnum árum og ekki er lagalegur grundvöllur fyrir að vera með kvótabindingu á eins og nýting úthafsrækjustofnsins er.

[10:53]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að það er áhyggjuefni að við höfum ekki fundið nægilega loðnu til að geta hafið veiðarnar. Að vísu var dálítill vonarneisti í því að á sínum tíma mældist nægilega mikið af smáloðnu til þess að talið var óhætt að gefa út lítillegan upphafskvóta í loðnu, rúmlega 200 þús. tonn. Þar var auðvitað um mikla varúðarnálgun að ræða. Bæði útvegsmenn og sjómenn sem hafa stundað loðnuveiðar hafa lagt mikla áherslu á að fá upphafskvóta. Ég hef hafnað því nema fyrir lægju vísindalegar forsendur til að gefa út slíkan kvóta. Nú lágu þær fyrir þannig að möguleikar manna til þess að fara til leitar á skipunum eru til staðar. Því miður hefur lítið fundist af loðnu. Það fannst einhver dreif af blandaðri loðnu sem gaf hins vegar ekki tilefni til þess að hefja neina kröftuga veiði. Bjarni Sæmundsson hefur verið við leit frá því um áramótin og fundið þetta lítilræði.

Tekin var ákvörðun um það varðandi starfsáætlun Hafrannsóknastofnunar að auka áhersluna á loðnurannsóknirnar m.a. vegna þess sem hv. þingmaður var í rauninni að spyrja um að ástandið hefur verið afbrigðilegt undanfarin ár. Það skýrist af ýmsum þáttum, leitin vestur af landinu tókst ekki sem skyldi, m.a. vegna hafíss. Auðvitað standa enn þá vonir til þess að við finnum loðnu, það hefur gerst á síðari árum að loðnan hefur fundist jafnvel síðar en þetta.

Varðandi rækjuveiðina þá höfum við gefið út kvóta, 7 þús. tonn á ári hverju, að ég hygg. Hann hefur ekki náðst. Kvótinn hefur ekki verið hamlandi í sókninni. Vandinn í rækjuveiðinni stafar aðallega af því að rækjuverðið er lágt, sóknartengdur kostnaður hefur hækkað, olíuverð hefur hækkað o.s.frv. Kvótinn er því alls ekki hamlandi í þessum efnum. Ég tel þess vegna að sú breyting sem hv. þingmaður er að leggja til mundi litlu breyta um sóknina í rækjuna.

[10:56]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og bæti við þeirri spurningu hvort ráðherrann hyggist beita sér fyrir því að t.d. loðnuflotinn verði fenginn til þess að gera átak í loðnuleit á næstu dögum eða hvernig hyggst hæstv. ráðherra standa að þessu með öðrum hætti en þeim að nota eitt rannsóknaskip til leitarinnar?

Í annan stað vil ég segja að ég tel að takmörkun á veiðum á úthafsrækju undir núverandi kringumstæðum með árareynslu af því að veiðiheimildir hafa ekki náðst, fái ekki staðist og að viðhalda því kerfi að veiðiheimildirnar skuli teknar frá öðrum aðilanum og fyrir það greitt fé, þótt í litlum upphæðum sé, vegna þess að ekki eru lagalegar forsendur að mínu mati til þess að hamla þeirri atvinnustarfsemi.

[10:57]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Til viðbótar við leit Bjarna Sæmundssonar á loðnunni hafa veiðiskip tekið þátt í þessari leit og ástæðan er auðvitað sú að þessi upphafskvóti hefur verið veittur, þannig að hann er ekki hamlandi þáttur í málinu. Þessi leit hefur því miður ekki borið árangur. Það var dálítil veiði norður og norðaustur af landinu í vetur en ekki svo að nokkur kraftur væri í. Reglulegir samráðsfundir hafa verið haldnir með útvegsmönnum og Hafrannsóknastofnun um það hvernig best væri að standa að þessu og útvegsmenn hafa staðið fyrir því að stunda þessa leit, en hún hefur því miður ekki borið árangur enn þá. Við vonumst til að úr þessu rætist því að þarna er gríðarlega mikið í húfi, ekki bara fyrir loðnuútgerðina sjálfa eða vinnsluna heldur er hér um að ræða, eins og við vitum, mikilvægustu fæðutegund þorsksins. Allt sem við erum að tala um í þessu sambandi skiptir gríðarlega miklu máli fyrir þjóðarbúið í heild.

Transfitusýrur í matvælum.

[10:58]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég hef áhuga á að spyrja hæstv. umhverfisráðherra út í atriði er varða hollustuhætti. Þannig er að á vettvangi norrænu landanna er verið að ræða núna um bann og takmarkanir við notkun transfitusýra í matvælum. Árið 2004 bönnuðu Danir það mikla magn sem var af transfitusýrum í mat og nú er það takmark að ekki má vera meira en 2% af slíkum sýrum í mat í Danmörku.

Transfitusýrur eru mjög slæmar fyrir heilsuna og sýnt hefur verið fram á að innbyrði maður meira en 5 grömm á dag af þessum sýrum aukast líkurnar á hjarta- og æðasjúkdómum um 33%. Einnig er búið að færa fram nýjar rannsóknir um að transfitusýrur auki líkur á blöðruhálskirtilskrabbameini.

Danir voru dregnir fyrir Evrópudómstól af því að talið var að þetta væru viðskiptahindranir en síðan var bakkað með það. Vegna vísindalegra sannana dró Evrópusambandið sig til baka þannig að Danir mega hafa löggjöfina eins og hún er núna.

Við Íslendingar eigum Norðurlandamet í transfitusýrum í mat og það er mikið áhyggjuefni. Teknar hafa verið saman í gögnum á vettvangi Norðurlandaráðs mælingar á skyndibitamat, kexi, kökum og örbylgjupoppi. Við erum með 35 grömm í þessum völdu matvælum og erum í áttunda sæti þegar önnur Norðurlönd eru í sætum 20 til 24. Norðmenn með 16 grömm, Svíar með 14, Finnar með 10 og Danir með 0,4.

Vegna þess hve þetta er stórt heilbrigðismál og tengist hollustu, vil ég spyrja hæstv. umhverfisráðherra sem fer með hollustuhætti, hvort til greina komi að fara dönsku leiðina. Ég hefði talið að það væri mjög (Forseti hringir.) mikilvægt. Er verið að skoða það á vettvangi ríkisstjórnarinnar?

[11:00]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Við verkefnaflutning á milli ráðuneyta, sem tók gildi lögum samkvæmt 1. janúar sl., færðist matvælasvið Umhverfisstofnunar frá umhverfisráðuneyti til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Matvælamálin heyra því ekki lengur beinlínis undir umhverfisráðuneyti heldur eru þau á hendi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og þeir starfsmenn umhverfisráðuneytis sem áður sinntu þessum stöfum starfa nú, sumir hverjir a.m.k., fyrir landbúnaðarráðuneytið og þá innan Landbúnaðarstofnunar.

Spurningin á því kannski betur heima hjá hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Hins vegar vil ég að gefnu tilefni taka undir með hv. fyrirspyrjanda um mikilvægi þess að athuga þessi mál og fara yfir transfitusýrustuðla og annað slíkt í matvælum hér á landi. Þau dæmi sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefnir um það hversu vel — þó að kannski megi ekki komast þannig að orði — Íslendingar standi sig í því, þ.e. að hér er mjög hátt hlutfall transfitusýra í matvælum, er vissulega eitthvað sem varðar heilbrigði og hollustuhætti og lýðheilsu ef út í það er farið, því þetta er ekki síður málefni er varðar lýðheilsu landsmanna. Ég tek undir með hv. þingmanni í því að þetta er eitthvað sem við þurfum að huga að.

[11:02]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er ekki gaman að eiga Norðurlandamet í hlutfalli transfitusýra í mat. Ég tel að við verðum að grípa til aðgerða til þess að ná sömu stöðu og Danir hafa náð. Þegar þeir tóku upp sína löggjöf var það gert án vandræða á markaði. Talið er að við séum með svona hátt hlutfall hér á landi af því að við flytjum inn talsvert mikið af vörum frá Bandaríkjunum. Ég tel að við þurfum að breyta löggjöf okkar þannig að við getum verndað okkar fólk, okkur Íslendinga fyrir þessum slæmu sýrum. Ljóst er að um 50 þúsund manns falla frá í Evrópu á ári út af þessum transfitusýrum. Við höfum vörn í lýsinu og meðan við erum ekki búin að laga til hjá okkur er mjög brýnt að allir taki lýsi, svo að því sé til haga haldið, af því að það veitir vernd.

Fyrirtæki eins og McDonalds og Kentucky Fried hafa nú þegar gripið til aðgerða til þess að minnka transfitusýrur (Forseti hringir.) hjá sér þannig að augu flestra eru að opnast fyrir þessum vágesti.

[11:03]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að augu fólks eru að opnast fyrir þessum vanda og þetta er eitthvað sem ber að taka á. Þetta er lýðheilsumál og auðvitað varðar það marga þætti í samfélaginu. Það varðar innflutning vara sem innihalda þetta efni, það varðar líka bætt mataræði landsmanna og heilsu þeirra yfirleitt og hreyfingu og annað slíkt. Að því leyti til kemur það með beinum hætti inn á verkefni umhverfisráðuneytisins að aðgerðir okkar, m.a. til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda hér á landi, þurfa að felast í því að fólk hreyfi sig meira og það tekur vonandi á offituvandanum sem verður því miður einhver mesti heilsufarsvandi sem við er að eiga á þessari öld.

Ísland á innri markaði Evrópu.

Skýrsla utanrrh., 350. mál. — Þskj. 590.

[11:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Nú eru 14 ár og 30 dagar frá því að samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið gekk í gildi og Ísland með menningarstofnanir sínar, atvinnufyrirtæki, banka, sveitarfélög, vísindarannsóknir, stjórnsýslu og löggjafarstarf sameinaðist innri markaði Evrópu.

Engin ein ákvörðun í síðari tíma sögu Alþingis hefur haft jafnrík og djúptæk áhrif á íslenskt samfélag og enginn andmælir því nú, virðulegi forseti, að EES-aðild var algerlega rétt ákvörðun Íslendinga. Hún þýddi opnun landsins, nýtt frelsi fólks til að flytjast milli landa, stofna fyrirtæki, færa fjármagn og eiga viðskipti með vörur og þjónustu. Hún gaf af sér stóreflda íslenska háskóla, kynnti til sögu hér á landi fyrstu réttarbætur á mörgum sviðum, t.d. í umhverfismálum og neytendamálum, og hún er hin raunverulega forsenda þess að íslensk fyrirtæki gátu leyst gamlar og lúnar landfestar og sótt á heimsmarkað, jafnokar hvers sem er.

Við Íslendingar höfum margt að læra af 14 ára reynslu okkar á innri markaði Evrópu. Hugsum til þess núna hversu margir töldu árið 1993 að EES-aðild stefndi þjóðerni og sjálfstæði í bráða hættu og drögum þann lærdóm sem augljós er af sögu síðasta eins og hálfa áratugar, þann lærdóm að það styrkir Ísland verulega að taka þátt í innri markaði Evrópu.

Ég hef sagt það hreinskilnislega að vera mín í utanríkismálanefnd Alþingis í aðdraganda EES-samningsins og hin gríðarlega harða umræða sem þá fór fram í þinginu og samfélaginu öllu sé besti skóli sem ég hafi gengið í gegnum. Ég kom að málinu andstæð EES-samningnum en sannfærðist eftir að hafa kynnt mér málin í þaula að samningurinn væri mikilvægt gæfuspor fyrir íslenskt samfélag. Íslensk stjórnmálaumræða verður aldrei söm vegna þess að við bárum gæfu til að taka stökkið inn í EES. Áratugum saman hafði það verið viðurkennt stefnumið sem náði að skera á flokkslínur að Ísland ætti beinlínis að halda sig frá ábyrgð á alþjóðavettvangi vegna meintrar sérstöðu. Sá skilningur var útbreiddur að með einangrun væri sjálfstæðið tryggt. Bjartur í Sumarhúsum var aldrei bara skáldsagnapersóna. Þessi tími er liðinn í íslenskum stjórnmálum og kemur aldrei aftur þótt einstaka menn með fortíðarþrá kunni enn að streitast á móti.

Þátttakan á innri markaði Evrópu hefur styrkt Ísland á ótal sviðum og það er rétt og eðlilegt að nálgast verkefni okkar á Evópuvettvangi sem eitt mikilvægasta hagsmunamál Íslands þar sem ríði á að sýna árvekni og meta allar stöður rétt.

Samrunaferlið í Evrópu hefur bráðum staðið í 60 ár. Við Íslendingar tókum stökk inn í það fyrir 14 árum. Mikilvæg-

ustu þættir þess hafa jafnmikil og nákvæmlega sömu áhrif á starfsskilyrði fyrirtækja á Íslandi eins og þeir hafa á fyrirtæki í Slóveníu, á Írlandi, í Svíþjóð og Portúgal. Hvort sem Ísland er innan eða utan Evrópusambandsins erum við á innri markaðnum með sínum samræmdu reglum.

Margir hafa orðið til þess að harma á liðnum árum áhrifaleysi Alþingis sem einhvers konar stimpilstofnunar EES-gerða. Í því felst vanmat á möguleikum íslenskrar stjórnsýslu og alþingismanna til að hafa áhrif og til að nýta sér val sem löggjöf Evrópusambandsins oftar en ekki gefur aðildarríkjum innri markaðarins við útfærslu EES-efnisreglna í innlendri lagasetningu. Hins vegar er einnig nauðsynleg forsenda skynsamlegrar umræðu að allir geri sér fullkomlega ljóst að með því að kjósa EES-aðild kýs Alþingi að halda Evrópusamstarfi á stjórnsýslustigi en kýs ekki þátttöku í pólitísku samstarfi Evrópuþjóða. Kjarni munarins á EES og Evrópusambandinu er sá að EES-samstarf er í eðli sínu stjórnsýsluferli, stjórnsýsluferli sem þó bindur Alþingi Íslendinga til lagasetningar á mörgum sviðum þjóðlífsins.

Á samráðsfundi sem utanríkisráðuneytið hélt fyrir nokkrum árum með fulltrúum íslensks atvinnulífs var það meginniðurstaðan að Íslendingar ættu að haga rekstri hagsmunamála sinna eins og við værum aðilar að ESB. Í niðurstöðum Evrópunefndar frá apríl 2007 er bent á fjölmargar leiðir til að styrkja starf Íslendinga gagnvart Evrópusambandinu og innan EES með það fyrir augum að hagsmuna íslensks almennings og íslenskra fyrirtækja verði betur gætt. Alþingi gegnir þar mikilvægu hlutverki, virðulegi forseti.

Í dag á ég sem utanríkisráðherra frumkvæði að þeirri nýbreytni að hv. þingmenn ræði sérstaklega á almennum þingfundi helstu málefni innri markaðar Evrópu og aðra þætti Evrópusamstarfs sem Ísland tekur þátt í. Til grundvallar er lögð skýrsla sem viðskiptasvið utanríkisráðuneytisins og sendiráð Íslands í Brussel hafa gert þar sem lýst er stöðu og efnisinnihaldi stefnu og löggjafar sem nú eru til meðferðar innan ESB og EES en munu á næstu missirum koma til afgreiðslu hv. þingmanna á Alþingi.

Regluverk innri markaðarins hefur víðtæk áhrif hér á landi. Ísland hefur ekki sömu tækifæri til áhrifa á þær reglur og aðildarríki ESB en formleg aðkoma íslenskra stjórnvalda að EES-málum takmarkast við fyrstu stig tillagna frá framkvæmdastjórn ESB. Reynslan hefur sýnt að unnt er að hafa áhrif á þróun mála innan sambandsins á þessu stigi þegar rétt er á málum haldið nógu snemma. Prýðilegt dæmi um þetta er stefnumótun ESB um málefni hafsins sem Ísland tók virkan þátt í og hafði umtalsverð áhrif á.

Nú liggur fyrir að til að rétta af lýðræðishallann innan ESB og auka áhrif þjóðkjörinna fulltrúa, sem er í sjálfu sér jákvætt, verður hlutverk Evrópuþingsins aukið. Þetta getur hins vegar takmarkað möguleika EES-ríkja til þeirrar afkomu og áhrifa sem ég var að lýsa. Alþingi ætti því að efla til muna samstarf við Evrópuþingið og láta það ná til fleiri þingnefnda en utanríkismálanefndar og EES-þingmannanefndarinnar. Fagnefndir Alþingis eiga ríkt erindi við þingnefndir í Evrópuþinginu meðan þær sinna mótun löggjafar innri markaðarins og þar með efni væntanlegra íslenskra laga.

Fram til þessa hefur Alþingi komið of seint að umræðunni um hver afstaða Íslands innan EES-kerfisins eigi að vera, hvernig forgangsraða eigi hagsmunamálum hjá sendiráðinu í Brussel og meðhöndlun ráðuneyta á ESB-reglugerðum eða -tilskipunum sem gefa aðildarríkjum svigrúm til að velja útfærslu í landsrétti. Umræðan í dag og skýrslan til Alþingis er liður í því að rétta þessa skekkju í löggjafarstarfi. Alþingi hefur ekki fylgt eftir eigin reglum um þinglega meðferð EES-gerða frá 1994. Þarna þarf úrbætur auk þess sem hlutverk utanríkismálanefndar ber að efla um leið og ástæða er til að skoða hvort stofna eigi sérstaka Evrópunefnd hér í þinginu.

Mun ég nú víkja að nokkrum helstu málefnum sem reifuð eru í skýrslunni og eru áherslumál Íslands á Evrópuvettvangi.

Á leiðtogafundi Evrópusambandsins í Lissabon 17. desember sl. var heildstæð stefna Evrópusambandsins í málefnum hafsins staðfest. Nær hún til umhverfismála, nýtingu auðlinda, siglingamála, ferðamála við ströndina, hafnamála, byggðamála strandbyggða, varna gegn vá og ólögmætum aðgerðum á hafi, vöktun siglinga og lífríkis, rannsókna og þróunar og uppbygginga upplýsingakerfa. Má af þessu sjá að stefnan er víðtækari en áður hefur þekkst og gengur þvert á hefðbundna verkaskiptingu ráðuneyta í flestum löndum. Íslendingar ákváðu snemma að beita sér eins mikið í stefnumótunarferlinu og ESB gaf kost á en staðreyndin er sú að slík ferli eru oftast nær opin Íslandi til jafns við aðildarríki en Ísland hefur sjaldnast nýtt það.

Sendiráð okkar í Brussel fylgdist grannt með frá upphafi þegar ESB gaf út grænbók um málefni hafsins árið 2005 og sendi hana til umsagnar 40 hagsmunaaðila hér á landi, allra verkalýðsfélaga sem tengjast störfum á hafinu, útvegsmanna, rannsóknastofnana, náttúruverndarsamtaka, menningarstofnana og fleiri.

Utanríkisráðuneytið setti upp vinnuhóp með aðild allra fagráðuneyta sem málefnið snerti og Sambands sveitarfélaga. Er skemmst frá því að segja að ýmsar áherslur Íslendinga í athugasemdum skiluðu sér inn í stefnuna sem staðfest var í desember, eins og nánar er lýst í skýrslunni. Ísland hefur sótt ráðherraráðstefnu um málið og forseti framkvæmdastjórnar ESB, José Manuel Barroso, þakkaði þar sérstaklega framlag Íslands en talsmenn ESB hafa ítrekað lýst yfir að vegna sérfræðiþekkingar Íslendinga á málefnum hafsins sé framlag okkar til málaflokksins mikils metið. Í heimsókn minni til framkvæmdastjórnar ESB í Brussel í haust var einnig óskað eftir því að íslenskur sérfræðingur á sviði sjávarútvegs kæmi þangað til starfa.

Evrópusambandið hefur sett sér tölusett markmið um minnkun gróðurhúsalofttegunda og hafði lykiláhrif á samningafundi Sameinuðu þjóðanna á Balí í desember. Evrópusambandið er orðið forustuafl í umhverfismálum í heiminum nú um stundir um viðbrögð við loftslagsvánni.

Í lok ársins má ætla að ný löggjöf sem miðar að því að skylda sveitarfélög, fyrirtæki og almenning til að endurvinna úrgang verði afgreidd. Viðskiptakerfi með gróðurhúsalofttegundir er í mótun á grundvelli tilskipunar frá 2003 sem hefur verið tekin inn í EES-samninginn eins og rætt var um á Alþingi síðastliðið haust. Í nóvember varð ljóst að gildissvið þessa regluverks mundi ná til flugstarf-

semi. Leggur Ísland nú áherslu á að færa rök fyrir sérstæðri nauðsyn samgangna í lofti fyrir íslenskt samfélag svo reglurnar verði ekki of íþyngjandi fyrir íslenska flugstarfsemi eins og nánar er rakið í skýrslunni. Rétt er að nefna að vænta má þess að viðskiptakerfið nái til siglinga innan fárra ára sem og til áliðnaðar.

Fyrsta heildstæða orkustefna ESB var afgreidd á leiðtogafundi í mars á síðasta ári. Þá voru í september kynntar tillögur um afnám hafta í orkusölu sem ná munu til Íslands og fela í sér samræmdar reglur um innri markað með raforku. Framkvæmdastjórnin telur ljóst að núverandi reglur um aðskilið eignarhald á orkumarkaði hafi ekki skilað árangri og samþjöppun væri mikil. Komst Eftirlitsstofnun EFTA að sams konar niðurstöðu um EES-ríkin, en tiltók þó að of snemmt væri að dæma um áhrifin á Íslandi.

Tilskipun sem felur í sér að póstþjónusta verði gefin frjáls hefur verið umdeild innan ESB en verður líklega samþykkt á næstu mánuðum með gildistöku árið 2010. Innleiðing hér á landi mundi þýða að Íslandspóstur hf. missi einkarétt til póstþjónustu.

Breytingar hafa orðið á samningnum um niðurfellingu tolla á landbúnaðarafurðir, þannig að Ísland fær stærri kvóta fyrir lambakjöt til ESB og nýjan kvóta fyrir smjör, skyr og pylsur en ESB á móti kvóta fyrir nautgripi, svínakjöt, kjúklinga, rjúpur, pylsur, sérupprunamerktar afurðir, osta og kartöflur.

Íslendingum býðst að gerast aðilar að tímamótasamningi ESB við Bandaríkin um loftferðir þar sem opnað er fyrir jafnt aðgengi allra flugfélaga að áætlunarflugi til Bandaríkjanna.

Ný kynslóð samstarfsáætlana um vísindi, menningu og félagsmál hóf göngu sína á síðasta ári en Ísland hefur frá upphafi fengið miklu meira fé inn í verkefni hér á landi en við höfum lagt fram. Sjö þúsund manns komu að slíkum ESB-verkefnum á Íslandi árið 2006, 4.700 nemendur í grunnskólum og framhaldsskólum og ríflega þúsund erlendir nemendur komu gagngert til námsdvalar á Íslandi. Tvö hundruð verkefni voru unnin undir íslenskri stjórn.

Líkur eru á að eftir margra ára deilur um þjónustutilskipun ESB verði bætt við regluverk ESB sérstakri tilskipun um almannaþjónustu. Þjónustutilskipunin sjálf er til meðferðar á vettvangi EFTA þar sem EES/EFTA-ríkin ráðgast um hvernig tilskipunin verði tekin upp í samninginn. Vinnuhópur ráðuneyta hefur verið settur upp hér á landi vegna þessa og var tilskipunin send 20 hagsmunaaðilum og óskað athugasemda vegna væntanlegrar innleiðingar. Er unnið úr þeim athugasemdum sem bárust. Ísland mun fylgjast af sérstökum áhuga með umræðum um skilgreiningar almannaþjónustu í ESB-löggjöf sem nú eru hafnar.

Rekstur EES-samningsins hefur gengið vel en til þess þarf góðan samstarfsvilja allra aðila. Aðstæður verða hins vegar erfiðari eftir því sem Evrópusambandið tekur skipulagsbreytingum, hlutverk Evrópuþingsins eykst og framkvæmdastjórnin breytist án þess að hægt sé að breyta stofnanakerfi EES/EFTA-stoðarinnar jafnhliða. Við megum ekki loka augunum fyrir þessu heldur verðum við að bregðast við jafnharðan eftir því sem hægt er.

Virðulegi forseti. Ég hef áður úr þessum ræðustól bent á að skilin milli alþjóðamála og innanlandsmála séu að hverfa í stjórnmálum. Aðild Íslands að innri markaði Evrópu felur í sér að skilin eru horfin á sviðum fjármagnsflutninga, vöru- og þjónustuviðskipta, fólksflutninga, félaga- og hugverkaréttar, samkeppnismála, matvælamála, samgangna, orku- og umhverfismála, neytendamála, vísinda, rannsókna, menntunar og menningar svo nokkuð sé nefnt. Á þessum sviðum deilum við valdi til stefnumótunar og reglusetningar með öðrum aðildarríkjum Evrópska efnahagssvæðisins. Og lokum ekki augunum fyrir því að þetta er bróðurparturinn af starfsemi Evrópusambandsins. EES-samningurinn er hins vegar alþjóðasamstarf á stjórnsýslustigi eins og fyrr sagði og að upplagi þiggjandi gagnvart ESB á þessum sviðum. Í Schengen-samstarfinu tekur Ísland hins vegar fullan þátt einnig í pólitíska þættinum.

Í stjórnarsáttmálanum er áhersla lögð á að staða Íslands í Evrópusamstarfinu sé á dagskrá með virkum hætti og að umræða sé mikilvæg fyrir hagsmuni landsins. Stjórnarsáttmálinn mælir fyrir um að komið verði á fót sérstakri nefnd, eins konar vaktstöð, til þess að fylgjast með þróun mála í Evrópu og leggja mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga. Nefndin mun taka til starfa á næstu dögum og munu tveir alþingismenn stýra starfi nefndarinnar með sameiginlegri formennsku, þeir Ágúst Ólafur Ágústsson, varaformaður Samfylkingarinnar, og Illugi Gunnarsson, varaformaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins. Þess hefur verið óskað bréflega að allir stjórnmálaflokkar skipi fulltrúa í nefndina auk samtaka atvinnurekenda og launþega.

Þá hef ég sett á fót eina nefnd og er í þann veginn að skipa aðra sem skipaðar eru embættismönnum og hagsmunaaðilum til að fjalla um landbúnaðarstefnu og sjávarútvegsstefnu Evrópusambandsins. Ég tel mikilvægt að við fylgjumst ávallt grannt með þróun stefnumiða sambandsins á þessum sviðum til þess að vera sem best búin undir breytingar sem hér kunna að verða.

Það fer ekki fram hjá nokkrum manni að mörgum í íslensku atvinnulífi þykir íslensku krónunni sniðinn of þröngur stakkur. Ég hef haldið því fram lengi að krónan stefndi í að vera viðskiptahindrun og að smæð gjaldmiðilsins kostaði almenning á Íslandi meira en hægt væri að una við. Aðstæður knýja á um að allir stjórnmálaflokkar og forusta atvinnulífs og launþegahreyfingar hreinsi borðið, leiti fyrst sameiginlegs skilnings á aðstæðum og svo nýrra lausna sem styrkti Ísland til framtíðar.

Ég er sammála bæði forsætisráðherra og formanni bankastjórnar Seðlabankans um að einhliða upptaka evru að hætti Svartfellinga sé útilokuð fyrir Ísland. Mín skoðun er að evra verði ekki tekin upp án aðildar að myntbandalaginu í heild. Ríkisstjórnin er ávallt reiðubúin í samræðuna um þessi mál. Ég hvet samtök atvinnurekenda, samtök launafólks og aðra þá sem vilja leggja gott til til að taka upp ný vinnubrögð og benda á ábyrgar og færar leiðir til lausna. Sérstaklega þurfum við að vara okkur á því að fara ekki að næra gömlu hugmyndina um að sérstaða okkar losi okkur undan skyldum sem aðrar þjóðir þurfa að taka á sig. Lýðræðisleg samræða um leiðir Íslands til framtíðar er verkefni okkar allra og ekki einkamál stjórnmálamanna eða -flokka því ljóst er að ákvörðun um nýja stöðu Íslands í Evrópusamstarfi verður tekin í þjóðaratkvæðagreiðslu. Án samþykkis kjósenda fer enginn lönd né strönd.

Almenningur á rétt á málefnalegum umræðum, greiðum og réttum upplýsingum og heiðarlegu mati á hagsmunum lands og þjóðar. Fyrir 14 árum og 30 dögum tóku Íslendingar stökkið inn á sameiginlegan innri markað Evrópu. Þau sem þá óttuðust mest ásælni útlendinga, t.d. að hingað mundu flykkjast þúsundir frá, eins og það var kallað, fátæku ríkjunum Írlandi og Finnlandi eða að útlendingar mundu kaupa upp allar jarðir á Íslandi höfðu, þegar á reyndi, ekkert að óttast. Og sagan kennir meira að segja að Ísland, Írland og Finnland hafa öll blómstrað á innri markaði Evrópu, án ásælni og með gagnkvæmum ávinningi.

Virðulegi forseti. Innri markaður Evrópu og samræmdar reglur hans eru hversdagslegur íslenskur veruleiki fólks og fyrirtækja í dag. Stofnanauppbygging hans, ný stefnumótun og löggjöf hefur ýmsa galla og marga kosti eins og allur annar íslenskur veruleiki. Það var löngu tímabært að ýmsar hliðar framkvæmdarinnar yrðu ræddar sérstaklega á þingfundi eins og við nú gerum. Verkefni okkar, ríkisstjórnarinnar, hv. alþingismanna og Íslendinga allra, er að halda áfram vegferðinni í Evrópusamrunanum styrkum og markvissum skrefum en heltast hvorki úr lestinni né hlaupa hraðar en við getum.

[11:23]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Virðulegi þingheimur. Ég tek skýrt fram að ég tel það ágætisfyrirkomulag að við tökum okkur sérstaklega tíma og fund í það að ræða Evrópumál og þó að það séu eingöngu samskipti okkar við Evrópusambandið eins og hér er gert. Ég hafði að vísu ekki áttað mig á því þegar ég las í stefnuræðu utanríkisráðherra, eða munnlegri skýrslu í nóvember sl., að umræðan hér yrði eingöngu um innri markað Evrópusambandsins og stöðu okkar á honum.

Þar sagði hæstv. utanríkisráðherra, með leyfi forseta:

„Til að fyrirbyggja allan misskilning vil ég þó geta þess að í janúar nk. mun ég flytja Alþingi sérstaka skýrslu um Evrópumál. Um þau verður þess vegna ekki fjallað í ræðu minni að þessu sinni.“

Af þessu hefði mátt ætla að umræðan yrði um þátttöku okkar og starf á evrópskum vettvangi og þar kæmu fleiri samevrópskar stofnanir og fleiri viðfangsefni mögulega til greina en Evrópusambandið eitt og tengsl okkar við það í gegnum samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. En það er auðvitað ekki aðalatriði þessa máls. Hér er farið í þetta með þessum hætti og ég tek fram og endurtek að það er þarft að við förum yfir þessi mál sérstaklega og ekki síst að það sé kortlagt og rætt sem fram undan er á þessum vettvangi.

Ég verð að vísu að segja að mér finnast vissar áherslur í þessari skýrslu með nokkuð áróðurskenndum blæ. Mikið er t.d. gert úr því að í raun og veru séum við Íslendingar svo gott sem í Evrópusambandinu. Ef skoðaður er texti á bls. 3 undir millifyrirsögninni *Ísland í Evrópusamrunanum* er m.a.s. gengið svo langt að segja að þessi nánu tengsl okkar við Evrópusambandið byggist á EES-samningnum sem í efni og eðli sínu er samningur um aðild Íslands að innri markaði ESB með sömu réttindum og skyldum og því fylgir fyrir aðildarríki ESB. Er það svo að í eðli sínu sé þetta sambærileg aðild?

Neðar er sagt, með leyfi forseta:

„Yfirlitið er sett fram í því skyni að sýna hve þétt Ísland er í raun ofið í Evrópusamrunann án þess þó að vera aðildarríki.“

Ég set viss spurningarmerki við þessa framsetningu. Ég held að hlutlæg greining á einmitt muninum á því að tengjast Evrópusambandinu í gegnum samninginn um Evrópska efnahagssvæðið og hinu að vera aðildarríki væri þarfari framsetning og meira upplýsandi fyrir okkur. Ég lýsi reyndar eftir því að það sé gert þannig að mönnum sé það tiltækt og handhægt að bera saman: Í hverju er munurinn fólginn að vera í Evrópusambandinu eða tengjast því eins og við gerum í gegnum samninginn um Evrópska efnahagssvæðið?

Það kveður líka við gamalkunnan tón þegar það er fullyrt, eins og gert er í skýrslunni og reyndar í ræðu hæstv. ráðherra hér áðan, að við eigum eiginlega alla okkar velgengni samningnum um Evrópska efnahagssvæðið að þakka. Á bls. 2 er sagt að samningurinn hafi reynst þjóðinni vel og sé „ein meginástæða uppgangs í íslensku efnahagslífi á undanförnum árum.“

Nú er það svo að í gegnum pólitískar umræður heyrum við ýmsar skýringar á því af hverju Íslendingum gangi svona vel. Það er t.d. mjög algengt að Sjálfstæðisflokkurinn þakki það tæplega 17 ára valdatíð sinni í landinu. Framsóknarflokkurinn byrjar ævinlega 1995 og endar 2007 og segir: Þetta er allt saman tólf ára snilld Framsóknarflokksins í ríkisstjórn að þakka. Þegar menn vilja mæra stóriðjustefnuna segja þeir: Uppgangurinn núna er allur stóriðjufjárfestingunum að þakka. Aðrir segja: Einkavæðingin, það er hún sem hefur leyst úr læðingi svo mikla krafta og þess vegna er þrótturinn svona mikill í íslensku efnahagslífi. Enn aðrir segja: Útrásin, það er hún sem er svo stórkostleg og stækkar hér hagkerfið og þetta gengur allt svona vel.

Ja, hvað er nú satt í þessu? Ætli það geti ekki verið einhver blanda þar og það sé dálítið einfeldningsleg og áróðurskennd framsetning að afgreiða þetta á þann veg að við eigum þetta allt saman samningnum um Evrópska efnahagssvæðið að þakka. Eða eru menn þá að stilla dæminu upp á þann hátt að ef hann hefði ekki orðið niðurstaðan um samskipti okkar við Evrópusambandið hefði ekkert annað komið í staðinn?

Ég mótmæli líka, og mér finnst hún ósanngjörn, greiningu hæstv. utanríkisráðherra á aðstæðum og atburðum hér fyrir 14 til 15 árum. Mér finnst það bæði rangt og sérstaklega ósanngjarnt að reyna að afgreiða þá hluti nú eins og að þar hafi tekist á annars vegar einangrunarsinnar, sem ekki hafi viljað neina alþjóðasamvinnu eða Evrópusamvinnu, og hins vegar hinir sem það hafi gert. Spurningin var ekki, er ekki og hefur aldrei verið um það hvort við ætlum sem Evrópuþjóð að vinna með öðrum Evrópuríkjum. Hún hefur verið, er og verður um það hvernig við gerum það, á hvaða formi sú samvinna verður, hvernig um hana verður búið. Ég mótmæli því að það hafi verið sérstaklega einangrunarhyggja eða óvilji til alþjóðasamstarfs sem réði afstöðu manna á þessum tíma, það á a.m.k. ekki við um þann sem hér talar.

Að öðru leyti var ágreiningurinn um Evrópska efnahagssvæðið auðvitað fyrst og fremst um það hvort hann

stæðist ákvæði stjórnarskrárinnar og það væri hægt að innleiða hann eins og gert var án almennra kosninga og stjórnarskrárbreytinga. Nú er svo komið að æ fleiri fræðimenn hallast að því að svo hafi ekki verið, að hið fræga álit fjórmenninganna sem byggt var á fái í raun og veru ekki staðist.

Eða er það þá þannig t.d. að Svisslendingar hafi fellt samninginn um Evrópska efnahagssvæðið á sínum tíma vegna einangrunarhyggju? Nei, þeir völdu aðra leið, leið tvíhliða samninga um sín mál við Evrópusambandið. Var það einangrunarhyggja sem hefur leitt til þess að Norðmenn hafa í tvígang fellt að gerast aðilar að Evrópusambandinu? Nei, það er nefnilega akkúrat öfugt. Norðmenn hafa rekið og reka mjög virka utanríkisstefnu og leggja mikið í þátttöku sína bæði á Evrópuvísu og á alþjóðavettvangi. Norðmenn eru þjóð Óslóarsamninganna. Norðmenn eru þjóðin sem fer fyrir friðarumleitunum og friðargæslu á Srí Lanka. Norðmenn eru þjóð sem lagði mikinn metnað í frumkvæði sitt í Ríó-, Kyoto- og Jóhannesarborgarferlinu. Mjög algeng rök andstæðinga aðildar Noregs að Evrópusambandinu, sem nú eru þar í miklum meiri hluta, eru einmitt að aðild að Evrópusambandinu þrengi um of að möguleikum Norðmanna til að reka sjálfstæða og virka utanríkisstefnu. Ég hvet menn til að kynna sér þetta. Ég held að hæstv. utanríkisráðherra kæmist ekki upp með það í umræðum á norska Stórþinginu að reyna að afgreiða andstæðinga aðildar að Evrópusambandinu með þessum hætti, að þeir væru bara gamaldags einangrunarsinnar og einhverjir ruglukollar. Þetta finnst mér ekki sérstaklega málefnalegt eða uppbyggilegt af hæstv. utanríkisráðherra þó að engum dyljist áhugi hæstv. ráðherra á því, eins og ræða ráðherra og skýrsla ber með sér, að reyna að túlka allt og toga og teygja í þá átt að að svo miklu leyti sem við séum þá ekki þegar í Evrópusambandinu hljótum við að vera á leiðinni þangað.

Margt væri þarft að ræða hér sem að hluta til er komið inn á í skýrslunni. Ég nefni t.d. stjórnarskrá Evrópusambandsins, hina nýju, sem nú má ekki lengur kalla svo af því að það nafn var fellt — hún er kölluð umbótasáttmáli en er að stofni til sama innihald, en þessi leið er valin einfaldlega vegna þess að þjóðir sem eru í hjarta Evrópusamstarfsins sjálfs, Frakkar og Hollendingar, kolfelldu stjórnarskrárdrögin. Þá var valin sú leið hjá Evrópusambandinu að skipta um nafn. Ekki var lagt í að reyna hina gamalkunnu aðferð að láta bara kjósa aftur þangað til rétt niðurstaða fengist heldur var skipt um nafn.

Margt er hér vel sagt um umhverfismál og ég tek undir það sem fram kemur í skýrslunni að það er mjög mikilvægt málasvið sem við þurfum að gefa gaum og þar er margt áhugavert á dagskrá á vettvangi Evrópusambandsins. Einnig má segja um orkumálin að þar séu hlutir sem við þurfum að skoða gaumgæfilega og reyndar höfum við þegar átt um það orðastað hér á þessum vettvangi, ég og hæstv. iðnaðarráðherra, hvað fram undan er í þeim efnum miðað við þær nýju áherslur sem kynntar voru 17. september sl. af Evrópusambandinu.

Aðeins um þjónustutilskipunina sem einnig er komið inn á hér í skýrslunni. Þar saknaði ég þess mjög að eitthvað væri sagt um Ísland og pólitískar aðstæður og viðhorf á Íslandi gagnvart því máli. Vitnað er til þess réttilega að aðstaða hefur verið mikil við innleiðingu þjónustutilskipunarinnar í Noregi. Ríkisstjórn Noregs hefur falið óháðri sérfræðinganefnd að meta hvaða áhrif tilskipunin muni hafa í Noregi og er niðurstöðu að vænta næsta sumar. Reyndar, ef ég veit rétt, starfa undir þeirri nefnd fjórar sérfræðinefndir á viðkomandi sviðum sem eru allar að vinna að þessu máli. Hvar er sambærileg vinna á Íslandi? Hver eru viðhorf ríkisstjórnar Íslands til þjónustutilskipunarinnar?

Má ég þá minna á að hún er nátengd annars vegar því sem verið hefur í gangi á vettvangi alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, WTO, og alþjóðasviði þjónustuviðskipta. Við skulum líka hafa í huga nýfallinn dóm Evrópudómstólsins í Vaxholm-málinu svonefnda sem verður ekki fram hjá litið og eru grafalvarleg tíðindi fyrir norrænan launamarkað og réttindi launamanna og fyrir norræna velferðarsamfélagið í heild. Þar úrskurðar Evrópudómstóllinn að lettneskt fyrirtæki sem kom með starfsmenn sína að vinna í Vaxholm að tilteknu verkefni skuli komast upp með að greiða þeim laun samkvæmt lettneskum kjarasamningum en ekki almennum sænskum kjarasamningum. Ekki þarf að fjölyrða um hversu alvarlegt tilræði þetta er við hina almennu kjarasamninga á norrænum vinnumarkaði, sérstaklega auðvitað í Svíþjóð þar sem svo háttar til að almennir kjarasamningar eru ekki lögvarin lágmarkslaun. Það eru þeir að vísu hér á Íslandi þannig að sem stendur erum við betur stödd en þetta er gríðarlega mikilvæg vísbending um það hvernig Evrópudómstóllinn mun túlka og þróa réttinn á næstu árum og að því getur að sjálfsögðu komið að það reyni á gildandi íslenska löggjöf að þessu leyti sem festir almenna kjarasamninga sem lágmarksviðmiðunarlaun. Er víst til frambúðar að það muni halda ef tekið er mið af niðurstöðu Evrópudómstólsins í þessu máli? Ég er ekki endilega sannfærður um það og þarna er á ferðinni mál sem við þurfum að taka mjög alvarlega.

Ég er hjartanlega sammála því og það hefur verið margrætt hér að Alþingi þarf að efla sig hvað varðar eftirfylgni og skoðun mála og það á forstigum. Ég hef nefnt það hér að mér finnist sjálfgefið að Alþingi eigi að hafa tengilið í Brussel sem heyri undir utanríkismálanefnd Alþingis svo lengi sem hún er sú nefnd sem fer með þessi mál af hálfu okkar.

Að lokum um stöðuna almennt þar sem hæstv. utanríkisráðherra kom m.a. inn á stöðu krónunnar. Nú er það svo ef marka má stjórnarsáttmálann að ekki standa til neinar breytingar í þessum efnum á kjörtímabilinu sem getur varað allt til 2011 ef svo tekst til. Engu að síður segir hæstv. utanríkisráðherra að hún líti á íslensku krónuna sem viðskiptahindrun sem ekki verði búandi við eða varla sé hægt að bjóða upp á. Þetta eru athyglisverð ummæli einnig í ljósi þess að hæstv. ráðherra segir: Ég er sammála forsætisráðherra og formanni Seðlabankastjórnar um að einhliða upptaka evru er ekki valkostur. Er þá hæstv. utanríkisráðherra að segja við okkur: Stefna ríkisstjórnarinnar er að búa við þessa viðskiptahindrun og þetta óviðunandi ástand næstu þrjú árin og það er ekki annað í boði?

Ég mundi nú í sporum hæstv. utanríkisráðherra, ef talað er fyrir hönd ríkisstjórnarinnar allrar — sem við skulum gefa okkur — fara dálítið varlega í að útmála ástandið svona. Er nú endilega víst að það sé sanngjarnt að gera

aumingja krónuna alltaf að sökudólgi og blóraböggli í þessum efnum? Hver er vandinn í grunninn? Er það krónan eða er það jafnvægisleysið í hagkerfinu? Eru það hagstjórnarmistökin undanfarin ár, er það of mikil verðbólga, of háir vextir? Svarið er já. Ef við ætlum inn í Evrópusambandið og myntbandalagið þurfum við hvort sem er að koma þessum hlutum í lag, við uppfyllum ekki skilyrðin, ekki kríteríurnar, eins og ástandið er í dag. Það er því tómt mál að tala um að við leysum þau vandamál hvort sem við tölum um viðskiptahindrun í formi krónunnar, of háa verðbólgu, of mikla þenslu eða hvað það er annað með þessu og allra síst á líðandi stund.

Að óbreyttu gæti beðið okkar sama hlutskipti og Eistlendinga, að fara inn í Evrópusambandið og síðan mundi það frestast ár eftir ár að við gætum tekið upp evru vegna þess að við uppfylltum ekki skilyrðin. Það er núna hlutskipti Eistlendinga að aftur og aftur frestast að þeir geti tekið upp evru, sem þeim er þó skylt að gera eins og nýjum aðildarríkjum Evrópusambandsins þegar þau uppfylla skilyrðin.

Ég held að það sé svolítið grunn umræða sem nálgast hlutina á þessum nótum. Það er auðvitað ekki þannig að öll okkar vandamál gufi upp eins og dögg fyrir sólu og eilíf hamingja og sæla bíði (Forseti hringir.) okkar með því einu að ganga í Evrópusambandið og taka upp evru.

[11:39]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon vék að þeim ummælum mínum sem ég viðhafði í ræðu minni, að ég teldi að krónan væri að verða viðskiptahindrun sem ekki væri hægt að búa við til langframa. Sú skoðun mín er í sjálfu sér óháð stöðunni sem nú er uppi á íslenskum fjármálamarkaði eða í íslenskum efnahagsmálum. Það má eiginlega segja að það sé meira prinsippafstaða eða grundvallarviðhorf sem tengist því að þegar fjármagnsflutningar eru orðnir frjálsir, eins og nú er raunin, og fyrirtæki okkar, bankarnir okkar alþjóðlegir og stærð þeirra eins og raun ber vitni þá fái ekki staðist til langframa að vera með sjálfstæðan gjaldmiðil á þessu svæði.

Það er hins vegar ekki dagaspursmál í mínum huga varðandi krónuna. Við höfum oft búið við viðskiptahindranir langtímum og jafnvel áratugum saman án þess að það hafi í sjálfu sér sett allt á hvolf í íslensku samfélagi. Ég tel að þetta sé stefnumið sem við þurfum að hafa og eigum að hafa og það leiði af þeirri alþjóðavæðingu sem orðin er.

En eins og ég segi. Það er ekki dagaspursmál, virðulegur forseti, og það tengist heldur ekki einvörðungu þeirri stöðu sem nú er uppi á íslenskum fjármálamarkaði.

[11:40]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, þetta eru fróðlega upplýsingar, að þessi afstaða og ummæli hæstv. utanríkisráðherra séu óháð ástandinu eins og það er í dag. Væntanlega er þessi grundvallarafstaða hæstv. utanríkisráðherra líka óháð stjórnarsamstarfinu, eða hvað? Annars væri þetta væntanlega ekki sett fram í ríkisstjórn sem hefur það ekki á dagskrá að breyta ástandinu. Hér er einhver fræðileg grundvallarafstaða formúleruð sem er óháð stað, tíma og aðstæðum. Þá höfum við það.

Nú má sjálfsagt segja út af fyrir sig að mismunandi gjaldmiðlar í heiminum séu viðskiptahindrun. Það væri að sumu leyti einfaldast að eiga viðskipti í heiminum ef það væri bara einn gjaldmiðill. Kannski bara förum við aftur í gullið. En það er ekki þannig. Það eru margir gjaldmiðlar, stórir og smáir. Lönd í kringum okkur sem teljast ekki stór á heimsvísu eru bara alls ekkert að ræða um að kasta sínum lögeyri fyrir róða. Þau reyna hins vegar að reka efnahagsstefnu, styrkja seðlabanka sína og standa þannig að málum að þeim vegni vel þrátt fyrir að þau séu lítil, sjálfstæð hagkerfi með sjálfstæðan lögeyri. Ég hef ekki heyrt neina umræðu, hvorki á Nýja-Sjálandi, í Noregi né annars staðar um að það standi til að henda dollaranum eða krónunni.

Það er að sjálfsögðu rétt að það er krefjandi verkefni að vera með lítinn sjálfstæðan gjaldmiðil fljótandi í alþjóðavæddum viðskiptaheimi. Það hefur kosti og það hefur galla. Það má sjálfsagt reikna út að það sé einhver fórnarkostnaður samfara því í viðskiptalegu tilliti og það kosti eitthvað í viðskiptunum. En þá skulum við ekki gleyma kostunum á móti.

Þetta er ákvörðun um hvort við ætlum að leggja af sjálfstæða hagstjórn, peningamálastefnu og gjaldmiðil sem (Forseti hringir.) getur verið breyta í hagstjórn okkar og aðlögun að mismunandi aðstæðum á hverjum tíma, eða ekki. Eigi ég að velja á milli (Forseti hringir.) atvinnuleysis eða þess að hafa krónuna með göllum hennar, þá vel ég það síðara.

[11:43]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ástandið núna er einmitt birtingarmynd þess hversu erfitt er að vera með sjálfstæðan fljótandi gjaldmiðil á jafnlitlu efnahagssvæði og Ísland er.

Það er auðvitað ekki alveg sama hvort við erum að tala um breska pundið, ástralska dollarann eða íslensku krónuna. Ísland er eðli málsins samkvæmt afskaplega lítið svæði. Það er mjög háð utanríkisviðskiptum. Það er með frjálsa fjármagnsflutninga. Fyrirtæki okkar eru alþjóðleg. Við tökum lán í erlendri myntum. Við fáum greitt fyrir vörur okkar í erlendri myntum en erum háð íslensku krónunni á innanlandsmarkaði. Ástandið núna er birtingarmynd þeirra erfiðleika sem eru þessu samfara.

Þetta held ég, virðulegur forseti, að við verðum að hafa í huga. Við verðum að líta til einhverrar framtíðar í þessu (Forseti hringir.) máli þó það sé ekki dagaspursmál eða spurning um eitt eða tvö ár, virðulegur forseti.

[11:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil einmitt líta til framtíðar og framtíðin er þannig að íslenska krónan verður okkar gjaldmiðill næstu árin. Ekkert getur breytt því.

Það stendur ekki til að hálfu ríkisstjórnarinnar að reyna að breyta því og það tæki hvort sem er mörg ár að semja um aðild að Evrópusambandinu og síðan færi í hönd ferli

þar sem við þyrftum að sannreyna að við uppfylltum upptökuskilyrðin í myntbandalagið þannig að við erum alltaf að tala um mörg ár.

Þess vegna munum við búa við krónuna næstu árin og þess vegna er mikilvægt að tala hana ekki niður. Það er ekki þannig að ástandið núna sé birtingarmynd þess hversu erfitt sé að vera með litla krónu fljótandi í alþjóðavæddum viðskiptaheimi. Þetta er birtingarmynd þess að 6–8% verðbólga er of mikil verðbólga, að 14% stýrivextir eru of háir og að 10–20% viðskiptahalli er brjálæðislega mikill. Þetta er birtingarmynd hagstjórnarmistaka sem krónan sem slík ber ekki ábyrgð á.

[11:45]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var áhugaverð ræða sem hv. þm. Steingrímur Jóhann Sigfússon flutti áðan. Það sem mér fannst sérstaklega áhugavert í henni og vil draga fram og líka fá hv. þingmann til að skýra örlítið betur er að í máli hans sem og máli hv. þingmanna og fylgismanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er sýknt og heilagt að koma upp það sjónarmið að það sé ekkert mál að ganga úr EES og fara út í tvíhliða samstarf við Evrópusambandið. Þetta þykir mér afar áhugavert sjónarmið. Það er eins og Vinstri hreyfingin – grænt framboð geri sér ekki grein fyrir því að þessi samningur er öflugur og dýnamískur og felur í sér sameiginlegan markað með sameiginlegum ávinningi. Tvíhliða samningur er eitthvað allt annað.

Mér þykir merkilegt að heyra þau sjónarmið hjá hv. þingmanni og þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að tvíhliða samkomulag við Evrópusambandið sé einhvers konar möguleiki. Ég tel það algjöra firru í ljósi hins sterka og öfluga samstarfs með sameiginlegum ávinningi og sameiginlegum markmiðum á sviði umhverfismála innan Evrópusambandsins. Þessu eigum við að vera aðilar að.

Sömuleiðis þykir mér áhugavert, virðulegi forseti, að heyra að hv. þm. Steingrímur Jóhann Sigfússon, 14 árum eftir undirritun samningsins, virðist enn þá berjast gegn honum og enn hafa horn í síðu EES-samningsins þrátt fyrir alla þá hagsæld sem samningurinn hefur fært okkur.

Ég tel, virðulegi forseti, að Vinstri hreyfingin – grænt framboð þurfi að koma hreint fram í þessu máli og tala skýrt. En frá mínum bæjardyrum séð kemur tvíhliða samningur aldrei til greina. Ég vil fá hv. þingmann til að skýra mál sitt aðeins betur.

[11:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég nefndi tvíhliða samning sem valkost fyrir Ísland ekki einu orði í minni ræðu. Það er misskilningur. Ég var að tala um þá leið sem Sviss hefði farið og vitna til þess hvernig Norðmenn hafa staðið að málum.

Afstaða mín til EES-samningsins var á sínum tíma og er enn sú að viðskiptaþættir hans og aðild okkar að innri markaðnum þjónuðu okkur í öllum aðalatriðum vel. Upp á þessu getur hv. þingmaður flett. Það voru aðrir þættir sem gerðu það að verkum að ég lagðist gegn samningnum fremur en viðskiptahlið hans. Það voru stjórnsýsluhættirnir, sá lýðræðishalli sem verður á aðkomu okkar að málum með þessum hætti og ýmsir ágallar Evrópusamvinnunnar sem slíkrar sem ég er ekki hrifinn af.

Ég er ekki spenntur fyrir evrópsku stórríki, federalísku ríki og sé Ísland ekki fyrir mér inni í því. Svo var það þetta með stjórnarskrána, sem ég var reyndar búinn að nefna. Ég bið hv. þingmann að lesa ræðu mína aftur. Hún kemst þá væntanlega að raun um að ég nefndi þessa hluti ekki einu orði sem hún krefur mig um að svara fyrir.

Ástæða þess að ég tók upp EES-samninginn og umræður um hann á sínum tíma var ósköp einföld. Ég var að svara því sem ég tel vera ósanngjarna og ranga greiningu hæstv. utanríkisráðherra á þeim aðstæðum sem þá voru uppi. Ég vildi bera hönd fyrir höfuð mér og marga aðra sem lögðust gegn samningnum með rökum. Menn geta hlegið að þeim núna og sagt að þetta hafi allt farið öðruvísi og á betri veg. En það má líka hlæja að þeim sem sögðu að Ísland mundi algjörlega lenda undir og gleymast úti á kanti ef það gengi ekki í Evrópusambandið. Það má líka hlæja að umræðunni í Noregi sem var að reyna að afgreiða andstæðinga aðildar Noregs að Evrópusambandinu þannig að Noregur mundi verða undir í Evrópu, verða að einhverju undirmálsríki ef þeir gengju ekki í Evrópusambandið. Þetta var sagt í hið fyrra sinn og þetta var sagt í hið seinna sinn og hefur aldrei verið fjær sanni. Íslandi, Noregi og Sviss hefur vegnað vel þrátt fyrir þær leiðir sem þessi lönd völdu.

[11:49]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég heyri ekki betur en hv. þingmaður sé enn að daðra við þessa tvíhliða hugmynd og þyki hún jafnvel koma til greina.

Í ljósi orða hans vil ég spyrja hv. þingmann, vegna þess hvernig EES-samstarfið er að breytast og Evrópusambandið er að breytast gríðarlega og mörk á milli innri markaðarins og annarra sviða stefnumótunar innan Evrópusambandsins að verða óljósari, það gerist mjög hratt í kjölfar nýundirritaðs Lissabon-sáttmála. Ég vildi því spyrja hv. þingmann, þar sem hann virðist svo andvígur þátttöku okkar í nánu samstarfi innan Evrópusambandsins: Hvað vill hann þá gera við EES-samninginn í framtíðinni? Hvernig sér hann fyrir sér þróun samnings og þátttöku Íslands í því? Endar það, miðað við sjónarmið hans hvað varðar þetta samstarf, með að hann vilji segja samningnum upp?

Það er eðlilegt að spyrja þessarar spurningar. Breytingarnar eru hraðar og við Íslendingar þurfum að vera (Forseti hringir.) á tánum gagnvart þeim og hafa skýra skoðun á því hvernig við viljum bregðast við þeim.

[11:51]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er mikill Evrópusinni. Ég er einlægur stuðningsmaður þess að við Íslendingar vinnum með nágrannaþjóðum okkar. Ég er mikill stuðningsmaður vestnorrænnar samvinnu. Það er evrópsk samvinna. Ég er mikill stuðningsmaður norrænnar samvinnu, það er evrópsk samvinna. Ég er mikill stuðningsmaður þátttöku okkar í samevrópskum stofnunum og sit reyndar í Evrópuráðinu. Það er misskilningur ef hv. þingmaður heldur að eitthvað vanti

upp á áhuga minn á því að við vinnum með öðrum þjóðum. (Gripið fram í.) Spurningin er um hvernig við gerum það, hvað hentar best hagsmunum og stöðu Íslands. Hvernig búum við um samskipti okkar við aðrar þjóðir að þessu leyti?

EES-samningurinn er staðreynd. Hann var framför að ýmsu leyti frá því sem áður gilti, bókun 6 t.d. um tolla- og viðskiptakjaramál. Ég tel að í öllum aðalatriðum þjóni hann okkur vel hvað viðskiptahliðina snertir. Komi til breytinga á honum sæjum við fyrir okkur að við mundum að sjálfsögðu reyna að búa um okkar viðskiptakjör og grundvöll samvinnu okkar við önnur Evrópuríki þannig að hann yrði ekki lakari en hann er. En það mætti gjarnan einfalda stofnanaþáttinn (Forseti hringir.) og bæta úr lýðræðishallanum sem þar er til staðar.

[11:52]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ræða hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar olli mér nokkrum vonbrigðum. Ég hélt nefnilega, þegar ég sá hann klappandi í fremstu röð til að fagna kosningasigri SF í Danmörku í haust, að hann ætlaði kannski að taka sér til fyrirmyndar framsækin og opin viðhorf þess ágæta flokks til Evrópusamrunans. En ræða hans benti til þess að hann „parkeri“ flokknum enn og aftur í sömu hjólför óbreytts ástands.

Sérstakt áhyggjuefni í því samhengi er afstaða hv. þingmanns til spurningarinnar um gjaldmiðilinn. Hann segir að það sé sérstakur ávinningur af því að halda í íslenska krónu, ávinningur á móti kostnaði. Þá vil ég bara fá að spyrja hann: Hvar er ávinningurinn?

Nú er það svo að hagfræðingar Alþýðusambandsins og Samtaka iðnaðarins eru eiginlega aldrei sammála um nokkurn skapaðan hlut. Eitt eru þeir þó sammála um, þ.e. um að herkostnaður þjóðarinnar af gjaldmiðlinum sé 72 milljarðar á ári í jafnvægisástandi — í jafnvægisástandi, hv. þingmaður. Þar af leggist á heimilin kostnaður upp á 36 milljarða kr., heimilin sem eiga sér færri bjargir en stórfyrirtækin sem geta fjármagnað sig í evru og þar af leiðandi valið að fara úr þessu umhverfi.

Ég verð að spyrja hv. þingmann, af því að hann telur sig mæla fyrir hag vinnandi fólks: Með hvaða rökum er hægt að réttlæta þær álögur á vinnandi fólk? Hvaða ávinningur af krónunni er þess virði að leggja slíkar byrðar á venjulegt fólk, venjulegar fjölskyldur í landinu með ofurvöxtum og endalausum óstöðugleika?

[11:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hélt kannski að hv. þingmaður ætlaði að óska mér til hamingju með kosningasigur Die Linke og ekki bara láta nægja að staldra við SF. Ég ræði þessi mál iðulega við ágæta félaga mína þar á bæ og er alls ekki sammála þeim að öllu leyti en staða Danmerkur sem rótgróins aðildarríkis að Evrópusambandinu er talsvert önnur. Má ég þá minna á, úr því að sá flokkur er nefndur, að hann á kannski hvað stærstan þátt í því að Danir hafa mótað þátttöku í Evrópusambandinu með nokkuð sérstökum hætti. Þeir hafa náð sér í undanþágur og standa utan við samstarfið á ýmsum sviðum sem hafa verið pólitískt viðkvæm og umdeild í Danmörku og þar hefur Sósíalíski þjóðarflokkurinn leikið lykilhlutverk.

Svo kemur hv. þingmaður með tröllatölur um hinn ægilega herkostnað af því hafa krónuna og vera ekki í Evrópusambandinu og það séu skrýtnir verkalýðssinnar sem reyni að verja þessi ósköp. Hver er ávinningurinn? spyr hv. þingmaður þóttafullur.

Gæti ávinningurinn verið full atvinna, gæti það hugsast? Gæti hugsast að það væri eitthvað rétt í því sem Svíar sögðu þegar þeir felldu upptöku evrunnar, að þeir óttuðust að það að taka upp evru gæti þýtt að þeim gengi verr að tryggja fulla atvinnu og standa vörð um sænska velferðarkerfið þegar hagsveiflan í Svíþjóð yrði önnur en hún er á meginlandi Evrópu, og er þó Svíþjóð líklega talsvert nær í efnahagslegu tilliti meginlandsríkjunum en við erum?

Auðvitað er ekki hægt að fara yfir það með tæmandi hætti í örstuttu andsvari hverjir eru kostir og gallar gjaldmiðilsins, hver er fórnarkostnaðurinn á eina hlið og hverjir eru mögulegir ávinningar á hina. Það er a.m.k. skynsamlegt að ganga hægt um gleðinnar dyr og það er ekki sanngjarnt að taka ræfils krónuna og gera hana að sökudólgi fyrir háum vöxtum, verðbólgu, viðskiptahalla og klúðri í hagstjórn. En það er auðvitað það sem hv. þingmaður er að gera. Öðruvísi talaði Samfylkingin á síðasta kjörtímabili. Þá stóð ekki á því að hún væri að reyna að senda reikninginn á rétt heimilisfang, þ.e. á fyrrverandi ríkisstjórn.

[11:56]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður virðist nú deila þeim misskilningi með nokkrum öðrum að Danir séu með sjálfstæðan gjaldmiðil. Mjög gott dæmi um að aðild að evrunni þurfi ekki að kalla á atvinnuleysi er einmitt ástandið í Danmörku. Danir búa við evru í reynd. Það eru mörg önnur lönd í Evrópu sem geta sýnt mjög góða niðurstöðu í atvinnumálum. Því fer því fjarri að hægt sé að setja samasemmerki á milli atvinnuleysis annars vegar og upptöku evru hins vegar.

Það sem hv. þingmaður skuldar þjóðinni er skýring á því hvar hinn sérstaki ávinningur liggur og hvað það er sem gerir það réttlætanlegt að leggja slíkar álögur á íslensk heimili og íslensk smáfyrirtæki og hlaða þannig undir stórkapítalið sem hv. þingmaður þykist alltaf á móti, a.m.k. til hátíðabrigða.

[11:57]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég nenni ekki að fara í þetta í einhverjum útúrsnúningastíl. Það er að sjálfsögðu fullgilt viðfangsefni að fara yfir það hvað þessi staða kostar okkur og að hvaða marki er sanngjarnt að segja að gjaldmiðillinn og sjálfstæð peningamálastefna og hagstjórn sé íþyngjandi og kosti heimili eða skuldsett atvinnulíf. En það má ekki gleyma öllum öðrum þáttum. Það þýðir ekki bara að horfa á aðra hlið myndarinnar. Þessi uppstilling Samfylkingarinnar, að öll okkar vandamál gufi upp eins og dögg fyrir sólu, matarverðið verði miðevrópskt, vaxtakostnaðurinn sá sami og allt í himnalagi, öll vandamálin hverfi án þess að neinir gallar komi á móti, er einfeldningsleg. Mér finnst hún afskaplega

yfirborðskennd, að reyna að fara svona í þessi flóknu og erfiðu mál.

Ég viðurkenni að það er líklegt að við verðum að sætta okkur við einhvern viðbótarvaxtakostnað. Það er þröskuldur í viðskiptum að færa viðskipti milli mynta og allt það. En það er hvergi nærri þessum stóru tölum sem hv. þingmaður nefnir vegna þess að þær eru fengnar með því að taka ójafnvægið í hagkerfinu eins og það er (Forseti hringir.) og færa það allt sem fórnarkostnað á krónuna. Það er ekki sanngjarnt.

[11:59]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Hér ræðum við skýrslu um stöðu Íslands á innri markaði Evrópu. Í skýrslunni eru fyrst og fremst reifuð hin ýmsu atriði sem snerta stöðu Íslands í Evrópusamrunanum og framkvæmd þeirra samninga sem við koma þeirri stöðu sem Ísland hefur á þeim vettvangi. Að sama skapi er farið yfir einstök mál sem eru og hafa verið til meðferðar ýmist innan ESB eða innan EFTA og geta haft áhrif hér á landi.

Í skýrslunni segir að henni sé ætlað að bæta upplýsingagjöf til alþingismanna vegna þess að Evrópumál hafi ekki hlotið þá umræðu sem þjóðarhagsmunir standa til.

Það er að mínu mati ekki alls kostar rétt því að í tíð Halldórs Ásgrímssonar voru bornar fram tvær stórar og miklar skýrslur, annars vegar um landbúnað og hins vegar um fiskveiðiauðlindina, svo að því sé nú haldið til haga. Þetta eru því ekki svo mikil nýmæli eins og látið er í skína.

Í skýrslunni er ekkert tæpt á þeim stóru spurningum sem ég hefði haldið að hæstv. utanríkisráðherra mundi velta upp, þ.e. hvernig hagsmunum Íslendinga verði best borgið í framtíðinni gagnvart Evrópusambandinu, stöðu gjaldmiðilsins, mögulegri upptöku evru o.s.frv. Skýrslan er þannig líkari sendiskýrslu sendiráðs Íslands í Brussel og er ágæt sem slík. Að vísu kom hæstv. ráðherra inn á meiri pólitísk atriði í ræðu sinni en það er mjög áberandi að ekki skuli vera rætt um ofantalin atriði þegar maður les skýrsluna sjálfa yfir.

Ég vil líka minna á að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarflokkanna frá því í fyrravor er kveðið á um að komið verði á fót föstum samráðsvettvangi stjórnmálaflokka á Alþingi sem fylgist með þróun mála í Evrópu og leggi mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga. Nefndin hafði samráð við innlenda sérfræðinga og hagsmunaaðila eftir þörfum.

Vera má að hæstv. utanríkisráðherra ætli sér að koma því þannig fyrir að þessar stóru spurningar verði ræddar á þeim samráðsvettvangi sem við sáum ekki bóla á fyrr en nú í dag. Nú er upplýst að búið er að skipa aðra Evrópunefnd og þar er verið að innleiða einhvern nýjan stíl. Það eru tveir formenn í nefndinni. Þetta er tvíhöfða nefnd.

Hér blasir við að einhvers konar trúnaðarbrestur er á ferðinni eða eitthvert ógnarjafnvægi sem birtist í því að það eru tveir formenn, bæði hv. þm. Illugi Gunnarsson og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson. Í síðustu Evrópunefnd dugði að hafa einn formann. Það var hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason. Nú á sem sagt að setja tvo formenn yfir nefndina, einn frá hvorum stjórnarflokki, og ég spyr bara: Er þetta nýi stíllinn sem á að innleiða hér? Hvernig verður með nefndina sem á að skipa í varnarmálum og ekki er búið að gera? Verður hún tvíhöfða líka? Hvernig er það með nefndina sem á að endurskoða kvótakerfið með tilliti til byggðarlaganna? Verður hún tvíhöfða líka? Hér blasir við trúnaðarbrestur milli ríkisstjórnarflokkanna sem veldur því að settir eru tveir formenn yfir verkefnið.

Í skýrslunni kemur fram að formleg aðkoma íslenskra stjórnvalda að EES-málum innan Evrópusambandsins takmarkast við fyrstu stig tillagna frá framkvæmdastjórn ESB og reynslan hefur sýnt að unnt er að hafa áhrif á þróun mála innan sambandsins á þessu stigi þegar rétt er á málum haldið og þau eru unnin nógu snemma.

Fram kemur að mikilvæg forsenda slíkrar málafylgju er að Alþingi og kjörnir fulltrúar hafi vakandi auga á málefnum innri markaðar mun fyrr í stefnumótunar- og löggjafarferlinu en hingað til hefur tíðkast. Vil ég sérstaklega taka undir að Alþingi þarf að endurskoða vinnubrögð sín til þess að betur sé unnt að taka á málum og standa betur vörð um hagsmuni Íslands á vettvangi EES.

Ég heyrði ekki betur en að hæstv. utanríkisráðherra nefndi að það kæmi til greina að skoða hér í samráði við þingið að setja upp einhvers konar Evrópunefnd á vettvangi þingsins. Það eru fordæmi fyrir því í öðrum þjóðþingum á Norðurlöndum. Alla vega er alveg ljóst að utanríkismálanefnd þarf að fara miklu betur yfir málin en hún hefur gert hingað til. Það er vilji þar til að gera svo og það hefur verið rætt á vettvangi nefndarinnar.

Varðandi ESB-aðild, sem maður taldi kannski að yrði hér aðalumræðuefnið, vil ég sérstaklega taka fram að innan allra stjórnmálaflokka eru skiptar skoðanir um Evrópumál og afstöðuna til hugsanlegrar aðildar Íslands að ESB eða þess að vera áfram utan sambandsins. Þannig er það einnig í Framsóknarflokknum og það er ekkert launungarmál. Á sínum tíma voru mjög skiptar skoðanir um EES-samninginn, m.a. í Framsóknarflokknum þar sem þingmenn sáu framtíðina í mjög mismunandi ljósi. Að flestra mati gengu þær hrakspár sem menn settu fram á þeim tíma ekki eftir. Nú er breið samstaða um að EES-samningurinn hafi gefið okkur gríðarleg tækifæri og eflt framfarir á sviði félagslegra réttinda, umhverfismála, neytendamála, menntamála, rannsóknar og þróunar, nýsköpunar, svo ekki sé minnst á viðskipti.

Í dag eru jafnskiptar skoðanir um framtíðina hvað ESB varðar. Það eru kostir og gallar við ESB-aðild. Þetta er ekki einföld umræða. Rök þeirra sem hafna aðild — og ég vil leyfa mér að nota hálfgerðan stikkorðastíl vegna þess að tími minn er takmarkaður — eru þau að með aðild yrði mikil breyting á íslensku samfélagi, það yrði mikið mál, það yrði mjög stórt skref. Við mundum kalla yfir okkur yfirþjónustuvald og sjálfstæði þjóðarinnar mundi minnka. Maður heyrir rökræðuna um sjálfstæði þjóðarinnar sérstaklega hjá fólki af eldri kynslóðinni sem minnist þess þegar Ísland varð lýðveldi 1944.

Þau rök eru líka höfð í frammi að fiskveiðar séu svo mikilvægur atvinnuvegur hér að við getum alls ekki gengið í sambandið. Ég vil í því sambandi taka fram að Framsóknarflokkurinn hefur einmitt skilgreint samningsmarkmið varðandi hugsanlega inngöngu í ESB. Ef það kemur upp er alveg ljóst að að tryggja þarf forræði Íslendinga yfir auð-

lindinni, að hún glatist ekki og það sé skýlaus réttur Íslendinga að við hagnýtum auðlindina í efnahagslögsögu Íslands.

Þeir sem hafna aðild hafa líka áhyggjur af landbúnaðarmálum og breytingum sem geta orðið með inngöngu. Þeir hafa áhyggjur af einangrun og höftum, m.a. við gerð fríverslunarsamninga, að við mundum hafa lítil sem engin áhrif inni í þessu stóra sambandi og minni tök á inngripum vegna efnahagslegra sveiflna.

Hins vegar sjá þeir sem hlynntir eru aðild og vilja skoða nánari samruna varðandi stöðu Íslands og Evrópusambandsins, hlutina í allt öðru ljósi, sömu hlutina. Þeir telja að þetta sé lítið skref, við séum nánast orðin aðilar í Evrópusambandinu, og kalla þetta aukaaðild. Við erum aukaaðilar í dag. Við erum aðilar að innri markaðnum, við höfum fjórfrelsið og það er engin stórkostleg breyting sem felst í aðild.

Þeir sem vilja aðild segja líka að þjóðir heims séu hættar að skilgreina sig sem algjörlega einar og algjörlega sjálfstæðar. Þær eru hluti af heild og þurfa að gefa eitthvað eftir af sínum áhrifum og draga fram þau rök að við höfum gefið eftir eitthvað af okkar eigin landi, m.a. á vettvangi Sameinuðu þjóðanna, NATO og ýmsum alþjóðasamningum. Þeir draga líka fram að full innganga muni hugsanlega lækka vöruverð, gera viðskiptahætti hagkvæmari og að við mundum losna við veikleika krónunnar. Þeir segja líka að við mundum hafa áhrif. Í dag höfum við lítil sem engin áhrif og það væri meira sjálfstæði að fara inn og hafa þá áhrif innan frá. Þessir aðilar telja ekki að miklar breytingar yrðu gagnvart sjávarútveginum. Ég dreg þó alltaf fram að framsóknarmenn telja sjávarútveginn vera algjörlega sératriði og að standa beri vörð um sjálfstæði okkar gagnvart honum.

Öll þau viðhorf sem ég hef nefnt hér ber að virða þó að þau séu svona misjöfn. Varðandi Framsóknarflokkinn hefur komið fram hjá fulltrúum okkar — ég vil leyfa mér að vitna í sérálit fulltrúa okkar sem unnu í Evrópunefndinni árið 2007 á síðasta ári. Þar segir, með leyfi forseta:

„Hvort Ísland eigi að sækja um aðild að ESB telur Framsóknarflokkurinn að þeirri spurningu verði fyrst svarað í kjölfar upplýstrar almennrar umræðu óháð flokkadráttum. Skýrsla Evrópunefndarinnar er mikilvægt skref í þá átt. Framsóknarflokkurinn telur jafnframt að langvarandi jafnvægi og varanlegur stöðugleiki í efnahagsmálum sé meginforsenda hugsanlegrar aðildar að Evrópusambandinu. Þannig geta Íslendingar byggt ákvarðanir sínar á styrkleika og í samræmi við sinn eigin metnað og vilja sem frjáls og sjálfstæð þjóð. Framsóknarflokkurinn telur enn fremur nauðsynlegt að stjórnarskrá Íslands verði aðlöguð nýjum veruleika í Evrópu- og alþjóðasamstarfi, m.a. til þess að tryggja að þátttaka Íslands í því sé hafin yfir allan vafa í nútíð og framtíð. Þótt Framsóknarflokkurinn telji ekki ástæðu til stefnubreytinga varðandi aðild Íslands að Evrópusambandinu á þessum tímapunkti er ljóst að aðstæður og forsendur geta breyst, jafnvel með skömmum fyrirvara. Þannig vekur Framsóknarflokkurinn sérstaka athygli á því að hann er eini stjórnmálaflokkurinn á Íslandi sem unnið hefur að skilgreiningum samningsmarkmiða fyrir Íslands hönd ef til aðildarviðræðna við Evrópusambandið kæmi. Með tilliti til hugsanlegra aðildarviðræðna í framtíðinni er mikilvægt að Íslendingar gefi sér ekki niðurstöðu fyrir fram. Fordæmin sýna að tekið er tillit til sérstöðu ríkja og samningsmarkmið Íslands mundu ávallt hafa að leiðarljósi þjóðarhagsmuni og sérstöðu landsins.

Yfirráð yfir auðlindum og nauðsynleg aðlögun. Til að tryggja framtíðarhagsmuni þjóðarinnar telur Framsóknarflokkurinn mikilvægt að áfram verði unnið að stefnumótun og markmiðasetningu Íslands í Evrópusamstarfi.“

Þetta er tekið upp úr séráliti fulltrúa Framsóknarflokksins á síðasta ári. Ég vil líka nefna hér að á árunum 2000–2001 vann nefnd í flokknum að Evrópumálum. Nefndin skilaði skýrslu þar sem við skilgreindum mikilvæg markmið á sviði fiskveiða og landbúnaðar og búvöruiðnaðar á sviði byggðamála svo eitthvað sé nefnt. Þar var líka sett fram forgangsröðun og ég vil koma henni hér á framfæri vegna þeirra umræðna sem voru áðan um mögulega tvíhliða samninga.

Niðurstaða nefndar Framsóknarflokksins var sú að númer eitt í forgangsröðinni ætti að vera að viðhalda EES-samningnum. Það væri skynsamlegast í stöðunni á þeim tíma. Ef ekki gengi upp að viðhalda EES-samningnum þá var atriði númer tvö að sækja um aðild. Númer þrjú var tvíhliða samningur. Tvíhliða samningi var því raðað neðst. Það sýnir svolítið þá umræðu sem átt hefur sér stað í Framsóknarflokknum.

Ljóst er að Evrópusambandið hefur tekið miklum breytingum á liðnum árum. Fjöldi aðildarríkja hefur tvöfaldast frá gildistöku EES-samningsins. Við þurfum því að fylgjast afar vel með þróuninni og fylgjast með því sem önnur ríki eru að gera. Við verðum að fylgjast vel með umræðu og ákvörðunum Norðmanna og hugsanlega nýjum ákvörðunum Dana og Breta um evruna. Að öðru leyti er ekkert sem þrýstir á um ákvarðanir Íslendinga núna.

Ég vil draga það fram í lokin að eðlilegt er að Íslendingar skoði nánara samstarf við Noreg. Samkvæmt nýjum skoðanakönnunum í Noregi hefur stuðningur við aðild þar ekki verið minni í manna minnum, skilst mér. Aðeins þriðji hver maður þar vill nú aðild að Evrópusambandinu en fyrir þremur árum voru fylgismenn í meiri hluta í öllum könnunum. Þannig má færa rök fyrir því að það dregur úr fylgni við Evrópusambandsaðild í Noregi.

Einnig hefur komið fram að Jens Stoltenberg, forsætisráðherra Noregs, sem er yfirlýstur Evrópusinni, sjái ekki fram á að Evrópusambandsaðild þar í landi verði á dagskrá á næstunni. Thorbjörn Jagland, forseti norska Stórþingsins og fyrrverandi forsætisráðherra, sem einnig er mikill Evrópusinni, greindi frá því að hann hefði frekar litla trú á því að norska þjóðin mundi taka upp viðræður um aðild á næstunni. Mjög fátt bendir til þess í augnablikinu að Norðmenn færi sig eitthvað nær Evrópusambandsaðild.

Af því tilefni tel ég mjög mikilvægt að Íslendingar styrki samband sitt við Noreg sérstaklega vegna þess að við þurfum að standa saman á næstu árum gagnvart því að viðhalda EES-samningnum. Það er ekkert sem bendir til þess að Ísland eða Noregur stígi eitthvert skref á næstunni varðandi inngöngu.

Ég vil að lokum segja að meginstefna Framsóknarflokksins er að byggja samskipti sín við Evrópusambandið á EES-samningnum og það er ekkert sem kallar á breytingar á þeirri afstöðu á næstu missirum. Flokkurinn hefur hins

vegar aldrei útilokað aðild og telur að við eigum að vinna að samningsmarkmiðum okkar, skilgreina þau, af því ef aðstæður breytast er mjög mikilvægt að vita hvað við viljum og hvað við teljum ásættanlegt varðandi Evrópusambandsaðild.

[12:13]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ágæta ræðu um Evrópumál þar sem farið var vítt yfir sviðið og m.a. rök með eða á móti Evrópusambandsaðild.

Það sem ég hef átt erfitt með að átta mig á er stefna Framsóknarflokksins til aðildar að Evrópusambandinu. Hv. þingmaður sagði hér í hreinskilni að skiptar skoðanir væru innan Framsóknarflokksins um hvort Ísland ætti að gerast aðili að Evrópusambandinu eða ekki. Ég get alveg tekið undir að það hafa greinilega verið skiptar skoðanir innan þess flokks.

Fyrir mér sem áhorfanda utan frá verð ég nú að segja að stefnan hefur verið býsna þokukennd á þeim bænum. Þrátt fyrir að ræða hv. þingmanns hafi að mörgu leyti verið ágæt, fékk ég nú ekki alveg botn í hver stefna Framsóknarflokksins til aðildar Íslands að Evrópusambandinu er.

Ég minni á að Halldór Ásgrímsson, fyrrverandi hæstv. forsætisráðherra, daðraði lengi við Evrópusambandsaðild og gekk meira að segja svo langt að spá því á viðskiptaþingi að Ísland yrði orðinn aðili að Evrópusambandinu árið 2015. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hefur verið talsmaður sömu sjónarmiða og hann.

Aftur á móti hefur núverandi formaður Framsóknarflokksins, Guðni Ágústsson, algjörlega tekið fyrir slíka aðild og í sama streng hefur hv. þm. Bjarni Harðarson tekið. Þannig að ég hlýt að spyrja: Hver er stefna Framsóknarflokksins varðandi hvort Ísland eigi að gerast aðili að Evrópusambandinu og hver er stefna hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur til málsins? Er hún þeirrar skoðunar að Ísland eigi að sækja um aðild að Evrópusambandinu? Ég veit hver mín skoðun er. (Forseti hringir.) Hún er skýr en ég gat ekki alveg áttað mig á stefnu hv. þingmanns.

[12:15]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Eins og fram kom í ræðu minni voru skiptar skoðanir um aðild að EES-samningnum á sínum tíma. Ég studdi þá EES-samninginn með ráðum og dáð og ég tel að það hafi verið rétt og að við höfum uppskorið afar margt jákvætt með EES-samningnum.

Það kom líka fram hjá mér að það eru skiptar skoðanir í dag innan Framsóknarflokksins um þessi mál og það er ekkert launungarmál. Það eru skiptar skoðanir í flestum flokkum um hugsanlega aðild að ESB. Við sjáum að það eru skiptar skoðanir innan ríkisstjórnarinnar. Ekki verið að tala um að sækja um á þeim vettvangi og það er ekki einu sinni hægt að hafa einn formann í nefndinni sem á að ræða um Evrópumál heldur þarf tvo formenn, hvorn frá sínum flokknum. Því er alveg ljóst að það eru ekki mjög hreinar línur varðandi umsókn að ESB.

Ég tel sjálf að það eigi ekki að sækja um aðild að Evrópusambandinu við þær aðstæður sem núna eru. Ég útiloka það hins vegar alls ekki til framtíðar og það er rétt að Halldór Ásgrímsson, fyrrverandi formaður flokksins, spáði því að árið 2015 værum við komin inn í Evrópusambandið. Það má vel vera að það gangi eftir. Það getur líka vel verið að það verði ekki. Aðalatriðið er, og það viljum við framsóknarmenn undirstrika, að við þessar aðstæður sem nú eru byggjum við á EES-samningnum. Við verðum hins vegar að vera tilbúin ef aðstæður breytast og þá verðum við að hafa okkar samningsmarkmið skilgreind og við höfum lagt mikla vinnu í það.

Við erum líka núna að hefja vinnu við að skoða stöðu krónunnar. Við höfum talsverðar áhyggjur af gjaldmiðlinum okkar. Krónan er veik og hún á erfitt uppdráttar núna í hnattvæðingunni þannig að við erum að setja það í gang til að skoða sérstaklega hvernig við getum brugðist við því og það má vel vera að sú vinna muni hafa einhver áhrif á stefnuna til framtíðar. Það er ekki hægt að útiloka það. En stefnan er þessi: Við viljum byggja á EES-samningum eins og stendur en útilokum ekki aðild til framtíðar frekar en annað.

[12:18]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Nú er um það bil ár liðið frá því að Evrópunefndin sem ég veitti formennsku lauk störfum og skilaði skýrslu sinni. Á síðasta þingi gafst aldrei tækifæri til að ræða skýrslu nefndarinnar. Í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar segir á hinn bóginn að skýrsla Evrópunefndar sé grundvöllur nánari athugunar á því hvernig hagsmunum Íslendinga verði í framtíðinni best borgið gagnvart Evrópusambandinu. Þessi orð í stjórnarsáttmálanum eru fagnaðarefni fyrir okkur sem störfuðum í nefndinni sem skipuð var af Davíð Oddssyni á sínum tíma. Í nefndinni áttu fulltrúar allra flokka sæti og lögðum við okkur fram um að kynnast öllum þáttum samstarfs Íslands og Evrópusambandsins.

Meginniðurstaða nefndarinnar varð sú að samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið, EES-samningurinn, hefði staðist tímans tönn og að hann væri sá grundvöllur sem samskipti Íslands og Evrópusambandsins byggðist á og rétt væri að þróa áfram.

Nefndin fór í saumana á Schengen-samstarfinu og bendir á að það verði sífellt viðameira. Innan Evrópusambandsins gætir þeirrar viðleitni að samvinna ríkjanna á sviði laga og réttar verði ekki lengur á grundvelli þjóðréttarsamninga heldur flytjist undir fyrstu stoð sambandsins og þar með meirihlutaákvarðanir á vettvangi þess. Þetta hefur gerst með hinum nýja stofnsamningi Evrópusambandsins sem kenndur er við Lissabon og er nú til meðferðar í aðildarlöndum sambandsins. Nefndin taldi hins vegar að breytingar innan Evrópusambandsins, aukið vægi þings þess og fjölgun aðildarríkja hefði ekki hróflað við EES-samningnum. Þessi niðurstaða nefndarinnar stenst gagnrýni eftir gerð Lissabon-sáttmálans um nýskipan mála innan Evrópusambandsins. Hann hefur ekki nein áhrif á inntak og efni EES-samstarfsins.

Það var mat nefndarinnar að framkvæmd EES- og Schengen-samninganna hefði almennt gengið vel. Ágreiningsefni hefðu verið leyst innan ramma samninganna en það verði ekki gert án góðrar eftirfylgni. Þegar á heildina er

litið taldi nefndin að vel hefði til tekist á vettvangi Alþingis og framkvæmdarvaldsins að vinna að framgangi mála á grundvelli EES- og Schengen-samninganna og að vel hefði tekist til við að gæta hagsmuna Íslands þegar hugað væri að þátttöku í nefndum, fyrirvörum og að stækkun EES árið 2004.

Nefndin varð sammála um að æskilegt væri að samskipti Íslands við Evrópusambandið yrðu aukin á ýmsum sviðum og er víða að finna ábendingar þess efnis í skýrslu nefndarinnar. Benti nefndin á að Íslendingar tækju þegar virkan þátt í tæplega 200 nefndum og sérfræðingahópum framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins en full ástæða væri til að efla þá þátttöku og nýta með því enn frekar þau tækifæri sem gæfust til að hafa áhrif á stefnumótun sambandsins í þessum efnum. Þá taldi nefndin miklu skipta að fylgjast náið með því hvernig samstarf Evrópusambandsríkjanna þróaðist á sviði utanríkis- og öryggismála. Í stuttu máli taldi nefndin óhjákvæmilegt að Ísland legði áherslu á aukna þátttöku stjórnmálamanna og embættismanna í hagsmunagæslu tengdri Evrópusamstarfi með það að markmið að auka áhrif Íslands á mótun og töku ákvarðana á þessum vettvangi.

Skýrsla sú sem utanríkisráðherra kynnir hér í dag og unnin er af viðskiptasviði utanríkisráðuneytisins og sendiráði Íslands í Brussel endurspeglar vel áherslur Evrópunefndarinnar. Með skýrslunni er til dæmis fylgt fram tillögu Evrópunefndar um að ríkisstjórnin gefi Alþingi árlega skýrslu um þróun EES- og Schengen-mála sem og um helstu stefnumál ríkisstjórnarinnar í samskiptum við Evrópusambandið.

Skýrsla utanríkisráðherra ber með sér að innan Stjórnarráðsins og á vettvangi ríkisstjórnarinnar er unnið að málum á grundvelli tillagna Evrópunefndar. Utanríkisráðuneytið hefur samkvæmt skýrslu ráðherrans unnið að því að skilgreina með hvaða hætti unnt sé að hrinda í framkvæmd ýmsum þeim tillögum sem er að finna í skýrslu nefndarinnar. Ég fagna þessari áherslu í starfi utanríkisráðuneytisins. Ég tel einnig að mat ráðuneytisins á niðurstöðum Evrópunefndarinnar sé rétt þegar segir í lok skýrslu utanríkisráðherra að athugun á stöðu Íslands gagnvart Evrópusambandinu sýni í hnotskurn hve náið Ísland stendur kjarna Evrópusamrunans og hvaða áhrif regluverk innri markaðarins hefur hér á landi. Mikilvægt er að allir aðilar sem koma að málum á þessu sviði hafi þetta hugfast því hagsmunirnir eru ríkir og kalla í raun á það að Ísland komi fram á þessu sviði líkt og um væri að ræða aðildarríki ESB. Ráðuneytið segir einnig, með leyfi hæstv. forseta:

„Í ljósi þessa markar skýrsla Evrópunefndar ákveðin tímamót þar sem lagðar eru til ákveðnar tillögur um hvernig efla megi hagsmunagæslu Íslands á þessu sviði.“

Ráðuneytið boðar að það muni á næstu mánuðum vinna frekar úr ábendingum Evrópunefndar og leggja síðan ákveðnar tillögur fyrir ríkisstjórn.

Skýrsla utanríkisráðherra sem hér er til umræðu sver sig sem sagt mjög í ætt við skýrslu og tillögur Evrópunefndar að því leyti að utanríkisráðuneytið leitast við að nálgast viðfangsefnið með vísan til þeirra leiða sem íslensk stjórnvöld hafa til að móta þann hluta Evrópuréttarins sem beint snertir íslenska hagsmuni. Til þess hafa Íslendingar fjölmörg úrræði og að mínu mati og Evrópunefndarinnar hafa þau ekki verið nýtt til fulls.

Í Evrópumálum er brýnasta verkefni íslenskra stjórnvalda og þar með Alþingis að átta sig vel á stöðunni eins og hún er, sinna þeim verkefnum sem við blasa og nýta augljós tækifæri til öflugrar íslenskrar hagsmunagæslu í hinum góðu samskiptum sem við eigum við Evrópusambandið. Í því efni ber ekki að gera lítið úr þeirri staðreynd að á pólitískum vettvangi hér heima fyrir hefur tekist góð sátt um Evrópustefnuna eins og fram hefur komið í þessum umræðum. Við öllum raunsæjum mönnum blasir að ekkert knýr sérstaklega á um að breytt sé um þessa stefnu, hvorki með vísan til íslenskra hagsmuna né vegna óska frá Evrópusambandinu. Hvorki þeir sem koma á fund Evrópunefndar né aðrir hafa bent á skýra og augljósa íslenska hagsmuni sem knýja á um aðild Íslands að Evrópusambandinu. Ég geri ekki lítið úr skoðunum þeirra sem hafa að pólitískri hugsjón að Ísland gangi í Evrópusambandið. En ég gef hins vegar lítið fyrir þá hugsjón gagnvart hag Íslands af því að leggja rækt við EES-samninginn og nýta ákvæði hans til fulls.

Evrópunefndinni var ekki ætlað að taka afstöðu til þess hvort Íslendingar ættu að sækja um aðild að Evrópusambandinu. Það mál bar að sjálfsögðu á góma í störfum nefndarinnar og var meðal annars rætt á fundum hennar í Brussel við Olli Rehn sem fer með stækkun Evrópusambandsins í framkvæmdastjórn þess. Í skýrslu nefndarinnar kemur fram að búast megi við að aðildarferlið gagnvart Evrópusambandinu taki tvö til þrjú ár, en þar er einnig vakið máls á því að hér heima fyrir þurfi að breyta stjórnarskrá og efna til þjóðaratkvæðagreiðslu vegna framsals á fullveldi þjóðarinnar áður en Ísland getur gengið í sambandið.

Virðulegi forseti. Alþingi þarf að líta í eigin barm þegar hugað er að núverandi samskiptum okkar við Evrópusambandið. Samkvæmt skýrslu utanríkisráðherra sem hér er til umræðu er markmið hennar að skerpa sýn þingmanna og forsendur, stefnumið og tilgang Evrópulöggjafar. Þar segir einnig að nauðsynlegt sé fyrir Íslendinga að gæta hagsmuna sinna þegar framkvæmdastjórnin fjalli um mál á fyrstu stigum þeirra og mikilvæg forsenda slíkrar málafylgju sé að Alþingi og kjörnir fulltrúar hafi vakandi auga á málefnum innri markaðarins mun fyrr í stefnumótunar- og löggjafarferlinu en hingað til hefur tíðkast.

Þá kemur einnig fram að utanríkisráðherra vill leggja sitt af mörkum til að auka hlut Alþingis, utanríkismálanefndar og eftir atvikum annarra nefnda þingsins í ákvörðunum sem varða ESB og EFTA, þetta sé þeim mun brýnna þar sem Lissabon-sáttmáli ESB færi Evrópuþinginu og þjóðþingum ESB-landanna aukna hlutdeild í löggjafarferli ESB og þar með löggjöf sem varði innri markaðinn og Ísland sé skuldbundið til að innleiða. Ég tek heils hugar undir þessi sjónarmið og minni á að Evrópunefndin mótaði skýrar tillögur í þessu efni og lagði til kjör sérstakrar Evrópunefndar Alþingis, að þingið ætti fulltrúa í Brussel, þingflokkar gætu ræktað pólitísk tengsl við systurflokka á Evrópuþinginu og miðlað yrði meiri upplýsingum af EES-vettvangi til þingnefnda. Árið 1994 var mótað af hálfu utanríkismálanefndar ákveðið verkferli varðandi meðferð mála gagnvart utanríkismálanefnd en því miður virðist sem svo að því verkferli hafi ekki verið fylgt eins og við gerðum

ráð fyrir sem sátum í nefndinni á þeim tíma. Og við nýlega endurskoðun á þingsköpum Alþingis var ekki tekið mið af tillögum Evrópunefndar um að Alþingi kjósi sérstaka Evrópunefnd. Ég skil niðurstöðu þingskapaumræðunnar á þann að Evrópuverkefnin hvíli að meginþunga á herðum utanríkismálanefndar og síðan fastanefnda eftir því sem mál eru lögð fyrir þær og hvet til þess að reglunum frá 1994 verði fylgt í framkvæmd.

Virðulegi forseti. Ég tel mjög brýnt að hin pólitíska leiðsögn í Evrópumálunum sé skýr og markviss og hún beinist meira að hinum raunverulegum viðfangsefnum á sviði Evrópumálanna en því sem verða kann ef einhvern tíma yrði til pólitískur meiri hluti fyrir aðild Íslands að Evrópusambandinu. Einkennilegt er að fjargviðrast sé yfir því að Íslendingar hafi ekki áhrif á löggjafar- og reglusetningu á vettvangi Evrópusambandsins þegar á sama tíma er látið undir höfuð leggjast að nýta þau tækifæri til áhrifa sem eru fyrir hendi og um hefur verið samið. Ísland yrði ekkert betur sett innan Evrópusambandsins að þessu leyti ef þá yrði ekki heldur lögð áhersla á að gæta íslenskra hagsmuna til hins ýtrasta. Í raun er líklegra að mínu mati að Ísland hafi meiri áhrif í þágu eigin hagsmuna með því að beita sér gagnvart Evrópusambandinu utan þess en innan og á grundvelli þeirra góðu samninga sem við höfum gert við Evrópusambandið. Hafi Íslendingar eitthvað skynsamlegt til málanna að leggja hlustar Evrópusambandið og aðildarþjóðir þess auðvitað á þau sjónarmið. Á þetta jafnt við hvort Ísland er utan eða innan Evrópusambandsins. Áhrif Íslands ráðast alltaf af því sem fært er fram í nafni lands og þjóðar eins og raunar kemur fram í skýrslu utanríkisráðherra þegar rætt er um athugasemdir Íslendinga í samráðsferlinu um málefni sigllinga og sjávar.

Virðulegi forseti. Sem dóms- og kirkjumálaráðherra hef ég átt þess kost að sitja marga ráðherrafundi í Brussel þar sem fjallað er um Schengen-málefni. Á fundunum og í tengslum við þá hef ég kynnst því af eigin raun hvernig unnið er að töku pólitískra ákvarðana á vettvangi Evrópusambandsins. Að lokum er það lögmætisreglan sem ræður úrslitum um hvort má ná í höfn um sameiginleg málefni, þ.e. hvort rétt hafi verið staðið að öllu ferli við töku ákvörðunar og hún fallið innan ramma samnings sem lýtur forræði Evrópusambandsins. Í Schengen-samstarfinu er sífellt verið að fjalla um lögfræðileg álitaefni, til dæmis hvort ákvarðanir falli undir Schengen-samkomulagið eða ekki. Bretar og Írar eru í Evrópusambandinu en ekki í Schengen. Þjóðirnar vilja hins vegar tengjast hinu öfluga landamæra- og lögreglusamstarfi sem sprottið er af Schengen. Þær geta það ekki nema samstarf á þessu sviði sé lögfræðilega skilgreint utan Schengen-samstarfsins. Íslendingar og Norðmenn una þessari þröngu skilgreiningu illa en hún hefur hentað Svisslendingum vel enda hafa þeir haft verulega fyrirvara á öllu samstarfi við Evrópusambandið.

Hvað sem þessu líður hefur framkvæmd Schengen-samkomulagsins tekist vel og að mínu mati eigum við Íslendingar að huga að enn frekari þátttöku í samstarfi sem af því er sprottið eins og því sem kennt er við þýsku borgina Prüm og snýst um nána lögreglusamvinnu sem felur meðal annars í sér gagnkvæman aðgang að gagnabönkum sem geyma lífkennaupplýsingar og bifreiðaskrám auk náinnar samvinnu lögreglu yfir landamæri.

Í því felst mikil vanþekking að halda að Schengen-samkomulagið snúist um það eitt að menn þurfi ekki að framvísa vegabréfum á innri landamærum aðildarríkjanna. Í skýrslu utanríkisráðherra er því lýst á skýran hátt hvaða ávinning við höfum haft af þátttöku í þessu samstarfi. Um Schengen-samstarfið gildir hið sama og EES-samstarfið, að við gætum hvorki íslenskra hagsmuna né náum árangri nema vilji sé til þess að láta fé af hendi rakna til að sinna verkefninu. Vel hefur verið að verki staðið til þessa en betur má ef duga skal miðað við hina öru framvindu mála á sviði lögreglu- og dómsmála á hinum evrópska vettvangi. Flutningur samstarfs á þessu sviði frá þriðju stoð Evrópusambandsins, þ.e. samstarfið sem byggist á þjóðréttarlegum skuldbindingum yfir í fyrstu stoð þar sem meirihluta-ákvarðanir ráðherraráðsins skuldbinda ríki, getur orðið til þess að auðveldara verði fyrir Ísland að fá samninga sína við ESB um málefni af þessum toga fullgilta. Nú þarf ekki lengur að bera þá undir þjóðþing allra ESB-ríkjanna heldur er nægilegt að fá staðfestingu innan stjórnkerfis ESB í Brussel.

Virðulegi forseti. Ég lýk máli mínu með því að þakka fyrir þessa skýrslu utanríkisráðherra. Hún byggist á raunsæi og hvetur til skynsamlegra aðgerða íslenskra stjórnvalda. Ljóst er að alls staðar er ástæða til að láta hendur standa fram úr ermum til að nýta enn betur gildandi samninga Íslands við Evrópusambandið.

[12:33]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég hrökk aðeins við í miðri ræðu hæstv. ráðherra þegar hann sagði að við nýttum okkur ekki það svigrúm sem EES-samningurinn gæfi okkur til þess að hafa áhrif á löggjöf sem svo skilar sér inn á okkar svæði, ég skildi hæstv. ráðherra alla vega þannig. Ég heyrði hann ekki færa nein frekari rök fyrir þessari yfirlýsingu í ræðu sinni, það fór a.m.k. fram hjá mér. Mér finnst þetta nú ansi mikil yfirlýsing ef rétt er eftir haft, en mér heyrðist hæstv. ráðherra segja að við nýttum okkur ekki það svigrúm sem við hefðum í dag og hvað þá ef við færum inn í Evrópusambandið.

Nú er alveg ljóst að utanríkisráðuneytið fer með þessi mál og á að hafa yfirumsjón með því að menn nýti sín tækifæri. Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort hann geti aðeins skilgreint þetta betur fyrir okkur. Á síðustu árum hafa tveir sjálfstæðismenn verið utanríkisráðherrar, núverandi hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, og Davíð Oddsson, tveir framsóknarmenn, Halldór Ásgrímsson og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, og nú er hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir. Hvað var hæstv. dómsmálaráðherra að fara með því að segja að við nýttum okkur ekki það svigrúm sem við hefðum?

[12:35]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hefði haldið að hv. þingmaður, áhugamaður um Evrópumálin, hefði lesið skýrslu Evrópunefndarinnar um tengsl Íslands og Evrópusambandsins og þær tillögur sem nefndin gerir. Kjarninn í þeim tillögum

nefndarinnar og allri umfjöllun var sá að í ljós kom, eftir fundi sem við héldum með hátt í 100 manns, að Íslendingar notfærðu sér ekki þau tækifæri sem þeir hefðu til áhrifa m.a. á löggjöf Evrópusambandsins. Við hefðum miklu fleiri tækifæri og miklu betri tækifæri en menn hefðu kannski gert sér grein fyrir til þess að hafa þar áhrif.

Ég nefndi til sögunnar, og í skýrslunni sem hæstv. utanríkisráðherra kynnir hér er það nefnt sérstaklega, stefnumörkunina um hafið og hægt er að benda á fleiri dæmi og það er gert í skýrslu nefndarinnar sem var sameiginleg niðurstaða þingmanna úr öllum flokkum. Í því felst engin gagnrýni og það er allt of þröngsýnt sjónarmið hjá hv. þingmanni að fara að nefna einhverja utanríkisráðherra til sögunnar, málið snýst ekki um það. Málið snýst um hina almennu hagsmunagæslu okkar og þau tækifæri sem við höfum. Nefndin leggur til, og það kemur fram í skýrslu utanríkisráðherra, að við nýtum þessi tækifæri betur. Alþingis bíður að nýta þessi tækifæri miklu betur með því að fara í samstarf við þingflokka á Evrópuþinginu og láta að sér kveða á hinum pólitíska vettvangi. Þau tækifæri höfum við til dæmis ekki nýtt.

[12:37]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Jú, ég las skýrsluna sem kom út í mars í fyrra en mér fannst hæstv. ráðherra mála hlutina aðeins dekkri litum í fyrri ræðu sinni. Ég heyri nú að þetta er svona almennt viðhorf að við höfum kannski ekki nýtt tækifæri okkar eins og við hefðum getað. Ég heyri að hæstv. ráðherra segir líka að við höfum kannski ekki gert okkur grein fyrir því.

Skýrslan kom út í mars á síðasta ári þannig að væntanlega hlýtur á næstunni að fara í gang geysilega mikil vinna við að nýta tækifærin betur. Það er alveg ljóst að það er mikilvægt að við nýtum öll þau tækifæri sem við höfum til þess að hafa áhrif innan Evrópusambandsins, við erum að taka inn svo mikið af löggjöf sem hefur áhrif hér á Íslandi. Þetta kostar auðvitað geysilega mikið fjármagn og ég hef reynslu af því síðan ég var í umhverfisráðuneytinu að það var afar harðdrægt að fá fjármagn úr sjóðum ríkisins til þess að sinna þessu starfi.

Líklega eru um 40% af tilskipunum sem við erum að innleiða hér á sviði umhverfismála og ekki var alltaf mikill skilningur á því að greiða þyrfti fyrir það samráð og þau áhrif sem maður vildi gjarnan hafa. Við reyndum að gera eins og við gátum. Ég skora á ríkisstjórnina að standa sig þá betur fyrst augu manna eru að opnast gagnvart því að við höfum ekki nógu mikil áhrif og nýtum ekki þau tækifæri sem við höfum. Menn verða þá líka að vera reiðubúnir að kosta því til sem þarf og styrkja ráðuneytin að þessu leyti.

[12:38]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel að það komi fram í skýrslu utanríkisráðherra, sem við ræðum hér í dag, að utanríkisráðuneytið er að leggja á ráðin um það hvernig þetta verði best gert. Ég tel að margir hlutir komi þar til greina sem ekki er varpað ljósi á í þeirri skýrslu en eru nefndir í skýrslu Evrópunefndarinnar, og nefndin gerði sér grein fyrir því að þetta kostaði fé.

Við segjum t.d. hér varðandi ríkisstjórnina í 1. tölulið, með leyfi forseta:

„Á vettvangi Stjórnarráðsins er nauðsynlegt að samhæfa á öflugan hátt frumkvæði, hagsmunagæslu og eftirfylgni við framkvæmd EES-samningsins. Tryggð verði á einum stað í Stjórnarráðinu sýn yfir þróun samskiptanna við ESB og samræmd samvinna við einstök ráðuneyti við úrlausn mála.“

Þetta leggjum við til að verði og það var líka rætt í nefndinni að æskilegt væri að hafa sjóði til þess að geta gengið í ef á þyrfti að halda og auka þátttöku á einu sviði vegna umræðna um þau mál á vettvangi Evrópusambandsins. Liður í því að þetta nái fram að ganga eru umræðurnar hér í dag. Aldrei hafa farið fram sambærilegar umræður hér í þinginu eins og þær sem stofnað er til í dag að frumkvæði utanríkisráðherra með þessari skýrslu í anda þeirrar skýrslu sem Evrópunefndin vann. Því miður gafst ekki tækifæri til þess á síðasta þingi þegar skýrslan var tilbúin að ræða málið hér. Ef það hefði verið gert værum við kannski komin feti framar í þessu. Ég vona að umræðan hér leiði til þess að fjárveitingavaldið, sem er í höndum Alþingis, öðlist skilning á nauðsyn þess að auka fjárstyrk í þessu efni.

[12:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Í skýrslu utanríkisráðherra um Ísland á innri markaði Evrópu kemur býsna margt fram sem ástæða er til að taka til umfjöllunar og ég mun víkja að nokkrum atriðum þar.

Eitt af því sem rakið er í skýrslunni eru efnisatriði í nokkrum tilskipunum sem Evrópusambandið hefur verið að vinna að eða er búið að gera og þátttöku Íslendinga í því ferli á undirbúningsstigi og sjónarmiðum Íslands í þeim aðdraganda.

Ég tel, virðulegi forseti, að þótt það sé mjög þarft að fá þessa greinargerð fram og skýringar sé í raun varla ráðrúm í þessari umræðu til að víkja að einstökum málum eins og þarft væri og skýrslan gefur tilefni til. Ég vildi því beina því til forseta og hæstv. utanríkisráðherra að taka það til athugunar að taka sumt af þessum tilskipunum og málum sem eru í undirbúningi til sérstakrar umræðu á Alþingi. Margt í þessu er það viðamikið að full ástæða er til þess. Mér sýnist aðkoma Alþingis á undirbúningsstigi vera mjög lítil í mörgum af þeim málum sem hér eru rakin og þess vegna væri full þörf á því að taka málið til umfjöllunar á Alþingi og jafnvel hverja og eina viðamikla tilskipun Evrópusambandsins fyrir sig.

Mig langar þó áður en ég kem að aðalatriðinu í þessari umræðu, sem er aðildin að EES og Evrópusambandinu, að víkja að þremur málum. Í fyrsta lagi að á blaðsíðu 25 kemur fram í kaflanum um frjálsa för fólks að Íslendingar hafi gert athugasemdir við nýja tilskipun Evrópusambandsins í þeim efnum með þeim rökum að hún gengi lengra í veitingu réttinda til borgara utan EES-svæðisins en svigrúm samningsins gæfi heimildir fyrir.

Ég vil gera athugasemdir við þetta sjónarmið, þær sömu og ég gerði í umræðu fyrr á þessu þingi um frumvarp um atvinnuréttindi útlendinga. Ég tel að við séum komin allt of

langt í því að byggja múra utan um Ísland innan Evrópusambandsins og bægja frá okkur fólki sem býr utan þessara múra sem er auðvitað meginþorri íbúa heimsins. Mér finnst að mörgu leyti að við höfum gengið það langt vegna þess að við erum með því að taka þátt í að búa til einhvern sameiginlegan vinnumarkað, þ.e. það eru efnahagsleg sjónarmið sem höfð eru í fyrirrúmi, forréttindi þeirra sem eru innan sambandsins, en á kostnað þeirra sem eru utan. Mér finnst að við höfum gengið það langt að við séum farin að ganga á mannréttindi margra þeirra Íslendinga sem hingað hafa flutt á undanförnum áratugum og eiga uppruna sinn utan landa Evrópusambandsins, eins og í Taílandi, Ástralíu og víðar. Býsna margir frá þessum löndum búa hér á landi og þeir eiga mjög erfitt með að fá til sín ættingja og aðra sem vilja koma til landsins og búa hér um lengri eða skemmri tíma hjá þeim. Mér finnst þetta sjónarmið ganga of langt gegn réttindum þeirra sem eru utan Evrópusambandsins og við eigum ekki, að mínu viti, að taka þessa hörðu línu sem þarna er greint frá.

Í öðru lagi er á blaðsíðu 23 greint frá því að tvíhliða viðræður séu í undirbúningi við Evrópusambandið um endurskoðun samninga um viðskipti með unnar landbúnaðarvörur. Ég vil inna ráðherra eftir því hvaða stefnu Ísland hefur í þeim efnum. Ég tel nauðsynlegt að ráðherra geri grein fyrir því að hverju er stefnt í þessum efnum. Innflutningur á unnum landbúnaðarvörum er mál sem hefur töluvert verið deilt um á Alþingi og það eru augljóslega skýrar áherslur í þeim efnum hjá Samfylkingunni og mjög ólíkar því sem gerist hjá Sjálfstæðisflokknum. Ég held að það verði að inna eftir því hvaða línu ríkisstjórnin ætlar að leggja í þessum viðræðum.

Í þriðja lagi er á blaðsíðu 11 fjallað ítarlega um málefni siglinga og sjávar og greint frá því máli. Mig langar að inna eftir afstöðu utanríkisráðherra eða íslensku ríkisstjórnarinnar til sums af því sem þarna kemur fram, eins og til siglinga um íslenska efnahagslögsögu, vöktun siglinga. Hvaða sjónarmið hyggst ríkisstjórnin hafa þar í forgrunni til þess að vernda lífríki hafsins og koma í veg fyrir, eftir því sem kostur er, að hér verði umhverfisslys bæði á hafi úti og eins nær landinu?

Ég held að það sé mjög þýðingarmikið að Íslendingar hugi mjög alvarlega að þessum málum vegna þess að fram undan er augljóslega mikill vöxtur í siglingum stórra flutningaskipa með vörur og olíu og aðra viðkvæma vöru sem getur spillt íslensku lífríki og fiskimiðum með óbætanlegum hætti ef slys yrðu á þeim siglingaleiðum. Þess vegna skiptir máli hvar siglingarnar fara fram og að hve miklu leyti hægt er að ná alþjóðlegum samningum um að stjórna þeim.

Ég vík þá að aðalmáli ræðunnar, um Evrópska efnahagssvæðið. Það var greinilegt að aðalatriðið í ræðu hæstv. utanríkisráðherra er það að Ísland eigi að ganga í Evrópusambandið. Sú skoðun utanríkisráðherrans fór ekkert á milli mála og öll ræðan bar það með sér að næsta skref sem Íslendingar ættu að taka væri að ganga í Evrópusambandið. Það kom líka fram í máli fulltrúa Sjálfstæðisflokksins, hæstv. dómsmálaráðherra, sem vitnaði til bókunar fulltrúa Sjálfstæðisflokksins í skýrslu Evrópunefndar frá því á síðasta ári að það væri ekki stefna Sjálfstæðisflokksins.

Ég hlýt að velta því fyrir mér hvernig á því stendur að hæstv. utanríkisráðherra flytji hér ræðu með pólitískum boðskap fyrir hönd ríkisstjórnarinnar sem annar stjórnmálaflokkurinn stendur ekki að. Hvað er verið að segja þinginu með slíkum ræðuflutningi? Það er auðvitað verið að segja það að mínu viti, virðulegi forseti, að það er ágreiningur í ríkisstjórninni um þetta mál og að Samfylkingin hefur ákveðið að tefla fram þessu máli sínu af fullum þunga og tala fyrir því innan ríkisstjórnarinnar þó að ekki sé samkomulag um þessi skref. Það finnst mér mjög athyglisvert og maður hlýtur að velta fyrir sér hver verði næstu skref í þróun þessa máls. Til hvers leiðir þessi málflutningur hæstv. utanríkisráðherra varðandi ríkisstjórnarsamstarfið? Ég fæ ekki séð annað en þetta hljóti að setja spennu í ríkisstjórnarsamstarfið svo ekki sé fastar að orði kveðið.

Það er út af fyrir sig sjónarmið og það var þekkt hver afstaða Samfylkingarinnar væri í þessu máli. En það kemur mér á óvart að ráðherrann skuli tala fyrst og fremst fyrir sjónarmiðum Samfylkingarinnar en ekki sjónarmiðum ríkisstjórnarinnar. Ég á því ekki að venjast eftir nokkuð langa reynslu af því að starfa í stjórnarmeirihluta að einstakir ráðherrar tali fyrir sínum skoðunum þegar þær víkja frá skoðunum ríkisstjórnarinnar. Þegar ráðherrar fara inn á þær brautir eru þeir farnir að fjarlægjast ríkisstjórnarsamstarfið. Það verður ekki önnur ályktun dregin af þessu, virðulegi forseti.

Ég er ekki að öllu leyti sammála greiningu hæstv. utanríkisráðherra á aðdraganda málsins um Evrópska efnahagssvæðið og samningnum um það. Það var auðvitað margt álitamálið sem þá kom upp og menn deildu um. Það er vissulega rétt sem fram kom í máli hæstv. utanríkisráðherra að menn höfðu áhyggjur, sumir hverjir, af ýmsum þáttum sem ekki hafa svo gengið eftir enn þá. Margir höfðu áhyggjur af innflutningi vinnuafls, að það hefði mjög slæm áhrif á íslenskan vinnumarkað að opna hann svona fyrir fjölmennum þjóðum. Það voru þingmenn úr öllum flokkum, ef ég man rétt, sem höfðu miklar áhyggjur af þessu. Það hefur lengi vel ekki reynst rétt en síðustu árin hefur hins vegar orðið töluvert mikill innflutningur vinnuafls og af því hafa leitt ákveðin vandamál. Ef til vill voru þessar áhyggjur óþarfar eða kannski of miklar eða meiri en efni stóð til. Margir höfðu áhyggjur af því að útlendingar mundu kaupa hér land og eignast dali og firði. Það hefur ekki gerst en kannski eru einhver teikn á lofti um að það gerist. (**SJS:** Það er byrjað.) Mér finnst ekki rétt að slá allar þessar áhyggjur út af borðinu eftir 14 ár með þeim rökum að nú sé það sannað að þær voru rangar, vegna þess að samningurinn er ekki að falla úr gildi, framtíðin er ekki að hætt að koma. Þetta getur auðvitað gerst enn þá.

Margir voru auðvitað í vafa hvað ætti að gera á þeim tíma, styðja samninginn eða ekki. Ég man eftir einum hv. þingmanni sem sagði í þingræðu að hann sæti klofvega á girðingunni og gæti í hvorugan fótinn stigið og greiddi svo ekki atkvæði með og ekki á móti heldur sat hjá. Mér finnst það að mörgu leyti skiljanleg afstaða. Ég greiddi að vísu atkvæði á móti og fyrst og fremst vegna þess að ég taldi þá og tel reyndar enn að samningurinn brjóti í bága við stjórnarskrána. Framsal á dómsvaldi er það mikið í samningnum um Evrópska efnahagssvæðið að það brýtur í bága við

ákvæði stjórnarskrárinnar að mínu mati. Hinu er ekki að neita, og ég held að það sé alveg rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra, að samningurinn hefur reynst vel. En það að hann hafi reynst vel þýðir ekki endilega að við eigum að stíga næsta skref og ganga inn. Erum við ekki efst í lífskjarakönnun Sameinuðu þjóðanna utan Evrópusambandsins? Hefur ekki kaupmáttur á Íslandi hækkað miklu meira en í Evrópusambandslöndunum á samningstíma EES utan aðildar að Evrópusambandinu? Það má finna rök alveg til hins gagnstæða og segja sem svo: Það sem gert hefur verið gefur ekki tilefni til þess að gera neitt frekar. Allt eru þetta álitamál.

Ég skal ekkert um það segja að það sé endilega eitthvað sem við ættum alls ekki að gera að hugsa til þess að ganga í Evrópusambandið. Það hefur verið afstaða Frjálslynda flokksins eins og kemur fram í Evrópuskýrslunni, með leyfi forseta:

„Flokkurinn hefur allan vara á um hugsanlega aðild Íslands að Evrópusambandinu. Aðild kemur ekki til greina á meðan reglur sambandsins eru óbreyttar í fiskveiðimálum.“

Það er forsendan. Þannig að breytist íslenska kvótakerfið þá getur afstaða Frjálslynda flokksins hugsanlega breyst. Við erum í sjálfu sér ekki með fyrir fram gefna andstöðu við aðild að Evrópusambandinu en við erum heldur ekki með fyrir fram gefna afstöðu með því. Það er opið spil að okkar mati. Við erum tilbúin til að ræða það af fullri alvöru, skoða kosti og galla og vega og meta þá, enda er afstaða frjálslyndra flokka um alla Evrópu meira og minna sú að styðja aðild að Evrópusambandinu. Það væru mikil frávik ef við værum með mjög harða afstöðu gegn slíku.

Á það má líka benda, sem kemur reyndar fram í skýrslunni og styður það kannski, að aðild að Evrópusambandinu gæti dugað og það eitt og sér hafi gefið þær framfarir í efnahagsmálum sem lýst hefur verið. Það segir nefnilega í skýrslunni á blaðsíðu 35 að aðild Íslands að Evrópusamrunanum, eins og það heitir í skýrslunni, hófst ekki með samþykkt samningsins um Evrópska efnahagssvæðið 1992, heldur með aðild Íslands að EFTA árið 1970. Ef við tökum það sem útgangspunkt hefur ávinningurinn eða þátttaka Íslands að þessu ferli staðið í tæplega 40 ár. Kannski var sú ákvörðun ekkert síður afdrifarík í þessum efnum en ákvörðunin frá 1992. Vegna þess að því fylgir auðvitað margt sem við höfum haft ávinning af að ganga til alþjóðlegs samstarfs af þessum toga, við fáum löggjöf sem við höfum varla mannskap til að smíða og tæplega þekkingu til að búa til, við fáum aðgang að slíkri löggjöf sem reynist okkur að mörgu leyti vel. En við látum auðvitað á móti töluvert af okkar raunverulega sjálfstæði með því að ganga inn í Evrópusambandið og þróunin Evrópusambandinu á síðustu árum er fremur í átt til minni áhrifa minni ríkja og meiri áhrifa stærri ríkja. Það hlýtur að vera einn af þeim þáttum sem menn horfa á þeim augum að það dragi úr áhuga á aðild að Evrópusambandinu við þær aðstæður.

[Fundarhlé. — 12:56]

[13:30]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi fagna því tækifæri að fá að ræða hér á Alþingi sérstaka skýrslu um stöðu Íslands í Evrópusamstarfi og ég fagna þeirri stefnumörkun utanríkisráðherra að skýrslur af þessum toga verði reglulegur þáttur í starfi þingsins. Það er afar mikilvægt að hér fari fram opin umræða um stöðu Íslands í Evrópusamstarfi og að hún byggi á faglegum upplýsingum eins og þeim sem liggja til grundvallar og er að finna í skýrslu ráðherra. Það er nefnilega svo að staða Íslands í Evrópusamstarfi er líklega eitthvert brýnasta hagsmunamál þjóðarinnar nú um stundir. Sú samtvinnun efnahagslífs og þjóðlífs okkar við Evrópu sem orðin er er með þeim hætti að ekkert annað einstakt málasvið hefur ríkari áhrif á afkomu okkar og starfsumhverfi, jafnt einstaklinga, fjölskyldna og fyrirtækja, en Evrópumál og ákvarðanir sem teknar eru á evrópskum vettvangi.

Í skýrslu ráðherra er lögð áhersla á aukið vægi umfjöllunar Alþingis um Evrópumál og ég fagna því sérstaklega. Það er mjög mikilvægt að við eflum sem kostur er aðkomu Alþingis að ákvörðunum sem teknar eru á Evrópuvettvangi og að við leitum allra leiða til að hámarka þau lýðræðislegu áhrif sem við getum haft í gegnum þann samning sem við búum við. Í því þarf útsjónarsemi og það þarf viðbragðsflýti og í gegnum tíðina hefur oft skort á nokkuð af hvoru tveggja af hálfu þingsins að mínu viti.

Ég fagna því að mikill áhugi er innan utanríkismálanefndar fyrir að rækja þetta hlutverk vel og að þar er vilji til þess að haga umfjöllun um Evrópumál með áþekkum hætti og gerist hjá frændum vorum og félögum Norðmönnum þar sem utanríkismálanefnd ásamt öðrum þingnefndum eftir því sem á þarf að halda, fjallar um einstök málefnasvið. Þannig má geta þess m.a. að í framhaldi af þeim samningaviðræðum sem nú eru í gangi á Evrópuvettvangi um útfærslu á kerfi viðskipta með gróðurhúsalofttegundir yfir flugsamgöngur, hefur nú þegar verið rætt um það við utanríkisráðuneytið að staða þeirra mála verði fljótlega kynnt utanríkismálanefnd, samgöngunefnd og umhverfisnefnd. Þannig mun utanríkismálanefnd ásamt fyrrnefndum fagnefndum gefast færi á að meta stöðu mála og leggja hagsmunamat á stöðuna.

Það er líka ljóst að vegna þess að lýðræðisleg áhrif þjóðþinga og kjörinna fulltrúa innan Evrópuþingsins á ákvarðanatöku í Evrópusambandinu eru að aukast þurfum við líka að nýta nýjar leiðir. Samkvæmt nýjum umbótasáttmála Evrópusambandsins munu þjóðþing aðildarríkjanna fá aukið áhrifavald á Evrópureglur. Einmitt þess vegna er einnig mikilvægt að þingmannasamstarf okkar við nágrannaríki okkar taki mið af því að við rækjum náin tengsl við þingmenn í þjóðþingum nágrannalandanna í ljósi þessarar stöðu. En þvert á það sem margir hafa klifað á eru lýðræðisleg áhrif kjörinna fulltrúa að aukast á ákvarðanir sem teknar eru á Evrópuvettvangi og þingmenn hafa því aukið vægi bæði innan Evrópuþingsins, eins og ég sagði, og nú í aðildarríkjunum. Það er þess vegna mjög mikilvægt að þó að við búum til kerfi sem við getum lifað við í ljósi EES-samningsins blekkjum við okkur ekki með því að þar með séum við með fullnægjandi lýðræðisleg áhrif á ákvarðanir á Evrópuvettvangi sem séu sambærileg við það sem við hefðum værum við aðilar að Evrópusambandinu. Svo er auðvitað ekki. Við erum auðvitað að búa til ákveðna hjáveitulausn og gera það besta úr þeirri lagalegu umgjörð sem við

höfum um samskipti okkar við Evrópu en við skulum ekki blekkja okkur með því að með því sé einhvern tíma líklegt að lýðræðisleg áhrif kjörinna fulltrúa á Alþingi eða kjörinna fulltrúa íslensks almennings verði með sama hætti og þau yrðu væri Ísland aðildarríki að Evrópusambandinu því þá mundu, samkvæmt hinum nýja sáttmála, áhrif kjörinna fulltrúa í þessum sal aukast til muna á ákvarðanir á Evrópuvettvangi og íslenskir kjósendur eiga fulltrúa sína á Evrópuþinginu, sem nú er að verða þungamiðja löggjafarstarfs Evrópusambandsins.

Virðulegi forseti. Það er ekkert launungarmál að Samfylkingin styður að Ísland sæki um aðild að Evrópusambandinu og sú afstaða okkar er óbreytt. Það er að mínu viti eitt brýnasta hagsmunamál almennings á Íslandi að við gerumst aðilar að Evrópusambandinu og fyrir því eru mörg rök. Ég er alveg sammála því sem kom fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar áðan að fyrir því voru vissulega rök á sínum tíma þegar EES-samningurinn var gerður og hann staðfestur hér í þessum sal að verja tiltekna grundvallarhagsmuni með þeirri aðferðafræði að standa utan við Evrópusamrunann að einhverju leyti. Það er auðvitað alltaf hægt að taka slíka afstöðu ef menn eru með afmarkaða hagsmuni sem er þá hægt að verja með þeim hætti.

Aðstæður hafa breyst. Í fyrsta lagi er það þannig að eftir skýrslu Evrópunefndarinnar á síðasta vetri er það staðfest að Ísland muni ekki þurfa að fórna grundvallarhagsmunum á sviði fiskveiða með aðild að Evrópusambandinu og hagsmunir Íslands að öðru leyti eru orðnir svo fjölþættir og margþættir að það er þar sem skórinn kreppir í dag.

Ég nefndi áðan útblásturskvótakerfið sem nú á að fara að færa yfir á flugsamgöngur. Þar erum við sem sagt núna bundin af því að taka upp kerfi sem mun hafa veruleg áhrif á það hvernig við getum hagað innanlands- og millilandaflugi. Það er líka ljóst að nýlega komu fram tillögur, bara í þarsíðustu viku ef ég man rétt, um að fella álframleiðslu undir þetta kerfi frá og með árinu 2013. Á Evrópuvettvangi er með öðrum orðum verið að vinna að tillögum sem munu hafa grundvallaráhrif á afkomu íslensks almennings og afkomu íslenskra fyrirtækja og rekstrarumhverfi þeirra og við erum sífellt í þeirri stöðu að búa til einhvers konar hjáleið áhrifa til þess að hafa áhrif á þær reglur sem verið er að marka.

Hæstv. dómsmálaráðherra ræddi líka áðan Schengensamstarfið og þar gildir nokkuð annað um áhrif okkar á ákvarðanatökuna og mótun hennar, en líkt og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon nefndi hér fyrr í dag eru vinnumarkaðsmál hins vegar á vettvangi Evrópusambandsins. Ég er þess fullviss að ákvarðanir á sviði vinnumarkaðsmála, ákvarðanir sem síðan aftur tengjast útlendingamálunum í víðara skilningi, eins og hæstv. dómsmálaráðherra rakti áðan, verða stærri og fyrirferðarmeiri verkefni á sviði innanríkismála okkar og munu skipta okkur meiru á næstu árum en hingað til.

Hættan sem fylgir því að dýrka sérstöðuna framar samstöðunni með öðrum þjóðum er nefnilega sú að menn skilgreina þá sérstöðu sem sérstakt fyrirbæri, og hagsmunir sem á einum tíma eru fullnægjandi til þess að réttlæta að menn standi utan við samstarf af þessum toga verða allsráðandi. Vægi annarra hagsmuna breytist hins vegar og nýjar þarfir myndast og þá höfum við ekki áhrifavald á umgjörð íslensks efnahagslífs eða heimila að þessu leyti. Það er þar sem miklu skiptir að við sitjum við borðið. Á vettvangi Evrópu munu á næstu árum og áratugum verða teknar ákvarðanir sem hafa sífellt meiri áhrif á lífskjör almennings í landinu, á starfsskilyrði fyrirtækja og á þróun samfélagsins í heild. Ég held að það sé fullljóst að sá sem ekki situr við borðið mun aldrei, sama hversu vel hann reynir að komast fram hjá þeirri staðreynd þá mun hann aldrei fá sömu áhrif og þeir sem sitja við borðið og marka leikreglurnar.

[13:40]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar aðeins að víkja að ræðu hv. þm. Árna Páls Árnasonar, sem ég þakka fyrir og margt greinargott kom fram í. Ég undrast svolítið miðað við þau orð hans að brýnasta hagsmunamál íslensku þjóðarinnar sé, ef ég skil hann rétt, að ganga inn í Evrópusambandið og að áhrif okkar verði jafnmikil og kom fram í máli hv. þingmanns. Ég er ekki sammála því mati hans. Ég hygg að áhrif Íslands innan Evrópusambandsins yrðu viðlíka áhrifum Grímseyinga á íslensku löggjafarsamkomuna. Vissulega hafa Grímseyingar áhrif á það hvernig fulltrúar veljast á Alþingi og þeim þykir örugglega vænt um kosningarrétt sinn en þó er hið raunverulega vægi þeirra í þeim efnum harla lítið.

Ég velti því fyrir mér hvernig það geti farið saman að hafa þá afstöðu sem þingmaðurinn lýsti hér og gerði glöggglega og vel grein fyrir skoðunum sínum en geta á sama tíma stutt núverandi stjórnarsamstarf, sem hefur algerlega tekið af öll tvímæli um að það stendur alls ekki til að gera neitt af því sem hv. þm. Árni Páll Árnason telur það allra, allra brýnasta og í raun og veru það eina sem skipti máli varðandi stjórnun landsins.

[13:42]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Því er auðsvarað. Núverandi ríkisstjórn hefur það á stefnuskrá sinni að efna til opinnar og fordómalausrar umræðu um Evrópumál og þess vegna eigum við hér núna opna og fordómalausa umræðu um Evrópumál eins og við höfum átt í dag. Ég vil benda hv. þingmanni á að það eru ekki vænlegri stjórnarkostir í boði þegar Evrópumál eru annars vegar. Ég heyrði ekki betur en að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hjakkaði hér í miklu fortíðarfari í afstöðu Vinstri grænna til Evrópumála fyrr í dag og auðvitað er það svo að hinn sjö manna þingflokkur Framsóknarflokksins er klofinn í herðar niður í þessu máli. Að minnsta kosti er ljóst að ef maður ætlaði að reiða sig á hv. þm. Bjarna Harðarson til framþróunar í Evrópumálum er ég hræddur um að menn kæmust hvorki lönd né strönd.

Við þær aðstæður er valið auðvitað skýrt. Við þær aðstæður er auðvitað eðlilegt að efna til víðtækrar og (Gripið fram í.) og fordómalausrar umræðu um Evrópumál eins og núverandi ríkisstjórn hefur gert og auðvitað er það ekki þannig að þetta sé mál sem ræðist í þaula til niðurstöðu á einum degi. En það er hin fordómalausa umræða með þátttöku allra hagsmunaaðila sem skiptir lykilmáli í þessu sambandi vegna þess að ef við ætlum að skapa sátt um þetta

mál, sem ég trúi sannarlega að skipti miklu máli, þá skiptir hin opna og fordómalausa umræða mestu. Ég ætla að benda hv. þingmanni á að meiri hluti kjósenda í flestum flokkum kveðst styðja aðild að Evrópusambandinu þannig að þetta er mál sem er í deiglu umræðu alls staðar í samfélaginu og það er sú umræða sem verður að fá að lifa áfram.

[13:44]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka greinargóð svör, sem reyndar skilja mig eftir í svipuðu tómarúmi og ég var í áður varðandi þetta atriði. Athyglisverðast í þessari umræðu eru auðvitað fullyrðingar hv. þingmanns um að hér þurfi að fara fram fordómalaus og opin umræða, ég get heils hugar tekið undir að það þarf að gerast. Það þarf að vera opin og fordómalaus umræða um Evrópumál og sjálfur hef ég haft töluvert mikinn áhuga á þeim málum og skrifað meira um þau mál í blöð en margir aðrir hv. þingmenn. En ég get ekki séð að við séum á leið inn á opna og fordómalausa umræðu þegar málflutningur hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar er afgreiddur hér með einu orði sem fortíðarfar og málflutningur minn er afgreiddur með þeim orðum að ég standi í vegi fyrir framþróun í alþjóðasamstarfi.

Þetta er ekki mjög fordómalaus umræða. Þetta er umræða sem einkennist af þeim fordómum og þeirri einsýni sem málflutningur hv. þm. Árna Páls Árnasonar einkennist af þegar hann talar um Evrópuaðild sem hina einu lausn okkar í alþjóðamálum og allir sem ekki vilja ganga þar inn eru einangrunarsinnar, og væri hollt fyrir viðkomandi þingmenn að gera sér grein fyrir því að alveg frá því um 1500 hefur heimsbyggðin vitað að heimurinn er stærri en bara Evrópa.

[13:45]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alrangt að ég sjái aðild að Evrópusambandinu sem einu lausnina í alþjóðamálum. Hv. þm. Bjarni Harðarson fellur í þá gryfju sem honum er gjarnt að falla í að rangtúlka, mistúlka og oftúlka orð manna. Ég hef aldrei sagt að þetta sé eina úrlausnarefnið í alþjóðamálum fyrir Íslendinga en ég hef fært fyrir því skýr rök að þetta sé brýnasta hagsmunamál íslensks almennings.

Hvað varðar ósk hv. þm. Bjarna Harðarsonar um fordómalausa umræðu um Evrópumál, sem hann reynir að ásaka mig um að vilja ekki standa í, þá vil ég benda á að hv. þingmaður hefur tekið umræðu um Evrópumál niður í það fúafen að líkja Evrópusambandinu við nasistaríki Hitlers og alræðisvald Jósefs Stalíns og gert það ítrekað. Almenningur á Íslandi veit hins vegar að aðild að réttindum sem Evrópusambandið veitir á grundvelli EES-samningsins hefur bætt lýðréttindi íslensks almennings, aukið úrræði venjulegs fólks, styrkt stöðu borgaralegs samfélags í landinu, aukið réttindi borgaranna að öllu leyti. Að hv. þingmaður skuli af lýðskrumi tala með þessum hætti er ekki til vitnis um fordómalausa umræðu. Það er til vitnis um alþekkt skrumskælingartrikk sem lengi hefur borið á í þessari umræðu en við skulum reyna að leggja á hilluna í framtíðinni.

[13:48]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Í mínum huga er það fagnaðarefni að fá tækifæri til að ræða á Alþingi um Evrópumál á breiðum grunni. Umræðan um þau mál hér á landi hefur tilhneigingu til að snúast um of um afmarkaða þætti og er allt of mikið í upphrópunarstíl þar sem fyrir fram gefnar klisjur eru helsta fóðrið. Ég vil þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir að flytja Alþingi þá skýrslu sem hér liggur fyrir og einnig vil ég færa skýrsluhöfundum, sem væntanlega eru starfsmenn utanríkisþjónustunnar hér heima og í Brussel, þakkir fyrir þeirra mikilvægu og vel unnu störf.

Hér hefur talsvert verið rætt um það hvort menn séu svo og svo miklir Evrópusinnar eða sambandssinnar, stuðningsmenn eða andstæðingar aðildar að Evrópusambandinu. Ég get sagt fyrir mína parta að ég er Evrópusinni en ekki er víst að allir leggi sama skilning í það hugtak. Ég er ekki Evrópusinni í þeim skilningi að ég sé áhugasamur um aðild að Evrópusambandinu. Ég er hins vegar áhugasamur um gagnkvæmt samstarf innan Evrópu á margvíslegum sviðum og það er eðlilegt að menn ræði hvernig þeirri samvinnu er háttað og hvaða farveg menn velja henni.

Ég get líka sagt að margt í evrópsku samhengi, menning, saga, bókmenntir og listir, eru hlutir sem höfða mjög til mín og margra þeirra sem kalla sig Evrópusinna. Í störfum mínum að borgarmálum hef ég haft tilhneigingu til að tala sérstaklega fyrir skipulagsstefnu og arkitektúr sem er evrópsk í eðli sínu frekar en allt annað. Að mörgu leyti og í mörgu samhengi get ég því kallað mig Evrópusinna en um leið er ég líka alþjóðasinni. Ég tel að þjóð eins og okkar eigi að hafa heiminn allan undir í erlendum samskiptum og það hefur e.t.v. aldrei verið brýnna en nú. Aukin samvinna milli ólíkra þjóða og menningarheima og heimshluta, hvort sem er á sviði efnahags og viðskipta, menningar og lista, þróunarmála, orku- og umhverfismála eða á öðrum sviðum, er líklegasta leiðin til að draga úr spennu í samskiptum þjóða og auka skilning og umburðarlyndi í alþjóðamálum.

Vissulega eru viðskipti Íslands við Evrópusambandið mikilvæg og skipa ríkan sess í utanríkisviðskiptum þjóðarinnar. En alþjóðleg viðskipti einkennast í síauknum mæli af því að þar eru þrjú stór markaðssvæði, Evrópusambandið, Ameríka og Suðaustur-Asía. Það er óráðlegt fyrir smáríki eins og Ísland, sem er bæði mjög háð innflutningi og útflutningi, að taka sér stöðu innan tollmúra Evrópusambandsins. Möguleikar okkar til framtíðar felast ekki síst í viðskiptum í fjarlægari heimshlutum og þangað eigum við að beina sjónum okkar í auknum mæli í stað þess að lokast inni í heimi Evrópusambandsins. Frá mínum bæjardyrum séð er sá heimur allt of sjálfhverfur og miðar að því að steypa alla í sama mót. Stefnan hefur verið tekin á sambandsríki með ákvörðun um að setja á stofn embætti forseta Evrópusambandsins, utanríkisráðherra og sérstaka utanríkisþjónustu. Þá verður sjálfstæði aðildarríkjanna í löggæslu og dómsmálum skert og sömuleiðis aðild að framkvæmdastjórn sambandsins.

Hagsmunum Íslands að því er varðar innri markaðinn er að minni hyggju ágætlega fyrir komið með samningnum um hið Evrópska efnahagssvæði. Raunar má færa rök fyrir því að sá samningur sé þegar orðinn umfangsmeiri en menn

sáu fyrir í fyrstu og margvísleg löggjöf er tekin inn í íslenskan rétt á grundvelli þess samnings. Það er skiljanlegt að menn velti fyrir sér hvernig við sem sjálfstæð þjóð komum að þeim ákvörðunum. Þegar ákvarðanir á grundvelli EES-samningsins krefjast lagabreytinga á Íslandi þarf Alþingi að aflétta hinum stjórnskipulega fyrirvara sem stjórnvöld gera en ég tel mikið umhugsunaratriði hvernig að þeim málum er staðið á Alþingi. Mikið vantar á að skuldbindingar Íslands í EES-samningnum sem krefjast lagabreytinga fái tilhlýðilega og lýðræðislega umfjöllun á Alþingi á frumstigi og mér virðist sem þingið standi jafnan frammi fyrir gerðum hlut og eigi fárra annarra kosta völ en aflétta stjórnskipulega fyrirvaranum óháð efnislegri afstöðu þingsins til viðkomandi máls. Þetta er óviðunandi staða fyrir þjóðþingið en úr henni má vissulega bæta með skilvirkari vinnubrögðum. Skýrslan boðar raunar að utanríkisráðherra muni leggja tillögur þar að lútandi fyrir ríkisstjórn en eðlilegra væri kannski að þingið sjálft tæki ákvörðun um það hvernig það vill haga þessum málum.

Hér mætti til að mynda draga lærdóm af skipulagi norska Stórþingsins sem er undir sömu sök selt og Alþingi Íslendinga en málefni EES-samningsins koma þar til umfjöllunar í sérstakri EES-þingnefnd. Hana skipa nefndarmenn í utanríkismálanefnd þingsins annars vegar og þingmannanefnd EFTA hins vegar. Þessi skipan mála gæti í meginatriðum einnig átt við hér á landi og þannig væri framfylgt tillögum Evrópunefndar forsætisráðherra frá því í fyrra, sem lagði til að sérstök nefnd Alþingis mundi fylgjast með framkvæmd EES-samningsins en þar er líka lagt til að Alþingi eigi sinn fulltrúa í Brussel og sú hugmynd er líka nefnd í vinnuskjali um framtíðarhorfur Evrópska efnahagssvæðisins sem þingmennirnir Katrín Júlíusdóttir og Diana Wallis hafa unnið fyrir sameiginlega EES-nefnd EFTA og Evrópusambandsins. Raunar er ástæða til að kalla eftir svörum við því hér hvað líður framgangi tillagna Evrópunefndarinnar almennt séð.

Sú skýrsla sem hér er lögð fram fjallar um afmarkaðan þátt Evrópumála, þ.e. innri markaðinn. Í skýrslunni er m.a. fjallað um stefnumótun um málefni siglinga og sjávar og ríkulegt framlag Íslands til þeirrar vinnu tekið sem dæmi um að Ísland geti haft áhrif á stefnumótun sem varðar hagsmuni okkar, enda þótt við séum ekki innan Evrópusambandsins. Fullyrðingar um áhrifaleysi eiga bersýnilega ekki við í þessu tilliti og það er a.m.k. alveg ljóst að við getum nýtt enn betur þau tækifæri sem EES-samningurinn sannarlega gefur í þessu tilliti.

Mér finnst ástæða til að drepa á nokkra þætti sem vikið er að í skýrslunni sérstaklega og leita eftir svörum og viðhorfum hæstv. utanríkisráðherra í því sambandi. Í fyrsta lagi vil ég nefna sérstaklega úrgangsmál en í skýrslunni er fjallað um væntanlega endurskoðun á úrgangslöggjöf Evrópusambandsins. Þar kemur fram að þar verði um miklar breytingar að ræða, m.a. hvað varðar sveitarfélögin. Ég vil því leita eftir viðhorfum og svörum ráðherra við því hvernig samráði við hagsmunaaðila, m.a. sveitarfélögin, er háttað hvað þetta snertir og hvernig ætlunin er að mæta þeim mikla kostnaði sem þar er talað um.

Í öðru lagi vil ég nefna póstþjónustuna sem nefnd er á bls. 21 í skýrslunni. Þar kemur fram að einkavæða eigi póstþjónustuna frá og með 1. janúar á næsta ári. Ég vil leita eftir viðhorfum ráðherrans til þess, hvort hann sé sammála því að fara út í að einkavæða póstþjónustuna og hvort Ísland muni þá nýta sér frestunarheimildir í samningnum til ársloka 2010 sem einkum er hugsuð fyrir ríki þar sem byggð er strjál sem væntanlega gæti átt við hér.

Í þriðja lagi langar mig að nefna loftferðasamninginn en talað er um sérstakan samning Evrópusambandsins við Bandaríkin um loftferðamál. Almenna reglan virðist vera sú að aðildarríkin afsala sér rétti til að gera sjálfstæða loftferðasamninga og það er því spurningin hvort hugsanleg aðild okkar að loftferðasamningi Evrópusamningsins við Bandaríkin mundi takmarka réttindi okkar og möguleika á gerð annarra loftferðasamninga.

Ég vil líka nefna mál sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson vakti máls á sem varðar frjálsa för og rætt er á bls. 25. Ég leita eftir svörum um það hvar það mál sé statt á vettvangi væntanlega félagsmálaráðuneytisins og/eða dómsmálaráðuneytisins og hvaða afstöðu ríkisstjórnin muni taka í því efni.

Fleiri mál væri hægt að fara inn á en sökum takmarkaðs tíma ætla ég að láta þetta duga nema hugsanlega spyrja um það sem stendur á bls. 32 og varðar varnarmál, hvort þar sé verið að reyna að koma okkur inn í hernaðarsamvinnu Evrópusambandsins með einhverjum hætti.

Það er staðreynd að þeim þjóðum sem hafa valið að standa utan Evrópusambandsins hefur vegnað vel. Sviss, Ísland og Noregur eru skýr dæmi um það og raunar er andstaðan í Noregi meiri nú en nokkru sinni fyrr. Íslenskt efnahagslíf hefur ekki átt við þau vandamál að stríða sem einkenna evrusvæðið, sem eru skortur á hagvexti og mikið atvinnuleysi, þótt vissulega hrjái okkur annars konar böl. Við erum sannarlega, eins og hér hefur komið fram, hæst á lífskjaralista Sameinuðu þjóðanna.

Það er rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra að ekki verður farið inn í Evrópusambandið nema þjóðin samþykki í sérstakri atkvæðagreiðslu. Raunar er það mín skoðun að ef pólitískur vilji mundi skapast til að sækja um aðild að Evrópusambandinu ætti fyrst að spyrja þjóðina þeirrar grundvallarspurningar hvort stjórnvöld ættu að hefja aðildarviðræður. Þá því aðeins að svarið við þeirri spurningu verði jákvætt yrði síðan farið í viðræður og samningsniðurstaða þá einnig borin undir þjóðina í annað sinn.

Enda þótt sú skýrsla sem hér er til umræðu beini sjónum einkum að innri markaði Evrópska efnahagssvæðisins tel ég mikilvægt að undirstrika að við Íslendingar tökum þátt í margvíslegu samstarfi í Evrópu utan samstarfsins við Evrópusambandið. Hér á ég fyrst og fremst við Evrópuráðið í Strassborg og Öryggis- og samvinnustofnun Evrópu í Vín. Eðlilegt er að leggja aukna áherslu á lýðræðislega samvinnu á borð við þá sem fram fer í Evrópuráðinu. Þangað senda öll ríki álfunnar fulltrúa frá sínum þjóðþingum og einnig frá sveitarstjórnarstiginu og skilyrði fyrir aðild lúta að mannréttindum en ekki efnahagsmálum. Evrópuráðið er vettvangur fyrir umræðu um ýmis mikilvæg samfélagsleg málefni og samskipti aðildarríkjanna innbyrðis með það að markmiði að standa vörð um mannréttindi og lýðræði og stuðla að efnahagslegum og félagslegum framförum. Evrópuráðið hefur reynst sérlega mikilvægt fyrir nýfrjáls ríki

Austur-Evrópu og stofnanir þeirra í framþróun lýðræðislegra stjórnarhátta.

Markmið Öryggis- og samvinnustofnunar Evrópu er að stuðla að friði og öryggi og samvinnu aðildarríkjanna og standa vörð um virðingu fyrir mannréttindum. Þar eru þróaðar leiðir til að koma í veg fyrir ágreining milli ríkja og stuðla að eflingu lýðræðislegra stofnana. Það er mín skoðun að starf okkar innan þessara vébanda sé vanmetið og að stjórnvöld hafi ekki gefið því nægilegt vægi eða stutt það eins og æskilegt hefði verið. Sjálfstæð og fámenn þjóð, sem er þekkt að því að vera herlaus, enn þá a.m.k., hefur ekki sjálf farið með ófriði á hendur öðrum, þar sem staða mannréttinda og lýðræðismála er tiltölulega góð, þjóð sem hefur á fáum áratugum brotist úr sárri fátækt til velsældar er vel til þess fallin að vera öðrum fyrirmynd og leggja sitt af mörkum til friðsamlegrar sambúðar þjóða.

Frú forseti. Ég fagna þeirri nýbreytni að fjalla sérstaklega um Evrópumálin á Alþingi og tel það framfaraspor. Ég vil líka þakka fyrir þessa skýrslu, hún er ágæt eins langt og hún nær. Vissulega þarf að ræða Evrópumálin á mun breiðari grunni og ég vænti þess að í næstu skýrslu um Evrópumál verði það gert.

[13:58]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir skýrsluna sem hér er lögð fyrir Alþingi. Eins og fram kemur í inngangi skýrslunnar er með henni ætlað að bæta upplýsingagjöf til alþingismanna og skerpa sýn á forsendur, stefnumið og tilgang Evrópulöggjafarinnar. Það er enginn vafi að skýrslan gagnast vel í þeim tilgangi enda hefur greinilega verið vel til hennar vandað. Hún geymir afar mikilvægt yfirlit yfir stöðu Íslands í Evrópusamstarfinu og þróun Evrópusambandsins, m.a. í tengslum við stækkun þess. Auk þess er farið yfir stöðuna í þeim málaflokkum þar sem Ísland á hvað mestra hagsmuna að gæta.

Ég vil meina að þessi skýrsla ásamt skýrslu Evrópunefndarinnar frá því í fyrra geti verið okkur alþingismönnunum eins konar handbækur um Evrópumál, að minnsta kosti næsta árið. Í þessum tveimur skýrslum er að finna afar haldgott yfirlit yfir allt það sem helstu máli skiptir til þess að glöggva sig á þeim álitaefnum sem við stöndum frammi fyrir í samstarfinu um Evrópska efnahagssvæðið.

Ég vil leggja áherslu á það í þessari umræðu um Evrópumálin að þingið taki sér miklu öflugri stöðu en það hefur gert hingað til. Ég hygg að umræðan eins og hún hefur farið fram í dag mótist m.a. af því að við erum að fara í gegnum Evrópuumræðuna í fyrsta sinn á Alþingi. Ef allt væri með felldu, eins og best væri á kosið, hefði þingið stanslaust verið upplýst allt síðastliðið ár um þau mál sem er að finna í þessari skýrslu. Sú staðreynd hefði getað orðið grundvöllur að miklu dýpri umræðu um þau einstöku málefni sem snerta okkar sérstöku íslensku hagsmuni.

Þannig verður það vonandi á næsta ári, að þingið getur á grundvelli stöðugs samráðs sem á sér stað allt árið tekið miklu dýpri og málefnalegri umræðu um þau álitaefni sem við stöndum frammi fyrir við framkvæmd samningsins. Þannig vonast ég til þess að málin þróist í framtíðinni.

Það er löngu tímabært, eins og fram hefur komið í umræðunni í dag, að Evrópuumræðan verði tekin á Alþingi. Í raun sætir furðu að þingið hafi sætt sig við að vera nánast afskipt í Evrópuumræðunni og látið viðgangast í öll þessi ár að samráðinu sem mælt er fyrir um í reglum forsætisnefndar hafi ekki verið sinnt. Ég hef sem formaður utanríkismálanefndar vakið athygli á þessu áður. Eins og sjá má af reglum forsætisnefndar eru þar tiltölulega einfaldar og skýrar reglur um samskipti framkvæmdarvalds og þings í þessum málaflokki. Hið alvarlega við skortinn á samráði í þessu samhengi er að við erum að tala um mál á mótunarstigi, mál sem enn er hægt að koma einhverjum athugasemdum að og hafa áhrif á.

Í viðauka II við skýrslu utanríkisráðherra er að finna yfirlit yfir þær ákvarðanir sameiginlegu EES-nefndarinnar sem enn bíða staðfestingar Íslands með því að Alþingi aflétti hinum stjórnskipulega fyrirvara. Það má segja að það yfirlit sé um leið yfirlit yfir öll þau mál sem Alþingi hefur ekki verið haft með í ráðum en búið er að taka ákvörðun um. Það kom fram í máli hv. þm. Árna Sigurðssonar í fyrri ræðu að við stöndum frammi fyrir gerðum hlut í þeim málum. Þetta er ágætisyfirlit fyrir þingmenn um mál sem hefði átt að vera haft samráð við þingið um á síðasta ári og jafnvel fyrr en ekki var gert. Mál sem farið hafa gegnum ákvörðunartökuferlið.

Við getum, eins og fram hefur komið í umræðunni í dag, ýmislegt lært af nágrönnum okkar sem eru í sambærilegri stöðu og við. Ég veit að þingmenn vilja breyta þessu fyrirkomulagi. En til fróðleiks finnst mér ástæða til að fara aðeins yfir það hvernig hlutirnir gerast þar. Samkvæmt minnisblaði sem alþjóðadeild nefndasviðs Alþingis vann á síðasta ári segir, og ég ætla að leyfa mér að lesa upp úr minnisblaðinu, með leyfi forseta:

„Þegar utanríkisráðherra gengur á fund EES-nefndar Stórþingsins kynnir hann þau mál og tillögur sem liggja fyrir næsta fundi sameiginlegu EES-nefndarinnar. Að lokinni umræðu veitir EES-nefndin ríkisstjórninni leiðsögn um hvaða afstöðu hún eigi að taka í sameiginlegu EES-nefndinni. Það er ríkisstjórnarinnar að túlka leiðsögn nefndarinnar. Þegar þurfa þykir taka aðrir fagráðherrar en utanríkisráðherra þátt í fundum EES-nefndarinnar. Í þeim tilvikum sitja jafnframt þingnefndir á viðkomandi fagsviði fundina.“

Mál eru borin undir EES-nefnd norska Stórþingsins til umfjöllunar og það á að taka um þau ákvörðun. Þetta er hið sama og segir í reglum forsætisnefndar Alþingis. Það á að taka ákvörðun í þingnefndinni áður en farið er með málið lengra. Ég ætla ekki að eyða öllum tíma mínum í að fara yfir þetta en ég legg áherslu á að þingið verði ekki einungis þiggjandi í þeirri þróun sem þarf að eiga sér stað varðandi þátttöku þingsins, taki við hugmyndum frá framkvæmdarvaldinu um hvernig málin eigi að gerast, heldur taki eigið frumkvæði. Ég hef átt fund með forseta Alþingis og forsætisnefndinni allri og vakið athygli á mikilvægi þess að þingið taki málið á sínar eigin herðar enda ber það auðvitað ábyrgð á því og er sinnar eigin gæfu smiður í þessu. Það má ekki bíða lengur með að þingið taki frumkvæðið í því.

Við getum horft á lítið dæmi eins og það að þessi skýrsla er flutt að frumkvæði utanríkisráðherra. Ég fagna

því. En hjá vinum okkar Norðmönnum gerðist það á hinn veginn, að utanríkismálanefnd þingsins, EES-nefndin, sem er utanríkisnefndin með EFTA-nefndinni þeirra, flutti þingsályktunartillögu um að utanríkisráðherrann ætti að koma með skýrsluna. Það gerðist fyrir frumkvæði þingsins. Við þurfum að fara að hugsa á þessum nótum á Alþingi.

Ég ætla ekki að eyða öllum mínum tíma í að fjalla um mikilvægi þess að við höfum samráð. Þetta er augljóst í ljósi þróunarinnar stað í Evrópusambandinu, ekki síst eftir Lissabon-sáttmálann. Þær stofnanir sem við höfum minni aðgang að auka við vald sitt innan Evrópu og þeim mun mikilvægara verður fyrir Alþingi að rækja sitt hlutverk almennilega. Það kemur líka við samband þingsins við hin þjóðþingin sem einnig fá umsagnarrétt í löggjafarferlinu. Af þeirri ástæðu er mikilvægt að Alþingi ræki sitt hlutverk við önnur þjóðþing í Evrópusambandinu.

Ég er þeirrar skoðunar að fulltrúi Alþingis eigi að hafa aðstöðu á Evrópuþinginu til að fylgjast með þróun mála og það fyrirkomulag væri heppilegra en að aðstöðunni væri komið fyrir í sendiráðinu í Brussel eins og fjallað var um í skýrslu Evrópunefndarinnar frá því í fyrra. Mínar heimildir eru þær að slík aðstaða standi okkur til boða. Það stæði Alþingi til boða ef eftir því væri leitað í Evrópuþinginu.

Varðandi samskipti við íslensku þingflokkanna við systurflokka sína á Evrópuþinginu þá tel ég, m.a. eftir að hafa farið sem gestur á þingflokksfund flokkahópa í Evrópuþinginu, að það sé algjörlega nauðsynlegt að koma slíku samstarfi á hið fyrsta.

Umræðan í dag ber þess vitni að við gerum okkur grein fyrir því að við þurfum að nýta okkur betur þau tækifæri sem við höfum til að hafa áhrif á og móta mál sem síðar hafa áhrif á löggjafarstarf á Alþingi. En skýrsla utanríkisráðherra er líka til vitnis um að þegar við beitum okkur til áhrifa þá getum við náð miklum árangri. Það höfum við gert með markvissum vinnubrögðum á ákveðnum sviðum. Besta dæmið í skýrslu utanríkisráðherra er augljóslega aðkoma Íslands að stefnumótun um málefni siglinga og sjávar. Ég tek undir það sjónarmið að reynslan af stefnumótun á því sviði getur verið fyrirmynd að því hvernig Ísland geti haft áhrif á öðrum sviðum í framtíðinni, eins og segir í skýrslunni. Einstaka Evrópuþingmenn hafa einnig haft á orði við mig hve mikilvægt framlag Íslands var í þeirri vinnu.

Viðskiptakerfi með losunarheimildir gróðurhúsalofttegunda er annað dæmi um málaflokk þar sem miklu skiptir að við gætum hagsmuna okkar í hvívetna. Eins og rakið er í skýrslunni eru hagsmunir okkar miklir á því sviði en málið snýst m.a. um að tekið verði tillit til sérstöðu okkar sem eylands á jaðri Evrópu.

Hér er stórt mál undir og takmarkaður tími til að reifa málin. Mér finnst hafa verið komið býsna víða við í dag en samt hefur umræðan ekki verið sérstaklega djúp. Það kemur mér dálítið á óvart að af hálfu stjórnarliða skuli daðrað við það sem eina möguleikann að sækja um aðild að Evrópusambandinu. Það mál sem er hér undir í dag snýst að mínu áliti fyrst og fremst um að þingið átti sig á því að það verður að fullnýta þá möguleika sem okkur standa til boða til að hafa meiri áhrif og þingið verður sjálft að axla ábyrgð á því (Forseti hringir.) að taka sér það vald sem það hefur í því sambandi. Það kemur enginn annar og færir okkur það óumbeðið.

[14:08]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég heyrði ekki betur en hv. formaður utanríkismálanefndar væri svolítið að setja ofan í við félaga sína í stjórnarsamstarfinu í þessari umræðu. En hvað um það. Það sem mig langar að spyrja hv. þm. Bjarna Benediktsson um er það sem hann reifaði hér, um vinnubrögð og aðkomu þingsins að umfjöllun um mál á frumstigi. Hann lýsir því hvernig þessum málum er háttað í norska Stórþinginu, sem ég tæpti lauslega á í ræðu minni einnig. Með hvaða hætti sér hann fyrir sér að þessu verði komið á?

Ég spyr hann vegna þess að hann er formaður utanríkismálanefndar. Ég geng út frá því að utanríkismálanefnd muni þar hafa ríku hlutverki að gegna. Hvernig sér hann fyrir sér að þetta verði gert og hvernig sér hann það hreint praktískt fyrir sér? Þarf það að gerast með þingsályktunartillögu í þingi eða er þetta mál sem formaður utanríkismálanefndar getur gengið í gagnvart þinginu sjálfu, forseta þingsins, forsætisnefnd, o.s.frv.? Ég er honum sammála um að málið eigi að vera á forræði þingsins fyrst og fremst og það verði sjálft að taka ákvörðun um hvernig það vill skipa þessum málum, haga vinnubrögðum og umræðunni á sínum vettvangi.

Annað mál er það hvernig málið snýr að framkvæmdarvaldinu, Stjórnarráðinu, ráðuneytum o.s.frv. En þingið sjálft verður að móta sér skoðun á því hvernig þessum málum er háttað og taka þá væntanlega ákvörðun. Hvenær telur þingmaðurinn að hægt sé að ganga í það og taka ákvörðun um fyrirkomulag þessara mála?

[14:10]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil svara þessu svo að ég geri kröfur til þess að þær reglur sem eru í gildi og hafa ekki verið afnumdar, reglur forsætisnefndar frá 1994, verði einfaldlega virtar. Mér finnst það ekki til of mikils ætlast. Mér finnst ekki til mikils ætlast að þær ákvarðanir sem rata inn á fundi sameiginlegu EES-nefndarinnar séu bornar undir utanríkismálanefnd sem síðan fari með þær áfram til þingmannanefndar landsdeildar Íslands í EFTA og fundi sameiginlega með þeirri nefnd, einu sinni í mánuði eins og reglurnar gera ráð fyrir. Það finnast mér eðlileg vinnubrögð.

Í millitíðinni, þar til við höfum skoðað eitthvað nánar hvernig við viljum haga þessu til framtíðar, finnst mér eðlilegt og sjálfsagt að gildandi reglur verði grundvöllurinn að starfi á þinginu. Ég hef, eins og ég gat um í mínu fyrri ræðu fundað með forsætisnefndinni, m.a. um þetta mál. Ég skynjaði mikinn áhuga allra í forsætisnefndinni á að vinna áfram með tillögur Evrópunefndarinnar. Ég treysti því að það mál sé í farvegi.

Mér finnst margt koma til greina varðandi það hvernig við munum meðhöndla þessi mál. Mér finnst t.d. koma til greina að skýrslan sem við erum að ræða í dag sé til að mynda fyrst kynnt fyrir utanríkismálanefnd sem við muni jafnvel álykta um málið í framhaldinu og sú ályktun ásamt

skýrslunni verði grundvöllur að umræðu í þinginu. Það fyndist mér vera til fyrirmyndar. Þannig gætum við haldið því fram að þingið veitti framkvæmdarvaldinu aðhald í því hvernig samningurinn er framkvæmdur. Mér finnst tæplega hægt að halda því fram að með umræðunni sem fram fer í dag veiti þingið framkvæmdarvaldinu mikið aðhald við framkvæmd EES-samningsins.

Það á sérstaklega við núna, í þetta fyrsta sinn. Samráð hefur ekki verið viðhaft vegna mála á mótunarstigi og þingið hefur ekki lagt sig sérstaklega eftir því að setja sig inn í mál sem eru til meðferðar hjá embættismönnum í kerfinu. (Forseti hringir.)

[14:12]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég segi fyrir mig að ég er sammála þingmanninum um hvernig eigi að standa að þessum málum. Ég hvet hann eindregið til að fylgja þessu fast eftir og heiti stuðningi við það og a.m.k. úr þeim þingflokki sem ég sit í að þessum málum verði komið í þann farveg sem þingmaðurinn lýsir. En væntanlega þarf meira til.

Ég held að mikilvægt sé að vinda bráðan bug að því að koma þessu í þann farveg að þingið fái málið til umfjöllunar á fyrstu stigum, annaðhvort utanríkismálanefnd, einhvers konar útvíkkuð utanríkismálanefnd eða sameinaður vettvangur utanríkismálanefndar og þingmannanefndar EFTA, sem fjallar að sjálfsögðu líka um þessi mál á sínum fundum. Við þekkjum báðir, hv. þm. Bjarni Benediktsson og ég, að við fjöllum þar um mál og lesum kannski um það þegar við komum heim af fundum að ráðherranefndin hafi verið að ákveða eitthvað sem við ekki vissum um þótt við kæmum af fundum þar sem EFTA-mál eru til umfjöllunar.

Varðandi framhaldið hlýt ég að vekja athygli á því að í þessari skýrslu er vakið máls á mörgum málum sem eru í vinnslu á frumstigi. Þá er spurningin: Er ekki rétt að byrja núna og taka þau efnisatriði sem hér er vakið máls á og eru í vinnslu, jafnvel á fyrstu stigum, og koma þeim til umfjöllunar í utanríkismálanefnd, í fagnefndum, þannig að þær fái kynningu svo við stöndum ekki að ári í sömu sporum, hafandi ekki fengið þá kynningu eða þá umræðu sem er sjálfsögð?

[14:14]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel að það sem hv. þingmaður nefnir, að hægt eigi að vera að vinna áfram með ýmis þau málefni sem tekin eru til umfjöllunar í skýrslu utanríkisráðherra í utanríkismálanefnd, sé hárrétt. Ég held að það sé tilefni til þess fyrir utanríkismálanefndina að taka þau mál til skoðunar. Við höfum svo sem tekið ákveðin mál, t.d. þau sem snúa að loftslagsmálunum og reynt að hafa þau til sérstakrar skoðunar.

Almennt er ég þeirrar skoðunar að margt af því sem er fjallað um í þessari skýrslu og reyndar í skýrslu Evrópunefndarinnar frá því í fyrra, ætti að vera grunnurinn að einhvers konar handbók þingsins í Evrópumálum. Þarna er að stórum hluta fjallað almennt um hvernig samstarfið fer fram. Ljósi er varpað á hvernig stofnanakerfið virkar, hvernig samskipti okkar eru og hvaða möguleika við höfum til að hafa áhrif. Þetta ætti í sjálfu sér að vera í venjulegri handbók þingsins, hin almenna umfjöllun, og skýrslan sjálf að fjalla um efnisatriðin, það sem gerst hefur á liðnu ári.

En ég fagna því að þessu sé stillt svona fram. Ég tel fulla þörf á því og held að ástæðan sé sú, sem við höfum rakið í dag í fjölmörgum ræðum, að Evrópumálin hafa ekki verið nógu mikið á dagskrá í þinginu. Það má vera að þingmenn þurfi að setja sig betur inn í gangverkið í Evrópusambandinu en gert hefur verið hingað til.

Ég vil að lokum ítreka að öllu þessu þarf að fylgja eftir með fjármagni til þingsins til að sinna samstarfinu. Það á bæði við um fjármagn til þingflokka og eins líka til nefndarinnar sem fer með málaflokkinn. Utanríkisnefnd hefur fengið boð um að fara til Noregs og setja sig inn í þessi mál og við höfum unnið að því að reyna að láta verða af þeirri ferð á þessu ári þar sem við munum (Forseti hringir.) ræða um Evrópumálin og samskipti þeirra vegna framkvæmdar EES-samningsins. En ég sé fyrir mér að við getum líka rætt heilmikið við þá um þróunarmál.

[14:17]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir þá skýrslu sem hér hefur verið lögð fram og verið hefur framlag í umræðuna. Ég er þeirrar skoðunar að við séum að fjalla um eitt mikilvægasta hagsmunamál íslensku þjóðarinnar. Ég tek undir það sjónarmið að það hafi tvímælalaust verið mikið heillaskref þegar við gerðumst aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu og að það hafi í raun verið undirstaða þeirrar framþróunar sem hér hefur átt sér stað á síðustu árum að verulegu leyti.

Varðandi þau atriði sem hér er um að ræða er spurning hvort umræða um Evrópusambandið og EES-samninginn og atriði sem að því lúta þurfi ekki að koma oftar til umræðu hér á Alþingi því að í skýrslunni er m.a. verið að fjalla um að Alþingi og einstakir þingmenn þurfi að koma meira að afskiptum á fyrri stigum varðandi hluti sem koma við Evrópusambandslöggjöfinni.

Í skýrslunni er réttilega bent á að við höfum formlega aðkomu að ESB-málum á fyrsta stigi. Þá höfum við í raun mun takmarkaðri aðkomu en mér sýnist vera komin fram varðandi skýrsluna, þ.e. við getum verið álitsgefendur á fyrsta stigi en síðan höfum við ekkert um málið að segja og okkur er gert sem EES-ríki á grundvelli EES-samningsins að samþykkja það sem síðar er að okkur rétt. Það er mjög bagalegt og galli við EES-samninginn að við skulum ekki geta fylgst með og haft áhrif á öllum stigum löggjafarstarfsins til þess að breyta þeirri löggjöf sem við erum síðan neydd til að taka inn í löggjöf okkar, hvort sem okkur líkar betur eða verr. EES-gerðirnar skipa sífellt mikilvægari sess í löggjöf landsins og því skiptir grundvallarmáli að við höfum möguleika til þess að fylgjast með, hafa áhrif á öllum stigum.

Í annan stað er vikið að því í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra að mikilvæg forsenda slíkrar málafylgju sé að Alþingi og kjörnir fulltrúar hafi vakandi auga fyrir málefnum innri markaðar mun fyrr í stefnumótunar- og löggjafarferlinu en hingað til hefur tíðkast. Ég er algjörlega sammála þeim sjónarmiðum sem þar koma fram.

Í því sambandi er spurningin: Hvernig er hægt að koma því við? Hvaða kosti eiga þingmenn á því að fylgjast með virkum hætti með því sem er að gerast á vettvangi Evrópusambandsins og þeirri lagasmíð eða reglusmíð sem þar er um að ræða? Svarið er að það er mjög takmarkað. Hægt er að hugsa sér að í auknum mæli séu, fyrir tilstuðlan utanríkisráðuneytisins, sendar gerðir á vinnslustigi, á því stigi sem við höfum formlega aðkomu að, þannig að þingmenn og þingflokkar geti þá gert grein fyrir sjónarmiðum sínum. Ekki er um slíkt er að ræða í málum eins og háttar til nú.

Ég tel að það væri æskilegt og nauðsynlegt til þess að við, ríkisstjórnin og þeir sem halda utan um okkar mál, hefðu þá tækifæri á vettvangi ESB, þar sem við komum að okkar málum á fyrsta stigi, að gera grein fyrir þeim sjónarmiðum og viðhorfum sem uppi eru á Alþingi Íslendinga. Eins og málum háttar nú eru það eingöngu fulltrúar framkvæmdarvaldsins sem hafa um málið að segja en ekki þjóðkjörnir fulltrúar löggjafarvaldsins.

Ég bendi á í þessu sambandi að það kann að vera að til þess að ná því markmiði, sem hæstv. utanríkisráðherra bendir réttilega á í skýrslu sinni um þetta atriði, þurfi að gera þingmönnum kleift að fylgjast vel með og eiga kost á því að ráða einstaklingsbundið til sín aðstoðarmenn og/eða sérfræðinga til að kanna og fara ofan í ákveðin mál. Þar kemur eitt með öðru atriði sem ég vék að í umræðunni um þingskapafrumvarpið. Þingmenn eru þingmenn þjóðarinnar en eru ekki kjörnir fyrir ferkílómetra eingöngu eða landshluta. Þeim ber að gæta þess að setja lög sem hafa gildi fyrir alla þjóðina og þar af leiðandi skiptir máli að þingmenn hafi jafna stöðu til þess að gera það til þess að þeir geti rækt mál sín, líka hvað varðar aðstoð í þinginu.

Í skýrslunni er vikið að því að endurskoðunarsáttmáli ESB muni færa Evrópuþinginu og þjóðþingum aðildarríkjanna aukna hlutdeild í löggjafarferli ESB. Ég get ekki séð með hvaða hætti það verður gert en æskilegt væri að fá skýringar á því frá hæstv. utanríkisráðherra hvað þar er átt við.

Því er haldið fram í skýrslunni að samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið hafi reynst vel og síðan er vikið að fjölgun aðildarríkjanna. Það hlýtur að vera spurning um, með tilliti til þess sem er að gerast og hefur verið að gerast í Evrópusambandinu, hvort ekki sé full ástæða til að taka samninginn um Evrópska efnahagssvæðið til heildarendurskoðunar. Það ætti m.a. að gera með tilliti til þess að ríki EES eigi virkari rétt til að hafa áhrif á gang mála á öllum stigum og sitja í þeim nefndum sem fjalla um löggjafarmálefni á öllum stigum ferlisins. Það er óviðunandi aðstaða eins og er í dag þar sem fulltrúum EES-ríkja eins og Noregs, Íslands og Liechtensteins, er vikið úr þeim herbergjum þar sem um málin er verið að fjalla, löggjafarmálefni, af því þau eigi ekki heima og hafi ekki rétt til setu þar.

Í skýrslunni er vikið að stækkun Evrópusambandsins og frjálsu flæði fólks í vinnu. Spurning er um — atriði sem kemur kannski ekki til með að skipta máli og vonandi skiptir aldrei máli — hvort Tyrkland gerist aðili að Evrópusambandinu. Ef um slíkt væri að ræða sýnist mér að við okkur blasti enn þá meiri vandi en við búum við í dag ef við ætlum að halda óbreyttri stefnu varðandi frjálst flæði erlends vinnuafls til landsins. Vikið er að aðgerðum og viðhorfum í sambandi við þau atriði án þess að nákvæmlega hafi verið gerð grein fyrir hver viðhorfin eru, samanber blaðsíðu 22 í skýrslunni.

Ég vil í því sambandi vekja sérstaka athygli á ákveðnu atriði. Á blaðsíðu 25 í skýrslunni er sagt frá ágreiningi og í því sambandi er eiginlega tvennt sem kemur til skoðunar. Það er í fyrsta lagi þörf smáríkja eins og t.d. Íslands og Liechtensteins til að hafa ákveðnar varnaðarreglur varðandi frjálst flæði, jafnvel ákveðnari en eru í dag, og í annan stað möguleika, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson minntist á, til þess að geta svarað eftirspurn eftir sérhæfðu starfsfólki. Það virkar því eiginlega í báðar áttir.

Varðandi önnur atriði sem fjallað er um, er vikið að lyfjamálum á blaðsíðu 26 og síðan að neytendamálum sem mér finnast vera verulega góð atriði. Það eru ákveðin atriði í því sambandi sem ég vil vekja athygli á. Þar segir að markmiðið sé að árið 2013 geti neytendur Evrópusambandsins og EES-svæðisins verslað hvar sem er innan svæðisins, hvort sem það í hverfisverslun eða á internetinu, með sama öryggi og vernd, sé það til. Og þá spyr ég: Er það markmiðið að það sé með allar vörur? Eigum við von á því að íslenskir neytendur njóti þess hagræðis sem þarna er um að ræða og að er stefnt hvað varðar verslun í sambandi við fjármálastarfsemi, lyf, matvæli og aðrar neysluvörur? Það væri mjög fróðlegt að heyra skýringar á því. Sé svo er spurningin um hvaða gildi þeir fyrirvarar hafa sem við höfum sett í EES-sáttmálann varðandi verslun með ákveðnar vörur.

Ég segi bara miðað við það sem hér er um að ræða: Guð láti gott á vita, megi íslenskir neytendur búast við því að verða leystir undan því oki sem ýmsir hafa sett á þá með mun hærra verði, t.d. á lánum og öðru og ég tali nú ekki um lyfjaokrið sem þeir þurfa að búa við.

Kaflinn um neytendamál gefur tvímælalaust ákveðnar vonir um að vel verði að þessum málum staðið og því hefur miður verið svo að við höfum alltaf verið eftir á varðandi viðunandi neytendalöggjöf. Ég verð að segja hæstv. viðskiptaráðherra það til hróss að ég tel að hann sé fyrsti viðskiptaráðherrann sem hefur sett málefni neytenda í forgang og ætlar sér greinilega ekki að vera eftir á þegar um slík mál er að ræða heldur bara að gera hlutina fyrir fram.

[14:27]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil eins og aðrir fagna þeirri umræðu sem hér fer fram í dag um Evrópumálefni. Sá stakkur sem okkur hefur hingað til verið skorinn í þeim efnum að ræða þennan mikilvæga málaflokk á Alþingi hefur verið býsna þröngur. Þess vegna er ástæða til að fagna því að við fáum núna rýmra tækifæri til að fara yfir þessi mál með ítarlegri hætti og ég held að það sé sérstakt fagnaðarefni að hæstv. utanríkisráðherra hefur haft frumkvæði að því að efna til slíkrar umræðu.

Sumir segja ef til vill að það sé að bera í bakkafullan lækinn að ræða Evrópumál svo mjög sem þau hafi verið á dagskrá árum saman. Sumum finnst að það sé kannski meira framboð af umræðu um þessi mál en eftirspurnin er meðal almennings en það breytir ekki því að þetta er afar

mikilvægur málaflokkur og gríðarlega þýðingarmikið að við áttum okkur á eðli hans. Það er alveg rétt sem fram kemur í þessari skýrslu að regluverk innri markaðarins hefur mjög víðtæk áhrif hér á landi og þess vegna skiptir það miklu máli fyrir okkur í fyrsta lagi að átta okkur á umfanginu og í öðru lagi að gera okkur grein fyrir því sem mér fannst vera einn kjarninn í máli hæstv. ráðherra og það er að vekja athygli á þeim möguleikum sem við höfum með aðkomu okkar að mótun þeirra reglugerða og laga sem við búum síðan við eða munu hafa óbein áhrif á okkur eins og gildir á mörgum sviðum.

Ég held að það sé algjörlega rétt sem hæstv. utanríkisráðherra sagði áðan að það hefur ríkt mikið vanmat á möguleikum okkar til að hafa áhrif á niðurstöðu á EES-vettvangnum. Við höfum mjög margar aðkomuleiðir í þeim efnum og hægt væri að fara rækilega yfir það og ég held að í umræðunni hafi menn alls ekki gert sér grein fyrir öllum þeim möguleikum sem þar eru uppi. Þetta er líka mjög í samræmi við niðurstöður Evrópustefnunefndarinnar sem forsætisráðherra skipaði á sínum tíma, og skipuð var fulltrúum allra stjórnmálaflokka, þar sem lögð var mikil áhersla á að reyna að skerpa þessar aðkomuleiðir, gera mönnum grein fyrir því hvaða möguleikar væru til staðar og hvernig bæði þingið og framkvæmdarvaldið gætu haft áhrif í þessum efnum.

Í tillögum nefndarinnar er það tíundað í allmörgum liðum hvernig við getum haft frekari áhrif en við gerum þrátt fyrir allt í dag. Það er bæði vakin athygli á því sem ríkisstjórnin getur gert, hvernig Alþingi getur komið að þessum málum, hvernig hægt er að treysta tengsl embættismanna, hvernig hægt er að leggja áherslu á samstarf innan EFTA, hvernig við getum gert þetta með aukinni almennri upplýsingagjöf fyrir almenning og hagsmunasamtök, sem ég held að skipti ekki síst máli í þessum efnum. Það er hægt að þróa frekar samstarf hagsmunaaðila, það hefur í rauninni verið að þróast á undanförnum árum, við sjáum að sveitarfélögin, atvinnulífið og verkalýðshreyfingin hafa öll verið að leggja áherslu á þetta og þannig mætti áfram telja. Ég er þess vegna alveg sammála því sem hæstv. utanríkisráðherra lagði áherslu á að þarna eru miklir möguleikar, vannýttir möguleikar sem við eigum auðvitað að fylgja eftir.

Við sjáum það þegar við skoðum þetta að möguleikar okkar til að taka þátt á ýmsum sviðum stofnana innan EES-svæðisins og á vettvangi ESB eru heilmiklir. Ef við skoðum, eins og fram kemur í skýrslu Evrópustefnunefndar, fjölda þeirra nefnda ESB sem EES- og EFTA-ríkin hafa aðgang þá voru þær 418 talsins á árinu 2005 en við tókum einungis þátt í 184 þeirra. Vitaskuld skýrist þetta af því að ýmsir málaflokkanna sem þær nefndir sem hér um ræðir fjalla um eru kannski þess eðlis að þeir hafa ekki beinlínis þau áhrif hér á landi að við teljum ástæðu til að sinna því öllu, en að mínu mati er engu að síður ástæða til að horfa til þess að þarna eru heilmiklir möguleikar sem við eigum vitaskuld að sinna. Líka vegna þess, eins og glögglega kom líka fram í máli hæstv. ráðherra, að það er ósk um það innan Evrópusambandsins að við komum einmitt að ýmsum þessara málaflokka. Fjölmörg dæmi eru um að Evrópusambandið hafi sóst eftir sérþekkingu okkar á þessum sviðum og kannski er gleggsta dæmið um það, a.m.k. það sem við þekkjum nýlega, aðkoma okkar að mótun þeirrar stefnumótunar sem kölluð hefur verið *Towards a future Marine Policy for the Union.* Þar kom auðvitað glögglega fram að við höfðum heilmikil áhrif á stefnumótunina, á vinnuna, vegna yfirburðasérþekkingar okkar á þessu sviði og þannig gætum við áfram talið. Það fer ekkert á milli mála að af hálfu Evrópusambandsins er áhugi á slíku samstarfi.

Sjálfur hef ég átt þetta samstarf á þeim vettvangi þar sem ég hef starfað, fyrst í samstarfi við Joe Borg, þann sem fer með sjávarútvegsmál innan Evrópusambandsins. Nýlega átti ég sömuleiðis fund með Mariann Fischer Boel, sem sér um landbúnaðarmál á vettvangi framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins, og fram kom m.a. í máli hennar að hún hefði mjög mikinn áhuga á því að rækta gott samstarf við okkur Íslendinga á sviði landbúnaðarmála og hafði sérstakan áhuga á því að kynna sér þau mál hér á landi.

Það hefur líka komið fram, og kom fram í máli hæstv. ráðherra, að af hálfu Evrópusambandsins sé áhugi á því að sérfræðingar á okkar vegum kæmu frekar til starfa á vettvangi framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins. Ég held að það sé líka hlutur sem við eigum að skoða af mjög mikilli alvöru. Norðmenn, sem eru þátttakendur með okkur í EES-samstarfinu, hafa verið að nýta þetta mjög mikið. Tugir manna á vegum Norðmanna starfa einmitt innan framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins en af okkar hálfu held ég að sé einungis einn starfandi, ef ég fer rétt með. Það hefur m.a. verið rætt á vettvangi sjávarútvegsráðuneytisins hvort ekki væri skynsamlegt að við sendum fulltrúa til starfa á þeim vettvangi innan framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins. Ég tel að það komi mjög vel til álita. Þó að EES-samningurinn nái ekki beinlínis til sjávarútvegssviðsins skiptir það mjög miklu máli fyrir okkur, bæði að miðla okkar sérfræðilegu þekkingu og geta síðan miðlað þeim upplýsingum og því sem er að gerast á þessum vettvangi hingað heim. Þetta er líka liður í því að styrkja utanríkisþjónustu okkar og styrkja þá þekkingaröflun sem þarf að eiga sér stað á þessu sviði.

Vitaskuld má segja sem svo að smæð okkar hafi áhrif á það í hverju við getum tekið þátt, það er alveg hárrétt og engin ástæða til að gera lítið úr því, en engu að síður getum við tekið einhverja strategíska stefnu um það hvar við viljum sérstaklega helga okkur völlinn og hvar við viljum sérstaklega sinna þessum þáttum. Ýmislegt af því sem er að gerast á vettvangi Evrópusambandsins hefur óbein áhrif á það sem við erum að gera. Fram undan eru og hafa staðið yfir viðræður á vettvangi WTO, Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, sem munu, ef þær fá einhvern tíma endi, leiða til verulegra breytinga á rekstrarumhverfi atvinnugreina t.d. á borð við landbúnaðinn. Á fundinum sem ég vísaði til áðan kom glögglega fram t.d. að á vegum Evrópusambandsins fer nú þegar fram mikil vinna við að breyta eðli landbúnaðarstefnu þess til að bregðast við því sem mönnum sýnist að verði þróunin á þessum alþjóðlega vettvangi. Menn gera sér grein fyrir að þessar umræður og viðræður hafa staðið yfir lengi, þær stefna auðvitað í eina átt þó að niðurstaðan sé ekki fengin og þær þjóðir sem taka þetta mál alvarlega, eins og t.d. þjóðir Evrópusambandsins og Svisslendingar sem eins og við eru að styrkja landbúnað sinn mjög mikið, horfa til þeirrar breyttu heimsmyndar sem þarna verður.

Við erum líka smám saman að taka upp regluverk sem á sér rót í Evrópusambandinu. Við munum innan tíðar taka yfir matvælalöggjöf Evrópusambandsins, síðar í vetur verður lagt fram frumvarp þar sem byggt er á þessari matvælalöggjöf sem mun breyta mjög miklu í rekstrarumhverfinu. Sjávarútvegurinn hefur að vísu tekið þetta yfir fyrir alllöngu síðan en landbúnaðurinn hefur ekki gert það. Þetta mun auðvitað hafa í för með sér heilmikla breytingu á þessu umhverfi.

Við höfum sjálf, Íslendingar, verið að gera samninga við Evrópusambandið um innflutning á tilteknum landbúnaðarvörum. Við höfum tollheimildir, eins og hæstv. utanríkisráðherra rakti, varðandi útflutning á landbúnaðarvörum okkar inn á Evrópumarkaðinn og höfum síðan samþykkt líka innflutning evrópskra landbúnaðarvara til okkar. Þessar viðræður eru stöðugt í gangi og þær munu þróast. Tekið hefur verið upp ákveðið fyrirkomulag í þessum efnum, við höfum boðið út tollkvótana, ég breytti fyrirkomulaginu í haust sem leiddi að mínu mati til heilbrigðari viðskiptahátta og leiddi síðan til þess að tollkvótarnir lækkuðu sem hafði þau áhrif sem að var stefnt. Þessi mál eru hins vegar í nokkurri mótun og það mun gefast tækifæri til að ræða þau miklu ítarlegar á Alþingi þegar það frumvarp kemur fram. Það breytir í sjálfu sér engu um afstöðu okkar varðandi tollverndina, það er hlutur sem taka þarf aðra pólitíska umræðu um, en þær breytingar sem verða óhjákvæmilega í kringum (Forseti hringir.) það að við tökum yfir matvælalöggjöfina munu engu að síður hafa áhrif.

[14:37]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það kemur fram í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra á bls. 23 að framkvæmdastjórn Evrópusambandsins hafi í fyrra óskað eftir viðræðum við EFTA-ríkin um endurskoðun á bókun við EES-samninginn um viðskipti með unnar landbúnaðarvörur. Norðmenn töldu ekki tilefni til þess að fara í slíkar viðræður en Íslendingar voru fúsir til þeirra og segir í skýrslunni að ákveðið hafi verið að hefja tvíhliða viðræður við Evrópusambandið um slíka endurskoðun og fram undan sé fundur í marsmánuði um það efni.

Nú langar mig að biðja hæstv. ráðherra að gera grein fyrir því að hverju Íslendingar stefna í þessum viðræðum í ljósi þess að allur innflutningur á landbúnaðarvörum frá ríkjum Evrópusambandsins er tollfrjáls annar en á vörum sem íslenskir bændur framleiða sjálfir, þannig að talsvert mikið af því sem Evrópuríkin framleiða er heimilt að flytja til landsins tollfrjálst. Ég sé ekki að slíkar viðræður geti snúist um neitt annað en að draga úr tollverndinni sem við höfum ákveðið að viðhafa til að styrkja íslenskan landbúnað. Er hér á ferðinni stefnubreyting af hálfu hæstv. ríkisstjórnar sem hlýtur þá ef svo er að felast í því að hverfa frá því að styðja við bakið á kjötframleiðslunni hér á landi eða mjólkurframleiðslunni?

[14:39]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nei, hér er ekki um neina stefnubreytingu að ræða. Þessi mál hafa haft mjög langan aðdraganda og voru í rauninni komin af stað áður en ég kom í landbúnaðarráðuneytið. Hér er um að ræða eðlilegar viðræður sem hafa átt sér stað og eiga sér stað stöðugt á milli okkar og Evrópusambandsins um ýmis hagsmunamál eins og þessi.

Þeir samningar sem hafa tekist milli okkar og Evrópusambandsins varðandi landbúnaðarmálin fela í sér tvíhliða heimildir, annars vegar heimildir um einhvern innflutning á landbúnaðarvörum, auðvitað undir mjög sterku eftirliti sem við viðurkennum, og hins vegar líka opnun á útflutningi á landbúnaðarvörum okkar til Evrópusambandsins. Þetta er farið að telja nokkuð, bæði í útflutningi á kjöti en ekki síst á mjólkurvörum.

Það sem við erum að horfa til eru einhvers konar tvíhliða samningar sem geta þá falið í sér gagnkvæmar heimildir fyrst og fremst auðvitað til að styrkja möguleika okkar á útflutningi en einnig gerum við okkur grein fyrir að það gæti haft áhrif á innflutning á einhverjum tilteknum vörum. Þetta felur ekki í sér neina grundvallarstefnubreytingu varðandi stuðning okkar við landbúnaðinn, það er önnur umræða, hér er eingöngu um að ræða eðlilegt framhald á þeirri vinnu sem staðið hefur yfir árum saman.

[14:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var sagt í minni sveit þegar menn töluðu þannig að ekki skildist hvað þeir sögðu að þeir væru með kartöflu uppi í sér. Ég verð að segja, virðulegi forseti, að mér fannst eins og hæstv. ráðherra væri með kartöflu uppi í sér núna, ég skildi ekki alveg hvað hann var að segja. Hann sagði: Nei, það felast engar grundvallarbreytingar í stefnu okkar í þessum viðræðum. En svo fór hann að tala um að þær hlytu auðvitað að snúast um það að fella niður að einhverju leyti þá tollvernd sem er gagnvart innflutningi á matvælum frá Evrópusambandsríkjum. Ég sé ekki að það geti snúist um neitt annað.

Allur innflutningur á matvælum frá Evrópusambandsríkjunum er tollfrjáls nema um sé að ræða matvæli sem íslenskir bændur framleiða sjálfir, þ.e. kjötvörur og mjólkurafurðir. Um hvað eiga þessar viðræður að snúast? Ég verð eiginlega að fá að spyrja hæstv. ráðherra aftur af því að hann svaraði bara: Ýmis hagsmunamál. Hver eru þessi ýmsu hagsmunamál sem menn ætla að ræða saman um? Varla er Evrópusambandið að ræða við Íslendinga um mál sem þegar er engin tollvernd á, það tekur því ekki að efna til viðræðna um slíkt. Ég verð þess vegna, virðulegi forseti, að ganga eftir því að hæstv. ráðherra svari skýrar í þessum efnum til hvers þessar viðræður eiga að leiða.

[14:42]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ef um væri að ræða grundvallarbreytingar hefðu þær breytingar þegar átt sér stað. Það sem ég var að vekja athygli á er það að við höfum núna opnað á tilteknar tollheimildir fyrir Evrópusambandið til innflutnings á tilteknum vörum alveg eins og hæstv. utanríkisráðherra rakti í máli sínu. Þær viðræður sem eiga sér stað eru tvíhliða viðræður sem við vitum ekki hvort leiða til einhverrar niðurstöðu en í því sambandi munum við auðvitað ekki

veikja stöðu landbúnaðarins á nokkurn hátt. Við erum um leið að reyna að opna möguleika fyrir útflutning okkar á tilteknum landbúnaðarvörum sem við teljum okkur hafa hagsmuni af.

Það er engin spurning um að núgildandi samningar fela í sér heilmikil tækifæri. Það er örugglega hægt að telja í einhverjum tugum milljóna þá hagsmuni sem t.d. mjólkurframleiðendur hafa af því að geta flutt út sínar mjólkurvörur til Evrópusambandsins. Við þekkjum það líka í viðræðum við Evrópusambandið að þar er aldrei neitt látið ókeypis af hendi. Við gerum okkur grein fyrir að í slíkum viðræðum er um að ræða tvíhliða samninga sem taka bæði til útflutnings og innflutnings. En þetta eru engar grundvallarbreytingar, við erum einfaldlega að fara yfir þessi mál í þessu samhengi. Við erum að skoða ýmislegt sem ég get út af fyrir sig ekki tíundað hér vegna þess að ég hef það ekki alveg tiltækt fyrir framan mig en þetta eru ekki grundvallarbreytingar sem verið er að tala um. Við erum að þróa þá stefnu sem fylgt hefur verið, bæði af forvera mínum og öðrum sem hafa komið að þessu máli.

[14:44]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég vil byrja á að lýsa ánægju minni með að hæstv. utanríkisráðherra flytji Alþingi skýrslu um stöðu Íslands og innri markaði Evrópu og samskipti við Evrópusambandið byggða á samningnum um Evrópskt efnahagssvæði.

Ég get ekki látið hjá líða, í upphafi máls míns, að blanda mér í þá umræðu sem hefur hér orðið um vinnubrögð. Nokkrir hv. þingmenn hafa kallað eftir dýpri og pólitískari umræðu. En til þess er leikurinn gerður. Hið háa Alþingi og nefndir þess hafa það fyllilega í sínu valdi að stjórna vinnubrögðum innan nefnda og í samskiptum við ráðuneyti.

Ég sat lungann úr tveimur kjörtímabilum í utanríkismálanefnd. Þann tíma höfðu menn engan áhuga á að breyta vinnubrögðum í þessum efnum. Ég tek undir að full ástæða er til að gera það og sjá til þess að í vinnubrögðum löggjafans sé þátttaka hv. alþingismanna tryggð eins snemma í hinu pólitíska ákvarðanaferli og tök eru á. Þetta þarf auðvitað að gerast í samstarfi við utanríkisráðuneytið og ekki síður í samstarfi við þau fagráðuneyti, önnur ráðuneyti sem sýsla með innleiðingu gerðanna sem byggja á EES-samningnum. Þar á ég ekki síst við ráðuneyti umhverfismála. Stór hluti þeirra gerða sem komnar eru í íslenska löggjöf eru á sviði umhverfismála eða tengjast viðfangsefnum umhverfisráðuneytisins.

Í samningnum um Evrópska efnahagssvæðið er kveðið á um kröfur um að umhverfisvernd skuli jafnframt vera þáttur í stefnu samningsaðila á öðrum sviðum. Hér er á ferðinni meginregla um samþættingu umhverfissjónarmiða sem er afar þýðingarmikil og ein helsta forsenda sjálfbærrar þróunar. Í skýrslu utanríkisráðherra kemur fram, að Ísland sé í raun aðili að sameiginlegri stefnu ESB á sviði umhverfismála, á öðrum sviðum umhverfismála en náttúruverndar.

Verulegur hluti umhverfislöggjafar ESB hefur verið tekinn upp í íslenska löggjöf á undanförnum árum. Það er mat mitt að samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið hafi haft jákvæð áhrif á þróun lagaumhverfis hér á landi og styrkt stöðu umhverfisverndar í íslenskri löggjöf. Nægir að nefna að fjölmargar reglugerðir um mengunarvarnir, úrgangsmál, vatnsvernd og mat á umhverfisáhrifum áætlana og framkvæmda.

Eins og ráða má af framansögðu skiptir miklu máli að íslensk stjórnvöld taki sem virkastan þátt í mótun löggjafar, jafnt á sviði umhverfismála sem og annarra mála, ekki síst á þeim vettvangi þar sem Ísland á verulegra hagsmuna að gæta. Þar nefni ég málefni hafsins en þegar hefur verið samþykkt stefnuskrá um málefni hafsins, um málefni sjávar og siglinga held ég að rétta þýðingin sé á vegum Evrópusambandsins. Ég átti þess kost að sækja leiðtogafund um þessi málefni í Lissabon síðastliðið haust fyrir hönd stjórnvalda. Ætlunin er að vinna áfram að því verkefni og mun Ísland taka virkan þátt í því. Hafa ber í huga að hafsvæði sem falla undir lögsögu Íslands og Noregs teljast til Evrópu. Þau eru gríðarlega stór og eftirsóknarverð og því ákaflega mikilvægt að standa vörð um þá hagsmuni sem í þeim eru fólgnir.

Annað mál vil ég nefna en það eru viðskipti með gróðurhúsalofttegundir eða losunarheimildir. Sem stendur er til afgreiðslu hjá Evrópuþinginu og ráðherraráðinu breyting á tilskipun um viðskipti með losunarheimildir, breyting nr. 2003/87/EB. En grunntilskipunin hefur nú þegar verið tekin upp í EES-samninginn. Þessi tiltekna breyting varðar viðskipti með losun frá flugi. Þótt málið sé ekki afgreitt er nokkuð ljóst að nái þær tillögur fram að ganga sem nú eru til umræðu munu þær hafa töluverð áhrif á almennar samgöngur til og frá Íslandi, meiri áhrif en í ESB-löndunum, þar sem flug er í reynd eini mátinn fyrir íslenskan almenning til að ferðast til og frá landinu.

Hér er eitt dæmi um hvernig íslensk stjórnvöld þurfa að standa vaktina og vera vel á verði, taka þátt í undirbúningi mála strax frá upphafi, meðan málið er til meðferðar hjá framkvæmdastjórninni og þegar málið er komið til þingsins. Þegar ráðherraráðið er komið með málið í hendurnar er erfiðara um vik.

Hinn 23. þessa mánaðar lagði framkvæmdastjórn ESB fram fyrir Evrópuþingið tillögur að endurskoðaðri tilskipun um verslun með losunarheimildir sem stefnt er að því að gildi frá árinu 2013. Þar er lagt til að dregið verði úr notkun koltvísýrings um 20% fyrir 2020. Það er hluti af hinni almennu stefnumörkun Evrópusambandsins sem við könnumst vel við.

Í þriðja lagi langar mig til að víkja að endurskoðun úrgangslöggjafar. Nú liggur fyrir tillaga að tilskipun um endurskoðaða heildarlöggjöf á þessu sviði þar sem sett eru töluleg markmið um að auka endurvinnslu úrgangs á næstu árum og áratugum. Að því er vikið í nokkuð ítarlegu máli í skýrslu hæstv. ráðherra Tekið skal fram í því sambandi að ég hef sett þau markmið í starfinu í umhverfisráðuneytinu að við drögum úr magni sorps frá heimilum og fyrirtækjum hér á landi, að við bætum flokkun úrgangs og aukum endurnýtingu hans. Þetta er að sjálfsögðu allt gert í takt við innleiðingu þeirra gerða sem við störfum eftir á grundvelli hins Evrópska efnahagssamnings en þess ber að geta að við erum nokkuð á eftir áætlun að ná þeim markmiðum sem nú þegar hafa verið sett. Brýnt er að ríki og sveitarfélög taki

höndum saman um að sjá til þess að við náum markmiðum okkar í að minnka það magn úrgangs sem fer til urðunar og auka endurvinnslu úrgangs hér á landi.

Að auki hefur verið sett á laggirnar nefnd sem gera á tillögur til ráðherra um aðgerðir til að sjá til þess að það dragi úr magni prentpappírs, blaða, tímarita og auglýsingabæklinga hér á landi, þess óumbeðna pappírsflóðs sem berst inn á heimili landsmanna dag hvern.

Einnig er vert að nefna að reglur um meðferð efna og efnavara eru einnig teknar upp í samninginn og þessa dagana er verið að leggja lokahönd á frumvarp um efni og efnavörur í ráðuneyti umhverfismála í samræmi við svokallaða REACH-tilskipun. En löggjöfin hefur það að markmiði að auka vernd og heilsu og umhverfis af völdum hættulegra efna.

Það vill stundum verða svo í umræðunni um Evrópska efnahagssvæðið og þann samning sem við gerðum við Evrópusambandið að umhverfismálin séu sett til hliðar í þeirri umræðu. Þau eru í reynd mjög fyrirferðarmikil í samningnum og eins og ég sagði áður varðar stór hluti þeirra gerða sem okkur berast í gegnum samninginn umhverfismál af öllu tagi.

Það er mikilvægt að hv. þingmenn geri sér grein fyrir því að innleiðing slíkra gerða kallar oft á mikla vinnu sérfræðinga, bæði við það að setja í reglugerðir og lög það sem þarf að gera en ekki síður að fylgja eftir þeim breytingum sem þeim fylgja. Vil ég í skyni nefna tilskipun um verslun og viðskipti með losunarheimildir, vatnatilskipunina svokölluðu og tilskipunina um efni og efnavörur sem nú er í vinnslu hjá ráðuneytinu. Það að standa vörð um íslenska hagsmuni, innan Evrópska efnahagssvæðisins, kostar peninga. Það kostar að við leggjum okkur fram um að innleiða þessar gerðir almennilega og standa vörð um hagsmuni íslensku þjóðarinnar og stjórnvalda hverju sinni í samskiptum okkar við Evrópusambandið. Það gerist ekki bara einhvern veginn heldur með hnitmiðaðri vinnu og hnitmiðaðri hagsmunagæslu. Hana þarf að efla, m.a. á vettvangi umhverfismálanna. Þau eru, eins og hæstv. dómsmálaráðherra orðaði það fyrr í dag, hin raunverulegu og brýnu viðfangsefni sem við er að fást dag hvern í ráðuneyti umhverfismála og við er að fást dag hvern í stjórnsýslunni.

[14:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í skýrslu utanríkisráðherra kemur fram að íslensk stjórnvöld hafi fylgst með og tekið þátt í mótun stefnu Evrópusambandsins um málefni siglinga og sjávar, eftir því sem fært er. Það eru mikilsverð málefni sem þar er fjallað um og Evrópusambandið hefur mótað sér stefnu um þau. Þar er m.a. tekið á vöktun siglinga, lífríkis og því að vernda líffræðilegan fjölbreytileika sjávar fyrir mengun.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvort í þessu ferli hafi fæðst eða mótast stefna íslensku ríkisstjórnarinnar varðandi þessi málefni, sérstaklega það sem er aðkallandi og fram undan, m.a. varðandi umferð olíuflutningaskipa. Fyrirhuguð áform hæstv. iðnaðarráðherra um rannsóknir og leit eftir olíu á Drekasvæðinu gæti haft mikil áhrif á sjávarlífríkið. Ef illa fer getur farið svo að miklir hagsmunir verði í uppnámi, í lífríki hafsins og fiskstofnunum.

Það þarf líka að verja íslenska hafsvæðið fyrir nýjum lífverum sem hafa borist í kjölvatni með skipum frá erlendum ókunnum hafsvæðum og valdið usla, eins og kunnugt er. Mig langar að inna eftir því hvort ríkisstjórnin hafi mótað sér afstöðu og stefnu sem væri til þess fallin að vernda lífríki hafsins, fiskstofna sem annað, með sem tryggustum hætti.

[14:55]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það er rétt sem kemur fram í máli hv. þingmanns að eitt af því sem fjallað er um og tekið á í heildarstefnu Evrópusambandsins um málefni siglinga og sjávar, er mengun og mengunarvarnir, hvernig megi sporna gegn slíkri vá og hvernig ríki geti haft samstarf um að sjá til þess að öryggi sé sem mest í hafinu, ekki bara öryggi sjófarenda heldur einnig öryggi lífríkisins, öryggi hafsins.

Þetta er eitt af stóru viðfangsefnunum sem blasa við okkur á Íslandi og er gott dæmi um hvernig umhverfismál og öryggismál eru eitt og hið sama. Þetta gildir um vaxandi umferð olíuflutningaskipa um fiskimið okkar, um landhelgi Íslands og í kringum okkur á Norður-Atlantshafinu.

Einhvers staðar hef ég séð tölur um að skipum af þessu tagi gæti fjölgað í lögsögunni úr 100–150 í 400–500 á nokkrum árum, á næstu fimm árum eða svo. Það væri gríðarleg fjölgun. Hluti af því stóra verkefni sem við stöndum frammi fyrir er að stýra umferð þessara skipa þannig að sem minnst hætta sé á að slys valdi því að við stöndum frammi fyrir mikilli umhverfisvá. Ekki megum við við því á tímum þverrandi fiskstofna.

Þetta verður auðvitað að gerast í samvinnu við ríkin í kringum okkur. Að mínu viti hefur því verið mikils virði fyrir okkur að taka þátt í mótun heildarstefnu Evrópusambandsins um þessi málefni.

[14:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þessi svör. En eins og fram hefur komið eru uppi áform um að reisa olíuhreinsunarstöð á Íslandi. Á þessu stigi eru það ekki annað en hugmyndir sem ekki er vitað hvort einhver alvara er á bak við. Hins vegar gefa þær tilefni til þess að íslensk stjórnvöld athugi hvernig best sé að tryggja öryggið og ganga frá málum að sem minnstar líkur séu á mengunarslysum af þessum völdum.

Auðvitað er ekki tímabært að ræða þær hugmyndir eða slá frá sér að óathuguðu máli. En við hljótum alltaf að skoða heildarhagsmunina og meta þá á móti einstökum tækifærum eins og þessum sem þarna hafa komið upp. Og vissulega hljóta stærstu hagsmunirnir að vera að sjá til þess að ekki sé gengið á það öryggi eða möguleika á að við Íslandsstrendur verði áfram, eins og verið hafa, fiskstofnar sem hafa staðið undir uppbyggingu þjóðfélagsins á síðustu öld og breytt því úr einu af fátækasta landbúnaðarþjóðfélagi Evrópu yfir í eitt það ríkasta samfélag í heimi.

Ég legg mikla áherslu á að ríkisstjórnin haldi vöku sinni í þessu máli og sé viðbúin umræðunni um hitt ef það kemur upp þannig að menn geti tekið sem skynsamlegastar

ákvarðanir í þessum efnum.

[14:59]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég held að enginn deili um að stjórnvöldum beri að búa þannig um hnútana að sem minnst hætta sé á því að mengunarslys verði í lögsögu Íslands og á hafsvæðinu í kringum Ísland. Að sjálfsögðu hljótum við að vinna í þeim anda í samskiptum við önnur ríki og við mótun umhverfisstefnu, þ.e. að gæta lífríkisins, ekki bara á landi heldur líka í sjó.

Ég vil að gefnu tilefni segja þingheimi frá því að í hádeginu í dag þá stóð ráðuneytið ásamt stofnun Sæmundar fróða við Háskóla Íslands fyrir fundi um siglingu olíuskipa á hafinu kringum landið. Þar töluðu sérfræðingar frá Umhverfisstofnun og Landhelgisgæslunni en ég átti því miður ekki kost á að sitja þann fund. Ég vænti þess að þaðan fáum við fréttir af áliti sérfræðinga okkar á þessu brýna máli. En auðvitað er það bara byrjunin á umræðu sem þarf að fara fram í samfélaginu og einnig á hinu háa Alþingi um þessi mál. Hér er um stórt öryggis- og umhverfismál að ræða eins og ég sagði áðan. Þau tvinnast þar saman og þetta snýst líka um grundvöllinn fyrir íslensku samfélagi, fiskimið í kringum landið.

[15:01]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að taka undir ánægjuraddir þingheims með það lofsverða framtak hjá hæstv. utanríkisráðherra að flytja skýrslu um stöðu Íslands á innri markaði Evrópusambandsins og framkvæmd samningsins og það lofsverða framtak er örugglega til þess gert að dýpka og breikka þá umræðu sem nú á sér stað um Ísland og Evrópusambandið og skoða hvernig hefur til tekist á þeim 14 árum sem eru liðin frá því að samningurinn var gerður og tók gildi og hefur haft að sjálfsögðu mjög djúpstæð áhrif á íslenskt samfélag og styrkt það og stórbætt nánast á öllum sviðum hvar sem fæti er niður drepið. Það er fróðlegt að fylgjast með umræðunni núna 14 árum seinna enda eru fáir sem deila um það að samningurinn hafi skilað okkur miklum framförum og bótum á nánast öllum sviðum.

Ég ætla að nefna örlítið þau mál sem inn á mitt ráðuneytissvið koma sem eru neytendamál, samkeppnismál og málefni fjármálamarkaðarins. Til að byrja þá með átti ég fundi með þremur kommissörum eða framkvæmdastjórum Evrópusambandsins í síðustu viku úti í Brussel, framkvæmdastjórum neytendamála, samkeppnismála og innrimarkaðsmála. Ein af þeim sem ég fundaði með var Meglena Kuneva, nýr kommissar neytendamála, og var mjög athyglisvert að fylgjast með þeirri stefnumótun sem á sér stað innan Evrópusambandsins á vettvangi neytendamála og er að ágætu getið í skýrslunni sem við ræðum í dag. Hér segir meðal annars að markmið stefnunnar sé að taka sérstaklega til viðskipta á innri markaði með það að markmiði að á árinu 2013 geti neytendur á Evrópusambandssvæðinu og EES-svæðinu verslað hvar sem er innan svæðisins, hvort sem er í hverfisverslun eða netinu þar sem öryggi og vernd sé hin sama og alls staðar til staðar. Jafnframt að seljendur geti átt viðskipti hvar sem er á svæðinu á grundvelli sömu reglna. Í þessari stefnu eru settar fram 20 aðgerðir, löggjöf og tilmæli sem ráðast á í til að styrkja stöðu neytendamála á Evrópska efnahagssvæðinu öllu.

Margt annað er mjög athyglisvert þar sem við fylgjumst grannt með stendur yfir hjá okkur og snýr að neytendalánum. Eitt af stærstu málum síðustu ára á sviði neytendaverndar er tilskipun um neytendalán sem hefur verið til umfjöllunar á þessum vettvangi í fimm ár og náðist sátt um hana rétt nýverið og er þeirri tilskipun ætlað að tryggja að neytendur séu betur upplýstir þegar þeir taka neytendalán og svo framvegis. Með tilskipuninni eru meðal annars settar samræmdar reglur um upplýsingalöggjöf, rétt til að falla frá kaupum, rétt til uppgreiðslu lána og um árlega hlutfallstölu kostnaðar. Þessu tengt er einnig í gangi vinna, þó hún sé ekki eins langt komin, um veðlánastarfsemi þar sem framkvæmdastjórnin telur þörf á frekari skoðun og nauðsyn löggjafar meðal annars sem lýtur að uppgreiðslu veðlána er varðar gæði og framsetningu upplýsinga, að tryggt sé að lánveitingar séu ábyrgar svo sem framkvæmd greiðslumats og því sem snýr að uppgreiðslu lána og hreyfanleika neytenda á milli fjármálastofnana. Á fundi mínum með framkvæmdastjóra samkeppnismála bauð ég henni að koma hingað til Íslands og ræða þessi mál. Hún mun koma hingað 4. júlí. Þá munum við halda ráðstefnu um samkeppnismál sameiginlega og munum við þá draga fram ýmislegt sem að því lýtur.

Annað feikilega stórt mál, eins og hæstv. utanríkisráðherra nefndi í framsögu sinni í framsögu sinni í dag, snýr að stærsta viðfangsefninu og einu af því sem er fyrir utan samninginn sem er framtíðarfyrirkomulag gjaldmiðilsmálanna ef svo mætti segja. Hæstv. ráðherra velti því upp hvort krónan verði að verða viðskiptahindrun sem skerti kjör bæði fyrirtækja og almennings. Ég tek eindregið undir það að einhliða upptaka annarra mynta er útilokuð leið. Það var rætt hér töluvert á haustdögum. Ég held að niðurstaðan af þeirri umræðu sé að það sé ekki leið enda skiptir það ekki meginmáli. Það eru aðrar leiðir sem þarf að rannsaka. Það er mjög mikilvægt að rannsaka þessi mál.

Það er líka ljóst að það er ekki salur fyrir því í íslenskum stjórnmálum að sækja um aðild að Evrópusambandinu. Það er ekki í stjórnarsáttmála og það verður mjög ólíklega gert í nánustu framtíð. Hins vegar er um leið fagnaðarefni hvernig stjórnarsáttmálinn tekur á þessu máli og í dag var stigið skref í þá áttina að fara mjög vandlega yfir þessi mál þar sem skipuð var sérstök Evrópunefnd sem á að fara yfir málin og vakta þessi mál með hv. þingmönnum Ágústi Ólafi Ágústssyni og Illuga Gunnarssyni í forustu og fagna ég því framtaki og tel það skipta heilmiklu máli í þessu ferli öllu.

Þessu tengt ætla ég að greina frá því inn í þessa umræðu — af því að ég held að framtíðarfyrirkomulag gjaldmiðilsmála okkar sé stærsta viðfangsefni íslenskra stjórnmála nú og í nánustu framtíð. Ég er alveg sannfærður um að við þurfum að vanda okkur mjög vel við þá vinnu og halda utan um það. Við sjáum umræðuna sem tengdist núna útrás og vexti bankanna erlendis og hvernig það kallast á við lánshæfi ríkissjóðs og stöðu Seðlabankans gagnvart þeim og aftur umfangi og útrás þeirra og uppgangi sem er ævin-

týraleg erlendis og siglingin á bönkunum sem hefur verið þar og því hvort krónan sé of lítið myntsvæði fyrir starfsemi þessara stóru banka. Moody's kemst að þeirri niðurstöðu að svo sé ekki nú, bankarnir og stærð þeirra erlendis raski ekki lánshæfi ríkissjóðs og þeir séu ekki orðnir of stórir núna. Krossgöturnar í lánshæfismati Moody's eru nákvæmlega þær að ef bankarnir vaxa enn frekar erlendis þá geti komið að því að þetta fari að hafa áhrif, þá gæti það bitnað á lánshæfismatinu og þá þurfi jafnvel að grípa til einhverra aðgerða. Þess vegna er ekki eftir neinu að bíða. Þetta er eitt af þeim verkefnum sem við þurfum að skoða. Viðskiptaráðuneytið ákvað fyrir nokkrum dögum að hrinda af stað rannsóknum á áhrifum tengingar evru á viðskipti, fjármálastöðugleika og samfélagið. Við styrktum rannsóknastofnun í fjármálum við Háskólann í Reykjavík, Evróputéttarstofnun Háskólans í Reykjavík, Evrópufræðasetur háskólans á Bifröst og Rannsóknasetur verslunarinnar við þann hinn sama háskóla, til rannsókna á áhrifum aukinnar notkunar erlendra mynta á vörumarkað, fjármálamarkað og samfélagið almennt. Enn fremur er ætlunin að skoða áhrif mismunandi tenginga við evru við nokkra þætti. Meginspurningarnar sem við leggjum upp í þessum rannsóknum eru tvær, hvort á Íslandi sé að verða til fjölmyntasamfélag og hvaða áhrif það hafi á markað og samfélag og í öðru lagi hvaða afleiðingar ólíkar tengingar við evru hafi á íslenskan fjármálamarkað og fjármálastöðugleika. Fyrirhugaðar niðurstöður eiga að liggja fyrir í ágúst á þessu ári í formi skýrslna og rannsóknaritgerða og verða þær að sjálfsögðu kynntar opinberlega og ræddar og reifaðar á vettvangi samfélagsins núna síðsumars. Síðan er hér tiltekið sérstaklega hvernig þessum verkefnum er fyrir komið og tel ég að það geti fært okkur margar mjög nytsamlegar og nauðsynlegar upplýsingar til að ákvarða næstu skref í samskiptum Íslands og Evrópusambandsins eða annarra ríkja eftir því sem því verður við komið, hvort sem þau mál verða leidd til lykta í bráð eða lengd. Þetta eru mikilvægar upplýsingar sem þurfa að liggja fyrir þegar kemur að ákvarðanastundu í þessum málum af því að það er niðurstaða, má segja, margra á breiðu sviði eftir umræður síðustu vikna að kostirnir séu í rauninni tveir, annars vegar núverandi ástand, okkar myntsvæði og við að vinnum út frá því, eða aðild að myntbandalaginu, að þetta séu í rauninni leiðirnar tvær. En það er mjög mikilvægt að rannsaka þetta mál til hlítar og kanna áhrifin af því fjölmyntasamfélagi sem hefur orðið til á Íslandi á síðustu missirum án þess að það hafi verið tekin um það einhver ákvörðun að svo verði heldur hefur sú þróun einfaldlega átt sér stað í landamæralausum fjármálaheimi. Við þurfum því að vera viðbúin að bregðast við því hvernig svo sem öðru vindur fram.

Það hefur minna verið fjallað um áhrif fjölmyntasamfélagsins á fjármálastöðugleikann í landinu og það er mjög rík ástæða til að huga sérstaklega að þeim þætti. Alþjóðavæðing bankakerfisins hefur gert það að verkum að íslenskt fjármálakerfi er miklu háðara sveiflum á alþjóðamarkaði en nokkurn tíma áður og hluti þessarar vinnu sem ég var að nefna áðan, þeirri rannsóknarvinnu sem viðskiptaráðuneytið tekur nú þátt í að unnin sé, er að rannsaka áhrif upptöku eða tengingar við evru á íslenskan fjármálamarkað og leitast við að svara spurningunum um þau áhrif og hvaða áhrif sú fjölmyntavæðing sem nú þegar hefur átt sér stað hefur á íslenskan fjármálamarkað og fjármálastöðugleika af því að auðvitað eru þau mjög mikil. Við erum að ræða um vaxtahækkanir og vaxtalækkanir og svo framvegis sem hafa áhrif á mjög afmarkaðan þátt af fjármálamarkaðinum út af aukinni notkun á erlendum myntum, þegar fyrirtækin, 70%, eru að fjármagna sig í erlendum myntum, lántökur almennings til húsnæðiskaupa eru í æ ríkari mæli í erlendum myntum og svo framvegis. Þetta er stórt mál sem er nauðsynlegt að huga að í þessari umræðu.

[15:11]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vegna þeirra ummæla sem hér féllu um íslensku krónuna og stöðu hennar og umræðu um evru þá er rétt að rifja upp að í skýrslu Evrópunefndarinnar sem hér hefur verið nefnd nokkrum sinnum í umræðunni er sérstaklega tekið fram að í skýrslu Viðskiptaráðs hafi komið fram — sú skýrsla hét *Krónan og atvinnulífið* og kom út árið 2006 — þar var bent á að evran kæmi ekki til álita sem lausn á þeim vanda sem steðjar að íslensku efnahagslífi um þessar mundir. Ég held að það sé rétt að hafa það í huga.

Ég get tekið undir það með hæstv. viðskiptaráðherra að það er nauðsynlegt að kanna áhrif þess hvort hér sé að myndast fjölmyntasamfélag eða hvort aðrir möguleikar séu heppilegri en sá sem nú er uppi. En það er nauðsynlegt að menn gæti varkárni í orðavali, menn fari varlega í þessari umræðu. Við erum með íslensku krónuna og það er fyrirsjáanlegt að sú mynt verður myntin okkar um næstu ár, í fyrirsjáanlegri framtíð. Því skiptir miklu máli að grafa engan veginn undan trausti á myntinni á markaði. En það er sjálfsagt að við skoðum þessa hluti alla mjög vel.

Jafnframt er nauðsynlegt í þeirri umræðu sem nú hefur verið um bankana að menn gæti þess mjög hvernig þar er rætt um, til dæmis um skýrslu Moody's sem hér kom fram á dögunum en strax kom upp mikill misskilningur á efni þeirrar skýrslu. Sá misskilningur komst á kreik að það væri tillaga Moody's að íslensku bankarnir flyttu höfuðstöðvar sínar úr landi. Ljóst var þeim sem lásu þá skýrslu greinilega og ítarlega að um slíkt var ekki að ræða. Það sem um er að ræða þar er að það mundi minnka áhættuna á íslenska fjármálakerfinu ef bankarnir væru ekki hér. Það er auðvitað staðreynd. Þó að bankarnir haldi áfram að stækka svo mjög þá er ekki þar með sagt að þeir geti ekki unnið með íslensku myntina. Það þýðir auðvitað að það dregur úr getu íslenska hagkerfisins eða íslenska ríkissjóðsins til að mæta stórkostlegum áföllum en um er að ræða í skýrslunni stórkostleg áföll. (Forseti hringir.) Þar er verið að ræða um það hvað gerist ef stórkostleg áföll verða í íslenska bankakerfinu. Þess vegna hvet ég til þess að stjórnmálamenn (Forseti hringir.) sýni mikla varkárni í þessari umræðu.

[15:14]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að fyrstu fréttir af skýrslunni umræddu voru mjög affluttar af efni hennar því niðurstaða skýrslunnar var hins vegar þveröfug. Hún var nákvæmlega sú að bankarnir þyrftu ekkert að óttast hvað þetta varðar, þeir gætu vel starfað hér áfram í

því umhverfi sem núna er. Hins vegar væru einu blikurnar eða krossgöturnar þær að ef bankarnir stækkuðu mjög verulega erlendis þá þyrftu menn að skoða stöðuna. Ég tek því undir með hv þingmanni — enda held ég að það hafi verið leiðrétt ágætlega í þinginu í gær af bæði af þeim sem hér stendur og öðrum sem ræddu málið þannig að sá afflutningur var vel til baka tekinn.

Hvað varðar íslensku krónuna, atvinnulífið og lausn á þeim vanda sem nú að steðjar þá er það nefnilega kjarni málsins að umræðan um stöðu gjaldmiðils og framtíðarfyrirkomulag Evrópumála hefur ekkert með það að gera hvernig nú háttar akkúrat í efnahags- og atvinnulífi. Það er aldrei skyndilausn á þeim vanda enda aldrei nokkurn tíma til umræðunnar stefnt með þeim hætti. Hins vegar bar sú umræða sem átti sér stað í haust um einhliða upptöku evru keim af því að það væri einhver „fixídea“ eða skyndilausn að hlaupa frá miðlinum og taka bara upp einhliða annan miðil og þá væri öllu reddað. Sú umræða er sem betur fer frá og, eins og ég sagði, held ég að niðurstaðan af því væri að það sé ekki kostur i stöðunni. Við búum við þetta ástand á okkar myntsvæði og það getum við mjög vel gert og Moody's-skýrslan staðfestir það alveg prýðilega. En það hefur hins vegar ekkert með það að gera að við ræðum ekki framtíðarkostina í stöðunni hvort sem þeir verða einhvern tíma að veruleika eða aldrei, eftir tíu ár eða tuttugu ár. Við þurfum bara að fara yfir þessa stöðu og ég tek undir það sem þingmaðurinn sagði, að við eigum alls ekki að ræða um þessi mál sem lausn á tímabundnum óróa í efnahagsmálum og hvað þá með því að það sé einhver lausn að hlaupa þá frá myntinni og taka upp aðra einhliða. Það er fráleit umræða enda tel ég hana vera frá.

[15:16]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Skýrslan sem er til umræðu nú heitir eitthvað á þá leið „Ísland á innri markaði Evrópu“. Það hefur verið kjarninn í EES-samningnum að koma á innri markaði í fjórum þáttum frelsisins, m.a. viðskiptum og fjármagnsflutningum, með þeim rökum að verði Ísland eða íslenskur markaður hluti af stærri markaði njóti íslenskir neytendur góðs af því. Það eru fleiri sem starfa á þeim markaði og bjóða fram vöru sína og þjónustu og samkeppnin tryggir að þjónustan sé góð og verðið sé lágt.

Nú hefur lengi verið töluvert mikið frelsi, ef ekki fullkomið frelsi, á fjármagnsmarkaðnum. Það hefur engu að síður ekki leitt til þess að íslenskir neytendur hafi notið góðs af því í neinum verulegum mæli, skulum við segja, varðandi lánskjör frá viðskiptabönkunum. Þekkt er að vextir af fjármagni eru miklu hærri hér á landi en innan Evrópusambandsins, t.d. eru vextir á íbúðalánum í Svíþjóð aðeins liðlega 2% og engin verðtrygging, sama er í Noregi. Á Englandi sá ég fyrir ári síðan að vextir sem þar voru í boði voru eitthvað milli 5 og 6% af húsnæðislánum og engin verðtrygging. Hér eru vextir um 6% plús verðtrygging auk þess sem skilyrðin sem viðskiptabankarnir bjóða neytendum fyrir því að veita þeim íbúðalán eru óeðlileg.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra: Hverju sætir að innri markaðurinn virkar ekki gagnvart neytendum á fjármálamarkaðnum hér á landi?

[15:18]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Svarið við því blasir í sjálfu sér við af því að við erum hluti af innri markaði en við stöndum fyrir utan nokkra þætti og þar með peningamálin, myntsvæði og annað. Átt hafa sér stað miklar lántökur hér í erlendum myntkörfum þar sem neytendur hafa tekið óverðtryggð lán með 4, 5 og 6% vöxtum, þeir taka á sig gengisáhættuna og það á lengri tíma lánum. Það er valkostur við verðtryggð lán bankanna með hærri vaxtaprósentum. Vaxtaprósentan á þeim ákvarðast því að sjálfsögðu að stórum hluta af þeim stýrivöxtum sem hér eru innan okkar litla myntsvæðis þannig að því leytinu stöndum við út af samningnum af því að við erum ekki aðilar að sambandinu. Þar með eigum við ekki kost á aðild að myntbandalaginu eða aðild að þeim stóra markaði sem þar er.

Það svarar því að viðskiptabankarnir bjóða eins vel og þeir geta innan þess ramma sem þeir starfa af því að við erum einfaldlega fyrir utan peningamarkaðinn. Ég tel því að þeir hafi verið að bjóða og bjóði íslenskum neytendum eins ágæt lánskjör að flestu eða öllu leyti og þeir hugsanlega geta. Vaxtamunurinn margumræddur og umdeildur er til staðar, hann er viðurkenndur sem ákveðinn fórnarkostnaður okkar fyrir því að halda úti sjálfstæðum gjaldmiðli. Miðað við að við kjósum að gera það verður hann væntanlega til staðar og kjör Íslendinga gagnvart íslenskum lántökum eru aðeins önnur en þekkjast erlendis. Verðtryggingin er þó að sjálfsögðu sjálfstætt mál þar fyrir utan enda þekkist hún hvergi annars staðar nákvæmlega í þessari mynd þó að hún sé til í öðrum útgáfum á ýmsum öðrum stöðum.

[15:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það má vel vera að skýringin sé sú sem hæstv. ráðherra nefnir. Ég er samt vantrúaður og dálítið hissa á þeim sem hafa það að starfi að leitast við að græða peninga, að vilja ekki græða peninga á Íslandi. Af hverju skyldu sænskir bankar vilja lána sænskum íbúðakaupendum peninga til að kaupa sér íbúðir og borga fyrir það aðeins liðlega 2% vexti þegar þeir geta lánað íslenskum íbúðakaupendum peninga með 6% vöxtum plús verðtryggingu, sem er um 6% í dag, eða 12% vöxtum á ári, sex sinnum hærri vexti? Hvers vegna eru erlendir bankar ekki komnir hingað til starfa á innlendum fjármálamarkaði og keppa um viðskipti einstaklinga og fyrirtækja við íslensku bankana? Hvers vegna virkar ekki innri markaðurinn á Íslandi? Það er spurningin sem mér finnst eiginlega vera ósvarað og er ekki alveg sammála hæstv. ráðherra um að svarið sem hann trúir á að sé rétt, dugi.

Mér finnst vanta skýringar á þessu. Hér er frelsi fyrir hendi, það vantar ekkert upp á það. Það vantar bara upp á að samkeppnin virki. Þá spyr maður: Ef samkeppnin virkar ekki, ef þetta er svona lítið þjóðfélag og viðskipti hér fyrir erlenda aðila eru ekki ábatasöm, er þá rétt að trúa á samkeppnina ef hún færir okkur ekki þann ávinning sem menn sækjast eftir? Verða menn þá að beita einhverjum öðrum aðferðum til þess að bæta kjör almennings hér á landi ef samkeppnislögmálin virka ekki?

Við skulum athuga það að erlendir aðilar hafa fjárfest á Íslandi fyrir um 500 milljarða kr. Fyrir þeim er það ekki svo mikil áhætta að fjárfesta í íslenskum krónum að þeir láti það á móti sér þannig að mér finnst að í raun vanti ekki upp á áhugann í þeim efnum, en ég spyr: Af hverju koma ekki erlendir bankar til starfa hér á landi og keppa við íslensku bankana?

[15:22]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Sú spurning hefur oft komið upp. Það eru kostir og gallar við að búa í fámennu landi og það er oft fórnarkostnaður af því. Aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu opnaði dyrnar fyrir erlenda fjármálastarfsemi með heimilisfesti í Evrópusambandinu og Evrópska efnahagssvæðinu hér á Íslandi. Það er engin fyrirstaða fyrir banka á því svæði að hefja starfsemi hér á starfsleyfi sínu í sínu heimalandi. Það lét ég athuga sérstaklega í haust þegar þessi umræða kom upp í þjóðfélaginu og fyrir því er engin fyrirstaða. Það eru þó bara aðilar innan bankanna sjálfra sem geta svarað spurningunni beint.

Leitað hefur verið eftir því — það voru fréttir í *Morgunblaðinu* og *Fréttablaðinu* í september um að þýskur stórbanki hygðist hefja viðskipti hér á Íslandi. Ég veit ekki hvað því líður en málið er í ákveðnum farvegi. Fyrir starfsleyfi hans hér, þar sem hann hefur starfsleyfi í Þýskalandi, er engin fyrirstaða. Þessir bankar eru boðnir velkomnir til Íslands með Evrópska efnahagssamningnum, það er engin hindrun innan lands né utan í sjálfu sér fyrir því að þeir hefji hér starfsemi. Sumir hverjir í bönkunum sem inntir hafa verið álits á því af hverju þeir hafi ekki hafið starfsemi hérna fyrir löngu síðan og veitt íslensku bönkunum samkeppni o.s.frv., hafa svarað því til að myntsvæðið sé lítið og þeir hafi þar með ekki áhuga á því að starfa hér, telji ábatann af því ekki nægjanlegan til að hefja hér starfsemi. Það hlýtur að vera mjög huglægt mat og breytilegt eftir bönkum og sjálfsagt er hægt að sannfæra einhverja öfluga evrópska banka um að það sé arðvænlegt og ábatasamt að hefja hér viðskipti. Kannski kemur sá þýski seinna á þessu ári eins og fréttir hermdu í haust þannig að guð láti á gott vita. Það er alla vega engin hindrun eða fyrirstaða fyrir þessa banka að hefja hér starfsemi, samningurinn tryggir það.

[15:24]

Útbýting:

Flug milli Vestmannaeyja og lands, 355. mál, fsp. ÁJ, þskj. 596.

Hækkandi áburðarverð og framleiðsla köfnunarefnisáburðar, 354. mál, fsp. JBjarn, þskj. 595.

Kostnaður við gerð Héðinsfjarðarganga, Fáskrúðsfjarðarganga og ganga um Almannaskarð, 356. mál, fsp. ÁJ, þskj. 597.

[15:25]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir þá skýrslu sem lögð hefur verið fyrir hér Alþingi, hún er grunnurinn að þeirri umræðu sem nú stendur yfir. Ég tel skýrsluna vera mjög vandaða og yfirgripsmikla og veita ágæta innsýn inn í þau mál sem nú eru á döfinni er snúa að samstarfi Íslands við ESB á vettvangi EES-samningsins. Sé skýrsla utanríkisráðherra lesin samhliða þessari skýrslu má fá mjög greinargott yfirlit yfir öll þau helstu álitamál sem uppi eru í Evrópuumræðunni í heild sinni.

Ég vil líka taka undir það sem hér hefur verið sagt í dag og haft á orði að nauðsynlegt sé að aðkoma Alþingis sé efld að þeim málum sem hér er um að ræða. Sérstaklega vil ég taka undir þau ummæli sem hv. þm. Bjarni Benediktsson hafði hér í ræðu sinni og tel mjög nauðsynlegt að við förum vandlega yfir þær tillögur sem fram hafa komið hjá honum og öðrum um það hvernig hægt er að bæta aðkomu Alþingis að þessum þáttum. Jafnframt tel ég nauðsynlegt að Alþingi hafi sjónir með þeim grundvallaratriðum sem íslensk stjórnvöld eiga að hafa til viðmiðunar í umræðu um þau mál sem eru á EES-vettavanginum. Í ljósi þess vil ég ræða hér stuttlega mat mitt á stöðu mála á innri markaði ESB og hvaða sjónarmið það ættu að vera að mínu mati sem eigi að veita íslenskum stjórnvöldum leiðsögn.

Innri markaðurinn er grunnur að velferð okkar Evrópubúa og afnám tolla og ýmissa viðskiptahindrana hafa verið grundvöllurinn að þeirri velferð sem við nú njótum hér í álfunni. Lífskjör Evrópubúa eru góð og það er sama á hvaða mælikvarða er litið, hvort sem það er nú það sem við köllum lífsstíl, lífskjör, þ.e. aðgengi að menningu, félagslegu öryggi o.s.frv., eða tekjur okkar sem eru ágætar. Fyrir okkur Íslendinga er það alveg höfuðatriði að Evrópu gangi sem best í efnahagslegu tilliti. Þjóðir ESB eru okkar helstu viðskiptaaðilar og kröftugur hagvöxtur þar er ávísun á aukinn hagvöxt í samfélagi okkar.

Mér finnst stundum að þegar talað er um hagvöxt sé það orð hugsað eins og það sé bara einhver prósentutala sem skrýtnir hagfræðingar hafi helst áhuga á. Aukinn hagvöxtur þýðir fleiri og betri skólar, aukinn hagvöxtur þýðir fleiri og betri sjúkrahús, aukinn hagvöxtur þýðir bætt afkoma heimilanna og hærri ráðstöfunartekjur. Það er því lykilatriði í allri efnahagsstarfseminni að hagvöxturinn fari vaxandi þannig að okkur gangi betur að fullnægja þeim kröfum sem við viljum svo gjarnan gera fyrir samfélag okkar.

Því miður er það svo að hagvöxtur í Evrópu hefur verið of lítill á undanförnum árum. Rannsóknir sýna að framleiðnin er t.d. töluvert lægri í Evrópu en í Bandaríkjunum. Atvinnuleysi er því miður enn allt of hátt, sérstaklega hjá ungu fólki, og framleiðsla á hvern mann er umtalsvert lægri í Evrópu en hún er t.d. í Bandaríkjunum. Ekki eru þó öll heimsins gæði mælanleg með krónum og aurum og margt í þessu lífi skiptir meira máli en akkúrat peningarnir. Það er aftur á móti staðreynd, og það er hin harða staðreynd sem verður ekki umflúin, að ef Evrópu tekst ekki að bæta samkeppnisstöðu sína á mörkuðum heimsins munu lífskjör hætta að batna í álfunni og það sem meira er, draga mun úr lífskjörunum, þau munu versna.

Af hverju segi ég þetta? Vegna þess að aldurssamsetning þeirra þjóða sem við ræðum um hér hefur verið að versna með hverju árinu sem líður. Sem dæmi um það er að árið 2002 voru 16% íbúa ESB eldri en 65 ára en árið 2025 er áætlað að hlutfallið verði komið upp í 20%. Í Þýskalandi

er aðstaðan sennilega einna verst en þar er áætlað að hlutfallið verði komið yfir 30% árið 2025. Því miður eru lífeyrissjóðir álfunnar illa í stakk búnir til að takast á við þessi vandamál og hefur það reyndar oft verið rætt en það sem minna hefur verið rætt er að þessi þróun þýðir að sparnaður mun minnka í álfunni. Ef sparnaður minnkar þýðir það líka að fjárfesting mun dragast saman. Minnkandi fjárfesting þýðir líka samdrátt í hagvextinum nema ef til kemur töluverð aukning á framleiðni.

Einu svörin sem til eru við þessu eru þau að sparnaður aukist nú þegar á innri markaðnum og að framleiðnin aukist. Ef það gengur ekki eftir liggur fyrir að að draga þarf úr félagslegri velferð á því svæði sem við skilgreinum sem innri markaðinn og í löndum Evrópu. Það þýðir að við höfum síður efni á því að halda uppi þeirri þjónustu fyrir eldri borgara sem við viljum gera, sjúkrahúsunum o.s.frv. Ég tel því nauðsynlegt að Ísland styðji þétt við allar þær hugmyndir sem leitt geta til þess að auka virkni innri markaðarins.

Nú nýverið samþykkti Alþingi lög um starfsemi á fjármálamarkaði, sem er hluti af viðleitni ESB til þess að auka virkni þess markaðar, sem er auðvitað lykilatriðið í því að auka síðan afrakstur þeirra fjárfestinga sem ráðist er í. Virkur fjármálamarkaður er eitt lykilatriði þess að hægt sé að halda uppi öflugu hagkerfi.

Þjónustustarfsemi er um 70% af efnahagsstarfsemi ESB. Sú þjónustutilskipun sem mikið hefur verið rædd og var m.a. rædd hér fyrr í umræðunni í dag — það er lykilatriði að hún gangi fram til þess að koma á samkeppni á þessum stóra og mikilvæga hluta af efnahagsstarfseminni innan ESB-svæðisins. Samkeppni knýr fram aukna framleiðni og ef við náum ekki meiri samkeppni á þessum stóra hluta hagkerfisins er voðinn vís. Því miður ber nokkuð á þeirri skoðun að hægt sé að verja lífskjör í álfunni með því að koma í veg fyrir samkeppni og einangra sig fyrir henni, bæði inni á milli landanna sjálfra og gagnvart þeim löndum sem við eigum viðskipti við, hvort sem um er að ræða í Asíu eða í Ameríku.

Þessi hugsun ber feigðina með sér, hún byggist bara á því að fresta vanda sem óhjákvæmilegt er að fást við og gerir okkur erfiðara að fást við hann þegar hann kemur. Þess vegna tel ég alveg nauðsynlegt að í þessum þáttum, hvort sem um er að ræða þjónustutilskipunina eða aðra þá þætti sem horft geta til þess að auka virkni innri markaðarins, að íslensk stjórnvöld hafi það að leiðarljósi að styðja slíka tilburði. Til þess að setja það í samhengi hafa sérfræðingar lagt mat á að ef ekkert verður að gert og ef þessi aldursbreyting gengur fram og hefur þær efnahagslegu afleiðingar sem ég hef lýst hér, má reikna með því að eignir heimilanna í Evrópu verði 25% minni innan tveggja áratuga en ef við stæðum ekki frammi fyrir þessum vanda. Vandinn er því umtalsverður og ábyrgð okkar Íslendinga er sú að taka þátt í því með öðrum Evrópuþjóðum að tryggja að þessi markaður virki vel. Lykilorðin eiga því að vera: Samkeppni, framleiðniaukning, einfalt regluverk og nýsköpun.

Ég tel að þegar saman eru teknar þær skýrslur sem hér hafa komið fram, bæði frá utanríkisráðherra og frá Evrópunefndinni, sem var undir stjórn hæstv. dómsmálaráðherra Björns Bjarnasonar, séum við komin með mjög góðan grunn til að halda áfram þeirri umræðu um Evrópumál sem er svo nauðsynleg. Við getum velt fyrir okkur hvaða möguleika við höfum til að hafa aðgang eða taka þátt í ákvarðanatöku og rætt um áleitnar spurningar eins og t.d. um þá mynt sem við kjósum að nota eða þá hvernig við lítum á þjóðréttarlega stöðu Íslands í þessu samstarfi. Aðalatriðið er að sú umræða sé bæði opin og gegnsæ og hún sé — svo ég noti nú orð sem ég hef nú heyrt nokkuð í dag — „framsækin“.

Ég vil þó benda á að það er ekki það sama að hafa framsækna, opna umræðu og að finna út með hvaða leiðum við getum sótt um aðild að ESB eða hvernig við getum sett Ísland inn í ESB. Umræðan getur bæði verið opin, framsækin og málefnaleg þó að verið sé að færa rök fyrir því að ástæða sé fyrir Ísland að halda sig utan ESB. Til dæmis hafa menn bent á að með hinum mikla hagvexti sem við höfum orðið vitni að í ríkjum Asíu, í Kína og á Indlandi, þá sé ástæða fyrir okkur Íslendinga að komast hjá því að binda okkur inn í tollabandalag eins og ESB en nýta einmitt aðganginn að innri markaðnum. Um leið nýtum við okkur þau tækifæri sem við stöndum frammi fyrir, t.d. með beinum tvíhliða viðskiptasamningi við Kína sem gæti reynst okkur Íslendingum alveg stórkostlegt tækifæri.

Við skulum ekki gleyma því að það er áætlað að um einn milljarður nýrra neytenda komi inn í hagkerfi heimsins á næsta einum og hálfum áratug eða svo, einn milljarður neytenda sem þýðir að neyslugeta þess hóps, sá vöxtur sem verður þar er áætlaður, verði svipaður og öll neysla í vesturhluta Evrópu, þ.e. í gömlu ESB-ríkjunum. Við horfum því fram á alveg gríðarleg sóknarfæri og það er stórkostlegt fyrir Ísland að hafa þennan góða aðgang að innri markaði ESB og um leið að eiga tækifæri að gera samninga við ríki eins og Kína sem við getum í krafti þess hversu lítil við erum.

[15:35]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir góða og efnismikla ræðu. Ég er honum hjartanlega sammála í því að kalla eftir fordómalausri, opinni og framsækinni umræðu sem ekki felst í fyrir fram gefin niðurstaða. Þar er ég honum algjörlega sammála.

Hv. þingmaður vakti athygli á þeirri stöðu sem Evrópa stendur frammi fyrir í þróun á næstu áratugum. Það er alveg rétt, aldurssamsetning álfunnar er með þeim hætti að það kallar á öfluga samkeppni á Evrópumarkaði og kröftugt atvinnulíf.

Blessunarlega er það nú svo, að það er mjög margt í regluverki í uppbyggingu Evrópusambandsins sem býr í haginn fyrir þetta tvennt. Ég vil minna á að hið ágæta tímarit *Economist* hefur komist að þeirri niðurstöðu eftir miklar vangaveltur, að reglunaraðferðir Evrópusambandsins séu einmitt mun hentugri og heppilegri fyrir atvinnulíf en t.d. reglunaraðferðir Bandaríkjanna sem byggjast á stífri eftirá-reglun frekar en á nýtingu staðla og valddreifingar í ákvarðanatöku um reglur fyrir viðskiptalífið, eins og raunin er í Evrópu.

Ég er sammála hv. þingmanni um mikilvægi þess að við búum í haginn fyrir öfluga og kröftuga samkeppni á Evr-

ópumarkaði en vegna þess hvernig aldurssamsetningin er, er líka ljóst að í ríkjum Evrópu mun fjölga mjög innflytjendum á næstu árum. Það er mjög mikilvægt að byggja líka á öflugri vinnumarkaðsstarfsemi, að við tryggjum öfluga aðkomu verkalýðsfélaga, stöndum vörð um réttindi fólks til eðlilegs vinnuumhverfis og við gætum þess að brjóta ekki réttindi fólks af ólíkum uppruna sem í auknum mæli verður fólkið sem kemur til með að búa og vinna með okkur í ríkjum Evrópu á næstu áratugum.

[15:37]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hvað varðar muninn á regluverki Bandaríkjamanna og Evrópubúa þá er það alveg rétt að margt í regluverkinu sem er lagt til grundvallar í samstarfi ESB-þjóðanna er mjög ágætt. Vandinn liggur oft hjá þjóðríkjunum sjálfum, þ.e. í þeim reglum sem menn setja sér. Það eru ýmis fræg og þekkt dæmi um alveg sérdeilis furðulegar reglur sem eru látnar viðgangast í hagkerfum þessara landa einmitt vegna þess að það er að reyna að verja sig gegn samkeppni. Það er verið að reyna að verja störf sem ekki lengur eiga rétt á sér, standast ekki samkeppni við nýja tækni, breytta atvinnuhætti o.s.frv.

En hitt er líka það og það virðist vera innbyggður hvati í Evrópusambandið, að auka jafnt og þétt ýmsar reglugerðir, oft þannig að manni finnst þær óskiljanlegar. Ég vitna til ummæla þekktra íslenskra viðskiptajöfra sem hafa haft af því áhyggjur að ef Ísland gengi í ESB þá værum við að taka yfir regluverk sem mundi gera okkur það síður mögulegt að sækja inn á ýmsa aðra markaði sem við höfum núna svigrúm til að gera.

Hvað varðar aldurssamsetninguna aftur og innflutning erlends vinnuafls, þá tek ég undir það með hv. þingmanni að það skiptir miklu máli hvernig við tökum á móti þessu vinnuafli, hvort sem heldur er almennt í Evrópu eða á Íslandi. Það er þó þannig að í þeim tölum sem ég nefndi áðan, sem flestar miðast við árið 2025, mun innflutningur á vinnuafli lítil áhrif hafa á þær niðurstöður. Menn hafa meira að segja reiknað það og skoðað, t.d. við Þýskaland að þótt fjöldi innflytjenda á ári væri tvöfaldaður frá því sem nú er, þá mundi það ekki breyta heildarniðurstöðunni sem menn standa frammi fyrir í Þýskalandi. Ef Þjóðverjar vilja halda uppi sama þjónustustigi fyrir eldri borgara og nú er árið 2025, þá þyrfti að hækka skatta í Þýskalandi um fleiri tugi prósenta. Það má ljóst vera að ekkert hagkerfi getur talist samkeppnishæft (Forseti hringir.) ef grípa þyrfti til slíkra örþrifaráða.

[15:40]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er mikil gæfa íslensks samfélags að hafa búið svo vel að eiga framsækna, skynsama og öfluga verkalýðshreyfingu og skynsöm samtök atvinnurekenda sem komu upp lífeyriskerfi sem skapaði grunn undir efnahagslegan stöðugleika, sátt á vinnumarkaði og framsækna stefnu í reglum á vinnumarkaði. Það er nákvæmlega þessi arfur sem ég held að eigi mikið erindi til Evrópu. Ég held satt að segja að það fyrirkomulag sem við höfum komið okkur upp í samskiptum aðila vinnumarkaðarins sé algjörlega til fyrirmyndar.

Ég vil undirstrika það að ávinningurinn af reglun Evrópusambandsins fyrir íslenskt samfélag er ótvíræður. Ég held enn fremur að sumir viðskiptajöfrar sem mikla fyrir sér áhyggjur af aðild að Evrópusambandinu hafi kannski ekki alveg áttað sig á því að flestöll þau svið sem menn hafa þar áhyggjur af, reglur um viðskiptahætti, reglur um vinnumarkaðsmál, eru þegar bindandi fyrir okkur með sama hætti og gildir í Evrópu.

Sumir hafa haft að því þungar áhyggjur að aðild að Evrópusambandinu mundi skaða samkeppnisstöðu okkar á mörkuðum annarra ríkja. Þá vil ég einfaldlega undirstrika það, að í flestum tilvikum falla saman fríverslunarsamningar sem Ísland hefur við þau ríki og svo Evrópusambandið, nema að því töldu að net fríverslunarsamninga Evrópusambandsins við önnur ríki er mun víðtækara og víðfeðmara og öflugra og mundi veita okkur, ef eitthvað er, ríkari markaðsaðgang í heildina litið.

Ég held að það sé mikilvægt að menn átti sig á því að Evrópusambandið er að þróast mjög hratt nú sem ríkjabandalag fjölmargra ríkja þar sem smáríki eru í stórum meiri hluta. Ég held að það mundi henta okkur vel að eiga nánara samstarf einmitt á sviði viðskiptastefnu við þessi ríki.

[15:42]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég verð að játa það að stundum hef ég velt því fyrir mér hvort það hafi verið vegna þess að við Íslendingar vorum svo klókir eða svo heppnir, að við duttum niður á það lífeyrissjóðakerfi sem við búum við. Suma daga hallast ég að hinu síðara. Það geti bara varla verið að við höfum verið svona klár.

Staðreyndin er samt sú að hér eru öflugir lífeyrissjóðir. Stærð þeirra er einhvers staðar í kringum 130% af þjóðarframleiðslunni en sambærileg tala fyrir flest ríki OECD er einhvers staðar í kringum 25%, sem sýnir það að okkar samfélag er vel í stakk búið til að takast á við þann vanda sem auðvitað steðjar að okkur eins og öðrum þróuðum iðnríkjum, að aldurssamsetning þjóðarinnar er að breytast.

Ég held að þegar menn skoða stöðu álfunnar og skoða stöðu ríkja ESB í samanburði við Bandaríki Norður-Ameríku og Asíuríkin, hin hrattvaxandi Asíuveldi, þá því miður blasi sú staðreynd við að hagvöxturinn hefur verið lítill, það er gríðarleg pressa á evrópsk fyrirtæki vegna þess að launakostnaður og ýmis annar kostnaður er mjög hár í álfunni, vinnumarkaðslöggjöfin, og ég er ekki að kenna ESB um það, mjög gjarnan eru það þjóðríkin sjálf, en slík löggjöf virðist þrífast innan þessa innri markaðar sem gerir fyrirtækjunum erfitt um vik, gerir þeim illa kleift að standa í starfsemi sinni, ýtir þeim út úr álfunni og því miður hefur hagvöxturinn verið of lágur. Það er alveg staðreynd.

Því miður virðist líka ganga illa að grípa til þeirra aðgerða sem verður að grípa til nú þegar til þess að komast hjá þeim vandamálum sem blasa svo augljóslega við. Tökum bara sem dæmi umræðuna um þjónustutilskipunina. Hvar er hún á vegi stödd og hvernig gengur að koma henni í gegn? Hér erum við að tala um 70% af allri þjóðarframleiðslu þeirra ríkja sem eiga aðild að innri markaðnum.

Þetta er því ekkert smámál

Mér finnst það vera bara dæmi um að það virðist vera býsna flókið fyrir ESB (Forseti hringir.) og þær þjóðir sem mynda það ágæta bandalag að haga sínum málum þannig að hægt sé að ná árangri á þessu mikilvæga sviði.

[15:44]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir yfirgripsmikla og afar vandaða skýrslu um Evrópusamstarfið. Við eigum gífurlegra hagsmuna að gæta í samstarfi við Evrópusambandið sem er t.d. okkar mikilvægasti viðskiptaaðili. Um tveir þriðju hlutar inn- og útflutningsviðskipta undanfarinn áratug hafa verið við aðildarríki sambandsins.

Í stuttu innleggi vil ég velta upp samhenginu milli ESB, EFTA, EES og Alþingis. Einnig kalla ég eftir enn meira samráði milli utanríkisráðherra og Alþingis um Evrópumálin en verið hefur hingað til þó að ég fagni að sjálfsögðu því skrefi sem umrædd skýrsla er.

Árið 1970 gerðumst við Íslendingar aðilar að EFTA og ríflega tveimur áratugum síðar, árið 1993, samþykkti Alþingi lög um Evrópska efnahagssvæðið. Þá voru EFTA-ríkin sex að tölu og ESB-ríkin 12. Ári eftir undirritun EES-samningsins gengu EFTA-ríkin Svíþjóð, Finnland og Austurríki inn í ESB og nú eru ESB-ríkin orðin 27 talsins og gætu á næstu árum, samkvæmt skýrslunni, orðið 35 á meðan EFTA-ríkin eru þrjú og með einungis um 1% af fólksfjölda ESB-landanna. Mikil þróun hefur verið í ESB síðan EES-samningurinn var undirritaður. ESB er nú ein öflugasta ríkjablokk í heimi með 500 millj. manna, sameiginlegan gjaldmiðil og 25% af vergri framleiðslu þjóða heims.

EES-samningurinn er veigamikil undirstaða þeirra góðu lífskjara sem við njótum hér á landi. Markmið EES-samningsins er að efla efnahagsleg tengsl aðildarþjóðanna og mynda einsleitt evrópskt efnahagssvæði með sameiginlegum reglum og sömu samkeppnisskilyrðum. EES-samningurinn nær til tveggja þátta, þ.e. samræmingar á löggjöf sem nær til innri markaðar og svo til þátttöku í ýmsum samstarfsáætlunum eins og á sviði rannsókna og þróunar, menntamála og samkeppnishæfni og nýsköpunar. Fram kemur í skýrslunni að íslenskir vísindamenn hafa verið duglegir að nýta sér rammaáætlanir og samkeppnissjóði á sviði rannsókna og þróunar. Við Íslendingar greiðum árlega framlag en höfum á hverju ári fengið meira til baka. Um leið og ég lýsi ánægju með frammistöðu okkar fólks vil ég lýsa talsverðum vonbrigðum með það að við skulum ekki gera meira með rammaáætlun á sviði samkeppnishæfni og nýsköpunar. Ég vona svo sannarlega að það standi til bóta og leita eftir frekari upplýsingum um málið.

En aftur að samræmingu löggjafar. Samkvæmt Eftirlitsstofnun EFTA, ESA, höfðu um 99% þeirra tilskipana ESB sem náðu til innri markaðarins verið teknar inn í EES-samninginn árið 2006. Þannig er stór hluti löggjafar okkar Íslendinga á undanförnum árum kominn til vegna innleiðingar tilskipana frá ESB. Því leikur mér sem þingmanni og nefndarmanni í utanríkismálanefnd forvitni á að vita enn meira um ferli mála sem leiða til nýrra og breyttra laga hér á landi í krafti EES. Við þingmenn þurfum að vita hvaða málefni eru í pípunum hverju sinni þannig að við getum betur þjónað skyldum okkar við þjóðina, fylgst með, haft áhrif og búið okkur undir að taka á málum hér heima.

Í skýrslu ráðherra má lesa á milli lína um ferli mála innan ESB og EES-samningsins, hvernig við Íslendingar getum komið sjónarmiðum okkar á framfæri á fyrstu stigum mála, einnig um þær takmarkanir sem eru á tækifærum okkar til að hafa áhrif í stefnumótunar- og löggjafarferlinu og svo um samskipti ESB og EFTA. Ferlið er talsvert flókið. Ég reyndi að kortleggja það með viðeigandi hvítbókum, grænbókum og blábókum og verð bara að viðurkenna að mér tókst ekki að mála heildarmyndina. Tilurð mála er vissulega af fleiri en einum toga eða getur verið og meðferðin er margvísleg. Þegar ESB gefur út tilskipanir sem mögulega eru tækar í EES-samninginn þá tekur EFTA við og metur hvort viðkomandi tilskipun er þess eðlis og ef svo er hvernig best er að taka innleiðinguna inn í samninginn. Þetta gerist allt úti í heimi og mér hefur virst að nýjar tilskipanir komi löggjafanum hérna heima oft í opna skjöldu, samanber málin sem eru í viðauka II með skýrslunni. Þar er yfirlit yfir gerðir með stjórnskipulegum fyrirvara, mál sem ég efast um að þingmenn þekki almennt.

Það er álit flestra að EES-samningurinn hafi staðist tímans tönn, verið nægilega sveigjanlegur og þjónað íslenskum hagsmunum vel. Þetta mat er vafalaust rétt þegar horft er til baka en þó vakna ýmsar spurningar um framtíðina. Bent hefur verið á að dregið hafi úr áhuga á EES-samningnum innan ESB, enda hefur sambandið tekið verulegum breytingum á allra síðustu árum og enn meiri breytingar eru fyrirsjáanlegar. Þannig hafa mörk löggjafar á innri markaði og á öðrum sviðum orðið óljósari og upp hafa komið álitamál um hvort ESB-gerðir eða -tilskipanir séu tækar innan EES-samningsins. Í kjölfarið hefur myndast nokkurs konar grátt svæði sem veldur því að erfiðara er að nota EES-samninginn. Það er því að mörgu að hyggja.

Ég fagna því að það er vilji hæstv. utanríkisráðherra að efla samráð við Alþingi. Fram kom að skýrslan verði árlegur viðburður og tilefni til að ræða um Evrópumál á þinginu. Einnig er það vilji utanríkisráðherra að auka hlut Alþingis og utanríkismálanefndar í ákvörðunum sem tengjast ESB og EFTA. Ljóst er líka að vilji margra þingmanna er til að skipuleggja starf í þinginu þannig að aðkoma og eftirlit sé tryggt á heimavelli.

Virðulegi forseti. Hæstv. ráðherra hefur gefið upp boltann. Þingið þarf að grípa hann og sýna frumkvæði. Umræða um skýrslu utanríkisráðherra úr ræðustól á Alþingi er ekki ein og sér skynsamlegasta leiðin til að efla samskipti og samráð utanríkisráðuneytis og Alþingis um Evrópumál. Ég vil gjarnan að við í þinginu fylgjum málinu eftir, t.d. með fundi þar sem gagnvirk og dýpri umræða á sér stað. Heppilegra hefði verið að mínu mati að hafa slíkan fund í aðdraganda umræðunnar hér í dag. Þar hefði t.d. verið kynning frá ráðherra og sérfræðingum á efni skýrslunnar, þar hefðu verið fyrirspurnir, umræða, athugasemdir og þessi gagnvirka nálgun á málin sem ég sakna í dag í þinginu. Í kjölfarið gæti skýrslan farið í umfjöllun í utanríkismálanefnd og jafnvel í öðrum nefndum þingsins sem gæfu álit sitt áður en skýrslan er formlega lögð fyrir á þinginu eins og er í dag. Ég gæti síðan spunnið alls konar aðrar til-

lögur en við þurfum alltént að kortleggja betur hvernig þingmenn, utanríkismálanefnd og aðrar þingnefndir geta komið að málum til að hafa áhrif og til að undirbúa þá vinnu sem þarf að eiga sér stað í þinginu vegna þátttöku okkar í EES. Það þarf að skilgreina verklag og skipuleggja starf þingsins í tengslum við EES-samninginn. Þegar hafa verið settar fram tillögur um bætt verklag í skýrslu Evrópunefndarinnar, sem hefur oft verið nefnd í dag, en ég hef ýmsar aðrar tillögur og ég tel vafalítið að fleiri þingmenn hafi fleiri tillögur í þessu samhengi. Ég ætla að láta nægja í lokin að hvetja okkur til að skoða tilhögun Evrópusamvinnunnar til lengri tíma. Við þurfum að hafa opinn hug og meta hvernig hagsmunum þjóðarinnar er best borgið.

[15:53]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Frú forseti. Í upphafi máls míns vil ég fagna sérstaklega því nýmæli sem hér er á ferðum að ræða Evrópumálin sérstaklega og ég vil þakka hæstv. utanríkisráðherra kærlega fyrir mjög góða og vandaða skýrslu um þessi efni.

Ísland hefur haft tiltölulega sterka stöðu í alþjóðamálum miðað við stærð og hefur það m.a. byggst á þátttöku Íslands í Sameinuðu þjóðunum, NATO, Norðurlandaráði, EFTA og OECD. Sú staða hefur breyst og kann að breytast enn frekar vegna þróunar Evrópusamstarfsins. EES-samningurinn er lífæð Íslendinga í alþjóðaviðskiptum. EES-samningurinn hefur reynst Íslendingum drjúgur og má færa rök fyrir því að sá uppgangur og þau afnám hafta sem hafa einkennt íslenskt efnahagslíf undanfarin ár sé fyrst og fremst EES-samningum að þakka. Einnig hefur EES-samningurinn stuðlað að hinu gerbreytta samfélagi sem við lifum nú í. En staða EES-samningsins gagnvart stjórnarskránni hefur þó lengi vakið upp spurningar. Þegar Ísland gerir samninga við erlend ríki eða alþjóðastofnanir þurfum við að skoða 1., 2. og síðan 21. gr. stjórnarskrárinnar. Þessi ákvæði hafa verið óbreytt síðan lýðveldið var stofnað árið 1944. Á öllum öðrum Norðurlöndum, líka í Noregi sem stendur fyrir utan ESB, hafa verið gerðar breytingar á stjórnarskrám til að geta mætt þeim þjóðréttarlegu skuldbindingum sem geta leitt af þjóðréttarsamningum. Í 93. gr. norsku stjórnarskrárinnar er að finna heimild til framsals valds til alþjóðastofnana ef þrír fjórðu þingmanna samþykkja slíkt. Í IX. og X. kafla sænsku stjórnarskrárinnar er að finna svipað ákvæði samþykki þrír fjórðu þingmanna, en í 20. gr. dönsku stjórnarskrárinnar er framsal valds til alþjóðastofnunar heimilt með samþykki fimm sjöttu þingmanna.

Í nefndaráliti fjögurra lögfræðinga á vegum utanríkisráðuneytisins, dags. 6. júlí 1992, var komist að þeirri niðurstöðu að EES-samningurinn bryti ekki í bága við íslensku stjórnarskrána. Þetta álit varð hins vegar mjög fljótlega umdeilt og er það enn í dag. EES-samningurinn sem tók gildi 1. janúar 1994 hefur þó breyst talsvert síðan þá vegna hins síkvika eðlis samningsins sem gerir hann ólíkan mörgum öðrum þjóðréttarsamningum. Það má færa gild rök fyrir því að framsal valds til alþjóðastofnana vegna EES-samningsins sé algerlega á mörkunum að vera leyfilegt samkvæmt stjórnarskránni. Ég tel því að við ættum að íhuga á einhverjum tímapunkti breytingu á stjórnarskránni hvað þetta varðar.

Rétt er að rifja upp hver er aðgangur íslenskra stjórnvalda að ákvarðanatöku Evrópusambandsins. Hann er mestur í upphafi en hann er lítill sem enginn á þeim vettvangi þar sem endanlegar ákvarðanir eru teknar sem þó hafa gríðarleg áhrif hér á landi. Ísland og önnur EES-ríki hafa engin áhrif á frumrétt ESB. Þau hafa ekki atkvæðisrétt þegar fjallað er um afleidda löggjöf eða breytingar á samstarfinu. EES-ríkin geta þess vegna neitað að taka upp nýja löggjöf sem snertir EES-samninginn en þá fellur viðkomandi kafli samningsins úr gildi fyrir Ísland, Noreg og Liechtenstein og aðgangur ríkjanna að innri markaði Evrópusambandsins á viðkomandi sviði er úr sögunni. En neitunarvaldið svokallaða er því miður óraunhæft enda mundi það valda miklu uppnámi og stefna í hættu markmiðinu um einsleitni markaðssvæðisins og samræmingu reglna í mikið uppnám.

EES-samningurinn hefur sömuleiðis haft margvísleg áhrif á dómsvaldið sem ekki voru fyrirséð. Í hæstaréttardómi frá 16. desember 1999 í svokölluðum Erlu Maríudómi gekk Hæstiréttur lengra en áður og dæmdi íslenska ríkið skaðabótaskylt vegna vanrækslu þess við lögfestingu á tilskipun frá Evrópusambandinu. Vísað var í niðurstöðu EFTA-dómstólsins frá desember 1998 þar sem íslensk stjórnvöld voru talin vera bótaskyld þrátt fyrir að EES-samningurin segði ekkert um slíkan rétt.

Frú forseti. Eins og alþjóð veit eru mismunandi skoðanir á milli stjórnarflokkanna um hvort sækja beri um aðild að Evrópusambandinu. Núverandi ríkisstjórn mun þó ekki skila auðu í Evrópumálum og mun hún ásamt hinni þverpólitísku Evrópunefnd fylgjast vel með þróun mála á þessum vettvangi. En í þessari umræðu langar mig þó að draga fram fimm punkta sem ég tel vera afskaplega mikilvægt að hafa í huga þegar kemur að hugsanlegri aðild að Evrópusambandinu.

Í fyrsta lagi tel ég að fiskveiðistjórn og rétturinn til nýtingar auðlindarinnar muni ekki breytast við inngöngu í Evrópusambandið.

Í öðru lagi að viðskiptakostnaðurinn við aðild muni minnka og verðlag lækka.

Í þriðja lagi að fjárfestingar útlendinga muni aukast hér á landi við aðild sem ég tel hins vegar að sé full þörf á.

Í fjórða lagi að Íslendingar gætu haft stóraukin áhrif á löggjöf Evrópusambandsins en núna þurfa Íslendingar að taka yfir stóran hluta af lykillöggjöf Evrópusambandsins.

Í fimmta lagi, sem er almenns eðlis, tel ég að með fullri aðild að Evrópusambandinu værum við orðinn hluti af Evrópu þar sem við eigum heima.

Hafi fólk áhyggjur af sjálfstæði þjóðarinnar í þessu sambandi við það að verða aðilar að Evrópusambandinu þá varpa ég fram þeirri spurningu hvort fólk telji að Danir, Frakkar eða Írar séu ekki sjálfstæðar þjóðir.

Ef við skautum örlítið yfir sjálfa sjávarútvegsstefnuna, sem oft hefur verið helsti þröskuldur á vegi margra varðandi inngöngu Íslands í ESB, þá er ljóst að hún byggist á veiðireynslu. Og það á ekki að koma neinum á óvart að Ísland er eina þjóðin sem hefur veiðireynslu í íslenskri lögsögu og samkvæmt núgildandi reglum ESB fengi því Ísland alla þá kvóta sem ákveðnir eru í íslenskri lögsögu eftir að við gengjum í ESB.

Til viðbótar er hægt að gera kröfu um að erlend sjávar-

útvegsfyrirtæki, sem þá ættu rétt á að fjárfesta í íslenskum sjávarútvegi, mundu hafa raunveruleg efnahagsleg tengsl við Ísland og það kæmi auðvitað í veg fyrir að verðmæti í sjávarafurðum ætti greiða leið úr landi. Ég tel að fjárhagslegur ávinningur Íslands af inngöngu í ESB geti verið mjög mikill burt séð frá styrkjum og aðildarkostnaði sem ég held að sé aukaatriði í þessari umræðu. Ég held að viðskiptakostnaðurinn mundi minnka, fjárfestingar aukast, vextir lækka og verð til neytenda lækka.

Ég tel sömuleiðis að upptaka evrunnar mundi þýða milljarða króna ávinning á hverju einasta ári. Við vitum að Evrópusambandið er stærsta viðskiptablokk í heimi og um 70% af utanríkisviðskiptum Íslands eru við ríki Evrópusambandsins eða ríki hins Evrópska efnahagssvæðis. Með upptöku evrunnar yrðu öll viðskipti einfaldari og auðveldari og tæknilegar viðskiptahindranir hyrfu. Þátttaka Íslands í Myntbandalaginu mundi sömuleiðis stuðla að auknum stöðugleika, lægri viðskiptakostnaði ásamt minni verðbólgu en ella væri. Sameiginleg mynt eykur að mínu mati framleiðni og hagsæld vegna minni viðskiptakostnaðar, aukins áhuga fjárfesta og fyrirtækja á landinu, stöðugra verðlags, hreyfanlegra vinnuafls, auðveldari verðsamanburðar, öflugri fjármálamarkaðar, minni gengisáhættu, lægri vaxta og sparnaðar vegna gjaldmiðilsskipta. Hagþróun þeirra ríkja ESB sem bjuggu við ólíkari hagsveiflu en þá sem mátti finna hjá meginþorra ESB-ríkjanna, t.d. Finnlands og Írlands, hefur ekki farið úr böndunum við þátttöku þessara ríkja í Myntbandalaginu. En upptaka evrunnar með aðild Íslands að Evrópusambandinu er hins vegar langtímamarkmið, enda uppfyllir Ísland ekki þau skilyrði sem Myntbandalagið setur. Þetta er hins vegar umræða sem við þurfum að taka. Eins og allir vita er það ekki á dagskrá núverandi ríkisstjórnar að ganga í Evrópusambandið en það skiptir miklu máli fyrir ríkisstjórnina og alla stjórnmálaflokka að fylgjast mjög vel með hvað er að gerast á þessum vettvangi. Það eru gríðarlegir hagsmunir af samstarfinu á hinum evrópska vettvangi og hlutirnir breytast hratt og það skiptir máli að Íslendingar geti fylgst með og setið við borð þegar ákvarðanir eru teknar.

Ég er sannfærður um að með inngöngu Íslands í ESB yrði Ísland áþreifanlegur hluti af Evrópu. Ég er líka sannfærður um að íslenskt samfélag mundi njóta góðs af inngöngu í ESB. Ég hef þá trú að við munum enda þar, þótt það verði ekki strax í ljósi þess að ekki er þverpólitísk samstaða um að fara þá leið, og ég tel að það skipti miklu máli að áður en við förum í þann leiðangur að sækja um aðild að Evrópusambandinu sé tiltölulega góð samstaða meðal stjórnmálaflokkanna og þjóðarinnar um að það sé rétt skref. En ég undirstrika að það verður alltaf íslenska þjóðin sem mun hafa síðasta orðið þegar kemur að ákvörðun um að verða aðili eða ekki. Það er grundvallaratriði sem ég held að hafa þurfi í huga þegar við ræðum þessa eina mikilvægustu spurningu samtímans.

Að lokum langar mig að minnast á það, frú forseti, að það eru engin dæmi þess í sögu Evrópusambandsins að það samband hafi tekið ákvörðun gegn meginhagsmunum aðildarþjóða sinna.

[16:03]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Mig langar að víkja að nokkrum atriðum sem varða það sem hér er rætt um. Ég vil þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir framsögu í málinu en verð þó að gera nokkrar athugasemdir við þá ágætu ræðu. Mér fannst satt að segja fullmikill daðurtónn í ræðunni í garð Evrópusambandsins. Mér fannst ekki að hæstv. utanríkisráðherra væri að túlka stefnu ríkisstjórnarinnar í Evrópumálum heldur stefnu Samfylkingarinnar, sem er virðingarverð út af fyrir sig. Það skiptir mjög miklu máli að menn taki þessa hluti í réttri röð en í öllum þáttum sem lúta að viðskiptum okkar við aðrar þjóðir, hvort sem er í Evrópu, Ameríku, Asíu eða annars staðar, er þó eðlilegra að vinna sumt í kyrrþey frekar en halda sífellt á lofti gylliboðum.

Hæstv. utanríkisráðherra vék að því að Alþingi ætti ekki að vera stimpilstofnun fyrir Evrópusambandið eða evrópska samvinnu en við búum við ákveðið vandamál, sem er mjög stórt að mínu mati, í þessum samskiptum. Við búum við samskipti við EES þar sem okkar eigin embættismenn, bæði í Brussel og í stjórnkerfinu hér heima, hafa túlkað reglur Evrópska efnahagssvæðisins á kaþólskari hátt en páfinn okkur í óhag. Um það eru æðimörg dæmi að það hefur bitnað á Íslendingum, bitnað á okkar litla samfélagi sem þolir ekki þessa miðstýringu. Við skulum láta liggja milli hluta hvort evrópska efnahagssvæðið og Evrópusambandið er nýtt Sovét eða ekki, það kann að vera að framtíðin meti það þannig, en við þurfum að vera vel á verði í mörgum þáttum sem kom líka fram hjá hæstv. utanríkisráðherra og einnig hjá hæstv. umhverfisráðherra og undir það er hægt að taka.

Það skiptir líka miklu máli, eins og kom fram hjá hæstv. utanríkisráðherra, að svigrúm er til túlkunar með tilliti til stöðu í hverju landi. Það svigrúm hefur að mínu mati verið notað mjög illa af hálfu íslenskra stjórnvalda. Ef grannt er skoðað eru mörg dæmi þess að svipuð mál séu metin á annan hátt eftir því hvort Ísland á í hlut eða Frakkland, Noregur, Portúgal, samsvarandi mál, til að mynda í samgöngumálum, hafnarmálum og öðru. Af hverju ættum við að búa við strangari reglur?

Hæstv. utanríkisráðherra sagði að skilin milli innanlandsmála og alþjóðamála væru að ganga sér til húðar. Þetta er mjög vandmeðfarin túlkun vegna þess að fámenn þjóð eins og Íslendingar getur ekki litið á sig sem fullvaxinn fíl í því sambandi, við erum miklu fremur fluga á vegg. Út frá þeim sjónarmiðum verðum við að ganga vegna þess að við ráðum ákaflega litlu um meðferð margra mála þó að gefið sé í skyn að við getum haft talsverð áhrif. Reynslan er einfaldlega allt önnur. Það hefur ekki síst komið fram í ýmsum atriðum sem ég nefndi hér áðan.

Það er nær að við skerpum sérstöðu okkar í samfélagi þjóðanna, sem kom reyndar líka fram hjá ráðherra, en það tel ég að eigi að vera höfuðáherslan en ekki eitthvert hliðarspor. Hæstv. ráðherra sagði að við mættum ekki halda því á lofti að við gætum losnað við skyldur annarra þjóða. Ég er ekki að tala um það, ég er frekar að gagnrýna atriði þar sem sýnt er að við höfum orðið að taka á okkur skyldur umfram aðrar þjóðir á þessum vettvangi.

Við skulum taka sem dæmi vökutíma og vökuskyldur

hjá flutningabifreiðastjórum og öðrum. Þar féllum við þráðbeint í gildruna. Við tókum við heilum pakka frá Evrópska efnahagssvæðinu án þess að skilgreina hann og án þess að beita nokkrum fyrirvörum. Við tókum á móti holskeflu af reglugerðardrasli sem hentar ekki Íslandi. Það hentar til að mynda ekki Íslandi að vöruflutningabifreiðastjóri þurfi að stoppa á Holtavörðuheiði kl. 2 einhvern dag án tillits til veðurs. Ef hann gerir það ekki í hríð og byl, og getur valdið tjóni og skaða, má sekta hann háum sektum. Við sitjum uppi með þetta orðalaust. Þetta er gott dæmi um slæleg vinnubrögð um langt árabil gagnvart Evrópska efnahagssvæðinu.

Nefna má hafnarmannvirki. Íslendingar hafa breytt lögum vegna sérstöðu jaðarsvæða og vegna annarra þátta þar sem þessi mannvirki skipta höfuðmáli í uppbyggingu byggða og þróun. Fyrir sex árum var til að mynda ákveðið fjármagn sett í einar fjórar verstöðvar á Íslandi, Stykkishólm, Vestmannaeyjar og a.m.k. tvær aðrar verstöðvar, en þá stoppar ESA-dæmið. Þessu má líkja við það að báti í brimgarði væri sagt að bíða átekta og sjá hvernig færi. Þannig lifum við ekki á Íslandi. Þessir veikleikar eru í þessu kerfi og við þurfum að bregðast við þeim.

Svo leika aðrar þjóðir í Evrópusambandinu á kerfið og á okkur um leið. Við megum ekki hlutast til um styrki við hafnir eða upptökumannvirki á landsbyggðinni á Íslandi en Belgía og Holland eru á sama tíma að festa sér pláss við sjávarsíðuna, byggja hafnir í stórum stíl, allt á kostnað ríkjanna sjálfra, til þess eins að losna við umferð af vegum og flytja hana út á sjó. Þetta er einföld staðreynd sem blasir við.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði að við ættum að halda áfram eðlilegum samruna við Evrópusambandið, hvorki hraðar né hægar en við ráðum við. Við erum ekki í Evrópusambandinu, við erum ekki í því, og ég veit ekki til þess að það sé á dagskrá hjá núverandi hæstv. ríkisstjórn að við göngum í það.

[16:13]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hér hefur staðið yfir ákaflega áhugaverð og skemmtileg umræða í dag um skýrslu utanríkisráðherra um Ísland á innri markaði Evrópu. Ég vil nota tækifærið og þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir umræðuna. Það er ólíkt skemmtilegra en þegar þessu var blandað inn í skýrsluna um utanríkismál almennt. Eftir því sem ég hef getað fylgst með, bæði hér inni og úr fjarlægð í gegnum sjónvarpskerfið, hefur þetta verið áhugaverð umræða og margt rætt hér.

Ég ætlaði að nota þær tíu mínútur sem ég hef til umráða til að fara aðeins yfir skýrsluna og það sem í henni stendur og snýr að samgöngumálum. Ég verð þó fyrst að koma aðeins inn á það sem síðasti ræðumaður, hv. þm. Árni Johnsen, ræddi um, þ.e. tilskipunina sem við ræðum stundum, um akstur og hvíld eða hvíldartímatilskipun.

Því er m.a. velt upp í skýrslunni, og hæstv. utanríkisráðherra hefur beitt sér fyrir, að okkar fólk, í ráðuneyti, fastafulltrúar úti og fólk hér heima — og blandað því svo hér inn til hv. alþingismanna og nefnda — að við þurfum að vera betur á vaktinni í byrjun og koma málum okkar á framfæri strax á frumstigum eins og einnig er rætt hér um og hæstv. utanríkisráðherra tók sem dæmi sem svokallaða grænbók. Þar var ákaflega faglega að verki staðið og forseti framkvæmdastjórnar þakkar okkur Íslendingum sérstaklega fyrir það.

Varðandi aksturstímann sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni, þá held ég — hvort það var 1994 eða 1991 — þá hefur oft læðst að mér sá grunur að við höfum ekki staðið vaktina nógu vel þar í byrjun og lýst þeim fyrirvörum sem við höfum viljað hafa.

Ég vil hins vegar segja við hv. þingmann að auðvitað var ákaflega athyglisvert að ýmsir fulltrúar aðila vinnumarkaðarins skuli hafa komið sér saman um niðurstöðu um ýmislegt hvað þetta varðar og þar sem við erum byrjuð að vinna að því að lagfæra sitthvað af því sem hv. þingmaður gerði hér að umtalsefni.

En aftur að þessari ágætu skýrslu og umræðu sem hér hefur farið fram. Eins og ég sagði áðan hefur hæstv. utanríkisráðherra beitt sér fyrir því að Alþingi, þingmenn og nefndir, komi meira að þessu máli. Skýrslan er auðvitað liður í því að bæta upplýsingagjöf til alþingismanna og skapa vettvang og þingfundi til að ræða stöðu Íslands í Evrópusamrunanum. Það er auðvitað mjög mikilvægt hagsmunamál og eins varðandi framtíðarþróun Evrópu og hvernig við skulum dansa með í þeim dansi. Með þessu leggur hæstv. utanríkisráðherra sitt af mörkum til þess að auka hlut Alþingis, utanríkismálanefndar og eftir atvikum annarra nefnda þingsins, í ákvörðunum er varða ESB og EFTA.

Vegna þess að ræðutíminn líður hratt hér ætla ég að snúa mér strax að því sem ég fjallaði um og snýr að samgöngumálum. Hér er fjallað um stefnu ESB í málefnum siglinga og sjávar, um þá yfirgripsmiklu stefnumótun sem þar fór fram og unnið var að. Hæstv. utanríkisráðherra gat um í ræðu sinni hvernig það var gert þegar gefin var út grænbók sem m.a. var send út til 40 hagsmunaaðila og kallað eftir umsögnum. Þar var tekið tillit til ýmissa þeirra þátta sem við settum þar inn og lauk með því að forseti framkvæmdastjórnar José Manuel Barroso þakkaði okkur Íslendingum sérstaklega fyrir aðkomu Íslands að málinu og það sem við lögðum þar inn.

Eins og segir í skýrslunni sýnir reynslan að með þátttöku í þessu sambandsferli höfum við góða möguleika á að hafa áhrif á mótun löggjafar á frumstigi. Það vona ég að við, ég og hv. þingmaður sem ræddi áðan um málið, séum sammála um. Ég ítreka að við höfum ekki verið þar á vaktinni á frumstigi og því fór sem fór, því miður. Svo þurfum við að reyna að leiðrétta það núna á næstu mánuðum og sú vinna er í gangi.

Þarna er m.a. talað um aðgerðir gegn sjóræningjaveiðum og brottkasti og ýmislegt kom fram sem tekið var tillit til. Það hefur svo leitt mig að því sem fram kom í ræðu hæstv. utanríkisráðherra, að kallað sé eftir sérfræðingi frá okkur á sviði sjávarútvegsmála til þess að veita ráð og vera framkvæmdastjórn og öðrum þarna úti til halds og trausts.

Þá ætla ég að snúa mér að kafla í skýrslunni sem heitir *Rýmkun á viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir gróðurhúsalofttegunda.* Þann 26. október 2007 var tilskipun Evrópuþingsins og -ráðsins nr. 2003/87, sem kemur á fót kerfi fyrir viðskipti með losunarheimildir gróðurhúsalofttegunda

innan ESB, tekin inn í EES-samninginn. Síðan er fjallað um þegar Alþingi fjallaði um málið og til þess að gera langa sögu stutta ætla ég að fara inn á það sem að okkur snýr. Fyrir réttu ári síðan kynnti framkvæmdastjórn ESB tillögu að tilskipun þingsins og ráðsins um að breyta tilskipun 2003/87 um viðskipti með losunarheimildir gróðurhúsalofttegunda þannig að flugstarfsemi yrði felld undir gildissvið tilskipunarinnar.

Um miðjan nóvember síðastliðinn greiddi Evrópuþingið atkvæði um tillöguna og breytingar við hana. Það er ákaflega athyglisvert fyrir okkur að lesa það sem þar kemur fram, að á Íslandi eru 80 stórar flugvélar á skrá og hefur Flugmálastjórn lauslega áætlað að losun þeirra sé hlutfallslega mun meiri en hjá öðrum ríkjum.

Það sem einnig hefur verið gert og haldið fram — og ég og hæstv. umhverfisráðherra áttum fund þar sem við fórum yfir þá fyrirvara sem við Íslendingar höfum sett fram og utanríkisráðuneytið tók svo upp og hefur fylgt eftir. Til dæmis eru viðmiðunarárin sem þarna eru talin upp mjög óhagstæð fyrir okkur Íslendinga vegna þess að við höfum, eins og á svo mörgum öðrum sviðum, verið mjög framarlega í að endurnýja flugvélar okkar. Við erum komin með sparneytnari og betri vélar, ekki einhverja eyðsluháka og mikla mengunarvalda þannig að kvótinn verður minni.

Rétt er að minnast á atriði sem margir hafa kannski ekki hugsað út í. Á þessum viðmiðunarárum og þegar talað er um hver upphafskvótinn verður þá þekkist ekki hjá okkur Íslendingum að við þurfum að vera með mikið yfirflug og bíða eftir tíma til lendingar. Þau tvö atriði nefni ég bara sem dæmi og voru sett inn í athugasemdir okkar og fyrirvara sem við gerðum. Þar kem ég að því — leita liðsinnis hjá nágrannaþjóðum okkar, norrænu þjóðunum, til að fylgja eftir þessum málefnum.

Auðvitað má spyrja sig hvort það verði gert með nægilega öflugum hætti þegar farið er inn á fundi ráðherraráðs og annað. Við skulum vona að svo sé með alla þá fyrirvara sem settir hafa verið fram.

Hér má einnig lesa um hvernig sú málamiðlun eða tillaga var sem sett var fram um ýmsa fyrirvara jaðarþjóðfélaga og var ekki samþykkt í óbreyttri mynd. Jafnframt er talað um að umhverfisráðherrar Möltu og Kýpur hafi komið fram með breytingartillögu við formennskuríkið um að tekið verði tillit til sérstöðu jaðarsvæða sem eigi að fá aðra valkosti til samgangna en flug. Það segi ég auðvitað vegna þess að við erum það háð flugi, ekki höfum við lestir eða annað til að fara á milli landa — að þetta eru atriði sem þarna verða komin inn.

Þetta er dæmi um, hvort sem okkur líkar betur eða verr, að við verðum að halda vöku okkar og vera viðbúin að bregðast við hlutum á fyrsta stigi, eins og ég og hv. þm. Árni Johnsen höfum gert hér að umræðuefni. Það er ákaflega mikilvægt vegna þess að margar af þessum tilskipunum erum við skyldug til að taka upp. Margar hafa verið til góðs fyrir land og þjóð og við erum bundin af þeim gagnvart hinum ágæta og góða EES-samningi.

Virðulegi forseti. Aðeins í lokin á þessari mínútu sem ég á eftir. Ég vil geta þess að ég hef skipað stýrihóp um útblásturskvóta í flugi. Það er ákaflega vel samansett nefnd sem er m.a. skipuð fulltrúa úr utanríkisráðuneyti og úr umhverfisráðuneyti, Pétri K. Maack flugmálastjóra og Jóhanni Guðmundssyni, skrifstofustjóra í samgönguráðuneytinu, ásamt Gunnlaugi Stefánssyni sem er formaður flugráðs. Þessari nefnd er ætlað að fara í gegnum þessa þætti og skila okkur skýrslu um hvaða áhrif þetta hefur á íslenska þjóð ef þetta gengur eftir án þess að tekið verði tillit til okkar og landfræðilegrar legu okkar sem er ákaflega mikilvægt

Þetta vildi ég nú leggja inn í umræðuna en ítreka í lokin þakkir til hæstv. utanríkisráðherra fyrir að hafa sett skýrsluna um innri markað Evrópu fram með þeim hætti sem gert er í fyrsta skipti. Ég segi líka um þá þingmenn sem hér hafa tekið til máls, að ákaflega fróðleg og skemmtileg umræða hefur átt sér stað í dag þótt séu ekki allir (Forseti hringir.) sammála um gildi ESB eða EES-samningsins. Ég segi líka að margt væri öðruvísi á Íslandi ef Jón Baldvin, fyrrverandi formaður Alþýðuflokksins, og fleiri í þeirri (Forseti hringir.) ágætu ríkisstjórn hefðu ekki komið EES-samningnum í gildi á sínum tíma.

[16:24]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Sá sem hér stendur verður nú að bera ábyrgð á þeirri gjörð ásamt fleiri þingmönnum á sínum tíma. Ég vil árétta að varðandi þau atriði sem ég nefni hér tengd ESA, er ekki við núverandi hæstv. utanríkisráðherra eða hæstv. samgönguráðherra að sakast. Það er við aðra að sakast sem ég nefni ekki. Það er þó mikilvægt að fjalla um málið og verja.

Það er engin spurning að tilskipanirnar sem við erum háð með samningum hafa svigrúm. Þær hafa svigrúm til fyrirvara og ýmissa atriða til hagræðingar í þágu þjóðarinnar. Það er okkar sérstaða, eins og allra annarra þjóða í þessu samstarfi, að við þurfum að túlka það okkur í hag. Það er það sem hefur brugðist.

Það er alveg rétt hjá hæstv. samgönguráðherra að við vorum ekki á vaktinni þegar kom að vökulögunum, eins og ég nefndi reyndar áðan. Ég get nefnt annað dæmi sem er vont dæmi varðandi þetta. Það eru flugvallargjöldin sem stjórnvöld settu á fyrir nokkrum árum. ESA ruddist inn í málið og vildi dæma þá gjörð úr leik.

Þá var gerður samanburður, að minnsta kosti á Bretlandseyjum, sem leiddi í ljós að mismunur var, alveg eins og hér var sett upp, á skattheimtu vegna fluggjaldanna. Á til að mynda á svæðum í Skotlandi, hinum svokölluðu Highlands- and Islands-svæðum, borguðu menn mun lægri flugvallarskatt.

Þessu var sópað út af borðinu hjá okkur. Það gerði ESA með því ofurvaldi sem það býr yfir. Þess vegna sátum við ekki við sama borð og nágrannar okkar við sömu aðstæður.

[16:26]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Til að fyrirbyggja allan misskilning tók ég það alls ekki þannig að það sem hv. þingmaður sagði í ræðu sinni áðan beindist til mín eða núverandi hæstv. utanríkisráðherra. Við erum algjörlega sammála um þá fyrirvara og það sem gert var eða ekki var gert varðandi akstur og hvíldartíma á sínum tíma.

Í gangi er ákaflega merkilegt samkomulag milli aðila frá ASÍ og atvinnurekendum og öðrum hvað það varðar. Það er farið frá okkur úr samgönguráðuneytinu og þar taka fulltrúar okkar og sendiráðið við því og reyna að fylgja því eftir.

Ég er alveg sannfærður um að það er til mikilla bóta. Þar eru tekin fram atriði sem miðuð eru við okkar íslensku aðstæður. Ef hv. þingmaður hefur ekki séð það skal ég nálgast það og koma því til hans. Ég er alveg viss um að ég og hv. þingmaður erum sammála um það sem þar kemur fram og munum vinna málinu framgang. Engin breyting eða reglugerð verður undirrituð meðan það er í gangi og við reynum að sækja okkur undanþágur fyrir séríslenskar aðstæður. Ég treysti á hv. þingmann sem öflugan liðsmann hvað það varðar þegar að því kemur.

Hann nefndi tilskipun um flugvallargjöld. Ég vil rétt í lokin minnast á svokallaða raforkutilskipun af því mikið var tekist á um hana á síðasta kjörtímabili. Allt sem gert var í framhaldi af því, breytingar á regluverki raforku á Íslandi, held ég að hafi ekki verið til góðs og margir á síðasta þingi efuðust um að við þyrftum að taka það upp. Ég var einn af þeim og tel hiklaust að margt af því sem kom inn hafi ekki verið gott fyrir okkur. Þar var fjallað um samkeppni á milli landa og annað slíkt. Samkeppni frá eyríkinu Íslandi við Norðurlönd eða Evrópu er ekki á þessu stigi núna. Það getur vel verið að það hafi verið þannig með akstur og hvíld eins og fyrir mörgum árum, að menn hafi ekki haldið vöku sinni þar.

[16:28]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er gott að heyra að enginn bilbugur á hæstv. ráðherrum varðandi að styrkja stöðuna í þessum efnum. Til þess eru vítin að varast þau og við höfum mörg dæmi um þessi víti sem komið hafa okkur illa og sett okkur stólinn fyrir dyrnar í ýmsum byggðarlögum landsins eins og í stærstu verstöð á landsbyggðinni, Vestmannaeyjum. Þar varð tjón tengt jarðskjálftum fyrir einu og hálfu ári síðan og ekki er hægt að bregðast við með því að lagfæra og bæta vegna þess að ESA stoppar það. Hvernig eigum við að vera í svona sambýli?

Þess vegna er það svo mikilvægt að við stöndum vaktina, eins og hæstv. samgönguráðherra vék að, við stöndum vaktina og gætum okkar í öllum þessum þáttum, bæði stórum og smáum.

Ég mun í síðari ræðu minni í þessari umræðu fjalla svolítið um þann þátt. Þar mun ég skora á hæstv. utanríkisráðherra að gera úttekt á þessu ferli, gera úttekt á þeim dæmum sem tengjast ýmsum ráðuneytum á Íslandi, gera úttekt á styrkjaferlinu sem við búum við og mismuninum hjá Evrópska efnahagssvæðinu og Evrópubandalaginu. Við höfum ekki klárað þá vinnu þannig að hún hafi skilað þeim árangri sem við eigum að krefjast og vænta.

[16:30]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég vil í upphafi ræðu minnar gera það sama og aðrir hafa gert og fagna þeirri umræðu sem hér á sér stað um skýrslu utanríkisráðherra um Ísland og innri markað Evrópu. Ég vil hrósa hæstv. utanríkisráðherra sérstaklega fyrir að standa fyrir henni. Ég tel að það sé mjög gott fyrir okkur þingmenn og þingið að ræða Evrópumálin sérstaklega. Þó að umræða um Evrópumál hafi lengi átt sér stað á Íslandi hefur umræða á Alþingi allt of sjaldan verið eyrnamerkt þeim málaflokki. Það er því mjög gott að við þingmenn fáum tækifæri til að skiptast á skoðunum um þessi mál. Evrópumálin eru svo stór og af svo mörgu að taka að maður gæti staðið hér og rætt þau í allan dag en ekki gefst tími til þess þannig að maður þarf að stikla á stóru hvað varðar málaflokkinn.

Ég er þeirrar skoðunar að EES-samningurinn, sem ég hygg að hafi verið undirritaður árið 1992 og leiddur í lög á árinu 1993, hafi þjónað hagsmunum íslensku þjóðarinnar ákaflega vel. Hann hefur ásamt efnahagsstjórn síðustu ára og hagfelldu skattumhverfi reynst bæði íslenskum fyrirtækjum og einstaklingum vel þó svo ég sé ekki reiðubúinn til að þakka þeim samningi einum allt það góða sem gerst hefur á undanförnum áratugum. Á heildina litið er ég þó þeirrar skoðunar að það hafi verið heillaskref á sínum tíma að þessi samningur var gerður og að við Íslendingar skyldum gerast aðilar að innri markaði ESB.

Áður en lengra er haldið vil ég nota tækifærið til að taka undir þau sjónarmið sem fram komu í ræðu hv. þm. Bjarna Benediktssonar fyrr í dag um mikilvægi þess að þingið komi í meira mæli og fyrr að stefnumörkun og ákvörðunum vegna þeirra gerða sem áhrif hafa á Íslandi og eru síðan eftir atvikum innleiddar í íslenskan rétt. Ég fagna því frumkvæði sem hv. þingmaður hefur sýnt, bæði innan þings og utan, í blaðagreinum um þetta mál og almennum málflutningi, varðandi það að þingið komi fyrr og með ákveðnari hætti að ákvörðunum og stefnumörkun í þeim málum sem snerta okkur. Ég skora á hæstv. forsætisnefnd þingsins að bregðast mjög skjótt við þeim athugasemdum sem settar hafa verið fram og tryggja að þær reglur sem um þetta voru settar árið 1994 verði teknar til framkvæmda. Það er mjög mikilvægt að Íslendingar hafi aðgang að ákvörðunartöku um þessi mál um efni og innihald þeirra gerða sem varða samfélag okkar.

Um reglugerðir og tilskipanir Evrópusambandsins hafa verið höfð mörg orð í umræðu um hugsanlega aðild Íslands að Evrópusambandinu á síðustu árum og ég hef tekið virkan þátt í þeirri umræðu. Ég vil aðeins víkja að þeim málflutningi vegna þess að þó að minna fari fyrir honum í dag en áður er nauðsynlegt að rifja upp ákveðnar staðreyndir um innleiðingu EES-gerða í íslenskan rétt.

Því var haldið fram svo árum skipti af fylgismönnum aðildar Íslands að ESB að borðleggjandi væri fyrir Íslendinga að ganga í Evrópusambandið vegna þess að við innleiddum 80%, og jafnvel meira, af gerðum ESB inn í íslenskan rétt. Af því tilefni lagði ég árið 2005 fram fyrirspurn til þáverandi hæstv. utanríkisráðherra, Davíðs Oddssonar, á Alþingi um innleiðingu EES-gerða í íslenskan rétt og spurði hversu margar gerðir stofnanir Evrópusambandsins hefðu samþykkt og gefið út á hverju ári frá árinu 1994 til 2004, þ.e. frá þeim tíma sem við gerðumst aðilar að EES-samstarfinu. Í því svari kom fram að á þessu 10 eða 11 ára tímabili samþykkti Evrópusambandið 38.936 gerðir sem eru býsna margar tilskipanir, reglugerðir og ákvarðanir. Ég spurði jafnframt að því hversu margar þessara gerða

hefðu verið teknar upp í EES-samninginn, samanber lög um Evrópska efnahagssvæðið, nr. 2/1993, og innleiddar hér á landi í samræmi við skuldbindingar Íslands samkvæmt honum. Samkvæmt þeim upplýsingum sem EFTA-skrifstofan tók saman kom fram að 2.527 tilskipanir, reglugerðir og ákvarðanir hefðu verið teknar inn í EES-samninginn á umræddu tímabili eða 6,5% af heildarfjölda EBS-gerða á þessu tímabili, 6,5% af þeim gerðum sem Evrópusambandið hafði samþykkt á þessu árabili.

Þegar ég spurði að því hversu margar þessara gerða hefðu krafist lagabreytingar við innleiðingu hér á landi kom fram að í 101 tilviki hefði íslenska ríkisstjórnin eða íslensk stjórnvöld gert svokallaðan stjórnskipulegan fyrirvara við þær á grundvelli 103. gr. EES-samningsins. Mér finnst rétt að þetta komi fram hér vegna þess að á okkur hefur dunið sá áróður að í gegnum þingið renni meira og minna gagnrýnislaust allt löggjafarstarf Evrópusambandsins. Svo er ekki en ég tek hins vegar undir með hv. þm. Bjarna Benediktssyni að mikilvægt sé að við komum að og höfum áhrif á þó þær gerðir sem innleiddar eru í íslenskan rétt. Eins og komið hefur fram í umræðunni hafa þær margar víðtæk áhrif á samfélag okkar og þá starfsemi sem hér fer fram.

Þó að ég sé sáttur við EES-samninginn og framkvæmd hans, eins og ég tók fram í upphafi máls míns, hef ég talið og tel enn að aðild Íslands að Evrópusambandinu komi ekki til greina. Ég hef verið skýr hvað mína afstöðu varðar hvað aðild snertir þó svo að einstakir þingmenn í þessum umræðum séu mér andsnúnir. Ég er andsnúinn aðild Íslands að Evrópusambandinu af ýmsum ástæðum. Við erum sjálfstæð og fullvalda þjóð og eigum að vera það áfram. Ég er líka þeirrar skoðunar að það sé óheppilegt að ganga jafnlangt og Evrópusambandið hefur gert í samræmingu á öllum sköpuðum hlutum varðandi einstaklinga og atvinnulíf í þeim löndum sem tilheyra ESB, t.d. hvað varðar skattasamkeppni á milli landa. Ég tel að við eigum að nota þau sóknarfæri sem við höfum til að taka þátt í skattasamkeppni, ekki láta banna okkur það, til að laða hingað að fyrirtæki og fjármagn. Ég hef einnig nefnt það í þessari umræðu að ég tel að hagsmunir sjávarútvegsins kalli á að við stöndum utan ESB.

Að lokum vil ég nefna eitt atriði sem mér finnst vera ljóður á ráði Evrópusambandsins og það er skortur á lýðræði. Það virðist einkenna Evrópusambandið að þar gefast menn aldrei upp. Þeir eru svona eins og þýska fótboltalandsliðið, halda endalaust áfram. Það gildir einu þó að Evrópusambandið tapi kosningum, það eru bara haldnar nýjar kosningar og tekur steininn úr þessa dagana. Þeir sem hafa fylgst með Evrópuumræðunni að undanförnu hafa tekið eftir því að drög að stjórnarskrá sambandsins voru felld í þjóðaratkvæðagreiðslu í Hollandi og Frakklandi og hurfu í kjölfarið af yfirborði jarðar. Nú hafa þau dúkkað upp á nýjan leik og nú í formi samninga sem ekki munu verða lagðir fyrir íbúa sambandsins en verða vafalítið að lögum án þeirra vitundar. Í þessum samningum verða endanlega staðfestar ýmsar þær reglur sem Evrópusambandið ætlaði sér að ná í gegnum hina nýju stjórnarskrá, þar á meðal að stjórn auðlinda og sjávarauðlinda verði á valdi Evrópusambandsins en ekki aðildarríkja þess. Meðan svo er getum við Íslendingar ekki gengið í Evrópusambandið og það er ábyrgðarlaust að halda því fram að það sé í samræmi við hagsmuni okkar.

Ég vildi koma þessum sjónarmiðum mínum að í stuttu máli. Maður gæti haldið miklu lengri ræðu um þessi mál en hér gefst tími til en ég vil nota tækifærið að lokum og þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og þá skýrslu sem hæstv. utanríkisráðherra hefur lagt fram um þessi mál.

[16:41]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er búið að þakka mikið í dag. Samfylkingin þakkar Samfylkingunni og sjálfstæðismenn þakka sjálfstæðismönnum. Allir eru að þakka öllum og ég þakka að sjálfsögðu líka fyrir þessa umræðu um utanríkismál. Hér hefur réttilega verið bent á að skilin á milli innanríkismála og utanríkismála gerast harla óglögg á stundum og mikilvægt er að við færum umræðu um tengsl okkar við útlönd inn í þingsalina. Tengsl okkar við Evrópusambandið og aðild okkar að hinu Evrópska efnahagssvæði er mjög snar þáttur í lífi íslensku þjóðarinnar og mikilvægt að við gaumgæfum þau mál mjög vel. Ég tel reyndar að við þurfum einnig að huga að öðrum þáttum. Við þurfum að færa inn í þingið umræðu um Alþjóðabankann, Alþjóðagjaldeyrissjóðinn og Alþjóðaviðskiptastofnunina svo dæmi séu nefnd en á vegum allra þessara stofnana eru færð sjónarmið íslenskra stjórnvalda án þess að um þau fari fram umræða á þingi eða í þjóðfélaginu almennt. Iðulega er þetta gert í samráði við hinar Norðurlandaþjóðirnar en þar er þessu einnig farið á þennan veg, að því er ég best veit, afar lítil lýðræðisleg umræða þar að baki.

Ég tel þessa umræðu því góðra gjalda verða, mjög mikilvæga, velti því fyrir mér hvort heppilegt væri að þrengja hana enn meira niður. Við þyrftum að taka umræðu um raforkumálin, um umhverfismálin, um þjónustutilskipunina svo dæmi séu nefnd en ekki halda okkur stöðugt á yfirborðinu og það er mín fyrsta gagnrýni á þessa skýrslu og þessa umræðu hve almenns eðlis hún er. Hvorki umræðan né skýrslan er mjög á dýptina. Þetta er yfirgrip yfir það sem hefur gerst, þróunin á undanförnum árum en fyrir stefnumótun íslenskra stjórnvalda, sjálfu innihaldinu, fer afar lítið og ég mun víkja að þessu.

Varðandi hið almenna sló hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, tóninn strax í upphafi. Hún fordæmdi alla þá sem höfðu verið á móti inngöngu í Evrópska efnahagssvæðið og sagði að það væri EES-samningnum að þakka að Íslendingar hefðu notið þeirrar kjaraaukningar og þeirrar velmegunar sem við hefðum notið á undanförnum árum og við ættum einnig að þakka hinu Evrópska efnahagssvæði fyrir félagsleg réttindi. Ég leyfi mér að mótmæla þessari söguskoðun, bæði hvað efnahaginn varðar og einnig hin félagslegu réttindi. Hvað efnahaginn varðar þá höfum við notið góðs af efnahagsuppsveiflu í heiminum öllum. Halda menn að það skipti engu máli þegar hver einasti launamaður í landinu lætur á milli 14 og 20 kr. af hverjum 100 kr. sem hann vinnur sér inn í lífeyrissjóði sem síðan fjárfesta í atvinnulífi, í útrásarfyrirtækjum og í uppbyggingu innan lands og utan? Halda menn að þetta skipti engu máli upp á velsæld í atvinnulífinu? Svona er ekki hægt að

þurrka út. Ég minni einnig á þau stærstu skref sem stigin hafa verið í félagslegum efnum launafólki til hagsbóta. Hver skyldu þau hafa verið? Eru það ekki fæðingarorlofslögin? Eru það ekki lífeyrislögin? Komu þau frá Evrópu? Var það samkvæmt skipun frá Brussel? Nei. Þetta var byggt á frumkvæði okkar sjálfra. Það voru Íslendingar sjálfir sem stigu þessi skref og ekki undir einhverjum svipuhöggum. Því skulum við aldrei gleyma. Hvaða þjóð í Evrópu hefur það fest í sín lög aðkjarasamningar skuli gilda á atvinnumarkaði að lágmarki? Hvaða þjóð skyldi það vera? Það eru Íslendingar. Hverjir sækja að okkur vegna þeirrar löggjafar? Það er Evrópusambandið. Þar er ESA komið á kreik með aðfinnslur. Nú þurfum við að verjast þessari ásókn eina ferðina enn, íslensk verkalýðshreyfing og félagsleg öfl í landinu.

Hér kem ég að því sem ég helst hefði viljað ræða í lengri tíma en tækifæri gefst til við þessa umræðu. Það er þjónustutilskipunin. Hún á rót að rekja til ákvörðunar sem tekin var í Lissabon árið 2000. Þá hófst ferli sem kennt er við þá borg, Lissabon-ferlið. Menn ákváðu að setja sér það mark að á árinu 2010 hefði það náðst að Evrópusambandið, hið Evrópska efnahagssvæði, væri orðið kröftugasta markaðssvæði í heimi. Út á það hefur slagurinn síðan gengið að færa eins marga þætti í samfélaginu undir markaðssáttmálann inn á sameiginlegt markaðssvæði. Við fengum hvítar bækur, við fengum grænar bækur og við fengum verkstjórann Bolkestein, nafnið er óþægilega líkt Frankenstein, enda var haft á orði að starf hans hefði gengið út á að finna leiðir fyrir kapítalið að sjúga vessana út úr samfélaginu og veikja velferðarþjónustuna og þetta er í alvöru þannig.

Á undanförnum árum hefur verkalýðsheyfingin í Evrópu staðið í hörðum slag við fjármagnsöflin sem hafa viljað taka heilbrigðisþjónustu og velferðarþjónustu og færa þau svið undir markaðssáttmálann. Nýlega afhenti hálf milljón launafólks undirskriftir til að mótmæla þessu og undir þessi sjónarmið tóku borgarstjórar í helstu stórborgum Evrópu, í Brussel, París, London, Lúxemborg, Lissabon, Sofíu, Amsterdam, Tallinn, Vín og Nikosíu. Menn eru að slást og þess vegna tókst þeim ekki nú fyrir jólin að koma nýrri tilskipun um heilbrigðismál í gegn. En viti menn, í nýjasta textanum var Bolkestein aftur upp risinn vegna þess að nú var það komið inn í textann að einkareknum sjúkrahúsum sem væru fjármögnuð af skattborgaranum mætti ekki setja neinar skorður. Áður hafði verkalýðshreyfingin fengið því framgengt og félagsleg öfl að slíkar stofnanir mættu ekki taka arð út úr heilbrigðisþjónustunni, út úr sínum stofnunum. Þetta var komið aftur upp. Hver er afstaða íslenskra stjórnvalda til þessa? Hvaða umræða hefur farið fram um innihald þjónustutilskipunarinnar í ríkisstjórninni?

Kemur til álita að gera það sem Norðmenn íhuga, eða ýmis öfl innan norsku ríkisstjórnarinnar, bæði Miðflokkurinn og VS, að beita neitunarvaldi ef þjónustutilskipunin nær fram að ganga í þessari mynd? Gerd Liv Valla, sem þá var forseti norska alþýðusambandsins, lýsti því yfir í frægri ræðu 1. maí að hún mundi beita sér fyrir því að Norðmenn beittu neitunarvaldi næði þessi tilskipun fram að ganga og nú fyrir jólin fóru fram umræður í norskum fjölmiðlum um þetta efni. Norski utanríkisráðherrann, Jonas Gahr Støre, hefur flutt ræðu í norska Stórþinginu þar sem hann hefur í reynd tekið undir þessi sjónarmið þótt Verkamannaflokkurinn hafi ekki gert það sem slíkur. Að vísu minnast margir þess að Gro Harlem Brundtland, fyrrum forsætisráðherra og formaður Verkamannaflokksins norska, hefði sagt þegar Norðmenn gengu í Evrópska efnahagssvæðið, þegar samningurinn var staðfestur í Noregi árið 1992, að neitunarklásúlan væri ekki sett til sýnis, hún væri í alvöru. Og nú spyr ég, vegna þess að fjallað er um þessa þjónustutilskipun og um þessar deilur, ekki á dýptina en vikið að þeim: Hver er afstaða íslensku ríkisstjórnarinnar til nákvæmlega þessa? Hefur þetta verið rætt og hver er afstaða Samfylkingarinnar til þjónustutilskipunarinnar og þá sérstaklega til þeirra deilna sem risið hafa síðustu vikurnar í nóvember og desember og nú í janúar um það sem lýtur að heilbrigðismálum? Og það er tilefni til að spyrja eftir að Samfylkingin hleypti Sjálfstæðisflokknum, áköfum í að einkavæða heilbrigðiskerfið, inn í ráðuneyti heilbrigðismála.

[16:50]

Útbýting:

Áhættumat vegna siglinga olíuflutningaskipa í íslenskri efnahagslögsögu, 358. mál, fsp. ÁI, þskj. 599.

Málefni fatlaðra, 357. mál, fsp. RGuðb, þskj. 598.

[16:51]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil eins og aðrir sem hafa hér tekið til máls fagna því að við erum að ræða Evrópumálin. Ég hef fylgst með umræðunni í allan dag frá því að hún hófst og hún hefur verið mjög góð og mikilvæg. Hér hafa menn skipst á skoðunum og það er mikilvæg umræða sem hefur komið inn í þingsali í dag. Það ber að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir að hafa haft frumkvæði að því að taka Evrópumálin út úr annarri utanríkismálaumræðu og ræða málin sér á Alþingi. Ég er alveg sannfærð um að það er ekki aðeins það að við munum árlega ræða hér skýrslu utanríkisráðherra um Evrópumál heldur mun Evrópuumræða aukast í þinginu. Hún mun aukast í þingnefndunum og hún mun aukast í þingsal. Það er ég sannfærð um.

Mér finnst skýrslan sem liggur fyrir og við ræðum mjög gagnleg og fróðleg og hún er mikilvæg samantekt um þessi mál. Við erum búin að vera hluti af EES-samningnum í 14 ár og ættum að læra ýmislegt af reynslunni af því og ræða hér í þingsölum.

Ég get upplýst það hér að á sínum tíma hafði ég efasemdir um EES-samninginn. Ég sat reyndar ekki þá á þingi en taldi að það ætti frekar að fara jafnvel í tvíhliða samning og jafnvel að þessi samningur stæðist ekki stjórnarskrána. En ég er fyrir löngu búin að skipta um skoðun á því og allar efasemdir um samninginn eru alveg burtu úr mínum huga því að ég sé hverju hann hefur skilað okkur. En ég vil taka undir orð þeirra sem hafa lagt áherslu á að við þurfum að vera á varðbergi og við þurfum að fylgjast með vinnunni í Evrópu þegar farið er að undirbúa löggjöf þar eins og hæstv. utanríkisráðherra lagði ríka áherslu á í máli sínu í morgun því að við verðum að koma snemma að málum ef við ætlum að hafa áhrif á þá lagasetningu sem þaðan kemur og mun síðan rata hingað inn í lagasetningu í þinginu.

Mig langar að nefna í því sambandi löggjöf sem kom

inn í þingið fyrir nokkrum árum sem ég tel að við hefðum átt að geta breytt á byrjunarstigi ef við hefðum verið vakandi og ef við hefðum verið með mannskap til að fylgjast með því sem er að gerast hjá Evrópusambandinu. Það eru raforkulögin. Þjóðir sem töldu sig ekki heyra undir þennan sameiginlega raforkumarkað fengu undanþágu og auðvitað hefðum við átt að huga að því á sínum tíma en gerðum það ekki. Þess vegna kannski sitjum við uppi með raforkulög sem margir telja að hafi íþyngt okkur og jafnvel hækkað raforkureikningana.

Það er alveg ljóst að þingnefndir á Alþingi eiga erindi við Evrópuþingnefndir og ég hef verið mjög undrandi á því í gegnum tíðina — ég er nú búin að sitja hér á annan áratug, í tæp þrettán ár — þá hef ég verið undrandi á því hvað það hefur verið lítill skilningur á því í þinginu eða í yfirstjórn þingsins að þingmenn þurfi að kynna sér málefni á Evrópuþinginu og kynna sér hvað er á döfinni í málefnum sem þá varðar inni í þinginu.

Ég minnist þess að fyrir nokkrum árum tóku nokkrir þingmenn sig saman og fóru til Brussel til að kynna sér hvað væri á döfinni í þeirra málaflokkum, það var allsherjarnefnd, heilbrigðisnefnd og félagsmálanefnd. Það var ferð sem þingmennirnir borguðu að miklum hluta úr eigin vasa vegna þess að það var ekki skilningur á þörfinni fyrir því hér í þinginu. Sem betur fer er orðin viðhorfsbreyting og í forsætisnefnd þeirri sem nú situr eru önnur viðhorf uppi. Ég vil sérstaklega hrósa hæstv. forseta þingsins Sturlu Böðvarssyni fyrir það að hann hefur sýnt mikla víðsýni og skilning á því að þingmenn þurfi að fá stuðning til þess að kynna sér þau mál sem eru uppi í Evrópu og koma snemma að þeirri lagasetningu sem þar er.

Það er líka ljóst — og kom það fram í ræðu hæstv. ráðherra hér fyrr í morgun — að við getum haft veruleg áhrif á lagasetningu eins og dæmin um umræðuna um lögin sem varða málefni hafsins sýna og getið er um í skýrslunni. Þess vegna er svo mikilvægt að þingmenn sinni þessum málum og komi að þeirri umræðu. Ég áfellist í rauninni forustu þingsins á undanförnum árum fyrir skilningsleysi í þessum efnum.

Þar sem sú sem hér stendur á sæti í bæði forsætisnefnd og utanríkismálanefnd þingsins vil ég geta þess að í utanríkismálanefnd hafa þessi mál komið til umræðu og við höfum kynnt okkur hvernig norska þingið, norska Stórþingið, sinnir þessum málum og höfum nokkuð horft til þeirra. Háttvirtur formaður utanríkismálanefndar Bjarni Benediktsson nefndi í sinni ræðu í morgun það minnisblað sem við höfum verið að fara yfir og hann vitnaði í um hvernig norsku þingnefndirnar sinna þessum tengslum, en þar eru mikil tengsl einmitt við Evrópu og þeir sinna Evrópusamstarfinu vel. Einnig kom utanríkismálanefnd norska þingsins hingað og upplýsti okkur og ræddi við háttvirta þingmenn í utanríkismálanefnd um þessi mál. Það var mjög gagnlegt.

Einnig vil ég geta þess áður en ég lýk máli mínu að íslenskir þingmenn hafa verið að vinna mjög merkt starf hvað varðar þessi mál. Ætla ég að nefna skýrslu sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir vann sem formaður sameiginlegu EES-nefndarinnar ásamt Diönu Wallis þingmanns frá Bretlandi um framtíðarhorfur Evrópska efnahagssvæðisins, sem er mjög gagnlegt skjal. Ég geri ráð fyrir að ef hv. þm. Katrín Júlíusdóttir komi hér muni hún fara yfir þessa skýrslu sem er mjög gagnleg í allri þessari umræðu.

Virðulegi forseti. Ég ætla aðeins að minnast á það að forsætisnefndin hefur aukinn skilning á þeirri þörf sem er uppi varðandi aukin samskipti við Evrópuþingið. Við þurfum að geta farið þar á fundi með systurflokkum okkar í Evrópu eins og nefnt hefur verið hér í umræðunni. Nú er gert ráð fyrir því á Alþingi að þingnefndirnar geti farið og kynnt sér hvað samsvarandi nefndir í Brussel eru að vinna með þannig að menn geti komið að málum fyrr og jafnvel rætt þau mál í þingnefndunum hér í þinginu sem er náttúrlega af því góða og hefði átt að vera búið að koma því á fyrir löngu. Auðvitað getur maður sagt það núna að það er náttúrlega ótrúlegt að menn skuli ekki hafa tekið á því fyrr, þeim samþykktum að auka þessi samskipti eins og getið var um þegar samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið var samþykktur á Alþingi. En það er betra seint en aldrei og nú lítur út fyrir að við munum bæta þessi samskipti. Það er af hinu góða en það hefur staðið upp á þingið hvað það varðaði.

Í lokin ætla ég aftur að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir að hafa frumkvæði að því að Evrópumálin eru rædd hér sérstaklega og muni verða það árlega. Það er mjög jákvætt og gagnlegt fyrir okkur þingmenn alla.

[17:01]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég vil líkt og aðrir sem hér hafa komið þakka fyrir að þessi umræða á sér stað. Ég tel hana mjög þarfa, þetta eru mikil grundvallarmál sem við ræðum hér og ég held að vitræn umræða um stöðu Íslands í alþjóðasamfélaginu sé sé í rauninni mjög mikilvæg.

Hæstv. utanríkisráðherra vék að því í upphafi ræðu sinnar — sem ég vil þakka fyrir og skýrslu hennar, margt er mjög greinargott sem þar kom fram — en ég átti svolítið bágt með að sjá hvar samhengið kæmi við það að enn væri Bjartur í Sumarhúsum á kreiki í íslenskri umræðu og tilvísanir hennar í það. Mér þótti það ekki mjög málefnaleg vísan að þeim sem væru kannski á annarri skoðun en ráðherra eða flokkur hennar væri líkt við persónu eins og Bjart í Sumarhúsum, einkanlega vegna þess að Bjartur í Sumarhúsum er kannski sú bókmenntapersóna íslensk sem Íslendingum hefur gengið verst að átta sig á og fleirum farið eins og mér að finnast hann bæði skemmtilegur og óþolandi. Ég kalla eiginlega eftir betri skýringu á því hvað átt var við en helst dettur mér í hug að þarna hafi kannski verið horft til nafnlíkingarinnar vegna þess að sá maður sem hefur kannski fært hvað gleggst rök fyrir því að undanförnu að sú stefna að fara inn í Evrópusambandið væru ákveðnar villigötur, og gæti þá verið Bjartur í Sumarhúsum samtímans, er Björgólfur Thor Björgólfsson sem hefur einmitt lýst þeim skoðunum sínum að hann telji að við munum loka okkur um of með því að fara inn í það tollabandalag sem Evrópuumræðan er. Með þessum hætti hefur Evrópuumræðan raunar allt of oft verið, hún hefur einkennst af einhvers konar útúrsnúningum. Sjálfur hef ég skrifað töluvert um þessi mál og sakna raunar andsvara frá þeim sem ég veit að eru á annarri skoðun en síðan er því slett fram að ég

hafi líkt Evrópusambandinu við nasismann. Það gerði hér í ræðustól áðan hv. þm. Árni Páll Árnason. Það er í rauninni mjög merkilegt þegar synt er svo grunnt og ekki reynt að kafa ofan í umræðuna af meiri þrótti. Það sem ég hef sagt um þessi mál er það að Evrópusambandið hefur ákveðnar líkingar við önnur kerfi sem hafa sótt sig í þá átt að vera alræðiskerfi. Innan Evrópusambandsins er sú tilhneiging mjög ríkjandi að setja reglur um alla hluti og að vissu leyti hefur alræðishyggjan þar náð lengra og meira inn í lagasetningarferlið en við höfum séð áður þó að ekki skuli dregið úr því að mannlegar hörmungar sem því hafa fylgt hafa ekki orðið sambærilegar við það sem orðið hefur í öðrum alræðiskerfum.

Hér hefur verið vitnað í það að hollt sé fyrir þingmenn að lesa skýrslur og ég tek undir það. Það er gott að menn séu t.d. vel lesnir í þeirri skýrslu sem Evrópunefndin gat út á síðasta ári því að hún er mjög greinargóð ásamt þeirri skýrslu sem hér er kynnt í dag. Ég tek undir með þeim orðum nafna míns sem hér talaði fyrr að saman geta þessar tvær skýrslur virkað eins og mjög góð handbók fyrir okkur þingmenn en það er líka mjög gott og mikilvægt fyrir þingmenn til að skilja stjórnmál að lesa bókmenntir. Og kannski eru bestu bókmenntirnar til að skilja Evrópusambandið að lesa bók Franz Kafka, *Réttarhöldin*, en þegar þeim lestri er lokið er mjög gott að renna yfir bókina *Skáldalíf* eftir Halldór Guðmundsson sem lýsir því einmitt hvers vegna menn hrífast af einhverju sem er miklu stærra og miklu óræðara en nokkuð það sem menn geta skilið. En það eru einkum slíkar hugsanir sem hafa orðið til þess að menn hafa gengist inn á þá hugsun að eina leið okkar til áframhaldandi framþróunar og til að hjakka ekki í afturhaldsfari, eins og sagt hefur verið hér í dag að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon geri og vafalaust að breyttu breytanda ég líka, þurfi menn að fara þarna inn. Þetta er eitt af því sem einkennir þessa umræðu.

Annað sem er mjög einkennandi fyrir hana er það sem í rauninni hefur alltaf einkennt alla þá sem gengist hafa mjög heitum hugsjónum á hönd og það er ákveðin nauðhyggja. Það er ákveðin hugsun um það að þetta sé ekki spurning um hvort heldur hvenær. ,,Sovét Ísland, óskalandið, hvenær kemur þú?“ orti skáldið mikla í Hveragerði, Jóhannes úr Kötlum, og vissi alveg að það yrði einhvern tíma Ráðstjórnar-Ísland. Hann efaðist ekkert um það, það var bara spurning um hvenær. Eins hafa fylgismenn aðildar að Evrópusambandinu oft leyft sér að tala í pólitískri umræðu og er í rauninni dæmalaust í vitrænni og rökréttri umræðu að tala um pólitíska atburði, sem eru innan þess sem fólk ákveður, sem eitthvað sem lýtur nauðhyggju, eitthvað sem muni bara koma, muni bara gerast. Við munum taka upp evruna, við munum ganga í Evrópusambandið.

Umræðan hefur gengið mjög út á þetta og úr því að stundum er talað að umræðan þurfi að þroskast þá þykir mér þetta alla vega ekki mjög þroskað. Ég skil reyndar aldrei hugtakið „þroskað“ þegar talað er um umræðu. Það er eitt af því sem er líka sérkennilegt við Evrópuumræðuna. Við tölum aldrei um það t.d. að fjárlagaumræðan í þinginu þroskist yfir í það að svo verði til fjárlög. Það hef ég ekki heyrt. Umræða þarf bara að vera rökrétt og það er það sem við þurfum að kalla eftir í Evrópuumræðunni fyrst og síðast að hún fari að verða rökrænni en hún hefur verið. Til þess að svo megi vera og til þess að umræðan geti skilað okkur einhverju þurfum við líka að hafa allar leiðir opnar, þá getum við ekki útilokað hlutina fyrir fram. Það olli mér nokkrum vonbrigðum að heyra það í dag í ræðu hæstv. viðskiptaráðherra að hann taldi að það væri alveg sýnt að í gjaldeyrismálum væru bara til tvær leiðir, það væri óbreytt leið með krónunni eða innganga í Myntbandalagið. Síðan kynnti hæstv. ráðherra nefnd sem hann hefur komið á fót um evruna og ef ég skildi hann rétt er þetta sérstök nefnd um evruna sem gjaldmiðil. Ef ég hef skilið það rétt þykir mér það nokkuð sérstakt að hér skuli ekki frekar skipuð nefnd um stöðu krónunnar og þar með að allar leiðir séu opnar í því hver niðurstaðan verði. En hér, eins og svo oft, er nauðhyggja Evrópusinnanna ráðandi, þ.e. að það sé bara ein leið út úr … (**Gripið fram í:** Sambandssinnar.) Sambandssinna má kalla þá, það má nota mörg orð um þetta, orð eru alltaf viðkvæm í þessu. Sjálfur er ég mikill talsmaður samstarfs við Evrópu og mikill aðdáandi hinnar gömlu góðu Evrópu sem er um margt okkar menningarleg móðir. (**Gripið fram í:** Og sambandsmaður líka.) Svo kem ég úr flokki sem var kenndur við Sambandið en það tilheyrir kannski ákveðinni fortíð, en samt hef ég haldið því fram einmitt að rétta orðið fyrir Evrópuaðildarsinna væru sambandssinnar frekar en Evrópusinnar.

Þá langar mig í lokin, ég gæti talað miklu lengur um þetta og er farinn að sjá það núna hve þingsköpin skammta naumt, en mig langar — (**Gripið fram í:** … er það ekki?) ég get þá komið aftur, ég veit það — rétt á þeirri mínútu sem ég hef í lokin að koma aðeins að stöðu Framsóknarflokksins í málinu, sem hefur nokkuð verið rædd í dag, og að sá flokkur hafi ekki talað alveg einni röddu. Það er alveg rétt að þar hafa verið skiptar skoðanir um málið og það er svo í fleiri flokkum. Eitt er samt alveg ljóst, það er ríkjandi og ráðandi skoðun innan Framsóknarflokksins, sem bæði núverandi og fráfarandi formaður hafa kynnt, þeir Jón Sigurðsson og Guðni Ágústsson, að þjóðhyggjan er grunnstef í stefnu flokksins. Stefna í Evrópumálum hlýtur alltaf að taka mið af því hvað er þjóðinni fyrir bestu og hvað samræmist þeirri þjóðernisrómantík sem er lykilstef í stefnu Framsóknarflokksins. Þar af leiðandi hef ég talið að með öllu því fullveldisafsali sem felst í aðild að Evrópusambandinu eins og það er núna komi það ekki til greina en það geta alveg orðið þær breytingar á Evrópusambandinu á frekar skömmum tíma að þar verði allt önnur staða uppi og að þá sjáum við hag okkar þar borgið.

[17:11]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Bjarni Harðarson auglýsti eftir röklegri umræðu um Evrópusambandið og Evrópumál og kvartaði jafnframt yfir því að hafa ekki verið virtur viðlits í langhundum sem hann hefur skrifað með sérstakri velþóknun fulltrúa fortíðarinnar á Morgunblaðinu, ritstjóra þess blaðs, á síðustu vikum. Ástæðan er mjög einföld. Hún er sú að þar hefur hann fært málefnalega umræðu niður á mjög sérstakt plan með staðhæfingum sínum og það hefur eiginlega verið nokkuð erfitt að finna svör við því. Hann gerir það líka núna, hann gerir fólki upp skoðanir, notar hið víð-

fræga menntaskólatrikk að tilkynna fyrir fram hvaða skoðanir aðrir hafi á málinu, að allir tali alltaf af nauðhyggju t.d. Ég bendi hv. þingmanni á að ég færði fyrir því gild rök í máli mínu fyrr í dag að þetta væri brýnt hagsmunamál fyrir íslenska alþýðu og á þeim forsendum er auðvitað hægt að ræða málið. Ef hann vill tala um einhverja nauðhyggju getur hann talað um þá nauðhyggju við einhverja aðra sem hann telur hafa fært þau rök fram.

Hv. þingmaður vék að afstöðu Framsóknarflokksins sem er satt að segja einhver sundurlausasti sjö manna hópur í landinu þegar kemur að afstöðu til Evrópusambandsins — og situr hér í sæti hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir og tekur niður mikla punkta. Mig langar aðeins að spyrja hann í ljósi þess að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir lýsti því yfir í fyrra, þegar hún var hæstv. utanríkisráðherra, að aðild að EES hefði verið stórt stökk fyrir íslenskt samfélag en aðild að Evrópusambandinu væri stutt skref, mig langar að fá að heyra álit hv. þingmanns á þessu og jafnframt að biðja hann um að útskýra betur fyrir okkur eindrægnina sem ríkir í Framsóknarflokknum um Evrópumálin.

[17:13]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skal fúslega svara þeim spurningum sem hér eru lagðar fyrir mig en mér þykir aftur á móti skorta nokkuð á eðlileg tjáskipti þegar greinar mínar eru í fyrsta lagi kallaðar langhundar og í öðru lagi talað um að þær séu ekki svara verðar. Mér þykir það ekki mjög virðuleg eða málefnaleg umræða hjá hv. þm. Árna Páli Árnasyni og raunar mikið vafamál að slíkir menn verðskuldi að við þá sé talað sem þannig tala á móti.

Ég vil samt leitast við að svara þessum spurningum. Það er ekki eindrægni um Evrópumálin í þingflokki Framsóknarflokksins. Því hef ég ekki haldið fram og það er ekki svo. Aftur á móti er eindrægni um ákveðnar grunnhugmyndir varðandi þjóðhyggjuna og varðandi þær forsendur sem þyrftu að vera fyrir hendi til þess að Íslendingar gætu komist eitthvað nærri því að ræða aðild að Evrópusambandinu. Það er reyndar svo að eins og haldið er á efnahagsstjórn landsins núna rekur þjóðina fjær og fjær því markmiði.

Varðandi það hvort ég teldi að stigið hefði verið stórt skref með aðild Íslands að EES. Já, ég tel að stigið hafi verið stórt skref með því. Ég ætla ekki að leggja mat á það hvort það yrði, hvað, lítið skref að fara þaðan inn í ESB. Ég get ekki fallist á þann skilning. Þar greinir okkur Valgerði Sverrisdóttur, varaformann Framsóknarflokksins, á og það er ekkert merkilegt við það. En ég held líka að menn hafi mjög oft ofmetið þær breytingar sem hafa átt að verða á íslensku hagkerfi með aðild okkar að EES og vil í því sambandi benda á að í raun og veru er hinn hagræni vöxtur íslenska hagkerfisins ekkert meiri á þeim 15 árum en nánast hvaða öðrum 15 árum í sögu íslenska lýðveldisins fyrr.

[17:15]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ástæðan fyrir því að það var erfitt að taka á greinum hv. þingmanns var eins og ég sagði að þær voru skrifaðar með mjög sérstökum hætti þar sem hann líkti Evrópusambandinu við nasistaríki eða alræðisríki Stalíns. Það er mjög erfitt að ræða við menn sem ákveða að tala með þeim hætti um frjálst samfélag sjálfstæðra þjóða sem hefur veitt almenningi áður óþekkt lýðréttindi og mannréttindi. En vegna þess að ég tel að það sé mikilvægt að halda uppi opinni og fordómalausri umræðu um þessi mál er ég tilbúinn að eiga við hann orðastað.

Hvað varðar ýmis önnur dæmi sem hv. þingmaður hefur rakið til þess að reyna að rökstyðja þá afstöðu sína að Evrópusambandið sé lokaður klúbbur sem muni kalla helsi yfir íslenskt samfélag þá er þar margt mjög úr lagi fært, sérstaklega er vert að benda á að hann hefur klifað á því í ræðu og riti að aðild að Evrópusambandinu og nú aðild okkar að EES kalli á að fólk sem hingað leitar um vinnu frá ríkjum utan EES eigi hér lakari réttindi til að fá atvinnuleyfi en EES-borgarar. Þetta hefur hann ítrekað sagt, að þetta sé afleiðing þess að við erum aðilar að EES og þetta verði verra þegar við göngum í Evrópusambandið.

Hv. þingmanni til upplýsingar skal upplýst að það er hvergi kveðið á um það í neinum samningum sem Ísland er aðili að að við megum ekki veita borgurum þriðju ríkjanna nákvæmlega sama rétt og við veitum borgurum EES. Eina ástæðan fyrir þeim forgangsrétti EES-borgara sem er í gildi í dag er sú að félagsmálaráðherrar Framsóknarflokksins hafa markað þá stefnu að láta forgang gilda um EES-borgara og ekki aðra. Þetta er innanlandsákvörðun og eðlilegt að hv. þingmaður endurskoði gífuryrði sín að því leyti í þessu ljósi.

[17:18]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason kýs að klifa á því sem rangt er. Það er allsendis tilhæfulaust að ég hafi haldið því fram að Evrópusambandið væri sambærilegt að lýðréttindum eða mannréttindum við ríki þeirra félaga Hitlers eða Stalíns.

Hitt hef ég talað um að það gætti ákveðinna alræðistilburða með því mikla regluverki sem er innan Evrópusambandsins sem er raunar svo yfirgripsmikið og flókið að engum einum manni hefur tekist að skilja nema brot af því. (Gripið fram í.) Það er mikið langt í frá að einhver hér í þessum sal geri það, þetta er miklu umfangsmeira og meira reglugerðarbákn en að hægt sé að ná höndum þar yfir. (Gripið fram í.) Hjörleifur er nefndur hér úti í sal og mætti þar kannski njóta sérstöðu en þó hef ég ekki þá ofurtrú á honum sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur á þeim flokksbróður sínum.

Það er mikið langt í frá að umræða um alræðistilburði Evrópusambandsins sé ekki samboðin þeim sem vilja taka þátt í þessari umræðu. Það er algerlega eðlilegt að ræða það hvort hið mikla regluverk sem Evrópusambandið leiðir yfir þjóðir sínar, þær miklu hömlur og það mikla helsi sem þær leiða yfir hagkerfi sín sé … (**ÁPÁ:** Er þingmaðurinn ófrjáls maður?) Frelsi þingmannsins er skert eins og allra annarra borgara í öllum löndum, það eru alls staðar einhverjar skerðingar á frelsi. Talandi um það hvort þær frelsisskerðingar tengist aðild að Evrópusambandinu vil ég benda á að Ísland er ekki aðili að Evrópusambandinu og mikið langt í frá að svo sé, eins og oft er haldið fram af sambandssinnum, að Ísland sé þar að mestu leyti inni þrátt fyrir að við séum í EES-samningi.

[17:20]

Útbýting:

Staða vélhjólaaksturs á Íslandi, 359. mál, fsp. SF, þskj. 600.

[17:20]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir þá ágætu umræðu sem hefur farið fram um skýrsluna og ég fagna því sérstaklega hversu margir hafa tekið til máls en mér telst svo til að um 20 þingmenn hafi talað hér í dag og þar af 6 ráðherrar. Ég tel að það sé ekki oft sem það gerist á þingi að svo mikil og almenn þátttaka sé í umræðu og að hún sé jafngóð og málefnaleg og hún hefur verið hér í dag og ég vil þakka sérstaklega fyrir þetta.

Ég verð þó að segja að á þessu eru kannski ákveðnar undantekningar og ég var ekki alls kostar sammála félaga mínum hér á þingi, Bjarna Harðarsyni, í því sem hann sagði áðan um Evrópusambandið og þetta mikla skrímsli sem það er í hans augum. (Gripið fram í.) Hann talaði um regluverkið og að engum einum aðila hefði tekist að hafa heildarsýn yfir allt regluverk Evrópusambandsins. Það hygg ég að sé alveg rétt hjá þingmanninum en ég hygg líka að það sé ekki hægt að leiða fram neinn einstakling sem hafi heildaryfirsýn yfir allt íslenskt regluverk. Það á því ekkert síður við um hið íslenska samfélag en Evrópusambandið, að það er orðið margslungið og flókið og ekki einum manni ætlandi að hafa yfirsýn yfir allt sem þar gerist. Það segir því auðvitað ekkert um Evrópusambandið í sjálfu sér.

Varðandi Bjart í Sumarhúsum og það sem ég sagði um hann var ég að vísa til þess að hann taldi, og sú var raunin hér á Íslandi og er kannski enn, að með einangrun væri sjálfstæðið best tryggt og það væri best að búa að sínu og hafa sem minnst samneyti við Rauðsmýrarhyskið. Þannig er nú ýmsum enn háttað, (Gripið fram í.) það reyndist honum ekki vel og ég held að það reynist okkur ekki heldur vel í dag að hafa þá heimssýn.

Aðeins varðandi það sem ég sagði um umræðuna á sínum tíma um EES-samninginn og Steingrími J. Sigfússyni þingmanni fannst ósanngjarnt þá kann það vel að vera að það hafi verið nokkur einföldun af minni hálfu. Ég hygg samt ef umræðan er skoðuð núna í ljósi þeirra atburða sem síðan hafa orðið muni ýmsir reka sig á að þar var margt sagt sem var náttúrlega mjög ýkt mynd af veruleikanum og dregin upp mjög svört mynd af því sem fram undan væri ef við gengjumst þessu stórveldi á hönd sem Evrópusambandið var talið vera og sem við vorum þá að bindast ákveðnum samningum.

Það skiptir svo sem engu máli núna, núna erum við að vinna úr þeirri stöðu sem við erum í í dag og við þurfum að þróa samstarfið á vettvangi Evrópusambandsins og við Evrópusambandið með hagsmuni íslensks almennings í huga og vera alltaf á þeirri vakt. Það er verkefni okkar sem erum á þingi að standa vaktina.

Það kom hér ýmislegt fram, virðulegur forseti, sem ég hefði viljað reyna að svara, sem getur kannski verið erfitt af því að tími minn er naumur. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson spurði um samningaviðræður á sviði landbúnaðarmála og sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra fór svo sem yfir það hér og það þarf kannski ekki að svara því en í því sambandi erum auðvitað við alltaf að tala um gagnkvæmni, að menn bæði gefa og taka í slíkum samningum. Það skýrist væntanlega á næstunni hvernig okkar upplegg verður í því sambandi.

Þingmaðurinn spurði um dvalarleyfi og frjálsa för fólks og taldi að Íslendingar og Liechtenstein hefðu sett þar of þröngar skorður. Það var reyndar ekki alveg sama ástæðan hjá Liechtenstein og Íslendingum, Íslendingar töldu að þetta ætti að vera hluti, ekki af innri markaðnum heldur af innflytjendastefnu viðkomandi ríkja en það var ekki viðurkennt af hálfu Evrópusambandsins. Við tökum þetta því upp sem lið í innri markaðnum, þ.e. að borgarar þriðju ríkja fá réttindi eins og EES-borgarar séu þeir tengdir EES-borgurum fjölskylduböndum. Annars gildir bara íslensk stefna í þessum efnum sem við höfum á valdi okkar hér á þingi.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson spurði um póstmálin og það er jú þannig að það hefur þegar verið opnað fyrir samkeppni á því sviði og tilskipunin um póstmál er framhald af þeirri þróun og ég legg auðvitað fyrst og fremst áherslu á það að þjónusta verði ekki skert í því sambandi.

Þá var spurt um loftferðasamninginn við Bandaríkin og hvort aðild okkar að loftferðasamningi ESB og Bandaríkjanna mundi skerða samningsfrelsi Íslands í samskiptum sínum við þriðju ríki. Það er ekki svo, hún mun ekki skerða þetta samningsfrelsi, við munum hafa það áfram að öllu leyti.

Hann spurði líka um úrgangsmál og hvaða samráð væri haft við sveitarfélögin. Hann spurði líka um kostnað og hvernig hann yrði fjármagnaður. Það má segja að þessi tilskipun Evrópusambandsins sé gott dæmi um áhrif EES-samningsins á okkar daglega líf og það er auðvitað mikilvægt að við höfum fullt samráð við sveitarfélögin um þetta og við munum gera það í undirbúningi þessarar tilskipunar. Ég hlýt einnig að hvetja fulltrúa sveitarfélaganna til að taka ákveðið frumkvæði í þessum efnum, rétt eins og það er líka mikilvægt að Alþingi taki þar frumkvæði. Þetta er ekki bara spurningin um að ríkisstjórnin sitji með þessi mál í fanginu og eigi síðan að stjórna allri upplýsingamiðlun og umferð, þetta virkar í báðar áttir, sveitarfélög og Alþingi geta haft ákveðið frumkvæði líka. Ég geri ráð fyrir að fjármögnunin verði skoðuð sérstaklega þegar þessar tillögur eða þessi tilskipun hefur verið samþykkt.

Jón Magnússon spurði út í neytendamál og opna og frjálsa verslun, m.a. á netinu, að menn ættu að geta verslað hvar sem er á svæðinu. Hann spurði hvort þessar nýju reglur um neytendamál mundu fella úr gildi aðra fyrirvara sem giltu um t.d. fjármálafyrirtæki, lyf, matvæli og annað slíkt, og svo er ekki. Ef Íslendingar kaupa á netinu vöru sem er tolluð inn á íslenskum mörkuðum lendir sú vara í tolli þegar hún kemur til landsins þó að hún sé keypt á netinu. Þetta breytir ekki því í sjálfu sér.

Þá var rætt sérstaklega um það hvernig Alþingi ætti að koma að þessum málum og það m.a. gagnrýnt að það hefðu ekki borist til utanríkismálanefndar þær gerðir og tillögur og tilskipanir sem tíundaðar eru m.a. í viðauka II í skýrslunni og þær hefðu átt að koma til nefndarinnar í fyrra. Ég

held að nefndin hefði ekkert haft með þær að gera í fyrra. Nefndin hefði þurft að fá þessar tilskipanir til skoðunar fyrir tveimur og þremur og jafnvel fjórum árum þegar þær voru á undirbúningsstigi. Í fyrra voru tilskipanirnar sem eru í viðauka II allar orðnar að veruleika og of seint að fjalla um þær í utanríkismálanefnd, þannig að það þarf að gerast miklu fyrr meðan enn var hægt að hafa áhrif á málið.

Árni Johnsen þingmaður sagði að það væri mikilvægt að Íslendingar skerptu sérstöðu sína í samfélagi þjóða. Ég er alveg sammála því og við getum gert það um leið og við störfum með öðrum og erum öflug í samstarfi við aðra, þá getum við líka ræktað sérstöðuna, það er nefnilega hægt að gera hvort tveggja. Ég er alveg sammála því að við verðum alltaf að passa upp á sérstöðu okkar og hagsmuni þó að við tökum heils hugar þátt í samstarfi þjóða.

Þjónustutilskipunin kom hér sérstaklega til umfjöllunar. Hv. þm. Ögmundur Jónasson gerði hana að umtalsefni og ég verð að játa að mér gengur svolítið erfiðlega að gera hv. þm. Ögmundi Jónassyni til hæfis, það er sama hvað það er í raun. Hann gagnrýndi að hér færi ekki fram umræða um Alþjóðabankann og Alþjóðagjaldeyrissjóðinn. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gagnrýndi líka að ekki væri umræða um ÖSE og Evrópuráðið af minni hálfu. Hins vegar var það líka gagnrýnt að umræðan væri ekki nógu þröng, hún væri ekki nógu víð en heldur ekki nógu þröng því að hún hefði í rauninni átt að fara fram betur og þrengra um einstök mál og var þjónustutilskipunin sérstaklega nefnd í því sambandi.

Hvað þjónustutilskipunina varðar þá er ég sannarlega tilbúin að ræða hana hvenær sem er og það stendur ekki á mér að gera utanríkismálanefnd eða þinginu, eftir atvikum, grein fyrir henni. Ég tel raunar að það sé full ástæða fyrir utanríkismálanefnd að taka þjónustutilskipunina til sérstakrar umræðu og skoða hvernig innleiðingu hennar verði háttað. Hitt verðum við að horfast í augu við að þjónustutilskipunin er í sjálfu sér orðin að veruleika. Spurningin er um innleiðinguna, hvernig við viljum haga henni og eftir atvikum (Forseti hringir.) ef menn telja að það eigi að beita neitunarvaldi, sem ég er auðvitað ekki sammála, þá komi það fram í þeirri umræðu.

[17:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er skiljanlegt að hæstv. utanríkisráðherra hafi ekki í stuttri ræðu sinni komist í að fara yfir þær fjölmörgu ræður sem hér hafa verið fluttar og þær fjölmörgu spurningar sem settar hafa verið fram. Kemur enn á ný fram að tíminn er naumt skammtaður þegar stór mál eru undir og mönnum liggur mikið á hjarta. Væri kannski ástæða til að endurskoða það, sérstaklega í svona stórum málum.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þau svör sem hún gaf við þeim spurningum sem ég lagði fram en hún tók ekki á öllu. Í ljósi þess sem hér hefur verið sagt, að þingið taki þessi mál til frekari skoðunar og komi betur að þeim, tel ég mikilvægt að velta því fyrir sér hvernig ráðherrann sér það fyrir sér — bæði varðandi þau álitamál sem vikið er að í skýrslunni og menn hafa verið að ræða hér og þau mál sem eru í deiglunni eða kunna að koma inn á næstu missirum. Er ekki eðlilegt að mati ráðherrans að þessi skýrsla sé tekin til efnislegrar umræðu í þingnefndum núna í kjölfarið þannig að menn geti þá farið rækilegar í saumana á þeim atriðum sem hér eru til umfjöllunar, bæði á vettvangi utanríkismálanefndar og enn fremur á vettvangi einstakra fagnefnda þar sem það á við? Er þá ekki sjálfsagt mál ef óskir koma fram um það í þingnefndunum að utanríkisráðuneytið komi að þeim málum með kynningar og upplýsingar?

Ég tel að hér séu það stór mál á ferðinni að mikilvægt sé að láta ekki staðar numið við umræðuna, sem hefur út af fyrir sig verið ágæt en er samt sem áður nokkuð yfirborðskennd, þannig að þessi mál verði áfram rædd hér á þinginu.

[17:33]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég tek undir það með þingmanninum að mikilvægt er að framhald verði á þessari umræðu, að við látum ekki þar við sitja að þessi skýrsla sé gerð og síðan ekki söguna meir. Ég tel tímabært að fara yfir það, og það eigi að gerast í samráði og samtali milli utanríkismálanefndar og utanríkisráðuneytisins, hvernig haga eigi samstarfi nefndar og ráðuneytis. Því ég hygg, eins og ég sagði áðan, að ekki dugi fyrir nefndina að fá þessar tilskipanir og gerðir inn til sín þegar í raun er búið að ganga frá þeim, það þurfi að gerast fyrr. Þá er það spurning líka hvort það eigi að vera allar gerðir og tilskipanir og samþykktir eða hvort einhvern veginn eigi að sortera það niður, og vera með einhvern forgang í því þannig að betur sé hægt að ná utan um einstök mál.

Hvað varðar framhald á umræðunni í þessari skýrslu lýsi ég mig fyllilega reiðubúna til að koma inn í þingnefndir, eða að starfsmenn ráðuneytisins geri það, og fari yfir stöðuna á einstökum tilskipunum og við skoðum með hvaða hætti er hægt að fylgja málum eftir. En þetta er auðvitað undir þinginu komið. Það er þingsins að ákveða hvernig það vill haga þessari umræðu og koma þá með tillögur um það til okkar í utanríkisráðuneytinu.

[17:35]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að frábiðja mér útúrsnúninga hæstv. utanríkisráðherra um innlegg mitt hér í upphafi máls míns áðan um þessa umræðu almennt. Ég tók fram að samskipti okkar við Evrópusambandið, aðild að Evrópska efnahagssvæðinu, væru snar þáttur í lífi íslensku þjóðarinnar og mjög mikilvægt að reifa þau mál ítarlega.

Ég leyfði mér að gera eins og aðrir, að tala um nauðsyn þess að dýpka umræðuna um aðkomu Íslendinga að utanríkismálum. Ég nefndi Alþjóðabankann, Alþjóðagjaldeyrissjóðinn, Alþjóðaviðskiptastofnunina og fleiri stofnanir í því efni og sagði jafnframt að mikilvægt væri að dýpka umræðuna því að hún væri harla yfirborðskennd og gagnrýndi m.a. hæstv. utanríkisráðherra hvað það atriði snertir.

Ég beindi ákveðnum spurningum til hæstv. ráðherra sem lúta að þjónustutilskipunum og sérstaklega heilbrigðisþættinum sem að sönnu var tekinn undan þjónustutilskipuninni sem slíkri en heyrir undir málasviðið að því leyti að enn er togast á um að hvaða marki eigi að færa heilbrigðismálin

undir markaðssáttmálann. Menn eru enn að togast á um þetta efni og voru að gera það í nóvember, voru að gera það í desember, voru að gera það í janúar, sem m.a. varð til þess að á norska Stórþinginu spunnust umræður um þetta efni og í norskum fjölmiðlum þar sem fram kom að forsvarsmenn tveggja flokka töldu koma til álita að Norðmenn beittu neitunarvaldi. Ég spurði hvaða umræður hefðu farið fram um þetta og hvort Samfylkingin teldi koma til álita að beita neitunarvaldi ef viðunandi lausn fengist ekki varðandi heilbrigðismálin.

Síðan vil ég bæta einni spurningu við sem lýtur að orkumálunum. Það kemur fram í þessari skýrslu að þar hefur ekki tekist að koma á markaði, væntingar hafa ekki staðist. Þróunin hefur verið neytendum (Forseti hringir.) almennt í óhag. Kemur til greina að mati hæstv. utanríkisráðherra að leitast við að færa Ísland (Forseti hringir.) undan þeim ákvæðum sem er að finna í tilskipunum á sviði raforkumála?

[17:37]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Varðandi það sem fram kom hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni hér áðan og sneri að Alþjóðabankanum og Alþjóðagjaldeyrissjóðnum og öðrum slíkum stofnunum get ég út af fyrir sig tekið undir það að ástæða væri til að ræða ýmislegt sem varðar alþjóðamálin betur hér á þinginu. Ég tel raunar sérstakt og dálítið merkilegt að aldrei skuli hafa farið fram á Alþingi Íslendinga umræða um samvinnu á sviði þróunarmála. Það er undir í skýrslu utanríkisráðherra sem hefur verið flutt hér árlega. Hún er mjög stór og viðurhlutamikil og þar af leiðandi hefur slík umræða kannski ekki komist á.

En auðvitað, miðað við umfang þessa málaflokks, ætti að fara fram umræða í þinginu um það. En það er ekki efni þessarar skýrslu. Það sem ég var helst að hnýta í hjá þingmanninum er hve illa mér gengi að gera honum til hæfis. Ég væri að byrja að feta þessi spor og færa Evrópuumræðuna hingað inn en væri eiginlega gagnrýnd fyrir það að sú umræða væri ekki nógu víðfeðm en samt ekki nógu þröng. Þetta er eins og í sögunni um hana Kráku sem þurfti bæði að vera klædd og nakin eins og þar stendur.

Varðandi þjónustutilskipunina er minn skilningur sá að umdeildustu atriðin hafi verið felld út úr tilskipuninni og þar á meðal heilbrigðisþátturinn. Hann er ekki hluti af tilskipuninni núna. Það liggur ekki fyrir hvenær tillaga um slíkt verður lögð fram ef hún verður lögð fram. Ég veit að þetta er pólitískt mjög viðkvæmt mál og umdeilt en þetta er ekki orðið að veruleika og við skulum ekki gefa okkur að þannig verði það. Um þetta er ágreiningur, m.a. í framkvæmdastjórn ESB, og því er ekki ástæða til að ætla að þetta fari þangað inn.

Við höfum haft samráð hér á landi við hagsmunaaðila um þjónustutilskipunina og það (Forseti hringir.) mun halda áfram og eins og ég sagði þá er sjálfsagt að taka þetta til umræðu í utanríkismálanefnd.

[17:39]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hefði nú óskað að hæstv. utanríkisráðherra hefði varið minni tíma í umbúðir og reynt að svara spurningum hér málefnalega. Ég spurði um afstöðu til heilbrigðistilskipunarinnar sem er til umfjöllunar, búið að fresta henni fram á vorið. Menn eru að takast á um þetta, það er alveg rétt, og ég er að spyrja um afstöðu íslensku ríkisstjórnarinnar til þeirra efnisþátta sem verið er að takast á um, sem Norðmenn eru að takast á um, sem lúta að því sem borgarstjórar í öllum helstu borgum Evrópu hafa lýst áhyggjum yfir, sem hálf milljón manna hefur sent inn undirskriftir sínar til að andmæla.

Hver er afstaða íslensku ríkisstjórnarinnar og kemur til álita að Ísland beiti neitunarvaldi? Þetta er mikilvæg prinsippspurning, ef samþykkt verður tilskipun um heilbrigðismálin að fella hana undir markaðssáttmálann. Menn eru að takast á um þetta efni. Og ég spurði líka um raforkumálin. (Forseti hringir.) Kemur til álita að endurskoða afstöðu Íslendinga í því efni og reyna (Forseti hringir.) að færa okkur undan ákvæðum tilskipunar um það efni?

[17:41]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson er stjórnlyndur maður og vill ekki aðeins stýra sínum eigin málflutningi heldur mínum líka hér í þingsalnum. Hann verður nú að sætta sig við að það vald er honum ekki fólgið.

Varðandi afstöðuna til heilbrigðistilskipunarinnar, hvort við munum beita neitunarvaldi ef hún verður hluti af þjónustutilskipuninni, þá tel ég ekki ástæðu til að svara slíkum ef-spurningum vegna þess að það er ekkert núna sem segir okkur að þetta verði hluti af þjónustutilskipuninni. Við skulum sjá hvernig málið fer fram og taka um það umræðu hér, pólitíska umræðu þess vegna hér á þinginu. Þetta er væntanlega ekki bara spurningin um það hvað ríkisstjórninni finnst heldur ætti þingið að hafa einhverja skoðun á því líka og þingnefndir hvað þeim finnst um þessa heilbrigðistilskipun.

Hvað varðar raforkumálin þá var ég þeirrar skoðunar á sínum tíma að við hefðum ekki staðið vaktina varðandi raforkutilskipunina. Við hefðum sofið á verðinum þar og hefðum getað (Forseti hringir.) fengið inn í hana undanþágur fyrir okkur ef við hefðum komið fyrr að þeim málum en gert var. Ég hygg hins vegar að það sé mjög erfitt (Forseti hringir.) að koma sér undan tilskipuninni.

[17:42]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit ekki hvort ég á að fara meira út í þessa umræðu um Bjart í Sumarhúsum en vil þó í einni setningu benda á að Útirauðsmýrarfólkið, sem hæstv. utanríkisráðherra minntist á áðan, reyndist nú í þeirri bók vera eiginlega meira afturhald en Bjartur sjálfur og þá er samlíkingin kannski fullkomin.

En ég hjó eftir því að hæstv. utanríkisráðherra virtist ekki hafa heyrt áður þá skoðun sem ég hafði slegið hér fram, að ESB væri bæði tröllaukið og ólýðræðislegt skrifræðisbákn. Ég undrast það svolítið með hæstv. utanríkisráðherra, sem hefur nú ekki verið lokuð mjög lengi inni í

ráðuneyti, og ætti þess vegna að hafa nokkur tengsl, bæði við almenning hér og í Evrópu, að það sé henni nýmæli að heyra þessa skoðun. Ég held líka að það sé mikill misskilningur að lagakerfi Íslands sé með þeim hætti að enginn maður hafi yfirsýn yfir það. Ég held hreinlega að menn séu ekki útskrifaðir með lagapróf nema hafa nokkra yfirsýn yfir íslenskt lagakerfi. Það er ekki svo viðurhlutamikið.

En mig langar sérstaklega til að spyrja hér í tengslum við þau orð sem féllu áðan í máli Árna Páls Árnasonar um meintan framsóknargerning, að það hefðum verið við framsóknarmenn sem réðum því að hvað varðar réttindi fólks utan EES-svæðisins væri það mjög hlunnfarið. Ég fæ það ekki til að ganga heim og saman við það sem ég les í skýrslu utanríkisráðherra, kafla nr. 4.2.3, um frjálsa för fólks. Þá held ég einmitt að þessi skerti réttur fólks utan Evrópusambandsins sé hluti af þeim samningum sem við höfum undirgengist. Ef þetta er einasta verk Framsóknarflokksins að svona er komið þá spyr ég hæstv. utanríkisráðherra: Megum við þá vænta þess, þar sem (Forseti hringir.) Framsóknarflokkurinn er ekki lengur við stjórn, að þetta muni breytast? (Forseti hringir.)

[17:44]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er sannarlega ekki svo að það hljómi algjörlega eins og nýjar hugmyndir í mínum eyrum að einhverjir séu þeirrar skoðunar að Evrópusambandið sé mikið reglugerðar- og skrifræðisbákn. Það hefur auðvitað margsinnis verið sagt, bæði hér í þingsölum og úti í samfélaginu almennt.

Ég var að gagnrýna að menn skuli leyfa sér að slá svona fram án þess að færa fyrir því rök sem eru sannfærandi og lúta þá að sérstöðu Evrópusambandsins í því sambandi því að skrifræðisbáknin eru auðvitað mörg í samfélagi okkar. Við getum þá heimfært það upp á íslenskt samfélag alveg eins og Evrópusambandið ef við svo kjósum. Það sem ég var kannski að gagnrýna er að segja þetta með þessum hætti sem mér finnst oft bera vott um ákveðna leti í hugsun, að slá fram slíkum frösum í þessari umræðu.

Hvað það varðar að samningur við Evrópska efnahagssvæðið þrengi frjálsa för fólks þá gerir hann það ekki. Samningurinn opnar fyrir borgara, eins og ég sagði, þriðju ríkja. Þeir fá réttindi eins og EES-borgarar séu þeir tengdir EES-borgurum fjölskylduböndum. Þetta opnar samningurinn fyrir. (**Gripið fram í:** En hinir?) En borgarar sem eru utan EES-svæðisins og hafa ekki tengsl við EES-borgara fá dvalarleyfi eftir íslenskum lögum. Það eru bara þau lög sem við höfum ákveðið að setja hér og hefur ekkert með EES-samninginn að gera.

[17:46]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Ég vil ítreka síðustu spurninguna varðandi þetta um leið og mig langar að víkja aðeins að þessu með letina. Ég held að það hafi ekkert með leti að gera að kynna sér Evrópumál, kynna sér það mikla skrifræði sem þar er og komast að þeirri niðurstöðu að það sé mikið skrifræðisbákn.

En varðandi það hvort þetta séu einungis íslensk lög og einungis ákvörðun Íslendinga að skerða svo mjög réttindi þegna annarra landa eins og gert er hér á landi núna. Ef það er svo þá spyr ég ítrekað: Stendur til að breyta því með einhverjum hætti? Ég hef reyndar dálitlar efasemdir um svarið því að eins og ég hef skilið reglurnar hjá starfsmönnum Vinnumálastofnunar þá ber þeim að auglýsa störf á Evrópska efnahagssvæðinu og geta ekki komist undan því. Leiðir hjá mér til að ráða ungan mann frá Indlandi eða Afríku til starfa sem pitsusendil á Íslandi eru talsvert takmarkaðar vegna þessara skilyrða um að ég auglýsi starfið á (Forseti hringir.) hinu Evrópska efnahagssvæði.

[17:47]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er alfarið á valdi Alþingis hvernig það vill haga innflytjendalöggjöf sinni. Þar sem við undirgengumst hins vegar með samningnum við hið Evrópska efnahagssvæði er að íbúar á hinu Evrópska efnahagssvæði eiga ákveðinn rétt hér á landi. Það er frjáls för á milli þeirra landa sem eru aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu. (Gripið fram í.) Það er frjáls för á milli þeirra landa þannig að þegar samningurinn var gerður var réttur fólks útvíkkaður.

Eftir stendur að við höfum íslensk lög sem eru mjög takmarkandi hvað varðar leyfi fólks til að flytjast hingað og starfa hér á landi. Við höfum alveg á valdi okkar að breyta því og ég veit ekki betur en að búið sé að leggja fram hér í þinginu — og það er þá tækifæri fyrir hv. þingmann til þess að koma þessum sjónarmiðum að — frumvarp til laga til innflytjendamála sem bæði dómsmálaráðherra og félagsmálaráðherra hafa flutt hér, og eru til meðferðar á þingi og í þingnefndum núna.

[17:49]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hef nú alltaf haft miklar mætur á Bjarti í Sumarhúsum og fundist hann ein af skemmtilegustu persónum íslenskra bókmennta. Þess vegna voru ekki fólgin í því nein niðrandi ummæli í garð hv. þm. Bjarna Harðarsonar af minni hálfu þegar ég kallaði þar fram í til hans áðan að hann væri okkar líkastur Bjarti í Sumarhúsum, heldur þvert á móti. Ég vildi bara taka þetta fram svo enginn misskilningur yrði um það.

Þær upplýsingar sem koma nú fram í umræðunni um rétt útlendinga til starfa hér, þeirra sem ekki eru frá ríkjum innan Evrópska efnahagssvæðisins, koma mér dálítið á óvart. Ég hafði staðið í þeirri meiningu, eins og hv. þm. Bjarni Harðarson, að samningurinn um EES takmarkaði mjög möguleika annarra útlendinga til að sækja hér vinnu.

Ég dreg ekki í efa þær upplýsingar sem hér hafa komið fram og fagna þeim. Ég minni aftur á athugasemdir þær sem ég gerði í umræðum fyrir nokkrum dögum um frumvarp hæstv. félagsmálaráðherra um atvinnurétt útlendinga. Þar gerði ég athugasemdir við hversu takmarkaðir möguleikar væru fyrir útlendinga utan EES að fá vinnu hér á landi.

Í því frumvarpi er verið að opna glufu fyrir afmarkaðan hóp launþega, fyrir þá sem hafa sérstaka þekkingu sem vantar hér innan lands. Mér finnst sú glufa allt of þröng og

ég vil hvetja hæstv. utanríkisráðherra og flokk hans til þess að styðja við þau sjónarmið sem ég hef sett fram og eflaust fleiri þingmenn í þessari umræðu. Ég hvet þau til að nálgast atvinnuréttindi útlendinga utan EES með opnari hætti en gert er. Það er þá hægur vandinn að bæta úr því og rýmka þær reglur sem verið hafa fyrst þetta er algjörlega á valdi okkar og ótengt samningnum um Evrópska efnahagssvæðið.

Á Vestfjörðum er áratugalöng reynsla af útlendingum sem þangað hafa sótt vinnu í miklu ríkari mæli og fyrr en víðast hvar annars staðar á landinu. Þar býr fólk af ýmsu þjóðerni öðru en því sem nú er innan Evrópska efnahagssvæðisins: Filippseyingar, Taílendingar, Suður-Afríkufólk, Ástralir, Nýsjálendingar og fleiri sem komu til starfa í frystihúsum og sláturhúsum á sínum tíma.

Þetta er upp til hópa afbragðs fólk og engin ástæða til að setja svo stífar skorður eins og raun ber vitni við því að fleiri geti komið til landsins. Ég held að framkvæmdin hafi því miður verið eitthvað í líkingu við það sem hér kom fram áðan, að í raun og veru sé þannig um hnútana búið að menn fái ekki atvinnuleyfi fyrir útlendinga utan EES. Ég vænti þess að hin frjálslyndu viðhorf í þessum efnum eigi sér marga talsmenn þegar að er gáð og fleiri en í Frjálslynda flokknum.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir skýrsluna og umræðuna sem fram hefur farið. Það hefur margt fróðlegt komið fram. Ég vil segja að lokum, af því umræðan er fyrst og fremst um hinn innri markað Evrópska efnahagssvæðisins, að ekki er alltaf nægilegt fyrir okkur að tryggja framfarir með því einu að sækja löggjöf eða breytingar á reglum til Evrópska efnahagssvæðisins eða Evrópusambandsins.

Aðstæður hér á landi eru því miður oft á þann veg að hinn innri markaður eða samkeppnislögmálin virðast ekki virka með þeim hætti sem ætlast er til og stundum alls ekki. Hér ríkir fákeppni á mörgum sviðum viðskiptalífsins. Hér hafa stór fyrirtæki komist upp með að einoka markað, bola keppinautum út af markaði og því miður virðist sem eftirlitsstofnanir hafi ekki gengið fram af þeim krafti sem skyldi. Mér eru enn þá minnisstæð örlög forstjóra Samkeppnisstofnunar heitinnar, sem þarf svo sem ekki að tíunda hér, eftir að stofnunin hafði gert innhlaup í olíufélögin og upplýst um samráðið sem þar var framið gagnvart neytendum landsins á sínum tíma.

Neytendur verða að geta treyst því að stjórnvöld beiti sér fyrir því að samkeppnislögmál og markaðslögmál gildi hér á landi. Það held ég að sé (Forseti hringir.) kannski verðugasta verkefni þessarar ríkisstjórnar, að vinna að því frekar og tryggja (Forseti hringir.) að þau lögmál virki mun betur víðar en raunin hefur verið.

[17:54]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vildi einfaldlega nota þetta tækifæri til að hrósa hv. þingmanni Kristni H. Gunnarssyni. Það er ólíku saman að jafna afstöðu hans til innflytjenda og því sem við máttum venjast úr ranni frambjóðenda Frjálslynda flokksins í kosningabaráttunni í vor. Ég tel það sérstakt fagnaðarefni hvernig hann talar um hið mikla framlag sem fólk af ólíku þjóðerni hefur lagt fram sérstaklega á Vestfjörðum undanfarna áratugi og hefur auðgað þar mannlíf og gengið mjög vel.

Það er algjör óþarfi að gera Evrópusambandið að einhverri grýlu í innflytjendamálum. Eina skuldbindingin sem við þurfum að virða er að við megum ekki bjóða íbúum Evrópusambandsins lakari rétt en okkar eigin borgurum. Það er eina skuldbindingin, svona í stuttu máli sagt. Að öðru leyti höfum við fullt frelsi til að haga innflytjendalöggjöf og útlendingalöggjöf okkar eftir eigin hag.

Ég held að full ástæða sé til að fara yfir það hvaða reglur er eðlilegt að hafa um þessi mál. Ég held að mjög mikilvægt sé að við gætum að jafnvægi á vinnumarkaði sem kostur er. Við forðumst kollsteypurnar og höfum ákvæði í lögum sem gera okkur kleift að hafa eins mikla stjórn á vinnumarkaði og við mögulega getum til þess að bregðast við óvæntum aðstæðum.

Ég fagna sérstaklega þeim áherslum sem vonandi eiga sér víðtækan hljómgrunn í Frjálslynda flokknum í dag.

[17:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vona að við getum lagt saman krafta okkar, ég og hv. þingmaður, varðandi breytingar eða athugun á breytingum á þeim reglum sem til þessa hafa gilt varðandi atvinnuleyfi fyrir útlendinga frá ríkjum utan Evrópska efnahagssvæðisins og við getum fundið niðurstöðu sem rýmkar aðstæður í því frá því sem verið hefur á undanförnum árum.

Hvað varðar almenna afstöðu til frjálsrar farar útlendinga á milli landa eru það viðhorf þeirra sem skipa sér í raðir frjálslyndra flokka að vinna að frjálsri för manna á milli landa. Það er engin launung á því að það á ekki við bara um viðhorf hins íslenska flokks heldur evrópskra og víðar, að menn hafa leitast við að greiða götu einstaklinga til þess að ráða för sinni sjálfir, draga úr höftum og bönnum og takmörkunum sem stjórnvöld í einstökum ríkjum hafa í gegnum tíðina komið upp í þeim tilgangi að hafa stjórn á þegnum sínum.

Það eru ekki svo mörg ár í sögu Evrópu sem liðin eru frá því að stjórnvöld fóru að sýna stjórnlyndi sitt með þessum hætti. Frjáls för landsmanna í Evrópu var reglan um aldir og við hljótum að leggja áherslu á þjóðfélag sem treystir þegnum sínum og treystir þegnum annarra til þess að fara um löndin, til að dvelja þar og starfa.

[17:58]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég kem hingað upp til að taka upp við hv. þingmann samtal sem við áttum ekki fyrir svo löngu um útlendingafrumvarp sem liggur fyrir þinginu af hálfu dómsmálaráðherra. Við á Íslandi mörkum stefnuna sjálf, þ.e. hvernig við tökum á móti útlendingum hingað, hverjum við hleypum inn og hvernig.

Það er alveg klárt og ég er sammála því að hingað til hafa gilt allt of strangar reglur um þá sem koma frá þriðju ríkjum, þ.e. ríkjum utan EES. Í frumvarpinu sem dómsmálaráðherra og félagsmálaráðherra hafa nú lagt fram í þinginu um atvinnuréttindi útlendinga, er slakað heilmikið á þessum reglum.

Ég tel það t.d. gríðarlega til bóta að hægt verði að fá atvinnuleyfi út frá sérfræðiþekkingu. Jafnframt er verið að rýmka til fyrir námsmönnum frá þriðju ríkjum og fleira get ég tínt til. Sömuleiðis er afnumin svokölluð 24 ára regla sem hefur náttúrlega verið afar umdeild og fleira gæti ég nefnt. Nokkurra ára reynsla er nú komin af hinni ströngu löggjöf sem við höfum haft hingað til og nú er verið að rýmka reglurnar.

Ég fagna því sérstaklega að dómsmálaráðherra hafi gengið í það verkefni ásamt félagsmálaráðherra að rýmka reglurnar gagnvart fólki frá þriðju ríkjum, þ.e. utan EES. Það er okkar mál og okkar ákvörðun að gera það, við þurfum ekki spyrja Evrópusambandið að því hvernig við gerum það. Ég vildi bara koma því að og minna á frumvörpin tvö sem liggja fyrir þinginu í þessari umræðu.

[18:00]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er allt rétt sem hv. þingmaður segir um þessi tvö frumvörp, þau eru til þess að skýra þá stefnu sem verið hefur og til að rýmka í ákveðnum atriðum reglurnar frá því sem hefur gilt. Það er fagnaðarefni. Ég ítreka bara þau sjónarmið sem ég setti fram þá og nú að ég tel að ganga þurfi lengra í að rýmka reglurnar gagnvart fólki utan Evrópska efnahagssvæðisins. Ég fagna því að heyra hér hljómgrunn fyrir þeim viðhorfum og vona að við getum náð saman um einhverjar breytingar í meðförum þessara tveggja frumvarpa á þinginu í vor.

[18:01]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla að taka undir með hv. þingmanni og það er mjög líklegt að við förum í það, við erum alla vega komin inn á þá braut að rýmka þessar reglur núna og það er aldrei að vita, ég býst við að við getum haldið áfram á þeirri braut og tökum þetta skref fyrir skref. Þessi mál eru auðvitað sífellt í endurskoðun.

Ég vil að lokum segja, virðulegi forseti, að ég fagna því mjög hvað við stígum í takt í þessu máli, ég og hv. þingmaður og flestir hér inni, og ég hlakka til að afgreiða þessi mál með honum, þ.e. útlendingafrumvarpið og frumvarpið um atvinnuréttindi útlendinga, og afnema í sameiningu með hv. þingmanni og þingheimi öllum hina umdeildu 24 ára reglu svo dæmi sé tekið.

[18:02]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Það er nú óþarfi að draga Framsóknarflokkinn inn í þessa umræðu, eins og félagi minn Bjarni Harðarson gerði, því að vandamál Framsóknarflokksins er náttúrlega, og á erindi í þessa umræðu að því leyti til, landflutningarnir miklu því að flestir framsóknarmenn eru fluttir til Kanaríeyja, en við þurfum að ná þeim heim. (**Gripið fram í:** … hittast aftur.)

Í framhaldi af fyrri ræðu minni vil ég bara árétta það að við eigum að fara varlega í að binda trúss okkar við Evrópusambandið. Við sjáum ekki fyrir endann á því. Við eigum að nýta alla möguleika í samningum eins og unnt er en tryggja fyrst og fremst sjálfstæði okkar. Það er það sem skiptir öllu máli og þar komum við kannski að Bjarti í Sumarhúsum á seinni stigum þessarar umræðu.

Það var orðað svo af hæstv. utanríkisráðherra að við værum þéttofin inn í Evrópusambandið og við erum þar svo sem samsíða en það er mikill munur á því að vera í hjónabandi í ríkjasambandi og í viðskiptasambandi. Við þurfum að gera greinarmun á því að tilfinningarnar mega ekki bera okkur ofurliði í viðskiptasambandinu, það hefðu þær átt að gera í hinu sambandinu. (**Utanrrh.:** Hjónaband er nú viðskiptasamband.) Já, það fer eftir því hvað menn leggja mikla áherslu á ástina og ekki megum við gleyma henni.

Auðvitað eigum við að rækta garðinn til allra átta og hafa dyrnar opnar til allra átta, það er grundvallaratriði, og semja ekki af okkur í neinum efnum hvað það varðar. Við Íslendingar búum við það vandamál, eins og ég vék að í fyrri ræðu minni, að framkvæmdastjórn Evrópubandalagsins fer bæði með framkvæmd og eftirlit. Evrópusambandið hefur ESA, sem fer bara með eftirlitið, og er ekki með heildarsvip á dæminu og þar gildir einfaldlega laganna bókstafur. Þar er mor af lögfræðingum í 60 manna stofnun sem er sérrekin og ef þeir gera mistök, ef þeir samþykkja eitthvað sem á að bæta eða breyta og fá á sig kæru og tapa málinu þá tapar stofnunin ESA, peningarnir eru teknir af rekstrarfé ESA og vafinn liggur allur stofnunarinnar megin, ekki þeirra sem verða fyrir tjóninu, eins og við þekkjum dæmi um á Íslandi og skiptir miklu máli, ekki síst fyrir landsbyggðarsvæðin.

Þetta kerfi er ekki boðlegt fyrir okkur, það er einfaldlega ekki boðlegt. Þess vegna verðum við að standa vaktina vel og bregðast við að menn geti tekið til hendinni ef upp kemur vandi og spúlað dekkið strax, ekki bíða með það í eitt og hálft ár, eins og ég nefndi hér sem dæmi skipalyftuna í Vestmannaeyjum. Það er gjörsamlega út úr kortinu og á við um mörg önnur dæmi sem ég vék líka að. Það er bara þannig að reynslan hefur sýnt að ef ESA getur á einhvern hátt túlkað eitthvað á versta veg þá er það gert. Við höfum engin vopn til að berjast gegn því nema bíða eins og aular og kyngja svo því sem þeir segja.

Við þurfum að horfast í augu við það að Íslendingar eru á sinn hátt fiskur í sjó samfélaganna og við erum fiskur í sjó samfélagsins á vettvangi Evrópubandalagsins. Við megum ekki láta blekkjast, við megum ekki fagna æti í gráðugan kjaft, sem við Íslendingar erum vissulega, og láta það líðast um leið að fyrirbærið Efnahagsbandalagið, sem sumir kalla reyndar skrímsli, nagi af okkur uggana og sporðinn. Slíkur fiskur er ekki til margra hluta nýtur þegar upp er staðið. Þetta er okkar vandamál.

Þess vegna vil ég hvetja hæstv. utanríkisráðherra að láta gera úttekt á verklagi og vinnulagi Íslendinga í þessum efnum, hvað hefur farið úrskeiðis og hvernig hægt er að rétta það af, og gera úttekt á vinnustíl íslenskra stjórnvalda sem hafa í mörgum tilvikum sjálf sett okkur stólinn fyrir dyrnar. (Forseti hringir.)

Í lokaorðum Bjarts í Sumarhúsum í vísunni *Stríðið* segir:

> Því er mér síðan svo stirt um stef
> stæri mig lítt af því sem hef,
> því hvað er auður og afl og hús
> ef eingin jurt vex í þinni krús?

Það er (Forseti hringir.) hjartatónn okkar Íslendinga og hv. þm. Bjarna Harðarsonar.

[18:07]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Í þessari lokaræðu minni á fimm mínútum ætla ég að vekja athygli á tveimur, þremur atriðum og byrja á því að ítreka það sem áður kom fram í máli mínu, að ég tel þessa umræðu vera mjög mikilvæga og tel mjög mikilvægt að við dýpkum umræðuna almennt um aðkomu Íslands að alþjóðamálum. Við höfum iðulega tekið upp þá umræðu undir utanríkismálaumræðunni, m.a. um Alþjóðabankann, Alþjóðaviðskiptastofnunina og Alþjóðagjaldeyrissjóðinn. Ég hef stundum reynt að spyrja fyrrum hæstv. utanríkisráðherra út úr og orðið fyrir þeirri óskemmtilegu reynslu að þeir hafa varla kannast við sjálfa sig, hvað þeir hafa verið að segja á erlendri grundu, það er að vísu nokkuð um liðið síðan svo var, en ég hef saknað lýðræðislegrar umræðu um stefnumótun Íslands almennt. Það er góðra gjalda vert að ræða almennt um afstöðu okkar til Evrópusambandsins og hins Evrópska efnahagssvæðis en ég vek einnig athygli á mikilvægi þess að taka einstaka efnisþætti til rækilegri umfjöllunar.

Það er nú svo með Evrópusambandið og hið Evrópska efnahagssvæði að þær tilskipanir og þær samþykktir sem þar eru gerðar og við þurfum síðan að innleiða eru flestar hverjar lítt umdeildar og ganga mjög smurt í gegnum þingið, m.a. með samþykki okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, enda er ég þar að vísa í samþykktir sem eru gerðar og til þess fallnar að staðla samskipti og koma þeim í smurðan farveg. Þetta eru samþykktir sem iðulega eru unnar af embættismannakerfunum og fá síðan staðfestingu á þingum. Það eru hins vegar hinar pólitísku ákvarðanir sem þurfa rækilegri umræðu við og sem ganga út á að breyta samfélagsgerðinni.

Gagnrýni mín á Evrópusambandið og hið Evrópska efnahagssvæði er fyrst og fremst tvíþætt. Í fyrsta lagi tel ég þessa aðild stundum vera of útilokandi eða innilokandi, ég veit ekki hvort orðið ég á að nota, að í alþjóðavæddum heimi beri okkur að hafa heiminn allan undir en loka okkur ekki inni í þeim klúbbi sem Evrópusambandið vissulega er. Það er mjög þröngur klúbbur þegar kemur að ákvarðanatöku og vísa ég þar m.a. í þann framgangsmáta sem Evrópusambandið hefur á í samskiptum sínum við Alþjóðaviðskiptastofnunina, í samningunum þar á bæ um GATS svo dæmi sé tekið. Hin gagnrýnin er sú að Evrópusambandið hafi í of ríkum mæli verið að færast frá þeirri gerð að vera samfélag yfir í að vera markaður og frá því að við tökum þar þátt sem þegnar og borgarar og verðum viðskiptamenn og neytendur. Þetta er breytingin sem við höfum verið að gagnrýna, það er hin svokallaða Lissabon-þróun sem ég vék að í mínu máli áðan þar sem menn settu sér markmið hvað þetta snertir að ná því fyrir árið 2010 að Evrópa yrði kröftugasta markaðssvæði heimsins. Út á það hefur slagurinn síðan gengið.

Kem ég þá aftur að þeim spurningum sem ég hef beint til stjórnvalda og pólitískra flokka hér á þinginu í fyrsta lagi varðandi raforkutilskipunina. Nú er það svo að Samfylkingin segir að það sé hægt að semja sig inn í Evrópusambandið og breyta ýmsum forsendum sem aðrir telja illa yfirstíganlegan þröskuld, þetta hefur verið afstaða Samfylkingarinnar. Þegar það nú sýnir sig að raforkumálin, markaðsvæðing þeirra hafi ekki skilað þeim árangri utan lands og mikil áhöld um að það geri það hér á landi, er Samfylkingin þá reiðubúin að endurskoða afstöðu sína? Er hún tilbúin að beita sér fyrir því að við tökum þennan geira undan markaðsákvæðunum, göngum í viðræður um það efni?

Hitt sem ég vildi fá svör við var afstaða Samfylkingarinnar sérstaklega, við þekkjum afstöðu Sjálfstæðisflokksins, hann vill einkavæða allt sem einkavætt verður og hægt er að einkavæða og er tekinn til við þá iðju í heilbrigðisráðuneytinu, en ég vil fá afstöðu og hef verið að auglýsa eftir afstöðu Samfylkingarinnar til þeirra (Forseti hringir.) deilna sem staðið hafa síðustu vikurnar um nýja heilbrigðistilskipun.

[18:13]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að það er mjög mikilvægt að fram fari umræða í löggjafarþinginu, í utanríkismálanefnd eða í þessum sal um tímamótatilskipanir sem eru að koma inn á hið Evrópska efnahagssvæði. Ég nefndi í máli mínu fyrr í dag útvíkkun losunarkvótakerfisins yfir flugsamgöngur og síðan væntanlega ál í framhaldinu. Hér hefur verið rætt um þjónustutilskipunina og ég held að það sé full ástæða til þess að við förum yfir þessi grundvallarmál, enda fráleitt að við sem löggjafaraðilar á Íslandi ræðum ekki þessi mál fyrr en þau eru frágengin einhvers staðar úti í heimi. Það minnir á svolítið sérkennilega afstöðu Bjarts sem vildi aldrei taka þátt í hreppsmálum og sagði að þau mál væru bara fyrir fyrirmenn og hafði ekki áhuga á að skipta sér af sveitarmálum af því að það væri bara fyrirfólkið sem ætti að sinna þeim.

Varðandi ummæli hv. þingmanns um hversu aðþrengjandi Evrópusambandið er þá held ég að þessi sjónarmið séu oftar en ekki byggð á nokkrum misskilningi, eins og við erum búin að ná í þessari umræðu að leiðrétta hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni, sem hefur farið með fleipur í hverri Morgunblaðsgreininni á fætur annarri um það mál. Það er ósköp einfaldlega þannig að grundvallarskuldbinding sem aðildarríki Evrópusambandsins takast á hendur er sú sama og við tókumst á hendur með EES, sem er með öðrum orðum bann við mismunun, þ.e. við getum ekki veitt borgurum og fyrirtækjum annarra ríkja lakari kjör og lakara starfsumhverfi en okkar eigin. Það er í grunninn skuldbindingin.

Síðan er sameiginlegur ytri tollur sem Evrópusambandið hefur en sambandið hefur mun fleiri og víðtækari fríverslunarsamninga en Ísland. Þegar allt er lagt saman mundu viðskiptakjör íslenskra fyrirtækja á mörkuðum utan Evrópusambandsins batna við aðild frá því sem nú er. (Forseti hringir.) Þetta er einfaldlega staðreynd sem vert er að hafa í huga.

[18:15]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. „Bann við mismunun“, segir hv. þingmaður. Spurningin er um forsendurnar, hverjum sé verið að mismuna. Það er þetta sem borgarstjórarnir í Evrópusam-

bandinu, í tíu mörgum stærstu borgum Evrópu, sem launþegahreyfingin í Evrópu er að andmæla, að Evrópusamruninn sé um of á forsendum fjármagnsins, þ.e. fyrirtækjum sem ekki megi mismuna.

Ég er að taka upp aðra áherslu, áherslu almannaþjónustunnar og velferðarsamfélagsins sem verkalýðshreyfingin og félagsleg öfl ýmis telja ógnað og við erum sífellt að auglýsa eftir umræðu um þessa þætti. Við erum að gera það gagnvart því sem er að gerast í okkar eigin samfélagi og okkar eigin ríkisstjórn þar sem Sjálfstæðisflokkurinn fer með heilbrigðismálin illu heilli og er þegar tekinn til hendinni við að einkavæða innan heilbrigðisþjónustunnar með þögn Samfylkingarinnar. Þögn er sama og samþykki var einhvern tíma sagt. Við erum að horfa til þess sem er að gerast líka í Evrópusambandinu.

Mér finnst í þessari skýrslu dreginn taumur fjármagnsins um of. Það er til dæmis sagt þegar vísað er í frekari skref í einkavæðingu póstþjónustunnar að þessu hafi verið mótmælt af starfsmönnum ríkisrekinna póstfyrirtækja. Þetta eru miklu víðtækari mótmæli og áhyggjur sem koma víðar að úr samfélaginu þegar verið er að stíga slík skref í átt til markaðsþjóðfélagsins en má skilja á þessari skýrslu. Eins finnst mér tónninn vera í raforkumálunum. Þar finnst mér ekki tekinn (Forseti hringir.) upp hanskinn fyrir neytandann heldur sífellt klifað á (Forseti hringir.) markaðshyggju.

[18:17]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vandinn við raforkutilskipunina er að það er illmögulegt að semja sig burt frá reglum sem ríki hefur þegar samið sig undir.

Ég vil undirstrika og vekja athygli á því að íslensk stjórnvöld hafa á síðustu árum til dæmis beitt sér fyrir því að halda uppi rétti ríkja til að halda úti almannaþjónustu. Það er mjög mikilvægt að hafa í huga að Evrópusambandið hefur staðið vörð um þann rétt. Sú mynd sem hv. þingmaður dregur hér upp er nokkuð einsleit. Ef hún ætti við verulega rök að styðjast þá hlýtur hið eðlilega svar að vera að ganga sem aðili í Evrópusambandið og hafa þá áhrif á þessa forgangsröðun, áhrif á þetta verklag og áhrif á það hvort þessi nýju svið verði felld undir sambandið í staðinn fyrir að sitja hér uppi á Íslandi og hafa af því þungar áhyggjur að þetta sé allt að gerast en viðurkenna jafnframt að síðan eigum við engan kost annan en að innleiða þær tilskipanir sem síðan koma.

Ég held að með öflugu starfi ættum við verulega möguleika á því ásamt okkar norrænu samstarfsríkjum og öðrum ríkjum Norður-Evrópu að hafa veruleg áhrif á forgangsröðun að þessu leyti. Ekki má gleyma því að þrátt fyrir að oft sé klifað á þeirri bábilju að Evrópusambandið sé að þróast í átt til stórríkis þá liggur fyrir skuldbinding Evrópusambandsins um að aðildarríkin verði 35 árið 2015. Vægi smáríkja eykst ár frá ári og hér í Norður-Evrópu er fjöldi smáríkja með afskaplega líka sýn og aukið samstarf ríkja við Eystrasaltið veldur því að þessi ríkjahópur getur haft gríðarleg áhrif á Evrópusambandið. Aðalatriðið er að menn verða að sitja við borðið til að ákveða forgangsröðina.

[18:19]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Sú mynd sem ég er að draga upp er nákvæmlega sama myndin og dregin er upp á fundum og ráðstefnum verkalýðshreyfingarinnar í Evrópu. Ég hef setið þessa fundi og aldeilis ekki setið þar aðgerðalaus, því fer fjarri.

Fyrsta skrefið sem menn þurfa að stíga er að kynna sér málin og hafa skoðun á þeim. Það er eftir þessari skoðun sem ég hef verið að auglýsa. En það stendur svolítið á því að fá hana. Ég skildi það á hæstv. utanríkisráðherra gagnvart heilbrigðistilskipuninni að við ættum að sitja á áhorfendabekk fram á vor eða þangað til tilskipunin er komin. Jú, ég skildi það svo. Og þá gætum við tekið afstöðu til þeirrar prinsippspurningar hvort við værum reiðubúin að beita neitunarvaldi.

Síðan er afar fróðlegt að heyra talsmann Samfylkingarinnar segja að tilskipanir Evrópusambandsins séu óumbreytanlegar. Þetta er sami flokkur og segir við þjóðina að menn skuli ganga til samninga um aðild að Evrópusambandinu því að þar á bæ séu menn afskaplega sveigjanlegir. Ég spyr: Gæti verið einhverja litla mótsögn að finna í þessum málflutningi?

[18:21]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu mikið en það eru ein þrjú atriði sem mig langar til að víkja hér lítillega að.

Í fyrsta lagi svaraði hæstv. utanríkisráðherra því meðal annars svo þegar rætt var hér um og spurt um hina svonefndu þjónustutilskipun að þar væri á ferðinni viðfangsefni sem utanríkismálanefnd ætti að sjálfsögðu að taka til skoðunar. Ég held að það sé alveg sjálfsagt mál að gera það og hárrétt að utanríkismálanefnd fari ofan í saumana á því og kynni sér stöðu málsins. Það hefur reyndar verið á dagskrá að utanríkismálanefnd heimsæki Noreg og það bæri þá vel í veiði að fara yfir það með Norðmönnum þar sem er einmitt verið að vinna mjög mikla könnunar- eða rannsóknarvinnu á því hvernig innleiðing hennar að óbreyttu eins og nú horfir kæmi við Noreg og svara þá um leið spurningunni hvort til þess komi að Noregur beiti neitunarvaldi.

Í öðru lagi verð ég að segja að mér finnst Bjartur karlinn í Sumarhúsum liggja svolítið óbættur hjá garði úr því að menn fara í að vitna í hann. Nú geta menn sjálfsagt lesið það allt saman hver með sínum gleraugum og haft ótal skoðanir á Bjarti. En ég hef ekki upplifað hann þannig að hann hafi fyrst og fremst verið einangrunarsinni og hann hafi búið í heiðinni af því að honum hafi liðið endilega illa innan um annað fólk og ekkert samneyti viljað við það hafa. Ég hef lesið söguna *Sjálfstætt fólk* þannig að Bjartur hafi flutt í heiðina vegna þess að það gerði honum kleift að verða að sjálfstæðum manni og þurfa ekki að vera undirsáti annarra. Þannig fékk hann jarðnæði og þurfti ekki að vera leiguliði. Bjartur er því í mínum huga einmitt sjálfstæðissinni miklu frekar en nokkuð annað. Hann mat sjálfstæði sitt meira en flest annað og af því er nafnið sprottið (Gripið fram í.) og mér finnst ekki ... Já, já, menn geta haft á þessu allar skoðanir. En mér finnst það ekki sanngjarnt að af-

greiða hann bara þannig að hann sé lókus týpíkus fyrir það sem hæstv. utanríkisráðherra vill gjarnan að séu einangrunarsinnar nútímans. Ég hef kannski valdið hæstv. utanríkisráðherra vissum vonbrigðum með því að gangast ekki undir þau svipugöng hennar að ég væri sérstakur einangrunarsinni.

Mér þykir auðvitað ágætt að hæstv. utanríkisráðherra dró nokkuð í land með ummæli sín í upphafi ræðu sinnar hér um þá sem ekki voru sammála henni á sínum tíma fyrir fjórtán árum eða sextán þegar samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið var hér til afgreiðslu. Það er alveg rétt að ef umræðan er skoðuð núna má finna þar ýmislegt sem ekki hefur gengið eftir og lítur kannski í ljósi stöðunnar í dag dálítið sérkennilega út. En ætli það sé ekki á báða bóga? Ætli það sé ekki þannig að þegar umræða rís um stór og umdeild mál, ekki síst ef tilfinningar eru nú heitar, þá vill fara svo að málsaðilar tali sig frekar í sundur en saman? Andstæðingar málsins tína til þau rök og draga þau oft dökkum litum en stuðningsmenn mæra málið mjög og tala um ósköp og heimshörmungar sem af því muni hljótast ef það verður ekki samþykkt. Nákvæmlega þannig var það með umræðuna um Evrópska efnahagssvæðið á sínum tíma. Það er aldrei merkilegt í stjórnmálaumræðum að láta ekki umræður af þessu tagi njóta sannmælis og hafa það í huga að þær eru börn síns tíma. Ef menn vilja vitna af sanngirni í hlutina þá hafa þeir það í huga.

Ég skal játa hvað gerði það að verkum að ég kipptist dálítið við og fundust þessi ummæli hæstv. utanríkisráðherra, eins og ég sagði, ósanngjörn og mér fundust þau reyndar ónotaleg. Það var vegna þess að mér varð hugsað til fyrrverandi flokkssystra hæstv. utanríkisráðherra, ágætra vinkvenna minna margra í Kvennalistanum sem greiddu atkvæði gegn samningnum og áttu sinn þátt í málflutningi gegn honum hér. Mér fundust það dálítið kaldar kveðjur satt best að segja sem voru fólgnar í þessum orðum, ekki síst í þá átt.

[18:25]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil bara undirstrika mikilvægi þess í ljósi orða hv. síðasta þingmanns að umræða um stórmál sem þessi fari oft og tíðum fram. Það er rétt að erfið og flókin mál hafa klofið þjóðina, jafnt EES-samningurinn sem önnur mál. Grundvallarlærdómurinn sem af því verður að draga er sá að ræða þá þessi mál og næstu stóru spurningar oft og ítarlega og vandlega og af hreinskilni, heiðarleik og virðingu fyrir skoðunum annarra. Það hefur mér fundist almennt séð einkenna þessa umræðu í dag.

Hinn lærdómurinn sem við eigum að draga er síðan að reyna í framhaldinu að vinna málin þannig að við aukum þekkingu á þeim málum sem nú eru að fara að koma upp, vinnum þau almennilega í þingnefnd og undirbúum málin þannig.

Af því að skylt er skeggið hökunni þá get ég hnýtt því við — af því að ég hafði ekki tök á að fara í þriðja andsvarið við hv. þm. Ögmund Jónasson þá get ég farið í andsvar við hann hér svona að hálfu leyti í gegnum hv. þm. Steingrím J. Sigfússon ef hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon mótmælir því ekki — að auðvitað er það nokkur hártogun að ég hafi verið að segja að ekki væri hægt að semja um aðlögun tilskipana sem Ísland tekur upp. Það eru mörg dæmi fyrir því að okkur hafi tekist það. Það sem ég sagði hins vegar var að í tilviki raforkutilskipunarinnar, þar sem ekki var samið um aðlögun á sínum tíma og við nýttum ekki þá möguleika sem við mögulega hefðum getað haft til að fá fram undanþágu, þá er of seint núna að reyna að semja um (Forseti hringir.) undanþágur eftir á.

[18:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Svo ég haldi þá bara áfram að blanda mér inn í orðaskipti þeirra hv. þingmanna Ögmundar Jónassonar og Árna Páls Árnasonar þá gæti verið fróðlegt að taka það upp — það væri þá bara létt æfing í því — að fara fram með það gagnvart Evrópusambandinu ef það á að innleiða breytingar og viðbætur við orkutilskipunina á sviði raforkumála sem boðuð var í september síðastliðnum, hvort það sé þá í tengslum við þær breytingar hægt að komast undan henni að einhverju leyti. Af hverju þarf það að vera óumbreytanlegt um aldur og ævi ef í ljós kemur að reglur af þessu tagi henta engan veginn eins og þær gera ekki við íslenskar aðstæður og öllum mátti ljóst vera? Það var alveg skólabókardæmi um fáránleikann sem stundum getur komið upp að Ísland fari að innleiða án nokkurra fyrirvara, aðlögunar eða undanþága tilskipun sem er sniðin að því að búa til einn sameiginlegan orkumarkað á meginlandi Evrópu og verslun með raforku yfir landamæri sem á alls ekkert við hér eins og allir sjá, eyju úti í miðju Atlantshafi og einangraðan orkumarkað.

Ég tek undir að það er mikilvægt að umræður um stórmál fari fram oft og reglulega, að þær séu málefnalegar og uppbyggilegar og skili mönnum nokkuð fram á veginn og það hefur þessi umræða að mestu leyti verið. Hún hefur verið eiginlega ágæt. Almennt hafa umræður um utanríkismál hér farið batnandi, sérstaklega nú seinni árin. Það er himinn og haf á milli þess að eiga orðaskipti nú, þó að andstæðar skoðanir séu að einhverju leyti uppi um utanríkismál, og voru þegar ég var að byrja á því hér fyrir býsna mörgum árum síðan. Það var mér mikill lærdómur að reyna að tala hér um utanríkismál á sínum tíma þegar ég var nýkominn inn á þing sem friðarsinni og herstöðvarandstæðingur. Það var eins og við manninn mælt að sumir andstæðinga minna voru óðar komnir til Sovét, aftur á Stalínstímann, og ég var orðinn ábyrgur fyrir því öllu saman. Þannig var nú umræðan stundum svo uppbyggilegt sem það var og miklu sem það skilaði.

Ég tek því hjartanlega undir það að það er mikilvægt að við getum rætt þessi mál yfirvegað og uppbyggilega og skipst á skoðunum (Forseti hringir.) með rökum og séum ekki að barna þá hluti neitt hvert fyrir öðru heldur tölum saman út frá okkar sannfæringu (Forseti hringir.) og virðum ólík sjónarmið í þessum efnum.

[18:30]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég kem hérna upp öðru sinni vegna þess að mér fannst ég í rauninni ekki geta lokið alveg máli mínu áðan á tíu mínútum enda svo sem ekki furða þar sem þessi

mál eru mjög stór og erfitt að gera grein fyrir afstöðu sinni í þeim í svo stuttri ræðu. Ég heyri nú af máli hv. þingmanna, kannski af því að það líður á kvöldið, að þá er orðinn mikill sáttatónn og það er vel því að þannig náum við niðurstöðu. Mig langar því til að halda svolítið áfram á þeim nótum og ég vil einmitt leggja áherslu á að við höldum uppi málefnalegri umræðu um þetta og lokum þar engum dyrum. Ég held að of lengi hafi Evrópuumræðan einkennst af lokuðum dyrum og ég er reyndar svolítið hræddur um að innan núverandi ríkisstjórnarsamstarfs sé tilhneiging til að loka tvennum dyrum. Annars vegar vilji Sjálfstæðisflokkur til að loka þeim dyrum að ekki sé rætt um aðild að Evrópusambandinu og þá kemur á móti að Samfylkingin lokar þeim dyrum að ekki sé hægt að ræða neitt í sambandi við íslensku myntina nema inngöngu í evrópska myntsamfélagið. Þar með er búið að læsa umræðunni með þeim hætti að hvorki verður komist lönd né strönd.

Ég held að þessi umræða þurfi einmitt að vera opin bæði gagnvart því að það eru ekki komnir þeir tímar, og ég tek undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrr í dag, að við getum metið EES-samninginn endanlega því að við erum enn að reyna þann samning. Það geta verið nýir tímar í því þannig að eitt af því sem við þurfum að ræða er framtíð þess samnings bæði út frá því hvort hann verði áfram eða hvort við eigum að fara aðrar leiðir. Þess vegna finnst mér ekki ástæða til þess í umræðunni að við séum að súpa hveljur yfir því þó að einhver nefni tvíhliða samning eða svissnesku leiðina, það er ein leiðin í þessu, og við eigum að hafa alla möguleika uppi á borðinu. Sama þarf að gilda varðandi gjaldeyrismálin, við þurfum að hafa þar opna möguleika fyrir fleiru en bara því hvort við höfum hér krónu eða tökum upp evru þar sem það er margt sem bendir til að aðrar leiðir séu færar.

Sjálfur hef ég þá afstöðu að eins og Evrópusambandið lítur út núna sé okkur ekki fært að fara þar inn en ég tek fram að ég útiloka ekkert að það geti breyst. Sú mikla samrunaþróun sem þar hefur verið getur snúist í hina áttina, sérstaklega vegna þess sem hér var vikið að í umræðu og hefur oft verið vikið að, vegna þess litla hagvaxtar sem er víða innan Evrópusambandsins getur það kallað á aðrar ráðstafanir þar.

Ég hef miklar áhyggjur af hagsmunum Íslands ef sú spurning kemur upp og raunar innan EES-samningsins en ekki fyrst og fremst vegna sjávarútvegsins því ég hef þá trú að íslenskur sjávarútvegur spjari sig nokkuð og auk þess er hann ekki einn af okkar stærstu vaxtarbroddum. Ég hef miklu meiri áhyggjur af því hvaða möguleika við eigum á að þróa hér upp alþjóðlega fjármálamiðstöð sem eru mjög miklir möguleikar til eins og við erum vel í sveit sett miðja vegu í heiminum. Þess vegna held ég að það sé mjög mikil ógnun ef við gengjum þessu ríkjabandalagi á hönd. Ég held að þetta ríkjabandalag sé ekki framþróun í þá átt að opna landið, þetta sé leið til að loka því og til að við lokum okkur af. Varðandi þau orð sem hér hafa fallið að allir þeir möguleikar sem við gætum haft í utanríkisviðskiptum mundum við hafa innan Evrópusambandsins stenst það ekki skoðun, ekki frekar en sú hugmynd að vægi smáríkja sé að aukast innan Evrópusambandsins, sem hvergi er hægt að finna neinn stað í neinum raunveruleika.

Raunveruleikinn er sá að við eigum möguleika á því núna að mynda mjög merkilega viðskiptasamninga — og þau mál þekkir náttúrlega enginn betur en hæstv. utanríkisráðherra — við ýmis lönd sem eru algjörlega utan við viðskiptasambönd við Evrópu, sambærileg viðskiptasambönd eins og t.d. Kína og Indland. Þar eru gríðarlega miklir möguleikar og ég held að hin íslenska útrás verði ekki tryggð ef við göngum að þessari umræðu með fyrir fram gefnum forsendum og ekki ef markmiðið með umræðunni á að vera það að ganga inn í Evrópusambandið, heldur þvert á móti þurfi markmiðið með umræðunni að vera það að tryggja sjálfstæði þjóðarinnar (Forseti hringir.) og framrás útrásarinnar.

[18:35]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins vara við þeim tóni sem var í ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar að hann hefði ekki áhyggjur af sjávarútveginum í Evrópusambandinu, vegna þess að ef við töpum eignarhaldinu á sjávarútveginum þá er fjandinn laus. Þetta snýst allt um það. Þá spjarar íslenskur sjávarútvegur sig ekki, það eru einhverjir aðrir sem spjara sig á okkar kostnað, hvort sem það eru Spánverjar, Frakkar, Portúgalar eða aðrir sem eru gráðugir veiðimenn. Við verðum að horfa á þetta frá okkar eigin ranni.

Ég man það einhvern tíma fyrir mörgum árum þegar Joseph Luns, framkvæmdastjóri NATO, kom í fyrstu heimsókn sína til Íslands, þá var ég sendur sem blaðamaður *Morgunblaðsins* að ræða við höfðingjann. Hann hafði engan tíma fyrir svona venjulega blaðamenn á Íslandi og sagði fátt nema klisjur. Á leiðinni í bæinn stoppaði ég við sauðfjárveikivarnahlið í Vogum á Vatnsleysuströnd. Þar var rollukarl á vaktinni, hann hafði nógan tíma. Hann sagði mér ýmislegt sem var bæði fréttnæmt og heimspekilegt.

Ég skrifaði síðan pistilinn um þessa tvo menn, rollukarlinn og Joseph Luns. Ég man að ritstjóri minn, Matthías Johannessen, kom til mín og sagði: Ég vildi hafa skrifað þennan pistil. Það var örugglega ekki út af því sem Joseph Luns sagði heldur því sem rollukarlinn sagði. Það sama gildir um Bjart í Sumarhúsum sem hefur komið þrálátt inn í umræðuna. Hann var vildi líka fara varlega utan girðingarinnar, eins og hann segir í vísunni *Stríðið:*

Spurt hef ég tíu miljón manns
sé myrtir í gamni utanlands,
sannlega mega þeir súpa hel,
ég syrgi þá ekki, fari þeir vel.

Aftrámóti var annað stríð
í einum grjótkletti forðum tíð,
og það var alt út af einni jurt,
sem óx í skjóli og var slitin burt.

Síðan kemur hnykkurinn, virðulegi forseti: (Forseti hringir.)

Því er mér síðan svo stirt um stef
stæri mig lítt af því sem hef,
því hvað er auður og afl og hús
ef eingin jurt vex í þinni krús?

[18:37]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú allt annað en auðvelt að svara andsvari sem þessu eða koma upp eftir ræðusnilld Eyjamannsins, en ég vil þó aðeins víkja að því. Máski hefði ég betur orðað það sem svo að ég hefði ekki mestar áhyggjur, kannski sagði ég að ég hefði engar áhyggjur og það er fullmikið sagt, en ég hef ekki mestar áhyggjur af hag sjávarútvegsins innan Evrópusambandsins ef til þess kæmi — sem ég vona að verði ekki — að við gengjum í það, því ég hef þá skoðun að það sé í rauninni ekki mjög raunhæft markmið til langrar framtíðar að einangra atvinnuveg, sem er í hlutafélögum, við þjóðerni eigenda. Ég held að til lengri tíma litið eigi flæði fjármagnsins að vera nokkuð frjálst, einnig í sjávarútvegi, og hef alla trú á því að við Íslendingar getum haldið þar forustu. En eins og staðan er núna held ég að við eigum samt að halda fast í þau sérréttindi, svo ég taki af öll tvímæli með það þá eigum við að halda í þau sérréttindi sem við höfum með EES-samningnum og ekki að semja þar af okkur í neinu bráðræði.

Almennt held ég að það sé mikilvægt og ekki síst í þessari utanríkisumræðu að við gætum þess að við förum ekki að snúa hlutum þannig á haus að við sem höfum varað við hugmyndum um að Íslendingar gangi inn í Evrópusambandið, séu sagðir einangrunarsinnar. Þvert á móti kem ég til þessarar umræðu vegna þess að ég er alþjóðasinni. Og af því að Bjartur í Sumarhúsum er nú mjög dreginn hér til umræðunnar sem bókmenntapersóna sem allir þekkja og á að mörgu leyti heima í umræðunni má draga inn í hana fleiri bókmenntapersónur. Mér finnst stundum eins og hér svífi líka yfir vötnunum Bör Börsson.

[18:40]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Hér hefur verið rætt á þinginu, hinu háa Alþingi, Evrópusamstarf og víða verið farið. Það hefur verið rætt um hvort Íslendingar eigi að ganga í Evrópusambandið eður ei og menn mæla með og móti og það er nú ágætt. Þessi umræða er í gangi í samfélaginu og ég vona að hún verði það áfram.

Ef til þess kæmi að Íslendingar gengju í Evrópusambandið vona ég að það yrði ekki gert með sama hætti og þegar við gengum í NATO, það var ekki alveg í anda lýðræðis. Þá vildu menn hafa þjóðaratkvæðagreiðslu og að þjóðin fengi að taka afstöðu til þess og það er náttúrlega grundvallaratriði í þessum málum að þjóðin sjálf taki ákvarðanir í sínum eigin málefnum og að hún viti hvað hún er að gera.

Ég ætlaði, herra forseti, svo sem ekkert að ræða þetta. Mig langaði til að koma hérna, ég ætla nú ekki að segja með „skýrslu“ eða neitt svoleiðis, en mig langar að leggja nokkur orð í belg í tengslum við Vestnorræna ráðið og Evrópusambandið. Vestnorræna ráðið hefur lagt á það áherslu að samfélag þjóðanna taki það alvarlega sem er að gerast í sambandi við hlýnun á norðurhveli jarðar. Vestnorræna ráðið hefur hvatt Evrópusambandið til að koma á fót upplýsingaskrifstofu um málefni norðurskautssvæðisins og að þeirri skrifstofu yrði falið að safna og miðla upplýsingum um norðurskautið innan Evrópusambandsins.

Það er áhyggjuefni að í svo stórri og valdamikilli stofnun sem Evrópusambandið er skuli embættismenn og stjórnmálamenn ekki geta nálgast upplýsingar um ástand og þróun mála á norðurskautinu á einum stað innan stofnunarinnar. Við í Vestnorræna ráðinu höfum því óskað eftir því við framkvæmdastjórn ESB og Evrópuþingið að komið yrði á fót upplýsingaskrifstofu um málefni norðurskautsins. Erindi okkar hefur verið vel tekið og er mér ánægja að upplýsa það hér að vilji er til þess innan Evrópuþingsins og Vestnorræna ráðsins að koma á formlegum samskiptum, þar sem m.a. væri hægt að þróa þessa hugmynd betur.

Mig langaði að nefna þetta í þessari umræðu vegna þess að loftslagsbreytingar munu hafa gífurleg áhrif á atvinnulíf og viðskipti á þessu svæði og við norðurskautssvæðið ef svo fer fram sem horfir því þar eiga sér stað miklar breytingar.

[18:43]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Komið er að lokum þessarar umræðu og kannski ekki mikið annað að gera en að segja amen á eftir efninu. Mig langar samt að koma rétt aðeins inn á örfá atriði sem komu fram í máli annars vegar hv. þm. Ögmundar Jónassonar og hins vegar hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Ögmundur Jónasson hélt áfram þar sem frá var horfið áðan og talaði um þjónustutilskipunina og afstöðu Samfylkingarinnar til þess sem hann kallaði heilbrigðistilskipunina en hann hafði spurt mig að því hér áður hvort ég væri tilbúin að beita mér fyrir því að neitunarvaldið yrði notað ef hún yrði að veruleika. Ég hef svarað því til hér í umræðunni áður og get endurtekið það að ég tel ekki, að svo komnu máli, ástæðu til að svara slíkri tilgátuspurningu vegna þess að þessi heilbrigðistilskipun er ekki orðin til, hún er ekki einu sinni orðin til sem tillaga. Fyrst er að sjá hver tillagan er og hvernig málum fram vindur áður en hægt er að fjalla um það.

Þingmaðurinn minntist á undirskriftir 510 þúsund einstaklinga og borgarstjóra í mörgum stórum borgum í Evrópu og mig minnir að hann hafi sagt áðan að þetta hefðu verið mótmæli fólks við þjónustutilskipunina og heilbrigðistilskipunina sem part af henni. Ég hef verið að glugga í gögn á meðan ég hef setið hér af því að ég vissi ekki alveg deili á þessu og mér sýnist að málið sé alls ekki þannig vaxið, að þetta séu ekki mótmæli. Þetta er stuðningur við það að tilskipun um almannaþjónustu verði til, að Evrópusambandið samþykki sérstaka tilskipun um almannaþjónustu þar sem slík þjónusta er skilgreind, sem er þá alveg sérstakt fyrirbæri. Eins og ég gat um í ræðu minni í dag sagði ég einmitt að ég hefði mikinn áhuga á að fylgjast með því hver framvindan yrði með sérstaka tilskipun um almannaþjónustu. Það hefur að vísu ekki fengið undirtektir í framkvæmdastjórninni heldur hefur ákveðin skilgreining á almannaþjónustunni verið sett inn í sáttmálann um Evrópusambandið. Ég tel fulla ástæðu til að fylgjast vel með þessu og gefa þessu gætur því að þarna yrði þá skilgreint hver væri réttur íbúa Evrópusambandsins til almannaþjónustu.

Aðeins varðandi raforkutilskipunina. Því hefur verið svarað að þegar búið er að semja sig inn í tilskipun — við

höfum alltaf sagt að það væri mjög auðvelt að semja við Evrópusambandið og ég held að það standi alveg — geti verið erfiðara að taka upp þá samninga hafi menn einu sinni samið af sér. Þess vegna þarf auðvitað að standa vaktina og það er ekki hægt að láta slag standa og sjá hvernig til tekst.

Varðandi það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði um fortíðina þá er ég í sjálfu sér ekki að gera gys að því sem sagt var í fortíðinni, ég tel mjög mikilvægt að menn meti þau rök sem þá voru leidd fram og dragi af því lærdóm í umræðunni, hvaða rök gilda þegar við tölum um svona mál. Orðaleppar og einhverjir merkimiðar hafa mjög takmarkað gildi og það sýnir sig þegar við skoðum umræðuna í spegli tímans. Þetta er fyrst og fremst hagsmunamat, þetta er pólitískt mat á framtíðarþróun. Það er auðvitað sjálfsagt að menn hafi mismunandi afstöðu til hlutanna en það eru rökin sem færð eru fram og hvernig þau eru búin út sem við getum skoðað og lært heilmikið af. Upprifjun er alltaf holl og góð og sjálfsögð og menn mega ekki vera of hörundsárir gagnvart því.

Stundum hefur verið sagt að þeir sem þekkja fortíðina skilji nútíðina og þeir séu bestir til að búa til framtíðina. Það skiptir auðvitað máli að við metum söguna, metum það sem sagt var og metum þau rök sem færð voru fram því það getur auðveldað okkur í þeirri umræðu sem við eigum fyrir höndum.

[18:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef síður en svo á móti því að menn styðjist við söguna og dragi af henni lærdóma, að menn líti til baka og velti fyrir sér atburðum úr liðinni tíð en þá er tvennt mikilvægt, þ.e. ef menn vilja sýna sanngirni og vera málefnalegir í sinni nálgun. Í fyrsta lagi að menn sýni umræðunni þann skilning og virði þá staðreynd sem ég nefndi áðan að hún er alltaf barn síns tíma. Hún fer fram á tilteknum aðstæðum, við tiltekið andrúmsloft, í tilteknum tíðaranda og 15, 20 að ég tali ekki um enn fleiri árum síðar er mjög ósanngjarnt að taka hana og setja hana inn í samtímann og dæma síðan málflutninginn út frá því. Í öðru lagi, sem skiptir miklu máli þegar rætt er um pólitík og litið er í baksýnisspegil, að það hefur takmarkað upp á sig að ræða hana í þáskildagatíð, ef við hefðum nú gert þetta en ekki hitt, hvernig væri Ísland þá? Það er engin leið að vita það.

Mér finnast stuðningsmenn aðildar að Evrópusambandinu og áköfustu fylgjendur þess að við eigum nú um stundir eiginlega allt gott samningnum um Evrópska efnahagssvæðið að þakka, gjarnan falla á því prófi að gefa sér að ef ekki hefði verið valin nákvæmlega þessi leið samskipta við Evrópusambandið hefði ekkert annað komið í staðinn. Því getum við auðvitað ekki svarað. Hvernig Ísland stæði í dag og hvernig búið væri um samskipti okkar við Evrópusambandið, hvernig viðskiptakjör okkar væru og hvernig aðgangur okkar að samvinnu við önnur Evrópuríki væri, ef við hefðum farið inn á eitthvert annað spor. Ef Sjálfstæðisflokkurinn hefði haft sitt fram, sem var afstaða hans fram að 1991, að við ættum að velja leið tvíhliða samninga, ef þetta hefði farið á einhvern annan veg, því að það er svo erfitt að ræða um stjórnmál á líðandi stund í þáskildagatíð út frá einhverju sem hefði getað orðið ef við hefðum tekið aðra (Forseti hringir.) ákvörðun fyrir 15 árum síðan.

[18:50]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna því að ríkisstjórnin skuli vilja fylgjast með framgangi þjónustutilskipana Evrópusambandsins. Menn hafa verið að togast á um það hvað eigi að heyra undir þessa þjónustutilskipun. Annars vegar hefur verkalýðshreyfingin óskað eftir því að skýrar markalínur yrðu dregnar á milli velferðarþjónustunnar annars vegar og annarra þjónustugeira hins vegar, „Services of Economic Interest“. Það hefur ekki tekist að ná þessu fram. Hins vegar var heilbrigðisgeirinn tekinn undan þessari þjónustutilskipun og það er um hann sem menn deila núna og hafa verið að deila síðustu vikurnar. Spurningar mínar snerust um þennan þátt sérstaklega og ég vék að umræðum um þetta efni m.a. í Noregi og annars staðar. Þessum þætti var skotið á frest og kemur sennilega ekki til framkvæmda fyrr en síðar. Um þetta hafa risið miklar deilur.

Síðan er hitt að þessar tilskipanir eru um margt mjög óljósar. Það sem menn hafa áhyggjur af er að það muni leiða til þess að dómstólar fái aukin völd, aukin áhrif varðandi alla stefnumörkun. Því var það svo þegar þjónustutilskipunin kom út úr þinginu — var það ekki 2006? — þá fögnuðu bæði hægri sinnar og vinstri sinnar. Báðir sáu eitthvað gott í þessum tilskipunum en ætluðu að treysta á dómstóla hvað túlkun snertir. Borgarstjórarnir og verkalýðshreyfingin eru enn mjög gagnrýnin á þá tilskipun sem hefur verið samþykkt og einnig á hitt sem er í burðarliðnum, menn þurfa ekki annað en fara inn á heimasíður verkalýðssamtakanna, hvort sem er „European Trade Union Confederation“ eða EPSU, sem er almannaþjónustan, til að (Forseti hringir.) sannfærast um að þar er mjög hörð gagnrýni á þá skipan mála sem enn er uppi.

[18:52]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég veit í sjálfu sér ekki alveg hvar á að bera niður í þessu en það sem ég var að beina sjónum þingmanna að áðan og svara því sem kom fram hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni var að þessar undirskriftir og það sem kom fram hjá borgarstjórunum voru í sjálfu sér ekki mótmæli, það getur vel verið að þeir séu gagnrýnir á þjónustutilskipunina en það voru ekki mótmæli við þeirri tilskipun. Það var stuðningur við það að sett yrði tilskipun um almannaþjónustu og hún yrði skilgreind — ég er með einmitt útprent af heimasíðum frá „European Trade Union Confederation“ og eins frá borgarstjórunum — það er þetta sem málið snýst um af þeirra hálfu. Þar er svolítill munur á, þ.e. hvort menn eru að mótmæla einhverju sem fyrir liggur eða hvort menn eru að tala fyrir því að eitthvað tiltekið verði gert, sem er að taka upp tilskipun um almannaþjónustuna.

Þetta eru auðvitað ekki einföld mál sem hér er um að ræða og þau eru umdeild, alveg eins og kom fram hjá hv. þingmanni. Það getur í sjálfu sér líka verið erfitt að skilgreina hvaða þjónusta er í almannaþágu, það getur tekið yfir mjög víðtækt svið sem hefur mikil áhrif á daglegt líf

borgaranna. Við getum verið að tala um orkumál, fjarskipti, samgöngur, menntamál, sorphirðu, heilsugæslu, félagslega þjónustu og margt, margt fleira. Þarna er mjög margt undir. En ég ítreka það sem ég hef sagt hér áður að auðvitað er full ástæða til að fara yfir þessi mál og skoða þau og fylgjast með því sem þarna er að gerast. Ég mun gera það í utanríkisráðuneytinu, hvernig verður með þessa tilskipun og framvinduna varðandi almannaþjónustuna og ég hvet líka utanríkismálanefnd þingsins til að gera það.

[18:54]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ítreka að slagurinn í Evrópu hefur staðið um landamærin á milli velferðarþjónustu og annarrar þjónustu og markaðsöflin hafa viljað færa þessi landamæri til. Sú skipan mála sem var uppi og þær tillögur sem fyrir lágu urðu þess valdandi að verkalýðshreyfingin efndi til undirskriftasöfnunar og borgarstjórarnir skrifuðu undir vegna þess að þeir höfðu áhyggjur af gangi mála. Hvort við köllum það mótmæli eða stuðning hvar okkur ber niður, skiptir kannski ekki öllu máli en það var þessi framvinda sem menn höfðu áhyggjur af.

Nú hlær allt stuðningsliðið úr utanríkisráðuneytinu að þessari umræðu. Það væri óskandi að við gætum fært það inn í salinn þannig að það tæki þá þátt í umræðu um sína eigin afurð, þessa skýrslu, sem er í allt of ríkum mæli á markaðsforsendum að því er ég tel. Þessi umræða hefur ekki verið aðhlátursefni innan vébanda verkalýðshreyfingarinnar í Evrópu og þegar borgarstjórar helstu borga í Evrópu undirrita áskorun sem verkalýðshreyfingin setur fram er það ekki gert að neinni tilefnisleysu. Menn höfðu áhyggjur og hafa haft áhyggjur af framgangi mála og vildu leggja sitt lóð á vogarskálar með félagslegum öflum og verkalýðshreyfingunni í Evrópu.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 18:57.

58. FUNDUR

mánudaginn 4. febrúar,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Rannsókn kjörbréfs.
2. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
3. Stjórnarskipunarlög, frv., 168. mál, þskj. 181. — 1. umr.
4. Nýtt starfsheiti fyrir ráðherra, þáltill., 248. mál, þskj. 278. — Fyrri umr.
5. Siðareglur opinberra starfsmanna, þáltill., 317. mál, þskj. 459. — Fyrri umr.
6. Ræður og ávörp ráðamanna á íslensku, þáltill., 340. mál, þskj. 576. — Fyrri umr.
7. Stjórnarskipunarlög, frv., 342. mál, þskj. 578. — 1. umr.
8. Útvarp frá Alþingi, þáltill., 345. mál, þskj. 581. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ármann Kr. Ólafsson, 4. þm. Suðvest.,
Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

[15:03]

Útbýting:

Reglur um verkferla og hæfnismat við opinberar embættisveitingar, 360. mál, þáltill. ÁÞS o.fl., þskj. 601.

Rannsókn kjörbréfs.

[15:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Grétari Mar Jónssyni, 10. þm. Suðurk., um að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni sökum veikinda. Þá hefur einnig borist bréf um forföll frá Óskari Þór Karlssyni, varamanni Frjálslynda flokksins í kjördæminu.

Að ósk forseta hefur landskjörstjórn komið saman og gefið út kjörbréf handa Hönnu Birnu Jóhannsdóttur sem er 2. varamaður á lista Frjálslynda flokksins í Suðurkjördæmi. Jafnframt hélt kjörbréfanefnd fund í hádeginu í dag til að fjalla um kjörbréfið.

[15:04]

Frsm. kjörbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Kjörbréfanefnd kom saman í dag og fór yfir kjörbréf Hönnu Birnu Jóhannsdóttur, 2. varaþingmanns Frjálslynda flokksins í Suðurkjördæmi, sem landskjörstjórn gaf út 31. janúar sl.

Kjörbréfanefnd leggur einróma til að kjörbréf Hönnu Birnu Jóhannsdóttur verði samþykkt.

[15:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Kjörbréfanefnd mælir einróma með samþykkt kjörbréfsins og telst það samþykkt án atkvæðagreiðslu ef enginn hreyfir andmælum.

Hanna Birna Jóhannsdóttir hefur ekki tekið sæti á Alþingi og ber því að undirskrifa drengskaparheit að stjórnarskránni.

[Hanna Birna Jóhannsdóttir, 10. þm. Suðurk., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[15:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Hanna Birna Jóhannsdóttir hefur undirskrifað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til setu á Alþingi.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Stefna ríkisstjórnarinnar í gjaldmiðilsmálum.

[15:06]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Mér leikur hugur á að beina máli mínu til forsætisráðherra og spyrja hann um stefnu ríkisstjórnarinnar í Evrópumálum og þó einkum og sér í lagi í gjaldmiðilsmálum. Ég held að ástæða sé til að gefa hæstv. forsætisráðherra færi á að reyna að skýra aðeins betur út fyrir þingheimi og þjóð hver stefna ríkisstjórnarinnar í þessum efnum er eiginlega ef hún er þá einhver til, ef stefnan á ekki bara að ráðast af því hver talar hverju sinni.

Í umræðum um Evrópusamrunamál á fimmtudaginn var talaði hæstv. utanríkisráðherra um krónuna sem viðskiptahindrun sem yrði óþolandi til framtíðar. Hæstv. viðskiptaráðherra notar hvert tækifæri til að tala krónuna niður eins og alkunnugt er og nú bætist varaformaður Sjálfstæðisflokksins í hópinn í ræðu í Valhöll þar sem gefin er út sú lína að sjálfsagt sé að greiða fyrir því að fyrirtæki geti skráð og gert upp ársreikninga sína í evrum, þar með talið væntanlega fjármálafyrirtæki, eða hvað, en gegn því hefur Seðlabankinn lagst. Reyndar stendur líka svo á að hæstv. fjármálaráðherra er með til úrskurðar kæru um að ársreikninganefnd sé gert skylt að heimila skráningu fjármálafyrirtækis í evrum.

Eftir formanni utanríkismálanefndar, hv. þm. Bjarna Benediktssyni, er haft í *Fréttablaðinu* um helgina að Samfylkingin skapi óvissu í Brussel með tali sínu, herra forseti. Ég gæti lengt þennan lista sem allur er til marks um að stjórnarliðar tala út og suður í þessum málum og það er engin festa í því hvað er fyrirhugað á næstu mánuðum, missirum og árum með gjaldmiðilinn og stefnuna í þessum málaflokki.

Það er meira að segja svo komið að ágreiningurinn virðist ekki bara vera milli stjórnarflokkanna, heldur að einhverju leyti innan þeirra sjálfra, þ.e. að formaður og varaformaður (Forseti hringir.) Sjálfstæðisflokksins gangi þarna ekki endilega í takt. Hver er staða þessara mála?

[15:08]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég get fullvissað þingmanninn um að formaður og varaformaður Sjálfstæðisflokksins ganga fullkomlega í takt í þessu máli eins og flokkurinn allur. Það sem hv. þingmaður (Gripið fram í.) vitnar í er það sem varaformaður flokksins sagði í Valhöll á laugardaginn, að það væri eðlilegt að fyrirtæki gerðu upp í öðrum gjaldmiðli ef þau kærðu sig um, að sjálfsögðu að uppfylltum þeim skilyrðum sem lögin um ársreikninga gera ráð fyrir. Þingmaðurinn talar eins og hann viti það ekki, sem hann þó veit, að hér voru samþykkt lög árið 2001 að mínu frumkvæði sem heimila fyrirtækjum að gera upp í erlendri mynt ef þau uppfylla skilyrði alþjóðlegu reikningsskilastaðlanna. Þau geta sem sagt gert upp í annaðhvort íslenskri krónu eða því sem kallað er starfrækslugjaldmiðill. Þannig vill til að yfir 200 fyrirtæki á Íslandi gera það. Mig minnir að þau séu 212 í dag, eða 219 kannski. 112 gera upp í dollurum og rúmlega 70 í evrum, önnur fyrirtæki í öðrum gjaldmiðlum. Þingmanninum þarf ekki að koma á óvart þótt vitnað sé til þessara reglna.

Það sem liggur fyrir um fjármálafyrirtækin er að ársreikningaskráin kvað upp ákveðinn úrskurð um að viðkomandi fyrirtæki gætu gert upp ársreikninga sína í erlendri mynt að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Það er núna verkefni fjármálaráðherrans að úrskurða um þá kæru sem til hans var beint út af þessu máli. Það er óeðlilegt að ég segi honum fyrir verkum úr ræðustól Alþingis um það hvernig hann eigi að úrskurða um þetta mál.

Að öðru leyti eru vangaveltur þingmannsins um gjaldmiðilinn ekki á réttum stað. Það stendur ekki til að gera neinar breytingar á gjaldmiðlum á Íslandi á næstunni.

[15:10]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Sé það ekki við hæfi að hæstv. forsætisráðherra tjái sig um það viðfangsefni sem hæstv. fjármálaráðherra hefur með höndum, að kveða upp úrskurðinn, er þá við hæfi að varaformaður Sjálfstæðisflokksins og hæstv. menntamálaráðherra geri það í Valhöll? Var kannski verið að senda fjármálaráðherra svolitla leiðsögn í gegnum ræðustólinn í Valhöll?

Ég nefndi sérstaklega fjármálafyrirtæki vegna þess að mér er vel ljóst hvernig þetta stendur með almenn fyrirtæki í atvinnulífinu, en hitt er og hefur alltaf verið miklu meira álitamál, hvort þessi heimild ætti að taka til fjármálafyrirtækja. Seðlabankinn ræður núna frá því og færir fram þau rök að það muni draga enn bitið úr peningamálastefnunni ef stórum fjármálafyrirtækjum verði leyft að hverfa yfir í evru. Að öðru leyti vonast ég til þess að hæstv. forsætisráðherra geti veitt aðeins fyllri svör um það hvernig til standi á næstunni að haga málflutningi ríkisstjórnarinnar í þessum efnum. Verður það áfram þannig að hver tali með sínu nefi út og suður þannig að ábyrgðaraðilar eins og formaður utanríkismálanefndar þurfi að hafa áhyggjur af því að (Forseti hringir.) samstarfsflokkurinn í ríkisstjórn sé að skapa ringulreið og tortryggni varðandi þessi mál á alþjóðavettvangi? (Gripið fram í.)

[15:12]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Varðandi þetta tiltekna mál sem hv. þingmaður vitnar til er það í ferli lögum samkvæmt. Það liggur fyrir að Seðlabankinn hefur aðra skoðun á því en ársreikningaskráin. (Gripið fram í.) Fjármálaráðherrann hefur það verkefni núna að úrskurða og það verður vonandi gert áður en mjög langt um líður.

Varðandi síðan stóra málið, framtíðargjaldmiðil á Íslandi o.s.frv., er það ekki eitthvað sem við komumst að niðurstöðu um í örstuttum skoðanaskiptum á Alþingi. Ég segi aftur það sem ég sagði áðan: Það eru engar breytingar í vændum í því efni og jafnvel þó að menn vildu hugsa sér einhverjar breytingar í því efni tekur mörg ár að ná slíku fram ef einhverjir hafa áhuga á því. Þetta veit þingmaðurinn jafn vel og ég. (Gripið fram í.)

Staða krónunnar.

[15:13]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það verður framhald á því sem þegar hefur verið rætt hér því að ég ætla að spyrja um nákvæmlega það sama. Það eru engin smátíðindi þegar tvær valdamestu konur á Íslandi hafa tjáð sig í þessu máli, annars vegar hæstv. utanríkisráðherra, formaður Samfylkingarinnar, annars stjórnarflokksins, og hins vegar hæstv. menntamálaráðherra, staðgengill forsætisráðherra og varaformaður Sjálfstæðisflokksins. Þær hafa báðar tjáð sig mjög ákveðið í þessu máli. Hæstv. forsætisráðherra verður að gjöra svo vel og tala miklu skýrar. Þjóðin veit ekkert hvað snýr upp og hvað snýr niður í þessu stóra hagsmunamáli hennar, stærsta máli sem við erum að fjalla um í dag.

Það skýrasta sem hefur þó komið frá hæstv. forsætisráðherra í þessu máli er það sem hann sagði í einhverjum áramótaþætti, að ef við ættum að breyta eitthvað í okkar málum hvað varðar gjaldmiðilinn væri dollarinn líklega hentugastur til að taka upp ef við tækjum einhliða upp annan gjaldmiðil. Þetta hefur hann aldrei útskýrt. Kannski getur hann gert það núna. Þetta finnst mér algjörlega út í hött og sýna bara að hann er að reyna að dreifa umræðunni og vill ekki taka á málinu. Þó sagði hæstv. forsætisráðherra ekki alls fyrir löngu — ég tók sérstaklega eftir að hann orðaði það þannig — að það væri hlutverk ráðherra og ríkisstjórnar að mjaka málum til réttrar áttar. Nú er spurningin hvort hann ætlar að mjaka þessu máli eitthvað til réttrar áttar eða hvort hann ætlar að halda áfram að berja höfðinu við steininn og láta sem ekkert sé að gerast í efnahagslífi okkar sem þurfi að taka á — og það af myndarskap.

[15:15]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hef ekki sagt að ef við ættum að taka upp annan gjaldmiðil ætti það að vera dollar. Ég hef bara bent á að menn yrðu að skoða það í hvaða gjaldmiðlum Íslendingar eiga helst viðskipti áður en þeir hefja einhverjar vangaveltur af þessu tagi í alvöru. Ég hef bent á að mjög stórir hlutar í utanríkisviðskiptum Íslendinga væru í dollurum. Það þarf ekkert að segja fyrrverandi iðnaðar- og við-

skiptaráðherra, sem beitti sér fyrir — og stærir sig eðlilega af því — stóraukningu á álframleiðslu á Íslandi, að ál á alþjóðlegum mörkuðum er allt selt í dollurum. Þess vegna er hlutdeild dollaraviðskipta í útflutningi Íslendinga að aukast núna með stóraukningu útflutningi áls, en ekki minnka. Menn verða að gjöra svo vel og horfast í augu við það hvernig þessir hlutir liggja. Þó að menn hafi ákveðna tilhneigingu til að vilja vingast við Evrópusambandið verður að horfa á heildarmyndina í málinu. Það er það sem ég hef leyft mér að benda á.

[15:16]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég tel þetta mjög skrýtið svar frá hæstv. forsætisráðherra. Hvað selja mörg fyrirtæki ál? Þau eru ekki mörg. Þetta svar byggist á andúð Sjálfstæðisflokksins og hæstv. forsætisráðherra á Evrópusambandinu, á evrunni og öllu því sem Evrópu tengist. Það er ekkert annað en það.

Hann felur sig á bak við dollarann þegar flestallir sem láta sig þessi mál varða tala um að evran væri hentugasti gjaldmiðillinn ef við færum í að horfa á þessi mál í alvöru með hagsmuni þjóðarinnar í huga. (**GÁ:** … ekki dollara?)

Ég verð nú fyrir truflunum í sal, hæstv. forseti, sem … (**Gripið fram í:** Frá þínum eigin formanni.) [Hlátrasköll í þingsal.] Það er óskaplega (Forseti hringir.) gott ef fólk getur skemmt sér, að hv. þingmenn geti skemmt sér. Það er mjög gott.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti biður hv. þingmenn um að gefa hljóð þannig að hæstv. forsætisráðherra geti tekið til máls.)

[15:17]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er alveg af og frá að ég hafi sérstaka andúð á Evrópusambandinu, Evrópu eða Evrópugjaldmiðlinum. Þvert á móti hef ég mikla samúð með þessu öllu saman. [Hlátrasköll í þingsal.]

GSM-samband og háhraðatengingar.

[15:18]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Uppbygging fjarskipta á landsbyggðinni er eitt af því sem margir sem þar búa bíða eftir með mikilli óþreyju, sérstaklega útbreiðslu GSM-símanna og háhraðatengingarinnar. Strandasýsla er eitt af þeim svæðum þar sem útbreiðslan er stopul, svo að ekki sé meira sagt. Nú bregður svo við að Vodafone hefur sett upp sendi við Skagaströnd sem nær mjög langt, bæði út á miðin og í byggðirnar við Húnaflóa, þannig að nú er mjög víða samband þar sem ekki var áður — en aðeins hjá þeim sem skipta við Vodafone því að notendur Símans geta ekki nýtt sér þessar framfarir.

Þess vegna vildi ég gjarnan spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann viti til þess að Síminn sé að ganga frá reikisamningum við Vodafone þannig að notendur Símans geti nýtt sér þessar framfarir og það áform Vodafone að reisa 50 nýja senda um land allt til viðbótar þessum eina.

Í öðru lagi er ástæða til að inna hæstv. ráðherra eftir því hvað líði útbreiðslu GSM-sambands á vegum Fjarskiptasjóðs sem honum var falið að vinna að ásamt útbreiðslu á háhraðanetinu. Margir eru orðnir býsna óþreyjufullir eftir því að eitthvað gangi í þeim efnum. Auðvitað hafa náðst fram ágætir áfangar en verkinu miðar ákaflega seint að mati margra sem bíða eftir þessum þörfu framförum, virðulegur forseti.

[15:20]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður gat hér um það sem mátti lesa um í *Fréttablaðinu* í morgun og svo á vefnum strandir.is, um ákaflega ánægjulegan áfanga sem þar náðist í síðustu eða þarsíðustu viku og var talað um á strandir.is sem byltingu í útbreiðslu GSM-sambands á Ströndum og sigllingaleiðum á Húnaflóa vegna uppsetningar á sendi á fjalli sem mig minnir að heiti Steinnýjarstaðafjall og er einhvers staðar norðan við Skagaströnd. Ég verð að játa að ég þekki ekki nákvæmlega hvar það er.

Hann gat enn fremur um það sem líka mátti lesa um, að þegar þessi þjónusta verður komin upp standi hún aðeins viðskiptavinum Vodafone til boða og spyr hvað því líði að Síminn taki upp samband hvað það varðar.

Maður vonar að Síminn geri samning við Vodafone um viðskiptin á þessa sendi alveg eins og Vodafone hefur gert samninga inn á senda sem Síminn setti upp í svokölluðu GSM-útboði 1 þannig að þeir standi þá öllum landsmönnum til nota, þessir sendar sem búið er að setja upp í þessari háhraða- og GSM-byltingu sem á sér stað á landinu fyrir tilstilli Fjarskiptasjóðs. Vonandi gengur þetta eftir sem allra fyrst.

Hins vegar spyr hv. þingmaður eftir háhraðatengingunum. Því er til að svara að eins og mönnum er kunnugt átti því að vera lokið um síðustu áramót. Það hefur hins vegar ekki gengið eftir af ýmsum ástæðum, m.a. þeirri að fyrirtæki á markaði ætluðu sér að taka stóran hluta lánsins á markaðslegum forsendum en loksins er komið fram að svo er ekki. Nú er unnið að útboði á háhraðatengingum sem verður vonandi sent út á allra næstu dögum, í samræmi við stefnu ríkisstjórnar sem þá getur náð til allt að 1.500 bæja (Forseti hringir.) sem þarf að vinna á í þessu sambandi.

[15:22]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og hvet hann til að ýta enn frekar eftir því að þessi mál gangi fram af meiri hraða en verið hefur. Það er full ástæða til að svo verði.

Mig langar að spyrja hann aftur um útbreiðslu uppbyggingar GSM-sambands á vegum Fjarskiptasjóðs. Það er vissulega gott að símafyrirtækin tvö byggi upp fjarskiptakerfi sitt, en það er eðlilegt að þau reyni að hraða uppbyggingu hvort um sig eða sameiginlega því að fyrir símnotendur er aðalatriðið að fjarskiptakerfið sé byggt upp og að fyrirtækin hafi síðan samninga sín í milli, svokallaða reikisamninga, sem geri notendum kleift að nýta nýju sendana og tala í síma sína um þá óháð því hvor aðilinn hefur komið upp þessu kerfi.

[15:23]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrst ætla ég að fá að klára það sem ég var að segja um háhraðatengingarnar í fyrra svari mínu. Staðan er einfaldlega þessi: Útboðsgögn eru, eins og ég segi, að verða tilbúin. Þetta getur náð til allt að 1.500 býla á landinu en ekki 200 eins og menn voru að vinna við í nokkuð langan tíma, þetta fari sem sagt út. Ég veit ekki nákvæmlega hvað tilboðsfresturinn verður langur en í stjórnarsáttmálanum stendur, með leyfi forseta:

„Tryggja ber að landsmenn hafi allir færi til að nýta sér þá byltingu sem orðin er í gagnaflutningum.“ — Eftir þessu er auðvitað unnið. Tækninni fleygir fram. Þó að við séum frekar óhress með að þetta sé ekki búið hefur samt verið athyglisvert að hlusta á aðila sem hafa mikið vit á þessu og tala stundum jafnvel um að fátt sé svo með öllu illt að ekki boði eitthvað gott. Jafnvel að þetta skuli ekki vera búið getur orðið til að við fáum enn þá betri tilboð í enn þá betri tækni en áður hefur verið talað um í háhraðatengingunum.

Til að svara hv. þingmanni (Forseti hringir.) segi ég bara þetta: Háhraðatengingarnar eru að fara út og GSM-útboð 2 er á fleygiferð eins og dæmin sanna núna frá Ströndum.

Siglingar olíuflutningaskipa í efnahagslögsögunni.

[15:24]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Á umræðufundi Stofnunar Sæmundar fróða og Umhverfisstofnunar á fimmtudaginn var kom fram að frá árinu 2004 hafa olíuflutningaskip frá Múrmansk siglt hér sunnan og norðan við landið á leið sinni til Norður-Ameríku. Þar kom fram að á síðasta ári, árinu 2007, hafi 212 skip farið þessa leið, og ríflega fimmtungur, 47 skip, fór norðan eða sunnan við Ísland. Þessi 47 skip fluttu 2,2 millj. tonna af olíu.

Það var ljóst á þessum fundi að bæði Umhverfisstofnun og Landhelgisgæslan hafa af þessu nokkrar áhyggjur enda eru siglingar þessar allt annars eðlis, á allt öðrum svæðum og háskalegri siglingaleiðum en þær sem venjulegir véruflutningar til og frá landinu fara um og þar sem viðbragðsáætlanir hafa verið uppi. Menn óttast auðvitað olíuslys, að missa þessi skip upp í fjöru eða í ís, og þann umhverfisskaða sem af því kann að hljótast.

Ég hef spurt hæstv. umhverfisráðherra hvað líði viðbragðsáætlun vegna þessa, en það er ljóst að það þarf einnig nýjan tækjabúnað og viðbrögð hjá Landhelgisgæslunni til að geta brugðist við ef eitthvað ber út af. Því spyr ég nú hæstv. dómsmálaráðherra hvernig Landhelgisgæslan sé í stakk búin til að hafa eftirlit með þessum siglingum og eftir atvikum leiðbeina eða aðstoða þessi skip í neyð. Þá meina ég þessar transit-siglingar sem fara utan venjulegra siglingaleiða til landsins og eru á alþjóðlegum siglingaleiðum.

[15:26]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ítarlega hefur verið fylgst með þessu af hálfu Landhelgisgæslunnar og m.a. var haldin hér ráðstefna 2. nóvember árið 2006 með þátttöku manna frá nágrannalöndunum til að fjalla um þetta mál og skipuleggja sameiginlegar aðferðir. Jafnframt hefur verið tekið mið af þessari þróun við hönnun og smíði nýs varðskips sem mun koma hingað til lands árið 2009, jafnframt við smíði og hönnun nýrrar flugvélar sem mun koma hingað til lands árið 2009 fyrir Landhelgisgæsluna. Við allar þessar ákvarðanir hefur verið tekið mið af þessari þróun og líka þeirri staðreynd að það er líklegt að fjöldi þessara skipa muni vaxa á komandi árum og þau verða stærri.

Hv. þingmaður minntist ekki hér á skemmtiferðaskipin sem einnig koma til álita þegar um þessi mál er fjallað. Á síðasta ári er talið að um 55 þús. manns hafi komið með skemmtiferðaskipum hingað til Reykjavíkur. Þessi skip leggja í vaxandi mæli leið sína á svæðið við Grænland og líka hér norður af Íslandi til Jan Mayen og Svalbarða. Þetta eru allt atriði sem hafa verður í huga þegar lagt er á ráðin um framtíðarstarfsemi Landhelgisgæslunnar og ég tel að það hafi verið gert með þeim áætlunum sem við erum að framkvæma með nýju skipi og nýrri flugvél.

Auðvitað má síðan huga að því hvort betur megi gera, hvort fjölga eigi skipunum. Einnig minni ég á að áform eru uppi um að á árunum 2011–2014 komi hingað þrjár nýjar stórar björgunarþyrlur. Þar er einnig tekið mið af þessari þróun.

[15:28]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir þessi svör. Ég verð að viðurkenna að mér þykir hann hugsa nokkuð langt fram í framtíðina. Árið 2009, eftir tvö ár, munu koma bæði nýtt skip og ný flugvél, og nýjar þyrlur 2014. Þá munu hins vegar þessar siglingar olíuflutningaskipa væntanlega hafa tífaldast og þessi umferð vera 400 skip á ári.

Ég hlýt að hvetja hæstv. ráðherra til dáða í þessum efnum. Það er ljóst að hægt er að grípa til margháttaðra aðgerða, m.a. með því að setja upp ratsjár og auka eftirlit og stýringu á þessum siglingum, en það þarf líka að huga að því í tíma hvað verður ef menn ætla sér að halda þeim áformum fram sem heyrst hafa um að setja ofan á allt saman olíuhreinsistöð á þetta sama siglingasvæði norðan við landið. (Forseti hringir.)

[15:29]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég tel að sá búnaður sem nú er fyrir hendi í landinu dugi. Hann hefur dugað okkur vel og hann mun duga áfram, en það þarf að gera betur og áformin ganga út á það. Þær áætlanir hafa verið samþykktar af mér, og fjárveitingar hafa líka verið samþykktar á þinginu til að ráðast í þetta.

Nýjar þyrlur eru ekki hristar fram úr erminni og skip ekki heldur. Það tekur að sjálfsögðu sinn tíma að byggja þessi tæki og búa þau út með þeim hætti sem þarf. Að þessu öllu er unnið.

Það er algjörlega ástæðulaust af hálfu hv. þingmanns að láta eins og að íslensk stjórnvöld séu ekki með hugann við þessi viðfangsefni. Það hefur verið gert. Stofnað hefur verið

til alþjóðlegs samstarfs og síðan er spurningin hvort setja eigi hér reglur um siglingar skipanna sem eru ekki endilega á verksviði mínu. Landhelgisgæslan hefur komið með ábendingar, m.a. varðandi siglingar á milli Íslands og Grænlands og einnig fjarri ströndum okkar ef svo ber undir.

Sérstaða Íslands í loftslagsmálum.

[15:30]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra sem var til umræðu í síðustu viku kemur fram að það eru yfirgnæfandi líkur á því að viðskipti með losunarheimildir gróðurhúsalofttegunda komi til framkvæmda hér á landi og falli undir EES-samninginn. Það kemur fram í skýrslunni að á Íslandi eru yfir 80 stórar flugvélar á skrá og það hafi verið einhver vilji innan ESB til að taka tillit til jaðarsvæða. Það kemur einnig fram að Ísland vill að sérstaða okkar sé viðurkennd í þessu nýja kerfi gagnvart fluginu sem er væntanlega á leiðinni sem er m.a. vegna þess að við búum langt frá öðrum löndum og eigum ekki auðvelt um vik að fara akandi til annarra landa eða í lestum eða með skipum þannig að við notum mikið flug.

Hæstv. umhverfisráðherra hefur barist gegn því að við fengjum viðurkennda sérstöðu Íslands hvað varðar endurnýjanlega orku á vettvangi Kyoto-bókunarinnar og alltaf talað það niður. Hún vill ekki að sú sérstaða verði viðurkennd áfram eða íslenska ákvæðið þegar við semjum aftur, líklega árið 2009 í Kaupmannahöfn. Nú spyr ég: Hvernig færir hæstv. umhverfisráðherra rök fyrir því að Ísland eigi núna að fá sérstöðu sína viðurkennda gagnvart fluginu en ekki endurnýjanlegri orku? Eins og við vitum er endurnýjanlega orkan umhverfisvæn. Við erum að spara andrúmsloftinu gróðurhúsalofttegundir. Það gerum við alls ekki með fluginu. Við erum ekki með eitthvert annað eldsneyti á okkar flugvélum en önnur ríki. Hvernig getur hæstv. umhverfisráðherra rökstutt það að vilja viðurkenna sérstöðu okkar á einum vettvangi en ekki öðrum?

Ég skil hins vegar mjög vel að hæstv. ráðherra reyni að koma mönnum í Evrópusambandinu í skilning um þessa sérstöðu. Hún er fyrir hendi og finnst mér mjög eðlilegt að vinna að því, en hvernig dettur hæstv. ráðherra þá í hug að tala niður íslenska ákvæðið (Forseti hringir.) í Kyoto-bókuninni um endurnýjanlega orku?

[15:33]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina. Því er til að svara að hér er um allsendis eðlisólíka hluti að ræða. Hið svokallaða íslenska ákvæði, ákvörðun 14/CP.7 í Kyoto-bókuninni, varðar eina tegund atvinnustarfsemi, stóriðju sem losar mikið og nýtir endurnýjanlega orku.

Almennt farþegaflug til og frá Íslandi helgast að sjálfsögðu af því að við erum eyja í Norður-Atlantshafi. Hingað kemur fólk og héðan fer fólk ekki öðruvísi en í flugvélum nema það eigi aftur að taka upp siglingar á milli Íslands og Kaupmannahafnar, almennar farþegasiglingar eða annað slíkt. Ég hef ekki orðið vör við að slíkt sé í pípunum. Þetta snýst um hið almenna, um það að íslenskir borgarar eiga ekki annan kost en þann að fara í flugvél héðan og koma hingað í flugvél. Þess vegna viljum við að innan EES-samstarfsins sé tekið tillit til þess hvernig þetta varðar grundvallarhagsmuni Íslendinga. Það er ekki annað sem beðið er um. Það er verið að biðja um eðlilegt tillit til grundvallarhagsmuna Íslendinga sem ferðast ekki til eða frá landinu nema í flugvélum.

[15:34]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Þessi málflutningur stenst ekki. Hæstv. ráðherra er í algjörri mótsögn við sjálfa sig, segir að hér sé um eina tegund starfsemi að ræða þegar hún vitnar til íslenska ákvæðisins. Þar er verið að tala um iðnaðarframleiðslu.

En hvað er flugstarfsemi? Er það ekki ein tegund af starfsemi? Þetta er alveg sambærilegt, virðulegur forseti. Hæstv. ráðherra getur ekki ætlast til þess að aðilar taki tillit til okkar á sviði sem er ekki umhverfisvænt, þ.e. í fluginu — við notum þar sömu orkugjafa og aðrar þjóðir — en ætla svo ekki að vinna að því að fá sérstöðu okkar viðurkennda gagnvart endurnýjanlegri orku sem er umhverfisvæn.

Virðulegur forseti. Ég tel alveg einsýnt að við eigum að halda í íslenska ákvæðið. Við eigum líka að fá viðurkennda sérstöðuna gagnvart flugi, en hæstv. ráðherra verður að vera samkvæm sjálfri sér. Annað er ekki boðlegt.

[15:36]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er einfaldlega ekki hægt að leggja að jöfnu tilteknar ákvarðanir fyrir stóriðju sem notar mikið af endurnýjanlegum orkugjöfum og almennt farþegaflug til og frá landinu. Þetta eru ósköp einfaldlega ekki sambærilegir hlutir. Það er ekki staðinn vörður um sambærilega hagsmuni, þetta er gjörólíkt í eðli sínu eins og ég sagði í upphafi. Þetta snýst um það að Íslendingar komast ekki til eða frá landinu nema í flugvélum og þess vegna ber með einhverjum hætti að reyna að fá aðlögun að því að taka tillit til þess. Hvort það tekst hins vegar er algjörlega undir hælinn lagt.

Stjórnarskipunarlög, 1. umr.

Frv. EBS o.fl., 168. mál (forsetavald í forföllum forseta Íslands). — Þskj. 181.

[15:37]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf):

Herra forseti. Ég hef leyft mér ásamt tveimur öðrum hv. þingmönnum, Gunnari Svavarssyni og Katrínu Júlíusdóttur, að leggja fram frumvarp til stjórnarskipunarlaga um breytingu á stjórnarskrá lýðveldisins. Um er að ræða 8. gr. stjórnarskrárinnar þar sem fjallað er um forseta lýðveldisins og handhafa forsetavalds. Í greininni er kveðið á um það að þegar sæti forseta lýðveldisins er laust, eins og þar stendur,

og hann getur ekki sinnt störfum vegna sjúkleika eða ferðalaga eða af öðrum ástæðum skuli þrír háttsettir embættismenn, þ.e. forsætisráðherra, forseti Alþingis og forseti Hæstaréttar, fara með forsetavald. Gerð er tillaga um það í þessu frumvarpi að niður falli orðin „vegna dvalar eða ferðalaga erlendis“.

Að gefnu tilefni skal nú tekið fram að hvorki hæstv. forsætisráðherra né aðrir þurfa að hafa af því áhyggjur að hér sé gerð krafa um að samþykkja þetta frumvarp þegar í stað, enda stendur ekki til að fara fram á þingrof og nýjar kosningar af því tilefni, heldur er þetta frumvarp lagt fram til umræðu og skoðunar og lagt til að að lokinni þessari umræðu verði því vísað til sérstakrar stjórnarskrárnefndar þannig að allir geti væntanlega sofið rólega vegna afgreiðslu þessa máls.

Stjórnarskráin sem við búum við er að stofni til með nokkrum breytingum frá 1944 þegar lýðveldið var stofnað. Að mörgu leyti reyndist þessi stjórnarskrá okkur góður vegvísir og traustur grunnur þegar þjóðin fékk sjálfstæði sitt með lýðveldistökunni, og æ síðan. Í henni má finna fjölmörg ákvæði sem staðist hafa tímans tönn, enda er þar byggt í meginatriðum á grundvelli þrískiptingar valdsins sem og lýðræðis og mannréttinda sem allt eru hornsteinar heilbrigðs og trausts þjóðfélags.

Í gegnum árin hafa allmargar tilraunir verið gerðar til að hnika til og breyta ýmsum ákvæðum stjórnarskrárinnar. Það hefur stundum verið gert, einkum að því er varðar kosningar til Alþingis, en í meginatriðum stendur stjórnarskráin í sinni upprunalegu mynd. Bæði Alþingi og þjóðin hafa verið íhaldssöm og varkár þegar breytinga er krafist. Ég get upplýst að ég álít að það sé rétt stefna að fara varlega í róttækar breytingar á stjórnarskránni. Við eigum ekki að hringla með hana, við eigum því aðeins að breyta henni þegar brýn þörf krefur og almannahagsmunir. Svo er ástæða til að breyta stjórnarskránni þegar lýðum er ljóst að ákvæði hennar eru beinlínis orðin úrelt og engan veginn í takt við tímann og þróunina í samfélaginu. Af þessum ástæðum er breytingin lögð til, hún er af því sprottin og til orðin vegna þess ákvæðis sem hér er fjallað um og snertir handhafa forsetavalds.

Á fyrri hluta síðustu aldar var varla um símasamband að ræða innan lands, hvað þá til útlanda. Fjarskiptasamband var nánast ekki til, samgöngur sömuleiðis afar stopular og fólk ferðaðist einkum með skipum til og frá landinu. Menn fóru vart úr landi nema til nokkurra vikna eða jafnvel mánaða og dvöldu þá í útlöndum meira og minna sambandslausir við sitt heimaland. Það var því bæði skynsamlegt og nauðsynlegt á þeim tímum að varnagli væri settur í stjórnarskrána að því er varðaði fjarvistir forseta Íslands. Það var kveðið á um að þegar hann dveldi erlendis skyldu handhafar forsetavaldsins, þrír menn, forsætisráðherra, forseti Alþingis og forseti Hæstaréttar, taka við forsetavaldinu. Svo hefur verið síðan og er enn.

Við lifum hins vegar á nýrri öld. Við búum við gerólíkt umhverfi, flugsamgöngur sem gera okkur kleift að ferðast til útlanda að morgni og koma jafnvel heim að kvöldi. Við ferðumst oft á hverju ári og sumir svo nemur tugum skipta, forseti Íslands þar á meðal, bæði í opinberar heimsóknir og aðrar. Ferðir hans snerta starf hans að öðru leyti í þágu viðskipta, atburða og athafna sem þýðingarmikið þykir að forsetinn sæki fyrir hönd þjóðarinnar. Núverandi forseti Íslands hefur verið duglegur við að efla útrás, svara kalli fjölmiðla á erlendri grund og koma fram fyrir hönd þjóðarinnar með ýmsum hætti.

Forseti Íslands fer einnig í einkaerindum til útlanda og segja má í stuttu máli, eins og forseti Íslands hefur sjálfur lýst, að hann sé ekki lengur eingöngu til heimabrúks. Enga tölu hef ég um það hversu oft forseti Íslands dvelur erlendis en á því hefur verið vakin athygli í íslenskum fjölmiðlum að í hvert sinn sem hann bregður fæti yfir hafið eru kallaðir til þrír háttsettir embættismenn til að gegna forsetavaldinu. Ég tel að sú vinnuregla sé barn síns tíma, sé óþarfi, hún er kostnaðarsöm og hún er raunar einsdæmi. Ég hef ekki haft spurnir af því að annars staðar í heiminum sé gert ráð fyrir að kjörinn forseti afsali sér völdum við það eitt að bregða sér úr landi og þrír einstaklingar taki við á meðan. Það er ekki svo að forsetinn sé með öllu sambandslaus og vanhæfur til ákvarðana þótt hann sé ekki líkamlega á staðnum á Íslandi. Það er sem betur fer komið á ágætt símasamband við útlönd, tölvur, vefir, fjarskipti og hvaðeina sem fólk getur notfært sér þegar það bregður fæti til annarra landa.

Í þessu ákvæði stjórnarskrárinnar er ekki gerður greinarmunur á því hvort forsetinn skreppi einn eða tvo daga eða hvort hann sé floginn til lengri dvalar erlendis. Það er heldur ekki gerður neinn greinarmunur á því í erindum hvers hann er á ferðalagi. Stjórnarskráin leggur sem sagt þá ófrávíkjanlegu og gamaldags skyldu á herðar þremur öðrum embættismönnum að þeir taki skilyrðislaust við forsetavaldinu þegar forseti Íslands hverfur af landi brott.

Þegar forseti Íslands er kjörinn er hann auðvitað kjörinn. Hvar svo sem hann er staddur hverju sinni er hann áfram forseti. Til dæmis og sér í lagi þegar forseti Íslands er í opinberum erindagjörðum er hann áfram forseti og einmitt boðinn í opinberar heimsóknir af því að hann er forseti, nema hvað? Spurningin verður áleitin: Hvað kallar á þá nauðsyn að kalla til þrjá handhafa forsetavaldsins til að sinna embættisverkum forsetans að honum fjarstöddum?

Ég hef heyrt því fleygt að handhafi forsetavalds þurfi að vera til staðar hverju sinni hér heima vegna undirskrifta laga, en ég hefði haldið að hægt væri að leysa það vandamál án þess að skipa þrjá menn í stað eins undir slíkum kringumstæðum. Auk þess getur staðfesting laga væntanlega beðið einn eða tvo daga ef því er að skipta og ég geri ráð fyrir að þetta sé praktískt vandamál sem hægt sé að leysa með einföldum hætti án þess að skipa þrjá menn sem handhafa forsetavaldsins með ærnum kostnaði eins og upplýst hefur verið.

Hér ber því allt að sama brunni, herra forseti. Að mínu mati og okkar flutningsmannanna er þetta stjórnarskráratriði útbrunnið og úrelt. Við teljum rétt að afnema það og breyta í samræmi við nútímann. Ég geri ráð fyrir að hér geti orðið umræða um þetta frumvarp og að menn láti skoðanir sínar og sjónarmið koma fram þannig að þetta mál geti verið til áframhaldandi umræðu, bæði á þingi og í þjóðfélaginu. Þessu er varpað fram til hugleiðingar og til athugunar fyrir þær tvær til þess bæru nefndir og ég geri mér þá vonir um að eftir umræðu og meðferð í sérstakri stjórnarskrárnefnd geti kannski fæðst endanlega, áður en þessu kjör-

tímabili lýkur, tillögur sem ganga í þessa átt.

[15:48]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég tel þetta frumvarp ákaflega athyglisvert og tímabært af ýmsum ástæðum og kem ekki auga á þær aðstæður í nútímanum sem stæðu á bak við þá skipan sem við höfum hér erft frá fortíðinni. Ég vil hins vegar spyrja hv. flutningsmann að því hvort hann hafi nokkra hugmynd um þann kostnað sem þetta tilstand hefur í för með sér, eins og segir hér í greinargerðinni. Það er þannig, hygg ég, að handhafarnir svokölluðu fá laun á meðan þeir eru handhafar sem bætast ofan á nokkuð ríflega laun sem þeir hafa fyrir, forseti Alþingis, forsætisráðherra og forseti Hæstaréttar. Nú veit ég ekki hvort þeir fá allir forsetalaun eða hvort þeir skipta þeim með sér en forsetalaunin eru hálf önnur milljón á mánuði, ég man ekki nákvæma tölu, og forseti þarf ekki að vera lengi í burtu til þess að það fari að safnast saman.

Ég spyr um þetta í sakleysi mínu hvort nokkur leið sé að svara þessari spurningu í umræðunni.

[15:49]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég þakka þingmanninum spurninguna. Ég hef af kurteisisástæðum ekki talið rétt að vera að hnýsast í það hversu mikill kostnaður hefur verið af þessum tilfærslum. Það fer auðvitað eftir því hversu oft forsetinn fer og hversu lengi hann er, væntanlega, vegna þess að ég skil fyrirkomulagið svo að jafnskjótt og hann er farinn úr landi séu þrír embættismenn komnir á laun sem handhafar forsetavalds.

Ég hef ekki tiltækar neinar ákveðnar tölur en ég held að það sé rétt munað hjá mér að í þeirri umfjöllun sem átti sér stað í fjölmiðlum á síðasta ári um málið hafi verið talað um kostnað á annan tug milljóna á hverju ári. Kannski mætti beina þessari fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra sem stundum tekur að sér að vera handhafi forsetavaldsins þegar þannig stendur á.

[15:50]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Ég vil taka fram að ég tel ferðir forseta Íslands fullkomlega eðlilegar og í samræmi við þá stjórnarhætti og starfshætti forseta sem tilheyra nútímanum. Ég geri því enga athugasemd við þær ferðir og fjarveru hans frá landinu og tek undir með flutningsmanni um að hann sé forseti þó að hann sé utan landsteina og geti gegnt þar nánast öllum þeim störfum, að ég held, sem stjórnarskráin felur honum. Raunar getur líka komið til greina í undantekningartilvikum að hann skrifi undir lög þó að hann sé ekki staddur á Bessastöðum, ég skal ekki um það segja. Ég hygg að vísu að það sé gert í ríkisráði.

Ég held að það sé líka rétt hjá flutningsmanni að umræða um kostnaðarþátt málsins sé í einhverjum tilvikum óþægileg eins og stendur hér í greinargerðinni en ég held líka að það sé rétt hjá flutningsmönnunum að þessi útgjöld séu ástæðulaus. Auðvitað væri ástæða til og þægilegt fyrir okkur sem hér sitjum að hæstv. forsætisráðherra, sem er viðstaddur, upplýsti um það sem hann veit um útgjöld af þessum toga, þau laun sem hv. og hæstv. handhafar forsetavalds fá í fjarveru forseta og hafa fengið nú síðustu árin.

[15:52]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ellerti B. Schram fyrir að flytja það mál sem hann gerði hér í dag. Ég get tekið undir sumt af því sem hann sagði í framsöguræðu sinni og annað síður. Það er raunar ekki ný umræða að fyrirkomulagið sem hér er varðandi handhöfn forsetavalds og staðgöngu fyrir forseta Íslands er mjög sérstætt og á sér ekki hliðstæðu með beinum hætti svo ég þekki til. Í umræðu um þetta atriði hafa komið upp ýmis sjónarmið og ég hygg að ég fari rétt með að Bjarni Benediktsson, Ólafur Jóhannesson og fleiri sem um stjórnarskrármál hafa fjallað hafa vakið athygli á því að þetta væri sérkennilegt fyrirkomulag og að nokkru leyti nokkuð viðurhlutamikið að kalla þrjá menn til staðgöngu fyrir forseta þegar hann er fjarstaddur.

Ég verð hins vegar að segja fyrir mig að þó að það sé vissulega atriði sem engin ástæða er til annars en skoða í umfjöllun um breytingar á stjórnarskrá þá er þetta ekki meðal þeirra atriða sem ég mundi telja meðal þeirra brýnustu. Ég held að það hafi ekki valdið neinum sérstökum vandkvæðum í framkvæmd og raunar verð ég að segja að þó að fyrirkomulagið sé vissulega nokkuð sérstætt þá er það að mínu mati nokkuð snjallt. Þar er undirstrikað hvernig ríkisvaldið er þrískipt í framkvæmdarvald, dómsvald og löggjafarvald og fulltrúar þessara þriggja stoða ríkisvaldsins koma til þegar forsetinn er fjarverandi þannig að mér finnst þetta nokkuð góð lausn frá táknrænu sjónarmiði. Varðandi kostnaðinn er hann ekki teljandi vandamál þó að þarna sé um einhverjar milljónir að ræða. Þetta er því ekki atriði sem ég tel neitt brýnt að breyta og raunar hef ég verið þeirrar skoðunar að það séu ýmis önnur atriði og ákvæði í stjórnarskrá sem varða forsetaembættið sem brýnna væri að taka til endurskoðunar og umræðu. Þá á ég við atriði eins og þau sem hv. þm. Ellert Schram vakti athygli á, atriði í stjórnarskrá sem ekki standast tímans tönn og eru úrelt eða gefa röng skilaboð, ef svo má segja. T.d. má nefna þau fjölmörgu ákvæði stjórnarskrár sem segja skýrum orðum að forseti geri eitthvað eða hafi eitthvert tiltekið vald sem allir vita og skýrt er í framkvæmdinni að forseti hefur ekki vegna þá annarra ákvæða stjórnarskrárinnar sem beinlínis taka það vald frá forseta.

Það er því full ástæða að mínu mati til þess að fara yfir I. og II. kafla stjórnarskrárinnar þar sem m.a. er fjallað um forsetaembættið og æðstu handhöfn ríkisvaldsins í landinu og sjálfsagt að taka það atriði inn í þá umræðu sem hv. þm. Ellert B. Schram vekur hér athygli á. Ég vildi undirstrika við þessa umræðu að mér finnst að þar séu hugsanlega önnur atriði sem meira ríður á að skoða.

Auðvitað er líka ljóst að í endurskoðunarvinnu við stjórnarskrána sem átti sér stað á síðasta kjörtímabili voru ýmis atriði sem varða forsetaembættið töluvert til umræðu. Það kann að vera misminni hjá mér en ég man ekki sérstaklega eftir því að þetta atriði hafi komið þar inn en mér finnst hins vegar ekkert því til fyrirstöðu að það verði gert á síðari stigum. Boðað hefur verið til þess af hálfu hæstv. for-

sætisráðherra að frekari vinnu sé að vænta við endurskoðun stjórnarskrárinnar þegar líður á þetta kjörtímabil og þá er ekkert óeðlilegt að þetta tiltekna atriði komi þar inn í.

Þá væri um leið nauðsynlegt að huga að því hvernig ákveðnum praktískum spurningum er svarað í sambandi við þetta mál. Ef fallist væri á tillögu hv. þm. Ellerts B. Schrams væri sú staða uppi að enginn gæti undirritað fyrir hönd forseta nema hann sjálfur. Nú er það þannig að á hverju ári þurfa sjálfsagt á annað hundrað lagafrumvörp staðfestingu forseta. Ég hygg að ýmsar ákvarðanir á sviði framkvæmdarvaldsins þurfi einnig undirskrift þó að þeim hafi farið fækkandi í seinni tíð. Í öllum þessum tilvikum er gert ráð fyrir staðfestingu með eiginhandarundirritun forseta eða þá handhafa forsetavalds og það þyrfti með einhverjum hætti að svara þeirri spurningu hvernig haga ætti þessum málum.

Það er rétt sem fram kom í máli hv. þm. Ellerts B. Schrams að fjarskiptasambönd hafa batnað og hugsanlega mætti leysa málið með einhverjum rafrænum hætti, rafrænni undirskrift eða undirskrift með faxi eða einhverju slíku. Það þyrfti einhvern veginn að ganga tryggilega frá því að það gerðist. Ég veit ekki hvort mönnum þætti fara vel á því að lög væru staðfest með SMS-sendingu, það verður eiginlega hver að gera upp við sig.

Staðreyndin er auðvitað sú, eins og fram hefur komið við þessa umræðu, að forseti Íslands er staddur erlendis stóran hluta ársins. Það er ekki eins og um sé að ræða einhverjar örfáar tilfallandi ferðir á hverju ári heldur er það svo að forseti er í opinberum heimsóknum, vinnuferðum og öðrum erindagjörðum erlendis stóran hluta ársins þannig að þarna er um að ræða praktískt atriði sem þarf að taka tillit til. Ég hef auðvitað ekki, frekar en aðrir þingmenn hér, yfirlit yfir ferðalög forseta en ég hygg að ferðalög forseta geti tekið frá þriðjungi ársins og jafnvel lengri tíma þegar allt er talið saman þannig að auðvitað er um það að ræða að stóran hluta ársins er forseti ekki á staðnum. Þá þarf að finna einhverja aðra leið en undirritun handhafa til þess að leysa þessi mál nema menn komist að þeirri niðurstöðu, sem er auðvitað hugsanleg í sambandi við vinnu við endurskoðun stjórnarskrárinnar, að undirritun forseta sé ekki nauðsynleg. Það er auðvitað alveg hugsanlegt í þessu tilviki að niðurstaða endurskoðunar á stjórnarskránni verði á þá leið að staðfesting forseta á lagafrumvörpum og stjórnvaldsfyrirmælum sem gert er ráð fyrir í dag verði ekki fyrir hendi til framtíðar og þá er auðvitað ekkert vandamál að leysa, þá leysir það sig sjálft.

Þetta eru allt þættir sem taka þarf inn í þessa umræðu þegar farið verður yfir málið. Ég geri engar athugasemdir og fagna því að hv. þingmaður komi með þetta tiltekna atriði inn í umræðuna þótt ég ítreki það sem ég hef áður sagt að ég telji önnur mál sem varða handhöfn ríkisvaldsins brýnni í sambandi við endurskoðun stjórnarskrárinnar. Ég sé þó ekkert því til fyrirstöðu að þetta verði tekið með í skoðun á stjórnarskránni og að menn vegi og meti hvort það fyrirkomulag sem við höfum haft sé gott, hvort einhver sérstök vandamál fylgi því og þar af leiðandi hvort ástæða sé til að breyta því.

[16:00]

Útbýting:

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, 362. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 603.

Virðisaukaskattur, 361. mál, frv. MÁ og HHj, þskj. 602.

[16:00]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni Ellerti B. Schram fyrir að vekja athygli á því sem hér gert í því frumvarpi sem hann leggur fram ásamt öðrum.

Ég skil þennan tillöguflutning þannig að eingöngu sé verið að tala um og víkja að spurningunni um það hverjir eiga að gegna eða ekki að gegna störfum handhafa forsetavalds ef um er að ræða stutta dvöl eða dvöl erlendis, þ.e. að hér sé eingöngu verið að víkja til þess að handhafar forsetavalds komi þegar forseti Íslands láti af störfum vegna sjúkleika eða geti ekki gegnt störfum vegna sjúkleika eða af öðrum ástæðum.

Í þessari tillögu segir, með leyfi forseta:

„Nú verður sæti forseta lýðveldisins laust eða hann getur ekki ...“

Þá ber að skoða það að í 7. gr. stjórnarskrárinnar eins og hún er, er ákvæði þar sem fjallað er um það að ef forseti deyr eða lætur af störfum þá skuli kjósa nýjan forseta sem skuli gegna embætti til 31. júlí eða til loka kjörtímabils þess forseta sem var þá áður eða sem sagt lét þá af störfum af þessum ástæðum. Sú breyting sem gæti orðið ef þetta frumvarp yrði að lögum tæki því þá að mínu viti eingöngu til þess varðandi handhafa forsetavalds ef forsetinn verður veikur eða lætur af störfum til skemmri tíma en ekki ef hann lætur af störfum út kjörtímabilið.

En þetta kannski vekur upp spurningar um hvernig með skuli fara og það finnst mér jafnvel miklu mikilvægari umræða, eins og hv. þingmaður Birgir Ármannsson kom hér inn á áðan í sinni ræðu, þ.e. spurningin hvernig handhöfn forsetavalds skuli vera. Þá er líka spurningin um það sem mér finnst jafnvel enn þá brýnni umræða, þ.e. hvernig eigi að hafa þetta æðsta embætti þjóðarinnar. Eigum við og sættum við okkur við það og viljum við hafa embættið með þeim hætti sem nú er? Það væri kannski einfaldara og auðveldara ef hægt væri að aðskilja umræðuna frá persónum af því að nú eru forsetakosningar innan nokkurra mánaða. Því væri kannski heppilegra að ræða málið eftir að þeim er lokið þannig að menn færu ekki að rugla saman annars vegar viðhorfi til einstaklinga og hins vegar með hvaða hætti og hvernig menn vilja hafa stjórnskipun þjóðarinnar.

Ég hef lengi talið að það væri æskilegt að gera grundvallarbreytingu á starfi forseta lýðveldisins. Mér hefur fundist eðlilegra að önnur hvor leiðin yrði farin, að forseti lýðveldisins væri jafnframt forsætisráðherra, væri þjóðkjörinn og myndaði ríkisstjórn með svipuðum hætti og gert er í Frakklandi og Bandaríkjunum. Önnur leið sem hefur verið orðuð og kæmi líka til greina er sú leið að forseti væri þjóðkjörinn og væri jafnframt forseti Alþingis og mundi þá styrkja löggjafarvaldið verulega sem slíkur. Það er önnur hugmynd sem mér finnst koma vel til greina.

Miðað við eðli og inntak stjórnarskrárbundins hlutverks forseta Íslands og það sem ætlunin var og löggjafinn ákvað

með stjórnarskrá frá 1944 að yrði verkefni hans þá var um að ræða embætti þar sem um var að ræða raunverulega mjög lítil völd og aðallega táknræn. Það er spurning hvort okkur finnst í tímans rás eðlilegt að hafa forsetaembættið með þeim hætti sem það er, að forsetinn sinni því að fara í opinberar heimsóknir milli landshluta, að forsetinn fari í opinberar heimsóknir eða í óopinberar heimsóknir og eigi viðtöl við fréttastofur eins og Al Jazeera og svari spurningum um stjórnmál eða hvort það er eðlilegt að haga þessu með öðrum hætti.

Ég svara fyrir mig að ég tel að það væri æskilegt að marka forsetaembættinu töluvert annað hlutverk en nú er, gera forsetaembættið að raunverulegu valdaembætti þannig að forsetinn gegndi þá ákveðnu hlutverki í stjórnskipuninni annaðhvort sem forseti Alþingis eða þá að það væri þjóðkjörinn forseti sem myndaði ríkisstjórn.

Það er svo annað mál hvort við höfum farið rétta leið með þeim ákvæðum í stjórnarskrá að fela þremur einstaklingum, þ.e. forsætisráðherra, forseta Hæstaréttar og forseta Alþingis, handhöfn forsetaembættisins þegar hann er ekki viðstaddur. Ég verð að segja að mér finnst það óheppileg leið. Ég hefði talið heppilegra að einn aðili gegndi þessu hlutverki og að það væri forseti Alþingis sem væri handhafi forsetavalds í fjarveru forseta og hann tæki við því í hvert skipti sem forseti væri ekki viðstaddur, hann gegndi í raun hlutverki varaforseta lýðveldisins. Það væri einfaldari ráðstöfun og þyrfti ekki að hafa mikið umstang í kringum það hverju sinni að í hvert skipti sem forseti tilkynnti um fjarveru þá tæki forseti Alþingis sjálfkrafa við þeim störfum.

Það er hins vegar alveg hárrétt sem flutningsmaður Ellert B. Schram benti á, að við búum við stjórnarskrárákvæði varðandi það þegar forsetinn skreppur til skamms tíma til útlanda, þ.e. að við búum við óeðlilega flókið stjórnkerfi miðað við það hvernig hlutum háttar til í dag. En þá er spurning hvernig með eigi að fara. Ég hefði talið heppilegra að því væri breytt í grundvallaratriðum þannig að einn maður hefði með handhöfn forsetavalds að gera en farið væri út úr því gamla danska kansellíformi sem var mótað árið 1944 að vera með þrjá handhafa. Þess ber að geta að einmitt með tilliti til þess hvernig nútímasamgöngur og fjarskiptatækni eru orðin er ástæða til að hafa þrjá embættismenn til að gegna þessu hlutverki, handhöfn í skammri fjarveru forseta, ekki eins brýn og áður var.

Ég lít þannig á að tilgangur flutningsmanna þessa frumvarps sé sá að vekja athygli á þessum sjónarmiðum og einmitt á því með hvaða hætti farið hafi verið að og hvað þessi þrískipting varaforsetaembættis lýðveldisins sé óeðlileg miðað við daginn í dag og hvað verið sé að grípa til þess að handhafar forsetavaldsins komi til og hafi með hlutina að gera í stuttri fjarveru forsetans þar sem í raun hefði ekki átt að þurfa til þess að koma að aðrir kæmu að valdsviðinu þar sem forsetinn er ævinlega í kallfæri til þess að taka ákvarðanir með þeim hætti sem hægt er að gera. Öll þau sjónarmið sem þannig eru sett fram styð ég fullkomlega af því að það er grundvallaratriði að gera stjórnkerfið sem einfaldast og ódýrast, þó þannig að alls öryggis sé gætt.

Það er alltaf spurningin með hvaða hætti og hvaða eðli og inntak við viljum setja inn í forsetaembættið sem embætti. Ég tel að við höfum að mörgu leyti ekki kannski tekið þá umræðu nægilega fljótt, og gefið forsetaembættinu aukið inntak með tilliti til breyttra viðhorfa og/eða að hafa forsetaembættið raunverulegt valdaembætti þar sem forsetinn er í raun virkasti pólitíski þátttakandinn hverju sinni í íslenskum stjórnmálum. Það er önnur leiðin. Hin leiðin er sú að forseti, eins og nafnið ber með sér miðað við hina fornu goðafræði, sitji á friðarstóli sem forseti Alþingis þjóðkjörinn.

[16:10]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Í umræðu hér í síðustu viku fór ég nokkrum almennum orðum um mín sjónarmið varðandi breytingar á stjórnarskránni eða frumvörp til stjórnarskipunarlaga sem gera að sjálfsögðu ráð fyrir breytingum á stjórnarskránni og skal ekki endurtaka það við þetta tækifæri.

En af því tilefni sem gefið hefur verið hér þá má fara mörgum orðum um þann kafla stjórnarskrárinnar sem 8. gr. sem hér er til umræðu tilheyrir. Vissulega er eitt og annað þar sem þyrfti að færa til nútímalegra horfs. Mætti ég til dæmis benda þingmönnum á 30. gr. stjórnarskrárinnar þar sem segir, með leyfi forseta:

„Forsetinn veitir, annaðhvort sjálfur eða með því að fela það öðrum stjórnvöldum, undanþágur frá lögum samkvæmt reglum, sem farið hefur verið eftir hingað til.“

Það er að segja væntanlega þá til 1944 þegar þessi ákvæði voru fyrst sett. Svona mundi nú enginn held ég semja hvorki lög né stjórnarskrá í dag. Svona orðalag er náttúrlega fullkomlega úrelt.

En við höfum á Íslandi það fyrirkomulag að vera ekki með varaforseta og frá upphafi hafa handhafarnir þrír gegnt því hlutverki sem varaforsetar gegna sums staðar annars staðar, sem fulltrúar hinna þriggja greina ríkisvaldsins. Mér finnst fara vel á því að mörgu leyti.

En það hefur verð rætt um það hér að hlutverk forseta, hið formlega hlutverk gagnvart þinginu, væri fyrst og fremst að staðfesta lög. En það er auðvitað miklu fleira sem forsetinn gerir og þarf að vera formlega rétt gert. Það er til dæmis það að leggja fram lagafrumvörp. Það er leitað staðfestingar forseta á öllum stjórnarfrumvörpum sem hingað koma auk þess sem hann ritar nafn sitt undir samninga við erlend ríki og fleiri afgreiðslur sem koma frá ríkisstjórninni til hans.

Það er á stundum hrein tilviljun sem ræður því hvort það er forsetinn eða handhafar forsetavaldsins sem rita undir þessar afgreiðslur og gjörninga og skiptir í rauninni ekki máli því samkvæmt 11. gr. stjórnarskrárinnar er forsetinn eða þeir sem fara með vald hans ábyrgðarlausir á stjórnarathöfnum. Handhafar forsetavalds hafa því boðað hér þing saman eða lagt fram tillögur til frestunar á störfum þingsins eða þá stundum verið önnum kafnir við að skrifa nafn sitt undir tillögur eða samþykkja tillögur um að leggja fram lagafrumvörp fyrir utan það að staðfesta lagafrumvörp og veita þeim með þeim hætti lagagildi.

Hér eru sem sagt gamlar venjur á grundvelli þessara ákvæða sem ég tel nú ekkert sérstakt tilefni til þess að taka upp sérstaklega og breyta. Ég tel miklu nær að velta fyrir

sér hugmyndum eins og þeim sem hv. þm. Jón Magnússon drap hér á, um svona heildarverksviðið í þessu eða heildarfyrirkomulagið. Það væri þá gert í samhengi við aðrar og fleiri breytingar á stjórnarskránni.

Því var beint til mín, virðulegi forseti, hvernig háttað væri greiðslum fyrir störf handhafa forsetavaldsins. Í 9. gr. stjórnarskrárinnar segir, með leyfi forseta:

„Ákveða skal með lögum greiðslur af ríkisfé til forseta og þeirra, sem fara með forsetavald.“

Með öðrum orðum er stjórnarskrárákvæði að baki þessum greiðslum og mér skilst að frá upphafi hafi þetta verið túlkað þannig að handhafar forsetavaldsins skipti á milli sín jafnháum greiðslum og renna til forseta þann tíma sem hann er fjarverandi, þ.e. sé forsetinn fjarverandi eina viku þá skipta handhafarnir á milli sín vikulegum eða því sem nemur vikulegum greiðslum til forsetans. Þannig hefur þetta verið frá upphafi eftir því sem ég kemst næst og þá geta menn bara reiknað út á grundvelli þess hver mánaðarlaun forsetans eru, að ef forsetinn er vikulega í hverjum mánuði fjarverandi þá er þetta tiltölulega einfalt reikningsdæmi.

[16:15]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Mér þykir það nokkuð merkileg yfirlýsing frá hæstv. forsætisráðherra að hann vilji, ef ég reyni að endurtaka það, ræða embætti forseta Íslands á svipuðum nótum og hv. þm. Jón Magnússon fitjaði hér upp á. Hv. þm. Jón Magnússon lagði hér í raun fram tvær tillögur. Annars vegar þá að afnema þingræðið á svipaðan hátt og gert er í Bandaríkjunum, þannig að forseti annaðhvort skipi forsætisráðherra eða gerist sjálfur forsætisráðherra. Hins vegar þá að forsetinn yrði með einhverjum hætti þjóðkjörinn sem forseti Alþingis, sem mér heyrist vera ný tillaga í þessari umræðu og hef ekki alveg skilið. En þetta er slík gjörbreyting á stjórnmálum á Íslandi, á skipun stjórnmála og stjórnkerfis á Íslandi, að hæstv. forsætisráðherra ætti kannski ekki að vera svona spar á undirtektir sínar og hugleiðingar um þetta, ef þær eru eitthvað annað en lauslegar vangaveltur.

Við ræddum þetta aðeins um daginn og þá var minnst á það að hugmyndin um afnám þingræðis er ekki ný af nálinni. Frægust er hún í útgáfu Vilmundar Gylfasonar, fyrrverandi þingmanns, sem hefur haft mikil áhrif og miklu meiri en menn grunaði þá á eftirmenn sína hér á þinginu og í samfélaginu. Enn eru til þeir menn, t.d. hæstv. viðskiptaráðherra, sem eru sammála hinni gömlu hugmynd Vilmundar um að afnema þingræði með einhverjum hætti.

Það eru nokkrar leiðir til þess. Leið Vilmundar var sú að forsætisráðherra yrði kjörinn í beinum kosningum auk forsetans, en leið Jóns Magnússonar gæti líka komið til greina, að forsetinn yrði kjörinn svipað og í Bandaríkjunum og skipaði forsætisráðherra eða gerðist sjálfur forsætisráðherra. Þetta eru breytingar sem mér þykir gaman að velta fyrir mér og fróðlegt, en tel nú kannski ekki vera brýnasta viðfangsefni dagsins og hafa auðvitað ýmsa galla. Hefðu þó þann kost að með afnámi þingræðisins yrði skilið mjög vandlega og rækilega og kirfilega á milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds sem eru pólitísk markmið sem menn hafa haft mjög í orði en miklu síður á borði undanfarin ár.

Ég er sammála hv. þm. Birgi Ármannssyni um það að endurskoða þarf kaflann um forseta Íslands í stjórnarskránni. Þar eru ákvæði sem — við skulum kalla þau úrelt, ef þau hafa þá nokkurn tíma átt sér stoð — sjálfsagt er að losa bæði þingforseta og þjóð undan, orðalag sem ekki er farið eftir um forsetann og dæmi voru nefnd um í ræðu þingmannsins.

Aðrir kaflar kunna svo að vera brýnni, t.d. kaflinn um dómsvaldið sem er nánast ekki til. Og ég skil ekki hvers vegna stjórnarskrárnefndin, formenn flokka og þingmenn hér á þinginu hafa ekki komið sér saman um að búa hann til og leggja fyrir stjórnarskrárgjafann. Það er vissulega rétt að það þarf að skýra og skilgreina betur en gert er í stjórnarskránni þennan kafla um valdsvið forsetans. Ég legg það inn í þessa umræðu að ég tel að um leið og hann er losaður við þá undarlegu formvenju að þurfa að samþykkja eða leggja fram, eftir því hvernig menn túlka það, stjórnarfrumvörp, jafnvel þau stjórnarfrumvörp sem honum sjálfum er gert að taka afstöðu til sem hluta af löggjafarvaldinu, síðar í lagaferlinu — það er ákaflega sérkennileg staða fyrir forsetann að leggja fyrst fram frumvarp að forminu til og þurfa síðan að taka afstöðu til þess hvort hann á að samþykkja slíkt frumvarp jafnvel óbreytt þegar kemur að því að láta það taka gildi. Ég tel að þetta sé eitt af þeim ákvæðum sem kemur til greina að afnema.

Ég tel á hinn bóginn að full ástæða sé til að skoða hvort ekki á að fela honum með skýrum hætti völd sem menn deila nú um hvort forsetinn hefur, t.d. þingrofsvaldið sem margir hafa túlkað sem svo að sé í höndum forsætisráðherra hverju sinni en er þó álitamál, ef upp kæmi um það ágreiningur, hvort ekki er á höndum forseta.

Annað sem ég held að við ættum að skoða hér, Íslendingar, er það að vegna sífelldra vandræða, sem nýleg dæmi eru um, um skipan dómara, hvort forsetinn geti þar sem æðsti embættismaður og þjóðkjörinn leiðtogi haft eitthvað að segja, skipað þá sjálfur eða tekið þátt í því ferli, þannig að allir mundu una betur við en nú er.

Frumvarp hv. þm. Ellerts B. Schrams fjallar ekki um þessi mál, heldur fjallar það um það praktíska og ágæta mál að losa handhafana undan því að þurfa að sinna störfum forseta meðan hann bregður sér milli bæja í samræmi við nútímahætti og störf forsetans. Það er rétt að vekja athygli á því, vegna þess sem fram hefur komið í umræðunni, að frumvarp hv. þingmanns og annarra flutningsmanna gengur ekki út á það að leggja handhafana niður, heldur að takmarka störf þeirra við sjúkleika eða aðrar ástæður, sem tefja forsetann frá störfum eða hindra hann í störfum, sem stjórnarskráin tiltekur sumar og aðrar koma fram í venjum og samkvæmt samkomulagi.

Það er því ekki mjög mikil breyting sem hér er lögð til en hún er eðlileg. Hún er ákveðin nútímavæðing á þessum samskiptum og hún dregur úr kostnaði ríkisins af hinni æðstu stjórn. Ef það er eitthvað sem nýtur hér almannahylli þá er það nú það að eyða ekki of miklum peningum í tildur og hégóma.

[16:23]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er misskilningur hjá þingmanninum að ég hafi sérstaklega tekið undir með hv. þm. Jóni Magnússyni varðandi þær hugmyndir sem hann nefndi. Ég sagði hins vegar að ég teldi sjálfsagt að velta slíkum hugmyndum fyrir sér jafnvel frekar en hugmyndinni sem fram kemur í frumvarpi hv. þm. Ellerts B. Schrams.

En það er auðvitað líka rétt, sem hv. þm. Mörður Árnason sagði, að þetta voru lauslegar vangaveltur hjá hv. þm. Jóni Magnússyni og er ég ekkert að taka undir það frekar en sem því nemur að ljóslega er um vangaveltur að ræða. Hins vegar eru þetta hugmyndir sem hafa verið ræddar, t.d. í stjórnarskrárnefnd, og eru þar af leiðandi ekki alveg nýjar af nálinni þó að þær séu að öllum líkindum ekki sérstaklega raunhæfar.

[16:24]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er hárrétt, sem hv. þm. Mörður Árnason benti á, að ef til þess kæmi að forseti lýðveldisins yrði þjóðkjörinn og jafnframt forsætisráðherra þá væri um afnám þingræðisins í þeirri mynd sem við þekkjum það að ræða, þ.e. ef hann myndaði ríkisstjórn. En þó þarf það ekki að vera með öðrum hætti en þannig að það væri að sjálfsögðu hægt að setja ákvæði í stjórnarskrá með sama hætti og gildir nú að þingið yrði að þola eða umbera ríkisstjórn og forseti yrði þá að sætta sig við að ríkisstjórn hans yrði að vera samsett með þeim hætti að þingið mundi umbera hana, og það mætti enn hafa ákvæðið um að samþykkt yrði vantraust á einstaka ráðherra o.s.frv. Grundvallarhugmyndin varðandi þingræðið mundi því áfram skila sér þrátt fyrir að eðli forsetaembættisins yrði breytt með þeim hætti sem ég var hér að benda á. Þá mundi forseti lýðveldisins mynda ríkisstjórn en Alþingi yrði í raun að umbera hana eins og Alþingi þarf að umbera ríkisstjórn núna.

Það er nú einu sinni þannig að við getum haft minnihlutastjórn. Svo fremi ekki sé samþykkt vantraust á viðkomandi ríkisstjórn situr hún jafnvel þó að meiri hluti þingmanna styðji hana ekki, sé ekki á bak við hana. Þannig að í þingræðishugmyndinni, hugmyndafræðinni, er við það miðað að löggjafarvaldið samþykki ekki vantraust.

En þessi hugmynd og síðan hugmyndin um það að forseti lýðveldisins gegni störfum sem forseti Alþingis eru ekki einhverjar sérstakar hugmyndir sem ég kem fram með, eitthvað nýtt af nálinni. Ég er ekki að finna þetta upp því að ég hygg að þetta hafi t.d. verið rætt í síðustu stjórnarskrárnefnd, og verið þar mjög til umræðu, m.a. af einum fyrrum formanni stjórnarskrárnefndar.

[16:26]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Eins og ég skil þetta þá eru tvær útgáfur af þingræðinu. En þingræðið er auðvitað það að ekki sitji stjórn án stuðnings þingsins eða gegn vilja þingsins. Það eru einmitt útgáfurnar. Önnur útgáfan er þannig að þingið þurfi að samþykkja ríkisstjórn en hin er sú að ríkisstjórn geti ekki setið ef þingið stendur á móti setu hennar, lýsir yfir vantrausti á hana. Það er í raun og veru sú útgáfa sem við höfum hér, sú hin síðari, að ríkisstjórn situr þangað til vantrausti er lýst á hana.

Ég held að það séu ekki mikil millistig í þessu. Þó að ekki sé þingræði í Bandaríkjunum, þingið hefur mikil völd en það er ekki þingræði í þessum skilningi, þá fylgist það vel með og þarf t.d. að samþykkja ráðherraskipan forsetans. Þannig að það eru auðvitað til þarna millistig þó að línan sjálf milli þingræðis og ekki þingræðis sé tiltölulega skýr.

Ég ætlaði nú ekki að fara að dikta þessar tillögur upp á Jón Magnússon. Veit vel að þetta hefur verið rætt áður, sérstaklega hin fyrri um sérstakt kjör forsætisráðherra eða sérstakt kjör forseta sem skipi þá forsætisráðherra án aðstoðar þingsins, skulum við segja. Hina síðari, um það að störf þingsins eða forsetans fari saman, hef ég nú hingað til aðeins heyrt í þeirri mynd að forseti Alþingis, sem kjörinn er úr hópi þingmanna, verði síðan forseti Íslands í eins konar hjáverkum. Sú tillaga hefur komið frá nokkrum þingmönnum og hugmyndafræðingum Sjálfstæðisflokksins og ég hef satt að segja aldrei gert meira með það en sá uppruni verðskuldar.

[16:28]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er eiginlega útilokað fyrir okkur að ætla að taka þá hugmynd að hér verði þjóðkjörinn forseti sem myndar ríkisstjórn og segja að þar með gildi bandarísk stjórnskipunarlög, eða venjur og hefðir eins og eru þar í landi. Það er allt annað mál. Að sjálfsögðu markar og mótar hvert land sínar stjórnskipunarreglur og hefðir. Það er ólíku saman að jafna og mundi aldrei verða að við fetuðum í þeirra fótspor og ekki er verið að leggja það til.

Ég verð að segja það, hv. þm. Mörður Árnason, að ég vildi gjarnan eiga höfundarrétt að þeim hugmyndum sem ég hef reifað hér um breytingar á forsetaembætti lýðveldisins. En því miður á ég það ekki því að þær hugmyndir hafa verið lengi í umræðunni og iðulega verið settar fram tillögur varðandi þetta atriði. Hv. þm. Mörður Árnason benti sérstaklega á fyrrverandi hv. þm., Vilmund heitinn Gylfason, sem m.a. var með ákveðnar hugmyndir, og hans stjórnmálaflokkur á sínum tíma, um að hér yrði þjóðkjörinn forseti sem jafnframt væri forsætisráðherra og myndaði ríkisstjórn, ef ég man rétt.

Það er að mörgu leyti atriði sem ég tel að þurfi að ræða og það þurfi að velta fyrir sér með hvaða hætti inntakið eigi að vera varðandi forsetaembættið. Það er alveg ljóst að sá forseti sem nú situr hefur að mörgu leyti tekið sér meiri völd en fyrirrennarar hans. Hann hefur blandað sér meira í pólitíska umræðu og haft meiri pólitísk afskipti en fyrirrennarar hans. Þá er það spurning hvort löggjafinn telur að það sé eðlilegt að hafa það þannig, hvort það sé óeðlilegt, eða hvort breyta þurfi skilgreiningum á forsetaembættinu og því hlutverki sem það gegnir. Það er alveg ljóst að núverandi forseti hefur tekið sér til muna meiri pólitísk völd en fyrirrennarar hans hafa haft allt frá upphafi forseta lýðveldis þjóðarinnar.

[16:30]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Hv. þm. Jón Magnússon man þetta ekki rétt.

Vilmundur Gylfason lagði það til að forsætisráðherra yrði kosinn beinni kosningu en ekki yrði hreyft við forsetaembættinu. Að öðru leyti er þessi umræða orðin nokkuð akademísk og á kannski betur heima í akademíunni en hér á þinginu eins og um það hvernig þingræði eigi að vera háttað eða hvernig við getum hugsað okkur íslenska stjórnskipun án þingræðis. Um forseta Íslands nú verð ég að leiðrétta hv. þm. Jón Magnússon í því að löggjafarvaldið er ekki aðeins hjá þinginu heldur líka hjá forsetanum. Forsetinn og þingið fara saman með löggjafarvaldið á Íslandi eins og sást í þeim atburði þegar forsetinn neitaði lögum staðfestingar og beitti þar með sínum hluta af löggjafarvaldinu. Þarna kemur líka fram í þessu formsákvæði sem við ræddum áðan og hæstv. forsætisráðherra vakti máls á, þ.e. því að forsetinn leggur blessun sína með einhverjum hætti — sem ég ætla ekki að fara að útskýra nánar — yfir stjórnarframvörpin.

Ég tel að völd forseta hafi vissulega aukist, reyndar ef maður lítur á söguna hefur verið ýmislegt um þau en þau hafa aukist í tíð núverandi forseta, ég tel ekki að hann hafi tekið sér völd heldur að hann hafi kannski nýtt sér þá möguleika sem honum standa til boða og forsetaembættinu standa til boða í stjórnarskránni og í hefðum og venjum sem við höfum komið okkur upp í kringum þetta. Ég tel, óháð persónu forsetans, að þetta sé skynsamleg þróun, það sé skynsamlegt að það sé nokkur valddreifing með þessum hætti og að fyrir utan áhrifavald forseta eigum við að skýra betur og skilgreina eiginlegt vald hans í forsetakaflanum í stjórnarskránni.

[16:32]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Umræðan hér í dag hefur verið áhugaverð og mörg áhugaverð sjónarmið komið fram. Auðvitað er það rétt að umræðan hefur færst nokkuð fjær meginefni þeirrar tillögu sem hér liggur fyrir frá hv. þm. Ellerti B. Schram en það er auðvitað ekki óeðlilegt af því að auðvitað þarf að skoða ákvæðin um forsetaembættið dálítið heildstætt. Þess vegna lagði ég áherslu á það í fyrri ræðu minni að það væri rétt að taka þá umræðu sem vakið er máls á með tillögu hans inn í endurskoðun á fyrsta og öðrum kafla stjórnarskrárinnar þar sem fjallað er um forsetann og æðstu handhöfn ríkisvalds í landinu. Þess vegna vakti ég athygli á því sjónarmiði að það væru hugsanlega önnur atriði þar sem þyrfti fremur að skoða en nákvæmlega þetta.

Það byggi ég kannski á því sjónarmiði að það sé engin sérstök ástæða til þess að breyta því sem hefur reynst vel eða vandræðalaust í framkvæmd. Það hefur auðvitað verið vakin athygli á því að kostnaðurinn er nokkur og sjálfsagt að skoða það ef þetta fer inn í nefnd, eins og vænta má, hvernig hann er og hvernig hann hefur þróast í samhengi við aukin ferðalög og utanlandsveru forsetans. Að öðru leyti hefur kerfið gengið áfallalaust fyrir sig og ekki valdið neinum sérstökum vandkvæðum í framkvæmd.

Varðandi aðra þætti stjórnarskrárinnar sem snerta forsetaembættið finnst mér að það sé tvennt sem þurfi fyrst og fremst að skoða, annars vegar þarf að færa þau ákvæði sem eru ekki í samræmi við veruleikann í réttari búning, láta stjórnarskrána og orðalag hennar endurspegla raunveruleikann, a.m.k. í þeim atriðum þar sem ekki er uppi ágreiningur. Það á við um fjöldamörg ákvæði þarna, það er enginn ágreiningur um það hvernig beri að túlka ákvæðin. Þau eru í framkvæmd öðruvísi en ráða má af texta stjórnarskrárinnar og því er sjálfsagt og eðlilegt verkefni að færa þessi ákvæði til samræmis við veruleikann og á ekki að valda neinum vandamálum.

Síðan höfum við önnur ákvæði, eins og hefur hér lauslega verið vikið að, þar sem uppi kann að vera ágreiningur. Það er þá ágreiningur sem snýr bæði að því hvernig túlka beri núgildandi ákvæði og eins ágreiningur um það hvernig menn vilja sjá það fyrirkomulag til framtíðar. Þá kemur auðvitað fyrst upp í hugann 26. gr. sem varðar synjunarvald forseta á því að staðfesta lagafrumvörp og þar tel ég að sé mikilvægt að koma réttarstöðunni á hreint. Við upplifðum sumarið 2004 mikinn ágreining út af þessu ákvæði og án þess að ég ætli að fara að endurtaka þá deilu held ég að bæði sá stjórnmálalegi og stjórnskipulegi ágreiningur sem kom upp í þeirri atburðarás kalli á að það ákvæði sé endurskoðað, hvaða stefnu svo sem menn vilja taka í því. Hvort sem menn vilja að forseti hafi persónulegt synjunarvald eða ekki verður að taka af skarið. Ef menn vilja að forseti hafi persónulegt synjunarvald þarf líka að fjalla um það í stjórnarskrá hvernig með skuli fara í framhaldi af ákvörðunum forseta um að beita slíku synjunarvaldi, því að eins og við þekkjum frá sumrinu 2004 komu upp skiptar skoðanir um form og fyrirkomulag þjóðaratkvæðagreiðslu og fleiri þætti sem tengjast afleiðingum ákvörðunar forseta um að synja lagafrumvarpi staðfestingar. Þar eru því atriði sem við þurfum að taka afstöðu til, eiginlega höggva á hnút eða koma réttarstöðunni á hreint þannig að það sé skýrt.

Þar togast auðvitað á tvenns konar sjónarmið og þau mótast nokkuð af grundvallarafstöðu manna til forsetaembættisins og þá vík ég að því sem fram kom í máli hv. þm. Jóns Magnússonar, sem flutti hér ágætt mál áðan þó að ég taki ekki endilega undir tillögur hans, að við þurfum þegar við horfum á forsetaembættið til frambúðar að gera það upp við okkur hvort við viljum að forsetaembættið sé virkt í pólitískri umræðu, hvort við viljum að forsetinn sé virkur pólitískur þátttakandi eða þjóðkjörinn leiðtogi sem situr á friðarstóli og blandar sér ekki í pólitísk átök. Ég held að við þurfum í meginatriðum að taka afstöðu til þessara spurninga þegar við mörkum forsetaembættinu (Forseti hringir.) stefnu til frambúðar. Síðan getum við skoðað spurninguna (Forseti hringir.) sem hv. þm. Ellert B. Schram varpar upp í sambandi við tæknilega útfærslu í framhaldinu.

[16:38]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmönnum og hæstv. forsætisráðherra fyrir þátttöku þeirra í þessari umræðu og fróðleg innlegg að því er varðar stjórnarskipunarlögin og þá sérstaklega stöðu forseta Íslands. Þessi umræða hefur raunar farið svo um víðan völl og í hæstu hæðir að mér þykir rétt að minna á að í þessu frumvarpi er ekki gert ráð fyrir miklum breytingum. Það er ekki verið að leggja niður handhafa forsetavaldsins eins og réttilega var bent á hérna áðan. Það er eingöngu verið að tala um að það þurfi ekki að kalla til þrjá handhafa forsetavaldsins þegar forseti Íslands

dvelur erlendis. Að öðru leyti verður sama skipan á málum ef um sjúkleika er að ræða eða af öðrum ástæðum, að þá verði kallaðir til þrír handhafar forsetavalds, hér er eingöngu gert ráð fyrir því að verið sé að fella út úr stjórnarskránni þau orð sem segja til um að það verði að kalla til þrjá handhafa forsetavaldsins hvenær sem forseti þarf að fara úr landi, hversu stutt eða lengi sem hann dvelur erlendis.

Þetta er inntak frumvarpsins og tilgangurinn er auðvitað sá að fella niður úrelt ákvæði og laga að nútímanum og eins og hv. síðasti þingmaður Birgir Ármannsson sagði, það þarf að laga orðalag stjórnarskrárinnar og samræma að veruleikanum. Lengra nær þetta frumvarp ekki.

Ég kann vel að meta þær fróðlegu umræður, þær akademísku umræður sem hér hafa farið fram um stöðu forsetans og um vald hans og ég tek undir að það þarf vissulega að ræða það og taka afstöðu til þess hvort við viljum breyta neitunarvaldi forsetans, hvað á að gera með þjóðaratkvæðagreiðslur, hver á staða forsetans að vera í pólitískum skilningi, eins og hér hefur verið rætt fram og til baka. Þetta eru allt saman áleitnar spurningar en ég leyfi mér að segja að þetta er náttúrlega jarðsprengjusvæði að því leyti að við komumst ákaflega lítið áfram vegna þess mikla ágreinings sem er um stefnuna til framtíðar og kannski endurspeglast sá ágreiningur í þeirri umræðu sem hér hefur farið fram sl. klukkutíma. Ég er ekki að gera lítið úr þessari umræðu, ég tel að hér hafi komið fram margar mjög athyglisverðar hugmyndir og ábendingar en sú tillaga, ein og sér, sem hér liggur fyrir gefur bara ekki tilefni til alls þessa.

Vandinn í þessu er náttúrlega nú sem áður að menn segja: Ja, þetta er góð og gild tillaga en við þurfum samt að skoða heildarverksviðið allt. Þá hefja menn svona akademískar umræður sem leiða því miður ekki til neinnar niðurstöðu. Ég hef áhyggjur af því — ég verð að segja það eins og er, eins og maðurinn sagði — að okkur verði lítið ágengt um praktískar breytingar á stjórnarskránni sem eiga að vera í samræmi við veruleikann af því að menn segja alltaf: Ja, það þarf að skoða málið í heild sinni. Svo gerist aldrei neitt.

Ég gerði mér mjög vel grein fyrir því að þetta yrði ekki meðal þeirra brýnustu verkefna og mála sem snúa að stjórnarskránni og breytingum á henni, ég gerði mér fyllilega grein fyrir því. En þetta er bara eitt praktískt atriði sem ég held að sé mjög auðskilið og ég hélt að væri sjálfsagt, að breyta þessu fyrirkomulagi um að kalla til þrjá virðulega embættismenn til að fara með handhöfn forsetavaldsins þá og þegar forseti Íslands bregður sér úr landi.

Hæstv. forsætisráðherra benti á það hér áðan að það væri fleira en að staðfesta lög, hann þyrfti að skrifa undir samninga og samþykktir og vera til taks af ýmsum öðrum ástæðum. Menn hafa talað um hvort það ætti kannski að fela forseta Alþingis þetta starf. Mér finnst vel koma til greina að kveðið sé á um það að ef forsetinn dvelur erlendis um einhvern tiltekinn tíma geti hann samkvæmt heimild í stjórnarskrá eða annars staðar gefið umboð sitt til tiltekins embættismanns um að hann skrifi undir fyrir sína hönd og með sínu samþykki. Forsetinn á að mínu áliti að hafa völd, hvort sem hann er hér heima eða erlendis á hann ekki að þurfa að framselja forsetavaldið til annarra þó að hann dvelji erlendis. Hann er kjörinn og þegar hann er kjörinn er hann náttúrlega kjörinn hvort sem hann er hér heima eða ekki. Hann getur því eftir atvikum afhent eða afsalað umboði til einhvers tiltekins háttsetts embættismanns sem getur þá farið með undirskriftarheimildina í umboði forsetans. Þetta held ég að sé eftir atvikum útfærsluatriði ef og þegar menn geta fallist á þessa hógværu en sjálfsögðu tillögu að öðru leyti.

Herra forseti. Ég þakka enn og aftur fróðlega, ágæta og líflega umræðu. Ég vona að menn einbeiti sér að þessari tillögu þegar kemur að stjórnarskrárnefndinni en segi ekki: Þetta verður sett í pakkann, þetta verður rætt með öllum hinum vandamálunum og viðfangsefnunum og svo því miður niðurstaðan sú að ekkert gerist.

[16:44]

Birgir Ármannsson (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil í tilefni af ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams segja það að við skulum leggja til hliðar öll stóru viðfangsefnin í þessu eða meginlínur og velta fyrir okkur praktísku hlutunum í sambandi við handhöfn forsetavaldsins ef tillagan næði fram að ganga. Ég heyrði ekki betur en að í lok ræðu sinnar væri hv. þingmaður að vísa til þess að forseti gæti þá hugsanlega falið einhverjum að undirrita fyrir sína hönd. Ég vil spyrja hv. þingmann hvernig hann hugsi það nánar, hvort það verði almennt umboð eða umboð til þess að undirrita tiltekna gerninga eða hvernig það yrði.

Það sem ég velti fyrir mér þegar ég las frumvarp hv. þingmanns var einmitt þetta: Setjum sem svo að við göngum skrefið þessa leið og fellum niður þátt handhafa forsetavalds í þeim tilvikum þegar forseti er á ferðalögum erlendis. Þá var mér hugsað til þess hvernig þetta er í raun og veru þegar forseti er fjarvistum jafnmikið og raun ber vitni og hefur farið vaxandi og engin ástæða til þess að gera lítið úr því eða gera ágreining um það, það er bara staðreynd að forseti er miklu meira á ferðalögum erlendis en nokkru sinni fyrr, þannig að við stöndum frammi fyrir því praktíska viðfangsefni að finna lausnina, hvernig ætlum við að láta undirritunina eiga sér stað? Ætlum við að hætta að gera kröfu um eiginhandarundirritun, ætlum við að hætta að gera kröfu um undirritun yfir höfuð? Það er líka lausn að það þurfi ekki undirritun forseta á alla þá gerninga sem þörf er á í dag. Eða þá, eins og kom kannski hérna fram í lokin hjá hv. þingmanni, getur forseti falið einhverjum, forseta Alþingis eða einhverjum, að undirrita fyrir sína hönd? Það var (Forseti hringir.) eiginlega það sem ég vildi fá skýrar frá hv. þingmanni.

[16:46]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hugmyndin og hugsunin hjá okkur flutningsmönnunum var fyrst og fremst sú að þrátt fyrir dvöl erlendis ætti það ekki að skipta máli hvort forsetinn hefði tök á því að skrifa undir einhvern tiltekinn dag, nákvæmlega á einhverjum tíma þegar hann er er í burtu. Hugmyndin er sú að með þessum nýju samgöngum þá ætti það að vera auðveld leið fyrir forsetann að koma þá heim til þess að gegna þeirri embættisskyldu sinni ef hún væri svona áríðandi ella gæti það þá bara orðið um frest að ræða þangað til hann

kemur heim. Ég hélt kannski að það væri lausn á málinu.

Ef hins vegar það bráðliggur svo á að hann þurfi að skrifa undir lög bara á stundinni þá held ég líka — ég var nú að ýja að því áðan — þá er náttúrlega til sú leið, hvort sem það er bundið í stjórnarskrá eða í almennum lögum, að forseti Íslands geti falið öðrum háttsettum embættismanni umboð til þess að skrifa undir lög eða samninga eftir atvikum með sínu samþykki þegar hann er fjarverandi sjálfur. Ég get ekki séð annað en að menn gætu komist að einhverju samkomulagi um það hvaða embættismaður það ætti að vera. Það gæti eftir atvikum verið forseti Alþingis. Það gæti verið um að ræða forsætisráðherra eða forseta Hæstaréttar. Það finnst mér ekki skipta öllu máli. Þetta er praktískt úrlausnarefni sem mér finnst að eigi að minnsta kosti ekki að vera hindrun fyrir því að við gerum þessa sjálfsögðu breytingu á úreltum ákvæðum í stjórnarskránni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og stjórnarskrárn.

Nýtt starfsheiti fyrir ráðherra, fyrri umr.

Þáltill. SVÓ, 248. mál. — Þskj. 278.

[16:49]

Flm. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um nýtt starfsheiti fyrir ráðherra. Tillagan hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta undirbúa breytingar á stjórnarskrá og lögum til að taka megi upp nýtt starfsheiti ráðherra sem bæði kynin geta borið. Nauðsynleg lagafrumvörp verði lögð fram hið fyrsta.“

Eins og þingmenn eflaust vita þá vakti framlagning þessa þingmáls nokkra athygli hér á haustdögum þó svo að ég hafi ekki haft tækifæri til þess að mæla fyrir tillögunni í þingsölum fyrr en akkúrat núna. Það er merkilegt stundum að velta því fyrir sér hvaða mál sem við ræðum á Alþingi rata í fréttir og hver ekki. Ég hef nú verið að nefna það að ég hef mælt hér fyrir málum sem lúta að ýmsum samgöngubótum. Ég hef verið að tala hér um Sundabraut og forgangsakreinar strætisvagna í umferðinni sem hafa þó fengið mun minn athygli í fjölmiðlum heldur en þetta tiltekna mál. Það er eins og ég segi athyglisvert að velta fyrir sér hvað gerir það að verkum að þessi tillaga vekur svona sterk viðbrögð. Varla er það vegna þess að málið sé svo ómerkilegt og óspennandi að fólk hafi ekki áhuga á að ræða það. Ég held þvert á móti, hæstv. forseti, eins og oft er með mál í hinni samfélagslegu umræðu, að þessi tillaga hafi hitt á einhvern þann tímapunkt að menn hafi verið tilbúnir til þess að ræða það opinberlega svona opið og æsingarlaust og án fordóma. Ég minni á að þegar málið — af því þetta er ekki nýtt mál — var lagt hér fram á sínum tíma að þá hygg ég að einn hv. þingmaður hafi talaði fyrir því þá. Það hlaut engan framgang. (Gripið fram í.) Það sofnaði í nefnd og eins og einhver lýsti því þá var málinu lýst sem hallærisgangi þess tíma.

Núna árið 2008 þegar ég endurflyt þetta mál sem Guðný Guðbjörnsdóttir, þáverandi þingkona Kvennalistans, flutti virðist vera meiri hljómgrunnur fyrir því að ljá því máls. Ég held að það sé líka fróðlegt að velta því fyrir sér upp úr hvaða — hvað á ég að segja — upp úr hvaða jarðvegi þessi frjóa umræða sprettur núna. Þegar málið rataði í fjölmiðla á liðnu hausti hafði verið þó nokkur umræða um íslenska tungu, íslenska menningu og 200 ára ártíð Jónasar Hallgrímssonar sem var minnst með ýmsum hætti. Þetta er svona angi af þeirri umræðu. En þetta er auðvitað líka kvennabarátta. Kvennabaráttan hefur á mismunandi tímum birst okkur með ólíkum hætti. Við sem berjumst fyrir bættum kjörum kvenna og jafnrétti kynjanna og við sem köllum okkur femínista verðum vör við það og skynjum mjög sterkt þá kröfu að það þurfi alltaf að koma með eitthvað nýtt inn í umræðuna. En þetta nýja ... (Gripið fram í.) um leið og krafan kemur fram um þetta nýja þá má þetta nýja alls ekki „vera gamalt“. Það má alls ekki vera lummó og það má alls ekki vera of róttækt. Stundum er það þannig, og ég hef sagt það áður hér úr þessum ræðustóli, að maður upplifir þessa baráttu sem baráttu við vindmyllur oft og tíðum. Það er tekið eitt skref fram á við og svo þarf því miður að stíga tvö aftur á bak. Þrátt fyrir allt þá er það viðtekin skoðun að það sé lummó að tala um vinnuálag kvenna, það sé lummó að tala mikið um jafnréttismál og það sé hallærislegt að tala um að konur hafi ekki sömu tækifæri og karlar.

Af hverju er ég að nefna þetta í samhengi við umræður um þessa þingsályktunartillögu? Jú, vegna þess að þessi tillaga til þingsályktunar sem ég flyt hér núna er bara einn lítill, örlítill angi og ekki örlítill angi af kvennabaráttunni og ekki það að þetta sé málið eða þetta sé það sem skiptir öllu. En þetta er ákveðið birtingarform á mismunun sem ég tel alveg við hæfi að sé rætt hér á Alþingi og alveg við hæfi að það sé flutt hér þingsályktunartillaga um þetta. Eins og segir í greinargerð með þessari þingsályktunartillögu þá er það þannig að á undanförnum árum í hefðbundnum kvennastéttum hefur þróunin verið þannig að þegar karlar hafa haslað sér völl á vettvangi sem konur hafa sinnt áður hefur starfsheitum undantekningarlaust verið breytt til þess að bæði kyn gætu með reisn borið þessi starfsheiti. Karlarnir sem fóru inn í hjúkrunarkvennaskólann á sínum tíma gátu ekki hugsað sér að láta kalla sig hjúkrunarkonur. Starfsheitinu var breytt. Nú er talað um hjúkrunarfræðinga. Fóstrur urðu að leikskólakennurum vegna þess að körlum sem fóru inn í Fóstruskóla Íslands, eins og hann hét á þeim tíma, gátu ekki hugsað sér að láta kalla sig fóstrur. Og ekki nóg með það að starfsheitinu hafi verið breytt heldur var nafni skólans líka breytt. Hann hét eftir það Fósturskóli Íslands og starfsstéttin bar nafnið leikskólakennarar.

Það er þannig með miklu fleiri stéttir en ég hef nefnt hér. Í nágrannalöndum okkar eru gjarnan notuð orð yfir þá sem gegna æðstu embættum í ríkisstjórnum þeirra landa sem eru kynhlutlausari. Það er til dæmis notað secretary í Bandaríkjunum og Englandi og minister á Norðurlöndunum. Í Frakklandi eru gjarnan bara notuð orðin madame la ministre í stað hins hefðbundna le ministre. Það er auðvitað allar útgáfur af því í heiminum hvernig menn hafa farið að því að leysa þetta vandamál ef vandamál skyldi kalla.

Herra forseti. Ég ætla ekki að lesa upp úr greinargerðinni sem hér liggur fyrir. Ég vil þó nefna það hér svona til

gamans í lokin að þegar ég hreyfði þessu máli í haust þá fékk ég gríðarlega sterk viðbrögð almennings við þessu máli sem sagði mér það sem ég sagði einmitt í upphafi, að ég held að kannski kunni að vera, eins og einhver sagði, að þetta væri svona lítið sætt mál sem fólki þætti gaman að tala um á kaffistofunum. Gott og vel. Það er þá ágætt að við getum skemmt fólki líka inn á milli alvarlegu málanna sem verið er að ræða hér. En ég fékk gríðarlega sterk viðbrögð frá almenningi og ekki bara hér innan lands heldur líka frá Íslendingum sem eru búsettir erlendis sem sendu mér skeyti og höfðu samband og komu með alls kyns hugmyndir að nýjum heitum.

Í þessari þingsályktunartillögu hef ég ekki neina útfærða hugmynd um hvaða orð við ættum að nota heldur gengur þessi tillaga út á það að fela ríkisstjórninni að láta undirbúa breytingar á stjórnarskránni. Þau orð sem oftast voru nefnd í mín eyru eru til dæmis ráð og ráðandi, þannig að þá væri talað um umhverfisráð og utanríkisráðanda. Menn hafa líka nefnt við mig orð eins og ráðfrú og ráðherra og þá færi það einfaldlega eftir kyni þess sem gegndi embættinu hverju sinni hvort það væri samgönguráðfrú eða samgönguráðherra. Þá gætum við farið svipaða leið og Frakkar.

Svo auðvitað heyrðust alls kyns orð sem sumum fannst fyndin eins og ráðherfa sem gekk hér ljósum logum á netinu. Síðan var það ráðseti og ráðseta, það væri utanríkisráðseta ef kona gegndi embættinu en ráðseti ef það væri karlmaður. Ýmislegt hefur verið nefnt í þessu sambandi.

Ég ætla, herra forseti, ekki að hafa þetta lengra að sinni. Ég geri ráð fyrir því að þessi tillaga fari í ákveðið ferli og ég vona að ekki fari fyrir þessu máli eins og fór fyrir því fyrst þegar það var lagt fram, að því var vísað í nefnd. Þar var það svæft og vaknaði ekki aftur til lífsins fyrr en um 15 árum síðar — að menn taki nú þetta mál, skoði það af fullri alvöru og setji það í einhvern farveg.

[17:00]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Það er afar brýnt að halda jafnréttisumræðunni á lofti og að hún fari fram hér í sölum Alþingis. Ég tel að þessi umræða megi alls ekki falla niður og alltaf er brýnt að farið sé með málefnalegum hætti í gegnum hana.

Ég er þeirrar skoðunar að það að breyta starfsheiti ráðherra sé ekki í augnablikinu þarft innlegg í jafnréttisumræðuna. Hún á að mínu mati að fara fram en það eru þó stærri og brýnni verkefni sem ræða þarf á undan. Það er aldrei lummó í mínum huga að ræða jafnréttismál og það má aldrei verða þannig.

Við framsóknarmenn höfum staðið okkur mjög vel í jafnréttismálum. Það er mjög ánægjulegt að segja frá því að fyrir síðustu þingkosningar voru nákvæmlega jafnmargar konur og karlar í framboði fyrir Framsóknarflokkinn. Það voru 126 einstaklingar sem skipuðu listana, 63 karlar og 63 konur. Þrjár konur og þrír karlmenn leiddu listana og í fjórum efstu sætunum sátu tíu karlar en 14 konur. Það er að mínu mati jafnrétti í orði og á borði.

Ég varð fyrir vissum vonbrigðum þegar ljóst var að Sjálfstæðisflokkurinn ákvað að skipa eina konu í embætti ráðherra og tel að þar hafi Sjálfstæðisflokkurinn misst tækifæri til að sýna að jafnréttismál væru þar ofarlega á borði. Að sama skapi var ánægjulegt að sjá að Samfylkingin skyldi stilla upp jafnmörgum konum og körlum sem ráðherrum en ég hefði viljað að ungu fólki hefði verið gert hærra undir höfði en þar var gert og í sumum tilvikum má segja að gengið hafi verið fram hjá ungu fólki sem mér þykir afar miður vegna þess að Samfylkingin á afar öflugt ungt fólk.

Valgerður Sverrisdóttir var fyrst kvenna til þess að gegna starfi utanríkisráðherra. Hún skipaði nefnd sem fjallaði um hlutdeild kvenna í stjórnum fyrirtækja. Hlutfall kvenna í stjórnum íslenskra fyrirtækja var og er nokkuð lakara en að meðaltali á hinum Norðurlöndunum, reyndar talsvert lakara en í Noregi og Svíþjóð. Ekki er þó hægt að merkja almennt mikinn mun á hlutfallstölum íslenskra fyrirtækja annars vegar og breskra, bandarískra og kanadískra fyrirtækja hins vegar. Íslensk fyrirtæki sem skráð eru á hlutabréfamarkað eru því miður með áberandi lægra hlutfall kvenna í stjórnum heldur en í samanburðarlöndunum. Ég tel að mikill ávinningur sé af fjölbreytileika, að ákvarðanir stjórna taki meira mið af markaðnum og að virkja konur í yfirstjórn fyrirtækja, hagnýti hæfni og þekkingu sem fyrirtækið mundi ellegar fara á mis við.

Nefndin skilaði niðurstöðum eða tillögum um aðgerðir sem áttu að miða að því að efla fyrirtæki og atvinnulíf með því að fjölga konum í stjórnum og áhrifastöðum. Aðgerðirnar áttu að tryggja farveg fyrir umræðu og þekkingaröflun, hvetja fyrirtæki til þess að setja konur á dagskrá og fá karlmenn í áhrifastöðum til þess að gera málið að sínum. Þar að auki átti að birta reglulega lista með upplýsingum um fjölda og hlutfall kvenna í stjórnum og efla tengsl kvenna, víkka leitarskilyrði og sjóndeildarhring við skipanir í stjórnir.

Ég er sjálfur mótfallinn því að forsvarsmenn fyrirtækja séu neyddir til að hafa visst kynjahlutfall í stjórnum sínum en ég tek heils hugar undir þær tillögur sem nefndin lagði fram. Ég tel mjög mikilvægt að akkúrat þessi umræða fari fram hér í sölum Alþingis og við framsóknarmenn munum taka hana upp mjög fljótlega.

Framsóknarmenn beittu sér fyrir því að lögin um fæðingarorlof yrðu að veruleika. Ég tel að það sé eitt mikilvægasta skref sem stigið hefur verið í jafnréttisátt. Það var fyllilega kominn tími á að konur og karlar tækju jafnmikinn þátt í uppeldi barna og ég held að það hafi virkað eins og tilgangurinn með lögunum var.

Ég mundi miklu frekar ræða hér hvort ekki væri kominn tími til þess að lengja orlofið í 12 mánuði. Þá mundi ég líka vilja sjá breytingu um að konur gætu byrjað orlofið nokkrum vikum fyrir áætlaðan fæðingardag, eða með öðrum orðum, ég held að það sé kominn tími til þess að styrkja þetta kerfi.

Ég er sammála hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur um að við eigum að ræða þessi mál án fordóma. Ég er sammála því að eitthvað nýtt þurfi að koma fram í jafnréttismálum en ég er samt ekki endilega viss um að þetta sé rétta leiðin. Hv. þingmaður nefndi að þetta væri visst birtingarform jafnréttisbaráttunnar. Ég er ekki alveg sammála þeirri nálgun. Ég held að birtingarformið komi miklu frekar fram til að mynda í launum kennara sem ég hef sagt að þurfi að stórhækka. Kennarastéttin er að mestu kvennastétt og rætt

hefur verið að launin séu allt of lág og ég held að það sé akkúrat það sem ný ríkisstjórn ætti að beita sér fyrir.

Ég legg aðra merkingu í hvernig orðið „herra“ er notað í þessari merkingu þegar verið er að tala um ráðherra. Sem dæmi notum við orðið „maður“ til þess að aðgreina okkur frá öðrum dýrategundum. Við erum öll menn. Ég held að með þessu sé ekki á nokkurn hátt hallað á konur en öll vitum við að „maður“ er svo líka notaður í annarri merkingu sem aðgreining milli kynjanna, karlmaður og kvenmaður.

Eins tel ég að þótt „herra“ sé titill fyrir karlmann, eða herra Höskuldur Þórhallsson og þá frú Steinunn Valdís Óskarsdóttir, þá sé önnur merking þegar um er að ræða „ráðherra“. Það er einfaldlega ákveðinn titill sem sýnir í hverju starfið felst. Ég er ekki viss um að við finnum eitthvert betra nafn og er ekki sammála því að finna eigi einhvers konar nýyrði sem breyti 100 ára hefð. Sem dæmi höfum við hið góða orð „ljósmóðir“. Ég mundi ekki vilja breyta því eða finna eitthvert hlutlausara nafn þótt sífellt fleiri karlmenn gegni því starfi. (**SVÓ:** Það er enginn karlmaður ljósmóðir.) Stigin hafa verið skref í þessa átt varðandi heiti sem hv. þm. Steinunn Valdís rakti hér áðan, eins og fóstrur. Ég er nú ekki alveg sammála því að það hafi verið rétt skref sem þá voru stigin.

Fyrir mér er ekkert karlmannlegt við að segja frú hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir. Ég held að það sé ekkert karlmannlegt við það. Ég held það lýsi starfinu ágætlega.

Ég vil því segja að ég held að þetta sé ekki rétt skref og hefði viljað sjá okkur hér á Alþingi taka upp brýnni mál í jafnréttisumræðunni en það sem hér hefur verið rakið. Það er samt afar brýnt, og ég tek undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur varðandi það, að jafnréttisumræðunni sé haldið hátt á lofti og við gefum ekkert eftir í þeim efnum.

[17:10]

Flm. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir sögulegt yfirlit yfir stöðu jafnréttismála í Framsóknarflokknum. Engu að síður sakna ég þess að efnisleg umræða fari fram af hálfu þingmannsins um tillöguna sem hér liggur fyrir að öðru leyti en því að hv. þingmaður taldi þetta ekki þarft innlegg í jafnréttisumræðuna, að önnur mál væru brýnni.

Þetta er akkúrat það sem við erum alltaf að glíma við, við sem vinnum að jafnréttismálum. Það er alltaf bent á eitthvað annað. Það er alltaf eitthvað annað sem er mikilvægara en það sem verið er að tala um í dag. Auðvitað eru mörg mál sem brýnt er að ræða varðandi jafnréttismál en eitt útilokar ekki annað.

Launamálin. Það var minnst á þau hér áðan. Sú sem hér stendur hefur mikla reynslu af því úr fyrri störfum sínum að hafa látið jafnréttismálin tala varðandi launamál og samninga við stórar kvennastéttir. Ég stóð að meiri hluta í Reykjavíkurborg í 12 ár sem byggði m.a. á kvenfrelsi. Þar voru verkin algjörlega látin tala þannig að aðalatriðið er að eitt útilokar ekki annað.

Við höfum rætt jafnréttisfrumvarp hæstv. félagsmálaráðherra hér á þinginu sem nú er komið í farveg þar sem tekið er á mörgum brýnum málum. Aðalatriðið í þessu máli er að kona getur aldrei verið herra frekar en hv. þm. Höskuldur Þórhallsson getur verið frú.

Þessi hefð helgast af því að þegar stjórnskipan okkar var sett á laggirnar voru karlar þeir einu sem gegndu þessum stöðum. Það voru ekki konur. Ef það hefðu verið konur er ég alveg viss um að við værum að fást við heitin „ráðfrúr“ eða „ráðfrú“. Við værum reyndar örugglega þegar búin að breyta þeim fyrir (Forseti hringir.) 20 eða 30 árum til að (Forseti hringir.) jafna stöðu karla og kvenna og taka upp kynhlutlausari orð sem karlar gætu sætt sig við.

[17:12]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég taldi mig nú fara efnislega í gegnum þessa umræðu og þykir miður að hv. þingmaður skuli slá ræðu mína þannig út af borðinu að hún hafi ekki verið efnisleg. Ég fór einmitt efnislega í þessi mál. Ég benti á nokkur skref sem stigin hafa verið á undanförnum árum af síðustu ríkisstjórn, sem voru afar þörf og brýn jafnréttismál.

Ég held að hlutverk nýrrar ríkisstjórnar sé einmitt að láta verkin tala. Ég held að það séu mörg brýnni mál fram undan, eins og að leiðrétta laun ýmissa kvennastétta. Það er nokkuð sem ríkisstjórnin ætti að vinna í frekar en einmitt þetta.

Ég er samt ekki að gera lítið úr þessu. Ég vildi bara benda á að ég hef aðra skoðun á málinu en hv. þingmaður. Það er ekki rétt að til þess að slá þessa umræðu út af borðinu sé bent á eitthvað annað. Ég er ekki einu sinni viss um að þetta sé innlegg í jafnréttisbaráttuna. Að mínu viti snýst jafnréttisbarátta um að á hvorugt sé hallað, karl eða konu. Ég er ekki viss um að þetta skref sé eitthvert lykilatriði í því. Þá eru svo mörg önnur hugtök sem við þurfum að breyta.

Við erum öll alþingismenn en auðvitað eru þá væntanlega einhverjir sem ... (**SVÓ:** Við erum ekki alþingiskarlar.) Nei, en við erum ekki alþingiskarlar og í því liggur einmitt munurinn á þessu og ég þakka fyrir þetta frammíkall. Ég er einmitt þeirrar skoðunar að konur geti verið herrar. (Forseti hringir.) Þær geta verið ráðherrar (Forseti hringir.) og þær eru það í augnablikinu.

[17:14]

Flm. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að hv. þm. Höskuldur Þór Þórhallsson hafi aðeins misskilið það sem ég var að segja hér í ræðustóli áðan. Þessi þingsályktunartillaga sem ég mæli hér fyrir lýtur ekki að því að taka upp karlkynsnafnorð og breyta þeim í einhver kvenkynsnafnorð eða finna einhver kynhlutlaus orð yfir það.

Það er bara þannig að kona getur ekki verið herra frekar en hv. þm. Höskuldur Þór Þórhallsson getur verið frú. Það stríðir ekki einungis gegn málvitund okkar að nota þessi orð eins og að kona sé herra heldur er það bara algjörlega merkingarlega útilokað. Ég á ekki von á því að nokkur beri á móti því að segja að það sé merkingarlega útilokað að kona sé herra á sama hátt og karl getur ekki verið frú. (Gripið fram í.)

Síðan geta menn farið að tala hér um menn og karla og

konur. Aðalatriðið sem ég legg áherslu á í þessu máli er að finna kynhlutlaust orð sem allar konur, sem kæra sig um og taka sæti í ríkisstjórn Íslands, geti látið kalla sig hvort sem það er „ráðfrú“, „ráðandi“, „ráð“ eða annað en ekki hið merkingarþrungna orð „herra“.

[17:16]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það sé nú bara einfaldlega þannig að við erum ósammála því, ég og hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, að það sé merkingarlega útilokað fyrir konu að kalla sig herra. Ég átta mig alveg á muninum á því að karlmenn eru titlaðir herrar, t.d. herra Höskuldur Þór Þórhallsson, og konur eru titlaðar frúr, t.d. frú Steinunn Valdís Óskarsdóttir. Hins vegar erum við, eins og sagt var í frammíkalli áðan, öll menn, ég held að um það sé enginn sérstakur ágreiningur hér á Alþingi. Konur eru að auki konur og karlar karlar.

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir sagði að þetta mál væri þarft innlegg í jafnréttisumræðuna. Það vekur furðu mína að ekki skuli fleiri taka til máls í svo brýnni og þarfri jafnréttisumræðu. (Gripið fram í.) Ég vona að sem flestir taki þátt í þessari brýnu og þörfu umræðu.

[17:18]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mér hugnast að taka upp nýtt starfsheiti fyrir ráðherra sem bæði kynin geta borið án þess að konur séu karlgerðar eða karlar kvengerðir. Orð spretta upp úr því umhverfi eða samfélagi sem þau verða til í. Á þeim tíma sem orðið ráðherra varð til var stjórnun landsins alfarið í höndum karla og því e.t.v. ekki svo skrýtið að orðið sem farið var að nota væri beintengt við karlmenn. Orð spretta hins vegar ekki einvörðungu upp úr samfélaginu heldur móta þau það einnig. Þannig getur orð eins og ráðherra, sem vísar með svo afdráttarlausum hætti til annars kynsins, hreinlega átt þátt í að móta samfélag okkar með þeim hætti að það verða nánast eingöngu karlar sem bera titilinn.

Það væri ansi mikil einföldun að halda því fram að breyting á orðinu ráðherra ein og sér verði til þess að jafna stöðu kynjanna og fjölga konum í embætti. En breytingin ætti að verða til þess að orðsins hljóðan ein og sér geri það ekki að verkum að maður sjái karlmann fyrir sér í embættinu frekar en konu.

Virðulegi forseti. Fyrir utan það að orðið ráðherra er meingallað út frá kynjajafnréttissjónarmiðum finnst mér það einnig stór galli á orðinu hve mikill drottnunarblær er á því og hvernig vísað er til stéttaskiptingar. Ég er herra yfir hjúum mínum t.d., mér finnst það eiga illa við. Ef á annað borð verður farið í þá vinnu að finna og taka upp nýtt starfsheiti fyrir ráðherra, sem ég vona að verði gert, fyndist mér að þá eigi ekki einvörðungu að horfa til þess að finna orð sem hentar báðum kynjum heldur einnig að finna orð sem hefur á sér annan blæ, laust við alla drottnunar- eða fyrirmannstilburði.

[17:20]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég ætla nú ekki að skipta mér mikið af þessari umræðu af ákveðnum ástæðum en mér þykir þó undarleg sú röksemd bæði hv. flutningsmanns og síðasta hv. ræðumanns að á þessu orði „ráðherra“ sé sérstakur drottnunarblær eða yfirráðalykt. Orðin geta vissulega haft ákveðna merkingu í sjálfu sér og því er ekki að neita að „ráðherra“ hefur það, það er auðvitað karllegt orð. Herra á að sjálfsögðu í upphafi við karlmenn. En ég kem ekki auga á það að samsetningin ráðherra hafi sem slík yfir sér einhvern drottnunarblæ. Ráðið í ráðherra, sá liður orðsins, er ekki skyldur sögninni að ráða heldur er ósköp einfaldlega sama orðið og ráð sem við þekkjum í að gefa ráð og ráðgjöf o.s.frv. og á sér upprunann í því að í upphafi voru þetta ráðgjafar konungs eða annarra slíkra valdsmanna.

Það sem síðan gerist er það, eins og við þekkjum úr málfélagsfræði, að orðið sjálft tekur blæ af því sem það merkir og ef mönnum þykir drottnunarblær á orðinu ráðherra er það vegna þess að við höfum kannski hleypt ráðherravaldinu á Íslandi of langt og ég efast um að við leysum það — þó að það megi að sjálfsögðu ræða og skoða — með því að breyta um orð.

[17:22]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér sýnist nokkuð greinilegt að málskilningur okkar hv. þm. Marðar Árnasonar er ekki alveg sá sami. (**Gripið fram í:** Hann er íslenskufræðingur.) Hann er íslenskufræðingur en ég nota íslenskuna dagsdaglega þannig að ég hlýt að mega hafa skoðanir á málinu þó svo að ég sé ekki sérfræðingur á sviðinu.

Ég lagði áherslu á það í mínu máli að áherslan í orðinu væri ekki á orðið „ráð“ heldur einmitt á seinni partinn, „herra“. Í mínum huga fylgir það því orði að þú ert yfir einhverjum, þú ert hærra settur en einhver annar og það er það sem ég set út á í þessu orði en ekki forskeytið „ráð“.

[17:23]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Þá er sá misskilningur frá og það er auðvitað rétt hjá hv. þingmanni að orðið herra hefur á sér slíkan blæ. Bæði er það sprottið úr karllegu umhverfi eða það átti við karlmenn og á enn við karlmenn eitt og sér. Síðan er það rétt að herra hefur í íslensku og reyndar nágrannamálum einnig þá notkunarvenju að það er notað um ráðamenn eða aðila og jafnvel hið æðsta vald því að stundum er Drottinn allsherjar nefndur herra í kristilegum ritum, textum og ritúali.

Á hinn bóginn er það svo að orð af þessu tagi, sérstaklega þegar þau eru samsett, taka blæ og lit af þeirri hefð sem þeim fylgir og í þessu tilviki held ég ekki að nokkrum manni detti í hug, eftir að konur gerðust ráðherrar og eru nú orðnar nokkuð margir eða margar, að orðið sé eingöngu karlkyns eða því fylgi einhver sérstök karlmerking. Ég hef ekki séð það. Mín ráð eru þau að þó að umræðan sé þörf þá sé þetta 103 eða 104 ára orð látið í friði.

Það má hins vegar rifja það upp að þetta var ekki það orð sem var notað í stjórnskipunarlögunum þegar ráðherra-

embættið var búið til á Íslandi heldur var það orðið ráðgjafi og kannski hefðum við átt að halda okkur við það á sínum tíma.

Að lokum þetta: Um þetta ræða menn hvort sem þeir hafa próf í íslensku eða ekki því að allir eiga tungumálið og allir hafa sama rétt á því að ræða um það og koma með breytingartillögur um notkun þess.

[17:26]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Aldrei þessu vant verður maður að taka tillit til þeirra sjónarmiða og skoðana sem hv. þm. Mörður Árnason setur fram og virða sérfræðiþekkingu hans hvað það varðar. Ég velti því fyrir mér, þegar ég skoðaði þessa tillögu til þingsályktunar, hvað vekti fyrir flutningsmanni að flytja tillögu sem þessa: „Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta undirbúa breytingar á stjórnarskrá og lögum til að taka megi upp nýtt starfsheiti ráðherra.“ Í greinargerð eru svo engar hugmyndir um það hvaða annað starfsheiti gæti komið til greina, engar viðmiðanir eða annað sem í má ráða. Það hefði verið æskilegt að einhverjar hugmyndir eða hugleiðingar í þá veru hefðu fylgt.

Kvennabaráttan hefur sennilega óvíða verið jafnöflug og hér á landi, sem betur fer. Fólk skal — nú þorir maður ekki að segja „menn“ — við skulum ekki gleyma því að kvenréttindabaráttan er í raun spurning um mannréttindi en að sjálfsögðu erum við með í tungumáli okkar ýmsar kenningar og viðmiðanir sem höfða kannski til annars kynsins. Við getum þá líka velt því fyrir okkur hvort það sama gildi ekki um starfsheiti okkar, hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, hvort það að vera „háttvirtur þingmaður“ komi ekki til skoðunar með sama hætti og starfsheiti fyrir ráðherra. Það þarf þá einhvern fínni málskilning til þess að átta sig á einhverjum mismun hvað það varðar.

Virðulegi forseti. Ef menn skoða norræna goðafræði, þaðan sem orðið „forseti“ er tekið, þá er það orð að sjálfsögðu karlkenning og á við um karl þó að enginn velti því fyrir sér í dag og það hafi enga innri þýðingu eða merkingu hvað það varðar hvort karl eða kona gegnir því embætti. Þegar sagt er „hæstvirtur utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir“ hvarflar ekki að nokkrum manni að kona gegni ekki því embætti eða að það rýri eitthvað hennar kyn eða setji hana í aðra stöðu en aðra ráðherra.

Ég velti fyrir mér orðinu „ritari“ sem flestir mundu segja að væri haft um hefðbundið kvennastarf en það vill nú einu sinni þannig til að við tölum almennt ekki um það lengur. Sem betur fer eru kynin farin að ganga í öll störf en það vill þannig til að „ritari“ er karlkynsorð og karlkenning. Samt sem áður hefur engum dottið í hug að velta því fyrir sér.

Í sköpunarsögunni var talað um að guð hefði skapað manninn í sinni mynd. Varðandi hugmyndafræði kvennakirkjunnar eða jafnréttiskirkjunnar var það spurningin um kynhlutverk guðs almáttugs og hvernig orðalagið „manninn í sinni mynd“ snerti þá hugmyndafræði eða hvort það skipti yfir höfuð nokkru máli.

Ég stóð aðallega upp til þess að taka undir þau sjónarmið sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson kom inn á í lok ágætrar ræðu sinnar. Í jafnréttismálum og jafnréttisbaráttu skipta mörg önnur mál meira máli en það sem hér er til umræðu. Ég mun ekki hafa fleiri orð um þetta því að mér finnst umræðan þegar orðin of löng.

Brýnustu hagsmunirnir í þessum málum snúast ekki um orðið „ráðherra“, karl- eða kvenkenningu, háttvirta þingmenn, karl- eða kvenkenningu. Brýnustu hagsmunirnir snerta kjör láglaunakvenna í þjóðfélaginu, þeirra kvenna sem hafa fæstu málsvarana. Jafnvel þeir sem kenna sig við femínisma hafa látið hjá líða að sinna þeim málstað, þörfum og nauðsynlegu úrbótum sem þarf að koma á fyrir þann þjóðfélagshóp. Við eigum að eyða tíma okkar í slíkar umræður en ekki í ómótaðar hugmyndir þegar menn vita ekki einu sinni hvaða orð ætti að koma í staðinn fyrir það sem nú er.

[17:31]

Útbýting:

Hagkvæmni og gæði í heilbrigðisþjónustu, 363. mál, fsp. ÁMöl, þskj. 604.

Skipting fjárveitinga til heilbrigðisþjónustu, 364. mál, fsp. ÁMöl, þskj. 605.

[17:31]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Það skemmtilega mál sem hér er rætt er bara til að auka á tilbreytinguna og velta fyrir sér hlutum sem menn eru gjarnir á að velta fyrir sér í tíma og ótíma.

Líklega var orðið herra fyrst notað í íslenskri tungu um 1600. Oftast tengdist það orðasambandinu herra Jesús en hefur síðan útfærst og orðið hluti af íslensku hvunndagsmáli sem teygir arma sína víðar og til að mynda í orðinu ráðherra. Það er mikill munur á þessu orði málfræðilega eða málfræðilegri merkingu þess og stöðu og því hvað það þýðir í hversdagsleikanum. Þar er það líking, myndræn líking sem stenst fyllilega án þess að menn séu að velta fyrir sér kyninu. Það er ekkert sem mælir á móti því að kona sé herra. Kona getur verið herra húss, herra verkefnis o.s.frv. án þess að vera karlkyns.

Það er kannski eitt orð sem gæti komið í stað orðsins ráðherra, sem líklega flestir gætu náð að sameinast um en kannski ekki endilega sátt af því að það orkar tvímælis, það er orðið „ráðríkur“. Það hefur a.m.k. tvær merkingar, að vera ríkur af góðum ráðum eða vera stjórnsamur um of, sem er allt annað. Það er í rauninni út í hött að velta svona hlutum fyrir sér sem eru orðnir alveg kirfilega fastir í málinu og hafa í rauninni aldrei truflað neitt nema kannski sérvisku fólks sem auðvitað getur verið og á rétt á sér í öllum áttum. En það má til að mynda nefna orðið „hetja“. Hetja er kvenkynsorð og þess vegna ætti það ekki að eiga við um karla. Karlmenn eru ekki svo ég viti til almennt að kveinka sér undan því að vera kallaðir hetjur en orðið er kvenkyns. Við þyrftum alveg eins að breyta því og mörgum öðrum ef við ætlum að fara að gera sérstakan greinarmun á þessu kynjalega séð.

Grundvallaratriðið er auðvitað það, virðulegi forseti, að menn og konur eru menn, þ.e. konur eru líka menn, og er kannski skilgreining sem ekki var lögð nein áhersla á fyrir nokkrum áratugum, það er ekki lengra síðan. En þetta er staðreynd málsins og skiptir öllu. Mér finnst bara gaman að

þessu innleggi en ég er hræddur um að ýmsir karlmenn mundu kvarta yfir því ef þeir ættu ekki lengur kost á því að vera kallaðir hetjur, því að mörgum er í blóð borið að sækjast eftir slíku. Hægt er að finna ýmis orð sem eru jafnræð í þessu efni á báða bóga, til beggja kynja. Við höfum alltaf dáð hetjuskap og hann er auðvitað æskilegur bæði hjá konum og körlum en það er í rauninni rangt mál að tala um karlmenn sem hetjur en meiningin gildir auðvitað þó að hún standist ekki fullkomlega málfræðilega. Og það er þessi munur sem er á orðinu ráðherra, málfræðileg samsetning með tilliti til kyns og svo merkingarleg samsetning með tilliti til notkunar orðsins. Það eru mörg dæmi um þetta, til að mynda hjá Orðabók Háskóla Íslands þar sem vakin er athygli á þessu.

[17:37]

Flm. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil í lokin þakka fyrir þá umræðu sem farið hefur fram í þingsölum um þetta mál. Mér fannst umræðan á tímabili vera farin svolítið frá aðalatriði málsins og þegar hv. þingmenn voru farnir að koma í ræðustól og tala um að það séu önnur þarfari mál í jafnréttismálum en þetta til að fást við þá verð ég að segja alveg eins og er að með því finnst mér menn vera að drepa málum á dreif. Eins og ég sagði í fyrri ræðu minni útilokar eitt ekki annað í jafnréttismálunum og þetta er einn lítill angi af birtingarmynd ójafnréttis kynjanna svo það sé bara orðað eins og það er.

Kjarni málsins er þessi: Það særir held ég ekki málkennd nokkurra kvenna né manna að láta kalla sig forstjóra, kennara eða borgarstjóra ef út í það er farið en ég hygg að það særi málkennd mjög margra kvenna að láta kalla sig herra. Ef það er rétt sem hv. þm. Árni Johnsen sagði í ræðu sinni áðan að ekkert mæli gegn því að kona sé herra, eins og hv. þingmaður hélt hér fram, þá hlýtur það sama að eiga við um karla, ekki satt? Þá hlýtur það að fela þann sama skilning í sér að ekkert mæli gegn því að karl sé frú, ef halda á þessum rökstuðningi til haga. Ég er nokkuð viss um það, hæstv. forseti, að þeim karlkyns þingmönnum sem hafa rætt málið úr þessum ræðustóli í dag þætti ekkert býsna skemmtilegt að láta ávarpa sig sem frú. Ég er viss um að það mundi særa málkennd þeirra á sama hátt og það særir málkennd margra kvenna að láta kalla sig herra, vegna þess, svo ég segi það enn og aftur, að það merkingarleysa að kona geti verið herra alveg eins og það er merkingarleysa að karl sé frú. Þetta á ekkert skylt við önnur karlkynsnafnorð eða kvenkynsnafnorð ef út í það er farið. Þetta er orð sem á sér sögu, orð sem verður til í umhverfi sem er gjörólíkt því sem við búum við í dag.

Hvað er að því árið 2008 að ræða þetta mál æsingalaust og fordómalaust í sölum Alþingis og taka okkur til fyrirmyndar aðrar þjóðir sem eru með orð yfir þessi starfsheiti sem eru kynhlutlausari en þetta orð sem við erum að tala um í dag?

Það var gagnrýnt úr þessum ræðustól að í greinargerð væri ekki getið um nein ný orð, engar hugmyndir. Í fyrri ræðu minni nefndi ég nokkur orð sem hafa komið upp. Ég segi: Leitum til þar til bærra aðila, íslenskufræðinga, Háskóla Íslands og þess vegna má kalla eftir hugmyndum frá þjóðinni um það, efna til hugmyndasamkeppni um eitthvert nýtt orð. Það kann vel að vera að út úr því komi eitthvert orð sem allir geta sætt sig við, eitthvert orð sem ég hef ekki hugmynd um hvað er í dag, ekki frekar en aðrir hér.

Hæstv. forseti. Mig langar til að segja frá því að síðastliðið haust þegar ég hreyfði þessu máli fyrst, eins og ég gat um áðan, fékk ég gríðarlega mikil viðbrögð, m.a. erlendis frá. Ég ætla að leyfa mér að nefna þann aðila sem hefur verið í stöðugum bréfaskriftum við mig út af því máli sem er Kristinn R. Ólafsson, landsþekktur útvarpsmaður og fréttamaður, áhugamaður um málfar og íslenska tungu. Hann sagði mér til að mynda frá því að hann væri höfundur að ýmsum nýyrðum í íslenskri tungu, orðum sem í dag þykja sjálfsögð, t.d. eins og orðið Börsungur, sem er orð sem Kristinn R. Ólafsson kom inn í íslenska tungu og orðið grænfriðungur. Þetta eru orð sem öllum finnast sjálfsögð í dag. Ég er alveg viss um að ef við köllum eftir ráðum færustu sérfræðinga og þeirra sem eru hugmyndaauðugir og frjóir í hugsun og íslenskri tungu verður hægt að finna orð særir hvorki málkennd karla né kvenna sem þessi heiti þurfa að bera.

Ég ítreka í lokin að ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram um þessa þingsályktunartillögu.

[17:43]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Reyndur þingmaður, sem nú er látinn, Ólafur Þ. Þórðarson, ávarpaði alltaf forseta með titlinum herra, alveg sama hvort það var karl eða kona og var aldrei sett ofan í við hann fyrir það. Það er bara hluti af þessari merkingu.

Það má nefnilega ekki rugla því saman, eins og hv. flutningsmaður þessa máls gerði, að það er munur á málfræðilegri samsetningu sem er kynbundin og merkingarlegri samsetningu í málinu. Íslensk tunga hefur eins og önnur tungumál orðið til á löngum tíma. Þetta er bara spurning um hvort eigi að slípa það út eða virða. Þar sem hefðin er orðin svo rík og svo sterk að fólk er ekki að kyngreina orðið ráðherra, að mínu mati, það er bara alls ekki að því, þá skiptir þetta ekki máli. Þetta er fallegt orð og ber virðingu í sér og það er kannski sérstaklega mikilvægt þegar kemur að ráðherrum að því fylgi slík virðing og viðurkenning.

Kristinn R. Ólafsson er gott dæmi um mann sem hefur komið með mörg nýyrði. Börsungur á við um fólk frá ákveðnu landsvæði á Spáni, grænfriðungur stendur eiginlega fyrir nýja stefnu í félagsmálum í heiminum. Kristinn R. Ólafsson er Eyjamaður og þeir eru ferskir í orðanotkun, hann er bróðir hins ástsæla Ása í Bæ og þeir voru snillingar í meðferð máls og eru. En það er munur á þessari merkingu og málfræðinni.

[17:45]

Flm. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Umræðurnar hér í dag sýna hvað fólk upplifir tungumálið á misjafnan hátt eins og fram hefur komið hjá þeim þingmönnum sem hafa tekið þátt í henni. Ég benti hv. þm. Árna Johnsen á það áðan í ræðu minni að hann ætti eflaust erfitt með að svara því ef hann væri kallaður frú Árni Johnsen vegna þess að það er merkingarlaus þvæla. Þess vegna er það merkingarlaus þvæla að kalla mig

herra Steinunni Valdísi Óskarsdóttur. (Gripið fram í.) Þetta er kjarni málsins. Þetta snýst um það að kona getur ekki verið herra frekar en karl getur (Gripið fram í.) verið frú.

Hér hefur einnig verið talað um starfsheiti. Sagan sýnir okkur að stéttir sem áður voru hefðbundnar kvennastéttir, ég nefndi áðan leikskólakennara og fóstrur, ég get líka nefnt t.d. flugfreyjur en þegar karlar komu inn í þá stétt var starfsheitinu breytt hið snarasta vegna þess að karlar eiga afskaplega erfitt með að láta kvenkenna sig í starfsheitum, dæmin sýna það.

Það sem mér gengur til með þessari þingsályktunartillögu er að setja þetta mál á dagskrá og vonaðist ég satt best að segja til þess að við værum komin aðeins lengra í þessari umræðu árið 2008 en við vorum fyrir 15 árum þegar fyrst var mælt fyrir þessari tillögu. Þá varð hún almennt aðhlátursefni og sofnaði í nefnd. Ég vona að það verði ekki örlög þessarar tillögu núna en miðað við viðbrögð þeirra þingmanna sem þó hafa tjáð sig er ég ekkert allt of bjartsýn um að hún lifi.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Siðareglur opinberra starfsmanna, fyrri umr.

Þáltill. KolH o.fl., 317. mál (bann við kaupum á kynlífsþjónustu). — Þskj. 459.

[17:48]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég bið afsökunar á því að hafa verið sein í ræðustól en það er ágengni fjölmiðla sem vilja gjarnan fá að heyra af því máli sem ég ætla að mæla fyrir sem orsakaði það. Það er eðlilegt að fjölmiðlar séu forvitnir um mál af því tagi sem hér er fjallað um en ég mæli fyrir þingsályktunartillögu á þskj. 459 sem flutt er af tveimur hv. þingmönnum auk mín, hv. þm. Siv Friðleifsdóttur og hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni.

Tillagan felur það í sér að Alþingi álykti að fela ríkisstjórninni að setja siðareglur sem ætlaðar verði öllum opinberum starfsmönnum, þar með töldum þingmönnum og opinberum embættismönnum, í vinnuferðum. Reglurnar mæli svo fyrir að opinberum starfsmönnum sé óheimilt að kaupa kynlífsþjónustu af nokkru tagi eða þiggja kynferðislega greiða í vinnuferðum á erlendri grundu. Siðareglurnar skulu kynntar viðkomandi við upphaf starfstíma og þær staðfestar með undirritun.

Hæstv. forseti. Það er kunnara en frá þurfi að segja að mansal er vaxandi áhyggjuefni á alþjóðavettvangi og nú þegar hafa ýmsir alþjóðasamningar verið undirritaðir til að hvetja til ábyrgrar afstöðu og aðgerða til að stemma stigu við mansali. Þar má nefna samning Sameinuðu þjóðanna um afnám allrar mismununar gagnvart konum og einnig samning Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir til að sporna við skipulagðri fjölþjóðlegri glæpastarfsemi og sérstakri bókun við þann samning, Palermó-samninginn. Sá samningur var undirritaður fyrir Íslands hönd þann 13. desember árið 2000 en bíður enn fullgildingar því miður. Þeim samningi er ætlað að taka sérstaklega á mansali, ekki síst í þeim tilfellum þar sem konur og börn eru seld milli landa í kynlífs- og klámiðnaðinn og til að tryggja fórnarlömbunum vernd og aðstoð.

Ég verð að segja, eins og oft hefur borið á góma hér í þessum þingsal, að mér þykir það miður að íslenskir ráðherrar skuli ekki enn hafa fylgt undirritun samningsins eftir með fullgildingu hans og innleiðingu í íslenska löggjöf og ég hef gagnrýnt ríkisstjórnir fyrir það, bæði þá sem nú situr og einnig þær sem á undan hafa setið, að menn skyldu ekki hafa brugðið hraðar við hvað þetta varðar og enn er ekki búið að mæla fyrir endanlegri fullgildingu Palermó-samningsins.

Hins vegar var samningurinn um afnám allrar mismununar gagnvart konum samþykktur á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna 18. desember 1979. Hann tók gildi 10. október 1985 og var undirritaður fyrir Íslands hönd 24. júlí 1980 en fullgiltur 18. júlí 1985. Í 6. gr. þess samnings segir að aðildarríki skuli gera allar viðeigandi ráðstafanir til að hamla gegn hvers konar verslun með konur og gróðastarfsemi tengdri vændi. Við Íslendingar erum bundin af alþjóðarétti að 6. gr. eins og öðrum greinum þessa samnings

Það hefur farið fram töluverð umræða um úrræði gegn mansali á vettvangi Norðurlandanna og Norðurlandaráð hefur beint þeim tilmælum til ríkisstjórna Norðurlandanna að þær bregðist við og reyndar hafa verið send fleiri en ein tilmæli til ríkisstjórnanna til þess að tryggja að þær setji mansal á dagskrá hjá sér. Hér er ég sérstaklega að tala um tilmæli nr. 9 frá 2003, en í þeim tilmælum mælir Norðurlandaráð með því að ríkisstjórnirnar beiti sér fyrir því að norrænu löndin móti sameiginlegar aðgerðir gegn vændi og verslun með konur, einkum hvað það varðar að vinna gegn eftirspurn eftir konum og börnum til vændis og kynferðislegrar misnotkunar í löndum okkar. Sömuleiðis að ríkisstjórnirnar móti og framfylgi bindandi siðareglum sem banna opinberum starfsmönnum, starfsmönnum hersins og þróunarhjálparstarfsmönnum að kaupa kynlífsþjónustu. Reglurnar eiga bæði að gilda þegar viðkomandi starfsmenn eru við störf og í frítíma í tengslum við verkefni af þessu tagi. Aðilar vinnumarkaðarins eru svo hvattir til að setja sambærilegar reglur.

Í þriðja lagi fela tilmæli Norðurlandaráðs til ríkisstjórna Norðurlandanna það í sér að ríkisstjórnirnar beiti sér fyrir samræmingu löggjafar um kaup á kynlífsþjónustu á Norðurlöndunum í þeim mæli sem það samræmist mismunandi stefnumótunarviðmiðum í afbrotamálum í löndunum.

Ríkisstjórnir Norðurlandanna hafa, virðulegi forseti, sett sér sérstakar aðgerðaáætlanir sem ætlaðar eru til þess að gera baráttuna gegn þessari skipulögðu glæpastarfsemi markvissari, reyndar ekki allar ríkisstjórnirnar því að Íslendingar eru þarna eftirbátar hinna Norðurlandaþjóðanna eins og oft áður. Sú sem hér stendur hefur margsinnis innt ríkisstjórn Íslands eftir því hvort ekki standi til að setja slíka aðgerðaáætlun hér á landi. Hingað til hefur ríkisstjórnin ekki séð ástæðu til að innleiða slíka aðgerðaáætlun þangað til í desember sl. að hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, tilkynnti fyrir hönd ríkisstjórnarinnar að í bígerð væri að vinna slíka áætlun. Ég fagna því og tel þetta vera m.a. árangur af 16 daga átaki ýmissa kvennahreyfinga

sem lauk 10. desember á alþjóðlegum mannréttindadegi Sameinuðu þjóðanna. Þetta 16 daga átak gegn kynbundnu ofbeldi var í þetta sinn helgað baráttunni gegn mansali og því lauk með því að ríkisstjórninni voru afhentar um 1.700 undirskriftir þar sem ríkisstjórnin var hvött til þess að setja aðgerðaáætlun gegn mansali. Nú er því búið að tilkynna að það verði gert og því ber að fagna.

Aðgerðaáætlanir nágrannalanda okkar, sem eru í anda alþjóðlegrar umræðu og sáttmála, hafa að geyma ákvæði sem varða nákvæmlega það sem hér er um rætt, siðareglur fyrir fulltrúa þjóðarinnar á erlendri grundu. Með því að setja siðareglur af þessu tagi er hið opinbera að reyna að standa vörð um virðingu þjóðanna, virðingu okkar á alþjóðavettvangi, en það hlýtur að gefa augaleið að það er mikilvægt fyrir ríkið að starfsfólk þess hagi sér ekki á einhvern þann hátt sem gæti rýrt virðingu samstarfsaðila fyrir okkur. Við værum með því að setja reglur af þessu tagi að taka mikilvægt skref í baráttunni gegn mansali og lýsa því yfir að við öxlum okkar ábyrgð í alþjóðasamfélaginu.

Ríkisstjórn Noregs samþykkti hinn 17. október 2002 að taka upp siðareglur fyrir opinbera starfsmenn um bann við bæði kaupum á vændi og við því að þiggja kynlífsþjónustu sem greiða í gistilandi. Þessar reglur Norðmannanna eru hluti af aðgerðaáætlun norsku ríkisstjórnarinnar gegn mansali og í þeim segir skýrt að eftirspurn eftir kynlífi sé grundvöllur hins alþjóðlega vændisiðnaðar og þar með ástæða þess vaxandi alvarlega vanda að konur og börn gangi kaupum og sölum milli landa sem kynlífsþrælar. Í norsku reglunum segir að sem vinnuveitanda beri hið opinbera ábyrgð á starfsemi og orðspori opinberrar þjónustu og vilji þar af leiðandi búa svo um hnútana að opinberir starfsmenn hegði sér á þann hátt að það ógni ekki eða brjóti gegn mannlegri reisn fólks í þeim löndum sem fulltrúar þjóðarinnar heimsækja. Norska ríkisstjórnin vill með reglunum sýna vilja sinn í verki og gangast við þeirri ábyrgð sem hvílir á herðum fulltrúa þjóðarinnar á erlendri grund. Reglunum er með öðrum orðum ætlað að koma í veg fyrir að brotið sé gegn mannhelgi fólks sem réttur hefur verið brotinn á með því að hafa verið hneppt í kynlífsánauð.

Virðulegi forseti. Siðareglurnar norsku eru ótvíræð yfirlýsing um það hvaða siðrænar og siðferðilegar væntingar eru gerðar til embættismanna norsku ríkisstjórnarinnar og annarra opinberra starfsmanna. Í reglunum er skýrt kveðið á um að kaup á vændi eða önnur kynlífsþjónusta geti falið í sér misneytingu fólks sem býr við erfiðar aðstæður auk þess sem slíkt háttalag hafi óhjákvæmilega neikvæð áhrif á ímynd viðkomandi starfsmanna, skaði orðstír Noregs og þess starfs sem unnið er í nafni þjóðarinnar.

Sömuleiðis segir í reglunum að hverjum þeim ríkisstarfsmanni sem ferðist í embættiserindum eða á vegum hins opinbera, jafnt innan lands sem á erlendri grundu, sé óheimilt að kaupa vændi eða þiggja kynlífsþjónustu af neinu tagi. Þetta á samkvæmt norsku reglunum einnig við um frjálsan tíma viðkomandi starfsmanns í þeim verkefnum sem sinnt er. Þá er kveðið á um það að hið opinbera vænti þess sem vinnuveitandi að starfsmenn þess framfylgi þessum reglum af trúmennsku og setji framferði sínu að þessu leyti mjög strangar skorður. Loks segir í reglunum að sé ekki farið eftir þeim geti það leitt til viðurlaga við agabroti samkvæmt lögum um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna.

Virðulegi forseti. Það eru ekki bara Norðmenn sem hafa sett sér reglur af þessu tagi, það hafa Svíar líka gert. Þær reglur gilda um starfsfólk í sænsku utanríkisþjónustunni og voru settar þegar í ljós kom eftir athuganir að töluverður hluti opinberra starfsmanna í Svíþjóð — reyndar hafa sambærilegar kannanir í Noregi verið gerðar og leitt hið sama í ljós — kaupir sér eða hefur keypt sér kynlífsþjónustu eða þegið hana í boði heimamanna á ferðalögum sem tengjast starfi viðkomandi.

Til viðbótar við það sem hér hefur verið talið, virðulegi forseti, má geta þess að nokkur fjöldi stórfyrirtækja í Noregi hefur séð ástæðu til þess að setja starfsfólki sínu svipaðar siðareglur og hér um ræðir. Þær hafa þannig breiðst út í einkageirann og hafa Norðmenn litið á það sem jákvæðan árangur af því starfi sem ríkisstjórnin hefur sinnt að þessu leyti.

Af öllu þessu, virðulegi forseti, verður að draga þá ályktun að kynlífsþjónusta hafi verið og sé hluti af alþjóðlegum samskiptum þjóða og því nauðsynlegt fyrir okkur að tryggja að Ísland á sama háttog önnur lönd þurfi að taka virka afstöðu gegn slíkri háttsemi. Þetta þurfum við að gera bæði vegna þeirra alþjóðlegu sáttmála sem við höfum fullgilt og undirgengist og ekki síður vegna þeirra tilmæla sem beint er til okkar frá fjölþjóðlegum samstarfsvettvangi sem við tökum virkan þátt í og metum mikils, nefnilega Norðurlandaráði, en síðast en ekki síst, hæstv. forseti, vegna þess að við erum þjóð sem vill bera höfuðið hátt, vill hafa hér ákveðin siðferðileg norm í hávegum og þá skiptir það okkur máli að þau séu höfð í hávegum jafnt hér innan lands sem á erlendri grund.

Hæstv. forseti. Ég hef mælt fyrir þessari tillögu og hvet til þess að ríkisstjórnin taki hana til skoðunar og að sú nefnd sem fengi þetta til meðferðar, sem að öllum líkindum verður allsherjarnefnd, líti þetta jákvæðum augum þannig að hún afgreiði tillöguna frá sér svo Alþingi geti beint þessum eindregnu tilmælum til ríkisstjórnar okkar.

[17:59]

Rósa Guðbjartsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Hér ræðum við tillögur að siðareglum opinberra starfsmanna sem miða að því að banna þeim hópi að kaupa sér kynlífsþjónustu eða þiggja kynferðislega greiða í vinnuferðum á erlendri grund.

Mér finnst þessi umræða og þessi tillaga eiginlega hálfkaldar kveðjur til opinberra starfsmanna og ekki síður kaldar kveðjur inn á þeirra heimili. Hvað er verið að gefa í skyn? Eru til einhver gögn eða upplýsingar um að opinberir starfsmenn séu í einhverjum mæli að kaupa sér kynlífsþjónustu erlendis? Það væri fróðlegt að fá að vita það.

Hv. flutningsmenn tillögunnar telja að með slíkum siðareglum mundi ríkisstjórnin stíga skref í baráttunni gegn mansali. Að leggja eitthvað af mörkum í baráttunni gegn mansali er fallegt og sannarlega göfugt markmið, nokkuð sem við getum öll verið sammála um. En hvort siðareglur fyrir opinbera starfsmenn sem þessar séu rétta leiðin til þess finnst mér mjög stór spurning.

Opinberir starfsmenn, hvort sem það eru alþingismenn

eða aðrir, eru fullorðnir og sjálfráða einstaklingar, einstaklingar sem hafa eigin siðferðiskennd og samvisku. Verðum við ekki að treysta þeim, opinberum starfsmönnum eins og öðrum til að taka ákvarðanir um sjálfa sig og líf sitt?

Svo er líka, finnst mér, mjög stór spurning hvernig eigi eiginlega að fylgjast með því að svona siðareglum yrði framfylgt.

[18:01]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég lái ekki forseta að ruglast stöku sinnum í þessari kjánalegu skiptingu Reykjavíkurborgar í tvö kjördæmi (Gripið fram í.) sem við fáum vonandi að ræða ... já, hér síðar í dag og ég mun taka þátt í þeirri umræðu enda meðflutningsmaður að því ágæta máli sem hér liggur fyrir.

Hæstv. forseti. Hv. þm. Rósa Guðbjartsdóttir spyr hvort það sé virkilega þörf á þessu og hvort hér sé verið að gefa eitthvað í skyn varðandi opinbera starfsmenn, hvort til séu gögn sem sýni að þess sé að vænta af opinberum starfsmönnum að þeir kaupi sér kynlífsþjónustu.

Því miður, hæstv. forseti, eru tilefnin næg. Gögnin eru til, já, og þau sýna að þeir sem kaupa sér vændi, hvort heldur er í heimalöndum eða á erlendri grundu eru karlmenn í mjög miklum meiri hluta á öllum aldri, úr öllum þjóðfélagsstigum þannig að ríkisstjórnir Norðurlandanna hafa séð ástæðu til þess að setja reglur af þessu tagi.

Ég tel að það sé mjög útlátalítið fyrir íslensku ríkisstjórnina að setja reglur af þessu tagi áður en nokkurt mál er komið upp af því tagi eða sem tengst gæti hneyksli af þessu tagi því að ekkert okkar vill auðvitað sjá koma hér í fjölmiðlum einhverjar fréttir um að einhverjir Íslendingar, hvort sem þeir væru opinberir starfsmenn, þingmenn eða úr einhverjum öðrum stéttum, væru að kaupa sér kynlífsþjónustu á erlendri grund. Meðan við höfum ekkert dæmi um slíkt tel ég að það sé gott að setja reglur af þessu tagi. Tilmælin koma frá Norðurlandaráði. Þar hafa þau verið samþykkt, meðal annars af öllum fulltrúum íslensku sendinefndarinnar í Norðurlandaráði, þannig að ég geri ráð fyrir að þessi tillaga sé studd af mjög miklum meiri hluta þingmanna hér, að minnsta kosti hreyfði enginn íslenskur þingmaður neinum andmælum þegar tilmælin voru samþykkt hjá Norðurlandaráði.

[18:03]

Rósa Guðbjartsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég sagði áðan veit ég að hugurinn sem þarna býr að baki er mjög góður og það er nokkuð sem við getum öll verið sammála um að vilja berjast gegn mansali. En ég ítreka það að í þessu tilfelli eins og í mörgu öðru verðum við að gera ráð fyrir því að fullorðið fólk, opinberir starfsmenn sem aðrir séu ábyrgir gerða sinna.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir segir: „Við þurfum að setja svona reglur áður en við fáum slæmar fréttir í fjölmiðlum eða öðru af einhverju sem gæti tengst þessu.“ Ég meina, hvar gætu svona siðareglur endað? Eigum við að setja þá siðareglur um ýmislegt annað sem fólk getur verið að gera sem ekki er kannski æskilegt, varðandi til dæmis eiturlyfjanotkun, of mikla áfengisnotkun eða hvað það kann að vera?

Ég ítreka að ég tel að opinberir starfsmenn, rétt eins og aðrir ábyrgir einstaklingar, eigi það við sig og sína í lífi sínu yfirleitt og sína samvisku hvað þeir gera á ferðum erlendis eða annars staðar. Ég ítreka það að ég hef mikla samúð með því sem að baki býr, baráttu gegn mansali, en efast stórlega um að þetta sé rétta leiðin.

[18:05]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður efast um réttmæti þess að setja reglur af þessu tagi. Ég tel litla þörf á því að efast um réttmæti þessa þegar stór samstarfsvettvangur eins og Norðurlandaráð hvetur til þess að það sé gert þegar jafnframt er sagt í tilmælunum að eftirspurnin eftir kynlífsþjónustu skapi vandamálið, þ.e. ef það væri engin eftirspurn væri heldur engin sala á kvenlíkömum eða barnslíkömum til kynlífsþjónustu. Bara sú staðreynd að eftirspurnin er til staðar og jafngríðarleg og raun ber vitni — hún veldur því að konur og börn eru flutt milli landa hundruðum þúsunda saman, jafnvel milljónum saman á hverju einasta ári í þessum tilgangi. Þessar staðreyndir tala sínu máli og í mínum huga eru þær réttlætingin fyrir því að setja reglur af þessu tagi.

Auðvitað er gott og gilt að treysta fólki og treysta náunganum. En við vitum það öll að það hefur ekki nægt til að útrýma glæpum í veröldinni að treysta því að allir séu heiðarlegir. Á sama hátt getum við heldur ekki látið okkur nægja, meðan við horfum á þetta gríðarlega alheimsvandamál, nútímaþrælasölu, að treysta því að þeir sem okkur standa næst, þeir sem hér eru, Norðurlandabúar til dæmis, láti sér ekki detta í hug að kaupa konur eða börn til kynlífsþjónustu. Fólk gerir það hér heima hjá okkur og fólk gerir það í útlöndum. Meðan ástandið er eins og það er held ég að það sé mjög einfalt og sjálfsagt mál að fara að tilmælum Norðurlandaráðs og leiða reglur af þessu tagi í lög.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Ræður og ávörp ráðamanna á íslensku, fyrri umr.

Þáltill. MÁ og KVM, 340. mál. — Þskj. 576.

[18:07]

Flm. (Mörður Árnason) (Sf):

Forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um að ræður og ávörp ráðamanna liggi fyrir á íslensku. Flutningsmaður ásamt mér er hv. þm. Karl Valgarður Matthíasson.

Í þessari þingsályktunartillögu er lagt til að Alþingi álykti að beina því til forseta Íslands og ráðherra að ræður og ávörp sem þeir flytja á erlendri tungu liggi fyrir á íslensku samtímis eða svo skjótt sem auðið er.

Í greinargerðinni, sem er stutt, segir að á tímum ört vaxandi alþjóðasamskipta hafi mjög færst í vöxt að ræður og ávörp forustumanna á ýmsum sviðum séu samin og flutt á öðru máli en íslensku, oft ensku. Þessir textar eru sumir hverjir mikilvægir fyrir íslenskt samfélag, varða hagsmuni

Íslendinga og eru hluti af stjórnmála- og samfélagsumræðu í landinu. Hér er lögð áhersla á að þróunin er algjörlega eðlileg og ekki gerðar neinar athugasemdir við hana í sjálfu sér.

Hins vegar er jafneðlilegt að slíkar ræður og ávörp æðstu ráðamanna liggi fyrir á íslensku, helst við flutning eða birtingu en ella eins skjótt og auðið er. Með þeim hætti geta allir landsmenn kynnt sér hvað sagt er í þeirra nafni við erlenda menn, stendur í greinargerðinni, og með „opinberri“ þýðingu er ekki hætta á að orð ráðamanna á erlendri grund eða við alþjóðleg tækifæri sæti rangþýðingu eða mistúlkun vegna tungumálaörðugleika. Þá má ætla að íslenskur texti greiði fyrir við vinnslu og flutning frétta á Íslandi af slíkum ræðuhöldum.

Hér í eru sem sé þrenns konar sjónarmið. Í fyrsta lagi er lögð áhersla á ákveðinn rétt almennings til þess að geta kynnt sér á móðurmáli sínu það sem æðstu ráðamenn segja í þeirra nafni við útlendinga eða við þau tækifæri þar sem fluttar eru ræður á erlendri tungu. Slíkar ræður eru oft merkar. Þar kemur fram stefna stjórnvalda íslenskra sem getur eins átt erindi við Íslendinga og hina erlendu menn sem á hlýða fyrir utan að sumar af þessum ræðum eru fluttar við það tækifæri að töluverður hluti áheyrenda eða móttakenda eru Íslendingar þótt af kurteisisástæðum sé e.t.v. ákveðið að flytja ræðuna á erlendri tungu.

Þá er önnur forsenda þess að þetta sé gert sú að það sé skilmerkilegt hvað menn hafa sagt, að ekki sé verið að velta því fyrir sér, að opinber þýðing af einhverju tagi liggi fyrir þannig að menn fari ekki í grafgötur um hvað nákvæmlega hefur verið sagt eða séu að toga það eða teygja og þetta ætti að vera ráðamönnunum og stjórnsýslunni í hag.

Í þriðja lagi er með þessu greitt fyrir sæmilegum fréttaflutningi sem er bæði í hag þeim sem ræðurnar halda og þeim sem á hlýða og ekki síst fréttamönnum sem þá þurfa ekki í þeim flýti sem einkennir oft það starf að hafa fyrir því sjálfir að snara snúnum texta.

Að lokum segir í greinargerðinni að skynsamlegt sé að setja um þetta almennar reglur, til dæmis í forsætisráðuneytinu, og mætti fela hinni ágætu þýðingamiðstöð utanríkisráðuneytisins, sem starfar af miklum dugnaði og þrótti, þessi verkefni ef mönnum finnst þau vandleyst á eigin skrifstofum. Við fjárlagasmíð þyrfti að gera ráð fyrir lítils háttar útgjaldaauka vegna þessa íslenskunarstarfs. Ég hef ekki á reiðum höndum hvað þyrfti af því tagi en ég hygg að það sé ekki mikið ef menn búa til regluverk sem er einfalt og undantekningarlaust í þessu skyni.

„... samtímis eða svo skjótt sem auðið er“, segir í tillögugreininni. Þar er auðvitað gert ráð fyrir því að menn hafi ákveðinn sveigjanleik í þessu efni, það sé ekki þannig að það þurfi nauðsynlega að liggja fyrir íslenskur texti um leið og hinn erlendi er fluttur. Að sjálfsögðu er ekki gert ráð fyrir því að allar ræður og ávörp, tækifærisræður eða einkasamtöl eða samtöl í fámennum hópi, liggi fyrir heldur einkum það sem mikilvægt er og til þess gætu þessar reglur í forsætisráðuneytinu tekið.

Auðvitað á þessi hugsun við um fleira. Hún á við samninga sem við erum að gera og ýmis álitamál og ýmsa þá texta sem valda hér álitamálum. Dæmi nýlegt er álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem hér var til eingöngu á ensku þangað til Alþingi tók sig til vegna beiðni alþingismanna og lét þýða þetta álit og það gerðist í síðustu viku. En í raun og veru þurftu menn að þýða það sjálfir hver um sig til að vita hvað í þessu merka plaggi stóð áður en skrifstofa Alþingis tók sig til og gerði þetta.

Forseti. Þetta er lítið mál í sjálfu sér en hluti af mikilvægri umræðu um íslensku og stöðu hennar. Ég hef áður lagt til þeirrar umræðu, verið þeirrar gæfu aðnjótandi að geta gert það hér á þingi, þingsályktunartillögu um rannsókn á réttarstöðu íslenskunnar. Þó að hún hafi ekki verið samþykkt var henni vísað til ríkisstjórnarinnar og hún hefur gert töluvert gagn í umræðunni, meðal annars það að þessi tillöguflutningur átti sinn þátt í því að Íslensk málnefnd er núna að vinna gott starf, að ég tel, með stuðningi og atbeina hæstv. menntmálaráðherra, að því að rannsaka eða athuga réttarstöðu íslenskunnar og stöðu hennar yfir höfuð. Það á að enda í málstefnu sem svo er kölluð sem málnefndin skilar að lokum menntamálaráðherra og hæstv. menntamálaráðherra hefur nýverið lýst yfir að hún ætli sér að flytja hér sem þingsályktunartillögu þegar hún kemur fram. Ég fagna því.

Ég tel hins vegar ekki ástæðu til þess að láta þetta litla erindi bíða og vænti þess og vona að því verði vel tekið í þinginu og síðan í þeirri nefnd, allsherjarnefnd, sem ég tel eðlilegt að fjalli um þetta og leyfi mér að láta í ljósi þá ósk að hv. allsherjarnefnd leggi síðan til við þingheim að hann samþykki þetta að lokum í vor.

[18:15]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu þingsályktunartillaga um að ávörp ráðamanna og ræður liggi fyrir á íslensku. Ég vil taka undir þessa tillögu með hv. þm. Merði Árnasyni og finnst raunar þeir tilburðir hv. þingmanna til að auka og styrkja íslenskuna verulega til bóta. Ég tek jafnframt undir með hv. þingmanni að það er gaman að því þegar við þingmenn getum lagt okkar lóð á vogarskálarnar til þess að styrkja stöðu íslenskunnar.

Svo háttar til um þessa tillögu að þar er verið að ræða ræður sem ráðamenn hafa haldið og það er áhugavert að lesa fylgiskjalið sem fylgir tillögunni. Ég er búin að renna yfir það og oft og tíðum er það svo að ég mundi halda að um töluvert merkar ræður sé að ræða og jafnvel efnismiklar.

Hér er farið dálítið yfir ræður forseta Íslands þar sem hann er t.d. að fjalla um mál sem eru mjög ofarlega á baugi á Íslandi, t.d. orkumál, loftslagsmál og fleira. Hér eru efni er varða Atlantshafsbandalagið sem hæstv. forsætisráðherra og utanríkisráðherra fjalla um, þannig að hér er oft og tíðum um mjög merk mál að ræða. Það er gott fyrir almenning að geta kynnt sér þau og ekki síður það sem nefnt var hér áðan, að oft er um að ræða ræður sem haldnar eru á Íslandi, örfáir gestir koma erlendis frá sem veldur því að stundum þarf að halda ræðuna á erlendri tungu.

Nú er það svo að við teljum oft að við Íslendingar séum svo ansi sleip í erlendum tungumálum og sérstaklega hefur mönnum þótt sem enskan sé að ryðja sér töluvert til rúms. Mér finnst það mjög miður ef við látum það gerast, að við teljum okkur það góð í erlendum tungumálum að við verð-

um að láta íslenskuna víkja þegar kemur að efni sem þessu. Mér finnst góður bragur á því að menn reyni sem frekast er unnt að þýða skjótt og vel ræður af þessu tagi, alveg hreint eins og hefur verið hér og er um þau álit sem koma frá erlendum og alþjóðlegum stofnunum sem varða okkar mikilvægustu mál.

Fram kom í máli hv. þm. Marðar Árnasonar að Íslensk málnefnd vinnur mikilvægt starf og ég hef aðeins fylgst með því. Ég veit að margir þingmenn hafa fylgst með þeirri vinnu sem nú er að fara í gang og ég bind miklar vonir við hún að muni skila töluverðu um framgang og umræðu um íslenska tungu. Það er brýnt að við höldum umræðunni um íslenskuna lifandi vegna mikilvægi tungunnar sem menningararfs okkar og ekki síst vegna þess að hún er tæki sem við notum alla daga. Fjölbreytileiki hennar skiptir svo miklu máli fyrir okkur í samskiptum okkar, ekki síst hér í sölum Alþingis.

Ég tek því undir með hv. þm. Merði Árnasyni og þakka honum fyrir að koma fram með þetta mál. Eins og jafnan þegar íslenskuna ber á góma, stend ég heils hugar að baki henni.

[18:19]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Það er nú gott að menn rugli ekki saman dagskrárliðum hér á hv. Alþingi eins og stundum hefur brugðið við. Í fimmta dagskrárliðnum vorum við að fjalla um siðareglur opinberra starfsmanna, að ekki mætti kaupa kynlífsþjónustu á erlendri grund, og í kjölfarið kemur að ræður og ávörp ráðamanna liggi fyrir á íslensku sem væri náttúrlega ekki hægt að nota á erlendri grund. Það er svona gott aðhald í þessu, svo menn gantist nú aðeins.

Í fyrsta lagi þá fagna ég þessari tillögu. Hún er fullkomlega tímabær og hún er metnaðarfull. Á hverjum degi þurfum við að standa vörð um framgang og notkun íslenskrar tungu vegna þess að hún er náttúrlega lykillinn að sjálfstæði okkar inn í framtíðina. Hún er hvorki meira né minna en höfuðatriðið í sjálfstæði okkar inn í framtíðina.

Ýmsir íslenskir embættismenn og aðrir nota í sívaxandi mæli erlendar tungur, það er hætta sem víða kemur upp. Það er eins og það slævi stundum málnotkun í íslensku í þeim efnum. Ég lenti til að mynda í því fyrir fáum dögum að vera á fundi þar sem mjög virtur, háttsettur, opinber embættismaður flutti ágætiserindi um það mál sem var á dagskrá en sagði með stolti: Ég aldist upp í Reykjavík. Auðvitað hefði bremsan átt að virka sjálfvirkt en það kom engin leiðrétting og þetta stingur í stúf og á auðvitað ekki að eiga sér stað. Það er bara hluti af því sem verðum að gæta að rækta inn í framtíðina.

Fjölmiðlar í dag kynna ekki metnaðarfulla málnotkun. Margir fjölmiðlamenn tala vitlaust og leggja á vitlausar áherslur. Þess vegna er mikilvægt að þeir sem fara fyrir og tala fyrir hönd þjóðarinnar, fyrir hönd stofnana og fyrirtækja, standi sérstakan vörð um íslenskunotkunina. Þó að eðlilegt sé að þeir tali erlend mál undir mörgum kringumstæðum, skiptir mjög miklu máli að til sé þessi túlkun, eftir atvikum útdráttur eða túlkun í heilu lagi. Það fer svolítið eftir því hvort menn fjalla um ræður eða ávörp eða evrópska efnahagssamninginn sem auðvitað fylgja með í endalausum þýðingum. Þó væri ástæða til því að við höfum tapað ýmsum hlutum og möguleikum varðandi framgang okkar mála af því að stuðst er við erlend mál sem menn skilja misjafnlega og sumir láta hjá líða að kryfja til mergjar þegar kemur að íslensku þýðingunni af því að það er of mikil vinna.

Ég fagna fyrst og fremst tillögu hv. þm. Marðar Árnasonar og Karls V. Matthíassonar og vona að hún gangi til enda og komist heil í höfn.

[18:23]

Flm. (Mörður Árnason) (Sf):

Forseti. Erindi mitt er eingöngu að þakka hv. þingmönnum fyrir þessa umræðu, þeim Árna Johnsen og Ólöfu Nordal. Ég hef tekið eftir því að þau hafa haldið hér uppi merki íslenskunnar með málflutningi og tillögugerð á þinginu og vil að þau viti að það er þakkað í samfélaginu.

Það er rétt hjá hv. þm. Ólöfu Nordal að fylgiskjal er með þingsályktunartillögunni þar sem getið er óþyddra ræðna og ávarpa á þremur vefsetrum, forseta Íslands, forsætisráðherra og utanríkisráðherra. Það tekur til ræðna og ávarpa sem þar eru birtar fyrir árið 2007 nema að listi utanríkisráðherra miðast við hálft árið því að núverandi utanríkisráðherra tók við í maí, eins og menn vita.

Það er rétt hjá hv. þingmanni að þar eru að vísu ýmsar ræður sem ekki eru afar mikilvægar og eru kannski fluttar formsins vegna en aftur eru þar aðrar sem ættu að liggja fyrir á íslensku og varða mjög merk mál.

Ég geri ráð fyrir að þegar menn settust yfir reglur um þetta yrðu erindi sem menn flytja af þessu tagi að einhverju leyti flokkuð niður þannig að gert yrði ráð fyrir heildarþýðingu á sumum ávörpum og ræðum en útdrætti úr öðrum eftir atvikum og mikilvægi. Ég tek undir það með hv. þm. Árna Johnsen að um sem allra flesta texta af þessu tagi þyrfti að vera sú regla að það væri að minnsta kosti til útdráttur þannig að menn gætu nálgast textann, gætu vitað um hvað hann fjallar. Síðan ætti réttarstaðan í raun og veru að vera þannig í tungumálum okkar hér í stjórnsýslu og samfélagi að menn geti þá fengið nánari skýringar eða jafnvel þýðingu eftir atvikum ef á þarf að halda.

Ég þakka þessa umræðu og vonast til að hún verði til nokkurs gagns fyrir það efni sem til stóð að fremja.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Stjórnarskipunarlög, 1. umr.

Frv. MÁ o.fl., 342. mál (Reykjavík sem eitt kjördæmi). — Þskj. 578.

[18:26]

Flm. (Mörður Árnason) (Sf):

Forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til stjórnarskipunarlaga og það flytja ásamt mér hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, Jón Magnússon og Kolbrún Halldórsdóttir. Frumvarpstextann ætla ég ekki að lesa hér upp að sinni en með frumvarpinu er gert ráð fyrir því að kjördæmaskipting í

Reykjavík verði afnumin. Hún var tekin upp með lögum frá 1999 og 2000 þegar kjördæmum var fækkað í sex en þá varð sú nýbreytni að kjósendum í Reykjavík var skipt í tvö kjördæmi, Reykjavíkurkjördæmi norður og suður. Reyndar var þetta haft þannig að mörk kjördæmanna voru ekki ákvörðuð í kosningalögum eins og allra annarra kjördæma heldur er landskjörstjórn falið að ákveða þau hverju sinni.

Þetta var í fyrsta sinn í kosningasögu og lýðræðissögu Íslands að sveitarfélagi var skipt upp í sérstök kjördæmi við alþingiskosningar. Það hefur aldrei gerst áður og jafnvel þegar sá siður var hér almennastur í kosningum til Alþingis að kjósa í einmenningskjördæmum, þá náðu þau ekki til sveitarfélaga. Þar voru kosnir tveir eða fleiri eftir atvikum og kjósendafjölda.

Á sínum tíma voru þau rök helst færð fyrir því að skipta Reykjavík í tvö kjördæmi að þannig yrðu þingmannahópar kjördæmanna sex svipaðir að stærð og því hentugar einingar við útreikning í kosningakerfinu sem upp var tekið. Það þótti líka kostur að jafna þingmannahópa og var látið í veðri vaka að það mundi virka hér með tilteknum hætti á þinginu. Það væri nánast hættulegt eða varasamt að þingmannahópur Reykjavíkur væri þá helmingi stærri en hinna.

Reykvíkingar og fulltrúar þeirra mótmæltu því strax að skipta sveitarfélaginu í tvö kjördæmi og um það er til vitnis samþykkt borgarráðs frá 26. janúar 1999 áður en þetta var gert og eftir að þetta var gert 25. apríl 2000 þar sem borgarráð mótmælir harðlega þessari breytingu. Andstaðan var þó minni en vert var vegna þess að með breytingunum í heild fólust réttarbætur fyrir Reykvíkinga og aðra íbúa á höfuðborgarsvæðinu. Dregið var úr misvægi atkvæða og helmingsmunur ákveðinn á atkvæðamisvægi við rásmark kerfisins þegar það færi í gang. Það gerðist í fyrsta sinn í sögunni að íbúar höfuðborgarsvæðisins, sem nú eru um rúmlega þrír fimmtu landsmanna, fengu meiri hluta þingmanna í sinn hlut, 33 af 63. Hér var því um réttarbætur að ræða um leið og Reykjavík var skipt upp, sem kannski slævði andstöðu við það síðara.

Það er skemmst frá því að segja að í Reykjavík skilur ekki nokkur maður af hverju sveitarfélagið þarf að skiptast í tvö kjördæmi. Kjördæmaskiptingin hefur á hinn bóginn aukið vanda við lýðræðisstarfsemi í höfuðborginni að mun. Rétt er að taka fram að Reykvíkingar hafa ekki myndað nein sérstök tengsl við „sína“ þingmenn í öðru hvoru kjördæminu umfram þingmenn í hinu borgarkjördæminu. Stjórnmálasamtök í borginni skipuleggja grunneiningar sínar eins og um eitt kjördæmi væri að ræða og hafa gert það frá upphafi, öll nema Framsóknarflokkurinn sem skipti sér í tvennt í borginni og stofnaði kjördæmasamband í suðurhlutanum og kjördæmasamband í norðurhlutanum. Þetta gafst þannig að Framsóknarflokkurinn er nú hættur þessu og hefur sameinað kjördæmasambönd sín á ný. Þingmannahópar kjördæmanna tveggja hafa aldrei fundað hvor í sínu lagi og ekki haft með sér nokkurn félagsskap og það má raunar færa að því rök að við kjördæmabreytinguna hafi heldur dregið úr samstarfi Reykjavíkurþingmanna, sem var ekki mikið fyrir, og kjósendur í Reykjavík hafa oftlega kvartað undan að sé ekki nógu gott.

Þau rök liggja í því að forustumennirnir eru nú tveir. Í staðinn fyrir að vera einn og óskoraður forustumaður eru forustumennirnir tveir. Eftir að kosið var í fyrra skiptið samkvæmt þessu kerfi kom það upp á teninginn að í öðru kjördæminu varð þingmaður úr Sjálfstæðisflokknum fyrsti þingmaður kjördæmisins, í hinu þingmaður úr Samfylkingunni og þess varð ekki vart að samvinna þessara tveggja forustumanna væri eins og best væri á kosið. Þetta kann að vera betra núna, ég þekki það ekki eins vel en núna eru báðir þingmennirnir úr sama flokki og raunar báðir ráðherrar í ríkisstjórninni en ég hygg að ekki hafi reynt neitt á þessa þingmannahópa þannig að þau rök eru ekki fyrir hendi.

Menn þekkja í sögunni að íbúar í einstökum hverfum hafa í hvorum tveggja þeim kosningum sem háðar hafa verið eftir nýja kerfinu þurft að bíða fram á síðustu vikur kosningabaráttunnar eftir úrskurði um það í hvoru kjördæminu þeir skuli kjósa. Íbúum Grafarholts er þetta einkum kunnugt því að þeir urðu fyrir því í fyrra skiptið að lenda á skjön við þá meginreglu sem landskjörstjórn setti að þessi stóri vegur í gegnum alla Reykjavík, Hringbraut, Miklabraut, Vesturlandsvegur, skipti kjördæmunum. Íbúum Grafarholtshverfis sem búa sunnan þessarar brautar var skipað í norðurkjördæmið í fyrra skiptið og í síðara skiptið, í vor leið, brá svo við að kjördæmamörkin voru dregin þvert um hverfið og menn geta ímyndað sér hvaða hvatning það er fyrir hverfastarf bæði pólitískt og félagslegt. Þetta mætti auðvitað laga í sjálfu sér án þess að breyta stjórnarskrá eða kosningalögum. Landskjörstjórn gæti náttúrlega gert þetta með öðrum hætti en þetta fylgir samt þeirri skipan sem hérna var tekin upp.

Rétt er að rifja það upp að í kosningunum 2003 urðu þau mistök að menn sáu sig tilneydda að úrskurða atkvæði gild í norðurkjördæminu sem greidd voru í suðurkjördæminu þegar íbúar við Framnesveg tóku upp á því að flykkjast í vitlausan skóla og greiða þar atkvæði, þeir sem áttu heima sunnan Hringbrautar. Þetta er auðvitað einsdæmi á Íslandi og sennilega þótt víðar sé leitað að svona fari, þannig að kjördæmamörkin eru í raun og veru ekki virt þegar til stykkisins kemur. Þannig hefur þetta bitnað á kjósendum en þetta hefur líka bitnað á frambjóðendum og flokkum. Í bæði skiptin, 2003 og 2007, hefur það gerist að frambjóðandi sem ekki náði kjöri hafði fengið meiri stuðning í prófkjöri síns flokks en frambjóðandi sem náði kjöri á lista flokksins í hinu borgarkjördæminu. Þetta gerðist í fyrra skiptið í Sjálfstæðisflokknum að frambjóðandi, ég skal ekki segja í hvaða sæti það var, komst ekki að en frambjóðandi sem var neðan við hann komst að. Hitt dæmið er um Samfylkinguna og sá frambjóðandi sem ekki náði kjöri stendur í stólnum til vitnis um það að þetta vandamál er ekki eingöngu fræðilegt heldur af holdi og blóði.

Það má reyndar minnast á það að þetta kjördæmakerfi hefur líka valdið því, af holdi og blóði, að það hefur komið afar illa við heilan stjórnmálaflokk. Hönnuður þessa kerfis gerði mér og öðrum þann greiða að reikna það út hvernig farið hefði í kosningunum síðast ef Reykjavík hefði verið eitt kjördæmi og hann komst að því að þingmannatalan hefði að sjálfsögðu verið óbreytt í heildina en það hefði hins vegar gerst að fyrsti maður á lista Framsóknarflokksins í Reykjavíkurkjördæminu hefði verið kjörinn og VG fengið þrjá þingmenn í stað fjögurra í Reykjavíkurkjördæmi og

fengið fjórða þingmanninn í staðinn í Norðausturkjördæmi en þriðji maður Framsóknar þar fallið út. Það er auðvitað tilviljun hvernig þetta gerist en undir það hlýtur maður að taka almennt, það er auðvitað hlálegt að u.þ.b. 6.000 kjósendur í Reykjavík sem kusu Framsóknarflokkinn skuli ekki hafa þingmann þar en 5.700 kjósendur Framsóknarflokksins í Norðausturkjördæmi hafi þar þrjá og er þá algerlega ólastaður hv. 3. þm. Framsóknarflokksins í Norðausturkjördæmi, hinn ágæti hv. Höskuldur Þórhallsson. Sumir hafa haft það á móti þessari tillögu minni að þetta hefði hugsanlega breytt forustumálum í þeim flokki sem um er talað, Framsóknarflokknum, og hugsanlega breytt ríkisstjórnarmyndun líka, hver veit? En það er ekki það sem við eigum að hugsa um hér heldur einhvers konar sanngirni og að kjördæmakerfið falli að pólitíkinni í landinu og félagslegu samhengi.

Skipting Reykjavíkur í tvö kjördæmi flækir leikreglur lýðræðisins fyrir kjósendum og veldur þeim óþægindum sem kosningakerfi á ekki að gera. Kjördæmaskiptingin hefur þyngt róðurinn við stjórnmálastarfið í borginni, aukið vanda við framkvæmd kosninga, spillt vali á framboðslista og torveldað samráð með fulltrúum Reykvíkinga á þingi. Þess vegna er nauðsynlegt að gera höfuðborgina að nýju að einu kjördæmi við alþingiskosningar. Þetta frumvarp gerir ráð fyrir því að breyta stjórnarskránni vegna þess að þar er fjöldi kjördæma tiltekinn. Þau skulu vera fæst sex en flest sjö og breyting sem ekki væri á stjórnarskránni en miðar að því að gera Reykjavík að einu kjördæmi yrði þá að innifela það að fjölga kjördæmum utan Reykjavíkur sem væri auðvitað fullkomlega óeðlilegt. Hér er gerð sú tilraun að breyta eins litlu og hægt er, laga aðeins það að Reykvíkingar kjósi í einu kjördæmi.

Það væri hins vegar eðlilegt ef menn féllust á þessa breytingu að gera tvær í viðbót á kosningalögunum, annars vegar þá að breyta úthlutun uppbótarmanna með tilteknum hætti til þess að Reykvíkingar fengju uppbótarmenn með svipuðum hætti og í öðrum kjördæmum. Það mundi hvorki fjölga þeim né fækka en gerði það að verkum að það væri sanngjarnari úthlutun en ella. Hin breytingin sem menn þyrftu a.m.k. að taka afstöðu til væri sú að setja þröskuld í hverju kjördæmi fyrir lista sem fengi kjördæmakjörinn mann. Nú er þessu þannig háttað eins og við vitum að til úthlutunar uppbótarsæta þarf landsframboð að fá 5% af heildarfylgi og fái það það ekki fær það ekki uppbótarmenn. Listar í hverju kjördæmi þurfa síðan að ná manni inn í kjördæminu og lágmark sem þarf til þess er í kringum 9–10%, heldur minna í fjölmennasta kjördæminu sem er Suðvesturkjördæmi en 9–10% í Norðvesturkjördæmi. Ef menn vildu hafa það algerlega jafnt og koma í veg fyrir að framboð í Reykjavík sem fengi t.d. 5% gæti komið að manni þá mundi þurfa að setja almenna reglu um þröskuld í kjördæminu. Ég tek þetta fram, ekki vegna þess að ég hafi mikla skoðun á því, mér þykir 5% þröskuldurinn reyndar nokkuð hár og 9–10% þröskuldur þykir mér enn hærri og ekki í raun og veru sanngjarn þó að ég fallist á að einhver þröskuldur þurfi að vera þannig að við höfum ekki stjórnarfar svipað og í Ísrael þar sem er fullkomin hlutfallskosning og smáflokkar nánast vaða uppi á þinginu með óheppilegum afleiðingum fyrir lýðræðið og stjórnarfarið í því landi. En það er a.m.k. sanngjarnt að þessi þröskuldur sé nokkurn veginn jafn í öllum kjördæmum.

Að lokum fagna ég þeirri umræðu sem þegar hefur orðið um þessa tillögu í samfélaginu og í óformlegum samræðum manna hér í alþingissamfélaginu og treysti því að tillagan haldi áfram að rekja umræðu og verði að veruleika, við skulum orða það þannig að hún verði að veruleika fyrr en síðar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og stjórnarskrárn.

Útvarp frá Alþingi, fyrri umr.

Þáltill. KolH o.fl., 345. mál. — Þskj. 581.

[18:41]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu um útvarp frá Alþingi sem ég með stolti segi að er flutt af þingmönnum úr öllum stjórnmálaflokkum sem sæti eiga á Alþingi Íslendinga. Þeir eru auk mín hv. þingmenn Arnbjörg Sveinsdóttir, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Birkir Jón Jónsson, Jón Magnússon, Kjartan Ólafsson, Kristinn H. Gunnarsson, Mörður Árnason, Siv Friðleifsdóttir og Þuríður Backman.

Tillagan gengur út á það að Alþingi álykti að fela forseta Alþingis að hefja undirbúning þess að útvarpa þingfundum beint um allt land á sérstakri útvarpsrás og stefnt verði að því að útvarp frá Alþingi hefjist eigi síðar en þegar þing kemur saman haustið 2008.

Þingsályktunartillagan er raunar ekki ný af nálinni. Hún var fyrst flutt á 131. löggjafarþingi og er flutt sáralítið breytt. Mér liggur við að segja, hæstv. forseti, að trúlega sé óþarfi fyrir mig að mæla fyrir tillögunni því að á síðustu dögum hefur verið haft eftir hæstv. forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssyni, að málið sé þegar í skoðun hjá æðstu stjórn Alþingis. Þannig segir í Fréttablaðinu þann 29. janúar sl. að Sturlu Böðvarssyni þingforseta lítist ágætlega á tillöguna og eftir honum er haft, með leyfi forseta: „Við eigum láta að skoða þetta og meta kostnaðinn.“ Ég lít svo á að þessi stuðningsyfirlýsing sem við flutningsmenn tillögunnar fáum frá hæstv. forseta segi í sjálfu sér að þess verði skammt að bíða að hún verði að veruleika.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að með nýrri tækni hefur fólki gefist betri kostur á að fylgjast með fundum Alþingis. Samkvæmt 57. gr. stjórnarskrár lýðveldisins ber að halda fundi Alþingis í heyranda hljóði og með tölvutækninni höfum við sannarlega getað tryggt það að þingfundir nái eyrum fjölmargra Íslendinga, bæði innan lands og eins Íslendinga sem staddir eru erlendis. Þannig hefur aðgengi að þingfundunum breyst gríðarlega mikið á síðustu árum en jafnframt hefur orðið ákveðin skipting milli hópa hvað þetta varðar. Segja má að þeir sem sitja við tölvur meira og minna alla daga séu ákveðin forréttindastétt að þessu leyti því að þeir geta fylgst með beinum útsendingum frá þingfundum í tölvum sínum en á sama tíma er fólk að vinna þar sem er kannski útvarpstæki, starfsfólk í frystihúsum, stræt-

isvagnabílstjórar, leigubílstjórar og fleiri hópar sem ekki eiga þess kost að sitja við tölvur, og það getur ekki á sama hátt og tölvufólkið fylgst með því sem er að gerast. Ég tel að með þessu séum við að jafna aðgengi fólks, burt séð frá því hvar það vinnur eða hvers konar störf það stundar, að því sem hér gerist og ég tel fullkomlega eðlilegt að það sé gert.

Auðvitað mun talsverður kostnaður fylgja því að fara út í aðgerð af þessu tagi. Ein sjálfstæð rás á öldum ljósvakans gæti kostað einhver hundruð milljóna. Ég þori ekki að skjóta á það en mér skilst að Ríkisútvarpið hafi haft þá viðmiðunarreglu að ef slík rás ætti að ná til alls landsins gæti kostnaðurinn farið upp í 700 millj. Ég er að tala um stofnkostnaðinn, þ.e. að við það að koma upp sendum um allt land geti kostnaðurinn farið upp í 700 millj. Þetta segi ég algerlega án ábyrgðar en þessi tala hefur heyrst. Að sjálfsögðu er miklu minni kostnaður fólginn í því að koma á dreifikerfi á höfuðborgarsvæðinu þar sem netið er þéttast og flestir búa en við sem flytjum tillöguna miðum auðvitað við að það komi til með að ná til allra landsmanna.

Hæstv. forseti. Ég legg þessa tillögu fram í trausti þess að búið sé að vinna jarðveginn og menn séu sammála um þetta og í ljósi þess mikla stuðnings sem ég sem 1. flutningsmaður tillögunnar fékk hjá meðflutningsmönnum mínum, treysti ég mér að líta svo á að stutt sé í að tillagan komi til atkvæðagreiðslu og verði samþykkt á Alþingi, vonandi í vor, þannig að að hausti geti þeir sem starfa þar sem er útvarpstæki fylgst með þingfundum á sama hátt og þeir sem starfa við tölvur.

[18:46]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég kem hér til að taka undir tillöguna. Hún er í sjálfu sér ágætlega rökstudd en ég vil samt halda því til haga að auðvitað verðum við að íhuga mjög vel hversu mikinn kostnað við mundum leggja í þetta. Ég held samt sem áður að þrátt fyrir nokkurn kostnað sé mjög mikilvægt að hægt verði að útvarpa frá Alþingi með sem bestum hætti. Eins og kemur fram í greinargerðinni er það svo nú að mjög margir hafa aðgang að Alþingi í gegnum netið og eiga hægt með að komast inn í þær umræður sem hér fara fram með þeim hætti, en eins og hér er sagt eru ekki allir netvæddir og margt eldra fólk, sem gjarnan hefur mikinn áhuga á þeim málefnum sem við ræðum hér, yrði þakklátt fyrir að fá aðgang að umræðum í gegnum sín útvarpstæki.

Ég vildi einnig nefna þá sem eru á ferð um landið. Sjálf ferðast ég töluvert mikið í bíl um landið og hlusta mikið á útvarp þegar svo stendur á. Ríkisútvarpið næst nú á allflestum stöðum þó að við getum ekki alveg sagt að það sé alls staðar á þjóðvegakerfinu. Ég held að það væri ekki síst skemmtilegt fyrir þá sem eru að ferðast um í bílum að hafa möguleika á að hlusta á þessar umræður þó að við getum kannski verið sammála um að þær séu ekki allar jafnskemmtilegar en þó flestar mjög áhugaverðar. Ég ítreka að ég held að rétt sé að athuga hversu mikill kostnaður fylgir þessu. Þegar þetta var kannað fyrir nokkrum árum þótti okkur fylgja því ansi mikill kostnaður og menn töldu að ekki væri rétt að leggja í hann á þeim tíma. En með tækni-breytingum og öðru sem við erum nú að upplifa er hugsanlegt að þetta sé orðið ódýrara.

[18:49]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. Ég held að sú tillaga sem hér er til umræðu sé mjög af hinu góða og ætti í rauninni fyrir margt löngu að vera komin í framkvæmd. Framgangur slíkrar tillögu mundi væntanlega verða til þess að málflutningur fjölmiðla af Alþingi yrði minna afbakaður og yrði minna háður geðþóttauppsetningu ýmissa fjölmiðlamanna og ugglaust yrði meira jafnræði í málum og kynningu þeirra sem er mjög æskilegt fyrir okkar litla þjóðfélag.

Ég vil þó vekja athygli á því að ég tel að tillagan gangi í rauninni ekki nógu langt. Ég held að það sé líka tímabært að Alþingi Íslendinga komi á legg ákveðinni sjónvarpsgerð með fréttapistlum með viðræðum þingmanna allra flokka þar sem tryggt væri að menn kæmust að alveg eins og þeir komast að í ræðustóli á hv. Alþingi og fjölluðu um nánast öll mál sem kæmu upp á Alþingi. Hvort sem það eru 10 mál á dag eða 15 mál mundu slíkir fréttapistlar eða samtalsþættir, hvort sem það er kallað í stíl Kastljóss, Silfurs Egils eða Íslands í dag, skila út í þjóðfélagið miklu eðlilegri kynningu á störfum frá Alþingi en gerist í dag.

Þetta þarf ekki að vera mjög flókið mál. Það þarf auðvitað ritstjórn yfir slíkum þætti, hvort sem það væru tveir eða þrír menn, sem ættu að sjá um útsendingar, sem stæðu til að mynda klukkutíma í senn tvisvar til þrisvar á dag eftir atvikum. Með því móti værum við að ríma við nútímamöguleika og auka hlutdeild Alþingis, auka hlutdeild þingmanna á Alþingi í kynningu gagnvart þjóðinni allri beint og milliliðalaust. Útvarpstillagan er því hálfa leið að mínu mati en það hlýtur að koma að því fyrr en seinna að þessi leið verði valin því að auðvitað getur hv. Alþingi ekki setið undir því til lengdar að láta misvitra túlkunarmenn velja og hafna því sem kjörnir þingmenn þjóðarinnar eru að fjalla um á hv. Alþingi og vilja koma inn í umræðu, vilja koma til áhrifa, vilja koma til framkvæmda og gera það í nafni og umboði kjósenda.

Með þessu móti yrði Ísland fyrsta landið í heiminum sem mundi setja upp slíka þætti frá löggjafarsamkundunni og það fer ekkert illa á því. Ísland er hvort eð er með elsta þing í heimi, tilbúið að ríða á vaðið og brjóta nýjar leiðir og vera alltaf með opinn huga til þess. Það munar auðvitað miklu hvort mál geta gengið þannig beint fram eða eins og tíðkast hjá mörgum fjölmiðlum á Íslandi hvað varðar málflutning á Alþingi: Alþingismaður nefnir þrjú atriði í ræðu sinni sem grundvallaratriði. Fjölmiðlamaðurinn tekur eitt atriði, hringir í næsta mann og segir: Hann sagði þetta eða hún sagði þetta. Viðmælandinn svarar: Nú, þetta, já. Hann svarar því með þremur atriðum. Fjölmiðlamaðurinn heldur áfram næsta dag og velur eitt atriðið af því sem viðmælandinn svaraði síðast þegar rætt var um og sleppir alltaf úr því sem honum sýnist. Þetta er gangur málsins í túlkun margra fjölmiðla og hefur verið um árabil. Þetta skekkir ekki bara málflutning og kynningu frá Alþingi, þetta skekkir líka dómgreind og ruglar fólk í ríminu af því að menn fá ekki tækifæri til þess að standa fyrir máli sínu. Til þess á Alþingi Íslendinga að vera að menn standi fyrir máli sínu og komist

síðan að niðurstöðu í þinginu sem menn þurfa að geta staðið sáttir um eða ósáttir en alla vega stendur það sem samþykkt er.

Ég held að það væri mjög spennandi að hugsa þessa leið og taka svolítið völdin af sjálfskipuðum pistlahöfundum sem leika sér með fjöreggið á margan hátt í meðferð mála eins og þeim sýnist en ekki á forsendum þeirra sem leggja þau fram og kynna þau á þeim stað þar sem á að vera virðing fyrir málflutningi og metnaður, á Alþingi Íslendinga.

[18:56]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég er ekki viss um að ég geti tekið undir óskir hv. þm. Árna Johnsens um eins konar fjölmiðil sem Alþingi reki og reikna ekki með að mikið samkomulag yrði um dagskrárgerð eða fréttaflutning í slíkum fjölmiðli og kannski bara betra að láta fjölmiðlana okkar aðra um þann þátt málsins.

Á hinn bóginn kviknar hjá manni hugsun við þessa ræðu og þennan flutning máls sem ég þakka 1. flutningsmanni, hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, fyrir, en ég er einn af flutningsmönnum málsins, nefnilega sú að hér fyrr á tímum á upphafsdögum Alþingis má kannski segja að það hafi verið eins konar beinn flutningur frá Alþingi. Fátt var um fjölmiðla, lítið um beinar fréttir, ekkert útvarp og sjónvarp auðvitað til um miðja 19. öld og tímarit voru ekki tíð, útgáfa þeirra dræm og slæleg þannig að *Alþingistíðindin*, sem prentuð voru eftir hvert þing og dreift um landið, voru í raun og veru þessi beini miðill. Kannski hafa menn á þeim tíma, glöggir bændur og búalið og sjómenn og embættismenn og kaupmenn og tómthúsmenn í kaupstöðum, sem í þetta glugguðu, notið ákveðins beins fréttaflutnings af þinginu betur en þegar fjölmiðlaöldin tók við, sú þegar allir hlutir voru hér túlkaðir, að einhverju leyti með þeim hætti sem hv. þingmaður tiltók. Ég man eftir fréttaflutningnum þegar ég byrjaði að fylgjast með atburðum frá þinginu, ég segi nú ekki í frumbernsku en a.m.k. sem stálpað barn og unglingur. Túlkunin var auðvitað pólitísk og fór fram í hverju blaði fyrir sig þannig að vel var gert við þá sem fylgdu þeim málstað sem blaðið tók undir en ekki við hina.

Hvers vegna er ég að þessu? Vegna þess að við höfum ákveðna tæknilega möguleika á okkar tímum til þess að endurreisa þennan beina fréttaflutning frá þinginu. Hann er auðvitað á netinu og á eftir að eflast þar en hann getur líka eflst með þeirri hugmynd sem færð er fram í þessari tillögu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur o.fl. að það standi hér yfir beint útvarp allan tímann sem menn eru að ræða hlutina í þessum sal og fari ekki eftir því hvort Leiðarljós, íþróttir eða annað dagskrárefni er að hefjast í Ríkisútvarpi allra landsmanna á hverri stundu.

[18:59]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem orðið hefur um þessa tillögu, ég tel hana sýna að tillagan nýtur mikils stuðnings. Veigamikil rök eru fyrir því að það eigi að láta til skarar skríða með þetta. Auðvitað er eðlilegt að kostnaður sé kannaður til hlítar. Það er líka eðlilegt að ætla að hann fari lækkandi eftir því sem tækninni fleygir fram. Við erum hér með gervihnetti sveimandi yfir höfðum okkar og GPS-tækin úti um holt og móa og ég held að tæknin vinni með okkur hvað þetta varðar þannig að þetta fari nú að verða ódýrara eftir því sem tímar líða.

Varðandi hugmyndina frá hv. þm. Árna Johnsen skil ég það alveg að við þingmenn höfum það oft á tilfinningunni að hlutir sem gerast hér inni séu annaðhvort affluttir eða fluttir í svo miklum stikkorðastíl að það skili sér ekki á þann hátt sem við helst kysum yfir til almennings. Ég held nú engu að síður, get tekið undir með hv. þm. Merði Árnasyni hvað það varðar, að það gæti reynst erfitt að koma saman ritstjórn á slíkum fjölmiðli. Það er nú eins og annað hér í þingsölum og samstarf meðal þingmanna að það er skapandi og skemmtilegt og stundum hvín í tálknum og það er bara hluti af starfinu. En þessi tillaga sem slík gerir ráð fyrir því að sem flestir hafi beinan aðgang að þingfundum okkar, að þingfundir séu haldnir í heyranda hljóði eins vítt og breitt og mögulegt er. Ég tel að sem slík sé tillagan þess eðlis að hún ætti að samþykkjast á þessu þingi.

Að svo mæltu legg ég til, hæstv. forseti, að tillögunni verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og síðari umr.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Fundi slitið kl. 19:02.

---

59. FUNDUR

þriðjudaginn 5. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, stjfrv., 351. mál, þskj. 591. — 1. umr.
3. Geislavarnir, stjfrv., 353. mál, þskj. 594. — 1. umr.
4. Réttindi og staða líffæragjafa, þáltill., 49. mál, þskj. 49. — Fyrri umr.
5. Almannatryggingar, frv., 60. mál, þskj. 60. — 1. umr.
6. Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra, frv., 347. mál, þskj. 583. — 1. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.

Fjarvistarleyfi:
Ármann Kr. Ólafsson, 4. þm. Suðvest.,
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.

Störf þingsins.
Eignarhald á auðlindum.

[13:32]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Formaður þingflokks sjálfstæðismanna, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir hefur fengið stimpilinn þingskörungur og harðstjóri í sínum flokki af hálfu Morgunblaðsins. Ég hef alltaf álitið mikilvægt að það væri harðstjóri sem stjórnaði Sjálfstæðisflokknum, ég get tekið undir að það sé mikilvægt. En í ljósi þessa vil ég ræða um eftirfarandi við hv. þingmann.

Hæstv. forsætisráðherra var spurður í desember um störf stjórnarskrárnefndarinnar sem hafði m.a. það hlutverk að skoða setningu ákvæðis í stjórnarskrá um sameign íslensku þjóðarinnar á auðlindunum sem óneitanlega tengist frumvarpi sem nú situr fast í þingflokki sjálfstæðismanna. Í ljósi nýfengins álits mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna er ljóst að spurningin um eignarhald auðlindanna og ekki hvað síst nytjastofna á Íslandsmiðum sem hingað til hafa verið talin í eigu þjóðarinnar, er orðin hávær og fólkið í landinu kallar eftir stefnu ríkisstjórnarinnar. Það er talið að ríkisstjórnin hafi 180 daga og þingið verður að koma að þessu máli.

Ég spyr því: Hvaða vinna er í gangi af hálfu forustuflokks ríkisstjórnarinnar og álítur hv. þingmaður ekki að þetta mál verði að koma inn sem allra fyrst til að skýra stefnuna? Sjávarútvegurinn sem hefur orðið fyrir miklu áfalli ekki síst vegna vinnubragða hæstv. sjávarútvegsráðherra þolir ekki að um þetta ríki óvissa. Á því verður að taka.

Síðan langar mig líka að spyrja hvað líði frumvarpi hæstv. iðnaðarráðherra sem nú situr fast í þingflokki sjálfstæðismanna. Manni virðist af lestri Morgunblaðsins að það eigi áheyrnarfulltrúa, hugsanlega með tillögurétt í þingflokknum en það er mikilvægt að það mál komi sem allra fyrst fyrir þingið og því vil ég spyrja hv. þingmann: Hvenær er von á því máli? Hvenær lýkur Sjálfstæðisflokkurinn umræðu sinni um málið og skilar því inn í þingið?

[13:34]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Guðni Ágústsson nefndi tvö mál, annars vegar álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og hvaða vinna væri í gangi í sambandi við það. Það hefur komið fram í þinginu að það mál er til athugunar í sjávarútvegsráðuneytinu og ég held að sú vinna gangi ágætlega. En eins og fram hefur komið mjög víða hjá þeim lögfræðingum sem hafa fjallað um það mál þá er auðvitað mjög mikilvægt að skoða það frá öllum hliðum og fara ofan í þau lögfræðilegu álitaefni sem þar koma fram en eins og allir vita sem skoðað hafa það álit þá eru litlar vísbendingar um hvað mannréttindanefndin ætlast til að við á Alþingi gerum til að breyta löggjöfinni eða öðrum atriðum sem þar eru nefnd. Má þá helst skoða hvaða álit þeir sem ekki studdu álitið, minni hluti nefndarinnar, settu fram í sérálitum, þannig mátti helst finna út hvað meiri hlutinn vildi. En þetta er sem sagt mjög flókið álitaefni.

Varðandi áhyggjur hv. þingmanns af frumvarpi iðnaðarráðherra þá get ég sagt honum að það er verið að skoða það mjög vandlega í þingflokki Sjálfstæðisflokksins og þingmenn hafa eðlilega mikinn áhuga á að kynna sér það mál áður en það kemur inn í þingið og ætla að fara vel yfir það. Þeir eru langt komnir og munu væntanlega í þessari eða næstu viku skila því þannig að hv. þm. Guðni Ágústsson getur farið að skoða það mál eins og hann hefur greinilega mjög mikinn áhuga á.

[13:37]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er fullgilt að spyrjast fyrir um það hvað hæstv. ríkisstjórn ætlist fyrir í framhaldi af áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna í kvótamálinu og auðvitað nærtækt að spyrja hvort til standi að hafa eitthvert þverpólitískt samráð um það hvernig brugðist verður við af Íslands hálfu.

Það lofar reyndar ekki góðu þegar formaður þingflokks sjálfstæðismanna grípur til þess gamalkunna ráðs að vitna aðallega í minni hlutann. Það minnir á þá daga þegar fyrri ríkisstjórn var kaghýdd af Hæstarétti, t.d. í öryrkjadómsmálinu og þá skutu menn sér gjarnan á bak við að það væri minnihlutaálit í dómnum eins og hann væri þá ekki jafngildur fyrir vikið.

Ég vil líka taka undir að það er dálítið sérkennilegt að þetta frumvarp um orkumálin sem við höfum frétt af og er strand í þingflokki sjálfstæðismanna er engu að síður komið út í bæ og þaðan berast álit og umsagnir eða ályktanir aðila um málið sem þingmenn hafa ekki séð. Það er ekkert við það að athuga þó að stjórnarfrumvörp séu til meðhöndlunar í stjórnarflokkum eða þingflokkum enda séu þau þá ekki annars staðar til umfjöllunar fyrr en þingheimur allur hefur fengið aðgang að þeim en það virðist ekki eiga við í þessu tilviki. Ég veit ekki betur en stjórn Orkuveitu Reykjavíkur hafi verið að láta í ljós álit sitt á þessu frumvarpi sem enn er ekki komið fram og er nokkuð sérkennilegt.

Annars er ég ekki í þeim hópi sem telur það sérstakt harmsefni þó að misgóð stjórnarfrumvörp komi hér seint og lítið inn á þing. Ég er algerlega andstæðrar skoðunar á við hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur sem kvartaði undan því að ríkisstjórnin væri verklítil og kæmi litlu frá sér, mér liggur við að segja því minna því betra. Hitt er svo annað að það er auðvitað ekki góður svipur á því ef frumvörp eiga að koma í röðum inn á þing í aprílmánuði rétt áður en frestur til að leggja þau fram rennur út, sérstaklega ekki ef menn láta sér detta í hug að þau hljóti afgreiðslu á þessu vori. (Forseti hringir.) Allt tengist þetta líka spurningunni um stjórnarskrána og það hvort þar verður hafin vinna á nýjan leik eða tekin ákvæði þessu tengd inn í hana. Af því fréttist ekkert eins og kunnugt er.

[13:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er eðlilegt að hér séu tekin upp þau tvö mál sem hv. þm. Guðni Ágústsson nefndi. Þau end-

urspegla bæði ágreining milli stjórnarflokkanna um veigamikil málefni og það er eðlilegt að spurt sé um hvað líði úrvinnslu mála á stjórnarheimilinu, hver sé líkleg niðurstaða og hvenær hún muni fást. Þetta bætist ofan í önnur ágreiningsefni sem eru á milli stjórnarflokkanna og hafa verið mjög áberandi í umræðunni á undanförnum vikum. Ég vil nefna ráðningu héraðsdómara nýverið en þar eru augljóslega mjög ólík sjónarmið eftir því hvort litið er til viðhorfa Samfylkingarinnar eða Sjálfstæðisflokksins. Einnig ásakanir frá ráðherrum Samfylkingarinnar um að það að taka ekki upp evru þýði að kostnaður upp á 72 milljarða leggist á íslenskan almenning og Sjálfstæðisflokkurinn standi þar í vegi fyrir því að létta þessu máli af íslenskum almenningi og mér finnst slíkar ásakanir vera nýmæli í stjórnarsamstarfi hér á landi því þær eru auðvitað mjög alvarlegar og formaður annars stjórnarflokksins hefur sagt að krónan sé viðskiptahindrun.

Hér var í síðustu viku umræða um Evrópumál sem snerist fyrst og fremst um Evrópustefnu Samfylkingarinnar en ekki Evrópustefnu ríkisstjórnarinnar. Verkalýðsarmur Samfylkingarinnar vill í kjarasamningum koma á fót skattalækkun fyrir láglaunafólk sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur blásið út af borðinu svo nokkur mál séu nefnd og ég hlýt því að spyrja, virðulegi forseti, og vekja athygli á þessum ágreiningsefnum:

Mun ríkisstjórnin nokkuð ráða við það að komast frá öllum þessum ágreiningsefnum sem milli flokkanna eru?

[13:41]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Þessi umræða hefur farið svolítið út og suður. Upphaflega var til hennar stofnað af hálfu hv. þm. Guðna Ágústssonar, formanns Framsóknarflokksins. Ég hélt reyndar þegar hv. þingmaður tók til máls að hann væri að gera það í þeim tilgangi að útskýra stefnu Framsóknarflokksins í Evrópumálum því talsmaður flokksins við umræður í gær, hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, boðaði að mér heyrðist talsvert ólíka stefnu þeirri sem hv. þm. Guðni Ágústsson hefur talað fyrir. Ég hélt því í sakleysi mínu að hv. þm. Guðni Ágústsson ætlaði að nota tækifærið í þinginu til að rétta aðeins kúrsinn af fyrir Framsóknarflokkinn eftir þennan ræðuflutning hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur.

Af því að hér hefur verið drepið á vinnu í sambandi við stjórnarskrána þá er auðvitað ekki rétt sem hefur komið fram að ekkert hafi komið fram af hálfu ríkisstjórnar um hvað yrði gert í stjórnarskrármálum. Í stjórnarsáttmálanum er kveðið á um að það verði tekið til við þá vinnu aftur á kjörtímabilinu og forsætisráðherra hefur gefið yfirlýsingu í þinginu um það að þegar líður á kjörtímabilið þá geri hann ráð fyrir því að setja á fót vinnu með þeim hætti sem við sáum á síðasta kjörtímabili.

Hér hefur verið vikið að auðlindaákvæði í stjórnarskrá. Eins og margir hv. þingmenn þekkja áttu sér stað töluverðar umræður um það efni sl. vor. Það vannst ekki tími eða tækifæri til að leiða það mál til lykta á þeim tímapunkti en vandinn í þeirri umræðu var sá að þegar farið var að kafa ofan í málið kom í ljós að þeir sem að því stóðu höfðu mjög mismunandi hugmyndir um hvað fælist í hugtökum á borð við þjóðareign eða sameign þjóðar á auðlindum og við það var ekki unað (Forseti hringir.) heldur má segja að vinnan endaði á þeim tímapunkti að það væri nauðsynlegt að skýra hvað menn ættu við í þeim efnum (Forseti hringir.) áður en lengra væri haldið og það verk bíður okkar.

[13:43]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Hv. þm. Birgir Ármannsson kvartaði yfir því að umræðan færi út og suður og bætti svo um betur með því að fara sérstaklega að vekja máls á Evrópumálum í þessu samhengi. (Gripið fram í.) Ég get tjáð mig um það í löngu máli og hef gert í þessu ræðupúlti. Mér finnst að sjálfstæðismenn mættu hafa ummæli hæstv. dómsmálaráðherra frá helginni í huga þar sem hann gat þess að Sjálfstæðisflokkurinn mundi brotna í frumeindir sínar ef virkilega yrði tekist á um Evrópumál. (Gripið fram í.) Nei, hann var að tala um sinn eigin flokk, hann var að tala um Sjálfstæðisflokkinn, svo það sé alveg á hreinu en þetta geta menn séð með því að fara inn á vef sjónvarpsins og hlusta aftur á þáttinn Silfur Egils.

Mig langar til að tala um samræðustjórnmálin og um það frumvarp sem nú situr fast í þingflokki Sjálfstæðisflokksins en pukrið er samt ekki betra en svo að það er komið út um allan bæ. Þetta eru vinnubrögð sem eru þinginu mjög til vansa, að stjórnarandstaðan fái ekki eðlilegan aðgang að frumvarpi sem skiptir mjög miklu máli og ef þannig væri að við hefðum allan heimsins tíma til að fjalla um þetta þá væri það kannski allt í lagi en það er bara ekki svo vegna þess að viðskiptalífið er á fleygiferð. Okkur liggur á að taka á þessu máli og fjalla um það og það er ansi hart að samræðustjórnmálin og réttur stjórnarandstöðunnar sé ekki meiri en svo að hún fái engan aðgang að þessu frumvarpi öðruvísi en geta í eyðurnar með því að lesa Morgunblaðið sem virðist eiga fulltrúa á þingflokksfundum Sjálfstæðisflokksins einhverra hluta vegna, en ég held að það sé mjög mikilvægt að við förum í gegnum þessa umræðu. Þarna eru ákveðnir þættir sem skipta mjög miklu máli varðandi framsalsrétt á auðlindunum og þó svo að margt hafi kvisast út um þetta frumvarp þá eru lagatæknileg atriði sem tengjast þessu sem er mjög erfitt að fjalla um eða fá (Forseti hringir.) álit á sem stjórnarandstöðuþingmaður nema hafa frumvarpið sjálft í hendinni. Ég skora því á Sjálfstæðisflokkinn að aflétta leyndinni, (Forseti hringir.) þeir geta haldið áfram að tala um frumvarpið þó svo að við fáum að sjá það.

[13:46]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna voru íslensku ríkisstjórninni og íslenskum stjórnvöldum gefnir 180 dagar til að koma á mannréttindum, til að lagfæra þá vankanta sem eru á því að mannréttindi séu virt hér.

Nú eru 130 dagar eftir þannig að ekki er vanþörf á því að við ræðum þetta mál. Við, nokkrir þingmenn Frjálslynda flokksins og Vinstri grænna, höfum lagt fram þingsályktunartillögu um að farið verði að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem er jú það sem skiptir öllu máli í þessu sambandi.

Vegna þess að enginn af þingmönnum Framsóknarflokksins er með í þeirri þingsályktunartillögu sem við þingmenn Frjálslynda flokksins og Vinstri grænna höfum flutt í því sambandi þá hlýt ég að spyrja hv. þm. Guðna Ágústsson, formann Framsóknarflokksins: Hver er afstaða Framsóknarflokksins í málinu? Með hvaða hætti á að taka á áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna? Á að fara að því áliti? Á að koma hér á mannréttindum eða ekki? Það er grundvallarspurning.

Miðað við hvernig þingmenn Samfylkingarinnar töluðu hér um daginn mun myndast meiri hluti á Alþingi fyrir því að koma á mannréttindum í þessu efni ef Framsóknarflokkurinn breytir um stefnu og tekur upp jákvæða mannréttindastefnu ásamt okkur frjálslyndum, vinstri grænum og vonandi Samfylkingunni.

Ég segi svo við hv. formann þingflokks Sjálfstæðisflokksins, kvenskörunginn Arnbjörgu Sveinsdóttur: Ef það er ekki skýrt hvað mannréttindastofnun Sameinuðu þjóðanna ætlast til, eins og hv. þingmaður heldur fram, þá ætla ég að benda henni á hvað hún er að segja: Íslenska ríkisstjórnin á að virða mannréttindi og það er forsendan. (Forseti hringir.)

[13:48]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég vil taka undir þær spurningar sem hv. þm. Guðni Ágústsson varpaði hér fram til Arnbjargar Sveinsdóttur, hv. formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins, um hvað líði nýju frumvarpi um raforkumál þar sem m.a. er tekið á eignarhaldi á auðlindinni sem hér hefur verið boðað hátt og í hljóði alveg frá því í byrjun þings. (**Gripið fram í:** Og þú ert á móti.)

Þegar á einum fyrsta fundi hv. iðnaðarnefndar í þinginu hér í haust kom hæstv. iðnaðarráðherra til að segja okkur m.a. hvað hann hefði á prjónunum. Þar á meðal var þetta frumvarp sem hann lýsti þá með allt öðrum hætti en ég les núna um í blöðum að sé tilvonandi. Síðan hefur ekki linnt látum. Fjallað hefur verið um frumvarpið í fjölmiðlum, á fundum og ég tala nú ekki um bloggið hjá hæstv. ráðherra og fleirum. Komið hafa yfirlýsingar og jafnvel álitsgerðir á frumvarpinu en það sér ekki dagsins ljós hér inni í þingsölum. Þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefur óskað formlega eftir kynningu á frumvarpinu inni í þingflokknum. Það er ekki einu sinni hægt að dagsetja þá kynningu vegna þess að frumvarpið situr fast í Sjálfstæðisflokknum.

Mjög upplýsandi umfjöllun var um þessi mál í Morgunblaðinu nú um síðustu helgi og þar opinberaðist auðvitað sá ágreiningur sem er á milli stjórnarflokkanna hvað varðar auðlindir og eignarhald á auðlindinni þar sem hæstv. forsætisráðherra nefndi ekki einu orði eignarhaldið sem slíkt heldur talaði einungis um nýtingarrétt og afnot. Í þeim orðum endurspeglast sá ágreiningur sem er uppi innan stjórnarflokkanna.

Ég vil skora á hæstv. iðnaðarráðherra að fara nú (Forseti hringir.) að hrista þetta slyðruorð af sér og kynna frumvarpið eins og það liggur fyrir þannig að það sé ekki lengur (Forseti hringir.) leyndarmál.

[13:50]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég held nú að félagar mínir í þingflokki Sjálfstæðisflokksins sem hér hafa tekið til máls hafi skýrt ágætlega hvernig vinnu verður hagað í stjórnarskrárnefndinni á þessu kjörtímabili og sömuleiðis hvar þetta orku- og auðlindamál hæstv. iðnaðarráðherra er statt í þingflokknum.

Ég tek undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að það er ekkert óeðlilegt að mikilvæg mál sem varða mikilvæga hagsmuni fyrir þjóðina komi til gagngerrar skoðunar inni í þingflokkunum. Hins vegar hefur hv. þm. Álfheiður Ingadóttir ekkert um það að segja með hvaða hætti mál verður afgreitt úr þingflokki Sjálfstæðisflokksins og mun ekkert geta stjórnað vinnubrögðum stjórnarflokkanna hvað það varðar. (Gripið fram í.) Það mál kemur bara fram þegar þingflokkurinn hefur afgreitt málið og hv. þingmaður verður að bíða fram að því. (Gripið fram í.)

Varðandi ummæli hv. þm. Guðna Ágústssonar um sameign þjóðarinnar á fiskimiðum í tengslum við álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, er það rétt sem hv. þingmaður sagði að sjávarútvegurinn þolir ekki óvissu. Hann þarf á stöðugleika að halda, ég tala nú ekki um þegar þessi atvinnugrein hefur orðið fyrir svona miklum áföllum eins og hún varð fyrir í tengslum við skerðingu á þorskkvótanum.

Þess vegna er óþolandi að bæði hér innan þings og úti í þjóðfélaginu séu menn sem alltaf eru tilbúnir að spretta fram og grafa undan þessari atvinnugrein þegar eitthvað bjátar á. Það hafa ýmsir hér gert. Menn ættu frekar að reyna að snúa saman bökum og standa með sjávarútveginum sem atvinnugrein, einni af mikilvægustu atvinnugreinum okkar Íslendinga, frekar en að spretta endalaust upp úr jörðinni og reyna að grafa undan atvinnugreininni.

Varðandi álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna þá er það auðvitað til skoðunar í sjávarútvegsráðuneytinu en ég vil benda á (Forseti hringir.) að það álit er ekki bindandi. Það er álit og eftir því sem ég best veit, (Forseti hringir.) og ég hygg að formaður Framsóknarflokksins viti það líka, þá höfum við Íslendingar ekki framselt löggjafarvaldið eða dómsvaldið okkar til Sameinuðu þjóðanna og munum (Forseti hringir.) taka á því málefni á okkar forsendum en ekki annarra.

[13:53]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er ástæða til að þakka þingflokksformanni Frjálslynda flokksins að halda til haga ýmsum málefnaáherslum Samfylkingarinnar en um leið að minna þingheim á að þótt þeir stjórnmálaflokkar starfi saman í ríkisstjórn, verða þeir ekki eitt og hið sama eða láta af skoðunum sínum í ýmsum veigamiklum málum. Þeir sameinast um þau verk sem þeir eru sammála um og það samstarf gengur vel eins og menn þekkja.

Það er auðvitað af einskærum velvilja og umhyggju fyrir ríkisstjórninni að hv. þm. Guðni Ágústsson gengur hér eftir frumvörpum ráðherra Samfylkingarinnar og reynir að lemja þau út úr þingflokki Sjálfstæðisflokksins. Ég held að það sé óþarft því að þegar hefur komið fram í opinberum yfirlýsingum formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins að

von er á frumvarpinu nú á allra næstu dögum. Það er mikilvægt og gott vegna þess að hv. formaður Framsóknarflokksins ætti að muna að það var Framsóknarflokkurinn sem skildi þennan málaflokk eftir í rúst eftir að hafa stýrt honum í 12 ár. Á aðeins 100 dögum hefur hæstv. iðnaðarráðherra þegar tekið á stöðu orkuauðlindanna, flutt um það frumvarp, fengið það inn í ríkisstjórn og nú til umfjöllunar í stjórnarflokkunum.

En það var Framsóknarflokkurinn sem einkavæddi auðlindir í jörðu. Það var Framsóknarflokkurinn sem kom á því erfiða skipulagi sem nú er þar sem einkaeignarréttur er orðinn til í orkuauðlindum landsins. Það var Framsóknarflokkurinn sem hafði þetta skipulagsleysi í virkjana- og stóriðjumálum í landinu sem við höfum enn ekki bitið úr nálinni með.

Og ég man ekki betur, hv. þm. Guðni Ágústsson, (Gripið fram í.) en að það væri Framsóknarflokkurinn sem ætti nokkurn hluta af því kvótakerfi sem þingmaðurinn bendir réttilega á að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur gert alvarlegar athugasemdir við. Því er kannski rétt að árétta að hv. þm. Guðni Ágústsson geri grein fyrir afstöðu Framsóknarflokksins í þessu mikilsverða málefni, sameign á (Forseti hringir.) auðlindum íslensku þjóðarinnar. Afstaða Samfylkingarinnar er skýr. (Gripið fram í.)

[13:55]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég var að velta fyrir mér hvar þingmenn Samfylkingarinnar væru í þessu mikilvæga máli. Hv. þm. Helgi Hjörvar gerði mér þann greiða að koma hér upp og lýsa skoðunum Samfylkingarinnar. Reyndar voru þetta ekki skoðanir Samfylkingarinnar vegna þess að þetta var einfaldlega einhver ómálefnalegasta ræða sem ég hef heyrt lengi.

Ég held að þegar framsóknarmenn fóru með iðnaðarráðuneytið í tíð fyrri ríkisstjórnar hafi það einfaldlega verið dínamískasta ráðuneytið og gert það að verkum [Hlátur í þingsal.] að Ísland er efst á lista hvað varðar lífskjör í heiminum. (**Gripið fram í:** Já.) Þetta er einfaldlega staðreynd.

Ég er ósammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að sofandaháttur og aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar séu lofsverð. Ég er sammála því að það komu fram misgáfuleg stjórnarfrumvörp en staðan er einfaldlega þannig víðs vegar á landinu — og í efnahagsmálum — að nú þarf ríkisstjórnin að koma með aðgerðir í staðinn fyrir að sitja hjá og gera ekki neitt.

Mér finnst það afar ósannfærandi hjá hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur þegar hún lýsti því hér yfir að álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sé óskýrt og ekki til þess fallið að hægt sé að fara eftir því á einn eða annan hátt. Ég vil benda hv. þingmanni á að eina röksemd sjálfstæðismanna fyrir því að taka upp kristið siðgæði í skólastarfi er dómur mannréttindadómstóls Evrópu sem féll í Noregi. (Gripið fram í.) Það vill bara svo skemmtilega til að sá dómur fjallar ekki um það atriði. Þetta eru nú frekar léleg rök að mínu mati.

Stefna framsóknarmanna er afar skýr. Við viljum taka upp stjórnarskrárákvæði sem tryggir þjóðareign á orkuauðlindum (Gripið fram í.) og það er að mínu mati algjört grundvallaratriði (Forseti hringir.) að hér fari fram málefnaleg umræða sem allra, allra fyrst. Því hvet ég hv. þingmenn eða (Forseti hringir.) þingflokk Sjálfstæðisflokksins að afgreiða þetta mál hið snarasta.

[13:58]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það sem stendur upp úr eftir þessa umræðu er það sem ég vissi fyrir, Sjálfstæðisflokkurinn ræður ekki við stjórnarskrármálið. Það er eitt þar í veginum, hann hefur haft og hefur enn horn í síðu embættis forseta Íslands og setur það jafnan á dagskrá þegar dregur að kosningum (Gripið fram í.) og vill skerða verkefni forsetans (Gripið fram í.) og færa þau á annað stig en þau eru. Þetta liggur fyrir í þessari umræðu. Sjálfstæðisflokkurinn nær ekki samstöðu við Samfylkinguna eða aðra stjórnmálaflokka um þetta verkefni.

Síðan vil ég segja hvað varðar hitt stóra málið að ég er mjög undrandi. Ég er mjög undrandi á að hlusta á hv. formann þingflokks sjálfstæðismanna koma hér fram og halda sig bara við minnihlutaálitið. Það varð niðurstaða í mannréttindanefndinni sem er mjög alvarleg. Hún fjallar um mannréttindi á Íslandi og íslenska ríkisstjórnin og Alþingi Íslendinga verða í vondum málum ef þetta mál verður ekki tekið föstum tökum.

Ég álít að það hefði þurft að taka það föstum tökum og allir flokkar fengju að koma að málinu. Þetta er mál sem fara verður hér yfir út frá mannréttindum og íslenska þingið og þjóðin þola ekki skaða af því úti í heimi gagnvart okkur. Þess vegna er það mjög brýnt mál og til skammar í þessari umræðu að tala um minnihlutaálitið og það er það sem við greinum í þessari umræðu, að stjórnarflokkarnir ætla ekkert að gera í þessu máli. Það verður sjávarútvegurinn sem líður mest fyrir málið. (Gripið fram í.)

Ég er í engum vafa um það sem formaður Framsóknarflokksins að við verðum að taka á í þessu máli. Sjálfsagt verður að breyta lögum og opna kerfið að einhverju leyti út frá mannréttindum hér heima og um víða veröld. (Forseti hringir.) Nefndarálitið fjallar um það. Þess vegna er þetta ekkert grín og sjálfstæðismenn sem (Forseti hringir.) eru valdaflokkur Íslands — þeir geta ekki komið eins og þeir eigi öll mál fyrir sig og enga aðra varði um þau. (Forseti hringir.)

[14:00]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Þetta var afar undarleg ræða hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni. Það hefur margoft komið fram að verið er að taka mjög föstum tökum það álit sem liggur hér fyrir frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. (Gripið fram í.) Ég sagði mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna, en af því að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hefur verið að blanda Mannréttindadómstólnum saman við mannréttindanefndina þá er það annar hlutur. Hann er reyndar eini lögmaðurinn sem ég hef heyrt tala um að þetta væri mjög auðvelt viðureignar. Við höfum hlustað á álit mjög margra virtra fræðimanna í lögfræðingastétt (Gripið fram í.) sem hafa farið yfir þetta og sagt að það þurfi að skoða þetta mjög gaumgæfilega. Allir eru sammála um að þarna sé ekkert eitt lögfræði-

álit hið eina rétta og mun væntanlega ekki koma fram, en úr þessu verðum við auðvitað að vinna. (**Gripið fram í:** Eigum við þá ekki …?)

Hæstv. forseti. Ég vildi síðan segja að ég tek undir það með hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni að það er alveg ótrúlegt hvað menn eru alltaf tilbúnir til að reyna að grafa undan sjávarútveginum. Það er alveg ótrúlegt að hér í þingsalnum (Gripið fram í.) skuli menn alltaf vera tilbúnir að hlaupa upp (Gripið fram í.) til að grafa undan þessari einu atvinnugrein.

Síðan vil ég segja varðandi frumvarp hæstv. iðnaðarráðherra sem nú er til umfjöllunar hjá stjórnarflokkunum að auðvitað er það svo að stjórnarflokkarnir vilja fá að skoða það frumvarp mjög vel áður en við leggjum það fram. (Gripið fram í.) Ég tek undir með þeim sem hafa sagt það hér að það er auðvitað ekki til fyrirmyndar að mál séu til umfjöllunar úti í bæ. (Forseti hringir.) Ég vil þá beina því líka til Framsóknarflokksins: Er ekki rétt að sá flokkur fari að skoða innan dyra (Gripið fram í.) skoðanir sínar og koma fram með eina stefnu? (Forseti hringir.) Er það undarlegt að tveir stjórnarflokkar þurfi smátíma (Gripið fram í.) til þess að ræða sín mál (Forseti hringir.) en [Hlátrasköll í þingsal.] Framsóknarflokkurinn nær ekki samstöðu, formaður og varaformaður Framsóknarflokksins geta ekki náð samstöðu (Forseti hringir.) um einföld mál sem snúa að stefnu flokksins.

[14:03]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Þessi umræða fór dálítið út um víðan völl. Hún byrjaði í orkumálum og sjávarútvegsmálum og um tíma var forsetinn kominn til sögunnar. Það má kannski segja að hún hafi ekki einangrað sig við afmarkað mál sem ég held að sé ágætt í þessari umræðu. Mér hefði hins vegar þótt mikilvægt að Framsóknarflokkurinn gerði einnig grein fyrir sjónarmiðum sínum, til að mynda í orkumálum. (Gripið fram í.) Það skiptir máli varðandi eignarhald á auðlindum, það skiptir miklu máli að Framsóknarflokkurinn geri grein fyrir sjónarmiðum sínum og eins varðandi sjávarútveginn, hvort hann sé fallinn frá fyrri sjónarmiðum sínum um kvótakerfi eða hvaða hugmyndir menn hafa til að taka á því áliti sem nú liggur fyrir. Að sjálfsögðu er það hlutverk stjórnarflokkanna að taka á þessu áliti og að sjálfsögðu vil ég segja það við hv. þm. Jón Magnússon að ég þori að fullyrða, án þess að hafa gert á því mikla skoðanakönnun, að það er mikill meiri hluti fyrir mannréttindum á hinu háa Alþingi. Ég held að það sé alveg klárt og ég held að hægt sé að fullyrða að hver einasti hv. þingmaður sem hér situr vilji vinna mannréttindum framgang á hvern þann hátt sem hann telur mögulegt. Ég held að ekki sé hægt að leggja þetta mál upp á þennan hátt.

Ég vil líka segja um þá gagnrýni sem hér hefur komið fram á Sjálfstæðisflokkinn um að hann hafi eytt talsverðum tíma í orkumálið að ég held að það sé að mörgu leyti eðlilegt því að hér er um stórmál að ræða. (Gripið fram í.) Hér er verið að fjalla um eignarhald á auðlindum og eðlilega vilja menn fara mjög vandlega yfir það. Það er verið að taka á málum sem hafa legið í láginni mjög lengi og það er eðlilegt að menn gefi sér tíma til þess. Það er einnig vert að nefna það í þessu samhengi að mál er ekki orðið að þingmáli fyrr en það hefur verið lagt fram hér og vitaskuld eiga þingmenn ekki skýlausan rétt á málum frá ráðherrum (Gripið fram í.) áður en þau koma hér fram.

Ég veit ekki til þess að nokkur sé að fjalla um þetta frumvarp. (Forseti hringir.) (Gripið fram í.) Hins vegar hefur verið fjallað um efnisatriði þessa máls úti í bæ og hvort menn eru að fjalla þar um frumvarpið, (Forseti hringir.) veit ég ekkert um en málið er ekki orðið að þingmáli. Það er lykilatriði.

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 1. umr.

Stjfrv., 351. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 591.

[14:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna flutnings á útgáfu starfsleyfa til landlæknis.

Ég hef ákveðið að leggja fram þetta frumvarp sem er þess efnis að útgáfa starfsleyfa til heilbrigðisstétta, ásamt ýmiss konar vottorðaútgáfu sem þeim fylgir, verði flutt frá heilbrigðisráðuneyti til landlæknis.

Frumvarp þetta tengist aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar um „Einfaldara Ísland“ og er liður í tveggja ára áætlun heilbrigðisráðuneytisins um aðgerðir til einföldunar opinberra reglna og stjórnsýslu.

Helstu rökin fyrir flutningi starfsleyfa heilbrigðisstétta til landlæknis eru þau að um er að ræða stjórnsýslu sem telja verður að eigi frekar heima á verksviði stofnunar en ráðuneytis. Þess má geta að annars staðar á Norðurlöndum sjá hinar ýmsu undirstofnanir norrænna ráðuneyta um útgáfu starfsleyfa og vottorða sem tengjast þeim. Undirbúningsvinna vegna laga- og reglugerðarbreytinga að því er varðar starfsleyfi heilbrigðisstétta er hjá ráðuneytum.

Í annan stað tel ég að frumvarpið sé ákjósanlegt út frá sjónarmiðum um réttaröryggi. Ef það verður að lögum getur umsækjandi um starfsleyfi borið ákvörðun landlæknis undir ráðuneytið og þannig fengið fjallað um mál sitt á tveimur stjórnsýslustigum.

Loks er hér um að ræða einföldun á málsmeðferð og styttingu málsmeðferðartíma þar sem ráðuneytið hefur sent flestar umsóknir um starfsleyfi til umsagnar hjá landlækni.

Með þessu frumvarpi er þó aðeins tekið fyrsta skrefið í átt til einföldunar á þessu sviði. Í heilbrigðisráðuneytinu hefur verið unnið að samningu lagafrumvarps um heilbrigðisstéttir með það að markmiði að þær muni allar heyra undir ein lög. Nú er í gildi fjöldi laga og reglugerða um heilbrigðisstéttir sem nánast öll byggjast á læknalögum og vísa í þau. Einn lagabálkur um heilbrigðisstéttir, eins og stefnt er að, mun því leiða til enn frekari einföldunar.

Helstu atriði frumvarpsins eru þessi:

1. Hvarvetna þar sem þess er getið í lögum um heilbrigðisstéttir að heilbrigðisráðherra gefi út starfsleyfi er lagt til að útgáfa leyfanna flytjist til landlæknis.

2. Í samræmi við lög nr. 109/2007 um breytingu á lög-

um um Stjórnarráð Íslands, nr. 73/ 1969, er heiti heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra og heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytis breytt í heilbrigðisráðherra og heilbrigðisráðuneyti þar sem það á við.

3. Nokkur úrelt ákvæði laga um heilbrigðisstéttir eru lagfærð og leiðrétt.

Hæstv. forseti. Í ræðu minni hef ég farið í stórum dráttum yfir ástæður þess að ég legg fram frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna flutnings á útgáfu starfsleyfa til landlæknis. Megintilgangur breytinganna er að um er að ræða stjórnsýslu sem telja verður að eigi frekar heima á verksviði stofnunar en ráðuneytis og sjónarmið um réttaröryggi. Umsækjandi um starfsleyfi getur borið ákvörðun landlæknis undir ráðuneytið og þannig fengið fjallað um mál sitt á tveimur stjórnsýslustigum. Málsmeðferð verður einfaldari og styttri en ráðuneytið hefur sent flestar umsagnir um starfsleyfi til umsagnar hjá landlækni.

Ég tel mikilvægt að frumvarp þetta nái fram að ganga á þessu þingi og leyfi mér því, virðulegi forseti, að leggja til að frumvarpinu verði vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[14:09]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Frumvarp þetta felur í sér annars vegar nauðsynlegar orðalagsbreytingar vegna færslu verkefna á milli ráðuneyta og hins vegar að færa útgáfu starfsleyfa ýmissa heilbrigðisstétta frá ráðherra til landlæknis.

Mig langar að gera að umtalsefni orðið „starfsleyfi“ því að baki sérhverju starfsleyfi eða starfsheiti liggja kröfur um sérhæfða menntun á hinum ólíkustu sviðum og menntun þeirra heilbrigðisstétta sem frumvarpið nær til gerir kröfu um sérhæfða háskólamenntun. Þess vegna ættu engin starfsleyfi eða starfsheiti, óháð því hver veitir starfsleyfið, að vera gefin út án þess að þeirra menntunarkrafna sem að baki liggja sé að fullu fylgt. Spítalar og ýmsar stofnanir loka deildum þegar þeir hafa ekki mannskap vegna þess að starfsfólk þeirra er sérfræðingar. Engin dæmi eru um að einhverjir liðléttingar og lausalið geti komið í þeirra stað. Aðrar stofnanir, svo sem skólar, geta ekki lokað eða fellt niður kennslu ef ekki fást sérfræðingar því að í þeirra störf geta flestir gengið.

Sérfræðimenntun á að virða og fagleg málefni eiga að vera á höndum sérfræðinganna og engra annarra. Ef kröfur um sérmenntun að baki starfsleyfi eða starfsheiti eru skýrar og frá þeim verður ekki hvikað skiptir í raun engu máli hver gefur starfsleyfið út. Hins vegar má ætla að með frumvarpi hæstv. heilbrigðisráðherra sé verið að einfalda stjórnsýsluna, það er líka verið að auðvelda kæruferli ágreiningsmála því að ef landlæknir synjar útgáfu starfsleyfis eða starfsheitis er möguleiki að kæra þá synjun til ráðherra og því ber að fagna.

Hæstv. forseti. Ég styð fram komið frumvarp og það að færa starfsleyfi frá ráðherra til landlæknis. Það væri hins vegar óskandi að samræming væri í útgáfu starfsleyfa og starfsheita og enginn, og ég ítreka enginn fengi leyfi nema að uppfylltum kröfum. Ég vildi óska að svo væri en því er ekki að heilsa.

[14:12]

Útbýting:

Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, 307. mál, nál. menntmn., þskj. 606.

[14:12]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp um breytingu á allmörgum lögum, 16 ef rétt er talið, um heilbrigðisstéttir og önnur lög sem varða heilbrigðisþjónustu og eftirlit með heilbrigðisstarfsfólki. Þetta felur í sér fyrst og fremst flutning á útgáfu á starfsleyfum frá ráðherra til landlæknis.

Mér telst til að í landinu séu starfandi um 30 heilbrigðisstéttir sem annaðhvort eru löggiltar eða viðurkenndar og ýmist er kveðið á í lögum eða í reglugerðum. Þær starfsstéttir eða fagstéttir hafa sótt um leyfi til að starfa innan síns fags eða starfsgreinar til heilbrigðisráðherra fram til þessa. Ég vil segja að frumvarpið er að mínu mati vel ígrundað og byggir á þeirri hugmyndafræði sem hæstv. heilbrigðisráðherra hefur beitt sér fyrir í starfi sínu sem heilbrigðisráðherra, þ.e. að breyta starfsemi heilbrigðisráðuneytisins í þá veru að þar fari fyrst og fremst fram stefnumótun í málaflokkum ráðuneytisins en framkvæmd verkefna verði á ábyrgð viðkomandi stofnana. Með það í huga er rökrétt að stjórnsýsluverkefni eins og umsýsla og umsjón með starfsleyfum heilbrigðisstétta verði færð til stjórnsýslustofnana, landlæknis í þessu tilviki. Þetta er leið til að einfalda stjórnsýsluna, eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpi hæstv. heilbrigðisráðherra. Í mörgum tilvikum, t.d. varðandi áminningu, sviptingu og endurútgáfu á starfsleyfi, hafa erindi verið send á milli landlæknis og ráðherra þar sem landlæknir hefur verið ráðgefandi fyrir ráðherra í þessum efnum en endanlegt vald er í höndum ráðherra.

Með þessari breytingu verða þessir þættir í eftirliti með starfi heilbrigðisstétta á einni hendi og það gerir réttarstöðu viðkomandi einstaklinga betri, vilji þeir bera ákvörðun landlæknis, t.d. varðandi áminningu eða sviptingu eða veitingu starfsleyfa, undir ráðherra. Þá fær málið eðlilegri umfjöllun á tveimur stjórnsýslustigum þegar verkaskipti eru með þessum hætti sem er mun skýrari. Þetta er rökrétt breyting frá nýsamþykktu frumvarpi um landlækni sem tók gildi 1. september sl. þar sem kveðið er á um víðtækt eftirlitshlutverk landlæknis með heilbrigðisstarfsmönnum m.a. varðandi hæfni heilbrigðisstarfsmanns til starfa og hvernig er tekið á málum þegar heilbrigðisstarfsmaður hefur brotið af sér í starfi. Það er eðlilegt að þetta sé á einni hendi enda hefur ákvörðun ráðherra byggt á mati og ráðgjöf landlæknis og athugun hans á máli viðkomandi starfsmanns, eins og ég benti á hér á undan.

Til viðbótar flutningi á umsjón með veitingu starfsleyfa til landlæknis er einnig í frumvarpinu ákveðin tiltekt á lögum um heilbrigðisstéttir sem löngu er tímabær. Breytingarnar eru reyndar smávægilegar og hafa í sjálfu sér ekki skipt máli í gegnum tíðina en samt sem áður er það ákveðin tiltekt sem er mikilvægt að halda til haga, t.d. varðandi nafn á fag- og stéttarfélagi hjúkrunarfræðinga. Í núgildandi hjúkrunarlögum er vísað til Hjúkrunarfélags Íslands en 15. janúar sl. voru 14 ár síðan það félag var sameinað félagi há-

skólamenntaðra hjúkrunarfræðinga og úr varð Félag ísl. hjúkrunarfræðinga, þannig að það er ágætt að því er haldið til haga í hjúkrunarlögum.

Sama má segja um tilvísun í nám iðjuþjálfa sem nú er eingöngu kennt við Háskólann á Akureyri og það er líka til bóta að ákvæði um sérfræðingsleyfi til handa sjúkraþjálfurum eru með þessu frumvarpi færð inn í lög en hafa áður byggt á reglugerð.

Það vakti sérstaka athygli mína í greinargerð með frumvarpinu og athugasemdum að fyrirhugað er að leggja fram frumvarp um starfsréttindi heilbrigðisstétta þar sem lög um einstakar heilbrigðisstéttir verða felld undir eina löggjöf. Slík breyting hefur verið til umræðu um nokkuð langt skeið og margar stéttir hafa lýst stuðningi við slíka breytingu en andstaðan hefur helst verið hjá læknum og hjúkrunarfræðingum. Ég man reyndar eftir því að hafa komið að slíku máli fyrir nokkuð mörgum árum síðan. Ætli það séu ekki svona 12 ár síðan ég kom að fyrstu drögum á slíku frumvarpi sem mætti töluverðri andstöðu, ekki síst hjá þessum tveimur stéttum sem ég nefndi hér áðan. Þessi leið hefur verið farin í Noregi og ég skoðaði á sínum tíma hvernig Norðmenn hafa farið að þessu og þessi leið hefur einnig verið farin í Svíþjóð. Ljóst er það er rétt leið að fella lög um starfsstéttir innan heilbrigðiskerfisins í ein lög. Hingað til hafa læknalög verið ákveðin grunnlög varðandi starf heilbrigðisstétta. Ákvæði þeirra laga hafa verið notuð sem ákveðinn grunnur í túlkun varðandi réttindi og skyldur annarra heilbrigðisstétta þannig að tímabært er og rétt ákvörðun að sameina þessi lög undir einn hatt og verður mjög áhugavert að taka þá umræðu. Ég spyr því hæstv. heilbrigðisráðherra hvort hann muni leggja þetta frumvarp fram á vorþingi eða hvort hann ætli sér lengri tíma til að skoða það. Hvernig hefur samráð við heilbrigðisstéttir farið fram og hver hafa viðbrögð þeirra verið varðandi þessa hugmynd?

Að lokum langar mig aðeins að bregðast við því sem kom fram hjá hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur varðandi starfsleyfi. Ég tek heils hugar undir hugleiðingar hv. þingmanns en vil jafnframt benda henni á varðandi það að taka réttindalausa kennara til starfa inn á kennslustofnunum, að innan heilbrigðiskerfisins er gert slíkt hið sama varðandi heilbrigðisstéttir. Ég er ekki að segja að það sé til fyrirmyndar en vegna manneklu á heilbrigðisstofnunum hafa t.d. sjúkraliðar, og það er heimild um það í lögum, verið ráðnir í stöðu hjúkrunarfræðinga þar sem ekki hefur reynst möguleiki á að ráða hjúkrunarfræðinga til starfa að undangengnum auglýsingum. Sama má segja um hjúkrunarfræðinema og læknanema sem ráðnir hafa verið til starfa inni á öldrunarstofnunum og heilbrigðisstofnunum til að sinna störfum hjúkrunarfræðinga. Sama má líka segja um læknanema sem sinna störfum lækna. Stærsti hópurinn eru náttúrlega ófaglærðir starfsmenn sem hafa verið ráðnir í svokallaðar sjúkraliðastöður. Það er því ekki einsdæmi að slíkt eigi sér stað innan kennslustofnana, heldur á þetta einnig við um heilbrigðisstofnanir. Að sjálfsögðu eigum við að stefna að því að fólk með réttindi sé í viðkomandi störfum en á sama máta eigum við jafnframt að gefa fólki, sem hefur áhuga á starfa á þessum vettvangi, tækifæri til að mennta sig til slíkra starfa. Við eigum að gera ófaglærða starfsmenn hæfari til að gegna umönnunarstörfum inni á sjúkrahúsum og heilbrigðisstofnunum og gefa þeim tækifæri til að afla sér aukinna réttinda og starfa sem sjúkraliðar. Svona er þetta og við erum ekki ein um það hér á landi að réttindafólk með starfsréttindi sinni þeim störfum sem auglýst eru.

[14:20]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Aðeins örfá orð um þetta mál sem hér er til umfjöllunar frá hæstv. heilbrigðisráðherra. Það er í sjálfu sér ánægjuefni að fá mál frá hæstv. heilbrigðisráðherra. Það hefur ekki verið mikið um að hann hafi flutt mál fram að þessu og farið er að líða á vetur. Miðað við áform sem maður hefur heyrt og kom m.a. fram hjá hæstv. forsætisráðherra, áform um miklar breytingar í heilbrigðiskerfinu sem sjálfstæðismenn treysta sér í með Samfylkingunni en telja ekki að hefði verið mögulegt að ná fram með Framsóknarflokknum, þá eigum við náttúrlega von á stórum málum inn í þingið, það er ekki nokkur spurning. Þetta mál sem hér er flutt er mjög saklaust og kallar ekki á neinar grundvallarbreytingar og í raun er það sjálfsagt mál að mínu mati. Það er reyndar flutt í framhaldi af stefnumótun sem átti sér stað í tíð síðustu ríkisstjórnar í sambandi við einfaldara Ísland. Hér er sem sagt fyrst og fremst verið að færa verkefni frá ráðuneyti til undirstofnunar og ég tel að það sé af hinu góða. Í öðru lagi er verið að breyta heitum bæði á ráðherra og ráðuneyti í framhaldi af því sem ákveðið var fyrir jólin í sambandi við breytingar á Stjórnarráði Íslands og það er eitthvað sem hlaut að koma í framhaldinu. Við getum haft ýmsar skoðanir á því hvort það var skynsamleg breyting sem þarna var gerð en fyrst hún var gerð þarf náttúrlega að laga lögin að henni og það er meiningin að gera með þessu frumvarpi. Þar að auki mun það spara einhverja peninga fyrir ríkissjóð samkvæmt umsögn frá fjármálaráðuneytinu og það er hið besta mál.

Ég sé ekki ástæðu til annars en að vera jákvæð gagnvart þessu máli, alla vega hér við 1. umræðu. Að sjálfsögðu munum við fara yfir þetta mál betur í nefndinni þannig að þá kemur í ljós í smærri atriðum út á hvað það gengur og hvort þar leynist eitthvað sem maður áttar sig ekki á við fyrsta yfirlestur. Það væri kannski forvitnilegt að heyra, ef hæstv. ráðherra kemur upp aftur, hvort hann vilji ekki greina okkur frá því hvenær þessi stóru mál koma inn í þingið sem kalla á grundvallarbreytingar á heilbrigðiskerfinu.

[14:22]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Hér hefur hæstv. ráðherra mælt fyrir frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna flutnings á útgáfu starfsleyfa til landlæknis. Ég tek undir inntak frumvarpsins um að breyta stjórnsýslunni á þann veg að starfið sé með eðlilegri hætti, að starfsleyfisveitingin sé hjá landlæknisembættinu þannig að kæruferli eða annað fari þá til efsta stjórnsýslustigsins sem er ráðuneytið. Ef heilbrigðisstarfsmenn eru ósáttir við afgreiðslu sinna mála er eðlilegt að geta kært málin til ráðherra. Ég tel að á mörgum sviðum sé rétt að fara yfir stjórnsýsluna þannig að ráðherra sé ekki bæði leyfisveitandi og úrskurðarvald í sama

málinu eða við sömu starfsmenn þannig að varðandi réttaröryggi sé ákveðið kæruferli sem, ef allt svo strandar, lendir þá hjá dómstólum. Við getum þá fækkað þeim málum sem afgreidd eru með eðlilegum hætti innan stjórnsýslunnar sjálfrar.

Ég vil nota þetta tækifæri og nefna hlutverk landlæknis í þessu samhengi. Það varðar stjórnsýslulega stöðu landlæknisembættisins því að í dag, og svo hefur lengi verið, er landlæknisembættið undir heilbrigðisráðherra. Það hefur bæði ráðgefandi hlutverk og eftirlitshlutverk og er í sumum tilfellum beggja vegna borðsins. Er ekki rétt að taka mjög alvarlega til skoðunar hvort við eigum ekki að styrkja stöðu landlæknisembættisins stjórnsýslulega gagnvart ráðuneytinu? Fram hafa komið hugmyndir þess efnis að landlæknisembættið falli beint undir Alþingi eins og umboðsmaður Alþingis og Ríkisendurskoðun, þetta sé eitt af þeim hlutverkum sem er ráðgefandi fyrir stjórnvöld. Þau eru aftur ráðgefandi og leiðbeinandi inni í kerfinu og eftirlitsaðilinn líka. Ég vil nefna þetta hér og veit að við eigum eftir að athuga betur í þessu sambandi hvort ekki eigi að skoða sérstaklega stöðu landlæknisembættisins með tilliti til sjálfstæðis og þess eftirlitshlutverks sem embættið hefur.

Ég tek sérstaklega undir orð hv. þm. Ragnheiðar Ríkharðsdóttur hvað varðar starfsleyfin. Til hvers er verið að veita ákveðnum starfsstéttum starfsleyfi? Af hverju getur ekki hver sem er kallað sig lækni, hjúkrunarfræðing, sjúkraliða eða eitthvað af þessum 30 stéttum sem heyra undir heilbrigðisstéttirnar? Það er vegna þess að þetta eru lögvarin heiti, á bak við þau og á bak við starfsleyfi liggur ákveðin, viðurkennd þekking sem verður að uppfylla til að fá starfsleyfi. Ef það er svo mikilvægt að hafa starfsleyfi til að geta kallað sig eitt af þessum 30 starfsheitum heilbrigðisstétta, hjúkrunarfræðingur, læknir, líftæknifræðingur, eða hvað það nú er, er þá ekki mikilvægt að við förum að skoða mjög alvarlega hvers vegna við þurfum að ráða í neyð aðrar starfsstéttir í viðurkennd störf eins og til hjúkrunar til að sinna sjúkum, eins í stað sjúkraliða og jafnvel líftæknifræðinga? Ég held að læknastéttin sé eina stéttin sem hefur þá viðurkenningu að ekki er hægt að fá inn í þá starfsgrein aðra en þá sem hafa full réttindi. Ég held að þarna sé meinsemd sem við þurfum að taka alvarlega í þeirri stöðu sem við erum í nú ef við ætlum að standa vörð um þessi starfsleyfi, að þau þýði eitthvað, þau séu eitthvað, að það sé til einhvers að mennta sig til að hljóta þessa viðurkenningu. Þá verðum við að horfa til þess að launin séu með þeim hætti að þeir sem mennta sig til þessara starfa og vilja vinna við það sem þeir hafa menntað sig til — að það sé eftirsóknarvert og að ekki þurfi að leita út fyrir stéttirnar til þess að fylla í skörðin. Í heilbrigðisþjónustunni er þetta alvarleg staða og sömuleiðis í menntakerfinu. Mig grunar að ef við skoðuðum fjárveitingar, bæði til heilbrigðisþjónustunnar og leikskólanna, grunnskólanna, að við áætlum fjármagn út frá því að þar sé stór hluti starfsfólks ófaglærður. Við gerum sem sagt ekki ráð fyrir að fullmanna allar stöður með fólki sem menntað er til starfa í leikskólum og heilbrigðisþjónustu.

Hæstv. forseti. Við munum fara vel yfir frumvarpið í hv. heilbrigðisnefnd en í fljótu bragði sýnist mér þetta allt vera í rétta átt og að þarna sé svolítil tiltekt í leiðinni hvað varðar einstakar stéttir. Liðin eru 15 ár síðan hjúkrunarfræðingar stofnuðu Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga og það er ágætt að halda upp á afmælið með því að fá það rétt nefnt inn í lögin og eins hvað varðar iðjuþjálfa og sjúkraþjálfara, að þeirra staða sé viðurkennd eins og hún er í dag, inni í þessum miklu tiltektum.

[14:30]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka málefnalega og góða umræðu. Mér heyrist að þeir þingmenn sem hér tóku til máls séu allir jákvæðir í garð málsins og fagna ég því. En það kemur kannski ekki á óvart, það er eðlilegt að komast að þeirri niðurstöðu þegar við hugsum málið að rökrétt sé að heilbrigðisráðuneytið sé fyrst og fremst í því sem ég tel að ráðuneyti eigi að vera, þ.e. í stefnumótun og aðhaldi. Annað, eins og leyfisveitingar og ýmislegt fleira, á heima annars staðar og fóru held ég allir þingmenn ágætlega yfir þær röksemdir og er þetta í rauninni löngu tímabært.

Hv. þm. Þuríður Backman vék líka að hlutverki annars aðila, þ.e. landlæknis, og í mínum huga á hann fyrst og fremst að vera ráðgefandi og í eftirlitshlutverki, hann á að vera með faglegt eftirlit. Ég tel að við þurfum að skerpa á því því að færa má rök fyrir því að landlæknisembættið sé hugsanlega að gera ýmislegt annað sem heyrir ekki undir þennan þátt sem er svo sannarlega afskaplega mikilvægur. Menn geta síðan rætt hvort ganga eigi enn lengra en í það minnsta held ég að það sé gott að fara í það svona í fyrstu atrennu.

Hér voru rædd mönnunarmál — eðli málsins samkvæmt er farið vítt um veg þegar menn ræða heilbrigðismál — og getum við að vísu, ef við berum okkur saman við ýmsa aðra, vel við unað hvað það varðar. Í dag eru áberandi fréttir á vefmiðlum um ástandið í Danmörku. Þar er ekki hægt að manna læknastöður í heilsugæslustöðvum víðs vegar um landið og er það orðið mjög stórt vandamál í því ágæta landi. Danir verða nú þegar að reiða sig á útflutning, ef þannig má að orði komast, á þeim sem eiga um sárt að binda þar til þess að geta skaffað þá þjónustu sem þeir þurfa á að halda.

Það liggur fyrir að mönnunarmál eru eitt af framtíðarmálunum í íslenskri heilbrigðisþjónustu, þó ekki væri nema vegna þess að þjóðin er að eldast eins og aðrar þjóðir. Eins og við þekkjum erum við ein yngsta, ef ekki yngsta, þjóðin í OECD í dag. En þjóðin mun eldast eins og aðrar þjóðir, það liggur fyrir. Það er þumalputtaregla hjá OECD, og við berum okkur mikið eftir upplýsingum þaðan, að kostnaður við 65 ára og eldri er að meðaltali fjórum sinnum meiri en við þá sem yngri eru. Við horfum því bæði fram á nútíðar- og framtíðarverkefni hjá okkur hvað varðar þennan þátt mála.

Hv. þm. Ásta Möller spurði hvenær þess væri að vænta að fram komi frumvarp um lög um heilbrigðisstéttir. Eins og hv. þingmaður fór yfir og þekkir afskaplega vel er ekki um lítið mál að ræða. Það er ekki neinn hraði á þessu máli og alveg hárrétt, sem kom fram hjá hv. þingmanni, að mjög mikilvægt er að eiga gott samstarf við þær stéttir sem undir þennan lagabálk munu heyra. Við sjáum því ekki fram á að slíkt frumvarp komi fram á næstu mánuðum og ég á

faktískt ekki von á því að það gerist nú á vorþinginu. Málið er stærra en svo og afskaplega mikilvægt. Eina leiðin til að koma því í höfn er sú að um það ríki þokkaleg sátt á milli heilbrigðisstétta.

Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir spurðist fyrir um það hvenær stóru málin kæmu. Ef ég hef skilið hv. þingmann rétt vildi hún endilega fá sem flest frumvörp frá þeim sem hér stendur inn í þingið og fagna ég því að mikil eftirvænting sé eftir slíku. En það er eins og hv. þingmaður veit, og við ræddum hér fyrir jólin, að það liggur hér fyrir að fram muni koma frumvarp um breytta skipan varðandi fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar og ýmislegt fleira mun koma — menn verða síðan að meta hvort þeir telji það stórt eða lítið en það liggur fyrir að frumvörp munu koma fram á vorþinginu sem hafa verið boðuð og eru nú þegar að koma fram í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar og við þekkjum öll sem höfum tekið þátt í þeirri umræðu hér inni.

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir jákvæð viðbrögð og málefnalega umræðu. Ég er sannfærður um að hæstv. heilbrigðisnefnd mun fara vel yfir málið og örugglega koma með gagnlegar ábendingar eða tillögur um breytingar ef svo ber undir.

[14:35]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra kveikti aðeins í mér, hann talaði um að ekki væri gott ástand í Danmörku í sambandi við læknamál en bar sig nokkuð drjúglega hvað varðar stöðuna hér. Nýlega bárust fréttir af því að um 30.000 manns hefðu ekki heilsugæslulækni, 20 lækna vantaði í heilsugæsluna, margir væru orðnir vel fullorðnir og liti út fyrir að tiltölulega margir mundu hætta á þessu ári og þar með væri vandinn orðinn enn meiri. Ég held því að við stöndum frammi fyrir ansi stóru og erfiðu máli og mér dettur í hug að spyrja hæstv. ráðherra hvað hann sé að gera í því að bæta þarna úr. Heilsugæslan er, að mínu mati, grunnþjónustan í heilbrigðismálum og skiptir gríðarlegu máli að þar sé haldið vel á málum.

[14:37]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Fyrir þinginu liggur munnleg fyrirspurn, sem ég mun svara á morgun, um það sem snýr að heilsugæslunni og þá sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu. Hv. þingmaður spyr hvað hafi verið gert. Við höfum vitað af þeim verkefnum sem þarna liggja fyrir. Stétt heimilislækna, eða stærsti hluti hennar, er, ég ætla ekki að segja kominn á aldur, í eldri kantinum og ekki hefur orðið jafnmikil endurnýjun í þeirri stétt eins og menn hefðu viljað sjá. Eðli máls samkvæmt er það ekki nýtt mál, eins og hv. þingmaður þekkir. En við sjáum líka fram á það, eins og hv. þingmaður veit, að mikil eftirspurn er eftir þessari þjónustu og þannig á það að vera. Það skiptir máli hvernig menn haga þessum málum, hvernig við nýtum þá fjármuni sem við leggjum í þetta sem best.

Ráðuneytið hefur verið að skoða þessi mál, taka út hluti, hvernig þetta hefur verið fram til þessa, hvernig það hefur reynst. Það var tilkynnt fyrir nokkru að ég hyggist setja nefnd sem ég hef skipað undir forustu Guðjóns Magnússonar, fyrrverandi framkvæmdastjóra WHO, til þess að taka út þá stöðu sem nú er og koma með tillögur til úrbóta og varðandi framtíðarskipan hvað þetta varðar.

Eins og ég nefndi áðan, virðulegi forseti, eru mönnunarmálin eitt af nútíðar- og framtíðarverkefnum okkar. Það hefur verið meira áberandi um ýmsar aðrar stéttir en svo sannarlega þurfum við líka að huga að læknum og þá kannski sérstaklega heimilislæknum, þess vegna hófum við þessa vinnu strax á sumarmánuðum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Geislavarnir, 1. umr.

Stjfrv., 353. mál (einfaldara eftirlit o.fl.). — Þskj. 594.

[14:39]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um geislavarnir. Frumvarpið er samið í heilbrigðisráðuneytinu í nánu samstarfi við Geislavarnir ríkisins.

Með frumvarpinu er lagt til að eftirlit Geislavarna ríkisins verði einfaldað og dregið verði úr reglubundnu tæknilegu eftirliti. Þess í stað verður lögð aukin áhersla á ábyrgð notenda, virkt gæðakerfi og mat á geislaálagi sjúklinga. Þessar áherslubreytingar í starfsemi stofnunarinnar eiga að skila verulegum árangri í þeirri viðleitni að notkun geislunar á Íslandi sé sem árangursríkust og að geislun á fólk, almenning, starfsmenn og sjúklinga, sé sem minnst. Samhliða tillögum að lagabreytingum er unnið að breytingum á reglugerðum sem Geislavarnir ríkisins starfa eftir með sömu markmið í huga.

Þær breytingar sem frumvarpið felur í sér eru fjórþættar. Í fyrsta lagi er lögð til einföldun á framkvæmd eftirlits með innflutningi, uppsetningu og breytingum á geislatækjum sem gefa frá sér jónandi geislun. Frumvarpið gerir ráð fyrir að í stað þess að innflytjendur geislavirkra tækja þurfi að senda Geislavörnum ríkisins tilkynningu í hvert skipti sem slíkt tæki er flutt inn verði innflutningur tilkynntur stofnuninni árlega. Þá er í frumvarpinu lagt til að uppsetning geislatækja verði tilkynningarskyld en ekki leyfisskyld eins og nú er. Þá gerir frumvarpið einnig ráð fyrir að krafa um leyfi vegna breytinga á geislatæki verði felld niður.

Í öðru lagi er lagt til að útflutningur geislavirkra efna verði háður leyfi Geislavarna ríkisins. Leyfi til útflutnings verður því aðeins veitt að stjórnvald í móttökulandinu staðfesti að móttakandi efnisins hafi leyfi til móttöku geislavirkra efna. Gera má ráð fyrir að innflutningur geislavirkra efna verði í auknum mæli háður því að útflutningur þeirra frá móttökulandinu sé háður leyfi og að takmarkanir verði settar á sölu geislavirkra efna til landa sem ekki hafa slík ákvæði í löggjöf sinni. Því er lagt til að kveðið verði á um þetta með skýrum hætti í lögum.

Í þriðja lagi að Geislavörnum ríkisins verði falin nauðsynleg mælifræði og umsjón með og varðveisla landsmæli-

grunna fyrir jónandi geislun og geislavirkni. Með mælifræði jónandi geislunar er átt við fræði og aðferðir til að mæla geislun, geislaskammta og geislavirkni. Með landsmæligrunni er átt við mælitæki eða mælikerfi sem ætlað er að skilgreina eða endurgera mælieiningu sem hafa skal til viðmiðunar í viðkomandi landi.

Í fjórða lagi er orðalag nokkurra greina gildandi laga gert skýrara. Frumvarpið var sent ráðgjafarnefnd um opinberar eftirlitsreglur til umsagnar. Nefndin tók í umsögn sinni undir þá stefnumörkun sem í frumvarpinu felst að leggja áherslu á að nýta gæðakerfi og innra eftirlit fyrirtækis þannig að unnt sé að draga úr og einfalda opinbert eftirlit.

Í mati fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins á kostnaðaráhrifum frumvarpsins kemur fram að verði frumvarpið óbreytt að lögum sé gert ráð fyrir að rekstrarkostnaður Geislavarna ríkisins aukist um 6,1 millj. kr. á ári og stofnkostnaður verði um 8 millj. kr. Gert er ráð fyrir að lögin öðlist gildi frá og með 1. janúar 2009 og allur kostnaður af framkvæmd þeirra rúmist innan fjárhagsramma heilbrigðisráðuneytisins.

Hæstv. forseti. Ég hef nú gert grein fyrir meginatriðum frumvarpsins. Ég tel mikilvægt að frumvarp þetta nái fram að ganga á þessu þingi og leyfi mér því, virðulegi forseti, að leggja til að því verði vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[14:43]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umfjöllunar frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 44/2002, um geislavarnir. Það kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að um lögbundna endurskoðun er að ræða en þegar lögin voru samþykkt á árinu 2002 var gert ráð fyrir að þau yrðu endurskoðuð innan fimm ára frá gildistöku þeirra. Þegar litið er yfir frumvarpið má segja að meira sé um tæknilegar breytingar en pólitískar breytingar og þegar hv. heilbrigðisnefnd tekur málið til umfjöllunar mun hún leita til sérfræðinga til þess að leiða sig í gegnum frumvarpið.

Greinargerðin gerir reyndar ágætlega grein fyrir þessum breytingum og á hverju er verið að byggja. Ef maður vill samt sem áður leita að pólitík í frumvarpinu má segja að með því sé leitað leiða til að einfalda ferla, draga úr eftirliti og auka ábyrgð notenda á slíkum tækjum sem varða geislavirk efni. Það er í samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar um einfaldara Ísland og að draga úr reglukerfi þar sem nokkur möguleiki er á því.

Ljóst er að tækniþróun og aukin þekking á verksviði stofnunarinnar hefur leitt til þess að hægt er að innleiða ný vinnubrögð á ákveðnum sviðum hennar en einnig er tekið mið af reglum Evrópusambandsins um geislavarnir við samningu frumvarpsins og varðandi framkvæmd geislavarna. En þó að þessir þættir séu ekki hluti af samningi við Evrópska efnahagssvæðið eru þessi viðmið samt sem áður tekin upp til þess að gæta samræmis við löndin í kringum okkur í þessu máli, sem ég tel vera mjög skynsamlegt.

Eins og kom fram í máli hæstv. heilbrigðisráðherra er einnig kveðið á um að setja reglur um útflutning á geislavirkum efnum en slíkar reglur hafa ekki verið til staðar. Í núgildandi lögum hefur eingöngu verið horft til innflutnings á geislavirkum efnum. Nauðsynlegt þykir að koma slíkum reglum á í öryggisskyni og segir það kannski meira en margt annað um það hver þróunin hefur verið í þessum málum og á þessu sviði á síðastliðnum fimm árum þar sem ekki var einu sinni gert ráð fyrir því að geislavirk efni væru til útflutnings heldur eingöngu til innflutnings.

Í sjálfu sér er ekki mikið meira um frumvarpið að segja en eftir 1. umr. hér í dag mun það fara til hv. heilbrigðisnefndar sem mun skoða það ítarlega.

[14:46]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Þegar lög um geislavarnir, nr. 44/2002, tóku gildi var sett ákvæði í þau sem segir að lögin skyldu endurskoðuð innan fimm ára frá gildistöku þeirra og nú er komið að því. Við breytingarnar á lögunum árið 2002 voru gerðar þó nokkrar breytingar sem þótti eðlilegt að láta reyna á og sjá hvernig reyndust og setja þar af leiðandi ákvæði um endurskoðun.

Nú hefur það verið gert og frumvarpið er samið í heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu í nánu samstarfi við Geislavarnir ríkisins sem hafa unnið eftir lögunum frá 2002 og hafa komið nokkrir ágallar í ljós sem verið er að lagfæra með þessu frumvarpi og er það gott.

Hvað varðar megináherslurnar er verið að falla frá hinu reglubundna eftirliti sem Geislavarnir ríkisins höfðu með jónandi tækjum og áherslan er færð yfir á gæðakerfi og innra eftirlit hjá viðkomandi stofnunum sem nota jónandi tæki. Ábyrgðinni er þar af leiðandi velt yfir á notendur, það er sannarlega verið að einfalda ferlana hvað varðar innflutning, leyfi og eftirlit með jónandi tækjum en það á jafnframt að tryggja að öryggi í notkun þessara tækja fyrir almenning, fyrir þá sem nota tækin og fyrir sjúklinga sé tryggt og sé betra en hefur verið.

Allt er þetta af hinu góða nema ég vil í þessu sambandi nefna að þetta átti einnig við um Rafmagnseftirlit ríkisins, sem var lagt niður og sett yfir í einkarekstur þar sem ábyrgðinni á innflutningi og notkun rafmagnstækja var komið yfir á söluaðila og notendur og síðan gerir fyrirtækið sem hefur eftirlitið ákveðnar stikkprufur, gerir úttekt á rafmagnsöryggi. Út frá því hvernig stikkprufurnar koma út verða málin skoðuð nánar hvort heldur það eru fjós, ákveðin rafmagnstæki eða annað. Það er ekki eins og áður var, farið í eftirlit í öllum hesthúsum, í öllum fjósum, með öllum raftækjum sem flutt voru inn heldur er áherslan á gæðakerfi og innra eftirlitið.

Nú er vissulega, hæstv. forseti, ekki hægt að líkja þessu saman því það er ekki verið að leggja niður Geislavarnir ríkisins en það er sama hugmyndafræði á bak við innra eftirlit og ábyrgð viðkomandi stofnunar. Ég tel því að nú sé áhugavert að reyna að leggja mat á það hvernig rafmagnseftirlitið hefur þróast á þeim árum sem ábyrgðinni var velt yfir á notendur, innflytjendur og þar sem gæðakerfin áttu að taka við og innra eftirlitið. Sannast sagna tel ég að það sé eftirlit sem við þyrftum að fara í gegnum og skoða hvort sé nógu tryggt eins og það er í dag því að það er ekki einleikið hvað brunar hafa verið algengir. Það er hægt að benda á það hlutverk sem Rafmagnseftirlitið hafði á sínum tíma, hvað það skilaði góðum árangri og miklum vörnum og leiðbeiningum til þeirra sem voru að flytja inn og tryggði ákveðið öryggi á gæðum tækjanna. Sama gilti um notendur,

leiðbeinendur, ég nefni t.d. sérstaklega bændur, leiðbeiningar til bænda um hvernig átti að ganga frá rafmagninu. Þó að þetta sé vissulega ekki sama kerfið vil ég beina því til hv. heilbrigðisnefndar þegar farið verður yfir þetta frumvarp í nefndinni að líta til þessa hvort oftrú á slíku innra kerfi geti ekki líka leitt okkur af leið og hvort það sé nægilegt að trúa á hugmyndafræðina ef reynslan segir annað.

Ég hnýt líka um það hérna þegar verið er að tala um „ábyrgð notanda“ þar sem áherslan er á ábyrgð notanda og í mörgum tilfellum eru þetta heilbrigðisstofnanir sem eru þá að nota jónandi tæki eins og röntgentæki. Geta heilbrigðisstarfsmenn, þ.e. læknar, röntgentæknar og röntgenlæknar ábyrgst það að viðkomandi sjúklingur fái ekki of mikla geislun nema að þeir hafi í höndunum fullnægjandi upplýsingar um hvað tiltekinn sjúklingur eða einstaklingur er búinn að fara í margar röntgenmyndir og á hve stuttum tíma? Er þetta ekki hluti af því að geta leitað í rafrænar upplýsingar og skoðað hversu mikla geislun viðkomandi einstaklingur eða sjúklingur hefur fengið og á hvað löngum tíma, fengið upplýsingar úr rafrænni sjúkraskrá? Eins og kerfið er í dag þá eru ekki tengingar á milli allra heilbrigðisstofnana og rafrænar tölvumyndir, sem sumir kalla röntgenmyndir, fara ekki á milli staða, sömu sjúklingarnir eru myndaðir vegna ákveðinna einkenna á nokkrum stöðum því það er einfaldara en að senda myndir á milli. Geta læknar í raun borið slíka ábyrgð nema það felist í kerfinu að allar heilbrigðisstofnanir séu tengdar þessu rafræna kerfi og sendi röntgenmyndir á milli svo að ekki sé verið að geisla of mikið?

Eins hnýt ég um þá upphæð sem á að fara í rekstrarkostnað Geislavarna. Ef hæstv. ráðherra kemur hér upp aftur og fer yfir athugasemdirnar sem komið hafa fram vil ég óska eftir því að hann geri grein fyrir því hvers vegna rekstrarkostnaður Geislavarna ríkisins hefur aukist um rúmar 6 millj. kr. á ári og stofnkostnaður verði 8 millj. kr., ef þetta er til þess að einfalda ferlið og einfalda eftirlitið.

Hæstv. forseti. Ég tel að það sé mikilvægt að fara vel yfir þessar breytingar og þá með fulltrúum frá Geislavörnum ríkisins sem þekkja þetta mál hvað best. Þetta eru það sérhæfð mál og á hendi einnar stofnunar að sjá bæði um innflutning og sem betur fer núna að fá upplýsingar um útflutning á geislandi efnum og ég álít að það sé rétt að fá góða yfirferð yfir málið.

[14:55]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmönnum fyrir innlegg þeirra í umræðuna. Mér heyrist að menn séu frekar jákvæðir hvað þetta varðar og ég fagna hugmyndum hv. þm. Þuríðar Backman um að einkavæða Geislavarnir. Við erum ekki komin svo langt en ég er sannfærður um að þið farið vel yfir það í hv. heilbrigðisnefnd og ef þið sjáið einhvern flöt á því hlýtur maður að taka öllum slíkum málefnalegum ábendingum vel en við erum ekki að fara neitt þangað í þessu frumvarpi eins og hv. þingmaður fór ágætlega yfir. (Gripið fram í.)

Mér fannst hins vegar hv. þingmaður alveg koma inn á það sem kannski er mikilvægast í þessu, sem snýr að þeim aðilum sem nota þessa þjónustu og nýta hana, en það er sú áhersla á að geislun á Íslandi sé sem árangursríkust og að geislun á fólk, almenning, starfsmenn og sjúklinga, sé sem minnst, á það eigum við auðvitað að leggja áherslu. Þetta er kannski eitthvað sem almenningur og fagaðilar eru betur meðvitaðir um en þeir voru í árdaga þessarar þjónustu eða tækni og það er mjög mikilvægt að þetta sé uppleggið í þeim breytingum sem við förum í.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að rafræn sjúkraskrá er afskaplega mikilvæg bæði af þeim ástæðum sem hv. þingmaður nefndi og mjög mörgum öðrum. Í því skyni er nefnd að störfum undir forustu Daggar Pálsdóttur sem er að skoða lagaumhverfið hvað það varðar vegna þess að eins og við þekkjum þá mætti vera auðveldara og betra að nýta sér þetta umhverfi en nú er. En það eru ýmsir annmarkar á því og ég vonast til að tillögur starfshópsins verði til þess að þeir agnúar muni hverfa og við getum byggt upp af þeim ástæðum sem hv. þingmaður nefndi, m.a. rafræna sjúkraskrá sem verði með því besta sem gerist.

Hv. þingmaður spurði um kostnaðinn, af hverju hann aukist þrátt fyrir að hér sé um einföldun að ræða. Það er fyrst og fremst vegna þess sem kemur fram í a-lið 1. gr. frumvarpsins, en þar segir að bætast skuli við nýr töluliður, svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Nauðsynleg mælifræði og varðveisla landsmæligrunna vegna notkunar jónandi geislunar á Íslandi.“

Eftir því sem ég best veit er þarna til komin ástæðan fyrir bæði stofnkostnaði og auknum rekstrarkostnaði en að sjálfsögðu geta þingmenn í hv. heilbrigðisnefnd fengið nánari upplýsingar um þetta þegar þeir fjalla um málið í nefndinni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Um fundarstjórn.

Ávörp í þingræðum.

[14:59]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég kem hér upp til þess að spyrjast fyrir um það hvort ekki sé samræmi í stjórn fundarins innan forsætisnefndar á meðal forseta, eftir því hver stjórnar fundi. Ég tók eftir því að hæstv. ráðherra fór ekki rétt með þingsköp hér, hann þúaði þingmenn úti í sal o.fl. í þeim dúr, sem á ekki að gera. Ég veit að stundum gera forsetar alvarlegar athugasemdir við þingmenn og ráðherra ef þeir fara eitthvað út fyrir rammann og því spyr ég: Er ekki annaðhvort að gera það alltaf eða bara að sleppa því, hæstv. forseti?

[14:59]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti biður 2. þm. Norðausturkjördæmis, Valgerði Sverrisdóttur, afsökunar á því ef hann hefur ekki tekið eftir að hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson fór ekki að þingsköpum. Það er hins vegar hægt að upplýsa það hér að forsætisnefnd og forsetum ber að fylgja þeim reglum sem settar hafa verið.

Réttindi og staða líffæragjafa, fyrri umr.

Þáltill. SF o.fl., 49. mál. — Þskj. 49.

[15:00]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég flyt tillögu til þingsályktunar um úttekt á réttindum og stöðu líffæragjafa. Meðflutningsmenn að málinu eru auk þeirrar er hér stendur hv. þingmenn Álfheiður Ingadóttir, Árni Þór Sigurðsson, Magnús Stefánsson og Bjarni Harðarson.

Ályktunin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela heilbrigðisráðherra og félagsmálaráðherra að gera úttekt á stöðu og réttindum líffæragjafa og leita leiða til að koma til móts við launatap og útgjöld sem þeir verða fyrir við líffæragjöf.“

Virðulegur forseti. Líffæraígræðslur hófust fyrst árið 1954 en þá var fyrsta árangursríka líffæraígræðslan framkvæmd í Boston í Bandaríkjunum. Síðan hafa orðið mjög miklar framfarir á sviði ígræðslulækninga og eru líffæraígræðslur með mestu framfarasporum læknavísindanna á síðustu öld. Æ fleiri líffæri er hægt að nýta til líffæragjafa og má þar nefna hjarta, lifur, lungu og nýru. Slíkar ígræðslur fara ört vaxandi, sérstaklega í hinum vestrænu samfélögum. Biðtíminn eftir líffærum er hins vegar langur og því miður falla árlega frá í heiminum þúsundir sjúklinga á biðlista. Á sama tíma og eftirspurnin eftir líffærum til ígræðslu heldur áfram að aukast hefur fjöldi líffæragjafa víðast haldist svipaður. Eftirspurnin er því miklu meiri en framboðið og af þeim sökum er afar brýnt að fjölga lifandi líffæragjöfum í þeim tilvikum sem því verður við komið.

Líffæri til ígræðslu fást yfirleitt frá látnum einstaklingum. Það er afar athyglisvert að skoða grein eftir Runólf Pálsson, yfirlækni nýrnalækninga á Landspítalanum, sem hann skrifaði í Læknablaðið á sínum tíma. Þar kemur fram varðandi líffæragjafir frá látnum einstaklingum að forsenda þess að unnt sé að nýta líffæri frá látnum gjöfum er að einstaklingur sé úrskurðaður látinn þegar heiladauði á sér stað og þannig sé hægt að fjarlægja líffærin áður en blóðrás stöðvast. Vitnað er í rannsókn sem er afturvirk, *Rannsókn á brottnámi líffæra til ígræðslu frá látnum gjöfum á Íslandi á árunum 1992–2002.* Þetta er rannsókn sem Sigurbergur Kárason og samstarfsmenn hans fjalla um og birtist einnig í Læknablaðinu. Í grein sinni segir Runólfur:

„Mesta athygli vekur að samþykki fyrir líffæragjöf var einungis veitt í 60% tilvika þar sem óskað var eftir henni og fór tíðni neitunar vaxandi er leið á tímabilið.“

Það er eins og vanti að upplýsa almenning betur um líffæragjafir á Íslandi af því að það virðist færast í vöxt að aðstandendur neiti að gefa líffæri úr látnum ástvinum sínum þótt menn viti að það getur bjargað lífi annarra. Hugsanlega hefur fræðslu til almennings um líffæragjöf verið ábótavant, segir Runólfur Pálsson í grein sinni og tiltekur einnig að ef til vill þurfi að hyggja betur að því hvernig staðið er að öflun samþykkis fyrir líffæragjöf. Í þessari grein er bæði verið tala um látna og lifandi líffæragjafa.

Varðandi réttindi líffæragjafa sem fjallað er um í þessari þingsályktunartillögu þá er verið að tala um lifandi líffæragjafa. Hérlendis hafa verið tiltölulega margir lifandi líffæragjafar þannig að segja má að við stöndum okkur vel þar. Það eru einkum aðilar sem gefa nýru. Hlutfall lifandi nýrnagjafa hér á landi er með því hæsta sem þekkist eða um 70%. Réttindi líffæragjafa á Íslandi eru hins vegar mjög óljós og það þarf að bæta úr þeim. Undirbúningur aðgerða er líffæragjöfunum kostnaðarlaus og einnig aðgerðin sjálf en síðan kemur babb í bátinn þegar þessu er lokið því að líffæragjafar virðast að miklu eða öllu leyti vera háðir velvilja vinnuveitenda sinna vegna þessara aðgerða af því að þeir þurfa að vera frá vinnu í lengri eða skemmri tíma. Talað er um að nýrnagjafar þurfi margir hverjir að vera frá í tvo mánuði eftir aðgerð og á þessum tíma eru þeir háðir velvilja vinnuveitenda sinna. Sjálfstæðir atvinnurekendur tapa að öllu leyti sínum tekjum þann tíma sem þeim er ekki unnt að vinna í framhaldi af líffæragjöf. Þeir eiga þó í einhverjum tilvikum, líklega flestum, rétt á sjúkradagpeningum sem eru í kringum 40 þús kr. á mánuði sem er auðvitað langt frá launum viðkomandi einstaklinga dags daglega. Þeir sem eru sjálfstæðir atvinnurekendur eru því afar illa staddir að þessu leyti. Sjúkrasjóðir stéttarfélaga hafa sumir reynt að styðja líffæragjafa fjárhagslega samkvæmt nánari reglum þar um. Stéttarfélög hafa þannig mörg hver komið til móts við líffæragjafana og eins vinnuveitendur þar sem viðkomandi líffæragjafar eru launþegar en svo er ekki um þá sem eru sjálfstætt starfandi atvinnurekendur og á því þarf að taka vegna þess fjárhagslega tjóns sem þeir verða fyrir.

Víða erlendis hefur réttur lifandi nýrnagjafa verið skilgreindur sérstaklega innan sjúkratryggingakerfa og njóta þeir í einhverjum tilvikum fullrar launatryggingar af hálfu hins opinbera þann tíma sem þeir eru frá vinnu.

Virðulegi forseti. Líffæragjafir eru samfélagslega miklu ódýrari en langtímameðferð við ýmsum alvarlegum sjúkdómum og má þar nefna t.d. blóðskilun hjá þeim sem eru með óstarfhæf nýru. Það er mjög fjárfrek meðferð fyrir utan hvað það er erfið meðferð fyrir sjúklinginn sjálfan og íþyngjandi á allan hátt. Lífsgæði líffæraþeganna sjálfra stóraukast einnig við líffæragjöf. Fólk talar um nýtt líf, að það endurheimti sitt fyrra líf áður en líffæri þess bilaði og hætti að virka. Fjármagn sparast ef við förum þá leið að styðja líffæragjafana þannig að þeim fækki ekki heldur fjölgi, því að framlag líffæragjafa er mjög þýðingarmikið fyrir samfélagið allt. Það er því mjög brýnt að mínu mati og þeirra sem vinna þessi störf, vinna við nýrnaígræðslur og kynnast bæði líffæragjöfum og líffæraþegum, að taka á þessu máli hið allra fyrsta. Og af því að ég var að vitna í Runólf Pálsson, yfirlækni á nýrnadeild Landspítalans, þá kemur eftirfarandi fram í grein hans, með leyfi forseta:

„Loks eru sjúkratryggingar lifandi nýrnagjafa í ólestri og þarfnast tafarlausra úrbóta.“

Þarna er líka fjallað um Danmörku og er sérstaklega tilgreint að í Danmörku njóta líffæragjafar fullrar launatryggingar af hálfu hins opinbera, þannig að hægt er að vitna í ýmis dæmi um að önnur ríki taka á þessu með myndarlegum hætti.

Runólfur Pálsson, yfirlæknir á nýrnadeild Landspítalans, telur líka að það komi til greina að öll ábyrgð og umsýsla sem snýr að líffæraígræðslum verði á forræði Landspítalans í samstarfi við heilbrigðisyfirvöld og segir að langstærsti hluti þessarar starfsemi fari fram á Landspítal-

anum auk þess sem sjúkrahúsið öðlaðist viðurkenningu sem ígræðslustofnun og fékk beina aðild að Scandiatransplant eftir að ígræðslur nýrna frá lifandi gjöfum hófust í desember 2003.

Í okkar litla samfélagi erum við svo heppin að vera með hátt hlutfall lifandi líffæragjafa. Við erum lítil þjóð og þekkt fyrir hjálpsemi í garð samborgaranna. Fjölmörg dæmi eru um að fólk gefi systkini sínu nýra og í einhverjum tilvikum hluta af lifur, dæmi eru um mæður sem gefa börnum sínum hluta af lifur. Þetta er auðvitað afar jákvætt en það er brýnt að við séum líka með fyrirkomulag hér á landi sem tryggir að fólk sem gefur svo mikla gjöf sem líffæri er verði ekki fyrir launatapi.

Virðulegi forseti. Ég tel allt mæla með því að tekið verði myndarlega á þessu máli. Í þessari þingsályktunartillögu er því beint sérstaklega til hæstv. heilbrigðisráðherra og hæstv. félagsmálaráðherra að láta gera úttekt á réttindum og stöðu líffæragjafa, sem er ekki ásættanleg eins og hún er í dag, og leita leiða til að koma til móts við launatap og útgjöld sem líffæragjafar verða fyrir. Markmiðið er að líffæragjöfum fjölgi þó að þeir séu tiltölulega margir á Íslandi. Markmiðið er að bæta heilsu líffæraþeganna og markmiðið er líka að spara fjármagn, af því að þá þarf ekki að greiða fyrir dýra og sársaukafulla meðferð.

[15:12]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Þingsályktunartillagan sem hér er lögð fram um úttekt á réttindum og stöðu lifandi líffæragjafa er að mínu mati tímabær. Líffæri til ígræðslu fást yfirleitt, eins og hér hefur komið fram, frá látnum einstaklingum og ef til vill eðli málsins samkvæmt. Ég tel að ræða þurfi opinskátt um líffæragjöf og hvetja til þess að veitt sé samþykki til líffæragjafar á meðan sérhver einstaklingur er til þess bær, því að það getur verið afar sársaukafullt og erfitt fyrir aðstandendur að heimila slíkt á sorgarstundu þrátt fyrir vissu um að líffæri hins látna geti gefið öðrum einstaklingi nýtt og innihaldsríkt líf.

Til eru þeir sem kjósa að gerast lifandi líffæragjafar og þeir eiga mína einlægu aðdáun og virðingu því að vart er hægt að sýna meiri ást og umhyggju gagnvart meðbræðrum sínum. Það ætti því að mínu mati að vera skýlaus krafa að innan hins opinbera tryggingakerfis sé komið að fullu til móts við þá einstaklinga sem sýna slíka fórnfýsi, hvort heldur er varðar launatap, tryggingar eða hvað annað sem þar skiptir máli.

Ég styð því fram komna þingsályktunartillögu heils hugar og vonast til að hv. heilbrigðisnefnd sýni henni áhuga og afgreiði hana hið snarasta úr nefnd.

[15:14]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umfjöllunar tillaga til þingsályktunar um úttekt á réttindum og stöðu líffæragjafa. Flutningsmenn eru hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, Álfheiður Ingadóttir, Árni Þór Sigurðsson, Magnús Stefánsson og Bjarni Harðarson. Hún fjallar um, eins og fram kom hjá hv. flutningsmanni, að Alþingi ályktar að fela heilbrigðisráðherra og félagsmálaráðherra að gera úttekt á stöðu og réttindum líffæragjafa og leita leiða til að koma til móts við launatap og útgjöld sem þeir verða fyrir við líffæragjöf.

Þetta er þörf þingsályktunartillaga og allrar athygli verð. Tækninni hefur fleygt þannig fram í dag að með líffæraflutningum er hægt að framlengja líf sem að öðrum kosti hefði ekki verið hægt. Í flestum tilvikum eru líffærin sem notuð eru til líffæraflutninga komin frá látnum einstaklingum þar sem fyrir liggur fyrir fram gefið samþykki þeirra eða aðstandenda þeirra að nota líffæri úr þeim til líffæraflutninga.

Þegar talað er um líffæri úr lifandi einstaklingum, sem þessi þingsályktunartillaga fjallar sérstaklega um, er einkum átt við nýrnagjafir og einnig við það að gefa hluta úr lifur. Hætta við höfnun líffæra er minni þegar líffæragjafinn er líffræðilega tengdur líffæraþeganum en oft er um líffæragjafir ættingja nýrnaþega að ræða.

Það þarf ekki að fara mörgum orðum um þá fórn og væntumþykju sem er undirliggjandi gjöf á líffæri til ættingja sem að öðrum kosti mundi lifa við takmörkuð lífsgæði eða deyja. Í greinargerðinni kemur fram að hérlendis sé hlutfall lifandi nýrnagjafa með því hæsta sem þekkist, eða um 70%, sem sýnir okkur þann samhug sem er í þjóðfélaginu sem við búum í.

Á sama tíma, eins og fram kemur í þingsályktunartillögunni og greinargerð með henni, eru réttindi líffæragjafa mjög óljós, ekki síst þegar horft er til þess að viðkomandi missir langan tíma úr vinnu vegna undirbúnings aðgerðar, vegna aðgerðarinnar sjálfrar eða endurbata eftir aðgerð. Í einhverjum tilvikum er líffæragjafi jafnvel lengur að jafna sig eftir aðgerð en nýrnaþeginn. Þessir líffæragjafar eru oft háðir velvilja vinnuveitanda við þær aðstæður þegar þeir eru frá vinnu og njóta einhverra styrkja frá sjúkrasjóðum stéttarfélaga. Það á reyndar ekki við þegar um sjálfstætt starfandi einstaklinga er að ræða sem eru þá ekki aðilar að sjúkrasjóðum.

Fyrir nokkrum mánuðum leitaði ég upplýsinga um réttarstöðu líffæragjafa hjá Tryggingastofnun ríkisins. Ég fékk þau svör að í lögum um almannatryggingar eða reglugerð settri samkvæmt þeim sé ekki að finna neinar sérreglur um líffæragjafa, almennar reglur laga gildi um þá sem verða óvinnufærir af þessum sökum. Hér er þá m.a. átt við rétt til sjúkradagpeninga en öllum er ljóst að þeir duga skammt til að mæta launatapi vegna fráveru frá vinnu.

Í svari frá Tryggingastofnun ríkisins kemur einnig fram að nokkur dæmi séu um að nýrnagjafar hafi sótt um sjúkradagpeninga samkvæmt 38. gr. almannatryggingalaga. Hefur verið fallist á greiðslu sjúkradagpeninga í slíkum tilvikum að öðrum skilyrðum uppfylltum, t.d. þeim að viðkomandi sé sjúkratryggður á Íslandi, verði algjörlega óvinnufær og launatekjur falli niður. Ef nýrnagjöf veldur langvarandi óvinnufærni getur nýrnagjafinn einnig átt rétt á bótum úr lífeyristryggingum almennra trygginga að skilyrðum laganna uppfylltum. Þá erum við náttúrlega að tala um mjög alvarleg tilvik þar sem nýrnagjafinn hefur hlotið alvarlegt og varanlegt tjón á heilsu sinni vegna þeirrar fórnar sem hann hefur fært.

Þá kom einnig fram í svari frá Tryggingastofnun að í lögum um sjúklingatryggingu er líffæragjöfum tryggður réttur til bóta ef þeir verða fyrir tjóni sem getur verið afleið-

ing brottnáms líffæris. Settar eru fram vægari sönnunarkröfur varðandi líffæragjafir en ella samkvæmt lögum.

Ég tek því undir með flutningsmönnum að full ástæða sé til þess að skoða réttindi líffæragjafa hér á landi og bæta stöðu þeirra. Ég vil greina hér frá því að hæstv. heilbrigðisráðherra hefur skipað vinnuhóp sem fjallar um rétt líffæragjafa til greiðslna. Hún tók til starfa fyrir jól og mun skila af sér eftir páska. Í þeirri nefnd eru ýmsir sem hafa þekkingu og reynslu af þessum málum, þar á meðal eru aðilar vinnumarkaðarins, atvinnurekendur og fulltrúar stéttarfélaga. Í nefndinni er einnig landlæknir, fulltrúi frá líffæragjafanefnd, fulltrúi frá Tryggingastofnun ríkisins og frá heilbrigðisráðuneyti, félagsmálaráðuneyti og fjármálaráðuneyti.

Sú athugun eða úttekt sem tillagan mælir fyrir um er í raun farin í gang. Það er vel að tekið sé á þessum málum því að það er alveg ljóst að málefni líffæragjafa hafa lent milli stafs og hurðar og ekki verið sinnt nægilega. Kannski hefur það komið frekar upp vegna fjölgunar nýrnagjafa og spurningar vaknað í kjölfarið.

Rétt er að árétta að málið er í farvegi. Ég vænti mikils af niðurstöðu þeirrar nefndar sem ég greindi frá áðan og er skipuð af heilbrigðisráðuneytinu en í henni eru fulltrúar þriggja ráðuneyta og annarra sem málið varðar.

[15:20]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs hér um þingsályktunartillögu um úttekt á réttindum og stöðu líffæragjafa. Fyrsti flutningsmaður hennar er hv. þm. Siv Friðleifsdóttir en auk hennar eru flutningsmenn tillögunnar Árni Þór Sigurðsson, Magnús Stefánsson, Bjarni Harðarson og sú sem hér stendur.

Hér er í stuttu máli fjallað um mjög stórt mál. Alkunna er hversu miklar framfarir hafa orðið í læknavísindum allt frá því að fyrstu líffæraígræðslurnar voru gerðar og nú er svo komið að vefjaígræðslur og líffæraígræðslur eru taldar sjálfsagður hluti læknis- og heilbrigðisþjónustu þótt mjög sérhæfður sé.

Hér er ekki verið að fjalla um hinn siðræna þátt líffæragjafar og líffæraígræðslna heldur um fjárhagslegan þátt og stöðu þeirra sem gefa í lifanda lífi vef eða líffæri, þ.e. lifrarhluta eða nýra og mun ég koma aðeins að þeirra stöðu hér á eftir.

Í þessari umræðu hefur verið upplýst að staðan hér á Íslandi er, hvað varðar líffæragjafir, ekki ósvipuð því sem gerist á hinum Norðurlöndunum þar sem ættingjar hafna því í nær 40% tilvika að gefa líffæri úr nýlátnum einstaklingum. Í rannsókn sem hér hefur verið vitnað til og Runólfur V. Jóhannesson læknir gerði á líffæragjöfum á Íslandi 1992–2002, kemur fram að árlegur fjöldi líffæragjafa, miðað við milljón íbúa, eru 12 einstaklingar. Það segir okkur auðvitað sem erum mun fámennari en milljón að hér muni kannski vera fjórir líffæragjafar á ári. Talið er að einn líffæragjafi geti nýst 15 einstaklingum því að þar er um margháttaða vefi og vefjahluta að ræða, allt frá hornhimnu augans og beina, húðar, lifrar, til sérhæfðari líffæra eins og nýrna og hjarta.

Auðvitað er mjög mikilvægt að hvetja til líffæragjafa og að fólk sjálft taki afstöðu til þess hvort það vill gefa við andlát sitt líf til annarra manna með líffæra- og vefjagjöfum og létti þar með þeirri ákvörðun af herðum ástvina og eftirlifenda. Sú ákvörðun virðist vera fólki býsna erfið, kannski vegna þess á hvaða stundu hana þarf að taka. Það er auðvitað miklu stærra mál og landlæknisembættið hefur verið með nokkra herferð í gangi og gefið út bæklinga og líffæragjafakort allt frá árinu 1995. Leggja þarf mikla áherslu á þetta í umræðunni.

Málið sem hér er um að ræða er, eins og ég segi, miklum mun þrengra. Það er réttlætismál og fjallar um að rétta hlut þeirra sem taka að sér í lifanda lífi að gefa bita af sjálfum sér, að veita sjúkum nýtt líf af mikilli fórnfýsi. Þeir taka vissulega áhættu sem þeim er kynnt og vita fyrir fram að brugðið getur til beggja vona eftir líffæragjöf. En oftast gengur þetta nú sem betur fer vel, bæði hjá þeim sem gefur nýra og ekki síst hinum sem þiggur það. Ég hef sjálf upplifað og séð í kringum mig hversu gríðarlega mikil breyting það er á lífsgæðum þeirra sem fá nýtt nýra.

Það er því dapurlegt að þeir sem gefa líffæri af mikilli fórnfýsi sitji síðan uppi með launatap eða geti verið næstum launalausir í allt að tvo mánuði og séu upp á velvilja vinnuveitenda og stéttarfélaga komnir, jafnvel fjársöfnun í nánasta umhverfi hins sjúka, eins og dæmi munu um.

Ég vil hvetja til þess að tillagan hljóti góða og jákvæða umfjöllun í hv. heilbrigðisnefnd. Það er engum blöðum um það að fletta í mínum huga að lausnina á því hvernig koma á til móts við launatap og útgjöld sem líffæragjafar verða fyrir er að finna innan sjúkratryggingakerfisins. Þar á að setja sérreglur um þetta efni. Ég vona að könnun sem hér er lagt til að verði gerð muni leiða til jákvæðrar niðurstöðu, enda um mikið réttlætismál að ræða.

[15:26]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þær ágætu umræður sem hér hafa orðið um þessa þingsályktunartillögu. Ég þakka sérstaklega hv. þm. Ástu Möller, formanni heilbrigðisnefndar, Ragnheiði Ríkharðsdóttur og Álfheiði Ingadóttur, sem er meðflutningsmaður. Þær hér héldu allar góðar ræður, þar með talinn virðulegur forseti. Ég er því mjög ánægð með viðbrögðin. Ég heyri að verið er að vinna í þessum málum í kerfinu þannig að það er mjög jákvætt.

Mig langar að draga fram það sem fram hefur komið í umræðum um þetta mál. Málið fjallar um lifandi líffæragjafa, þ.e. réttindi þeirra sem gefa líffæri, aðallega þá nýru — að bæta réttindi þeirra svo þeir fari ekki gegnum þessa miklu gjöf eða fórn, eftir því hvernig maður lítur á það, án þess að fá launatapið bætt.

Mig langar líka að gera að umtalsefni annað sem fram hefur komið í umræðunni. Það eru dánir líffæragjafar. Eins og bent hefur verið á hefur tíðni neitana farið vaxandi á því tíu ára tímabili sem rannsakað var, þ.e. 1992–2002. Þessar upplýsingar birtast í grein Sigurbergs Kárasonar og samstarfsmanna hans sem lýsa þessari rannsókn og Runólfur Pálsson vitnar til. Í grein sinni veltir Runólfur fyrir sér af hverju neitunum fer fjölgandi. Maður skyldi ætla að menn væru sífellt jákvæðari gagnvart því að gefa líffæri, að fólk í upplýstu samfélagi veitti frekar samþykki fyrir að gefa líf-

færi úr sjálfu sér að því látnu eða úr látnum ættingja. Ég mundi halda að það væri þróunin en svo er ekki.

Í greininni segir, með leyfi forseta:

„Ekki er vitað hverjar eru meginástæður fyrir neitun líffæragjafar hér á landi. Vissulega ber að hafa í huga að þetta er afar viðkvæmt málefni því fjölskylda mögulegs líffæragjafa upplifir mikla sorg og missi á sama tíma og óskað er eftir að hún gefi líffæri hans. Hugsanlega hefur fræðslu fyrir almenning um líffæragjöf verið ábótavant. Einnig þarf að hyggja að því hvernig staðið er að öflun samþykkis fyrir líffæragjöf, einkum hvort læknar og annað starfslið gjörgæsludeilda sem annast þetta erfiða hlutverk hafi fengið næga þjálfun og hvernig henni er viðhaldið.“

Síðan eru reifaðar hugmyndir um hvernig hægt er að gera þetta. Í aðdraganda þess er farið yfir hvað gert er erlendis og hér segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Ýmsar leiðir hafa verið reyndar til að fjölga líffæragjöfum og hafa þær oft á tíðum verið umdeildar. Meðal annars hafa verið gefin út sérstök líffæragjafakort eða að ósk um að vera líffæragjafi hefur verið skráð á ökuskírteini. Reyndar kemur á óvart að líffæragjafakort hafa haft lítil áhrif á fjölda líffæragjafa í Bandaríkjunum og stafar það líklega af því að engin lagaleg forsenda er fyrir hendi til að halda til streitu vilja mögulegs gjafa gegn fjölskyldumeðlimum ef þeir eru andvígir líffæragjöf. Víða í Evrópu hafa verið sett lög sem gera ráð fyrir ætluðu samþykki fyrir líffæragjöf. Veita þau læknum lagalega heimild til að fjarlægja líffæri til ígræðslu ef ekki liggur fyrir skráð neitun hlutaðeigandi einstaklings. Þær þjóðir sem hafa hæst hlutfall líffæragjafa í heiminum, Austurríki, Belgía og Spánn, búa allar við slíka löggjöf. Lengst hefur verið gengið í Austurríki og Belgíu en þar er ekki leitað samþykkis fjölskyldumeðlima fyrir brottnámi líffæra hins látna. Í flestum öðrum löndum er leitað eftir samþykki fjölskyldu hins látna þrátt fyrir að stuðst sé við ætlað samþykki.“

Hér er því verið að lýsa því hvað þjóðir hafa tekið misjafna afstöðu til þessa máls. Þar sem gengið er lengst er fjölskyldan ekkert spurð. Ef því er ekki neitað sérstaklega fyrir fram er talið sjálfsagt að nema brott líffæri úr látnum einstaklingi til að nýta það til gjafar fyrir lifandi líffæraþega.

Síðar kemur svo fram hvað við höfum gert á Íslandi. Hér segir, með leyfi forseta:

„Landlæknisembættið hefur staðið fyrir útgáfu fræðslubæklings um líffæragjafa sem inniheldur líffæragjafakort en óljóst er hve miklum árangri það hefur skilað. Grein Sigurbergs og samstarfsmanna ætti að hvetja til þess að þetta málefni verði tekið til rækilegrar endurskoðunar.

Hvaða úrræði til að fjölga líffæragjöfum koma þá til greina hér á landi? Mikilvægt er að efla fræðslu fyrir almenning, gera hana markvissari og beina henni í auknum mæli að ungu fólki. Stuðla þarf að umræðu um líffæragjöf innan fjölskyldunnar. Einnig kemur til álita að setja á stofn opinbera skrá yfir líffæragjafa sem samhliða aukinni almenningsfræðslu ætti að geta skilað árangri. Nauðsynlegt er að tryggja að sem flestir sjálfráða einstaklingar taki afstöðu og mætti gera það með tengingu við aðra opinbera skráningu, svo sem útgáfu ökuskírteinis. Þá er þýðingarmikið að sú ákvörðun einstaklings að gerast líffæragjafi sé virt að honum látnum.“

Virðulegi forseti. Mér finnst þetta mjög athyglisvert og velti því fyrir mér hvort þetta sé ekki leið sem ætti að skoða sérstaklega, þ.e. að tengja spurninguna um hvort fólk vill gefa líffæri að sér látnu við útgáfu á opinberri skráningu eins og útgáfu ökuskírteinis. Ég stórefa að almenningur ræði það almennt fyrir fram í fjölskyldunni eða geri jafnvel upp við sjálfan sig án þess að eitthvað reki á eftir því hvort hann vilji vera líffæragjafi eða ekki. Ég stórefa að fjölskyldan setjist niður og segi: Jæja, nú ætlum við aðeins að ræða það ef einhver hér mundi falla frá í slysi eða lenda í alvarlegu áfalli, hvað á þá að gera? Eigum við þá að gefa líffærin, o.s.frv. Ég stórefa að fólk almennt ræði það mikið fyrir fram eða velti því sérstaklega fyrir sér.

Ég held því að þetta gæti verið leið að skoða þessi mál nánar en við höfum gert og jafnvel að tengja þau við ferli sem langflestir fara í gegnum. Þá yrði samhliða haldið utan um skráningu á sérstöku samþykki fyrir því að gefa líffæri að manni látnum. Ég held að langflestir séu á því að eðlilegt sé að vera líffæragjafi. Það kom mér á óvart að heyra að líffæri úr einum líffæragjafa gætu nýst 15 einstaklingum. Maður er eins og gangandi varahlutaverksmiðja, ef ég má vera svo frökk að orða það með þeim hætti. En ef hægt er að bjarga mannslífum að manni látnum með líffærum held ég að langflestir hljóti að samþykkja slíkt. Ég held þó að slíkt samþykki komi almennt ekki nema það sé tengt einhverju ferli sem maður fer í gegnum einu sinni til tvisvar á ævinni, eins og með útgáfu ökuskírteinis.

Virðulegi forseti. Ég vil ítreka hér að ég þakka mjög fyrir uppbyggilega umræðu um þessa þingsályktunartillögu.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og heilbrn.

Almannatryggingar, 1. umr.

Frv. ÞBack og ÖJ, 60. mál (tannlækningar barna og ellilífeyrisþega). — Þskj. 60.

[15:35]

Flm. (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007. Meðflutningsmaður með mér er hv. þm. Ögmundur Jónasson.

Hæstv. forseti. Það fer vel á því þegar mælt er fyrir frumvarpinu, sem var lagt fram í haust, að þá sé upphaf tannverndarviku sem hófst í gær, en hún stendur frá 3.–8. febrúar. Í dag var fræðslufundur á vegum Lýðheilsustöðvar og Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins í tilefni af útgáfu margmiðlunardisks með fræðsluefni um munnhirðu. Þó að fundurinn hafi einkum verið ætlaður starfsfólki á heilbrigðisstofnunum — en einnig öðrum stofnunum sem vinna við fræðslu um heilbrigði og lífshætti — er það mikið fagnaðarefni að þessi fræðsludiskur skuli nú vera að koma út. Ég vona og hvet til þess að hann verði upphafið að nýju átaki í forvörnum og hvatningu til foreldra og barna um að sinna tannvernd og tannhirðu að sama skapi og var fyrir nokkrum

árum þegar verulegt átak var gert í því að bæta heilbrigðisástand munnholsins sem tókst með ágætum. Það tókst með samstilltu átaki heilbrigðisstarfsfólks, tannlækna, Tryggingastofnunar, fjárveitinga héðan frá Alþingi og síðast en ekki síst með aðkomu skólatannlækna og heilbrigðisstarfsfólks í skólaheilsugæslunni sem hvatti til þess að börn færu til skólatannlæknis og foreldrar nýttu sér þá þjónustu.

Ég ætla því að vona, hæstv. forseti, að þessi margmiðlunardiskur verði upphaf að nýju átaki hvað varðar fræðsluna og að árið 2008 marki upphaf nýrrar sóknar til bættrar munnholsheilsu. Ég vona að það frumvarp sem hér liggur fyrir, og ég mun mæla fyrir, verði að lögum. Við finnum fyrir því í dag að það er kostnaðurinn við tannviðgerðir sem hefur hvað mest áhrif á það að tannheilsu skuli vera að hraka. Kostnaður foreldra er orðinn það mikill að stór hópur treystir sér ekki til að standa undir honum og það bitnar á tannheilsu barnanna.

Hæstv. forseti. Það er mjög mikilvægt að gera reglulega kannanir á tannheilsu íslenskra barna og unglinga og einnig fullorðinna og það er mikilvægt að það sé gert reglulega. Miklar kannanir voru gerðar á árunum 1986, 1991 og 1996 en svo ekki aftur fyrr en 2005. Þarna liðu níu ár á milli og það er synd að svo langur tími hafi liðið því að þar misstum við af þeim möguleika að fylgjast með þróun tannskemmda og grípa þá fyrr inn í. Eins er líka mikilvægt fyrir okkur sem þjóð að sjá hvort þær aðgerðir sem farið er í skila árangri. Það þarf ekki bara að fylgjast með tannheilsu tannheilsunnar vegna heldur til að sjá hvað opinberar aðgerðir, tannhirða, tannviðgerðir og fæðuval hefur að segja.

Í þeirri rannsókn sem var gerð árið 2005, sem kölluð var MUNNÍS-rannsókn og skilaði niðurstöðum í janúar 2007, koma fram mjög gagnlegar upplýsingar. Þær sýna því miður að í norrænum samanburði lætur nærri að íslensk börn og ungmenni séu að meðaltali með tvöfalt fleiri skemmdar tennur en samanburðarhópar í Svíþjóð það sama ár og staðan er verri en á hinum Norðurlöndunum. Hjá tólf ára barni á Íslandi eru að meðaltali tvær fullorðinstennur skemmdar og þarfnast viðgerðar eða hafa þegar verið fylltar. Meira er um skemmdir hjá telpum en strákum og tíðni tannskemmda fer vaxandi. Það er áhyggjuefni hversu algengt það er að ekki sé gert við tannskemmdir. Um 17% barna og ungmenna, 4 til 18 ára, mæta ekki reglubundið í eftirlit hjá tannlækni og fæst börn koma til tannlæknis á Vestfjörðum en flest í Skagafirði.

Það er áhyggjuefni að þróunin skuli hafa verið á þessa leið. Þegar við berum saman þá könnun sem var gerð 2005 og þær sem voru gerðar á árunum áður, 1986, 1991, og 1996, kemur í ljós að á þeim árum voru nær öll börn í reglubundnu eftirliti hjá tannlækni. Þá voru skólatannlækningar nokkurs konar öryggisnet fyrir þá hópa sem ekki sóttu reglubundna tannlæknaþjónustu á einkareknar stofur. Greiðslur almannatrygginga greiddu nær alfarið kostnað við grunnþjónustu barna og unglinga, þar með talið skoðun, forvarnir og nauðsynlega tannfyllingameðferð.

Rannsóknin sem var gerð 2005 er ekki fyllilega sambærileg því að við fyrri rannsóknir voru gerðar svokallaðar sjónrænar greiningaraðferðir en nú var notuð betri greiningaraðferð ásamt röntgenmyndatökum þannig að það er rétt að undirstrika það, eins og gert var við birtingu á niðurstöðum rannsóknarinnar, að ekki er hægt að bera hana nákvæmlega saman en samt sem áður er hún mjög vel samanburðarhæf. Því miður, eins og ég sagði, er niðurstaðan sú að tannskemmdir og tannáta hafa aukist. Á árunum frá 1986 til 1996, á því tíu ára tímabili, dró úr tannskemmdum og tannátu en eftir það hefur ástandið versnað aftur. Það er áhyggjuefni að staðan skuli vera svona og miðað við þau heilbrigðismarkmið sem við höfum sett okkur með heilbrigðisáætlun, sem á að gilda til 2010, er stefnt að því að tólf ára börn á Íslandi hafi eina eða færri skemmda, viðgerða eða tapaða fullorðinstönn að meðaltali það ár. Það er þar af leiðandi ljóst að þörf er á öflugri aðgerðum svo að stöðva megi þá óheillaþróun sem hér hefur verið lýst.

Við þurfum líka að hafa auga með og áhyggjur af glerungseyðingu sem er orðin algengari hjá piltum en stúlkum. Það eru sætir og sykurlausir gosdrykkir sem þar hafa mest áhrif og þar af leiðandi er gosdrykkjaþamb nokkuð sem við þurfum að horfa til út frá lýðheilsusjónarmiði, ekki eingöngu út frá holdafari, sem við þurfum að passa upp á, heldur ekki síður út frá tannheilsu.

Í könnuninni kom í ljós, út frá reikningum Tryggingastofnunar ríkisins frá árunum 2001 og 2004, að komum barna til tannlækna hefur fækkað. Það er misjafnt eftir landshlutum. Börn skiluðu sér síst til tannlæknis á Vestfjörðum og í Reykjavík. Ekki er hægt að segja að það sé vegna þess að erfiðara sé að komast til tannlæknis í Reykjavík eða á Ísafirði. En þetta er staðreyndin.

Það er líka staðreynd að útgjöld Tryggingastofnunar ríkisins vegna forvarna í tannheilsu barna að teknu tilliti til mannfjölda lækkuðu úr 1.390 kr. á hvert mannsbarn árið 1998 í 916 kr. á hvert mannsbarn árið 2005 á verðlagi ársins 2006. Það munar um minna en árið 1995 var tannlækniskostnaður heimilanna rúmar 12 þús. kr. en fór í rúmar 17 þús. kr. á árinu 2005, þ.e. á verðlagi ársins 2006.

Útgjöld heimilanna vegna tannlækninga barna, unglinga og fullorðinna hafa sannarlega hækkað og það er ekki síst ástæðan fyrir því að frumvarp til laga um breytingar á lögum um almannatryggingar er nú endurflutt, þar á meðal kaflinn um almenna tannlæknaþjónustu. Við leggjum til, hæstv. forseti, að 42. gr. laganna orðist svo:

„Fyrir almenna tannlæknaþjónustu greiðir Tryggingastofnun ríkisins samkvæmt samningum, sbr. 44. gr. Takist ekki samningar skv. 44. gr. er ráðherra heimilt að setja gjaldskrá. Gjaldskráin gildir bæði um tannlækningar sem starfræktar eru á vegum hins opinbera og annarra.

Greiðslur sjúkratrygginga skv. 1. mgr. skulu vera sem hér segir:

a. Fyrir almennar tannlækningar barna og ungmenna, 20 ára og yngri, 100% kostnaðar.

b. Fyrir elli- og örorkulífeyrisþega, sem njóta tekjutryggingar, 100% kostnaðar.

c. Fyrir elli- og örorkulífeyrisþega, sem njóta ekki tekjutryggingar, 75% kostnaðar. Fyrir gullfyllingar, krónur, brýr og tannplanta gilda sérstakar reglur sem ráðherra setur. Heimilt er að hækka greiðslur fyrir þessa bótaþega í allt að 100% eftir reglum sem ráðherra setur.“

Eins og ég sagði fyrr, hæstv. forseti, hafa örlítið frábrugðin frumvörp í þessa veru verið lögð fram á 131., 132. og 133. löggjafarþingi. Síðan þá hafa verið gerðar breyting-

ar á núgildandi lögum um almannatryggingar og við flutningsmenn fögnum þeim auknu réttindum sem leiddi af þeim breytingum. Við flutningsmenn teljum brýnt og eðlilegt að hlutfall greiðsluþátttöku sjúkratrygginga komi fram í lögum en ekki í reglugerð eins og fyrirkomulagið er nú. Við teljum að þetta sé mikil réttarbót og teljum að það eigi að vera ljóst og ákveðið af Alþingi fyrir hvaða tannlækningar og forvarnir eigi að greiða.

Ég tel, með vísan til rannsóknarinnar sem gerð var árið 2005, ljóst að mikilvægt er að fara í róttækar aðgerðir og stuðla að því að efnahagur ráði því ekki hvort fjölskyldur sinni tannhirðu eða fari til tannlæknis. Það er ljóst hvernig verðskrá tannlækna hefur þróast eftir að samningar við Tryggingastofnun ríkisins féllu úr gildi. Hvorki hafa náðst nýir samningar við tannlækna né verðskráin verið uppfærð samkvæmt verðlagi frá árinu 2004. Það er þekkt að viðgerðir og eftirlit hjá tannlæknum samkvæmt frjálsri gjaldskrá kostar umtalsvert meira en gert er ráð fyrir í gjaldskrá sem heilbrigðisráðherra hefur sett. Það stendur í fólki að fara með börn sín til tannlæknis. Þetta hleypur orðið á tugum þúsunda og er ófremdarástand.

Hæstv. forseti. Við segjum í 1. gr.: „Takist ekki samningar skv. 44. gr. er ráðherra heimilt að setja gjaldskrá.“ En á meðan ekki eru skólatannlæknar eins og áður þarf að semja við sjálfstætt starfandi tannlækna. Þá getur sú staða komið upp eins og raunin var árið 2004 að endurnýjun samningsins náðist ekki. Það verður jú að hafa gjaldskrá en sé hún ákveðin af ráðherra verður ráðherra sannarlega að gæta sanngirni í því og a.m.k. uppfæra gjaldskrána þannig að fylgi verðlagi svo ekki myndist mikið gap á milli hinnar opinberu gjaldskrár og gjaldskrár tannlækna.

Tannskemmdir og tannheilsa í munnholi á ekki eingöngu við um börn og unglinga þótt mestu máli skipti að tannheilbrigði barna og unglinga sé sem best hvað varðar líf þeirra og heilsu. Það skiptir líka miklu máli að fullorðnir og aldraðir búi við gott tannheilbrigði. Því er mikilvægt að elli- og örorkulífeyrisþegar eigi góðan aðgang að tannlæknaþjónustu og þurfi ekki að hafa áhyggjur af greiðslum. Því leggjum við til að þeir sem njóta tekjutryggingar fái 100% kostnaðar greiddan, þeir sem njóta ekki tekjutryggingar fái 75% af kostnaðar greiddan og þeir sem eru inni á dvalar- og hjúkrunarheimilum fái alla þjónustu endurgjaldslaust.

Ég vil aðeins bæta við, það er ekki nefnt í þessu frumvarpi eða greinargerðinni, að hvað varðar þjónustu við aldraða, sérstaklega við aldraða á hjúkrunar- og dvalarheimilum, má bæta mjög þjónustuna og sérstaklega þjónustu tannfræðinga. Það ætti að vera föst þjónusta á dvalar- og hjúkrunarheimilum, að tannfræðingar komi að rétt eins og aðrar heilbrigðisstéttir. Aukin þjónusta þeirra mundi bæta mjög líðan þeirra sem þar dvelja. Tannheilbrigði aldraðra þarf sannarlega að bæta og sérstaklega núna, með tilliti til þess að þjóðin eldist. Þeir sem eru núna að komast af miðjum aldri og á sitt síðasta æviskeið hafa búið við það góð kjör og hollustu í mataræði og tannlæknaþjónustu að langflestir þeirra eru með eigin tennur. Að því á að stuðla að fólk haldi eigin tönnum og fái þá þann stuðning við bit sem hægt er að veita með tannpörtum eða gómum án þess að fara út í þá miklu aðgerð að setja í menn falskar tennur. Á árum áður þótti það sjálfsagt og var hluti af ellinni að fá sér falskar. Svo er sem betur fer ekki lengur og það ætti að vera undantekning frekar en regla. Til þess þurfa fullorðnir að fá góðan fjárhagslegan stuðning. Það á ekki að vera þeim óyfirstíganlegt og ætti ekki að þurfa að vera val á milli þess að fá stíftennur eða parta eða velja það að fá falskar eingöngu út frá kostnaði en ekki út frá eigin óskum um útlit og heilsu.

Margt væri hægt að ræða út frá þessu frumvarpi. Mikilvægt er að draga úr jaðaráhrifum á elli- og örorkulífeyrisþega. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að draga úr kostnaði elli- og örorkulífeyrisþega við tannlækningar en mörg dæmi eru um að efnalítið fullorðið fólk og öryrkjar hafi ekki getað leitað sér lækninga af fjárhagsástæðum. Með þeim breytingum sem hér eru lagðar til yrði dregið verulega úr jaðaráhrifum innan almannatryggingakerfisins á elli- og örorkulífeyrisþega eins og fram kemur í greinargerð.

Fáist frumvarpið afgreitt á vorþingi mun sannarlega fylgja því töluverður kostnaður fyrir almannatryggingakerfið að koma breytingunum á en ég tel það tímabundin útgjöld og að hluta til sjálfsögð útgjöld. Sú 30% hækkun sem í dag ætti að verða á opinberri gjaldskrá er tekin inn í áætlaðan kostnað, 30% hækkun sem ekki hefur orðið og færist alfarið á einstaklinga sem þurfa á tannlæknaþjónustu að halda. Sá kostnaður hefur færst yfir á fjölskyldurnar, börn, fullorðna og aldraða. Eins er tekið tillit til þess að fyrir börn, frá fæðingu til 17 ára eins og er í dag, muni áætlaður kostnaður hækka úr 514 millj. kr. yfir í 754 millj. kr., rúmlega 200 millj. kr. að viðbættum þeim aldurshópi sem við teljum að eigi að njóta ókeypis tannviðgerða er kostnaður 162 millj. kr. og í forréttingar, þ.e. tannréttingar með lausum gómum, fari um 50 millj. kr.

Með þessum breytingum sem við leggjum til, að fleiri hópar fái stuðning auk 30% hækkunarinnar sem hefði átt að verða, er hækkunin í heild 1.272 millj. kr. Ég ætla að telja upp forsendur þessara hækkana, hæstv. forseti, á útgjöldum til almannatrygginga:

1. Breytingin verði til þess að 10% fleiri börn leiti til tannlækna en nú er.

2. Í hverjum árgangi 18–20 ára séu 4.000 einstaklingar og að 90% þeirra leiti til tannlæknis.

3. Kostnaður við hvern einstakling, 18–20 ára, verði 15.000 kr. á ári.

4. Forréttingar kosti 50 millj. kr. á ári.

5. Breytingin leiði til þess að fleiri lífeyrisþegar leiti til tannlækna og hver þiggi meiri meðferð, samtals aukning um 25%.

6. Sömu áhrif verði á aðra hópa, hér að ofan fært undir annað, svo sem börn með umönnunarbætur og fólk á sambýlum, sem nú fá 100%.

7. Hækka þarf gjaldskrá ráðherra, frá 2004, um a.m.k. 30%.

Þegar allt er talið með, m.a. sá fjöldi sem við reiknum með að skili sér betur til tannlæknis, yrðu útgjöldin nokkur en til lengri tíma litið drægi úr kostnaði. Þetta er spurning um að fjárfesta til framtíðar, fjárfesta í betri tannheilsu og líta til þeirrar þróunar sem er á annars staðar á Norðurlöndunum og hve mikið við höfum dregist aftur úr. Við þurfum að vera raunsæ og skoða hvað hefur áhrif. Þar er kostnaðar-

þátttaka barna og fullorðinna sannarlega stór áhrifavaldur. Jafnframt þurfum við að líta til mataræðis. Síðast en ekki síst þurfum við að líta í eigin barm og skoða hvort við tökum alvarlega þau heilbrigðismarkmið sem við höfum sett okkur og höfum fjarlægst ár frá ári eftir því sem síðasta rannsókn sýnir.

Ég vil nota þetta tækifæri til að hvetja til þess að margmiðlunardiskurinn sem verið er að gefa út verði notaður í miklu og góðu átaki og að fé verði veitt til að fylgja honum til þess að markmiðin náist og litið verði á tannlæknaþjónustuna sem hluta af heilbrigðisþjónustunni og munnholið sem hluta af líkamanum. Tannlækningar eiga ekki að vera á nokkurn hátt skilgreindar með öðrum hætti en önnur heilbrigðisþjónusta.

Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni umræðu vísað til heilbrigðisnefndar og að heilbrigðisnefnd leiti umsagna og leiti leiða til að Alþingi fái skapað það lagaumhverfi sem tryggi að við getum stuðlað að betri tann- og munnheilsu en er í dag.

[16:03]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir hvert orð sem fram kom í ræðu hv. þm. Þuríðar Backman, sem er 1. flutningsmaður að þessu þingmáli en ég flyt einnig málið með henni. Við höfum staðið að svipaðri tillögusmíð í alllangan tíma. Þetta frumvarp, að uppistöðu til með einhverjum breytingum, var upphaflega lagt fram á 131. þingi en áður hafði ég lagt fram frumvörp eins og getið er um í greinargerð frá 122. þingi. Þessi áralanga barátta hefur haft eitthvað að segja, tel ég vera, að sjálfsögðu erum við ekki ein um hituna, það eru margir sem leggja mjög ríka áherslu á að knýja fram úrbætur á þessu sviði en á síðustu árum hefur hv. þm. Þuríður Backman verið þar í forustu. Hún er fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, þingflokks okkar, í heilbrigðisnefnd og hefur verkstýrt okkur hvað þetta snertir.

Ég vil vekja athygli á vandaðri greinargerð sem fylgir frumvarpinu með ýmsum athyglisverðum upplýsingum. Það fyrsta sem ég vildi nefna sem kemur fram í greinargerðinni er sú áhersla sem þar er lögð á að líta beri á þennan málaflokk og úrbætur á þessu sviði annars vegar út frá heilsufarslegu sjónarhorni og síðan einnig kjaralegu og félagslegu sjónarhorni. Ég ætla að víkja að hvoru tveggja.

Í greinargerðinni er vísað í ýmsar skýrslur og kannanir sem gerðar hafa verið og þar kemur fram að tannheilbrigði þjóðarinnar hefur farið mjög batnandi á undanförnum árum og áratugum. Það á við bæði um börn og unglinga og einnig aldraða. Hér er vísað í skýrslur þar sem fram kemur varðandi börnin, að þeim fer fækkandi í yngstu aldurshópunum sem eru með slæma tannheilsu og einnig ljóst að tannheilsa aldraðra hefur batnað verulega.

Í þessu eru svo ýmsar mótsagnir því að það kemur jafnframt fram að þeim virðist fara fjölgandi sem engrar tannverndar njóta, börnum sem eiga ekki kost á því eða leita ekki til tannlæknis fer fjölgandi. Við höfum oft bent á það við þessa umræðu að sá hópur, sem er aðeins brot af hverjum árgangi, sennilega á milli 10 og 12%, er sá hópur sem samfélaginu ber fyrst og fremst að líta til. Þegar tannlækningarnar voru teknar út úr skólunum var vegið að þessum hópi vegna þess að þetta var hópurinn sem ekki fékk stuðning heiman frá sér til þess að sækja til tannlækna. Það var að mínum dómi mjög misráðið að taka tannlækningarnar út úr skólunum, mjög misráðið. Það er alveg augljóst að það þarf að koma verulega öflugt átak til þess að ná til þessa fólks.

Ég segi að þarna sé iðulega um að ræða börn og unglinga sem ekki fá stuðning frá heimilum sínum en það er einnig önnur ástæða. Það er ekki bara andvaraleysi, það er líka peningaleysi. Í greinargerð með frumvarpinu er vísað í rannsókn sem gerð var á vegum landlæknisembættisins árið 1997 sem leiddi í ljós að það var þegar farið að bitna á heilsufari barna og unglinga ef um var að ræða samdrátt í tekjum fjölskyldna. Tekjulágar fjölskyldur, fátækar fjölskyldur höfðu með öðrum orðum ekki ráð á því að senda börn sín til tannlæknis, það var fyrst og fremst þar sem tekjuleysið kom í ljós, varðandi tannlækningarnar.

Þess vegna höfum við lagt ofuráherslu á að gera tannlæknaþjónustu, tannlækningar gjaldfrjálsar fyrir börn og unglinga. Í þessu skrefi viljum við færa aldurstakmarkið upp í 20 ár, það er núna í 18 árum, og við viljum gera þessa þjónustu, þessar lækningar alveg gjaldfrjálsar. Framan af vorum við á því að það ætti að halda því opnu að fólk borgaði eitthvert örlítið hlutfall, við vorum reyndar með tillögu um 10% og við vildum binda það við möguleikana á eftirliti, á aðhaldi og eftirliti, en þegar það væri komið til sögunnar — sem núna er með allri tölvutækni samtímans — þá væri óhætt og rétt að færa þetta viðmið upp.

Hér erum við hins vegar að tala um hlutfall af gjaldskrá ráðherra. Við erum ekki að tala um 100% greiðslu fyrir það sem tannlæknar setja upp og erum við þá komin að vanda sem við stöndum frammi fyrir, sem almannatryggingar standa frammi fyrir, vegna þess að tannlæknar og núna hjartalæknar einnig standa í reynd fyrir utan almannatryggingakerfið, eru frjálsir að því að setja sína eigin gjaldskrá. Ríkið borgar tiltekið hlutfall, það á við um tannlæknana, tiltekið hlutfall samkvæmt gjaldskrá sem ráðuneytið eða ráðherra setur eða er ábyrgur fyrir en tannlæknar eru síðan frjálsir að koma með álagningu ofan á það.

Ég tel að tvennt þurfi að gerast þarna. Í fyrsta lagi tek ég undir það sem hv. þm. Þuríður Backman nefndi, að gjaldskrá ráðherra þurfi að hækka, hún hefur ekki hækkað í nokkur ár, ég held frá 2004, og þyrfti til að halda í verðlag að hækka um 30% eða þar um bil, bara til að halda í verðlagið. (**Gripið fram í:** Ég er að tala um gjaldskrá …) Ég er að tala um gjaldskrá ráðherra að hún þyrfti að hækka. (Gripið fram í.) Já, ég er leiðréttur hérna. Eins og fram hefur komið í máli mínu fram til þessa er ég að tala um gjaldskrá ráðherra að hún hafi ekki hækkað frá, held ég, árinu 2004 og þurfi að hækka um 30% til að halda í við verðlagsþróun frá þeim tíma.

Hitt sem ég vildi sjá gerast er að tannlæknar færu algerlega undir viðmið almannatrygginga og væru ekki frjálsir að verðlagningu eins og þeir eru núna. Ég tel það vera mjög óheppilega þróun og tel mjög varasamt að verða við kröfum sem heyrast frá ýmsum sérfræðilæknum um að fara inn á þessa braut einnig, ég nefndi hjartalæknana sérstaklega. Ég tel að tannlækningar eigi að öllu leyti heima inni í al-

menna heilbrigðiskerfinu og sé engin rök fyrir því að greina á milli tannlækninga annars vegar og viðgerða á okkur til líkama og sálar að öðru leyti, það er engin ástæða til þess.

Í grófum dráttum, eins og fram hefur komið í máli hv. þm. Þuríðar Backman gerum við tillögu um það að tannlækningar verði gjaldfrjálsar, nota bene, samkvæmt gjaldskrá ráðherra, 100% til 20 ára aldurs. Við viljum einnig bæta kjör lífeyrisþega, við viljum færa hluta þeirra sem fá tekjutryggingu upp í 100% en hjá hinum sem ekki fá tekjutryggingu viljum við færa viðmiðið úr 50% í 75%. Þarna erum við því að koma til móts við tvo hópa, börnin, barnafólkið, og síðan elli- og lífeyrisþega.

Það er að mörgu leyti vel við hæfi að þessi umræða skuli koma fram á tannverndardaginn og aðeins undir lokin vil ég minna á mikilvægi þess að samræmi sé á milli orða og athafna. Hv. þm. Þuríður Backman vék að mikilvægi mataræðis þegar heilsuvernd er annars vegar. Lýðheilsustöð hefur líka hamrað á slíkum sjónarmiðum. Hvað gerir þingið síðan? Þegar við vorum með til umræðu frumvarp og lagabreytingar um álagningu á sykurdrykkjum, gosi, þá var hlustað á framleiðendur kóka kóla en ekki Lýðheilsustöð. Síðan fara menn á fína fundi og ráðstefnur úr Stjórnarráðinu og tala um mikilvægi þess að stunda lýðheilsu af kappi. Þarna þarf náttúrlega að vera samhengi á milli orða og athafna.

Ég vísa einnig í ágæta þingsályktunartillögu sem var samþykkt hér í vor, ég hygg að frumkvæði Jóhönnu Sigurðardóttur sem flutti þá tillögu og lýtur að aðgerðum til að bæta afkomu barnafjölskyldna. Þar er talað um að tannvernd barna verði bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaaðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna og meira segir á sömu leið.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin mun beita sér fyrir markvissum aðgerðum í þágu barna og barnafjölskyldna á Íslandi. Í því skyni verði mótuð heildstæð aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna er byggist meðal annars á rétti þeirra eins og hann er skilgreindur í barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Tannvernd barna verði bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaaðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna.“

Út á þetta gengur frumvarp okkar. Hvað gerist síðan þegar ríkisstjórnin og stjórnarmeirihlutinn samþykkir frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008, hvað gerist þá? Jú, þar er vikið að tannlækningum og á bls. 364 segir, með leyfi forseta:

„Í fjórða lagi er tillaga um 42 millj. kr. til tannlækninga vegna árlegrar aukningar og 15 millj. kr. hækkun sjúkradagpeninga á sömu forsendum.“

Með öðrum orðum, hér er ekki um að ræða neina aukningu að raungildi, enga aukningu að raungildi. Þarna kem ég aftur inn á það gap sem er á milli, annars vegar orða og hins vegar athafna. Á þetta vildi ég leggja áherslu, hæstv. forseti. Eins og ég gat um áðan höfum við hv. þm. Þuríður Backman og ég lagt fram frumvörp og tillögur um breytingar í þessum efnum í mörg ár, það hafa aðrir þingmenn að sjálfsögðu einnig gert og viljað bæta þennan málaflokk og efla tannverndina og auka aðkomu ríkisins að honum og auðvitað er þetta spurning um að við náum saman sem erum að berjast fyrir því að svo verði. Ég vona að þetta frumvarp verði lóð á þær vogarskálar og verði tekið til alvarlegrar umræðu í heilbrigðisnefnd þingsins eins og hv. 1. flutningsmaður, Þuríður Backman, lagði til að þessu frumvarpi yrði vísað til.

[16:18]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Til 1. umr. er komið frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar. Flutningsmenn eru hv. þingmenn Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson. Frumvarpið varðar aukna niðurgreiðslu vegna tannlæknaþjónustu. Komið hefur fram í umræðunni að sambærilegt frumvarp hafi verið lagt fram á nokkrum þingum á síðustu árum.

Frumvarpið felur m.a. í sér að náist ekki samningar við tannlækna setji ráðherra gjaldskrá um tannlækningar. Það felur jafnframt í sér verulega auknar niðurgreiðslur á tannlæknaþjónustu í gegnum almannatryggingar. Þannig verði tannlækningar barna og ungmenna að 20 ára aldri og tannlækningar elli- og örorkulífeyrisþega sem njóta tekjutryggingar greiddar að fullu en tannlækningar elli- og örorkulífeyrisþega sem ekki njóta tekjutryggingar verði greiddar að 75% hluta en heimild er til að hækka það í 100% samkvæmt reglum sem ráðherra setur. Í fljótu bragði er þetta efni frumvarpsins þó með ýmsum nákvæmari útlistunum sem ég ætla ekki að fara út í.

Í fylgiskjali með frumvarpinu kemur jafnframt fram að verði það samþykkt þýðir það aukningu á niðurgreiðslum ríkisins, á bilinu 750–1.300 millj. kr., á tannlæknakostnaði eftir því hvaða forsendur eru gefnar. Ég fékk það fram hjá hv. þingmanni í samtali úti í sal áðan að þetta væru nýjar tölur. Þess má geta að í fjárlagafrumvarpi 2008 er gert ráð fyrir að niðurgreiðslur ríkisins vegna tannlæknakostnaðar séu tæplega 1.400 millj. kr. Því er um að ræða verulega aukningu, allt að 100% aukningu, á niðurgreiðslum vegna tannlæknaþjónustu.

Ekki verður fram hjá því litið að verulega hefur dregið úr kostnaði hins opinbera vegna tannlæknaþjónustu á síðustu 15–20 árum og kemur þar ýmislegt til. Mig langaði í örfáum orðum að fjalla um það hvað hefur valdið því að niðurgreiðslur hafa minnkað. Í fyrsta lagi tóku stjórnvöld markvisst ákvarðanir um að lækka niðurgreiðslur eins og kemur ágætlega fram í greinargerð með frumvarpinu — ég tek undir það með hv. þm. Ögmundi Jónassyni að greinargerðin með frumvarpinu er einstaklega vönduð og gefur góða mynd af stöðu mála.

Það var sem sagt dregið úr niðurgreiðslum hins opinbera á tannlæknakostnaði fyrir um 15 árum eða á árunum 1992–1993 og það leiddi til þess að tannlæknakostnaður hins opinbera lækkaði um þriðjung á milli áranna 1993–1994, sem var veruleg minnkun, og ef ég man rétt var það á verðlagi ársins 2000 úr 1.200 millj. kr. í 800 millj. kr. Þegar ég skoðaði tölur, sem ég fékk reyndar fyrir nokkrum árum frá heilbrigðisráðuneytinu, um þróun ýmiss heilbrigðiskostnaðar, og þá á föstu verðlagi, og þegar maður dregur tannlæknakostnaðinn sérstaklega út, kemur í ljós að á milli áranna 1990 og 2000 lækkaði tannlæknakostnaður

hins opinbera um 55% miðað við verðlag ársins 2000. Var 1,8 milljarðar kr. árið 1990 en var kominn niður í 800 millj. kr. á árinu 2000. Þessar tölur eru miðaðar við verðlag ársins 2000 og þróun landsframleiðslu, eins og ég sagði hér áðan. Ég leitaði reyndar eftir því að fá nýrri upplýsingar eins langt og tölur ná fyrir umræðuna í dag en það náðist því miður ekki. Ég vonast til að fá þær tölur þótt síðar verði. Á síðustu árum hafa niðurgreiðslur ríkisins aukist á ný, m.a. hefur viðmiðunaraldur verið hækkaður úr 16 árum í 18 ár, endurgreiðsluhlutfall til elli- og örorkulífeyrisþega hefur verið hækkað og langveik börn fá 90% kostnaðar endurgreiddan.

Í öðru lagi hefur það átt sinn þátt í því að kostnaðarhlutdeild hins opinbera hefur lækkað að ekki hefur verið í gildi samningur milli Tryggingastofnunar ríkisins og tannlækna um almenna tannlæknaþjónustu frá árinu 1998. Reyndar er í gildi samningur um þjónustu við börn sem var gerður ekki alls fyrir löngu en að öðru leyti er ekki samningur milli Tryggingastofnunar ríkisins og Tannlæknafélagsins um almenna tannlæknaþjónustu eins og var í gildi fyrir árið 1998. Frá þeim tíma hefur endurgreiðsla tekið mið af gjaldskrá sem ráðherra hefur sett og hún hefur verið hækkuð þrisvar frá 1998, á þessum tíu árum, um 20% á árinu 2002, um 3% á árinu 2003 og um 4% á árinu 2004. Gjaldskrá tannlækna er frjáls og hefur hækkað verulega á þessum tíma, reyndar hefur hún hækkað mismunandi mikið. Við höfum ekki áreiðanlegar upplýsingar um hvað hún er mikil, en þar sem hún er frjáls tekur hún stöðugum breytingum.

Ég skoðaði svar við fyrirspurn frá þingmanni sem ég man reyndar ekki hver var en henni var beint til heilbrigðisráðherra um mismun á gjaldskrá ráðherra og gjaldskrá tannlækna. Svarið kom í desember 2004 og í því kom fram að gjaldskrá tannlækna væri að meðaltali 25% hærri en gjaldskrá ráðherra. Gjaldskrár tannlækna voru allt frá því að vera 7,7% undir ráðherragjaldskrá, sem var þá almennur tannlæknir, og upp í 106% yfir ráðherragjaldskrá, sem var sérfræðingur.

Sjálfir hafa tannlæknar bent á könnun Neytendasamtakanna frá því í nóvember á síðasta ári sem sýndi fram á að munurinn væri milli 50 og 60%. Þessar tölur hef ég frá formanni Tannlæknafélagsins en ég hef ekki rekist á þessar tölur sjálf, fór og leitaði að þeim í gagnagrunnum, bæði í gagnasafni *Morgunblaðsins* og Fjölmiðlavaktarinnar, en hef ekki séð þessar tölur. En ég trúi formanni Tannlæknafélagsins sem heldur þessu fram. Það sýnir að gjaldskráin hefur hækkað verulega frá því í desember 2004 þegar munurinn var 25% en er þá kominn upp í milli 50 og 60%. Þetta þýðir því að verulega hefur dregið í sundur með gjaldskrá ráðherra og tannlækna og sérstaklega á síðustu þremur árum. Þetta hefur jafnframt þýtt að fólk hefur þurft að greiða æ stærri hluta af tannlæknareikningnum sínum og til marks má segja að ef 100% munur er á gjaldskrá ráðherra og gjaldskrá tannlæknis tekur ríkið þátt í tæplega 40% af tannlæknakostnaði vegna barna og unglinga, eða nákvæmlega 37,5%, barna og unglinga undir 18 ára aldri, þegar endurgreiðslan á að vera 75%.

Þessi aukni kostnaður vex fólki vitanlega í augum og nýlegar rannsóknir hafa sýnt fram á að of stór hluti barna að 18 ára aldri kemur ekki reglulega til tannlæknis. Nefndar hafa verið prósentutölur upp á 17%, mismunandi þó á milli landshluta. Ég er hins vegar ekki nægilega kunnug forsendunum, hvort að einhverjum hluta er byggt á upplýsingum um endurgreiðslur en það er ljóst að einhver hluti foreldra sækir ekki endurgreiðslur vegna tannlækna þannig að það þarf kannski að skoða hvort þetta hlutfall er of hátt.

Í þriðja lagi hefur því verið haldið fram í ræðu og riti frá tannlæknum og ýmsum öðrum að tannheilsa Íslendinga hafi batnað. Þegar við skoðum rannsóknir sem ná 10 til 15 ár aftur í tímann er engum blöðum um það að fletta að tannheilsa Íslendinga hefur batnað sem þýðir að viðgerðir á tönnum eru ekki eins umfangsmiklar í starfi tannlækna og áður var og forvarnaaðgerðir hafa tekið stærri hlut. Þegar við horfum til ársins 1986, 20 ár aftur í tímann, var fjöldi skemmdra, viðgerðra og tapaðra tanna hjá tólf ára börnum að meðaltali 6,57 tennur á árinu 1986 en var komið niður í 1,43 tennur árið 2005, sem segir okkur að viðgerðar tennur eru færri vegna þess að tannheilsan hefur batnað.

Ég tek hins vegar undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni að þessi umræða hefur verið út og suður. Í einu orðinu er sagt að tannheilsa Íslendinga hafi batnað en í öðru orðinu er sagt að hún hafi versnað. Ég vísa m.a. í ýmsar hátíðargreinar frá tannlæknum á undanförnum árum þar sem því hefur verið haldið fram að tannheilsan hafi batnað. Eins og segir ágætlega í greinargerð með frumvarpinu, þar sem verið er að tala um bætta tannheilsu fólks, með leyfi forseta:

„… bætt efnahagsleg staða fólks, góð tannlæknaþjónusta, notkun flúortannkrems, flúormeðferð, bætt munnhirða og hugarfarsbreyting almennings í tannheilsumálum“ er það að þakka.

Töluvert hefur verið rætt um rannsókn MUNNÍS, sem var kynnt á síðasta ári, og kom m.a. til umræðu í kosningabaráttunni síðasta vor. Þar kemur fram að þegar sama rannsóknaraðferð er notuð, sjónræn skoðun á ástandi tanna í börnum, kemur í ljós að þegar sama aðferð er notuð 1986, 1991, 1996 og 2005 hefur tannheilsan batnað, en þegar röntgenrannsókn er bætt við á árinu 2005 er hægt að greina fleiri tennur. Ef röntgenrannsókn hefði verið beitt á árunum 1986, 1991 og 1996 spyr maður sig hvort ekki hefði mátt fá sömu niðurstöðu, þ.e. að tannheilsa barna hafi batnað. Það breytir því ekki að tannheilsa íslenskra barna er ekki góð, hún er ekki góð. Við stöndum okkur illa í norrænum samanburði og lætur nærri að íslensk börn og ungmenni séu að meðaltali með tvöfalt fleiri skemmdar tennur en samanburðarhópar í Svíþjóð og almennt er staðan verri hér á landi en á Norðurlöndum.

Það hefur m.a. verið dregið fram að sykurneysla hér á landi er óhemjumikil, sérstaklega gosdrykkja og neysla sykraðra drykkja, reglubundið eftirlit með tönnum barna er heldur ekki sem skyldi og mikil aukning er á glerungseyðingu. Því er full ástæða til að skoða tannheilsumál Íslendinga. Ef ég dreg það saman sem ég hef verið að segja og skoðanir mínar á þessum málum er ljóst að niðurgreiðslur vegna tannlækninga hafa lækkað verulega á síðustu árum. Milli áranna 1990 og 2000 lækkuðu þær um 55% á föstu verðlagi. Það hefur dregið í sundur með gjaldskrá tannlækna og gjaldskrá ráðherra. Það hefur þýtt auknar álögur á almenning vegna tannlæknaþjónustu, efnaminna fólk leitar

í minna mæli til tannlækna og fyrirsjáanlegt er að það komi niður á tannheilsu landsmanna þegar fram líða stundir. Tannlæknar fullyrða að þegar megi sjá merki um versnandi tannheilsu þó að það hafi í sjálfu sér ekki sýnt sig í rannsóknum. Ég rakst þó á mótsögn þess efnis að hlutfall tólf ára barna með allar tennur heilar hefur lækkað frá 1996 en á hinn bóginn er fjöldi skemmdra tanna að meðaltali færri — fleiri krakkar hafa skemmdar tennur en meðalfjöldi skemmdra, viðgerðra og tapaðra tanna á barn sem á annað borð eru ekki með heilar tennur er lægri. Það eru því ákveðnar þversagnir í þessu en við verðum að horfa á hlutina eins og þeir eru og velta því fyrir okkur hver árangurinn hefur verið.

Eins og áður hefur verið rætt er þess getið í málefnasamningi ríkisstjórnarinnar um tannheilsumál að tannvernd barna verði bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaaðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna og tel ég mikilvægt að hrinda því í framkvæmd. Jafnframt þarf að leggja áherslu á að ná samningum við tannlækna um almenna og víðtæka tannlæknaþjónustu. Það er almenna reglan í lögum um almannatryggingar að ráðherra sé óheimil greiðsluþátttaka í sjúkratryggingum nema fyrir liggi samningur milli aðila um þjónustu. Ég tel að þetta eigi að vera prinsippið í samskiptum við heilbrigðisstarfsmenn og Tryggingastofnun því að í því felst m.a. eftirlit með þjónustunni og að ákveðnum reglum sé fylgt. Komið hafa fram ákveðnar undantekningar, sem við viljum reyna að koma í veg fyrir, t.d. varðandi hjartalækna og nýverið talmeinafræðinga. Það er afleitt form sem ekki á að festa sig í sessi.

Ég tel að myndast hafi svigrúm til aukinnar niðurgreiðslu tannlækninga og hvet til þess að tannlæknar og ný samninganefnd heilbrigðisráðherra og síðan ný stofnun um kaup á heilbrigðisþjónustu bretti upp ermarnar og gangi til þessara samninga með hagsmuni almennings að leiðarljósi. Það þýðir að meira fjármagn verður að fara til þessa málaflokks en jafnframt hljótum við að horfa til nefndar sem vinnur að því að skoða greiðsluþátttöku sjúklinga í heilbrigðiskerfinu. Sú nefnd er undir forustu hv. þm. Péturs H. Blöndals og við hljótum að horfa til þess að tannlæknaþjónusta og greiðslur vegna hennar falli undir þá skoðun.

[16:33]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langar að taka til máls í þessari umræðu um tannheilsu og greiðsluþátttöku almannatrygginga vegna tannlækninga. Þetta hefur verið góð umræða og nauðsynleg. Það hefur komið fram að mönnum beri ekki saman um hvort tannheilsa hafi batnað eða versnað. Það fer dálítið eftir því við hvern maður talar (Gripið fram í.) og hvenær.

Það er ljóst að ráða þarf bót á þessum málum öllum. Ég vek athygli á því að sérstaklega er tekið á þessu í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og sömuleiðis í samþykktinni frá í vor um aðgerðaáætlun í þágu barna. Þar er komið inn á tannvernd barna líkt og í stjórnarsáttmálanum, með leyfi hæstv. forseta:

„Tannvernd barna verði bætt með gjaldfrjálsu eftirliti, forvarnaaðgerðum og auknum niðurgreiðslum á tannviðgerðum barna.“

Ég tel þetta mjög mikilvægan þátt í velferðarþjónustu okkar. Ég á sæti í nefnd sem er að skoða greiðsluþátttöku almennings í heilbrigðisþjónustunni undir formennsku Péturs H. Blöndals og þar höfum við hitt ýmsa hópa heilbrigðisstarfsmanna sem veita þjónustu í heilbrigðiskerfinu til að fá upplýsingar um stöðu mála. Þegar við hittum tannlækna kom skýrt fram að ráða þarf bót á þessu máli. Fram kom að fimmta hvert barn fer ekki að staðaldri til tannlæknis, fimmta hvert barn á Íslandi, sem er verulegt áhyggjuefni. Það er ljóst að efnaminna fólk raðar tannlækningum aftar á forgangslistann.

Á meðan skólatannlækningarnar voru við lýði var betur fylgst með tannheilsu barna og börn voru sótt inn í skólana og send í skoðun. Á því virðist hafa orðið misbrestur á undanförnum árum eftir að skólatannlækningar hættu. Það kom fram í svari við fyrirspurn sem ég lagði fram á þingi fyrir 8 eða 10 árum að þá var ástandið strax farið að versna varðandi tannheilsu barna. Þetta er mjög mikilvægt atriði. Ég er sannfærð um að þetta lagast ekki og auka þarf fé til tannlækninga til að við getum ráðið bót á þessu. Það er greinilega vilji ríkisstjórnarinnar, eins og kemur fram í aðgerðaáætlun í málefnum barna og í stjórnarsáttmálanum, að taka á þessum málum.

Mér finnst það áhyggjuefni að maður skuli enn í dag fá hringingar og athugasemdir frá öldruðum sem ekki geta leyft sér að fá sér tennur eða láta gera við tennurnar í sér. Í gegnum tíðina hef ég iðulega fengið slíkar athugasemdir og enn í dag fæ ég slíkar athugasemdir. Eldra fólk og jafnvel öryrkjar eru með 20 ára gamlar tennur sem meiða og þeir geta illa notað en fá svo lágan styrk til að kaupa sér nýjar tennur að þeir hafa ekki efni á að borga það sem upp á vantar. Það er nokkuð sem á ekki að eiga sér stað og við þurfum að leysa úr því.

Í nefndinni sem ég minntist á áðan, og hv. þm. Ögmundur Jónasson á einnig sæti í, erum við að skoða hvort ekki eigi að setja hámarksgreiðslur fyrir heilbrigðisþjónustu. Þar eru menn að velta fyrir sér hvort tannlækningar eigi að heyra þar undir. Við þurfum að skoða hvort þær eigi að falla þar undir. Þar þarf auðvitað að huga að fólki eins og lífeyrisþegum sem hafa lítið milli handanna, eins og öryrkjar og aldraðir sem hafa nánast ekkert nema bætur almannatrygginga. Það þarf að koma til móts við það fólk því að við getum ekki liðið það að í samfélagi okkar geti fólk ekki leyft sér að fá sér tennur eða fá lágmarkstannlækningar.

Það þarf að beita sér fyrir því að semja við tannlækna um gjaldskrá. Þetta bil milli gjaldskrár ráðherra og gjaldskrár tannlækna er náttúrlega óþolandi. Í lögunum er talað um ákveðna prósentu í greiðsluþátttöku sem er síðan allt önnur þegar fólk kemur með reikningana vegna þess að gjaldskránum ber ekki saman. Á því þarf að taka.

Varðandi tannheilsuna ætla ég að taka undir það sem aðrir hafa sagt hér, að við eigum ekki að einblína á viðgerðir. Við eigum líka að skoða forvarnir. Þetta snýst um upplýsingu, um að foreldrar sinni tannheilsu barna sinna, kenni þeim að hirða tennurnar og svo auðvitað mataræðið. Mataræðið er mjög stór þáttur í tannheilsu. Gosdrykkjaþamb á Íslandi er verulegt áhyggjuefni. Gosdrykkja ungs fólks á Íslandi er meiri en nánast í nokkru öðru landi. Þarna er mikil

sykurneysla og kolsýra sem skemmir og eyðileggur tennurnar. Það er verulegt áhyggjuefni og við því þarf að bregðast.

Áðan kom til umræðu að tannviðgerðir væru ekki eins umfangsmiklar í dag og áður. Það er auðvitað vegna nýrrar tækni í tannlækningum. Ég hef einmitt rætt þetta við tannlækninn minn. Orðið hafa miklar breytingar á þeirri tækni sem tannlæknar búa yfir í dag og verður vart líkt við það sem tíðkaðist áður.

Virðulegi forseti. Umræðan um tannlækningar og greiðsluþátttöku almannatrygginga í tannlækningum er þörf. Það er verið að vinna í þessum málaflokki hjá hæstv. heilbrigðisráðherra. Nefndin um greiðsluþátttöku almennings fjallar um þessi mál einnig og ég geri ráð fyrir að einhver niðurstaða fáist í þeim efnum. Ég held að það sé alveg ljóst að kostar að sinna tannheilsu og það kostar að gera tannvernd barna gjaldfrjálsa, forvarnaaðgerðirnar og einnig auknar niðurgreiðslur, eins og lofað er í stjórnarsáttmálanum. Það hlýtur fyrr en síðar að koma þingmál inn í þingið hvað það varðar.

[16:41]

Útbýting:

Akureyrarsetur Náttúrufræðistofnunar Íslands, 370. mál, fsp. BJJ, þskj. 612.

Framfærslugrunnur Lánasjóðs íslenskra námsmanna, 366. mál, fsp. BJJ, þskj. 608.

Lenging Akureyrarflugvallar, 368. mál, fsp. BJJ, þskj. 610.

Löggæsluskóli á Keflavíkurflugvelli, 371. mál, fsp. BjörkG, þskj. 613.

Ókeypis námsbækur í framhaldsskólum, 367. mál, fsp. BJJ, þskj. 609.

Samtök framhaldsskólanema, 365. mál, fsp. BJJ, þskj. 607.

Vaðlaheiðargöng, 369. mál, fsp. BJJ, þskj. 611.

[16:42]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar sem felur í sér að auka greiðslur ríkisins til barna og ungmenna sem og elli- og örorkulífeyrisþega vegna tannlækninga.

Af einhverjum ástæðum hafa tannlækningar ætíð verið meira og minna utan heilbrigðiskerfisins. Það á sennilega rætur til þess að rekja að fólk hefur ákveðin áhrif á kostnaðinn með því að sinna tannhirðu. Þeir sem eru duglegir í tannhirðunni verða fyrir minni kostnaði að jafnaði. Auðvitað eru til meðfæddir gallar sem valda því að fólk þarf tannlækni en almennt er tannheilsan á manns eigin ábyrgð. Ég held að það sé ástæðan fyrir því að tannlækningar heyra ekki undir heilbrigðiskerfið. En þar er löggjafinn ekki sjálfum sér samkvæmur vegna þess að það er ýmislegt fleira sem fólk getur haft áhrif á og nefni ég þar t.d. offitu eða reykingar sem auka hættu á krabbameini. Ekki hefur komið til tals að refsa mönnum fyrir þá hegðun með því að ríkið taki ekki þátt í kostnaðinum. Ég tel eðlilegt að það verði skoðað að heilbrigðiskerfið taki meiri þátt í tannlækningakostnaði.

Frumvarpið sem við ræðum, frú forseti, fjallar um tannlækningar barna og ungmenna sem og elli- og örorkulífeyrisþega. Nú er stór hluti þjóðarinnar ekki í þessum hópum og þarf ekki síður á tannlækningum að halda. Mér finnst það dálítið þröng sýn, að horfa eingöngu til þessara hópa. Auðvitað má segja að með því að huga að tannheilsu barna og unglinga sé lagður grundvöllur að tannheilsu fullorðinsáranna og þar af leiðandi væri eðlilegt að þau féllu undir þennan lið. Varðandi elli- og örorkulífeyrisþega er bent á slæma stöðu þeirra sem er stundum slæm en stundum ekki. Fjárhagsleg staða þeirra er stundum góð og stundum ekki góð og því er ekki hægt að alhæfa í því efni.

Það er mikilvægt að horfa líka til annarra utan þessara hópa með slæma fjárhagslega stöðu sem þurfa ekki síður á aðstoð að halda, sérstaklega með hliðsjón af því að tannlæknakostnaður getur oft á tíðum hlaupið á mörgum hundruðum þúsunda. Þar geta verið mjög háar upphæðir sem geta farið mjög illa með fólk, jafnvel þá sem eru með þokkalegar tekjur.

Það er ýmislegt skrýtið í þessum málum. Við höfum t.d. bannað auglýsingar í heilbrigðisgeiranum, sem er dálítið merkilegt vegna þess að auglýsingar eru í eðli sínu upplýsingar. Það er eins og það megi ekki upplýsa fólk um heilbrigðismál. Ég held að löggjafarsamkundan ætti að vinda bráðan bug að því að aflétta þessu upplýsingabanni þannig að fólk geti leitað sé upplýsinga um hvar heilbrigðisþjónustu er að hafa og hvað hún kostar, t.d. í tannlækningum. Ég held að Tryggingastofnun eða hæstv. ráðherra ætti að vinna að því að upplýsa fólk á heimasíðu ráðuneytisins um tannlækningakostnað þannig að sjúklingar geti leitað ódýrari leiða ef þeir kæra sig um. Það stuðlar líka að samkeppni því að auglýsingaleynd eða auglýsingabann kemur í veg fyrir samkeppni. Það liggur í hlutarins eðli.

Eins og komið hefur fram í umræðunni er ég formaður nefndar heilbrigðisráðherra sem á að fjalla um greiðsluþátttöku almennings í heilbrigðiskerfinu. Þar vinna menn að því að skoða fyrsta þrep, sem væru lyfin. Annað þrepið yrði væntanlega allt heilbrigðiskerfið. Þar komum við að ýmsum vandamálum varðandi afmörkun. Hvaða lyf eiga að falla inn í kerfið og hvaða lyf ekki? Eins er með afmörkunina í heilbrigðiskerfinu öllu. Hvaða þjónusta á að vera inni kerfinu og hvað þjónusta utan þess? Eiga fegrunaraðgerðir að vera innan kerfisins eða ekki? Þar koma t.d. inn í tannréttingar sem stundum eru fegrunaraðgerðir og stundum ekki. Reyndar segja tannlæknar mér að ekki sé mjög erfitt að greina þar á milli þótt örugglega sé eitthvað um vafamál.

Ég tel að nefndin sem ég stýri eigi að skoða allt heilbrigðiskerfið og þar með hvort tannlækningar eigi að heyra undir kerfið eða ekki. Ég er persónulega á því að það sé ekkert sérstakt við tannholið eða munnholið sem greini það frá öðrum pörtum líkamans þannig að það skuli ekki falla undir heilbrigðiskerfið. Ég tel að það ætti ekki síður að falla undir heilbrigðiskerfið en margt annað. Að sjálfsögðu mun það auka kostnað í kerfinu töluvert og þá hugsanlega greiðsluþátttöku almennings. En ég hugsa að fólk væri almennt sáttara við að borga eilítið meira í stað þess að lenda í þeim áföllum sem sumir hafa lent í með mjög miklum kostnaði í tannlækningum.

Ég nota þetta mál, sem fjallar eiginlega á mjög takmark-

aðan og afmarkaðan hátt, þ.e. bara tannlækningar barna og ungmenna og elli- og örorkulífeyrisþega, til að fjalla um heilbrigðiskerfið í heild sinni. Ég get ekki fallist á frumvarpið í sjálfu sér vegna þess að mér finnst það of afmarkandi. Það tekur eingöngu til afmarkaðs hóps og leysir í rauninni ekki vanda lágtekjufólks sem þarf að borga mjög mikið í tannlækningakostnað.

[16:49]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þessi síðasta athugasemd er náttúrlega algjörlega út í hött, að tala um að þetta nái til afmarkaðs hóps. Við erum að tala um börn og unglinga almennt í landinu og elli- og örorkulífeyrisþega almennt. Spurningin er þá hvort hv. þingmaður vill hafa þetta afmarkaðra.

Það sem ég kom hins vegar upp til að spyrja hv. þingmann um varðar hugrenningar hans um auglýsingar. Er það svo að skilja að í stað þess að tannlækningar fari inn í hið hefðbundna form almannatrygginga, þar sem sérfræðingar fá greitt samkvæmt töxtum sem almannatryggingar semja um við viðkomandi sérfræðinga, þá verði viðhaldið því kerfi sem er nú við lýði að tannlæknar séu sjálfráðir um gjaldskrána? Verður þá ekki erfitt að framkvæma þær hugmyndir sem hv. þingmaður er að velta fyrir sér í þeirri nefnd sem hann veitir forstöðu og hér hefur verið vísað til?

Varðandi auglýsingar þá finnst mér málflutningur hv. þingmanns einkennast fremur af óskhyggju en raunsæi þegar hann segir að eðli auglýsinga sé að upplýsa fólk. Þannig vildum við jú hafa það. Auglýsingar eru hvorki góðar né slæmar í sjálfu sér, það eru hins vegar til góðar og slæmar auglýsingar, misupplýsandi. Hefur hv. þingmaður kynnt sér auglýsingar heilbrigðisþjónustunnar í Bandaríkjunum þegar hún er að keppast um viðskiptavini eins og það er kallað, um sjúklinga? Ég get fullyrt að þar eru ekki á ferðinni upplýsandi auglýsingar eftir því sem ég hef heyrt.

[16:51]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka fyrir þessar spurningar. Varðandi afmarkaða hópinn þá er ljóst að elli- og örorkulífeyrisþegar og börn eru náttúrlega ekki allt samfélagið og það eru til hópar í þjóðfélaginu, námsmenn, lágtekjufólk og ýmsir hópar, sem ekki falla undir þessar skilgreiningar. Til dæmis eru lægstu laun í landinu jafnvel lægri en lægstu bætur sem fólk fær, þannig að það finnast örugglega hópar sem eiga erfitt með að borga mjög háan tannlækningakostnað sem til fellur.

Hugrenningar mínar um auglýsingar. Meginmarkmið auglýsinga er að upplýsa, veita upplýsingar um hvaða vara er til og hvar. Auðvitað fara auglýsingar líka út í það að hvetja fólk til að kaupa ákveðna vöru og þær fara jafnvel yfir í heilaþvott en hinn upplýsti neytandi nú til dags getur mjög vel greint á milli hvað er heilaþvottur og hvað ekki. Auglýsingar geta sannarlega farið út í öfgar og þá kaupir neytandinn bara það sem er minna auglýst. Það er þannig.

Ég held að ég hafi svarað spurningunum. Auglýsingar eru mjög nauðsynlegur þáttur í samkeppni. Við byggjum t.d. á samkeppni í lyfjum og það er líka verið að stuðla að samkeppni á milli tannlækna. Þeir eru sjálfstætt starfandi sérfræðingar sem eiga að keppa sín á milli eins og aðrir sérfræðingar.

[16:52]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fer nú að hafa nokkrar áhyggjur af framvindunni í starfi umræddrar nefndar ef þetta er hugmyndafræðin sem á að byggja á, að færa heilbrigðisþjónustuna almennt inn á markaðstorgið sem lúti lögmálum þess og þar sem sérfræðingar og einkareknar heilbrigðisstofnanir auglýsi til að keppa um kúnna. Ekki líst mér á það.

Hitt skal ég segja að ég misskildi hv. þingmann varðandi tal hans um að þetta frumvarp væri afmarkandi, ég misskildi hann hvað það snertir. Mér finnst alveg koma til greina að horfa til annarra hópa einnig og reyndar erum við flutningsmenn frumvarpsins á þeirri skoðun að tannlækningar almennt eigi að lúta sömu reglum og gerist í heilbrigðiskerfinu, að það eigi ekki að gera greinarmun á tannlækningum og lækningum á öðrum sjúkdómum. Hins vegar er verið að takast þarna á við það sem við teljum brýnast, þ.e. að koma til móts við börn og unglinga, þar er pottur brotinn mjög alvarlega, og svo örorku- og ellilífeyrisþega sem margir hverjir hafa ekki efni á að leita sér lækninga. Hitt er síðan alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að þetta á við um fleiri hópa, lágtekjufólk, og er sjálfsagt að skoða það, ekki stendur á okkur flutningsmönnum að leggjast í slíka athugun og styðja tillögur sem fram kæmu um það efni.

[16:54]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það undrar mig ekki að hv. þingmaður sé ekki hrifinn af markaðstorgi, hann er ekki hrifinn af markaði yfirleitt og mundi helst vilja taka upp matvöruverslun ríkisins ef hann fengi að ráða, hugsa ég.

Hins vegar hefði hv. þingmaður tekið eftir því, ef hann hefði hlustað grannt á ræðu mína, að ég er mjög hugsi yfir því að tannlæknaþjónusta sé ekki inni í heilbrigðiskerfinu. Ég væri mjög til í að skoða þann möguleika að hún heyri þar undir og ég sé engin rök fyrir því að hún sé utan heilbrigðiskerfisins. Við erum alla vega sammála í því efni.

[16:55]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég verð að segja að nú er umræðan að byrja að verða spennandi. Hv. þingmaður vill að tannlækningar verði inni í heilbrigðiskerfinu og lúti sömu reglum væntanlega og gilda um aðra heilbrigðisþjónustu. Spurningin er þá á hvaða forsendum tannlækningar eigi að vera í heilbrigðiskerfinu og á hvaða forsendum eigi almennt að reka heilbrigðiskerfið. Á að gera það á þeirri forsendu sem hv. þm. Pétur H. Blöndal gerist nú talsmaður fyrir, að heilbrigðisþjónustan verði almennt færð inn á markaðstorgið?

Ég ætla ekki að elta ólar við þá einkunnagjöf sem hann gaf mér í umræðu um þetta efni, að ég vilji koma á einhverju sem heitir matvælaverslun ríkisins, þar gef ég mér að þingmaðurinn hafi verið að slá á létta strengi svona á sinn hátt.

Þetta hefur verið góð umræða um þetta frumvarp og vil ég leyfa mér fyrir hönd okkar flutningsmanna, hæstv. forseta þingsins, Þuríðar Backman, og mín og okkar annarra í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, sem stöndum að baki þessu frumvarpi, fyrir góðar undirtektir. Við teljum mjög brýnt að þetta mál fái framgang. Fyrsti flutningsmaður, hv. þm. Þuríður Backman, hefur bent á að þetta sé orðinn einn þyngsti bagginn sem hvílir á mörgum sjúkrasjóðum landsins, þ.e. umsóknir frá fólki sem leitar aðstoðar vegna tannlækninga. Það er ein birtingarmynd á þeim vanda sem hér er uppi.

Ég ítreka það sem ég sagði áður og hefur reyndar komið fram í máli annarra að upplýsingar sem fram hafa komið um þróun tannheilsunnar virðast vera nokkuð misvísandi. Eftir því sem ég skil þetta mál og eftir því sem ég hef skoðað það og eftir því sem við setjum fram í greinargerð okkar hefur tannheilsa almennt farið batnandi á Íslandi, bæði hvað varðar börn og unglinga og gamalt fólk einnig. Á hinn bóginn hefur komið fram í greinargerðum Lýðheilsustöðvar að við stöndum þar að baki öðrum Norðurlandaþjóðum. Í skýrslu Lýðheilsustöðvar sem kynnt var fyrir ári síðan kemur fram, með leyfi forseta:

„Í norrænum samanburði lætur nærri að íslensk börn og ungmenni séu að meðaltali með tvöfalt fleiri skemmdar tennur en samanburðarhópar í Svíþjóð“ — þetta er frá árinu 2005 og vísað í rannsókn þaðan — „og er staðan verri en á hinum Norðurlöndunum.“

Svo er þetta nánar skýrt og síðan segir, með leyfi forseta:

„Um 17% barna og ungmenna (4–18 ára), sem eru sjúkratryggð og búsett á Íslandi, mæta ekki í reglubundið eftirlit hjá tannlæknum yfir 18 mánaða tímabil.“

Síðan er einnig vísað í hópa sem verst eru settir, þetta er samanburður á ýmsum stærðum og hópum, að sá hópur virðist fara heldur stækkandi, heldur fjölgandi. Ég nefndi hér töluna 10–12%, að það hafi komið fram í rannsóknarskýrslum sem komu fram alla vega á tíunda áratugnum að 10–12% barna og unglinga færu ekki til tannlæknis. Hér er talan komin ívið hærra, 17%, samkvæmt þessari könnun. Ég held að þetta sé skýringin á þeim misvísandi upplýsingum sem fram koma, almennt fer ástandið batnandi en fjölgar heldur í þeim hópi sem verst er settur. Þarna er verk að vinna og það frumvarp sem við leggjum hér fram er liður í því að taka á þeim vanda.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra, 1. umr.

Frv. DSk o.fl., 347. mál (leiðsöguhundar). — Þskj. 583.

[17:01]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Það er ánægjuleg tilbreyting í nýjum þingsköpum að raða umræðum um tiltekin mál eftir málaflokkum og málasviðum eins og hér hefur verið gert í dag þar sem áhersla er lögð á heilbrigðismál. Mætti því ætla að þeir sem með þá málaflokka fara og eru í heilbrigðisnefnd þingsins væru hér viðstaddir alla umræðuna og þar á meðal ráðherrann sjálfur.

Það fór því miður svo að þegar hann hafði mælt fyrir þeim málum sem hann flytur hér, hæstv. ráðherrann, inn í þingið þá lét hann sig hverfa. Virðulegi forseti. Ég leyfi mér að gera athugasemdir við þetta. Ég fullyrði að það er ekki í samræmi við þann skilning eða þá túlkun sem þingskapameirihlutinn frægi hafði hér uppi og ég og fleiri þingmenn höfðum gert okkur vonir um. Markmiðið var einmitt að geta átt orðastað við ráðherrann þegar mál sem snerta verksvið hans kæmu inn í þingið til umræðu. Ég ítreka því athugasemdir mínar við þetta, frú forseti.

Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga á heilbrigðissviði, fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra en þau lög eru nr. 18 frá 1984. Fyrsti flutningsmaður frumvarpsins er Dýrleif Skjóldal sem sat hér í þinginu sem varamaður fyrir hv. þm. Steingrím J. Sigfússon sitt hvorum megin við áramótin, ef ég man rétt. Auk hennar flytja þetta frumvarp hv. þingmenn Þuríður Backman, Kristinn H. Gunnarsson og sú sem hér stendur. Frumvarpið gerir ráð fyrir að á eftir 1. mgr. 5. gr. laganna um Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra komi ný málsgrein svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Hafi sjónskertur til umráða leiðsöguhund sem stofnunin metur nauðsynlegt hjálpartæki skal hún veita hinum sjónskerta 15 þús. kr. framlag á mánuði vegna kostnaðar við umhirðu hundsins.“

Þannig háttar til að hv. þm. Dýrleif Skjóldal lagði hér fram hinn 10. desember síðastliðinn fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra um sama efni, þ.e. um leiðsöguhunda. Sú fyrirspurn, sem er að finna á þingskjali 419 í tveimur liðum, hljóðar þannig, með leyfi forseta:

„1. Hvað er það sem kemur í veg fyrir að leiðsöguhundar fyrir blinda og daufblinda séu flokkaðir sem hjálpartæki en ekki sem gæludýr?

2. Stendur til að breyta þessari flokkun?“

Nú háttar svo til að hæstv. ráðherra er hér ekki á staðnum eins og ég hafði vænst og eins og full ástæða var til að ætla. Þannig er að fyrirspurnum sem þessum ber samkvæmt þingsköpum, nýjum og gömlum, að svara að jafnaði innan 10 virkra daga. Þessi fyrirspurn var lögð fram hér hinn 10. desember. Í dag er 5. febrúar og má af því sjá að töluvert er liðið fram yfir þann tíma.

Ég ætla því að leyfa mér að svara þessari fyrirspurn hér fyrir hæstv. ráðherra fyrst hann er ekki mættur sjálfur. Hv. þm. Dýrleif Skjóldal spurði hvað það er sem kemur í veg fyrir að leiðsöguhundar fyrir blinda og daufblinda séu flokkaðir sem hjálpartæki. Ég hygg að svarið sé einfalt. Það er vegna þess að heimildir skortir til þess. Það skortir reglugerð sem heimilar það. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur aðeins sett eina reglugerð við lögin um Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra sem tekur til 5. gr. um hjálpartæki og hún er um greiðslu kostnaðar við gleraugu.

Það er sem sagt andvaraleysi og skortur á fyrirhyggju, skortur á heimildum sem koma í veg fyrir það að leiðsöguhundar séu flokkaðir sem hjálpartæki. En hvað þýðir það að

svo er ekki? Hvað þýðir það að leiðsöguhundar sem eru að flestra mati, vænti ég, nauðsynleg hjálpartæki fyrir blinda og daufblinda, eru flokkaðir sem gæludýr? Það þýðir töluverð fjárútlát. Kunnugir telja að það muni vera um 15 þús. kr. á mánuði að jafnaði sem það kosti að skrá og borga leyfisgjöld af slíkum hundi, greiða nauðsynlegan læknis-kostnað sem upp kann að koma, hreinsun, eftirlit og svo auðvitað fóðrið sem kostar líka sitt.

Þarna er greinilega um töluverð útgjöld að ræða sem nauðsynlegt er að koma til móts við. Við höfum gert ráð fyrir því að koma megi til móts við og lækka þennan kostnað með því að setja, eins og ég nefndi fyrr, inn í 5. gr. laganna heimild til þess að veita hinum sjónskerta sem hefur leiðsöguhund 15 þús. kr. framlag á mánuði enda hafi Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra metið hundinn nauðsynlegt hjálpartæki.

En hvað er hjálpartæki? Skilgreininguna er að finna í reglugerð Tryggingastofnunar ríkisins vegna hjálpartækja. Í 2. gr. hennar segir, með leyfi forseta:

„Hjálpartæki er tæki sem ætlað er að draga úr fötlun, aðstoða fatlaða við að takast á við umhverfi sitt, auka eða viðhalda færni og sjálfsbjargargetu eða auðvelda umönnun.“

Í þessari sömu reglugerð kemur fram að áðurnefnd Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra annast úthlutun sérhæfðra hjálpartækja fyrir sjónskerta. Á heimasíðu stofnunarinnar kemur fram að Sjónstöð Íslands úthlutar samkvæmt þessari heimild sjónhjálpartækjum, tölvuhjálpartækjum, hvítum stöfum og hallandi borðum. Þar er auðvitað einnig hægt að kaupa ýmis önnur hjálpartæki.

Það verður að segjast eins og er að leiðsöguhundar eru ekki algeng sjón á götum borgarinnar eða yfirleitt á Íslandi. Hér á landi hafa til þessa aðeins verið þjálfaðir tveir leiðsöguhundar sem hjálpartæki fyrir blinda og aðeins annar þeirra er enn í notkun sem slíkur. Hann mun vera orðinn níu ára gamall, gigtveikur og mun hætta störfum fljótlega. Það var því mjög ánægjulegt þegar á síðasta ári var undirritaður samningur, reyndar fjórum dögum fyrir kosningar eins og svo margt annað sem undirritað var þá, nánar tiltekið 8. maí 2007. Þáverandi hæstv. heilbrigðisráðherra, Siv Friðleifsdóttir, undirritaði samning og samkomulag við Blindrafélagið um kaup og þjálfun á fimm leiðsöguhundum fyrir blinda og sjónskerta. Í þessu samkomulagi fólst að ráðuneytið mundi leggja til rúmlega 17 millj. kr. til þess að standa straum af kostnaði við kaup og þjálfun á fimm leiðsöguhundum frá Noregi. Blindrafélagið legði á móti 8 millj. kr. Kostnaður við verkefnið var því áætlaður um 25 millj. kr.

Blindrafélagið gerði í framhaldi af þessu samning við hundaskóla norsku blindrasamtakanna um að þjálfa leiðsöguhundana og væntanlega notendur þeirra. Í maímánuði síðastliðnum fóru síðan væntanlegir eigendur hundanna, blindir og sjónskertir einstaklingar, utan til fyrstu þjálfunar. Þess má geta að þessi skóli hefur um 30 ára reynslu í þjálfun slíkra hunda og hundar þessir, fjórir eða fimm, eru væntanlegir hingað til lands nú í upphafi þessa árs. Það er auðvitað mjög gleðilegt fyrir þá sem hér eiga hlut að máli.

Leiðsöguhundar eru mikilvæg hjálpartæki fyrir blinda og sjónskerta og ekki síður mikilvægir félagar þeirra. Þeir auka frelsi og sjálfstæði notenda í daglegu lífi og þeir gera þeim kleift að sinna erindum sínum hjálparlaust sem annars krefðust aðstoðar frá öðru fólki. Á Norðurlöndum og víðar í Evrópu eru leiðsöguhundar algeng sjón í samfélaginu en eins og ég nefndi áðan þá eru þeir afar sjaldséðir hér á landi.

Nokkur vinna var lögð í það af hálfu hv. þm. Dýrleifar Skjóldal að finna þessu frumvarpi stað í íslenska lagasafninu því að spurning var um hvort það ætti heima í lögum um almannatryggingar eða hvort það ætti erindi í þau lög sem hér er gerð tillaga um að breyta varðandi Þjónustu- og endurhæfingarstöð sjónskertra. Ég hygg að rétt sé að það eigi heima þar enda er í þessum lögum að finna ákvæði um að stöðin annist úthlutun sérhæfðra og nauðsynlegra hjálpartækja til skjólstæðinga sinna.

Ég tel að hér sé um mikið réttlætismál að ræða. Þeir einstaklingar sem núna á vordögum munu vonandi fá nýja hunda frá Noregi til þess að ferðast með hér um borgina og landið þurfa aðstoð til að reka þessi sérhæfðu hjálpartæki. Það er í góðu samræmi við þessi lög, um Sjónstöð Íslands, að ríkisvaldið taki þátt í kostnaði sem hlýst af umhirðu þessara hunda. Það er líka mikilvægt að styrkur sem þessi muni ekki að neinu rýra aðrar bætur sem hinn blindi eða sjónskerti hefur vegna fötlunar sinnar.

Ég vænti þess, frú forseti, að þessu frumvarpi verði vel tekið og að hv. heilbrigðisnefnd muni fara yfir það og veita því brautargengi hér inn í þingið sem fljótast aftur til þess að þeir einstaklingar sem taka á móti sínum hundum vonandi á allra næstu dögum, megi vera lausir við þann mikla rekstrarkostnað sem þeir ella hefðu af dýrunum.

[17:14]

Útbýting:

Þróun kornræktar, 373. mál, fsp. BJJ, þskj. 615.

[17:14]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér fyrst og fremst hljóðs vegna þess að enginn annar er á mælendaskrá og til að taka undir með hv. þm. Álfheiði Ingadóttur um hve fráleitt það er að hér fari fram umræða um mjög mikilvæg hagsmuna- og réttindamál, í þessu tilviki sjónskertra, án þess að til staðar séu fulltrúar í þeirri nefnd sem um málið fjallar eða sá ráðherra sem málaflokkurinn heyrir undir.

Ég vil reyndar taka fram að í þessu tilviki er hér til staðar hv. þm. Pétur H. Blöndal sem ævinlega stendur vaktina. Þó að við séum nú ekki alltaf sammála í málflutningi og málatilbúnaði þá verður ekki um hann sagt annað en að hann standi vaktina fyrir sjónarmið sín.

Mér finnst eðlilegt að þegar verið er að fjalla um mál eins og hér um ræðir, og reyndar alla málaflokka, séu ævinlega formenn viðkomandi nefnda og ráðherrar í þeim málaflokki sem málið heyrir undir. Þetta er nokkuð sem við munum að sjálfsögðu taka upp við stjórn þingsins. Það var látið í veðri vaka að breyting yrði gerð hvað þetta snerti. Stigið var mjög mikilvægt framfaraskref að því leyti að taka málaflokka heildstætt, að málefni hæstv. heilbrigðisráðherra komi á dagskrá einn daginn og hæstv. fjármálaráðherra annan daginn o.s.frv., að því tilskildu að viðkomandi ráðherrar væru viðstaddir umræðuna. Svo er ekki og ég tek

undir þá gagnrýni sem fram hefur komið hvað þetta snertir.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Fundi slitið kl. 17:18.

---

60. FUNDUR

miðvikudaginn 6. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til heilbrigðisráðherra:

2. Skimun fyrir krabbameini, fsp. ÁI, 330. mál, þskj. 542.
3. Krabbamein í blöðruhálskirtli, fsp. ÁI, 334. mál, þskj. 568.
4. Uppbygging heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu, fsp. ÁI, 336. mál, þskj. 570.

Til félags- og tryggingamálaráðherra:

5. Málefni fatlaðra, fsp. RGuðb, 357. mál, þskj. 598.

Til dómsmálaráðherra:

6. Heimsóknir í fangelsi, fsp. ÁÓÁ, 173. mál, þskj. 186.

Störf þingsins.

Mannréttindabrot í Guantanamo – mjólkurkvótar.

[13:31]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég kveð mér hljóðs sökum þess að svo er nú komið að yfirmenn bandarísku leyniþjónustunnar og yfirmaður CIA, Michael Hayden, hefur neyðst til að viðurkenna að leyniþjónustan hafi beitt pyndingum við yfirheyrslur á föngum, svonefndum vatnspyndingum eða „waterboarding“ og þó svo því sé haldið fram að aðeins hafi verið um að ræða fáein afmörkuð tilvik meintra yfirmanna hryðjuverkasamtakanna Al Kaída þá er þetta engu að síður staðfesting á því að þessar pyndingar hafa átt sér stað.

Það er einnig rétt að hafa í huga að sama stofnun, leyniþjónusta Bandaríkjanna CIA er jafnframt ber að því að hafa eytt sönnunargögnum, myndböndum um óhefðbundnar yfirheyrsluaðferðir á föngum eins og þeir kjósa að kalla það í fangelsum bæði í Asíu, Evrópu og í Guantanamo-flóa á Kúbu.

Nú háttar þannig til að í utanríkismálanefnd bíður afgreiðslu tillaga frá okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um að Alþingi fordæmi mannréttindabrotin og hvetji bandarísk yfirvöld til að loka fangabúðunum í Guantanamo. Ég hyggst því beina máli mínu til bæði formanns og varaformanns utanríkismálanefndar sem að minnsta kosti er í salnum sem og hefði verið áhugavert að heyra hvort hæstv. utanríkisráðherra hyggist aðhafast af þessu tilefni þar sem bandarísk stjórnvöld hafa núna viðurkennt á sig mannréttindabrot. Má ég þá minna á að pyndingarnar sem þarna er staðfest að hafi farið fram eru ekki einu mannréttindabrotin sem fólgin eru í geymslu fanga til dæmis í fangabúðunum í Guantanamo. Þar er um ómannúðlega meðferð að ræða á allan hátt og allar grundvallarreglur réttarríkisins og réttlátrar málsmeðferðar eru brotnar þar sem mönnum er haldið föngnum án ákæru og án lögfræðiaðstoðar árum saman.

Það væri myndarbragur á því, virðulegur forseti, að Alþingi ræki nú af sér slyðruorðið og afgreiddi með hraði (Forseti hringir.) ályktun þar sem þessu framferði er mótmælt, það fordæmt og bandarísk stjórnvöld hvött til að bæta ráð sitt og loka fangabúðunum í Guantanamo.

[13:33]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Samstarf og samvinna Íslands og Bandaríkjanna um áratugaskeið hefur byggst á þeirri forsendu að Bandaríkin hafa rækt hlutverk sitt að vera í fararbroddi lýðræðisþjóða í Vesturheimi. Það er sorglegt og alvarlegt að þau hafi með framgöngu sinni varðandi rekstur búðanna í Guantanamo skorist úr leik í því efni og kosið að haga meðferð sinni á föngum þar með þeim hætti að ekki samrýmist alþjóðasáttmálum eða grundvallarreglum um mannréttindi.

Ég er sammála hv. þingmanni um að mikilvægt sé að Alþingi Íslendinga álykti um stöðu mála í Guantanamo. Ég vek athygli á því að þegar sú tillaga sem hann gerði að umtalsefni var til 1. umr. í þinginu var um hana mikil samstaða. Ég fyrir mitt leyti tel fulla ástæðu til þess að hraða vinnu við hana í utanríkismálanefnd og leita víðtækrar samstöðu. Ég held að það skipti miklu máli að héðan frá Alþingi komi skýr skilaboð um að okkur hugnist ekki þær aðferðir sem hafðar hafa verið uppi við meðferð fanga, ósakaðra manna í Guantanamo og að mönnum skuli þar haldið án þess að þeir séu ákærðir eða leiddir fyrir dómara. Slíkt brýtur gegn grundvallarmannréttindum og það er einfaldlega ekki boðlegt að beita hvaða meðulum sem er í baráttu af því tagi sem Bandaríkjamenn telja sig þurfa að heyja nú.

[13:35]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Íslendingar setja mannréttindi í öndvegi sinnar utanríkisstefnu nú sem endranær og hvetja til þess að þau séu virt hvar og hvenær sem er. Þess vegna fordæmum við allar pyndingar, að sjálfsögðu, hafi þær átt sér stað. Ég ætla ekki að mæla þessum brotum sem framsögumaður fjallaði um bót en þó þykir mér skárra í þessu efni að það komi líka fram að þetta hafi ekki gerst á síðastliðnum fimm árum, en ítreka það að ég er ekki að mæla þeim neina bót hér.

Baráttan gegn alþjóðlegum hryðjuverkum verður að sjálfsögðu að fara eftir alþjóðlegum reglum hvað varðar mannréttindi og er rekstur Guantanamo-búðanna engin undantekning þar á og þetta held ég að hafi ítrekað komið fram í samtölum íslenskra stjórnvalda við Bandaríkjamenn.

Ég tel í sjálfu sér ekki tilefni til sérstakra aðgerða í kjölfar þessara upplýsinga en ítreka það bara að íslensk stjórnvöld setja mannréttindi í öndvegi í sinni utanríkisstefnu og hvetja alla til að fara eftir þeim leikreglum sem alþjóðasamfélagið hefur sett í þeim efnum.

Hvað varðar afgreiðslu þingsályktunartillögunnar sem bíður í utanríkismálanefnd þá geri ég ráð fyrir að hún fari sína eðlilegu leið í gegnum þingið og við nefndarmenn í utanríkismálanefnd tökum til við að afgreiða hana þegar tækifæri gefst til.

[13:37]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég var mjög ánægður þegar þingmenn Vinstri grænna fluttu þingsályktunartillögu um fordæmingu á Guantanamo-fangabúðunum á Kúbu með að talsmenn allra stjórnmálaflokka sem eiga sæti á Alþingi sem tjáðu sig í málinu skyldu lýsa yfir óánægju og fordæmingu á þeim mannréttindabrotum sem Bandaríkjamenn stæðu fyrir með því að viðhalda og hafa þær fangabúðir sem þar er um að ræða.

Með því að Alþingi Íslendinga lýsir yfir fordæmingu á þessum fangabúðum þá erum við í raun að taka undir með alþjóðasamtökum lögmanna og flestra annarra sem hafa tjáð sig um löggjafarmálefni, um fordæmingu á því að alþjóðasamningar séu brotnir með þeim hætti sem Bandaríkjamenn eru að gera með því að hafa um árabil rekið fangabúðir án dóms og laga.

Hvað er um að ræða? Það var greint frá því í fréttum núna að það er verið að rétta yfir einum sem hefur verið fanginn í Guantanamo-búðunum um árabil. Hvað var hann gamall þegar hann var handtekinn? Hann var 15 ára. Hann er búinn að sitja í fangabúðum frá því að Bandaríkjamenn hófu herhlaup sitt inn í Afganistan án dóms og laga. Þetta er brot á öllum reglum um mannréttindi, um réttindi stríðsfanga og það er mjög miður fyrir okkur sem höfum litið á Bandaríkin sem forusturíki í mannréttindum og baráttu hins frjálsa heims að horfa upp á það að þessi þjóð skuli brjóta þessa hluti sem við viljum og eigum að berjast fyrir, að mannréttindi líka þeirra og sérstaklega þeirra sem þurfa á að halda, eru stríðsfangar, séu virt. Þess vegna hvet ég til að Alþingi afgreiði sem allra fyrst þá ályktunartillögu sem hér liggur fyrir um þetta atriði.

[13:39]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir að vekja athygli á þessu máli á Alþingi. Ég fagna því einnig að fjölmargir þingmenn hafa skrifað undir yfirlýsingu þess efnis að búðunum skuli lokað hið snarasta.

Þau mannréttindabrot sem framin hafa verið í Guantanamo eru með öllu ólíðandi. Ekkert réttlætir að mönnum sé haldið þar án dóms og laga svo mánuðum skiptir. Dæmi eru um að menn hafi verið þar í fimm ár án ákæru og allt niður í 13 ára gamla. Þetta er skýlaust brot á Genfarsáttmálanum og öðrum mannúðar- og mannréttindaákvæðum sem við Íslendingar höfum samþykkt. Við Íslendingar erum ekki fjölmenn þjóð en rödd okkar er sterk og við eigum að standa framarlega í flokki á heimsvísu hvað mannréttindaumræðu varðar og það má hvergi hopa í þeirri umræðu. Ég er þeirrar skoðunar að við eigum alltaf að taka alvarlega skilaboð frá mannréttindasamtökum, álitum frá mannréttindanefndum og dómum mannréttindadómstóla. Ég hvet ríkisstjórnina til að beita sér fyrir því á alþjóðavettvangi að búðunum verði lokað og fordæma um leið þau mannréttindabrot sem þar hafa verið framin.

[13:41]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Eins og ég sagði þann 17. janúar síðastliðinn í umræðum um fangabúðirnar í Guantanamo þá hafa Bandaríkin verið fyrirmynd mín um vestrænt lýðræði og ég hef horft til þeirra sem leiðandi í mannréttindum, lýðræði og frelsi einstaklingsins. Þess vegna fordæmi ég sérstaklega þessa ótrúlegu tilraun þeirra í Guantanamo að kanna hversu langt hægt sé að ganga í að brjóta og fótumtroða mannréttindi. Ég skora á Bandaríkin að loka þessum búðum og má þennan blett af sögu sinni.

En svo höfum við líka heyrt af fangaflugi þar sem fangar eru fluttir frá Bandaríkjunum til landa sem leyfa pyndingar. Ef slíkt væri satt þá er það óheyrileg tilraun til að brjóta mannréttindi, óheyrileg, herra forseti, og ég hlýt að fordæma það alveg sérstaklega. Ég skora á íslensk stjórnvöld að fylgjast náið með þessu máli öllu saman og ég undirstrika það að vernd mannréttinda sé eitt æðsta baráttumál bæði hæstv. ríkisstjórnar og hv. Alþingis og ég vil að Alþingi geri sitt ýtrasta til að hindra að slíkar tilraunir í niðurbrotum á mannréttindum séu liðnar.

[13:42]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því að þetta mál er tekið upp á Alþingi. Þær aðferðir sem Bandaríkjamenn hafa viðhaft í fangabúðunum í Guantanamo eru eins og hér hefur komið fram í máli hygg ég allra þingmanna algerlega óréttlætanlegar. En ég vil sérstaklega vekja athygli á því að nú er viðurkennt af hálfu forsvarsmanna leyniþjónustunnar CIA að þeir hafi raunverulega beitt pyndingum. Því hefur verið mótmælt til þessa af bandarískum stjórnvöldum og það eru ekki nema tvær eða þrjár vikur liðnar síðan dómsmálaráðherra Bandaríkjanna skrifaði í bréfi til bandarískra þingsins að vatnspyndingum hefði ekki verið beitt, að þær væru ekki heimilar. Það hlýtur að vekja upp spurninguna um það hvort yfirlýsingar bandarískra stjórnvalda séu yfirleitt trúverðugar, hvort það sé yfirleitt hægt að reiða sig á þau svör sem stjórnvöld gefa meðal annars fyrir bandarískra þinginu. Á það vil ég leggja áherslu í þessu sambandi að jafnvel þótt því sé haldið fram núna að þessar aðferðir hafi ekki verið notaðar undanfarin fimm ár og aðeins á þremur föngum þá hef ég fulla ástæðu til að tortryggja þær yfirlýsingar þegar það liggur fyrir að dómsmálaráðherra Bandaríkjanna sagði þinginu ósatt fyrir örfáum vikum síðan um þetta sama mál.

Bandaríkin eru því miður ótrúverðug sem brjóstvörn

lýðræðis og mannréttinda sem þau þó telja sig vera og hafa um langt skeið verið fyrirmynd margra, ekki bara um hinn vestræna heim heldur annars staðar, í þessu efni. Þess vegna vil ég leggja á það áherslu, virðulegi forseti, að utanríkismálanefnd Alþingis ljúki umfjöllun um þá þingsályktunartillögu sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gat um — og í umræðum kom fram að stuðningur er við hana frá öllum þingflokkum — að hún afgreiði hana. En ég hlýt líka að velta því upp hvort hæstv. utanríkisráðherra eigi ekki að mótmæla þessu framferði og lýsa vanþóknun á framferði Bandaríkjanna (Forseti hringir.) og kalla sendiherra Bandaríkjanna hér á landi á sinn fund í því efni.

[13:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka þær undirtektir sem þetta mál hefur fengið hér og skal ekki eyða meiri tíma í það í sjálfu sér. Ég er vongóður um að Alþingi taki myndarlega á þessu máli eins og það hefur stundum gert þegar grundvallarmannréttindamál eða stór utanríkispólitísk mál hafa átt í hlut. Það má í því sambandi minna á frumkvæði Alþingis að því að móta áherslur Íslands í sambandi við málefni Palestínu. Ég minni líka á að þetta er angi af stærra máli þar sem ærin ástæða er til að hafa áhyggjur af þróun grundvallarmannréttinda vegna ásækni í svonefndu stríði gegn hryðjuverkum til að víkja til hliðar klassískum borgaralegum réttindum og mannréttindum. Það tengist til dæmis umræðu sem hér var nefnd um fangaflug og ólögleg fangelsi eða ólöglega geymslustaði á föngum í Evrópu. Það tengist flutningum á föngum til landa þar sem pyndingar eru leyfðar eða að minnsta kosti látnar afskiptalausar og það tengist einu fyrirbæri enn sem nú er til skoðunar hjá Evrópuráðinu en það eru svonefndir svartlistar eða „blacklisting“ þar sem fólk er sett á lista og flokkað sem mögulegir hryðjuverkamenn án þess að koma við andmælum sjálft og án þess að eiga eiginlega nokkra leið út af þeim listum þó það reynist saklaust. Þetta fyrirbæri er núna til skoðunar hjá Evrópuráðinu og því miður bendir margt til þess að ekki síst séu gróflega brotin mannréttindi á saklausu fólki í þessu tilviki. Þetta er því angi af stærra máli sem allt hlýtur að þurfa að koma til skoðunar. En ég fagna því að hér skuli vera alger samstaða um að Alþingi taki af skarið fyrir sitt leyti og afgreiði ályktun þar sem mannréttindabrotin eru fordæmd og bandarísk stjórnvöld hvött til að loka fangabúðunum í Guantanamo.

[13:46]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég beini máli mínu til hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur, 5. þm. Norðausturkjördæmis, sem er formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og jafnframt formaður þingflokks sjálfstæðismanna, vegna hugmyndar sem kom upp í vikunni hjá framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins þess efnis að það gæti komið til greina að hans mati að ríkið keypti greiðslumark í mjólk, keypti það gjörsamlega af bændum.

Látum vera þótt þessi sjónarmið komi fram úti í bæ, þótt vissulega sé um mikilvægan einstakling að ræða sem þekkir vel til í þessum geira. Það sem veldur mér áhyggjum er að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hefur tekið undir að nokkru leyti með Vilhjálmi Egilssyni og telur að þá hugmynd megi skoða. Hann vill velta þessu fyrir sér í samhengi við ýmislegt á alþjóðlegum markaði o.s.frv.

Ég tel að þarna sé um hugmynd að ræða sem þurfi í raun ekki að hafa mörg orð um en hún gengi í raun út á að Ísland yrði fyrsta landið í hinum vestræna heimi til að hætta stuðningi við landbúnað og mjólkurframleiðslu í landinu. Þetta kemur fram á þeim tíma er þjóðir heims fjalla um fæðuöryggi og það að framleiða nægan mat sem allra mest af þeim mat sem þjóðin neytir í eigin landi. Mér finnst ástæða til að heyra álit formanns nefndarinnar á þessu máli. Að mínu mati er þetta nokkuð sem kemur ekki til greina.

[13:48]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég tel reyndar rétt að skoða allar hugmyndir og þessa eins og hverja aðra. Ég tel hins vegar ekki líklegt að þetta verði niðurstaðan.

Við í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd áttum ágætan fund með Bændasamtökunum í morgun í húsakynnum þeirra. Það var mjög fróðleg og góð heimsókn. Af forustumönnum var að skilja að þessi hugmynd væri ekki líkleg til að ná eyrum bænda.

Hins vegar hefur það komið fram, að menn vilja feta sig frá kvótakerfinu. Það hefur Haraldur Benediktsson, formaður Bændasamtakanna, sagt opinberlega og auðvitað á að skoða þær leiðir sem mögulegar eru í því efni.

Ég tek undir það að allur hinn vestræni heimur hefur stutt bændur. Það er ekki síst gert með neytendasjónarmið í huga. Með einhverjum hætti verður þessi stuðningur að berast til bænda en að sjálfsögðu að samræmast öllum þeim alþjóðlegu samningum sem við höfum gert og erum aðilar að.

Ég tek undir það líka að við verðum að huga að fæðuöryggi í landinu, bæði heilbrigði fæðunnar og stuðla að því að þjóðin geti brauðfætt sig með sem hagkvæmustum hætti. Við verðum að hafa það í huga að þjóðin eigi þá möguleika.

[13:51]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það kann að þurfa frekari skýringar á hinum einkennilegu hugmyndum um uppkaup á framleiðslustuðningi við bændur í mjólkurframleiðslu. Ég átta mig alveg á því á hvaða forsendum þær eru reistar.

Atvinnufrelsisákvæði stjórnarskrárinnar afstýrði því að menn lentu í sömu ógöngum og þeir hafa lent í með sjávarútveginn og fiskveiðistjórnarkerfið. Framleiðslukvótakerfið í landbúnaði hefði verið jafnmikið mannréttindabrot eins og það er í sjávarútvegi ef það hefði komist á, sem vissulega var reynt. En skynsamir menn sáu að ekki var hægt að taka fyrir rétt manna til að hefja framleiðslu á mjólk án nokkurra framleiðsluréttinda frá ríkinu. Greinin er opin og er hverjum sem er heimilt að framleiða svo mikið sem hann kýs.

Ríkið hefur gert samning við bændur sem tryggir þeim ákveðinn stuðning í ákveðinn árafjölda. Sá samningur liggur fyrir og honum hefur ekki verið breytt. Ég sé heldur ekki að bændur hafi orðið fyrir neinu tjóni. Ef ríkið á að fara af

stað og kaupa upp þessi réttindi, sem eru ekkert annað en eigin peningar, þá hlýt ég að spyrja: Hvað er verið að kaupa? Hvaða tjón er verið að bæta? Ég sé það ekki virðulegi forseti.

Hins vegar er rétt að taka undir þau sjónarmið að áfram þarf að vera stuðningur við mjólkurframleiðslu. Það má hins vegar og verður trúlega að breyta fyrirkomulagi á þeim stuðningi, m.a. í ljósi atvinnufrelsisákvæðisins. En stuðningurinn er vissulega þarfur. Við getum ekki skorið okkur frá öðrum vestrænum þjóðum hvað það varðar.

[13:53]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir að vekja máls á þessu mikilvæga máli í þingsölum. Ég þakka sömuleiðis hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur fyrir ágæt svör við þeim hugmyndum sem hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra tók vel í. Eins og hæstv. ráðherra orðaði það þá hyggst hann skoða þessar hugmyndir mjög alvarlega.

Við hljótum að velta fyrir okkur á hvaða vegferð Sjálfstæðisflokkurinn er í þessum málum. Mikill áhrifamaður innan Sjálfstæðisflokksins kemur fram með þessar hugmyndir og hæstv. landbúnaðarráðherra bregst við með því að taka líklega í þær. Hvað er Sjálfstæðisflokkurinn að fara með þessum hugmyndum?

Þarna eru að verki öfl innan flokksins sem vilja hverfa frá stuðningi við íslenskan landbúnað. Var ekki við því að búast þegar ný ríkisstjórn var mynduð, að þessi öfl innan Sjálfstæðisflokksins mundu leysast úr læðingi þegar þeir hefðu samstarf við kratana? Það er einfaldlega þannig, hæstv. forseti, að hér eru menn að hreyfa við hugmyndum um að Ísland, eitt vestrænna landa, hverfi frá stuðningi við íslenskan landbúnað, þ.e. mjólkurframleiðslu í þessu tilviki.

Það er rétt sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir benti á áðan að við erum að tala um fæðuöryggi þjóðarinnar. Hér er í raun um sjálfstæðismál að ræða fyrir okkur Íslendinga, að við séum á viðsjárverðum tímum sjálfum okkur nóg um matvælaframleiðslu.

En þetta er ekki eina málið þar sem Sjálfstæðisflokkurinn setur málin fram með mjög einkennilegum hætti gagnvart bændum. Hægt væri að nefna þjóðlendumálið, sem Sjálfstæðisflokkurinn fór með á síðasta kjörtímabili, og við framsóknarmenn (Gripið fram í.) reyndum að vinda ofan af en tókst ekki í samstarfi við sjálfstæðismenn. Nú sé ég að Steingrímur J. Sigfússon (Forseti hringir.) reynir að grípa fram í enda eru þessar sósíalísku hugmyndir sjálfstæðismanna í þjóðlendumálum í takt við (Forseti hringir.) hugmyndir vinstri grænna.

[13:55]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég furða mig á þessari umræðu af hálfu hv. þingmanna Framsóknarflokksins. Kvótakerfi var komið á í mjólkurframleiðslu hér á landi um árabilið 1980. Þá voru árin 1977, 1978 og 1979 höfð til viðmiðunar á þeim kvóta sem bændur fengu.

Ástæða þess að settur var kvóti á mjólkurframleiðslu var sú að við framleiddum mun miklu meira af mjólk og mjólkurafurðum en innanlandsmarkaður tók við. Áður höfðu verið niðurgreiðslur þar sem ríkissjóður greiddi niður óarðbæra framleiðslu, getum við sagt, sem lítið verð fékkst fyrir. Þess vegna var kvótakerfi komið á, sem var gott á þeim tíma. Þar hafa væntanlega framsóknarmenn lagt hönd á plóginn öll árin meira og minna.

Nú eru málin þannig að það hefur lengi tíðkast framsal á mjólkurkvóta. Bændur hafa hagrætt. Kvótinn hefur færst til færri aðila. Búin hafa stækkað og eru hagkvæmari. Það er mjög jákvætt. Við eigum að halda áfram á þeirri braut. Hins vegar er ljóst að verð á mjólkurkvóta, á þeim lítra sem menn eru að kaupa, er gríðarlega hátt. Það er ef til vill vegna þess að þetta hefur gerst á stuttum tíma og hagræðingarkrafan verið mjög mikil.

Það er augljóst og kemur fram í erindi Vilhjálms Egilssonar, framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, að þetta verð er mjög hátt og íþyngjandi fyrir bændur. Þess vegna er full ástæða til að leita leiða til að lækka þann kostnað sem kvótakaup eru þeim sem stunda mjólkurframleiðslu.

Ég minni á að við erum með kvótagreiðslur í annarri tegund landbúnaðar, (Forseti hringir.) sem er grænmetisframleiðslan. Þar er farin allt önnur og heilbrigðari leið. Þá leið ættum við að skoða.

[13:57]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Mér fannst hálfómaklega vegið að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra í þessari umræðu. Ég sé ekki ástæðu til þess vegna þess að Sjálfstæðisflokkurinn hefur nú sem endranær staðið þétt að baki bændum, ekki síst núverandi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra.

Þannig að mér finnst nú hv. þm. Birkir Jón Jónsson gera fullmikið úr þeim orðum sem höfð voru eftir hæstv. sjávarútvegsráðherra í Morgunblaðinu. Hann segir þar einfaldlega að hann telji að hann sé tilbúinn að skoða hugmyndirnar en jafnframt sé ljóst að þetta hefði heilmiklar breytingar í för með sér og fyrst og fremst þyrfti að átta sig á þeim áhrifum sem þetta hefði til framtíðar.

Að því eigum við að huga að núna þegar endurnýja þarf mjólkursamninginn árið 2012, að mig minnir, þ.e. hvernig við viljum sjá landbúnaðarframleiðsluna til framtíðar, ekki síst mjólkurframleiðslu. Við eigum skoða þær hugmyndir sem fram koma, þessar eins og margar aðrar. Eins og ég sagði áðan hefur komið fram hjá Bændasamtökunum að þeir vilja feta sig í aðrar áttir. Það segir okkur að skoða verður hugmyndir þeirra og annarra í þjóðfélaginu. Auðvitað ætlum við að ná þjóðarsátt um landbúnaðarframleiðsluna þannig að allir geti unað býsna glaðir við niðurstöðuna.

Umræðu lokið.

Skimun fyrir krabbameini.

Fsp. ÁI, 330. mál. — Þskj. 542.

[14:00]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Hinn 17. mars árið 2007 var samþykkt á Alþingi þingsályktunartillaga þar sem hæstv. heilbrigðis-

ráðherra var falið að hefja undirbúning að skimun fyrir krabbameini í ristli og endaþarmi og skyldi leitin hefjast á árinu 2008. Það var Drífa Hjartardóttir, fyrrverandi þingmaður Sjálfstæðisflokks á Suðurlandi sem var 1. flutningsmaður þingsályktunartillögunnar en auk hennar voru á tillögunni fimm þingmenn úr öllum flokkum.

Þessi tímamótasamþykkt Alþingis átti sér langan aðdraganda en allt frá árinu 2000 hafði Árni heitinn Ragnar Árnason þingmaður lagt á það áherslu hér í málflutningi og tillögugerð að auka fræðslu um þennan sjúkdóm og á mikilvægi þess að fólk þekkti fyrstu einkenni hans. Árni Ragnar Árnason var ásamt 17 öðrum þingmönnum úr öllum flokkum flutningsmaður þingsályktunartillögu sem var samþykkt hér á árinu 2002 um að gerðar skyldu tillögur um hvernig standa skyldi að forvörnum og leitarstarfi. Síðan birti nefnd á vegum landlæknisembættisins klínískar leiðbeiningar og mælti með að skimun fyrir ristilkrabbameini yrði framkvæmd en þá höfðu Finnar hafið slíka skimun. Þar var lagt til að hefja leit meðal karla og kvenna 50 ára og eldri á tveggja ára fresti auk þess sem gert var ráð fyrir sérstakri leit hjá áhættuhópum.

Krabbamein í ristli er annað algengasta krabbameinið sem greinist á Íslandi og er önnur algengasta dánarorsökin af völdum krabbameina á landinu. 120 manns greinast árlega með krabbamein í ristli, konur jafnt sem karlar, og látast 50 af hans völdum. Áhættan vex með hækkandi aldri, 67% þeirra sem fá ristilkrabbamein eru 75 ára og eldri en þess eru dæmi að fólk mun yngra, jafnvel niður í 40, 45 ára fái þennan sjúkdóm.

Alþingi lagði óvenjulega mikla áherslu og með mikilli samstöðu á þessa leit eða skimun eins og þetta mun kallað og því er forvitnilegt að heyra nú á nýbyrjuðu ári hvað undirbúningnum líði og hvenær þessi samþykkt þingsins kemur til framkvæmda.

Ég hef því lagt fram eftirfarandi fyrirspurn til heilbrigðisráðherra:

Hvað líður undirbúningi að skimun fyrir krabbameini í ristli og endaþarmi sem hefjast á á árinu 2008, samanber ályktun Alþingis frá 17. mars 2007?

[14:03]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Álfheiði Ingadóttur fyrir þessa fyrirspurn og sömuleiðis hvernig hún rakti hér í máli sínu forsögu málsins. Eins og við þekkjum sem erum búin að vera hér í nokkurn tíma var þetta mál unnið undir forustu fyrrverandi félaga okkar, hv. þm. Árna Ragnars Árnasonar, og hv. þm. Drífa Hjartardóttir, fyrrverandi þingmaður, er sú manneskja sem kom þessu máli í höfn ef þannig má að orði komast. Ég ætla aðeins að rekja hvernig staða málsins er, með leyfi, virðulegi forseti.

Sem kunnugt er veitti Alþingi við afgreiðslu fjárlaga í lok sl. árs 20 millj. kr. til að hefja undirbúning að leit að krabbameini í ristli og endaþarmi. Allmikil vinna hefur verið lögð í undirbúning þessarar skimunar bæði með starfi hérlendis sem og að fylgjast vel með aðgerðum nágrannaþjóða. Ljóst er að um mjög umfangsmikið verkefni er að ræða og þýðingarmikið að það takist vel og því mikilvægt að læra af reynslu nágrannaþjóðanna. Hugmyndin er að leitin fari fram á þann hátt að til að byrja með takmarkist leitin við skimun hjá 60–69 ára einstaklingum af báðum kynjum. Leiði fyrsta athugun í ljós blóð er viðkomandi boðið að koma til ristilspeglunar þar sem frekari leit verður gerð til að ganga úr skugga um hvort að baki liggi forstigsbreytingar að ristilkrabbameini eða hvort blóðið átti sér saklausari skýringar.

Aðrar aðferðir en leit að blóði í hægðum hafa fram að þessu ekki sannað gagnsemi sína en margar rannsóknir standa yfir eða eru fyrirhugaðar til skimunar á einkennalausum aldurshópum. Einnig hafa margar þjóðir farið af stað í skrefum, byrjað með afmarkaða aldurshópa og jafnvel afmarkaða landshluta til þess að skimunin megi fara sem best. Sömuleiðis eru í gangi víða um lönd rannsóknir til að kanna hentugleika annarra aðferða til leitunar eða skimun að krabbameini í ristli eða endaþarmi, bæði speglanir og lífeindafræðilegar rannsóknir.

Það fjármagn sem heilbrigðisráðuneyti er ætlað til undirbúnings er 20 millj. kr. Er ætlunin að hefja undirbúningsvinnu innan skamms og kalla til helstu aðila sem þessu máli tengjast svo sem fulltrúa frá landlækni, Lýðheilsustöð og Krabbameinsfélagi Íslands, sem hefur mikla reynslu af skimun eins og kunnugt er. Áformað er að þessum undirbúningi miði þannig að formleg skimun geti hafist í byrjun árs 2009.

Virðulegi forseti. Ég vona að þetta svari spurningu hv. þingmanns.

[14:05]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að vekja athygli á þessu máli sem var niðurstaða þingsályktunartillögu sem var samþykkt í mars 2007. Ég taldi sannast sagna að undirbúningurinn væri komin lengra á veg en raun ber vitni samanber svar hæstv. ráðherra.

Það er þó ánægjulegt að vita að það skuli þó vera vinna í gangi. Þetta er næstalgengasta krabbamein sem greinist á Íslandi, það leggur marga að velli en það eru möguleikar á að greina þennan sjúkdóm á fyrri stigum en gert er í dag. Það eru rannsóknir í gangi til þess að finna nýjar rannsóknaraðferðir og ég tel mikilvægt að þeim sé fylgt eftir. (Forseti hringir.) Ég tel líka mikilvægt að skimunin geti farið fram á öllum heilsugæslustöðvum úti um allt land svo fólk þurfi ekki að leita hingað suður til Krabbameinsfélagsins þegar (Forseti hringir.) leitin fer í gang.

[14:07]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil undirstrika að ristilkrabbamein er algengasta krabbamein í Evrópu samkvæmt nýjum upplýsingum þegar austurhlutinn og EFTA-löndin eru tekin með, þ.e. nýgengi ristilkrabbameins er hærra en nýgengi lungnakrabbameins. Þetta er því mikilvægt mál.

Ég vil líka undirstrika að það var gerð forkönnun á skimun á vegum Krabbameinsfélagsins 1986 og 1988 og þá fundust einstaklingar með krabbamein eða í einu tilfelli af hverjum 800 sem tóku þátt í rannsóknunni. Þá fannst líka fjöldi ristilsepa sem er forstig flestra krabbameina í ristli en brottnám þeirra skilar árangri í fækkun krabbameinstilfella

í framhaldinu á næstu 7 til 10, 20 árum þar á eftir, þannig að þessi tillaga sem var samþykkt hér gengur bæði út á að finna krabbameinið sjálft og líka forstig krabbameinsins, þ.e. sepana.

Þetta er því mikilvægt mál og ég fagna því að við sjáum fyrir endann á því að hefja þessa skimun þó að við höfum reyndar samþykkt að hefja hana 2008 en ég heyri að það á að gera það 2009.

[14:08]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra svörin þó að þau valdi mér vissum vonbrigðum og nokkrum áhyggjum. Þetta er ansi takmarkaður hópur, 60–69 ára að aldri, sem þarna á að byrja með og er ekki í samræmi við þá tillögu sem nefnd landlæknis gerði á sínum tíma. En mjór er mikils vísir og við skulum vona að þetta muni takast vel.

Ég vil leggja áherslu á það að árangur hópleitar er gríðarlega mikill og við þekkjum hann til að mynda hjá Krabbameinsfélaginu, leitina að brjóstakrabbameini sem félagið hefur annast og skipulagt allt frá árinu 1971 og með röntgenmyndatökum frá 1988. Ég get ekki stillt mig um að nefna hér niðurstöðu nýrrar rannsóknar sem er kynnt í nýjasta hefti Læknablaðsins þar sem sýnt er fram á að dánartíðni kvenna sem mæta í brjóstaskoðun hjá Krabbameinsfélagi Íslands er 30–40% lægri en hinna sem ekki mæta. Þetta er sannarlega árangur sem ber að fagna og á að hvetja allar konur til að panta sér tíma eigi síðar en nú þegar á Leitarstöðinni.

Þessi árangur vekur okkur bjartsýni um að það sé hægt að ná miklum árangri í skimun fyrir öðrum krabbameinum. Ég legg á það áherslu að samvinna verði höfð við Krabbameinsfélagið við undirbúning þessa máls og að félaginu verði falið að sjá um boðun og mögulega einnig skimunina þar sem því verður við komið til þess að nýta þekkingu og reynslu Leitarstöðvarinnar og krabbameinsskrárinnar í þessum efnum, því að þar er þekking og reynsla sem á að nýta að mínu viti. Það mun auðvelda allar aðgerðir og með slíkt veganesti getum við orðið öðrum þjóðum góð fyrirmynd.

[14:10]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir þessa ágætu umræðu. Það liggur fyrir og þarf náttúrlega ekki að koma neinum á óvart að við vissum hvaða fjármunir voru lagðir í þetta í fjárlögum, það voru 20 millj. kr. til að undirbúa þetta. Ég held að við séum sammála um það, virðulegi forseti, þegar við skoðum mál eins og þessi að það borgar sig að leggja góða vinnu í undirbúning. Þetta er ekki einfalt mál og ef við ætlum að láta takast vel til, sem ég veit að við erum öll sammála um, skiptir máli að við leggjum okkur fram um að undirbúa málið eins vel og mögulegt er.

Það voru athyglisverðar upplýsingar sem komu fram hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur hversu miklu betri árangurinn er varðandi lífslíkur fyrir þær konur sem mæta í brjóstaskoðun. Þetta ætti að vera hvatning fyrir okkur að hvetja í þessu tilfelli konur til þess að nýta sér þetta úrræði og það er nokkuð sem við eigum að leggja mikla áherslu á. Við kannski tökum það sem sjálfsagðan hlut að þar sem þetta er í boði þá nýti fólk sér þetta en það er ekki svo, því miður. Það er einn þátturinn í þessu, eitt er að fara í verkefnið og annað að sjá til þess að það nýtist sem best. Það nýtist ekki vel nema fólk mæti í þessu tilfelli í viðkomandi skimun og aðrar fyrirbyggjandi aðgerðir.

Varðandi það hvort Krabbameinsfélagið eigi að koma að þessu tók ég það fram í svari mínu að að sjálfsögðu munum við kalla eftir því og í rauninni hef ég rætt við forsvarsmenn þeirra aðila og gerði það fyrir áramótin í tengslum við þessi mál. Auðvitað viljum við helst gera alla hluti sem allra fyrst og það er vel, en það borgar sig að leggja mikla og góða undirbúningsvinnu í mál eins og þetta ef við ætlum að sjá til þess að það beri tilætlaðan árangur.

Umræðu lokið.

Krabbamein í blöðruhálskirtli.

Fsp. ÁI, 334. mál. — Þskj. 568.

[14:12]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Í heilbrigðisáætlun til ársins 2010 er sett það markmið að lækka dánartíðni af völdum krabbameins hjá fólki yngra en 75 ára um 10%. Til þess á m.a. að beita skipulagðri krabbameinsleit og eftirliti með áhættuþáttum og eins og við höfum hér fjallað um í fyrri fyrirspurn eykur góður árangur hópleitar bjartsýni á því að hópleit að öðrum sjúkdómum, m.a. ristilkrabbameini sem við vorum að ræða áðan og því meini sem hér er spurt um, blöðruhálskirtilskrabbameini, að með því megi fækka dauðsföllum og bæta lífsgæði og batalíkur.

Blöðruhálskirtilskrabbamein hefur tvöfalt hærri dánartíðni hjá körlum en ristilkrabbamein og er algengasta krabbameinið sem hrjáir karla. Það er ekki öllum sem er þetta ljóst en ýmsir fræðimenn telja sig hafa fundið tengsl milli brjóstakrabbameins og blöðruhálskirtilskrabbameins. Ég ætla ekki að fara út í þær kenningar hér en það er sláandi að samkvæmt tölum sem fyrir liggja um tíðni þessara sjúkdóma á árunum 1998–2002 eru að jafnaði greindir 164 karlar hér á landi árlega með blöðruhálskirtilskrabbamein en 164 konur með brjóstakrabbamein, það er nákvæmlega sami fjöldi. Eins og ég segi, þetta er algengasta krabbameinið sem hrjáir karla.

Nýlega hefur orðið nokkur vakning í umræðu um þetta mein og einnig framfarir í greiningartækni og meðferð sem allt vekur vonir um að hér sé eitthvað gott að gerast. Ég vil nefna stofnun Krabbameinsfélagsins Framfarar, félagið heitir Framför, sem var stofnað á síðasta ári, m.a. til þess að styrkja rannsóknir á orsökum þessa krabbameins og til þess að stuðla að almennri fræðslu um meinið og hvetja karlmenn til þess að fara í skoðun eftir fimmtugt.

Blöðruhálskirtilskrabbamein er vaxandi vandamál í öllum hinum vestræna heimi og menn hafa lengi reynt að finna rannsóknaraðferðir sem geta greint þá einstaklinga frá sem hafa hratt vaxandi sjúkdóm, m.a. til þess að geta boðið skipulega leit. Nýjar greiningaraðferðir virðast handan við hornið, í nýrri frétt frá Cancerfonden í Svíþjóð kemur fram

að með DNA-prófi megi greina þann hóp karla sem er fjórum til fimm sinnum líklegri til þess að fá þetta mein en aðrir.

Ég tel nauðsynlegt, ekki síst í ljósi þess undirbúningsstarfs sem nú er hafið vegna ristilkrabbameins, að spyrja nú þegar boða á 60–69 ára karla og eldri í skoðun, hversu margir greinist hér árlega með blöðruhálskirtilskrabbamein og hvort ráðherra hafi áform um að koma á skipulagðri leit að því meini.

[14:16]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina en hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hefur beint til mín spurningum um tíðni krabbameins í blöðruhálskirtli hérlendis og um hugsanleg áform um að hefja skipulagða leit að því krabbameini.

Eins og kunnugt er er krabbameinsskrá á Íslandi með þeim virtustu sem haldnar eru í heiminum og teljast upplýsingar úr henni mjög áreiðanlegar. Samkvæmt krabbameinsskránni greinast um 190 karlar árlega miðað við meðaltalsskýrslu fimm ára. Dánartíðnin er um það bil 50 karlar á ári. Þetta merkir að árlegt aldursstaðlað nýgengi krabbameins í blöðruhálskirtli hefur verið 91,4 af 100 þúsund og árleg aldursstöðluð dánartíðni er 19,3 af 100 þúsund. Skipuleg leit hjá einkennalausum körlum tíðkast ekki meðal nágrannaþjóða okkar og stafar það af því að engar góðar viðurkenndar skimunaraðferðir eru til sem nota má við leit í einkennislausum hópi karla. Verulegar kröfur eru gerðar til slíkra aðferða ekki hvað síst að því er varðar næmni greininga og nákvæmni. Þetta er hins vegar mál eins og mörg önnur á sviði læknisfræðinnar sem er í örri þróun og það er full ástæða til að vera vel vakandi varðandi nýjustu upplýsingar hvað þetta varðar. Við viljum trúa því að við séum það og það er svo sem ekkert leyndarmál að um leið og við skoðum þetta varðandi ristilkrabbameinið þá erum við að skoða ýmsa aðra þætti, bæði krabbamein og ýmislegt annað sem hugsanlega mætti nota og hugsanlega samnýta þegar menn eru að skoða hluti eins og boðun og annað slíkt, við leyfum okkur því eðli málsins samkvæmt að skoða þetta mál í stærra samhengi. Allar ábendingar þar um, eins og komu frá hv. þingmanni, eru að sjálfsögðu mjög vel þegnar.

Það er ekki einungis markmið okkar að vera hér með heilbrigðisþjónustu eins og hún gerist best í heiminum þegar kemur að því að taka á hlutum þegar vandamál koma upp, heldur er auðvitað markmið okkar að hér verði sem heilbrigðust þjóð um alla framtíð. Það er stóra markmiðið. Það væri auðvitað draumsýn að við þyrftum ekkert á þessari góðu heilbrigðisþjónustu að halda. Einn liður í því er það sem við köllum forvarnir og fyrirbyggjandi aðgerðir eins og t.d. skimun. Þetta er sem betur fer í örri þróun og við höfum einsett okkur að vera mjög vakandi hvað þá þætti varðar og höfum verið að skoða þessi mál eins og ég nefndi í stærra samhengi og þá sérstaklega varðandi skimun sem hér hefur verið rætt um og vísað var í í fyrri fyrirspurn hv. þingmanns.

Svona er staðan í þessu máli núna og ég vona að þetta svari spurningum hv. þingmanns.

[14:19]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er áhugaverð fyrirspurn sem hér liggur fyrir og eins svar ráðherra að það sé verið að skoða og huga að fleiri krabbameinstegundum en nú er skimað fyrir og fyrir utan þá leit sem nú er í undirbúningi, þ.e. að skima fyrir krabbameini í ristli.

Með hækkandi aldri þjóðarinnar eru meiri líkur á að fleiri greinist með krabbamein. Þetta er hluti af þessu sjúkdómsferli að þeim tilfellum fjölgar með hækkandi aldri. Ég vil sérstaklega þakka Krabbameinsfélagi Íslands fyrir það starf sem félagið hefur innt af hendi, leitinni og rannsóknum, þar eru upplýsingar sem við getum byggt á, þ.e. krabbameinsskráin.

Annað sem ég tel mjög mikilvægt í þessu sambandi er að samhliða þessari vinnu verði opin umræða sem heilbrigðisráðuneytið og fleiri aðilar standi að því að blöðruhálskrabbamein hefur verið feimnismál hjá körlum. (Forseti hringir.) Það má ekki verða það, þetta er dauðans alvara og það verður að hvetja karla til þess að sinna eftirliti rétt eins og við konur eigum að gera hvað varðar brjóstakrabbamein.

[14:21]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir bráðnauðsynlega fyrirspurn og jafnframt hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir svör hans. Því miður er það svo að þessi sjúkdómur sækir fleiri en þá sem eru orðnir fimmtugir og eldri og þess eru allt of mörg dæmi að einstaklingar allt niður í fertugt og jafnvel yngri fái þennan sjúkdóm sem sýnir alvarleikann.

Ég hjó eftir því að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir vitnaði í rannsóknir hjá Cancerfonden í Svíþjóð þar sem hún benti á að DNA-rannsóknir gætu skimað frá þá sem væru í meiri áhættuhópi en aðrir og ég gef mér þá að hv. þingmaður sé sammála því að DNA-kortlagning geti verið nauðsynleg í tilgangi sem þessum.

[14:22]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að ræða DNA-kortlagningu, DNA-próf á þeim fimm genum sem sýnt hefur verið fram á að komi við sögu við myndun og þróun blöðruhálskrabbameins er allt önnur Ella. Ég vil vekja athygli á því að þetta er rannsókn sem Karolinska stofnunin í Stokkhólmi framkvæmdi, víðtæk rannsókn og segir frá á þeirri heimasíðu sem ég nefndi áðan, hjá Cancerfonden í Svíþjóð.

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. heilbrigðisráðherra svörin. Það er dauðans alvara, eins og hv. þm. Þuríður Backman benti á áðan, að 50 karlar skuli þurfa að látast úr blöðruhálskirtilskrabbameini á ári og að 190 greinist á hverju ári. Þetta eru allt of háar tölur og þær tölur sem ég nefndi og voru 5–6 árum eldri, voru 164 á ári. Menn geta séð hver aukningin á nýgengi þessa sjúkdóms er.

Ég fagna því að ráðherra er tilbúinn til að líta á skimun fyrir ristilkrabbameini sem við ræddum áðan í víðara samhengi. Það má öllum ljóst vera að það væri mikið fjárhagslegt hagræði að því fyrir heilbrigðiskerfið en ekki síður fyrir einstaklingana ef skimað væri fyrir blöðruhálskirtilskrabba hjá körlum um leið og þeir mæta í skimun fyrir

krabbameini í ristli eins og nú er fyrirhugað að hefja í ársbyrjun 2009.

Einn forvígismanna baráttunnar gegn blöðruhálskirtilskrabbameini sagði reyndar í mín eyru að annað gæti flokkast undir hrein afglöp peningalega og með tilliti til þeirra lífa sem eru í húfi. En ég hvet hæstv. heilbrigðisráðherra til dáða í þessum efnum.

[14:24]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og ég bendi á að bæði út af þessari fyrirspurn og þeirri sem var hér á undan að eðli málsins samkvæmt komumst við ekki hjá því að ræða líka um fjárhagslegu hliðina í þessum efnum. Varðandi fyrirbyggjandi aðgerðir eins og þær sem hér um ræðir erum við að leggja út ákveðna fjármuni núna sem spara okkur þegar til langs tíma er litið. Sparnaðurinn kemur fram á næstu árum og kannski frekar á áratugum. Það minnir okkur á það sem við verðum alltaf að hafa í huga að heilbrigðismál eru alltaf langtímamál. Ég hef sagt að þó að það sé stundum sagt um stjórnmálamenn að þeir hugsi í fjórum árum, að sem heilbrigðisráðherra hef ég a.m.k. ekki efni á því að gera slíkt, ég verð að hugsa þetta til miklu lengri tíma. Það er alger nauðsyn.

Ég fagna því að hv. þm. Þuríður Backman talar um opnari umræðu, bæði varðandi blöðruhálskrabbamein og annað slíkt. Mér þótti líka athyglisvert sem kom fram hjá hv. þm. Ármanni Kr. Ólafssyni þegar hann talaði um DNA-prófin og ég held að við ættum að venja okkur við það að nálgast það með opnum hug þegar koma nýjungar, við getum kallað það tæknibreytingar eða þróun, eins og t.d. hefur komið hér á landi varðandi DNA-próf og fyrsta nálgun okkar ætti að vera þessi: Hvernig getur það nýst okkur til að bjarga lífum og bæta velferð? Í þessu tilfelli virðist vera um það að ræða, eins og kom fram hjá þm. Álfheiði Ingadóttur. Ég verð þó að viðurkenna að ég hef ekki kynnt mér það mál út í hörgul en við erum með stórkostlega vísindastofnun og fyrirtæki sem eru mjög framarlega á þessu sviði og við eigum auðvitað að skoða hvernig við getum nýtt okkur þetta okkur öllum til heilla.

Umræðu lokið.

Uppbygging heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu.

Fsp. ÁI, 336. mál. — Þskj. 570.

[14:26]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég hlýt að nefna það í upphafi máls míns að ég sakna svars við fyrirspurn sem ég óskaði skriflegs svars við um fjölda heilsugæslulækna á höfuðborgarsvæðinu og hversu margir eru án heilsugæslu- eða heimilislæknis á starfssvæðinu, en svar við þessari fyrirspurn frá 16. janúar liggur því miður ekki fyrir. En því er ekki að neita að heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu, stærsta stofnun á því sviði í landinu með yfir 193 þúsund skjólstæðinga er í uppnámi og starfsemin lömuð af áratuga fjársvelti sem engan enda sér á.

Undanfarna daga höfum við fengið fregnir í fjölmiðlum m.a. af því að 30 þúsund manns á þessu svæði séu í raun án heilsugæslulæknis ef miðað er við að 1.500 manns skulu vera á bak við hvern lækni. En þeir eru víða mun fleiri sem hver læknir sinnir, allt að 2.300 manns þannig að samkvæmt opinberum tölum eru það aðeins um 8.500 sem teljast án læknis á höfuðborgarsvæðinu.

Við höfum líka fengið af því fregnir að það stefni í skort á læknum, að á næstu 10–15 árum séu 75 heilsugæslulæknar að hætta og aðeins 25 séu í sérnámi. Við höfum líka séð að 10 skjólstæðingar bætast við í hverri viku í Árbæ þar sem mikil uppbygging er bæði í Grafarholtinu og í Norðlingaholti og þó að þar sé verið að byggja stöð, sem er auðvitað sjálfsagt og lofsvert, þá eru engar heimildir til að fjölga þar læknum, það fæst ekki fjárveiting til þess og því er það að þegar læknir hættir þar af einhverjum ástæðum þá gerast þau ósköp að það er sent út bréf til 400 einstaklinga og þeim er sagt: Því miður, læknirinn þinn er hættur og þú færð ekki þjónustu. Þetta er auðvitað hneyksli. Ég skal taka það skýrt fram að þetta var leiðrétt en þarna varð fólki auðvitað verulega illa við. En þetta lýsir ástandinu og þegar umræddur læknir fer eitthvert annað þá er ráðningarbann í heilsugæslustöðinni, segir forstöðumaður heilsugæslustöðvarinnar.

Hvers vegna skyldi það vera? Það er vegna þess að það vantar 500 millj. kr. í heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu á þessu ári. Það vantar 120 millj. kr. í rekstur ársins ef ekki á að skerða þjónustuna og skuldir við birgja, uppsafnaður halli og fyrirsjáanlegur halli á þessu ári gerir það að verkum að þetta eru um 500 millj. kr.

Það er greinilegt að að mati heilsugæslunnar hér er ástandið verst í Árbæ og Miðbæ en það er einnig mjög slæmt í Glæsibæ, Grafarvogi og í Mosfellsbæ. Það er auðvitað mjög aðkallandi að mæta þessari fjölgun og byggja upp heilsugæslu í nýjum hverfum og auka þjónustuna í eldri hverfum. Þetta er óþolandi ástand sem við horfum fram á og því spyr ég hvernig ráðherra hyggist bregðast við þessu ástandi.

[14:29]

Útbýting:

Brunavarnir, 376. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 618.
Frístundabyggð, 372. mál, stjfrv. (féltrmrh.), þskj. 614.
Mannvirki, 375. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 617.
Skipulagslög, 374. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 616.

[14:30]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa fyrirspurn. Mér hefur fundist hv. þingmaður vera afskaplega málefnaleg í umræðum í dag en henni hefur væntanlega fundist ástæða til að breyta eitthvað örlítið út af því núna. Ég veit ekki hvers vegna menn hamast alltaf á því eða halda að með því að segja það nógu oft verði einhver sannleikur í því að það vanti 500 millj. kr. í heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu. Ég hef ekki hugmynd um af hverju það er. (Gripið fram í.) Hins vegar veit ég að það er alrangt, það er nákvæmlega ekkert sem bendir til þess að svo sé, enda mundi nú muna um minna ef þarna vantaði 500 millj. Ef menn vilja fá upp-

lýsingar um þetta þá er það ekkert mál. En það er ekki gott þegar menn tyggja þetta upp hvað eftir annað, því að ef allir segja þetta nógu oft telja menn jafnvel að eitthvað sé til í því.

En varðandi þessa fyrirspurn þá fagna ég því að hér séu rædd málefni heilsugæslunnar sem og annarrar heilbrigðisþjónustu. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir spyr hvernig bregðast eigi við aukinni þörf fyrir þjónustu, bæði í eldri stöðvunum og í nýjum hverfum. Því er til að svara að ég tel að heilsugæslan sé og verði áfram hornsteinn grunnþjónustunnar á höfuðborgarsvæðinu sem og annars staðar á landinu. Alls staðar á landinu er mikilvægt að heilsugæslan sé nálæg, vel aðgengileg fyrir fólk og mönnuð af færu starfsfólki.

Eftir að ég kom í ráðuneytið var strax farið í það að skoða þessi mál. Við höfum verið að skoða reynsluna af þeirri þjónustu sem er til staðar núna. Rekstrarform er mismunandi og mismunandi hlutir sem verið er að nýta þarna og við höfum ágætisupplýsingar um gæði og þjónustu, afköst og annað slíkt. Þetta höfum við verið að skoða og ekki aðeins það, heldur hef ég, eins og ég hef lýst yfir, skipað sérstakan starfshóp undir formennsku Guðjóns Magnússonar, sem er fyrrum framkvæmdastjóri hjá Evrópuskrifstofu Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar í Kaupmannahöfn. Guðjóni er ætlað að leiða þennan hóp og hópnum að skila mér áfangaskýrslu strax á vormánuðum. Auk þess höfum við átt samræður við ýmsa aðila, forustumenn lækna og aðra slíka á heilsugæslunni til að fá fram hugmyndir þeirra um framtíðaruppbyggingu á þessu sviði og ég var bara fyrir nokkrum klukkustundum að ræða við yfirlækna um þessi mál. Ég mun bregðast frekar við þegar ég hef álit þessarar nefndar í höndunum.

Hvað varðar byggingaráformin þá er nú verið að vinna að byggingu nýrrar 10 lækna stöðvar í Árbæjarhverfi og á því verki að ljúka á þessu ári. Mun það bæta verulega möguleika þeirrar stöðvar til að sinna nálægum hverfum. Einnig er í skoðun sá möguleiki að stækka húsnæði heilsugæslustöðvar Miðbæjar en ákvarðanir hafa ekki verið teknar í því efni. Frekari áform um byggingar munu bíða þar til álit áðurgreindrar nefndar liggur fyrir.

Ég ítreka það sem ég sagði áðan að ég tel að heilsugæslan sé og verði hornsteinn þjónustunnar. Hún mun fá vaxandi verkefni í framtíðinni og verður að geta sveigt sig og sinnt breyttum þörfum fólks, bæði hvað varðar aðgengi og úrlausnir.

Virðulegi forseti. Eins og fram kemur í svari mínu er veruleg undirbúningsvinna í gangi er tengist þessari fyrirspurn og ég á von á því að frekari áætlanir liggi fyrir á fyrri hluta þessa árs eða um mitt þetta ár. Eins og hjá mörgum öðrum þjóðum sjáum við fram á aukna eftirspurn á þessu sviði. Til að einfalda hlutina aðeins getum við farið yfir það. Ef við tölum um heilbrigðisþjónustuna í heild og ef við berum okkur saman við nágrannalöndin, OECD-löndin, þá eyðum við eða setjum til hennar sem samsvarar því að við séum númer 5 eða 6 hvað útgjöld snertir á hvern íbúa. Það er kannski ekkert merkilegt vegna þess að við erum rík þjóð en það er merkilegt vegna þess að við erum ein yngsta ef ekki yngsta þjóðin innan OECD. Þumalputtareglan er sú að kostnaður vegna þeirra sem eru 65 ára og eldri eru fjórum sinnum meiri en vegna þeirra sem yngri eru. Og það sem er að gerast á Íslandi er einfaldlega það að þjóðin er að eldast mjög mikið eins og við vitum.

Við horfum fram á spennandi viðfangsefni, hvernig við mætum þessu og gerum góða þjónustu enn betri, og það er nokkuð sem við höfum verið að vinna að eins og ég nefndi áðan. Ég vonast til að þetta svari spurningu hv. þingmanns.

[14:35]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Mig rak í rogastans, ég verð að viðurkenna það, þegar ég las það í blöðunum að 30 þúsund manns á höfuðborgarsvæðinu væru án heimilislæknis samkvæmt skilgreiningu læknanna sjálfra, eins og ég skildi þingmann, en í raun séu það 8.500 manns sem vanti heimilislækni og það sé hin opinbera tala. Þá spurði maður sjálfan sig: Hversu mikið vandamál er þetta? Það er eitt að tala um að 8.500 manns séu án heimilislæknis en annað að fólk fái ekki þjónustu.

Ég man eftir því að áður en ég fékk heimilislækni á sínum tíma, sem tók svona smátíma, þá fékk ég samt sem áður alltaf þjónustu (**Gripið fram í:** Og dýrari.) og í dag þegar mig vantar þjónustu fer ég bara á einhverja heilsugæslustöðina í Kópavogi og fæ alltaf þjónustu. Það er því ekki samasemmerki á milli þess að fá ekki þjónustu og þess að vera ekki með heimilislækni. Svo ég tali nú ekki um hina frábæru þjónustu (Forseti hringir.) hjá Læknavaktinni. En það hefur ekki verið vandamál að fá þjónustu.

[14:36]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er mikilvægt málefni sem við fjöllum um hér því að ástandið á höfuðborgarsvæðinu hvað varðar grunnþjónustuna, heilsugæsluþjónustuna hefur verið alvarlegt og hefur setið á hakanum.

Ef við erum að tala um skilvirka heilbrigðisþjónustu á réttu þjónustustigi, þá verður hún eingöngu tryggð með fullnægjandi grunnþjónustu, þ.e. heilsugæsluþjónustu um allt land. Þjónustan á höfuðborgarsvæðinu hefur setið eftir. Það er staðreynd. Og það er alvarlegt ástand þegar um 30 þúsund manns eru ekki skráðir hjá heimilislækni eða heilsugæslustöð. Þessir einstaklingar verða þá að leita annað, leita til sérfræðinga, leita til slysa- og vaktþjónustu og til vaktþjónustu utan dagvinnutíma. Þetta er dýrari þjónusta og hún er óskilvirkari, þ.e. án samfellu í þjónustu og eftirfylgni.

Annað sem við þurfum að hafa í huga, og er líka mjög alvarlegt ástand, er það að ekki hefur orðið endurnýjun í stétt heimilislækna. (Forseti hringir.) Það er nokkuð sem verður að horfa mjög alvarlegum augum á og ég hvet hæstv. ráðherra að draga það ekki og bíða ekki eftir enn verra ástandi en nú er. Það verður (Forseti hringir.) að vera hægt að manna stöðvarnar eins og þær eru og það verður að vera hægt að byggja þær upp.

[14:37]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég kveð mér hljóðs til að þakka fyrir þessa fyrirspurn og sömuleiðis þau svör sem hæstv. ráð-

herra hefur gefið. Hér er vakið máls á einu af grundvallarmálunum sem snerta samfélagið í heild sinni. Það snýst um líf og heilsu og það snýst um þá samfélagsþjónustu sem hver og einn þarf á að halda hvar sem hann að öðru leyti er staddur í mannvirðingarstiganum.

Ég held að þessi mál hafi ekki setið á hakanum en auðvitað koma stöðugt upp vandamál. Það eru stöðugt ný viðfangsefni, þeim fjölgar sem búa á höfuðborgarsvæðinu. Mér þykir vænt um að heyra að ráðherrann sé á fullu við að vinna að þróun og aukinni þjónustu á þessu sviði en ég vil aðeins að lokum koma því á framfæri sem mjög vinsamlegri ábendingu til hæstv. ráðherra að hann tali ekki (Forseti hringir.) um að verið sé að eyða peningum í þetta, við erum ekki að eyða peningum, við erum að verja peningum til góðra málefna.

[14:39]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að þrátta hér við hæstv. ráðherra um þessar 500 millj. kr. Ég ætla að láta mér nægja, vegna þess stutta tíma sem ég hef hér, að leggja á borðið hjá honum viðtöl við tvo forsvarsmenn í heilsugæslunni. Annars vegar Guðmund Einarsson, forstjóra heilsugæslunnar, og hins vegar Gunnar Inga Gunnarsson, yfirlækni á heilsugæslustöðinni í Árbæ, þar sem þessar tölur koma fram og forsendurnar fyrir þeim eru raktar.

Ég tel afskaplega mikilvægt að tekið verði heildstætt á málefnum heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu. Ég get ekki annað en fagnað því að það skuli hafa verið sett nefnd í að vinna málið undir forustu Guðjóns Magnússonar og ég vona svo sannarlega að sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu fái að koma að því verki.

Ég leyni ekki þeirri skoðun minni að Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins er í mínum huga allt of stór stofnun og of miðstýrð og of langt frá þeim sem eiga að njóta þjónustunnar, en það er kannski umræða sem við gætum tekið hér seinna.

Ég hlýt að ítreka það að ástandið á þessu svæði er miklum mun verra en nokkurs staðar annars staðar á landinu og í rauninni er um grófa mismunun að ræða gagnvart íbúum á þessu svæði. Það er vissulega ekki svo að 30 þúsund manns hafi ekki heimilislækni eða heilsugæslulækni hér á svæðinu. Þetta er útreiknuð tala út frá þeim forsendum sem læknar vilja hafa um að það eigi að vera aðeins 1.500 manns á bak við hvern lækni, en eins og ég rakti áðan eru það allt upp í 2.300. Samkvæmt tölum heilsugæslunnar eru það um 8.500 manns sem eru algjörlega án læknis og þvælast á milli í þessi dýru úrræði og fá ekki þjónustu nema að borga miklu meira fyrir hana. Þess vegna lagði ég fyrirspurn fyrir hæstv. ráðherra um tölur í þessum efnum en þar bíð ég enn skriflegs svars og vona að við eigum eftir að fjalla oftar um þetta mál hér og fá (Forseti hringir.) gleðilegri fréttir af því.

[14:41]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir umræðuna. Það er alveg hárrétt hjá hv. þm. Ellerti B. Schram að við erum alltaf að fjárfesta og verja fjármunum í þennan málaflokk. Ég tek því að sjálfsögðu bara vel. Hins vegar er það ekki rétt að það vanti 500 millj. í rekstur heilsugæslunnar. Öllum sem skoða það mál ætti að verða það ljóst.

Hins vegar er það sjónarmið hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur athyglisvert, að heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu sé of stór og of miðstýrð. Ég hef heyrt þessi viðhorf víða og þetta er eitt af því sem menn þurfa að skoða.

Svo menn átti sig aðeins á hlutunum þegar verið er að miða við einhverjar tölur, eins og 1.500 manns á hvern lækni, þá segir það ekki allt, 1.500 manns á aldrinum 20–30 ára er ekki það sama og 1.500 manns á milli sjötugs og áttræðs eða sextugs og sjötugs, svo dæmi sé tekið. Ég var að koma frá Stokkhólmi og þar er einn læknir fyrir hverja 1.800 íbúa. Aldurssamsetningin skiptir gríðarlega miklu máli. Og að 8.500 manns hafi ekki skráð sig hjá heimilislækni gæti alveg verið af þeirri einföldu ástæðu að það eru ekki allir sem gera það, sérstaklega yngra fólk sem er ekki komið með fjölskyldu. Ég segi fyrir sjálfan mig að ekki gerði ég það þegar ég var einhleypur, að drífa mig að skrá mig hjá heimilislækni, það var ýmislegt annað sem maður var að gera en það.

Einn þáttur í þessu er líka skráningin, hún mætti vera nákvæmari. Það er t.d. fólk á skrá sem er flutt annað, til útlanda eða út á land og annað slíkt. Þetta eru atriði sem við þurfum að fara yfir og erum búin að vera að skoða og settum þennan hóp í sem mun vinna af krafti við að skoða þessa hluti sem best. Við erum algjörlega sammála um markmiðið, það er bara að finna út leiðir til að taka á móti þeim verkefnum sem fram undan eru sem eru m.a. nýliðunin, við erum að keppa um starfsfólk og við sjáum fram á aukin verkefni út af breyttri aldurssamsetningu.

Umræðu lokið.

Heimsóknir í fangelsi.

Fsp. ÁÓÁ, 173. mál. — Þskj. 186.

[14:43]

Fyrirspyrjandi (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Allsherjarnefnd Alþingis heimsótti Litla-Hraun fyrir stuttu og var heimsóknin afar fróðleg og er ljóst að starfsfólkið þar vinnur gott starf við erfiðar aðstæður. Margt jákvætt hefur verið gert hjá Fangelsismálastofnun að undanförnu og ekki síst undir stjórn Valtýs Sigurðssonar. Ég vil nota þetta tækifæri og færa honum þakkir fyrir vel unnin störf í þágu þessa málaflokks en eins og alþjóð veit hefur Valtýr verið skipaður ríkissaksóknari.

Ég bind sömuleiðis miklar vonir við nýja fangelsismálastjórann, Pál Winkel. Ég vil einnig fagna skipun Margrétar Frímannsdóttur sem forstöðumanns Litla-Hrauns en það eru fáir einstaklingar sem hafa jafnmikla þekkingu og áhuga á fangelsismálum og Margrét.

Þótt margt gott hafi verið gert í þessum málaflokki, m.a. fyrir tilstuðlan núverandi dómsmálaráðherra, eru verkefnin því miður næg. Eitt þessara verkefna er að bæta fyrirkomulag heimsókna á Litla-Hrauni. Eins og allir vita er ein besta leiðin fyrir fanga til að ná fram betrun og auðvelda endurkomu hans í samfélagið, að hann glati ekki samskiptum við

fjölskyldu sína.

Í nýlegu Verndarblaði gerir formaður Verndar og fangelsismálaprestur, Hreinn S. Hákonarson, það að umfjöllunarefni og segir, með leyfi forseta:

„Heimsóknaraðstaða barna í fangelsum ætti því að vera utan fangelsis í öllum tilvikum. Barnið ætti ekki að þurfa að ganga inn fyrir dyr fangelsis til að njóta samvista með foreldri eða öðrum nákomnum.“

Einnig segir Hreinn að afbrot foreldris séu barninu algjörlega óviðkomandi en að samskipti fanga við börn sín geti vakið með þeim það besta sem býr í þeim.

Ég er því sannfærður um að eitt það skynsamlegasta sem við getum gert í fangelsismálum sé að fjölga heimsóknartímum og bæta heimsóknaraðstöðuna til muna, m.a. þannig að börn þurfi aldrei að fara inn fyrir veggi öryggisfangelsis. Því spyr ég hæstv. dómsmálaráðherra hvort hann sé ekki tilbúinn að beita sér í þá átt.

[14:46]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Í 33. gr. laga um fullnustu refsinga, nr. 49/2005, er getið um heimsóknir til fanga. Þar kemur fram að fangi geti fengið heimsóknir í fangelsi eigi sjaldnar en vikulega eftir aðstæðum í fangelsi.

Í greinargerð að frumvarpi er varðar lög um fullnustu refsinga, nr. 49/2005, kemur fram í athugasemdum við 33. gr. að ekki sé gert ráð fyrir að sett verði hámark á heimsóknir til fanga. Því verði að miða við að fangi geti tekið við heimsóknum í hverjum viðtals- eða heimsóknartíma fangelsis. Hins vegar getur forstöðumaður fangelsis leyft frekari heimsóknir eða sett takmörk á heimsóknir til fanga samkvæmt lagagreinum. Þó verður að hafa í huga að fangi getur neitað að fá heimsóknir, sem einnig er getið um í 33. gr. laganna.

Segja má að fjöldi heimsóknartíma fangelsa haldist nokkuð í hendur við aðstæður til heimsókna í hverju fangelsi fyrir sig. Þá ræður einnig miklu jákvæður stuðningur fjölskyldu við fanga hve oft þeir eru heimsóttir. Það er engum vafa undirorpið að þessar heimsóknir eru afar mikilvægar við betrun og meðferð fanga. Þess vegna fullyrði ég að fangelsisyfirvöld leggi sig fram við að koma því við að fangar geti hitt fjölskyldur sínar eins oft og kostur er, svo fremi sem hegðun fanga og aðrar aðstæður komi ekki í veg fyrir heimsóknir. Til dæmis er reynt að hafa hliðsjón af búsetu fangans og fjölskyldu hans við val á vistunarstað fanga, ef aðstæður leyfa, til að auðvelda heimsóknirnar.

Aðstæður í fangelsunum eru misjafnar og nýlega var tekin í notkun ný aðstaða á Kvíabryggju og þar er heimsóknaraðstaðan bætt til mikilla muna. Einnig er unnið að endurnýjun og viðbótum við fangelsið á Akureyri og vonandi verður unnt að taka þá nýju aðstöðu í notkun nú í næsta mánuði og við það batnar einnig aðstaða til heimsókna verulega. Síðan er stefnt að því að reisa aðkomuhús á Litla-Hrauni þar sem m.a. er gert ráð fyrir nýrri heimsóknaraðstöðu sem mun gjörbylta þessari aðstöðu í því stóra fangelsi. Hún mun einnig koma í veg fyrir að börn þurfi að fara inn í öryggisfangelsið, eins og hv. þingmaður benti á að brýnt sé að gera.

Ég tel því að verið sé að vinna að öllum þessum málum og tek undir með hv. fyrirspyrjanda hve mikilvægt er að unnið sé að þessum málum undir styrkri stjórn. Ég tel að fangelsismálastjórar, núverandi og fyrrverandi, og einnig nýr fangelsisstjóri á Litla-Hrauni, hafi sýnt það í verkum sínum að þeim er annt um þennan þátt í lífi fanga.

[14:49]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er nú þannig að upp undir 1/4 fanga fær aldrei eina einustu heimsókn en auðvitað er mjög brýnt að bæta heimsóknaraðstöðu þeirra sem fá heimsóknir, sérstaklega með tilliti til barna.

Ég vil vekja athygli á því að við bjóðum föngum upp á að vera tveir í klefa. Það er mjög alvarlegt að mínu mati. Við erum með fangelsið á Skólavörðustíg og fangelsið á Litla-Hrauni þar sem viðgengist hefur nú að hafa tvo saman í klefa. Þetta eru ungir, aktífir strákar sem eru tveir saman í klefa. Þó að þessir ungu strákar hafi brotið af sér er ekki hægt að bjóða þeim upp á svona niðurlægjandi aðstæður, það er ekki hægt.

Við verðum að taka okkur tak í þessum málaflokki og það gengur of hægt. Ég veit að til stendur að bæta aðstöðuna á Litla-Hrauni og jafnframt að byggja nýtt fangelsi, hugsanlega með nýjum höfuðstöðvum lögreglunnar, en þetta verður að ganga miklu hraðar fyrir sig. Það er til skammar að ekki skuli vera búið að loka Skólavörðustígnum fyrir löngu síðan og hvað þá að bjóða nú föngum á Litla-Hrauni upp á að vera tveir saman í herbergi (Forseti hringir.) þó að við séum að bæta fangelsin annars staðar í landinu.

[14:50]

Fyrirspyrjandi (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir fín svör. Ég tel að hæstv. dómsmálaráðherra hafi sýnt mikinn skilning á málinu og ég fagna því að hann skuli sýna þann skilning í þessum sal. Ég tel að það sé mikið fagnaðarefni að móttökuhús eða aðkomuhús á Litla-Hrauni sé að verða að veruleika en mig langar samt að ganga eftir því hvort nákvæmari tímasetningar liggi fyrir hvað þetta varðar. Húsið mun skipta miklu máli hvað varðar það mál sem við ræðum hér í dag.

Ég fagna líka því sem núverandi dómsmálaráðherra hefur beitt sér fyrir gagnvart Kvíabryggju og Akureyri. Það er alveg ljóst að þau jákvæðu skref hafa verið tekin af mörgum, m.a. af fangelsismálayfirvöldum, ráðherra og ekki síst af föngunum sjálfum. Ekki fyrir löngu skilaði nefnd menntamálaráðherra skýrslu um að auka bæri áherslu á menntun fanga.

Eins og allir vita er þó ýmislegt ógert í fangelsismálum þjóðarinnar og má þar nefna frekari uppbyggingu á fangelsisbyggingum, bætt meðferðarúrræði fyrir fanga, aukna möguleika á menntun og vinnu fyrir fanga, betri kjör fangavarða, bætta heimsóknaraðstöðu, aukinn stuðning eftir að afplánun lýkur og svona mætti lengi telja.

Auðvitað held ég að allir í þessum sal telji að það gangi ekki til lengdar að fangar afpláni dóma margir saman í klefa. Dómar hafa verið að þyngjast undanfarin missiri og það eykur að sjálfsögðu álagið á starfsfólk og kerfið. Sömu-

leiðis hefur samfélagsþjónusta aukist jafnt og þétt að undanförnu en hlutfall þeirra sem þurfa að sitja inni og eru sekir um alvarlegri glæpi, er hærra en áður. Það eru auðvitað staðreyndir sem við þurfum að taka tillit til og ég er bjartsýnn á að núverandi dómsmálaráðherra geri það. Það hlýtur að vera eitt af meginmarkmiðum með fangelsisvist að einstaklingur komi ekki verri út eftir að afplánun lýkur en hann var þegar hann hóf afplánunina. Það er því hagsmunamál okkar allra að þessi málaflokkur fái þá athygli og fjármagn sem hann þarf og því er uppbygging á sérstöku móttökuhúsi á Litla-Hrauni afar jákvætt skref í þá átt.

[14:52]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka áhuga þingmanna á þessu máli. Margoft hefur komið fram að þingmenn eru mjög áhugasamir um nýbyggingar á Litla-Hrauni og annars staðar í þágu fanga og unnið er að því.

Ég ætla ekki að nefna neinn sérstakan tíma varðandi framkvæmdir á Litla-Hrauni en unnið er að því skipulega og fundir eru tíðir um þau mál. Ég fullvissa því þingmenn um að verið er að vinna að því verki án þess að ég ætli að nefna neinar sérstakar dagsetningar í því efni.

Umræðu lokið.

Málefni fatlaðra.

Fsp. RGuðb, 357. mál. — Þskj. 598.

[14:53]

Fyrirspyrjandi (Rósa Guðbjartsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Tilfærsla á málaflokki fatlaðra frá ríki til sveitarfélaga hefur verið til umræðu og í bígerð í alllangan tíma líkt og málefni aldraðra. Sveitarfélögin kalla eftir frekari verkefnatilfærslu enda er almenn ánægja með þróun mála eftir að málefni leik- og grunnskóla voru flutt frá ríkinu til sveitarfélaga. Þannig hefur þjónustan eflst til muna, orðið skilvirkari og sveitarfélögin hafa mótað sínar eigin skólastefnur. Auk þess má horfa til góðrar reynslu Akureyrar og Hornafjarðar sem hafa sem reynslusveitarfélög annast rekstur málaflokka aldraðra og fatlaðra um árabil.

Kominn er tími til að fleiri stór verkefni verði færð til eins og málefni fatlaðra. Um hálft prósent íbúa landsins þarf á sérhæfðri þjónustu að halda vegna fötlunar sinnar. Þar er helst um að ræða búsetuform, liðveislu, skammtímavistun og dagþjónustu. Það gefur að skilja að fötluðu fólki og aðstandendum þeirra væri mikill stuðningur fólginn í því að þjónusta þeim til handa yrði öll undir einum hatti, fyrst og fremst notandanum sjálfum til góða en einnig yrðu þeir sem veita þjónustuna í meiri tengslum við þá sem á henni þurfa að halda. Nærþjónustan auðveldar öll samskipti.

Við tilfærslu á málaflokkum, eins og þessum frá ríki til sveitarfélaga, mun þjónustan ekki eingöngu aukast, heldur tel ég að ýmis tækifæri muni skapast til að brjóta núverandi kerfi upp. Sumt gerist vissulega sjálfkrafa við flutninginn en það væri mjög spennandi að huga sérstaklega að því hvort leggja ætti meiri áherslu á fjölbreyttari rekstrarform en við þekkjum í dag. Það geta skapast ýmis tækifæri fyrir fagfólk, einkaaðila, sjálfstæð fyrirtæki og aðra til að taka að sér í auknum mæli að reka ýmsa þjónustuþætti sem þarna falla undir.

Því spyr ég hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra:

„1. Hvernig stendur undirbúningur að tilfærslu málefna fatlaðra frá ríki til sveitarfélaga?

2. Er ráðherra hlynntur því að við undirbúning á tilfærslu málaflokksins verði hugað sérstaklega að fjölbreyttari rekstrarformum á sambýlum og annarri þjónustu við fatlaða en nú er?“

[14:56]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að taka upp þetta mikilvæga mál og mun hér í stuttu máli leitast við að skýra stöðu mála.

Verkefnastjórn um flutning verkefna frá ríki til sveitarfélaga, sem skipuð er fulltrúum ríkis og sveitarfélaga og starfar undir forustu félags- og tryggingamálaráðuneytisins, hóf störf 24. apríl á sl. ári. Verkefnastjórnin hefur starfað ötullega með ráðgjöfum og m.a. kynnt sér reynslu af flutningi verkefna í Danmörku og Finnlandi. Á vegum verkefnastjórnarinnar hafa starfað tvær nefndir, annars vegar nefnd sem fjallar um yfirfærslu þjónustu við fatlaða og hins vegar nefnd sem fjallar um flutning málefna aldraðra.

Nefndin sem fjallaði um yfirfærslu málefna fatlaðra skilaði í nóvember sl. stöðumatsskýrslu til verkefnastjórnar. Verkefnastjórnin hefur jafnframt skilað mér minnisblaði um stöðu mála og tillögum um næstu skref að því er varðar flutning verkefna frá ríki til sveitarfélaga. Þær tillögur hafa verið kynntar hlutaðeigandi ráðherrum og kynntar í ríkisstjórn en stefnt er að því að verkefnastjórn skili af sér endanlegum tillögum eigi síðar en í marslok á þessu ári. Gert er ráð fyrir því að endanlegt kostnaðarmat vegna flutnings verkefna liggi fyrir eigi síðar en 1. desember 2008 og að í kjölfarið verði gengið frá formlegu samkomulagi ríkis og sveitarfélaga um verkefnaflutning. Í framhaldi af því verði undirbúnar nauðsynlegar laga- og reglugerðarbreytingar með það að markmiði að lagafrumvarp verði lagt fyrir Alþingi á haustþingi 2009 og stefnt er að því að yfirfærslan á málefnum fatlaðra frá ríki til sveitarfélaga geti átt sér stað eigi síðar en í ársbyrjun 2011.

Verkefnastjórn leggur áherslu á að ítarleg greining þjónustu og kostnaðarmat eru grundvöllur þess að sátt náist um verkefnið og framkvæmd þess. Jafnframt er mikilvægt að kynningar- og samráðsferli við sveitarfélög og hagsmunaaðila verði ítarlegt og eigi sér stað reglulega í öllu innleiðingarferlinu. Verkefnastjórnin leggur ríka áherslu á að við yfirfærsluna verði tryggt að ekki verði röskun á þjónustu og að grundvallarforsendan með breytingunni sé bætt nærþjónusta við þá sem hennar njóta og aðstandenda þeirra.

Unnið er út frá eftirfarandi meginforsendum varðandi flutning verkefna á sviði málefna fatlaðra:

Sértæk þjónusta félagsmálaráðuneytisins við fatlaða verði færð til sveitarfélaga.

Flestir grunnþættir verði fluttir til sveitarfélaga. Helsta undantekningin frá þessu verður Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins.

Þjónustan verði einstaklingsmiðuð og á grundvelli þarfa notenda innan þess ramma sem lög um málefni fatlaðra setja.

Unnið verði að þróun innra eftirlits, gæðastaðla, gæðatrygginga og árangursmælikvarða samhliða yfirfærslunni.

Ákveðið verði að lágmarksstærð þjónustusvæða verði almennt sjö til átta þúsund íbúar.

Þjónustusvæðið mótist með frjálsu samkomulagi sveitarfélaga en félagsmálaráðuneytið geti, ef þörf krefur, stuðlað að samstarfi og úrskurðað um það innan tiltekins tímafrests.

Ljóst er að huga þarf vel að því hvernig sveitarfélögin muni taka við þjónustunni þannig að tryggt sé að ekki verði á henni röskun.

Hv. fyrirspyrjandi spyr einnig hvort ráðherra sé hlynntur því að við undirbúning á tilfærslu málaflokksins verði hugað sérstaklega að fjölbreyttari rekstrarformum á sambýlum og annarri þjónustu við fatlaða en nú er. Varðandi þessa spurningu hv. fyrirspyrjanda er ljóst að í félags- og tryggingamálaráðuneytinu hefur verið unnið mikið verk við stefnumótun og framþróun í þjónustu við fatlaða. Sú vinna verður m.a. grundvölluð við frekari vinnu við flutning verkefna frá ríki til sveitarfélaga. Megináherslan þar er lögð á að mæta mismunandi einstaklingsbundnum þörfum og notendastýrðri þjónustu.

Ég hef einnig talið nauðsynlegt að endurskoða búsetumál fatlaðra og ég hef þegar falið starfshópi að endurskoða reglugerð um búsetu fatlaðra. Ég legg ríka áherslu á að þau nýju viðhorf sem hafa verið að ryðja sér til rúms í búsetumálum fatlaðra endurspeglist í allri stefnumótun og starfsemi málaflokksins. Því er þessi endurskoðun afar mikilvæg. Ég er því hlynnt að við undirbúning á tilfærslu málefna fatlaðra frá ríki til sveitarfélaga verði hugað sérstaklega að fjölbreytni í þjónustu og rekstrarfyrirkomulagi í þjónustu við fólk sem býr við fötlun en allt verður þetta þó að taka mið af því fjármagni sem er til ráðstöfunar hverju sinni.

Ég vona að ég hafi svarað fyrirspurnum hv. fyrirspyrjanda.

[15:00]

Hanna Birna Jóhannsdóttir (Fl):

Herra forseti. Ég fagna fyrirspurn hv. þm. Rósu Guðbjartsdóttur um undirbúning að tilfærslu málefna fatlaðra frá ríki til sveitarfélaga. Vegna starfa minna síðastliðin ár með börnum og einnig þeim hópi sem hér um ræðir tel ég mikilvægt að þessi málaflokkur sé hjá viðkomandi sveitarfélagi. Nýverið tókst samkomulag milli ríkis og Vestmannaeyjabæjar sem ég tel góðan áfanga að því markmiði.

[15:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda að taka þetta mál hér upp. Ég átti sjálfur þar til fyrir skömmu sæti í verkefnisstjórninni sem hefur unnið að þessu og er áhugamaður um að málefni fatlaðra færist frá ríki til sveitarfélaga. Ég fagna því að því máli vindur ágætlega fram eins og hæstv. félagsmála- og tryggingaráðherra gerði grein fyrir.

Í síðari hluta fyrirspurnarinnar er, eins og ég skil hana, verið að velta því upp hvort ráðherra sé hlynntur því að fara aðra leið, t.d. einhvers konar einkarekstursleið. Ég vil fyrir mína parta vara við því að menn taki um það einhverjar ákvarðanir á hv. Alþingi. Tilgangur þessa máls er jú að færa forræði verkefnisins frá ríki til sveitarfélaga og þess vegna á að láta sveitarfélögunum það eftir. Setja á ramma um það hvaða þjónustu á að veita en sveitarfélögin eiga að sjálfsögðu að hafa sjálfdæmi um það hvernig þau vilja sinna þessari þjónustu. Löggjafinn á að mínu viti ekki að setja sveitarfélögunum einhverjar (Forseti hringir.) reglur í því efni.

[15:02]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir þessa fyrirspurn. Þjónusta við fatlaða er nærþjónusta og á þess vegna að vera á hendi sveitarfélaganna að mati okkar í Samfylkingunni. Eins og hæstv. ráðherra benti á er mikil vinna í gangi við að koma þessari þjónustu yfir til sveitarfélaganna. Þjónustan, t.d. á Hornafirði, Akureyri og í Skagafirði, er til fyrirmyndar. Þar voru náttúrlega reynslusveitarfélög og síðan þjónustusamningar.

Rekstrarformin eru í dag fjölbreytileg. Verið er að vinna í samstarfi við félagasamtök. Verið er að vinna í samstarfi við einkafyrirtæki sem veita þjónustu við fatlaða. Meginforsendan fyrir því að einkaaðilar taki að sér þjónustu sem hið opinbera greiðir fyrir er að hún kosti ríkið ekki meira, sé jafnhagkvæm og uppfylli gæðakröfur og að gerðir séu um hana samningar sem geti um alla þá þjónustu sem ber að veita og hvernig (Forseti hringir.) henni skuli fyrir komið.

[15:03]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna þessari umræðu um málefni fatlaðra og tilflutning til sveitarfélaganna, ég held að mikil samstaða sé um þetta. Það er mjög mikilvægt að þessi mál verði færð til sveitarfélaganna þar sem hægt er að samþætta þjónustuna, bæta hana og skipuleggja með öðrum hætti en nú er gert.

Það þarf að drífa í þessu einfaldlega vegna þess að biðin reynist ávallt hættuleg. Menn eru í biðstöðu með að víkka út þjónustuna um landið. Sveitarfélögin halda að sér höndum. Ríkið gerir það að sumu leyti líka. Við höfum góð dæmi um að þjónustunni sé vel sinnt, eins og fram hefur komið, á nokkrum stöðum á landinu þar sem þjónustusamningar hafa verið gerðir. En ég hef ástæðu til að ætla að á sama tíma hafi önnur svæði setið eftir og þess vegna þarf að drífa í því að fjalla betur um þennan málaflokk, greina betur það verkefni sem við er að etja og efla þjónustuna í landinu í heild samhliða flutningnum.

[15:04]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að taka málið upp og hæstv. ráðherra fyrir skýr og greinargóð svör. Það er mikilvægt að flytja þessa sjálfsögðu nærþjónustu til sveitarfélaganna en um leið brýnt að þau séu nægilega stór til þess að geta veitt góða þjónustu. Það er því gott að gert sé ráð fyrir þjónustusvæðum með ákveðinn lágmarksíbúafjölda, 7.000–8.000 íbúa, til þess að tryggja að þjónustan verði góð. Það þarf líka að gæta sérstaklega að

því, vegna þess að við erum lítið land og þekkingu á vissum atriðum í málaflokknum er aðeins hægt að hafa á landsvísu, að hafa miðlægar þekkingarmiðstöðvar til að styðja sveitarfélögin í því að veita þessa þjónustu.

Þó að við séum út af fyrir sig jákvæð gagnvart ýmsum rekstrarformum hljótum við, eins og fram kom hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, að eftirláta sveitarfélögunum, hverju og einu, að ákveða rekstrarform (Forseti hringir.) þessarar þjónustu eins og annarrar þjónustu sveitarfélaganna.

[15:05]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það hefur verið stefna framsóknarmanna að flytja bæði málefni fatlaðra og aldraðra frá ríki til sveitarfélaga. Tilraunaverkefni hafa verið í gangi, m.a. á Höfn og Akureyri, sem lúta að þeim málum. Það var gaman að heyra að hv. þm. Hanna Birna Jóhannsdóttir dró það fram að verkefni í Vestmannaeyjabæ hefur verið endurnýjað.

En það er alveg ljóst að hvorki er hægt að flytja málefni fatlaðra né aldraðra yfir til sveitarfélaganna nema fjármagn fylgi með. Því er mjög mikilvægt að vel takist til með samninga um fjármögnun á þessum verkefnum þegar verkefnin flytjast yfir til sveitarfélaganna. Það er alveg ljóst að þegar það skeður verður að draga skýrar línur á milli aðila, menn verða að vera þokkalega sáttir við það fjármagn sem færist til og sveitarfélögin verða að standa sig í þjónustunni. Ég hef trú á því að þau geri það með sóma eins og þau hafa gert gagnvart grunnskólanum. Ég styð það því að þessi málefni verði færð til eins og Framsóknarflokkurinn hefur áður ályktað um.

[15:07]

Fyrirspyrjandi (Rósa Guðbjartsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra greinargóð svör og fagna því innilega, sem fram kom í máli hennar, hve langt þetta mál er komið. Það er mikið fagnaðarefni. Verkefnisstjórn hefur starfað ötullega heyri ég og virkilegur skriður er kominn á málið. Ég veit að sveitarfélögin eru mörg hver orðin tilbúin til að undirbúa þessi mál og þau stærstu eru jafnvel komin af stað í því.

Þessi tilfærsla er mjög brýn, við viljum gera öll samskipti auðveldari og persónulegri fyrir fatlaða og aðstandendur þeirra. Mikil undirbúningsvinna verður að eiga sér stað í sveitarfélögunum eins og hér hefur komið fram. Margir óvissuþættir eru varðandi kostnaðarmat og annað eins og kom fram í máli hæstv. ráðherra. Verið er að meta kostnað við verkefnið og mikilvægt er að ákveða hvaða tekjustofnar muni fylgja. Vonandi verður tilfærslan til þess að biðlistar eftir þjónustu minnka eða hverfa jafnvel á einhverjum árum.

Varðandi þau tækifæri sem ég nefndi í fyrri ræðu minni, hvort í þessum flutningi geti falist tækifæri til að stokka kerfið meira upp en nú er, og hvort svigrúm gefist til fjölbreyttari rekstrarforma en nú er, langar mig að benda á þann möguleika hvort hægt sé að veita eitthvert svigrúm til að skapa þeim sem áhuga hafa á frekari tækifæri til að taka að sér einstök verkefni.

Við höfum séð hvað er að gerast í skólakerfinu. Þar hafa komið upp sjálfstætt starfandi fyrirtæki og tekið að sér rekstur skóla (Forseti hringir.) með frábærum árangri, árangri sem felst ekki síst í áhuga foreldra á að hafa fjölbreyttara val um skóla fyrir börn sín. (**Gripið fram í:** Áslandsskóli?) (Forseti hringir.) Hjallastefnan, við skulum segja það. Ég tel að innan þessa málaflokks geti skapast mýmörg tækifæri í þá veru. Á þessu sviði er (Forseti hringir.) fagfólk sem langar að veita þjónustu sem það getur ekki gert innan opinbera kerfisins eins og það er í dag.

[15:09]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er óhætt að segja, miðað við þá umræðu sem hér hefur farið fram, að mikil og breið samstaða sé um það hér á þingi að flytja málefni fatlaðra yfir til sveitarfélaganna og þá líka málefni aldraðra geri ég ráð fyrir. Forsendur þess að það takist er að allir leggi sig fram um að láta það ganga í þetta skipti. Við þekkjum það öll að slík tilraun hefur verið gerð áður en hún mistókst af því að ekki náðist sátt um fjármagnið sem flytja átti með málaflokknum yfir til sveitarfélaganna. Það er mjög brýnt að við leggjum okkur öll fram um að svo verði núna.

Við vitum að þau verkefni sem hafa verið flutt yfir til sveitarfélaganna, t.d. grunnskólinn, hafa tekist vel. Þjónustan hefur verið bætt við íbúana með flutningi grunnskólans yfir til sveitarfélaganna. Ég er sannfærð um að það sama gerist þegar málefni fatlaðra og aldraðra flytjast yfir til sveitarfélaganna. Þar eiga þau heima eins og er hjá nágrannaþjóðum okkar. Þar eru slík verkefni á vegum sveitarfélaganna og það er alveg klárt að það þjónar þörfum íbúanna miklu betur. Enn er langt í land að við náum þessum árangri en eins og fram kom í máli mínu hér áðan er góður skriður kominn á málið og mikil samstaða um að nú takist þetta.

Rætt var um fjölbreytni í rekstrarformi. Þegar þessi málefni verða flutt til sveitarfélaganna hljótum við að horfa til sjálfstæðis sveitarfélaga, að þau ákveði sjálf sín rekstrarform. Engu að síður hljótum við að viðurkenna að fjölbreytni í rekstrarformi í velferðarkerfinu er staðreynd og hefur tekist ágætlega til. Við horfum líka til þess að víða er verið að taka upp svokallaða notendaþjónustu við fatlaða, þeir hafa sjálfir meira um það að segja hvernig þjónustu þeir fá og hverjir veita hana. Slík þjónusta hefur verið að ryðja sér til rúms hér og ég býst við að það muni gerast í auknum mæli á næstunni.

Virðulegi forseti. Hér er verið a tala um verulega fjármuni. Nú eru 15 milljarðar í Jöfnunarsjóði sveitarfélaga. Ef við flytjum málefni fatlaðra og aldraðra yfir til sveitarfélaganna er að minnsta kosti um að ræða tvöföldun á fjármagni (Forseti hringir.) yfir í jöfnunarsjóðinn. Þetta eru því stór og viðamikil verkefni sem sveitarfélögin eiga sannarlega að fá.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 15:12.

61. FUNDUR

miðvikudaginn 6. febrúar,
að loknum 60. fundi.

Dagskrá:

Kirkjugarðar, greftrun og líkbrennsla, stjfrv., 349. mál, þskj. 585. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.,
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.

Kirkjugarðar, greftrun og líkbrennsla, 1. umr.

Stjfrv., 349. mál (útfarir, útfararþjónusta o.fl.). — Þskj. 585.

[15:13]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um kirkjugarða, greftrun og líkbrennslu.

Frumvarpið er samið í dóms- og kirkjumálaráðuneyti á grundvelli tillagna nefndar sem ég skipaði um mitt ár 2005 til að fara yfir lögin og setja fram tillögur að lagabreytingum þar sem úrbóta væri þörf. Var frumvarpið flutt á 39. kirkjuþingi í október 2006 og þar var ályktað að ráðherra væri veitt samþykki kirkjuþings til að leggja frumvarpið fram á Alþingi.

Þær meginbreytingar sem lagðar eru til með frumvarpinu eru eftirfarandi: Lagt er til að heiti laganna verði breytt þannig að bætt verði við heitið orðinu „grafreitur“. Gerð er krafa um að lík skuli flutt í líkhús þegar læknir hefur úrskurðað mann látinn og tilgreindur sá hámarkstími sem líða má frá andláti þar til útför fer fram samanber 1. gr. frumvarpsins. Þá er lagt til að óheimilt verði að greftra lík eða brenna nema það sé lagt í kistu og hjúpað líkklæðum eða öðrum klæðnaði, samanber 3. gr. frumvarpsins. Lagt er til að bætt verði við lögin sérstökum kafla um flutning kistu eða duftkers milli landshluta eða milli landa samanber 4. gr. frumvarpsins. Þá verður nýjum kirkjugörðum gert skylt að gera ráð fyrir óvígðum reit og sérstökum reitum fyrir önnur trúarbrögð en kristni samanber 5. gr. frumvarpsins, auk þess verði heimilt að hafa sérstakan minningarreit í kirkjugarði eða við kirkju vegna horfinna, látinna eða drukknaðra, er njóta skuli sömu helgi og legstaður samanber 6. gr. frumvarpsins. Sérstakur kafli verður um útför og þá sem koma að útförum og þjónustu við útfarir og aðstandendur hins látna samanber 7. gr. frumvarpsins. Lögð er til skilgreining á hugtakinu útför og kveðið á um eftirlit dóms- og kirkjumálaráðuneytisins með þjónustu þeirra sem koma að útförum. Lagt er til að heimilt verði að grafa kistu ungbarns í leiði með samþykki rétthafa leiðisins samanber 18. gr. frumvarpsins. Lagt er til að kirkjugarðaráði verði veitt heimild til að gera þjónustusamninga við Kirkjugarðasamband Íslands um að annast ýmiss konar verkefni sem lúta að málefnum kirkjugarða samanber 26. gr. frumvarpsins. Þá verði ráðherra veitt heimild til að setja í reglugerð nánari reglur um stofnun og starfrækslu líkhúss.

Virðulegi forseti. Ég hef nú gert grein fyrir meginefni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Fundi slitið kl. 15:16.

---

62. FUNDUR

fimmtudaginn 7. febrúar,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 508. — 1. umr.
3. Tekjuskattur, frv., 54. mál, þskj. 54. — 1. umr.
4. Skil á fjármagnstekjuskatti, þáltill., 61. mál, þskj. 61. — Fyrri umr.
5. Fjáraukalög, frv., 148. mál, þskj. 158. — 1. umr.
6. Endurskoðun á skattamálum lögaðila, þáltill., 169. mál, þskj. 182. — Fyrri umr.
7. Yfirtaka ríkisins á Speli ehf. og niðurfelling veggjalds um Hvalfjarðargöng, þáltill., 170. mál, þskj. 183. — Fyrri umr.
8. Brottfall heimildar til sölu á hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, frv., 189. mál, þskj. 203. — 1. umr.
9. Aukið öryggi við framkvæmdir hins opinbera, þáltill., 303. mál, þskj. 375. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

[10:30]

Útbýting:

Atvinnumál kvenna í Suðurkjördæmi, 377. mál, fsp. HBJ, þskj. 621.

Samgöngur á sjó til og frá Vestmannaeyjum, 378. mál, fsp. HBJ, þskj. 622.

Skipan héraðsdómara, 379. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 623.

Tæknifrjóvgun, 183. mál, nál. heilbrn., þskj. 619; brtt. heilbrn., þskj. 620.

Tilkynning um dagskrá.

[10:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill láta þess getið að í dag verða tvær utandagskrárumræður. Hinn fyrri verður nú að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma og er um háhraðatengingar og starfsemi Fjarskiptasjóðs. Málshefjandi er hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir. Samgönguráðherra, Kristján L. Möller, verður til andsvara.

Hin síðari fer fram kl. 13.30 miðdegis, að loknu hádegishléi, og er um einkarekstur og útvistun á starfsemi Landspítala. Málshefjandi er hv. þm. Ögmundur Jónasson. Heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, verður til andsvara. Umræðurnar fara fram samkvæmt 1. mgr. 50. gr. þingskapa og standa í hálfa klukkustund hvor.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Umræða um þorsk í útrýmingarhættu.

[10:33]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég beini máli mínu til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um málefni er varðar almenna umræðu erlendis um stöðu þorsks, m.a. í Svíþjóð.

Nýlega hafa mér borist upplýsingar um að World Wide Fund for Nature, sem eru ábyrg samtök á sínu sviði, hafi talið og flokkað þorsk á þann hátt að ekki sé æskilegt fyrir neytendur á erlendum mörkuðum að beina sjónum sínum að slíkum kaupum, enda sé þorskurinn í útrýmingarhættu. Undir þetta hefur tekið á beinan og óbeinan hátt sænska fiskistofan, Fiskeriverket, og eins er áberandi í umræðu við sænskar verslunarkeðjur, sem lýsa þeirri sýn sem birtist neytendum þar í landi, að þegar talað er um fiskstofna í hættu sé verið að tala um verndun síðustu fiskanna á meðan við hér á landi tölum um verndun til að koma í veg fyrir hrun fiskstofna, þ.e. nokkurs konar forvarnir.

Ég er ekki viss um að allir átti sig á því, virðulegi forseti, að hér er um að ræða himin og haf milli nálgunar okkar á Íslandi til þessara mála og t.d. umræðunnar í Svíþjóð. Eitt af þeim verkum sem vinna má er að skilgreina betur Íslandsmið innan veiðisvæðis 27, en það nær yfir Eystrasaltið, Skagerak, Kattegat, Norðursjóinn, Norðaustur-Atlantshaf, Noregsmið og Barentshafið auk Íslandsmiða. Með því að skilgreina betur Íslandsmið innan veiðisvæðis 27 er síður hætta á að fiskstofnar okkar séu settir undir sama hatt og fiskstofnar á þessu svæði sem eru í verulegri hættu. Einnig væri hægt að hefja markvissa vinnu við að styrkja þá ímynd sem íslenskur fiskur hefur haft í gegnum tíðina erlendis og nota hana sem markaðsaðgerð til að örva sölu á íslenskum fiski. Sem dæmi má nefna að Norðmenn hafa í fjölda ára með samvinnu ríkis og hagsmunaaðila markvisst markaðssett norskan eldislax og nú er svo komið að hann er orðinn ímynd gæða um allan heim.

Því spyr ég hæstv. ráðherra hvort eitthvað sé unnið að því innan ráðuneytisins að skoða þessi mál þannig að unnið sé að því að koma íslenskum þorski betur á markaðskortið sem fiski veiddum af ábyrgð og úr fiskstofni sem reynt er að stýra af ábyrgð, m.a. þannig að við föllum ekki undir sömu flokkun innan veiðisvæðis 27 sem hefur þessi augljósu neikvæðu markaðsáhrif eins og ég hef lýst m.a. á Norðurlöndum, hjá World Wide Fund, hjá sænsku fiskistofunni og svo hugsanlega annars staðar í Evrópu.

[10:35]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á þessu. Hér er um að ræða mál sem við verðum að taka mjög alvarlega.

Það er vaxandi þáttur í starfi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins núna að vekja athygli á stöðu íslenskra fiskstofna og hvernig við erum að bregðast við og hvernig við reynum að stunda okkar veiðar með ábyrgum og sjálfbærum hætti. Það er ekki gert alls staðar í heiminum eins og við vitum og það er auðvitað mjög mikill ábyrgðarhluti af þekktum samtökum eins og WWF að lýsa því yfir að allur þorskur í heiminum sé í hættu því að það hafa þau verið að gera. Því miður er þetta dæmi frá Svíþjóð ekki hið eina, við munum að í fyrra komu fram upplýsingar af þessu tagi frá sömu samtökum um það menn ættu ekki að neyta þorsks vegna þess að þorskurinn væri í útrýmingarhættu.

Við Íslendingar höfum verið að taka hlutverk okkar sem auðlindanýtingarþjóð afar alvarlega og við höfum reynt að bregðast við þegar upplýsingar hafa borist sem hafa gefið okkur tilefni til að grípa til aðgerða eins og við vitum og við vorum m.a. gera varðandi okkar eigin þorskstofn.

Ég hef átt fjölmarga fundi með markaðsaðilum, bæði Íslendingum sem selja fisk á erlendum mörkuðum og eins hef ég margoft hitt helstu kaupendur okkar t.d. á Evrópumörkuðum og núna fyrir helgina átti ég fund þar sem sátu m.a. fulltrúar sænskra kaupenda og útflytjenda á fiski til Svíþjóðar og þar var mér gerð grein fyrir þessu. Ég er með í undirbúningi núna að skrifa bréf til sænskra yfirvalda til að vekja athygli á þessu máli og bera til baka þennan alvarlega óhróður. Þetta er vaxandi þáttur í því starfi sem við sinnum innan ráðuneytisins. Ég hef setið fjölmarga fundi og er t.d. á leiðinni innan tíðar á stóra ráðstefnu í Þýskalandi þar sem okkur gefst tækifæri til að vekja athygli á málflutningi okkar og stöðu okkar því að þetta er ekki eina dæmið sem við höfum í þessu sambandi. Við þurfum að leggja áherslu á þetta og innan okkar vébanda er unnið mjög vel og kappsamlega að þessum málum.

[10:37]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir jákvæð viðbrögð. Það er okkur Íslendingum afar mikilvægt að styrkja stöðu okkar og ímynd á erlendum fiskmörkuðum, ekki einungis þeirra sem vinna við vinnslu og veiðar heldur ekki síður íslensku þjóðarinnar. Þegar heildarafli dregst saman skiptir máli að fá sem hæst verð fyrir þá gæðavöru sem í boði er og stuðla þannig að aukningu útflutningstekna. Þess vegna þurfum við að skilgreina okkur betur innan veiðisvæðis 27, sérstaklega með tilliti til þorsksins en ímynd einnar íslenskrar vöru skiptir máli fyrir aðrar vörur sem koma frá okkar þjóð.

Ég tel að við eigum að nota áfram hina sterku ímynd sem íslenskur fiskur hefur haft í gegnum tíðina til markaðssetningar og nú skiptir máli að gera enn betur. Það gefur á bátinn í umræðunni á mörkuðum erlendis eins og ég hef vitnað til. Hins vegar er staða íslenskrar síldar í Finnlandi gott dæmi um sterka stöðu okkar. Þar telja menn og vita enn að Íslandssíld er af mun hærri gæðum en önnur síld og markaðurinn og neytendur eru tilbúnir til að borga eftir því.

[10:38]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég nefndi áðan að mikil vinna hefur farið fram, bæði á vettvangi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og einnig meðal hagsmunaaðila, við að kynna stöðu íslensks sjávarútvegs. Við höfum m.a. verið að velta því fyrir okkur hvort ástæða væri til að taka upp sérstakt íslenskt upprunamerki til að undirstrika stöðu íslenskra fiskstofna og það að við erum að veiða með ábyrgum hætti. Þetta er mál sem hefur tekið lengri tíma en við hugðum en er hins vegar að mínu mati brýnt að við reynum að komast sem fyrst að skynsamlegri niðurstöðu.

Ég vil vekja athygli á því að í sumar undirrituðum við, þ.e. ég og fulltrúar vísindastofnana okkar og fiskiðnaðarins, fulltrúar sjávarútvegsins, yfirlýsingu um ábyrgar veiðar sem ég veit að margir íslenskir útflytjendur hafa verið að nota til að vekja athygli á því sem við erum að gera í auðlindanýtingu okkar. Sem betur fer nýtur íslenskur sjávarútvegur mikils velvilja og mikils álits á hinum alþjóðlegu mörkuðum og það eigum við að undirstrika og það eigum við að árétta hvar sem við komum því við.

Lög um reykingabann.

[10:39]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Að undanförnu hefur allmikið verið rætt um reykingar á veitinga- og skemmtistöðum í kjölfar ákvörðunar nokkurra kráareigenda að virða reykingabann að vettugi og heimila reykingar innan dyra í trássi við skýr lagaákvæði. Eins og við mátti búast sýnist sitt hverjum í þessu máli. Þótt kráareigendur hafi ákveðið að láta af mótmælum sínum við reykingabanninu að sinni a.m.k. heyrast einnig þau sjónarmið að knýja verði á um breytingar.

Þetta mál allt vekur hins vegar upp spurningar um tilganginn og markmiðið með reykingabanni í opinberu rými. Í tóbaksvarnalögunum segir m.a., með leyfi forseta:

„Markmið laga þessara er að draga úr heilsutjóni og dauðsföllum af völdum tóbaks með því að minnka tóbaksneyslu og vernda fólk fyrir áhrifum tóbaksreyks.

Virða skal rétt hvers manns til að þurfa ekki að anda að sér lofti sem er mengað tóbaksreyk af völdum annarra.“

Rannsóknir sýna að undanfarin ár hefur stöðugt dregið úr reykingum og vafalaust á þrotlaus barátta tóbaksvarnaráðs og Lýðheilsustöðvar undanfarin ár ríkan þátt í þeim árangri sem þrátt fyrir allt hefur náðst. Engu að síður er samfélagskostnaður vegna reykinga gífurlegur og í skýrslu Hagfræðistofnunar háskólans árið 2003 er hann áætlaður um 20 milljarðar kr. á verðlagi ársins 2000. Þar af er heilbrigðiskostnaðurinn einn og sér talinn á sjötta milljarð króna. Rannsóknir sýna enn fremur að árlega deyja fleiri af völdum beinna og óbeinna reykinga á Íslandi en vegna neyslu ólöglegra fíkniefna, áfengisneyslu, umferðarslysa, morða, sjálfsmorða og alnæmis samanlagt eða um 350–400 manns. Hér er því á ferðinni stórt heilbrigðismál, lýðheilsumál sem við verðum að taka alvarlega. Óbeinar reykingar valda miklum skaða og er réttur til hreins og ómengaðs andrúmslofts sjálfsögð mannréttindi. Markmið hins víðtæka reykingabanns samkvæmt tóbaksvarnalögum er vitaskuld að draga úr þjáningum og dauðsföllum af völdum reykinga, beinna og óbeinna, og bæta almenna lýðheilsu þjóðarinnar.

Vegna þeirrar umræðu sem ég gat um í upphafi og hugsanlegra áhrifa hennar er því rétt að leita eftir viðhorfum hæstv. heilbrigðisráðherra og spyrja að því hvort hann telji ekki nauðsynlegt að standa vörð um og hvika hvergi frá metnaðarfullum markmiðum tóbaksvarnalaga sem við eins og svo margar aðrar þjóðir höfum sett okkur.

[10:42]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni fyrir að vekja athygli á þessu mikilvæga máli. Ég held að allt hafi verið satt og rétt sem kom fram í fyrirspurn hans eða aðdraganda hennar. Svar mitt er einfalt, að sjálfsögðu eigum við að standa vörð um meginmarkmið tóbaksvarnalaganna og annað stendur ekki til. Eðli málsins samkvæmt geta menn skoðað útfærslur og annað slíkt en markmiðin eru skýr og við eigum að reyna að ná þeim. Við höfum sem betur fer náð árangri hvað þetta varðar á Íslandi. Við höfum náð árangri við að ná reykingum niður, sérstaklega hjá þeim sem yngstir eru, með skipulegu forvarnastarfi. Ég hef oft lýst því yfir að ég hef áhuga á að nýta þær aðferðir sem við höfum notað þar víðar til að ná árangri á fleiri sviðum. En við höfum náð árangri sem eftir er tekið út um allan heim í forvörnum þegar kemur að vímuefnanotkun, reykingum og áfengisneyslu hjá unglingum á grunnskólaaldri eins og við þekkjum.

Ég held að við þingmenn ættum að byrja heima hjá okkur, það er mín skoðun. Þrátt fyrir að það sé heimilt í lögunum að hafa sérstakt herbergi fyrir starfsmenn þá finnst mér ekki vera góður bragur á því að Alþingi Íslendinga, sem samþykkti þessi lög með miklum meiri hluta þingmanna, sé með slíkt herbergi hér. Ég hef fengið afskaplega margar athugasemdir og fyrirspurnir frá fólki sem á mjög erfitt með að skilja að við gefum þessa línu út í þjóðfélagið en séum síðan með þetta svokallaða reykherbergi á vinnustað okkar og mér skilst að það sé orðið eitthvað sem menn vilji skoða þegar þeir koma í skoðunarferðir í þingið. Það er ekki góður bragur á þessu og ég legg til að við göngum í það að losa okkur við þetta herbergi.

[10:44]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég fagna því sem hæstv. heilbrigðisráðherra segir hér í svari við stuttri fyrirspurn minni. Ég fagna áherslum hans í þessu máli og ég get tekið undir með honum í því síðasta sem hann vakti sérstaklega máls á er varðar Alþingi sjálft. Það breytir ekki hinu að það sem er mikil-

vægast í mínum huga er að standa í lappirnar, þ.e. að standa með bættri lýðheilsu þjóðarinnar, standa með þeim metnaðarfullu markmiðum að draga úr þjáningum og fækka dauðsföllum af völdum beinna og óbeinna reykinga. Að sjálfsögðu á Alþingi sjálft og heilbrigðisráðherra ekki síst að ganga á undan og vera þar í fararbroddi með góðu fordæmi og hvika hvergi. Ég skil svar hæstv. ráðherra þannig að það sé afdráttarlaust af hans hálfu að hann muni ekki a.m.k. styðja það eða ljá máls á því að menn hviki frá þeim markmiðum og þeim ákvæðum sem núgildandi tóbaksvarnalög gera ráð fyrir í þessu efni.

Uppsagnir í fiskvinnslu.

[10:45]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Að undanförnu hafa borist alls staðar að af á landinu um uppsagnir vegna niðurskurðar ríkisstjórnarinnar á þorskkvótanum. Þannig hafa yfir 450 einstaklingar fengið uppsagnarbréf í fiskvinnslu og 102 standa frammi fyrir tímabundnum lokunum í allt að fimm mánuði.

Niðurskurðurinn kom gríðarlega hart niður á Eyjafjarðarsvæðinu. Tvö stærstu fiskvinnslufyrirtæki svæðisins, Brim hf. og Samherji hf., urðu fyrir 7 þús. tonna skerðingu á þorskkvóta en langstærstur hluti fiskvinnslufyrirtækjanna er við Eyjafjörð. Á Siglufirði hafa um það bil 30 manns misst vinnuna vegna niðurskurðarins. Á Hjalteyri hefur allri skreiðarþurrkun verið hætt og allt að 20 manns hafa misst vinnuna hjá stærsta fyrirtækinu sem þar var starfrækt. Á Dalvík hefur öllum starfsmönnum Kræsis verið sagt upp störfum eða 32. Fyrirhugaðar eru uppsagnir hjá Strýtu á Akureyri þannig að um 100 manns munu missa vinnuna á Eyjafjarðarsvæðinu öllu. Þetta eru háar tölur.

Því miður munum við enn um sinn geta gert ráð fyrir fréttum af uppsögnum um allt land vegna afleiðinga af niðurskurði af þorskkvótanum. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur lýst því yfir og viðurkennt að hinar svokölluðu mótvægisaðgerðir hafa á engan hátt dugað til að koma til móts við þær uppsagnir sem nú eiga sér stað um allt land. Reyndar varð Eyjafjarðarsvæðið nánast algjörlega út undan í hinum svokölluðu mótvægisaðgerðum og það litla sem þar hefur verið gert hefur ekki virkað sem skyldi.

Ég beini því þeirri spurningu til hæstv. sjávarútvegsráðherra: Til hvaða mótvægisaðgerða mun ríkisstjórnin grípa á Eyjafjarðarsvæðinu til að koma til móts við þessar mörgu uppsagnir?

[10:47]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði, að orðið hafa mjög alvarlegar uppsagnir víða um land, m.a. vegna minnkandi þorskaflaheimilda. Þó er ekki einhlítt að það sé aðalskýringin. Það geta verið aðrar skýringar þar að baki og auðvitað þurfa menn að fara yfir það.

Það er alveg ljóst mál í mínum huga að jafnvel þótt við mundum auka við þorskkvótann núna mundi það ekki leiða til þess að allar þær fiskverkunarstöðvar, sem nú er ýmist verið að loka eða fyrirhugað er að loka, opni aftur m.a. vegna þess að fyrirtækin eru að reyna að hagræða og draga úr tilkostnaði sínum.

Varðandi það sem hv. þingmaður taldi upp á Eyjafjarðarsvæðinu sérstaklega þá veit hann sjálfur að niðurskurður í þorskafla er ekki nema að hluta til skýringin á uppsögnum þar, þó að ég sé ekki að gera lítið úr því. Tvö af þeim fyrirtækjum sem hv. þingmaður nefndi, sem hætt hafa starfsemi eða hyggjast gera það, voru einmitt fyrirtæki í rækjuvinnslu. Við vitum að undanfarin ár hefur verið mjög alvarleg staða uppi í rækjunni. Erfiðleikar hafa verið á erlendum mörkuðum. Það er lækkandi hráefnisverð. Gengið hefur illa að veiða við þær forsendur sem eru í dag, ekki vegna þess að aflaheimildir séu ekki til staðar heldur vegna þess að hinar fjárhagslegu forsendur til að veiða rækjuna eru ekki til staðar.

Ríkisstjórnin greip til margs konar aðgerða til þess að reyna að bregðast við þeirri ákvörðun sinni að draga úr þorskaflaheimildunum. Þær ákvarðanir taka brátt gildi og eru að mörgu leyti farnar að virka. Ég hef sagt að skynsamlegt sé að fara yfir með hvaða hætti við endurskoðum þessa hluti í ljósi reynslunnar. Varðandi Eyjafjarðarsvæðið tel ég rétt að hafa það undir í þessum efnum.

Ég ítreka hins vegar það sem ég sagði að skýringin á þeim uppsögnum sem átt hafa sér stað, m.a. á Eyjafjarðarsvæðinu, er að leita annars staðar, m.a. í vanda rækjuvinnslunnar. Ríkisstjórnin hefur gripið til aðgerða til að reyna að koma til móts við hagsmuni og þarfir rækjuvinnslunnar (Forseti hringir.) sem skiptir miklu máli víða um land og vonandi hefur það einhver áhrif.

[10:49]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. sjávarútvegsráðherra svörin en heldur fannst mér þau rýr. Ég spurði hann til hvaða aðgerða ætti að grípa í kjölfar þessara miklu uppsagna á Eyjafjarðarsvæðinu.

Afskaplega lítið hefur komið frá ríkisstjórninni á þetta svæði og þótt lenging Akureyrarflugvallar sé kannski góð út af fyrir sig, þá mun hún ekki gagnast því fólki sem misst hefur vinnuna.

Langstærsti hlutur þessara uppsagna er niðurskurðinum á þorskkvótanum að kenna. Ég bryni ríkisstjórnina og hæstv. sjávarútvegsráðherra, vegna þess að ég veit að hann er allur af vilja gerður, að grípa til aðgerða. Við skulum bara vona að afleiðingarnar af þessari slæmu ákvörðun um að skerða þorskkvótann verði ekki meiri. Það er nóg komið að mínu mati.

[10:50]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vakti aðeins athygli á því áðan að hluti af þeim uppsögnum sem átt hafa sér stað, stafa af þeim erfiðleikum sem hafa verið og eru því miður fyrir hendi í rækjuiðnaðinum. Ríkisstjórnin hefur gripið til margs konar aðgerða til að koma til móts við þarfir rækjuiðnaðarins. Ég beitti mér fyrir því á sínum tíma að setja niður sérstakan starfshóp sem lagði fram ákveðnar tillögur í þeim efnum sem við höfum síðan unnið eftir.

Ég vil enn fremur vekja athygli á því að Byggðastofnun var gert kleift að fara í viðurhlutamiklar skuldbreytingar sem m.a. munu ná til rækjuframleiðenda og vonandi hefur það jákvæð áhrif.

Gripið hefur verið til margs konar almennra aðgerða sem ná til landsins í heild en ekki eingöngu til Eyjafjarðarsvæðisins. Eins og hæstv. iðnaðarráðherra hefur sagt, höfum við sérstaklega horft til veikustu svæðanna sem hafa kannski að fáu öðru að hverfa en sjávarútvegi. En hinar almennu aðgerðir sem verið er að grípa til, bæði á vinnumarkaðssviði og með því að örva fjárfestingu, eru auðvitað ætlaðar til þess að bregðast við kreppu á Eyjafjarðarsvæðinu og víðar. (Forseti hringir.)

Hugmyndir um uppkaup á mjólkurkvóta.

[10:52]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er nú greinilegt að ráðherra hinna gömlu atvinnugreina er vinsæll í dag því að ég er þriðji þingmaðurinn sem beinir fyrirspurn til hans. Tilefnið eru ummæli framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, Vilhjálms Egilssonar, um að ríkið ætti að kaupa af bændum fjárfestingu þeirra í mjólkurkvótum upp á nærri 36 milljarða kr.

Auðvitað eru það tíðindi þegar slík hugmynd kemur fram frá Samtökum atvinnulífsins sem eru áhrifamikil samtök, líka í ljósi þess að Samtök atvinnulífsins slógu af hugmyndir verkalýðshreyfingarinnar um sérstakan persónuafslátt til lágtekjufólks. Eftir að þau höfðu gefið línuna tók hæstv. forsætisráðherra af skarið og sló málið af fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Það er því ástæða til að taka það alvarlega sem kemur úr herbúðum Samtaka atvinnulífsins.

Ég átta mig hins vegar ekki alveg á því hvað vakir fyrir Samtökum atvinnulífsins með þessari tillögu. Ég vildi gjarnan — vegna þess að fram kom í þinginu í gær að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hafi tekið undir hugmyndina og talið hana athyglisverða. Miðað við það hefur hann tekið betur í þessa hugmynd en álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Það hlýtur þá að þýða að hann ætlar að taka hugmyndina alvarlega og til skoðunar.

Ég hlýt að spyrja hæstv. ráðherra: Hvað er á döfinni? Er ríkisstjórnin að hugsa um að fella niður stuðning við mjólkuriðnaðinn? Er ríkisstjórnin að hugsa um að opna fyrir innflutning á unnum afurðum mjólkur- og kjötvöru sem framleiddar eru hérlendis? Er ríkisstjórnin að hugsa um að loka fyrir það atvinnufrelsi sem stjórnarskráin hefur veitt hverjum manni, að geta haslað sér völl í landbúnaði? Með því væri hún að vissu leyti að grafa undan fjárfestingum manna í mjólkurkvótum sem (Forseti hringir.) byggðust á því að hér væri svipað kerfi og í sjávarútvegi, sem tókst að afstýra sem betur fer.

[10:54]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Þótt ég geti átt það til að tala mjög hratt úr ræðustólnum þegar mikið liggur við þá held ég að ég geti ekki ráðið við að svara öllum þeim viðurhlutamiklu spurningum sem hv. þingmaður beindi til mín. Það sem hv. þingmaður vakti fyrst og fremst athygli á voru ummæli framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins á fundi Landssambands kúabænda sem haldinn var í síðustu viku. Ég sat þann fund og kom þar margt mjög athyglisvert fram.

Hugmynd framkvæmdastjórans vakti auðvitað mjög mikla athygli. Hann tók reyndar mjög skýrt fram að ekki væri um tillögu að ræða heldur hugmynd sem hann vildi kasta fram og sem menn gætu velt fyrir sér næstu árin.

Ég gæti notað orðalag hv. þingmanns um að ég hafi tekið þessi mál alvarlega, rétt eins og ég tók álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna alvarlega. Mér finnst auðvitað sjálfsagt í þessu sambandi, þegar fram kemur hugmynd af þessu tagi frá framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, að við lokum ekki öllum dyrum. Við skoðum hana opnum huga alveg eins og formaður Bændasamtaka Íslands sagði. Þetta er hins vegar flókið mál og á því eru margar hliðar, eins og mér fannst hv. þingmaður vera að velta upp með spurningum sínum, sem menn þurfa þá að skoða rækilega.

Það er ekki verið að tala um að hverfa frá stuðningi við landbúnaðinn. Ég veit að hv. þingmanni er alveg kunnugt um sjónarmið mín í þessum efnum. Ég tel að þvert á móti eigi að halda áfram stuðningi við íslenskan landbúnað og ég hygg að um það sé mjög breið samstaða.

Tímabil þessa mjólkursamnings er hálfnað og auðvitað er ekkert að því að ræða allar hugmyndir sem fram koma, þessa hugmynd eins og margar aðrar.

Mjög mörg álitamál eru uppi (Gripið fram í.) í þessum efnum, m.a. mál sem snúa að framtíðinni. Það er ekki bara það sem snýr að nútíðinni og þeim sem nú eru í mjólkurframleiðslu, heldur líka að framtíðinni. Á hugmyndinni eru margir vankantar en hún verðskuldar engu að síður að við förum aðeins yfir (Forseti hringir.) hana. Ég tek með því ekki neina efnislega afstöðu til málsins. Ég segi einfaldlega að við eigum að ræða hugmyndina eins og svo margar aðrar.

[10:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég fæ engan botn í hugmyndir framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins nema meiningin sé að öllum stuðningi við landbúnaðinn verði hætt samhliða uppkaupum á fjárfestingu bænda í mjólkurframleiðslukvótum. Það hlýtur að fylgja með í pakkanum, annars væri hugmyndin bara fullkomlega galin, satt að segja.

Ég er sammála hæstv. ráðherra um að það beri að halda áfram stuðningi við landbúnaðinn, bæði mjólkurframleiðslu og sauðfjárframleiðslu. Ég er hins vegar ekki viss um að sá stuðningur eigi að vera í því formi sem hann er nú. Ég held að skoða verði breytingar á þeim stuðningi.

Við verðum að þó grundvalla málið á þeim forsendum að hér sé um að ræða opna atvinnugrein þar sem stjórnarskrárákvæði um atvinnufrelsi tryggi hverjum manni rétt til að hefja framleiðslu. Við verðum að tryggja það umhverfi því að annars lendum við í sömu ógöngum og við erum komin með í sjávarútveginum. (Forseti hringir.)

[10:57]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég á ekki von á að hv. þingmaður telji að ég sé rétti maðurinn til að útskýra hugmyndir framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins. Hann, þ.e. framkvæmdastjórinn, er alveg maður til að gera það. Við erum góðir félagar, eins og allir vita, en hugmyndir hans eru ekki endilega hugmyndir mínar.

Það sem ég hef einfaldlega verið að segja er að ég hef tekið undir það sem hv. þingmaður sagði. Við eigum auðvitað að skoða alla hluti með opnum huga. Eitt af því sem ég hef nefnt í þessu sambandi er að við vitum að heilmiklar breytingar eiga sér nú stað í hinu alþjóðlega umhverfi landbúnaðarins. Það er nokkuð sem mun hafa áhrif á okkur með einum eða öðrum hætti, svo ég vitni nú til fleygra orða.

Við verðum því auðvitað að skoða það í þessu ljósi, rétt eins og menn hafa verið að gera í landbúnaðinum. Ég var að koma af fræðaþingi landbúnaðarins þar sem sagðar voru heilmiklar fréttir af þeirri þróun sem er að verða varðandi matvælaverð, varðandi kostnað við aðföng landbúnaðarins. Auðvitað hefur það áhrif á hvernig við bregðumst við og hvernig við ætlum að móta stefnu okkar í landbúnaði á næstu árum.

Launamál kennara.

[10:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Hæstv. menntamálaráðherra hélt fund með flokksmönnum sínum á dögunum og fór þar mikinn. Hann gaf m.a. hæstv. fjármálaráðherra ýmiss konar leiðsögn í sambandi við uppgjör fyrirtækja í evrum.

En það sem ég ætla þó að gera að umtalsefni hér eru ummæli hæstv. menntamálaráðherra um launamál kennara. Hæstv. menntamálaráðherra var þar ekki að skafa utan af hlutunum og sagði m.a., með leyfi forseta:

„Ég held að það fyrsta sem við munum og verðum að segja er að kennarar hafa dregist aftur úr, ég held að það sé alveg ljóst. Ef við ætlum að fá gott fólk inn í skólana þá þurfa að vera vel launuð störf líka.“ Og síðan: „Þess vegna þurfum að hækka laun kennara og styrkja kennaramenntunina sem slíka.“ Og enn síðar sagði ráðherrann: „Og ég ætla ekki allt í einu núna í ljósi aðdraganda“ — þar er væntanlega átt við aðdraganda kjarasamninga — „að fara að halda kjafti. Það er mikilvægt að laun kennara hækki.“

Hér er töluð íslenska. Þetta er snöfurmannlega og vel mælt. Nú vil ég spyrja hæstv. fjármálaráðherra út í þessa leiðsögn varaformanns Sjálfstæðisflokksins: Er þá ekki alveg ljóst að þarna er talað fyrir hönd ríkisstjórnarinnar (Gripið fram í.) í heild sinni? Var ekki hæstv. menntamálaráðherra að gefa þarna upp afstöðu ríkisstjórnarinnar til þessa máls? Er þá ekki ljóst að fjármálaráðherra, í samskiptum sínum við sveitarfélög sem greiða laun leikskóla- og grunnskólakennara og sem viðsemjandi framhaldsskólakennara, hljóti að fylgja þessari stefnumörkun og undirbúa verulegar kjarabætur til kennara? Má ekki treysta því að vinstri höndin viti hvað sú hægri gjörir, að ríkisstjórnin tali einum rómi í þessu máli og að fyrir liggi ákvörðun eða niðurstaða um að ekkert annað en umtalsverð launahækkun til kennara komi til greina?

Ég er hjartanlega sammála því sem menntamálaráðherra sagði þarna og bíð spenntur eftir því að heyra hvort hæstv. fjármálaráðherra (Forseti hringir.) staðfesti nú ekki héðan úr ræðustóli að kennarar eigi (Forseti hringir.) í vændum umtalsverða launahækkun.

[11:01]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er út af fyrir sig alltaf ánægjulegt þegar stjórnmálamenn, hvort sem þeir eru í stjórnarmeirihluta eða minni hluta, vilja gefa manni leiðsögn. Ég hlusta eðlilega alltaf af athygli á slíkar leiðbeiningar. Samningar ríkisins við starfsmenn sína er vandmeðfarinn málaflokkur ekki síður en það hlutverk sem aðilar vinnumarkaðarins hafa, hins almenna vinnumarkaðar, við að semja sín á milli.

Það hefur verið stefna ríkisstjórnarinnar að láta almenna markaðinn vera leiðandi í launaþróun í landinu. Það þýðir hins vegar ekki að láta eigi jafnt yfir alla ganga. Það geta verið mismunandi áherslur og hlutur mismunandi hópa réttur í þetta skiptið eða annað skiptið. Það getur bæði átt við hinn almenna vinnumarkað og opinbera markaðinn. Við þurfum líka að hafa í huga þá stefnumörkun sem er í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar um að horfa sérstaklega á stöðu launa svokallaðra kvennastétta og er sérstakt starf í gangi á vegum ríkisstjórnarinnar hvað það mál varðar.

Hins vegar er ekki hægt að líta svo á að sjónarmið menntamálaráðherrans séu sjónarmið ríkisstjórnarinnar varðandi kjarasamninga sem nú standa fyrir dyrum. Það er hlutverk fjármálaráðherrans að sinna því fyrir hönd (Forseti hringir.) ríkisstjórnarinnar. Það verður gert á næstu mánuðum og reynt verður að hafa, frú forseti, sem mest (Forseti hringir.) samráð við alla viðkomandi aðila og í sem mestu samræmi við það sem gerist á hinum almenna vinnumarkaði.

[11:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Þetta var loðið svar. Þó var aðalinntakið sennilega í lokaorðunum þar sem hæstv. fjármálaráðherra sór af sér menntamálaráðherrann. Það er mjög dapurlegt en hæstv. menntamálaráðherra færir fram þau rök í máli sínu að kennarar hafi sannarlega dregist aftur úr, mönnunarvandinn á því sviði er þekktur sem og í umönnunarstéttum.

Ríkisstjórnin hefur þegar klúðrað samskiptum sínum við aðila almenna vinnumarkaðarins og er búin að hleypa málum þar í uppnám. En hún hefur enn tækifæri til að leggja eitthvað jákvætt á borðið og gefa mönnum von um að eitthvað geti gerst í launamálum opinberra starfsmanna. Þeirra samningar eru að losna eða lausir. Þar eru fjölmennar stéttir, m.a. kvennastéttir, t.d. kennarar eins og allir vita. Það eru miklar mótsagnir í þessu öllu hjá hæstv. fjármálaráðherra sé a.m.k. ekki gefin einhver von um (Forseti hringir.) að ríkisstjórnin sé tilbúin til þess að ræða við þessar stéttir (Forseti hringir.) með því hugarfari að laun þeirra verði bætt.

[11:04]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég held að það sé ekkert skrýtið þótt eitthvað sé loðið sem þeir segja sem standa í samningum eða stendur fyrir dyrum að fari í samninga. Þar af leiðandi held ég að hv. þingmaður hljóti að hafa skilning á því að það er engin leið fyrir fjármálaráðherra, sem á að standa í þessum samningum, að segja úr ræðustóli Alþingis hvernig samningarnir eigi að vera. (Gripið fram í.)

Hins vegar var ekkert loðið við það sem ég sagði um ummæli menntamálaráðherra. En það er ekki menntamálaráðherra sem fer með samninga við opinbera starfsmenn. Það er fjármálaráðherrann sem fer með þá. Hvað sem líður góðum hug menntamálaráðherra verðum við að gæta að því hvernig við stöndum að okkar samningum, hvernig þeir snúa að öðrum sem semja á almenna markaðnum og reyndar öðrum á hinum opinbera markaði. Það gæti kannski verið að þeir kennarar sem hafa dregist aftur úr séu frekar grunnskólakennarar (Forseti hringir.) en framhaldsskólakennarar.

Umræður utan dagskrár.

Háhraðatengingar og starfsemi Fjarskiptasjóðs.

[11:06]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Þótt ég fagni snjónum og sé gefinn fyrir þá birtu sem hann veitir getur hann oft verið okkur landsbyggðarmönnum fjötur um fót. Internettengingar í dreifbýli eru mikið hagsmunamál þess fólks sem þar býr, ekki síst vegna þess hve öflugt tæki netið er til að afla upplýsinga og skiptast á þeim við aðra. Oft er það nauðsynlegt atvinnutæki, ekki síst fyrir þá sem koma til með að sækja um störf án staðsetningar eins og Samfylkingin boðaði fyrir síðustu kosningar en lítið hefur orðið úr.

Samkvæmt áætlunum hins opinbera er ætlunin að Fjarskiptasjóður, sem stofnaður var með 2,5 milljarða framlagi af söluverðmæti Símans, tryggi öllum þeim háhraðatengingar sem þess óska. Samkvæmt því sem Friðrik Már Baldursson, formaður Fjarskiptasjóðs, sagði á ráðstefnu Skýrslutæknifélags Íslands þann 4. maí 2007 er gert ráð fyrir tveimur útbreiðslusvæðum, annars vegar með tengingunum á bilinu frá 512 kílóbætum og hins vegar með 2 megabæta tengingu og yfir. Þá er átt við gagnaflutningshraða að notanda en hraði frá notanda er minni.

Samkvæmt fjarskiptaáætlun fyrir árin 2005–2010 er hins vegar talað um að á árinu 2007 verði fullnægjandi háhraðatenging að vera 50 megabæti á sekúndu að og frá notanda. Takið eftir, hér er miðað við árið 2007. Þetta bendir hugsanlega til þess að tækni gærdagsins sé notuð til að tengja einstök landsvæði við umheiminn. Þetta gerðist árið 2001 þegar Landssíminn tengdi lögbýli á landinu við ISDN-tæknina sem löngu er orðin úrelt og gagnast ekki í verkefnum ársins 2008 og gerði það varla árið 2001. Hér er samkeppnishæfni landsins alls í húfi því að á mörgum svæðum, sem byggð eru vinnandi fólki, er mönnum ekki kleift að vinna á samkeppnishæfum forsendum.

Samgönguráðherra og Fjarskiptasjóður hljóta að endurskoða áætlanir um viðmið um hvað telst háhraði og miða uppbyggingaráætlanir sínar við háhraða dagsins í dag. Mig langar til að spyrja hæstv. samgönguráðherra út í þetta og hlakka til að heyra svör hans.

Í stuttu máli sagt hefur gengið illa að koma á viðunandi háhraðatengingu til þeirra sem þess óska í dreifbýlinu. Upphaflega var áætlað að vinna við háhraðatengingar yrði boðin út um mitt síðasta ár og síðan færðist sú áætlun aftur til desember. Ekki varð af útboðinu þá heldur og ekki liggur enn fyrir hvenær það verður. Gott væri að fá svör frá hæstv. samgönguráðherra um dagsetningu þess útboðs.

Fjarskiptasjóður sendi í desember bréf til sveitarstjórna til að gefa þeim kost á að fara yfir lista yfir þau heimilisföng sem verði með í útboðinu, þ.e. skilgreint er nákvæmlega hvaða heimilisföngum verður gefinn kostur á að fá tengingar. Samkvæmt könnun Fjarskiptasjóðs vantar háhraðatengingar á allt að 1.500 sveitabæi um land allt en ekki 200 eins og áður var talið. Í fréttum í vikunni boðaði samgönguráðherra skjótar úrbætur í þessum efnum og er það vel. Hann notaði hins vegar það orðalag sem ráðherrum Samfylkingarinnar er nokkuð tamt þessa dagana, þ.e. að háhraðatengingum verði komið á hvert býli á næstu missirum.

Ég óska eftir skýrara orðalagi frá ráðherra hvað þetta varðar og spyr hvenær komið verði á háhraðatengingum við þessa sveitabæi. Hvenær á fyrrgreint útboð að fara fram og við hvaða hraða tenginga verður miðað? Ég spyr jafnframt hvort fjármagn til verksins liggi ekki fyrir fyrir þá 1.500 sveitabæi sem vantar háhraðatengingar.

Framsóknarmenn lögðu á það áherslu þegar ríkið seldi hlutafé sitt í Símanum að hluti af andvirði fyrirtækisins yrði lagður í Fjarskiptasjóð til að tryggja íbúum dreifbýlisins sambærilega fjarskiptaþjónustu og öðrum landsmönnum. Í þessu samhengi langar mig til að nefna að borið hefur á að einstök fyrirtæki á fjarskiptamarkaði haldi minni byggðarlögum í gíslingu með loforðum um þjónustu. Það hefur komið í veg fyrir aðkomu Fjarskiptasjóðs að því að bæta netaðgang. Fjarskiptasjóður kemur nefnilega bara til aðstoðar á svæðum þar sem markaðsbrestur er skilgreindur, þ.e. á svæðum þar sem fjarskiptafyrirtæki byggja ekki upp þjónustu á eigin vegum og án aðstoðar hins opinbera.

Við framsóknarmenn teljum nauðsynlegt að setja fjarskiptafyrirtækjum frest þannig að ef ekki verði komin viðunandi þjónusta gegn sambærilegu verði og aðrir landsmenn búa við innan tólf mánaða verði litið svo á að á svæðinu sé engin þjónusta. (Forseti hringir.) Þá fari Fjarskiptasjóður inn á svæðið og tryggi fullnægjandi netsamband. Til þess að þetta megi verða þarf væntanlega að auka fjármagn í Fjarskiptasjóð. Ég kalla eftir svörum frá (Forseti hringir.) samgönguráðherra um hvort hann styðji ekki þessar tillögur okkar framsóknarmanna.

[11:12]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir að hér gefist tækifæri til að ræða málið sem hér hefur verið gert að umtalsefni í þingsal, koma upplýsingum á framfæri og heyra í þingmönnum hvað það varðar.

Þetta er sams konar spurning, virðulegur forseti, og í

óundirbúinni fyrirspurn sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson beindi til mín á mánudag um hvað liði háhraðatengingum landsins. Við ræddum þá um sama efni og hv. þm. Höskuldur Þórhallsson tekur upp nú með þeim spurningum sem hann leggur fyrir mig.

Ég ítreka að það er gott að þessi umræða skuli eiga sér stað. Það er margt að gerast í þessum efnum, í raun er málið sannarlega á háhraða. (**Gripið fram í:** Já.) Hv. þingmaður spyr: Hvað líður háhraðatengingum landsins alls hvað varðar útboð? Útboð mun eiga sér stað næstu daga í febrúar, þá verður útboð sett fram.

Það er rétt sem hefur komið fram að áður unnu menn út frá því að þetta væru í kringum 200 býli. Nú hefur komið í ljós að þau eru 1.500 talsins. Fyrirtæki á markaði hafa sýnt okkur þau svæði sem þau ætla að sinna á markaðslegum forsendum, sem eru minni en áður var ætlað. Bæirnir sem verða því 1.500. Það hefur að sjálfsögðu gert útboðið töluvert flóknara og skýrir þær tafir sem orðið hafa. Fjarskiptasjóður þurfti að fara um landið og hnitsetja alla bæi til að gera útboðið betra og markvissara. Þau gögn voru ekki til.

Varðandi fyrstu spurninguna um háhraðatenginguna, sem er ári á eftir áætlun, þá mun útboðið fara fram á næstu dögum. Þar mun gert ráð fyrir 2 megabæta lágmarkstengihraða.

Virðulegi forseti. Ég vil í þessu sambandi einnig nefna, eins og hæstv. utanríkisráðherra skýrði frá 15. ágúst í fyrra þegar við tókum yfir Ratsjárstofnun og ræddi þar um NATO-ljósleiðarapörin þrjú sem eru í strengnum, að sú vinna hefur verið á fleygiferð en gengur hægar en maður hefði óskað, m.a. vegna þess að Mannvirkjasjóður NATO á þau en ekki Bandaríkjamenn þannig að yfirfærslan er ekki auðveld. Ef þessi NATO-ljósleiðarapör væru á markaði hjá fyrirtækjum sem væru í samkeppni hygg ég að við mundum sjá betri niðurstöðu í háhraðaútboðinu hvað það varðar. Hins vegar er einnig unnið af fullum krafti við að reyna að koma þessum NATO-ljósleiðarapörum í borgaraleg not eins og hæstv. utanríkisráðherra talaði um. Það held ég að muni valda algjörri byltingu ofan á útboðið sem fram fer í þessum mánuði.

Virðulegi forseti. Ég vil líka geta þess að síðast á fundi í samgönguráðuneytinu í morgun sáum við kort sem gerir ráð fyrir að í lok þessa árs verði allt Ísland, helstu ferðamannasvæði og miðin, allt að 80–100 km út frá ströndinni, komið í fullkomið GSM-samband. Þau kort sem við höfum séð frá fyrirtækjum sem að þessu vinna, Símanum, Vodafone — Síminn með GSM-útboð 1 og Vodafone með GSM-útboð 2 — sýna að það sem fyrirtækin eru að gera á markaðslegum forsendum eru stórkostlegir hlutir. Við getum sagt að þetta ár verði bylting í þessum málum líkt og Strandamenn skrifuðu um í síðustu viku þegar sendir var settur upp við Húnaflóa. Þar var talað um byltingu í fjarskiptum á þessu svæði og miðunum.

Virðulegi forseti. Málið er því á sannkölluðum háhraða eins og ýmislegt annað hjá þessari ágætu ríkisstjórn. Hér hefur sannarlega verið gefið í og við sjáum árangur og munum sjá mikinn árangur á árinu 2008.

Hv. þingmaður spyr hvort ríkissjóður muni beita sér fyrir auknum fjárveitingum til Fjarskiptasjóðs ef þörf krefur. Að sjálfsögðu mun ríkisstjórnin tryggja framgang þessa máls eins og allra annarra góðra mála sem eru skrifuð inn í stjórnarsáttmálann.

[11:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Sala og einkavæðing Símans með grunnneti fjarskipta í landinu innan borðs er tvímælalaust einhver byggðafjandsamlegasta aðgerð sem lengi, ef ekki frá upphafi, hefur verið ráðist í. Þetta var gert í andstöðu við yfirgnæfandi meirihlutavilja þjóðarinnar en samkvæmt rækilegum skoðanakönnunum voru yfir 60% landsmanna á móti því að Síminn hyrfi úr opinberri eigu. Það fer einstaklega vel á því að það séu framsóknarmenn sem nú taki upp umræður um ófremdarástandið því að það voru framsóknarmenn sem láku niður og gengu inn á stefnu Sjálfstæðisflokksins í að einkavæða þennan málaflokk.

Á forsíðu Fréttablaðsins 29. ágúst 2004 var fyrirsögn: Ekki stendur á Framsókn að selja. Og hvað var það sem stóð ekki á Framsókn að selja? Það var Símann með grunnneti fjarskipta innan borðs, þvert á þá stefnu sem Framsókn hafði boðað fyrir alþingiskosningarnar 2003, að ekki skyldi selja grunnnetið.

Laugardaginn 1. apríl 2005 var forsíða Morgunblaðsins: Halldór og Davíð hafa náð samkomulagi um sölu Símans. Það eru að verða þrjú ár síðan, það er nú allur háhraðinn, hæstv. samgönguráðherra, sem þetta er á. Veruleikinn er sá að þetta hefur dregist og dregist og peningar legið vaxtalausir og ónotaðir inni á bók og það hefur ekki verið neinn sérstakur myndarbragur á því hvernig núverandi samgönguráðherra hefur tekið á málum frekar en aðrir. Það er að dragast upp óskapnaður hvað varðar skipulagið í þessum efnum sem helst væri hægt að líkja við það að þjóðvegakerfið væri bútað niður og mismunandi kaflar reknir af einkaaðilum með misgóðri þjónustu og færir af og til. Það er ekki nóg að það eigi að heita svo að boðið sé upp á einhverja háhraðaþjónustu ef hún dettur út annan hvorn dag og er gagnslaus kannski helminginn af tímanum eins og sums staðar er þar sem einkaaðilar eru af veikum burðum að reyna að sinna þessu.

Það þýðir ekkert annað en að horfast í augu við að þetta verklag gengur ekki, það verður að endurskoða vinnureglurnar og það verður með einhverjum hætti að vera hægt að tryggja öllum, ekki bara sumum, (Forseti hringir.) ekki bara þeim sem komast inn í útboðin, fullnægjandi (Forseti hringir.) þjónustu í þessum efnum. Það er of langt að bíða árum saman (Forseti hringir.) eins og framsóknarmenn leggja nú til.

[11:19]

Herdís Þórðardóttir (S):

Hæstv. forseti. Það er rétt að því sé haldið vel til haga í þessari umræðu að uppbygging fjarskiptakerfa í sveitum landsins byggir á lögum um Fjarskiptasjóð sem samþykkt voru hér á hv. Alþingi fyrir rúmum tveimur árum og að frumkvæði þáverandi hæstv. samgönguráðherra, Sturlu Böðvarssonar. Hinar dreifðu byggðir, sveitir landsins falla að miklu leyti undir svæðið þar sem fjarskiptafyrirtæki hafa ekki treyst sér í uppbyggingu á markaðslegum forsendum. Í þessu sambandi er vert að hafa í huga að íslenskur landbún-

aður hefur á síðustu árum tekið stór skref fram á við í tækniþróun og þessi gamalgróna atvinnugrein treystir í æ ríkari mæli á nútímaupplýsingatækni, til að mynda með tölvuvæddum mjaltakerfum. Traustar og góðar háhraðatengingar eru því bændum jafnmikilvægar og þeim sem búa í þéttbýli.

Markmiðið með Fjarskiptasjóðnum er að stuðla að aukinni samkeppni íslensks landbúnaðar með því að úthluta fjármagni til verkefna sem miða að uppbyggingu stofnkerfa fjarskipta í hinum dreifðu byggðum landsins. Fullyrða má að stofnun þessa sjóðs hafi verið mikið framfaramál fyrir bændur og aðra þá sem treysta á háhraðatengingar á svæðum þar sem fjarskiptafyrirtæki hafa ekki treyst sér í uppbyggingu á markaðslegum forsendum. Þess má geta hér að sjóðnum var ætlað til ráðstöfunar 2,5 milljarðar kr. af söluandvirði Símans. Á árinu 2006 var 1 milljarði kr. varið til uppbyggingar og síðan var gert ráð fyrir 500 millj. kr. í sjóðinn árlega á árunum 2007–2009.

Þessi mikla uppbygging fjarskiptakerfisins á landsbyggðinni mun taka tíma og á fundi með sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd þingsins í þessari viku greindi formaður Bændasamtakanna frá því að tæplega helmingur bænda býr enn við gamaldagsnettengingar. Það er því afar brýnt (Forseti hringir.) að hæstv. samgönguráðherra fái stuðning (Forseti hringir.) til að halda því góða verki áfram sem hófst í tíð forvera hans.

[11:22]

Hanna Birna Jóhannsdóttir (Fl):

Frú forseti. Á samdráttartímum í hefðbundnum atvinnugreinum svo sem sjávarútvegi og landbúnaði þar sem störfum hefur fækkað stórlega á undanförnum árum er mjög mikilvægt að allir landsmenn fái notið þeirra miklu möguleika sem háhraðatenging býður upp á.

Í mínu kjördæmi, Suðurkjördæmi, eru aðstæður mjög mismunandi til að nýta sér tæknina. Í Vestmannaeyjum eru möguleikarnir mjög góðir en víða annars staðar í kjördæminu eru þeir mun lakari og á mörgum stöðum afleitir. Ekki þarf að fjölyrða um mikilvægi háhraðatengingar í menntakerfinu og í dreifbýlinu geta slíkar tengingar skipt sköpum um möguleika fólks til fjarnáms á ýmsum sviðum. Sama er að segja um möguleikana til atvinnu og er nærtækast að minna á hugmyndir um störf án staðsetningar sem allir stjórnmálaflokkar hafa lýst stuðningi við, en það er forsenda þess að slíkar hugmyndir nái fram að ganga að þjóðbrautir tölvutækninnar séu greiðar.

Frú forseti. Að lokum vil ég minna á nauðsyn þess að bæta GSM-símasambandið en nú þegar NMT-kerfið verður tekið úr notkun í lok þessa árs, eins og boðað hefur verið, verður GSM-síminn eitt mikilvægasta öryggistæki okkar.

[11:24]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við erum hér að ræða um fjarskiptaþjónustuna og hæstv. samgönguráðherra var svo skemmtilegur að segja að ríkisstjórnin væri á háhraða í uppbyggingu á fjarskiptaþjónustunni. Ég verð nú, virðulegi forseti, að líta svo á að hæstv. ráðherra hafi verið með, eins og krakkarnir segja, „smádjók“ (Gripið fram í.) eða „hábrandara“. Hraðinn hjá ríkisstjórninni er ekki háhraði, það er unnið á hraða snigilsins og það vita allir landsmenn. Landsbyggðin veit það vel að það er unnið á hraða snigilsins í þessu máli því miður.

Á sínum tíma glöddumst við framsóknarmenn mjög þegar átti að setja fjármagn, m.a. að okkar kröfu, í að byggja upp fjarskiptaþjónustu þannig að hún yrði sambærileg á öllu landinu. Þetta hefur gengið afar hægt. Við vitum öll að í nútímasamfélagi er fólk meira og minna á netinu, bæði fyrirtæki og fjölskyldur. Hver þekkir það ekki bara heima hjá sér? Börnin eru á netinu, við erum öll sjálf á netinu, það er varla að maður fari í rúmið nema vera á netinu. Já, þetta er bara raunveruleikinn í dag. Lítið til ykkar barna, þið skuluð ekki gera grín að þessu, þetta er bara svona í flestum fjölskyldum landsins í dag.

Um daginn hringdi ég í fólk til þess að ræða um heimasíðuna sem ég rek, siv.is, og um myndir sem þar voru og hvort þau hefðu tekið eftir ákveðnum myndum. Þau sögðu: Jú, við skoðuðum þetta, að vísu fórum við í kaffi meðan myndirnar voru að hlaðast inn. Það var bara kaffipása, þetta gekk svo hægt. Það er ekki hægt að bjóða fólki á landsbyggðinni upp á þetta og við getum ekki skilið svona á milli höfuðborgarsvæðisins og landsbyggðarinnar þannig að landsbyggðin verði eftir. Það verður að spýta í, hæstv. samgönguráðherra verður að standa sig betur, þetta er ekki hægt.

Því sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan ætla ég að vísa til föðurhúsanna. Framsóknarflokkurinn hefur staðið á bak við þetta verkefni og hefur viljað að þetta gengi miklu hraðar og það á (Forseti hringir.) hv. þingmaður að vita.

[11:26]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér fer fram, ég held að hún sé afar mikilvæg. Við erum að tala um grundvallaratriði í uppbyggingu landsbyggðarinnar, möguleika á að tengjast internetinu og að hafa trygga GSM-þjónustu. Ég vil líka þakka hæstv. samgönguráðherra, sem þrátt fyrir allt, þrátt fyrir fullyrðingar um að þetta gangi hægt o.s.frv. hefur tilkynnt að í lok þessa árs verði allt landið með tryggt GSM-samband og jafnvel 80–100 km út á sjó. Þetta stefnir því allt saman í rétta átt.

Mér þótti mjög athyglisvert í framsögu hv. málshefjanda að þar kom fram að 2001–2007 hefði verið heldur misheppnað tímabil, þ.e. að þá hefði verið tekin ákvörðun um ISDN og sú tækni hefði ekki einu sinni dugað 2001 og því síður 2008. Ég get tekið undir það, en það er ekki hægt að nota það til þess að skamma hæstv. samgönguráðherra. Hæstv. samgönguráðherra hefur brugðist ágætlega við, hann reynir að keyra þetta mál fram og á þann hátt að það komi landsbyggðinni sem best.

Það er hins vegar rétt sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan að líklega hefðu möguleikar okkar og tækifæri til þess að gera þetta enn hraðar verið betri ef grunnnetið hefði ekki verið selt með Landssímanum. Það hefði getað verið lykilatriði og þá hefði verið hægt að byggja grunnnetið og þessa þjónustu meira upp á byggðalegum forsendum en markaðslegum, eins og nú er verið að

gera. Við misstum reyndar af því tækifæri, við í Samfylkingunni vorum á þeim tíma einarðlega þeirrar skoðunar að ekki ætti að selja grunnnetið með. Það var hins vegar gert og nú verðum við að halda áfram (Forseti hringir.) að byggja á þessum grunni og mér sýnist hæstv. samgönguráðherra takast það mjög vel.

[11:28]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég vil skoða þetta mál í nokkuð öðru samhengi. Okkur þingmönnum, ríkisstjórn, stofnunum ríkisins og sveitarfélögum, fyrirtækjum og reyndar öllum borgurum landsins ber að virða stjórnarskrána, hlíta henni í hvívetna og ekki síst jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar sem kveður á um að allir skuli vera jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda án tillits til efnahags og stöðu að öðru leyti. Búseta er eitt reginatriðið í þessu jafnræðishugtaki, að menn njóti jafnræðis eftir búsetu.

Þrátt fyrir þessa skýru reglu sitja íbúar landsbyggðarinnar ekki við sama borð og íbúar höfuðborgarsvæðisins og það gildir svo sannarlega í þessu máli þar sem heilu landsvæðin t.d. í Suðurkjördæmi og úti á landi eru dæmd úr leik, ekki bara varðandi háhraða heldur líka aðrar símatengingar. Því miður er það svo að íbúum á landsbyggðinni er mismunað á fjölmörgum öðrum sviðum, ég nefni póstþjónustu, ég nefni banka, ég nefni læknisþjónustu, ég nefni menntun, ég nefni aðgengi að lánsfé og þannig mætti lengi telja.

Þessi stjórnarskrárbrot eru um margt afleiðing af ríkisstjórnarstefnu Sjálfstæðisflokksins síðastliðin ár. Þar er byggt á þröngum sértækum gróðasjónarmiðum. Einokunarfyrirtæki þjónusta ekki byggðir og býli þar sem hámarksgróði er ekki af starfseminni, hver þjónustuleggur verður að skila sértækum hámarksgróða algjörlega óháð samfélagslegum ávinningi eða heildarhagsmunum okkar. Þetta er viðvarandi og óþolandi ástand, þetta hamlar atvinnustarfsemi, þetta hamlar félagsstarfsemi, þetta hamlar pólitík, þetta hamlar okkur landsbyggðarþingmönnum í starfi og þetta hamlar fjarnámi. Ég verð að minna á það í þessu samhengi að 70% nemenda við fjarnám eru konur.

Íbúar á landsbyggðinni (Forseti hringir.) eru ekki að biðja um ölmusu eða styrki. Þeir eiga skýlausan rétt á því að sitja við sama borð og íbúar höfuðborgarsvæðisins.

[11:31]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka þá ágætu umræðu sem hér fer fram um uppbyggingu fjarskiptakerfisins á landsbyggðinni. Ljóst er að Fjarskiptasjóður hefur miklu hlutverki að gegna og stofnun hans á sínum tíma bar því vott um mikla fyrirhyggju hjá stjórnvöldum. Það er forsendan fyrir þeirri öflugu uppbyggingu sem nú stendur fyrir dyrum um allt land á sviði fjarskipta og samgönguráðherra kom inn á áðan.

Ég tek heils hugar undir nauðsyn þess að háhraðavæða landið allt. Öflugt gagnaflutningskerfi er nauðsynlegur þáttur í lífi, starfi og, eins og fleiri hafa komið inn á, leik allra landsmanna. Í mínum huga er það brýnna verkefni nú að koma upp háhraðatengingum um land allt en var að koma á sjónvarpsútsendingum um allt land á sínum tíma.

Fjarskiptasjóður hefur líka öðru mikilvægu hlutverki að gegna en það er að byggja upp GSM-kerfi á þeim svæðum sem ekki þykja markaðsvæn. GSM-kerfið er ekki aðeins nauðsynlegt til að byggja upp atvinnulíf úti á landi heldur er þar líka um mjög mikilvægt öryggistæki að ræða. Nú er svo komið að ýmsir aðilar sem stunda ferðaþjónustu lenda undir í samkeppninni ef ekki er GSM-samband á viðkomandi svæði. Þetta er því mjög nauðsynlegt í þessu tvennu tilliti að bæta samkeppnisstöðuna og eins að bæta öryggi þeirra sem ferðast um landið. Nýlegt dæmi, sem kom upp fyrir nokkrum dögum, sýndi fram á að GSM-síminn getur bjargað miklu.

Hæstv. samgönguráðherra kom inn á að ýmsar skýringar eru á því að þessu verkefni hefur seinkað. Meðal annars hefur tækninni fleygt fram auk þess sem býlum sem verða hluti af útboðsferlinu hefur verið að fjölga mjög mikið. En það er greinilegt að samgönguráðherra er að taka á þessum málum og hann hefur lýst því yfir að háhraða GSM-væðingunni verði lokið nú um áramót. Hann tekur háhraðavæðinguna föstum tökum.

[11:33]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Uppbyggingu fjarskipta hefur verið beðið með mikilli óþreyju víða á landsbyggðinni. Í mínu kjördæmi má nefna svæði eins og Reykhólahrepp, Dalabyggð, mestalla Strandasýslu svo dæmi séu tekin. Útbreiðslan er afar léleg víða og sums staðar engin. Það ber að þakka það sem gert hefur verið og áfanga var vissulega náð við Húnaflóa með aðgerðum Vodafone sem setti upp sendi sem m.a. nær út á fiskimiðin og vítt um svæðið.

Með minni atvinnu og uppsögnum fólks víða vegna óheppilegs niðurskurðar á þorskafla er landsbyggðarfólk enn frekar ósátt við þann hægagang sem verið hefur í fjarskiptamálum. Það gæti vissulega opnað nýja möguleika ef átak verður gert eins og að var stefnt en ekki hefur enn orðið af.

Við hljótum að spyrja okkur hvað valdi þessum hægagangi. Ég veit ekki hvort ég á að fara yfir svör hæstv. samgönguráðherra en held ég verði að gera það, hæstv. forseti. Samgönguráðherra sagði áðan að Fjarskiptasjóður hefði verið á ferð um landið við að hnitsetja bóndabæi. Ég hélt að slík gögn væru til hjá Landmælingum Íslands og mér er næst að halda að þessi ferð Fjarskiptasjóðsins um landið hafi verið farin á gönguhraða eða einhverju annars konar ferðalagi miðað við hvernig þetta hefur gengið síðustu þrjú ár. Ég fagna því hins vegar ef nú er að verða bylting, eins og hæstv. samgönguráðherra sagði. Vonandi gengur það eftir að við náum miklum áföngum á næstu mánuðum við að ljúka því ætlunarverki sem að var stefnt varðandi útbreiðslu grunnnetsins og að opna aðgengi allra landsmanna að tækninni á jafnréttisgrundvelli.

[11:35]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka þá umræðu sem hefur farið fram um þetta mikilvæga mál og mikla hagsmunamál landsbyggðarinnar. Full þörf er á að ræða þetta og ég fagna

því að þingmenn hafa rætt þetta á mjög málefnalegan hátt, reyndar með einni undantekningu sem ég ætla að koma aðeins inn á hér á eftir.

Það skiptir öllu máli fyrir landsbyggðina að hún sé samkeppnishæf. Í rauninni er það eina krafa landsbyggðarinnar í augnablikinu að hún sé samkeppnishæf varðandi samgöngur, GSM-samband og háhraðatengingar. Það skiptir öllu máli varðandi nám svo að ekki sé minnst á störf án staðsetningar að allir geti notið háhraðatengingar.

Ég varð fyrir vissum vonbrigðum með svör hæstv. samgönguráðherra og hefði viljað að hann gæfi skýrari fyrirheit um það hvað gert yrði í framtíðinni, að verið væri að hraða þessu máli eins og kostur er. Það er ekki eftir neinu að bíða í þessum efnum og því miður er staðan þannig víðs vegar um landsbyggðina að ef það verður beðið verður ekki aftur snúið. Hin stóru orð, að í lok þessa árs verði bylting í fjarskiptum, minntu mig reyndar á það þegar mótvægisaðgerðirnar voru kynntar, einhverjar stórkostlegustu mótvægisaðgerðir ríkisstjórnar fyrr og síðar, sem hafa ekki reynst annað en kruður og, eins og einn hv. þingmaður sagði, dónaskapur við landsbyggðina.

Ég fagna því reyndar að samgönguráðherra ætlar að beita sér fyrir auknum fjárveitingum í Fjarskiptasjóð. Við framsóknarmenn munum ekki liggja á okkar liði. (Forseti hringir.) Ég vil að lokum segja, af því að hv. þm. Steingrímur J. sagði að við framsóknarmenn mundum leggja til (Forseti hringir.) að þessum framkvæmdum verði frestað, þá er það alls ekki það sem ég sagði og mjög ómaklega að okkur vegið. Við munum hins vegar beita okkur fyrir að þessum framkvæmdum (Forseti hringir.) verði flýtt hið allra fyrsta.

[11:38]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að nefna aðra hv. þingmenn með fullu nafni og ávarpa ráðherra sem hæstvirta ráðherra.

[11:38]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil fyrir það fyrsta þakka málshefjanda fyrir að taka upp þessa umræðu og þeim þingmönnum sem tóku þátt í henni. Hér hafa orðið ágæt skoðanaskipti um þetta mál.

Ég held að við séum öll sammála um það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði. Ófremdarástand hefur verið í háhraðatengingum í netnotkun á landsbyggðinni og það sem við samþykktum fyrir ansi mörgum árum um alþjónustu hvað varðar ISDN. Ég man enn hve við þingmenn vorum ánægðir með þá samþykkt en ég hygg að hæstv. forseti lýðveldisins hafi ekki verið búinn að skrifa undir það þegar við áttuðum okkur á að það sem við höfðum verið að samþykkja hvað varðar alþjónustu var nánast orðið úrelt þá þegar. Þess vegna er það sem Fjarskiptasjóður var settur á fót og þar hefur verið unnið eftir því prógrammi sem þar var sett upp og nú erum við að ná því fram að fá ADSL-þjónustu með tveggja megabæta lágmarkstíðni inn á útboði sem er, og ég ítreka það, að fara út á næstu dögum.

Ég fullyrði, virðulegi forseti, að á síðustu átta mánuðum hafi unnist mjög margir sigrar í þessu máli til útboðs og annað slíkt. Ég fór yfir það í fyrri ræðu minni hvað það var sem tafði málið en ég sagði líka við umræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar fyrr í þessari viku að fátt væri svo með öllu illt að ei boðaði gott, ef til vill. Það getur verið að í útboðinu núna fáum við miklu betri tilboð, miklu betri tækni og miklu meiri hraða þó að þau ár sem þjónustan hefur verið svona léleg séu vissulega slæm.

Framsóknarmenn hafa talað um snigilshraða, t.d. hv. þm. Siv Friðleifsdóttir. Hún er sjálf í Sniglunum og þeir fara ekki hægt yfir. Frá því að Framsóknarflokkurinn fór úr ríkisstjórn hefur verið gefið í frá þeim snigilshraða sem núverandi formaður bráðabirgðastjórnar Framsóknarflokksins lýsti svo vel að hefði verið í landbúnaðarráðuneytinu, þar hafi svo margt gerst á snigilshraða.

Virðulegi forseti. Að þessu máli hefur verið unnið á háhraða á þessu ári. Um næstu áramót munu stórir sigrar hafa unnist.

Tekjuskattur, 1. umr.

Stjfrv., 325. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 508.

[11:41]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um tekjuskatt, um staðgreiðslu opinberra gjalda, um tryggingagjald, um staðgreiðslu skatts á fjármagnstekjur og um virðisaukaskatt, með síðari breytingum.

Í frumvarpi þessu er að finna tvíþætta tillögu að mikilvægum breytingum á skattlagningu lögaðila í atvinnurekstri. Annars vegar er um að ræða breytingar á reglum um skattskyldu söluhagnaðar en hins vegar á skattaumsýslu þeirra lögaðila sem mest umsvif hafa í íslenskum þjóðarbúskap.

Fyrst vil ég koma inn á þann hluta í frumvarpinu er snýr að skattskyldu söluhagnaðar hjá lögaðilum. Forsögu þessa má rekja allt til vorsins 1998. Þá voru samþykkt á Alþingi lög sem fólu í sér verulegar breytingar á reglum um skattskyldu arðgreiðslna og söluhagnaðar varðandi aðila í atvinnurekstri.

Tekin var upp sú regla varðandi arð að hann myndaði ekki skattstofn væri hann greiddur milli hlutafélaga eða sambærilegra félagsforma heldur væri móttakanda arðsins heimilt að draga hann frá rekstrartekjum sínum áður en til skattlagningar kæmi. Samhliða var hlutafélögum heimilað að fresta skattlagningu söluhagnaðar af hlutabréfum ef þau keyptu önnur slík innan tveggja ára frá sölunni. Þessar reglur sem taka til söluhagnaðar af hlutabréfum annarra en veltuhlutabréfa, þ.e. hlutabréfa sem alla jafna ganga kaupum og sölum innan ársins, eru að meginstefnu til enn í gildi. Með þeim var í senn komið í veg fyrir að fjármagn væri bundið í tilteknum hlutabréfum af skattalegum ástæðum, þ.e. til að forðast skattlagningu, og jafnframt hvatt til áframhaldandi hlutabréfaeignar. Ekki voru gerðar breytingar á skattlagningu söluhagnaðar hjá lögaðilum á þessum tímapunkti en tekið fram að fylgst yrði með þróun í þeim málum með tilliti til breytinga síðar.

Frá því að framangreindar breytingar voru samþykktar

hefur alþjóðlegt skattaumhverfi tekið miklum stakkaskiptum, ekki síst í okkar helstu samkeppnislöndum innan Evrópu. Skatthlutföll hafa lækkað samhliða því að afnumdar hafa verið ýmsar sértækar reglur í því skyni að gera skattkerfið einfaldara og skilvirkara. Verulega hefur dregið saman með Íslandi og öðrum ríkjum á skattasviðinu á undanförnum árum þegar horft er til skattlagningar á atvinnurekstur og á það ekki hvað síst við um skattlagningu fjármagnstekna, svo sem söluhagnaðar af hlutabréfum. Þannig hafa íslensk félög í einhverjum mæli flutt eignarhald sitt á hlutabréfum yfir í dótturfélög sem staðsett eru í ríkjum þar sem skattlagning á söluhagnaði er talin hagstæðari en hér á landi. Má þar nefna sem dæmi Holland og Noreg.

Að auki hafa komið upp ágreiningsmál varðandi túlkun á því hvort frestunarheimild söluhagnaðar á hlutabréfum nái einungis til beinnar fjárfestingar í hlutabréfum en ekki til hagnaðar á veltuhlutabréfum samanber túlkun skattyfirvalda. Þessi þróun virðist hafa leitt til þess að tekjur ríkissjóðs af söluhagnaði hlutabréfa hafa verið óverulegar á undanförnum árum.

Í ljósi þessarar þróunar er í frumvarpinu að finna tillögur um breytingar á skattskyldu hagnaðar af sölu hlutabréfa. Megintillagan er sú að hagnaður lögaðila með takmarkaða ábyrgð eigenda, þ.e. hlutafélaga og einkahlutafélaga, af sölu hlutabréfa af hvers kyns tagi sé frádráttarbær eða skattfrjáls með sama hætti og greiðslur arðs milli lögaðila í sömu félagsformum, m.a. í þá veru að þær eru ekki bundnar við hlutabréfaviðskipti innan Evrópska efnahagssvæðisins heldur nær skattfrelsið einnig til hlutabréfa í fyrirtækjum sem staðsett eru utan Evrópska efnahagssvæðisins, þó ekki á lágskattasvæðum. Samhliða er lagt til að heimild til frestunar á skattlagningu söluhagnaðar af hlutabréfum verði felld brott.

Grunnregla tekjuskattsálagningar þegar um atvinnurekstur er að ræða er að sá rekstrarkostnaður sem gengur til öflunar, viðhalds eða tryggingar á skattskyldum tekjum, sé frádráttarbær frá þeim tekjum áður en til tekjuskattsálagningar kemur. Með öðrum orðum, skattfrelsi tiltekinna tekna takmarki frádráttarheimild lögaðila við þann kostnað sem sannarlega gengur til öflunar skattskyldra tekna.

Samkvæmt þeirri tillögu sem hér liggur fyrir er takmörkun á frádráttarbærni rekstrarkostnaðar vegna skattfrjáls hagnaðar af sölu hlutabréfa á söluári hlutabréfanna, eða á því ári sem söluhagnaður er færður til tekna hjá viðkomandi lögaðila. Ekki má mynda yfirfæranlegt rekstrartap á því ári nema að því marki að rekstrarkostnaður sé umfram skattfrjálsan söluhagnað að frádregnum rekstrarkostnaði ársins. Sama gildir um yfirfæranlegt rekstrartap vegna fyrri ára.

Ljóst er sú aðferð sem felst í tillögu frumvarpsins og hér hefur verið lýst felur í sér ákveðna ónákvæmni varðandi raunverulegan frádrátt á móti bæði skattfrjálsum og skattskyldum tekjum. Þar á móti vegur augljóst hagræði vegna einfaldara uppgjörs, bæði fyrir fyrirtækin og skattyfirvöld. Sé viðkomandi fyrirtæki í blönduðum rekstri skiptist rekstrarkostnaður í réttu hlutfalli við tekjurnar. Í frumvarpinu er jafnframt lagt til að tap sem kann að myndast vegna sölu hvers kyns hlutabréfa sé ekki frádráttarbært. Hafa ber í huga, að þessi takmörkun á frádráttarbærni rekstrarkostnaðar nær einungis til söluhagnaðar en ekki arðgreiðslna.

Þá er rétt að árétta að skattfrelsi hagnaðar af sölu hlutabréfa er bundið við það félagsform þar sem skattlagning er endanlega í hendi eiganda eins og í tilviki hluthafa í hlutafélagi og einkahlutafélagi og við úthlutun arðs, en ekki önnur félagsform. Engin takmörkun er á frestun söluhagnaðar eftir félagsformum í gildandi lögum.

Að lokum ber að nefna að fjármálaráðuneytinu hafa þegar borist ábendingar um að texti lagaákvæðis í 2. gr. frumvarpsins sé ekki nógu skýr. Sérfræðingar ráðuneytisins skoða þessar ábendingar og munu koma tillögum og nauðsynlegum leiðréttingum á framfæri við frekari meðferð málsins í efnahags- og skattanefnd.

Hin meginbreytingin sem lögð er til í þessu frumvarpi varðar skattaumsýslu stórra og umsvifamikilla fyrirtækja, en þeim hefur fjölgað mjög hratt hérlendis á örfáum árum. Þar á vaxandi útrás íslenskra fyrirtækja stóran hlut að máli, þar sem saman fer vöxtur vegna stækkandi markaðssvæða óháð landamærum og sameining íslenskra fyrirtækja við erlend, oftast í hagræðingarskyni. Við slíkar aðstæður verða viðskipti oft afar flókin enda lagalegt umhverfi, jafnt frá sjónarmiði skattareglna sem annarra, oftar en ekki ólíkt að uppbyggingu og eðli. Slíkar kringumstæður kalla á aukna sérfræðiþekkingu á öllum sviðum og meiri sérhæfni í allri umsýslu gagnvart þessum aðilum.

Þessi þróun er ekki séríslensk heldur er hún alþjóðlegt fyrirbæri sem löndin í kringum okkur hafa brugðist við með ýmsu móti. Flest þeirra fara þá leið að setja á fót sérstakar stjórnsýslueiningar í skattkerfinu sem annast alla skattalega umsýslu með þessum aðilum. Það á til dæmis við um hin Norðurlöndin og virðist þetta fyrirkomulag hafa gefið góða raun. Með hliðsjón af því er í þessu frumvarpi lagt til að skattaumsýsla fyrirtækja sem falla undir þá skilgreiningu að teljast stórfyrirtæki fari einungis fram í einu umdæmi í stað níu, nánar tiltekið í Reykjavíkurumdæmi, í sérhæfðri stjórnsýslueiningu. Með því fyrirkomulagi skapast möguleikar á að tryggja að skattlagning sambærilegra eða tengdra fyrirtækja sem hafa mikil umsvif verði samhæfðari og skilvirkari auk þess sem þjónusta við þau batnar.

Þau fyrirtæki sem tillaga frumvarpsins gerir ráð fyrir að verði skipað undir einn hatt á grundvelli viðmiða um tekjur og eignir af tiltekinni stærðargráðu dreifast í dag á nær öll skattumdæmi landsins. Álitamál þeim tengd hafa í sumum tilfellum ekki fengið úrlausn sem skyldi. Verði frumvarpið að lögum verður forræðið varðandi skattaleg úrlausnarefni þeirra fyrirtækja á hendi eins skattstjóra, sem hefur hefðbundið framkvæmdar- og úrskurðarvald í málum sem þeim tengjast óháð því hvar á landinu þau hafa skráð heimili.

Þær viðmiðanir sem lagt er til að verði beitt við skilgreiningu á því hvað teljist stórfyrirtæki eru annars vegar rekstrartekjur að meðtöldum fjármagnstekjum samkvæmt ársreikningi, að lágmarki 10 milljarðar kr., eða hins vegar heildareignir samkvæmt ársreikningi, að lágmarki 5 milljarðar kr. Aðeins annað þessara skilyrða þarf að vera uppfyllt til að lögaðili teljist stórfyrirtæki.

Samkvæmt upplýsingum úr skattframtölum lögaðila fyrir árið 2007 falla 249 lögaðilar undir ofangreindar viðmiðanir. Þar af eru 211 fyrirtæki í Reykjavík og Reykjanesi, eða 85% af heildinni. Af heildarfjölda stórfyrirtækja eru

174, eða 70% af heild, með skattalegt heimilisfesti í Reykjavík þó að innan við helmingur af heildarfjölda lögaðila sé skráður þar. Jafnframt sýna upplýsingar úr skattframtölum að stórfyrirtækin í Reykjavík eru margfalt umfangsmeiri en flest þeirra sem eru annars staðar, bæði er varðar tekjur og eignir. Í ljósi þessa er talið rökrétt að skattaumsýsla stórfyrirtækja falli undir Reykjavíkurumdæmi.

Nú er í sérstakri athugun í fjármálaráðuneytinu hvernig styrkja megi starfsemi einstakra skattstofa úti á landsbyggðinni, til að mynda með tilflutningi annarra verkefna til þeirra, m.a. í tengslum við ofangreinda breytingu. Í þessu samhengi er vert að benda á að rétt fyrir jól voru samþykkt lög nr. 166/2007 sem veita fjármálaráðherra heimild til að flytja einstök verkefni á milli skattumdæma með það að markmiði að auka svigrúm fjármálaráðherra til verkefnaflutninga innan skattkerfisins þannig að unnt sé að nýta mannafla þess sem best hvar sem er á landinu. Of snemmt er að tilgreina á þessari stundu hvers eðlis þau verkefni eru en reiknað er með að verkefnatilflutningur geti skapa allt að tíu ný stöðugildi á landsbyggðinni með samsvarandi fækkun stöðugilda á höfuðborgarsvæðinu.

Í frumvarpinu einnig að finna nauðsynlegar breytingar á öðrum skattalögum er varða skattaumsýslu stórfyrirtækja.

Að lokum vil ég nefna að í frumvarpinu er lögð til sú breyting á lögum um virðisaukaskatt að tekin verði af öll tvímæli um að ógerilsneydd mjólk, svokölluð hrámjólk, eigi að vera í efra þrepi virðisaukaskatts þar sem ekki er litið svo á að hún sé matvara til manneldis í skilningi laganna. Við þær breytingar sem samþykktar voru á lögum um virðisaukaskatt í lok árs 2006 þar sem virðisaukaskattur á matvöru til manneldis var lækkaður úr 14% í 7%, virðist hafa skapast óvissa varðandi þetta atriði. Með þeirri breytingu sem hér er lögð til er þeirri óvissu eytt.

Virðulegi forseti. Að þessu sögðu legg ég til að frumvarpi þessu verði vísað til efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

[11:51]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum um frumvarp til laga um breyting á lögunum um tekjuskatt, lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda og nokkrum öðrum lögum. Þetta er angi af skattasamkeppni milli landa sem sumir fagna en aðrir ekki.

Þeir sem eru mjög stjórnlyndir og vilja stýra fólki með einhliða aðgerðum og handafli ofan frá vilja að sjálfsögðu ekki vera ónáðaðir með samkeppni frá útlöndum. En hinir sem horfa til réttar borgarans og einstaklingsins og hvernig hægt er að vernda hann fyrir ofurvaldi ríkisins gleðjast að sjálfsögðu yfir því að einhver von komi utan frá um að ofurvaldi ríkisins í skattheimtu sé veitt samkeppni. Hér er eitt lítið dæmi um það og ég hlýt að gleðjast yfir því.

Sé horft á söluhagnað þá er það dálítið merkilegt fyrirbæri, herra forseti. Þegar fyrirtæki er stofnað er innra virði og hlutafé það sama. Síðan myndast hagnaður og hagnaðurinn eykur vonandi eigið fé og innra virði fyrirtækisins með tímanum en stundum er tap og það er minna talað um það. Af hagnaðinum er borgaður skattur ef hann er greiddur út sem arður. Þetta innra virði fyrirtækisins er eitt hugtak í viðbót, þ.e. það er hlutafé og síðan innra virði sem oft er töluvert hærra en hlutaféð vegna þess að það hefur verið mikill hagnaður. Af hagnaðinum borgar fyrirtækið að sjálfsögðu tekjuskatt til ríkisins. Ef hagnaðurinn er greiddur út er borgaður fjármagnstekjuskattur af arðinum.

En þá kemur að fyrirbæri sem er verðmæti fyrirtækisins. Þá er fólk úti í bæ, fjárfestar og aðrir, sem líta á tekjustrauma framtíðarinnar og sjá að þeir eru dágóðir. Þeir eru hærri en sú ávöxtun sem hægt er að fá á fjármagn á markaði. Þá vilja þeir kaupa hlutaféð hærra verði heldur en sem nemur bæði nafnverði hlutafjár og innra virði. Þennan söluhagnað hefur ríkið skattað. Það er í raun hagnaður fyrirtækisins í framtíðinni. Ríkið er ekki bara að skattleggja tekjur fyrirtækisins sem mynda innra virði heldur er það líka farið að skattleggja hagnað framtíðarinnar, sem eru reyndar verðmæti sem stundum sveiflast upp og niður vegna þess að forsendur um tekjuflæði af rekstrinum breytast og samkeppnisatriðið, sem er ávöxtunarkrafa á markaðnum, breytist líka. Þetta höfum við horft á undanfarið. Ávöxtunarkrafan hefur hækkað á markaði. Eðlileg afleiðing af því er að verðmæti framtíðarinnar minnkar og þá fer að myndast tap af þessum söluhagnaði, ekki söluhagnaður heldur sölutap.

Menn hafa brugðist við þessu á ýmsan hátt, m.a. með því að heimila mönnum að fjárfesta aftur og það eru ýmsar flóknar reglur í gangi. Og í þessu frumvarpi er brugðist við þróun bæði í Hollandi og Noregi þar sem menn hafa hreinlega gert þennan söluhagnað skattfrjálsan, sem er eins og ég gat um að mestu leyti hagnaður framtíðarinnar. Menn geta spurt sig: Hví er ríkið að skattleggja hagnað framtíðarinnar sem er gjörsamlega óviss?

Ég fagna því sérstaklega að gert sé ráð fyrir því í frumvarpinu að eitt skattumdæmi sérhæfi sig í þessum málum. Þetta er að verða mjög flókið mál, þ.e. skattheimta og skattskil fyrirtækja sem starfa í mörgum löndum. Það brýnt, eins og ég hef margoft bent á, herra forseti, að skattkerfið og öll eftirlitskerfi séu einföld og skjótvirk. Ég hef t.d. gagnrýnt að Fjármálaeftirlitið skuli ekki hafa brugðist hraðar við sameiningu Kaupþings og hollenska bankans sem fór svo út um þúfur. Það er óþolandi að atvinnulífið, í þessum hraða heimi, þurfi að bíða í hálft ár eftir úrskurði opinberra aðila. Það er óþolandi og bara gengur ekki.

Hið sama á við um skattameðferð. Hún þarf að vera mjög hröð. Þar þurfa að vera sérfræðingar sem geta unnið hratt og vel og sama á við um Samkeppniseftirlitið. Allar þessar eftirlitsstofnanir, þ.e. skatteftirlitið, Samkeppniseftirlitið og Fjármálaeftirlitið, þurfa að vinna hratt auk þess að vinna með mjög málefnalegum og faglegum hætti.

Ég fagna því að þetta eftirlit, skatteftirlitið, sé færð á eina hendi í þessu frumvarpi. Ég býst við því að það leiði til faglegri vinnubragða og hraðari vinnslu, bæði varðandi fyrirspurnir og annað. Menn þurfa að temja sér það sem gengur á alþjóðamarkaði, að vika er langur tími og dagur eða klukkutími getur skipt verulegu máli. Menn þurfa að fara að vinna mikið hraðar heldur en í einhverjum árum eða áratugum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Tekjuskattur, 1. umr.

Frv. GAK o.fl., 54. mál (ferðakostnaður). — Þskj. 54.

[11:58]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi um breytingu á lögum um tekjuskatt. Frumvarpið snýst um það að heimilað verði og sett inn í löggjöfina um tekjuskatt að sannanlegur útlagður ferðakostnaður við atvinnusókn einstaklinga megi dragast frá tekjum áður en skattlagt er en þó innan þess ramma að hann verði að nema meiru en 180 þús. kr. á ári og ekki sé heimilt að draga frá hærri upphæð en 600 þús. kr.

Frumvarpið hefur áður komið í sali Alþingis og verið farið yfir það í ræðum og ýmsir tekið þar til máls. Efnislega er lagt til eins og áður sagði að kostnaður manna við ferðir til og frá vinnu verði frádráttarbær frá tekjum áður en til skattlagningar kemur en þó með áðurgreindum lágmörkum og hámörkum. Við framkvæmd ákvæðisins er gert ráð fyrir að sambærilegar reglur gildi um sönnun á útlögðum kostnaði og gilda um sönnun á kostnaði á móti ökutækjastyrk eins og hann er í dag, þ.e. að kostnaður verður að vera sannaður, það verður að færa sönnur fyrir því að kostnaðurinn hafi verið greiddur vegna atvinnusóknarinnar til þess að það fáist viðurkennt að draga megi hann frá tekjum áður en skattlagt er.

Í núverandi löggjöf er þekkt reglan um ökutækjastyrk þar sem menn færa sönnur á það hvaða kostnað þeir hafa á móti greiddum ökutækjastyrk sem einhver annar greiðir, atvinnurekandi oftast nær, og launþeginn sem fær þennan styrk greiddan þarf að sýna fram á hvaða kostnað hann hefur af ferðalaginu o.s.frv. Ef sá kostnaður er ekki jafnhár ökutækjastyrknum og sannaður sem slíkur þannig að mark sé tekið á þá er það sem umfram er og á milli ber skattlagt sem tekjur hjá viðkomandi launþega. Þetta fyrirkomulag er algerlega þekkt í kerfinu þó að það sé auðvitað háð þeirri reglu að það sé annar sem leggur út fjármunina en viðkomandi launþegi sem þarf hins vegar að sanna kostnaðinn.

Í þessu tilviki er hins vegar verið að leggja það til, hæstv. forseti, að launþegi sem ber sérstakan kostnað við það að sækja atvinnu megi draga þann kostnað frá tekjum áður en skattlagt er sem er í rauninni sama aðferðin og á við um ökutækjastyrkinn eins og hann er greiddur í dag svo framarlega sem menn sanni það að þeir hafi kostnað á móti ökutækjastyrknum. Ég veit að við alþingismenn þekkjum þetta fyrirbæri ágætlega, enda fáum við greiddan ökutækjastyrk ef við erum á ferðalögum í sambandi við atvinnu okkar.

Í þessu frumvarpi er krafist sönnunar á útlögðum kostnaði sem er alveg sjálfsagt, auðvitað verður svo að vera, og ef menn geta ekki sannað kostnaðinn eiga þeir ekki rétt á að nýta sér það ákvæði sem hér er lagt til. Hins vegar má kannski segja að bæta megi inn í þessa tillögu annarri hugsun, ef menn vildu setja þessu skýrari ramma, því að auðvitað er það svo að langflestir Íslendingar eru vanir að ferðast að og frá vinnu akandi á eigin bifreiðum og einkum kannski þegar þeir fara lengri vegalengdir. Ef menn vildu hafa skýrari reglur utan um þetta ákvæði og kannski þannig hugsað að það nýttist betur þeim sem þurfa raunverulega að fara um langan veg vegna atvinnusóknar sinnar þá væri auðvitað hægt að hafa lágmarkskílómetraviðmiðun inni í slíku ákvæði sem væri þá viðbótartakmörkunarákvæði við þær upphæðir sem hér eru settar þannig að atvinnusóknin fengist ekki viðurkennd nema hún væri umfram ákveðin ferðalög til og frá vinnu. Ég hygg t.d. að atvinnusókn til Alþingis frá Reykjanesbæ sé viðurkennd sem slík og frá Akranesi, svo einhver dæmi séu tekin um viðmiðunarreglur sem þekktar eru í stjórnkerfi okkar.

Það væri auðvitað ekkert því til fyrirstöðu að ræða þann möguleika í hv. nefnd að skoða slíkt viðbótarákvæði þar sem meiri hluti Íslendinga ferðast til og frá vinnu á eigin bifreið eins og áður sagði og menn taka sig saman og ferðast kannski tveir eða þrír saman í bifreið um langan veg ef um atvinnusókn á milli byggðarlaga er að ræða. Þetta er eitthvað sem nefndin mun væntanlega skoða og kann að vera fullkomlega eðlilegt að setja einhverja slíka viðmiðun inn til að marka þennan ramma betur og kannski líka til að ná fram enn frekar þeirri hugsun sem í frumvarpinu er, að reyna að efla atvinnusókn á milli staða og að þetta styrki og stækki atvinnusvæðið og atvinnusókn landsmanna. Það hefur verið stefna margra ríkisstjórna á undanförnum árum, held ég, að eðlilegt væri að stækka atvinnusvæði á landsbyggðinni og við landsbyggðarþingmenn höfum unnið að því og reynt eftir fremsta megni að þrýsta á samgöngubætur, m.a. á þjóðvegum landsins, til þess að byggðirnar eigi betra með að vinna saman og fólk eigi þar af leiðandi auðveldara með að sækja atvinnu á milli svæða.

Það er þekkt að mikill ferðakostnaður getur hamlað slíkri þróun og er til þess fallinn að draga úr samkeppnishæfni byggðarlaga um vinnuafl. Mikill ferðakostnaður vegna atvinnusóknar getur einnig virkað vinnuletjandi með þeim afleiðingum að menn sjá sér kannski frekar hag í því að þiggja atvinnuleysisbætur en sækja vinnu í næsta byggðarlag þar sem kostnaðurinn við atvinnusóknina er það mikill að menn hafa nánast ekkert upp úr sér, eins og löngum var sagt á Íslandi á árum áður þegar menn voru að tala um hvort þeir hefðu næga afkomu eða ekki. Ég held að það sé kannski aldrei brýnna að afgreiða þetta frumvarp á hv. Alþingi en einmitt nú þegar við horfum upp á það að í mörgum byggðarlögum stefnir í atvinnustopp og allt að því atvinnubrest, leyfi ég mér að segja, m.a. vegna niðurskurðar í fiskafla, og við þingmenn erum að reyna að finna leiðir sem geta orðið til þess að fólk eigi möguleika á að takast á hendur önnur störf. Menn hafa kallað það öðru orði: mótvægisaðgerðir, og ber ekki að gera lítið úr því en ég vil hins vegar segja það, hæstv. forseti, að ýmislegt í þeim mótvægisaðgerðum hittir ekki inn á þá hópa sem verða verst úti í niðurskurðinum á þorskaflanum og þar er ég tala um fiskvinnslufólk og sjómenn og smærri þjónustuaðila sem þjóna útgerð og fiskvinnslu á þessum stöðum. Þeir verða líka fyrir algerum atvinnubresti.

Við vitum að sum fyrirtæki eru með áætlanir um að starfsfólk þeirra verði atvinnulaust í fimm mánuði á þessu ári. Ég nefni staði eins og Þingeyri og Húsavík og skyldi ekki muna um það fyrir fólk sem missir atvinnu á þessu svæði ef slíkt ákvæði sem hér um ræðir væri í lögum og það væri gert auðveldara t.d. fyrir Húsvíkinga að sækja at-

vinnu til Akureyrar, ef það stæði til boða, eða fyrir fólk á Þingeyri að sækja atvinnu til Ísafjarðar, ef það stæði til boða? Með góðri útfærslu á þessu ákvæði mætti jafnvel finna því stað að yfir sumartímann, sem virðist vera sá tími sem menn ætla að hafa fólk atvinnulaust á þeim stöðum sem ég nefndi í fimm mánuði, gæti fólk jafnvel frá Þingeyri sótt atvinnu til suðvesturs eins og áttum hagar á Vestfjarðakjálkanum og inn í Vesturbyggð eða Tálknafjörð ef svo hagaði til, þótt ekki sé hægt að hæla þeirri leið fyrir fólk til að fara dags daglega, það verður að segjast eins og er. Þar er yfir fjallvegi að fara og þó að þeir séu oftast nær greiðfærir yfir sumartímann þá er ekki eins og málum er háttað hægt að ráðleggja fólki það beinlínis til atvinnusóknar daglega.

En fólk leitar vissulega lausna við að reyna að halda uppi atvinnu og tekjum. Þess vegna er það auðvitað svo að í landshlutunum sumum hverjum, ég nefni Vestfirði, Norðurland vestra, Norðurland eystra að hluta til, hefur orðið mikil fólksfækkun af því að fólk unir því ekki að vera atvinnulaust og tekjulaust og leitar út af svæðunum. Fólk er vant því að hafa atvinnu og vill hafa atvinnu og þess vegna leitar það út af svæðunum. Við þingmenn höfum allir, held ég, haft miklar áhyggjur af því hvernig þessi mál hafa verið að þróast á undanförnum árum, og m.a. með tilliti til þess sem boðaður niðurskurður þorskaflans kann að leiða af sér þá held ég að það sé enn frekar ástæða til þess að frumvarp það sem þingmenn Frjálslynda flokksins flytja hér enn og aftur, um breytingu á lögum um tekjuskatt vegna atvinnusóknar um lengri veg, verði tekið til afgreiðslu og útfært þannig að það gagnist í þessu sambandi. Ég held að það hafi kannski aldrei hitt betur í mark en einmitt nú að flytja þessa tillögu og fái frumvarpið hraða og málefnalega afgreiðslu getur hún þar af leiðandi virkað sem mótvægisaðgerð, sem ég held að hún mundi mjög auðveldlega gera fáist frumvarpið afgreitt sem lög.

Það er ekki eins og hér sé verið að leggja til eitthvert nýmæli sem hvergi er þekkist. Það er auðvitað þekkt í nágrannalöndum okkar, m.a. í Noregi, að einstaklingar megi draga kostnað frá tekjum vegna atvinnusóknar og við erum því ekki að brydda upp á neinu nýmæli sem ekki er hægt að finna fyrirmyndir fyrir í öðrum löndum sem við að jafnaði berum okkur saman við, þ.e. skandinavísku þjóðirnar. Þess vegna held ég að það sé enn frekari þörf og ríkari ástæða til að afgreiða þetta mál nú og útfæra það þannig að það megi gagnast m.a. í þá veru sem ríkisstjórnin hefur verið að leggja til og kallað hefur verið einu nafni mótvægisaðgerðir.

Aðalmótbáran gegn þessu máli er sú að menn hafa stundum sagt að það væri ófært að vera að opna ákvæði um sérstakan frádrátt í skattalögum og menn ættu ekki að flækja skattkerfið o.s.frv. Ég ætla ekki að fara að rekja það hér, hæstv. forseti, hvaða undanþágur eru í skattalögunum. Þær eru ýmsar eins og menn vita sem það hafa skoðað og sennilega er enginn betur kunnugur þeim en hæstv. fjármálaráðherra sem ætti að vita nánast allt um slíkar útfærslur og getur rakið það fyrir okkur á eftir okkur til upplýsingar.

Ég tel að við þingmenn eigum alls ekki að víkjast undan því að taka þetta mál til málefnalegrar afgreiðslu og fylgja því eftir inn í nefnd og út úr nefnd vegna þess að annað er ekki verjandi á sama tíma og við tölum fyrir mótvægisaðgerðum og ríkisstjórnin hefur boðað endurskoðun á mótvægisaðgerðum sínum til þess einmitt að ná markvissari árangri fyrir það fólks sem verður fyrir skaða. Þetta er tillaga sem gæti beinlínis verið sniðin að því að ná sérstaklega til þess fólks sem er að missa atvinnu sína. Eins og ég benti á áðan er hugsanlega hægt að útfæra inn í þetta einhvern lágmarkskílómetrafjölda þannig að þetta gagnist enn betur því fólki sem þarf raunverulega að sækja atvinnu um langan veg af því að hún stendur ekki lengur til boða á viðkomandi vinnusvæði.

Ég legg eindregið til, hæstv. forseti, að þetta mál verði rætt, m.a. út frá þeim sjónarmiðum sem ég hef rakið, og menn finni því stað hvernig megi útfæra þetta. Þetta er ekki flókin útfærsla, sönnunarbyrðin er hjá launþeganum sjálfum og síðan fara skattyfirvöld og skatteftirlitsaðilar yfir framtöl manna og ákvarða hvort tekið er mark á því o.s.frv. Auðvitað þurfa menn leiðbeiningar um það hvernig eigi að telja þetta fram og hvernig halda eigi utan um kostnað sem því er samfara. En ég skora á hæstv. fjármálaráðherra að taka þetta mál til gaumgæfilegrar skoðunar með tilliti til þess að þetta mun gagnast þjóðfélaginu mjög vel, held ég, við ríkjandi aðstæður og það sem í stefnir með minnkandi atvinnu í landinu.

[12:15]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við höfum rætt þetta frumvarp áður og ég hef áður haldið ræðu, ég er orðinn dálítið leiður á mínum eigin skoðunum. Ég held að barátta næstu ára verði gegn góðum málunum. Það er svo mikið af góðum málum, t.d. virðisaukaskattur á barnaföt. Af hverju í ósköpunum borgar barnafólk virðisaukaskatt af barnafötum? Virðisaukaskattur á ylskó handa öldruðum sem eru með kalda fætur, af hverju skyldu aldraðir borga virðisaukaskatt? Hér mætti nefna margt fleira.

Hér er gert ráð fyrir að taka einn þátt úr sem er kostnaður við að afla tekna en menn gleyma því að það er ekki stærsti kostnaðurinn. Stærsti kostnaðurinn við að afla tekna er menntunin og menn geta ekki dregið hana frá. (Gripið fram í.) Stærsti kostnaðurinn við að afla tekna hjá einstæðum mæðrum er barnaheimiliskostnaður. Ekki er hægt að draga hann frá frekar en fatnað til dæmis. Við, alla vega karlkyns þingmenn, þurfum að hafa bindi en það er bara hluti af starfinu en við getum ekki dregið það frá skatti, ekki sérstaklega.

Við höfum fylgt þeirri stefnu á Íslandi að hafa skattkerfin einföld, ekki með frádráttum. Ég hef kynnt mér skattkerfið í Þýskalandi. Það er með fádæmum flókið. Þar eru tvær þykkar bækur um alla frádrætti sem nýta má varðandi hitt og þetta, t.d. batterí í heyrnartæki ef það er notað í vinnunni, að sjálfsögðu. (Gripið fram í.) Draga má batterí frá tekjuskatti í Þýskalandi að því leyti sem heyrnartæki er notað í vinnutímanum. Þá þurfa menn að reikna út og sanna það þannig að þetta gengur út í algerar öfgar mjög víða. Það er alveg óskapleg vinna, flækir skattkerfið og veldur kostnaði út um allt, bæði í eftirlitinu og hjá skattgreiðandanum sjálfum. Við höfum fylgt þeirri stefnu síðustu 15 árin

að einfalda skattkerfin, gera þau einfaldari, gera skattstofnana flatari og hafa þetta almennt og það hefur gefið ágætisraun. Tekjur hafa hækkað hér á landi, hagnaður fyrirtækja hefur hækkað, allir skattstofnarnir sem skattlagðir hafa verið hafa stórhækkað. Það er líka í samræmi við kenningu prófessors sem kom hingað fyrir stuttu og heitir Arthur B. Laffer og sýndi fram á að skattstofnar eru breytilegir eftir skattprósentunni. Ég verð þess vegna því miður, herra forseti, að vera á móti þessu fína og góða máli.

[12:18]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Mér finnst þetta vera athyglisvert mál og ætla rétt aðeins að skoða það betur í ljósi þeirra athugasemda sem komu fram hjá hv. þm. Pétri Blöndal. Það er tvennt sem kemur upp í hugann hjá mér. Það er annars vegar ákveðið prinsipp sem hér er um að ræða, að verið að draga frá kostnað við að afla tekna en hins vegar er verið að skilgreina hann með ákveðnum hætti. En eins og fram kom hjá hv. þm. Pétri Blöndal eru fleiri kostnaðarþættir, sem geta komið til vegna þess að fólk aflar sér tekna, mjög mismunandi eftir aðstæðum.

Ég velti því fyrir mér hvort það geti verið raunhæft að einhvers konar frádráttur væri vegna þess að menn hafi kostnað af því að afla sér tekna. Ég er kannski ekki sérstaklega að hugsa um bindiskostnað en það getur vel verið að það sé kostnaður sem sligar einhverja. Eins og menn vita getur þetta verið kostnaður af ýmsu tagi, ekki bara að þurfa að ferðast um langan veg. Innan höfuðborgarsvæðisins getur ferðakostnaður vegna vinnu meira að segja verið umtalsverður. Hitt sem hv. þingmaður fór yfir og lagði talsvert upp úr var að færðar væru sönnur á hver þessi kostnaður væri. Við þekkjum ýmis kerfi til þess. Það verður að segja eins og er þau eru öll frekar flókin og kalla á sérstakt framtal og sérstaka yfirferð. Ef við ætlum fólki á annað borð að telja fram einhverja hluti til að sýna fram á eitthvað, verðum við auðvitað að fara yfir þá líka til að ljóst sé að það sem ætlast er til af fólki sé gert og að ekki sé verið að svíkja. Þá velti ég fyrir mér hvaða augum hv. flutningsmaður mundi líta það ef við einfölduðum málið með einhverjum hætti og hefðum ákveðinn frádráttarlið sem væri vegna kostnaðar við að afla tekna, hver svo sem hann kynni að vera. Mér þætti athyglisvert að heyra sjónarmið hans hvað þetta varðar og jafnvel annarra hv. þingmanna sem taka þátt í umræðunni.

[12:21]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel frumvarpið vera góðra gjalda vert og ég tek undir með hæstv. fjármálaráðherra að þetta sé skoðunarvert atriði. Það er annað skoðunarvert sem ég vil beina til hæstv. ráðherra í þessu samhengi. Rætt hefur verið á þingi um þjónustustig sem íbúar landsbyggðarinnar búa við og síðast í morgun varðandi háhraðatengingar. Talað hefur verið um menntun, læknisþjónustu og hluti sem íbúar landsbyggðarinnar hafa ekki sama aðgang að þeir sem búa í þéttbýli. Ég spyr því hæstv. ráðherra hvort hann sé tilbúinn að hugleiða, skoða og jafnvel að beita sér fyrir því að íbúar á landsbyggðinni sem búa við lægra þjónustustig en íbúar á höfuðborgarsvæðinu, greiði lægra hlutfall tekjuskatta? Þá er maður kominn nær hv. þm. Pétri Blöndal. Ekki er það mikil flækja í skattkerfinu í dag að hafa mismunandi þrep. Við gátum það á árum áður upp úr 1960 og fram til 1967–1968, vorum með þykkar bækur yfir álagningarstofna frá 10 þús. kr. og áfram upp úr. Ég beini því til hæstv. ráðherra að hann lýsi áliti sínu á því að hugsanlega sé eitt lægra skattþrep í hinum dreifðu byggðum en á höfuðborgarsvæðinu. (Gripið fram í.)

[12:22]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að hv. þingmaður þurfi ekki að spyrja mig að þessu. Ég held að hann hafi heyrt mig svara því á einhverjum fundum í kosningabaráttunni sl. vor. Ég tel það ekki vera gott ráð við hverju svo sem ráðið ætti að vera vegna þess að þá erum við farin að koma með einhvers konar afsökun fyrir því að þjónustustigið úti á landsbyggðinni sé lægra. Við værum þá í raun að gefa fólki afslátt vegna slakrar þjónustu. Við eigum auðvitað að stefna að því að bæta þjónustuna og að hún sé, eftir því sem kostur er, jafngóð alls staðar á landinu.

Síðan er það hitt að sú þjónusta sem hið opinbera veitir í öllum meginatriðum er veitt eftir þörfum. Þótt notendagjöld séu upp að vissu marki þá er það upp að mjög lágu marki. Við færum þá út í það að fólk greiddi skatta eftir því hversu mikið það notar velferðarkerfið. Þá held ég að við séum komin frá meginhugmyndinni um velferðarkerfið og þá þjónustu sem hið opinbera veitir.

Þá komum við að þriðja atriðinu sem hv. þm. Pétur Blöndal kallaði fram í, að það býður auðvitað upp á að kerfið sé misnotað, að fólk skrái sig á stöðum þar sem það greiðir minni skatta en býr svo á þeim svæðum þar sem það á að greiða hærri skatta. Ég held því að þetta sé ekki góð hugmynd, ég held að við eigum að reyna að bæta þjónustuna.

[12:25]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir svarið. Þetta er athyglisverð umræða, hún er góðra gjalda verð að skoða í þaula. Þetta hefur t.d. verið tíðkað í Noregi, ef ég man rétt, til að laða að sérfræðinga, lækna, kennara og fleiri út í dreifðari byggðir þar sem hugsanlega er ekki unnt að bjóða upp á sama þjónustustig og í þéttbýlinu vegna þess að það er útilokað í framkvæmd.

Að því er varðar síðan hugsanlega misnotkun þá eru fá kerfi sem ekki eru misnotuð í sköttum og öðru. Ég hygg þó að við höfum ákaflega skýr fyrirmæli í lögheimilislögum um hvar menn halda heimili sitt. Það yrði að mínu mati hluti af skatteftirliti án þess að ég neiti því að menn muni eflaust reyna að fara í þá holu sem gæti myndast þar. Ég neita því ekki sem vænta má. Ég hygg að við setjum ekki reglur eftir undantekningunum heldur meginreglur.

Mér finnst þetta atriði sem er vel skoðunarvert til að laða að menntafólk í hinar dreifðari byggðir og slíkt, viðkomandi grein greiði lægri skatta vegna þess að þjónustustigið sé verra. Ég sé ekki neitt í spilunum um að bæta eigi þjónustustig á landsbyggðinni, til að mynda að því er varðar aðgengi að menntun, læknisþjónustu og fleiru.

[12:27]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég ítreka svar mitt frá því áðan. Mér hugnast þetta ekki og ég held ekki að það sé gott að fólk velji sér búsetu út frá því hvernig skattarnir eru. Ég held reyndar að í Noregi, þar sem þessu hefur verið beitt með tilteknum hætti, hafi það ekki virkað neitt sérstaklega vel.

Við megum heldur ekki gleyma því að það eru líka ákveðnir jákvæðir þættir við að búa úti á landsbyggðinni, í dreifbýlinu, sem ekki finnast í þéttbýlinu. Ég held að við þurfum að leyfa fólki að velja búsetu út frá þeim forsendum frekar en út frá fjárhagslegum forsendum.

Hvað varðar skatteftirliti erum við auðvitað alltaf að reyna að gera hlutina sem einfaldasta þannig að við þurfum ekki að elta fólk og hafa eftirlit. Ef við getum leyst málin með öðrum hætti eigum við að gera það þannig. Ég held að við getum gert það og ég held að við gerum það. Það er náttúrlega ekki rétt hjá hv. þingmanni — sérstaklega ef við tökum tillit til þeirrar umræðu sem fram fór í dag um háhraðatengingar og símatengingar. Verið er að vinna gríðarlega gott starf þeim efnum. Við tölum um að bæta þjónustuna í menntakerfinu og höfum orðið vitni að því að hv. þingmaður í okkar ágæta kjördæmi — þar er að mínu mati verið að gera stórkostlega hluti með því að bæta þjónustu í heilbrigðiskerfinu og auka umsvif heilbrigðisstofnana í kjördæminu. Hv. þingmaður er beinlínis ósanngjarn þegar hann segir að ekkert sé verið að gera í þessum málum úti í hinum dreifðari byggðum.

[12:28]

Hanna Birna Jóhannsdóttir (Fl):

Herra forseti. Ég vil koma með smáinnlegg í þessa umræðu. Allt sem varðar byggðamál og kemur byggðum landsins til góða er okkur í Frjálslynda flokknum viðkomandi.

Ég lýsi yfir fullum stuðningi við frumvarp þingmanna Frjálslynda flokksins sem kemur hér fram í fjórða sinn og borið var upp af hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni. Hv. þingmaður hefur farið yfir þær upphæðir sem miða skal við og þarf ekki að endurtaka þær.

Frumvarpið er réttlætismál að mínu mati vegna þess að verið er að gera fólki mögulegt að sækja atvinnu utan heimabyggðar sinnar án þess að atvinnusóknin verði það dýr að menn sjá sér ekki hag í að sækja þá vinnu vegna ferðakostnaðar. Fram kemur að sams konar fyrirkomulag er þekkt í öðrum löndum svo að ekki er verið að leggja til nýmæli miðað við löndin í kringum okkur.

Við lifum í síbreytilegu þjóðfélagi og hraðinn er mikill. Það sem gekk vel í gær er úrelt í dag. Mín heimabyggð, Vestmannaeyjar, var þekkt fyrir það áður fyrr að óska eftir vinnufúsum höndum. En tímarnir breytast og sú staðreynd liggur fyrir að Eyjamenn leita eftir atvinnu upp á fastalandið með tilheyrandi kostnaði líkt og aðrir landsmenn leita í önnur byggðarlög og þá að sjálfsögðu með tilheyrandi ferðakostnaði. Það er trú mín að hv. þingmenn styðji þetta réttlætismál, herra forseti.

[12:30]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það mál sem hér liggur fyrir er á margan hátt hið merkilegasta og þarft að ræða það. Eins og kemur fram í greinargerð með frumvarpinu er þetta ekki nýtt mál, það hefur verið lagt fram á Alþingi a.m.k. fjórum sinnum áður. Umræðan er ekki ný. Eins og kom fram í máli hv. þm. Péturs Blöndals hér áðan hefur hann rætt þetta allnokkrum sinnum áður. Ég nefni það einnig til stuðnings því að þetta er ekki nýtt mál að í tillögu til þingsályktunar um stefnu í byggðamálum fyrir árin 1998–2001, sem var lögð fram af páv. forsætisráðherra, kemur þetta atriði fram í kafla 2.1.2, sem ber heitið *Óbein jöfnun.* Þar er ákvæði sem hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Kostnaður einstaklinga sem sækja atvinnu langt að verði að hluta frádráttarbær til skatts.“

Um þetta ákvæði hafa örugglega spunnist miklar og gagnlegar umræður. Eftir þeim upplýsingum sem ég hef aflað mér greiddi hv. þm. Pétur H. Blöndal atkvæði með þingsályktunartillögunni og einnig hæstv. fjármálaráðherra þannig að menn hafa verið og eru að sjálfsögðu fúsir til að ræða þessi atriði. Annað mál er það hvernig við komum því til framkvæmda og hvort það sé gerlegt á hverjum tíma. Hv. þm. Pétur Blöndal nefndi hér áðan að nú væri runninn upp sá tími að við yrðum að berjast gegn hinum góðu málum — (**PHB:** Alltaf.) alltaf, eins og hann kýs að kalla það. Það má vel vera en í þeim tilgangi að forða ríkissjóði frá kostnaði vænti ég að afstaða hans byggist á þessari staðhæfingu. (**PHB:** Flækingur.) Flækingur, kallar hv. þingmaður fram í.

Ég er tvímælalaust talsmaður þess að hafa skattkerfið einfalt og vil undirstrika það hér. En ég vil líka leggja áherslu á það að í umræðu um byggðamál hefur hinn sameiginlegi sjóður okkar líka óhjákvæmilega kostnað af þeirri þróun í byggð landsins sem verið hefur síðasta áratuginn. Það er bara svo einfalt mál og við ættum þá á móti þeim útgjaldatillögum sem hv. þm. Pétur H. Blöndal leggst gegn að reyna að leggja mat á þann kostnað sem samfélagið verður fyrir af þeirri byggðaröskun sem óhjákvæmilega hefur verið undanfarna áratugi og er óhjákvæmileg á næstu áratugum. Það er einfalt mál að geta fullyrt slíkt því að það er þróunin og í fljótu bragði sér maður ekkert sem muni vinna sterkt gegn henni.

Ég tek undir þau sjónarmið sem koma fram hjá hv. flutningsmanni með frumvarpinu. Í ljósi þeirrar stöðu sem uppi er í atvinnumálum, sérstaklega utan höfuðborgarsvæðis, í kjölfar samdráttar í þorskaflaheimildum ber okkur að skoða allar þær leiðir sem lúta að því að stækka atvinnusókn fólks. Það hlýtur að vera kostur í þessari stöðu, ef við kjósum að tiltaka það, að skoða þá hugmynd sem felst í frumvarpinu, að gera fólki kleift að draga frá tekjum kostnað við að afla sér atvinnutekna. Einn kostur í stöðunni hlýtur að vera sá hvort menn geti forðað samfélaginu frá einhverjum tilteknum framkvæmdum meðan þetta er að ganga yfir. Ég bendi á að í tillögum nefndar sem starfaði á vegum forsætisráðuneytisins og var ætlað að styrkja byggð á Vestfjörðum, var eitt atriði sem er til á minnisblaði sem útfært er af skrifstofustjóra í samgönguráðuneytinu og verkefnisstjóra sem býr vestur á fjörðum. Þar kemur fram að unnt sé

að greiða niður og reikna sig niður með niðurgreiðslur flutningskostnaðar til Vestfjarða þar til úrbætur í samgöngumálum í þeim sama fjórðungi hafa átt sér stað, þannig að það er alveg hægt að ræða slíka hluti í því samhengi.

Engu að síður vil ég taka undir þau sjónarmið sem koma fram í þessu. Ég lýsi mig fúslega reiðubúinn til að skoða alla hluti í þessum efnum. Ég bendi einnig á að atvinnusamsetningin er að breytast. Við höfum til muna miklu meira af einyrkjum á vinnumarkaðinum í dag sem afla sjálfir eigin tekna í stað þess að vera í vinnu hjá öðrum og hvers vegna skyldum við ekki líta til þeirrar breytingar sem orðið hefur á samsetningu atvinnumarkaðar á síðustu árum?

Meginatriðið í umræðunni sem hér er hafin og haldið er úti og sá tónn sem hér er sleginn hlýtur að vera það þegar við ræðum byggðamál — ef þetta á að vera sérstaklega tengt byggðaumræðu hljótum við að geta verið sammála um að meginhlutverk stjórnvalda á hverjum tíma eigi að vera það að gera fólki kleift að kjósa sér búsetu þar sem það vill í landinu. Meðan það greiðir sömu skatta og undirgengst sömu skyldur og ábyrgð og aðrir samfélagsþegnar hlýtur það sama fólk að geta gert kröfu til sambærilegra lífsgæða á hvaða sviði svo sem það er með tilliti til opinberrar þjónustu, gert þessa sömu kröfu hvar svo sem það kýs sér búsetu í landinu.

Ég vil undir lok máls míns nefna í sambandi við umræðu um þjónustustig á landsbyggðinni og mismunandi skattgreiðslur og skatthlutföll þar til ríkisins að ég er ekki hallur undir mismun í skattgreiðslum til ríkissjóðs eftir því hvar fólk býr. Ég tel að við eigum að geta byggt samfélagið þannig upp að við greiðum öll sömu skatta og skyldur til samfélagssjóðsins og bendi á að við höfum þó nokkurn breytileika í skattgreiðslum til samfélagsins á sveitarstjórnarstiginu þar sem er mismunandi útsvarsprósenta og það er eini breytileikinn sem hefur verið í skattgreiðslum þangað. Það er vegna þess að takmörkunin á þeim verkefnum sem sveitarfélögunum er falið að sinna er til muna meiri að mínu mati en ríkissjóðs. Ég er því ekki talsmaður þess að vera með mismunandi skattgreiðslur til ríkissjóðs eftir því hvar fólk hefur valið sér búsetu í okkar ágæta landi.

Þjónustustigið á landsbyggðinni og mat á því er líka mjög vandmeðfarið. Ég er þeirrar skoðunar að víða á landsbyggðinni séu til muna betri búsetuskilyrði en gerast á þéttbýlli svæðum landsins. Ég met kannski aðra hluti meir til stuðnings búsetu minni á Akureyri en einstaklingur sem kýs að búa hér innan múra höfuðborgarsvæðisins, svo að maður tali nú ekki um á þeim tímum sem nú ríkja í ljósi harðnandi veðra. Það er ekkert auðveldara að komast um hér en í einhverjum afdalahrepp langt úti á landi, þetta er höfuðborgin sjálf. Ég varð þess heiðurs aðnjótandi að eiga fund uppi í iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti í morgun og mætti þar hæstv. iðnaðarráðherra sprengmóðum eftir að hafa brotist um í ófærðinni. Hann hafði það af, blessaður, og við áttum ágætan fund og ágætar viðræður. (Gripið fram í.) Ég efast ekki um það.

Ég vil við lok míns máls um þetta frumvarp lýsa mig fullkomlega reiðubúinn til að ræða það út frá öllum hliðum.

[12:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fram kom í máli hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar að hann væri ekki stuðningsmaður þess að hafa breytilega skattheimtu af hálfu ríkisins eftir búsetu og það er út af fyrir sig sjónarmið sem margir aðhyllast. En ég vil vekja athygli á því, eins og kom reyndar fram í máli þingmannsins, að sú er reyndin á sveitarstjórnarstiginu að skattar eru breytilegir eftir búsetu af þeirri einföldu ástæðu að hver sveitarstjórn hefur svigrúm um ákvörðun á skattheimtunni, bæði fasteignaskatti og útsvari, þannig að þessir tveir skattar eru breytilegir, mismunandi á sömu tekjur, eftir búsetu. Pinsippið er því viðurkennt af stjórnvöldum, það er viðurkennt af löggjafanum, af Alþingi, að þetta sé ekki bara heimilt heldur eigi að vera hægt að beita þessu.

Þess vegna geta menn á Alþingi ekki neitað því að taka til athugunar að beita sömu sjónarmiðum þegar í hlut eiga skattar ríkissjóðs. Menn geta haft þá skoðun að ekki eigi að mismuna eftir búsetu en mismununin er til staðar. Vilji menn ekki hafa hana á að afnema hana af sveitarstjórnarsköttunum. Vilji menn viðhalda henni á sveitarstjórnarsköttunum verða menn að fallast á að taka til skoðunar að beita þessu ákvæði á landsvísu á ríkissköttunum. Það er staðreynd að við ákvörðun á búsetu einstaklinga vega fjármálin mjög þungt. Þó að þau séu ekki eini þátturinn vega þau mjög þungt og ríkið getur haft áhrif á það val (Forseti hringir.) með skattheimtunni.

[12:42]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Örstutt vegna orða hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar um mismunandi skattprósentu eftir búsetusvæðum. Í mínum huga gildir tvennt ólíkt um sveitarstjórnarstigið og ríkisvaldið. Sveitarstjórnarstigið er afmarkaðra rými þar sem verið er að vinna með verkefni næst þeim kjarna sem innan vébanda sveitarfélagsins er. Svigrúm sveitarstjórnarmannsins og íbúanna er allt annað til ákvarðanatöku en á því háa Alþingi sem við stöndum þar sem við erum að fjalla um málefni alls landsins. Við erum að fjalla um þetta eina land okkar og skilyrði til búsetu í landinu í samkeppni við önnur svæði í veröldinni.

Sveitarstjórnarstigið og sveitarfélagið er miklu minni eining og á allan hátt miklu gegnsærri og á allan hátt miklu auðveldara að vinna með en nokkurn tíma það stóra svið sem við erum að sýsla með hér á Alþingi. Ég geri því þá kröfu sem íbúi í þessu landi á grunni þess skatts sem ég greiði til ríkisins að ég fái þá þjónustu sem mér ber sama hvar ég bý á landinu. Svo er annað mál hvernig gengur að uppfylla það. Við höfum mismunandi aðstæður í hverju sveitarfélagi þrátt fyrir mismunandi skattstofna sveitarfélaga þó svo að sveigjan sé ekki ýkja mikil, hún er mest sennilega, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi, í fasteignagjöldunum fremur en í útsvarinu. Ég er þeirrar skoðunar að breytileikinn í skattheimtu sveitarfélaga sé til muna langmestur á fasteignir sveitarfélaga en nokkurn tíma á launatekjur.

[12:44]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þegar verkefni eru flutt frá ríki til

sveitarfélaga og tekjustofnar færast á milli fara menn þessa leið. Þegar grunnskólinn var fluttur frá ríki til sveitarfélaga var hluti af tekjuskattinum fluttur yfir í útsvarið, með öðrum orðum menn fluttu skattheimtu, sem var eins yfir allt landið, yfir í skattheimtu þar sem hver sveitarstjórn hafði tiltekið svigrúm til að hafa mismunandi skatt. Ég geri ráð fyrir því að ríkisstjórnin vilji halda áfram á þeirri braut að fela sveitarfélögum fleiri verkefni og þá í leiðinni fara með stærri hluta af innheimtu skatta hins opinbera, væntanlega þá í formi þess að breyta tekjuskatti í útsvar. Ég býst því við að sú þróun haldi áfram, að auka breytilega skattheimtu í landinu af heildarsköttum sem hver einstaklingur borgar.

Ég held að það sé alveg rétt, sem hv. þingmaður sagði, að ef menn gera kröfu um sömu þjónustu eiga menn að borga sömu skatta, sem er auðvitað eðlilegt. Hitt veit hv. þingmaður, og það kom fram í hans máli, að menn fá ekki sömu þjónustu. Þrátt fyrir að stjórnvöld hafi áratugum saman lagt sig fram um að ná því þá eru mörg landsvæði þannig að ýmist er þjónustan mun lakari í nokkur ár áður en hún nær því stigi þar sem hún er best eða hún verður aldrei jafngóð hvort sem það er á sviði samgangna, fjarskipta, launa — nú fer það að verða vaxandi vandamál að laun eru mun lægri á landsbyggðinni en á höfuðborgarsvæðinu. Þegar sú staða er uppi er nokkuð augljóst mál að ríkisstjórnin getur ekki, og vill hugsanlega ekki, náð jöfnuði að fullu leyti og er það óskynsamlegt að mínu mati að neita sér um þann möguleika að (Forseti hringir.) jafna muninn með mismunandi skattheimtu.

[12:46]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við erum kannski komnir dálítið út fyrir það frumvarp sem hér liggur fyrir og erum dottin inn í víðari umræðu. Ég vil þó aðeins nefna við þetta síðara svar mitt að í ljósi orða hv. þingmanns Kristins H. Gunnarssonar um að þjónustustigið sé misjafnt eftir landsvæðum þá er það alveg hárrétt en það er ekki alltaf betra hér á þessu svæði höfuðborgarinnar heldur en gerist einhvers staðar annars staðar á landinu. Ég ætla bara að nefna dæmi um almenna heilsugæslu. Ég hef ástæðu til að ætla að víða um land sé aðgengi að henni til muna greiðara en sums staðar gerist á höfuðborgarsvæðinu. Þannig gætum við farið í gegnum aðra þætti. Við skulum fara í gegnum nándina við grunnskólann og leikskólann og svo framvegis. Þetta er ekkert allt saman ein himinhrópandi himnasæla á þessu þéttbýlis- og vaxtarsvæði landsins. Það er bara langur vegur frá. Umræðan um skatt til samfélagsins og umræða sem byggir á því að þeir sem hafa kosið sér búsetu utan höfuðborgarsvæðisins eigi að greiða lægri skatt til samfélagsins en þeir sem búa hér er ekki alltaf eins og getur ekki runnið öll í eina átt. Við skulum bara leggja mat á kosti þess að lifa og starfa á Íslandi og þar með talið því svæði sem er utan þessa svokallaða höfuðborgarsvæðis.

[12:48]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það er rétt sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson gat um áðan, að umræðan í sambandi við þetta frumvarp hefur þróast almennt út í umræður um skattamál og það er í sjálfu sér eðlilegt og hæstv. fjármálaráðherra gaf alveg upp boltann hvað það varðar.

Meginvandamálið sem við glímum við er sú ofurskattheimta á launþega sem um er að ræða þar sem launþegar fá ekki nema innan við helming af tekjum sínum í launaumslagið, þar sem hið opinbera, ríki, sveitarfélög og lífeyrissjóðir taka meginhluta eða meira en helming tekna hins venjulega launamanns. Þegar um slíka ofurskattheimtu er að ræða er eðlilegt að menn velti fyrir sér hvernig sé réttlátt að gera og setja ákveðnar undanþágur.

Ríkisbáknið hefur þanist út og kallar á stöðugt meiri peninga, meiri fjármuni og þá verður að taka úr vösum skattgreiðenda. Það er höfuðviðfangsefnið að draga úr ofurskattheimtunni og draga úr ríkisbákninu. Ef menn ætla að búa til réttlátt skattkerfi er forsenda þess að það geti orðið að verulega dragi úr umsvifum hins opinbera.

Varðandi undanþágur frá skattreglum þá get ég tekið undir með hv. þm. Pétri H. Blöndal að ég er almennt á móti undanþágum, en það er hins vegar það skattkerfi sem við búum við og það er sá veruleiki sem við verðum að vinna út frá. Þá komum við að því efni sem lagt er hér til af flutningsmanni Guðjóni A. Kristjánssyni ásamt okkur öðrum þingmönnum Frjálslynda flokksins. Hér er lagt til að dregginn verði frá skattstofni sannanlegur ferðakostnaður að og frá vinnu. Er það óeðlilegt? Þá er komið með það inn í umræðuna að margvíslegur annar kostnaður geti komið til eins og hæstv. fjármálaráðherra benti réttilega á. Þá er spurningin þessi: Er ekki eðlilegt að taka þau mál öll til endurskoðunar? Mælir nokkuð í sjálfu sér á móti samþykkt þessa frumvarps þó til komi og geti verið um að ræða að eðlilegt væri að setja undanþágur varðandi annan kostnað sem launþegar geta haft í sambandi við tekjuöflun?

Hitt er annað mál, og mér fannst hæstv. fjármálaráðherra gefa alveg upp boltann með að það gæti komið til skoðunar að setja undanþágur eins þær sem hér er um að ræða og ég gat ekki heyrt annað á hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni en að hann tæki undir þau sjónarmið sem koma fram í því frumvarpi sem hér er um að ræða.

Það er hins vegar, hygg ég, nokkur misskilningur að tala um þetta frumvarp og jafnvægi í byggð landsins á sama tíma. Í raun er enginn greinarmunur gerður á milli þess hvar menn búa varðandi þá undanþágu sem hér er um að ræða þannig að Reykvíkingur eða Kópavogsbúi sem mundi sækja vinnu til Akraness og hefði af því sannanlegan kostnað mundi með sama hætti fá skattívilnun vegna ferðakostnaðar eins og til dæmis maður á Stykkishólmi eða kona sem þyrfti að sækja vinnu í Borgarnes eða Akranes. Í sjálfu sér virkar þetta í báðar áttir og þetta hefur fyrst og fremst þýðingu að vera sanngjarn mælikvarði þannig að það sé ekki verið að skattleggja borgarann vegna þess að hann hefur ekki í raun þær tekjur úr að spila sem fara í kostnað við að afla teknanna. Þarna getur verið um verulegan kostnað að ræða.

Í frumvarpinu er ekki talað um annað en að sannanlegur kostnaður við tekjuöflun verði til frádráttar. Það er nú einu sinni þannig að þeir sem reka fyrirtæki hafa slíkan sannanlegan kostnað frádráttarbæran þegar um er að ræða að skattar eru á þá lagðir. Í bókhaldi fyrirtækja, hvort sem um er að ræða eins manns fyrirtæki eða stærra, þá kemur ferða-

kostnaðurinn að sjálfsögðu að fullu leyti til frádráttar og það er það ójafnvægi sem hefur meðal annars skapast í okkar skattkerfi milli annars vegar launþeganna og hins vegar þeirra sem eru í fyrirtækjarekstri hvað varðar möguleika til þess að draga frá sannanlegan kostnað vegna tekjuöflunar sem verið er meðal annars að reyna að lagfæra með ákvæðum þessa frumvarps. Hér er ekki um neitt annað að ræða en sanngirniskröfu.

Það sem ég sé sem helstu kosti þess þegar menn tala um búsetuþróun og þau ákvæði sem hér er um að ræða þá get ég út af fyrir sig séð að þetta muni hafa jákvæð áhrif hvað það varðar að það yrði auðveldara fyrir ýmsa sem eiga þess kost að búa fyrir utan þéttbýlissvæði og vilja það eins og stór hluti landsmanna með því að hafa sannanlegan ferðakostnað frádráttarbæran.

Ég heyrði á fólki rétt utan við Akureyri að ýmsir sem ættu þess kost að gera valið þar búsetu, þyrftu ekki að mæta til vinnu frá níu til fimm á hverjum degi, kysu þann möguleika umfram það að búa þess vegna á þéttbýlissvæðinu á suðvesturhorninu eða þess vegna inni í Akureyri sjálfri. Þetta er bara spurningin um valmöguleika einstaklinganna sem er nokkuð sem ég tel að við eigum að stefna að, þ.e. gefa fólki kost á að velja sér þá staðsetningu sem það óskar sér og þá er það þannig að með því að gefa það svigrúm sem þetta frumvarp kveður á um er möguleikinn meiri og líkur á því að það verði svipuð þróun og hefur gerst í sumum öðrum löndum, að fólksfjölgunin í þéttbýli stöðvist og snúist við. Á sama tíma og ég þakka hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni fyrir það að taka upp málstað og hagsmuni Reykvíkinga með góðum og sanngjörnum hætti þá hygg ég að við séum öll sammála um að það er markmið sem við hljótum að vilja stuðla að að fólksfjölgunin verði ekki öll á því svæði sem við erum hér á, á suðvesturhorninu, heldur geti orðið meiri dreifing þannig að það verði blómlegar byggðir um allt land. Það sem ég sé sem kost, ef það frumvarp sem hér er til umræðu verður að lögum, er í fyrsta lagi að það gefur fólki, einstaklingum, aukinn sveigjanleika til að velja sér búsetu og þess vegna velja sér atvinnu og það hlýtur að vera markmið sem við hljótum að vera sammála um að beri að keppa að.

Í öðru lagi er um að ræða hagræðingu sem ég tel líka mjög mikilvægt bæði fyrir einstaklingana og þess vegna atvinnuveitendur og svo tel ég að þegar allt er virkt og miðað við þær langanir og viðhorf sem eru meðal þorra fólks þá muni þetta frumvarp, ef að lögum verður, stuðla að því að fólksfjölgunin dreifist betur og meir um landið.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 12:57]

Umræður utan dagskrár.

Einkarekstur og útvistun á starfsemi Landspítala.

[13:32]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Sjálfstæðisflokkurinn er búinn að koma sér upp formúlu fyrir einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu. Hún er svona: Skattgreiðandinn borgi fyrir heilbrigðisþjónustuna að uppistöðu til. Þjónustan verði hins vegar einkarekin eftir því sem kostur er, þ.e. sá hluti hennar sem auðvelt er að græða á, hann á að fara í einkarekstur. Takið eftir að nú má ekki lengur tala um einkavæðingu heldur bara einkarekstur. Engu að síður eru það fyrirtæki sem hafa gróða og sérhagsmuni að leiðarljósi sem ásælast einkarekstur innan heilbrigðisþjónustunnar og það er slíkum aðilum sem bitarnir eru ætlaðir. Undir forræði ríkisstjórnarinnar er nú allt gert til að búa í haginn fyrir einkareksturinn, þröngva stofnunum út í einkarekstur. Í því skyni er beitt pólitísku handafli, annars vegar með sveltistefnu í fjárveitingum og hins vegar pólitískum handlöngurum innan dyra spítalanna.

Fyrst að sveltistefnunni. Við höfum fylgst með því hvernig fjárveitingum til Landspítalans er nú haldið niðri undir því lágmarki sem sjúkrahúsið þarf. Er nú svo komið að lengra verður ekki gengið í niðurskurði. Erfitt er að manna störf og veita þá þjónustu sem er lögboðin. Hvað gerist síðan? Pólitíkin, sem er ábyrg fyrir fjársveltinu, þvær hendur sínar eða hvað sagði ekki Guðlaugur Þór Þórðarson, hæstv. heilbrigðisráðherra, í umræðu hér á Alþingi hinn 17. janúar sl. þegar hann ræddi niðurskurð til Landspítalans og hættulegar afleiðingar hans?

Hann sagði, með leyfi forseta:

„Það er þannig með okkar góðu heilbrigðisþjónustu að við treystum forsvarsmönnum, sem eru að öllu leyti faglegir forsvarsmenn, læknar og aðrir heilbrigðisstarfsmenn, til að stýra þessum stofnunum.“

Við hæstv. heilbrigðisráðherra vil ég segja af þessu tilefni að almennt treysti ég stjórnendum Landspítalans mjög vel þótt þar séu undantekningar á eins og ég kem að síðar. Ég treysti einnig starfsfólki sjúkrahússins. Ætli það séu margir vinnustaðir í landinu þar sem eins vel er unnið, af eins mikilli alúð og af eins mikilli óeigingirni og einmitt á Landspítalanum? Ég held ekki. Það er hins vegar ríkisstjórninni sem er vantreyst og mér finnst það aumt hlutskipti að hún skuli hunsa yfirlýsingar forsvarsmanna Landspítalans um afleiðingar alvarlegs fjársveltis en láta þá síðan sitja uppi með ábyrgðina eins og hæstv. heilbrigðisráðherra gerir.

Hann veit hins vegar sem er að sú blanda sem við búum við í heilbrigðiskerfinu af almannarekstri og einkarekstri veldur því að niðurskurður á almannareknum stofnunum brýst út í auknum útgjöldum í einkarekstri. Þannig er Landspítalabyggingu frestað og hvað gerist? Í Garðabæ eru áform um að einkarekinn spítali rísi og við borgum samkvæmt formúlu Sjálfstæðisflokksins. Þannig er sveltistefnan notuð, skorið er niður í mannahaldi og viti menn, til verður Starfsmannaleigan Impró.

Nú eru það læknaritararnir og þá er ég kominn að hinum pólitísku handlöngurum innan veggja Landspítalans, hvernig skyldi standa á því að fyrirtæki sem ásælast ritun sjúkraskráa fyrir Landspítalann skuli fá afhent ekki bara símanúmer heldur vakta- og launaskrár læknaritara á sjúkrahúsinu? Það á m.a. við um fyrirtækið Registur, fyrirtæki Ásdísar Höllu Bragadóttur. Hún var bæjarstjóri í Garðabæ og einn innsti koppur í pólitísku búri Sjálfstæðisflokksins. Var einhver að tala um einkavinavæðingu? Ég spyr alla vega

um hagsmunatengsl.

Ég þekki nokkur dæmi þess að háttsettir aðilar innan stjórnsýslu Landspítalans hafi haft milligöngu fyrir hönd einkafyrirtækja, beitt stjórnunaráhrifum sínum og verkstjórnarvaldi til að vinna einkavæðingunni framgang. Þetta kalla ég pólitíska handlangara. Þeir segja, viðkomandi lækningaforstjórar, að tilgangur þess að bjóða út störf læknaritara sé að draga úr launakostnaði. En hvers vegna skyldi vera ráðist á læknaritara í því skyni? Læknaritarar eru með innan við 200 þús. kr. í grunnlaun á mánuði. Hvað skyldu lækningaforstjórarnir vera með sjálfir? Á aðra milljón á mánuði? Væri ekki rétt að upplýsa um það á sama hátt og þeir upplýsa um launakjör læknaritara á Landspítalanum?

Hvað með persónuverndina? Er í lagi að fara með viðkvæmar persónuupplýsingar út í bæ? Ekki sýnist mér það vera í samræmi við lög um réttindi sjúklinga. Læknaritarastarfið er lykilstarf í heilbrigðiskerfinu. Það er allt of illa launað og fráleitt að búa að læknariturum eins og gert er. Að ráðast að þessari stétt er ekki sæmandi. Í stað þess að skera niður og einkavæða á kostnað læknaritara ber að stórbæta kjör þeirra.

Spurningar mínar til hæstv. heilbrigðisráðherra eru eftirfarandi:

Hvernig réttlætir ráðherra útvistun á störfum læknaritara?

Finnst honum réttlætanlegt að starfsmenn innan stjórnsýslu Landspítalans hafi milligöngu um ráðningu starfsfólks til einkafyrirtækja?

Hefur verið kannað hvort það standist landslög að útvista ritun sjúkraskráa? (Forseti hringir.)

Hvað sér ráðherra sem næstu skref í einkarekstri og útvistun á Landspítala? (Forseti hringir.)

Finnst ráðherra það rétt forgangsröðun að spara á kostnað réttinda og launa láglauna- og millitekjuhópa? Stóð ekki til að bæta stöðu kvennastétta?

[13:37]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég hef haft fyrir reglu að fagna því þegar rætt er um heilbrigðismál. Af hverju? Jú, það er afskaplega mikilvægt að ræða þau með málefnalegum hætti.

Það verður að segjast eins og er að það er orðin regla hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni að skrökva í hvert einasta skipti sem hann opnar munninn um heilbrigðismál hér í ræðustól, (**Gripið fram í:** Færðu rök fyrir máli þínu.) það er nokkurn veginn almenn regla. (Gripið fram í.) Ég tala nú ekki um þá reglu hans að kalla fram í í hvert einasta skipti sem einhver vogar sér að gagnrýna hann. Hv. þingmaður fær rök.

Hann sagði enn og aftur að niðurskurður væri í fjárveitingum til spítalans. Hrein og klár ósannindi. Hann sagði að verið væri að fresta Landspítalabyggingunni. Það hefur aldrei verið tekin nein ákvörðun um það. Svo ætla ég að láta liggja á milli hluta allar dylgjurnar sem hér eru.

Það er sjálfsagt að fara yfir heilbrigðismálin, alveg sjálfsagt, og við skyldum ræða þau mál vel. Við erum sammála um markmiðin og við þurfum að fara vel yfir leiðirnar. (Gripið fram í.) Það á hins vegar ekki, virðulegi forseti, að reyna að stimpla hér inn, með því að segja þau nógu oft, ósannindi. Það er langt því frá að við Íslendingar höfum verið að skera niður í fjárlögum til heilbrigðismála, langt því frá, og allra síst til Landspítalans.

Í umræðunni um einkaframtak og fjölbreyttara rekstrarform í heilbrigðisþjónustunni hamra menn vísvitandi á hugtakinu einkavæðing. Ég segi vísvitandi vegna þess að mér þykir augljóst að tilgangurinn sé sá einn að afvegaleiða umræðuna með villandi upplýsingum og rangri notkun hugtaka. Almennur skilningur á hugtakinu einkavæðing er sá að þar sé um að ræða sölu á opinberri stofnun, fyrirtæki eða öðrum opinberum eignum til einkaaðila og í kjölfarið komi hið opinbera hvergi nærri viðkomandi rekstri. Við ræðum þau markmið ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar að skapa svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustunni, m.a. með útboðum og þjónustusamningum þar sem jafnframt verður tryggt að allir hafi jafnan aðgang að þjónustunni. Með slíku einkaframtaki eða einkarekstri er einstaklingunum falinn rekstur á tiltekinni þjónustu sem eftir sem áður er greidd úr opinberum sjóðum.

Hér skyldi öllum vera ljóst að einkarekstur sem greiddur hefur verið úr opinberum sjóðum er og hefur verið snar þáttur innan íslenska heilbrigðiskerfisins um áratugaskeið. Nægir þar að nefna ýmsar öldrunarstofnanir, endurhæfingarstöðvar, einkareknar læknastofur og heilsugæslustöðvar. Heilbrigðisþjónusta sem veitt er af öðrum aðilum en ríki og sveitarfélögum nemur u.þ.b. 25% af veittri þjónustu innan heilbrigðiskerfisins og eru það sjálfseignarfélög og samtök eins og Karítas, SÁÁ, Endurhæfingarstöð Styrktarfélags lamaðra og fatlaðra, Krabbameinsfélag Íslands, Hjartavernd, Reykjalundur, Rauði kross Íslands, Heilsugæslan í Salahverfi og Læknavaktin svo einhver dæmi séu nefnd um slíka þjónustu. Starfsemi þessara aðila hefur alla tíð verið fjármögnuð úr opinberum sjóðum og öllum sem á þurfa að halda tryggður aðgangur að þeirri þjónustu þeim svo gott sem ef ekki algjörlega að kostnaðarlausu. Ég vil ítreka þennan grundvallarmun á einkavæðingu og einkarekstri. Einkarekstur þjónustu hefur ekki áhrif á aðgengi eða jöfnuð notenda.

Hv. þingmaður spyr hvernig ráðherra réttlæti útvistun á störfum læknaritara. Ég vil taka það fram í upphafi að verkefnið sem hér um ræðir er alfarið á höndum stjórnenda LSH eins og annar rekstur þeirrar stofnunar. Höfum það í huga að Landspítalinn er af sambærilegri stærð og Icelandair flugfélagið ef við förum í veltutölu, 33 milljarða. Stjórnendur LSH hafa bæði þá þekkingu á rekstrinum sem til þarf og reynslu af því að semja um ýtrustu verkefni innan þeirra reglna og laga sem gilda um samninga almennt og meðferð upplýsinga sérstaklega.

Ég tek dæmi um slíka útvistun þar sem vel hefur tekist til. Í nóvember 2005 hófust með leyfi heilbrigðisráðuneytisins samningar við Art Medica sem annast tæknifrjóvganir á Íslandi og er í eigu íslenskra lækna sem lengst hafa verið með þessa starfsemi innan veggja spítalans. Þannig er líka háttað með sjúkraþjálfun fjölfatlaðra í Kópavogi, einkarekstur er á flutningi blóðs á milli Blóðbanka og spítalans, samningur hefur verið gerður um ræstingu á spítalanum, að stórum hluta verkefni sem hefur verið útvistað, að

ógleymdri tölvuvinnu og ýmsu öðru.

Nú er í skoðun það verkefni hvort standa megi betur að færslu sjúkraskráa. Öryggi sjúklinga og gæði þjónustunnar við sjúklinga gerir nú vaxandi kröfur til reglubundinnar skráningar upplýsinga með kerfisbundnum hætti. Innsláttur upplýsinga af þessu tagi er nákvæmnisvinna og krefst einbeitingar. Þetta verkefni fellur mjög illa að starfsumhverfi sjúkrahússins og hefur það komið hvað gleggst fram á bráða- og slysadeildum spítalans. Því er nú farið að athuga nýjar leiðir í þessum efnum sem betur geti tryggt að óskráð mál safnist ekki upp eins og nú er og gæði og öryggi (Forseti hringir.) skráningar sé samkvæmt bestu stöðlum. (Forseti hringir.) Eftir þessu er verið að vinna, hv. þingmaður, af forsvarsmönnum spítalans og ég treysti þeim vel til að gera það.

[13:43]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hæstv. forsætisráðherra sagði á haustdögum, með leyfi forseta, að erfitt hefði verið að fá aðra stjórnmálaflokka en Samfylkinguna til að styðja stefnu Sjálfstæðisflokksins um markaðsvæðingu heilbrigðisþjónustunnar. Á þessum sviðum eru ótrúlega miklir möguleikar, sagði hann, fram undan sem Samfylkingin er tilbúin að vera með okkur í en aðrir flokkar voru það ekki. Þetta eru stór orð, þetta eru orð sem boða tímamót.

Það er rétt, við framsóknarmenn stóðum vörð um jafnan rétt borgaranna í heilbrigðiskerfinu. Við framsóknarmenn höfnuðum einkavæðingu og að veikja heilbrigðiskerfið þótt einkaframkvæmd á einstaka þáttum hafi verið þekkt um langt skeið og við höfum staðið að henni.

Hæstv. heilbrigðisráðherra fann feitan gölt til að flá. Það voru persónulegar upplýsingar um sjúklingana og miklar upplýsingar sem vafi er á að eigi erindi út fyrir sjúkrahúsin og munu valda mörgum áhyggjum. Hæstv. heilbrigðisráðherra verður því að fara yfir þetta mál á nýjan leik, þetta getur veikt heilbrigðiskerfi okkar, veikt trúnað sem mun hafa mikil áhrif. Hér er um láglaunastörf að ræða, það liggur fyrir að ekki mun verða um peningalegan sparnað að ræða í svona aðgerð.

Ég segi því við hæstv. heilbrigðisráðherra: Það er gaman að fara upp í Heimdall og vera heiðraður þar fyrir afrek sín, þangað sem ungu mennirnir koma og segja að frjálshyggjan hafi náð fram og einkavæðing hafi átt sér stað. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur slegið sig til riddara og segir við unga fólkið: Sjáið þið hvernig ég tók það, svona eins og Jón sterki gerði forðum. En hér er um mjög alvarlegt mál að ræða. Í rauninni lítið mál peningalega sem ekki verður sparnaður í en stórt mál sem snýr að sjúklingum þessa lands, mér og þér, (Forseti hringir.) og að upplýsingum sem allir vilja að trúnaður ríki um. (Forseti hringir.) Ég bið því hæstv. heilbrigðisráðherra að fara á nýjan leik yfir þetta mál og hugsa það af skynsemi.

[13:45]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Stundum finnst mér að vinstri grænir séu nánast viljandi að afvegaleiða umræðuna þegar kemur að ólíkum rekstrarformum í heilbrigðiskerfinu. Kreddutrúin virðist ráða þar ríkjum. Reyndar tókumst við Ögmundur Jónasson, hv. málshefjandi, á í ritdeilu fyrir rúmum tveimur árum einmitt um einkarekstur í heilbrigðiskerfinu og eins og þá erum við báðir enn sömu skoðunar, enda hefur ríkisstjórnarþátttaka Samfylkingarinnar í millitíðinni ekki breytt neinu í þessum efnum.

Samfylkingin hefur hafnað einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu og mismunun á grundvelli efnahags. Samfylkingin vill hins vegar auka sjálfstæðan rekstur í heilbrigðiskerfinu og það vill þessi ríkisstjórn einnig. Það er grundvallarmunur á einkarekstri og einkavæðingu. Einkarekstur leggur til almannaþjónustu á kostnað ríkisins en einkavæðing felur í sér greiðsluþátttöku almennings. Einkarekstur er nú þegar víða að finna í íslensku heilbrigðiskerfi, svo sem í öldrunarþjónustu og sérfræðilækningum. Þegar glasafrjóvgunardeildin var færð út af Landspítalanum og yfir í sjálfstæðan rekstur batnaði þjónustan og ánægja sjúklinga og starfsfólks jókst.

Á meðan tryggt er að hið opinbera greiðir fyrir heilbrigðisþjónustuna á ekki að skipta máli hver veitir hana. Samfylkingin er ekki að fara að gefa neinn afslátt á grundvallaratriðum jafnaðarstefnunnar eða öryggi sjúklinga en einkarekstur og útvistun verkefna í heilbrigðiskerfinu hlýtur að vera jákvætt skref ef markmiðið um jafnan aðgang og óháðan efnahag er virt. Ef við höfnum svona hugmyndum erum við einfaldlega föst í fortíðinni og í kreddunni þar sem vinstri grænum líður best. (Gripið fram í.)

[13:47]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Útgjöld til heilbrigðiskerfisins taka stærstan hluta tekna ríkissjóðs á hverju ári enda gerðar miklar kröfur í heilbrigðismálum. Þrátt fyrir háar fjárveitingar hefur gagnrýni á kerfið verið mikil og stöðug og sérstaklega hafa langir biðlistar farið fyrir brjóstið á fólki, t.d. biðlistar eftir hjartaþræðingu sem jukust um 17% á milli áranna 2006 og 2007 og bæklunaraðgerðum sem fara vaxandi.

Það er ekkert óeðlilegt við það að stjórnendur spítala leiti leiða til að ná fram meiri afköstum og hagkvæmni, ekki síst ef útgjöld aukast ekki frá því sem er í dag. Ein þeirra hugmynda sem stjórnendur spítala hafa t.d. staldrað við sem lausn á löngum biðlistum er svokölluð útvistun verkefna, þ.e. að láta vinna verkin samkvæmt útboði eða verksamningum og í einhverjum tilvikum utan spítala.

Við í Frjálslynda flokknum erum ekki andvígir slíkum hugmyndum um útvistun verkefna en gæta verður þess að kostnaður sjúklinga aukist ekki og að trúnaðar við sjúklinga sé vel gætt. Allt sem getur bætt þjónustuna í heilbrigðiskerfinu og dregið jafnframt úr vaxandi útgjöldum til þessa málaflokks er vissulega þess virði að athuga það gaumgæfilega.

Við framkvæmdina þarf að sjálfsögðu að fara að öllu með gát og hafa náið samráð við starfsmenn spítala sem og aðra hagsmunaaðila. Markmiðið hlýtur að vera að veita góða heilbrigðisþjónustu án vaxandi kostnaðar fyrir einstaklinga og að góð nýting á fé ríkissjóðs sé höfð að leiðarljósi. Gæta verður þess að samstarf og heiðarleiki ríki í þeim viðskiptum og þeim breytingum sem hér eiga að

verða og heilbrigðisráðherra verður að fara varlega í svona málum.

[13:49]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það er orðið tímabært að við ræðum sérstaklega stöðu Landspítalans, ekki eingöngu út frá rekstrarlegri stöðu heldur og ekki síður stefnu og hlutverk háskólasjúkrahússins.

Hvert viljum við stefna? Viljum við hafa þjónustuna innan sjúkrahússins eins og bútasaumsteppi þar sem margir sjálfstæðir rekstraraðilar starfa, hver með sitt hlutverk, og mæta til vinnu án þess að vera samábyrgir í almennum og daglegum störfum eins og verið hefur?

Dæmi um slíka þjónustu er öll ræsting sem er nú sinnt af einkarekinni starfsmannaleigu og starfsmannahaldið er því alfarið á vegum fyrirtækisins, kaup og kjör þessa starfsfólks einnig. Hefur þetta fyrirkomulag bætt kjör þessa fólks eða þrifin á sjúkrahúsinu? Annað dæmi er aðkeypt einkarekin hjúkrunarþjónusta inni á deildum sjúkrahússins. Hvaða áhrif hefur það á dagleg störf á deildum að fá utanaðkomandi starfsmann á einstakar vaktir, starfsmann sem ráðinn er á öðrum kjörum og betri kjörum af öðrum rekstraraðila og ber því ekki ábyrgð á starfi deildarinnar sem slíkrar, aðeins þessari einu vakt og getur svo farið? Væri ekki nær að bæta kjör vaktavinnufólks og kvennastétta og fá aftur til starfa það hæfa starfsfólk sem ráðið hefur sig í önnur störf?

Dæmi um útvistun eru tæknifrjóvganir sem Landspítalinn sinnti með góðum árangri þar til að deildinni var lokað í sparnaðarskyni. Var það faglegt mat eða sparnaður hjá Landspítalanum eða meðvituð pólitísk ákvörðun að koma góðri heilbrigðisþjónustu út í einkarekstur? Hefur einkareksturinn sparað ríkissjóði eða bætt árangur meðferðar eða er kostnaður þeirra sem fá þjónustu sambærilegur? Annað gott dæmi gæti orðið lokun Bergiðjunnar, deild á endurhæfingarsviði geðdeildarinnar sem stendur til að loka nú 1. maí. Er það faglegt mat eða er það gert í sparnaðarskyni?

Hæstv. forseti. Það er mikilvægt að meta þær aðgerðir sem Landspítalinn hefur þegar komið (Forseti hringir.) í einkarekstur og hvort breyta eigi starfsemi stofnunarinnar eingöngu út frá fjárhagsramma hennar eða hvort (Forseti hringir.) faglegt og þjóðhagslegt mat eigi einnig að liggja þar að baki.

[13:51]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Stjórnvöld eiga að sjá til þess að landsmenn hafi jafnan aðgang að tímanlegri, góðri og öruggri heilbrigðisþjónustu óháð efnahag. Stjórnvöld eiga einnig að gæta hagkvæmni í meðferð opinberra fjármuna. Núverandi stjórnarflokkar hafa á stefnuskrá sinni að auka vægi einkarekstrar og annarra rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu. Með því megi ná enn betri árangri með hagkvæmari hætti á ýmsum sviðum heilbrigðisþjónustunnar en nú er. Þetta er gert með hag almennings og hag ríkissjóðs í huga.

Forsíða Morgunblaðsins í dag talar sínu máli. Þar er vísað í óbirta skýrslu heilbrigðisráðuneytisins sem bendir til að spara megi um 400 millj. kr. á ári og auka um leið aðgengi og gæði heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu með því að breyta rekstrarformi hennar úr ríkisrekstri í einkarekstur. Þessum árangri má ná án þess að slá nokkuð af grundvallarmarkmiðum okkar um að heilbrigðisþjónusta skuli byggð á samfélagslegum grunni.

Vinstri grænir hafa fordóma gagnvart einkarekstri í heilbrigðisþjónustu. Það hefur ekki farið fram hjá neinum. Þeir fara nú sem fyrr hamförum þegar léð er máls á því að einkaaðilar taki að sér verkefni innan heilbrigðisþjónustunnar. Þeir kjósa að horfa fram hjá staðreyndum um kosti þess fyrir almenning og ríkissjóð. Vinstri grænir vilja einfaldlega að allir heilbrigðisstarfsmenn séu ríkisstarfsmenn.

Virðulegi forseti. Tilefni umræðunnar er útvistun á skráningu sjúkraskráa á slysa- og bráðasviði Landspítala. Vandi sviðsins er að þar eru uppsafnaðar 30.000 sjúkraskrár sem bíða þess að vera ritaðar í sjúkraskrárkerfi spítalans. Það ástand er óviðunandi fyrir alla aðila. Því er það rétt ákvörðun stjórnenda sjúkrahússins að leita til einkaaðila til að létta verkefnum af starfandi læknariturum spítalans. Engum læknaritara verður sagt upp, næg eru verkefnin samt.

Við vinstri græna vil ég segja: Fordómar um rekstrarform mega ekki koma í veg fyrir að leitað sé bestu leiða til að veita landsmönnum tímanlega, góða og örugga heilbrigðisþjónustu. Slíkir fordómar vinna gegn hagsmunum almennings. (**Gripið fram í:** … Sjálfstæðisflokksins.)

[13:53]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Í umræðum um form rekstrar heilbrigðisstofnana er mikilvægt að gera skil á beinni þjónustu við sjúklinga annars vegar og stoðþjónustu innan stofnananna hins vegar. Framsóknarflokkurinn vill ekki einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar en á síðustu árum hafa hins vegar verið gerðir ýmsir samningar um þjónustu í heilbrigðiskerfinu í formi einkarekstrar með ágætum árangri. Hvað varðar stoðþjónustu innan heilbrigðisstofnana þá hafa stofnanirnar verið að leita leiða til aukinnar hagkvæmni í rekstri. Eitt af því sem sumar stofnanir hafa gert er að útvista einstaka stoðþjónustu út úr stofnununum með samningum við einkaaðila. Með því hafa stofnanirnar náð fram hagræðingu í rekstri án þess að það hafi komið niður á starfsemi þeirra.

Hvað varðar útvistun á starfsemi Landspítalans þá er þar um að ræða vandaverk og verður að stíga varlega til jarðar í þeim efnum. Varðandi útvistun á læknaritaraþjónustunni þá hefur, eins og komið hefur fram, Landspítalinn hugmyndir um að útvista þeirri starfsemi en þar verður að gæta að því grundvallaratriði sem lýtur að persónuvernd og öryggi í meðferð viðkvæmra upplýsinga. Ég kalla eftir nánari skýringu frá hæstv. ráðherra varðandi þetta atriði. Hins vegar er þetta líklega framkvæmanlegt af praktískum ástæðum og getur m.a. fallið að hugmyndum um störf án staðsetningar með því að nýta upplýsingatæknina en þetta eru mál sem verður að skoða mjög vel.

Herra forseti. Ég legg áherslu á að Framsóknarflokkurinn er andvígur einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni og það er öllum kunnugt en nú eru vísbendingar um að hæstv. heilbrigðisráðherra og ríkisstjórnin séu að undirbúa einka-

væðingu heilbrigðisþjónustunnar með fulltingi Samfylkingarinnar. Nægir þar að nefna og vísa í ummæli hæstv. forsætisráðherra sem hv. þm. Guðni Ágústsson vék að áðan. Nú eru sjálfstæðismönnunum allir vegir færir með Samfylkingunni.

[13:55]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Samkvæmt stjórnarsáttmálanum er ljóst að það er pólitískur vilji til að skapa svigrúm til fjölbreyttra rekstrarforma í heilbrigðisþjónustunni með útboðum en tilfellið með læknaritarana er reyndar ekki dæmigert þannig mál. Á Landspítalanum vinna 70 manns við að vélrita læknabréf. Þeir hafa ekki annað því verki sem þeim var ætlað vinna og strax síðastliðinn vetur, reyndar í ríkisstjórnartíð Framsóknarflokksins þegar hann fór með heilbrigðisráðuneytið, hafði myndast mikill kúfur af læknabréfum sem hafði safnast upp og beið innfærslu. Öryggi sjúklinga getur byggst á því að skráning sé reglubundin og safnist ekki upp.

Nú var ákveðið að fara í það að vinna uppsöfnuð bréf á Landspítalanum. Engum læknaritara verður sagt upp heldur verður keypt utanaðkomandi þjónusta til að klára þetta verk sem eru 30.000 læknabréf á slysa- og bráðadeild. Það má segja að farið hafi verið í nokkurs konar útboð á því verki. Spítalinn kynnti hvers konar verkefni væri í boði upp úr áramótunum og þeir sem höfðu áhuga á að taka verkið að sér buðu í það. Tólf tilboð liggja fyrir og ekki hefur verið ákveðið hverjir fái verkið.

Þessi störf eru dæmigerð störf án staðsetningar sem allir styðja að verði komið á laggirnar. Læknabréf er hægt að rita hvar sem er því að þau eru töluð í gegnum síma. Eftir þeim upplýsingum sem ég hef aflað mér um þetta verk er persónuverndar gætt mjög vel, enda er þarna um viðkvæmar persónuupplýsingar að ræða. Þetta verður tilraunaverkefni í sex til átta mánuði og þá verður metið hvernig til hafi tekist. Við skulum fylgjast með því og dæmum ekki verkefnið fyrir fram. Þetta mál er ekki einkavæðing heldur tímabundið verkefni til að leysa uppsafnaðan vanda og skapa um leið störf án staðsetningar sem er svo mikilvægt einmitt núna og án þess að fækka því fólki sem sinnir slíkum verkefnum á Landspítalanum.

[13:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er mikilvægt að í heilbrigðiskerfinu sé þess gætt að tryggja sem best öryggi sjúklinga, það er kjarni málsins, og að landsmenn eigi aðgang að kerfinu án tillits til efnahags eða búsetu.

Læknaritarastörf eru stoðþjónusta í eðli sínu og í sjálfu sér ekkert öðruvísi en önnur stoðþjónusta sem boðin hefur verið út eða útvistuð frá stofnunum. Ég get ekki séð að ástæða sé til þess að fara af hjörunum yfir því að það eigi að færa þau til og til greina komi að þeir sem vinni þau verk sem hafa safnast upp séu ekki starfsmenn spítalans. Menn verða að hafa í huga að læknaritarar starfa víðar en á Landspítalanum, þeir starfa víðar en á spítölum ríkisins eða heilsugæslustöðvum ríkisins, þeir starfa hjá sérfræðingum og þeir starfa hjá sjálfseignarstofnunum. Ég verð ekki var við það eða hef ekki heyrt talað um það að öryggis sjúklinga sé ekki gætt varðandi meðferð upplýsinga á þessum stöðum. (**GÁ:** Ertu ekki vinstri maður lengur?)

Virðulegi forseti. Hér kallar hv. þm. Guðni Ágústsson fram í: Ertu ekki vinstri maður lengur? Það er sjúklingurinn sem er aðalmálið, að hann fái þá þjónustu sem hann þarf á að halda. (**Gripið fram í:** Og öryggi.) Og öryggi. Og öryggis er ekki gætt ef upplýsingarnar eru ekki skráðar í kerfið. Það er vandinn og vekur óöryggi sjúklinga að upplýsingarnar eru ekki til staðar. Nú er verið að tala um að búa til samræmdan gagnabanka fyrir alla landsmenn sem allir eiga að hafa aðild að sem starfa í heilbrigðiskerfinu, bæði hjá Landspítalanum og hjá einkafyrirtækjum og sérfræðilæknum. Og ég vil þá spyrja hv. formann Framsóknarflokksins: Telur hann að það sé ómögulegt kerfi sem landsmenn eigi að óttast?

[13:59]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Sjúklingar eru vissulega aðalmálið. Starfsfólkið er líka aðalmálið og þegar níðst er á starfsfólki, láglauna- og millitekjuhópum, kvennastéttum sem allir gala hér um og gerðu í aðdraganda kosninga að bæta ætti kjörin hjá, þá er það líka aðalmálið.

Ég undra mig á þeirri vanþekkingu sem hefur einkennt þessa umræðu. Menn tala um störf læknaritara sem vélritun sem hægt sé að sinna hvar sem er. Þetta eru óstaðbundin störf var sagt. Nei, þetta eru einmitt störf sem skiptir máli hvar eru unnin eða hvar er umhyggja Alþingis fyrir persónuverndarsjónarmiðum? Skipta þau engu máli? Og svo tala menn um kreddur.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði viljum að horft sé til hags þeirra sem eiga að njóta þjónustunnar, fá aðhlynningu og lækningu á spítölum. Við viljum huga að hagsmunum starfsfólksins og við viljum huga að hagsmunum þeirra sem greiða fyrir þessa þjónustu. Ég er sannfærður um að einkarekstur í heilbrigðiskerfinu er dýrari fyrir skattborgarann og þann sem greiðir fyrir þjónustuna. (**Gripið fram í:** Lestu …) Lestu Moggann, segir þingmaður Sjálfstæðisflokksins.

Það var ömurlegt að hlusta hér á talsmenn ríkisstjórnarflokkanna, Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Ég sagði í upphafi máls míns að nú mætti ekki tala lengur um einkavæðingu, nú yrði að tala um einkarekstur. Engu að síður erum við að tala um fyrirtæki í lyfjaiðnaði sem ætla að hafa hag og hafa gróða af þessari starfsemi. En þarna slógu hjörtun í takt og hið pólitíska hjarta ríkisstjórnarinnar var ekki vinstra megin við miðju. Það eitt get ég sagt.

Hæstv. forseti. Varðandi yfirlýsingar (Forseti hringir.) hæstv. ráðherra þá voru þær þess eðlis að það verður að verða framhald á þessari umræðu. Hann vísar (Forseti hringir.) ábyrgð á hendur stjórnenda sjúkrahússins, sömu aðila og (Forseti hringir.) hafa kvartað yfir því að fjársveltistefna ríkisstjórnarinnar sé að neyða það út í einkarekstur af þessu tagi. [Lófatak á þingpöllum.]

[14:02]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Ég vil biðja gesti á pöllum að hafa hljóð.

[14:02]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvað maður á að eyða miklum tíma í að reyna að leiðrétta hv. þm. Ögmund Jónasson en ég vek þó athygli á einu sem er augljós og hrein og klár hugsunarvilla hjá hv. þingmanni. Hann hamast við að reyna að sannfæra menn, þrátt fyrir að allir hafi aðgang að fjárlögum, allir geti skoðað útgjöld til heilbrigðismála sem sýna hækkun þar ár frá ári og þó að við berum okkur saman við önnur lönd erum við með þau allra hæstu, samt sem áður hamast hann við að halda því fram að hér sé sveltistefna í gangi.

Hann talar um leið og segist sannfærður um það að ef menn skoði einkareksturinn sé hann miklu dýrari en opinberi reksturinn en á sama tíma segir hann: „Sveltistefnan er leið til að fara út í einkarekstur.“ Þetta gengur bara ekki upp. (**ÖJ:** Einkarekstur er dýrari þegar upp er staðið.) Hv. þingmaður er nú það oft hér í pontu að hann ætti að láta sér þann tíma nægja. En það er alveg ljóst, ef hv. þingmaður er að halda því fram að verið sé að svæla stjórnendur spítala og stofnana út í einkarekstur með því að láta þá fá litla peninga, að þá getur hann ekki á sama tíma sagt að það sé dýrara. Það gengur bara ekki upp. (**ÖJ:** Þegar upp er staðið.)

Nú er komið eitthvað annað hljóð í strokkinn, virðulegi forseti. Og aðeins til að upplýsa þetta þá er mjög athyglisvert að skoða hvaða aðilar hafa boðið í þessa ágætu þjónustu. Það eru m.a. heilbrigðisstofnanir úti á landi og ýmsir aðilar. Og allar þær dylgjur sem hér hafa komið fram standast ekki nokkra einustu skoðun.

Ég vil nota tækifærið og þakka fyrir annars mjög góða umræðu. Hér fóru flestir, ef undan er skilinn málshefjandi, vel yfir málið og ég get tekið undir mjög margt af því sem kom fram hjá þeim, enda er það svo að við erum sammála um markmiðin, Íslendingar almennt. Við erum að skoða hvaða leiðir er best að fara og það hefur engin grundvallarbreyting orðið hvað þessi mál varðar eftir að ný ríkisstjórn tók við, hvað sem hv. þm. (Forseti hringir.) Ögmundur Jónasson reynir að búa til í því efni. (**ÖJ:** Þetta er geysilega málefnaleg umræða.)

[14:04]

Útbýting:

Líffæragjafar, 380. mál, fsp. SF, þskj. 624.

Skipan héraðsdómara við Héraðsdóm Norðurlands eystra og Héraðsdóm Austurlands, 381. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 625.

Tekjuskattur, frh. 1. umr.

Frv. GAK o.fl., 54. mál (ferðakostnaður). — Þskj. 54.

[14:05]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka umræðuna um málið sem ég mælti fyrir í morgun um að útfæra í tekjuskattskerfinu möguleika til þess að einstaklingar megi draga kostnað við atvinnusókn frá tekjum áður en skattlagt er.

Margir tóku til máls í þessari umræðu og mér fannst hún yfir höfuð málefnaleg og hef ekki hugsað mér að fara í langa rökræðu en þakka aftur málefnalega og góða umræðu. Ég verð hins vegar að segja við vin minn hv. þm. Pétur Blöndal að auðvitað er mjög vont hlutskipti ef menn velja sér að vera yfirleitt á móti góðum málum, eins og hann orðaði það hér í morgun. Það er ekki eftirsóknarvert hlutskipti og við hljótum frekar að velja að fylgja eftir góðum málum ef við teljum að þau eigi við og reynum að koma þeim í höfn.

Ég skildi hv. þingmann þannig að menn þyrftu að gæta mikils aðhalds um fjármuni ríkisins. Ég hef svo sem orðið var við það áður í umræðunni að þegar kemur að skattkerfinu og einhverjum tilfærslum í því eru menn ekkert mjög hlynntir því. Hv. þm. Pétur Blöndal hefur oft haft ýmsar athugasemdir við það.

Ég vil hins vegar vekja athygli á því að áður en við förum í umræðu um málið, mælti hæstv. fjármálaráðherra fyrir frumvarpi um breytingar á skattalögum sem snúa að fyrirtækjum, m.a. kostnaði og verðmætareikningi varðandi skattálagningu að því er varðar fyrirtæki. Við erum alltaf að breyta skattalögum með tilliti til þess hvað uppi er á hverjum tíma í þjóðfélaginu. Eins og ég gat um í ræðu minni og margir tóku undir, þá er auðvitað uppi sú staða í íslensku þjóðfélagi að störfum mun fækka, sérstaklega í sjávarútvegsbyggðum, m.a. vegna niðurskurðar á þorskafla. Menn reyna að bregðast við því með ýmsum hætti. Ég benti á, og tóku ýmsir undir það, að þetta mál, réttilega útfært, getur vissulega verið innlegg umræðu um svokallaðar mótvægisaðgerðir.

Nokkrar umræður spunnust um — sem var til hliðar við meginefni málsins — að vissulega væru misjöfn skattlagningarákvæði á landinu. Það kom til vegna þess að menn ræddu um að íbúar landsins byggju ekki allir við sömu þjónustu. Það er langt frá því. Menn búa við mismunandi þjónustu. Í því sambandi var réttilega dregið inn í umræðuna að þann mismun mætti ef til vill bæta með því að hafa lægri skattprósentu á þeim svæðum þar sem þjónustan er ekki að fullu veitt og íbúarnir búa ekki við sömu kjör.

Einnig var bent á að margt þarf að skoða þegar metnir eru búsetuhættir. Mat fólks á því hvers vegna það vill búa þar sem það býr er misjafnt. Auðvitað komu þar inn sjónarmið eins og frelsi, sem ég kalla svo, við að búa á landsbyggðinni. Það er mikið frelsi, finnst mér, og talsvert eftirsóknarverðara en að búa hér í þéttbýlinu þótt ágætt sé að sofa í Mosfellsbæ alla vetur, eins og ég hef gert í mörg ár. Það er afar ánægjulegt og góðir íbúar sem þar eru (Gripið fram í.) þannig að ekki er neitt undan því að kvarta. Ég segi það ekki eingöngu þess vegna heldur einnig af því að mér líkar dreifbýli ákaflega vel og tel það hafa marga kosti.

Stefnumótun ríkisstjórna og þingsins á undanförnum árum, m.a. í byggðaáætlunum og ályktunum margra landshlutasamtaka, hefur mælt með því að skoða hvort eðlilegt væri að taka tillit til kostnaðar við atvinnusókn á milli byggðarlaga. Ég minnist ályktunar nokkurra landshlutasamtaka í þá veru og einnig gat hv. þm. Kristján Þór Júlíusson um það í máli sínu. Þau ákvæði hefðu m.a. verið inni í byggðastefnuáherslum ríkisstjórnarinnar, að stuðla að því að meta til hvaða kostnaðar væri hægt að taka tillit varðandi búsetuhagi og atvinnusókn. Það væri kostnaður sem væri

viðurkenndur í áherslum Byggðastofnunar. Hv. þingmaður vitnaði beinlínis í þá stefnumótun og það er algjörlega rétt tilvitnun hjá honum.

Einnig var bent á að þótt við ræðum mikið um skattalög sé niðurstaðan af því sú hvað fólk hefur í rauntekjur og hvernig þær muni duga. Hv. þm. Kristján Þór Júlíusson benti á að við samþykktum að greiða niður flutningskostnað á ákveðnum svæðum landsins vegna þess að þar væru farnar miklar vegalengdir um mjög erfiða vegi, það er rétt. Við höfum því vissulega tekið tillit til ýmissa sjónarmiða sem ég hef m.a. fært fram sem rök í þessu máli. Ég heyri það á máli manna, m.a. hæstv. fjármálaráðherra, að þeim finnst að vissulega megi skoða málið gaumgæfilega, kosti þess og galla, og útfæra það með þeim hætti sem ég lýsti í morgun.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að rekja þá umræðu frekar. Ég legg einfaldlega áherslu á að hér er um afar þarft mál að ræða. Menn eiga að skoða það mjög gaumgæfilega og meta það til þeirra kosta sem ég tel að geti fylgt því að samþykkja það. Málið þarf einkum að skoða með tilliti til þess hvaða ástand við munum væntanlega upplifa á þessu ári varðandi atvinnu í ýmsum byggðum landsins. Fólk þarf jafnvel að búa við slæmt atvinnuástand næstu eitt eða tvö árin ef svo heldur fram sem horfir í þeirri stefnu ríkisstjórnarinnar að halda þorskaflanum við þau mörk að byggðir haldi ekki velli.

Það er ósk mín að orð hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar um að við megum búast við því að byggðaröskun haldi áfram, gangi alls ekki eftir. Ég þykist alveg vita að hv. þingmaður óski þess líka þótt hann hafi orðað það með þessum hætti. Ég bendi einfaldlega á að það er þróun sem hefur átt sér stað lengi, líka í öðrum löndum. Til þess að vinna gegn slíkri þróun þarf markvissar aðgerðir í vissum þáttum þjóðfélagsins, samgöngum, menntun, atvinnusókn, möguleikum o.s.frv. og tryggja að þeir atvinnukostir sem til staðar eru fyrir hinar dreifðu byggðir séu ekki af þeim teknir. Þegar undirstöðu er kippt undan byggð er ákaflega erfitt að laga það.

Ég vænti þess að málið fái góða og vandaða umfjöllun í nefnd og komi aftur inn í þingið til afgreiðslu með þeim niðurstöðum og útfærslum sem hv. nefnd leggur til. Það gengur svo væntanlega til efnahags- og skattanefndar og ég tel að hér sé um mikið byggðamál að ræða. Kannski ætti að ræða það á fleiri sviðum nefndastarfs Alþingis en bara í þeirri nefnd.

[14:14]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru þrjú atriði: Í fyrsta lagi gat ég um góðu málin. Ég setti þau að sjálfsögðu innan gæsalappa því að ef þau eru nógu mörg, ylskór handa öldruðum o.s.frv., kallar það á alveg gífurlega flækju í skattkerfinu. Það kallar á eftirlit og heilmikinn kostnað, bæði skattgreiðenda og ríkisvaldsins við að tékka á því að menn keyri raunverulega það sem þeir segjast hafa keyrt, að menn kaupi raunverulega það sem þeir segjast hafa keypt.

En það sem mig langaði að spyrja hv. þingmann um, og það er dálítið merkilegt að nú eru allir umhverfisverndarsinnar farnir úr salnum nema kannski hv. þm. Atli Gíslason, að ekkert hefur verið minnst hér á koldíoxíðslosun. Frumvarpið felst í því að hvetja fólk til að keyra meira, það kom fram í máli hv. þingmanns að hvetja á fólk til að keyra miðað við óbreytt ástand. Sagt er að fólk geti ekki sótt vinnu um langan veg. Frumvarpið hvetur menn til að keyra meira, menga meira með koldíoxíðslosun.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann, fyrst aðrir fjalla ekki um það — og ég er kannski ekki fyrsti maðurinn til að tala um það — hvort hann hafi aldrei hugleitt að það geti orðið niðurstaðan úr frumvarpinu, að það valdi að vissu marki hlýnun jarðar?

Svo langar mig að spyrja hv. þingmann hvort hann hafi ekki heyrt eða tekið eftir því sem hæstv. fjármálaráðherra sagði, hvort ekki ætti að taka upp almennan kostnað við öflun tekna. (Gripið fram í.) Hér á ég við almennan kostnað við það að sækja atvinnu eða hvort sérstakur frádráttur verði veittur almennt séð við það að sumt fólk aflar tekna með því að stunda vinnu.

[14:16]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er þetta með góðu málin, ég kýs yfirleitt að standa með góðum málum og hef margsagt það hér í þessum ræðustól að þingmenn Frjálslynda flokksins hafa valið þá aðferð, t.d. við afgreiðslu fjárlaga, að standa með þeim málum sem menn hafa talið til bóta, hvort sem þau hafa komið frá ríkisstjórn eða stjórnarandstöðu, og við höfum flokkað málin með því hugarfari að styðja þau mál sem við teldum að væru til framfara fyrir þjóðfélagið.

Ég lít svo á, hæstv. forseti, að þó að einhver kostnaður fylgi því að efla þjóðfélagið og koma því lengra fram á þær brautir sem við viljum stefna að getum við ekki lagst gegn góðum málum bara vegna þess að það fylgi þeim kostnaður því að þegar þau hafa náð fram að ganga fylgir þeim oft síðar hagkvæmni og arðsemi. Ég held að það megi vissulega færa rök fyrir því að það mál sem við flytjum hér sé þannig vaxið. Það stuðlar væntanlega að því, eins og hv. þm. Jón Magnússon vék réttilega að, að fólk geti valið sér búsetu utan þéttbýliskjarna og sótt atvinnu inn til svæða o.s.frv. Það eflir byggðaþróunina og eflir það að fólk geti valið sér búsetu þar sem það vill búa þó að atvinnan sé einhvers staðar annars staðar. Ég held að það sé jákvætt og við þurfum ekki að leggjast gegn því. Og þó að hv. þm. Pétur H. Blöndal hafi áhyggjur af mengun andrúmsloftsins í þessu sambandi þá tek ég ekki þátt í þeim áhyggjum með honum. Ég held að það sé eftir miklu meiru að slægjast en því sem hann er að vekja athygli á, þ.e. að við notum farartæki, bíla of mikið. Það gerir íslensk þjóð hvort sem okkur líkar betur eða verr, sennilega fáir meira.

Almennt um kostnað við að afla tekna þá er það þekkt, hæstv. forseti, að í fjöldamörgum starfsstéttum er (Forseti hringir.) mönnum lagður til einkennisklæðnaður og ýmis fríðindi sem ekki er talið fram til tekna. (Forseti hringir.) Ég ætla ekki að fara að reyna að rekja það hér en þannig er málið.

[14:19]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég var ekki aðallega að tala um kostnað við

eftirlit o.s.frv. sem er oft afskaplega óþægilegt fyrir einstaklinginn, heldur líka alveg sérstaklega flækjustig skattkerfisins. Hv. þingmaður nefndi að það væri ýmislegt til frádráttar í dag, einkennisbúningar o.fl. og hann gat ekki talið það upp vegna þess að það er svo flókið. Ekki veit ég hvað það er og ekki hv. þingmaður heldur. Menn þurfa að setjast niður og fá skattasérfræðing til að vita hvað megi draga frá. Þetta er einmitt það sem ég vil hindra og forðast, það er flækjustigið, því að hinn almenni skattgreiðandi þarf að vita það til að geta nýtt það. Mjög margir munu keyra langan veg án þess að nýta þennan frádrátt ef þeir ekki vita af honum, það er nefnilega einmitt það sem gerist.

Varðandi koltvíoxíðslosunina fannst mér svar hv. þingmanns mjög athyglisvert. Hann sagði að menn mundu keyra hvort sem er. Ef allir íbúar jarðarinnar hugsuðu svona getum við gleymt því að það verði einhver niðurskurður á koltvíoxíðslosun á jörðinni.

[14:20]

Flm. (Guðjón A. Kristjánsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Af því að við erum að leita eftir sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og hv. þingmaður er í ríkisstjórnarflokki vænti ég þess að hann komi þessum áhyggjum sínum mjög vandlega á framfæri — ef okkur skyldi hlotnast sá heiður — að hann hafi áhyggjur af því að á Íslandi standi menn fyrir þeim aðgerðum að 700–800 eða 1.000 Íslendingar aki eitthvað meira vegna þess að það hefur verið tekið tillit til atvinnusóknar. Ég vil hins vegar benda hv. þingmanni á, af því að hann nefndi þetta í þessu samhengi, að það er auðvitað tvennu ólíku saman að jafna fjölda Íslendinga og Kínverja, svo ég nefni eitthvað sem þingmaðurinn gæti hafa haft í huga. Ég skil ósköp vel að menn geti haft áhyggjur af því á heimsvísu ef svo fjölmennar þjóðir eins og Kínverjar fara allir að aka í bíl. Reyndar held ég að göturnar í Peking mundu lokast og teppast algjörlega ef allir færu af hjólunum og yfir á bíla.

Það er rétt, hv. þm. Pétur Blöndal, það eru svo mörg dæmi um það að menn megi taka við framlögum í ýmsu formi, þess vegna klæðnaði, og margs konar réttindi sem menn hafa að þau verða ekki talin hér upp í stuttu andsvari við hv. þingmann. Það er auðvitað hægt að rekja það en það kostar svolitla yfirlegu. Ég þekki til úr gömlum kjarasamningaviðræðum, áratugum saman, ýmislegt sem snýr að þessari hlið mála en get ekki rakið það hér í stuttu máli en í mjög mörgum starfsgreinum hafa menn skattfríðindi út á ýmislegt sem tengist störfum þeirra.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Fjáraukalög, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 148. mál (yfirtaka ríkisins á Hvalfjarðargöngum). — Þskj. 158.

[14:22]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Á þingskjali 158 flyt ég frumvarp til fjáraukalaga fyrir árið 2007 ásamt þremur öðrum þingmönnum, þeim Guðjóni A. Kristjánssyni, Grétari Mar Jónssyni og Jóni Magnússyni. Lagt er til í frumvarpinu að bæta við 6. gr. fjárlaga fyrir árið 2007 nýjum tölulið sem verði nr. 7.15, svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Að semja við hlutafélagið Spöl hf. um að ríkið yfirtaki veggöngin undir Hvalfjörð ásamt tilheyrandi mannvirkjum og skuldum félagsins vegna ganganna og fella þá strax niður veggjaldið um göngin.“

2. gr. frumvarpsins kveður á um að lög þessi öðlist þegar gildi.

Með þessu frumvarpi fylgir greinargerð ásamt þremur fylgiskjölum og ég vil aðeins gera grein fyrir því. Greinargerðin er svohljóðandi:

Flutningsmenn leggja til að ríkið yfirtaki nú þegar Hvalfjarðargöngin og skuldir sem þeim tilheyra. Samkvæmt gildandi samningi milli ríkisins og Spalar hf. mun ríkið eignast göngin ásamt tilheyrandi mannvirkjum án endurgjalds við lok samningstíma árið 2018. Eftirstöðvar skuldanna eru um 3,9 milljarðar kr. sem verða greiddar upp á næstu 11 árum. Gert er ráð fyrir því samkvæmt frumvarpinu að fjármálaráðherra, fyrir hönd ríkisins, semji við Spöl hf. um yfirtöku eigna og skulda félagsins strax á þessu ári og samhliða verði veggjaldið fellt niður. Ríkissjóður annist síðan greiðslu af áhvílandi skuldum.

Talið var á sínum tíma þegar þessi tilhögun var ákveðin árið 1990 að þróunin yrði á þann veg að víðar yrðu kostnaðarsöm umferðarmannvirki fjármögnuð með sambærilegum hætti. Reyndin hefur orðið sú að Hvalfjarðargöng eru eini kaflinn á þjóðvegum landsins þar sem innheimt er sérstakt veggjald til viðbótar sköttum og gjöldum sem umferðin ber. Þykja ekki forsendur til þess að viðhalda gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum í því ljósi.

Gjaldtakan hefur áhrif á búsetuþróun og búsetuskilyrði, einkum á Vesturlandi eins og kemur glögglega fram í álitsgerð sem Vífill Karlsson hagfræðingur vann fyrir 1. flutningsmann í desember 2004. Miðað við tilteknar forsendur telur Vífill að heildarávinningur Vestlendinga af niðurfellingu gjaldsins verða á bilinu 4,5–5,0 milljarðar kr. að núvirði eða að jafnaði 275–306 millj. kr. árlega.

Síðan álitsgerðin var samin hefur Spölur endursamið um skuldir sínar og hugsanlega hefur það einhver áhrif á fyrrgreint mat, en það hefur ekki verið athugað sérstaklega. Þó vilja flutningsmenn setja fram það mat sitt að í heild leiði af skuldbreytingunni óveruleg áhrif og því megi styðjast við álitsgerð Vífils Karlssonar og fá með henni gott mat á þeim ávinningi sem leiðir af niðurfellingu gjaldsins.

Í álitsgerðinni kemur fram að ávinningurinn fyrir Vestlendinga birtist einkum í hærra virði fasteigna, hærri launum, lækkandi vöruverði, aukinni þjónustu og auknu atvinnuúrvali og atvinnuöryggi. Áhrifanna mundi einnig gæta í fjarlægari landshlutum, svo sem á Vestfjörðum, Norðurlandi og jafnvel Austfjörðum. Þá er líka um að ræða ávinning í hina áttina, það er að segja íbúar höfuðborgarsvæðisins munu einnig njóta góðs af afnámi gjaldtökunnar og telur Vífill Karlsson að sá ávinningur geti verið meiri í krónum talið ef eitthvað er.

Athyglisvert er að árlegur ávinningur Vestlendinga af því að fella niður veggjaldið er langt í það jafnmikill og ávinningur af Hvalfjarðargöngunum sjálfum. Í októbermán-

uði 2004 kom út vönduð skýrsla um áhrif Hvalfjarðarganga á búsetuskilyrði og búsetuþróun á Vesturlandi, sem Vífill Karlsson vann fyrir samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. Niðurstaða hans er að árlegur ávinningur þeirra sé um 500 millj. kr. Niðurfelling veggjaldsins mun auka þennan ávinning um 60%.

Þetta má orða á annan veg, sem sé þann að ákvörðun um að hafa veggjald hafi valdið því að aðeins 60% af mögulegum ávinningi Vestlendinga af Hvalfjarðargöngunum hafi skilað sér til íbúanna og þeir því farið á mis við framfarir, sem því nemur, sem hefðu annars orðið eftir að göngin voru tekin í notkun. Sama er líklegt að eigi við um íbúa höfuðborgarsvæðisins, ávinningur þeirra af göngunum er verulegur og veggjaldið hefur dregið úr honum.

Flutningsmenn leggja áherslu á gildi Hvalfjarðarganganna og nauðsyn þess að ráðist var í gerð þeirra, þrátt fyrir veggjald. En gjaldið hefur hindrað fullan ávinning af göngunum til þessa og flutningsmönnum þykir tímabært að bæta úr með frumvarpi þessu.

Þannig er greinargerðin sem fylgir með þessu frumvarpi, virðulegi forseti. Í fylgiskjali I með frumvarpinu er gerð grein fyrir og birt álitsgerð Vífils Karlssonar um veggjald Hvalfjarðarganganna, hver ávinningurinn að hans mati kunni að vera við það að fella niður veggjaldið og hvar það skilar sér. Eins og fram hefur komið í greinargerðinni þá er hann talinn vera fyrir Vestlendinga 275–306 millj. kr. árlega. Við það bætist svo ávinningur höfuðborgarbúa af niðurfellingu gjaldsins. Sá ávinningur hefur ekki verið metinn en ætla má að hann sé ekki langt frá þeim ávinningi sem Vestlendingar njóta.

Ávinningurinn kemur fram eins og tilgreint var í greinargerðinni í hærra virði fasteigna vegna þess að fasteignamarkaðurinn verður heilsteyptari og hærri launum, sérstaklega í Borgarfirði. Þá er talið að afnám gjaldsins muni leiða til þess að laun muni hækka á því svæði sem er norðan Akraness, en meðallaun þar eru einmitt talin vera um 75–80% af meðallaunum höfuðborgarsvæðisins. Afnám gjaldsins mun því stuðla að því að launastigið eða kaupstigið verði hærra norðar á þessu svæði. Eðlilega með sterkari vinnumarkaði þá yrði meira atvinnuúrval og atvinnuöryggi og það sem er athyglisvert líka, að vöruverð mun lækka við afnám veggjaldsins. Það er nú ekki beint mat á því hversu mikið vöruverð muni lækka í þessari álitsgerð þannig að sú fjárhæð sem nefnd hefur verið um ávinning sem er um 300 milljónir á ári fyrir Vestlendinga á bara við um sparnað af kostnaði við umferðina. Ávinningur vegna hærra fasteignaverðs eða lægra vöruverðs hefur ekki verið metinn þannig að hann er til viðbótar þessum tölum.

Til samanburðar var talið að Hvalfjarðargöngin sjálf með veggjaldinu hefðu leitt til lægra matvöruverðs. Sá ávinningur var metinn um 300 millj. kr. á ári fyrir Vestlendinga þannig að menn sjá að um háar fjárhæðir að ræða sem ávinningurinn bæði af göngunum og því að fella niður veggjaldið svo í framhaldinu mun bera með sér.

Í öðru lagi, í fylgiskjali II, er samningurinn um veggtengingu við utanverðan Hvalfjörð birtur þannig að menn geta kynnt sér hvernig samningurinn er sem var undirritaður í apríl 1995 og í þriðja lagi, í fylgiskjali III, er kafli um skýrslu sem Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi létu gera um áhrif Hvalfjarðarganganna á búsetuskilyrði og búsetuþróun á Vesturlandi þar sem er farið yfir ávinninginn af því að fá göngin með veggjaldinu. Síðan er birt tafla þar sem fjárhæðirnar eru dregnar fram. Eins og fram hefur komið er ávinningurinn af göngunum sjálfum talinn vera um 500 milljónir á ári sem er sparnaður í umferðarkostnaði. Því til viðbótar er talið að vöruverð hafi lækkað um 300 millj. kr. á ári og að virði eigna, íbúða og atvinnuhúsnæðis, hafi aukist 400 millj. kr. þannig að þarna er um háar fjárhæðir að ræða. Síðan mundi til viðbótar þessum ávinningi við göngin sjálf bætast við ávinningurinn af því að fella niður veggjaldið og það hefur verið farið yfir það í greinargerðinni. Það mun auka ávinninginn um 60%.

Ég vil svo segja að lokum, virðulegi forseti, að ég tel afar nauðsynlegt að tekið verði á þessu máli meðal annars út frá þeirri stýringu sem hið opinbera hefur á byggðaþróun í nágrenni höfuðborgarsvæðisins með aðgerðum sínum sem eru heilmiklar og áhrif þeirra mjög mikil. Þegar er verið að ljúka tvöföldun Reykjanesbrautar sem hefur styrkt mjög Suðurnesin og greitt fyrir því að þar hefur verið mikil íbúaþróun á síðustu árum sem er það sterk að jafnvel þótt amerískri herinn hafi farið úr landi mjög snögglega og mörg hundruð störf horfið á einu bretti þá er samt mesta fólksfjölgun á landinu á Suðurnesjum á síðasta ári að því er fram kemur í vefriti hjá fjármálaráðuneytinu.

Nálægðin við höfuðborgarsvæðið er því mjög nauðsynleg og hefur mikil áhrif á byggðaþróun og það að greiða fyrir umferð eins og þarna er gert hefur mjög sterk áhrif. Í öðru lagi eru á fleygiferð áform — og ég hygg að megi segja að liggi fyrir pólitískur vilji ríkisstjórnarinnar — um að hraða mjög tvöföldun þjóðvegarins frá Reykjavík til Selfoss. Það mun líka stýra byggðaþróuninni frá höfuðborgarsvæðinu austur fyrir fjall.

Hins vegar ef við horfum í norðurátt þá er allt stopp. Þá erum við í fyrsta lagi með veggjald í Hvalfjarðargöngum sem hindrar fullan ávinning af göngunum og hindrar að byggðaþróunin verði eins sterk og ella hefði orðið og Sundabrautin er algjörlega stopp. Það eina sem þar er rætt um er innanbæjarhluti Sundabrautar frá Sundahverfinu og upp í Grafarvog. Það er engin umræða eða engin áform sem ég veit um að setja í gang framhaldið sem á að tengja Sundabrautina við Kjalarnesið og tvöföldunin eða breikkun vegarins frá Kjalarnesi og upp í Borgarnes er í algjöru frosti, virðulegi forseti. Ég komst að því á dögunum þegar við vorum að kynna okkur þessi mál, þingflokkur frjálslyndra, að það er ekkert að gerast í því að breikka þjóðveginn norður á bóginn til Borgarness. Það er bara algjörlega í frosti. Þar er ekkert að gerast. Þá er afleiðingin alveg augljós af því sem ríkisstjórnin er að gera og sem hún er ekki að gera, að fjölgun íbúa út frá höfuðborgarsvæðinu, sem er mjög mikil og mun verða á næstu árum mjög mikil, fer austur fyrir fjall og hún fer til Suðurnesja. En hún fer ekki upp á Vesturland. Það er verið að stýra áhrifunum frá Vesturlandi.

Ég er ekki viss um að þetta sé meðvituð ákvörðun hjá ríkisstjórninni. Ég vil bara ekki trúa því. Ég held að það sé bara ekki þannig. En þetta er alla vega það sem er og ég skora á hæstv. fjármálaráðherra að taka þetta til athugunar og hv. þingmenn stjórnarliðsins og beita sér fyrir því að rík-

ið hagi sinni stefnu og sínum verkum þannig að jafnræðis sé gætt í byggðaþróuninni út frá höfuðborgarsvæðinu. Það er mjög mikils virði fyrir svæðið á Vesturlandi og eins náttúrlega í áframhaldinu Vestfirði og Norðurlandið. Það hefur mjög mikil áhrif á búsetuskilyrði og mat manna á því svæði.

Fleira vildi ég ekki segja, virðulegi forseti, um þetta en að koma með þessar ábendingar í lokin. Ég legg til að málinu verði vísað til 2. umr. að lokinni þessari umræðu og til fjárlaganefndar.

[14:37]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Nýlega mætti ég á fund í HB Granda á Akranesi eftir að tilkynnt hafði verið um uppsagnir starfsfólks vegna hagræðingar. Það fyrsta sem sagt var við mig þegar ég kom inn í kaffistofuna var: Nú verður að afnema Hvalfjarðargangagjaldið.

Ég tók þátt í mótmælum 1. mars þegar virðisaukaskatturinn á gangagjaldið var lækkaður úr 14% í 7%. Ég vildi vekja athygli á því réttlætismáli að þetta gjald verði lagt af, m.a. með þeim rökum sem hér hafa verið flutt af frummælanda fyrir hönd Frjálslynda flokksins, hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni. Í kosningabaráttunni komst ég að því að á verkalýðsskrifstofum í Norðvesturkjördæmi hanga miðar þar sem verkalýðsfélögin hlutast til um að kaupa kort til að lækka kostnaðinn fyrir þá sem aka af þessu svæði inn á höfuðborgarsvæðið. Því fagna ég því að hér skuli flutt mál um að leggja gjaldið niður en viðurkenni að það kom mér á óvart að það skuli bera að í formi frumvarps til fjáraukalaga fyrir árið 2007.

Ég ætla að leyfa mér að fara aðeins yfir sögu ganganna. Í umfjölluninni um Hvalfjarðargangagjaldið hefur mikið verið rætt um aðdragandann að stofnun hlutafélagsins Spalar hf. og það að um einkaframkvæmd skyldi vera að ræða og skuldbindingu til 20 ára. Margir hafa haldið því fram að mikilvægt sé að standa við þessa samninga og engin ástæða til að víkja frá þeim.

Gerð Hvalfjarðarganga átti sér langan aðdraganda. Fjölmargar nefndir höfðu unnið að hugmyndum um með hvaða hætti skyldi haga samgöngum fyrir Hvalfjörð, eins og við segjum gjarnan. Á þeim tíma var Akraborgin starfandi og hafði verið í mörg ár, eitt skip af öðru, og ríkið bar af því verulegan kostnað. Segja má að fjárfestingin í ferjum á þeim tíma hafi verið greidd af ríkissjóði en fargjaldið nánast ekki staðið undir öðru en daglegum rekstri. Komið höfðu upp hugmyndir um — fyrst og fremst frá starfsmönnum og áhugamönnum í Íslenska járnblendifélaginu — hvernig ætti að leysa þetta. Þeir höfðu þá hugmyndir um ferjusamgöngur frá Grundartanga þvert yfir fjörðinn en þegar á leið kom fram sú hugmynd að gera göng eða leggja vegstokk. Menn gerðu sér fyllilega grein fyrir því eins og fjárhagsástandið var þá að það yrði ekki gerlegt, miðað við þá brýnu þörf sem var fyrir vegaframkvæmdir í landinu öllu, nema með sérstakri fjármögnun.

Það varð til þess að stofnað var félag 25. janúar 1991. Hlutafélagið Spölur var stofnað á fundi á Akranesi. Ég var þá í bæjarstjórn og tók þátt í þeim fundi. Á fundinum undirrituðu þáv. fjármálaráðherra, Ólafur Ragnar Grímsson, og þáv. samgönguráðherra, Steingrímur J. Sigfússon, viljayfirlýsingu um að Spölur fengi tækifæri til að kanna og vinna að undirbúningi að gerð ganga undir Hvalfjörð.

Þeir sem standa að hlutafélaginu, og mikilvægt er að halda því til haga, eru nánast eingöngu opinberir aðilar. Fyrirtækið er stofnað nánast sem „non-profit“ fyrirtæki, það á ekki að hafa hagnað af verkinu þó að í samningnum sé að af hlutafénu, sem var ekki nema milli 70 og 80 milljónir í upphafi, sé greiddur 14% arður til hluthafa. Grundartangahöfn átti þarna hlut í byrjun ásamt Sementsverksmiðjunni á Akranesi en það voru frumkvæðisaðilar að verkinu. Hlutur Grundartangahafnar er nú kominn undir Faxaflóahafnir og við sölu á Sementsverksmiðjunni komst hlutur hennar undir ríkissjóð. Að auki áttu Íslenska járnblendifélagið, Hvalfjarðarsveit, Vegagerðin og Akranesbær hluti í þessu. Þannig er það enn í dag, ríkið og opinberir aðilar eiga nánast allt hlutafélag Spalar.

Það skal tekið fram að þegar þessar hugmyndir komu fram var mikil andúð við verkefnið, ekki hvað síst á höfuðborgarsvæðinu. Menn sáu ofsjónum yfir kostnaðinum, sem ég man ekki nákvæmlega hver var, mig minnir að það hafi verið 4,7 milljarðar — mér reiknaðist til á þeim tíma að stofnkostnaður Hvalfjarðarganga væri u.þ.b. sá sami og bygging Ráðhússins í Tjörninni hér í Reykjavík. Hver aðilinn á fætur öðrum lagðist gegn framkvæmdinni, m.a.s. í nánasta nágrenni ganganna. Ég man t.d. að sveitarfélög á Vesturlandi lögðu inn 500 þús. kr. úr sameiginlegum sjóðum sínum og lá við að framkvæmdastjórinn yrði rekinn fyrir það framtak á þeim tíma.

Menn þekkja söguna. Verkið fór í undirbúning, það kostaði mikla skriffinnsku, miklar tryggingar vegna þess að ríkið gekk ekki sérstaklega í ábyrgð fyrir framkvæmdinni gagnstætt því sem margir hafa haldið heldur sá hlutafélagið algjörlega um að vinna þau gögn. Það þurfti því mjög dýra fjármögnun og dýrar tryggingar á undirbúningsstigi og í framkvæmdinni allri til að tryggja að allt gengi eftir, menn höfðu efasemdir um leka í göngunum o.s.frv. Mannvirkið var síðan tekið í notkun 11. júlí 1998. Á þessu ári eru tíu ár frá því að göngin komust í gagnið.

Ég ætla ekkert að lýsa því, það hefur komið fram hér, og hefur oft komið fram í umræðunni, hvílík samgöngubót göngin voru fyrir Vestlendinga og ekki bara fyrir Vestlendinga heldur fyrir alla íbúa á norður- og vesturhluta landsins að Vestfjörðum meðtöldum. Leiðin til Reykjavíkur styttist um allt að því 50–60 km eftir því hvaðan komið er af Vesturlandi til höfuðborgarinnar.

Á þeim tíma var sá framkvæmdaháti sem viðhafður var afar skynsamlegur og réttlætanlegur, m.a. vegna þess að verið var að flýta framkvæmdum, fara fram fyrir í röðinni og vinna utan samgönguáætlunar. Hugmyndir um göng höfðu þó komist inn í langtímaáætlunina á þeim tíma og vissulega má færa rök fyrir því að þessi tími, 20 ár, hafi verið býsna langur miðað við það að á þeim tíma var rætt um að þetta hefði komist inn í áætlun eftir u.þ.b. tíu ár miðað við þær hugmyndir sem þá voru uppi, 1998. Ávinningur ríkisins af framkvæmdinni fyrir utan að það bar kostnað af tengingunum beggja vegna, fólst m.a. í því að niðurgreiðslur á siglingum Akraborgar voru lagðar af og skipið var selt eða því komið í annað verkefni. Mikil endurbygging á

Hvalfjarðarveginum sparaðist, uppi höfðu verið stór áform um styttingar, vegbætur og tvöföldun brúa. Það var að vísu búið að hluta fyrir botni Hvalfjarðar en öðrum framkvæmdum hefur svo verið slegið á frest og nánast ekkert viðhald verið á þessum vegi nema bara reglubundið viðhald á lítið keyrðum vegi.

Á þessum tíma var tekinn fullur virðisaukaskattur af framkvæmdinni og það hefur svo verið reiknað upp á móti þeim virðisaukaskatti sem tekinn hefur verið af veggjaldinu, fyrst 14% og síðan 7%, og við það miðað að virðisaukaskatturinn legðist af þegar væri búið að greiða af virðisaukaskatti sem næmi því sem var á framkvæmdinni, þ.e. að menn borguðu virðisaukaskatt af framkvæmdinni í gegnum veggjaldið, ef ég fer rétt með.

Ávinningurinn fyrir ríkið fólst auðvitað líka í því að umferðaröryggi jókst. Eins og veðráttan er núna sjáum við í hendi okkar þær miklu breytingar sem urðu varðandi snjómokstur og annað slíkt. Staðan er auðvitað sú að fyrir löngu er búið að skilgreina veginn um Hvalfjarðargöng sem hluta af þjóðvegi 1 en hann hefur þann heiður að vera eini vegspottinn á þeim vegi sem tekið er gjald af.

Það á heldur ekki að draga úr því að ávinningur sveitarfélaganna norðan Hvalfjarðar voru nýir möguleikar varðandi atvinnulífið, stækkandi atvinnusvæði og öruggari umferð sem áður hefur verið nefnd. En frá þessum tíma hefur umferð stóraukist, bílaeign hefur stóraukist, farið hefur verið út í aðrar mjög stórar framkvæmdir sem hafa jafnvel kostað mun meira en Hvalfjarðargöngin á sínum tíma og hvergi hefur verið lagt á veggjald á þeim nýju vegum. Við sitjum því uppi með það, eins og fram kom í máli málshefjanda, að eftir tíu ár eru göngin, þrátt fyrir þann ávinning sem hefur verið af þeim í áranna rás, farin að skekkja samkeppnisstöðu svæðisins norðan Hvalfjarðar miðað við svæði á Reykjanesi og á Suðurlandi.

Þetta kemur fram í ýmsum gögnum sem við höfum fengið, m.a. hafa verið gerðar rannsóknir sem áður var vitnað í, sem Vífill Karlsson gerði, en einnig vann hópur í Háskólanum á Bifröst missirisverkefni árið 2007, *Könnun á búferlaflutningum kvenna á milli höfuðborgarsvæðisinsog jaðarsvæða þess.* Þar var leitað til 600 kvenna sem höfðu flutt frá Reykjavíkursvæðinu til Suðurnesja og til Suðurlands og spurt hvað hefði ráðið flutningi út úr höfuðborginni. Það er býsna fróðlegt að skoða þá skýrslu því að auðvitað leitar fólk út úr höfuðborginni til að fá ódýrara húsnæði, barnvænna umhverfi og öruggara umhverfi. En u.þ.b. 50% kvennanna sem svöruðu í könnuninni töldu að Hvalfjarðargöngin hafi verið hindrun fyrir því að fara norður fyrir Hvalfjörðinn og setjast að á Vesturlandi.

Ég hef líka aflað mér upplýsinga um það að fyrirtæki norðan Hvalfjarðar, m.a. fyrirtæki eins og Loftorka í Borgarnesi, sem er að auki með starfsstöð á Kjalarnesi, borgar á milli 10 og 20 milljónir í gangagjald á hverju ári, raunar segja þeir mér að það hafi verið um 11 milljónir á síðasta ári án vasks og þar af hafi þungaflutningarnir — þeir fara með um 90% af sinni vöru í gegnum göngin — verið um 9,5 milljónir og þeir greiði u.þ.b. 451 kr. á hvern kílómetra á leiðinni í gegnum göngin, svona meðaltalsverð, og greiði svo til viðbótar olíugjald um 40,8 kr., sem er þá ein milljón til viðbótar sem ríkið fær í skatt af keyrslu á þessum einkavegi í gegnum göngin.

Ef við skoðum hvernig þetta kemur út fyrir einstaklinga hefur það komið fram áður að um 10–12% Akurnesinga stunda vinnu í Reykjavík. Spölur gerði ekki fyrir síðasta aðalfund heldur þarsíðasta könnun á því hvernig gjaldtakan skiptist á milli svæða, skoðaði það út frá kennitölu hverjir greiddu í göngin, og þá kemur í ljós að ef maður umreiknar þetta yfir á einstaklinga á ákveðnum svæðum borguðu Akurnesingar á því ári miðað við verðlag 2006 u.þ.b. 28 þús. kr. á mann og skal þá geta þess að inni í þeirri upphæð er keyrsla fyrirtækja á því svæði. Ef við skoðum þá sem bjuggu utan þess svæðis, t.d. á Vesturlandi, eru þetta um 15 þús. kr. á þeim tíma og ef við skoðum höfuðborgarbúa og þá sem búa á Reykjanesi og nota göngin borga þeir rúmlega 2 þús. kr. á ári.

Þessi misskipting er mjög sláandi. Vissulega er hægt að segja að hver ferð kosti ekki nema 240 kr. fyrir þá sem kaupa stærstu kortin í göngin, en ef menn stunda vinnu og keyra einir í bíl og borga 240 kr. fyrir hverja ferð þá er það fljótt að koma. Það eru um 140 til 150 þús. á ári að lágmarki sem viðkomandi þarf að greiða í gangagjaldið eitt. Gjaldið er að vísu miklu hærra ef menn kaupa ekki þetta fyrir fram greidda 100 miða kort og meðaltalsverðið í göngunum er líka töluvert hærra þó að það hafi lækkað á milli ára.

Rætt hefur verið um, og það kom fram á aðalfundi Spalar nú nýlega, þrjá valkosti varðandi áframhaldandi gjaldtöku í göngunum. Talað er um að halda óbreyttri gjaldskrá en þá ættu göngin að hafa verið greidd upp árið 2015 og hægt að afhenda þau þremur árum fyrr en áætlað var samkvæmt samkomulaginu sem miðaðist við árið 2018. Í öðru lagi nefna þeir þann möguleika að halda óbreyttri gjaldskrá til ársins 2018, þá væri hægt að lækka gjaldið innan tveggja til þriggja ára. Í þriðja lagi að vera með óbreytta gjaldtöku til 2018 og þá geti Spölur aðstoðað ríkissjóð við að fjármagna hluta af tvöföldun ganganna. Menn eru sem sagt áfram, varðandi umræðuna um Sundabraut, varðandi tvöföldun Hvalfjarðarganga, sem verður óhjákvæmileg innan fárra ára, og varðandi tvöföldun vegarins upp á Kjalarnes, að ræða um veggjöld og enn í sömu átt, sem mér finnst fullkomlega galin hugmynd.

Nú er staðan þannig — vonandi verður framhald á umræðunni hér í dag í stjórnarflokkunum og í ríkisstjórninni — að menn verða að fara að ræða af fullri alvöru gjaldtöku almennt, með hvaða hætti ætla menn að útvega tekjur fyrir þeim gríðarlega stóru verkefnum sem bíða okkar í vegagerð, Sundabrautinni, tvöföldun o.s.frv. Við hljótum að krefjast þess að jafnræðis verði gætt og ekki verði gjaldtaka á einni leið út úr borginni heldur verði annað tveggja almenn skattlagning á eldsneyti eða gjöld sem verða þá lögð á alla vegi. Það er sú leið sem ég hef viljað ræða alvarlega. Ég er þeirrar skoðunar að það eigi að taka þetta í almennum sköttum, ekki eigi að vera sérstök veggjöld, þau verða aldrei sanngjörn. Nú þegar er búið að byggja stór mannvirki sem engin gjöld eru á og ég tel enga ástæðu til að taka upp gjöld, hvorki í Héðinsfjarðargöngum, Austfjarðagöngunum né annars staðar á landinu, en ég kem vonandi betur inn í þessa umræðu síðar.

[14:52]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðbjarti Hannessyni fyrir mjög góða ræðu um það mál sem hér er á dagskrá. Í ræðu hans kemur að mínu mati fram afdráttarlaus vilji til þess að umrædd gjaldtaka verði afnumin. Ég velti því þó fyrir mér hvað þessu máli líður innan ríkisstjórnarflokkanna. Eins og hv. þingmaður kom inn á var þetta jú eitt af stærri loforðum Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar og það hefur varla verið gert án samþykkis og samráðs við flokkinn í heild, svo gríðarlega mikil áhersla sem á þetta var lögð. Ég velti því líka fyrir mér hvenær þess megi vænta að Samfylkingin láti á það reyna að ná þessu fram í ríkisstjórnarsamstarfinu.

Eins og hv. þingmaður kom inn á er þetta eina gjaldtakan sinnar tegundar hér á landi. Það er heldur ekki svo að ekki sé ærin gjaldtaka vegna umferðar í gegnum olíu- og bensíngjald þannig að ég get ekki séð rök fyrir nýjum sköttum, nýjum álögum á vegfarendur, til þess að fjármagna framkvæmdir, ekki síst þegar þeir tekjustofnar sem við þegar höfum til vegaframkvæmda hafa ekki alltaf verið fullnýttir og að hluta til runnið í ríkissjóð, eða féð hefur verið geymt þar. (Gripið fram í.) (Forseti hringir.)

Ég spyr hv. þingmann: Hvenær er þess að vænta að við fáum að sjá stefnu Samfylkingarinnar og hv. þingmanns í þessu máli í raun?

[14:55]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta snýst því miður ekki lengur um afstöðu Samfylkingarinnar heldur um stefnu ríkisstjórnarinnar og ég tek undir það með hv. þingmanni að við þurfum að kalla eftir því að sú vinna verði unnin í ríkisstjórninni.

Ég legg áherslu á að skoða tekjuhlutann eins og hv. þm. Jón Bjarnason benti á. Ný ríkisstjórn er að gera stórátak, yfir 30 milljarðar eru ætlaðir í framkvæmdir á þessu ári og allar þær framkvæmdir eru gríðarlega mikilvægar. Fram undan eru stór verkefni eins og Sundabrautin og tvöföldunin og áfram þarf að vinna í tengivegum úti á landi. Ég treysti því á að þessi umræða fari fram í tengslum við endurskoðun á samgönguáætlun, þar verði fjallað um gjaldtöku og mun ég að sjálfsögðu beita mér fyrir skoðunum mínum innan Samfylkingarinnar og þar með í ríkisstjórninni. Við skulum sjá hvað kemur út úr þeirri vinnu. Það er mjög mikilvægt að við förum yfir og skoðum málið til enda. Það er ástæðan fyrir því að ég hef ekki flutt mál um Hvalfjarðargöngin, það skiptir mig miklu máli að málið nái fram að ganga en ekki að merkja mér það umfram það sem ég hef reynt að gera.

Ég vil vekja athygli á því að strax fimm árum eftir að göngin voru tekin í notkun var flutt þingsályktunartillaga um að afnema Hvalfjarðargangagjaldið. Sú tillaga var flutt af Guðjóni Guðmundssyni sem þá var þingmaður Sjálfstæðisflokksins. Ég vona því að þetta verði tekið til alvarlegrar skoðunar, þetta er prinsippumræða, ekki hefur unnist tími til þess. Stórátak er fram undan í samgöngumálum og það er okkar að finna út hvernig á að fjármagna það en ég mun ekki sætta mig við að það verði gert með gjaldtöku á einni leið út úr Reykjavík.

[14:56]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér þykir nokkuð langt að ætla að bíða eftir nýrri samgönguáætlun sem á þá að endurskoðast eftir tvö ár, að mínu mati er það sjálfstæð ákvörðun að taka þetta mál upp. Eins og hv. þingmaður rakti svo vel í ræðu sinni var aðdragandi fjármögnunar Hvalfjarðarganga með þessum hætti, það voru sérlög. Það eru nánast alfarið opinberar stofnanir og opinber fyrirtæki sem mynduðu hlutafélag um göngin, það var eina færa leiðin til fjármögnunar.

Í skýrslum, m.a. frá Ríkisendurskoðun, liggur fyrir að þessi leið í fjármögnun vegaframkvæmda sé ekki endilega sú besta, sú ódýrasta eða sú hagkvæmasta, síður en svo. Allt bendir til þess að framkvæmdir í vegamálum séu miklu hagkvæmari á ábyrgð hins opinbera. Það hefur ekki sýnt sig að einkaframkvæmdir eins og verið er að gæla við, og mér fannst hv. þingmaður koma inn á, séu neinn valkostur.

Varðandi áhrif á samkeppnisstöðu og réttlæti og jöfnuð íbúa á Vesturlandi og áfram norður og vestur um tel ég að ekki eigi að bíða með þá ákvörðun að ríkið losi vegfarendur undan gjaldtöku á þessum vegi. Ætli það séu ekki bara Hvalfjarðargöngin og síðan ferjan til Vestmannaeyja — það er líka óréttlátt að Vestmannaeyingar (Forseti hringir.) skuli vera skattlagðir sérstaklega á þjóðvegum landsins. (Gripið fram í.)

[14:59]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hafi ég skilið rétt þá hugmynd sem lögð var fram hér um samgönguáætlanir á nú að vera með samhangandi fjögurra ára áætlun og tólf ára áætlun og samþykkja þær báðar í einu. Í lok síðasta kjörtímabils var eingöngu samþykkt fjögurra ára áætlun en hin var látin bíða og talað var um að gera hana strax eftir kosningar. Ég hafði því treyst á að þessi áætlun kæmi til endurskoðunar í lok ársins en fyrr koma þó flýtiframkvæmdir sem ríkisstjórnin hefur tekið ákvarðanir um einkum á Vestfjörðum og ég fagna því að þær skuli vera í farvatninu.

Það hefur verið útbreiddur misskilningur, og ég heyrði það hér í frammíkalli, að valkosturinn væri sá að menn gætu ekið Hvalfjörðinn. Ég skora nú á þá sem hafa þá hugmynd að íhuga hvað gerðist ef Hvalfjarðargöngunum yrði lokað í smátíma. Ég er hræddur um að menn yrðu í miklum vandræðum vegna þess einfaldlega að þeir fimm til sex þúsund bílar sem nú fara um Hvalfjarðargöngin að meðaltali á dag eiga enga möguleika á að fara Hvalfjarðarveginn. Það er hluti af rökunum fyrir því að óhjákvæmilegt er að breyta þessu vegna breyttra aðstæðna, viðurkenning á því að mál hafa þróast með allt öðrum hætti en gert var ráð fyrir í byrjun.

Menn geta svo haldið áfram hártogunum og sagt að alls staðar annars staðar þar sem lögð hafa verið göng sé það ekki valkostur að fara aðra leið. Það er engan veginn rétt. Stóran hluta af árinu er fært frá Siglufirði yfir í Ólafsfjörð landleiðina. Við erum ekki að tala um það, við erum að tala um að eingöngu er verið að skattleggja eina leið og það er verið að fara í stórframkvæmdir m.a. á Reykjanesbraut sem ekki er settur vegaskattur fyrir. Menn hafa verið með hugmyndir um þverun á Miklubraut og við getum líka tekið

Sæbrautarframkvæmdirnar sem eru miklu dýrari en Hvalfjarðargöngin en hafa ekki þurft að sæta sérstakri gjaldtöku.

Ég ætla aftur á móti að axla þá ábyrgð að skoða tekjur af umferð og fara yfir með hvaða hætti við öflum fjár til að geta haldið uppi öflugum samgöngubótum (Forseti hringir.) eins og ég hef verið að berjast fyrir bæði á landsbyggðinni og á höfuðborgarsvæðinu.

[15:01]

Hanna Birna Jóhannsdóttir (Fl):

Frú forseti. Þetta er áhugaverð umræða en ég verð að benda hv. þingmönnum á að annar þjóðvegur er skattlagður. Það er þjóðvegur Vestmannaeyja, Þorlákshöfn, Vestmannaeyjar og hann er skattlagður mun hærra en sá þjóðvegur sem nú er hér til umræðu að taka veggjöld af sem er mjög gott mál og því ber að fagna. Það hefði verið ánægjulegt ef þjóðvegur Vestmannaeyja hefði fengið að fljóta með, frú forseti.

[15:02]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp til fjáraukalaga sem hv. þingmenn Kristinn H. Gunnarsson, Guðjón A. Kristjánsson, Grétar Mar Jónsson og Jón Magnússon leggja fram og hljóðar upp á það, eins og kom fram í máli hv. framsögumanns áðan, að semja við hlutafélagið Spöl hf. Spurningin er kannski fyrst þessi: Vill hlutafélagið Spölur semja við ríkið um yfirtöku þess á göngunum og með hvaða kostum vill hlutafélagið semja við ríkið? Hvað er í pípunum varðandi það? Þarna eru inni hluthafar eins og Grundartangahöfn, Sementsverksmiðjan, Járnblendifélagið og sveitarfélög sem væntanlega hafa gert einhverja arðsemisútreikninga og kröfur við það þegar þeir lögðu stofnfé í félagið og gera sjálfsagt einhverjar óskir eða kröfur áfram á rentu af því fé sem þarna var inn lagt. Um þetta veit ég ekki og það hefur ekkert í rauninni komið fram annað en þá það að menn gefi sér að einkahlutafélagið vilji semja við ríkið um yfirtöku á þessu mikla og góða mannvirki.

Hér hefur umræðan verið mjög fróðleg og farið mjög vítt um völl. Ég bendi á að þegar ríkisvaldið samþykkti að fara í þetta gríðarlega mannvirki lágu þær forsendur til grundvallar að gera það með þeim hætti að þarna yrði innheimt veggjald. Með þeim hætti var þessu mannvirki örugglega skotið inn á samgönguáætlun eða vegáætlun ríkisins. Hinn kosturinn í stöðunni var sá sá að fara með þetta mannvirki eins og flestar aðrar framkvæmdir á vegum landsins, að koma því á vegáætlun og bíða síðan eftir því með mikilli þolinmæði að röðin kæmi að því verkefni sem maður hefur óskir um að komist til verka. Ég geri ráð fyrir því að með þessu lagi sem viðhaft hefur verið við Hvalfjarðargöngin þá höfum við séð þetta mannvirki komast fyrr í not en ella hefði verið. Í það minnsta höfum við þá hugsun uppi í félaginu Greiðri leið fyrir norðan sem hefur verið að vinna og undirbúa gerð Vaðlaheiðarganga. Grunnforsendan fyrir því verki hefur alla tíð verið sú af hálfu þeirra sem það eiga og eru hluthafar að veggjald yrði innheimt af þeirri framkvæmd. Ástæðan er einföld, þ.e. að búa til aukið fé til samgöngubóta, koma fleiri verkum á og það kom ágætlega fram hér í máli hv. þm. Guðbjarts Hannessonar áðan að það eru gríðarlegir fjármunir til samgöngumála á fjárlögum íslenska ríkisins árið 2008, á bilinu 25–30 milljarðar. Það eru gríðarlegar tölur. Hér erum við að tala um, eins og hefur komið fram í máli hv. þingmanna, fjárhæð á bilinu 4,5–5 milljarða kr. sem félli á ríkissjóðinn til greiðslu ef af samningum yrði um yfirtöku ríkisins á einkahlutafélaginu Speli. Við hljótum að sjálfsögðu að spyrja okkur: Getum við gert eitthvað annað fyrir það fé ef við eigum að hverfa frá þessari grunnhugsun? Getum við það? Er það kostur? Ég ætla að nefna eitt dæmi sem hefur verið í umræðunni og er verkefni sem margir einstaklingar binda þær vonir við að það sé hægt að búa til hátt í 50 þúsund manna markaðssvæði með betri tengingu. Það vill svo til að sú framkvæmd er áætluð kosta 4–5 milljarða. Þetta er vegur yfir Kjöl sem tengir saman Norður- og Suðurland og skapar þar með þá stöðu að um 20 þúsund manna markaðssvæði á Suðurlandi tengist með miklu skemmri og betri hætti 30 þúsund manna markaðssvæði norðan fjalla. Þetta hlýtur að vera kostur í stöðunni að ræða þegar við er um að tala um hvort við eigum að taka yfir á ríkissjóðinn verkefni sem kostar hann 4–5 milljarða kr. Þetta ber að ræða.

Við höfum líka þá stöðu uppi og það verklag eftir því sem ég þekki til — er þó tiltölulega nýr í þessum sölum — að vegafé er skipt eftir kjördæmum. Eru þingmenn Norðvesturkjördæmis að tala um að taka það fé sem hér um ræðir, 4–5 milljarða í heildina eða 275–300 milljónir á ári, út úr því vegafé sem annars væri í það kjördæmi? Það hefur ekki komið fram en þingmenn annarra kjördæma hljóta þá að kalla eftir afstöðu þeirra til þess hvernig þeir vilja vinna í framhaldinu.

Ég vil nefna það varðandi gjaldtökuna af umferð um Hvalfjarðargöngin að ég hef upplýsingar um að lægsta veggjald fyrir stærstu bíla í Hvalfjarðargöngin er um 2.222 kr. án virðisaukaskatts ef 40 ferðir á bíl eru keyptar í einu. Miðað við 25 tonna farm eru þetta 89 kr. á tonn á milli Akureyrar og Reykjavíkur. Ef við horfum á þetta heila veginn þá væri hægt að lækka kostnaðinn á tonninu um 1% ef ekkert veggjald væri í Hvalfjarðargöngin. En ef við horfum á það sem ég nefndi áðan varðandi Kjalveginn að bara á milli Akureyrar og Reykjavíkur gæti verið um það að ræða að lækka kostnað á hvert tonn um 8%. Það sjá allir sem vilja sjá það að við hljótum að gera kröfu um að skoða þetta verkefni því þetta er stórt mál. Í mínum huga er þetta gríðarlega stórt mál vegna þess að forsendan fyrir því að í þetta verk var ráðist var sú aðferð sem höfð hefur við að fjármagna það og ef við ætlum að breyta því hljótum við að þurfa að horfa til annarra verka.

Hér voru nefnd af hv. þingmanni sem kom upp á undan mér áðan önnur samgöngutæki sem eru ferjurnar. Við horfum á Vestmannaeyjar. Við horfum á Grímsey og við horfum á Hrísey sem hafa ekki einu sinni vegasamband. Þetta er þjóðvegur þeirra um sjó og við getum örugglega fundið einhver fleiri slík dæmi sem við þurfum að ræða í tengslum við þetta. En í mínum huga er það grundvallaratriði að það verði ekki horfið frá þessu máli frá því sem upp var lagt og við höldum því til streitu að halda áfram með sama hætti því ég vil einnig halda þessum möguleika opnum áfram, þ.e. taka gjald fyrir samgöngumannvirki og notkun þeirra. Ég vil halda honum áfram opnum því ef það verður horfið

til baka frá þessu þá lít ég svo á að yfirgnæfandi líkur séu á því að þessir fjármögnunarleið verði ekki framar notuð við samgönguframkvæmdir og ég vil ekki sjá þennan kost út af borðinu.

[15:11]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Því er til að svara spurningum hv. þingmanns að við gerum ekki ráð fyrir því að yfirtaka skuldanna verði greidd af vegafé eða hlut kjördæma í því heldur einfaldlega að ríkið yfirtaki þessar skuldir. Ég hlýt hins vegar að vekja athygli á sjónarmiði hv. þingmanns í ljósi þess til dæmis að hann taldi að ef menn færu þessa leið þá yrði að tengja það við kjördæmi. Það hlýtur þá að þýða að það sé afstaða Sjálfstæðisflokksins að verði valin gangaleið við Sundabraut þá eigi Reykjavíkurborg að borga mismuninn. Ég get ekki fengið annan skilning út úr ræðu hv. þingmanns, varaformanns fjárlaganefndar.

Ég spyr hann hvort hann muni þá beita sér fyrir því að sá kostnaðarauki sem fellur á ríkið vegna þess að valin var sú leið að fara Héðinsfjarðargöng í stað þess að fara með göng í Fljót og þaðan endurbyggja veginn um Lágheiði sem tvöfaldaði kostnaðinn sem er 3–4 milljarðar umfram það sem þurfti, þ.e. hvort hann muni beita sér fyrir því að sá umframkostnaður verði tekinn af sérstaklega kjördæmahlut Norðausturkjördæmis. Ég vil segja, virðulegi forseti, að mér fannst ræða hv. þingmanns dapurleg. Ég vil kannski ekki taka sterkar til orða þó önnur orð séu mér ofar í huga þessa stundina. En ég ítreka að þetta var dapurleg ræða.

[15:13]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ljótt að hafa það á samviskunni að þurfa að gera þingmenn í salnum mjög dapra í sinni. Ég sé á sumum að þeir eru ekki mjög daprir en hinir verða bara að þola það. Þetta hefur verið og er mín skoðun og ég sé ekki nokkra einustu ástæðu til að blanda því saman sem búið er að semja um á þingi fyrir mörgum árum eins og til dæmis Héðinsfjarðargöngum við verkefni sem er í burðarliðnum og er til umræðu. Ég geri alveg fastlega ráð fyrir því að með einhverjum hætti hafi verið tekist á um það í þingsölum milli pólitískra flokka hvort ráðast ætti í þetta verkefni sem jarðgöngin á milli Siglufjarðar og Ólafsfjarðar eru. Sú umræða er frá. Hún er búin þó svo ég geri mér alveg fullkomlega grein fyrir því að margir þingmenn hér inni og ekki síður fólk úti í samfélaginu hefðu gjarnan viljað snúa til baka úr því verki. Það er bara ekki til umræðu.

[15:14]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er dapurlegt þegar hv. þingmaður kemur hér upp og segir að ef verkefni er í Norðausturkjördæmi þá eigi kostnaðarmismunur að falla á ríkissjóð, ef hann er í Norðvesturkjördæmi þá eigi hann að greiðast af kjördæmafé. Það er dapurlegt þegar 1. þm. Norðausturkjördæmis kemur til að ræða um verkefni varðandi Hvalfjarðargöng að þá á teflir hann fram öðrum verkefnum sem rökum gegn því. Það er að mínu mati algerlega óþarfi. Hann getur haft þá skoðun að það sé rétt að berjast fyrir göngum undir Vaðlaheiði eða vegi yfir Kjöl. En ég átta mig ekki á því hvers vegna hann tengir þau verkefni við afnám veggjalds í Hvalfjarðargöngum. Hann teflir því hvoru á móti öðru. Ég spyr: Hvers vegna er það, virðulegi forseti? Jú, vegna þess að hann er á móti þessu og hann er bara að reyna að finna einhver rök til að rökstyðja það. Ég spyr: Er hv. þingmaður að boða það að hann muni gera kröfu um þessi verkefni, þ.e. að ríkissjóður borgi Kjalveg og jarðgöng undir Vaðlaheiði, til þess að hann fallist á að ríkið yfirtaki skuldirnar í Hvalfjarðargöngunum? Eru þetta svona gamaldags pólitísk hrossakaupatilboð sem hv. þingmaður er að bjóða upp á? Ég vil segja það að ég verð enn þá daprari eftir því sem ég kafa betur ofan í þessa skrýtnu ræðu hv. þingmanns.

[15:15]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er illt ef menn verða sífellt daprari eftir því sem þeir koma oftar í pontu og ef ástæðurnar er hægt að rekja til mín þá verður svo að vera. Það hefur að vísu oft gerst að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur orðið dapur við það sem ég hef látið frá mér fara í töluðu og rituðu máli og það verður bara svo að vera.

Ég er ekki að blanda þessu saman á neinn hátt. Ég vakti máls á því og vakti athygli þingmanna á því að það er verið að vinna á þessum sama grunni, þ.e. með töku veggjalds, í verkefni sem heitir Vaðlaheiðargöng. Það er líka verið að vinna að verkefni sem heitir Kjalvegur á sama grunni. Ef við ætlum að snúa af þeirri braut, eins og tillaga liggur fyrir um í frumvarpi hv. þingmanna, þá er allt í góðu lagi með það en þá skulum við ræða þessi verkefni öll vegna þess að þá er verið að skjóta út af borðinu þessum möguleika til fjármögnunar í samgöngumannvirki landsins og mér finnst umræðan eiga að snúast um að. Þessi tillaga lýtur þá væntanlega að því að héðan í frá, ef þetta ágæta frumvarp ykkar hv. þingmanna yrði að lögum, er verið að skjóta út af borðinu þessum möguleika til fjármögnunar í samgöngumannvirki. Þannig lít ég á þetta. Þess vegna leyfi ég mér að nefna þessi verkefni sem þegar er verið að vinna að án þess að fara í þetta gamla hrossakaupapólitíska tal, eins og hv. þingmaður nefndi áðan, sem tíðkaðist áður fyrr og ég hef engan áhuga á að taka þátt í.

[15:17]

Forseti (Þuríður Backman):

Ég vil áminna hv. þingmann um að ávarpa forseta en ekki þingmenn úti í sal.

[15:17]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Þegar við ræðum Hvalfjarðargöngin og sögu þeirra og stöðu í dag sér maður hvað góðar hugsjónir og mikil markmið taka oft langan tíma. Ég minnist þess þegar ég var drengur í námi uppi í Borgarfirði að þá sat minn gamli skólastjóri, Guðmundur Jónsson á Hvanneyri, í nefnd um vegabætur í Hvalfirði og brúargerð. Þá þegar voru menn að velta þessu fyrir sér, ég man ekki hvort rætt var um göng á þeim tíma, ég efast um það, en það var verið að tala um brú. 30 árum síðar varð það að veruleika að þarna komu jarðgöng. Nú eru menn að velta því fyrir sér

hér hvort við eigum að breyta um stefnu hvað þetta stóra mál varðar, greiða upp skuldir Hvalfjarðarganganna og setja þau inn í hið almenna vegakerfi.

Þessi barátta stóð lengi yfir. Framkvæmdir hófust 1996 og lauk á tveimur árum. Ég geri mér grein fyrir að þá var verið að fara í eina stærstu vegaframkvæmd á Íslandi í kreppu, í rammskuldugum ríkissjóði sem var í rauninni í þá daga að skera niður allt til félagsmála og samgöngumála í landinu. Staðan var með allt öðrum hætti þá. Ef ríkissjóður skuldaði í dag eins og hann gerði á þeim tíma mundi hann skulda hátt í 300 milljarða. Nú skuldar ríkissjóður nánast ekki neitt. Þetta er hin breytta staða í samfélaginu. Við getum líka spurt okkur að því, ef ríkissjóður ætlar að borga kostnað og vexti af þessu fjármagni sem eru tæpir 4 milljarðar til 2018, hvað kostar það skuldlausan ríkissjóð mikið. Er kannski hagkvæmara fyrir ríkissjóð að semja við þá sem hann tók þetta lán hjá og greiða lánið upp?

Nú eru sjálfstæðismenn oft að telja þjóðinni trú um, sem ég reyndar efast um, að þeir séu allir miklir bisnessmenn og ég heyrði það á málflutningi hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, 1. þm. Norðaust., að hann hugsar þetta ekki út frá hagsmunum ríkissjóðs. Hann hugsar þetta mál ekki út frá hagsmunum byggðanna. Þetta getur verið alveg gríðarlegt hagsmunamál. Við skulum gá að einu, að þegar ráðist var í þessa mestu framkvæmd Íslandssögunnar í samgöngumálum þá var þetta einstök aðgerð og þetta er hringvegurinn á Íslandi sem á í hlut. Ég er þeirrar skoðunar, og ég sakna þess að hvorki hæstv. samgönguráðherra né hæstv. fjármálaráðherra skuli vera við þessa umræðu, að það hljóti að vera hagkvæmt fyrir ríkissjóð að greiða þessar skuldir upp. Ef skuldlaus ríkissjóður með gríðarlegan afgang — mig minnir að hæstv. fjármálaráðherra hafi fundið einhverja 70 milljarða óvart sem komu af eyðslu síðasta árs — greiddi upp skuldirnar væri líklegt að þá vexti sem þær bera á næstu árum og við verðum að borga væri hægt að nota í vegaframkvæmdir. Við græðum sem sé á því að semja um þessa skuld og greiða hana upp.

Ég er þeirrar skoðunar að það verði aldrei farið í svona framkvæmd á hringveginum héðan í frá (Gripið fram í.) og þegar göngin verða tvöfölduð, sem ég tel ekki tímabært, því að margar aðrar framkvæmdir er mikilvægar, þá er ég líka þeirrar skoðunar að þessi leið verði ekki farin aftur. Það verður ekki sæst á það á Vesturlandi og Norðurlandi. Þetta er kostnaður, þetta er þrenging og þetta dregur úr samkeppnishæfni byggðarlaganna handan Hvalfjarðar, því að málið er bæði búsetu- og byggðamál. Það er hagsmunamál fólksins sem þar býr og vinnur á höfuðborgarsvæðinu að þarna verði breyting á. Það er hagsmunamál ríkisvaldsins til að auðvelda umferð að gjöldin verði felld niður. Gjöldin tefja umferð um Hvalfjarðargöngin, skapa biðraðir og erfiðleika í umferðinni fyrir fólk, höfuðborgarbúa og aðra, ekki síst á sunnudögum. (**Gripið fram í:** Milli mjalta og messu.) Milli mjalta og messu. Gjöldin valda miklum töfum og það þekkja Reykvíkingar best. Sú ríkisstjórn sem ég sat í tók stærstu ákvörðun allra tíma í samgöngumálum og gott ef hæstv. fyrrverandi samgönguráðherra sem … (**Gripið fram í:** Hver?) Ég hef nú hrósað hæstv. forseta þingsins fyrir að hafa verið góður samgönguráðherra og ég dreg ekkert úr því. Það voru teknar voru stórar ákvarðanir, það voru teknar ákvarðanir sem varða höfuðborgina alveg gríðarlega, að allar stofnæðar frá höfuðborginni og að henni verði tvöfaldaðar, að vegurinn austur fyrir Selfoss verði tvöfaldaður, Vesturlandsvegur í Borgarnes verði tvöfaldaður og verið er að klára veginn frá höfuðborginni til Reykjanesbæjar eða Keflavíkur. Vegagerðin er oft neikvæð, hún er oft sein til breytinga og hefur verið það, því miður, en þetta var ákveðið og þetta eru stærstu verkefni í samgöngumálum sem snúa að höfuðborginni með Sundabraut og öðru slíku og er mikilvægt að þau líti dagsins ljós. Ég er því talsmaður þess að menn fari virkilega yfir þetta.

Ef hæstv. fjármálaráðherra væri í húsinu mundi ég biðja hann að reikna það út fyrir mig, því að fjármálaráðherrar eru oft fljótir að reikna, hve ríkið mundi spara mikið á því að greiða skuldina upp en láta ekki einhverja hagnast á henni og hafa af því vexti og vaxtavexti frá ríkinu. Það er hagkvæmt að greiða lánið upp og ég hygg að margir sjálfstæðismenn sem ég þekki og eru ágætir peningamenn mundu greiða slíka skuld upp við þessar aðstæður. — Nú sé ég að það glaðnar yfir hv. þm. Ellerti B. Schram, sem eitt sinn var sjálfstæðismaður og kann með peninga að fara, og ég hugsa að hann sé mér sammála í þessu máli. — Við skulum hugsa um þetta í alvöru vegna búsetu og byggðamála, vegna þess að þetta er réttlætismál. Þetta var gert í kreppu á Íslandi, þetta verður ekki gert aftur á hringveginum, þetta verður ekki gert með Vaðlaheiðargöng en hins vegar kann vel að koma til greina að hyggilegt sé að fara þessa leið við einstaka vegi sem munu hafa mikil áhrif. Ég var einhvern tíma og er enn flutningsmaður tillögu um Kjalveg t.d. Ég útiloka ekkert slíkt.

Hér hefur líka verið minnst á að menn borgi í Herjólf og Grímseyjarferju. Það gæti líka verið mjög mikilvægt fyrir þessar eyjar, af því að ríkissjóður er skuldlaus, að hafa frítt í ferjurnar til þessara byggðarlaga og taka þar með þátt í byggðamálum og lífi þess fólk sem býr á afskekktum eyjum og þarf að fara yfir hafið. Oftast hefur verið rætt um að gjaldtakan verði með þeim hætti að þetta kosti ekki meira en að fara sambærilega leið á þjóðvegi. Það er hið eilífa stríð sem við stöndum í. En auðvitað gæti það verið mikið byggðamál fyrir eyjalífið, sem við viljum vernda og verja, að fella niður gjöldin og það yrði frítt í Herjólf og í Grímseyjarferjuna frægu og mundi þannig hafa mikil áhrif á mannlíf og atvinnulíf á þeim stöðum sem þurfa á því að halda.

Ég vildi koma því að að ég er þeirrar skoðunar að það sé tímabært að setjast yfir þetta í fullri alvöru, að það sé sanngirnismál fyrir alla Íslendinga og hagkvæmt fyrir ríkisvaldið sjálft að greiða upp skuldirnar sem hvíla á Hvalfjarðargöngunum, að ná að semja um það við eigendur skuldarinnar að fá að greiða hana upp er hagkvæmt fyrir ríkið. Og fyrir afganginn, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, gætum við þess vegna lagt Kjalveginn eða ráðist í einhverjar aðrar mikilvægar framkvæmdir. (Gripið fram í.) Þetta er nefnilega bisnessmál. Mér finnst mjög athyglisvert að í greinargerð — ja, nú er kominn í salinn mestur peningamaður þingsins. Nú er kominn hér hv. þm. Pétur Blöndal, sem er frægur smali í mínu héraði austur í Skaftafellssýslu og ég hef farið yfir þá sögu, en það er gaman að sjá hann hér því að hann er ekki bara góður smali að reka fé á haustin með

Skaftfellingum, heldur er hann líka mestur fjármaður á peninga. Nú væri gaman að spyrja hv. þm. Pétur Blöndal fyrst ráðherrarnir eru ekki hér og hv. þingmaður hefur mest vit okkar allra á peningum, að sagt er: Er ekki hagkvæmt fyrir skuldlausan ríkissjóð að greiða upp skuldina á Hvalfjarðargöngum og nota þá peninga í annað? Ég bið hv. þm. Kristján Þór Júlíusson að spilla ekki hv. þingmanni hvað þessa spurningu varðar. Ég vil að hann fái að hugsa þetta hlutlaust og hann þarf ekki á hjálp að halda í þeim efnum.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti vill áminna hv. þingmann um að beina orðum sínum til forseta en ekki til hv. þingmanna úti í sal.)

Ég er nú hér, hæstv. forseti, að tala eins og flestir þingmenn gera. Við getum ekki farið eftir hinu flókna stríði forsetanna um að gera þetta svo flókið að enginn nenni að tala í þinginu. Ég frábið mér slíka afskiptasemi.

Ég þarf ekki að bæta meiru við þetta. Ég minni á það í lokin að við byggðum Hvalfjarðargöngin í mikilli kreppu og með skuldugan ríkissjóð. Þau hafa reynst hagkvæm. Þau eru vegartálmi í dag, þau aftra framgangi í byggðum, og ég ætlaði að fara að minnast á það þegar forseti truflaði mig með athugasemd sinni að hér kemur fram í greinargerðinni, með leyfi forseta, að miðað við tiltekna forsendu telur Vífill Karlsson hagfræðingur að heildarávinningur Vestlendinga af niðurfellingu gjaldsins verði á bilinu 4,5–5 milljarðar kr. að núvirði eða að jafnaði 275–306 millj. kr. árlega. Þetta er ekki lítill ávinningur fyrir byggðarlagið á Vesturlandi, fyrir Akranes og Vesturland allt, og þetta mun hafa áhrif allt norður og vestur í land. Ég bið hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins og ekki síður hæstv. ráðherra sem fara með þessi mál, bæði hæstv. fjármálaráðherra og hæstv. samgönguráðherra, að fara rækilega yfir þessi mál og velta því fyrir sér hvort ekki sé hyggilegt að bregðast við þessu máli með þeim hætti sem gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi.

[15:30]

Forseti (Þuríður Backman):

Forseti vill taka fram í tilefni af orðum hv. þingmanns að forseta ber að virða alla þingmenn jafnt og þeir eiga allir að taka jafnmikið mark á þingsköpum, það á við alla sem einn.

[15:31]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar að fara nokkrum orðum yfir ræðu hv. þm. Guðna Ágústssonar. Í raun komu þessi orð barnanna í huga minn fyrst þegar ég hlustaði á ræðuna: Hvað ætlar hv. þingmaður að gera við peningana sem frúin í Hamborg færði honum? Hér reiknaði hann sig upp í stóran afgang, það væri hægt að gera göng og sífellt meiri vegbætur fyrir afgang af því þegar væri búið að borga upp skuld af Hvalfjarðargöngunum. Ég bið hv. þingmann um að koma nú með þetta dæmi svona einfalt í plús og mínus svo að við þessir venjulegu skiljum reikningsdæmið.

Mig langar jafnframt að það komi fram að við afgreiðslu og umræðu fjárlaga 2008 talaði hv. þm. Guðni Ágústsson hátt og snjallt um að nú væru á ferðinni óráðsíufjárlög. Verið væri að eyða og sukka út og suður. Hvað skyldi hv. þingmaður hafa lofað miklu hér fyrir stundu í ræðu sinni? (Gripið fram í.)

Í afgreiðslu fjárlaga í haust, rétt fyrir jól, var talað um að núverandi ríkisstjórn væri að eyða um efni fram og að farið væri langt út fyrir alla ramma. En það sem hv. þingmaður sagði hér áðan var sko út og suður.

[15:32]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér þykir nú vænt um þáttinn *Út og suður* og mun vera í honum næsta laugardagskvöld þannig að það er nú gott að minnast á hann. (Gripið fram í.) En ég vil segja að þetta var ræða sem ég skildi ekki og er það nú einn sjálfstæðismaðurinn enn sem ekkert hefur vit á peningum.

Það er sitthvort að greiða upp skuld sem hefur engin áhrif önnur en til hagnaðar fyrir heil byggðarlög og samfélagið í heild sinni eða að ráðast í vegaframkvæmdir sem skapa þenslu upp á 4 milljarða. Það eru tvö ólík verkefni svo að við verðum að hugsa það þannig.

Ég tel það sanngirnismál að hringvegurinn — þessi síðasta hindrun sem tekin var upp í kreppu — að gjaldtaka fari fram í Hvalfjarðargöngunum, það var sanngirnismál og við ákváðum það. En nú er bara allt önnur staða í samfélaginu. Það leyfir mér enginn annað en að vera vitrari í dag en ég var í gær. Við hefðum ekki komið Hvalfjarðargöngunum í framkvæmd öðruvísi þá en með þessum hætti. Nú er staðan bara allt öðruvísi.

Hv. þm. Kjartan Ólafsson getur lagst á koddann sinn í kvöld og hugsað alla sína pólitík upp á nýtt hvað samgöngumál varðar. (**KÞJ:** Hvað er afgangurinn mikill?) Afgangurinn? Ég sé það náttúrlega að hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins — hér kallar Kristján Þór Júlíusson hv. þingmaður fram í: Hvað er afgangurinn mikill? Það hvíla 3,9 milljarðar á göngunum. Það er spurning um hvort sé hægt að semja um að borga þau upp. Það getur líka verið að ekki semjist um það.

En að það sé sanngirniskrafa og réttlát að ríkið greiði þá afborgun skuldarinnar, það er önnur hlið málsins. Ég mundi fremur leita eftir því við eigendur sem samið var um að fá að borga þessa skuld upp. Það geri ég í ljósi þess að mikill afgangur er á ríkissjóði ár eftir ár og skuldlaus staða.

[15:34]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu athyglisvert og stórt mál sem við þekkjum vel mörg hver. Menn hafa rætt um forsögu málsins og ég er einn af þeim sem þekkja hana þokkalega. Á þeim tíma þegar þessi framkvæmd var að komast á koppinn upp úr 1990 var ég einn af sveitarstjórnarmönnum á Vesturlandi þar sem mikið var fjallað um málið.

Auðvitað höfðu menn skiptar skoðanir um verkefnið. Þetta var ný leið sem fara átti í samgöngumálum og auðvitað höfðu ýmsir enga trú á því að hægt væri að gera veggöng undir sjó. Sumir voru með heitingar um að þessa leið færu þeir aldrei vegna þess að þeir óttuðust mikinn leka í göngunum. Reynslan hefur sem betur fer verið önnur og framsýni og dugur þeirra sem stóðu að gerð ganganna á sínum tíma eru auðvitað virðingarverð og hafa skilað okkur miklu. Um málið náðist góð samstaða, bæði á Vesturlandi

og á Alþingi á sínum tíma og þess vegna komst verkefnið til framkvæmda.

Vitnað hefur verið í — og kemur fram í greinargerð með frumvarpinu — rannsókn sem varðar hag Vestlendinga af göngunum. Auðvitað sjá allir sem skoða að ávinningur, ekki bara Vestlendinga heldur allrar þjóðarinnar, er mikill af framkvæmdinni. Ég veit reyndar að sumir þingmenn af höfuðborgarsvæðinu sakna þess að ekki sé rætt um íbúa á höfuðborgarsvæðinu í þessu sambandi en ég geri það hér með og við sjáum öll að göngin hafa skilað miklu.

Framkvæmdin hefði aldrei komist af stað og verið farið í hana nema vegna þess að ákveðið var að taka veggjald til þess að fjármagna verkið. Fullkomin samstaða var um það á þeim tíma að fara í verkefnið með þeim hætti, að fjármagna framkvæmdir með veggjaldi. Það þótti sjálfsagt og voru ekki svo miklar heitingar eða umræður um það á sínum tíma.

Á þeim tíma sem liðinn er frá því að göngin voru opnuð hefur gjaldið lækkað að raungildi. Það hefur ekki hækkað í krónutölum, að ég hygg, að minnsta kosti ekki nú síðustu árin. Það er auðvitað til mikilla hagsbóta fyrir alla þá sem nýta þessa samgönguæð.

Hér hafa hv. þingmenn rætt mikið um fjármögnun framkvæmda og gjaldtöku o.s.frv. Við þekkjum auðvitað að gjaldtaka af þessu tagi er alþekkt um allan heim þar sem menn hafa farið í einstaka framkvæmdir og innheimt veggjöld, tolla af þeim sem þau nota. Það er alþekkt leið og hefur reynst vel alls staðar og er góð til þess að flýta framkvæmdum í samgöngumálum eins og Hvalfjarðargöngin eru skýrt dæmi um.

Ég vil taka undir það sem fram kom hjá einhverjum hv. þingmanni sem ég man nú ekki hver var í svipinn. Það snýr að því að móta þurfi skýra stefnu um gjaldtöku af umferðinni. Mér finnst það vera mjög mikilvægt og ég veit að hæstv. fyrrverandi samgönguráðherra, Sturla Böðvarsson, vann í þessum málum og ég átti sæti í nefndinni sem fjallaði um þetta. Ég hvet núverandi hæstv. samgönguráðherra til að skoða málið og vinna að mótun framtíðarstefnu um hvernig standa eigi að gjaldtöku af umferð. Það tengist auðvitað þessu máli að hluta til þannig að það er mikilvægt og verðugt verkefni.

Menn ræða hér um, eins og frumvarpið kveður á um, að ríkið yfirtaki skuldir eða eignist göngin fyrr en áætlað hefur verið. Það er auðvitað mjög gott mál ef samstaða næst um það. Ég leyfi mér að hvetja hv. þingmenn stjórnarliðsins til að beita sér í því gagnvart ríkisstjórn sinni. Menn hafa bent á ýmsar leiðir í því sambandi og er eflaust hægt að finna þær nokkrar. Það er verðugt verkefni fyrir hv. þingmenn stjórnarliðsins, ekki bara tala um málið, heldur líka að beita sér í því.

Ég hef smáreynslu af því að fjalla um málið á síðustu árum. Ég hef orðið var við að ýmsar hindranir eru í veginum að ná þessu marki. Án þess að ég ætli að benda á einhverja sökudólga þar þá vitum við að fjármálaráðuneytið leikur þar stórt hlutverk. Þar hefur málið verið rætt oft og tíðum án þess að náðst hafi árangur í því. M.a. hefur verið rætt um að virðisaukaskatturinn sem tengist framkvæmdunum kæmi til góða fyrir fyrirtækið og þá einnig umferðina en það hefur ekki náðst fram. Ég óska núverandi hv. stjórnarþingmönnum velgengni við að ná árangri í því máli.

Einnig var borin upp mikilvæg spurning hér — ég held að það hafi verið hv. þm. Kristján Þór Júlíusson sem það gerði. Hún er auðvitað mikilvæg og grundvallaratriði: Hvað vill Spölur? Hver er hugur manna sem stýra því fyrirtæki og fara með eignarhald þar? Er það yfir höfuð einhver kostur? Er einhver möguleiki á því að fyrirtækið Spölur sé tilbúið að ganga til samninga við ríkið? Það hlýtur að vera grundvallaratriði. Hvað er um að ræða varðandi kaupverð? Ríkið þyrfti auðvitað að semja við fyrirtækið um einhvers konar kaupverð á göngunum og mannvirkjunum, um meðferð skulda sem á því hvíla. Ég hef ekki heyrt vísbendingar um það í þessari umræðu að hv. þingmenn hafi upplýsingar um afstöðu fyrirtækisins í þessu sambandi.

Hæstv. forseti. Ég ætla nú ekki að hafa ræðuna mikið lengri en ítreka að þetta er mikilvægt mál og ég tel að tilkoma Hvalfjarðarganganna hafi verið bylting í umferðarmálum. Það var algjör bylting fyrir Vesturlandið og reynslan af göngunum er góð og auðvitað hlýtur það að hvetja okkur til að halda áfram á svipaðri leið. Ég verð að segja að mér finnst að menn eigi ekki að útiloka að fara í framkvæmdir af þessu tagi með einhvers konar gjaldtöku. Það er góð reynsla af því um allan heim og við höfum hana einnig í þessu tilfelli. Menn hljóta að þurfa að hafa það með á blaði þegar þeir velta fyrir sér möguleikum á því að flýta stórframkvæmdum í samgöngum. Ég ætla ekki að hafa þetta lengra, virðulegi forseti, en þetta er góð umræða og við eigum örugglega eftir að ræða málið oftar.

[15:42]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ræðu sína. Það er alveg rétt sem hann minntist á og áður hafði komið fram í umræðunni að menn spyrja: Hvað vill Spölur? Fyrir því er auðvitað engin klár vissa. Þess vegna er frumvarpið sett upp sem heimildargrein eins og margar aðrar sem eru á fjárlögum af því ríkið eitt er ekki einn aðili að þeim ákvörðunum sem eru í heimildarákvæðum fjárlaga. Síðan þarf að kanna hvort samkomulag næst, hvort sem það er um þessa yfirtöku eða kaup á húsnæði eða öðru slíku sem fjárlögin hafa að geyma.

Hins vegar hef ég enga ástæðu til að ætla annað en að forsvarsmenn Spalar muni vera fúsir til samninga og hafi engin önnur sjónarmið en hagsmuni umferðarinnar í huga því að Spölur er ekki fjárfestingarfélag heldur félag til að bæta búsetuskilyrði á Vesturlandi. Þar eru opinberir aðilar, eins og fram kom í máli hv. þm. Guðbjarts Hannessonar, sem eru eigendur.

Samkvæmt samningnum við Spöl sem gerður var 1995 kemur fram í 7. gr., að samkomulag er milli ríkisins og Spalar um að við lok samningstímans verði veggöngin ásamt tilheyrandi mannvirkjum eign ríkisins án endurgjalds. Um það er því samkomulag. Þess vegna þarf ekki að efast um að ríkið eignast þessi mannvirki án nokkurrar greiðslu þegar þar að kemur. Heimildin snýst þá aðeins um að láta hlutina gerast áratug fyrr en ella væri og að ríkið yfirtaki skuldirnar og annist greiðslu á þeim.

[15:44]

Magnús Stefánsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta fannst mér meira vera innlegg af hálfu hv. þingmanns en beint andsvar við ræðu mína og ég get út af fyrir sig tekið undir allt sem hann sagði.

Hins vegar hlýtur sú spurning að vakna í huga manns þegar við ræðum málið með þessum hætti, hvert hugur fyrirtækisins stefnir í þessu máli. Ég hef engu við það að bæta sem hv. þingmaður sagði hér. Það var allt eðlilegt og rétt til vísað.

[15:45]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Hér hefur farið fram ágætisumræða um það dagskráratriði sem liggur fyrir. Mig langar aðeins að koma inn í umræðuna og rifja upp að hluta til það sem hefur komið fram en það eru samgönguáætlanir sem við gerum annars vegar til fjögurra ára og hins vegar til tólf ára. Þessar áætlanir eru byggðar á þeim verkefnum sem brýnust eru á hverju svæði fyrir sig, hverju kjördæmi fyrir sig, þar á meðal er jarðgangaáætlun sem samþykkt er sem hluti af heildaráætlun. Að sjálfsögðu reyna þingmenn hvers kjördæmis að ná sem mestu inn til síns svæðis, til þess að samgöngubætur verði sem mestar á þeim svæðum og það er bara eðlilegt og það mun verða svo áfram.

Nú háttar þannig til að þeirri tilteknu framkvæmd sem hér um ræðir, Hvalfjarðargöngum, var ekki forgangsraðað eins og öðrum framkvæmdum í landinu heldur var verkið unnið í einkaframkvæmd. Það var fyrirtækið Spölur, sem er afskaplega snjallt fyrirtæki, sem vann verkið. Sú framkvæmd hefur án efa skilað miklu fyrir svæðið sem göngin þjóna, bæði sunnan og norðan Hvalfjarðarganga.

Ég kem hér upp, frú forseti, m.a. til að spyrja hv. framsögumann um fjármögnunina ef um yfirtöku yrði að ræða. Ég fékk í raun svar við því í andsvari sem var á þá leið að væntanlega yrði þetta tekið af sérstakri fjármögnun eins og aðrar stórframkvæmdir sem nú eru í samgönguáætlun en ekki af fjármögnun viðkomandi kjördæmis. (**Gripið fram í:** Þetta er ekki samgöngumál.) Að sjálfsögðu hlýtur þetta að vera samgöngumál. Mér finnst það ekki óeðlilegt að þarna kæmi til sérstök fjármögnun líkt og með tvöföldun á Vesturlandsvegi og á Suðurlandsvegi. Það er í samgönguáætlun merkt sem sérstök fjárveiting.

Það er annað sem mig langar að fara aðeins yfir en það er að á nokkrum stöðum á landinu eru tekin gjöld. Í Suðurkjördæmi eru t.d. ferjugjöldin með Herjólfi. Það er verið að ræða um framkvæmdir sem yrði raðað fyrr eins og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson kom inn á með Vaðlaheiðargöng. Framkvæmd eins og Kjalvegur kæmi fyrr í röð ef hann yrði fjármagnaður með gjaldtöku og ég tel það eðlilegt að við leitum í þann rann. Aðalerindi mitt í þessari umræðu varðar ekki beint þetta tiltekna mál, Hvalfjarðargöngin, en mig langar til að spyrja hv. framsögumann hvað hann álíti um trúverðugleika þess þegar lagt er af stað með framkvæmdir sem á að byggja fjármögnun með gjaldtöku en svo heykjast menn í miðri á og segja: Nú viljum við snúa til lands og fjármagna þetta með öðrum hætti.

Ég óttast svolítið að þetta geti orðið til þess að þessi farvegur, sem mér finnst ágætur, verði skemmdur, hann verði ekki trúverðugur og að það verði ekki hægt að fara sömu leið með Vaðlaheiðargöng, eða Kjalveg, eða aðrar leiðir, t.d. samgöngubætur við Vestmannaeyjar, hvort heldur um ferjur eða göng eða hvað um væri þar að ræða. Við getum líka fært okkur inn á aðra þætti sem hafa verið fjármagnaðir með einkaframkvæmd og farið aðeins út úr samgöngumálunum og spurt okkur t.d. um fjármögnun Tónlistarhússins eða fjármögnun Iðnskólans í Hafnarfirði. Sveitarfélögin hafa verið að fara í þann farveg að fjármagna framkvæmdir sínar með einkaframkvæmd og borga leigugjöld. Það er þessi þáttur sem ég vil fá fram í umræðunni. Ég ætla ekki að taka afstöðu til þess hvað á að gera í þessu einstaka tilfelli sem eru Hvalfjarðargöng. Ég vil fá það út úr umræðunni að við áttum okkur á því hvað við ætlum að fara varðandi gjaldtökur, einkaframkvæmd og í þá veru og hvað það þýðir gagnvart trúverðugleikanum ef við snúum til baka.

Að lokum vil ég segja það, frú forseti, að ég er ekki í nokkrum vafa um að Hvalfjarðargöngin hafi verið gríðarleg samgöngubót fyrir landið allt og megi slíkar framkvæmdir verða sem víðast á landinu.

[15:51]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi fjármögnunina og framkvæmdaröðun vegaframkvæmda þá vil ég segja að það er alger misskilningur hjá hv. þingmanni að hér sé um að ræða samgöngumál. Þetta frumvarp lýtur ekki að framkvæmdum í vegamálum. Það lýtur að því að ríkið yfirtaki skuld sem er á framkvæmd sem var lokið fyrir tíu eða ellefu árum árum, eða þar um bil. Þetta er byggðamál til að jafna stöðu Vesturlands gagnvart Suðurlandi og Suðurnesjum vegna mismununar sem ríkið sjálft hefur komið á vegna þess að það er að leggja milljarðatugi í fjórbreiða vegi, annars vegar til Suðurnesja og hins vegar til Suðurlands án þess að nokkurt gjald sé tekið af umferð sem um þá vegi fer en á sama tíma er tekið gjald á þriðju leiðinni út úr höfuðborginni. Það er það sem er verið að bregðast við. Það er verið að gera íbúa á Vesturlandi jafnsetta til að njóta byggðaþróunar og styrks höfuðborgarsvæðisins og íbúa á Suðurlandi, kjördæmi hv. þingmanns, og á Suðurnesjum.

Virðulegi forseti. Varðandi Vaðlaheiðargöng þá vil ég segja að Vaðlaheiðargöng verða aldrei reist fyrir veggjöld. Það er talað um það af hálfu þeirra sem eru að reyna að koma málinu áfram til þess að greiða fyrir því að stjórnvöld styðji málið en það verður aldrei, það vitum við hv. þingmenn báðir. Það er ekki þar með sagt að það eigi ekki að ráðast í Vaðlaheiðargöng, ég er á þeirri skoðun að það sé rétt að gera það og að ríkið eigi að gera það og muni þurfa að borga það allt og ég álít að menn eigi bara að viðurkenna það strax en ekki vera að reyna að halda öðru fram.

[15:53]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson beindi ekki til mín spurningu í andsvari sínu en ég er sammála hv. þingmanni í því að allar samgöngur og samgöngubætur eru byggðamál. Það er sama hvar er, hvort það er innan höfuðborgarsvæðisins eða annars staðar á Íslandi, við getum verið sammála um það. En að sjálfsögðu fór þessi tiltekna

framkvæmd í ákveðna forgangsröðun þar sem um einkaframkvæmd var að ræða. Það er mín skoðun og mér finnst þetta vera alveg vera allt í lagi og menn eigi ekkert að vera neitt að draga úr því í sjálfu sér.

Hvað varðar Vaðlaheiðargöngin þakka ég hv. þingmanni hreinskilnina, að nefna það að hann telji að Vaðlaheiðargöng verði ekki greidd með gjaldtöku. Það er einmitt þetta sem ég var að fara inn á í ræðu minni áðan. Ég óttast svolítið að það muni skorta á trúverðugleikann, sem ég nefndi í ræðu minni, gagnvart framkvæmdum af þessu tagi. Það er það sem ég óttast mest hvað þetta varðar.

[15:54]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður nefndi einmitt og spurði um trúverðugleikann ef menn færu í Hvalfjarðargöngin á tiltekinni forsendu með veggjald, þau yrðu greidd með veggjaldinu, en sneru síðan frá þeirri stefnu þegar væri komið hálfa leið á lánstímanum. Mér finnst það ekki rýra trúverðugleika þessara áforma í upphafi þó að menn hafi þessa skoðun í dag vegna þess sem ég gat áðan að aðstæður hafa breyst og ríkið á mikinn þátt í því með vegagerð sinni til Suðurnesja og Suðurlands, þannig að mér finnast það vera alveg fullgild rök til þess að mæta breyttu sjónarmiði. Mér finnst það líka góð rök sem komu fram hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni að hringvegurinn ætti að vera gjaldfrjáls. Mér finnst það virkilega góð rök og get alveg fallist á það sem grundvöll í einhverri gjaldtökustefnu sem ríkið kann að koma sér upp í þeim efnum.

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður nefndi eitt dæmi sem mér finnst alveg sérlega gott dæmi um það sem menn ættu kannski ekki að gera og það er Tónlistarhúsið á hafnarbakkanum, tónlistar- og ráðstefnuhús sem áætlað er að kosti 14 milljarða kr., en ríkið og Reykjavíkurborg borga þá framkvæmd á 35 árum og ef ég man rétt borga þeir 700 millj. kr. á ári samanlagt, sem þýðir að þeir eru að borga 24,5 milljarða kr. fyrir framkvæmd sem kostar 14 milljarða kr.

[15:56]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það má skilja á máli hv. þm. Kjartans Ólafssonar að hann óttist trúverðugleikann í sambandi við svona framkvæmdir með þeim hugmyndum sem hér hafa komið fram. Þá er ég ekki að tala sérstaklega um þetta mál sem nú er til umræðu heldur almennt að fella niður gjaldið í göngunum.

Ég vil taka það sérstaklega fram að Spölur hefur frá upphafi reynst afar traustur og trúverðugur aðili og staðið frábærlega að framkvæmdum og öllu viðhaldi og eftirliti með Hvalfjarðargöngum. Spölur eignarhaldsfélag hefur ekki óskað eftir því að hverfa frá framkvæmdum eða gjaldtöku eða með neinum hætti reynt að komast undan samningnum. Tillögur sem hafa verið fluttar um breytingar sem varða veggjaldið eiga að koma frá ríkisvaldinu vegna breyttra aðstæðna. Samningur sem gerður var til 20 ára, miðað við ákveðnar forsendur, hefur reynst vera gerður til of langs tíma miðað við þær miklu breytingar sem hafa orðið síðan þá, á umferð og á framkvæmdum. Það merkilega er að þetta varð ekki fordæmisskapandi til veggjalda á öðrum leiðum einhverra hluta vegna og það út af fyrir sig er umhugsunarefni.

Spurning mín til þingmannsins er hvort hann geti ekki verið sammála mér um að nauðsynlegt sé að fara í prinsippumræðu og yfirferð á hverjar tekjur eru af umferð og með hvaða hætti eigi að ráðstafa þeim tekjum og hvernig eigi að haga gjaldtöku og þá um leið líka á siglingaleiðum, t.d. í Vestmannaeyjaferjunni eða öðrum ferjusiglingum þar sem um er að ræða ferjur sem einu flutningaleiðina. Ég tel mikilvægt að fara í slíka úttekt og það er það sem ég hef óskað eftir og þar með komi Hvalfjarðargöngin til skoðunar í leiðinni. Ég spyr hv. þm. Kjartan Ólafsson hvort hann sé ekki sammála mér um að það væri kannski fyrsta og mikilvægasta skrefið.

[15:58]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Svar mitt er einfalt, ég mun segja já við því. Það er kjarni þess sem ég sagði í ræðu minni áðan, að fara og skoða málin heildstætt en ekki með tilliti til þessa tiltekna verkefnis í sjálfu sér. Ég vil að það komi skýrt fram að ég hef ekki verið að tala um að Spölur væri ekki trúverðugt fyrirtæki, ég var að tala um samningana og framkvæmdir sem slíkar en ég nefndi hvorki Spöl né Hvalfjarðargöng í því dæmi, það má alls ekki blanda því saman.

Ég er sammála hv. þingmanni í því að þessi mál þarf að skoða heildstætt.

[15:59]

Sturla Böðvarsson (S):

Hæstv. forseti. Hér er í gangi athyglisverð umræða út frá því frumvarpi sem hér er til meðferðar, frumvarpi til fjáraukalaga fyrir árið 2007. Segja má að fram fari eins konar akademísk umræða um stefnu í samgöngumálum, um einkaframkvæmd og gjaldtöku af umferð, fremur en raunveruleg umræða um fjáraukalög. Árið 2007 er auðvitað liðið og kemur ekki aftur.

Varðandi það viðfangsefni að byggja upp samgöngukerfi okkar Íslendinga þá þurfum við, sem búum í dreifbýlu landi, að leggja mjög mikla fjármuni í uppbyggingu samgöngukerfisins. Við þurfum að vanda okkur mjög mikið og leggja okkur eftir því að finna bestu kosti við að byggja kerfið sem allra hraðast. Það er viðfangsefnið. Við samþykkjum á Alþingi samgönguáætlanir sem hafa að leiðarljósi að ná árangri hratt og nýta fjármunina sem allra best.

Hvað varðar Hvalfjarðargöngin, sem hafa verið til umræðu og spurninguna um það hver eigi að greiða kostnaðinn af byggingu þeirra, sem að vísu er búið að greiða að verulegu leyti, snýst spurningin um hvort ganga eigi til samninga við Spöl um að kaupa upp þessa eign, að ríkissjóður geri það.

Í fyrsta lagi fer ekkert á milli mála að Hvalfjarðargöngin sönnuðu strax gildi sitt og þau hafa haft geysilega mikil áhrif á byggðina bæði norðan og sunnan Hvalfjarðar. Fólk sem býr á höfuðborgarsvæðinu sækir vinnu upp á Grundartangasvæðið, upp á Akranes og á Borgarfjarðarsvæði. Fólk sem vinnur t.d. að rannsóknum og kennslu á Hvanneyri eða Bifröst býr á höfuðborgarsvæðinu og ekur daglega þar um

hefði ekki gert það ef það hefði þurft að fara fyrir Hvalfjörð, þá löngu og erfiðu leið að vetri, t.d. eins og tíðarfarið er núna. Ég vil leggja á það áherslu að það eru ekki síður íbúar sunnan Hvalfjarðar sem hafa notið þessa mannvirkis en íbúarnir norðan fjarðar. Á þetta allt þarf að líta.

Ég var ekki kominn til þings þegar fyrstu línur voru lagðar um að leggja Hvalfjarðargöngin. Það var samgönguráðherra Steingrímur J. Sigfússon sem gekk til samninga við áhugamenn um að grafa jarðgöng, sem betur fer. Hann fékk samþykkta löggjöf á Alþingi um að ganga til slíkra samninga. (**GÁ:** Var hann ekki orðinn vinstri grænn þá?) Hann var vafalaust vinstri grænn, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, og hefur yfirleitt ekki hvarflað mikið frá þeirri stefnu sem hann tók ungur. Ég býst ekki við að hann hafi haft uppi aðrar grundvallarmeiningar þá en hann hefur í dag. Þarna var um að ræða mikla framsýni, bæði af hálfu forustumanna í þinginu og það var mikil samstaða um það í þinginu að fara þessa leið og ekki síður heimamönnum norðan Hvalfjarðar, þeim sem stýrðu járnblendifélaginu á Grundartanga, Sementsverksmiðjunni, bæjarfélögunum og höfnum. Þeir lögðu sig mjög eftir því að ná samkomulagi um að grafa göng á forsendum einkaframkvæmdar.

Það er nauðsynlegt að rifja upp að á þessum tíma þótti ýmsum mikil áhætta að grafa svo löng jarðgöng undir fjörðinn. Þá voru margir útlölumenn. Skrifaðar voru lærðar greinar um það í blöð að þetta gengi ekki. Við þær aðstæður sem þá voru á fjármagnsmarkaði voru gerðir samningar sem gerðu ráð fyrir töluvert hárri ávöxtunakröfu og þeir sem lánuðu fjármuni í þetta verkefni gerðu miklar kröfur um endurgreiðsluöryggi og háa vexti. Hluthafarnir í Speli gerðu jafnframt töluvert mikla ávöxtunarkröfu og ríkið gekk til samninga um að tryggja með greiðslum úr ríkissjóði arðgreiðslur vegna Spalar. Þetta mál hefur margar hliðar og það er nauðsynlegt að skoða þær allar þegar rætt er um það á þeim nótum sem við gerum hér. En göngin voru grafin og þetta hefur allt gengið feiknarlega vel. Ýmsum okkar þótti gjaldið orðið hátt og ég stóð þá á þeim tíma sem samgönguráðherra í stríði um það. Ég taldi nauðsynlegt að endurfjármagna Spöl og lækka þannig vexti og fékk Ríkisendurskoðun til að taka það út. Niðurstaðan varð sú að stjórn Spalar gekk í það verkefni að endurfjármagna öll lánin, fá lægri vexti, hagstæðari endurgreiðslur og fyrir vikið var gjaldið lækkað verulega.

Á sama tíma unnum við í ríkisstjórn og á þinginu að samgönguáætlun. Áætlanir voru gerðar á sviði samgöngumála sem mörkuðu þá stefnu, og nú þurfa menn að taka eftir, af hálfu þáverandi stjórnarflokka að Spölur yrði áfram óáreittur af hálfu ríkisins og ekki gerð nein krafa um það sem fram kemur í þessu frumvarpi, að ganga til samninga við Spöl um að greiða upp lánin og standa í raun fyrir eignaupptöku, ef svo mætti setja, gegn fullu gjaldi fyrir félagið. Fyrrverandi ríkisstjórn markaði þá stefnu með samþykkt samgönguáætlunar að greiða ekki upp lán Spalar. Ég hef ekki orðið var við að það væri stefna núverandi ríkisstjórnar að gera það heldur. Hér eru línurnar því nokkuð klárar. Þær voru það hjá síðustu ríkisstjórn og ég sé ekki að það séu uppi áform um að breyta þeirri stefnu, að láta þetta verkefni ganga til enda.

Af minni hálfu hefur aldrei koma til greina að taka gjald af öðrum leggjum Vesturlandsvegar eða Suðurlandsvegar. Ég hafði uppi áform á sínum tíma um að það verkefni gæti farið í einkaframkvæmd án þess að það yrði gjaldhlið á Sundabraut eða Vesturlandsvegi eða veginum austur fyrir fjall. Ég taldi það koma til greina, og samgönguáætlun sem er enn í gildi gerir ráð fyrir þeim möguleika, að þarna yrði einkaframkvæmd með sérstakri fjármögnun án daglegrar gjaldtöku af umferðinni. Þetta er nauðsynlegt að rifja upp.

Hv. þm. Magnús Stefánsson minnti á að á sínum tíma var dreift til þingmanna nefndaráliti þar sem traustir og góðir einstaklingar fóru ofan í það með hvaða hætti væri skynsamlegt að standa að einkaframkvæmdum í samgöngumálum. Gegn því var alls ekki mælt, alls ekki. Kannski var það þess vegna að menn fóru fyrir norðan að huga að Vaðlaheiðargöngum. Þeir hafa allt til þessa dags, ég veit ekki til að það sé nokkur brestur í þeim áformum enda er gert ráð fyrir því í gildandi samgönguáætlun, reiknað með að gengið verði til samstarfs af hálfu ríkisins við hlutafélagið Greiða leið um að grafa jarðgöng, Vaðlaheiðargöng svokölluð, og taka þar gjald en ríkið sæi til að gjaldið yrði hóflegt með því að greiða hluta kostnaðar, svo sem við tengingar o.fl. Svona stendur þetta mál.

Ég held að út af fyrir sig sé ágætt að hér fari fram, eins og ég sagði áðan, akademísk umræða um þessa hluti. Við þurfum að velta þeim upp. En ég hef ekki heyrt af neinni stefnubreytingu í þeim málum þannig að við sem notum Hvalfjarðargöngin næstum daglega verðum áfram, sem betur fer, að njóta þeirrar fínu þjónustu sem þar er veitt og spara okkur aksturinn fyrir fjörð. Það væri ekki gæfulegt í þessu tíðarfari sem nú er að þurfa að fara fyrir fjörðinn en greiða samt gjaldið, ég tala ekki um ef menn þyrftu að gera það daglega.

Niðurstaða mín er sú að við eigum að horfa fram á við, finna næstu skrefin á þeirri vegferð að byggja upp samgöngukerfið hratt, vel og skynsamlega.

[16:09]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ja, miklir íhaldsmenn erum vér. Þetta er mjög merkileg yfirlýsing sem hv. þingmaður gaf. Hann hefur ekki heyrt af neinni stefnubreytingu. Í hverjum mánuði verður stefnubreyting af skynsemisástæðum. Það kemur upp ný staða í samfélaginu, breyttar forsendur og þá hugsum við skákina upp á nýtt, af einhverjum ástæðum.

Það hafa kennt mér ýmsir hagfræðingar að stundum sé hagkvæmt, ef maður hefur efni á því, að borga upp skuldir sínar, borga höfuðstólinn upp og vera skuldlaus. Getur það ekki verið hagkvæmt í þessu tilfelli um leið og það gæfi fjölda fólks allt aðrar aðstæður? Ég spyr hv. þingmann hvort hann geti ekki hugsað aðeins fram á veginn, tekið stefnubreytingu, verið vitrari í dag en hann var í gær. Það eru allt aðrar aðstæður í ríkissjóði.

Það liggur fyrir að margir telja að fara eigi í tvöföldun. Býst hv. þingmaður við því að Hvalfjarðargöngin verði tvöfölduð? Ég álít að langt sé þangað til menn ráðast í það. Margt annað gæti orðið til að greiða fyrir því að þess þurfi ekki. Lítur hv. þingmaður svo á að þegar það verði gert verði áfram 20 ára gjaldtaka hvað Hvalfjörðinn varðar? Ég vil bara spyrja að þessu.

Auðvitað tekur ríkisstjórn á hverjum tíma nýjar ákvarðanir. Hv. þingmaður var samgönguráðherra og hann varð að taka nýjar og nýjar ákvarðanir. Hann gerði það oft prýðilega, hugsaði málin út frá öðrum sjónarmiðum af því að ríkissjóður var öðruvísi staddur og hann náði árangri í starfi af því að hann þorði. En nú er hann orðinn eins og gamall vagnhestur, staður og vill ekkert hugsa upp á nýtt.

[16:12]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, formaður Framsóknarflokksins, hv. 3. þm. Suðurlands, er gamansamur. Það er mjög mikilvægt í stjórnmálum að geta haft skemmtan af því sem gert er. Ég lýsti því í ræðu minni hvaða ákvarðanir voru teknar og hv. þm. Guðni Ágústsson ber ábyrgð á því með mér að við mörkuðum þá stefnu að byggja upp samgöngukerfið og nýttum til þess alla hugsanlega fjármuni. Við gerðum ekki ráð fyrir því að Vegasjóður greiddi niður skuldirnar hjá Speli heldur yrði haldið áfram að innheimta gjaldið. Það var sú niðurstaða sem við hv. þingmaður komust að.

Ég geri ráð fyrir því að á næstu missirum komi fram ný samgönguáætlun. Þá gefst færi á því að taka nýjar ákvarðanir. Við skulum sjá hvað setur með það. Vonandi höfum við mikla fjármuni til að nýta í uppbyggingu samgöngukerfisins. Við þurfum á því að halda til að gera samfélagið hagkvæmara og bæta hag Íslendinga því flutningskostnaður í landinu er geysilega hár. Þess vegna þurfum við að nota alla fjármuni sem við mögulega getum til þessa.

En það er alveg ljóst að ef við ætlum að taka þá ákvörðun sem hér er velt upp, að ganga til samninga og leysa Spöl upp, greiða þær skuldir, þá þarf að fresta einhverjum framkvæmdum í staðinn. Þá standa menn frammi fyrir því að koma með tillögur um hverju eigi að fresta. Eigum við að fresta því að tvöfalda Suðurlandsveginn og greiða í staðinn upp skuldir hjá Speli? Eigum við að gera það? (Gripið fram í.) Spyr sá sem ekki veit. Ég er ekki að leggja það til.

[16:14]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er auðvitað hreinn og klár útúrsnúningur, að snúa því upp í andhverfu sína og segja að ef við greiðum skuldir eða að sé hagkvæmt að greiða upp skuldir og leita eftir samningum þá verði menn að fresta einhverju öðru. Auðvitað kemur það ekki til greina að fresta Suðurlandsveginum eða öðrum áformum út af þessu. (**Gripið fram í:** Góður við alla.) Nei, þetta fjallar um heilmikið hagsmunamál höfuðborgarinnar og fólks sem sækir hingað atvinnu. Það getur líka verið mjög hagkvæmt fyrir ríkið við núverandi aðstæður. Það mundi ég vilja fara yfir.

Ég sé að það er kennt af ýmsum mönnum sem hafa vit á fjármálum að við ýmsar aðstæður sé heppilegt að borga upp skuldir sínar. Ég hitti vitran þingmann frammi sem hafði gert þetta fyrir tveimur árum. (Gripið fram í.) Nei, hann setti sér langtímamarkmið.

Hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hefur sagt og boðar í fjárlögum að það verði 39 milljarða kr. afgangur á fjárlögum þessa árs. Við vorum að nota þessa peninga, þegar ég var í ríkisstjórn, til þess að bæta stöðu lífeyrissjóða og gera ýmislegt sem er ríkinu hagkvæmt, greiða niður skuldir ríkissjóðs. Þetta eru skuldir ríkissjóðs. Ég bið hv. þingmann að tala ekki eins og hann hefur gert.

Ég vil að lokum spyrja hv. þingmann: Á hann sér ekki þann draum að Hvalfjarðargöng verði gjaldfrí?

[16:16]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það endar með því að ekkert gjald verður tekið í Hvalfjarðargöngunum. Það er í samræmi við samninga sem eru í gildi (**Gripið fram í:** Næsta verkefni.) og lög sem um það gilda.

Út af þessu með uppgreiðslu skulda þá skuldar ríkissjóður ekkert þarna. Ef ríkissjóður ætlar að ganga til samninga við Spöl þá þarf hann að taka það fé út úr sínu tekjuflæði. Hann væri ekki að borga niður eigin skuldir heldur að auka útgjöldin hjá ríkissjóði það árið. Þannig er bókhaldið. Ríkissjóður skuldar þetta ekki. Það er misskilningur.

Ég tel miklu skynsamlegra, ef við höfum milljarða afgangs, að nýta þá til annarra hluta, m.a. til að bæta samgöngukerfið. Ég tel að það væri miklu skynsamlegra að hraða tvöföldun Vesturlandsvegar. Koma til móts við þá sem nota þessa leið mest. Auka öryggið á þessari leið með því að taka ákvarðanir um það.

Ég skora á hv. þm. Guðna Ágústsson, formann Framsóknarflokksins, að ganga til samstarfs við okkur þingmenn Norðvesturkjördæmis um að setja meiri fjármuni úr ríkissjóði í vegasjóð til að tvöfalda Vesturlandsveginn, auka umferðaröryggið þar og koma þannig til móts við þá sem nota leiðina. Það væri hinn eðlilegi framgangsmáti við þessar aðstæður.

Ég trúi ekki öðru en að hv. þingmaður komi til móts við okkur, 1. flutningsmann þess frumvarps sem hér er til umræðu, hv. þm. Kristin H. Gunnarsson, og gangi að því verki. Það þarf að gera núna. En að öðru leyti er ég ánægður með umræðuna því hún dregur fram (Forseti hringir.) mikilvæga þætti í aðkallandi verkefnum.

[16:18]

Útbýting:

Ísafjarðarflugvöllur, 383. mál, fsp. VS, þskj. 627.
Kræklingarækt, 382. mál, fsp. VS, þskj. 626.
Samkeppnislög, 384. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 628.

[16:19]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er ekki hægt að láta svo áhugaverða umræðu fara fram hjá sér án þess að taka þátt í henni. Svo vítt og breitt hafa menn farið í umræðu um málið. Ég ætla eiginlega að gera það líka, hæstv. forseti, fara nokkuð vítt og breitt yfir sviðið í því sem við getum kallað samgöngumálaumræðu, gjaldtökuumræðu, forgangsröðunarumræðu, búsetuþróunarumræðu og lífskjaraumræðu fyrir fólk eftir því hvar það býr á landinu.

Í fyrsta lagi vil ég segja að umrædd tillaga snýr að því að taka mið af því sem við getum kallað áhrif ríkisvaldsins á búsetuþróun með því að sums staðar séu tekin gjöld en annars staðar ekki. Í þeirri umræðu mætti fara vítt og breitt í gegnum og hún nær ekki bara til gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum heldur og til gjaldtöku á öðrum þjóðleiðum. Við

getum nefnt ferjurnar út í Grímsey og Hrísey og ekki síst Herjólf. Við gætum þess vegna rætt um Bakkafjöru eða það að menn klári ekki rannsóknir varðandi jarðgöng til Vestmannaeyja o.s.frv. Þannig væri hægt að tína margt til í þessari umræðu. En hún er fyrst og fremst til komin vegna þess að við þykjumst sjá að ríkið stýri búsetuþróuninni með þeirri gjaldtöku sem viðgengst í Hvalfjarðargöngunum.

Það var vissulega mjög merkur áfangi þegar Hvalfjarðargöngin voru sett á dagskrá. Ég hygg, hæstv. forseti, að það að velja að fara með Hvalfjarðargöngin í einkaframkvæmd hafi m.a. verið vegna þess, að þrátt fyrir að menn samþykktu þessa framkvæmd með þessum hætti höfðu ýmsir vantrú á að hægt væri að fara með jarðgöng undir sjávarbotninn. Reyndar voru margir á Íslandi sem höfðu ekki trú á því að á Íslandi gætu menn gert jarðgöng svo vel færi. Það er umræða út af fyrir sig og umræðan um möguleg jarðgöng til Vestmannaeyja ber keim af því viðhorfi. Þótt engar rannsóknir hafi sýnt fram á að það sé ófær leið. En þeim rannsóknum er því miður ekki lokið og menn hafa ekki endanlega úrvinnslu úr þeim upplýsingum sem nauðsynlegar væru málinu. En vonandi liggja þær upplýsingar fyrir einn daginn, hvenær sem það verður og hver sem ákvörðunin verður.

Hæstv. forseti. Þær samgöngubætur sem unnið hefur verið að á þessu stóra svæði, ef við getum talað um hið víða Stór-Reykjavíkursvæði sem tengist með ýmsum hætti upp í Borgarfjörð, austur fyrir Selfoss og á Suðurnes, hafa verið miklar. Ein merkasta samgöngubótin núna er kannski Reykjanesbrautin, en henni lýkur væntanlega fljótlega eftir þær uppákomur sem þar hafa orðið. Einnig stendur til að lagfæra mjög veginn austur yfir Hellisheiði, austur um til Selfoss, gera þá leið á sama hátt og á Reykjanesi.

Í annan stað hafa menn horft á svæðið frá Reykjavík til norðurs að Hvalfjarðargöngum og þess vegna upp að Borgarnesi og áfram. En þar eru, eins og réttilega kom fram í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, í raun ekki nein áform um tvöföldun á næstu missirum. Þau eru ekki föst í hendi og inn í þá umræðu spilar svo Sundabrautin, í jarðgöngum eða ekki í jarðgöngum og allt það. Við erum því að skoða málið í heild sinni með umræðunni eins og hún hefur verið í dag.

Eitt er þó algjörlega ljóst, hæstv. forseti, að jarðgöng bæta umferðaröryggi. Um það er örugglega ekki deilt lengur. Það hefur sýnt sig í Hvalfjarðargöngum, í Vestfjarðagöngum og í göngum milli Fáskrúðsfjarðar og Reyðarfjarðar og það mun væntanlega sýna sig í þeim miklu framkvæmdum sem nú eru á Norðurlandi og munu tengja saman Siglufjörð og Ólafsfjörð um svokölluð Héðinsfjarðargöng. Menn deila því ekki lengur um að með jarðgöngum fæst mikið umferðaröryggi og verulega bættar samgöngur af því að menn geta treyst á þær leiðir, nánast óháð veðri nema þegar alverst er hér á landi og engum út sigandi.

Gerð jarðganga og samgöngubætur yfirleitt efla búsetu víða á landinu. Slíkar breytingar hafa víðtæk áhrif. Í því samhengi flytjum við þá tillögu að skattheimtunni í Hvalfjarðargöngum verði aflétt svo að þróunin verði með sama hætti á Vesturlandi og verið hefur á Reykjanesi og í byggðum Suðurlands sem fá góðar tengingar við höfuðborgina. Við teljum eðlilegt, með tilliti til byggðaþróunar og aðstæðna á landinu, að taka gjaldtökuna til endurskoðunar þótt menn hafi vissulega verið sammála um að ráðast í verkefnið í einkaframkvæmd og með gjaldtöku þegar í var ráðist, sem átti að vera til 20 ára.

Menn tala um að líta þurfi á málin í samhengi, virðulegi forseti, og hafa farið yfir það í dag. Menn nefna ferjur og ýmislegt þar sem tekin eru gjöld. Það er algjörlega rétt. Ferjur eru jú þjóðvegur eyjabúa sem þurfa á þeim að halda þótt við séum ekki beinlínis að ræða það í þessu samhengi. Hér erum við að ræða um þessa vegi sem liggja út frá Reykjavík og tengja saman byggðir með tilliti til byggðaþróunar og hvernig hún þróast öðruvísi á Vesturlandi vegna gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum heldur en á Suðurlandsundirlendinu sem tengist Reykjavík og hins vegar Reykjanesi og byggðum þar.

Spurningin er auðvitað þessi: Er eðlilegt að halda þessari gjaldtöku áfram? Við teljum svo ekki vera, m.a. með tilliti til búsetuþróunar og byggðaþróunar, þess að svæðin þróist út frá sambærilegum skilyrðum. Við teljum að gjaldtakan takmarki byggðaþróunina til vesturs og norðvesturs og stýri henni frekar inn á Suðurland og Reykjanes en ella væri. Þess vegna leggjum við þetta til.

Menn hafa rætt um að tvöfalda Hvalfjarðargöngin. Það kann að vera að sá tími nálgist. En ég bendi hins vegar á að Hvalfjarðargöngin hafa annað verulega mikilli umferð, meiri en menn bjuggust við. Þó það myndist tappar við Hvalfjarðargöng einstöku sinnum um helgar, kannski á föstudögum út úr borginni og á sunnudögum til borgarinnar, þá hygg ég að stytta mætti biðtímann í þeim umferðarteppum, sem myndast einkum að sumarlagi þegar fært er fyrir Hvalfjörð hvort sem er, með umferðarstýringu. Það er oft vitað fyrir fram og væntanlega veit Vegagerðin það út frá því hvernig umferðin hefur verið. Þeir hjá Speli vita hvernig umferðin hefur verið á ákveðnum álagspunktum að sumarlagi við Hvalfjarðargöng. Það mætti örugglega stytta þær umferðartafir verulega með tímabundinni umferðarstýringu sem hleypti umferðinni til norðurs í forgang á ákveðnum tímum, ákveðnum klukkutímum fyrir helgar og síðan í ákveðinn forgang til Reykjavíkur á sunnudagssíðdegi. Menn yrðu annaðhvort að una því að bíða tvo þrjá klukkutíma eða fara fyrir Hvalfjörð. Ég lít nú ekki á það sem sérstakt úrlausnarefni eða að umferð megi ekki tefjast. Þá væri úr miklu að leysa, hæstv. byggðamálaráðherra, hér í Reykjavík, ef umferð mætti ekki tefjast í Reykjavík.

Umræðan í dag hefur að mörgu leyti verið gagnleg, áhugaverð og skemmtileg. Við höfum rætt um þá valkosti sem við eigum í að bæta vegakerfið, sem ekki er vanþörf á. Á Vestfjörðum ökum við enn á 50 ára gömlum vegum, sömu malarvegum og lagðir voru fyrir hálfri öld. Við það er auðvitað ekki búandi, hæstv. forseti, af nútímamönnum sem gera kröfu til þess að aka á bundnu slitlagi o.s.frv. Miðað við þá flutninga sem almennt eru komnir á þjóðvegina þarf einnig að fara í verulegar samgöngubætur, á stöðum þar sem við búum enn við gamla og hlykkjótta og mjóa vegi sem ekki þola burðinn sem fylgir þungaflutningum.

Til að lagfæra vegakerfið á landinu er ýmislegt til ráða, m.a. að gera fleiri jarðgöng. Við höfum flutt um það mál í Frjálslynda flokknum að eðlilegt sé að leggja áherslu á að færa vegi af fjöllum og undir fjöll með gerð sérstakrar jarð-

gangaáætlunar. Við teljum að á því eigi að vera hraðari gangur og það ætti að hafa forgang í dag. Það er líka hægt að stytta vegalengdir með því að búa til brýr yfir firði, m.a. með því að þvera firði. Það er hægt að gera meira af því.

Eins mætti stytta vegalengdir, líkt og með gerð Bakkahafnar í Bakkafjöru og með góðri og hraðskreiðri ferju milli Vestmannaeyja og lands, lánist sú framkvæmd vel. Ég hef hins vegar nokkrar efasemdir um hafnarstæðið í Bakkafjöru eins og það er hannað, hæstv. forseti, og er ekki einn um það. Margir sjómenn sem þekkja til við suðurströndina hafa miklar efasemdir um þetta. En auðvitað vonum við öll að þar sem búið er að ákveða að fara í slíka höfn, þá muni hún reynast vel. Menn verða bara að halda áfram og gera þær endurbætur að hún dugi til þeirra verka sem henni eru ætluð.

Hæstv. forseti. Ég vildi koma þessu á framfæri af því að umræða hefur verið almennt um landsmál, samgöngur og verkþætti. Mér finnst ekkert að því að við skoðum það að fara í vissa verkþætti í svokallaðri einkaframkvæmd ef við teljum það hagkvæmt og eðlilegt. Almenna reglan finnst mér eiga að vera sú að samgöngur séu á vegum ríkisins og það að byggja upp samgöngukerfið. En ég útiloka ekki að vinna að sérstökum framkvæmdum, ef menn vilja flýta þeim, með einkaframkvæmd og þess vegna gjaldtöku.

Hæstv. forseti. Erindi mitt í ræðustól í dag var að fara almennum orðum um umferðar-, byggða- og búsetumál en málið snýst um að búsetuskilyrði séu sem jöfnust um landið.

[16:35]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Mig langar að segja örfá orð í lokin til að ljúka umræðunni af minni hálfu. Ég þakka þeim fyrir framlag sitt sem tekið hafa þátt í umræðunni og gert hana líflega og áhugaverða. Hún hefur greinilega marga snertifleti, snýr ekki eingöngu að því sem frumvarpið fjallar um heldur að fleiri þáttum sem varða samgöngur og byggðamál. Það er vel að menn reifi sjónarmið sín í þeim efnum, komi þeim á framfæri og skiptist á skoðunum.

Í sjálfu sér er ekki miklu við að bæta í lokin við það sem þegar hefur fram komið Ég vil þó nefna að auðvitað eru mörg verkefni mönnum ofarlega í huga. Menn vilja eðlilega koma áfram því sem horfir til framfara á einstökum landsvæðum, t.d. á Norðurlandi eða Suðurlandi, jafnvel vegtengingu þar á milli sem áhugi er fyrir þótt ekki hafi verið tekin afstaða til þess í þingsölum hvort meiri hluti sé fyrir því. En allt eru þetta viðfangsefni sem eðlilegt er að menn dragi fram í umræðunni. Ég vil þó hvetja menn til að horfa á slík mál út frá eigin forsendum og blanda ekki við önnur verkefni heldur meta hvert verkefni á sínum eigin forsendum.

Það hefur ýmislegt gerst á þeim langa tíma sem ég hef setið á þingi sem verið hefur á annan veg en menn hafa ákveðið með vegáætlunum. Ég man eftir því meðan Halldór Blöndal var samgönguráðherra var ansi oft sem það kom fyrir að einstakar framkvæmdir fóru hraðar í gegnum fjárlög ríkisins en til stóð miðað við vegáætlun. Ég man líka eftir því líka að ein jarðgöng fóru í gegn án þess að fara nokkurn tíma inn á vegáætlun. Ég man ekki eftir að þau hafi verið sett inn á vegáætlun. Þau voru búin þegar kom að endurskoðun vegáætlunar og fjármagn til þeirra fór fyrst inn í fjáraukalög. Þar á ég við jarðgöngin um Almannaskarð. Ég held ég muni rétt að það fór fyrst sem fjáraukalagapeningur og síðan inn í fjárlög árið eftir og svo var málið búið þegar kom að endurskoðun vegáætlunar. Ég held að þau jarðgöng hafi aldrei komið inn í vegáætlun.

Í sjálfu sér settu menn sig ekki upp á móti því, menn úr öðrum kjördæmum, og gerðu ekki kröfur til að þessi framkvæmd yrði dregin af kjördæmafé viðkomandi kjördæmis í framhaldinu. Þetta varð einfaldlega viðbót og fleiri dæmi eru af þessum toga. Ég held að menn verði alltaf að hafa svona hluti í huga.

Eitt vil ég segja að lokum sem mér finnst standa dálítið upp úr. Annars vegar tók ég eftir því að af hálfu Samfylkingarinnar talar aðeins einn þingmaður og lýsti mjög ákveðnum skoðunum sínum í þessu efni, sem menn þekkja. Aðrir töluðu ekki. Frá hinum stjórnarflokknum komu tveir þingmenn og töluðu báðir fyrir svipuðum sjónarmiðum, þ.e. að láta veggjaldið standa út samningstímann. Ég velti því fyrir mér hvaða ályktun megi draga af þessu. Það er auðvitað ályktun, ég get ekki sett það fram með neinni vissu eða sem fullyrðingu. En mér finnst ég geta séð út úr þessu að innan stjórnarflokkanna sé fyrst og fremst verið að ræða um hvernig eigi að fjármagna tilteknar framkvæmdir sem eru ekki fjármagnaðar í vegáætlun. Þar á ég við Suðurlandsveginn. Hann er ekki fjármagnaður í gildandi vegáætlun. Þar er stórri fjárhæð vísað út fyrir ríkissjóð og á eftir að finna lausn á því. Munu núverandi ríkisstjórnarflokkar leggja til að þess fjármagns sem vantar úr ríkissjóði verði aflað á annan hátt, að einkafyrirtæki verði fengin til þess að fjármagna veginn eða munu þau leggja til að taka upp veggjald á umferðina austur fyrir fjall?

Ég held, virðulegur forseti, að tekist sé á um þetta innan stjórnarflokkanna. Samgönguáætlun er ekki komin fram. Hún ætti að vera komin fram. Ef allt hefði verið eðlilegt og stjórnarflokkarnir náð saman um hana hefði hún komið fram fyrir jól. En hún er ekki komin fram enn. Ég vil túlka það þannig að ekki sé komið samkomulag um fjármögnun á tilteknum stórum vegaframkvæmdum. Ég held að Suðurlandsvegur sé ein þeirra. Hvort deilt er um aðrar framkvæmdir veit ég ekki en ég ímynda mér að þar séu Vaðlaheiðargöng inni. Mér finnst það líklegt að hv. þm. Kristján Þór Júlíusson sé í reiptogi við að halda fram hlut Norðlendinga og gera kröfu um Vaðlaheiðargöng. (Gripið fram í.) Mér finnst það líklegt, já. Einhverra hluta vegna kæmi það mér ekki á óvart. Mér finnst líklegt að það sé hluti af togstreitunni og e.t.v. Kjalvegur líka af því að hv. þingmaður nefndi þá framkvæmd. Þó er ég ekki eins viss um að það sé mál sem hann hafi afl til eða stuðning við, sem átakapunkt inn í þetta samningsferli. Ég held að Kjalvegur liggi þar fyrir utan af umhverfisástæðum.

Ég vil ljúka umræðunni af minni hálfu með því að segja að mér finnst ég hafa fengið út úr henni með beinum og óbeinum hætti upplýsingar um að stórir hlutir séu óuppgerðir hjá stjórnarliðinu um fjármögnun viðamikilla framkvæmda í samgöngumálum á næstu árum.

[16:40]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég vil í ljósi þess sem hv. þingmaður sagði taka undir að mér finnst mikil óvissa og dulúð yfir málflutningi sjálfstæðismanna í umræðunni. Ég skal ekki trúa því fyrr en ég tek á að Sjálfstæðisflokknum detti í hug, við tvöföldun á veginum frá Reykjavík til Selfoss, að leggja þar á veggjald. Menn hafa verið með einhverjar einkaframkvæmdarhugmyndir en það væri mikið stílbrot ef á þessa leið að höfuðborginni yrði lagt veggjald. Það er langt síðan við lögðum niður veggjald á Reykjanesbrautinni. Það var í bernsku stórvegagerðar á Íslandi og horfið frá því.

Mér finnst að Sjálfstæðisflokkurinn skuldi okkur svör, eftir þessa umræðu, um hvað þeir eru að hugsa. Það hefur að vísu komið fram að menn hafa velt því fyrir sér með Vaðlaheiðargöng til að flýta þeirri framkvæmd. Ég tel hins vegar að hún sé það mikilvæg, ekki síst ef farið verður í stórframkvæmdir á Bakka, álver, þá sé framkvæmdin mikilvægur liður í að styrkja Norðurland.

Hins vegar hef ég sagt við þessa umræðu að mér finnst Kjalvegur koma til greina sem sérstakur vegur sem væri með gjaldi og undir stjórn ríkisins leyfður sem einkaframkvæmd.

Ég held að sjálfstæðismenn skuldi okkur svör eftir þessa umræðu. Hvað eru þeir að hugsa á Suðurlandsveginum austur fyrir fjall? Eitt er því miður ljóst en ég held að þessi óvissa sé farin að tefja framkvæmdir á þessari leið og gæti seinkað tvöföldun vegarins frá Reykjavík austur fyrir Selfoss.

[16:42]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég held að rétt sé að bæta tvennu við það sem fram kom í máli hv. þm. Guðna Ágústssonar, fyrir utan Suðurlandsveginn, sem ég ætla að deilur geti verið um.

Annars vegar finnst mér liggja nokkuð skýrt fyrir af hálfu Sjálfstæðisflokksins að hann gerir kröfu um að ef farin verði gangaleiðin í Sundabrautinni verði Reykjavíkurborg látin borga mismuninn.

Í öðru lagi finnst mér samhljóða málflutningur þingmannanna tveggja frá Sjálfstæðisflokknum varðandi veggjaldið í Hvalfjarðargöngum benda til þess að þeir séu að reyna að verjast gjaldtöku fyrir breikkunina á leiðinni til Borgarness með því að standa á gjaldtökunni í Hvalfjarðargöng og segja síðan sem svo að of mikið sé að hafa gjaldtöku tvisvar sinnum á þessari leið.

Þetta vildi ég að kæmi fram, virðulegi forseti, þannig að menn vissu af því hvaða ályktanir maður dregur af því sem fram kemur í umræðunni af hálfu stjórnarliða.

[16:44]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég held reyndar að það sem hv. þingmaður sagði nú eigi ekki lengur við rök að styðjast. Sjálfstæðisflokkurinn, sem er valdaflokkur Íslands og búinn að ríkja hér stanslaust á 17 ár og lætur oft á tíðum eins og hann eigi allar koppagrundir, mun nú hafa skipt um skoðun. Nú er Reykjavíkurborg komin í þennan veika nýja meiri hluta og sjálfstæðismenn komnir til valda af veikum mætti. Þar með er ríkisstjórnin sáttari og lætur kannski borgina ekki gjalda fyrir það eins og hún gerir þegar félagshyggjustjórn er í borginni. Ég býst við því að meiri líkur séu á því að Sjálfstæðisflokkurinn sé tilbúinn að koma að Sundabrautinni og þess vegna jarðgangagerð í ljósi þess sem gerðist á dögunum þegar nýr meiri hluti var myndaður, er nýr borgarstjóri tók við. Það var eiginlega einstök pólitísk aðgerð og verður lengi í minnum haft sem gerðist í bakherbergjum stjórnmálanna þegar sá meiri hluti var myndaður.

Ég held að áhyggjur hv. þingmanns af því að Sjálfstæðisflokkurinn sé nú að hugsa um að Reykvíkingar borgi mismuninn vegna Sundabrautar og jarðganga sé ástæðulaus í ljósi þessara breytinga. Hins vegar kann þessi veiki meiri hluti í Reykjavík, sem stofnað var til með þessum óeðlilega hætti, að falla aftur á morgun.

[16:46]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það verður að koma í ljós hver niðurstaðan verður. Það skýrist í fyllingu tímans hver afstaða stjórnarflokkanna er. En ljóst er að það er reiptog í gangi þessar vikurnar um fjármögnun á mikilvægum vegaframkvæmdum.

Reynist það rétt sem hv. þm. Guðni Ágústsson heldur, að ríkið muni borga dýrari leiðina um Sundabraut minni ég á að hv. 1. þm. Norðurlandskjördæmis vestra spurði: Ef ríkið ætti að yfirtaka skuldir Hvalfjarðarganga hvaða framkvæmdum á þá að fresta? Ég spyr þá: Ef ríkið ætlar að borga dýrari leiðina og leggja til 9 milljörðum meira en annars væri, hvaða framkvæmdum á þá að fresta?

[16:47]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Mér finnst tvennt vanta inn í þessa umræðu sem hefur þó verið mjög ítarleg. Í fyrsta lagi hafa menn stungið upp á því að semja við hlutafélagið Spöl, sem er hlutafélag í einkaeigu, um að ríkið yfirtaki veggöng. Ég spyr hv. þingmann hvernig honum litist á — ég reikna með að hann eigi íbúð einhvers staðar — ef það kæmu fjáraukalög um að semja við hann um að yfirtaka íbúðina hans. Á hvaða verði vildi hann selja slíka íbúð þegar slík kvöð væri komin á fjármálaráðherra um að það skuli semja við hann? Það er náttúrlega ljóst að fjármálaráðherra væri í vonlausri stöðu til að semja við Spöl um að kaupa af honum eignir og skuldir. Hann yrði bara að ganga að því tilboði sem Spölur stillir upp.

Í öðru lagi voru þeir vextir sem þarna er um að ræða mjög háir af því að menn töldu mikla áhættu í þessum framkvæmdum á sínum tíma og vissu ekki hvernig væri að bora göng undir sjó. Vextirnir eru háir og ríkissjóður yrði að borga þá að fullu að sjálfsögðu. Hann yrði líka að borga arð til Spalar, sem hefur ekki verið lítill af því að framkvæmdin hefur reynst arðbærari en fyrr var talið.

Síðan vildi ég spyrja hv. þingmann hvort hann telji slík útgjöld, þar sem ríkissjóður dælir peningum út úr ríkissjóði til einkaaðila, sem væntanlega hafa þá meira umleikis, ekki mjög þensluhvetjandi eins og önnur útgjöld ríkissjóðs.

[16:48]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi fyrri spurninguna þá liggur fyrir samningur nú þegar milli ríkisins og Spalar um að að tilteknum tíma liðnum eignist ríkissjóður þessi göng. Það liggur fyrir og er ekkert nýtt. Heimildin sem lagt er til að veita í fjárlögin er um að ríkið semji við Spöl um að þetta gerist fyrr. Ég held að það breyti engu um forsendurnar. Þetta er bara tilfærsla í tíma og ég á ekki von á því að það verði harðar samningaviðræður, sérstaklega í ljósi þess að ríkið á eftir því sem ég veit best dálítið í fyrirtækinu.

Varðandi seinni spurninguna, um hvort þetta sé þenslu-hvetjandi þá er svarið: Nei, það er það ekki. Það er ekki verið að stofna til framkvæmda, ekki verið að stofna til eyðslu. Málið snýst um að færa til peninga sem yrðu afgangspeningar í ríkissjóði. Það hefur verið upplýst að áformaður hagnaður á ríkissjóði sé tugir milljarða. Þeir færast úr ríkissjóði til þess sem á skuldirnar í dag þannig að það yrði engin breyting í efnahagsstærðum.

[16:50]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Fyrst að þessu síðara. Hvernig dettur hv. þingmanni í hug að sá sem fær allt í einu milljarða geri ekkert við féð. Hvað gerir hann við þá, lífeyrissjóðir t.d.? Hvað skyldu menn gera við þá, frysta þá í frystigeymslu? Þetta er einkaaðili. Hann að sjálfsögðu lánar það aftur út þannig að peningarnir fara á fleygiferð í atvinnulífinu, í framkvæmdir hér og þar.

Þetta eru peningar sem færu út úr ríkissjóði inn í atvinnulífið. (**GÁ:** Það er ekkert víst.) Ekkert víst? Ég hef ekki séð einkaaðila enn þá, lífeyrissjóði eða aðra slíka fjármagnseigendur, láta peningana sína liggja vaxtalausa (Gripið fram í.) ofan í frysti eða undir koddanum.

Varðandi fyrra atriðið. Já, ég reikna með því að það yrði samið fljótt og vel enda er fjármálaráðherra í vonlausri samningsaðstöðu. Samkvæmt lögum á hann að semja. Hinn aðilinn getur sett upp hvaða verð sem er. (Gripið fram í.)

[16:51]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ofmælt hjá hv. þm. Pétri Blöndal að fjármálaráðherra eigi að semja. Í frumvarpinu segir að honum sé heimilt að semja, þetta er heimildargrein. Auðvitað semur fjármálaráðherra ekki undir neinum þrýstingi og gengur ekki að neinum ofurkjörum. Það er alveg ljóst, virðulegi forseti.

Varðandi peningana þá þekki ég ekki alveg hvar þessar skuldir liggja. Ég held að þær liggi hjá erlendum aðilum. Reynist það rétt fara þeir út úr íslenska hagkerfinu. Ef ekki verða þeir inni í íslenska hagkerfinu eins og þeir eru það fyrir. Ég veit ekki til þess að peningarnir stoppi endilega inni í Seðlabankanum.

Ég veit ekki annað en að peningar, hvort sem þeir eru á reikningi í Seðlabankanum, í öðrum bönkum eða hjá ríkissjóði, séu einhvers staðar í vinnu. Ég held að það sé ekki rétt hjá hv. þingmanni að það að færa þá á milli reikninga innan lands breyti einhverju um áhrif af peningunum. Ef þau eru einhver tiltekin í dag þá verða þau hin sömu á annarri kennitölu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fjárln.

Endurskoðun á skattamálum lögaðila, fyrri umr.

Þáltill. EBS, 169. mál. — Þskj. 182.

[16:53]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf):

Frú forseti. Ég hef leyft mér að flytja hér tillögu til þingsályktunar um endurskoðun á skattamálum lögaðila.

Tillagan hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela fjármálaráðherra að hefja nú þegar endurskoðun á skattamálum lögaðila, einkum einkahlutafélaga.“

Flestum er kunnugt að skattar hafa löngum verið vinsælt umræðu- og viðfangsefni bæði þings og þjóðar og þarf það ekki að koma á óvart. Skattlagning tekna felur í sér að af launum og afrakstri hvers einstaklings er tekinn hár tollur, ef svo má segja. Það fé rennur til sameiginlegra verkefna og þjónustu í samfélaginu sem innt er af hendi af ríki og sveitarfélögum. Ber þar hæst heilbrigðismál, skólamál og öryggismál enda er sú krafa skýr og það viðhorf ríkjandi að það sé skylda hins opinbera að veita alla slíka grundvallarþjónustu, sem er um leið helsta stolt velferðarsamfélagsins, a.m.k. hér á landi.

Meðan samhljómur er um hina opinberu þjónustu er afar sjaldan sátt um skattlagninguna og þau skatthlutföll sem lögð eru á þegnana. Við viljum að jafnræði ríki þegar kemur að útgjöldunum og eitt eigi yfir alla að ganga í aðgengi að þjónustu og þar af leiðandi er sanngjarnt að fara fram á að jafnræðis sé sömuleiðis gætt í álagningu skatta, í því hvernig skattarnir leggjast á borgarana. Því miður er víðs fjarri að svo sé. Jafnræðissjónarmiðum hefur verið ýtt til hliðar og vissum þjóðfélagshópum fengin veruleg skattaleg forréttindi í skjóli óljósra og ósannaðra fullyrðinga um hættuna á flótta fólks og fjármagns frá Íslandi eða með vísan til eðlis tekna viðkomandi skattþega.

Ég bendi í því sambandi á fjármagnstekjuskattinn, sem er tiltölulega nýr skattur hér á landi. Sá skattur byggist á fjármagnstekjum, hvort heldur er í sparnaði eða fjárfestingu. Á sama tíma er fjárfesting launafólks í gegnum lífeyrissjóðakerfið skattlögð með allt öðrum hætti þrátt fyrir að þar sé um sparnað að ræða sem meira að segja er lögbundinn. Ég hef áður bent á þetta misræmi en hef því miður enn sem komið er talað fyrir daufum eyrum. Það mál er út af fyrir sig ekki á dagskrá, nema þá á ská ef svo má segja, Fjármagnstekjuskatturinn er ekki með beinum hætti efni þessarar tillögu sem hér er lögð fram heldur það skattalega misrétti sem fjallað er um og tengist lágu skatthlutfalli af fjármagnstekjum.

Í árslok 2001 voru gerðar ýmsar breytingar á lögum um tekjuskatt, m.a. var skatthlutfall hlutafélaga og annarra félaga með takmarkaðri ábyrgð lækkað úr 30% í 18% og skatthlutfall annarra lögaðila úr 38% í 26%. Í athugasemdum og rökstuðningi með því frumvarpi, sem síðar varð að

lögum, kom fram að grundvallarforsenda þessara breytinga væri sú að ætla mætti að þær mundu leiða til aukinna fjárfestinga erlendra aðila hér á landi og koma í veg fyrir að íslensk fyrirtæki flyttu starfsemi sína til útlanda.

Auðvitað er hin svokallaða samkeppni milli landa engan veginn hafin yfir gagnrýni. Hitt er þó mun alvarlegra að mínu mati þegar slíkur málatilbúnaður er notaður til að stofna til verulegs skattahagræðis fyrir stóran hóp þjóðfélagsþegna sem ljóst er að ekki á í neinni samkeppni við atvinnurekstur í öðrum löndum. Með áðurnefndri lagasetningu gafst þeim sem stundað höfðu margvíslega þjónustustarfsemi og aðra skylda starfsemi, sem eingöngu snýr að innanlandsmarkaði, kostur á að breyta starfseminni úr einstaklingsrekstri í félagsform og njóta þannig verulegrar skattalækkunar á stórum hluta tekna sinna. Í dag nemur þessi lækkun um 10% og 10% munur á skatthlutfalli er verulegt skattamisrétti.

Sá hópur sem nýtur forréttindanna sparar sér að lágmarki, að því er mér er sagt, um milljarð kr. á hverju ári en sennilega er það hærri upphæð. Slíkt misrétti hefur þó ekki aðeins fjárhagsleg áhrif heldur ekki síður skekkir það jafnframt alla lýðræðislega umræðu og eðlilega framþróun skattamála. Vegna tilhögunar skattkerfisins vill svo til að sá aðili sem verður fyrir beinu tapi í þessum sérkennilega skattaleik eru sveitarfélögin sem fá ekki neitt af fjármagnstekjuskatti. Háværar umkvartanir þeirra hafa ekki farið fram hjá neinum.

Einkahlutafélög er það félagsform sem best hentar í þessu skattaumhverfi enda hefur fjölgun einkahlutafélaga verið með ólíkindum síðan umrædd lög voru sett á árinu 2001. Samkvæmt nýjustu upplýsingum eru þau vel yfir 25 þús. eða 26 þús. talsins. Hin einfalda aðferð til að hagnast sem mest í þessum leik er að taka sem lægst laun hjá félaginu og greiða sem hæstan arð af hlutafénu. Í einkahlutafélagi er helsti launþeginn yfirleitt jafnframt ráðandi í stjórn félagsins og semur við sjálfan sig um kaup og kjör.

Þegar farið var í lagabreytinguna á sínum tíma var lögð áhersla á að endurnýjuð ákvæði um svokallað reiknað endurgjald kæmu í veg fyrir að menn kæmust langt í að breyta launatekjum í arð af hlutafé. Vissulega hafa verið gerðar lítils háttar lagfæringar á skilgreiningu þessa reiknaða endurgjalds en engu að síður var fullkomlega ljóst á þeim tíma, þegar hagsmunir eru jafnmiklir og hér um ræðir, að slík ákvæði mundu engan veginn ná tilgangi sínum. Komu þar til ýmis atriði sem ég mun ekki fjölyrða um að svo stöddu.

Til að bregða ljósi á framkvæmd þessara mála lagði ég síðasta vor fram fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra um reynsluna sem fengist hefði af umræddum skattalagabreytingum að því er varðar skatta á einkahlutafélög og hluthafa þeirra. Með svörum hæstv. ráðherra fékkst staðfesting á því að þessi mál eru í allsendis ófullnægjandi farvegi. Við blasir að mikill meiri hluti þessara félaga er ekki í rekstri sem á í samkeppni við önnur lönd. Hins vegar hefur verið gengið ótrúlega langt í því að greiða hluthöfum einkahlutafélaga arð í stað launa. Á árinu 2005 greiddu samkvæmt upplýsingum frá hæstv. ráðherra 1.752 einkahlutafélög arð sem var umfram 100% af hlutafé. Arðshlutfallið hjá þessum félögum var að meðaltali 650%.

Þá spyr maður, frú forseti: Var þetta tilgangur laganna? Er það í samræmi við sanngjarnt og réttlátt skattkerfi að þúsundir skattgreiðenda geti hagrætt sköttum sínum með því að telja óeðlilegan hluta af tekjum sínum fram sem arð í stað launa? Er það í samræmi við sanngjarnt og réttlátt skattkerfi að með hækkandi tekjum lækki það hlutfall sem greitt er í skatt? Fer nokkuð á milli mála að tilurð skattívilnana gagnvart einkahlutafélögum hefur leitt af sér óverjandi mismun á skattbyrði af raunverulegum tekjum einstaklinga?

Frú forseti. Með þessari tillögu er ekki lagt til að skattar á lögaðila verði hækkaðir. Þvert á móti get ég almennt talið vel fallist á að ráðast þurfi í endurskoðun skattalaga sem snýr að atvinnurekstri með það í huga að lækka megi slíkan skatt, ef það reynist rétt að skattalækkanir í prósentum gefi meira af sér í skatttekjur fyrir hið opinbera. Því er gefið undir fótinn í stjórnarsáttmálanum og ekkert nema gott um það að segja. En þá geng ég líka út frá því að almennir skattar og skattar á lífeyrissparnað fólks verði sömuleiðis endurskoðaðir.

Nei, þessi tillaga felur ekki í sér aðför að sköttum lögaðila. Hér er ekki ýjað að því að skattprósentan eigi að hækka né heldur aðrir skattar vegna þess að eitt verður yfir alla að ganga. Tillagan er hins vegar hugsuð sem viðleitni til að ráða bót á því skattamisrétti sem blasir augljóslega við. Í henni felst athugun á því hvort réttmætt sé að öll hlutafélög, hvers eðlis sem þau eru, sitji við sama borð að því er tekjuskatt varðar. Stærstur hluti þessara félaga er í reynd einstaklings- og fjölskyldufyrirtæki með þjónustu eða aðra starfsemi sem bundin er heimamarkaði án allrar samkeppni við útlönd.

Í umræðunni um skattamál lögaðila hér á landi hefur oft verið vísað í gott fordæmi frá Írlandi. Mér er kunnugt um að Írar hafi lögfest sérákvæði um viðbótarskatta á þessum vettvangi, á svokölluð „close companies“, einmitt til að hindra misrétti í sköttum vegna lækkunar skatta á lögaðila. Hliðstæðs eðlis væri t.d. ákvæði um að í tilgreindum flokkum lögaðilanna sem ég hef gert að umtalsefni sé sett hámark á þann arð sem notið geti 10% skatthlutfalls. Tilgangur þessarar tillögu er að afla sem fyllstra upplýsinga frá öðrum löndum í sambandi við þetta mál og afla hvarvetna reynslu og þekkingar í skattamálum sem læra má af.

Það var, frú forseti, borið á mig í umræðu í þinginu fyrr í dag að ég hefði vit á peningum. Ég vil bera af mér þær sakir. Ég held því þó fram að ég hafi það mikið peningavit að ég telji að í þessu máli sé vitlaust reiknað. Málflutningur minn snýst um réttlæti, jafnræði og leiðréttingu á skattamisrétti sem vonandi mundi leiða til þess að við hefðum meira fé í höndum til allra góðra mála í þessu velferðarsamfélagi okkar.

Að svo mæltu, frú forseti, legg ég til að að lokinni þessari umræðu verði málinu vísað til efnahags- og skattanefndar.

[17:06]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er rétt að ég hélt því fram áðan að hv. þm. Ellert B. Schram hefði fjármálavit. Ég ætla svo sem ekki að draga úr því en ég skal draga það til baka en halda því þá fram í staðinn, eins og kemur fram í ræðu hans, að

hann hafi réttlátt hjartalag. Það er í rauninni miklu dýrmætari eiginleiki í einum manni því að maður með réttlátt hjarta og velviljaður nær yfirleitt árangri þar sem hann fer og það hefur hv. þingmaður gert.

Það er athyglisvert að sjá hv. þingmann taka þetta mál upp og margar spurningar kvikna undir ræðu hans. Ég minnist þessa máls og þeirrar aðgerðar sem gerð var eins og lýst er í þessari tillögu og rökin voru þau sem hér koma fram, að fyrirtæki færu ekki úr landi og að erlendir aðilar kæmu hingað. Nú sjáum við þessa gríðarlegu þróun, 24 þúsund fyrirtæki ekki rétt? (**Gripið fram í:** 25.) 25 þúsund fyrirtæki eru til orðin í landinu um þetta. Hverjir eiga öll þessi fyrirtæki? Hefur málið þróast öðruvísi en til var stofnað? Ég sat í þeirri ríkisstjórn og tel mikilvægt að fara yfir þetta. Eru þetta 25 þúsund einstaklingar, eru það margir einstaklingar sem eiga mörg þessara fyrirtækja? Þetta eru spurningar sem ber að fara yfir. Síðan er spurningin: Hvað komu margir erlendir aðilar? Ég skoðaði því miður ekki fyrirspurn hv. þingmanns frá síðasta þingi. Hvað komu margir aðilar inn í landið út á þessa aðgerð? Við getum eðlilega spurt að því. Sjálfstæðisflokkurinn hefur farið með fjármálaráðuneytið hátt í 17 ár og þar af leiðandi stýrt skattamálaráðuneytinu svo völd hans hafa verið mikil í þessu efni. (Gripið fram í.) Í samstarfi við Framsóknarflokkinn hafa skuldir ríkissjóðs verið greiddar niður. Það er rétt, hér hefur verið mikil tekjumyndun og við breyttum skattkerfinu oft og tíðum í þágu fólks og fyrirtækja. Það er hárrétt. Ég held að það hafi verið góðar aðgerðir yfir höfuð. Hins vegar get ég auðvitað sagt hér að kannski hafi mér fundist að aldrei hefði verið horft til litla mannsins í þjóðfélaginu eins og býr í eðli okkar framsóknarmanna og því er auðvitað athyglisvert að sjá hv. þingmann úr Samfylkingunni, Ellert B. Schram, flytja þetta mál.

Það gerðist nú fyrir jólin að ASÍ ætlaði að reyna að ná kjarasamningum til langs tíma á breiðum grundvelli og hafði sérstaklega áhuga á að skoða skattamál og sjá lækkun á sköttum þeirra sem verst eru settir. Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn vísuðu þessu fólki heim og sögðu núna eftir áramótin: Við viljum ekki tala við ykkur um það mál sem þið eruð að tala um. Þeir sögðu ekki einu sinni: Við viljum skoða málið með ykkur. Þeir sendu bara ASÍ heim og sögðust ekki vilja koma að málinu með þessum hætti. Það er þess vegna óvissa í kjaramálum sem er gríðarlega erfitt við þær aðstæður sem nú eru. Hvað ef ríkisvaldið hefði nú getað stuðlað að langtímakjarasamningum á vinnumarkaði með skynsemi til að halda verðbólgu niðri og skapa öryggi á vinnumarkaði? Nei, þegar Alþýðusamband Íslands var að hugsa um hvort hægt væri að koma eitthvað til móts við þá sem eru með lökust kjörin í skattamálum, þá var það ekki einu sinni viðræðugrundvöllur, bara burt með ykkur, farið þið heim, við höfum ekkert við ykkur að tala um þessi mál. Þetta er ríkisstjórn hv. þingmanns og ég minnist bara á þetta í framhjáhlaupi til að hafa vakið athygli á því.

Það er hárrétt sem hv. þingmaður segir að það er gríðarlega mikilvægt í litlu landi eins og okkar, og reyndar í öllum þjóðfélögum að mínu mati, að virða jafnræði á milli einstaklinganna. Ef þetta mál hefur þróast með allt öðrum hætti en til stóð og menn með mjög háar tekjur eru kannski að reyna að koma þeim undan því að taka þátt í samfélagi sínu — við höfum náttúrlega heyrt það í umræðum hjá sveitarfélögunum að þau hafi orðið af, ég man ekki hvaða upphæðir þau nefna, gríðarlegum tekjum, að því er þau telja, vegna þessa fyrirkomulags og hafa verið að gera kröfur á ríkisvaldið — þá vil ég taka undir það með hv. þingmanni að það sé mjög mikilvægt að fara yfir stöðu þessa máls og afla frekari upplýsinga. Skoða það í grunninn hvort þetta hafi skapað frítekjukerfi fyrir fólk frá því að gjalda keisaranum það sem keisarans er og taka minni þátt í samfélaginu, sveitarfélaginu, og minni þátt í útgjöldum ríkisins en því ber miðað við þá tekjuöflun sem þarna á sér stað.

Ég tek undir þá skoðun að það sé mikilvægt að fara yfir þetta og það er kannski líka tímabært, ekki síst vegna þess hvernig farið var með Alþýðusamband Íslands, að fara yfir skattamál í heild sinni. Við erum á margan hátt vel sett, Íslendingar, en við þurfum að skoða tekjuöflunarkerfi okkar hjá ríki og sveitarfélögum. Þar þyrfti kannski að fara í gang heildarendurskoðun á því hvað sé heppilegast fyrir alþýðuna. Hvernig verða kjör hennar bætt? Hvernig er tekjuskipting þjóðfélagsins? Við notuðum skatta til að jafna tekjur manna í samfélaginu í gegnum tíðina og það er í rauninni eina leiðin sem ríkið hefur. Við vitum að á síðustu árum hefur margt breyst gríðarlega. Eitt sinn voru sumir með laun sem þóttu meira að segja há, einhverjir voru að fá tvöföld og þreföld laun forsætisráðherra. Nú eru hér gríðarlega margir nýríkir menn — kannski eru þeir að falla í tekjum, ég veit ekkert um það, ég vona ekki — sem hafa tekið sér óhófleg laun og laun sem við höfum í rauninni ekki heyrt um á Íslandi fyrr en á síðustu árum, bæði vegna útrásar fyrirtækja og stöðu í öðrum löndum. Þetta eru náttúrlega laun sem menn eiga ekki að bjóða sér í okkar litla landi því að það er aldrei einn maður sem dregur fyrirtæki áfram, það er auðvitað fjöldinn, hver maður er mikilvægur í fyrirtækinu hvort sem það er skúringastúlkan eða skúringamaðurinn eða forstjórinn, þetta er ein keðja. Við þekkjum hið réttláta kerfi sem notað var til sjós, það var mikilvægt, þar voru menn á hlut, skipstjórinn hafði tvo, aðrir höfðu einn og einhverjir einn og hálfan og einn og einn fjórða. Þannig var skiptingin þá. En núna er kominn mjög stór hópur manna með gríðarlega há laun og mjög miklar tekjur sem ég trúi að vilji sjálfir borga ríkinu meira og gjalda keisaranum meira af því sem þeir hafa.

Um leið og ég tek undir það að menn fari yfir þetta mál og brjóti það til mergjar tel ég mikilvægt að farið verði yfir réttlæti í skattlagningu bæði hvað varðar einstaklinga og fyrirtæki og miðað við breytta tíma í þjóðfélagi okkar.

[17:15]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum tillögu til þingsályktunar um endurskoðun á skattamálum lögaðila, 169. mál sem borið fram af hv. þm. Ellerti B. Schram.

Mér finnst málið athyglisvert og greinargerðin ekki síður. Þar er farið yfir þessi mál og ýmsar upplýsingar koma fram, m.a. hefur hv. flutningsmaður málsins velt fyrir sér hvort niðurstöðurnar séu í samræmi við tilgang laganna. Þar er varpað upp mjög málefnalegum spurningum og eðlilegt að menn leiti svara við þeim og skýri málið. Það hefði

verið fróðlegt að hafa hæstv. fjármálaráðherra við þessa umræðu ef hann hefði verið tilbúinn til að taka þátt í henni. Þetta er þannig mál og eflaust býr hann yfir upplýsingum sem gagnlegt væri að fá fram.

Það er svo, hæstv. forseti, að á síðustu árum hafa verið stofnuð mörg einkahlutafélög í ýmsum sveitarfélögum landsins. Eitthvað er það misjafnt eftir byggðarlögum en ég þekki dæmi þess að menn telji það nánast óhóflegt á einstaka stöðum hve mikið hefur verið stofnað af einkahlutafélögum um jafnvel einn mann sem starfar við eitthvað tiltekið. Sveitarfélögin hafa mikið fjallað um þetta á síðustu árum. Þau hafa haldið því fram að þau hafi orðið af töluvert miklum útsvarstekjum vegna þessarar þróunar. Það hefur hins vegar verið erfitt að meta það. Það hefur verið reynt en reynst erfitt að meta hvað um er að ræða en engu að síður held ég að það sé rétt hjá sveitarstjórnarmönnum að þessi þróun hafi að einhverju leyti haft áhrif á útsvarstekjur sveitarfélaga. Við vitum að í mörgum sveitarfélögum getur það skipt verulega miklu máli og menn hafa því áhyggjur af þessari þróun.

Ég tel eðlilegt og rétt að verða við þessari tillögu. Ég er ekki með það í kollinum hvenær lögum var breytt þannig að einkahlutafélög fóru að verða algeng. Ætli það hafi ekki verið einhvern tíma eftir 2000 ef ég man rétt (**Gripið fram í:** 2001.) eða 2001. Ég held að það sé eðlilegt og sjálfsagt að menn fari yfir þessi mál og meti hvernig þetta hefur komið út. Ég tek undir það sem fram kom í máli hv. flutningsmanns Ellerts B. Schrams að líta til annarra þjóða til að læra af þeim um svona mál.

Ég vildi, hæstv. forseti, segja örfá orð um þetta mál sem mér finnst gott og tel eiga fullan rétt á sér. Ég leyfi mér að hvetja til að þessi tillaga nái fram að ganga og hæstv. fjármálaráðherra sjái til að farið verði ofan í saumana á þessum málum, ekki síst út frá sjónarhóli sveitarfélaga en kannski öllu fremur út frá því sem mér fannst rauður þráður í framsögu hv. þingmanns, þ.e. sanngirni og réttlæti í skattkerfinu. Ég styð þetta mál, styð að farið verði í þessa vinnu, að reynslan af þessu fyrirkomulagi verði metin og reynt að finna leiðir til að bæta úr, komist menn að þeirri niðurstöðu að það þurfi.

[17:19]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum tillögu til þingsályktunar um endurskoðun á skattamálum lögaðila.

Mér þótti miður, frú forseti, að hv. flutningsmaður Ellert B. Schram taldi ástæðu til að bera af sér þá sök að hafa vit á peningum. Mér finnst það engin sök að teljast hafa vit á peningum og mættu fleiri Íslendingar vera þeim eiginleikum gæddir.

Í greinargerð með tillögunni, sem mér finnst vera mjög athyglisverð, kveður við dálítið neikvæðan tón og er talað um að menn geti hagrætt sköttum sínum o.s.frv. Ég bendi á að skattrannsóknarstjóra ber að gæta þess að menn reikni sér endurgjald eins og um óskylda aðila væri að ræða. Hins vegar er í mörgum rekstri, t.d. búrekstri hjá bændum, ákveðin áhætta. Hjá trillukörlum og mönnum sem eru að gera út báta er líka heilmikil áhætta. Sú áhætta á ekki að teljast til launa. Það er hagnaður eða tap rekstrarins. Ég hef heyrt af því að menn hafi kvartað undan því að reiknaða endurgjaldið sé hærra en hagnaðurinn af rekstrinum, enda á það að geta komið upp þegar um er að ræða tap á rekstrinum.

En það vantar inn í umræðuna fjöldann allan af öðrum atriðum. Ef við t.d. tökum mann sem borgar 18% skatta af hagnaði fyrirtækis og síðan af rekstri, þ.e. af 82% greiðir hann 10% fjármagnstekjuskatt, þá er það um 26% sem hann greiðir í stað þess að greiða 36% tæp í staðgreiðslu. Hann sparar sér eitthvað um 10%. En það vantar inn í umræðuna að hann neitar sér um ýmislegt annað, t.d. ef hann verður atvinnulaus. Hann neitar sér um fæðingarorlof sem er háð tekjunum og ýmiss konar bætur eins og örorkulífeyrir hjá lífeyrissjóðum, réttindi í lífeyrissjóðum sem eru háðar tekjunum. Réttindi í sjúkrasjóðum eru háðar tekjunum sem greitt er af þannig að menn fórna ýmsum réttindum í kerfinu með því að telja fram of lágar tekjur, eins og gefið er í skyn í greinargerð tillögunnar.

Ég hugsa að ef menn mundu setjast yfir allt dæmið þá mundu menn sjá að það er ekki voðalega skynsamlegt að telja fram annað en raunverulegar tekjur. Það er hlutverk skattrannsóknarstjóra að sjá til að menn telji fram raunverulegar tekjur, eins og um óskyldan aðila væri að ræða. Þannig hygg ég að þetta eigi að vera. Síðan getur komið hagnaður eða tap af rekstrinum, vonandi yfirleitt hagnaður, að búskapurinn eða útgerðin, gangi þannig að hagnaður verði af því. Þá borga menn fyrst skatt af hagnaði, þ.e. 18% og síðan skatt af arðgreiðslu. Við getum svo að sjálfsögðu hugleitt að halda áfram að lækka prósentuna í staðgreiðslunni. Það er nokkuð sem ég er hlynntur þannig að munurinn á milli þessara tveggja forma hverfi.

Ég skora á hv. flutningsmann að vinna með mér í því að lækka prósentuna í skattkerfinu til að jafna þennan mun og jafnframt hvetja launþega og aðra tekjuskattsgreiðendur til dáða þannig að við höldum áfram að stækka kökuna eins og við höfum gert síðustu 15 ár. Hún hefur stækkað svo að launin hafa hækkað meira á Íslandi en annars staðar.

[17:23]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Þingsályktunartillaga um endurskoðun á skattamálum lögaðila sem hv. þm. Ellert B. Schram hefur mælt fyrir er allrar athygli verð. Ég tek undir þau meginsjónarmið þingsályktunartillögunnar að það verði kannað hvernig háttað sé jafnræði skattlagningar í tengslum við stofnun einkahlutafélaga. Í greinargerð með tillögunni er rakin þróun þessara mála frá því að lög voru sett sem lækkuðu tekjuskatt á atvinnurekstur árið 2001. Síðan er rakin gríðarleg fjölgun á einkahlutafélögum í tengslum við margs konar rekstur.

Ég vil víkja að þeim mun sem skapast milli þeirra aðila sem fá tekjurnar, þ.e. ef um venjulegan tekjuskatt er að ræða rennur útsvarið til sveitarfélaganna en sé um að ræða skatt á arðgreiðslur eða fjármagnsskatt og annað þá rennur það beint til ríkisins. Þetta hefur orsakað mun á milli tekna sveitarfélaganna annars vegar og ríkissjóðs hins vegar. Sveitarfélög hafa ítrekað gert athugasemdir við þessa þróun og óskað eftir því að þetta fyrirkomulag verði tekið upp. Talað var um að með þessari breytingu sem hefði orðið á

síðustu árum hefðu jafnvel nokkrir milljarðar færst frá tekjustofnum sveitarfélaga yfir til ríkisins.

Ég man ekki betur en að í haust hafi forustumenn, bæði Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar sem nú mynda ríkisstjórn, verið með digrar yfirlýsingar um að þessu fyrirkomulagi yrði breytt, að sveitarfélögin fengju hlutdeild í fjármagnstekjuskatti, í þeim skatti sem tengist einkahlutafélögum, bæði skatti af arðgreiðslu og svoleiðis. Ég minnist yfirlýsinga frá leiðtogum í sveitarstjórnarmálum af hálfu þessara flokka, hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, varaformanns fjárlaganefndar, og hv. þm. Gunnars Svavarssonar sem er í bæjarstjórn í Hafnarfirði og formaður fjárlaganefndar. Þeir voru með miklar yfirlýsingar í þessu sambandi. Hv. flutningsmaður er í flokki með öðrum þessara höfðingja, hv. þingmanna sem ég nefndi. Fleiri hafa síðan komið inn á þessa liði og þetta hefur sannarlega verið baráttumál margra sveitarstjórnarmanna, að þarna komist á jafnræði.

Ekkert hefur gerst í þessu máli. Ekki neitt. Ég held að það hljóti að valda vonbrigðum miðað við öll þau sterku orð af hálfu forustumanna og áhrifamanna ríkisstjórnarflokkanna í þessum efnum að ekkert skuli hafa gerst. Ég sé að hv. þingmaður, þótt ég ætli alls ekki að gera lítið úr því að hann gerir það af fullum myndugleik, er einn flutningsmaður þessarar tillögu. En stór angi þessa máls er stórpólitískur og lýtur að þessari skiptingu og um hana hefur verið deilt.

Ég tek undir tilganginn með þingsályktunartillögunni, að þetta verði endurskoðað og kannað. En ég vil jafnframt spyrja hv. þingmann um stöðu umræðunnar, m.a. innan Samfylkingarinnar, hvað varðar ráðstöfun á sköttum á fjármagnstekjur og af arði og hagnaði sem nú rennur til ríkisins en sveitarfélögin hafa gert tilkall til að fá a.m.k. bætt með einhverjum hætti, frú forseti.

[17:29]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs í þeirri trú að ég sé að flytja lokaræðu þessarar umræðu en það má vera að það sé kannski ekki tímabært. Engu að síður vil ég þakka þeim sem tekið hafa til máls og tjáð sig um þetta mál fyrir þeirra hlut og jákvæðar athugasemdir að langmestu leyti.

Beint er til mín stórum spurningum um afstöðu hæstv. ríkisstjórnar til skattatillagna verkalýðshreyfingarinnar í yfirstandandi kjaraviðræðum. Spurt er um afstöðu stjórnarflokkanna eða Samfylkingarinnar til þess vandamáls sem hefur sprottið upp í kjölfarið á þeirri staðreynd að sveitarfélögin fá ekki fjármagnstekjuskatt og tekjur þeirra hafa rýrnað, a.m.k. hlutfallslega, miðað við það að fjármagnstekjuskattur er náttúrlega stærri þáttur í skattinnheimtu hins opinbera en áður.

Þessum spurningum er ég ekkert sérstaklega að blanda inn í þessa umræðu. Við vitum vel að afstaða ríkisstjórnarinnar til skattatillagna byggðist kannski á því að ekki var tímabært fyrir ríkisstjórnina að taka afstöðu til mála meðan annað var að mörgu leyti óútkljáð og er enn í viðræðum milli aðila vinnumarkaðarins. Ég útiloka út af fyrir sig ekki að tekið verði tillit til þessara tillagna að einhverju leyti þegar þar að kemur. En á þeim voru líka ákveðnir gallar sem sneru að jaðarsköttum sem okkur er öllum ljóst að er ekki endilega hagstætt fyrir launafólk. Þannig að á því máli eru margar hliðar og ekki tilefni til þess fyrir mig að fara að ræða það út í hörgul enda það mál ekki hér á dagskrá. Það sama má kannski segja um það viðfangsefni sem snýr að fjármagnstekjusköttum og hlutdeild sveitarfélaganna í rýrnandi hlutfalli af skattinnheimtunni almennt, það mál er að ég best veit í skoðun og niðurstöður munu væntanlega liggja fyrir áður en þessum vetri lýkur eða jafnvel fyrr.

Hv. þm. Pétur Blöndal talaði um neikvæðan tón í greinargerð með tillögunni, að það vanti margt. Ég viðurkenni fúslega að ekki er verið að taka þar almennt á skattamálum eða gera úttekt á því heildarregluverki. Tillagan snýr að ákveðnum þætti skattalöggjafarinnar. Hana þarf að skoða og skilja á þann veg, eina og sér. Ef eitthvað vantar inn í hana er ekki við neinn að sakast nema flutningsmanninn. Er þá hægt að bæta úr því með vinnu í efnahags- og skattanefnd þar sem við báðir sitjum, hv. þm. Pétur H. Blöndal og ég. Hann lýsir því yfir að hann hafi áhuga á að leggjast yfir tillöguna og ég er þakklátur fyrir það. Við getum þá væntanlega staðið saman að því að bæta um betur í þessum tillöguflutningi og reyna að draga fram þau atriði sem á skortir.

Kjarni þessa máls er mjög einfaldur. Búið er til nýtt kerfi og ný skattalöggjöf sem gerir Íslendingum kleift að stofna félagaform um lítinn eða mjög fámennan rekstur. Þarna getur verið um að ræða einstaklings- og fjölskyldufyrirtæki, eins, tveggja eða örfárra einstaklinga. Það er ljóst að Íslendingar hafa áttað sig á gildi þessa fyrirkomulags vegna þess að slíkum fyrirtækjum hefur fjölgað úr 4 þúsund fyrirtækjum árið 2001 eða þar um bil og upp í 25–26 þúsund nú síðast þegar skýrslur voru gefnar upp um það. Ég leyfi mér að fullyrða að þessi fjölgun hefur átt sér stað vegna þess að fólk hefur séð möguleikana á skattaívilnunum með því að stofna fyrirtæki af þessu tagi.

Það er auðvitað aðalatriðið í þessu máli og skattalöggjöfinni allri að hún sé gegnsæ, hún sé réttlát og ekki sé verið að gera upp á milli fólks eftir því hvernig það telur fram með tæknískum hætti til þess að komast hjá því að borga sanngjarna og réttláta skatta. Ekki með því að svindla heldur með því að fara eftir löggjöf sem hefur þau áhrif og þær afleiðingar að fólk getur í rauninni ákveðið sjálft hvað það hefur í laun.

Það eru vísu til hjá fjármálaráðuneytinu reiknuð endurgjöld þar sem sett eru einhver lágmörk á það hvað fólk verður að skrá á sig sem beinar launatekjur en það er ekkert bak á því og í raun og veru ekkert gólf heldur. Þar eru bara skilgreindir ákveðnir flokkar eða störf sem falla undir ákveðnar upphæðir í laun, algjörlega án tillits til þess hver hagnaðurinn er svo af starfinu og fjölskyldufyrirtækinu eða einstaklingsfyrirtækinu sem stofnað var. Það virðist því vera þannig að fólk borgi minna í tekjuskatt en ella vegna þess að það hefur tækifæri til að skilgreina sjálft hvað eru launatekjur og hvað er arður. Tekjurnar eru þess vegna í lágmarki en arðurinn í hámarki og skatturinn samkvæmt því. Fullyrt er við mig af sérfróðum mönnum, ég get ekki annað en vitnað til þess, að áætlað tekjutap ríkissjóðs og eftir atvikum sveitarfélaganna sé ekki minna en einn milljarður á ári vegna þeirra ívilnana sem þessi löggjöf felur í sér.

Að gefnu tilefni vil ég ítreka að hér er ekki verið að tala um að hækka skattana eða breyta þessu fyrirkomulagi að öðru leyti en því að settar verði ítarlegri skilgreiningar um það hvers eðlis þau fyrirtæki séu sem falla undir þessa skattalöggjöf. Vitna ég þá til fordæmisins á Írlandi þar sem menn hafa sett sambærilega löggjöf en hafa hins vegar mismunandi skattaálagningu eftir tekjum og eftir eðli fyrirtækjanna og eru takmörk sett á það hvað menn geta komist upp með að ákveða sem tekjur sínar. Verið er að tala um, ég vitnaði í það í ræðu minni, Closed Companies og Open Companies, og ég held að það geti verið þess virði fyrir íslensk skattayfirvöld og íslensk stjórnvöld að kynna sér þetta fyrirkomulag, þetta skattakerfi, útfærslu þess á Írlandi og annars staðar þar sem það er fyrir hendi, og styrkja löggjöfina hér hjá okkur að þessu leyti, að skattar séu réttlátir og innheimtir með þeim hætti að enginn geti sakað aðra eða skattayfirvöld um það að misrétti sé viðvarandi samkvæmt lögum.

[17:38]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég kem eingöngu upp í þennan ræðustól til að lýsa stuðningi við þingsályktunartillögu, um endurskoðun á skattamálum lögaðila, sem hv. þm. Ellert B. Schram hefur flutt og gert grein fyrir. Ég tel að um mjög þarft mál sé að ræða og nauðsynlegt að fjármálaráðherra endurskoði skattamál lögaðila, einkum einkahlutafélaga.

Eins og kemur fram í greinargerðinni eru fjölmargar ástæður til að skoða þessi mál að nýju, bæði fjöldi einkahlutafélaganna, sá skrýtni arður sem greiddur er upp á 650% í mörgum tilfellum, tæplega tvö þúsund tilfellum o.s.frv. Þetta þarf líka að skoða með tilliti til þess hvort þarna er um óeðlilegan arðshluta að ræða o.s.frv. og hvort þau lög sem sett voru á sínum tíma um einkahlutafélögin hafi yfirleitt náð þeim tilgangi sem ætlast var til. Það er því nauðsynlegt að þeirra upplýsinga sem hér er óskað eftir verði aflað og unnin um það samantekt sem þingsályktunartillagan gengur út á. Ég lýsi yfir stuðningi mínum við þetta nauðsynlega mál.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og efh.- og skattn.

Yfirtaka ríkisins á Speli ehf. og niðurfelling veggjalds um Hvalfjarðargöng, fyrri umr.

Þáltill. JBjarn o.fl., 170. mál. — Þskj. 183.

[17:40]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um yfirtöku ríkisins á Speli ehf. og niðurfellingu veggjalds um Hvalfjarðargöng. Flutningsmenn eru auk mín hv. þingmenn Árni Þór Sigurðsson, Katrín Jakobsdóttir og Þuríður Backman. Tillögugreinin hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela samgönguráðherra og fjármálaráðherra að semja um yfirtöku ríkisins á Speli ehf. í því skyni að veggjald um Hvalfjarðargöng verði fellt niður eigi síðar en 1. júní 2008. Gert verði ráð fyrir kostnaði við verkefnið á fjárlögum ársins 2008.“

Þessi tillaga var borin inn í þingið og flutt í haust áður en fjárlög fyrir árið 2008 voru afgreidd en kemur fyrst til umræðu nú. Tillagan er á ýmsan hátt efnislega samhljóða hvað markmið varðar frumvarpi sem var til umræðu fyrr í dag í hv. Alþingi þar sem flutningsmenn voru hv. þingmenn Frjálslynda flokksins og gert er ráð fyrir að sett verði sérstök fjáraukalög sem kveði á um heimild fyrir ríkisstjórnina til að innleysa skuldir Spalar ehf. og yfirtaka þar með hlutverk þess, þ.e. eign og rekstur Hvalfjarðarganga. Ég mun því ekki fara mikið inn á þá ágætu umræðu sem var hér fyrr í dag um sama efni en gera grein fyrir hvernig þessi tillaga gerir ráð fyrir að nálgast málið á nokkuð annan hátt.

Árið 1990 stofnuðu Vegagerðin, Járnblendifélagið hf. og Akranesbær félag um jarðgangagerð undir Hvalfjörð. Ári síðar stofnuðu þessir aðilar hlutafélagið Spöl ehf. Gangagerðin var boðin út 1994, framkvæmdir við göngin hófust 1996 og þau voru opnuð fyrir umferð tveimur árum síðar, þ.e. 1998.

Með opnun Hvalfjarðarganga 11. júlí 1998 varð að veruleika samgöngumannvirki sem ekki var á dagskrá af hálfu ríkissjóðs og framkvæmdin var ekki á þágildandi samgönguáætlun. Spölur ehf. vann að verkefninu á grundvelli sérstakra laga og samnings við ríkissjóð sem heimiluðu félaginu að fjármagna, byggja og reka Hvalfjarðargöng. Opinberir aðilar áttu og eiga meiri hluta í Speli ehf. og kveðið er á um að ríkinu verði afhent göngin til eignar þegar þau hafa verið borguð upp, sem gert var ráð fyrir að yrði á 20 árum.

Öllum er kunnugt hvernig félaginu hefur tekist að uppfylla þau markmið sem sett voru í upphafi. Árangurinn af starfi félagsins er sá að umferð hefur aukist verulega milli höfuðborgarsvæðisins og Vesturlands og jákvæð áhrif vegtengingarinnar er langt umfram væntingar. Aukin umferð hefur gefið meiri tekjur en spáð var og það hefur gert mögulegt að lækka veggjöldin, sömuleiðis var árið 2005 samið um endurfjármögnun lána á hagstæðari kjörum. Að óbreyttu mun Spölur greiða lán sín að fullu 2018 og göngin þá renna til ríkissjóðs eins og samningar og lög gera ráð fyrir. Í upphafi var gengið út frá því að vegfarendur hefðu val um að aka Hvalfjarðargöng eða Hvalfjörðinn. Reynslan er sú að vel yfir 90% vegfarenda nota Hvalfjarðargöng og líta svo á að göngin séu eðlilegur hluti af vegakerfi landsmanna. Þrátt fyrir að Hvalfjarðargöng hafi verið byggð á ákveðnum forsendum um að veggjald greiddi upp stofnkostnað þá hafa forsendur breyst að því leyti að göngin eru eina vegamannvirkið á Íslandi þar sem sérstakri gjaldtöku er beitt. Ríkissjóður hefur haft margs konar hag af verkefninu sem m.a. kemur fram í mun minni stofnkostnaði og rekstri vegarins fyrir Hvalfjörð auk margs konar samfélagslegs ávinnings sem m.a. felst í styttri vegalengdum. Það sjónarmið að áframhaldandi gjaldtaka um Hvalfjarðargöng sé ósanngjörn á því rétt á sér í ljósi þess að aðrir vegir sem gerðir eru af ríkinu eru án veggjalds og ekki liggur fyrir nein heildarstefnumótun um hvort eða hvernig ríkið hyggst beita álagningu veggjalda við byggingu og rekstur umferðarmannvirkja. Jafnræðissjónarmið kalla því á að gjaldtöku þessari verði aflétt.

Þingmál um þetta efni hafa áður verið flutt. Meðal ann-

ars lagði Guðjón Guðmundsson á 131. löggjafarþingi fram þingsályktunartillögu um niðurfellingu eða verulega lækkun veggjalds í göngunum og er tillaga hans fylgiskjal með þessari tillögu. Þá voru málefni Hvalfjarðarganga talsvert til umræðu í aðdraganda síðustu alþingiskosninga og var þá einkum vakin athygli á því hversu mikil mismunun fælist í því fyrirkomulagi að innheimta veggjöld í göngunum, einum samgöngumannvirkja. Það viðhorf kom m.a. fram hjá oddvita Samfylkingarinnar í Norðvesturkjördæmi og hét hann því að beita sér fyrir breytingu á þessu fyrirkomulagi.

Í greinargerð tillögunnar er vísað í grein hv. þm. Guðbjarts Hannessonar í Morgunblaðinu 12. febrúar 2007 þar sem rakin eru þau sjónarmið sem hann hefur síðan vikið að og ítrekað í umræðunni á Alþingi í dag.

Að mati flutningsmanna er skynsamlegasta leiðin sú að ríkið yfirtaki einkahlutafélagið Spöl og þar með allar skuldbindingar þess. Með því væri lúkningu þeirra samninga sem gerðir voru við Spöl ehf. árið 1995 flýtt. Þá yrði samhliða tekin ákvörðun um að fella niður veggjöldin í göngunum en í vegáætlun hvers árs yrði gert ráð fyrir framlagi til að standa undir rekstri ganganna eins og öðrum vegamannvirkjum og greiðslu áhvílandi lána vegna framkvæmdarinnar til ársins 2018. Nú munu lán Spalar ehf. nema um 3,9 milljörðum kr., en þar af er m.a. skuld við lífeyrissjóði um 2,7 milljarðar kr. og lánstími þeirra til ársins 2018. Rekstrarkostnaður Hvalfjarðarganga er um 200 millj. kr. á ári, en niðurfelling veggjalds mundi lækka kostnað af rekstri ganganna.

Herra forseti. Fylgiskjöl með þessari þingsályktunartillögu eru eins og ég sagði áðan tillaga til þingsályktunar um veggjald í Hvalfjarðargöng en flutningsmaður hennar var þáverandi hv. þm. Guðjón Guðmundsson og auk þess grein um þetta efni sem sá er hér stendur hefur skrifað. Þá ber og að vísa til fjölda samþykkta frá sveitarfélögunum á Vesturlandi í þá veru að þeirri mismunun sem þarna á sér stað verði aflétt og að íbúar þar og aðrir vegfarendur sem fara í gegnum Hvalfjarðargöng sitji við sama borð og aðrir og greiði ekki sérstaklega fyrir það.

Sú tillaga sem hér er flutt lýtur að því að í raun verði Hvalfjarðargöngin tekin inn á vegáætlun þannig að leitað verði samninga á þeim grunni að kostnaður sem á þeim hvílir enn verði hluti af samgönguáætlun á hverjum tíma en auðvitað má nálgast málið frá ýmsum hliðum. Þess vegna er einmitt gert ráð fyrir því að þessi þingsályktunartillaga gangi til samgöngunefndar til meðferðar vegna þessarar nálgunar málsins.

Það er mjög fróðlegt að sjá að á heimasíðu Spalar ehf. kemur fram að umferð hefur orðið mun meiri um göngin en búist var við eins og vikið var að áðan og að samtals fóru 2 millj. og 30 þúsund bílar um Hvalfjarðargöng á árinu 2007 eða 9,3% fleiri en árið 2006. Þetta er í fyrsta sinn sem ársumferðin nær 2 milljónum bíla frá því að göngin voru opnuð og hún hefur í rauninni tvöfaldast frá árinu 1999.

Hægt er að víkja að ýmsu sem kom fram í umræðunni um Hvalfjarðargöngin fyrr í dag en rökin á sínum tíma fyrir því að þessi leið var valin eru eins komið hefur fram m.a. þau að þetta þótti eina færa leiðin til að fjármagna og taka þá áhættu sem menn töldu að fælist í gangagerðinni. Í öðru lagi væri leiðin fyrir botn Hvalfjarðar raunverulegur valkostur þannig að þeir sem ekki vildu fara í göngin eða efna til þess kostnaðar sem það hefði í för með sér ættu möguleika á því að keyra fyrir Hvalfjarðarbotn. Raunin er allt önnur. Raunin er sú að Hvalfjarðargöngin eru orðin fastur hluti af þjóðvegakerfi landsins, af hringveginum, og er því í hæsta máta eðlilegt að göngin fái þann sess í þjóðvegakerfi landsins og þar af leiðandi líka að sá kostnaður sem á þeim hvílir enn verði tekinn á vegáætlun til næstu ára eins og hér er varpað fram en vegfarendur fari um göngin með sama hætti og um aðra þjóðvegi landsins.

Ég ætla ekki að hafa öllu fleiri orð um þessa tillögu. Ég legg áherslu á að það er skoðun mín og okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að þjóðvegakerfi landsmanna eigi að vera í opinberri eigu og á ábyrgð hins opinbera og áform um einkavæðingu á einstökum vegarköflum og allar hugmyndir í þá veru séu í rauninni fáránlegar. Vegakerfið í landinu er samfélagsmál og á að vinnast og framkvæmast sem slíkt. Þó að þessi framkvæmd á vegum Spalar á sínum tíma væri sérstök og með sérstökum lögum og væri gott mál þá og hafi reynst vel þá var einmitt líka mikilvægt í þeirri lagasetningu og þeirri samningsgerð að ríkið mundi í rauninni eignast framkvæmdina að lokum og það væri aðeins tímaspursmál hvenær svo yrði. Og í ljósi þeirra breyttu aðstæðna sem ég hef hér rakið teljum við flutningsmenn að það sé eðlilegast að ríkið gangi nú þegar til þess verks að Hvalfjarðargöngin verði hluti af hinu almenna þjóðvegakerfi landsmanna.

Herra forseti. Ég legg til að tillögunni verði vísað til hv. samgöngunefndar þar sem gert er ráð fyrir að þetta komi inn sem hluti af vegáætlun til næstu ára.

[17:54]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta mál hefur verið rætt mikið í dag og farið yfir það og öll rök komið fram í því en þó er kannski eitt sem hefur orðið ljóst í umræðunni að menn eru á móti því, sérstaklega í Sjálfstæðisflokknum, að horfa til nýrra átta í þessu efni, eins og að ríkið felli niður gjaldtökuna af almenningi og geri samning við fyrirtækið um að yfirtaka eignir og skuldir eða leiti eftir því.

Því má velta fyrir sér af því að almenningur borgar af þessum lánum með ferðalögum sínum í gegnum göngin hvort ekki sé hugsanlegt að líta á þetta sem skatttöku af almenningi, fólki og fyrirtækjum fyrst og fremst, og að það lækkaði í rauninni skatta á almenning að fella niður þá sérstöku gjaldtöku sem Hvalfjarðargöngin búa við og ekkert annað svæði í landinu, að með því að fara í þetta verkefni væri fyrst og fremst verið að fella niður skatt af almenningi sem á þarna leið um og lækka skatta og gjöld á vörum og öðru. Ég vil spyrja hv. þingmann um viðhorf hans til þessa.

[17:56]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst þetta vera alveg hárrétt ábending hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni. Það er raunverulega verið að skattleggja vegfarendur þessara ganga umfram aðra vegfarendur á þjóðvegakerfi landsins. Fyrir þá sem eru háðir því atvinnu sinnar vegna og búsetu að fara kannski tvisvar um göngin á dag er þetta umtalsverður skattur. Auk

þess leggst þetta líka á flutningskostnað vara til og frá höfuðborgarsvæðinu og kemur þannig líka sem skattur. Það er sama hvernig á málið er litið, það er mikið sanngirnis- og réttlætismál að sértæk skattlagning af þessu tagi eins og á við um Hvalfjarðargöngin verði felld niður. Mér finnst það vera hárrétt og góð ábending hjá hv. þingmanni, hversu mikið sanngirnis- og réttlætismál þetta er og krafan um jafnræði einmitt hvað skattlagningu varðar.

[17:57]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þetta svar. Hann greinir þetta svipað og ég að í þessari gjaldtöku er fólginn skattur á fólk sem fer um þessi göng. Við höfum farið yfir það í öðru þingmáli að það mundi auðvitað hafa gríðarleg áhrif á Vesturland og allt norður í land og vestur um land ef gjöldin væru felld niður fyrir utan hitt sem ég hef margsagt í þessari umræðu að gjaldtakan er auðvitað einstök á hringveginum. Hún var tekin upp til að koma þessum framkvæmdum á í gríðarlegri kreppu á Íslandi, einni af þeim dekkri, þar sem ríkið var í miklum vandræðum, safnaði skuldum og var rekið með miklum halla og þá var þessi leið farin til að koma framkvæmdunum áfram.

Ég hef margfarið yfir það í dag að nú eru breyttir tímar, ríkissjóður er skuldlaus. Við framsóknarmenn unnum að því með Sjálfstæðisflokknum á 12 ára tímabili að efla atvinnulífið og lækka skuldir með þeim hætti að ríkissjóður skuldar ekki 300 milljarða eins og kannski hefði getað verið heldur er nánast skuldlaus og þess vegna eru allt aðrar aðstæður. Slík skattalækkun sem þarna yrði með því að fella þessi gjöld niður og greiða skuldirnar upp og yfirtaka eignirnar af hálfu ríkisins, hefði ekki nein þensluáhrif í samfélaginu heldur mundi hún lyfta byggðum og þeirri byggð á Íslandi sem hefur búið við minnstan hagvöxt, Norðvesturkjördæminu, hún mundi lyfta því kjördæmi verulega og vissulega hafa mikil áhrif á höfuðborgina einnig, því að margir fara sinn sunnudagsrúnt en fara síður þessa leið vegna gjaldsins. (Forseti hringir.) Og það gæti verið, hæstv. forseti, að sjálfstæðismenn færu að skilja málið ef það er sett í það samhengi að það sé skattalækkun.

[18:00]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil draga enn eitt inn í þessa umræðu í tilefni af orðum hv. þm. Guðna Ágústssonar. Það eru hin sálrænu áhrif. Það er ekki innbyggt í íslenska þjóðarsál, sem betur fer, að við eigum að borga okkur eftir þjóðvegakerfi landsins. Þetta er eina tilvikið sem um það er að ræða. Þetta misbýður að mínu viti jafnræðiskennd okkar að koma að því sem margir líta á sem eins konar sem hlið að höfuðborgarsvæðinu. Maður upplifir þetta svolítið sem hlið eða ytri borgarmúra höfuðborgarsvæðisins og þar þurfi menn að borga fyrir sig inn. Fyrir norðvestursvæðið held ég að flestir upplifi þetta eins og hv. þingmaður nefnir, sem sértækan skatt. Ég held að fæstir upplifi það lengur þannig að þeir taki þátt í að byggja upp þetta samgöngumannvirki. Hvers vegna skyldi það vera þannig í dag, þótt rök hafi verið fyrir því á sínum tíma?

Mér kom á óvart þegar háttvirtir þingmenn fjölluðu í umræðunni í dag um Vaðlaheiðargöng, að þar kæmi til tals að taka slíkan skatt, ef þau kæmu. Ég man ekki betur en að núverandi samgönguráðherra Kristján L. Möller legði mikla áherslu á það í kosningabaráttunni í Norðausturkjördæminu að þetta ætti að vera ríkisframkvæmd og ætti ekki að skattleggja umferð þar sérstaklega.

Ég held að þetta eigi bara að vera sanngirnismál Íslendinga um allt land og allra sem fara um þjóðvegi landsins að nota ekki sértæka skattheimtu eins og nú er (Forseti hringir.) í Hvalfjarðargöngum.

[18:02]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér stendur yfir framhald umræðu um gangagjald í Hvalfjarðargöngum, um mál á þingskjali 183 sem er sambærilegt mál og var til umræðu fyrr í dag, á þskj. 158. Þá lýsti ég í ítarlegu máli skoðun minni á því af hverju ætti að fella niður gangagjaldið. Ég ætla ekki að endurtaka þá ræðu. Uppsetning þessa máls er með öðrum hætti. Fyrra málið var um að fjáraukalög 2007 tækju yfir skuldir, eða heimild til að fara í samninga um að taka yfir skuldina hjá Speli og taka félagið yfir. Í þessu máli er reiknað með það deilist á árin fram undan, þ.e. aðferðin er önnur í þessari tillögu frá fjórum hv. þingmönnum Vinstri grænna.

Það ber að þakka að í þessari þingsályktunartillögu er vitnað í málflutning minn fyrir kosningar og rétt farið með. Mér var þetta mikið kappsmál af mörgum ástæðum, að gangagjaldið yrði lagt af. Ég ætla aðeins að ítreka það sem kom fram í umræðunni í dag og hefur ítrekað komið fram í umræðunni að í því felst enginn áfellisdómur yfir fjármögnuninni í upphafi og engin stefnumótun um að slík aðferð verði ekki notuð við vegaframkvæmdir í framtíðinni. Það verður að sjálfsögðu að skoða í hverju og einu tilfelli.

Strax fimm árum eftir að Hvalfjarðargöngin voru tekin í notkun 1998 sáu menn að þróun umferðar var með miklu hraðara móti en reiknað hafði verið með. Menn sáu fyrir sér að uppbyggingin á umferðarmannvirkjum annars staðar og uppbyggingin almennt í samgöngumálum væri með þeim hraða að þær forsendur sem menn gáfu sér áður, að borga veggjald í Hvalfjarðargöngum til 20 ára, væri ósanngjarnar. Þá flutti fulltrúi Sjálfstæðisflokksins, þáverandi þingmaður Guðjón Guðmundsson, um þetta þingsályktunartillögu. Hann vakti athygli á breytingum sem orðið hefðu þá þegar, þ.e. fyrir fimm árum.

Við sjáum þetta enn betur núna þegar nálgast tíu ár síðan göngin voru opnuð, að eiginlega allar forsendur þess að vera með veggjald á einni leið af öllum hringnum á þjóðvegi 1 eru brostnar. Hafi komið til tals, í framhaldi af þessari framkvæmd, að beita þeirri aðferð við samgöngubætur almennt að nota veggjald við umtalsvert dýrar framkvæmdir þá hafa menn ekki gert það. Það hefur hvergi verið lagt á veggjald síðan og hefur þó verið farið í margar miklu kostnaðarsamari framkvæmdir eða með tvöfaldan kostnað á við Hvalfjarðargöng, sem voru í sjálfu sér alls ekki dýr framkvæmd á sínum tíma.

Ég vil aðeins ítreka að ég tel mikilvægt að skoða málið einmitt vegna þess að við viljum sjá verulegar samgöngubætur í landinu, vegna þess að gera á gríðarlega stórt átak í samgöngumálum. Fram undan eru stór verkefni við tvö-

földun á vegum, Sundabraut og Vaðlaheiðargöng. Bolungarvíkurgöngin eru að fara í gang og nauðsynlegar og sjálfsagðar endurbætur á Vestfjörðum. Ekki ætla ég að flytja tillögu um að tekin verði veggjöld af neinum af þessum vegum.

Okkur ber sem þingmönnum skylda til að fara eftir samgönguáætlun. Menn þurfa að ræða hvernig eigi að fjármagna framkvæmdir, að hve miklu leyti núverandi skattar af bifreiðum og bensíngjöldum duga fyrir þeim framkvæmdum, að hve miklu leyti þarf að koma til viðbótarfjármagn og með hvaða hætti það verði lagt á. Ég er tilbúinn að taka þátt í þeirri umræðu og velta vöngum yfir heppilegustu leiðunum enda verði allrar sanngirni gætt þannig að gjaldtaka, hver sem hún verður, með bensíngjöldum, eftirlitsgjöldum, eftir því hvar menn nota vegi o.s.frv., fylgi almennri reglu fyrir alla landsmenn þar sem slíkt kæmi niður með líkum hætti.

Það hefur komið fram í umræðunni fyrr að gjaldtakan í Hvalfjarðargöngum er farin að hafa veruleg áhrif á uppbyggingu á þjónustu á Vesturlandi samanborið við Reykjanes og Suðurland. Það er mikið réttlætis- og byggðamál að þetta verði tekið upp. Bent hefur verið á að áhrifin eru ekki bara uppi á Akranesi eða á Vesturlandi heldur á Vestfjörðum og Norðvesturlandi, á svæðum sem hafa setið eftir hvað varðar uppbyggingu og hagvöxt. Það er því óeðlilegt að leggja skatta á þær ferðir fólks og flutninga út úr bænum.

Eitt hefur ekki mikið verið rætt en í rannsóknum sem gerðar voru kom fram að kannski væru víðtækustu áhrifin af gangagjaldinu í dag á ferðaþjónustu, dagsferðir eða styttri ferðir fólks út úr Reykjavík. Fólk velur fremur að fara ekki um göngin í sunnudagsbíltúr eða á einhverja einstaka atburði eða út að borða, fólk sem ekki er með afsláttarkort og verður þar með að borga 900 kr. hvora leið í gegnum göngin. Þetta gildir um íþróttaviðburði líka. Fólk hugsar sig gjarnan um þegar það velur sér hvert það fer. Það var mat þeirra sem skoðuðu þetta, m.a. Vífils Karlssonar, að kannski gætti áhrifanna hvað mest í þessu þegar kæmi að samkeppni við önnur svæði.

Fram undan er mikil uppbygging í samgöngum á Vesturlandi og raunar á Norðvesturlandi. Menn þurfa að horfa til þess hvernig tengja á Uxahryggi og Lundarreykjadal inn á þetta svæði. Menn þurfa að skoða ýmsa aðra möguleika. Allt þetta er hluti af því að byggja upp ferðaþjónustu á svæðinu og það væri góð byrjun ef menn legðu af gangagjaldið.

Það er engin ástæða til að vera að óttast að þessir fjórir milljarðar, sem þurfa ekkert að koma til greiðslu á einu ári, semja mætti um borgun sem nemur gangagjaldinu til Spalar eða með einhverjum öðrum hætti, þurfi að draga úr framkvæmdum annars staðar. Ég vildi a.m.k. gjarnan sjá hvaða gjaldtaka er nú þegar á umferð og að hve miklu leyti henni er skilað í umferðina aftur, þ.e. að hve miklu leyti við notum hana í aðrar greiðslur sem skattpeninga.

Það er ósk mín og einlæg von að Alþingi og ríkisvaldið fari yfir gjaldtöku af umferð og skoði hvort til þurfi sérstaka gjaldtöku og að í framhaldinu verði beitt sanngirni þannig að það bitni ekki fyrst og fremst á einu ákveðnu svæði.

Varðandi það hvort hægt sé að breyta samningum gagnvart Speli er ástæða til þess að ítreka að ríkið á sjálft tæp 30% í einkahlutafélaginu Speli. Þar til viðbótar koma Faxaflóahafnir með tæp 24% þannig að það er engin ástæða til að ætla annað — ég hef svo sem heyrt það frá aðilum sem þar eru innan húss — en að vel verði í það tekið ef ríkið vildi yfirtaka greiðslur vegna gangagjaldsins.

[18:11]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Allar forsendur brostnar til að halda gjaldtökunni áfram, segir hv. þingmaður. Þær virðast nú ekki brostnar í samstarfsflokknum. Hann heldur sig fast við það, Sjálfstæðisflokkurinn, að halda beri áfram slíkri gjaldtöku.

Ég spyr hv. þingmann hvort Samfylkingin standi einhuga að baki málflutningi hv. þingmanns. Ég vil enn fremur spyrja hv. þingmann hvort hann geti litið á þetta sem skatt sem tekinn sé af fólki og fyrirtækjum, fólki og varningi sem um Hvalfjarðargöngin fara, sé í raun skattlagning sem ella væri innspýting í hagkerfið á Norðvesturlandi þar sem hagvöxtur hefur verið hvað minnstur síðustu árin.

Þegar ég byrjaði á þingi sagði ágætur þingmaður og reyndur við mig, þegar ég flutti gott mál, að þetta væri gott mál en það mundi taka mig tíu ár að koma því í gegnum þingið. Hann sagði að þingið væri íhaldssamt og tæki seint undir þingmannamál. Ég spyr hv. þingmann hvað hann sætti sig lengi við þessa baráttu. Er kannski þingmeirihluti fyrir málinu í þinginu. Ef stjórnarandstaðan er öll á því að þetta beri að fella niður er þá Samfylkingin tilbúin í þann dans að leggja niður gjaldið? Er hv. þingmaður tilbúinn að fylgja eftir frumvarpi um að fella niður gjaldið og greiða því atkvæði sitt í þinginu ef til þess kemur?

[18:13]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna því að Framsóknarflokkurinn hafi komið með yfirlýsingar um að hann styðji afnám gangagjaldsins og harma að hann skuli ekki hafa beitt sér fyrir því fyrr, á meðan hann hafði tækifæri til þess í ríkisstjórn. Eftir sem áður fagna ég þeirri stefnubreytingu.

Varðandi afstöðu Sjálfstæðisflokksins er eðlilegt að sjálfstæðismenn svari fyrir sig sjálfir. Það kom fram fyrr í umræðunni að menn eru hræddir um að afnám Hvalfjarðargangagjalds væri yfirlýsing um að slíkri gjaldtöku verði ekki beitt. Ég tel það mistúlkun og enga ástæðu til að óttast það. Það getur vel komið til greina við einstaka framkvæmdir en verður að meta hverju sinni.

Hugmyndir hafa verið um að við Vaðlaheiðargöng verði tekið upp gangagjald. Þó að ég sé ekki sérstaklega hlynntur því og telji eðlilegt að þau verði gjaldfrjáls þá var þar hugmynd um að ríkið greiddi einhvern hluta af framkvæmdinni en veggjaldið annan hluta. Því má í sjálfu sér líkja við það sem verið er að tala um hér. Það er búið að borga gangagjald í tíu ár áður en það yrði fellt niður.

Varðandi Samfylkinguna þá hefur hún ekki tekið flokkslega afstöðu gegn eða með gangagjaldi. Það er til skoðunar innan þingflokksins og verður að sjálfsögðu skoðað með samstarfsflokknum hvernig haga eigi gjaldtöku og fjármagna vegaframkvæmdir yfirleitt. Það er ástæðan fyrir

því að ég hef ekki flutt sérstakt mál um þetta. Ég tel eðlilegt að unnið verði að því innan stjórnarmeirihlutans og skoðað hvernig eigi að standa að þessu. Ég treysti á að það verði gert samhliða vinnu við samgönguáætlun.

Varðandi það hvort þetta er skattur eða ekki þá tel ég að þetta sé skattur, já, a.m.k. íþyngjandi gjald fyrir svæðið sem takmarki ávinninginn af Hvalfjarðargöngum miðað við ef þau væru gjaldfrjáls. Það væri mikið byggðamál fyrir Norðvesturkjördæmið og raunar alveg norður úr ef gjaldið yrði fellt niður.

[18:15]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni svörin. Hv. þingmaður veit ekki hvort hann hefur sinn flokk á bak við sig í málinu. Hann getur ekki upplýst það. En séu samfylkingarmenn þessarar skoðunar, að þetta gjald beri að afnema og leggja þennan skatt niður og að stöndugur ríkissjóður yfirtaki skuldina og greiði hana upp þá gæti nú verið svo að hér sé kominn meiri hluti fyrir því að samþykkja frumvarp hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar. Sjálfstæðisflokkurinn einn gæti orðið þar í minni hluta og barist gegn skattalækkun á fólk og fyrirtæki í Norðvesturkjördæmi með þeim hætti. Ég bið því hv. þingmann að skoða þetta vel.

Alvarlegast í þessari umræðu sem hér hefur komið fram er að sjálfstæðismenn eru í raun að boða það föstum fetum að Vaðlaheiðargöng verði gjaldtöku- og skattagöng. Samgönguráðherra var á móti því alla veganna áður en hann fór inn í ríkisstjórnina. Hvar er hann nú í því máli?

Það langalvarlegasta sem hér hefur komið fram er að ef það hvarflar að ríkisstjórninni að leggja gjald á veginn frá Reykjavík og austur fyrir Selfoss þá væri það algjörlega úr takti. Ég hef áhyggjur eftir þennan dag hvað Sjálfstæðisflokkurinn er að fara í þessu máli.

Ég tel að þessari umræðu sé ekki lokið og áhyggjur mínar eru meiri um þessi mál eftir því sem ég hef hlustað á fleiri sjálfstæðismenn tjá sig hér í dag í þessu máli, því miður. Ég hef kannski enn þá meiri áhyggjur af þeim sem ekki hafa tjáð sig því þar liggur einhver dulúð sem ég átta mig ekki á.

[18:17]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir ágætar umræður um þetta mál, um niðurfellingu veggjalds um Hvalfjarðargöng. Ég vil leggja áherslu á að að mínu viti á ekki að útiloka að farið sé út í einstaka framkvæmd með gjaldtöku eins og staðið var að varðandi Hvalfjarðargöngin á sínum tíma. Það byggðist á sérlögum þar sem kveðið var nákvæmlega á um hvernig skyldi staðið að, hver kæmi að, hvernig skyldi staðið að byggingu og rekstri og svo framvegis og að göngin síðan rynnu til íslenska ríkisins. Það byggðist á sérlögum.

Það sem ég nú óttast eru ákvæði í núgildandi vegalögum um heimildir til að fara í einkaframkvæmdir og selja út einstaka vegaframkvæmdir til gjaldtöku á almennum grunni. Sú stefna sem þar var kynnt, þ.e. ef henni verður beitt þá erum við í miklu alvarlegri málum. Í þá veruna hefur umræðan gengið hér að minnsta kosti frá ýmsum hv. þingmönnum Sjálfstæðisflokksins. Þar hafa menn nefnt gjaldtöku um Vaðlaheiðargöng, gjaldtöku um Sundabraut, gjaldtöku um veginn um Hellisheiði og svo framvegis auk áframhaldandi gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum. Sú nálgun hugnast mér náttúrlega engan veginn. Ég vara við þeirri nálgun sem boðið er upp á, að taka gjald af hinum ýmsu leiðum í þjóðvegakerfinu.

Í lokin skal bara áréttað að þó hér sé gengið nokkuð hart á hv. 2. þm. Norðvesturkjördæmis Guðbjart Hannesson varðandi þetta mál þá eru jú ályktanir frá öðrum flokksfélögum. Ég minni á ályktanir frá félögum vinstri grænna bæði á Akranesi og í Borgarbyggð þar sem lögð er mikil áhersla á að þessu gangagjaldi verði aflétt einmitt í jafnræðisskyni.

Ég lít svo á að Samfylkingin í sjálfu sér, þegar hún keyrði upp með þetta mál sem eitt af sínum stóru kosningamálum fyrir alþingiskosningarnar síðastliðið vor — þ.e. þá hafi það verið gert með því að eiga bakstuðning flokksins hvað það varðaði. Ég treysti því á að það séu ekki bara þingflokkar og þingmenn í stjórnarandstöðunni sem vilji keyra þetta mál til enda heldur standi einmitt líka þingflokkur hv. þm. Guðbjarts Hannessonar að því. Þetta er bæði prinsippmál og þetta er kostnaðarmál og þetta er líka sálrænt mál fyrir íbúa á þessu svæði sem þurfa daglega að fara um Hvalfjarðargöng vinnu eða búsetu eða náms síns vegna.

Herra forseti. Ég þakka fyrir ágæta umræðu hér og treysti því að þetta mál fái hraða og góða umfjöllun. Þar sem þetta lýtur að gerð og framkvæmd í vegáætlunum þá legg ég til að málið fari til hv. samgöngunefndar að lokinni umræðu hér.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og samgn.

Brottfall heimildar til sölu á hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, 1. umr.

Frv. JBjarn o.fl., 189. mál. — Þskj. 203.

[18:22]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um brottfall heimildar til sölu á hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Flutningsmenn auk mín eru hv. þm. Guðfríður Lilja Grétarsdóttir, Katrín Jakobsdóttir og Árni Þór Sigurðsson, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Frumvarpið var lagt fram hér í upphafi þings eða mjög snemma í haust áður en fjárlög fyrir árið 2008 voru afgreidd og reyndar líka áður en fjáraukalög fyrir árið 2007 voru afgreidd. Frumvarpið komst ekki á dagskrá áður en þau lög fengu lokaafgreiðslu á Alþingi fyrir jól og kemur fyrst nú á dagskrá. Ég hef því lagt til og óskað eftir því að frumvarpið verði prentað upp og 1. gr. breytt þannig að hún hljóði á þennan veg, með leyfi forseta:

„Í 6. gr. fjárlaga 2008 verði felldur út liðurinn 5.1: „Að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar.““

Og 2. gr. hljóðar þá svo, með leyfi forseta: „Lög þessi öðlast þegar gildi.“

Á fjárlögum ársins 2006 og 2007 voru heimildir til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja og heimild til sölu ríkissjóðs á Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Í maí síðastliðnum nýtti fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar sér heimild til sölu á hlut ríkissjóðs í Hitaveitu Suðurnesja. Markmið ríkisstjórnarinnar með sölunni var að setja í gang ferli til að koma orkuveitum og orkulindum úr eigu opinberra aðila í hendur einkaaðila á frjálsum markaði.

Komu þau áform ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks m.a. skýrt fram í útboðsskilmálum, með leyfi forseta:

„Íslensk orkufyrirtæki, félög sem stunda starfsemi sem fellur undir raforkulög í opinberri eigu mega ekki bjóða í eignarhlut ríkisins. Sama gildir um dótturfélög framangreindra fyrirtækja og önnur félög þar sem þau fara með yfirráð í skilningi samkeppnislaga.“

Þegar þessi 15% hlutur ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja var boðinn til sölu á síðastliðnu vori voru opinberar orkuveitur hindraðar í að bjóða í hlutinn.

Þótt ný ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hafi tekið við áður en salan á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja fór fram var söluferlið ekki stöðvað þrátt fyrir háværar kröfur þar um. Salan á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja til einkafyrirtækis hleypti af stað atburðarás í einkavæðingu og sölu orkuveitna og orkulinda úr samfélagseigu sem ekki sér fyrir endann á. Nægir að nefna framvindu mála hjá Orkuveitu Reykjavíkur, einkavæðingu, sölu og afhendingu samfélagseigna til útvalinna einkaaðila.

Það mál er enn til umfjöllunar og nú síðast í borgarstjórn Reykjavíkur. Þar var verið fjalla um svokallað REI-mál sem er angi af þessum gjörningi ríkisstjórnarinnar á síðastliðnu vori þegar hún seldi hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja og hleypti orkumálunum þar með í uppnám.

Þegar þessi greinargerð var skrifuð hafði meiri hluti Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks í Reykjavík sprungið út af því máli og nýr meiri hluti með aðild Vinstri grænna, Framsóknarflokksins og Samfylkingar hafði tekið við. Þegar málið er svo flutt hér á þingi er sá meiri hluti sprunginn og komin borgarstjórn Sjálfstæðisflokks og efsta manns á F-lista.

Áfram er þetta kveikjan að því mikla umróti sem hefur orðið í borgarstjórnarpólitíkinni og mun teygja sig með fullum þunga inn á Alþingi í umræðunni um væntanleg orkulög.

Æ fleiri stuðningsmönnum einkavæðingar á sölu almenningsveitna og orkulinda landsmanna hefur snúist hugur og vill leggjast á sveif með okkur í Vinstri grænum um þjóðareign á náttúruauðlindunum. Forustugrein *Morgunblaðsins,* fimmtudaginn 1. nóvember sl., fjallaði t.d. um einkavæðingu, sölu og brask sem átt hefur sér stað með Hitaveitu Suðurnesja og Orkuveitu Reykjavíkur. Rótina að sinnaskiptunum má að hluta til rekja til einkavæðingarstefnu ríkisstjórnarinnar og sölu hennar á hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja. Í forustugreininni eru kjörnir fulltrúar Sjálfstæðisflokksins í bæjarstjórnum og á Alþingi og ráðherrar gagnrýndir fyrir blinda einkavæðingu og veruleikafirringu og að þeim hafi verið „ótrúlega mislagðar hendur“ , orðrétt tilvitnun í leiðarann. Fylgir leiðarinn með sem fylgiskjal frumvarpsins.

Með vísan til þess hvernig ríkisstjórnarflokkarnir nýttu heimild á fjárlögum til sölu Hitaveitu Suðurnesja er brýnt að fella nú þegar á brott úr lögum sams konar heimild til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar enda væri þessi söluheimild ekki á fjárlögum ef stjórnvöld ætluðu sér ekki að nýta hana.

Orkuveita Reykjavíkur og ríkissjóður eiga og reka saman Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og á ríkið liðlega 20% hlut í hitaveitunni. Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar á jafnframt jarðhitaréttindi á jörðinni Deildartungu í Reykholtsdal, þar á meðal Deildartunguhver. Það þótti svo brýnt hagsmunamál á sínum tíma að ríkið ætti vatnsréttindi þar að Alþingi veitti ríkisstjórninni, með sérstökum lögum frá 1978, heimild til að taka eignarnámi landspildu úr landi Deildartungu ásamt jarðhitaréttindum, þar á meðal Deildartunguhver. Ríkissjóður lagði þessi jarðhitaréttindi síðan inn í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Söluheimild ríkissjóðs á Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar nær því bæði til hlutar ríkisins í hitaveitunni sjálfri ásamt ofangreindum jarðhitaréttindum.

Deildartunguhver er álitinn vera einhver vatnsmesti hver jarðar ef ekki sá vatnsmesti. Úr honum koma 180 lítrar af 98° heitu vatni á sekúndu upp á yfirborðið en það eru alls 40% af öllu heitu vatni sem kemur upp á yfirborðið í Borgarfirði. Vatninu úr hvernum er veitt til Akraness, sem er í 64 km fjarlægð, og Borgarness, sem er í 34 km fjarlægð, en einnig til nokkurra bæja á leiðinni. Hverinn er friðaður og gildi hans fyrir ferðamannaiðnaðinn á Vesturlandi er mikið. Við hverinn vex einnig friðað afbrigði af burknanum skollakamba sem vex aðeins á einum öðrum stað á landinu.

Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar var stofnuð 1979 af Akraneskaupstað og Hitaveitu Borgarfjarðar en að henni stóðu Borgarneshreppur, Andakílshreppur og Bændaskólinn á Hvanneyri. Hitaveitan fær vatn úr Deildartunguhver og borholum í Bæjarsveit, við Laugarholt og Bæ. Árið 2001 sameinaðist Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar Orkuveitu Reykjavíkur og tók nýtt sameinað fyrirtæki til starfa 1. desember það ár. Við það gekk hlutur Akurnesinga og Borgfirðinga í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar inn í Orkuveitu Reykjavíkur en hlutur ríkisins er enn sem áður liðlega 20% og Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar er rekin sem sjálfstætt fyrirtæki.

Félög Vinstri grænna á Akranesi og í Borgarbyggð hafa ályktað gegn einkavæðingu og sölu opinberra orkuveitna og krafist þess að heimild til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar verði tafarlaust afturkölluð. Með vísan til örlaga hluta ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja er mjög brýnt að afnema nú þegar heimild á fjárlögum til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar.

Herra forseti. Með greinargerðinni fylgja svo fylgiskjöl eins og ég gat um áðan. Fylgiskjal I er ályktun frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði í Borgarbyggð, þar sem skorað er á Alþingi að afturkalla heimild til að selja Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar frá 11. október 2007. Þar segir, með leyfi forseta:

„Fundur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Borgarbyggð, haldinn í Borgarnesi 10. október 2007, skorar á Alþingi að fella nú þegar úr gildi heimild í fjárlögum til að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar.

Atburðarás undanfarinna daga hefur leitt í ljós að sala ríkisins á hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja voru mistök.

Það er Borgfirðingum afar mikilvægt að ráða þeim náttúruauðlindum sem gera Borgarfjörð jafnfýsilegan búsetukost og raun ber vitni en Deildartunguhver og önnur hitaréttindi Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar í Borgarfirði verði ekki leiksoppar markaðsaflanna líkt og gerst hefur á Suðurnesjum.“

Einnig fylgir bókun fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í bæjarstjórn Akraness en þar segir, herra forseti:

„Fulltrúi Vinstri grænna í bæjarstjórn Akraness lagði fram svohljóðandi bókun á fundi bæjarstjórnar 10. október: Við horfum í dag fram á það að Hitaveita Suðurnesja verði á næstu dögum einkavædd, það er, að hluti Orkuveitu Reykjavíkur verði seldur inn í REI. Nú er Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar dótturfyrirtæki Orkuveitu Reykjavíkur, sem á 79,3% í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar á móti 20,7% hluta ríkisins. Í tillögu að fjárlögum næsta árs er að auki gert ráð fyrir að ríkið selji sinn hlut. Það sem hóf þetta ferli allt, sem við nú stöndum frammi fyrir, er sala ríkisins á 15% hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja. Það hlýtur því að vera hagur Akurnesinga að ekki verði af hlutafélagavæðingu Orkuveitunnar og komið verði í veg fyrir að Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar fari sömu leið og Hitaveita Suðurnesja. Ég skora á bæjarstjórn og fulltrúa Akraneskaupstaðar í stjórn Orkuveitunnar að leggjast gegn markaðsvæðingu Orkuveitu Reykjavíkur og standa þar með vörð um hagsmuni bæjarbúa.

Svo segir í bókun fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í bæjarstjórn Akraness 10. október sl.

Fleiri bókanir fylgja. Þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs bókaði 29. júní 2007 og krafðist þess að ríkið félli frá sölu á hlut sínum í Hitaveitu Suðurnesja. Einnig er vitnað í leiðara *Morgunblaðsins,* sem ég nefndi áðan, þar sem vikið er að undirskriftasöfnun á Suðurnesjum gegn einkavæðingu og sölu á Hitaveitu Suðurnesja þar sem krafan var um að orkuauðlindirnar og veiturnar væru í almenningseign. Bæjarfulltrúar Sjálfstæðisflokksins voru snupraðir fyrir að ganga þeirra erinda sem hafin var undirskriftasöfnun gegn.

Herra forseti. Staðan er áfram sú, eins og hér hefur komið fram, að á fjárlögum fyrir árið 2008 er inni heimild fyrir ríkissjóð til þess að selja hlut sinn í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Sú heimild er nú í höndum fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Eins og ég sagði áðan, með vísan til þess hvernig fór með hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja, sem hliðstætt ákvæði var um, þá er engin trygging fyrir því að hann verði ekki settur í sölu og reyndar er frekar að búast við því að hann verði settur á sölu því annars væri hann ekki inni í fjárlögum. Þau áform að hafa hann til sölu eru jú alveg augljós.

Ég held að við fæst — ég veit alla vega að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum því algjörlega andvíg að hlutur ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, ásamt hlut í Deildartunguhver, fari sömu leið og í sama ferli og hlutur ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja. Því leggjum við til að þessi heimild verði felld brott úr fjárlögunum og þar með verði tryggt að hlutur ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar, ásamt Deildartunguhver, fari ekki bara si svona á sölu eins og gerðist með Hitaveitu Suðurnesja.

[18:36]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Bara örstutt vegna þessa máls og ræðu hv. þingmanns sem ræðir hér um sölu ríkisins á hlut sínum í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar.

Ég get tekið undir það með hv. þingmanni að fara ber með þetta af varúð, ekki síst í ljósi þess sem gerðist með Hitaveitu Suðurnesja. Ég hef sjálfur lýst því yfir að það var kannski ekki meining Framsóknarflokksins að mál þróuðust eins og þau gerðu við þá sölu. Ég er ekki viss um að neinn hafi séð það fyrir, kannski ekki Sjálfstæðisflokkurinn heldur — ég veit aldrei hvað hann hugsar í sjálfu sér, ég þekki ekki allar þær hugsanir sem sá flokkur býr yfir.

En ég held að það hafi verið skýr meining af okkar hálfu að Alþingi hafði lengi gefið heimild til að selja hlut sinn, sem var 15%, í Hitaveitu Suðurnesja, það hafði verið hér á dagskrá í mörg ár. Eftir á að hyggja hef ég sagt að þetta væru þessi miklu orkufyrirtæki, hitaveiturnar og síðan rafmagnsfyrirtækin, Landsvirkjun og Rarik, þetta var allt til umræðu. Við minnumst þess að einkavæðingaráráttan var nú ekki meiri en svo að þegar Reykjavík og Akureyri seldu hlut sinn í Landsvirkjun settust menn að borði og sömdu um að ríkið yfirtæki þá hluti af sveitarfélögunum. Það var samkomulagsmat og Landsvirkjun síðan alfarið í eigu ríkisins, sem ég fagna. Í mínum huga á hún að vera það.

En hvað gerðist síðan á Suðurnesjum, þar sem þetta var skilyrt með þessum hætti, og sjálfsagt snúið að því að Landsvirkjun og Orkuveita Reykjavíkur kæmu ekki inn í það mál. En ég held að menn hafi sannarlega búist við því að sveitarfélögin mundu alla vega nýta forkaupsrétt og ráða við að kaupa þennan hlut ríkisins, og kannski ná því að vera með hæsta tilboðið.

Þarna gerðust hlutir sem ég sá ekki fyrir og ekki minn flokkur. Þarna varð til mikið fyrirtæki, Geysir Green, sem ætlar sér stóra hluti í framtíðinni, sem kom með yfirtilboð og náði þessum hlut ríkisins. Sveitarfélögin hafa áreiðanlega ekki treyst sér til þess að nýta forkaupsréttinn. Því fór þetta mál á þann veg að sveitarfélögin sáu aftur á móti gull og græna skóga í því að selja hlut sinn, mörg hver, í Hitaveitu Suðurnesja. Það gerðu mjög mörg sveitarfélög á Suðurlandi. Sú er nú eiginlega sagan á bak við það.

Ég er þeirrar skoðunar að þessi fyrirtæki eigi að vera undir yfirráðum sveitarfélaganna. Ég hef áhyggjur af þeirri þróun sem þarna varð og bíð eftir að sjá hver viðbrögð hæstv. iðnaðarráðherra, Össurar Skarphéðinssonar, verða í því frumvarpi sem enn er lokað af í afkimum stjórnarflokkanna. Mér skilst að það standi í hálsinum á sjálfstæðismönnum og sé þeim mjög erfitt. Þó var því lofað hér að það færi að koma til þingsins hvað liði. Þá verðum við auðvitað að sjá hvað þar er.

Nú skal ég ekkert segja um hvort fella á þessa heimild í burtu eða setjast niður með aðilunum sem eiga þennan hlut ríkisins, eða þeim sem mundu vilja kaupa, sveitarfélögunum á Vesturlandi, og ganga til samninga við þau um að þau yfirtaki þennan hlut. Það gæti auðvitað alveg eins verið sú leið. Það þarf að fara mjög faglega yfir þessi mál miðað við

hvernig þetta þróaðist með Hitaveitu Suðurnesja, sem fór, eins og ég rakti hér, allt öðruvísi en allir bjuggust við.

Ég bíð eftir frumvarpi hæstv. iðnaðarráðherra og við förum yfir það. Það er sjálfsagt mál að fara yfir þetta og fá umsagnir um það og skoða þessa stöðu. Ég álít að ríkið eigi ekki selja þennan hlut nú á markaði, heldur miklu frekar að leita samninga eins og gert var þegar hlutur Landsvirkjunar var keyptur af stóru sveitarfélögunum, Reykjavík og Akureyri.

Ég vildi koma þessari skoðun minni hér á framfæri um leið og ég hrindi því tali hv. þingmanns að Framsóknarflokkurinn sé sjúkur af einkavæðingarhugsjón, það er hann ekki. Hann álítur að einstaklingarnir standi sig vel og fyrirtækin séu vel komin í höndum þeirra og einkarekstur sé mjög mikilvægur og bestur. En við virðum samvinnurekstur og teljum að opinber rekstur á ýmsum sviðum sé mjög mikilvægur við núverandi aðstæður, eins og að ríkisvaldið reki Landsvirkjun og ég hefði sannarlega viljað sjá að orkuveiturnar væru allar í höndum sveitarfélaganna.

Í mínum huga er þetta því töluvert áhyggjuefni og ég bið hæstv. ríkisstjórn að fara varlega í þessu efni. Við munum í nefndinni í þinginu skoða þetta mál og ræða við heimamenn sem ég tel mjög mikilvægt í þessu sambandi.

[18:43]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu hvort stroka eigi út 6. gr. heimild úr fjárlögum 2008 um að ríkið geti selt hlut sinn í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar. Ég greiddi fjárlögunum og þessum lið atkvæði við afgreiðslu fjárlaga nú rétt fyrir jólin og studdi þetta ákvæði og taldi ekki vera neina hættu á ferð, þarna er um að ræða um 20% hlut, og byggði ég það á því að í umræðunni þar á undan — í fyrsta lagi er þetta nú þriðja árið í heimildum, í öðru lagi hafði eftir sölu á hlutnum í Hitaveitu Suðurnesja orðið umræða um að nú yrði tekið til hendinni og reynt að ganga frá því með skýrum hætti að orkuauðlindir í landinu sem nú þegar eru í eigu opinberra aðila yrðu það áfram.

Það hefur komið fram að fyrir liggur orkufrumvarp í þessa veru án þess að það hafi verið upplýst hér í þinginu með hvaða hætti það er orðað. Ekki er verið að aflétta neinum trúnaði með því að segja að þetta hafi verið eitt af því sem kemur þar fram. Ég treysti á að það verði með þeim hætti að eignin, verði hún seld, verði seld til sveitarfélaganna eða þá til Orkuveitu Reykjavíkur sem á 80% hlut í hitaveitunni og hefur farið þar ágætlega með stjórn mála.

Í sjálfu sér væri tilefni út af þessari tillögu og umræðum um Hitaveituna að ræða ferlið allt frá upphafi. Hitaveita Akraness og Borgarfjarðar er nú stofnuð á sínum tíma með myndarlegu framtaki sveitarfélaganna á Vesturlandi. Þrátt fyrir að það væri afar hagkvæm framkvæmd að því leytinu til að þar var verið að nýta náttúruauðlindir í staðinn fyrir olíu til upphitunar húsa á þessu svæði var það nú þannig á þeim tíma að menn urðu að gjöra svo vel og borga framkvæmdina að fullu og öllu og borguðu þar að auki söluskatt ofan á allt saman á sama tíma og stóriðjan sem var byggð á Grundartanga með undanþágum frá söluskatti.

Þetta olli okkur á Vesturlandi miklum vandræðum lengi vel vegna þess að þetta var með dýrustu hitaveitum landsins og endaði með því að samkomulag náðist um að selja hitaveituna til að reyna að bjarga henni út úr skuldum. Síðan tókst Akurnesingum og Borgfirðingum að ná samkomulagi um að sameinast Orkuveitu Reykjavíkur sem var gríðarlega mikilvægt og ánægjulegt skref. Það hefur þýtt að menn hafa haft miklu meira rekstraröryggi og miklu meiri styrk til þess að taka á málum varðandi uppbyggingu veitumannvirkja á þessu svæði.

Ég treysti Orkuveitunni mjög vel til að taka við þessum hlut ef það kemur til. Hann er þá áfram í eigu opinberra aðila og treysti ég því að ríkið muni ekki fara með þetta á einhvern almennan markað í framhaldi af því að þessi heimild er þriðja árið í röð í fjárlögum.

[18:47]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmönnum sem hafa tekið þátt í umræðunni fyrir ágætisinnlegg í hana. Ég vil vekja athygli á orðum hv. þm. Guðna Ágústssonar, sem var ráðherra í ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins á sl. vori þegar ákvörðunin var tekin um að nýta sér heimildina til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja. Þá var það gert á grundvelli þessarar heimildar í lögum og í umræðunni kom fram að það mætti ekki selja hlutinn með beinum hætti til sveitarfélaganna heldur þyrfti það að fara í gegnum ferli einkavæðingarnefndar og bjóðast á þeim forsendum sem hún starfaði eftir.

Þetta var reyndar þveröfugt við þá umræðu sem áður hafði farið fram á Alþingi um Hitaveitu Suðurnesja því að heimildin til sölu á 15% hlut ríkisins hefur áður komið hér upp á Alþingi. Það var með líkum hætti og nú eða að það hlyti að vera eðlilegast að samið yrði við sveitarfélögin á Suðurnesjum sem eiga hinn hlutann um kaup á þessum 15% hlut ríkisins ef hann á annað borð yrði seldur. Þannig var sú umræða og ég minnist þess að ég hafði áður gagnrýnt við fjárlagaafgreiðslu að þessi heimild væri inni og þá var þetta lagt inn í umræðuna, að þetta yrði hvort eð er aldrei selt nema til þessara aðila. Ég held því að menn hafi hugsað það á þeim tíma.

Svo þegar til kastanna kemur er allt annað upp á teningnum og allt í einu er komið í gang ferli sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagðist sjálfur ekkert hafa gert sér grein fyrir að færi í gang með þessari samþykkt. Í útboðsskilmálunum var skýrt kveðið á um að opinberir aðilar, eins og aðrar opinberar veitur eða sveitarfélög, gætu ekki boðið í hlutinn og ásetningurinn var því alveg meðvitaður, þetta var meintur ásetningur af hálfu ríkisstjórnarinnar eða af hálfu hæstv. fjármálaráðherra að þetta færi til einkaaðila til þess að ná fjármagni einkaaðila inn í orkugeirann með þessum hætti.

Þegar hv. þingmenn, þó að þeir séu í ríkisstjórn eins og hv. þm. Guðbjartur Hannesson, segjast vonast til þess að það komi ekki til að þessu ákvæði verði breytt þá hygg ég að þeir geti staðið frammi fyrir nákvæmlega því sama og hv. þm. Guðni Ágústsson, að þetta fari í allt annan farveg en við var búist.

Mér er minnisstætt að fyrr í vetur óskaði Dagur B. Eggertsson, þáverandi borgarstjóri Reykjavíkur, eftir fundi með fjármálaráðherra um það hvort ríkið gæti ekki leyst aftur til

sín þennan 15% hlut í Hitaveitu Suðurnesja sem þá var að hleypa orkumálunum í uppnám, og gerir enn, og þá var afstaða þáverandi meiri hlutans í Reykjavík sem samanstóð af Samfylkingunni, Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og Framsóknarflokknum, að aftur skyldi leitað viðræðna við forsætisráðherra um að ríkið leysti til sín 15% hlutinn. Einhverra hluta vegna varð forsætisráðherra aldrei við þessari beiðni þáverandi borgarstjóra, það ég veit, og umræðan komst ekki lengra.

Það er þess vegna að mínu viti mjög mikilvægt að þessi heimild til sölu á hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar verði felld niður og það sé ekki verið að láta þetta hanga hér yfir. Við vitum hver vilji Sjálfstæðisflokksins er, Sjálfstæðisflokkurinn vill einkavæða orkugeirann, vill koma þessum hlutum í hendur einkaaðila og það er þá bara spurt hvenær hægri armur Samfylkingarinnar gengur til liðs við Sjálfstæðisflokkinn í þeim efnum og má sín þá kannski lítils þó svo að einstakir þingmenn þar séu á annarri skoðun.

Herra forseti. Ég legg því afdráttarlaust til að Alþingi felli brott þessa heimild sem er á fjárlögum um að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar og að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. fjárlaganefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fjárln.

Aukið öryggi við framkvæmdir hins opinbera, fyrri umr.

Þáltill. ÁKÓ, 303. mál. — Þskj. 375.

[18:53]

Flm. (Ármann Kr. Ólafsson) (S):

Hæstv. forseti. Hér mæli ég fyrir tillögu til þingsályktunar um aukið öryggi við framkvæmdir hins opinbera þar sem Alþingi ályktar að fela fjármálaráðherra að endurskoða innkaupastefnu ríkisins með það að markmiði að:

a. tryggja sem best öryggi, heilsu og aðbúnað starfsfólks bjóðenda svo að tíðni slysa og atvinnutengdra kvilla verði lægst á Íslandi meðal OECD-landa,

b. koma í veg fyrir óhöpp eða slys við framkvæmdir á vegum hins opinbera.

Tillaga þessi er flutt í ljósi þess að fjöldamörg slys á vinnustöðum og í tengslum við framkvæmdir má rekja til þess að ekki er nægilega vel hugað að öryggismálum. Sem stærsti kaupandinn á vörum og þjónustu hérlendis getur hið opinbera haft mikið að segja í þessum efnum með því að sýna gott fordæmi og setja reglur um val á verktökum og birgjum með tilliti til frammistöðu þeirra í öryggismálum og heilsuvernd. Íslenskt atvinnulíf og samfélag hefur alla burði til þess að verða fyrsta samfélag heims til þess að setja sér núllslysastefnu í þessum efnum.

Það sem er sameiginlegt með þeim sem skara fram úr á alþjóðlegum vettvangi varðandi lága slysatíðni og atvinnutengda kvilla er afdráttarlaus stefna um að engin slys eða óhöpp séu réttlætanleg á vinnustað. Slík stefna byggist á þeirri hugmyndafræði að það sé grundvallarréttur einstaklinga að snúa ávallt heilir heim og stefnan snýr bæði að starfsfólki og öðrum á vinnustaðnum. Þá snýr markmiðið líka að almenningi sem oft verður að treysta á að framkvæmdaaðilar fylgi öryggi í hvívetna, t.d. við bygginga- og vegaframkvæmdir.

Með skipulögðu vinnuverndarstarfi þar sem áhættuþættir starfa eru greindir og mikil áhersla er lögð á að fyrirbyggja hættu næst verulegur árangur. Má nefna dæmi héðan frá Íslandi í þeim efnum þar sem Bechtel og Alcoa hafa náð á starfssvæði Fjarðaáls á Reyðarfirði þar sem fjarveruslysatíðnin er einungis 0,09 fjarveruslys á hverjar 200.000 vinnustundir, þ.e. 1 af hverjum 1.100 vinnandi einstaklingum. Hér er um að ræða 10 sinnum betri árangur en almennt gerist hérlendis ef tekið er mið af meðaltali allra vinnandi stétta á Íslandi. Miðað við vinnutíma Íslendinga og fjölda vinnuslysa sem leiða til fjarveru frá vinnu er meðalfjarveruslysatíðni allra stétta um 0,91 fjarveruslys á hverjar 200.000 vinnustundir, þ.e. 1 af hverjum 110 vinnandi einstaklingum. Ef tekið er mið af vinnuslysatíðni við mannvirkjagerð á Íslandi er um 1,47 fjarveruslys á hverjar 200.000 vinnustundir, þ.e. 1 af hverjum 68 vinnandi einstaklingum og með þingsályktunartillögunni fylgir graf sem sýnir þennan talnalega samanburð.

Samanburðurinn er áhugaverður í því ljósi að kostnaður verkkaupa Fjarðaálsverkefnisins er ekki meiri en ella þrátt fyrir þennan markverða árangur. Lykillinn að árangrinum liggur fyrst og fremst í hugmyndafræði og aðferðafræði við nálgun sérhvers verkefnis. Eitt af því sem Ríkiskaup gætu tekið sér til fyrirmyndar væri að byggja val sitt á verktökum/birgjum m.a. á árangri viðkomandi aðila í öryggis- og heilsuverndarmálum, þ.e. að bjóðendur þyrftu að leggja fram slysa- og atvinnusjúkdómatölfræði við sérhverja ákvörðun sem hér er lagt til að verði 25–50%.

Vakin skal sérstök athygli á því að hið opinbera er einn stærsti kaupandi þjónustu í mannvirkjagerð á Íslandi og því mjög fordæmisgefandi hvað varðar þær kröfur sem eru gerðar til þjónustuaðila og/eða birgja.

Hæstv. forseti. Það er svo sem ekkert launungarmál að ýmislegt í þessum efnum hefur hreyft við manni. Ber þar kannski fyrst að nefna að það var sláandi að sjá þann mikla mun sem var á slysatíðni á milli tveggja stórra verktaka í tengslum við uppbyggingu á Austurlandi, annars vegar varðandi uppbyggingu álversins og hins vegar varðandi uppbyggingu virkjunarinnar. Því miður voru allt of mörg vinnuslys og allt of kostnaðarsöm sem áttu sér stað við uppbyggingu virkjunarinnar. Það er auðvitað þannig að í sjálfu sér skiptir það engu máli fyrir þann sem í slysinu lendir hverju sinni hve mikil slysatíðni hafi verið eitthvert tímabil þar á undan.

Það á að vera réttur okkar allra að geta snúið heil heim að vinnudegi loknum og það á að vera réttur okkar allra að geta treyst því að fyllsta öryggis sé alls staðar gætt við framkvæmdir. Ég neita því ekki að þegar maður hefur horft upp á ýmsar vegaframkvæmdir að undanförnu og ítrekað hefur verið bent á t.d. vegaframkvæmdir við Reykjanesbraut og einnig ýmsar vegaframkvæmdir, bæði á Vesturlandi og Norðurlandi, þá finnst manni alveg með hreinum ólíkindum hvernig merkingar eru og það er verið að bjóða

hættunni heim í mörgum þessara framkvæmda.

Þá eru á vegum hins opinbera ýmsar aðrar framkvæmdir sem þarf að huga að öryggi við. Þegar skoðuð er tölfræði yfir vinnuslys og slysatíðni kemur í ljós að slysatíðni við byggingu og viðgerð mannvirkja er langhæst. Ég hafði alltaf ímyndað mér að fiskiðnaður og fiskvinnslustöðvar væru þar efst á blaði en það er alls ekki, þetta kom mér verulega á óvart.

Það kemur líka fram þegar vinnuslysaskrá Vinnueftirlitsins er skoðuð, en þar eru öll alvarleg slys metin samkvæmt líkamstjóni og öll slys sem leiða til meira en eins dags fjarvistar, þá kemur í ljós að árið 2005 eru þar skráðir 1.038 karlar og 443 konur og hlutfallið er þá 2,4, en samkvæmt Slysaskrá Íslands, sem hefur fleiri slys skráð, ekki bara þessi alvarlegu slys og slysin sem leiða til þess að fólk missi af vinnu daginn eftir, þá er hlutfallið 4,4 eða 5.245 karlar og 1.183 konur.

Þó að það geti verið hvimleitt að lenda í smáóhöppum þá er tilgangurinn með þessari þingsályktunartillögu fyrst og fremst að horfa til þessara alvarlegu vinnuslysa, vinnuslysa sem leiða til þess að aðilar látast eða lenda í alvarlegum hremmingum að slysi loknu, það er markmiðið með þessu fyrst og fremst. En um leið og tekið er á þeim málum þýðir það jafnframt að hugarfarið breytist varðandi slysavarnir og heilsu almennt og það virkar þá að sjálfsögðu niður allan skalann þannig að það má búast við að öðrum slysum muni jafnframt fækka.

Hæstv. forseti. Ég hef nú mælt fyrir þessari þingsályktunartillögu og vonast til þess að hún góða meðferð í nefndinni.

[19:01]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Örstutt um þetta mál. Ég tek hjartanlega undir þetta mál og styð það eindregið. Ég tel að slys séu alltaf af hinu illa og það eigi ekki að líðast og ekki að þola að það verði slys. Við búum í landi sem er afskaplega harðbýlt og erfitt og þar eiga menn alveg sérstaklega að gæta að því að hafa alla burði uppi um að hindra að fólk lendi í slysum. Það eru ekki bara að þetta séu örlög þeirra sem verða fyrir slysum, oft líkamstjóni, örorku. Menn verða bundnir í hjólastól alla ævi. Svo eru það mannslát og svo framvegis. Þetta líka heilmikill skaði fyrir viðkomandi fyrirtæki, fjárhagstjón, en líka skaði fyrir ímynd fyrirtækisins og áhrif þess á aðra starfsmenn.

Það hefur sýnt sig að með mjög sterkri áherslu á öryggisvarnir og öryggi hafa menn náð — það kom einmitt fram eins og hv. þingmaður, frummælandi málsins benti á hjá Bechtel á Reyðarfirði — alveg ótrúlegum árangri í því að berjast gegn slysum. Ég held að það sé nokkuð sem við ættum að taka upp víðar. Það á ekki bara að gera kröfu um að leggja fram slysa- og atvinnusjúkdómatölfræði heldur einnig að geta um þær ráðstafanir sem menn hyggjast og ætla að gera til þess að koma í veg fyrir slys. Ég held að öll fyrirtæki í landinu ættu að stefna á núllslysatíðni.

[19:02]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna þessari þingsályktunartillögu og þeim hugmyndum sem þar koma fram varðandi það að menn skoði öryggisþáttinn og hvernig fyrirtæki standa að öryggismálum þegar afgreidd eru tilboð á vegum ríkisins, að minnsta kosti að það verði íhugað hvort það sé fær leið og möguleg. Ég held að það væri hið besta mál.

Ástæðan fyrir að ég tek þátt í þessu er að ég hafði svolítið, þegar ég heyrði af þessari tillögu, horft til þess hvernig merkingar hafa verið í sambandi við vegaframkvæmdir sérstaklega, ekki bara á Reykjanesbrautinni heldur mjög víða. Það vill nefnilega þannig til mjög oft að það koma upp viðvörunarmerki vegna framkvæmda þar sem tæki eru að vinna einhvern ákveðinn tíma af deginum en merkingarnar eru gjarnan látnar vera jafnvel heilu helgarnar eða heilu næturnar, kannski um takmarkaðan hámarkshraða, algerlega að tilefnislausu. Þetta veldur því að maður tekur kannski síður mark á þessum viðvörunum, keyrir kannski á vegi þar sem almennt er 90 km hámarkshraði en það er merkt að maður megi aðeins fara á 50 km hraða og það er engin ástæða til að hægja á umferðinni nema vegna þess að þar er umferð vegna framkvæmda. Sú umferð á sér til dæmis ekki stað kannski um helgar eða á nóttunni eða á öðrum slíkum tímum. En þá er þessum merkingum ekkert breytt. Þetta þýðir að maður veit eiginlega aldrei hvort maður eigi að fara eftir merkingum eða ekki vegna þess að þær eru settar upp nánast óháð því hvort það sé þörf á þeim eður ei.

Ég held þess vegna einmitt í vegagerð sem er gríðarlega mikil í landinu í heild — og þar er nú stór verkkaupi sem er Vegagerðin og ríkið — að það þurfi að herða þarna mjög á og líka það að við gerumst ekki lögbrjótar vegna þess að við förum ekki eftir þessum merkingum sem eru settar upp að tilefnislausu á ýmsum tímum dags.

[19:05]

Flm. (Ármann Kr. Ólafsson) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmönnum sem hér tóku til máls og studdu mál þetta. Hv. þm. Pétur Blöndal sagði að það ætti ekki að líða slys og ég get svo sannarlega tekið undir það. Svo sagði hann að þetta væri ekki bara spurning um örlög þeirra sem í slysum lenda heldur líka spurning um ímynd fyrirtækjanna og að fyrirtækin lentu í tjóni. Svo er náttúrlega það sem við getum allir verið sammála um og ég man ekki hvort ég kom nógu skýrt inn á hér í byrjun en það eru náttúrlega þeir fjölmörgu ættingjar og vinir sem tengjast þeim sem lenda í slíku tjóni. Ég undirstrika það enn og aftur að það skiptir þá engu máli hver slysatíðnin var eitthvert tímabil þar á undan. Það er alltaf jafnalvarlegt fyrir þessa aðila að lenda í slíkum hremmingum.

Þá tek ég heils hugar undir það — það er spurning auðvitað hversu langt maður gengur í þessa veru — en fyrirtæki eiga líka jafnframt um leið og þau leggja fram tölfræði um það hvernig þau hafa staðið sig í þessum efnum jafnframt að skilgreina og skýra frá því hvernig þau koma til með að fylgja því eftir að halda slysatíðni niðri, þ.e. fylgja eftir núllslysastefnu sem ríkið mundi þá hafa í sínum útboðsgögnum.

Ég tek líka undir það með hv. þm. Guðbjarti Hannessyni að ef menn merkja — sem mér finnst nú oft menn gera illa — en síðan taka ekki niður merkingar og merkingar eru

orðnar marklausar þá er það auðvitað líka mjög alvarlegt mál. Það alveg klárt að það gengur ekki. Menn verða náttúrlega að virða þær umgengnisreglur við merkingar sem vera ber, þ.e. að setja upp merkingar þegar á þeim þarf að halda og taka þær að sjálfsögðu niður þegar ekki er verið að vinna viðkomandi verk.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og efh.- og skattn.

Út af dagskrá var tekið 4. mál.

Fundi slitið kl. 19:08.

63. FUNDUR

mánudaginn 11. febrúar,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, stjfrv., 362. mál, þskj. 603. — 1. umr.
3. Samkeppnislög, stjfrv., 384. mál, þskj. 628. — 1. umr.
4. Frístundabyggð, stjfrv., 372. mál, þskj. 614. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,

Kristján L. Möller samgrh., 3. þm. Norðaust.

[15:01]

Útbýting:

Samningar, viljayfirlýsingar og fyrirheit ráðherra, 106. mál, skýrsla forsrh., þskj. 593.

Stjórnarskipunarlög, 385. mál, frv. GÁ o.fl., þskj. 629.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Stefna ríkisstjórnarinnar í Evrópumálum.

[15:02]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég sé mig enn knúinn til að eiga orðastað við hæstv. forsætisráðherra um stöðu Evrópumála hjá hæstv. ríkisstjórn og nú af tilefni Noregsferðar varaformanns utanríkismálanefndar, þingmanns Samfylkingarinnar, Árna Páls Árnasonar.

Samkvæmt viðtali við þingmanninn var erindi hans til Noregs m.a. það sem endurspeglast í eftirfarandi orðum sem eftir honum voru höfð í útvarpsviðtali, með leyfi forseta:

„Við erum auðvitað að ræða um það,“ segir þingmaðurinn, „hvernig við getum leyst mjög brýnan og alvarlegan vanda sem er sá vandi að gjaldmiðillinn hentar ekki þörfum landsins lengur og veldur heimilum og fyrirtækjum gríðarlegum búsifjum. Þegar við erum að ræða lausnir á þeim vanda er alveg ljóst að evran er sú lausn sem menn binda mestar vonir við. Það er líka ljóst að helstu stjórnmálaforingjar á Íslandi eru sammála um að evran verður ekki tekin upp án aðildar að Evrópusambandinu. Sama segir Seðlabankinn. Við þær aðstæður hlýtur umræða um lausn á þessum brýna vanda“ — aftur er talað um brýnan vanda — „alltaf að snerta aðild að Evrópusambandinu og það er óhjákvæmilegt.“

Hér talar, að við skulum ætla, einn af áhrifamönnum í stjórnarherbúðunum á sviði utanríkismála, varaformaður utanríkismálanefndar, og er nú svo komið að þessi málflutningur Samfylkingarinnar er ekki lengur bara til heimabrúks, hann er orðinn útflutningsvara. Höfum þá í huga ummæli formanns utanríkismálanefndar, Bjarna Benediktssonar, sem lét hafa það eftir sér á dögunum að þessi málflutningur væri farinn að skapa vanda, valda misskilningi og skapa óróleika um stöðu þessara mála á Íslandi. Því er óhjákvæmilegt að spyrja hæstv. forsætisráðherra: Á þetta að halda svona áfram? Hyggst hæstv. forsætisráðherra hafa þetta þannig áfram að talað sé út og suður með þeim hætti að það skapar óróleika og óvissu um stöðu þessara mála á Íslandi?

[15:04]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Hv. þingmaður er iðinn við kolann að spyrja um sama málefni dag eftir dag, liggur mér við að segja. Það liggur fyrir að stjórnarflokkarnir hafa ólíka stefnu varðandi Evrópusambandið og hugsanlega aðild Íslands að því. En um þetta er fjallað í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Þar segir, með leyfi forseta:

„Skýrsla Evrópunefndar verði grundvöllur nánari athugunar á því hvernig hagsmunum Íslendinga verði í framtíðinni best borgið gagnvart Evrópusambandinu.“

Evrópunefnd, sem hér er vitnað til, er nefnd sú með fulltrúum allra flokka sem lauk störfum fyrir tæplega ári undir forustu hæstv. dómsmálaráðherra.

Síðan segir einnig, með leyfi forseta:

„Komið verði á fót föstum samráðsvettvangi stjórnmálaflokka á Alþingi sem fylgist með þróun mála í Evrópu og leggi mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga. Nefndin hafi samráð við innlenda sérfræðinga og hagsmunaaðila eftir þörfum.“

Þessi nefnd er að hefja störf. Tilkynnt hefur verið um það hvernig forustu hennar verður háttað og leitað hefur verið tilnefninga í hana.

Hvort einstakir þingmenn tjái sig eins og hugur þeirra stendur til er auðvitað þeirra mál. Það er málfrelsi á Íslandi

og íslenskir þingmenn hafi málfrelsi bæði innan lands og utan eins og við öll vitum og okkur er öllum kært. Það breytir ekki því að slíkur málflutningur hefur ekki áhrif á þá stefnu sem stjórnarflokkarnir hafa komið sér saman um og ég var að vitna til.

[15:06]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það virðist eiga að vera óbreytt ástand í þessum efnum, því miður. Hæstv. forsætisráðherra reynir ekki að taka af skarið með neinum myndarskap. Er það ekki umhugsunarefni þegar forustumenn úr stjórnarliðinu tala með þessum hætti í Noregi og reyna að koma því að þar, skapa það andrúmsloft þar, að á Íslandi sé allt á fullri ferð inn í Evrópusambandið? Það er augljóslega það sem verið er að gera þegar talað er um brýn vandamál og að eina lausnin sem menn sjái sé að ganga í Evrópusambandið og taka upp evru. Ég get ekki séð að það sé til góðs á nokkurn hátt að umræða af þessu tagi fari fram undir þessum formerkjum og það á ekkert skylt við það að menn séu frjálsir skoðana sinna og geti tjáð sig sem slíkir. En verið er að tala um stöðu mála á Íslandi og verið er að tala eins og að þetta sé staðan og um það séu allir (Forseti hringir.) sammála að eina lausnin sé innganga í Evrópusambandið og upptaka evru þvert á það sem hæstv. forsætisráðherra segir engu að síður að sé stefna ríkisstjórnarinnar.

[15:07]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Við hv. fyrirspyrjandi erum, held ég, sama sinnis hvað það varðar að við teljum ekki að eina lausnin á vanda Íslendinga, hver sem hann kann að vera á hverjum tíma, sé innganga í Evrópusambandið og upptaka evru sem gjaldmiðils.

Eins og ég skil þetta mál var hv. þm. Árni Páll Árnason að flytja ræðu á vettvangi þeirra í Noregi sem vilja ganga í Evrópusambandið en sá málstaður nýtur ekki ýkja mikils fylgis þar í landi eins og nú standa sakir ef marka má skoðanakannanir. Ég hygg að þeir sem fylgjast með þessum málum á annað borð í Noregi viti að skoðanir eru skiptar á Íslandi um þetta mál eins og í þeirra eigin landi. Ég held að þeir ættu þá alveg eins að lesa þær ræður sem ég hef flutt í Noregi um þessi mál eins og þá sem flutt var um síðustu helgi.

Kynning á stöðu þjóðarbúsins.

[15:08]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Veðrið úti fer að lagast og vetrarlægðirnar að grynnast þegar kemur fram á útmánuði þannig að við getum verið bjartsýn, vorið kemur. En það eru efnahagslægðirnar sem halda áfram að dýpka. Þær valda okkur og Íslendingum öllum miklum áhyggjum. Ég hef varað hæstv. forsætisráðherra við þeirri deyfð sem hefur ríkt í ríkisstjórninni, því átakaleysi að gangast ekki á hólm við hina háu vexti, við hina miklu þenslu, og við erum að sjá afleiðingarnar á heimilunum og í fyrirtækjunum.

Hæstv. forsætisráðherra veit eins og ég að þjóðarbú Íslendinga er samt sem áður á margan hátt mjög sterkt. Það býr við umræðu í viðskiptalöndum okkar sem er óásættanleg, um að hér sé allt í kaldakoli og allt að fara norður og niður, sem er auðvitað rangt. Ríkissjóður er hér um bil skuldlaus eftir síðustu ár. Við búum við eitt sterkasta lífeyrissjóðakerfi heimsins sem á líklega 17 hundruð milljarða í eignum. Ég hefði haldið að það væri mikilvægt fyrir ríkisstjórnina og Seðlabankann að gera það sama og gert var 2006, að fara í leiðangur til viðskiptalanda okkar til að vekja athygli á sterkri stöðu þjóðarbúsins. Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort eitthvað sé áformað í þeim efnum, hvort ríkisstjórnin sé að undirbúa það að fara meðal viðskiptaþjóða okkar og kynna sterka stöðu þjóðarbúsins. Það er mikilvægt fyrir okkur öll að það takist að stöðva þensluna — úrvalsvísitalan hefur nú fallið úr 5.400 stigum í 4.800 stig. Þetta er alvarlegt mál, umræðan um Ísland erlendis.

Ég vil líka spyrja hæstv. forsætisráðherra: Kemur það kannski til greina við þessar aðstæður (Forseti hringir.) að stofna til þjóðstjórnar á Íslandi til að tryggja að farið verði í þessi mál af þeirri einurð sem ber að gera?

[15:11]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er vel boðið þykir mér. En ég treysti því að hv. þingmaður og flokkur hans eins og allir aðrir flokkar á Alþingi taki höndum saman um að vinna að því þjóðþrifamáli sem hv. þingmaður var að lýsa varðandi það að útrýma ranghugmyndum um íslenskt efnahagslíf í nálægum löndum og í viðskiptalöndum okkar um allan heim. Það er góð hugmynd og hún hefur verið til athugunar á vettvangi ríkisstjórnarinnar um skeið. Ég tók sjálfur þátt í því átaki sem hv. þingmaður nefndi á árinu 2006 og það gerðu ýmsir fleiri og það skilaði ágætum árangri.

Ekki þótti mér þingmaðurinn daufgerður þegar hann lýsti því hvernig staða ríkissjóðs er um þessar mundir eða staða lífeyrissjóðakerfisins. Það er alveg rétt og á það benti Moody's í síðasta áliti sínu, sem hér var til umræðu um daginn, að það eru þessir þættir ásamt fleiri atriðum sem gera það að verkum að íslenska ríkið hefur, og íslenska þjóðarbúið, mikla sérstöðu miðað við ýmsa aðra sem eru skuldum vafnir upp fyrir haus þegar kemur að stöðu opinberra fjármála og eru með lífeyrissjóðakerfið sitt á hausnum. Það er ekki sú mynd sem er uppi á Íslandi um þessar mundir. En hugmynd þingmanns er vel meint, ég tek henni vel og við munum síðan vinna úr þessu máli. Þetta er ekki ný hugmynd, hún hefur verið rædd við forsvarsmenn í viðskiptalífinu og við sjáum svo hvað setur með þetta atriði.

[15:12]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég sá að það glaðnaði yfir hæstv. forsætisráðherra, ég sá gamalkunnugt bros taka sig upp og fagna ég því. Auðvitað þarf ríkisstjórnin á hjálp að halda og ég býð það af heiðarleika að við viljum Íslandi vel og það er mikilvægt að fara í þessa vinnu. Bankakerfið sjálft fór í álíka vinnu 2006 með Bjarna Ármannsson í broddi fylkingar að kynna stöðu hinna sterku banka. (**Forsrh.:** Hann er á lausu.)

Nú er í sjálfu sér mikilvægt að ríkisstjórnin og Seðlabankinn — þetta má ekki vera hugmynd sem liggur undir koddanum hjá hæstv. forsætisráðherra. Ef honum líst vel á hugmyndina þá vil ég að hann svari því strax hvort hann ætlar í slíka ferð til að berjast fyrir íslensku atvinnulífi og snertilendingu, að takast á við það í umheiminum og segja frá hinni sterku stöðu þjóðarbúsins sem er fyrir hendi þó að við tökumst eins og margar aðrar þjóðir á við ákveðna erfiðleika. Því að sannleikurinn er sá að illa er talað um Ísland í viðskiptalöndum okkar því miður og það ber að leiðrétta. (Forseti hringir.) Ég vil fá algerlega skýr svör hjá hæstv. forsætisráðherra. Ætlar hann ásamt Seðlabankanum í þennan leiðangur eða ekki?

[15:14]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Hv. þingmaður var afgerandi í sínum málflutningi en svo sá ég ekki betur en það hefði tekið sig upp gamalkunnur fýlusvipur þegar hann yfirgaf ræðustólinn.

Hugmyndin er „god nok“ eins og sagt er í Danmörku. Hún hefur verið til skoðunar á vettvangi ríkisstjórnarinnar um nokkurt skeið (**GÁ:** Síðan hvenær?) og ég hef verið í viðræðum við aðila á vegum viðskiptalífsins og bankanna um allnokkurt skeið. Ég ætla ekki að lýsa því yfir núna hver niðurstaðan verður en það verður gert heyrinkunnugt áður en langt um líður. (**GÁ:** En Seðlabankann?) Það er allt í góðu með hann.

Stefna ríkisstjórnarinnar í gjaldmiðilsmálum.

[15:14]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég held að ástæða sé til að ganga frekar eftir afstöðu ríkisstjórnarinnar til aðildar að Evrópusambandinu og upptöku evru en þegar hefur verið gert. Ég minni á að hæstv. viðskiptaráðherra, sem talar auðvitað fyrir hönd ríkisstjórnarinnar í sínum málaflokki, hefur sagt opinberlega að hann telji aðild Íslands að Evrópusambandinu langheppilegasta skrefið sem Ísland gæti tekið í framtíðarsamskiptum sínum við Evrópu og upptaka evrunnar yrði meginkosturinn við slíka aðild. Hann hefur enn fremur lýst þeirri stöðu sem við erum í á þann veg að almenningur, einyrkjar og smáfyrirtæki blæði fyrir veikleika krónunnar miðað við núverandi ástand og hefur metið kostnað almennings, smáfyrirtækja og einyrkja upp á 72 milljarða á hverju ári.

Það er alvarlegt mál þegar viðskiptaráðherra ríkisstjórnarinnar segir að það kosti almenning á Íslandi og atvinnufyrirtæki 72 milljarða kr. á hverju ári í viðbótarkostnað sem menn gætu verið án ef þeir tækju upp evruna. Ríkisstjórnin verður auðvitað að svara því mjög skýrt hvort hún ætli að leggja þessar byrðar á almenning á komandi árum meðan hún er við völd eða að bregðast við áliti viðskiptaráðherra ríkisstjórnarinnar.

Ég minni á það sem varaformaður Sjálfstæðisflokksins, hæstv. menntamálaráðherra, lét getið í blaðaviðtali í júlí á síðasta ári en ráðherrann sagði eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Það er hins vegar mikill misskilningur að við sjálfstæðismenn viljum útiloka ESB-aðild um aldur og ævi. Auðvitað munum við meta hvernig hagsmunum okkar er best borgið.“

Nú er spurningin: Hvað ætlar ríkisstjórnin að segja í þessu máli? Eru það viðskiptaráðherra og menntamálaráðherra sem tala fyrir hönd ríkisstjórnarinnar eða er það hæstv. forsætisráðherra?

[15:16]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég held að ekki einn einasti stjórnmálaflokkur hafi nokkurn tímann útilokað aðild að Evrópusambandinu um aldur og ævi. Ég held að engum manni detti í hug að taka þannig til orða.

Hitt er annað að það hefur slæðst einhver misskilningur inn í þetta mál ef menn eru að tala um einhvern 70 milljarða kostnað af núverandi kerfi í vaxtagreiðslum vegna þess að þeir vextir sem greiddir eru af þjóðarbúinu til annarra í þjóðarbúinu telst ekki nettókostnaður fyrir þjóðarbúið út á við, ef það er það sem hv. þingmaður átti við.

Að öðru leyti vísa ég til þess sem ég hef áður sagt og samkomulag er um milli flokkanna að Evrópusambandsaðild er ekki á dagskrá núverandi ríkisstjórnar á þessu kjörtímabili. Grundvöllur að vinnu okkar á því sviði er sú skýrsla sem ég nefndi áðan og Evrópunefnd svokölluð skilaði af sér snemma á árinu 2007.

En mætti ég kannski snúa þessari spurningu við, herra forseti, og spyrja hv. þingmann hvaða skoðun hann hefur á þessu máli? Er hann sem þingmaður Frjálslynda flokksins sömu skoðunar og hann var þegar hann var þingmaður Alþýðubandalagsins eða þegar hann var þingmaður í þingflokki Alþýðubandalagsins og óháðra eða þegar hann var í þingflokki Framsóknarflokksins? Hvaða stefnu hefur hv. þingmaður sjálfur núna í þessu máli? (Gripið fram í.)

[15:18]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Nú liggur fyrir svar hæstv. forsætisráðherra. Hann segir að það sé svar ríkisstjórnarinnar að þjóðin skuli borga 72 milljarða á ári umfram það sem komist yrði af með, vegna þess að ríkisstjórnin vill ekki hlýða stefnu viðskiptaráðherra ríkisstjórnarinnar. Þetta þýðir líka annað, að það er ekki lengur viðskiptaráðherra sem talar fyrir hönd ríkisstjórnarinnar um þau mál sem undir hann heyra heldur hæstv. forsætisráðherra.

Þá hlýt ég að spyrja, virðulegi forseti: Getur ríkisstjórn talað tveimur tungum í sama máli? Getur hún haft tvo viðskiptaráðherra, annars vegar hæstv. viðskiptaráðherra og hins vegar hæstv. forsætisráðherra? Ég sé ekki hvernig stjórnarsamstarfið á að geta gengið þegar flokkarnir sem að ríkisstjórninni standa geta ekki einu sinni komið sér saman um grundvallarmál eins og þetta.

[15:19]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hygg nú að útúrsnúningar þingmannsins liggi í augum uppi. Það er hins vegar athyglisvert að hann svaraði í engu spurningum mínum. Einu sinni sem oftar hefur verið talað um fjórflokkinn á Íslandi, fjórflokka-

kerfið og o.s.frv., en það eru fáir menn sem hafa verið í fjórum flokkum og setið fyrir þá alla á Alþingi eins og hv. þingmaður.

Nú getur hann valið úr sínum blómabúkett hvaða afstöðu hann ætlar að hafa í þessu máli gagnvart Evrópusambandinu og öðrum málum. Ég tel það að vísu ekki öfundsverða stöðu en hann hefur valið sér þennan kost sjálfur.

Kaupréttarsamningar.

[15:20]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla að fá að nota þetta tækifæri til að ræða við hæstv. viðskiptaráðherra um umræðuna sem verið hefur undanfarna daga um kaupréttarsamninga. Kaup stjórna fjármálafyrirtækja á hlutabréfum einstakra hluthafa á yfirverði hafa verið gagnrýnd harðlega og fram hefur komið að öðrum hluthöfum finnst þeir vera hlunnfarnir og hafa hugsað sér að láta á rétt sinn reyna í þessum efnum. Það er gert með því að vísa í 76. gr. hluthafalaga og er á þeim grunni dregið í efa að stjórnir fyrirtækja, og í þessu tilfelli fjármálafyrirtækja, hafi heimildir til að greiða einstaka hluthöfum fyrir hlutabréf sín á yfirverði.

Í þessu sambandi má líka benda á 79. gr. sömu laga, hlutafélagalaga, þar sem segir að starfskjarastefna skuli samþykkt af stjórn og síðan lögð fyrir hluthafafund. Spyrja má í ýmsum þessara tilfella hvort farið hafi verið að reglum, ef miðað er við ummæli ýmissa hluthafa í þessum efnum síðastliðna daga.

Þessir kaupréttarsamningar hafa verið umdeildir, enda eru þeir umdeilanlegir, að einstaka hluthafar séu teknir út með þessum hætti og samið við þá um hærri kjör og hærra verð fyrir hlutabréfin eins og gert hefur verið en þetta er eitt form launagreiðslna sem notað hefur verið í fjármálageiranum sérstaklega.

Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji, í ljósi þessarar umfjöllunar, að bregðast þurfi við þessu með einhverjum hætti. Hvort kaupréttarsamningar eins og þessir standist yfir höfuð hlutafélagalögin, hvort það hafi verið skoðað og hvort nota megi þetta sem launagreiðsluform eins og gert hefur verið.

[15:22]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Hér er hreyft mjög athyglisverðu máli sem hefur verið í fréttum að undanförnu og t.d. nú í morgun þar sem fram kom að framkvæmdastjóri Samtaka fjárfesta ætlar í mál við stjórn Glitnis því að hann segir stjórnina hafa keypt hlutabréf af fyrrum forstjóra á yfirverði. Komu fram mjög harðar ásakanir um þetta mál af hálfu Vilhjálms Bjarnasonar í fjölmiðlum í gær og í morgun.

Af því tilefni fórum við í viðskiptaráðuneytinu í gegnum lögin um hlutafélög í morgun og þau eru að mínu mati mjög skýr. Það verður mjög fróðlegt að fylgjast með því hvernig málinu lyktar fyrir dómstólum, eins og nú hefur verið boðað af Héraðsdómi Reykjavíkur fyrir hönd hluthafa í Glitni, af því að lögin virðast taka af öll tvímæli hvað þetta varðar þar sem þau segja að félagsstjórn, framkvæmdastjóri og aðrir þeir er hafa heimild til að koma fram fyrir hönd félagsins megi ekki gera nokkrar þær ráðstafanir sem bersýnilega eru fallnar til þess að afla ákveðnum hluthöfum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna á kostnað annarra hluthafa eða félagsins. Og því er bætt við að slíkar ákvarðanir séu ógildar vegna þess að þær brjóti í bága við lög eða félagasamþykktir.

Í 79. gr. hlutafélagalaganna er líka mjög afdráttarlaust tekið á þessu að mínu mati þar sem félagsstjórn í félagi skal samþykkja tiltekna starfskjarastefnu félagsins varðandi laun og aðrar greiðslur til forstjóra og annarra æðstu stjórnenda félagsins. Sú starfskjarastefna er tíunduð nokkuð ítarlega í lögunum og þar við bætt að hún sé bindandi fyrir félagsstjórnina og skuli borin upp á hluthafafundi.

Ég tel þegar allt er skoðað að hlutafélagalögin séu mjög skýr hvað varðar gerð kaupréttarsamninga og þeirra hluta sem nú eru mjög gagnrýndir í viðskiptalífinu og hafa verið á undanförnum árum og verður mjög fróðlegt að fylgjast (Forseti hringir.) með prófmáli Vilhjálms Bjarnasonar sem hann boðaði í gær.

[15:24]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Mér þótti þetta afar athyglisvert svar þar sem hæstv. viðskiptaráðherra telur að lögin séu nógu skýr í þessu efni, þ.e. að ekki sé heimilt að hafa þennan hátt á við launagreiðslur. Mér þykir það afar áhugavert svar hjá hæstv. ráðherra vegna þess að ég lít svo á og tek undir með Vilhjálmi Bjarnasyni sem segir í Fréttablaðinu í morgun að lög eigi ekki að vera upp á punt, heldur eigi að fara að þeim. Ég mun því eins og ráðherrann fylgjast spennt með því máli sem nú fer fram.

Þetta færir okkur auðvitað alltaf að sömu umræðunni, þ.e. þessari ofurlaunaumræðu og því sem hefur gengið á í viðskiptalífinu þar sem okkur hefur misboðið þær launagreiðslur sem þar hafa viðgengist. En ég verð þó segja, virðulegi forseti, að það er þó heiðarlegra að koma með 300 millj. kr. eingreiðslu en marga þá kaupréttarsamninga sem gerðir hafa verið og færðir mönnum í aðra höndina. Það er þó heiðarlegra að hafa hlutina uppi á borðinu (Forseti hringir.) en fela launagreiðslur í svona ósanngjörnum kaupréttarsamningum.

[15:25]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Til að svara spurningu þingmannsins beint þá tel ég persónulega að ekki þurfi að breyta lögunum til þess að utan um þessi mál sé sniðinn nægjanlega góður rammi. Um efnisatriði þess máls sem rætt er í fjölmiðlum um Vilhjálm Bjarnason og Glitni ætla ég ekki að fjalla, ég hef ekki kynnt mér það nákvæmlega, það er dómstólanna að kveða upp úr um það.

Lögin eru mjög skýr. Þegar þau eru skoðuð í ljósi þessarar umræðu virðast þau taka af öll tvímæli um hvað stjórnum félaga sé heimilt að gera og hvað ekki. Út frá því sjónarhorni virðist ekki þurfa að breyta lögum en auðvitað verður það metið í ljósi þeirra mála sem nú munu ganga fyrir dómstóla. Þar verður lagt mat á efnisatriði ásakana Vilhjálms og annarra í þessum málum og út frá því er sjálfsagt að skoða hvort breyta þurfi lögunum. Þau virðast vera

mjög skýr og afdráttarlaus hvað þessi efni varðar almennt.

Loftslagsmál.

[15:26]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Hæstv. umhverfisráðherra hefur sagt að Ísland eigi ekki að sækjast eftir undanþágum á vettvangi Kyoto-bókunarinnar. Hæstv. forsætisráðherra hefur sagt að við eigum að gera það en hæstv. iðnaðarráðherra hefur sagt pass og hefur ekki verið skýr í máli sínu. Hann segir í grein 11. desember að á þessu stigi eigi ekki að sækjast eftir því að knýja fram hið íslenska ákvæði, enda sé ferill samninganna á Balí ekki á því stigi að þar sé verið að ræða einstök áherslumál ríkja.

Staðan er hins vegar allt önnur í dag. Samtök atvinnulífsins héldu fund á föstudaginn og þar kom fram að samtökin styðja það að íslenska ákvæðinu verði viðhaldið eða að minnsta kosti innihaldi þess, þó að orðalagið gæti orðið öðruvísi. Ég er afar sammála Samtökum atvinnulífsins. Það er mjög brýnt að íslenska ákvæðið eða innihald þess skili sér í næsta samningi og sá samningur verður frágenginn í Kaupmannahöfn árið 2009. Samningsferlið er að hefjast í þarnæsta mánuði en 22. febrúar nk. hafa ríkin möguleika á að leggja inn áherslumál til samningsins, og 22. febrúar er eftir 10 daga, virðulegi forseti.

Á sínum tíma lagði Ísland fram áherslur sínar við sams konar tækifæri, árið 1995 að mig minnir, og það hafði mikið að segja. Þess vegna vil ég spyrja hæstv. iðnaðarráðherra: Hvað er nefndin sem er að undirbúa samningsmarkmið okkar að gera? Ætlar hún að senda inn áherslumál okkar til samningsins fyrir 22. febrúar? Hvenær fáum við að sjá samningsumboð Íslands?

Samtök atvinnulífsins hafa ekki hugmynd um hvert samningsumboðið á að vera. Það þýðir ekki lengur að bíða, af því að samningsferlið er að fara í gang. Hvar er þetta mál statt, virðulegi forseti?

[15:28]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég er almennt þeirrar skoðunar að Íslendingar eigi að sækja sinn hlut mjög fast en þeir eigi hins vegar að hlíta þeirri niðurstöðu sem verður á alþjóðavettvangi.

Ég tel að það sé fullkomlega eðlilegt að Samtök atvinnulífsins setji fram harðar kröfur fyrir sig og fyrir þau fyrirtæki sem þau eru að slást fyrir. Ég dreg hins vegar mjög í efa að gerð þessa samnings verði með þeim hætti að þar verði endilega inni það sem hv. þingmaður kallar ígildi íslenska ákvæðisins. Ég held að þróun þessara samninga sé með öðrum hætti en uppbygging núverandi samnings.

Ég er þeirrar skoðunar, eins og menn sjá t.d. varðandi flug og reyndar aðrar greinar sem Evrópusambandið hefur verið að beita sér fyrir að því er losun gróðurhúsalofttegunda varðar, að við eigum eftir að sjá þennan samning, sem vonandi verður gerður með tilstuðlan sem flestra þjóða, þróast yfir í þá átt að þar verði það sem ég sagði einmitt í svari mínu við hv. þingmann um miðbik desember síðastliðinn, að menn muni setja upp ákveðna geira fyrir tiltekna atvinnuflokka, fyrirtækjaflokka. Það hefur komið fram alveg skýrt af hálfu Evrópusambandsins t.d. að þar eru uppi tvær mismunandi skoðanir á því. Ég rifja það upp að framkvæmdastjóri iðnaðarmála er þeirrar skoðunar að fyrirtækjaflokkar sem falla t.d. undir stáliðnaðinn, áliðnaðinn, framleiðslu á sementi og öðru slíku, eigi að vera utan allra kvóta. Aðrir framkvæmdastjórar innan Evrópusambandsins hafa ekki nákvæmlega þessa skoðun. (Gripið fram í.) Þetta dreg ég hér fram til að sýna á hvaða stigi þessir samningar eru.

Ef ég má, hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, freista þess að svara spurningunni, þá er það þannig að umhverfisráðherra er formaður ráðherranefndarinnar sem fer með þetta mál og hún fer sömuleiðis með þetta mál fyrir hönd íslensku ríkisstjórnarinnar gagnvart öðrum þjóðum á þessu stigi málsins. (Forseti hringir.) Hv. þingmaður hefði því kannski frekar átt að spyrja hana um þetta. En málið er statt á eðlilegu stigi.

[15:31]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Hæstv. iðnaðarráðherra segir: Við verðum að hlíta niðurstöðunni þegar hún kemur. Ég spyr hér: Ætlum við ekki að hafa áhrif á hver hún verður? Ætlum við ekkert að vinna að hagsmunum Íslendinga? Við gerðum það á sínum tíma, ráðherrar í fyrri ríkisstjórn, við börðumst um á hæl og hnakka til að ná fram íslenska ákvæðinu. Á að glutra því niður nú af því að menn eru ósammála í ríkisstjórninni? Sjálfstæðisflokkurinn vill viðhalda íslenska ákvæðinu eða innihaldi þess eins og Samtök atvinnulífsins. Það vill Samfylkingin ekki, alla vega hefur hæstv. umhverfisráðherra talað gegn því.

Ég spyr nú: Á að nýta svigrúmið fram að 22. febrúar til að skila inn áherslupunktum okkar eða ætlum við að sleppa því? Hvað ætlar ríkisstjórnin að gera þegar samningalotan hefst í apríl? Ekki segja neitt? Segja bara: Já, við hlítum niðurstöðunni þegar hún kemur?

Það er ekki boðlegt, virðulegur forseti. Ríkisstjórnin verður að fara að koma fram með samningsumboðið og vinna svo að því að ná því. (Forseti hringir.) Þannig höfum við Íslendingar alltaf unnið og þannig á að vinna áfram í stórum hagsmunamálum.

[15:32]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það er einfaldlega þannig að 22. febrúar er sú dagsetning uppi þegar Íslendingar munu skila inn ákveðnum viðhorfum sínum og það kemur bara í ljós á þeim tíma hver þau viðhorf verða.

Ef það huggar hv. þingmann eitthvað hefði hún átt að hlusta grannt eftir orðum mínum áðan. Ég sagði hér: Í fyrsta lagi er það mín skoðun — hæstv. forsætisráðherra orðaði það einu sinni þannig að hann hefði persónulega skoðun á þessu máli. Ég hef persónulega skoðun á málinu og hún er þessi: Ég tel í fyrsta lagi að við eigum að hlíta niðurstöðunum þegar þessari lotu lýkur. En ég er í öðru lagi þeirrar skoðunar að Ísland eigi að sækja sína hagsmuni fast. Ef hv. þingmaður getur ekki lagt út frá því hvað ég á við, er ég einfaldlega að segja að við eigum að sækja fast þá hagsmuni sem við kunnum að eiga fólgna í samningaferlinu og

beita öllum þeim rökum sem við höfum. Hv. þingmaður kann kannski sum þeirra, ég kann þau öll. (Gripið fram í.)

Hins vegar eigum við að hlíta niðurstöðunni þegar hún kemur, (Forseti hringir.) algjörlega. Það er mín skoðun. (**Gripið fram í:** Þetta var nú ansi loðið.)

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, 1. umr.

Stjfrv., 362. mál (EES-reglur). — Þskj. 603.

[15:33]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 57/2005, um eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins.

Það er flutt í þeim tilgangi að innleiða í íslenskan rétt ákvæði tilskipunar 2005/29/EB frá 11. maí 2005, um óréttmæta viðskiptahætti gagnvart neytendum á innri markaðnum. Umræddri tilskipun er ætlað að samræma löggjöf aðildarríkja ESB um vernd fjárhagslegra hagsmuna neytenda gagnvart óréttmætum viðskiptaháttum fyrirtækja. Markmiðið er að auka neytendavernd á innri markaðnum með samræmingu laga og stjórnsýslufyrirmæla aðildarríkjanna um óréttmæta viðskiptahætti sem skaða fjárhagslega hagsmuni neytandans. Tilskipunin felur að vissu leyti í sér nýmæli um lagasetningu á Evrópska efnahagssvæðinu þar sem með henni er stefnt að allsherjarsamræmingu á svæðinu á lagaákvæðum sem vernda neytendur samkvæmt gildissviði tilskipunarinnar. Það felur í sér að lög aðildarríkjanna mega hvorki ganga lengra né skemur en ákvæði tilskipunarinnar. Þær tilskipanir sem samþykktar hafa verið á sviði neytendaverndar hafa hingað til yfirleitt verið lágmarkstilskipanir og því hefur almenna reglan verið sú að heimilt hefur verið að setja ítarlegri eða strangari reglur um neytendavernd við innleiðingu þeirra en ákvæði þeirra mæla fyrir um.

Innleiðingin felur í sér nokkrar efnisbreytingar á lögum nr. 57/2005, um eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins. Innleiðingin á tilskipuninni felur þó ekki í sér miklar breytingar á þeirri framkvæmd sem tíðkast hefur á grundvelli hennar hingað til. Í hinni nýju tilskipun er þó lögð meiri áhersla á að aðgreina betur en gert hefur verið í gildandi lögum þá viðskiptahætti sem geta breytt fjárhagslegri hegðun neytenda verulega frá öðrum viðskiptaháttum sem geta raskað hagsmunum neytenda út frá öðrum og almennari sjónarmiðum. Ákvæði gildandi laga vernda einnig hagsmuni neytenda og keppinauta jöfnum höndum en gera ekki sérstakan greinarmun þar á. Í tilskipuninni og því frumvarpi sem ég mæli hér fyrir er hins vegar greint á milli háttsemi fyrirtækja gagnvart neytendum annars vegar og háttsemi fyrirtækja gagnvart keppinautum sínum hins vegar. Til að nefna dæmi um það sem flokkast undir óréttmæta viðskiptahætti er það t.d. þegar tilteknar verslanir auglýsa landsins mesta úrval af einhverju, að þeir séu bestir í öðru eða að yfir standi útsala og tilboð þar sem verð hefur ekki lækkað raunverulega og fullyrðingarnar eru án rökstuðnings.

Nú vík ég nánar að einstökum efnisatriðum frumvarpsins. Lagt er til að heiti gildandi laga verði breytt þannig að heiti þeirra verði meira lýsandi fyrir efni laganna en núverandi heiti þeirra er. Af frumvarpinu leiðir auk þess að bæta verður við nokkrum köflum við lögin og breytast númer á lagagreinum til samræmis við það.

Í 2. gr. frumvarpsins er lagt til að gerð verði nokkur breyting á II. kafla gildandi laga. Innleiðing tilskipunar 29/EB kallar á ákveðna uppstokkun á ákvæðum gildandi laga og er með frumvarpinu lagt að farin verði sú leið að II. kafla verði skipt upp í fleiri kafla, m.a. til að ákvæði laganna verði sem skýrust með innleiðingu tilskipunarinnar.

Ég tel ekki ástæðu til að rekja efni einstakra greina en vil þó víkja nánar að ákveðnum atriðum frumvarpsins eftir því sem ég tel ástæðu vera til. 5. gr. gildandi laga er almenn og samræmist ekki að öllu leyti ákvæðum framangreindrar tilskipunar. Eins og fram hefur komið felur tilskipunin í sér allsherjarsamræmingu á lögum í aðildarríkjum á Evrópska efnahagssvæðinu og setur fram sérstök viðmið um hvað teljist óréttmætir viðskiptahættir að því er varðar fjárhagslega hagsmuni neytenda. Af þeirri ástæðu er ákveðnum vandkvæðum bundið að eitt af meginákvæðum laganna er vísiregla líkt og 5. gr. gildandi laga. Þrátt fyrir að ekki sé fjallað sérstaklega um fjárhagslega hagsmuni neytenda í gildandi lögum verður að telja að slíkir hagsmunir hafi engu að síður verið verndaðir. Að því leyti er ekki um að ræða breytingu við þetta með frumvarpinu.

Tilskipunin leggur bann við óréttmætum viðskiptaháttum og verður það því áfram í lögum við innleiðingu hennar. Viðmiðin verða þó breytt að því er varðar fjárhagslega hagsmuni neytenda vegna ítarlegri ákvæða tilskipunarinnar um það efni eins og betur kemur fram síðar í ræðu minni.

Í 2. gr. frumvarpsins er lagt til að inn í lögin komi nýr III. kafli um vernd fjárhagslegra hagsmuna neytenda og er það nauðsynlegt til innleiðingar á tilskipuninni. Fjárhagslegir hagsmunir neytenda eru ekki skilgreindir sérstaklega í tilskipuninni en í inngangsorðum hennar segir m.a. að hún taki til viðskiptahátta sem sé beinlínis ætlað að hafa áhrif á viðskiptaákvarðanir neytenda varðandi vörur og þjónustu, eins og dæmið sem ég nefndi áðan sýnir.

Eins og fram kom skal meta hvort háttsemi fyrirtækis teljist óréttmæt — skoða skal hvort háttalagið geri það að verkum að neytandinn tekur ákvörðun um að eiga viðskipti sem hann hefði ella ekki tekið. Tilskipunin leggur til grundvallar hvað þetta varðar hvort viðskiptahættirnir raski verulega, eða séu líklegir til að raska verulega hegðun hins „venjulega“ neytanda í fjárhagslegu tilliti. Þannig hefur það ekki beint þýðingu hvaða áhrif viðskiptahættir hafa á einn tiltekinn neytanda heldur hvaða áhrif almennt má áætla að viðskiptahættirnir hafi á neytendur og skal það sama gilda hér á landi.

Þess má geta að samkvæmt ákvæði í nýrri grein laganna er gert ráð fyrir að ráðherra setji reglugerð um þá viðskiptahætti sem skulu undir öllum kringumstæðum teljast óréttmætir. Skulu reglurnar miðast við þá viðskiptahætti sem tilgreindir eru í 1. viðauka tilskipunarinnar. Listi þessi er tæmandi en samkvæmt tilskipuninni skal sami listi gilda í öllum aðildarríkjunum og má aðeins breyta honum með breytingu á tilskipuninni. Í þessum kafla er svo að finna

nánari ákvæði um hvaða viðskiptahættir skuli teljast villandi en einnig er í ákvæðunum að finna atriði sem varða vöruna og skylt er að veita upplýsingar um svo og helstu einkenni hennar, t.d. magn, gæði, samsetningu, áhættu, ávinning, uppruna eða niðurstöður og mikilvæg einkenni prófana eða athugana sem gerðar hafa verið á vörunni, verð, þjónustu, viðskiptavini og áhættu af söluhlut.

Áfram er gert ráð fyrir ákvæðum um útsölur í þessum kafla og er það ákvæði samhljóða 14. gr. gildandi laga. Alloft hefur reynt á ákvæði gildandi laga í framkvæmd og því er lagt til að framsetning þess verði með sama hætti og nú er enda hagsmunir neytenda af því miklir. Í þessum kafla er einnig að finna tillögu um innleiðingu á 8. og 9. gr. tilskipunarinnar í h-lið 2. gr. frumvarpsins. Greininni er ætlað að taka á því ef valfrelsi og athafnafrelsi neytenda við ákvörðun um viðskipti með vöru er takmarkað með ótilhlýðilegum hætti og eru til þess fallnir að hafa áhrif þannig að hann taki ákvörðun sem hann hefði ella ekki tekið en ákvæðið er nýmæli.

Í 2. gr. frumvarpsins er lagt til að inn í lögin komi nýr IV. kafli um vernd annarra hagsmuna neytenda en fjárhagslegra. Greinin er að nokkru leyti sambærileg 5. gr. gildandi laga en vegna innleiðingar tilskipunarinnar er í 2. mgr. lagt til að gildissviði hennar sé breytt þannig að það gildi eingöngu um aðra hagsmuni neytenda en fjárhagslega. Orðalagið er almenns eðlis og er tilgangurinn með því sá að um þessa hagsmuni gildi áfram þau sjónarmið sem lögð eru til grundvallar túlkun 5. gr. gildandi laga. Sem dæmi um eitthvað sem tilskipunin gildir ekki um eru til að mynda atriði sem varða smekk og velsæmi. Hverju aðildarríki um sig er þó heimilt að setja reglur um viðskiptahætti sem varða atriði sem teljast ekki falla undir að vera fjárhagslegir hagsmunir neytenda og eru því utan við hið samræmda svið tilskipunarinnar.

Þá er í 2. gr. frumvarpsins lagt til að inn í lögin komi nýr V. kafli um háttsemi milli fyrirtækja. Í þeim kafla er lagt til að í lögum verði áfram sambærileg ákvæði og eru í 1. mgr. 6. gr. gildandi laga, þó með þeirri undantekningu að nú er lagt til að hún gildi eingöngu um keppinauta. Rétt er að taka fram að ákvæðum um innleiðingu tilskipunarinnar er ekki ætlað að veita síðri vernd en veitt er með 6. gr. gildandi laga. Önnur ákvæði þessa kafla eru jafnframt sambærileg við ákvæði gildandi laga, samanber t.d. ákvæði sem kom inn í lögin með samþykki laga nr. 107/2000 við innleiðingu tilskipunar 97/55, um samanburðarauglýsingar. Þetta á einnig við um bann gildandi laga við því að nota firmanafn, verslunarmerki eða annað slíkt í atvinnustarfsemi án réttinda.

Þá er einnig í 2. gr. frumvarpsins lagt til að inn í lögin komi nýr VI. kafli um ábyrgðaryfirlýsingar, trúnaðarskyldur o.fl. Í þessum kafla frumvarpsins er að finna reglur sem fjalla um leiðbeiningarskyldu seljanda vöru og þjónustu, ábyrgðaryfirlýsingar og hvenær megi gefa slíkar yfirlýsingar. Eins er þar að finna reglur um upplýsingaskyldu til neytenda þegar ábyrgðaryfirlýsing er veitt, reglur um vernd rekstrar- og atvinnuleyndarmála og jafnframt auðkenni til að merkja vörur. Öll ákvæðin eru samhljóða ákvæðum gildandi laga og hafa reynst vel og þarfnast ekki nánari skýringa út af fyrir sig.

Í a-lið 3. gr. frumvarpsins er lagt til að 16. gr. laganna, um heimildir Neytendastofu til að setja nánari reglur á grundvelli laganna, verði færð í lokakaflann. Ekki eru lagðar til miklar breytingar á orðalagi ákvæðisins en þar sem lagt er til að ákvæðum þeim sem vísað er til verði breytt umtalsvert, munu heimildir Neytendastofu til að setja reglur breytast til samræmis. Neytendastofa mun hér eftir sem hingað til hafa heimild til að setja nánari reglur til að koma í veg fyrir að upplýsingar séu villandi eða óhæfilegar gagnvart neytendum og jafnframt hafa heimild til að setja almennar reglur um beitingu reglna skv. II.–V. kafla, sem er mjög þýðingarmikið í framkvæmd.

Loks eru í b-lið 3. gr. frumvarpsins lagðar til breytingar á 1. mgr. 22. gr. gildandi laga þar sem fjallað er um stjórnvaldssektir. Breytingarnar leiðir alfarið af þeim breytingum sem lagðar eru til á gildandi lögum vegna innleiðingar tilskipunarinnar. Er þannig lagt til að Neytendastofu verði heimilt að leggja á stjórnvaldssektir. Í fyrsta lagi er um að ræða heimild til að leggja stjórnvaldssekt á fyrirtæki sem brjóta gegn ákvæðum laganna um bann við óréttmætum viðskiptaháttum skv. II.–V. kafla frumvarpsins, þar á meðal um efni upplýsinga sem veittar eru á sölustað, í auglýsingum eða með öðrum viðskiptaaðferðum í tengslum við sölu á vöru og þjónustu. Í öðru lagi nær sektarheimildin til þess ef fyrirtæki brjóta gegn aðgerðum Neytendastofu vegna athafna sem brjóta í bága við ákvæði II.–IV. kafla frumvarpsins eða fyrirmæla Neytendastofu skv. 21. gr. b. Í þriðja lagi nær sektarheimildin til þess ef brotið er gegn reglum eða fyrirmælum Neytendastofu um ráðstafanir til að auðvelda viðskiptavinum að meta verð og gæði skv. 18. gr.

Að síðustu er lagt til í 4. gr. að heiti laganna breytist og verði: lög um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu.

Virðulegi forseti. Ég hef nú rakið meginefni frumvarps til laga um breytingar á lögum nr. 57/2005, um eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, og legg til að máli þessu verði vísað til hv. viðskiptanefndar að lokinni þessari umræðu.

[15:47]

Útbýting:

Fæðingar- og foreldraorlof, 387. mál, stjfrv. (féltrmrh.), þskj. 631.

[15:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um þetta frumvarp sem að uppistöðu til er lagabreytingar og upprðun á lagaákvæðum í tengslum við innleiðingu tilskipunar á þessu sviði frá árinu 2005. Þessi ákvæði, sem hafa þann yfirlýsta tilgang að gæta stöðu neytenda sérstaklega, eru að sjálfsögðu að langmestu leyti góðra gjalda verð og ekkert nema gott um þau að segja. Hér er að vísu verið að endurraða ákvæðum sem hafa lengi verið í lögum og virðast þó a.m.k. fá að halda sér. Ég tek eftir því að þar eru m.a. á ferðinni ákvæði sem hafa lengi verið mér hugleikin og lúta að vernd barna og ungmenna gagnvart auglýsingum. Þau komu upphaflega inn í samkeppnislög upp úr 1990 þegar horfið var frá því ráði að setja sérstaka löggjöf á þessu

sviði, sem ég hafði lengi talað fyrir og flutt tillögur um og reyndar fengið samþykkt á Alþingi að slík löggjöf yrði samin, en niðurstaðan varð sú að setja ákvæði inn í samkeppnislög sem voru að sjálfsögðu til bóta þó að þau væru tiltölulega einföld. Þeim ákvæðum hefur síðan verið lítillega breytt og bætt við þau sérstaklega að auglýsingar þar sem börn koma fram megi hvorki lýsa hættulegu atferli né hvetja til slíkra hluta og að taka beri tillit til og sýna varkárni gagnvart trúgirni barna og unglinga og þar fram eftir götunum. Þetta má kallast þokkalega fullnægjandi svo langt sem það nær þó að ég sé reyndar þeirrar skoðunar að enn sé á köflum pottur brotinn í þessum efnum. Menn lenda í því fari að beina auglýsingum með ósmekklegum og óviðeigandi hætti að börnum og reyna að gera út á trúgirni þeirra og reynsluleysi og nota jafnvel börnin sem millilið til að komast að foreldrunum með slíkum aðferðum. Tímasetning slíkra auglýsinga, þegar þær eru birtar á undan og eftir barnaefni í fjölmiðlum, er líka umhugsunarefni en það er önnur saga.

Ég tel að sérstaklega megi hrósa a.m.k. einu ákvæði sem snýr að samskiptum fyrirtækja og neytenda og það er að leggja ótvíræðar kvaðir á fyrirtæki sem lúta ekki aðeins að hvers kyns aðgerðum þeirra, hátterni, framsetningu og samskiptum í viðskiptum heldur líka aðgerðarleysi. Tilskipunin tekur bæði til athafna fyrirtækjanna sem slíkra gagnvart neytendum og eins til þess ef um vítavert eða refsivert athafnaleysi er að ræða af þeirra hálfu í sambandi við t.d. að upplýsa með réttum og trúverðugum hætti um það sem í boði er. Með öðrum orðum, það er líka hægt að brjóta af sér með þögninni, með leyndinni. Hér er tekið skýrt af skarið um að fyrirtæki geta gerst sek vegna slíkrar vanrækslu og neytendur hafa sinn rétt líka í þeim tilvikum. Þetta er með svipuðum hætti og það getur verið að aðgerðarleysi þar sem aðgerða er þörf og þar sem skyldur mæla fyrir um getur verið jafnsaknæmur verknaður og aðgerðir sem slíkar og það finnst mér mikilvægt.

En það er annað atriði þessa máls hins vegar sem ég er miklu uppteknari af og vil gera sérstaklega að umtalsefni. Það er eðli þessarar tilskipunar og það er eðli löggjafarinnar sem hér á að fara að setja ef frumvarpið verður afgreitt eins og það ber með sér. Það lýtur að því að tilskipunin mælir fyrir um það sem kallað er allsherjarsamræming á ákvæðum viðkomandi sviðs á öllu Evrópska efnahagssvæðinu. Hvað felur það í sér? Jú, það felur í sér að lög aðildarríkjanna mega hvorki ganga lengra né skemur en ákvæði tilskipunarinnar. Þarna er nokkurt nýmæli á ferð og ég þori svo sem ekki að taka af skarið með það hér eftir minni mínu en mér er nær að halda að við höfum ekki oft áður, eða ég vona satt best að segja ekki, staðið frammi fyrir innleiðingu tilskipunar af þessu tagi með þessu eðli sem sviptir aðildarríkin algerlega rétti til einhvers sjálfstæðis í formi þess að um ítarlegri ákvæði sé að ræða og gengið sé lengra í þágu þeirra sem í hlut eiga hverju sinni. Hér er með öðrum orðum horfið frá því eðli tilskipana og reglusetningar af því tagi sem oftast hefur verið að um lágmarksreglur sé að ræða. Þá verður mjög mikil eðlisbreyting á samskiptum einstakra aðildarríkja og stofnana samningsins og valdsins sem í hlut á. Þetta hefur það m.a. í för með sér, eins og áður segir, að ekki er um lágmarksákvæði að ræða og aðildarríkjum er því ekki lengur heimilt að setja ítarlegri eða strangari reglur um neytendavernd við innleiðingu þeirra en ákvæði tilskipunarinnar mæla fyrir um.

Allsherjarsamræming, eins og það er kallað, krefst þess einnig að ekki bara inntak ákvæðanna sé nákvæmlega það sama, hvorki meira né minna heldur, eins og segir í greinargerð með frumvarpinu, að túlkun ákvæðanna sem innleiða ákvæði tilskipunarinnar verður að vera með sama hætti alls staðar á Evrópska efnahagssvæðinu, verður þar að horfa til dómafordæma dómstóls Evrópudómstólsins um túlkun tilskipunarinnar og reyndar er hnýtt aftan í og EFTA-dómstólsins fyrir EFTA-ríkin. Hér er verið að ganga mjög langt. Hvað mundu fjórmenningarnir segja, sem reiddir voru fram til þess á sínum tíma að fullvissa okkur um að afsalið, ekki síst á sviði dómstólanna, væri nægjanlega takmarkað og afmarkað til að það stæðist íslensku stjórnarskrána, þegar þeir standa frammi fyrir svona textum? Að tilskipunin er allsherjarsamræming og ekki eitt einasta orð má ganga hvorki lengra né skemur en inntakið segir. Okkur er bannað að tryggja stöðu neytenda með einhverjum hætti ítarlegar eða betur eða með ríkari fyrirmælum en tilskipunin kveður á um. Og túlkun ákvæðanna verður að vera samræmd og hver ræður þar ferðinni? Jú, Evrópudómstóllinn. Það vita það allir að þó að tveggja stoða kerfið sé að nafninu til við lýði í þeim skilningi að dæmi EFTA-dómstóllinn sem slíkur fyrir aðildarríki Evrópska efnahagssvæðisins þá eru það fordæmisgefandi dómar Evrópudómstólsins sem ráða. Er þarna ekki komið býsna langt út á gráa svæðið, ef ekki út af því og inn á svart? Það væri fróðlegt að heyra hvort hæstv. viðskiptaráðherra hefur eitthvað við okkur að segja í þessum efnum.

Þá vil ég spyrja: Var þessu mótmælt á sínum tíma af hálfu Íslands? Þetta er það ákvæði og þetta er sú tilhneiging sem sætt hefur t.d. hvað harðastri gagnrýni í Noregi. Norðmenn hafa almennt séð mótmælt því og andæft því, ef ég þekki rétt til, í hliðstæðum tilvikum ef uppi hafa verið, að samskiptin og inntak samningsins um Evrópska efnahagssvæðið væri þróað í þessa átt. Hörð átök urðu í Noregi á sínum tíma þegar verið var að ganga frá efnatilskipuninni svokölluðu, chemical directive REACH heitir það á útlendu máli, og hvers vegna var það? Það var vegna þess að það var ekki lágmarkstilskipun heldur var ætlunin að samræma þetta algerlega á öllu svæðinu, sem aftur þýddi að Norðmenn yrðu að fella niður og slaka á ýmsum kröfum sem fyrir voru í norskum lögum og reglum og áttu að tryggja norskum neytendum ríkari vernd en hin nýja tilskipun á þessu sviði gerði í þeim tilvikum t.d. að norskar reglur gengu mun framar væntanlegu inntaki tilskipunarinnar hvað varðaði litarefni í mat og annað í þeim dúr.

Nú beygðu Norðmenn sig að lokum í þessum efnum eða eru að gera það og það er eins og það er en mér finnst ástæða til að spyrja: Hver er hin almenna afstaða Íslands þegar svona hluti ber að? Er ekki sjálfgefið að við, út frá okkar hagsmunum, og til að reyna þó að halda því sem eftir er af hinu sjálfstæða fyrirkomulagi sem upphaflegri stöðu samningsins um Evrópska efnahagssvæðið var ætlað að hafa gagnvart Evrópuréttinum að öðru leyti, mótmælum í tilvikum sem þessum að um allsherjarsamræmingu sé að ræða, að okkur sé ekki heimilt að grípa til og hafa í ein-

hverjum tilvikum ákvæði sem ganga lengra, tryggja neytendum t.d. ríkari vernd ef okkur sýnist ástæða til? Segjum bara að við vildum hafa, á einhverjum sviðum sem lúta að samskiptum neytenda við fyrirtæki, ríkari verndunarákvæði en þarna er kveðið á um? Af hverju í ósköpunum skyldum við ekki mega það? Hvers vegna má það ekki vera? Þetta finnst mér vera í raun stórt umhugsunarefni í þessum efnum og ástæða til að spyrja hvernig menn ætla sér almennt séð að hegða sér í samskiptum af þessu tagi því að svo mikið er víst og nákvæmlega jafnöruggt og tvisvar tveir eru fjórir að þetta er kannski ekki í fyrsta en væntanlega í eitt af fyrstu skiptunum sem við stöndum frammi fyrir þessum hlutum og alveg örugglega ekki í síðustu skiptin. Í þessa átt vill auðvitað samrunamótorinn mikli í Brussel þróa alla skapaða hluti, í átt til allsherjarsamræmingar og helst takmarka niður í ekki neitt svigrúm einstakra aðildarríkja til að hafa þarna einhver ákvæði á öllum þeim sviðum sem samningarnir taka til, auðvitað sérstaklega á sviði samkeppnismarkaðarins og að hatast við öll frávik jafnvel þó þau séu í átt til ríkari réttar neytenda eða launamanna, eigum við að segja launamanna í tilviki sameiginlegra kjarasamninga Norðurlandanna, en evrópska regluverkið leyfir. Þetta minnir líka á samhengið sem evrópskur vinnuréttur eða norrænn vinnuréttur er í gagnvart Evrópudómstólnum eins og hann hefur t.d. núna fellt dóma í Vaxholm-málinu svonefnda.

Nú fer frumvarpið væntanlega til hv. viðskiptanefndar eins og efni þess mælir fyrir um en ég tel að það sé fullkomlega ástæða til að utanríkismálanefnd hugi líka að þessu máli og velti fyrir sér hvort ekki sé ástæða til að einhverjar áherslur liggi fyrir og séu mótaðar af okkar hálfu í tilvikum sem þessum. Ég mundi vilja sjá að þær væru þær að við nánast hefðum það alveg innbyggt í þátttöku okkar og aðkomu okkar að málum á forstigum að við reyndum að vinna gegn ákvæðum af þessu tagi, reyndum að tryggja að í öllum tilvikum væri innleiðing á grundvelli lágmarksákvæða, um væri að ræða lágmarkstilskipanir og valdið til þess að ganga lengra í þeim tilvikum sem okkur sýndist svo væri alltaf til staðar. Þetta eru ákaflega miklir þvingunarskilmálar ef menn neyðast til að undirgangast þessa hluti á öllum sviðum og þá fyrst fer að verða lítið eftir til að ákveða á Alþingi Íslendinga ef þetta á að verða formúlan í öllum tilvikum. Takið þið þetta eða hafnið þið þessu nákvæmlega svona og þið megið ekki setja reglur sem ganga skemur eða lengra. Þá fer að verða lítið eftir, er það ekki, til að hafa einhverja sjálfstæða löggjöf á sviði neytendaverndar eða samkeppnisreglna hér ef þetta ættu að verða okkar örlög í öllum tilvikum.

En það væri mjög fróðlegt að vita hvort hæstv. ráðherra hefur einhverjar upplýsingar um og þekkir forsöguna og veit hvernig var tekið á móti þessu af Íslands hálfu á sínum tíma, hvort tilraunir voru gerðar til að fá þessu breytt eða hafa þetta ekki svona eða hvort menn sváfu þá hluti alla saman af sér.

[16:01]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka þingmanninum athyglisverða ræðu og mér er ljúft og skylt að upplýsa það að allt sem krefst lagabreytinga í aðildarlöndunum er samþykkt með stjórnskipulegum fyrirvara af hálfu Íslands í sameiginlegu EES-nefndinni og slíkum fyrirvara er ekki aflétt fyrr en lög hafa verið sett hér á Alþingi. Sá fyrirvari sem hv. þingmaður kallaði eftir er því á þessari gerð.

Annars vil ég taka undir það með hv. þingmanni að auðvitað þurfum við svigrúm í slíkum innleiðingum. Ég tel miklu heppilegra að í flestum ef ekki í öllum tilfellum sé um að ræða lágmarkstilskipanir sem gefa okkur slíkt svigrúm. En staðan er hins vegar sú að allar tilskipanir núna sem snúa að neytendaverndinni kveða á um fulla samræmingu. Það er byggt á dómi og þar er notuð 95. gr. Rómarsáttmálans, hann er notaður í því tilfelli og dómur sem gekk upphaflega vegna tóbaksvarnamála. Þess vegna hlýtur það að kalla á stjórnskipunarlegar spurningar eins og þingmaðurinn vék hér að áðan um grátt svæði og þessu var mótmælt af Íslands hálfu á sínum tíma. Það verða aðrir að segja til um það.

En EES-samningurinn veitir okkur ekki vernd, ef svo má segja, gagnvart þessu. Það sem við getum gert er að samþykkja allt sem krefst lagabreytinga með stjórnskipulegum fyrirvara í EES-nefndinni. Það er svo langt sem samningurinn gerir okkur kleift að ganga í slíkum gerðum sem þessum þegar um er að ræða fulla samræmingu. Þetta er ekki í fyrsta sinn sem svo er en samt sem áður eitt af fyrstu skiptunum. En greinilega er vaxandi tilhneiging til að þær séu svo gerðar, tilskipanirnar. Það hlýtur líka að vekja upp lýðræðislegar spurningar um aðild okkar að samningi og öðrum málum (Forseti hringir.) þar sem við erum ekki aðilar að lagagerðinni sjálfri í gegnum samninginn.

[16:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þessi svör og upplýsingar. Ég held að ástæða sé til til að við förum nokkuð vel yfir þessi mál og áttum okkur á því hvort við erum að fara að takast hér á við verulega breyttan veruleika hvað þetta snertir og þá væntanlega á grundvelli þessa dóms, að minnsta kosti á þessu sviði mála, ef svo er að í kjölfar dóms Evrópudómstólsins verði þess að vænta að hér eftir verði allar tilskipanir sem eru á þessu sviði svona úr garði gerðar. Svokölluð allsherjarsamræming þannig að okkur verði beinlínis bannað að hafa í neinum tilvikum ákvæði hjá okkur sem ganga lengra í þágu neytenda.

Ég er nú sérstaklega að taka þetta upp vegna þess að ég held að það hafi verið vanmetið hér í umræðunni hversu afdrifaríkt það kann að reynast á næstu árum í þessum samskiptum öllum það sem Evrópudómstóllinn er að gera. Tökum aftur Vaxholm-dæmið þar sem hann dæmir að lettnesku fyrirtæki skuli heimilt að borga starfsmönnum sem vinna í Svíþjóð á grundvelli kjarasamninga úr heimalandinu en þurfi ekki að virða „kollektífu“ samningana sænsku.

Þá segja menn hér uppi á Íslandi og hrósa happi: Þetta er allt í lagi hjá okkur af því að í íslenskum lögum eru lágmarkslaun í kjarasamningum. Þeir tryggja að í umsömdum kjarasamningum eru að lögum lágmarkskjör á Íslandi. Gott og vel. En hvað gerist nú ef einhver kærir til þessa sama Evrópudómstóls og segir að á Íslandi séu í gildi lög sem gangi ekki gagnvart Evrópuréttinum? Við viljum fá að gera

þetta eins og lettnesku verktakarnir í Svíþjóð, borga samkvæmt portúgölskum eða pólskum samningum mönnum sem við erum með hér í verkefnum á Íslandi.

Þá gætum við fengið það í bakið að við neyddumst til að breyta þessu á grundvelli réttarþróunar sem Evrópudómstóllinn er að knýja fram. (Forseti hringir.) Hér eru því mjög stórir hlutir á ferð sem ég tel að við þurfum að skoða rækilega og ég endurtek að mér sýnist ástæða til að utanríkismálanefnd Alþingis fari einnig ofan í saumana á þessu.

[16:06]

Jón Magnússon (Fl):

Herra forseti. Ég get að flestu leyti tekið undir þau sjónarmið og það sem kom fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar varðandi það hvernig hér er staðið að málum.

Þetta vekur upp ýmsar spurningar og fleiri en hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kom inn á en það varðar undirbúning og möguleika þingmanna til að fylgjast með og hafa afskipti af málum eins og þessum á vinnslustigi. Ég reikna með því að þetta mál hafi verið til umræðu hjá Evrópusambandinu á árunum 2003–2004. Hér er um að ræða reglur sem samþykktar eru árið 2005. Í raun hefðu þingmenn því þurft að hafa þessa hluti á borðum sínum og viðskiptanefnd Alþingis hefði þurft að fjalla um málið á þeim tíma til þess að geta fylgst með málinu alveg frá upphafi og þegar um er að ræða reglur eins og þær sem eru óundanþægar, það verður að samþykkja þær eins og þær eru, þá kemur eiginlega ekki annað til greina en að löggjafinn geti fylgst með málinu allt frá upphafi. Þingmenn fái þannig upplýsingar um umræður og hvernig nefndirnar hjá Evrópusambandinu vinna, hvaða athugasemdir og atriði eru þar að koma til skoðunar.

Af því að hv. þingmaður Steingrímur J. Sigfússon talaði um vinnumálasamþykktir, atriði sem snerta launþega, þá reikna ég með því að Alþýðusamband Íslands og þeir sem þar sitja í stjórn séu upplýstari um þau mál sem eru til umfjöllunar á þeim vettvangi en þingmenn á þjóðþingi Íslendinga.

Það kom nú reyndar fram í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra um Evrópumálin vilji til þess að gera hér bragarbót á, að þingmenn fengju auknar upplýsingar fyrr. En frumvarp eins og þetta, tilskipun eins og þessi, sýnir fram á brýna nauðsyn þess að alþingismenn, að löggjafarvaldið á Íslandi komi að málum strax á vinnslustigi í upphafi en standi ekki meira og minna frammi fyrir orðnum hlut hvað svo sem líður þeim fyrirvara sem hæstv. viðskiptaráðherra benti réttilega á að væri í gildi. Þá er það nú einu sinni þannig að hér er um að ræða tilskipun sem okkur ber að innleiða og það getur varðað okkur ákveðnum viðurlögum ef við gerum ekki.

Hins vegar verður það að segjast eins og er að sem betur fer hafa reglur, tilskipanir í Evrópuréttinum, gengið lengra til að vernda rétt neytenda en íslenski löggjafinn hefur viljað setja hvað það mál varðar. Þegar við gengum á sínum tíma í Evrópska efnahagssambandið þá þurfti að gera verulegar breytingar á íslenskum lögum til hagsbóta fyrir íslenska neytendur. Enn sem komið er það því þannig að Evrópusambandið hefur hvað varðar hagsmuni neytenda, ef eitthvað er gengið lengra og gengur lengra til verndar hagsmunum neytenda og fjallað um hagsmunamál þeirra en íslenski löggjafinn hefur haft frumkvæði að eða vilja til þess að lögfesta. Meðan svo er þá er það hvað varðar hagsmuni neytenda af hinu góða.

Hitt er svo annað mál að það má alveg taka efnislega undir öll þau sjónarmið sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon benti á varðandi stöðu löggjafarþingsins og varðandi sjálfstætt löggjafarstarf á þjóðþinginu. Til þess að stytta mál mitt geri ég þau sjónarmið og þau orð sem hann lét hér falla að mínum hvað það varðar.

Síðan eru önnur atriði sem koma ekki fram í þessum atriðum varðandi ólögmæta viðskiptahætti sem vantar sárlega inn í og ég fæ ekki betur séð en að við getum sett inn í lögin um óréttmæta viðskiptahætti, óháð því regluverki sem hér er um að ræða. Það er t.d. eftirtektarvert að hér eru nokkur ítarlega ákvæði um auglýsingar og um það fjallað hvað má og hvað ekki. En það er ákveðin tegund af auglýsingum sem eru algjörlega undanskildar og ekkert fjallað um í þessum lögum en spurning hvort ekki þurfi að setja sérstök ákvæði um. Það er fyrirbrigði sem heitir kostun. Hvað varðar kostun þá virðast ekki gilda þau ákvæði sem almennt gilda um auglýsingar og kostun er almennt ekki í íslenskum lögum eða um hana fjallað nema í lögum um Ríkisútvarpið.

Það eina sem gæti komið til í því regluverki sem hér er um að ræða, sem gæti fallið undir og tekið til ákvæða varðandi kostun, er j-liður 2. gr., sem verður 14. gr. laganna, þar sem segir: Óheimilt er að veita rangar, ófullnægjandi eða villandi upplýsingar í auglýsingum eða með öðrum hætti eða beita öðrum slíkum viðskiptaaðferðum sem sama marki eru brenndar gagnvart keppinautum, o.s.frv. Að öðru leyti er ekkert fjallað um eða vikið að þessari stöðugt mikilvægari aðferðafræði þeirra sem eru að koma vörum og þjónustu á framfæri, að kosta þætti, útsendingar, heilu þáttaraðirnar og eingöngu koma að vörumerkinu og/eða einfaldri auglýsingu, oft mjög villandi og jafnvel röngum. Þannig eru dæmi til þess að á hverju kvöldi er ákveðnar fullyrðingar hjá kostunaraðila sem standast ekki það sem um er að ræða án þess að athugasemdir séu gerðar við það að öðru leyti.

En við höfum ekki þessar reglur og því get ég ekki betur séð en að það megi koma ákvæðum inn í þessa reglugerð þrátt fyrir að hér sé um regluverk að ræða sem kveður á um með hvaða hætti við skulum lögfesta þær reglur, það er ekkert sem bannar okkur að setja ákvæði um kostun eða ákveðnar reglur um það að kostun skuli lúta sömu skilyrðum og sömu reglum og jafnvel ákveðnari en hér gilda um auglýsingar. Ég vil leyfa mér að spyrja hæstv. viðskiptaráðherra að því hvort það sé ekki rétt að það sé fullkomin heimild til þess að setja ákveðnari ákvæði í lög um óréttmæta viðskiptahætti varðandi kostun og þess vegna líka atriði sem varða með hvaða hætti hlutir eru boðnir fram gagnvart börnum. Miðað við minni mitt þá eru ákvæði t.d. í sænskum lögum sem kveða á um mun ákveðnari reglur en hér eru varðandi það með hvaða hætti ekki má bjóða hluti fram gagnvart börnum og síðan er greint á milli eftir aldri barnanna o.s.frv.

Ég rak líka augun í að í Bretlandi gengu í gildi ákveðnar reglur um að banna sérstaklega auglýsingar með ákveðnum matvælum sem talin voru óholl, sérstaklega fyrir börn.

Þetta er gert óháð því að Bretar hafi væntanlega innleitt þessa tilskipun löngu á undan okkur. Ef að líkum lætur erum við í röð þeirra síðustu sem innleiða tilskipanir eins og þessar.

En með innleiðingu tilskipunarinnar er ekki þar með sagt að við getum ekki sett í ákvæði lög um óréttmæta viðskiptahætti og gagnsæi markaðarins þrátt fyrir að við þurfum að innleiða þessar reglur. Við höfum möguleika á að setja aðrar reglur svo fremi sem þær fara í ekki í bága við þær sem gilda um önnur atriði.

Ég velti fyrir mér varðandi f-lið, sem verður 10. gr., hvort þar geti líka verið átt við atriði eins og kostun þar sem um er að ræða ef fyrirtæki hyggst auglýsa eða beita öðrum slíkum viðskiptaaðferðum vegna tiltekinnar vöru eða þjónustu. Ég get ekki annað séð en því megi beita eftir því sem við getur átt.

Það er að mínu viti óheppilegt þegar löggjafarvaldið framselur vald sitt í verulegum mæli til framkvæmdarvaldsins, til ráðherra. Þannig er ákvæði í d-lið 8. gr. þar sem fjallað er um að ráðherra kveður á í reglugerð um þá viðskiptahætti sem teljast undir öllum kringumstæðum óréttmætir.

Við erum með ákvæði í e-lið (9. gr.) þar sem fjallað er um að hvaða viðskiptahættir séu villandi eða líklegir til að blekkja neytendur eða veita neytendum rangar upplýsingar og um það eru ákvæði í tölulið a til g. En þegar um er að ræða viðskiptahætti sem teljast undir öllum kringumstæðum óréttmætir þá er það lagt í vald ráðherra.

Nú reikna ég með að í regluverki Evrópusambandsins liggi fyrir ákveðnar viðmiðanir í þessu efni, hvað þarna er átt við sem falla þá undir sömu forsendur og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon var að vísa í til áðan, um það með hvaða hætti við erum bundin við aðgerðir sem búið er að taka úti í Brussel.

Þetta leiðir líka hugann að því hvort það sé ekki verulega mikið hagsmunamál fyrir þær þjóðir sem eru í Evrópska efnahagssvæðinu og ætla sér að vera þar, að þær geri kröfur til þeirrar breytingar á samningnum um Evrópska efnahagssvæðið að við höfum í öllum tilvikum alla möguleika í vinnslustigi laga eða regluverks á enda, tækifæri til þess að koma að okkar athugasemdum.

Eins og fyrir liggur núna þá höfum við eingöngu möguleika á að koma athugasemdum okkar að á fyrsta stigi málsins. Síðan höfum við ekki formlega aðkomu að málinu. En það er nú einu sinni þannig að frá því að málið fer af fyrsta stigi þá gerist mjög margt. Það eru ýmsir hagsmunaaðilar sem koma að og regluverkið tekur verulegum breytingum og þá eru þjóðirnar í Evrópska efnahagssvæðinu meira og minna sviptar þeim möguleika að geta komið að sínum athugasemdum eða breytingum. Það er verulega mikið atriði og sérstaklega ef þannig á að hátta til að það koma fleiri reglur eins og hér þar sem þjóðþingin breyta ekki að neinu leyti, þó að það sé fyrirvari varðandi lögfestingu þá gildir um þá fyrirvara líka ákvæði samnings Evrópska efnahagssvæðisins, að það getur varðað viðkomandi ríki viðurlögum ef tilskipunin er ekki innleidd. Það verður líka að hafa það í huga að við erum bundin af þeim atriðum.

Sem sjálfstæð þjóð hljótum við að gera kröfu til þess að á öllum stigum geti Alþingi, þjóðþingið, löggjafarvaldið, haft með að gera hvernig lög eða reglur eru undirbúnar eða matreiddar þannig að við getum gert athugasemdir okkar strax í upphafi og á vinnslustiginu öllu. Ekkert minna kemur til greina.

Að öðru leyti efnislega varðandi það frumvarp sem hér liggur fyrir þá verður að segja að þær breytingar sem hér eru lagðar til og hæstv. viðskiptaráðherra gerði grein fyrir að væru í sjálfu sér væru ekki mjög viðamiklar, þær eru almennt til bóta varðandi óréttmæta viðskiptahætti og gagnsæi markaðarins, þannig að þau ákvæði sem hér eru, eru ef eitthvað er, til þess að auka neytendavernd og möguleikana á því að fylgjast með og athuga gagnsæi markaðarins. Þar af leiðandi, á efnislegum forsendum, lýsi ég yfir stuðningi við það að þetta frumvarp nái fram að ganga, þó að ég hafi gert þær athugasemdir sem ég hef gert, með formlegum hætti, þ.e. spurningin um það með hvaða hætti löggjafarvaldið kemur að málinu.

Ég geri líka fyrirvara og athugasemd um að það er alltaf spurning um hvað og með hvaða hætti framkvæmdarvaldinu er falið að hafa með að gera að setja inn í reglugerð mikilvæg atriði eins og um er að ræða í d-lið (8. gr.) um viðskiptahætti sem teljast undir öllum kringumstæðum óréttmætir og ég reikna með því að það mál hljóti að koma til skoðunar í viðskiptanefnd sem væntanlega fær þetta frumvarp til skoðunar.

[16:21]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir glimrandi ræðu og athyglisverða eins og alltaf þegar hann tjáir sig um neytendamál enda er hann mikill kappsmaður um þau mál til langs tíma. Ég ætla að tæpa á þeim atriðum sem hann nefndi.

Hvað varðar reglugerðarheimildina um svarta listann sem er í viðauka við tilskipunina — lista yfir atriði og ólögmæta viðskiptahætti sem geta breyst og því talið hentugra að hafa í reglugerð þar sem listinn er breytilegur á móti lista yfir viðskiptahætti sem eru alltaf bannaðir og er tiltekinn sérstaklega — þá er það eina ástæðan fyrir því að ráðherra er falin sú reglugerðarheimild að listinn er talinn geta breyst og það er auðveldara að laga hann að aðstæðum.

Hvað varðar kostunina við gerð einstakra dagskrárliða í fjölmiðlum sem þingmaðurinn nefndi áðan þá er grein um það í útvarpslögum, 21. gr., þar sem útvarpsstöðvum er heimilt að afla kostunar við gerð einstakra dagskrárliða svo framarlega sem það hafi ekki áhrif á innihald eða efnistök. Óheimilt er að kosta fréttaútsendingar og fréttatengt efni og svo framvegis. Þar er að finna þá stoð.

Annað sem hann nefndi varðar óviðeigandi aðgengi og auglýsingar beint að börnum og unglingum sem ég tek eindregið undir. Það þarf að reisa frekari skorður við því og bæta auglýsingaverndina gagnvart börnum og unglingum þar sem að mínu mati er oft farið allt of langt í því hvort sem verið er að auglýsa óhollan mat eða vörur sem eru sérstaklega ætlaðar börnum. Þess bera að geta að ég fól þremur háskólastofnunum að gera úttekt á neytendamálum og lögum um neytendur og neytendavernd á Íslandi. Lagastofnun Háskóla Íslands hefur það á sínum verkefnalista að

taka út auglýsingaumhverfi gagnvart börnum. Sú skýrsla sem og hinar tvær frá háskólastofnunum mun líta dagsins ljós í apríl og er þessum skýrslum þremur ætlað að verða fóður í mikla lagabót hér í framtíðinni á vettvangi neytendamála og neytendaverndar.

[16:23]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka viðskiptaráðherra fyrir þau svör og ábendingar sem hann kom með hér í sínu máli og þakka honum að sjálfsögðu góð orð í minn garð. Það var nú einhvern tíma sagt að stjórnarandstaðan þurfi að vara sig þegar ráðherra hrósi einstökum þingmönnum í stjórnarandstöðu þannig að ég mun taka það til sérstakrar athugunar.

Varðandi það sem hæstv. ráðherra sagði um þá ólögmætu — sem sagt þá viðskiptahætti sem ætti að ákveða með reglugerð, þ.e. sem teljast ávallt óréttmætir þá geri ég mér grein fyrir því að til eru ákveðnar vísireglur eins og ég talaði um. Hæstv. ráðherra talaði um svartan lista. Maður gerir sér grein fyrir því líka að á sviði viðskiptalífsins er mikill hraði, miklar breytingar og það verður að vera hægt að bregðast við. Það skiptir hins vegar máli að ekki sé farið of langt í að veita heimildir til þess að framkvæmdarvaldið hafi með löggjafarvaldið að gera.

Varðandi kostunina og börn og unglinga sem hæstv. ráðherra minntist á vil ég bara nota tækifærið til að þakka honum fyrir að hafa haft frumkvæði að því að leita til háskólastofnana til þess að gera úttekt á þessum málum. Það var mál til komið að ráðherra neytendamála á Íslandi hefði verulegt frumkvæði í neytendamálum.

[16:24]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Það frumvarp sem hér um ræðir fjallar einkum um vernd fjárhagslegra hagsmuna neytenda og virðist ekki um mjög miklar breytingar að ræða frá gildandi lögum eins og fram kom í framsögu hæstv. viðskiptaráðherra.

Lög og reglur sem snúa að neytendamálum þurfa að vera skiljanlegar bæði fyrir neytendur og seljendur vöru og þjónustu. Hér er fjallað um með hvaða hætti vörur og þjónusta skuli auglýst þannig að um blekkingar gagnvart neytendum sé ekki að ræða. Ég held að það hljóti að teljast til bóta fyrir íslenska neytendur, en mörg dæmi eru um að á slíkum reglum hafi þurft að halda hér á landi í samskiptum neytenda og stórfyrirtækja þar sem erfitt hefur verið fyrir neytandann að hafa nægilega yfirsýn yfir þau atriði sem skipta máli í samskiptum þar sem hluti af kostnaði hefur ekki verið tilgreindur í auglýsingu.

Hins vegar þarf einnig að gæta að því að reglur séu ekki of stýrandi fyrir markaðinn. Það má ekki beinlínis ætla fyrirtækjum að þau ætli sér að blekkja eða svíkja neytendur. Flest fyrirtæki reyna að koma vel fram við neytendur. Það eru hagsmunir þeirra að viðskiptavinurinn sé ánægður með fyrirtækið og þjónustuna sem það veiti. En reglur sem settar eru þurfa í öllum tilvikum að vera skýrar.

Hér er einnig fjallað um auglýsingar gagnvart börnum og skal sýna sérstaka varkárni í auglýsingum með það í huga hvaða áhrif þær geta haft á börn. Þetta er mjög skynsamleg nálgun og eðlilegt er að gæta varkárni þegar kemur að markaðsstarfi og auglýsingum sem miðast að börnum. Auglýsendur ættu alltaf að hafa í huga að börn geta séð og heyrt auglýsingar þeirra þó að þeim sé ekki beint sérstaklega að þeim og gera þær þannig úr garði að börnum og unglingum sé ekki misboðið.

Hér er fyrst og fremst verið að innleiða, eins og fram hefur komið, formbreytingar á lögum út af þessari tilskipun ESB. Ekki virðist sem um verulegar efnisbreytingar sé að ræða en breytingar sem koma neytendum til góða eru alltaf til bóta og ég tel að um það sé að ræða í þessu frumvarpi.

[16:27]

Útbýting:

Þjóðlendur, 386. mál, frv. BjH o.fl., þskj. 630.

[16:28]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Það frumvarp sem við ræðum hér í dag leiðir ekki til mikillar efnisbreytingar á innlendum rétti á þessu sviði heldur er því, eins og fram kemur í frumvarpinu sjálfu, fyrst og fremst ætlað að samræma innlenda löggjöf að tilskipuninni og þannig að löggjöf annarra aðildarríkja Evrópusambandsins og EES-svæðisins. Það má kannski segja um okkar sérstöðu að þessu leyti til að sá hvati sem er að baki þessu máli innan Evrópusambandsins á að sumu leyti ekki við á Íslandi.

Í fyrsta lagi eru reglur um neytendavernd nokkuð þróaðar hér á landi og hafa verið og það sýnir sig einfaldlega í því að á bls. 7 í frumvarpinu er sú athugasemd gerð að við samningu frumvarpsins sé byggt á því að gildandi lög veiti ekki minni vernd en ákvæði tilskipunarinnar. Það eitt og sér sýnir að við höfum haft hér þó nokkuð þróaða löggjöf á þessu sviði. Að hinu leytinu til á þessi tilskipun kannski minna erindi við okkur en almennt gerist í Evrópusambandinu vegna þess að þau vandamál sem þar er verið að glíma við koma m.a. til af því að þar liggja margir markaðir saman á meðan við erum á ýmsan hátt landfræðilega aðgreind frá innri markaðnum þó að við séum vissulega fullir þátttakendur í honum. Það má því segja að það sé visst fagnaðarefni fyrir okkur að fá þann stimpil með þessu frumvarpi að við höfum einfaldlega haft þó nokkuð þróaða og góða neytendalöggjöf.

Ég vil í örstuttu máli fjalla um þær athugasemdir sem hafa komið fram og varða aðkomu þingsins að málinu og þá fullu samræmingu sem farið er fram á í tilskipuninni. Á síðasta þingi var samþykkt tillaga til þingsályktunar um að aflétta stjórnskipulega fyrirvaranum sem gerður var eftir að sú ákvörðun hafði verið tekin í sameiginlegu EES-nefndinni að bæta þessu við samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. Það hefði, ef allt hefði verið eðlilegt, átt að vera annað tækifæri okkar til þess að taka þessi mál til umfjöllunar hér á þinginu.

Fyrsta tækifærið hefði átt að vera það þegar við höfðum þetta mál til umfjöllunar meðan það var enn á mótunarstigi. Vissulega má halda því fram að áhrif okkar á því stigi séu alltaf takmörkuð en það eru ekki nein ný tíðindi fyrir okkur, það vissum við þegar við gengum inn í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið, en við höfum einfaldlega, eins

og margoft hefur komið fram í umræðum á þinginu, dregið lappirnar í því að fylgjast nægilega vel með málum og nú hyggjumst við gera bragarbót á því. Þá hefðum við átt að vera meðvituð um það strax á því stigi að til stæði að samþykkja á vettvangi Evrópusambandsins tilskipun um að hafa fulla samræmingu á þessu sviði. Sú umræða hefði síðan í annað sinn getað farið fram hér á þinginu þegar við samþykktum að aflétta stjórnskipulega fyrirvaranum og nú erum við að ræða málið þegar frumvarpið kemur fram.

Ég vil láta við það sitja að halda því fram að langheppilegast væri að lagafrumvarpið sjálft væri tilbúið þegar hinum stjórnskipulega fyrirvara er aflétt. Það á ekki eingöngu við í þessu máli heldur langflestum málum þar sem við höfum tiltölulega þröngan tímaramma til þess að aflétta fyrirvaranum. Það væri langheppilegasta fyrirkomulagið. Ég geri mér grein fyrir því að það kallar á stóraukinn mannafla í Stjórnarráðinu við að setja saman lagafrumvörpin og það setur okkur í töluvert mikla tímapressu en það er langeðlilegasti farvegurinn fyrir þessi mál að þegar við samþykkjum að gangast undir tilskipunina, á þeim tímapunkti, sé okkur hér á þinginu ljóst hvers konar lagabreytingar muni fylgja í kjölfarið.

Þegar ég nú við það að þetta lagafrumvarp kemur fram rifja upp efni þingsályktunartillögunnar eins og hún var borin hér upp fyrir þingið á sínum tíma kemur það augljóslega fram að það var erfitt að átta sig á því hvers konar breytingar við þyrftum að gera en þó var þar að finna ákveðnar vísbendingar og eflaust hægt að finna miklu verri dæmi um það en þetta að við áttum okkur ekki á því hvers konar lagabreytingar við erum að kalla yfir okkur þegar hinum stjórnskipulega fyrirvara er aflétt. Ég ætla því að nota þetta tækifæri til þess að taka undir með þeim sem hafa vakið athygli á þessum ferli málanna áður en þau koma hingað til okkar og að öðru leyti er ekki margt um þetta lagafrumvarp að segja annað en það að maður treystir því að hér hafi verið vel til verks vandað og mér sýnist það líka á frumvarpinu sjálfu. Við höfum í sjálfu sér efnislega afskaplega lítið um þetta að segja, ekki er verið að innleiða margar nýjar reglur, það er verið að greina að málaflokka til þess að tryggja að enginn vafi leiki á því að tilskipunin sé innleidd með fullnægjandi hætti og það standist allt saman skoðun. En efnislega á þessu sviði höfum við framselt lagasetningarvaldið og ég get ekki annað en tekið undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að það er dálítið sérstakt að taka þátt í því ferli að setja stimpilinn á slík mál þegar þau rata hingað inn á þingið.

Það er dálítið tæknileg umræða hvort við höfum framselt lagasetningarvaldið eða ekki. Ég kemst svona að orði hér vegna þess að farið er fram á fulla samræmingu við tilskipunina. Auðvitað höfum við formlega séð ekki framselt lagasetningarvaldið þegar við gerum hinn stjórnskipulega fyrirvara og við tökum sérstaka ákvörðun um það hér á þinginu. En ef við horfum á reynsluna sem er af samningnum er augljóst að aldrei hefur komið upp eitt einasta tilvik við framkvæmd EES-samningsins þar sem þjóðþing aðildarríkis EFTA-ríkjanna hefur kosið að hafna því að aflétta stjórnskipulega fyrirvaranum, það hefur aldrei gerst. Í því ljósi er ekki hægt að segja neitt annað en að mikill vafi leiki á því hvort lögfræðiálitið frá sínum tíma standist í ljósi nútímans, í ljósi þess hvernig framkvæmd samningsins hefur orðið. Allt þetta ætti að verða okkur til umhugsunar varðandi framkvæmd samningsins í heild sinni, hvernig þingið getur haft meiri aðkomu að málum, hvernig þingið getur verið betur á verðinum á fyrri stigum og ég ítreka allt það sem ég hef áður sagt í því efni um málin á mótunarstigi.

[16:37]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar að bregðast hér örstutt við atriðum sem komu fram í máli hv. þm. Bjarna Benediktssonar og það lýtur að málsmeðferðinni sem hann rakti hér og því hvernig við stæðum sem þjóðþing frammi fyrir nánast gerðum hlut, hvernig við afléttum hinum stjórnskipulega fyrirvara og hvaða þýðingu hann hefur. Hann rakti það ágætlega hér að það hefði aldrei gerst fyrr að þjóðþing hefði hafnað því að aflétta hinum stjórnskipulega fyrirvara, og mætti þá kannski segja að það sem aldrei hefur gerst áður getur alltaf gerst aftur. Þetta var líka sagt um það þegar forseti lýðveldisins ákvað að beita neitunarvaldi eða skrifaði ekki undir lög og nýtti þar af leiðandi heimild í stjórnarskránni, (Gripið fram í.) málskotsréttinn. Margir sögðu að hann væri ekki virkur af því að hann hefði aldrei verið notaður en annað kom á daginn, hann var nýttur engu að síður. Auðvitað getur sá dagur runnið upp að eitthvert þjóðþing ákveði að hafna því að aflétta hinum stjórnskipulega fyrirvara.

Mig langar að spyrja hv. þingmann nánar út í það hvernig hann sér fyrir sér að þingið vinni að þessum málum. Við ræddum þetta í tengslum við umræðuna um Evrópuskýrslu hæstv. utanríkisráðherra fyrir skemmstu en það er mjög mikilvægt að sérstaklega komi fram hvernig meiri hlutinn hér á Alþingi, stjórnarmeirihlutinn, vill að þessi mál beri að þinginu. Ef þau kæmu á fyrri stigum koma væntanlega líka til álita spurningar fyrir þingið eins og þessi: Heyrir viðkomandi tilskipun Evrópusambandsins yfirleitt undir EES-samninginn? Sú pólitíska spurning er yfirleitt ekki tekin af pólitískum fulltrúum á þjóðþinginu heldur af embættismönnum þegar verið er að gera samninginn? Það er auðvitað stórmál og ég vil heyra frá hv. þingmanni, (Forseti hringir.) formanni utanríkismálanefndar, hvernig hann sér að þetta eigi að ganga fyrir sig.

[16:39]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hér var fyrst og fremst komið inn á tvö mál. Ég vil leyfa mér að vera sammála hv. þingmanni varðandi fyrra atriðið. Auðvitað getur á það reynt að þjóðþing aflétti ekki stjórnskipulega fyrirvaranum og reyndar hefur nú í seinni tíð verið gengið býsna langt í því að tefja innleiðingu á reglum sem þjóðþingunum bar að innleiða og lengi framan af var tekist á um það með hvaða hætti þyrfti að innleiða reglur. Þetta hefur orðið til þess að legið hefur í loftinu hótun um að segja upp ákveðnum viðaukum við EES-samninginn. Sá möguleiki er því vissulega fyrir hendi að þjóðþingin hafni því að aflétta stjórnskipulegum fyrirvara, það er í sjálfu sér alveg rétt. Einmitt vegna þess er erfitt að halda því fram að löggjafarvaldið hafi verið framselt í þessum málum. Þetta er samt framsal að einhverju

marki. Við sjáum það hér, það á sérstaklega við í svona málum þar sem farið er fram á fulla samræmingu.

Varðandi það með hvaða hætti við getum haft áhrif hef ég heimildir fyrir því að kollegar okkar í samstarfinu um Evrópska efnahagssvæðið hafi beitt sér fyrir því, í ljósi þess að hér var farið fram á fulla samræmingu, að tilskipunin yrði tónuð svolítið niður, að samnefnarinn væri hafður lægri í þessu máli en upphaflegu hugmyndirnar gengu út á. Það er þar sem við þurfum að tryggja að embættismenn okkar séu að verki. Við þurfum einfaldlega að efla samræðuna milli framkvæmdarvaldsins og þjóðþingsins til þess að við séum vel upplýst um það sem er efst á baugi hverju sinni.

[16:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég heyri að við hv. þm. Bjarni Benediktsson erum í meginatriðum sammála um það sem ég vakti hér máls á. Þó kom kannski ekki fram í máli hans nákvæmlega svar við síðari hluta þess sem ég vakti athygli á og það er spurningin um það hvernig og á hvaða stigum Alþingi kemur að þessum málum. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við reynum að tryggja að þingið komi fyrr að þeim málum sem hér um ræðir á vettvangi utanríkismálanefndar og þingmannanefndar EFTA sem fjallar um þessi samstarfsmál, EES-samninginn, og einnig jafnvel á vettvangi einstakra fagnefnda eftir málaflokkum. Ég kalla því enn eftir viðhorfum þingmannsins til þess.

Í óundirbúnum fyrirspurnum fyrr í dag sagði hæstv. forsætisráðherra að nú væri búið að setja á laggirnar sérstaka Evrópunefnd undir forustu tveggja þingmanna sem ættu að fjalla um Evrópumál og tengdi það, eins og ég skildi hann, tillögu í skýrslu Evrópunefndarinnar frá því í fyrra um að koma á samráðsvettvangi stjórnmálaflokkanna um Evrópumál. Ég lít ekki svo á að sú nefnd geti komið í staðinn fyrir umfjöllun þingsins um tilskipanir Evrópusambandsins eða EES-mál vegna þess að það er nefnd sem er, eftir því sem ég fæ best séð, með miklu víðtækari skipan og þar sem alls konar hagsmunaaðilar fyrir utan þingið koma að og er þá væntanlega samráðsnefnd um þau mál. Hún er ekki eiginleg þingnefnd sem fjallar um það sem til þingsins heyrir, þ.e. samþykkt á tilskipunum eða búningur þeirra í þingsályktunar- eða frumvarpsform.

Ég kalla því enn eftir því að heyra frá hv. þm. Bjarna Benediktssyni hvernig hann sér þetta gerast hér í þinginu.

[16:43]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við höfum rætt þetta að einhverju marki undir öðrum dagskrárliðum að fyrst og fremst þurfi að efla þingið í getu sinni til þess að sinna þessum málum frekar en er í dag. Varðandi það með hvaða hætti þingið eigi að sinna þessu hlutverki sínu held ég að í grunninn mundum við hér á Alþingi ekki vilja haga okkur með mjög frábrugðnum hætti þegar borið er saman við það hvernig menn haga sér á Evrópuþinginu. Menn þurfa að leita samherja í málum, kanna það hverjir hafa sambærileg sjónarmið, hverjir hafa sambærilega hagsmuni, skoða hverjir geta átt samleið með okkur þegar kemur að því að vinna einhverjum sjónarmiðum fylgi þegar mál eru enn á mótunarstigi. Ég er ekki í nokkrum vafa um það að í vel flestum málaflokkum fara okkar sjónarmið saman með sjónarmiðum sem eiga fullan skilning hjá öðrum þjóðum sem hvort sem er eiga einungis aðild að EFTA eða eru inni á Evrópuþinginu.

Ég held því að það sé mikilvægt að við ræktum sambandið við Evrópuþingið miklu betur, bæði þingflokkarnir hér og við þurfum líka að skoða það með þessa kynningu hvort fastanefndirnar fara oftar út til Brussel eins og stundum hefur verið nefnt í þessu samhengi. Það eru einhver takmörk á því hversu miklum fjármunum við getum varið í að rækja þetta eftirlit en ég er þeirrar skoðunar að fastanefndirnar eigi fullt erindi til Brussel af og til til þess að fylgjast með því sem til þeirra friðar heyrir málefnalega.

Það er því fjölmargt sem við getum gert en við þurfum fyrst og fremst að verða miklu aktífari í þessum málaflokki.

[16:45]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er hægt að taka undir margt af því sem fram kom í máli hv. þingmanns og formanns utanríkisnefndar Alþingis. Í umræðunni um Evrópuskýrsluna í dag var töluvert rætt um svokallaðan lýðræðishalla við lagagjörð og innleiðingu tilskipana frá Evrópusambandinu. Það blasir við, hvort sem við köllum það framsal á lagasetningarvaldi eða fullveldi, að þetta var mál sem margir sneru blinda auganu að á sínum tíma þegar við gerðum EES-samninginn.

Nú keppast flestir við að lofsyngja afleiðingarnar af samningnum, efnahagslegar, á sviði verslunarfrelsis og markaðsaðgangs og það er örugglega meira og minna hárrétt. Hann hefur skilað okkur miklum umbótum og auðæfum í formi verslunarfrelsis og markaðsaðgangs og annarra hluta.

En það sem eftir sat við gerð samningsins var lýðræðishallinn, ónóg aðkoma löggjafans, okkar á Alþingi að lagagjörðinni hjá Evrópusambandinu. Það var eitt af því sem þeir sem vildu ganga alla leið, ganga í sambandið, héldu fram, að það væri miklu varfærnari leið hvað varðaði afsal á fullveldi og aðkomu að lagasetningu Evrópuþingsins en samningurinn. Það má færa ýmis rök fyrir því að við höfum minni lýðræðislega aðkomu og samningurinn sé meira fullveldisframsal en innganga í sambandið sjálft. Það er sjálfsagt eitt af því sem Evrópunefndin sem hér er rætt um á eftir að fara yfir og margir aðrir í framtíðinni.

En hv. þingmaður varpaði upp spurningunni: Hvaða leiða getum við leitað til að efla lýðræðislega aðkomu Alþingis að þessu málum? Það er stóra spurningin núna. Það er viðfangsefnið að bæta verulega úr því. Hv. þingmaður hefur varpað ýmsum ágætum kostum fram hvað það varðar og væri athyglisvert að fá hann til til að skilgreina þá aðeins nánar.

[16:47]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að það sé í sjálfu sér ekki flókið mál. Þingið þarf að vera reglulegar og betur upplýst

um þau mál sem eru til umfjöllunar í sameiginlegu EES-nefndinni, á þeim vettvangi þar sem ákveðið er að taka mál upp í EES-samninginn. Það er auðvelt að haga málum þannig að þingið verði kaffært í skjölum og upplýsingum. En það á líka að vera tiltölulega einfalt að gera þetta með skilvirkum hætti þannig að meginatriði sem eru til umfjöllunar á vettvangi sameiginlegu EES-nefndarinnar séu kynnt fyrir þinginu fyrir utanríkismálanefnd. Þegar ég tala um utanríkismálanefnd er ég að hugsa um útvíkkaða utanríkismálanefnd með EFTA-nefndinni sem mundi síðan eftir atvikum upplýsa aðrar fastanefndir þingsins. Þannig yrði þingið reglulega upplýst um þau mál sem eru í deiglunni og geta ratað til okkar.

Varðandi lýðræðishallann þá er það mál sem við gengum að með bæði augun opin á sínum tíma, að við mundum ekki hafa sömu aðkomu að ákvarðanatöku og ef við værum fullir aðilar að Evrópusambandinu. En umræðan um lýðræðishallann hjá EFTA-ríkjunum í EES-samningnum fer ekki fram án þess að menn leiði hugann að lýðræðishallanum sem er í Evrópusambandinu sjálfu.

Hvað er höfnun Frakka og Hollendinga á stjórnarsáttmála Evrópusambandsins annað en skýr vísbending um að það sé kominn á verulegur lýðræðishalli, ójafnvægi á milli Evrópusambandsins annars vegar og þjóðanna hins vegar, hins almenna borgara í Evrópusambandsríkjunum? Það er stóralvarleg áminning um að Evrópusambandið hafi þróast allt of langt frá kjarna málsins, sem eru þegnarnir í Evrópusambandinu. Þetta sjáum við líka á þátttöku í kosningum (Forseti hringir.) og áhuga á starfsemi Evrópusambandsins í aðildarríkjunum.

[16:50]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir hvert orð sem þingmaðurinn sagði hvað þetta varðar. Það er mikið áhyggjuefni, og hefur verið innan Evrópusambandsins um árabil, hve sambandið hefur á margan hátt fjarlægst borgara landanna. Þetta tók stakkaskiptum þegar sambandið stækkaði og varð samstarf mjög margra fullvalda ríkja. Auðvitað gjörbreyttist strúktúr sambandsins eftir það.

Vitanlega felst alltaf einhvers konar lýðræðishalli eða fullveldisframsal í samstarfi ríkja með þessum hætti. Það er á hreinu að ríkin framselja hluta af lagasetningarvaldi sínu og fullveldi í þetta samstarf sem aftur á móti má segja að sé samstarf fullvalda ríkja sem geta gengið úr því ef yfir þau er gengið, ef þau telja hagsmunum sínum betur borgið þannig.

Umræðan um hvort EES-samningurinn eða full aðild hafi í för með sér meiri lýðræðishalla eða meira afsal á fullveldi skiptir svo sem ekki öllu máli. Stóra spurningin er, eins og þingmaðurinn nefndi, hvaða leiða við getum leitað til að efla lýðræðislega aðkomu okkar að málum. Ef við gefum okkur að við munum búa við núverandi ástand um hríð er nauðsynlegt að bæta þar verulega úr af því að samningurinn hefur skilað okkur mörgu öðru jákvæðu. Þetta er ein af neikvæðu hliðunum.

Um leið má geta þess að Evrópusambandið er að breyta verulega fyrirkomulagi sínu og Evrópuþingið mun hafa miklu meiri áhrif og völd en áður. Í gegnum tíðina var það meira og minna málfundarsamkoma. Nú er það að þróast í átt að raunverulegri löggjafarsamkomu en áður. Það veit þingmaðurinn jafn vel og ég. Það kemur skýrt fram í samtölum á fundum okkar við kommissara í Evrópusambandinu núna. Það eru að verða stakkaskipti á þessum málum þar, sem betur fer fyrir okkur öll.

[16:52]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er gaman að taka þátt í Evrópusambandsumræðu undir þessum dagskrárlið, í þessu neytendamáli. Við erum aðeins farin að fjarlægjast frumvarpið sjálft og farin að tala meira um allt það sem gerist áður en frumvarp af þessum toga ratar í þingsalinn.

Varðandi umræðuna um lýðræðishallann þá er það auðvitað eitthvað til að velta fyrir sér. Væri hann leystur með því að við ættum sex þingmenn af 750 í Brussel? Sex þingmenn af 750? Höfum við efni á að tala um þann samanburð? Höfum við efni á að tala um lýðræðishallann sem felst í samningnum um Evrópska efnahagssvæðið þegar við nýtum okkur ekki þau tækifæri sem samningurinn býður upp á til að gæta okkar hagsmuna? Ég er þeirrar skoðunar að við höfum alls ekki efni á slíkri umræðu, að halda því fram að fyrirkomulagið sé ómögulegt þegar við erum ekki komin hálfa leið í að nýta okkur það sem við höfum til að hafa áhrif. Menn draga lappirnar varðandi það að veita þeim málum stuðning og það tekur allt of langan tíma að ganga í tiltölulega einfalt verk, að mínu áliti. Mér finnst þetta hafa tekið allt of langan tíma. En ég fagna því hins vegar, sem ég hef heyrt frá hæstv. forseta Alþingis, að hann hyggst koma þessum málum aftur í fastan farveg fyrir lok þessa vorþings. Það eru í sjálfu sér nægilega góð tíðindi fyrir mig í bili.

En hvað getum við fleira gert? Ég tel að við getum átt öflugra samstarf við hin EFTA-ríkin sem eru með okkur í samningnum um Evrópska efnahagssvæðið, þau eru ekki mörg, þ.e. við, Norðmenn og Lichtenstein, erum með fastan fulltrúa í Brussel og fylgjumst með öllu því sem er að gerast á vettvangi sameiginlegu EES-nefndarinnar, þá hlýtur að vera hægt að dýpka það samstarf, eiga skoðanaskipti og skiptast á upplýsingum, meira (Forseti hringir.) en gert er í dag.

[16:54]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Hér hefur farið fram áhugaverð umræða um málefni Evrópu og tengsl okkar Íslendinga við þau. Þótt frumvarpið sem hér um ræðir sé ekki efnismikið eða leiði af sér stórkostlegar breytingar þá hafa umræðurnar verið mjög áhugaverðar og ljóst að stjórnarflokkarnir tala í austur og vestur í þeim efnum. Í raun er mjög áhugavert að fylgjast með samskiptum þessara flokka í þessum málum, eins og mörgum öðrum þar sem menn tala ýmist í austur eða vestur.

Þetta frumvarp snýst um að innleiða Evróputilskipun sem felur í sér að lög aðildarríkja um óréttmæta viðskiptahætti og gagnsæi markaðarins megi hvorki ganga lengra né skemur en ákvæði tilskipunarinnar. Þess vegna er umræðan

mjög eðlileg, um hve mikið vald við höfum framselt með innleiðingu EES-samningsins þar sem enginn sveigjanleiki er fyrir okkur sem þjóð að ganga, hvorki skemur né lengra í þessum efnum. Því er eðlilegt að menn ræði almennt um EES-samninginn og aðild að Evrópusambandinu í því samhengi.

Ég fagna því sérstaklega að í þessari umræðu hafa hæstv. viðskiptaráðherra Björgvin G. Sigurðsson og hv. þm. Bjarni Benediktsson, formaður utanríkismálanefndar þingsins, lýst því yfir, rétt eins og aðrir þingmenn í umræðunni, að mikilvægt sé að efla aðkomu Alþingis að öllu þessu ferli. Reyndar hefur sú umræða gengið í nokkuð mörg ár í þinginu. En nú sýnist mér þverpólitískur stuðningur við að þingið verði eflt í aðkomu sinni að öllu þessu ferli.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson nefndi það sem hugsanlegan möguleika að fastanefndir þingsins færu með reglubundnum hætti til Brussel til þess að fylgjast með þróun mála þar. Það er ekkert minna mikilvægt að þingmenn á löggjafarþinginu fylgist líka með þróun mála á Evrópuþinginu og reyni að hafa áhrif á það ferli sem þar er í gangi. Vissulega snertir þetta íslenskt samfélag og þjóðfélagið allt enda gríðarlegur fjöldi af tilskipunum sem hrúgast inn á hv. Alþingi Íslendinga sem við afgreiðum sem lög frá Alþingi. Því er mikilvægt að við höfum aðgengi að málunum.

En þá veltir maður öðru fyrir sér, í ljósi þess nýja meiri hluta sem ríkir á þinginu. Ég var í EFTA-nefndinni á síðasta kjörtímabili. Þá voru hlutföllin á milli stjórnar- og stjórnarandstöðu nokkuð jöfn. Fimm manna nefnd, þrír frá stjórnarmeirihluta og tveir frá minni hlutanum. Nú búum við við það á Alþingi að þessi mikilvæga nefnd, sem fylgist með EES-samningnum og EFTA-samstarfinu, er þannig samansett að 80% hennar koma frá tveimur flokkum, sem eiga reyndar 68% fulltrúa hér á Alþingi Íslendinga. Þar er einungis einn frá stjórnarandstöðunni, fjórir fulltrúar stjórnarflokkanna en einn frá stjórnarandstöðunni.

Það eru þrír stjórnmálaflokkar í stjórnarandstöðu á Alþingi Íslendinga og það er eins með þá flokka og alla aðra flokka, að kjörnir fulltrúar þeirra þurfa að hafa aðkomu að þessu starfi. Það er skylda okkar að fylgjast með þróun mála í Evrópusambandinu. Eins og hv. þm. Bjarni Benediktsson benti á áðan þá höfum við hugsanlega tæki til að hafa enn meiri áhrif á ákvarðanatökuferlið sem við nýtum ekki í dag. Það er stefna Framsóknarflokksins að byggja á samningnum um hið Evrópska efnahagssvæði. Við þurfum að bæta hann, fara betur eftir honum og nýta þær heimildir og svigrúm sem þar er fyrir hendi.

Það er mikilvægt og nokkuð sögulegt að þingmenn allra flokka skuli leggja áherslu á að þingið verði styrkt verulega í að fylgjast með þróun mála. Framkvæmdarvaldið fylgist vel með þróun mála þarna úti. En á endanum snýst þetta um lagasetningu og því mikilvægt að fulltrúar á þjóðþinginu komi að ákvarðanatökunni og fylgist vel með hvað þau mál varðar.

En hér ræðum við um ágætt þingmál sem snertir neytendamál. Hæstv. ráðherra hefur komið mjög myndarlega inn í þá umræðu og hyggst beita sér í þeim málaflokki og bæta almennt hag og réttarstöðu neytenda. Vissulega er þetta, þótt lítið skref sé, í áttina. Þá er eðlilegt að við spyrjum hæstv. ráðherra: Hvað er á döfinni í málefnum neytenda? Hvernig hyggst hæstv. ráðherra beita sér í að bæta almennt réttindi neytenda eins og hann hefur stefnt að og gefið til kynna? Það væri mikilvægt að fá það fram í umræðunni. Umræðan hefur verið mjög góð og ég sé að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur gefið merki, trúlega um andsvar.

En það var virkilega gaman að fylgjast með andsvari hans við ræðu hv. formanns utanríkismálanefndar Alþingis, Bjarna Benediktssonar. Það skilur ekkert að afstöðu vinstri grænna og sjálfstæðismanna í Evrópumálum. Það ætti það ekki að hindra að þeir flokkar geti einhvern tímann náð samstöðu, hvort sem það yrði á Alþingi eða í borgarstjórn Reykjavíkur.

[17:00]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvort þingmaðurinn er að bjóða sérstaklega upp á það eða æskja þess sérstaklega að slíkt samstarf verði að veruleika hér eða annars staðar. En það var nú ekki tilefni þess að ég ákvað að koma hér með stutt andsvar við ræðu þingmannsins. Það var alls ekki til þess að andmæla honum eða neitt þess háttar enda er andsvar ekki endilega hugsað þannig heldur til þess að bregðast við.

Ég vil taka undir vangaveltur hans varðandi skipan EFTA-þingmannanefndarinnar. Það er alveg hárrétt, sem fram kemur hjá honum, að hún er þannig skipuð af fimm þingmönnum að fjórir koma úr stjórnarliðinu, eða 80%. Þar sýnir það sig að þó stjórnarmeirihlutinn sé stór hér á þingi þá hefur hann yfirvigt í tilteknum nefndum þegar deilitalan gengur svona upp ef svo má segja. Þar sem ég er eini fulltrúi stjórnarandstöðunnar í þingmannanefnd EFTA get ég einfaldlega sagt, að þó ekki séu þannig séð beinlínis ágreiningsmál innan þess hóps sem starfar í þingmannanefnd EFTA væri ákjósanlegt að allir stjórnmálaflokkar ættu aðkomu að þessum málum.

Ég hef talað fyrir því að hér á hv. Alþingi verði farin sama leið og hefur verið farin í norska Stórþinginu varðandi EES-samninginn og umræður um mál sem koma gegnum samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. Þar er sérstök Evrópunefnd sem er þannig skipuð að þar er utanríkismálanefnd þingsins annars vegar og þingmannanefndin gagnvart EFTA hins vegar sem sameiginlega fjalla um þessi mál. Reyndar segir í norsku þingsköpunum að þar að auki sé tryggt að allir stjórnmálaflokkar sem eiga fulltrúa á þingi eigi aðild að þessari nefnd ef svo kynni að fara að þeir ættu ekki fulltrúa í annaðhvort utanríkismálanefnd eða EFTA-nefndinni.

Þetta er leið sem ég hef talað fyrir. Ég hef nefnt hana við formann utanríkismálanefndar. Ég veit að hann er sama sinnis um þetta atriði og við munum að sjálfsögðu reyna að tala fyrir því að þetta fyrirkomulag komist á (Forseti hringir.) hér.

[17:03]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir þetta andsvar. Það eru svo sem engin ný tíðindi að sjálfstæðismenn og vinstri grænir séu mjög sammála í Evrópumálum.

En, guð minn góður, himinn og haf skilur þessa flokka að í svo mörgum öðrum málum að mér finnst ekki líklegt að þeir nái samstöðu hér á Alþingi um nýjan meiri hluta. Enda hafa samskipti mín og hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar úr ræðupúlti Alþingis verið með eindæmum góð það sem af er þessu kjörtímabili og það lofar góðu. Stjórnarandstaðan er að stilla saman strengi sína og mér sýnist að henni gangi það ágætlega á mörgum sviðum.

En af því að samfylkingarmenn eru svo viljugir að tala um lýðræðisástina og allt þetta lýðræðistal, samræðustjórnmálin, þá kemur það mjög ankannalega fyrir sjónir að EFTA-nefndin skuli vera skipuð með þessum hætti. Það væri mjög fróðlegt að heyra álit hæstv. ráðherra á því að EFTA-nefndin skuli vera skipuð með þeim hætti að stjórnarflokkarnir skuli hafa fjóra menn en þrír stjórnarandstöðuflokkar einn. Er ekki mikilvægt að sjónarmið allra flokka í þessari Evrópuumræðu komi fram á vettvangi EFTA-nefndarinnar? Ég spyr eftir að hafa verið í þessari nefnd sem er mjög mikilvæg. Ég man að við hv. þingmaður fórum m.a. í ferðir út til Evrópu til þess að fjalla um mörg mikilvæg mál þar.

Það er einfaldlega lýðræðishalli þegar kemur að skipan í þessar nefndir. Ég vonast til þess, miðað við umræðuna hér og í ljósi þess að við teljum að efla eigi þingið hvað þessi mál áhrærir, að fulltrúar allra flokka fái að koma að þessari mikilvægu vinnu sem snertir svo mikið vinnustað okkar þingmanna, Alþingi Íslendinga. Það er staðreynd að gríðarlega mikið magn af lögum fer í gegnum þingið á hverju ári og því mikilvægt að við fáum að koma að því að fylgjast með gangi mála á (Forseti hringir.) þessum vettvangi.

[17:05]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er undarlegt hve hv. þm. Birki Jóni Jónssyni er annt um að ræða þennan hugsanlega möguleika á samstarfi Sjálfstæðisflokks og Vinstri grænna. Enda þótt við séum sammála í Evrópumálunum höfum við ekki haft uppi sérstaka tilburði til að taka upp samstarf þessara flokka. Enda sýnist mér að hann sé býsna fastur í öðru faðmlagi um þessar mundir og það sé fátt sem getur losað hann úr því.

Hitt er svo annað mál, og það er rétt hjá þingmanninum, að við höfum unnið ágætlega saman og náð saman um ýmis mál, þeir flokkar sem eru í stjórnarandstöðu, og það er jákvætt. Þó að afstaða einstakra þingmanna Framsóknarflokksins til Evrópumálanna, sem hér eru til umræðu, hafi stundum komið mönnum svolítið á óvart — flokkurinn virtist ekki hafa eina skoðun í því máli — hefur það ekki komið í veg fyrir að flokkurinn geti farið einn og í heilu lagi inn í ríkisstjórn eða í samstarf hvar sem er. Þannig að allt getur það nú gengið upp. Ef áhugi og vilji er til að ná saman um málefni geta menn að sjálfsögðu unnið saman og ég hef engar sérstakar áhyggjur af mínum flokki eða Framsóknarflokknum í því efni. Ég er sannfærður um að við gætum náð saman ef mál mundu þróast með þeim hætti. En það þarf væntanlega fleiri til og ég sé að í salnum eru nokkrir þingmenn Samfylkingarinnar sem er ágætt að heyri á þetta tal.

Ég vil hins vegar taka undir með þingmanninum og ítreka það sem hann segir um EFTA-þingmannanefndina. Ég tel mikilvægt, varðandi þau mál sem þar er fjallað um og þau frumvörp og þingsályktanir sem koma inn á þingið og varða aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu, að allir þingflokkar eigi sanngjarna aðkomu að þeim málum og það eigi að reyna að finna því þann farveg, t.d. eins og ég hef þegar nefnt með samstarfi utanríkismálanefndar og EFTA-þingmannanefndarinnar, að tryggt sé að allir þingflokkar geti komið að umræðu um þessi mikilvægu mál.

[17:07]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nú er það svo að innan allra stjórnmálaflokka á Íslandi eru mismunandi áherslur í Evrópumálum eins og hv. þingmaður nefnir. En stefna Framsóknarflokksins í Evrópumálum er mjög skýr. Framsóknarflokkurinn vill byggja á samningnum um hið Evrópska efnahagssvæði. Eins og komið hefur fram í umræðunni hér í dag mætti gera enn betur í þeim efnum að nýta sér þau tæki sem þar eru fyrir hendi til að fylgjast með gangi mála.

Hvergi hefur verið rætt eins mikið og unnið eins mikið að framgangi Evrópumála og innan Framsóknarflokksins. Á sínum tíma unnum við mjög viðamikla skýrslu á vegum flokksins um Evrópumál þar sem við komumst að þessari niðurstöðu. Framsóknarflokkurinn hefur hins vegar ekki viljað útiloka hugsanlega aðild að Evrópusambandinu um alla framtíð. Það geta komið upp ákveðnar aðstæður þar sem Íslandi gæti orðið nauðugur kostur að fara inn í Evrópusambandið. Við getum ekki útilokað það.

Framsóknarflokkurinn hefur því viljað beita sér fyrir opinni umræðu um Evrópumál. Við erum í þeirri vinnu núna, m.a. að ræða málefni gjaldmiðilsins fordómalaust. En stefnan er alveg skýr. Framsóknarflokkurinn vill byggja á samningnum um hið Evrópska efnahagssvæði en eins og komið hefur fram hér í umræðunni hefur hann reynst okkur mjög vel. Hann nýtist okkur vel í dag. Ég ítreka að stefnan er ekki óskýr þó að áherslur milli einstakra manna geti verið mismunandi.

Það er mikilvægt upp á framtíðina að gera að ræða þessi mál. Framsóknarflokkurinn hefur verið í forustu í þeim efnum að ræða þessi mál fordómalaust þannig að við Íslendingar séum reiðubúnir til að taka á öllum þeim stöðum sem geta komið upp í ófyrirsjáanlegri framtíð hvað þessi mál áhrærir. En stefnan er skýr. Við byggjum á samningnum um Evrópska efnahagssvæðið.

[17:09]

Útbýting:

Tillögur nefndar um bætta lýðheilsu á Íslandi, 389. mál, fsp. BJJ, þskj. 633.

Öryggi vegasambands við Ísafjörð um Súðavíkurhlíð, 390. mál, fsp. JBjarn, þskj. 634.

[17:09]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Ég þakka þeim fjölmörgu þingmönnum sem tóku þátt í þessari umræðu sem segja má að hafi farið nokkuð um víðan völl en þó alltaf tengst málinu með einum eða öðrum hætti, eins og þar stendur, af því að það spratt nokkur um-

ræða hér um aðkomu löggjafans og framsal á fullveldi og lýðræðishalla vegna þeirrar staðreyndar að hér er um að ræða tilskipun — við höfum ekki mikið svigrúm frá henni til að ganga lengra eða skemur, hér er um að ræða hámarkstilskipun. Þannig að af því spratt sú umræða og það var ágætt.

En hér var líka tæpt á mörgum efnisatriðum sem snerta neytendavernd og eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins sem er náttúrlega grundvallarumræðan í málinu. Þetta frumvarp er betrumbót á þeirri löggjöf allri og mörgu jákvæðu og góðu bætt við til að efla neytendavernd í landinu, t.d. því að Neytendastofu verði heimilt að leggja á stjórnvaldssektir. Í fyrsta lagi, um er að ræða heimild, ef fyrirtæki brjóta gegn ákvæðum laganna um bann við óréttmætum viðskiptaháttum o.s.frv. Þannig að það er verið að styrkja talsvert neytendalöggjöfina í landinu með þessu ágæta máli sem við höfum verið að ræða hér í dag, þó að það hafi svo leitt af sér umræðu um aðkomu löggjafans að lagagjörð innan Evrópusambandsins o.s.frv. sem var nú reyndar hin prýðilegasta umræða og málefnaleg og ágæt.

Það sem upp úr því stendur, eins og staðan er núna, þá er allt sem krefst lagabreytinga í aðildarlöndunum samþykkt með stjórnskipulegum fyrirvara, eins og ég nefndi hér áðan, af okkar hálfu í sameiginlegu EES-nefndinni. Slíkum fyrirvara er ekki aflétt fyrr en lögin hafa verið sett hér á Alþingi. Það er sá stjórnskipulegi fyrirvari sem við búum við og höfum sem Alþingi og löggjafarvald í þessu máli öllu.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson nefndi í fyrsta lagi EFTA-nefndina og aðkomu stjórnarandstöðunnar að henni. Þegar við sátum í henni saman, ég og hv. þingmaður, á síðasta kjörtímabili voru þar þrír fulltrúar stjórnar og tveir frá stjórnarandstöðu eins og hann nefndi. Þeir voru á þeim tíma báðir frá Samfylkingunni, hinir tveir frá Sjálfstæðisflokki og einn frá Framsókn. (Gripið fram í.) Á síðasta kjörtímabili? Það voru tveir, tveir og einn.

Sé mönnum alvara með að efla mjög verulega aðkomu löggjafarvaldsins og Alþingis að allri þessari samvinnu, að EES-samningnum, að löggjöfinni á vettvangi Evrópuþingsins, að aukinni samvinnu EFTA-landanna í þessu máli öllu, þá hlýtur það að vera eitthvað sem verður skoðað. Ef auka á og bæta verulega aðkomu Alþingis að þessum málum öllum almennt hlýtur það að vera skoðað líka hvort hægt sé að auka aðkomu stjórnarandstöðunnar að vinnu í EFTA-nefndinni. Ég þekki það mál ekki frekar. En eins og ég segi, gangi t.d. brýningar hv. þm. Bjarna Benediktssonar eftir fyrir hönd sinnar þingnefndar, um aukna aðkomu þingsins að löggjöf og tilskipunum frá Evrópusambandinu, hlýtur það að vera eitthvað sem kemur þar upp líka.

Rétt aðeins um neytendamálin almennt af því hv. þingmaður spurði um þau. Í haust, í október og nóvember, kynntum við í viðskiptaráðuneytinu stefnumótun og vinnu sem við hleyptum þá af stokkunum í neytendamálum almennt. Markmiðið var að stórefla þann þátt viðskiptaráðuneytisins sem snýr að neytendamálum og setja neytendamálin í alveg sérstakt kastljós íslenskrar stjórnmálaumræðu. Enda mjög margt þar sem hægt er gera og færa til mikilla bóta.

Fyrir það fyrsta kynntum við þau mál sem snúa að neytendamálum og lúta að lagabreytingum hér í þinginu eða lagasmíð og eru í vinnslu í viðskiptaráðuneytinu og annars staðar. Auðvitað snerta neytendamálin aðra málaflokka beint og óbeint, málefni skarast o.s.frv. Þar kynntum við sérstaklega innheimtulög og margt annað. En það sem kannski á eftir að verða stærsti þátturinn í neytendastefnumótunarvinnunni sem við hleyptum af stokkunum í haust er samningur sem viðskiptaráðuneytið gerði þá við þrjár háskólastofnanir í Háskóla Íslands um úttekt á stöðu neytendamála á Íslandi, lagalegri stöðu og almennri stöðu út frá mjög mörgum sjónarhornum. Skýrslur þessara þriggja háskólastofnana um neytendamál koma í apríl og verða að sjálfsögðu kynntar með viðeigandi hætti þegar að því kemur. Þær munu, trúi ég og bind vonir við, reynast mjög gagnleg yfirferð yfir stöðu neytendamála á Íslandi, hvað þarf að bæta með nýrri löggjöf eða bættri löggjöf o.s.frv.

Í þriðja lagi kynntum við áform okkar um að efla mjög starfsemi Neytendastofu á þeim verksviðum sem snúa beint og sérstaklega að neytendaverndarmálum almennt og er það mál sem verður unnið að á næstu mánuðum og missirum. Þá þarf einnig að efla og byggja undir starfsemi frjálsra neytendasamtaka, Neytendasamtakanna á Íslandi, bæði með auknum fjárstuðningi við samtökin og auknum samskiptum við Neytendasamtökin að öllu leyti. Við Jóhannes Gunnarsson, formaður Neytendasamtakanna, höfum átt glimrandi samstarf á þeim tíma sem liðinn er frá því að ríkisstjórnin settist að völdum í maí í fyrra.

Það er því mjög margt sem við erum að gera á vettvangi neytendamála sem mun koma fram á næstu mánuðum og missirum. Við munum náttúrlega vinna úr þessum skýrslum háskólastofnananna. Nokkur af nýsmíðunum á sviði lagagjörðar hafa nú þegar komið inn í þingið eins og innheimtulögin og svo margt annað.

Að lokum er annað sem tengist bæði Evrópumálum og neytendamálum með mjög viðamiklum hætti. Viðskiptaráðuneytið styrkti nú á dögunum Rannsóknastofnun í fjármálum við Háskólann í Reykjavík, Evrópuréttarstofnun Háskólans í Reykjavík, Evrópufræðasetur Háskólans á Bifröst og Rannsóknasetur verslunarinnar við Háskólann á Bifröst til rannsókna á áhrifum aukinnar notkunar erlendrar myntar á vörumarkaði, fjármálamarkaði og samfélag á Íslandi almennt og sérstaklega til að skoða áhrif mismunandi tenginga við ofangreinda þætti erlendrar myntar. Meginspurningarnar eru tvær: Hvort á Íslandi sé að verða til fjölmyntasamfélag, og hvaða áhrif það hefur á markaði og samfélag, og hvaða afleiðingar ólíkar tengingar við evru hafa á íslenskan fjármálamarkað og fjármálastöðugleika. Niðurstöður eiga að liggja fyrir í ágúst á þessu ári í formi skýrslu og rannsóknarritgerða og verða þær kynntar opinberlega í kjölfarið. Mun það örugglega reynast mjög mikilvægt fóður einnig í þessa umræðu alla um gjaldmiðilinn og stöðuna og áhrif aukinnar notkunar annarrar myntar — 70% af lántökufyrirtækjum er í erlendri mynt, 16% af lántökum almennings o.s.frv. Það er því mjög mikilvægt að fyrir liggi hvaða áhrif sú þróun hefur á bæði vörumarkaðinn og fjármálamarkaðinn.

Það er því mjög margt sem við erum að gera á vettvangi neytendamála og verður gaman að fylgja þeirri vinnu eftir á

næstu mánuðum og missirum. Okkur mun vonandi nýtast sumarið til að vinna t.d. úr háskólaskýrslunum sem koma í apríl. Einnig er verið að vinna að ýmiss konar annarri löggjöf í viðskiptaráðuneytinu sem kemur í framhaldinu af því að nefndin um gjaldtöku fjármálastofnana skilaði af sér í byrjun janúar mjög ágætum og merkum niðurstöðum að mörgu leyti. Í dag voru send út tilmæli mín til fyrirtækja og fjármálastofnana sem varða seðilgjöldin, um að notkun þeirra skuli hætt, og auk þess fylgir í kjölfar niðurstöðu gjaldtökunefndarinnar ýmis önnur lagagjörð sem verið er að vinna að í ráðuneytinu og mun koma fram á næstunni. Ég gæti haldið lengi áfram.

Þingmaðurinn spurði um stærstu málin á vettvangi neytendamála sem verið væri að vinna að og þau eru fjölmörg.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Samkeppnislög, 1. umr.

Stjfrv., 384. mál (samruni fyrirtækja, EES-reglur). — Þskj. 628.

[17:19]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér sem viðskiptaráðherra fyrir frumvarpi til breytinga á samkeppnislögum, á þskj. 628.

Frumvarpið felur í sér breytingar á ákvæðum samkeppnislaga er varða samruna, en nú er kveðið á um samruna í 17. gr. samkeppnislaga, nr. 44/2005. Miðar frumvarpið að því að styrkja ákvæði um samruna í íslenskum lögum og færa þau nær reglum EES- og Evrópusambandsréttarins. Þá tekur frumvarpið mið af reynslu Samkeppniseftirlitsins við meðferð samrunamála á síðustu missirum en á árinu 2006 tók Samkeppniseftirlitið ákvarðanir í 30 samrunamálum og enn fleiri samrunatilkynningar bárust stofnuninni á árinu 2007 en í nóvember höfðu borist 40 samrunatilkynningar frá áramótum og voru samrunamál 23% af heildarmálafjölda Samkeppniseftirlitsins árið 2007.

Yfirtaka eins fyrirtækis á öðru eða samruni fyrirtækja getur leitt til þess að samkeppni, sem hefur verið til staðar, minnkar eða hverfur jafnvel alveg. Þannig getur orðið til fyrirtæki sem hefur markaðsráðandi stöðu eða jafnvel einokun á markaðnum og forsenda þess að samkeppnisyfirvöld geti gripið inn í samruna eða yfirtöku fyrirtækja er að þau fái upplýsingar um yfirtökuna eða samrunann. Því mæla samrunareglur fyrir um tilkynningarskyldu á fyrirtæki sem standa að eða taka þátt í yfirtöku eða samruna.

Ákvæði um samruna voru fyrst sett í íslensk lög árið 1993 og þegar samkeppnislögum var breytt árið 2000 voru samrunaákvæði laganna styrkt til muna. Breytingarnar tóku m.a. mið af samrunareglugerð Evrópusambandsins nr. 4064/89. Þá var einnig lögfest svokölluð minni háttar regla þess efnis að samrunaákvæði samkeppnislaga tæki einungis til samruna þar sem sameiginleg heildarvelta viðkomandi fyrirtækja væri einn milljarður kr. eða meira og ársvelta a.m.k. tveggja fyrirtækja sem aðild eiga að samrunanum væri 50 millj. kr. eða meira. Þegar ný samkeppnislög voru sett á árinu 2005 var samrunareglum laganna ekki breytt að öðru leyti en því að Samkeppniseftirlitinu voru falin þau verkefni sem samkeppnisráð hafði áður sinnt.

Íslenskur samkeppnisréttur hefur frá upphafi sótt fyrirmyndir til Evrópuréttar og taka gildandi samrunareglur m.a. mið af eldri samrunareglugerð Evrópusambandsins. Á árinu 2004 var sett ný Evrópureglugerð um samruna, nr. 139/2004. Með henni voru reglur Evrópusambandsins um samruna lagaðar að þeim viðfangsefnum sem fylgja aukinni samþættingu á markaði og stækkun sambandsins.

Við setningu nýrra samkeppnislaga á árinu 2005 voru lögfestar þær breytingar á ákvæðum laganna sem nauðsynlegt var að gera vegna innleiðingar þeirrar reglugerðar. (Gripið fram í.) Nú þykir hins vegar ástæða til að endurskoða ákvæði íslensku laganna með hliðsjón af Evrópureglum enda rík hefð fyrir því að íslenskur samkeppnisréttur endurspegli reglur Evrópuréttar. Helstu breytingarnar sem lagt er til að gerðar séu á frumvarpinu núna eru eftirfarandi:

Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir að samruni komi ekki til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann en ekki eftir að samruni hefur átt sér stað, eins og kveðið er á um í gildandi lögum. Nokkurt óhagræði er að gildandi fyrirkomulagi, sem er séríslenskt og má rekja tilurð reglunnar til breytingartillagna efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis á árinu 1993 við frumvarp sem varð að samkeppnislögum nr. 8/1993. Breyting sú sem hér er lögð til tekur mið af ákvæðum samrunareglugerðar Evrópusambandsins auk þess sem í Danmörku, Noregi og Svíþjóð er alls staðar farin sú leið að kveða á um að óheimilt sé að framkvæma samruna fyrr en ákvörðun samkeppnisyfirvalda liggur fyrir.

Í öðru lagi er lögð til hækkun á veltumörkum sem miða skal við þegar metið er hvort samrunar séu tilkynningarskyldir. Þannig er gert ráð fyrir að skylt verði að tilkynna samruna til Samkeppniseftirlitsins ef sameiginleg heildarvelta viðkomandi fyrirtækja er 2 milljarðar kr. eða meira og ársvelta a.m.k. tveggja af þeim fyrirtækjum sem aðild eiga að samrunanum yfir 200 millj. kr. Þá er það nýmæli í ákvæðinu að skýrt er tekið fram að fjárhæðarmörkin miðist við veltu fyrirtækja á Íslandi.

Veltumörk íslensku samkeppnislaganna hafa verið nokkuð gagnrýnd fyrir að vera of lág, fjárhæðirnar sem miðað er við í gildandi lögum hafa ekki breyst síðan þau voru lögfest á árinu 2000. Á þeim átta árum sem liðin eru hafa gífurlegar breytingar orðið í íslensku viðskiptalífi svo varlega sé til orða tekið og hafa umsvif íslenskra fyrirtækja aukist mjög mikið og því þykir rétt að leggja til hækkun á veltumörkum laganna nú. Sams konar minni háttar reglu um veltumörk er að finna í samkeppnislögum allra Norðurlandaþjóðanna og hafa veltumörk sænskra, danskra og finnskra samkeppnislaga verið mun hærri en þeirra íslensku.

Í þriðja lagi er hér lagt til að Samkeppniseftirlitið fái auknar heimildir til að ógilda samruna eða setja skilyrði fyrir honum með því að veita stofnuninni aukið svigrúm til efnislegs mats á samkeppnislögum og áhrifum samruna.

Samkvæmt gildandi lögum getur Samkeppniseftirlitið gripið til íhlutunar vegna samruna undir tvennum kringumstæðum, annars vegar þegar samruni raskar samkeppni með myndun eða styrkingu markaðsráðandi stöðu eins fyrirtæk-

is, og hins vegar þegar samruni raskar samkeppni með myndun eða styrkingu sameiginlegrar markaðsráðandi stöðu tveggja eða fleiri fyrirtækja. Það er hins vegar ljóst að samruni getur undir vissum kringumstæðum raskað samkeppni þrátt fyrir að að hann skapi ekki eða styrki markaðsráðandi stöðu eins eða fleiri fyrirtækja. Af þessu leiðir að ef samrunareglur heimila einungis inngrip í samruna sem styrkir eða myndar markaðsráðandi stöðu getur það leitt til þess að samkeppnishamlandi samrunar nái fram að ganga með tilheyrandi tjóni fyrir atvinnulífið og almenning. Því er lagt til að heimildir Samkeppniseftirlitsins verði víkkaðar út hvað þetta varðar.

Í fjórða lagi er lagt til að heimilt verði að setja fram styttri tilkynningar um samruna í tilteknum tilvikum. Til að hægt sé að senda inn styttri tilkynningar verður eitt af skilyrðum þeim sem koma fram í 5. mgr. 17. gr. að vera uppfyllt. Þau skilyrði eru í fyrsta lagi að þeir markaðir þar sem áhrifa samrunans gætir séu ekki tengdir, í öðru lagi má tilkynna um samruna með styttri tilkynningu ef tveir eða fleiri aðilar samrunans starfa á sama vöru- og landfræðilega markaði og markaðshlutdeild þeirra samanlagt er minni en 20%. Í þriðja lagi er mögulegt að senda inn styttri samrunatilkynningu þegar um er að ræða samruna sem hefur takmörkuð áhrif hér á landi. Loks er lagt til að senda megi inn styttri tilkynningar í þeim tilvikum þar sem aðili sem hafði sameiginleg yfirráð yfir fyrirtæki nær fullum yfirráðum yfir fyrirtækinu. Allt er þetta gert til að auka málahraða og skilvirkni innan eftirlitsins og flýta fyrir innan þeirra boðleiða sem eðlilegt er að það sé gert.

Í fimmta lagi er í frumvarpinu lagt til að lögfest verði heimild til handa Samkeppniseftirlitinu til að taka mál fyrir að nýju, hafi áfrýjunarnefnd eða dómstóll ógilt ákvörðun eftirlitsins sökum formgalla en eru þá málsmeðferðarfrestir mun styttri en almennt.

Loks eru lagðar til breytingar á ákvæðum um fresti til að taka ákvarðanir í samrunamálum.

Virðulegi forseti. Frumvarp þetta miðar að styrkingu lagaákvæða um samruna sem leiðir til enn þá öflugra samkeppniseftirlits, sem stuðlar að aukinni samkeppni á íslenskum markaði. Því er hér um að ræða frumvarp sem er mikilvægt að nái fram að ganga og ég vænti þess að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til viðskiptanefndar. Ég vil bæta því við að lokum að auk umbóta á lagagjörð og umhverfi Samkeppniseftirlitsins er mjög mikilvægt að efla starfsemi þess með auknum fjárveitingum og það var gert á síðasta ári, þá var stigið stórt skref þegar fjárheimildir til þess voru auknar um 30% á milli ára. Það er mjög mikilvægt að eftirlitið geti skilað málum hratt og örugglega af sér þannig að málsmeðferð verði öll eins og best verður á kosið sem er að sjálfsögðu til mikilla hagsbóta bæði fyrir fyrirtækin og almenning í landinu þannig að leikreglunum sé fylgt og málahraðinn sé eins góður og hugsast getur.

[17:29]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil við 1. umr. þessa máls fara nokkrum orðum um atriði sem ég tel mikilvægt að tekin verði til frekari skoðunar í því nefndarstarfi sem fram undan er um málið. Þess ber fyrst að geta að í því er m.a. verið að horfa til reglugerðar sem okkur er ekki skylt að taka upp í íslenskan rétt og mér finnst það nokkuð merkilegt þegar greinargerð með frumvarpinu er skoðuð — og ég þakka fyrir það að hún gefur ágætisyfirlit bæði yfir lagaþróunina hér á landi og eins um efnislegan rétt á þessu sviði í Evrópusambandinu — að reglugerðir Evrópusambandsins um samruna fjalla um samruna sem er af allt öðrum skala eða allt annarri stærðargráðu og í allt öðru samhengi en við erum að leggja til að taka upp í þessu máli. Þá er ég fyrst og fremst að vísa til veltuviðmiðanna sem er að finna í þessu máli og það fyrsta sem ég vil gera í umræðu um það er að fagna því að þeim skuli vera breytt í málinu.

Veltuviðmiðin sem ég er að vísa til og eru svona há í Evrópusambandinu eins og fram kemur í greinargerð með málinu, hafa verið gríðarlega lág á Íslandi og ég hef áður í þingmáli lagt til að þau yrðu hækkuð. Í þessu stjórnarfrumvarpi er lagt til að viðmiðin verði hækkuð og ég tel að ástæða sé til að fagna því þó að ekki sé gengið jafnlagt og ég hafði lagt til að gert yrði í fyrra þingmáli mínu. Ég held að það sé líka ágætistillaga sem fram kemur í málinu að bjóða upp á skemmri tilkynningu þegar skilyrði til þess eru uppfyllt. Í því sambandi er mikilvægt að hafa í huga að með þetta tiltölulega smáa efnahagslíf sem við búum við á Íslandi geta ratað inn í ramma löggjafarinnar, jafnvel eftir að við hækkum viðmiðin eins og lagt er til í þessu máli, tilvik sem augljóslega er ekki ástæða til að taka til langrar eða ítarlegrar skoðunar og engin ástæða er til að gera kröfu til viðkomandi aðila um að leggja í mikla vinnu við að tilkynna til yfirvalda. Með öðrum orðum, það er skynsamlegt í þessu máli að gera ráð fyrir tilvikum þar sem augljóslega þarf ekki að hafa áhyggjur af áhrifum samrunans og þess vegna finnst mér það góð hugmynd að bjóða upp á svona styttri tilkynningu eins og gert er í þessu máli.

Að öðru leyti vísa ég til þess sem ég sagði áðan að þegar við innleiðum ákvæði reglugerðarinnar þurfum við að hafa í huga að við erum með þessi veltuviðmið á meðan allt önnur og miklu hærri veltuviðmið gilda í Evrópusambandinu þegar kemur að samrunum. Það er síðan rakið í þessu þingmáli hver veltuviðmiðin eru í þeim ríkjum sem næst okkur eru og við gjarnan lítum til. Mér sýnist við vera á svipuðum slóðum og Norðmenn en þó eitthvað lægri og töluvert lægri en aðrar þjóðir. Það er kannski ekkert óeðlilegt að við séum með lægri tölur í einhverjum tilvikum en aðrar þjóðir þar sem um miklu stærri hagsmuni er að ræða, meiri veltu og stærra efnahagslíf í öllu samhengi. Að mínu áliti er það umhugsunarvert hvers vegna við erum að taka upp ákvæði reglugerðar sem okkur ber ekki skylda til að taka upp en á hinn bóginn fagna ég því að veltuviðmiðin séu hækkuð.

Næsta atriði sem ég mundi vilja staldra við í þessu máli og tel að þarfnist ítarlegrar skoðunar er ákvæðið um að samruni verði ekki látinn ganga eftir ef Samkeppniseftirlitið hyggst gera athugasemdir. Samkvæmt gildandi lögum er það þannig í dag að samruninn verður gildur og það er á ábyrgð viðkomandi fyrirtækja að fylgja samrunanum eftir. Hafi Samkeppniseftirlitið sett í gang rannsókn eða skoðun á því hvort samruninn teljist stríða gegn markmiðum samkeppnislaga eða einstökum ákvæðum laganna þá er það á

ábyrgð viðkomandi fyrirtækja að starfa áfram samkvæmt þeim ákvörðunum sem hafa verið teknar um samruna vegna þess að sá málarekstur sem í hönd fer getur leitt til þess að samruninn verði ógiltur.

Því sjónarmiði hefur verið hreyft í tengslum við þetta ákvæði að það sé ágætisákvæði fyrir fyrirtækin sjálf, þ.e. reglan um að samruninn geti ekki tekið gildi fyrr en athugun á því hvort samruninn stenst samkeppnislög hefur farið fram og það fyrir dómstólum, en ég hef hingað til hallast að hinu sjónarmiðinu, að það sé heppilegra að fyrirtækin geri þetta upp við sig sjálf og leggi mat á það út frá sínum eigin hagsmunum hvort þau vilji taka þá áhættu sem af þessu leiðir.

Ef það sjónarmið er ríkjandi í þessu samhengi að dómstólarnir eigi erfitt með að standa frammi fyrir því sem við getum kallað orðnum hlut, þ.e. þegar samruninn hefur í raun og veru verið framkvæmdur, kunni það að vera einhvers konar sálfræðileg hindrun fyrir dómstólana að ógilda slíkan samruna og þá eigum við að nota þau rök í tengslum við þetta ákvæði. Ég kannast hins vegar ekki við dæmin um að það sé ástæðan fyrir því að menn vilji innleiða reglu af þessum toga.

Loks held ég að líka sé ástæða til að taka til skoðunar í tengslum við þetta mál hvernig rétt sé að fara með það þegar mál hefur verið ógilt af dómstóli, þ.e. þegar annaðhvort áfrýjunarnefnd samkeppnismála eða dómstóll, hvort heldur er á héraðsdómstigi eða fyrir Hæstarétti, ógildir ákvörðun um höfnun samruna eða eftir atvikum ógildir þá ákvörðun að setja skilyrði fyrir samrunanum á forsendum formgalla á málsmeðferðinni. Samkvæmt gildandi rétti lýkur málinu þar með en í frumvarpinu er gert ráð fyrir að Samkeppniseftirlitinu sé heimilt að taka samrunann til skoðunar að nýju með ákveðnum skilyrðum samkvæmt e-lið 3. gr. Skilyrðið er að Samkeppniseftirlitið skuli taka ákvörðun um höfnun samruna eða setningu skilyrða fyrir samruna í máli sem hefur verið endurupptekið eigi síðar en 30 virkum dögum eftir að endanleg niðurstaða liggur fyrir um ógildingu ákvörðunar stofnunarinnar. Þetta er ágætisregla í þessum tilvikum, þ.e. að setja Samkeppniseftirlitinu mjög þröngan tímaramma í þessu efni.

Hér vegast á hagsmunir atvinnulífsins annars vegar fyrir því að fá endanlega niðurstöðu í mál og hins vegar þeir hagsmunir sem samkeppnislöggjöfinni er ætlað að vernda, að koma í veg fyrir samruna sem stríða gegn markmiðum samkeppnislaganna. Hér þurfa menn virkilega að vanda sig og ég tel að þarna séum við með dæmi um atriði sem þarfnist mjög nákvæmrar skoðunar við vinnu við þetta frumvarp í þinginu og vafalítið að um þetta atriði eiga eftir að koma fram fjölmörg sjónarmið. Ég efast ekki um að menn muni hafa einhvern skilning á því sjónarmiði sem ég vænti að komi fram frá atvinnulífinu um að það sé rosaleg staða eftir langan málarekstur og átök við Samkeppniseftirlitið, þar sem menn telja að þeir séu í rétti að framkvæma samruna, að fara með slíkt mál fyrir áfrýjunarnefnd, síðan fyrir dómstóla og vera komnir með það upp í Hæstarétt þar sem málinu kann að verða vísað frá sökum formgalla. Það er auðvitað rosalegt fyrir viðkomandi fyrirtæki að standa frammi fyrir því að málið hefjist allt að nýju vegna þess að Samkeppniseftirlitið fær samkvæmt þessu ákvæði heimild til að hefja málið upp á nýtt. (**Gripið fram í:** Ríkisvaldið.) Ef það er erfitt fyrir fyrirtæki að sæta því að mega ekki framkvæma samrunann í upphafi má ganga út frá því sem vísu að þetta mundi endanlega slá samrunann út af borðinu vegna þess að það er í raun og veru algjörlega vonlaust fyrir fyrirtæki að ætla að halda áfram á einhverjum samrunaforsendum, a.m.k. þar sem um er að ræða fyrirtæki sem eru í öllum aðalatriðum eða við skulum bara gefa okkur dæmi um mál þar sem fyrirtæki eru að öllu leyti óskyld, bæði hvað eignatengsl varðar og að þau starfa að öðru leyti óháð hvort öðru þó að þau kunni að vera í samkeppni. Vegna þess að það er eiginlega gefin forsenda í þessu „hýpótetíska“ dæmi að það er algjörlega vonlaust fyrir viðkomandi fyrirtæki að ætla að halda áformum um samrunann áfram eftir að þessi niðurstaða er fengin og hún er í raun og veru sú að það þarf að fara í gegnum „prósessinn“ að nýju.

Ég vildi vekja athygli á þessum atriðum við 1. umr. málsins og þetta eru atriði sem ég tel mjög mikilvægt að verði tekin til skoðunar. Í fyrsta lagi nauðsyn þess að taka upp reglugerðina. Það er í sjálfu sér ekkert erfitt að skilja sjónarmiðin sem rakin eru í greinargerð með þessu frumvarpinu, um að það sé þægilegt að hafa íslensku löggjöfina samhljóða því sem gerist í Evrópusambandinu, en við hljótum samt sem áður alltaf að þurfa að spyrja okkur þeirrar spurningar: Hvað er það efnislega í reglunum, sem við erum að reyna að aðlaga að íslenskum rétti, sem er gott og hollt og skynsamlegt fyrir okkur að taka upp? Það dugar aldrei sem sjálfstæð rök fyrir breytingum á íslenskum lögum að það sé gott að geta litið til fordæmanna erlendis frá. Það getur aldrei dugað sem sjálfstæð rök fyrir því að breyta íslensku löggjöfinni. Það kann að vera hægt að vísa til góðrar reynslu annars staðar frá en fyrst og fremst hefði maður viljað sjá skilgreiningu á þeim vanda sem við erum að glíma við og kalla á lagabreytinguna. Það geta aldrei verið fyrst og fremst þær ástæður að íslenska löggjöfin sé eitthvað frábrugðin löggjöf nágrannaríkjanna, a.m.k. geta þær ekki dugað sem rök fyrir íslenskum lagabreytingum. Það er atriði sem maður verður dálítið hugsi yfir í þessu máli, sem ég hef samt sem áður rakið að er með góða kafla, það eru góðir sprettir í málinu eins og varðandi viðmiðunarfjárhæðirnar. Að öðru leyti vil ég nefna atriðin sem varða það hvort samruni fær að taka gildi og hvernig fara eigi með ef máli er vísað frá vegna formgalla eftir langan málarekstur.

Ég treysti viðskiptanefnd þingsins afskaplega vel til að fara ofan í þetta og vænti þess að við 2. umr. verði farið aðeins dýpra í þessi atriði eftir að kallað hefur verið eftir sjónarmiðum frá umsagnaraðilum.

[17:43]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var athyglisvert að hlýða á mál þingmannsins. Auðvitað orkar allt tvímælis sem snýr að þessum málum, viðkvæm samkeppnismál o.s.frv. Leitað var umsagna mjög víða um þessa frumvarpssmíð þegar hún stóð yfir í ráðuneytinu og rætt var við marga um málið og þetta varð niðurstaðan. Það voru að sjálfsögðu efasemdir í

báðar áttir um að hækka veltumörkin. Menn lögðust mjög einarðlega gegn því í aðra áttina og aðrir höfðu miklar efasemdir um samrunaákvæðið, að það tæki ekki gildi fyrr en eftir að um málið hefði verið fjallað.

Það sem sannfærði mig um að það væri lagabót að breyta þessu svona var að mér finnst það ósanngjarnt gagnvart fyrirtækjunum að samruni sem hefur verið ákveðinn og byrjað er að starfa eftir sé látinn ganga til baka af eftirlitinu. Ég held að það sé erfitt bæði fyrir Samkeppniseftirlitið og hlutaðeigandi í samrunanum að hann sé látinn ganga til baka eftir að um hann hefur verið tekin ákvörðun og byrjað er að starfa samkvæmt honum. Ég held að þetta sé miklu sanngjarnara fyrirkomulag bæði fyrir fyrirtækin og eftirlitsstofnunina að vinna eftir og þá þarf hins vegar að tryggja mjög skjótan málahraða. Hér er lagt til að lögfest verði heimild til handa eftirlitinu um að taka mál fyrir að nýju vegna formgalla eins og þingmaðurinn nefndi og hafði ákveðna fyrirvara um. Ég held að það séu kannski örfá tilvik sem hvort tveggja ætti við um. En þá má þess geta að hér eru málsmeðferðarfrestir hafðir mun styttri en almennt er til að koma til móts við það sjónarmið sem þingmaðurinn nefndi og er fullkomlega gilt sjónarmið sem ég ber mikla virðingu fyrir. Reynt var að koma til móts við þetta til að sætta þessi tvö sjónarmið, að þarna væri endurupptökuheimild en hún væri bundin við mjög skamman frest þannig að ekki væri verið að hleypa allri hringekjunni af stað aftur.

[17:45]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er ekki í vafa um að öllum sjónarmiðum hefur verið velt upp við samningu þessa frumvarps og á það bæði við varðandi veltumörkin og hvenær samruni telst eða má eiga sér stað í reynd. Það á jafnframt við um mál sem vísað er frá vegna formgalla.

Varðandi veltumörkin: 50 millj. kr. viðmið, hvers konar viðmið eru það sem gildandi lög hafa? Ef við gefum okkur að viðkomandi fyrirtæki sé t.d. í vöruviðskiptum má mjög gróft áætlað tala um að eigin tekjur þess fyrirtækis séu í kringum 20–25 millj. kr. Það geta verið fyrirtæki með allt niður í tvo til þrjá starfsmenn. Fyrirtæki sem tekin voru yfir af öðrum félögum og veltu einum milljarði eða meira þurftu sem sagt að tilkynna það til Samkeppniseftirlitsins. Það þurfti svo að setja mannskap í að skoða tilvik þar sem félag með allt niður í tvo til þrjá starfsmenn var keypt. Það var auðvitað engin glóra í þessu. Þess vegna er það vel að ráðherrann skuli hafa fallist á þau sjónarmið að hækka þyrfti viðmiðunarmörkin.

Varðandi hitt hvort það sé Samkeppniseftirlitinu og jafnvel fyrirtækjunum fyrir bestu að láta samrunann ekki taka gildi þá fellst ég alveg á það. Það má alveg hafa skiptar skoðanir um það atriði. Ég kem hingað upp í 1. umr. um málið fyrst og fremst til að vekja athygli á atriðum sem ég tel mikilvægast að verði skoðuð mjög gaumgæfilega í meðförum þingsins.

[17:47]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek eindregið undir það með hv. þingmanni að sjálfsagt er að viðskiptanefnd skoði þessi stóru álitaefni og fari yfir þau t.d. í sambandi við veltumörkin, samrunaákvæðin, endurupptökuákvæðin o.fl. Það er auðvitað verkefni nefndarinnar að fara yfir þessi mál með umsagnaraðilum og öllum þeim sem málinu tengjast. Það snertir marga og ég efast ekki um að málið komi betra þaðan út heldur en það fer þangað inn héðan úr þinginu. Umræðan í dag og á síðustu vikum og mánuðum í aðdraganda lokasmíðar frumvarpsins hefur verið mjög góð og efnismikil á öllum vígstöðvum.

Ég taldi sjálfur, eftir að hafa farið yfir umræðuna um veltumörkin og hækkun þeirra annars vegar á neðri mörkunum, 50 millj. kr., og hins vegar efri mörkunum, um milljarðinn, að þau sjónarmið ættu meiri rétt á sér, að ekki væri sanngjarnt að halda mörkunum svona lágum. Hv. þm. Bjarni Benediktsson flutti um það frumvarp fyrr í haust sem ég fylgdist með af athygli. Ég tel að lagabót sé að því að hækka viðmiðunarmörkin með þeim hætti sem viðskiptanefnd kemst að, auk þess að endurupptökuákvæði væri réttlætanlegt ef það væri bundið við þann skamma frest sem þarna er gefinn.

Hvað varðar samrunaákvæðið um að það taki ekki gildi fyrr en eftir umfjöllun þá hef ég djúpa sannfæringu fyrir því að það sé rétt og góð lagabót en það verður líka gaman að fylgjast með hvernig þeirri umræðu vindur fram í nefndinni.

[17:49]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Mig langar til að leggja nokkur orð í belg vegna þess frumvarps sem hér er verið að ræða, þ.e. frumvarps hæstv. viðskiptaráðherra til laga um breytingu á samkeppnislögum og samrunaákvæðum samkeppnislaganna.

Ég held að ágætt sé að byrja á því að hrósa því í frumvarpinu sem vel er gert og tek undir það með hv. þm. Bjarna Benediktssyni að auðvitað er sérstakt fagnaðarefni að hæstv. ráðherra leggi til í 3. gr. frumvarpsins breytingu á þeim veltuviðmiðunum sem nú er kveðið á um í gildandi samkeppnislögum. Þau veltuviðmið eru nú, að því er ég hygg og flestir sem að þessum málum hafa einhvern tíma komið, allt of lág og hafa ekki breyst síðan samkeppnislögin tóku gildi árið 1993. Viðmiðin frá þeim tíma voru ekki vísitölutengd og hafa ekki fylgt þeirri þróun sem átt hefur sér stað í íslensku atvinnulífi eða komið til móts við þær miklu breytingar og þann mikla vöxt sem þar hefur verið. Ég hlýt því að fagna því að hæstv. viðskiptaráðherra leggi til býsna myndarlega hækkun á þeim veltuviðmiðum sem núgildandi ákvæði samkeppnislaga kveða á um. Auðvitað má alltaf deila um hvort nógu langt sé gengið við hækkun á viðmiðunum og menn geta haft mismunandi skoðanir um það. Ég tel engu að síður mjög virðingarvert hjá hæstv. ráðherra að stíga þetta skref til að auðvelda fyrirtækjum í atvinnulífinu að renna saman. Það gerir einnig starfsemi Samkeppnisstofnunar skilvirkari en hún er nú og kemur í veg fyrir að þessi eftirlitsstofnun sem hefur verið störfum hlaðin þurfi að skipta sér af minni háttar samrunum félaga sem maður fær ekki séð að krefjist þess að yfir þeim sé legið. Ég fagna mjög þessu ákvæði og það verður gaman að sjá þegar málið kemur til hv. viðskiptanefndar hvaða við-

tökur tillaga hæstv. ráðherra fær hjá fulltrúum atvinnulífsins.

Varðandi önnur atriði frumvarpsins þá hef ég uppi ákveðnar efasemdir um þrjá þætti þess. Það er á svipuðum nótum og þeim sem hv. þm. Bjarni Benediktsson lýsti, þ.e. í fyrsta lagi ákvæði um að samrunar komi ekki til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann eins og lagt er til í 3. mgr. a-liðar 3. gr. frumvarpsins. Í öðru lagi að heimildir Samkeppniseftirlitsins til að ógilda samruna eða setja þeim skilyrði séu víkkaðar út. Í þriðja lagi að mælt sé fyrir um heimild til handa Samkeppniseftirlitinu til að taka mál fyrir að nýju hafi áfrýjunarnefnd eða dómstóll ógilt ákvörðun eftirlitsins sökum formgalla.

Almennt séð segi ég að þegar menn fjalla um ákvæði samkeppnislaganna er nauðsynlegt að þeir nálgist ákvæði þeirra með mismunandi hætti. Mismunandi sjónarmið búa að baki ólíkum ákvæðum samkeppnislaganna. Ég nefni sem dæmi bannákvæði samkeppnislaga, ákvæði sem fjalla um misnotkun á markaðsráðandi stöðu, ákvæði um ólögmætt verðsamráð o.s.frv. Það eru ákvæði sem eru þess eðlis að í rauninni er verið að taka á atferli fyrirtækja eða forsvarsmanna fyrirtækja sem teljast ámælisverð eða jafnvel glæpsamleg gagnvart neytendum og ber að skýra þau sem slík. Síðan eru önnur ákvæði eins og samrunaákvæðin sem fela ekki í sér eða er ekki ætlað að taka á einhvers konar ámælisverðri hegðun fyrirtækja í atvinnulífinu heldur lúta miklu frekar að eðlilegri þróun sem á sér stað í viðskiptalífinu. Það eru allt önnur sjónarmið sem búa að baki slíkum ákvæðum en þeim sem mæla fyrir um bann við misnotkun á markaðsráðandi stöðu eða ólögmætu samráði o.s.frv. Við verðum að nálgast umræðuna um þessi atriði á grundvelli þessara forsendna sem ég hef lýst.

Ég á erfitt með að sjá að eitthvað í íslensku atvinnulífi og viðskiptalífi kalli beinlínis á þær breytingar sem hér er verið að leggja til, sérstaklega hvað varðar fyrsta atriðið, um að samruni fyrirtækja fái ekki að taka gildi eða koma til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann. Ég hefði talið að núverandi fyrirkomulag hafi gefist ágætlega og í sjálfu sér sé ekkert ófremdarástand í þjóðfélaginu sem kalli á að við gerum lagabreytingu til að breyta núverandi fyrirkomulagi. Á það hefur verið bent að heppilegt sé að sambærilegar reglur hvað þetta varðar gildi á Íslandi og annars staðar í Evrópu. Ég held að viðskiptanefnd ætti að taka til skoðunar hvort svo er. Lausleg athugun mín hefur leitt það í ljós að á þessu sé allur gangur hvort samrunar fá að koma til framkvæmda áður en samkeppnisyfirvöld í viðkomandi löndum hafa fjallað um þá eða ekki.

Það er líka mikilvægt að því sé haldið til haga, eins og fram kemur í greinargerðinni, að frumvarpið sem við erum að fjalla um byggir á reglugerð frá Evrópusambandinu en Ísland er ekki bundið af því að innleiða þessa reglugerð. Það er ekkert í alþjóðaskuldbindingum okkar sem kallar beinlínis á að við ráðumst í þessar breytingar. Í frumvarpinu segir hvað þetta atriði varðar, þ.e. að samrunar komi ekki til framkvæmda fyrr en Samkeppniseftirlitið hefur fjallað um þá, að hagsmunir fyrirtækjanna kalli á að ráðist verði í þessar breytingar. Það verður fróðlegt að sjá þegar málið er komið til nefndar hvort það reynist rétt. Ég hef efasemdir um að fyrirtækin kalli sérstaklega á að þessum ákvæðum verði breytt.

Ég hef tekið eftir því í málflutningi hæstv. ráðherra sem tók við störfum í viðskiptaráðuneytinu eftir síðustu kosningar — og ég hef fylgst vel með hans störfum. Ég hef haft á tilfinningunni, og það má sjá af mörgu því sem hæstv. ráðherra hefur viljað gera, að hann hefur viljað haga reglum í fjármálalífinu þannig að þær séu fyrirtækjunum til góða, séu þess eðlis að þau geti starfað, vaxið og dafnað en séu ekki of íþyngjandi fyrir félögin.

Ég er ekki viss um að frumvarpið sé beinlínis til þess fallið að auka frjálsræði og skilvirkni á þessu sviði. Markmið samkeppnislaga er fyrst og fremst að efla virka samkeppni í þjóðfélaginu. Til að lögin nái því markmiði sínu er grundvallaratriði að fyrirtæki fái skjóta úrlausn mála sinna hjá Samkeppniseftirlitinu. Meðan skjót úrlausn mála fæst ekki ná lögin ekki markmiðum sínum nema að mjög takmörkuðu leyti. Ég óttast að verði þessi ákvæði að lögum flæki þau stjórnsýslu þessara mála og geri það að verkum að málsmeðferðartíminn lengist frekar en hitt.

Við verðum síðan að hafa í huga, af því að hér er verið að tala um samruna félaga, að það er ekkert smámál að senda inn samrunatilkynningu til Samkeppniseftirlitsins. Menn setjast ekkert niður, skrifa bréf og segja: Þessi tilteknu fyrirtæki ætla að renna saman. Samrunatilkynning til Samkeppniseftirlitsins kostar mikla vinnu fyrir fyrirtækið, upplýsingaöflun, skilgreiningu á mörkuðum o.s.frv. Til þeirrar vinnu þurfa fyrirtækin að kosta til miklu vegna aðkomu sérfræðinga á viðkomandi sviði.

Þórunn Guðmundsdóttir hæstaréttarlögmaður, sem er öllum hnútum kunnug þegar kemur að samkeppnismálum, skrifaði ágæta grein í Morgunblaðið þann 15. desember 2007 undir fyrirsögninni „Forsjárhyggja eða fyrirhyggja“. Í greininni víkur hún að því ákvæði frumvarpsins sem kveður á um að samruni komi ekki til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann. Hún viðrar þar sambærileg sjónarmið og þau sem hv. þm. Bjarni Benediktsson vék að í ræðu sinni, sem ég leyfi mér að gera að mínum. Við erum öll sammála um að ætli menn sér að fara þá leið sem lögð er til í frumvarpinu sé hætta á að málsmeðferðartími og stjórnsýsla í tengslum við samkeppnismálin um samruna fyrirtækja muni þyngjast og lengjast. Ég fæ ekki séð að það sé atvinnulífinu eða fyrirtækjum í landinu til góðs. Greinin hlýtur að koma til skoðunar og eins þau sjónarmið sem þar koma fram í vinnu nefndarinnar við málið en ég legg til að nefndin athugi þessi atriði sérstaklega, einkum með hagsmuni atvinnulífsins að leiðarljósi.

Í frumvarpinu er einnig gerð tillaga um að útvíkkun á heimildum Samkeppniseftirlitsins til að ógilda samruna eða setja skilyrði fyrir honum verði víkkuð út. Ég hef efasemdir um að skynsamlegt sé að fara í slíka útvíkkun. Samkeppniseftirlitið hefur ríkar heimildir til að ógilda samruna og setja skilyrði fyrir honum en ákvæði frumvarpsins gera ráð fyrir að heimildir Samkeppniseftirlitsins verði matskenndari en þær hafa áður verið. Ég er almennt þeirrar skoðunar að í þessum málaflokki og lögum almennt þar sem kveðið er á um heimildir stjórnvalda sé heillavænlegra og í betra samræmi við góða lagasetningarhætti að reglurnar séu skýrar frekar en þær séu matskenndar.

Síðan varðandi þriðja atriðið, um að Samkeppniseftirlit-

inu sé heimilt að taka mál fyrir að nýju hafi áfrýjunarnefnd eða dómstóll ógilt ákvörðun eftirlitsins sökum formgalla, þá vara ég mjög við þeirri breytingu. Ég tel að ef Samkeppniseftirlitið getur ekki hagað málatilbúnaði sínum með þeim hætti að formreglur laga séu uppfylltar eigi fyrirtækin og viðskiptalífið að njóta vafans. Ég tel að það sé ekki til hagsbóta fyrir atvinnulífið að þau þurfi að bera hallann af því ef Samkeppniseftirlitinu yfirsjást einhverjir formgallar sem leiða til ógildingar. Það er nýmæli í íslenskri löggjöf og er til komið vegna þess að auðvitað geta komið upp atvik þar sem um ágreining er að ræða sem fer í gegnum Samkeppniseftirlitið, síðan áfrýjunarnefndina og eftir atvikum dómstóla sem leiðir til þess að málið er ógilt. Slík mál fara þá aftur af stað frá upphafspunkti. Það gerir það að verkum að samrunar fyrirtækja eða slíkur ágreiningur getur verið í lausu lofti í eitt til tvö ár og jafnvel lengur og það er ekki ásættanlegt fyrir fyrirtækin í landinu.

Ég vildi koma þessum sjónarmiðum (Forseti hringir.) á framfæri við 1. umr. málsins og vonast til að þau verði tekin til skoðunar (Forseti hringir.) við meðferð viðskiptanefndar á málinu.

[18:05]

Útbýting:

Fjárhagsleg staða Orkusjóðs, 392. mál, fsp. MS, þskj. 636.

Kostnaðarþátttaka ríkis vegna fæðinga, 391. mál, fsp. BJJ, þskj. 635.

Raforkuver, 393. mál, frv. JBjarn o.fl., þskj. 637.

Tóbaksvarnir, 388. mál, frv. JM o.fl., þskj. 632.

[18:05]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Þær umræður sem hafa átt sér stað hér um þetta mál hæstv. viðskiptaráðherra hafa verið á margan hátt athyglisverðar. Kannski er það athyglisverðasta í þessu að ríkisstjórnin virðist ekki vera einhuga um hvaða leið eigi að fara. Hv. þingmenn Bjarni Benediktsson og Sigurður Kári Kristjánsson fannst mér í meginatriðum leggjast gegn mörgum ákvæðum þessa frumvarps. Nóg um það.

Þessi samkeppnislög voru sett árið 1993 til þess að efla samkeppni á innlendum mörkuðum. Þær reglur um samrunaeftirlit eru ætlaðar til þess að koma í veg fyrir að fyrirtæki breyti gerð markaðarins og dragi úr samkeppni með samruna eða yfirtöku. Því eru samrunareglurnar einn af hornsteinum samkeppnisréttarins og gegna mikilvægu hlutverki við að koma í veg fyrir að samkeppnislegri gerð markaðarins sé breytt með samruna eða yfirtöku á þann hátt að samkeppni hverfi eða minnki til muna.

Það er nú einfaldlega þannig að yfirtaka eins fyrirtækis á öðru eða samruni fyrirtækja getur leitt til þess að samkeppni sem hefur verið til staðar minnki eða hverfi jafnvel alveg. Það er nú aðalatriði þessa máls að hér sé virk samkeppni vegna þess að íslenskur viðskiptamarkaður er einfaldlega ekki það stór að hann þoli einokun eða fákeppni. Hér eru hagsmunir neytenda hafðir í fyrirrúmi og sá er tilgangurinn með þessum reglum öllum.

Hér var mikið rætt um að viðskiptalífið þurfi að fá að virka á sem eðlilegastan og frjálsan hátt. Ég get tekið undir það. En á móti vil ég þá segja að það verður að vera í fullu samræmi við hagsmuni neytenda á því að hafa virka samkeppni og þeir hagsmunir eru nú oft afar mikilsverðir í okkar litla samfélagi.

Það er rétt sem hér hefur komið fram að Ísland er ekki bundið við að innleiða reglugerðina í íslensk lög að öðru leyti en því sem gert var með lögum nr. 44/2005. En ég vil segja að ég verð að viðurkenna að ég fagna því. Hér áðan var rætt frumvarp um ólögmæta viðskiptahætti og gegnsæi markaðarins þar sem er verið að innleiða tilskipun sem við hér á hinu háa Alþingi getum hvorki slakað eða breytt, hvorki aukið né minnkað neytendavernd sem mér finnst mjög bagalegt. Það að við þurfum ekki að innleiða þessa reglugerð segir í rauninni að við fáum eitthvað um það að segja hvernig þessar reglur gilda hér á landi enda ljóst að aðstæður hér eru á margan hátt mjög ólíkar því sem gerist á hinu Evrópska efnahagssvæði eða jafnvel í Skandinavíu. En ég mun kannski koma betur að því hér á eftir.

Í frumvarpinu er lögð til hækkun á veltumörkum sem miða skal við þegar metið er hvort samrunar séu tilkynningarskyldir. Gert er ráð fyrir að skylt verði að tilkynna samruna til Samkeppniseftirlitsins ef sameiginleg heildarvelta viðkomandi fyrirtækja er 2 milljarðar kr. eða meiri og ársvelta að minnsta kosti tveggja af þeim fyrirtækjum sem aðild eiga að samrunanum yfir 200 millj. kr. Það má kannski segja að þetta séu annars vegar hærri mörk og svo hins vegar hærri mörk. Ég held að það hafi verið full ástæða til þess að hækka þessi lægri mörk vegna þess að fyrirtæki með veltu upp á 50 milljónir eins og er í núgildandi lögum — að það má í rauninni segja að þetta séu nánast öll fyrirtæki á Íslandi.

Ég tók eftir því að fulltrúar Sjálfstæðisflokksins fögnuðu þessari hækkun sérstaklega. Ég tel að við þurfum að skoða þetta mál mjög ítarlega í viðskiptanefndinni og skoða hvaða fjárhæðir séu eðlilegar. Fjárhæðunum var síðast breytt með lögum nr. 107/2000 en kannski hefði átt á þeim tíma að vísitölubinda þær fjárhæðir á einhvern hátt.

Ég held að það sé mun sterkara einfaldlega að efla Samkeppniseftirlitið. Ég veit að það er mikill málafjöldi hvað varðar samruna fyrirtækja. En ég held að því sé enn ríkari ástæða til þess að efla Samkeppniseftirlitið. Ég verð að viðurkenna að ég varð fyrir vissum vonbrigðum þegar Fjármálaeftirlitið var eflt núna í haust að Samkeppniseftirlitið skyldi ekki hafa fylgt með vegna þess að það má segja að Fjármálaeftirlitið hafi hlutfallslega verið eflt mun meira. En Samkeppniseftirlitið er að sjálfsögðu alveg jafnmikilvægt og Fjármálaeftirlitið.

Hér hafa komið fram vangaveltur hvað varðar samanburð við Svíþjóð, Danmörku og önnur norræn ríki. Ég veit að veltumörkin þar eru mun hærri. En þar eru líka mun fjölmennari lönd. Það búa um níu milljónir manna í Svíþjóð og um fimm milljónir í Danmörku og Noregi þannig að ég tel fulla ástæðu til þess að þetta verði kannað sérstaklega í viðskiptanefnd því markaðsaðstæður á Íslandi eru um margt sérstakar vegna þess að markaður hér er smár og þau fyrirtæki sem á honum starfa.

Í annan stað er í frumvarpinu gert ráð fyrir að samruni komi ekki til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann samanber 3. mgr. a-liðar 3. gr. frumvarps-

ins. Samkvæmt núgildandi lögum tekur samruni gildi óháð skoðun Samkeppniseftirlitsins þó samningar séu í raun gjarnan gerðir með fyrirvara um samþykki eftirlitsins. Ég held að þetta sé breyting í rétta átt. Það er mikið óhagræði af gildandi fyrirkomulagi, að nýr lögaðili verði til um leið og samruni fyrirtækisins taki gildi og þá verða allir samningar þess lögaðila að ganga til baka ef Samkeppniseftirlitið ógildir samruna sem þegar hefur átt sér stað. Ég held að framkvæmdin sé í raun þannig að flest fyrirtæki bíða með að láta samningana taka gildi. En það er mjög mikið óhagræði af því að vinda ofan af nýjum lögaðila þegar samruni hefur átt sér stað.

Í þessu frumvarpi er mælt fyrir um heimild handa Samkeppniseftirlitinu til að taka mál fyrir að nýju hafi áfrýjunarnefnd eða dómstóll ógilt ákvörðun eftirlitsins sökum formgalla. Ég held að þetta sé jákvæð breyting á margan hátt. Ég held að hagsmunir neytenda séu fyrst og fremst fólgnir í því að Samkeppniseftirlitið fái að fjalla efnislega um málið. Það er mjög svekkjandi bæði fyrir allt viðskiptalífið sem og neytendur að lítill formgalli skuli í rauninni koma í veg fyrir það að ekki skuli vera hægt að fjalla um málið efnislega. Ég held að það sé á vissan hátt komið til móts við þá sem halda því fram að þetta muni lengja málsmeðferðartíma sem við viljum að sjálfsögðu ekki. En þá er líka gert ráð fyrir í frumvarpinu að Samkeppniseftirlitið hafi mjög takmarkaðan tíma til þess að fjalla um mál að nýju. Ég bara fagna því þessari breytingu.

Að lokum er gerð tillaga um útvíkkun á heimildum Samkeppniseftirlitsins til að ógilda samruna eða setja skilyrði fyrir honum. Það er í rauninni gert með því að bæta við orðinu „einkum“ í ákvæðið. Þannig felur það í sér aukið svigrúm til efnislegs mats á samkeppnislegum áhrifum samruna. Samruninn getur undir vissum kringumstæður raskað samkeppni þrátt fyrir að hann skapi ekki eða styrki markaðsráðandi stöðu eins eða fleiri fyrirtækja. Af þessu leiðir að ef samrunareglur heimila einungis inngrip í samruna sem styrkir eða myndar markaðsráðandi stöðu getur það leitt til þess að samkeppnishamlandi samrunar nái fram að ganga með tilheyrandi tjóni fyrir atvinnulífið og almenning.

Að lokum vil ég segja að það er margt jákvætt í þessu frumvarpi hæstv. viðskiptaráðherra. Samt er ljóst að það þarf að fara vel yfir þær breytingartillögur sem hér hafa komið fram. Mér heyrist að stjórnarliðar, þingmenn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingarinnar séu um margt ósammála um þær breytingar sem hér er verið að gera. En ég tel að hagsmunum neytenda verði betur gætt ef þetta frumvarp nær að fara í gegnum þingið.

[18:17]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst og fremst þakka þingmanninum fyrir prýðilega yfirferð yfir málið og jákvæðar undirtektir við öll helstu ákvæði þess. Ég vildi fyrst geta þess hvað varðar framlög til Samkeppniseftirlitsins samanborið við Fjármálaeftirlitið að verkefni Fjármálaeftirlitsins hafa þanist svo hratt út á fáum árum að 50% aukning hefur verið af heimildum til þess ár eftir ár. Það býr við markaða tekjustofna meðan Samkeppniseftirlitið lýtur öðrum lögmálum og hefur ekki búið við sömu kröfur um eftirlit og Fjármálaeftirlitið. Ég held því að það hafi verið verulegur árangur á síðasta ári að ná fram 30% aukningu á fjárheimildum til Samkeppniseftirlitsins á einu ári sem er langt umfram aukningu á heimildum til annarra opinberra stofnana og var til þess ætluð að marka þá yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að efla verulega samkeppniseftirlit og eftirlitsstofnanir samfélagsins.

Ég tek mjög eindregið undir orð hv. þingmanns um samrunaákvæðið. Ég er sannfærður um að það sé mikið sanngirnismál að samrunar gangi ekki fram fyrr en Samkeppniseftirlitið hefur fjallað um þá. Það er ekki gott að fyrirtæki lendi í því undarlega óhagræði að hafa fullgert samruna, sameinað starfsemina, byrjað að starfa af fullum krafti eftir gerbreyttum aðstæðum og svo lýkur Samkeppniseftirlitið umfjöllun sinni og þá er samruninn látinn ganga til baka. Það er mjög ósanngjarnt og það er vont hlutskipti bæði fyrir Samkeppniseftirlitið að þurfa að brjóta samrunann á bak aftur töluvert eftir að hann hefur átt sér stað og eins fyrir fyrirtækin að búa við slíka óvissu eftir að starfsemin er hafin. Það er miklu hreinlegra að samruninn gangi ekki fram fyrr en eftir að Samkeppniseftirlitið hefur fjallað um hann. Það er til mikilla bóta að mínu mati fyrir bæði fyrirtæki og almenning.

[18:19]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Andsvar hæstv. viðskiptaráðherra gefur kannski ekki tilefni til mikilla andsvara af hálfu þess þingmanns sem hér stendur enda sýnist mér við frekar vera á sama máli hvað varðar flesta hluti frumvarpsins. Það er rétt að Fjármálaeftirlitið hefur þanist út og fjármálamarkaðurinn einnig. Það tengist að mínu mati þeim stakkaskiptum sem orðið hafa á íslensku viðskiptalífi á undanförnum árum og ég er þeirrar skoðunar að við eigum að efla Samkeppniseftirlitið enn frekar.

Nú komu ábendingar frá fjármálafyrirtækjum um að þeim væri mikill hagur í því að hafa öflugt fjármálaeftirlit. Tiltrú aðila erlendis mundi einfaldlega aukast við það. En ég held að það sama gildi um viðskiptalíf annað en fjármálalíf að tiltrú allra á íslensku viðskiptalífi mun aukast ef hér ríkir öflugt og virkt samkeppniseftirlit.

Ég vil endurtaka það sem fram kom hér áðan: Samkeppniseftirlitið býr við mjög mörg verkefni. Áðan var rætt um að í frumvarpinu væri heimild fyrir því að Samkeppniseftirlitið geti tekið upp mál sem hafa fallið á formgalla og ég held að þá sé einfaldlega mikill hagur í því að hér sé mjög öflugt samkeppniseftirlit til þess einmitt að slíkir formgallar komi minna í ljós og nægur mannskapur og fjárráð sé til að fara mjög ítarlega yfir þau verkefni sem að þeim snúa.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Frístundabyggð, 1. umr.

Stjfrv., 372. mál (heildarlög). — Þskj. 614.

[18:22]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um frístundabyggð á þskj. 614. Þetta er í fyrsta skipti sem lögð er fyrir Alþingi heildarlöggjöf um frístundabyggð. Þótt lagasetning á þessu sviði sé nýmæli á hún sér alllangan aðdraganda sem rakinn er í athugasemdum.

Niðurstaðan af starfi nefndar fyrrverandi félagsmálaráðherra sem fjallaði um þetta mál og skipuð var 2006 var sú að þörf væri á heildarlögum þar sem kveðið yrði á um réttindi og skyldur eigenda frístundahúsa, einkum að því er varðaði atriði sem talin voru upp í erindisbréfi hópsins. Hún sé m.a. studd þeim rökum að hér sé um að ræða umtalsverðan hóp sem eigi hagsmuna að gæta. Vísað var til þess að samkvæmt upplýsingum Fasteignamats ríkisins hefði frístundahúsum fjölgað mikið. Þannig töldust þau vera 5 þús. árið 1994 en í árslok 2006 um 11 þús. Það er ljóst að stór hópur, lóðarleigjendur, landeigendur og sveitarfélög, eigendur frístundahúsa og fjölskyldur þeirra, á hagsmuna að gæta þegar réttarstaða í frístundabyggð er skýrð með löggjöf.

Á fundi starfshóps fyrrverandi ráðherra sem og í erindum sem honum bárust á starfstímanum kom fram að við ýmis vandamál er að etja í frístundabyggðum. Mest ber á samskiptum eigenda frístundahúsa á leigulóðum og landeigenda eins og síðar verður komið að. Hitt atriðið sem orðið hefur sífellt meira áberandi í seinni tíð eru samskipti eigenda húsa á frístundahúsasvæðum innbyrðis. Þar hafa komið upp hliðstæðir erfiðleikar og hjá íbúum í fjöleignarhúsum. Ágreiningur rís um þátttöku og skiptingu kostnaðar og viðhalds vegna framkvæmda við sameign. Fulltrúar frístundahúsaeigenda hafa sett fram óskir um að sett verði í lög sams konar ákvæði til lausnar á ágreiningi og deilum og er að finna í lögum um fjöleignarhús.

Til viðbótar þessu má nefna kvartanir frístundahúsaeigenda yfir gjaldskrám sveitarfélaga og yfir meintu áhugaleysi sveitarstjórna á því að hafa samráð við þennan hóp um sameiginleg hagsmunamál. Af framansögðu leiddi að starfshópurinn lagði fyrst og fremst áherslu á tvennt, samskipti eigenda á lóð undir frístundahús og lóðarleigjenda og samskipti eigenda frístundahúsa innbyrðis.

Leiga á lóðum undir frístundahús til lengri tíma er afar mikilsverð ráðstöfun nú á dögum, ekki síst vegna þess að mannvirki sem reist eru á lóðunum geta verið afar verðmæt. Algengt er að sama fjölskyldan hafi haft lóð á leigu svo áratugum skipti. Bygging frístundahússins, trjárækt og umhverfisbætur hafa verið sameiginlegt áhugamál og viðfangsefni fjölskyldunnar. Fyrir þennan hóp skiptir afar miklu að leiguréttindi séu traust og til langs tíma.

Réttarstaðan í dag er sú að beri ákvæði leigusamnings ekki með sér að leigutaki hafi ótvíræðan rétt til leigu að leigutíma loknum getur hann í leigulok átt von á að standa án nokkurs réttar til lóðarinnar þar sem frístundahús hans hefur staðið. Dæmi eru um að landeigandi hafni leigutaka um framlengingu á lóðarleigusamningi gangi leigutaki ekki að skilmálum hans um verulega hækkun leigugjalds eða kaupi lóðina á margföldu fasteignamatsverði. Fallist leigutaki ekki á hina nýju skilmála er honum gert ljóst að frístundahúsið ásamt fylgihlutum kunni að verða fjarlægt með útburðargerð ef því er að skipta.

Samkvæmt upplýsingum fasteignasala er algengt hektaraverð á lóðum undir frístundahús í nágrenni við höfuðborgarsvæðið allt frá 2,4 millj. kr. upp í 7,5 millj. kr. Hæsta verð er á dýrum svæðum fyrir lóðir sem liggja að vatni eða á. Dæmi eru um að fjórðungur úr hektara hafi verið boðin á 10 millj. kr. Það samsvarar því að hektarinn sé á um 40 millj. kr. Síðan var gefinn frestur til að rýma lóðina ef ekki yrði gengið að tilboðinu.

Þetta er ekki eina dæmið af þessu tagi. Hægt er að nefna mörg önnur þótt verðlagningin sé ekki jafnhróplega há í öllum tilvikum. Það liggur fyrir að nú þegar og á næstu árum mun fjöldi eigenda frístundahúsa lenda í þeirri stöðu að verða stillt upp við vegg með afarkostum ef ekkert verður að gert. Verulegur fjöldi umkvartana leigutaka lóða undir frístundahús til stjórnvalda á undanförnum missirum undirstrikar nauðsyn þess að við verði brugðist með lagasetningu.

Starfshópur sá sem skipaður var í júlí 2006 skilaði fyrrverandi félagsmálaráðherra í febrúar 2007 tillögu um að frumvarpi til laga um réttindi og skyldur á svæðum skipulögðum fyrir frístundahús. Hópurinn lagði til að löggjöfin tæki eingöngu til atriða sem skyldi getið í leigusamningi auk þess að kveðið yrði á um rétt leigutaka til að framleigja og framselja leiguréttindi og heimild til að framselja mannvirki og leigulóðaréttindi. Einnig lagði starfshópurinn til að mælt yrði fyrir um í lögum að samningar um kaup á lóð undir frístundahús uppfyllti tiltekin lámarksskilyrði. Með því yrði samningsaðilum gert að taka afstöðu til tiltekinna atriða sem reynslan hefur sýnt að hafa síðar orðið að ágreiningsefnum.

Í nokkrum umsögnum kom fram gagnrýni á að með frumvarpi starfshópsins væri ekki brugðist við þeim vanda sem blasir við mörgum leigutökum lóða undir frístundahús þegar hillir undir lok leigutíma. Ég ákvað að mæta þeirri gagnrýni með því að leita eftir því við Lagastofnun Háskóla Íslands. Ég óskaði eftir að hún léti kanna með hvaða hætti væri hægt að jafna samningsstöðu leigusala og leigutaka lóða undir frístundahús en þó þannig að gætt yrði meðalhófs og grundvallarreglna um verndun eignarréttar og afturvirkni.

Í minnispunktum Eyvindar G. Gunnarssonar, lektors við lagadeild Háskóla Íslands, og Helga Áss Grétarssonar, sérfræðings við Lagastofnun Háskóla Íslands, frá 4. október 2007, kemur m.a. fram sú skoðun að Alþingi geti sett lög sem komi meira jafnræði á milli leigusala og leigutaka lóða undir frístundahús án þess að það brjóti í bága við reglur stjórnarskrárinnar um eignarrétt og afturvirkni. Aftur á móti skipti miklu máli hvernig slík löggjöf verði úr garði gerð.

Um miðjan nóvember 2007 var Lagastofnun Háskóla Íslands falið að gera tillögu að frumvarpi til laga um frístundabyggð og leigu lóða undir frístundahús. Við samningu frumvarpsins skyldi byggt á frumvarpsdrögum fyrrnefnds starfshóps og þeim athugasemdum sem bárust við hana. Hugmyndir starfshópsins um innbyrðis réttindi og

skyldur umráðamanna lóða í frístundabyggð voru að mestu látnar halda sér en í því frumvarpi sem hér er lagt fram eru gerðar tillögur sem ætlað er að taka á réttarsambandi leigusala og leigutaka lóða undir frístundahús.

Það er ástæða til að halda því til haga og vekja á því athygli að þróun mála varðandi frístundahús og frístundabyggð er ekki einsdæmi hér á landi. Í september 2007 felldi Hæstiréttur Noregs dóm í máli þar sem deilt var um hvort lagaákvæði sem kveður á um með rétt leigutaka til áframhaldandi leigu lóðar á sömu kjörum og áður stæðist ákvæði norsku stjórnarskrárinnar um vernd eignarréttar og bann við afturvirkni laga. Í dómnum kom fram að fasteignaverð í Noregi hefði hækkað undanfarna áratugi. Þetta hafði m.a. orðið til þess að löggjafinn hafi árið 2004 talið ástæðu til að breyta lögum um lóðaleigusamninga til að styrkja réttarstöðu þeirra sem leigðu lóðir undir frístundahús. Fram kemur að þeir hagsmunir lóðarleigutaka að eiga rétt á að hafa afdrep fyrir sig og sína fjölskyldu í frístundahúsum hafi vegið þungt við setningu laganna. Einnig taldi rétturinn að með hliðsjón af því að lóðaleigusamningar væru gerðir til langs tíma gætu samningsaðilar átt von á því að löggjafinn gripi inn í með löggjöf til að tryggja eðlilegt og sanngjarnt jafnvægi á milli hagsmuna beggja aðila.

Einnig er ástæða til að vekja athygli á umsögn talsmanns neytenda um upphaflega frumvarpstillögu starfshópsins sem skipaður var í júlí 2006. Í umsögninni bendir talsmaðurinn á að þar sem leigusamband landeigenda og leigutaka af lóð fyrir frístundahús sé mjög sterkt telji hann eðlilegt að forgangsréttur leigutaka af áframhaldandi leigu sé lögbundinn þegar um er að ræða skipulagða frístundabyggð. Talsmaðurinn leggur til að slík efnisregla um forgangsrétt leigutaka af áframhaldandi leigu verði lögbundin.

Í umsögninni segir að um sé að ræða veigamikla neytenda- og eignarréttarhagsmuni sem stefnt verði í hættu nema hagsmunum og réttindum frístundalóðarleigutaka sé gert hærra undir höfði í væntanlegu frumvarpi. Talsmaðurinn bendir einnig á að ekki sé þjóðhagslega hagkvæmt að landeigandi í skipulagðri frístundabyggð hafi samnings- og réttarstöðu til að koma leigutaka lóðar burt af lóð með frístundahús, með tilheyrandi kostnaði í því skyni að annað frístundahús sé reist á sama stað með tilheyrandi kostnaði. Talsmaðurinn bendir á mörg önnur atriði sem hníga að þeirri niðurstöðu að styrkja stöðu lóðarleigjanda gagnvart leigusala lóðar.

Virðulegi forseti. Tímans vegna mun ég einungis stuttlega víkja að einstökum ákvæðum en vísa að öðru leyti til ítarlegra athugasemda við greinargerð.

Í 1. gr. frumvarpsins er fjallað um gildissvið laganna. Lagt er til að lögin taki fyrst og fremst á leigu lóða undir frístundahús sem eru tveir hektarar eða minni. Í athugasemdum er tekið fram að ekki skipti máli hvar lóðin er, lögin taki til leigu allra slíkra lóða undir frístundahús.

Ástæða þess að ákvæði í II. kafla gildir ekki um leigu lóða sem eru stærri en tveir hektarar er fyrst og fremst sú að taka verður tillit til hagsmuna landeiganda, að hann verði ekki þvingaður til að leigja út stórt land undir frístundahús um langa hríð. Þetta helgast einnig af því markmiði frumvarpsins að bæta réttarstöðu þess þorra leigutaka sem hefur leigt skika af landi til að geta átt athvarf fyrir sig og fjölskyldu sína utan þéttbýlis en síður til þeirra sem hafa gnægð lands fyrir frístundahús sín. Jafnframt er tekið fram í málsgreininni að lögin gildi um innbyrðis réttindi og skyldur umráðamanna lóða í frístundabyggð óháð stærð.

Í 10.–14. gr. er að finna ítarlegt ákvæði um rétt leigutaka til að framlengja leigusamning. Það er mikilvægt að gera sér grein fyrir þýðingu uppsagna leigusamnings í 10. gr. í tengslum við rétt leigutaka til að framlengja leigusamning, samanber ákvæði 11. gr. Við uppsögn öðlast leigutaki rétt á að grípa til úrræða sem heimila honum að framlengja einhliða leigusamning. Um þennan rétt er nánar fjallað í 11. gr. Í athugasemdum kemur fram að við samningu greinarinnar hafi sérstaklega verið gætt hagsmuna beggja aðila, ekki síst vegna þess að lögin taka gildi um samninga sem voru gerðir fyrir fyrirhugaða gildistöku laganna og eru í gildi þegar lögin koma til framkvæmda. Áréttað er að forsenda frumvarpsins sé að bæta réttarstöðu þeirra fjölmörgu lóðarleigutaka sem eiga frístundahúsalóð og hafa gilda samninga sem eru að renna út innan skamms. Tekið er fram að í þeim efnum séu fáar leiðir færar nema leigutaki hafi ótvíræðan rétt til að framlengja leigusamning eða leysa lóðina til sín. Í frumvarpinu var fyrrnefnda leiðin valin.

Í athugasemdum er tekið fram að þessi aðferð við að bæta réttarstöðu leigutaka eigi sér að einhverju leyti samsvörun í ákvæðum um forgangsrétt leigjenda til húsaleigu að leigutíma loknum, samanborið við 51. gr. laga um húsaleigu og 8. gr. eldri laga um húsaleigusamninga. Þó sé sá munur á að í frumvarpinu er gert ráð fyrir að viljaafstaða leigusala til áframhaldandi leigu skipti almennt ekki máli. Þessi takmörkun á réttindum landeigenda er sett til að jafna samningsstöðu leigusala og leigutaka lóðar þar sem frístundahús stendur.

Í 12. gr. er vegið á móti þeim takmörkunum sem leigusali þarf að sæta með heimild leigjenda til að framlengja einhliða leigusamning. Lagt er til að gildistími hins framlengda leigusamnings verði 25 ár. Samkvæmt 3. mgr. er í frumvarpinu lagt til að leigusali geti allt að tvöfaldað fjárhæð ársleigu samkvæmt eldri leigusamningi. Talið er að það viðmið sé varfærnislegt og ætti að vera fullnægjandi fyrir málsaðila. Sé annar hvor aðila óánægður með hina nýju leigufjárhæð er heimilt að bera hana undir kærunefnd frístundabyggðamála sem getur lækkað gjaldið eða hækkað með hliðsjón af markaðsaðstæðum.

Annað atriði sem kann að skipta leigusala miklu máli er heimild sem kemur fram í 4. mgr. Samkvæmt málsgreininni er honum veitt heimild til að minnka hið leigða land. Miðað er við að sé lóðin hálfur hektari eða minna geti leigusali ekki minnkað lóðina en allt umfram það að tveggja hektara mörkunum. Eðlilegt þykir að leigusali hafi leigutaka með í ráðum en sé leigusala ekki svarað innan tiltekins frests getur hann minnkað lóðina einhliða. Réttarúrræði leigusala samkvæmt þessari grein miðast við að bygginga- og skipulagsyfirvöld veiti samþykki sitt fyrir því að lóðin sé minnkuð. Fáist það ekki er leigusala ómögulegt að minnka hina leigðu lóð.

13. gr. frumvarpsins fjallar um innlausnarrétt. Hann verður virkur tíu árum eftir að framlengdur lóðaleigusamningur tók gildi. Hann lýsir sér þannig að leigusali geti hve-

nær sem er krafist þess að leigutaki leysi lóðina til sín gegn fullu verði. Hér er vegið á móti því óhagræði sem leigusala kann að stafa af því að leigutaki beiti einhliða rétti til að framlengja leigusamning sem hann getur nýtt sér hvað eftir annað við lok leigutíma Af þessu leiðir að þrengt er að leigusala varðandi nýtingu eignarinnar.

Í 2. mgr. 13. gr. eru leigusala veittar heimildir til að segja framlengdum samningi upp og leysa lóðina til sín þegar aðilaskipti verða að leigusamningi. Þessar heimildir eru háðar því skilyrði að aðstæður við aðilaskipti falli ekki undir tilvik sem nefnd eru í 3. mgr. Þetta ákvæði þarf að mótast í framkvæmd en grunnhugmynd þess er að þrengja rétt leigutaka til að ráðstafa réttindum sínum á grundvelli hins framlengda samnings nema að ráðstöfunin sé í þágu náins venslafólks. Þetta er í samræmi við yfirlýstan tilgang frumvarpsins um að bæta réttarstöðu fjölskyldufólks sem hefur um langt skeið hlúð að frístundahúsi sínu og þeirri lóð sem það stendur á. Ástæða er til að vekja á því athygli að framangreind ákvæði eru til hagsbóta fyrir leigusala og vega að einhverju leyti á móti rétti leigutaka til að framlengja einhliða leigusamning.

Annað veigamesta markmið frumvarpsins er að lögfesta tilteknar lágmarkssamskiptareglur á milli umráðamanna lóða undir frístundahús í frístundabyggð. Um þetta fjallar ákvæði III. kafla frumvarpsins. Fjölmörg atriði sameina hagsmuni umráðamanna slíkra lóða. Talið er nauðsynlegt að allir umráðamenn lóða þurfi að vera í félagi til að geta tekið ákvörðun um þau atriði.

Í 15. gr. kemur fram að í frístundabyggð sé umráðamönnum lóða skylt að hafa með sér félagsskap um sameiginlega hagsmuni. Sérstök ástæða er til að vekja athygli á ítarlegri umfjöllun í athugasemdum um ákvæði frumvarpsins og ákvæði 74. gr. stjórnarskrárinnar um félagafrelsi.

Í IV. kafla frumvarpsins er m.a. fjallað um samstarf Félags frístundabyggðar við sveitarstjórn, valdsvið kærunefndar frístundabyggðamála og fleira. Um samstarf félags í frístundabyggð við sveitarstjórn er fjallað í 22. gr. frumvarpsins. Umsagnaraðilar gerðu þetta ákvæði nokkuð að umtalsefni í umsögnum sínum. Skiptir þar mjög í tvö horn. Frístundahúsaeigendur gagnrýna ákvæðið og finnst samráðsskylda sveitarfélags gagnvart þeim vera veik og í umsögnum sumra sveitarfélaga kemur fram uggur um að ákvæðið verði íþyngjandi fyrir sveitarfélögin og kalli á aukin umsvif með tilheyrandi fjárútlátum.

Í umsögn félags- og tryggingamálaráðuneytisins um áhrif frumvarpsins á fjárhag sveitarfélaga kemur fram að ákvæðið sé stefnuvísandi og ekki skuldbindandi fyrir sveitarstjórn að verða við ósk um samráð. Ekki teljist nein skylda fyrir sveitarfélag að halda fund með sérhverju félagi í sveitarfélaginu. Þannig getur sveitarstjórn hæglega haldið einn sameiginlegan fund með fulltrúum allra félaga í sveitarfélaginu. Þar af leiðandi verður ekki séð að frumvarpið feli í sér útgjaldaauka fyrir sveitarfélögin í landinu. Þvert á móti megi ætla að með skipulögðu og reglubundnu samráði muni draga úr fyrirspurnum frá einstaklingum og félögum um sameiginleg hagsmunamál. Sé rétt staðið að málum getur frumvarpið leitt til hagræðingar og sparnaðar fyrir sveitarfélögin.

Í 23. gr. frumvarpsins er mikilvægt réttarfarslegt úrræði fyrir þá sem eiga hagsmuna að gæta í frístundabyggð. Samkvæmt greininni er gert ráð fyrir að skipun sérstakrar kærunefndar frístundabyggðamála sem fái það hlutverk að leysa úr ágreiningsmálum sem upp koma við framkvæmd laganna. Þar sem kærunefnd frístundabyggðamála á að vera allvaldamikil í mikilvægum málefnum er talið nærtækast að ráðherra skipi alla þá sem sæti skuli eiga í nefndinni og að formaður hennar skuli uppfylla skilyrði laga til að gegna embætti héraðsdómara. Rétt þykir að lágt gjald verði tekið af þeim sem vísar ágreiningi til nefndarinnar. Afgreiðslur nefndarinnar á málum eru endanlegar lyktir mála á stjórnvaldsstigi en aðilar geta skotið málum til dómstóla ef því er að skipta.

Fjallað er um lagaskil í niðurlagsgrein frumvarpsins og ákvæði til bráðabirgða. Lagt er til að lögin taki gildi 1. september 2008. Þannig gefst svigrúm til að nýta komandi sumar til að kynna lögin í helstu frístundabyggðum landsins. Rétt þykir að taka af tvímæli um að lögin taki ekki til samninga undir frístundahús sem hafa runnið úr gildi fyrir gildistöku laganna. Lögin gilda hins vegar um samninga sem eiga rót sína að rekja til gildistöku laganna og eru enn í gildi þegar lögin koma til framkvæmda. Leigutími slíkra samninga heldur gildi sínu þó hann kunni að vera styttri en 25 ár. Önnur ákvæði slíkra samninga sem ganga í bága við lögin hafa ekki gildi nema annað sé tekið fram í lögum eða leiði af eðli máls.

Með ákvæði til bráðabirgða er leyst úr þeirri aðstöðu þegar réttar til að framlengja leigusamning er neytt en leigutími samningsins rennur út innan tveggja ára frá gildistöku laganna. Úr þessu er leyst þannig að leigutaki verði að tilkynna leigusala fyrir 1. desember 2008 að hann vilji neyta réttar til að framlengja leigusamning, ella hafi hann fyrirgert þeim rétti. Einnig þarf að taka sérstaklega á því þegar leigusamningur rennur út skömmu eftir gildistöku laganna en innan þess frests sem veittur er fyrir leigutaka til að öðlast rétt til að framlengja samning. Ákvæðið tekur af öll tvímæli um að leigutaki geti innan frestsins beitt þessum rétti þrátt fyrir umsamin leigulok.

Virðulegi forseti. Ég hef mælt fyrir frumvarpi til laga um frístundabyggð. Ég vil leggja á það áherslu að með frumvarpinu er m.a. ætlað að bregðast við óviðunandi ástandi sem ríkir á milli leigutaka og leigjenda lóða undir hús í frístundabyggð með því að jafna samningsstöðu þessara aðila og tryggja sátt um þá mikilvægu hagsmuni að friður skapist um áframhaldandi öfluga uppbyggingu frístundabyggða um allt land.

Ég legg til að frumvarpinu verðu vísað til hv. félags- og tryggingaefndar að lokinni 1. umr.

[18:40]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir að flytja þetta frumvarp til laga um frístundabyggð. Eins og kom fram í lok máls hennar er þar um óeðlilega aðstöðu að ræða sem þarf að bregðast við. Mörgum kann að finnast sem réttindi landeigenda séu skert en ég tek undir með hæstv. félagsmálaráðherra, að það er fyrst og fremst verið að jafna aðstöðuna, annars vegar leigutaka í þessu tilviki og hins vegar landeigenda.

Skapast hafa vandamál vegna þess að óeðlilegar aðstæður voru á íslenskum markaði vegna mikillar verðhækkunar tímabundið, hugsanlega til frambúðar, á ýmsum lóðum undir frístundahús. Ýmsir hafa nýtt sér það til fullnustu til að aflað sér aukins fjár með því að selja þeim sem eiga frístundahús lóðir á yfirverði. Það er ljóst að við þessu varð að bregðast og það er að hluta gert í þessu frumvarpi.

Spurningin sem vaknar er um hvort hér sé um eðlileg lagaákvæði að ræða. Ljóst er að fólki hefur verið stillt upp við vegg. Skapast hafa óeðlilegar aðstæður og þær geta kallað á lagasetningu eins og þá sem hér er um að ræða. Vissulega er í frumvarpinu fólgin ákveðin skerðing á eignarrétti aðila en þá skiptir máli að það sé gert með almennum lögum sem þessum og þess sé gætt að reynt sé að fara bil beggja þannig að hagsmunir beggja, þ.e. eigenda frístundahúsa og landeigenda, séu tryggðir sem best má vera.

Um leið og ég mæli með að þetta frumvarp hljóti stuðning og verði að lögum sem allra fyrst þá eru nokkur atriði sem hljóta að koma til skoðunar og verða til umhugsunar, t..d. stærðarmörk, fjöldamörk og annað. Spurningin er um hvort tveir hektarar eigi að vera viðmiðunarmörk til að þessi lög gildi eða ekki, hvort kannski væri eðlilegra að miða við frístundahús, hvort eðlilegt sé að miða við sex lóðir undir frístundahús, af hverju ekki fimm eða sjö eða kannski bara eina? Einstaklingur sem hefur fengið leigða lóð fyrir frístundahús á sömu hagsmuna að gæta þótt húsið hans sé eitt í landinu eða þótt þar séu fimm eða sex önnur. Í raun er um sömu hagsmuni að ræða þótt ekki séu önnur frístundabyggð en eitt frístundahús. Mér finnst það koma til skoðunar við meðferð málsins í nefnd sem frumvarpinu verður vísað, að gæta að þessum ákvæðum.

Þá spyr ég einnig hvort það sé eðlilegt sem kveðið er á um í 3. mgr. 12. gr. varðandi heimild til að hækka einhliða leigusamning sem nemur allt að tvöfaldri fjárhæð ársleigu eldri leigusamnings. Þá finnst mér koma til greina og skoðunar sjónarmið um með hvaða hætti leigusamningurinn var upphaflega ákveðinn. Var í upphafi leigusamningsins um sjálfkrafa hækkun á honum að ræða með tilliti til vísitölu eða verðbótaákvæða. Í þeim tilvikum verður ekki séð að nein sanngirni sé fólgin í því að tvöfalda allt í einu leiguverð fyrir frístundahús. Það er miklu eðlilegra að vísitöluákvæðin haldi sér þá með sama hætti og þau hafa gert því annars væri um að ræða óeðlilega íþyngingu fyrir eiganda frístundahúss. Einhliða ákvörðun leigusala hvað þetta varðar er því óeðlileg.

Varðandi ákvæði í 13. gr. laganna, um innlausnarrétt, kemur líka til athugunar hvort það séu eðlilegar viðmiðanir að eigandi jarðar þurfi að bíða í tíu ár eftir að fá að beita innlausnarrétti. Spurningin er um hvort ekki megi breyta ákvæðum þessara laga og þá sérstaklega 12. og 13. gr. þannig að eigandi geti krafist innlausnar fyrr. Hér er miðað við að greitt sé fullt verð fyrir og þá væntanlega með tilliti til ákvæðis stjórnarskrár um það að ef ekki semst um verð kveði matsnefnd á um það með tilliti til sjónarmiða líkt og þegar um eignarnám er að ræða. Það ætti að tryggja hagsmuni eigenda frístundahúsa að notast við eðlilegar viðmiðanir varðandi verðákvarðanir. Þegar um slíkt er að ræða kann að vera eðlilegt að heimila landeiganda að krefjast innlausnar fljótt, jafnvel innan eins árs eða tveggja ára frá því að framlengdur leigusamningur tók gildi og létta á móti þeim ákvæðum sem kveðið er á um í 12. gr. varðandi skilmála fyrir framlengingu leigusamnings.

Þetta mál kemur að sjálfsögðu til skoðunar í þeirri nefnd sem fjallar um málið. Ég fer því að eins og hæstv. ráðherra og lýk tímans vegna máli mínu.

[18:46]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að fara mörgum orðum um þetta frumvarp sem ég þó fagna mjög að skuli vera komið fram og vil vitna í orð Ásgeirs Guðmundssonar, formanns Landssambands sumarbústaðaeigenda, í Morgunblaðinu í dag þar sem hann fagnar því að frumvarpið sé komið fram og segir það geysilega mikilvægt fyrir leigutaka að fá lagaramma í kringum frístundabyggðir og hann segir að þetta mál snerti hagsmuni tugi þúsunda manna á Íslandi.

Ég hef á því fullan skilning að eigendur íbúða geti þurft að biðja leigjendur að víkja úr húsnæði þegar þeir þurfa sjálfir á því að halda til eigin nota og slíkar aðstæður geta líka komið upp þar sem land hefur verið leigt undir sumarbústaði. Þá hef ég skilning á því að leigu þurfi endrum og eins að hækka í samræmi við verðlagsþróun eða einhverjar tilteknar aðstæður. Ekkert af þessu á þó við þær aðfarir sem hafa verið gegn sumarbústaðafólki víða í landinu undanfarna mánuði og ár. Fræg að endemum er framganga nokkurra landeigenda í Skorradal en þar hafa óprúttnir viðskiptamenn greinilega fest kaup á byggðu sumarbústaðalandi beinlínis með það fyrir augum að fékfletta fólk í byggðunum. Eftir að þessir aðilar hafa komið til sögunnar hafa þeir stillt sumarbústaðafólki upp við vegg, því er boðið að kaupa landið undir sumarbústaðinn eða hafa sig á brott. Þess eru dæmi að fjölskyldu hafi verið gert að greiða 10, 15 millj. kr. fyrir fjórðung úr hektara. Það eru mörg dæmi þess að leigan hafi verið hækkuð í einu vetfangi um rúman helming.

Í langan tíma hefur verið beðið eftir lagasetningu til að verja fólk gegn ofbeldi af þessu tagi. Nú er komið fram frumvarp og ég endurtek að ég hygg að þetta sé ekki aðeins fagnaðarefni forsvarsmönnum sumarbústaðaeigenda heldur þeim tugum þúsunda sem Ásgeir Guðmundsson vitnar til og ég held að þetta sé líka fagnaðarefni öllu því strangheiðarlega fólki til sveita sem hefur atvinnu af því að leigja land undir orlofsbyggðir og veita íbúum þar þjónustu. Það sem ég vék að hér áðan og vísaði þar til nokkurra óprúttinna aðila í Skorradal og víðar hefur ekkert með atvinnurekstur að gera, það nálgast að flokkast undir glæpastarfsemi.

Síðan er spurning hvort nægilega langt er gengið í þessu frumvarpi. Ég spyr t.d. um dagsetningu. Frumvarpið á að taka gildi sem lög 1. september og ég spyr hvers vegna ekki er hægt að flýta þeirri dagsetningu. Ég spyr einnig um þær heimildir sem landeigendum eru veittar til að minnka landið undir sumarbústöðum, í sumum tilvikum niður í fjórðung úr hektara eða var það hálfur hektari, ég man ekki hvort. (Gripið fram í.) Fjórðungur úr hektara, (Gripið fram í.) er það hálfur hektari, hvort ekki sé gengið of langt í því efni.

Þetta eru atriði sem hreinlega þarf að fara yfir í félagsmálanefnd þegar hún fær frumvarpið til skoðunar. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um það að sinni. Ég mun hlusta á þær

athugasemdir sem félagsmálanefnd berast en hvet til þess að málinu verði hraðað sem nokkur kostur er í gegnum þingið og hvet til þess að við breytum dagsetningunni og færum hana fram á árið, ég nefni 1. maí í því sambandi.

[18:52]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil nú eins og þeir sem hafa komið hér upp þakka og fagna þessu frumvarpi. Það tekur á mörgum atriðum sem hæstv. félagsmálaráðherra hefur rakið ágætlega og því ekki ástæða til að gera það frekar. Ég held hins vegar að það sé nauðsynlegt að fagna því sérstaklega í ljósi þess að jarðalög breyttust mikið 2004 en þá varð réttarstaða leigutaka á sumarbústaðalandi miklum mun verri en áður hafði verið, þ.e. að frelsi með sölu og meðferð jarða var rýmkað mjög mikið og það var, held ég, alveg nauðsynlegt og hárrétt á sínum tíma en þetta þýddi auðvitað að þar með var komin allt önnur forsenda fyrir því í hvaða tilgangi jarðir voru seldar og það hafa verið rakin dæmi þess hér að m.a. hafi jarðir verið keyptar upp í þeim tilgangi að taka sérstaklega á þeim sem eiga og hafa átt sumarbústaði og lent í því að lóðarleigusamningur rennur út.

Hæstv. félagsmálaráðherra hefur rakið forsendurnar fyrir því sérstaklega, bæði lögfræðiálit sem hún lét vinna og eins dóm sem fallið hefur í Noregi þar sem aðstæður eru mjög svipaðar og hér og að því leytinu til hef ég trú á því að þetta frumvarp standist ákvæði stjórnarskrár og jafnræðisreglu. Megintilgangurinn með frumvarpinu er í rauninni að bæta samningsaðstöðu eða jafna samningsaðstöðu aðila. Jafnframt er tryggður ákveðinn réttur leigusala þar sem hann getur minnkað það land sem leigt er út, eins og áður hefur verið rakið, og jafnframt hefur hann heimild til þess að hækka leigu og allt að því tvöfalda hana.

Það er auðvitað alveg rétt sem kom fram hjá hv. þm. Jóni Magnússyni þegar hann spyr hvort það sé eðlilegt að hægt sé að hækka einhliða um helming, þ.e. að þessi lög líta ef til vill út fyrir að ýta undir að það verði allt að helmingshækkun þegar leigutími er útrunninn í staðinn fyrir að í þeim tilvikum, sem að öllu jöfnu hefur verið hingað til, að leiguverð hækkar einungis um eitthvað sem getur talist eðlilegt miðað við hækkun á vísitölu. Þetta er auðvitað eitthvað sem nefndin mun væntanlega fjalla um.

Það er svo sem líka rétt að það er spurning hvort innlausnarréttur ætti að geta tekið gildi fyrr en eftir tíu ár og það er svo sem alveg athugunarvert en í því tilviki fannst mér að það væri verið að gæta ákveðins meðalhófs í því en það má vel vera að frumvarpið tæki enn þá betur á því að jafna réttarstöðuna ef sá tími væri styttur.

Ég get líka vel tekið undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni þegar hann segir að hann hafi skilning á því að landeigendur geti þurft að nota land sitt og geti þess vegna ekki lengt leigusamning en það eru auðvitað mörg dæmi þess að útrunninn leigusamningur hefur verið notaður til þess að þvinga fólk til þess að kaupa það land sem sumarbústaður stendur á, oft dýru verði, mjög dýru verði og einmitt í ljósi þess að í flestum tilvikum voru leigusamningar gerðir áður en jarðalög breyttust 2004 hefur þessi mismunur á stöðu aðila orðið til. Með þessu er því ekki verið að gera annað en að jafna þessa stöðu og tryggja rétt þeirra aðila sem hafa verið að rækta land. Það er oft á tíðum mjög tilfinningaþrungið að þurfa að láta frá sér land sem kannski fjölskyldan er búin að vera að rækta í 25, 50 ár, einn til tveir, jafnvel þrír ættliðir o.s.frv., það getur hver maður séð. Enda vitum við að þegar t.d. er gert eignarnám á leigulandi hjá sveitarfélögum, jafnvel þótt leigusamningur sé útrunninn, þá hefur það eignarnám í rauninni verið þannig að það hefur verið litið á að þarna sé um eign að ræða en ekki leigu og það hefur komið miklu meira inn í það mat en bara mat á þeim gróðri eða þeim húsum sem kunna að vera á landi. Það kemur líka inn í staðsetning lóðar o.fl. sem sýnir okkur í rauninni hvernig Hæstiréttur og dómar hafa litið á sterka stöðu þeirra sem búa eða eru með eignir á landinu.

Það er eitt sem hefur líka verið aðeins í umræðunni og ég held að hafi ekki farið inn í þetta frumvarp, það er staða Þingvalla. Ég held að það væri eðlilegt að nefndin tæki það mál til einhverrar skoðunar því að það auðvitað lýtur kannski einhverjum öðrum lögmálum en svona almennt séð. En ég undirstrika að það er mjög gott að þetta frumvarp er komið fram og ég fagna því sérstaklega.

[18:59]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég sé ástæðu til að standa upp og þakka þeim hv. þingmönnum sem hafa tekið þátt í umræðunni og þær góðu undirtektir sem frumvarpið hefur fengið. Mér kemur ekki á óvart að ýmsar spurningar hafi vaknað og athugasemdir verið settar fram. Þetta er mál sem við höfum legið mjög yfir í ráðuneytinu og einmitt yfir mörgum þeirra spurninga sem hér eru lagðar fram. Því finnst mér mjög eðlilegt að það sem hér hefur verið varpað fram vilji menn að skoðað verði í nefndinni.

Ég held að þarna hafi verið reynt að fara bil beggja, bæði leigusala og leigutaka. Ég hygg að hægt sé að segja að gætt hafi verið meðalhófs í þessu máli eins og kostur er og ýmislegt sem hefur komið fram í spurningunum ber þess merki.

Auðvitað má spyrja: Af hverju á það að vera hálfur hektari sem hægt er að minnka lóðina um ef um framlengingu er að ræða? Þetta er meðalhófsregla sem menn töldu að rétt væri að setja. Það er náttúrlega mikill réttur sem leigusalar fá þegar þeir geta einhliða framlengt leiguréttinn í 25 ár. Leigusalinn hefur á móti ýmis réttindi sem hann fær með þessum lögum og þetta er m.a. einn af þeim, að geta minnkað lóðina.

Það er einnig eðlileg spurning sem fram kom hjá Jóni Magnússyni, hv. 10. þm. Reykv. s., um fjölda lóða undir frístundahús, hvort þær eigi að vera fimm eða sex eða hve margar. Þetta eru allt eðlilegar spurningar sem menn þurfa að setjast yfir í hv. félagsmálanefnd.

Um það að leigusali geti tvöfaldað fjárhæðina ef um framlengingu er að ræða, þá töldu menn að þar væri líka verið að gæta meðalhófs, en ég tek alveg undir þær athugasemdir sem hér komu fram og menn höfðu uppi hvað þetta varðar. Það er ekki sjálfgefið að það eigi að vera tvöföldun á leigu. En leigufjárhæðirnar, þegar um er að ræða að leiga hafi staðið í 25 ár á undan, eru margar mjög lágar og menn töldu því sanngjarnt að setja þetta upp með þessum hætti.

En eðli máls samkvæmt mun nefndin auðvitað skoða þetta atriði í nefndinni.

Eins er varðandi innlausnarréttinn eins og hér kom fram. Er eðlilegt að leigusali þurfi að bíða í 10 ár? Menn geta haft skiptar skoðanir á því, virðulegi forseti, en ég held að þarna hafi verið gætt meðalhófs eins og í öðru.

Hvað varðar gildistökuna sem hv. þm. Ögmundur Jónasson nefndi, þá þarf auðvitað að skoða hana. Menn töldu eðlilegt að gera þetta svona, að gefa svigrúm í nokkra mánuði fyrir gildistöku til að kynna lögin í helstu frístundabyggðum landsins svo menn þekktu rétt sinn. Það eru ákvæði í frumvarpinu um að hafi leigusali ekki sagt upp tímabundnum leigusamningi tveimur árum fyrir lok leigutímans þá öðlast leigutaki einhliða rétt til að framlengja leigusamninginn um 25 ár og leigusala skal tilkynnt skriflega a.m.k. ári áður en uppsögnin tekur gildi að hann neyti réttar síns að framlengja leigusamninginn um 25 ár. Ef komið er fram yfir þennan tíma við lagaskilin núna hafa menn engu að síður ákveðinn rétt til 1. desember 2008, svo fremi að leigusamningurinn sé hreinlega ekki runninn út þegar lögin taka gildi.

Þetta er bara örstutt en ég taldi ástæðu til að koma upp sérstaklega til að fagna þeim undirtektum sem málið hefur fengið. Það hefur verið beðið lengi eftir þessum lögum og verið gerðar nokkrar atrennur að þessu máli. Ég hygg að það séu a.m.k. 15 ár síðan að menn byrjuðu að huga að því að nauðsynlegt væri að tryggja betur réttindi sumarhúsaeigenda á leigulóðum. Um mjög langan tíma hefur verið mikil umræða um og óánægja með réttleysi sumarhúsaeigenda á leigulóðum og skipulögðum sumarhúsasvæðum og árekstrar og deilur hafa verið miklar milli sumarhúsaeigenda og jarðeigenda. Það er rétt sem kom fram hjá hv. þm. Ármanni Kr. Ólafssyni að segja má að þetta megi rekja til breytinga á jarðalögum en þá var réttur landeigenda aukinn og síðan hafa þessar deilur staðið.

Ég vona að okkur í félagsmálaráðuneytinu og þeim sem að þessu máli hafa komið af hálfu beggja stjórnarflokkanna og ýmissa umsagnaraðila, hafi tekist að fara þarna bil beggja og gæta meðalhófs sem er nauðsynlegt í svo viðkvæmu máli sem þetta er og að eftir atvikum geti þeir sem við löggjöfina eiga að búa verið sæmilega sáttir. Ég fagna aftur þeim undirtektum sem málið hefur fengið og vona að það eigi greiða leið í gegnum hv. félags- og tryggingananefnd.

[19:04]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég kem kannski fyrst og fremst upp til að þakka hæstv. ráðherra og taka undir sjónarmið hennar í meginatriðum en ég ítreka mikilvægi þess að við flýtum gildistöku laganna. Þessi lög hefðu þurft að vera komin til framkvæmda miklu fyrr. Hæstv ráðherra bendir réttilega á að þessi barátta hefur staðið um árabil en vandinn er sá að margir sumarbústaðaeigendur standa frammi fyrir hótunum núna. Ég held að ekki þurfi langan tíma til að kynna innihald laganna, sumarbústaðaeigendur eru með öflug samtök og þeir mundu án efa nýta þau til að kynna félagsmönnum sínum lögin. Og ég hef trú á því að þeir sem lögunum er ætlað að taka til muni fylgjast grannt með umræðunni hér á komandi vikum og verði vel með á nótunum, þannig að ég held að við þurfum ekki á löngum tíma að halda.

En til að verja hagsmuni einstaklinga og fjölskyldna sem verið er að stilla upp við vegg núna af fjárkúgurum, af mönnum sem hafa ekkert með hugtakið atvinnurekstur að gera heldur nánast glæpastarfsemi, þá þarf fólk á vernd að halda núna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Fundi slitið kl. 19:07.

---

64. FUNDUR

þriðjudaginn 12. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Skipulagslög, stjfrv., 374. mál, þskj. 616. — 1. umr.
3. Mannvirki, stjfrv., 375. mál, þskj. 617. — 1. umr.
4. Brunavarnir, stjfrv., 376. mál, þskj. 618. — 1. umr.
5. Lagning raflína í jörð, þáltill., 315. mál, þskj. 449. — Fyrri umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Kristján L. Möller samgrh., 3. þm. Norðaust.,
Ólöf Nordal, 9. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill láta þess getið að í dag verða tvær utandagskrárumræður. Hin fyrri verður um kl. 3 og er um kjarasamninga og efnahagsmál. Málshefjandi er hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson. Forsætisráðherra verður til andsvara. Hin síðari fer fram strax að lokinni hinni fyrri, um kl. 3.30 síðdegis, og er um samninga um opinber verkefni. Málshefjandi er hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Forsætisráð-

herra verður til andsvara. Umræðurnar fara fram skv. 1. mgr. 50. gr. þingskapa og standa í hálfa klukkustund hvor.

[13:33]

Útbýting:

Tollamál íslenskra ferðamanna, 394. mál, fsp. RGuðb, þskj. 638.

Störf þingsins.

Samgöngur til Vestmannaeyja – launamál kennara.

[13:34]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég kem upp til að ræða mjög brýnt hagsmunamál í kjördæmi mínu, sem eru samgöngur til Vestmannaeyja. Samkvæmt þeim fréttum sem við fengum á liðnu sumri setti samgönguráðherra stefnuna á að ráðist yrði í Bakkafjöruhöfn og öðrum hugmyndum var vísað frá að sinni. Um það urðu í sjálfu sér ekki miklar deilur þó sitt sýnist vissulega hverjum um það og væri hægt að flytja um það langa ræðu.

Nú hefur það aftur á móti gerst á þessu ári að Vestmanneyingar telja sig hafa loforð frá hæstv. fjármálaráðherra um að rannsóknum vegna jarðgangagerðar verði lokið á næstunni. Ég fagna því vegna þess að það er margt í þessum rannsóknum sem er nauðsynlegt að liggi fyrir. Sjálfur hef ég alltaf talið að menn ættu ekki fyrir fram að sópa hugmyndinni um jarðgöng til Eyja út af borðinu heldur kanna þar alla kosti. Mér þykir samt allmikil óvissa vera komin upp í þessu máli og velti því fyrir mér hvort ríkisstjórnin og stjórnarflokkarnir, sem ekki geta komið sér saman um efnahagsmál, geti heldur ekki komið sér saman um hin smærri framkvæmdamál eins og samgöngur til einstakra kauptúna. Þótt vissulega sé þarna um stórvirki að ræða þá er mjög mikilvægt að menn séu samstiga.

Fulltrúar Ægisdyra voru fyrir nokkrum dögum boðaðir á fund samgöngunefndar til að gera grein fyrir þeim rannsóknum sem hér þarf að gera en lásu þau skilaboð í beinu framhaldi í blöðum að málið væri svo sem ekki á dagskrá og hlutu þar af leiðandi að spyrja sig að því til hvers þeir hefðu verið að gera sér bæjarferð. Mig langar til að spyrja formann samgöngunefndar, hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, hver stefna samgöngunefndar og stjórnarflokkanna er í þessu máli.

[13:36]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir þessa fyrirspurn. Ástæðan fyrir því að málið var til umfjöllunar í samgöngunefnd nú nýverið er sú að samgöngunefnd hefur í anda breytinga á þingsköpum ákveðið að taka upp ný og breytt vinnubrögð, hafa frumkvæði að því að fá inn til sín kynningar á stórum málum, og sú sem hér stendur er áhugamanneskja um jarðgangagerð eins og fleiri í hv. samgöngunefnd.

Við höfum nýlega fengið kynningu á Sundagöngum, Sundabraut, og því var næsta skref að fá kynningu á samgöngum til Eyja og Eyjagöngum. Stefnan hefur verið mörkuð og hún liggur fyrir varðandi samgöngur til Eyja. Hún tekur mið af því að bæta samgöngurnar þannig að byggt verði upp við Bakka og skipaferðirnar, með Herjólfi, verði bættar.

Varðandi yfirlýsingu fjármálaráðherra, sem hv. þingmaður spurði um, þá get ég í sjálfu sér ekki tjáð mig um það en stefna ríkisstjórnarinnar og samgönguráðherra liggur fyrir í þeim efnum. Eins og ég sagði við blaðamanninn sem hafði samband við mig eftir þennan fund þá var þessi kynning fyrst og fremst haldin til að upplýsa nefndarmenn um stöðu málsins og af hálfu formanns samgöngunefndar stendur svo sem ekki til að aðhafast meira í málinu. Hvort menn taka síðan ákvarðanir um það að fara í einhverjar frekari rannsóknir skal ég ekkert segja um á þessari stundu, sjálfsagt að gera það ef menn telja fjármunum í það verkefni vel varið. En fyrir mitt leyti stendur ekki til að taka málið upp eða ræða það frekar í samgöngunefnd.

[13:38]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. Það er alveg ljóst að undirbúningur að bættum samgöngum við Vestmannaeyjar með þrjá valkosti — nýjan Herjólf til Þorlákshafnar, göng milli lands og Eyja eða Bakkafjörudæmið með nýju skipi — var ekki faglega unninn. Eingöngu var unnið faglega við rannsóknir á Bakkafjöru, annað slugsaðist. Hitt liggur fyrir að ríkisstjórnin tók ákvörðun um það strax í upphafi ferils síns að byggja höfn á Bakkafjöru, Landeyjahöfn, og að því er unnið. Fyrri hluti útboðs er kominn út og von á seinni hlutanum.

Engu að síður stendur óklárt að ljúka þeim rannsóknarþætti sem átti eftir að gera á möguleikum jarðganga milli lands og Eyja svo að eitthvert vit, eitthvað heildstætt, væri í þeim rannsóknum. Nú liggja fyrir tilboð í þeim efnum sem hljóða alls upp á verkferli upp á 65 millj. kr. Áhugamenn um þetta mál munu fylgja því mjög fast eftir að því verði lokið, ekki síst í ljósi þess að forustumenn allra stjórnmálaflokka, nema Frjálslynda flokksins og Vinstri grænna, lofuðu því fyrir síðustu kosningar í Suðurkjördæmi að beita sér mjög einarðlega fyrir því að þessum rannsóknum yrði lokið. Það er fullt svigrúm til þess í rannsóknarfjármagni sem liggur fyrir í landinu. Koma dagar, koma ráð og þeir sem hafa unnið mest í þessu vita að með hverjum deginum styttist í að göng komi milli lands og Eyja. En næsta skref í þessu, samkvæmt ákvörðun ríkisstjórnarinnar, er Landeyjahöfn með nýju skipi og það er verulega mikil bót miðað við það sem nú er, 20 mínútna siglingaleið.

[13:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil rétt blanda mér í þessa umræðu. Ég tel að sú kynning sem fór fram í samgöngunefnd á því verkefni sem hér er til umræðu hafi verið afskaplega góð og tímabær. Ég held að ég geti fullyrt að bæði fyrir mig og mjög marga aðra nefndarmenn var hún afar upplýsandi og mikið af nýjum upplýsingum komu fram sem við a.m.k. höfðum ekki á reiðum höndum áður en fulltrúar Ægisdyra komu og kynntu okkur stöðu þessa verkefnis. Það er auðvitað alveg ljóst að samgöngur milli lands og Eyja eru gríð-

arlega mikilvægar fyrir byggðarlagið og um er að ræða þjóðveg sem við eigum að sjálfsögðu að tryggja að ásættanleg þjónusta sé á.

Það kom líka fram að áætlaður kostnaður af hálfu þeirra aðila sem hafa verið að fjalla um þetta verk er afskaplega mismunandi, menn tala um 20 milljarða eða þar um bil og alveg upp í 100 milljarða. Það er ljóst að ekki er hægt að taka ákvörðun um að ráðast í verkefni á grundvelli svo óljósra upplýsinga eða hugmynda um kostnað við þessar samgöngubætur.

Það kom líka fram í máli, ég skildi það a.m.k. þannig, fulltrúa Ægisdyra að þeir teldu þá ákvörðun sem þegar hefði verið tekin um framkvæmdir við Bakka vera næstbesta kostinn frá síum bæjardyrum séð og vildu að sjálfsögðu að við það yrði haldið. Ég tel hins vegar mjög eðlilegt að menn haldi áfram rannsóknum á þessu mikilvæga verkefni því það kom fram í máli þeirra sérfræðinga sem komu á fund nefndarinnar að mjög margt má rannsaka og þarf að rannsaka betur áður en menn taka nokkrar vitrænar ákvarðanir um framhald. Ég held að fjármunum væri út af fyrir sig vel varið í að rannsaka betur jarðfræði, eldfjallahræringar og annað slíkt á þessari leið áður en menn taka frekari ákvörðun. En ég tek undir það með formanni nefndarinnar að kannski er ekki komið að því að taka ákvörðun um jarðgöng til Eyja hér og nú.

[13:43]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að það sýni vott af ákveðnu sjálfstæði og vönduð vinnubrögð að þingnefnd skuli taka þetta mál upp, kynna það, fara yfir það og kynna sjónarmiðin, kynna fleirum þá umræðu sem fram hefur farið. Það er afar mikilvægt að nefndir vinni á þennan hátt og fyrir það ber að þakka formanninum.

Það breytir ekki hinu að það er geysilega mikilvægt að samgöngur við Eyjar verði bættar og það liggur mikið á. Þetta er lykilatriði fyrir þróun þessa samfélags. Eins og staðan er nú gera áætlanir ráð fyrir að árið 2010 verði tekin í notkun ferja sem gengur milli Heimaeyjar og Bakka. Það er lausn sem er skref fram á við frá því sem nú er en ég get einnig tekið undir að ekkert er endanlegt í þessari veröld eða í þessum efnum. Ef framtíðin leiðir í ljós að gangagerð er möguleg er það að sjálfsögðu besti kosturinn. Um það velkist enginn í vafa.

En ef menn ætla að ganga til þeirra verka að bæta samgöngur til Eyja í nánustu framtíð þá er það þessi leið sem er hvað best í augnablikinu. Hvort hægt verður að ganga lengra þegar fram líða stundir mun tíminn leiða í ljós og það munu þá rannsóknir einnig leiða í ljós. Þetta er staðan núna og ég held að það sé afar mikilvægt að menn sameinist um að fara þessa leið. Það er líka mikilvægt að halda áfram að bæta samgöngur því það er algert lykilatriði fyrir samfélög úti á landi að þau fái að þróast, dafna og eflast eins og nokkur er kostur.

[13:45]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur verið um þetta mál en ég verð þó að játa að ég er í rauninni litlu nær um stöðu þess. Mér þykir í rauninni það hafa verið staðfest sem mér bauð í grun, að lítil samstaða er um þetta mál.

Mér þykir svolítið merkilegt, hafi ég skilið ræðu hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur rétt, ef það er stefna samgöngunefndar að ekkert skuli aðhafst í þeim rannsóknum sem ræddar voru á síðasta fundi samgöngunefndar með Ægisdyramönnum því á sama tíma liggur fyrir loforð fjármálaráðherra um að leggja fé til þeirra rannsókna. Þarna er því nokkuð augljóst að hægri höndin veit ekki hvað sú vinstri gjörir. Það er ekki gott við stjórnun mála og það er óþægileg staða sem Vestmannaeyingar eru settir í.

Það er rétt sem komið hefur fram að kostnaðarhugmyndir um jarðgöng eru mjög mismunandi. Ef það kæmi í ljós eftir þessar rannsóknir að þetta væri mun ódýrara en talið hefur verið, eru menn þá að tala um að setja frestinn eða framkvæmdirnar við Bakkafjöru aftar í forgangsröðina eða jafnvel að slá þær af? Þetta þarf allt að liggja fyrir. Það þarf að liggja fyrir hvað stjórnvöld ætlast fyrir með því að klára þessar rannsóknir.

Ég fagna því vissulega að það skuli ráðist í þær en ég held að stefnan þurfi að vera miklu skýrari og ég held að það þurfi að vera miklu ljósara hvort þetta er yfirleitt eitthvað sem menn eru að ræða eða hvort það er verið að stunda þessar rannsóknir bara til þess að (Forseti hringir.) eiga fyrir framtíðina.

[13:47]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem farið hefur fram um samgöngur til Vestmannaeyja. Stefnan í þessu máli er algjörlega skýr, hún hefur komið fram í samgöngunefnd Alþingis og hún hefur komið fram hér í þessum sal. Hún hefur komið fram í mínu máli og hún hefur komið fram í máli samgönguráðherra og ríkisstjórnarinnar allrar. Stefnan er sú að byggja upp Bakkafjöru og tryggja þannig samgöngur til Eyja að sinni.

Það sem lýtur að framtíðinni, jarðgangagerð og hugsanlega áframhaldandi rannsóknum á jarðgöngum til Eyja bíður betri tíma. Þannig er staðan. Ég vil líka minna á það, herra forseti, að það liggur fyrir einróma samþykkt bæjarstjórnar Vestmannaeyja um það að byggja upp Bakkafjöru og tryggja þannig viðunandi samgöngur til Eyja. Það er ekki lítið.

Ég held að við í þessum sal ættum að sameinast um að tryggja þessar samgöngur núna fyrst það er þverpólitísk samstaða allra sem að málinu koma, bæjarstjórnarinnar, samgöngunefndar, ríkisstjórnarinnar og fagráðherrans um að einbeita sér að Bakkafjöru og við ættum ekki að rugla umræðuna að sinni með öðrum valkostum. Hvað framtíðin ber síðan í skauti sér varðandi frekari jarðgangagerð verður bara að koma í ljós. En að lokum vil ég segja það, herra forseti, í þessari umræðu: Stefnan er alveg skýr og hún hefur margoft komið fram hér í sölum Alþingis.

[13:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla hér að brydda upp á öðru máli og ég beini fyrirspurn til hv. varaformanns Samfylkingar-

innar, hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar. Það var um þarsíðustu helgi sem hæstv. menntamálaráðherra lýsti því yfir að það þyrfti að hækka laun kennara. Það liðu nokkrir dagar. Þá kom fjármálaráðherra og lýsti því yfir að hér væri um verkefni að ræða sem væri á hans borði og hann færi með málið en ekki hæstv. menntamálaráðherra og má þá segja að hann hafi snuprað hæstv. menntamálaráðherra með þeim orðum.

En nú velta menn því fyrir sér, og ekki síst kennarar, hver stefna Samfylkingarinnar sé í þessum málum. Það hefur ekkert heyrst frá Samfylkingunni. Í stefnuskrá Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar sagði m.a. að bæta ætti launakjör hefðbundinna kvennastétta.

Nú er Samfylkingin komin í ríkisstjórn, eins og hún hlýtur alltaf að hafa reiknað með að gera, og þá er mjög áhugavert að heyra hvað hún er að vinna í málinu, komin með mikil völd.

Ég velti því samt fyrir mér hvort það sama sé kannski upp á teningnum í sambandi við launakjör kennara og í sambandi við samninga á vinnumarkaði almennt en hvað þá varðar hefur ekkert heyrst í Samfylkingunni. Það fer sögum af því að á flokksráðsfundi Samfylkingarinnar sem haldinn var ekki alls fyrir löngu hafi fulltrúar Samfylkingarinnar í verkalýðshreyfingunni gengið af fundi vegna þess að Samfylkingin hefur ekkert beitt sér í sambandi við það að reyna að ná samningum á vinnumarkaði. En sérstaklega, hæstv. forseti, var ég að spyrja um kennarana að þessu sinni.

[13:51]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni og varaformanni Framsóknarflokksins kærlega fyrir fyrirspurnina. Til að taka af öll tvímæli get ég sagt að ég styð að sjálfsögðu að kennarar landsins fái hærri laun. Það er bara bjargföst skoðun mín að við þurfum að gera betur þegar kemur að launamálum þeirrar stéttar og reyndar fleiri.

Máli mínu til stuðnings er auðvelt að vísa í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar því þar stendur, með leyfi forseta:

„Endurmeta ber sérstaklega kjör kvenna hjá hinu opinbera, einkum þeirra stétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta.“

Þetta á að sjálfsögðu við kennara að mínu mati. Ef við förum aðeins lengra í stjórnarsáttmálann, þá stendur þar einnig, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin mun beita sér fyrir áframhaldandi fjárfestingu í rannsóknum og menntakerfi þjóðarinnar.“

Það er því alveg ljóst að það er pólitískur vilji innan ríkisstjórnarinnar að mæta þessum áhersluatriðum sem auðvitað sjást í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar. Ég tel að það sé löngu komið að þessum stéttum, hinum svokölluðu umönnunarstéttum og velferðarstéttum. Þetta er grundvöllurinn að velferðar- og menntakerfi okkar og það verður mjög fróðlegt að sjá hvernig komandi kjarasamningar fara í því efni.

Ég vil líka minna á það að þegar hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir var borgarstjóri þá var myndarlega komið á móts við ýmsa hópa í borginni sem vinna í umönnunarstéttum og sýndu menn þar pólitískan kjark í þeim efnum.

Ég hef lengi kallað eftir meiri og fleiri peningum í menntakerfið. Ég tel að við þurfum að bæta þar í því það er auðvitað það skynsamlegasta sem við getum gert, þ.e. að verja meiri peningum í menntakerfið. Að því leyti er ég fullkomlega sammála varaformanni Sjálfstæðisflokksins um að það eigi að hækka laun kennara.

Að menn hafi gengið út af flokksráðsfundi Samfylkingarinnar kannast ég ekki við. En ég veit að Samfylkingin hefur gott samstarf við verkalýðshreyfingu innan sinna raða, það er sérstakt verkalýðsmálsráð sem er að störfum innan flokksins sem er nýtekið til starfa þannig að samstarfið við verkalýðshreyfinguna er með ágætum og það fólk sem starfar innan flokksins á þeim vettvangi.

[13:54]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Fyrirspurnin er: Hver var afstaða Samfylkingarinnar til hækkunar launa kennara vegna ummæla hæstv. menntamálaráðherra?

Það er nú þannig að kjarasamningar og samkomulag er í höndum annarra en Alþingis, eða menntamálaráðherra og fjármálaráðherra fer með það vald.

Ég hef hins vegar skoðun á kjarasamningum kennara sem og annarra stétta. Ég held að grundvallaratriðið til þess að hækka laun kennara sé í fyrsta lagi að gjörbylta þeim forsendum sem eru að baki kennarasamningum og hætta að meta sérfræðiþekkingu þessara stétta í mínútum og sekúndum og fara að meta sérfræðiþekkinguna eins og aðra sérfræðiþekkingu í þessu landi, en ekki í mínútum og sekúndum.

Ég held líka að þeir sem fara með umboðið og fara með kjarasamningana ættu að skoða það sem við höfum kallað sjálfstæði skólanna til þess að fara með sín mál innan sinna stofnana. Það skiptir máli. Í þriðja lagi liggur fyrir Alþingi frumvarp um aukna menntun, aukna kennaramenntun á öllum skólastigum. Það mun að sjálfsögðu, hæstv. forseti, kalla á launabreytingar hjá kennurum.

Ég vil taka undir með hv. varaformanni Samfylkingarinnar, Ágústi Ólafi Ágústssyni: Kennaramenntunin skiptir máli. Menntun þjóðarinnar skiptir máli. Kennarastéttin á að vera vel launuð og það á að meta sérfræðimenntun hennar til jafns á við sérfræðimenntun annarra stétta í landinu.

[13:55]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil eins og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur kærlega fyrir að taka þetta mál upp og gefa okkur þar með þetta góða tækifæri til þess að ræða um stefnu Samfylkingarinnar hvað varðar kjör og aðbúnað kennara. Hún las upp úr stefnu Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar. Eins hv. þingmaður heyrði líka á máli hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar, þá hefur þessi stefna einmitt ratað inn í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar, ríkisstjórnar Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins. Það var ekki erfitt að ná því í gegn vegna þess að þar var viljinn nákvæmlega sá hinn sami.

Ég fagna því mjög orðum hæstv. ráðherra Þorgerðar Katrínar Gunnarsdóttur, vegna þess að hún var akkúrat að lýsa stefnu ríkisstjórnarinnar hvað varðar það að við þurfum að hækka laun kennara og hinna hefðbundnu kvennastétta í landinu þótt fyrr hefði verið.

Það er bara þannig, virðulegi forseti, eins og hæstv. ráðherra komst að orði, að hinar hefðbundnu kvennastéttir og umönnunarstéttir hafa dregist aftur úr í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar, þeirri sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir átti sæti í, ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks. Á þessu ætlar núverandi ríkisstjórn að taka með því að hvetja til þess að laun þessara stétta verði hækkuð. Ég fagna því verulega, virðulegi forseti, og veit að stefnan og hugurinn liggur til þess. Auðvitað grípum við ekki beint inn í það ferli sem í gangi er en hugur ríkisstjórnarinnar er algjörlega skýr.

Virðulegi forseti. Ég vil líka draga það betur fram sem hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson nefndi að þegar Samfylkingin hefur haft til þess tækifæri þá höfum við sýnt það í verki að við fylgjum því að kjör þessara stétta hækki. Hann nefndi hér hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur sem sýndi það í verki þegar Samfylkingin fór með völdin í (Forseti hringir.) borginni, þá var einmitt horft til þessara hópa og því munum við halda áfram, hvort sem er á þingi eða í (Forseti hringir.) sveitarstjórnum.

[13:58]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil nú þakka þær yfirlýsingar sem hér hafa komið fram af hálfu hv. þingmanna Samfylkingarinnar. Það er alveg einkennilegt að ég hafi þurft að kalla þetta fram hér á hv. Alþingi, að þetta skuli aldrei hafa getað komið fram í umræðunni þar sem samfylkingarþingmenn og ráðherrar hafa verið ansi duglegir að tjá sig í fjölmiðlum um ýmis mál. Þá hefur einhverra hluta vegna alveg verið ómögulegt að heyra eða að átta sig á því að þetta væri þeirra stefna í sambandi við kjaramál kennara, fyrr en núna á þessum degi og auðvitað lýsi ég ánægju með það.

En það versta við þetta mál er að það er ekki hægt að líta svo á að þessi orð hafi mikið gildi og í raun má segja að þau falli að verulegu leyti dauð niður miðað við þau orð sem hæstv. fjármálaráðherra hafði hér uppi á hv. Alþingi bara fyrir nokkrum dögum en þá sagði hann um orð hæstv. menntamálaráðherra:

Hins vegar er ekki hægt að líta svo á að sjónarmið menntamálaráðherra séu sjónarmið ríkisstjórnarinnar varðandi kjarasamninga sem nú standa fyrir dyrum. Það er hlutverk fjármálaráðherrans að sinna því fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Svo mörg voru þau orð.

En ég ætla bara rétt að vona það að miðað við hin digurbarkalegu orð og yfirlýsingar sem hér hafa verið viðhafðar af hálfu samfylkingarmanna þá láti þeir þessi orð ekki bara falla hér í þingsal heldur vinni að framgangi málsins við það borð þar sem stórar ákvarðanir verða teknar á næstunni í sambandi við kjaramál kennara.

[14:00]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. (**GÁ:** Já, Árni er gamall kennari.) Já, Árni er gamall kennari. Það er ekki rétt að nota orðið umönnunarstétt um kennara. Kennarar eru ekki umönnunarstétt. En ég ætla að ljúka aðeins frekari þátttöku í umræðum um jarðgangamál.

Færustu sérfræðingar Háskóla Íslands, Verkfræðistofnunar og Jarðvísindastofnunar háskólans, hafa lýst því yfir að ef sá lokasprettur sem er búið að skipuleggja í lokarannsóknum, forrannsóknum, gengur þokkalega þá sé hægt að gera jarðgöng milli lands og Eyja með ódýrari hætti, þ.e. svipað eins og Hvalfjörður eða Héðinsfjörður. Kannski með 20% álagi sem þýðir einhvers staðar um eða innan við 20 milljarða.

Ef rökin leiða það í ljós þá eru jarðgöng milli lands og Eyja viðskipti, fyrst og fremst viðskipti. Þau eru sjálfbær og á tveggja, þriggja áratuga tímabili er hægt að færa kostnað á ári úr milljarði í mínus, í milljarði í plús.

Þetta er mergurinn málsins og þetta er hagkvæmast fyrir ríkissjóð en til þess þarf að ljúka þessum rannsóknum. 3.400 Vestmannaeyingar, af 4.000 skráðum Vestmannaeyingum, skrifuðu undir áskorun síðastliðið ár um að ljúka þessum forrannsóknum. Allir forustumenn, eins og ég gat um áðan, lofuðu því að fylgja því eftir. Það næst aldrei sátt í þessu máli nema þessu sé lokið og það er eðlilegt að ljúka þessu.

Rannsóknir eru ekki eins og árgangur af víni. Rannsóknum þarf að ljúka skipulega og af metnaði og það kostar ekki meira en þetta að ljúka þeim vegna þess að tilboðin liggja fyrir. Þetta byggist ekki á spádómum heldur staðreyndum. Ég vil undirstrika það (Forseti hringir.) að Vestmannaeyingar fagna öllum bótum, en það þarf líka að vinna í réttri röð.

[14:02]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Auðvitað er samgönguáætlun í gildi, það liggur fyrir. Það sem vakti athygli mína í þessari umræðu voru orð hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar: Besta leiðin í augnablikinu, sagði hv. þingmaður.

Það er eiginlega vítaverð hugsun. Við verðum alltaf að finna bestu leiðina horft til framtíðar. Það sem liggur auðvitað fyrir í þessu máli varðandi samgöngur til Vestmannaeyja er að Eyjamenn trúðu því að þeir ættu ríkisstjórn sem vildi standa með þeim. Alls höfðu 3.400 þeirra skorað á ríkisstjórnina að bera rækilega saman kostina jarðgöng og Bakkafjöruhöfn og taka síðan ákvörðun. Þeir veltu nýjum Herjólfi fyrir sér í þessu sambandi, það var slegið af.

Nú vantar 65 milljónir til að klára vísindin í kringum jarðgangagerð. Ægisdyr voru með mjög gott erindi í samgöngunefnd. Þeir tala enn um jarðgöng frá 20 milljörðum upp í 100, það fari eftir berglaginu og því öllu saman. Deilurnar halda því miður áfram. Það er mikilvægt fyrir þetta byggðarlag að ákvörðun liggi fyrir og samstaða náist um málið.

Ég tel auðvitað að búið sé að slá jarðgangagerðina af, hún er of dýr fyrir samtíðina og menn stefna á Bakkafjöruhöfn við þessar aðstæður. Menn í Vestmannaeyjum þurfa þá að ná sátt um það og einnig stjórnvöld. Samgönguráðherra Samfylkingarinnar sló jarðgöngin af á fyrstu dögum sínum í samgönguráðuneytinu. Það er mikilvægt fyrir byggðarlag eins og Vestmannaeyjar að menn komist að niðurstöðu, ákvörðun liggi fyrir og að ekki sé verið að deila um þessa kosti.

[14:04]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég hafði eiginlega kvatt mér hljóðs til að tala um kennaramálið en umræðan þróast þannig að maður fer úr einu í annað.

Mig langaði að bregðast aðeins við því sem fram kom hjá síðasta ræðumanni og mér þykir reyndar miður að framsóknarmenn hér á þingi skuli hafa þann tilgang einan að reyna að sundra þeirri samstöðu sem smám saman er að myndast varðandi samgöngur til Eyja. Mér þykir það afar miður og vil segja við hv. þm. Guðna Ágústsson (Gripið fram í.) að umræður um jarðgöng og rannsóknir hófust 1998, 1999, ef ég man rétt. Hv. þingmaður var í ríkisstjórn í nokkur ár eftir það. Hv. þingmaður hefði getað beitt sér af krafti (**GÁ:** Og gerði.) og gerði það þegar þingmannahópurinn kom saman og náði fjármagni til þess að setja í rannsóknir. Hv. þingmaður kemur núna og talar um allt aðra hluti.

Staðreyndin er sú að það liggur á að bæta samgöngur til Eyja og þar má ekki setja allt á bið eins og var þegar hv. þingmaður átti sæti í ríkisstjórn. Nú eru breyttir tímar. Nú ætla menn að ráðast í framkvæmdir og verkefni og stefnan hefur verið mótuð. Það er alveg eins með þessar samgöngur og annað að menn byrja kannski á því að leggja veginn, síðan er hann malbikaður og smám saman bættur. Nú verður þetta gert, ráðist verður í að byggja upp á Bakka en það útilokar ekki að í framtíðinni muni menn finna enn betri leið og eðlilegt er að vinna að því.

Ég verð að segja við hv. þingmann: Þó að hann sé kominn í stjórnarandstöðu er afar mikilvægt að við reynum að ná hér samstöðu en ekki að efna til umræðu til þess eins að sundra því sem náðst hefur saman eftir mikla baráttu og langan tíma. (**Gripið fram í:** ... fyrir stjórnarflokkana.)

[14:06]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er mikilvægt þegar menn ræða kjarasamninga og kjaramál að hafa í huga að mikil verðbólga er á Íslandi um þessar mundir. Verðbólga á síðasta ári var um 8%. Hún mældist aðeins 5,9% vegna þess að ríkisstjórnin þáverandi greip til þess ráðs að greiða niður verðbólguna með því að lækka virðisaukaskatt á matvælum.

Það er mikilvægast við þessar aðstæður að lækka útgjaldahlið heimilanna. Það verður best gert með því að ná niður verðbólgunni. Það þarf að ná henni niður, koma á jafnvægi í efnahagsmálum og lækka vexti á Íslandi. Það er besta og mesta kjarabótin fyrir alla launþega á Íslandi. Það er ekki heppilegt við þessar aðstæður að ráðherrar og þingmenn stjórnarliðsins fari í kapphlaup um að tilgreina einhverjar stéttir sem eigi að fá meiri kauphækkanir en aðrar. Verkalýðshreyfingin ræður ekki við það í sínum röðum að gera kjarasamninga sem taka ákveðnar stéttir út úr og færa þeim meiri kauphækkanir, það eiga menn að vita. Menn eiga ekki að gera kjarasamninga torvelda með því að setja verkalýðshreyfinguna í þá stöðu.

Leiðin til að bæta kjör elli- og örorkulífeyrisþega og lágtekjufólks umfram það sem felst í almennum kjarasamningum er í gegnum ríkissjóð, í gegnum skattkerfið. Besta leiðin er sú sem komið hefur fram hjá Alþýðusambandi Íslands um sérstakan persónuafslátt fyrir þá sem hafa lágar tekjur. Hún er best og hún er ódýrust og hún hjálpar mest til þess að ná niður verðbólgunni sem allir hagnast mest á.

Umræðu lokið.

Skipulagslög, 1. umr.

Stjfrv., 374. mál (heildarlög). — Þskj. 616.

[14:09]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til skipulagslaga.

Skipulagsmál eru mjög þýðingarmikill málaflokkur á sviði umhverfismála sem verður sífellt umfangsmeiri með vaxandi byggð og aukinni atvinnustarfsemi. Við gerð skipulags eru teknar ákvarðanir um framtíðarnotkun lands, hvers konar framkvæmdum sé verið að stefna að og hvernig þær falla að landnotkun. Áhrif skipulags og þróun umhverfisins eru í æ ríkara mæli skoðuð samhliða mótun skipulags og þannig verður skipulagsgerð stöðugt mikilvægara tæki til umhverfisverndar og til að treysta sjálfbæra þróun í sessi.

Þar sem skipulag er í eðli sínu langtímastefnumörkun hentar það einnig mjög vel sem tæki til umhverfisverndar. Það er grundvallaratriði að vandað sé til verka við gerð skipulags og leitað sé eftir sjónarmiðum þeirra sem skipulagið snertir. Ekki síst er mikilvægt að skipulagsyfirvöld taki ákvarðanir sem eru í sem mestri sátt við íbúa og aðra hagsmunaaðila. Við ákvörðun um skipulag þarf því oft að taka tillit til andstæðra sjónarmiða og mikilvægt er að þau séu íhuguð gaumgæfilega og að fundinn sé farvegur sátta.

Í frumvarpi þessu er að finna ýmis nýmæli og breytingar á skipulagsþætti gildandi skipulags- og byggingarlaga. Áhersla er lögð á aukna kynningu og samráð við gerð skipulagsáætlana bæði gagnvart almenningi og opinberum aðilum. Þannig er þátttaka almennings og samráðsaðila við gerð skipulags aukin. Með því er ætlunin að vanda gerð skipulags og tryggja að þessir aðilar hafi tækifæri til að koma athugasemdum sínum á framfæri við sveitarfélögin þannig að þau geti tekið upplýsta ákvörðun við afgreiðslu skipulagsáætlana.

Þetta kemur m.a. fram í markmiðsákvæðum frumvarpsins þar sem kveðið er á um að tryggja skuli samráð við almenning við gerð skipulagsáætlana. Þá er mælt fyrir um lýsingu skipulagsverkefnis þar sem gera á grein fyrir áherslum við gerð skipulags, forsendum þess og fyrirliggjandi stefnu og hvernig samráði og kynningu verði háttað gagnvart íbúum og hagsmunaaðilum. Gert er ráð fyrir að vinna við gerð svæðis-, aðal- og deiliskipulags hefjist með lýsingu á skipulagsverkefninu. Með því er lögð áhersla á að vinna við gerð skipulags sé unnin á gagnsæjan og aðgengilegan hátt allt frá upphafi.

Í gildandi lögum er ekki að finna skýran farveg fyrir ríkisvaldið til að setja fram almenna stefnumörkun í skipulagsmálum sem markar stefnu um skipulagsákvarðanir sem varða almannahagsmuni og sem geta leyst úr ágreinings-

málum, t.d. á milli ríkis og einstakra sveitarfélaga um skipulagsmál sem teljast varða þjóðarhagsmuni.

Eins og í gildandi skipulags- og byggingarlögum verður höfuðábyrgð og forræði á skipulagsgerð hjá sveitarfélögunum samkvæmt frumvarpi þessu. Hins vegar er í frumvarpinu viðurkennd þörf á því að ríkisvaldið leggi til heildstæða sýn í skipulagsmálum sem varðar almannahagsmuni í svokallaðri landsskipulagsáætlun. Landsskipulagsáætlun er ætlað að vera tæki til að samræma og samþætta stefnu í ólíkum málaflokkum hvað varðar landnotkun þegar þess gerist þörf. Eðli landsskipulagsáætlunar getur verið tvíþætt, annars vegar að hún feli í sér stefnumörkun um landnotkun sem varðar almannahagsmuni og er hún þá bindandi fyrir sveitarfélög. Hins vegar felur hún í sér leiðbeiningar fyrir sveitarfélög þegar þau vinna skipulagsáætlanir sínar og er henni þá ætlað að styðja við þetta mikilvæga verkefni sveitarfélaganna.

Dæmi um landsskipulagsáætlun sem felur í sér stefnumótun um landnotkun sem varðar almannahagsmuni er grunngerð á landsvísu eins og samgöngukerfi, orkuöflunar- og dreifikerfi, náttúruvernd, útivist og önnur landnotkun á svæðum sem varðar þjóðarhagsmuni eins og miðhálendi Íslands. Þannig yrði landsskipulagsáætlun fyrir miðhálendi Íslands, svo dæmi sé tekið, stefnumörkun ríkisvaldsins um frekari uppbyggingu á því svæði eins og orkunýtingu, vegaframkvæmdir og náttúruvernd. Jafnframt yrði í þeirri landsskipulagsáætlun sett fram heildstæð áætlun um verndun svæða á miðhálendi Íslands sem samkomulag væri um að ekki eigi að nýta til framkvæmda heldur á að nýta það til verndunar sem ósnortnum til upplifunar og útivistar í framtíðinni.

Lagt er til að landsskipulagsáætlun verði lögð fram á Alþingi sem tillaga til þingsályktunar eftir víðtækt samráðsferli í stjórnkerfinu og við Samband íslenskra sveitarfélaga en sambandið er að sjálfsögðu lykilaðili í þessu samráðsferli. Verði frumvarpið að lögum er gert ráð fyrir að fyrsta landsskipulagsáætlunin verði lögð fram á Alþingi árið 2010 og fjalli þá um stefnumörkun á miðhálendi Íslands. Skipulagsstofnun er ætlað það hlutverk að sinna eftirliti með skipulagsákvörðunum sveitarfélaga og tryggja að samræmi sé milli skipulagsáætlana þeirra við stefnu ríkisins varðandi landnotkun og byggðaþróun.

Lagt er til að samvinnunefnd miðhálendisins sem fer með skipulagsmál á miðhálendi Íslands verði lögð niður. Við gildistöku frumvarpsins, verði það að lögum, eiga öll sveitarfélög í landinu að hafa lokið við gerð aðalskipulags í sínu sveitarfélagi en í gildandi lögum er kveðið á um að að liðnum tíu árum frá gildistöku þeirra — þ.e. þau tóku gildi 1997 og 1. janúar 2008 er nú liðinn — skulu öll sveitarfélög hafa gert aðalskipulag. Við gildistöku frumvarpsins verður því lokið því mikilvæga hlutverki samvinnunefndarinnar að samræma aðalskipulag sem liggur að miðhálendinu við svæðisskipulag miðhálendisins. Fyrstu landsskipulagsáætluninni er þannig ætlað að taka yfir stefnumótandi þætti svæðisskipulags miðhálendisins. Með vísan til framangreindra breytinga á skipan mála er því ekki talin þörf á að samvinnunefnd miðhálendisins haldi áfram störfum þar sem lagt er til að verkefni hennar verði færð til ríkisvaldsins og viðkomandi sveitarfélaga.

Áhersla er lögð á að skipulagsgerð sé skilvirk og jafnframt sveigjanleg svo sem varðandi breytingar á skipulagsáætlunum og afgreiðslu þeirra. Þannig er m.a. lagt til að Skipulagsstofnun verði falið það hlutverk að staðfesta svæðisaðalskipulagstillögur í stað umhverfisráðherra. Þó er gert ráð fyrir staðfestingu ráðherra í ákveðnum tilvikum. Með þessari breytingu er ætlunin að einfalda stjórnsýslu þessara mála þannig að eitt stjórnvald komi að staðfestingu skipulagstillagna í stað tveggja áður og mun það auka skilvirkni við afgreiðslu mála. Skipulagsstofnun mun hafa sama hlutverk og ráðherra varðandi yfirferð skipulagstillagna og m.a. gæta þess að þær séu í samræmi við lög svo sem samþykkta landsskipulagsáætlun.

Þá er lagt til að lögfest verði svokallað rammaskipulag en slíkt skipulag er heildstæð áætlun um uppbyggingu og skipulag ákveðinna hluta aðalskipulags og gefur fyrirheit um hvernig það verður útfært í deiliskipulagi og veitir þar með íbúum sveitarfélagsins betri upplýsingar um fyrirhugaða framtíðarnotkun lands.

Jafnframt er lögð áhersla á að skýra hlutverk skipulagsáætlana á mismunandi skipulagsstigum og samspil þeirra og að komið sé í veg fyrir skörun einstakra skipulagsáætlana til að tryggja skilvirkni við gerð þeirra. Þannig er lagt til að skýr greinarmunur sé á svæðisskipulagi annars vegar og aðalskipulagi hins vegar. Í svæðisskipulagi skal þannig einungis fjalla um sameiginleg hagsmunamál þeirra sveitarfélaga sem standa að því en ekki almennt um staðbundnar ákvarðanir um landnotkun. Ekki er gerð krafa um að svæðisskipulagið taki til alls lands viðkomandi sveitarfélaga heldur getur svæðisskipulagið tekið til heilla landshluta eða ákveðinna þátta landnotkunar sem nær til fleiri en eins sveitarfélags. Jafnframt er lögð áhersla á að tryggja betur að skipulagsákvarðanir eigi þátt í að stuðla að sjálfbærri þróun um leið og þær séu betur fallnar til að stuðla að öðrum markmiðum frumvarpsins.

Í frumvarpinu er sérstaklega kveðið á um svæðisskipulag höfuðborgarsvæðisins og lagt til að starfrækja skuli svæðisskipulagsnefnd höfuðborgarsvæðisins sem fer með breytingar og framfylgd þessa skipulags.

Í frumvarpinu er skilgreint með skýrum hætti til hvers konar ákvarðana deiliskipulag skuli taka eins og varðandi útlit mannvirkja og form þeirra. Þar sem hér er um stefnumótandi þætti að ræða er lagt til að kveðið sé á um slíka þætti í deiliskipulagi en það sé ekki hluti af umfjöllun um veitingu leyfa vegna mannvirkjagerðar eins og nú gildir. Í ljósi framkvæmdarinnar er talið nauðsynlegt að fyrir hendi sé úrræði til að tryggja eftirfylgni á stöðvun framkvæmda í þeim tilvikum þar sem framkvæmdir eru ekki í samræmi við lög. Skipulagsstofnun er fengið slíkt hlutverk í frumvarpinu en stofnunin hefur að ákveðnu leyti gegnt eftirlitshlutverki með framkvæmdaleyfisskyldum framkvæmdum með því að vera í samskiptum við einstakar sveitarstjórnir og benda á atriði sem oft þarf að lagfæra eftir ábendingar sem stofnuninni hafa borist. Hér er lagt til að stofnunin geti fylgt slíkum ábendingum eftir ef þörf er á.

Virðulegi forseti. Ég hef í stuttu máli rakið meginefni frumvarpsins. Eins og fram kemur í frumvarpinu sjálfu og greinargerð með því og athugasemdum hefur þetta mál ásamt öðrum frumvörpum sem ég mæli fyrir í dag verið

lengi í vinnslu. Vinnsla við þessi mál hófst árið 2002 og var sett af stað af þáverandi hæstv. umhverfisráðherra. Síðan eru liðin um það bil sex ár. Mælt var fyrir frumvörpunum, fyrst á 133. löggjafarþingi rétt fyrir kosningar síðasta vor en þau fóru ekki lengra þá. Ég tók við þessum málum í vor og sumar í ráðuneyti umhverfismála. Ég fór þá yfir það mjög vandlega hvort ég vildi gera þau að mínum af því að það er hægara sagt en gert að taka við svona viðamikilli, flókinni og mikilvægri frumvarpsvinnu sem staðið hefur í mörg ár og í raun í tíð þriggja fyrrverandi umhverfisráðherra. Eftir vandlega yfirvegun og skoðun hef ég sannfærst um að þetta séu góð mál. Hér séu á ferðinni mál sem stuðla að betri stjórnsýslu í landinu, betri þjónustu við neytendur, að betur sé haldið utan um skipulagsþáttinn. Við ögum og bætum með þeim vinnubrögð hvort sem það á við um skipulag, mannvirki eða byggingar eins og rætt verður síðar í dag. Ég hef einnig lagt mig fram á síðustu mánuðum um að eiga áfram náið samráð við þá sem málin varða helst. Ég átti fund með stjórn Sambands ísl. sveitarfélaga í haust. Ég hef rætt við marga sveitarstjórnarmenn. Farið hefur verið mjög vandlega yfir þessi mál í þingflokkum stjórnarflokkanna, svo dæmi sé tekið, en vissulega er það svo að hér eru viðamikil mál á ferðinni sem þarfnast að sjálfsögðu mikillar og góðrar umfjöllunar í hv. umhverfisnefnd. Ég trúi því og treysti að það verði gert og að umræðan fari fram á yfirstandandi þingi. Ég hlakka til að taka þátt í henni.

[14:21]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er sammála hæstv. umhverfisráðherra um að þetta eru geysilega stór mál sem við fjöllum um í dag. Þetta eru grundvallarmál og þau hljóta að fá mikla vinnslu í nefndum þingsins. Það er tvennt sem ég tel að sé sérstaklega áhugavert að skoðað sé í þinginu. Það er varðandi meiri kynningu og samráð varðandi skipulagsmál í sveitarfélögunum. Við sjáum æ fleiri deilur spretta upp um skipulagsmál þannig að ég held að það sé mjög gott að efla samráðið þannig að íbúarnir viti hvað er í gangi og að ekki sé komið aftan að þeim.

Hitt stóra málið sem er í frumvarpinu er landsskipulagsáætlunin. Fram kom í ræðu hæstv. ráðherra að sveitarfélögin fara með skipulagsmál. Það er þessi almenna grundvallarregla sem gilt hefur um langt skeið í samfélaginu. Það kom líka fram, og ég er sammála ráðherra, að þörf er á að ríkið leggi inn landsskipulag með einhverri heildstæðri sýn en ég átta mig á að sveitarfélögin eru frekar treg að gefa mikið eftir af valdi sínu. Ég tel því ástæðu til að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji — miðað við að málið er nú búið að fá mikla vinnslu og skoðun í mörg ár eins og hér var rakið — hvort ráðherra á von á því að málið fari í gegn á þessu þingi af því að þetta eru grundvallaratriði. Hvað á ríkið að ganga langt í að koma skipulagi á, t.d. á hinni ósnortnu náttúru á miðhálendinu sem er okkur svo mikilvæg? Eru forsvarsmenn sveitarfélaga tilbúnir til að gefa eftir vald sem margir hverjir telja sig hafa? Er hæstv. ráðherra bjartsýn á að samstaða takist um málið eða ekki? Alla vega tel ég mjög mikilvægt að ríkið hafi svigrúm til að leggja til samþætta, heildstæða línu (Forseti hringir.) sem sveitarfélögin þurfa að fara eftir.

[14:24]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir spurningarnar. Já, hér er margt lagt til sem er til bóta svo sem að lýsa því sem er í undirbúningi, skipulagsáætlunum og líka svokölluðu rammaskipulagi. Allt stuðlar það að því að borgararnir geti betur kynnt sér það sem fram á að fara. Eins stuðlar það að því að við sitjum ekki uppi með ákvarðanir eða séum í þeirri stöðu að fólk almennt geri sér ekki grein fyrir því hvað í bígerð er, hvaða hús eigi að reisa eða annað slíkt fyrr en framkvæmdir hefjast, eins og stundum vill brenna við.

Hvað varðar landsskipulagsáætlunina er ég algerlega sammála hv. þm. Siv Friðleifsdóttur um að hún er mikið þjóðþrifamál. Þess vegna er hún lögð til í þessu frumvarpi. Landsskipulag er samræmingartæki. Ríkið býr til og stendur að mörgum áætlunum sem lagðar eru fram á þingi í þingsályktunartillögu. Samgönguáætlun er eitt slíkt dæmi. Náttúruverndaráætlun er annað slíkt dæmi. Það verður að vera þannig að meginlínurnar um landnýtingu og skipulag séu lagðar með allt landið undir, með almanna- og þjóðarhagsmuni í fókus og það á landsskipulagsáætlunin að gera. Mér er hins vegar fullkunnugt um að ekki eru allir sveitarstjórnarmenn, núverandi og fyrrverandi, sannfærðir um gildi þess og m.a. þess vegna lagði ég mig mjög fram um það í haust að eiga í viðræðum við fulltrúa Sambands ísl. sveitarfélaga. Ég á ekki endilega von á því að allir séu sáttir. Ég held hins vegar að með góðri umræðu hér og með því að fara vandlega ofan í saumana á málinu geti fulltrúar sveitarfélaganna séð að það eru líka hagsmunir þeirra að hafa landsskipulag (Forseti hringir.) til þess að samræma og til að gæta hinna stærri hagsmuna.

[14:26]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þegar verið er að vinna aðalskipulag og deiliskipulag er mjög mikilvægt að mínu mati, og ég heyri að hæstv. ráðherra hugsar það á svipuðum nótum og ég, að auka samráð við íbúa og endurspeglast það í frumvarpinu.

Upp á síðkastið hefur maður séð — og ég get nefnt sem dæmi mjög heitt skipulagsmál á Seltjarnarnesi þar sem verktaka er falið að skipuleggja stórt svæði. Hann skipuleggur það eins og honum finnst hann lesa út úr aðalskipulaginu sem er allt annað en íbúarnir lesa. Það þarf að taka á þessu.

Hitt málið sem ég held að sé kannski enn þá þyngra í vinnslu í þinginu er um skipulagsþátt sveitarfélaga og svo landsskipulagið. Maður veltir fyrir sér hvað landsskipulagið eigi að ná langt niður, hversu nákvæmt það eigi að vera. Það er auðvitað alveg rétt með heildaráætlanir, það er alveg upplagt að þær séu inni í landsskipulagi. En maður veltir fyrir sér eins og í máli sem ég hef verið að skoða um nokkurt skeið — og ég veit að hæstv. ráðherra er að skoða líka — varðandi samgöngumál á hálendinu. Varðar þetta hinar stærri línur sem fara inn í landsskipulagið eða munum við fara ofan í vegi og slóða? Mótorhjólamenn hafa verið að velta því mikið fyrir sér. Hvað fer þetta langt niður? Hve-

nær kemur að því að sveitarfélögin þurfa að grípa inn í og telja að þetta sé komið inn á þeirra valdsvið? Ég held að mjög mikilvægt sé að umhverfisnefnd fari vel yfir málið. Ég er þó sammála í megindráttum því sem segir í frumvarpinu, að þörf er á landsskipulagi. Það er bara spurning um hvað það á að ná langt inn í einstök smáatriði. Ég held að frumvarpið sé mjög til bóta, virðulegi forseti.

[14:28]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er algerlega sammála hv. þingmanni um að tillögur í frumvarpinu eru mjög til bóta. (Gripið fram í.) Landsskipulagsáætlanir eru auðvitað ákveðið ferli eins og aðrar skipulagsáætlanir. Það sem þarf að gera, og þar reynir á ríki og sveitarfélög, á samstarf þeirra og samstarfsvilja, er auðvitað að skilgreina almannahagsmunina. Hvar eiga t.d. þjóðgarðar að vera? Þegar við ljúkum vinnu um rammaáætlun um verndun og nýtingu finnst mér blasa við að það sé hluti af heildarákvörðun um skipulag hvernig við förum í orkuöflun, hvar og hvernig.

Önnur stórmál eiga þar líka undir. Ferlið þarf að ræða, þetta er áætlun sem á að nýta og er í raun lifandi stjórntæki alveg eins og aðrar áætlanir sem unnið er með frá ríkisvaldinu. Þetta er samræmingartæki og ég held að það sé mjög mikilvægt. Það eru sameiginlegir hagsmunir bæði sveitarfélaga og ríkisins að hafa þessi mál á hreinu og í góðu samstarfi. Það þarf að vera skýrt í hugum íbúa landsins hvar sem þeir búa á hverju sé von þegar er verið að ræða um hagsmuni sem varða alla.

Sveitarfélögin hafa haft skipulagsvaldið frá 1997. Það eru tíu ár síðan þau fengu skipulagsvaldið, ef ég man það rétt. Stundum er talað eins og þannig hafi það alltaf verið en svo er ekki. (Gripið fram í.)

Ég vil að lokum í andsvari við hv. þingmann segja að ég er mjög bjartsýn á að vel gangi að ræða þessi mál. Þetta hefur hlotið mikinn undirbúning, mjög mikla kynningu. Þing mun standa alveg fram á haust þannig að það er góður tími fyrir umhverfisnefndina og þá sem í henni sitja til að leggjast yfir málið.

[14:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. umhverfisráðherra sem mælti fyrir frumvarpi til nýrra skipulagslaga fyrir framsögu hennar og þær upplýsingar sem komu fram í máli hennar umfram það sem lesa má í frumvarpinu sjálfu og greinargerð með því.

Það er auðvitað satt og rétt sem þegar hefur komið fram að hér er um gríðarlega stórt mál að ræða, gríðarlega mikilvægan málaflokk sem snertir, vil ég leyfa mér að segja, alla landsmenn með einum eða öðrum hætti svo það sé nú sagt á þann hátt.

Skipulagsmálin koma við nánast alla. Þau varða fjölþætta starfsemi, atvinnustarfsemi í landinu, þau varða að sjálfsögðu uppbyggingu sveitarfélaganna, uppbyggingu íbúðahverfa og atvinnusvæða. Þau varða meðferð á landi, landnotkun, landi sem er í sjálfu sér auðlind. Þau varða þéttbýlissvæði, dreifbýlissvæði, hálendið o.s.frv. Þau ná til landsins alls og reyndar út í sjó. Hér er því mælt fyrir afskaplega þýðingarmiklu máli eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra.

Ég vil láta þess getið og taka þar með undir með ráðherra að þetta er mál sem hefur verið lengi í vinnslu og má segja að hæstv. núverandi umhverfisráðherra sé sennilega fjórði umhverfisráðherrann sem kemur að því. Þetta fer að verða eins í umhverfisráðuneytinu og í borgarstjórn Reykjavíkur. Það er skipt um svona eins og hendi sé veifað. (**RR:** Hvað var oft skipt um borgarstjóra á síðasta kjörtímabili 2002–2006?) Það er ekki endilega víst (**Gripið fram í:** Þrisvar.) að það verði svoleiðis áfram.

Það vill svo til að ég tók sæti í þeirri nefnd sem var á sínum tíma skipuð af hæstv. þáverandi umhverfisráðherra, Siv Friðleifsdóttur, til að semja frumvarp til skipulagslaga. Ég var tilnefndur af hálfu Reykjavíkurborgar og var þá formaður skipulagsnefndar í Reykjavík. Tveir fulltrúar komu af sveitarstjórnarstiginu inn í þessa nefnd. Efnisatriði þess máls sem hér er til umfjöllunar er mér því nokkuð vel kunnugt og frumvarpið í sjálfu sér, enda þótt nú sé nokkuð um liðið síðan nefndin skilaði af sér tillögum til þáverandi ráðherra og hafa a.m.k. tveir ráðherrar tekið þá vinnu til skoðunar á sínum vegum og vafalaust gert á því einhverjar breytingar. Ég geri mér ekki að fullu grein fyrir því hvaða breytingar hafa orðið á frumvarpinu frá því að mælt var fyrir því síðast og svo þar áður, hvaða breytingar urðu frá því að nefndin skilaði af sér. Það eru hins vegar upplýsingar sem hægt er að kalla fram í meðförum nefndarinnar við yfirferð, að fá upplýsingar og yfirlit yfir það hvaða breytingum það hefur tekið í vinnslunni og getur verið áhugavert að kynna sér það og þau sjónarmið sem þar hafa komið fram.

Ég ætla að segja það strax í upphafi að ég tel að það frumvarp sem hér er lagt fram horfi mjög til bóta í skipulagsmálunum og setji nýja og betri umgjörð utan um skipulagsmálin í heild sinni. Það er afstaða sem við munum láta koma fram, fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – grænt framboðs í umhverfisnefnd, þegar málið kemur þangað til umfjöllunar.

Það breytir að sjálfsögðu ekki því að það er fullt af atriðum í svona umfangsmiklu máli sem huga þarf að og við höfum auðvitað ýmsar skoðanir á tilteknum atriðum sem við mundum gjarnan vilja sjá fyrirkomið með öðrum hætti. Svo er augljóst að það mun þurfa að leita umsagna um frumvarpið mjög víða í samfélaginu og að sjálfsögðu þarf að taka afstöðu til og fara yfir þær athugasemdir og sjónarmið sem kunna að koma fram í því ferli. Vitaskuld verður maður að hafa allan þann fyrirvara sem eðlilegt er hvað varðar þá afstöðu endanlega þegar málið er til meðferðar.

Ég vil líka ítreka það að hér er um svo mikilvægt mál að ræða og flókið að eðlilegt er að þingið taki góðan tíma til að fjalla um það. Það kom fram hjá hæstv. ráðherra að málið hefði fengið vandlega umfjöllun í þingflokkum stjórnarflokkanna. Það er vafalaust rétt. Það á hins vegar ekki við um þingflokka stjórnarandstöðunnar sem eru að sjálfsögðu að sjá málið fyrst núna þegar það kemur inn í þessum búningi en ég tel mig hafa vissu fyrir því að umhverfisnefnd muni taka góðan tíma og fara vandlega yfir frumvarpið. Það er engin sérstök ástæða til að tefja það í sjálfu sér en hins vegar heldur engin ástæða til að hrapa að því að ljúka

málinu í nefnd, því að það er það viðamikið og miklir hagsmunir í húfi fyrir marga aðila. Það skiptir mestu máli fyrir alla að vandað sé til verka og sérstaklega þegar um svona mál er að ræða og þar sem mér býður í grun að það sé almennt nokkuð góð samstaða um að stíga þau meginskref sem frumvarpið gerir ráð fyrir, þá er þeim mun meiri ástæða til að reyna að leita að sem allra breiðustu samstöðu um endanlega útkomu.

Ég vil nefna nokkur atriði í þessu sambandi. Ég er mjög ánægður með þá áherslu sem er í frumvarpinu á þætti eins og sjálfbæra þróun. Það er beinlínis sett inn í markmiðsgrein frumvarpsins í 1. gr. „að þróun byggðar og landnotkunar á landinu öllu verði í samræmi við skipulagsáætlanir þar sem efnahagslegar, félagslegar og menningarlegar þarfir landsmanna, heilbrigði þeirra og öryggi er haft að leiðarljósi“, eins og þar segir, með leyfi forseta.

Þetta er að sjálfsögðu fyrst og fremst tilvísun í hina almennu stefnumörkun hugmyndafræði um sjálfbæra þróun og ég tel mjög jákvætt að því sé haldið vel til haga þarna og þetta er reyndar gegnumgangandi stef í öllu frumvarpinu.

Hér var minnst á að frumvarpið gerði ráð fyrir aukinni og betri kynningu og meira samráði. Við þekkjum það öll sem höfum fengist við sveitarstjórnarmál og skipulagsmál í sveitarfélögum að þetta er málaflokkur sem fær æ aukið vægi í öllu starfi á sveitarstjórnarstigi og almenningur lætur sig skipulagsmálin sífellt miklu meira varða og er meðvitaðri um rétt sinn líka til þess að hafa áhrif á þróun og til þess að hafa áhrif á sitt nánasta umhverfi og skipulag. Það er í sjálfu sér jákvætt. Það þarf líka að tryggja að allir ferlar séu skýrir og öllum sé ljóst hvaða rétt þeir hafa og hvernig þeir geta komið að skipulagsmálum.

Vanda á gerð skipulagsins, m.a. með lýsingu á skipulagsverkefnum fyrir fram. Þetta tel ég líka mjög til bóta vegna þess að það á þá að vera öllum ljóst í upphafi þegar ráðist er í skipulagsvinnu til hvers er ætlast af henni og hvert hún á að leiða og hver markmiðin eru. Það er mjög mikilvægt. Það hefur margoft komið í ljós að skort hefur á að það sé alveg skýrt hvert menn eru að fara og hver tilgangurinn er með skipulagsvinnu, hvort sem það er deiliskipulag eða skipulag á stærri skala.

Ég ætla líka að fagna því, og vísa þá til þess af því að ég held að það hafi komið aðeins fram í ræðu ráðherrans, ef ég hef tekið rétt eftir, sem lýtur að heimildum manna til að vinna skipulag. Við höfum margoft orðið vitni að því vítt og breitt um landið að aðilar, sem eru ýmist landeigendur eða framkvæmdaaðilar, koma með tilbúið unnið skipulag og leggja það fyrir sveitarstjórnina og segja: Viljið þið ekki bara samþykkja þetta sisvona? Ef sveitarstjórnin er með eitthvert múður og vill ekki gera nákvæmlega eins og framkvæmdaaðilar segja, þá fær maður að heyra það að lagðar hafi verið svo og svo margar milljónir í verkefnið og allt sé bara í uppnámi ef það nái ekki fram að ganga o.s.frv. Og ef á að fara að hlusta mikið á íbúana þá sé það ekki nógu gott.

Hér er í raun tekið á þessu. Það er m.a. gert í 38. gr. þar sem ákvæðunum er breytt varðandi heimildir þriðja aðila til að vinna deiliskipulag. Það þarf að gerast með samþykki sveitarstjórnar og þannig að það liggi jafnframt fyrir lýsing á því skipulagsverki fyrir fram. Þetta tel ég mjög til bóta og bæta réttarstöðu alls almennings þannig að hann standi ekki frammi fyrir einhvern veginn gerðum hlut og styrkir stöðu sveitarstjórnanna í þessu samhengi.

Við 1. umr. er gert ráð fyrir að menn fari almennt yfir sviðið og ekki er tími til að fara djúpt í einstök efnisatriði. Ég get þó ekki látið hjá líða að nefna nokkur atriði sem mér finnst mikilvægt að fara betur yfir í frumvarpinu. Í fyrsta lagi er það landsskipulagið sem hér hefur þegar verið vakið máls á. Ég tel mjög mikilvægt að við reynum að ná sátt um það hvernig landsskipulagshugsunin verður á endanum í lögunum. Ég get alveg staðfest það sem hæstv. umhverfisráðherra segir að auðvitað eru ekki allir ánægðir með þær formúleringar og þá hugsun sem er í sambandi við landsskipulagið. Ég er sjálfur almennt þeirrar skoðunar að skynsamlegt sé að vera með einhverja heildarstefnumörkun í þessu sambandi en ég vil að minnsta kosti skoða betur hvort það á beinlínis að vera skipulagsáætlun í þeim skilningi sem skipulagslögin gera ráð fyrir, eins og að því er varðar svæðisskipulagsáætlun, deiliskipulagsáætlun, aðalskipulagsáætlun, eða hvort hér á að vera um stefnumótun að ræða, þ.e. landsskipulagsstefnu sem er þá t.d. höfð til hliðsjónar og menn mega ekki beinlínis fara í bága við. En það er mjög flókið mál og vandmeðfarið, eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir vakti máls á í andsvari, hvað svona landsskipulagsstefna á að ná langt niður, því að í raun getur hún, ef hún er mjög ákveðin í formúleringum sínum, haft áhrif alveg niður á deiliskipulagsstig.

Svo maður tali bara íslensku í þessu samhengi, þá er alveg augljóst hvaða mál koma hér upp í hugann þar sem getur orðið ágreiningur eða hagsmunir geta skollið saman milli sveitarstjórnar og hins opinbera. Hér má t.d. nefna væntanlega flugvöll í Vatnsmýri þar sem samgönguráðherra getur komið með samgönguáætlun sem segir eitt á meðan sveitarstjórnin sem fer með skipulagsvaldið segir annað. Við getum tekið hálendið þar sem náttúruverndaráætlun getur sagt eitt, orkunýtingaráætlun getur sagt annað og svo kemur kannski sveitarfélagið og hefur einhverja allt aðra skoðun.

Þarna stöndum við frammi fyrir því að taka ákvörðun um það hvað á að ráða í svona ágreiningsmálum. Á ríkið að taka af skarið? Ég hef verið þeirrar skoðunar og er þeirrar skoðunar enn að ef svo ríkir almannahagsmunir eru í húfi að ríkið verði að grípa inn, þá eigi það að gerast að með lagasetningu en skipulagsvaldið eigi að vera hjá sveitarfélögunum. Við vitum að alltaf er hægt að beita lagasetningu þegar svo ríkir almannahagsmunir eru í veði að það er óhjákvæmilegt og þá er það gert með þeirri umræðu sem það kallar á og það er eðlileg málsmeðferð að mínum dómi. En hér er alla vega ljóst að það þarf að fara betur yfir þetta og athuga hvort hægt er að finna þarna einhverjar lendingar sem góð sátt getur orðið um.

Ég fagna ákvæðinu um rammaskipulag. Það hefur skort á það að mínum dómi í skipulagslögin að það hefði einhvers konar umfjöllun. Ég ætla líka að nefna hérna atriði eins og skipulagsgjaldið sem gert er ráð fyrir að sé innheimt og renni í ríkissjóð. Ég mundi vilja að það yrði skoðað betur í nefndinni hvort það sé rétt fyrirkomulag að skipulagsgjaldið renni í ríkissjóð eða hvort það renni beinlínis til þess að standa straum af þeirri skipulagsvinnu sem sveitarfélögin inna af hendi. Í dag er það þannig að sveitarfélögin geta fengið hluta af skipulagsgjaldinu til sín með tvennum

hætti en það er spurning hvort þetta á að vera beinlínis markaður tekjustofn til að standa straum af skipulagsvinnu sveitarfélaganna. Það er hlutur sem ég mundi vilja láta skoða betur.

Ég get ekki látið hjá líða að nefna úrskurðarnefndina, af því að ég sé að forstjóri Skipulagsstofnunar situr hér í hliðarsal og átti sæti með mér í þessari nefnd, en ég held að ég hafi sagt á hverjum einasta nefndarfundi í nefndinni: Að lokum legg ég til að úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála verði lögð niður. En ákvæði um hana eru nú samt sem áður í þessu frumvarpi. Úrskurðarnefndir og kærunefndir af þessum toga eru mér mjög mikill þyrnir í augum. Ég held að úrskurðar- og kærunefndir af ýmsum toga séu á sjöunda tuginn hjá ríkinu um þessar mundir. Hér var sem sagt ekki farin sú leið að gera breytingu á þessu en ég mun að sjálfsögðu taka það mál, skemmtiefni, til umfjöllunar í nefndinni.

Loks, af því að tíminn er að renna út, frú forseti, ætla ég að nefna, og ég get komið að því betur á eftir í umræðunni um frumvarp um mannvirki, að ég hef verulegar efasemdir eins og ég hafði í nefndinni á því að skipta skipulags- og byggingarlögunum upp í tvennt. Ég hefði viljað sjá skipulags- og mannvirkjalög sem einn lagabálk og þess vegna Skipulagsstofnun, Byggingarstofnun og brunamálin í (Forseti hringir.) einni stofnun frekar en tveimur en það er mál sem ég ætla að fjalla aðeins betur um á eftir.

Virðulegi forseti. Í heildina litið líst okkur prýðilega á (Forseti hringir.) það frumvarp sem hér er lagt fram og munum vinna að framgangi þess með þeim athugasemdum og breytingartillögum sem við áskiljum okkur rétt til.

[14:46]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp til skipulagslaga sem lagt hefur verið fram á Alþingi og ég vil byrja á því að þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir framlögn þessa máls. Eins og fram hefur komið í umræðunni hefur þetta átt langan aðdraganda og mikil undirbúningsvinna hefur farið fram allt frá árinu 2002, hér er verk sem hefur verið vandað til.

Það sem ég vil sérstaklega þakka hæstv. ráðherra fyrir eru lokaorð hennar varðandi vinnutilhögun þessa verkefnis, sem er gríðarlega mikið, þetta er víðfeðmur og stór lagabálkur sem við ætlum að standi til langrar framtíðar. Það kom sérstaklega fram hjá ráðherra að hún væri tilbúin að fara eftir öllum þeim góðu ráðum sem hv. umhverfisnefnd kynni að koma fram með sem mættu verða til þess að bæta þessa lagasetningu. Mér finnst það vera kostur fyrir okkur sem eigum eftir að vinna með málið að það sé lagt fram með þeim huga að það verði farið yfir athugasemdir okkar og tekið tillit til þeirra. Við kunnum svo að verða sammála um að einhverjar af þeim verði teknar inn í þetta verk.

Ég vil líka leggja áherslu á það eins og nú þegar hefur komið fram í umræðunni að umhverfisnefnd þarf að fá góðan tíma og gott næði til þess að fara yfir þetta frumvarp en ég legg samt sem áður áherslu á að það verði í samfellu þannig að það verði ekki tekin einhver törn í málinu og svo liggi það niðri og síðan þurfi að dusta rykið af gömlum gögnum heldur verði það unnið í samfellu og þess vegna sumartíminn notaður sérstaklega í þetta mál ef þurfa þykir.

Auðvitað kemur margt jákvætt fram í frumvarpinu og við þurfum að skýra enn frekar í lagasetningunni þau atriði sem okkur finnst vera til bóta. Síðan eru ákveðnir þættir, bæði varðandi skipulagslögin og mannvirkjalögin, lög til brunavarna sem við þurfum að ræða í svolítilli samfellu. Þó að við séum að ræða þetta fyrsta frumvarp hæstv. ráðherra núna eru hin frumvörpin þó nokkuð tengd og við munum ræða þau síðar í dag.

Ég vil samt fara örfáum orðum um það sem gert er ráð fyrir í lagasetningu þessara þriggja frumvarpa sem er að hér verði til Skipulagsstofnun annars vegar og hins vegar Byggingarstofnun með samruna Brunamálastofnunar og þarna verði tiltekin verkefni færð á milli. Það er atriði sem við þurfum að fara vel yfir í nefndinni hvort ekki sé hyggilegra að hafa þetta eina ríkisstofnun, það séu faglegir þættir sem hreinlega geri það að verkum að það verði skilvirkari vinnubrögð. Þau atriði sem við þurfum að ná fram með þessari lagasetningu eru skilvirkni, einföldun og það eru ákveðin gæði. Þetta er verkefni sem við þurfum að hafa að leiðarljósi við þessa vinnu og þá hygg ég að við þurfum að skoða einmitt þetta. Þetta er ekki nema kannski 40–50 manna stofnun, ef sameiginleg stofnun yrði, og það er ekki í raun stór stofnun, hún ætti að vera hagkvæmari í rekstri hvað varðar bókhald og alla umsýslu og umgerð á einum stað þannig að þetta er atriði sem ég vil að við skoðum virkilega vel.

Það eru fleiri atriði sem mig langar að nefna hér eins og reyndar hefur verið gert fyrr í umræðunni varðandi landsskipulagsáætlanirnar, sem eru nýmæli í þessum lögum. Við þurfum að fara nákvæmlega yfir það hvaða rétt þær hafa gagnvart sveitarfélögum og hvaða rétt gagnvart öðrum skipulagsáætlunum með aðkomu sveitarfélaga. Það hefur verið rætt hér um miðhálendið og að sú nefnd sem hefur unnið að skipulagsmálum miðhálendisins verði lögð niður. Þá þarf kannski aðeins að fara yfir ýmsa þætti sem varða þau sveitarfélög sem eiga land á miðhálendinu, t.d. þætti sem snúa að landnotum, þá á ég við beitarrétt, umferð búfjár o.s.frv. Síðan þarf það náttúrlega að fingra saman við samgönguáætlun, byggðaáætlun, sem vissulega er skipulagsáætlun í sjálfu sér, og náttúruverndaráætlanirnar. Þarna þurfum við að ná ákveðinni samfellu og samhengi þannig að þetta geti runnið saman og að við náum sátt um þessi mál.

Það hefur komið fram hér fyrr að þetta verk hófst 2002 og það hefur verið leitað umsagnar fjölmargra aðila og að sjálfsögðu sveitarfélaganna en samt sem áður — og þess vegna þurfum við einmitt að leggja mikla vinnu í það — eru ákveðnar óánægjuraddir gagnvart þessu og því er ég að ræða þessa þrjá lagabálka svolítið saman, það gefur okkur enn frekari ástæðu til þess að gefa þessu rúman og góðan tíma.

Það hafa komið fram ábendingar sem ég get ekki haft skoðun á hér á þessari stundu sem varða það hvort þessi lög standist lög eins og EES-samninga. Við þurfum að sjálfsögðu að skoða það vel og fara yfir og hafa slík mál á hreinu. Það er eðlilegt eins og við aðra lagasetningu á Alþingi að hún standist alþjóðleg lög, það segir sig sjálft.

Bara til að nefna örfá atriði var lagt fram frumvarp um frístundabyggð á Alþingi í gær og í því fólst að gerður yrði

ákveðinn lagarammi um þá landnotkun. Ég ætla ekki að fara út í það frumvarp í sjálfu sér en það er afskaplega tengt þessum málum og í 7. lið 2. gr. skipulagslaganna er einmitt farið inn á frístundabyggð og ég hygg að hv. umhverfisnefnd ætti að fá það frumvarp til umsagnar og fara yfir það í samhengi við þau lög sem við erum hér að vinna þannig að við náum örugglega samfellu þar. Þar kunna að vera einhver atriði sem við vildum kannski hafa áhrif á hvað það varðar.

48. gr. frumvarpsins er um skiptingu landa og lóða, sem heyrir í raun líka til þessarar frístundabyggðar, og þar þarf aðeins að íhuga betur til hvers það land er nýtt. Ef um það er að ræða að skipta bújörðum, sem er algengt, að það er verið að búa til smábýli og annað þess háttar, þá þarf að skoða það. Það má a.m.k. ætla að það fylgi öðrum lögmálum en þegar er verið að taka land gjörsamlega úr landbúnaðarnotkun og í frístundabyggð og allt önnur not en landbúnaðarnot.

Frú forseti. Ég hef nú yfir þau atriði sem mér finnst að við þurfum að skoða hvað þetta frumvarp varðar. Ég lít svo á að við framlagningu þess af hæstv. umhverfisráðherra séum við að stíga nýtt skref varðandi lagasetningu um skipulagsmál og ég horfi björtum augum til framtíðar með að fá tækifæri til að vinna að framgangi þessa frumvarps.

Umræðu frestað.

Umræður utan dagskrár.

Kjarasamningar og efnahagsmál.

[15:00]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Nú hafa kjarasamningar á almennum vinnumarkaði verið lausir í einn og hálfan mánuð. Í ummælum forustumanna Starfsgreinasambandsins sem telur 52 þúsund félagsmenn má greina von til þess að kjarasamningar gætu verið í sjónmáli á næstu dögum.

Nú virðist einnig að önnur heildarsamtök launamanna séu að vinna með viðsemjendum Samtaka atvinnulífsins að sameiginlegri lausn á kjaradeilunni. Forustumenn ASÍ meta það svo að samflot sé komið á að nýju eins og nú standa mál. Síðasta aðkoma ríkisstjórnarinnar var að neita að ræða lækkun á skattbyrði láglaunafólks sem olli því að samflot var þá lagt til hliðar.

Frá því í haust hefur verið ljóst að nást yrðu verulegar kjarabætur sérstaklega fyrir þá sem lægst hafa launin ella yrði ekki komið á kjarasamningum. Þess vegna var svo snemma leitað eftir vilja ríkisstjórnarinnar meðal annars í skattamálum sem sérstaklega kemur láglaunafólkinu til góða í hækkuðum rauntekjum. Ég spyr því: Hvað hyggst ríkisstjórnin gera til að stuðla nú að því að nýir kjarasamningar geti náðst? Háir stýrivextir áfram eru staðreynd að því er virðist og verðbólgan er ekki til að auðvelda gerð almennra kjarasamninga og nú hafa aðilar vinnumarkaðarins vaxandi áhyggjur af því að hér verði hraður samdráttur meðal annars á byggingarmarkaði. Í kjölfar hruns á verðbréfamörkuðum þar sem úrvalsvísitalan hefur lækkað um tæplega 4.000 stig frá því í miðjum október síðastliðnum virðast bankarnir nánast hættir að veita ný lán til atvinnulífsins og mjög mikið dregur úr lánum til húsnæðiskaupa.

Erlendis frá berast fréttir af umfjöllun um að Ísland stefni í afar harða lendingu og jafnvel hrun fyrirtækja og fjármálalífsins. Talað er um að gengishrun íslensku krónunnar sé á næsta leiti. Í Noregi er fjallað um að Kaupþing bjóði yfir 6% vexti til að fá sem mest af innlánum inn í bankann og að öll lán til bankans séu með 6% skuldatryggingarálagi. Danska viðskiptablaðið Børsen varar mjög við því ástandi sem nú er á Íslandi, eignatengslin séu mikil milli íslenskra stórfyrirtækja sem geti leitt til þess að þeir sem lenda í verulegum erfiðleikum dragi önnur fyrirtæki með sér í fallinu.

Vilhjálmur Egilsson sagði í dag að lítið væri um ný verkefni fram undan og hvetur til þess að ný verkefni verði undirbúin fljótt af ríkinu, ríkissjóður sé fjárhagslega sterkur og verði að koma inn til aukinna verkefna eins og nú horfir í atvinnumálum á komandi hausti því þannig megi ef til vill koma í veg fyrir mikið og vaxandi atvinnuleysi. Ég spyr þess vegna: Hvað segir hæstv. forsætisráðherra við þessu? Einnig spyr ég hvað líði endurskoðun á mótvægisaðgerðunum sem hæstv. forsætisráðherra boðaði. Er þorskkvótinn svo heilagur hjá ríkisstjórninni að ekki megi endurskoða þá röngu ákvörðun?

Atvinnurekendur telja að ný stórverkefni verði að undirbúa, meðal annars á Bakka við Húsavík, í Helguvík og jafnvel stækkun álversins í Straumsvík. Einnig hafa verið nefnd að undanförnu önnur verkefni. Ég spyr ríkisstjórnina: Getur ríkisstjórnin náð saman um iðnaðarkosti miðað við það hvernig ráðherrar hafa þar talað? Hvað segir hæstv. forsætisráðherra um það sem ég hef hér dregið fram? Ætlar ríkið að lækka skatta á atvinnulífið eða nær ríkisstjórnin saman um ný álver eða aðra iðnaðarkosti?

Hvað með nýjar virkjanir, hæstv. forsætisráðherra? Það var vond ákvörðun ríkisstjórnarinnar að hafna skattalækkun á láglaunafólk, eldri borgara og öryrkja sem ASÍ lagði til á liðnu hausti. Sú aðgerð hefði haft jákvæð áhrif til lækkunar á verðbólgunni. Við þingmenn Frjálslynda flokksins lögðum fram mál á hv. Alþingi á síðasta hausti um sérstakan persónuafslátt fyrir lágtekjufólk og töldum að þar værum við með gott innlegg til að stuðla að lausn mála.

Nú getur hæstv. forsætisráðherra ekki látið lengur eins og allt sé í stakasta lagi. Hvað mun ríkisstjórnin aðhafast næstu daga til að kjarasamningar náist? Mun til dæmis verða skoðað hvað hægt sé að gera með niðurgreiðslu á húshitunarkostnaði úti á landsbyggðinni þar sem hitunarkostnaður er mjög hár eins og í dreifbýli? Mun verða skoðað hvar eigi að taka á flutningskostnaðinum og hvernig verður það þá gert? Hefur ríkisstjórnin slíkt í hyggju? Og hvað með skattafrádrátt handa því fólki sem kemur til með að þurfa að sækja atvinnu um langan veg samanber málið sem við ræddum í Alþingi fyrir örskömmu síðan, þingmenn Frjálslynda flokksins? Hyggst ríkisstjórnin aðhafast í málunum?

[15:05]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Efnahags-, atvinnu- og kjaramál eru að sjálfsögðu stöðugt viðfangsefni á vettvangi ríkisstjórnarinnar sem og á Alþingi. Þau mál eru sérstaklega viðkvæm

og vandmeðfarin þegar stutt er í kjarasamninga eins og vonir standa til að sé núna þessa dagana. Samningsaðilar á vinnumarkaðinum virðast vera langt komnir, að minnsta kosti sá hluti þeirra sem hefur staðið í viðræðum upp á síðkastið og allir hljóta að vona að þær viðræður megi leiða til farsælla lykta. Ríkisstjórnin, eins og ég hef margsagt úr þessum ræðustól og víðar, mun ekki skorast undan því að ræða við aðila vinnumarkaðarins um það með hvaða hætti hún geti komið að málum og lagt gott til. Þetta hefur legið fyrir í langan tíma og ég á von á því að á allra næstu dögum munum við ræða við samningsaðilana um það með hvaða hætti ríkisstjórnin og Alþingi, ef lagabreytinga er þörf, getur komið að þessum málum.

Það vill þannig til að efnahagsstaðan á Íslandi er býsna sterk og hefur verið. Ég ætla ekki að rifja upp allt sem sagt hefur verið úr þessum ræðustól um það efni. Hv. þm. Guðni Ágústsson sagði hér í gær réttilega að staða ríkissjóðs væri gríðarlega sterk og lífeyrissjóðakerfið sömuleiðis. Þetta viðurkenna allir sanngjarnir menn innan lands jafnt sem utan sem um þessi mál fjalla og hafa einhvern áhuga á því að leiða sannleikann í ljós. Hins vegar hafa efnahagsmálin að undanförnu markast af því að það hefur skapast óeðlilegt ástand á lánamörkuðum í útlöndum. Það hefur myndast lánsfjárskortur á alþjóðafjármálamörkuðum sem vitaskuld hefur haft sitt að segja á Íslandi og kemur fram í því að íslensku bankarnir eiga ekki jafngreiðan aðgang að ódýru lánsfé og þeir áður áttu. Þess vegna hafa þeir verið að grípa til varúðarráðstafana í sambandi við útlán og það mun segja til sín fyrr en varir. Þessar aðstæður voru ófyrirséðar fyrir nokkrum vikum og mánuðum síðan. En við þurfum að sjálfsögðu að bregðast við þeim eins og allir aðrir af skynsemi en höfum til þess sem ríki að ýmsu leyti betri aðstæður en margir aðrir vegna þeirra aðstæðna sem ég gat um varðandi sterka stöðu ríkissjóðs og fleira. Þannig standa þessi mál í augnablikinu hvað þessa þætti varðar.

Hv. þingmaður spurði um margt. Hann spurði meðal annars um væntanlegar framkvæmdir og um mótvægisaðgerðir og fleira í þeim dúr. Þess er ekki langt að minnast að ríkisstjórnin var gagnrýnd fyrir það hér við fjárlagaafgreiðslu að það væri verið að auka opinber fjárútlát og fjárveitingar til framkvæmda. Nú er að koma á daginn alveg eins og við spáðum í aðdraganda fjárlagagerðar og fyrir jólin að það gæti farið svo að það yrði full þörf á þeim opinberu framkvæmdum ekki síst í vegamálum sem var verið að bæta inn í fjárlagafrumvarpið. Og það er nákvæmlega það sem er að gerast. Það má vel vera að það þurfi að gera enn betur og enn meira í þeim efnum þegar líða tekur á árið. Við útilokum ekki að svo kunni að fara ef það hægist um of á hjólum efnahagslífsins í landinu.

Varðandi mótvægisaðgerðir voru þær að sjálfsögðu hugsaðar til að koma til móts við þær byggðir og þá aðila í landinu sem yrðu fyrir búsifjum vegna þriðjungsskerðingar þorskaflamarksins. Enn hafa þær ráðstafanir ekki skilað sér að neinu marki í skráðu atvinnuleysi í landinu þannig að það er ekki farið á það að reyna með hvaða hætti sú skerðing birtist í atvinnuleysistölunum en við höfum undirbúið mótvægisaðgerðirnar. Þær eru að fara að skila sér og þær munu koma til framkvæmda að miklu leyti á þessu ári. En við höfum jafnframt sagt að við séum undir það búin í ríkisstjórninni að endurskoða þær, fara yfir þær sem búið er að ákveða með það fyrir augum að athuga hvort ætti kannski að bæta einhvers staðar í. Málið er ekki komið það langt að um slíkt hafi verið teknar ákvarðanir. En ég legg áherslu á að í aðdraganda kjarasamninga verði allir að tala varlegar en hitt.

[15:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Sinnuleysi ríkisstjórnarinnar í kjaramálum hefur ekki farið fram hjá nokkrum manni. Með því er ekki verið að segja að ríkisstjórn eigi á hverjum tíma ætíð að rjúka til og þaðan af síður að samþykkja það sem öðrum hvorum samningsaðilanum dettur í hug. En það hlýtur að teljast mikið ábyrgðarleysi við þær aðstæður, miklu efnahagslegu óvissu og stöðu í atvinnumálum eins og hún blasir við að ríkisstjórnin missi þessi mál í raun frá sér og sé ekki með í því að reyna að tryggja farsæla niðurstöðu sem geti hvort tveggja í senn bætt kjör lakast settu hópanna í samfélaginu en um leið verið liður í því að ná tökum á efnahagsástandinu og ná niður verðbólgu. Ég hlýt því í leiðinni einnig að mótmæla því að menn séu að gera það að kröfu í þessum kjarasamningum að setja stóriðjustefnuna á meiri ferð en nokkru sinni fyrr. Ég hélt að það ætti í grunninn að vera aðalviðfangsefni aðila vinnumarkaðarins að semja um kaup en ekki aðra hluti.

En ríkisstjórnin sjálf hlýtur að hafa einhverjar meiningar um það hvernig til dæmis hún vill sjá launastrúktúrinn í samfélaginu þróast. Hefur ríkisstjórnin enga skoðun á því hvað þurfi að gera til að bæta kjör umönnunar- og uppeldisstétta þannig að hægt sé að manna þau störf eða ætlar hún bara að hafa algerlega gagnstæðar skoðanir á því, eins og menntamálaráðherra og fjármálaráðherra hafa á launum kennara? Ég er algerlega sammála menntamálaráðherra að það þarf að bæta kjör kennara. Það þarf líka að bæta kjör umönnunarstéttanna þar sem fólkið er að flýja í burtu.

Hvað segir Samfylkingin í þessum efnum? Er hún sátt við sinnuleysi og doða forsvarsmanna ríkisstjórnarinnar, forsætisráðherra og fjármálaráðherra? Skrifar hún upp á það að ríkisstjórnin skili auðu í sambandi við launakjör þessara hópa sem ég hef nefnt? Það væri fróðlegt að fá að heyra það hvort til dæmis Samfylkingin sé sammála hæstv. (Forseti hringir.) menntamálaráðherra um að það þurfi að bæta kjör kennara eða sammála fjármálaráðherra um að þess þurfi ekki?

[15:13]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er öllum nokkur vandi á höndum að taka þátt í þessari umræðu í dag um kjaramál og efnahagsmál vegna þess að kjaraviðræður eru á lokaspretti hjá aðilum vinnumarkaðarins og líklegt að vonandi fljótlega og jafnvel um helgina muni þeim takast að ljúka þessum viðræðum. Þá er flest sem bendir til þess að leitað verði til ríkisstjórnarinnar um það með hvaða hætti hún ætli að koma að þessum málum. Það er auðvitað mál sem við hljótum að ræða bæði við verkalýðshreyfinguna og Samtök atvinnulífsins hvernig verði best gert.

Ég vil mótmæla því harðlega sem fram kom í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar að ríkisstjórnin hefði sýnt sinnuleysi í þessum málum. Það hefur hún alls ekki gert. Það má svo sem færa rök (Gripið fram í.) fyrir því ef maður er þeirrar skoðunar eins og Steingrímur J. Sigfússon að ríkisstjórnin eigi að taka alla hluti í fangið, hún eigi að taka kjaraviðræður aðila vinnumarkaðarins í fangið og axla á þeim fulla og óskoraða ábyrgð. Ég er ekki þeirrar skoðunar. Ég er þeirrar skoðunar að við eigum að standa vaktina. Við eigum að fylgjast með því sem þar er að gerast og við eigum að vera tilbúin til að koma inn í þær viðræður á réttum tímapunkti (Gripið fram í.) og sá tímapunktur er væntanlega núna um helgina. Það fara ekki fram núna kjaraviðræður á hinum opinbera markaði. Það er hinn almenni markaður og ég hélt að það væri sameiginlegt álit okkar allra hér að það sem þyrfti að gera væri að bæta kjör þeirra lægst launuðu og leita leiða til að bæta kjör umönnunarstéttanna í landinu því þangað vantar okkur fólk til starfa og þar verðum við að taka á málum. En þetta er samstillt átak allra aðila sem þarna verður að koma að, þ.e. ríkisvaldsins, aðila vinnumarkaðarins og verkalýðshreyfingarinnar og annarra viðsemjanda. (Forseti hringir.) Það gerir ekki ríkisstjórnin ein.

[15:15]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti.

Óðum rýrnar auraforðinn,
endurvakin liðin saga.
Verðbólgan er aftur orðin
eins og hún var í gamla daga.

Þannig orti jafnaðarmaðurinn Kristján Bersi Ólafsson á dögunum um ríkisstjórn sem hann sjálfsagt styður. Verðbólgan er stóra vandamálið í dag. Það verður mjög hættulegt fyrir íslenskt launafólk ef hér hefjast víxlhækkanir á verðlagi og launum. Verðbólgudraugurinn er stærsta vandamál ríkisstjórnarinnar og hún hefur ekki tekið á honum. Hún hefur ekkert aðhafst í efnahagsmálum og þess vegna eru allir kjarasamningar sem eru á borðinu í mikilli óvissu. Það er ábyrgðarlaust, eins og hér hefur verið hjá stjórnarliðum og jafnvel hæstv. ráðherrum, að ganga fram við þessar aðstæður í íslensku samfélagi og bjóða einni stétt kauphækkun í dag og annarri á morgun. Stóra málið og eina málið sem ríkisstjórnin glímir við er verðbólgan, þar verður hún að vakna.

Það er ískyggilegt ástand sem nú vofir yfir Íslandi og kemur að utan. Illa er spáð fyrir íslensku efnahagskerfi. Ef það skellur á okkur fer illa fyrir þjóðinni um sinn. Ég man efnahagsástandið 1991–1995 þegar íhaldið og kratarnir voru í stjórn. Ég man atvinnuleysið, ég man gjaldþrotin. Ég á mér bara einn draum, að ríkisstjórnin vakni og takist á með atvinnulífið við hlið á sér, Seðlabankann og allt það viðdráttarlið sem til er í landinu að reyna að vinna bug á þeim vanda sem steðjar að íslensku atvinnu- og efnahagslífi. Við þurfum að ná snertilendingu, við þurfum að ná verðbólgunni (Forseti hringir.) niður sem er allt of há, hún er þjófur í veskjum launþega í dag. (Forseti hringir.) Það er eina og stærsta verkefnið en gangi svo hæstv. ríkisstjórn vel að ljúka kjarasamningum. Það er líka mikið mál.

[15:18]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir það sem fram kom í ræðu síðasta hv. þm. Guðna Ágústssonar. Verðbólgan er sá vandi sem ríkisstjórnin á fyrst og fremst að vera að glíma við. Verðbólgan var á síðasta ári 5,9% eftir að þáverandi ríkisstjórn hafði greitt hana niður með lækkun virðisaukaskatts af matvælum um 2%, þannig að í raun var verðbólga á síðasta ári um 8%. Við höfum ekki séð svona tölur síðan eftir 1990.

Nú er fyrir okkur spáð, eins og t.d. hjá Alþjóðagjaldeyrissjóðnum, að hér geti orðið hörð lending, að gengið geti fallið mjög mikið á mjög skömmum tíma. Við erum á þeirri bjargbrún um þessar mundir að gengið riðar til falls. Þá mun verðbólgan fara upp og verða ekki bara 5,9% eða 8%, hún fer vel yfir 10%. Það er verkefni ríkisstjórnarinnar að haga efnahagsmálum á þann veg að það gerist ekki. Það er mikilvægasta framlag hverrar ríkisstjórnar til kjarasamninga að ná niður þessum kostnaði sem er orðinn stærsti útgjaldaliður í hverri fjölskyldu, fjármagnskostnaðurinn, verðtrygging og vextir.

Vextir hafa verið háir hér í fjögur ár en engu að síður er verðbólgan há. Það er vegna þess að ríkisstjórnin hefur ekki gripið til þeirra aðgerða sem þarf til að koma á jafnvægi í íslensku efnahagslífi. Það á að vera framlag ríkisstjórnarinnar að koma verðbólgunni niður fyrir 5% strax. Það er verkefnið, virðulegi forseti.

[15:20]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Full ástæða er, eins og frummælandi, upphafsmaður umræðunnar, vakti athygli á, til að taka vísbendingar um hættu á samdrætti í hagkerfinu alvarlega. Fyrir hagkerfi eins og okkar sem reisir sig á tiltölulega fáum stoðum er það mjög alvarlegt mál þegar á sama tíma og skera þarf niður í sjávarútveginum sæki lausafjárkreppa að fjármálageiranum. Þegar síðan við bætist að við erum með háa vexti og gengið er að gefa eftir þá eru býsna mörg óveðursský að hrannast upp.

Það er einmitt á þeim tíma sem við stöndum frammi fyrir því að samningar eru lausir á vinnumarkaði. Þeir samningar sem nú er verið að vinna að eru því gerðir við afar viðkvæmar aðstæður og það var skynsamlegt hjá ríkisstjórninni að láta á það reyna með hvaða hætti samningar tækjust á vinnumarkaði áður en kemur að aðild hennar. Þeir sem eru að kalla eftir svörum um það með hvaða hætti ríkisstjórnin ætlar að koma að málum hafa fengið skýr svör um að þær aðgerðir muni miða að því að stuðla að efnahagslegu jafnvægi. Það er stóra verkefnið sem við stöndum nú frammi fyrir og það er ljóst af þeim fréttum sem berast af þeim samningum sem nú standa yfir að þeir aðilar sem þar eru að semja skynja mikilvægi þess að menn fari ekki fram úr sér með væntingar við gerð samninganna.

Verkefnið sem blasir við okkur núna er að ná niður vöxtum, skapa hér skilyrði til þess að lækka stýrivexti Seðlabankans án þess að verðbólgan fari aftur af stað. Það er gríðarlega mikið hagsmunamál fyrir alla í landinu, bæði

atvinnulífið og einstaklingana. Þær aðgerðir sem ríkisstjórnin mun grípa til í tengslum við þessi mál munu að sjálfsögðu miða að þessu markmiði en það hjálpar (Forseti hringir.) gríðarlega mikið til að hafa byggt upp forðann á undanförnum árum til þess að grípa inn í ef á þarf að halda.

[15:22]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Samtök atvinnulífsins hafa í tilboði sínu til Starfsgreinasambandsins lagt línurnar fyrir ríkisstjórn Íslands. Númer eitt: Launastefna ríkisins má ekki vera frábrugðin því sem þeir nú bjóða, sem er samningur til þriggja ára og 4% hækkun launa á þessu ári. Samkvæmt þessari dagskipun má enginn hækka meira, enginn, ekki heldur þær stéttir sem hafa setið eftir og eru í stórum stíl að flýja umönnunarstörf í leikskólum, skólum og í heilbrigðisþjónustu, stéttir sem upp til hópa eru skipaðar konum sem hafa fengið nóg af ómanneskjulegu álagi og skítakaupi. Afsakið orðbragðið, frú forseti.

Númer tvö í dagskipuninni er þetta: Ríkið á að greiða fyrir byggingu þriggja álvera með tilheyrandi náttúruspjöllum, álver á Bakka, álver í Helguvík og stækkun í Straumsvík. (Gripið fram í.) Hvar hafa þessir menn verið? Misstu þeir kannski af því að Hafnfirðingar höfnuðu stækkun álversins í Straumsvík síðasta vor? Misstu þeir kannski af kosningunum og umræðunum í þeim? Það er greinilegt að Samtök atvinnulífsins hafa ekki frekar en aðrir landsmenn orðið varir við að aðkoma Samfylkingarinnar að ríkisstjórn hafi einhverju breytt. Þeir horfa því til óbreyttrar sveltistefnu í velferðarkerfinu og til óbreyttrar stóriðjustefnu og telja að nú þegar hægir á stríðsdansinum í kringum gullkálfinn sé kominn tími til þess að efna í nokkur álver til viðbótar og koma í veg fyrir raunverulegar kjarabætur í samfélagsþjónustunni.

Auglýst var eftir afstöðu Samfylkingarinnar í útvarpinu í morgun til kjaramála kennara. Ég auglýsi hér eftir afstöðu Samfylkingarinnar til dagskipunar Samtaka atvinnulífsins. Ætlar Samfylkingin að svíkja kosningaloforðin um bætt kjör þessara hópa? Voru þau bara orðin tóm rétt eins og *Fagra Ísland?*

[15:24]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Það er ekkert óeðlilegt við það að spurst sé fyrir um gang kjarasamninga og aðkomu ríkisstjórnarinnar við lausn eða samkomulag í þeim efnum enda hefur það jafnan verið hlutverk ríkisstjórnar að landa slíkum samningum og gefa yfirlýsingar um aðgerðir af hálfu ríkisvaldsins þegar aðilar vinnumarkaðarins takast á um kaup og kjör.

Ég gagnrýni því í sjálfu sér ekki spurningarnar og umræðuna um það sem hér hefur verið borið fram og flutt en það þarf ekki að koma neinum á óvart þótt hæstv. forsætisráðherra og aðrir talsmenn ríkisstjórnarinnar haldi spilunum að sér meðan kröfurnar eru óútkljáðar og myndin enn óskýr af því hvers sé krafist af hálfu ríkisvaldsins. Kjörin á vinnumarkaðnum haldast líka óhjákvæmilega í hendur við stöðu efnahagsmála eins og hér hefur verið rakið og öllum er ljóst að ýmsar blikur eru á lofti í fjármálum og efnahagsmálum sem stafa kannski af utanaðkomandi áhrifum, enda gerir stjórnarandstaðan, að mér skilst, kröfu til þess að ríkisstjórnin bregðist við á þeim vettvangi ef marka má málflutninginn hér á Alþingi fyrr og nú. Hér eru með öðrum orðum gerðar kröfur um að bæði sé haldið og sleppt.

Aðilar vinnumarkaðarins hafa sýnt stillingu og ábyrgð í kröfum og samningaviðræðum og nú hillir undir niðurstöður og eru það vissulega fagnaðartíðindi, ekki síst ef stefnan virðist sú að bæta fyrst og fremst hag þeirra launastétta sem lægstar hafa tekjurnar. Sú stefna fellur í góðan jarðveg og ég heyri ekki betur en að fullur skilningur og stuðningur sé við þá (Forseti hringir.) lendingu. Það hlýtur að vera markmið okkar allra.

[15:26]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Það finna allir að kuldakast er í efnahagsmálum. Það er rétt sem hv. þm. Bjarni Benediktsson sagði hér áðan að upp hrannast svört óveðursský sem skapa þrönga stöðu við gerð kjarasamninga. En á sama tíma hefur ekki farið mikið fyrir aðgerðum ríkisstjórnarinnar til þess að hafa jákvæð áhrif á gang mála. Það er mikilvægt í þessu sambandi að samningsaðilar nái saman um hófsama samninga sem framlag til þess að við náum heilu og höldnu út úr ólgusjó efnahagsmálanna. Ég fagna þeirri áherslu sem nú er unnið eftir í samningsgerðinni, að þeir beri mest úr býtum sem lökust kjörin hafa.

Ríkisstjórnin hefur sagt pass í samskiptum við aðila vinnumarkaðarins nú síðustu vikurnar. Það hefur komið fram mikil óánægja með slælega framgöngu ríkisstjórnarinnar í þeim efnum. Ríkisstjórnin verður að koma að samráði við samningsaðila og vera tilbúin til að taka þátt í endanlegri lausn málsins. Það er mjög mikið mál og ég fagna út af fyrir sig yfirlýsingum hæstv. forsætisráðherra þar um hér áðan. Þar hlýtur ríkisstjórnin að líta til sömu forsendna og áherslna og samningsaðilarnir vinna að, þ.e. að bæta stöðu þeirra sem lökust kjörin hafa, láglaunafólks, barnafólks og annarra aðila.

Samningsaðilarnir vinna nú af fullum heilindum að gerð kjarasamninga og því ber að sjálfsögðu að fagna og lýsa ánægju með þá ábyrgð sem þeir sýna í samningsgerðinni. En aðgerðarleysi ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálunum er hins vegar ekki til þess að auðvelda gerð kjarasamninga. Útlitið er ekki gott í þeim efnum og það eru fjölmargir sem kalla eftir aðgerðum. Það bólar ekkert á því að ríkisstjórnin vilji standa við stjórnarsáttmálann um að ná hér fram á ný efnahagslegum stöðugleika, það eru engir tilburðir í þá veru.

Ég vil að lokum taka undir með hæstv. forsætisráðherra að menn þurfi að tala varlega en vil í því sambandi beina því til forustumanna stjórnarflokkanna að reyna að hafa þá aga á sínu fólki. Hér fór fram umræða fyrr í dag þar sem hver stjórnarþingmaðurinn á eftir öðrum kom upp til þess að mæla fyrir því að kjör tiltekins hóps launafólks verði bætt. (Forseti hringir.) Þar er því einnig verk að vinna hjá forustumönnum stjórnarflokkanna að gæta þess að menn gæti hófs í umræðum.

[15:29]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég átti nú kannski ekki von á mjög greinargóðum útskýringum frá hæstv. forsætisráðherra um það í hvaða vegferð hann vildi leggja. Ég átti þó frekar von á því að svör hans yrðu nokkuð skýrari en þau voru. Ég hefði t.d. viljað heyra hjá hæstv. forsætisráðherra hvað hann og ríkisstjórnin hygðust fyrir hvað varðar stefnu í vaxtamálum, barnabótum, kjörum aldraða. Þetta eru allt málefni sem tengjast kjarasamningunum en hafa einnig, ef ég man rétt, tengst málatilbúnaði ríkisstjórnarinnar.

Engin svör komu heldur við því sem ég spurði um, sem skiptir fólk á landsbyggðinni vissulega mjög miklu máli, sem er húshitunarkostnaður og flutningskostnaður. Þá lít ég sérstaklega til þess að landsbyggðin og landsbyggðarfólkið verður fyrir alveg sérstökum kjaraskerðingum vegna niðurskurðar á þorskaflanum, það bitnar á þeim svæðum sérstaklega.

Ég tek hins vegar undir þá stefnu sem virðist vera í kjarasamningunum að ná fram sérkjarabót fyrir láglaunafólk. Við höfum mælt sérstaklega fyrir því í Frjálslynda flokknum í umræðum hér á Alþingi í haust, bæði í sambandi við gerð fjárlaga og einnig þegar við mæltum fyrir tillögum okkar í skattamálum, sérstökum persónuafslætti sem kæmi láglaunafólki sérstaklega til góða.

Það er auðvitað niðurstaðan að hér eru menn í viðkvæmri stöðu og segja ákaflega lítið. Ég vildi samt mælast til þess við hæstv. forsætisráðherra að hann talaði örlítið skýrar í lokaræðu sinni.

[15:31]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Við stöndum frammi fyrir því á næstu dögum vonandi að leiða kjarasamninga til lykta. Ríkisstjórnin mun hafa, geri ég ráð fyrir, aðkomu að því þegar samningsaðilar eru tilbúnir að leita til okkar.

Hvert innihald aðgerða ríkisstjórnarinnar verður nákvæmlega hvorki get ég né vil segja neitt ákveðið um á þessu stigi og það er ekki eðlilegt að ætlast til þess. Auðvitað koma lagabreytingar og önnur efnisatriði til umfjöllunar hér á Alþingi þegar þar að kemur.

Hið jákvæða við samningana er, eins og sagt hefur verið frá í fjölmiðlum, að nú á að gera sérstakt átak til að lyfta þeim lægst launuðu og bæta kjör þeirra, einkum þeirra sem ekki hafa notið þess launaskriðs sem verið hefur á hinum almenna vinnumarkaði undanfarin ár á samningstíma yfirstandandi samninga. Það er alveg ótrúlega jákvæð niðurstaða, ef hún næst, að geta náð slíku fram í góðu samkomulagi milli aðila vinnumarkaðarins án þess að þeir sem meira hafa borið úr býtum mögli sérstaklega yfir því. Hún er mjög til eftirbreytni þegar síðan kemur að samningum við opinbera starfsmenn.

Þingmaðurinn spurði: Hvað með aldraða og öryrkja og þá hópa? Það er ekki langt síðan að ríkisstjórnin kynnti sérstakar aðgerðir í þágu þessara hópa og frumvarp kemur inn í þingið á næstu dögum þar sem því verður fylgt eftir sem breyta þarf í almannatryggingalögum vegna þess. Þessi mál eru því öll í vinnslu.

Hv. þm. Guðni Ágústsson á sér draum. Hann er sá að ríkisstjórnin vakni. Maður sem á sér draum er sjálfur sofandi en ríkisstjórnin er vakandi.

[15:33]

Útbýting:

Embætti umboðsmanns aldraðra, 396. mál, fsp. BJJ, þskj. 640.

Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur, 395. mál, fsp. BJJ, þskj. 639.

Umræður utan dagskrár.

Samningar um opinber verkefni.

[15:34]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Upp á síðkastið hefur talsvert borið á því í fréttum að fjallað er um vinnubrögð kjörinna fulltrúa, um það hvernig fulltrúar fólksins rækja vald sitt og skyldur sinar. Mikið er talað um umboð og umboðsleysi, leynimakk, sukk og jafnvel spillingu og óábyrga meðferð skattpeninga borgaranna.

Stjórnmálamönnum er mikið í mun að láta verkin tala eins og við vitum. Auðvitað stendur ekki á mér að hafa skilning á því. En í þeim efnum verða menn þó sjá fótum sínum forráð og gæta þess að halda sig innan ramma hófsemdar og velsæmis en ekki síst laga og reglna.

Þess hefur gætt í auknum mæli í seinni tíð að stjórnmálamenn sem komast í valdastöður, t.d. þeir sem setjast á ráðherrabekki hér, sjáist ekki fyrir og taki í verkum sínum að beita aðferðum sem hingað til hafa frekar tilheyrt viðskiptalífinu og einkamarkaðnum en opinberri stjórnsýslu. Þannig eru ráðherrar farnir að leysa með samningum ýmis þau úrlausnarefni sem hingað til hafa verið viðfangsefni hefðbundinna stjórnvaldsákvarðana eða átt undir reglur sem stjórnvöld hafa sett á grundvelli laga.

Stundum gera menn þetta bara sisvona út í bláinn án þess að samningar eða fjárútlát þeim tengd eigi sér stoð í lögum. Svo leita menn fjárheimildanna eftir á í fjárlögum eða í fjáraukalögum en stundum er um að ræða verkefni sem fyrirmæli eru um í lögum. Með öðrum orðum, lögbundin verkefni sem ráðherrar hefðu hvort er eð þurft að rækja án allra samninga þar um.

Þótt ýmislegt sé á reiki hjá blessuðum ráðherrunum varðandi þetta verklag þeirra þá er eitt sem þeir klikka aldrei á. Þeir kalla ævinlega til fjölmiðla. (**Iðnrh.:** Ekki iðnaðarráðherra.) Ekki iðnaðarráðherra, segir hæstv. iðnaðarráðherra. Við eigum eftir að sjá það þegar lengra líður á valdatímann. En undirritun samninganna, yfirlýsinganna og fyrirheitanna er ævinlega mynduð í bak og fyrir. Það eru sendar út fréttatilkynningar og helst boðið upp á léttar veitingar á eftir.

Hæstv. forseti. Þetta hét í mínu ungdæmi að slá sig til riddara og það hafa ráðherrarnir verið einstaklega duglegir við, ekki síst í aðdraganda kosninga til Alþingis, eins og kemur fram í skýrslu á þingskjali 593 sem dreift var hér í þingsal í gær og ég hvet menn til lesa. Þetta er yfirlit yfir kosningavíxlana sem hæstv. fyrrverandi ríkisstjórn skildi eftir sig þegar hún fór frá á vordögum.

Hér kemur í ljós að ráðherrar þessarar fráfarandi ríkis-

stjórnar undirrituðu samninga um verkefni sem útheimtu fjárútlát upp á 14 milljarða kr. á síðustu vikum valdatíma síns. Sumt af þeim verkefnum er örugglega bundið í lög og þar af leiðandi er fullkomlega ónauðsynlegt að gera um þau einhverja samninga. Nánari yfirferð yfir þá skýrslu verður að bíða betri tíma.

Hæstv. forseti. Umboðsmaður Alþingis gerir þessi breyttu vinnubrögð ráðherranna að umræðuefni í nýjustu skýrslu sinni til okkar og rædd var hér á haustþingi. Samkvæmt áliti umboðsmanns fer þessi þróun í vinnubrögðum ekki alltaf saman við gildandi reglur um meðferð mála í stjórnsýslunni.

Í áliti umboðsmanns er lýst áhyggjum af þeim samningum sem engin skýr lagafyrirmæli eru um og einnig af samningum um verkefni sem lög gera hvort eð er ráð fyrir að stjórnvaldið framkvæmi. Þá kemur einnig fram í áliti umboðsmanns að samningar sem stjórnvöld gera við borgarana, t.d. í þeim tilfellum þar sem lög mæla skýrt fyrir um bótaferli, svo dæmi sé nefnt, virðast ráðamenn eiga það til að semja sig frá þeim lagafyrirmælum. Ef einstaklingarnir sem í hlut eiga fara ekki í mál við ríkið til að heimta sinn rétt þá sleppa stjórnvöld með skrekkinn og samninginn upp á vasann.

Hæstv. forseti. Rammafjárlögin sem hér hafa verið innleidd kunna að ýta undir sið af þessu tagi. Einstaka ákvarðanir um fjárútlát eru þá iðulega í höndum ráðherranna en ekki hjá Alþingi. Ráðherrarnir hafa samkvæmt rammafjárlögum meira svigrúm en um leið er aðkoma Alþingis skert. Í skýrslu sinni getur umboðsmaður um það hvernig stjórnvöld fela í æ ríkari mæli verktökum eða fyrirtækjum úti í bæ að sinna lögboðnum verkefnum og reifa þau álitamál er varða réttarstöðu borgaranna gagnvart slíkum samningum. Hún breytist um leið og einkaaðilar eru farnir að taka stjórnvaldsákvarðanir eða hvernig beita á stjórnsýslu og upplýsingalögum og hvað verður um bótaskyldu eða þagnarskyldu og aðra slíka þætti. Samningar af þessu tagi eru orðnir býsna algengir t.d. í heilbrigðisþjónustunni.

Umboðsmaður Alþingis bendir á í þessu sambandi að samningar séu leið viðskiptalífsins og hins frjálsa markaðar þar sem byggt er á því að samningar hafi að geyma sameiginlega niðurstöðu tveggja eða fleiri aðila þar sem jafnræði ríkir á milli samningsaðila. Þar sem menn hafa val um meginþætti samningsins, þar sem samkeppnissjónarmið og aðhald markaðarins yrði virt. Það vilji hins vegar gleymast í samningum ráðherranna að verkefni hins opinbera hvíli almennt á allt öðrum réttargrundvelli en einkarekstur byggir á.

Hæstv. forseti. Ég spyr hæstv. (Forseti hringir.) forsætisráðherra um það hvernig hann vilji bregðast við þessari þróun sem fer ekki alltaf saman við gildandi réttarreglur um meðferð mála í stjórnsýslunni.

[15:39]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Í skýrslu umboðsmanns Alþingis fyrir árið 2006 segir m.a. með leyfi forseta:

„Það er grundvallarregla í íslenskri stjórnsýslu að ákvarðanir og athafnir stjórnvalda verða að eiga sér stoð í lögum og vera í samræmi við lög.“

Það á nú ekki að þurfa að taka það fram hér á hinu háa Alþingi en að sjálfsögðu starfa ráðherrar og ríkisstjórnir á grundvelli laga og sækja vald sitt til þeirra og þess sem Alþingi hefur ákveðið í þeim efnum.

Það er alls ekki nýtt að ríkið geri samninga vegna opinberra verkefna. Það má vísa til þess að í innkaupastefnu ríkisins frá árinu 2002 segir að eðlileg krafa til ríkisstofnana sé að skoðað sé reglulega og skipulega hvort verkefni séu leyst með hagkvæmari hætti innan stofnunar eða með því að kaupa þjónustuna á almennum markaði.

Það má jafnframt geta þess að svokölluð útvistunarstefna ríkisins var samþykkt af ríkisstjórninni 6. júní árið 2006 að tillögu fjármálaráðherra. Þar segir í formála, með leyfi forseta:

„Viðhorf til rekstrar hins opinbera hafa breyst á undanförnum árum hérlendis sem erlendis. Lengi var litið svo á að aðeins ríkið gæti annast tiltekin verkefni á þeirri forsendu að það eitt byggi yfir nægjanlegri þekkingu og mannafla og nauðsynlegu skipulagi til að stýra verkefnunum. Nú hefur það sýnt sig að samkeppni og einkarekstur eiga erindi á ýmsum sviðum sem áður voru alfarið í höndum hins opinbera.“

Enn fremur er þar vitnað í nýlega úttekt OECD á rekstri og stjórnsýslu um 20 Evrópuríkja þar sem fram kemur að Ísland er ekki mjög framarlega í útvistun verkefna. Norðmenn, Finnar, Svíar og Bretar verja t.d. hærra hlutfalli opinberra útgjalda með þessum hætti en Íslendingar. En útvistun af þessu tagi er að sjálfsögðu gerð á grundvelli samninga milli verkkaupans, sem er ríkið, og verksalans, sem er þá sá sem veitir þjónustuna.

Umboðsmaður Alþingis gerir í skýrslu sinni ekki athugasemdir við hefðbundna einkaréttarlega samninga af hálfu ríkisins enda er ljóst að opinberir aðilar þurfa vegna starfsemi sinnar á hverjum tíma að afla nauðsynlegra rekstrarvara, kaupa þjónustu eða verk og semja um not af aðstöðu.

Hins vegar bendir umboðsmaður Alþingis á 30. gr. fjárreiðulaga en þar er einmitt að finna eina helstu lagastoðina fyrir þjónustusamningum ríkisins — veitir ekki heimild til að framselja til einkaaðila vald til að taka ákvarðanir um réttindi manna og skyldur. Það er vissulega hárrétt. Umboðsmaður Alþingis nefnir dæmi um að þótt ríkið geti samið við einkaaðila eða félagasamtök um að reka tiltekna þjónustu, t.d. fyrir aldraða, sjúka eða heimilislausa, geti ekki í falist því framsal ákvörðunar um hvort viðkomandi eigi rétt á slíkri þjónustu. Það er auðvitað lykilatriði.

Eins og fram kemur í skýrslu umboðsmanns Alþingis hefur verið úr því skorið með dómum Hæstaréttar að samningar sem ríkið gerir án þess að fullnægjandi fjárheimild hafi verið samþykkt af Alþingi, séu ekki skuldbindandi fyrir ríkið. Samningur af því tagi fjalli þá í reynd aðeins um að ráðherrar leggi tillögu um heimildina eða um fjárveitingu fyrir Alþingi.

Telji ráðherra hins vegar rétt að gera samning áður en heimildar er aflað á Alþingi t.d. vegna þess hve málefnið er brýnt er að sjálfsögðu rétt að mínu mati að gera fyrirvara í samningnum um samþykki Alþingis. Það er það sem yfirleitt er gert, eins og hv. þingmönnum er mætavel kunnugt.

Eins og ég gat um er ekki ástæða til að breyta vinnulagi

varðandi flesta þá samninga sem ríkið gerir enda er umboðsmaður Alþingis ekki að fjalla um þá. Hins vegar er þessi kafli í skýrslu umboðsmanns Alþingis áminning til stjórnvalda og allra þeirra sem fara með opinbert vald um að samningaleiðin á ekki alltaf við. Ég vænti þess því að ráðuneyti og ríkisstofnanir muni kynna sér vel þá leiðsögn sem er að finna í umræddum kafla í skýrslu umboðsmanns Alþingis. Þar segir að þótt samningaleiðin sé oft ákjósanleg þá á hún ekki alltaf við, annaðhvort alls ekki eða þá ekki nema skýr lagaheimild sé fyrir hendi.

[15:44]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á því að segja að kaflinn í ársskýrslu umboðsmanns Alþingis sem fjallar um þetta mál sem við ræðum hér, vakti mig mjög til umhugsunar. Hann er á blaðsíðu 23–30 í skýrslunni. Við sem höfum verið í pólitíkinni um nokkurt skeið höfum auðvitað mörg hver gert samninga og staðið að þeim, gengið inn í þann menningarheim sem þar er og kannski ekki spurt okkur ákveðinna grundvallarspurninga á sama tíma. Þegar maður les hugleiðingar umboðsmanns Alþingis fer maður að líta málið svolítið öðrum augum, t.d. þegar hann dregur fram ýmis álitamál í sambandi við samninga.

Hann dregur fram álitamál eins og þetta: Er eðlilegt að ríkisvaldið geri samninga við grasrótarsamtök eða einkaaðila um ýmis verkefni sem má færa rök fyrir að séu lögbundin verkefni? Svo ræðst það jafnvel af samningnum hvernig þjónustan er sem viðkomandi fær þótt hennar sé getið í lögum. Réttarstaða borgarans verður því óljós.

Hann dregur líka fram að réttarstaðan verður óljós fyrir eftirlitsstofnanir og það er erfitt fyrir umboðsmann sjálfan að hafa eftirlit með því að þjónustan sé veitt á réttlátum grundvelli. Ég verð því að segja að vangaveltur umboðsmanns eru fyllilega þess virði að við förum betur yfir þetta. Ég heyri á hæstv. forsætisráðherra að hann tekur undir það að vissu leyti. Það er ekki eðlilegt hvernig þessi mál hafa þróast. (Forseti hringir.) Ég viðurkenni það þótt ég hafi sjálf gert marga samninga.

[15:46]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka málshefjanda fyrir að vekja athygli á þessu og vísa til þess að fyrir ári, á fundi fjárlaganefndar þann 23. janúar árið 2007, var til umræðu verklag við ákvörðun styrkveitinga og skuldbindandi samninga. Í kjölfarið var ákveðið að Ríkisendurskoðun tæki saman yfirlit um umfang skuldbindandi samninga og styrkja, verklag við ákvörðun og eftirlit með þeim. Ríkisendurskoðun skilaði þeirri skýrslu í mars 2007 en hún fjallaði um skuldbindandi samninga ráðuneyta og styrkveitingar ríkissjóðs frá árinu 2006 og fram á 2007.

Í greinargerð skýrslunnar kom m.a. fram að á þeim tíma höfðu samtals verið gerðir 195 samningar upp á um 94 milljarða kr. sem náðu allt til ársins 2010. Á árinu 2010 var um að ræða 10,2 milljarða kr. Að öðru leyti fjallaði Ríkisendurskoðun ekki, virðulegi forseti, um hvernig ætti að breyta þessu né hvort þetta teldist eðlilegt.

Hins vegar kemur fram, virðulegi forseti, í 30. gr. laga um fjárreiður ríkisins að einstökum ráðherrum er heimilt, með samþykki fjármálaráðherra, að gera verksamninga og samninga um rekstrarverkefni. Einnig er fjallað um hvernig skuli skilgreina umræddu samninga.

Við fjölluðum um þessi mál í fjárlaganefnd á haustdögum. Þar var þverpólitísk samstaða um að við mundum skoða málið betur. Ég tek undir það sem hæstv. forsætisráðherra segir, að auðvitað þarf að fylgja þessari skýrslu eftir. Fjárlaganefnd kom á starfshópi sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson leiðir og ég á von á að starfshópurinn skili til fjárlaganefndar niðurstöðu á vormánuðum (Forseti hringir.) þar sem við munum fara ítarlega yfir þessi atriði.

[15:49]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Við erum að ræða um samninga um opinber verkefni út frá út frá þeirri úttekt sem umboðsmaður Alþingis gerði, um athugasemdir sem hann hafði við það að setja. Það er í sjálfu sér gott og blessað en sú umræða fór fram hér fyrr á þessu þingi. Þá gerði ég sérstakar athugasemdir og gerði ummæli umboðsmanns að umtalsefni.

Varðandi samninga sem hið opinbera gerir þá er þar um eðlilega leið viðskiptalífsins að ræða. Í sjálfu sér er ekkert út á þá að setja ef eðlileg lagaheimild er fyrir hendi, m.a. fullnægjandi heimildir í fjárlögum og ef um er að ræða að hagkvæmara sé fyrir ríkisvaldið að gera samninga sem eru einkaréttarlegs eðlis en að láta þá framkvæma það sem eru sérstaklega ráðnir af ríkinu til þess að sinna verkefni, með þeim kostnaði sem því fylgir.

Þetta er spurning um hagkvæmni en það þarf að gæta þess, eins og umboðsmaður benti á, að það sé lagaheimild fyrir hendi og að ekki sé útvistað verkefnum þar sem lög mæla sérstaklega fyrir um að stjórnvöld ráði málum til lykta. Þá eru líka atriði sem þarf, og ég tek undir með hv. þm. Siv Friðleifsdóttur. Að sjálfsögðu vakti þetta mann til umhugsunar, þær athugasemdir og sjónarmið sem umboðsmaður benti á varðandi það að ríkisvaldið hefði oft og tíðum gengið fullhratt um gleðinnar dyr.

Það full ástæða til þess að vekja athygli á þessu, eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur gert, og mikilvægt að ríkisstjórnin gæti þess að halda sig innan ramma lagaheimilda. En það er sjálfsagt fara þá leið að gera samninga þegar það er hagkvæmt fyrir (Forseti hringir.) ríkisvaldið.

[15:51]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að hefja þessa umræðu. Ég er þeirrar skoðunar að full þörf sé á henni. Ég held að það sé óþarflega einfalt, eins og hæstv. forsætisráðherra afgreiddi málið, að vitna í að það eigi að fara að lögum og þar með sé málið afgreitt.

Við vitum vel að á þessu hefur verið stórfelldur misbrestur. Hér er á ferðinni sú viðleitni eða ásælni framkvæmdarvaldsins sem birtist okkur í ýmsum myndum, m.a. að túlka heimildir sínar rúmt, fara frjálslega með það umboð sem framkvæmdarvaldið hefur frá Alþingi, t.d. í gegnum heimildargreinar. Svo eru pólitísk markmið að baki sem lýsa sér í áhuga tiltekinna stjórnmálaafla á að úthýsa og einkavæða eins og frekast er kostur og ganga stundum það

langt að það er beinlínis í ósamræmi við lög og reglur í hinni opinberu stjórnsýslu. Um það höfum við mörg dæmi.

Enginn hefur þorað að nefna hér Grímseyjarferju eða byggingu tónlistarhúss á grundvelli heimildargreina. Enginn hefur nefnt framsal á vatnsréttindum í neðri hluta Þjórsár án nokkurrar stoðar í lögum. Það er ekki einu sinni í skýrslunni um samningana af því að ráðuneytin hafa sjálfsagt ekki talið sig afhenda neitt. Ella hefði sá samningur átt að koma hér inn, gerður rétt fyrir kosningar.

Kosningavíxlarnir eru hluti af þessu og sú hefð sem komist hefur á að túlka heimildir 6. gr. fjárlaga þannig að menn megi gera svo til hvað sem er. Ef minni háttar heimild er komin inn til að ráðstafa eignum upp í eitthvert verkefni telst Alþingi búið að framselja vald til að skuldbinda hið opinbera jafnvel um tugi milljarða. Auðvitað er það ótæk stjórnsýsla og á ekki að reyna að mæla slíku bót.

Ég held að þetta eigi að gefa okkur tilefni til að fara ofan í saumana á aðferðafræði og vinnubrögðum í þessum efnum. (Forseti hringir.) Munum að það skiptir máli, að fjárreiðulög, upplýsinga- og stjórnsýslulög og lög af því tagi séu ætíð í heiðri höfð í hinni opinberu stjórnsýslu.

[15:53]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég þakka fyrir þá þörfu umræðu sem málshefjandi vekur athygli á. Það getur oft verið mjög skynsamlegt og hagkvæmt að útvista opinberum verkefnum, fá samkeppni, samanburð og eftirlit með opinberum rekstri. Það getur verið jákvætt. Hins vegar þarf að gæta vel að því hvernig það er gert.

Hv. málshefjandi sagði í ræðu sinni að menn kölluðu iðulega til sín blaðamenn og fleiri þegar þeir skrifuðu undir samninga. Ég man ekki eftir slíkum fundi þegar Byrgið fékk fjárveitingar og heldur ekki þegar Grímseyjarferjan fékk fjárveitingar. En það er sennilega vegna þess að þar voru ekki gerðir samningar. Það er kannski vandamálið. Það mætti gjarnan oftar gera samninga, að mínu mati, en ekki. Ég hef reyndar flutt frumvarp um breytingu á fjárreiðulögum, um að alltaf skuli gera samninga þegar aðili fær tvö ár í röð fjárveitingar úr ríkissjóði.

Alþingi gengur svo sem á undan með þetta fordæmi. Við erum með vegalög, með ráðstöfun símapeninganna, samgönguáætlun o.s.frv., með iðnaðarmálagjald og búvörugjald þar sem búið er að ráðstafa peningum um alla framtíð úr ríkissjóði. Ég held að menn ættu að skoða alla þessa þætti og athuga hvort við eigum ekki að gæta að stjórnarskránni sem segir að ekki megi ráðstafa neinum peningum úr ríkissjóði nema með fjárlögum eða fjáraukalögum.

Fjáraukalög eiga að sjálfsögðu bara að mæta óvæntum atburðum sem koma upp, sem menn gátu ekki séð fyrir þegar fjárlög voru sett. Hið sama gildir um nýja lagasetningu Alþingis sem felur í sér fjárútlát en þá er Alþingi sjálft í reynd búið að samþykkja fjáraukalögin. Ég held að þessi umræða sé mjög brýn og mikilvægt að menn taki á því og komi á meiri aga í kerfinu, að gerðir verði (Forseti hringir.) samningar um öll fjárútlát ríkisins til meira en eins árs.

[15:56]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það málefni sem hér er til umræðu snertir nokkuð það starf sem ég hef kynnst í fjárlaganefnd. Auðvitað er mikilvægt að koma betra skikki á ýmsa liði í því. Ég vil þó leggja áherslu á að meðalhófs sé gætt því ríkisvaldið og þeir sem fara með framkvæmdarvaldið í landinu þurfa líka að hafa möguleika til að bregðast við ófyrirséðum aðstæðum. Við sjáum það af þessari skýrslu, sem ég þakka fyrir, að mörg af þessum verkefnum eru þannig til komin að þeim fylgja ófyrirséð útgjöld sem erfitt hefði verið að fresta til næstu fjárlagagerðar. Þar þarf framkvæmdarvaldið að geta gripið inn í.

En við sjáum líka tilhneigingu, og ég hygg að saga þess teygi sig ansi langt aftur í íslenskri stjórnsýslu, að síðasta ár fyrir kosningar að gætir þess nokkuð að samningar af þessu tagi séu fleiri en í venjulegu árferði. Ég velti fyrir mér hvort þar sé ekki þörf á sérstökum reglum. Umboð ríkisstjórnar til að gera svona samninga á kosningavori er ákveðnum vafa undirorpið þar sem viðkomandi ríkisstjórn getur ekki reiknað með því að hún vinni með þeim þingmeirihluta sem vinnur næstu fjárlagagerð. Það er ákveðið pólitískt tómarúm í þeim loforðum sem þá eru gefin og (Forseti hringir.) ég vil ekki undanskilja minn flokk í því, þótt mér sýnist að bróðurpartur slíkra samninga á þessu vori hafi nú verið (Forseti hringir.) frá öðrum flokki.

[15:58]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Ég tel að ákaflega þörf umræða hafi farið fram í dag um ábendingar í skýrslu umboðsmanns Alþingis. Þegar skýrslan var lögð fram kallaði ég eftir meiri umræðu um málið, mér fannst á þeim tíma að fáir hv. þingmenn tækju almennan þátt í umræðum um ábendingar umboðsmanns. Eins og hæstv. forsætisráðherra gat um er margt í þessari skýrslu sem ber að taka mið af og ábendingarnar mjög gagnlegar.

Stjórnsýsla okkar þarf auðvitað alltaf að vera í endurskoðun. Opinber stjórnsýsla er þess eðlis að við þurfum að taka mið af breytingum í samfélaginu. Hún þarf að taka mið af því. Eins og hæstv. forsætisráðherra sagði, þurfa ráðherrarnir að sjálfsögðu að starfa í anda laganna. En það er ekki það sem umboðsmaður gagnrýnir í skýrslu sinni. Þeir samningar sem vísað hefur verið til og hafa verið ræddir hafa verið undirritaðir með fyrirvara um samþykki Alþingis, sem ég tel fullkomlega eðlilegt.

Ég verð að segja að ég skildi ekki alveg hvað hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir var að fara þegar hún talaði um fjölmiðla og þingmenn. Ég hélt að það væri nú eðli okkar starfs að vilja vera í kastljósi fjölmiðla og vekja athygli á þeim verkum sem við vinnum og sérstaklega á góðum verkum. Mér finnst fullkomlega eðlilegt, hvort sem það eru ráðherrar, sveitarstjórnarmenn eða framkvæmdastjórar, að fjölmiðlar séu kallaðir til þegar samningar eru undirritaðir.

Við hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir stóðum í mörg ár sameiginlega að meiri hluta í borgarstjórn Reykjavíkur sem lét ekkert tækifæri ónotað til að kalla til fjölmiðla þegar skrifað var undir góða samninga. Ég skil ekki alveg hvernig það kemur þessu máli við. Aðalatriði málsins er að hér eru

ábendingar frá umboðsmanni Alþingis sem ber að taka alvarlega og nota til að bæta stjórnsýsluna.

[16:00]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að vekja máls á því málefni sem við erum að ræða og vekja máls á athugasemdum umboðsmanns Alþingis.

Það er auðvitað svo og hefur lengi verið, þó að vissulega megi telja til, eigum við ekki að segja bara ósiðar, að menn fara um héruð og lofa hinu og þessu fyrir kosningar. Fræg er sagan af manninum sem fór um og sagði: „Skrifaðu flugvöll“ og svo framvegis. En þetta er vissulega nokkuð sem menn mega taka til athugunar. Ég held að það sé rétt að reyna að setja því frekari skorður að það sé gefið mikið af loforðum af ráðherrum rétt fyrir alþingiskosningar. Það er held ég ekki góð latína að fara þannig að.

Ég tek undir það sem hér hefur verið sagt varðandi aðfinnslur umboðsmanns Alþingis og þau varnaðarorð sem hann er í raun að beina til okkar og ríkisstjórnarinnar, að fara að málum með gát í þessum efnum. Ég veit til þess líka, eins og hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður fjárlaganefndar, sagði hér, að þessi mál eru til umfjöllunar í fjárlaganefnd og verða þar væntanlega tekin til umfjöllunar á næstunni fyrr en seinna og því ber að fagna. Það eru ærin tilefni til þess að taka málið þar til skoðunar. Hér var nefnd Grímseyjarferja og hér voru nefnd málefni sem snúa að ákvörðun um tónlistarhúsið í Reykjavík sem hvort tveggja komu inn í gegnum 6. gr. heimildir á sínum tíma ef ég man rétt. Fleira mætti svo sem til telja. Ég tel því fulla ástæðu fyrir okkur í fjárlaganefndinni að fara yfir þessi mál í góðu tómi og væntanlega verður það gert og ég fagna því.

[16:03]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef að sjálfsögðu fullan skilning á því að stjórnmálamenn hafi þörf fyrir að vekja athygli á þeim góðu verkum sem þeir margir hverjir koma í verk. En ég hef enga samúð með þeirri hégómagirnd ráðamanna að kalla ævinlega til fjölmiðla þegar þeir eru að framfylgja lögum, eins og kom fram í játningu — ég vil segja játningu — hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur hér áðan. Ég verð að segja að mér fannst sú ræða nokkuð áhrifamikil þegar hún viðurkenndi það sem fyrrverandi ráðherra að hún hefði í hugsunarleysi farið inn í einhvern kúltúr sem væri búið að innleiða af stjórnarherrunum.

Auðvitað eru forsætisráðherrar þessara ríkisstjórna sem við höfum haft hér undanfarin ár og fjármálaráðherrar kannski fyrst og fremst ábyrgir fyrir þessum kúltúr, fyrir þessum sið. Þessi siður hefur verið innleiddur og umboðsmaður gerir athugasemd við hann og segir að þetta sé viðskiptavæðing, að þetta séu aðferðir viðskiptalífsins og ég er sammála umboðsmanni í því. Ég tel þess vegna að það sé nauðsynlegt að við höfum ákveðinn vara á og ég tel að hv. formaður fjárlaganefndar hafi sagt mér og okkur hér að fjárlaganefnd ætli sér að skoða þessi mál og að fjárlaganefnd sé sama sinnis og ég hvað þetta varðar að hér séu menn kannski komnir út á hálan ís og út á brautir sem séu komnar út fyrir öll mörk svona eðlilegra stjórnsýsluhátta enda segir umboðsmaður Alþingis í skýrslunni sinni að þetta heyri ekki undir vandaða stjórnsýslu. Við þurfum að tryggja ákveðna þætti sem umboðsmaður Alþingis getur um, til dæmis réttaröryggi borgaranna og það er ekki verið að gera það með því móti eða þeim sið sem hér hefur verið innleiddur.

Auðvitað kemur það af sjálfu sér að það á að fara að lögum og mér þykir það óþarfi af hæstv. forsætisráðherra að taka það fram eða vitna akkúrat í þá setningu í skýrslu umboðsmanns. Það skiptir hins vegar verulegu máli að vönduð vinnubrögð (Forseti hringir.) séu viðhöfð og að við séum ekki að gera samninga um lögboðin verkefni þó að ráðherrarnir (Forseti hringir.) hafi mikla lyst á því að vera í fjölmiðlum sem oftast.

[16:05]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það er ekkert athugavert við það að ríkið geri samninga, til dæmis um útvistun verkefna eða um það hvernig fjárveitingum skuli hagað til tiltekinnar starfsemi svo fremi að lagaheimildir séu í lagi fyrir slíku og þær séu fyrir hendi. Það er ekki viðskiptavæðing starfsemi ríkisins.

Má ég nefna dæmi? Það er einn samningur í skýrslunni sem var útbýtt í gær sem heyrir undir forsætisráðuneytið og var gerður í fyrra. Það er samningur sem ég ritaði undir með fyrirvara um samþykki Alþingis varðandi fjárveitingar til Vesturfarasetursins á Hofsósi. Þar er ekki um að ræða einhvern samning um viðskipti. Þar er um að ræða framlag til menningarstarfsemi og uppbyggingar á næstu árum. En þar er málið þess eðlis að viðkomandi aðilar verða að hafa fast land undir fótum um það hvað þeir geta gert í framtíðinni. Þess vegna er samningur til nokkurra ára auðvitað rétta leiðin í því máli og ekkert við hann að athuga enda eru fjárveitingarnar háðar því að þær verði samþykktar hér á Alþingi og allir samningsaðilar gera sér að sjálfsögðu grein fyrir því.

Hins vegar er það líka þannig, og inn á það var komið áðan, að það má vel vera að þingið eigi að taka upp önnur vinnubrögð varðandi þessar svokölluðu heimildir í 6. gr. fjárlaga. Það má vel vera að það eigi að skerpa á þeim vinnubrögðum sem viðhöfð eru í kringum þær, á orðalagi greinanna, gera þær nákvæmari og svo framvegis eða þessara atriða sem fara inn í 6. greinina. En aðalatriðið er þó það að þingmenn sem samþykkja slíkar heimildir í 6. gr. viti hvað þeir eru að samþykkja og láti það ekki um sig spyrjast eftir á að þeir hafi samþykkt eitthvað sem þeir vissu ekki hvað var eða vissu ekki hvað þýddi. Því miður hafa verið brögð að því.

Skipulagslög, frh. 1. umr.

Stjfrv., 374. mál (heildarlög). — Þskj. 616.

[16:07]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég heyri að forseti hefur flutt mig suður yfir Hringbrautina en við kjósum nú að vera hér

norðan megin sem fyrr.

Ég vil þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir að hafa lagt fram það mikilvæga og umfangsmikla mál sem hér er til umfjöllunar og fyrir þá grein sem hún hefur gert fyrir því. Eins og fram hefur komið í umræðunni hefur verið unnið vel og lengi að undirbúningi málsins og að því hafa komið fjölmargir aðilar á undanförnum árum. Ég vil sem formaður umhverfisnefndar færa þeim öllum þakkir fyrir þeirra starf að því að vanda sem allra best undirbúninginn að því flókna og mikilvæga viðfangsefni sem skipulagsmálin eru. Ég held að það verði til þess að greiða fyrir störfunum hér í þinginu og heyri það strax á umræðunni hversu vel hefur verið staðið að undirbúningnum og vandað til verka. Eins og fram hefur komið er undirbúningsferlið að framlagningu málsins hér í þinginu orðið nærri sex ára og hefur það verið unnið í tíð fjögurra umhverfisráðherra þriggja stjórnmálaflokka þannig að allnokkra umfjöllun hefur það hlotið. Málið var sýnt á síðasta þingi, sem kallað er, aðfaranótt 1. mars hygg ég að það hafi verið, en hlaut í sjálfu sér enga þinglega meðferð í þeim skilningi. Það var kynnt á næturfundi og sent út til umsagnar en engir gestir kallaðir fyrir nefndina eða nein vinna þess háttar sem þá fór fram eftir því sem ég best veit.

Hér hefur aðeins verið til umræðu sú vinna sem fram undan er í þinginu og held ég að engum blandist hugur um það sem þekkir til byggingar- og skipulagsmála að það verður talsverður starfi. Margir hafa hagsmuna að gæta í þessum málaflokki og margir hafa sjónarmið fram að færa sem umhverfisnefnd mun þurfa að taka til umfjöllunar, hlýða á og vinna úr. Ég þekki illa til byggingar- og skipulagsmála ef það starf má vinna fyrr en sumarleyfi þingsins skellur á. Ég skal þó ekki segja um það, nokkrir þingdagar hafa bæst við í september við breytingarnar sem forseti Alþingis hefur beitt sér fyrir á starfsháttum þingsins. Kannski það mætti hjálpa okkur við að ljúka málinu en þó held ég að það skipti mestu máli að vandað sé til afgreiðslu þess, þó að það þurfi þá að koma aftur fram á öðru þingi. Ef það hlýtur góða úrvinnslu á þessu þingi verður hægt að afgreiða það greiðlega þá.

Ég held líka að þær umræður sem við heyrðum hér strax í byrjun frá fulltrúum nokkurra stjórnmálaflokka lýsi það jákvæðum undirtektum við meginatriði málsins að það veki vonir um að nokkur samstaða sé um margt af því sem í frumvarpinu er. Við vitum það þó hér í þessum sal að í jafnstórpólitískum málum og skipulagsmálum geta deiluefni og álitamál svo sannarlega tafið fyrir vinnslu mála og við hljótum að koma aðeins að því í umræðum.

Ég held að það sé að mörgu leyti heppilegur tími að innleiða nýja og endurskoðaða löggjöf í skipulagsmálunum einmitt núna. Eftir lögunum sem hér á að leysa af hólmi, lög nr. 73/1997, eiga öll sveitarfélög að hafa lokið því að skipuleggja sitt land á þessu ári. Það eru út af fyrir sig ágætistímamót til að endurskoða löggjöfina sem við höfum notað síðasta áratug. Í málaflokki sem hefur verið í jafnmikilli þróun og gerjun og skipulagsmálin hafa verið er orðið fullt tilefni til þess. Ég held að þau fjölmörgu deilumál sem við höfum séð, og jafnvel vaxandi fjöldi deilumála og átakamála í skipulagsmálum, gefi fullt tilefni til þess að gangast fyrir nýrri lagasetningu. Þá er ekki síst ástæða til að fagna þeirri auknu áherslu sem ráðherrann boðar á samráð við íbúa og samráð í ferlinu.

Það er alveg ljóst að deilur um framkvæmdir sem varða skipulagsmál koma allt of seint upp í ferlinu. Við fáum upp deilur um stórframkvæmdir þegar búið er að vinna mikla vinnu í málinu, þegar búið er að kosta til bæði fé og fyrirhöfn, þá fyrst erum við að fá fram andstöðu sem aftur rekur málin á byrjunarreit og gerir jafnvel að engu bæði mikla vinnu og fé sem kostað hefur verið til. Ég held að það blasi við hverjum manni að fullt tilefni sé til að leita leiða til að standa betur að kynningu strax í upphafi ferils og tryggja að kynningin fari fram áður en hannað hefur verið eða útfærðar hugmyndir. Samráð við íbúa og lýðræðisleg umfjöllun um skipulagsmál felst ekki í því að stilla íbúunum frammi fyrir orðnum hlut og láta þá segja af eða á. Slíkt starf þarf að hefjast miklu fyrr og því er ástæða til að fagna þeim þáttum í frumvarpinu sem leggja áherslu á aukið samráð við íbúa. Það er sannarlega þörf á því.

Ég fagna líka þeirri áherslu sem lögð er á það að flytja form og útlit bygginga yfir í skipulagsþátt málsins. Ég held að mikið af þeim deilum sem risið hafa í kringum þennan málaflokk hafi m.a. stafað af því að við höfum gert allt of lítið af því í skipulagi og gengið allt of skammt í því að gera fyrirframkröfur um útlit og form þess sem rísa skal. Þannig höfum við því miður fengið inn í götumyndir slys, slæma hönnun, léleg hús, sem aftur hefur skapað andstöðu við endurnýjun og uppbyggingu í eldri hverfum. Fólk hefur talið sig hafa vítin til að varast, sem hefur verið ýmislegt það sem byggt hefur verið inn í gamlar götumyndir hér í gegnum árin og einkanlega hin síðustu ár. Þessu vörnum við fyrst og fremst með því að setja skilmálana fyrir fram, setja leikreglurnar fyrir fram, þannig að þeim sem fyrir slíkum framkvæmdum ætla að standa eða endurnýjunum sé algjörlega ljóst frá upphafi hvaða kröfur eru til þeirra gerðar um form og útlit og að um það hafi farið fram lýðræðisleg umfjöllun í þeirri grennd sem þar er. Ég held það geti líka orðið til bóta í málaflokknum og til þess að greiða fyrir þeirri nauðsynlegu endurnýjun í byggð og borgarmynd, eða bæjarmynd eftir atvikum, sem sannarlega þarf að verða í nútímasamfélagi sem er alltaf að þróast og breytast.

Ég held þó að öllum sé ljóst að stærsta nýmælið í frumvarpinu er landsskipulagið, landsskipulagsáætlunin, sem jafnframt hlýtur að verða langstærsta álitamálið og kannski það sem flestir mundu hafa einhverja fyrirvara við. Þar rekast jú á sjónarmið um sjálfsforræði sveitarfélaga, sem hefur verið mjög sterkt í skipulagsmálum á Íslandi, og síðan sú einfalda skynsemdarhugmynd að við höfum eina megináætlun um skipulag landsins alls því að hér býr jú ein þjóð með eina tungu, sögu og menningu. Sveitarfélögin hafa haft algjört forræði í skipulagsmálunum og þegar það berst í tal að Alþingi samþykki stefnu fyrir landið allt í skipulagsmálum vakna hjá mér, sem hef verið í borgarstjórn Reykjavíkur, eins og hjá fleiri fyrrverandi sveitarstjórnarmönnum, áhyggjur af því hvort þingið ætli nú að seilast í að skipuleggja Vatnsmýrina í Reykjavík þvert á vilja borgarbúa. Við þekkjum öll það heita deilumál sem flugvöllurinn í Vatnsmýrinni hefur verið en staðsetning megininnanlandsflugvalla eða alþjóðaflugvalla er jú eitt af þeim stóru skipulagsmálum sem skiptar skoðanir eru um

hvort eigi að vera á forræði landstjórnarinnar eða á forræði einstakra sveitarfélaga.

Á móti hefur maður auðvitað skoðun á ýmsum öðrum stórframkvæmdum, ýmissi annarri starfsemi sem kann að fara fram í öðrum sveitarfélögum en manns eigin, en maður telur samt að varði ásýnd landsins alls, ímynd þess, geti haft áhrif á þróun samfélagsins alls, og telur að þó að maður búi ekki í því sveitarfélagi eigi maður engu að síður sem landsmaður og Íslendingur að hafa áhrif á það. Að Alþingi, sem maður hefur kosið, hljóti að eiga að hafa eitthvað um það skipulag að segja. Auðvitað eiga bæði þessi sjónarmið, sjónarmið heimamanna og sjónarmið landsmanna, rétt á sér og hér er verkefnið að innleiða landsskipulagsáætlun. Það er í raun og veru ótrúlegt að árið 2008 séum við ekki þegar með slíka áætlun. Það er augljóslega skynsamlegt að hafa eina sæmilega heildstæða áætlun um skipulag landsins, en gera það með þeim hætti að við virðum sjálfsákvörðunarrétt fólks heima í sveitarfélögunum og sjálfsforræði þeirra með samráðsferli sem kannski felur í sér með einhverjum hætti einhvers konar gagnkvæmt neitunarvald þegar öllu er á botninn hvolft. Það verður eitt af viðkvæmustu umfjöllunarefnunum í þessu, hversu langt getur ríkið gengið í því að hlutast til um stærri skipulagsmál út um landið og hversu langt á sjálfsforræði sveitarfélaganna í þessu að ná?

Fleiri mál sem snúa að sveitarfélögunum eru hér álitamál. Það þarfnast t.d. sérstakrar skoðunar með hvaða hætti við ætlum að úrskurða um það þegar deilur rísa milli sveitarfélaga um skipulagsmál, landamæramál ef svo má segja. Ég held að flestir séu á einu máli um að langfarsælast sé að þau sveitarfélög sem í hlut eiga í slíkum deilum ráði fram úr þeim sjálf og að við höfum lagarammann þannig að sem allra best sé tryggt að það séu fyrst og fremst þau sveitarfélög sem í hlut eiga sem sjálf verði að taka á slíkum vandkvæðum. En vissulega þurfa að vera einhver úrræði til staðar ef þau eiga þess ekki kost.

Ég hlakka til að fá þessi stóru mál til umfjöllunar í umhverfisnefnd og vænti góðs samstarfs við nefndarmenn um vinnslu málsins.

[16:21]

Útbýting:

Sykurneysla og forvarnir, 397. mál, fsp. RGuðb, þskj. 641.

[16:21]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við ræðum hér frumvarp til skipulagslaga sem tengist frumvarpi til laga um mannvirki og frumvarpi til laga um breytingu á lögum um brunavarnir. Ég tek þátt í þessari umræðu bæði af því að ég hef sérstakan áhuga á þessu máli en ég er líka að hlaupa í skarðið fyrir Höskuld Þórhallsson, hv. þm. Framsóknarflokksins, sem eignaðist son í morgun. Ég kem hér í hans stað en þetta mál mun fara til umhverfisnefndar þar sem hann er fulltrúi okkar.

Það hefur verið unnið að þessu máli mjög lengi. Það kemur fram á bls. 23 í athugasemdum við lagafrumvarpið að á sínum tíma, þegar sú er hér stendur var í umhverfisráðuneytinu, voru skipaðar tvær nefndir til að endurskoða skipulags- og byggingarlög, annars vegar skipulagsþáttinn og hins vegar byggingarþáttinn. Það voru ákveðin sjónarmið sem þeirri nefnd var ætlað að taka mið af og þau sjónarmið voru að skilgreina ætti með skýrari hætti mismunandi hlutverk skipulagsáætlana til að koma í veg fyrir skörun þeirra, að tryggja eðlilegt samspil og samráð milli skipulagsstiga og auka skilvirkni og sveigjanleika í skipulagsgerð og jafnframt að auka samráð og kynningu við gerð skipulagsáætlana, bæði gagnvart almenningi og opinberum aðilum. Einnig fjallaði nefndin um verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga og um þörf á skipulagsákvæðum til almennrar stefnumörkunar á landsvísu. Þá átti hún að fara yfir hlutverk samvinnunefndar miðhálendisins og hvernig fara skyldi með skipulagsákvarðanir á miðhálendinu. Þetta var verkefni nefndarinnar.

Í störfum sínum leitaðist nefndin við að kljúfa sem gleggst á milli þeirra ákvæða sem annars vegar var talið að ættu að vera í skipulagslögum og hins vegar í lögum um mannvirki. Þetta byggðist fyrst og fremst á því að framkvæmd mannvirkjalaga er talin tæknilegs eðlis en skipulagslög eru í eðli sínu bundin mótun stefnu um landnotkun, þ.e. þau eru pólitísks eðlis og það er mikill munur þar á.

Hér kemur líka fram að í júní 2006 voru frumvörpin send 159 aðilum, þar á meðal öllum sveitarfélögum landsins, þannig að það er búið að skoða málið mjög lengi. Síðan er forsagan rakin og ég tel ástæðu til að gera forsöguna að umtalsefni. Ný skipulags- og byggingarlög voru samþykkt árið 1997 og þá komu ýmis nýmæli og þau eru tilgreind hér. Tekið er fram að sveitarstjórnir fari með skipulagsmál sveitarfélaga og að í skipulags- og byggingarlögum sé líka gert ráð fyrir fyrir skipulagsgerð á svæðisstigi, þrátt fyrir að ekki sé til staðar samsvarandi stjórnsýslustig, á Íslandi er bara annars vegar ríkið og hins vegar sveitarfélögin en ekki eitthvert stjórnsýslustig þar á milli eins og er víða á Norðurlöndunum. Þannig gætu sveitarfélög unnið að svæðisskipulagi með öðrum sveitarfélögum og jafnframt fór sérstök samvinnunefnd með svæðisskipulagsmál á miðhálendinu.

Á þessum tíma var ábyrgð á framkvæmd skipulagsgerða færð að verulegu leyti frá ríki til sveitarfélaga, skipulagsstjórn ríkisins var lögð af og Skipulagsstofnun ætlað hlutverk vegna áætlana um landnotkun á landsvísu. Skilgreindar voru þrjár tegundir skipulagsáætlana, þ.e. svæðisskipulag, aðalskipulag og deiliskipulag. Þetta var árið 1997. Síðan var skipuð sérstök skipulagsnefnd fyrir miðhálendið, þannig að miðhálendið hefur lotið öðrum lögmálum varðandi skipulag en sveitarfélögin og önnur landsvæði almennt.

Á bls. 26 er umboði samvinnunefndar miðhálendisins lýst en þar stendur, með leyfi forseta:

„Þar starfar viðvarandi sérstök samvinnunefnd sem fer með gerð svæðisskipulags fyrir miðhálendið og gegnir þar bæði hlutverki samvinnunefndar og sveitarstjórnar ef borið er saman við gerð svæðisskipulags á láglendi.“

Þar er því önnur stjórnsýsla en á láglendi og það er vert að halda því til haga.

Í núverandi frumvarpi eru nýmæli. Í fyrsta lagi skýrari fyrirmæli um samráð og kynningu í gerð skipulagsáætlana gagnvart almenningi og opinberum aðilum. Reyna á að auka aðkomu almennings, sem er afar jákvætt og mjög

brýnt eins og hér hefur komið fram. Einnig er lagt til að Skipulagsstofnun sé falið það hlutverk að staðfesta svæðis- og aðalskipulagstillögur í stað umhverfisráðherra. Hingað til hefur ráðherra staðfest þessar tillögur en núna færist það hlutverk til Skipulagsstofnunar. Talið er að þetta muni einfalda stjórnsýslu og leiða til hagræðingar. Lagt er til að „lögfest verði svokallað rammaskipulag en slíkt skipulag er heildstæð áætlun um uppbyggingu og skipulag ákveðinna hluta aðalskipulags og gefur fyrirheit um hvernig það verður útfært í deiliskipulagi sem veitir íbúum sveitarfélagsins betri upplýsingar um fyrirhugaða framtíðarnotkun lands“. Mér finnst þetta vera til bóta.

Síðan er stóra málið, sem er kannski fjórða nýmælið, og það er að í gildandi lögum er ekki fyrir hendi skýr farvegur fyrir ríkisvaldið til að setja fram almenna skipulagsstefnu sem markar stefnu um skipulagsákvarðanir sem varða almannahagsmuni og geta leyst úr ágreiningsmálum, t.d. á milli ríkis og einstakra sveitarfélaga, um skipulagsmál sem talin eru varða þjóðarhagsmuni. Hér kemur fram að með hinni svokölluðu landsskipulagsáætlun er viðurkennd þörf á að ríkisvaldið leggi til heildstæða sýn í skipulagsmálum og sú sýn, sú landsskipulagsáætlun, verði lögð til grundvallar við skipulagsgerð sveitarfélaga. Ef menn fletta upp á bls. 5 í frumvarpinu og lesa 10. gr. sem fjallar einmitt um landsskipulagsáætlun, þá kemur fram að hún eigi að útfærast í samræmi við þarfir um samræmda stefnu opinberra aðila um landnotkun með tilliti til efnahagslegra, félagslegra og umhverfislegra sjónarmiða. Þetta eru auðvitað sjónarmið sem geta stangast á en þau geta líka farið saman, þannig að þetta er allt mjög vandmeðfarið. Fram kemur að endurskoða eigi þessa skipulagsáætlun á fjögurra ára fresti, en hún er sett til tólf ára í senn, þannig að ætla má að vinna við endurskoðun á landsskipulagsáætlun verði viðvarandi.

Svo segir í síðustu setningu 10. gr., virðulegur forseti:

„Landsskipulagsáætlun sem felur í sér stefnu um landnotkun er bindandi við gerð skipulags samkvæmt lögum þessum og skulu sveitarfélög endurskoða staðfest skipulag sitt í samræmi við áætlunina við næstu endurskoðun aðalskipulags sveitarfélagsins en þó eigi síðar en innan fjögurra ára frá samþykkt hennar.“

Hér er verið að skýra eins og algjörlega klippt út úr pappa að þessi landsskipulagsáætlun er leiðandi, hún ræður. Síðan verða sveitarfélögin að aðlaga sig að henni en ekki öfugt. Það er mjög brýnt að allir átti sig á að við erum að innleiða hér nýtt skipulagsstig sem ég vona að þokkaleg sátt verði um þó að ég sjái alveg að það geti orðið uppspretta deilna. Við hljótum að verða að taka tillit til almennra áætlana sem við gerum í landinu, við erum með samgönguáætlun og náttúruverndaráætlun og við eigum örugglega eftir að setja alls kyns fleiri áætlanir, rammaáætlun um nýtingu orku og jarðvarma o.s.frv. Menn verða að sjá þessa hluti í heildarsamhengi en ekki í kökusneiðahugsun og landsskipulagsáætlunin snýr að þessu.

Í 11. gr. segir að ráðherra ákveði áherslur landsskipulagsáætlunar hverju sinni í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og felur Skipulagsstofnun að vinna drög að landsskipulagsáætlun.

Það kemur líka fram, virðulegur forseti, neðar í 11. gr., að umhverfisráðherra á að taka drög Skipulagsstofnunar að landsskipulagsáætlun til skoðunar og ganga frá tillögu að landsskipulagsáætlun að höfðu samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og hlutaðeigandi ráðuneyti og jafnframt skuli leita umsagnar hlutaðeigandi sveitarfélaga ef landsskipulagsáætlun varðar þau sérstaklega.

Ég tel að í 11. gr. sé falið mjög mikið samráð við sveitarfélögin, það er ekki verið að koma aftan að þeim á nokkurn hátt, það er haft samráð við sveitarfélögin. Það er bæði verið að vinna áherslurnar í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga, sem eru regnhlífarsamtök fyrir sveitarfélögin, og óskað umsagna frá hlutaðeigandi sveitarfélögum, þ.e. ef landsskipulagsáætlun nær til þeirra. Í frumvarpinu er því boðið upp á mjög mikið samráðsferli.

Landsskipulagsáætlunina á að leggja fyrir Alþingi 2010. Það kemur fram í bráðabirgðaákvæði að umhverfisráðherra skuli leggja fyrir Alþingi 2010 tillögu til þingsályktunar um landsskipulagsáætlun sem ætlað er að fjalla um stefnumörkun á miðhálendi Íslands. Það er pólitískt val að taka miðhálendið út fyrst, af því að landsskipulagsáætlun getur almennt náð til alls landsins eða svæða, og þarna er miðhálendið valið sem er gott mál. Helstu deilumálin snúa kannski að miðhálendinu og það er almennt talið viðkvæmasta svæðið. Og væntanlega er áætlunin lögð hér fyrir til að þingið geti þá breytt henni, ég túlka það a.m.k. þannig að hún komi hér til umfjöllunar og það hlýtur að vera þannig. Þetta er árið 2010 og ég velti því svolítið fyrir mér, virðulegur forseti, af því að nú er þetta mál að koma hér inn árið 2008 og ég veit ekki hvort næst að klára það í sumar — ég hef takmarkaða trú á því af því að þetta er svo flókið mál — þannig að ég sé fram á að þetta ferli tefjist talsvert, ég veit ekki hve lengi, og því finnst mér frekar ólíklegt að þingsályktunartillagan komi inn 2010, þannig að það frestast eitthvað. En þegar hún kemur inn þá tel ég frekar hæpið að hún fljúgi hér í gegn á mjög stuttum tíma, ég ímynda mér að það taki talsverðan tíma að vinna hana hér í þinginu líka. Ég hef því áhuga á að heyra hvaða ferli hæstv. umhverfisráðherra sér fyrir sér, af því að það er heldur ekki gott þegar verið er að vinna slík mál að það taki langan tíma. Það er tilhneiging hjá stjórnsýslunni að lama eiginlega allt á meðan og þá er erfitt að taka ákvarðanir jafnvel um brýn mál sem fara þarf í.

Ég nefni þetta vegna þess að ég veit að það er í gangi vinna í umhverfisráðuneytinu og ég nefni hér eitt lítið mál sem er stórt fyrir suma en lítið fyrir aðra og það eru vega- og slóðamál á hálendinu sem hagsmunasamtök eins og mótorhjólamenn og Ferðaklúbburinn 4x4 hafa verið að vinna í og menn vonast til að klárist mjög bráðlega svo hægt sé að ákveða hvar megi keyra og hvar ekki og er mikið umhverfismál að greiða úr því. Það væri ekki gott ef slíkar ákvarðanir tefðust kannski til 2014, 2015, að mínu mati. Það er ekki umhverfinu í hag. Því væri áhugavert að heyra hvað hæstv. ráðherra segir um tímasetningar í vinnslu þessa máls.

Hér er líka tilgreint að setja eigi svæðisskipulag fyrir höfuðborgarsvæðið. Það er skylt en ekki heimilt, og það er föst nefnd, svæðisskipulagsnefnd höfuðborgarsvæðisins, sem á að halda utan um það.

Ég ætla að nýta þær örfáu mínútur sem ég á eftir, virðulegur forseti, til að lýsa í fáum dráttum skipulagsmálum í

sveitarfélögum og hvað við sjáum miklar deilur um þau og hversu brýnt það er að auka samráð við almenning, sem er mjög flókið mál í framkvæmd. Við höfum upplifað það ítrekað í sveitarfélagi á höfuðborgarsvæðinu, Seltjarnarnesi, að þar hafa spunnist miklar deilur um skipulagsmál og það má segja að það sé bæði óeðlilegt og eðlilegt. Það er kannski eðlilegt að það geti orðið uppspretta átaka að skipuleggja sveitarfélag sem er sprungið, þ.e. þegar ekkert land er eftir til að byggja á nema land sem fólki þykir það mikilvægt frá náttúrunnar hendi að það vill ekki að byggt sé á því, og þá er ég aðallega að tala um vestursvæði Seltjarnarness, útivistarsvæðið í kringum Gróttu og Nesstofu. Á sama tíma leggur sveitarfélagið ofurkapp á að fjölga íbúum langt út fyrir eðlileg mörk að mínu mati og margra annarra. Þá skapast deilur um hvað á að byggja mikið og hvernig og tilhneiging hefur verið til að byggja hátt og of mikið að margra mati. Nýjasta dæmið um það er svæðið austan við Gróttu, norðan við Nesstofu, þar sem fyrirtækið Þyrping hf. hefur keypt land og virðist hafa fengið það verkefni hjá sveitarfélaginu að skipuleggja það, sjá um deiliskipulagstillögu eins og skipulagsnefndin þar sé hálflömuð og hafi litlar skoðanir á málinu o.s.frv., alla vega miðað við hvernig þar er rætt. Þetta hefur orðið uppspretta mikilla deilna. Það er alveg skýrt í aðalskipulaginu að byggð sem þar á að koma á að vera í samræmi við byggð sem fyrir er, sem eru einbýlishús, raðhús, parhús og lág hús, á meðan verið er að teikna 11 blokkir upp á þrjár, fjórar hæðir, þannig að þetta gengur ekki upp. Í skipulaginu stendur að byggingarhlutfall megi vera allt að 0,8, sem er allt of hátt, en það stendur bara „allt að“ svo það má líka vera lægra og núna er hlutfallið í kringum 0,3 á svæðinu.

Það er allt of lítið samráð í svona ferli, þannig að ég fagna því að leggja á meiri (Forseti hringir.) áherslu á samráð í þeim nýju lögum sem við erum að fjalla um hérna.

[16:36]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Bara örstutt til að bregðast við einu atriði einkum og sér í lagi því sem kom fram í máli hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur. Það varðar umfjöllunina um landsskipulagið. Ég get ekki tekið fyllilega undir það með þingmanninum að það sé eðlilegt að landsskipulagsáætlunin sé með þeim hætti rétthærri öðrum skipulagsáætlunum eins og frumvarpið gerir ráð fyrir, í því ljósi að sveitarfélögin fara með skipulagsvaldið. Það er hin almenna regla. Við erum líka bundin af Evrópusáttmála um sjálfstæði sveitarfélaga og ég tel að með því að koma þessu fyrir eins og frumvarpið gerir ráð fyrir sé mjög freklega verið að ganga inn á sjálfsforræði sveitarfélaganna eins og því er lýst í Evrópusáttmálanum og eins og við höfum gjarnan viljað að sveitarfélögin fái aukið vægi og aukið vald til sín.

Ég tel að að þessu leyti sé verið að taka skref til baka en það breytir ekki því að ég er sammála því að það þurfi að vera einhvers konar stefna og einhvers konar tæki af hálfu ríkisins að vissu leyti. Þess vegna hef ég verið þeirrar skoðunar að það væri skynsamlegra að hér væri rætt um einhvers konar landsskipulagsstefnu sem gæti orðið samnefnari, sem gæti verið þannig útfærð að sveitarfélög þyrftu að hafa hana til hliðsjónar eins og var reyndar orðalagið í frumvarpinu sem nefndin setti frá sér, að hafa hana til hliðsjónar frekar en að hún væri bindandi um landnotkun. Við sjáum alveg fyrir okkur að það er mjög auðvelt að fara alveg niður í smáatriði með þannig orðalagi, jafnvel einstaka vegi í samgönguáætlun, vegáætlun, sem er þá orðið bindandi fyrir sveitarfélög að leggja með tilteknum hætti. Þetta er alla vega atriði sem þarf að fara mjög rækilega yfir að mínum dómi af hálfu umhverfisnefndar og fá hin ýmsu sjónarmið þar upp á borðið.

[16:38]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég er alveg sammála hv. þingmanni að þetta er atriði sem þarf að skoða sérstaklega með sjálfstæði sveitarfélaga í huga. Þegar ég les upp lagaákvæðið eins og það hljómar dreg ég þetta alveg sérstaklega fram, af því að ég tel að þetta þurfi að skoða sérstaklega. Ég er að draga það fram að samkvæmt frumvarpinu er sveitarfélögum skylt að fara eftir landsskipulagi. Ég heyri að hv. þingmaður dregur fram að það megi alveg efast um að það sé rétt leið, og það er rétt að alveg má efast um það en þetta þarf nefndin að skoða. Ég ætla ekki að kveða upp úr um það hér og nú að kveða eigi svona skýrt á um þetta atriði. Það er bara spurning hvað hafa þarf hlutina skýra til að þeir fari að virka eins og við ætlumst til.

Ef það verður almenn stefna að landsskipulagið verði svona og sveitarfélögin skuli hafa það til hliðsjónar, hvað þýðir það? Geta þau þá farið á skjön við landsskipulagið? Hver sker úr um það? Þetta er eitthvað sem ég held að umhverfisnefnd verði að skoða alveg sérstaklega. Þetta hefur verið þannig að sveitarfélögin hafa hið almenna skipulagsvald, þó ekki alveg sjálf á miðhálendinu, þar hefur það verið samvinnunefndin, það hefur verið miklu meira samráð þar og nefndin hefur að vissu leyti miðað við hvernig textinn liggur í frumvarpinu, unnið sem sveitarstjórn með fulltrúum frá aðliggjandi sveitarfélögum. Ég tel að þetta sé viðkvæmasta atriðið sem við ræðum í þessu frumvarpi, a.m.k. miðað við breytingarnar að öðru leyti í frumvarpinu. Ég tel að nefndin þurfi að íhuga mjög vel hvað sé eðlilegt að ganga langt. Í frumvarpinu er gengið mjög langt af því að sveitarfélögunum er gert skylt að fara eftir landsskipulaginu, en það má líka færa rök fyrir því að einhvers staðar þurfi að draga línuna skýrt (Forseti hringir.) til að landsskipulag hafi einhver áhrif yfirleitt.

[16:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er almennt þeirrar skoðunar að landsskipulagið eigi að vera stefnumótun hins opinbera og því má ekki gleyma að skipulagsáætlanir eins og aðalskipulag sveitarfélags eru háðar staðfestingu ráðherra, þannig að ríkisvaldið hefur aðkomu að þeim málum. Ef ráðuneytið eða ráðherra væri þeirrar skoðunar að aðalskipulagsáætlun sveitarfélags, eða svæðisskipulag ef svo ber undir, fari í bága við landsskipulagsstefnuna þannig að það sé ósamrýmanlegt og gangi ekki upp, þá getur ráðherra væntanlega synjað skipulaginu staðfestingar.

Ég tel að ríkisvaldið hafi prýðilega aðkomu að þessum málum og í raun tæki til þess að beita, a.m.k. getur það

haldið því fram og fært fyrir því rök væntanlega að skipulagsáætlunin sé í andstöðu við landsskipulagsstefnu og þar af leiðandi þurfi að gera einhverjar breytingar á því. Ég held að það væri mjög slæmt ef við setjum ákvæðið inn þannig að landsskipulagsáætlunin sé rétthæst og síðan verði að fara hér í þá vinnu að breyta aðalskipulagi eða svæðis- og aðalskipulagi einstakra sveitarfélaga til þess að þau elti einhvern veginn uppi landsskipulagsáætlun eins og hún kann að vera á hverjum tíma. Ég vek athygli á að við getum verið með margar áætlanir, bæði svæðisbundnar eins og miðhálendið sem hér er talað um, þetta geta líka verið geiraáætlanir, samgönguáætlun, skógræktaráætlun, orkunýtingaráætlun o.s.frv. Þetta getur því orðið mjög flókið mál að mínum dómi og ég er ekki viss um að það sé til bóta að fara þá leið.

Hins vegar er ég reiðubúinn til þess að fara í umræðu um málið á vettvangi umhverfisnefndar og hlusta á öll þau sjónarmið sem þar koma fram og hugsanlega skipta um skoðun ef ég sannfærist.

[16:43]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég átta mig ekki alveg á því hvert hv. þingmaður er að fara. Mér finnst allt í einu eins og hann sé nánast að mæla á móti frumvarpinu, sé á móti ákvæðinu um landsskipulagsáætlun, ég er alla vega er farin að skilja hv. þingmann þannig.

Skipulagsstofnun á að fá það hlutverk að staðfesta svæðis- og aðalskipulag samkvæmt frumvarpinu í stað umhverfisráðherra eins og nú er, þó að það standi hérna reyndar að ráðherrann geti staðfest í ákveðnum tilvikum. Ráðherrann mun ekki hafa þá innkomu sem hann hefur í dag með staðfestingu á skipulagi. Ég held að það væri nánast óbærilega erfitt fyrir ráðherra á hverjum tíma að vera í þeirri stöðu að taka ákvörðun, ef hann væri að staðfesta skipulagið eins og hann gerir í dag, að taka ákvörðun frá skipulagi til skipulags um hvort eitthvað fari í bága við almenna stefnumótun í landinu. Ég held að það væri geysilega erfitt og ég sé ekki alveg hvernig hægt er að ætlast til að ráðherrann sé í því hlutverki, þetta geta verið mál sem eru þess eðlis. Þá er miklu betra að hafa það klárt í lögunum hvort við ætlum að ganga alla leið, þ.e. að landsskipulagið sé þess eðlis að sveitarfélögin verði að fara eftir því, eða að hafa landsskipulagið sem stefnumótun, þ.e. að æskilegt væri að sveitarfélögin gerðu hitt og þetta en það væri ekki skylda. Ég held að þingið verði að taka þann kaleik að gera þar upp á milli.

Samkvæmt frumvarpinu er ríkisstjórnin, þ.e. Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin, búin að gera það upp við sig að ganga alla leið í þessu. Ég er ekki að segja að það sé rétt, ég tel að það verði að skoða það í umhverfisnefnd. Ég er heldur ekki að segja að það sé rangt, ég vil ekki kveða upp úr um það á þessu stigi en ég tel alla vega nauðsynlegt að að gera þessar áætlanir og að þær hafi einhvers konar vægi.

[16:45]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Málið sem hér liggur fyrir er búið að vera lengi í vinnslu og hér hafa allnokkrir sveitarstjórnarmenn tekið til máls við þessa umræðu, fyrrverandi og núverandi, og eiga sjálfsagt eftir að bæta í eftir því sem líður á umræðuna.

Fyrst af öllu þakka ég hæstv. umhverfisráðherra hennar framlagningu á frumvarpinu og mjög málefnalega og góða yfirferð um það. Sömuleiðis tek ég undir þau sjónarmið sem fram komu hjá hv. þm. Helga Hjörvar, formanni umhverfisnefndar, þegar hann gerði grein fyrir afstöðu sinni og sýn til frumvarpsins. Ljóst er að nefndarinnar bíður töluvert mikil vinna við að samræma mjög ólík sjónarmið sem upp eiga eftir að koma í vinnslu hennar á frumvarpinu.

Það er hárrétt sem fram hefur komið í umræðunni að þetta er sá málaflokkur mest er ræddur innan sveitarfélaganna, þar eru skiptar skoðanir á hverju einasta máli, liggur við, sem upp kemur. Það er því alveg ljóst í mínum huga að hér er ýmislegt sem á eftir að kosta mikla vinnu og hörð orðaskipti innan nefndar sem og í samskiptum hennar við ýmsa hagsmunaaðila sem telja sig hafa margs að gæta svo að frumvarpið verði að þeim lögum sem fólk vill sjá.

Í öllum megindráttum er ég mjög ánægður með vinnuna sem hér liggur fyrir og hef átt aðkomu að henni á fyrri stigum, m.a. í ágætu samstarfi við hv. þm. Árna Þór Sigurðsson. Það eru ýmis atriði sem ástæða er til að fagna og létta á stjórnsýslu varðandi meðferð mála í sveitarstjórn. Hér er átt við heimildir skipulagsnefndar til að taka á þáttum eða ákvörðunum sem nefndakerfi sveitarfélaganna og sveitarstjórnir hafa hingað til ekki haft heimild til að framvísa til skipulagsnefndar. Þær heimildir koma nú hér inn og ég fagna því sérstaklega. Það mun létta verulega vinnslu mála og stytta tímann sem mál eru í bið eftir afgreiðslu. Sömuleiðis eru skýrð nokkur ákvæði varðandi starfsmenn þessa málaflokks hjá sveitarfélögum þótt ég leyfi mér að efast um tilgang eða gagnsemi þess að mæla fyrir um í lögum og setja fram ákveðnar menntunarkröfur til tiltekinna starfsmanna sveitarfélaga eins og fram kemur í 7. gr. frumvarpsins. Ég tel óþarft að negla slíka skilyrðingu um menntun inn í lagatexta. Ég held að menn séu farnir að ganga dálítið langt þegar settar eru slíkar kröfur inn í texta frá hinu háa Alþingi.

Ég fagna líka ákvæðum varðandi svæðisskipulagið sem verið er að gera. Verið er að festa það meira í formi og gera það þannig úr garði að það hefur lengri líftíma en svo að sveitarfélögin setji fulltrúa sína til verka yfir ákveðið verkefni sem gleymist svo. Enn fremur er sú breyting gerð að því er lýtur að höfuðborgarsvæðinu, að þar er felld niður heimild og sveitarfélögin skylduð til að taka upp samstarf. Ég tel það mjög til gagns að sveitarfélögin, ekki síst á þessu svæði, skuli skylduð til að eiga samstarf um skipulagsmál. Það er gott mál og ætti í rauninni ekki að þurfa taka fram en engu að síður er það hér inni og ég lýsi mig fylgjandi því.

Ég set spurningarmerki við að búa til tvær stofnanir á þessu sviði og tengi það þeirri umræðu sem hér á eftir að fara fram um frumvarp til mannvirkjalaga. Ég hef ákveðinn fyrirvara á því dæmi og tel að þessum málum væri betur komið í einni stofnun. Ég hef líka fyrirvara á kostnaðarmatinu sem fylgir frumvarpinu og unnið er af fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins. Miðað við innihaldið og þær skyldur sem lagðar eru á nýja stofnun inn á sveitarfélög o.s.frv., dreg ég í efa að það matið varðandi kostnað standist. Ég hef

ekki neinn útreikning á reiðum höndum en reynsla mín segir að kostnaðarmatið sé ekki það nákvæmt að hægt sé að ætlast til að það standist að það muni kosta okkur eitt ársverk að koma t.d. svokallaðri landsskipulagsáætlun til framkvæmda. Sömuleiðis er bara eitt ársverk á fjögurra ára fresti sem áætlað er að kosti 2 milljónir við endurskoðun þess o.s.frv. Ef ég hef skilið textann rétt í frumvarpinu kallar það á miklu meiri vinnu en svo.

Önnur atriði í frumvarpinu sem lúta að tímaramma skipulagsáætlana, eins og aðalskipulagi og deiliskipulagi, hefði ég gjarnan viljað sjá með öðrum hætti. Þar eru þó lagðar inn breytingar til bóta sem geta stytt vinnu ef t.d. eru ákvæði í forsögn í aðalskipulagi sem kalla ekki á að menn þurfi að hafa langa auglýsingafresti í deiliskipulaginu. Þegar maður lítur yfir ferlið allt er gríðarlega langur tími ætlaður til að breyta aðalskipulagi eða deiliskipulagi og ekki er óeðlilegt þó að uppi sé krafa um að reyna að stytta tímann eins og hægt er. Ég tel raunar að með frumvarpinu, eins og það liggur fyrir nú, sé betri grunnur en áður til þess að ræða tímastyttingu á formlegu auglýsingaferli. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir þeirri nýbreytni að sveitarstjórnin búi til og kynni fyrir íbúum og hagsmunaaðilum lýsingu á skipulagsverkefninu áður en það fer í formlegt ferli. Þar ætti því að vera komin ástæða til að stytta auglýsingafresti og umsagnarfresti á síðari stigum. Ég tel að sumt í þeim efnum — þegar ég var að leggja þetta saman var ég kominn niður í 30–40 vikur varðandi tiltekinn frest áður en málið var komið til enda. Það er að mínu mati allt of langur tími sem þarf að líða áður en málið er afgreitt miðað við stöðuna í atvinnuháttum og tækni í dag.

Stóra málið í frumvarpinu er hins vegar það sem hér hefur verið rætt og lýtur að landsskipulagi. Ég lýsi því yfir hér og nú að ég er algjörlega andvígur ákvæðinu eins og það liggur fyrir í texta frumvarpsins. Ég er þeirrar skoðunar, svo ég byrji nú á jákvæðum nótum, að það væri og er afskaplega æskilegt að ríkisvaldið geri sér og hafi einhverja mynd af því hvernig búsetu í landinu eigi að vera háttað. Það væri gott þótt ekki væri nema að fyrir lægi sýn ríkisvaldsins til grunngerðar samfélagsins, helstu þátta í samgöngum, veitum, skógrækt o.s.frv., en einnig með tilliti til þess hvernig við viljum byggja þetta land. Það er gott.

Vandinn liggur hins vegar í því að það verður ekki gert með þeim hætti sem hér er lagt til, þ.e. að ríkisvaldið geti algjörlega tekið fram fyrir sjálfstjórn sveitarfélaga, stjórn fólks í héraði. Það gerir það með þingsályktun að tillögu ráðherra sem skyldar sveitarstjórnir og almenning í landinu til að fara að þeirri tillögu sem hér yrði samþykkt. Í því felst gríðarleg skuldbinding og til muna meiri en hægt er að sætta sig við. Ástæða þess hversu hart ég bregst við kann að vera sú að mér er ekki ljóst af lestri frumvarpsins og greinargerðarinnar hvaða forsendur eigi að leggja til grundvallar þessari landsskipulagsáætlun. Ef ég ætti t.d. að taka skýringar við frumvarpið í 10. gr. á bls. 35 í frumvarpinu þá finnst mér mjög rúmt og langt til seilst í þeim heimildum sem ríkið á að hafa við þetta landsskipulag sitt sem sveitarstjórnirnar og sveitarfélögin eiga að vera bundin af. Landsskipulagsáætlun getur tekið á breytingum á búsetu í þéttbýli og dreifbýli. Ríkið á að hafa umsagnarrétt um búgarða eða frístundabyggð o.s.frv. Ég er ekki þeirrar skoðunar að við eigum að vísa og ávísa þessu valdi algjörlega frá héruðunum, sveitarstjórnunum eða almenningi í landinu hingað inn. Ég get alveg játað að mér þykir nóg til seilst þegar við horfum upp á hið svokallaða þjóðlendumál sem hefur í mörg ár verið í vinnslu og tryggir ríkisvaldinu gríðarlegt umboð yfir landi svo að við þurfum þá ekki að ganga enn lengra og takmarka svigrúm eða umboð fólks í héraði að fara með sín mál.

Eins og þessu ferli er lýst í frumvarpinu og greinargerðinni þykir mér landsskipulagsáætlunin vera sett fram með þeim hætti að hún fari ekki í almenna kynningu fyrr en búið er að vinna upp tillögu að henni. Mér finnst það skjóta nokkuð skökku við ef maður ber það saman við þann anda sem annars kemur fram í frumvarpinu, þ.e. að efla samráð við íbúa af hálfu sveitarstjórnanna sem ég fagna mjög. Það er mjög gott og vel lagt upp í frumvarpinu hvernig því samráði á að vera háttað. Þá hljótum við að gera sömu kröfu til ríkisvaldsins um kynningu og samráð á tillögum þess í sama anda og gert er varðandi aðalskipulag, svæðisskipulag og deiliskipulag.

Hér er einnig atriði sem ég vil nefna og ber að hafa í huga að sá sem hér talar átti sæti í stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga. Ég ætla ekki að halla með neinum hætti á þá ágætu stofnun. Í 11. gr. frumvarpsins er kveðið á um að ráðherra ákveði áherslur landsskipulagsáætlunar hverju sinni í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga og á þeim grunni séu drögin að landsskipulagsáætlun unnin. Samband íslenskra sveitarfélaga eða stjórn þess hefur ekkert umboð sveitarstjórna í landinu til að vinna að þessum málum. Raunar er málum svo komið að sveitarfélög landsins þurfa ekki að vera aðilar eða fulltrúar í Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Að mínu mati getur það því ekki gengið að semja áætlun sem á að hafa svo sterka stöðu án samvinnu við einhvern samráðsvettvang sveitarfélaga í landinu sem hefur umboð til að vinna með þeirra mál. Um getur verið að ræða hvert og eitt sveitarfélag, einhverjar samkundur, samtök eða stofnun sem þau hafa veitt umboð til að vinna að framgangi mála sem þessara.

Ég íreka því þá skoðun mína, virðulegi forseti, að í öllum meginatriðum er ég afskaplega ánægður með frumvarpið sem hér liggur fyrir og tel það til stórra bóta í þeim vandasama og viðamikla málaflokki sem skipulagsmál eru. En þennan fyrirvara hef ég á frumvarpinu og ítreka hann og kveð mjög sterkt að orði í því efni.

[17:00]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst athyglisvert að heyra sjónarmið hv. þingmanns um stöðu og umboð stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga. Mér finnst frumvarpið vera eðlilegt út frá því sem stjórnvöld hafa gengið í samskiptum ríkis og sveitarfélaga á undanförnum áratug. Það hefur allt byggst á samráði við stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga og ákvæði í frumvarpinu eru í samræmi við það sem áður hefur verið í öðrum lögum. Ég er hins vegar sammála hv. þingmanni í grundvallaratriðum hvað það varðar að stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga er í raun ekki umboðsaðili sveitarstjórna og hún hefur teygt sig býsna langt í að vera málsvari sveitarfélaga án umboðs. Því miður hefur

mér fundist að sú stjórn hafi í æ ríkari mæli verið hagsmunagæsluaðili fyrir stærstu sveitarfélög landsins. Hagsmunir smærri sveitarfélaga, margra hverra, hafa ekki átt eins hátt upp á pallborðið þar og vert væri.

Þetta hefur líka leitt til þess að í stað þess að færa vald og ákvarðanir til sveitarfélaga hefur ríkið leitast við að færa hlutina til stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga og það hefur í raun og veru verið að þróast á undanförnum áratug sem þriðja stjórnsýslustigið án nokkurs umboðs. Stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga setur t.d. fjóra menn inn í ráðgjafarnefnd Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Hvaða umboð hefur stjórnin til þess, virðulegi forseti?

[17:01]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þannig háttar til að þegar við eigum orðastað, ég og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, þá lendum við oft í umræðum um sveitarstjórnarmál. Til þess að svara orðum hans hér — í ljósi orðaskipta okkar fyrir tveimur dögum ítreka ég að ég hef engan áhuga á að gera hann sérstaklega dapran — þá tel ég að stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga hafi ekki unnið með hagsmuni stærri sveitarfélaga í huga eða forgang og ekki heldur hagsmuni smærri sveitarfélaganna. Þetta er eilífðarumræða og verður innan samtaka þegar fulltrúar þeirra sem aðild eiga að samtökunum eru allt frá því að vera með 50 íbúa á bak við sig upp í 110–120 þús. íbúa. Þarna verður eilíf togstreita og átakapunktur.

Í mínum huga er allmikill munur á því að stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga sé samnefnari sveitarfélaga í landinu og geti átt kost á því að tilnefna fulltrúa í sameiginlegar stjórnir ríkis og sveitarfélaga. Það er eitt og ég geri ekki miklar athugasemdir við það. Ég get alveg tekið undir þau sjónarmið sem koma fram að ákveðin hætta er á því að þetta fari að virka þyngra og sterkara en á að vera. En grundvallarmunur er á slíku verki, að skipa fulltrúa til verka í sameiginlegum verkefnum, eða hinu að fela frjálsum samtökum eins og Sambandi íslenskra sveitarfélaga ákvörðunarvald í málefnum þar sem sjálfsforræði sveitarfélaga er í mínum huga 100% og á að vera óhreyft. Að mínu mati hafa samtök eins og Samband íslenskra sveitarfélaga þar ekkert forræði yfir málum sveitarfélaga.

[17:04]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Sjálfsforræði sveitarfélaganna er kjarni málsins. Það eru þau sem eiga á endanum að hafa mest um það að segja sem að þeim lýtur. Það hefur einmitt verið að þróast í aðrar áttir á undanförnum áratug, sérstaklega eftir að sameiningarátakið hófst fyrir 15 árum eða svo.

Full ástæða er til að vara við þeirri þróun. Hún getur leitt til þess að Samband íslenskra sveitarfélaga klofni í tvennt. Vaxandi þungi er í þeirri umræðu frá ýmsum sveitarstjórnarmönnum sem telja það skynsamlegra en að búa við það fyrirkomulag sem nú er. Fyrirkomulagið er þannig að kjósandinn velur sveitarstjórnarmenn, svo koma sveitarstjórnarmennirnir í hverri sveitarstjórn og velja sér einhvern fulltrúa á þing Sambands íslenskra sveitarfélaga. Þegar þangað er komið velja þeir sem þar eru einhverja menn í stjórn. Svo kemur stjórnin saman og hún velur menn í allt það sem skiptir mestu máli og lýtur að samskiptum við ríkið eða útdeilingu peninga svo sem jöfnunarsjóðinn. Þar liggja völdin. Þetta er samvinnuhreyfingin í fjórða veldi, menn eru komnir svo langt frá kjósandanum að það sést ekki til hans. Þetta er hið afleidda lýðræði sem er bæði afleitt og afleitt.

[17:05]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég geri hv. þm. Kristin H. Gunnarsson stundum dapran en verð að segja að hann gerir mig ætíð glaðan þegar hann kemur hingað upp. Sumt af því sem hann missir út úr sér vekur mér hlátur. Sú ræða sem hann flutti hér er dæmi um það. Að bendla þetta verklag sveitarfélaganna í landinu við svartnættið. Það er töluverð sleggja sem leggur málin upp með þeim hætti. Ég skal alveg virða þá skoðun en það er langan veg frá því að ég sé sammála þessu sjónarmiði. Það er alls ekki svo.

Hinn kosturinn á móti þessu fyrirkomulagi hlýtur þá að vera sá að kjósa með einhverjum hætti til stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga. Það er önnur umræða og við skulum alveg taka hana. Þá spyr maður hvernig fara eigi að því. Verður þá ekki að fara að semja um atkvæðavægi við kosninguna o.s.frv.? Ég tel að það þurfi ekkert að vera betri kostur. Ég tel það fyrirkomulag sem sveitarfélögin hafa mótað varðandi Samband íslenskra sveitarfélaga gott. Ég tel að hlutverk Sambands íslenskra sveitarfélaga í því efni sem við ræðum hér, frumvarpi til nýrra skipulagslaga, eigi fyrst og fremst að vera að búa til eitthvert umhverfi fyrir sveitarfélögin í landinu til að þau geti nálgast þetta sameiginlega verkefni með ríkisvaldinu ef sú yrði niðurstaðan að frumvarpið með ákvæðum um landsskipulagsáætlun verði samþykkt.

[17:07]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. umhverfisráðherra, Þórunni Sveinbjarnardóttur, fyrir að leggja þetta frumvarp fram og gera grein fyrir því ferli sem það hefur verið í frá árinu 2002. Engum blöðum er um það að fletta að frumvarpið er af hinu góða fyrir margra hluta sakir og mun einfalda og skýra ýmsa þætti sem fram til þessa hafa verið frekar óskýrir.

Ég fagna því sem fram kemur í frumvarpinu um svæðaskipulag, aðalskipulag, rammaskipulag og deiliskipulag. Ég hefði kosið að samhliða aðalskipulagi hefði sveitarfélögum einfaldlega verið gert skylt að leggja fram rammaskipulag. Það mundi að mínu mati auðvelda næstu ferð úr rammaskipulagi í deiliskipulag og spara tíma sem er dýrmætur. Það yrði ekki síður ljóst mun fyrr í ferlinu með hvaða hætti deiliskipulagið kemur til með að líta út. Oftar en ekki veldur aðalskipulag minni óróa, ef við getum orðað það svo, en sjálft deiliskipulagið sem síðar kemur. Ég hefði kosið að rammaskipulag fylgdi aðalskipulagi og sveitarfélögum væri almennt gert skylt að láta það fylgja.

Við þekkjum öll sem starfað höfum í sveitarstjórnarmálum með hvaða hætti skipulagsmál geta snúið öllu á hvolf í sérhverju sveitarfélagi. Það er klárlega vegna þess að kynn-

ing og samráð við íbúa hefur ekki verið nógu snemma í ferlinu og þegar komið er að lokahnykknum áttar fólk sig fyrst á því hvert stefnir. Fólk er líka betur meðvitað um rétt sinn og betur meðvitað um umhverfi sitt og nánasta svæði. Það sem nefnt er í frumvarpinu í sambandi við samráð og kynningar er mjög af hinu góða. En ég vil taka undir með hv. 1. þm. Norðaust. að með því að sveitarfélögum er skylt að gera skipulagsáætlanir, eins og fram kemur í frumvarpinu, ætti að vera hægt að stytta ferlið a.m.k. hvað varðar deiliskipulagið og hugsanlega væri líka hægt að stytta ferlið í tengslum við aðalskipulag. Þessir hlutir taka oft og tíðum allt of langan tíma og með skyldum á hendur sveitarfélögum um kynningu í upphafi og samráð snemma í ferli tel ég að við ættum að geta stytt ferlið. Það er öllum til góðs.

Ég hefði kosið að hæstv. ráðherra hefði talað fyrir þessum frumvörpum öllum í einu, því að öll eru þau nátengd og snerta sömu þættina, að mestu leyti sveitarfélögin, þannig að hægt hefði verið að taka þau öll saman. Ég hefði líka kosið að ein stofnun væri yfir skipulags-, mannvirkja- og byggingarlögum. Þar sem Brunamálastofnun er lögð niður yrði þetta sett undir einn hatt og yrði þá frekar deildaskipt. Þetta eru svo nátengd verkefni að það væri a.m.k. í anda þess flokks sem ég stend fyrir að reyna að fá báknið burt þó að okkur hafi kannski ekki tekist það sem skyldi. En ég hefði kosið að þarna hefðum við sameinað þessar stofnanir (Gripið fram í.) hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, rétt til orða tekið, vegna þess hversu nánar þær verða ef af verður.

Ég vil jafnframt taka undir orð hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar um menntunarkröfur skipulagsfulltrúa í 7. gr. Það sætir furðu hversu nákvæmar kröfur eru gerðar til skipulagsfulltrúa á meðan forstjóri Skipulagsstofnunar þarf eingöngu að hafa háskólamenntun á sviði skipulagsmála og gæti það verið frekar teygjanlegt ef út í það er farið. En starfsmaður sveitarfélags er nákvæmlega tilgreindur í 7. gr.

Mig langar að geyma mér landsskipulagsáætlun og taka fyrir svæðisskipulag. Í 22. gr. á bls. 10 er talað um að svæðisskipulag sé næstæðsta skipulagsstig. Landsskipulagsáætlun er hið æðsta miðað við frumvarpið, síðan kemur svæðisskipulagið, þar á eftir aðalskipulag o.s.frv. Það skýtur því skökku við í mínum huga að meðan þetta er röðunin er eingöngu gerð krafa um að svæðisskipulag sé á höfuðborgarsvæðinu. Ég tel að ekki sé hægt að setja í lög að eitt skipulag sé öðru æðra ef sum landsvæði þurfa ekki að taka mið af svæðisskipulagi. Það er hægt að horfa til þess að Vesturlandið frá — við getum tekið Borgarfjörðinn allan ásamt Akranesi og öðru slíku, það er hægt að taka svæðisskipulag fyrir Vesturland, það er hægt fyrir Vestfirði, það má skoða hversu langt og hversu mörg sveitarfélög eiga að koma að svæðisskipulagi. En ég held að jafnræðisreglan sé einfaldlega brotin hvað varðar 22. gr. ef sum sveitarfélög þurfa að hlíta svæðisskipulagi en önnur ekki þannig að ég vek athygli á því misræmi sem mér þykir vera í þessu.

Ég vil jafnframt láta þess getið, hæstv. forseti, að ég hef átt mjög gagnlegan og góðan fund með hæstv. umhverfisráðherra og aðstoðarmanni hennar og var farið þar yfir ýmis mál. Ég verð að segja hæstv. umhverfisráðherra til hróss að hún er lipur í samskiptum á slíkum fundum og reiðubúin til að skoða alla þætti mála.

Síðan kemur, hæstv. forseti, það sem maður veltir fyrir sér varðandi Skipulagsstofnunina sem er eftirlitsaðili, leiðbeinandi, kemur að landsskipulagsáætlun, kemur næstum því að öllum ferlum, hvernig hún samhliða er eftirlitsaðili og sá aðili sem á að greiða úr ágreiningsmálum. Mér finnst vanta inn í frumvarpið svokallað kæruferli ágreiningsmála sem hægt er að finna í frumvarpi mannvirkjalaga frá hæstv. umhverfisráðherra. Ef sveitarstjórnir eru ósáttar við Skipulagsstofnun eða einstaka aðila sem kært hafa er þá kæruferli ágreiningsmála úr höndum Skipulagsstofnunar og í höndum hæstv. umhverfisráðherra? Það þarf að skoða.

Mig langar að nefna hér sérstaka og skondna nefnd í mínum huga, nefnd sem heitir úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála. Það er mjög skýrt með hvaða hætti sú nefnd á að starfa. Það er hins vegar jafnljóst að sú nefnd starfar ekki, hefur ekki starfað og mun væntanlega ekki starfa samkvæmt þeim lögum sem hér liggja fyrir. Mér er kunnugt um að mál sem kært var til þeirrar ágætu nefndar í maí liggur enn fyrir hjá henni og hefur ekki verið svarað. Þegar ég var sveitarstjórnarmaður þurfti sveitarfélag mitt, sem þá var og er, Mosfellsbær, oft að bíða vikum og mánuðum saman eftir úrskurði frá þessari ágætu nefnd. Eins og allir vita er það stjórnvaldsákvörðun sveitarfélags sem kæra má til nefndarinnar og þá tekur við biðferli sem ég held að sé með öllu óásættanlegt fyrir öll sveitarfélög í landinu. Eigi þessi nefnd að starfa eins og greinir frá í X. kafla verður annað tveggja að fjölga í henni eða hafa fleiri nefndir. Það þarf með einhverjum hætti að auðvelda þessari nefnd eða þessum nefndum að starfa. Ég veit að það er andsnúið því sem ég talaði um, að sameina Skipulagsstofnun og Byggingarstofnun í eitt, að ætla að fjölga nefndum. En það er alveg ljóst í mínum huga að þessi nefnd hefur ekki getað sinnt þeim málum sem til hennar hafa verið send og væntanlega mun henni ekki vegna betur í framtíðinni þó ég ætli kannski ekki að dæma hana til dauða.

Þá kemur að því sem er með öllu nýtt í frumvarpinu, margumræddri landsskipulagsáætlun. Ljóst er að það sem stendur í III. kafla um landsskipulag mun kannski verða hvað torveldast í þeirri vinnu sem fram undan er. Ég lít svo á að það þurfi að gera mun betur eigi sveitarfélög að geta sætt sig við landsskipulagsáætlun og þar með inngrip ríkisins með einum eða öðrum hætti. Hugmyndafræði að baki landsskipulaginu þarf þá að vera miklu klárari og ljósari. Það þarf að vera afmarkaðra til hvaða þátta landsskipulagsáætlun tekur. Þetta verður stóra málið að mínu mati í frumvarpinu vegna þess að öll „stór mál“, sem geta verið stór í einu sveitarfélagi en lítil í öðru, geta hugsanlega komið inn í landsskipulagið. Við erum að tala um þjóðgarða, sem flestir eru sjálfsagt sammála um, við erum að tala um virkjanir, við erum að tala um alls kyns stóriðju, við erum að tala um alls kyns verksmiðjur og slíkt sem eru stórmál í allri pólitískri umræðu. Þetta þarf að rekja enn frekar ætli menn sér að halda inni í landsskipulagsáætlun nákvæmari og skýrari hugmyndafræði sem að baki liggur.

Hæstv. forseti. Að mestu leyti fagna ég frumvarpinu. Ég tel að endurskoðun þeirra þriggja frumvarpa sem hér liggja fyrir frá hæstv. umhverfisráðherra sé þarft og gott innlegg í umræðuna. Fyrir það vil ég þakka.

[17:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þetta var afar athyglisverð ræða. Hún lýsti hinu mikla og góða samkomulagi á stjórnarheimilinu. Byrjað var á því að ausa lofi yfir ráðherrann í alla staði við samráð og undirbúning og annað slíkt sem væri með miklum ágætum. Hv. þingmaður fór svo í gegnum frumvarpið lið fyrir lið og henti því út af borðinu. Það var of flókið, of margar stofnanir og gerðar of miklar kröfur til byggingarfulltrúa og of litlar til forstjóra. Mér heyrðist jafnræðisreglan í einhverju uppnámi. Það vantaði kæruferli ágreiningsmála. Úrskurðarnefnd var með öllu óásættanleg þótt hún vildi samt ekki dæma hana til dauða. Landsskipulagsáætlun taldi hún mjög torvelda og vantaði frekari hugmyndafræði til að menn gætu sætt sig við þetta yfir höfuð.

Ég spyr, virðulegi forseti, styður þingmaðurinn þetta stjórnarfrumvarp eða er Sjálfstæðisflokkurinn á móti því? Ég gat ekki heyrt af ræðu hv. þingmanns að nokkuð væri eftir í frumvarpinu sem hún styddi. Það væri fróðlegt að fá upplýsingar um hvort hv. þingmaður sé, eins og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, í bullandi stjórnarandstöðu í þessu stjórnarfrumvarpi.

[17:22]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er makalaust með þennan ágæta hv. 10. þm. Norðvesturkjördæmis hvernig honum tekst alltaf að vera ósammála flestum á þinginu og setja mál sitt fram með þeim hætti.

Við erum að fara yfir frumvarp sem á eftir að fá mikla og væntanlega góða umræðu í umhverfisnefnd. Ég fór yfir og rakti það sem ég taldi að betur mætti fara. Ég tel, hæstv. forseti, að það sé hlutverk mitt sem alþingismanns að skoða hvað ég tel í lagi og það sem ég tel að geti betur farið. Til þess held ég að ég hafi verið hingað kjörin en ekki til að segja já og amen við einu og öllu sem lagt er fram né heldur að vera andvíg öllu.

Ég get fullyrt, hæstv. forseti, að þetta frumvarp mun fá góða umfjöllun í umhverfisnefnd. Þótt ég eigi ekki sæti í nefndinni mun ég beita mér ásamt félögum mínum í Sjálfstæðisflokknum til að lagfæra ýmislegt sem við teljum að í því megi færa til bóta þannig að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson geti verið sáttari þegar frumvarpið kemur til 2. umr.

Mér finnst þó skemmtilegra að menn hafi rétt eftir mér. Í þessu máli er hvergi minnst á byggingarfulltrúa heldur skipulagsfulltrúa. Ég gerði athugasemdir við það að litlar kröfur væru gerðar um menntun forstjórans en miklar kröfur um skipulagsfulltrúann. En við getum rætt byggingarfulltrúann í næsta frumvarpi, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson.

[17:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er einhver misskilningur hjá hv. þingmanni að halda að ég sé ósammála flestum í þinginu. Ég hef ekki sett fram neina skoðun á þessu frumvarpi og ekkert um það sagt. Ég hef ekki lýst mig sammála eða ósammála neinum sem hér hefur tekið til máls.

Það sem ég vakti athygli á er að hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, sem er stjórnarliði og frumvarpið lagt fram í hennar umboði og með hennar samþykki, hefur tætt þetta stjórnarfrumvarp niður lið fyrir lið. Ég hlýt því að spyrja: Hvað líður stuðningi hv. þingmanns við þetta mál? Er flokkurinn, hún eða fleiri þingmenn Sjálfstæðisflokksins, svo andvígir málinu að gera þurfi grein fyrir því í mörgum liðum hversu ómögulegt þetta frumvarp er? Mér finnst þá eitthverju vera áfátt í undirbúningi málsins. Stjórnarflokkarnir hafa undirbúið þetta mál sín í milli og ganga frá ágreiningsmálum og jafna þau áður en frumvarpið er flutt.

Hér segir hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir í raun hið gagnstæða, að það hafi ekki verið gert. Ég átta mig því eiginlega ekki á því hvernig stjórnarsamstarfið gengur fyrir sig. Ég verð að segja, virðulegi forseti, að mér finnst þetta mjög einkennileg vinna.

Það væri, held ég, til bóta ef þingmaðurinn útskýrði hvað hún á við með því að landsskipulagsáætlun þurfi að hafa skýrari hugmyndafræði. Ég er engu nær um afstöðu þingmannsins eða gagnrýni á frumvarpið eftir þau orð annað en að mér er ljóst að þingmaðurinn er ósammála frumvarpinu í þessu stóra og veigamikla atriði.

[17:25]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er með ólíkindum að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson skuli vera ósáttur við að þingmenn fari hér lið fyrir lið yfir mál sem er jafnmikilvægt og frumvarp til skipulagslaga. Hann ákveður að túlka þá yfirferð með þeim hætti að ég sé á móti frumvarpinu og veltir því fyrir sér hvernig samkomulagið á stjórnarheimilinu sé.

Ég bendi, hæstv. forseti, á að þingmenn Sjálfstæðisflokksins og þingmenn Samfylkingarinnar í stjórnarliðinu hafa farið yfir þetta frumvarp. Þeim, ásamt öðrum þingmönnum, ber síðan að fara enn frekar yfir frumvarpið.

Ég styð marga þætti þessa frumvarps en ég geld varhuga við landsskipulagsáætlun vegna þess að ég tel hana, eins og hún er sett fram, of bindandi fyrir sveitarfélögin. Ég tel mér skylt og rétt sem þingmanni að fara yfir þau atriði sem ég tel betur mega fara. Ég hef einnig gert það í samtölum við hæstv. umhverfisráðherra og tel það fráleitt að túlka orð mín svo ég sé andsnúin þessu frumvarpi eða stjórnarliðar almennt.

Við viljum hins vegar að vel sé vandað til verka. Það má gera betur og það þarf að fara betur yfir málið. Ég benti á það í ræðu minni og mun halda áfram að gera þar til ég er tiltölulega sátt við það frumvarp sem á endanum verður samþykkt á Alþingi.

[17:27]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þingmönnum sem hér hafa talað. Hér er til umfjöllunar stórt og viðamikið frumvarp um skipulagsmál. Eitt stærsta málið sem sveitarstjórnir vinna að er gerð aðalskipulags. Það er tæki sem sveitarstjórnir vinna með og þar kemur fram stefna þeirra varðandi landnotkun til margra ára.

Sveitarfélög leggja mikla vinnu í gerð aðalskipulags. Það skiptir máli fyrir sveitarfélög að vanda til þess verks. Í aðalskipulagsvinnu þarf að horfa til margra þátta varðandi

byggðaþróun, framtíðarsamgöngur og þjónustuþörf íbúa auk fjölda annarra þátta. Aðalskipulagi er ætlað að vera sveitarstjórnarmönnum og embættismönnum stjórntæki og gefa íbúum og hagsmunaaðilum yfirsýn yfir landnotkun og stefnu til næstu framtíðar. Flest sveitarfélög vinna nú að endurskoðun aðalskipulags. Meira og betra samráð við almenning varðandi skipulagsmál er til bóta og jákvætt.

Í 9. gr. er fjallað um svæðisskipulagsnefndir og talin ástæða til að festa þær frekar í sessi. Það tel ég mjög gott, að tryggja nægjanlegt samráð á milli sveitarfélaga varðandi skipulag á svæðum þar sem sveitarfélagamörk koma saman svo samfella í skipulagsmálum sé tryggð eins og hægt er. Ég tel að þetta atriði sé eitt af fjölmörgum í frumvarpinu sem er til bóta.

En hvað varðar 10. gr. um landsskipulag hef ég nokkrar efasemdir. Ég tel ekki gott að sveitarfélögin skuli endurskoða aðalskipulag sveitarfélagsins í samræmi við landsskipulag, eins og segir í frumvarpinu. Þessi grein þarf endurskoðunar við eins og margoft hefur komið hér fram í umræðunni í dag. Þarna er að mínu mati of langt gengið á sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaganna.

Eins og ég sagði í upphafi leggja sveitarfélögin mikla vinnu í gerð aðalskipulags og hjá sveitarfélögunum liggur fyrir mikil þekking og reynsla í skipulagsmálum sem ekki má vanmeta. Ég tel fulla ástæðu til að umhverfisnefnd skoði þessa grein vel með tilliti til sjálfstæðis sveitarfélaga. Ég heyri ekki annað í umræðunni en að þetta stóra atriði frumvarpsins verði tekið til rækilegrar skoðunar í nefndinni.

Í frumvarpi til laga um mannvirki sem verður á dagskrá á eftir, sem ég verð að fá að nefna, virðulegi forseti, er talað um mannvirki sem Byggingarstofnun veiti byggingarleyfi fyrir. Meðal þeirra mannvirkja eru upptalin mannvirki á flugvallarsvæði Keflavíkurflugvallar. Í því frumvarpi er talað um að leitað skuli umsagnar skipulagsnefndar Keflavíkurflugvallar vegna þeirra mannvirkja. Í skýringum með mannvirkjafrumvarpinu er talað um að í frumvarpi til skipulagslaga sé lagt til að umhverfisráðherra fari með yfirstjórn skipulagsmála á flugvallarsvæði Keflavíkurflugvallar. Hins vegar get ég ekki séð, svo óyggjandi sé, að um þessa skipan mála sé fjallað í skipulagsfrumvarpinu sem hér liggur fyrir. Í 8. gr. þess er fjallað um að utanríkisráðherra skipi skipulagsnefnd fyrir varnar- og öryggissvæðin en ekkert fjallað um hinn þáttinn. Þess vegna langar mig að spyrja hæstv. umhverfisráðherra hvernig þessum málum verður komið fyrir. Verður sérstök skipulagsnefnd fyrir flugvallarsvæðið og þá hvernig verður skipað í hana?

Það skiptir miklu máli að sveitarfélögin sem liggja að flugvallarsvæðinu, þ.e. Garður, Sandgerði og Reykjanesbær, komi að skipulagsmálum svæðisins, m.a. til að tryggja þá skipulagsheild sem ég nefndi áðan. Mér finnst þetta mál nokkuð óskýrt en auðvitað getur verið mjög einföld skýring á þessu. Þess vegna þætti mér gott ef hæstv. umhverfisráðherra gæti skýrt þetta mál þannig að ljóst sé hvernig þessum málum verði háttað í framtíðinni.

[17:33]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Mig langar í lok 1. umr. frumvarps til skipulagslaga að þakka hv. þingmönnum fyrir afar efnismikla, góða og málefnalega umræðu í dag. Ég vil rétt í lokin tæpa á nokkrum atriðum og koma inn á það sem helst hefur vakið athygli mína í umræðunni.

Ég vil fyrst svara spurningu hv. þm. Bjarkar Guðjónsdóttur um skipulagið á flugvellinum á varnarsvæðinu. Það er nýbúið að fjalla um þessi mál í ríkisstjórn og það er í raun sérstakt skipulagssvæði án þess að ég fari nákvæmlega út í það en það er auðvitað með þátttöku þeirra þriggja sveitarfélaga sem eiga land þarna og sérstakri útfærslu á því. Ég geri mér grein fyrir því að það er ekki fullkomið samræmi hér á milli og það er nokkuð sem umhverfisnefndin verður að taka til greina en það mun væntanlega leysast af sjálfu sér þegar hitt málið er komið alla leið inn á hið háa Alþingi.

Til að svara helstu spurningum sem komið hafa fram í máli þingmanna langar mig að fara yfir eftirfarandi atriði. Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir benti á að það skyti skökku við að svæðisskipulag væri einvörðungu skylda á höfuðborgarsvæðinu samkvæmt 22. gr. frumvarpsins. Ég tel að þetta sé algerlega réttmæt ábending og alveg þess virði að skoða hvort menn vilji setja niður svæðin, fjórðungana t.d. með þessum hætti um landið og gera þá svæðisskipulagsskylda. Það eru auðvitað rökin sem hafa verið fyrir bæði hefðinni og reynslunni sem komið hefur á svæðisskipulagið á höfuðborgarsvæðinu, að menn vilji almennt halda í það þó það hafi kannski ekki alveg virkað eins og flestir vildu þá vilja menn almennt halda í það og það er ekki útilokað að svipað samstarf eða sambærilegt samstarf milli sveitarfélaga annars staðar á landinu leiði af sér skilvirkari og betri vinnu og betri heildarsýn á skipulagsmálin. En það mun hv. umhverfisnefnd að sjálfsögðu taka til umfjöllunar og væntanlega fá umsagnir um.

Hér var rætt um að það yrðu gerðar strangari kröfur skipulagsfulltrúa en forstjóra Skipulagsstofnunar. Því er til að svara að greinin eins og hún er í frumvarpinu er tekin beint upp úr reglugerð þannig að eftir því er starfað og þá verðum við að nálgast málið með öðrum hætti ef þingmenn vilja almennt minnka þessar kröfur sem ég tel að fæstir vilji í raun af því að við viljum hafa faglegar kröfur í lagi til að gæta alls öryggis og góðrar vinnu.

Hvað varðar úrskurðarnefndina þá er helsti vandi skipulags- og byggingarmála að hún hefur ekki fengið þær fjárveitingar á fjárlögum og í afgreiðslum á hinu háa Alþingi í gegnum árin sem hún hefði þurft að fá í ljósi þess málafjölda sem hjá henni hefur verið til afgreiðslu. Það gerðist reyndar við afgreiðslu fjárlaga við þetta ár að hv. fjárlaganefnd bætti í til úrskurðarnefndarinnar og það er vel en það er einfaldlega þannig að þetta er kostnaðarsamur og viðamikill prósess. Auðvitað er von okkar að með þessum breytingum, með lagabreytingum sem hér eru lagðar til verði minna um kærur á þeim þætti vegna þess að það á að setja kynninguna og samráðið fyrr inn í ferlið en nú er gert og þar af leiðandi ætti ferlið að verða betra og minna umdeilt. Það er auðvitað hugsunin á bak við það. En ég tek

undir að það er auðvitað ekki viðunandi fyrir hinn almenna borgara eða aðra í landinu að þurfa að bíða mánuðum saman eftir svari frá úrskurðarnefndinni.

Hér hefur einnig verið rætt um hvort ekki sé best að slengja saman Skipulagsstofnun og nýrri byggingarstofnun í eina stofnun enda sé um nátengd verkefni að ræða. Það má vel vera að það sé gott en ég tel hins vegar að sameining slíkra stofnana megi ekki verða bara sameiningarinnar vegna. Litlar ríkisstofnanir eru oft mjög, ekki bara vel reknar heldur líka snarar í snúningum og vinna vel og í því felast líka ákveðin gæði. Það má svo sem líta á það að kannski væri eitthvað fengið með því að búa til eina stofnun en ég tel að undirbyggja þurfi umræðuna um eina stofnun betri rökum en fram hafa komið í dag.

Ég ætla kannski ekki að gera mikið við umræðu sem var á milli tveggja hv. þingmanna um umboðsleysi Sambands ísl. sveitarfélaga. En hefðin er auðvitað sú að mikil og náin samskipti eru á milli ríkisvaldsins og sambandsins. Sú sem hér stendur gerir sér fulla grein fyrir því að sambandið er frjáls félagasamtök en í stórum málum og miklum hagsmunamálum fyrir sveitarfélögin í landinu hefur sambandið og forsvarsmenn þess komið fram og talað fyrir hönd sveitarfélaganna. Þess vegna skiptir það auðvitað mjög miklu að ég sem umhverfisráðherra og aðrir ráðherrar í ríkisstjórn Íslands gæti að því að virða sveitarfélagastigið og nýta sér þau samskipti sem hægt er að hafa við sambandið og kannski einfalda svolítið samræðuna á milli ríkisins og sveitarfélaganna. Það þarf líka að vera þannig og það er líka í anda þess sáttmála sem gerður var á milli ríkisstjórnarinnar og sambandsins árið 2006, hygg ég, um mjög náið samráð. Í þeim anda höfum við unnið í umhverfisráðuneytinu og hyggjumst vinna áfram en ég vil hins vegar taka fram að í 11. gr. frumvarpsins kemur fram vegna umræðunnar um landskipulagsáætlun, að einnig eigi að hafa samráð við þau sveitarfélög sem um sé fjallað í landskipulagsáætlun þannig að það er alls ekki þannig að það eigi bara að tala við sambandið í Borgartúninu og engan annan. Það stendur ekki til og stendur ekki í frumvarpinu.

Hvað varðar landskipulagsáætlunina þá gerði ég mér fulla grein fyrir því að það atriði yrði pólitískt hið umdeilda atriði á hinu háa Alþingi og kemur kannski ekki neinum á óvart miðað við það lagaumhverfi sem við búum við. Ég lít hins vegar svo á að hagsmunir landsins alls og þjóðarinnar og hagsmunir sveitarfélaganna fari saman. Ég lít ekki svo á að hér sé um andstæða hagsmuni að ræða þegar verið er að ræða um málefni sem varða þjóðina alla, verið er að ræða almannahagsmuni og finna lausn á þeim hvort sem það er verndun náttúrusvæða á miðhálendi Íslands eða hvar eigi að ganga svo frá að við ætlum að taka frá land til ákveðinnar landnotkunar, frístundabyggðar, orkuöflunar, þjóðgarða og annars slíks, þetta eru mál sem varða alla. Og við höfum orðið þess vör í miklum deilum ekki síst í miklum deilum um umhverfisverndarmál og um umhverfismál á liðnum árum, jafnvel áratugum, að það eru ekki mörkin á milli sveitarfélaga sem ráða afstöðu fólks eða stýra afstöðu fólks öllu heldur. Það er líka ákveðinn réttur sem við höfum sem borgarar landsins til að hafa áhrif á þessar heildarlínur og þess vegna er lagt til að þingsályktunartillaga um landskipulagsáætlun komi inn á hið háa Alþingi.

Hér var gerð athugasemd við að hún færi ekki í kynningarferli eins og aðrar skipulagsáætlanir. Það er meðal annars vegna þess að hún á að hljóta afgreiðslu á löggjafarsamkomunni þar sem saman eru komnir fulltrúar af öllu landinu, fulltrúar allrar þjóðarinnar. Þess vegna kemur þingsályktunartillaga um landskipulagsáætlun inn á hið háa Alþingi en er ekki afgreidd með öðrum hætti eins og lagt er til í þessu frumvarpi. Það er auðvitað rétt að það þarf að skilgreina, það þarf að afmarka og það þarf að skýra og í þá vinnu þarf að fara. Ég lít svo á, hafandi setið í stjórnarandstöðu í tvö kjörtímabil, að það sé m.a. það umræðuefni sem þurfi að taka í hv. umhverfisnefnd að það sé ekki alltaf besta leiðin að koma inn með fyrir fram gefna niðurstöðu frá hendi framkvæmdarvaldsins. Hér eru lagðar ákveðnar skýrar línur um miðhálendið í frumvarpinu. Það er auðvitað til umfjöllunar í umhverfisnefndinni og nokkuð sem hv. þingmenn þurfa að fara í gegnum. En ég lít svo á að við hljótum að skynja mikilvægi þess að það sem varðar alla þjóðina, ásýnd landsins alls, ímynd þess eins og hv. þm. Helgi Hjörvar orðaði það, hlýtur að vera verkefni löggjafans og allra hér, það sem varðar alla þjóðina. Sveitarfélögin eru hluti af heild og það hlýtur að vera þannig að við eigum að geta haft einhverja leiðbeinandi heildarsýn, áætlun sem er auðvitað endurskoðuð eins og aðrar áætlanir sem koma fyrir hið háa Alþingi og lagt hana fyrir og afgreitt hana hér. Ég vona auðvitað að þingmenn allir sem einn verði komnir á mína skoðun þegar kemur að afgreiðslu þessa máls á hinu háa Alþingi. Ég lít svo á að hagsmunirnir liggi þannig og rökin hneigist þannig að þetta sé mál sem við eigum að geta náð saman um þvert á stjórnmálaflokka.

Hv. varaformaður umhverfisnefndar, Kjartan Ólafsson, ræddi mikilvægi þess að vinnan við þetta frumvarp og þau frumvörp sem hér eru til umfjöllunar færi fram í samfellu og fram á sumarið. Við munum auðvitað gera okkar til þess í umhverfisráðuneytinu að aðstoða og koma með upplýsingar og annað það sem getur gert það að verkum að vinnan gangi vel í umhverfisnefndinni og þetta eru vissulega bálkar, mikilvægir og miklir lagabálkar sem eiga auðvitað líka að standa lengi, eins og sagt hefur verið, og það þarf að vanda til vinnunnar. Ég er ekki að segja að ég geri mér gríðarlegar vonir um að þessi frumvörp verði afgreidd á yfirstandandi löggjafarþingi en ég held hins vegar að við getum komist býsna langt með þau með góðri og massífri vinnu í umhverfisnefndinni því þetta eru mjög vel undirbúin mál. Þau hafa verið um árabil í undirbúningi, víðtæku samráðsferli. Það eru auðvitað ásteytingarsteinar og ágreiningsmál sem þarf að ná eins víðtækri sátt um og hægt er og ég geri mér vonir um að það muni takast, ef ekki á þessu löggjafarþingi þá á því næsta. Við getum því haldið áfram ótrauð þessari vinnu og bætt umhverfi skipulagsmála fyrir sveitarfélögin, fyrir fólkið í landinu, með hagsmuni allra að leiðarljósi.

[17:46]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir svör hennar og skýringar eftir þá miklu umræðu sem farið hefur fram í dag um þennan lagabálk.

Það er aðeins eitt atriði sem mig langar að heyra frekar

um og það varðar einmitt landsskipulagsáætlunina, þingsályktunartillöguna. Ef ég skildi hæstv. ráðherra rétt, fannst mér eins og það væri nefnt að slík áætlun færi ekki til umsagnar heldur kæmi beint fyrir hið háa Alþingi. Nú er það svo með áætlanir eins og samgönguáætlun, náttúruverndaráætlun og byggðaáætlun að þær fara meira og minna til umsagnar. Þegar þær koma inn til þingsins fara þær til viðkomandi nefnda og í þessu tilfelli umhverfisnefndar og sú nefnd mundi þá senda þingsályktunartillöguna til umfjöllunar. Ég bendi bara á að þetta mun verða heilmikið umfjöllunarferli.

[17:47]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Já, það er rétt að árétta það að vissulega er þetta mjög langt og mikið umfjöllunarferli. Ég var að bregðast við orðum hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar um að landsskipulagsáætlun færi ekki í kynningarferli líkt og aðrar skipulagsáætlanir. Það var auðvitað alveg rétt ábending, en ástæðan er sú að hún á að takast hér inn sem þingmál og auðvitað með viðeigandi umsagnar- og umfjöllunarferli.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

[17:48]

Útbýting:

Framkvæmd vaxtarsamnings Eyjafjarðar, 398. mál, fsp. SJS, þskj. 643.

Mannvirki, 1. umr.

Stjfrv., 375. mál (heildarlög). — Þskj. 617.

[17:49]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um mannvirki.

Vorið 2002 ákvað umhverfisráðuneytið að ráðast í heildarendurskoðun skipulags- og byggingarlaga, nr. 73/1997. Í þessu skyni voru skipaðar tvær nefndir eins og áður hefur komið fram við umræðu um frumvarpið sem var rætt hér á undan í dag. Nefndirnar skiluðu tillögum sínum vorið 2006 í formi tveggja frumvarpa og það frumvarp sem ég mæli nú hér fyrir er annað þeirra.

Í nefnd um endurskoðun byggingarhlutans, þ.e. frumvarp um mannvirki, sátu fulltrúar umhverfisráðuneytis, forsætisráðuneytis, Samtaka iðnaðarins, Samtaka íslenskra sveitarfélaga og Brunamálastofnunar.

Nefndin hafði samráð við fjölmarga aðila við gerð frumvarpsins, þar með talinn sérstakan ráðgjafarhóp sem skipaður var helstu hagsmunaaðilum á sviði mannvirkjamála. Sumarið 2006 fór fram af hálfu ráðuneytisins víðtæk kynning á framangreindum frumvörpum og voru þau send 159 aðilum, þar á meðal öllum sveitarfélögum landsins. Jafnframt kynnti ráðuneytið frumvörpin í fjölmiðlum og á heimasíðu sinni og var almenningi gefinn kostur á að gera athugasemdir við efni þeirra.

Ráðuneytið fór vandlega yfir þær tæplega 70 skriflegu athugasemdir sem því bárust og voru gerðar breytingar á frumvörpunum m.a. vegna þeirra. Frumvarpið var lagt fram á 133. löggjafarþingi en náði ekki fram að ganga. Það var mælt fyrir því 2. mars á síðasta ári, ef ég man rétt. En eins og ég hef áður greint frá í umræðu um frumvarp til skipulagslaga voru þessi mál til nákvæmrar skoðunar í ráðuneytinu eftir að ég kom þangað og haft víðtækara samráð m.a. við Samband íslenskra sveitarfélaga fram á haustið þegar þau voru síðan lögð fram aftur.

Í frumvarpi til nýrra laga um mannvirki er lögð til ný skipan stjórnsýslu mannvirkjamála en þó byggt á þeim grunni sem fyrir er. Lögð hefur verið á það áhersla að líta heildstætt á alla löggjöf þar sem fjallað er um öryggi og heilnæmi mannvirkja með það að markmiði að gera stjórnsýslu mannvirkjamála sem skilvirkasta, auka faglega yfirsýn í málaflokknum og tryggja samræmt byggingareftirlit um land allt. Lagt er til að sett verði á fót ný stofnun, Byggingarstofnun, sem hafi yfir að ráða faglegri hæfni til að hafa með höndum yfirstjórn byggingareftirlits í landinu með það að meginmarkmiði að auka öryggi mannvirkja og gæði.

Ef og þegar þetta frumvarp verður að lögum mun Brunamálastofnun verða lögð niður eða réttara sagt verkefni hennar færð undir Byggingarstofnun og ábyrgð á framkvæmd byggingarmála færð frá Skipulagsstofnun til Byggingarstofnunar.

Í frumvarpinu er lagt til að eftirlit með framkvæmd laga nr. 146/1996, um öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, færist frá Neytendastofu til Byggingarstofnunar. Enn fremur er lagt til að eftirlit með lyftum færist frá Vinnueftirlitinu til Byggingarstofnunar og að aðgengismál verði í höndum Byggingarstofnunar. Þetta er að sjálfsögðu gert til þess að einfalda stjórnsýsluna og hafa allt eftirlit með öryggi og heilnæmi, eins og það er orðað, mannvirkja á einni hendi og samræmt og eins á landinu öllu.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að meginþungi byggingareftirlits í landinu verði áfram í höndum sveitarfélaganna en örfá mannvirki verða þó háð byggingarleyfi og byggingareftirliti Byggingarstofnunar, svo sem virkjanir, mannvirki á hafi og mannvirki á flugvallarsvæði Keflavíkurflugvallar og varnarsvæðum utan Keflavíkurflugvallar. Gert er ráð fyrir þeirri breytingu að byggingarnefndir verði ekki lengur lögbundnar, þ.e. skylda samkvæmt lögum að hafa byggingarnefndir í sveitarfélögum. Sveitarstjórnir ráða byggingarfulltrúa sem síðan munu sinna útgáfu byggingarleyfa og framkvæmd eftirlits.

Í eðli sínu eru byggingarmál tæknileg og þess vegna eðlilegt að framkvæmd þeirra sé almennt í höndum aðila með sérfræðiþekkingu á því sviði. Ákvarðanir um landnotkun og fyrirkomulag byggðar verða hins vegar áfram í höndum sveitarstjórna og skipulagsnefnda á grundvelli skipulagslaga.

Þar sem lagt er til að skipulags- og byggingarlögum verði skipt í tvenn lög er nauðsynlegt að settar verði skýrar línur um mörk þessara laga. Gert er ráð fyrir að í lögum um mannvirki verði ákvæði er varða tæknilega gerð mannvirkja, sérstaklega varðandi öryggi, heilnæmi og aðgengi.

Ákvæði er varða útlit mannvirkja og staðsetningu tilheyri hins vegar skipulagslögum.

Gert er ráð fyrir að allt byggingareftirlit verði framkvæmt af faggiltum aðila í samræmi við ákvæði skoðunarhandbóka sem Byggingarstofnun býr til. Þetta þýðir að annaðhvort er byggingareftirlit, og þá aðallega yfirferð hönnunargagna og framkvæmd úttekta, framkvæmt af faggiltum skoðunarstofum eða af byggingarfulltrúum sem þá þurfa að hafa fengið faggildingu til að annast slíkt eftirlit. Sama gildir um það beina eftirlit sem Byggingarstofnun mun hafa með höndum. Henni verður annaðhvort heimilt að fela það faggiltum skoðunarstofum eða að annast það sjálf og þarf þá að afla sér faggildingar. Í frumvarpinu eru tiltekin þau hæfnisskilyrði sem aðilar þurfa að uppfylla til að geta öðlast faggildingu og er gert ráð fyrir að þau sé misströng eftir umfangi mannvirkjagerðarinnar.

Í frumvarpinu er lagt til að fleiri mannvirki en áður verði háð byggingarleyfi. Hér er einkum um að ræða virkjanir, fráveitumannvirki og dreifi- og flutningskerfi hitaveitna, vatnsveitna og fjarskipta auk mannvirkja á hafi utan sveitarfélagamarka. Í flestum tilfellum eru þessi mannvirki háð framkvæmdarleyfi samkvæmt gildandi lögum en verða samkvæmt frumvarpinu háð byggingarleyfi í staðinn. Áfram er gert ráð fyrir að tiltekin mannvirki falli utan gildissviðs laganna, svo sem hafnir, varnargarðar og samgöngumannvirki. Þessi mannvirki og eftirlit með þeim falla undir aðra löggjöf, svo sem vegalög og siglingalög, og því eru þau undanþegin ákvæðum þessa frumvarps.

Í frumvarpinu er lögð á það áhersla að skýra hlutverk og ábyrgð eiganda mannvirkis, hönnuða, byggingarstjóra og iðnmeistara betur en gert er í gildandi lögum. Tekið er fram að hin endanlega ábyrgð sé eigandans en hann ráði til sín fagaðila sem sjái um afmarkaða þætti mannvirkjagerðarinnar og beri ábyrgð gagnvart eiganda. Þeir sjái um innra eftirlit eigandans og bæti gæðastjórnunarkerfum við undirbúning og stjórnun framkvæmda. Í frumvarpinu er leitast við að tryggja öguð vinnubrögð þeirra sem að mannvirkjagerðinni koma með því að gera kröfu um að þeir hafi gæðastjórnunarkerfi varðandi þá þætti rekstrar sem snúa að lögum og reglugerðum um mannvirkjagerð. Á þetta bæði við um hönnuði, byggingarstjóra og iðnmeistara. Vonast er til þess að þessi ákvæði leiði til bættra vinnubragða við mannvirkjagerð og verði þar með til hagsbóta fyrir neytendur í landinu.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að Byggingarstofnun rannsaki sérstaklega tjón á mannvirkjum sem valda manntjóni eða alvarlegri hættu, svo sem af völdum veðurs, jarðskjálfta, flóða eða annarrar náttúruvár, eða ef mannvirki t.d. hrynja eða skemmast illa af óþekktum ástæðum. Hugsunin að baki því ákvæði frumvarpsins er að finna orsakir slíkra tjóna, læra af mistökum sem kunna að hafa átt sér stað við hönnun eða gerð þeirra. Einnig gætu slíkar rannsóknir leitt í ljós að breyta þurfi reglum um hönnun og byggingu mannvirkja. Nokkuð hefur skort á að slíkar rannsóknir fari fram með skipulögðum og markvissum hætti hér á landi. Þessu til viðbótar skal Byggingarstofnun samkvæmt ákvæðum frumvarpsins árlega gefa út skýrslu um stöðu og þróun mannvirkjagerðar í landinu í því skyni að auka yfirsýn yfir þennan víðfeðma og flókna málaflokk.

Frú forseti. Lagt er til að gjald með nýju heiti, byggingaröryggisgjald, muni fjármagna starfsemi Byggingarstofnunar. Ekki er um nýtt gjald að ræða heldur hefur ákvæði um svokallað brunavarnagjald, sem innheimt hefur verið á grundvelli laga um brunavarnir, verið fært inn í frumvarp til laga um mannvirki. Skattstofn gjaldsins er óbreyttur og er það innheimt áfram af vátryggingarfjárhæð brunatrygginga fasteigna og lausafjár svo og samsettra vátrygginga sem fela í sér brunatryggingu. Hér er hins vegar lagt til að gjaldið verði hækkað úr 0,045 prómillum í 0,07 prómill. Hingað til hefur brunavarnagjald verið einungis ætlað að standa undir rekstri Brunamálastofnunar vegna yfirumsjónar með brunavörnum en hér er lagt til að byggingaröryggisgjaldið renni til Byggingarstofnunar og standi þannig undir kostnaði við yfirumsjón byggingaröryggismála almennt. Með því að leggja slíkt gjald á brunatryggingar er gjaldtökunni dreift á mörg ár, þ.e. allan líftíma mannvirkisins, í stað þess að innheimta hærra gjald einu sinni í upphafi mannvirkjagerðar. Eigendur mannvirkja eiga að njóta góðs af yfireftirliti og umsjón Byggingarstofnunar allan líftíma mannvirkisins og því mæla góð rök með því að þessi leið verði valin.

Í frumvarpinu er lögð til breyting á lögum um varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum. Breytingin er fólgin í því að árlegt gjald af brunatryggðum húseignum, sem er helsti tekjustofn ofanflóðasjóðs, lækkar úr 0,3 prómillum í 0,22 prómill. Fjárþörf ofanflóðasjóðs er mætt þrátt fyrir þá lækkun sem hér er lögð til en framkvæmdartími hefur lengst frá því sem upphaflega var gert ráð fyrir. Þessi lækkun mun vega upp á móti hækkun brunavarnagjaldsins, sem í frumvarpinu er nefnt byggingaröryggisgjald eins og áður segir. Gjaldtaka af brunatryggingum húseigna lækkar því þegar á heildina er litið.

Virðulegi forseti. Ég hef hér rakið í stuttu máli meginefni frumvarps til laga um mannvirki og ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni 1. umr. vísað til hv. umhverfisnefndar.

[18:00]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir framsögu sem hún hafði með frumvarpi til laga um mannvirki. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um frumvarpið því að eins og fram kom í máli ráðherrans er þetta mál tengt því sem við vorum að ræða áðan. Nú er verið að gera þá meginbreytingu að skipulags- og byggingarlögum sem nú eru í gildi — þau tóku gildi fyrir tíu árum — er skipt í tvo lagabálka, skipulagslög annars vegar og mannvirkjalög hins vegar, verði frumvörpin samþykkt eins og þau eru hér lögð upp.

Ég vil fyrst nefna eitt atriði sem kannski hefði mátt nefna líka í umræðunni um frumvarp til skipulagslaga og það er kostnaðarmat lagafrumvarpa almennt. Í samstarfssamningi ríkis og sveitarfélaga er kveðið á um að lagafrumvörpum skuli fylgja kostnaðarmat þar sem lagt er mat á kostnað sveitarfélaga, verði viðkomandi frumvarp samþykkt. Ég sakna þess að ekki skuli fylgja kostnaðarmat með frumvarpinu og það ég hef áður tekið upp í þessum ræðustól. Frumvörp hafa komið hér fram án þess að kostnaðará-

hrif séu metin. Ekki er lítil ástæða til þess að geta þess eða nefna það þegar um er að ræða frumvörp á þessu sviði þar sem bersýnilegt er að þau snerta sveitarfélögin mjög. Vafalítið munu þau hafa í för með sér áhrif á sveitarfélögin, hugsanlega til kostnaðarauka, það þori ég ekki að fullyrða. Ástæða hefði verið til að eitthvert mat hefði legið fyrir og fylgt frumvarpinu eins og kveðið er á um í samstarfssamningi ríkis og sveitarfélaga. Ég spyr hæstv. ráðherra því hvort henni sé kunnugt um hvort einhver slík vinna hafi farið fram eða hvort reynt hafi verið að nálgast það með einhverjum hætti?

Það er rétt sem hæstv. ráðherra segir að auðvitað eru mörg tæknileg atriði í frumvarpinu um mannvirki. Engu að síður eru hér nokkrar pólitískar prinsippspurningar á ferðinni eftir sem áður. Þó að ég ætli ekki að fara í tæknileg atriði í þessari umræðu vil ég aðeins nefna nokkrar spurningar sem vakna í tengslum við málið.

Í fyrsta lagi er það auðvitað ákvörðunin um að skipta skipulags- og byggingarlögum upp í tvo lagabálka. Ég vil geta þess að strax árið 2002 þegar ég tók sæti í nefndinni sem vann fyrstu tillögu að breyttum skipulagslögum, gerði ég grein fyrir afstöðu minni og Sambands ísl. sveitarfélaga gagnvart umhverfisráðuneytinu, að við værum andvíg því að þessum lögum yrði skipt í tvennt. Hæstv. ráðherra hefur rakið það ágætlega og fært rök fyrir því að byggingarlögin séu tæknilegs eðlis á meðan skipulagslögin eru meira pólitísks eðlis og þess vegna séu rök fyrir því að skipta þeim upp. Rökin á móti eru hins vegar þau að málin eru mjög samtengd og samtvinnuð. Úti í sveitarfélögunum þar sem verið er að vinna með skipulags- og byggingarmálin frá degi til dags eru þau algjörlega samtvinnuð og víðast hvar í stjórnsýslu sveitarfélaganna eru þau einnig á sömu hendi. Meira að segja er sérstaklega getið um það í frumvarpi til mannvirkjalaga að heimilt sé að reka þau sameiginlega, að heimilt sé að fela byggingarfulltrúum að fara einnig með hlutverk skipulagsfulltrúa. Að vísu sýnist mér það ekki vera á hinn veginn, að fela megi skipulagsfulltrúum að vera byggingarfulltrúar og má spyrja sig að því af hverju það er. Það er arfleifð úr gömlu lögunum, held ég, að heimilt sé að fela byggingarfulltrúum að fara jafnframt með hlutverk skipulagsfulltrúa. Tíðkast hefur í mörgum sveitarfélögum mjög lengi að skipulagsnefndir og byggingarnefndir hafa verið ein og sama nefndin. Það hafa verið rökin fyrir því að eðlilegt sé að líta til þess — ekki síst vegna þess að þar er verið að praktísera lögin frá degi til dags. Ég bendi á að eðlilegt sé að fara enn á ný yfir þetta og heyra betur rökin með og á móti í umsögnum þeirra sem fá málið til umfjöllunar og síðan innan umhverfisnefndar.

Ég velti líka fyrir mér ákvörðuninni sem hér er tekin um að leggja niður byggingarnefndirnar. Að vísu tek ég eftir því að í framsöguræðu ráðherrans hefur hún aðeins dregið úr hvað þetta snertir í orðalagi frá því sem er í greinargerð með frumvarpinu. Í greinargerð með frumvarpinu er beinlínis sagt að leggja eigi niður byggingarnefndirnar en hæstv. ráðherra sagði í framsöguræðu sinni að ekki væri lengur skylt að setja á laggirnar byggingarnefndir. Mér finnst rétt að draga það fram og taka framsöguræðu ráðherrans með inn í nefndarvinnuna. Mér segir svo hugur að þetta sé hugsanlega í samhengi við að í 40. gr. sveitarstjórnarlaga er sérstakt ákvæði sem heimilar sveitarstjórnum að setja á laggirnar nefndir um hvert það mál sem sveitarfélögin fást við og sem þær kjósa.

Á vegum sveitarfélaganna starfa ýmsar lögbundnar nefndir. Það eru nefndir sem sveitarfélögum ber skylda til að setja á laggirnar samkvæmt lögum, og/eða nefndir sem ekki eru lögskipaðar heldur eru þær skipaðar einfaldlega vegna þess að sveitarfélagið hefur sjálft ákveðið að setja þær á laggirnar. Mér sýnist því að sveitarstjórnarlögin mundu eftir sem áður heimila sveitarfélögum að setja á laggirnar byggingarnefnd til þess að fjalla um byggingarmál. Munurinn á þessu yrði engu að síður sá að þær hefðu ekki lögformlega stöðu til að fjalla um mál. Væntanlega væri ekki hægt að kæra ákvarðanir eða áfrýja ákvörðunum byggingarfulltrúa til byggingarnefnda eins og er gert í dag sem er mjög mikilvægt tæki fyrir íbúann, þann sem leitar til byggingarfulltrúa. Ef byggingarfulltrúi synjar umsókn um byggingarleyfi er nú heimild til þess að skjóta til byggingarnefndar og jafnvel áfram til sveitarstjórna. Ég fæ ekki séð að í þessu frumvarpi séu slíkar kæruleiðir sem ég held að sé mjög mikilvægt að fara yfir hvernig á að bera sig að. Hér er bara um að ræða þennan almenna rétt sem hver einstaklingur sem leitar til stjórnvalds verður að hafa til þess að fá málum sínum framgengt þannig að hann sé ekki bundinn því að ef byggingarfulltrúi segir nei þá verði hann að fara alla leið til úrskurðarnefndar skipulags- og byggingarmála. Þetta tel ég vera galla og þess vegna velti ég upp þeirri spurningu hvort rétt sé að leggja niður byggingarnefndirnar.

Ég ætla líka að velta upp spurningunni um hvort Byggingarstofnun eigi að gefa út byggingarleyfi. Ég hef miklar efasemdir um að taka eigi ákveðna gerð af byggingarleyfum frá sveitarstjórnum og fela sérstakri ríkisstofnun, Byggingarstofnun. Þetta er einfaldlega hlutur sem ég áskil mér rétt til að fara betur yfir á vettvangi nefndarinnar og leita frekari röksemda fyrir og reyna að átta mig á afleiðingum þessa ef einhver byggingarstofnun væri staðsett í Reykjavík, væntanlega. Vegna þess að hæstv. byggðamálaráðherra er staddur hér verður hún kannski staðsett einhvers staðar annars staðar, það verður fróðlegt að heyra um það. Maður veltir fyrir sér hvort gefa eigi út byggingarleyfi hér í Reykjavík fyrir hvaða mannvirki sem er sem heyra undir Byggingarstofnun hvar sem er á landinu með það óhagræði sem það hefur bersýnilega í för með sér. Ég set spurningarmerki við þetta atriði.

Varðandi Byggingarstofnun var aðeins rætt um skipulagslögin, að verið væri að setja á fót nýja stofnun, þetta væru tvær litlar stofnanir. Nú er þetta í raun þannig að verið er að taka byggingarmálin frá Skipulagsstofnun og færa þau ásamt Brunamálastofnun og verkefnum hennar saman í eina stofnun, Byggingarstofnun. Ég tel það fullkomlega eðlilegt að við veltum fyrir okkur hvort skynsamlegra kunni að vera að reka þetta í einni stofnun, eins og komið hefur verið inn á í umræðunni.

Ég tek reyndar undir það með hæstv. umhverfisráðherra að ekki má nálgast umræðuna út frá því hvort sameina eigi stofnanir sameiningarinnar vegna, vegna þess að menn séu frekar hlynntir einni stofnun en tveimur. Sú umræða verður auðvitað að vera á faglegum forsendum, hvort þessi mál falli vel saman í einni stofnun eða ekki. Ég minni á það sem

ég sagði áðan, að á vettvangi eru þessi mál algerlega nátengd og byggingarleyfi og mannvirki byggja á skipulagi. Það verður engin bygging eða mannvirki heimiluð nema á grundvelli skipulags þannig að málin eru svo nátengd að frá mínum bæjardyrum séð eru full fagleg og efnisleg rök fyrir því að þau heyri undir eina stofnun. Það er eðlilegt að nefndin fari þá yfir röksemdirnar betur og fái til sín sérfræðinga sem fjalla um þessi mál frá degi til dags. Við heyrum þá röksemdir þeirra fyrir því að hafa málin með þeim hætti sem frumvarpið gerir ráð fyrir.

Í 4. gr. er m.a. fjallað um hlutverk sveitarstjórnanna. Þar er sagt að sveitarstjórn beri ábyrgð á að stjórnsýsla og framkvæmd eftirlits byggingarfulltrúa sé í samræmi við ákvæði laga þessara, það er eðlilegt. Þegar sagt er um leið að sveitarstjórnir beri ábyrgð á því að stjórnsýslan og framkvæmd eftirlits byggingarfulltrúa séu í samræmi við ákvæði þessara laga finnst mér þeim mun meiri ástæða til að sveitarstjórnin geti og eigi að hafa sérstaka byggingarnefnd sem hefur það hlutverk. Ég sé ekki fyrir mér að sveitarstjórnin sjálf, t.d. borgarstjórnin í Reykjavík, fari yfir einstakar byggingarleyfisafgreiðslur (Gripið fram í.) og að eðlilegt sé að — já, það er byggingarnefnd sem hefur þetta hlutverk í dag. Ég sé ekki alveg fyrir mér að eðlilegt sé að vísa því yfir á sveitarstjórnirnar sjálfar, eins og mér sýnist að frumvarpið geri ráð fyrir. Ég vil því halda því sterklega til haga í þessu samhengi.

Ég nefndi einnig að Byggingarstofnun sé falið að gefa út byggingarleyfi. Ég held að mjög sterk rök séu fyrir því að skoða eigi það ákvæði frumvarpsins betur hvort skynsamlegt sé að taka ákveðna tegund mannvirkja úr hendi sveitarfélaganna og setja í sérstaka stofnun. Ég hef ekki sannfæringu fyrir því að það sé skynsamlegt og vil halda því áfram inni í umræðunni.

Ég ætla ekki að halda langa ræðu um þetta mál, frú forseti, en ég ætla að nefna 50. gr. sem fjallar um gjaldtökuheimildir. Þar er sveitarstjórnum veitt heimild til að setja gjaldskrá fyrir veitta þjónustu. Eins og venjan er um gjaldtökuheimildir opinberra stofnana er sérstaklega tekið fram að gjaldið megi ekki nema hærri upphæð en þeim kostnaði sem er af þjónustunni í heild sinni. Ég þekki svo mörg dæmi um að kostnaður sveitarfélaganna, byggingarfulltrúaembættanna, er gríðarlega mikill við yfirferð á teikningum og uppdráttum og sérteikningum o.s.frv. sem koma skipti eftir skipti til meðhöndlunar hjá þessum embættum. Ég held því að aðeins þurfi að fara yfir hvort hægt sé að skýra eitthvað betur hvaða gjaldtökuheimildir eru raunverulega til staðar. Skýra þarf hvort hér sé bara um eitthvert eitt almennt gjald að ræða sem allir borga eða hvort hugsanlega eigi að hafa heimildir til að taka viðbótargjald fyrir þann sem kemur með umsókn sína aftur og aftur af því að hún er svo illa unnin að starfsmenn stofnunarinnar þurfa margsinnis að fara yfir sömu umsókn og leggja mikla vinnu í hana.

Þetta eru bara örfá atriði, frú forseti, sem ég vildi nefna í sambandi við frumvarpið. Eins og hér hefur komið fram er málið tæknilegs eðlis og þarf að fara rækilega yfir það í nefndinni. Það hangir að sjálfsögðu með skipulagslögum, óhjákvæmilegt er að þau fylgist að í umfjöllun nefndarinnar. Þau þurfa að fylgjast að við afgreiðslu hér á hv. Alþingi þar sem þau leysa væntanlega af hólmi ein lög.

[18:14]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við erum þegar tekur að líða á þennan ágæta dag að ræða frumvarp til laga um mannvirki. Þau eru sýnu efnismeiri, víðtækari og viðameiri en sá lagabálkur sem við vorum að ræða áðan, skipulagslögin. Það er ekki síður mikilvægt að þessi lög sem við erum að fjalla um verði heilsteypt. Kannski sökum þess hversu stór og viðamikill þessi lagabálkur er þá eru efnisatriði þau sem ég kem inn á minni. Ég hef ekki öðlast þá miklu reynslu eins og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson að vera búinn að sitja hátt í áratug í nefnd er undirbjó þessa lagabálka og þekkir þess vegna forsöguna og hverja grein eins og fingurna á sér. Það er gott að hafa slíkan mann í umhverfisnefnd og margt af því sem hv. þingmaður sagði áðan, margt, allflest get ég tekið undir. Ég er sammála honum um mjög margt og þess vegna get ég stytt mál mitt hvað það varðar. Málið er sem sé viðamikið og það er flókið. Það er alls ekki einfalt að koma svona lagabálk saman. Það er í eðli sínu flókið, ekki að það sé verið að flækja það endilega í þessu frumvarpi.

Ég hef sagt það fyrr í dag um skipulagslögin að það sé mín skoðun að fara eigi ítarlega í saumana á því hvort ekki sé rétt að hafa þetta innan einnar stofnunar, skipulags- og byggingarmálin, og ætla ekkert að fara fleiri orðum um það. Mikilvægi þessa lagabálks varðar viðhald og rekstur bygginga. Við þekkjum þá sögu á Íslandi að undangengna áratugi höfum við verið að fjárfesta gríðarlega mikið í nýbyggingum. Viðhaldskostnaður hefur ekki verið í takt við þær miklu nýframkvæmdir vegna þess að við erum með ungar byggingar í landinu. En nú næstu árin og næstu áratugina mun þetta dæmi snúast við þannig að viðhaldskostnaður mun fara að verða meiri en jafnvel nýframkvæmdir og þess vegna er og hefur alla tíð verið gríðarlega mikilvægt að vandað sé til bygginga. Það getum við sagt að sé okkar sjálfbæra þróun að viðhald og rekstur bygginga sé þannig að kostnaðurinn verði sem lægstur og þar skiptir máli auðvitað eftirlitsþátturinn. Við höfum heyrt um og vitum um dæmi þess að það hafi ekki verið vandað nóg til nýbygginga hér á landi. Ég held að þessi lög muni bæta þar um.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson kom aðeins inn á byggingarfulltrúana um það nýmæli sem hér er lagt til um að þeir verði lagðir niður. Ég get fullkomlega, eins og ég sagði áðan, tekið undir hans afstöðu hvað það varðar og það mun hv. umhverfisnefnd skoða enn frekar.

Mig langar aðeins að spyrja hæstv. umhverfisráðherra um 2. gr. frumvarpsins. Reyndar kemur það inn á fleiri greinar eins og 8. gr. Það er um gildissviðið, hvaða framkvæmdir þetta taki yfir og eins um byggingarleyfin. Mig langaði að hafa spurninguna þess eðlis hvort eðlilegt sé að tengja saman gildissviðið og byggingarleyfisskyldar framkvæmdir við þær framkvæmdir sem borga fasteignagjöld. Það er ekki tekið á því neitt. Nú þekkjum við það að fasteignagjöld eða lög um fasteignagjöld fara ekki alveg saman við það sem þarna er verið að tala um. Mig langar aðeins að fá að vita hvort það hefði verið í umræðunni eða til skoðunar við þessa lagasmíð og sjáum hvort það sé raunhæft að gera það.

Síðan kemur fram í 13. gr. gildistími byggingarleyfa. Ég ætla örskot að fara inn í greinina. Þar segir, með leyfi frú forseta:

„Byggingarleyfi fellur úr gildi hafi byggingarframkvæmdir ekki hafist innan 12 mánaða frá útgáfu þess. Í reglugerð skal kveða nánar á um hvenær talið er að byggingarframkvæmdir séu hafnar.“

Þarna finnst mér annars vegar lögin segja þetta 12 mánaða tímabil en svo gefur aftur reglugerðin færi á að túlka þetta með sínum hætti. Þetta finnst mér vera atriði við yfirlestur þessa frumvarps sem ég hjó eftir og vildi ég spyrja um það.

Mig langar jafnframt að spyrja hæstv. umhverfisráðherra hvort það sé ekki í takt og stefna núverandi ríkisstjórnar að þær nýjar stofnanir sem verða búnar til — sem ég vænti og vona að verði ein eins og fram hefur komið í mínum ræðum — hvort það væri ekki eðlilegt að slík stofnun verði einhvers staðar utan höfuðborgarsvæðisins.

[18:21]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hvað varðar spurningu hv. þm. Kjartans Ólafssonar um 2. gr. frumvarpsins, um það hvort sú hugmynd hafi verið rædd að tengja fasteignagjöldin við þessa skilgreiningu þá skilst mér að það hafi ekki verið gert og það hafi ekki verið til umræðu í þessu langa ferli.

Hvað varðar 13. gr. þá verður einfaldlega að gæta þess að samræmi sé á milli lagabókstafsins og reglugerðarinnar.

Ég vil vara hv. þingmenn við því að fara mjög langt á undan sér í umræðunni um eina nýja stofnun. Hér er ekki verið að leggja það til í þeim frumvörpum sem við höfum verið að ræða, frumvarpi til skipulagslaga og frumvarpi til laga um mannvirki heldur það að sundurgreina og skýrt skilgreina þá stjórnsýslu sem hér er á ferðinni og gera hana í raun skýrari og gegnsærri en hún hefur verið auk þess, sem er atriði sem má ekki gleymast í þessari umfjöllun, að hér er verið að lyfta, bæta og efla byggingarhlutann, eftirlitshlutann með mannvirkjum og nýbyggingum hér á landi og þar hefur vantað upp á á síðustu árum og áratugum. Við þurfum að bæta þann hluta og við teljum að við gerum það best með þessum hætti.

[18:23]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég get verið hjartanlega sammála hæstv. umhverfisráðherra varðandi byggingareftirlit. Þar þurfum við að bæta okkur og það er ætlan frumvarpsins. Ég er sannfærður um að við náum því að vinna þar gott verk og nauðsynlegt verk eins og ég benti á í minni stuttu ræðu, þ.e. að viðhald og rekstur bygginganna er það sem skiptir máli fyrir framtíðina.

Að öðru leyti var ég sammála hæstv. umhverfisráðherra.

[18:23]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Eins og fram hefur komið er hér til umfjöllunar síðara frumvarpið af tveimur sem leysa eiga af hólmi lög nr. 73/1997 og það frumvarpið sem fremur er tæknilegs eðlis eða meira tæknilegs eðlis en pólitísks og eðlilegt þess vegna að umræða um það verði nokkru skemmri og hafi nokkuð verið reifað í hinni fyrri umræðunni. Ég held þó að það megi klárlega segja um það frumvarp um mannvirki sem hér fyrir liggur að í því felast verulegar framfarir í byggingareftirliti og ýmsar nýjungar á því sviði sem vissulega sé þörf á og sú þróun sem við höfum fylgst með í byggingariðnaði á undanförnum árum gefur fullt tilefni til að endurskoða og efla alhliða byggingareftirlit en fram til þessa höfum við sem kunnugt er lagt mikla áherslu á eldvarnarþáttinn en kannski síður á ýmsa aðra þætti í byggingareftirliti.

Hér er það auðvitað eins og með fyrra frumvarpið að það skarast að nokkru við hlutverk og valdmörk ríkis og sveitarfélaga enda sveitarfélögin á sínum tíma stofnuð beinlínis um brunavarnir og fátækraframfærslu og í þeim skilningi einhvers konar tryggingafélög síns tíma. Þess vegna er rík hefð fyrir því að þau mál liggi heima í héraði og þær efasemdir sem hér hefur verið hreyft um að leggja af byggingarnefndirnar eru þess vegna eðlilega fram komnar. En ég tel að sú áhersla sem hæstv. ráðherra lagði á það í sinni framsögu um að eftir sem áður væri það heimilt mæti nú þeim sjónarmiðum að nokkru.

Á sínum tíma átti ég sem formaður stjórnkerfisnefndar Reykjavíkurborgar frumkvæði að því að hér voru sameinaðar í eina nefnd byggingarnefnd og skipulagsnefnd. Það var eftir að rannsókn leiddi í ljós að íbúunum var vísað á milli nefndanna í tíma og ótíma jafnvel ítrekað þannig að það að tvískipta því var til verulegs trafala fyrir þá sem njóta áttu þjónustunnar. Það var þess vegna til einföldunar gert og hefur síðan verið. En ég tek undir með hv þingmanni Árna Þór Sigurðssyni að það væri þó ákjósanlegt að það væri ekki aðeins heimilt að starfrækja slíkar nefndir heldur mikilvægt að við tryggjum að það séu áfrýjunarleiðir heima í héraði vegna þess að eins og hér kom fram hjá hæstv. ráðherra þá hefur málafjöldi verið óhóflegur hjá úrskurðarnefnd skipulags- og byggingarmála. Fjárveitingar þar eru af skornum skammti og þess vegna er brýnt, og líka bara út frá almennum sjónarmiðum, að sem allra flestum ágreiningsmálum megi ráða til lykta heima í héraði og að þar hafi menn leiðir til þess og úrræði til þess en sem fæst þurfi að koma til úrskurðarnefndar skipulags- og byggingarmála þó að auðvitað verði það eftir sem áður talsverður málafjöldi sem það gerir.

Ég held líka að það megi ráða af umræðunni hér að menn hljóta að skoða það hvort mannvirkjastofnunin eigi að vera sérstök stofnun. Ég vek þó athygli á því að það er ekki ný stofnun í sjálfu sér því að við höfum Brunamálastofnunina fyrir og það er í raun og veru bara útvíkkun á hennar verksviði og meiri samhæfing í eftirliti með byggingum almennt sem þeirri stofnun væri falið þannig að við erum ekki að búa bara til hreinlega nýja ríkisstofnun með þessu. En það er sjálfsagt að skoða hvort það væri ávinningur að því að hafa skipulags- og byggingarmálin í einni stofnun eins og þau eru víða rekin í einni og sömu nefndinni og í einu og sama embættinu hjá sveitarfélögunum. En ég tek undir með hæstv. ráðherra að ég tel að hingað til hafi í umræðunni ekki komið fram þau efnisrök fyrir því að hafa þetta eina og sömu stofnunina sem duga til þess að gera

þær breytingar á málinu. En það getur auðvitað ýmislegt komið fram við umfjöllun nefndarinnar.

Þá vil ég í þriðja lagi nefna byggingaröryggisgjaldið. Það felur í sér nokkuð hærri gjaldtöku en það nú er og við erum sömuleiðis að sjá ný störf verða til í eftirliti. Það er mikilvægt að Alþingi fari vel yfir þá þörf sem hér er verið að mæta, hversu mikil hún er og hvaða kostnaður því verði samfara og veiti það aðhald með stjórnsýslunni í aukinni eða nýrri gjaldtöku sem eðlilegt er að þingið veiti.

Þess utan verða fjölmörg mál sem umhverfisnefndin þarf að skoða sérstaklega. En ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að gera vel grein fyrir málinu hér og hlakka til að fást við það í góðri samvinnu við aðra nefndarmenn í umhverfisnefnd.

[18:30]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil nýta þetta andsvar til þess að svara spurningum sem komu frá hv. þm. Helga Hjörvar og hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, þeim síðarnefnda um kostnaðarmat fyrir sveitarfélögin. Það mun hafa farið fram og komið í ljós að af þessu breytta fyrirkomulagi væri ekki kostnaðarauki fyrir sveitarfélögin í landinu.

Hvað varðar áfrýjunarleiðir í héraði þá hefur komið fram við umræðu og undirbúning þessa máls sú ábending að þær þyrfti að skoða betur. Áfrýjunarleiðin í frumvarpinu er til úrskurðarnefndarinnar og með einhverjum hætti, ef ég man rétt, beint til Byggingarstofnunar sem er eftirlitsaðili í málinu. Ég legg það í hendur hv. umhverfisnefndar og formanns hennar, hv. þm. Helga Hjörvars, að skoða það mál nákvæmlega við umfjöllunina í nefndinni.

[18:31]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um mannvirki sem hæstv. umhverfisráðherra hefur lagt fram. Eins og fram hefur komið í umræðunni eru þau frumvörp sem hér eru til umræðu nátengd.

Mig langar að gera að umtalsefni nokkrar greinar þessa frumvarps. Í fyrsta lagi 7. gr., um byggingarfulltrúa. Byggingarfulltrúi er ráðinn af sveitarstjórn en þó að hún beri ábyrgð á því að ráða hann hefur hún, eins og ég get lesið út úr þessari grein, afar litla íhlutun í störf hans almennt. Þá er komið að því hver sé réttarstaða byggingarfulltrúans sem starfsmanns sveitarfélagsins án þess að sveitarfélagið hafi yfir höfuð íhlutunarrétt í störf hans á einn eða annan hátt. Mér fannst hæstv. umhverfisráðherra svara ágætlega spurningum um áfrýjunarleiðir sem hugsanlega þarf að skoða heima í héraði vegna þess að samkvæmt þessu og samkvæmt stöðu byggingarfulltrúa eru allar ákvarðanir hans stjórnvaldsákvarðanir og ekki bundnar samþykki eða ákvörðun sveitarstjórna. Þetta er bara stjórnvaldsákvörðun og samkvæmt henni er ákvörðun hans ein og sér, miðað við þetta, beint áfrýjunarferli til úrskurðarnefndarinnar margfrægu og því þarf með einhverjum hætti að hafa þessar áfrýjunarleiðir klárari heima í héraði.

Ég tel einnig að bæði í 9. gr. og 10. gr. þurfi að skerpa dálítið betur á hlutverki hvors um sig, Byggingarstofnunar annars vegar og byggingarfulltrúa hins vegar, um það hvor er að gefa út leyfi og fyrir hvað, því að þar stendur „byggingarfulltrúi eða eftir atvikum Byggingarstofnun“. Þetta er orðað með þessum hætti í báðum greinunum og ég tel að það þurfi að vera skýrara hvað átt er við um hvora stofnun fyrir sig.

Ég ætla einnig að vekja athygli á 16. gr. þar sem talað er um framkvæmd eftirlits með mannvirkjum. Ég verð reyndar, hæstv. forseti, að fá að koma því að að orðið „mannvirki“ er fyrir mér eiginlega hálfgerður tungubrjótur vegna þess að mér finnst bara vont að líta á venjulegt hús heima í minni sveit sem mannvirki — ég hefði kannski kosið að þetta væru mannvirkja- og byggingarlög — og þó að vissulega megi heimfæra orðið mannvirki á hvað sem er, þá er það svolítill tungubrjótur.

Í 16. gr. stendur, með leyfi forseta:

„Eftirlit með mannvirkjum skal framkvæmt í samræmi við ákvæði skoðunarhandbóka sem Byggingarstofnun býr til á grundvelli ákvæða laga þessara og reglugerða …“

Hins vegar er nú komið upp ágreiningsmál um túlkun. Í skoðunarhandbókinni er Byggingarstofnun úrskurðaraðili og jafnframt stendur að álit Byggingarstofnunar og eftir atvikum ráðherra sé bindandi fyrir aðila máls. Hugsanlega þyrfti að skoða þetta frekar og beini ég þá tilmælum mínum til hv. formanns umhverfisnefndar að skoða það.

Síðan tel ég að gera megi athugasemd við 17. gr. þar sem segir, með leyfi forseta:

„Byggingarstofnun getur tekið til athugunar að eigin frumkvæði eða samkvæmt ábendingu hvort afgreiðsla byggingarfulltrúa hafi farið í bága við lög.“

Þarna hefur Byggingarstofnun, sem er stjórnsýslustig ríkisins, íhlutun í annað stjórnsýslustig, sem er sveitarfélagið, og getur samkvæmt 17. gr. eins og greint er frá í greinargerðinni, farið hér inn og án andmælaréttar af hálfu byggingarfulltrúa eða sveitarstjórnar. Ég bendi á þessa grein og bið um að kannað sé hvort það standist.

Ég vil jafnframt þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir þetta frumvarp. Fyrir mig er það að mörgu leyti allt of tæknilegt, ég hef hvorki þekkingu né færni til að taka á kannski flestöllum þáttum málsins. Hins vegar er ljóst að þetta er sett fram til að efla faglegt eftirlit og það er af hinu góða og því ber að fagna. Ég geri hins vegar athugasemdir við þær greinar sem ég hef nefnt hér og vísa því til hv. umhverfisnefndar að skoða þær frekar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Brunavarnir, 1. umr.

Stjfrv., 376. mál (flutningur verkefna Brunamálastofnunar o.fl.). — Þskj. 618.

[18:37]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um brunavarnir. Í frumvarpinu eru í fyrsta lagi lagðar til breytingar sem nauðsynlegt er að gera

á lögum um brunavarnir vegna þeirra breytinga sem lagðar eru til á löggjöf um byggingarmálefni í frumvarpi til laga um mannvirki. Einnig eru lagðar til nokkrar breytingar til viðbótar sem æskilegt er talið að gerðar verði á lögum um brunavarnir í ljósi reynslu þeirra sex ára sem lögin hafa verið í gildi.

Í frumvarpi til laga um mannvirki eru, eins og ég lýsti í framsöguræðu minni um það, lagðar til margháttaðar breytingar á stjórnsýslu byggingarmála. Er lagt til að hin nýja stofnun, Byggingarstofnun, taki við því hlutverki sem Brunamálastofnun hefur sinnt á grundvelli laga um brunavarnir. Í frumvarpi því sem ég mæli hér fyrir er gert ráð fyrir að öll ákvæði sem verið hafa í lögum um brunavarnir varðandi hlutverk Brunamálastofnunar færist undir lög um mannvirki og undir Byggingarstofnun. Enn fremur er lagt til að brunamálaráð verði lagt niður.

Í frumvarpi til laga um mannvirki er lagt til að Byggingarstofnun leiti í störfum sínum samráðs við hina ýmsu aðila, þar með talið Samband íslenskra sveitarfélaga. Ekki er hins vegar gert ráð fyrir að sérstakt fagráð starfi að baki stofnunarinnar heldur leiti stofnunin þeirrar ráðgjafar sem hún þarfnast hverju sinni eftir aðstæðum. Útvíkkun á hlutverki stofnunarinnar kallar á samráð við mun fleiri aðila en þá sem setið hafa í brunamálaráði. Eðlilegt er að stofnunin skipuleggi sjálf einhvers konar samráðsvettvang, mismunandi eftir málefnum og málaflokkum sem undir stofnunina heyra. Ekki er talin þörf á að binda slíkt samráð eða fyrirkomulag þess í lög umfram það sem gert er í frumvarpi til laga um mannvirki. Auk þessa er lagt til að skólaráð Brunamálaskólans verði lagt niður í núverandi mynd en í stað þess verði skipað sérstakt fagráð sem hafi það hlutverk að vera Byggingarstofnun til ráðgjafar um fagleg málefni Brunamálaskólans. Gert er ráð fyrir að sömu aðilar tilnefni í fagráð Brunamálaskólans og skólaráð, þ.e. Samband íslenskra sveitarfélaga og Landssamband slökkviliðs- og sjúkraflutningamanna auk þess sem formaður er skipaður af ráðherra án tilnefningar.

Gert er ráð fyrir að lög um brunavarnir haldi gildi sínu sem sjálfstæð lög og að mestu óbreytt fyrir utan þær breytingar á yfirstjórn málaflokksins sem hér eru raktar, enda hafa þau í aðalatriðum reynst vel frá því að þau voru sett árið 2000.

Meðal annarra breytinga má nefna að lagt er til að björgun á fastklemmdu fólki úr mannvirkjum og farartækjum verði eitt af lögbundnum hlutverkum slökkviliða. Í meira en áratug hafa langflest slökkvilið landsins sinnt þessu verkefni án lagaskyldu. Björgun fólks úr farartækjum, t.d. eftir umferðarslys, krefst sérhæfðs búnaðar og þjálfunar þeirra sem búnaðinn nota. Þegar beita þarf slíkum tækjum er nauðsynlegt að slökkvilið sé á staðnum vegna eldhættu við farartækið. Hefur því skapast sú hefð að slökkvilið sinni þessu verkefni og er kennsla í meðferð búnaðarins hluti af námsefni Brunamálaskólans. Búnaðurinn nýtist einnig við björgun fólks úr mannvirkjum. Var ákveðið, að höfðu samráði við dómsmála- og samgönguráðuneytið, að lögbinda þetta hlutverk við slökkvilið landsins. Með því að gera verkefnið lögbundið er tryggt að þessi þjónusta sé fyrir hendi á öllu landinu og hún uppfylli tilteknar lágmarkskröfur.

Önnur breyting sem lögð er til er að ákvæðum um slysatryggingu slökkviliðsmanna verði breytt og kveðið á um að þeir njóti sambærilegs réttar til bóta og aðrar starfsstéttir sem sinna hættulegum störfum, svo sem lögreglumenn og sjómenn.

Virðulegur forseti. Ég hef í stuttu máli rakið meginefni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni 1. umr. vísað til hv. umhverfisnefndar.

[18:41]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Við ræðum um frumvarp til laga um breytingu á lögum um brunavarnir sem er að mörgu leyti gott frumvarp. En í því er eitt atriði sem ég vil sérstaklega gera athugasemdir við. Ég hef áður gert ráðherra og þeim sem komu að þessari vinnu grein fyrir athugasemdum mínum þar að lútandi. Það snýr að nokkrum greinum frumvarpsins þar sem talað er um björgun á fastklemmdu fólki úr mannvirkjum og farartækjum með sérhæfðum björgunarbúnaði.

Við höfum í mörg ár búið við ákveðið skipulag björgunarmála á Íslandi og þar hafa slökkvilið landsins klárlega stórt hlutverk. Í gangi hefur verið ákveðin verkaskipting milli þessara aðila þegar unnið er í hinum mismunandi verkefnum og ég vildi koma því að en í greinargerð með þessu frumvarpi er talað um að í langan tíma hafi flest slökkvilið landsins sinnt þessu verkefni án lagaskyldu, þ.e. björgun á fastklemmdu fólki úr mannvirkjum og farartækjum. En það er það ekki alls kostar rétt. Það hefur þróast með þeim hætti að björgun á fastklemmdu fólki úr farartækjum hefur í flestum tilfellum verið verkefni slökkviliða landsins. Þó eru undantekningar á því en ég er sammála því að binda í lög að þetta verði lögbundið verkefni þessara aðila. Ég tel það eðlilegt að þegar er að ræða umferðarslys eða flugslys eða önnur slys með farartækjum þar sem þau skemmast það mikið að fólk er fast í þeim og þarf að beita klippivinnu, þá sé það lögbundið hlutverk slökkviliða að sjá um það verkefni.

Þetta hefur þróunin verið, eins og ég segi. Þetta hefur á flestum stöðum verið á könnu slökkviliða. Sums staðar hafa björgunarsveitir reyndar séð um þetta og kaup á búnaði. En víða úti á landi er það sama fólkið sem sinnir þessum störfum á hinum fámennari stöðum þótt á höfuðborgarsvæðinu og svona fjölmennari stöðum komi hópur fólks að verkefninu.

Þegar kemur að vinnu við björgun úr mannvirkjum, svokallaðri rústabjörgun, er um allt annan búnað, allt aðra tækni og allt aðra þjálfun að ræða en almennt er miðað við þegar fólk er klippt úr flökum. Oft þarf líka að vera að leita að fólki í rústum. Það liggur ekki fyrir hvar sá er sem leitað er að þegar bygging er hrunin eða löskuð eftir snjóflóð eða aurflóð eða byggingar hafa laskast af öðrum ástæðum eða hrunið. Það er mjög sérhæfð tækni sem og viðkvæm sem þarf til þess að leita í rústum. Það krefst mikillar þjálfunar og til þess er notaður sérhæfður búnaður, sérstakar rústamyndavélar og hlerunar- eða hlustunarbúnaður sem notaður er til að finna merki frá fólki o.s.frv. Mér er ekki kunnugt um og reyndar er ég klár á því að það er ekkert slökkvilið í landinu sem á þennan búnað eða hefur hann til umráða.

Síðan kemur til alls konar búnaður til björgunar á fólki

og vinnu við að ná því úr rústum sem er að hluta til til hjá slökkviliðunum en að hluta alls ekki. Sá þáttur björgunarstarfa hefur fyrst og fremst legið hjá björgunarsveitum slysavarnarfélagsins Landsbjargar sem hafa á sínum vegum sérstaka rústabjörgunarhópa og hafa með þeim hópum búið til það sem við köllum rústabjörgunarsveit félagsins sem t.d. hefur verið send til verkefna á vegum íslenska ríkisins á alþjóðavettvangi.

Ég tek þetta upp hér þar sem ég tel algjörlega óhæft að lögbinda þetta hlutverk hjá slökkviliðunum. Það hefur vissulega verið ákveðið samstarf á milli Slökkviliðs höfuðborgarsvæðisins og rústasveitar slysavarnarfélagsins Landsbjargar en það hefur fyrst og fremst falist í að þeir hafa mannað ákveðnar stöður bráðatækna til að vera til staðar til að veita fyrstu hjálp og hlúa að björgunarmönnum og hugsanlega þeim fórnarlömbum sem finnast. Einnig hefur verið lánaður búnaður frá Slökkviliði höfuðborgarsvæðisins að til að fara í þessi útköll og við þær æfingar sem um er að ræða.

Slysavarnarfélagið hefur komið sér upp mikilli og góðri aðstöðu til þjálfunar og æfinga á Gufuskálum á Snæfellsnesi til að æfa þennan þátt björgunarstarfa. Ég held að vandfundin sé, þótt víðar væri leitað og þá í þeim löndum sem við helst berum okkur saman við, betri aðstaða en við höfum á Gufuskálum. Aðstaðan er svo góð að það er ekki langt síðan að Belgar fengu teikningar frá félaginu til að þjálfa og æfa sína rústabjörgunarsveit og koma upp æfingaraðstöðu í Belgíu. Þeir kalla sína björgunarstöð Gufuskála.

Félagið og félagar þess vinna sín störf í sjálfboðavinnu en af fullum aga og fagmennsku og uppfylla fyllilega allar þær kröfur sem á alþjóðavísu eru settar til slíkra sveita. Því er ekki að neita að mjög sterkar hugmyndir hafa verið uppi, sérstaklega hjá Slökkviliði höfuðborgarsvæðisins, um að efla þennan þátt í sínu starfi, eins og það hefur reyndar gert í björgunarmálum á mjög breiðum vettvangi. Það getur verið af hinu góða og í mörgum tilfellum er það svo. En það verður að gæta að því að við höfum ákveðna verkaskiptingu á þessum hlutum og það er ekki sjálfsagt að þau verkefni gangi á milli aðila. Við verðum að huga að því ef við ætlum ekki að fara út í það í framtíðinni að manna þetta björgunarstarf okkar algjörlega með atvinnumönnum, sem ég tel reyndar ómögulegt í þessu landi, þá verður að hafa í huga þau verkefni og þær skyldur sem hvíla á björgunarsamtökum og rýra ekki þeirra starfsgrundvöll.

Ég sagt það, virðulegi forseti, að mér er ekki kunnugt um að nokkur önnur slökkvilið á landinu en þau sem eru staðsett í næsta nágrenni við Gufuskálar hafi nokkru sinni nýtt sér þá aðstöðu sem er á Gufuskálum til þjálfunar og æfinga fyrir mannskap sinn á þessum vettvangi þrátt fyrir að það hafi staðið til boða í nokkur ár. Að þessu sögðu þá tel ég að ná þurfi samkomulagi á milli aðila og að þær greinar sem innihalda þann texta að það skuli vera lögbundið hlutverk slökkviliða að bjarga fastklemmdu fólki úr mannvirkjum verði teknar úr þessum lögum og þetta verkefni verði eftir sem áður á ábyrgð björgunarsveita. Það hefur a.m.k. enginn komið fram með þá gagnrýni að þær séu ekki til þess bærar að sinna þessu og aðrir geti gert það betur. Á meðan að svo er tel ég verkefninu sé best fyrir komið á þeim bæ og við ættum ekki að rýra starfsgrundvöll þessara sveita.

Við ættum að horfa til þess að byggja frekar í framtíðinni upp þetta sjálfboðaliðastarf. Það er ómetanlegt fyrir þessa þjóð að geta gengið að svo breiðum hópi karla og kvenna sem skipa sér í þessar stöður. Í seinni tíð höfum við orðið vör við mikilvægi þess að hafa þetta fólk í góðri þjálfun og hafa það til staðar, einmitt á undanförnum vikum og mánuðum og kannski einmitt í verkefnum sem tengjast rústabjörgun. Þetta eru náskyld verkefni, öll þessi óveðursútköll og björgun mannvirkja og verðmæta sem þeim tengist eru náskyld því að bjarga fólki úr rústum. Þetta er að mörgu leyti sami búnaðurinn og sama þjálfunin og unnið við byggingar og tæki sem eru löskuð og þarf að gæta allrar varúðar.

Við höfum séð á prenti hugmyndir frá forsvarsmönnum slökkviliða í landinu, um að sameina slökkviliðin frá Borgarfirði og austur í Rangárvallasýslu. Þar er talað um björgunarlið Suðvesturlands. Þá eru Suðurnesin innifalin. Þetta geta verið ágætar hugmyndir og er sjálfsagt að ræða allar hugmyndir en það verður að gæta að því starfi sem fyrir hendi er og að því að kippa ekki starfsgrundvellinum undan þeim sveitum sem gegna þegar mikilvægu hlutverki.

Það verður að segjast að samstarfsáhugi forsvarsmanna Slökkviliðs höfuðborgarsvæðisins hefur verið ákaflega takmarkaður þegar kemur að samstarfi við björgunarsveitir á svæðinu. Vil ég t.d. nefna í því sambandi að þrátt fyrir ítrekaðar hugmyndir af hálfu undirritaðs og fleiri til forsvarsmanna slökkviliðsins í gegnum árin hefur Slökkvilið höfuðborgarsvæðisins ekki séð ástæðu til að þjálfa varalið sem gæti komið þeim til aðstoðar á hættustundu, þegar um stórbruna er að ræða eða aðra vá sem þeir sinna, til að vera þeim til aðstoðar, geta gengið í þau verk sem þarf að sinna og hafa hlotið þá þjálfun sem til þarf.

Það segir sína sögu þegar menn sjá ekki ástæðu til þess, sérstaklega í ljósi þess að upp hafa komið atvik þegar Slökkvilið höfuðborgarsvæðisins hefur þurft á björgunarsveitunum að halda. Nefna mætti stórbruna eins og Hringrásarbrunann, sinuelda sem hafa komið upp tíðum á vorin. Þá eru kallaðar út björgunarsveitir til þess að aðstoða. Þá kemur það fólk í sínum göllum og skóm, engan veginn búið til að eiga við þau verkefni en ganga í þau samt til að gera sitt besta.

Virðulegi forseti. Ég ítreka að ég geri mér vonir um að umhverfisnefnd taki þetta til sérstakrar skoðunar þegar um þetta verður fjallað. Ég geri mér vonir um að fullt tillit verði tekið til þeirra sem hér er talað um að færa verkefni frá þannig að um þetta náist sem víðtækust sátt.

[18:55]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar til að bregðast við ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar. Þannig er að það er með engum hætti verið að leggja til í þessu frumvarpi að taka verkefni frá einhverjum. Hér er einungis verið að skýra björgun á fastklemmdu fólki þegar slökkvilið er annars vegar, ekki lagt til að draga úr, minnka eða gera lítið úr hlutverki björgunarsveita í björgunaraðgerðum, rústabjörgun eða öðru.

Þetta er mál sem hefur í þessu samhengi beðið úrlausnar um nokkra hríð. En ég get tekið undir það með hv. þing-

manni að það getur þurft að skýra málið betur í frumvarpstextanum þannig að enginn sé í vafa um hvað er á ferðinni.

En ekkert er fjær mér, frú forseti, en að taka verkefni frá björgunarsveitum eða koma málum þannig fyrir að það dragi úr starfi eða þrótti björgunarsveita í landinu.

[18:56]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir þessi orð. Ég er þess alveg fullviss að við munum á sátt í þessu máli. Í fljótu bragði verð ég þó að segja það að ég get ekki séð að sú sátt muni felast í því að þetta verði lögbundið hlutverk slökkviliða.

Samstarf þeirra slökkviliða, sem hafa einhverja getu að gagni, og björgunarsveita hefur ekki verið mjög mikið. Það hafa kannski ekki verið mörg verkefni, eins og ég talaði um áðan, sem hafa skarast. En að því leyti tel ég að björgunarsveitirnar vilji hafa skýrt í framtíðinni að þessi verkþáttur sem þær hafa búið sig upp í og þjálfað sig í á undanförnum árum, og hafa náð mjög góðum árangri með, hafa á mjög sterkri sveit að skipa, verði á þeirra ábyrgð. Þannig yrði um hnútana búið að þau sinni þessu hlutverki áfram eins og hingað til hefur verið.

Björgunarsveitirnar starfa í flestum sínum verkefnum undir stjórn lögreglu og á ábyrgð lögreglu og eru kallaðar í verkefni á vegum lögreglu og þannig tel ég að þessu væri best fyrirkomið í framtíðinni.

[18:58]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil fara aðeins yfir þá ræðu sem hv. þm. Jón Gunnarsson flutti áðan varðandi björgunarmálin. Ég get verið honum sammála um það verkefni umhverfisnefndar að fara nákvæmlega yfir þennan þátt frumvarpsins. Ég vil ekki gera lítið úr því ómetanlega sem björgunarsveitirnar í landinu vinna fyrir þessa þjóð. Það er öllum kunnugt. Ég er sannfærður um að bæði í hv. umhverfisnefnd og á Alþingi eru störf björgunarsveitanna mikils metin.

Ég hef í dag, í umræðu um mannvirkjafrumvarpið og skipulagsmálin, lagt áherslu á að við værum að horfa fram á eina stofnun, eina stofnun sem tæki þetta allt yfir. Nú langar mig að spyrja hv. þm. Jón Gunnarsson: Er ekki hægt að samræma og ná meiri samhæfingu vinnuafls, þekkingar og tæknibúnaðar?

Þá langar mig að spyrja nákvæmar og skýra það sem ég á við. Á Selfossi er verið að byggja upp björgunarmiðstöð þar sem slökkvilið, björgunarsveitin og sjúkraflutningar eru til húsa í sama húsi og vinna saman. Er það ekki einmitt þetta sem við þurfum að huga að? Að samhæfa kraftana og ná sem bestri nýtingu úr þeirri fjárfestingu, þekkingu og mannafla sem við erum með?

[19:00]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er hárrétt hjá hv. þm. Kjartani Ólafssyni að samstarf er lykillinn að árangri á þessum vettvangi eins og öðrum. Á undanförnum árum hafa verið stigin mjög mikilvæg skref í samstarfi viðbragðsaðila í landinu. Nægir þar að nefna sameiginlega neyðarsímsvörun, 112, sem skilað hefur alveg gríðarlega miklum árangri og hraðari og skipulagðri boðun viðbragðsaðila á slysstað. Við höfum komið okkur saman um, sem er nánast alveg einstakt í heiminum, samræmingarstöð á sviði almannavarna og allra stærri aðgerða í landinu í Skógarhlíð. Þar starfa þessir aðilar allir saman að stjórnun og skipulagi þeirra verkefna sem verið er að leysa hverju sinni og svo má lengi telja.

Ég kom inn á það áðan að t.d. í rústabjörguninni, sem hér var sérstaklega til umfjöllunar, er samstarf á milli björgunarsveita og Slysavarnafélagsins Landsbjargar, rústahópanna og slökkviliðs höfuðborgarsvæðisins. Ákveðnir aðilar hafa verið hluti að þessari rústabjörgunarsveit en þeir hafa fyrst og fremst haft það verkefni að vera bráðaliðar. Þeir sinna björgunarfólki sem slasast eða fólki sem verið er að leita að og bjarga. Það er þetta sem málið snýst um. Þegar verið er að lögfesta verkefnið sem hefur kannski legið lögfest fram að þessu, hvort það hefur þá verið undir lögreglu eða björgunarsveitunum, þá óttast ég að þeir sem eiga að fá verkefnið samkvæmt lögum muni fara að sinna þessum verkefnum meira sjálfir. Þetta verði þá til þess að draga úr starfsemi björgunarsveitanna, það er það sem ég hræðist.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

[19:02]

Útbýting:

Landupplýsingar, 399. mál, fsp. GuðbH, þskj. 644.

Öryrkjar í háskólanámi, 400. mál, fsp. SÞÁ, þskj. 645.

Lagning raflína í jörð, fyrri umr.

Þáltill. HHj o.fl., 315. mál. — Þskj. 449.

[19:03]

Flm. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er langt liðið á daginn svo að ég ætla ekki að hafa langt mál um þá tillögu sem hér liggur fyrir. Hún lætur nú lítið yfir sér en varðar nokkuð stórt mál.

Þessa þingsályktunartillögu, um lagningu raflína í jörð, flyt ég ásamt öllum þingmönnum í umhverfisnefnd, þingmönnum allra flokka og áheyrnarfulltrúa einnig. Það eru hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins í umhverfisnefnd, þau Guðfinna S. Bjarnadóttir, Kjartan Ólafsson, Illugi Gunnarsson og Ólöf Nordal, þingmennirnir Árni Þór Sigurðsson og Kolbrún Halldórsdóttir frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, hv. þm. Framsóknarflokksins Höskuldur Þórhallsson, og Kristinn H. Gunnarsson sem er áheyrnarfulltrúi í nefndinni og situr fyrir Frjálslynda flokkinn, sem kunnugt er, auk mín og Katrínar Júlíusdóttur frá Samfylkingu og formanns fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnars Svavarssonar, sem er sérlegur áhugamaður um efnið.

Eins og menn vita hafa á undanförnum árum verið vaxandi deilur um ýmsar stórframkvæmdir og þá ekki síst um virkjunarframkvæmdir víðs vegar um landið. Stór hluti þeirra deilna snýst um neikvæð umhverfisáhrif og hluti þeirra hefur sannarlega verið línulagningar og ekki síst þau sjónrænu áhrif sem þær hafa haft víða á ósnortin víðerni.

Þær hafa auðvitað líka haft áhrif á landeignir manna, landvernd og þróun byggðar í einstökum sveitarfélögum og þar fram eftir götunum.

Sú tillaga sem hér er flutt miðar að því að sett verði niður nefnd á vegum þriggja ráðuneyta, iðnaðar-, umhverfis- og fjármálaráðuneytis, með fulltrúum frá umhverfisnefnd Alþingis og iðnaðarnefnd, með fulltrúum frá Samorku og náttúruverndarsamtökum og frá Sambandi ísl. sveitarfélaga til að gera um það langtímaáætlun hvernig koma megi þeim raflínum, sem við nú höfum í lofti, í jörð. Eins verður rætt hvaða kröfur eigi að gera um lagningu nýrra lína vegna þess að fyrir liggur að nýjar línu munu fyrst og fremst rísa í tengslum við iðnaðar- eða atvinnustarfsemi. Þær munu ekki vera settar upp til að þjóna heimilunum. Við höfum þegar reist allar þær línur sem við þurfum fyrir hið almenna atvinnulíf og heimilin í landinu. Það er vaxandi krafa um að ný starfsemi þurfi að velja bestu umhverfislausnir sem völ er á. Eðlilegt er að við skoðum með hvaða hætti sé hægt að standa bæði að löggjöfinni og gjaldtökunni þannig að ný verkefni sem kalla á nýjar línulagnir þurfi einfaldlega að kosta bestu umhverfislausnir sem eru auðvitað lagning raflína í jörð í þeim tilfellum sem nýjar línur eru lagðar. Það verður þá líka hvati til þess að orkan verði nýtt á hverjum tíma sem næst upptökum sínum. Það er jafnframt í samræmi við kröfur sem heimamenn víða hafa verið að gera í vaxandi mæli, þ.e. kröfur um að orkan sé nýtt heima í héraði en ekki flutt með miklum línulögnum á milli héraða og jafnvel heilu landshlutanna.

Þá liggur það fyrir að við þurfum á næstu árum að fara í verulegar endurnýjanir á þeim línum sem fyrir eru. Þær loftlínur sem við höfum í rafmagni spanna nú um 3.000 kílómetra og skiptast aðallega í þrjá flokka: Við erum með lægstu spennuna, 33 og 66 kílóvolt, úti í hinum dreifðu byggðum sem sannarlega er mikill ávinningur af að setja í jörð, m.a. vegna þess að þannig losna menn við vandamál sem fylgja ísingum og því að línur leggist niður og brotni og bili í illviðrum sem gerist annað veifið á Íslandi. Það er sannarlega hagkvæmt að leggja þessar línur í jörð við þær aðstæður sem við höfum í dag. Það er iðulega gert við endurnýjun en þessar línur spanna um 1.000 kílómetra af þessum 3.000.

Síðan erum við með 132 kílóvolta spennu sem eru rúmlega 1.000 km af línum í landinu. Lengi vel var talið mun dýrara að leggja það kerfi í jörð en vera með það í lofti en reynslan sýnir annað. Menn hafa reynslu af því að leggja bæði í lofti og jörðu eins og frá Nesjavöllum fyrir tíu árum síðan þegar við í stjórn Orkuveitu Reykjavíkur réðumst í að reisa raforkuverið á Nesjavöllum. Þá lögðu menn helming línunnar til Reykjavíkur í jörðu en hinn helminginn í lofti. Fyrir tíu árum kom í ljós að kostnaðarmunur á þessum tveimur leiðum var ekki nema rétt liðlega 40% sem var miklu minna en menn héldu áður en farið var í verkefnið. Með hverju árinu sem líður minnkar kostnaðarmunurinn á þessum tveimur leiðum. Framleiðsla á jarðstrengjum hefur aukist og verð lækkað og eftir því sem tæknin þróast fáum við betri lausnir þar rétt eins og áður varðandi símann. Menn þekkja þá sögu að fyrir 100 árum síðan riðu bændur til Reykjavíkur til þess að mótmæla línulögnum með síma um sveitir landsins og vildu fá þráðlaus fjarskipti — íslenskir bændur framsýnir með eindæmum — en lagt var í loftlínum um landið allt eins og menn þekkja. Það var auðvitað ákveðinn vitnisburður um framfarir og framþróun en nú, 100 árum síðar, er allt saman komið í jörð og fjarskiptalagnir í lofti heyra meira og minna sögunni til.

Við flutningsmenn gerum ráð fyrir að nær öllum raflínum verði komið fyrir með þeim hætti undir miðja þessa öld. Það er verkefni sem tekur okkur klárlega áratugi og það er þannig um 750 kílómetra eða rétt liðlega fjórðung af þeim raflínum sem eru í landinu og eru á hárri spennu, 200 kílóvoltum og þar yfir. Það er enn sem komið er ekki hagkvæmt að leggja þær í jörðu en þar hefur kostnaðarmunur minnkað stórum á undanförnum árum og við hljótum að sjá fram á að með tækniþróun verði það góður kostur. Nefndinni var falið að huga að undirbúningi fyrir það m.a. með því að athuga lagnaleiðir fyrir það kerfi. Eins var henni falið að kanna hvaða áhrif það hefur á heildarhönnun kerfisins að það pólitíska stefnumið verði sett að við setjum allar raflínur í jörð nema í algerum undantekningartilfellum. Þau eru þar sem meiri umhverfisfórn felst í því að fara með línurnar í jörð en að spenna þær í loftið. Auðvitað eru til mjög sérstæðar, einstakar jarðmyndanir sem krefjast þess eða náttúra sem þarf að vernda.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta sjálfsagða framfaramál, virðulegur forseti. Ég vil greiða fyrir því að málið komist til nefndar í framhaldinu, fái þar afgreiðslu, að ríkisstjórnin geti sett af stað nefnd sem geri skipulagsáætlun um — af því að við höfum verið að ræða skipulagsáætlanir í allan dag — með hvaða hætti við komum öllum þeim raflínum, sem í lofti eru í dag, í jörð á næstu árum og áratugum.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og umhvn.

Fundi slitið kl. 19:12.

65. FUNDUR

þriðjudaginn 19. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, stjfrv., 307. mál, þskj. 385, nál. 606. — 2. umr.
3. Framhaldsskólar, frv., 53. mál, þskj. 53. — 1. umr.
4. Sjávarlíffræðisafn og rannsóknarsetur á Akureyri, þáltill., 116. mál, þskj. 117. — Fyrri umr.
5. Íþróttakennsla í grunnskólum, þáltill., 185. mál, þskj. 198. — Fyrri umr.
6. Prófessorsembætti á sviði byggðasafna og byggðafræða, þáltill., 220. mál, þskj. 238. — Fyrri umr.
7. Prófessorsembætti kennt við Jónas Hallgrímsson, þáltill., 221. mál, þskj. 239. — Fyrri umr.
8. Lánasjóður íslenskra námsmanna, frv., 227. mál, þskj. 246. — 1. umr.
9. Úttekt á kjörum og réttindum námsmanna, þáltill., 228. mál, þskj. 247. — Fyrri umr.
10. Stofnun háskólaseturs á Selfossi, þáltill., 343. mál, þskj. 579. — Fyrri umr.
11. Stofnun háskólaseturs á Akranesi, þáltill., 344. mál, þskj. 580. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Magnús Stefánsson, 3. þm. Norðvest.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Lagt fram á lestrarsal:

Erindi frá bæjarráði Akureyrar um álver á Bakka.

Varamaður tekur þingsæti.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá 10. þm. Norðaust., Höskuldi Þórhallssyni, um að hann verði í feðraorlofi næstu fjórar vikur og sæki því ekki þingfundi. Huld Aðalbjarnardóttir skólastjóri, 1. varamaður flokksins í Norðaust., tekur sæti hans í dag. Kjörbréf Huldar Aðalbjarnardóttur hefur þegar verið rannsakað og samþykkt. Hún hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni skv. 2. gr. þingskapa.

[Huld Aðalbjarnardóttir, 10. þm. Norðaust., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Huld Aðalbjarnardóttir hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til starfa á Alþingi.

[13:35]

Útbýting:

Athugun á hagkvæmni lestarsamgangna, 402. mál, þáltill. ÁÞS o.fl., þskj. 650.

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, 401. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 647.

Fé til forvarna, 280. mál, svar menntmrh., þskj. 646.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 142. mál, frhnál. fél.- og trn., þskj. 648; brtt. fél.- og trn., þskj. 649.

Ný störf á vegum ríkisins, 159. mál, svar forsrh., þskj. 642.

Staða vélhjólaaksturs á Íslandi, 359. mál, svar umhvrh., þskj. 653.

Táknmálstúlkun og lögverndun starfsheitis táknmálstúlka, 352. mál, svar menntmrh., þskj. 652.

Varðveisla Hólavallagarðs, 51. mál, nál. umhvn., þskj. 651.

Tilkynning um dagskrá.

[13:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill láta þess getið að að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma fer fram utandagskrárumræða um framtíðarstuðning stjórnvalda við hefðbundinn landbúnað. Málshefjandi er hv. þm. Bjarni Harðarson. Hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Aðkoma ríkisstjórnarinnar að gerð kjarasamninga.

[13:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þau ánægjulegu tíðindi bárust síðastliðinn sunnudag að aðilar hins almenna vinnumarkaðar hefðu náð saman um nýja kjarasamninga til loka nóvembermánaðar árið 2010. Því ber að fagna hversu aðilar vinnumarkaðarins hafa sýnt mikla ábyrgð í störfum sínum að þessu sinni og að þeir skuli án átaka ná niðurstöðu sem er á þann veg sem raun ber vitni í þessum samningum. Ég fagna því mjög og tel að aðilar vinnumarkaðarins eigi heiður skilinn fyrir að hafa í þessum samningum beint sjónum sínum fyrst og fremst að þeim hópum launþega sem á undanförnum árum hafa ekki notið launaskriðs og þar af leiðandi setið eftir gagnvart þeim hópum launþega sem hafa getað bætt stöðu sína í gegnum launaskrið. Með öðrum orðum hafa aðilar vinnumarkaðarins komið sér saman um að bæta með raunhæfum hætti kjör þeirra launamanna sem lakast hafa haft þau fyrir. Miðað við það sem fram er komið um þessa samninga sé ég ekki betur en samningsaðilarnir hafi fundið aðferð sem á að geta náð þeim markmiðum. Ég óska þeim til hamingju með það og vona að samningarnir hljóti brautargengi hjá þeim sem nú þarf að bera þá undir.

Báðir samningsaðilar, Samtök atvinnulífsins og Alþýðusamband Íslands, leituðu til ríkisstjórnarinnar um nokkur atriði sem að þeirra félagsmönnum sneru og ríkisstjórnin hafði aðstöðu til að hafa áhrif á. Niðurstaða þeirra samtala

varð sú að gefin var út yfirlýsing af hálfu ríkisstjórnarinnar síðdegis sunnudaginn 17. febrúar þar sem lýst er á tveimur blaðsíðum hvað ríkisstjórnin hygðist gera til að greiða fyrir því að þessir samningar gætu náðst eins og þeir gerðu og einnig fyrir því að markmið samningsaðilanna nái fram að ganga.

Ríkisstjórnin hefur að undanförnu unnið að því og velt því mikið fyrir sér með hvaða hætti hún gæti komið að þessum málum þannig að uppbyggilegt væri. Þó að hún hafi í þessum sal setið undir ásökunum bæði um sinnuleysi og aðgerðaleysi þá hefur það sýnt sig að þær ásakanir áttu ekki við rök að styðjast. Ríkisstjórnin hefur í 8 liðum útlistað hvaða atriðum hún vill beita sér fyrir og þar eru jafnframt ýmsir undirliðir.

Ég vil nú, virðulegi forseti, rekja í nokkru helstu atriði yfirlýsingarinnar. Ég hyggst hvorki lesa hana upp frá orði til orðs né nefna öll atriði en ég tel eðlilegt að Alþingi sé gerð grein fyrir helstu atriðunum sem hér er að finna og síðan mun verða unnið nánar í þeim málum á vettvangi þingsins þegar lagafrumvörp sem þessu tilheyra koma hingað til meðferðar.

Í skattamálum er niðurstaðan sú að persónuafsláttur hækki um 7 þús. kr. umfram verðlagsbreytingar á næstu þremur árum, þ.e. frá og með áramótum 2009. Skerðingarmörk barnabóta verða hækkuð um 50% á þessu og næsta ári, bæði hjá einstaklingum og hjónum, og tekjuskerðingarhlutföll vegna annars og þriðja barns verða jafnframt lækkuð. Þá mun ríkisstjórnin beita sér fyrir aðgerðum til lækkunar vöruverðs, einkum á matvælum, með því að skoða sérstaklega hvort grundvöllur er fyrir frekari lækkunum á tollum og vörugjöldum.

Tekjuskattur fyrirtækja verður lækkaður úr 18% í 15% frá og með tekjuárinu 2008 sem kemur til framkvæmda á álagningarárinu 2009. Sá misskilningur eða rangtúlkun hefur komið fram í þessari umræðu að þessi tiltekna lækkun skatta komi til framkvæmda á þessu ári. Það er auðvitað ekki svo vegna þess að tekjuskattur fyrirtækja er lagður á eftir á og lækkunin mun koma til framkvæmda við álagningu sem fer fram í október 2009. Fyrr er ekki hægt að koma þessari breytingu í kring.

Í kaflanum um húsnæðismál segir, með leyfi forseta:

„Unnið verður að stefnumótun í húsnæðismálum þar sem skyldur hins opinbera verða skilgreindar og verka- og kostnaðarskipting ríkis og sveitarfélaga verður endurskoðuð með jafnræði milli búsetuforma og einstaklingsbundinn stuðning að leiðarljósi. Jafnframt mun ríkisstjórnin taka til endurskoðunar fyrirkomulag vaxtabóta og húsaleigubóta í samráði við aðila vinnumarkaðarins og fleiri.“

Hér er um að ræða málefni sem oft hefur verið rætt í sölum Alþingis og sú spurning vaknar hvort rétt sé til frambúðar að sameina kerfi vaxtabóta og húsaleigubóta. Það er einn möguleikinn sem er til athugunar. En húsaleigubætur munu hækka samkvæmt yfirlýsingunni og verða að hámarki 46 þús. kr. í stað 31 þús. kr. og með sérstökum húsaleigubótum geta þessar bætur farið samtals í 70 þús. kr. á mánuði í stað 50 þús. kr. áður.

Lánsvilyrðum vegna félagslegra leiguíbúða verður fjölgað í 750 í fjögur ár frá og með næsta ári. Eignaskerðingarmörk vaxtabóta munu hækka um 35% á þessu ári og ríkisstjórnin mun beita sér fyrir því að stimpilgjöld falli niður vegna lána til kaupa á fyrstu fasteign. Enn fremur verður komið á húsnæðissparnaðarkerfi með skattfrádrætti til að hvetja til sparnaðar hjá yngra fólki.

Síðan er vikið að atvinnuleysisbótum og bótum almannatrygginga en því næst fjallað sérstaklega um hinar fyrirhuguðu áfallatryggingar sem aðilar vinnumarkaðarins hafa unnið að að undanförnu og munu, ef samkomulag tekst, leiða til þess að stofnaður verði nýr sjóður, svokallaður endurhæfingarsjóður. Það er fyrirheit af hálfu ríkisstjórnarinnar, ef þetta nær fram að ganga, að ríkisstjórnin og ríkissjóður leggi til hans einn þriðja á móti því sem atvinnulífið og lífeyrissjóðirnir munu gera. Talið er að breyting af þessu tagi geti haft í för með sér verulegan sparnað í örorkutryggingum hjá ríkinu, Tryggingastofnun ríkisins, vegna þess að hugmyndin með þessu er sú að hjálpa öryrkjum við að komast á nýjan leik út á vinnumarkaðinn eins og hlýtur að vera sameiginlegt markmið allra.

Í 6. lið yfirlýsingarinnar er fjallað um starfsmenntamál og segir þar að stefnt verði að því að eigi fleiri en 10% fólks á vinnumarkaði verði án viðurkenndrar starfs- eða framhaldsskólamenntunar árið 2020. Þetta er mjög virðingarvert markmið sem við hljótum öll að reyna að stefna að og síðan er vikið að framlögum til símenntunar og fullorðinsfræðslu sem verða aukin í jöfnum framlögum um 300 millj. kr. á næstu tveimur árum.

Við munum loks skipa starfshóp með aðild aðila vinnumarkaðarins til að tryggja að starfsmenn með lögheimili hér á landi, sem eru að störfum erlendis fyrir dótturfyrirtæki íslenskra fyrirtækja, geti viðhaldið réttindum sínum í íslenska velferðarkerfinu. Einnig eru ráðgerðar sérstakar breytingar á skaðabótalögum eins og nánar er tiltekið í þessari yfirlýsingu.

Ég hef nú, virðulegi forseti, rakið meginefni yfirlýsingarinnar frá því á sunnudaginn var. Ég vil nota tækifærið og þakka aðilum vinnumarkaðarins, Alþýðusambandi Íslands og Samtökum atvinnulífsins, fyrir mjög gott samstarf í þessu máli. Þegar menn setjast niður með verkefni sem þetta fá aðilar aldrei allar sínar óskir eða kröfur uppfylltar, það er þekkt staðreynd í málum af þessu tagi, en ég tel að við höfum komið til móts við það helsta í kröfugerð þessara aðila á hendur ríkinu og í verulegum mæli fara þau atriði saman við það sem lesa má um í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og við hefðum hvort eð er viljað beita okkur fyrir á kjörtímabilinu. En aðalatriði og kjarni þessa máls er auðvitað sá sem ég gat um í upphafi að hér er verið að gera mjög ábyrga kjarasamninga að mínum dómi. Þeir koma að vísu misjafnlega niður á atvinnurekstrinum í landinu, það fer eftir atvinnugreinum, jafnvel mismunandi milli fyrirtækja eftir því hversu mikið fyrirtæki hafa vikið frá hinu formlega taxtakerfi í launagreiðslum og þar fram eftir götunum.

Það er líka ljóst að hugsanlegt er að í þeim mæli sem fyrirtæki á landsbyggðinni hafa stundað launagreiðslur í meira samræmi við taxtabreytingar þá mun þessi nýi samningur verða þyngri fyrir þau fyrirtæki. Við gerum okkur grein fyrir þessu en vinnuveitendur, atvinnurekendur sem hafa staðið að þessum samningi, gera sér grein fyrir því líka og hafa talið að þrátt fyrir það væri samningurinn meira en

réttlætanlegur út frá þeirra sjónarmiðum.

Ég ítreka svo að í upphafsmálsgrein yfirlýsingarinnar kemur fram sameiginlegt hagsmunamál og sameiginlegt markmið aðila á vinnumarkaði og ríkisstjórnarinnar. Þar segir, með leyfi forseta:

„Stöðugleiki í efnahagsmálum er meginmarkmið ríkisstjórnarinnar enda stuðlar hann að auknum hagvexti og velferð til langframa. Við núverandi aðstæður er afar mikilvægt að sköpuð séu skilyrði fyrir því að vaxtastig geti lækkað. Kjarasamningar til þriggja ára, sem grundvallast á hóflegum kauphækkunum og verulegri hækkun lægstu launa, stuðla í senn að auknum jöfnuði og jafnvægi í efnahagsmálum.“

Það er á þessum grundvelli sem ríkisstjórnin leggur fram yfirlýsingu sína sem ég hef nú greint Alþingi frá í aðalatriðum.

[13:48]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir að þessar upplýsingar eru veittar hér. Mér finnst fullkomlega eðlilegt og viðeigandi að Alþingi taki málið strax til einhverrar umfjöllunar þótt ekki væri nema vegna þess að ríkisstjórnin hefur gefið fyrirheit um þó nokkra þátttöku hins opinbera í formi útgjalda sem þessum kjarasamningum tengjast.

Það er að sjálfsögðu mikið fagnaðarefni þegar aðilar vinnumarkaðarins ná saman um gerð kjarasamninga án átaka eða verulegra vandkvæða í samskiptum sínum og alveg sérstaklega ef menn ganga báðir sæmilega sáttir frá því borði.

Ég vil láta það koma skýrt fram af hálfu okkar, þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs, að við fögnum hugmyndafræðinni sem liggur að baki þessum samningum. Við teljum að nálgunin sé rétt og virðingarverð, að reyna að lyfta lægstu umsömdum launum og færa lægstu kauptaxtana upp í áttina að því sem almennt er greitt á vinnumarkaði og í áttina til þeirra sem notið hafa launaskriðs á undanförnum árum.

Ég býst við því að þeir sem mest fá út úr þessum samningum séu félagsmenn Starfsgreinasambandsins, t.d. starfsfólk í framleiðslufyrirtækjum, ferðaþjónustu og fleiri greinum. Ég reikna þó sérstaklega með því að starfsfólk á þessum sviðum á landsbyggðinni, þar sem kjarasamningar og kauptaxtar gilda í ríkari mæli en á meira þöndum vinnumarkaði hér á suðvesturhorninu, fái einna mest út úr samningunum.

Þetta er því jafnframt launajöfnunaraðgerð og ætti að minnka eitthvað gjána sem vaxið hefur hratt undanfarin ár í meðallaunagreiðslum á höfuðborgarsvæðinu annars vegar og á landsbyggðinni hins vegar. Hin ágætu fréttabréf Kjararannsóknarnefndar, meðan þau komu út, voru góð heimild um það. Nú má fá gögn um slíka hluti til skoðunar á Hagstofunni.

Það breytir hins vegar ekki því að hér er samið um mjög lág laun. Hér er samið um mánaðarlaun fyrir fulla vinnu upp á 137.700 kr., eða 145.000 kr. með þeirri tryggingu sem menn eiga að njóta að lágmarki eftir tiltekinn tíma í starfi. Þetta eru rétt rúmlega 10.000 kr. danskar á mánuði, í landi þar sem framfærslukostnaður og verðlag er þó nokkru hærra en í Danmörku. Ætli það þætti ekki nokkuð mögur uppskera hjá danskinum ef þetta væru þau laun sem mönnum væri ætlað að komast af á?

Það er líka þannig að mönnum gengur ákaflega illa, jafnt opinberum aðilum sem öðrum, að reikna framfærslukostnað einstaklings svo sómasamlegt sé niður fyrir 180–200 þús. kr. á mánuði hið minnsta. Framfærslukostnaður einstæðs foreldris með eitt til tvö börn er reiknaður að minnsta kosti upp á 250–300 þús. kr. Þessar tölur verðum við að horfast í augu við og viðurkenna um leið og við fögnum því að viðleitni sé af hálfu aðila vinnumarkaðarins til að lyfta lægstu launum, lyfta launabotninum á Íslandi, ef svo má að orði komast. En veruleikinn er hins vegar sá að hann er óþolandi lágur. Við erum föst hér í vítahring lágs tímakaups og langrar vinnuviku og okkur miðar ekki mikið í því að komast út úr því.

Þegar kemur að hlut ríkisstjórnarinnar þá er hann rýr. Menn reikna þetta upp á 20 milljarða með því að leggja saman öll árin og hafa það þá með að pakkinn er feitastur í hinn fjarlægari enda eins og stundum vill verða þegar góðverk ríkisstjórna eiga í hlut. Þegar skattapakkinn er skoðaður sérstaklega vekur auðvitað athygli að launamenn þurfa að bíða lengi eftir góðverkum ríkisstjórnarinnar en fyrirtækin fá sinn glaðning strax. Hæstv. forsætisráðherra, það er ekki hægt að koma honum fyrr til framkvæmda en að láta hann gilda á yfirstandandi tekjuári. Það er nú bara þannig.

Það er t.d. umhugsunarefni að skattleysismörkin, jafngríðarlega mikið og þau hafa sakkað niður undanfarin ár, eiga að lyftast í þessum hægu skrefum og komast í 115 þús. kr. á mánuði eða svo, að teknu tilliti til verðbreytinga á árinu 2011. Um hvað hafa menn verið að tala á undanförnum árum? Hafa menn ekki jafnvel talað um að 150 þús. kr. væri lágmark? Er það ekki um það bil þar sem skattleysismörkin ættu að vera ef þau hefðu fylgt launaþróun frá því að núgildandi kerfi komst á, en kannski um 125–130 þús. í dag ef þau hefðu fylgt verðlagsþróun?

Það er rétt að hafa í huga hér að það á eftir að semja við alla opinbera starfsmenn. Það á eftir að semja við fjölmennustu hópa sem sinna umönnunar- og uppeldisstörfum í þjóðfélaginu. Það á eftir að semja við fjölmennustu kvennastéttirnar í landinu sem þeim störfum sinna. Þar verður prófsteinn á hvort menn gera alvöru úr að bæta kjör og starfsaðstæður í þeim stéttum þannig að unnt sé að manna þjónustuna og unnt sé að höggva eitthvað í hinn illræmda kynbundna launamun.

Það sem mestu máli mun skipta fyrir þessa kjarasamninga þegar upp er staðið er ekki hvað okkur finnst um þá í augnablikinu — og á þeim er að sjálfsögðu eðlilegast að segja bæði kost og löst — heldur hvernig þeim mun reiða af í samhenginu hagstjórn og verðþróun og aðstæður í þjóðarbúskapnum á komandi missirum. Þá mun verða úr því skorið hvort í þessum samningum felst einhver kjarabót fyrir allra lakast setta hlutann á launamarkaði. Um aðra þarf ekki að ræða mikið í þeim efnum. Þá mun líka á það reyna hvort forsendur þessara kjarasamninga halda en þær eru samkvæmt orðanna hljóðan þessar: Að kaupmáttur launa haldist eða aukist og að verðbólga fari lækkandi. Hér er samið í 5–7% verðbólgu og horfurnar á því að hún fari

lækkandi eru kannski ekki allt of góðar, alla vegana ekki ef ríkisstjórn verða jafnmislagðar hendur um hagstjórn á komandi mánuðum eins og þeim hefur verið að undanförnu.

Út frá þessu munu kjarasamningarnir fyrst og fremst ráðast og hvaða innlegg þeir geta orðið. Að sjálfsögðu er gott að eyða óvissu um kjarasamninga og óvissu á vinnumarkaði en þeir verða ekki skoðaðir og metnir öðruvísi þegar upp er staðið en í samhengi við efnahagsþróunina, verðbólguna og hagstjórnina og hvernig til tekst með hana.

Ég er því miður sannfærður um að þeir sem skoða alveg sérstaklega framlag ríkisstjórnarinnar munu verða fyrir miklum vonbrigðum þegar þeir sjá hversu naumt þeir skammta, hversu rýr í roðinu hlutur ríkisstjórnarinnar er borið saman við fyrirheit í stjórnarsáttmála. Svo ekki sé nú talað um kosningaloforð, einkanlega Samfylkingarinnar, sem lofaði fyrir kosningar að gera miklum mun meir á fjölmörgum sviðum, kæmist hún til valda heldur en nú stendur til að gera samkvæmt þessu, allt fram til ársins 2011. Auðvitað væri fróðlegt að fá upplýsingar um það hér: Er velferðarmálapakki ríkisstjórnarinnar þar með tæmdur úr því að hér eru tímasettir liðir allt fram til loka kjörtímabils eða stendur til að gera betur í einhverjum tilvikum?

Ég endurtek að aðilar vinnumarkaðarins eiga að mörgu leyti hrós skilið fyrir það hvernig þeir lögðu þessa hluti upp og hvar þar er verið að reyna. Það er gott svo langt sem það nær. Það gengur því miður mjög skammt og lægstu laun á Íslandi eru áfram óþolandi lág og langt undir framfærslukostnaði og þar með fátæktarmörkum. En viðleitnin er í rétta átt. Hlutur ríkisstjórnarinnar liggur hins vegar eftir eins og stundum áður og endranær.

[13:56]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég fagna, eins og aðrir framsóknarmenn, þessum kjarasamningi og óska ASÍ og Samtökum atvinnulífsins til hamingju með niðurstöður þeirra. Þetta er kjarasamningur sem marga hefur dreymt um í áratugi, að horft væri til lágtekjufólksins á vinnumarkaði, sérstaklega til þess, og kjör þess bætt á markaðnum. Hér er því stigið skref sem ég vona að ég sjái framhald á.

Það var skoðun okkar framsóknarmanna að kjarasamningar þyrftu nú að snúa sérstaklega að tvennu: Að bæta kjör láglaunafólksins — þar með talin kjör kvenna — á vinnumarkaði og í leiðinni að hafa það í för með sér að verðbólgan héldist áfram lág. Ég óska því hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórninni eðlilega til hamingju með þessa niðurstöðu. Það er gott að hún er í höfn. Stóra atriðið er svo að lækka verðbólguna og vaxtastigið sem er allt og alla að drepa.

Seðlabankinn barði hausnum því miður við steininn og lækkaði ekki stýrivexti í síðustu viku, sem var áfall fyrir íslenskt atvinnulíf. Bandaríkjamenn eru byrjaðir að lækka vexti sína til þess að mæta framtíðinni. Efnahagsstefna ríkisstjórnarinnar er óskýr þrátt fyrir þetta. Hún er ómarkviss. Hún er eiginlega á floti eins og íslenska krónan.

Ég spyr hæstv. forsætisráðherra, þar sem hann boðar lækkun á tollum og vörugjöldum — ég hygg að vörugjöld séu nú ekki lengur á innfluttum matvælum: Kom ekki til greina við þessar aðstæður að taka síðari hlutann af matarskattinum nú ári síðar? Hann var lækkaður fyrir ári síðan úr 14% í 7% og hefði verið ástæða nú til að lækka hann enn frekar. Mig minnir að það hafi verið samstaða um, meira að segja af hálfu Samfylkingarinnar á síðasta vetri, að ganga lengra í þeim efnum.

Ég spyr hæstv. forsætisráðherra hvernig hann ætli að mæta þeim gríðarlegu hækkunum sem blasa nú við á matvælaverði hér í landi út af 80% hækkun á áburðarverði, yfir 50% á fóðurverði o.s.frv. Hvernig ætlar ríkisstjórnin að bregðast við þeim vanda?

Ég spyr enn fremur hæstv. forsætisráðherra: Kom skattlagning á flutningskostnaði út á landsbyggðina ekki til greina eða umræðu í þessum kjarasamningum? Ég hygg að atvinnulífið hafi horft mjög til þess að ríkisstjórnin gripi þar inn í.

Svo vil ég segja að því miður er íslenska krónan í gíslingu jöklabréfanna og erlendra spákaupmanna. Íslenskt atvinnulíf mun leita leiða frá okurvöxtum til að lifa af. Það er í rauninni háskaleg stefna dagsins að ríkisstjórnin og Seðlabankinn skuli ekki takast á við stærsta verkefnið sem snýr að kjörum hvers einasta Íslendings í samstarfi með atvinnulífinu, að lækka hér vaxtastig og hemja verðbólguna. Þetta eru langstærstu hættumerkin sem blasa við íslensku samfélagi og því miður skilar ríkisstjórnin áfram núlli í þessum efnum.

Húsnæðisverð á Íslandi hefur hækkað alveg gríðarlega á síðustu árum sem mun reyna á unga fólkið sem þarf að kaupa sína fyrstu íbúð og auðvitað ríkir hér mikil okurvaxtastefna. Þess vegna þýðir ekkert fyrir ríkisstjórnina að segja nú: Við höfum lokið gerð kjarasamninga. Hún á auðvitað eftir að semja við opinbera geirann o.s.frv. En hún verður að takast á við þetta stærsta hagsmunamál íslensks almennings og íslenskra fyrirtækja, að fást við verðbólguna af meiri alvöru en gert hefur verið í tíð þessarar ríkisstjórnar.

Það er óþolandi ástand að búa við hæstu vexti í Evrópu, að hér skuli húsnæðisverð hafa hækkað svo af einhverjum ástæðum sem ekki liggja nú hreint fyrir, á síðustu árum og væri auðvitað fróðlegt að skoða þann markað. Ég hygg að bankarnir hafi þar komið inn á markaðinn með byggingarverktökum o.s.frv. Þannig að það er að mörgu að hyggja sem skoða þarf með launafólkinu til þess að bæta hér lífskjör og lífsgæði.

Ég vil að lokum segja að við framsóknarmenn fögnum gerð þessara kjarasamninga og teljum að stigin hafi verið skref í rétta átt gagnvart þeim sem verst eru settir. Við viðurkennum og vitum að það sem hér hefur komið fram er rétt, að laun eru enn of lág á Íslandi. Aðilar vinnumarkaðarins í atvinnulífinu þurfa að átta sig á því að margir fá meira en þeir hafa þörf fyrir. Við viljum vera íslensk samvinnuþjóð og þess vegna verða þeir sem leiða atvinnulífið einnig að gá að sér og marka stefnu um að ganga ekki of langt varðandi eigin laun. Því miður hefur það gerst á síðustu árum að við höfum séð ofurlaun sem ganga illa upp í þessu samhengi.

Hækkun skattleysismarka, 2 þús. kr. á ári, er auðvitað lítið skref en við fögnum því og mörkin fara upp í 115 þús. í lok samningstímans. Hækkun skerðingarmarka á barnabótum finnst mér sérlega jákvæð og hugarfar samningsaðilanna er, eins og ég hef margsagt hér, auðvitað mjög gott

við þessar aðstæður. Að laga og bæta kjör þeirra sem setið hafa eftir í launaskriði á síðustu árum er mikilvægt mannréttindamál í hugum okkar framsóknarmanna.

Ég þakka sérstaklega ASÍ og aðilum vinnumarkaðarins fyrir að hafa klárað þennan kjarasamning. Það veitir okkur öryggi. En ég mun ekki sitja á neinum friðarstóli við hæstv. ríkisstjórn því að hún hefur ekki unnið heimavinnuna sína. Hún hefur því miður ekki tekist á við það sem mestu máli skiptir. Verðbólgan er þjófur í veskjum fólksins og tekur þar stærri og stærri hlut í vöxtum og vaxtavöxtum og þess vegna er það krafa mín og okkar framsóknarmanna að ríkisstjórnin vakni og taki betur á honum stóra sínum. Það á hún að geta. Við framsóknarmenn skiluðum góðu búi til þjóðfélagsins í ágætu samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn. Þess vegna er hægt að bæta lífskjör sem verið er að gera í gegnum þessa kjarasamninga.

Ég hef þessi orð mín lokaorð. Auðvitað verða ríkisstjórnin, Seðlabankinn og aðilar vinnumarkaðarins að mynda nýja þjóðarsátt til þess að takast á við þetta stærsta verkefni dagsins, hvernig lækka á verðbólguna, vextina og horfa á stöðu gjaldmiðilsins til framtíðar. Þau þurfa að velta fyrir sér hvers vegna íbúðarverðið á Íslandi er orðið svo ógnarhátt, svo hátt að ungt menntafólk, t.d. það sem ég hitti í Horsens í Danmörku, segir að við þessar aðstæður sé erfitt að velja sér búsetu á Íslandi. Þess vegna eru verkefnin ærin, hæstv. forsætisráðherra. Ég bið ríkisstjórnina að bretta upp ermar og fást við þetta mikilvæga verkefni á Íslandi.

[14:04]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er nauðsynlegt að hafa það í huga við þessa umræðu að þrátt fyrir gerð kjarasamninga er það enn þá svo að lægstu taxtar og lægstu bætur almannatrygginga duga ekki fyrir framfærslu. Við náðum ekki þeim markmiðum við gerð þessara samninga að koma fólki sem býr við lægstu kjörin í þjóðfélaginu upp fyrir fátæktarmörk.

Það er vissulega rétt áhersla hjá forustumönnum launþega á almennum vinnumarkaði að velja þá leið að hækka lægstu kauptaxtana mest og láta þá hópa sem notið hafa launaskriðs og eru með betri launakjör bíða. Ný aðferð er launaþróunartrygging út samningstímann sem er einnig metin fyrir árið 2007 ef hækkun er minni en 5,5% fyrir það ár. Í þessari útfærslu fæst nokkur launatrygging fyrir þá sem oft hafa setið eftir og ekki notið launaskriðs eða hækkunar á almennum vinnumarkaði. Spyrja má hvort ekki sé líklegt að þessi launaþróunartrygging bætist inn í samninga opinberra starfsmanna og komi til viðbótar við stofnanaþáttinn sem er í þeim samningum, eða munu samningamenn ríkis og sveitarfélaga leggjast gegn launaþróunartryggingu í opinbera geiranum í ljósi þess m.a. að þeir samningar eru öðruvísi, þeir eru byggðir upp á stofnanasamningum eins og ég sagði áðan og einnig er svokölluð vörpun þekkt vinnuaðferð í því launakerfi, nokkurs konar eftiráleiðrétting við hækkun launa?

Of mikil sjálfvirkni í hækkun launa til viðbótar við gerðan kjarasamning getur vissulega orðið að sjálfvirkri launaskrúfu og það þarf að skoða sérstaklega í öllum launakerfum. Við höfum áður upplifað slíkt hér á landi. Hvaða svör vill hæstv. forsætisráðherra eða t.d. hæstv. fjármálaráðherra gefa við þessum spurningum? Hvernig hyggjast þeir horfa til þeirra kjarasamninga sem fram undan eru á opinberum vinnumarkaði? Þar er vissulega þörf á ýmsum launaleiðréttingum eins og margir vita hjá stéttum sem eru afar nauðsynlegar í þjóðfélaginu.

Skattleysismörkin í dag eru enn þá innan við 100 þús. kr. þrátt fyrir hækkun á persónuafslætti 1. janúar sl. Við getum spurt okkur þegar við skoðum þessa hækkun, sem vissulega er há í prósentum á lægstu laun: Hvað verður eftir af 18 þús. kr. greiðslunni við núverandi útfærslu, þ.e. þeirri greiðslu sem á að koma strax hjá þeim sem lægst hafa launin og ekki hafa notið launaskriðs? Ef við skoðum hver er rauntekjuaukning láglaunahópanna sem fá þessar 18 þús. kr. er niðurstaðan sú að af þessari upphæð fara þúsund krónur í lífeyrisgreiðslur, síðan fara 6 þús. kr. í tekjuskatt og þegar upp er staðið og búið er að taka tillit til gjalda til verkalýðsfélags og fleiri gjalda sem launþeginn greiðir heldur hann eftir 10 þús. kr. af þeim 18 þús. kr. sem um var samið. Það er það sem við stöndum uppi með og skattbyrðin gefur sem sagt ekki meira af sér í buddu launþegans.

Útfærslan um sérstakan persónuafslátt á lágar tekjur eins og ASÍ lagði til, sem er reyndar sama tillagan og við frjálslyndir höfum lagt til, við lögðum það til í sérstöku þingmáli á þessu þingi, var miklu betri útfærsla fyrir lágtekjufólkið en sú leið sem ríkisstjórnin velur að fara. Eins og menn muna væntanlega hafnaði ríkisstjórnin því að fara þá leið sem ASÍ lagði til síðastliðið haust og í upphafi þessa árs, að hafa sérstakan persónuafslátt fyrir lágtekjufólk sem síðan eyddist út eftir því sem tekjurnar hækkuðu. Það hefði þýtt mun meiri rauntekjuaukningu fyrir láglaunafólkið en sú aðferð sem nú er notuð. Ríkisstjórnin vildi ekki fara þá leið sem hefði dugað til þess að hækka rauntekjur láglaunafólksins. Það er hinn kaldi veruleiki.

Það ber auðvitað að harma að sú leið skyldi ekki hafa verið valin því að þá hefði ríkisstjórnin í raun farið þá leið sem verkalýðshreyfingin er að leggja upp með í þessum samningum og bæta um betur og tryggja í raun afkomu láglaunafólksins miklu betur en gert er í þeim tillögum sem koma frá ríkisstjórninni að því er varðar skattbreytingar. Er ég þá ekki að gera lítið úr þeim þegar þær koma til framkvæmda en þær koma eins og menn vita til framkvæmda í áföngum hvað varðar hækkun persónuafsláttar, fyrst um 2 þús. kr. og svo aftur 2 þús. kr. og loks 3.211 eða alls rúmlega 7 þús. kr.

Í hinum ýmsu aðgerðum sem ríkisstjórnin hyggst standa fyrir er m.a. loforð um að breyta stimpilgjaldinu. Stimpilgjaldið hefur oft verið til umræðu að því er varðar íbúðarkaup fólks, sérstaklega þess sem er að kaupa sér fyrstu íbúð, en sá skattur, eins og hann er útfærður, er óréttlátur skattur. Það kom best í ljós þegar fólk sem skuldaði reyndi að fara á milli bankastofnana og skipta út lánum til að fá lægri vexti, að þá spilaði stimpilgjaldið inn í það hvaða hag fólk hafði af því í raun og veru að taka upp önnur lánaviðskipti.

Hæstv. fjármálaráðherra sagði í haust á yfirstandandi þingi að hann teldi að stimpilgjaldið væri óréttlátur skattur sem bæri að afnema. Þrátt fyrir að ríkisstjórnin hafi haft tækifæri til að koma með stefnumótun í þá veru að fella skattinn algjörlega niður þá hefur hún ekki gert það og það

ber auðvitað að harma, hæstv. forseti, að ríkisstjórnin skyldi ekki hafa mótað þá stefnu þegar tækifæri gafst til og sátt var um að taka á þessum málum.

[14:13]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Hér hefur farið fram áhugaverð umræða um yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í tengslum við kjarasamninga á almennum vinnumarkaði þó að áherslur sem lagðar hafa verið af hálfu stjórnarandstöðunnar hafi verið nokkuð mismunandi. Það kom fram hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að honum fundust berin súr sem verið væri að framreiða hér af hálfu ríkisstjórnarinnar. Ég vil segja það við hv. þingmann að berin eru ekkert súr en sumir þingmenn velja sér það hlutskipti að plokka alltaf úr súru berin ef þeir geta orðið sér úti um þau. Það er auðvitað sjálfskaparvíti. En á hitt ber að líta í þessu sambandi, sem kom reyndar fram í máli hv. þm. Guðna Ágústssonar, formanns Framsóknarflokksins, að hér er verið að gera kjarasamninga og í tengslum við þá er yfirlýsing frá ríkisstjórninni sem menn hefur dreymt um í áratugi, eins og kom fram hjá hv. þingmanni. Ég hygg að það sé alveg rétt að þeir kjarasamningar sem hér hafa verið gerðir séu tímamótasamningar, þetta eru samningar sem fela í sér meiri jöfnuð en við höfum séð í langan tíma í kjarasamningum og þeir sem hafa staðið að þeim eiga heiður skilið fyrir það.

ASÍ kom til ríkisstjórnarinnar í desember og lagði fram tillögur sínar um það hvernig þeir vildu að á málum væri tekið núna í tengslum við gerð kjarasamninga. Þeir voru með útfærslu í skattamálum sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, formaður Frjálslyndra, hefur gert að umtalsefni og taldi að við ættum frekar að fara þá leið. Við töldum þá að ekki yrði sátt í samfélaginu um að fara þá leið eins og málum var háttað. Þess vegna var valin sú leið sem hér hefur verið kynnt, að hækka persónuafsláttinn, hækka skattleysismörkin úr 95 þúsund kr. í 115 þús. kr., um 20%, á næsta ári og því þar næsta sem er auðvitað veruleg breyting frá því sem verið hefur. Það er verið að lyfta skattleysismörkunum. Það er verið að gera mest fyrir þá sem lægst hafa launin í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar rétt eins og í kjarasamningunum. Það er mjög mikilvægt að því sé haldið til haga að í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er verið að gera mest fyrir þá sem hafa lægstu launin. Í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er líka verið að bæta verulega stöðu barnafjölskyldna í landinu og það er ekkert lítið, þegar tekjumörkin þar sem byrjað er að skerða barnabæturnar eru hækkuð hjá einstæðu foreldri úr 100 þús. kr. í 150 þús. kr., hjá hjónum úr 200 þús. kr. í 300 þús. kr., þetta er 50% hækkun á þeim mörkum sem notuð eru þegar til tekjutengingar kemur. Þetta er auðvitað gríðarlega mikilvægt fyrir allt launafólk í landinu og fjölskyldufólk.

Það er líka mjög mikilvægt sem verið er að gera varðandi vaxtabæturnar, að lyfta tekjutengingunni þar um 35% og það kemur til framkvæmda strax. Þetta eru gríðarlega mikilvægar umbætur sem hér er verið að ráðast í ásamt með öllu hinu. Ég vil líka nefna sérstaklega í því sambandi, af því að talað var um stimpilgjöldin, að það er verið að fella niður stimpilgjöld á fasteignaviðskiptum hjá fólki sem er að kaupa sína fyrstu íbúð. Það er verið að stíga fyrsta skrefið í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og það er auðvitað búið að gera núna gríðarlega margt af því sem stendur í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Samþykkt hefur verið aðgerðaáætlun vegna málefna barna. Samþykktar hafa verið verulegar aðgerðir í byggðamálum þar sem er verið að hreyfa um 12,5 milljarða. Komið hefur verið fram með yfirlýsingu í þágu aldraða og öryrkja og frumvarp sem mun lögfesta þær umbætur allar, það kemur væntanlega fram í þinginu í þessari viku. Og svo þetta núna. Ætli það sé ekki búið að koma af stað og í framkvæmd um 80% af því sem stendur í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar á níu mánuðum og geri aðrir betur. (Gripið fram í.) Ríkisstjórnin hefur staðið við fyrirheit sín eins og þau eru gefin í stjórnarsáttmálanum og gert það hratt og vel.

ASÍ gaf frá sér yfirlýsingu í desember og kallaði eftir því að gerður yrði sáttmáli um efnahagslegt jafnvægi og félagslegt réttlæti, eins og það hét hjá ASÍ í desember. Það er nákvæmlega það sem verið er að gera núna, að gera sáttmála um efnahagslegt jafnvægi og félagslegt réttlæti. Það er verið að gera hér sáttmála um jöfnuð og jafnvægi og það er auðvitað alveg í samræmi við það sem kemur fram í stjórnarsáttmálanum þar sem segir að ríkisstjórnin muni vinna að víðtækri sátt í samfélaginu um aðgerðir á sviði efnahags- og félagsmála. Þess vegna er fullkomlega eðlilegt að ríkisstjórnin útfæri stjórnarsáttmála sinn, tímasetji aðgerðir, umfang aðgerðanna, í góðu samráði við aðila vinnumarkaðarins eins og gert hefur verið í þessum kjarasamningum.

Auðvitað er það ekki svo að ekki sé hægt að gera meira í ýmsum umbótamálum. Það er alltaf hægt að gera betur og auðvitað er það alveg rétt sem hér hefur komið fram að enn þá eru lægstu laun fyrir neðan þau mörk sem við vildum öll sjá þau. Við vildum öll sjá lægstu launin hærri en þau eru núna, þau eru fyrir neðan þau viðmiðunarmörk sem við teljum eðlileg. Það verður ekki komið á algeru réttlæti í einu vetfangi, það þarf að vinna sig inn í það að auka sanngirni og réttlæti í samfélaginu. Umbótum er aldrei lokið og það verður að sjálfsögðu unnið að þeim áfram af hálfu ríkisstjórnarinnar í samræmi við stjórnarsáttmálann og þær aðgerðir sem þar eru gefin fyrirheit um. En það hefur verið gert gríðarlega mikið á þessum fyrstu níu mánuðum, miklu hefur verið komið í verk sem lýtur ekki síst að því að bæta stöðu og kjör þeirra sem lægst eru launaðir í samfélaginu. (Gripið fram í.) Þessir kjarasamningar sýna mikla samstöðu og þeir sýna mikinn aga hjá launafólki, þeir sýna að heildarhagsmunir eru teknir fram yfir sérhagsmuni. Þessir kjarasamningar eru í þágu láglaunafólks og taxtavinnufólks og þar af leiðandi eru þeir í þágu kvenna og landsbyggðarfólks sem hefur síður notið þess launaskriðs sem hefur verið á vinnumarkaði á undanförnum mánuðum og missirum. Og ég ítreka það sem ég sagði áðan og endurtek það að þeir sem fóru fyrir þessari samningagerð eiga heiður skilið fyrir að hafa leyst þetta mál svona farsællega af hendi.

Um fundarstjórn.

Yfirlýsing ráðherra.

[14:20]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vek athygli Alþingis á því að þessi umræða fer fram samkvæmt 45. gr. þingskapa þar sem kveðið er á um hvernig haga skuli umræðu ef ráðherrar í ríkisstjórn gefa skýrslur hvort sem þær eru skriflegar eða munnlegar. Í hvoru tilvikinu um sig skal fara eftir þingskapalögum um tímalengd og aðra málsmeðferð. Hins vegar er hægt að semja um frávik frá því sem og var gert. Þingflokksformenn náðu samkomulagi við forseta Alþingis um tímalengd umræðunnar, um að hæstv. forsætisráðherra mundi tala í 15 mínútur og fulltrúar annarra þingflokka í 8 mínútur hver. En hvað varðar röðun á mælendaskrá gegnir allt öðru máli. Þar hefur hæstv. forseti greinilega tekið sér það bessaleyfi að láta fulltrúa ríkisstjórnarinnar, annars vegar formann Sjálfstæðisflokksins og hins vegar formann Samfylkingarinnar, hafa fyrsta og síðasta orðið í þessari umræðu. (Forseti hringir.) Er það með ráðum gert? Ég vil fá skýringu hæstv. forseta þingsins á því.

[14:22]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að hann tekur sér ekkert bessaleyfi. Hann fer að þingsköpum við stjórn fundarins. Forseta þótti ekki óeðlilegt að uppröðun væri með þessum hætti, því að hér er um það að ræða að forsætisráðherra gefur yfirlýsingu, talsmenn flokkanna taka síðan til máls og forseti taldi að það væri í þágu umræðunnar, upplýstrar umræðu, að utanríkisráðherra væri síðastur á mælendaskrá og gæti þá brugðist við og svarað efnislega fyrirspurnum sem kynnu að koma upp. Sá er tilgangurinn með þessari röðun en auðvitað er það alltaf álitamál hvernig forseti á að raða á mælendaskrá. Aðalatriðið er að þetta er væntanlega ekki síðasta umræðan sem fer fram um þau málefni sem hér eru á dagskrá og hv. þingmenn munu að sjálfsögðu fá mörg tækifæri til að koma skoðunum sínum og áliti á framfæri um þau málefni sem hér eru til umræðu.

[14:23]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Eflaust má deila um þau hugtök sem hér eru notuð, hvort við tölum um bessaleyfi eða duttlungastjórnun, jafnvel pólitíska duttlungastjórnun. Hæstv. forseti segir að hann hafi hagað skipan á þann veg að það þjónaði sem best umræðunni, þjónaði sem best málefnalegri umræðu. Ég leyfi mér að halda því fram að þetta þjóni fyrst og fremst pólitískum hagsmunum ríkisstjórnarinnar sem er að reyna að slá sig til riddara á grundvelli þeirra kjarasamninga sem hér er verið að fjalla um.

Ég tek undir að þessir samningar og yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar og aðila vinnumarkaðar kalla á miklu meiri umræðu í þinginu, t.d. varðandi svokallaðan áfallatryggingasjóð sem ætlast er til að ríkið komi að, almannatryggingar og lífeyrissjóðir. Þetta kallar að sjálfsögðu á víðtæka umræðu í þjóðfélaginu áður en frá þeim er gengið.

En varðandi hinn málefnalega þátt (Forseti hringir.) og hina málefnalegu aðkomu ríkisstjórnarinnar, þá fannst mér fara harla lítið fyrir henni í yfirlýsingum og hnjóðsyrðum sem komu frá formanni Samfylkingarinnar í lok umræðunnar.

[14:24]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er mjög sérstakt að hlusta á þá umræðu sem hér fer fram um fundarstjórn forseta. Ég tel mjög réttmætt þegar fram fer umræðu eins og hér hefur farið fram, þar sem við fáum tækifæri til að ræða um mikilvæg mál í samfélaginu, að þá tali talsmenn flokkanna eins og þeir hafa gert hér og það er ósköp eðlilegt að við fáum svör við þeim spurningum sem hljóta að koma upp við slík tækifæri. Mér fannst samt heldur óréttmætt hvernig vinstri grænir kjósa að ráðast að hæstv. forseta þingsins (**ÖJ:** Og líka þá meiri hlutinn allur?) og vil sérstaklega koma því á framfæri að mér þykir þessi umræða fara út fyrir öll eðlileg mörk. Við hljótum að geta staðið saman um það á þinginu að ræða mál með þeim hætti (Gripið fram í.) að þar sé einhver sanngirni og þó að Vinstri hreyfingin – grænt framboð þreytist seint á því (Forseti hringir.) að segjast vera stærsta stjórnarandstöðuaflið á þinginu þá kastar nú tólfunum þegar við (Forseti hringir.) getum ekki einu sinni rætt mál eins og nú er rætt um nema árásir komi úr þeirri áttinni.

[14:26]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Hér fór fram afar mikilvæg umræða um aðkomu ríkisstjórnarinnar að kjarasamningum og hver hún er. Umræðan gekk út á það að forsætisráðherra kæmi fram og gæfi yfirlýsingu og síðan færi fram umræða um þá yfirlýsingu. Ýmsum spurningum var beint að ríkisstjórninni og hæstv. utanríkisráðherra kom svo og brást við. Meðal annars lagði hv. þm. Guðni Ágústsson fram nokkrar spurningar sem reynt var að bregðast við. Hver og einn talaði einu sinni og þetta var í þágu umræðunnar. Og mér fannst satt best að segja fyrir neðan allar hellur þegar hv. þm. Ögmundur Jónasson kom upp með þá orðræðu sem hann var með áðan og ekki aðeins það heldur einnig hitt að hv. þingmaður fer upp undir liðnum um fundarstjórn en hefur efnisumræðuna með gagnrýni á þá umræðu sem var nýlokið. Mér þótti þetta afar athyglisvert og ég verð að segja eins og er, virðulegi forseti, (Gripið fram í.) að þetta er ekki til þess að efla virðingu þingsins.

[14:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að þessi skoðanaskipti sýni hversu misráðið það var að láta þessa umræðu ekki fara fram samkvæmt þingsköpum, þ.e. þegar forsætisráðherra eða annar ráðherra óskar að gefa þinginu munnlega yfirlýsingu, flytja þinginu munnlega skýrslu eða gefa yfirlýsingu um opinbert málefni, þá skal fara um þá umræðu eins og fer um umræður um skýrslur. Í þeim umræðum eru tvær eða fleiri umferðir og þá er að sjálfsögðu vel viðeigandi að menn beri upp spurningar, enda hafa menn þá kost á að svara þeim í seinni ræðum sínum. Ef það var ætlun þessarar umræðu að hægt væri að leggja fram spurningar fyrir hæstv. forsætisráðherra sem er málshefjandi hér þá hefði að sjálfsögðu þurft að ganga þannig frá málum að hann fengi orðið aftur. En að nota það sem rök að hæstv. utanríkisráðherra botni umræðuna fyrir hönd ríkisstjórnarinnar þannig

að hún eigi bæði fyrsta og síðasta orðið, það heldur ekki. Ef tilgangur umræðunnar var m.a. sá, sem við vorum ekki upplýst um, að mönnum gæfist kostur á að bera fram spurningar við hæstv. ráðherra, átti að sjálfsögðu að skipuleggja umræðuna í samræmi við það og þá var eðlilegt að allir hefðu jafnan rétt í þeim efnum, gætu borið upp spurningar sínar og fylgt þeim eftir eða brugðist við svörunum. Þannig er umræða hugsuð þegar menn eiga þess kost að skiptast á skoðunum. Ég tók það ekki þannig að umræðan væri hugsuð svoleiðis (Forseti hringir.) heldur að hér gæfist okkur kostur á að flytja yfirlýsingar af hálfu okkar flokka og í því ljósi var röð ræðumanna ekki eðlileg.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Vinna barna og unglinga.

[14:29]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er sagt að vinnan göfgi manninn og að það sé jákvætt að börn fái að kynnast atvinnulífinu og taka þátt í því. Ég held að við mörg hver lítum með stolti yfir farinn veg þegar við rifjum upp æskuár okkar þar sem við höfum mörg hver tekið þátt í atvinnulífinu á fyrri tíð. Á sama tíma er mjög mikilvægt að við gætum þess að börn valdi þeim störfum sem þau vinna og hafi líkamlegan og andlegan þroska til þess, beri ekki óeðlilega ábyrgð og séu ekki í vinnu sem þeim stafar hætta af.

Virðulegi forseti. Ég hef tekið eftir því hin seinni missiri að fjöldi barna vinnur í verslunum og stórmörkuðum við ýmis þjónustustörf. Manni er farið að bregða í brún hvað þetta er orðið umfangsmikið á sama tíma og manni finnst gott að börnin vinni eitthvað. Ég vil því gjarnan spyrja hæstv. félagsmálaráðherra út í þessi mál. Nú mega 13 og 14 ára börn vinna létt verslunarstörf, bæði í verslunum og stórmörkuðum, og reyndar létt skrifstofustörf og ýmis léttari störf. Það kemur fram í reglum að á starfstíma skóla, en samt utan skipulagðs skólatíma, mega þessi börn vinna tvær stundir á skóladegi og samtals tólf stundir á viku og óheimilt er að börn vinni eftir klukkan átta á kvöldin.

Ég vil gjarnan spyrja hæstv. félagsmálaráðherra hvort brögð séu að því að börn vinni meira en þetta. Það er samkomulag um að þetta sé hæfilegt eins og löggjöfin er núna en maður hefur á tilfinningunni að börn séu farin að vinna í talsvert miklum mæli svo að það gæti jafnvel farið að koma niður á námi þeirra. Ég hef því áhuga á að vita hvort hæstv. félagsmálaráðherra er eitthvað að kanna þessi mál. Maður skilur að atvinnurekendur eru að reyna að bjarga sér í þenslunni sem verið hefur en á sama tíma (Forseti hringir.) verður að gæta þess að börn vinni ekki óeðlilega mikið.

[14:31]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég er alveg sammála innganginum í ræðu hv. fyrirspyrjanda, það þarf að gæta þess að börn beri ekki óeðlilega ábyrgð við vinnu, að störf sem þau stunda séu við þeirra hæfi og að farið sé að þeim tíma sem settur er upp og viðmiðunum sem notuð eru um vinnu barna. Ég vil þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að vekja athygli mína á þessu ef það er rétt, sem hv. fyrirspyrjandi nefnir hér, að brögð séu að því að bæði í þjónustu- og verslunarstörfum séu börn látin vinna vinnu sem þau ættu ekki að gera samkvæmt lögum og (Forseti hringir.) reglum sem í gildi eru. Af þessu tilefni mun ég sérstaklega láta skoða þetta.

[14:32]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka hæstv. félagsmálaráðherra sérstaklega fyrir þetta svar, ég skynja það sem svo að hæstv. ráðherra ætli að láta skoða þetta mál. Fyrir tveimur árum voru rúm 18% 12–15 ára barna á vinnumarkaði og um 63% 16–19 ára barna. Þetta er fyrir tveimur árum. Þó að ég hafi ekki skoðað það vísindalega tel ég að þessar tölur séu líklega mun hærri í dag af því að það vantar svo margt fólk til starfa. Það er skiljanlegt að börn vilji taka þátt í atvinnulífinu og afla sér tekna en á sama tíma verðum við að gæta réttinda þeirra.

Ég hef það sterklega á tilfinningunni að skoða þurfi þessi mál sérstaklega vegna þess þrýstings sem er frá atvinnulífinu. Við þurfum að verja börnin þó að við viljum líka hvetja þau til að vinna — ég vil taka það sérstaklega fram að ég er ekki á móti því að börnin vinni, en það verður að gæta hófs. Ég fagna því að ráðherrann ætlar að láta skoða þetta sérstaklega í tilefni af fyrirspurninni.

Umferðarslys og vindafar.

[14:34]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil beina fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra varðandi umferðarslys og vindafar. Líkt og menn vita er hluti umferðarslysa utan þéttbýlis á Íslandi til kominn vegna slæmra aksturskilyrða vegna veðurfars. Í mörgum þessara slysa eru vindur og hálka meðverkandi orsakir. Búast má við að vindur sé meðverkandi orsök í hluta umferðarslysa óháð staðsetningu á vegakerfinu. Hins vegar eru staðbundnar aðstæður á vissum stöðum á vegum landsins þannig að þar geta ítrekað myndast varhugaverð umferðarskilyrði vegna vindafars sem valdið geta slysum.

Má til að mynda nefna athugun undir Hafnarfjalli og aðstæður í Draugahlíðarbrekku jafnt sem á ýmsum stöðum uppi á Kjalarnesi en vel má vera að hæstv. ráðherra þekki fleiri staði. Unnin hafa verið ýmis verkefni vegna þessa máls og ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort samgönguráðuneytið eða Vegagerðin horfi til niðurstaðna úr þeim verkefnum eða hvort ráðherrann hefur kynnt sér þessi mál. Ég tel að það sé afar mikilvægt þegar verið er að hanna vegakerfi landsins að skoða niðurstöður úr þeim rannsóknum sem gerðar hafa verið á umliðnum árum, sérstaklega með hliðsjón af því sem ég sagði hér í upphafi að hvort tveggja loftfræðilegir eða aflfræðilegir eiginleika hafa áhrif og einnig svörun ökumanns sem tengist vindafari.

Virðulegi forseti. Við þekkjum að vindafar hefur verið mjög mismunandi á undanförnum vikum og mánuðum og ökumenn vítt og breitt hringinn í kringum landið hafa lent í

vandræðum, sérstaklega þar sem hálka hefur einnig tengst akstursskilyrðum.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti biðst velvirðingar á því að klukkan í ræðupúltinu lætur ekki alveg að stjórn.)

[14:36]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Gunnar Svavarsson spyr um athyglisverða hluti hvað varðar rannsókn á veðurfari, vindum og öðru slíku við veghönnun og hvernig að því er staðið. Ég skal játa strax að ég er ekki mikill sérfræðingur á þessu sviði en hef þó lesið mér til um það að Vegagerðin hefur verið að styrkja slík verkefni. Slík verkefni eru í gangi, hafa verið í gangi undanfarin ár, og eftir því sem ég best veit er margt af því sem þar hefur komið fram notað við nýhönnun vega, vindmælingar og annað slíkt er notað. Einnig er unnið með þessa þætti þegar verið er að lagfæra þekkt svæði sem eru slæm. Svarið er því: Já, litið er til niðurstaðna rannsókna og þess sem er í gangi hvað þetta varðar með tilliti til umferðarslysa og áhrifa veðurs á þau.

Við þekkjum það, og heyrðum af því fréttir ekki alls fyrir löngu, að á ákveðnum svæðum, sem betur fer hafa kannski ekki hlotist af því slys, hefur klæðning, jafnvel malbik, verið að flettast af vegum. Ég veit um þekkt svæði nálægt minni heimabyggð. Ég get líka sagt af eigin reynslu hvað varðar áhrif vinds, hálku, snjóþunga og annarra veðurfræðilegra þátta á akstursskilyrði. Ég lenti í því á síðasta ári á keyrslu frá Raufarhöfn, var á leiðinni til baka í Kelduhverfi, að mikil vindhviða kom og hálka var á vegi og ekki var hægt að gera annað en að sveigja út af. Sem betur fer var frágangur Vegagerðarinnar á þessu svæði þannig að vel var gengið frá bakka og gamli vegurinn ekki langt undan þannig að hægt var að sveigja í þá áttina. En það voru tvímælalaust vindur og hálka sem gerðu það að verkum að maður lenti út af.

[14:38]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Vegurinn fyrir Tjörnes og í Kelduhverfi hefur vissulega skánað og er orðinn mjög greiðfær. Ég fór nýlega um hann og get tekið undir að þar er allur frágangur góður þannig að menn geta tekist á við aðstæður eins og hæstv. ráðherra hefur greinilega lent í í Kelduhverfi á sínum tíma.

Ég vil nota tækifærið og þakka hæstv. ráðherra fyrir þann áhuga sem hann sýnir málinu. Ég tel að það sé afar mikilvægt, virðulegur forseti, að við horfum til þeirra rannsókna sem unnið hefur verið að á undanförnum árum varðandi vindafar. Ekki er bara um að ræða 2+2 vegi eða 2+1, heldur skiptir líka máli hvernig við hönnum vegina og þá sérstaklega með hliðsjón af veðurfari á Íslandi. Við höfum safnað miklum upplýsingum með vindmælingum og við eigum að styðjast við þær við hönnun á umferðarmannvirkjum.

[14:39]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég ítreka þakkir til þingmannsins fyrir að taka þetta upp. Ég gat kannski ekki um það áðan að meðal atriða sem Vegagerðin hefur verið að vinna með er hvort flytja þurfi til vegi á þekktum svæðum þar sem vegir eru tilbúnir núna í dag og þetta er vel þekkt vandamál. Menn eru líka að skoða hvort planta þurfi trjám eða setja vindskeiðar eða vindhlífar, eða hvað það nú er kallað, á svæði sem við vitum um og verðum oft vör við að bílar jafnvel fjúka út af vegna mikils veðurofsa. Nægir að nefna hér svæðið undir Hafnarfjalli og er ekki líka þekkt svæði hér uppi á Kjalarnesi? Ég þakka því fyrir þetta.

Útgjöld til menntamála og laun kennara.

[14:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það fer nú hver að verða síðastur að ná í skottið á ráðherrum ríkisstjórnarinnar áður en þeir ljúka við að uppfylla allan stjórnarsáttmálann en það kom fram í yfirlýsingu hæstv. utanríkisráðherra nýlega að 80% af verkefnum sáttmálans hefði þegar verið framfylgt. Ég bíð spenntur eftir því að vita hvað þeir muni gera þegar því er lokið.

Eitt af því sem er ólokið eru yfirlýsingar og stefna frá stjórnarþingmönnum um að hækka laun kennara. Það kemur fram í gögnum frá OECD að hvað varðar laun framhaldsskólakennara með 15 ára starfsreynslu, þegar tekið hefur verið tillit til mismunandi kaupmáttar í löndunum, er Ísland í 25. sæti af 30 ríkjum sem tekin eru til samanburðar og enn neðar þegar launin eru mæld sem hlutfall af þjóðarframleiðslu á mann.

Ef maður skoðar hins vegar gögn um útgjöld til menntamála, og um það fjallar fyrirspurnin, kemur í ljós að útgjöld til menntamála hér á landi eru um 17% af útgjöldum hins opinbera en meðaltalið hjá OECD-ríkjunum er 13,4% þannig að við erum töluvert yfir því. Ef við mælum þetta sem hlutfall af vergri landsframleiðslu hvers lands eru útgjöld hins opinbera á Íslandi 7,2% árið 2004 en hjá OECD 4,7% þannig að við erum u.þ.b. eða meira en 50% yfir því. Þetta eru auðvitað hlutir sem eru ákaflega athyglisverðir og ganga illa saman.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvernig ríkisstjórnin hyggist hækka laun kennara, hvort það verði þá til að hækka hlutfallið í útgjöldum ríkissjóðs. Á það að hækka útgjöld nemenda og fjölskyldna eða á það að fækka þeim sem starfa við menntun og hækka (Forseti hringir.) þannig laun hvers og eins?

[14:42]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Þetta eru afar athyglisverðar upplýsingar sem koma fram hjá hv. þingmanni og sjálfsagt að skoða þær og hugsanlegt að þær séu innlegg í þá umræðu sem fram mun fara þegar kjarasamningar við kennara verða lausir. Þeir eru nú ekki enn lausir og ég held að það sé ekki mjög skynsamlegt af viðsemjanda í minni stöðu að vera að tjá sig mikið um það opinberlega áður en samningar hafa hafist. Ég hef sagt það áður og mun endurtaka það núna, og ég geri síðan ráð fyrir því að ég þurfi að gera það nokkrum sinnum á næsta mánuði, að kjarasamningar og deilur í kringum þá verða ekki leystir úr ræðustól á Alþingi.

[14:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er aldrei að vita hvar menn geta leyst deilur, það gæti m.a.s. gerst í ræðustól á Alþingi. Vissulega er það ekki líklegt og ekki er það mitt viðfangsefni í fyrirspurninni að fjalla um það heldur hinn enda málsins sem eru útgjöldin. Við skulum ekki gleyma því að eftir þá kjarasamninga sem nú voru gerðir eru byrjunarlaun iðnaðarmanna orðin, að því er mér sýnist, umtalsvert hærri en byrjunarlaun ýmissa háskólamenntaðra stétta hjá hinu opinbera. Ég fæ því ekki séð annað en að hæstv. fjármálaráðherra verði að taka mið af því í kjarasamningum til þess að ná samningum við háskólamenntaða opinbera starfsmenn.

Hann þarf að svara þinginu um útgjöldin og við erum þegar með opinberar upplýsingar um það að útgjöld til menntamála hér á landi eru þau hæstu meðal OECD-ríkjanna. Hver er stefna ríkisstjórnarinnar hvað það varðar? Hvernig á að leysa kjarasamningana með því að bæta kjör einstaklinga? (Forseti hringir.) Hvernig eiga útgjöld til menntamála að þróast?

[14:44]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er að sjálfsögðu rétt hjá hv. þingmanni að ráðherrar verða að svara fyrir útgjöld ríkisins á Alþingi. Eins og hv. þingmaður hefur eflaust tekið eftir hefur það verið stefna bæði þessarar ríkisstjórnar og þeirrar síðustu að auka fjármuni til menntamála og það sést berlega í þeim tölum sem um þetta eru birtar.

Hv. þingmaður vitnar til þeirrar stöðu sem nú er uppi eftir að gengið hefur verið frá kjarasamningum á hinum almenna markaði. Hann vitnar til þess að bregðast þurfi við þeirri stöðu sem nú er komin upp og að fjármálaráðherra eigi að taka mið af þeim niðurstöðum. Ég heyrði ekki betur í fréttum í morgun en að forsvarsmenn kennara neituðu því algjörlega að nokkurt mið yrði tekið af þeim samningum sem gerðir voru á almenna markaðnum.

Póstþjónusta í dreifbýli.

[14:46]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég leyfi mér að spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort tekin hafi verið upp breytt stefna í póstþjónustu, einkum í dreifbýli. Að undanförnu hefur okkur þingmönnum borist erindi frá sveitarstjórnum um skerta póstþjónustu og áform um frekari niðurskurð á þeirri þjónustu vítt og breitt um landið. Hér er um að ræða fækkun póstburðardaga á stórum landsvæðum og lokun pósthúsa, bæði á minni og stærri þéttbýlisstöðum.

Ég minni á þau ákvæði laga um póstþjónustu frá 2002 sem kveða skýrt á um að tryggja landsmönnum greiðan aðgang að póstþjónustu án mismununar, þ.e. að í þeirri alþjónustukvöð sem þar er um að ræða var lögð rík ástæða á að þetta skyldi gilda um landið allt.

Ég minnist digurrar yfirlýsingar frá þáverandi samgönguráðherra um fimm daga póstburð til allra staða á landinu nema þar sem væri sérstaklega slæmt óveður eða samgöngur næðu ekki til. Ég minnist líka yfirlýsingar frá þáverandi þingmanni, hæstv. núverandi samgönguráðherra, þar sem hann gagnrýndi póstþjónustuna, einkavæðinguna og markaðsvæðinguna á póstþjónustunni sem síðasta ríkisstjórn beitti sér fyrir og gagnrýndi stöðug áform og áreiti Íslandspósts í að skera niður þjónustu í hagræðingarskyni.

Nú berast okkur boð um að búið sé að segja upp stórum hópi pósta sem hafa séð um póstþjónustu vítt og breitt um landið og áform um niðurskurð á þessari þjónustu. (Forseti hringir.) Ég spyr hæstv. ráðherra: Eru þau fyrirmæli sem hér eru að ganga yfir frá hæstv. ráðherra eða (Forseti hringir.) hvernig standa þessi mál?

[14:48]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Vegna spurningar hv. þingmanns um hvort þetta séu fyrirmæli frá þeim sem hér stendur, þá mundi í raun og veru duga að segja bara eitt nei. Svo er ekki, og þar með gæti svarinu verið lokið. En það ætla ég hins vegar ekki að gera. Ég kannast við það að menn hafa verið að ræða hugmyndir um að fækka póstdögum, útburðardögum, úr fimm dögum í þrjá á nokkrum svæðum. Eftir því sem ég best man þá er það til umfjöllunar hjá Póst- og fjarskiptastofnun, hins vegar gæti verið að komið hafi álit frá þeim í ráðuneytið í lok síðustu viku. Ég var erlendis þá en rámar í að það hafi verið varað við að þau gögn væru að koma.

Ég kannast heldur ekki við að talað hafi verið um lokun pósthúsanna, kannski hefur hv. þingmaður upplýsingar um það. Auðvitað ber að hafa í huga að stjórn Íslandspósts ræður þessum málum og allur daglegur rekstur heyrir undir hana. Hitt atriðið varðandi póstburðardagana kemur á borð samgönguráðherra. Þannig að ég kannast ekki við þetta.

Hins vegar þekkjum við og vitum að víðast hvar, og bara hjá okkur sjálfum, er miklu minna borið út af pósti vegna þess að fleiri skjöl og bréf berast á rafrænan hátt. Þar kem ég að því sem ég vildi segja hvað þetta varðar sem ég held að sé vert fyrir Alþingi að hugleiða um áform um háhraðatengingarnar sem við ræddum ekki alls fyrir löngu á hinu háa Alþingi og eru að fara í útboð. Þá má kannski spyrja sig að því hvort það geti verið í lagi að fækka póstburðardögum ef tryggt er að póstur berist til fólks á rafrænan hátt, það megi skoða það í framhaldinu. Það má kannski spyrja hv. þingmann hvað hann segi um þá hugmynd.

[14:50]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Varðandi háhraðatenginguna þá minnir mig að það hafi verið loforð síðustu ríkisstjórnar að hún ætti að vera komin á fyrir um ári síðan. Við það hefur ekki verið staðið, það er eitt af því sem hefur verið svikið.

En góð póstþjónusta skiptir máli engu að síður. Grunnpóstþjónusta skiptir máli fyrir samkeppnishæfni atvinnulífs og búsetu um allt land. Þau loforð og fyrirheit sem voru gefin með fimm daga póstþjónustu um allt land eru bundin í lögum. Ég get vitnað til laganna. Ég get vitnað til orða þáverandi samgönguráðherra og ég get vitnað til fyrrverandi þingmanns og þáverandi framsögumanns samgöngunefndar, hv. þm. Guðmundar Hallvarðssonar, um að póstur skuli

borinn út alla virka daga um allt land nema náttúruhamfarir, eins og veður, hamli.

Þetta er því bundið í lögum og ég hvet hæstv. ráðherra til þess að ganga eftir þessu hjá Íslandspósti og athuga hvort þarna sé verið að brjóta jafnræðisregluna, brjóta lögin um póstþjónustu og brjóta þau fyrirheit sem gefin hafa verið um póstþjónustu í landinu. Ég skora á hæstv. (Forseti hringir.) ráðherra að ganga eftir þessu.

[14:51]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Já, ég skal skoða þetta og lesa yfir álitið frá Pósti og fjarskiptum sem ég hef áður talað um, ef það er komið. Það er alveg rétt að daglegur póstur og póstútburður er mikilvægur á landsbyggðinni sem annars staðar.

Hins vegar held ég að það þýði ekki fyrir okkur að loka augunum fyrir því að magn pósts er að minnka mjög mikið vegna þess hve mikið dreifist á rafrænan hátt. Við megum ekki loka augunum fyrir þeim nýjungum sem í því felast. Við megum ekki festa okkur í einhverri fortíð. Það má auðvitað spyrja sig að því hvort þörf sé á fimm daga póstútburði ef sáralítið er að til bera út. En til þess, eins og ég sagði áðan, þarf að vera boðið upp á háhraðatengingar og fjarskiptaþjónustu í sveitum landsins sem er sambærileg við það sem er í þéttbýli.

Nú á að fara í útboð á háhraðatengingum og fjarskiptaþjónustu og við skulum vona að það muni ganga eftir, sem ég hef áður lýst hér yfir, að það verði bylting í fjarskiptaþjónustu á landsbyggðinni. Hvort það verður um þetta leyti á (Forseti hringir.) næsta ári eða eitthvað síðar veit ég ekki. En hvað þetta varðar held ég að menn verði að athuga að póstur berst á annan hátt en með hestum í dag. (Gripið fram í.)

Aðild að Evrópusambandinu.

[14:53]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Mig langar að beina fyrirspurn til hæstv. viðskiptaráðherra um ummæli sem komu fram í fjölmiðlum hjá Jóni Ásgeiri Jóhannessyni, stjórnarformanni Baugs, stórfyrirtækis hér í landi. Hann talaði um að íslensk stjórnvöld ættu að fara að íhuga að sækja um aðild að Evrópusambandinu því það mundi hafa áhrif á efnahagslífið til góðs. Ég vil velta því upp hér hvaða skoðanir hæstv. ráðherra hefur á því máli?

[14:54]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Það voru mjög athyglisverð ummæli hv. stjórnarformanns Baugs um helgina og ýmissa annarra forustumanna í viðskiptalífinu um gjaldmiðilsmálin og stöðu Íslands í samskiptum við Evrópusambandið. Stjórnarformaður Baugs fullyrti að við þyrftum að huga að aðildarumsókn að Evrópusambandinu. Það væri langtímalausnin á þeirri stöðu sem upp hefur komið og þróast á alþjóðamörkuðum á síðustu mánuðum og hann nefndi síðustu sex til átta mánuði.

Það er aðallega tvennt sem veldur sérstaklega erfiðri stöðu fjármálafyrirtækjanna í dag. Það er annars vegar alþjóðleg fjármálakreppa sem hefur áhrif á þau eins og önnur fjármálafyrirtæki. Þó er staða okkar íslensku fjármálafyrirtækja í rauninni miklu betri en margra annarra, af ýmsum ástæðum.

Hitt er svokallaður hlutfallsvandi, eins og Sigurjón Árnason, forstjóri Landsbankans, kallaði það, þ.e. að stærð fjármálafyrirtækjanna er orðin með þeim hætti að hlutfallsskekkja er komin upp samanborið við stærð gjaldmiðils Seðlabanka og þjóðarinnar.

Að sjálfsögðu þurfa stjórnmálamenn að bregðast við þessari stöðu. Það er eitt stærsta verkefni stjórnmálanna á næstu missirum og árum að leiða þetta til lykta, eins og t.d. formaður utanríkismálanefndar tók undir í þættinum Vikulokin, hér um helgina. Hver er staða Íslands með sinn gjaldmiðil í framtíðinni? Hvaða leiðir eru til að vinna að því máli?

Það er ljóst eftir þing Viðskiptaráðs um daginn að t.d. er einhliða upptaka evru útilokuð af pólitískum ástæðum. Eina leiðin sem mér finnst vera fær í framtíðinni er að sækja um aðild að sambandinu og myntbandalaginu og koma þeim hlutum þannig fyrir til framtíðar. En áður þurfum við að sjálfsögðu að ná jafnvægi á efnahagslífi innan lands.

En það er sjálfsagt að hefja umræðuna og stefna að því að hafa leitt hana til lykta á næstu missirum þannig að innan fárra ára liggi fyrir hvað sé best og réttast að gera fyrir hagsmuni íslensku þjóðarinnar allrar í þessum málum. (Forseti hringir.)

Umræður utan dagskrár.

Framtíðarstuðningur stjórnvalda við hefðbundinn landbúnað.

[14:57]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég vek hér máls á stöðu landbúnaðarins og tel mjög brýnt að hið háa Alþingi fjalli um þá atvinnugrein. Þó að hún sé ekki lengur veigamikil í þjóðarbúinu eða í hagkerfinu er hún engu að síður mikilvæg fyrir okkur og á eftir að verða enn mikilvægari. Það eru blikur á lofti í landbúnaðarmálum í heiminum vegna þeirrar stöðu sem komin er upp með hækkandi afurðaverði, með aukinni eftirspurn eftir landbúnaðarlandi og landbúnaðarvörum til nota þar sem þær hafa ekki verið áður eins og eldsneyti, og svo mætti áfram telja.

Við þessar aðstæður standa íslenskir bændur á krossgötum þar sem að þeim er rétt eitt og annað og margt mjög freistandi. Í áratugi hafa íslensk stjórnvöld staðið dyggilega vörð um að þannig sé búið að innlendri landbúnaðarframleiðslu að hún lifi og dafni og þróist. Alla tíð hafa þó verið til þau öfl í pólitík sem talið hafa að í rauninni sé gagnslaust að halda uppi hefðbundinni landbúnaðarframleiðslu í köldu landi eins og okkar og hafa viljað fara öðruvísi að. Nær væri að galopna hér allar gáttir fyrir innflutningi og hætta öllum innanlandsstuðningi.

Ég segi þetta núna því að ég tel að þessi ógn steðji enn að okkur þó að íslenskur landbúnaður verði brátt fullkomlega samkeppnisfær á alþjóðamarkaði. Það er þó ekki enn staðreynd og ræður þar mestu að á öllum Vesturlöndum

nýtur hefðbundinn landbúnaður ríkisstyrkja og marghátt-aðrar verndar og fyrirgreiðslu. Þess vegna er það mér nokk-urt áhyggjuefni að sjá þess nú ýmis merki að stjórnvöld hyggi á breytingar. Fyrir fáeinum vikum ræddi einn af frá-farandi þingmönnum Sjálfstæðisflokks þá hugmynd sína að bændur yrðu keyptir út í eitt skipti fyrir öll með allan stuðn-ing við mjólkurframleiðslu. Er þá komið fyrir bóndanum eins og þeim sem sat á krossgötum á nýársnótt. Hann varð-ist lengi vel fégráðugum álfum sem reyndu að tæla hann en lét loks freistast þegar hangiflotið var rétt að honum. Þá sagði bóndi: „Sjaldan hef ég flotinu neitað.“ Það er ansi erfitt fyrir bændur að standast þá áraun ef hverjum og ein-um verða réttir tugir milljóna og allur framleiðslustuðning-urinn þannig greiddur út í einu lagi. Er þá hætt við að sú framleiðsla leggist að mestu leyti af eftir það.

Annað sem við heyrum af núna eru hugmyndir um að lækka innlent matvælaverð með enn frekari lækkun á toll-um og aðflutningsgjöldum. Það er alltaf fagnaðarefni að matvælaverð sé lækkað og ég er mikill baráttumaður fyrir því að svo verði. Ég tel einmitt og hef lengi talið að það orki mjög tvímælis að innheimta matarskatt á Íslandi eins hátt og verðlag er hér á matvöru. Ráðstafanir stjórnvalda í kjaramálum nú lúta sérstaklega að verðlagi á innfluttum matvörum en það er mikill verðþrýstingur á innlendu fram-leiðsluna. Sú innflutta mun sem sagt lækka í verði en það er allt sem bendir til að innlenda framleiðslan muni hækka verulega á næstu mánuðum og missirum. Það er í rauninni útilokað annað en að þær miklu verðhækkanir á áburði og fóðri sem ég þarf ekki að rekja hér í smáatriðum — menn tala um 80% hækkun á áburðarverði — muni velta út í verðlagið ef ekki verður gripið þar til sérstakra ráðstafana sem erfitt er að segja um hvernig eigi að gera. Það er þó af-leitt ef stjórnvöld vinna gegn bændum á sama tíma með því að gera samkeppnisstöðu þeirra við innflutninginn enn þá erfiðari.

Þess vegna held ég að mikilvægt sé að vita hvaða stefnu núverandi ríkisstjórn ætlar að taka í þessum málum, hvort hún muni áfram fylgja þeim meginlínum sem verið hafa hér í stjórnmálum og í ríkisstjórnarsamstarfi með Framsóknar-flokki síðastliðin tólf ár — lengst af lýðveldistímanum hafa stjórnvöld fylgt þeirri stefnu að styðja innlenda matvæla-framleiðslu (Forseti hringir.) — eða hvort kúrsinn verði tekinn á kratatillögu og tillögu Vilhjálms Egilssonar.

[15:02]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Þegar við ræðum framtíðarstuðning stjórnvalda við hefðbundinn landbúnað er nauðsynlegt að við áttum okkur á því í hverju núverandi stuðningur er fólg-inn. Í raun er hér um að ræða tvíþættan stuðning, annars vegar innflutningsvernd sem flestar greinar landbúnaðar njóta en í mismiklum mæli þó. Hins vegar er um að ræða beina styrki sem eru bundnir við mjólkurframleiðslu, sauð-fjárframleiðslu, lítils háttar við nautakjötsframleiðslu, þ.e. hinar svokölluðu gripagreiðslur, og vissar gróðurhúsaafurð-ir. Auk þessa er stuðningur við ráðgjafarþjónustu, búfjár-rækt og þróunarverkefni samkvæmt búnaðarlögum sem allar greinar landbúnaðar njóta að einhverju marki.

Stuðningur innan lands við landbúnaðinn er háður regl-um WTO, Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar og þannig hefur það verið frá 1995 og það á bæði við um innflutningsvernd-ina og beingreiðslurnar. Það er mjög mikilvægt að átta sig á því að við erum hér með stuðning sem tekur mið af reglum WTO. Þegar og ef nýr samningur næst innan Alþjóðavið-skiptastofnunarinnar er ljóst að möguleikar til að styðja ís-lenskan landbúnað, bæði með tollvernd og beingreiðslum, verða enn skertir. Fyrir liggur að útflutningsbætur verða aflagðar en þeim hefur að vísu ekki verið beitt hér síðan ár-ið 1992.

Ég hef sagt að við hljótum í framtíðinni að taka mjög mið af því sem mun gerast á alþjóðlegum vettvangi. Enginn vafi leikur á því að innflutningsverndin mun minnka og lík-legt er að breyta verði fyrirkomulagi stuðningsgreiðslna þegar og ef niðurstaða fæst í viðræður WTO. Nú er stuðn-ingur við mjólkurframleiðsluna að mestu bundinn við fram-leiðslu og tengdur kvóta. Hvað sauðfjárbúskapinn varðar er fyrirkomulagið flóknara. Þar er enginn framleiðslukvóti og allir framleiðendur hafa jafnan rétt til innleggs afurða. Um það bil 75% af beingreiðslunum eru greiddar út á greiðslu-mark en fjórðungur miðast síðan beint við framleiðslu-magnið.

Kröfur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar hníga í þá átt að hverfa sem mest frá framleiðslutengdum greiðslum sem teljast vera markaðstruflandi en beita frekar svokölluðum grænum greiðslum, þ.e. stuðningi sem er ekki tengdur framleiðslu en miðast við að uppfylla tilteknar kröfur um dýravernd, skýrsluhald til að halda utan um rekjanleika, heilnæma framleiðsluhætti, umhverfisvernd o.s.frv.

Ég átti fyrir skömmu þess kost að ræða við frú Mariann Fischer Boel sem fer með landbúnaðarmál innan Evrópu-sambandsins og enn fremur við svissneska landbúnaðarráð-herrann. Það er athyglisvert að bæði evrópski landbúnaðar-ráðherrann og sá svissneski töluðu um að á þeim vettvangi hafi þessu stuðningskerfi við landbúnaðinn þegar verið breytt í átt til þess sem menn telja að þróunin verði á vett-vangi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Ég held þess vegna að það sé mjög mikilvægt fyrir okkur að skoða málið í því samhengi þegar við horfum til framtíðar. Það er ljóst að ef og þegar þessi samningur kemst á munum við Íslendingar verða aðilar að honum. Við verðum þess vegna að horfa til þess með hvaða hætti við þróum íslenskan landbúnað til að hann standist kröfur þrátt fyrir þær breytingar sem gerðar verða á alþjóðaviðskiptaumhverfinu.

Við höfum litið svo á að framleiðslutengdur stuðningur sé beinskeyttastur og í rauninni árangursríkastur fyrir hefð-bundinn landbúnað, líka með þeim hætti að hann nýtist jafnframt best neytendum í lægra afurðaverði. Það getur hins vegar verið nauðsynlegt að breyta þessu og greiða hluta stuðningsins á öðrum forsendum og mega setja þau skilyrði fyrir greiðslunum að þær nýtist til þess að treysta afkomu og búsetu í sveitum. Þrátt fyrir þetta vil ég taka fram að það er mjög mikilvægt að styrkja hefðbundnu framleiðsluna beint vegna þess hve framleiðslukostnaður-inn er hár til þess að framleiðsluhvatinn falli ekki alveg nið-ur því að þessi framleiðsla er í rauninni hryggsúlan í dreifð-ustu byggðum landsins.

Stuðningur við landbúnaðinn er óhjákvæmilegur enda

dettur engri nálægri þjóð í hug að leggja hann niður. Það er þó óhjákvæmilegt að við tökum þátt í þeirri alþjóðlegu þróun sem nú er og ég hef þegar gert að umræðuefni. Núgildandi samningar um mjólkur- og sauðfjárframleiðslu eru til ársins 2012 og 2013 og litlar líkur eru á að alþjóðareglur breytist fyrir þann tíma þannig að hrófla þurfi við þessum samningum og auðvitað verður staðið við þá. Það er hins vegar tímabært að huga að og undirbúa hvað taki við að þeim tíma liðnum. Við hljótum í því sambandi að skoða þær breytingar sem orðið hafa og eru að mótast í Evrópu og athuga hvort ekki geti verið skynsamlegt að stíga einhver skref í þessa átt.

Á málþingi sem kúabændur efndu til fyrir skömmu og hv. þingmaður nefndi, hreyfði framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins þeirri hugmynd — ekki tillögu — sem fól í sér að ríkið greiddi mjólkurframleiðendum greiðslumarkið í eitt skipti fyrir öll og þar með yrði ekki um frekari beingreiðslur til þeirra að ræða. Ég brást við þessu þannig að ég sagði líkt og forustumenn bænda að þetta væri hugmynd sem að sjálfsögðu er þess virði að skoða. En ég tel að á henni séu mjög mörg tormerki eins og ég hef þegar nefnt. Hef ég þá fyrst og fremst litið til framtíðar í þessum efnum.

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt að við eigum að hyggja að því í tæka tíð hvernig við högum framtíðarstuðningi okkar við landbúnaðinn þannig að hann verði eftir sem áður burðarsúla í (Forseti hringir.) byggðum landsins, öflug atvinnugrein sem þjónar íslenskum neytendum og framleiðendum.

[15:07]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég held að landbúnaðurinn standi nú á miklum tímamótum. Það stuðnings- og öryggiskerfi sem hefur verið byggt upp til að halda hér uppi öflugum landbúnaði og öflugri matvælaframleiðslu nær ekki að mínu mati lengur þeim pólitísku markmiðum sem sett eru. Gríðarleg hækkun á erlendum aðföngum, áburði, kjarnfóðri, fjármagnskostnaður er hár og gríðarlega hátt jarðarverð hér innan lands setur landbúnaði nú verulegar skorður og ekki síst nýliðun í greininni.

Í síðasta tölublaði *Bændablaðsins* fjalla hagfræðingar Bændasamtakanna, þau Erna Bjarnadóttir og Davíð Már Kristófersson, um stöðuna í íslenskum landbúnaði og stuðning hins opinbera. Ég hvet hv. þingmenn til að kynna sér þau skrif. Þau velta fyrir sér hvernig standa megi sem best vörð um hagsmuni og fæðuöryggi þjóðarinnar hvað þessa grein varðar. Þetta eru allar þjóðir að skoða núna, ekki síst vegna breyttrar stöðu á matvælamarkaði og kröfunnar um sjálfbæra þróun. Þau spyrja um skilvirkni kerfisins, hvort stuðningur ríkisins komi þar sem honum er ætlað. Þau spyrja fleiri slíkra spurninga.

Frú forseti. Ég tel brýnt að hér verði skipuð nefnd þingflokka og aðila landbúnaðarins, félagasamtaka landbúnaðarins og annarra félagasamtaka um að endurskoða og taka á málum landbúnaðarins. Við viljum hafa hér öfluga landbúnaðarframleiðslu. Við viljum hafa landið í byggð. Við viljum aðstæður sem skapa eðlilega nýliðun í atvinnuveginum. Gallup-könnun frá síðasta ári sýnir að mikill og afdráttarlaus meiri hluti þjóðarinnar vill þetta. Ég tel frekar að pólitíkusarnir hafi sofið á verðinum á undanförnum árum og nú verður ekki beðið lengur. Ég hvet ... (Forseti hringir.) Og verst, frú forseti, er aðgerðarleysið sem mér heyrist hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra vera að boða. Það er kannski það alversta (Forseti hringir.) í þessum efnum.

[15:10]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir að hefja þessa umræðu því að það er náttúrlega alltaf gott þegar rætt er um þessi mál í þingsölum. Það sem við getum verið mjög ánægð með hér er hvað afurðir íslensks landbúnaðar eru góðar sem gerir það að verkum að fólk sækist eftir því að neyta þeirra. Gæði þeirra eru það mikil að þær geta alveg verið í fullri samkeppni hvað þetta varðar við aðrar landbúnaðarvörur. (Gripið fram í.)

Því miður er ástandið slíkt að margir bændur eru komnir í gríðarlegar skuldir, til dæmis ýmsir kúabændur. Það er út af því að þeir hafa þurft að fjármagna og kaupa mjög mikinn kvóta og eru nú í miklum vandræðum. Það kerfi sem við höfum búið við virðist ekki hafa virkað nægjanlega vel þrátt fyrir niðurgreiðslur og annað.

Ég er mjög ánægður að sjá að margir bændur leitast nú við að tengja sig við markaðinn eins og sást til dæmis vel í fréttum um daginn þar sem hæstv. landbúnaðarráðherra var í fjárhúsinu á Fossi að taka á móti fé. Það er ný hugmynd sem byggist á því að fólk fái sér fé sem það getur svo fylgst með og fengið afurðir af því. Þetta er mjög góð hugmynd. Aðrar hugmyndir eru til dæmis um að fá fé beint frá býli, frá haga í maga, eins og einn ágætur maður hefur oft sagt í þinginu, hv. þm. Guðni Ágústsson. (Forseti hringir.) Ég tel að við ættum að reyna að leggja meiri áherslu þetta, beinni samskipti bóndans við markaðinn.

[15:12]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er ástæða til að taka hér upp umræðu um skipulag atvinnugreinarinnar miðað við þá umræðu sem verið hefur oft og tíðum á undanförnum mánuðum. Ástæða er til að ætla að þar séu að minnsta kosti hugmyndir uppi um verulegar breytingar eins og fram hefur komið í máli einstakra ráðherra ríkisstjórnarinnar. Því er fyllsta ástæða til þess að kalla eftir afstöðu þess ráðherra sem fer með þennan málaflokk.

Ég svara þessu fyrir mitt leyti þannig að í fyrsta lagi ber að leggja áherslu á atvinnufrelsi við landbúnað, að atvinnugreinin sé frjáls, að hver maður geti stundað landbúnað, hvaða grein hans sem er og hafi þar starfsemi sína, hvort sem það er kjötframleiðsla, mjólkurframleiðsla eða annað. Það er grundvallaratriði. Að öðrum kosti lenda menn í sömu ógöngunum og við erum komin í í sjávarútvegi þar sem menn gættu ekki að því að virða atvinnufrelsið.

Í öðru lagi þarf að gera breytingar á því sem nú er og frá því sem þróunin hefur verið á síðustu áratugum þannig að hver framleiðandi hafi aukið frelsi til þess að selja afurðir sínar beint, hvort heldur til vinnslu eða beint til neytenda. Menn hafa gengið of langt að mínu viti í að reyra framleiðandann í lög og reglugerðir sem ekki eiga sér skynsamlega

stoð í heilbrigðisþættinum.

Í þriðja lagi er það afstaða okkar að stunda eigi landbúnað á Íslandi vegna þess að við þurfum á því að halda sem eyþjóð og getum ekki treyst á aðrar þjóðir eingöngu í þeim efnum. Það þýðir að við verðum að hafa stuðning við atvinnugreinina. Annað er óhjákvæmilegt.

Í fjórða lagi, virðulegi forseti, eigum við að þróa þann stuðning hægt og rólega í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar en varast að taka kollsteypur í þeim efnum.

[15:14]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir að taka upp málefni íslensks landbúnaðar á þingi og þakka hæstv. ráðherra fyrir svör hans, svo langt sem þau ná. Starfsumhverfi íslensks landbúnaðar er grafalvarlegt málefni. Sú staðreynd að verð á áburði og fóðri hefur hækkað um 50–80% er ógnvænleg, ekki síst á þeim tímum þegar ríkisstjórnin reynir, í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins, að reyna að ná þjóðarsátt í kjarasamningum.

Hvað mun það þýða ef verð á áburði og fóðri hækkar um 50–80%? Verð á lambakjöti, dilkakjöti, mun hækka um 20%. Verð á mjólk mun líklega hækka verulega líka. Einhver verður að taka á sig þær kjaraskerðingar nema ríkisvaldið komi nálægt þeim málum. Eru það bændur sem eiga að taka á sig kostnað af því að verð á þessum aðföngum stórhækkar eða eru það neytendur?

Ég kalla eftir því, hæstv. forseti, að hæstv. ráðherra gefi okkur svör um hvað hann hyggist gera í ljósi þeirra aðstæðna að aðföng til bænda hafa hækkað svo sem raun ber vitni. Hæstv. ráðherra hlýtur að ætla að gera eitthvað í þeim málum. Nú eru í gangi kjarasamningar við launamenn og það er ljóst að á þessum tímum verða bændur ekki einir um að taka á sig kjaraskerðingu. Hér er um hápólitískt mál að ræða sem við þurfum að fá svör við: Hvað ætlar hæstv. landbúnaðarráðherra að gera í þessum málum til hagsbóta fyrir bændur og ekki síst til hagsbóta fyrir íslenskan almenning?

[15:17]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Stuðningur við landbúnað er vel þekktur í þeim löndum sem við berum okkur saman við. Miðað þróun mála á alþjóðavettvangi má reikna með að svigrúm okkar til styrkveitinga muni breytast á næstu árum. Aukin krafa er um frjálsari viðskipti með landbúnaðarafurðir milli landa og að dregið verði úr markaðstruflandi styrkjum.

Styrkir á þessu sviði hafa m.a. haft þann tilgang að stuðla að lægra verði til neytenda og tryggja byggð í landinu. Við erum með samninga um sauðfjárframleiðslu og mjólkurframleiðslu til ársins 2012 og 2013. Allar breytingar á því fyrirkomulagi þarf að gera af yfirvegun og það er nauðsynlegt að horfa til þess hvað tekur við að samningstíma loknum.

Atvinnu- og byggðamál eru tíðrædd og oft í tengslum við breytingar í sjávarútvegi. Minna er um það rætt að þróun í landbúnaði, í framleiðslu og vinnslu landbúnaðarafurða, hefur tekið miklum breytingum með tilheyrandi áhrifum á byggðir landsins. Fækkun búa er mikil á sama tíma og bú hafa stækkað og tæknin, eins og í sjávarútvegi, einfaldað alla vinnu og minnkað mannaflaþörf. Að mörgu leyti er það eðlileg þróun en að sama skapi hefur hún mikil áhrif þar sem atvinnustarfsemi í mörgum þorpum og bæjum hefur snúist um þjónustu og verslun við sveitirnar.

Þessari þróun verður ekki snúið við nema okkur takist að efla atvinnulíf á landsbyggðinni. Ég tek heils hugar undir þau sjónarmið sem fram hafa komið í umræðum undanfarinna daga þegar rætt er um staðsetningu næsta stóriðjuvers. Að sjálfsögðu ber í því tilfelli að horfa til þeirra svæða þar sem grunnstoðir atvinnulífs eru veikastar. Út frá því er eðlilegast að horfa til Bakka á Húsavík.

Styrkjum við hefðbundinn landbúnað verður haldið áfram. Það er óhjákvæmilegt. Auðvitað viljum við í framtíðinni sjá hefðbundnar landbúnaðargreinar eins og sauðfjárrækt verða sjálfbærar. Ég er þess fullviss að við getum stuðlað að slíkri þróun með breytingu sem geri duglegu og hugmyndaríku fólki til sveita mögulegt að auka tekjur sínar með fjölbreyttari framleiðslu á eigin afurðum. Unnið er að því og vonandi geta styrkir okkar til landbúnaðar í framtíðinni stuðlað að því að skapa fjölbreyttari atvinnutækifæri til sveita. Það gæti orðið besta leiðin til að breyta þeirri búsetuþróun sem hér hefur verið.

[15:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Í sjálfbærri atvinnustefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er landbúnaðurinn einn af máttarstólpunum. Hann er einn af undirstöðuatvinnuvegum þjóðarinnar og við verðum að horfa til hans með framtíðina í huga.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að ný störf og sjálfbær þróun haldast í hendur. Á staðardagskrárráðstefnu í Hveragerði fyrir rúmri viku kom það í ljós. Þar talaði m.a. Árni Jósteinsson sem er sérfræðingur hjá Bændasamtökunum. Hann sagði að sjálfbær þróun væri eitt af beittustu vopnunum sem við hefðum gagnvart þeim breytingum sem við stöndum frammi fyrir, bæði samfélags- og umhverfistengdum. Ég er sammála honum.

Hann talaði um hlýnun lofthjúpsins, um losun gróðurhúsalofttegunda, um hnignun landgæða og fleira í þeim dúr. Þá koma upp í hugann þær hugmyndir sem við vinstri græn höfðum varðandi lífrænan landbúnað. Ég lýsi yfir miklum vonbrigðum með svar hæstv. landbúnaðarráðherra á þskj. 307 á þessu þingi. Hv. þm. Þuríður Backman spurði hann út í möguleikann á því að ríkisstjórnin mundi sérstaklega styðja við lífrænan landbúnað. Í svari ráðherra koma fram bæði fordómar og heimóttarskapur.

Við stöndum frammi fyrir straumhvörfum í landbúnaði vegna hækkunar á orkuverði og þar af leiðandi áburðarverði. Ég bendi á að lífrænir bændur nota ekki kemískan áburð. Þeir þurfa ekki eiturefni í framleiðslu sína. Þar af leiðandi eru lífrænir bændur þeir sem á að leggja sérstaklega lið hvað opinberan stuðning varðar. Í lífrænum landbúnaði eru ekki notaðar erfðabreyttar lífverur. Hvað vilja neytendur í dag? Neytendur vilja lífræna framleiðslu. Við lendum í því að fá innflutta lífræna framleiðslu og missa þar með störf til útlanda sem við gætum búið til hér heima.

[15:21]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir þessa umræðu. Hann vék að því að hann hafði heyrt hitt og þetta og fengið frétt eitt og annað. Hv. þm. Bjarni Harðarson er vitanlega sérfræðingur okkar í drauga- og álfamálum og kann að heyra meira en við hin og ágætt að hann komi með það inn í þessa umræðu eins og hann gerði.

Þessi umræða hefur, virðulegi forseti, vissulega farið vítt og breitt. Ég held, líkt og hæstv. ráðherra kom að, að íslenskur landbúnaður komist ekki hjá endurskipulagningu á allra næstu árum, m.a. vegna alþjóðlegra skuldbindinga um að draga úr opinberum stuðningi. Stuðningur stjórnvalda við atvinnulíf í dreifbýli verður hverju sinni að vera gagnsær, stuðla að efnahagslegri sjálfbærni og tryggja starfandi bændum mannsæmandi kjör. Hv. þingmaður Birkir J. Jónsson kom að því í ræðu sinni varðandi áburðarverð og fóðurverð að þetta tengist kjörum bænda.

Í stjórnarsáttmálanum liggur fyrir að unnið verður að endurskoðun landbúnaðarkerfisins með það fyrir augum að auka frelsi og bæta stöðu bænda, hv. þingmenn og virðulegur forseti, og um leið að lækka verð til neytenda. Ég finn ekki fyrir öðru, virðulegur forseti, en að hljómgrunnur sé fyrir því á þingi að skoða þessi mál með opnum huga. Ég treysti hæstv. landbúnaðarráðherra til að fylgja því úr hlaði eins og það er skrifað í stjórnarsáttmála.

[15:24]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við í Frjálslynda flokknum viljum tryggja að búseta haldist í sveitum landsins. Við viljum standa með bændastéttinni að því að tryggja búsetuna. Við höfum ævinlega talið mikil verðmæti í því fyrir íslenska þjóð og að það muni miklu máli skipti fyrir okkur í framtíðinni að viðhalda byggð í landinu.

Íslenska bændastéttin framleiðir vörur sem íslensku þjóðinni líkar vel. Það getur vissulega verið ágreiningur um verðmyndunina og mönnum kann stundum að finnast varan dýr en við skulum ekki gleyma því, hæstv. forseti, að við búum í landi þar sem ekki eru sömu aðstæður til landbúnaðar, vegna veðurfars og hnattstöðu okkar, og í öðrum löndum.

Það er alvarlegt ef bændur horfa fram á aukinn kostnað við áburðar- og fóðurkaup. Það mun að sjálfsögðu koma að einhverju leyti fram í verði vörunnar en það gerist líka í öðrum löndum. Það kann að fara svo, hæstv. forseti, að íslensk framleiðsla verði betur samkeppnisfær í verði við framleiðslu landbúnaðar í öðrum löndum en verið hefur.

Við í Frjálslynda flokknum viljum gjarnan stuðla að breytingum í landbúnaði, einkum að því að styrkir færist í meira mæli yfir í búsetu-, byggða- og landnýtingarstyrki heldur en verið hefur á undanförnum árum. En þær breytingar viljum við gera í sátt við bændur og landbúnaðinn.

[15:26]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég vil þakka fyrir umræðuna sem hér hefur farið fram og mér finnst hafa verið góð. Sérstaklega hefur vakið athygli í umræðunni hvernig draugum var blandað inn í málið sem ég tel skipta nokkru máli vegna þess að það gæti vel verið, ef skyggnigáfan væri fyrir hendi, að ekki þyrfti að fara langt aftur í sögu þingsins til að heyra þær raddir meðal flokksbræðra hv. þm. Gunnars Svavarssonar að verr skyldi gengið að íslenskum landbúnaði og harðar að honum búið. En það er ánægjulegt að þær áherslur hafi breyst. Menn rísa ekki upp núna og tala á móti framleiðslustyrkjum eða á móti stuðningi við hefðbundinn landbúnað. Það er mikið ánægjuefni.

Hitt er ákveðið áhyggjuefni, sem tengist kannski þessum draugum líka að sá draugur skuli komast inn í hugmyndirnar um aðgerðir til handa launafólki að ráðist að tollum og aðflutningsgjöldum á matvöru. Það er nefnilega þannig að aðrar þjóðir bjóða þetta ekki fram í limbói heldur gefa það eftir í alþjóðlegum samningum. Við höfum enga ástæðu til að bakka að tilefnislausu með það innflutningsverð sem landbúnaðurinn nýtur. Vilji ríkisstjórnin koma til móts við verkalýðshreyfinguna varðandi matvælaverð, sem sjálfsagt er að hún geri, skal hún gera það með aðgerðum sem koma jafn vel út fyrir innlendan sem erlendan varning, með lækkun matarskatts. Það er mun vænlegri leið og í samræmi við þann stjórnarsáttmála sem hér var vitnað til áðan. Ég hvet hæstv. landbúnaðarráðherra til að skoða það.

Það er rétt sem hæstv. ráðherra sagði, að þetta voru aðeins hugmyndir hjá framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins varðandi það að kaupa allan kvótann af kúabændum og menn tóku undir að það mætti skoða. En það liðu ekki margir dagar þangað til formaður Bændasamtakanna hafði lýst því yfir að hann afneitaði þessu algerlega og teldi þetta algerlega ófæra leið. Ég bíð eftir sambærilegri yfirlýsingu frá hæstv. landbúnaðarráðherra.

[15:28]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég fagna umræðunni sem hér hefur farið fram. Hún hefur verið að mínu mati verið ákaflega málefnaleg. Þar stendur kannski tvennt upp úr.

Í fyrsta lagi tel ég að hér hafi komið fram mjög mikilvægur almennur stuðningur við að við héldum áfram öflugum íslenskum landbúnaði. Það er afskaplega mikilvægt að þetta liggi fyrir með þeim almenna hætti sem greinilega kom fram í þessari umræðu. Stundum hefur verið látið í veðri vaka að miklar pólitískar væringar væru um stuðning við landbúnaðinn. Ég held að svo sé ekki. Ég hef ekki orðið var við annað en að í almennri umræðu sé mikill stuðningur við að við eigum öflugan landbúnað.

Vegna þess sem hér hefur komið fram er ástæða til að árétta að við eigum góðan landbúnað sem framleiðir góðar vörur. Sú framleiðsla einkennist ekki af notkun eiturefna heldur byggist hún á heilnæmi, hreinleika og möguleikum íslensks landbúnaðar. Það er mikil ástæða til að leggja áherslu á þetta. Við tökum eftir því að íslenskir neytendur tala sínu máli í þessum efnum. Það fer ekkert á milli mála að meðal íslenskra neytenda er mikill áhugi á að kaupa íslenskar landbúnaðarvörur. Íslenskir garðyrkjubændur hafa t.d. sérmerkt sínar afurðir og það kallar fram mjög jákvæð viðbrögð neytenda. Við vitum að nokkur innflutningur er á erlendum landbúnaðarvörum. Neytendur kjósa íslenskar

landbúnaðarvörur (**KolH:** Við viljum meira lífrænt.) almennt umfram innfluttar. Það skiptir miklu máli.

Ég er ósammála því sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir talaði um. Hún stillti því þannig upp að hér væri um að ræða eiturbras í kringum íslenskan landbúnað. Svo er ekki. Við viljum styðja við bakið á lífrænum landbúnaði en sá landbúnaður sem við höfum byggt upp er heilnæmur og byggist á því að menn geti hagrætt. Það er ekki bara spurning um hve mikla peninga við leggjum í þessa grein heldur líka hvernig við sköpum þessari atvinnugrein góð rekstrarskilyrði þannig að hún geti lifað, dafnað, hagrætt og stækkað.

[15:31]

Útbýting:

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, 403. mál, frv. StB o.fl., þskj. 654.

Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, 2. umr.

Stjfrv., 307. mál (brottfall laganna). — Þskj. 385, nál. 606.

[15:31]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um brottfall laga nr. 25/1921, um einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks. Hv. menntamálanefnd hefur fjallað um málið og fengið á fund til sín fulltrúa menntamálaráðuneytisins Guðnýju Halldórsdóttur og Þórhall Vilhjálmsson, sem fóru yfir tilurð og efni frumvarpsins. Einnig kom á fund nefndarinnar Gunnlaugur H. Jónsson frá Háskóla Íslands.

Með frumvarpinu er lagt til að lög nr. 25/1921, um einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, falli brott. Upphaf að þessari tillögu má rekja til þess að nefnd á vegum fjármálaráðuneytisins taldi að ákvæði 6. gr. laganna uppfyllti ekki kröfur sem 40. gr., sbr. 77. gr. stjórnarskrárinnar, setur um skattlagningarheimildir. Enn fremur bárust fyrirspurnir frá Eftirlitsstofnun EFTA um hver viðhorf íslenskra stjórnvalda til ákvæða 1., 5. og 6. gr. laganna væru og hvort þau teldu að þau samræmdust 11. gr. samningsins um Evrópska efnahagssvæðið. Því var talið rétt að fella lögin úr gildi. Ekki er ágreiningur í þessu máli milli menntamálaráðuneytis og Háskóla Íslands en fulltrúar háskólans lýstu þó yfir áhyggjum af skertum tekjum skólans og ítrekuðu að mikilvægt væri að halda starfsemi Almanakssjóðs gangandi. Með brottfalli laganna verður Háskóli Íslands af þeim tekjum sem lögin veittu honum á grundvelli einkaleyfisins. Tekjur þessar renna í Almanakssjóð sem stýrt er af háskólaráði og eru síðan nýttar til eflingar stærðfræði, til að mynda útgáfu tímarita á sviði stærðfræði, stærðfræðilegri eðlisfræði og stjörnufræði. Eru tekjur sjóðsins áætlaðar um 1,7 millj. kr.

Að mati nefndarinnar hefur brottfall laganna það ekki í för með sér að Háskóla Íslands beri að láta af útgáfu almanaks. Kom það jafnframt fram í máli fulltrúa Háskóla Íslands að skólinn hyggst halda áfram útgáfu almanaksins hér eftir sem hingað til. Nefndin telur einnig að rík öryggis- og samræmissjónarmið mæli með áframhaldandi útgáfu almanaks af hálfu Háskóla Íslands. Enn fremur telur nefndin að Háskóli Íslands hafi, á grundvelli 18. gr. laga nr. 41/1999, heimild til gjaldtöku fyrir gerð almanaks. Verði kostnaði Almanakssjóðs því mætt eftir því sem við á, á grundvelli þeirrar heimildar sem og á grundvelli samnings menntamálaráðuneytis og háskólans, dagsett 11. janúar 2007, sem fulltrúar menntamálaráðuneytis greindu nefndinni frá.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Hv. þm. Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson, Illugi Gunnarsson og Katrín Júlíusdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita sá sem hér stendur og hv. þm. Einar Már Sigurðarson, Steinunn Þóra Árnadóttir, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Kolbrún Halldórsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Framhaldsskólar, 1. umr.

Frv. ÁÞS o.fl., 53. mál (afnám innritunar- og efnisgjalda). — Þskj. 53.

[15:35]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 80/1996, um framhaldsskóla sem ég flyt ásamt þingmönnunum Katrínu Jakobsdóttur, Kolbrúnu Halldórsdóttur og Jóni Bjarnasyni. Frumvarpið miðar að því að fella niður kennslu- og innritunarkostnað í framhaldsskólum. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að ný grein komi inn í framhaldsskólalögin svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Kennsla í framhaldsskólum skal veitt nemendum að kostnaðarlausu og er óheimilt að krefja nemendur eða forráðamenn þeirra um greiðslur fyrir kennslu, námsgögn eða annað efni sem nemendum er gert skylt að nota í námi sínu og samrýmist ákvæðum laga þessara og aðalnámskrá. Ríkinu er skylt að leggja til og kosta kennslu- og námsgögn er fullnægja ákvæðum aðalnámskrár. Opinberum aðilum er ekki skylt að leggja nemendum til gögn til persónulegra nota, svo sem ritföng og pappír.“

Hér er sem sagt gert ráð fyrir því að þessi grein komi inn í framhaldsskólalögin en efnislega er þetta sambærileg grein og er að finna í grunnskólalögunum þar sem tekin eru af öll tvímæli um að kennsla í grunnskólum skuli veitt nemendum að kostnaðarlausu.

Að mati okkar flutningsmanna mundi samþykkt þessa frumvarps þýða að stigið yrði mikilvægt skref í átt að auknu jafnræði til náms óháð efnahag. Gjaldtökuheimildir laganna varðandi innritunar- og efnisgjöld yrðu þá felld brott samkvæmt frumvarpinu en í gildandi framhaldsskólalögum getur skólanefnd ákveðið upphæð framangreindra gjalda þótt sett sé ákveðið hámark á innritunargjaldið samkvæmt gildandi lögum.

Síðan gerum við tillögu um að fella brott heimild til innheimtu á sérstöku endurinnritunargjaldi sem miðast við 500 kr. fyrir hverja ólokna einingu frá síðustu önn. Sömuleiðis mundi þá falla brott reglugerð nr. 333/1997 um endurinnrit-

unargjald í framhaldsskólum.

Eins og ég gat um er frumvarpið, aðalinnihald þess, efnislega samhljóða 33. gr. grunnskólalaga þar sem kveðið er á um að kennsla í skyldunámi skuli veitt nemendum að kostnaðarlausu. Óheimilt er að krefja nemendur eða forráðamenn þeirra um greiðslur fyrir kennslu, námsgögn eða annað efni sem nemendum er gert skylt að nota í námi sínu og samrýmist ákvæðum laganna og aðalnámskrá. Þá er með þessari breytingu lagt til að kveðið verði afdráttarlaust á um að kostnaður við námsgögn skuli vera hluti af rekstri framhaldsskóla.

Rétt er að rifja upp að í aðdraganda síðustu þingkosninga var talsvert rætt um mikilvægi þess að námsgögn í framhaldsskólum væru nemendum að kostnaðarlausu. Markmiðið í þessu frumvarpi er í takt við þær áherslur sem við frambjóðendur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lögðum fram. Í kosningastefnuskrá okkar sagði m.a., með leyfi forseta:

„Vandað og fjölbreytt framhaldsskólanám á að standa öllum til boða óháð efnahag eða öðrum aðstæðum. Því á ekki að taka skólagjöld fyrir framhaldsskólanám. Enn fremur eiga nemendur að hafa aðgang að námsbókum og öðrum námsgögnum sér að kostnaðarlausu. Aðgengi allra að framhaldsskólabyggingum þarf að vera tryggt. Námsaðstaða fyrir nemendur með sérstakar menntunarþarfir verði bætt og hún boðin í sem flestum framhaldsskólum.“

Einnig er rétt að rifja upp að finna mátti sambærileg markmið í málflutningi fleiri framboða fyrir síðustu þingkosningar. Í málefnasamningi núverandi ríkisstjórnar eru gefin fyrirheit um áfanga í þessa átt þótt orðalagið sé að mínu mati býsna rýrt í roðinu. Þar segir, með leyfi forseta:

„… og nemendur í framhaldsskólum fái stuðning til kaupa á námsgögnum.“

Það er reyndar ekkert sagt meira um hvað raunverulega felst í þessu.

Ég minni þá líka á að framhaldsskólinn er í raun og veru skóli fyrir alla eða langflesta þótt hann sé ekki skyldunám. Meira en 90% af hverjum árgangi halda áfram námi að loknum grunnskóla og það er að sjálfsögðu mikið samfélagslegt verkefni að tryggja að öllum sem vilja standi framhaldsskólanám til boða, að hver einstaklingur eigi kost á námi við sitt hæfi og á sínum hraða án tillits til efnahags, búsetu eða annarra slíkra þátta.

Frumvarpið er að sjálfsögðu flutt í þeim tilgangi að koma til móts við þau sjónarmið. Það er ástæðan fyrir því að ekki á að taka skólagjöld fyrir framhaldsskólanám og að nemendur eiga að hafa aðgang að námsbókum og öðrum námsgögnum sér að kostnaðarlausu.

Mig langar að rifja aðeins upp hér við þessa fyrstu umræðu að í aðdraganda síðustu kosninga geystust margir frambjóðendur fram á völlinn og kynntu sjónarmið sín í þessum málum. Reyndar voru það ekki bara frambjóðendur heldur ýmsir aðrir líka. Til dæmis var fjallað um það í leiðara *Morgunblaðsins* miðvikudaginn 10. maí 2006, reyndar fyrir sveitarstjórnarkosningar, þar sem segir m.a., með leyfi forseta:

„Í raun og veru eru allir sammála um að það séu engin rök fyrir því að greiða skuli fyrir aðgang að leikskóla en grunnskólar, framhaldsskólar og sumir háskólar a.m.k. skuli vera ókeypis.“

Þar er lögð sú lína að leikskólar, grunnskólar og framhaldsskólar eigi að vera ókeypis en staðreyndin er sú að framhaldsskólinn er það því miður ekki.

Mig langar líka að vísa til sérstaks kynningarfundar af hálfu Samfylkingarinnar sem greint var frá í *Morgunblaðinu* 8. maí 2007. Þar kynntu þrír frambjóðendur Samfylkingarinnar stefnu hennar í menntamálum. Þar voru saman komin Björgvin G. Sigurðsson, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir og Guðbjartur Hannesson, öll hv. þingmenn núna — tveir af þessum einstaklingum eru nú ráðherrar í ríkisstjórninni. Þar var m.a. lögð áhersla á að stefna ætti að því að bækur í framhaldsskólum yrðu ókeypis. Í máli Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, nú hæstv. utanríkisráðherra, kom þá fram, í endursögn *Morgunblaðsins*, að ekki væri hvað síst mikilvægt að efla fjárfestingu í framhaldsskólunum. Í skólakerfinu væri framhaldsskólinn væntanlega sá sem helst þyrfti á því að halda.

Í grein eftir hv. þm. Guðbjart Hannesson í *Morgunblaðinu* 18. apríl undir heitinu *Stöndum vörð um börnin okkarog fjárfestum í framtíðinni*, er þessu sama markmiði haldið fram og segir þar að taka eigi upp gjaldfrjálsan leik-, grunn- og framhaldsskóla. Sú hugsun er því greinilega þar á ferðinni. Og 12. apríl 2007 er einnig grein eftir hv. þm. Ágúst Ólaf Ágústsson, varaformann Samfylkingarinnar, þar sem hann telur upp helstu markmið sem Samfylkingin vill gera varðandi málefni ungs fólks. Þar segir m.a. í 5. tölulið — þar er talið upp í átta töluliðum:

„Ókeypis námsbækur í framhaldsskólum.“

Það er varaformaður Samfylkingarinnar sem segir þetta í sinni grein. Hæstv. núverandi iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson skrifar einnig um sama mál í *Fréttablaðinu* 11. apríl. Þar segir m.a. með leyfi forseta:

„Að námsbækur í framhaldsskóla verði nemendum að kostnaðarlausu.“

Einnig er hægt að finna grein eftir hæstv. viðskiptaráðherra Björgvin G. Sigurðsson sem var einn helsti talsmaður þingflokks Samfylkingarinnar á síðasta kjörtímabili í stjórnarandstöðu. Hann skrifar í *Blaðið*, forvera *24 stunda*, 19. apríl 2007. Þar getur hann sérstaklega um það sem mikilvægt mál að stuðla eigi að því að námsefni í framhaldsskólum verði ókeypis. Hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður fjárlaganefndar Alþingis, skrifar einnig grein í sama blað 28. apríl þar sem hann segir m.a. með leyfi forseta:

„Námsbækur í framhaldsskólum verði nemendum að kostnaðarlausu.“

Fleira væri hægt að tína til í þessu efni. Ég vil líka minna á að í samantekt *Morgunblaðsins* fyrir kosningar 6. maí 2007, þar sem var fjallað sérstaklega um menntamál allt frá leikskóla til háskóla, ber blaðið saman afstöðu stjórnmálaflokkanna til ýmissa álitamála í menntamálum. Þar er m.a. talað um samræmd próf í grunnskólum, samræmt stúdentspróf, lengingu kennaramenntunarinnar, hvort flytja eigi framhaldsskóla til sveitarfélaga, um gjaldfrjálsan leikskóla og um ókeypis námsbækur í framhaldsskólum. Það sýnir bara að þetta var mál sem mikið var fjallað um í kosningabaráttunni og vitaskuld sýndist sitt hverjum eins og gengur. Í samantekt *Morgunblaðsins* kemur fram að hvað þetta atriði snertir höfðu öll framboðin á landsvísu

lýst því yfir að þau væru fylgjandi ókeypis námsbókum nema Sjálfstæðisflokkurinn sem segist hafa verið andvígur því, og Íslandshreyfingin sem hafði ekki skoðun í þessu máli.

Einnig kemur fram í þessari úttekt að að mati margra frambjóðenda og flokka höfðu menn áhyggjur af þeim kostnaði sem nemendur í framhaldsskólum þurfi að bera, einkum og sér í lagi vegna bókakaupa.

Ég fletti líka upp á frétt í *Fréttablaðinu* frá því í apríl 2007 þar sem fjallað er um starfshóp sem hæstv. menntamálaráðherra fól að gera tillögur um fjölbreytileika og sveigjanleika í skipulagi náms og námsframboðs en í skýrslu þess hóps eru lagðar til stórfelldar breytingar á íslensku menntakerfi. M.a. er þar lagt til að samræmd próf í núverandi mynd verði lögð niður og skólinn verði gjaldfrjáls til 18 ára aldurs. Nú veit ég ekki nákvæmlega hvernig þessum tillögum hefur reitt af en við höfum nú fengið frumvörp inn í þingið frá menntamálaráðherra, m.a. um grunn- og framhaldsskóla. Við sjáum hvernig þessum málum er fyrirkomið þar. Ég lýsi vonbrigðum með að í frumvörpum menntamálaráðherra, m.a. um framhaldsskóla, er hvorki tekið á gjaldfrelsi framhaldsskóla né því að námsbækur eigi að vera nemendum að kostnaðarlausu.

Ég hef farið yfir það hér hver meginmarkmiðin eru með þeim breytingartillögum sem við leggjum til á framhaldsskólafrumvarpinu eða framhaldsskólalögunum til þess að tryggja ókeypis námsgögn. Ég hef líka rakið það lauslega hvaða viðhorf voru uppi fyrir síðustu kosningar, einkum og sér í lagi af hálfu Samfylkingarinnar sem hafði mjög mikil og metnaðarfull áform í þessa veru. Hún er nú komin í ríkisstjórn og hefur þar væntanlega góða aðstöðu til að láta þessa drauma rætast.

Mér sýnist af þeirri umfjöllun sem ég hef farið í gegnum hvað varðar afstöðu stjórnmálaflokkanna fyrir síðustu kosningar, að drjúgur meiri hluti sé hér á hv. Alþingi fyrir því að námsgögn í framhaldsskólum og kennsla í framhaldsskólum skuli veitt nemendum að kostnaðarlausu og að óheimilt skuli vera að krefja nemendur eða forráðamenn þeirra um greiðslu fyrir kennslu, námsgögn og annað efni. Ef hv. þingmenn eru samkvæmir sjálfum sér í þessu efni ætti þetta frumvarp að sjálfsögðu að fá góðar viðtökur hér.

Ég sagði líka að Sjálfstæðisflokkurinn væri eini flokkurinn sem beinlínis hefði sagt fyrir kosningar að hann væri andvígur því að þessi breyting yrði gerð. Það mun því reyna á það núna hvort það er ísköld stefna Sjálfstæðisflokksins og hæstv. menntamálaráðherra sem mun ráða í þessu máli eða raunverulegur vilji og hugur þingmanna eins og hann birtist kjósendum fyrir síðustu alþingiskosningar.

Ég ætlast að sjálfsögðu til þess að frambjóðendur hafi meint eitthvað með kosningaloforðunum og vilji gjarnan beita sér fyrir því að ná þeim fram. Mér sýnist að góður stuðningur geti orðið við málið hér á Alþingi ef menn láta samviskuna ráða eins og stjórnarskráin býður þeim.

Að lokum, virðulegi forseti, legg ég til að málinu verði vísað til menntamálanefndar og 2. umr.

[15:50]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmönnum fyrir að leggja fram þetta frumvarp sem mér sýnist hafa þann tilgang að fella brott gjaldheimildir út af innritunar- og efnisgjöldum.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann og 1. flutningsmann frumvarpsins að því hvort hann hafi reynt að kostnaðarmeta þær breytingar sem hér eru lagðar til, þ.e. þann kostnað sem til fellur vegna málsins eða þær tekjur sem hið opinbera verður af við það að skólum verði óheimilt að krefjast þeirra fjármuna sem núverandi löggjöf gerir ráð fyrir að þeim sé heimilt að innheimta.

Í öðru lagi langar mig til að spyrja hv. þingmann að því hvort flutningsmenn þessa frumvarps eru þeirrar skoðunar að sömu ákvæði eða sömu reglur eigi að gilda um einkarekna framhaldsskóla.

Ég nefni sem dæmi að minn gamli skóli, Verslunarskóli Íslands, og Menntaskólinn Hraðbraut hafa innheimt mun hærri gjöld af nemendum sínum en aðrir framhaldsskólar. Er hugmyndin sú hjá hv. þingmanni og flutningsmönnum að það bann sem þetta frumvarp mælir fyrir um hvað varðar gjaldtökuna, nái einnig til slíkra skóla eða eingöngu þeirra sem reknir eru einvörðungu af hinu opinbera?

[15:52]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka þingmanninum fyrir þessi viðbrögð og þær spurningar sem hann ber hér fram. Ég get fúslega upplýst að við höfum ekki reynt að kostnaðarmeta þær breytingar sem nákvæmlega samþykkt þessa frumvarps hefði í för með sér frekar en það var gert í aðdraganda síðustu kosninga og þeir stjórnmálaflokkar sem höfðu það mál á stefnuskrá sinni settu ekki fram neinar sérstakar tölur í því efni. Svarið við þeirri spurningu er því nei, við höfum ekki kostnaðarmetið þær breytingar sem við leggjum hér til. Við teljum að hér sé um að ræða gríðarlega mikið jafnréttismál, við teljum að það sé mjög þýðingarmikið að allir hafi aðgang að þessari menntun og hún eigi að standa öllum til boða þeim að kostnaðarlausu.

Hvað varðar einkareknu skólana þá erum við auðvitað að tala um breytingar á framhaldsskólalögunum. Við vitum að í skólakerfinu eru einkareknir skólar í dag, bæði á leikskólastigi, grunnskólastigi, og háskólastigi, þar sem viðgengst önnur gjaldtaka en í almenna skólakerfinu, t.d. er öðruvísi gjaldtaka í einkareknu leikskólunum yfirleitt en hjá hinu opinbera.

Okkar prinsippafstaða er að sjálfsögðu sú að þessi menntun eigi að standa öllum til boða án endurgjalds. Það er afstaða okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Frumvarpið sem hér er til umfjöllunar tekur fyrst og fremst á því sem framhaldsskólalögin ná til í þessu sambandi.

[15:54]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka tillöguflytjendum fyrir tillögur þeirra og ekki hvað síst fyrir að vekja athygli á stefnu Samfylkingarinnar í málflutningi sínum hvað varðar gjaldfrjálsan framhaldsskóla og þá einlægu ósk samfylkingarfólks að jafnrétti sé til náms og jafnt aðgengi að skólum og jöfn tækifæri fyrir landsmenn til að stunda nám.

Þessarar áherslu gætir í stefnuyfirlýsingunni þó að útfærslan sé ekki mjög náin þar og það er líka ánægjulegt að

fylgjast með því að þetta kemur inn í kjarasamningana núna, þetta kemur inn þar sem metnaðarfullt markmið í sambandi við það að auka menntun í landinu. En þetta hefur líka komið inn í menntafrumvörpin, þ.e. í framhaldsskólafrumvarpinu eru ákvæði og það má deila um hvort þar sé gengið nógu langt. Mig langar einmitt þess vegna að spyrja hvort hv. framsögumaður, Árni Þór Sigurðsson, geti skilgreint fyrir okkur hvað átt er við með námsgögnum. Það er akkúrat það sem gera þarf í raunveruleikanum. Eru t.d. tölvur innifaldar í þeim og stærri hlutir? Það eru dæmi um það í skólum nú þegar, m.a. útvegar Menntaskóli Borgarfjarðar nemendum tölvur.

Annað sem ástæða er til að vekja athygli á og þarf að fá umræðu um er að skólameistarar hafa talað fyrir lágmarksskólagjöldum, þ.e. að þau séu eingöngu fyrir umsýslukostnaði. Það er vegna þess innritunarforms sem er í sambandi við framhaldsskóla, þeir telja eðlilegt að þar sé eitthvert lágmarksgjald sem er nánast bara táknrænt þannig að menn geti skráð sig með formlegum hætti, og það sé til að halda utan um það kerfi. Útiloka tillöguflytjendur um það?

Og í þriðja lagi það sem hefur komið til álita sem eru ýmis valverkefni í skólum. Ef menn smíða t.d. hluti eins og hátalara eða gera einhverja stærri hluti er gert ráð fyrir því í framhaldsskólafrumvarpinu að nemendur greiði fyrir slíkt, (Forseti hringir.) ef menn búa til einhverja hluti sem þeir fara með úr skólunum, en að skylduverkefni verði greidd. Útiloka menn að það verði greitt einnig?

[15:56]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Guðbjarti Hannessyni fyrir að fjalla nokkuð jákvætt um efni þessa frumvarps, leyfi ég mér að segja, og skynja það þannig að hann hafi ekki breytt um skoðun hvað efni þess varðar frá því að hann var í framboði fyrir síðustu alþingiskosningar. Ástæðan fyrir því að ég vakti sérstaklega máls á afstöðu Samfylkingarinnar er auðvitað sú að ég bind vonir við það að Samfylkingin beiti sér fyrir framgangi þessa máls í ríkisstjórninni.

Þingmaðurinn spyr hvort við höfum leitt hugann að því hvernig eigi að skilgreina námsgögn í þessu samhengi. Það er ekki verkefni löggjafans að gera það og við munum auðvitað ekki gera það í lagatextanum sjálfum. Hins vegar bendum við á að hér er um að ræða sambærilegar skilgreiningar og eru í gildandi grunnskólalögum. Það hefur ekkert vafist fyrir mönnum að praktísera það varðandi grunnskólann hvað eru námsgögn og hvað eru ekki námsgögn í þessu samhengi. Ég sé því ekki fyrir mér að það eigi að verða neitt sérstakt vandamál hvað framhaldsskólann varðar heldur. Hvort tölvur eru þar inni eða ekki er ekki viðfangsefni löggjafans. Við munum væntanlega ekki skrifa það nákvæmlega í lagatexta hvað eru námsgögn og hvað eru ekki námsgögn, heldur er það viðfangsefni þeirra sem fást við málið á vettvangi.

Þingmaðurinn vakti líka máls á því sem hann kallar einhvers konar lágmarksinnritunargjöld, að stjórnendur skóla hefðu gjarnan viljað fá þau. Það er auðvitað bara spurning um fjármögnun þessa verkefnis. Þetta viðfangsefni er eftir sem áður til staðar og hugmynd okkar gengur út á það að þessi gjöld verði felld niður í framhaldsskólunum og við erum þess vegna ekki að tala um að slík innritunargjöld verði við lýði, hvort sem það er einhver lágmarksupphæð eða málamyndaupphæð. Hins vegar er auðvitað fróðlegt að vita hvort það var hugsunin í (Forseti hringir.) stefnu Samfylkingarinnar fyrir kosningarnar.

[15:59]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki betur séð af þessu stutta andsvari en að við séum algjörlega sammála og þær tillögur sem eru í framhaldsskólafrumvarpinu og í stefnuyfirlýsingunni gangi algjörlega með því sem hér kemur fram. Útfærslan er eftir, hún er praktískt vandamál. Ég treysti á að það frumvarp sem hér liggur fyrir fari fyrir menntamálanefnd og komi þar til umræðu í tengslum við framhaldsskólafrumvarpið og hljóti afgreiðslu eins og aðrar hugmyndir sem þar eru uppi, sem eru fyrst og fremst útfærslur á því með hvaða hætti við getum hagað gjaldtöku í framhaldsskólum, þ.e. að stefnt sé að því að framhaldsskólinn verði gjaldfrjáls.

Eins og ýmsar tillögur sem komið hafa fram í þinginu og eru fluttar til þess að ítreka ýmis stefnumál, m.a. Samfylkingarinnar, og er hið besta mál að fá inn í þingið, þá fer þetta mál bara í það ferli að verða leyst af menntamálanefnd og ríkisstjórn. Ég sé ekki að við eigum í nokkrum vandræðum með að uppfylla þessar kröfur miðað við skilgreiningu hv. þm. Árna Þór Sigurðssonar.

[16:00]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil leggja á það áherslu að ég var út af fyrir sig ekki að skilgreina námsgögn í stuttu svari mínu við andsvari hv. þingmanns. Ég átta mig ekki nákvæmlega á því hvað hann les út úr því í þessu efni. Ég hlýt hins vegar að árétta að það má auðvitað ekki vera skilgreiningaratriði á þann veg að menn geti skilgreint obbann af námsgögnum út þannig að eftir sem áður megi taka gjaldið. Ég fagna hins vegar yfirlýsingu hans um að stefnt sé að gjaldfrjálsum framhaldsskóla. Ég skynja það þannig og skil af orðum hans um frumvarpið sérstaklega að vilji sé til, að minnsta kosti að efni til, að það verði unnið áfram á vettvangi menntamálanefndar inn í þá vinnu sem þegar er þar í gangi varðandi þau frumvörp sem hæstv. menntamálaráðherra hefur mælt fyrir. Það er mér að meinalausu þó að það fari þá leið ef það sem stendur í frumvarpinu kemst efnislega í framkvæmd og það verði gert með því að menntamálanefnd sameinist um einhverjar breytingar á framhaldsskólafrumvarpinu sem hæstv. menntamálaráðherra mælti fyrir. Það er auðvitað tilgangurinn með þessu máli. Það er rétt hjá hv. þingmanni að vekja athygli á þessu brýna hagsmunamáli.

Ég minnti á það í framsögu minni að fleiri flokkar, og reyndar flestir flokkar að Sjálfstæðisflokknum undanskildum, töluðu mjög ákveðið fyrir gjaldfrelsi í framhaldsskólunum og að fella niður innritunar- og efniskostnað. Markmiðið hlýtur að vera að sú hugsun nái inn í framhaldsskólalögin. Einu gildir hvernig það er gert, hvort það er gert með samþykkt þessa frumvarps eða gegnum breytingartillögur við fyrirliggjandi framhaldsskólafrumvarp. En ég skil hv. þm. Guðbjart Hannesson á þann veg að hann muni ljá því

máls og stuðning á vettvangi menntamálanefndar að það verði gert.

[16:02]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Virðulegi forseti. Komið er fram frumvarp til laga um niðurfellingu á námskostnaði í framhaldsskóla. Með leyfi forseta segir í greinargerðinni að með samþykkt frumvarpsins yrði stigið mikilvægt skref í átt að auknu jafnræði til náms, óháð efnahag.

Þetta er mjög gott og gilt. En ég finn mig knúna til að vekja athygli á því að þetta tekur ekki á þeim þætti sem veldur mestum mismun hvað kostnað til framhaldsskólanáms varðar. Þeir nemendur sem ekki eiga kost á öðru en að sækja framhaldsskólanám utan heimabyggðar standa óneitanlega höllum fæti. Kostnaður sem verður af því að þurfa að stunda nám sitt annars staðar gefur skakka mynd miðað við jafnaldra sem geta stundað skóla heiman frá sér. En vissulega er komið til móts við þennan ójöfnuð með dreifbýlisstyrknum, sem við köllum í daglegu tali. En betur má ef duga skal. Það hafa hreinlega ekki allir foreldrar efni á því að senda börn sín til framhaldsskólanáms. Þar með takmarkast möguleikar allra þeirra barna til náms. Aukið jafnræði til náms tengist nefnilega ekki einungis fjármálum, eða fjárhagslegri stöðu einstaklinga heldur einnig aðstöðumun.

Við framsóknarmenn teljum mjög brýnt að skoða leiðir til að koma til móts við slíkan aðstöðumun og gefa þannig fleirum kost á því að stunda framhaldsnám í heimabyggð að minnsta kosti til 17 eða 18 ára aldurs. Ég þekki mjög vel til þar sem börn þurfa að fara að heiman 15–16 ára ætli þau sér að stunda nám. Margir virðast reyndar þola það mjög vel og þroskast og dafna við að standa svo ungir á eigin fótum. En ekki eru allir svo lánsamir og mér finnst ég verða vitni að allt of mörgum tilvikum þar sem ungmennin eru hreinlega ekki tilbúin til að fara að heiman. Þau byrja í námi að hausti og snúa svo heim aftur eftir einn til tvo mánuði og leita út á vinnumarkaðinn. Staðan á vinnumarkaðnum er hins vegar víða þannig að ekki er mikla vinnu að fá fyrir þennan aldurshóp. Slíkar aðstæður verða ekki til þess að bæta sjálfsmynd þessara einstaklinga og gera þannig lífið hjá sumum mjög snúið.

Ég er sannfærð um að hægt er að finna lausnir á þessum málum. En til þess þurfum við að skoða framhaldsskólakerfið svolítið víðar. Við þurfum að horfa á það í víðara samhengi og hvetja til samvinnu milli framhaldsskóla og milli skólastiga. Skoða þarf einstök svæði og koma til móts við mismunandi þarfir til þess að þau geti staðið við sérkenni sín. Það er mjög mikilvægt að framhaldsskólarnir hafi áfram sín sérkenni. Ég er hrædd um að umhverfi framhaldsskólanna eins og það er nú, þar sem þeir eru í samkeppni um nemendur, geri það að verkum að erfitt sé að móta sveigjanlegra skólakerfi. En í krafti samvinnu og vilja til árangurs má ná miklu lengra. Ég tel það hreinlega hlutverk okkar hér að sjá til þess að ramminn henti þeim markmiðum og þeirri starfsemi sem til er ætlast.

Ég fagna því að hér komi fram vilji til að jafna stöðu einstaklinga til náms. Það er eitt af grundvallaratriðunum í þjóðfélaginu. Ég bendi jafnframt á að mesta ójafnræðið liggur í aðstöðumun hvað búsetu varðar. Það þarf að jafna þann mun eins og kostur er. Á seinni stigum á síðan að skoða kostnað vegna námsgagna.

[16:07]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem orðið hefur um framhaldsskólann og óska hv. þingmanni til hamingju með jómfrúrræðuna. Hún var góð og gild og í henni komu fram athyglisverðir punktar sem ég vil taka undir. Ég held að við þurfum að huga að öðrum þáttum áður en við förum að greiða algjörlega niður kostnað hvað varðar námsgögn — ég kem reyndar að því á eftir. Ég tel mikilvægt að við hlúum að því, og það höfum við verið að gera á undanförnum missirum, að auka aðgengi að framhaldsskólamenntun í heimabyggð. Það höfum við verið að gera á undanförnum árum og það eru hlutir sem skipta okkur mjög miklu máli.

Við erum með tilraun í gangi, t.d. á sunnanverðum Vestfjörðum varðandi framhaldsskóladeildina á Patró, þar sem verið er að veita fólki fram til 18 ára aldurs tækifæri til að stunda framhaldsskólanám í heimabyggð í samvinnu við skóla sem þegar er kominn með nokkra reynslu. Það er líka nokkuð sérstakur skóli sem hefur fetað inn á nýjar brautir en það er Fjölbrautaskóli Snæfellinga á norðanverðu nesinu. Þar höfum við í rauninni breytt samfélaginu með því að stofna framhaldsskóla. Við gerðum ráð fyrir 130 nemum í byrjun en þar eru nú um 260–270 manns, sem sýnir að við sinnum vel þörf fólks á svæðinu hvað snertir framhaldsskólamenntun. Ég held að það sé brýnt og mikilvægt.

Ég vil engu að síður undirstrika það sem fram kemur í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og hv. þm. Guðbjartur Hannesson kom inn á hér áðan. Það er alveg ljóst að við ætlum að lækka kostnað framhaldsskólanemenda varðandi námsgögn. Það er alveg skýrt. Þau mál eru í vinnslu. Við erum hins vegar að fara yfir hinar tæknilegu leiðir. Hvaða leið eigum við að fara? Eigum við að taka þetta í gegnum reiknilíkanið? En þetta munum við gera. Markmiðið er að lækka kostnað framhaldsskólanemenda varðandi námsgögnin.

Ég vil líka geta þess að kveðið er á um það í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar varðandi kjarasamningana, sem tókust um helgina, að í samræmi við boðaða stefnu ríkisstjórnar í tengslum við framlagningu frumvarpanna, sem hafa verið títtnefnd hér, um framhaldsskólana, verði skrásetningar- og efnisgjöld óveruleg og haldið í algeru lágmarki. Það er ljóst að innritunargjöldin eru frekar lág og ætlunin er að fara vel yfir þessa þætti og reyna að halda þessum kostnaði í lágmarki til að stuðla áfram að jöfnum tækifærum til náms.

Ég vara við því að fara að tala hér um gjaldfrjálsan framhaldsskóla, það eigum við að mínu mati ekki að ræða um. Það er ákveðinn kostnaður sem fellur til en þeim kostnaði höldum við í algeru lágmarki með þeim aðgerðum sem við munum grípa til í kjölfar kjarasamninga og í ljósi stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar. — Af því að þingmaður Mosfellinga er nú í salnum er ánægjulegt að geta borið fram hamingjuóskir með stórt skref sem stigið var í framhaldsskólamálum í Mosfellsbæ í morgun. Ég og bæjarstjóri

rituðum undir það að við ætluðum að opna framhaldsskóla í Mosfellsbæ haustið 2009.

Þetta er allt táknræn mynd þess að við erum að reyna að færa námið eins nálægt fólki í heimabyggð og kostur er. En við hljótum að skoða ákveðna þætti. Ekki er hægt að slíta rekstrarlegar forsendur úr samhengi við faglegar forsendur skólastarfs. Ég setti því á sínum tíma af stað hóp sem skoðaði það hvar hugsanlega væri hægt að halda uppi nokkuð öflugu skólastarfi með tilliti til þeirra reiknislegu og fjárhagslegu forsendna sem þurfa að vera til staðar til að reka framhaldsskóla.

Allir í þessum sal vita að við erum að huga að framkvæmd og undirbúningi að framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð. Við erum að athuga með Suðurland, hvort hugsanlega er hægt að tengja framhaldsskólastarf í Rangárvallasýslu við framhaldsskólann í Vestmannaeyjum. Við reynum að líta vítt og breitt yfir sviðið og sjá hvaða möguleika við getum skapað til að fjölga tækifærum fólks til að kræjka sér í framhaldsskólamenntun.

En okkur hefur líka tekist á undanförnum missirum — og það má í rauninni benda á að ekki er skólaskylda í framhaldsskóla eins og menn vita. Við erum að breyta því núna með mjög táknrænum hætti. Við erum að færa okkur yfir í fræðsluskyldu fram til 18 ára aldurs sem segir að ríkisvaldið verður að vera reiðubúið að taka við öllum þeim sem kjósa að fara í framhaldsskóla. En engu að síður fara um 97% af útskriftarárgöngunum í grunnskóla í framhaldsskóla. Það er mjög hátt hlutfall sem fer beint í framhaldsskóla.

Viðfangsefnið núna, og m.a. er verið að taka á því í framhaldsskólanum, er að reyna að minnka brottfall. Það gerum við með því að efla iðn- og starfsnám, með því að fjölga námsleiðum, með því að bæta inn framhaldsskólaprófinu og m.a. að skoða líka, eins og við höfum verið að tala um hér, að lækka námskostnaðinn í framhaldsskólanum. Allt er þetta liður í því að við ætlum okkur markvisst að minnka brottfallið á framhaldsskólastigi. Við viljum halda fólkinu í skólanum til þess að það öðlist enn frekari færni og reynslu til að takast á við lífið og tilveruna. Það er ágætt að fá þetta tækifæri til að ræða frumvarpið, við erum að vinna að ýmsu sem þar er nefnt en ég er ekki sammála þeirri nálgun sem sett er fram í því.

[16:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það voru haldnar tvær dálítið ólíkar ræður á undan mér. Annars vegar talaði hv. þm. Huld Aðalbjarnardóttir og vakti máls á því, sem er fullgilt, að það er auðvitað fleira sem skiptir miklu máli í sambandi við jafnrétti til náms en kostnaður sem er heimfærður undir bókakostnað eða námsgögn, innritunar- og efnisgjöld. Það misrétti sem fólgið er í mismunandi aðstöðu manna eftir búsetu til að sækja sér framhaldsmenntun er vel þekkt og ber iðulega á góma hér. Um það hafa verið fluttar margar tillögur undanfarin ár, m.a. af okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að taka á þeim málum. Við nálguðumst þetta á sínum tíma þannig að við sögðum að markmið stjórnvalda ætti að vera að tryggja öllum möguleika eins og framast væri kostur og í raun ætti að vera hægt að hafa það án undantekninga að menn ættu þess kost að stunda nám í heimabyggð sinni til 18 ára aldurs að minnsta kosti og greiða götu þess með öllum tiltækum ráðum, með skólasetrum eða útibúum, með fjarnámsmöguleikum og öðru slíku eins og vísar eru að á ákveðnum stöðum og lofa góðu, t.d. á sunnanverðum Vestfjörðum. En svo er þetta líka spurning um kostnað þegar því verður ekki forðað að menn þurfi að sækja sér nám um langan veg og eitt mesta misrétti sem fjölskyldur í landinu búa við í dag er alveg tvímælalaust sá gríðarlegi kostnaður sem leggst á fjölskyldur á þeim svæðum sem þurfa að senda börn eða ungmenni frá sér um langan veg til náms.

Kannanir liggja fyrir sem sýna að sá kostnaður gæti hlaupið á tölum af stærðargráðunni 500–700 þúsund og alveg upp í yfir eina milljón króna. Vísa ég þar m.a. í könnun sem gerð var á kostnaði framhaldsskólanema af sunnanverðum Vestfjörðum sem ýmist fóru til náms á Ísafirði, Vesturlandi eða í Reykjavík áður en framhaldsskóli tók til starfa á norðanverðu Snæfellsnesi og síðan setrið á Patreksfirði. Hæstu tölurnar voru ef menn fóru t.d. til Reykjavíkur og leigðu þar húsnæði og með fullum ferða- og uppihaldskostnaði voru rauntölur, sem fengnar voru úr gögnum frá foreldrum barna eða námsmanna í þessum aðstæðum, af þessari stærðargráðu, þannig að þar er ekkert um að villast. Í því ljósi skoðað og bara út frá því hvað kostar t.d. að vera í heimavist framhaldsskóla á Akureyri, á Laugarvatni eða hvar það er, þá er dreifbýlisstyrkurinn auðvitað skammarlega lágur. Sú skömm stendur upp á þá sem á því hafa borið ábyrgð á undanförnum árum að hækka hann ekki meira og það er auðvitað sá meiri hluti sem ráðið hefur við afgreiðslu fjárlaga hverju sinni. Ég tek hjartanlega undir að það mál má ekki gleymast og það misrétti. En nemendur í framhaldsskólum, einmitt af þessum svæðum, bera líka þennan bókakostnað og innritunar- og efniskostnað sem við erum að tala um og við sem stöndum að þessu frumvarpi viljum að hverfi.

Mér finnst alveg ástæðulaust að þvæla málin eða gera þau flóknari en þau eru. Hér er flutt frumvarp með mjög einföldum og skýrum boðskap sem er algjörlega samhljóða kosningaloforði Samfylkingarinnar fyrir síðustu alþingiskosningar. Ég held þess vegna að hv. þm. Guðbjartur Hannesson hljóti fyrirvaralaust að fagna þessu frumvarpi og lýsa stuðningi við það, því það stendur hér í landsfundarályktun Samfylkingarinnar 2007, menntastefnu, með leyfi forseta: „Grunnur framtíðar – allir geta lært!“

Og töluliður 5:

„Bjóða upp á ókeypis námsbækur í framhaldsskólum og fella niður innritunar- og efnisgjöld.“

Öllu skýrara getur það ekki verið og þetta er nákvæmlega það sem lagt er til í þessu frumvarpi.

Varðandi skilgreiningar þá svaraði hv. þm. 1. flutningsmaður, Árni Þór Sigurðsson, því vel og hér er auðvitað vísað til kennslu- og námsgagna er fullnægja ákvæðum aðalnámskrár og að það hlyti í grunninn að vera viðmiðunin í þessu og síðan nánar útfært í reglum eða reglugerð eftir þörfum.

Mér finnst málið ákaflega einfalt og skýrt og að mínu mati eru engin efni til að gera þann mismun á skólastigum sem hefur verið við lýði að það sama gildi ekki um fram-

haldsskólann og grunnskólann. Það er eins og hver önnur forneskja að meðhöndla framhaldsskólann á einhvern annan hátt en grunnskólann þó svo að skólaskylda nái ekki upp úr framhaldsskólanum, einfaldlega í ljósi þess að hann er orðinn hin almenna regla í dag og ef 18 ára skólaskyldualdur í þeim skilningi að stjórnvöldum sé skylt að bjóða upp á námið er í vændum, þess þá heldur.

Í raun má segja sama niður á við. Það eru engar röksemdir sem halda vatni gagnvart því að meðhöndla leikskólann öðruvísi en grunnskólann. Þá erum við auðvitað komin inn á það sem hefur verið baráttumál okkar frá byrjun, þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að um algjört gjaldfrelsi þess náms verði að ræða í almennu opinberu skólakerfi. Þá fyrst eru þessi mál í lagi og ekki orð um það meir.

Það eru mér heldur vonbrigði að hæstv. menntamálaráðherra skuli bregðast við málinu með þeim hætti sem hér bar raun vitni og ef eitthvað var mátti kannski skilja það þannig að þetta ætti ekki erindi inn í þá vinnu menntamálanefndar sem stendur yfir, sem hins vegar hv. þm. Guðbjartur Hannesson, vísaði til. Hér hafa verið færð fram rök fyrir því að það hljóti að liggja á borðinu nokkuð traustur þingmeirihluti fyrir þessu máli í öllu falli ef ekki bara að um það ætti að geta tekist algjör samstaða sem væri náttúrlega langæskilegast. Ég hvet því sjálfstæðismenn, með hæstv. menntamálaráðherra í broddi fylkingar, til að hugsa sinn gang og athuga það vel hvort Sjálfstæðisflokkurinn geti ekki fallist á það til samkomulags í þessum efnum að það verði tekið inn bara skýrt og óútþynnt þannig að málið verði algjörlega kristaltært að bækur, kennslu- og námsgögn verði án endurgjalds og ríkinu skylt að leggja þau til og að innritunar- og efnisgjöld falli brott. Þetta er óverulegur tekjupóstur og skiptir ekki neinum sköpum í sambandi við fjárframlög til þessa málaflokks. Þetta væri góð fjárfesting og þetta er jafnréttismál. Þetta gæti líka á sinn hátt tengst því vandamáli sem menn ræða oft sem er brottfall úr skólum og eru þó kannski ekki síður þröskuldur í vegi þess að menn fari inn í skólana aftur ef þeir hafa gert hlé á námi sínu, endurinnritunargjöldin. Það standa mörg og mjög gild rök fyrir því að samþykkja þetta frumvarp en engin sem ég get tekið gild sem mæla gegn því.

[16:20]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er áfram ítrekað að hér sé verið að flytja tillögur Samfylkingarinnar og allt gott um það. Ég ætla aðeins að bera hönd fyrir höfuð mér varðandi þær fyrirspurnir sem ég kom með áðan til hv. þingmanns og tillöguflytjanda, Árna Þórs Sigurðssonar. Það eru engir útúrsnúningar að spyrja um tölvur eða aðra slíka hluti vegna þess að um það verður spurt í umræðunni í menntamálanefnd hvað átt sé við með bókum og námsgögnum. Þeir sem hafa flutt þessar tillögur í kosningabaráttunni hafa að sjálfsögðu verið spurðir að þessu og við þurfum auðvitað útfæra það hvað átt er við.

Ég lýsti því yfir að ef tillagan sem hér liggur fyrir er einmitt um útfærslu miðað við grunnskólann, þ.e. um það sem verið hefur í gangi þar, þá sé ég ekki að neinn ágreiningur verði um það í menntamálanefnd. Það sem verið er að takast aðeins á um núna í sambandi við nýju grunnskólalögin er m.a. greiðslur foreldra varðandi ýmsar ferðir og hvað má gera á vegum grunnskólans, t.d. á vegum foreldrafélaga, hvað fellur undir skólaferð og hvað fellur utan við, hvenær má taka gjöld og hvenær ekki. Það hefur líka verið praktíserað í skólum ágreiningslaust að einstök verkefni á vegum skólans hafa verið greidd af foreldrum, t.d. ef boðið er upp á kjólasaum eða eitthvað slíkt, nemendur koma þá með efnið sjálfir og fá leyfi til að vinna þetta í skólanum og fleira í þeim dúr. Valgreinarnar hafa þannig að einhverju leyti verið undir gjaldtöku. Það var eingöngu þetta sem ég var að velta upp.

Ég ætla bara að ítreka þá fyrirspurn til hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar hvort það sé ekki rétt skilið að hann sé að tala um að þetta verði með líkum hætti og verið hefur í grunnskólum þegar hann er að vitna til þess að þetta sé afar einfalt og eigi að vera eins og þar hefur verið tíðkað.

[16:22]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Það er náttúrlega ákaflega nærtækt að svara því játandi þar sem frumvarpsákvæðin hér eru í samræmi við það sem er í grunnskólanum, enda er ekki tiltakanleg óánægja að því ég best veit með framkvæmd þessara mála í grunnskóla.

Það verða auðvitað alltaf einhver jaðartilvik sem þarf að skilgreina og það verður líka þróun í þessum efnum. Ég býst við að fyrir tíu árum hefðu menn ekki verið uppteknir af því að svo kynni að fara að tölvur yrðu almennt flokkaðar sem námstæki og frekar að þar væri þá um að ræða einhvern viðbótarútbúnað sem tilheyrði persónulegum notum, hlutir sem menn tækju með sér heim o.s.frv. Augljóslega er tölvubúnaður í skólunum hluti af námsgögnum þegar hann er notaður þannig. Ef skóli kýs að leysa það þannig að allir nemendur fái fartölvur þá eru þær líka námsgögn í mínum huga ef sú lausn er valin. Svo breytast þessir hlutir í samræmi við þróun og tæknibreytingar o.s.frv.

Ég held að þetta muni ekki valda neinum vandræðum. Aðalatriðið er að reynt sé að hafa lagatextann skýran og afdráttarlausan og það sé ljóst hvað fyrir löggjafanum vakir, að kennslu- og námsgögn sem tilheyra náminu, reglubundnu námi, séu í boði án endurgjalds og að innritunar- og efnisgjöld séu ekki innheimt.

Það verður líka að vera vel á verði gagnvart því ef undanþágumöguleikar eða hjáleiðir eru opnaðar að það vefji ekki upp á sig, eins og ég tel reyndar að hlutirnir hafi stundum haft tilhneigingu til að gera í grunnskólanum. Og talandi sem foreldri sem átt hefur hvert barnið á fætur öðru þar þá hefur manni ansi oft fundist að tilhneigingin væri sú að allt nýtt og allar viðbætur þyrftu einhvern veginn að borgast af foreldrunum. Ég held að það sé alveg nóg að glíma við það sem er til hliðar, tómstundirnar, ferðalög, þannig hlutir, þar sem við vitum að efnahagur foreldra verður strax viðkvæmt (Forseti hringir.) úrlausnarefni þegar verið er að reyna að finna út úr því hvort menn geti ráðist í þetta eða hitt fyrirtækið.

[16:25]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem farið hefur

fram um þetta mál sem ég er 1. flutningsmaður að og vil nota tækifærið til að og óska hv. þm. Huld Aðalbjarnardóttur til hamingju með jómfrúrræðuna og þakka henni fyrir ræðuna sem var að mínum dómi alveg á sínum stað. Ég get tekið hjartanlega undir það sem kom fram í máli hennar að það eru auðvitað fjölmörg viðfangsefni sem við er að glíma í þessum málaflokki, málefnum framhaldsskóla og framhaldsskólanema og hvað varðar jafnrétti til náms og mismunandi aðstöðu vítt og breitt um landið. Ég held að það geti verið samdóma álit okkar allra að þar þurfi að gera betur. Það er vonandi bjartari framtíð í augsýn hvað það snertir, a.m.k. er hugsunin sú að reyna að efla nám í heimabyggð, færa fræðsluskylduna upp í 18 ár sem væntanlega þýðir það að hið opinbera verður að sjá til þess að allir geti stundað nám til 18 ára aldurs í heimabyggð.

Ég tek undir að þetta er mikið jafnréttismál og kannski ekki síst mikilvæg byggðaaðgerð, vegna þess að við þekkjum, eins og hér hefur verið bent á, svo ótal mörg dæmi um að foreldrar hafa nánast talið sig knúin til að flytja á mölina, ef svo má segja, flytja á suðvesturhornið á eftir börnunum sem hafa farið í framhaldsskóla, því að þeir hafa ekki viljað, ekki endilega allir, senda þau 16 ára gömul ein til höfuðborgarinnar, eða í öðrum tilfellum, eins og hér var orðað, hvert barnið á fætur öðru eða hvert barnið rekur annað. Margir foreldrar hafa ekki viljað að þau færu ein til Reykjavíkur eða hingað á suðvesturhornið og þetta hefur knúið fjölskyldur til að taka sig upp og flytjast búferlum. Atriði eins og jafnrétti til náms er þess vegna ekkert síður byggðamál.

Ég þarf svo sem ekki að fara mjög ítarlega yfir það sem hér hefur verið sagt. Ég get sagt að mér finnst tónninn í málflutningi hv. þm. Guðbjarts Hannessonar vera jákvæður gagnvart þessu máli efnislega. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfðum þessa sömu áherslu fyrir kosningar og vonuðumst til þess að um það gæti tekist góð samstaða í þinginu miðað við þann málflutning sem flokkarnir höfðu kynnt fyrir kosningar. Það er því eðlilegt að við komum með málið inn í þingið með þessum hætti og væntum þess að menn standi við skoðanir sínar og sannfæringu í því efni. Þess vegna eru það líka vonbrigði þegar hæstv. menntamálaráðherra kemur hér og nálgast málið þannig að hún sé heldur andvíg því að þetta verði gert og mér fannst jaðra við að hæstv. ráðherra væri andvíg því að málið yrði tekið til umfjöllunar í hv. menntamálanefnd. Ég vil þá bara segja að það er auðvitað ekki verkefni ráðherra eða framkvæmdarvaldsins að segja þinginu fyrir um það hvernig það meðhöndlar mál sem eru borin fram hér með þinglegum hætti. Hér er mælt fyrir frumvarpi og það kann vel að vera að menn hafi misjafnar skoðanir á innihaldi þess en það á að sjálfsögðu að fá þinglega meðferð og fara inn í viðkomandi nefnd til umfjöllunar og þar geta menn kosið að gera við það sem þeir kjósa. En ráðherrann getur auðvitað ekki gefið nein fyrirmæli um það inn í þingið hvernig taka eigi á málinu þar.

Varðandi það sem hér hefur verið vakið máls á um skilgreiningar og annað slíkt, þá segi ég enn og aftur, eins og ég gat sagt í stuttu andsvari, að mér finnst það ekki beinlínis vera verkefni löggjafans að skilgreina nákvæmlega hvaða einstök atriði heyra undir námsgögn í þessu efni en þó er talað um í þessu frumvarpi „kennslu- og námsgögn er fullnægja ákvæðum aðalnámskrár“ og það er þá hinn eiginlegi rammi sem löggjafinn mundi setja að það sem heyrir undir aðalnámskrá er skilgreint sem kennslu- og námsgögn. Það er væntanlega ráðuneytisins að gefa út aðalnámskrána og skilgreina nákvæmlega hvað þar er á ferðinni.

Auðvitað skildi ég hv. þm. Guðbjart Hannesson mætavel að þetta verður örugglega til umræðu í þingnefndinni en væntanlega ekki inni í lagatexta, hvorki varðandi það sem hér er lagt til né frumvarp menntamálaráðherra. Ég skil það ekki svo að menn fari að telja upp einstakar bækur eða kennslugögn í því efni, þó að ég viti ekki nákvæmlega hvernig nefndin muni taka á því.

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og vonast auðvitað til að málið fái góða og jákvæða umfjöllun og góðan stuðning á vettvangi menntamálanefndar. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að markmiðið af hálfu okkar flutningsmanna er fyrst og fremst að ná fram tilgangi frumvarpsins, að hann komist til framkvæmda með einhverjum hætti. Ef það getur gerst með því að efnisinnihald þess verði tekið inn í framhaldsskólafrumvarpið sem er til meðferðar í nefndinni, þá er það gott og blessað og ég mundi fagna því. Það sem okkur finnst skipta mestu máli er þetta jafnréttismál sem við teljum vera, að stuðla að jafnrétti til náms og tryggja það, og það er í samræmi við áherslur okkar vinstri grænna og áherslur annarra stjórnmálaflokka fyrir síðustu kosningar, annarra en Sjálfstæðisflokksins, eins og ég hef þegar rakið. Ég vonast til að málið fái góða meðhöndlun í nefndinni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

[16:31]

Útbýting:

Aðgerðir gegn skattsvikum, 404. mál, fsp. ÁKÓ, þskj. 655.

Ný vatnsleiðsla til Vestmannaeyja, 409. mál, fsp. HBJ, þskj. 660.

Sala á Breiðafjarðarferjunni Baldri, 408. mál, fsp. KHG, þskj. 659.

Útflutningur á óunnum fiski, 407. mál, fsp. AtlG, þskj. 658.

Veglagning yfir Grunnafjörð, 405. mál, fsp. HerdÞ, þskj. 656.

Þjónustusamningar um málefni fatlaðra, 406. mál, fsp. AtlG, þskj. 657.

Sjávarlíffræðisafn og rannsóknarsetur á Akureyri, fyrri umr.

Þáltill. BVG o.fl., 116. mál. — Þskj. 117.

[16:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir þingmáli á þskj. 117, 116. mál, tillaga til þingsályktunar um sjávarlíffræðisafn og rannsóknarsetur á Akureyri. Fyrsti flutningsmaður er hv. þm. Björn Valur Gíslason sem sat sem varamaður á þingi

fyrr í vetur og lagði þá málið fram en flutningsmenn ásamt honum eru fjórir aðrir hv. þingmenn úr þremur þingflokkum, það eru hv. þm. Þuríður Backman, Birkir J. Jónsson, Höskuldur Þórhallsson og Þorvaldur Ingvarsson.

Tillögugreinin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að hefja nú þegar undirbúning þess að koma á fót á Akureyri sjávarlíffræðisafni og rannsóknarsetri um auðlindir og lífríki hafsins, í samvinnu við Háskólann á Akureyri og sveitarfélög við Eyjafjörð.“

Það hefur alllengi verið uppi áhugi í þessum efnum á viðkomandi svæði og nú upp á síðkastið hefur áhugamannahópur unnið talsvert starf og eru röksemdir fyrir þessari tillögu sóttar í það og er hún hugsuð til stuðnings því starfi og til þess að kalla eftir stuðningi Alþingis við að haldið verði áfram með þessi áform. Það þarf ekki að fjölyrða um mikilvægi sjávarauðlindarinnar, mikilvægi hafsins fyrir Íslendinga, fyrir þjóðarbúskapinn, afkomu þjóðarinnar og menningu, og tilgangur með stofnun sérstaks rannsóknarseturs um auðlindir og lífríki sjávar yrði margþættur og tengdist þessu öllu saman. Það er annars vegar rannsóknarstarfið, en það eru ýmsir þættir sem þarf að rannsaka betur. Hér eru nefndar ýmsar hugmyndir í þeim efnum svo sem eins og áhrif hafstrauma við landið, ástand hafsbotnsins á landgrunninu, kóralsvæði, hverastrýtur sem nægt er af fyrir norðan land og inni á Eyjafirði og ýmis annars konar náttúrufyrirbrigði og náttúrusvæði á hafsbotni, einnig að rannsaka áhrif veiðarfæra á lífríki sjávar, loftslagsbreytingar, breytingar á hitastigi og lífríki sem þeim tengjast o.s.frv. Þá má einnig nefna frumrannsóknir á framleiðslu svifs og átu botndýra og gróðurs og þau áhrif sem umgengni manna um sjávarauðlindina eða um hafgeyminn hefur á þessa þætti.

Að sjálfsögðu yrði eðlilegt að vinna þessar rannsóknir með og í góðu samstarfi við Hafrannsóknastofnun sem er með allmikla starfsemi norðan heiða og reyna að fylla í og bæta við og efla þær rannsóknir sem þar og annars staðar eru unnar í dag. Ég held að almennt sé viðurkennt að það sé kostur að laða fleiri úr háskóla- og vísindasamfélaginu að slíkum verkefnum og það verði allt saman til stuðnings því mikilvæga starfi sem þegar er unnið.

Ég vil nefna einn sérstakan þátt í þessum efnum sem eru rannsóknir á framburði jökulána á lífríki hafsins en vísbendingar eru um það að áhrif þess þáttar, þ.e. framburðarins, á frumframleiðslu sjávar, svifþörunga og síðan það lífríki sem á þeirri framleiðslu byggir séu mun meiri en menn hafa áður talið og þar með sá þáttur afdrifaríkari fyrir viðkomu t.d. þorskstofnsins og hrygninguna og uppvöxt seiða en menn hafa viljað viðurkenna.

Hér eru aðeins talin örfá dæmi og nefnd þau verkefni, stór og smá, sem næg eru og yrði ekki skortur á væri farið af stað eða þegar farið verður af stað, vil ég leyfa mér að segja, með þessa starfsemi. Það er einnig mikilvægt sjónarmið, sem engar dulur eru dregnar á í þessari tillögu, að efla Háskólann á Akureyri og það vísindastarf sem þar er unnið norðan heiða og áhugahópurinn leggur mjög mikið upp úr því að laða að þessu verkefni sem gengur undir nafninu „Heimur Norðurhafa“ eða á ensku „Arctic Ocean World“, allar helstu stofnanir sem eru með starfsemi á svæðinu og sumar hverjar með höfuðstöðvar hér syðra en útibú og starfsemi á sínum vegum fyrir norðan.

Akureyri er norðurslóðabær og þar hefur verið að byggjast upp umtalsverð miðstöð á sviði norðurslóðastarfsemi þar sem er Háskólinn á Akureyri, Stofnun Vilhjálms Stefánssonar og starfsemi aðila eins og Hafrannsóknastofnunar, Náttúrufræðistofnunar Íslands, Rannsóknastofnunar fiskiðnaðarins og fleiri aðila í tengslum við þær. Allir þessir þættir samanlagðir munu styrkja hver annan, þ.e. sjávarlíffræðirannsóknarsetur og miðstöð og safn mundi styrkja starfsemi skólasamfélagsins og vísindastofnananna og auðvitað öfugt, þangað mundu þær sækja sinn faglega og fræðilega styrk einkum og sér í lagi.

Hér yrði um að ræða eitt af sérsöfnum landsins, mikilvægt safn sem mundi nýtast eftir atvikum öllum landsmönnum í krafti sérhæfingar sinnar til fræðslu og upplifunar um hafið og lífríki landsins, mundi laða að erlenda ferðamenn og verða mikið aðdráttarafl í þeim efnum, mundi vera vettvangur fyrir nemendur á öllum skólastigum og þannig mætti áfram telja. Að sjálfsögðu ber að taka það fram að þetta er ekki hugsað til höfuðs neinni þeirri starfsemi sem til staðar er í landi eða þarf að byggjast upp eftir sem áður og ég vil í því sambandi alveg sérstaklega nefna Náttúrufræðisafn Íslands, sem auðvitað er til mikillar skammar að skuli ekki vera risið og mér sem náttúruvísindamanni svíður alltaf að þurfa að standa í þessum sporum í ræðustóli hér ár eftir ár og gangast við þeirri hneisu sem það er fyrir þjóðina að hafa náttúrugersemar sínar ofan í kössum að mestu leyti og ekki aðgengilegar hvorki þjóðinni né vísindasamfélaginu eða öðrum sem þeirra mundu njóta ef við ættum okkur myndarlegt náttúrufræðisafn en að vísu skilst mér að búið sé að taka af því lóðina sem fyrirhuguð var hér í Vatnsmýrinni en það er önnur saga. Sú þrautaganga er með miklum endemum og ekki vansalaust að ekki skuli hafa tekist að koma því máli af stað, sennilega þarf eitthvert stórafmæli eða einhvern slíkan atburð sem menn geta þá hengt það á og þá verði loksins gerð gangskör að því.

Aftur að viðfangsefninu og ég vil þá sérstaklega nefna staðsetninguna, þ.e. við Eyjafjörð og gjarnan við Pollinn á Akureyri þar sem menn sjá fyrir sér einstakar aðstæður til að vera með slíkt safn. Auðvelt væri að sjá það fyrir sér að safn um sjávarlíffræði væri haft að hluta til neðan sjávar og þar mætti sýna fiska í náttúrulegu umhverfi, sýna fisktegundir, sýna eldi, sýna hafsbotninn, gróður og manngerðar eftirlíkingar eftir atvikum af ýmsum náttúruundrum í hafinu. Þar væru og eru einhverjar bestu aðstæður sem hugsast gætu til þess að byggja slíkt upp og þar af leiðandi held ég að leitun sé að betra umhverfi en þarna er fyrir slíka starfsemi og í kringum hana með vísan til þess sem ég hef sagt áður um háskólasamfélagið og vísindasamfélagið á Akureyri og við Eyjafjörð og umgjörðina alla.

Að sjálfsögðu þarf síðan að laða til samstarfs um næstu skref í verkefninu alla sem því eiga að tengjast. Þar vil ég nefna fræðimannasamfélagið og stofnanir sem hér hafa verið nefndar, sjómenn, útgerðarmenn og aðila úr sjávarútvegsgreininni, sveitarstjórnarmenn að sjálfsögðu og síðan áhugafólk um söfn og uppbyggingu ferðamennsku og annað í þeim dúr. Þar sem vel hefur til tekist á undanförnum árum hefur tekist giska vel að sameina marga þætti þar sem menn eru að bjarga þjóðarverðmætum, að byggja upp at-

vinnustarfsemi og búa til heillandi umhverfi, laða að ferðamenn og í raun lyfta menningarstigi viðkomandi svæða í leiðinni. Ég leyfi mér t.d. að nefna og vona þá að á engan sé hallað þó að nefnd séu Síldarminjasafnið á Siglufirði, Vesturfarasetrið á Hofsósi og Hvalamiðstöðin á Húsavík svo tekin séu dæmi af nálægu svæði.

Ég vona að mér hafi tekist að fara yfir það helsta sem telja má til röksemda fyrir því að verkefnið sé gott og gilt og því beri að veita brautargengi. Ég veit að öflugur hópur áhugamanna er til staðar norðan heiða til þess að taka fagnandi öllum stuðningi sem verkefnið fær og þar hafa menn hugsað sér sem næstu skref að kynna það, leita liðsinnis hjá bæði stjórnvöldum og fagaðilum og einkaaðilum og öllum þeim sem lagt gætu þessu lið og ég trúi að þeir verði margir sem sjá að þarna er um að ræða jákvætt og gott mál sem sjálfsagt er að veita brautargengi.

[16:43]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er rétt sem kom fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar að þetta mál er gott og gilt en ég kem hingað upp í andsvar vegna ákveðinna ábendinga sem ég vil koma á framfæri.

Í fyrsta lagi vil ég vekja athygli á því að það er nýbúið að setja á fót Rannsóknafræðasetur Norðausturlands á Húsavík, eins og fram hefur komið, við hlið Náttúrustofu Norðausturlands með áherslu á lífríki sjávar og sjávarspendýr. Að því verkefni kemur m.a. Háskóli Íslands sem er samstarfsaðili á því setri.

Ég vil undirstrika, og það er kannski meginþunginn í máli mínu, að við erum nýbúin að gera rannsóknarsamning við Háskólann á Akureyri, m.a. á grundvelli þeirra rammalaga sem gilda um háskóla að þeir séu sjálfstæðir og það eigi að halda þar uppi öflugu akademísku starfi sem og rannsóknarstarfi. Á þeim forsendum gerðum við þennan samning við Háskólann á Akureyri sem er háskóli í mikilli sókn og í þeim rannsóknarsamningi, til hliðar var líka gerður samningur við LÍÚ, var sérstök áhersla lögð á sjávarútvegsfræði af því að Háskólinn á Akureyri vill undirstrika sérþekkingu sína á því sviði og við eigum að styðja hann í því.

Hins vegar er það líka þannig að það stendur ekki til og það er ekki almennur vilji af minni hálfu að fjölga hér sérhæfðum rannsóknarstofnunum heldur eigum við miklu frekar að reyna að stuðla að því að efla þær stofnanir sem fyrir eru og auka tengsl háskólanna og rannsóknarstofnana sem fyrir eru í landinu. Ég held að það sé brýnt að við gerum það og ég nefni t.d. Hvanneyri og aðra háskóla. Þess vegna segi ég: Í samræmi við markmið um sjálfstæða háskóla tel ég mikilvægt að Háskólinn á Akureyri leggi sjálfur þessar áherslur og það komi ekki allt að því miðstýrð ákvörðun héðan frá hinu háa Alþingi í þá veru hvað háskólinn eigi að gera. (Forseti hringir.) Ég tel mikilvægt að háskólarnir (Forseti hringir.) haldi sjálfstæði sínu og það sé þeirra að móta að mestu námsframboð og námstækifæri.

[16:46]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get algerlega fullvissað hæstv. ráðherra um að það er engin ástæða til að hafa áhyggjur af öðru en að Háskólinn á Akureyri sé vel stemmdur gagnvart þessu máli. Ég held að hann sé nefndur næstum því að segja í annarri hverri línu í þessari tillögu og greinargerðinni með henni. Það dettur engum annað í hug en hann verði alveg miðlægur í því starfi sem þarna yrði unnið og ég legg þann skilning í — nú tek ég það fram að ég er ekki einn um að móta þessar áherslur eða túlka þær og er hér að byggja á gögnum sem mér hafa verið send frá ýmsum aðilum — en ég legg fremur þann skilning í að hér sé verið að tala um aðstöðu, rannsóknaraðstöðu, rannsóknarsetur heitir það enda í tillögugreininni. Það er ekki endilega verið að tala um einhverja stofnun sem eigi að vera á samkeppnisgrunni við aðrar heldur að þetta sé aðstaða, vettvangur fyrir rannsóknir tengdur við safn þar sem aðrir aðilar vinni í samstarfi eins og Háskólinn á Akureyri, rannsóknarstofnanirnar sem ég nefndi, Hafrannsóknastofnun, Náttúrufræðistofnun og aðrir slíkir aðilar.

Ég held að þetta sé ekki í neinni mótsögn við það sem hæstv. ráðherra var að nefna og ég tek undir það að samningurinn við Háskólann á Akureyri var gríðarlega mikilvægur og gleðilegt þegar hann var í höfn og þar er einmitt ætlunin og það hefur allan tímann verið ætlunin með sjálfri tilvist Háskólans á Akureyri að hann ekki síst legði mikla áherslu á sjávarútvegsgreinarnar enda var þörf á því og heldur betur að sinna þeim betur en gert hafði verið fram að því í háskólasamfélaginu þegar hann tók til starfa. Þetta er að sjálfsögðu liður í þeirri hugmyndafræði, að þetta samfélag við Eyjafjörðinn verði enn eflt akkúrat á þessu sviði.

[16:47]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það sé ekki stór og mikill efnislegur ágreiningur milli mín og hv. þingmanns. Við erum sammála um að efla Háskólann á Akureyri. Við viljum stuðla að því að hann geti enn frekar mótað sér sína sérstöðu, sérstaklega á sviði sjávarútvegsfræðinnar og á ýmsum öðrum sviðum sem hann er að afla sér líka núna sérstöðu.

Síðan er hitt að það er ekki að ástæðulausu að við erum hér með rammalöggjöf um háskóla af því að við erum að undirstrika sjálfstæði þeirra, sjálfstæði þeirra til að móta sér sitt akademíska frelsi, rannsóknarfrelsi, til að þeir geti miklu frekar tekið þessar ákvarðanir heldur en það að við förum annars vegar í ráðuneytinu eða héðan af þinginu að dæla inn tillögum um hvað þeir eiga að gera. Ég held miklu frekar að Háskólinn á Akureyri og fræðasamfélagið fyrir norðan eigi frekar að líta á þessa tillögu sem hvatningu til þess að horfa í sömu átt og hv. þingmaður. En við eigum ekki að segja þeim nákvæmlega fyrir verkum. Það er ekki í anda þeirra laga sem við höfum samþykkt á Alþingi og ég held að það hugsanlega geti frekar minnkað svigrúm háskólanna til að móta námsframboð og rannsóknarstarfsemina og fleira í samræmi við það hver tíðarandinn er og umhverfið er hverju sinni. Ég undirstrika að þetta er ein grund-

vallarhugsunin í mótun háskólasamfélagsins á undanförnum árum og við höfum haft til þess fullan stuðning háskólanna, þ.e. að ýta enn frekar undir sjálfstæði háskólanna. En samhliða því hef ég reyndar sagt — og það er ágætt að koma því að núna líka, herra forseti, — að samhliða því hef ég sagt að á móti kemur að við í menntamálaráðuneytinu verðum að efla enn frekar okkar gæða- og eftirlitshlutverk með háskólunum þannig að þeir sinni sínu hlutverki sem þeir eru reyndar að gera. En við verðum að auka okkar gæða- og eftirlitshlutverk enn frekar.

[16:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er alveg viss um að þetta eru allt hlutir sem menn eiga að ræða og fara vel yfir. Þá held ég og tek undir það með ráðherra að ég held að það sé í sjálfu sér ekki efni til neins ágreinings í þeim efnum. Það kann að vera að menn vilji fara hér yfir orðalag á því hvernig aðkoma eða stuðningsyfirlýsing — eins og ég kallaði það raunar í framsögu minni — stuðningsyfirlýsing af hálfu Alþingis við þetta verkefni eigi að orðast. Það er sjálfsagt að ræða það.

Ég minni líka á mikilvægi safnaþáttarins í þessu og það fræðsluhlutverk sem þar er á ferðinni. Í mínum huga styður þetta allt hvað annað, þar á meðal líka það starf sem verið er að byggja upp á Húsavík og er auðvitað mjög gleðilegt að því vex fiskur um hrygg, því starfi sem hófst þar með fræðasetri Þingeyinga og stofnun Náttúrustofu Norðausturlands og síðan aðkomu háskóla að því og svo framvegis. Sama má segja um hið ágæta starf sem unnið hefur verið í Sandgerði. Það á ekki að líta á þetta sem andstæður eða keppinauta heldur miklu fremur sem aðila sem vinna sem samherjar og þar sem starfsemin styður hver aðra.

Ég vonast til þess að þetta mál fái góða skoðun. Mér finnast undirtektir í það heila tekið vera góðar og að héðan af Alþingi komi þannig andi í garð málsins að það verði því til framdráttar en ekki öfugt.

[16:51]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er hreyft við mjög athyglisverðu máli sem hljóðar um stofnun sjávarlíffræðisafns og rannsóknarsetur á Akureyri sem ég er stuðningsmaður að enda er ég einn af flutningsmönnum. Ég verð að segja það, hæstv. forseti, eftir að hafa hlustað hér á umræður þá held ég að það sé ekki djúpstæður ágreiningur á milli manna um að vinna að framgangi þessa máls enda er það svo að þingmenn úr þremur flokkum, Vinstri grænum, Framsóknarflokki og Sjálfstæðisflokki eru flutningsmenn að þessari þingsályktunartillögu og ég er þess fullviss að það megi finna fulltrúa úr öllum flokkum hér á landi sem eru tilbúnir til að beita sér fyrir því að stofnað verði sjávarlíffræðisafn og rannsóknarsetur á Akureyri og þegar menn ræða um Háskólann á Akureyri í þessu sambandi þá skulum við ekki gleyma því að Háskólinn á Akureyri hefur lagt mjög mikla áherslu á sjávarlíffræði og rannsóknir þeim tengdar. Ég hef ekki orðið var við annað að undanförnu þegar maður ræðir við sjómenn og fólk vítt og breitt um landið að íslenskur sjávarútvegur sé ekkert of vel haldinn af því að fá sérfræðiráðgjöf þegar kemur að lífríkinu hringinn í kringum landið. Ég held að flestir séu sammála því að við sem þjóð þurfum að efla rannsóknir á auðlindum okkar og lífríki hafsins. Þetta höfum við því miður vanrækt. Ég held að flestir séu sammála um það og hér er komin fram þingsályktunartillaga um að auka rannsóknir á lífríki hafsins og veitir ekki af eins og ég sagði áðan.

Þá er komið að því að velta því fyrir sér hvar ætti að staðsetja slíkar rannsóknir. Ég tel það einboðið, hæstv. forseti, að við staðsetjum slíka starfsemi á landsbyggðinni þar sem undirstaða sjávarútvegsins er og þar sem hann er nú stundaður. Ég hef oft sagt að vagga sjávarútvegs sé í Eyjafirði. Þar er gríðarlega mikil starfsemi á sviði sjávarútvegs auk þess sem Háskólinn á Akureyri hefur sérhæft sig í þeim efnum. Ég er sammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni um að ég held að forsvarsmenn Háskólans á Akureyri taki því vel að útvega rannsóknaraðstöðu eða húsnæði undir rannsóknir á þessu sviði þar innan dyra sem gæti þá stutt við það starf sem nú þegar fer fram innan veggja Háskólans á Akureyri. Síðan snýr þessi þingsályktunartillaga að öðrum þætti sem er safnamál, að stofna sérstakt sjávarlíffræðisafn. Eins og ég segi vil ég skilja þetta í tvennt, annars vegar að staðsetja þetta rannsóknarsetur í tengslum við starfsemi háskólans og hins vegar sjávarlíffræðisafnið. Þegar ég tala um að rannsóknarsetrið mundi efla starfsemi Háskólans á Akureyri þá vil ég meina að það veiti ekkert af því miðað við þær fréttir sem við höfum verið að fá. Þær ákvarðanir sem ríkisstjórnin hefur tekið hafa ekki beint verið til þess fallnar að efla starfsemi háskólasamfélagsins á Akureyri. Ég vil minna á að umhverfisráðherra tók nýlega ákvörðun um að flytja forstöðumann veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar sem er staðsettur í þessu húsnæði suður yfir heiðar til Reykjavíkur. Við tölum um það í orði og við viljum hafa það á borði að við eflum fræðimannasamfélagið í hinum dreifðu byggðum og kannski ekki hvað síst á Akureyri sem mundi efla fræðimannasamfélagið þar. Ég tel því einboðið að standa að því að stofna rannsóknarsetur sem þetta. Þetta rannsóknarsetur gæti haft prýðilegt samstarf við til að mynda rannsóknir í sjávarspendýrafræðum á Húsavík sem nú hefur nýlega verið hleypt af stað. Það er mjög spennandi verkefni. Ég tel að þetta muni allt styðja hvert annað og er sammála þeirri túlkun þeirra þingmanna sem hafa sagt það hér að þetta sé samvinnuverkefni en ekki samkeppnisverkefni á milli svæða vítt og breitt um landið. Ég legg mikla áherslu á að við þurfum að rannsaka auðlindir þjóðarinnar betur, sérstaklega í hafinu.

Síðan komum við að því, hæstv. forseti, að líta á safnaþáttinn í þessu. Það er náttúrlega til vansa fyrir okkur sem þjóð að við skulum ekki hafa byggt upp sjávarlíffræðisafn. Ég er á því að þessi undirstöðuatvinnugrein þjóðarinnar eigi annað og betra skilið en það að við látum þessi mál danka. Ég hef mikla sannfæringu fyrir því að stofnun sjávarlíffræðisafns á Akureyri mundi styrkja ferðaþjónustuna á Norðurlandi til muna og eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan þá væri samstarf til að mynda við Síldarminjasafnið á Siglufirði, Vesturfarasetrið á Hofsósi og Hvalasafnið á Húsavík mjög ákjósanlegt í þessu samhengi. Það er líka alveg ljóst miðað við síðustu fréttir af ástandi þorskstofnsins og allar uppsagnir í sjávarútvegi að þá er

það einfaldlega þannig að landsbyggðin er að missa mörg hundruð störf úr sínum aski þessa dagana. Því þurfum við að byggja upp aðrar atvinnugreinar líka á landsbyggðinni. Talandi um stórkostlegustu mótvægisaðgerðir Íslandssögunnar þá get ég alveg séð það fyrir mér að þessi tillaga gæti verið hluti af þeim mótvægisaðgerðum sem hæstv. forsætisráðherra og sjávarútvegsráðherra hafa farið fram á að hæstv. byggðamálaráðherra endurskoði. Ég tel að hér sé komin alveg upplögð tillaga inn í þá vinnu því þetta mundi styðja ekki bara fræðasamfélagið á Akureyri heldur einnig aðra ferðaþjónustuaðila á Norðurlandi og gera Norðurland að fýsilegri stað hvað þessi mál áhrærir.

Ég legg því mikla áherslu á að þetta mál fái þinglega meðferð. Fulltrúar frá þremur stjórnmálaflokkum standa að þessari þingsályktunartillögu og ég er alveg viss um að þegar menn fara yfir þetta mál í nefnd þá sjái þeir hversu mikil lyftistöng þetta mál, ef það yrði að veruleika, yrði fyrir Akureyri og Norðurland og ferðaþjónustuaðila þar. Ekki veitir af á þessum síðustu og verstu tímum. Ég tek undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni um að að sjálfsögðu má skoða orðalag og hvort menn séu tilbúnir að leggja af stað í eitthvert samstarfsverkefni þar sem þeir kanni hvort grundvöllur sé fyrir uppbyggingu af þessu tagi. En ég er alveg viss um að sveitarstjórnarmenn á Norðurlandi sem og háskólasamfélagið við Háskólann á Akureyri væru tilbúnir að koma að þessari vinnu og mér fyndist ekki gott ef þessi þingsályktunartillaga mundi daga uppi innan þingsins. Ég tel það að minnsta kosti einnar messu virði að skoða þessa hugmynd í þessu samhengi öllu sem ég hef rakið hér og fara í það því mér finnst þetta það góð hugmynd að hún megi ekki verða að engu í þinglegri meðhöndlun. Því hvet ég þingheim til að vinna að þessu, hvort það megi breyta einhverju orðalagi í þessu. Ég tel það brýnast að menn skoði þessi mál til hlítar því hér er um mjög brýnt mál að ræða fyrir fræðasamfélagið á Akureyri, fyrir háskólasetrið á Húsavík og fyrir ferðaþjónustu á Norðurlandi. Ef við setjum þetta í samhengi við þær fréttir sem þessi byggðarlög hafa verið að fá vegna skerðingar þorskkvótans þá er þetta upplagt mál sem hluti af mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar sem nú á að endurskoða og fín hugmynd í tengslum við það mál allt saman.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Íþróttakennsla í grunnskólum, fyrri umr.

Þáltill. EBS og RR, 185. mál. — Þskj. 198.

[16:59]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf):

Herra forseti. Ég fylgi úr hlaði tillögu til þingsályktunar um íþróttakennslu í grunnskólum. Við fyrstu sýn lætur tillagan ekki mikið yfir sér, en hún hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að beina þeim tilmælum til menntamálaráðherra að við endurskoðun námskrár í grunnskólum verði kennsla í íþróttum aukin og nemendum tryggð að minnsta kosti ein hreyfistund á dag.“

Þessi tillaga er flutt af mér og hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur.

Í nýjasta Læknablaðinu er grein eftir Þórarin Guðnason lækni. Þar kemur fram að árlega deyja um 1800 Íslendingar og þar af um 700 úr hjarta- og æðasjúkdómum. Það fylgir ekki sögunni hversu margir einstaklingar eru háðir þessum sjúkdómum en upplýst er að biðlisti eftir hjartaþræðingum eru átta mánuðir og sá biðlisti lengist stöðugt.

Hjarta- og kransæðasjúkdómar eru m.a. afleiðingar offitu og hreyfingarleysis. Svo er og um marga aðra sjúkdóma sem ekki verða upp taldir en eru í raun sjálfskaparvíti fólks sem hefur vanrækt heilsusamlegt líferni, hreyfingu og hollt mataræði.

Upplýst er að unga kynslóðin þyngist með hverju ári, hverjum degi, vegna kyrrsetu þar sem hún er límd niður fyrir framan sjónvarpstæki, tölvur og við iPod-tæki á milli þess að börnunum er ekið milli heimilis og skóla og hamborgarastaða með farsímann í höndunum. Allar mælingar sýna, svo ekki verður um villst, að þjóðin er að þyngjast og þá ekki síst æskufólkið. Og að því leyti fljótum við sofandi að feigðarósi.

Það er ekki nóg með að dauðsföllum fjölgi og að hver einstaklingur sem býr við klafa offitu eigi við heilsufarsvanda að stríða heldur er flestum ljóst að kostnaður, fyrirhöfn, lækningar og endurhæfing af völdum of mikillar líkamsþyngdar verður stærri og stærri hluti af útgjöldum samfélagsins til heilbrigðismála. Offitan leggst með öðrum orðum ekki aðeins á þá sem eru of feitir heldur leggst hún á þjóðfélagið allt.

Hvað er þá til ráða, herra forseti? Ekki getum við mælt fyrir um það í lögum að hverjum og einum sé skylt að fara í megrun. Ekki getum við bannað matgræðgina. Ekki getum við kennt gömlum hundum að sitja. Ekki getum við rekið fullorðið fólk gegn vilja þess í líkamsrækt. En við getum hert áróður fyrir heilsusamlegu líferni. Við getum hvatt fólk til dáða, gefið út leiðbeiningar og varað við hinu og þessu.

Við flutningsmenn þessarar tillögu teljum að ein aðferðin sé að reyna að byrgja brunninn áður en barnið dettur í hann. Við viljum gera tilraun til að börn okkar temji sér þann lífsstíl sem er forvörn í eðli sínu, þ.e. að hreyfa sig með reglubundnum hætti. Það er kjarni málsins og lykill að bættri heilsu til langframa. Það þarf að kenna þann lífsstíl sem dugar best.

Í rannsóknum á þessu sviði kemur í ljós að sterk tengsl eru milli þyngdar og heilbrigðis, því miður með öfugum formerkjum. Sömuleiðis eru sterk tengsl á milli ofþyngdar og/eða offitu annars vegar og slaks námsárangurs og vanlíðunar hins vegar. Eftir því sem hægt er að lesa út úr rannsóknum þá finnast engir nemendur meðal þungra barna eða unglinga sem ná framúrskarandi námsárangri.

Með öðrum orðum: Hér er ekki eingöngu um að ræða heilsufarsleg áhrif, heldur einnig andlegar og félagslegar afleiðingar. Feit börn verða fyrir aðkasti og einelti. Þau verða félagslega fælin. Þau fyllast kvíða og einangrast. Svo það sé sagt alveg hreint út þá verða þessir einstaklingar félagslega fatlaðir. Sú fötlun fylgir þeim því miður áfram fram á fullorðinsaldur og stundum alla leið í gröfina.

Fjölmargar rannsóknir hafa leitt í ljós að iðkun íþrótta og líkamsræktar sé holl og góð fyrir börn. Hún dregur úr

líkum á áhættuhegðun, óæskilegum lifnaðarháttum og hefur margvísleg önnur jákvæð áhrif á líf barna og ungmenna. Námsárangur er oftast betri, svefnvenjur reglulegri og regluleg hreyfing þroskar aga og einbeitingu. Öllum rannsóknum ber saman um þetta.

Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur á þeim tíma sem hann hefur setið á ráðherrastól lagt áherslu á að hann vilji efla forvarnir í þeim tilgangi að draga úr útgjöldum til heilbrigðismála og koma í veg fyrir sjúkdóma. Þá stefnu hæstv. ráðherra styðjum við flutningsmenn þingsályktunartillögunnar. Við fögnum henni og viljum með þessari tillögu leggja okkar af mörkum með því að hreyfa þeirri hugmynd að íþróttakennsla í grunnskólum verði aukin sem nemur einni hreyfistund á dag.

Í námskrá grunnskólanna er gert ráð fyrir þremur tímum í viku til íþrótta og þar af einum til sundkennslu. Þetta er að okkar mati allt of lítið og dugar hvergi.

Því miður er allt of lítil áhersla lögð á íþróttakennslu í grunnskólunum. Undanbrögð eru þar að auki algeng og börnin og skólinn vanrækja oft og tíðum að uppfylla lágmarkið. Sannleikurinn er hins vegar sá að hér er leirinn sem við getum hnoðað. Í skólunum er vettvangur til að brýna fyrir börnunum mikilvægi þess að hreyfa sig. Skólinn er ekki aðeins til að kenna börnum að lesa og skrifa og öðlast þekkingu af bókum. Skólinn er uppeldisstofnun sem á að rækta með æskunni meðvitund um gildi heilsu og vellíðunar, hreyfingar, útiveru, andlegs og líkamlegs þroska. Líkaminn er verðmætari en flest annað. Líkamann eigum við ein og án ræktunar hans og viðhalds fáum við engu áorkað í lífinu, hversu mikið sem við lærum, hversu gáfuð og efnuð og klár sem við annars erum.

Svo vill til að undirritaður átti sæti í nefnd á vegum hæstv. menntamálaráðherra undir forustu núverandi hæstv. heilbrigðisráðherra. Hún hefur sent frá sér ályktanir og tillögur þar sem m.a. er bent á það úrræði sem hér er lagt til, þ.e. að auka íþróttakennslu í skólum. Hæstv. menntamálaráðherra hefur í sinni ráðherratíð margsinnis staðfest og sýnt í verki að hún skilur gildi íþrótta og ég trúi því að þeir ráðherrar sem ég vitna til skilji og vilji sameiginlega framfylgja þeirri hugsun sem hér kemur fram og styðji framgang þessa máls.

Ég held enn fremur að íþróttahreyfingin, íþróttafélögin um land allt, muni svara kalli um aðstoð og aðkomu að þessu máli ef eftir því yrði leitað. Þar er um að ræða þéttofið net öflugra samtaka og sjálfboðaliða sem geta og vilja leggja ráðuneytum menntamála og heilbrigðismála lið sitt ef eftir því verður leitað.

Herra forseti. Þessi þingsályktunartillaga er í sjálfu sér afar einföld, afmörkuð og skýr. Hún er vel framkvæmanleg. Félag starfandi íþróttakennara hefur lýst sig eindregið meðmælt ákvörðun í þessa átt. Læknar og heilbrigðissamfélagið hafa margsinnis bent á þessar forvarnir í þágu almenns heilsufars og hið háa Alþingi hefur einnig látið álit sitt í ljós. Þar hef ég í huga þingsályktun sem hér var samþykkt að frumkvæði heilbrigðisnefndar í maí 2005. Þar var ályktað að fela ríkisstjórninni að undirbúa áætlun um samræmdar aðgerðir til að efla lýðheilsu á Íslandi með hollara mataræði og aukinni hreyfingu.

Sú áætlun var unnin og hefur verið gefin út og er í sjálfu sér ástæða til þess að spyrjast fyrir um að hve miklu leyti henni hefur verið hrundið í framkvæmd. Nýlega sá ég í blöðum viðtal við formann nefndarinnar sem gekk frá þessum áætlunum. Þar kom fram að lítið hefði gerst eftir að skýrsla nefndarinnar lá fyrir.

Þótt átakið hafi legið í biðstöðu teljum við flutningsmenn að ekki sé eftir neinu að bíða enda þoli málið enga bið. Við teljum að stíga eigi það skref núna með afmörkuðum hætti að hreyfiskylda barna í grunnskólanum verði aukin. Hitt getur svo fylgt á eftir en einhvers staðar þarf að byrja.

Herra forseti. Ég lýk máli mínu með því að segja að offita er dauðans alvara. Offita af völdum hreyfingarleysis hefur verið nefnd faraldur, útbreiddur og hættulegur sjúkdómur sem herjar á nútímafólk. Það er hægt að stemma stigu við þeim faraldri með skipulegum hætti, m.a. með því að láta hendur standa fram úr ermum og ákveða að í grunnskólum sé yngstu börnunum kennt og þeim tamið að stunda reglulega hreyfingu undir leiðsögn íþróttakennara. Offita og hreyfingarleysi er alls ekki einkamál hvers og eins.

Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til menntamálanefndar og 2. umr.

[17:11]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mig langar bara til að þakka flutningsmönnum þessa máls í andsvari, þakka fyrir þessa fínu þingsályktunartillögu. Það er rétt sem kom fram hjá frummælanda, hv. þm. Ellerti B. Schram, að þetta er mjög mikilvægt mál.

Á sínum tíma tók heilbrigðisnefnd Alþingis sig saman og flutti þingmál sem skilaði sér í skýrslu til forsætisráðherra um bætta lýðheilsu. Því máli hefur ekki verið fylgt nægilega vel eftir. Það þarf að fylgja málum vel eftir á þinginu til að farið verði út í þetta. Mig langar til að nefna það af því að ég hef áhuga á aukinni hreyfingu og bættri heilsu, að þegar ég vann að hreyfiseðlamálinu, sem liggur nú fyrir þinginu, kynnti ég mér að annars staðar á Norðurlöndunum hefur hreyfing barna í verið aukin í námskrám, í almennum tímum, þ.e. ekki í sérstökum íþróttatímum heldur í almennum kennslustundum.

Það væri áhugavert að skoða slíkt í tengslum við umfjöllun um þetta mál. Það hefur skilað sér vel í aukinni hreyfingu barna í nágrannalöndum okkar. Mig langaði að nefna þetta hérna og þakka þeim hv. þm. Ellerti B. Schram og Ragnheiði Ríkharðsdóttur fyrir þetta mál. Ég tel mjög mikilvægt að það verði afgreitt frá menntamálanefnd, sem ég geri ráð fyrir að fari í málið og jafnvel að heilbrigðisnefnd gerði um það umsögn.

[17:13]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir góðar undirtektir. Hún minntist á skýrslu sem gefin var út af nefnd sem heilbrigðisnefnd fór fram á að forsætisráðherra skipaði á sínum tíma. Ég veit ekki betur en að skýrslan hafi verið metnaðargjörn og í henni fjöldi af áhugaverðum tillögum. Það eru vonbrigði að fæst af því skuli hafa komist í framkvæmd og kannski er eitt af viðfangsefnum hins háa Al-

þingis að sjá til að ekki bara skýrslur séu gerðar heldur að einhverju leyti farið eftir þeim.

Þetta mál eins og ég sagði áðan, er tiltölulega einfalt. Það gengur út á að í stað þriggja tíma í hverri vinnuviku hjá börnunum í grunnskóla í íþróttakennslu þá stundi þau einhvers konar hreyfingu a.m.k. einu sinni á dag. Ég held að það sé ekki til of mikils mælst. Í mínum huga skiptir það ekki meginmáli hvort það heitir formleg íþróttakennsla og fólk stundi þar íþróttir á stuttbuxum. Aðalatriðið er að kenna unga fólkinu að hreyfa sig, njóta vellíðunar sem af því hlýst og um leið að draga úr óeðlilegri offitu.

[17:15]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil, eins og hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir kom inn á hér áðan, þakka hv. þm. Ellerti B. Schram, Ragnheiði Ríkharðsdóttur og meðflutningsmönnum fyrir þessa tillögu. Tillagan hljóðar að mínu mati upp á það að við eigum að fjölga hreyfistundum almennt hjá fólki í samfélaginu en fyrst og síðast eigum við að beina sjónum okkar að börnunum til þess að hreyfing verði hluti af lífsstíl þeirra til lengri tíma litið.

Stóra málið er viðhorfsbreytingin sem byrjar — eins og með lesturinn — heima fyrir. Við sjáum þessu á vissan hátt skilað inn í skólakerfið eins og við erum að tala um í leikskólum. Þar sjáum við sérhæfingu, leikskóla sem leggja áherslu á náttúrufræði eða tónlist, en líka frábæra leikskóla sem leggja sérstaka áherslu á hreyfingu og íþróttir og ég nefni einn merkan leikskóla í Kópavogi sem hefur sérstaklega einblínt á þetta og fleiri leikskóla.

Það sama á við um grunnskólann. Ég vil undirstrika að við höfum þrjár skyldustundir í íþróttum í námskrá, þ.e. tvær í leikfimi og eina í sundi. Það er auðvitað ekki nóg, þeim mætti gjarnan fjölga. Ég vil hins vegar benda á að sveitarfélögum og skólayfirvöldum er í lófa lagið að breyta áherslum sínum í þá veru en þá verðum við líka að tilgreina í hvaða fögum fækka á kennslustundum. Á að fækka stundum í íslensku? Á að fækka stundum í raungreinum? Það verður þá að fylgja hvar menn ætla að fækka stundum á móti.

Aðalatriðið er að við verðum að uppfylla þær þrjár stundir sem við höfum og við þurfum að fjölga hreyfistundunum, hvernig sem við gerum það, innan skólans. Það verðum við að gera á einn eða annan hátt og við verðum að hvetja börnin okkar til að hreyfa sig. Skólarnir hafa mjög mikinn sveigjanleika í viðmiðunarstundaskrám til að fjölga tímum, m.a. til þess að efla vægi íþrótta. Svigrúm gefst og möguleikinn er til staðar í kerfinu eins og það er núna, (Forseti hringir.) þetta er spurning um viðhorf og skólastefnu viðkomandi sveitarstjórnar.

[17:17]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að taka þátt í umræðunni og nefna þau atriði sem hún gerði. Hér er litið svo á að námskrá grunnskólanna sé leiðarvísirinn, sé forsendan fyrir því að skólarnir geti lagt aukna áherslu á íþróttakennslu og hreyfingu meðan á námi stendur. Ég hefði haldið að fyrsta skrefið væri að breyta námskránni, hafa eina hreyfistund á hverjum degi í stað þess að hafa þrjá leikfimitíma í viku. Ég er kannski ekki tilbúinn til þess á þeim stutta tíma sem hér gefst að útskýra úr pontu hvernig það verður útfært. Ég minni aðeins á, eins og ég sagði áðan, að þetta er spurning um að kenna unga fólkinu að hreyfa sig. Það er ein af undirstöðum þess að fólk gangi áfram menntaveginn og út í lífið þannig að það sé fært um það. Ef fólk hreyfir sig ekki, verður feitt, einangrast það andlega, líkamlega og félagslega. Það dregur dilk á eftir sér þannig að leggja verður ríka áherslu á þessi grundvallaratriði. Ef ekki í grunnskólunum þá hvar?

[17:19]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get í rauninni tekið undir hvert orð sem hv. þingmaður segir hvað þetta varðar. Það má líka segja að hann sé gott dæmi um það hvernig menn eigi að hegða sér, vera iðandi af lífi fram yfir fimmtugt að minnsta kosti. Það er alveg rétt, sem hér kemur fram, að við þurfum að breyta viðhorfinu, við þurfum að stuðla að því, m.a. í gegnum skólakerfið, að fjölga hreyfistundum og auka hreyfingu barna okkar.

Ég vil geta þess, og undirstrika það sem ég sagði áðan, að allar faggreinar innan skólanna vilja fá fjölgun stunda í námskrá. Það er ágætt, það er heilbrigt, það er ekkert óeðlilegt að allir beri ákveðinn metnað í brjósti varðandi sína tilteknu námsgrein. Það er líka sjálfsagt og eðlilegt að beina þeim tilmælum sem hér hafa komið fram, þeim eðlilegu viðhorfum sem uppi eru í samfélagi nútímans, þeim eðlilegu áhyggjum sem við höfum af minni hreyfingu barna og meiri offituvanda en áður hefur verið, inn í þá vinnu sem á sér stað í ráðuneytinu hvað varðar námskrár og námskrárvinnu. Það hefur verið viðmið okkar að auka sjálfstæði skóla og svigrúm þeirra til að meta hvaða stefnu þeir vilja framfylgja og hvað þeir vilja hafa að leiðarljósi í stefnu sinni. Ég held að það muni leiða til þess að við sjáum fram á aukningu í íþróttum og hreyfingu.

[17:20]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég heyri að ekki er mikill skoðanamunur milli mín og hæstv. ráðherra. Ég vil taka fram að ég held því ekki fram að minn lífsferill sé eitthvað til fyrirmyndar en sem betur fer er ég enn við góða heilsu og það er m.a. því að þakka að ég hef haft vit á því að hreyfa mig í gegnum tíðina.

Þetta er spurning um lífsstíl, að tileinka sér hreyfingu nánast frá fæðingu. Við vitum að vandamálin eru síður til staðar í leikskólunum vegna þess að þá eru börnin enn ung og iðandi og af náttúrulegum ástæðum hreyfa þau sig meira. En þegar kemur að því að börnin okkar verða unglingar þá er það sjónvarpið, tölvan, síminn, iPod og allt það. Þau ráða því þá líka frekar sjálf hvað þau borða og það er þá sem vandamálin byrja. Ég held að það hljóti að vera skilningur á því innan Stjórnarráðsins og í skólunum að leggja þurfi ríka áherslu á að það sé einn af grunnþáttum skólaskyldunnar að unga fólkið, börn og unglingar, temji

sér reglulega hreyfingu, aga og einbeitingu þegar að því kemur að hugsa um líkama sinn. Eins og ég sagði áðan er einskis virði að læra til bókar og geta allt mögulegt. Ef heilsan er ekki í lagi er ekkert annað í lagi.

[17:22]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Herra forseti. Ég tek hér til máls þar sem ég er meðflutningsmaður þingsályktunartillögunnar og tel hana afar mikilvæga. Hún er ekki eingöngu mikilvæg vegna þess að hún hreyfir við stóru og miklu máli heldur ætti hún að virka hvetjandi, fyrst hún er tekin upp á hinu háa Alþingi ætti hún að virka hvetjandi til þeirra sem á hlýða.

Við vitum að samkvæmt lögum ber grunnskólanum að búa nemendur undir líf og starf í lýðræðisþjóðfélagi, eins og það heitir, og grunnskólanum ber að mennta fólk og mennta nemendur með einum eða öðrum hætti. Það að breyta um lífsstíl og kenna ungum börnum að tileinka sér heilbrigðan lífsstíl er ekki síður mikilvægt í mínum huga en að kenna þeim íslensku, stærðfræði, ensku eða dönsku. Heilbrigður lífsstíll er undirstaða þess að þeim farnist vel á öðrum vettvangi, hvort heldur er í námi eða í lífinu almennt.

Ég þekki vel námskrá grunnskólans, þekki vel sjálfstæði grunnskólanna og þá meginhugsun hæstv. menntamálaráðherra að efla sjálfstæði skólanna. Skólarnir eru engu að síður bundnir af viðmiðunarstundaskrá svokallaðri og flestar greinar gera kröfu um sínar föstu stundir eins og þær eru tilnefndar í námskrá hverju sinni. Það að leggja til að nemendur í grunnskóla hreyfi sig að meðaltali í u.þ.b. 40 mínútur á hverjum degi er stórt skref í átt til þess að heilbrigðisvæða þjóðina, það er ekkert flóknara en það. Það er kannski stærsta skrefið í að heilbrigðisvæða þjóðina að kenna börnum frá unga aldri að hreyfing skipti máli. Þar bera allir ábyrgð, samfélagið ber ábyrgð, skólinn ber ábyrgð, sveitarstjórnarmenn bera ábyrgð, allir bera ábyrgð, skólamenn og ekki síst foreldrar. Foreldrar geta axlað sína ábyrgð með því að beina börnum sínum á þessa braut, ekkert endilega að stunda einhverja afmarkaða íþrótt heldur að hreyfa sig, hlaupa, ganga, upplifa landið sitt, nærsamfélagið úti undir beru lofti, það er það sem skiptir máli.

Foreldrar hafa aðkomu að skólunum hver og einn í sínu sveitarfélagi. Þar geta þeir haft áhrif á þær áherslur sem grunnskólinn leggur hverju sinni kjósi þeir svo. Með þeim frumvörpum sem nú liggja fyrir um leik-, grunn- og framhaldsskóla, sem eru til umræðu í menntamálanefnd, er enn frekar vettvangur fyrir foreldra til að láta að sér kveða hvað varðar hagsmuni barna sinna. Þar geta þeir gert þá kröfu á skólann í sínu nærsamfélagi að þessi þáttur verði efldur.

Við erum að tala um u.þ.b. 40 mínútur á dag í hreyfingu fyrir börnin okkar, tvo tíma á viku í íþróttahúsi og einn tíma í sundlaug og hina tvo dagana yrði það þá hvers konar hreyfing sem skólinn kýs að bjóða nemendum sínum upp á. Það er kristaltært í mínum huga að með þessu skrefi stígum við, og ég ítreka það, stórt skref í að heilbrigðisvæða þjóðina og til lengri tíma litið er það ekki spurning að það er til hagsbóta fyrir alla, einstaklinginn og samfélagið. Þess vegna, hæstv. forseti, óska ég eftir því að hv. menntamálanefnd taki þingsályktunartillöguna til alvarlegrar skoðunar og styðji flutningsmenn hennar í því að hvetja í það minnsta til þess að hreyfitímar í grunnskólum og væntanlega einnig í framhaldsskólum verði u.þ.b. 40 mínútur á dag fimm daga vikunnar. Þá stígum við stórt skref sem mun varða þetta samfélag miklu um langa framtíð.

[17:27]

Herdís Þórðardóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég fagna þeirri tillögu til þingsályktunar sem hér er flutt, hún er tímabær. Við höfum ekki gert nóg af því að hvetja börnin okkar til hreyfingar. Ég er sammála tillögunni, börn og unglingar hreyfa sig ekki nóg, kyrrseta er allt of algeng. Íslensk ungmenni hreyfa sig minna en áður var og því valda helst breyttar þjóðfélagsaðstæður. Við sem eldri erum stunduðum okkar leiki, spiluðum brennibolta, fórum í yfir og hvaðeina sem við gerðum okkur til skemmtunar, en nú sitja börn við sjónvarp og tölvu. Börn eru ekki fyrr komin heim úr skólum en þau fara beint í tölvuna, beint á netið. Þetta er orðið vandamál hjá okkur, offita verður æ algengara vandamál. Hvað er til ráða?

Ýmsir kvillar fylgja offitu og stærsti þátturinn er hjarta- og æðasjúkdómar sem eru mikið vandamál. Í dag látast 700 Íslendingar á ári úr hjarta- og æðasjúkdómum, tveir á dag. Er ekki kominn tími til að vekja athygli á þessu? Við verðum að bregðast við. Við verðum að bregðast við með forvörnum og það gerum við best með því að taka á þessum málum strax í grunnskóla. Þegar hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir ræddi nú í vetur um grunnskólafrumvarpið, sem hæstv. menntamálaráðherra lagði fram, talaði hún um að heilinn í börnunum okkar væri eins og svampur sem stanslaust síast inn í. Ég er því mjög ánægð með þá tillögu að stuðlað verði að aukinni hreyfingu og að skólarnir hafi sjálfstæði um það hvernig þeir fara með það mál. Eins og hæstv. menntamálaráðherra kom inn á hér rétt áðan eru þessi mál tekin föstum tökum í leikskólum hér á landi, leikskólarnir á Akranesi eru í mjög góðum málum hvað þetta varðar og láta börnin hreyfa sig reglulega með svokallaða hreyfistefnu.

Offita er heilsuvandamál framtíðarinnar og við verðum að horfast í augu við það og við verðum að bregðast við, hvetja fólk til að hreyfa sig meira. Við verðum að byrgja brunninn áður en barnið dettur ofan í hann. Á þessu ári halda Hjartaheill, sem eru landssamtök hjartasjúklinga, upp á 25 ára afmæli sitt. Hvar erum við stödd í dag? Við erum enn að berjast við þennan illvíga sjúkdóm sem leggur flesta Íslendinga að velli.

[17:31]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna þeirri tillögu til þingsályktunar sem hér er flutt af hv. þm. Ellerti B. Schram og Ragnheiði Ríkharðsdóttur. Hér hefur svo tekið til máls einn Skagamaður í viðbót þannig að þetta verður kannski bara málefni ÍA og KR að leysa þessi hreyfivandamál í landinu. Ég verð þó að viðurkenna að ég er ekki jafngóð fyrirmynd eða gott dæmi og hv. þm. Ellert B. Schram hvað varðar holdafar eða hreyfingu. Ég verð að búa við það að vera einn af þeim gömlu hundum sem erfitt er að kenna að sitja eins og hv. þingmaður minntist á í ræðu sinni.

Ástæðan fyrir því að ég kem upp er að ræða þetta mál aðeins út frá þeim hugmyndum sem hér eru, að færa það inn í námskrá grunnskólanna og skoða hvaða leiðir aðrar eru hugsanlegar. Ég vil ekki síður vekja athygli á að samhliða allri umræðu um heilsurækt og hreyfingu, offituvandamáli og öðru slíku, er annað vandamál sem er á hinum endanum á spýtunni en það er anorexían. Þess vegna þarf að fara fram með mikilli gát í allri umræðu, að búa ekki til ný vandamál þegar við förum fram með heilsuátak. Ég veit klárlega að hv. tillöguflytjendur Ellert B. Schram og Ragnheiður Ríkharðsdóttir eru ekki að með neina hreyfifordóma eða íþróttafordóma eins og maður stundum verður var við, heldur vilja fyrst og fremst efla hreyfingu almennt.

Komið hefur fram í umræðunni — og ég held að það sé það sem skiptir mestu máli, að ræða á um offitu út frá hreyfingu en ekki síður fæði. Auðvitað þarf að hjálpa þeim sem glíma við þetta vandamál, að leiðbeina þeim varðandi fæðuval og þar gegna skólarnir aftur gríðarlega miklu hlutverki. Eins og réttilega hefur verið bent á þá stendur leikskólinn sig hvað best varðandi hreyfingu og fæði. Grunnskólarnir koma sífellt betur inn í það verkefni með skólamáltíðum, með því að þróa þær áfram. Sjá þarf til þess að fjölbreytt og hollt fæði sé í skólunum og gefa góðar leiðbeiningar um hvernig haga eigi mataræði. Við eigum auðvitað að geta haft áhrif í þá veru að viðhorf breytist og lífsstíllinn verði almennt jákvæðari. Ég held að vísu að þar skipti mjög miklu máli að tala ekki um þetta sem íþróttir eða íþróttatíma heldur almennt sem hreyfingu, að grípa hvert tækifæri á skólatíma til að hreyfa sig, nýta frímínútur og fara út og hreyfa sig. Íþróttaskólar eru komnir inn í skólana í tengslum við skóladagvist eða frístundaskóla þar sem stuðlað er að hreyfingu og ég held að menn eigi að skoða það almennt.

Við þurfum líka að tryggja aðgengi að íþróttum. Í greinargerð með frumvarpinu er réttilega bent á að þó að áætlaðar séu þrjár kennslustundir í íþróttum í skóla á viku auk eins tíma í sundi er oft veittur afsláttur af því. Annars vegar er það þannig að vegna aðstæðna er oft skipt í minni hópa og þá svindla menn aðeins á þessum tíma. Það gera menn einkum varðandi sundið. Það er kennt á námskeiðum eins og réttilega kemur fram í greinargerð með þingsályktuninni. Kannski eru kenndir 20 tímar en kenna hefði átt sund í 36 vikur og menn bæta það ekki upp.

Það er ekki síður vandamál en þetta með skólana að hafa ekki aðstöðu til að kenna íþróttir. Ýmsar ástæður liggja þar að baki, t.d. vegna tímaúthlutana og hópstærða og einnig vegna þess að töluverð pressa er á að stytta íþróttakennslu á daginn til að hleypa keppnisíþróttum og íþróttum almennt fyrr inn í íþróttahúsin. Það getur því verið vandkvæðum bundið að lengja íþróttakennslu í formlegum íþróttahúsum einfaldlega vegna þess að menn vilja komast fyrr inn í húsin. Menn geta þá leyst það með því að fjölga enn frekar stöðum eins og íþróttahúsum þar sem hægt er að stunda hreyfingu.

Vandamálið er líka það að íþróttakennsla tryggir ekki endilega hreyfingu. Við skólamenn höfum oft orðið varir við, að nemendur komast upp með að mæta ekki í íþróttir af ýmsum ástæðum. Það er spurning hvað er þar orsök og hvað er afleiðing. Margir af þeim nemendum sem eiga við offituvandamál að stríða eða finnst með einhverjum hætti að útlitið vinni gegn þeim, biðja um leyfi, sækja um undanþágur, óska eftir því að stunda ekki sund eða að mæta í íþróttir og það er ekkert síður vandamál. Við verðum að horfa á lausnina varðandi hreyfingu og fæði, að fara í miklu fjölbreyttari lausnir heldur en að setja það inn í námskrá sérstaklega sem íþróttatíma. Við þurfum að nálgast málið með mjög miklu umburðarlyndi vegna þess að það á að vera styrkur samfélags okkar almennt að sætta okkur við að fólk er ólíkt. Þegar við ræðum um félagslega stöðu feitra krakka er aftur spurningin um hvað er orsök og afleiðing. Stundum erum við búin að búa til þannig staðalímyndir að sumir falla utan við þær og það í sjálfu sér skapar vanlíðan.

Þar sem ég hef komið að þessum málum sem skólastjóri þá hef ég, ásamt fleirum, reynt að nálgast málið með þeim hætti að hafa ákveðið viðmið varðandi þessa svokölluðu fitustuðlaútreikninga. Við reyndum að nálgast þá í gegnum hjúkrunarfræðinga skólanna með því að foreldrum og viðkomandi einstaklingum var boðið upp persónulega þjónustu. Athugað var hvort þeir óskuðu eftir að skólinn ynni með þeim í að breyta málum. Það var gert algerlega einstaklingsmiðað. Ef þess var óskað gátum við í einhverjum tilfellum — og það er það sem ég held að þyrfti að nota í auknum mæli, að leiðbeina í gegnum mötuneytin varðandi mataræði, minna krakkana á að borða hóflega og eins að fylgja því eftir að þeir stundi hreyfingu, ekki til búa til einhverjar staðalímyndir um hvað er gott og hvað er slæmt. Ég hef nefnilega sjálfur þá reynslu úr starfi mínu á undanförnum árum að ég hef séð miklu fleiri anorexíuvandamál en offituvandamál þar sem um alvarleg vandamál er að ræða.

Komið hefur fram hér að menn hafa útfært hreyfistundir í skólum með ýmsum hætti. Leikskólar á Akranesi hafa gert tilraunir og einn þeirra er sérmerktur sem hreyfileikskóli. Þar eru stundaðar íþróttir sérstaklega og hefur verið lögð mikil áhersla á það. Í mínum gamla skóla, þeim sem ég var í áður, hefur verið unnið mikið með svokallaðar hreyfistundir þar sem notað hefur verið hreyfiprógramm undir stjórn Hildar Karenar Aðalsteinsdóttur kennara, en hún hefur unnið mjög vandað kennsluefni. Þar fléttar hún saman hreyfingu og kennslu í öðrum námsgreinum. Hún byrjaði með þetta fyrst og fremst í tengslum við stærðfræði þar sem búnar voru til hreyfistöðvar og alls kyns leikir og viðfangsefni sem tengjast hreyfingu. Krakkarnir voru orðnir kófsveittir af því einu að leika sér í stærðfræði. Með sama hætti þróuðum við áfram efni í íslensku og uppi voru hugmyndir um — og vonandi verður það áfram — að tengja það einhverjum leikjum og viðfangsefnum úti. Það er fellt inn í almenna kennslu og þar þarf ekki að vera sú togstreita sem hæstv. menntamálaráðherra benti á að gæti stundum komið upp þegar menn telja stundir í skólum.

Ég tek heils hugar undir þá þingsályktunartillögu sem hér er. Þótt ég hafi ýmsa fyrirvara og ábendingar varðandi tillöguna þá er það ekki til að tala gegn henni. Ég held að rétta niðurstaðan sé einmitt sú að tillagan fari til hv. menntamálanefndar og fái þar umfjöllun í tengslum við leikskóla-, grunnskóla- og framhaldsskólafrumvarpið, sem einn af þeim þáttum sem minna þarf á, annaðhvort með beinum lagatexta eða þá í greinargerðum með frumvörpunum.

[17:40]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að blanda mér í umræðu þeirra Skagamanna (Gripið fram í.) og hv. 1. flutningsmanns þessarar þingsályktunartillögu, Ellerts B. Schrams, um tillögu til þingsályktunar um íþróttakennslu í skólum. Erindi mitt hingað er fyrst og fremst að taka heils hugar undir bæði tillögugreinina sem slíka og þær röksemdir sem flutningsmenn hafa borið fram.

Enginn vafi er á því að hreyfingarleysi ógnar heilsu, ekki bara hinna fullorðnu hér á landi heldur líka barna í vaxandi mæli. Það er mjög mikilvægt að leitað sé allra leiða og að sé heildstætt tekið á því í skólakerfinu, á heimilum og almennt á vegum heilsugæslu í landinu, að lýðheilsumarkmiðum verði náð, þ.e. með aukinni hreyfingu og bættu mataræði. Þetta verður að haldast í hendur. Burtu með ruslfæðið og burtu með kyrrsetuna.

Þetta umræðuefni var einmitt til umfjöllunar í hv. heilbrigðisnefnd í morgun og það vill svo til að fyrir þinginu eru ýmsar tillögur þessu tengdar sem heilbrigðisnefnd er að fjalla um, m.a. tillögu um bann við auglýsingum á ruslfæði eða óhollum mat í tengslum við barnaefni í sjónvarpi. En einnig liggur þar fyrir tillaga um ávísanir á hreyfiseðla, rétt eins og vísað er á lyf við sjúkdómum eða kvillum.

Það er alveg ljóst að skólarnir gegna hér lykilhlutverki vegna þess að þar eru ekki bara allir krakkarnir saman komnir, þar er líka hópsálin. Þar er hægt að setja góðar fyrirmyndir og hægt að kenna börnum hversu mikið þau hagnast á því sjálf að bæta mataræði sitt og auka hreyfinguna. Það er mjög mikilvægt, eins og hv. þm. Guðbjartur Hannesson nefndi áðan, að þegar búið er að setja inn á námskrá og stundatöflu íþróttakennslu, að íþróttakennslan fari fram og þeir sem hún er ætluð njóti hennar og taki þátt í henni. Það verður auðvitað að segjast eins og er að það er mjög einstaklingsbundið hvernig börn á öllum aldri upplifa sig í íþróttum. Það hentar ekki öllum að taka þátt í boltaíþróttum eða keppnisíþróttum. Í skólakerfinu þarf ef til vill að vera miklu einstaklingsmiðaðri hreyfingar- eða íþróttakennsla en það er kannski eitthvað sem er utan míns sérsviðs. Ég tel að það væri mjög gott ef hægt væri að koma því á að það væri a.m.k. ein stund á dag sem nemendur notuðu til hreyfingar. Hér er lagt til að þetta fari inn í námskrá við endurskoðun sem nú stendur yfir og það er ágætishugmynd. Þar er fjallað um grunnskólann eingöngu. Mig langar til að nefna að í framhaldsskólum hefur jafnvel verið enn verr búið að íþróttakennslu og hreyfingu en í grunnskólum. Hv. þm. Guðbjartur Hannesson nefndi nokkrar ástæður þess, þ.e. að íþróttahúsin, þá sjaldan að góð íþróttahús eru til staðar við skólana, eru jafnframt notuð til annars íþróttastarfs og farið að leigja þau út. Þau eru eftirsótt, meira að segja í hádeginu og snemma á morgnana, og notkunin á þeim nær stundum inn í starfstíma skólans. Því miður er það svo að húsbyggingar yfir íþróttakennslu á framhaldsskólastigi hafa oft verið síðustu byggingarnar sem reistar hafa verið. Við þekkjum það vel úr 101 og umhverfi Alþingishússins þegar nemendur í Kvennaskólanum í Reykjavík og Menntaskólanum í Reykjavík eru í sínum íþróttatímum, þá hlaupa þau venjulega í kringum Tjörnina því að það er ekki best búið að íþróttaaðstöðu í þessum gömlu skólum.

Það er auðvitað mjög ólíkt því sem þeir sem hafa mjög mikinn áhuga á líkamsrækt kynnast þegar þeir fara inn í þessar fínu, stóru stöðvar sem eru vel búnar alls konar tækjum og tólum sem mörgum líkar vel að nýta til hreyfingar og maður skyldi ekki vanmeta það. Nú er verið að gera tilraun í Reykjavíkurborg með frístundakort þar sem unglingar á framhaldsskólastigi eða börn á framhaldsskólastigi — því að við skulum athuga að við erum búin að breyta viðmiðuninni og þetta er upp í 18 ár og þá eru krakkarnir komnir í framhaldsskólann — þar sem frístundakortið má nota til að fara í líkamsræktarstöð. Ég tel að þetta sé mjög virðingarverð og góð tilraun og hygg að gott væri að reyna að taka aðeins einstaklingsmiðaðri nálgun á íþróttakennsluna almennt og eins að horfa á æfingatækin sem margir eru sólgnir í að nota.

Ég fagna því sem hv. þm. Guðbjartur Hannesson nefndi síðast í ræðu sinni varðandi átraskanir. Það er mjög mikilvægt í allri umræðu um hreyfingu og offitu ungra sem aldinna — og barna, sérstaklega telpna — að hafa varann á gagnvart þeirri staðalímynd sem dregin er upp í fjölmiðlum og í nærsamfélaginu af hinum hrausta unga manni og hinni hraustu, myndarlegu ungu konu. Þessi staðalímynd getur nefnilega breyst í andhverfu sína og það eru mjög alvarlegar afleiðingar sem anorexía og búlimía hafa á heilsu barna og unglinga.

Frú forseti. Ég fagna þessari umræðu og þessari þingsályktunartillögu og vona svo sannarlega að hún nái fram að ganga.

[17:48]

Flm. (Ellert B. Schram) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs fyrst og fremst til að þakka hv. þingmönnum fyrir góðan og málefnalegan málatilbúnað og þátttöku í umræðum og fyrir góðar undirtektir við þessa tillögu og ég þarf svo sem ekki að hafa mörg orð umfram það sem ég sagði fyrr í umræðunni. Ég vildi hins vegar að gefnu tilefni taka fram að ég geri mér skýra grein fyrir því sem hér hefur komið til tals varðandi átraskanir, sá sjúkdómur er hættulegur og honum fylgir dauðans alvara en það er ekki viðfangsefni okkar í dag. Sú tillaga sem hér er flutt er fyrst og fremst til að fólk geti lært að temja sér hreyfingu og heilbrigða lífshætti. Það er gert af þeirri einföldu ástæðu að offita, ofþyngd er orðið mjög útbreitt vandamál. Hvort sem okkur líkar það betur eða verr þá hefur komið fram í þessari umræðu að hjarta- og æðasjúkdómar sem stafa af offitu eru langalgengasta orsök dauðsfalla á Íslandi, 700 manns deyja á hverju ári af þeirra völdum, eða eins og hv. þm. Herdís Þórðardóttir sagði, það eru tveir einstaklingar á hverjum einasta sólarhring árið um kring.

Þegar maður horfir á þá staðreynd að fólk er að þyngjast og ekki síst unga fólkið, því miður, þá veltir maður því auðvitað fyrir sér hvernig hægt sé að bregðast við því. Þetta er ekki bara alvarlegt mál fyrir viðkomandi einstaklinga heldur hefur þetta, eins og komið hefur fram, í för með sér mikil útgjöld í heilbrigðiskerfinu fyrir utan þá fötlun sem verður til hjá því fólki sem ekki getur hreyft sig með eðlilegum hætti vegna ofþyngdar. Þá erum við að líta til þess, flutningsmenn þessarar tillögu, að eitt ráð af mörgum geti verið að auka íþrótta- og hreyfiskylduna hjá krökkum í grunn-

skóla. Ég er alveg meðvitaður um að það er ekki verið að beina öllu þessu unga fólki inn í íþróttafélögin sem slík. Við erum ekki að tala um íþróttir þó að þetta tengist náttúrlega því heiti. Við erum að tala um hreyfingu, að kenna unga fólkinu að hreyfa sig með alls kyns leikfimi og göngu og einhvers konar leikjum sem veldur áreynslu, svita og vellíðan sem jafnan stafar af því þegar fólk hreyfir sig og kemur líkamanum í gang.

Hv. þm. Herdís Þórðardóttir minnti á það áðan að fyrri kynslóðir hefðu hreyft sig í leikjum og að eldri kynslóðir hefðu ekki búið við sömu þægindi og við búum við í dag. Nú er þetta gerbreytt að því leyti að ungt fólk og gamalt getur farið um frá morgni til kvölds án þess að færa sig út úr stofunni og haft allt til alls engu að síður. Tæknivæðingin er orðin slík og nútímaþjóðfélag er þannig og samtíminn býður upp á það að fólk geti legið kyrrt og setið í sama stólnum og notið alls þess sem það lystir engu að síður, án þess að ég fari nánar út í þann lífsstíl.

Hv. þm. Guðbjartur Hannesson nefndi tilraunir sem er verið að gera uppi á Akranesi að því er varðar hreyfiskóla. Ég get ímyndað mér að það sé gert víðar og það er einmitt þetta sem við erum að tala um. Við erum ekki endilega að segja að það sé nauðsynlegt að hafa leikfimitíma einu sinni á dag. Það er hægt að hafa hreyfistundir í bland með ýmsu öðru sem í námskránni er getið um og það finnst mér vera praktískt úrlausnarefni hjá menntakerfinu, stjórnvöldum og eftir atvikum einstökum skólum. Hér er verið að leggja áherslu á þau skilaboð frá Alþingi, frá okkur sem erum meðvituð um þetta vandamál að það þurfi að bregðast við með einum eða öðrum hætti.

Ég fagna því sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir benti á að víða er búið að taka upp frístundakort sem greiðir fyrir því að unga fólkið geti farið í alls kyns hreyfingu, hvort sem það er í sund eða hjá íþróttafélögum, þetta er einn liðurinn í þessu viðfangsefni.

Frú forseti. Ég geri mér vonir um að eftir þessa umræðu fái málið fái góðar viðtökur í nefnd og að tillögunni verði fylgt eftir, annaðhvort með samþykkt hennar eða einhverri útfærslu á henni. Hér er um brýnt viðfangsefni og vandamál að ræða. Eins og ég hef sagt fyrr í þessari umræðu, þetta er dauðans alvara og við erum ekki að líta eingöngu á börnin sem slík, við erum líka að horfa á þjóðfélagið í heild sinni, heilbrigðiskerfið og þá þróun sem á sér stað í nútímalifnaðarháttum sem eru því miður ekki allir til góðs.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

[17:54]

Útbýting:

Almannatryggingar og málefni aldraðra, 410. mál, stjfrv. (fél.- og trmrh.), þskj. 661.

Prófessorsembætti á sviði byggðasafna og byggðafræða, fyrri umr.

Þáltill. ÁJ o.fl., 220. mál. — Þskj. 238.

[17:54]

Flm. (Árni Johnsen) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um prófessorsembætti á sviði byggðasafna og byggðafræða. Flutningsmenn auk mín eru hv. þingmenn Suðurkjördæmis, Bjarni Harðarson, Lúðvík Bergvinsson, Guðni Ágústsson, Grétar Mar Jónsson, Björk Guðjónsdóttir, Kjartan Ólafsson og Atli Gíslason.

Í tillögugreininni er lögð áhersla á það að Alþingi álykti að fela menntamálaráðherra að hlutast til um að Háskóli Íslands stofni til prófessorsembættis á sviði byggðasafna og byggðafræða sem verði tengt Byggðasafninu á Skógum undir Eyjafjöllum.

Mikilvægi byggðasafna á Íslandi er óumdeilt. Þau eru allt í senn, menningarsöfn, sögusöfn og verkfærasöfn. Þau eru spegilmynd lífsins í landinu. Það segir í gömlu máltæki að það sem þú segir mér, því gleymi ég en það sem þú sýnir mér muni ég. Byggðasafnið tryggir skilvirkni hvors tveggja.

Byggðasöfnin eru mikilvæg fyrir þekkingu landsmanna á lífinu í landinu í gegnum tíðina, þróun búsetu, lífsháttum og öllu sem lýtur að mannlegu samfélagi Íslendinga. Það skiptir miklu að þau séu sett upp af alúð og tillitssemi og af mikilli vandvirkni, með metnað í huga og glöggar upplýsingar.

Byggðasöfnin eru mikilvæg að svo mörgu leyti. Þau eru snar þáttur í ferðaþjónustu nútímans og erlendir ferðamenn sækja þau heim í sífellt meiri mæli. Það er líka aukning á því að ungviði Íslands sæki söfnin heim og læri um sögu landsins, lífið í landinu og kynnist þar mörgu er lýtur að góðum hefðum í sögu Íslendinga. Vönduðustu söfn landsins í þessum efnum eru á heimsmælikvarða og það er mikilvægt fyrir framtíðina að hlúa að uppbyggingu þeirra með eins skilvirkum hætti og kostur er og nýta til þess nútímatækni hverju sinni í bland við safngripina sjálfa.

Byggðasafnið í Skógum er eitt öflugasta byggðasafn landsins. Það nýtur þess að hafa byggst upp undir forustu Þórðar Tómassonar, einhvers mesta safnamanns Íslandssögunnar, sem sinnti því af fádæma ósérhlífni og krafti, og þess að hafa byggst upp í nánum tengslum við grasrótina í landinu, fólkið sjálft í starfi og leik.

Við höfum ákveðna grunnkjarna, Íslendingar, sem við þurfum að rækta og hlúa að, er lýtur að sögu okkar og menningu, sjálfstæði. Við höfum Íslendingasögurnar, við höfum tunguna, við höfum söfn landsins og söfn landsins hafa setið nokkuð hjá, að mínu mati, í því að hafa eðlilegan aðgang og framgang í því stjórnkerfi sem við ræktum upp og styrkjum fjárhagslega til margra góðra verka í landinu.

Það er mikilvægt að leggja á það áherslu að unnið sé úr gögnum sem eru til staðar í byggðasöfnum landsins, gífurlega viðamiklum gögnum sem eru til oft á lausum blöðum eða í bókum þar sem ekki er sérstakt skipulag á. Gott dæmi um slík gögn er auðvitað vinnusafn Þórðar Tómassonar í Skógum sem er gríðarlega mikið að vöxtum og geymir ómældan fróðleik og upplýsingar sem skipta máli fyrir

framtíð okkar og virðingu fyrir fortíðinni.

Það er ósk mín, virðulegi forseti, að tillögunni verði vísað til menntamálanefndar að lokinni fyrri umræðu.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Prófessorsembætti kennt við Jónas Hallgrímsson, fyrri umr.

Þáltill. ÁJ o.fl., 221. mál. — Þskj. 239.

[18:00]

Flm. (Árni Johnsen) (S):

Virðulegi forseti. Það er margt sérstakt í skipulagi stjórnkerfis okkar og dálítið undarlegt að skoða á hvað við leggjum áherslu. Það eru til að mynda aðeins örfá ár síðan skipað var prófessorsembætti í sjávarútvegsfræðum við Háskóla Íslands, hjá þjóð sem nánast hefur lifað af sjávarútvegi í heila öld. Þess vegna ætti áherslan auðvitað að vera önnur en hún er á margan hátt.

Tillagan sem ég mæli fyrir til þingsályktunar, um prófessorsembætti tengt við Jónas Hallgrímsson, er auk mín flutt af hv. þm. Guðna Ágústssyni, Ólöfu Nordal, Björk Guðjónsdóttur, Birgi Ármannssyni, Guðbjarti Hannessyni, Guðjóni A. Kristjánssyni, Katrínu Jakobsdóttur og Karli V. Matthíassyni.

Tillögugreinin hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela menntamálaráðherra að hlutast til um það við Háskóla Íslands að stofnað verði prófessorsembætti kennt við Jónas Hallgrímsson skáld með vörn og sókn fyrir íslenska tungu og ljóðrækt að meginmarkmiði.“

Íslensk tunga er ankeri íslenskrar þjóðar, lykillinn að sjálfstæðri menningu og þjóðerni. Íslensk tunga hefur alltaf átt undir högg að sækja, en hún er lífseig með eindæmum og ber þannig spegilmyndina af eðli þjóðarinnar og virðingu fyrir tungunni þótt stundum pusi í þræsingum. Um þessar mundir á íslensk tunga undir högg að sækja og rótgrónar stofnanir á Íslandi hafa meira að segja látið sér detta í hug að setja erlenda tungu í fremstu víglínu tungutaks Íslendinga við hlið íslenskunnar. Við slíku verður að sporna af lífs og sálar kröftum því sjálfstæði Íslands kann að vera í húfi.

Dagleg rækt tungunnar er lífsnauðsyn. Stundum bregður manni í brún, ekki síst í umfjöllun fjölmiðla um tunguna og meðferð þeirra á tungunni. Það var t.d. ekki skemmtilegt fyrir okkur þegar ég hlustaði á einn af forustumönnum íslenska háskólasamfélagsins nota þessi orð: „Ég aldist upp.“ En svona er hættan í hverju fótmáli, jafnvel hjá þeim sem síst skyldi — „ég aldist upp.“

Það er mikilvægt að Íslendingar og Háskóli Íslands sýni þeim manni sem hvað fegurst hefur ritað á íslenska tungu, Jónasi Hallgrímssyni, þá virðingu að vinna markvisst í stíl hans og fylgja eftir til komandi kynslóða þeim blæ íslenskrar náttúru og íslenskrar hugsunar sem hann tengdi saman í ritverkum sínum og skáldskap. Mikilvægi Jónasar Hallgrímssonar fyrir íslenska þjóð mælist ekki í verðbréfum heldur ómetanlegum verðmætum í þjóðarsálinni og persónuleika Íslendinga. Þess vegna er það engin tilviljun að Jónas Hallgrímsson býr í öllum Íslendingum.

Jónas Hallgrímsson kom sem vorvindur inn í íslenskt tungutak fyrir 200 árum og enn er vorvindurinn í loftinu, slíkt var afl skáldsins til þess að ríma við möguleika íslenskunnar á náttúrulegum grunni hennar. Þessi vorvindur hefur dugað okkur vel og við þurfum að tryggja vel að hann verði staðvindur í íslensku samfélagi.

Halldór Blöndal, fyrrverandi alþingismaður og forseti Alþingis, skrifaði í Morgunblaðið fyrir skömmu um Jónas, með leyfi forseta:

„Hann var magískur töframaður og það er eins og allt, sem hann snerti, verði lifandi og aðlaðandi á einhvern hátt.“

Í minningarorðum samtímamanns Jónasar, Konráðs Gíslasonar í Fjölni, segir svo um Jónas, með leyfi forseta:

„Það sem eftir hann liggur mun lengi halda uppi nafni hans á Íslandi og bera honum vitni.“

Öld er liðin frá því að Guðmundur á Sandi ritaði eftirfarandi um Jónas í grein í Eimreiðinni, með leyfi forseta:

„Jónas er æskumaður og æskuskáld. Hann var á undan tíma sínum, og enn þá stendur samtíð vor á herðum hans. Hann eldist ekki né fyrnist og er 100 ára ungur nú. Mál hans er með nýjabrumi enn þá, hreint eins og lindarvatn, ungt eins og döggin á grasinu.

Hann er konungur í Hulduríki.“

Enn þá andar suðrið sæla af tungutaki Jónasar og það er mikilvægt að virkja þessa auðlind inn í hjartslátt þjóðarinnar í starfi og leik. Einn af mörgum möguleikum er sá spennandi kostur að Háskóli Íslands skapi rúm um borð í móðurskipinu fyrir prófessorsembætti tengt nafni Jónasar Hallgrímssonar, prófessorsembætti sem hefði það markmið að fylgja íslenskunni áfram með reisn og styrkja íslenska ljóðrækt.

Það er svo, þegar fjallað er um Jónas Hallgrímsson, að blær hans lifir í brjósti fólksins í landinu og bærist af vörum þess nánast hvern dag, hvort sem það er til hátíðarbrigða eða hversdags. Það er ekki óalgengt að heyra sjómenn í talstöðvarkerfi vitna í Jónas Hallgrímsson, fara með ljóð hans og skjóta fram fallegum framsetningum, svo sem: brosa blómvarir, blika sjónstjörnur, roðnar heitur hlýr, úr *Ferðalokum* — þar sem viðkomandi sjómaður var að lýsa veðrinu, hvað það væri gott. Og þetta var falleg samlíking.

Enn þá, og mun væntanlega verða svo lengi sem íslensk tunga verður töluð, er sungið hið fallega ljóð *Ég bið að heilsa*. Þannig mætti lengi telja. Það sem skiptir miklu máli við ákvörðun um að skipa prófessorsembætti tengt Jónasi Hallgrímssyni er að standa fast að rækt tungunnar, meðferð tungunnar og skilningi. Sem betur fer leggja margir á það áherslu og alltaf finnur íslenska tungan sér nýjan farveg þótt hún fari yfir urð og grjót, þótt hún fari yfir þurrlendi og sanda, þá finnur hún sér nýjan farveg í takt við anda íslenskunnar og það er það sem gildir mest.

Það er gott dæmi um tungutakið sem ástæða er til að hlúa að hvernig ýmis skáld hafa með þessum einfalda stíl og takti Jónasar Hallgrímssonar sett fram fallegar myndlíkingar í ljóðum sínum. Það vill svo til að í morgun var ég í Grindavík í dumbungi og rudda og rigningu. Þá rifjaðist upp fyrir mér ljóð Ása í Bæ sem er einn af þeim rithöfundum íslenskum sem hvað næst kemst fegurð í stíl Jónasar Hallgrímssonar, blátærum hreinleika, fallegu tungutaki,

lipru og léttu eins og mæltu af munni fram. Ljóðið hljóðar svo, með leyfi forseta:

Í Grindavík drukkum við daga og nætur,
drungaleg ströndin og veður höst.
Þar eru heiðvirðar heimasætur,
hræddar við eftirköst.

Aldrei sáum við Sölku Völku
ja, sú hefði kunnað það franska lag.
En geltandi rakkarnir gáfu til kynna,
göfugan sveitabrag.

Síðan kveður veiðimaðurinn og skáldið í viðlagi sínu:

Gefi nú góðan byr og glannaleg síldarköst
svo koppurinn fyllist og kapteinninn tryllist
svo kraumi í blárri röst.
Svo höldum við hafnar til og heilsum með gleðibrag,
þeim lífsglöðu meyjum sem löngum við þreyjum
og létta okkur strangan dag.

Þetta er ekkert flókið. Þetta er fallega sagt. Það er galdurinn við íslenska tungu, að hún skilar mikilli fegurð þegar vandað er til verka og túlkunar með henni.

Virðulegi forseti. Ég legg til að að lokinni fyrri umræðu verði þessari tillögu vísað til menntamálanefndar Alþingis.

[18:11]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka fyrir þessa þingsályktunartillögu sem inniheldur fyrst og fremst góðan hug til íslenskrar tungu og Jónasar okkar Hallgrímssonar. En eins og allir vita þá var *Dagur íslenskrar tungu* að mörgu leyti til tileinkaður honum en ekki eingöngu tungunni, þegar við höfum það í huga að dagur íslenskrar tungu er 16. nóvember ár hvert.

Ég vil hins vegar vekja athygli á því, sem er í samræmi við þau andsvör sem ég hef farið í fyrr í dag, að það er ekki lengur löggjafans eða Alþingis sem slíks að hlutast til um einstök verkefni, hvort sem það eru verkefni eða prófessorsstöður innan háskólastofnana. Háskólastofnanir hafa lögum samkvæmt frelsi til að móta sér stefnu varðandi hvaða prófessorsembætti eru til staðar, hvað þau heita og á hvaða sviðum. Ég undirstrika að háskólarnir hafa slíkt frelsi og ég tel mikilvægt að þessi þingsályktunartillaga berist Háskóla Íslands þannig að skólinn geti tekið efnislega afstöðu til hennar og veitt Jónasi þá sæmd sem hann á svo miklu meira en skilda, sem mundi um leið undirstrika mikilvægi tungunnar.

Ég vek einnig athygli á því sem gert hefur verið gert á undanförnum missirum, ekki síst með tilkomu nýrra laga um Stofnun Árna Magnússonar. Við styrkjum stöðu íslenskunnar og íslenskrar tungu með þeirri löggjöf, með sameiningu íslenskustofnananna fimm. Hlutverk Íslenskrar málnefndar er styrkt miðað við það sem var áður. Henni er ætlað að álykta um stöðu íslenskrar tungu. Íslensk málnefnd hefur efnt til fundaraða og við munum á haustdögum geta kynnt þá málstefnu sem ég hef lýst yfir að ég muni óska eftir umræðum um í þinginu, um stöðu íslenskrar (Forseti hringir.) tungu.

[18:13]

Flm. (Árni Johnsen) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki löggjafans að hlutast til um að tillagan sem hér er lögð fram nái fram að ganga. Það er alveg rétt hjá hæstv. menntamálaráðherra. En eins og aðrar þingsályktunartillögur þá er hún hvatning. Hún er áskorun til háskólasamfélagsins, í þessu tilviki til Háskóla Íslands. Hún er áskorun til hæstv. menntamálaráðherra um að koma þeim boðum, eins jákvætt og hægt er, til háskólasamfélagsins að ástæða sé til að hlúa að þessu. Ekki er verra að hafa bakland hæstv. menntamálaráðherra með sér vegna þess að þá kemur að framkvæmdarvaldinu og fjármagninu sem þarf til þess að brynna öllum góðum hugmyndum til árangurs. Þetta fer saman.

Það er mjög mikilvægt orð í þessari tillögu, þ.e. orðið „ljóðrækt“. Það er að mínu mati klárt mál að eftir að dregið hefur úr kennslu á ljóðum í skólakerfi Íslendinga, eins og gerst hefur á undanförnum áratugum, hefur málvitundinni hrakað og hugsuninni hrakað vegna þess að íslensk tunga, í meðferð okkar bestu rithöfunda, er hvatning. Hún er bensín á daglega hugsun þeirra sem læra ljóðin. Hún er líka agaatriði í skólakerfinu. Þannig getum við staðið saman um að fylgja tungunni og möguleikum hennar eftir.

[18:15]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er vissulega allt rétt sem kom fram í máli hv. þm. Árna Johnsens. Það er hins vegar tvennt sem ég vil koma á framfæri sem er lykillinn að þeim árangri sem við viljum ná varðandi íslenska tungu til að hún haldi áfram að eflast og styrkjast og dafna og við þurfum að styrkja hana enn frekar í dag. Í fyrsta lagi þurfum við að lesa meira fyrir börnin okkar. Viðhorfin heima fyrir þurfa að breytast miðað við það sem er ástandið í dag. Það segja okkur ýmsar kannanir eins og PISA, sem eru að vissu leyti bara kannanir, bara viðmiðun. Þetta er eins og með skoðanakannanir, maður á ekki að móta stefnuna út frá þeim en við eigum að hlusta á þær, við eigum að skoða hvað hægt er að gera betur. Við eigum að lesa meira fyrir börnin okkar, við eigum að hvetja þau til að kynna sér þann undraheim sem íslenskan er, í gegnum ljóðin, þulurnar og þjóðsögurnar og í gegnum allt barnaefnið sem ritað er á íslenska tungu. Þetta er í fyrsta lagi það sem ég tel mikilvægt að séu skilaboð frá þinginu til fjölskyldnanna í landinu. Þannig munum við stuðla að því að við komum betur út ekki bara í lestri og íslenskunni sem slíkri heldur mun góður árangur í íslensku skila sér í önnur fög sem kennd eru innan skólakerfisins.

Síðan er hitt atriðið sem mér finnst þýðingarmest varðandi íslenskukennsluna í Háskóla Íslands og það er að halda áfram að hlúa sérstaklega að íslenskudeildinni. Ein mikilvægasta sérstaða Háskóla Íslands er að sá skóli ber ábyrgð á því að miðla íslenskukennslu með sómasamlegum hætti til samfélagsins, að við menntum íslenskufræðinga, bókmenntafræðinga. Þess vegna tel ég mikilvægt að við hlúum vel að hugvísindadeildinni, að íslenskudeildin sé það

flaggskip sem við viljum að hún sé innan Háskóla Íslands. Ég tel að á undanförnum árum, og sérstaklega með fjárlagatillögum síðustu ára, höfum við einmitt verið að undirstrika þessa stefnu íslenskra menntayfirvalda, framkvæmdarvaldsins, að við viljum að sérstakur gaumur sé gefinn að stöðu íslenskrar tungu. Við höfum gert það í gegnum lagabreytingar og Stofnun Árna Magnússonar og síðan með því að efla íslenskudeildina innan Háskóla Íslands. (Forseti hringir.) Það er afar mikilvægt að háskólinn átti sig, sem hann gerir, á þýðingarmiklu hlutverki þeirrar deildar.

[18:17]

Flm. (Árni Johnsen) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir orð hæstv. menntamálaráðherra um mikilvægi þess að foreldrar, að fólkið á heimilunum lesi fyrir börnin og ekki bara lesi heldur segi þeim líka sögur. Reynslan af þeim þætti er sú að þá verða Íslendingar skáld og semja sögur og þar skapast ævintýri sem eru aldrei skráð en verða munnmælasögur, munnmælaævintýri sem skipta miklu máli fyrir börnin, auka ímyndunarafl þeirra, auka þroska, auka tengsl á heimilinu við foreldra og aðra ástvini og það er auðvitað lykilatriðið í því að rækta tunguna.

Það er mikil ögun að læra ljóð. Við höfum ekki her til þess að byggja upp aga, við höfum engan áhuga á því, en við getum notað vopn tungutaksins til þess að þjálfa fólk til að vinna agað, vinna til árangurs innan þröngs ramma með ákveðið markmið þar sem kúrsinn er tekinn á stefnuna og síðan keyrt. Þetta er bara beint úr sjómannamáli sem hentar vel íslensku tungutaki.

Háskóli Íslands ber ábyrgð á því að styrkja íslenska tungu, meginábyrgð segir hæstv. menntamálaráðherra. Háskóli Íslands ber mikla ábyrgð en ekki hann einn, við berum öll þá ábyrgð, löggjafarvaldið, framkvæmdarvaldið, einstaklingarnir og við eigum að hafa mikinn metnað til þess að styrkja þennan þátt því að við göngum inn í viðsjárverða framtíð (Forseti hringir.) varðandi sjálfstæði Íslands og sjálfstæði íslenskrar tungu.

[18:20]

Ólöf Nordal (S):

Virðulegi forseti. Mig langar að blanda mér aðeins inn í þessa umræðu um þingsályktunartillögu um prófessorsembætti kennt við Jónas Hallgrímsson og taka undir það með hv. þm. Árna Johnsen að íslenskan er auðvitað mál okkar allra. Ég held að það sé almennur skilningur okkar í þinginu og í þjóðfélaginu öllu að til þess að íslenskan haldi áfram að vaxa og dafna þá verðum við að tala um hana, við verðum að halda merki hennar á lofti og það höfum við gert núna að undanförnu með ýmsum hætti. Við ræddum það í haust t.d. hvort ástæða væri til að gefa íslenskunni í raun og veru þann sess sem hún á skilið í stjórnarskránni. Við höfum, eins og fram kom hjá hæstv. menntamálaráðherra, rætt stöðu málnefndar og það mikilvæga starf sem þar er í gangi. Ég hef verið svo heppin að vera í ágætu sambandi við Íslenska málnefnd í vetur vegna þess að þar eru menn fljótir að skynja áhuga fólks á íslenskunni og miðla þá upplýsingum eins og þeir geta og það er alveg augljóst að nefndin og starfsfólk Íslenskrar málnefndar er afskaplega ánægt með það hvernig stjórnvöld hafa tekið frumkvæði í málum íslenskrar tungu. Ég held að sú vinna sem nú er í gangi eigi eftir að skipta miklu máli þegar við höldum áfram við það hvernig við eigum að þróa tunguna áfram og hugsa vel um hana.

Varðandi Jónas Hallgrímsson sem er, býst ég við, flestum Íslendingum hjartkær og kannski er það rétt hjá hv. þm. Árna Johnsen að við mættum kannski læra meira af ljóðunum hans utan bókar. Auðvitað þróast kennsluefnið með tímanum en það er náttúrlega hlutverk okkar foreldra líka að kynna ljóðin og íslenskar sögur fyrir börnunum, að lesa fyrir þau og segja þeim sögur og jafnvel þó að maður muni ekki alltaf næst hvað maður hafi sagt deginum á undan. Allt er þetta þýðingarmikið. Ég held samt, þó að sum okkar sakni gömlu *Skólaljóðanna* , að við eigum líka að huga að því að það sem börnin læra í dag í skólanum er gott og íslenskan fær meiri athygli, finnst mér og ég held að það sé skoðun foreldra, með hverju árinu.

Ég er alveg sannfærð um að sú ákvörðun sem tekin var fyrir nokkrum árum í tíð Sjálfstæðisflokksins í menntamálaráðuneytinu að helga ákveðinn dag íslenskri tungu og velja þá fæðingardag Jónasar Hallgrímssonar var afar þýðingarmikil og merkileg. Ég man ekki betur og ég held að það liggi alveg fyrir að í upphafi áttuðu menn sig engan veginn á því hversu mikilvægt þetta yrði og hversu mikilvægur þessi dagur hefur síðan orðið fyrir börnin og skólana. Ég held að þetta komi mörgum mjög á óvart. Ég held að við sjáum það öll á þeim börnum sem við þekkjum að þessi dagur skiptir máli og það er alltaf eitthvað skemmtilegt að gerast í skólanum og þau vita um Jónas. Ég veit ekki hvort þau vita eins mikið um Stephan G. Stephansson svo ég taki hann sem dæmi. Auðvitað þurfum við að passa svolítið upp á gömlu þjóðskáldin okkar og líka yngri skáldin sem við erum að ala upp og halda þessu að börnunum.

Íslenskudeild Háskóla Íslands er merkileg deild að mínu viti og ég er sammála því sem fram hefur komið að hún er grunnstoðin í háskólanum, við hljótum að viðurkenna það, af því að þar er verið að kenna íslensku og miðaldafræði og vegna þess að miðaldafræðin er kennd víðar um veröld, viljum við að íslenskudeildin sé í fararbroddi þar og að þeir vísindamenn og fræðimenn sem þar starfa séu þeir bestu í heimi.

Þegar þessi þingsályktunartillaga kom fram í haust var eftir henni tekið í háskólanum og um hana var rætt og þótti mörgum íslenskumanninum gaman að þingmenn skyldu líta með þessum hætti til Jónasar Hallgrímssonar. Og ég held að það verði gaman fyrir skólana að velta því fyrir sér hvort það sé einhver flötur á því að beina sjónum meira að Jónasi Hallgrímssyni, t.d. með þeirri hvatningu sem þarna kemur fram. Raunar var það svo, og það kom mér alveg á óvart, að ég fékk sjálf viðbrögð víðar af landinu og líka frá háskólum sem ekki kenna íslensku en mér fannst það áhugavert samt sem áður að menn skyldu segja: Af hverju nefnið þið Háskóla Íslands? Það er náttúrlega augljóst af hverju við gerum það, við gerum það vegna þess að þar er íslenskukennslan og þar er vagga íslenskunnar í háskólasamfélaginu. Aðrir skólar geta auðvitað líka hugsað meira um íslenskuna í sinni kennslu, þeir geta gert það með ýmsum hætti. Núna er verið að tala um að nauðsynlegt sé að kenna

meira á ensku, við verðum mikið vör við það, sérstaklega í viðskiptaskólunum og ég get nefnt Háskólann í Reykjavík sem dæmi og Bifröst. Ég þori ekki að fara með hvernig það er í þeim skólum sem eru kannski starfstengdari á sumum sviðum, eins og þeir sem kenna landbúnaðarfræði og slíka hluti, en það er alveg klárt mál að erlend tunga hefur sótt mjög á í kennslu. Ég vil líka horfa til þess, þegar við tölum um íslenskuna og hvatningu til háskólanna um það hvernig þeir eigi að snúa sér í því, að segja þá líka við skólana að það sé ekkert síður þeirra hlutverk að passa upp á það í sinni kennslu að þeir nemar sem þeir útskrifa hafi vald á íslenskri tungu. Ég held að fæst okkar mundum sætta okkur við að svo verði að enskan eða eitthvert annað tungumál laumi sér inn í háskólakerfið með einhverjum þeim hætti sem við kærum okkur ekki um. Það er nefnilega gamall sannleikur og nýr að enginn verður góður málamaður sem ekki kann sitt móðurmál, við skulum hafa það hugfast. Við getum ekki farið víða um heim og talað fjálglega á erlendum málum ef við höfum ekki skilning á okkar eigin tungu, það er eitthvað sem ég held að við eigum alltaf að hafa í huga.

Að öðru leyti vil ég taka undir allt gott sem kemur íslenskunni við og hvet þingheim til þess að hugsa og tala áfram um íslensku, ég tala nú ekki um á íslensku.

[18:27]

Flm. (Árni Johnsen) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka umræðuna sem orðið hefur um þessa tillögu og vona að hún verði hvatning sem dugar og gangi fram.

Hv. þm. Ólöf Nordal vék aðeins að málnefndinni og öðrum skólum en Háskóla Íslands varðandi hlutverk íslenskunnar og auðvitað á þetta allt að vera undirlagt að einhverju leyti þó að menn séu með misjafnar áherslur. Þegar maður til að mynda nefnir Íslenska málnefnd, foreldrahlutverkið o.s.frv. hefur reynslan sýnt að það er ekki skipulagt, það er ekki nein grunnmeining í því eða metnaður sem öll börn njóta eða allir nemendur. Og þó að Íslensk málnefnd vinni gott starf hefur hún t.d. ekki staðið í útrás fyrir íslenska tungu inn í hversdagsleika samfélagsins, ekki staðið fyrir áróðri fyrir hlut íslenskrar tungu eða betra tungutaki og er þó full ástæða til, ekki síst með þróun fjölmiðla undanfarin ár í huga þar sem hratt hefur fjarað undan íslensku tungutaki í allt of miklum mæli, ekki bara í útvarpi og sjónvarpi heldur líka í blöðum, það er misfarið með og það stendur óleiðrétt. Þetta er hlutur sem þarf að bregðast við.

Þess vegna er það hugmyndin í þeirri tillögu sem hér er rædd að prófessorsembætti tengt Jónasi Hallgrímssyni verði útvörður, verði umboðsmaður íslenskrar tungu til að berjast fyrir stöðu hennar í samfélagi okkar og vekja athygli á mikilvægi þess að tekið sé fast á til að verja hana áföllum og gruggugum slettum. Ef slíkt er tekið upp í skólakerfinu að einhverju leyti og markvisst, hvort sem það er ljóðræktin eða annað sem hægt er að nota til að hlúa að tungunni, þá er það einfaldlega sá þáttur sem gefur mesta möguleika á að hafa borð fyrir báru í því sem við erum öll ugglaust sammála um, að við eigum að hlúa að íslenskri tungu og rækta virðingu fyrir henni.

Það má segja, af því að hv. þm. Ólöf Nordal sagði áðan að við hefðum ugglaust öll lítinn áhuga á því að fara að blanda öðrum tungumálum inn í háskólasamfélagið, að það minni á kerlinguna sem sagði við strákinn: „Þú ferð í þínar ullarbrækur, þær duga best, þú ferð ekki í neitt lín, þú ferð í það sem dugar okkur best.“ Hann vildi hafa mjúkt lín og þægilegt en það dugði ekki inn í veturinn. Það er alveg eins með íslenskuna, hún dugar okkur best í okkar hjartalagi, í okkar takti, í okkar stíl þar sem við viljum gjarnan að maður sé manns gaman og þó geti hver haldið í sitt svo fremi að hann meiði ekki annan. Þannig ber þetta allt að sama brunni, við þurfum að standa dyggan vörð um stöðu íslenskrar tungu og við eigum ekki að bíða eftir því að hún hljóti einhver áföll eða að inn í hugsunarhátt landsmanna gagnvart tungunni læðist einhver ský sem skemma, einhver mengandi ský sem skemma tunguna. Ég held að það sé lykillinn í því sem við höfum verið að fjalla um hér, að reyna að tryggja að það gangi allt fyrir sig á þroskaðan og eðlilegan hátt.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 1. umr.

Frv. ALE o.fl., 227. mál (aukinn sveigjanleiki, ábyrgðarmenn og endurgreiðsla). — Þskj. 246.

[18:33]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum, nr. 21/1992, um Lánasjóð íslenskra námsmanna en 1. flutningsmaður þessa frumvarps er hv. varaþingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Auður Lilja Erlingsdóttir. Meðflutningsmenn eru hv. þingmenn Kolbrún Halldórsdóttir og Katrín Jakobsdóttir.

Flest erum við líklega sammála um að menntun er undirstaða velferðar og framfara. Eins og segir í greinargerð með frumvarpinu stuðlar aukin menntun að betra mannlífi og betra samfélagi og helst í hendur við hagvöxt. Það skiptir því máli að sem flestir eigi kost á að mennta sig og geti stundað það nám sem hæfileikar, geta og áhugi segja til um, óháð efnahag, félagslegum þáttum eða stöðu að öðru leyti. Það er ljóst að stjórnvöld geta stuðlað að aukinni menntun með hvatningu og með því að búa skólastarfi gott umhverfi. Þess vegna skiptir miklu að reka öflugan lánasjóð með góðum kjörum fyrir námsmenn. Lánasjóður íslenskra námsmanna er mikilvægur sjóður fyrir menntun í landinu og á að gegna því hlutverki að gera sem flestum kleift að stunda nám og jafna aðstöðu manna.

En svo við snúum okkur beint að þeim lagabreytingum sem hér eru lagðar til þá hljóðar 1. gr. svo, að við 3. gr. laganna bætist ný málsgrein sem verður 2. mgr. sem orðast svo: Fullt námslán miðast að jafnaði við 100% nám samkvæmt skipulagi skóla samþykktu af stjórn sjóðsins. Námslán skerðist hlutfallslega í samræmi við námsframvindu allt að 50%.

Með öðrum orðum er lagt til að námsmenn fái notið aukins sveigjanleika á þann veg að 50% lán fáist fyrir 50% námsframvindu.

Einnig er lögð til breyting á 6. gr. laganna, að 5. mgr. orðist svo: Námsmenn sem fá lán úr sjóðnum skulu undirrita skuldabréf við lántöku. 6. og 7. mgr. falli hins vegar brott.

Hér er sem sagt lagt til að krafa um ábyrgðarmenn á lánum verði felld brott úr lögunum enda samræmist hún ekki 1. gr. laganna um jafnrétti til náms. Eins og segir í athugasemdum þeim sem fylgja einstökum greinum frumvarpsins, með leyfi forseta:

„Í ríku samfélagi á ekki að líðast að fólk þurfi að hverfa frá áætlunum um nám vegna þess að það hefur ekki ábyrgðarmenn sem lánasjóðurinn tekur gilda.“

3. og 4. gr. frumvarpsins leggja til að endurgreiðsla af námslánum breytist á þann hátt að tveimur árum eftir að námi lýkur hefji námsmaður að greiða tekjutengdar afborganir en þurfi ekki að borga fasta árlega afborgun fyrr en fjórum árum eftir að námi lýkur. Á fyrstu árunum eftir að námi lýkur er algengt að fólk sé að koma sér þaki yfir höfuðið og stofna fjölskyldu. Þessi breyting léttir greiðslubyrði af námslánunum fyrstu árin.

5. gr. gerir svo ráð fyrir að lög þessi öðlist þegar gildi.

Virðulegi forseti. Flutningsmenn þessa frumvarps leggja einnig fram þingsályktunartillögu sem mælt verður fyrir hér á eftir um að gerð verði úttekt á kjörum námsmanna á Íslandi þar sem m.a. verði kannaðar aðstæður námsmanna sem eiga við veikindi að stríða og staða námsmanna í fæðingarorlofi auk þess sem gerð verði ný könnun á kjörum námsmanna til að byggja framfærslugrunn námslána á. Með þessum aðgerðum telja flutningsmenn að námsmönnum verði sköpuð betri kjör, námslánakerfið verði sveigjanlegra og lögin um lánasjóðinn réttlátari.

Ég treysti því að mál þetta hljóti góðar undirtektir enda er um mikið hagsmunamál fyrir námsmenn að ræða.

[18:37]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Því ber að fagna að hér kemur til umræðu frumvarp til laga um breyting á lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna. Þarna er að vísu aðeins tekið á þremur þáttum varðandi Lánasjóð íslenskra námsmanna. Ég held að það sé mikilvægt að fara yfir lögin í heild sinni og ríkisstjórnin hefur í stefnuyfirlýsingu sinni gefið fyrirheit um það, það stendur í kaflanum um menntamál að lög um Lánasjóð íslenskra námsmanna verði endurskoðuð með það að markmiði að bæta kjör námsmanna enn frekar.

Tillöguflytjendur nefna þarna réttilega atriði sem hljóta að koma til skoðunar. Sérstaklega vil ég taka undir að ákvæðið um ábyrgðarmenn á skuldabréfum er ákvæði sem hlýtur að verða að endurskoða. Það voru miklar umræður um það hvort ekki ætti að breyta hluta af námslánum í námsstyrki. Það hefur verið rætt, ef ég veit rétt, í sambandi við kjarasamningaumræðuna og það hafa verið uppi vangaveltur um það með hvaða hætti lánasjóðurinn geti hjálpað fólki að koma aftur til náms, m.a. fólki sem hefur verið úti í atvinnulífinu og á erfitt með að fara aftur inn í skóla. Þetta fólk nýtur ekki námslána vegna þess að tekjur hafa verið of háar því jafnvel þó að menn séu í fullri vinnu getur verið erfitt að finna pening til að kippa út tekjunum í heilt ár.

Það eru ýmsar aðrar athugasemdir við lánasjóðinn sem þarf að taka til skoðunar. Til dæmis hafa verið vangaveltur um aðstoð við nemendur sem koma inn í framhaldsskólann aftur til að ljúka starfsréttindum, eins og nú er að aukast. Þar hefur m.a. verið horft til þess að íslenska þjóðin — eins og hefur komið fram í kjarasamningum að a.m.k. 35% af vinnuafli hjá ASÍ ef ekki landinu öllu eru ekki með lengri menntun en grunnnám eða grunnskólapróf. Markmiðið er að fleiri og fleiri ljúki framhaldsskólanámi og hluti af því sem þar verður að vinna að er einmitt að stuðla að því að fólk eigi kost á því að koma aftur inn í skóla til að ljúka iðnnámi eða einhverjum afmörkuðum starfsgreinabrautum. Til þess að gera fólki það kleift gæti þurft að grípa til ráðstafana til að hjálpa fólki að fá lán til að stunda slíkt nám.

Ég fagna því að þetta frumvarp kemur fram og lít þannig á að í menntamálanefnd komi til skoðunar hvort það verði sent til ríkisstjórnarinnar eða því komið á framfæri á einhvern hátt í tengslum við þá vinnu sem í hönd fer varðandi endurskoðunina á lánasjóðslögunum í heild.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

Úttekt á kjörum og réttindum námsmanna, fyrri umr.

Þáltill. ALE o.fl., 228. mál. — Þskj. 247.

[18:41]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta mál kemur í beinu framhaldi af því máli sem hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir mælti fyrir rétt áðan. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu sem er flutt af hv. þm. Auði Lilju Erlingsdóttur sem er varaþingmaður okkar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Reykjavíkurkjördæmi norður. Hún var á þingi fyrr í vetur og vannst ekki tími til að mæla fyrir þeim málum sem við erum að mæla fyrir hér og nú.

Hv. þm. Auður Lilja Erlingsdóttir er formaður ungliðahreyfingar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, sjálf nýkomin úr námi og hefur kynnt sér vel kjör og aðstæður námsmanna og þingsályktunartillaga sem nú er mælt fyrir á þskj. 247 gengur út á að gerð verði úttekt á kjörum og réttindum námsmanna. Hugmyndin er sú að Alþingi álykti að fela menntamálaráðherra að gera slíka úttekt. Gert er ráð fyrir að hún verði unnin á næstunni. Auðvitað var hugmynd okkar sú að málið færi kannski inn í menntamálanefnd fyrir áramót en það hefur orðið dráttur á því en engu að síður miðum við við það í tillögutexta að þeirri könnun skuli lokið 1. mars 2008.

Markmið þessarar úttektar verði þríþætt:

1. Að kanna rétt námsmanna sem veikjast eða lenda í slysum og geta ekki stundað nám til að fá opinbera aðstoð og námslán engu að síður.

2. Að kanna rétt námsmanna til fæðingarorlofs, sérstaklega með tilliti til kvenna sem veikjast á meðgöngu og geta af þeim sökum ekki skilað fullnægjandi námsárangri.

3. Að skoða þann framfærslugrunn sem miðað er við í úthlutun námslána og endurskoða hann með nýrri framfærslurannsókn.

Í greinargerð með tillögunni, virðulegi forseti, kemur fram að árið 2006 hafi um 17 þúsund einstaklingar stundað nám á háskólastigi á Íslandi. Eins og gefur að skilja er þessi stóri hópur afar fjölbreyttur og með margvíslegar og ólíkar þarfir. Helmingur hópsins mun þó eiga það sameiginlegt að byggja framfærslu sína á námslánum. Samkvæmt núverandi framfærslugrunni Lánasjóðs íslenskra námsmanna er gert ráð fyrir að einstaklingur eyði 497 þús. kr. á ári í húsnæði, hita og rafmagn. Þegar það er reiknað upp á mánaðargrundvöll sjáum við að gert er ráð fyrir að í þennan húsnæðiskostnað eyði námsmaður einungis 42 þús. kr. á mánuði. Það vita það allir sem vita vilja að á höfuðborgarsvæðinu eru slík kostakjör á leiguhúsnæði vandfundin. Það er mat flutningsmanna að tími sé kominn til að framkvæma nýja metnaðarfulla framfærslurannsókn meðal námsmanna og að miðað verði við þá könnun við úthlutun námslánanna. Það hlýtur að gefa augaleið að raunveruleg framfærsla þarf að vera höfð til hliðsjónar þegar reiknaður er út framfærslugrunnur fyrir námsmenn.

Til að hljóta námslán þarf að uppfylla ýmsar kröfur hvað varðar námsárangur og námsframvindu. Þar af leiðandi geta veikindi, slys eða erfið meðganga og fæðing veikt fjárhagsstöðu margra námsmanna. Það er því nauðsynlegt að mati flutningsmanna að kanna réttindi og kjör námsmanna og kortleggja ástandið eins og það er í dag til þess að geta bætt það. Sem dæmi má nefna að þegar námsmenn eignast börn fá þeir fæðingarstyrk samkvæmt lögum um fæðingar- og foreldraorlof en til að fá þann fæðingarstyrk þarf námsmaður að skila 75% námsárangri í a.m.k. 6 mánuði á síðustu 12 mánuðum. Þessi krafa gerir það að verkum að ef námsmaður verður veikur á meðgöngu og nær ekki að skila tilteknum námsárangri þá fær viðkomandi ekki þennan fæðingarstyrk sem námsmaður heldur flokkast hann þá utan vinnumarkaðar. Sú upphæð sem þá er um að ræða dugir ekki fyrir framfærslu og vantar talsvert upp á. Það er mat flutningsmanna þessarar þingsályktunartillögu, virðulegi forseti, að það sé þörf á að greina þennan vanda, finna út hver veruleiki námsmanna er í þessum efnum, hvort mörg dæmi séu um það að ungt fólk flosni upp frá námi vegna erfiðra aðstæðna og aðstæðna sem skerða réttindi þeirra og kjör og við teljum afar nauðsynlegt að finna lausnir á þessum vandamálum.

Það er metnaðarfullt markmið og sameiginlegt markmið okkar þingmanna í öllum flokkum að hækka menntunarstig þjóðarinnar og fjölga þeim sem útskrifast með háskólamenntun. Til að svo megi verða þurfum við að skapa námsmönnum þau kjör að þeir geti haldið sig að náminu og við þurfum að tryggja það að sú lagaumgjörð sem við búum námsmönnum og kjörum þeirra sé með þeim hætti að jafnrétti til náms sé tryggt burt séð frá þeim aðstæðum sem kunna að koma upp tímabundið í lífi námsmanna.

Það er ljóst að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt metnað okkar í að flytja mál sem varða aðstæður námsmanna. Við erum í dag með fjögur mál á dagskrá því að í kjölfarið á þeim málum sem við höfum mælt fyrir, ég og hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir, þá kemur hingað í ræðustól hv. þm. Jón Bjarnason og talar fyrir tillögum um stofnun háskólasetra, annars vegar á Akranesi og hins vegar á Selfossi. Þetta er í samræmi við menntastefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem gerir ráð fyrir því ekki einungis að tryggt sé jafnrétti til náms og námsmönnum séu tryggð þau kjör sem gera þeim kleift að halda sig að náminu, heldur gerir einnig ráð fyrir því að framhaldsnám verði gert aðgengilegt fólki sem næst heimabyggð. Til þess erum við að flytja þær tillögur sem við hingað til höfum flutt og verður mælt fyrir síðar, um háskólasetur vítt og breitt.

Hæstv. forseti. Ég geri ráð fyrir því að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til síðari umr. og hv. menntamálanefndar Alþingis til frekari umfjöllunar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Stofnun háskólaseturs á Selfossi, fyrri umr.

Þáltill. JBjarn o.fl., 343. mál. — Þskj. 579.

[18:48]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um stofnun háskólaseturs á Selfossi. Flutningsmenn auk mín eru hv. þingmenn Atli Gíslason, Kolbrún Halldórsdóttir og Steinunn Þóra Árnadóttir. Tillögugreinin hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela menntamálaráðherra að hefja undirbúning að stofnun háskólaseturs á Selfossi í samvinnu við heimamenn og háskóla- og rannsóknastofnanir í héraði. Ráðherra geri Alþingi grein fyrir undirbúningsstarfinu og tillögum sínum um uppbyggingu háskólanáms á Selfossi fyrir 1. september 2008.“

Í greinargerð með tillögunni segir svo, frú forseti:

Tillaga þessi var áður lögð fram á 132. og 133. löggjafarþingi en náði ekki fram að ganga.

Eitt brýnasta mál landsbyggðarinnar er efling menntastofnana og rannsóknasetra sem víðast um landið. Reynslan hefur sýnt fram á kosti þess að heimamenn stjórni slíkri starfsemi að sem mestu leyti sjálfir og byggi þá á tækniþekkingu, menningu, atvinnulífi og auðlindum hvers héraðs um sig. Nægir í því sambandi að horfa til háskólanna á Hvanneyri, Bifröst og Hólum sem hafa með sjálfstæði sínu, frumkvæði og sveigjanleika staðist fyllilega þær kröfur sem gerðar eru til háskóla. Fáir efast heldur um það nú orðið að sjálfstæði Háskólans á Akureyri var ein meginforsenda þess að hann næði að vaxa og dafna. Hins vegar er samstarf sjálfstæðra menntastofnana ávallt af hinu góða, hvort heldur er samstarf við skóla í öðrum landshlutum eða erlendis.

Blómlegt mannlíf byggist á menntun, fjölbreyttri atvinnu og góðri almannaþjónustu. Enginn einn þessara þátta nægir. Íbúum á Suðurlandi hefur fjölgað umtalsvert á umliðnum árum og útlit er fyrir áframhaldandi fjölgun íbúa á næstu árum. Afar mikilvægt er því að auka fjölbreytni í atvinnulífi á svæðinu, efla menntunarmöguleika og almenna þjónustu við íbúana.

Sunnlendingar hafa ekki fengið sams konar framlög til uppbyggingar og miðlunar háskólanáms og Vestfirðir, Norðurland og Austurland á umliðnum árum þótt við vildum reyndar sjá miklu hærra fjármagn veitt eins og til há-

skólasetranna á Ísafirði, Egilsstöðum og Húsavík svo dæmi séu nefnd. Eins og víðar á landsbyggðinni er lægra hlutfall háskólamenntaðra í landshlutanum en á höfuðborgarsvæðinu.

Á aðalfundi Sambands sunnlenskra sveitarfélaga, SASS, dagana 25. og 26. nóvember 2005 var samþykkt ályktun þar sem áhersla er lögð á að efling háskólamenntunar og bætt aðgengi almennings að henni sé eitt brýnasta hagsmunamál landshlutans. Ákveðið var á fundinum að 80 millj. kr., sem sveitarfélög á Suðurlandi eiga í sjóði hjá atvinnuþróunarsjóði og ætlunin var að setja í sérstakan sjóð til eflingar atvinnulífi á svæðinu, yrði varið til að treysta undirstöður háskólanáms í landshlutanum. Á aðalfundinum var jafnframt skorað á ríkisvaldið að koma myndarlega að uppbyggingu háskólanáms á Suðurlandi enda er málaflokkurinn á verksviði þess samkvæmt lögum.

Sú ákvörðun sveitarfélaganna í landshlutanum að verja 80 millj. kr. til uppbyggingar háskólanáms á svæðinu sýnir áhuga þeirra á málinu. Í framhaldinu er mikilvægt að ríkisvaldið komi að þessari uppbyggingu með framlögum til jafns við aðra landshluta. Á ársþingi SASS í nóvember 2007 voru þessar óskir áréttaðar, svo sem sjá má í fylgiskjölum II og III.

Þótt ekki sé orðið ýkja langt að fara milli Selfoss og Reykjavíkur, þar sem þegar eru starfræktir háskólar, má ætla að aðstæður fólks til að sækja slíkt nám þangað séu alls ekki alltaf nógu góðar, auk þess sem benda má á að fjarlægðir frá Reykjavík í uppsveitir Árnessýslu og austur í Skaftafellssýslu eru alls ekki boðlegar til daglegs aksturs fram og til baka. Það gefur augaleið að háskólasetur, sem mundi færa námið til fólksins, gerbreytti aðstæðum fólks til að sækja sér frekari menntun.

Ekki er vafi á því að stofnun háskólaseturs á Selfossi yrði kærkomin viðbót við Fjölbrautaskóla Suðurlands sem þar er fyrir. Slíkar menntastofnanir mundu styðja vel hvor við aðra, og ekki bara á sviði menntunar þótt sú samvinna yrði hvað dýrmætust.

Á meðal íbúa á Suðurlandi er mikil eftirspurn eftir háskólamenntun í heimabyggð. Skráður íbúafjöldi á þessu svæði 1. desember 2007 var 23.478 manns. Háskólasetur á Selfossi mundi styrkja þessa heildarmynd menntunar og bæta enn frekar búsetuskilyrðin á svæðinu og koma þar með til móts við eindregnar óskir íbúanna. Því er lagt til að menntamálaráðherra skipi nú þegar nefnd með heimamönnum sem vinni tillögur að stofnun háskólaseturs á Selfossi og að hún skili áliti fyrir 1. september 2008 svo að hægt sé að hafa hliðsjón af tillögum hennar við gerð fjárlagafrumvarps fyrir árið 2009.

Frú forseti. Fylgiskjal I með þessari þingsályktunartillögu er grein eftir Atla Gíslason, núverandi þingmann Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Suðurlandskjördæmi og Ölmu Lísu Jóhannsdóttur sem skipaði 2. sæti við framboð Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við síðustu alþingiskosningar sem ég vil leyfa mér að vitna til, frú forseti. Þar eru áréttuð þau sjónarmið sem ég hef rakið og hvatt til þess að tillaga þessi, þau áform sem hér eru sett fram, fái ítarlega umfjöllun og meðferð bæði á Alþingi og hjá heimamönnum á Suðurlandi.

Ég vísaði áðan til ályktunar ársþings Sambands sunnlenskra sveitarfélaga sem haldið var á Kirkjubæjarklaustri 1. og 2. nóvember 2007 en þar segir:

Ársþing SASS 2007 fagnar þeim skrefum sem náðst hafa í undirbúningi stofnunar Háskólafélags Suðurlands og þeirri ábyrgð sem sunnlensk sveitarfélög hafa axlað vegna uppbyggingar háskólastarfs á Suðurlandi. Stjórnvöld eru hvött til beinnar þátttöku í eflingu háskólamenntunar á svæðinu, svo sem með aðkomu menntamálayfirvalda og fjárveitingavaldsins. Minnt er á mikilvægi háskólastarfs í atvinnu- og búsetulegu tilliti.

Samtök sveitarfélaga á svæðinu þrýsta því á, óska eftir og biðja um beina þátttöku og aðild hins opinbera að þessu máli en þau hafa að eigin frumkvæði einnig hafið undirbúning og skoðun á þeim möguleikum sem þar eru fyrir hendi.

Ég get einnig vísað til fylgiskjals III með þessari tillögu en það er skýrsla stjórnar Sambands sunnlenskra sveitarfélaga fyrir starfsárin 2007 og 2007 sem einnig var kynnt á ársþingi SASS um menntamál og Háskólafélag Suðurlands. Þar eru þessi mál enn frekar ítrekuð en þar segir:

Eitt af megináherslumálum í vaxtarsamningi fyrir Suðurland eru menntamál og þá einkum efling háskólanáms. Nú eru liðin tvö ár síðan samþykkt var á aðalfundi SASS að verja þeim fjármunum sem til voru í Atvinnuþróunarsjóði Suðurlands, þegar lánastarfsemi var þar aflögð, til uppbyggingar háskólanáms. Undirbúningur hefur staðið yfir undanfarið ár og nú hefur verið stofnað hlutafélagið Háskólafélag Suðurlands, sem standa mun fyrir ýmiss konar háskólastarfsemi á Suðurlandi. Stefnt er að samstarfsneti ýmissa aðila, kennsluráðgjafa af hálfu ríkisins, sjálfstæðra rannsóknarstofnana á Suðurlandi, símenntunarmiðstöðva og erlendra háskóla í náinni samvinnu við atvinnulífið. Nauðsynlegt er að ríkisvaldið komi með sambærilegum hætti að eflingu háskólanáms á Suðurlandi og í öðrum landshlutum.

Heimamenn á Suðurlandi vítt og breitt hafa reynt að finna leiðir innan sinna vébanda til að þoka þessum málum áfram en kalla á þátttöku af hálfu ríkisvaldsins til að geta ýtt málunum enn frekar.

Í stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um mennta- og menningarmál sem samþykkt var 27. mars 2007 segir, með leyfi forseta:

„Háskólanám um land allt. Stuðla verður að uppbyggingu fræðasetra og námsvera um land allt þannig að landsmenn allir geti átt kost á því að stunda fjarnám á háskólastigi. Miklu skiptir að slíkt fjarnám sé félagslega uppbyggt en ekki velt yfir á hvern einstakling sem stundi það í sínu horni. Tryggja þarf rekstrargrundvöll símenntunarmiðstöðva. Símenntunarmiðstöðvar landsbyggðarinnar eru oft eini aðgengilegi fræðsluaðilinn í dreifðum byggðum landsins og því þarf að styrkja stoðir þeirra þannig að nám í heimabyggð fyrir fullorðna verði raunverulegur og aðgengilegur kostur í fullorðinsfræðslu og hvers konar endur- og símenntun. Einnig þarf að tryggja framboð á náms- og starfsráðgjöf hjá sömu aðilum þannig að hægt verði að bjóða upp á slíka þjónustu, m.a. í samstarfi við atvinnurekendur.“

Eins og hér hefur komið fram í umræðum fyrr í dag, frú forseti, er eitt af megináherslumálum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs efling menntunar á öllum skólastigum

um allt land. Í því skyni og sem hluti af þeirri heildarsýn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er þessi tillaga flutt sem gengur beint undir að styrkja og styðja þá stefnu, markmið og samþykktir sem gerðar hafa verið í ört vaxandi samfélagi á Suðurlandi. Háskóli og háskólamenntun er orðinn hluti af hinu daglega lífi í samfélögum og það er svo sannarlega kominn tími til að á þessum málum sé tekið með Sunnlendingum. Tillaga um stofnun háskólaseturs gæti síðan, að mínu viti, þróast upp í sjálfstæðan háskóla á Selfossi. Brýnt er að sú vinna fari nú þegar í gang og að ríkisvaldið komi hispurslaust og óskorað að henni.

Frú forseti. Þegar umræðu er lokið um þessa tillögu til þingsályktunar um stofnun háskólaseturs á Selfossi sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flytjum þá legg ég til að henni verði vísað til hv. menntamálanefndar og vona að hún fái þar skjóta og góða afgreiðslu og geti komið inn í þingið síðar í vetur til endanlegrar samþykktar og afgreiðslu.

[19:01]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við erum að ræða hér þingsályktunartillögu um stofnun háskólaseturs á Selfossi. Hv. þm. Jón Bjarnason hefur farið yfir þingsályktunartillöguna. Ég hef fylgst með þessu máli allt frá þeim tíma þegar Samtök sunnlenskra sveitarfélaga tóku þá ákvörðun að leggja í mikla vinnu og mikinn kostnað við undirbúning háskóla á Suðurlandi. Varðandi þá þingsályktunartillögu sem hér liggur fyrir er fyrst að nefna að þar kemur fram að verið sé að endurflytja hana og það hefur margt gerst síðan þessi ágæta tillaga var flutt áður.

Það er rétt sem kemur fram í greinargerð með tillögunni að aðalfundur SASS hafði yfir að ráða 80 millj. kr. sjóði, sem var Atvinnuþróunarsjóður Suðurlands, sem þeir hugðust láta í þetta verkefni. Staðreyndin er sú að málið er komið nokkuð lengra en hér segir, það er búið að stofna Háskólafélag Suðurlands, það er í hlutafélagsformi og það er mjög jákvætt. Aðilar í Háskólafélagi Suðurlands eru sveitarfélögin í gamla Suðurlandskjördæmi en þó ekki Vestmannaeyjar. Hlutafé í félaginu er 65 millj. kr., það er það sem sveitarfélögin á svæðinu hafa látið af eignum sínum í atvinnuþróunarsjóðinn. Það er búið að nýta u.þ.b. 15 milljónir af fjármagninu nú þegar til undirbúnings þessu verkefni. Staðan er því sú að málið er í raun komið mun lengra en þessi þingsályktunartillaga segir til um.

Ég held því að það sé eðlilegt að tillagan sé rædd og gangi áfram til nefndar en það væri eðlilegt að hún væri uppfærð miðað við þann gang sem er í málinu. Ég vonast til þess að þetta háskólafélag muni taka til starfa með þeim krafti sem ég á von á og að sjálfsögðu í sambandi við menntamálaráðuneytið og aðrar þær stofnanir sem eru á Suðurlandi. Það eru nokkrar stofnanir á Suðurlandi, eða á því starfssvæði sem þessi nýja stofnun er á, sem nú þegar eru á háskólastigi. Þar má nefna Landbúnaðarháskóla Íslands á Reykjum í Ölfusi og Háskóli Íslands hefur jafnframt verið með rannsóknarsetur í Hveragerði sem er orðið tengdara Reykjum. Það er Jarðskjálftamiðstöð Háskóla Íslands á Selfossi, þar er unnið mjög merkilegt starf. Landgræðslan er í Gunnarsholti, íþróttakennaraskor Kennaraháskóla Íslands er á Laugarvatni, það eru því víða á þessu tiltekna svæði, innan starfssvæðis Háskólafélags Suðurlands, stofnanir á háskólastigi, fyrir utan gríðarlega öflugt símenntunar- og fjarnám sem er stundað víða að á Suðurlandi, þá einkum og sér í lagi frá Háskólanum á Akureyri en þar er afskaplega fjölþætt starf unnið.

Það er nefnt í greinargerð um stofnun þessa háskólasetur að það þurfi að auka fjölbreytni í atvinnulífi á svæðinu og ég get tekið undir það og að því er unnið á margvíslegan hátt. Í þessu ágæta plaggi er vitnað í ályktanir SASS sem lúta að því að sú orka sem hér eftir verði beisluð í kjördæminu verði nýtt til atvinnuuppbyggingar á svæðinu. Ég fagna því að það skuli vera hljómur Vinstri grænna sem tekur undir það mál.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Stofnun háskólaseturs á Akranesi, fyrri umr.

Þáltill. JBjarn o.fl., 344. mál. — Þskj. 580.

[19:07]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um stofnun háskólaseturs á Akranesi, en flutningsmenn auk mín eru hv. þingmenn Kolbrún Halldórsdóttir og Steinunn Þóra Árnadóttir.

Tillögugreinin hljóðar svo:

„Alþingi ályktar að fela menntamálaráðherra að hefja undirbúning að stofnun háskólaseturs á Akranesi með áherslu á iðn- og tæknigreinar auk almennra grunngreina háskólanáms. Ráðherra geri Alþingi grein fyrir undirbúningsstarfinu og tillögum sínum um uppbyggingu háskólastarfs á Akranesi fyrir 1. september 2008.“

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni er hliðstætt og var hér með tillögu til þingsályktunar um stofnun háskólaseturs á Selfossi lögð áhersla á að efling menntastofnana og rannsóknasetra sem víðast um landið er eitt brýnasta mál landsbyggðarinnar. Reynslan hefur sýnt fram á kosti þess að heimamenn stjórni slíkri starfsemi að sem mestu leyti sjálfir og byggi þá á tækniþekkingu, menningu, atvinnulífi og auðlindum hvers héraðs um sig. Hér er hægt að benda á háskólana á Hvanneyri, Bifröst og Hólum.

Blómlegt mannlíf byggist á menntun, fjölbreyttri atvinnu og góðri almannaþjónustu. Enginn einn þessara þátta nægir þar til. Íbúum Akraness hefur fjölgað um á annað þúsund manns á árunum 1997–2007 og eru nú um 6.345. Ef með eru taldir íbúar Hvalfjarðarsveitar í árslok 2007 er heildarfólksfjöldinn á svæðinu um 7.015 manns eða dálítið á áttunda þúsund manns. Uppbygging atvinnulífs þar hefur að stórum hluta hvílt á aukinni stóriðju og atvinnugreinum henni tengdri. Það er því er afar mikilvægt að auka fjölbreytni í atvinnulífi á svæðinu, efla menntunarmöguleika og almenna þjónustu við íbúana.

Samkvæmt bráðabirgðaniðurstöðum könnunar sem Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi létu gera á viðhorfum

fólks til búsetuskilyrða á Vesturlandi er ljóst að menntamálin eru mörgum þar ofarlega í huga. Á svæðinu sunnan Skarðsheiðar lentu möguleikar á að afla sér háskólamenntunar í öðru sæti yfir þá þætti sem íbúarnir töldu helst ábótavant á svæðinu. Sama könnun leiddi í ljós brýna þörf fyrir iðnaðarmenn með framhaldsmenntun og ákveðnar vísbendingar um að skortur á iðn- og tæknimenntuðu fólki hamlaði vexti almenns iðnaðar á Akranesi.

Þótt ekki sé orðið ýkja langt að fara milli Akraness og Reykjavíkur, þar sem þegar eru starfræktar deildir sem bjóða upp á háskólanám í iðn- og tæknigreinum, má ætla að aðstæður fólks til að sækja slíkt nám þangað séu alls ekki alltaf nógu góðar. Það á einkum við um fólk sem þegar er starfandi í iðnaðinum, hefur verið á vinnumarkaði um allnokkurt skeið og komið sér þar fyrir til frambúðar. Það gefur augaleið að háskólasetur, sem mundi færa námið til fólksins í stað hefðbundinnar skólasóknar sem hugsanlega hefði atvinnumissi og daglegan akstur frá heimili til skóla, ef ekki búferlaflutninga, í för með sér, mundi gerbreyta aðstæðum fólks til að sækja sér slíka menntun.

Ekki er vafi á því að stofnun háskólaseturs á Akranesi yrði kærkomin viðbót við Fjölbrautaskóla Vesturlands sem þar er fyrir. Slíkar menntastofnanir mundu styðja vel hvor við aðra, og ekki bara á sviði menntunar þótt sú samvinna yrði hvað dýrmætust. Ásókn fólks, sem komið er af hefðbundnum framhaldsskólaaldri, í nám við Fjölbrautaskólann fer stöðugt vaxandi. Vel má hugsa sér að háskólasetur á Akranesi gæti samnýtt ýmiss konar húsnæði með Fjölbrautaskólanum og þannig mætti dreifa stofn- og rekstrarkostnaðinum á fleiri hendur. Áratugahefð er fyrir öflugri og fjölbreyttri iðnmenntun á Akranesi. Iðnnámið hefur þó átt undir högg að sækja síðustu missiri vegna þess að slíkt nám krefst almennt meiri kostnaðar á hvern nemanda en hefðbundið bóknám. Fjölbrautaskólinn hefur einmitt þurft að heyja stöðuga baráttu fyrir iðnnámi sínu og þeirri sérstöðu sem hann hefur haft á því sviði.

Sókn er besta vörnin og áðurnefnd könnun sýnir mjög sterka löngun íbúanna á svæðinu eftir auknu framboði á háskólamenntun í heimabyggð. Háskólarnir á Bifröst og Hvanneyri hafa náð sterkri stöðu á sínum sviðum. Háskólasetur með kennslu og rannsóknir á þeim sviðum sem hér eru lögð til mundi auka enn fjölbreytni í tækni- og háskólanámi í héraðinu. Háskólasetur á Akranesi mundi styrkja þessa heildarmynd menntunar og bæta enn frekar búsetuskilyrðin og koma þar með til móts við eindregnar óskir íbúanna í þessu ört vaxandi byggðarlagi. Því er lagt til að menntamálaráðherra skipi nú þegar nefnd með heimamönnum sem vinni tillögur að stofnun háskólaseturs á Akranesi og skili hún áliti fyrir 1. september 2008 svo að hægt sé að taka tillögur hennar inn í gerð fjárlaga fyrir árið 2009.

Frú forseti. Með þessu eru fylgiskjöl, bæði samþykktir og greinar frá frambjóðendum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og frá félögum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á Akranesi.

Frú forseti. Ég legg áherslu á að þessi tillaga skiptir miklu máli fyrir íbúana og samfélagið á þessu svæði og ég hvet til þess að að lokinni þessari umræðu fari hún til meðferðar í hv. menntamálanefnd og geti komið til afgreiðslu og samþykktar þingsins fyrir þinglok í vor þannig að hægt verði að hefja undirbúning að stofnun formlegs háskólaseturs á Akranesi næsta haust eins og tillagan gerir ráð fyrir.

[19:13]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu tillaga til þingsályktunar sem er endurflutt. Það skýrir nú kannski margt af því sem er í greinargerðinni að þetta mál hefur verið flutt nokkrum sinnum. Besta mál sem þarf auðvitað að skoða.

Markmiðin í tillögunni eru klárlega sameiginleg markmið Samfylkingarinnar og Vinstri grænna og raunar allra flokka um þessar mundir, um að reyna að bæta aðgengi að menntun, færa hana sem næst þeim sem vilja njóta hennar og hækka menntunarstig almennt í landinu. Þetta hefur birst í málflutningi hæstv. ráðherra og raunar í stefnuplöggum og nú síðast í kjarasamningum koma fram áhersluatriði um menntun og því ber að fagna.

Það má síðan alltaf ræða með hvaða hætti slík mál eigi að bera að og hvernig standa eigi að þeim hvað varðar hvert svæði. Ég tek undir það með málshefjanda að skólinn á Akranesi, Fjölbrautaskóli Vesturlands á Akranesi, hefur verið öflugur iðn- og verkmenntaskóli. Það er eðlilegt að horfa til þeirra þátta þegar litið er til framhaldsnáms og þar hefur stundum vantað á. Menn bjuggu til þær reglur, bæði varðandi reiknilíkan og aðrar áherslur varðandi móðurskóla í framhaldsskólum landsins, að töluvert af iðn- og verknáminu færðist af Akranesi vegna þess að kröfurnar voru þannig og fjárveitingar til skólanna að ekki var hægt að kenna iðn- og verkgreinar. Jafnvel þó stutt sé til Reykjavíkur með tilkomu Hvalfjarðarganganna er það býsna langt að sækja daglega skóla á annað svæði, hvort sem það er í Borgarholtsskóla eða aðra skóla á höfuðborgarsvæðinu.

Það er því klárt og eðlilegt markmið að við reynum að bæta stöðu þessara greina innan fjölbrautaskólans. Það hefur vakið furðu mína varðandi þennan málflutning að hv. málshefjandi, Jón Bjarnason, skuli ekki einu sinni vitna í tillögu sem bæjarfulltrúi Vinstri grænna á Akranesi flutti, um að skoða stöðu iðn- og verknáms í skólanum á Akranesi. Sú vinna er enn í gangi. Það vekur jafnframt furðu mína að ekki skuli koma fram að í vaxtarsamningi Vesturlands er kafli um menntun þar sem einmitt er rætt um möguleika framhaldsskólans og mikilvægi tengingar við stóriðjuna á Grundartanga og hugsanlega uppbyggingu á framhaldsnámi, sérhæfingu og háskólanámi í tengslum við það. Sú vinna er í gangi. Ég fékk upplýsingar rétt áðan um að þar að auki hefðu skólameistarar Fjölbrautaskóla Vesturlands á Akranesi, raunar í samráði við bæjaryfirvöld, verið í viðræðum við Háskólann í Reykjavík, um að gegna hlutverki hvað varðar háskólanám.

Þannig að allt þetta er í gangi nú þegar og ný framhaldsskólalög, sem liggja fyrir þinginu og verða vonandi afgreidd á þessu þingi, gera ráð fyrir því að með auknum sveigjanleika á milli skólastiga verði hægt að kenna háskólaeiningar og -áfanga í framhaldsskólanum. Þá reynir á hugmyndaauðgi og gott samstarf við háskóla að þeirri kennslu verði komið á þannig að hægt sé að sinna þessu námi heima í héraði.

Ég nefni þetta hér einfaldlega vegna þess að ég tel mik-

ilvægt að allir þessir þættir verði leiddir saman í eina fylkingu. Hvort sem það mun heita háskólasetur eða bera eitthvert annað heiti eða verði hreinlega undir verksviði Fjölbrautaskóla Vesturlands á Akranesi er mikilvægt að menn reyni að leiða alla aðila saman og skilgreini hvaða þætti háskólanáms verði hægt að bjóða upp á á Akranesi og í framhaldi komi þá tillögur um það.

Í sjálfu sér þarf ekkert að útiloka þingsályktunartillöguna þó að hún hefði þurft mikla uppfærslu eins og hún er lögð fram hér. Menn þurfa að gefa sér ákveðinn tíma til að skilgreina og skoða með hvaða hætti hægt er að auka þessa þjónustu á Vesturlandi. Ég fagna því þeim áherslum sem fram koma í tillögunni og harma að hún skuli ekki hafa verið uppfærð og skoðuð. Í framhaldinu hefðum við þurft að búa til hagsmunahópa á Akranesi í samstarfi við bæði ríki og sveitarfélög um að byggja þessa þjónustu á þessum sérsviðum, iðn- og verkmenntun, á Akranesi. Því ljóst er að Fjölbrautaskóli Vesturlands á að geta annað töluvert meiru en hann gerir í dag. Nýir framhaldsskólar hafa verið stofnaðir á svæðinu, sem er vel, bæði í Grundarfirði og nú í Borgarbyggð. Hvorugur þeirra skóla er með iðnnám og því verður sú þörf brýnni að halda á Vesturlandi þeirri góðu hefð sem hefur verið í tengslum við iðnnám í Fjölbrautaskóla Vesturlands á Akranesi.

Málið fer vonandi til menntamálanefndar og kannski tekst okkur í framhaldi af því að vinna upp tillögu eða tryggja með einhverjum hætti að aðilar sameinist um að beina þeim áformum og þeim hugmyndum sem hafa verið uppi í einn farveg svo að við náum sem bestum árangri.

[19:19]

Flm. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka umræðu um þær tvær tillögur sem ég hef flutt um stofnun háskólaseturs, annars vegar á Selfossi og hins vegar á Akranesi. Eins og fram hefur komið hafa þessar tillögur verið fluttar nú undanfarin þrjú ár og má vel vera að einstaka þætti í þeim hefði þurft að uppfæra eins og hér hefur komið fram. En megininntak málsins stendur óbreytt, þörfin fyrir það að komið sé á formlegu starfi á þessa lund.

Það hefur ýmislegt gerst. Hv. þm. Guðbjartur Hannesson minntist á Menntaskólann í Borgarnesi, sem er gleðiefni, Fjölbrautaskólann sem var stofnaður á Snæfellsnesi, háskólasetur í Stykkishólmi þar sem stundaðar eru rannsóknir á háskólastigi og rannsóknarsetur í Snæfellsbæ. En Akranes hefur einhvern veginn setið á hakanum hvað það varðar að koma slíku starfi á formlega. Ýmislegt er í gangi eins og hv. þm. Guðbjartur Hannesson nefndi en það á eftir að setja það í þann formlega farveg sem þarf til þess að slíkt starf fái vaxið og dafnað á tilteknum forsendum og ekki hvað síst hvað varðar iðn- og tæknimenntun og þróunarstarf á þeim vettvangi.

Ég fagna góðum undirtektum og ábendingum hv. þm. Guðbjarts Hannessonar og vonast fastlega eftir því að málið fái farsæla og góða meðferð í menntamálanefnd. Þar verði þá leitað eftir frekari gögnum og upplýsingum um hvernig styrkja megi þetta mál þannig að það komi til afgreiðslu fyrir þinglok í vor. Það á við um báðar þingsályktunartillögurnar, um stofnun háskólaseturs á Selfossi og háskólaseturs á Akranesi, sem ég tel mjög brýnt mál fyrir þessi landsvæði, frú forseti.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Fundi slitið kl. 19:22.

---

66. FUNDUR

miðvikudaginn 20. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra:

2. Hækkandi áburðarverð og framleiðsla köfnunarefnisáburðar, fsp. JBjarn, 354. mál, þskj. 595.

Til samgönguráðherra:

3. Flug milli Vestmannaeyja og lands, fsp. ÁJ, 355. mál, þskj. 596.

4. Lenging Akureyrarflugvallar, fsp. BJJ, 368. mál, þskj. 610.

5. Samgöngur á sjó til og frá Vestmannaeyjum, fsp. HBJ, 378. mál, þskj. 622.

Til heilbrigðisráðherra:

6. Hagkvæmni og gæði í heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 363. mál, þskj. 604.

7. Líffæragjafar, fsp. SF, 380. mál, þskj. 624.

Til iðnaðarráðherra:

8. Atvinnumál kvenna í Suðurkjördæmi, fsp. HBJ, 377. mál, þskj. 621.

9. Fjárhagsleg staða Orkusjóðs, fsp. MS, 392. mál, þskj. 636.

10. Framkvæmd vaxtarsamnings Eyjafjarðar, fsp. SJS, 398. mál, þskj. 643.

Til menntamálaráðherra:

11. Samtök framhaldsskólanema, fsp. BJJ, 365. mál, þskj. 607.

12. Framfærslugrunnur Lánasjóðs íslenskra námsmanna, fsp. BJJ, 366. mál, þskj. 608.

13. Ókeypis námsbækur í framhaldsskólum, fsp. BJJ, 367. mál, þskj. 609.

14. Öryrkjar í háskólanámi, fsp. SÞÁ, 400. mál, þskj. 645.

Til fjármálaráðherra:

15. Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur, fsp. BJJ, 395. mál, þskj. 639.

Til félags- og tryggingamálaráðherra:

16. Embætti umboðsmanns aldraðra, fsp. BJJ, 396. mál, þskj. 640.

Varamenn taka þingsæti.

[13:32]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Borist hefur bréf frá þingflokksformanni Samfylkingarinnar, Lúðvíki Bergvinssyni, um að Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n., geti ekki sótt þingfundi á næstunni sökum veikinda. Fyrsti varamaður flokksins í kjördæminu, Valgerður Bjarnadóttir sviðsstjóri, tekur sæti hennar á Alþingi í dag. Valgerður Bjarnadóttir hefur áður setið á Alþingi og er boðin velkomin til starfa á ný.

Borist hefur bréf frá Valgerði Sverrisdóttur, 2. þm. Norðaust., um að hún sé á förum til útlanda í opinberum erindagjörðum og geti því ekki sótt þingfundi á næstunni. Þriðji varamaður flokksins í Norðausturkjördæmi, Sigfús Karlsson framkvæmdastjóri, tekur sæti hennar í dag en 2. varamaður flokksins í kjördæminu, Jón Björn Hákonarson, hefur boðað forföll.

Kjörbréf Sigfúsar Karlssonar hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hann hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit stjórnarskrárinnar skv. 2. gr. þingskapa.

[Sigfús Karlsson, 2. þm. Norðaust., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:33]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Sigfús Karlsson hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðinn velkominn til starfa á Alþingi.

Störf þingsins.

Mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar.

[13:33]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Virðulegi forseti. Á haustdögum kynnti ríkisstjórnin svokallaðar mótvægisaðgerðir sem viðbrögð við niðurskurði á þorskkvóta. Margir gagnrýndu þessar mótvægisaðgerðir, m.a. við framsóknarmenn, fyrir það að ekkert samráð var haft við hlutaðeigendur og að þær beindust ekki að rótum vandans. Þær eru mjög ómarkvissar og lítið gert, þar af leiðandi eru þær mjög veikar.

Að lokum hlaut þó ríkisstjórnin að sjá að sér og nú hefur hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde boðað endurskoðun á mótvægisaðgerðunum. Mig langar því að spyrja hv. formann sjávarútvegsnefndar hvort hún geti upplýst okkur um hvenær þessar nýju tillögur muni líta dagsins ljós. Mjög margir bíða með óþreyju eftir upplýsingum, stefnu og aðgerðum í þessum málum. Það er ekki hægt að bíða lengur. Ástandið er víða orðið mjög erfitt. Það er búið að segja fjölda manns upp á Eyjafjarðarsvæðinu, í mínu kjördæmi, m.a. á Húsavík, á Raufarhöfn og miðað við síðustu fréttir af loðnuveiðunum verður ástandið erfitt á Þórshöfn líka.

Því bið ég hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur að upplýsa okkur um þessi mál.

[13:35]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það er búið að segja það nokkrum sinnum og skal endurtekið nú að það kemur auðvitað ekkert í staðinn fyrir 60 þús. tonn af þorski (**GAK:** Nema þorskur.) — nema þorskur. Við erum nú væntanlega og vonandi að byggja upp þorskstofninn, eins og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson nefnir hér. Þegar ráðist var í þessar mótvægisaðgerðir var horft til skamms tíma þar sem hægt væri að grípa til skammtímaverkefna en síðan einnig til langs tíma og uppbyggingar innviða samfélagsins. Þessar aðgerðir eru allar í gangi.

Þegar við horfum til atvinnulífsins hjá okkur á landsbyggðinni hefur störfum mjög fækkað í hinum hefðbundnu atvinnugreinum okkar, landbúnaði og sjávarútvegi, aðallega vegna tæknivæðingar í þessum greinum. Þess vegna er það viðvarandi verkefni okkar að endurskapa atvinnulífið á landsbyggðinni. Til þess þurfum við tæki sem við höfum reynt að þróa. Verkefni eru hjá iðnaðarráðuneytinu en einnig í fleiri ráðuneytum þar sem verið er að styrkja stoðkerfi atvinnulífsins og atvinnugreinanna þannig að hægt sé að horfa til nýrra starfa. Þarna er engin ein patentlausn, því miður, en þessi verkefni lúta að ýmsum þáttum, bæði sköpun á nýjum störfum (Forseti hringir.) fyrir konur og einnig ýmiss konar verkefnum (Forseti hringir.) sem við höfum horft til.

[13:37]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er góðra gjalda vert að hæstv. ríkisstjórn horfist í augu við að það þarf að endurskoða bæði umfang og útfærslu hinna svokölluðu mótvægisaðgerða. Því miður virðist sem nýtt og stórt tilefni bætist við það sem áður var komið fram og það er hættan á að loðnuvertíðin sé að misfarast að mestu eða jafnvel öllu leyti. Það brýnasta núna er auðvitað að gera allt sem hægt er til að það takist að mæla stofninn og að bæði Hafrannsóknastofnun, með skipum sínum, og veiðiskip reyni í sameiningu til þrautar á næstu dögum að fá úr því skorið hvort loðnustofninn þolir veiði og er til staðar í veiðanlegu magni.

Ég vil láta það koma fram að mér finnst eðlilegt að sjávarútvegsnefnd Alþingis fundi, fari yfir þessa stöðu og kalli til sín hagsmunaaðila og rannsóknaraðila. Þessa stóru ákvörðun um það hvort það verður að hverfa frá hugmyndum um frekari loðnuveiði á þessari vertíð á auðvitað að taka í víðtæku samráði því að hún er mjög stór. Fari svo að loðnuvertíðin bregðist hverfa milljarðar, ef ekki milljarðatugir, út úr þjóðarbúinu og sum byggðarlögin sem háðust eru þessum veiðum verða af milljarðatekjum, eins og Vestmannaeyjar og sjávarbyggðirnar á Austfjörðum og norðausturlandi. Það sem er kannski alvarlegast er að sjómenn og fiskverkafólk í landi sem treysta mjög á tekjurnar sem vertíðin gefur og eru oft stór hluti tekna ársins verða af þeim og var þó nóg komið fyrir vegna þess tekjusamdráttar sem viðkomandi byggðarlög og svæði verða fyrir vegna samdráttar í þorskafla.

Það er því fagnaðarefni að ríkisstjórnin ætli að endurskoða útfærslu og vonandi einnig umfang mótvægisaðgerðanna og vonandi verður það þá gert í víðtæku samráði, bæði þverpólitísku og í samráði við heimamenn en ekki með þeim ósköpum sem var síðasta vor.

[13:40]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þegar rætt er um mótvægisaðgerðir við niðurskurði á þorskveiðum á yfirstandandi fiskveiðiári þarf að hafa í huga hverjar stærðirnar eru. Mótvægisaðgerðirnar fyrir utan það sem áður var ákveðið að gera í samgöngumálum eru u.þ.b. 4 milljarðar kr. sem dreifast á þrjú ár. Samdrátturinn í þorskveiðum þýðir í útflutningstekjum 10–15 milljarða kr. á hverju ári.

Sjávarútvegsráðherra hefur ekki viljað staðfesta uppbyggingaráætlunina sem hann styðst við á þorskstofninum en ég tel mig hafa upplýsingar um að gert sé ráð fyrir því að það taki sex ár að ná veiðinni aftur upp í 190 þús. tonn. Það verði 130 þús. tonn í þrjú ár og síðan hægt vaxandi seinni þrjú árin. Menn geta því séð hvað þetta er mikill samdráttur á hverju ári í mjög langan tíma. 4 milljarðar eru dropi í hafið þarna á móti, það er varla að það taki því að tala um það eða nefna það sem mótvægisaðgerð. Það er viðleitni og það skal viðurkennt og tekið undir, menn viðurkenna vandann með því að grípa til mótvægisaðgerða en þær draga ekkert á móti þeim samdrætti sem mun verða vegna þessara aðgerða. Að mati formanns Samtaka fiskvinnslustöðva, Arnars Sigurmundssonar, er vitað að a.m.k. 500 störf muni hverfa úr fiskvinnslunni og að hans mati a.m.k. önnur 500 störf úr atvinnugreininni. Það eru varanlega töpuð störf og þess vegna er niðurstaðan sú þegar samdrátturinn er borinn saman við mótvægisaðgerðirnar að það blasir við að það mun fækka á landsbyggðinni um mörg þúsund manns á næstu 4–6 árum. Það er það sem að er stefnt og það er stjórnvaldsaðgerð, virðulegi forseti, það er pólitísk ákvörðun ríkisstjórnarinnar (Forseti hringir.) að fækka fólki á landsbyggðinni með þessum hætti.

[13:42]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það hefur oft verið farið yfir það í hverju þessar mótvægisaðgerðir eru fólgnar. Þær eru fólgnar, eins og hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir sagði, annars vegar í skammtímaaðgerðum sem eiga að koma strax að notum til að búa til störf í stað þeirra sem munu tapast við minnkandi aflaheimildir í þorski. Síðan eru aðrar aðgerðir sem eiga að vera til þess fallnar að styrkja atvinnuþættina í byggðarlögunum vítt og breitt um landið. Nákvæmlega þetta er að gerast. Við sjáum að nánast á hverjum degi eru boðin út ný verkefni á vegum ríkisins sem munu auðvitað búa til ný atvinnutækifæri og þau munu síðan fyrst og fremst leggja grundvöllinn að enn þá frekari viðreisn atvinnulífsins víða um landsbyggðina. Við vitum að það er þýðingarmest fyrir okkur að byggja upp innviðina úti á landi og það er það sem verið er að gera með þessum mótvægisaðgerðum.

Hér var sagt að ekki hefði verið haft neitt samráð þegar lagðar voru fram þessar hugmyndir og tillögur að mótvægisaðgerðum. Áður en þessar mótvægisaðgerðir voru kynntar lágu þó fyrir hugmyndir, óskir og tillögur frá fjöldamörgum aðilum, sveitarstjórnum, samtökum þeirra, hagsmunasamtökum og fleirum sem voru lagðar til grundvallar þegar þessar mótvægisaðgerðir voru kynntar. Þetta voru ekki mótvægisaðgerðir sem urðu til án einhvers tilefnis eða án þess að menn hefðu samráð um þá hluti, þetta samráð fór þannig fram að það var reynt að byggja á því sem fólkið í byggðunum lagði til. Það var ekki síst það að efla menntunarstigið, styrkja innviðina, auka framlög til samgöngumála, búa til aukna fjárfestingu á þessum svæðum þannig að það gæti skapað ný störf.

Hv. þm. Steingrímur Sigfússon vék réttilega að því að tíðindi varðandi loðnuna eru mjög alvarleg. Það hefur ekki tekist að mæla nægjanlegt magn til að standa við þann kvóta sem upphaflega var gefinn út. Að vísu er enn þá óvissa um þessa hluti. Þessa stundina er verið að fara yfir þær mælingar sem hafa staðið yfir, m.a. í morgun. Þessa stundina er ekki hægt að greina frá niðurstöðum, það verður ljóst síðar í dag og ég tel (Forseti hringir.) rétt og sjálfsagt, eins og hv. þingmaður nefndi, að þingmenn hafi aðgang að þeim upplýsingum og geti rætt þau mál á vettvangi viðeigandi þingnefnda, eins og talið er eðlilegt.

[13:44]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Mér þóttu svör hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur þunn hér áðan. Á mínu svæði á Akureyri hafa um 70 manns misst vinnuna á þessu ári, m.a. hjá Strýtu, og ég get ekki séð að þessar mótvægisaðgerðir sem hafa verið boðaðar hitti þetta fólk, þvert á móti.

Að sjálfsögðu er eitthvað í gangi, eins og lenging flugbrautarinnar á Akureyri sem er löngu tímabært verkefni, en ég get ekki séð að þeir 70 aðilar sem misst hafa vinnuna nú þegar komi til með að vinna við lengingu flugbrautarinnar. Þetta bara sýnir og sannar að það er ekkert í gangi. Það verða að koma mótvægisaðgerðir og menn mega ekki gleyma þessum stóru svæðum eins og Akureyri og Eyjafirði sem byggir töluvert á sjávarútvegi.

[13:45]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér fer fram, ég held að hún sé afar mikilvæg. Það velkist enginn í vafa um að mótvægisaðgerðirnar sem slíkar geta aldrei með svo skömmum fyrirvara byggt upp atvinnulíf sem mætir öllum þeim störfum sem tapast vegna samdráttar eða aflabrests vegna breytinga í náttúrunni. Það liggur alveg fyrir.

Mótvægisaðgerðirnar eru hugsaðar þannig að þær styrki smám saman innviði þeirra samfélaga sem í hlut eiga til að þau geti sjálf byggt upp öflugri starfsemi. Verið er að tala um samgöngur, fjarskipti og fleira til að skapa umhverfi þannig að hægt sé að byggja upp störf sem því miður, og það er rétt sem hér hefur verið rakið, eru smám saman að tapast, m.a. vegna fyrirkomulags í sjávarútvegi. Kvótakerfið er þannig uppbyggt að ákveðin hagræðingarkrafa er fólgin í því sem fækkar störfum, sumir tala um allt að 3–4% á

ári, og svo koma tækniframfarir einnig til. Það er því alveg ljóst að ef tryggja á og styrkja byggðirnar til lengri tíma þarf að grípa til aðgerða sem byggja upp og styrkja strúktúrinn í kringum samfélögin til að þau geti byggt starfsemi sína upp sjálf.

Nú er verið að leggja til 12,5 milljarða á næstu þremur árum í þessar aðgerðir og það er hvorki sanngjarnt né réttlátt að halda því fram að ekki sé verið að gera neitt. Ef þingmenn gagnrýna þær ráðstafanir sem gripið er til er líka rétt að þeir leggi sjónarmið sín og hugmyndir fram, hrópi ekki bara á aðgerðir án þess að hafa neitt fram að færa. Það er lykilatriði. Framsóknarmenn mótmæltu niðurskurði á þorskinum og það er sjónarmið út af fyrir sig í þessari umræðu. Þessi leið var farin og ríkisstjórnin hefur brugðist við með það að leiðarljósi að byggja samfélögin upp til lengri tíma.

[13:48]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Virðulegi forseti. Það kemur mér í sjálfu sér ekki á óvart að ekki sé mikið nýtt í pípunum hérna en vissulega eru það vonbrigði. Talað var um að haft hefði verið mikið samráð, m.a. við sveitarfélög. Sveitarstjórnarmenn sem ég hef talað við, af því svæði sem ég kem frá, kannast ekki við það samráð.

Mér finnst að mótvægisaðgerðir eigi að vera veruleg viðbót við annars eðlilega þróun í landinu. Uppbyggingu samgangna, fjarskipta og fleira höfðu allir flokkar á stefnuskrá sinni fyrir kosningar. Við þurfum eitthvað meira. Það er ekki hægt að bíða lengur. Við þurfum að fá skýra stefnu. Við þurfum að sjá að eitthvað sé í farvatninu þannig að eitthvað verði gert.

Kallað var eftir tillögum og mig langar að benda á þær tillögur sem við framsóknarmenn höfum lagt til. Ef hugmyndir vantar er ágætt að leita í þann banka. En mig langar að enda á því að hafa eftir orð Aðalsteins Baldurssonar, sem er verkalýðsfrömuðurinn okkar. Hann segir, með leyfi forseta: „Þessar mótvægisaðgerðir hitta ekki það fólk sem er að missa vinnuna.“

[13:49]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil fyrst taka það fram, út af þeim vondu tíðindum sem berast af loðnunni, að auðvitað er sjálfsagt að sjávarútvegsnefnd fái að fylgjast með því, haldi fund vegna þess og ræði við Hafrannsóknastofnun og þá sem eru að fara yfir þessi mál einmitt á þessum klukkutímanum. En því miður er það þannig að við verðum að geta mælt ákveðinn stofn þannig að hægt sé að gefa út kvóta. Ástandið er mjög alvarlegt sem stendur.

Ég vildi aðeins segja út af mótvægisaðgerðunum að auðvitað var reynt að hafa samráð við sem flesta, m.a. samtök sveitarfélaga. Atvinnuþróunarfélögin eru mjög afgerandi í þessu starfi og Byggðastofnun og allir lögðu eitthvað inn í hugmyndabankann sem farið var af stað með þegar ráðist var í mótvægisaðgerðirnar. Þær eru auðvitað á mjög mörgum sviðum, það er verið að leggja í hafrannsóknir o.fl.

Hv. þm. Sigfús Karlsson nefndi að Strýta væri búin að segja upp 70 manns, en það er ekki vegna niðurskurðar á þorskkvótanum, það er vegna annarra ástæðna. En það fólk sem hefur starfað í þeirri atvinnugrein mun þurfa að horfa til annarra átta og þess vegna eru ýmiss konar námskeið hluti af mótvægisaðgerðunum, brautargengis- og sóknarbrautanámskeið, þau hafa m.a. verið haldin á Akureyri, þar sem verið er að gefa fólki tækifæri til að endurmennta sig. Síðan eru þessir sjóðir sem ég nefndi áðan, (Forseti hringir.) m.a. á sviði ferðamála og fleiri þátta, þar sem hægt er að fara í uppbyggingu á atvinnulífinu og breytingar.

[13:52]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þörfin fyrir að endurskoða umfang og útfærslu þessara mótvægisaðgerða hefur í sjálfu sér ekkert með það að gera að það sem ákveðið var, þá loksins það var gert á síðasta hausti, sé ekki góðra gjalda vert, margt sem þar er verið að gera, að byggja upp innviði samfélagsins, bæta samgöngur, aðgengi að menntun o.s.frv. Þetta snýst ekkert um það. Það blasir einfaldlega við okkur núna að áfallið er svo stórt, að tekjubresturinn er svo mikill og kemur svo harkalega niður og bresturinn í atvinnu, í ljósi allra þeirra uppsagna sem eru orðnar, er orðinn svo mikill að óumflýjanlegt er að horfast í augu við það og endurmeta stöðuna. Ef það er svo að bætast við að ofan á 10 til 15 milljarða samdrátt vegna minni þorskafla bætist núna 10 til 12 milljarða tekjubrestur vegna þess að loðnuvertíðin bregðist þá eru þetta auðvitað orðnar þannig upphæðir og þvílíkt áfall að það er algerlega óhugsandi að menn geti borið það án einhverra gagnráðstafana.

Þessi tekjubrestur lendir á fyrirtækjunum, sjómönnum, fiskverkafólki í landi, hafnarsjóðum sveitarfélaganna — hverra tekjur munu nú hrynja um allt norðan-, austan- og suðaustanvert landið ef svona fer með loðnuvertíðina — og sveitarfélögunum. Út í gegnum greinina dreifist þetta auðvitað í formi þess að þjónustuaðilar, og aðrir sem eru um afkomu sína háðir umsvifum í sjávarútvegi, verða fyrir áfalli. Þegar hv. þm. Lúðvík Bergvinsson biður um tillögur þá liggja þær fyrir. Við höfum frá því í vor bent á þá handhægu leið að ráðstafa í gegnum sveitarfélögin stórauknum fjármunum í þessu skyni, setja í umferð á móti tekjubrestinum í gegnum þau tæki sem nærtækust eru, þ.e. sveitarfélögin á viðkomandi svæðum, stóraukna fjármuni.

[13:54]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég held að árétta þurfi að vandinn er miklu víðtækari en menn vilja vera láta. Hann er ekki tímabundinn. Það er verið að skapa varanlegan vanda. Það mat liggur fyrir að störfin sem munu tapast við sjávarútveg við niðurskurðinn tapast varanlega þannig að þegar kvótinn eykst á nýjan leik mun störfunum ekki fjölga aftur að sama skapi ef þá nokkuð. Því þarf að grípa til aðgerða í atvinnumálum fyrst og fremst til að skapa störf í öðrum atvinnugreinum til mótvægis við þau störf sem hafa tapast. Til viðbótar niðurskurði í þorski hafa rækjuveiðar og rækjuvinnsla hrunið á síðustu árum. Við það störfuðu hundruð manna, bæði á sjó og í landi. Ekkert hefur komið í staðinn fyrir þetta. Menn verða að gá að því að þegar verið er að tala um mótvægisaðgerðir, fyrir utan samgönguframkvæmdir sem

þegar voru áformaðar, sem eru um 4 milljarðar kr., eða um 1,5 milljarður kr. á ári, þá er það innan við 10% af samdrættinum í atvinnumálum á hverju ári. Mest af þeim 10% fer í að verja fjárhagsstöðu sveitarfélaganna, sem er út af fyrir sig ágætt og við höfum ekkert á móti því, en sáralitlar fjárhæðir fara í atvinnumál.

Settar eru 150 millj. kr., minnir mig, til nýsköpunar í ferðaþjónustu. Byggðastofnun er að auglýsa eftir umsóknum um 100 millj. kr. í atvinnumálum. Þetta er ekki neitt. Lítið á álverið á Austfjörðum þar sem verið er að skapa 400 störf með framkvæmd upp á liðlega 200 milljarða kr. Ef við tökum með afleidd störf þá kostar hvert starf um 200 millj. kr., hvert eitt starf. Boðnar eru fram 250 millj. kr. á móti þúsund störfum sem eru að tapast úr sjávarútvegi um þessar mundir. Í atvinnumálum þarf ekki 100 millj. kr. heldur 10 þúsund milljónir, virðulegi forseti.

[13:56]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það velkist enginn í vafa um að niðurskurður í aflaheimildum í þorski og hugsanlegur niðurskurður í loðnuveiðunum hefur geysileg áhrif á landsbyggðina og hefur geysileg áhrif á samfélagið. Það er það verkefni sem við stöndum frammi fyrir. Þær mótvægisaðgerðir sem ráðist var í nú á haustdögum tóku mið af niðurskurði á þorski. Loðnan er síðan núna til viðbótar. Auðvitað er það sjónarmið, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefnir, að ríkisvaldið taki nánast að sér að skapa ný störf og leggja 10 þúsund milljónir í slík verkefni. En er tryggt að það byggi þessi samfélög upp varanlega, skapi ný störf varanlega? Það tekur tíma að byggja upp atvinnulíf á móti þeim störfum sem tapast og það er grundvallarhugsunin sem lagt var upp með í mótvægisaðgerðunum í haust.

Sú staða kann hugsanlega að vera komin upp að við þurfum að bæta í, það er alveg ljóst. Hæstv. forsætisráðherra hefur sagt að mótvægisaðgerðirnar séu í sífelldri endurskoðun. Þannig þarf það að vera. Enginn sá fyrir að hugsanlega yrði svipað áfall í loðnuveiðunum eins og var í þorskveiðunum. Það er verkefni okkar núna að fara að takast á við þetta, bregðast við þessu í þessu nýja ljósi sem smám saman er að skýrast. Ég tek undir það að menn hafi samráð sín á milli. Þegar við verðum fyrir slíkum sameiginlegum áföllum er það sameiginlegt verkefni þjóðarinnar að takast á við það. Það er einfaldlega þannig og þannig þurfum við að takast á við þetta verkefni. Það er því mikilvægt að menn leggi hugmyndir inn í þetta. Við kynntum nýverið hugmyndir um notkun á byggðakvótanum sem er innlegg í það hvernig við getum styrkt landsbyggðina. Það verður svo að koma í ljós hvort pólitískur vilji er til að fara þá leið. En það er mikilvægt að stjórnmálaflokkarnir leggi allir fram hugmyndir sínar.

[13:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Þetta er mjög þörf umræða og fer fram undir þeirri tilhugsun að við þurfum kannski að horfa fram á það síðar í dag að fyrir liggi ákvörðun um að skera loðnuveiðarnar algjörlega niður vegna þess að stofninn sé það lítill. Ég vil þess vegna beina því til hæstv. sjávarútvegsráðherra, og ítreka þá skoðun mína, hvort ekki sé orðið tímabært að endurskoða þá ákvörðun ríkisstjórnarinnar að fara jafnharkalega í niðurskurð á þorskveiðum og ákveðið var, niður í 130 þúsund tonn. Ég held að það sé orðin tímabær ákvörðun.

Hv. þingmenn fengu allir í gær græna bók í hólfið sitt frá Fiskistofu. Hvað stóð í henni? Það stóð í henni að skyndilokanir vegna þorsks hefðu verið 102 á síðasta ári og árið 2006 hefðu skyndilokanir aldrei verið fleiri í sögu skyndilokunarkerfisins og er þó miðað við hálfan mánuð í skyndilokun núna en ekki viku eins og áður var. Hvað segir þetta okkur? Það segir mér alla vega að í sjónum er hellingur af smáum fiski að vaxa upp, ekki þeir lélegu árgangar sem Hafrannsóknastofnun hefur gengið út frá. Menn beita væntanlega ekki skyndilokun á þorsk sem ekki er til eða hvað? (Gripið fram í.) Það skyldi þó ekki vera að menn ímyndi sér það hér í stjórnarflokkunum að verið sé að beita skyndilokun á fisk sem ekki er til? Ég held að þetta sýni okkur að upp er að vaxa talsvert af þorski. Mönnum ber skylda til þess, og sérstaklega hæstv. sjávarútvegsráðherra, við núverandi kringumstæður að endurskoða fyrri ákvarðanir sínar og taka mið af því sem menn vita best. Mönnum ber skylda til að reyna að lagfæra stöðuna í þjóðfélaginu miðað við það sem við kannski stöndum frammi fyrir.

Umræðu lokið.

Hækkandi áburðarverð og framleiðsla köfnunarefnisáburðar.

Fsp. JBjarn, 354. mál. — Þskj. 595.

[14:01]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Samkvæmt þeim gögnum sem nú liggja fyrir mun verð á áburði hækka á milli ára sem nemur milli 70 og 80%. Áburðarmarkaðurinn á Íslandi er um 62 þús. tonn eða verðmætið eins og nú stendur er um 2,5 milljarðar kr. Boðuð hækkun á áburði til landbúnaðar nemur 1–1,2 milljörðum kr. Áburðarkaup eru um 6% af heildarútgjöldum kúabúa en hjá sauðfjárbændum um 10%.

Hvað þýðir þetta fyrir bændur? Hagfræðingur Bændasamtakanna, Erna Bjarnadóttir, ritaði um þetta í síðasta *Bændablaði* . Hækkun á verðlagsgrundvelli kúabús nemur 3,50 kr. á lítrann, og á búum þar sem áburðarnotkun er meiri en þessu nemur er um hærri fjárhæðir að ræða, eins og t.d. í kornrækt. Þetta þýðir nærri 2 kr. heildsöluverðshækkun á lítra mjólkur. Eru þá ótaldar aðrar hækkanir eins og á kjarnfóðri og dísilolíu sem tengjast líka áburðarverði.

Augljóslega hækkar framleiðslukostnaður nautakjöts samhliða. Fyrir nautgriparæktina getur útgjaldaaukningin því í heild verið varlega áætlað á bilinu 400–500 millj. kr. Á sauðfjárbúum er raunhæft að telja að kostnaður á framleitt kíló kjöts hækki um ríflega 60 kr. Varlega áætlað er hér um 500 millj. kr. útgjaldaaukningu að ræða. Á kartöflubúum er áburðarkostnaður um 8% af rekstrarkostnaði og raunhæft er að reikna með að sá kostnaður tvöfaldist núna á þremur árum. Erna Bjarnadóttir, hagfræðingur Bændasamtakanna, segir einnig í *Bændablaðinu* nýverið, með leyfi forseta:

„Ljóst er að þessar hækkanir verða ekki bornar af bændum einum. Þær verður að sækja m.a. út í afurðaverð ef fjöldi framleiðenda á ekki að leggja niður sinn rekstur. Hér eru að verki öfl sem lítt verður ráðið við en kalla á skilning og skoðun af hálfu ráðamanna, ekki aðeins á Íslandi heldur víðar.“

Því leyfi ég mér að spyrja hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra, herra forseti:

1. Hvernig hyggst ráðherra bregðast við áhrifum hækkandi áburðarverðs á framleiðslukostnað landbúnaðarvara og verð á þeim til neytenda?

2. Mun ráðherra láta kanna ástæður fyrir þeim mikla mun sem er á áburðarverði hér á landi og í nágrannalöndunum, t.d. Noregi?

3. Mun ráðherra beita sér fyrir athugun á hagkvæmni þess að hefja köfnunarefnisvinnslu og áburðarframleiðslu að nýju hér á landi í ljósi hinna miklu verðhækkana á áburði?

Ég tel þetta vera mjög athugandi.

4. Mun ráðherra beita sér fyrir átaki til að efla lífræna ræktun til mótvægis við hækkandi verð á innfluttum áburði?

Þannig væri hægt að takast á við breytta tíma í landbúnaði, (Forseti hringir.) herra forseti.

[14:04]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmanni fyrir að bera upp þessar spurningar um mál sem er afar alvarlegt og er full ástæða til að við ræðum.

Hv. þingmaður spyr fyrst hvernig ráðherra hyggist bregðast við áhrifum hækkandi áburðarverðs á framleiðslukostnað landbúnaðarvara og verð á þeim til neytenda.

Eins og hv. fyrirspyrjanda er örugglega kunnugt er frjáls verðlagning á áburði hér á landi og þess vegna ekki hlutverk ráðherra í sjálfu sér að hlutast til um verðlagninguna sjálfa. Hins vegar er ástæða til að hafa miklar áhyggjur af hækkun áburðarverðs því að hún kemur illa við bæði bændur og neytendur, mun óhjákvæmilega leiða til hækkunar afurðaverðs og kann að hafa áhrif á eftirspurn eftir landbúnaðarvörum.

Það er talið að áburðarverð muni hækka um allt að 70% nú á milli ára og þá lætur nærri að það hafi tvöfaldast á tveimur árum. Lauslega áætlað má gera ráð fyrir að áburðarverðshækkunin nú auki framleiðslukostnað mjólkur um 3–4 kr. á lítra og lambakjöts um 60–70 kr. á kíló. Hækkunin vegur einnig þungt í garðyrkju og sé landgræðslustarfið talið með má ætla að kostnaðarauki af verðhækkuninni alls nemi nú vel yfir 1 milljarði kr. Þessi áburðarverðshækkun á ekki að hafa verri eða meiri áhrif á framleiðslukostnað búvöru hér á landi en í löndunum í kringum okkur en er engu að síður mjög alvarleg.

Hv. þingmaður spyr enn fremur: Mun ráðherra láta kanna ástæður fyrir þeim mikla mun sem er á áburðarverði hér á landi og í nágrannalöndunum, t.d. Noregi?

Mér er ekki kunnugt um hvort áburðarverð hér sé nú hærra en í nágrannalöndunum, t.d. í Noregi. Ég vek þó athygli á því að í nýlegum fréttum — ég hygg að það hafi verið í *Bændablaðinu* — kom fram að í Noregi reikna menn með því að þurfa að hækka áburðarverðið mjög verulega þegar líður á sumarið. Þar voru sérstakar aðstæður uppi.

Ég bendi hins vegar á að hér er um að ræða almenna hækkun á heimsmarkaðsverði sem kemur til með að hækka áburð, ekki bara hér á landi heldur alls staðar í löndunum í kringum okkur og um heim allan. Verðlagsnefnd búvöru kemur saman núna í dag til að ræða þessa stöðu. Í henni sitja fulltrúar bænda, afurðastöðva og verkalýðshreyfingar auk formanns sem er skrifstofustjóri í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu. Hann hefur tjáð mér að nefndin muni greina þessar hækkanir og þá væntanlega með tilliti til þess hvort þær eru í takt við þróunina í kringum okkur.

Hv. þingmaður spyr síðan: Mun ráðherra beita sér fyrir athugun á hagkvæmni þess að hefja köfnunarefnisvinnslu og áburðarframleiðslu að nýju hér á landi í ljósi hinna miklu verðhækkana á áburði?

Ég held við Íslendingar þurfum að vera stöðugt og vel á verði með viðskiptatækifæri okkar. Ég er fyrir mitt leyti tilbúinn til þess að taka þátt í slíkri könnun sem hv. þingmaður spyr um í samvinnu við hagsmunaaðila og viðskiptalífið. Eðlilegast er að sjálfsögðu að frumkvæði að þessu komi frá atvinnulífinu sjálfu enda yrði rekstur slíkrar verksmiðju væntanlega á forræði fyrirtækja í eigu einstaklinga eða samtaka þeirra.

Að lokum spyr hv. þingmaður: Mun ráðherra beita sér fyrir átaki til að efla lífræna ræktun til mótvægis við hækkandi verð á innfluttum áburði?

Ef verð á tilbúnum áburði kemur til með að verða viðvarandi hátt, sem ég óttast raunar, gæti það og ýtt undir þróun í lífrænni ræktun hér á landi. Ég bendi á að í núverandi búnaðarlagasamningi er gert ráð fyrir sérstökum stuðningi við endurræktun túna, akra, garða, landa og gróðurhúsa vegna aðlögunar að lífrænum búskap. Þetta er vissulega ekki há upphæð á ári hverju, og hlýtur að koma til athugunar við endurskoðun búnaðarlagasamningsins núna í vetur hvort rétt sé að bæta þar eitthvað í. Þá er sérstakur stuðningur við ráðgjafarþjónustu við lífrænan, vistvænan búskap og landnýtingu.

[14:08]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Varðandi það mál sem við ræðum hérna núna, áburðarverðshækkunina sem tengist umræðu um stöðu landbúnaðar, vil ég enn leggja áherslu á það að stjórnvöld hafa hér möguleika á ákveðinni aðkomu og það er mjög brýnt að þau noti hana. Áburðarverðshækkunin nú mun tvímælalaust leiða til mikils þrýstings á verðhækkanir. Varðandi mjólkina hefur ríkt verðstöðvun, þá hafa menn ekki tekið verðhækkanir út á undanförnum missirum eins og eðlilegt væri þannig að líkurnar á því að þetta geti gengið fram án þess að mjólkurverð hækki eru í rauninni engar.

Stjórnvöld hafa boðað að verja ákveðnum fjármunum til að lækka matvælaverð í tengslum við kjarasamninga. Ég ítreka hér áskorun um að þeim peningum verði varið til lækkunar á innlendri vöru jafnt sem þá hinni innfluttu með t.d. breytingum á virðisaukakerfinu (Forseti hringir.) sem hæglega er hægt að ráðast í núna (Forseti hringir.) þegar þensluskeiði er að mestu lokið.

[14:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir að taka þetta upp og sömuleiðis hæstv. ráðherra fyrir tiltölulega jákvæð svör. Út frá því sem við vorum að ræða hér síðast má segja að áburðarverðshækkunin, að viðbættri mikilli hækkun á olíu og ýmsum aðföngum til landbúnaðar eins og innfluttu kjarnfóðri vegna hærra heimsmarkaðsverðs á korni, sé sambærilegt eða langt til sama áfall fyrir landbúnaðinn og þorskaflabresturinn eða loðnubresturinn fyrir sjávarútveginn.

Það er mikilvægt að stjórnvöld ræði við hagsmunasamtök bænda og aðra sem þessu tengjast. Ég minni líka á úrvinnsluiðnað búvara hér í landinu sem á mikið undir því að stöðugleiki þar raskist ekki. Ég tel að það hljóti að geta komið til greina að skoða einhverjar mótvægisaðgerðir í þessu tilviki, hvaða leiðir sem menn færu í þeim efnum, rétt eins og menn hafa rætt og að hluta til gripið til gagnvart sjávarútveginum. Þarna er á leiðinni stórkostlegt áfall, tekjufall og/eða stórhækkun á afurðaverði sem er líka afar vondur kostur.

[14:10]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og þakka hæstv. ráðherra fyrir þær undirtektir og áherslur sem ráðherrann leggur á alvöru þessa máls. Ég leyfi mér að víkja að því hversu mikilvægt það er að við stöndum vörð um matvælaöryggi okkar alveg eins og aðrar þjóðir gera. Styrkur okkar er að vera með blómlegan og öflugan landbúnað, einmitt í þeim efnum. Ekki síst ef um breytingar er að ræða sem eru fyrirsjáanlegar á alþjóðlegum matvælamörkuðum er gríðarlega mikilvægt að hér sé eins öflug matvælaframleiðsla og nokkur kostur er. Íslenskur landbúnaður er þannig séð „hagvernd“ okkar eins og formaður Bændasamtakanna komst að orði.

Ég tel að það eigi að kanna allar leiðir, hagkvæmni stofnunar byggingar áburðarverksmiðju þess vegna. Ég legg áherslu á að aðgerðir og tillögur í þessum efnum mega ekki dragast. Bændur og landbúnaðurinn hafa ekki þol til að taka beint á sig þessar gríðarlegu verðhækkanir sem nú eru að hlaðast upp á flestum sviðum aðfanga.

Þess vegna hvet ég hæstv. ráðherra til að gera eins og allar þjóðir, eða flestar þjóðir, nágrannaþjóðir okkar, eru að gera. Þær eru núna að kanna hvernig þær geti slegið skjaldborg um matvælaframleiðslu sína, innlenda matvælaframleiðslu, um landbúnaðinn sinn í því umróti sem greinilega er fram undan í hækkun á áburðarverði, í hækkun á olíu o.s.frv. Ég leyfi mér að árétta enn frekar að hér má ekki sofa á (Forseti hringir.) verðinum. Hér þarf að grípa strax til aðgerða og ég skora á hæstv. ráðherra að bregðast við.

[14:13]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessar jákvæðu og málefnalegu umræður sem hafa farið fram um þetta alvarlega mál. Ég held að ekki sé ástæða til að gera á nokkurn hátt lítið úr alvöru málsins. Eins og ég nefndi í svari mínu mun sú hækkun sem ég vísaði til væntanlega hafa þau áhrif að framleiðslukostnaður á mjólk eykst um 3–4 kr. og framleiðslukostnaður á dilkakjöti um 60–70 kr. á kíló.

Þetta eru gríðarlega miklar stærðir og munu hafa mikil áhrif. Það er alveg ljóst mál að þetta verður ekki einkamál bænda eða framleiðenda. Þetta er mál sem varðar okkur öll.

Ég hef þegar rætt við forsvarsmenn bænda um þessi mál og þeir hafa gert mér grein fyrir því eins og þau blasa við þeim. Ég veit að forsvarsmenn bænda hafa sömuleiðis rætt við sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd Alþingis til að fara yfir þessi mál þar.

Ég tel að það hafi verið mjög heppilegt að verðlagsnefnd landbúnaðarvara ákvað að taka þetta mál upp að sínu eigin frumkvæði. Þar sitja fulltrúar bænda. Þar sitja fulltrúar framleiðenda og þar sitja fulltrúar neytenda, þ.e. fulltrúar verkalýðshreyfingarinnar, sem hafa þess vegna alla möguleika á að átta sig á því um hvað þetta mál snýst.

Ég ætla ekkert að segja hvaða áhrif þetta hefur að öðru leyti. Auðvitað getum við ekki á þessari stundu áttað okkur á því hvort eitthvað sé hægt að gera til að afstýra þessari hækkun. Hún er alvarleg. Hún mun hafa mikil áhrif. Við vitum að mjög margt er að gerast í þessum verðlagsmálum matvæla víða um heiminn sem trúlegast verður þó til þess að styrkja samkeppnislega stöðu innlendrar matvælaframleiðslu þrátt fyrir allt. Engu að síður er staðan alvarleg hvað varðar hækkun bæði á áburði og fóðri og ýmsum öðrum aðföngum eins og olíu, eins og hv. þm. Steingrímur Sigfússon nefndi hér áðan. Þetta er nokkuð sem menn verða þá einfaldlega að hafa í huga og gera sér grein fyrir.

Umræðu lokið.

Samgöngur á sjó til og frá Vestmannaeyjum.

Fsp. HBJ, 378. mál. — Þskj. 622.

[14:15]

Fyrirspyrjandi (Hanna Birna Jóhannsdóttir) (Fl):

Virðulegi forseti. Það er löngu ljóst að samgöngumál Vestmannaeyja eru í lamasessi. Fyrir síðustu kosningar voru allir stjórnmálaflokkar sammála um að samgöngumál Vestmannaeyja yrðu að hafa forgang. Það er líka ljóst að búið er að ákveða höfn í Bakkafjöru.

Í útboðsgögnum 18. okt. 2007 segir að fyrsta ferð í Bakkafjöru samkvæmt samningi sé áætluð á tímabilinu 1. júlí 2010 til 1. júlí 2011.

Tíminn líður hratt og brátt kemur vor en ekkert bólar enn á lausn þótt vitað sé að hinn gamli 16 ára Herjólfur, sú happafleyta, anni ekki eftirspurn á siglingaleiðinni Vestmannaeyjar – Þorlákshöfn – Vestmannaeyjar.

Bæjarstjórn Vestmannaeyja hefur margítrekað beiðni sína um úrbætur, síðast 12. febrúar á fundi í bæjarráði þar sem bæjarráðið leggur áherslu á að unnið verði eftir samþykktum Vestmannaeyjabæjar. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Bæjarráð samþykkir að óska eftir því að viðbótarferðir verði að nóttunni alla föstudaga frá 6. júní til 29. ágúst.“

Þakka skal það sem áunnist hefur en meira þarf til svo þjóðvegurinn á milli lands og Eyja virki líkt og aðrir vegir.

Því hef ég leyft mér að flytja eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra:

Hvernig hyggst ráðherra bæta samgöngur á sjó til og frá Vestmannaeyjum þar til Bakkafjöruhöfn verður tilbúin?

[14:17]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og hv. þm. Hanna Birna Jóhannsdóttir las upp þá beindi hún til mín fyrirspurn um hvernig menn skuli bæta samgöngur á sjó til og frá Vestmannaeyjum þar til Bakkafjöruhöfn verði tilbúin.

Því er til að svara, virðulegi forseti, að frá árinu 2006 hafa ferðir með ms. Herjólfi, milli Vestmannaeyja og Þorlákshafnar, verið tvær á dag auk fastra næturferða, svokallaðrar þriðju ferðar, í kringum þjóðhátíð og stórmót.

Á árinu 2007 var næturferðum fjölgað um fimm og á þessu ári verður þeim fjölgað um 20 ferðir til viðbótar. Áætlunarferðir ferjunnar eru ekki fullnýttar nema í kringum stórviðburði, þjóðhátíð og sumar helgar á sumrin. Því er ekki þannig þörf á fleiri ferðum nema í kringum framangreinda daga og viðburði.

Sú fjölgun sem ríkisstjórnin samþykkti á síðasta ári, um 20 ferðir á þessu ári, er talin geta fullnægt þörfum þar til Bakkafjara verður tilbúin enda næturferðir ekki almennt taldar eftirsóknarverðar fyrir farþega.

Virðulegi forseti. Ég vil bæta því við að þótt hér sér talað um samgöngur á sjó til og frá Vestmannaeyjum þá eru annars konar samgöngur líka, þ.e. flug. Því ber að geta þess líka að ríkisstjórnin ákvað á síðastliðnu sumri að bæta við þriðju flugferðinni, í fjóra mánuði yfir sumarmánuðina, sem ég hygg að verði gott og nýtist vel.

Síðan hefur líka, sem kemur innan skamms til þingsins en öllum er kunnugt um vegna samþykktar fjárlaga, framkvæmdum við tengiveg að Bakkafjöruhöfn verið hraðað og 650 millj. kr. koma í samgönguáætlun til að gera veginn frá hafnarsvæðinu upp að Markarfljóti ásamt varnargörðum sem þar eru. Þetta er talið kosta í kringum 650 millj. kr.

Af því hér var minnst á Herjólf og hvenær hann verði tilbúinn að sigla upp að Bakkafjöru þá hafa menn byrjað að vinna að Bakkafjöruhöfn og renna hvorki meira né minna en 3.100 millj. kr. næstu þrjú árin til að gera það. Ég tel að þeir þingmenn og aðrir frambjóðendur sem töluðu um það fyrir kosningar að bæta samgöngur til Eyja, a.m.k. heyri ég það frá félögum mínum úr stjórnarflokkunum sem eru þingmenn Suðurlandskjördæmis, hafi betur fylgt eftir málum og allir þeir áfangasigrar náðst sem ég hef gert að umtalsefni.

Þó er alltaf eitthvað sem gera mætti betur. Sitt sýnist hverjum um hvernig skuli farið að en við förum ekki í þá umræðu núna. Það er rétt sem hv. þingmaður sagði: Þakka skal það sem gert hefur verið. Ég hygg að töluvert mikið hafi verið gert á tíma þessarar ríkisstjórnar, þ.e. það sem ég hef talið upp varðandi flugið, fjölgun ferða Herjólfs, veginn að Bakkafjöruhöfn, byggingu hafnarinnar og útboð á Herjólfi sem opnað verður 1. eða 2. apríl á þessu ári.

[14:20]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Af því ég sit nú í samgöngunefnd þá er mér málið skylt. Það fer ekki á milli mála að ferja til Vestmannaeyja eru þjóðvegur eyjanna. Þeir áfangar sem núna er búið að ákveða með því að byggja upp höfn í Bakkafjöru munu væntanlega efla samgöngur til Eyja, fjölga ferðum og gera hraðari og betri en verið hefur.

Ég hygg hins vegar að ýmislegt verði til þess að verktíminn dragist og verði lengri en menn áætla. Það er oft svoleiðis í stórum framkvæmdum. Ég held að menn megi standa ákaflega vel að verki ef þetta á allt að vera komið í gagnið á árunum 2010 eða 2011 þótt það sé ætlað. Ég vil síður að verkið tefjist en ég held að menn ættu að (Forseti hringir.) gera ráð fyrir því og þar af leiðandi tel ég að það væri afar gott að hæstv. samgönguráðherra mótaði tillögur um (Forseti hringir.) hvernig eigi að taka á málum þangað til.

[14:22]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þessa umræðu sem er ágæt og góð. En á undanförnum þremur, fjórum árum hefur orðið mikil bylting í samgöngumálum Vestmannaeyinga, þ.e. geysileg fjölgun ferða Herjólfs auk stuðnings við flugið. Þetta skiptir geysilega miklu máli enda samgöngur lykilatriði fyrir byggð í Vestmannaeyjum.

Ég vildi við þessa umræðu nefna, og gera þá athugasemd við orð hæstv. samgönguráðherra, að þjóðvegurinn sem Herjólfur er á einfaldlega að vera opinn. Það er ekki spurt um það þegar ekið er um þjóðveg hversu margir aka um hann hverju sinni heldur þarf vegurinn að vera opinn. Meginatriðið er að Herjólfur gangi á milli þar til Bakkafjöruhöfn hefur verið opnuð. Það er lykilatriði og það sem menn eiga við með því að tala um þjóðvegi, þ.e. að þeir séu opnir. Þannig á það að vera og því (Forseti hringir.) tek ég undir að mikilvægt er að fjölga næturferðum, einfaldlega til þess að þjóðvegurinn sé opinn.

[14:23]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég fagna þessari umræðu. Það er vissulega mikilvægt, eins og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson kom inn á, að þjóðvegurinn til Vestmannaeyja sé opinn. Í vetur hefur því miður orðið töluverður misbrestur þar á. Nú ætla ég ekki að vera svo harður stjórnarandstæðingur að ég kenni ríkisstjórninni um veðráttu á Íslandi en þó vil ég koma því á framfæri að ég hygg að hægt sé að gera úrbætur varðandi aðkomu Herjólfs. Ég held að það eigi sérstaklega við um aðkomuna í Þorlákshöfn til þess að ferðir detti sjaldnar niður en nú er.

Ég legg áherslu á að samgönguráðuneytið skoði málið en líti ekki svo á að samgöngurnar sem nú eru megi drabbast niður af því að Bakkafjara sé á leiðinni. Það er brýnt að ekki endurtaki sig það sem var í vetur, að ferðir detti niður margar í röð og Eyjarnar séu einangraðar. (Forseti hringir.)

[14:24]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrirspyrjanda fyrir að vekja máls á þessu máli. Samgöngur milli lands og Eyja eru aftarlega á merinni, aftast á merinni miðað við landið í heild. Það er miður því Vestmannaeyjar eru þriðji fjölfarnasti

ferðamannastaður á Íslandi. Um 200 þúsund manns ferðast milli lands og Eyja á hverju ári. Ekki einvörðungu Vestmannaeyingar, heldur mikið af öðrum Íslendingum og erlendum gestum. Þetta er mergurinn málsins.

Það er búið að taka ákvörðun um Landeyjahöfn. Við skulum vona að það gangi vel. Það verður áfram unnið að gerð jarðganga á milli lands og Eyja. Það er framtíðin og ætti að vera nútíðin, en er framtíðin í dag. Fjölga þarf flugferðum enn meira en gert hefur verið. Það gengur ekki að hafa tvær ferðir milli lands og Eyja á dag, eina að morgni og eina að kvöldi. Það er bara svo einfalt. Það vantar milliferð að minnsta kosti árið um kring og fleiri ferðir yfir sumartímann. Nú þegar þarf (Forseti hringir.) nýrra skip fyrir Herjólf til að brúa bilið þangað til Landeyjahöfn verður tekin í notkun.

[14:26]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég tel það fullkomlega eðlilega kröfu um jafnræði allra landsmanna að samgöngur við Vestmannaeyjar, milli lands og Eyja, séu eins góðar og nokkur kostur er. Ég tek undir orð þeirra sem hafa bent á hve brýnt er að fá nýja Vestmannaeyjaferju, sem uppfylli auknar kröfur bæði til flutninga á fólki og vörum. Gott og vel með höfn í Bakkafjöru o.s.frv. Það er nokkur ár fram í tímann.

Ég legg áherslu á að gjaldtaka fyrir ferðir milli lands og Eyja ætti að vera með þeim hætti að íbúum sé ekki mismunað hvað það varðar. Það á alls ekki að vera dýrara að fara með ferju á milli þessara landshluta (Forseti hringir.) heldur en það tæki að fara á bíl (Forseti hringir.) ef vegur lægi á milli, herra forseti.

[14:27]

Fyrirspyrjandi (Hanna Birna Jóhannsdóttir) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa góðu umræðu og þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svarið. Ég neita því ekki að það veldur mér áhyggjum, sem íbúa í Vestmannaeyjum, ef flöskuhálsar síðastliðinna ára eiga enn að leika aðalhlutverkið. Gjaldtökumálið er efni í nýja fyrirspurn.

Ég bið hæstv. samgönguráðherra að íhuga þá staðreynd af fullri alvöru að þegar þarf að leysa úr þeim höftum sem einkenna siglingaleiðina Vestmannaeyjar – Þorlákshöfn – Vestmannaeyjar. Eyjamenn eru orðnir langþreyttir á ástandinu, að komast ekki til og frá sinni heimabyggð. Það er ólíðandi að náttúruperlan Vestmannaeyjar missi af stórum tekjum vegna þeirra gesta sem ekki komast til Eyja.

[14:28]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka aftur fyrirspyrjanda og þeim þingmönnum sem hafa tekið þátt í þessari umræðu. Það er eins og vant er þegar við ræðum samgöngumál, þá verða líflegar og fjörlegar umræður í þingsal. Þannig verður það örugglega áfram.

Ég hef ekki miklu við það að bæta sem hér hefur komið fram um hvernig inna beri af hendi samgöngur til Eyja. Ég ítreka að menn vilja alltaf gera betur og alltaf fá meira. Við skulum halda því til haga að ferðir Herjólfs eru eitthvað í kringum 750 talsins … (Gripið fram í.) Þótt skipið sé gamalt og betra hefði verið að komast fyrr í hitt skulum við vona að við fáum góð tilboð 1. eða 2. apríl næstkomandi og áætlanir gangi eftir.

Eins ber að halda því til að haga að flug til Eyja er ríkisstyrkt, tvær ferðir á dag alla daga ársins auk hinnar þriðju ferðar sem sett var inn af þessari ríkisstjórn á síðastliðnu sumri. Að auki verða þær 20 eða 25 ferðir sem voru ákveðnar á síðasta sumri, aukaferðir Herjólfs sem bæjarstjórn Vestmannaeyja getur ráðið nokkru um hvenær verða farnar. Hún hefur svolítið um það að segja.

Auðvitað lýkur umræðu um samgöngur til Eyja eða annarra staða aldrei en ég er ákaflega stoltur af því að sitja í ríkisstjórn sem þó hefur unnið að samgöngumálum til Eyja. Ég er ákaflega stoltur af þeim áfangasigrum sem náðst hafa þar og vona að Herjólfur haldi ekki áfram að drabbast niður, að honum verði haldið við vegna þess að hann mun standa undir samgöngum til Eyja þar til nýr Herjólfur, kemur sem vonandi gengur eftir árið 2011. En ég þakka fyrir umræðuna.

Umræðu lokið.

Flug milli Vestmannaeyja og lands.

Fsp. ÁJ, 355. mál. — Þskj. 596.

[14:31]

Fyrirspyrjandi (Árni Johnsen) (S):

Herra forseti. Mig langar að bera fram fyrirspurn til samgönguráðherra um flug milli lands og Eyja, í fjórum liðum.

Eru mörg dæmi um að Flugfélag Vestmannaeyja hafi flogið á milli lands og Eyja á sl. sex mánuðum þegar Flugfélag Íslands hefur ekki flogið?

Þetta er spurning sem ég dreg saman í þessa veru og óska svars hjá samgönguráðherra um þetta.

[14:32]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Spurningin sem hér er lögð fram af hv. þm. Árna Johnsen um flug milli Vestmannaeyja og lands hljóðar svo:

„Eru mörg dæmi um að Flugfélag Vestmannaeyja hafi flogið á milli lands og Eyja á sl. sex mánuðum þegar Flugfélag Íslands hefur ekki flogið?“

Samkvæmt þeim upplýsingum sem við höfum fengið frá flugvalla- og leiðsögusviði Flugstoða ohf. er niðurstaðan þessi: 3. október 2007 fór Flugfélag Vestmannaeyja eina ferð en komst ekki til baka vegna þoku. 5. nóvember 2007 fór Flugfélag Vestmannaeyja tvær ferðir.

Með öðrum orðum, það voru þrjár ferðir á þessu tímabili sem Flugfélag Vestmannaeyja flaug en ekki Flugfélag Íslands. Rétt er að geta þess að fleiri dæmi eru um að Flugfélag Íslands hafi flogið á þessu tímabili en Flugfélag Vestmannaeyja ekki. Á tímabilinu hefur Flugfélag Vestmannaeyja farið 3.279 ferðir og Flugfélag Íslands 303 ferðir. Í báðum tilfellum er átt við ferðir fram og til baka.

[14:33]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Mig langar til að víkja aðeins að þessari umræðu vegna þess að hún kemur í rauninni inn á þátt sem er mikilvægt að ræða aðeins um og það er hversu viðkvæmt það er þegar ríkið styrkir einn samgöngumöguleika en aðra ekki. Það er viss skekkja í samkeppninni um samgöngur til Vestmannaeyja út af þessu máli og það er þessi mismunur í samkeppnisstöðu milli Flugfélags Vestmannaeyja annars vegar og Flugfélags Íslands hins vegar í samgöngum þeirra sem ég tel rétt að samgönguráðherra sé meðvitaður um. Þó svo að það sé ekki oft sem fært er milli Bakka og Eyja og ófært til Reykjavíkur þá er það ekki aðalatriðið heldur það (Forseti hringir.) að samgöngurnar upp á Bakka eru afar mikilvægar og þess vegna er mikilvægt að við leggjum líka eitthvað til stuðnings þeim samgöngum.

[14:34]

Fyrirspyrjandi (Árni Johnsen) (S):

Herra forseti. Ég vona að hv. þm. Bjarni Harðarson sé ekki að mælast til að fella niður þá starfsemi að styrkja flug til Vestmannaeyja meðan verið er að byggja það upp. Hann gaf það í skyn en ég vona að svo sé ekki.

Þessi spurning byggist á því að það eru mörg dæmi þess að Flugfélag Íslands hefur fellt niður flug löngu fyrir áætlaðan brottfarartíma vegna þess að menn hafa haldið að það yrði ófært. Þessi dæmi eru klár. Það er miður t.d. þegar flug sem á að vera korter fyrir fimm er fellt niður klukkan hálffjögur og svo er orðið fært upp úr klukkan fjögur en það er samt ekkert flug. Flugfélag Íslands fær greiddar 70 þúsund kr. fyrir það að fljúga ekki til Vestmannaeyja þann dag. Þetta snýst um það að ákveðið aðhald sé í því að þessi þjónusta sé nýtt til fulls og af skynsemi og menn láti ekki liggja á milli hluta hjá hinu ágæta fyrirtæki Flugfélagi Íslands að sinna þessari skyldu sem flugfélagið hefur tekið á sig með samningum sem hafa verið gerðir við það. Þetta eru dæmin: Á undanförnum mánuðum hefur það komið þó nokkrum sinnum fyrir að flug hefur verið fellt niður löngu áður en kom að áætluðum brottfarartíma. Ég man að í einu tilviki var gefin sú skýring að flugi mætti ekki seinka um 20 mínútur til Vestmannaeyja því að það mundi raska flugi til annars landshluta. Það er náttúrlega ekki boðlegt að hafa slíkt í dæminu að ekki geti verið eitthvert svigrúm sérstaklega til staðar sem er kannski meira háður veðri og vindum í flugi en aðrir staðir á landinu.

[14:36]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langaði aðeins til að taka þátt í umræðunni sem er ágæt og dregur kannski fram þá staðreynd að samgöngur við Vestmannaeyjar eru ríkisstyrktar og þurfa að vera það og eiga að vera það. Það er líka þannig að Evrópusambandið hefur lagt upp ákveðna hugmyndafræði í þessum efnum þar sem eyjasamfélög eiga að njóta mikils stuðnings til að tryggja samgöngur við slík samfélög. Það eru miklu rýmri reglur þegar kemur að því að styrkja slík samfélög en önnur þegar rætt er um samkeppni eins og var komið inn á áðan. Það er afar mikilvægt að ríkisstuðningurinn við Flugfélag Íslands haldi áfram en hins vegar kemur vel til álita að styrkja flugið milli Bakka og Vestmannaeyja. Það er miklu frekar sú leið sem ég hefði talið æskilegt að fara og hún er reyndar í takt við það sem Evrópusambandið leggur upp með þegar um eyjasamfélög er að ræða.

[14:37]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrirspyrjanda fyrir þá fyrirspurn sem hér var sett fram og þingmönnum sem tóku þátt í umræðunni. Eins og ég sagði áðan eru samgönguumræður hér alltaf spennandi og skemmtilegar og sitt sýnist hverjum. Mér er auðvitað kunnugt um það sem hv. þm. Bjarni Harðarson nefndi hér. Fulltrúar Flugfélags Vestmannaeyja hafa gengið á minn fund og lýst áhyggjum sínum út af samkeppnisstöðu og hvað gerist þegar nýr Herjólfur kemur í gagnið og annað slíkt. Þetta er nú einu sinni sá raunveruleiki sem er.

Við vitum að meðan flogið var til Eyja á minni vélum þá var einhvern veginn eins og það væri minna notað og hef stundum haft á orði að t.d. Siglfirðingar sem voru vanir litlum flugvélum hafi ekki kippt sér upp við að fara í þær. En þeir sem hafa verið í stærri flugvélum eins og Vestmannaeyingar voru í áður fyrr, Fokker, voru kannski ekki alveg tilbúnir að sætta sig við litla 19 sæta Dornier flugvél. Þess vegna var flugvélakosturinn stækkaður í útboðsskilduni sem gerð var. Þar voru sett skilyrði um ákveðinn sætafjölda sem gerði það að verkum að menn fengu tilboð frá Flugfélaginu í Fokker eða Dash-vélarnar sem komnar eru síðan og auðvitað skekkir þetta samkeppnisstöðu.

Það er allt í lagi að segja frá því, virðulegi forseti, að ég hef líka heyrt athugasemdir frá Eimskipsmönnum um að siglingar Herjólfs hafi verið boðnar út og þá var ekki ríkisstyrkt flug, þannig að sitt sýnist hverjum í þessu.

Ég ætla ekki að fara út í að ræða rekstur flugfélaga við hv. þm. Árna Johnsen. Það er eitthvað sem við förum ekki inn í en auðvitað höfum við sem notum flugið oft orðið fyrir því þegar flug tefst á einum stað, vél teppist eða eitthvað annað tefur, að þá raskast áætlanir dagsins. Það er örugglega þannig í rekstri flugfélaga að menn þurfa að vera duglegir við að setja flugvélar á og fá fulla nýtingu en þetta er ókosturinn að stundum getur það raskast.

Ég held að ég hafi svarað fullkomlega því sem var í fyrirspurninni og öðru sem hefur komið fram og ég tek ég undir það (Forseti hringir.) með hv. þm. Lúðvíki Bergvinssyni að auðvitað verða ríkisstyrktar samgöngur við samfélag eins og Vestmannaeyjar, enda full heimild fyrir því samkvæmt Evrópusamþykkt.

Umræðu lokið.

Um fundarstjórn.

Fyrirspurn til samgönguráðherra.

[14:40]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held ég lesi það alveg rétt að þó að ég hafi byrjað að svara fimmtu fyrirspurninni, sem var ákaflega gaman og allt í lagi með það, og svo þriðju fyrir-

spurninni næst þá er samkvæmt stærðfræðikunnáttu minni ein eftir, fjórða fyrirspurnin, Lenging Akureyrarflugvallar, til samgönguráðherra frá hv. þm. Birki J. Jónssyni og mig langar að spyrja: Á ég ekki að svara þeirri fyrirspurn? Er ekki verið að gleyma einhverju? Alla vega er hún á dagskránni og ég sé að hv. þingmaður er ekki í salnum. Er hv. þingmaður kannski með fjarvist eða hvað er að? Af hverju á ég ekki að svara þessari fyrirspurn? Af hverju er fyrirspurnin ekki lögð fram?

[14:41]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseta bárust þær upplýsingar eftir að fundur var settur í Alþingi að hv. þm. Birkir Jón Jónsson væri forfallaður og kæmist ekki í þennan fyrirspurnatíma þannig að fyrirspurnin bíður.

Líffæragjafar.

Fsp. SF, 380. mál. — Þskj. 624.

[14:41]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég vil inna hæstv. heilbrigðisráðherra eftir því hve margir svokallaðir líffæragjafar eru hér á landi miðað við líffæragjafaskrá sem maður skyldi ætla að haldin væri í landinu af því að landlæknisembættið gefur út líffæragjafakort. Ég vil líka spyrja um lagalega stöðu þessara korta.

Þörfin fyrir líffæragjafir mun fara vaxandi, allar tölur sýna fram á það. Við vitum að um 40% þeirra sem beðnir eru um að gefa líffæri úr nýlátnum einstaklingum, aðstandendum sínum, neita því og hefur sú neitun víst færst í vöxt hjá aðstandendum. Það er þörf á úrbótum á löggjöf um líffæragjafir. Við vitum að bæta þarf réttindi þeirra sem gefa líffæri. Sumir þeirra njóta ekki þeirra réttinda að fá t.d. greitt kaup sem þeir missa á meðan þeir eru frá vegna líffæragjafar og það höfum við rætt hér nýlega. Í þessari umræðu hefur komið fram að landlæknisembættið gefur út líffæragjafakort sem mér skilst að hafi enga lagalega stöðu, þ.e. að þótt viðkomandi aðili hafi samþykkt að hann vilji gefa líffæri sín, falli hann frá skyndilega, geti aðstandandi eða aðstandendur neitað. Líffæragjafakortin eru lítil kort á stærð við kreditkort og handhægt að hafa þau við höndina en það er auðvitað algerlega marklaust ef aðstandendur geta svo hunsað yfirlýstan vilja hins látna um að gefa líffæri sín til að aðstoða aðra sem þurfa á þeim að halda.

Mér finnst ótækt að hafa þetta svona, virðulegur forseti, og mér finnst líka ótækt að ekki sé til nein skrá yfir líffæragjafa. Ég vil þess vegna inna hæstv. heilbrigðisráðherra eftir því hvort það komi ekki til greina að laga þessa stöðu þannig að það sé algerlega skýrt hverjir geti hugsað sér og vilji gefa líffæri og að til sé skrá sem hægt er að grípa til til að athuga hvort viðkomandi sé skráður eða ekki varðandi það að gefa líffæri. Ég tel að það gæti verið mjög snjallt að tengja slíka skráningu við útgáfu ökuskírteina og kæmi jafnvel fram í ökuskírteininu af því að heppilegir líffæragjafar eru oft og tíðum þeir sem falla frá í bílslysum.

Það er mjög æskilegt að aðstandendur viti hug hins látna fyrir fram og þess vegna tel ég að við þurfum að gera átak til að koma þessum málum í skikkanlegt horf. Við erum heppin að því leyti að hér er hátt hlutfall lifandi líffæragjafa, þeir eru í kringum 70% hér á landi sem er mjög gott, en það þarf að bæta úr varðandi látna líffæragjafa.

[14:45]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hefur beint til mín fyrirspurn um líffæragjafa. Í fyrsta lagi spyr þingmaðurinn:

„Hve margir eru líffæragjafar hér á landi sé miðað við fjölda útgefinna líffæragjafakorta?“

Því er til að svara að fjöldi útgefinna líffæragjafakorta er ekki þekktur. Á vegum landlæknisembættisins hefur um mjög langt skeið verið staðið fyrir útgáfu korta sem einstaklingar geta fyllt út og gengið með á sér og á þann hátt geta þeir upplýst um afstöðu sína til líffæragjafa. Einstaklingur getur ýmist heimilað að líffæri hans séu nýtt til líffæragjafar, hann getur einnig undanskilið ákveðin líffæri og hann getur lýst því yfir að hann heimili ekki líffæragjöf.

Eins og ég gat um áður hafa líffæragjafakort verið gefin út til fjölda ára. Þau fylgja fræðslubæklingi um líffæragjöf og getur einstaklingurinn fjarlægt kort af einni síðu bæklingsins, fyllt í upplýsingar um eigin vilja og undirritað. Fjöldi slíkra korta er ekki þekktur og hvergi skráður. Þau geta týnst eða slitnað þannig að sá heildarfjöldi sem einstaklingar ganga með á sér er ekki þekktur.

Í öðru lagi spyr hv. þingmaður:

„Hafa kortin lagalegt gildi? Er ættingjum t.d. skylt að hlíta vilja líffæragjafa?“

Því er til að svara að þessi kort lýsa einungis almennum vilja þess sem hefur undirritað kortið. Getur þessi viljayfirlýsing gert eftirlifandi ættingjum hægara um vik að taka ákvörðun á örlagastundu en lagalegt gildi þeirra er ekki bindandi á nokkurn hátt.

Til almennra upplýsinga er mér ljúft að nefna nokkur dæmi um stöðu líffæraígræðslna hér á landi. Fram til síðustu áramóta höfðu alls 10 einstaklingar fengið 11 hjartaígræðslur, 24 einstaklingar fengið 26 lifrarígræðslur og 151 einstaklingur hefur fengið 169 nýrnaígræðslur, þar af 96 frá lifandi gjöfum en 73 frá látnum gjöfum.

Út af því sem fram kom hjá hv. þingmanni er einnig rétt að upplýsa að í gangi er starf hjá nefnd heilbrigðisráðuneytisins og félagsmálaráðuneytisins um stöðu þeirra sem gefa líffæri og er þá vísað til þess um bætur til handa þeim. Einnig hefur um langt skeið verið til hópur eða nefnd um læknisfræðilega hlið mála og er hún starfandi á vegum heilbrigðisráðuneytisins. Heilt yfir má segja að ástandið hjá okkur sé nokkuð gott en þetta mál er samt þess eðlis að sjálfsagt og eðlilegt er að fara yfir það og sjá hvað betur megi fara. Við höfum verið að skoða hvað hefur verið gert í öðrum löndum, hvaða leiðir þeir hafa farið og hvað hefur borið góðan árangur en miðað við þau lönd sem við berum okkur saman við þá stöndum við nokkuð vel. En það er ekkert í þessu máli, virðulegi forseti, sem ekki má fara yfir og ræða.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessar upplýsingar svari fyrirspurn hv. þingmanns.

[14:48]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Virðulegi forseti. Það er öllum ljóst að þegar aðstandendur þurfa að taka ákvörðun um það hvort gefa eigi líffæri eru aðstæður mjög erfiðar og eðlilega erfitt fyrir þá að taka slíkar ákvarðanir. Ég tel því að brýnt sé að skoða lagalega stöðu slíks líffæragjafakorts þannig að vilji hins látna sé virtur og sú göfuga hugsjón sem er að baki því að gefa líffæri til að bjarga öðrum sé virt. En ég vil ítreka að þessi mál verði skoðuð, hvort grundvöllur sé fyrir því að líffæragjafakortið fái lagalega stöðu.

[14:49]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður hreyfir mjög mikilvægu máli, sem er staða líffæragjafa og aðstandenda þeirra. Það hefur sýnt sig að mikil eftirspurn er eftir líffærum og tæknin hefur sýnt að við getum náð góðum árangri með því að hafa góðar reglur um líffæragjöf.

Á síðustu missirum hefur verið umræða um það hvernig fjölga megi líffæragjöfum hér á landi og m.a. er verið að velta því fyrir sér hvort koma ætti til skoðunar að í stað upplýsts samþykkis líffæragjafa og aðstandenda þeirra komi ætlað samþykki, sem þýðir að líffæri er gefið nema fyrir liggi neitun frá hendi líffæragjafa eða aðstandenda þeirra. Með því fyrirkomulagi væru líffærakortin óþörf og það hefur sýnt sig að í þeim löndum sem þessi leið er farin hefur framboð á líffærum aukist. Því langar mig að spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra hvort þetta komi til skoðunar í ráðuneyti hans.

[14:51]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við ræðum hér mjög mikilvægt mál. Það að ekki skuli vera meira um líffæragjöf á Íslandi tel ég að sé að hluta til vegna þess að umræðan hefur ekki verið mjög mikil um þessi mál. Það þarf að vera miklu meiri og opnari umræða um líffæragjöf þannig að menn fari að íhuga hvort þeir vilji gefa líffæri að sér gengnum. Eitt af því sem þarf að horfa til varðandi það að auka möguleika fólks sem á við sjúkdóma að stríða til nýs lífs er að auka umræðuna um líffæragjöf. Ég held að það sé mjög mikilvægt hvað þetta varðar.

[14:52]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Þetta voru mjög skýr svör. Við vitum ekki hve margir vilja vera líffæragjafar á Íslandi af því að við höldum enga skrá yfir það og ekki er lagalega bindandi á nokkurn hátt að vera með líffæragjafakort. Það er þá tóm vitleysa að standa í þessu nema hvað þetta gefur smávísbendingu til aðstandenda sem er svo sem gott mál.

Ég tel að þessi mál séu í ólestri, við verðum að taka á þessu. Kallað er eftir því, bæði af þeim sem stunda lækningar á þessu sviði — ég vil nefna Runólf Pálsson, yfirlækni nýrnalækninga á Landspítalanum, aðstandendur barna sem þurfa á líffærum að halda og nýlegt viðtal við nýrnasjúkling sem beið og taldi það vera eins og að taka þátt í happdrætti að fá nýra eða ekki. Hann sagði: Gefið nýra, grafið ekki? Þetta liggur mjög þungt á fólki. Við verðum að bæta stöðuna. Ég held að við verðum að gera þau kort sem við gefum út í dag lagalega bindandi með einhverjum hætti og tengja þau hugsanlega við ökuskírteini eða fara þá leið að nálgast málið með þeim hætti sem gert er víða annars staðar. Hér á Íslandi er hin lagalega nálgun sú að það er ætluð neitun. Það er ætlað að fólk vilji ekki gefa líffæri sín nema annað komi fram en víða í Evrópu er svokallað ætlað samþykki, þ.e. það er ætlað að fólk vilji gefa líffæri sitt og það nýtist þá öðrum nema hið gagnstæða hafi verið látið í ljós. Nálgunin er því allt önnur víða annars staðar. Það er ætlað samþykki, menn ganga út frá því að fólk vilji gefa líffæri og menn þurfa að hafa fyrir því að neita því ef svo á ekki að vera eða aðstandandinn. Ég tel að það væri leið sem við gætum farið. Ef við gerum það verða þessi líffæragjafakort óþarfi. Staðan er alls ekki góð, hún er afar bágborin af því að þörf er á fleiri líffærum í framtíðinni og það segja allir sérfræðingar.

[14:54]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka bæði fyrir fyrirspurnina og ágætar umræður. Svona til upplýsingar þá teljast Íslendingar í næsthæsta flokki Evrópuþjóða hvað varðar tíðni líffæragjafa. Tíðnin hér er um 20 gjafar á hverja milljón íbúa. Í Svíþjóð er það 15, Danmörku 12 og í Bretlandi 13. Spánverjar eru í hæsta flokki, tíðnin þar er 34 gjafar á hverja milljón.

Lifandi nýrnagjöfum hefur fjölgað mjög hér á landi. Alls hafa 104 nýru verið gefin úr lifandi gjöfum fram til dagsins í dag. Í nokkrum löndum gerir löggjöf ráð fyrir að allir samþykki líffæragjöf nema þeir hafi haft frumkvæði að neitun. Þessi lönd eru Spánn, Austurríki, Frakkland, Ítalía, Finnland, Noregur, Svíþjóð og fleiri. En í öðrum löndum gerir löggjöf ráð fyrir að allir hafni líffæragjöf nema þeir hafi samþykkt annað og má þar nefna Þýskaland, Holland, Danmörk, Bretland. Tíðni gjafar sýnir sig ekki háða löggjöf.

Á ráðstefnu Evrópuráðsins í haust var farið vandlega yfir þessi mál. Spánverjar lýstu ítarlega kerfinu á Spáni og reynslu sinni. Eindregnar ráðleggingar Spánverja, sem mjög margar þjóðir líta til, er að þjóðir fari ekki út í lagabreytingar þar sem gert er ráð fyrir að allir vilji gefa. Því ákvæði beiti þeir ekki þegar á hólminn er komið. Þeir ráða frá því að hafa gagnagrunna um hugsanlega gjafa og telja það bæði mannfrekt og gagnslítið. Ekki nota kort eða ökuskírteini, eru sjónarmið sem fram komu hjá Spánverjum á þessari ráðstefnu. En ráð Spánverja og fleiri þjóða er að einbeita sér að koma upp teymi um líffæragjafir á þeim sjúkrahúsum þar sem líffæragjafar gætu komið inn. Gott skipulag og þjálfun er lausnin að reynslu og ráðum Spánverja, ekki lagaþvinganir, gagnagrunnar eða kort. Þetta er nokkuð sem við höfum verið að safna saman upplýsingum um í ráðuneytinu. Þetta er ekki pólitískt mál. Þetta er kannski bæði siðferðislegt og kannski praktískt og sjálfsagt að fara yfir það gaumgæfilega og málefnalega. Ég lít svo á að fyrirspurnin hafi verið liður í því.

Umræðu lokið.

[14:56]

Útbýting:

Fangelsi og höfuðstöðvar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu, 412. mál, fsp. SF, þskj. 663.

Ferjubryggjan í Flatey, 416. mál, fsp. ÁI, þskj. 667.

Húsnæðismál einstæðra foreldra, 411. mál, fsp. HBJ, þskj. 662.

Stofnanir á sviði samgöngumála og Háskólinn á Akureyri, 417. mál, fsp. ÓN, þskj. 668.

Undanþága frá skattlagningu á mengun frá flugvélum, 413. mál, fsp. SF, þskj. 664.

Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við verðsamráði olíufélaganna, 415. mál, fsp. ÁI, þskj. 666.

Ökklabönd og farbann, 414. mál, fsp. SF, þskj. 665.

Fjárhagsleg staða Orkusjóðs.

Fsp. MS, 392. mál. — Þskj. 636.

[14:58]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Heita vatnið er ein af okkar helstu auðlindum og hefur, eins og við vitum, verið mikið notað til upphitunar húsa og til fleiri nota. Því fylgja jafnan mikil lífsgæði í hverju byggðarlagi þar sem hægt er að nýta heitt vatn. Eins og við vitum er ekki alls staðar heitt vatn í jörðu við byggðarlög þannig að þar hefur þurft að notast við raforku að öðrum kosti. Hins vegar er það svo að mörg undanfarin ár hefur verið gert átak í því og unnið að því að leita að heitu vatni á svæðum sem hafa verið talin köld eins og kallað er, leita að heitu vatni til að nýta í viðkomandi byggðarlögum. Sem betur fer hefur orðið nokkur árangur í því á mörgum undanförnum árum og þar hefur Orkusjóður spilað stórt hlutverk, sjóðurinn hefur veitt styrki til rannsókna og leitar og til uppbyggingar á hitaveitu.

Ég hef borið upp fyrirspurnir til hæstv. iðnaðarráðherra sem eru þannig, með leyfi forseta:

1. Hver er fjárhagsleg staða Orkusjóðs vegna leitar að heitu vatni og uppbyggingar hitaveitna á köldum svæðum?

2. Hefur Orkusjóður gert upp alla styrki vegna slíkra verkefna?

3. Hver er framtíðarsýn ráðherra varðandi stuðning við leit að heitu vatni og uppbyggingu hitaveitna á köldum svæðum?

Ég veit að hæstv. ráðherra er mikill áhugamaður um málið og það hefur komið fram í máli hans áður. Þess vegna bíð ég spenntur, og ég veit að þingheimur allur gerir það, að heyra hvað hæstv. ráðherra hefur um málið að segja. Ég vil leyfa mér að hvetja hann til dáða vegna þess að þetta er mikilvægt mál og hefur skilað góðum árangri. Við þekkjum það að því fylgja aukin lífsgæði í byggðum þar sem heitt vatn finnst og hægt er að nýta. Ég bíð því mjög spenntur eftir að heyra hæstv. ráðherra svara þessum spurningum og ég veit að þingheimur allur bíður í ofvæni eftir því.

[15:00]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Mér líkar best við hv. þm. Magnús Stefánsson þegar hann er spenntur. Hins vegar gleður það mig sem þann ráðherra sem fer með jarðhitaleit og uppbyggingu, eða alla vega útgreiðslu stofnstyrkja til hitaveitna, að þingið skuli bíða í ofvæni eftir því að fá fréttir af þessu.

Staðan er þannig að 90% af orkuþörf til hitunar húsa í landinu er mætt með jarðvarma. En eins og hv. þingmaður sagði þá er enn rými til þess að finna meira vatn og við höfum sannkallaða galdramenn á því sviði sem bókstaflega finna vatn þar sem áður var talið, t.d. í þeim kennslubókum sem ég og hv. þingmaður lærðum í æsku okkar, að væru sannarlega köld svæði, þar væri ekkert vatn að finna.

Varðandi þær spurningar sem hv. þingmaður ber fram að þá vil ég segja að hlutverk Orkusjóðs sjálfs er fyrst og fremst að lána áhættulán en hann greiðir hins vegar líka út stofnstyrki til uppbyggingar hitaveitna.

Hv. þingmaður spyr um fjárhagslega stöðu Orkusjóðs vegna leitar og uppbyggingar hitaveitna á köldum svæðum. Eins og ég sagði er hlutverk Orkusjóðs að lána 60% áhættulán sem eru á ábyrgð ríkissjóðs, þ.e. ríkið tekur ábyrgð á skuldbindingum Orkusjóðs þannig að það er í reynd aðili að þessum framkvæmdum sem eru í eðli sínu oft áhættusamar. Þessi lán eru með 6% vöxtum til 15 ára en líka verðtryggingum. Það eru því mörg dæmi þess að þegar vel horfir þá leita þeir sem standa í svona frekar til bankanna þar sem þeir geta fengið betri kjör.

En Orkusjóður hefur sem sagt lánað á tímabilinu 2000–2007 alls 138 millj. kr. Eins og ég sagði þá eru þetta áhættulán og við tilteknar aðstæður, t.d. ef borun bregst og ekkert kemur út úr þessu — það eru reyndar fleiri skilyrði sem geta leitt til þess — þá fellur lánið niður. Það er auðvitað það sem er eftirsóknarvert við þessi lán. Á tímabilinu sem ég nefndi áðan hefur upphæð niðurfelldra lána numið mjög háu hlutfalli af þessu, meira en helmingi, eða nánast 72 millj. kr.

Ef ég svara saman seinni hluta fyrstu spurningar og spurningu númer tvö frá hv. þingmanni þá hefur ríkissjóður frá árinu 1999 styrkt lagningu nýrra hitaveitna á köldum svæðum með eingreiðslum og á þessu tímabili, frá 1999, og hefur ríflega hálfum milljarði verið varið til þess. Framkvæmdarvaldinu eru settar skorður sem markast af ákvörðunum Alþingis hverju sinni og fjárheimildirnar sem Alþingi hefur varið til þessa hafa ekki dugað. Þurft hefur að grípa til þess að dreifa greiðslum yfir fleiri fjárlagaár.

Ég nefni það sérstaklega að sá góði skilningur sem hv. fjárlaganefnd hefur í þessu máli birtist í því að í fjáraukalögum síðasta árs voru samþykktar 55 millj. kr. til viðbótar við fjárheimildir þess árs. Miðað við stöðuna eins og hún er núna og eins og hún verður þegar árinu 2008 er lokið, þá skuldar ríkið um það bil 152 millj. kr., sem svarar sjö hitaveitum. Þessar skuldir eru sumar mjög litlar, allt frá því að vera 254 þús. kr. upp í að vera 92 millj. kr. sem er nýjasta hitaveitan sem sett var á laggirnar við Eyjafjörð síðla síðasta árs.

Ég get hins vegar glatt hv. þingmann með því að það er alveg rétt sem hann sagði hérna áðan. Ég er mikill áhugamaður um þetta og ég hef verið að berjast fyrir því að þessi hali verði klipptur af. Ekki vil ég lofa neinu upp í mína ermi en ég hef rætt þetta við félaga mína í ríkisstjórninni og málið er í þeirri stöðu að það eru sérstakar viðræður milli

mín og hæstv. forsætisráðherra um þennan vanda. Meira vil ég nú ekki segja að svo stöddu.

Hv. þingmaður spyr síðan um framtíðarsýn mína varðandi stuðning við leit að heitu vatni og uppbyggingu hitaveitna á köldum svæðum. Það er alveg klárt að ég vil gjarnan fá rýmri fjárheimildir til þess að geta greitt upp þennan skuldahala sem ég nefndi áðan og vonast til þess að það verði hægt.

En framtíðarsýn mín varðandi leit að heitu vatni er að hægt verði að fara á þá staði þar sem vísbendingar eru um heitt vatn og kannað verði til þrautar hvort þar sé hægt að draga upp heitt vatn til þess að hita hús. Það eru sterkar vísbendingar um það á mörgum stöðum á Vestfjörðum og á nokkrum stöðum á Austfjörðum. Þetta eru lífsgæði sem ég tel að eigi að reyna að uppfylla gagnvart íbúunum. Í þessu skyni hefur ríkisstjórnin ákveðið að verja 150 millj. kr. til (Forseti hringir.) jarðhitaleitar (Forseti hringir.) á næstu tveimur árum í tengslum við það sem hv. þingmaður þekkir og við köllum mótvægisaðgerðir.

[15:05]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir svörin og það sem ég þóttist merkja af máli hans, og reyndar vissi ég það fyrir, að hann er mikill áhugamaður um þetta. (**Gripið fram í:** Það lá vel á honum.) Það lá vel á honum og mér líkar alltaf best við hæstv. ráðherra þegar liggur vel á honum. Ég get sagt það.

En það fram kom hjá hæstv. ráðherra að nú séu viðræður uppi um að gera upp þá ógreiddu styrki sem ríkissjóður á eftir að gera upp í gegnum Orkusjóð. Ég hvet hæstv. ráðherra til dáða í því og ef ég get eitthvað hjálpað honum þá er ég meira en tilbúinn til þess. Ég veit að það á við um fleiri.

Ég vona því að árangur náist úr þeim viðræðum milli félaganna í ríkisstjórninni um að ganga frá þessum málum því að ég veit að það eru litlar hitaveitur úti á landi sem hafa verið í þessum framkvæmdum og mega illa við því að þetta dragist lengur. Ég veit að hæstv. ráðherra þekkir það.

Einnig ber að fagna því að ráðherrann hefur áhuga á því að halda áfram með þetta verkefni sem hefur verið í gangi í allmörg ár. Auðvitað vonum við öll að heitt vatn finnist sem víðast þannig að sem flestir íbúar landsins geti notið þeirra lífsgæða sem því fylgja að hafa hitaveitu og heitt vatn. Ég bind því miklar vonir við dugnað hæstv. ráðherra. Hann er þungur á skriðinu þegar hann fer af stað og ég vænti þess að svo verði einnig í þessu máli.

[15:07]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þótt ég sé ekki kominn hér til þess að svara fyrirspurn hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar utan úr sal að þessu sinni þá get ég samt upplýst hann um að þessi ráðherra er bara yfirleitt alltaf í góðu skapi þótt stöku maður sem sé stundum að angra hann. En það er önnur saga sem tengist ekki leit að heitu vatni.

Ég get þó fullvissað hv. þm. Magnús Stefánsson um að þetta er eitt af því sem mér er nokkuð annt um. Af sérstökum ástæðum er mér haldið við efnið á heimaslóð þar sem mikill áhugi er á leit að heitu vatni. Það er líka svo makalaust að þrátt fyrir að hér fyrr á árum hafi menn talið að sum svæðin væru ísaköld og ekki hægt að draga þar upp heitt vatn þá kemur í ljós með nýrri tækni að hægt er að finna heitt vatn miklu víðar. Sömuleiðis er líka að koma í ljós tækni sem við erum ekki nema að litlu leyti byrjuð að skoða og taka í notkun hér á landi sem gerir það kleift að nota vatn við töluvert lægri hita en menn hafa gert áður m.a. til orkuframleiðslu.

Síðan skiptir líka máli að komin er fram ný bortækni sem gerir það að verkum að auðveldara er að komast í gegnum lög þar sem menn vita af heitu vatni en hafa þurft undan að hverfa áður. Ég nefni Ísafjörð sérstaklega sem dæmi. Í Tungudal vita menn af heitu vatni á töluvert miklu dýpi. Þar var í gegnum erfið surtarbrandslög að fara. Nú eru komnir nýir borar sem sérfræðingar segja mér að eigi að duga til þess. Á þessu ári verður væntanlega látið til skarar skríða í enn eitt skiptið og ég bind miklar vonir við það.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði að þau sveitarfélög sem þarna eiga inni upphæðir hjá ríkinu eiga mjög erfitt með að bera þær byrðar. Þetta eru allt saman sveitarfélög þar sem sjávarútvegur er meira en 10% af umsvifunum, allt upp í 26% og jafnvel 30%. Það er ekki síst þess vegna sem ég hef lagt mikla áherslu á að þetta verði klárað hið fyrsta og hef átt í samræðum við forsætisráðherra (Forseti hringir.) um það eins og ég sagði hv. þingmanni.

Umræðu lokið.

Atvinnumál kvenna í Suðurkjördæmi.

Fsp. HBJ, 377. mál. — Þskj. 621.

[15:09]

Fyrirspyrjandi (Hanna Birna Jóhannsdóttir) (Fl):

Herra forseti. Fyrirspurnin er lögð fram vegna þekkingar og reynslu minnar af takmörkuðum atvinnutækifærum kvenna í heimabyggð minni Vestmannaeyjum. Þar, líkt og í öðrum byggðarlögum sem grundvallast af sjávarútvegi, vega störf í fiskvinnslu þungt.

Þótt ástand hjá fiskverkunarfólki í Vestmannaeyjum sé nú um stundir nokkuð stöðugt miðað við önnur byggðarlög sem eru undir sjávarútvegi komin má lítið út af bera í atvinnugreininni. Í þessu ljósi má t.d. nefna að á þessu fiskveiðiári hefur útflutningur á óunnum fiski aukist um 30% sem hefur bein áhrif á störf fiskverkunarfólks í landi. Nú eru blikur á lofti um samdrátt vegna loðnunnar.

Fyrirspurn til hæstv. iðnaðarráðherra er eftirfarandi:

Hefur það verið kannað hvernig atvinnumálum kvenna í Suðurkjördæmi er háttað, svo sem um hvaða störf þær stunda og í hve miklum mæli?

Er vitað hvort störfum kvenna í sjávarútvegi, landbúnaði og þjónustu í Suðurkjördæmi hafi fjölgað, þau staðið í stað eða fækkað síðastliðin fimm ár?

Er vitað hvernig atvinnumál kvenna í Suðurkjördæmi hafa þróast miðað við atvinnu kvenna í öðrum kjördæmum?

[15:11]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Hönnu Birnu Jóhanns-

dóttur fyrir þá umhyggju sem hún ber fyrir atvinnumálum í sínu kjördæmi.

Ég get ekki annað en tekið undir með áhyggjum hv. þingmanns varðandi þá stöðu sem er í Vestmannaeyjum. Auðvitað blæðir mér sem byggðaráðherra það líka í augum þegar útflutningur á óunnum afla við þessar aðstæður stóreykst þrátt fyrir þær aðstæður sem nú eru uppi í sjávarútvegi þar sem Vestmannaeyingar hafa þurft að sæta ákveðnum þorskaflaskerðingum. Mér finnst það ekki viðunandi og kveð þá heldur varlega að orði sem er nú háttur minn eins og þingmenn vita.

Hagstofa Íslands fylgist jafnan með stöðu á vinnumarkaði og samkvæmt upplýsingum sem ég fékk frá henni þá eru alls starfandi konur árið 2005, sem eru þær síðustu heildarupplýsingar af þessu tagi sem ég hef, á Suðurlandi og Suðurnesjum alls 9.950. 2.410 þeirra voru starfandi í heilbrigðis- og félagsþjónustu og 1.250 konur í verslunareða viðgerðarþjónustu eins og það er flokkað þar. Þar á eftir koma 880 konur í fræðslustarfsemi, 680 í fiskvinnslu, 640 í samgöngum og flutningum og 630 í opinberri stjórnsýslu. Í öðrum þjónustugreinum starfa 470 í hótel- og veitingahúsarekstri. Sami fjöldi í fasteigna og viðskiptaþjónustu. Konur í fjármálaþjónustu eru 380, 120 í fiskveiðum, 50 í veitustarfsemi og athyglisvert er að það eru 800 konur í annarri þjónustu. Hvað aðrar greinar varðar þá eru 400 konur sem taldar eru starfa við landbúnað, 220 í mannvirkjagerð og 550 í öðrum iðnaði.

Hv. þingmaður spyr hvort vitað sé um þróun kvennastarfanna sem ég hef talið hér upp. Ég reyni að draga þetta í þá flokka sem hv. þingmaður spyr um, sjávarútveg, landbúnað og þjónustu. Á tímabilinu 2001–2005 fjölgaði störfum kvenna í landbúnaði um tíu úr 390 í 400 störf. Störfum kvenna í sjávarútvegi fækkaði um 140, eða úr 940 í 800. Það er mjög athyglisvert að störfum kvenna í þjónustu fjölgaði hins vegar um 620 þannig að heildarstarfafjöldi, ef maður leggur það allt saman, hefur aukist um 490 störf á þessu tímabili, frá 2001–2005. Ég ítreka að þetta eru upplýsingar sem koma frá Hagstofu Íslands.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort vitað sé hvernig atvinnumál kvenna í Suðurkjördæmi hafa þróast miðað við atvinnu kvenna í öðrum kjördæmum. Nú er það þannig að í vinnumarkaðskönnun Hagstofunnar er ekki sundurgreining á tölum um atvinnuþátttöku eftir landshlutum heldur er einvörðungu greint í höfuðborgarsvæði og landsbyggð. Samkvæmt þeim tölum hefur atvinnuþátttaka kvenna sveiflast á bilinu 75%–79% og athyglisvert er að hún hefur sveiflast töluvert eftir árum. Árið 2007 var atvinnuþátttaka kvenna 76,6%.

Miðað við hvað atvinnuleysi er lítið er ekki ástæða til að ætla að atvinnuþátttaka kvenna í Suðurkjördæmi þróist með öðrum hætti en annars staðar á landinu. Þó ber að taka það alveg skýrt fram að við sem höfum fylgst með þessum málum töluvert lengi vitum auðvitað að atvinnuleysi hefur verið töluvert hátt, t.d. á Suðurnesjum og atvinnuleysi kvenna hefur stundum verið hæst þar. Ef tekið er mið af síðastliðnum fimm árum er atvinnuástand meðal kvenna á Suðurnesjum t.d. mun lakara en meðaltalið á landsbyggðinni en á þessu tímabili hefur það samt minnkað úr 5,2% í 3,8%.

Á Suðurlandi hefur ástandið verið svipað landsmeðaltalinu framan af tímabilinu en það er samt betra nú síðustu árin og á þessu tímabili lækkaði það t.d. úr 3,5% í 1,7%. Það þóttu mér merkilegar upplýsingar því að það er svo nálægt þessu prósenti sem menn segja stundum að sé einungis (Forseti hringir.) eðlileg færsla fólks á milli starfa.

[15:16]

Fyrirspyrjandi (Hanna Birna Jóhannsdóttir) (Fl):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir svörin.

Í Suðurkjördæmi eru atvinnumöguleikar tengdir sjávarútvegi og störfum í landbúnaði og ýmiss konar þjónustu og eru mörg þessara starfa oft nefnd láglaunastörf. Ætla má að atvinnumöguleikar kvenna í kjördæminu tengist þessum störfum fyrst og fremst og þess vegna var ég að forvitnast um þessar sveiflur.

Eftir mínum upplýsingum voru 4.000 störf síðastliðið haust á landinu öllu í fiskvinnslu, þar af voru 1.200 unnin af fólki með erlent ríkisfang. Aðeins 40% eru eftir af þeim störfum sem voru til staðar fyrir u.þ.b. 15 árum í greininni og má ætla að þeim hafi nú þegar fækkað, samanber uppsagnir og lokanir fiskvinnslufyrirtækja á síðustu vikum.

Ég endurtek þakkir til hæstv. iðnaðarráðherra fyrir svörin og kem til með að vinna úr þeim upplýsingum sem hér hafa komið fram.

[15:17]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður fór hér með tölur sem fólu í sér upplýsingar sem eru auðvitað dálítið sláandi um það hversu störfum hefur fækkað í fiskvinnslu á síðustu 15 árum. Þetta er alveg hárrétt. Störfum hefur á síðustu tíu árum fækkað t.d. samanlagt í fiskvinnslu og sjómennsku um 5.000. Þetta er það sem má segja að sé afleiðing framþróunar og aukinnar framleiðni í greinunum að verulegu leyti. Við vitum að á hverju ári fækkar störfum í þessum greinum um 4–5% vegna þess að verið er að taka í notkun nýja tækni. Það eru auðvitað jákvæðar hliðar á því, það eykur framleiðni eins og ég sagði og það eykur hagnað fyrirtækjanna en fækkar störfum. Þetta ásamt ýmsu öðru er það sem við er að glíma þegar menn velta fyrir sér ástæðum þess að fólki er að fækka á landsbyggðinni. Þeim störfum sem hafa haldið uppi atvinnulífi þar, bæði í hefðbundnum landbúnaði og í hefðbundinni fiskvinnslu og útgerð, fækkar alltaf vegna framvindu tækni og til viðbótar því gerist það síðan að það er mikill sogkraftur héðan af suðvesturhorninu. Það er einmitt þess vegna sem byggðaráðherrann hefur ekki verið að lýsa mikilli ánægju með ýmis áform um stórframkvæmdir á suðvesturhorninu þar sem engin þörf er fyrir þær.

Þetta vildi ég sagt hafa en ég þakka hv. þingmanni fyrir þann áhuga sem hún hefur fyrir velferð umbjóðenda sinna.

Umræðu lokið.

Framkvæmd vaxtarsamnings Eyjafjarðar.

Fsp. SJS, 398. mál. — Þskj. 643.

[15:19]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég hef leyft mér að leggja fram fyrirspurn til iðnaðarráðherra um framkvæmd eða breytta framkvæmd vaxtarsamnings Eyjafjarðar.

Það var svo að sá samningur var framlengdur í nágrenni við áramótin og þá voru gerðar nokkrar breytingar á tilhögun hans eða framkvæmd sem mér finnst ástæða til að hæstv. ráðherra fái tækifæri til að rökstyðja. Ég tek það skýrt fram að í þessari fyrirspurn er ekki sjálfkrafa falin einhver gagnrýni eða áfellisdómur á þessar breytingar í sjálfu sér en ég hef orðið þess var á starfssvæði samningsins að þar hafa vaknað spurningar og þátttakendur í verkefninu á hinu fyrra formi hafa spurt hverju þessar breytingar sæti eða hver séu rökin að baki þeim. Þá á ég einkum við þá aðila sem höfðu tekið þátt í samstarfinu og framkvæmd samningsins á hinum fyrra grunni í formi þess að byggja upp svokallaða klasa, og ýmsa aðila, bæði úr skólasamfélaginu og frá fyrirtækjum og samtökum og jafnvel áhugamenn sem höfðu lagt þó nokkra vinnu, sjálfboðavinnu af mörkum í því skyni. Um þetta fyrirkomulag ríkti að ég best taldi almenn ánægja og aðilar sem svona háttar til um hafa þess vegna spurt sig hverjar séu helstu ástæður þess að farið var út í þessa breytingu, að hverfa frá klasaskilgreiningum og fela einum aðila framkvæmd samningsins.

Nú tek ég það fram að Atvinnuþróunarfélag Eyjafjarðar er að sjálfsögðu mjög eðlilegur aðili til þess að halda utan um framkvæmd svona samnings og það er síður en svo að ég sé að gagnrýna það að samningurinn eða samningsutanumhaldið sé þar, en hinu leyni ég ekki að ég upplifi þetta þannig að það sé nokkur eftirsjá að því góða starfi og þeim jákvæða áhuga sem ýmsir aðilar sýndu og lögðu af mörkum í gegnum þátttöku sína í að byggja upp samstarfið innan viðkomandi klasa. Þannig veit ég fyrir víst að menn töldu að samstarf í mennta- og rannsóknarklasa, svo dæmi sé tekið, matvælaklasa og ferðaþjónustuklasa og örugglega einnig heilbrigðisklasa, hafi skilað góðum árangri. Ég sé því ástæðu til þess að fara fram á að hæstv. iðnaðar- og byggðamálaráðherra rökstyðji eða útskýri betur hvaða hugmyndir liggja að baki þessum breytingum.

[15:22]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég held að sá vaxtarsamningur sem hv. þingmaður varpar spurningum til mín um og var virkur frá 2004–2007 hafi skilað bara býsna góðum árangri og ég held að enginn gagnrýni þann árangur. Einn klasinn sem hv. þingmaður nefndi sérstaklega, mennta- og rannsóknarklasi, leiddi til þess að það var búinn til nýr skóli, RES orkuskóli, sem ég bind miklar vonir við og hef sem ráðherra reynt að ýta undir eins og kostur er bæði heima og erlendis. Ég var nú síðast í höfuðstað Norðurlands á mánudag með fund með þeim ágætu mönnum og konum sem því verkefni stýra.

Það er hins vegar misskilningur ef menn telja að verið sé að hverfa frá klasahugmyndafræðinni. Hún hefur þvert á móti skilað góðri niðurstöðu og hún er sú hugmyndafræði sem menn eru að vinna eftir, bæði í þessum samningi að því er ég best veit og sömuleiðis í þeim samningum öðrum sem eru í gangi núna, a.m.k. þeim samningum sem ég hef sjálfur haft frumkvæði að. Vaxtarklasar voru ekki skilgreindir í nýjum vaxtarsamningi fyrir Eyjafjarðarsvæðið en ég leit svo á eftir þá langvinnu samninga sem ég átti við marga sem að málinu komu að það væri ósk heimamanna að leyfa áherslum um framkvæmd klasanna að þróast með samningnum.

Hitt er alveg rétt hjá hv. þingmanni að þetta er ný tegund samnings sem þarna er gerður en hann er mjög svipaðrar gerðar og sá sem síðar var gerður í fyrsta skipti fyrir Norðausturland og Norðvesturlandið. Það sem er breytingin á þessum samningum er að menn eru að læra af reynslunni. Þetta hefur gengið ágætlega víðast hvar, ekki alls staðar, og menn eru að læra af reynslunni. Þetta er það sem ég hef leyft mér að kalla nýja kynslóð vaxtarsamninga. Það má kannski taka þessar breytingar saman í nokkur meginatriði.

Í fyrsta lagi eru afskipti stjórnvalda af mótun samningsins lágmörkuð og ábyrgð á innihaldi þeirra og innleiðingu markmiða og leiða er alfarið færð til heimamanna. Með öðrum orðum, frá mínum bæjardyrum séð og það sem ég er að reyna að gera er að flytja þetta vald úr ráðuneytinu yfir í héruð og láta heimamenn ráða þessu.

Í öðru lagi er stjórnunarfyrirkomulagið einfaldað mjög til muna. Allir sem komu áður, fyrirtæki eða stofnanir, að samningnum áttu sæti í stjórn hans og það var ráðuneytið sem þurfti að skipa í þessar stjórnir. Með breytingunni sem er gerð á þessum þremur samningum er rekstur og ábyrgð á framvindu og árangri samningsins alfarið færður í hendur eins aðila. Menn geta svo deilt um það hvaða aðili það ætti að vera. Ég taldi að atvinnuþróunarfélögin á þessum stöðum væru sá aðili sem best væri fallinn til þess að halda utan um þetta. Það er hlutverk þeirra að lyfta undir atvinnulífið á viðkomandi stöðum og þau hafa gert það mjög vel og ég vil nota tækifærið og hrósa atvinnuþróunarfélaginu fyrir norðan alveg sérstaklega fyrir þrautseigju og þolgæði sem leiddi til þess að lokum að fyrirtækið Becromal sló tjöldum sínum þarna.

Í þriðja lagi voru áherslur á þátttöku fyrirtækja skertar. Ef ég ætti, hv. þingmaður, að koma með eina aðfinnslu varðandi fyrri samninginn fannst mér t.d. að áherslan á þátttöku fyrirtækja væri ekki nægilega rík en það er reynt að skerpa hana með þessum hætti. Mér fannst líka, ekki bara varðandi þennan samning heldur alla þessa samninga, að það væri tilhneiging til þess að í of ríkum mæli rynnu þessir fjármunir til ríkisstofnana. Ég vil taka alveg skýrt fram að ég tel að það sé allt í lagi að nýgræðingur sem skýtur upp kolli úr jarðveginum innan vébanda ríkisstofnana sé styrktur en það þarf að vera ákveðið hóf þar á. Ég nefndi það sérstaklega — af því að hæstv. menntamálaráðherra gengur nú í salinn — að þessi vaxtarsamningur leiddi til þess að til varð sú skólastofnun sem er núna að stíga sín fyrstu skref og hæstv. menntamálaráðherra opnaði 9. febrúar. Ég bind miklar vonir við hana.

Við töldum að það væri ekki nauðsynlegt að skilgreina klasa fyrir fram í samningum og það er t.d. ekki gert í þeim tveimur samningum öðrum sem ég hef nefnt. Heimamönn-

um er algjörlega látið eftir að skilgreina þá eins og aðrar leiðir sem þeir kunna að telja að væru vel eða best fallnar til að ná þessum markmiðum. Ég held hins vegar að ég sé ekki að fara með rangt mál þegar ég segi að ég veit ekki betur en að áformað sé að virkja áfram a.m.k. helminginn af þeim klösum sem hv. þingmaður nefndi hérna áðan og voru starfandi á síðasta tímabili samningsins. Sumir þeirra tókust vel, sumir miður. Það var líka áhugi á því að fara nýjar leiðir og taka inn ný svið undir vernd og væng þessa vaxtarsamnings.

[15:27]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herrar forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og þau skýra þetta mál talsvert. Vaxtarsamningar eru kannski í grunninn fyrst og fremst nýtt nafn á fyrirbæri sem menn kölluðu öðrum nöfnum hér áður eins og byggðaáætlanir eða þróunaráætlanir og það er allt gott um það að segja. Að sjálfsögðu þarf að þróa slíka aðferðafræði og er allt í lagi að hún skipti um nafn svona af og til, aðalatriðið er náttúrlega að það sé eitthvert kjöt á beinunum. Það sem ég hef aðallega gagnrýnt er að menn slái um sig með nýjum og fínum nöfnum en svo er kannski lítið meira að gerast.

Ég tek þó undir það að vaxtarsamningur Eyjafjarðar hefur að mörgu leyti verið vel heppnaður svo að ég tali nú ekki um starf Atvinnuþróunarfélags Eyjafjarðar frá öndverðu, allt frá því að það var eitt af fyrstu félögum sinnar tegundar í landinu og vann þrekvirki strax á fyrstu árum sínum undir forustu t.d. Finnboga Jónssonar þegar það leiddi til þess að fyrirtæki eins og Sæplast hóf starfsemi norðan heiða og þar fram eftir götunum. Það hefur unnið hið merkasta starf allan tímann síðan. Mér hefur að vísu fundist það vera fullupptekið af stóriðjudraumum á köflum en það hefur mjög margt gott gert og ég treysti því vel til að halda utan um samninginn og hafa með samningshaldið að gera.

Það er engu að síður mikilvægt að varðveita þá jákvæðu þátttöku og það góða andrúmsloft sem hafði skapast meðal áhugasamra aðila, forsvarsmanna úr atvinnulífi og skólasamfélaginu fyrir norðan innan viðkomandi greina og það er mikilvægt að það takist þrátt fyrir þessa breyttu framkvæmd samningsins og ég skil ráðherra þannig að það eigi að vera mögulegt.

Þá er að endingu ekki nema eitt í viðbót sem ég bið um og það er að það þarf greinilega að kynna betur í nærsamfélaginu þessar breytingar og hvernig þær eru hugsaðar og alveg sérstaklega að menn ætli að leyfa því starfi að flæða áfram sem áður fór fram og var byggt upp á grundvelli klasaskilgreiningarinnar.

[15:29]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég legg áherslu á að meginbreytingin með þessum nýju vaxtarsamningum sem nú hafa verið gerðir samkvæmt hinu nýja formi á þremur stöðum er að færa vald út úr ráðuneytunum til heimamanna. Ég er þeirrar skoðunar að þeir eigi algjörlega að ráða ferðinni. Hlutverk ríkisvaldsins er að setja ákveðnar grunnreglur og það á að koma með smurninginn í formi fjármagns. Við getum svo deilt um hvort fjármagnið sé nægilega mikið með hinum ýmsu samningum. Ég legg þó áherslu á að þeir nýju samningar sem hafa verið gerðir, þ.e. þeir tveir sitt hvorum megin Eyjafjarðarsvæðisins sem ég nefndi í fyrri tölu minni, fara af stað með helmingi meira fjármagn en áður var til siðs, þ.e. menn voru áður með 60 millj. kr. í þessum samningum, Akureyrarsamningurinn var undantekning og heldur sinni upphaflegu upphæð, 90 millj. kr., hinir byrja með 90 millj. kr. startkapital.

Eins og hv. þingmaður örugglega man var svolítið skæklatog um hugmyndir varðandi vaxtarsamning á Norðvesturlandi vegna þess að ríkisvaldið sá sér ekki fært að koma með nema miklu minni upphæð. Það er í gadda slegið að þeir sem báðu um 90 milljónir fá þær og sama gildir um Norðausturland. Það er alveg fráleitt að með þessum samningum sé með einhverjum hætti verið að loka á klasahugmyndafræðina, þvert á móti er lagt upp með hana. Það verður hins vegar heimamanna að ráða því sjálfir. Áður var það þannig að því var ráðið í ráðuneytinu. Þessir fjórir klasar, heilsuklasi, mennta- og rannsóknarklasi, ferðaþjónustuklasi og matvælaklasi, voru hugmyndir sem klaktar voru í ráðuneytinu. Þær eru góðar fyrir sinn hatt og út úr ýmsum þessum klösum hefur margt gott komið en ég tel að heimamenn eigi að fá að ráða. Það er enginn sem leggst gegn því að menn fylgi þessari hugmyndafræði áfram.

Spurningin um kynninguna. Ég fór sjálfur norður og hélt stóran fund þar sem fjöldi manns mætti og öllum sem tengdust fyrri samningnum var boðið (Forseti hringir.) og þar var þetta kynnt alveg sérstaklega, bæði af mér og atvinnuþróunarfélaginu.

Umræðu lokið.

Öryrkjar í háskólanámi.

Fsp. SÞÁ, 400. mál. — Þskj. 645.

[15:32]

Fyrirspyrjandi (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Á undanförnum árum hefur þeim fjölgað mikið sem stunda nám á háskólastigi, háskólum hefur líka fjölgað og þeim námsbrautum sem í boði eru. Þeirri þróun hljóta allir að fagna. Sú spurning vaknar hins vegar hvort áhrifa slíkrar fjölgunar gætir jafnt hjá öllum hópum þjóðfélagsins og hef ég þá öryrkja sérstaklega í huga.

Rannsóknir sýna að menntunarstig öryrkja er lægra en gerist og gengur í samfélaginu og virðist munurinn fara vaxandi eftir því sem ofar dregur í skólakerfinu. Þar hefur vitaskuld áhrif að hluti öryrkja hefur skerta námsgetu og er því ólíklegri til að ljúka langskólanámi. Hér er um mikilsvert hagsmunamál öryrkja að ræða. Ljóst er að með meiri menntun eykst svigrúm þessa hóps til að leita sér að vinnu á nýjum vettvangi. Þá má ekki gleyma mikilvægi menntunar til þess að styrkja sjálfsmynd fólks og auka þannig lífsgæði þess.

Virðulegi forseti. Í skýrslu Stefáns Ólafssonar, *Örorka og velferð á Íslandi*, kemur fram að mun stærri hluti öryrkja ætti að geta stundað framhaldsnám og nám á háskólastigi en nú er. Það má því vera ljóst að Íslendingar geta gert mik-

ið átak á þessu sviði landsmönnum öllum til hagsbóta. Í ljósi alls þessa beini ég eftirfarandi spurningum til menntamálaráðherra og vona að sú umræða sem spurningunum fylgir verði til að hreyfa við menntunarmálum öryrkja og leiði til þess að hugað verði frekar að menntun þeirra á háskólastigi.

Ég spyr því:

1. Hversu margir nemendur í Háskóla Íslands njóta afsláttar af skrásetningargjöldum sem ætlaður er öryrkjum?

2. Hversu hátt hlutfall er það af heildarnemendafjölda skólans og hvernig skiptist það eftir kynjum?

3. Hvert er hlutfall öryrkja í öðrum menntastofnunum á háskólastigi?

4. Liggur fyrir aðgerðaáætlun á vegum ráðuneytisins um það hvernig fjölga megi öryrkjum í háskólanámi?

[15:34]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Steinunni Árnadóttur fyrir þessa umhugsunarverðu fyrirspurn sem dregur fram nokkuð athyglisverðar upplýsingar og vekur okkur til umhugsunar um að allir njóti jafnra tækifæra til náms. Sem betur fer hefur okkur auðnast, eins og hv. þingmaður kom réttilega inn á, að fjölga nemendum á öllum skólastigum. Ég held það sé mjög brýnt, og við ræddum það aðeins í gær, að við höldum áfram að reyna að laða fólk að inn í skólakerfið, sérstaklega á framhalds- og háskólastigi.

Hvað varðar spurningu hv. þingmanns um hversu margir nemendur í Háskóla Íslands njóti afsláttar af skrásetningargjöldum sem ætlaður er öryrkjum vil ég geta þess að Háskóli Íslands annast innheimtu gjaldsins og ráðstöfun þess í samræmi við lög sem um hann gilda. Samkvæmt upplýsingum frá skólanum eru öryrkjar ekki auðkenndir við skráningu. Þegar háskólaráð samþykkti að lækka skrásetningargjald fyrir öryrkja miðað við 75% örorkumat var leitað eftir áliti Persónuverndar um að sérmerkja þá sem fengju afslátt af skrásetningargjöldum en Persónuvernd heimilaði ekki slíkt utanumhald. Af þeim sökum liggja ekki fyrir upplýsingar um hversu margir öryrkjar sem njóta afsláttar af skráningargjöldum stunda nú nám í Háskóla Íslands.

Hins vegar liggja fyrir upplýsingar um nemendur sem njóta sérúrræða hjá skólanum. Háskólaárið 2006–2007 nutu 394 nemendur úrræða í námi og/eða við próftöku. Af þeim 394 stúdentum voru um 70% stúlkur og um 30% piltar. Nemendum sem njóta sértækra úrræða vegna fötlunar eða hömlunar í Háskóla Íslands hefur fjölgað stigvaxandi frá árinu 1995. Þá voru þeir 60 en eru í dag, eins og áður sagði, um 390 og helst það í hendur við hlutfallslega fjölgun nemenda á háskólastigi.

Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef fengið frá Háskóla Íslands munu einhverjir nemendur njóta lægra skrásetningargjalds, þeir sem búa við 75% örorku eða hærri. Þar á meðal eru fimm bundnir í hjólastól, tveir eru lögblindir og sex eru mikið heyrnarskertir. Það sama á við um aðra háskóla, slíkar upplýsingar liggja ekki fyrir þar frekar en í Háskóla Íslands út af tilmælum frá Persónuvernd.

Ráðuneytið hefur ekki gefið út sérstaka aðgerðaáætlun um hvernig fjölga megi öryrkjum í háskólanámi. Ég tel hins vegar rétt að benda á að um starfrækslu háskóla gilda bæði almenn lög, rammalöggjöf, og sérlög um opinbera háskóla. Að auki eru háskólarnir háðir sérlögum, þar á meðal um málefni fatlaðra. Til þessa hefur verið litið svo á að skólarnir hafi ákveðið sjálfstæði og beri jafnframt ábyrgð samkvæmt því. Eins og ég m.a. undirstrikaði í umræðum á þingi í gær hefur það verið haft að leiðarljósi hjá okkur að efla og auka sjálfstæði háskóla á öllum sviðum enn frekar.

Gildandi löggjöf um háskóla gerir ekki sérstakan greinarmun á nemendum eftir heilbrigði og þar á meðal hvort nemandi teljist öryrki. Þrátt fyrir að ekki liggi fyrir sérstök aðgerðaáætlun stjórnvalda um að fjölga öryrkjum í háskólanámi hafa flestir háskólanna til taks sértæk úrræði fyrir fatlaða eða öryrkja sem stunda nám hjá þeim hverju sinni. Í því sambandi hafa háskólar brugðist við og markað sér stefnu, sem ég tel heppilega leið, í þessum málum, sem verður að telja afar mikilvægt. Má þar m.a. vísa til stefnu Háskóla Íslands í málefnum fatlaðra, enn fremur stefnu skólans gegn mismunun, sem m.a. varðar málefni fatlaðra, og stefnu Háskólans á Akureyri, um jafnt aðgengi að námi og störfum við skólann, þar sem m.a. er lýst málefnum nemenda með sérþarfir í námi vegna skerðingar, veikinda eða sértækra námsörðugleika.

Ég vil að lokum, herra forseti, upplýsa fyrirspyrjanda um að árið 2007 var sett upp sérstök námsleið í Kennaraháskólanum sem ætluð er fólki með þroskahömlun sem hefur lokið sértækum starfsbrautum í framhaldsskóla. Þessi námsleið er, eins og mér hefur verið greint frá, einstök í sinni röð og er litið sérstaklega til okkar Íslendinga sem fyrirmyndar í þeim efnum.

[15:39]

Fyrirspyrjandi (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka menntamálaráðherra greinargóð svör. Það er gott að fá að vita hvernig skráningu öryrkja við Háskóla Íslands er háttað, þ.e. að hún sé ekki til staðar. Ég held að það sé mjög nauðsynlegt að vita það upp á alla frekari umræðu. En það er jákvætt að sjá að með þeim leiðum sem við getum mælt virðist vera ákveðin fjölgun fatlaðra nemenda og öryrkja í Háskóla Íslands.

Í ljósi þess hversu fáir einstaklingar njóta sérúrræða mundi ég mjög gjarnan vilja sjá unnið enn frekar að því innan menntamálaráðuneytisins að búa til fleiri leiðir eins og námsbrautina í Kennaraháskólanum sem mundi þá gera það að verkum að öryrkjum í háskólanámi mundi fjölga. Eins og ég sagði í upphafi vona ég svo sannarlega að þessi umræða verði til að vekja athygli á málinu og fleyta því áfram þannig að útkoman verði sú að fleiri öryrkjar stundi nám.

[15:40]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég held að það sé kannski lykilatriðið í tengslum við þessa fyrirspurn að vekja athygli á málinu. Síðan komum við enn og aftur að þeim prinsippum sem gilda um háskólana. Við treystum háskólunum til að móta námsleiðir sínar, námsbrautir. Við sjáum t.d. hvernig Kenn-

araháskólinn hefur gert það og ég held að það sé prinsipp sem við eigum að halda í.

Engu að síður er mjög mikilvægt að ákveðin skilaboð verði send til háskólasamfélagsins, eins og við gerum í dag með umræðum um fyrirspurnina. Það er mjög mikilvægt að draga það fram að háskólarnir eiga eins og allir aðrir skólar, öll skólastig, að vera vera fyrir alla. Það er ánægjulegt að vita til þess að háskólarnir sjálfir taki það upp hjá sjálfum sér að reyna að opna skólana sem mest fyrir alla sem eru í samfélaginu, öryrkja sem aðra.

Umræðu lokið.

[15:41]

Útbýting:

Gjaldtaka tannlækna, 419. mál, fsp. ÁJ, þskj. 672.

Lokun starfsendurhæfingar í Bergiðjunni, 418. mál, fsp. ÞBack, þskj. 671.

Út af dagskrá voru tekin 4., 6., 11.–13. og 15.–16. mál.

Fundi slitið kl. 15:42.

---

67. FUNDUR

fimmtudaginn 21. febrúar,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, stjfrv., 307. mál, þskj. 385, nál. 606. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 631. — 1. umr.
4. Almannatryggingar og málefni aldraðra, stjfrv., 410. mál, þskj. 661. — 1. umr.
5. Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, stjfrv., 142. mál, þskj. 571, frhnál. 648, brtt. 649. — 3. umr.
6. Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frv., 403. mál, þskj. 654. — 1. umr.
7. Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, þáltill., 13. mál, þskj. 13. — Fyrri umr.
8. Óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, þáltill., 52. mál, þskj. 52. — Fyrri umr.
9. Heildarárðsemi stóriðju- og stórvirkjanaframkvæmda fyrir þjóðarbúið, þáltill., 57. mál, þskj. 57. — Fyrri umr.
10. Undirbúningur að þjónustumiðstöð við olíuleit á Drekasvæði, þáltill., 329. mál, þskj. 537. — Fyrri umr.
11. Raforkuver, frv., 393. mál, þskj. 637. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

[10:33]

Útbýting:

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 351. mál, nál. heilbrn., þskj. 669; brtt. heilbrn., þskj. 670.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Loðnubrestur og mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar.

[10:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því að geta átt orðastað við hæstv. forsætisráðherra um stöðuna í efnahags- og atvinnumálum og þar á meðal síðustu ótíðindin sem tengjast loðnubrestinum og mögulegum mótvægisaðgerðum bæði af þeim sökum og aðstæðum sem áður lágu fyrir. Auðvitað væri einnig ástæða til að ræða við hæstv. forsætisráðherra um ástandið í fjármálaheiminum, stöðu bankanna, skuldatryggingaálag og allt það. Það gefst auðvitað ekki tími til að tæma slíkt í tveggja mínútna ræðum enda liggur inni beiðni frá mér um ítarlega utandagskrárumræðu um þessi mál í heild sinni þar sem hægt verði með sæmilega rúmum ræðutíma að ræða um hina almennu stöðu í efnahags-, atvinnu- og byggðamálum, enda ekki vanþörf á. Við þingmenn höfum verið að ræða þetta á undanförnum dögum og vikum í mismunandi bútum og pörtum og það er allt góðra gjalda vert. En ég held að það sé tími kominn á að Alþingi taki sér eins og einn dag í að fara mjög rækilega yfir stöðuna og hafa þar allt undir, stöðuna í fjármálaheiminum, atvinnuástandið og uppsagnir, ekki síst í fiskvinnslu á landsbyggðinni. Nú er einnig ástæða til að ræða hluti sem tengjast loðnubresti ofan í þorskaflabrest og svo gríðarlegu tekjufalli sem verður í sjávarbyggðunum af þeim sökum.

Ég spyr hæstv. forsætisráðherra nú hvort ríkisstjórnin hafi endurskoðað áform sín eða vinnuáætlun sína hvað varðar endurskoðun á mótvægisaðgerðum sérstaklega og hvernig þeirri vinnu verði þá hagað á næstu dögum og vikum. Stendur til í ljósi alvarleika mála að efna til einhvers þverpólitísks samstarfs um þessa hluti? Hvað er af þessu máli að frétta að svo stöddu á ríkisstjórnarheimilinu? Ágætt er að fá um það upplýsingar áður en hæstv. forsætisráðherra bregður sér af bæ.

[10:35]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Okkur hafa borist mikil ótíðindi varðandi loðnuveiðarnar en ég hygg að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hafi tekið þá einu ákvörðun sem hægt var að taka í þessari stöðu á grundvelli tillagna Hafrannsókna-

stofnunar. Öll hljótum við að sjálfsögðu að vona að loðnuveiðum sé ekki endanlega lokið á þessari vertíð og að loðnan muni skila sér innan tíðar þótt hún sé lítt finnanleg um þessar mundir. Þannig er það með þennan dyntótta fisk að ástand sem þetta hefur komið upp þótt svo veiðar hafi getað farið af stað síðar.

Aðalatriðið er, eins og margir hafa vakið athygli á, að vakta miðin og fylgjast nákvæmlega með því hvort loðnan fari að gefa sig og það verður að sjálfsögðu gert. Ef þetta verður að veruleika og ekki veiðist meiri loðna á þessari vertíð er alveg ljóst að það eru gerbreyttar aðstæður víða í landinu á þeim stöðum sem hafa reitt sig öðrum stöðum fremur á loðnuveiðarnar og vertíðina í kringum þær og þá þurfum við auðvitað að huga að því ástandi sérstaklega.

Hvað varðar hinar almennu mótvægisaðgerðir sem ákveðnar voru með tilliti til þorskaflaskerðingarinnar á síðasta ári þá eru þær, eins og ég hef áður sagt í þessum ræðustól, nú fyrst á þessu ári að koma til framkvæmda í einhverjum mæli. Við höfum það mál til stöðugrar endurskoðunar og það er alveg ljóst að ef þetta þunga högg vegna loðnuveiðibannsins verður að veruleika þurfum við að taka það alveg sérstaklega með inn í myndina. Það er ekki komin nein ný niðurstaða í þessu máli en þingið mun að sjálfsögðu verða upplýst eftir því sem fram vindur.

[10:38]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin en ég mæli með því að ríkisstjórnin spýti í lófana. Varðandi loðnuveiðarnar þá gagnrýni ég ekki að veiðar séu stöðvaðar í bili. Það verður að taka ábyrga afstöðu við alvarlegar aðstæður af þessu tagi. Hitt er ljóst að ef réttlætanlegt verður talið á einhverjum tímapunkti að lokinni meiri mælingu að veiða þótt ekki væri nema einhverja tugi þúsunda tonna, þá má gera úr því mikil verðmæti ef því er þannig stýrt að það væri skilyrt til manneldisvinnslu. Þeim litla kvóta sem þá væri talið réttlætanlegt að veiða, væri aðeins ráðstafað í hrognatöku og frystingu fyrir Japansmarkað og einungis hrat fengi að fara í bræðslu. Ég mæli með því að hæstv. sjávarútvegsráðherra hugi að því.

Varðandi aðra hluti í þessum efnum þá er óhjákvæmilegt að skoða stöðu hafnarsjóða, sveitarfélaga, fyrirtækja, sjómanna og landverkafólks sem verður fyrir viðbótaráfalli og var þó nóg komið fyrir þannig að undan því verður ekki vikist, hæstv. forsætisráðherra, að takast á við þetta. Við ræðum það svo betur þegar við höfum meiri tíma vonandi að viku liðinni.

[10:39]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ábendingar hans í þessum efnum og ég veit að þær eru settar fram af góðum hug og vilja til þess að leggja sitt af mörkum til að leysa vandamál sem upp er komið. Við munum væntanlega síðar geta rætt þetta mál ítarlegar en hér gefst tóm til. Við tökum þetta að sjálfsögðu öll mjög alvarlega, stöðuna sem upp er komin varðandi loðnuveiðarnar. Hún bætist við þriðjungsskerðingu á þorskaflamarkinu sem útgerðirnar í landinu hafa glímt við að aðlaga sig að.

Öll þau atriði sem hv. þingmaður nefndi eru að sjálfsögðu til athugunar og umræðu. Ég hygg að ríkisstjórnin muni ekki hafa á móti því að taka við góðum hugmyndum hvaðan svo sem þær koma þótt ekkert formlegt samráð hafi verið ákveðið við stjórnarandstöðuna í þessu máli, í það minnsta ekki enn sem komið er.

Stöðvun loðnuveiða og hafrannsóknir.

[10:40]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Það bárust grafalvarleg tíðindi í gær þegar hæstv. sjávarútvegsráðherra tók, að tillögu Hafrannsóknastofnunar, ákvörðun um að hætta loðnuveiðum nú á hádegi í dag. Ég er ekki í nokkrum vafa um að þetta hafi verið erfið ákvörðun, því miður ekki sú fyrsta en sú eina í stöðunni. Við horfðum upp á niðurskurð þorskkvóta síðasta sumar og nú blasa erfiðleikar við í loðnuveiðum. Áfallið fyrir sjávarbyggðirnar í landinu er þungt. Útvegsmenn telja að útgerð á Norðaustur-, Austurlandi og Suðurlandi sé í hættu. Tjónið hleypur á milljörðum kr. og mun hafa veruleg áhrif á afkomu hundruð manna.

Loðnuveiðar eru eins og við vitum stundaðar vítt og breitt umhverfis landið en ef horft er sérstaklega til Austfjarða er ljóst að afkoma 400 manna er í hættu vegna þessa ástands. Hverju er um að kenna? spyrja menn. Hlýnun í hafinu, loðnan hrekst undan hlýjum sjó, heitum sjó. Eitthvað er að gerast í lífríki sjávar. Allt er þetta nefnt sem hugsanlegir áhrifaþættir og allt horfir til þess að rannsóknir Hafrannsóknastofnunar verði sífellt mikilvægari. Þess vegna langar mig að spyrja hæstv. sjávarútvegsráðherra að því hvort það sé réttur skilningur hjá mér að hafrannsóknaskipin okkar muni vakta miðin á næstunni og halda áfram að leita að loðnunni. Telur hæstv. ráðherra ekki brýna ástæðu til þess í ljósi þessara tíðinda að auka hafrannsóknir við Ísland? Ef breyting verður á og loðnan birtist skyndilega eins og hún gæti gert, mun þá ráðherrann þegar í stað endurskoða ákvörðun sína um stöðvun loðnuveiða?

[10:42]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt að sú ákvörðun sem tekin var síðdegis í gær var mjög alvarleg og hún mun hafa mjög alvarlegar afleiðingar í för með sér en ég hygg að flestum sé ljóst að hún var algerlega óhjákvæmileg við þessar aðstæður. Ég vil í þessu sambandi vekja athygli á því að við bönnum nú loðnuveiðar og það kemur ofan í tvær mjög lélegar loðnuvertíðir. Þær bera vott um að þessi atvinnugrein horfist nú í augu við mjög alvarlegt ástand í framhaldi af því. Það er hins vegar athyglisvert að fólk í atvinnugreininni hefur fram að þessu sýnt ótrúlega mikla aðlögunarhæfni og útsjónarsemi og menn hafa búið til meira verðmæti úr minna magni með alls konar aðferðum. Þær hafa leitt til þess að við notum meiri hluta af loðnukvótanum til manneldis nú en nokkru sinni áður.

Aðalatriðið er það sem hv. þingmaður nefndi áðan, að við fylgjumst mjög vel með því sem er að gerast á miðunum og það er það sem bæði sjómenn, útvegsmenn, vísinda-

menn okkar og aðrir þeir sem mesta þekkingu hafa í þessum efnum hafa lagt mikla áherslu á. Við vitum að loðnan er, eins og stundum er sagt, brellinn stofn og það hefur áður gerst að hún hefur dúkkað upp mjög skyndilega án þess að menn hafi átt von á því. Þess vegna er það aðalatriði sem við höfum gert, að gefa fyrirtækjunum eða skipunum möguleika á því að vakta miðin til að byrja með og síðan munu hafrannsóknaskipin taka við og auðvitað verður fylgst grannt með því. Ef meiri loðna finnst sem dugir til að skapa forsendur fyrir útgáfu loðnukvóta að nýju, verður það að sjálfsögðu gert. Okkur er ljóst að við byggjum á ákveðnum grundvallarfræðum sem ég hygg að hafi í meginatriðum reynst vel.

Það er síðan alveg rétt að við þurfum auðvitað að auka hafrannsóknir okkar. Við höfum verið að leggja aukið fé til Hafrannsóknastofnunar sem leiddi m.a. til þess að þeir gátu farið norður í höf til að fylgjast með loðnunni vegna þess að margir telja að hún hafi sótt á norðlægari slóðir. (Forseti hringir.) Það er mjög þýðingarmikið að við getum haldið því áfram.

[10:44]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. sjávarútvegsráðherra fyrir þessi svör. Ég endurtek að ég held að ekki hafi verið neitt annað að gera í þessari stöðu en að stöðva veiðarnar eins og ráðherrann gerði að tillögu Hafrannsóknastofnunar. En það skiptir líka miklu máli að þeir sem starfa við þessa útgerð og ekki síst þeir sem byggja afkomu sína á henni, fái það á tilfinninguna og sjái að stjórnvöld eru að reyna að gera það sem hægt er til þess að leita að þessu ólíkindatóli sem loðnan er. Ef hún skyldi nú dúkka upp eftir tvær, þrjár vikur þá gætum við reynt að ná henni.

Varðandi rannsóknirnar, þá höfum við rætt það áður í tengslum við þorskkvótann og fleira. Auðvitað eru hafrannsóknir eitt af mikilvægustu verkefnunum sem blasa við okkur og við megum aldrei gleyma mikilvægi sjávarútvegs og rannsóknum í því skyni. Ég hvet því ráðherrann eindregið til að halda skipunum úti á sjó, halda áfram að leita og setja meiri peninga í rannsóknir.

[10:46]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég er sammála hv. þingmanni um að það er afar mikilvægt að það sé gagnkvæm tiltrú á milli þeirra sem stunda veiðarnar og þeirra vísindamanna sem fylgjast með loðnustofninum, eins og öðrum nytjastofnum við landið. Ég á von á því að samstarfshópur sem er til staðar, formlegur samstarfshópur þar sem í eiga sæti sjómenn og útvegsmenn og vísindamenn, komi saman til að fara yfir þessi mál, hvernig við munum haga eftirlitinu á næstu sólarhringum því hver sólarhringur í þessum efnum á þessum tímapunkti skiptir gríðarlega miklu máli.

Við tökum eftir því að sjómenn okkar og útvegsmenn hafa háttað veiði sinni þannig að þeir hafa reynt að halda aftur af sér með veiðina til þess að geta tryggt það að fá sem mest út úr verðmætunum og það er auðvitað það sem miklu máli skiptir. Það er auðvitað ævintýralegt hvað mönnum hefur tekist vel til í þeim efnum og ég get alveg tekið undir það sem hér hefur verið sagt að ef svo lukkulega vill til að við finnum nægilegt magn til að gefa út kvóta þá er ég sannfærður um að menn munu (Forseti hringir.) fyrst og fremst nýta hann til skapa aukin verðmæti og þar með atvinnusköpun í landinu.

Efnahagsmál.

[10:47]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er nú gott að hæstv. forsætisráðherra getur enn sungið þrátt fyrir erfiðleika og höfuðverk efnahagslífsins. Ég vildi sannarlega að hann gæti sungið erfiðleikana í burtu með sinni fallegu rödd.

Já, loðnan er horfin og milljarðatap blasir við fyrirtækjum í veiðum og vinnslu. Olían hækkar á heimsmarkaði og er dýrari en nokkru sinni fyrr, allt frá því 1861. Það eru miklar viðsjár sem blasa við. Íslenska útrásin og athafnamenn Íslands eiga erfitt en ekki síst bankar og fjármálafyrirtæki eins og við höfum svo oft rætt um.

Þar eru auðvitað verst sjálfskaparvítin, offar og ofurlaun, lúxus og bruðl sem hefur einkennt töluvert síðustu árin. Þá er samúð almennings oft fjarri þegar erfiðleikar blasa við. 300 milljónir í starfslok og 300 milljónir við upphaf starfs er auðvitað dæmi um glerhús fáránleikans á litla Íslandi. Ég fagna því ef bankakerfið er að átta sig á því að svona launataka gengur ekki upp hér.

Ég ræddi í síðustu viku við hæstv. forsætisráðherra um aðgerðir til að kynna sterkt þjóðarbú Íslands, skuldlausan ríkissjóð, sterkt lífeyrissjóðakerfi og í rauninni sterka eignastöðu bankanna til þess að snúa umræðunni við á erlendum vettvangi. Hæstv. forsætisráðherra ræddi þessi mál á viðskiptaþingi og boðaði daginn eftir forsvarsmenn bankanna og fjármálamenn á sinn fund.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra hvað sé fram undan í þeim efnum. Hefur einhver ákvörðun verið tekin um að fara í þann leiðangur að berjast fyrir hagsmunum Íslands og ná betri kjörum hvað fjármagn varðar? Hvert verður hlutverk Seðlabankans í þeirri för? (Forseti hringir.) og hver stýrir henni af hálfu Íslands þegar ríkisstjórnin hefur tekið ákvörðun í þessum efnum?

[10:49]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það hefur að sjálfsögðu verið tekin ákvörðun um að berjast fyrir hagsmunum Íslands. Það er það sem við erum að gera á hverjum degi í störfum okkar. En hv. þingmaður gat réttilega um ummæli mín á viðskiptaþingi. Hann hafði vikið að svipaðri hugmynd hér í þinginu og það hefur reyndar áður verið gert og áður hafa aðilar staðið saman um að kynna stöðu lands og þjóðar í efnahagsmálum út á við.

Á fundinum sem ég átti með bankamönnum daginn eftir viðskiptaþing fórum við rækilega yfir þetta ásamt þremur öðrum ráðherrum og mér óhætt að segja að þar er ríkur áhugi og það kom fram skilningur á því að nauðsynlegt væri að aðilar sneru bökum saman. Hugmyndin með þeim fundi var að sjálfsögðu ekki síst sú að sýna ákveðna sam-

stöðu í þessu máli.

Ég hef síðan fengið til liðs við mig ágætan bankamann til að leggja hönd á plóginn í þessu máli sem er á fullri ferð í vinnslu. En hvað líður þátttöku eða aðild einstakra stofnana er of snemmt að segja til um.

En ég get fullvissað þingmanninn um það að við munum ekki láta neitt tækifæri fram hjá okkur fara til þess að leiðrétta rangfærslur, koma réttum upplýsingum á framfæri um stöðu mála hér sem er mjög góð í öllum grundvallaratriðum, eins og þingmaðurinn sagði. En auðvitað getum við ekki gert að því þótt olíuverð sé hærra núna en það hefur verið frá 1861 eða að ýmis önnur ytri áföll dynji á þjóðarbúi okkar eins og öðrum. Við þurfum auðvitað að laga okkur að slíkum staðreyndum sem koma erlendis frá. En í grunninn er þjóðarbúskapurinn hér mjög góður og við þurfum að koma því á framfæri.

[10:51]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin og fagna því ef hann er að átta sig á því að ríkisstjórnin getur ekki verið stikkfrí við þessar aðstæður. Hún verður að gegna mikilvægu hlutverki þegar kreppir að. Það reynir á ríkisstjórn og hæstv. forsætisráðherra þegar slíkar aðstæður eru. Hæstv. ríkisstjórnin hefur ekki farið varlega frá því að hún tók til starfa og í rauninni barið hausnum við steininn að mínu viti. Það sést á fjárlögunum og það sést á allri umræðu um vexti og okurvexti að viðbrögðin hafa verið fá og lítil.

Ég spurði hæstv. forsætisráðherra um Seðlabanka Íslands hvort hann gegndi hlutverki við þessar aðstæður. Hann svaraði því ekki. Ég vil spyrja um það aftur.

Svo verð ég auðvitað að skýra frá því hér að við framsóknarmenn höfum frá upphafi haft miklar áhyggjur af efnahagsástandinu og höfum það enn. Nú hef ég fyrir hönd þingflokksins (Forseti hringir.) skrifað Seðlabankanum bréf til þess að leita upplýsinga. Við eigum ekki annan kost en að leita til Seðlabankans. Þjóðhagsstofnun (Forseti hringir.) var lögð niður. Við skrifum því bréf og leitum álits Seðlabankans á stöðu þjóðarbúsins á mörgum sviðum. Ég mun skýra frá því hér á eftir, hæstv. forseti.

[10:53]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég fagna því að Framsóknarflokkurinn skuli leita sér upplýsinga um stöðu mála og hann skuli skrifa Seðlabankanum bréf í því skyni. Það er bara fínt. Ekki dugar að lemja höfðinu við steininn eða líkamanum öllum við klettinn eins og stundum hefur nú verið gert í Framsóknarflokknum.

Um hlutverk einstakra stofnana í kynningarátaki er auðvitað allt of snemmt að segja. En vissulega er Seðlabankinn lykilstofnun hvað þetta varðar. Seðlabankinn er í samskiptum við alþjóðlegar fjármálastofnanir á degi hverjum og hefur þar mikil sambönd og tengsl. Það er allt saman rétt. En hitt er annað mál að ríkisstjórnin hefur ekki setið aðgerðarlaus í þessum málum og hyggst ekki gera. En það skiptir máli að gera réttu hlutina. Það er ekki nóg að gera bara eitthvað eins og virðist vera rík tilhneiging hjá tilteknum aðilum.

Hækkun á bensíni og dísilolíu.

[10:54]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það sækir vissulega að okkur ýmiss konar óáran á þessum dögum. En það sem mig langar að gera að umræðuefni hér er hækkun bensínverðs og dísilolíu.

Auðvitað ráðum við ekki heimsmarkaðsverði en hinu er ekki að leyna að ríkið tekur til sín, samkvæmt útreikningum FÍB, um 50% af útsöluverði bensíns og olíu. Þess vegna er eðlilegt að spurt sé og að hæstv. forsætisráðherra leitist við að svara því hvernig ríkisstjórnin hyggist taka á þeim vaxandi kostnaði sem lendir á neytendum á Íslandi með hækkandi bensín- og olíuverði og hvort ekki sé ástæða til þess að ríkið endurskoði þá samanlögðu álagningu sem ríkissjóður tekur af þessum vörum með tilliti til þess hvers konar verðþróun hefur orðið á undanförnum missirum.

Samkvæmt fjárlögunum tökum við sennilega rúma 15 milljarða í tekjur í gegnum vörugjald af bensíni, sérstakt vörugjald og olíugjald. Og ef að líkum lætur, miðað við breytingu á verði á þessum vörum frá síðasta ári til þess sem er í dag þegar lítrinn er um 140 kr. hvort sem við lítum til bensínsins eða olíunnar, hugsa ég að ríkissjóður fái auknar tekjur upp á rúman 1 milljarð miðað við óbreytt ástand á þessu ári frá því sem gert var ráð fyrir í fjárlögum, þ.e. hærri tekjur.

Ég vil þess vegna spyrja hæstv. forsætisráðherra hvernig hann hyggist bregðast við og hvort það standi til að lækka þessar samanlögðu álögur á bensín og olíu.

[10:56]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það hafa engar ákvarðanir verið teknar um að lækka gjaldtöku á eldsneyti við núverandi aðstæður. Það verður að hafa það í huga að hækkun eldsneytisverðs sem kemur utan frá, eins og ég gat um áðan, er í raun og veru skattur á þjóðarbúið og honum getum við ekki vikist undan þó að við höfum í mörg ár reynt að draga hér úr notkun eldsneytis með ýmsum hætti og bílar séu almennt sparneytnari nú en þeir voru fyrir nokkrum árum.

Við höfum líka horfið frá þeirri gjaldtöku sem áður tíðkaðist, þ.e. að leggja vörugjald á sem hlutfallsgjald, það gjald er núna í formi bensíngjalds og olíugjalds, tiltekin krónutala á hvern lítra eldsneytis. Þar við bætist virðisaukaskatturinn sem er hlutfallsskattur og það er hann sem menn hafa talið að skapaði ríkissjóði meiri tekjur vegna þessara hækkana.

Á þá röksemd hefur ríkisvaldið aldrei fallist vegna þess að það eru líkur til þess að menn dragi annaðhvort úr notkun eldsneytis við þessar aðstæður eða þá minnki notkun á einhverjum öðrum virðisaukaskattskyldum varningi. Það er því einföldun á málinu að segja að ríkissjóður fái sjálfkrafa tekjuaukningu út á þessa hækkun olíuverðs.

Hitt er svo annað mál að umræddar tekjur renna að stærstu leyti, olíugjaldið og vörugjald á eldsneyti, til vegauppbyggingar í landinu og verulegur hluti af því sem umfram er, vegna þess að ríkissjóður er að borga miklu meira í vegagerð en sem nemur hinum lögbundnu tekjustofnum. Þetta vita allir hér. Þetta er nú eitt af því sem menn hafa verið að krefjast að yrði gert meira af. Og þetta er auðvitað

eitt af því sem hv. þm. Guðni Ágústsson var að gagnrýna, öll þessi nýju framlög til vegamála því hann er að gagnrýna það að við höfum aukið verklegar framkvæmdir á vegum hins opinbera í ár. En það er einmitt í þetta sem þeir peningar hafa farið. (Gripið fram í.)

[10:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég hygg að flestum sem í þessum sal sitja hafi verið það ljóst sem hæstv. forsætisráðherra fór hér yfir. En spurningin var einfaldlega sú hvort ríkisstjórnin hygðist taka til endurskoðunar þær álögur sem eru á bensíni og dísilolíu með það að markmiði að lækka kostnað neytenda.

Nú er það svo að nánast allir flutningar í landinu eru komnir á þjóðvegina og ég hygg að bílanotkun Íslendinga og bílaeign fari ekki minnkandi heldur frekar vaxandi. Þar af leiðandi held ég að það hljóti að liggja nokkurn veginn á borðinu að með óbreyttu verði og álögum ríkisins þá hækka tekjur af gjaldinu miðað við það sem við gerðum ráð fyrir í fjárlögum. Þess vegna spurði ég hæstv. forsætisráðherra að því hvernig hann hygðist bregðast við þegar tekjur keyra fram úr því sem við gerðum ráð fyrir.

[11:00]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég svaraði því alveg skýrt að ég tel allar líkur á því að hér sé ekki á ferðinni sú tekjuaukning sem hv. þingmaður gat um. En Félag íslenskra bifreiðaeigenda, sem við höfum verið í mjög góðu samstarfi við í mörg ár, heldur því fram að þarna sé tekjuaukning hvað varðar virðisaukaskattinn. Um það eru menn ekki sammála.

Ég vil svo bæta því við vegna þess að tekjuöflun og gjaldtaka á eldsneyti er umdeilt mál og erfitt að gera öllum til hæfis í því efni eins og við þekkjum, að sú gjaldtaka er til heildarendurskoðunar á vegum fjármálaráðuneytisins þar sem menn munu fara yfir öll þau sjónarmið sem uppi eru um þungaskattinn sem lagður er á þyngstu bílana, olíugjaldið og aðra tekjuöflun sem þarna kemur við sögu. Þar togast auðvitað á ýmis sjónarmið. Það er mikið talað um það núna að það þurfi að lækka flutningskostnaðinn úti á landi, sérstaklega í tengslum við kjarasamninga. Svo eru aðrir sem halda því fram að bílarnir eigi að borga í samræmi við það hvað þeir fara illa með vegina og spæna upp malbik og þess háttar. Þarna þarf því að finna jafnvægi.

Garðyrkjuskólinn á Reykjum.

[11:01]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég vil spyrja hæstv. menntamálaráðherra um framtíð Garðyrkjuskólans á Reykjum í Ölfusi og framtíð garðyrkjumenntunar í landinu.

Um áramótin 2004–2005 var Garðyrkjuskólinn á Reykjum sameinaður Landbúnaðarháskóla Íslands á Hvanneyri. Síðan hefur ríkt veruleg óvissa um garðyrkjumenntun og veruleg óvissa um það hvort Garðyrkjuskólinn verði áfram staðsettur á Reykjum. Þar hefur skólinn verið starfræktur með miklum sóma frá árinu 1939 og verið ómetanlegur fyrir íslenska garðyrkju og mikilsverður og órjúfanlegur þáttur í menntunar- og atvinnusögu Hveragerðis og nágrennis og reyndar landsins alls. Það má fullyrða að þessi skóli hafi átt drýgstan þátt í því að á Suðurlandi stendur garðyrkja með mestum blóma og lífræn ræktun, öflugasti vaxtarbroddur landbúnaðar í heiminum, í fararbroddi þar.

Garðyrkjuskólinn á Reykjum og garðyrkjumenntun hefur verið í dauðans óvissu sl. fjögur ár. Afleiðingarnar hafa ekki látið á sér standa. Skólahald á Reykjum er að komast í uppnám, það gengur illa að ráða og halda í starfsfólk og jafnvel lítill áhugi á því. Sérfræðingar skólans hafa leitað á önnur mið og kraftur við uppbyggingu og áhugi á garðyrkjunámi hefur farið mjög dvínandi og þannig mætti lengi telja. Þessu hefur stjórn Sambands garðyrkjubænda mótmælt harðlega og lýst uggvænlegri þróun og áhyggjum sínum. Sama er að segja um Græna geirann, heildarsamtök þeirra sem starfa við garðyrkju og Félag skrúðgarðyrkjumeistara og Samtök garðyrkju- og umhverfisstjóra.

Herra forseti. Ég spyr og óska eftir afdráttarlausu svari hæstv. menntamálaráðherra: Verður Garðyrkjuskólinn á Reykjum áfram staðsettur þar og hvað hyggst hæstv. ráðherra gera til að efla garðyrkjumenntun í landinu?

[11:03]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Það má í rauninni að vissu leyti taka undir þau orð hv. þm. Atla Gíslasonar að það hefur ákveðin óvissa ríkt um framtíð Garðyrkjuskólans á Reykjum, ég er í rauninni sammála því. Nú þegar Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri er kominn undir menntamálaráðuneytið mun ég heimsækja Hvanneyri innan tíðar og fara yfir þessi mál, meðal annars yfir framtíð Garðyrkjuskólans á Reykjum. Hins vegar vil ég líka benda á að það er mikilvægt að við stöndum áfram að öflugu námi á þessu sviði, við höfum staðið okkur þokkalega en við viljum efla það. Ég tel að það frumvarp sem nú er til meðferðar í þinginu og snertir breytingar á framhaldsskólanum gefi einmitt Garðyrkjuskólanum á Reykjum mörg tækifæri til að þróa sig og efla.

Eins og staðan er núna mun ég fara mjög gaumgæfilega yfir stöðu Garðyrkjuskólans á Reykjum. Það eru ýmis tækifæri fram undan, m.a. að tengjast öðrum skólum á Suðurlandi en það er seinni tíma mál. Þetta eru þau málefni sem ég mun ræða við rektor á Hvanneyri sem og líka garðyrkjufræðinga sem ég mun hitta á næstunni og landslagsarkitekta einmitt með það í huga hvernig hægt er að efla nám og námsframboð á þessu sviði.

[11:04]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir svarið og ég vil deila áhyggjum hennar í þessari óvissu. Það er allt betra í þessu máli en óvissa og hæstv. ráðherra á, herra forseti, að taka af skarið, svara meiri hluta bæjarstjórnar Hveragerðis, sem skipuð er sjálfstæðismönnum, af eða á strax. Það hefur heyrst eða ég hef heyrt það að skólinn sé að leita hófanna með húsnæði í Reykjavík og ég spyr hæstv. ráðherra: Er það rétt? Hvaða byggðastefna er fólgin í því að flytja þessa merkilegu menningar- og menntunar-

stofnun til Reykjavíkur? Er þetta rétt, hæstv. ráðherra?

[11:05]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Varðandi síðasta atriðið þá er mér ekki kunnugt um það og ég heyri þetta í fyrsta sinn núna. En hins vegar vil ég undirstrika að það þarf að koma þessum málum á hreint og það mun ég gera nú á næstunni í samvinnu við það umhverfi sem Garðyrkjuskólinn starfar í. Ég held að það sé mikilvægt um leið að við tökum tillit til þeirra breytinga sem ég vona náttúrlega að hv. Alþingi samþykki nú á vordögum því þau fela í sér margvísleg tækifæri fyrir framhaldsskóla, fyrir það að tengja m.a. frumgreinadeildir inn í framhaldsskólana, tengja betur framhalds- og háskólastig. Þess vegna tel ég brýnt að þingheimur sameinist um þær breytingar sem ég hef boðað á skólakerfinu. Það m.a. mun stuðla að því að við fáum hreinar og skýrar línur varðandi framtíð Garðyrkjuskólans á Reykjum.

Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, frh. 2. umr.

Stjfrv., 307. mál (brottfall laganna). — Þskj. 385, nál. 606.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:07]

1. gr samþ. með 40 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fæðingar- og foreldraorlof, 1. umr.

Stjfrv., 387. mál (viðmiðunartímabil launa o.fl.). — Þskj. 631.

[11:08]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum.

Íslenska fæðingar- og foreldraorlofslöggjöfin hefur oft og tíðum hlotið lof og hafa ráðamenn annarra ríkja sýnt henni mikinn áhuga. Í þessu sambandi má nefna að félags- og tryggingamálaráðuneytið mun að beiðni framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins standa fyrir sérfræðingafundum með fulltrúum 15 aðildarríkja sambandsins síðar á þessu ári þar sem m.a. verður fjallað um íslenska fæðingarorlofslöggjöf og þátttöku íslenskra feðra í fæðingarorlofi. Fæðingarorlofslöggjöfin er þó ekki frábrugðin annarri löggjöf hvað það varðar að alltaf má gera betur. Í því skyni að fara yfir framkvæmd laganna um fæðingar- og foreldraorlof var í janúar 2007 settur á fót vinnuhópur í félagsmálaráðuneytinu með aðkomu fulltrúa frá ráðuneytinu, Fæðingarorlofssjóði og Jafnréttisstofu. Hópurinn skilaði skýrslu í október sl. og í kjölfarið var settur á fót annar hópur með aðkomu fulltrúa stjórnarflokkanna ásamt fulltrúum ráðuneytisins í því skyni að fara yfir og meta þær tillögur sem fyrri vinnuhópurinn lagði fram í skýrslu sinni.

Við smíði frumvarpsins var m.a. höfð hliðsjón af þeirri reynslu sem komið hefur fram og orðið hefur af framkvæmd laganna og ábendingum sem hafa borist ráðuneytinu um atriði sem betur mega fara þegar kemur að rétti einstaklinga til fæðingar- og foreldraorlofs. Í frumvarpinu er ekki að finna tillögur er varða lengingu fæðingarorlofs en lengra fæðingarorlof hefur þó verið mikið í umræðunni að undanförnu. Meðal annars er kveðið á um það í stjórnarsáttmálanum og í þingsályktunartillögum um aðgerðaráætlun til að styrkja stöðu barna og ungmenna sem Alþingi samþykkti sl. sumar að fæðingarorlof skuli lengt í áföngum.

Í nefndaráliti félags- og tryggingamálanefndar með þingsályktunartillögunni var því sérstaklega fagnað að fæðingarorlofið verði lengt á yfirstandandi kjörtímabili og lögð áhersla á að við þær aðgerðir verði ekki dregið úr réttindum hvors foreldris fyrir sig. Ég tek undir þessi sjónarmið en engin ákvörðun liggur fyrir enn um það hvenær ráðist verður í lengingu á fæðingarorlofi.

Meðal þess sem lagt er til í því frumvarpi sem ég nú mæli fyrir eru breytingar á svokölluðu viðmiðunartímabili en með því er átt við það tekjutímabil foreldra sem greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði taka mið af. Samkvæmt gildandi lögum er viðmiðunartímabilið tvö tekjuár næst á undan fæðingarári barns eða því ári sem barn kemur inn á heimilið vegna frumættleiðingar eða töku í varanlegt fóstur. Fram kemur í athugasemdum með frumvarpi því sem varð að lögum, nr. 90/2004, um breytingar á lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, og lögum nr. 113/1990, um tryggingagjald, með síðari breytingum, að ástæða þess að lagt væri til að viðmiðunartímabilið yrði með þessum hætti væri m.a. að borið hefði á því að foreldrar hefðu reynt að hafa áhrif á laun sín á viðmiðunartímabilinu í því skyni að hækka greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði við töku fæðingarorlofs. Þetta viðmiðunartímabil hefur samt sem áður sætt mjög mikilli gagnrýni og held ég að ég hafi ekki fengið fleiri skilaboð og tölvupósta en varðandi þetta viðmiðunartímabil sem legið hefur undir mikilli gagnrýni. Það hefur verið gagnrýnt m.a. á þeim grundvelli að þetta geti leitt til ójafnræðis milli foreldra þar sem viðmiðunartímabil foreldra vegna barna sem fæðast á síðustu mánuðum ársins er þá lengri í tíma en viðmiðunartímabil foreldra vegna barna sem fæðast á fyrstu mánuðum og geti þar munað allt að einu ári milli foreldra. Þótt viðmiðunartímabilið sjálft sé alltaf tvö tekjuár getur þetta samt sem áður komið illa við suma foreldra, sérstaklega ungt fólk sem nýlega fyrir fæðingardag barns hefur hafið þátttöku á vinnumarkaði. Þannig getur það tímabil sem lagt er til grundvallar í fæðingarorlofsgreiðslum verið á bilinu tvö til þrjú ár aftur í tímann frá fæðingardegi barns sem aftur getur leitt til þess að foreldrar tapi háum fjárhæðum á mánuði ef barn þeirra fæðist ekki réttu megin við áramót ef svo má að orði komast. Brýnt er því orðið að leiðrétta það mikla misrétti og ójafnræði sem getur leitt af gildandi lögum í þessu efni.

Því er lagt til að þessu viðmiðunartímabili verði breytt

þannig að miðað verði við meðalheildarlaun foreldra sem teljast starfsmenn í skilningi laganna yfir 12 mánaða samfellt tímabil sem lýkur 6 mánuðum fyrir fæðingardag barns eða þann dag sem barn kemur inn á heimilið við frumættleiðingu eða töku í varanlegt fóstur. Þó er gert ráð fyrir að viðmiðunartímabil vegna foreldra sem teljast sjálfstætt starfandi einstaklingar í skilningi laganna verði tekjuárið á undan fæðingarári barns eða því ári sem barn kemur inn á heimilið vegna frumættleiðingar eða töku í varanlegt fóstur. Ástæða þess er einkum sú að nokkur eðlismunur er talinn vera á starfstengdum aðstæðum launafólks annars vegar og sjálfstætt starfandi einstaklinga hins vegar en sjálfstætt starfandi einstaklingar kunna að hafa meiri áhrif á tekjur sínar en launafólk. Þykir því mikilvægt að miða við sama tímabil og skattyfirvöld gera að því er sjálfstætt starfandi einstaklinga varðar með það fyrir augum að unnt sé að samkeyra kerfin þegar álagning skattyfirvalda liggur fyrir.

Í þeim tilgangi að jafna stöðu foreldra burt séð frá því hvenær ársins barn fæðist um leið og áfram er reynt að koma í veg fyrir að foreldrar geti haft áhrif á greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði með því að hagræða tekjum sínum á viðmiðunartímabili eru því lagðar til fyrrnefndar breytingar á viðmiðunartímabilinu. Áfram er gert ráð fyrir að foreldrar hafi verið á vinnumarkaði á öllu viðmiðunartímabilinu og skuli miða við meðalheildarlaun þess fyrir það tímabil sem það telst hafa verið á innlendum vinnumarkaði í skilningi laganna.

Í frumvarpinu er lagt til að þar á meðal teljist tilteknar tímabundnar aðstæður sem hafa þótt jafnast á við þátttöku á vinnumarkaði svo sem þegar foreldri er í orlofi eða leyfi samkvæmt lögum, kjarasamningi eða ráðningarsamningi þótt ólaunað sé að hluta eða öllu leyti. Enn fremur ef foreldri er í fæðingarorlofi, þegar það er tímabundið án atvinnu og hefur sótt um greiðslur innan atvinnuleysistryggingakerfisins eða er óvinnufært vegna sjúkdóms eða afleiðinga slyss. Lagt er til að miðað verði við heildarlaun foreldra á viðmiðunartímabili eins og verið hefur en jafnframt verði taldar með þær greiðslur er koma til vegna fyrrgreindra aðstæðna auk hvers konar launa og annarra þóknana samkvæmt lögum um tryggingagjald.

Þá er í frumvarpinu lagt til að heimild til yfirfærslu réttinda til fæðingarorlofs verði rýmkuð milli foreldra þannig að hún nái ekki eingöngu til tilvika þegar annað foreldrið andast heldur einnig til tilvika þegar annað foreldrið er ófært vegna sjúkdóms eða afleiðinga slyss eða afplánunar refsivistar um að annast barn sitt á fyrstu 18 mánuðum eftir fæðingu þess. Lagt er til að hið sama gildi þegar foreldri er ófært um að annast barn sitt af sömu ástæðum á fyrstu 18 mánuðum eftir að barn kemur inn á heimili í frumættleiðingu eða töku í varanlegt fóstur.

Enn fremur er lagt til að það sama gildi varðandi yfirfærslu réttinda til fæðingarstyrks milli foreldra sem rétt eiga á slíkum styrk. Jafnframt er lagt til að báðir foreldrar geti hafið töku fæðingarorlofs allt að einum mánuði fyrir áætlaðan fæðingardag barns en samkvæmt gildandi lögum er sá réttur einungis bundinn við móðurina.

Enn fremur er lagt til að forsjárlausir foreldrar öðlist rétt til fæðingarstyrks til samræmis við rétt forsjárlausra foreldra til fæðingarorlofs samkvæmt gildandi lögum enda liggi fyrir samþykki þess foreldris sem fer með forsjána um að forsjárlausa foreldrið hafi umgengni við barnið þann tíma sem greiðsla fæðingarstyrks stendur yfir.

Þá er lagt til að greiðslur er varða rétt námsmanna til fæðingarstyrks sem eingöngu hefur verið kveðið á um í reglugerð fram til þessa verði færðar í lög. Er það nýmæli jafnframt lagt til í frumvarpinu að jafnræðis verði gætt milli námsmanna við íslenska skóla að því er varðar greiðslu fæðingarstyrks hvort sem þeir stunda hefðbundið nám við viðkomandi skóla eða eru í fjarnámi án tillits til búsetu. Er því lagt til að heimilt verði að veita undanþágu frá lögheimilisskilyrði laganna hafi námsmaður sem stundar fjarnám við íslenska skóla flutt lögheimili sitt tímabundið erlendis enda hafi hann átt lögheimili hér á landi í a.m.k. fimm ár á undan flutningi.

Jafnframt eru lagðar til þær breytingar að greiðslur úr Fæðingarorlofssjóði hafi ekki áhrif á réttindi foreldra til lífeyrisgreiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar. Í gildandi lögum samrýmast ekki örorkulífeyrisgreiðslur fæðingarorlofsgreiðslum og þarf öryrki nú að velja á milli fæðingarorlofsgreiðslna og örorkulífeyris. Með breytingunni er verið að gera öryrkja á vinnumarkaði eins setta og aðra á vinnumarkaði, þ.e. að þeir munu fá í fæðingarorlofi 80% af tekjum sínum á viðmiðunartímabilinu greiddar úr Fæðingarorlofssjóði en halda jafnframt lífeyrisgreiðslum sínum. Breytingin á ekki við um öryrkja utan vinnumarkaðar en þeir geta átt rétt á fæðingarstyrk eins og aðrir.

Samkvæmt gildandi lögum um fæðingar- og foreldraorlof skulu skattyfirvöld annast eftirlit með framkvæmd laganna en félagsmálaráðherra er þó heimilt að ákveða annað fyrirkomulag. Með reglugerð nr. 826/2007, um breytingar á reglugerð nr. 1056/2004, um greiðslur úr fæðingarorlofssjóði og greiðslur fæðingarstyrks, var eftirlitið með framkvæmd laganna fært frá skattyfirvöldum til Vinnumálastofnunar og hefur stofnunin látið hanna sérstakan hugbúnað sem ætlað er að efla eftirlit með því að foreldrar leggi sannanlega niður störf í fæðingarorlofi og að þeir hagnist ekki á greiðslum úr sjóðnum þannig að um viðbót sé að ræða við tekjur sem þeir fá á fæðingarorlofstímabili. Í frumvarpinu er því lagt til að ákvæðum laganna er snúa að eftirliti með framkvæmd laganna verði breytt til samræmis við ákvæði fyrrnefndrar reglugerðar auk þess sem lögð er áhersla á nána samvinnu milli Vinnumálastofnunar og skattyfirvalda í sambandi við framkvæmd eftirlitsins.

Virðulegi forseti. Ég hef rakið í stuttu máli helstu breytingar sem lagt er til að gerðar verði á lögum um fæðingar- og foreldraorlof að þessu sinni. Í því sambandi vil ég leggja áherslu á að verði frumvarpið að lögum er ekki gert ráð fyrir að auka þurfi fjármagn til Fæðingarorlofssjóðs. Tekjur sjóðsins í fjárlögum ársins 2008 eru áætlaðar 8,6 milljarðar og eru útgjöldin áætluð 8,3 milljarðar kr. Gert er ráð fyrir að kostnaðarauki þessa frumvarps sé 200–300 millj. kr. og miðað við núverandi innstreymi til sjóðsins geta því útgjöld hans hækkað um allt að 300 millj. kr. án þess að til breytinga þurfi að koma á prósentuhlutfalli sjóðsins af gjaldstofni tryggingagjaldsins.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingaganefndar.

[11:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Frumvarp það sem við ræðum er veruleg réttarbót og ég fagna því að hæstv. félagsmálaráðherra skuli hafa náð fram í ríkisstjórninni þessari stefnumarkandi niðurstöðu sem við sjáum hér á þingskjali 631. Þar er fyrst og fremst viðmiðunartímabilið sem skiptir verulegu máli og skiptir svo marga máli, eins og kom fram í máli hæstv. ráðherra. Hún sagði að út af málum þessu tengt hafi verið sennilega flest tölvuskeytin og flest símtölin til hennar eftir að hún tók við ráðherraembætti. Ég dreg það ekki í efa því að við almennir þingmenn höfum sennilega öll fengið upphringingar og tölvupósta sem varða þetta réttindamál. Hér eru einnig verulegar réttarbætur fyrir námsmenn, fjarnámsnemana sérstaklega og einnig fyrir öryrkja og þessum bragarbótum á annars framsæknum lögum um fæðingarorlof vil ég leyfa mér að fagna.

Mig langar þó til að spyrja um örfá atriði, hæstv. forseti. Í fyrsta lagi langar mig til að spyrja um lögheimilisskilyrðin. Nú er það svo að ungir námsmenn sem flytja til útlanda, færa lögheimili sitt til þess lands sem þeir stunda nám í, geta lent í vandræðum sem eru eftirfarandi: Ung hjón flytja af landi brott, ætla sér bæði í nám í Danmörku, þurfa að flytja lögheimili sitt, en það kemur í ljós að námið sem verðandi móður stendur til boða hentar henni ekki og hún ákveður að stunda áfram nám sem hún hvarf frá hér á Íslandi. En þar sem hún hefur fengið lögheimili í útlöndum í ljósi þess að maðurinn hennar er við nám þar þá fellur niður réttur hennar til fæðingarstyrks. Ég held að ég muni það rétt að þetta sé 19. gr. í lögunum sem þyrfti að breytast varðandi þetta en ég tel að hér sé um ákveðinn lapsus að ræða sem mætti skoða við meðferð frumvarpsins í nefnd.

Nú vill svo til að ég hef gleymt á borðinu mínu frumvarpi til laga sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs höfum lagt fram til breytinga á nákvæmlega þessu atriði. En ég held að ég muni þetta nokkurn veginn rétt að það sé 19. gr. og þetta eru sem sagt lögheimilisskyldurnar sem geta orðið ungum námsmönnum fjötur um fót ef barn fæðist í útlöndum og viðkomandi eru komin með lögheimili í útlöndum en stunda engu að síður, þ.e. annað hvort foreldrið, nám á Íslandi.

Síðan langar mig til að spyrja aðeins um ákvæðin um forsjárlausu foreldrin. Það er alveg ljóst að í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að forsjárlausir foreldrar öðlist rétt til fæðingarstyrks enda liggi fyrir samþykki þess foreldris sem fer með forsjána um að forsjárlausa foreldrið hafi umgengni við barnið þann tíma sem greiðsla fæðingarstyrksins stendur yfir. Ég fagna þessu ákvæði, það skiptir verulegu máli að við tryggjum rétt forsjárlausra foreldra og það sýnist mér vera gert vel með þessu ákvæði í frumvarpinu. En nú langar mig til að spyrja um þau tilfelli þegar hið forsjárlausa foreldri ætlar sér ekki og vill ekki taka þátt í umönnun eða uppeldi barnsins. Nú á það sér stað — við verðum að horfast í augu við veruleikann hvað þetta varðar — að það kemur fyrir að forsjárlaust foreldri kýs ekki að nýta sér þennan rétt sinn. Þó svo að barnið eigi rétt á umgengni við báða foreldra kunna að koma upp þau tilfelli að viðkomandi foreldri kýs ekki að nýta sér þann rétt. Hver er þá réttur hins foreldrisins sem hefur forsjána? Getum við opnað fyrir möguleikann á því að viðkomandi geti þá fengið — þó að ekki sé um að ræða veikindi eða slys eða refsivist eða neitt slíkt — að hann geti fengið yfirfærðan rétt hins forsjárlausa foreldris sem ekki kýs að nýta hann? Auðvitað er þetta álitamál en ég tel að það þurfi að ræða þetta í meðförum nefndarinnar.

Hæstv. forseti. Ég sé ekki annað en hér séu verulegar bætur gerðar á annars góðum lögum og því ber að fagna að ríkisstjórnin skuli hafa samþykkt að auka útgjöld ríkissjóðs á komandi árum um 200–300 milljónir í þágu þessara brýnu málefna því að auðvitað áttum við okkur á því öll sem hér í þessum sal sitjum að það skiptir verulegu máli að við tökum sameiginlega á þeirri ábyrgð að koma ungum börnum til manns og þá eru fyrstu 18 mánuðir í lífi hvers barns þeir allra mikilvægustu. Við höfum áttað okkur á því. Í auknum mæli sýna rannsóknir það þannig að ég, eins og ég segi, tel að hér sé um mjög góðar breytingar að ræða og mikla bragarbót.

[11:25]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þetta mál er komið í þingið. Hér eru mjög margar mikilvægar breytingar sem við þingmenn Samfylkingarinnar höfðum kallað eftir á síðasta kjörtímabili því að við eins og fleiri höfum fengið mörg erindi frá fólki sem lenti illa í þessum viðmiðunartímabilum sem eru núna í lögunum. Auðvitað eru lög um fæðingar- og foreldraorlof mjög framsækin og það er horft til þeirra víða í heiminum. Þau hafa vakið mikla athygli, ekki einungis vegna þeirra réttarbóta sem foreldrar hafa fengið í gegnum þessi lög heldur einnig vegna þess hversu mikilvæg þau eru í jafnréttisbaráttunni fyrir réttindi kvenna og möguleika þeirra til framgangs í atvinnulífinu.

Hér er sem sagt verið að gera mjög margar mikilvægar breytingar á lögunum til bóta. Mig langar að nefna vegna orða hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur að ég held að það sé full ástæða til þess að hv. félags- og tryggingamálanefnd skoði umfjöllun Norðurlandaráðs og vinnuna á vegum ráðsins sem snýr að landamærahindrunum. Paul Schlüter annaðist vinnu í þeim málefnum sem hafa komið upp og hafa hindrað Norðurlandabúa í að ná réttindum sínum og þar á meðal komu nokkrum sinnum, man ég meðan ég sat í Norðurlandaráði á síðasta kjörtímabili, atriði sem sneru að fæðingarorlofinu, svona svipuð dæmi og hv. þingmaður nefndi áðan í máli sínu. Ég held því að nefndin þurfi aðeins að skoða þann þátt. Ég er ekki viss um að það sé tekið algjörlega á því í þessu frumvarpi. En það væri þá hægt að skoða nánar í nefndinni.

Hér er líka verið að rétta mjög hlut foreldra sem eiga börn seinna á árinu og lentu illa í viðmiðunartímabilunum og var mismunað í rauninni miðað við börn sem fæddust nokkrum mánuðum fyrr eða síðar þannig að það er verulega til bóta að stytta viðmiðunartímabilið. Síðan er verið að taka rétt námsmannanna inn í lögin vegna fæðingarstyrksins og það er líka fullkomlega eðlileg breyting. Eftirlitið er verið að auka með framkvæmdinni, færa til Vinnumálastofnunar og auka samstarfið við skattyfirvöld. Það er einnig til bóta. Maður fékk kvartanir yfir því að kannski væri einhvers staðar pottur brotinn sem væri ekki fylgst

nógu vel með. Ég held því að sú breyting sé mjög til hins betra og sömuleiðis rétturinn til forsjárlausra foreldra sem tekið er á í frumvarpinu.

Virðulegi forseti. Ég fagna þessu frumvarpi. Hér eru miklar réttarbætur á ferðinni og við munum skoða þetta vel í félagsmálanefndinni þegar málið kemur þangað. Ég vil bara þakka hæstv. ráðherra fyrir að koma með þessar lagabreytingar á þessu þingi þannig að óréttlætið sem menn lentu í vegna vankanta á lögunum fái leiðréttingu. Ég þakka því bara hæstv. ráðherra fyrir þá vinnu sem hefur verið unnin hvað þetta varðar.

[11:29]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 95 frá árinu 2000, um fæðingar- og foreldraorlof. Hér er ekki um að ræða stórar efnislegar breytingar á lögunum eða þeirri hugmyndafræði sem að baki þeim liggur heldur er frekar um að ræða ýmsar lagfæringar á atriðum er varða framkvæmd laganna og fagna ég þeim tillögum sem hér eru lagðar fram. Það er eðlilegt að farið sé reglulega yfir framkvæmdina á lögunum og sniðnir af þeim þeir agnúar sem í ljós hafa komið og ekki hefur verið hægt að sjá fyrir.

Þessi ágætu lög sem ég þreytist ekki á að mæra eru orðin u.þ.b. átta ára gömul. Þau voru afskaplega mikið framfaramál á sínum tíma. Ég leyfi mér enn einu sinni að fullyrða að þetta sé eitt mikilvægasta fjölskyldu- og jafnréttismálið sem sett hefur verið fram fyrr og síðar og tek þar ansi stórt upp í mig. Um það hefur alla tíð verið mikil sátt á milli allra stjórnmálaflokka hér á Alþingi og var málið á sínum tíma unnið í mjög góðu samstarfi aðila í stjórnkerfinu, stjórnmálaflokka og aðila vinnumarkaðarins. Markmið laganna var að tryggja barni samvistir bæði við föður og móður og því var líka ætlað að gera körlum jafnt sem konum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf þannig að þetta er, eins og ég sagði áðan, bæði fjölskyldu- og jafnréttismál.

Eins og ég sagði tel ég þær breytingar sem hér eru lagðar til allar vera til bóta. Ég ætla ekki að rekja þær ítarlega hér enda hefur hæstv. félagsmálaráðherra gert grein fyrir þeim og þær munu síðan verða til umfjöllunar í félags- og tryggingamálanefnd. Ég vil nefna sérstaklega breytingarnar á viðmiðunartímabilinu sem, eins og komið hefur fram, hefur skapað ákveðna óánægju þar sem þarna hefur sannarlega verið um misræmi að ræða á milli foreldra sem eignast hafa börn sín á mismunandi tímum ársins og ég tel því mikið sanngirnismál að það verði lagfært.

Ég er líka ánægð með að ákveðin íhaldssemi verði áfram hvað varðar framsal réttinda á milli foreldra. Þó að ég hafi ákveðna samúð með sjónarmiði einstæðra foreldra tel ég jafnréttismarkmið frumvarpsins vega þyngra þannig að ég er ánægð með að framsali réttinda verði breytt með ákveðna íhaldssemi að leiðarljósi. Þarna er verið að bregðast við aðstæðum sem ég tel fyllilega rétt að bregðast við, að heimilt sé að framselja réttindi foreldra til töku fæðingarorlofs þegar um þær aðstæður er að ræða, t.d. þegar annað foreldri getur sannanlega ekki nýtt sér réttinn, eins og þegar um fangelsisvist eða sjúkrahússvist er að ræða. Ég tel það líka vera mjög mikið sanngirnismál og fagna því. Ég er ánægð með að þarna eru aukin réttindi forsjárlausra foreldra og tel það vera í samræmi við það markmið að tryggja barni samvistir bæði við föður og móður, að verið sé að höfða til jafnrar foreldraábyrgðar feðra og mæðra.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um frumvarpið. Ég endurtek að ég tel þetta vera breytingar til hins betra og að við séum að bæta góð lög og taka tillit til sjónarmiða sem við gátum ekki séð fyrir og því fagna ég þessu frumvarpi.

[11:35]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með þeim sem hér hafa talað og sagt að verið sé að gera góð lög betri. Ég tel að gríðarlega margt gott felist í þessu frumvarpi sem hæstv. félagsmálaráðherra leggur fram.

Fyrst langar mig að nefna ákvæði í 5. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um rétt beggja foreldra í stað móður áður til þess að hefja töku á foreldraorlofi mánuði fyrir fæðingu barns. Sérstaklega er þetta mikil réttarbót fyrir feður sem búa úti á landi vegna þess að þar getur það gerst að móðir þurfi að fara að heiman til þess að vera nálægt sjúkrahúsi allt að mánuði, eða einhvern tíma, fyrir fæðingu barnsins. Hingað til hefur faðirinn og fjölskyldan ekki getað fylgt móðurinni. Því skiptir þetta ákvæði gríðarlega miklu máli fyrir þá að hafa nú þennan rétt að geta fylgt barnsmóður sinni og eytt með henni tíma fyrir fæðingu barnsins nálægt sjúkrahúsi ef svo ber undir. Ég fagna þessu atriði sérstaklega og veit um þó nokkur tilvik þar sem faðirinn hefur ekki getað fylgt móðurinni og verið með henni og fjölskyldan hefur verið sundruð í aðdraganda fæðingar barnsins.

Í öðru lagi fagna ég þeim rétti sem færður er einstæðum foreldrum, þ.e. foreldrum sem búa við það að annað foreldrið getur ekki nýtt fæðingarorlof sitt en í slíkum tilfellum getur rétturinn nú færst á milli foreldra. Ég fagna þessu sérstaklega, þarna er komin örlítil opnun. Að mínu mati hefði sú opnun jafnvel mátt vera meiri en er í frumvarpinu en þetta er þó alla vega skref í rétta átt. Hér er lagt til að ef annað foreldri er ófært t.d. vegna sjúkdóms, slyss eða vegna þess að það situr í fangelsi þá færist rétturinn á milli. Þetta er verulega til bóta vegna þess að það má ekki bitna á börnunum þó að svona sé komið fyrir öðru foreldrinu. Þau börn eiga líka rétt á því að vera heima með foreldrum sínum eða öðru foreldri í níu mánuði eins og þar sem beggja foreldra nýtur við. Ég hefði sjálf kosið að við gengjum aðeins lengra í þessu efni en þetta fyrsta skref tel ég afar jákvætt. Þegar ég segi „að ganga lengra“ á ég við að ég hefði viljað að við skoðuðum hvort t.d. ófeðruð börn ættu að falla inn í þennan hóp eða þar sem annað foreldrið dvelur erlendis og hyggst ekki koma til landsins og taka fæðingarorlof sitt eða hefur jafnvel ekki rétt til þess hér á landi. Ég tel að þetta sé eitthvað sem við þurfum að skoða betur og vonast til þess að nefndin taki þessi atriði til skoðunar þegar málið kemur þar til umfjöllunar.

Í þriðja lagi vil ég nefna atriði sem er gríðarlega mikilvægt og það er viðmiðunartímabilið. Viðmiðunartímabilið í núgildandi lögum er, eins og hefur sýnt sig, afar óréttlátt.

Þetta er breyting sem gerð var á lögunum árið 2004, að mig minnir, sem gróf að mínu mati undan þeirri góðu löggjöf sem smíðuð var hér, þessum fínu fæðingarorlofslögum sem smíðuð voru árið 2000 og samþykkt í þinginu. Þarna var í fyrsta lagi um afar óréttlátt viðmiðunartímabil að ræða. Að vera með tvö almanaksár eða tvö skattaár þýðir að í sumum tilfellum voru tekjur metnar 24 mánuði aftur í tímann og í öðrum tilfellum voru þær metnar allt að 36 mánuði aftur í tímann. Þarna var því gríðarlegt misræmi á milli eftir því hvenær á árinu barnið fæddist auk þess að tímabilið var gríðarlega langt, 36 mánuðir. Það gefur ekki raunsanna mynd af tekjum einstaklingsins þegar miðað er við laun allt að 36 mánuði aftur í tímann. Þá er ekki lengur um að ræða, sem var einmitt grundvallaratriði þegar lögin voru samþykkt árið 2000, að fólk í fæðingarorlofi fái 80% af tekjum sínum í fæðingarorlofi. Sú er ekki raunin í dag miðað við þetta gríðarlega langa viðmiðunartímabil. Sú breyting sem hér er verið að gera, að meta eingöngu 18 mánuði aftur í tímann og þá samfellda mánuði, ekki almanaksár, er gríðarlega mikilvæg og réttlát. Við vitum öll að hjá ungu fólki á barneignaraldri er gríðarlega mikið launaskrið og launin hjá því breytast mjög hratt. Núgildandi lög hafa t.d. haft mjög mikil áhrif á foreldra sem eignuðust börn með stuttu millibili því að þegar tekjur eru metnar 36 mánuði aftur í tímann eru reiknuð 80% af 80% tekjum. Þegar búið er að stytta tímabilið niður í 18 mánuði er það alla vega mun nær lagi en í núgildandi lögum.

Virðulegi forseti. Það voru tvö atriði sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kom inn á í ræðu sinni og mig langar að gera að umtalsefni. Í fyrsta lagi fjallaði hún um nokkuð sem makar námsmanna erlendis hafa lent í, þ.e. að ef maki fylgir námsmanni á erlenda grund og er með honum þar sem — t.d. í Danmörku og á ekki rétt á fæðingarstyrk í því landi — þá hefur hann vegna lögheimilisflutnings ekki heldur rétt á fæðingarstyrk héðan, þannig eru lögin í dag. Á þessu er ekki beinlínis tekið í frumvarpinu nema makinn fari í fjarnám. Það er þó mikilvæg breyting sem verið er að gera í frumvarpinu, þ.e. ef makinn er í fjarnámi, þó að hann flytji lögheimili, á hann rétt á fæðingarstyrk. Ég held að nefndin verði að skoða hvort hægt sé að koma til móts við þá maka erlendis sem ekki eru í fjarnámi þannig að ef þeir detta á milli — auðvitað eru mörg lönd þar sem þeir hafa einhvern rétt, svo sem á fæðingarstyrk, ef makar þeirra eru í námi í viðkomandi landi. Þó eru einstaka lönd eins og Danmörk þar sem svo er ekki. Nefndin ætti að skoða hvort hægt sé með einhverju móti að koma til móts við þessa einstaklinga.

Virðulegi forseti. Það er líka annað sem hv. þingmaður kom inn á. Það er ef annað foreldrið hefur ekki hug á að sinna barninu, hversu langt getum við gengið í því að framselja réttinn eða skipta orlofinu á milli þannig að annað foreldrið taki alla níu mánuðina. Mér finnst þetta vera spurning sem ég held að nefndin þurfi að skoða dálítið. Getum við ekki t.d. þegar annað foreldri er sannanlega búsett erlendis, eða við einhverjar slíkar aðstæður, tekið tillit til þess, vegna þess að þetta snýst allt um rétt barnsins? Auðvitað snýst þetta um það að barnið fái heila níu mánuði heima. Barnið valdi sér ekki foreldra og ef annað foreldrið ætlar sannanlega ekki að taka þátt í uppeldi þess á fyrstu mánuðunum og fyrstu árunum verðum við alltaf að láta barnið njóta vafans að mínu mati. Það er barnið sem á að eiga þennan rétt. Þetta á ekki að snúast um foreldrana. Þegar fæðingarorlofslögin nýju voru samþykkt árið 2000 fór fókusinn eða sjónarhornið frá barninu til foreldranna. Lögin snúast um rétt foreldranna í meira mæli en áður. Ég held að með bæði þessu frumvarpi og líka þeim breytingum og bótum sem við eigum eftir að gera á lögunum í framtíðinni verðum við — og ég veit að hæstv. félagsmálaráðherra er mjög meðvituð um þetta — að setja fókusinn aftur á barnið inn í lögin.

Virðulegi forseti. Að þessu sögðu vil ég rétt í lokin nefna — af því að hæstv. ráðherra nefndi hér lengingu fæðingarorlofs en það er í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar að lengja eigi fæðingarorlofið á kjörtímabilinu. Ég tel gríðarlega mikilvægt að við gerum það. Ástæðurnar fyrir því eru margþættar og kannski ekki síst sú, og þetta vitum við sem erum foreldrar, að á aldursskeiðinu 6–12 mánaða eiga sér stað gríðarlegar breytingar í lífi, umhverfi og þroska barnsins. Barnið er að læra að sitja, standa upp, labba með og jafnvel taka sín fyrstu skref og þegar svo mikill líkamlegur þroski á sér stað getur fólk rétt ímyndað sér hversu mikill tilfinningaþroski á sér stað á sama tíma. Þess vegna held ég að mikilvægast af öllu sé að barnið sé með foreldrum sínum þegar þessar þroskabreytingar eiga sér stað. Því tel ég að tólf mánaða fæðingarorlof ætti að vera markmið okkar allra. Að mínu mati er það lágmark ef maður tekur tillit til þess sem ég sagði hér varðandi tilfinningaþroskastökkin sem börnin taka á þessum örfáu mánuðum. Þetta skiptir allt gríðarlega miklu máli.

Virðulegi forseti. Ég fagna verulega þessu frumvarpi og ég vona að hv. félags- og tryggingamálanefnd taki til skoðunar þau atriði sem ég nefndi hér sem ekki er að finna í frumvarpinu.

[11:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er eins og hér hefur komið fram býsna margt í þessu frumvarpi sem er verið að leggja til að verði breytt í því skyni að samræma réttindi eða auka þau og í sjálfu sér ekki þörf á að fara yfir þau atriði frekar en orðið er í umræðunni. Ég vil því aðeins einblína á önnur atriði í þessu máli.

Ég vil þó segja í fyrsta lagi að það er kannski rétt að menn hafi í huga að sú leið sem varð ofan á í fæðingarorlofsgreiðslunum var að miða réttindin við einstaklinginn. Þau eru breytileg eftir tekjum hans en þau eru ekki eins þannig að jafnaðarstefnan í hefðbundnum skilningi vék fyrir einstaklingsbundinni framkvæmd í raun og veru. Það má segja að jafnaðarstefnan hafi vikið fyrir — eða jafnrétti kynjanna hafi orðið ofan á og menn urðu sammála um að þetta væri leiðin til þess að vinna því framgang, að þá yrði að miða við einstaklinginn, stöðu hvers og eins sem leiðir af sér að réttindin úr ríkissjóði eru mjög breytileg eftir einstaklingum.

Það er rétt að hafa það bara í huga svo menn muni eftir því að það er ekki útrætt mál í sjálfu sér að svo verði endilega um aldur og ævi sérstaklega í ljósi þess að við þurfum á því að halda að hér fæðist sem flest börn. Það hvetur ekki

til barneigna ef konur sem eru ekki á vinnumarkaði fá mun minni stuðning í fæðingarorlofi heldur en þær sem eru á vinnumarkaði, sérstaklega ef munurinn er mjög mikill sem hann getur orðið eftir stöðu og menntun. Ég held að það þurfi að huga að þeim enda málsins í því skyni. Það á að reyna að draga úr muninum og auka þá og bæta stöðu þeirra sem eru heimavinnandi eða hafa lágar tekjur. Þetta vildi ég nú segja svona aðeins til að minna á þennan þátt málsins svo hann gleymist ekki alveg þó hann sé ekki hér til umfjöllunar í frumvarpinu sjálfu.

Það fyrsta sem ég vil benda á er ósamræmi í því sem fram kom í máli ráðherra og því sem kemur fram í umsögn fjármálaráðuneytisins. Hæstv. ráðherra sagði í sinni framsögu að það væri nægilegt fjármagn í fjárlögum til þess að mæta breytingunum, tekjur sjóðsins væru áætlaðar 8,6 milljarðar kr. en útgjöldin ekki nema 8,3 þannig að það væri þá hægt að auka útgjöldin með þessu frumvarpi um allt að 300 millj. kr. án þess að til þyrftu að koma breytingar á fjárlögum. Hins vegar ef lesin er umsögn fjármálaráðuneytisins með þessu frumvarpi þá segir í síðustu setningu, með leyfi forseta:

„Vakin er athygli á því að ekki er gert ráð fyrir þessum útgjöldum í fjárlögum 2008.“

Fjármálaráðherra er því ekki sammála hæstv. félagsmálaráðherra um þetta atriði. Það þarf að leiða til lykta og fá skýringar á því. Við getum ekki lokið þessu máli með þetta atriði óklárt. Alþingi sem breytir lögum og eykur útgjöld ríkissjóðs verður líka að gera ráð fyrir því að veita heimild fyrir þeim útgjöldum. Það er ekki gott vinnulag hjá Alþingi ef það samþykkir útgjöld, lagabreytingar og heimilar útgjöld í gegnum þær án þess að sjá fyrir þeim útgjöldum í fjárlögum. Það vinnur gegn ákvæðum stjórnarskrárinnar um það hvar fjárveitingavaldið liggur. Í þetta þarf að fást niðurstaða, virðulegi forseti.

Í öðru lagi bendi ég á að fyrir fjórum árum var gerð viðamikil breyting á þessum lagabálki til þess að treysta fjárhagsstöðu Fæðingarorlofssjóðs. Þá voru meginbreytingarnar þær að setja hámark á tekjur eða greiðslur úr sjóðnum 480 þús. kr. Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvort sú fjárhæð hafi breyst, hvort ráðherra hafi breytt þeirri fjárhæð og hækkað hana eins og ég held að sé heimilt í lögunum.

Í öðru lagi var viðmiðunartímabilinu breytt sem notað er til þess að finna út við hvaða launafjárhæð eigi að miða þegar reiknað er hlutfall af tekjunum. Þá var, sem sé fyrir fjórum árum, farið úr því að breyta viðmiðuninni yfir í 24 mánuði fyrir fæðingu. Það var gert til að draga úr kostnaðinum, til að draga úr kostnaði við sjóðinn. En útgjöldin stefndu langt fram úr þeim fjárhagslega grundvelli sem var yfir hendi.

Síðan voru auk þess gerðar breytingar á lögum um tryggingagjald þannig að hluti af tekjustofni Atvinnuleysistryggingasjóðs var færður þaðan yfir í Fæðingarorlofssjóðinn. Það voru 750 milljónir sem voru færðar úr Atvinnuleysistryggingasjóði yfir í Fæðingarorlofssjóð á hverju ári, sem sé 0,15% af gjaldinu. Gjaldið til Vinnueftirlits sem var 0,08% á þessum gjaldstofni var lagt niður og fært yfir í Fæðingarorlofssjóð líka þannig að það voru um 400 milljónir.

Nú spyr ég. Þegar í ljósi þess að nú er farið að spá atvinnuleysi, minnkandi atvinnu og það mun reyna þá á Atvinnuleysistryggingasjóð mun Atvinnuleysistryggingasjóður geta tekið á sig það atvinnuleysi eða samdrátt í atvinnu sem Seðlabankinn til dæmis hefur verið að spá að undanförnu án þess fá til þess aukna tekjustofna? Það voru færðar 750 milljónir á hverju ári úr Atvinnuleysistryggingasjóði og nú þegar útlit er fyrir að það muni reyna á sjóðinn getur sjóðurinn þá borið það eða þarf síðar að koma þá fram með frumvarp til þess að treysta tekjustöðu Atvinnuleysistryggingasjóðs?

Ég spyr líka um Vinnueftirlitið. Ég spyr hæstv. ráðherra: Stendur Vinnueftirlitið jafnrétt eftir að tekjustofn þess sem skilaði um 400 millj. kr. var felldur niður? Er sú staða í ljósi fjögurra ára reynslu þannig að þetta sé allt í lagi, að stofnunin geti sinnt sínum verkefnum án þess að hafa þessar tekjur? Fyrir fjórum árum var verið að bæta fjárhagsstöðu Fæðingarorlofssjóðs um 1.300 millj. kr. með þessum þremur aðgerðum, að færa til tekjur inn í sjóðinn annars vegar úr Atvinnuleysistryggingasjóði og hins vegar frá Vinnueftirlitinu og svo í þriðja lagi með því að draga úr útgjöldum Fæðingarorlofssjóðs með því að setja hámark á greiðslurnar til einstaklings og breyta tekjuviðmiðuninni og færa hana aftur um 24 mánuði. Þessi breyting var talin skila 150 millj. kr. sparnaði á útgjöldum sjóðsins. En ég sé það í umsögninni um frumvarpið að sú breyting að fara til baka við viðmiðunina á tekjunum sem er auðvitað meginþunginn í útgjöldunum í þessu frumvarpi er talin auka útgjöld ríkissjóðs um 400 millj. kr. á ári. Þetta rímar ekki saman, virðulegi forseti.

Ég held að hv. félagsmálanefnd verði að fara ofan í þessa hluti til að fá skýringar á þessum misvísandi upplýsingum úr tveimur stjórnarfrumvörpum um sama hlutinn, um fjárhagslega áhrif. Það kunna að vera skýringar á þessu. Við skulum ekkert útiloka það. En það er ansi mikill munur að segja fyrir fjórum árum að tiltekin breyting spari útgjöld um 150 milljónir en segja svo núna að nánast sama breyting til baka auki útgjöldin í 400 milljónir. Það þarf að greiða betur úr því og fá betri upplýsingar um hvernig á þessu stendur.

Virðulegi forseti. Þó það sé ekki í anda þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram vil ég gera athugasemd við ákvæði frumvarpsins um sjálfstætt starfandi einstaklinga. Mér finnst anda köldu í þeirra garð. Það er sett upp sérregla. Þeir hafa lakari réttindi í viðmiðun til ákvörðunar á fæðingarorlofsfjárhæðinni en launþegar.

Ég vil nú leyfa mér að setja fram það sjónarmið að ég tel að það standist ekki jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar að ganga þannig frá löggjöf að skipta mönnum í tvo hópa annars vegar launþega og hins vegar sjálfstætt starfandi og að sjálfstætt starfandi hópurinn fái lakari réttindi en hinir. Ég tel að það standist ekki. Rökin sem færð eru fram eru að sjálfstætt starfandi hafi meiri möguleika til að hafa áhrif á tekjur sínar. Það kann að vera rétt í sjálfu sér. En það á ekki að leiða til þess að þeir eigi að hafa minni réttindi. Það á bara einfaldlega að leiða til þess að það sé þá betra eftirlit með þeim. Ég geri athugasemd við þetta.

Ég hef líka velt fyrir mér þeirri ákvörðun ráðherra að færa eftirlitið frá skattyfirvöldum til Vinnumálastofnunar. Ég tel það verulega breytingu sem þarf að fara vandlega yf-

ir þegar er farið út úr skattkerfinu í stofnun fyrir utan skattkerfið með upplýsingar úr skattkerfinu. Ég held að það þurfi að fara betur yfir það, virðulegi forseti, og fá nákvæma lýsingu á framkvæmdinni og fá viðhorf skattyfirvalda til þess. Ég er ekki alveg sannfærður um að þetta sé rétt. Það er að vísu rétt hjá hæstv. ráðherra að það er heimilt í gildandi lögum. Meginreglan er sú að eftirlitið er hjá skattyfirvöldum en heimilt er að færa það annað og það hefur ráðherrann greinilega nýtt sér. Ég vil minna hæstv. ráðherra á að í stjórnarfrumvarpinu fyrir fjórum árum segir í athugasemdum, með leyfi forseta:

„Ein helsta breytingin sem lögð er fram með frumvarpi þessu á sjálfu fæðingarorlofskerfinu er samstilling þess við skattkerfið.“

Samstilling þess við skattkerfið. Það var uppgefin ein meginástæðan fyrir því. Ein helsta breytingin í frumvarpinu. Það er búið að henda því út. Það er búið að færa eftirlitið út úr skattkerfinu og það þarf að skoða það nákvæmlega, virðulegi forseti. Ég er ekki sannfærður um þessa breytingu. Það má vel vera að það komi fram upplýsingar í meðferð málsins sem sannfæra mig um að þetta geti verið í lagi og þá er það bara allt af hinu góða ef svo verður. En það kemur ekki fram í þessu frumvarpi sá rökstuðningur sem þarf til þess að útskýra þessa breytingu. Ráðherra þyrfti helst í þessari umræðu að sjá til þess að sú þingnefnd sem fær málið að taka það að sér líka, að fara betur yfir þetta.

Virðulegi forseti. Ég held að ég segi ekki meira um þetta mál. Það eru býsna mörg atriði í því sem er að finna og ástæða væri kannski til að rekja. En flest hefur nú kannski komið fram og ég ætla ekki að endurtaka það sem aðrir þingmenn hafa sagt um þau atriði. En ég vildi koma þessum atriðum að sem ég hef sérstaklega hér nefnt. Mér sýnist að það þurfi að skoða mun betur fjárhagslegan grundvöll málsins, sérstaklega í ljósi þess að hæstvirtir fjármálaráðherra og félagsmálaráðherra eru greinilega ósammála um áhrif frumvarpsins á fjárlög.

[12:00]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér breytingu á frumvarpi til laga um fæðingar- og foreldraorlof sem voru sett árið 2000 og eru, eins og fram hefur komið, eitt stærsta skref í átt til jafnréttismála og málefna fjölskyldunnar hér á landi, snerta réttindi barns til að njóta samvista við móður og föður og líka réttindi feðra sem voru bætt mjög þar sem foreldraorlofinu var deilt niður á bæði foreldrin skilyrt.

Við hljótum að stefna að því að börn hafi báða foreldra sína sem fyrirmynd og lögin sem voru sett árið 2000 miðuðu sérstaklega að því. Þau hafa hlotið lof um allan heim sem ein framsæknasta lagasetning á þessu sviði. Margar þjóðir vildu geta stigið þau skref sem við Íslendingar höfum gert en hafa ekki haft ráð á því. Því er hér um mikið fyrirmyndarmál að ræða en í þessu frumvarpi eru lagðar til margar efnislegar breytingartillögur.

Það segir sig sjálft að þegar jafnumfangsmikil lög eru samþykkt þarf að bæta ýmislegt eftir því sem tímanum vindur fram. Hér er verið að leggja til nokkrar breytingar sem m.a. munu bæta stöðu nokkurra hópa og er það vel. Frumvarpið mun því leiða til kostnaðarauka fyrir ríkissjóð og er ég sammála því sem kom fram hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni hér áðan að það er nauðsynlegt að félags- og tryggingamálanefnd fari vandlega yfir kostnaðarmat svo að ekkert fari á milli mála og einnig yfir þær breytingar sem hér eru lagðar til.

Ég ætlaði ekki að halda mjög langa ræðu um þetta mál en mig langar að vekja athygli á því að mér sýnist að tilgangur breytinganna sé m.a. að bæta stöðu ungs fólks sem er að koma úr námi. Það mun fá hærri orlofsgreiðslur eftir breytingarnar en áður. Það er að minnsta kosti markmiðið og fagna ég því sérstaklega. Við þekkjum það úr umræðunni að það er ekkert grín fyrir ungt fólk að koma sér þaki yfir höfuðið í dag og stofna til fjölskyldu. Gríðarlega hár kostnaður fylgir því og því er mikilvægt að koma til móts við þann hóp sem er að koma sér upp fjölskyldu og þaki yfir höfuðið.

Mig langar að ræða um annað sem tekið er á í frumvarpinu en það eru málefni forsjárlausra foreldra, að þeir fái nú réttindi til að njóta fæðingarstyrks sem þeir höfðu ekki áður. Það er að mínu mati mjög jákvætt skref í þá átt að auka réttindi þeirra og rétt barnsins til að eiga á sínu fyrsta ári samskipti við bæði föður og móður. Ég tel því að hér sé um að ræða skref í þá átt að bæta stöðu forsjárlausra foreldra hvað þetta varðar og vil lýsa mikilli ánægju með það.

Það hefði líka verið mjög þarft í þessari umræðu, ég hef nú reyndar ekki trú á því miðað við orð ráðherra að það komi fram, að fá það upp í hvaða áföngum ríkisstjórnin ætlar sér að lengja fæðingarorlofið eins og kveðið er á um í ríkisstjórnarsáttmálanum. Það lá mjög mikið á að afgreiða það á síðastliðnu sumri hér á þingi, að staðfesta að af því yrði, þannig að það hefði verið mjög gott fyrir allt og alla að fá að sjá í hvaða skrefum ríkisstjórnin ætlar að taka lengingu á fæðingarorlofi. Eins og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir vék hér að áðan þarf að brúa þar ákveðið bil á milli níunda og tólfta mánaðarins og hún fór mjög vel yfir þroskaferil barna í því samhengi sem var mjög gagnlegt.

Ég vil heilt yfir lýsa ánægju minni með þær breytingartillögur sem hér eru lagðar til. Ég geri samt ráð fyrir því að mikil vinna muni fara fram í hv. félags- og tryggingamálanefnd um þetta málefni enda er um mjög stórt mál að ræða. En heilt yfir fagna ég þeim breytingartillögum sem hæstv. ráðherra hefur lagt fram á frumvarpi til laga um breytingu á fæðingar- og foreldraorlofi, löggjöf sem er ein sú besta á sínu sviði í heiminum.

[12:06]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrir liggur tillaga um breytingar á lögum nr. 95 frá árinu 2000, um fæðingar- og foreldraorlof. Eins og komið hefur fram í umræðunni voru þetta mjög framsækin lög og eru afar mikilvæg í sambandi við réttindi barna og réttindi foreldra í tengslum við fæðingar.

Hér er nú komið fram enn eitt málið frá hæstv. ríkisstjórn og hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra þar sem verið er að breyta og bæta atriði sem þurfti að færa til betri vegar, uppfæra lög. Við höfum séð þetta varðandi rétt foreldra langveikra barna og raunar fleiri mál. Ég er mjög ánægður með að sjá að hér kemur fram mál — jafnvel þó að ekki hafi tekist að útfæra í smáatriðum lengingu fæðingarorlofsins úr níu mánuðum í tólf sem fyrirhuguð er, að þá

sé ekki verið að bíða eftir þeirri lengingu heldur drifið í að laga þau atriði sem eru mikilvæg réttarbót og þessi lög jafna strax. Ég treysti svo á að inn í boðaða rammaáætlun, þriggja ára áætlun ríkisstjórnarinnar komi lengingin. Þá skýrist með hvaða hætti og á hvaða tíma lengingin í tólf mánuði verður.

Það hefur komið fram hér að þessi lög eru afar mikið jafnréttismál og tryggja ekki síst aðkomu feðra að fæðingarorlofinu. Það kemur fram í umræðunni hér að það er svolítið vandmeðfarið, t.d. þegar verið er að ræða um réttindi einstæðra foreldra, hvort megi færa yfir á einstæða foreldra réttinn til lengingar ef þannig stendur á. Það þarf að gæta þess að það verði ekki til þess að menn séu pressaðir til að taka ekki fæðingarorlofið. Það er eitthvað sem þarf að skoðast í nefndinni og fara mjög varlega með þannig að við missum ekki það áhersluatriði að feður komi að uppeldi barna.

Ég ætla ekki að fara yfir öll smáatriðin í frumvarpinu. Það hefur verið gert ágætlega. Þó held ég að allir geti tekið undir að mikilvægasta atriðið er einmitt viðmiðunartíminn varðandi greiðslur úr sjóðnum. Eins og réttilega hefur komið fram í umræðunni er verið að hækka greiðslurnar með því að færa viðmiðunartímabilið nær og stytta það. Ég hefði svo sem sjálfur getað séð að farið hefði verið enn nær, með nútímatækni hefði ekkert átt að vera í veginum fyrir að mánuðurnir væru þrír en ekki sex. En þarna er þó stigið mjög stórt skref í réttlætisátt og þá nær því að greiðslur nemi þeim 80% sem lögin gera ráð fyrir af rauntekjum.

Einnig ber að fagna því að réttur forsjárlausra er aukinn í þessum breytingum og þar er líka rýmkun á tilfærslum réttar á milli foreldra þrátt fyrir það sem ég sagði áðan. Allt eru þetta mál sem skipta mjög miklu og sama gildir með rétt námsmanna til fæðingarstyrks. Það er atriði sem hefur verið í reglugerðum og er fært inn í lögin og réttur gagnvart nemendum þar sem undanþága er veitt frá lögheimilisskyldum, fjarnám tekið inn og fleira sem gert hefur verið grein fyrir. Allt þetta skiptir mjög miklu máli og það er brýnt að tryggja að rétturinn sé almennur og að börnin fái að njóta þess að vera með foreldrum í níu mánuði þar sem því verður mögulega við komið. Þarna kemur líka inn skilgreining á orðalaginu „fullt nám“. Það er ekki bara 100% nám Það getur verið 75–100% og það getur verið verklegt eða bóklegt. Það eru þarna skilgreiningar sem skipta líka máli varðandi réttindi námsmanna en almennt er verið að bæta hag þeirra í frumvarpinu.

Þá er líka spennandi að sjá með hvaða hætti það hefur áhrif að Vinnumálastofnun tekur nú við af skattyfirvöldum varðandi eftirlit og umsjón með Fæðingarorlofssjóðnum. Það hefur komið fram í umræðunni af og til að sérstaklega feður hafa stundað vinnu í fæðingarorlofi, laumast í burtu og stundað málningarvinnu einhvers staðar annars staðar eða eitthvað slíkt. Það er alls ekki tilgangurinn með lögunum og því er mjög mikilvægt að menn reyni að sporna gegn því og að tryggt sé að börnin fái að njóta þess að hafa feðurna hjá sér og við búum þannig í haginn að því verði fylgt eftir. Einnig er tekið á smærri atriðum eins og tilkynningaskyldu og öllu skrifræðinu varðandi fæðingarorlofið. Það er fært til betri vegar og ber að fagna því.

Í heildina er þetta spennandi mál og ég hlakka til að fá að takast á við það í félags- og tryggingamálanefnd. Ég þakka allar þær góðu ábendingar sem nú þegar hafa komið fram í umræðunni. Margt af því kemur einmitt frá félögum mínum í félags- og tryggingamálanefnd og ég veit að þeir munu fylgja þeim málum þar eftir. T.d. er búið að nefna þetta með útgjöldin, með hvaða hætti það fellur. Auk þess á ég von á því að hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra geri nánar grein fyrir þessum málum í lokaræðu sinni hér.

Ég fagna því að málið skuli vera komið fram, hafi verið drifið inn í þingið, og treysti á að það komi til afgreiðslu á yfirstandandi þingi.

[12:12]

Sigfús Karlsson (F):

Frú forseti. Við ræðum frumvarp til laga eða breytingar á lögum um fæðingar- og foreldraorlof. Í sjálfu sér ekki miklu að bæta við það sem komið hefur fram hjá hv. þingmönnum. Ég tek undir þau sjónarmið sem hafa komið hér fram og fagna frumvarpinu.

Ég hins vegar get ekki neitað því að ég verð að deila áhyggjum mínum með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni um þann greinarmun sem gerður er á launþegum og sjálfstætt starfandi mönnum. Ég tel að þar sé, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi, verið að flokka fólk í landinu í tvo hópa, sem mér finnst ótækt.

Mín aðalvinna er við skattskil og þess háttar og er ég undrandi á þeirri tillögu eða breytingu að færa framkvæmdina í eftirlitinu frá skattyfirvöldum til Vinnumálastofnunar. Ég tel að við séum með það viðkvæmar upplýsingar í höndunum að við getum ekki fært þær á milli stofnana. Við höfum horft á skattyfirvöld sem stofnun sem við berum virðingu fyrir þar sem eru geymdar viðkvæmar upplýsingar, eins og upplýsingar um laun og annað eru. Ég verð, hæstv. ráðherra, að biðja um betri rökstuðning fyrir því hvers vegna þetta er gert þó að heimild sé í lögum fyrir þessum breytingum. Það er nú einungis þetta sem ég vildi deila með ykkur.

[12:14]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Mig langar að koma aftur inn í umræðuna í annarri stuttri ræðu til að ræða aðeins ítarlegar um framsal sjálfstæða réttarins milli foreldra sem mikið hefur verið rætt.

Í núgildandi lögum eiga báðir foreldrar jafnan rétt til fæðingarorlofs óháð því hvort þeir starfa á almennum eða opinberum markaði, hvort þeir eru karl eða kona eða hverjar aðstæður þeirra eru. Hvort foreldri um sig á sjálfstæðan rétt til fæðingarorlofs í allt að þrjá mánuði og sameiginlega eiga foreldrarnir þriggja mánaða rétt sem þeir geta skipt á milli sín eins og þeir vilja en sjálfstæði rétturinn er ekki framseljanlegur.

Markmið laganna, svo ég endurtaki það eina ferðina enn, var að tryggja barni samvistir við bæði föður og móður og því er líka ætlað að gera báðum kynjum jafnkleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Með þessi sjónarmið í huga var ákveðið að skilyrða, a.m.k. til byrjunar, rétt hvors foreldris en leyfa ekki framsal sjálfstæða réttarins nema í því tilviki þegar um andlát annars hvors foreldris er að ræða.

Um þessi framsalsatriði hafa verið skiptar skoðanir alla tíð, bæði út frá sjónarmiði forsjárlausra foreldra og einstæðu foreldranna sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir rakti áðan en það hafa líka verið skiptar skoðanir út frá því sjónarmiði að það eigi ekki að vera löggjafans eða opinberra aðila að hafa afskipti af því hvernig foreldrar ákveða að skipuleggja fæðingarorlof sitt sín á milli.

Það var lögð áhersla á það í upphafi við setningu laganna að þetta atriði yrði endurskoðað þegar reynsla væri komin á lögin og þegar lögin voru endurskoðuð árið 2004 var ekki talin ástæða til að hrófla við þessu atriði. Ég hef sagt það og segi það enn að ég mun fagna þeim degi þegar við setjum það í lög að það sé foreldranna að ákveða hvernig þeir hagi fæðingarorlofi sínu og skiptingu á því. Ég álít að það verði tímapunktur í jafnréttisbaráttunni, sem ég mun fagna: Þegar við höfum náð þeim árangri að það þurfi ekki að hvetja annað hvort foreldrið, þau geri þetta eftir því sem þau vilja og telji sig bæði hafa hag af því að fara í fæðingarorlof. Ég held að við séum ekki enn komin að þeim tímapunkti og þess vegna tel ég ekki ráðlegt að breyta þessu enn sem komið er og því ítreka ég þá íhaldssemi sem ég talaði um í fyrri ræðu minni vegna þess að við rannsóknir á töku fæðingarorlofsins hefur komið fram að mæðurnar taka yfirleitt lengra og samfelldra fæðingarorlof og þær nota að stærstum hluta til sameiginlegu mánuðina þrjá. Karlar hafa notað sjálfstæða réttinn og það er einn af stóru sigrunum í þessu máli. Ef það yrði leyft að framselja réttinn tel ég víst að það hefði einungis í för með sér lengingu fyrir mæður og þá væri það að mínu mati skref til baka í jafnréttisumræðunni. Þetta hefur verið mikið rætt, ég get staðfest það þar sem ég var í nefndinni sem samdi lögin í upphafi, staða einstæðra foreldra hefur mikið verið til umræðu og þetta kom fram í félagsmálanefndinni á sínum tíma og var vikið að þessu í upprunalega nefndarálitinu þannig að þetta er ekkert nýtt sjónarmið. En a.m.k. var í upphafi, eins og hér hefur komið fram, litið svo á að jafnréttissjónarmiðin ættu að vega þyngra.

Ég er því ekki sammála hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur þrátt fyrir að ég hafi ákveðinn skilning á sjónarmiðum einstæðra foreldra, sérstaklega út frá hagsmunum barnsins eins og hún rakti hérna áðan, en ég teldi að markmiðum laganna um jafna foreldraábyrgð yrði stefnt í hættu ef opnað yrði á yfirfærslu réttindanna enn sem stendur. Það er nefnilega þannig að komi til þess að foreldri með forsjá geti fengið aukið fæðingarorlof nýti forsjárlaust foreldri ekki rétt sinn, hlýtur það að skapa aukna hættu á því að fyrrnefnda foreldrið veiti ekki áðurnefnt samþykki sem núna er skilyrði og hættan er líka sú að það foreldri sem með forsjána fer veiti ekki samþykki til þess að hitt geti nýtt sér fæðingarorlofið. Mér finnst þetta vera mikilvægt atriði.

Ég vildi, virðulegi forseti, koma þessum sjónarmiðum á framfæri og treysti því að þetta verði rætt í félagsmálanefnd.

[12:20]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og ég held að í lok hennar megi segja að almennt hafi verið tekið vel undir þær breytingar sem lagðar eru fram í þessu frumvarpi þótt ýmsar spurningar hafi eðlilega vaknað hjá hv. þingmönnum við einstök atriði frumvarpsins, einstök efnisatriði. Ég mun leitast við eftir bestu getu að svara þeim spurningum sem til mín hefur verið beint en spurningar sem ég hef ekki svör á takteinum við við þessa umræðu verða væntanlega skoðaðar nánar í hv. félags- og tryggingamálanefnd.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir spurði um lögheimilisskilyrðin, þ.e. þegar báðir foreldrar stunda nám erlendis og hafa fært lögheimili sitt þangað, hvað yrði þá með rétt móður ef hún, ef ég skil hana rétt, stundar t.d. fjarnám frá þessu nýja landi, stundar fjarnám á Íslandi. Þetta er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði, að þetta var í frumvarpi hv. þingmanna Vinstri grænna sem við ræddum fyrir nokkrum vikum og það er einmitt kveðið á um það í því frumvarpi sem hér er til umræðu að breyta því sem verið hefur þannig að foreldrar sem eru erlendis og eru ekki í námi þar en eru í fjarnámi á Íslandi fái þennan rétt.

Varðandi forsjárlausu foreldrana þá er það mál sem var farið mjög vel yfir og í tengslum við það hvort ætti að auka rétt einstæðra mæðra þannig að þær gætu fengið fullan rétt. Þetta var svolítið skoðað í samhengi og það var mikil samstaða um að auka rétt forsjárlausra foreldra en það var talið rétt að gera þetta þannig að það þarf samþykki þess sem fer með forsjána fyrir því að sá sem ekki fer með forsjána nýti þennan rétt upp að fullu fæðingarorlofi í níu mánuði vegna þess að það var talið rétt að ef rétturinn væri yfirfæranlegur til móður, þá hún gæti neitað því að hið forsjárlausa foreldri fengi þennan rétt og nýtti hann sjálf og það mundi þá stuðla að því að draga úr því að í flestum tilvikum eru forsjárlausir foreldrar karlmenn, þeir tækju þá þetta fæðingarorlof.

Það var einmitt vitnað til lands, mig minnir að það hafi verið Noregur og segi það með fyrirvara, að þetta hafi verið reynt þar og þar sé verið að hverfa frá þessu aftur af því að þetta hafi ekki reynst vel. En ég á von á því að félags- og tryggingamálanefnd geti farið mjög vel yfir þetta.

Í þessu samhengi vil ég nefna, af því að ég var á fundi erlendis þar sem fæðingarorlofslög hinna ýmsu landa voru mikið til umræðu, að þó að víða erlendis, t.d. á hinum Norðurlöndunum, sé fæðingarorlof lengra en hér á landi og þó að miðað sé við það að fólk haldi ákveðnu hlutfalli eins og hér er af launum sínum í fæðingarorlofi þá er samt niðurstaðan sú að binda réttinn við karlana, þ.e. að þeir nýti sér réttinn eða að hann falli niður, það er það sem hefur leitt til þess að hér er svo hátt hlutfall karla sem hafa tekið fæðingarorlof sem raun ber vitni. Það var mjög vel farið yfir þetta vegna þess að erlendis, t.d. í Svíþjóð, ég held að ég fari rétt með það, fær móðirin viðbótarrétt karlmannsins ef hann nýtir rétt sinn ekki og það hefur orðið til þess að mjög fáir karlmenn hlutfallslega miðað við hér hafa tekið fæðingarorlof. Það fyrirkomulag sem hér er er verið að skoða í mörgum löndum, þ.e. að rétturinn sé ekki yfirfæranlegur milli foreldra heldur falli hann niður hjá karlmönnunum noti þeir hann ekki. Þetta veit ég að er mjög víða verið að skoða.

Hv. 9. þm. Norðvest., Kristinn H. Gunnarsson, beindi ýmsum spurningum til mín og m.a. hélt hann því fram að einhverjar miklar deilur væru uppi milli mín og hæstv. fjármálaráðherra varðandi kostnaðarmatið, sem er ekki. Það

sem við skoðuðum er hvort það fjármagn sem rennur í Fæðingarorlofssjóðinn gefi svigrúm til að fara í þessar breytingar án þess að hækka tryggingagjaldið og það varð niðurstaðan. Það sem stendur hér, með leyfi forseta: „Vakin er athygli á því að ekki er gert ráð fyrir þessum útgjöldum í fjárlögum 2008“ er út af fyrir sig alveg rétt en það er þá hægt að breyta því í fjáraukalögum. Aðalatriðið er að svigrúmið er fyrir hendi í sjóðnum til að standa undir þeim breytingum sem hér eru lagðar til.

Hv. þingmaður hafði líka áhyggjur af Atvinnuleysistryggingasjóði og Vinnueftirlitinu en þar urðu breytingar einmitt á þegar við fórum út í breytingar á fjármögnun og fæðingarorlofi. Ég get sagt hv. þingmanni það að Vinnueftirlitið hefur staðið vel fjárhagslega og fengið sambærilegar fjárheimildir eins og það hafði af mörkuðum tekjustofnum þannig að það á ekki að hafa haft nein áhrif á starfsemi Vinnueftirlitsins að þessi breyting varð á fjármögnun.

Varðandi Atvinnuleysistryggingasjóðinn þá hafði hv. þingmaður áhyggjur af því að sjóðurinn gæti ekki staðið undir því ef aukið atvinnuleysi kæmi til. Sjóðurinn stendur allvel núna. Markaðar tekjur Atvinnuleysistryggingasjóðs standa undir 2,3% atvinnuleysi og atvinnuleysið er sennilega um 1% núna þannig að sjóðurinn stendur alveg bærilega og eigið fé Atvinnuleysistryggingasjóðs var 10,4 milljarðar í árslok 2006.

Hv. þingmaður spyr líka hvort fjárhæðirnar hafi eitthvað breyst og ef ég skil hv. þingmann rétt þá er hann að bera saman það sem kom fram í frumvarpinu þegar viðmiðunartímabilið var leyft en þá var gert ráð fyrir ákveðinni fjárhæð, mig minnir 400 millj. kr. sem mundu sparast af því að lengja viðmiðunartímabilið en nú þegar verið er að breyta tímabilinu aftur og minnka eða stytta það viðmiðunartímabil sem lagt er til grundvallar fæðingarorlofsgreiðslum þá er einungis talað um 200–300 millj. kr. Þetta þarf nefndin auðvitað að fara yfir en þarna geri ég ráð fyrir því að þar sem er ekki gengið alla leið til baka þar sem þetta var á fyrsta árinu þegar fæðingarorlofið var sett af stað árið 2000, þá sé það skýringin á þessu mun. En nefndin þarf auðvitað að fara yfir þetta. Ég hef ekki lagst yfir kostnaðarmatið eins og það er núna, miðað við að viðmiðunartímabilinu verði breytt en þetta þarf að bera saman og ég hygg að á þessu séu eðlilegar skýringar.

Hv. þingmaður hafði áhyggjur af sjálfstætt starfandi einstaklingum, þar væri annað viðmiðunartímabil lagt til grundvallar og reyndar hafa fleiri sem tekið hafa þátt í umræðunni nefnt þetta. Mér fannst hv. þingmaður tala um að sjálfstætt starfandi hefðu með þessari breytingu lakari rétt en ég held að það sé misjafnt eftir því hvenær barn fæðist á árinu. Viðmiðunartímabilið getur verið lengra aftur í tímann hjá sjálfstætt starfandi þar sem miðað er við tekjuárið á undan, t.d. ef barn fæðist í desember en það getur líka verið styttra. Ef barn fæðist í janúar þá eru lagðir til 12 mánuðir þar á undan, þ.e. eitt ár, meðan yfirleitt er um að ræða 18 mánaða tímabil sem lagt er til grundvallar hjá launamönnum.

Síðan vil ég halda því til haga líka að hér erum við ekki að finna upp hjólið í þessu sambandi vegna þess að það sama er lagt til grundvallar í atvinnuleysistryggingalögum, þar er annað tímabil lagt til grundvallar hjá sjálfstætt starfandi en hjá launamanni. Þetta er reyndar líka í nýsamþykktum lögum frá þinginu og ég held að það hafi líka verið í lögunum áður en þeim var breytt núna, þ.e. um greiðslur til foreldra langveikra barna. Þar er fyrirmyndin að þessu en auðvitað mun nefndin fara yfir þetta eins og annað sem menn hafa gert athugasemdir við og þá geta þeir fengið fyllri rökstuðning fyrir þessu en ég er með núna í ræðustólnum.

Varðandi það að gerðar eru athugasemdir við það að eftirlit með framkvæmd laganna sé fært frá skattinum og yfir til Vinnumálastofnunar þá var lagst mjög vel yfir það. Sú breyting var skoðuð í nánu samstarfi við skattinn og eftir því sem ég skil málið best þá settust menn yfir þetta með skattyfirvöldum og þetta varð sú niðurstaða sem menn komust að. Til dæmis þegar Vinnumálastofnun tók þetta yfir þá var byrjað á því sem ekki var til, það er að hanna sérstakan hugbúnað til að efla eftirlit með að foreldrar leggi sannanlega niður störf en í skoðun sem fór fram kom í ljós að eitthvað hafði verið um það að svo hafi ekki verið í öllum tilvikum.

Ég vona að ég hafi getað svarað nokkrum þeirra spurninga sem fram hafa komið og fyllri svör verða þá veitt af fulltrúum ráðuneytisins í félags- og tryggingamálanefnd. Ég vil aðeins nefna það af því að lengingin á fæðingarorlofinu er mál sem oft hefur borið á góma í umræðunni, sem eðlilegt er, að ég hefði gjarnan viljað sjá það í þessu frumvarpi að við hefðum getað sett niður áfanga að því er varðar lenginguna á fæðingarorlofi en ríkisstjórnin hefur ekki getað tekið ákvörðun um það hvenær það verður gert. Það er þó kirfilega sett niður í stjórnarsáttmálann að fæðingarorlofið verði lengt og það er ekki síður lögð áhersla á það í því sem hv. þm. Birkir Jón Jónsson nefndi í aðgerðaráætluninni sem var samþykkt í sumar fyrir börn og ungmenni að slík áfangaskipti komi til framkvæmda á kjörtímabilinu en það liggur ekki enn fyrir. Menn vilja fá smáandrými til að skoða stöðu mála eftir að ríkisstjórnin hefur farið í verulega útgjöld líka í tengslum við kjarasamningana. Við þurfum aðeins að sjá til lands í þessu efni en ákvæðin eru mjög skýr í stjórnarsáttmálanum, í aðgerðaráætluninni fyrir börn og ungmenni og eins var líka mjög fast að orði kveðið í nefndaráliti félags- og tryggingamálanefndar þegar hún fjallaði um aðgerðaráætlun barna og ungmenna, þar var lögð áhersla á að þetta kæmi til framkvæmda á kjörtímabilinu og reyndar hafði nefndin á mínum vegum skoðað hvaða leiðir hún teldi bestar þegar til lenginganna kæmi. Útfærslurnar á þessu hafa því verið skoðaðar þó að ég undirstriki að ríkisstjórnin hefur ekki tekið ákvörðun um það hvenær fæðingarorlofið verði lengt.

Ég vona að ég hafi með sæmilegum hætti getað svarað þeim spurningum sem til mín hefur verið beint við þessa umræðu og ég vona að þetta frumvarp fái farsælar lyktir í meðferð og umfjöllun félags- og tryggingamálanefndar á því.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Almannatryggingar og málefni aldraðra, 1. umr.

Stjfrv., 410. mál (bætt kjör aldraðra og öryrkja). — Þskj. 661.

[12:34]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, og lögum um málefni aldraðra, nr. 125/1999, með síðari breytingum.

Lífeyrishluti almannatrygginga fluttist þann 1. janúar sl. frá heilbrigðisráðuneytinu til nýs félags- og tryggingamálaráðuneytis og er þetta frumvarp hið fyrsta sem ég flyt sem ráðherra tryggingamála. Ég vil því byrja mál mitt hér á því að segja að ég fagna því að hafa fengið þennan málaflokk í ráðuneyti mitt og ekki síður starfsemi Tryggingastofnunar ríkisins sem er umfangsmikil hvernig sem á það mál er litið. Til stofnunarinnar leita í dag um 30% landsmanna árlega og ég tel afar mikilvægt að tryggja að þjónusta stofnunarinnar og starfsemi í heild sé á hverjum tíma öflug og vönduð.

Mér hefur oft fundist umræðan um starfsfólk Tryggingastofnunar ríkisins afar ósanngjörn þar sem ég þekki til þess góða og reynda starfsfólks sem þar hefur starfað jafnvel um áratugaskeið. Oft á tíðum er starfsfólkið að framfylgja ákvörðun stjórnvalda sem reynast íþyngjandi fyrir borgarana í framkvæmd og þá er ekki von á góðu. Ég vona að ég geti stuðlað að úrbótum á næstu árum með starfsfólki Tryggingastofnunar og horft til ýmissa hluta í því efni.

Hæstv. forseti. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 23. maí sl. er fjallað sérstaklega um bættan hag aldraðra og öryrkja og að unnið verði að einföldun almannatryggingakerfisins. Eins og hv. alþingismenn þekkja hefur grundvallarumræða um almannatryggingakerfið of sjaldan farið fram á vettvangi löggjafans frá því að fyrstu lög um almannatryggingar voru sett árið 1936. Umræða undangenginna missira um lífeyriskerfi almannatrygginga hefur að mínu mati verið fremur ómarkviss og of neikvæð, hún hefur nánast einvörðungu snúist um framkvæmdina, endurreikninganna og of- og vangreiðslu lífeyris sem oft hafa leitt til endurkrafna sem hafa komið illa við lífeyrisþega. Vegna þessa hafa kröfur um afnám tekjutenginga og skerðinga verið háværar. Ef vilji stendur til þess að þeir sem lakast standa fjárhagslega njóti frekari greiðslna en þeir sem betur mega sín úr almannatryggingakerfinu þarf að vinda ofan af þessari umræðu og standa vörð um vissar tengingar við tekjur. Ræða þarf í þaula hve miklum og hvers kyns tengingum þurfi að halda inni í kerfinu og hve mikil framfærslutryggingin eigi að vera. Mikilvægt er að hafa góða heildaryfirsýn yfir allar bætur og framfærslugreiðslur við slíkt mat. Jafnframt er nauðsynlegt að ná góðri sátt um innbyrðis samspil meginstoða lífeyriskerfisins.

Við eigum áfram að byggja upp öflugt almannatryggingakerfi sem stendur vörð um þá sem minna mega sín á sama tíma og hér er að verða til eitt sterkasta lífeyrissjóðakerfi í heimi. Nýjar tölur frá OECD benda til þess að lífeyrissparnaður sé hlutfallslega mestur á Íslandi meðal samanburðarþjóða og er þá byggt á tölum frá árinu 2006. Því hljótum við að fagna og sjá í því sóknarfæri í uppbyggingu öflugs almannatryggingakerfis.

Ég vonast til þess að sú einföldun sem nú er unnið að á vegum verkefnisstjórnar félags- og tryggingamálaráðuneytisins í samráði við hagsmunaaðila sem mynda ráðgjafahóp við hlið verkefnisstjórnarinnar muni kalla á umræður um almannatryggingar og framtíðarsýn á því sviði. Við þurfum að taka umræðu um samspil lífeyrissjóðstekna annars vegar og almannatrygginga hins vegar og hvernig við ætlum okkur að búa að lífeyrisþegum í framtíðinni. Ég legg ríka áherslu á að haft verði samráð við hagsmunasamtök aldraðra og öryrkja í þeirri vinnu sem er fram undan. Við verðum jafnframt að fylgjast mjög vel með þróun mála vegna breyttrar aldurssamsetningar þjóðarinnar en samkvæmt spám Hagstofunnar mun fjöldi Íslendinga 67 ára og eldri tvöfaldast til ársins 2045, þannig að verkefnið er ærið bæði að því er varðar ellilífeyrisþega og þjónustu við aldraða almennt og í heild sinni.

Frumvarp það sem ég mæli hér fyrir sýnir að ríkisstjórnin vill setja málefni lífeyrisþega í forgang. Frumvarpið felur í sér breytingar á ákvæðum tveggja lagabálka og er í meginatriðum byggt á tillögum verkefnisstjórnar sem ég skipaði þann 1. október sl. Verkefnisstjórnin skilaði mér tillögum sínum eins og að var stefnt fyrir 1. desember sl. og ríkisstjórnin kynnti þær með yfirlýsingu þann 5. desember sl. Tillögurnar eru í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar varðandi eðlilegar fyrstu aðgerðir í þágu aldraðra og öryrkja. Frumvarpið felur í sér afar mikilvægar efnisbreytingar sem allar miða að því að bæta kjör aldraðra og öryrkja sem njóta greiðslna frá Tryggingastofnun ríkisins. Í því eru m.a. ákvæði um afnám tekjutenginga, umtalsverðar hækkanir frítekjumarka vegna atvinnutekna, sérstök frítekjumörk vegna fjármagnstekna og lífeyrissjóðstekna, beinar hækkanir bóta og lækkun skerðingarhlutfalls ellilífeyris. Breytingar þessar munu ýmist öðlast gildi 1. apríl eða 1. júlí nk. og loks mun afnám skerðingar vegna séreignarsparnaðar öðlast gildi um næstu áramót.

Hæstv. forseti. Ég mun nú rekja nánar helstu breytingar sem í frumvarpinu felast. Í 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að gripið verði til sérstakra aðgerða til að draga úr of- og vangreiðslum tekjutengdra bóta með því að sett verði 90 þús. kr. frítekjumark á fjármagnstekjur á ári. Þetta hefur það í för með sér að fyrstu 90 þús. kr. sem fólk fær í fjármagnstekjur munu ekki skerða bætur lífeyristrygginga. Bætur til 16.200 ellilífeyrisþega og 4.200 örorkulífeyrisþega gætu hækkað við þessa breytingu eða alls til 20.400 manns. Það verður þó að hafa það hugfast að fjármagnstekjur eru mjög breytilegar milli ára og því erfitt að fastsetja tölu í þessu sambandi. Þá skiptir heildarsamsetning teknanna líka miklu máli um hvort viðkomandi hagnast á frítekjumarkinu eða ekki. Það er þó alveg ljóst að breytingin mun bæta hag margra lífeyrisþega sem hafa þurft að sæta bótaskerðingu vegna fjármagnstekna sem ekki teljast óeðlilega háar. Tryggingastofnun ríkisins hefur ekki tök á að hafa reglubundið eftirlit með myndun fjármagnstekna og reynslan sýnir að stóran hluta ofgreiðslna sem myndast hafa við árlegt uppgjör bóta lífeyristrygginga má rekja til þess að bótaþegar hafa ekki tilkynnt Tryggingastofnun um fjár-

magnstekjur sínar og sýna tölur stofnunarinnar að um 90% ellilífeyrisþega og 95% örorkulífeyrisþega hafa fjármagnstekjur undir þessum mörkum þannig að þessi aðgerð ein og sér mun örugglega hafa áhrif í þá átt að verulega mun draga úr hinum svokölluðu ofgreiðslum.

Ég hygg að óhætt sé að fullyrða að ofgreiðslum mun fækka umtalsvert og það er lagt til að ákvæðið komi til framkvæmda við endurreikning bóta og vistunarframlag ársins 2007 sem fer fram haustið 2008. Í þessu sambandi ber að hafa hugfast að við endurreikning bóta ársins 2006 kom í ljós að rekja mátti um helming allra ofgreiðslna til fjármagnstekna. Tölur Tryggingastofnunar ríkisins sýna að samkvæmt tekjuáætlun lífeyrisþega til TR voru samanlagðar fjármagnstekjur þeirra um 22 milljarðar kr. en samkvæmt skattframtölum námu þessar sömu tekjur tæpum 44 milljörðum eða um tvöfalt hærri upphæð en stofnunin hafði upplýsingar um og það hefur auðvitað leitt til þessara ofgreiðslna eins og ég hef hér skýrt. Hér ber sérstaklega að nefna söluhagnað sem var næstum 200% hærri en tekjuáætlanir bótaþeganna sýndu. Þetta er skýringin í grófum dráttum á þeim mismun sem þarna kemur fram og auðvitað er líka um vangreiðslur að ræða, þannig að það er líka leiðrétt vegna þeirra sem ekki fengu fullan rétt sinna bóta, sem eru verulegar fjárhæðir til bótaþega sem hafa sætt vangreiðslum.

Til viðbótar má geta þess að nú er hafin markviss vinna hjá Tryggingastofnun ríkisins við breytingar á verklagi með það að markmiði að draga úr áhrifum of- og vangreiðslna til lífeyrisþega, einkum í formi eftirlits, með því að áætlaðar tekjur séu í samræmi við upplýsingar sem stofnunin aflar sér úr staðgreiðsluskrá skattyfirvalda og aðgerðum ef þar gætir ekki samræmis. Ekki er kveðið á um breytingar að þessu leyti í frumvarpinu en stefnt er að breyttri framkvæmd stofnunarinnar við þetta eftirlit. Ef misræmi milli áætlaðra tekna og tekna samkvæmt staðgreiðsluskrá kemur fram í eftirliti hefur hingað til verið tilkynnt um það og skorað á viðkomandi að breyta tekjuáætlun. Ekkert hefur verið aðhafst ef engin viðbrögð hafa borist en nú er fyrirhugað að breyta bótum til samræmis við upplýsingar úr staðgreiðsluskrá nema viðkomandi geri athugasemdir við það. Það verklag hefur stoð í reglugerð um útreikning, endurreikning og uppgjör bóta, nr. 939/2003, með síðari breytingum.

Í öðru lagi er gert ráð fyrir að skerðing bóta vegna tekna maka verði að fullu afnumin frá og með 1. apríl 2008. Með lögum nr. 166/2006 var stigið skref í þá átt að draga úr tengingu við tekjur maka í almannatryggingakerfinu og hafa tekjur maka úr lífeyrissjóðum ekki lengur áhrif við útreikning bóta. Aftur á móti hafa atvinnutekjur maka enn áhrif til skerðingar bóta en 25% þeirra koma til skerðingar á móti 75% af eigin tekjum lífeyrisþega og vistmanna. Hér er sem sagt lagt til að sú skerðing verði að fullu afnumin og mun það koma fjölda viðskiptavina Tryggingastofnunarinnar að góðum notum, enda mikið réttlætismál á ferðinni og þess lengi verið krafist af samtökum eldri borgara og öryrkja að afnema slíkar tengingar að fullu. Samkvæmt upplýsingum Tryggingastofnunar munu 5.800 lífeyrisþegar uppskera hærri bætur frá stofnuninni við þessa breytingu, þ.e. um 3.900 öryrkjar og um 1.900 ellilífeyrisþegar.

Sem dæmi um áhrif breytinganna má nefna tekjulausan ellilífeyrisþega sem er í hjúskap með maka sem hefur atvinnutekjur að upphæð 200 þús. kr. á mánuði. Miðað við núgildandi reglur skerðist tekjutrygging lífeyrisþegans um rúmar 19 þús. kr. á mánuði en eftir breytinguna fær lífeyrisþeginn fulla tekjutryggingu án þess að tekjur makans komi til skerðingar. Hann fær því um 230 þús. kr. hærri bætur á ári en nú er. Jafnframt er gert ráð fyrir að í lögunum verði ákvæði til bráðabirgða þar sem kveðið er á um að til og með 31. desember 2009 sé hægt að óska eftir því hjá Tryggingastofnun ríkisins að stofnunin geri samanburð á útreikningi elli- og örorkulífeyris og tekjutryggingar fyrir og eftir gildistöku laganna. Ef samanburðurinn leiðir til hærri bóta samkvæmt eldri lögum er heimilt að greiða hærri bæturnar á því tímabili. Í framkvæmd velur tölvukerfi Tryggingastofnunarinnar hagstæðari kostinn fyrir viðskiptavin stofnunarinnar. Þetta er gert til að tryggja að bætur lækki ekki í þeim tilvikum sem lífeyrisþeginn eða vistmaðurinn hefur hærri tekjur en makinn, sem auðvitað er fremur fátítt.

Í þriðja lagi er lagt til að frítekjumark vasapeninga vistmanna á stofnunum verði afnumið frá og með 1. apríl 2008 en á sama tíma verði fjárhæð vasapeninga hækkuð með breytingu á reglugerð úr 30 þús. kr. á mánuði í 36.755 kr. Þetta er breyting sem mun koma tekjulægstu vistmönnum að mestum notum en fjárhæð vasapeninga til tekjulausra mun þannig t.d. hækka um tæpar 7 þús. kr. á mánuði eftir breytinguna. Alls eru um 500 vistmenn með tekjur undir frítekjumarki og munu þeir allir fá greidda hærri vasapeninga eftir breytinguna. Þá munu margir þeirra sem nú eru yfir gildandi frítekjumarki einnig fá nokkra hækkun. Með því að hækka fjárhæð vasapeninga samhliða afnámi frítekjumarks eru ráðstöfunartekjur tekjulágra vistmanna hækkaðar en jafnframt tryggt að enginn vistmaður muni fá lægri greiðslur en hann fær í dag. Ég undirstrika það í þessu samhengi að enda þótt þessi réttarbót og hækkun sé nú lögð til vil ég jafnframt að unnið verði að breytingum á greiðslufyrirkomulagi á öldrunarstofnunum þannig að það samrýmist grundvallarsjónarmiðum okkar um mannréttindi og að allir fái upplifað fullt fjárræði og sjálfræði. Ég hef beint þeim tilmælum til verkefnisstjórnar um einföldun á almannatryggingakerfinu að þetta atriði verði tekið til sérstakrar skoðunar og treysti því að það verði gert og þetta úrelta fyrirkomulag verði afnumið. Við höfum m.a. fyrirmynd að greiðslufyrirkomulagi í þjónustu við fatlaða sem ég vil að skoðað verði hvort hafa megi til hliðsjónar.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að skerðingarhlutfall ellilífeyris, svonefnds grunnlífeyris verði lækkað úr 30 í 25% frá og með 1. apríl 2008. Frá sama tíma verði frítekjumark ellilífeyris hækkað með breytingum á reglugerð um tekjumörk lífeyristrygginga. Með þessu munu greiðslur ellilífeyris skerðast við sömu tekjumörk og greiðslur örorkulífeyris og skerðingarhlutfallið verður hið sama. Þessi breyting er tvímælalaust til hagsbóta fyrir ellilífeyrisþega þegar lífeyrisgreiðslur um 460 þeirra munu hækka samfara breytingunni. Þá stuðlar breytingin jafnframt að einföldun almannatryggingakerfisins þar sem frítekjumörk og skerðingarhlutföll elli- og örorkulífeyris eru samræmd. Þessi breyting gerir það einnig að verkum að minni hætta er á því að

réttur til greiðslu tekjutryggingar og heimilisuppbótar falli niður við það eitt að lífeyrisþegi eykur lítillega ráðstöfunartekjur sínar með atvinnutekjum og missir við það rétt til greiðslu grunnlífeyris en samkvæmt almannatryggingalögum greiðist tekjutryggingin aðeins þeim sem fá greiddan grunnlífeyri. Sem dæmi um þetta má nefna að einhleypur lífeyrisþegi sem hefur 277 þús. kr. í mánaðartekjur eða rúmar 3,3 millj. kr. á ári fær rúmar 48 þús. kr. í bætur frá Tryggingastofnun ríkisins, þ.e. 3 kr. í grunnlífeyri, 43 þúsund í tekjutryggingu og 5.119 í heimilisuppbót. Auki hann tekjur sínar um 100 kr. á mánuði hefur það þau áhrif að hann á ekki lengur rétt til grunnlífeyris vegna tekna og við það falla niður allar greiðslur til hans sem skipta þá tugum þúsunda. Breytingin dregur verulega úr þessari hættu.

Í 1. gr. frumvarpsins er sett ákvæði um að frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára verði hækkað úr 300 þús. kr. á ári í 1.200 þúsund frá og með 1. júlí 2008. Þetta þýðir að ellilífeyrisþegar geta aflað sér tekna af atvinnu upp að 100 þús. kr. á mánuði án þess að það hafi áhrif til skerðingar á lífeyrisgreiðslu þeirra í stað 25 þús. kr. áður. Munu greiðslur til um 700 ellilífeyrisþega hækka um leið og breytingin tekur gildi og án efa munu allmargir eldri borgarar sem ekki þiggja bætur frá Tryggingastofnun ríkisins vegna núverandi skerðinga sækja um bætur. Gildir hið sama um vistmenn á dvalarheimilum en með lögum nr. 105/2007 var tenging launatekna 70 ára og eldri við lífeyri almannatrygginga að fullu afnumin. Rannsóknir hafa sýnt að það er þjóðhagslega hagkvæmt að eldri borgarar vinni kjósi þeir að gera það. Þannig sýnir rannsókn Rannsóknarseturs verslunarinnar við Háskólann á Bifröst fram á aukna framleiðni og þjóðhagslega hagkvæmni samfara því að tekjutengingar aldraðra og öryrkja yrðu afnumdar. Ég vil að við horfum til þess, ekki síst þar sem atvinnuleysi hefur ekki mælst minna í 20 ár. Við slíkar aðstæður er það tvímælalaust hagkvæmt fyrir samfélagið að hvetja til aukinnar atvinnuþátttöku lífeyrisþega.

Breytingin nú hefur t.d. þau áhrif að bætur til einhleyps ellilífeyrisþega sem hefur 1.200 þús. kr. í árslaun af atvinnu munu hækka um liðlega 374 þús. kr. á ári. Má því vænta að þessi breyting muni stuðla að aukinni atvinnuþátttöku eldri borgara sem kjósa að vinna lengur og þar með að auknum lífsgæðum þeirra. Í frumvarpinu er ekki lögð til sams konar breyting hvað örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega varðar en gert er ráð fyrir að framkvæmdanefnd forsætisráðherra um endurskoðun örorkumats og eflingu starfsendurhæfingar vinni að tillögum um framkvæmd sem stuðlar að því að ná svipuðum markmiðum hvað varðar þá hópa. Gert er ráð fyrir því að tillögur nefndarinnar muni m.a. fela í sér að sett verði ígildi sambærilegs frítekjumarks á atvinnutekjur örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega. Þessar tillögur munu koma til umfjöllunar í þingnefnd um leið og nefnd forsætisráðherra skilar af sér sem vonandi verður fljótlega.

Þessi útfærsla eins og ég hef kynnt hana og þetta fyrirkomulag hefur verið kynnt Öryrkjabandalaginu sem ekki hefur gert athugasemd við að þessi háttur verði hafður á. Ég bind miklar vonir við vinnu framkvæmdanefndarinnar og treysti því að útfærslan reynist uppbyggileg og tryggi virka þátttöku öryrkja í samfélaginu. Í þeim býr mikill og dýrmætur mannauður sem okkur ber skylda til að virkja þeim sjálfum og okkur öllum til góðs. Ég vil leggja aukna áherslu á starfsendurhæfingu eða aðra hæfingu sem nýtist öryrkjum sem best og útfærslan verður vissulega unnin í samvinnu við hagsmunasamtök öryrkja. Það er grundvallaratriði í mínum huga.

Í sjötta lagi er gerð sú breyting að fjárhæð aldurstengdrar örorkuuppbótar hækkar frá og með 1. júlí 2008. Gert er ráð fyrir að fjölgað verði í hópi þeirra sem fá 100% uppbót vegna ungs aldurs þegar örorka er metin í fyrsta sinn og að aldursviðmiðið verði fært úr 19 ára aldri í 24 ár. Þannig mun einstaklingur sem metinn var til örorku 24 ára gamall fá 100% uppbót eftir breytinguna í stað 85% nú. Þetta mun auka bætur viðkomandi um liðlega 46 þús. kr. á ári. Uppbótin er ótekjutengd og því koma hækkanir hennar óskiptar til allra örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega nema þeirra sem þegar fá 100% uppbót. Alls munu um 12 þúsund örorku- og endurhæfingarlífeyrisþegar njóta hækkunarinnar þó mismikil sé og eru hækkanirnar mismunandi eftir því hvenær viðkomandi var fyrst metinn til örorku.

Í 5. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir því nýmæli að sett verði 300 þús. kr. frítekjumark á lífeyrissjóðsgreiðslur örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega frá og með 1. júlí 2008. Þessi breyting hefur þau áhrif að lífeyrissjóðstekjur þeirra upp að 300 þús. kr. á ári munu ekki skerða tekjutryggingu þeirra eða heimilisuppbót. Um helmingur allra örorkulífeyrisþega eða um 7 þúsund manns munu njóta frítekjumarksins í formi hærri bóta frá Tryggingastofnun. Með þessari breytingu er jafnframt komið til móts við áherslur lífeyrissjóðanna um að dregið verði úr víxlverkun á skerðingum milli bóta almannatrygginga og lífeyrissjóðanna. Er þess vænst að það verði til þess að lífeyrissjóðirnir taki til endurskoðunar skerðingar á lífeyrissjóðsgreiðslum vegna lífeyris almannatrygginga.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segir m.a. að stefnt skuli að því að ríkissjóður tryggi ellilífeyrisþegum lífeyri að lágmarki 25 þús. kr. frá lífeyrissjóði. Í frumvarpi þessu er ekki kveðið á um þær breytingar þar sem fjármálaráðuneytið vinnur nú að tillögum um framkvæmd slíkra greiðslna en að þeim er nú unnið af fullum krafti og þær verða lagðar fyrir Alþingi innan skamms til umfjöllunar.

Í áttunda lagi er gerð sú breyting að skerðing lífeyrisgreiðslna vegna innlausnar séreignarsparnaðar verði afnumin frá 1. janúar 2009. Innlausn séreignarsparnaðar hefur eftir það ekki áhrif við útreikning elli- og örorkulífeyris en samkvæmt núgildandi lögum eru slíkar tekjur ekki undanskildar við útreikning tekjutryggingar og heimilisuppbótar og því skerðast þeir bótaflokkar við slíka innlausn. Þannig skerðist miðað við núgildandi tekjutryggingu og heimilisuppbót til einhleyps ellilífeyrisþega sem innleysir 500 þús. kr. séreignarsparnað um 20.687 kr. á mánuði eða rúmar 248 þúsund á ári eða um helming. Þessari skerðingu verður hætt um næstkomandi áramót. Af tæknilegum ástæðum verður breytingunni ekki við komið fyrr en um næstu áramót en ríkisskattstjóri verður að fá sundurliðaðar upplýsingar frá lífeyrissjóðum um annars vegar almennar lífeyrisgreiðslur og hins vegar greiðslur vegna innlausnar séreignarsparnaðar áður en breytingin kemur til framkvæmda. Er þegar hafin vinna við undirbúning þeirra breytinga.

Í frumvarpinu er einnig gert ráð fyrir að í lög um mál-

efni aldraða verði sett sams konar heimild til handa vistmönnum varðandi dreifingu séreignarlífeyrissparnaðar og fjármagnstekna og gilda um lífeyrisþega samkvæmt lögum um almannatryggingar. Eins og áður hefur komið fram mun séreignarsparnaðurinn ekki hafa áhrif við útreikning bóta eða vistunarframlags frá og með næstu áramótum en áfram verður heimilt að dreifa fjármagnstekjum. Þykir rétt að lögfesta slíka heimild handa vistmönnum þegar um er að ræða fjármagnstekjur sem hafa verið leystar út í einu lagi líkt og gildir um lífeyrisþega.

Nokkrar nauðsynlegar lagfæringar eru gerðar á ákvæðum vegna efnislegra breytinga. Tilvísanir í tekjur maka eru teknar út þar sem það á við og sú sérregla um útreikning tekjutryggingar sem fram kemur í 5. mgr. 22. gr. almannatryggingalaga og sett var með lögum nr. 3 og 9 2001 í framhaldi af öryrkjadómnum svokallaða, er afnumin. Þetta er mjög til einföldunar fyrir lífeyrisþega og við framkvæmd Tryggingastofnunar ríkisins. Þá eru í frumvarpinu tekin af öll tvímæli um að aldurstengd örorkuuppbót skuli ekki skerðast vegna tekna lífeyrisþega.

Virðulegi forseti. Ég hef fjallað um helstu breytingar sem í frumvarpinu felast og undirstrika að í því eru ákvæði sem stuðla að bættum kjörum aldraðra og öryrkja og eru til nokkurrar einföldunar á almannatryggingakerfinu en að því er stefnt í framhaldsvinnu með almannatryggingakerfið. Ég vil jafnframt leggja mikla áherslu á að þeirri nefnd sem ég skipaði á síðasta ári verði falið að skila mér samræmdum tillögum fyrir 1. nóvember á þessu ári varðandi heildarendurskoðun almannatryggingalöggjafarinnar er miði að einföldun hennar. Ég geri ráð fyrir að við séum sammála um nauðsyn þess að sú vinna fari fram og oft hefur komið fram í umræðu á Alþingi að núverandi kerfi sé allt of flókið og full þörf á því að einfalda það. Ég mun halda áfram að beita mér fyrir úrbótum í lífeyristryggingakerfinu sem leiði til bættra kjara fyrir lífeyrisþega og jafnframt til réttlátara og einfaldara kerfis. Þetta er eitt af þeim forgangsmálum sem ég legg áherslu á og ég er afar þakklát fyrir að fá að kljást við þetta mikilvæga en flókna verkefni.

Ég læt þessari yfirferð yfir efni frumvarpsins og einstök ákvæði þess lokið og legg til að frumvarpinu verði vísað til hv. félags- og tryggingamálanefndar og til 2. umr.

[Fundarhlé. — 12:57]

[13:31]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við ræðum mjög mikilvægar breytingar á almannatryggingalögunum sem eru í takt við yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá því fyrir jól, um bætt kjör lífeyrisþega. Þetta er fyrsta þingmálið sem kemur til kasta hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra eftir að lífeyristryggingar almannatrygginga voru færðar yfir í félagsmálaráðuneytið sem eftir það heitir félags- og tryggingamálaráðuneytið.

Ég vil nefna það hér, vegna þess að um er að ræða þá mikilvægu stofnun sem Tryggingastofnun er, að það er rétt, sem hæstv. ráðherra sagði í ræðu sinni, að oft hefðu starfsmenn sætt ósanngirni í gagnrýni úti í samfélaginu. Ég tek undir það því að oft hafa starfsmenn þar legið undir ámæli sem hefur verið ósanngjarnt. Í Tryggingastofnuninni eru frábærir starfsmenn sem vinna störf sín einstaklega vel og oft mjög flókin og erfið störf þannig að ég vil taka undir þau orð hæstv. ráðherra.

Nú er verið að skipta Tryggingastofnun upp, þ.e. þeim málaflokkum sem heyra undir stofnunina, og færa sjúkratryggingar yfir til heilbrigðisráðherra en aðra þætti til hæstv. félagsmálaráðherra. Mig langar í upphafi að beina þeirri spurningu til hæstv. félagsmálaráðherra hvort þeir tveir ráðherrar sem nú eru yfir málaflokkum almannatrygginga hafi hugað að því að þjónusta við lífeyrisþegana og alla þá sem þurfa á þjónustu almannatrygginga að halda, eða Tryggingastofnunar, hvort sú þjónusta verði ekki á einum stað. Það er geysilega mikilvægt að hún skiptist ekki upp og þeir sem þurfa á þjónustunni að halda fari á einn stað til að fá afgreiðslu. Þannig hafa menn beitt sér á Norðurlöndunum hvað þetta varðar þó að málaflokkar almannatrygginga, þ.e. sjúkratryggingar og lífeyristryggingar, hafi ekki heyrt undir sama ráðherrann. Ég tel því mjög mikilvægt að passað verði upp á að þjónustan verði á einum stað og spyr hæstv. ráðherra hvort sú vinna hafi farið í gang.

Almannatryggingarnar eru að uppruna frá 1936 og hafa síðan ekki verið mikið endurskoðaðar í heild. Lagabálkurinn sem var samþykktur 1971 hafði ekki mikið breyst þó að á lífeyristryggingum hefðu orðið nokkrar breytingar. Ég vil því fagna því að verið er að fara í heildarendurskoðun á almannatryggingunum hjá hæstv. ráðherra í félags- og tryggingamálaráðuneytinu. Það er orðin löngu tímabær vinna og fyrirrennarar hæstv. ráðherra, sem hafa verið yfir málaflokknum, hafa ítrekað gefist upp við það verk í gegnum tíðina.

Það er mikilvægt að möskvarnir í öryggisneti velferðarkerfisins haldi og þarf þá að horfa á lagasetninguna í heild svo að netið gliðni ekki. Því miður hefur það gerst á undanförnum árum að menn hafa gert smáskammtabreytingar á lögunum og þá hafa myndast glufur í kerfinu sem bitna illa á lífeyrisþegum. Dæmin sem hæstv. ráðherra nefndi í máli sínu í morgun eru mjög góð dæmi um það hvernig þessar ítrekuðu breytingar án heildaryfirsýnar hafa lent illa á ákveðnum aðilum í ákveðnum aðstæðum.

Það er greinilegt að verkefnisstjórnin, sem tók að sér það verk að semja þetta lagafrumvarp og vinna við að einfalda almannatryggingarnar, hefur unnið hratt og vel. Hér er hið besta frumvarp komið í hendur okkar alþingismanna þar sem gerðar eru tillögur til breytinga í anda þeirrar yfirlýsingar sem kom frá ríkisstjórninni fyrir jólin. Þetta eru, eins og kom þar fram, fyrstu aðgerðir í þágu lífeyrisþeganna. Einnig er verið að taka á því hér að reyna að minnka ofgreiðslur í kerfinu og síðan endurkröfuna sem hefur bitnað illa á lífeyrisþegum. Í þágu þess hefur verið sett 90 þús. kr. frítekjumark á fjármagnstekjur. Mér fannst athyglisvert að hæstv. ráðherra sagði að helmingurinn af allri ofgreiðslu væri vegna fjármagnstekna. Það er athyglisvert en kemur mér reyndar ekki á óvart því að yfirleitt hafa þau mál sem hafa borist mér flest verið vegna fjármagnstekna sem hafa gert það að verkum að fólk lendir í ofgreiðslum og síðan endurkröfum.

Í þágu þess að einfalda kerfið og gera það hagkvæmara hefur breyttu verklagi verið komið á. Eftir því sem mér

skilst er aukið samstarf við skattyfirvöld til að fá upplýsingar fyrr til Tryggingastofnunar til að koma í veg fyrir ofgreiðslur í kerfinu.

Fyrsta málið sem nefnt er í frumvarpinu um helstu breytingar er að skerðing tryggingabóta vegna tekna maka verður afnumin frá og með 1. apríl 2008 og það er stórmál. Það hefur verið mikið baráttumál lífeyrisþega, bæði aldraðra og öryrkja, lengi. Á síðasta kjörtímabili var stigið ákveðið skref í þá átt að afnema eða minnka tekjutengingarnar en ekki var gengið alla leið heldur minnkað í 25,75% sem nú eru afnumin. Ég vil einnig fagna því að í frumvarpinu er tekið á því í bráðabirgðaákvæði að þeir sem lenda í þeirri stöðu að þurfa t.d. að greiða hærra gjald fyrir hjúkrunarheimili lendi ekki í þeim auknu gjaldtökum. Ekki var hugað að því á síðasta kjörtímabili þegar þessi tekjutenging var minnkuð og þá fengu nokkrir lífeyrisþegar hærri rukkanir vegna hjúkrunarheimila. Tryggingastofnun brást við því og fór ekki í þá innheimtu, sem betur fer því að hún var ósanngjörn. Menn höfðu ekki verið upplýstir um að þessar breytingar væru á ferðinni sem gætu bitnað á þeim sem eiga maka á hjúkrunarheimili. Hér er sem sagt tekið á því í bráðabirgðaákvæði að lífeyrisþegi getur valið um hvora regluna hann nýtir. Mér skilst að fyrirkomulagið sé á þann veg að tölvukerfi Tryggingastofnunar ríkisins muni velja hagkvæmari leiðina fyrir hvern lífeyrisþega þannig að hann lendi ekki í þessum auknu innheimtum. Þetta bráðabirgðaákvæði gildir til næstu tveggja ára, sem er mikilvægt. Ég geri fastlega ráð fyrir því að eftir þau tvö ár verði búið að breyta þessu kerfi. Að við verðum búin að afnema það niðurlægjandi vasapeningakerfi að lífeyrisþegar missi fjárráðin við að fara inn á hjúkrunarheimili. Að því verði breytt í svipaða veru og nú er viðhaft gagnvart fötluðum á sambýlum eða í svipaða veru og fyrirkomulagið er á Norðurlöndunum.

Þá verður búið að afnema hið úrelta, gamla og niðurlægjandi vasapeningakerfi eftir tvö ár — að því hlýtur að verða stefnt enda hefur það verið stefna Samfylkingarinnar lengi að breyta því. Það er sem sagt verið að grípa til sérstakra aðgerða til að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta með þessu sérstaka frítekjumarki á fjármagnstekjur. Það er verið að hækka vasapeningana á stofnunum um 30% en ég vil minna á það að síðast þegar almannatryggingalögunum var breytt urðu vasapeningarnir út undan og þeir hækkuðu ekkert. Fólkið sem var á vasapeningum á stofnunum fékk því engar kjarabætur á síðasta kjörtímabili. Nú er sem sagt verið að bregðast hressilega við og hækka vasapeninga um 30% frá og með 1. apríl nk. og frítekjumarkið er afnumið. Ég lít auðvitað svo á að þetta verði tímabundið ástand vegna þessara breytinga sem ég tel að við verðum að fara í, að afnema þetta kerfi.

Skerðingarhlutfallið hjá ellilífeyrisþegunum verður lækkað úr 30% í 25% frá sama tíma og einnig er verið að setja inn frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára, verið að hækka það í 100 þús. kr. úr 25 þús. kr. sem það var áður. Þarna er verið að koma til móts við þennan hóp, 67–70 ára, en á vorþinginu, eins og menn eflaust muna, var almannatryggingalögunum breytt í þá veru að 70 ára og eldri gátu haft hvaða atvinnutekjur sem var og þær skertu ekki bætur þeirra. En mig langar að spyrja hæstv. ráðherra vegna þessa: Hvernig standa málin gagnvart lífeyrissjóðstekjunum? Stendur til að setja einhver frítekjumörk gagnvart þeim? Það væri fróðlegt að fá að heyra það því að fjöldi manns hefur safnað sér réttindum í lífeyrissjóðum og þær tekjur skerða náttúrlega almannatryggingabæturnar. Það væri fróðlegt að fá að heyra frá hæstv. ráðherra hvort það hefur eitthvað verið rætt í félagsmálaráðuneytinu.

Gert er ráð fyrir því að þær breytingar sem snúa að öryrkjunum muni fara til hv. félagsmálanefndar á meðan málið er í vinnslu og þar er verið að bíða eftir niðurstöðum nefndar forsætisráðherra. Ég, virðulegi forseti, spyr hæstv. ráðherra: Hvenær áætlar sú nefnd að skila frá sér niðurstöðum? Það er mjög mikilvægt að félagsmálanefnd Alþingis afgreiði þetta mál vel en líka nokkuð fljótt vegna gildistökuákvæðanna og því er áríðandi að fá upplýsingar um það hvenær þær breytingar sem snúa að öryrkjunum eru væntanlegar frá nefnd forsætisráðherra. Ég vil taka undir mikilvægi starfsendurhæfingar, sem nefnd forsætisráðherra hefur verið að vinna að, og fleiri, m.a. Samtök atvinnulífsins. Það þarf að vera virk starfsendurhæfing þar sem gripið er inn í þegar fólk er að missa heilsuna þannig að það lendi ekki strax á örorku. Það getur verið mjög erfitt og þess vegna er þessi umræða öll um aukna starfsendurhæfingu, og það að horfa til starfsgetu einstaklingsins en ekki til þess hvað hann getur ekki — nálgun sem er mjög mikilvæg og einnig er það mikilvægt að menn vinni að því að koma í veg fyrir að fólk missi starfsgetuna.

Ég sé að tími minn flýgur áfram. Það eru ýmis mál sem ég hefði gjarnan viljað ræða en ráðherra hafði farið mjög rækilega yfir hlutina. Það er verið að afnema skerðingu vegna séreignasparnaðarins 1. janúar 2009. Ég hef verið iðin við að hvetja fólk til að leysa ekki út sinn séreignasparnað fyrr en þá ef það mögulega getur beðið með það. Hæstv. ráðherra nefndi sláandi dæmi um það hvernig helmingurinn af þessum séreignasparnaði er nánast tekinn til baka með skerðingunum. Það er nánast klár eignaupptaka, þessar skerðingar á þeim sparnaði.

Ég ætla einnig að nefna nokkur atriði sem snúa að komandi kjarasamningum og samkomulagi ríkisstjórnarinnar við launþegahreyfinguna sem var kynnt í síðustu viku. Þar koma ýmsar kjarabætur til lífeyrisþega. Almannatryggingabæturnar munu t.d. hækka annaðhvort í takt við lánavísitölu eða neysluvísitölu eftir því hvað kemur sér betur fyrir þá, persónuaslátturinn verður hækkaður o.s.frv. (Forseti hringir.)

Virðulegi forseti. Ég hef lokið máli mínu í bili en ef ég tel ástæðu til bið ég um orðið aftur. Við skulum sjá hvað setur í þeim efnum.

[13:47]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að lýsa yfir ánægju okkar þingmanna Frjálslynda flokksins með að þetta mál skuli koma hér fram og að verið sé að stíga þau skref sem í frumvarpinu eru. Ég bendi hins vegar á að þetta frumvarp er í mörgum atriðum samhljóða frumvarpi sem við þingmenn Frjálslynda flokksins fluttum á síðastliðnu hausti, þskj. 10 og 10. mál þingsins, og rætt var á hv. Alþingi en

bíður núna afgreiðslu í félags- og tryggingamálanefnd. Að sjálfsögðu munum við fara fram á það að þessi mál verði rædd saman þar sem þau eru að mörgu leyti keimlík þó að þau séu ekki í öllum tilfellum alveg eins. Í sumum tilfellum lögðum við til að gengið væri lengra á þessu þingi en lagt er til í frumvarpi hæstv. ráðherra.

En allt að einu þá endurtek ég að við fögnum því frumvarpi sem hér er fram komið og teljum að um verulegan áfanga sé að ræða. Hér er m.a. lagt til að fella algjörlega niður tengingar við tekjur maka sem er nákvæmlega sama tillaga og við lögðum til síðastliðið haust. Einnig er verið að taka á þeim atriðum sem við lögðum réttilega til um séreignarsparnaðinn, að hann hefði ekki nein skerðingaráhrif og er það lagt til í þessu frumvarpi. Vissulega eru því áfangar í þessu máli sem eru með nákvæmlega sama sniði og málatilbúnaður okkar í Frjálslynda flokknum var fyrr á þessu þingi og eins og við töluðum reyndar fyrir í kosningabaráttunni á síðastliðnu vori. Við getum þess vegna ekki annað en glaðst yfir þessu og erum ánægð með þau verk sem hér eru að líta dagsins ljós. Hins vegar er rétt að fara nokkrum orðum um þetta frumvarp, einkum til að draga fram ýmis atriði sem í því eru eða eru þar ekki, hæstv. forseti.

Í fyrsta lagi má benda á, og væri kannski rétt að hafa það í huga við afgreiðslu málsins úr nefnd áður en það kemur aftur til umfjöllunar í hv. Alþingi, að ef ég man rétt, ég er reyndar ekki með þann dóm fyrir framan mig, féll nýverið dómur í Hæstarétti þar sem einstaklingur vildi sækja þann rétt að lífeyrissparnaður væri skattlagður eins og fjármagnstekjur, með 10% skatti. Ef ég man niðurstöðuna rétt var hún sú að Hæstiréttur taldi að ekki væru rök fyrir því þar sem lífeyrissparnaður í almennum lífeyrissjóðum væru atvinnutengdar tekjur. Þá hlýtur að vakna sú spurning þegar hér er lagt til frítekjumark fyrir 67–70 ára upp að 100 þús. kr. á mánuði í atvinnutekjum, hvort líta eigi svo á, miðað við túlkun Hæstaréttar, að lífeyristekjur úr almennum lífeyrissjóðum séu líka atvinnutekjur í þessu tilviki. Þetta er vafaatriði sem nefndarmenn verða að fara yfir og svara. Af sjálfu leiðir finnst mér, úr því að Hæstiréttur dæmir það svo að menn eigi alls ekki rétt á að lífeyrissparnaður eða ávöxtun hans sé skattlögð sem fjármagnstekjur heldur séu þetta atvinnutengdar tekjur sem myndist vegna inngreiðslu í almenna lífeyrissjóði af atvinnutekjum, að þá hljóti þær tekjur að flokkast sem slíkar þó að þær komi síðar til greiðslu vegna þess að þær hafa verið lagðar til hliðar í sparnaðarformi, þ.e. inn í almenna lífeyrissjóði.

Þetta er eitthvað sem við þurfum að skoða en hér er hins vegar enn verið að útfæra atriði sem er ekki samhljóða því sem við lögðum til í Frjálslynda flokknum á síðastliðnu hausti og það er að verið er að hækka frítekjumarkið hjá ellilífeyrisþegum, og öryrkjum reyndar líka sem aftur hafa val um 60% o.s.frv., úr 25 þús. í 100 þús. kr. á mánuði. Á vordögum voru svo sett lög, eins og menn væntanlega muna, þess efnis að þegar að einstaklingur er orðinn sjötugur má hann hafa eins miklar tekjur og hann vill án þess að fá neina skerðingu. Sá sem hér stendur flutti þá um það tölu, m.a. í þessum ræðustól, að eðlilegt væri að taka frekar það skref í áföngum og láta það ná jafnt til allra og stefna að því að atvinnutekjur væru almennt ekki skerðingarvaldur á bætur frá almannatryggingum þegar fólk væri orðið 67 ára að aldri fremur en að taka upp þessa mismunun við 70 ára aldurinn, að þá megi menn hafa eins miklar tekjur og þeir vilja og síðan sé ákveðið tekjumark. Samt er það auðvitað til bóta sem hér er verið að gera þegar hækka á frítekjumarkið úr 25 þús. kr. í 100 þús. kr. á mánuði. Að sjálfsögðu er það til verulegra bóta. Væntanlega mun þetta verða til þess að eldri borgarar sækja meira út á vinnumarkaðinn en verið hefur og það er líka til bóta, einfaldlega vegna þess að starfandi maður, kona eða karl, er þá virkur í þjóðfélaginu sem slíkur og væntanlega bætir það heilsu hans og lífsánægju að fá að starfa eins og hver annar á vinnumarkaðnum. Þessi atriði eru vissulega til bóta eins og þau eru sett fram í frumvarpinu en ég vek hins vegar athygli á þessu.

Hins vegar er hér lagt til að sett verði sérstakt frítekjumark á lífeyrissjóðstekjur örorkulífeyrisþega upp að 300 þús. kr. á ári án þess að til skerðingar á tekjutryggingu þeirra komi. Ég segi og endurtek það, hæstv. forseti, að ég held að rétt hefði verið að hafa þarna jafnræði milli fólks sem á réttindi í almennum lífeyrissjóðum og að þau skref sem verða stigin nái til allra. Ég minni enn á fyrrnefndan hæstaréttardóm, sem ég held að ég muni rétt hvernig fór, og fer fram á að hann verði skoðaður í viðkomandi nefnd með tilliti til þess sem hér á að lögfesta og hvernig eigi þá að túlka tekjur úr almennum lífeyrissjóðum með tilliti til þess dóms.

Þá á að taka upp frítekjumark hvað varðar fjármagnstekjur, þ.e. 90 þús. kr. á mánuði. Það er af hinu góða og einfaldar væntanlega kerfið og framkvæmd þess alla hjá Tryggingastofnun þegar verið er að reikna út tekjur eldri borgara og þar af leiðandi fækkar vonandi þeim leiðréttingum sem þurft hefur að gera í kerfinu á undanförnum árum og valdið hafa miklum deilum eins og allir vita. Vafalaust er verið að bregðast við því hér að stórum hluta. Ég held að ég hafi tekið rétt eftir því áðan að hæstv. ráðherra segði að þetta næði til 90 eða 95% þeirra sem teldu fram fjármagnstekjur. Hér er væntanlega verið að einfalda kerfið og gera það skilvirkara auk þess sem verið er að færa mönnum þá kjarabót að fjármagnstekjur undir 90 þús. kr. hafi ekki skerðingaráhrif. Það er vissulega áfangi.

Lagt er til í frumvarpinu hvað varðar atvinnutekjur elli- og örorkulífeyrisþega að menn hafi val um hvort þeir vilji nota sér hina svokölluðu 60% reglu eða þá heimild að mega hafa 100 þús. kr. tekjur á mánuði án þess að það valdi skerðingu eftir því hvort hagstæðara er. Það er að sjálfsögðu ekkert við þá útfærslu að athuga þegar taka á þau skref sem hér eru lögð til.

Í 7. gr. er boðið upp á aðstoð við útreikninga og það er sjálfsagt full þörf á því. Mikið hefur verið kvartað undan því að tryggingabótakerfið væri flókið, að útreikningar þar væru flóknir og vissulega er það svo. Það þarf að hafa fyrir því að skilja þetta kerfi og fara í gegnum það og þar af leiðandi er gott að boðið sé upp á aðstoð við útreikning, hvort kæmi elli- og örorkulífeyrisþegum betur miðað við þær heildartekjur sem þeir geta haft á ársgrundvelli. Þannig að það er vissulega til bóta við þessa framkvæmd þegar menn eru að breyta þessum flóknu lögum. Því þau eru vissulega flókin.

En ég vek athygli á því, hæstv. forseti, að þó að hér sé verið að miða við 100 þús. kr. tekjur, sem er til bóta, þá erum við enn þá með þessa mismunun milli 67–70 ára og þeirra sem eru orðnir 70 ára sem mega hafa hvaða tekjur sem er án þess að fá skerðingar. Ég hygg reyndar að við hljótum að vera á þeirri vegferð að stíga þetta skref til framtíðar þannig að atvinnutekjur eldri borgara verði ekki til skerðingar á bótum þeirra. Hér er líka verið að laga örlítið hlutfallið varðandi ellilífeyrinn sem kallaður er svo, en heitir nú grunnlífeyrir í kerfinu að mig minnir, með því að lækka skerðingarhlutfall ellilífeyris úr 30% í 25.

Ég minni hins vegar á að eldri borgarar hafa verið með mjög stífar kröfu um það á undanförnum árum að grunnlífeyririnn yrði aldrei skertur. Það hefur verið mjög stíf krafa af þeirra hendi að þeir héldu alltaf þeirri upphæð sem er 25 eða 26 þús. kr. á mánuði, að hún tæki engum skerðingarreglum. En skerðingarreglan á grunnlífeyrinum er lægri en almenna skerðingarreglan í tryggingakerfinu sem er núna 39% eða eitthvað svoleiðis, þ.e. á tekjutryggingu og aðrar bætur sem koma ofan á grunnlífeyrinn. Þarna er vissulega verið að lagfæra örlítið, það er verið að minnka skerðinguna um 5% og það er skref í áttina. En ég minni á að krafa eldri borgara hefur verið mjög ákveðin í þá veru að allir héldu grunnlífeyrinum.

Loks er hér sérstök regla sem sett er um aðlögun varðandi innlausn á fjáreignum, þ.e. að þegar menn selja eða innleysa eignir og við það myndast fjármagnstekjur sem leystar eru út á einu ári þá er hægt að dreifa þeirri skattlagningu á 10 ár. Það er vissulega til bóta og tel ég að þar sé verið að koma verulega til móts við eldri borgara í þessu tilliti.

Hæstv. forseti. Þetta vildi ég segja um þetta frumvarp og endurtek það í lokin að af sjálfu leiðir að við þingmenn Frjálslynda flokksins fögnum því að þetta mál skuli vera komið fram. Við væntum þess að þetta sé vegferð á þeirri leið sem við teljum að stefna eigi að hvað varðar jöfnuð allra eftir 67 ára aldur, allra eldri borgara sem afla sér tekna og fá skerðingar og eins að menn horfi til framtíðar að því er varðar sparnað í almennum lífeyrissjóðum, að lífeyrissparnaðinn valdi ekki þeirri skerðingu sem hann gerir í dag. Í því sambandi er auðvitað hægt að minna aftur á að þegar er búið að setja inn frítekjumark á almennan lífeyrissparnað öryrkja og hvers vegna setjum við þá ekki svipaða upphæð gagnvart lífeyrisþegum almennt, 300 þús. kr. frítekjumark sem þar er sett á lífeyrissjóðstekjur? Því miður er það enn þá svo í þjóðfélagi okkar að til er fólk sem á ekki rétt á hærri bótum úr lífeyrissjóði en 10–11 þús. kr. á mánuði. Það er ótrúlegt en það er enn hægt að finna dæmi um það. Það mundi vissulega muna um það fyrir það fólk sem á sáralítil lífeyrisréttindi að hafa þetta 300 þús. frítekjumark kr. almennt fyrir alla en ekki aðeins öryrkja.

[14:02]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar sem hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra hefur mælt fyrir. Áður var málaflokkurinn undir heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra og er frumvarpið lagt fram í ljósi breytinga á verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Hér um að ræða frumvarp um málefni aldraðra sem er að mörgu leyti mjög jákvætt. Hér er verið að bæta að mörgu leyti stöðu aldraðra samkvæmt ákveðnu samkomulagi sem var gert í desember síðastliðnum við lokaafgreiðslu fjárlaga. Eins og ég sagði áðan þá er þetta út frá yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 5. desember 2007 og margt gott má í þessu máli finna.

Hins vegar verð ég að viðurkenna að mér finnst, þegar maður heyrir í forsvarsmönnum aldraðra, að þeim finnist að hér sé helst til of skammt gengið í kjarabótum handa öldruðum sérstaklega kannski í ljósi þess að málflutningur allra stjórnmálaflokka í aðdraganda síðustu kosninga var á þann veg að það ætti að stefna að því að stórbæta kjör aldraðra og öryrkja í ljósi þess að staða ríkissjóðs væri svo sterk sem raun ber vitni.

Ég er með fyrirspurn í þinginu til hæstv. fjármálaráðherra um það hvort hann sé reiðubúinn að beita sér fyrir því að skattur af lífeyristekjum aldraðra verði 10% rétt eins og sumir stjórnmálaflokkar lofuðu í aðdraganda síðustu kosninga. Sú fyrirspurn liggur inni hvort fjármálaráðherra sem fer með skattamálefni sé reiðubúinn til breytinga á því sviði að skattur af lífeyristekjum verði 10%. Rök manna fyrir því að skattur af lífeyristekjum eigi einungis að vera 10% eru meðal annars þau að hér er um að ræða uppsafnað fjármagn sem fólk hefur lagt fyrir gegnum áratugina og er að verulegu leyti fjármagnstekjur.

Hins vegar er það þannig að þeir aðilar sem eiga þó nokkuð mikið af peningum og eru tekjuháir og leggja umfram það sem þeir eiga að leggja í lífeyrissjóði og leggja það inn á venjulega bankabók, þeir greiða einungis 10% fjármagnstekjuskatt. Þeir sem vel standa og þurfa að koma sínu sparifé í lóg greiða einungis 10% skatt þegar þeir leggja það inn á bankabókina en þeir sem strita alla ævi við að greiða inn á sinn lífeyrissjóð sem er skylda þurfa að borga yfir 30% skatt þegar þeir taka þann lífeyrissparnað út.

Því vil ég spyrja hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra sem fer núna með málefni aldraðra hvort hún hyggist beita sér fyrir því að skattlagning lífeyristekna aldraðra verði endurskoðuð á þessu kjörtímabili rétt eins og Samfylkingin boðaði fyrir síðustu kosningar. Þetta var mjög mikið til umræðu þá og mikilvægt er að heyra hvort Samfylkingin hyggist í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn beita sér í þessum efnum og hvort að Samfylkingin hafi við myndun þessarar ríkisstjórnar lagt mikla áherslu á að lífeyrisþegar greiði 10% skatt af sínum lífeyristekjum.

Ég á eftir að spyrja hæstv. fjármálaráðherra hér síðar út í það hver hans afstaða sé í þessu máli. En mér finnst af því við höfum rætt það að hér er eitt skref stigið í þá átt að bæta kjör aldraðra þá hlýtur maður að velta því fyrir sér hver næstu skref eigi að vera í þeim efnum og því spyr ég þessara spurningar í þessu samhengi því það er mikilvægt að við gerum okkur grein fyrir því hvaða næstu skref ríkisstjórnin ætlar að stíga í þessum efnum.

Ég vil benda á annað, hæstv. forseti, sem við bentum á þegar svokölluð 70 ára regla var samþykkt á síðasta ári í þinginu, að það eigi að skipta öldruðum í tvo hópa, annars vegar 67 ára til sjötugs og síðan 70 ára og eldri. Þeir sem eru 70 ára og eldri geta aflað tekna án þess að vera skertir á

meðan að einstaklingar sem eru 67 upp að 70 ára aldri eru skertir séu þeir með meira en 100 þús. kr. í laun á mánuði.

Ég held að það sé nú algengara að fólk hætti að vinna um 67 ára aldur og fari á lífeyristekjur þá og ég er ekkert búinn að sjá það að það fólk sé endilega að fara að vinna aftur um sjötugt. Mér er það til efs að ríkið sé að græða á því að skipta eldri borgurum með þessum hætti í tvo hópa því í raun og veru er það hvati fyrir fólk sem er 67–70 ára gamalt að stunda atvinnu því þannig þenst ríkiskassinn út. Það fólk greiðir sína skatta og skyldur til samfélagsins. Mér er því alveg fyrirmunað að sjá það, hæstv. forseti, hvernig menn fá það út að það geti borgað sig fyrir ríkissjóð að skipta öldruðum í tvo hópa, annars vegar 67–70 ára og 70 ára og eldri. Mig grunar, hæstv. forseti, að hér hafi verið um að ræða sérstakt áherslumál sjálfstæðismanna í þessum efnum og ég held að Samfylkingin sé ekkert endilega og hafi ekkert verið áfjáð í að skipta eldri borgurum í tvo hópa með þessum hætti. En ég spyr hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra að því hvort hún hyggist beita sér fyrir endurskoðun á þessu þannig að aldraðir verði á ný einn hópur, þ.e. 67 ára og eldri þannig að við 67 ára aldurinn geti fólk haldið áfram sinni vinnu án þess að lífeyrisgreiðslur skerðist.

Ég fagna einu hér, hæstv. forseti, sem kveður á um í 7. gr. frumvarpsins og ég held að sé til mikilla bóta, þar sem er sagt að hægt sé að óska eftir því hjá Tryggingastofnun ríkisins að gerður verði samanburður á útreikningi elli- og örorkulífeyris og tekjutryggingar fyrir og eftir gildistöku þessara laga. Ef samanburðurinn leiðir til hærri bóta samkvæmt eldri lögum skal stofnunin greiða hærri bæturnar á því tímabili. Hér er um ívilnandi ákvæði að ræða fyrir þá sem eiga að njóta greiðslna úr þessum sjóðum og ég fagna því sérstaklega að menn skuli taka á þessu þar sem lífeyrisþeginn nýtur vafans. Ég fagna því sérstaklega.

Annars er hér um að ræða frumvarp sem byggir á því sem ríkisstjórnin kynnti í desember síðastliðnum og það bíður okkar mikil vinna í félags- og tryggingamálanefnd þingsins að fara yfir þetta, heyra hvað aldraðir og öryrkjar hafa að segja um þær breytingar sem hér eru lagðar til. Það á eftir að senda þetta frumvarp til umsagnar og við eigum eftir að heyra í helstu hagsmunaaðilum sem málið varðar. Ég ætla ekkert að draga úr því að hér er um að ræða frumvarp sem mun heilt yfir bæta kjör lífeyrisþega. Það er það jákvæða í þessu máli. Hins vegar eru áhöld um það hvort við göngum nógu langt í þessum efnum. Við þurfum líka að fá svör við því hver næstu skref ríkisstjórnarinnar ætla að vera í þeim efnum að bæta hag aldraðra. Hér er því einungis um fyrsta skref að ræða eins og hefur komið fram í þessari umræðu. Ég hlakka til að takast á við þetta verkefni innan félags- og tryggingamálanefndar, þ.e. að fara yfir þetta frumvarp sem mun bæta kjör aldraðra sérstaklega. Það er spurning eins og ég hef áður sagt hér hvort ekki megi gera betur í þeim efnum. En við munum skoða það sérstaklega á vettvangi félags- og tryggingamálanefndar við umfjöllun um þetta mál.

[14:11]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég fagna allri umræðu um almannatryggingakerfið og tek undir að rétt er að einfalda kerfið. Að minnsta kosti er nauðsynlegt að minnka flækjustigið svo við sem erum öryrkjar og eins ellilífeyrisþegar getum kynnt okkur og þekkjum réttindi okkar. Það eitt og sér er ákveðin kjarabót.

Það er ýmislegt mjög gott, finnst mér, í því frumvarpi sem hér liggur fyrir og vil ég þar helst nefna afnám tekjutengingar við tekjur maka sem eykur náttúrlega fjárhagslegt sjálfstæði lífeyrisþega til muna og gerir það að verkum að bótaþegi er ekki upp á maka sinn kominn þegar kemur að framfærslu. Þetta er alveg gríðarlega mikið réttlætismál.

Eins fagna ég því að hækka eigi aldurstengdar örorkubætur, auk þess sem ég tel að það sé mjög gott að það er stærra aldursbil sem kemur til með að njóta fullra aldurstengdra bóta og svo er hér um verulega hækkun á frítekjumarki ellilífeyrisþega að ræða sem ég held að sé einnig mjög gott.

Það vantar hins vegar, finnst mér, í þetta frumvarp og ég finn hér ekkert um það að þeir sem notið hafa aldurstengdrar uppbótar haldi þeim réttindum eftir að 67 ára aldri er náð. Mér finnst nauðsynlegt að því verði bætt inn í því oft er sagt að eftir því sem aldurinn færist yfir þá fatlist fólk bara við það eitt að verða aldrað. En ég held að þetta snúist alla vega mjög sjaldan við. Þegar fatlað fólk eldist þá hættir það ekki að vera fatlað við það eitt að verða 67 ára og því er nauðsynlegt að aldurstengda uppbótin fylgi fólki áfram eftir að það er orðið gamalt.

Svo sakna ég þess líka að sjá ekki í þessu frumvarpi hækkun á frítekjumarki öryrkja. Það er vissulega boðað að ekki sé hækkun á sama hátt og hjá ellilífeyrisþegum. Þótt það sé vissulega boðað að þetta mál verði skoðað áfram þá finnst mér ekkert í hendi með það og öryrkjar fá alla vega ekki salt í grautinn og fleiri peninga í hendurnar með þessum breytingum einum og sér. En vonandi koma þeir í framtíðinni. Ég hefði helst viljað sjá það líka núna 1. apríl.

Að lokum fagna ég þeirri yfirlýsingu hæstv. ráðherra að breytingar á almannatryggingakerfinu verði unnar í samráði við hagsmunasamtök öryrkja. Ég er sannfærð um að þannig séu mestar líkur á að breytingarnar verði öryrkjum til sem mestra hagsbóta og um leið samfélaginu öllu.

[14:15]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, og lögum um málefni aldraðra, nr. 125/1999. Frumvarpið er í samræmi við það sem boðað var í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá því í desember sl. þar sem tilkynnt var um að lögfestar yrðu ýmsar breytingar sem kæmu til framkvæmda í áföngum á árunum 2008–2010.

Þarna er um að ræða margar mjög mikilvægar breytingar sem bæta munu kjör og hag eldri borgara og öryrkja til muna. Á undanförnum árum hafa kjör þessara hópa verið mikið til umræðu og víst er að þar er mikið verk óunnið. Hins vegar má ekki gleyma því að margt hefur verið gert á liðnum árum með bættan hag lífeyrisþega að leiðarljósi og þetta frumvarp er enn eitt skrefið í þá átt að bæta það frekar. Ég get til að mynda minnt á samkomulag ríkisstjórnarinnar við eldri borgara í kjölfar tillagna svonefndrar Ásmundarnefndar á árinu 2006 sem hafði talsverðar kjarabætur í för með sér, bæði hvað varðar bótagreiðslur og hús-

næðisúrræði fyrir lífeyrisþega.

Málefni lífeyrisþega eru sett í öndvegi þessarar ríkisstjórnar og í stefnuyfirlýsingu hennar er lögð áhersla á að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja með því að draga úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu. Þar segir einnig að unnið verði að einföldun almannatryggingakerfisins og að sérstaklega verði skoðað samspilið milli tryggingabóta, greiðslna úr lífeyrissjóðum og atvinnutekna einstaklinga. Þar eru nefnd einstök atriði svo sem frítekjumark vegna atvinnutekna fyrir aldurshópinn 67–70 ára, skerðingar vegna tekna maka o.fl. Frumvarpið tekur á mörgum ef ekki flestum þeirra atriða sem tiltekin eru í stjórnarsáttmálanum og því ber að fagna.

Strax í haust var skipuð verkefnisstjórn á vegum hæstv. félagsmálaráðherra um endurskoðun almannatryggingakerfisins sem hefur tvíþætt markmið, að setja fram tillögur um fyrstu aðgerðir, sem þetta frumvarp er byggt á, og að skila tillögum um heildarendurskoðun almannatryggingakerfisins fyrir 1. nóvember á þessu ári. Ég get staðfest, þar sem ég á sæti í þessari verkefnisstjórn, að hún hefur unnið mjög ötullega undir forustu Sigríðar Lillýjar Baldursdóttur, forstjóra Tryggingastofnunar ríkisins, og nefndin skilaði, eins og áður segir, tillögum 1. desember sem frumvarp þetta byggir á. Þær tillögur eru allar ágætar og góðra gjalda verðar en stóra verkefni nefndarinnar er að sjálfsögðu að endurskoða kerfið í heild sinni. Það er ekki auðvelt verkefni þar sem gerðar hafa verið endalausar breytingar á því í gegnum tíðina. Eftir stendur kerfi sem allir geta sammælst um að er stagbætt og óskiljanlegt mjög mörgum, eins og fram kom í máli síðasta ræðumanns.

Ég held að ef við ætluðum að setja á fór almannatryggingakerfi í dag mundum við örugglega ekki notast við núverandi kerfi, með allri virðingu þó fyrir því, og þar reyna allir að vinna eins vel og hægt er. Ég geri mér líka grein fyrir því að það er heldur ekkert auðvelt verkefni en ég hef talað fyrir því að við byrjum einfaldlega upp á nýtt, að við tökum fæðingarorlofskerfið, sem við ræddum hér fyrr í dag, til fyrirmyndar. Í stað þess að gera endalausar betrumbætur á gamla kerfinu, sem alltaf hafa einhverjar hliðarverkanir í för með sér, þá ættum við hreinlega að byrja á núlli, ef svo mætti segja. Ég hef talað fyrir því að við hönnuðum nýtt kerfi þar sem við settum fram þau markmið sem við viljum ná fram og við gerðum það alveg örugglega með miklu einfaldari hætti. Síðan væri hægt að hugsa einhvers konar sólarlagsákvæði þar sem hægt væri að „fasa“ þetta inn. Þetta er ekkert einfalt og eflaust margir hnökrar á því en ég held að þetta sé það eina sem getur orðið til þess að við fáum á endanum kerfi sem um ríkir sátt eins og ríkir um fæðingarorlofskerfið í dag.

Ég held að allir græði á þessu, við hefðum öll miklu betri yfirsýn yfir kerfið og ég er fullkomlega sannfærð um að fjármunum ríkisins yrði betur varið vegna þess að við næðum fram skilvirkari greiðslum. Við næðum kannski einnig betur til þeirra sem þurfa á aðstoðinni að halda. Þetta er því sjónarmið sem mér finnst vert að skoða en ég geri mér grein fyrir að það er ekki til umræðu hér í dag. Ég held því áfram að tala fyrir þessu sjónarmiði í verkefnisstjórninni.

Aftur að frumvarpinu. Ég ítreka að ég fagna þeim breytingum sem hér eru lagðar til og ég tel þetta mjög mikilvægt skref í rétta átt. Ég ætla ekki að fara að rekja einstök atriði ítarlega, það hefur verið gert í máli hæstv. ráðherra og annarra ræðumanna hér, en mig langar aðeins að nefna örfá atriði.

Á sumarþinginu sl. vor var stigið fyrsta skrefið þegar tekjutenging launatekna 70 ára og eldri við lífeyri almannatrygginga var að fullu afnumin. Það fannst mér mjög mikilvægt skref og í fullu samræmi við mína lífsskoðun að það eigi að vera einstaklingurinn sjálfur sem velji það hvort og hvenær hann hætti að vinna ef hann er hress og kátur. Ég get ekki annað en horft á hv. þm. Ellert B. Schram þegar ég segi þessi orð, virðulegan fulltrúa eldri borgara hér (Gripið fram í.) þó að það sjáist nú ekki á honum. (Gripið fram í.) Alla vega finnst mér það mjög mikilvægt og þess vegna fagna ég því að lagt er til 100 þús. kr. frítekjumark 67–70 ára á atvinnutekjur þeirra sem gerir þeim kleift að stunda meiri vinnu ef þeir kjósa svo. Við verðum nefnilega að hugsa þetta allt í einstaklingsmiðuðum lausnum, við getum ekki endalaust talað um eldri borgara sem einhvern hóp vegna þess að við vitum öll að einstaklingar sem mynda þann hóp eru eins ólíkir og fólk á öllum aldri. Þess vegna fagna ég líka afnámi makatengingarnanna vegna þess að þar er þessi sama hugsun. Þar horfum við á einstaklinginn hvern fyrir sig.

Ég vil líka nefna að þarna er verið að leggja til að skerðing lífeyrisgreiðslna vegna séreignarsparnaðar verði afnumin frá 1. janúar 2009. Það tel ég líka vera mikilvægt skref og ekki síst sem skilaboð til þeirra sem eru að búa í haginn og leggja til hliðar til efri áranna. Ég tel víst að það hafi ekki verið vilji löggjafans á sínum tíma þegar séreignarsparnaðurinn var settur á fót að greiðslur úr almannatryggingakerfi eða annars staðar frá ættu að skerða hann. Hann var alltaf hugsaður sem hvatning til sparnaðar og fyrirhyggju. Þess vegna fagna ég því mjög að fólki sé ekki refsað fyrir ráðdeild, sem ég tel vera mjög öfugsnúið.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um frumvarpið. Þetta er gott frumvarp og ég hlakka til að sjá hvernig því vindur fram hér á Alþingi.

[14:24]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér fjöllum við um spennandi viðfangsefni þar sem staða aldraðra og öryrkja er styrkt með lagasetningu og kemur í framhaldi af stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um bættan hag aldraðra og öryrkja sem er sérstakur kafli í stefnuyfirlýsingunni. Sú yfirlýsing er auðvitað samin í framhaldi af stefnu flokkanna, raunar allra í þessum málaflokki, fyrir kosningar og birtist hér í plöggum. Hér eru stigin verulega stór skref og raunar er verið að uppfylla mjög stóran hluta af stefnuyfirlýsingunni með þessum frumvörpum. Áfram verður unnið að endurbótum á næstu árum, 2008–2010, að ýmsum þáttum eins og hér hefur komið fram en það hefur reynst — og var svo sem vitað fyrir kosningar — þrautin þyngri að leiðrétta kerfið vegna þess að um leið og maður lagar á einum stað skerðast hlutirnir á öðrum stað.

Ef ég má, með leyfi hæstv. forseta, fara yfir stefnuyfirlýsinguna í nokkrum aðalatriðum þá er stefnt að því að

styrkja stöðu aldraða og öryrkja og að einföldun almannatryggingakerfisins. Eins og hér hefur þegar komið fram er verkefnisstjórn að vinna að þeim hugmyndum og við hlökkum til að fá tækifæri til þess að fjalla um það með hvaða hætti hægt er að einfalda almannatryggingakerfið. Hvernig hægt er að gera neytendaviðmótið vinsamlegra og skiljanlegra þannig að flækjustigið sé þá a.m.k. á bak við en ekki í viðmótinu gagnvart öldruðum eða öryrkjum. Þetta er ekkert smáverkefni og má sjá í frumvarpinu að ýmislegt er óklárað einmitt út af þessu.

Í kafla stefnuyfirlýsingarinnar um bættan hag aldraða og öryrkja er talað um að draga úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu og það er einmitt gert hér. Stefnt er að hækkun frítekjumarks vegna atvinnutekna fyrir aldurshópinn 67–70 ára, það er gert hér. Sagt er að afnema eigi að fullu tekjutengingu launatekna 70 ára og eldri við lífeyri almannatrygginga og það var gert á sumarþinginu sl. sumar. Eins er hluti lífeyristekna eldri borgara undanskilinn skerðingum í almannatryggingakerfinu. Þar erum við aftur komin að hlut sem þarf að vinna betur í og raunar gildir það, sem mér finnst vera aðalveikleikinn hjá okkur hér miðað við hvað þetta er gott í heildina, að við þurfum með einhverjum hætti að tryggja að grunnurinn hækki, þ.e. að bætur til þeirra sem ekkert hafa nema grunnlífeyrinn og tekjutengingarnar. Að þær 25 þús. kr. sem áætlað er að komi til þeirra sem ekki njóta lífeyrissjóðs skili sér óskertar til þeirra. Miðað við lögin í dag og þær tekjutengingar sem þar eru munu bæturnar skerðast, allt niður í 8 þús. kr., og það er auðvitað alls kostar ófullnægjandi fyrir þennan lágtekjuhóp. Þetta atriði er skilið eftir í frumvarpinu einmitt til þess að reyna að skoða hvernig hægt er að komast hjá svona mikilli skerðingu. Það er vandséð hvernig það er hægt nema þá með almennum breytingum en við skulum sjá hvað okkur tekst að gera í umfjöllun um frumvarpið. Boðað er að tillögur um þetta komi í félagsmálanefnd í meðförum þingsins.

Sama gildir með lífeyristekjurnar. Það var svo sem athyglisverð ábending hér að kominn væri einhver dómur um að flokka mætti lífeyristekjur sem atvinnutekjur. Þá er málið í sjálfu sér leyst því að þá fer það undir frítekjumarkið að einhverju leyti en málið þarf að skoða vel í nefnd og útfæra betur. Á sínum tíma voru menn með hugmyndir um að lífeyrissjóðirnir yrðu meðhöndlaðir eins og fjármagnstekjur með 10% skatti og það er eitthvað sem auðvitað hefði þurft að skoða líka. Það er sem sagt ýmislegt eftir en það eru þó engar smáviðbætur sem koma hér og ástæða er til þess að halda þeim til haga. Það ber að fagna því sem komið hefur hér fram með frítekjumarkið fyrir 67–70 ára, allt að 100 þús. kr. á mánuði, og við vorum áður búin að taka frítekjur á alla sem eru eldri en sjötugir. Við tökum hér frítekjumark á fjármagnstekjur sem nýtist mjög mörgum. Með því mætum við þessum skerðingum og eftirááætlunum sem hafa í hugum margra breytt Tryggingastofnun í innheimtustofnun þar sem alltaf er verið að leiðrétta tekjuáætlanir fólks eftir á og þar með að draga úr bótum.

Hægt væri að tiltaka mörg af þeim atriðum sem hér er búið að nefna en ég ætla ekki að lengja umræðuna. Ég hlakka mjög til að fá að glíma við þetta í félags- og tryggingamálanefnd og fagna þeim stóru skrefum sem hér eru stigin um leið og ég árétta að þetta eru fyrstu skrefin af mörgum til að leiðrétta hag öryrkja og aldraða. Ég vona að okkur miði vel áfram á síðari hluta kjörtímabilsins þó að nánast öll fyrirheitin sem gefin eru í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar séu þegar komin í ákveðinn farveg eða til framkvæmda ef frumvarpið verður að lögum.

[14:31]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Aðeins örfá orð um þetta frumvarp sem hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir talar fyrir og leggur fram, góður baráttufélagi úr félagsmálapólitíkinni til margra ára sem eflaust hefur gert sitt til þess að koma ríkisstjórninni eins langt fram í þessum málaflokki og hún hefur getað.

En ég verð að segja, hæstv. forseti, að það er svolítið undarlegt held að hljóti að vera fyrir öryrkja og aldraða að hlusta á þessa umræðu. Þessa mærð, þessa sjálfumgleði af hálfu fólks sem sjálft er með í launum á milli 600 þúsund og milljón og þar yfir gleðjast svona óskaplega yfir góðverkum sínum í garð einstaklinga og hópa sem eru langt undir fátæktarmörkum. Við erum að tala um kjör öryrkja. Við erum að tala um kjör aldraðra sem ekki hafa úr neinum öðrum sjóðum en almannatryggingum að spila og eru með um 130 þús. kr. á mánuði. Þetta er veruleikinn sem við erum að taka á og veruleikinn er líka sá að ríkissjóði verði skilað með stórkostlegum tekjuafgangi inn í næsta ár á þessu ári. Það voru tillögurnar og á sama tíma og það gerist var ríkisstjórnin að hækka komugjöldin á heilsugæslustöðvar. Hvað var það, hæstv. félagsmálaráðherra? Var það um 30% eða var það um 50% um síðustu áramót? Þurfum við ekki að ræða alla þessa hluti í samhengi? Þurfum við ekki að skoða þær tölur og þau lífskjör sem við erum að taka hér á? Ég held hæstv. forseti að öryrkjar og lífeyrisþegar sem þurfa að treysta á almannatryggingar um lífsviðurværi sitt hafi búist við miklu meira af hálfu þessarar ríkisstjórnar í upphafi kjörtímabilsins en þeir sjá núna verða að veruleika. Það held ég að sé veruleikinn þegar menn fara að rýna ekki bara í stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar heldur í þær blaðagreinar og þær yfirlýsingar sem gefnar voru í aðdraganda síðustu kosninga.

Hvenær, hæstv. félagsmálaráðherra, reiknar ríkisstjórnin með því að opna fjögurhundraðasta hjúkrunarrýmið fyrir aldraða sem Samfylkingin hét að yrði reist á fyrstu 18 eða 24 mánuðum á þessu kjörtímabili? Hvenær verður fjögurhundraðasta hjúkrunarrýmið opnað? Hvaða ráðstafanir hafa þegar verið gerðar til undirbúnings þessa? Eigum við ekki að ræða það líka? Við skulum ræða komugjöldin og við skulum ræða þessi loforð sem gefin voru í aðdraganda síðustu alþingiskosninga.

Hæstv. forseti. Það er margt gott í þessu frumvarpi. Það er verið að stíga ýmis skref fram á við sem hefur verið þverpólitísk samstaða um og sumt er sprottið af baráttu Öryrkjabandalags Íslands og hagmunasamtaka úti í samfélaginu eins og til dæmis afnám tekjutengingar við maka, afnám tekjutengingar á örorkubótum við maka sem er stórkostlegt mannréttindamál og furðulegt að skuli ekki hafa verið afnumið með lögum miklu fyrr. Þetta er framfaramál og sjálfsagt mannréttindamál að mínum dómi.

Við þessa umræðu hafa verið settar fram ýmsar spurningar sem hljóma pínulítið kostulega í mínum eyrum. Hér var til dæmis sett fram sú spurning af núverandi hæstv. forseta þessa fundar hvort það væri ekki rétt að almannatryggingar mundu hækka annaðhvort í samræmi við lánskjaravísitölu eða neysluvísitölu eftir því hvort yrði hærra, um þetta hefði verið kveðið í síðustu kjarasamningum. Það eru ákvæði um þetta í landslögum. Þessu hefur verið svona varið um nokkurra ára skeið. Það er staðreyndin. Ég hvet því til að ríkisstjórnin og stjórnarmeirihlutinn dempi aðeins sjálfshól og sjálfsánægju í tengslum við þetta frumvarp. Ég segi: Það þarf að gera miklu betur. Það þarf að gera miklu betur við aldraða og öryrkja en þessi fyrstu skref ríkisstjórnarinnar bera vott um.

[14:36]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Það er nú búið að gera býsna góða grein fyrir þessu frumvarpi og innihaldi þess í umræðum sem hér hafa farið fram og hafa að mörgu leyti verið mjög góðar. Það er búið að fara yfir það sem meginbreytingarnar ganga út á í frumvarpinu. Þar hefur meðal annars verið rætt um vasapeninga vistmanna á stofnunum sem eru hækkaðir um tæp 30% sem mér finnst bera að fagna alveg sérstaklega. Frítekjumarkið er annar þáttur, þar sem frítekjumark vegna atvinnuleysistekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára er hækkað í 100 þús. kr. á mánuði. Reyndar hafa ýmsir hér hafa rætt um að þeir skilji ekki af hverju eldri borgurum er skipt í tvo hópa, þ.e. 67–70 ára og 70 ára og eldri. En þarna er alveg klárlega verið þó að bæta kjör þessa hóps, 67–70 ára, og ljóst er líka að ef viðkomandi er að vinna á þessum aldri, 67–70 ára, þá er hann líka að hækka lífeyrisréttindi sín sem síðan nýtast þá í kjölfarið ef hann hættir að vinna. Ef viðkomandi heldur hins vegar áfram að vinna er ljóst að ekki verða skerðingar sem gerir þá ýmsum kleift að vera lengur á vinnumarkaði en ella og gerir fólkið miklu meira kleift líka að draga úr sinni vinnu þannig að viðkomandi geti bætt kjör sín umfram þær bætur sem það fær frá ríkinu án þess að þær skerðist og því ber að fagna.

Hér er líka tekið á skerðingu lífeyrisgreiðslna vegna innlausnar séreignarsparnaðar og hún verður afnumin frá 1. janúar og ég held að sú skerðingarregla sem var inni hafi nú nánast verið mistök og verið mjög slæm og komið fólki oft í opna skjöldu þegar það leysti út þennan séreignarlífeyrissparnað.

Eins og gengur þá kostar nú allt sína peninga og síðustu kjarasamningar hafa kostað ríkissjóð, ég held að sé reiknað í kringum 20 milljarða. Þetta frumvarp hérna er reiknað á tæpa 3,5 milljarða og síðan hafa ýmsir aðrir liðir dottið inn á yfirstandandi þingi þannig að ljóst er að menn eru alveg klárlega að ganga á ríkissjóð í þessum efnum.

Þá kemur að því hvernig beri að eyða úr þessum potti og hv. þm. Ögmundur Jónasson sem talaði á undan mér sagði að það væru mannréttindi, sem vissulega að mörgu leyti má taka undir, að bætur vegna tekna maka séu ekki skertar. Jafnframt sagði hann að bætur þeirra sem hefðu lökust kjörin út úr þessu bótakerfi okkar væru alveg hrikalega lágar. Ég get í sjálfu sér tekið undir hvort tveggja. En í ljósi þess að við höfum bara úr ákveðnum potti að spila þá er spurningin þessi kannski: Er rétt að bæta kjör þeirra — ef við lítum á fjölskylduna sem eina einingu að þá er alveg klárt að við erum að auka framlag kannski til fjölskyldna — ef við horfum á hana sem slíka — sem hafa mjög góðar tekjur fyrir á meðan þeir sem eru á verstu kjörunum hafa það ekki mjög gott og eru með lágar bætur? Þar af leiðir að það má segja að við séum að einhverju leyti að taka þá peningana, í því að láta þá sem hafa meira á milli handanna, fjölskyldur sem hafa meira á milli handanna leggja til þeirra sem hafa minna á milli handanna. Við getum þá spáð í það að ef öryrki í fjölskyldu sem hefur góðar fjölskyldutekjur lendir í skilnaði svo dæmi sé tekið þá verður þetta alveg gríðarleg skerðing fyrir viðkomandi og ætli viðkomandi hefði þá ekki frekar kosið að sem einstaklingur, einn og sjálfur standandi á eigin fótum, hefði hærri bætur sem slíkur heldur en að hækka þá bætur fjölskyldunnar sem kannski hafði háar tekjur fyrir. Þetta er allt spurning því peningarnir eru ekki endalausir.

Til að setja þetta í enn þá stærra samhengi hafa margir hv. þingmenn sem hér hafa komið upp talað um að ríkissjóður standi vel. Það er rétt. Hann stendur vel. En það er líka þannig að tekjur ríkissjóðs hafa verið mjög miklar á undanförnum árum. Það skyldi þó ekki vera að núna í því efnahagsástandi sem við erum að upplifa þar sem eru svona ákveðnir erfiðleikar í bankageiranum — við höfum þurft að skerða þorskinn og núna eru nýjustu fréttir með loðnuna alveg hreint hrikalegar, alveg hrikalegar — þetta hlýtur að þýða minni tekjur ríkissjóðs. Auðvitað þurfum við alltaf að spá í það þegar við erum að eyða úr ríkissjóði eins og við erum að gera núna og allir fagna því alveg út í eitt, að þá er alveg ljóst að við verðum að horfa á þetta í samhengi og það var kallað eftir því hér áðan: „Verðum við ekki að horfa á heildarmyndina?“ Ég tek undir það með hv. þm. Ögmundi Jónassyni. Við þurfum að horfa á heildarmyndina og heildarmyndin er sú að við erum sífellt að eyða meira úr ríkissjóði um leið og við sjáum að tekjurnar eru mjög líklega og sennilega alveg pottþétt að minnka. Þetta fer nú ekki alveg saman.

Hitt er annað mál að ég styð þetta frumvarp eins og það er hérna í heild sinni. Mér finnst margt mjög gott í þessu. En við megum heldur ekki gleyma því burt séð frá þessu frumvarpi að almennt séð þegar við hækkum bætur af hvaða toga sem þær eru að þá verður eftirsóknarverðara að komast í þær bætur. Það verður alltaf eftirsóknarverðara að komast í bætur eftir því sem þær hækka. Þess vegna snýst þetta alltaf um það að láta þá raunverulega fá bæturnar sem þurfa á þeim að halda en ekki auka umfang kerfisins þar sem það bætist við það hjá þeim sem þurfa kannski ekki jafnmikið á því að halda.

Þá kemur líka önnur spurning því við erum með mjög ströng viðurlög við skattalagabrotum, mjög ströng viðurlög við þeim. Þá er líka spurning að þeir sem eru í almannatryggingakerfinu og víðar þiggjandi bætur frá ríkinu og fara ekki þangað inn á réttum forsendum svo maður tali nú bara alveg hreint út, sem svíkja út úr kerfinu, hvort ekki þurfi líka rétt eins og með skattkerfið að tryggja að viðurlögin og refsingin fyrir að svíkja út úr ríkinu með þeim hætti verði mun miklu skýrari heldur en nú er, að refsingin fyrir að svíkja út úr kerfinu verði þyngri en hún er í almannatrygg-

ingakerfinu rétt eins og hún er mjög mikil í skattkerfinu. Það er auðvitað enginn munur á því að svíkja út úr ríkinu í gegnum almannatryggingakerfið eða í gegnum skattkerfið. Það er enginn munur á því. Hins vegar eru viðurlögin mjög ólík og í rauninni mjög litlar bjargir sem Tryggingastofnun hefur til þess að taka á þessum málum.

Hæstv. forseti. Mig langaði að nálgast þetta svona með aðeins öðrum hætti en er búið að nálgast þessa umræðu í dag því það er einfaldlega þannig að við getum ekki reiknað með því að ríkissjóður verði jafnsterkur og hann hefur verið undanfarin ár. Það er nú bara staðreynd málsins.

[14:44]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Hér er verið að fjalla um frumvarp til laga um breytingar á lögum um almannatryggingar. Þetta er stórt mál og afar þýðingarmikið. Þetta þingmál snertir í raun og veru einn af hornsteinum samfélagsins, velferðarsamfélagsins eins og við öll viljum hafa það.

Ég held að það sé rétt sem kemur fram í máli hv. þm. Ragnheiðar Árnadóttur að þegar við erum að tala um eldri borgara er ekki alltaf sambærilegt gamall maður og gamall maður, það eru mjög mismunandi kjör sem fólk býr við. Það kerfi sem hér er til umræðu, kerfi almannatrygginganna, er náttúrlega fyrst og fremst hugsað og á að starfa í þeim anda sem hv. þm. Ármann Ólafsson fjallaði um áðan, þ.e. að einbeita sér að þeim einstaklingum, þeim eldri borgurum sem þurfa á aðstoð samfélagsins að halda. Hér stendur maður sem er orðinn eldri en 67 ára og hefur ágætistekjur, þar af leiðandi geri ég enga kröfu til þess að taka fé út úr samfélagslegum sjóðum af þessu tagi og fer ekki fram á það. Kerfið á að vera fyrir þá sem bera minna úr býtum og hafa minni tekjur og þannig á það að vera hugsað, samfélagið á að láta fé af hendi rakna til að styrkja fólk, veita félagslega aðstoð og auka lífsgæði þess fólks sem á þarf að halda og hefur borið lægri hlut frá borði í lífi sínu.

Ég leyfi mér í allri hógværð að lýsa því yfir að ég tel það mál sem hér er lagt fram afar merkilegt og stórt skref í átt að réttarbótum ef svo má segja, lagabótum í þessum málaflokki. Við gerum okkur grein fyrir því bæði með því að lesa þetta frumvarp og með því að rifja upp þær lagfæringar sem voru gerðar í tíð fyrri stjórnar að kerfið er náttúrlega allt í lamasessi, fullkomnum ólestri og það er þvílíkt völundarhús að það er nánast enginn sem skilur það, svo það er sannarlega kominn tími á rækilega endurskoðun hvað það varðar. Ég lít á þetta frumvarp sem fyrsta skref hæstv. núverandi ríkisstjórnar til þess að hefja slíka vegferð og ég held að það sé ástæða til þess að fagna því að fólk hefur skilning á því.

Þegar ég segi að kerfið sé í lamasessi þá er það því miður einkunn og dómur um þá sem hér hafa farið með völd í langan tíma, kerfið hefur drabbast niður. Að því leyti er tími til kominn að menn láti hendur standa fram úr ermum, ég bind vonir við að þetta sé aðeins vísir að því sem koma skal. Ég minni á að nú í þessari viku gaf hæstv. ríkisstjórn út yfirlýsingu sem m.a. fól í sér loforð um að kerfið yrði endurskoðað og bætt og ég vísa líka til þess að hæstv. félagsmálaráðherra hefur nú þegar skipað nefndir, fleiri en eina og fleiri en tvær, til þess að endurskoða kerfið. Það getur vel verið að það sé alveg rétt að byrja á núlli, eins og hv. þm. Ragnheiður Árnadóttir lagði til áðan, að það væri byrjað á því að hanna gjörsamlega nýtt kerfi vegna þess að það rekst hvað á annars horn í þeirri löggjöf sem við búum við í dag. Í þessu frumvarpi er verið að greiða úr þeim flækjum að litlu leyti og það er vel svo langt sem það nær. Að því leyti gleðst ég innilega yfir framlagningu frumvarpsins og ráðagerðum hæstv. ríkisstjórnar en ég geri mér líka grein fyrir því að það er margt enn þá sem þarf að lagfæra í næstu framtíð.

Hvað þetta tiltekna frumvarp varðar sem hér er til meðferðar geri ég ýmsar athugasemdir eða kem fram með ábendingar án þess að ég sé að fetta fingur út í það að frumvarpið sem slíkt verði samþykkt, ég er aðeins að benda á það að hér er ýmsu ábótavant. Ég tel það vera ljóð á ráði þessarar löggjafar að enn sé verið að skilgreina 67–70 ára aldur í sérstakt hólf. Það var búið að taka ákvörðun um það á Alþingi, á síðasta sumri, að 70 ára og eldri þyrftu ekki að gjalda skerðingar þó að þeir hefðu aðrar atvinnutekjur og ég held að það sé eðlilegt og sjálfsagt að þetta mark verði fært niður í 67 ára aldurinn í stað þess að vera að hafa eitthvert millibil frá 67 til 70 ára og svo komi annars konar reglur beggja megin við þann aldur.

Ég hef líka fullan skilning á því að enn sé verið að skoða þá yfirlýsingu og loforð ríkisstjórnarinnar um að greiða 25 þús. kr. úr lífeyrissjóðum til þess fólks sem einungis hefur strípaðar tekjur úr bótakerfinu vegna þess að sú yfirlýsing er þeim annmarka háð að með skerðingum og sköttum verða þessar 25 þús. kr. ekki nema 8 þús. kr. Ég hef frá upphafi haft litla samúð með þessu og því haft skilning á þessari tillögu og ég ítreka það enn að mér finnst það ekki óeðlilegt þó að þetta vefjist fyrir stjórnvöldum. Ég hefði haldið að það mætti nálgast þetta viðfangsefni með öðrum hætti.

Ég geri það líka að umtalsefni sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson gerði hér áðan að því er varðar það misrétti sem ég kalla svo, sem felst í því að skerðingar og skattar koma enn fram í kerfinu eftir því hvers eðlis tekjur eldri borgara og lífeyrisþega eru. Nú er búið samkvæmt þessu frumvarpi að samþykkja að séreignarsparnaður skerði ekki tekjur úr kerfinu og út af fyrir sig er það í lagi. Hvers vegna skyldi þá vera um skerðingu að ræða þegar annars konar sparnaður á sér stað, þ.e. lífeyrissjóðsgreiðslurnar, sem eru auðvitað ekkert annað en sparnaður og meira að segja lögskyldur sparnaður, af hverju er það skert? Hvaða munur er á því hvort sparnaður eigi sér stað af frjálsum vilja eða þegar fólk er skyldugt til þess að leggja peninga til hliðar? Ég held að það væri jafnvel enn fremur ástæða til þess að hafa skilning á þeim sem eru skyldugir til þess að leggja sparnaðinn til hliðar og láta þá ekki þurfa að gjalda skerðingarinnar, fyrir utan þá ósanngirni sem enn er við lýði, þ.e. að fólk býr við það annars vegar að borga 35,7% tekjuskatt af lífeyrissjóðsgreiðslum en hins vegar ekki nema 10% fjármagnstekjuskatt af arði eða vöxtum af eigin sparnaði. Það er ekki tekið á þessu máli í frumvarpinu af eðlilegum ástæðum vegna þess að það fellur ekki undir Tryggingastofnun ríkisins eða almannatryggingar sem slíkar. Það hefur ekki enn þá verið tekið á þessu máli í aðgerðum hæstv. ríkisstjórnar en það breytir ekki því að ég hef enn þá skoð-

un að þetta sé brýnt hagsmunamál og þurfi að leiðrétta. Vægi þessa atriðis er kannski minna núna eftir þá yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í tengslum við kjarasamningana að skattleysismörk hækki, væntanlega allt upp í 120 þús. kr. á þessu kjörtímabili. Það hjálpar mikið til en það er ekki leiðrétting á augljósu ranglæti.

Frú forseti. Ég veit ekki hvað ég hef mikinn tíma hér til þess að fjalla frekar um þetta frumvarp. Aðalatriðið er að frumvarpið liggur fyrir, það verður væntanlega afgreitt og það er fyrsta útspil hæstv. ríkisstjórnar í því að reyna að endurskoða og endurbæta það flókna og að mörgu leyti rangláta og ósanngjarna kerfi sem nú er við lýði. Ég vona að við getum unnið þetta vel og fljótt og ég heyri það af ræðum sem hér hafa verið haldnar í umræðunni að um það er almenn sátt og skilningur hjá hv. alþingismönnum að það sé þjóðþrifamál að taka fyrir og laga mál í þessum ranni.

[14:55]

Útbýting:

Áhrif af samdrætti í þorskveiðum, 423. mál, fsp. KHG, þskj. 676.

Losun kjölfestuvatns, 424. mál, fsp. KHG, þskj. 677.

Útflutningur á óunnum þorski, 422. mál, fsp. KHG, þskj. 675.

Virkjunarkostir á Vestfjörðum, 425. mál, fsp. KHG, þskj. 678.

[14:56]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það má taka undir með þeim sem hér hafa talað að nú er lagt fram frumvarp sem er til bóta og kemur þeim sem þurfa að þiggja bætur til góða. Það getur verið ágreiningur um hvort nægjanlega sé að verki staðið og við frjálslynd lögðum fram ákveðnar tillögur í þingbyrjun sem fjalla um svipað málefni og hér er um að ræða. Við gerðum m.a. tillögur um að atvinnutekjur lífeyrisþega eða maka skuli ekki hafa áhrif við útreikning á fjárhæð bóta.

Við gerðum jafnframt tillögu um að séreignarlífeyrissparnaður lífeyrisþega hafi ekki áhrif á útreikning og fjárhæð bóta.

Í þriðja lagi gerðum við tillögu um að þegar um er að ræða elli- og örorkulífeyri, teljist hann ekki til tekna, til samanburðar við 17. og 18. gr. almannatryggingalaga, þrátt fyrir 2. mgr. og atvinnutekjur lífeyrisþega eða maka hans, bætur samkvæmt lögum þessum og lögum um félagslega aðstoð o.s.frv.

Að mörgu leyti vildum við því ganga lengra en kveðið er á um í frumvarpinu þó að miðað við það kerfi sem við höfum sé verið að stíga skref í rétta átt. Við frjálslynd hefðum viljað að tekið hefði verið myndarlegar á sumum málum og komið meira til móts við óskir aldraðra í þeim atriðum, eins og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson vék hér að í ræðu sinni áðan. Hv. þm. Ögmundur Jónasson benti á að hér væri fólk sem væri með tekjur á bilinu 600 þús. til eina milljón á mánuði að fjalla um tekjur og hagsmuni einstaklinga í þessu þjóðfélagi sem búa við lágmarkskjör, 130 þús. kr. á mánuði. Þó að hv. þm. Pétur Blöndal telji að það sé mjög auðvelt að lifa af slíkum tekjum hygg ég að það sé æði örðugt, svo ekki sé meira sagt.

Við búum við vaxandi dýrtíð í þjóðfélaginu. Kostnaðurinn sem leggst á heimilin er að margfaldast svo sem vegna hækkunar á olíuvörum, sem þýðir að ferðakostnaður er miklu meiri, og vegna yfirvofandi hækkunar á matvörum og öðrum neysluvörum. Það er lítið sem einstaklingur með 130 þús. kr. á mánuði getur leyft sér og dugar jafnvel ekki til fyrir brýnustu lífsnauðsynjum því að þar er hann kominn yfir þau skattmörk sem ríkisstjórnin hefur viðhaldið. Hún hefur ekki farið að tillögum okkar frjálslyndra um að skattleysismörk séu miðuð við 150 þús. kr. þannig að lágmarkstekjur eins og þær sem hér um ræðir séu að öllu leyti undanþegnar skatti. Það væri eðlilegt og hið mesta bjargráð fyrir þá sem lægstu launin hafa og búa við bág kjör í þessu landi. Þannig höfum við frjálslynd viljað standa að málum hvað þetta varðar, að einfalda kerfið og gera það aðgengilegra, heppilegra og bæta kjör þeirra sem mest þurfa á að halda í þjóðfélaginu.

Ég áttaði mig ekki alveg á því hvað hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson meinti þegar hann vék í ræðu sinni að þessu frumvarpi. Samhliða því sagði hann að við gætum ekki reiknað með því að ríkissjóður verði eins sterkur núna og hann hefur verið. Ég gat ekki skilið þingmanninn öðruvísi en að hann teldi í raun að með því frumvarpi sem hér liggur fyrir væri lagt í of mikinn kostnað fyrir ríkissjóð, jafnvel miðað við þá sterku stöðu sem ríkissjóður hefur í dag. Mér þætti fróðlegt að vita hvort þetta séu almennar hugleiðingar hjá hv. þm. Ármanni Kr. Ólafssyni um að standa eigi öðruvísi að málum við að bæta kjör láglaunafólks í þjóðfélaginu. Er hann í raun með fyrirvara gagnvart því frumvarpi sem við ræðum hér? Er ef til vill um almenn varnaðarorð að ræða um að til einhverra skerðinga gæti komið sem þingmaðurinn veit kannski betur um en aðrir.

Hv. þm. Ellert B. Schram kom víða við í ræðu sinni og benti á þá mikilvægu staðreynd að kerfið eigi að vera fyrir þá sem minna bera úr býtum. Það er jú það sem allt velferðarkerfið byggir á og það er það sem um er að ræða. Það er bara spurningin um hvernig viljum við hafa það, hvernig koma má slíkum bótum við með einföldum hætti, og eins og hv. þingmenn hafa talað um hver á fætur öðrum, að bæturnar berist til þeirra sem mest þurfa á að halda. Jafnframt hafa menn sagt — og hv. þm. Ellert B. Schram sagði í sinni ágætu ræðu hér áðan að samfélagið þurfi að láta meira af hendi rakna. Ég skil þingmanninn þannig að hér sé ekki nóg að gert miðað við frumvarpið sem hæstv. félagsmálaráðherra leggur fram, að hv. þm. Ellert B. Schram telji að meira þurfi að koma til en það sem felst í frumvarpinu sem hér er um ræðir. Það voru þó engar sérstakar skilgreiningar eða skýringar á því hvað átt var við. Ekki kom fram hvað þyrfti þá að koma til viðbótar við það sem kveðið er á um í frumvarpinu, um þá samfélagslegu aðstoð sem þingmaðurinn telur nauðsynlegt að komi til viðbótar, ef ég hef skilið hann rétt.

Þá vék hv. þm. Ellert B. Schram jafnframt að því að með frumvarpinu sem hér liggur fyrir væri verið að greiða úr hinum miklu flækjum sem væru í málaflokknum sem hér um ræðir. Hv. þm. vísaði hvað það varðar í ræðu hv. þm. Ragnheiðar Elínar Árnadóttur þar sem hún fjallaði um kerfið, sem er að mörgu leyti ógagnsætt, sem við búum við í þessum málaflokki. Hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir vísaði til þess að nauðsynlegt væri að núllstilla kerfið til

þess að um væri að ræða samstillt og eðlilegt velferðarkerfi, sem mér skildist á hv. þingmanni að ekki væri um að ræða í dag. Vel kann svo að vera og það er atriði sem hægt er að taka undir. Að sjálfsögðu verður að miða heildarlöggjöf velferðar við að þeir sem á þurfa að halda fái aðstoð og að þeim sé ekki mismunað þannig að ákveðnir hópar sem eru sérflokkaðir — af því að nú flokkum við fólk niður í mismunandi hópa sem fá mismunandi bætur og aðstoð eftir því hvaða hópi þeir tilheyra. Hv. þm. Ellert B. Schram og Ragnheiður Elín Árnadóttir hafa nefnt að oft og tíðum væri um óeðlilega flokkun að ræða í slíku sambandi.

Þá veltir maður fyrir sér: Er það rétt sem fram kom í ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams áðan að um sé að ræða frumvarp sem greiði úr þeim miklu flækjum sem eru í velferðarkerfinu? Þegar ég skoða frumvarpið sem hér liggur fyrir verð ég að vera sammála Ragnheiði Elínu Árnadóttur um að svo er ekki. Mér virðist sem að mörgu leyti séum við að flækja kerfið. Sumir segja að fyrst þurfi að flækja hlutina til að geta komið á almennri reglu í framhaldi af því. Ekki veit ég hvort það hefur verið viðmiðun ríkisstjórnarinnar.

Hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir kom með athyglisverða hugmynd inn í umræðuna þar sem hún talaði um að núllstilla kerfið. Ég skildi það þannig að hv. þingmaður ætti við að taka þyrfti allar velferðargreiðslur til skoðunar þannig að fólki innan þeirra mörgu mismunandi hópa sem fá bætur frá ríkinu væri ekki mismunað. Við höfum eitt kerfi, fæðingarorlofskerfið, þar sem um verulega mismunun er að ræða, þar sem um er að ræða mjög háar greiðslur og miklu hærri greiðslur til sumra þeirra sem taka fæðingarorlof en almennt þeirra sem þiggja bætur úr hendi ríkisins. Það er spurning um — svo ég vísi nú máli mínu til jafnaðarmannsins Ellerts B. Schrams, hvort hann telji það eðlilega jafnaðarmennsku að mismuna borgurunum með þeim hætti sem lögin um fæðingarorlof gera ráð fyrir, að þeir sem eru tekjuháir beri meira úr býtum en þeir sem eru tekjulágir. Mér finnst það þá alla vega skrýtin jafnaðarmennska.

Ég hef verið að velta fyrir mér sem hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir fjallaði um, að einfalda þyrfti kerfið. Menn hafa reyndar bent á ákveðna leið til að einfalda velferðarkerfið, leið sem mundi reyna mjög á að menn hefðu eðlilegar viðmiðanir hvað varðar lágmarkstekjur, að hér væri öflugt skatteftirlit. Það er þá spurningin um að breyta kerfinu með þeim hætti að velferðarkerfið sé í formi neikvæðra tekjuskatta. Ég tel að vísu að það sé rangt hugtak, að eðlilegra sé að tala um jákvæða tekjuskatta, en þá er miðað við að þeir sem eru undir ákveðnum viðmiðunarmörkum í tekjum fái það sem upp á vantar í bætur frá ríkisvaldinu. Þá verður að miða við að þær bætur sem þannig koma — og miða verður líka við það sem snertir velferðarkerfið sem við búum við í dag — í öllum tilvikum verðum við sem ein ríkasta þjóð í heimi að búa þannig umgerð í velferðarmálum okkar að þeir sem minnst hafa fyrir sig að leggja hafi til hnífs og skeiðar en þó ekki einungis það. Við heyrum fréttir af fólki á öldrunarstofnunum og af öryrkjum sem segja: Við eigum ekki fyrir mat út mánuðinn. Ef ekki kæmi til aðstoð vina og ættingja, gætum við ekki fengið að borða.

Hvaða markmið viljum við, sem ein ríkasta þjóð í heimi, setja okkur í sambandi við velferð? Viljum við setja okkur þau markmið að allir borgarar eigi kost á mannsæmandi lífskjörum? Í því felst að sjálfsögðu fullnægjandi húsnæði. Í því felst að sjálfsögðu að viðkomandi hafi möguleika á brýnustu nauðþurftum. En í mínum huga felst miklu meira í þessu hugtaki. Í því felst að hver einasti maður geti búið við það atlæti að geta notið menningarlífs, lista og frístunda. Við erum með þær aðstæður í þjóðfélagi okkar að það er fjarri því að þeir sem fá bætur frá hinu opinbera geti veitt sér það.

Ég tel því að sú umræða sem hér hefur farið fram og ég hef hlýtt á hafi verið af hinu góða og hafi skýrt margt. Frumvarpið sem hér um ræðir er tvímælalaust til bóta hvað varðar hagsmuni þeirra sem vikið er að en við frjálslynd hefðum viljað ganga lengra. Við hefðum viljað einfalda kerfið og setja mörkin með þeim hætti að þeir sem á þurfa að halda geti lifað lífi sem hægt er að sætta sig við í nútímaþjóðfélagi sem gerir meira og býður upp á meira en að fólk hafi einungis brýnustu lífsnauðsynjar.

[15:11]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Jón Magnússon spurði hvort ég teldi að frumvarpið væri of dýrt fyrir ríkissjóð eða hvort ég ætti við að almennt ætti að standa öðruvísi að því og hvort ég væri með fyrirvara. Því er til að svara að ég tók það sérstaklega fram í ræðu minni að ég styddi frumvarpið. Frumvarpið eitt og sér mun ekki beygja ríkissjóð.

Hins vegar vék ég almennt að þeirri staðreynd að verið væri að auka útgjöld ríkissjóðs, ekki með þessu frumvarpi einu og sér, upphæðin mun ekki sliga ríkissjóð. En sem dæmi má nefna að þeir kjarasamningar sem verið var að skrifa undir, munu kosta ríkissjóð 20 milljarða. Það á eftir að gera kjarasamninga á opinbera markaðnum. Það hafa verið frumvörp hér inni í þinginu sem kostað hafa talsverðan útgjaldaauka og á sama tíma benti ég á að við höfum þurft að skera niður 60 þús. tonn af þorski, að búið væri að aflýsa loðnuveiðum — vonandi þó bara í bili — en eins og staðan er núna er ekkert útlit fyrir að við veiðum meiri loðnu. Bankakerfið stendur mun verr nú en í síðustu ár og ég benti bara á að meðan tekjur dragast saman er ákveðin hætta því fylgjandi að auka eyðsluna mjög mikið. Þetta er einföld heimilishagfræði sem ég held að þingmenn almennt ættu að horfa á þegar verið er að auka útgjöld. Það tengist ekki beint þessu frumvarpi einu og sér (Forseti hringir.) eins og ég sagði.

[15:13]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að viðurkenna að ég áttaði mig ekki alveg á því hvað hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson átti við þegar hann sagðist styðja frumvarpið. Síðan bendir hann á útgjaldaaukann sem því er samfara og talar síðan um hversu bágt ástand sé að verða í þjóðfélagi okkar. Enn sem komið er, er ekki bágt ástand í þjóðfélagi okkar og að sjálfsögðu verðum við að höndla og miða við það sem við sjáum, þekkjum og skynjum — þann þjóðfélagsveruleika sem er fyrir hendi í dag.

Ég get ómögulega skilið það öðruvísi þegar hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson kemur hér og talar um ástandið í kjölfar

kjarasamninga, um hvaða útgjaldaaukningu sé þar að ræða og breytt ástand í þjóðfélaginu, en að þingmaðurinn telji að í töluvert mikið sé lagt með frumvarpi hæstv. félagsmálaráðherra og jafnvel farið á ystu brún hvað varðar útgjöld ríkisins.

Þá vil ég segja þetta: Ég tel að höfum samþykkt fjárlög þar sem að mörgu leyti er verið að eyða peningum skattborgaranna í fánýti og óþarfa en það er vilji meiri hluta Alþingis að þannig skuli staðið að málum. Það er hins vegar mjög mikilvægt og grundvöllur fyrir siðað þjóðfélag að allir borgarar eigi þess kost að búa við mannsæmandi kjör. Eins og ég lýsti því áðan eru mannsæmandi kjör ekki bara að hafa fullnægjandi húsnæði eða mat heldur einnig að geta notið eðlilegs viðurværis, geta notið lista og frístunda m.a. Það er það sem verður að gera kröfu til en mér heyrðist að það væri eitthvað sem hv. þingmaður teldi að væri ofílagt í þjóðfélagi okkar.

[15:15]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Jóni Magnússyni misheyrist þá, hann virðist heyra ansi margt sem ég segi án þess að ég hafi nokkru sinni sagt það. Það er svolítið merkilegt. Ég benti á að í frumvarpinu væri t.d. verið að auka tekjur fjölskyldna sem gætu haft mjög háar tekjur fyrir. Þá sagði ég sérstaklega: Hér eru hins vegar einstaklingar sem hafa mjög lágar bætur og þar sem við höfum bara einn pott til að spila úr er spurning hvort hækka eigi þá sem hafa allra lökustu kjörin og draga þá úr hækkunum þeirra sem hafa góð kjör sem fjölskylda. Ég get tekið undir að það séu mannréttindi að bætur séu ekki skertar í sjálfu sér en það breytir því ekki að alltaf er um einn pott að ræða.

Ég tók það líka sérstaklega fram að frumvarpið eitt og sér mundi ekki beygja ríkissjóð. Þegar margt kemur saman eru útgjöld ríkisins hins vegar sífellt að aukast og ég er að benda á að almennt séð — og er ekki þar með að segja að ég sé á móti frumvarpinu sem ég er búinn að segja að ég ætli að styðja — erum við að eyða um leið og tekjur eru að dragast saman. Það þarf engan snilling til að átta sig á því að tekjur dragast saman þegar við drögum veiðar á þorski saman um 60 þús. tonn, það þarf engan snilling til að átta sig á því að tekjur ríkissjóðs dragast saman þegar við hættum loðnuveiðum og eitthvað hefur það nú í för með sér þegar bankaumsvifin dragast saman með þeim hætti sem við horfum nú upp á.

Ég styð hins vegar frumvarpið vegna þess að það lýtur að fólki sem hefur mjög lítið á milli handanna. En við þingmenn, af því að við erum ekkert að hætta eftir þennan dag á þingi, þurfum að huga að því að við getum ekki alltaf tekið undir alla aukningu ríkisútgjalda, við getum ekki sífellt verið tilbúin að taka undir það að eyða meiri peningum um leið og við stöndum frammi fyrir þeirri staðreynd að tekjur eru að dragast saman eins og ástandið er núna. Það veit sá sem allt veit að ég vona svo sannarlega að ég hafi rangt fyrir mér og þær dragist ekki saman. Ég vona svo sannarlega að þorskurinn komi til baka, loðnan komi til baka og bankakerfið hjarni við. Það vona ég svo sannarlega.

[15:17]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ármanni Kr. Ólafssyni fyrir orð sín hér áðan. Ég skildi hann í sjálfu sér ekki þannig að hann væri á móti frumvarpinu sem um er að ræða heldur taldi ég að hann hefði sett fram ákveðna fyrirvara sem mér fannst eðlilegt að fá ákveðna skýringu á. Mér fannst eðlilegt að við gætum gert okkur grein fyrir því hvað lægi að baki orðum hans þegar hann talaði um bága stöðu ríkissjóðs.

Þær skýringar eru komnar fram og ég sé ekki annað en að við séum í sjálfu sér efnislega sammála um að standa beri vörð um hagsmuni þeirra sem minnst hafa fyrir sig að leggja í þjóðfélaginu. Menn geta svo haft mismunandi viðmið um það hve langt eigi að ganga og við hvaða tekjur eigi að miða. En ég lýsti skoðunum mínum áðan og sé ekki ástæðu til að ítreka þær.

Að sjálfsögðu gerum við okkur grein fyrir því að í þjóðfélaginu skiptast á skin og skúrir. Tvímælalaust verður að gæta aðhalds og sparnaðar varðandi útgjöld ríkisins. En Sjálfstæðisflokkurinn, sem hefur verið samfellt í ríkisstjórn frá 1991, hefur einmitt ekki gætt þess. Opinberum starfsmönnum hefur aldrei fjölgað jafnmikið og einmitt á því tímabili sem þessi ríkishyggjuflokkur hefur verið í ríkisstjórn, útgjöld ríkisins hafa ekki hækkað jafnmikið og einmitt á þessu tímabili og einmitt þar þarf að draga saman. Á því sviði þarf að gæta aðhalds og sparnaðar. Það á hins vegar ekki að spara þegar um er að ræða velferð þeirra sem minnst hafa fyrir sig að leggja í þjóðfélaginu.

[15:19]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hér er talað um útgjöld og eyðslu samfélagsins. Ég vil ekki taka slík orð mér í munn heldur segja að við séum að fjalla um arð og endurgreiðslu á framlagi eldri kynslóða til þjóðarinnar.

Hv. þm. Jón Magnússon beindi til mín tveimur spurningum. Hann spurði í fyrsta lagi hvort ég teldi að hér væri verið að greiða úr flækjum í þessu kerfi. Ekki öllum en mörgum, segi ég. Um er að ræða leiðréttingu sem er fyrsti áfangi í því að reyna að hreinsa kerfið af ranglæti og mismunun. Hann spyr í öðru lagi um það hvort ég vilji að samfélagið láti meira af hendi rakna til þessa málaflokks. Ég er hreinskiptinn í því svari og segi: Já, ef á því þarf að halda er það sjálfsagt mál.

Minnst hefur verið á samþykktir og stefnu Landssambands eldri borgara sem hafa lagt áherslu á, eins og réttilega var bent á áðan, að hækka ætti grunnlífeyrinn mjög verulega og afnema alla tekjuskerðingu. Ég er andvígur þeirri stefnu. Ég segi það bara hreinskilnislega. Ég held að það sem við látum af hendi rakna inn í þetta kerfi eigi að vera, eins og ég hef margoft sagt í fyrri ræðum mínum, til þeirra sem á þurfa að halda, ekki til þeirra sem hafa betri efni. Slíkar breytingar eiga ekki að ganga upp allan stigann heldur á að einbeita sér að því að hjálpa því fólki sem hefur orðið undir í lífsbaráttunni, er komið á þennan aldur og þarf að njóta lágmarkslífsgæða eins og hér hefur verið rakið af fyrri þingmönnum.

[15:21]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ellerti B. Schram fyrir greinargóð svör. Ekki verður annað skilið en að hann taki undir þau meginsjónarmið sem ég rakti hér áðan um það að í sjálfu sér erum við ekki að leysa úr einhverjum sérstökum flækjum með frumvarpinu. Spurningin er hins vegar hvort verið er að stíga rétt skref fram á við eða ekki. Ég hygg að við séum líka sammála um að við erum að stíga rétt skref fram á við.

Ég rakti það í upphafi ræðu minnar hér áðan að við frjálslynd hefðum að mörgu leyti viljað ganga lengra hvað varðar aðstoð við þá sem verst eru settir í þjóðfélaginu. Það er hins vegar mat ríkisstjórnarinnar að leggja fram þá tillögu sem hér er. Það er til bóta, eins og við höfum lýst yfir, og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson rakti það mjög rækilega í ræðu sinni áðan.

Að öðru leyti er það spurning með hvaða hætti og hvernig menn ætla að halda um og haga hinni félagslegu aðstoð sem nokkrar umræður hafa orðið um. Hv. þm. Ellert B. Schram kom inn á það áðan og hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir gerði það líka að umtalsefni. Virtist mér sem fram kæmu hugmyndir sem ég minntist líka á í ræðu minni og varpaði fram til hv. þm. Ellerts B. Schrams, hvort vilji væri til þess að taka upp gjörbreytt kerfi frá því sem nú er. Ég vakti t.d. athygli á því að menn hefðu bent á einfalt kerfi þar sem um væri að ræða svokallaðan neikvæðan tekjuskatt þannig að þeir sem væru undir ákveðnum viðmiðunarmörkum fengju greitt til baka. Í sjálfu sér hafa menn ekki getað bent á neitt einfaldara velferðarkerfi sem væri þá alla vega flækjuminna en það sem er við lýði í dag.

[15:23]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og bent var á í umræðunum fyrr í dag er þetta kerfi komið til ára sinna, frá 1936, og það hefur verið stagbætt á undanförnum áratugum. Ég er ekki að leggja til að við finnum upp nýtt kerfi en það getur verið góðs ígildi að mörgu leyti ef það er lagfært. Ég held enda að hugsunin hafi verið þá, eins og hún er í dag, að reyna að leggja fram bætur til þess fólks sem á því þarf að halda.

Mér kemur það ekkert á óvart að ég og hv. þm. Jón Magnússon séum að mörgu leyti sammála hvað þetta snertir enda báðir komnir úr sama flokki og höfum báðir þroskast til nokkurs vits. Ég geri hins vegar ágreining við hv. þingmann eða flokk hans að því leyti að hér hefur því verið lýst í umræðunni að flokkurinn taki undir stefnu Landssambands eldri borgara að því er varðar verulega hækkun á bótum, sem út af fyrir sig er réttlætismál, upp allan stigann og án tillits til tekna þeirra sem eru orðnir 67 ára og eiga rétt á ellilífeyrisbótum. Ég geri athugasemdir við þá stefnu, ef Frjálslyndi flokkurinn hefur tileinkað sér hana, af þeirri einföldu ástæðu að ég vil að það fé sem samfélagið lætur í þennan málaflokk renni til þeirra sem á því þurfa að halda, þeirra sem eru ekki með það góðar tekjur að þeir geti séð sér farborða.

[15:25]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skal ekki fara út í mannjöfnuð við hv. þm. Ellert B. Schram um það hvort við höfum gengið til nokkurs þroska, það er nú almennt viðurkennt að menn gera það með árunum. Síðan er spurningin hvort menn fara þá vegferð sem þeir fara í pólitík lengur eða skemur — en það er annað mál — eða stíga rétt skref eða röng.

Hv. þingmaður benti á að það velferðarkerfi sem við búum við er í grunninn frá 1936 og hefur þar af leiðandi enst nokkuð vel. Í sjálfu sér er líka í grunninn samfélagsleg sátt um velferðarkerfið. Það er hins vegar spurning með hvaða hætti og hvernig við viljum haga því. Eins og ég benti á áðan, og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson benti á í ræðu sinni, höfum við frjálslynd lagt til ákveðna hluti hvað varðar sem ganga lengra en það sem lagt er til í því frumvarpi sem hér er til umræðu.

Við fögnum því sem vel er gert og er til bóta þó að við vildum hafa haft það öðruvísi eins og við höfum þegar gert grein fyrir í málflutningi okkar — og, hv. þm. Ellert B. Schram, ekki skal dregið úr því. Í sjálfu sér sé ég ekki annað en að við eigum samleið á þjóðleiðinni upp á Akranes þó að Ellert vilji ekki fylgja okkur frjálslyndum til Akureyrar. Við viljum fara lengra til bóta fyrir þá sem lakast hafa kjörin í þjóðfélaginu.

En þetta liggur fyrir. Við höfum að mörgu leyti tekið undir þau sjónarmið sem hér liggja fyrir og bent á að frumvarpið væri til bóta þó að við höfum jafnframt gert ítarlega grein fyrir þeim tillögum sem við höfum lagt til í þessu efni.

[15:27]

Útbýting:

Aðgengi fatlaðra að háskólamenntun, 421. mál, þáltill. SÞÁ, þskj. 674.

Almenn hegningarlög, 420. mál, frv. AtlG og ÞBack, þskj. 673.

[15:28]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Tilefni þess að ég kem hér upp aftur eru orð hv. þm. Ellerts B. Schrams í þá veru að við frjálslyndir hefðum lagt til hækkun á öllum bótaflokkum. Ég sagði það ekki í ræðu minni, ég sagði hins vegar að samtök eldri borgara hefðu haft mjög sterkar kröfur uppi um það að skerðingum yrði ekki beitt á grunnlífeyrinn, að grunnlífeyririnn væri ekki skertur. Það var í sambandi við þá umræðu, sem fór fram af minni hálfu, um það sem er í frumvarpinu að lækka skerðingarregluna á grunnlífeyrinn, ellilífeyrinn gamla, úr 30% niður í 25%.

Við höfum ekki verið með neinar sérstakar tillögur um að taka þennan grunnlífeyri sérstaklega út úr og fara með hann einan og sér í einhverja sérstaka tölu. Það sem við höfum hins vegar sett saman, og reynt að draga inn í velferðarumræðuna, er sú staðreynd að við höfum lagt til sérstakan persónuafslátt í því augnamiði að tryggja að þeir sem hafa lægstar tekjurnar séu sem næst því að hafa rauntekjur sér til framfærslu. Við lögðum til að tekinn yrði upp sérstakur persónuafsláttur sem gilti bæði fyrir launþega og þá sem þiggja tekjur sínar frá Tryggingastofnun ríkisins eða úr lífeyrissjóðum að því er varðaði það að skattleysismörkin næðu 150 þús. kr., að þeir sem hefðu minna en það greiddu engan skatt.

Fyrir síðustu alþingiskosningar lagði þáverandi stjórnar-

andstaða fram sameiginlegt plagg um endurskoðun á lífeyriskerfinu í heild sinni. Í því máli sem hér er til umræðu lítur hluti af sameiginlegum hugmyndum okkar, Samfylkingar, Vinstri grænna og Frjálslyndra, dagsins ljós. Ég hef tekið undir það og hef talið að það sem hér er væri til framfara. Ég hef hins vegar bent á ýmis atriði og spurt um sumt. Ég hef t.d. spurt um það sem snýr sérstaklega að örorkubótunum þar sem almennir lífeyrissjóðir skerða ekki þar en það skerðist áfram hjá eldri borgurum. Ég spurði um samræmið og ég spurði hvernig menn ætluðu að taka tillit til hæstaréttardóms sem ég vitnaði til. Ég hef hann ekki undir höndum en þar var sérstök athygli vakin á því að Hæstiréttur dæmdi greiðslur úr almennum lífeyrissjóðum þannig að þær væru atvinnutengdar greiðslur, það ætti að líta á þær sem atvinnutekjur.

Ég benti hins vegar tvisvar á það í fyrri ræðu minni að eldri borgarar vildu að skerðingarreglur væru afnumdar á grunnlífeyrinn, að allir fengju grunnlífeyri. Sjálfsagt er það í því ljósi sem sú krafa hefur verið sett fram að menn séu enn þá með skerðingar vegna lífeyrisbóta. Jafnvel þó að lífeyrisþegi fái ekki nema 10 þús. kr. út úr lífeyrissjóði sínum heldur hann ekki nema sáralitlu broti eftir af þeirri krónutölu.

Ég veit að hv. þm. Ellerti B. Schram er það jafnljóst og mér að þar standa ekki eftir — af tíu þúsund kallinum út úr lífeyrissjóði, miðað við núverandi kerfi þar sem skerðingarreglan og tekjutryggingin er um 39% og skatturinn kemur þar á undan, og ef bæturnar eru ekki innan skattleysismarka — nema einhverjar 3.400–4.000 kr., af tíu þúsund kallinum úr lífeyrissjóðnum sem menn eru búnir að safna sér fyrir. Það er bara hinn kaldi veruleiki.

Við höfum því lagt til að horft verði á tryggingamálin og skattleysismörkin og þetta látið vinna saman þannig að rauntekjur fólks hækki. Á það verðum við að horfa. Við getum gert þetta með því að láta þessi kerfi spila saman en þau gera það ekki í dag. Við höfum ekki einu sinni svarað því hvernig við ætlum að fara með skattlagningu almennt á lífeyristekjur. Það eru deilur um það hvort þar eigi að vera 10% skattur eða tekjuskattur. Hæstiréttur hefur svarað því.

[15:33]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Aðeins til að það komi skýrt fram að ég er ekki að gera hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni upp neinar skoðanir og ef ég hef eitthvað misskilið fyrri ræðu hans áðan er sjálfsagt að draga það til baka og leiðrétta það. Ég held að við séum allir það miklir jafnaðarmenn að við getum meira og minna tekið undir hana og það sé samhljómur í því sem við erum að tala um í þessum efnum.

Án þess að ég fari út í smáatriði þá er hv. þingmaður náttúrlega að benda hér á annmarka og skavanka í löggjöfinni og kerfinu sem verið er að taka á, það er verið að leiðrétta þar marga hluti og ég efast ekki um að hæstv. félagsmálaráðherra muni gera grein fyrir því á eftir hvernig framhaldið er hugsað og við getum bundið miklar vonir við það. Það hlýtur að vera megintilgangurinn með þessum málatilbúnaði að við tryggjum og innsiglum réttlæti og jafnræði í kerfinu og að peningarnir sem við höfum til aflögu úr ríkissjóði, hvort sem hann er vel stöndugur eða ekki, renni til þeirra sem þurfa á því að halda. Að því leyti er ég að gera athugasemdir við það sem hér er sagt um Landssamband eldri borgara — og ég vona að ég sé ekki að snúa neitt út úr því eða misskilja það — að þeir hafa verið á þeirri vegferð að vilja að allt kerfið hækki og greiðslurnar úr því án tillits til þeirra tekna sem viðkomandi einstaklingar hafa. Ég held að það hljóti alltaf að vera inni í myndinni að ekki þurfi að greiða bætur úr kerfinu, úr tryggingunum, til fólks eins og okkar hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar sem hafa enn þá sem betur fer eitthvað úr að bíta.

[15:35]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er kannski vandi að svara þessu í andsvari því að ég er að mörgu leyti mjög sammála síðasta ræðumanni og tek undir það að auðvitað ætlum við að hafa þetta kerfi þannig að við náum að tryggja þeim sem minnst hafa nægilega framfærslu. Það var markmið okkar í síðustu stjórnarandstöðu að leggja fram þingmál í þinginu sem tryggði það að við stefndum að því að allir hefðu lágmarksframfærslu. Það var inntakið í því sem við lögðum hér fram sameiginlega, Frjálslyndir, Samfylkingin og Vinstri grænir, og það sem er verið að leggja til hér og ræða er auðvitað partur af þeirri vegferð. Ég vænti þess að hæstv. ráðherra haldi áfram að koma þeim stefnumálum fram sem við lögðum sameiginlega til varðandi lífeyrismál eldri borgara og öryrkja og að hæstv. fjármálaráðherra leggi hæstv. félagsmála- og tryggingamálaráðherra lið í því að láta skattkerfið spila saman með því þannig að þeir sem minnst hafa og minnst bera úr býtum hafi nægjanlegt sér til lágmarksframfærslu. Um það hljótum við að geta verið sammála.

[15:36]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Hér hefur farið fram athyglisverð og góð umræða, og á stundum skemmtileg, um almannatryggingakerfið, ekki bara frumvarpið sem við ræðum hér heldur almennt um uppbygginguna á almannatryggingum og hvert skuli stefna með þær og er það vel. Ég vil t.d. segja að ég lít á það sem eitt af stærstu verkefnum félags- og tryggingamálaráðuneytisins að fara í einföldun á þessu kerfi þannig að það þjóni fólki betur og að því verði breytt verulega frá því sem nú er og skili auðvitað meiri og betri lífskjörum til lífeyrisþega og ég heyri að ýmsir sem hér hafa talað eru á þeirri skoðun. Hér hefur verið rætt mikið um það hvort þær tillögur sem við erum að fjalla um séu í átt til einföldunar á kerfinu og það eru eitthvað skiptar skoðanir um það en mín skoðun er sú að hér séu mörg skref tekin í átt til slíkrar einföldunar.

Ég nefni bara frítekjumörkin, bæði hjá ellilífeyrisþegum vegna atvinnutekna og öryrkjum vegna lífeyrissjóðstekna. Það er vissulega einföldun á kerfinu. Samræming frítekjumarka og skerðingarhlutfalls elli- og örorkulífeyris er vissulega einföldun. Afnám skerðinga vegna séreignarsparnaðar er nú aldeilis einföldun vegna þess að það hefur verið mjög óréttlátt að hafa skerðinguna í séreignarlífeyrissparnaðinum eins og hún hefur verið. Við erum að tala um að skerðing vegna tekna maka verði afnumin sem hefur

heldur betur flækt kerfið og gert það óréttlátt. Ég tók dæmi um það áðan hvað þetta getur þýtt fyrir einstakling. Ég tók dæmi af maka sem er heima og maka sem er á vinnumarkaði með 200 þús. kr. og tekjur makans sem er heima hafa verið skertar um 19 þús. kr. á mánuði. Nú fær þessi einstaklingur þá skerðingu að fullu bætta og fær um 230 þús. kr. hærri tekjur á ári. Þetta er vissulega einföldun.

90 þús. kr. frítekjumark vegna fjármagnstekna mun draga verulega úr ofgreiðslum og sannarlega er það einföldun á kerfinu og því óréttlæti sem hefur verið varðandi þessar ofgreiðslur. Ég fór yfir það fyrr í dag að þegar við opnum fyrir 90 þús. kr. frítekjumarki á fjármagnstekjur þá mun það þýða að lífeyrir 20.400 einstaklinga, öryrkja og aldraða, verður hækkaður. Það eru 90% aldraða og 95% öryrkja sem hafa fjármagnstekjur undir þessu marki og munu þá ekki lenda í ofgreiðslum. Við erum að tala um að áætlanir bótaþega vegna fjármagnstekna hafa verið 22 milljarðar svo að við tökum síðasta ár en reyndin er sú að þær eru helmingi hærri. Allt þetta er vissulega einföldun á kerfinu. Ég vil líka segja það að fallið á krónunni sem ég nefndi sem er náttúrlega alveg hrikalegt dæmi um skerðingar í þessu kerfi.

Ég tek t.d. undir það sem hv. þm. Ögmundur Jónasson sagði að við höfum ekki lokið vinnunni við þetta, þetta er áfangi á þeirri leið sem ég nefndi, að einföldun og uppstokkun á þessu kerfi sem á að skila okkur betra og skilvirkara almannatryggingakerfi. Ég vil líka nefna það og kannski mótmæla því sem hann sagði að mér finnst ekki nein sjálfumgleði eða sjálfshól í því enda þótt við mælum hér fyrir einum góðum áfanga á þessari leið. Þessi áfangi var unninn í góðri sátt með samtökum aldraðra og samtökum öryrkja sem áttu sæti í ráðgjafahóp sem um þetta mál fjallaði ásamt verkefnisstjórninni og enginn skilaði séráliti, allir voru sammála um þann áfanga sem þarna náðist. Aldraðir og öryrkjar í þessum hópi vildu kannski fara örlítið hvor í sína áttina þegar þeir horfðu á sinn hóp og þess vegna förum við kannski ekki nákvæmlega sömu leiðir í þessu frumvarpi fyrir aldraða annars vegar og öryrkja hins vegar. Til dæmis töldu öryrkjar sig ekki hafa mikið gagn af þeim 25 þús. kr. sem á að bæta þeim sem fá ekkert úr lífeyrissjóði. Þeir vildu frekar fara aðrar leiðir í þessu efni. Þess vegna er fært aðeins í sundur á milli þeirra leiða sem eru farnar núna að því er varðar þessa hópa. Ég hygg að það sé rétt vegna þess að þarfir aldraðra og öryrkja þurfa ekki endilega alltaf að fara saman og við getum því farið mismunandi leiðir þegar verið er að bæta lífskjör þessara hópa.

Ég er alveg sammála hv. þm. Ögmundi Jónassyni að við þurfum að gera miklu betur, ég skal vera fyrsta manneskjan til að segja það hér og nú að við þurfum að gera miklu betur. En mér finnst þetta ágætur áfangi á þeim stutta tíma sem verkefnisstjórnin og ráðgjafahópurinn höfðu, tveir mánuðir, það var nú ekki meira, til þess að vinna á þessu flókna kerfi, og ég vil nota tækifærið hér til þess að þakka verkefnisstjórninni og ráðgjafahópnum, sem í áttu sæti m.a. aðilar vinnumarkaðarins og samtök og hagsmunasamtök lífeyrisþega vegna þess að ég held að þetta sé ágætur áfangi sem við höfum náð núna.

Af því að ég er að svara Ögmundi Jónassyni og hann spurði um hjúkrunarrýmin þá er það alveg rétt að við lofuðum 400 hjúkrunarrýmum og þeim átti að hraða og að því er nú unnið af fullum krafti. Ég hygg að fyrr en seinna munum við sjá að við þetta verður staðið og það mun ekki líða á löngu að menn verði varir við það svo ég hafi nú ekki fleiri orð um það á þessari stundu.

Ég vil líka reyna að svara nokkrum þeirra spurninga sem hér komu fram í þeirri röð sem þær komu þó að ég hafi tekið hv. þm. Ögmund Jónasson eilítið fram fyrir af því að ég var að tala almennt um uppbygginguna á almannatryggingakerfinu. Hv. þm. Ásta R. Jóhannesdóttir spyr hvort við þá breytingu sem verður á Tryggingastofnun þegar heilbrigðisþátturinn flyst í sérstofnun og sjúkratryggingarnar þar með, verði þjónustan á einum stað. Ég skil vel áhyggjur þingmannsins af því að ég er henni hjartanlega sammála, þegar við breytum uppbyggingunni í almannatryggingakerfinu og skiptum Tryggingastofnun ríkisins upp þá hljótum við að horfa á allar breytingar út frá því hvernig við þjónustum best þá einstaklinga sem þurfa að leita til Tryggingastofnunar eða sjúkratrygginga. Það vill svo til að ýmsir sem þurfa að leita til lífeyristrygginga þurfa líka að leita til sjúkratrygginga og öfugt. Við verðum að vinna með málið þannig að þjónustan verði á einum stað af því að mér finnst mjög óheppilegt ef sú verður niðurstaðan að fólk þurfi að leita á tvo staði eftir þjónustu við þessa breytingu. Þetta er ekki útkljáð mál, við erum að vinna með þetta núna en þetta er skoðun mín á þessu máli.

Spurt er um hvenær búast megi við að sú nefnd sem vinnur á vegum fjármálaráðuneytisins skili niðurstöðu sinni til þingsins í formi frumvarps sem felur í sér að aldraðir sem engar tekjur hafa úr lífeyrissjóðum eða undir 25 þús. kr. fái þær greiðslur. Ég vona að það verði sem allra fyrst. Þetta er í umsjá fjármálaráðuneytisins og ég stýri ekki því verki en fylgist sannarlega með því. Menn eru að skoða ýmsar leiðir í því, annaðhvort í gegnum Söfnunarsjóð lífeyrisréttinda eða í gegnum skattkerfið, og voru bara ekki tilbúnir með þær tillögur þegar þetta mál var tilbúið, sem lá á að setja inn í þingið af því að gildistakan á fyrsta þætti þess er 1. apríl en gildistakan á því sem er í fjármálaráðuneytinu er 1. júlí þannig að það gat beðið heldur lengur en það var ekki forsvaranlegt gagnvart þinginu að bíða lengur með að setja þetta frumvarp inn í þingið. Ég vona að það verði sem fyrst.

Sama gildir varðandi það sem vantar í þetta frumvarp og snýr að öryrkjunum sem er þá ígildi frítekjumarks upp að 100 þús. kr. sem aldraðir fá núna. Öryrkjar voru sáttir við að þetta yrði látið bíða en þó þannig að við umfjöllun nefndarinnar um málið kæmu fram hugmyndir frá nefnd forsætisráðuneytisins sem er að fjalla um starfsendurhæfingarmálin og breytt örorkumat, þannig að hægt væri að taka tillit til þessa í meðförum málsins á þinginu. Ég mun auðvitað fylgja því fast eftir að við þetta verði staðið vegna þess að við getum ekki lokið þingstörfum með því að skilja eitthvert gat eftir að því er varðar öryrkjana í þessu efni. Því verður fylgt fast eftir.

Það má líka spyrja eins og hér var spurt: Af hverju fá aldraðir ekki 25 þús. kr. frítekjumark á lífeyrisgreiðslur eins og öryrkjar? Því er til að svara, og kom ég aðeins inn á það áðan, að aldraðir og öryrkjar voru ekki alveg sammála um

hvaða leiðir ætti að fara þannig að niðurstaðan er sú að öryrkjar fá 25 þús. kr. frítekjumark á lífeyrisgreiðslur en aldraðir fá 25 þús. kr., þ.e. þeir sem ekkert fá úr lífeyrissjóðum eða frá 0 upp að 25 þús. kr. Við getum svo velt því fyrir okkur í því sambandi hve margir eru núna á strípuðum bótum eins og sagt er og hafa ekkert nema bætur úr almannatryggingakerfinu og fá ekkert úr lífeyrissjóðum. Það eru 300 ellilífeyrisþegar eða 1,2% lífeyrisþega sem eru með 130.700 kr. á mánuði og hafa ekkert annað. Þeir munu nú fá 25 þús. kr. til viðbótar sem skerðast réttilega, eins og hv. þm. Ellert B. Schram nefndi, með skerðingum þeim sem gilda í almannatryggingakerfinu. Síðan eru örorkulífeyrisþegar, það eru 16.080 manns, 12,7% örorkulífeyrisþega fá óskertar bætur úr almannatryggingum sem þýðir að þeir hafa lítið úr lífeyrissjóðunum. Þess vegna fórum inn við þessa leið sem er aldurstengd örorkuuppbót sem er verulega hækkuð.

Ég vil halda því til haga — ég sé að tíminn rennur hratt út — að í þeim kjarasamningum sem gerðir voru nú er mikilvægt ákvæði sem fáir hafa nefnt fyrir lífeyrisþega en þar er lagt til að í breytingum á almannatryggingakerfinu í því skyni að einfalda það verði skoðaðar leiðir til að setja ákveðin lágmarksviðmið í framfærslu. Lífeyrisþegar hafa verið að kalla eftir slíku og með þeim 25 þús. kr. sem koma núna til aldraðra, sem eru í dag með 130 þús. kr., verðum við þó komin upp í 150 þús. kr. lágmarksgreiðslu fyrir þá sem ekkert hafa úr lífeyrissjóði. Það er vissulega áfangi.

Þá má spyrja eins og hér var spurt: Af hverju dettur aldurstengda örorkan niður við 67 ára aldur? Margir hafa talað um þetta og telja að hún eigi að halda áfram. Það eru rök fyrir því, með og á móti. Ég heyrði dæmi um það frá manni sem kom til mín um daginn að vegna þess að hann er 67 ára missir hann aldurstengdu örorkuna sem var sú hæsta af því að hann varð ungur öryrki og við það minnka tekjur hans núna um 25 þús. kr. og það er verulegt bit í því fyrir þennan mann. Aldurstengda örorkan var hugsuð sérstaklega fyrir þá sem verða öryrkjar ungir og hafa ekki haft tök á að greiða í lífeyrissjóð, það var hugsunin á bak við hana. Ég hygg að við munum skoða þetta allt í heildinni í þeirri vinnu sem nú er í gangi, og við munum væntanlega sjá fyrir endann á fljótlega, og taka inn í umfjöllun þetta mál, þ.e. breytingar á örorkumatinu og starfsendurhæfingunni. Þetta mun örugglega koma til umræðu þar og við verðum bara að sjá hvernig lyktirnar verða á því.

Ég sé að tíma mínum er alveg að ljúka. Ég tók eftir að hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson ræddi mikið um lífeyrisgreiðslur og atvinnutekjur. Tekjuhugtak almannatrygginga er byggt á skilgreiningu í skattalögum og þar er skilið greinilega á milli lífeyrissjóðstekna og atvinnutekna, það er gert með þeim hætti en ég skil vel hvað hv. þingmaður er að fara með vísan í þennan dóm. Ég vil þá svara honum, af því að hann spurði hvers vegna aldraðir fengju ekki líka frítekjumarkið á lífeyrisgreiðslurnar, sem ég veit að hv. þingmaður er mikill baráttumaður fyrir, að það stendur í stjórnarsáttmálanum:

„Skoðað verði hvort undanskilja megi hluta af lífeyrissjóðstekjum eldri borgara skerðingum í almannatryggingakerfinu.“

Þetta verður skoðað núna þegar við förum í einföldun á almannatryggingakerfinu og fyrsta skrefið er stigið gagnvart öryrkjunum. Það er miklu dýrara eins og hv. þingmaður veit að taka þetta upp gagnvart lífeyrisþegunum en þetta kostar 800 milljónir vegna öryrkjanna. Ef við værum með svipað þak, 25 þús. kr. þak, mundi þetta sennilega kosta upp undir 3 milljarða eða kannski rúmlega það, 3,4 milljarða. Við þurfum að skoða þetta allt í samhengi og ég veit að aldraðir hafa barist mikið fyrir því að fá líka frítekjumark á lífeyristekjur sínar .

Ég sé að tími minn er búinn en ég vona að mér hafi nokkurn veginn tekist að svara þeim spurningum sem hér hafa komið fram. Við erum að sjá miklar breytingar almennt á lífeyrisgreiðslum lífeyrisþega, lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum vega sífellt þyngra og hafa miklu meira vægi en almannatryggingarnar og við tökum auðvitað mið af því í þeirri skoðun sem nú fer fram og einföldun á almannatryggingakerfinu sem við munum væntanlega sjá í lok þessa árs.

Ég ítreka það og vil halda því til haga (Forseti hringir.) að fyrsti liður í þessu frumvarpi og mikilvægur, um makatenginguna, á að taka gildi 1. apríl. Ég veit að það er stuttur tími fyrir nefndina að skoða málið en ég vona (Forseti hringir.) að hún hafi hliðsjón af því.

[15:52]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil halda því til haga varðandi aldurstengdu uppbótina að það er alveg meingallað að hún skuli ekki halda áfram eftir að fólk nær 67 ára aldri því eins og hæstv. ráðherra sagði áðan þá er þetta hugsað sem aukagreiðsla til þeirra sem ungir detta út af vinnumarkaði vegna örorku og geta þar af leiðandi ekki unnið sér inn í lífeyrissjóð.

Þegar þessir einstaklingar verða 67 ára þá eiga þeir ekkert frekar lífeyrissjóð en þeir áttu áður en þeir náðu þeim aldri og þess vegna er náttúrlega alveg hræðilegt að þeir skuli lækka í tekjum um það sem varðar aldurstengdu uppbótina og það komi ekkert í staðinn. Það er enginn lífeyrissjóður sem kemur í staðinn til að toga tekjurnar upp. Þess vegna finnst mér mjög mikilvægt að þessu verði breytt svo aldurstengda uppbótin sem fólk fær 18 ára, 24 ára, 38 ára, fylgi því áfram eftir að 67 ára aldri er náð.

[15:53]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil ítreka að ég skil vel sjónarmið hv. þingmanns sem hún lýsir hér og gerði áðan. En það er ekki rétt að það taki ekkert við þegar aldurstengdu örorkunni sleppir því þá taka náttúrlega við lífeyrissjóðsgreiðslur eins og þeir fá sem verða 67 ára og við skulum vona að okkur takist að bæta það verulega frá því sem er núna.

Greiðslurnar eru auðvitað skammarlega lágar, ég tek alveg undir það eins og hér var sagt fyrr í dag, 130 þús. kr. eru ekki framfærslueyrir sem nokkur maður getur lifað af. Þess vegna þurfum við að hraða þeirri vinnu sem er í gangi eins og kostur er til að bæta verulega kjör þeirra einstaklinga sem hafa lítið annað en bætur almannatrygginga. Það er gert í þessum áfanga með því að setja inn 25 þús. kr.,

annaðhvort gegnum skattkerfið eða söfnunarsjóð lífeyrisréttinda. Það er auðvitað eitt af forgangsmálunum að gera betur við þá hópa sem hafa úr litlu öðru að spila en því sem kemur frá almannatryggingakerfinu.

En ég vil líka halda því til haga eins og ég sagði áðan að við erum að skoða þetta í samhengi við þá endurskoðun sem nú er í gangi á endurhæfingar- og örorkumatinu og við skulum sjá hvað kemur út úr því. Ég hef líka heyrt mismunandi skoðanir í röðum öryrkjanna sjálfra hvort það eigi að viðhalda þessu aldurstengda örorkukerfi eða hvort það eigi að fara aðrar leiðir sem nú er verið að skoða í gegnum endurhæfingarkerfið og örorkumatið.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, 3. umr.

Stjfrv., 142. mál (heildarlög). — Þskj. 571, frhnál. 648, brtt. 649.

[15:55]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti félags- og tryggingamálanefndar um frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Málinu var vísað til nefndarinnar að nýju eftir 2. umr. og óskað eftir að ákveðnir þættir yrðu skoðaðir.

Nefndin fjallaði um frumvarpið að nýju eftir að því hafði verið vísað til hennar að lokinni 2. umr. og fékk á sinn fund Bjarnheiði Gautadóttur og Hildi Jónsdóttur frá félags- og tryggingamálaráðuneyti og Kristínu Ástgeirsdóttur frá Jafnréttisstofu.

Í framhaldi af umræðu í nefndinni voru gerðar nokkrar breytingar sem birtast á sérskjali. Í fyrsta lagi telur nefndin mikilvægt það markmið laganna í i-lið 1. gr., að vinna gegn kynbundnu ofbeldi, verði orðað þannig að unnið skuli gegn kynbundnu ofbeldi og áreitni. Í frumvarpinu eru hugtökin kynferðisleg og kynbundin áreitni tilgreind og koma þau fyrir víðs vegar í frumvarpinu. Hins vegar koma framangreind hugtök, þ.e. kynbundið ofbeldi, hvergi fram í 1. gr. frumvarpsins sem fjallar um markmið laganna og þykir nefndinni því nauðsynlegt að bætt verði úr því með fyrrgreindum hætti.

Annað atriði sem skoðað var var í tengslum við það sama. Skilgreining á kynbundnu ofbeldi kom til umræðu, eins og áður sagði, og var niðurstaðan sú að æskilegt væri að skilgreina kynbundið ofbeldi og skilgreiningu bætt inn í 2. gr. frumvarpsins þar sem það er eitt af markmiðum laganna að vinna gegn slíku ofbeldi. Sú skilgreining sem lögð var til að yrði notuð er í samræmi við yfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna um afnám ofbeldis gegn konum. Einnig þykir nefndinni brýnt að kynbundin ofbeldisbrot fari ávallt fyrir dómstóla en komi ekki inn á borð kærunefndar jafnréttismála til úrskurðar. Þetta kom í framhaldi af umræðu um það að það er almennt fjallað um að kærunefnd eigi að fjalla um ákvæði laganna en til að taka af allan vafa þá er ekki hægt að ætlast til að kærunefnd fjalli um kynbundið ofbeldi heldur fari slík mál ávallt fyrir dómstólana og kærist þá þangað beint ef um slíkt er að ræða.

Í þriðja lagi er vegna þeirra breytinga sem urðu um síðastliðin áramót á verkaskiptingu ráðuneyta vakin athygli á því að í frumvarpinu stendur hvarvetna „félagsmálaráðherra“ en ekki „félags- og tryggingamálaráðherra“ og gerð er tillaga um að þetta sé lagfært í frumvarpinu og fylgir því með sem breyting.

Í fjórða lagi var mikill tími notaður í að ræða um Jafnréttisráðið og komu þar fram ýmsar tillögur um það með hvaða hætti skyldi tilnefna fulltrúa í ráðið. Þetta hafði verið til umræðu í nefndinni áður, fyrir 2. umr., og sýndist sitt hverjum. Eftir að hafa rætt ítarlega um málið varð sátt um að rétt þætti að rannsóknarstofa í kvenna- og kynjafræðum við Háskóla Íslands ætti fulltrúa innan ráðsins og var gerð tillaga um að fulltrúi rannsóknarstofunnar bætist í ráðið frá þeirri tillögu sem var til afgreiðslu í 2. umr.

Gildissvið 15. gr. frumvarpsins var jafnframt rætt. Fram kom að skýra þyrfti ákvæðið þannig að ljóst væri að það ætti ekki við um kosningar í nefndir, ráð og stjórnir á vegum hins opinbera þar sem um er að ræða kjörna fulltrúa. Þetta varðar það að ávallt skuli tilnefna bæði karl og konu þar sem óskað er eftir tilnefningum í ráð og nefndir. Það er tekinn af vafi um að ef verið er að kjósa í nefndir þá gildir þetta ákvæði ekki. En aftur þar sem óskað er eftir tilnefningum gildir það. Þar sem fyrirspurn um hvort þetta gilti um sjálft Jafnréttisráðið kom fram í umræðunni þá er það ítrekað í nefndarálitinu að ákvæði 15. gr. gildir um skipan í Jafnréttisráð.

Það komu einnig fram í umræðu um 31. gr. frumvarpsins vangaveltur um kærurétt og hvernig lögunum skyldi fylgt eftir. Eftir að hafa fjallað um þá grein var komist að þeirri niðurstöðu að ekki þyrfti að koma með athugasemdir við hana í nefndarálitinu þar sem í gildandi lögum væri að finna samhljóða ákvæði. Þannig að við breyttum ekki þeirri grein þrátt fyrir mikla umræðu um hana í nefndinni.

Samkvæmt 11. gr. frumvarpsins skal félags- og tryggingamálaráðherra innan árs frá alþingiskosningum leggja fyrir Alþingi tillögur til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum. Lagt er til í nýju bráðabirgðaákvæði að ráðherra leggi framangreinda þingsályktunartillögu fram í fyrsta skipti haustið 2008 á grundvelli ákvæðis 11. gr. Þetta er til þess að taka af allan vafa um hvenær vinna eigi slíka áætlun.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um á sérstöku þingskjali, nr. 649, sem fylgir hér með. Undir nefndarálitið skrifa Guðbjartur Hannesson, formaður nefndarinnar, Ásta R. Jóhannesdóttir, Birkir Jón Jónsson, Árni Johnsen, Ármann Kr. Ólafsson, Jón Gunnarsson, Kristinn H. Gunnarsson, með fyrirvara, Pétur H. Blöndal, með fyrirvara, og Ögmundur Jónasson, með fyrirvara.

Við 2. umr. var vottun sem er í bráðabirgðaákvæði laganna töluvert rædd. Það kom ekki mikið til umræðu aftur í nefndinni. Aftur á móti er ástæða til að vekja athygli á því að í framhaldi af þessari umræðu kom fram tillaga í kjarasamningum á milli aðila vinnumarkaðarins, ASÍ og Samtaka atvinnulífsins, um að vinna að slíkri vottun. Væntanlega verður gerð frekari grein fyrir þeirri tillögu í umræðunni en því ber að fagna og það verður þá vonandi til fram-

kvæmda í samráði við félagsmálaráðherra og félagsmálaráðuneyti eftir að lögin hafa verið afgreidd.

Ég vil að lokum þakka mjög gott samstarf um málið í félags- og tryggingamálanefnd og þann vilja sem þar hefur verið til þess að ná samstöðu um málið. Þó að skoðanir hafi verið skiptar og enginn af nefndarmönnum hafi kannski fengið allt sem hann hefði helst óskað þá náðist góð samstaða um þetta nefndarálit, framhaldsnefndarálit nefndarinnar.

[16:03]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Hér er til umræðu framhaldsnefndarálit félags- og tryggingamálanefndar, um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Formaður nefndarinnar, hv. þm. Guðbjartur Hannesson, hefur rakið það nokkuð ítarlega og þess vegna mun ég ekki fara í það sérstaklega nema kannski einn þátt þess, þ.e. þann þátt sem snýr að Jafnréttisráði. Eins og kom fram í máli formannsins var talsvert rætt um skipan Jafnréttisráðs og ýmsir töldu að Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum við Háskóla Íslands ætti að eiga þar fulltrúa.

Um Jafnréttisráðið, með leyfi forseta, segir, skv. 9. gr. frumvarpsins:

„Jafnréttisráð skal starfa í nánum tengslum við Jafnréttisstofu og vera félagsmálaráðherra og framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu til ráðgjafar við faglega stefnumótun í málum er tengjast jafnrétti kynjanna. Sérstök áhersla skal lögð á að jafna stöðu kynjanna á vinnumarkaði og samþættingu fjölskyldu- og atvinnulífs. Jafnréttisráð skal undirbúa jafnréttisþing í samráði við félagsmálaráðherra, sbr. 10. gr., og leggja fyrir það skýrslu um störf sín …“ — o.s.frv. varðandi hvernig greitt skuli fyrir starf í jafnréttisráði.

Af þessu má ljóst vera að Jafnréttisráð, frú forseti, mun starfa mikið með Jafnréttisstofu og því tengjast mikið starfi félagsmálaráðherra. Því áleit ég sjálfur að rétt væri að rannsóknastofa eins og þessi ætti ekki heima þarna inni. Hins vegar voru mörg rök sem komu þar á móti og var nefndinni m.a. bent á að verkefni rannsóknastofunnar væru ekki með þeim hætti að hún væri að vinna fyrir Jafnréttisstofu og Jafnréttisráð. Að því sögðu gat ég svo sem fallist á þetta en reyndar finnst mér það svolítið sérstakt. Ég hefði einmitt haldið að það væri hlutverk rannsóknastofu eins og þessarar að meta störf og árangur þess sem Jafnréttisráð fæst við, árangur þess sem Jafnréttisstofa fæst við og árangur stjórnvalda og þar með félagsmálaráðherra. Þarna er Jafnréttisráðið komið með fulltrúa frá Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum við Háskóla Íslands, sem þýðir að rannsóknastofan er þá orðin hluti af öllu heildarbatteríinu og þar með ekki hlutlægur aðili í þeim skilningi. Þar með get ég ekki séð að sjálfstæði stofunnar gagnvart þessum atriðum sé fyrir hendi. Ég gef mér þá að Jafnréttisráð, Jafnréttisstofa og ráðuneytið muni ekki geta leitað sérstaklega til rannsóknastofunnar, sem ég hefði haldið að væri eitt af því sem stofan mundi sækjast eftir.

Að því gefnu samþykkti ég stofuna inn og mun styðja þetta með þessum breytingum.

[16:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ein einföld spurning til hv. þm. Ármanns Kr. Ólafssonar um Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Rannsóknastofan er hvorki stjórnsýslustofnun né leyfisveitandi eða eftirlitsaðili eða neitt slíkt heldur hreinræktuð vísindastofnun, háskólastofnun sem stundar rannsóknir í kvenna- og kynjafræðum og skrifar vísindagreinar — er sem sagt einungis vísindastofnun, rannsóknastofnun eins og nafnið gefur til kynna.

Ég spyr því hv. þingmann: Hvaða tilfelli eru það sem Jafnréttisráð ætti að hans mati að leita sérstaklega til Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum með og hvernig stendur á því að hv. þingmaður lítur svo á núna að með því að rannsóknastofan sé inni í ráðinu sé hún ekki hlutlaus aðili gagnvart Jafnréttisráði? Ég átta mig ekki á því í hvaða tilfellum hv. þingmaður sér það fyrir sér að Jafnréttisráð ætti að þurfa að leita til Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum nema til að fá upplýsingar um þær rannsóknir og þann mikla fróðleik sem er til staðar innan stofnunarinnar.

[16:08]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þessa spurningu frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur. Það er kannski einmitt þarna sem misskilningurinn lá í byrjun, ég taldi að hlutverk rannsóknastofunnar væri m.a. að rannsaka og skoða afleiðingar af því sem Jafnréttisráð og Jafnréttisstofa framkvæma. Mér er sagt að svo sé ekki og að því gefnu segi ég: Þá er það ekki á þann veg að rannsóknastofan leggi mat á störf Jafnréttisráðs, leggi mat á það sem ráðherra, Jafnréttisstofa, ráðið, jafnréttisþing o.s.frv. gerir. Þar sem um rannsóknastofu í þessum fræðum er að ræða hefði ég haldið að hún mundi rannsaka það hvað framkvæmdir stjórnvalda hefðu í för með sér. Ef svo er ekki hef ég misskilið þetta í upphafi, og segi því: Þá er augljóst að Jafnréttisráð og Jafnréttisstofa munu ekki leita eftir rannsóknum hjá þessum aðilum.

Ég nefndi hlutlægnina og á við það að ef stofan er hluti af Jafnréttisráði getur Jafnréttisráð ekki leitað til hennar, ekki til aðila sem er í rauninni í Jafnréttisráði, varðandi það hvernig til hefur tekist með eitthvað sem ráðið hefur lagt til o.s.frv. Það er nú bara það sem ég átti við.

[16:10]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka þetta svar. Mér finnst það skýrt, það gefur til kynna að hv. þingmaður hafi við umræður í nefnd áttað sig á því hlutverki sem Jafnréttisstofa gegnir. Eins og hann sagði er Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum ekki stjórnsýslustofnun sem hefur eftirlit með ráðuneytinu eða Jafnréttisráði.

Ég tel hins vegar mjög dýrmætt að nú skuli fróðleikur sá sem er til staðar hjá rannsóknastofunni vera aðgengilegur við borðið hjá Jafnréttisráði, enda er því gert, skv. 9. gr. frumvarpsins og verðandi laga, að vera til ráðgjafar Jafnréttisstofu um alla faglega stefnumótun í málum sem tengjast jafnrétti kynjanna. Fróðleikurinn sem er til staðar hjá

rannsóknastofunni er hvergi meiri, þar er uppspretta fróðleiks, þekkingar og kunnáttu sem nauðsynlegt er að hafa aðgengilega fyrir þá sem starfa í ráðinu.

[16:11]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég gerði mér vissulega grein fyrir því að fróðleikur og þekking á jafnréttismálum væri sennilega hvergi jafnmikil og hjá Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Hins vegar taldi ég því ekkert til fyrirstöðu, þó að hún ætti ekki fulltrúa í nefndinni, að hægt væri að leita til hennar. Mér fannst það augljóst þótt hún ætti ekki fulltrúa í nefndinni að hægt væri að leita til hennar.

Ég hélt líka að Jafnréttisráð vildi hafa þann möguleika, kannski eftir eitt, tvö eða þrjú ár, að rannsóknastofan, sem hefur þessa miklu þekkingu, stæði fyrir utan svo að hægt væri að biðja hana að leggja sjálfstætt mat á það hvernig til hefði tekist og þá gera rannsóknir á því. Að hægt væri að bera þær rannsóknir saman við aðrar rannsóknir sem aðrir hefðu gert í öðrum löndum eða rannsóknastofan hefði gert gagnvart einhverjum öðrum aðilum. En eins og þessu er stillt upp hér sé ég ekki að það sé hægt, því miður. Ég hefði haldið að það væri einmitt mikils virði að leitað yrði til þeirra þegar á þyrfti að halda, hún væri sjálfstæður aðili sem Jafnréttisráð og Jafnréttisstofa gætu leitað til til að meta hvernig til hefði tekist með einstök atriði.

Nú er búið að útiloka það, það skýrðist í umræðunni. En ég tek fram að ég hélt aldrei, og hef aldrei túlkað það þannig, að rannsóknastofan væri opinber eftirlitsaðili, ég skildi það aldrei þannig.

[16:13]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir það að málið skyldi hafa verið tekið til ítarlegrar umfjöllunar á nýjan leik í nefndinni eftir 2. umr. Vissulega stóðu nokkuð mörg atriði út af vegna þess skamma tíma sem gefist hafði í umfjöllun um málið í nefndinni eftir 1. umr. og í 2. umr. komu í ljós ágreiningsefni sem nauðsynlegt var að skoða betur. Málið var tekið á dagskrá nefndarinnar á þremur fundum ef ekki fjórum og átti ég þess kost að sitja sem varamaður hv. þm. Ögmundar Jónassonar á tveimur af þessum fundum eftir 2. umr.

Ég vil sérstaklega fagna viðbótum við 2. gr., að ákveðið hafi verið að leggja til að hugtakið kynbundið ofbeldi verði skilgreint í 2. gr. og þá með þeim hætti sem Mannréttindaskrifstofa Íslands lagði til, þ.e. á þann veg sem Sameinuðu þjóðirnar hafa mælst til að þjóðir geri við skilgreiningu á kynbundnu ofbeldi. Ég tel þetta til mikilla bóta og er afar þakklát fyrir að þetta skyldi hafa náð fram að ganga.

Ég fagna einnig breytingunum á 8. gr., þ.e. skipan Jafnréttisráðs. Mér var mikið í mun, eins og kom fram í 2. umr. um málið, að Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum ætti fulltrúa í Jafnréttisráði. Ég fagna því að nefndin skyldi opna augu sín fyrir því að það var vanhugsuð ráðstöfun, sem kom fram í breytingartillögu frá nefndinni við 2. umr., að taka rannsóknastofuna út. Nú er hún komin aftur inn í Jafnréttisráð og ég er mjög sátt við það og fagna því.

Mig langar hins vegar til að segja varðandi skipan Jafnréttisráðsins: Mér finnst að betur hefði farið á því að félagasamtökin þrjú, sem þurfa að koma sér saman um tvo fulltrúa í ráðinu, og er ég þá að tala um Femínistafélag Íslands, Kvenfélagasamband Íslands og Kvenréttindafélag Íslands, hefðu fengið einn fulltrúa hvert í stað þess að þurfa að skiptast á um tvo fulltrúa. Það segi ég fyrst og fremst vegna þess að um tvö rótgróin félagasamtök er að ræða sem lengi hafa starfað að jafnréttismálum.

Kvenfélagasamband Íslands er samband allra kvenfélaga á landinu — ég hef ekki tölu á þeim en þau eru æðimörg og eiga enn fullt erindi — og ég tel fullkomlega eðlilegt og rétt að sambandið hafi fastan fulltrúa í Jafnréttisráði. Ég tel líka að hið 101 árs gamla Kvenréttindafélag Íslands hefði verðskuldað að eiga fastan fulltrúa í Jafnréttisráði og sömuleiðis hið nýja félag, Femínistafélag Íslands, sem kemur inn á vettvanginn með nýja strauma, ef svo má segja. Ég hefði talið fullkomlega eðlilegt að Femínistafélagið fengi sinn sjálfstæða fastafulltrúa í Jafnréttisráði. Ekki síst hefði mér þó þótt eðlilegt að Kvenréttindafélag Íslands, sem er 101 árs gamalt félag, eins og ég sagði, og hefur í gegnum þykkt og þunnt náð að halda á lofti baráttu fyrir jafnrétti kynjanna á Íslandi, hefði fengið sinn sjálfstæða og fasta fulltrúa.

Kvennaathvarfið og Stígamót hefðu í sjálfu sér einnig verðskuldað hvort sinn fulltrúa í ráðinu en eins og hv. formaður nefndarinnar sagði þarf að gera málamiðlanir. Ég veit að það var talsvert gagnrýnt þegar nefnd Guðrúnar Erlendsdóttur skilaði af sér tillögu um 18 manna Jafnréttisráð, menn voru alls ekki á eitt sáttir um það. Tillagan sem lögð var fram af ráðherranum um 8 manns hefur þó tekið þeim breytingum að nú er verið að tala um 11 manna ráð. Málamiðlunin er að mörgu leyti skiljanleg en sjálf hefði ég viljað geta gengið eilítið lengra. Ég þarf svo sem ekki að segja meira um Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum. Það kom fram í andsvari mínu hvaða augum ég lít þann mikla þekkingarbrunn sem þar er til staðar, hversu mikilvægt er að hafa hann aðgengilegan fyrir allt ráðið.

Mig langar hins vegar til að segja hér, hæstv. forseti, örfá orð um 15. gr. Það er ítrekað í framhaldsáliti nefndarinnar að ákvæði 15. gr. gildi um skipan Jafnréttisráðs. Mig langar að beina athygli fólks að því að í frumvarpinu sjálfu, á bls. 24, þar sem fjallað er um 15. gr., segir um undanþáguákvæðið í greininni að lagt sé til að tilnefningaraðila sé heimilt að víkja frá því skilyrði að tilnefna eigi bæði karl og konu og það sé síðan í verkahring ráðherra, ef ég man rétt, að velja á milli og tryggja að sem jöfnust kynjahlutföll séu í nefndunum sem heyra undir 15. gr. Þá er sagt að þegar hlutlægar ástæður leiða til þess að ekki sé mögulegt að tilnefna bæði karl og konu sé heimilt að víkja frá því ákvæði.

Dæmi um slíkt eru nefnd í textanum um 15. gr. og segir þar um félagasamtök þar sem félagsmenn eru nær eingöngu af öðru kyninu, svo sem hjá Kvenfélagasambandi Íslands og Kvenréttindafélagi Íslands, að víkja megi frá meginreglunni. Einnig er Félag ábyrgra feðra nefnt hér, sem hefur nú breytt um nafn og heitir Félag um foreldrajafnrétti, en þar eru karlar í miklum meiri hluta eins og kom fram við 2. umr. málsins. Þannig að þó svo að nefndin ítreki að ákvæði 15. gr. gildi um skipan Jafnréttisráðs vil ég benda á að undanþáguheimildin í greininni gildir um þau félög þar sem yf-

irgnæfandi meiri hluti er af öðru kyninu.

Ég vil einnig ítreka það sem ég sagði við 2. umr., fyrirvari Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við málið lýtur ekki hvað síst að hugmyndum um vottunarkerfi. Fram kemur í nefndaráliti, sem dreift var á þskj. 535, að vottunarkerfi fyrir framkvæmd jafnréttisáætlana og jafnlaunakerfa hjá þeim aðilum sem lögin ná til sé í sjálfu sér nýjung og ég er ekki farin að sjá að sú hugmyndafræði sem að baki liggur sé með þeim hætti að betri árangur náist í baráttunni fyrir jafnrétti kynjanna með því að setja slíkt vottunarkerfi upp. Ég er ansi hrædd um að þetta geti orðið þunglamalegt og fjárfrekt og að erfitt verði að framkvæma þessar hugmyndir. Ég hef því enn þær efasemdir sem ég lýsti hér við 2. umr. um þessar hugmyndir og það bráðabirgðaákvæði sem lýtur að þessu vottunarkerfi.

Ég er ekki sammála þeirri fullyrðingu, sem kemur fram í nefndarálitinu, að opinber vottunarframkvæmd jafnréttisstefnu ætti að geta orðið eftirsóknarvert takmark fyrirtækja og stofnana. Ég er hins vegar á því að það ætti að vera eftirsóknarvert takmark fyrirtækja og stofnana að tryggja jafnrétti kynjanna hver á sínu gólfi. Ég tel að það sé hugsjón fólks út um allt samfélag að uppfylla ákvæði jafnréttislaga. Því oftar og betur sem við tölum um þessi mál hér á Alþingi Íslendinga og því betur sem við gerum úr garði þau lög og þær reglur sem varða jafnrétti kynjanna, því meiri líkur eru á að stofnanir og fyrirtæki úti í samfélaginu viti hvað til þeirra friðar heyrir í þessum efnum og það sé í raun og veru sameiginleg skylda okkar allra að rétta hlut kvenna. Þetta snýst auðvitað fyrst og síðast um það.

[16:22]

Hanna Birna Jóhannsdóttir (Fl):

Frú forseti. Hér er verið að ræða frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla. Ég fagna þessari umræðu um jafnréttismál, við þokumst eitt og eitt skref í átt að markmiðinu þó svo að við okkur blasi að enn er t.d. launamisrétti á vinnumarkaði, þar þarf að herða róðurinn eins og víða í þessum málaflokki.

Ég vil sérstaklega lýsa yfir ánægju með breytingartillögu við 11. gr. í frumvarpinu en þar segir, með leyfi forseta:

„Skal félags- og tryggingamálaráðherra leggja fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í jafnréttismálum í fyrsta skipti á grundvelli ákvæðisins haustið 2008 sem gilda skal til vors 2012.“

Ég fagna þessari grein því að ég tel að framkvæmdaáætlun sé til góðs. Ég velti aftur á móti fyrir mér 8. gr. þar sem lögð er til fjölgun fulltrúa í Jafnréttisráði. Ég skil ekki hvað liggur þar að baki, frú forseti.

[16:24]

Ólöf Nordal (S):

Frú forseti. Nú er frumvarp um jafnan rétt kvenna og karla komið til 3. umr. Mikil vinna liggur að baki því, bæði á undirbúningsstigi sem og í þinglegri meðferð í vetur. Það hefur fengið góða umfjöllun og gerðar hafa verið á því jákvæðar breytingar en ég vil taka fram að málið hefur verið lengi til umfjöllunar og umræðu úti í þjóðfélaginu.

Ég ætla sérstaklega að taka til umræðu bráðabirgðaákvæði frumvarpsins um vottun. Töluvert var um það rætt í meðferð þingsins á fyrri stigum að setja inn ákvæði um að hægt væri að þróa vottunarkerfi með þeim aðferðum sem frumvarpið að öðru leyti felur í sér. Í fjórða ákvæði til bráðabirgða í lögunum segir að félagsmálaráðherra skuli sjá til þess að þróað verði sérstakt vottunarkerfi á framkvæmd stefnu um launajafnrétti, um jafnrétti við ráðningar, uppsagnir o.s.frv.

Þetta atriði hefur verið sérstaklega mikið áhugamál hjá fyrirtækjum í landinu. Samtök atvinnulífsins hafa haldið þessari aðferð á lofti. Það er mjög jákvætt þegar atvinnulífið sjálft hefur frumkvæði að aðferðum sem í þeirra huga gætu dugað til að auka jafnrétti í landinu. Þar með er ég ekki að segja að aðrar aðferðir séu ekki líka til þess bærar. En mér finnst það mjög áhugavert þegar Samtök atvinnulífsins og atvinnulífið hefur áhuga á slíkum þáttum og mjög jákvætt.

Vegna þessa máls og þeirrar umræðu sem það hefur fengið langar mig að draga fram að í þeim samningum sem nú er nýlokið, kjarasamningum milli ASÍ og Samtaka atvinnulífsins, sem ég held að hafi að mörgu leyti verið afar merkir samningar — mér fannst aðilar vinnumarkaðarins sýna mjög mikla ábyrgð gagnvart því efnahagsástandi og þeim stöðugleika sem við þurfum að ná í þjóðfélaginu, þótt auðvitað þyki sumum kannski vera gengið lengra á einu sviðinu en öðru, ég ætla ekki að leggja neitt mat á það. Aðalatriðið er að samningar náðust nokkuð hratt og ég held að þeir muni reynast okkur vel á þeim mánuðum og árum sem fram undan eru.

Í tengslum við samningana var gerð bókun um jafnréttisáherslur. Mér þykir ánægjulegt að samkomulag skuli hafa tekist milli aðila vinnumarkaðarins og mig langar í þessari umræðu til að lesa þessa bókun upp eins og hún er samþykkt af aðilum vinnumarkaðarins, með leyfi forseta:

„Jafnir möguleika kvenna og karla til starfa, starfsþróunar og launa er hagsmunamál launafólks og fyrirtækja. Aðilar munu því vinna saman að eftirtöldum verkefnum á samningstímanum. Þróað verði vottunarferli sem fyrirtæki geta nýtt sér og fela í sér vottun á framkvæmd stefnu um launajafnrétti og jafna möguleika kynjanna til starfa og starfsþróunar. Gerð verði úttekt á launamyndun á vinnumarkaði með sérstöku tilliti til launamyndunar kvenna og karla. Sérstaklega verði kannað samstarf við Hagstofu Íslands um rannsókn á launamyndun kvenna og karla á grundvelli gagnasafns Hagstofunnar. Aukin verði fræðsla um jafnrétti á vinnumarkaði með aðgengilegu kynningar- og fræðsluefni fyrir launafólk og fyrirtæki með það að markmiði að styðja starf fyrirtækja og starfsmanna í jafnréttismálum. Slíkt efni verði jafnframt aðgengilegt fyrir alla sem annast mannauðsstjórn og ráðgjöf.“

Enn fremur er að finna framkvæmdaáætlun í bókuninni þar sem fram kemur að menn telji að þessu þurfi að koma í framkvæmd eins fljótt og auðið er og skuli vera tilbúið fyrir árslok 2009. Það er líka stefnt að því að kynningar- og fræðsluefni verði tilbúið fyrir árslok 2008. Í þessu efni finnst mér ástæða til að taka fram að þetta fellur að mörgu leyti vel við stefnumótun ríkisstjórnarinnar í jafnréttismálum. Ég vil gjarnan draga það fram að ríkisstjórnin hefur sett sér háleit markmið í jafnréttismálum á kjörtímabilinu,

m.a. í því að jafna launamun kvenna og karla.

Á vegum félagsmálaráðherra og fjármálaráðherra starfa nefndir sem hafa það verkefni sérstaklega að huga að jöfnun óútskýranlegs launamunar kynjanna. Nefndirnar eru þrjár en tvær hafa þessu sérstaka hlutverki að gegna, önnur nefndin hefur það verkefni að fjalla um almenna vinnumarkaðinn og hin nefndin hefur það verkefni að skoða opinbera markaðinn. Þar kemur hreinlega fram að þessi óútskýrði launamunur skuli helmingaður á kjörtímabilinu og enn fremur að leita skuli leiða og leggja fram áætlun um það hvernig bregðast megi sérstaklega við kvennastéttum og launamun þar.

Vegna þessara, að ég vil segja, mjög svo metnaðarfullu markmiða ríkisstjórnarinnar finnst mér sérstaklega gleðilegt að á því sé að myndast skilningur í þjóðfélaginu að allir þurfi að leggjast á eitt til að leysa úr þessum vanda. Við þekkjum það hér, þingheimur, að menn hafa kannski haft mismunandi skoðanir á því hvaða leiðir eru bestar og tiltækastar, en aðalatriðið er að markmið manna sé það sama. Þegar um er að ræða sambærileg störf, þegar um er að ræða sambærilega ábyrgð og ekkert skilur að nema kyn þá er ekki hægt að líða launamun. Maður veltir líka fyrir sér af hverju slíkur launamunur er til staðar og ég veit að engin einhlít svör eru við því. Ég er viss um að við höfum mörg ákveðna tilfinningu fyrir því að sumt af þessu liggi djúpt niðri og verði erfitt að leysa. En það skiptir miklu máli að maður finni þennan skýra vilja, frú forseti, frá stjórnvöldum til að bregðast við þessum vanda og að við viljum ekki að þjóðfélagið sé með þessum hætti.

Ég fæ ekki betur séð en að þessi bókun frá aðilum vinnumarkaðarins sé mjög skýr að þessu leyti, menn sjá að við verðum að gera einhverja bragarbót í þessum málum. Það geta ekki verið hagsmunir fyrirtækja í landinu að fá ekki það besta út úr starfsfólki sínu, og það gerist ekki ef einhver óánægja er til staðar eða ef menn halda að þeir fái ekki þá umbun sem sanngjörn er fyrir sömu störf á sama stað. Vandinn er auðvitað helst sá að finna út úr því hvað eru sambærileg störf, það er gömul saga og ný.

Ég hef að gamni mínu verið að velta þessu fyrir mér undanfarið og verið að spekúlera í því hvaðan þessi tilfinning kemur. Af hverju lenda konur oft með lægri laun en karlar eftir ákveðinn tíma? Maður hefur það á tilfinningunni að þær byrji á svipuðum launum en verði svo einhvern veginn eftir.

Það væri fróðlegt fyrir þá sem eru að rannsaka jafnréttismál, og hér hefur verið fjallað um Rannsóknastofu í kvenna- og kynjafræðum og verkefni hennar — ég tek undir það sjónarmið hvað varðar Jafnréttisráð, ég vona að það þýði ekki að hún sé orðin bundnari í rannsóknum sínum. Að mörgu leyti hefði verið betra að rannsóknastofan hefði verið fyrir utan Jafnréttisráð en ég ætla svo sem ekki að leggja frekari dóm á það.

Það er í raun og veru óþolandi að við skulum þurfa að vera ræða þessi jafnréttismál, en við þurfum þess. Maður spyr sig: Hvar byrjar þetta? Þeir sem eru fremst í þessum fræðum ættu að velta því fyrir sér hvar munurinn byrjar. Borin var fram fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, um bleikt og blátt, sem mér var nú reyndar ekkert að skapi — ég var ósammála þeirri hugmynd að kynjahlutverk fælust í bleika og bláa litnum. En það er samt fróðlegt að velta því fyrir sér hvað börn í barnaskóla segja þegar þau eru spurð að því hvað þau ætli að verða þegar þau séu orðin stór. Börnin eru alin upp á heimili þar sem móðirin er útivinnandi eins og faðirinn, maður heldur að maður sé að ala upp stelputöffara en svo vilja þær verða flugfreyjur. Það finnst okkur ómögulegt.

Það er því að mörgu að gá í þessu. En ég held að við leysum þessi mál ekki í einu vetfangi. Við gerum það með því að vera vakandi fyrir þessum hlutum og líta ekki á þetta sem óleysanlegt vandamál, alls ekki líta svo á. Að öðru leyti vil ég fagna því að frumvarpið fær brautargengi og að við sjáum fram á að það verði samþykkt innan tíðar. Ég vil óska hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra til hamingju með það og vona að það verði okkur til góðs.

[16:35]

Útbýting:

Sértryggð skuldabréf, 196. mál, nál. viðskn., þskj. 679.

[16:35]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Sú breyting sem gerð var á þingsköpunum fyrir jól fól m.a. í sér að heimilt var að vísa málum til nefndar milli 2. og 3. umr. ef breytingar voru gerðar á málinu við 2. umr. þess. Það dugði og ósk aðeins eins þingmanns dugir til þess að fá það fram að málið fari aftur til athugunar milli umræðna í viðkomandi þingnefnd.

Ég tek alveg undir það sem kom fram hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um ágæti þess að þetta hafi verið gert. Það varð til þess að málið fékk frekari athugun í tilgreindum afmörkuðum þáttum þess sem nefndarmenn vildu ræða frekar og málið tekur breytingum sem eru til bóta að mati þeirra sem flytja breytingarnar og standa að þeim. Það er með þær breytingar eins og breytingarnar á þingsköpunum í vetur, að þær voru til bóta, virðulegi forseti, og það mætti hv. þingmaður hafa í huga.

Um það sem kemur fram í nefndaráliti þar sem nafn mitt er með fyrirvara vil ég segja að ástæðan fyrir honum er sú að ég er andvígur 2. mgr. í 15. gr. frumvarpsins og ég gerði grein fyrir því við 2. umr. málsins og greiddi atkvæði gegn því ásamt félögum mínum í þingflokki Frjálslynda flokksins. Þetta ákvæði var tekið til umræðu í nefndinni milli 2. og 3. umr. og í nefndarálitinu að það er skýrt þannig að ákvæðin nái ekki til kosninga hjá hinu opinbera í ráð, nefndir og stjórnir heldur aðeins til tilnefninga. Það er út af fyrir sig til bóta að hafa þetta skýrt þannig að það liggi þá fyrir að þegar kosið er í nefndir á vegum sveitarstjórna eða annarra opinberra aðila þar sem fer fram beinlínis kosning gildi ekki ákvæði 15. gr., sem þýðir það að sá sem tilnefnir aðila eða hefur afl til að fá mann kjörinn ræður því einn hver er kjörinn og um það snýst málið af minni hálfu. Fyrirvarinn er sem sé til að halda til haga afstöðu minni sem gerð var grein fyrir við 2. umr. málsins og minna á að þetta ákvæði frumvarpsins tók ekki þeim breytingum að ég teldi rétt að falla frá henni. Ég ítreka hana því þannig að hún liggi fyrir. Það mun hins vegar ekki koma fram í atkvæðagreiðslu við 3. umr. því að þetta ákvæði frumvarpsins kem-

ur ekki til atkvæða að nýju og ég og félagar mínir munum greiða atkvæði með þeim breytingartillögum sem nefndin stendur að að flytja og síðan greiða atkvæði með frumvarpinu í heild.

Ég vil aðeins víkja að skipan Jafnréttisráðs. Það kom fram í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur að tiltekin samtök eiga að standa að tilnefningu í Jafnréttisráð, þ.e. Kvenfélagasambandið og Kvenréttindafélag Íslands og líklega einnig Stígamót og Samtök um kvennaathvarf, og þau væru undanþegin ákvæði 15. gr. um að tilnefna bæði karl og konu. Ég er ekki alveg sammála þessari túlkun þingmannsins á þessu ákvæði. Tilnefningaraðila er heimilt að víkja frá skilyrðinu um að tilnefna bæði karl og konu þegar hlutlægar ástæður leiða til þess að ekki er mögulegt að tilnefna bæði karl og konu. Ég tel að þær ástæður eigi ekki við um þessa tilnefningaraðila því þessi félagasamtök hafa sínar eigin reglur og geta hagað þeim eins og þeim sýnist. Þeim er það algerlega frjálst að hafa samtökin opin fyrir karla og konur, þannig að ég kalla það ekki hlutlæga ástæðu sem heimilar undanþáguna ef samtökin neita að leyfa karlmönnum að vera aðilar að samtökunum. Ég held einmitt að það sé markmið þessara laga að brjóta niður slíka kynjamúra utan um einstök samtök. Ég held að það væri í anda þessara laga að þau samtök sem hv. þingmaður nefndi breyttu samþykktum sínum ef þess er þörf, ég þekki það ekki, það getur vel verið að það séu ekki neinar girðingar fyrir aðild karlmanna að þeim. Ef svo er finnst mér að til þess að þau vinni í anda þessa frumvarps verði þau að breyta reglum sínum og heimila karlmönnum aðild að samtökunum og tilnefna síðan í Jafnréttisráð bæði karl og konu. Þannig sækjum við fram í jafnréttismálum. Við sækjum ekki fram með því að viðhalda kínamúrum og aðskilnaðarstefnu í þjóðfélaginu, það er hið gagnstæða við það sem að er stefnt.

Ég gerði athugasemdir við skýringu á 1. gr., i-lið í frumvarpinu, um kynbundið ofbeldi, þar sem hún var einhliða, hún skilgreindi það ofbeldi aðeins þannig að í hlut ættu karlar og þolendur væru konur. Þessu hefur verið breytt í meðförum nefndarinnar þannig að það ofbeldi gildir auðvitað í báðar áttir sem eðlilegt er og ég fagna því að nefndin hafi tekið af skarið með það og við munum að sjálfsögðu styðja þá breytingartillögu eins og aðrar sem hér eru á þingskjalinu.

Ég vil þó segja og taka undir álit hv. þm. Hönnu Birnu Jóhannsdóttur, að skipan Jafnréttisráðs eða fjöldi þeirra sem þar sitja er allt of mikill að mínu viti. Það er verið að fara í ranga átt með því að fjölga úr 10 í 11. Að mínu viti ætti að fækka í Jafnréttisráði, niður í 5 eða 7, því að ef ráð á að vera skilvirkt þarf það að geta komið sér saman um meginatriði sem það fæst við og á tiltölulega skömmum tíma. Því fleiri sem í hlut eiga í þeirri vinnu þeim mun ólíklegra er að menn nái því að gera slíkt með nægilega skilvirkum hætti. Þess vegna er fjölgunin í ranga átt.

Stjórnmál eru auðvitað ekki bara að lýsa skoðun sinni og standa einn að henni, heldur eru þau list hins mögulega og það mögulega er auðvitað að ná samkomulagi. Það er alltaf afrakstur þess sem Alþingi gerir, það er samkomulag á milli flokka og á milli manna. Ég sagði við formann nefndarinnar þegar hann stóð frammi fyrir þeim vanda að það var stíf krafa um fjölgun í Jafnréttisráði að ég mundi standa að baki honum í þeirri niðurstöðu sem hann kæmist að, hann hefði það verkefni að reyna að gera tillögu um samkomulag sem hann teldi líklegt til að vera samþykkt og ég sagði einfaldlega við hann: Þegar þú ert kominn með tillögu sem þú telur að þú getir náð fram skal ég styðja þig. Þess vegna stend ég að því að greiða þessari tillögu atkvæði þó að hún sé ekki í þá átt sem ég tel skynsamlegt. Ég geri einfaldlega grein fyrir þeirri afstöðu og svo sjáum við bara til og vonandi reynist Jafnréttisráð vel starfhæft og afsannar allar hrakspár um það að með auknum fjölda nefndarmanna séu lakari starfsaðstæður í ráðinu en það verður að koma í ljós.

Ég vil þó benda á, sem er svolítið eftirtektarvert, sérstaklega fyrir okkur stjórnmálamennina, að umræðurnar hafa mikið til snúist um hverjir fái að vera í Jafnréttisráðinu og það hefur verið aðalhitinn í seinni hlutanum í umræðunni hér í þinginu um þetta mál. Þegar frumvarpið er lesið, og það er náttúrlega skrifað af kansellíinu, þá átta menn sig auðvitað á því að Jafnréttisráðið er ekkert aðalatriði í þessu. Í 9. gr. frumvarpsins, um hlutverk Jafnréttisráðs, stendur að það eigi að vera til ráðgjafar félagsmálaráðherra og framkvæmdastjóra Jafnréttisstofu. Það er eins konar ráðgjafarbatterí, rétt eins og Alþingi var í gamla daga þegar það var endurreist 1845, það var svona ráðgjafarþing. Þarna finnst mér svolítið verið að spila með stjórnmálamennina, að láta þá deila um þetta sem er ekki aðalatriði málsins. Aðalatriði málsins er auðvitað Jafnréttisstofan, það er kansellíið sjálft, embættismennirnir, þar liggja völdin, þar liggja verkefnin sem á að taka á. (Gripið fram í.) Ja, ég vil bara segja, virðulegi forseti, með Jafnréttisstofuna, að verkefni Jafnréttisstofu er að hafa eftirlit með framkvæmd laganna. Ég veit að þeir sem hafa haft mikinn áhuga á að komast í Jafnréttisráð hafa einmitt áhuga á því vegna þess að þeir vilja hafa hendur í eftirlitinu og geta látið til sín taka, en það er ekki þeirra hlutverk. Það er Jafnréttisstofa sem hefur það stóra verkefni að hafa eftirlit og veita stjórnvöldum ráðgjöf og koma á framfæri við ráðherra ábendingum og tillögum um aðgerðir. Það skiptir auðvitað miklu máli, það er stóra málið að hjá Jafnréttisstofu sé hæft fólk sem sinnir verkefnunum þar vel.

Mér finnst að mörgu leyti að þau verkefni séu pólitísks eðlis í sjálfu sér og ættu að vera á hendi Jafnréttisráðs fremur en Jafnréttisstofu. En svona eru hlutirnir orðnir, virðulegi forseti, og ég ætla ekki að reyna að snúa þessu við á lokastigum málsins í þinginu.

[16:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Já, það var sannarlega mjög mikið talað um skipan Jafnréttisráðs í seinni yfirferð nefndarinnar um málið. Til að halda til haga afstöðu minni í þeim efnum þó að ég hafi verið alveg sátt við tillögu nefndarinnar sem Guðrún Erlendsdóttir stýrði á sínum tíma, að hafa Jafnréttisráð stórt, enda væri það ráðgjafarráð fyrir þessa mikilvægu stofnun Jafnréttisstofu sem hv. þingmaður lýsti hvað sýsla ætti með, þá var ég samt sem áður ekki ósátt við þá málamiðlunartillögu sem ráðherrann kom með þegar hann lagði til að átta manns yrðu í ráðinu. Síðan ráðherrann kom

með þá tillögu í frumvarpinu hafa hlutirnir breyst, þremur fulltrúum hefur verið bætt við að frumkvæði félags- og tryggingamálanefndar, þ.e. einum frá Félagi um fjölskyldujafnrétti, sem hét áður Félag ábyrgra feðra, einum frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og í þriðja lagi fær þríeykið Femínistafélag Íslands, Kvenfélagasamband Íslands og Kvenréttindafélag Íslands tvo fulltrúa í stað eins sem viðkomandi aðilar áttu að skipta á milli sín. Það er vissulega búið að fjölga um þessa þrjá fulltrúa og ég geri ekki ágreining um það úr því að Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum fór inn á síðari stigum. En ég setti mig ekki upp á móti tillögu ráðherrans í byrjun þannig að það sé alveg á hreinu.

Það að pólitíkin sé list hins mögulega er auðvitað alveg rétt og hvað varðar hið mikilvæga hlutverk Jafnréttisstofu þá lít ég svo á að fjölskipað stjórnvald, eins og Jafnréttisráð er, skipti í raun verulegu máli fyrir stuðning Jafnréttisstofu og víðsýni hennar að hafa öfluga fulltrúa sér við hlið í Jafnréttisráði og ég held að allir átti sig á að það er eftirsóknarvert að eiga þar sæti, vilji menn leggja sín lóð á vogarskálarnar í baráttunni fyrir jafnrétti kynjanna.

[16:49]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Aðeins vegna þess sem kom fram undir lokin í máli hv. þingmanns að Jafnréttisráð væri fjölskipað stjórnvald. Ég er ekki viss um að rétt sé að taka þannig til orða. Mér sýnist 9. gr. vera þannig úr garði gerð að Jafnréttisráð sé til ráðgjafar og ég held að það geti ekki verið stjórnvald. Kannski misskil ég orðið „stjórnvald“ en mér finnst Jafnréttisráð bara vera ráðgjafaraðili en ekki stjórnvald, stjórnvald er einmitt Jafnréttisstofa.

Það má auðvitað fara fram og aftur yfir það hvernig mönnum sýnist skipan Jafnréttisráðs eigi að vera. Ég tel t.d. að rannsóknaraðili eigi ekki að vera í Jafnréttisráði, aðili sem hefur það hlutverk að afla upplýsinga á ekki að vera í aðstöðu þar sem á að lýsa pólitískum skoðunum eða viðhorfum, mér finnst hann ekki vera á réttum stað. En þetta var krafan og það var ákveðið að verða við henni og leita samkomulags og það er bara þannig að aðrir hafa aðra skoðun en ég í þessum efnum og ég get ekki haldið því fram að mín sé rétt og önnur röng. Þetta er bara viðfangsefnið í stjórnmálunum að þar þarf alltaf að vera meðalhóf og skynsemi í öllum hlutum og Frjálslyndi flokkurinn hefur svolítið reynt að sýna það í þinginu í vetur að hann er talsmaður meðalhófsins í mörgum ef ekki öllum málum.

[16:50]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hitt atriðið sem mig langaði til að hafa nokkur orð um í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, er 15. greinin og sú athugasemd sem hann gerði við orð mín þar. Ég sé ekki betur en textinn á bls. 24 í frumvarpinu, í athugasemdum við 15. gr., sé mjög skýr. Þar segir, með leyfi forseta:

„Þó er lagt til að tilnefningaraðila sé heimilt að víkja frá framangreindu skilyrði“ — þ.e. um að tilnefna karl og konu — „þegar hlutlægar ástæður leiða til þess að ekki er mögulegt að tilnefna bæði karl og konu. Dæmi um slíkt eru félagasamtök þar sem félagsmenn eru nær eingöngu af öðru kyninu, svo sem hjá Kvenfélagasambandi Íslands, Kvenréttindafélagi Íslands og Félagi ábyrgra feðra.

Þegar nær eingöngu er um að ræða annað kynið í viðkomandi félagi lítur frumvarpshöfundur svo á að það séu hlutlægar ástæður og þess vegna eru þessi þrjú félög eða félagasamtök nefnd í textanum um 15. gr. Ég lít svo á að hér sé undanþáguheimildin beinlínis hugsuð fyrir þá aðila sem þarna eru taldir upp.

Um hitt get ég svo verið sammála hv. þingmanni að auðvitað er það tímanna tákn að félag eins og Kvenfélagasamband Íslands eða Kvenréttindafélag Íslands eigi að geta verið opið fyrir karla. Ég hef svo sem enga sérstaka ástríðu fyrir því að opna það félag mikið fyrir karlmönnum, enda læt ég þeim sem starfa þar innan dyra eftir að taka ákvarðanir fyrir sitt félag. En mér finnst þetta afar ljóst af því hvernig textinn er settur hér upp.

Síðan örfá orð, hæstv. forseti, um hið fjölskipaða stjórnvald. Það er auðvitað rétt hjá hv. þingmanni að nær hefði verið að ég hefði orðað þetta svo að Jafnréttisstofa, sem vissulega er stjórnvaldið, hefði fjölskipaðan bakhjarl í ráðgjafarráðinu, Jafnréttisráði.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, 1. umr.

Frv. StB o.fl., 403. mál (aðstoðarmenn alþingismanna). — Þskj. 654.

[16:53]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað, nr. 88/1995, með síðari breytingum.

Að flutningi frumvarpsins standa auk mín fulltrúar í forsætisnefnd, varaforsetar þingsins, aðrir en fulltrúi Vinstri grænna, þ.e. Þuríður Backman 2. varaforseti, en flokkur hennar átti ekki aðild að þeim breytingum á þingsköpum sem þetta mál er sprottið úr.

Eins og hv. alþingismenn muna var samhliða frumvarpi til laga um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis, sem lagt var fram á Alþingi á haustþingi, gert samkomulag á milli þingflokkanna sem að því stóðu um að bæta starfsaðstöðu alþingismanna, ekki síst stjórnarandstöðuþingmanna, með ýmsum ráðum. Samkomulag náðist m.a. um að formenn stjórnarandstöðuflokka, sem jafnframt eru alþingismenn, og þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmis fái aðstoðarmenn sem vinni að tilteknum verkefnum í þágu viðkomandi kjördæmis vegna skyldustarfa þingmanna.

Ég tel löngu tímabært að formenn stjórnmálaflokka sem ekki eru jafnframt ráðherrar — það þýðir í reynd formenn stjórnarandstöðuflokkanna á Alþingi — fái aðstoðarmenn líkt og ráðherrar hafa haft um langan tíma eða allt frá 1970 er sett voru ný lög um Stjórnarráðið. Starf formanna flokkanna er ærið annasamt ekki bara á vettvangi innra starfs þeirra í flokkunum heldur fyrst og fremst í hinni almennu

þjóðfélagsumræðu, bæði á Alþingi, í fjölmiðlum og á margvíslegum fundum og ráðstefnum. Ég tel að það sé réttmætt að þingið leggi þeim forustumönnum þess sem mest mæðir á þá aðstoð sem tök eru á og létti þannig undir.

Ég tel einnig að hér sé mikilvægt skref stigið með því að veita þeim þingmönnum sem kosnir eru í hinum víðfeðmu kjördæmum, Norðvesturkjördæmi, Norðausturkjördæmi og Suðurkjördæmi, rétt til þess að fá aðstoð til að sinna störfum sínum og skyldum í þeim kjördæmum. Ég held það sé nær samdóma álit allra þingmanna þessara kjördæma að stærð þeirra sé slík að það sé á mörkunum að þingmenn geti sinnt kjósendum, sveitarstjórnum, atvinnufyrirtækjum og félagasamtökum svo sem vera ber og sómi sé að. Með aðstoðarmönnum er verið að létta undir og auka tengslin við þá aðila í kjördæminu sem þingmaðurinn þarf að vera í sambandi við. Grundvallaratriðið er að aðstoðarmaður þingmannsins sé með fasta starfsstöð í kjördæminu og vinni þannig í grasrótinni eins og það er kallað.

Ég tel að með þessu frumvarpi séum við að stíga fyrstu skrefin inn á nýja braut í starfi alþingismanna og Alþingis. Hér er farið varlega, og kannski sparlega, af stað en við verðum síðan að sjá hvernig þetta fyrirkomulag reynist og laga það og bæta eftir því sem reynslan kennir okkur. Við útfærsluna höfum við haft úr ákveðnum fjárhagsramma að spila samkvæmt fjárlögum og tilhögun þessa kerfis byggist auðvitað mikið á því.

Forsætisnefnd afgreiddi nú í vikunni endanlega fyrir sitt leyti reglur um aðstoðarmenn alþingismanna í hinum stóru kjördæmum utan Reykjavíkursvæðisins og um aðstoðarmenn formanna stjórnarandstöðuflokkanna. Jafnframt lágu fyrir í nefndinni nær fullbúin drög að ráðningarsamningum og þar með rammi um starfskjör aðstoðarmannanna. Ef okkur tekst að afgreiða þetta frumvarp á fáum dögum ætti þetta fyrirkomulag að geta tekið gildi frá og með 1. mars nk.

Ég vil geta þess að um þessi efni hef ég átt allmikið samstarf við formenn þingflokkanna og haldið marga fundi með þeim um málið. Jafnframt hefur farið fram umræða um málið í forsætisnefnd og ég hef átt samtöl við formenn flokkanna á þeim tíma sem undirbúningur hefur staðið. En það er rétt og skylt að halda því til haga að upp hafa komið álitamál um einstök atriði í útfærslu þessa nýja fyrirkomulags sem þetta frumvarp mælir fyrir um. Í þeim efnum verður forseti og forsætisnefnd að marka reglur sem vinna verður eftir á grundvelli þeirra laga sem fyrir liggja og á grundvelli fjárlaga.

Í þeim reglum sem fyrir liggja um starfskjör og starfsaðstöðu aðstoðarmanna segir að aðstoðarmenn alþingismanna, sem jafnframt eru formenn stjórnmálaflokka, hafi sem föst laun, og sem heildarlaun fyrir starf sitt, þingfararkaup auk greiðslna á móti ferðakostnaði og símakostnaði. Þessir aðstoðarmenn munu hafa skrifstofu í húsakynnum Alþingis og fá alla almenna skrifstofuþjónustu eins og starfsmenn þingsins.

Aðstoðarmenn alþingismanna úr stóru kjördæmunum munu hins vegar hafa sem grunnviðmiðun launa sinna 75% af þingfararkaupi. Hver þingmanna úr þessum kjördæmum sem ekki hefur aðstoðarmann nú þegar, eins og ráðherrar eða formenn flokka, á rétt á að fá aðstoðarmann í þriðjungsstarfshlutfalli. Það þýðir að laun aðstoðarmannsins verða 25% af þingfararkaupi. Í reglum forsætisnefndar er gert ráð fyrir því að þingmenn geti, ef þeir kjósa svo, komið sér saman um aðstoðarmann og hækkar þá bæði starfs- og launahlutfall sem því nemur.

Aðstoðarmenn alþingismanna munu hafa, eins og áður sagði, aðstöðu í kjördæmunum og fá auk fastra launa greiðslu á móti kostnaði við ferðir, farsíma og annan rekstur. Útlagður kostnaður verður endurgreiddur samkvæmt framlögðum reikningum. Settar verða nánari vinnureglur um framkvæmd þessara greiðslna. Öll umsýsla verður að sjálfsögðu eins og um aðra hluti í höndum skrifstofu Alþingis og þess ágæta fólks sem þar starfar.

Í reglunum sem forsætisnefnd hefur afgreitt er fjallað um ráðningar aðstoðarmanna og hvernig staðið verður að þeim. Ráða má í störfin án auglýsingar, a.m.k. verður það ekki skylt. Skriflegir ráðningarsamningar verði gerðir en skrifstofa Alþingis áritar samninginn og sér um alla launaumsýslu. Óheimilt verður að ráða sem aðstoðarmann náið skyldmenni alþingismanns. Er þessi regla ekki síst sett með þá reynslu í huga sem fengist hefur erlendis af þessu kerfi aðstoðarmanna þingmanna. Að öðru leyti má segja um störf aðstoðarmanna að þingmaðurinn setur aðstoðarmanni fyrir verkefni og stjórnar starfi hans, fer með öðrum orðum með húsbóndavald yfir honum. Enginn annar aðili kemst þar á milli.

Skrifstofa Alþingis mun veita aðstoðarmönnum þingmanna svipaða þjónustu og þá sem alþingismenn fá, eftir því sem við á, þar á meðal frá upplýsinga- og rannsóknarþjónustu skrifstofunnar og jafnframt mun skrifstofan veita leiðbeiningar um tölvunotkun.

Eins og fram kemur í frumvarpsgreininni er lagt til að lög nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, og reglur settar samkvæmt þeim gildi ekki um aðstoðarmenn alþingismanna, þeir séu með öðrum orðum ekki opinberir starfsmenn. Eðli þessara starfa er þannig að ekki getur talist eðlilegt að þeir teljist í þeim hópi og þannig fæst líka nauðsynlegt svigrúm fyrir alþingismanninn til þess að haga ráðningu aðstoðarmanns fyrst og fremst eftir sínum þörfum og sínum sjónarmiðum. Nauðsynlegt er jafnframt að 5. gr. laga nr. 139/2003, um tímabundna ráðningu starfsmanna, gildi ekki um aðstoðarmennina þannig að það ákveði, að tímabundinn ráðningarsamningur megi almennt ekki vara lengur en tvö ár, eigi ekki við um ráðningu aðstoðarmanna alþingismanna.

Frumvarp þetta felur í sér almenna heimild til að ráða alþingismönnum aðstoðarmenn. Það sjónarmið liggur til grundvallar að til frambúðar verði réttur þingmanna í þessum efnum til staðar. Hér er hins vegar um mikla breytingu að tefla og við förum varlega af stað, eins og ég gat um fyrr, og höldum okkur innan þess fjárhagsramma sem til þessa er ætlaður. Verði breytingar á þessu fyrirkomulagi og fjárveitingar auknar má breyta þeim reglum sem forsætisnefnd hefur sett samkvæmt heimild í þessum lögum en ekki þarf þá sérstaka lagabreytingu verði það niðurstaða þingsins að leggja til meiri fjármuni.

Ég vil svo leggja áherslu á í lokin, hæstv. forseti, að það fyrirkomulag sem nú fer af stað sæti endurskoðun þegar reynsla er af því fengin þannig að við gætum þá sniðið af

vankanta, ef þeir finnast, og lagað það svo að best henti störfum alþingismanna.

Hæstv. forseti. Þar sem frumvarp þetta hefur verið til umræðu á vettvangi þingmanna, bæði í hópi formanna þingflokka og innan forsætisnefndar, sé ég ekki ástæðu til að gera tillögu um að málið fari til nefndar milli umræðna.

[17:03]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi taka fram að ég var því sammála, og lýsti því í þingræðu þegar þingskapafrumvarpið svokallaða var til umræðu, að nauðsynlegt væri og sjálfsagt að formenn stjórnarandstöðuflokkanna ættu rétt á og hefðu möguleika til að ráða sér aðstoðarmann til að jafna þann aðstöðumun sem væri á milli stjórnarandstöðu og ríkisstjórnar. Því ber að fagna að tillögur skuli vera bornar fram um það atriði. Ég gerði hins vegar ítarlega grein fyrir því í umræðum á þeim tíma, í lok síðasta árs, að ég gæti ekki verið sammála því að þingmönnum væri mismunað, ég teldi að sömu reglur og sömu starfskjör ættu að gilda fyrir alla þingmenn. Það er grundvallaratriði í lýðræðissamfélagi.

Hæstv. forseti Alþingis á heiður skilinn fyrir það með hvaða hætti hann hefur komið að þessum málum. Hann hefur beitt sér fyrir ákveðnum lýðræðislegum umbótum sem snerta hagsmuni stjórnarandstöðu og verið með lýðræðisviðmiðanir sem að mörgu leyti eru ágætar og til þess fallnar að gera starf stjórnarandstöðu skilvirkara. Hann hefur beitt sér fyrir nauðsynlegum umbótum til að stjórnarandstaðan geti rækt skyldur sínar sem best og haft svipaða aðstöðu og ríkisstjórn á hverjum tíma. Það ber að þakka.

Í lok ræðu sinnar minntist hæstv. forseti á að spurningin snerist um að afgreiða frumvarpið, sníða hugsanlega af því vankantana og gera hlutina eins og best mundi henta. Um það snýst spurningin. Í sjálfu sér má velta því fyrir sér hvort rétt leið sé farin með því frumvarpi sem hér er lagt til. Verið er að tala um að bæta við III. kafla laganna um þingfararkaup og almennan alþingiskostnað, þar sem fjallað er um önnur starfskjör þingmanna, og er vísað til þess að alþingismanni sé heimilt að ráða sér aðstoðarmann eins og hér er lagt til. Í lögum um þingfararkaup Alþingis og þingfararkostnað er greint frá því með hvaða hætti og hvernig það skuli greitt en í frumvarpinu kemur svolítið annað inn í viðmiðunina. Í því er vísað til þess að ákveðin geðþóttaákvörðun forsætisnefndar Alþingis komi inn með viðmiðun um það fé sem veitt er á fjárlögum hvers árs. Það er fyrsta atriðið sem ég staldra við.

Í fyrsta lagi er hér um framsal lagasetningarvalds að ræða og það finnst mér óeðlilegt. Út frá lagatæknilegu sjónarmiði finnst mér þetta ákvæði vera með þeim hætti að gera verði á því breytingar þannig að það sé ákveðið nákvæmlega, með sama hætti og almennt er fjallað um málið í lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað, hvaða reglur gilda um þennan kostnað — og þetta fellur undir kaflann um önnur starfskjör alþingismanna og því verður að gera nákvæmlega grein fyrir því vegna þess að við erum að setja lög sem eiga að standa lengur en eitt ár til tvö ár eða eitt kjörtímabil. Lög festast iðulega í sessi og við verðum að vanda til lagasmíða. Meðal annars þess vegna tel ég nauðsynlegt að þessu frumvarpi til laga verði að aflokinni 1. umr. vísað til allsherjarnefndar til umfjöllunar, til að málið verði kannað og gengið frá vandaðri lagasmíð um það.

Ég lýsti því áðan að mér finnst heimildarákvæðið, „alþingismanni er heimilt að ráða sér aðstoðarmann eftir nánari reglum sem forsætisnefnd Alþingis setur“, óeðlileg viðmiðun. Ákvæði eiga að vera um það hver kjör alþingismanns eru nákvæmlega og setja það í lög, það á ekki að vera valkvætt eða háð geðþóttaákvörðun forsætisnefndar eða því sem meiri hluti þings ákveður hverju sinni um fjárveitingar á fjárlögum. Lög standa iðulega lengur en eitt kjörtímabil, eins og ég sagði. Það kann vel að vera að forsetar komi að stjórn sem hugsa ekki með sama lýðræðislega hætti og sá hæstv. forseti Alþingis sem nú situr gerir. Þá vaknar spurning um það með hvaða hætti og hvernig farið verður með umrætt ákvæði og hvaða starfskjör þingmönnum verður þá boðið upp á. Það er m.a. þess vegna sem mér finnst þetta framsal lagasetningarvalds ekki koma til greina.

Ýmsar spurningar koma upp í hugann varðandi frumvarpið að öðru leyti. Hver er það sem í raun greiðir aðstoðarmanninum laun? Er það alþingismaðurinn sjálfur? Á hann að vera með sérgreint bókhald um þessi atriði vegna þess að honum er heimilt að ráða aðstoðarmann og vikið er að því að öðru leyti að starfskjör aðstoðarmannsins séu önnur og fari ekki eftir lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og ýmislegt í þeim dúr? Hver er hinn raunverulegi launagreiðandi aðstoðarmannsins? Er það þingmaðurinn sjálfur? Miðað við það orðalag að alþingismanni sé heimilt að ráða aðstoðarmann mætti ætla það. Þingmaðurinn yrði þá að gera bókhaldslega grein fyrir því. Hann er þá orðinn vinnuveitandi sem slíkur. Spurningin er: Hvernig verður uppgjöri háttað? Með það í huga m.a. velti ég því fyrir mér hvort ekki hefði verið heppilegra að hafa ákvæðið með öðrum hætti þannig að raunverulega væri farið í sama farveg og gildir að öðru leyti um lögin um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað og þeirri reglu fylgt sem þar er almennt mótuð um það að starfskjörin eru ákveðin í lögum — m.a. mætti koma fram með þá hugmynd að alþingismanni væri heimilt að ráða sér aðstoðarmann og fá þar af leiðandi ákveðnar greiðslur, t.d. einn þriðja af þingfararkaupi, til að standa straum af því. Sú spurning vaknar líka hvort binda ætti slíkt við að ráða aðstoðarmann, hvort það geti ekki verið hentugra fyrir vandað löggjafarstarf og fyrir hagsmuni þingmanna í stjórnarandstöðu að geta nýtt slíka fjármuni til ýmissa annarra hluta en vera með aðstoðarmann, t.d. í að greiða sérfræðiþjónustu og sérfræðiaðstoð.

Ég hefði því talið heppilegra að í fyrsta lagi yrði miðað við að þingmaður fengi þá, ef vilji er til þess að auka möguleika alþingismanna til að hafa hlutina í þessu formi, ákveðna viðbót sem hann gæti varið til ýmiss konar hluta, sérfræðiálits eða annars, og þyrfti þá að gera grein fyrir því, hugsanlega árlega eða með stuttu millibili, með hvaða hætti og hvernig fjármunum væri varið. Með þeim hætti kæmum við betur til móts við stjórnarandstöðu og stuðlum að vandaðra löggjafarstarfi og möguleikum stjórnarandstöðu og stjórnarandstöðuþingmanna til að fylgjast með og afla upplýsinga sem eru stjórnarþingmönnum almennt aðgengilegri.

Þetta er spurningin um metnað fyrir hönd Alþingis, hvernig við lítum á Alþingi og hvert eigi að vera hlutverk þess.

Ég segi, virðulegi forseti: Alþingi er löggjafarstofnun. Það er starf okkar að setja þjóðinni vönduð lög og því þurfum við að hafa allar bestu tiltæku upplýsingar hverju sinni. Alþingismenn þurfa fyrst og fremst á þeirri aðstoð að halda sem auðveldar þeim það starf sitt að vera handhafar löggjafarvalds. Alþingismenn þurfa ekki sérstaklega á því að halda að vera með hlaupasnata einhvers staðar úti á landi sem pakkasendla eða frímerkjasleikjara — þið fyrirgefið orðbragðið. Menn verða að líta á starf sitt af bærilegri virðingu og aðalatriðið er að alþingismaður geti ævinlega leitað upplýsinga og fengið þær þannig að það auðveldi störf hans sem löggjafa og geri honum fært að vinna störf sín sem allra best.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því, og frumvarpið er orðað með þeim hætti, að alþingismanni sé heimilt að ráða sér aðstoðarmann. Í greinargerðinni er gerð grein fyrir því að það eigi ekki við um alþingismenn heldur eigi það við um ákveðinn hóp alþingismanna. Hvaða hópur er það? Það eru alþingismenn í þremur kjördæmum, Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmi. Þetta á ekki að taka til starfskjara alþingismanna í Reykjavíkurkjördæmunum eða í Suðvesturkjördæmi. Málið snýst um það, og um það er talað í greinargerð, að auðvelda eigi þingmönnum að vera í virku sambandi við kjósendur sína. Þá ber þess að geta að kjósendur í Suðvesturkjördæmi eru fleiri en í Norðvesturkjördæmi og Norðausturkjördæmi samanlagt. Ekki er hins vegar átt við að þingmenn Suðvesturkjördæmis eigi rétt á þessu. Þrátt fyrir orðalag í frumvarpinu, í drögum að lagatexta, eiga þingmenn Suðvesturkjördæmis ekki frekar en þingmenn Reykjavíkurkjördæmanna rétt á slíkum starfskjörum. Hvað veldur? Ætlum við virkilega að líta þannig á að alþingismenn séu fyrst og fremst kosnir fyrir ferkílómetra en ekki fólk? Ég lít þannig á að alþingismaður sé kosinn til að þjóna hagsmunum íslensku þjóðarinnar, ekki í sjálfu sér ákveðins kjördæmis heldur íslensku þjóðarinnar.

Við setjum þjóðinni lög og okkur ber skylda til þess. Á grundvelli stjórnarskrárinnar ber okkur skylda til að rækja skyldur okkar gagnvart öllum landsmönnum, ekki bara hluta þeirra. Það er þess vegna sem mér finnst óeðlilegt að greina og skilja þarna á milli réttinda alþingismanna. Ég tel það í raun andstætt lögum, andstætt stjórnarskránni hvað það varðar að þeir sem gegni sömu stöðum séu jafnir fyrir lögunum. Í 65. gr. í stjórnarskrá lýðveldisins segir að allir skuli vera jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda o.s.frv. Með því að setja fram löggjöf með þessum hætti er verið að mismuna þeim sem gegna sömu störfum og það er óásættanlegt.

Ég get ekki séð að ef frumvarpið færi í gegn óbreytt væri stætt á því að meina alþingismanni, sem krefðist þess að fá sömu starfskjör og aðrir sem fá aðstoðarmenn samkvæmt frumvarpinu, um það. Hann gæti þá að sjálfsögðu vísað til þess að hann ætti að hafa sömu starfskjör samkvæmt ákvæðum stjórnarskrár. Ef litið er til ákvæða stjórnarskrár um þingmenn, þingstörf, er hvergi gerður greinarmunur á þeim eftir kjördæmum og að sjálfsögðu eigum við ekki að falla í þann ramma að fara að gera greinarmun á þingmönnum eftir kjördæmum. Við eigum að heimila öllum að hafa sömu starfskjör. Síðan er það annað mál, virðulegi forseti, hvort eðlilegt sé að Alþingi Íslendinga skammti sjálfu sér starfskjör með þessum hætti.

[17:19]

Útbýting:

Blönduvirkjun, 428. mál, fsp. KHG, þskj. 682.
Búrfellsvirkjun, 427. mál, fsp. KHG, þskj. 681.
Olíuhreinsunarstöð, 426. mál, fsp. ÁI, þskj. 680.

[17:19]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Jón Magnússon fór í ræðu sinni nokkrum orðum um ást hæstv. forseta Alþingis á lýðræðinu. Ég ætla ekki að hætta mér út í neinar vangaveltur um það efni að sinni en vil þó segja að frumvarpið sem hann talar fyrir byggir á meirihlutavilja innan Alþingis. Það er hluti af pakka sem stjórnarmeirihlutinn ásamt Framsóknarflokki og Frjálslynda flokknum varð ásáttur um í aðdraganda jólahátíðar eins og menn muna eflaust. Þá vildi hæstv. forseti fyrir engan mun aðskilja kjarabætur, sem svo voru nefndar, til handa þingflokkunum, og einkum stjórnarandstöðunni, frá breytingum á þingskapalögum. Þetta er hluti af þessum pakka sem fluttur er af þeim sem sæti eiga í forsætisnefnd þingsins að undanskilinni hv. þm. Þuríði Backman sem stendur ekki að þessu frumvarpi, eins og kom fram í máli hæstv. forseta. Þetta vildi ég árétta í upphafi orða minna.

Rétt er að spyrja í þessu samhengi hvert sé meginviðfangsefni og hlutverk Alþingis. Það er tvíþætt: Það er annars vegar vinna sem tengist löggjöf, setningu laga, og síðan er það aðhald gagnvart stjórnarmeirihluta og framkvæmdarvaldinu hverju sinni. Hvernig verður það verk best innt af hendi? Jú, með góðri, faglegri aðstoð innan þingsins.

Ég hef jafnan verið talsmaður þess að sú leið sem við ættum að fara væri að leggja höfuðáherslu á að efla nefndasvið Alþingis þannig að þingmenn, hvort sem þeir koma úr stjórnarmeirihluta eða stjórnarandstöðu, eigi greiðan aðgang að nefndasviðinu um aðstoð við smíði frumvarpa, við að greina frumvörp sem fram koma og annað sem snertir löggjafarstarfið. Það er sú leið sem ég tel heppilegasta.

Varðandi aðstoð við stjórnmálastarfsemina, við stjórnmálaflokka, þá er ég mjög á því máli að hún eigi að vera á félagslegum forsendum, ekki einstaklingsbundnum eins og hér er verið að feta sig í átt að. Eins og fram hefur komið hafa þegar komið fram kröfur um að jafnræði ríki meðal þingmanna hvað þetta snertir. Við heyrðum það í röksemdafærslu síðasta ræðumanns, hv. þm. Jóns Magnússonar, og hæstv. forseti Sturla Böðvarsson sagði að búast mætti við því að í framtíðinni yrði þetta réttur allra þingmanna. Finnst okkur það vera gott og eftirsóknarvert? Nei. Sem skattborgari hef ég ekki nokkurn einasta áhuga á að greiða fyrir þjónastarf við þingmenn sem einstaklinga, alls ekki. Ég væri tilbúinn að láta skattfé mitt renna til að efla þingið og þess vegna til að efla stjórnmálastarfsemi í landinu en ekki á þessum forsendum. Þannig að ég tel að við förum inn á afar vafasamar brautir með þessu frumvarpi.

Síðan spyr ég um hitt ... (**JM:** Skattborgarinn borgar laun til formanns BSRB.) Það vill svo til að formaður BS-

RB er ekki á neinum launum, þiggur engin laun og hefur ekki gert frá fyrsta degi eftir að hann kom inn á þing í maímánuði árið 1995. (**KHG:** Skattborgarinn borgar honum laun. Þá er það ...) Þetta var skemmtilegt málefnalegt inngrip frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni sem er að vísu alveg út í hött í þessu samhengi og byggir heldur ekki á neinum staðreyndum. En hafa menn hugleitt hvað þeir eru að gera gagnvart launakerfinu innan húss? Þeirri mismunun sem verið er að innleiða inn í húsið gagnvart starfsmönnum þingsins annars vegar og síðan starfsmönnum þingmanna hins vegar? Finnst mönnum það vera eðlilegt? Ég spyr: Hefur það verið rætt við starfsmannafélagið og hefur stjórn þingsins ákveðið með hvaða hætti hún muni taka á kjaramálum starfsmanna innan húss í kjölfarið? Það er nokkuð sem við sem alþingismenn munum að sjálfsögðu fylgjast með hvernig farið verður með, að hér verði ekki búið til mismununarkerfi, að eitt gildi um herraþjóðina og annað um þá sem henni eiga að þjóna. Hæstv. forseti. Þetta er umræða sem er nú að hefjast og ekki sér fyrir endann á.

[17:25]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vill biðja þingmenn um að gæta að ávörpum.

[17:25]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er rétt að fram komi strax í upphafi að þingflokkur Frjálslynda flokksins stendur að þessu máli. Hann á ekki flutningsmenn að frumvarpinu vegna þess að hann á ekki fulltrúa í forsætisnefnd en við tókum þátt í undirbúningi málsins á haustþingi og stóðum að flutningi lagafrumvarps um breytingu á þingsköpum þá. Þetta er hluti af því máli og við stöndum að því að öðru leyti en því að hv. þm. Jón Magnússon hefur gert grein fyrir sinni skoðun hér. Það gerði hann reyndar fyrir áramót eins og þingmönnum er kunnugt um.

Ég held að menn verði að átta sig á því að þörf er á því að þingmenn hafi aðstöðu og möguleika á að rækja starf sitt sem best. Það þykir mönnum sjálfsagt annars staðar. Það þykir hv. þm. Ögmundi Jónassyni sjálfsagt annars staðar. Honum finnst sjálfsagt að þegar þingmenn verða ráðherrar hafi þeir aðgang að starfsfólki og möguleika til að hafa aðstoð við að undirbúa starf sitt. Af einhverjum ástæðum þykir honum eitthvað annað eiga við um þingmenn, að ekki eigi að vera sömu möguleikar fyrir hendi og hann leggst gegn breytingum í þá átt að stíga skref til þess að þingmenn geti fengið aðstoðarmenn við störf sín.

Fram kom í haust að hv. þingmaður gerði sitt besta til að koma í veg fyrir að hér yrðu gerðar breytingar á þingsköpum og lagði sig mjög fram um að torvelda samkomulag í þeim efnum. En honum varð ekki að ósk sinni að lokum og samkomulag annarra flokka var gert og það náði fram að ganga sem betur fer. Við heyrðum fyrr á þingfundinum í 3. umr. um jafnréttisfrumvarpið að einn þingmaður þingflokks hans, hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, tók það einmitt sérstaklega fram að einn þáttur í breyttum þingsköpum, þ.e. að heimilt væri að vísa máli til nefndar milli 2. og 3. umr. ef einn þingmaður óskaði þess, hefði verið mjög til góðs. Það var ein af breytingunum sem hv. þm. Ögmundur Jónasson lagðist gegn.

Sem betur fer er mikill meiri hluti fyrir því að halda áfram á þeirri braut sem menn hafa verið að stíga. Hv. þm. Ögmundi Jónassyni tókst í átta ár að koma í veg fyrir að þingsköpum yrði breytt. Það var einmitt líka fyrir átta árum sem tillögur um aðstoðarmenn landsbyggðarþingmanna komu fram í tengslum við kjördæmabreytinguna sem þá var verið að vinna að. Sérstök nefnd skipuð fulltrúum allra þingflokka, m.a. þess þingflokks sem hv. þm. Ögmundur Jónasson átti sæti í, lagði til breytingar í þessa veru, að landsbyggðarþingmenn fengju að ráða sér aðstoðarmann í hálfu starfi samhliða því að tekin yrðu upp mjög stór kjördæmi á landsbyggðinni. Fyrsti þingmaður í kjördæmi hvers flokks fengi að ráða sér aðstoðarmann í heilt stöðugildi. Þetta var samkomulag sem stjórnarflokkarnir gerðu sín á milli á sínum tíma og var liður í samkomulagi um kjördæmabreytinguna. Ekki var annað vitað á þeim tíma en að allir stæðu að því. Það kom hins vegar því miður í ljós eftir kosningarnar 1999 að formenn þeirra stjórnmálaflokka sem þá sátu í ríkisstjórn reyndust vera andvígir samkomulaginu þegar til átti að taka. Þeir höfðu einfaldlega ekki gert grein fyrir þeirri afstöðu sinni fyrir kosningar þannig að þingmenn flokka þeirra vissu ekki annað en að fullt samkomulag væri um það. Síðan kom í ljós að svo var ekki. Því miður náði þetta ekki fram að ganga þá.

Síðan var gerð önnur atlaga að þessu máli í tengslum við breytingar á þingsköpum sem einnig stóð til að gera fyrir átta árum og þess vegna var málið tekið upp undir forustu núverandi forseta Alþingis. Honum tókst að ná samkomulagi annars vegar um breytt þingsköp og hins vegar um að þetta yrði efnt. Mér finnst það ekki slæmur árangur að tekist hafi að efna það nú sem gera átti fyrir átta árum. Ég er algerlega ósammála þeim sem hér tala að um einhverja nýbreytni sé að ræða sem beri að varast. Ég held að allir sjái sem komið hafa að þessum störfum, hvort sem er hér á Alþingi eða annars staðar, að mikil þörf er á þessu og full rök fyrir því.

Atriðið um aðstoðarmann í landsbyggðarkjördæmi er sérstaklega rökstutt með því að það auðveldar þingmönnum að hafa samband við kjósendur og rækja skyldur sínar í kjördæminu. Einmitt vegna þess að kjördæmin eru stór og ferkílómetrarnir margir er talin þörf á því að þingmenn þessara kjördæma hafi menn sér til aðstoðar til að rækja skyldur sínar. Kjördæmin eru víðlend, dreifbýl, margir þéttbýlisstaðir í hverju kjördæmi og þingmenn hafa einfaldlega ekki möguleika á því að sinna hlutverki sínu á öllum stöðum sem vert væri vegna þess að margt fer fram samtímis. Það er bara þannig sem þetta er til komið. Það er ekki sérstaklega hugsað sem aðstoð við starf þingmannsins í málatilbúnaði, þ.e. aðstoð við að undirbúa mál. Það er annar rökstuðningur sem er gildur í sjálfu sér og getur stutt að starf aðstoðarmanns verði yfirgripsmeira en með þessu frumvarpi er gefinn möguleiki á að stofnað verði til þess. Það mundi þá auðvitað ná til allra þingmanna sem eðlilegt er því að allir sitja við sama borð í þeim efnum.

Hvað þennan þátt málsins varðar, þ.e. starfið í kjördæmunum, eru aðstæður sérstakar í landsbyggðarkjördæmum og halda áfram að vera það. Fyrsta skrefið sem stigið er varðar bara það, eins og kom fram í máli hæstv. forseta Alþingis.

Væntanlega — og ég er sammála honum um það — verður næsta skref það að heimilað verði að ráða aðstoðarmenn sem hafa sérstaklega það hlutverk að aðstoða þingmanninn í málatilbúnaði. Það mun þá auðvitað gilda gagnvart öllum þingmönnum. Hvernig það verður eða hvenær veit ég ekki frekar en aðrir en væntanlega — og ég hef þá skoðun á þessu stigi — verður það fyrr en seinna sem það skref verður stigið.

Það er líka misskilningur sem hér kom fram að verið sé að mismuna þingmönnum með þessu í starfskjörum. Það er ekki verið að gera og ég get vísað til þess að nú eru í gildi mismunandi greiðslur til þingmanna eftir kjördæmum hvað varðar starfskostnað, húsnæðiskostnað og ferðakostnað. Það er vegna þess að aðstæður í landsbyggðarkjördæmi eru öðruvísi en í höfuðborgarkjördæmi. Þess vegna eru þessar reglur mismunandi eins og þær eru í dag og hafa verið í mörg ár. Það er rangt að halda því fram að svo hafi ekki verið. Ég vísa því algerlega á bug að slíkt sé brot á einhverri jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Þeir sem svoleiðis tala gera það ekki af mikilli yfirvegun og menn eiga ekki að velja komandi aðstoðarmönnum, sem nú á að ráða, einhver ónefni eins og heyrðist úr ræðustóli fyrr í þessari umræðu. Það er ekki til þess að stuðla að málefnalegri umræðu og þeir sem leyfa sér slíkan málflutning eru fyrst og fremst að dæma sjálfa sig en ekki þá sem standa að því að flytja þetta frumvarp.

Það er að vísu minna en um var samið árið 1999 og var þá — ég ítreka — samkomulag allra stjórnmálaflokka eins og hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson veit því að hann var á þeim tíma í forsvari fyrir stjórnmálaflokk. Auðvitað er minna að ráða í einn þriðja úr stöðugildi í stað hálfs, að sjálfsögðu munar um það og er minna en til stóð. Ég vonast til þess að síðar meir verði hlutfallið hækkað upp í það sem um var samið milli stjórnmálaflokkanna á þeim tíma. Það er full ástæða til þess. En það er áfangi og ávinningur í því að koma þessu samkomulagi loksins í höfn og jafnframt ánægjulegt hversu víðtækur stuðningur er við það á Alþingi. Ég hygg að ef miðað er við breytingar á þingsköpum fyrir jól standi yfir 80% þingmanna að þessari breytingu og er það vel. Það ber vott um að um hana er almennt samkomulag og mikill stuðningur. Það er vonandi að hv. þingmenn taki mið af því í málflutningi sínum.

[17:36]

Valgerður Bjarnadóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Frumvarp þetta sem hér er til umræðu er eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson sagði byggt á samkomulagi sem gert var á Alþingi fyrir jól og það verður auðvitað að standa við samkomulag sem gert hefur verið. Ég hlýt hins vegar að lýsa þeirri skoðun minni að að því er snertir þennan hluta þessa samkomulags þá hefði ég talið það mun heppilegra ef þeim peningum sem á að verja til að greiða aðstoðarmönnum landsbyggðarþingmanna hefði verið varið til að styrkja störf þingsins og þá kannski sérstaklega nefndasviðið.

[17:37]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kom eiginlega fyrst og fremst hingað í ræðustól til að lýsa ánægju minni með að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sé ekki sagnfræðingur Alþingis og skrifar ekki sögu þess sem hér gerist. Sem betur fer geta menn kynnt sér afstöðu manna til þingskapafrumvarpsins og annarra mála sem komið hafa fyrir þingið í gögnum þingsins. Við gerðum grein fyrir okkar afstöðu til þingskapalaganna þegar þau komu til umræðu hér fyrir jólin í hnitmiðuðu máli og ég bendi þeim sem koma til með að kynna sér þessa umræðu þegar fram líða stundir að fara í þau rök sem við tefldum fram.

Að stilla okkur upp sem andstæðingum breytinga á þingsköpum er náttúrlega í hæsta máta mjög ósanngjarnt. Það er rangt og það er mjög ósanngjarnt. Við höfum beitt okkur fyrir breytingum á þingsköpum. Sitthvað hefur náð fram að ganga, meðal annars í þeim pakka sem samþykktur var núna í haust eða fyrir áramótin, en við höfum fært rök fyrir því hvers vegna breytingarnar sem þá voru gerðar í heild sinni væru því miður til þess fallnar að veikja stjórnarandstöðuna og hefðum viljað sjá allt aðrar áherslur þar inni.

[17:38]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Mér finnst mikilvægt að gera sér grein fyrir því hvað við erum að tala um þegar við tölum um að jafna starfskjör þingmanna. Samkvæmt lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað er kveðið á um að gera sérstakar ráðstafanir varðandi ákvörðun þingfararkaups og þingfararkostnaðar til þess að þeir sem búa fjarri Alþingishúsinu, þingstaðnum, njóti sambærilegra kjara og þeir sem búa í Reykjavík eða Suðvesturkjördæmi og við höfum ákvæði um þingfararkostnað hvað það varðar, þ.e. mánaðarlegan húsnæðis- og dvalarkostnað til að hafa dvalarstað í Reykjavík og geta verið í ferðalögum sem slíkum sem útheimtast vegna fjarlægðar. En það er síðan allt annað mál það sem við erum að ræða um hér.

Hér er verið að tala um að heimila þingmanni að ráða aðstoðarmann og þar er ekki um að ræða sömu aðstæður og þeirra sem búa langt frá þingstaðnum. Í þjóðþingum víða er farið að eins og í okkar þingskapalögum með þingfararkaup. Þeir sem búa fjarri þingstaðnum fá ákveðna aðstöðu til að geta rækt starf sitt. En hér erum við að fjalla um allt annan þátt starfskjara þingmanna. Hvaða þáttur er það? Hann er sá að gefa hluta þingmanna heimildir umfram annan hóp þingmanna en það er ekkert háð þeim atriðum sem eru sérákvæði um í þeim lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað sem hér ræðir um og sem er í lögum núna. Þar af leiðandi er það röng ályktun að halda því fram að hið sama gildi um það sem kemur fram í þessu frumvarpi um heimild alþingismanna til að ráða aðstoðarmann og þau ákvæði sem þegar eru fyrir í lögum um þingfararkaup. En vegna þess sem þar er einmitt rætt um skal tekið fram að það er ekki geðþóttaákvörðun einhverra aðila hvernig með skuli fara. Þetta er ákveðið í lögum. En samkvæmt því frumvarpi sem hér er um að ræða er það geðþóttaákvörðun forsætisnefndar og fjárveitingavalds hverju sinn hvernig þetta skuli vera. Við það staldra ég í fyrsta lagi og tel óheppilegt og ég tel í raun að þarna sé um of víðtækt lagasetningarvald því það sé sett í hendur þeirra sem í raun

eigi ekki með það að fara. Lagasetningarvaldið á að vera í höndum Alþingis sjálfs og það er Alþingis að móta skýrar endanlegar reglur um það hvernig skuli með fara í þessu efni.

Þegar við mörkum starfskjör hluta þingmanna þannig að þeir megi eftir því frá hvaða kjördæmi þeir koma ráða sér aðstoðarmenn en það gildi ekki fyrir aðra þá erum við í raun að mismuna þingmönnum á þann hátt að ég stend við það og held því fram að það sé brot á jafnræðisreglu stjórnarskrár og verði þetta að lögum þá væntanlega reynir á það hvort sá lagaskilningur er réttur eða ekki. Ég tel miklu eðlilegra og heppilegra ef menn á annað borð eru að velta því fyrir sér að bæta starfskjör þingmanna að hafa þá sömu reglu sem gildir fyrir þá alla. Ég hefði hins vegar talið heppilegra ef við hefðum farið aðra leið sem hefði verið skilvirkari og betur til þess fallin að stuðla að góðu löggjafarstarfi með því að heimila þingmönnum að greiða ákveðinn hluta eða sem sagt að veita ákveðna fjárheimild til að afla sér sérfræðiálita og/eða annarra slíkra hluta sem gætu orðið til að auðvelda lagasetningar- og löggjafarstarf. Það hefði mér fundist heppilegra og vera betur til þess fallið að auka virðingu Alþingis.

Eins og frumvarpið er núna finnst mér full ástæða til að taka þann góða vilja sem liggur að baki þeim frumvarpsflutningi sem hér er um að ræða til skoðunar og gera það ítarlega af því að okkur liggur ekkert á. Það liggur ekki á að afgreiða frumvarp fyrir einhverja ákveðna dagsetningu heldur liggur okkur á hverju sinni að afgreiða lög frá Alþingi sem eru vönduð og sem standast til lengri tíma en nokkurra mánaða.

[17:43]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram um frumvarpið. Þar kom út af fyrir sig ekkert alveg nýtt fram, flest af því sem hér var rætt hefur komið fram áður og kom fram þegar við gerðum breytingar á þingskapalögunum. Með þessu frumvarpi er verið að styrkja þá ákvörðun, þá breytingu sem gerð var með þingskapalögunum og með afgreiðslu fjárlaga fyrir árið 2008 hvað varðar kostnað vegna nefndasviðsins, vegna aðstoðarmanna og fleiri atriða sem tengjast þessari umfangsmiklu breytingu á störfum þingsins. En út af því sem hér kom fram vil ég nefna nokkur atriði.

Í fyrsta lagi tel ég það af og frá að þær breytingar sem hér er verið að gera á lögum nálgist með einhverjum hætti brot á stjórnarskránni. Ég tel það alveg af og frá og vísa til þess m.a. að þær tillögur sem hér er verið að fjalla um — sem í rauninni, eins og ég sagði fyrr, er búið að taka ákvörðun um á öðrum vettvangi með breytingum á öðrum lögum — eru allt saman tillögur sem lagðar voru til grundvallar breytingum á kjördæmaskipuninni. Ég minnist þess ekki varðandi tillögur sem fylgdu ákvörðunum um breytingar á kjördæmaskipuninni sem tengjast því að bæta starfsaðstöðu þingmanna í stóru kjördæmunum að ýjað hafi verið að því þá að menn væru að brjóta stjórnarskrána með því að skapa þingmönnum betri skilyrði til að sinna starfi sínu. Það væri þá með sama hætti brot á stjórnarskránni að kosta ferðalög og búsetu þingmanna. Ég vísa þessu algerlega á bug og tel það fjarri öllu lagi.

Það er fyrst og fremst verið að gera það sem menn gerðu ráð fyrir að yrði að gerast en það er að skapa betri starfsskilyrði og ef eitthvað er brot á einhverjum reglum þá er það auðvitað það að kjördæmaskipanin er eins og hún er í dag vegna þess að þingmenn kjördæmanna, Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmis þurfa að leggja svo mikið á sig vegna vegalengda að það er algerlega ósambærilegt við þá ágætu þingmenn sem aldrei fara upp fyrir Elliðaárnar. (**Gripið fram í:** Hverjir eru það?) Það eru mjög margir þingmenn og allt of margir kannski ef maður lítur á það út af fyrir sig. Ég bið menn um að hefja ekki svona umræðu vegna þess að aðstæðurnar eru svo gerólíkar, vinnutíminn sem fer í það að ferðast á milli staða vegna fundahalda, vegna upplýsingaöflunar og vegna margs konar vinnu í þessum landstóru kjördæmum kostar bæði peninga og aðallega tíma, þannig að vinnustundirnar hjá þeim þingmönnum sem gert er ráð fyrir að fái bætta starfsaðstöðu eru mjög margar. Nóg um það, ég ætla ekki að hefja umræðu um þessi grundvallaratriði aftur. Við tókum þá umræðu í haust og höfum gert það áður.

Vegna þess að þetta frumvarp gerir ráð fyrir því að almennt séu þessar heimildir til staðar að þingmenn hafi aðgang að starfsfólki eða starfsmönnum í hlutastarfi — og það kann að vera þegar fram líða stundir, og kannski fyrr en seinna, að þá verði gerð krafa um meiri stuðning við alla þingmenn hvar sem þeir eru — vil ég minna á það að þegar kjördæmabreytingin var gerð fengu flokkarnir töluverða fjármuni. Teknar voru frá 50 millj. á ári sem er deilt milli þingflokkanna eftir ákveðnum reglum til að auðvelda þeim starfsemina við breyttar aðstæður. Það er nauðsynlegt að rifja þetta upp og stjórnmálaflokkarnir hafa þá fjármuni og þeir eru allnokkrir.

Eins og kom fram hjá hv. 9. þm. Norðausturkjördæmis þá erum við annars vegar að tala um bætta starfsaðstöðu úti í kjördæmunum og spurninguna um sérfræðivinnu eins og hv þm. Jón Magnússon nefndi réttilega og hins vegar starfið á nefndasviðinu og í þinginu. Ég hef alltaf lagt á það ríka áherslu að við verðum að skapa stjórnarandstöðunni sérstaklega betri starfsaðstæður á vettvangi nefndastarfsins. Þess vegna verða ráðnir þrír starfsmenn sem verða aðallega í því að sinna verkefnum fyrir stjórnarandstöðuþingmennina og allt er þetta liður í því að bæta vinnubrögðin í þinginu.

Hvað það varðar að forsætisnefndin taki ákvörðun um þær reglur sem snúa bæði að launakjörum og starfskostnaði aðstoðarmannanna þá er þar alls ekki um að ræða neinar geðþóttaákvarðanir. Forsætisnefnd leggur mjög mikla vinnu í að setja þessar reglur og hefur gert það nú þegar eins og um aðrar reglur sem gilda um útgjöld vegna starfa þingmanna. Ég tel að það sé allt saman byggt á mjög traustum grunni og ekki ástæða til að vefengja það. Ég held að launakjaraviðmiðun við þingfararkaupið sé ekki tilefni eða ástæða til að láta að því liggja að verið sé að innleiða einhverja mismunun hvað varðar kjör starfsmanna sem tengjast þinginu. En auðvitað þarf að fara varlega í þessu öllu saman og ég ýti ekki til hliðar varnaðarorðum um það þegar þau eru mælt fram af góðum vilja til þess að hér sé staðið vel að verki.

Ég undirstrika það sem ég sagði fyrr að þetta frumvarp er hluti af því að bæta starfsaðstöðu þingmanna en hér er hins vegar fyrst og fremst verið að fjalla um þá aðstöðu sem þingmenn í þremur kjördæmum og formenn stjórnarandstöðuflokkanna þurfa að hafa. Að öðru leyti tel ég ekki ástæðu til að fjölyrða um frumvarpið og út af fyrir sig kom fátt nýtt fram.

Ég tel eftir atvikum eðlilegt að frumvarpið gangi til allsherjarnefndar á milli umræðna og þá gefist færi á að fara vandlega yfir málið, þannig að ekki sé verið að efna til neins ófriðar vegna hraðrar afgreiðslu á málinu en ég legg engu að síður áherslu á það. Ég tel að það eigi að geta verið hægt að ljúka þessu fyrir 1. mars eins og við gerðum ráð fyrir til þess að m.a. stjórnarandstaðan geti fengið þá starfskrafta sem við gerum ráð fyrir að komi til skjalanna sem við byggjum á þessu frumvarpi. Að öðru leyti þakka ég fyrir ágæta umræðu og vona að hv. þingmenn geti sæst á málið fyrir rest.

[17:53]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi þann hug sem býr að baki ummælum mínum um þann kjaramismun sem kann að vera að skapast innan þingsins á milli þeirra annars vegar sem eru hér kjörnir eða starfa á vegum þeirra eða þeim tengdum og svo hins vegar starfsfólks þá beinist hugsun mín inn á þá braut að við þurfum að hyggja vel að launum, kjörum og starfsskilyrðum starfsfólks Alþingis þannig að þar búi menn ekki við lakari kjör.

Varðandi þann mismun sem hæstv. forseti telur vera annars vegar á störfum þingmanna á höfuðborgarsvæðinu og á landsbyggðinni hins vegar þá leyfi ég mér að segja að þar held ég að hljóti að vera einhver misskilningur á ferðinni eða kannski vanþekking þegar talað er um okkur sem sjaldan förum út fyrir Elliðaárnar. Ég hef trú á því að þegar kemur að löggjafarstarfinu sem slíku þurfi allir þingmenn á svipaðri aðstoð að halda við sérfræðiþjónustu og annað sem tengist starfi okkar innan þingsins.

Síðan er hitt annað mál að þingmenn í stórum kjördæmum fjarri Reykjavík þurfa að ferðast meira og væntanlega munu þessir aðstoðarmenn ekki sinna því hlutverki. Innan míns flokks, Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hefur verið vilji til að efla stjórnmálastarf á landsbyggðinni. Við vildum gjarnan sjá skrifstofu verða til á Akureyri, á Ísafirði (Forseti hringir.) og annars staðar á landinu til að efla stjórnmálastarfsemi, til að þjóna okkar viðhorfum og fólki í kjördæmum okkar.

[17:55]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil bara ítreka að það er engin ástæða til að tengja starfskjör aðstoðarmanna eða skapa tortryggni gagnvart starfsmönnum Alþingis á nokkurn háttað. Ég held að það sé ekki skynsamlegt að gera tilraun til þess.

Hvað varðar hins vegar þær vangaveltur hv. þm. Ögmundar Jónassonar um vilja vinstri grænna til að efla hið pólitíska starf á landsbyggðinni, þá efast ég ekki um það og það eru ýmsir sem leggja því lið en það fer hins vegar ekki á milli mála að aðstæður þingmanna í þessum þremur kjördæmum miðað við þá sem eru á höfuðborgarsvæðinu eru gerólíkar. Ég trúi ekki öðru en samskipti hv. þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs séu með þeim hætti að þess hafi orðið vart. Ég hlýt að velta því fyrir mér og ég trúi ekki öðru en hv. þingmenn svo sem eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson verði þess var þegar hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ferðast um sitt víðfeðma kjördæmi og leggur nótt við dag til að vinna sem best að hagsmunum umbjóðenda sinna. Allt er þetta staðreynd og tilgangurinn með þessari lagasetningu er að leggja lóð á þær vogarskálar að bæta starfsaðstöðuna, koma upp starfsstöðvum fyrir þingmennina úti í kjördæmunum til að auðvelda þeim þetta mikilvæga verkefni.

[17:57]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Er hæstv. forseti Sturla Böðvarsson ekki forseti okkar allra, þingsins alls? Heldur hann að menn í þéttbýlinu, í Reykjavík og svæðunum hér leggi ekki nótt við dag, þeir sem eru samviskusamir við sín störf? Deilan snýst ekki um þetta. Deilan snýst um það á hvaða forsendum eigi að styrkja stjórnmálastarfið, hvort eigi að gera það á einstaklingsbundnum forsendum eða á félagslegum grunni. Um það snýst deilan. Það er það sem við erum að gagnrýna í málflutningi okkar eða ég er að gera.

Varðandi þau ummæli hæstv. forseta að hér sé verið að sá einhverjum fræjum tortryggni þegar talað er um kjaramálin þá vísa ég því til föðurhúsanna. Það er ég ekki að gera, aldeilis ekki. En ég er að segja hitt að okkur alþingismönnum ber skylda til að beina sjónum okkar að kjörum þess starfsfólks sem hér vinnur ekkert síður en þeirra sem fjallað er um í þessu frumvarpi. (**Gripið fram í:** Hvað áttu við með því?) Hvað á ég við með því? Bara nákvæmlega það sem ég segi. Skilur hv. þingmaður ekki íslensku? Ég er að tala um að okkur beri að beina sjónum að kjörum starfsmanna þingsins ekkert síður en þeirra sem hér er verið að kveða á um að verði ráðnir fyrir skattfé borgara. (**KHG:** Breytir frumvarpið …?) Ég leyfi mér að bara hafa þá skoðun þó að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson leyfi sér að hafa hér allt á hornum sér.

[17:59]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er feginn að heyra það ef hv. þingmanni hefur orðið á mismæli þegar hann sagði að með þessu frumvarpi væri verið að innleiða mismunun á Alþingi í starfskjörum. Það var það sem ég greip hjá hv. þingmanni að hann segði (Gripið fram í.) og væri með því að láta að því liggja að með starfskjörum væntanlegra aðstoðarmanna, hvort sem það eru aðstoðarmenn formanna stjórnarandstöðuflokkanna eða annarra þingmanna, sé verið að raska einhverju jafnvægi. Ég tel að svo sé ekki og vona að það sé ekki meiningin hjá þingmanninum.

Að öðru leyti sé ég ekki ástæðu til að hafa fleiri orð um það sem kom fram hjá hv. þingmanni. Það hefur legið fyrir að það eru deildar meiningar um þetta og sérstaklega af hálfu hv. þingmanna Vinstri grænna en ég met auðvitað skoðanir þeirra, þær liggja fyrir. Ég mun að sjálfsögðu leggja mig fram eins og ég hef gert við það að ná sem

mestri sátt milli þingmanna í þinginu með þær breytingar sem við erum að gera og líka hvað varðar starfskjör aðstoðarmanna þingmanna og eins um þær breytingar sem við ætlum að gera á nefndasviðinu. Það hefur mikla þýðingu. (Gripið fram í.) Þar munu væntanlega fá góða þjónustu bæði þingmenn sem að jafnaði eru í því kjördæmi sem við erum stödd í núna og hinir sem þurfa að fara yfir miklu stærra landsvæði en þetta ágæta höfuðborgarsvæði sem auðvitað nýtur þess að við erum öll að vinna þar upp á hvern einasta dag.

[18:02]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hæstv. forseti Alþingis talaði um þingmenn sem treystu sér ekki eða færu aldrei austur fyrir Elliðaár. Ég velti fyrir mér hvort hann hafi verið að vega þar að hv. þm. Ögmundi Jónassyni sem býr í Vesturbæ Reykjavíkur. Hæstv. forseta til upplýsingar teygir Reykjavíkurkjördæmi sig nú þegar langt austur fyrir Elliðaár og ég er þannig staðsettur að ég verð á hverjum einasta degi að fara austur fyrir Elliðaár þannig að ég veit að forseti hefur ekki átt við mig. En það er spurning hvort hann vill miða við þessa séraðstöðu sem hér er verið að leggja til við Elliðaárnar og þá náttúrlega er alveg ljóst að það mundi annað heyra til.

Hvað varðar aðstöðu og hvað þingmenn þurfa að gera þá ræður þar, eins og í svo mörgu í lífinu, bæði framboð og eftirspurn. Í sumum tilvikum er meira framboð eða meiri eftirspurn eftir einum en öðrum og þar koma ferkílómetrar málinu ekkert við. Ég get tekið undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni að starf þingmannsins meðan þingtíminn stendur er þannig að það er allur dagurinn sem er um að ræða og mun meira en allur starfsdagurinn. Það liggur líka fyrir, hæstv. forseti, að um 75% kjósenda þjóðarinnar eru staðsettir og búsettir tiltölulega nálægt höfuðborgarsvæðinu. Hvort sem okkur líkar það betur eða verr er það þannig. En það sem ég vil spyrja hæstv. forseta um er þetta miðað við orð hans áðan: Munu allir þingmenn hafa sömu starfskjör að hans mati verði þetta frumvarp að lögum?

[18:04]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Miðað við þær tillögur sem voru settar fram á sínum tíma þegar kjördæmabreytingin fór fram þá verður svo ekki. Það var gert ráð fyrir hærra starfshlutfalli aðstoðarmanna en við erum að fjalla um hér og hafi það verið það sem menn töldu að þyrfti til til að starfsaðstaðan væri jöfn þá erum við ekki að ná því marki hér.

[18:04]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skil það þannig að hér sé þá um ákveðna mismunun að ræða á milli þingmanna. Ég get ekki skilið svar hæstv. forseta með öðrum hætti. Þá erum við aftur komin að spurningunni um það hvort það frumvarp sem hér er um að ræða sé í samræmi við stjórnarskrá sem ég hef leyft mér að draga í efa og geri enn.

Ég tel að það skipti miklu máli að menn geri sér grein fyrir því að að meginhluta til er sama starfsálag á þingmönnum, óháð því hversu kjördæmi þeirra eru víðfeðm. Ég hef ekki fengið viðhlítandi röksemdir fyrir því að það réttlæti sérstaka aðstoðarmenn fyrir þingmenn úr dreifbýliskjördæmi eða fyrir þá sem eru fjarri Reykjavíkursvæðinu þó að það séu margir ferkílómetrar sem kjördæmið tekur yfir vegna þess að þingmaðurinn þarf eftir sem áður, vilji hann vera í sambandi við kjósendur sína að heimsækja þá. Og sem betur fer háttar þannig til í nútímasamfélagi að þeir miðlar sem eru virkasti samskiptamátinn í nútímalegu samfélagi eru jafntiltækir öllum þingmönnum. Þá skiptir ekki máli hvort kjósendurnir búa nálægt eða langt frá þingstað og á ekki að taka að einu eða neinu leyti tillit til þess að virkasti samskiptamátinn er með þeim hætti að hann er öllum þingmönnum jafntiltækur. Munurinn er hins vegar sá að þingmenn Suðvesturkjördæmis og Reykjavíkurkjördæmis þurfa, eðli máls samkvæmt, vilji þeir rækja starf sitt vel vera í sambandi við mun fleiri kjósendur en þingmenn þeirra kjördæma sem eiga að fá sérstaka aðstoðarmenn til að rækja þann starfa.

[18:06]

Flm. (Sturla Böðvarsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það skyldi þó ekki vera að það að þingmenn í landsbyggðarkjördæmunum svokölluðu fái greiddan ferðakostnað feli í sér óforsvaranlega mismunun? Með sömu rökum og hv. þingmaður benti á mætti líta svo á. Með aðstoðarmönnum sem hafa starfsstöð úti í kjördæmunum er verið að auðvelda þetta starf alveg á sama hátt og það er verið að auðvelda starf þingmannanna með því að greiða ferðakostnað fyrir þá. Ef starfið á aðallega að fara fram í sölum þingsins og í nefndasviðinu þá er leikurinn náttúrlega jafn, þ.e. ef menn fengju engan kostnað greiddan nema þingfararkaupið og þeim væri ætlað að vera hér. Það er þá alveg jafnmikil mismunun fólgin í því að greiða hv. þingmönnum ferðakostnað ef þeir færu út í kjördæmi. Ég held að menn ættu að hætta að jagast um þetta. Ég held að það sé í raun og veru góður skilningur á þessum breytingum, ég hef ekki fundið annað og ég hef fengið mjög góð viðbrögð hjá þingmönnum við öllum þessum breytingum, bæði hvað varðar þingskapalögin og sömuleiðis aðstöðu formanna stjórnarandstöðuflokkanna og þingmanna úr þremur kjördæmum. Ég er því mjög sáttur við það sem hér er verið að gera og vænti þess að við getum sem allra fyrst lokið þessu máli þannig að hægt verði að taka næsta skref sem er að mínu mati það að bæta að öðru leyti almenna starfsaðstöðu allra þingmanna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Rannsóknir og sjálfbær nýting jarðhitasvæða, fyrri umr.

Þáltill. ÁI o.fl., 13. mál. — Þskj. 13.

[18:09]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um rannsóknir og sjálfbæra nýtingu jarðhitasvæða. Flutn-

ingsmenn auk mín eru hv. þingmenn Kolbrún Halldórsdóttir og Árni Þór Sigurðsson. Tillögugreinin er svohljóðandi:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa starfshóp sem fái það verkefni að leita leiða til að tryggja að umhverfisáhrifum af framkvæmdum á jarðhitasvæðum verði haldið í algjöru lágmarki. Hópurinn semji verklagsreglur fyrir framkvæmdaraðila sem taki mið af Ríó-yfirlýsingunni; meginreglum umhverfisréttar og öðrum skuldbindandi samningum sem Ísland á aðild að með það að markmiði að nýting jarðvarmans uppfylli skilyrði sjálfbærrar þróunar. Þá verði hópnum falið að semja tillögur að lagabreytingum með framangreind markmið í huga. Starfshópurinn verði skipaður fulltrúum þingflokka á Alþingi, einum fulltrúa iðnaðarráðuneytisins og einum fulltrúa umhverfisráðuneytisins, auk eins fulltrúa frá hverri af eftirtöldum stofnunum: Orkustofnun, Íslenskum orkurannsóknum, Jarðfræðistofnun Háskóla Íslands, Náttúrufræðistofnun Íslands og Stofnun Sæmundar fróða. Forsætisráðherra skipi formann starfshópsins. Niðurstöður hópsins verði kynntar Alþingi fyrir árslok 2008.“

Tillaga um sama efni var lögð fram á 133. löggjafarþingi. Hún er nú lögð fram nokkuð breytt, m.a. í samræmi við umsögn sem barst sl. vor frá Orkustofnun til hv. iðnaðarnefndar, dagsettri 26. febrúar 2007, þar sem mælt er með því að ríkisstjórnin skipi starfshóp til að undirbúa meginreglur um sjálfbæra nýtingu jarðhita. Flutningsmenn hafa tekið þeim ábendingum með því að fella það inn í tillögugreinina sérstaklega.

Efni þessarar tillögu er tvíþætt: Annars vegar hvernig lágmarka megi umhverfisáhrif, ekki einungis af rannsóknum á jarðhitasvæðum heldur einnig hvernig koma megi í veg fyrir og lágmarka röskun á undirbúnings- og vinnslustigi á jarðhitasvæðunum. Í öðru lagi hvaða mælikvarða eigi að leggja á sjálfbærni við nýtingu jarðhitasvæða.

Undanfarið hafa umræður um óafturkræf umhverfisáhrif stórra vatnsaflsvirkjana eins og Kárahnjúkavirkjunar orðið til þess að menn hafa í auknum mæli beint sjónum að jarðvarmavirkjunum þar sem slíkar virkjanir skilja ekki eftir eins alvarleg sár í viðkvæmri náttúru landsins eins og vatnsaflsvirkjanirnar gera og í þeirri von að um þær megi nást betri sátt meðal þjóðarinnar. Umhverfisáhrifin af jarðvarmavirkjunum sem blasa hins vegar við vegfarendum á Hellisheiði nú í tengslum við framkvæmdir við Hellisheiðarvirkjanir benda þó ekki til annars en töluvert rask fylgi slíkum virkjunum. Það varð töluvert mikil umræða um þetta rask sem fylgir nýtingu jarðhitasvæða þegar Hellisheiðin var tekin í notkun þar sem menn sáu allt í einu að þarna liggur pípa við pípu og vegur við veg en það er ekki eins algengt að menn komi auga á það þar sem verið er að nýta jarðhitasvæði sem liggja fjær byggð.

Háhitasvæðin okkar á Íslandi eru um 20 talsins. Þau eru frekar sjaldgæf á heimsvísu og hafa þess vegna mikið verndargildi vegna sérstöðu sinnar. Okkur ber því að umgangast þau af fyllstu varúð. Þarna myndast mjög sérstakar aðstæður á yfirborði sem eru ólíkar umhverfinu í kring og því miður liggja ekki fyrir nægilegar grunnupplýsingar um gróður- og jarðmyndanir á þessum svæðum sem þó eru mörg hver ef ekki allflest nefnd sem kostir til virkjunar jarðvarma.

Það á því miður við um fleiri landsvæði að upplýsingar séu af skornum skammti en nú er fyrirhugað að ljúka rannsóknum á náttúrufari og verndargildi háhitasvæða í sumar en úrvinnslunni mun vart ljúka fyrr en á árinu 2009. Verkefnið snýr bæði að gróðurfari og jarðhitamyndunum og er liður í rammaáætlun sem fyrirhugað er að leggja fyrir Alþingi, væntanlega fyrir árslok 2009. Yfirlýst er af hálfu ríkisstjórnar að ekki verði úthlutað fleiri rannsóknarleyfum fyrr en þeirri vinnu lýkur.

Á bls. 3 í greinargerð með þessu frumvarpi er tafla sem sýnir sjö útgefin rannsóknarleyfi í jarðhita eins og þau voru á árinu 2006. Þessar upplýsingar voru sóttar af heimasíðu iðnaðarráðuneytisins, 2. október 2007. Þessi tafla er óbreytt í dag, 21. febrúar 2008, á heimasíðu ráðuneytisins, þar hefur ekkert bæst við. Með tilkynningu frá iðnaðarráðuneytinu í júlí 2007 var vísað frá umsóknum um rannsóknarleyfi sem þarna eru nefnd nokkur, neðst á bls. 2 og efst á bls. 3 í greinargerðinni, þ.e. vísað var frá umsóknum um rannsóknarleyfi í Brennisteinsfjöllum, Fremri-Námum, Grændal, Kerlingarfjöllum og á Torfajökulssvæðinu. Þetta er gott svo langt sem það nær en því miður heyktist hæstv. iðnaðarráðherra á því að afturkalla rannsóknarleyfi sem gefið var út í Gjástykki, rannsóknarleyfi sem var úthlutað tveimur dögum fyrir kosningar, 10. maí sl., á grundvelli umsóknar Landsvirkjunar sem var tveggja daga gömul og var dagsett 8. maí. Það er hróplegt ósamræmi í því að ráðherra skuli ekki hafa afturkallað þetta leyfi vegna þess að þarna var verið að heimila að fara inn á svæði sem er gersamlega ósnortið og svæði sem hefur verið lagt til að vernda.

En menn skulu ekki ætla að tíminn standi kyrr þó að fyrir liggi yfirlýsing um að ekki verði úthlutað rannsóknarleyfum fyrr en næsta áfanga rammaáætlunar er lokið og þegar að því kemur er mjög mikilvægt að fyrir liggi skýrar reglur um hvernig eigi að halda umhverfisáhrifum af framkvæmdum við rannsóknir og virkjanir á jarðhitasvæðunum okkar í algeru lágmarki og ekki síður skilgreining á því hvað er sjálfbær vinnsla jarðhitasvæða en tillagan gerir einmitt ráð fyrir því að starfshópurinn skili Alþingi tillögum fyrir árslok á þessu ári þannig að það ætti að takast og geta haldist í hendur við lok rammaáætlunar á árinu 2009.

Ég tel, herra forseti, mig ekki þurfa að rekja í ítarlegu máli hvers vegna þarf sérstakar reglur um umgengni á þessum svæðum. Eins og rakið er í greinargerð með þessari þingsályktunartillögu er það því miður svo að einfalt rannsóknarleyfi hefur oft jafngilt stórfelldri eyðileggingu á þeim viðkvæmu svæðum sem hér um ræðir. Það þarf að útbúa borplan, oft er ráðist í vegalagningu með tilheyrandi efnistöku og miklu raski. Hvert borplan tekur yfir um heilan hektara lands. Við skulum ekki gleyma því að allar framkvæmdir, öll tæki sem inn á þessi svæði koma ganga fyrir olíu og það er víst að leirkennt efni, slípimassi, fer ofan í jarðhitageyminn með þessum tækjum. Auk þess er verulegt magn skolvatns sem þarf bæði að afla og farga að ekki sé talað um þá sjónmengun og hávaðamengun sem verður af því þegar rannsóknarholur eru látnar blása.

Það er mjög brýnt að hafa í huga að rannsóknarleyfi eru ekki nýtingarleyfi en engu að síður hafa rannsóknarholur á háhitasvæðum á undanförnum árum verið hannaðar sem slíkar. Ég vil vekja athygli á umsögn Náttúrufræðistofnunar

Íslands um umsókn um rannsóknarleyfi á Brennisteinsfjöll sem rakin er á bls. 2 í greinargerðinni en þar kemur fram, með leyfi forseta:

„Eftir jarðhitarannsóknir, eins og fyrirhugaðar eru í Brennisteinsfjöllum, verður svæðið ekki lengur ósnortið og forsendur fyrir frekari vernd þess breyttar að sama skapi. Rannsóknaleyfi jafngildir því stefnumörkun um framtíðarnýtingu.“

Nú vil ég taka fram að það er búið að vísa frá umsókn um rannsóknir í Brennisteinsfjöllum og er það vel en þetta lýsir í hnotskurn þeim vanda sem hér er á ferð og ég vil vekja athygli á þeim leiðum sem bent er á í þingsályktunartillögunni um það hvernig megi umgangast þetta betur, bæði með því að flytja tæki í smærri og léttari einingum, gera það meðan frost er í jörðu, jafnvel nota til þess þyrlur ef þörf krefur.

Herra forseti. Grundvallaratriðið er þó að nýting jarðhitasvæðanna okkar sé sjálfbær, og hvað er nú það? Hugtakið „sjálfbær þróun“ sem fyrst kom fram á sjónarsviðið í Brundtlandsskýrslunni 1987 er skilgreint þannig að þörfum okkar á líðandi stundu skal vera fullnægt án þess að gengið sé á möguleika komandi kynslóða til að fullnægja sínum þörfum. Eitt veigamesta atriðið í slíkri þróun er auðvitað sjálfbær auðlindanýting. Annað meginefni þingsályktunartillögunnar fjallar einmitt um nauðsyn þess að skilgreina hvað telst sjálfbær nýting jarðhitasvæða.

Á síðustu 10 árum hefur raforkuframleiðsla með jarðvarma meir en fimmfaldast. Í lok árs 2005 var hlutur jarðhitavirkjana 15,4% af raforkuvinnslu í landinu og hefur væntanlega tvöfaldast síðan með tilkomu virkjana á Hellisheiði og á Reykjanesi og er nú talinn um 25% eða fjórðungur um síðustu áramót af þeirri raforku sem framleidd er. Þetta er athyglisvert og tiltölulega ný staða því þótt jarðvarminn hafi snemma verið notaður til húshitunar og til baða og þvotta þá var það ekki fyrr en seint á 10. áratug síðustu aldar að með nýrri tækni var unnt að framleiða raforku úr gufunni. Raforkuframleiðsla með gufu hófst á Nesjavöllum 1995 en sem hliðarbúgrein við hitaveituna og þótti í rauninni hreinn bónus. En nú er af sem áður var. Það er jafnvel fullyrt að framleiðslukostnaður raforku í Hellisheiðarvirkjun sé lægri en heildsöluverð Landsvirkjunar en sú staðreynd hvetur sveitarfélögin sem eiga Orkuveitu Reykjavíkur eða Hitaveitu Suðurnesja til frekari raforkuframleiðslu úr gufunni án þess að heita vatnið sé nýtt til húshitunar eða iðnaðar. En með því móti, herra forseti, er aðeins verið að nýta 7–13% orkunnar. Allt að 90% fara forgörðum ef ekki tekst að skila vatninu ofan í geyminn aftur, sem mikil vanhöld hafa verið á. Þannig er því miður komið allri þessari nýtingu sem nú er kallað eftir á jarðhitasvæðunum okkar, á háhitasvæðunum, að menn eru að horfa til þess að framleiða þar eingöngu raforku en ekki að nýta heita vatnið sem við það myndast.

Ég vil vekja athygli hv. þingmanna á grein sem birtist í Viðskiptablaðinu 20. nóvember sl. sem ber fyrirsögnina „Rjóminn fleyttur af auðlindinni“ þar sem gerð er grein fyrir mismunandi aðferðum sem nota má til að nýta jarðhitasvæði, annars vegar stöðuga vinnslu eins og hingað til hefur tíðkast á jarðhitasvæðin þar sem hægt er að halda sömu framleiðslugetu og jafnvel tífalda hana eins og í Laugarnesinu yfir lengri tíma án þess að gengið sé á jarðhitageyminn. En það er líka vakin athygli á ágengri vinnslu og það er sú vinnsla sem er fyrirhuguð í Hellisheiðarvirkjun vegna þess að þar á vísvitandi að nýta, blóðmjólka svæðið í 30 ár og hvíla það síðan í 30 ár á milli. Ástæðan sem gefin er fyrir þessu er eins og einn starfsmaður segir í umræddu viðtali, með leyfi forseta:

„Núna er það þannig að til þess að borgi sig að virkja, eins og við gerum núna, þurfum við að vera ágengir, taka massann hraðar upp úr en hann kemur neðan frá.“

Það er alveg ljóst, herra forseti, að með þessu móti er ekki verið að vinna jarðvarmann okkar með sjálfbærum hætti. Það er mjög mikilvægt að það verði skilgreint ítarlega hvernig má nýta þessi svæði og eins og ég nefndi áðan er Orkustofnun hvött til þess.

Ég vil líka nefna vegna frumvarps hæstv. iðnaðarráðherra á þskj. 304, um upprunaábyrgð á raforku, að það frumvarp krefst þess einnig að skilgreint sé nákvæmlega hvað er endurnýjanleg raforka.

[18:24]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil geta þess í upphafi tölu minnar að ég er í öllum meginatriðum sammála því sem kom fram í máli hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur og ég er henni þakklátur fyrir þá umhyggju sem hún hefur fyrir náttúru Íslands og jarðhitasvæðunum. Þau varnaðarorð sem hv. þingmaður hafði hér uppi voru öll á rökum reist og ég deili þeim með henni.

Ég er ósammála því sem hv. þingmaður sagði áðan um að rannsóknarleyfi væru í fyrsta lagi ávísun á sjálfvirka framtíðarnýtingu svæðisins og í öðru lagi er ég líka ósammála því sem hv. þingmaður sagði að rannsóknarleyfi leiddu í reynd sjálfkrafa til þess að svæðinu væri raskað þannig að ekki væri hægt að koma því í upprunalegt horf. Ég vil leggja á það alveg skýra áherslu að leyfi til rannsókna felur ekki í sér neina undanþágu frá gildandi lögum. Það felur ekki í sér undanþágu frá lögum sem banna akstur utan vega. Það felur ekki í sér neinar heimildir til að leggja vegi eða reisa mannvirki án tilskilinna leyfa. Það felur ekki í sér neina undanþágu frá lögum og reglum um skipulag og byggingar. Það verður að vera alveg skýrt. Ef vanhöld eru á því þá standa hinir opinberu eftirlitsaðilar sig augljóslega ekki í stykkinu.

Þegar iðnaðarráðuneytið gefur út rannsóknarleyfi lögum samkvæmt verða þeir sem hyggjast nýta leyfið að fylgja bókstaflega ákvæðum þeirra laga sem gilda um umgengni við náttúruna. Þar eru engar undanþágur og engin frávik frá því.

Hv. þingmaður nefndi að ég hefði sem iðnaðarráðherra á liðnu sumri afturkallað öll þau rannsóknarleyfi sem fyrir lágu í ráðuneytinu þegar ég kom þangað. Það var samkvæmt stefnu ríkisstjórnarinnar. Hv. þingmaður getur verið algerlega ósammála um stefnu ríkisstjórnarinnar í ýmsum málum. Við tókum hins vegar ekki við fyrr en á tilteknum degi. Það var gert í krafti stefnuyfirlýsingar þar sem Samfylkingin náði þeim árangri, og reyndar var líka fullur vilji til þess af hálfu Sjálfstæðisflokksins, að menn færu í þessa rammaáætlun með þeim hætti sem margoft hefur verið lýst.

Sömuleiðis var ákveðið í krafti þeirra ákvæða sem koma fram í stefnuyfirlýsingunni að ekki yrði ráðist í neinar rannsóknir á óröskuðum svæðum, engin frekari slík leyfi gefin út og engum rannsóknarleyfum breytt í nýtingarleyfi meðan á því stæði. Þess vegna afturkallaði ég þessi leyfi, hafnaði öllum þeim leyfum sem fyrir lágu. Hv. þingmaður skammast eðlilega yfir því af því að hún hefur þau viðhorf að ekki hefði átt að fara í Gjástykki. Menn geta fært mörg rök fyrir því. Ég segi það bara hreinskilnislega að samkomulag ríkisstjórnarinnar náði ekki til þess. Þess vegna hafnaði ég þeim óskum sem fram komu hjá hv. þingmönnum Vinstri grænna strax á öðrum degi sumarþings á síðasta ári, að afturkalla það leyfi. Ég hafði einfaldlega ekki málefnalegar forsendur til þess. Leyfið var komið í hendur þessara tilteknu aðila sem það fengu og ég taldi ekki að hægt væri við þær aðstæður að afturkalla það. Um það getur hv. þingmaður verið mér algerlega ósammála ef hún vill.

Hv. þingmaður rakti í skýru máli það sem hún taldi vera ákaflega ábótavant í umgengni við jarðhitasvæðin. Ég er henni algerlega sammála um margt. Ég tel að það sé í mörgum atriðum til vansa og það er alveg rétt sem hún segir að umgengni um þau svæði sem blasa við augum ákaflega margra, t.d. á fjölförnum vegum í nágrenni höfuðborgarinnar, er þannig að hún er ekki til að auka hróður þeirra sem að þeim standa. Það er alveg rétt sem hún segir að setja þarf reglur með einhverjum hætti um hvernig menn umgangast þessi jarðhitasvæði, framkvæmdir og annað slíkt.

Ég hef áður tekið þátt í umræðum úr þessum stóli við hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar, Vinstri grænna ef ég man rétt, í tilefni af frumvarpinu um upprunaábyrgð á raforku sem hv. þingmaður nefndi áðan í framsögu sinni. Það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði, og eins og ég sagði í þeirri umræðu, að nauðsynlegt er að það liggi alveg skýrt fyrir með hvaða hætti menn skilgreina endurnýjanlega orku. Það eru til endurnýjanlegar orkulindir sem hægt er að vinna með hætti sem ekki er hægt að kalla sjálfbæran. Ég er hins vegar ekki alveg sammála því sem hv. þingmaður sagði áðan um þá aðferð sem menn nota uppi í Henglafjöllum, þ.e. að nýta á svæði og hvíla það síðan. Ef við lyftum okkur yfir tímann og horfum fram í hann í nokkuð stórum flákum þá er markmiðið með þessari aðferð — án þess að ég hafi skoðað hana sérstaklega — væntanlega það að eftir tiltekinn tíma sé vatnsmassinn í geimnum búinn að endurnýja sig með þeim hætti að varla er hægt að fella vafa yfir þá staðhæfingu að um sjálfbæra nýtingu sé að ræða. Það kann hins vegar að vera rétt hjá hv. þingmanni að þetta sé ekki æskilegasta leiðin til að ná fram sjálfbærni um nýtingu. Ekki skal ég um það segja.

Ég er tæknikrati. Ég treysti sérfræðingum og það er þess vegna sem ég hef í verki tekið undir þær ábendingar sem komið hafa fram hérna. Ég er þegar búinn að koma skriflega þrenns konar óskum til stýrihóps rammaáætlunarinnar. Ég gerði það á liðnu hausti. Ég bað í fyrsta lagi um að hópurinn tæki sérstakt tillit til reglna sem gilda um menningar- og náttúruminjar sem falla undir heimsminjaskrá vegna þeirrar auknu áherslu sem þessi ríkisstjórn hefur sett á verndun menningar- og náttúruminja. Ég sit sjálfur í heimsminjaskrá sem hefur það að markmiði sínu að koma ákveðnum íslenskum svæðum á heimsminjaskrá. Reyndar tók ég þátt í einu slíku verkefni sem hlaut jákvæða afgreiðslu. Í fyrsta lagi hef ég beint þessum tilmælum til verkefnisstjórnarinnar þótt það falli ekki beinlínis að því máli sem við erum að ræða.

Í öðru lagi hef ég, með hliðsjón af þeirri áherslu sem kemur fram í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar hvað varðar verndargildi og orkunýtingu háhitasvæðanna, beint því til verkefnastjórnarinnar að hún semji í samráði við sérfræðinga á þessu sviði drög að reglum um framkvæmdir á háhitasvæðum. Í þeim reglum, sem verða þá lagðar upp af þeim sem best þekkja til á þessu sviði, á að tryggja að umhverfisáhrif við framkvæmdir á háhitasvæðum verði lágmarkaðar. Sömuleiðis held ég í ljósi þeirrar umræðu sem átt hefur sér stað innan Orkustofnunar og milli fyrrverandi orkustofnunarsérfræðinga, þar á meðal Sveinbjörns Björnssonar fyrrverandi rektors Háskóla Íslands, að það sé nauðsynlegt að menn skoði rækilega með hvaða hætti jarðhitinn er nýttur. Það þarf sérstaklega að skoða þær forsendur sem liggja til grundvallar því sem menn kalla ágenga nýtingu jarðhitasvæða. M.a. þess vegna hef ég beint því skriflega til verkefnisstjórnarinnar í þriðja lagi að hún geri jafnframt drög að reglum sem hafi það að markmiði að tryggja sjálfbæra nýtingu jarðvarma. Í þeim reglum er gert ráð fyrir að skilgreint sé með hvaða hætti hægt er að nota hugtakið sjálfbærni yfir nýtingu jarðhita og sömuleiðis með hvaða hætti menn geta beitt því sem kalla má ágenga nýtingu jarðhitasvæðanna.

Ég hef sagt það áður í þessum ræðustóli í umræðum sem ég átti við hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að ég hyggst fara eftir þeim reglum sem sérfræðingarnir leggja til. Þá gæti hv. þingmaður hugsanlega velt því upp hvort ekki sé of seint í þann rass gripið því að nú þegar liggja fyrir virkjunarleyfi, bæði í Henglafjöllum og svo víðs vegar um Reykjanes. Því er til að svara að það er alveg skýlaust að iðnaðarráðherra getur breytt skilyrðum sem eru forsenda virkjunarleyfis. (Gripið fram í.) Með öðrum orðum, ef í ljós kemur að nýting jarðhitasvæðis er ekki í samræmi við það sem talið er æskilegt þá getur hann breytt þeim forsendum. Ég veit ekki hvort forverar mínir hafa einhverju sinni beitt þessum lagaheimildum en það er alveg ljóst að í þeim efnum mun ég láta náttúruna njóta vafans.

[18:34]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir góðar undirtektir í heildina séð við þessa þingsályktunartillögu. Ég hlýt að fagna því ef verkefnastjórn rammaáætlunar setur niður umgengnisreglur um jarðhitasvæðin annars vegar og skilgreinir hvað sé sjálfbær nýting þeirra hins vegar. En hvað ágenga vinnslu snertir þá hefur það auðvitað þegar verið skilgreint því ágeng vinnsla gengur á jarðhitaforðann þannig að minna kemur inn í kerfið heldur en út úr því er tekið og þess vegna þarf að hvíla það. Það þarf engar skilgreiningar í þeim efnum.

Ég vil aðeins vekja athygli á því að á orkuþingi árið 2001 var lögð fram tillaga Guðna Axelssonar sérfræðings og fleiri á Orkustofnun um mat á því hvað skyldi teljast sjálfbær vinnsla jarðhitasvæða. Þessi tillaga gengur út á það að fyrir sérhverja vinnsluaðferð og sérhvert jarðhitasvæði

sé til ákveðin hámarksvinnsla þannig að með lægra vinnslustigi en þessu hámarki sé hægt að viðhalda orkuvinnslu óbreyttri í kerfinu í 100–300 ár. Þetta er sú skilgreining sem helstu sérfræðingar Orkustofnunar hafa lagt í það að vinnsla jarðhitasvæða sé sjálfbær, 100–300 ár.

Á orkuþingi á árinu 2006, eins og sjá má í fylgiskjölum þessarar þingsályktunartillögu, kom fram grein frá Sveinbirni Björnssyni sem hér var áður nefndur og niðurstaða hans var sú að þrátt fyrir sjálfbæra vinnslu með þessum hætti verði varmanámið sífellt örara og kerfið kólni í raun þó yfir mjög langan tíma sé ef það fær ekki að jafna sig með hvíld. Sveinbjörn Björnsson segir í þessari grein að vinnsla geti ekki talist sjálfbær nema hlé séu gerð á henni til að leyfa jarðhitakerfinu að jafna sig eftir jarðvarmanámið. En þar sem Sveinbjörn Björnsson er einn höfunda hinnar fyrri skilgreiningar sem ég nefndi um nýtingu til 100–300 ára þá reikna ég ekki með að í skilgreiningu hans hér um hlé á jarðhitavinnslu sé um að ræða ágenga vinnslu eins og þá sem fyrirhuguð er á Hellisheiðinni. Hellisheiðarvirkjunin er fyrsta virkjunin sem þannig er hugsuð eins og ég nefndi áðan. Það er réttnefni sem kom fram í fyrirsögn í Viðskiptablaðinu í greininni sem ég nefndi áðan að með þessu móti er verið að fleyta rjómann af auðlindinni og menn eru ekki að fara neitt í felur með þá skoðun sína í þessari grein að það sé eðlilegt að vera ágengir og taka jarðvarmann hraðar upp heldur en hann kemur neðan frá og sjá bara hvað setur. Við eigum svo mörg háhitasvæði, segir á einum stað í greininni eða eitthvað í líkingu við það. „Við eigum svo mörg háhitasvæði. Af hverju ættum við ekki að geta tekið eitt og bara prófað hve langt við komumst með það.“ Þetta er auðvitað viðhorf sem liggur við að maður fyrirverði sig fyrir að þurfa að nefna.

Ég get tekið undir með ráðherranum um að nauðsynlegt sé að efla eftirlit með framkvæmdum bæði við rannsóknir og við vinnslu á jarðhitasvæðunum og ég hvet hann til þess að fylgjast náið með því hvernig menn fara fram með þær leiðir sem þeir nú þegar hafa og víst er að það verður fylgst með því hvernig farið verður með í Gjástykki.

Ég endurtek það að ráðherrann missti af tækifæri sem hann þar hafði til að bjarga einu mjög verðmætu ósnortnu jarðhitasvæði sem var sett í hendur Landsvirkjunar til rannsókna tveim dögum fyrir kosningar. Það er alveg ljóst að Landsvirkjun fór hamförum síðustu dagana fyrir kosningar, fór hamförum þegar hún áttaði sig á því að hún var að missa iðnaðarráðuneytið. (Gripið fram í.) Landsvirkjun var að missa iðnaðarráðuneytið. Landið lá þannig. Þeir voru hræddir og á síðustu dögum fyrir kosningar fékk Landsvirkjun að minnsta kosti tvennt svo vitað sé. Kannski eitthvað fleira eigi eftir að koma í ljós. Í fyrsta lagi voru Landsvirkjun afhent á silfurfati öll vatnsréttindin í Neðri-Þjórsá án fyrirvara um samþykki Alþingis. Það gerðist með undirritun slíks samkomulags 9. maí, þrem dögum fyrir kosningar. Hitt atriðið sem við þekkjum er þetta makalausa rannsóknarleyfi sem var gefið út í Gjástykki. Umsóknin var dagsett 8. maí og leyfið var gefið út þann 10. og sem ég segi, þar missti hæstv. iðnaðarráðherra af tækifæri sem ekki kemur aftur, virðulegi forseti.

Hvað það varðar að ekki sé hægt að setja samasemmerki á milli þess að veita rannsóknarleyfi og síðan vinnsluleyfið þá er það á pappírunum þannig. En mig langar til að vekja athygli á því af því að við höfum verið að ræða Hengilssvæðið og Hellisheiðarvirkjun að Orkuveita Reykjavíkur fékk rannsóknarleyfi til 15 ára á Hengilssvæðinu árið 2001 og það voru strax hafnar rannsóknarboranir og þrír áfangar rannsóknarborana voru tilkynntir til Skipulagsstofnunar og það var enginn háður mati á umhverfisáhrifum. Framkvæmdaleyfi var þannig veitt fyrir sjö rannsóknarholur áður en mati á umhverfisáhrifum Hellisheiðarvirkjunar lauk og borun þeirra var allri lokið þegar matsskýrslan var lögð fram. Þannig hafa nú vinnubrögðin verið og það eru þessi víti sem ber að varast. Ég er ekkert viss um að það hafi breyst mikið frá þessum tíma. Þessar sjö rannsóknarholur eru til þess ætlaðar að stunda ágenga nýtingu á Hellisheiðarsvæðinu í Hverahlíðarvirkjun og Bitruvirkjun. Það á bara að búa til rafmagn. Það á ekki að nýta heita vatnið. Það á að nota um það bil 10% af allri orkunni sem upp kemur. Hinu á bara að fórna og farga með ágengri nýtingu sem gengur svo nærri hverri holu, hverju svæði sem þeir skilgreina að það þarf að hvíla það í jafnlangan tíma, nýta það í 30 ár, hvíla það í 30 ár. Og eins og kemur fram í matsskýrslum þá þarf að bora á öðru og þriðja hverju ári viðbótarholur til að halda svæðunum við. Þetta þýðir í raun að Hellisheiðin á að vera undirlögð borunum á hverju 30 ára tímabili í sífellu. Það á alltaf að halda áfram að bora. Hvað er nú orðið af hugmyndunum um skáboranirnar sem áttu að koma í veg fyrir þessa yfirborðseyðileggingu sem ég nefndi áðan?

Ég fullyrði, herra forseti, að margt þarf hér að athuga. Ekki er allt sem sýnist. Við höfum búið við of grunnar skilgreiningar og þegar við spyrjum um sjálfbærni þá þarf það að vera sjálfbært heilt í gegn. Ágeng vinnsla eins og nú er fyrirhuguð í Hellisheiði þar sem á að nýta 10% af orkunni getur aldrei talist sjálfbær.

[18:43]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þó ég sé sammála mörgu sem hv. þingmaður sagði þá finnst mér samt sem henni hafi aðeins skrikað fótur á hinu rökfræðilega svelli. Eins og hv. þingmaður lýsti nýtingaráformum á Hellisheiði með 30 ára nýtingartíma og síðan 30 ára hléi og þá hugsanlega 30 ára nýtingartíma þar á eftir þá fæ ég ekki betur séð en að þau nýtingaráform falli algerlega undir þá skilgreiningu sem hv. þingmaður hafði eftir Guðna Axelssyni prófessor á hugtakinu sjálfbærri nýtingu. Ég fæ ekki betur séð en að hv. þingmaður hafi sagt það og hún vísaði til þess að það þýddi í reynd að á 100–300 ára tímabili yrði svæðið í sama ásigkomulagi og áður. Ég get að vísu ekki fullyrt að hitaleiðni í bergi og annað slíkt verði með þeim hætti að hitaforðinn væri hinn sami. Það fer væntanlega eftir leiðni og hitanum undir svæðinu. En miðað við skilgreiningu Guðna Axelssonar þá fæ ég ekki — bara sem ég hugsa hér standandi — betur séð en að þetta tvennt fari saman.

Hv. þingmaður sagði síðan áðan í fyrri ræðu sinni þegar hún vísaði til greinar um að menn væru að fleyta rjómann ofan af þessum góðu auðlindum að sóunin fælist í því að menn nýttu ekki nema 7–13% af orkunni og það er það sem gerist þegar menn nýta þessi svæði eingöngu til raforkuframleiðslu. En hún sagði líka í fyrri ræðu sinni að ef vatn-

inu verði skilað ofan í geyminn þá gegndi öðru máli. Ég veit ekki betur en að það sé nákvæmlega það sem menn eru með áform um að gera bæði á Hellisheiði og líka á Suðurnesjum. Þannig að minnsta kosti hafa mér verið kynnt þau mál. Hugsanlegt er að einhver frávik séu frá því.

Ég hugsa að hv. þingmaður hafi rétt fyrir sér í að menn hafi kannski farið heldur hratt í þessari nýtingu og ekki byggt á nægilega þróuðum skilgreiningum og hugtökum til dæmis um sjálfbæra nýtingu og hvers konar ágengni er leyfileg. Það hins vegar á sér væntanlega þær sögulegu skýringar að svo skammt er liðið frá því að menn hófu orkuframleiðslu með þessum hætti.

Hv. þingmaður gat þess að það hefði í reynd hafist með Nesjavallavirkjun. Ég taldi alltaf að það hefði hafist fyrr, að menn hefðu byrjað með tveggja megavatta virkjun í Bjarnarflagi sama árið, held ég, og Neil Armstrong steig fyrstur manna fæti á tunglið. Það var með vissum hætti okkar tunglganga að hefja þessa nýtingu á orku. Við verðum auðvitað að gera það með varkárni og aðgæslu.

Ég hef verið þeirrar skoðunar — en hv. þingmaður má reyna að sannfæra mig um annað með rökum sínum — að það væri í lagi að framleiða orku með þessum hætti jafnvel þó það leiddi bara til 10% nýtingar eins og málum er háttað á orkunni svo fremi sem vatninu væri skilað aftur niður í geyminn. Ég tek hins vegar alveg undir með henni að það væri mjög æskilegt ef hægt væri að nýta hinn mikla orkuforða sem er að finna í vatninu þegar búið er að nýta það til rafmagnsframleiðslu til einhvers konar iðnaðar. Og það er okkar ögrun. Það er okkar hlutverk að reyna að finna leiðir til að nýta þetta betur. Sumir hafa vísað til framtíðar þar sem menn nýta þessa orku til dæmis til að framleiða með jákvæðum hætti sem sæmir umhverfinu lífeldsneyti með þörungaræktun. Ég er sannfærður um að í því felist margvíslegir möguleikar. Aðrir hafa viljað og eru að beita þessu í miklu smærri mæli til að framleiða þörunga sem notaðir eru til ýmiss konar snyrtivöruframleiðslu. Það er alla vega verið að skapa verðmæti úr því með þeim hætti. Það eru örugglega margar leiðir sem munu opnast í framtíðinni til þess að nýta þetta. Á þeim tíma sem líður þangað til að því kemur verðum við að gæta þess að ganga sem best um auðlindina. En ég tók eftir því að þegar hv. þingmaður vísaði til Sveinbjörns Björnssonar og vangaveltna og ágætra ritgerða hans um þetta efni þá talar hann um að skilja svæðin eftir, og á þá væntanlega við varmaforða svæðisins, í þokkalegu ásigkomulagi þegar til mjög langs tíma er litið. Ég geri ráð fyrir að hv. þingmaður eigi þar við kannski þúsund ár eða eitthvað svoleiðis. Ég veit það ekki. En ég ítreka að ég er sammála meginviðhorfunum og það sem meira er, ég hef gripið til ráðstafana. Það sem hv. þingmaður er að leggja til að verði gert með þessari þingsályktunartillögu sinni, sem er allra góðra gjalda verð, hef ég þegar sett í gang með sérstökum óskum um að stýrihópur rammaáætlunar fái sérfræðinga til að útfæra hluti (Forseti hringir.) sem eru mjög áþekkir ef ekki hafandi nákvæmlega sama markmið og hv. þingmaður er að leggja til.

[18:49]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Mig langar til að halda þessari orðræðu hér örlítið áfram.

Það er því miður svo að ekki er hægt að tryggja það fortakslaust að háhitavatninu sem dælt er upp við raforkuframleiðsluna sé hægt að skila ofan í sama jarðhitageyminn aftur. Ef lesnar eru grannt matsskýrslur Bitru- og Hverahlíðarvirkjana, sem voru kynntar í haust sem leið, kemur fram að menn geta alls ekki staðfest að þeir séu að skila vatninu niður. Það veldur nokkrum áhyggjum, m.a. vegna þess að það gæti farið aðra leið, það gæti ratað í neysluvatnið, í grunnvatnið, og það gæti valdið hitamengun eins og þegar er þekkt í Þingvallavatni og ég er viss um að hæstv. ráðherra þekkir. Það er því margt að varast í þessu.

Um ágengu nýtinguna sem fyrirhuguð er uppi á Hellisheiði vil ég vitna til orða Guðna Axelssonar, sem skilgreinir ásamt fleiri sérfræðingum Orkustofnunar sjálfbæra nýtingu á þann veg að svæðið haldi jafnri, góðri vinnslu í 100–300 ár. Hann segir að ágengri nýtingu fylgi einnig meiri áhætta og vitnar þar til hverasvæðisins í Kaliforníu þar sem menn voru að framleiða og virkja fyrir 2.000 megavött en svæðið hrundi og menn ná ekki helmingnum þar núna.

Það er spurning hvort við eigum að taka þessa áhættu og til hvers. Ég rakti í máli mínu áðan að ef hæstv. ráðherra ætlar ekki að hleypa hér inn þremur álverum, sem eru á færibandinu upp í ráðuneyti til hans, þá er raforkuframleiðsla á Hellisheiði og suður af Reykjanesi aðallega til þess að framleiða inn á almenna kerfið, til þess að draga úr kaupum frá Landsvirkjun, sem þýðir að fyrir hvert megavatt sem framleitt er á Hellisheiði og á Reykjanesinu er óseld orka á móti frá Landsvirkjun vegna þess að vöxtur almenna markaðarins er ekki meiri en svo. Meðan þessi virkjunarmáti er ódýrari en heildsöluverðið frá Landsvirkjun keyra menn þessa stefnu áfram og ég tel hana mjög varhugaverða. Ég sé ekki að það sé boðlegt að vinna þessi svæði með þessum hætti og ég fordæmi fyrir mitt leyti þá afstöðu sem ég vitnaði hér til áðan: Af því að við eigum um 30 háhitasvæði á Íslandi, hvað er þá að því að hafa tekið dálítið hressilega á einu þeirra til að komast að því hvar möguleikarnir liggja? (Gripið fram í.) Þetta er sérfræðingur Orkuveitu Reykjavíkur, jarðeðlisfræðingurinn Grímur Björnsson, í viðtali við *Viðskiptablaðið* 20. nóvember 2007, þar sem hann er að lýsa því (Gripið fram í.) hvernig menn geta unnið þessi svæði sem dýpst og sem hraðast. Þetta er dæmigerð lýsing á þeirri græðgisvæðingu og því orkufylleríi sem hefur verið í þessum geira raforkufyrirtækjanna á undanförnum missirum.

En ég ítreka að ég fagna því að ráðherrann ætlar að láta setja reglur. Ég vænti þess að við fáum í iðnaðarnefnd tækifæri til að fjalla um þessa þingsályktunartillögu og þá vonandi tillögur að reglum sem hæstv. ráðherra nefndi hér áðan.

[18:53]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil í fyrsta lagi segja og ítreka það að þegar hv. þingmaður las hér upp skilgreiningu Guðna Axelssonar prófessors á því hvað væri sjálfbær nýting — hún sagði eftir honum að það þýddi að hægt væri að nýta svæði í 100–300 ár með jöfnum hætti — þá er það nákvæmlega eins og hún lýsir þeim áformum á Hellisheiði, þau falla að

því. Þess vegna er verið að hvíla þau á milli til þess að hægt sé að nýta þau með þessum hætti þannig að ég mundi fara varlega í að fullyrða það sem hv. þingmaður sagði.

Í öðru lagi, að því er varðar ágenga nýtingu, vek ég eftirtekt á því að hér í Reykjavík, af því að hv. þingmaður var að benda á að með góðri tækni hefði verið hægt að tífalda framleiðslu á orku úr Laugarnesi — að það var náttúrlega nýting sem var meira en ágeng, það var veruleg ágengni þar því að mikill (Gripið fram í.) niðurdráttur var í þeim holum í Laugarnesi, og það var ástæðan fyrir því að menn urðu, ásamt stækkun Reykjavíkur auðvitað, að ráðast í Nesjavallavirkjun. Það er niðurdráttur í öllum holum í Laugarnesi ef ég man rétt frá skólaárum mínum, hér á Reykjavíkursvæðinu.

Í þriðja lagi er algjörlega fráleitt að bera saman nýtingu íslenskra jarðhitasvæða og nýtingu hverasvæðisins í Kaliforníu á áttunda áratugnum. Þar var svo ofsafengin ágengni að þar var strax um að ræða, sökum hins óhefta kapítalisma, sterkan og mikinn niðurdrátt. Það leiddi til þess að menn misstu trú á jarðhitavinnslu og það er ekki fyrr en núna, þegar Íslendingar eru orðnir ráðgjafar — m.a. sá ágæti jarðeðlisfræðingur sem er nú einn af snillingum Orkuveitunnar, tel ég — og komu að því máli að aftur er að glæðast áhugi á því. Menn sækja til reynslu Íslendinga, þó að skömm sé, af meðferð og nýtingu jarðhitasvæða í útlöndum.

Í fjórða lagi, skáboranirnar. Mig langar að svara því sem hv. þingmaður sagði hér í miðræðu sinni sem ég hafði ekki tóm til að gera áðan. Hv. þingmaður spurði: Hvað er þá með skáboranirnar sem áttu að koma í veg fyrir að það yrði óhóflegur fjöldi hola? Það er einfaldlega þannig, eins og ég hef kynnt mér það mál, að menn eru á fullri ferð að nota skáboranir, þ.e. þeir eru að fara niður á sama tiltölulega litla borplaninu og bora í margar áttir. Hv. þingmaður ætti að fara upp í Orkuveitu og kynna sér alveg frábærar tölvutækar þrívíddarmyndir af því. Þar sést mætavel hvernig menn nota eitt borplan til að skábora í ýmsar áttir. Sú aðferð felur í sér stórkostlega vernd fyrir umhverfið, menn geta þá nýtt náttúruna og auðlindir í jörðu miklu betur án þess að laska yfirborðið.

Þetta vildi ég nú segja, herra forseti, en ég lýsi því aftur að ég er alveg sammála þeim varnaðarorðum sem hv. þingmaður hefur haft hér uppi. Það kann vel að vera að það sé rétt hjá henni að mönnum hafi orðið á einhver mistök. Þau hafa ekki til þessa verið stórvægileg, tel ég, engin sem ekki er hægt að leiðrétta að því er varðar þessa tækni og nýtingu sjálfra auðlindanna. Það er ekkert óeðlilegt við það, tel ég, menn eru að vinna sig áfram, æfingin skapar meistarann og þó að teorían sé góð er það praksísinn sem skapar hina raunverulegu þekkingu á því hvernig á að útfæra hana. Það hafa menn verið að gera með býsna góðum hætti. Það er eins og gengur að það verða stundum mistök, þannig eru öll mannanna verk, þau eru öll orpin undir það að mönnum geta orðið á mistök. Hv. þingmaður getur síðan haldið því fram að það hafi verið mistök að fara yfirleitt inn á sum svæði sem hún hefði viljað sjá til frambúðar algjörlega óröskuð. Það er virðingarvert sjónarmið, það er pólitískt sjónarmið og menn geta varið það eða gagnrýnt það. En ég held að menn geti ekki deilt um að hér á Íslandi hefur mönnum tekist mjög vel upp með nýtinguna. Ég er svo sammála hv. þingmanni að það væri æskilegt að fundnar yrðu leiðir til að nýta betur þá orku sem menn eru að finna í dag og vinna á jarðhitasvæðum.

Af því að hv. þingmaður velti því svo fyrir sér hvað mundi gerast ef öll þau álver yrðu ekki að veruleika sem hún segir að séu að fljóta í gegnum ráðuneyti mitt, þá vil ég bara segja hv. þingmanni að þessi iðnaðarráðherra spáir því nú að innan fárra ára komi til með að vanta miklu meiri orku en menn gera sér grein fyrir. Hingað sækja fyrirtæki sem ekki eru í hefðbundinni stóriðju en þarfnast mikillar orku, menga lítið eða miklu minna en þessi hefðbundna stóriðja,.s Ég vona að hv. þingmaður fái fregnir af því áður en næsta vika er liðin (Forseti hringir.) að þetta landnám er að hefjast á Íslandi.

[18:59]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ljóst að jarðhitanýtingin hér frá upphafi og alveg fram til þessa dags hefur að mestu leyti verið þannig að ekki hefur verið gengið óhóflega á þessi svæði öðruvísi en þannig að þau gætu þá jafnað sig aftur. Ég nefni Mosfellsbæ og ég nefni Laugarnesið. Þar lærðu menn af reynslunni og fara í þrepanýtingu, auka þetta skref fyrir skref til þess, eins og ráðherra nefndi hér, að fá tífaldun út úr svæðinu eins og gerist í Laugarnesinu.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji verjanlegt að fórna einu eða tveimur af þessum dýrmætu háhitasvæðum okkar til tilrauna í því hversu langt megi ganga. Það er alveg ljóst að bæði Landsvirkjun, sem er fyrir norðan og í Kröflu með jarðvarmavirkjun, Hitaveita Suðurnesja og Orkuveita Reykjavíkur fram til þessa tíma hafa kappkostað að ganga ekki of nærri svæðunum. Nú allt í einu hafa þeir séð ljósið: Keyrum þau í botn, blóðmjólkum þau og lokum þeim svo smástund. Og eins og þarna var vitnað til: Við eigum svo mörg háhitasvæði, er ekki allt í lagi að prófa eitt? Mig langar til þess að vita hver afstaða ráðherrans er til þessa viðhorfs.

[19:00]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú skal ég viðurkenna eins og ég hef sagt í fyrri ræðum mínum að ég hef ekki alveg hugsað þetta í botn. En í fljótu bragði mundi ég ekki kalla þetta blóðmjólkað svæði. Af hverju? Vegna þess að þau eru hvíld væntanlega til þess að þau nái fyrri stöðu. Ég er síður en svo að mæla með því að menn taki eitt eða tvö háhitasvæði, eins og hv. þingmaður orðar það með tilvitnun í merkan mann, og noti sem einhvers konar tilraunasvæði. Alls ekki. Ég tel að menn eigi að fara með mikilli gát í þessa vinnslu.

Hins vegar þá velti ég fyrir mér hvaða skemmd sé hægt að vinna á þessum svæðum með of mikilli nýtingu, væntanlega ef mjög hart er keyrt eins og var gert á Geysissvæðinu í Kaliforníu. Mestu skemmdirnar sem hægt væri að vinna er annars vegar að allt vatn væri tekið af svæðinu sem ég hugsa að gerist ekki vegna þess að löngu áður en kæmi að því að lítið aðrennsli væri inn á svæðið, eins og var á parti á Kröflu, þá væri svæðið fyrir löngu hætt að vera arðbært og

menn hættir nýtingu þess.

Hitt sem hv. þingmaður er væntanlega að velta fyrir sér er ef það er mikið vatnsstreymi um svæðið þar sem endurnýjun hita vegna leiðni í bergi er ekki nægilega mikil eða orkugjafinn, innskotið fyrir neðan er ekki nægilega heitt eða farið að kólna, að það geti leitt til kólnunar á svæðinu öllu. Það kann að gerast. Ég ímynda mér þá að í jarðsögulegu tímatali mundi það endurnýjast. En það mundi kannski taka mjög langan tíma. Ég er ekki að mæla með því, síður en svo.

Jarðhitakerfin eru mjög flókin. Hv. þingmaður vísar t.d. til Mosfellssveitar þar sem menn byrjuðu á jarðhitavinnslu. Það var búið að vinna jarðhita þar töluvert lengi þegar menn komust að því að þar er ekki um eitt jarðhitakerfi að ræða heldur þrjú sem eru nánast samanundin. Ekki vil ég nú upplýsa hv. þingmann hvaða vísindamaður það var sem komst að því en hann er mér nátengdur.

[19:02]

Flm. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að lýsa því að ég hef orðið fyrir nokkrum vonbrigðum með þessi síðustu orðaskipti okkar hæstv. ráðherra hér í dag því að mér finnst hann of hallur undir hugmyndirnar sem eru um ágenga nýtingu á jarðhitasvæðunum. Mér finnst það ekki vera í þeim anda sem Orkustofnun og helstu sérfræðingar hennar hingað til, og þar með taldir Guðni Axelsson og Sveinbjörn Björnsson, hafa lagt til skilgreiningar á. Mér finnst það ekki vera í þeim anda að horfa á nýtingu til 30 ára eingöngu. Menn vita vel að afskriftartími þessara virkjana er 30 ár. Það er kannski það sem menn eru að hugsa um og svo geta þeir bara farið, eða hvað?

En þannig er ekki hægt að hugsa sér sjálfbæra nýtingu og við skulum muna að við þurfum líka að horfa á það hvað er endurnýjanlegt í þessu tilliti vegna þess að þegar við erum að tala um endurnýjanlega orku þá erum við að tala um eðli orkunnar. En þegar við erum að tala um sjálfbæra nýtingu aftur á móti þá erum við að tala um hvernig hún er unnin.

Það er alveg ljóst í mínum huga að ágeng nýting getur valdið miklum landsspjöllum. Hún getur valdið jarðfalli og því að opnist nýir hverir eins og hefur gerst á Nýja Sjálandi og í Japan. En hún getur líka valdið kólnun á svæðinu og eins og ég nefndi áðan. Hún getur valdið grunnvatnsmengun og hitamengun á svæðum þar sem við viljum ekki sjá hana. Það er því margt að varast þarna og ég vona að ráðherrann taki ekki allt of vel í hugmyndir um ágenga nýtingu á Hellisheiðinni.

[19:04]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get trúað hæstv. forseta fyrir því að ég hefði orðið fyrir svolitlum vonbrigðum ef hv. þingmaður hefði ekki orðið fyrir einhverjum vonbrigðum með það sem ég hef sagt.

En ég er meira svona að skiptast á skoðunum við hv. þingmann og kannski að hugsa upphátt. Ég máta ýmislegt það sem hv. þingmaður hefur verið að segja við ýmis rök og staðreyndir sem hún hefur fært hér fram og hefur sótt í smiðju ýmissa vísindamanna. Ég get sagt hv. þingmanni það og ég hef sagt það í þessum sal áður að sá maður sem ég hef óskað eftir að verði leitað til um þessar skilgreiningar og þessar reglur er Sveinbjörn Björnsson, fyrrverandi rektor Háskóla Íslands. Ég hef líka lýst því yfir að ég lít á sjálfan mig sem tæknikrata. Ég fer að ráðum sem mér eru veitt af mönnum sem hafa betri yfirsýn en ég.

Það er ekkert markmið hjá mér að nýta þessar jarðhitaauðlindir með þeim hætti sem hægt er að segja að séu ekki sjálfbærar. Ég sagði það áðan og hef sagt það fyrr í þessari umræðu við hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að ég geri mér mætavel grein fyrir því að það er hægt að nýta endurnýjanlegar auðlindir með þeim hætti að ekki er hægt að kalla það sjálfbært. Það er algjörlega ljóst.

Ég hef einungis verið að velta því fyrir mér hvort það sem hv. þingmaður segir að séu óráðleg nýtingaráform hjá Orkuveitu Reykjavíkur falli ekki eigi að síður undir þá skilgreiningu sem hún sjálf leggur hér á borðið með sér og sækir í farteski prófessors Guðna Axelssonar. Ég fæ ekki betur séð en að nýtingaráformin, eins og hún lýsir þeim, falli að þeim skilgreiningum sem prófessor Guðni Axelsson leggur á sjálfbæra nýtingu, þ.e. að hægt sé að nýta svæðið í 100–300 ár með lítt breyttum hætti.

Ef það er hægt þá fellur það undir skilgreiningu Guðna Axelssonar. En ég ætla nú ekki að þrasa við hv. þingmann. Ég er í meginatriðum sammála helstu sjónarmiðum sem hún hefur flutt (Forseti hringir.) hér.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og iðnn.

Út af dagskrá voru tekin 8.–11. mál.

Fundi slitið kl. 19:07.

---

68. FUNDUR

mánudaginn 25. febrúar,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Raforkumálefni, skýrsla, 311. mál, þskj. 405. — Ein umr.
3. Óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, þáltill., 52. mál, þskj. 52. — Fyrri umr.
4. Heildararðsemi stóriðju- og stórvirkjanafram-

kvæmda fyrir þjóðarbúið, þáltill., 57. mál, þskj. 57. — Fyrri umr.

5. Undirbúningur að þjónustumiðstöð við olíuleit á Drekasvæði, þáltill., 329. mál, þskj. 537. — Fyrri umr.

6. Raforkuver, frv., 393. mál, þskj. 637. — 1. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Grétar Mar Jónsson, 10. þm. Suðurk.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Árni Johnsen, 6. þm. Suðurk.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suðurk.,
Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðaust.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jóhanna Sigurðardóttir fél.- og trmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Kjartan Ólafsson, 4. þm. Suðurk.,
Steinunn Þóra Árnadóttir, 4. þm. Reykv. n.

Tilkynning um dagskrá.

[15:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill láta þess getið að að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma fer fram utandagskrárumræða um áform um frekari uppbyggingu stóriðju. Málshefjandi er hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Hæstv. iðnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[15:03]

Útbýting:

Efni og efnablöndur, 431. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 687.

Leiðsöguhundar, 313. mál, svar heilbrrh., þskj. 685.

Starfsemi Breiðavíkurheimilisins 1952–1979, 429. mál, skýrsla forsrh., þskj. 683.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Skattamál tengd byggingu Kárahnjúkavirkjunar.

[15:04]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þannig er mál með vexti að þegar framkvæmdir hófust við Kárahnjúkavirkjun, þá miklu framkvæmd, varð fljótlega ljóst að stjórnvöld, eftirlitsaðilar og ýmsir opinberir aðilar voru harla vanbúnir til að takast á við þær aðstæður sem þar voru að myndast. Þar á meðal fóru að berast sögur af því að ýmislegt sem varðaði skráningu erlends vinnuafls og skattgreiðslur af launum erlendra starfsmanna væri ekki sem skyldi. Strax á 130. löggjafarþingi á árunum 2003–2004 lagði ég fyrirspurn fyrir þáverandi fjármálaráðherra, Geir H. Haarde, varðandi skattgreiðslur í tengslum við byggingu Kárahnjúkavirkjunar og spurði m.a. fjármálaráðherra hver væru að mati ráðherra helstu vandamál og álitamál sem upp kynnu að koma í sambandi við skattalega meðferð mála tengd þessari framkvæmd. Það er skemmst frá því að segja að þáverandi fjármálaráðherra og núverandi hæstv. forsætisráðherra svaraði:

„Að mati ráðuneytisins eru engin sérstök álitamál eða vandamál sem upp kunna að koma í sambandi við skattalega meðferð mála vegna Kárahnjúkavirkjunar“ o.s.frv.

Þetta svar kom mér á óvart. Ég þóttist vita betur og á næstu þremur þingum endurtók ég þessa fyrirspurn við þáverandi og síðan núverandi hæstv. fjármálaráðherra og fékk alltaf sama vitlausa svarið. Auðvitað er það komið á daginn að þarna voru mál í miklum ólestri, sveitarfélög fengu ekki útsvarstekjur eins og vera skyldi og það sem alvarlegra er, ríkið klúðraði innheimtu á sköttum á af launum erlendra starfsmanna þannig að nú stendur eftir skuld upp á 1,5 milljarða kr. við fyrirtækið Impregilo. Þrátt fyrir hæstaréttardóm sem féll á síðasta ári hefur ríkið ekki enn, það ég best veit, innt greiðsluna af hendi og borgar núna 1 millj. kr. á dag í dráttarvexti.

Því er spurning mín til hæstv. fjármálaráðherra: Mundi fjármálaráðherra í dag svara eins ef hann væri að því spurður hvort þarna væru einhver (Forseti hringir.) vandamál á ferðinni? Í öðru lagi: Hyggst hæstv. ráðherra fara að gera upp þessa skuld eða hefur hann í hyggju að halda áfram að borga 1 millj. kr. á dag í dráttarvexti?

[15:07]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er auðvelt að svara því en í ljósi reynslunnar held ég að enginn gæti svarað eins og við svöruðum, bæði ég og fyrrverandi fjármálaráðherra á sínum tíma, þegar þetta mál var í umræðunni, enda reyndist síðan niðurstaða þessa máls vera á annan veg en ríkisskattstjóri úrskurðaði um á sínum tíma og á annan veg en niðurstaðan varð í héraðsdómi en síðan gildir auðvitað niðurstaða Hæstaréttar í þessu sambandi. Við höfum lagt til breytingar á lögum til að bregðast við því vandamáli sem þarna kom upp og vonandi kemur slíkt vandamál ekki upp aftur.

Í gangi hafa verið viðræður við fyrirtækið um þá stöðu sem upp var komin og án þess að fara ítarlega út í það þá töldu þeir sem með málið fara fyrir ríkið að þeir væru í viðræðum við fyrirtækið um það hvernig ljúka ætti þessu máli, og ef ég fer rétt með þá þingfesti lögmaður fyrirtækisins mál á hendur ríkinu. Ég held að það sé rétta orðalagið í þessu. Ríkið þarf auðvitað að gæta hagsmuna sinna í þessu. Fyrirtækið þarf að sýna fram á að það hafi raunverulega innheimt þessa fjármuni og til að hægt sé að greiða þá þarf að liggja fyrir hverjir standa á bak við þá skattskuld sem þarna er um að ræða. Loks koma einhver fleiri atriði inn í þetta sem gera málið flóknara og ekki er tími til að fara út í hér en við vinnum að þessu máli á þann hátt að við reynum að gæta hagsmuna ríkisins eins og best verður á kosið. Hv. þingmaður getur treyst því.

[15:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég hlýt að sönnu að fagna því, sennilega í sjötta skipti sem ég tek þetta mál upp, að fjármálaráðuneytið gefst nú loksins upp og játar mistök sín og viðurkennir að svörin sem mér voru gefin ár eftir ár á þingi voru röng. Þessi framkvæmd var ekki í lagi og ekki var hugað að því að hafa þannig lagaumgjörð um þetta að málið gengi upp

Fjármálaráðuneytið á engan kost annan en að virða dóm Hæstaréttar og endurgreiða Impregilo hinar ofteknu greiðslur frá þeim. Það er undarleg hagsmunagæsla, herra forseti, að velja það frekar að borga 1 millj. kr. á dag í dráttarvexti en að greiða a.m.k. þannig inn á skuldina að hún lækki og út af standi þá eitthvað sem ágreiningur er um. Ég efast reyndar um að fjármálaráðuneytið eigi nokkurn annan kost en að gera upp við Impregilo. Síðan er það seinni tíma mál hvort hæstv. fjármálaráðherra vill reyna að fara til Portúgals og ná sköttunum af kaupleigufyrirtækjunum sem þar eru skráð með einhverjum öðrum ráðum en það liggur fyrir niðurstaða, hæstaréttardómur um að framkvæmdaaðilinn, Impregilo, ber ekki ábyrgð þarna (Forseti hringir.) miðað við þágildandi lög. Ég undrast samt og spyr hæstv. fjármálaráðherra: Af hverju er ekki sú leið valin að greiða a.m.k. inn á skuldina til að lækka dráttarvaxtakostnaðinn?

[15:10]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er alveg sjálfsagt ef svo reynist vera að menn hafi haft rangt fyrir sér að þeir viðurkenni það. Ég held reyndar að ég sé búinn að gera það einu sinni áður úr þessum stóli fyrir áramótin þegar þetta mál var til umræðu, en ég þykist vera nokkuð viss um að hv. þingmaður mun taka málið upp aftur og kannski nokkrum sinnum aftur til að fá mig til að viðurkenna það oftar og sjálfsagt hefur hann gaman af því og er allt í lagi með það.

Hins vegar gengur dómurinn ekki út á upphæðir, ef ég man þetta rétt, og það liggur því enginn dómur fyrir um það hver skuld ríkisins er. En áður en hægt er að fara að greiða skuldina þarf að komast að einhverri niðurstöðu um það og ég held að það sé í anda þess að gæta hagsmuna ríkisins að það sé gert á réttan hátt.

Ólögmæt veðmálastarfsemi.

[15:11]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Samkvæmt almennum hegningarlögum er bannað að hafa fjárhættuspil og veðmál að atvinnu og það varðar við lög að auglýsa, hýsa eða reka slíka starfsemi. Í síðustu viku var það dregið fram í dagsljósið að einn hv. alþingismaður hefði tekið þátt í pókerkeppni þar sem peningar voru undir. Ég hef ekki hugsað mér að gera það að umræðuefni en það var tilefni þess að ég leyfi mér að varpa fram spurningu til hæstv. dómsmálaráðherra.

Hér er það opinbert leyndarmál að póker er spilaður upp á peninga á mörgum stöðum hér á landi og í sjónvarpi er auglýst hvar taka megi þátt í póker á netinu, sérstakir sjónvarpsþættir eru sýndir frá keppni í póker með viðeigandi skýringum og jafnvel kennslu í þessu fjárhættuspili. Nú hefur sjálfur formaður Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðni Ágústsson, látið þess getið í fjölmiðlum að hann telji ástæðu til þess að fara yfir lög og reglur í þessu eins og svo mörgu öðru. Á hann þá væntanlega við það að menn vilji leyfa samkvæmt lögum að póker sé spilaður hér á landi.

Ég spyr hæstv. ráðherra að gefnu tilefni: Hvað hyggjast dómsmálayfirvöld aðhafast á þessum vettvangi til að koma í veg fyrir þessa ólöglegu starfsemi?

[15:13]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að segja hér um hvað er löglegt og ólöglegt í því sem hv. þingmaður nefndi. Ég veit hins vegar að á vegum dómsmálaráðuneytisins er unnið að því að endurskoða lög um happdrætti undir forustu Páls Hreinssonar hæstaréttardómara og með þátttöku aðila sem eiga hagsmuna að gæta og fulltrúa félagasamtaka sem eiga hagsmuna að gæta á þessu sviði til að tryggja að íslensk löggjöf í þessu efni samræmist evrópskri löggjöf og hægt sé að standa vörð um þá miklu hagsmuni sem hér eru í húfi þegar litið er til þeirra félagasamtaka og annarra sem hafa tekjur af því sem kalla má fjárhættuspil. Nefni ég þar lottó, spilakassa, happdrætti og annað slíkt. Ég hef einnig falið þessari nefnd að fara yfir reglur varðandi það sem lýtur að pókerspili, því að eins og hv. þingmaður gat um réttilega nýtur þetta spil mjög mikilla og vaxandi vinsælda og er markaðssett á margvíslegan hátt. Um allan heim vinna menn að því að móta reglur um það og setja reglur til að koma til móts við þann gífurlega áhuga sem er greinilega á því að spila þetta spil. Ég vænti þess því að þessi nefnd undir forustu Páls Hreinssonar muni einnig taka á þessu máli eins og öðrum sem varða fjárhættuspil.

[15:15]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Með allri virðingu fyrir vinsældum pókersins þá er staðreyndin sú að fjárhættuspil og veðmálastarfsemi er bönnuð samkvæmt lögum. En hér eru gerðar undanþágur líka samkvæmt lögum um að samtök í góðgerðarmálum, líknarmálum og íþróttum eftir atvikum hafa sérstök leyfi til þess að reka veðmálastarfsemi sem felst þá fyrst og fremst í happdrættum, í lottói og spilakössum.

Ég held að hvað sem líður þróuninni á hinum alþjóðlega markaði og í gegnum netið þá verði dómsmálayfirvöld og löggæslan að taka á þeirri ólöglegu starfsemi sem þrífst hér, því miður, víða um land og eykur spilafíkn og flytur allan hagnaðinn af þessari starfsemi út til einkaaðila eða jafnvel til útlendinga.

Endurskoðun samnings við Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar.

[15:16]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það sem mig langar brydda aðeins upp á tengist sölu á eignum sem Bandaríkjamenn áttu áður og voru síðan afhentar Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar. Réttarfarsleg staða þeirra eigna hefur verið nokkuð óljós. Það kom fram í umræðu hér á þinginu í tengslum við fjár-

lög og fjáraukalög að í samningum ríkisins og Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar var gengið þannig frá að félagið fékk 100% söluþóknun fyrir að ráðstafa þessum eignum. Félagið fékk sem sagt allt sem kom af sölunni í sinn hlut.

Nú hefur legið fyrir að það standi til að endurskoða þessi ákvæði. Ég kem hérna upp til að spyrja fjármálaráðherra sérstaklega að því hvað þeirri endurskoðun líði. Það hefur verið mat þeirra sem um þetta hafa fjallað að hér hafi fjármálaráðuneytið í raun farið mjög gróflega á svig við fjárreiðulög. Ég hefði líka gaman af því að vita hver afstaða fjármálaráðherra sé til þeirra mála, hvort hann telji ef til vill að óþarft sé að endurskoða þessi ákvæði og að í þessum efnum sé allt eins og það á að vera þannig að félag þetta hafi hér eftir sem hingað til 100% af því sem það fær í sinn hlut fyrir sölu eignanna til eigin ráðstöfunar en þannig hefur verið farið fram að þessu með þær 130 milljónir sem komið hafa inn fyrir sölu á síðasta ári. Þær fékk félagið orðalaust til sinnar ráðstöfunar og er ekki að sjá annað af þeim gögnum sem ég hef séð frá Ríkisendurskoðun en að það sé skráð inn sem tekjur félagsins.

[15:18]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Sú endurskoðun sem hv. þingmaður nefndi er í undirbúningi. Ég tel nauðsynlegt að hún fari fram. Eins og hv. þingmenn vita þá þróuðust mál á allt annan og á miklu jákvæðari veg hvað varðar þær byggingar og þá aðstöðu sem er fyrir hendi á Keflavíkurflugvelli. Satt best að segja áttum við von á því að starfsemi félagsins yrði þannig háttað að það þyrfti á fjármunum að halda frá ríkinu frekar en að það væri að skila tekjum af sölu eigna í ríkissjóð. Þess vegna var þessi háttur hafður á sem auðvitað er sérstakur. Því skal ekki neitað. Ég tel hins vegar að hann stangist ekki á neinn hátt við fjárreiðulögin. En það er mjög eðlilegt miðað við það að það þróaðist allt á hinn betri veg og að betur hefur gengið að koma eignunum í verð að þessum samningi verði breytt og ég á ekki von á öðru en að það geti gengið vel og skynsamlega fyrir sig.

[15:19]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka fyrir það svar sem hér er komið fram um að endurskoðun á þjónustusamningi Kadeco eða Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar og ríkisins sé þá hafin eða standi til. Það er gott að heyra. En ég undra mig svolítið á yfirlýsingu fjármálaráðherra og vil fá skýringu á henni, um hvernig hann telur að 100% ráðstöfun á söluverði eigna geti staðist fjárreiðulög. Hér er um að ræða eignir sem aldrei var gengið frá af hinu háa Alþingi að rynnu frá ríkinu til Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar. En síðan er í þjónustusamningi beinlínis gert ráð fyrir því að félagið eignist allt andvirði eignanna.

Ef gengið hefði öðruvísi með sölu eignanna þannig að minna hefði selst þá væri staðan fjárhagslega vissulega önnur en í mínum huga væri brotið eitt og hið sama, að ráðstafa með þessum hætti eignum ríkisins með einföldum þjónustusamningi milli Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar og ríkisins þannig að eignum (Forseti hringir.) sé mismunað þannig út úr ráðuneyti.

[15:21]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ástæðan er auðvitað sú að félaginu voru falin ákveðin verkefni, mjög umfangsmikil verkefni sem við vitum að muni kosta mikla fjármuni. Þegar þetta var gert var út af fyrir sig ekki fyrirséð að jafnvel þessar tekjur félagsins mundu duga fyrir þeim verkefnum sem félaginu voru falin þó það líti út fyrir í dag að það verði afgangur og jafnvel umtalsverður afgangur af þeirri sölu sem þarna var fyrirhugað að færi fram.

Sala eigna ríkisins á Keflavíkurflugvelli.

[15:21]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég held áfram með það mál sem hv. þm. Bjarni Harðarson beindi að hæstv. fjármálaráðherra. Við höfum hér tvö bréf, annars vegar frá fjármálaráðuneytinu, dagsett 28. janúar sl, til fjárlaganefndar og hins vegar álit Ríkisendurskoðunar frá 18. febrúar sl. um söluverð á eignum á Keflavíkurflugvelli sem þróunarfélaginu var falið að selja.

Í bréfi fjármálaráðuneytisins segir að söluverðið hafi numið 12 milljörðum og 801 millj. kr. og að það hafi átt að bókfærast þá samkvæmt kaupsamningunum sem gerðir voru. Samkvæmt bréfi Ríkisendurskoðunar segir að þessar eignir hafi átt að bókfærast sem 15,7 milljarðar kr. Það er sú upphæð sem Ríkisendurskoðandi bar ábyrgð á á fundi með fjárlaganefnd og var höfð sem rök hér við afgreiðslu fjárlaga.

Nú vil ég minna fjármálaráðherra á að það var rangt sem hann sagði áðan, að þróunarfélagið ætti þessar eignir. Það er ekki rétt. Þróunarfélagið er með þær í söluferli fyrir hönd ríkisins. Til viðbótar þessu eru 2,9 milljarðar kr. sem samkvæmt fjárlögum sem voru samþykkt rétt fyrir jól áttu að koma inn á árinu 2007. En núna er tilkynnt að þeir komi ekki inn fyrr en á þessu ári þannig að þau fjárlög sem samþykkt voru rétt fyrir jól — og þá höfðu allar upplýsingar átt að liggja fyrir um þau — eru röng.

Ég spyr hæstv. fjármálaráðherra: Hverju sætir þetta? Er fjármálaráðherra að beita þingið blekkingum eða hvernig vill hann skýra þennan mikla mun sem þarna er upp á nokkra milljarða kr. sem stendur út af varðandi sölu (Forseti hringir.) á eignum ríkisins gegnum þróunarfélagið?

[15:24]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég held að ég hafi ekki sagt áðan að þróunarfélagið ætti eignirnar. Ef ég hef gert það þá hafa það verið mismæli og leiðréttist hér með.

Ef ég hef skilið hv. þingmann ... (**BjH:** Það má ekki ráðstafa þeim án Alþingis.) Ef ég hef skilið hv. þingmann rétt þá er hann að tala um mismun á þeim tölum sem voru í tilboði þess félags sem keypti eignirnar og fyrir lá við fjárlagaafgreiðslu fyrir jólin og af þeirri niðurstöðu sem fyrirséð var síðan á endanlegum kaupsamningi, sem ég veit svo sem ekki enn þá hvort hefur verið gengið frá endanlega en leit út fyrir að yrði niðurstaðan þegar síðari talan var birt — en mismunurinn á þessum tölum skýrist á breytingum sem

urðu frá því að tilboðið var gert og þangað til samningurinn var endanlega undirritaður og felst í tvennu ef ég man þetta rétt — og ég er að fara með þetta eftir minni — annars vegar því að breytingar á raflögnum á húsnæðinu verða núna ekki framkvæmdar af þróunarfélaginu heldur verða þær framkvæmdar af kaupandanum og kaupverðið lækkað þá sem því nemur og tekjur þróunarfélagsins þá eins og þær eru enn þá færðar og færðar í fjárlagafrumvarpinu lækka þá en kostnaður lækkar á móti. Önnur skýring er síðan sú að húsnæðið í fermetrum sem verið var að selja hafði ekki verið mælt endanlega þar sem eignirnar höfðu ekki verið skráðar í Landskrá fasteigna. Því var um færri fermetra að ræða þegar upp var staðið og því minna húsnæði um að ræða sem verið var að selja og þar af leiðandi lægri upphæð, herra forseti.

[15:26]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Mér kemur á óvart að enn sé verið að krukka í þessa kaupsamninga. Okkur voru sýndir þeir, reyndar óundirritaðir í fjárlaganefnd, við afgreiðslu fjárlaga og síðan höfðum við þá í höndum reyndar undirritaða svo síðar. Mér kemur því á óvart ef hæstv. ráðherra segir að nú sé enn verið að krukka í þessa kaupsamninga.

Ég vil vekja athygli á því að hér munar engu smáræði. Það munar 3 milljörðum kr. á því hvað Ríkisendurskoðun telur og hefur verið kynnt okkur í fjárlaganefnd að sé hennar mat á söluverði þessara eigna bókfært og hins vegar því sem fjármálaráðuneytið telur að eignin sé.

Eftir því sem fleira kemur upp í kringum bæði málflutning hæstv. ráðherra í þessu máli og þessara bréfa sem við höfum núna hér þá legg ég áherslu á það mál sem hv. þingmenn Atli Gíslason og Grétar Mar Jónsson hafa flutt um að það verði skipuð sérstök rannsóknarnefnd sem (Forseti hringir.) fari ofan í þessi mál samkvæmt 39. gr. stjórnarskrárinnar þannig að ekki geti talað hér sitt á hvað hæstv. (Forseti hringir.) fjármálaráðherra og Ríkisendurskoðun. Alþingi ber að fá (Forseti hringir.) niðurstöðu í þessu máli herra forseti. Og hvar er þetta þingmál sem er búið að liggja hér fyrir (Forseti hringir.) þinginu síðan í haust?

[15:27]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Alþingi mun auðvitað fá niðurstöðu í þetta mál. Það getur ekkert farið öðruvísi. En hv. þingmaður hefur nú gaman af því að þyrla upp moldviðri í kringum þetta einhverra hluta vegna. Fyrir jólin lá kauptilboð fyrir og það var að mati Ríkisendurskoðunar þess eðlis, það sterkt, ef ég má orða það svo, að það bæri að færa það í fjárlögin. Ríkisstjórnin lagði það til við fjárlaganefndina og fjárlaganefndin væntanlega eftir að hafa ráðfært sig við Ríkisendurskoðun lagði til við Alþingi að það yrði samþykkt á þann hátt.

En það var einungis um kauptilboð að ræða og eins og gerist stundum að þá breytast kauptilboð þangað til endanlegir samningar eru gerðir vegna breyttra forsendna og ég fór yfir þær (**Gripið fram í:** ... er bara rangt.) forsendur hérna áðan. (Gripið fram í.) Þær eru mjög skilmerkilegar (Gripið fram í.) og skýrar og hv. þingmenn ættu að hætta að (Forseti hringir.) kalla fram í og hlusta frekar á skýringarnar sem ég er að reyna að gefa þeim. (**BjH:** Það eru ósannindi í skýringunum.) Nei, nei.

Dráttarvextir af skattaskuldum.

[15:28]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Við höfum verið að ræða hérna um skattaskuldir og dráttarvexti. Ef hæstv. fjármálaráðherra vildi hlusta á mig. Hæstv. fjármálaráðherra kallar sjálfur á þessa athugasemd. (**Fjmrh.:** Framsóknar...) Hann bað um sjálfur, hæstvirtur. (Gripið fram í.) Eins og segir í 114. gr. laga um tekjuskatt er þar heimild til sýslumanna um að reikna dráttarvexti á skattaskuldir.

Án þess að vera að lengja mál mitt frekar þá langar mig til þess að spyrja. Ég hef upplýsingar frá fjármálaráðuneytinu. Mig langar til að spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvort það komi til greina að setja inn í skattalögin að sýslumenn fái líka heimild til þess að semja um eða lækka, jafnvel fella niður, dráttarvexti af skattaskuldum. Ég tel að það sé mjög mikið hagsmunamál. Það getur komið fyrir alla að skulda. En sá eltingaleikur sem hafður er af hálfu nokkurra sýslumannsembætta hér á landi við að innheimta skattaskuldir ásamt gífurlega háum dráttarvöxtum fer illa með nokkuð margar fjölskyldur og sundrar þeim. Í staðinn fyrir að geta samið og gengið frá sínum málum að þá eru þeir hundeltir eins og ótíndir glæpamenn. Ég spyr: Er eitthvað til tals að veita sýslumanni heimild til þess að fella niður eða lækka dráttarvexti af skattaskuldum?

[15:30]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég verð fyrst að biðja hv. þingmann afsökunar á því að ég skyldi ekki vera að hlusta nægjanlega vel en það er erfitt að tala við tvo framsóknarmenn í einu.

Varðandi þetta mál sem hann hefur fitjað upp á hér er það ekki þægilegasta málið sem menn þurfa að glíma við. Það sem helst þarf að hafa í huga í þessu er að allir þegnar landsins sitja við sama borð og fá sömu meðferð þegar þeir skulda skatta. Það er ástæðan sem liggur að baki því að þegar verið er að semja um hluti eins og þessa og þá gilda um það sérstakar reglur. Ef ég man rétt er ekki heimilt að semja um eða fella niður upphæðir eða vexti nema með leyfi Ríkisendurskoðunar, ég held að ég fari rétt með það. Það er gert til þess að allir sitji við sama borð og til að ekki sé mismunur á því hvernig farið er með mál hinna ýmsu einstaklinga í þjóðfélaginu.

Ég hef ekki verið að velta því fyrir mér að leggja til breytingar á því. Kannski er ástæða til þess að gera það. Þar sem málið hefur komið upp áður held ég að býsna erfitt geti verið að hafa aðra aðferð á þessu sem tryggir jafn vel að allir sitji við sama borð.

Umræður utan dagskrár.

Áform um frekari uppbyggingu stóriðju.

[15:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Keppni áliðnaðarfyrirtækjanna um ís-

lenskar orkulindir er kunn og kapphlaupið ekki í rénum. Í pípunum eru tvö eða þrjú ný álver og stækkunarhugmyndir liggja enn í loftinu í Straumsvík. Áformin ógna náttúruperlum bæði norðan heiða og sunnan auk þess sem þau eru bein ógnun við stjórn efnahagsmála hér á landi.

Ráðherrar ríkisstjórnarinnar gefa afar misvísandi skilaboð um aðkomu ríkisstjórnar að málunum, allt frá því að hér sé einungis um frjáls fyrirtæki á markaði að ræða sem stjórnvöld hafi enga aðkomu að, eins og hæstv. umhverfisráðherra hefur lýst yfir, yfir í það sem hæstv. forsætisráðherra og viðskiptaráðherra sögðu í umræðum hér á Alþingi Íslendinga 12. nóvember sl. að í ljósi yfirlýsingar Landsvirkjunar, sem þá var nýkomin, um að fyrirtækið ætlaði ekki að ganga til samningaviðræðna að sinni við fyrirtæki sem hyggja á byggingu nýrra álvera á Suður- og Vesturlandi. Hæstv. forsætisráðherra sagði að það liti út fyrir að óbreyttu að ekki yrði reist álver í Þorlákshöfn eða nýtt álver í Straumsvík. Undir þetta tók hæstv. viðskiptaráðherra.

Af yfirlýsingum ráðamanna Sjálfstæðisflokksins upp á síðkastið virðast þessar yfirlýsingar hæstv. forsætisráðherra og hæstv. viðskiptaráðherra gleymdar. Á hinn bóginn hafa talsmenn Samfylkingarinnar kosið að tjá sig sem minnst um fyrirhugaðar álversframkvæmdir, a.m.k. þær sem eru á fullu í Helguvík, þrátt fyrir að ráðamenn eða stjórnendur þess fyrirtækis hyggist hefja framkvæmdir að því er virðist núna strax og ætla að framleiða fyrsta áltonnið á árinu 2010. Án tilskilinna leyfa er fyrirtækið enn til losunar á gróðurhúsalofttegundum, án úrskurðar umhverfisráðherra um heildstætt mat á virkjunar-, orkuflutninga- og álversframkvæmdunum og svo liggur heldur ekki fyrir stefna ríkisstjórnarinnar varðandi loftslagsmál og losunarmál.

Hæstv. iðnaðarráðherra hefur tjáð sig um þessi mál, kannski ekki alveg nýverið en hann gerði það í Blaðinu, sem er hætt að koma út, í sumar er leið. Hann sagði þá tæpitungulaust að það væri borðleggjandi að öll þau miklu áform í stóriðju á Íslandi sem þá voru í pípunum, og eru að því er virðist enn, færu langt fram úr öllum þeim heimildum sem við hefðum varðandi losun á gróðurhúsalofttegundum og líklegt væri að við hefðum í framtíðinni.

Nú er ríkisstjórn Íslands búin að lýsa því yfir að hún ætli að styðja niðurstöðu Balí-fundarins í loftslagsmálunum. Hún er afar róttæk og gengur út á að draga saman losun gróðurhúsalofttegunda á næstu 12 árum, fyrir 2020, um 25–40%. Ríkisstjórn sem lýst hefur yfir slíkum stuðningi er að sjálfsögðu skuldbundin í þessum efnum og þar af leiðandi brennur það á þeirri ríkisstjórn að sýna í verki að hún ætli sjálf að ná þessum markmiðum sem yfirlýstur stuðningur er við á Balí.

Hæstv. forseti. Í ljósi þess sem ég hef rakið hér hef ég lagt fyrir hæstv. iðnaðarráðherra Samfylkingarinnar, Össur Skarphéðinsson, eftirfarandi spurningar: Ég spyr hvort ríkisstjórnin hafi tekið formlega afstöðu til þess hvort nýbygging eða stækkun þriggja til fjögurra álvera sé æskileg á næstu árum út frá þjóðhagslegu sjónarmiði, út frá umhverfislegu tilliti og ef ríkisstjórnin telur þetta vera æskilega þróun, hvaða álver ætlar hún þá að láta njóta forgangs.

Ég spyr líka hver staða viðræðnanna sé við Norðurál vegna álvers í Helguvík og hver aðkoma opinberra aðila hafi verið að þeim áformum eftir að samkomulag var undirritað milli Norðuráls, Fjárfestingarstofu iðnaðarráðuneytis, Útflutningsráðs og bæjarstjórnar Reykjanesbæjar í nóvember 2005.

Ég spyr hvort samningaviðræður við Alcoa vegna álvers á Bakka við Húsavík séu komnar á rekspöl og hver aðkoma ríkisstjórnarinnar hafi verið að þeim samningaviðræðum í kjölfar undirritunar samkomulags ríkisstjórnarinnar og Alcoa í New York 1. mars 2006.

Að lokum spyr ég hverju það sæti að stjórnvöld telji sig ekki geta haft áhrif á uppbyggingu stóriðju í ljósi þess að þau eru samningsbundnir þátttakendur í sumum stóriðjuverkefnunum, m.a. í Helguvík og á Bakka. Það er ríkisstjórnin eða stofnanir á vegum hennar sem veita leyfi fyrir starfseminni sem um er að ræða, virkjanirnar eru í flestum tilfellum á þjóðlendum í umsjá ríkisins, orkufyrirtækin eru nær alfarið í eigu opinberra aðila og stóriðjufyrirtækin eru háð losunarheimildum sem er í verkahring þessarar ríkisstjórnar að úthluta.

[15:38]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þá umhyggju sem hún sýnir náttúru og umhverfi Íslands en ég get fullvissað hana um að ríkisstjórnin deilir því með henni. Það er alveg ljóst að þessi ríkisstjórn mun sýna það í verki að náttúruperlum verður ekki kastað í forina.

Hv. þingmaður hefur sett fyrir mig töluvert margar og ítarlegar spurningar og ég ætla að reyna að svara þeim eftir bestu getu. Hv. þingmaður spyr í fyrsta lagi um hvort ríkisstjórnin hafi tekið formlega afstöðu til þess hvort æskilegt sé að byggja eða stækka þrjú eða fjögur álver og hvort það hafi verið metið í þjóðhagslegu eða umhverfislegu tilliti. Svarið er alveg afdráttarlaust nei, ríkisstjórnin hefur ekki tekið neina formlega afstöðu til þess. Hv. þingmaður veit hins vegar að tvö fyrirtæki hafa haft álver á prjónunum frá árinu 2005.

Að því er varðar sjónarmið umhverfisverndar sem hv. þingmaður spyr um þá er afstaða ríkisstjórnarinnar algjörlega ljós. Það eru í gildi lög frá Alþingi og reglur á þeim byggðar og þær munu gilda um álver og eins og er um allar aðrar framkvæmdir verða álver að uppfylla þær út í hörgul.

Hvað þjóðhagsleg áhrif varðar kom fram í skýrslu fjármálaráðuneytisins um þjóðarbúskapinn í apríl og október á síðasta ári að miðað við tímaáætlun þessara tveggja fyrirtækja sem fyrir liggur yrðu þensluáhrifin á hagkerfið af báðum, ef fram gengju, minni en helmingur af áhrifum Kárahnjúkavirkjunar og Fjarðaáls samanlagt. Síðan hefur vinda lægt í efnahagslífinu og ég vil líka að það komi fram, m.a. út af umræðum af hálfu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, að fyrir liggur að 15. apríl er stefnt að því að hagrænt mat á áhrifum stóriðjuframkvæmda á íslenskt efnahagslíf verði lagt fram. Það er unnið fyrir tilstuðlan iðnaðarráðuneytisins af Hagfræðistofnun Háskóla Íslands og má í því sambandi benda á ítrekaðar ábendingar OECD um nauðsyn slíks mats.

Hv. þingmaður spyr líka um stöðu viðræðna við Norðurál vegna Helguvíkur og hver hafi verið aðkoma opinberra aðila eftir undirritun samkomulagsins frá 2005. Í fyrsta lagi er það misskilningur hjá hv. þingmanni að iðnaðarráðuneyt-

ið sjálft hafi verið þátttakandi í því samkomulagi, svo var ekki, Fjárfestingarstofan var þar, eins og hv. þingmaður rifjaði upp. Í öðru lagi gilti það samkomulag einungis í 11 mánuði og það var ekki endurnýjað. Í þriðja lagi hefur Norðurál komið að máli við iðnaðarráðuneytið og óskað eftir því að gerður verði sérstakur fjárfestingarsamningur við fyrirtækið eins og hefur tíðkast um fyrri stórframkvæmdir af þessu tagi. Ég taldi að ekki væru forsendur fyrir því að gera slíkan samning.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort samningaviðræður við Alcoa séu komnar á rekspöl og hver aðkoma ríkisstjórnarinnar hafi verið að þeim í kjölfar undirritunar samkomulagsins frá New York í mars 2006. Það liggur alveg ljóst fyrir að ekkert nýtt samkomulag hefur verið gert milli Alcoa og ríkisstjórnarinnar, það eru engar viðræður í gangi. Ég hef hitt forstjóra Alcoa tvisvar, þrisvar sinnum eins og nokkra aðra forstjóra fyrirtækja sem hafa haft áform um að efla starfsemi hér eða koma upp starfsemi en það eru engar samningaviðræður í gangi. Í gildi er eldri samstarfsyfirlýsing, eins og hv. þingmaður vísaði til, um samráð við framkvæmd undirbúningsathugana og það gildir til 1. júlí. Framlag íslenskra stjórnvalda, ríkisstjórnarinnar, hefur einkum tengst innviðum á Norðurlandi, sér í lagi ávinningi og áhrifum af Vaðlaheiðargöngum en eins og hv. þingmaður veit hafa menn mikinn áhuga á Vaðlaheiðargöngum.

Síðan spyr hv. þingmaður um stjórntæki og hverju það sæti að stjórnvöld telji sig ekki geta haft áhrif á uppbyggingu stóriðju þar sem ríkisstjórnin sé samningsbundinn þátttakandi í undirbúningi sumra verkefna. Ég vil nú hafna því að við séum samningsbundinn þátttakandi í undirbúningi ef frá er talið það sem hv. þingmaður rifjaði hér upp um samkomulag við Alcoa sem rennur út 1. júlí nk. Það liggur alveg fyrir að þessi ríkisstjórn hefur tekið sér ný stjórntæki sem eiga að tryggja það sem hv. þingmaður varaði við hér áðan, að náttúruperlum væri kastað í forina.

Þegar ríkisstjórnin var mynduð var það sameiginleg niðurstaða að ekki yrði ráðist í stóriðju sem gæti haft skaðleg áhrif á náttúruna. Hún tryggði það með því að lýsa því yfir að ekki yrði farið inn á óröskuð svæði. Hún tryggði það með því að lýsa því yfir að engin rannsóknar- eða nýtingarleyfi yrðu gefin út fyrr en fyrir lægi rammaáætlun og hún hefur tryggt að sú rammaáætlun muni ekki liggja fyrir fyrr en Alþingi sjálft hefur rætt hana og samþykkt. Það var í krafti þessa sem ríkisstjórnin lýsti því yfir strax á fyrsta degi sínum að sex háhitasvæði sem hefðu sérstakt verndargildi yrðu tekin frá og vernduð. Það var þess vegna sem ég lét það verða eitt af mínum fyrstu verkum þegar ég steig fæti inn í iðnaðarráðuneytið að vísa frá öllum umsóknum um ný rannsóknarleyfi á óröskuðum svæðum. Það var þess vegna sem rammaáætlunin um vernd og nýtingu háhitasvæða var sett í gang og það var þess vegna sem Alþingi var gefinn kostur á að eiga síðasta orðið í henni. Það var þess vegna sem hvatt var til þess af hálfu ríkisstjórnarinnar að orkufyrirtækin hefðu til reiðu afl fyrir nýjan hátækniiðnað og stjórn Landsvirkjunar svaraði því fyrir sitt leyti með ákvörðun um að (Forseti hringir.) ekki yrði selt rafmagn til nýrra álvera. Það var þess vegna sem hæstv. umhverfisráðherra hefur verið hér að berjast fyrir nýju landsskipulagi. Með öðrum orðum, þessi ríkisstjórn hefur tekið sér stjórntæki (Forseti hringir.) sem eiga að tryggja að hvaða framkvæmdir sem ráðist verður í, verði óraskaðri náttúru (Forseti hringir.) ekki raskað.

[15:44]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Herra forseti. Hér er verið að ræða um frekari uppbyggingu stóriðju. Þessa umræðu verður að setja í samhengi við þarfir á frekari atvinnuuppbyggingu tiltekinna svæða, af hverju Þingeyingar og Norðlendingar sækja það stíft að nýta þá umhverfisvænu orku sem nötrar við bæjardyrnar til atvinnuuppbyggingar.

Þrátt fyrir tilkomu margra fyrirtækja og stofnana hefur íbúum í Þingeyjarsýslum fækkað mikið. Okkur sem búum á þessu svæði er alveg ljóst að það þarf meira til og brýn þörf er á meiri háttar atvinnuuppbyggingu til að okkur fjölgi aftur. Það er að sjálfsögðu markmið hvers sveitarfélags að vera sjálfbært um tekjuöflun. Sveitarfélögin þurfa að geta haldið uppi öflugri samfélagslegri þjónustu en það er deginum ljósara að eftir því sem fleiri sveitarfélög verða sjálfbær og meiri tekjur myndast, þess hagkvæmari verður rekstur þjóðarbúsins.

Einnig verður að líta til þeirrar landfræðilegu legu og aðstæðna sem við búum við. Auðvitað væri gaman að sjá sterkan háskóla rísa á Húsavík og að verðandi hátæknisjúkrahús verði staðsett í Norðurþingi en það er varla raunhæfur möguleiki eins og sakir standa vegna fjarlægðar frá meginþorra landsmanna. Þá er möguleikum varðandi atvinnuuppbyggingu í tengslum við nágrenni alþjóðaflugvallar ekki til að dreifa í Þingeyjarsýslum. En við getum m.a. nýtt okkur fyrrnefnda umhverfisvæna orku og landrýmið er nægjanlegt. (Forseti hringir.) Ég skora á ríkisstjórnina að koma fram með skýra stefnu og vinna með Þingeyingum og Norðlendingum öllum að því að styrkja byggðina og innviði hennar.

[15:46]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að taka þetta mál á dagskrá, ekki síst í því ljósi sem beinist að efnahagslífi landsins. Full þörf er á að ræða þessa hluti hér. Ef við höfum í huga á hverju þjóðin lifir, þ.e. nýtingu náttúruauðlinda, og setjum það í samband við vilja okkar allra til að efla velferð og stuðla að frekari rekstri og viðgangi þjóðarinnar hljótum við að spá í það með hvaða hætti við getum gert það og horfum þá til nýrrar verðmætasköpunar í samfélaginu. Eitt af því sem þar um ræðir hlýtur að vera stóriðja þar sem fyrirtæki eða einstaklingar vilja festa fé og láta það bera arð til hagsbóta fyrir sjálfa sig og ekki síður fyrir landið allt.

Við þessa umræðu er óhjákvæmilegt að taka þá líka afstöðu til þess hvort Íslendingar eigi að nýta þær auðlindir sem eru í landinu, bæði til lands og sjávar, til atvinnusköpunar, til verðmætasköpunar, til framfara fyrir samfélagið. Meðan aðrar þjóðir byggja tilvist sína á nýtingu auðlinda eins og olíu, gass eða kola þá nýtum við orkuauðlindir og auðlindir sjávar.

Hjá hv. 10. þm. Norðaust. kom vel í ljós vilji Norðlendinga til þess sem þar er að gerast. Mælir einhver í þessum

sal gegn því að Norðlendingar nýti landkosti fjórðungsins til hagsbóta fyrir sjálfa sig, til að byggja upp betri búsetuskilyrði á Norðausturlandi, og ekki síður fyrir þjóðina alla? Enginn leggur hlutina væntanlega upp með þeim hætti að mæla gegn slíku og að sjálfsögðu eigum við þá að horfa til annarra kosta, tvímælalaust. Komið hefur fram í ágætri skýrslu eftir Benedikt Þorra Sigurjónsson, sem hann skrifaði um kostnað og ábatadreifingu vegna álversins á Húsavík, að sveitarsjóðurinn einn fyrir Norðurþing (Forseti hringir.) mun draga til sín 8 milljarða af núvirtum hagnaði bara við þessa einu framkvæmd. Og er þá ótalinn hagnaðurinn (Forseti hringir.) sem samfélagið hefur að öðru leyti.

[15:49]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra þingforseti. Stóriðjumál verða væntanlega á dagskrá eitthvað áfram hjá okkur og við þurfum að fjalla um þau. Ég hef talið að stóriðju þyrfti í Helguvík, ég hef talið að stóriðju þyrfti á Bakka við Húsavík.

Við á Suðurnesjum búum við það að varnarliðið er farið af okkar svæði og sú byggingarbóla sem hátt hefur risið er að hjaðna. Síðan kemur niðurskurður á veiðiheimildum í þorski og bann við loðnuveiðum, áhrif af ónýtu kvótakerfi gera það að verkum að blikur eru á lofti og við þurfum að fá ný atvinnutæki. Álver í Helguvík er því mjög af því góða. Við þurfum að fá mengunarkvóta fyrir Helguvík og Bakka, það er engin spurning um það. Nú, þegar hlutabréfamarkaðurinn er að síga og virðist vera í frjálsu falli, mun það hafa veruleg áhrif á atvinnulíf á Íslandi og við þurfum að spýta í lófana og reyna að halda áfram að byggja upp og búa okkur til gjaldeyristekjur.

Því er ekki að neita að ríkisstjórnin og þeir flokkar sem standa að henni, annars vegar Samfylkingin og hins vegar Sjálfstæðisflokkurinn, virðast ekki vera sammála um eitt eða neitt í þessu. Maður áttar sig ekki á því á hvaða vegferð ríkisstjórnin er sem slíkt. Það er auðvitað sorglegt þegar þessir flokkar tala hvor í sína áttina í þessum málum.

[15:51]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Hv. þm. Kristján Þór Júlíusson mætti muna eftir einni auðlind í viðbót þegar hann er að telja þetta upp, það er mannauðurinn. Það væri kannski ráð að nota einhvern tíma hausinn á sér og sjá kosti í fleiru en því einu sem hv. þingmaður er svo bundinn af.

Þó að hæstv. iðnaðarráðherra tali snöfurmannlega er engu að síður ákaflega erfitt að fá botn í það hver staða þessara mála er hjá hæstv. ríkisstjórn. Veruleikinn er sá að undirbúningurinn er á fullu og þeir sem fyrir honum standa a.m.k. telja sig greinilega vera að því í góðri trú. Stjórnvöld hafa ekki stoppað þá af í Helguvík, á Bakka, hvað varðar olíuhreinsunarstöð, hvað varðar áform í Þorlákshöfn, hvað varðar áform um stækkun eða flutning í Straumsvík. Það er nauðsynlegt af öllum ástæðum, umhverfislegum, efnahagslegum, atvinnulegum, að þessi mál liggi skýrt fyrir hjá hæstv. ríkisstjórn.

Telur ríkisstjórnin að hana vanti lagastoð til að stýra þessum fjárfestingum? Vill hún það eða vill hún það ekki? Ekki stendur á Alþingi, trúi ég, að afgreiða heimildarlög ef ríkisstjórnin þarf sterkari lagalegar forsendur til að stýra þessum fjárfestingum þannig inn í hagkerfið, ef einhverjar verða, að ekki kvikni í því. Hvernig hyggst ríkisstjórnin standa að hagstjórn ef tvö, þrjú, fjögur stóriðjuverkefni fara af stað á næstu missirum? Eða er það orðið markmið í sjálfu sér að keyra íslenska hagkerfið áfram í bullandi þenslu og verðbólgu með hæstu stýrivöxtum í heimi þannig að rjúki úr öllu saman og bremsurnar séu rauðglóandi og það á kostnað íslenskrar náttúru? Er það þannig sem menn sjá þetta fyrir sér til frambúðar? Já eða nei. Og er ríkisstjórnin þá sátt við það að Seðlabankinn geti ekki lækkað stýrivexti, stýribankinn með seðlavextina sína? Það er alveg ljóst, það liggur fyrir að Seðlabankinn hefur sagt: Fari þessi stóriðjuverkefni af stað munum við ekki geta hafið vaxtalækkunarferlið. Það er skýrt. Og ríkisstjórnin verður að gera betur en hæstv. iðnaðarráðherra gerði hér. Áformin liggja öll fyrir, m.a. í skýrslu frá honum sjálfum sem við ræðum á eftir.

[15:53]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Það var dálítið sérstök staða sem blasti við ríkisstjórninni þegar hún tók við og blasti við Samfylkingunni þegar hún kom í iðnaðarráðuneytið. Staðan var sú að Framsóknarflokknum hafði með ævintýralegum hætti tekist að losa hið opinbera við öll þau stjórntæki sem það þó hafði fyrir árið 2003 til að hafa áhrif á stóriðjuuppbyggingu í landinu. Afleiðingarnar voru þær að í tíð Framsóknarflokksins í iðnaðarráðuneytinu var algert stjórnleysi, leyfaúthlutanir án heildarsýnar og hvað þá framtíðarsýnar. Við þetta búum við í dag og afleiðingar þess.

Ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks er þegar farin að byggja þessi stjórntæki upp eins og fram kom í máli hæstv. iðnaðarráðherra áðan. Ekki verður, það hefur verið tekið fram, farið inn á óröskuð svæði meðan verið er að vinna og ljúka rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúruauðlinda. Ekki verða gefin út nein ný rannsóknarleyfi og nýtingarleyfi fyrr en þeirri vinnu er lokið og síðan mun sú vinna verða afgreidd frá hinu háa Alþingi. Einnig er verið að vinna að, og það liggur fyrir þinginu, landsskipulagi sem Alþingi á eftir að fjalla um. Ég get nefnt fleira, svo sem yfirlýsingar um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda.

Virðulegi forseti. Með þessu hefur ríkisstjórnin dregið náttúruverndarlínuna í sandinn. Hún hefur dregið náttúruverndarlínuna í sandinn og það er alveg klárt að hér er á ferðinni ný nálgun gagnvart stóriðju í framtíðinni þar sem náttúran nýtur vafans.

Að lokum verð ég að segja að auðlindir eru auðvitað eins og allir vita ekki ótakmarkaðar. Við þurfum að horfa til þess að fara að móta orkupólitík, þ.e. hvernig við ætlum að nýta þá orku sem við erum að draga upp. Eins og staðan er í dag fara 80% til stóriðju og þegar á næsta ári verðum við farin að nýta einn þriðja af möguleikum (Forseti hringir.) okkar í nýtingu á orkuauðlindum. Þetta er eitthvað sem við þurfum að fara vel í gegnum.

[15:55]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem hér er.

Umfjöllunarefnið er brýnt, einkanlega vegna þess að stefna stjórnvalda er ekki bara óljós og mótsagnakennd. Meira að segja hjá einum og sama stjórnmálamanninum, hæstv. iðnaðarráðherra, Össuri Skarphéðinssyni, er ekki hægt að greina að um sé að ræða eina og samfellda stefnu. Nú fyrir nokkrum dögum lýsti hann því yfir í blöðum að hann vildi forgangsraða álverum, taka Bakka fyrst og Helguvík svo. Þegar við svo heyrum í honum í ræðupúlti í hinu háa Alþingi er hann búinn að gleyma því viðtali og þeim orðum sem þar eru. En aðalatriðið er þó að stefna stjórnarinnar er afskaplega þokukennd. Á sama tíma og hæstv. fjármálaráðherra gefur út yfirlýsingu um að nú sé að hefjast uppbygging á álverinu í Helguvík heyrum við yfirlýsingar samfylkingarmanna sem ganga þvert á það.

Þau orð að þessi álver séu komin af stað fyrir tilverknað Framsóknarflokksins ætla ég svo sem ekki að ræða sérstaklega. Framsóknarflokkurinn hefur átt sinn þátt í atvinnuuppbyggingu í landinu og skammast sín ekkert fyrir það. En varðandi stjórntækin, sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir vék að, þá hafa þau flest verið færð til í anda EES-samningsins. Við höfum verið sammála um það, mjög mörg, að fara eftir þeim samningi og ég vona að Katrín Júlíusdóttir sé okkur sammála um að fylgja honum.

Það skiptir miklu máli að fyrir liggi afstaða stjórnvalda til uppbyggingarinnar bæði á Bakka og í Helguvík. Á meðan hlutirnir eru eins og þeir eru í dag þá erum við að skapa mjög erfiða stöðu fyrir þau fyrirtæki sem vinna að þessum málum. Það er fráleitt að ætla að kenna stjórnarandstöðunni um, eins og heyrst hefur frá sumum og m.a. aðstoðarmanni hæstv. fjármálaráðherra, að óvissa sé í þessum málum. Óvissan er öll stjórnarinnar megin og það er brýnt að við fáum þar skýrar línur.

[15:58]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Eins og hv. þingmenn vita eru blikur á lofti í efnahagsþróun heimsins og þá ekki síður hjá okkur eins tengd og við erum orðin hinum stóra heimi hvað þau mál varðar. Það er þó eitt sem ekki hefur breyst að undanförnu, það er áhugi erlendra fjárfesta á því að fjárfesta á Íslandi og nota til þess innlenda orkugjafa.

Þegar við horfum til þess að bankar hér á landi eru settir undir hátt vaxtaálag og menn horfa á ýmsa lund gagnrýnum augum á það sem hér hefur verið að gerast þá er þetta afskaplega jákvætt. Ég held að það sé raunverulega fátt sem getur haft eins jákvæð áhrif á afstöðu erlendra aðila til okkar en það að teknar verði ákvarðanir um áframhaldandi erlendar fjárfestingar hér á landi, með því sýna aðilar fram á að þeir bera traust til þess sem hér er að gerast og eru tilbúnir að leggja fjármuni sína að veði til þess. Það mun að sjálfsögðu styrkja grunn fjármálafyrirtækjanna í útrás sinni og hjálpa þeim að vera með í upptaktinum þegar losnar um á fjármálamörkuðum heimsins.

Öll þau verkefni sem verið er að fjalla um, Helguvík, Þorlákshöfn og Bakki, þurfa auðvitað að fara eftir íslenskum lögum. Verið er að vinna að því og ekki von á öðru en af því komi réttar og góðar niðurstöður. Ég vil fá að vitna í orð hæstv. fyrrverandi samgönguráðherra þar sem hann sagði: „Þá tel ég reyndar að við getum með stolti sýnt fram á, að með því að slík álframleiðsla færi fram á Íslandi og orkan væri raforka, en ekki kol eða olía og að hér væru ýtrustu hreinsunartæki notuð drifin með raforku, þá væri hér um það bil eins lítil mengun við álframleiðslu og hægt væri að hugsa sér yfirleitt í heiminum.“

Ég er sammála orðum þessa fyrrv. hæstv. samgönguráðherra, sem heitir Steingrímur J. Sigfússon. Ég held að við ættum að hafa þetta í huga, frú forseti, þegar við veltum þessum málum fyrir okkur.

[16:00]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að þessi umræða er komin hér á dagskrá. Víða á landinu er mikil þörf á nýrri atvinnuuppbyggingu. Það fer ekki á milli mála að t.d. byggðirnar á Miðausturlandi eru nú betur staddar í þrengingum sem vissulega stafa af minni þorskveiði og ef til vill loðnubresti vegna þess að þar hefur risið álver. Það hefur risið álver í Reyðarfirði sem komið er vel á veg, næstum í fullum rekstri. Þar er auðvitað alls konar atvinnuuppbygging sem tengist þessum iðnaði. Menn geta því ekki afgreitt iðnaðarkosti sem slíka á grundvelli þess að þeir skapi ekki forsendur fyrir atvinnuuppbyggingu í landinu.

Hins vegar er það spurningin um forgangsröðun. Hvernig ætlum við að nýta orkuna? Hvar og hvernig ætlum við að nýta hana? Hvernig ætlum við að styrkja byggðir landsins með því að nýta orkuna og forgangsraða orkunýtingu?

Fólk hér á landi spyr nú þessa dagana hvað sé til ráða í atvinnumálum. Svörin liggja auðvitað ekki ljós fyrir í því óvissuástandi sem við horfum nú á. Við höfum sagt það í Frjálslynda flokknum að við legðumst ekki gegn því og styddum það að menn geti nýtt afl og atvinnukosti sína í heimahéruðum og horft þar til sinnar eigin orku. Í því sambandi höfum við m.a. bent á álver við Bakka við Húsavík og orku á Norðausturlandi.

Ef gamall bóndi væri spurður að því hvort hann mundi slátra kú til að bjarga fjölskyldunni sinni þá mundi (Forseti hringir.) hann sennilega svara: Já, ég slátra kúnni. Einhverju skal fórna til nýrra atvinnukosta.

[16:02]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka þessa umræðu og hæstv. iðnaðarráðherra svörin. Ég sé ekki betur en að hér liggi svör ríkisstjórnarinnar á borðinu þegar þau eru vegin, svör hæstv. iðnaðarráðherra og svör hæstv. fjármálaráðherra. Það er alveg ljóst að ef tækin, sem hæstv. iðnaðarráðherra talar um svo fjálglega í ræðu sinni, eru brúkuð þá koma þau, ef ég túlka svar hæstv. fjármálaráðherra, til með að skila réttum og góðum niðurstöðum. Hvaða niðurstöður ætli það séu í huga hæstv. fjármálaráðherra? Álver í Helguvík, álver á Bakka og álver í Þorlákshöfn. Og þar með eru farin fyrir lítið öll áform Samfylkingarinnar um hið fagra Ísland.

Auðvitað var hæstv. iðnaðarráðherra að reyna að tala til kjósenda Samfylkingarinnar sem kusu Samfylkinguna út á hið fagra Ísland, þá grænu hempu sem sá stjórnmálaflokkur brá yfir sig í kosningabaráttunni. En auðvitað er það degin-

um ljósara að flokkur sem dregur náttúruverndarlínuna í sandinn á það á hættu að Sjálfstæðisflokkurinn komi með kústinn sinn og þurrki línuna út og reisi öll þau álver sem hugsast getur. Og hvað gerir Samfylkingin þá? Samfylkingin fylgir auðvitað á eftir.

Það sem kemur fram í umræðunum hér er að Samfylkingin ætlar sér ekki að beita sér fyrir neinu stóriðjustoppi innan þessarar ríkisstjórnar. Sú niðurstaða liggur á borðinu núna. Misvísandi ummæli ráðherranna í fréttum hér eftir sem hingað til er þá hægt að skoða í því ljósi.

Hv. þingmönnum eins og Kristjáni Þór Júlíussyni og fleirum sem hér hafa talað vil ég bara benda á að auðlindirnar okkar í vatnsföllunum og háhitanum er hægt að virkja með öðrum hætti en til rafmagnsframleiðslu fyrir stóriðju. (**JónG:** Komdu með hugmyndir.) Það er meira að segja hægt að virkja þær án þess að snerta þær (**Gripið fram í:** Hugmyndir ...) og það eru ótal hugmyndir. Ég bendi fólki á að lesa þingsályktunartillögu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs (Forseti hringir.) upp á sextán síður um sjálfbæra atvinnustefnu.

[16:05]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég las það í blöðunum að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefði um helgina verið að ályktа gegn hlutum sem ríkisstjórnin er ekki að gera. Enn kemur hér hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og fjasar t.d. um álver í Þorlákshöfn sem að minnsta kosti þessi iðnaðarráðherra kannast ekkert við. (**SJS:** Rugl, þetta er bara næturblogg.) Það er allt í lagi þó að hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar komi hingað og tali um misvísandi yfirlýsingar af hálfu ríkisstjórnarinnar.

En eigum við aðeins að skoða hvernig hv. þm. VG hafa talað? Var það ekki þessi hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem fyrir kosningar talaði um fimm ára stóriðjustopp? Þegar nær dró kosningum talaði hann um tveggja ára stóriðjustopp. Tveimur dögum eftir kosningar þegar hann var að biðja Sjálfstæðisflokkinn um að kippa sér upp í hjónasængina þá sagði hann að álver í Helguvík yrði ekkert „últimatum“ af hálfu VG. (Gripið fram í.) Það var líka sami hv. þingmaður sem var samgöngu- og landbúnaðarráðherra sem hleypti hér áfram álveri í Keilisnesi. En honum fyrirgefst það og ég ætla ekki að fara frekar út í þá sálma.

Hv. þm. spurði — sem var málefnaleg spurning af hans hálfu — hvort ríkisstjórnin eða iðnaðarráðherra teldu að hann vantaði lagastoð ef hann hefði áhuga á því að stöðva stóriðjuframkvæmdir. Áður var það einfaldlega þannig að það var Alþingi sem tók ákvörðun um virkjanir og þá þurftu að liggja fyrir áform um með hvaða hætti ætti að nýta orkuna þannig að Alþingi tók í reynd ákvörðun um stóriðju. Það var líka iðnaðarráðherra sem áður fyrr hafði vald til að hleypa í gegn orkusölusamningum eða ekki.

Ef menn ætla að fara í framkvæmdir sem hugsanlega gætu spjallað náttúruna verðum við að hafa stjórntæki til þess að geta útilokað það. Við teljum að við séum á leið til þess að minnsta kosti að tryggja það að ósnortnum náttúruperlum verði ekki raskað. Það er það sem hlýtur að skipta mestu máli. Er það ekki? Eða eru menn bara á móti stóriðju sem framleiðsluaðferð af einhverjum prinsippástæðum? (Forseti hringir.) Það var hv. þingmaður ekki árið 2003 þegar hann var á fundi hjá Orkuveitu Húsavíkur.

Raforkumálefni, ein umr.

Skýrsla iðnrh., 311. mál. — Þskj. 405.

[16:07]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég legg hér fram skýrslu um raforkumálefni sem er 311. mál þingsins á þingskjali 405. Það er skylda mín sem iðnaðarráðherra að leggja slíka skýrslu fyrir Alþingi á tveggja ára fresti.

Það er líka tekið skýrt fram í lögum hvaða þætti beri að fjalla um í skýrslunni. Þar er m.a. nefnt að þar eigi að sýna yfirlit yfir sölu og notkun raforku síðastliðin fjögur ár og sömuleiðis þörf fyrir raforku. Jafnframt á að reifa líklega þróun til lengri tíma á grundvelli raforkuspár og sömuleiðis áætlana um orkufrekan iðnað. Það kemur því skýrt fram í þeim fyrirmælum sem ég sem iðnaðarráðherra hef, að því er varðar þessa skýrslu, að sýna á öll þau spil sem varða stóriðju. Það er þess vegna sem ég hef ekkert undan dregið. Ég gerði þetta út af orðum hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar hérna áðan. Ég hef sýnt alla þá hugsanlegu möguleika sem komið hafa til tals með formlegum hætti við stofnanir ríkisins, það er allt saman hér að finna.

Sömuleiðis er það umfjöllunarefni í skýrslunni að ræða á rannsóknir á orkulindum og undirbúning til orkuvinnslu. Raforkuvinnslu með hliðsjón af raforkuþörf og ekki síst málefni sem við höfum margoft rætt hér, ekki síst ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og Ólöf Nordal, sem er nauðsyn á styrkingu flutningskerfisins í samræmi við aukna raforkuþörf.

Í staðinn fyrir að hlaupa á þessum köflum og reyna að lýsa innihaldi þeirra tel ég að hv. þingmenn geti í sjálfu sér orðið sér úti um þær upplýsingar sem þar eru, ég ætla ekki beinlínis að mata þá með þeim. Mig langar að nota þann tíma sem ég hef til þess að drepa á þau helstu atriði sem vekja eftirtekt mína og áhuga og sem ég held að þörf sé á að þingheimur ræði við framkvæmdarvaldið.

Eins og við munum var samþykkt raforkulaganna frá 2003 giska umdeild. Helsta markmið þeirra laga eða breytinga sem í þeim lögum var að finna var að skapa skilyrði fyrir aukna samkeppni á raforkumarkaði. Það átti vitaskuld að leiða til betri kjara fyrir neytendur. Í því skyni var t.d. ráðist í fjárhagslega aðgreiningu samkeppnisrekstrar og sérleyfisrekstrar. Milli áranna 2003 og 2006 var raforkumarkaðurinn síðan opnaður fyrir alla notendur þannig að eftir 2006 gátu í reynd allir, fyrirtæki og einstaklingar, valið sér raforkusala.

Það má síðan velta því fyrir sér hvaða möguleika við höfum, þ.e. ríkið og eftirlitsstofnanir þess, til þess að fylgjast með samkeppninni og reyna að meta hversu mikil samkeppnin er raunverulega. Eina aðferðin sem við höfum er í reynd að fylgjast með fjölda þeirra notenda sem skipta árlega um sölufyrirtæki.

Þessi breyting á lögunum er ung. Það er margt sem bendir til þess að eftir því sem tíminn líður muni fleiri nota sér samkeppnina. Ein af þeim staðreyndum sem liggur fyrir

er að það eru í reynd sárafáir sem notfæra enn þá sér þessa samkeppni. Samkvæmt upplýsingum Netorku skiptu ekki nema rétt um 600 notendur eða 0,35% allra notenda um sölufyrirtæki á árinu 2006. Til samanburðar má geta þess að fimm sinnum fleiri eða 1,5% skiptu um orkusala í Danmörku á sama tíma. Þar hafa allir neytendur getað skipt um sölufyrirtæki síðan árið 2003.

Það er alveg sama þótt maður fari yfir tölur frá hinum Norðurlöndunum, hlutföllin eru alls staðar þannig að Íslendingar eru þar langt á eftir. Því má draga þá ályktun — ég geri það að minnsta kosti — að samkeppnin á markaðnum sé ekki mjög virk. Ég er þeirrar skoðunar að æskilegt sé fyrir íslenska neytendur að auka þessa samkeppni.

Eitt af því sem við höfum verið að beita okkur fyrir er að skoða ábendingar Samkeppniseftirlitsins, bæði hér og á hinum Norðurlöndunum. Samkeppniseftirlitið hefur bent á að raforkusmásalar séu of fáir hér á Íslandi og það leiði til þess að tiltölulega lítill hluti neytenda skiptir um smásala. Einnig er bent á, sem við höfum svo sem rætt hér áður, að hlutdeild stærsta framleiðandans í framleiðslu á raforku er ákaflega há.

Það hefur líka verið bent á að nauðsynlegt sé að skilja frekar á milli sérleyfisþáttar og samkeppnisrekstrar og það er eitt af því sem þessi ríkisstjórn hefur á sinni könnu. Sömuleiðis er ég þeirrar skoðunar, og hef tekið undir þann þátt í gagnrýni bæði norræna og íslenska samkeppniseftirlitsins, að auka þurfi verulega nákvæmni í orkumælingum, t.d. með því að notfæra sér tæknina til þess að senda reglulega upplýsingar um orkunotkun og kostnað, þ.e. að taka upp rauntímamælingar á hvoru tveggja. Það er skemmst frá því að segja að það hefur ekki fallið í verulega góðan jarðveg hjá orkufyrirtækjunum sem telja það leið til aukinnar fyrirhafnar og meiri kostnaðar.

Ég tel sem sagt að stjórnvöld hafi nokkrar leiðir til þess að grípa til úrbóta og auka samkeppni. Sumt af því kemur fram í frumvarpi til nýrra orkulaga sem við ræðum vonandi síðar í vikunni. Breytingarnar sem þar eru ættu í senn að leiða til meiri fjölbreytni í verði á raforku eftir aðstæðum hverju sinni og líka að auka verðvitund neytenda. Eitt af því sem skiptir mestu máli er að auka verðvitund neytenda. Þær hugmyndir sem ég hef sett fram, m.a. í grein í Neytendablaðinu um þessar nýjungar í tækni, eiga að stuðla að því.

Það er alveg ljóst að við sem alþingismenn, að minnsta kosti sá hluti okkar sem auka vill samkeppni vegna þess að við teljum að það leiði til bættra kjara fyrir neytendur, þurfum að skoða kerfið eins og það er núna til þess að finna betri leiðir til þess að auka samkeppnina.

Frú forseti. Ég ræddi það í upphafi tölu minnar að í vetur hefðum við þingmenn rætt töluvert um nauðsyn þess að byggja upp byggðalínuna. Það var ekki síst hv. þm. Ólöf Nordal sem benti á þann möguleika eða það kom upp sá möguleiki í orðræðu okkar að ódýrasta virkjunarframkvæmdin á Íslandi fælist hugsanlega í því að endurbæta og byggja upp flutningskerfið. Sumir halda því jafnvel fram að með þeirri aðgerð væri hægt að ná sem svaraði ígildi meðalvirkjunar út úr kerfinu. Það felst í því að fjárfestingin sem er að finna í virkjunum er ekki að fullu leyti nýtt vegna flöskuhálsa í kerfinu og vegna flutningstakmarkana.

En síðan er líka nauðsynlegt að við horfum til þeirrar staðreyndar sem hefur komið fram í skýrslu frá einni af undirstofnunum mínum sem bendir til þess að á næstu áratugum muni afrennsli frá jöklum vegna hlýnunar aukast um 10%. Þetta er eitt af því sem menn þurfa auðvitað að máta við framtíðaráform um stórverkefni í raforkukerfinu öllu saman. Mig langar að geta þess hér að nú er fram undan að Landsvirkjun ætlar að ráðast í virkjun Búðarháls sem er ef ég man rétt er með 85 megavatta afl á teikniborðinu. Sú virkjun kostar 16 milljarða. Það kostar með öðrum orðum 16 milljarða að verða sér úti um 85 megavött.

Ef ég man rétt kostar uppbygging flutningskerfisins, ef flutningsgetan yrði aukin um 100 megavött, 22 milljarða. Ef við mundum hins vegar auka spennuna enn frekar á kerfinu og bæta það þannig að flutningsgetan ykist um 300 megavött þá kostar það 33 milljarða. Þetta þurfum við að vega saman þegar verið er að máta þetta til framtíðar. Það eru auðvitað alveg gríðarlegir peningar sem þetta kostar. En ef við getum með þessu móti nýtt okkur fjárfestingarnar í virkjununum betur, nýtt okkur breyttar aðstæður sem eru fyrirsjáanlegar af hálfu vísindamanna, þá hljótum við að þurfa að skoða það mjög vel.

Einn jákvæður kostur við þetta er sá að öflun afls með þessum hætti leiðir ekki til neinna spjalla á náttúrunni. Það skiptir auðvitað mjög miklu máli. Það mundi líka skipta miklu máli fyrir orkuöryggi landsmanna, sérstaklega landsbyggðarinnar, ef ráðist yrði í töluvert öfluga styrkingu á landsnetinu.

En ég vil í öllu falli segja það, frú forseti, að ég er þeirrar skoðunar að styrking dreifikerfisins hljóti að vera eitt af helstu stórverkefnum sem við þurfum að ræða, sem bæði löggjafarsamkundan og framkvæmdarvaldið þurfa að hafa samráð um, sem ráðast á í á næsta áratug og áratugum. Ég hef áður í þessum sölum farið góðum orðum um Landsnet og ég er ákaflega hrifinn af því fyrirtæki. Það er oft deilt á Landsnet en ég er þeirrar skoðunar að þar fari menn ákaflega vel að fyrirmælum laganna og þeir séu ákaflega vel meðvitaðir um það hvar uppbyggingar er þörf og þeir gæti líka vel í áformum sínum að þeim fyrirmælum að leggja ekki í of miklar fjárfestingar umfram fyrirsjánlegar þarfir sem vitaskuld kemur þá fram í raforkuverði til landsmanna.

Í þessari skýrslu er að finna yfirlit sem sýnir mjög glöggt þörfina fyrir endurnýjun flutningskerfisins. Það kemur t.d. fram að það er mjög tekið að hníga að aldri, sumar línur eru allar götur síðan 1947, sumar eru eldri en 60 ára, það eru samtals 150 kílómetrar sem eru komnir á þann aldur. Línur á milli 40–50 ára eru eitthvað svipað langar þannig að flutningskerfið er að eldast og margar línur eru að komast á endurnýjunaraldur.

Í töflu 4.3 á blaðsíðu 47 er að finna yfirlit af hálfu Landsnets um slík verkefni þó að þau séu ekki þar reiknuð til kostnaðar. Í þeim kafla er líka að finna þær nýframkvæmdir sem er þegar búið að ákveða og þær eru skýrðar ákaflega vel. Þar kemur fram að fram til ársins 2009 er fyrirhugað að ráðast í nýframkvæmdir sem samtals kosta, eins og segir í skýrslunni, tæplega 2,5 milljarða. Síðan þessi skýrsla var lögð fram hefur verið tekin ákvörðun um það af Landsneti að ráðast í styrkingu flutningskerfisins á milli Blöndu og Rangárvalla í Eyjafirði sem kosta 850 millj. kr.

til viðbótar. Fram til ársins 2009 er því fyrirhugað að ráðast í endurbætur sem munu skipta töluvert miklu máli og ekki síst fyrir stöðuna norðan lands.

Þessu til viðbótar eru nokkur atriði sem ég vil sérstaklega vekja athygli þingmanna á varðandi þetta áhugamál mitt, sem er styrking flutningskerfisins. Það er að huga betur að styrkingu á Norðurlandi því fyrir utan þá styrkingu sem ég talaði um áðan, þ.e. milli Blöndu og Rangárvalla í Eyjafirði, þá er ég þeirrar skoðunar að það þurfi líka að huga að því að styrkja spottann eða vegalengdina, línuna frá Eyjafirði til Kröflu. Það er í frumathugun hjá Landsneti núna.

Sömuleiðis tel ég að það yrði mjög til að styrkja orkuöryggi á Norðurlandi og ýta undir framþróun atvinnulífs þar ef Kröflulína 2 yrði styrkt því það skiptir miklu máli fyrir Norðlendinga ef þetta þrennt yrði gert. En það er auðvitað framtíðarmúsík. Þetta mun kosta mjög mikið og verður að haldast í hendur við það sem menn hafa á prjónunum varðandi ýmsar framkvæmdir í landshlutanum.

Það er að lokum eitt sem ég vil sérstaklega vekja eftirtekt þingmanna á. Í kaflanum á bls. 50–54 í skýrslunni er finna upplýsingar um afhendingaröryggið. Þar sést það svart á hvítu, sér í lagi á þeim myndum sem þar er að finna að það er einn landshluti sem sker sig alveg frá öðrum hvað varðar óöryggi um afhendingu orku. Það eru Vestfirðir. Það kemur fram að meðalfjöldi tilvika þar sem er straumlaust hjá notanda og jafnframt er þar sýnd lengd straumleysis, er langmestur á Vestfjörðum. Tíðni straumleysis er, ef ég man rétt, ríflega fjórfalt meiri þar en meðaltalið og tíminn sem er straumlaust hjá Vestfirðingum er um það bil þrefalt lengri. Kerfið er einfaldlega þannig að ef truflanir verða á vesturlínunni, vestan Hrútatungu og að Mjólkárvirkjun, þá slær allt kerfið út. Og það tekur tíma að ræsa varaaflvélar og það tekur líka tíma að setja inn á kerfið þær virkjanir sem leysast út. Ég tel að það þurfi að skoða þetta alveg sérstaklega.

Nú rifjast það upp að stefna þessarar ríkisstjórnar er að landið verði eitt atvinnu- og búsvæði. Það felur í sér að landsmenn eigi að njóta jafnræðis varðandi aðgengi að helstu innviðum samfélagsins eins og samskiptum, fjarskiptum, menntun, en ég hef alltaf hnýtt við þetta að þeir verða líka að njóta jafnræðis gagnvart orkuflutningum. Það er alveg ljóst að ég sem byggðaráðherra er þeirrar skoðunar að Vestfirðir njóti ekki þessa jafnræðis. Um þetta er lítið fjallað í skýrslunni en ég vil hins vegar geta þess að frá því að hún var lögð fram hefur Landsnet gert áætlun um þetta þar sem nokkrir kostir eru reifaðir og ég get ef hv. þingmenn vilja fara frekar út í það skýrt aðeins frá því, það er skýrsla sem væntanlega verður gerð opinber.

Ég tel hins vegar að það sé algjörlega ljóst að eitt af því sem menn þurfa að skoða sérstaklega varðandi Vestfirði eru svæði þar sem línur fara um fjalllendi austan Mjólkárvirkjunar og ég tel, og vísa nú til umræðu sem hér hefur farið fram á hinu háa Alþingi, að menn hljóti að skoða það þótt dýrt sé að leggja þá spotta, sem eru ekkert rosalega langir, í jörðu.

Frú forseti. Eitt af því sem menn hafa deilt um í kjölfar þeirra breytinga sem urðu með raforkulögunum árið 2003 er hvaða áhrif þær breytingar hafa haft á kostnað eða þróun raforkuverðs hér á landi. Í þessari skýrslu kemur fram að raforkuverð til almennra notenda á Íslandi var í upphafi síðasta árs í lægri kantinum miðað við það sem gerist í nágrannalöndunum. Í 2. kafla er farið yfir þróun þessa verðs hér á landi og þar kemur m.a. fram að mestu hækkanir á verði til almennra notenda frá 1. janúar 2005 til 1. janúar 2007 voru hjá Orkubúi Vestfjarða. Þar hækkaði verð í þéttbýli um 2,1% og í dreifbýli um 3,6%. Mestu lækkanirnar á verði til almennra notenda á þessu tímabili voru hjá Rafveitu Reyðarfjarðar, Orkuveitu Húsavíkur, Rarik og Norðurorku. Þar lækkaði raforkuverð um 7–10%. Hjá Orkuveitu Reykjavíkur og Hitaveitu Suðurnesja breyttist raforkuverð til almennra notenda ákaflega lítið á þessu tímabili.

Ég tel, virðulegi forseti, að þetta séu mjög jákvæðar upplýsingar um það með hvaða hætti þessi fyrirtæki hafa getað staðið að framleiðslu sinni og afhendingu orku því á sama tíma vitum við það auðvitað að vísitala verðlags hefur aukist þannig að þetta sýnir mér a.m.k., að þessi fyrirtæki eru ákaflega vel rekin. Sömu þróun sjáum við þegar við skoðum verð á raforku til þeirra sem kaupa í meira magni til aflmældra notenda. Það hafði lækkað töluvert frá árinu 1991 til 2005 miðað við leiðréttingu á grundvelli neysluverðs vísitölu. Það má sjá á blaðsíðu 64 í töflu II að verð til slíkra notenda lækkaði almennt séð hjá Rarik og Rafveitu Reyðarfjarðar. Hjá Norðurorku stóð það í stað eða lækkaði lítils háttar. En hjá Orkuveitu Reykjavíkur lækkaði verðið hjá minni notendum talsvert eða á fimmta prósent meðan það hækkaði að vísu svolítið, um 2,1%, hjá þeim stærri. Hjá Orkubúi Vestfjarða, Hitaveitu Húsavíkur og Hitaveitu Suðurnesja hækkaði verð hins vegar til aflnotenda í flestum tilvikum en í öllum tilvikum undir þróun verðlagsvísitölu. Það skiptir máli.

Ég ímynda mér að hv. þingmenn vilji ræða við mig staðhæfingar um það að hjá sumum hafi sú breyting sem varð 2003 leitt til þess að orkuverð hækkaði og það er rétt í sumum tilvikum, þar var um að ræða hjá þeim sem búa við það að hita híbýli sín með raforku. Sú raforka er niðurgreidd, bæði orkan sjálf og sömuleiðis dreifingarkostnaður. Ástæðan fyrir því að á því sem tímabili sem er liðið frá því að lögin tóku gildi hefur að minnsta kosti á köflum orðið ákveðið misvægi, þ.e. að niðurgreiðslan hefur minnkað minna en hækkunin hefur verið almennt sem leiðir til þess að þetta er sá hópur sem verðið hækkar mest hjá. Þetta hefur valdið ákveðinni misklíð og óánægju sem ég skil vel. En þetta er eitt af því sem erfitt er (Forseti hringir.) að ráða við nema þá að hv. Alþingi taki ákvörðun um að hækka þakið sem menn beita til þess að greiða (Forseti hringir.) niður kílóvattsstundirnar.

[16:28]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka hæstv. ráðherra fyrir góða skýrslu sem kom út í nóvember/desember á síðastliðnu ári og ég hafði tækifæri til að kynna mér hana þá og þaullesa. Einnig vil ég þakka hæstv. ráðherra fyrir það sem hann fór hér yfir.

Skýrslan er vissulega það viðamikil að erfitt er að fara yfir hana á tveimur mínútum. En ég sé að a.m.k. miðað við mælendaskrá ætla fjölmargir þingmenn að taka þátt í um-

ræðu í dag en því miður hef ég ekki tækifæri til þess. En vegna áhuga míns á útgáfu og leyfisveitingum vil ég spyrja ráðherrann um eitt. Á blaðsíðu 58 er fjallað um starfshóp sem var skipaður af þremur hæstv. ráðherrum og gert ráð fyrir því að starfshópurinn mundi ljúka við úttekt sína fyrir árslok 2007 og ég spyr hv. ráðherra hvort umræddur starfshópur sé búinn að skila og hver niðurstaðan hafi verið.

Ég vil einnig spyrja hvort hæstv. ráðherra hafi, í ljósi þeirra tilvitnunar sem ég vísaði til í umræðu um Sultartangavirkjun varðandi kafla 4.1.1. Líkur á aflskorti, og þar sem samkvæmt 9. gr. raforkulaga ber Landsnet ábyrgð á öruggri stýringu raforkukerfisins, farið í þær viðræður sem hann lýsti hér yfir í þeirri umræðu varðandi Sultartangavirkjun og hvað líði því að koma umræddum túrbínum inn á netið að nýju.

Eins og við vitum, hæstv. forseti, þá skiptir gríðarlega miklu máli að þær túrbínur sem eru í gangi og eiga að vera í gangi framleiði inn á netið þannig að líkurnar á aflskorti (Forseti hringir.) séu litlar.

[16:30]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég verð að hryggja hv. þingmann með því að báðar túrbínurnar í Sultartanga eru úti. Góða hliðin á því máli er hins vegar að miðað við kerfið á reiðuafl í kerfinu að vera sem svarar til annarrar þessara maskína, þ.e. 70 megavött, en kerfið þoldi eigi að síður útslátt beggja og þær eru enn þá úti.

Að því er varðar fyrirspurn hv. þingmanns um nefndina sem getið er um á bls. 58 og sett var á stofn af mér og tveimur öðrum hæstv. ráðherrum þá hefur hún skilað niðurstöðu, hún gerði það fyrir tíu dögum, held ég. Niðurstöðurnar voru þær að það var svolítið ósamræmi á milli afgreiðslna stofnana eins og við töldum okkur verða vara við í umræðum sumarsins, m.a. um Múlavirkjun og Fjarðarárvirkjun. Hluti af vandamálinu er leystur með því frumvarpi sem liggur fyrir þinginu um mannvirkjagerð og hv. þingmaður er nú sérfræðingur í. Hluta af vandamálinu má leysa með því að breyta reglum en sömuleiðis hef ég lýst því yfir að það þurfi að hafa það sem á vondri íslensku má kalla „One stop shop“ fyrir þá sem eru að sækja um leyfi fyrir þessar smávirkjanir. Það eru oft litlir aðilar og tilheyra oft litlum sveitarfélögum og ég hef sagt það, vegna þess að hv. þingmaður hefur a.m.k. einu sinni talað um smákóngaveldi í orkubransanum og þekkir það sennilega betur en ég, að fyrir mitt leyti er ég reiðubúinn til að afsala mér því valdi sem ég hef um leyfi gagnvart þessum litlu virkjunum til stofnana umhverfisráðuneytisins til þess að greiða fyrir því að afgreiðslan verði einfaldari.

[16:32]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir greinargóð svör. Það var svo sem ekki komið að tómum kofanum hjá hæstv. ráðherra í þessu efni eins og svo mörgu öðru og ljóst að maður getur þá kynnt sér niðurstöður þessa starfshóps, en ljóst, eins og ég sagði áðan, virðulegi forseti, skýrslan er auðvitað yfirgripsmikil og ég óska hæstv. ráðherra og öðrum hv. þingmönnum velfarnaðar hér í umræðunni í dag.

[16:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það skal viðurkennt að ég er ekki, eins og hv. þingmaður sem talaði á undan mér, búin að lúslesa skýrsluna og því langar mig til að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra tveggja spurninga áður en lengra en haldið og það varðar raforkunotkun stóriðjunnar. Töflurnar í skýrslunni eru flestar, ef ekki allar, miðaðar við árið 2006 og 2006 var stóriðjunotkunin náttúrlega talsvert minni en hún er í dag. Nú er gert ráð fyrir að Reyðarál verði komið í full afköst á fyrsta ársfjórðungi 2008 og mig langar til að biðja hæstv. iðnaðarráðherra að svara spurningunni: Ef við værum með Reyðarál hér inni og Kárahnjúkavirkjun í töflunni á bls. 65 hve mikil væri þá raforkunotkunin orðin samtals? Í töflunni segir 9.925 gígavattstundir en ég þykist vita að hún sé talsvert hærri þegar Reyðarál verður komið í full afköst.

Sömuleiðis langar mig til að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra hvort það sé ekki rétt skilið hjá mér að eina stóriðjan sem gert er ráð fyrir í þessum raforkuspám sé vegna Reyðaráls og Kárahnjúkavirkjunar, hvort um nokkra aðra stóriðju sé að ræða í töflum um raforkuspá.

[16:34]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég verð nú bara að viðurkenna það að ég hef ekki svar á reiðum höndum við fyrri spurningu hv. þingmanns en hins vegar er svarið við síðari spurningunni já, það er rétt hjá hv. þingmanni. En ég skal reyna að afla upplýsinga um fyrri spurninguna.

[16:34]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Já, það er gott að það liggi þá fyrir að samkvæmt þessum spám eru engin önnur stóriðjuverkefni inni en Reyðarál, þ.e. eins og það verður þegar það er komið í full afköst.

Varðandi heildarteravattstundafjöldann þegar Reyðarál verður komið í full afköst þá ímynda ég mér að það séu einhvers staðar á bilinu 13, 14 teravattstundir í heildina. Það væri samt gott að fá staðfestingu frá hæstv. iðnaðarráðherra einhvern tíma undir umræðunni, því að það skiptir auðvitað máli þegar við horfum á heildarmyndina.

[16:35]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Eins og ég sagði í ræðu minni áðan þá sýni ég á öll mín spil. Ég hef t.d. í þessari skýrslu áform sem eru einhvers staðar á kreiki, sem hafa t.d. rekið á fjörur Landsnets um stóriðju, sem eru fjarri því að hafa farið yfir borð iðnaðarráðherra né heldur verið samþykkt af Landsneti, eins og kemur reyndar alveg skýrt fram í skýrslunni þar sem sýnt er hvaða áform þetta eru, hvað línulagnir er þar hugsanlega verið að ræða um. Það er jafnframt tekið algjörlega skýrt fram að þar eru engar ákvarðanir komnar fram.

Landsnet hefur þá lagaskyldu að veita viðskiptavinum sínum þá þjónustu sem þeir óska eftir og þarf oft að gera það með tiltölulega skömmum fyrirvara. Það leiðir til þess að Landsnet hefur á sínum skrifborðum alls konar áætlanir, t.d. bendi ég hv. þingmanni á það að ég skaut heldur ekki undan hugmyndum sem þar er að finna um hálendislínuna en eins og hv. þingmaður veit er ég enginn sérstakur áhugamaður um hana. (**KolH:** Það á eftir að koma fram í ræðu minni á eftir.)

[16:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er ágætisráðstöfun að taka hér raforkumálin til umræðu eins og gert er nú á grundvelli gildandi laga og við erum væntanlega að gera í annað eða þriðja sinn með þessum hætti, á grundvelli skýrslu frá hæstv. ráðherra, og fara þá yfir meginlínur í sambandi við þróun og horfur í þeim efnum. Stjórnvöld geta þá eftir atvikum sýnt á spilin ef menn kjósa að nota tækifærið til að hafa framlag sitt að einhverju leyti stefnumarkandi. Hér er kannski frekar valin sú leið að reiða fram upplýsingar og það er út af fyrir sig lofsvert að sýnt sé á öll spilin, eins og hæstv. ráðherra hefur ítrekað sagt að sé gert með því að draga engin stóriðjuáform undan eða línulagnir jafnvel yfir miðhálendið og ég mun kannski víkja betur að því á eftir.

Ég held að það fyrsta sem eðlilegast sé að ræða sé náttúrlega meginskipulagið í þessum efnum og þar komum við strax að þeim breytingum sem urðu með innleiðingu orkutilskipunar ESB og þeirri markaðsvæðingu raforkukerfisins sem fylgdi í kjölfarið. Við þekkjum umræðuna um það hvort Íslendingar hefðu átt þess kost að fá undanþágu frá því í meira eða minna mæli og losna við þann fáránleika sem auðvitað var fólginn í því að fara að innleiða á Íslandi regluverk sem sniðið var að þörfum meginlands Evrópu og möguleikann á því að eiga viðskipti með rafmagn á þeim stóra samtengda orkumarkaði í Evrópu. Ísland sem einangraður orkumarkaður býr náttúrlega við allt aðrar aðstæður að öllu leyti, eignarhald allra orkufyrirtækjanna er að heita má opinbert og þar fram eftir götunum. Engu að síður var þetta gert og síðan hefur komið á daginn að möguleikar sem kunna að hafa verið til staðar eða kunna mögulega að verða til staðar í framtíðinni til að fá undanþágu fyrir Íslands hönd voru ekki nýttir.

Markaðsvæðing raforku eða orkumála hefur víða verið reynd með mjög blendnum árangri svo vægt sé til orða tekið. Það er ástæða til að það gleymist ekki að menn hafa lent í miklum hremmingum, bæði á austur- og vesturströnd Bandaríkjanna, á orkumarkaði Norðurlandanna, í Evrópu, í Nýja-Sjálandi og víðar þar sem þessi hugmyndafræði hefur verið innleidd. Það sem víða hefur gerst er að menn hafa ekki bara fengið stórhækkanir á raforkuverði heldur hefur afhendingaröryggi minnkað, einkaaðilar hafa vanrækt eða reynt að komast undan því að fjárfesta í dreifikerfi og eðlilegri uppbyggingu og viðhaldi þess til að kreista sem mestan arð út úr fjárfestingum sínum. Afleiðingarnar eru rafmagnsleysi, verðhækkanir og óstöðugleiki sem sums staðar hefur leitt til þess að menn hafa orðið að þjóðnýta slík einkavædd orkukerfi á nýjan leik.

Hér segir hæstv. ráðherra að þetta hafi gengið nokkuð vel og fór í nokkru máli yfir það að raforkuverðið hefði þróast með hagstæðum hætti nema þá kannski helst í dreifbýlinu á svæði Orkubús Vestfjarða og til húshitunar á köldum svæðum. Ég ætla ekki að deila við hæstv. ráðherra um það en tilfinnanlegar eru þó þær hækkanir í öllu falli sem orðið hafa, en hitt ætla ég að segja að raforkuverð á Íslandi til almennra notenda er miklu hærra en það ætti að þurfa að vera. Auðvitað er það miklu hærra, að það skuli vera 10–12 og upp á þrettándu krónu kílóvattstundin til almennra notenda. Vegna þess að einn af kostunum við að búa í þessu landi með þeim ríkulegu auðlindum sem við höfum ætti að vera sá að við hefðum hérna mjög hagstætt orkuverð til almennra notenda og almenns iðnaðar sem ætti að gefa Íslandi verulegt samkeppnisforskot í þeim efnum. Það höfum við því miður ekki. Við getum sagt að við stöndum sæmilega að vígi þegar þessar töflur eru reiknaðar út miðað við sterkt gengi á krónunni en það er nú fljótt að fara og ætli þær væru ekki bara þó nokkuð verri í dag töflurnar sem sýna að orkuverð til almennra notenda sleikir rúmar 10 og upp í 12–13 kr. á kílóvattstundina á sama tíma og það rétt losar 10 í Finnlandi og Frakklandi t.d. en í báðum þeim löndum er kjarnorka stór hluti af framleiðslunni? Þetta er svipað eða lítið skárra verð og í Svíþjóð, Bretlandi og Evrópusambandinu ef við sleppum sérstökum sköttum sem þar eru lagðir á orku.

Þegar kemur að stærri notendum er staðan að vísu skárri og þó. Við erum þar með verð sem eru á bilinu 7 og upp undir 8 kr. á kílóvattstund til aflnotenda og það er hærra verð en í Svíþjóð, Finnlandi og Frakklandi, svo dæmi séu tekin. En það er einn aðili á Íslandi sem nýtur auðvitað algerra vildarkjara, það er stóriðjan. Það er ekkert um það hér. Þar er leyndarhjúpurinn sem menn manna sig ekki upp í að svipta af, þó að allir viti auðvitað hvert verðið er. Það liggur fyrir að í besta falli nær það því að vera 20–22 mill að meðaltali og ef við notum gengið 70 á dollarann er sú eining einn þúsundasti úr dollara, sem gefur þá 1,40 til 1,55 kr. á kílóvattstund til stóriðjunnar, nálægt þessu bili er verðið. Það er auðvelt að reikna það út og þá geta menn bara séð og svarað fyrir sig. Erum við sátt við þessu hlutföll? Erum við sátt við að það skuli vera svona himinn og haf milli þess sem almennir notendur borga, að maður tali nú ekki um fólk t.d. á dreifbýlisgjaldskrársvæðunum, og svo vildarkjara stóriðjunnar?

Það væri líka ástæða til að gera miklu rækilegar skil þáttum sem snúa að framtíðarhugmyndum okkar um þróun orkubúskaparins. Ég geri reyndar ráð fyrir að flokkssystir mín, Kolbrún Halldórsdóttir, sem hér er á mælendaskrá, komi hugsanlega eitthvað inn á það mál. En ég vil nefna hér líka spurninguna um að við gleymum ekki alveg sjálfstæðum markmiðum okkar um sjálfbæra þróun í orkumálum, um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, um að bæta orkunýtingu og ástunda hér orkusparnað og hegðum okkur ekki eins og þetta sé ótakmörkuð auðlind og við getum leyft okkur að fara með hana eins og okkur sýnist, því að það er auðvitað ekki þannig. Það gengur býsna hratt á marga af hagkvæmustu, í skilningnum lægst framleiðslukostnaðarverð á einingu, virkjunarkostunum sem við eigum í því stóriðjufári sem hér hefur gengið yfir.

Evrópusambandið hefur sett sér það markmið sem vitn-

að er í í skýrslunni, og nú getur vel verið að hæstv. ráðherra vilji bara vitna í almenna markmiðssetningu ríkisstjórnarinnar í þessum efnum og það sé ástæðan fyrir því að hún er ekki með hér en hins vegar er markmiðssetning Evrópusambandsins, og það er þannig að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um a.m.k. 20% fyrir árið 2020. Íslendingar hafa sett sér markmið sem ef ég veit best miða við 2050 og ekki útfært hvað menn ætla þá að gera fram að 2020 nema þá svona að hengslast með eftir því sem kann að verða niðurstaðan í framhaldi af Balí-fundinum og ráðstefnunni í Kaupmannahöfn. Evrópusambandið hefur sett sér markmið um að bæta orkunýtingu um 20% á sama tíma, að hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa í heildarorkunotkun verði 20% árið 2020. Nú geta menn sagt að Ísland sé þar í allt öðrum flokki, og það er út af fyrir sig rétt, en það breytir ekki því að að sjálfsögðu eigum við líka að huga að því að taka aðra orkugjafa en vatnsafl og jarðvarma inn í okkar orkubúskap. Það er t.d. alveg augljóst mál að vegna mikillar miðlunargetu í íslenska raforkukerfinu er lafhægt að nota hér 10, 15 og upp undir 20% vindorku. Við erum væntanlega ekki háð sömu takmörkunum og ýmsar aðrar þjóðir eru hvað það varðar að ráða við að nota óstöðuga vindorku sem tiltekið hlutfall af orkuframleiðslu sinni einfaldlega vegna þess að við höfum gríðarlega möguleika til orkumiðlunar í okkar kerfi. Og nægur er nú vindurinn á Íslandi. Og fleiri orkuform á að sjálfsögðu að huga að og taka í notkun eftir því sem skynsamlegt er frekar en t.d. að ganga á virkjunarmöguleika sem eru umdeildir eða ótækir frá umhverfissjónarmiðum.

Að lokum er Evrópusambandið með markmið um að auka hlutfall lífræns eldsneytis sem orkugjafa, sérstaklega í samgöngum, og að hlutfall þess verði um 10% af heildarorkugjöfum samgangna árið 2020. Þar mætti nú spyrja hvar við værum þá á vegi stödd með okkar fræga vetnissamfélag. Þó að við værum kannski ekki með plön, enda ekki ástæða til að setja okkur markmið af þessu tagi hvað varðar endilega lífrænt eldsneyti enda umdeilt og gerist jafnvel umdeildara en áður var í ljósi nýrra rannsókna og margs sem þessu tengist, þar á meðal samkeppni um gróðurland og áhrif á matvælaframleiðslu og svo líka efasemdir um að lífrænt eldsneyti sé í umhverfislegu tilliti jafnhagstætt og upphaflega var kannski talið. En þá eigum við aðra kosti sem væru þeir að umbreyta okkar orku yfir í aðra og hagstæðari orkumiðla eins og vetni eða metanól eða annað í þeim dúr.

Það heyrist lítið af vetnissamfélaginu og hv. fyrrverandi þm. Hjálmar Árnason sem var nú mjög í forsvari fyrir því máli hér er horfinn til annarra starfa. Satt best að segja held ég að það hafi kannski slegið mig dálítið út af laginu það mál allt saman og menn hefðu betur verið aðeins jarðtengdari í þeim efnum án þess að ég sé að gera lítið úr því að þeir möguleikar séu kannaðir eins og aðrir.

Hæstv. ráðherra nefndi hér hluti sem gaman væri að hafa tíma til að ræða ítarlega. Hann vísar til þess að það sé ástæðan fyrir því að álver í Helguvík og á Bakka og plön í Þorlákshöfn og styrking raflínu út eftir Reykjanesi og allt þetta sé hér til talið að hann hafi ekkert viljað undanskilja. Gott og vel. En þá langar mig að spyrja að tveim, þrem þáttum sem tengjast atriðum sem koma þarna fram. Hæstv. ráðherra nefndi Búðarhálsvirkjun og að Landsvirkjun hefði dustað af henni rykið. Það vill svo til að þessa virkjun hef ég nefnt ótal sinnum á undanförnum árum og spurt af hverju Landsvirkjun fari ekki frekar í Búðarhálsvirkjun heldur en að þjösnast áfram með ákaflega umdeild áform t.d. í neðsta hluta Þjórsár. En ég spyr líka: Hvers konar Búðarhálsvirkjun verður það? Ætlar ríkisstjórnin að láta Landsvirkjun halda áfram að hanna Búðarhálsvirkjun sem jafnvel heldur því opnu að taka vatn úr Skaftá í gegnum Langasjó? Ætlar ríkisstjórnin sem er reyndar með það svæði á friðunarlista að láta þetta opinbera fyrirtæki halda áfram að hanna Búðarhálsvirkjun sem gerir ráð fyrir vatni úr Þjórsárverum? Getur hæstv. iðnaðarráðherra svarað því og getur hann glatt mig með því að segja að það komi ekki til greina? Og sú Búðarhálsvirkjun sem Landsvirkjun á auðvitað bara að sætta sig við að ráðast í á að miða við og hannast miðað við núverandi rennsli og ekkert meira um það. Þá er sá draugur úr sögunni.

Ég vil svo líka nefna atriði sem hæstv. ráðherra nefndi hér reyndar sjálfur. Það er styrking byggðalínunnar sem ég hef verið áhugamaður um af ýmsum ástæðum. Ég tel að í því séu fólgnir kostir, bæði afhendingaröryggi raforku hvað varðar jafnrétti eða jafna stöðu landsmanna og möguleika til atvinnuuppbyggingar, að orkudreifingarkerfið geti afhent orku til atvinnuuppbyggingar eins og t.d. nú til aflþynnuverksmiðju á Akureyri sem ekki er viðráðanlegt við núverandi aðstæður. Ég tel að það megi draga úr tapi í kerfinu og að í raun megi líta á þetta sem umhverfisvænan virkjunarkost og opni möguleika á að ráðast að breyttu breytanda frekar í hagstæðustu virkjunarkostina ef staðsetningin er ekki lengur eins bundin og ófullnægjandi flutningsgeta kerfisins í dag gerir. En þá vil ég líka taka fram að í þeim hugmyndum er um að ræða styrkingu byggðalínunnar eins og hún liggur og að þar með tækju menn ákvörðun um að hafna hugmyndum um hund yfir hálendið. Ég vildi gjarnan fá að heyra afstöðu hæstv. iðnaðarráðherra til þess úr því að hann er með þetta hér á blaði sem eitt af því sem er í athugun hjá fyrirtækinu Landsneti. Má ekki treysta því að þær hugmyndir verði lagðar til hliðar? Brjálæðislegar hugmyndir um að fara með risavaxin háspennumöstur yfir miðhálendið, yfir Sprengisand, fram hjá Þjórsárverum, eða hvað?

Ég endurtek, og minni á það sem ég hef sagt um fyrirtækið Landsnet, að í mínum huga er einboðið að nota tækifærið og leysa hlut ríkisins í því út úr orkufyrirtækjum sem fara með eignarhaldið fyrir hönd ríkisins í dag, þ.e. Landsvirkjun, Rarik og Orkubú Vestfjarða, og semja við samstarfsaðila, sem eru aðeins að mjög litlu leyti með í fyrirtækinu, og gera þetta að sjálfstæðu ríkisfyrirtæki óháð orkufyrirtækjunum sem framleiða eða selja orkuna. Það hefur í raun eintóma kosti og enga galla að ég fæ séð. Það er líka ljóst að með ríkið sem milliliðalausan eiganda þá er það fyrirtæki betur í stakk búið að ráðast í þær fjárfestingar og þá uppbyggingu sem við höfum verið hér að ræða um í formi styrkingar byggðalínu. Ég vil líka nefna að það eru verkefni sem verður að ráðast í sem tengjast styrkingu dreifikerfisins vestur á firði og tengjast dreifikerfinu út á norðausturhornið sem alls ekki annar þeirri flutningaþörf sem þangað er. Það háir t.d. stórum iðnfyrirtækjum á því svæði að ekki er hægt að skaffa þeim raforku til að setja

upp rafskautskatla í staðinn fyrir olíukatla til gufuframleiðslu og fleira mætti nefna í þeim dúr.

Þetta voru þau atriði sem ég vildi tæpa á hér, virðulegi forseti, og svo fagna ég að lokum því ef væntanleg er úttekt á heildararðsemi stóriðju- og stórvirkjanaframkvæmda eins og ég hef flutt tillögur um á tveimur síðustu þingum. Ég skildi hæstv. (Forseti hringir.) ráðherra svo í umræðum fyrr í dag að væntanleg væri skýrsla frá Hagfræðistofnun háskólans þar um og það er lofsvert skref í rétta átt.

[16:52]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Varðandi það síðasta sem hv. þingmaður reifaði hér, þ.e. mat Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands, þá er þar algjörlega farið eftir þeim ábendingum sem er að finna í skýrslum OECD, tvisvar eða þrisvar sinnum held ég þannig að sú skýrsla er þess eðlis.

Hv. þingmaður spurði hvernig stæði á því að menn hefðu ekki ráðist fyrr í Búðarhálsvirkjun. Ég held að svarið liggi í því að orkuframleiðsla í Búðarhálsi hafi verið það dýr, þ.e. orkan sem þar á að framleiða er töluvert dýrari en annars staðar. Hins vegar endurspeglar ákvörðunin um að ráðast í virkjunina það að nú er verið að sækja í íslenska græna endurnýjanlega orku af ýmsum fyrirtækjum utan hins hefðbundna stóriðjugeira sem eru reiðubúin til að greiða hærra verð en menn hafa verið að greiða til þessa.

Hv. þingmaður tók upp það sem við höfum rætt áður og hann kallar leyndarhjúp sem stóriðjufyrirtækin og orkufyrirtækin í landinu sveipa um verð á rafmagni til stóriðju. Ég sagði einu sinni í svari við hv. þingmann að sennilega væri enginn betur til þess fallinn að reikna það út út frá þeim upplýsingum sem í reikningi þeirra koma fram en hv. þingmaður. Mér heyrist á honum miðað við það sem ég hef sjálfur reynt að reikna út, ég hef ekki aðrar upplýsingar en tölvuna og blýantinn, að þá sé hann ekki fjarri því sem að að minnsta kosti ég komst að.

Að því er varðar Þjórsárver þá er það einfaldlega þannig að stjórn Landsvirkjunar hefur sagt að búið sé að leggja þann virkjunarkost til hliðar. Hvað varðar þau áform sem hv. þingmaður nefndi hér um Langasjó þá er það sömuleiðis partur af því sem þessi ríkisstjórn sagði þegar hún hóf feril sinn, ég held bara á þeim fundi sem forsætisráðherra og utanríkisráðherra hæstvirtir héldu til að kynna sáttmála ríkisstjórnarinnar, að það yrði ekki farið í Langasjó í virkjanaskyni á því tímabili (Forseti hringir.) sem verið er að gera rammaáætlunina.

[16:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Varðandi skýrslu Hagfræðistofnunar þá er það góðra gjalda vert að hún sé á leiðinni en ég minni á að OECD hefur lagt til í skýrslum sínum undanfarin ár — sem ég hef margoft tekið upp á Alþingi og tekið undir og lagt til að farið yrði í — að sú úttekt yrði mjög opin. Hún yrði opin og gagnsæ og unnin þannig að um hana væri almenn umfjöllun. Ég hef ekki heyrt af þessari vinnu Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands fyrr og þykist ég þó fylgjast sæmilega með. Svo mikið er að minnsta kosti víst að ekki hef ég haft aðgang að því og ekki haft kost á að koma sjónarmiðum mínum þar fram.

Ég hefði haft gaman af því að setjast niður með hagfræðingum og leggja fyrir þá ýmsar spurningar og biðja um að ákveðnir hlutir yrðu reiknaðir út. Ég hef skrifað talsvert um þau mál og held að ég hefði getað jafnvel komið með spurningar sem væri þarft að bæri þar á góma.

Í sambandi við Búðarhálsvirkjun. Það skyldi nú ekki vera að það hafi ekki verið ein saman óhagkvæmni virkjunarinnar sem slíkrar eða kannski lítið eitt hærri framleiðslukostnaður en í allra hagkvæmustu virkjunum sem hafi valdið þrjósku Landsvirkjunar heldur sú von hennar að hún kæmist upp með það að lokum að fá vatnið úr Þjórsárverum og helst sjálfrennandi og að hún hafi viljað halda möguleikanum opnum líka fyrir vatni úr Skaftá gegnum Langasjó.

Það sem ég var að spyrja um og biðja um var að þessu opinbera fyrirtæki í 100% eigu ríkisins líðist ekki að hanna virkjun framan við augun á okkur sem gerir ráð fyrir þessum hlutum þegar það stendur meira að segja í stefnuskrá ríkisstjórnarinnar að það eigi ekki að gerast. Ég legg til að hæstv. iðnaðarráðherra fái hæstv. fjármálaráðherra til að senda eitt lítið lettersbréf til Landsvirkjunar og taka það fram þar að þetta komi ekki til greina, að göngin gegnum Búðarháls verði ekki víðari en svo að þau beri núverandi rennsli úr miðlunarkerfinu. Þetta er prýðilega hagkvæm virkjun og engin ástæða til að draga hana eftir því sem þörf er þá fyrir raforkuna til einhverra hluta sem sæmileg samstaða er um. Varðandi orkuverðið þá minni ég á að það liggur frumvarp fyrir Alþingi um að (Forseti hringir.) leyndinni verði aflétt.

[16:56]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það gleður mig sérstaklega að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon deilir því með mér að þörf sé á því að styrkja byggðalínuna og þar kunni að liggja mikilvægar auðlindir fyrir okkur sem höfum áhuga að því að nýta þær til góðra verka.

Það voru nokkur atriði í ræðu hv. þingmanns sem ég hefði áhuga á að forvitnast um en tímans vegna er kannski ekki hægt að fara í margt. Í fyrsta lagi langaði mig til að ræða við hann um þá staðhæfingu eins og ég skildi hana að raforkuverð á Íslandi væri of hátt og það mætti að sönnu lækka það. Nú get ég alveg deilt því með honum að við viljum öll að kjör á raforku í landinu séu góð og í samræmi við þá framleiðslu sem þar er um að tefla. En ég vil nefna það í þessu samhengi að við erum með ágætan samanburð við Norðurlöndin á blaðsíðu 21 í skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra þar sem fram kemur m.a. að ef við berum saman verðið á Íslandi við verðið í Noregi þá er það umtalsvert hærra þar en á Íslandi. Þá er ágætt að hafa það í huga vegna þess að það hefur dálítil áhrif í þessu samhengi að Noregur er að mörgu leyti ekkert ólíkur okkur hvað varðar framleiðslueiningar, þetta eru yfirleitt vatnsaflseiningar sem þar er um að tefla. Það er líka fróðlegt að sjá hvað þeir hafa farið út í að skattleggja raforkuna mikið.

Það æpir reyndar á mann þarna, sérstaklega með Danmörku, að þar hafa svokallaðir grænir skattar, auðlindagjöld og mengunargjöld verið mjög áberandi. Er þingmað-

urinn á þeirri skoðun, eins og mér hefur svona heyrst, að það komi til greina að setja græna skatta á raforkuna? Telur hann það vera kost sem við gætum horft til sérstaklega með tilliti til þess að slíkt mundi hækka raforkuna verulega? Mér er raunar til efs að raforkuframleiðsla okkar sé með þeim hætti að eðlilegt sé að (Forseti hringir.) leggja slíka skatta á hana.

[16:59]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er einfaldlega þeirrar skoðunar og þykist geta fært fyrir því sæmileg rök að ef við hefðum ekki gert þau miklu skipulagsmistök í raforkumálum sem urðu þegar menn blönduðu saman framleiðslu til stóriðju og framleiðslu til almennra nota, ef það tiltölulega háa orkuverð sem almennir notendur hafa borgað áratugum saman á Íslandi hefði gengið til að borga niður virkjanirnar sem reistar voru í þeirra þágu, þá væru þær að mestu leyti skuldlausar í dag. Það vita allir að hagkvæm þægileg vatnsaflsvirkjun sem hefur verið greidd niður er einhver mesta gullkvörn sem til er í heiminum eða á að geta verið það, eins og margir bændur sem eiga vel heppnaðar heimarafstöðvar þekkja og búa við svo til ókeypis rafmagn nema þeir þurfa að kaupa nýjar legur á svona tíu ára fresti. Það á nefnilega að vera þannig að vel heppnuð vatnsaflsvirkjun, við getum tekið t.d. Sogsvirkjanirnar, á hreinlega að mala gull þegar búið er að borga stofnkostnaðinn niður.

Almennir notendur njóta þess því miður ekki vegna þess að raforkufyrirtækin hafa drekkhlaðið sig skuldum aftur og aftur og aftur í formi nýrra fjárfestinga í þágu stóriðjuframleiðslu, þannig er það bara, og þau miklu mistök eru að mínu mati aðalástæðan fyrir því að við erum ekki með mun lægra orkuverð eins og við ættum að gera verið.

Noregur og Danmörk og slík ríki hafa farið út í mikla skattlagningu. Þar er náttúrlega um blandaðan orkumarkað í samkeppni að ræða. Þeir eiga þann kost að selja rafmagnið út fyrir landsteinana niður á hinn stóra sameiginlega markað í Evrópu eins og við sjáum að þróunin hefur verið í Noregi þar sem menn hafa jafnvel verið að loka iðnfyrirtækjum til þess að geta losað raforkuna og selt hana á hærra verði inn á evrópska markaðinn.

Ég held að það sé ekki ástæða til að svo stöddu að minnsta kosti að fara í miklar umræður um þörfina á grænni gjaldtöku eða skattlagningu á raforkumarkað okkar. Hitt er spurningin hvernig við getum mögulega nýtt slík stýritæki til að útrýma kolefnisorkugjöfum og nota raforkuna sem víðast. Auðvitað er það blóðugt að notuð skuli vera svartolía og gas á mörgum stöðum á Íslandi í dag í iðnaði þar (Forseti hringir.) sem við gætum notað umhverfisvænna rafmagn.

[17:01]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér þætti gaman að vita hvaða stórvirkjanir hafa verið reistar hér fyrir almenna markaðinn. Ég trúi því að þær séu afar fáar, Sogsvirkjanir voru það til dæmis ekki. Hins vegar er alveg rétt að þessar virkjanir mala gull fyrir þjóðarbúið og það er vel og ég lít ekki svo á að sú atvinnuuppbygging sem þar hefur orðið hafi verið gerð til höfuðs almenningi nema síður sé. Ég held einmitt þvert á móti að þetta hafi skapað velsæld í landinu og ég held að okkur sé óhætt að muna það.

Tvö önnur atriði langar mig til að koma inn á í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Það er í fyrsta lagi það sem hann sagði um vindorku og kemur fram í skýrslunni, þ.e. að búið sé að ljúka rannsóknum á vindorku og það hafi ekki fengist fjárfestar til þess að halda þeim áfram. Nú er ég mjög eindregið þeirrar skoðunar að bæði eigum við að leita að nýjum orkugjöfum og einnig eru áhugaverðar þær umræður sem voru um orkubera, og þá er þar sérstaklega um vetni að ræða auðvitað. En það tekur náttúrlega óhemjulega mikið rafmagn og það þarf að taka einhvers staðar og það þarf væntanlega að nýta það rafmagn sem er verið að framleiða í það eða þá að virkja fyrir því sérstaklega. Við gætum þá skoðað það.

En það er alveg hræðileg sjónmengun af vindorkuverum. Ég held að við hljótum að vera sammála því og það hafa Danir til dæmis deilt verulega um hjá sér og farið með þessi vindorkuver langt út á haf. Ég held að við hljótum að þurfa að ræða það þá sérstaklega hvernig við ætlum að gera það. Ég vil líka benda á að hér var fyrirtæki starfandi fyrir nokkrum árum, Vindorka, sem hafði það sérstaklega að leiðarljósi að kanna möguleika á vindorku. Því miður var það svo dýrt á þeim tíma að ekki var hægt að halda því áfram. En bara til þess að það sé á hreinu þá eru vindorkuverin, eins góð og þau eru og hafa verið nýtt á Íslandi í langan tíma hjá bændum sérstaklega, auðvitað mjög mengandi að því leyti til að sjónmengunin er gríðarleg.

Eins langar mig að spyrja hv. þm. Steingrím J. Sigfússon hvort það sé rangur skilningur hjá mér að hann styddi að Búðarhálsvirkjun sem hann nefndi í sinni ræðu yrði byggð eins og hún lægi fyrir ef neðri hluta Þjórsár yrði sleppt. (Forseti hringir.) Var það rangur skilningur hjá mér?

[17:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er út af fyrir sig alveg rétt að vindorkan hefur þennan ágalla. Mér þykja þetta ekkert sérstaklega falleg mannvirki. En það má taka þau niður ef mönnum sýnist svo. Þetta er afturkræf uppbygging og það má velja þessu afskekkta staði kannski þar sem lítið ber á og svo framvegis og við höfum mikla möguleika til þess í okkar stóra og vindasama landi. Ég er mér vel meðvitaður um að af þessu er sjónmengun og auðvitað hávaðamengun líka og þetta er lýti í nærlandslagi manna sem er tilfinningalegt í þéttbýlum löndum og það veldur þeirri miklu umræðu til dæmis sem er í Danmörku þar sem menn eru núna farnir að tala um að gera þetta fyrst og fremst úti í sjó og byggja vindmyllugarða á hafi úti eða undan ströndum.

Frægasta tilraun hér með vindmyllur er væntanlega hin mikla vindmylla í Grímsey sem voru gerðar allmiklar tilraunir með og tókust nú svona og svona. (**Iðnrh.:** Er hún ekki enn þá til?) Það var ein hugmyndin að leysa vandamál einangraðra orkumarkaða eða orkusvæða eins og kannski Grímseyjar með slíku og er væntanlega vel tæknilega mögulegt og eins og þróun er í orkuverðsmálum og ég tala nú ekki um eins og olíuverð er að þróast þá má nefna slíka hluti. Það er eftir miklu að slægjast ef menn geta leyst orku-

þörf til dæmis einangraðra byggða eins og Grímseyjar með öðrum hætti en þeim að keyra þar dísilrafstöð.

Varðandi Búðarhálsvirkjun er það bara þannig að ég hef margnefnt þá virkjun á undanförnum árum sem miklu heppilegri virkjunarkost en að rjúka til á óröskuðum svæðum af því að hún er inni á miðju framkvæmdasvæðinu í efri hluta Þjórsár á milli Sultartangalóns og Hrauneyjarfossvirkjunar. Ég held að flestir séu sæmilega sáttir við að það breyti litlu úr því sem komið er á því svæði og þau umhverfisáhrif séu vel ásættanleg borið saman við mjög margt annað. Ég svara því bara játandi. Ég mundi fagna því glaður ef menn hyrfu frá öllum hugmyndum um virkjanir í neðsta hluta Þjórsár og liður í því í staðinn væri þá Búðarhálsvirkjun sem hvorki gerði ráð (Forseti hringir.) fyrir vatni úr Langasjó né úr Þjórsárverum.

[17:05]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Hér liggur fyrir prýðileg skýrsla af hálfu hæstv. iðnaðarráðherra Össurar Skarphéðinssonar og kemur til vegna þeirra breytinga sem urðu á raforkulögunum árið 2003 að mig minnir en þá var kveðið á um að skýrsla af þessum toga skyldi lögð fyrir Alþingi. Það er að mörgu leyti dálítið áhugavert að velta fyrir sér innihaldi svona skýrslu vegna þess að það var nú eðli þeirrar lagasetningar að reyna að skapa samkeppni á raforkumarkaði, aðskilja einkaleyfisþætti og sérleyfisþætti frá samkeppnisþáttum. Skýrslan þarf því pínulítið að bera þess merki að það má ekki stíga á samkeppnisþættina og þegar maður fer að leita að upplýsingum sér maður að það er aðeins farið að grilla í að samkeppnisaðilar vilji ekki sýna manni allt, enda stendur það ekki til. Spáhluti skýrslunnar er því ekkert síður áhugaverður en lýsing á fyrirtækjunum eins og var nú frekar hérna áður fyrr áður en raforkulögin tóku gildi. Fram að þeim tíma voru engin slík lög í gildi.

Ég held að það sé áhugavert að velta fyrir sér þeirri þróun sem hefur orðið á almennum markaði eftir setningu þessara raforkulaga. Margir höfðu efasemdir um að okkur muni ganga vel að koma á almennilegum samkeppnismarkaði ekki síst vegna þess að orkumarkaðurinn okkar einstakur að því leyti til að fyrir utan það að við erum eyja er eiginlega öll raforkuframleiðslan vatnsafl eða jarðgufa, sem hefur svo núverið verið að gefa dálítið í, sem þýðir að verðmyndun öll ber þess merki. Þar fyrir utan er einn aðili er langstærstur í raforkuframleiðslu. Annar er langstærstur í raforkusölu. Allt þetta hefur áhrif á hugsanlega samkeppni og það hefur nú komið í ljós að það hafa ekkert verið gríðarlega mikil skipti hjá raforkusölunum og það er áhugavert í þessu sambandi að horfa til Norðurlandanna.

Það hefur gengið afar illa hjá Dönum að koma samkeppni á. Mig minnir að í skýrslum standi að um 1,5% notenda þar hafi skipt um raforkusala. Í Noregi hefur þetta verið lengst við lýði og það er gaman að nefna það að Norðmenn tókust á við þetta verkefni að eigin vilja árið 1990 þegar þeir settu slíka löggjöf. Þessi umræða var ekkert komin í þann gang þá hjá Evrópusambandinu og það var ekkert fyrr en þeir fóru sérstaklega að hvetja til skipta að þá fengu þeir út úr því rúm 11% sem nú er talan hjá Norðmönnum. Hvatinn til að skipta er því ekkert gríðarlega mikill og maður sér það alveg þegar við erum að tala við fyrirtæki eða einstaklinga um að það muni kannski nokkrum tugum króna þá er náttúrlega kannski spurning hvort það sé tilraunarinnar virði eða hvort menn nenni mikið að skipta. Þetta er sá vandi sem samkeppnisreksturinn er í. Þetta á við um lokanotandann, þ.e. þá sem kaupa af sölufyrirtækjunum.

Öðru máli getur auðvitað gegnt framleiðslumegin og það er áhugavert að hæstv. iðnaðarráðherra nefndi í því sambandi væntanlegar breytingar á orkumarkaðnum sem við munum væntanlega sjá núna á næstu vikum. Þar eru menn að nálgast þetta viðfangsefni með þeim hætti að ýta undir þessa samkeppni. Það er mín persónulega skoðun að samkeppninnar muni helst sjá stað á framleiðsluvængnum í samanburði á orkugjöfum, hvað þeir gæfu hugsanlega af sér í verði. Þá er náttúrlega langlíklegast að samkeppnin verði mest hjá stórnotendum, að það séu stóru fyrirtækin sem beri í raun mest úr býtum þegar kemur að raforkukaupum. Þetta er eðlilegt sjónarmið og algjörlega eðlilegt miðað við það kerfi sem við erum með og almennt erum á því að sé rétt á Vesturlöndum. Það er ekkert slæmt við það. En það er bara sjálfsagt að halda því til haga.

Mig langar aðeins að fara ofan í örfáa þætti í þessari skýrslu og ég tek það fram að hún er þess eðlis að það er ómögulegt að fara kannski djúpt ofan í einstaka þætti. Þetta er bara fróðleg lesning fyrir menn að skoða og kynna sér og ætti að skýra hlutina mjög vel fyrir mörgum. Ég hef beint sjónarmiðum mínum sérstaklega að flutningskerfinu, uppbyggingu þess. Ég held að þar séu töluvert miklir möguleikar fyrir okkur í framtíðinni til þess að nýta betur þá orku sem við höfum í landinu og líka til þess að horfa á orkumarkaðinn með þeim hætti að ekki sé gengið eins mikið á umhverfið út af því að það er auðvitað sjónarmið okkar allra. Hvað sem menn segja um það þá viljum við öll að gengið sé vel um umhverfið.

Ég tek eftir því að það stendur til að fara hér í línu, Brennimel/Sigöldu. Eftir því sem mér skilst hefur í vetur ríkt alvarlegt ástand miðað við það sem hefur verið í afhendingaröryggi frá Sigölduvirkjun. Reyndar er í því sambandi ágætt að muna að afhendingaröryggi á Íslandi er mjög gott. Engu að síður hefur það verið aðeins lakara út af veðri og línunni frá Sigöldu að Kröflu. Eins kemur þarna Kröflulína II inn og Blanda og Rangárvellir. Allt eru þetta mjög mikilvægar línur í þessa uppbyggingu sem ég er svo mikið að tala fyrir á flutningskerfinu. Síðan til viðbótar þessu getum við náttúrlega horft á það sem við hæstv. iðnaðarráðherra höfum rætt um áður, þ.e. hvernig við horfum síðan á framhaldið. Þar held ég að við eigum að vera dálítið djörf og einmitt að reikna svolítið út hvað við erum að gera, hvað við fáum út úr því í raun og veru.

Í þessari skýrslu kemur fram að Landsnet lítur svo á að það þurfi að hafa reiðuafl sem samsvarar einni vél í Hrauneyjarfossi. Hrauneyjarfossvirkjun er gjarnan kölluð almenna virkjunin, að hún sé sú sem almenni markaðurinn á. En hún var náttúrlega ekkert byggð fyrir almenna markaðinn nema að hluta til. Engu að síður er talað með þeim hætti að þegar þarf að fara að gefa í þá er Hrauneyjarfossvirkjun keyrð upp. Það eru 70 megavatta vélar í Hrauneyjarfossi. Það eru 115 megavatta vélar í Kárahnjúkum. En Kára-

hnjúkavirkjun hjálpar okkur ekkert nógu mikið með aflið út af þessum vandamálum þarna fyrir austan. Það þarf alltaf að passa upp á það fyrir utan það að þótt aflið komi inn í kerfið gegnum Kárahnjúkavirkjun þá verður Landsnet væntanlega að horfa til þess þegar það skipuleggur sitt kerfi að ef stóru vélarnar fara út annars staðar þá þarf að gæta að því. Um leið og maður segir að það sé hægt að keyra þetta kerfi í raun harkalegar en gert er og keyra það meira í skorpum, ef maður getur tekið svo til orða, þá þarf auðvitað að gæta þess að þetta neyðarástand sem getur skapast í raforkukerfinu skapist ekki. Þess vegna er mjög ánægjulegt þetta samstarf sem raforkufyrirtækin eru núna í. Ég held að það muni skila góðum árangri. En ég vil jafnframt hvetja þá sem eru í þessu neyðarsamstarfi og ráðherrann sérstaklega til þess að passa upp á þessa góðu tæknimenn um að það sé allt í lagi þótt að maður vilji ekki vera óvarkár að samt að vera ekki alveg alltaf með belti og axlabönd og björgunarhringinn líka þegar við erum að horfa á þessar fjárfestingar.

Ég tek líka eftir öðru hérna varðandi flutningskerfið og mig langar til þess að spyrja ráðherrann að því sérstaklega. Það kemur fram að Landsnet hafi verið í verkefnum út af Alcan, út af Helguvík eitthvað og þessari aflþynnuverksmiðju á Akureyri og það kemur fram að áfallinn kostnaður Landsnets vegna Alcans sé 100 millj. kr. en að sá kostnaður verði greiddur í samræmi við þetta MoU [Memorandum of Understanding] sem þar hefur verið gert. Mig langar að spyrja ráðherrann að því hvort þetta sé þá vegna þeirrar niðurstöðu sem varð um að það ætti að setja hluta af þeim línum í jörðu og að fyrirtækið hafi ákveðið að koma til móts við það vegna þess að ég get ekki betur séð en að í öðrum tilvikum sé það þannig að Landsnet hafi þetta verkefni. Mér finnst brýnt að Landsnet hafi það verkefni að byggja upp flutningskerfi í landinu en ég vil enn fremur samt taka fram að það þarf líka að vera möguleiki fyrir einkaaðila að koma að byggingu flutningskerfa ef Landsnet treystir sér ekki til þess, meðal annars til þess að greiða fyrir verkefnum með einhverjum hætti. Mín skoðun er því sú að við megum ekki koma í veg fyrir að einkaaðilar geti með einhverjum hætti komið að þessum verkefnum.

Áfram um þetta. Mig langar að ræða verðskrárnar og í framhaldi af þeim orðaskiptum sem ég átti við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon. Það er alveg óumdeilt að rafmagnsverð hér er hagstætt og mér þykir beinlínis rangt að halda öðru fram. Auðvitað vilja menn kannski alltaf að hluturinn sé enn þá ódýrari en það er mjög hagstætt raforkuverð í landinu og ég vara alveg eindregið við því að við förum að skattleggja þetta eitthvað sérstaklega, sérstaklega þegar um það er að ræða að ég mundi nú ekki skilja alveg hver rökin yrðu fyrir því þegar við erum að tala um þessa grænu orku sem við höfum hérna í landinu.

Í því kerfi sem við erum búin að koma okkur upp er samt ákveðið flækjustig í verðskránni. Þó hafa orkufyrirtækin reynt eins og þau geta að hafa hana sem einfaldasta. En vegna þess að hluti af notendum notar raforku til húshitunar flækist mjög hjá ákveðnum dreifiveitum reikningagerð. Það er ekki talað um það sérstaklega í skýrslunni. Alla vega sé ég það ekki. En ég vil benda ráðherranum á það, hæstv. ráðherra Össuri Skarphéðinssyni, og eins vil ég beina því til hæstv. fjármálaráðherra Árna M. Mathiesens að það er ekki nógu gott að um tvö virðisaukaskattstig sé að ræða hvað þessa vöru varðar. Við erum annars vegar með virðisaukaskatt á húshitun sem er eitthvert ákveðið prósent og svo erum við með virðisaukaskatt á almenna notkun sem er eitthvað annað. Þetta flækir alla reikningagerð verulega og eykur bara kostnað hjá notendum. Ég átta mig ekki á hvaða röksemd er fyrir þessu, sérstaklega út af því að þetta er eiginlega bara eitthvert nýtt virðisaukaskattstig inni í skattkerfinu sem er í raun alveg óþarfi að hafa. Ég held að það væri ágæt hreinsun að laga það til og ég held að það mundi gleðja mjög marga notendur, sérstaklega þá sem þurfa að búa við að raforka til húshitunar er dýr vegna þess að þeir þurfa að keyra öll sín hús á rafmagni og við vitum að það er dýrara en að gera það með heitu vatni. Mér fyndist að svona aðgerð væri mjög til að gleðja það fólk.

Í orkuspá, sem nú er orðin verkefni Landsnets en var áður á vegum Orkustofnunar, er að finna margar áhugaverðar upplýsingar og það er alveg rétt sem fram hefur komið að þar er ekki gert ráð fyrir öðrum þeim stórvirkjunum en þegar er búið að ákveða að fara í, enda væri náttúrlega ekkert vit í spálíkönum að vera með einhverja hluti sem eru ekki komnir á teikniborð almennilega og væri ekkert gagn að slíkum spám. Þar sýnist mér nú samt sem áður að — eða það væri fróðlegt að vita hver skoðun hæstv. ráðherra er á því að ef draga fer úr ásókn á ákveðin svæði, ef dregið verður úr ásókn á ákveðin svæði, ef til dæmis Reykjavíkurborg hættir við þau áform að fara í Bitruvirkjun og ef það kæmi upp að menn mundu líta með öðrum hætti á Þjórsá — nú er ég alls ekki að mæla með slíku. Ég er bara að benda á þetta — ef svo yrði, hvaða áhrif gæti það hugsanlega haft á þau áform sem þegar eru uppi um uppbyggingu stóriðju í Helguvík hvað varðar þessa spá, hvort einhver hætta sé á því þá að farið verði að abbast upp á almenna notkun í landinu. Ég veit að hæstv. ráðherra getur ekki svarað þessu kannski hér einn, tveir og þrír. En þetta er kannski umhugsunarefni og væri fróðlegt að fá svör við svona þegar við förum að ræða orkumálin betur hér síðar.

Eins langar mig að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra um djúpborunarverkefni sem er talað um í skýrslunni og ég held að mönnum hljóti að þykja mjög áhugavert, hvort hann telji ef við horfum á tímaásinn að það sé ekki töluvert í það að þau verkefni verði þess eðlis að við getum nýtt okkur niðurstöðurnar.

Mig langar líka að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra um rammaáætlun 1 og 2 vegna þess að fram kemur að það sé frekar verið að horfa til jarðvarma í rammaáætlun 2. En rammaáætlun 1 liggur fyrir og það liggur líka fyrir í þeirri áætlun að það er búið að raða verkefnum með ákveðnum hætti þar. Mér hefur þótt menn á hinu háa Alþingi heldur vera ósammála eða ósamkvæmir sjálfum sér þegar kemur að tali um rammaáætlun. Mér þykja hv. þingmenn Vinstri grænna tala um að rammaáætlun 2 muni leiða mikinn sannleik í ljós. En ég bendi þá á að í rammaáætlun 1 voru til dæmis virkjunaráform í neðri Þjórsá efst á blaði hvernig sem horft er á málið. Ég velti því fyrir mér hvað hæstv. iðnaðarráðherra þyki um þennan þátt málsins.

Eins langar mig að benda á að í skýrslunni — og það finnst mér mikilvægt út af því sem við vorum að tala um í morgun um atvinnugrein sem heitir stóriðja sem virðist

vera sérstaklega óvinsæl sem slík. Mig langar að benda á að það kemur fram að umhverfisáhrif af virkjunum, stórum virkjunum, þegar menn horfa á þau þá þýðir ekkert að horfa á litla virkjun hinu megin heldur verða menn að horfa á stærðina að því leyti til að margföldunin þýðir ekkert endilega að það sé verra heldur þvert á móti jafnvel. Þá spyr ég og mig langar að fá skoðun hæstv. iðnaðarráðherra á því: Ef við tökum atvinnustarfsemi, mengandi smáiðnað, er mengandi smáiðnaður sem kannski er undir minna eftirliti en stóriðnaður, er hann betri að hans áliti (Forseti hringir.) en stóriðnaður?

[17:20]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skal svara þessari síðustu spurningu alveg strax. Auðvitað er mengandi smáiðnaður ekkert betri en einhvers konar stóriðnaður. Það er líka hægt að sýna fram á það, og vonandi sjáum við merki þess fyrr en seinna, að hingað komi stóriðnaður sem hægt er að skilgreina sem orkufrekan sem er meira og minna mengunarlaus í þeim skilningi sem við leggjum í mengun. Það má heldur ekki gleyma því þegar við erum að tala um þessar áætlanir, t.d. um virkjanir, að menn verða líka að skoða saman áhrif margra smærri virkjana og bera það saman við áhrif stórra virkjana. Áhrif hinna stóru eru oft svo mikil að það slær fólk fast í upphafi en ef menn skoða hins vegar samanlögð áhrif af mörgum smærri virkjunum kann að vera að myndin sé töluvert öðruvísi.

Ég átta mig ekki alveg á því hvort hv. þingmaður var að spyrja mig að því, ef t.d. sneyddist um virkjanir eins og Bitruvirkjun, hvort ég teldi þá hugsanlegt að gengið yrði á möguleika almennings til þess að verða sér úti um orku. Ef það er rétt skilið tel ég að það sé alls ekki um það að ræða, almenningur hefur forgang í þessum efnum.

Hv. þingmaður spurði mig um djúpboranirnar. Ég get svarað henni því eins og ég hef reyndar sagt úr þessum stól að ég tel að það verkefni gangi of seint. Menn lögðu upp með góð áform og áætlanir fyrir nokkrum árum, það er ekki enn byrjað að bora. Sem betur fer eru nú þau föng sem þarf til þess að hefja boranirnar að koma hingað til lands og væntanlega verður það gert fyrr en seinna. Ég vek líka eftirtekt á því að fyrirhugað er að hefja slíkar boranir fyrr en menn ætluðu áður. Að minnsta kosti lá sú ákvörðun fyrir til skamms tíma eða var vilji til þess hér syðra, það skiptir máli. Ég tel hins vegar að í framtíðinni geti þetta skipt mjög miklu máli fyrir orkuframleiðslu hér á landi. Ég er reyndar sannfærður um að það gangi, ég treysti mér ekki til þess að segja hvenær en það eru örugglega — ég mundi segja tíu ár.

[17:23]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir þessi svör. Ástæðan fyrir því að ég dró þetta fram varðandi stórar virkjanir er að fram kemur á bls. 60 akkúrat það sem hæstv. ráðherra sagði um mat á stærri virkjunum, að oft væri tilhneiging til að gera of mikið úr umhverfisáhrifum viðkomandi virkjunar.

Það sló mig bara þegar ég las þetta og ég er algjörlega sammála þessu. Mér finnst mjög gott að þetta skyldi hafa komið fram í skýrslunni vegna þess að oft hefur umræðan einmitt verið á hinn veginn. Þá er ég alls ekki að segja að litlar virkjanir eigi ekki rétt á sér, þvert á móti. Almennt séð er ég mjög fylgjandi því að menn virki hlutina svo lengi sem það er í samræmi við umhverfið og allar reglur sem gilda. Ég fór samt að velta fyrir mér þegar ég las þetta, þeirri umræðu sem var í morgun út af stórnotendum á raforku. Hér eru menn alltaf að tala um álbræðslur en við vonumst auðvitað til þess að við fáum líka öðruvísi iðnað inn í landið til hliðar við álbræðslurnar vegna þess að um þær gilda mjög ströng skilyrði. Ég er þess fullviss að það hefur skipt miklu máli fyrir aukið atvinnuframboð hér á landi. En við viljum gjarnan fá meiri fjölbreytni, fá fleiri störf inn í hagkerfið, og nú þegar fer að þrengja aðeins að, hvað gerir fólk? Það fer að tala um framleiðslufyrirtæki. Það er meira að segja þannig að sóttir eru forstjórar framleiðslufyrirtækja til að stjórna bönkunum. Af hverju ætli það sé? Vegna þess að þau eru svo vön að skera niður og halda utan um hlutina. Við þurfum svona fyrirtæki inn í landið bæði til að skapa okkur öruggar tekjur og til þess að skapa störf.

Þess vegna fannst mér áhugavert að heyra það sem fram kom hjá einum hv. þingmanni í morgun að það væri eitthvað verra að koma með stóra vinnustaði inni í landið en litla.

[17:25]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fullvissa hv. þingmann um að ég hef ekkert á móti stórum vinnustöðum. Þvert á móti hefur þessi ríkisstjórn einmitt verið að reyna að skapa skilyrði fyrir því að laða hingað til lands stóra vinnustaði sem vinna á grundvelli þess sem má alveg skilgreina sem orkufreka stóriðju. Hún er þó allt annars eðlis en sú stóriðja sem við höfum í landinu núna. Ég vísa þá til þess að ríkisstjórnin hefur verið að reyna að greiða fyrir því að hingað komi fyrirtæki sem framleiða t.d. íhluti í ýmiss konar sólarrafhlöður. Sömuleiðis liggur fyrir að það er vaxandi áhugi fyrirtækja, sem tengjast gagnaverum af mörgum ástæðum sem ég ætla ekki að rekja hér, til þess að slá tjaldhælum sínum í íslenska jörðu. Ég vona að við fáum fyrstu fregnir af því fyrr en seinna.

Ég er því þeirrar skoðunar að fram undan sé tímabil þar sem mikil eftirspurn verður eftir íslenskri orku, ekki bara af því að hún er ódýr — hún fer sem betur hækkandi — heldur vegna eðlis hennar. Hún er eðlisólík obba þeirrar orku sem er til reiðu t.d. annars staðar í Evrópu og í Bandaríkjunum, ég tala nú ekki um í Asíu. Hún er græn og hún er endurnýjanleg. Það er þessi tegund af orku sem skapar mörgum nútímalegum fyrirtækjum sem starfa innan hátæknigeirans samkeppnisforskot. Menn selja bókstaflega vöru sína og þjónustu út á að hún er framleidd eða drifin af orkulindum sem teljast samkvæmt alþjóðlegum skilgreiningum endurnýjanlegar og grænar. Þetta er okkar samkeppnisforskot.

Þess vegna segi ég það líka í fyllstu einlægni við hv. þingmann að ég held að við eigum ekki að hrapa að því að

afhenda alla okkar orku til einnar atvinnugreinar. Ég er ekki hræddur við að bíða töluvert í þeim efnum. Ég veit það sem iðnaðarráðherra að eftirspurnin fer bara vaxandi og verðið líka.

[17:27]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get alveg tekið undir allt sem fram kom hjá hæstv. iðnaðarráðherra hvað þetta varðar. Ég veit líka vel að íslenska orkan verður stöðugt eftirsóknarverðari í heiminum og það er alveg hárrétt að fyrirtækin líta á það sem ákveðinn gæðastimpil að nýta slíka orku í framleiðslu sinni, hvaða framleiðsla sem það nú er, það skiptir nefnilega ekki öllu máli. Aðalatriðið er að hún uppfylli þau skilyrði sem hér eru og eru í samræmi við það sem við viljum hafa á Íslandi.

Það er nokkuð sem ég gleymdi hreinlega að segja í fyrra andsvari mínu varðandi orkuspárnar og ég vil endilega að komi fram. Mér er alveg fullljóst að aldrei má ganga á almenna markaðinn, hann gengur alltaf fyrir og við megum ekki gleyma því hversu verðmætur hann er fyrir landsmenn. Þegar verið er að gera plön um áframhaldandi orkunýtingu — við getum alveg látið liggja á milli hluta fyrir hvað það er, hvort það er fyrir eitthvert netþjónabú, álfyrirtæki eða kísilfyrirtæki — ef við erum að tala um slíka uppbyggingu, t.d. á suðvesturhorninu, og þrengja fer að virkjunarkostum þar, þarf þá að líta einhvern veginn öðruvísi á þá orku sem þar er fyrir þessi fyrirtæki?

Eins og ég skil málið ætti að vera töluverð orka til að ráðast í framkvæmdir við hið umrædda álver í Helguvík en ég veit ekkert um það. Það er ekki neitt sem við eigum að vita nákvæmlega um. Horft hefur verið á ákveðin svæði í því sambandi og mér finnst eins og það sé ákveðinn vilji hjá orkufyrirtækjum til að draga sig aðeins út þar. Ég var bara að spá í hvort þeir ágætu menn sem skrifa orkuspána, og ég veit að þeir eru afar vandaðir í störfum sínum, hafi velt því sérstaklega fyrir sér. Ég á svo sem von á því að þeir hafi gert það.

[17:29]

Útbýting:

Hámarksmagn transfitusýra í matvælum, 430. mál, þáltill. SF o.fl., þskj. 686.

Heimilislæknar á höfuðborgarsvæðinu, 333. mál, svar heilbrrh., þskj. 684.

[17:30]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka þessa skýrslu og þá umræðu sem hér hefur átt sér stað og ágæta framsöguræðu hæstv. iðnaðarráðherra. Það er auðvitað alltaf stórmál í þinginu þegar rætt er um raforkumálefni og kannski hefur um engan málaflokk verið jafnmikið rætt á Alþingi Íslendinga og í íslensku samfélagi á síðustu árum og orkumál, stóriðjumál, þannig að þau hafa fengið ærinn tíma bæði á hinu háa Alþingi og í samfélaginu. Það er kannski merkilegt að hugsa um hvar t.d. stóriðjuverin standa, álverin, sem stundum er teiknað upp að standi í hverjum einasta firði á Íslandi að þau eru í dag aðeins á þremur stöðum, í Straumsvík, Hvalfirði og svo á Reyðarfirði. Menn hafa hugsað um nýja staði og verið að undirbúa. Heimamenn eru áfjáðir bæði í Helguvík, Húsavík og svo í Þorlákshöfn.

Umræðan hefur verið dálítið máluð tilfinningum og pólitískum áróðri. Þetta hefur verið hin blinda umræða pólitískra átaka og heittrúnaðar þannig að það er engin spurning í mínum huga núna að allir ábyrgir stjórnmálamenn geta sagt sem svo þegar þeir horfa á stöðu þjóðarbúsins að þessi mikla orkuauðlind Íslendinga, hið hreina vatn og jarðhitinn, gerir það nú að verkum að við erum betur staddir til að mæta áföllum þjóðarbúsins. Ætli þetta sé ekki fyrsta árið, 2008, sem gjaldeyristekjur verða t.d. meiri af áli en af sjávarafurðum. Það kemur til með að hjálpa hæstv. ríkisstjórn í þeim vanda sem hún stendur nú í frammi fyrir atvinnulífinu. Þetta vildi ég láta koma fram.

Svo tek ég auðvitað undir það að tímarnir breytast og mennirnir með. Margt í þessari umræðu hefur breyst á stuttum tíma og mörg þau efni sem hæstv. iðnaðarráðherra ræddi í þessari skýrslu og aðrir hafa komið inn á orka tvímælis og við höfum séð miklar viðhorfsbreytingar. Það er engin spurning að ég get tekið undir það með hæstv. iðnaðarráðherra að samkeppni á markaði er ekki virt og Íslendingar hafa í sjálfu sér sennilega lítið hugsað um þá samkeppni og engin spurning um þessa fámennu þjóð að smásalarnir eru of fáir eins og kom fram í máli hæstv. ráðherra.

Hins vegar get ég tekið undir með hæstv. ráðherra. Það er mikilvægt að nýta orkuna betur og við eigum mikil verkefni eins og kom fram í ræðu hans við að styrkja landsnetið. Þar bíða mikil og stór verkefni hvað varðar flutningskerfið sem er orðið gamalt. Hitt er sennilega alveg ljóst að Íslendingar, bæði heimili og fyrirtæki, gætu sparað mikla orku. Það er verðugt verkefni að fara vel með orkuna og ég hygg að heimilin hafi þróast þannig að ljósin logi, við eyðum töluvert miklu í orku og gætum þar séð mikinn árangur.

Maður finnur það að þegar þessi málefni komast til tals er titringur í þessum sal. Það eru átök á milli stjórnarflokkanna út af orkumálum og orkunýtingu. Samfylkingin er þar í dálítið erfiðum málum, ekki síst vegna þess að hún lofaði þjóðinni stóriðjustoppi og talaði fjálglega um hið fagra Ísland. Sjálfstæðisflokkurinn vill hins vegar fara nokkuð geyst hvað þetta varðar.

Við framsóknarmenn höfum lengi komið að landsmálum og auðvitað staðið fyrir mörgu því sem hefur verið að þróast á Íslandi. Við erum nýtingarmenn en leggjum auðvitað mikla áherslu á hin fjölþættu tækifæri íslensks samfélags á mörgum sviðum. Sem betur fer eru tækifærin stærri og meiri á mörgum öðrum sviðum en var fyrir 10 eða 12 árum.

Ríkisstjórnin hefur ekki komið sér saman um stefnu í loftslagsmálum. Ég hygg að í síðustu viku — og kannski hefur það gerst í dag, ég veit ekki — hafi hún ætlað að komast að niðurstöðu. Það er nú svo að stjórnarflokkarnir ganga ekki samstiga til leiks þegar að þessum málum er komið eins og ég hef getið hér um. Umhverfisráðherra vill taka tillit til sérstöðu Íslands þegar um flugsamgöngur er að ræða en vill ekki horfa til þeirrar sérstöðu sem við getum lagt heimilum til með nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa.

Það er engin spurning í huga okkar framsóknarmanna að Íslendingar eru þó svo lánsamir að hafa aðgang að miklum

vatnsauðlindum, hreinu drykkjarvatni, kröftugu vatnsafli og kraumandi jarðhita. Okkur hefur tekist að nýta þessar auðlindir skynsamlega og nú þegar Evrópusambandið setur sér markmið um meira en tvöföldun á hlut endurnýjanlegrar orku, upp í 20%, erum við Íslendingar sennilega óðum að nálgast 80%. Ísland er fyrirmyndarland, hefur staðið vel að málum sínum og er fremsta þjóð heimsins í að nýta endurnýjanlegar orkuauðlindir. Hvað sem menn hrópa hér í pólitíkinni og fordæma erum við nú þarna þrátt fyrir allt í fremstu röð.

Ég get tekið undir að tímarnir breytast. Þeir breytast í hugum landsmanna og á vettvangi stjórnmálanna. Af því að hér er rætt um margt í þessari skýrslu vil ég auðvitað segja sem stjórnmálamaður, vegna þeirrar umræðu sem hefur átt sér stað um mörg atriði, að við getum horfið aftur í tímann og hugsað um það þegar enginn mótmælti því að það ætti að virkja á Eyjabökkum, leiða orkuna sunnan jökla í gegnum hið fagra Suðurlandsundirlendi alla leið á Keilisnes til að hafa álver þar. Því mótmælti enginn á þeim tíma. Hugsið ykkur ef við hefðum eyðilagt þá mynd af hinum mikla jöklaþjóðgarði, Vatnajökulsþjóðgarði, og farið þá leið. Sem betur fer varð niðurstaðan önnur. Tíminn vinnur nefnilega með okkur í mörgum málum.

Alveg eins væri í mínum huga fjarstæða ef okkur dytti í hug að leggja byggðalínu þvert yfir miðhálendi Íslands, fara norður Sprengisand og með jöklum til að búa til byggðalínu í dag. Ég tel það ekki koma til greina. Menn þurfa að varðveita ýmislegt sem er ósnortið því að í því liggja auðlindir í hugum okkar framsóknarmanna.

Svo er með þetta mikla rafmagn sem við verðum líka að hugsa um þar sem við leiðum það um. Þá má það hvorki skaða menn né skepnur. Rafmagnið hefur mikil áhrif. Við sjáum það þar sem hinar miklu línur eru leiddar nálægt bæjum, ef þær fara yfir skóglendi vaxa trén ekki. Það eru margar nýjar upplýsingar til hvað þetta varðar sem voru ekki til fyrir nokkrum árum.

Viðhorfin hafa sem betur fer breyst og ég heyri náttúrlega að þau halda áfram að breytast á mörgum sviðum. Ég fagnaði því á sínum tíma þegar menn hurfu frá Norðlingaölduveitu og Þjórsárverum sem hefði haft mikil átök í för með sér. Menn deila um neðri hluta Þjórsár sem mig minnir að vinstri grænir hafi talað fyrir hér þegar þeir voru í baráttunni gegn Þjórsárverum ef ég man þetta rétt. Ég ætla ekki að deila um það en svona breytast viðhorfin og núna talar formaður þeirra fjálglega um Búðarhálsvirkjun í stað neðri hluta Þjórsár. Í þessu öllu eru miklar tilfinningar sem ráða för og viðhorfin breytast hjá öllum.

Ég sé það t.d. á öllum þeim línum sem búið er að leiða frá Þjórsá yfir Hellisheiði og þeim virkjunum sem þar eru. Auðvitað er þetta ekkert fagurt, ég tala nú ekki um þegar línurnar eru illa farnar og ekki hirtar eins og hjá Landsvirkjun nú orðið á Hellisheiði. Þó ætla ég að virða Landsvirkjun fyrir það að hún gengur vel um sín svæði. Ég get tekið undir það sem stjórnmálamaður hvað orkuna varðar. Við þurfum að fara vel með hana. Ég tek undir með hæstv. iðnaðarráðherra að auðvitað geta beðið okkar ný tækifæri í netþjónabúum og alls konar öðrum verkefnum þar sem við seljum orkuna okkar dýrar. Við eigum hana ekkert ótakmarkaða frekar en aðrir.

Ég vil svo segja að við framsóknarmenn höfum stutt það að aðskilja eignarhald á samkeppnis- og einkaleyfisþáttum á raforkumarkaði. Ég held að ég muni það rétt að í fyrsta frumvarpi að raforkulögum hafi verið kveðið á um þetta en síðar fallið frá því sökum þess að mönnum fannst bratt að ganga lengra í þá átt en raforkutilskipun Evrópusambandsins kvað á um. Því var látið nægja að fylgja tilskipun Evrópusambandsins sem kvað á um bókstaflegan aðskilnað þessara þátta. Ég get hins vegar lýst því yfir að við framsóknarmenn styðjum fullan aðskilnað eignarhalds á samkeppnis- og einkaleyfisþáttum á raforkumarkaðnum og ég heyri að hæstv. ráðherra er sömu skoðunar.

Síðan er auðvitað deilt um raforkuverð. Það er engin spurning í mínum huga að raunlækkun á raforkuverði er m.a. til komin vegna raforkusölu til stóriðju eins og margoft hefur komið fram í þessu þjóðfélagi. Góð arðsemi hefur enda verið af raforkusölu til stóriðju og hafa þessi viðskipti bætt hag viðkomandi orkufyrirtækja þrátt fyrir hinar miklu deilur sem ég hef hér farið yfir um þessi mál.

Ég vil í rauninni segja að sú skýrsla sem hér er lögð fram er mikið pólitískt verkefni. Það liggur í þeim upplýsingum sem hér koma fyrir til þess að móta stefnu og fara yfir mjög viðkvæm og umdeild mál.

Síðan er þetta með eignarhaldið á auðlindunum, það er annað og stórt mál sem við þekkjum úr þingumræðunni og verður hér til umræðu á næstunni. Ég fagna því auðvitað að frumvarp hæstv. iðnaðarráðherra sé á leiðinni inn í þing, sé laust úr Sjálfstæðisflokknum. Ég held að það sé enn ekki komið inn en mér er sagt að orkufrumvarpið sé á leiðinni og það kallar á aðra og meiri umræðu. Ég vil segja við þessa umræðu að ég hygg að þegar storminum linni og þegar menn fari yfir stöðuna muni menn verða að viðurkenna að bæði fyrrverandi ríkisstjórn og stjórnarflokkar síðustu 12 árin hafa auðvitað staðið mjög vel að þessum málum á mörgum sviðum og þess vegna tekur hæstv. iðnaðarráðherra eðlilega við góðu búi á mörgum sviðum sem gefur Íslendingum tækifæri. Kannski verður það svo að þegar harðnar í heiminum og straumar þungrar kreppu leita hingað verðum við fyrst og fremst að hugsa um okkar auðlindir.

Við stöndum frammi fyrir miklum vanda í landinu. Loðnubrestur blasir við. Vonandi greiðist úr því. Við höfum séð hvernig sjávarbyggðirnar hafa farið vegna niðurskurðar á þorskstofni. Ég hygg að Austurland sé öðruvísi statt núna vegna Kárahnjúka og álvers á Reyðarfirði þó að þetta muni koma af fullum þunga á það byggðarlag. Ríkisstjórnin stendur frammi fyrir nógu miklum vanda sem hún er ekki með neinar tillögur um að leysa gagnvart þeim fyrirtækjum sem verða núna fyrir miklum skaða út af loðnubrestinum. Vegna þess hvernig við höfum staðið að þessum málum er vandi ríkisstjórnarinnar, þótt hann sé stór, ekki jafnmikill og hann hefði verið ef menn hefðu haldið að sér höndum.

Síðan er hitt sem ég veit að hæstv. iðnaðarráðherra getur tekið undir með mér, vegna þróunar í virkjunum og orkumálum hér á síðustu árum er til alveg gríðarleg þekking á Íslandi sem er gullnáma og hann hefur margrætt um. Þessi þekking væri (Forseti hringir.) ekki til í landinu nema af því að menn hafa staðið hér í miklum verkefnum fyrir íslenska þjóð og er auðugri fyrir bragðið.

[17:45]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er rétt sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði, að það eru gríðarleg verðmæti fólgin í þeirri þekkingu og reynslu sem orðið hefur til í orkuiðnaðinum. Það gildir bæði um vatnsaflið og jarðhitann. En við þurfum að hugsa til þess að það tekur að sneyðast um orku- eða virkjunarkosti á landinu.

Eins og hv. þingmaður sagði breytast viðhorf manna með tímanum. Það leiðir til þess að jafnvel þeir sem hafa áður í þessum sölum fagnað tilteknum virkjunarhugmyndum gera það ekki í dag. Ég áfellist þá ekki fyrir það. Allt breytist með breyttum viðhorfum í tímans rás. Viðhorf hv. þingmanns hafa breyst. Viðhorf mín hafa breyst.

Við þurfum að nýta okkur þessa þekkingu, nýta okkur þessa miklu reynslu í nýjum verkefnum utan landsteina. Ég hef sannfærst um að virkileg eftirspurn er eftir þessari reynslu, bæði varðandi jarðhita og vatnsaflsiðnað. Það hefur hins vegar orðið hlutskipti okkar Íslendinga að reyna að koma möguleikum jarðorkunnar á radar stórþjóðanna. Þegar ég var á fundi með framkvæmdastjóra orkumála Evrópusambandsins fyrir nokkrum vikum kom í ljós að í hinni miklu áætlun Evrópusambandsins, sem sumir hafa nefnt í dag, um það að auka hlut endurnýjanlegrar orku, er jarðhiti ekki nefndur. Menn hafa ekki komið auga á þann möguleika.

Það er jafnframt rétt sem hv. þingmaður sagði um að Íslendingar gengju ekki nægilega vel um orku sína. Þeir bruðla of mikið með orku. Við þurfum, þrátt fyrir alla þá orkuauðlegð sem við höfum yfir að ráða, að hvetja til og ýta undir orkusparnað og orkunýtni. Eitt af þeim verkefnum sem ég tók í arf frá Framsóknarflokknum er á því sviði.

[17:47]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra hefur viðurkennt að hafa tekið þetta í arf frá Framsóknarflokknum. Það eru mikil auðæfi og er mikilvægt að hvetja hann til að fara vel með þau auðæfi. Í rauninni var það svo í kreppunni árið 1995 að þá opnuðust hlið nýrra tækifæra á Íslandi í gegnum iðnaðar- og viðskiptaráðuneytið. Þar blasa við allt önnur verkefni en áður. Ég vil þakka þessa viðbótarræðu hæstv. ráðherra.

Ég tek undir með honum. Tímarnir breytast. Hver hefði trúað því á Suðurnesjum að þegar herinn færi með allt sitt hafurtask ættu menn gnægð tækifæra í kringum flugstöðina og flugvöllinn og vantaði fólk. Ég skil að menn á Suðurnesjum hugsi um álver í Helguvík og séu að undirbúa það en það þarf sinn tíma eins og annað.

Hið sama má segja um það sem menn sjá fyrir sér á Húsavík, á Bakka þar sem menn hugsa um rafmagn framleitt með jarðgufu og háhita. Það mundi auðvitað breyta Norðurlandi alveg eins og Kárahnjúkar og Reyðarfjörður hafa breytt Austurlandi.

Ég sé að hv. þm. Ögmundi Jónassyni líður illa undir þessari ræðu minni en hann verður að kyngja staðreyndum eins og aðrir. Ég vil óska þess að hæstv. iðnaðarráðherra og ríkisstjórn fari vel með þessi tækifæri. Þau eru íslenskri þjóð dýrmæt og mikilvæg til atvinnusköpunar. Ég er t.d. andstæðingur þess að leiða rafmagn í streng út í Evrópu og virkja hér villt og galið, sem stundum kemur upp hugmynd um. Ég tel að við eigum að hafa virðisaukann heima af öllu því sem við gerum, förum í verkið af hófsemd og virðingu og látum náttúruna njóta vafans í öllum tilfellum. En öllu þessu fylgir eitthvert rask. Lífinu fylgir eitthvert rask, hæstv. forseti.

[17:49]

Útbýting:

Tæknifrjóvganir, 433. mál, fsp. KolH, þskj. 690.

[17:50]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er margt fróðlegt að finna í skýrslu iðnaðarráðherra um raforkumálefni. Þetta er önnur skýrslan sem þinginu er flutt eftir að ný raforkulög voru afgreidd á Alþingi vorið 2004. Það er fróðlegt að bera saman þessar tvær skýrslur. Þær eru að mörgu leyti ólíkar. Sú fyrri ber mikinn keim af framkvæmdum sem þá voru að hefjast á Austurlandi og fjallar um afmörkuð málefni þar en sú sem hér er til umræðu er meira á almennari nótum.

Fyrst vildi ég nefna, virðulegi forseti, það sem kemur fram í formála skýrslunnar, að engar ákvarðanir liggi fyrir um frekari uppbyggingu orkufreks iðnaðar hér á landi og því sé ekki gert ráð fyrir neinum slíkum framkvæmdum eða um þær fjallað í þessari skýrslu. Ég held að það þurfi aðeins að kalla eftir nákvæmari svörum frá hæstv. iðnaðarráðherra um það mál og því að ríkisstjórnin skýri betur hver stefna hennar er. Það hefur komið skýrt fram í ummælum tveggja ráðherra Sjálfstæðisflokksins, annars vegar hæstv. fjármálaráðherra og hins vegar hæstv. forsætisráðherra, að fullur hugur er til þess að ráðast í álversframkvæmdir við Helguvík sem allra fyrst og í framhaldinu við Bakka á Húsavík. Tímasetningar eru að minnsta kosti þannig í ummælum hæstv. forsætisráðherra að nokkuð ljóst er að hann gerir ráð fyrir því að Helguvíkurframkvæmdirnar verði á þessu kjörtímabili. Það hlýtur að þýða að þær eigi að hefjast ekki seinna en á næsta ári, helst á þessu ári og jafnvel að framkvæmdir við Bakka á Húsavík hljóti að hefjast á þessu kjörtímabili líka. Mér finnst vanta inn í skýrsluna upplýsingar um þau áform sem lýst hefur verið af hálfu þessara tveggja ráðherra.

Ósamræmið í ummælum ráðherra Sjálfstæðisflokksins annars vegar og hæstv. iðnaðarráðherra hins vegar kemur skýrar fram í fjárfestingaráformum sem gerð er grein fyrir á bls. 45 í skýrslunni. Þar er gert ráð fyrir að framkvæmdir til undirbúnings álveri í Helguvík hefjist ekki fyrr en á næsta ári og standi 2010 og 2011 ef ekki lengur, sem er ekki í samræmi við það sem kom fram í máli hæstv. forsætisráðherra. Ég hlýt að kalla eftir því hjá hæstv. iðnaðarráðherra hvort áætlunin á töflu 4.2 sé úrelt í þessari skýrslu, hvort áform ríkisstjórnarinnar hafi breyst frá því að gengið var frá þessum texta.

Í öðru lagi langar mig að spyrja hæstv. ráðherra um það sem kemur fram í skýrslunni á bls. 9 og 10 í kaflanum um vinnslu raforku. Þar er réttilega bent á að ráðherra geti endurskoðað ákvæði virkjunarleyfis, endurskoðað ákvæði þeirra virkjunarleyfa sem þegar hafi verið gefin út og bætt í

þau nýjum ákvæðum ef hann telur það nauðsynlegt til að tryggja heildarhagkvæmni orkunýtingar vatnasviðsins eða jarðhitasvæðisins og væntanlega öðrum atriðum, eins og fram kemur ofarlega á bls. 10, t.d. nýtingu endurnýjanlegra orkulinda auk skilyrða er lúta að umhverfisvernd, landnýtingu, tækni og fjárhagslegri getu virkjunarleyfishafa. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort hann hyggist beita þessari heimild sinni til að taka upp eitthvað af útgefnum virkjunarleyfum og endurskoða þau. Mér finnst fyllsta ástæða til að skoða þau mál af hálfu nýs ráðherra sem kemur að þessum málaflokki, sérstaklega ráðherra frá flokki sem ekki hefur verið í ríkisstjórn og ekki komið að þessum málum. Auðvitað er eðlilegt að ætla að sá flokkur vilji setja mark sitt á það sem gera skal á næstu árum, bæta við skilyrðum eða breyta leyfum og annað slíkt. Mér finnst ekki óeðlilegt að inna ráðherrann eftir því hvort hann hyggist nýta sér þá heimild sem hér er sagt frá að sé í lögunum.

Ég vil svo segja, virðulegi forseti, um það sem mér finnst vera meginefni skýrslunnar, þ.e. mat á áhrifum af kerfisbreytingunni frá 2004, sem var nokkurs konar markaðsvæðing raforkukerfisins. Mér er minnisstætt að þegar gengið var frá löggjöfinni á vordögum 2004 voru mestar áhyggjur af hálfu þeirra sem óttuðust breytingarnar að raforkuverð á höfuðborgarsvæðinu mundi hækka mikið í kjölfar breytinganna. Það voru miklar fréttir fluttar af því á þeim vikum, að svo og svo miklar verðhækkanir gætu orðið á raforku á höfuðborgarsvæðinu. Þess vegna er mjög athyglisvert sem kemur fram í skýrslu hæstv. ráðherra, að verð á raforku hefur alls ekki hækkað á höfuðborgarsvæðinu í samræmi við ótta manna þá. Það kemur t.d. fram að raforkuverð hefur á árabilinu 2005–2007 hækkað um 0,8% hjá Orkuveitu Reykjavíkur, sem er langt innan þeirra marka sem menn óttuðust. Segja má að skýrslan dragi fram að kerfisbreytingin leiddi ekki til verðhækkunar á raforku á höfuðborgarsvæðinu eins og óttast var á þeim tíma. Ég held að menn geti glaðst yfir því að svo varð ekki.

Hins vegar sýnir skýrslan það sem minna var talað um í fjölmiðlum á þeim tíma, að það er óvíst að kerfisbreytingin hafi verið til góðs að öllu leyti. Það er nokkuð ljóst að verðhækkun hefur orðið í dreifbýlinu vegna þess að bæði Rafmagnsveitur ríkisins og Orkubú Vestfjarða ákváðu að hafa tvær gjaldskrár, nýta sér heimildir í lögum til að hafa sérstaka dreifbýlisgjaldskrá. Orkuverð á þeim svæðum hefur hækkað nokkuð. Þar hefur kerfisbreytingin verið óhagstæð vegna þess að áður tóku raforkunotendur í þéttbýli þátt í að borga flutning á raforku út í dreifbýlið, sem þeir gera ekki í dag.

Ríkið ætlaði á þeim tíma að mæta fyrirsjáanlegri verðhækkun á dreifbýlinu með beinum niðurgreiðslum upp á 230 millj. kr. Þegar maður skoðar þessar tölur sést að í fyrsta lagi hefur fjárhæðin staðið í stað öll árin. Hún hefur því rýrnað að verðgildi og í öðru lagi hefur hún ekki dugað til að vega upp á móti gjaldskrárhækkunum. Dreifbýlið býr við verðhækkun vegna kerfisbreytingarinnar, vegna þess að innri verðjöfnun í kerfinu var afnumin. Mér finnst slæmt, virðulegi forseti, að það hafi gerst. Ég vonaði að svo mundi ekki verða og þær yfirlýsingar sem gefnar voru á þeim tíma gengu út á að fara frá innri verðjöfnun yfir í beina niðurgreiðslu úr ríkissjóði sem mundi þýða að dreifbýlið væri jafnsett. Það hefur því miður ekki gerst.

Ég vek athygli hæstv. iðnaðarráðherra á þessu. Ég veit að honum er umhugað um stöðu dreifbýlisins og hann væri vís með að taka þetta mál upp og beita sér fyrir því að eitthvað af verðhækkuninni í dreifbýlinu gangi til baka.

Annað sem hefur auðsjáanlega gerst lýsir því að samkeppnin er ekki almennilega virk í kerfi okkar, þ.e. hve fáir notendur hafa skipt um raforkusala, eins og ráðherra rakti að nokkru leyti í ræðu sinni og kemur fram á bls. 16. Þar kemur fram aðeins 0,35% af heildarfjölda notenda á Íslandi skipti um raforkusala árið 2006. Í Danmörku var talan 1,5%, í Finnlandi 3,9%, í Noregi 11,5% og í Svíþjóð 7,8%. Þetta segir okkur að ekki sé nægileg samkeppni á þessum markaði innan lands.

Í skýrslunni eru einnig upplýsingar um að þróunin á Norðurlandamarkaðnum, sem frekar hefur samkeppniseinkenni en sá íslenski, er að samþjöppun eykst og orkuframleiðslan færist á hendur fárra stórra fyrirtækja. Þar er um að ræða bæði sameiginlegt eignarhald og töluvert krosseignarhald sem leiðir af sér ýmis samkeppnisleg vandamál. Þegar við skoðum íslenska raforkumarkaðinn, sem er bara brot af markaðnum á Norðurlöndunum þá hljótum við að átta okkur á því að líkurnar á umtalsverðri samkeppni eru afar litlar hér á landi. Menn ættu að velta því fyrir sér hvort þessi vegferð, sem á að byggjast á samkeppni, sé yfir höfuð líkleg til að skila árangri og hvort ekki væri betra að hafa meiri opinbera stjórn á þessum markaði og eignarhaldi á fyrirtækjunum og opinbera stjórn á verðlagningu. Ég hallast að því, virðulegi forseti, í ljósi þeirra upplýsinga að telja að opinber stjórn á þessu sé vænlegri til lengri tíma en að treysta á samkeppni sem ekki er fyrir hendi.

Mig langar að benda á að ég beitti mér fyrir því vorið 2004 sem formaður iðnaðarnefndar að breyta frumvarpi ríkisstjórnarinnar þannig að það yrði ekki, eins og til stóð, heimilt að selja hlutabréf í Landsneti til annarra en þeirra sem upphaflega áttu að leggja inn í það eignir. Áður var gert ráð fyrir því að nýir aðilar gætu komið inn í Landsnet og eignast hlut í fyrirtækinu en það var afnumið. Þar með var ljóst í gildandi lögum að það eru bara opinberir aðilar sem eiga í þessu fyrirtæki. Ég held að það hafi verið skynsamleg ákvörðun á þeim tíma. Ég sé engar vísbendingar um það í skýrslu hæstv. ráðherra að leggja eigi til breytingu á þessu og ég fagna því.

Virðulegi forseti. Af mörgu er að taka en mig langar að nefna flutninginn og öryggið. Það kom fram í máli hæstv. ráðherra að á Snæfellsnesi og Vestfjörðum búa menn við áberandi lakasta afhendingaröryggið. Það háir þessum landshlutum báðum en þó Vestfjörðum sýnu meira. Aðeins ein lína sem tengir Vestfirði við raforkukerfi landsmanna og hún er mikið úti vegna veðurálags. Ég legg til, virðulegi forseti, að það verði hugað að því. Reyndar sé ég í skýrslu hæstv. ráðherra að þetta eigi að nokkru leyti við um Norðurland.

Ég held að skynsamlegt væri að treysta kerfið, m.a. að auka eigin raforkuframleiðslu Vestfirðinga. Þeir þurfa að flytja langmest af þeirri orku sem þeir nota eftir byggðalínunni. Í öðru lagi held ég að skynsamlegt væri að auka raforkuframleiðslu á höfuðborgarsvæðinu til að draga úr þörfinni fyrir að flytja raforku frá Norðurlandi og suður þannig

að meiri raforka verði á þessum tveimur svæðum sem greinilega þurfa á orkunni að halda.

Í skýrslu sem liggur fyrir um flutningskerfi Vestfjarða er greint frá ýmsum hugmyndum um hvernig eigi að styrkja kerfið og ég vænti þess að hæstv. ráðherra fari yfir þá valkosti í ræðu sinni síðar í þessari umræðu. Ég held að það sé afar nauðsynlegt að ráðast í þær framkvæmdir. Ég vil bæta við einni hugmynd sem ekki er að finna í þeirri skýrslu sem ég held að sé ekki síður nauðsynlegt að taka alvarlega, þ.e. að raforkukerfi Vestfjarða verði hringtengt þannig að það fari ekki bara frá Hrútatungu um Barðastrandarsýslu og Mjólká og þaðan norður um Djúp heldur frá Ísafirði inn Ísafjarðardjúp yfir í Strandasýslu og þaðan suður Strandasýslu aftur í Hrútatungu. Ég held að slíka hringtengingu vanti í raforkukerfi Vestfirðinga til að tryggja öruggari aðflutningsleiðir. Menn hefðu þá tvær leiðir til að tryggja orkuna um tvö ólík veðursvæði sem ætti að leiða til þess að afhendingaröryggi yrði ásættanlegt.

[18:05]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hv. þingmaður spyr mig út í hugsanlegar breytingar og endurbyggingu á vesturlínu og það er það flókið mál að ég ætla að geyma mér að fjalla um það þangað til í ræðu minni á eftir. En hv. þingmaður kom fram með ýmsar aðrar spurningar, hann benti á að það kemur fram í raforkuskýrslunni að ráðherra hefur heimild til þess að breyta skilyrðum í virkjunarleyfi sem hann gefur út eða er búinn að gefa út. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að slík heimild er fyrir hendi ef málefnalegar ástæður eru til. Það er ekki útilokað ef þær aðstæður koma upp að ég mundi beita þeirri heimild. Ég hef m.a. rætt opinberlega um þann möguleika varðandi eina tiltölulega smáa virkjun að hugsanlega mundi ég gera það. Sömuleiðis hef ég komið því á framfæri við eitt tiltekið orkufyrirtæki sem vinnur orku úr jörðu að það sé hugsanlegt að skilyrðum í virkjunarleyfi verði breytt ef í ljós kemur að nýting á viðkomandi svæði er of ágeng.

Hv. þingmaður gat þess að það kæmi fram í skýrslunni að hækkunin sem menn óttuðust að yrði við kerfisbreytinguna 2003 hér á þéttbýlissvæðinu hefði ekki komið fram. Það er rétt hjá hv. þingmanni. Það er út af fyrir sig merkilegt miðað við þau ramakvein sem þá voru rekin upp og þær miklu greinar sem skrifaðar voru af forsvarsmönnum sumra fyrirtækja um mikinn kostnað.

Það er hins vegar rétt hjá honum að það hefur komið fram verðhækkun í dreifbýlinu. Að sumu leyti stafar það af því að dreifingarkostnaður í strjálbýlinu er svo mikill. Það er hins vegar ekki alveg rétt hjá hv. þingmanni að upphæðin sem notuð er til að greiða niður dreifingarkostnaðinn hafi staðið í stað. Hún var 230 millj. en ég veit ekki betur en að hún sé orðin 240 millj. á yfirstandandi ári.

Svo vita menn ekki hver þróunin hefði orðið í óbreyttu kerfi og ég vek eftirtekt hv. þingmanns á því sem er miklu gleggri á tölur en ég. Að öllum líkindum er hækkunin þarna sem hann gat um aðeins fyrir neðan breytingar á (Forseti hringir.) vísitölu.

[18:07]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt hjá hæstv. ráðherra að miðað við þessar tölur í skýrslunni hefur verð á raforku ekki fylgt vísitölu þannig að líklega er um að ræða einhverja lækkun að raungildi og það er út af fyrir sig gott.

Það sem ég óttast kannski dálítið í þessu máli hvað varðar markaðsvæðingu raforkukerfisins — ekki það að ég sé andvígur því að taka upp markaðsvæðingu, ég held að það sé skynsamlegt — það sem ég held að gerist er að þetta virki ekki. Markaðurinn er of smár til þess og það eru of fáir neytendur á markaðnum til að þetta virki raunverulega í þeim mæli að það haldi niðri verðlagningunni sem þarf að vera. Það er hagur neytenda ef samkeppni leiðir til þess að verð lækki. Við sjáum það t.d. á íslenska fjármálamarkaðnum að það er eðli kapítalistanna að skaffa ekki vöruna á sem lægstu verði heldur að fá sem mestan gróða fyrir sig og þegar þeir komast upp með að selja vöruna háu verði gera þeir það. Það er auðvitað töluvert svigrúm á raforkumarkaðnum, ef horft er á hann einan og sér, til þess að hækka verðið vegna þess að kaupgeta íslensks almennings er mikil. En ef menn fá að leika mjög lausum hala í þessu efni getur það leitt til þess að orkusalar fari að nýta aðstæður til þess að hækka verðið alveg eins og vextir af fjármagni hér á landi eru miklu hærri en erlendis vegna þess að það vantar samkeppnina. Það vantar aðstæður til að halda aftur af því. Við sjáum það t.d. á öðrum vörum, eins og fatnaði og öðru slíku, sem hingað eru fluttar inn án nokkurra tolla af hálfu íslenska ríkisins að þær hafa hækkað mjög mikið í verði og eru langtum dýrari en efni standa til vegna þess að það er engin almennileg samkeppni á markaðnum.

[18:09]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Þetta var fyrsta atriðið sem ég tók í ræðu minni í dag. Ég dró þá ályktun af því sem kemur fram í þeim söfnuðu upplýsingum sem er að finna í skýrslunni að samkeppnin er mjög lítil hér á landi að því er að okkur neytendum snýr. Það er einfaldlega staðreynd.

Hv. þingmaður fór með ýmsar tölur um Norðurlöndin sem allar eru réttar og gat sérstaklega um þróunina í Noregi þar sem miklu fleiri hafa þó skipt, t.d. á árinu 2006 sem er viðmiðunarár í skýrslunni, um orkusala. En Noregur er líka það land sem hefur verið hvað lengst með þetta frelsi. Norðmenn tóku það upp árið 1990 en þá voru ákveðin gjöld sem féllu á þá sem skiptu um orkusala. Það var ekki fyrr en 1997 þegar þau gjöld voru afnumin sem fjöldinn sem skipti um tók að vaxa. Hugsanlega er þetta fall af tíma, við sjáum til.

Það eru að mörgu leyti mjög óeðlilegar samkeppnisaðstæður hér á markaði. Við sjáum það í fyrsta lagi að hlutdeild þess fyrirtækis sem stærst er í framleiðslu orku er gríðarlega stór. Í öðru lagi eru mjög mörg fyrirtækjanna bæði með sérleyfis- og samkeppnisþætti á sinni hendi og ég tel að það sé vel hugsanlegt að það leiði til þess að samkeppni verði minni en ella.

Á hvoru tveggja er tekið í því frumvarpi sem ég mæli vonandi fyrir síðar í vikunni. Ég veit ekki hvort hv. þing-

maður verður ánægður með það. Þar eru menn að stíga lengra á þessari vegferð, þetta er leiðangur. Þegar menn ætla að breyta rafmagnsmarkaðnum á þennan hátt þá er þetta leiðangur. Fyrsta skrefið var tekið 2003. Menn hafa tekið fleiri skref. Eitt skref var tekið um daginn sem hugsanlega getur haft áhrif á þetta. Það var ákvörðun Landsnets samkvæmt heimild sem er að finna í raforkulögum að hefja skyndimarkað í heildsölu á raforkumarkaði. Ég tel að það gæti leitt til gagnsærri verðmyndunar og það gæti leitt til þess að menn gætu nýtt sér aðstæður betur til þess að selja rafmagn. Það gæti leitt til þess (Forseti hringir.) að neytendur þroskuðu verðvitund sína og fengju líka betri kjör.

[18:11]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er á þeirri skoðun að úr því að menn fóru þá leið að markaðsvæða raforkukerfið þýði ekki að snúa af þeirri braut strax. Það er ekki fullreynt þó að áhyggjur mínar sem ég setti fram þá og endurtek nú séu að mínu viti á nokkrum rökum reistar. Ég bendi á það sem fram kemur í skýrslunni sem við erum að ræða, álit Samkeppniseftirlitsins sem telur að það væri í bestu samræmi við markmið samkeppnislaga að skilja að eignarhald samkeppnis- og eignarhaldsþátta en að lágmarki að skilja þessa starfsemi að í sjálfstæðum félögum. Ég held að taka ætti þessar ábendingar til athugunar og kannski fleiri atriði sem menn trúa að eigi að leiða til aukinnar samkeppni. Við skulum láta reyna á það til fullnustu að það gangi eftir.

Eins og ég sagði áðan þá held ég að það sé algjörlega nauðsynlegt að halda dreifikerfinu og þessum flutningslínum í opinberri eigu. Ég held að við eigum ekki að opna fyrir eignaraðild utanaðkomandi aðila inn í það kerfi eins og stjórnarfrumvarpið gerði ráð fyrir 2004 og ég vona að það séu einhverjar slíkar áherslur í því frumvarpi sem við ræðum síðar í vikunni um orkuauðlindir almennt.

Ég held að við verðum að hafa tiltölulega trausta opinbera forsjá á þessum hlutum til þess að geta reynt að leiða fram þá þróun sem nauðsynleg er til þess að samkeppnismarkaðurinn virki. Eitt af því sem er kannski áhyggjuefni er að eigendurnir eru að taka út arð af eign sinni í þessum raforkufyrirtækjum og það er kannski ekki nægilega mikið aðhald í því að takmarka möguleika þeirra til þess að taka út peninga og velta arðinum yfir á notendur í formi gjaldskrárhækkana.

[18:14]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir þessa góðu og yfirgripsmiklu skýrslu sem veitir góða innsýn í stöðuna eins og hún er. Hún gefur okkur líka nokkrar vísbendingar um framtíðina á þessu sviði. Menn hafa komið býsna víða við í dag, rætt einstakar virkjanir og afl þeirra og einnig samkeppnishlutann eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gerði á undan mér. Það þykir mér afar áhugaverður þáttur í þessu og tel margt til þess vinnandi að við höldum áfram að þróa raforkumarkaðinn með þeim hætti að samkeppnin verði raunveruleg, alla vega eigum við að gera okkar ýtrasta til að reyna að koma því svo fyrir. En mér þótti það jafnframt áhugavert sem hv. þm. Ólöf Nordal sagði — ég held ég fari rétt með að það hafi verið hún — að hún teldi að meiri líkur væru á að slík samkeppni yrði í framleiðsluhlutanum en í söluhlutanum. Það þykir mér áhugavert en þetta á tíminn eftir að leiða í ljós. Við eigum eftir að ræða þetta betur þegar nýtt frumvarp um orkumál, sem hæstv. iðnaðarráðherra flytur, verður rætt í þinginu.

Virðulegi forseti. Í skýrslunni er fjölmargt áhugavert. Eitt af því er samanburðurinn sem gerður er við Evrópusambandið og fleiri aðila, hvað við Íslendingar erum rík af auðlindum sem gefa endurnýjanlega orku. Þetta sér maður t.d. í því, og það sést líka í skýrslunni, að við erum með mjög hátt öryggi í afhendingu og búum býsna vel, erum með raforkukerfi á heimsmælikvarða, og þá ekki síst hvað það varðar að orkan er að mestu leyti endurnýjanleg.

Á bls. 14, þar sem farið er vel yfir hinn nýja orkupakka Evrópusambandsins, sem verið er að fjalla um, eru dregin fram nokkur markmið, t.d. er eitt markmiðið hjá Evrópusambandinu að auka hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa í heildarnotkun sambandsins, að það hlutfall verði 20% árið 2020. Á Íslandi búum við svo vel að hlutfallið er nú þegar miklu mun hærra — við megum ekki gleyma því að við búum vel hvað þessa þætti varðar. Einnig má sjá mjög áhugaverðan samanburð á bls. 31. Árið 2004 voru 16% af raforku í ríkjum Evrópusambandsins unnin með endurnýjanlegum orkugjöfum en sambærilegt hlutfall hér á landi það ár var 99,95%. Ég held að hærra sé ekki hægt að komast.

Það má líka draga það fram í þessari umræðu að nágrannaríki okkar, eins og Svíþjóð, eru enn að nota kjarnorku við raforkuframleiðslu sína. Nú er rætt um það í Eystrasaltsríkjunum að þar verði byggt nýtt kjarnorkuver í stað þeirra sem þeir þurfa að loka eftir inngöngu í Evrópusambandið. Í tengslum við inngöngusamninginn eru menn í alvöru að ræða um það að opna nýtt sameiginlegt kjarnorkuver. Þannig að við búum ansi vel hér á landi.

Virðulegi forseti. Þó að við búum vel þá eru þessar auðlindir alls ekki ótakmarkaðar. Það segi ég með það í huga að það er kannski stærsta verkefni okkar stjórnmálamanna að marka orkupólitík: Hvert við viljum stefna í orkunýtingu? Í hvað viljum við að orkan okkar fari? Þróunin hefur verið sú á undanförnum árum, og það kemur t.d. fram á bls. 29 og 30 í skýrslunni, að stóriðjan er alltaf að taka stærri og stærri hlut af heildarraforkunotkun á Íslandi. Ef t.d. Kárahnjúkavirkjun og stækkunin á Grundartanga eru hafðar með er stóriðjan farin að nýta 77%, samkvæmt skýrslunni, af allri raforkunotkun í landinu. Ég tel að við þurfum að staldra við hér. Á sama tíma hafa menn spáð því, og fræðimenn og sérfræðingar okkar á þessu sviði hafa sagt það, og það er varfærnisleg spá, að við getum raunverulega nýtt um 50 teravattstundir. Inni í þeirri spá, í raforkuspánni á bls. 29, er ekki verið að tala um fyrirhugaðar framkvæmdir eins og Helguvík eða Bakka heldur eingöngu þær sem nú er að ljúka, það eru um 16 teravattstundir. Þetta þýðir að þegar því er lokið erum við farin að nýta um þriðjung eða 32% af allri nýtanlegri orku samkvæmt þessari 50 teravattstundaspá.

Ég tel, virðulegi forseti, að við ættum að staldra aðeins við þetta og velta því fyrir okkur á hvaða leið við séum, í hvaða hættu við séum ef við stefnum í að setja öll eggin í sömu körfuna. Ég ætla að fagna því að bæði Landsvirkjun

og Orkuveita Reykjavíkur hafa lýst því yfir að þar vilja menn leita að annars konar kaupendum en þessum klassísku stóriðjukaupendum sem við þekkjum í dag og eiga 77% hlutfall af raforkuframleiðslunni. Nú síðast á föstudaginn sagði Hjörleifur B. Kvaran, forstjóri Orkuveitu Reykjavíkur, að þeir séu að selja ansi mikið af orku til álvera og þar sé áhugi á að skoða fleiri kosti. Hann segir að Orkuveita Reykjavíkur telji heppilegt að hafa ekki öll eggin í einni körfu. Áður hefur Landsvirkjun lýst svipaðri stefnumörkun, að þeir vilji líta til nýrra og annars konar kaupenda en nú eru fyrir hjá þeim í stóriðju.

Virðulegi forseti. Ég tel að þetta kalli á það hjá okkur stjórnmálamönnum, og hæstv. iðnaðarráðherra hefur talað í þá veru, að við mörkum orkupólitík, förum yfir það með hvaða hætti við viljum selja raforkuna og til hvers konar starfsemi. Við þurfum að fara að móta framtíðarsýn vegna þess að tíminn vinnur ekki með okkur. Segjum sem svo að stóriðjuáformin sem eru á teikniborðinu verði að veruleika, þá erum við farin að nýta, ef við miðum við þessa 50 teravattstunda spá, meira en helming af allri nýtanlegri orku sem við eigum á Íslandi. Ef við höldum áfram þessu hlutfalli erum við farin að nýta 80% af meira en helmingi nýtanlegrar orku eingöngu til eins konar atvinnustarfsemi. Þessar spurningar, þessir þættir eiga að hvetja okkur til að staldra við og marka okkur stefnu og skoða þetta mjög vel. Eins og ég sagði eru orkufyrirtækin þegar komin inn á þessa braut, þ.e. þau vilja setja eggin í fleiri körfur.

Ég dreg þetta fram til umhugsunar. Ég vil líka geta þess að ég tel kaflann í þessari góðu skýrslu um djúpboranirnar mjög áhugaverðan. Ég held að þar séu veruleg og vonandi mikil sóknarfæri fyrir okkur. Djúpboranirnar geta gefið okkur heilmikla orku umfram þá orku sem við teljum okkur geta nýtt í dag. Það yrði algerlega nýtt svið sem bættist þar inn í og ný orka umfram þá spá sem ég hef sagt frá. Miðað við núverandi borholur í jarðvarma geta djúpborunarholur gefið allt að tíu sinnum meiri orku en venjulegar borholur eins og við þekkjum í dag.

Virðulegi forseti. Tækifærin eru fjölmörg. Enn og aftur þakka ég fyrir þessa góðu skýrslu sem gefur verulega góða innsýn í stöðu mála.

[18:24]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var áhugavert innlegg hjá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur um stöðu orkumála hvað varðar nýtingu. Hún dró sérstaklega fram þann þátt að stóriðjan svokölluð, eða sú atvinnustarfsemi, væri mjög orkufrek. Orkufrekur iðnaður, eins og við ættum kannski að kalla það, er mjög stór hluti af orkumarkaðinum. Tvö álver eru undir og það þriðja á leiðinni og járnblendiverksmiðja líka. Það er alveg rétt að þetta er mjög stór hluti af framleiðslu rafmagns í landinu og hefur verið lengi. Það er ekkert nýtt, það hefur verið lengi.

Ég held að það sé ágætt að hafa í huga — og nú er ég ekki að gera lítið úr því að við tökum orkupólitíska umræðu, ég mundi fagna því að taka þátt í slíkri umræðu — að hvort sem okkur líkar betur eða verr hefur sú uppbygging sem hefur orðið á raforkukerfinu í landinu, sú staðreynd að við erum með hringtengingu í raforku, að flutningskerfið er svona sterkt, að línurnar eru svona kröftugar, orðið vegna þess að ákveðin atvinnustarfsemi bar þann kostnað okkur öllum til hagsbóta, skapaði okkur útflutningstekjur, skapaði okkur Íslendingum sjálfum öruggara rafmagn. Þetta eru atriði sem ég held að sé ágætt að hafa í huga þegar við ræðum framhaldið.

Nú liggur fyrir að orkufyrirtækin eru að leita að frekari möguleikum og ég held reyndar að þau hafi gert það lengi. Þá kemur alltaf þessi vandi, og ég held að það sé ágætt að hafa það í huga, og ég vil taka fram að ég vil ekki fara að tala sérstaklega um netþjónabú eða álframleiðslu eða járnblendi eða hvað sem er í þessu, en það er eindregið skoðun mín að við verðum líka að horfa til þess að þau atvinnutækifæri sem koma út af orkunýtingu, ef við teljum okkur vilja nýta orkuna, (Gripið fram í.) eiga ekki síður að gefa störf handa fólkinu. Það verða að fylgja þessu störf til að standa undir áframhaldandi hagsæld í landinu.

[18:26]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa athugasemd. Það er einmitt umræða af þessu tagi sem maður er að kalla eftir að fari fram, þ.e. að við ræðum það hvernig við teljum þessari orku best fyrir komið, ekki síst hver sé framtíðarsýnin í þessum efnum, hver sé framtíðarsýnin varðandi notkun á þeirri raforku sem við erum svo rík af og er endurnýjanleg. Af því að hv. þingmaður nefndi það hér þá hefur hluti stóriðjunnar eða orkufreks iðnaðar vissulega verið mjög mikill alla tíð sem hlutfall af raforkunotkun okkar en hún hefur samt tekið mjög mikið stökk á undanförnum 15 árum, úr 50% frá 1996, eins og fram kemur í skýrslunni, upp í 77% jafnvel á næsta ári. Það er heilmikið stökk sem hlutur af okkar heildarraforkunotkun. Vísbendingar eru svo um að það gæti komið annað svona stökk, þ.e. að hlutfallið gæti orðið enn hærra. Það er við þann tímapunkt sem ég tel að okkur beri skylda til að stöðva og ræða það hvort þetta sé sú framtíðarsýn sem við viljum, hvert þetta stefni og hvort við viljum fara í þennan leiðangur með auðlindir okkar og rafmagn.

Í slíkri umræðu er auðvitað tekið tillit til allra þeirra atvinnuþátta sem hafa tekið þátt í að móta íslenskt samfélag og við byggjum framtíðarsýn á þeim sterka grunni sem lagður hefur verið með þeim fyrirtækjum sem eru hér í dag. Aðeins varðandi umræðuna um netþjónabúið. Mér fannst eins og hv. þingmaður væri að gefa í skyn að þau gæfu ekki jafnmörg störf og annar orkufrekur iðnaður. Það tel ég ekki rétt vegna þess að í kringum netþjónabú í Evrópu hafa byggst upp hátækniklasar sem hafa gefið mjög mörg spennandi störf og fjölbreytt þar sem þau hafa verið.

[18:28]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka fram að ég var alls ekki að gera því skóna að netþjónabú gæfu ekki mörg störf. Ég var eingöngu að benda á að það er pínulítið eðli þeirrar starfsemi sem kemur af raforkuframleiðslu að það er oft í framleiðslugreinum. Svo getum við talað um það hversu vítt við viljum skilgreina framleiðslugreinar.

Ég vil ítreka það að í því árferði sem nú er — og nú vil

ég að það komi skýrt fram að ég er ekki á þeirri skoðun að við eigum þegar illa gengur alltaf að stökkva inn í sömu umræðuna, ég á alls ekki við það — skiptir máli að hafa í huga að þegar við horfum á Ísland í heild, og horfum á hvaðan tekjur okkar koma, er alveg ljóst að verulegar tekjur koma úr framleiðslugreinum. Þá á ég við matvælaframleiðslu, sjávarútveg og iðnaðarframleiðslu. Hér er um að ræða eina tegund iðnaðarframleiðslu, við erum auðvitað með smærri iðnað líka. En þegar við horfumst í augu við þrengri kosti í fjármálakerfinu er mjög áhugavert að sjá að menn eru farnir að tala meira um grunngreinarnar, grunngerð samfélagsins. Það er það sem skapar okkur tekjur og mun gera það áfram. Um leið og við tölum um framtíðina skulum við gera okkur grein fyrir því að við þurfum ákveðna framleiðsluþætti í landi til að tryggja hagsæld til lengri tíma.

[18:30]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að við hv. þm. Ólöf Nordal séum að tala alveg sama tungumál vegna þess að enginn er að segja þegar við tölum um að horfa til nýrra atvinnugreina, að horfa til framtíðar að það eigi að gera á kostnað þeirra greina sem fyrir eru, gera á kostnað þeirra framleiðslugreina sem eru í landinu. Það sem um er að ræða og ég er að segja er að við þurfum að marka okkur stefnu í því hvernig við ætlum að nýta orkuna. Ég er þeirrar skoðunar að 77% eða 8% í einum iðnaði eins og staðreyndin er á þessu ári hér á landi í dag af okkar orkunotkun sé of mikið. Vegna þess að við erum búin með það mikið af þeirri orku sem sérfræðingar telja að við getum náð úr þeim auðlindum sem við eigum núna, þ.e. jarðvarma og vatnsafli, þá eigum við að staldra við og marka stefnu um það hvernig við viljum nýta það sem eftir er. Síðan geta djúpboranirnar komið með heilmikla orku upp og þá er það bónus. En við þorum ekki og ég þori því ekki frekar en aðrir hér inni að taka tillit til þeirra, þ.e. að setja þau inn í spárnar. En vonandi bæta þau síðan við heilmikilli orku sem við þurfum og þá getum við byggt enn frekari framtíðarsýn á þeirri mögulegu orku sem upp úr þeim kemur.

En ég kalla eftir því, virðulegi forseti, að við, eins og Orkuveita Reykjavíkur er að fara, eins og Landsvirkjun er að fara, ræðum í alvöru hversu hátt hlutfall við viljum nýta til ákveðinnar atvinnustarfsemi og hvort við viljum ekki taka til hliðar örlítið af okkar orku og auðlindum og nýtingu í annars konar starfsemi til að byggja upp og hleypa inn í landið annars konar atvinnustarfsemi þannig að öll eggin séu ekki í sömu körfu eins og menn hafa hér rætt um.

[18:32]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra um raforkumálefni og hér hefur verið farið vítt yfir sviðið. Það er hægt að koma mjög víða við en ég kýs á þeim stutta tíma sem ég hef að einbeita mér að lokakafla skýrslunnar, 6. kaflanum, sem fjallar um rannsóknir á orkulindum og undirbúning á virkjun þeirra til raforkuvinnslu.

En áður en ég fer yfir þann kafla, hæstv. forseti, langar mig til að segja að mér finnst afar áberandi í ræðum þeirra þingmanna sem hér hafa talað hversu ótrúlega fókuserað fólk er á það að vatnsauðlindin okkar og háhitinn, jarðhitinn okkar, jarðhitaauðlindin séu einungis auðlindir þegar og ef þær verða virkjaðar til raforkuframleiðslu. Mér þykir skorta mjög í þessa umræðu annan fókus. Vatnsauðlindin og jarðhitaauðlindin geta líka verið auðlindir án þess að þær verði virkjaðar til raforkuframleiðslu. Við verðum alltaf í þessari umræðu að vega og meta verndargildi og nýtingargildi. Annaðhvort tökum við ákvörðun um að nýta þessar auðlindir sem orkuauðlindir eða þá að við nýtum þær sem náttúruperlur. Við verðum alltaf að gera okkur grein fyrir því að við þurfum að skoða báðar hliðar peningsins bæði út frá umhverfisverndarsjónarmiðum og hagrænum sjónarmiðum líka. Mönnum er tamt að láta undir höfuð leggjast að viðurkenna að vernd auðlindanna, vatnsauðlindarinnar og jarðhitaauðlindarinnar skapar líka tekjur og störf. Ég sakna þess í þessari umræðu að ekki skuli tekinn sá víði sjónvinkill sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar græns – framboðs viljum hafa í þessari umræðu.

Þó svo að hæstv. iðnaðarráðherra sé orkumálaráðherra þá verður hann að átta sig á því að auðlindirnar sem undir hann heyra sem orkuauðlindir heyra líka undir umhverfisráðherra sem náttúruverndarauðlindir. Hann má því aldrei láta eins og hann sé einráður um þessar auðlindir, um það hvort þær verða virkjaðar eða ekki. Þetta veit hæstv. iðnaðarráðherra. Það er kannski ekki honum að kenna að umræðan fari öll inn á þetta spor. En ég vil bara taka þetta fram svona til þess að undirstrika sjónarmið mín í þessum efnum.

Það er mjög nærtækt þegar fjallað er um raforkukerfið að þá sjáum við í hnotskurn þetta sem ég er að tala um þegar farið er að tala um flutningsgetu kerfisins. Hér hefur verið nefnd hálendislína. Hvað þýðir hálendislína? Það þýðir háspennulína með stórum möstrum yfir Sprengisand og/eða Ódáðahraun. Það er meira en að segja það að leggja hálendislínu. Með því að tala um hálendislínu erum við að tala um að ógna stórum verndarsvæðum í íslenskri náttúru, svæðum sem nú þegar eru vernduð. Það þyrfti að aflétta vernd á stórum svæðum ef við ætluðum að leggja hálendislínu á borð við þá sem álversfurstarnir vilja að reist verði. Við megum því ekki kokgleypa þá hugmynd eða tala hér eins og það sé bara sjálfsagt mál að orkukerfið verði styrkt eða flutningsgeta kerfisins verði styrkt með hálendislínu. Þegar við tölum um styrkingu raforkukerfisins þá skulum við bara segja það af eða á hvort við séum hlynnt hálendislínu eða ekki, hvort við viljum reisa háspennumöstur í Ódáðahrauni eða ekki. Hæstv. ráðherra á eftir kannski að segja okkur það hér í lokaræðu sinni hvernig Samfylkingin lítur á þessi mál. Er Samfylkingin hlynnt eða andvíg hálendislínu? Ég horfi hér í augun á hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni sem ég veit alveg hvaða skoðun hefur á þessu. En ég veit ekki hvernig sú sem við hliðina á honum stendur, hv. formaður iðnaðarnefndar Katrín Júlíusdóttir, lítur á þetta mál. (Gripið fram í.) Þetta er eitt af því sem við verðum að hafa í huga og á heima í þessari umræðu.

Orkustefna og orkunýting er að mörgu leyti flókið mál. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs aðhyllumst sjálfbæra orkustefnu sem felur það í sér að hér eigi að leita leiða til þess að afleggja jarðefnaeldsneyti,

draga að minnsta kosti mjög úr notkun þess og við teljum að það hafi verið fyrir löngu síðan tilefni til að gera áætlun um slíkt. Ég hvet hæstv. iðnaðarráðherra til að þess að ganga í það mál á hvern hátt Ísland geti í alvöru orðið vistvænt samfélag með tilliti til orkunýtingar. Þá þarf að gera áætlun um orkusparnað og orkunýtni sem mörg nágrannalönd okkar hafa gert árum saman. Þegar við íslenskir þingmenn sem störfum á vettvangi Norðurlandaráðs fjöllum um orkunýtingu og orkunýtni á þeim vettvangi þá bítum við okkur oft í hnúana og skömmumst okkar fyrir það hversu mikil orkusóun viðgengst á Íslandi. Þegar félagar okkar, þingmenn á Norðurlöndunum, koma til Íslands og nefna það við okkur í spjalli að þegar farið er í heitu pottana á Íslandi þá sé heita vatnið bara látið renna sisvona út úr pottunum og ofan í jörðina, hvað þetta eigi eiginlega að þýða. Og við áttum okkur þá kannski á því þegar okkur er bent á það að auðvitað mundu þeir sem hafa gert áætlun um að nýta orkuna til fulls, þá orku sem auðlindirnar gefa, aldrei láta svona gerast. Ég brýni því hæstv. iðnaðarráðherra í þessum efnum, þ.e. að láta gera áætlun um það hvernig við getum aukið orkunýtni, stundað orkusparnað og dregið úr notkun jarðefnaeldsneytisins. Það hangir saman við áætlun um takmörkun á losun gróðurhúsalofttegunda. Kannski er þetta allt saman komið í gang hjá hæstv. iðnaðarráðherra en við skulum alla vega undirstrika hér brýninguna.

Þegar hins vegar eru teknar ákvarðanir um að virkja orkulindirnar til raforkuframleiðslu þá verðum við líka að átta okkur á því að það þarf að taka þá ákvörðun með þá framleiðslu í huga sem sú raforka er ætluð til. Það er bjargföst trú mín og okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og var eftir því sem mér sýndist í kosningabaráttunni trú Samfylkingarinnar að það væri komið nóg af raforkusölu til stóriðju þ.e. til álvera. Í sjálfu sér ber þessi skýrsla hæstv. iðnaðarráðherra með sér að einhvers staðar lúri sú hugsun í iðnaðarráðuneytinu því eins og ég gaf til kynna í andsvari við hæstv. ráðherra áðan er ekki gert ráð fyrir í þeim orkuspám sem hér getur að líta neina stóriðjuuppbyggingu eða nein álver utan álversins á Reyðarfirði. Þess vegna er eðlilegt að maður spyrji hver stefna ríkisstjórnarinnar í þessum efnum sé líka þegar við í umræðunni áðan, utandagskrárumræðunni, fengum að heyra álit hæstv. fjármálaráðherra á uppbyggingu og raforkusölu til stóriðju. Þá var hæstv. fjármálaráðherra bara með þrjú álver þarna í pípunum, þar af Þorlákshöfn sem ég veit að hæstv. iðnaðarráðherra hefur ekki látið sér detta í hug að nefna, sennilega ekki við nokkurn mann eftir að hann tók við embætti iðnaðarráðherra enda veit hann sem er að hann situr í stóli iðnaðarráðherra í krafti þeirrar stefnu Samfylkingarinnar í kosningabaráttunni að það yrði stóriðjustopp. En trúverðugleiki þessarar ríkisstjórnar er ekki nægur á meðan að ráðherrarnir tala svona austur og vestur.

Hæstv. forseti. Ég vil gjarnan segja nokkur orð um djúpborunarverkefnið sem gerð eru skil í 6. kafla skýrslunnar. Menn verða að átta sig á því að ekki er hægt að tala eins og hv. formaður iðnaðarnefndar gerði hér áðan, eins og þetta sé fugl í hendi, því það er það ekki. Djúpborunarverkefnið er fugl í skógi. Það kemur fram þegar rýnt er í texta skýrslunnar hversu illa hefur gengið að finna leið til að bora svona djúpt, þ.e. þann fjóra og hálfa til fimm kílómetra sem menn ætla sér á endanum að reyna. En það hefur komið í ljós að borholan á Reykjanesi sem átti að fara þetta langt niður verður ekki notuð. Aðstæður þar reyndust óviðunandi. Síðan hafa menn verið að reyna við Kröflu og núna er ljóst að áhöld eru um það hvernig þessu verkefni verður lokið. Svo vil ég benda fólki á að athuga þann gríðarlega kostnað sem er við djúpborunarverkefnið. Ætla menn að leika sér að því að bora þrjár holur sem kosta kannski 2 milljarða þegar á heildina er litið hver hola, 6 milljarða kannski tæpa ef við reiknum með að þrjár djúpborunarholur fari í fullan kostnað, 6 milljarða til þess að taka áhættuna á því hvort hægt verði að ná meiri orku upp úr djúpborunarverkefni en núna liggur fyrir? (Forseti hringir.) Og í hvað ætla menn svo að nota þá raforku? Í mengandi stóriðju? Ekki ef ég fæ að ráða.

[18:43]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í þessari skýrslu kemur ýmislegt fram hvað varðar raforkuframleiðslu í landinu. Það er alveg rétt að það er ekki umfjöllunarefni þessarar skýrslu sérstaklega að tala um aðra nýtingu vatnsafls þó reyndar sé aðeins imprað hér á stöðu rammaáætlunar. En minn skilningur er sá að þarna sé fyrst og fremst verið að skoða þetta í þrengri merkingunni. En það er ekki þar með sagt að ekki sé ástæða til þess að tala um það í víðari merkingu heldur en það.

Það er aðallega tvennt sem mig langar að spyrja hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um og það varðar flutningskerfið. Það varðar fyrst og fremst styrkingu þess, hvort hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sé sammála mér um að ástæða sé til þess að styrkja flutningskerfið í landinu, sérstaklega á þeim stöðum þar sem erfiðara er um vik að flytja raforku til dæmis til Vestfjarða og á Norðausturland. Þá er ég ekki að hugsa um í því sambandi eingöngu atvinnuuppbygginu heldur afhendingaröryggi til almennings í landinu en þó með þeim fyrirvara að þeim fylgir auðvitað — og það verð ég nú að segja hreinskilnislega við hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur — því fylgir auðvitað að það gæti jafnframt nýst til atvinnuuppbyggingar.

Í öðru lagi langar mig að spyrja hv. þingmann hvort hún sé sammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni um að ef farið yrði í Búðarhálsvirkjun eins og nú virðast vera einhver áhöld um að gæti orðið, hvort hún sé á þeirri skoðun að verði þar með einhver breyting á ákvörðun um neðri Þjórsá, hvort þingmaðurinn gæti þá stutt Búðarhálsvirkjun eins og hún liggur núna á teikniborðinu?

[18:45]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi skiptingu flutningskerfisins þá er svar mitt til hv. þingmanns já. Ég er sátt við það og hlynnt því að leitað verði allra leiða til að tryggja örugga orkuafhendingu hvar sem er á landinu. Hins vegar þýðir það ekki að ég sé að skrifa undir hálendislínu því að hana vil ég ekki. Við eigum að gera áætlun um örugga orkuafhendingu, já, en við eigum að gæta umhverfissjónarmiða í því eins og í öðrum áætlunum sem við gerum varðandi orkunýtingu og raforkukerfið okkar.

Varðandi Búðarháls þá er mér nokkuð erfitt að svara

spurningu hv. þingmanns. Eftir því sem ég best veit er Búðarhálsvirkjun tilbúin en Landsvirkjun gerir kröfu um að fá að bora göngin það víð að hún geti tekið vatn inn í þau göng sem kæmi úr Skaftárveitu, það þýðir Langisjór svo ég segi: Ég er ekki hlynnt því að Landsvirkjun fái að bora það víð göng að hún geti tekið vatn frá Langasjó eða Skaftárveitu inn í Búðarháls.

Varðandi áform um virkjun neðri hluta Þjórsár þá tengjast þau mér vitanlega ekki Búðarhálsvirkjun á nokkurn hátt. Hins vegar tengist veita við Norðlingaöldu Búðarhálsvirkjun og Landsvirkjun hefur alltaf viljað fá Norðlingaölduveitu vegna þess að hún hefur haldið því fram að Búðarhálsvirkjun verði ekki hagkvæm nema með vatninu sem kæmi frá Norðlingaölduveitu. Ég er andvíg Norðlingaölduveitu og ég hef sagt í þessum ræðustóli í rúm átta ár: Landsvirkjun verður að fara að sleppa takinu á Norðlingaölduveitu. Það er löngu orðið tímabært. Það er ekki fyrr en ég sé það stimplað og skjalfest að Landsvirkjun sé hætt við áform um Norðlingaölduveitu að ég segi: Veitið þá Búðarhálsvirkjun eins og hún er á teikniborðinu ef þið haldið að hún sé hagkvæm. Ef hún er ekki hagkvæm án vatnsins úr Norðlingaölduveitu þá reisum við hana ekki.

[18:47]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér er kunnugt um — og ég átti alls ekki við að bein tenging væri á milli neðri hluta virkjunar í Þjórsá og Búðarháls. Það liggur hins vegar fyrir að Landsvirkjun hefur verið að ræða þessa framkvæmd núna undanfarið og jafnframt hefur Landsvirkjun lýst því yfir á fyrri stigum að ekki standi til að fara í Norðlingaölduveitu. Ég hefði því haldið að það væri alveg hægt að taka afstöðu til Búðarhálsvirkjunar eins og hún er núna og ekki með Norðlingaölduveitu. Þá er það spurningin: Er það sjónarmið Vinstri grænna að slík virkjun væri þá kostur sem hægt er að skoða?

Að lokum varðandi byggðalínuna. Ég held að það sé mjög varasamt að tala alltaf um hálendislínuna í þessu sambandi vegna þess að styrking flutningskerfisins eins og það er, er bara eitt mál. Hálendislína er annað mál og þar er náttúrlega svo margt sem vert er að skoða. Styrking flutningskerfisins með hálendislínu er ný framkvæmd, breytt framkvæmd. Það sem ég var sérstaklega að velta fyrir mér er hvort hægt væri að styrkja flutningskerfið eins og það er núna og hvaða skoðanir menn hafa á því. Jafnframt velti ég fyrir mér hvað mönnum finnst um að byggja hreinlega nýjar línur þar sem núverandi línur eru. Af því er í hugum margra auðvitað töluverð sjónmengun en þó verulegur ábati fyrir fólk sem býr á þeim stöðum sem um er að ræða og fyrir þá atvinnustarfsemi sem nú þegar er þar, t.d. á sviði sjávarútvegs.

[18:49]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að þörf er á því að gera áætlun um styrkingu dreifikerfisins. Það þurfum við að gera en við getum ekki farið í það án þess að horfa á umhverfisþáttinn. Það er alveg sama hvar það er, hvort sem það er lína yfir hálendið eða línur annars staðar.

Já, ráðumst í styrkingu dreifikerfisins okkar en gerum það eins og sannir náttúruverndarsinnar mundu gera, eins og þeir mundu gera sem átta sig á því hvers virði ósnortin náttúra Íslands er. Það kann að vera að með því sjónarmiði verði hlutirnir dýrari. Náttúruvernd kostar peninga en náttúruvernd skilar líka peningum þannig að ef beggja sjónarmiða er gætt — það verður ekki þó gert með þessu sjónarmiði sem mér hefur fundist vera allt of ríkjandi hér, að orkusjónarmið og sjónarmið orkufyrirtækjanna og þeirra sem vilja kaupa raforkuna sé alltaf ofan á. Þá skulum við tala saman á þeim nótum sem hægt er og gera það þá af skynsemi og með fullri virðingu fyrir náttúrunni og umhverfinu, meðvituð um að það telur líka í efnahagsreikningnum.

[18:50]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér fannst hv. þingmaður vera fullneikvæður, satt að segja allt of neikvæður gagnvart þeim möguleikum sem felast í djúpborunum. Ég sé ekki eftir peningunum sem veittir eru til þess verkefnis. Ég tel að þar séu möguleikar til framtíðar ef þeir ganga upp og um það er ekki hægt að fullyrða á þessu stigi. En ég tel að ef þeir ganga upp sé svo mikið í húfi að þetta sé fyllilega réttlætanlegt. Þannig þróast vísindin og þannig þróast samfélagið. Menn finna nýjar leiðir til að nýta auðlindir sem eru ónýttar. Ég er þeirrar skoðunar að við eigum að finna skynsamlegar leiðir til þess.

Í þessu tilviki er um það að ræða að menn fara miklu dýpra en áður hefur verið farið hér á landi. Hins vegar er það ekki tæknilegt vandamál að bora niður á fimm kílómetra dýpi í þessu tilviki. Erlendis bora menn töluvert dýpra og gengur alveg þokkalega. Þarna fara menn niður í annan geim. Þarna eru jarðhitakerfi, þarna eru vatnskerfi sem eru að öllum líkindum þar sem menn eru að freista gæfunnar að þessu sinni, sem eru ótengd þeim sem ofar eru. Það er heldur ekki um það að ræða að verið sé að taka upp meira vatn. Það sem gerist er að vatnið sem er á þessu dýpi er undir hærra hitastigi, undir miklu meiri þrýstingi. Það hefur aðra eðliseiginleika þar, þar sem vísindin kalla „super critical“ sem gerir það að verkum að þegar það ryðst út í borholuna og upp þá er krafturinn miklu meiri, aflið miklu meira og menn geta með þessum hætti fengið allt að tífalt meira magn úr einni holu. Það þýðir að orkan úr þessu væri töluvert ódýrari og, eins og áður sagði, meira magn kæmi úr hverri holu. Það er í sjálfu sér umhverfisvænt vegna þess að þá bora menn færri holur. Ég bið hv. þingmann að þessu leyti til að endurskoða afstöðu sína.

[18:52]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kann vel að vera að ég hafi verið fullneikvæð og örugglega hef ég verið það að mati hæstv. iðnaðarráðherra í garð djúpborunarverkefnisins. En þegar við horfum á hvað það er sem keyrir fólk áfram í djúpborunarverkefninu þá er það nokkuð sem ég kalla orkugræðgi. Ég vil fyrst spara orku, ég vil fyrst gera áætlun um það hvernig við búum til meiri orku í kerfinu okkar. Hvernig

tryggjum við að öll orkan okkar sé nýtt út í hörgul? Mér finnst það vera forgangsmál miklu frekar en reyna að ná í þá gríðarlegu orku sem þarna er í iðrum jarðar. Til hvers ætlar hæstv. iðnaðarráðherra að nota hana? Til að geta boðið hingað fleiri stóriðjufyrirtækjum? Mér finnst þetta ekki nógu göfugt. Þess vegna er ég neikvæð. Ég rifja upp það sem ábyrgir aðilar úr þessum geira, sem kunna að fást við djúpborunarverkefni, sögðu við okkur í nefndarstarfi — ég var í auðlindanefnd, einni af mörgum sem starfað hefur hér, sem skilaði af sér 2005 ef ég man rétt — þeir sögðu: Enn þá getum við ekki sagt hvort við fáum upp vökva. Enn þá getum við ekki sagt hvort þetta gengur upp, hvort borinn annaðhvort bráðnar eða springur í andlitið á okkur. (Gripið fram í.) Það eru kannski tvö ár eða ekki það síðan þetta var sagt og ég veit að það hefur ekki mikið breyst annað en að borholurnar á Reykjanesi falla saman þannig að ég segi: Þetta eru gríðarlegir fjármunir sem hæstv. iðnaðarráðherra er tilbúinn til að eyða í djúpborunarverkefnið. Hvað mundum við fá í þjóðarbúið ef við settum þessa fjármuni í náttúruvernd? Ef við settum þá í að byggja vísindasetur við Mývatn fyrir 100 alþjóðlega vísindamenn eða stofna jöklaþjóðgarð á hálendinu, þjóðgarð fjögurra jökla? Hvað mundum við fá til baka í formi þjóðartekna ef við settum þessa sömu fjármusni í náttúruverndina? Ég þori að fullyrða að það yrði ekki minna, (Gripið fram í.) það yrði jafnvel meira.

[18:54]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Þetta tvennt útilokar ekki hvort annað og ég vil ekki vera of kaldhæðinn við hv. þingmann og ég virði mjög skoðanir hennar. En hv. þingmaður velti fyrir sér hvað hægt væri að fá út úr þeim milljarði sem settur væri t.d. í Vatnajökulsþjóðgarð. Þá get ég ekki annað en rifjað upp að það stendur til boða að setja milljarð í Vatnajökulsþjóðgarð. Alcoa hefur talað um að setja milljarð í þann garð. Ég velti því upp gagnvart hv. þingmanni.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að við vitum ekki hvort upp kæmi vatn á þessu mikla dýpi. Af hverju? Af því að það er ekki búið að bora. Vísindi eru byggð á tilraunum. Þetta er framþróun vísinda. Við þurfum að fara niður á þetta dýpi til þess að kanna hvort þetta sé hægt. Í teoríu gengur þetta alveg upp en það er eins og í marxismanum í gamla daga að praxísinn féll ekki alltaf alveg að teóríunni.

Auðvitað tel ég að við eigum að verja þessum fjármunum til þess að kanna þetta. Það fer milljarður og 50 millj. í holuna og svo milljarður sem til þarf að kosta til að hægt sé að vinna úr þessum gögnum. Það þýðir ekki, ef vel tekst til, að næstu holur verði jafndýrar, alls ekki, en þær munu örugglega kosta milljarð tel ég. Ég skal þó ekkert um það segja. Venjulegar holur sem gefa af sér fimm megavött geta kostað upp undir 200 millj. kr. Það er líka alltaf sú hætta fyrir hendi að holur ónýtist jafnvel þegar þær eru nánast fullboraðar.

Ég er þeirrar skoðunar að þetta skipti máli, ekki bara fyrir Íslendinga heldur fyrir aðra. Ef þessi aðferð tekst þá er líklegt að einhvern tíma í framtíðinni takist líka að nota þá aðferð sem ég kann ekki að íslenska og heitir „dry rock“, þ.e. menn bora niður í heitt berg, steypa niður vatnið og taka það upp aftur skammt frá. Jörðin er sem sagt notuð eins og kamína og vatnið hitað þar niðri. Hvað heldur hv. þingmaður — af því að hún brosir svo fallega undir þessum ummælum mínum — að þetta mundi spara mikið varðandi losun gróðurhúsalofttegunda ef hægt væri að beita þessu víðs vegar í heiminum? Ég skal segja hv. þingmanni að í löndum eins og t.d. Indónesíu, sem er mesta jarðhitaland í heimi, að ef djúpboranir gengju upp, og það er margreynt (Forseti hringir.) í Indónesíu, þá þyrftu Indónesar ekki að nota neitt jarðefnaeldsneyti í atvinnulíf sitt.

[18:56]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég er alveg sammála hæstv. iðnaðarráðherra í því að jarðhitinn er auðvitað hluti af þeirri nauðsyn sem er til staðar í veröldinni að fá upp eitthvert sjálfbært orkukerfi í hinum vestræna heimi og veröldinni allri. Jarðhitinn á auðvitað að vera hluti af því. Hins vegar verðum við að átta okkur á því að það er ekki alveg áhættulaust og það er heldur ekki losunarlaust að virkja jarðhitann.

Einhvers staðar á borðinu mínu er ég með svar frá hæstv. umhverfisráðherra um það hversu mikið er losað af gróðurhúsalofttegundum við jarðhitaboranir og það er alveg gríðarlegt magn. Það eru einhver hundruð þúsunda tonna sem losuð eru út í andrúmsloftið við þær holur sem búið er að bora nýverið uppi á Hellisheiði. Við lesum það í blöðunum að það falli á silfur sem aldrei fyrr á höfuðborgarsvæðinu. Við skulum átta okkur á því að ekki er allt sem sýnist. Það er talað um arsenikmengun við strendur Þingvallavatns og hvað lesum við um kvikasilfursmengun í urriðanum í Þingvallavatni, sem er sérstakt áhugamál hæstv. iðnaðarráðherra? Kann að vera að ástæðan fyrir því að aukið kvikasilfursmagn mælist í urriðanum í Þingvallavatni sé sú að í Nesjavallavirkjun er ekki niðurdæling heldur fer heita vatnið, sem kemur í afrennsli virkjunarinnar, beint út í náttúruna? Fellir hæstv. iðnaðarráðherra sig við þetta? Fellir hæstv. iðnaðarráðherra sig við þá staðreynd að þegar verið er að virkja jarðvarmasvæðin okkar þá eru einungis um 10% af þeirri orku sem upp kemur nýtanleg í raforkuframleiðslu? Þegar við erum mettuð af hitaveituþörfinni þá eru um það bil 90% af orkunni sem fara í niðurdælingu sem við vitum ekki enn þá hvort heppnast. Þetta er auðvitað ekki ásættanlegt. Ég er alveg sátt við að rannsaka jarðvarmann en ég vil ekki gera þetta svo einhliða að við svo gott sem sleppum því að ræða möguleikana sem við gætum verið með til staðar ef við vernduðum þessi svæði.

[18:59]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Því miður missti ég af hluta af þessari umræðu vegna þess að ég þurfti að bregða mér á annan fund en það sem ég heyrði af henni í dag var áhugavert. Það sem mig langar sérstaklega til að ræða er sú staða sem við erum í eftir að við breyttum raforkulögunum sem, eins og allir muna væntanlega, átti ekki að valda mikilli kostnaðaraukningu fyrir þá sem nota raforkuna. Ef ég man rétt voru þau orð sem þá voru viðhöfð að raforkuverð mundi

einungis hækka um fáeinar krónur eða örfá prósent, eitt til tvö eða kannski þrjú.

Staðreyndin er hins vegar sú að breytingin hefur víða orðið mikið meiri og hún hefur einkum bitnað á dreifbýlinu, á dreifbýlistöxtunum þar sem íbúar eru færri en ákveðin skilgreining miðar við. Því miður hafa dreifbýlisbúar búið við það að t.d. hefur orkuverð til húshitunar á sumum svæðum hækkað á bilinu 25–35%. Það samræmist auðvitað ekki því markmiði sem menn settu sér þegar unnið var að raforkulögunum á sínum tíma. Þrátt fyrir að stjórnvöld hafi aukið niðurgreiðslur dálítið hefur það ekki dugað til að laga þennan kostnað á nýjan leik til samræmis við það sem áður var og nægir í því sambandi að benda á töflur í þessu ágæta riti, skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra, sem hér er verið að ræða í dag, um raforkumálefni almennt.

Það vekur líka athygli, hæstv. forseti, að í skýrslunni er sagt frá því að hér á landi þar sem átti að komast á virk samkeppni þar sem menn gætu valið sér söluaðila á raforku virkar hún bara alls ekki. Samkvæmt þessari skýrslu skipta hér á landi aðeins 0,35% orkukaupenda um orkusala eða viðskiptaaðila en svo við notum Svíþjóð til samanburðar er hlutfallið þar tæplega 8%. Ekki þekki ég nákvæmlega hvernig markaðurinn er uppbyggður í Svíþjóð en ég veit þó að Svíþjóð er land þar sem búsetuskilyrði íbúa eru mjög mismunandi, þ.e. milli íbúa á dreifbýlum landshlutunum og á þéttbýlustu svæðunum, og eiga það þar af leiðandi sammerkt með okkur hér. Við búum við þá staðreynd, vil ég leyfa mér að fullyrða, hæstv. forseti, að þegar orkan í hinum dreifðu byggðarlögum hefur hækkað þetta mikið hefur það alls ekki orðið til þess að efla búsetuna á viðkomandi svæðum eða styrkja hana, þvert á móti hefur það frekar unnið gegn því markmiði okkar að reyna að viðhalda og efla byggð í landinu eða tryggja trausta atvinnu og byggð í landinu eins og segir í einhverjum frægum lögum sem við höfum verið að reyna að vinna eftir á undanförnum árum.

Ég hef miklar áhyggjur, hæstv. forseti, af því að svo fjölmörg atriði skuli vera með þeim hætti að þau veiki byggðina í landinu, veiki búsetuskilyrðin, ekki bara núna í atvinnulegu tilliti heldur einnig í kostnaðarlegu tilliti. Samt vitum við að að stórum hluta er verið að selja innlenda orku á mjög lágu verði til stóriðjunnar. Þar er auðvitað um gríðarleg magnkaup að ræða og kannski eru þau viðskipti á öðrum grundvelli og ekki hægt að bera þau algjörlega saman en það stingur samt virkilega í augu hversu mikill munur er á og einkum að það skuli draga í sundur með þéttbýlisstöðunum og dreifbýlisstöðunum að því er varðar orkukaupin. Það var eins og ég gat um í upphafi máls míns, hæstv. forseti, ekki markmið raforkulaganna að þannig færi það.

Þess vegna vil ég gera það að aðalmáli mínu í þessari stuttu ræðu, hæstv. forseti, að beina þeirri eindregnu ósk til hæstv. núverandi iðnaðarráðherra og byggðamálaráðherra að á þessa þætti verði horft á nýjan hátt og að ríkisstjórnin leitist við að bæta búsetuskilyrðin, m.a. með því að horfa til niðurgreiðslna á dreifingarkostnaði í dreifbýli og þar verða menn einfaldlega að horfa á staðreyndir málsins, það er ekki á bætandi eins og horfir víða á landsbyggðinni.

Síðan er auðvitað athyglisvert, eins og birtist í skýrslunni á bls. 53, að ákveðnir landshlutar búa við mjög lítið orkuöryggi miðað við það sem almennt gerist. Það er auðvitað sérstaklega sláandi að því er varðar Orkubú Vestfjarða en þar dettur orkan oftast niður og jafnframt dettur hún lengst niður þar eða allt að þrjár klukkustundir, samkvæmt því sem hér er sagt. Við vitum að dreifikerfið á hálendi Vestfjarða er staðsett á landshluta þar sem eru mikil veður og menn sjá stundum tugi staura brotna í einu áhlaupsveðri, það er því ekki mjög auðvelt við að eiga að þurfa að fara yfir há fjöll með raforkulínurnar en væntanlega stendur það nú til bóta. Væntanlega fáum við í framtíðinni göng milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar og þá ætti að vera auðvelt að gera ráð fyrir því að í gegnum þau göng væri hægt að tengja Orkubú Vestfjarða eða að Orkubú Vestfjarða gæti tengt Mjólkárvirkjun í gegnum þau jarðgöng en jarðgöng undir Breiðadals- og Botnsheiði höfum við nú þegar.

Það er því spurning hvað menn geta leyft sér að gera í þeim málum að því er varðar orkuöryggið þó að því sé ekki að leyna að á Vestfjörðum er mikið til af varaafli í dísilstöðvum og menn mega ekki gleyma því. Það vekur samt athygli hversu langan tíma virðist taka að koma orkunni á og spurning er hvernig má bæta úr því. Er það ef til vill svo að þrátt fyrir að víða sé varaafl skorti menn til starfa akkúrat á þeim stað til að setja það í gang? Þurfa þeir t.d. að ferðast frá Ísafirði til þess að setja viðkomandi rafstöð í gang? Það er ýmislegt svona sem þarf að skoða og ég geri mér auðvitað grein fyrir því að það fylgir því kostnaður fyrir Orkubú Vestfjarða að hafa meiri viðbragðsflýti en spurningin er: Getur ríkið komið að því með einhverjum hætti varðandi orkuöryggi? En alveg sérstaklega: Getur ríkið komið að því að minnka þann mismun sem er varðandi notkun orkunnar og kostnað hennar fyrir það fólk sem býr í hinum dreifðu byggðum landsins, bæði á Vestfjörðum og annars staðar? Það er ekki við það unandi, hæstv. forseti, að það skuli draga svo í sundur í dreifbýlinu, sem er reyndin, í kjölfar lagasetningarinnar frá 2003.

Við vitum það, hæstv. forseti, að á Vestfjörðum er hluti neytendanna með 23–35% hærra orkuverð en er í þéttbýlisstöðunum. Það er m.a. vegna þess að viðmiðunartalan sem notuð er til þess að greiða stuðning við raforkunotkun hefur verið færð niður og ég beini því hér í lokin, hæstv. forseti, til hæstv. ráðherra að þessi mál verði skoðuð gaumgæfilega. Nógu erfið er búsetan við núverandi kosti víða á landsbyggðinni.

[19:09]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg rétt að við breytinguna sem varð 2003 var ekki gert ráð fyrir því að raforkuverð mundi hækka af hennar völdum. Það kemur síðan í ljós að þeir sem höfðu hvað hæst um að það mundi hækka, þ.e. þeir sem reka orkufyrirtæki hér í þéttbýlinu, höfðu rangt fyrir sér, það hefur frekar lækkað þar. Það er rétt hjá hv. þingmanni að að meðaltali hefur það hækkað í dreifbýlinu en að vísu að meðaltali undir breytingum á vísitölu og verðlagi. Hinu skal ég ekki fyrirsynja að það eru dæmi um að þær tölur sem hv. þingmaður nefndi séu réttar. Það er í þeim tilvikum þar sem um er að ræða einstaklinga sem nota raforku til þess að hita híbýli sín. Ástæðan fyrir þessu er auðvitað,

eins og mátti lesa á milli orða hv. þingmanns, að það hefur verið misræmi á millum annars vegar orkuverðshækkana og hins vegar niðurgreiðslna, bæði að því er varðar niðurgreiðslu á dreifingu og síðan á orkuverðið sjálft. Þetta gerir það að verkum að þeir einstaklingar sem hita híbýli sín með þessum hætti finna hækkanirnar skarpastar, þær verða mestar þar. Í sumum tilvikum er líka um að ræða einstaklinga sem höfðu einhver sérkjör frá fornu, einkum og sér í lagi einstaka bændur og býli sem höfðu það.

Hitt vil ég svo segja að ég er algjörlega sammála hv. þingmanni um það eins og ég sagði í ræðu minni í dag að það er nauðsynlegt að taka á flutningskerfinu fyrir vestan. Ef við ætlum að hafa jafnræði gagnvart íbúum landsins verður líka að vera jafnræði um raforkuafhendingu. Það er ekki í dag. Hv. þingmaður gat sérstaklega um þá möguleika sem opnast þegar göng koma á nokkrum stöðum í framtíðinni á Vestfjörðum til viðbótar þeim sem eru og ég vona að það verði til þess að greiða úr vandanum, en ég held að hann verði ekki að fullu leystur nema menn fari bæði í það að stækka þær virkjanir sem þó eru til staðar á Vestfjörðum og líka að setja strengina þar sem álagið er mest, í jörðu.

[19:12]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og er að mörgu leyti sammála þeim áherslum sem hann lýsti. Ég tek einnig undir það sem kom fram í lok ræðu hans að það er nauðsynlegt að fara að huga að virkjunarkostum á Vestfjörðum. Það er hægt að virkja þar meira en við höfum gert og það er afar nauðsynlegt að fara úr þeirri kyrrstöðu sem mér finnst hafa verið í orkumálum í fjórðungnum á undanförnum árum og fara að horfa til þeirra kosta sem við virkilega getum nýtt okkur til orkuöflunar. Þeir eru þó nokkrir þó að þeir séu kannski ekki á við stærstu virkjanir sem hægt er að gera annars staðar á landinu, þá eru samt verulega góðir kostir til virkjunar og með nútímatækni og nútímamöguleikum á að flytja orkuna, m.a. að setja hana í jarðstreng þar sem hörðust eru veður, þá tel ég að menn geti virkilega horft til þess að nýta orkuna. Sem dæmi má nefna Hvalá í Ófeigsfirði á Ströndum, þar er vatnasvæði sunnan Drangajökuls sem má nýta með auðveldum hætti. Þar hagar svo til, hæstv. forseti, að landslagið sunnan við Drangajökul er bara berangur með grjóti og mismunandi hörðum hólum, þar er ekki stingandi strá þannig að ekki þurfa menn að gráta umhverfisáhrifin við að lagfæra þar land svo að megi ná meira vatni. Þar er nóg vatnasvæði, menn þurfa bara að vera sammála um að nýta það og væntanlega eru menn það því að þar ekki verisð að valda miklum skaða á náttúrunni miðað við þá nýtingu sem er á henni í dag. Þeir eru sárafáir sem rölta yfir hálendið fyrir sunnan Drangajökul.

[19:14]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég var sammála öllu því sem hv. þingmaður sagði í fyrri ræðu sinni en ég verð að gera ágreining við viðhorfin sem birtust undir miðbik ræðu hans í hinni síðari. Berangrið hefur líka sína fegurð, hrjóstrið hefur líka sína fegurð og sitt gildi. Ég veit ekki alveg hvort það er heppilegt að við ræðum þetta á þeim grundvelli að við ætlum okkur að lagfæra landslagið eins og hv. þingmaður orðaði það með svo hugvitssamlegum hætti.

Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að það sé tvennt sem menn þurfi að huga að varðandi Vestfirði. Það liggur fyrir að Vestfirðir eru ekki sjálfum sér nógir um orku nema að fjórum tíunda hluta þeirrar orku sem þeir nota, hitt er flutt til þeirra. Það gerir það að verkum að ef hinn útsjónarsami þingmaður Vestfirðinga, Guðjón Arnar Kristjánsson, mundi t.d. gera reka að því og lukkan mundi leggja honum lið við að ná þangað einhvers konar atvinnu sem krefðist mikillar orku, við skulum segja yfir 15–20 megavött, þá er ekki hægt að afhenda hana þar, það er svo einfalt mál. Það er líka partur af því ójafnræði sem Vestfirðingar búa við.

Það er tvennt sem þarf að gera til þess að auka afhendingaröryggið og það er í fyrsta lagi að endurbæta flutningskerfið en í öðru lagi er ég þeirrar skoðunar að menn eigi að skoða þá virkjunarmöguleika sem eru nærtækir. Sá sem er allra nærtækastur og kannski auðveldastur er að efla Mjólkárvirkjun. Það mundi leiða til þess, með ákveðnum tæknilegum breytingum, að þegar leiðin á milli Hrútatungu og Mjólkárvirkjunar brestur væri samt hægt að sjá töluverðum hluta Vestfjarða, a.m.k. í nokkurri fjarlægð frá Mjólkárvirkjun, áfram fyrir rafmagni. Það er ekki hægt í dag því að þegar þessi leið á milli Hrútatungu og Mjólkárvirkjun bilar vegna veðurálags, og þarna eru veður válynd og firnindi feikileg sem línan þarf um að fara, þá slær alla Vestfirði út og það er ekki nógu gott og það tekur langan tíma ræsa varaafl og síðan að ná stöðvunum inn aftur.

[19:16]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt sem hæstv. ráðherra nefndi síðast, að veðurfarið er ekki upp á það besta á fjallvegum Vestfjarða. Hitt sem hæstv. ráðherra gerði að umtalsefni, að það væri sérstök eftirsjá í grjóthólum sunnan Drangajökuls, er ég honum algjörlega ósammála um. Það eru til miklu fallegri fjöll á Vestfjörðum til að fara yfir og skoða en að rölta á milli ísilagðra tjarnanna fyrir sunnan Drangajökul. Þar er ekki stingandi strá. Þar er ekki einu sinni rolla, hæstv. ráðherra, ekki einu sinni um hásumartímann enda er ekkert þangað að sækja.

Ég nefni þetta vegna þess að mönnum er auðvitað sárt um náttúru Íslands og mér er það einnig þótt ég sjái ekki sérstaka fegurð í grjóthólunum sunnan Drangajökuls. Ég verð bara að viðurkenna það. En það getur verið að ég líti það öðrum augum en hæstv. ráðherra. Ég sé hins vegar mikla fegurð í mörgum öðrum fjöllum Vestfjarða, heiðum og dölum og er af miklu að taka í þeim efnum.

Ég veit satt að segja ekki um voðalega marga sem hafa á undanförnum árum gengið yfir Ófeigsfjarðarheiði. Ég veit um hestaferðir sem fara norður um Strandir, koma í Reykjarfjörð og fara svo suður um og ýmist yfir jökul eða sunnan við. En ég veit ekki um marga gönguhópa sem hafa verið að gera það að sérstöku efni að ganga yfir Ófeigsfjarðarheiði. Þó kann það að vera, ég er ekki búsettur þar. Ef hæstv. ráðherra vill fá nákvæmar upplýsingar um það þá bendi ég honum á að ræða við Pétur Guðmundsson í Ófeigsfirði sem er manna fróðastur um mannaferðir á

Ströndum og leggur þeim oft til leiðbeiningar um hvert þeir eiga ekki að fara svo þeir drepi sig ekki.

[19:18]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Umræðan í dag hefur verið býsna fróðleg. Ég hef fylgst rækilega með henni. Hún byggist á skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra Össurar Skarphéðinssonar um raforkumálefni. Fram kemur að hún er unnin af sérfræðingum Orkustofnunar og Landsnets en iðnaðarráðuneytið hefur umsjón með skýrslunni og hæstv. ráðherra sem að sjálfsögðu er ábyrgur fyrir henni ásamt ríkisstjórninni.

Í umræðunni hefur verið fjallað um málin í víðum skilningi. Menn hafa rætt um stefnuna almennt og síðan staldrað við einstök verkefni. Það er sláandi hve mismunandi pólitískar áherslur hafa komið fram við þessa umræðu þótt við eigum jafnframt margt sameiginlegt. Þannig er það rétt hjá hv. þm. Ólöfu Nordal að öllum er okkur annt um land okkar. Hitt er svo staðreynd að við viljum ganga mislangt í því að vernda það sem við teljum náttúruperlur og misjafnt er á hvaða forsendum við teljum að þeim sé fórnandi.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði leggjum ríka áherslu á náttúruvernd í pólitík okkar og göngum ugglaust lengra í þeim efnum en aðrir stjórnmálaflokkar á Alþingi, einnig hvað varðar hið efnahagslega mat sem við leggjum á stóriðjuframkvæmdir. Við höfum meiri efasemdir um að stóriðjan, ekki síst áliðnaðurinn, skili þeim virðisauka í þjóðarbúið sem ýmsir aðrir stjórnmálamenn og stjórnmálaflokkar ætla.

Við höfum skoðað útreikninga í þeim efnum og horft til þess að samkvæmt mati sérfræðinga er innlend kostnaðarþátttaka í álframleiðslunni miklu minni en gerist í ýmsum öðrum atvinnugreinum. Um 30–35% þegar álið er annars vegar en 80% þegar litið er til sjávarútvegs, ekki síst með það í huga að atvinnutækin þar eru í innlendu eignarhaldi, og 70% þegar um er að ræða ferðaþjónustu. Þetta veldur því að við erum varkárari þegar kemur að því að nýta stóriðju sem atvinnukost. Þetta skýrir hvers vegna við viljum mörg hver fara hægar í sakirnar varðandi orkufrekan iðnað og þá sérstaklega stóriðjuna.

Það hefur líka verið farið yfir aðra þætti. Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir fór yfir það á mjög fróðlegan hátt hve takmörkuð okkar orka er þegar til langs tíma er litið og hve vel við þurfum að vanda okkur við nýtingu hennar. Við skulum ekki gleyma því að þegar stóriðjan er annars vegar þá bindum við orkuna til margra áratuga. Það er ekkert svo ýkja mikið sem við höfum til ráðstöfunar. Orkuframleiðslan hefur tvöfaldast frá árinu 1993 eða 1994 samkvæmt því sem fram kemur í þessari skýrslu. Það stefnir í enn meiri orkuframleiðslu, ekki síst ef áform og villtustu draumar stóriðjusinna verða að veruleika með álverum í Helguvík, á Bakka, í Þorlákshöfn og hugsanlega víðar í landinu. Þetta eru þættir sem við þurfum að sjálfsögðu að hyggja að.

Menn hafa og mismunandi sýn á hvaða skipulagsform í raforkugeiranum séu heppilegust og skili mestum árangri. Mér þótti hv. þm. Ólöf Nordal fara ágætlega yfir þann þátt. Hún vísaði í reynslu innan Evrópusambandsins hvað þetta snertir, til þess að í Danmörku, eins og kemur fram reyndar í skýrslunni, er markaðurinn afar langt frá því að vera virkur þegar litið er til dreifingar á raforku. Ef ég man er það einna síst þar. Voru það ekki 1,5%? Það var mest í Noregi, komið upp í 11,5%, enda voru það Norðmenn sem riðu á vaðið með því að létta hömlum af 1990 og opna markaðinn að fullu árið 1997.

Engu að síður kvarta Norðmenn yfir því að markaðslögmálin hafi ekki virkað í þeim mæli sem að var stefnt. Ég las í norskum fjölmiðlum í fyrravor að þetta væri sofandahætti norskra neytenda að kenna. En staðreyndin er sú að svona er það alls staðar í Evrópu. Þetta fyrirkomulag hefur ekki reynst ganga upp. Menn hafa fetað sig út á markaðinn með tilskipunum allar götur frá árinu 1996. Fyrsta tilskipunin var sett undir árslok þá og síðan hafa þær komið hver á fætur annarri árið 2001, 2003. Síðan hafa menn byggt breytingar á löggjöf á þessum tilskipunum. Við opnum markaðinn árið 2006 og flýttum því um ár. Áður var ráðgert að gera það árið 2007. Hér kemur fram í skýrslunni að markaðurinn er afar óvirkur, eða 0,35%.

Hv. þm. Ólöf Nordal sagði að hún teldi að hin raunverulega samkeppni framtíðarinnar, ef hún yrði að veruleika, muni byggjast á framleiðendum orkunnar, að þar yrði samkeppnin virk í framtíðinni. Ef ég skildi hana rétt væri það hugsanlega með mismunandi framleiðsluláta, að þar mætti vænta einhverrar samkeppni.

Þá spyr ég, með hliðsjón af öllum þessum staðreyndum, að það kunni að vera svo að það sé framleiðslumátinn en ekki endilega fyrirtækið sem hefur starfsemina með höndum sem þarna skiptir máli: Getur verið að við eigum frekar að virkja það sem við Evrópumenn höfum virkjað á umliðnum áratugum, samvinnuna, að hún sé vænlegri til árangurs en samkeppnin? Hún hefur reynst Íslendingum vel, samvinnan. Að vinna saman. Mér finnst að við eigum að gæta okkur á að gerast ekki svo ídeológísk, ekki svo hugfangin af hugmyndafræði, að við neitum að taka tillit til reynslunnar. Ef reynslan sýnir okkur að módelið gangi ekki upp þá eigum við að fara á aðrar brautir. Það er líka rétt sem kom fram í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar að jafnframt því sem í ljós kemur að samkeppnin skilar ekki árangri þá eykst samruni og fákeppni.

Við fengum fréttir um það í sumar að samkeppnisyfirvöld í Evrópu stefna gasfyrirtækjunum fyrir að brjóta evrópsk samkeppnislög. Þetta er enn eitt dæmið um að þetta módel, að hugsjónin um raforkumarkað gengur ekki upp, skilar ekki árangri. Eigum við ekki að endurmeta stöðuna með það að markmiði að færa þróunina í þann farveg sem hefur reynst okkur vel, samvinnu, að vinna saman? Það hefur reynst best og skilar okkur bestum árangri.

Við þekkjum samkeppni á ýmsum sviðum, t.d. þegar við förum og fyllum á bílinn. Það eru nokkur olíufyrirtæki sem keppa hatrammlega. Að vísu er samkeppnin ekki fyrst og fremst í því að bjóða upp á mismunandi verðlag, heldur hversu dugleg þau eru við gróðurvernd og landrækt. Eigum við ekki að reyna af vakna af þessari frjálshyggjumartröð, endurmeta stöðuna og halda inn á nýjar brautir?

[19:28]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur áhyggjur af því að þetta kerfi sé ómögulegt og við ættum að

láta af hugmyndafræðilegu tali. Það getur vel verið að hv. þingmaður sé á þeirri línu þegar kemur að markaðsöflunum en ég veit ekki hvort hann er á þeirri línu þegar kemur að málum sem honum eru kærari og varða hugmyndafræðilega þætti.

Varðandi atriði sem hann nefndi, sem ég fór yfir í ræðu minni og stendur skýrt í skýrslunni, að mönnum gengur hægt að skipta um raforkusala, þá tók ég fram það að samkeppnin væri kannski harðari framleiðslumegin. Það er auðvitað augljóst og þannig er það. Þar er verið að selja meira magn til stærri notenda af öðrum straumi og ýmsir þættir sem hafa áhrif á verðið.

Íslenski markaðurinn er dálítið sérstakur en nota bene þá liggur fyrir að annars staðar á Norðurlöndum, þar sem meiri blöndun er, gengur líka illa fyrir menn að skipta eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson kom sjálfur inn á. En það er kannski erfiðara á Íslandi vegna þess að yfirgnæfandi hluti allrar okkar orku er endurnýjanlegur, virkjaður úr vatnsafli og eiginlega eftir nákvæmlega sömu formúlum. Þannig að við byrjum að ganga á gólfinu, á nákvæmlega sama stað. Það gerir að verkum að miklu erfiðara er að vera með mikla verðsamkeppni. Ég held að það skýri hluta af þessu.

Mig langar samt sem áður að spyrja hv. þm. Ögmund Jónasson að því, vegna þess að ég veit að hann hefur fylgst vel með umræðunni í dag, hver hans sjónarmið eru þegar kemur að uppbyggingu byggðalínunnar og hvort hann telji ástæðu til þess að efla flutningskerfið með því að fara í sérstakar aðgerðir þar að lútandi. Enn fremur hef ég áhuga á að heyra sjónarmið hv. þm. Ögmundar Jónassonar um fyrirhugaðar framkvæmdir á Búðarhálsi og hvort hann telji að slík framkvæmd gæti verið (Forseti hringir.) æskileg fyrir þjóðina.

[19:30]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi frekari virkjunarframkvæmdir, þá erum við á því að halda almennt að okkur höndum. Við höfum nægjanlega orku eins og sakir standa og eins og menn þekkja höfum við sett fram þá stefnu að setja eigi á stóriðjustopp til ársins 2012. Með hliðsjón af því erum við ekki fýsandi þess að halda áfram þessari virkjanastefnu almennt.

Ég tek undir að eðlilegt sé að efla flutningskerfið þó að ég hafi ekki fastmótaðar skoðanir á því eða þekkingu til að segja á hvern hátt ég teldi það vera heppilegt, ég hef ekki þekkingu til að svara því.

Varðandi hugmyndafræðina er ég einfaldlega að hvetja til þess að við horfum til reynslunnar og það er gert í þessari skýrslu. Það gerði hv. þm. Ólöf Nordal líka ágætlega í máli sínu áðan. Hún leiddi getum að því, eins og ég sagði reyndar í ræðu minni, að samkeppnin í framtíðinni væri á milli framleiðenda og, ef ég heyrði rétt, skírskotaði til mismunandi framleiðsluláta, að við værum með mismunandi leiðir til að skapa raforku. Ég held að þetta sé alveg rétt. Ég spurði þá og beini þeirri spurningu til hv. þingmanns hvort það sé ekki alla vega íhugunarvert, í ljósi þess hve samkeppnin hefur fært okkur lítið og hve allir virðast sammála um að það módel hafi ekki gengið upp, að prófa eina gamalkunna leið, samvinnuna.

[19:32]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er viss um að við hv. þm. Ögmundur Jónasson gætum unnið mjög vel saman að því að finna lausn á ýmsum vandamálum en í þessu efni veit ég ósköp vel að þær varfærnisraddir eða varúðarraddir sem heyrðust þegar raforkulögin voru sett hafa að mörgu leyti komið fram að því leyti til að samkeppnin hefur ekki orðið jafnmikil og við vonuðumst eftir. Ég held samt að við getum stigið ákveðin skref til að laga það og ég hef trú á því að kannski muni koma fram einhverjar tillögur í því efni á næstunni eða ég vona að svo verði.

Ég vil samt taka fram og það þekki ég af eigin raun að þær breytingar sem urðu með raforkulögunum hafa reynst orkufyrirtækjunum að mörgu leyti mjög vel. Þá er ég að vísa til þess að það er krafa í þessari löggjöf um ákveðið, ég segi ekki beint háttalag heldur ákveðna háttsemi. Menn þurfa að skoða hlutina með dálítið öðrum hætti og menn hafa verið að fara yfir reksturinn á fyrirtækjum sínum. Alla jafna hafa þetta verið glæsileg fyrirstæki og skilað miklu inn í þjóðarbúið en þessi breyting hefur vakið menn til umhugsunar um nýjar leiðir í rekstri og ég held að það sé jákvætt. En ég breyti ekkert skoðun minni hvað varðar samkeppnisþáttinn, ég er eindregið á þeirri skoðun að hann verði alltaf meiri hjá framleiðslufyrirtækinu sjálfu en hjá endanlegum söluaðila. Ég vil taka fram út af þessu að mjög margt hefur farið til betri vegar eftir þessa breytingu og ég held að við getum enn gert breytingar sem lúta að því að við stöndum enn þá betur en við gerum núna.

[19:34]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er eitt sem stundum gleymist í þessari umræðu og það er tilkostnaðurinn við samkeppni, tilkostnaðurinn við að reka mörg kerfi hlið við hlið — þetta fundu Bretar út þegar þeir voru búnir að setja á fót fleiri en eitt símafyrirtæki — tilkostnaðurinn við það að hafa mörg raforkufyrirtæki sem keppa sín í milli. Ég tala nú ekki um þegar búið er að breyta eignarhaldinu, ef það yrði gert, þannig að til sögunnar kæmu aðilar sem tækju arð út úr þessari starfsemi. Allt þetta kostar peninga. Ég minnist þess eftir að hafa lesið skýrslur frá Noregi á tíunda áratugnum þar sem neytendasamtökin norsku kvörtuðu sáran yfir því hvernig arður var háfaður út úr raforkugeiranum, eins og komist var að orði, í milljarðatugavís.

Ég minnist þess að á meðal þeirra sem gagnrýndu breytingarnar einna harðast voru ekki meiri vinstri græn en svo að þeir hétu Friðrik Sophusson, það voru forsvarsmenn í Orkuveitu Reykjavíkur og forsvarsmenn í Hitaveitu Suðurnesja. Allir þessir aðilar vöruðu við þessum breytingum.

Varðandi nýjungarnar, hvað hefur einkennt orkugeirann á Íslandi á undanförnum ekki bara árum heldur áratugum? Það eru geysilegar framfarir, það er geysileg hugmyndagerjun (Gripið fram í.) sem þar hefur verið að verki og … (Gripið fram í.) Vissulega, út af því að menn hafa verið að vinna í þessum málum og reyna að finna nýjar lausnir. Það hefur ekki þurft þessa samkeppni til og ég held og jafnvel segi það við hina ágætu frjálshyggjumenn og trúmenn á markaðinn að menn eigna honum iðulega miklu, miklu

stærri hlut en hann á (Forseti hringir.) raunverulega inni.

[19:37]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það hefur verið mjög áhugavert að fylgjast með þessum umræðum í dag og ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir mjög ítarlega og áhugaverða skýrslu um þetta mikilvæga málefni. Ég ætla aðeins í stuttu máli að nálgast þessa umræðu út frá atvinnumálum og byggðaþróun.

Uppspretta allrar framþróunar og grundvöllur samfélaga byggir á orkunýtingu og hjá mörgum þjóðum er orkuskortur mikið vandamál og allra leiða leitað til orkuöflunar. Aðferðir eru mismunandi frá því sem við þekkjum hér að virkja náttúrulegar auðlindir okkar, vatnsföll og jarðvarma í stað þess að brenna kolum, gasi, olíu eða öðru sem til fellur. Umdeildustu skrefin voru eflaust stigin þegar kjarnorkan kom til sögunnar og um nýtingu hennar spruttu miklar deilur. Það þótti yfirvofandi mikil umhverfishætta og við höfum vissulega séð skelfileg dæmi um afleiðingar þess. Á þeim tíma bönnuðu einhverjar þjóðir frekari byggingu kjarnorkuvera og hrintu á sama tíma af stað áætlun til að leggja þau öll niður innan ákveðins árafjölda.

Hver er staða þjóða í nágrenni okkar í dag, þjóða eins og Svía, Hollendinga og Breta? Svíar og Hollendingar hafa dregið bannið til baka og eru að huga að nýjum kjarnorkuverum. Komið hefur fram hér að verið er að skoða þennan möguleika í Eystrasaltslöndum og Bretar hafa nú heimilað að byggð verði kjarnorkuver í einkaeigu. Þess má líka geta að á sama tíma og við ræðum hér um nýtingu helstu orkugjafa okkar eru nokkur kolaver í byggingu í Þýskalandi og þá stöndum við í þessu stríði hérna eða umræðu um nýtingu á einhverjum umhverfisvænustu orkulindum sem völ er á. Fólk fer meira að segja niður á það plan að velta fyrir sér losun á gróðurhúsalofttegundum sem verða til við virkjanaframkvæmdir og við það að ná í þessa umhverfisvænu orku við byggingu orkuveranna. Í þeirri umræðu er tekist á um hvort nýta eigi hana með virkjunum þar sem mesta mögulegt tillit verður tekið til náttúrunnar og hafa sem minnstan umhverfisskaða í för með sér eða hvort við eigum hreinlega að sleppa því að virkja meira í bili, er sagt a.m.k., sleppa því að framleiða orku frá vistvænum orkugjöfum og nýta hana þannig til framdráttar fyrir fólkið og byggðina í landinu. Því spyr ég, virðulegi forseti: Hvað eigum við þá að gera til að byggja upp áfram öflugt atvinnulíf og stemma stigu við þeirri byggðaþróun sem við höfum búið við svo hastarlega undanfarna áratugi?

Ég hef ekki orðið var við svo miklar tillögur sem taka til lausna í þeim málum frá þeim andstæðingum sem hér tala. Í umræðu um stefnu stjórnvalda fyrr í dag náði ég ekki inn á mælendaskrá. Þegar hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir talaði svo fjálglega um stefnu vinstri grænna í virkjana- og atvinnumálum kallaði ég fram í og óskaði eftir tillögum, tillögum um lausnir fyrir betra mannlíf, sérstaklega fyrir þær byggðir sem hafa farið illa út úr byggðaþróuninni. Mér var bent á að lesa stefnuskrá VG og ég gluggaði í hana í dag. Með leyfi forseta, langar mig aðeins að hlaupa á nokkrum þáttum.

Í kaflanum *Náttúra og umhverfi* segir:

„Vinstri hreyfingin – grænt framboð vill vernda íslenska náttúru og auðlindir lands og sjávar.“

Ég held að við getum tekið undir það þó að áherslurnar séu mismunandi hjá okkur um hvaða leiðir við viljum fara til þess vegna þess, a.m.k. er það mín skoðun og fleiri, að það er ekki hægt að gera það alfarið, það verður að gera það með einhverri nýtingu. Í stefnuskrá VG segir nefnilega líka:

„… og þær á að nýta í þágu almannahagsmuna án þess að gengið sé á umhverfið.“

Ég veit ekki alveg hvernig menn ætla að nýta náttúruauðlindir öðruvísi en að ganga með einhverjum hætti á umhverfið, ég held að það sé mjög erfitt, en spurningin er auðvitað um að fara varlegustu leiðir sem hægt er að fara.

Vinstri hreyfingin – grænt framboð leggst gegn mengandi stóriðju og stórvirkjunum. Þeir vilja vernda hálendi Íslands og stofna þar til stórra þjóðgarða og friðlanda. Aðstaða allra landsmanna verður að vera sem jöfnust, óháð búsetu og félagslegri aðstöðu.

Þetta segir í kaflanum um eflingu byggðar:

„Stöðu landsbyggðarinnar verður að styrkja með róttækum kerfisbreytingum og valddreifingu til að treysta byggð. Afar brýnt er að bregðast við fólksflótta frá landsbyggðinni, fyrst af öllu með því að leiðrétta þá fjárhagslegu mismunun sem landsbyggðarfólk býr við í námskostnaði, húshitun og vöruverði.“

Þetta tökum við undir og við höfum verið að leita leiða til þess að draga úr kostnaði landsbyggðarfólks við þessa þætti og miklu fleiri.

„Fjölbreytt atvinnulíf og öflug menningarstarfsemi ásamt traustri samfélagsþjónustu og góðum skólum er undirstaða lífvænlegrar byggðar.“

Mikið rétt, en það verður að vera fólk í byggðunum til þess að fara í skólana og nota þessa samfélagslegu þjónustu. Ég held áfram, með leyfi forseta:

„Vinstri hreyfingin – grænt framboð vill beita sér fyrir því að atvinnulífið þróist í átt til aukinnar fjölbreytni og nýti umhverfisvæna tækni. … Mikilvægt er að hefðbundnir atvinnuvegir, einkum við sjávarsíðuna og í sveitum landsins, þróist í sátt við samfélagið … Nýta ber sérstöðu Íslands og íslenskar auðlindir …“

Ég kallaði í dag, virðulegi forseti, eftir hugmyndum, hugmyndum til að vinna úr, raunverulegum hugmyndum, og þetta er kjarni umræðunnar. Hér takast á skoðanir um raunverulega eflingu byggðar í landinu með því að nýta þær auðlindir sem við erum svo lánsöm að hafa, til fjölbreyttari atvinnusköpunar. Auðlindirnar eru ekki svo fjölbreyttar hér á landi, hér er ekki olía enn sem komið er, hér er ekki skógur, hér eru ekki málmar í jörðu, allt hlutir sem margar aðrar þjóðir búa við. En hér er náttúruvæn orka og í mínum huga er það ekki spurning um hvort við þurfum að virkja heldur með hvaða hætti og á hvaða tíma og allt þarf þetta að gerast í samhengi.

Ég tek heils hugar undir þau sjónarmið sem segja að það verði að ganga hægt um gleðinnar dyr þegar að nýtingu kemur. Það er ekki rétt sem fram kom hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrr í dag að við sjálfstæðismenn viljum fara fram með einhverju offorsi í þessum málum. Sá ágæti þingmaður er sagður hafa sagt einhvern tíma að staða konunnar

væri á bak við eldavélina (Gripið fram í.) og hlegið við. Annar ágætur þingmaður, honum ekki ókunnugur, Ágúst frá Brúnastöðum, orðaði það svo þegar bændur í Flóanum fengu rafmagnið um miðjan sjötta áratuginn, með leyfi forseta vil ég vitna í það en hann sagði, sá ágæti maður:

„En nú þegar rafmagnið er komið ætti kvenþjóðin ekki að þurfa að flýja sveitirnar vegna þægindaskorts.“

Þetta var kjarni málsins þá (Gripið fram í.) og er það enn. Við þurfum að ganga með virðingu um náttúru okkar og reyna að skapa jafnvægi milli þess að búa til raunverulega atvinnutækifæri, grundvallaratvinnutækifæri í sem mestri sátt við umhverfið. Við þurfum að skapa aðstæður fyrir hámarksnýtingu þeirra virkjana sem fyrir eru og í því sambandi var umfjöllun hæstv. iðnaðarráðherra og hv. þm. Ólafar Nordal hér fyrr í dag mjög áhugaverð. Efling dreifikerfisins er mjög mikilvæg í þessu samhengi auk þess sem hún gegnir líka mikilvægu öryggissjónarmiði.

Hvaða þjóð hefur efni á því að nýta ekki náttúruauðlindir sínar? Að tala eins og andstæðingar þess sem hér tala er ábyrgðarlaust að mínu mati. Við höfum búið við gríðarlega miklar breytingar í atvinnuháttum. Við búum við það að í sjávarútvegi er miklu minni mannaflaþörf, aukin tækni, og það sama á við um landbúnað. Við höfum búið við byggðaþróun sem hefur haft í för með sér atgervisflótta, ungt fólk snýr ekki heim til sveitanna aftur af því að það hefur ekki tækifæri til að fá vinnu við hæfi.

Virðulegi forseti. Ég vil í þessari umræðu og í frekari umræðu um þessi mál tengja þetta búsetu í landinu og atvinnumöguleikum sem við kunnum að skapa til að stöðva þá byggðaþróun sem verið hefur. Ég vil að við látum umræðuna frekar snúast um virkjanir og fjölbreyttari nýtingu náttúruauðlinda okkar með raunverulegum árangri fyrir fólkið í landinu og látum þær byggðir sem verst hafa farið út úr byggðaþróuninni njóta forgangs númer eitt, tvö og þrjú.

[19:46]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hugsa að hv. þm. Jón Gunnarsson sé miklu betri maður en ég að því leyti að honum er afskaplega umhugað um að við nýtum okkar vistvænu orku heimsbyggðinni til góða. Mér finnst bara dæmið ekki vera svona afskaplega einfalt. Sýnt hefur verið fram á að í Bandaríkjunum, svo dæmi sé tekið, fer drjúgur hluti álframleiðslu heimsins í kók- og pepsídósir og eflaust seven-up líka. Þessi mynd sem er dregin upp er afskaplega einföld. Ég og minn flokkur erum ekki tilbúin að fórna dýrmætum íslenskum náttúruperlum á altari stóriðjunnar án skilyrða vegna þess að þetta eru veruleikinn sem við búum við.

Síðan er hitt varðandi atvinnustefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég hugsaði þegar ég heyrði þessa ræðu: Mikið er Sjálfstæðisflokkurinn kominn langt frá upprunа sínum. Sú var tíðin að Sjálfstæðisflokkurinn sagði: Treystum innviði samfélagsins og treystum á einstaklinginn, hugvit hans. (Gripið fram í.) Nú er spurt: Ef þið viljið ekki álver, hvað þá? Bæjarútgerð? Hvað vill hv. þingmaður að við nefnum? Að við nefnum verksmiðjurnar sem á að setja á fót?

Menn hafa sett tugi milljarða í fjárfestingu í stóriðju með þá von í brjósti að hún muni skapa þjóðfélaginu arð. Það höfum við sagt þegar við tölum um að treysta innviðina, efla skólakerfið og heilbrigðiskerfið, þ.e. að það er fjárfesting í mannauði og í atvinnulífi til frambúðar.

[19:48]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvort ég er betri maður en Ögmundur. Í sjálfu sér held ég, og er reyndar alveg viss um það, að Ögmundur sé alveg ágætur maður. Kynni mín af honum sem einstaklingi á þessari stuttu þingsetu minni eru góð en skoðanir okkar fara ekki alveg saman.

Ég er ekki að velta því fyrir mér í þessum ræðustól að leysa orkuþörf heimsins. Ég er fyrst og fremst að leggja á það áherslu að við leitum leiða til að stöðva þá byggðaþróun sem hér hefur verið og nýtum til þess þær náttúruauðlindir sem okkur er búnar í þessu landi. Að við nýtum þær til að byggja upp öflugt atvinnulíf og byggja það upp á þeim stöðum sem þurfa á því að halda. Um það snýst umræðan í mínum huga. Hvort það er álver — vinstri grænir og hv. þm. Ögmundur Jónasson tala alltaf um álver eins og óhreinu börnin hennar Evu. Álver eru ágætur iðnaður. Ég get verið fyllilega sammála hv. þingmanni um það að við skulum leita fjölbreyttari leiða og ég hef komið inn á það í ræðu minni. Við skulum leita fjölbreyttari tækifæra. Hæstv. iðnaðarráðherra kom inn á það í ræðu sinni fyrr í dag að margir væru að skoða Ísland sem kost til að koma hér og líta á orkuna í samvinnu við okkur og skapa öflugt atvinnulíf. Það er það sem málið snýst um í mínum huga. Að fórna náttúruperlum á altari stóriðju, það er voðalega ljótt að segja þetta.

Ég sagði í ræðu minni áðan: Við skulum gera þetta af sem mestri virðingu fyrir náttúrunni og það er ekki stefna okkar sjálfstæðismanna að fara fram af offorsi. En það er klárlega ekki stefna okkar að hafa stöðnun hér með þeim skelfilegu afleiðingum sem það hefur í för með sér.

[19:50]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hafði ekki þau orð að álver væru eitthvað sérstaklega óhrein. Ég hef hins vegar miklar efasemdir um þessa fjárfestingu, bæði efnahagslega og með tilliti til þeirra náttúruperla sem við erum að fórna. Það er umhugsunarvert að eftir að Alcoa kynntist ríkisstjórnum Sjálfstæðisflokksins fór fyrirtækið að loka álverum í heimalandi sínu vestan hafs. Hvers vegna? Vegna þess að hér væri verið að bjóða orkuna á svo lágum prís, á slíku bananaverðlagi, að menn fóru að loka álverksmiðjum heima við. Það er þetta sem við erum að reyna að gera, við erum að reyna að vekja þjóðina til vitundar um það andvaraleysi sem einkennt hefur afstöðu ríkisstjórnarinnar til þessara mála.

Við skulum hafa það hugfast, eins og fram kom í umræðunni í dag, að við erum að selja raforkuna til stóriðjunnar á 40–50 kr. kílóvattstundina á sama tíma og við bjóðum almenningi og almennum iðnaði í landinu kílóvattstundina fyrir 12–14 kr. (**Gripið fram í:** Nei, nei.) Hvað mikið? (**Gripið fram í:** Það eru bara 3 kr. ...) Ja, ég hélt reyndar að það væri miklu meira en við erum að tala um margfalt verð til annars atvinnureksturs. Við erum að mismuna með þess-

ari verðlagningu, við erum að beina atvinnustarfseminni inn í stóriðjufasa. Þetta er atvinnustefna og þetta er efnahagsstefna sem við gagnrýnum, hv. þingmaður. Og við bjóðum upp á aðra valkosti.

Við bjóðum upp á tillögur í þinginu sem styrkja fjárhag og stöðu sveitarfélaga á landsbyggðinni. Við höfum sett fram tillögur varðandi byggðakvóta í sjávarútvegi. Að bjóða okkur síðan upp á það og Alþingi að við höfum engar lausnir fram að færa aðrar en andstöðu við stóriðju, það er rangt.

[19:53]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvar maður á að grípa niður í þessa síðustu ræðu, þær eru svo sem allar af sama meiði. En hafi Alcoa eða aðrir lokað einhverjum verksmiðjum sínum í útlöndum til að koma með þær hingað þá fagna ég því. Þá höfum við geta boðið aðstæður og verð sem er samkeppnisfært, það er auðvitað þess vegna sem það er. En það er af og frá að það sé gert á einhverri útsölu og það er af og frá að halda einhverju öðru fram en það sé grundvöllur arðsemi á þeim framkvæmdum sem hér fara fram, ég tala ekki um þessa atvinnusköpun.

Í stefnu Vinstri grænna var kafli sem ég sleppti hér áðan. Ég vitna í hann, með leyfi forseta:

„Vinstri hreyfingin – grænt framboð vill beita sér fyrir því að atvinnulífið þróist í átt til aukinnar fjölbreytni og nýti umhverfi sitt og tækni. Sérstaka áherslu ber að leggja á stuðning við fjölbreytta nýsköpun, vöxt og viðgang lítilla og meðalstórra fyrirtækja.“

Skyldu þau ekki þurfa neina orku, virðulegi forseti? Skyldu þau vera alveg mengunarlaus? Það er eins og annað í tillögum þeirra þegar kemur að þessari umræðu. Þetta er svona froða, það er helst hægt að líkja þessu við froðu. Það er ekkert í þessu, þetta eru falleg orð. Það er það sem ég kalla eftir, þegar við ræðum um þessi mál, að hér á hinu háa Alþingi gerum við það af þeirri ábyrgð og festu að fólkið í landinu fái trú á okkur. Að við séum að tala fyrir alvöruatvinnuuppbyggingu til að mæta þeirri byggðaþróun og byggðaröskun sem verið hefur og til að skjóta styrkari stoðum undir atvinnulífið sem vissulega er ekki vanþörf á.

[19:55]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Til að liðka fyrir þingstörfum mun ég einungis koma upp einu sinni í andsvar af því að mér skilst að það eigi að hætta núna um áttaleytið. En ég get ekki orða bundist, mig langar að leiðrétta eitt sem kom fram í ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar. Ég deili mjög miklu af þeim skoðunum sem hann setti fram í ræðu sinni um orkumál. En hann sagði að við ættum að tala þannig að fólk fengi trú á okkur og því vil ég gjarnan leiðrétta það sem kom fram í máli hans þegar hann gerði grín að hv. þm. Guðna Ágústssyni og föður hans í sambandi við jafnréttismál, sem eru auðvitað allt annað mál. Þar kom enn einu sinni fram gamli eldavélarbrandarinn og ég vil halda því til haga að það er ekki rétt sem hv. þingmaður fór með hér. Hv. þm. Guðni Ágústsson lét þessi orð ekki falla, aldrei nokkurn tíma, heldur var þetta hermt upp á hann, af öðrum þingmanni reyndar. Ekki er rétt með þetta farið. Ég vil líka minna hv. þingmann á að Framsóknarflokkurinn er fyrsti flokkurinn sem hefur tryggt jafnrétti í ríkisstjórn, hann var með þrjá af sex ráðherrum kvenkyns og geri aðrir flokkar betur. Við stóðum líka að fæðingarorlofinu fyrir feður, geri aðrir flokkar betur, það var undir forustu okkar sem það var.

Ég vil minna hv. þm. Jón Gunnarsson á að konur hafa átt mjög erfitt uppdráttar í Sjálfstæðisflokknum. Ein kona er nú ráðherra fyrir Sjálfstæðisflokkinn, einungis ein. Sjálfstæðisflokkurinn gat heldur ekki komið sér saman um að kona tæki við sem næsti borgarstjóri þrátt fyrir að hún sé í öðru sæti á eftir Vilhjálmi Þ. Vilhjálmssyni. Af hverju var það ekki hægt? Konur njóta greinilega ekki trausts í Sjálfstæðisflokknum. Ég vildi minna hv. þingmann á þetta og vildi gjarnan koma upp og leiðrétta orð hans af því að ég tel að það sé mikilvægt að við höldum sannleikanum til haga, menn passi sig á því að vera ekki að kasta steinum úr glerhúsi. Ég held að Sjálfstæðisflokkurinn þurfi aldeilis að bæta sig í jafnréttismálunum.

[19:57]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ekki ætla ég að dvelja við jafnréttisumræðu í umræðu um raforkumálin og atvinnumálin eins og ég hef nálgast þetta. En eitthvað hafa mér verið mislagðar hendur í þeim létta húmor sem ég ætlaði að setja fram í ræðu minni. Maður er auvitað alltaf að reyna að vanda sig, virðulegi forseti, og þessar tilvitnanir í hv. þm. Guðna Ágústsson og Ágúst frá Brúnastöðum fundust mér viðeigandi. Það var í mjög góðlátlegum tilgangi og alls ekki meint sem háð né spott eða aðför að Framsóknarflokknum á jafnréttissviðinu. Ég bið hv. þm. Siv Friðleifsdóttur afsökunar á því ef hún hefur tekið því þannig en meiningin var sem sagt allt önnur. Svona er þetta að sumum finnst eitthvað henta í húmornum en ég var að reyna að slá á létta strengi.

Umræðu lokið.

Út af dagskrá voru tekin 3.–6. mál.

Fundi slitið kl. 19:59.

---

69. FUNDUR

þriðjudaginn 26. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, stjfrv., 142.

mál, þskj. 571, frhnál. 648, brtt. 649. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

3. Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, stjfrv., 307. mál, þskj. 385. — 3. umr.

4. Varðveisla Hólavallagarðs, þáltill., 51. mál, þskj. 51, nál. 651. — Síðari umr.

5. Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, stjfrv., 351. mál, þskj. 591, nál. 669, brtt. 670. — 2. umr.

6. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 183. mál, þskj. 196, nál. 619, brtt. 620. — 2. umr.

7. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 196. mál, þskj. 211, nál. 679. — 2. umr.

8. Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, stjfrv., 401. mál, þskj. 647. — 1. umr.

9. Sveitarstjórnarlög, frv., 64. mál, þskj. 64. — 1. umr.

10. Veitingastaðir, gististaðir og skemmtanahald, frv., 348. mál, þskj. 584. — 1. umr.

11. Athugun á hagkvæmni lestarsamgangna, þáltill., 402. mál, þskj. 650. — Fyrri umr.

12. Stjórn fiskveiða, frv., 147. mál, þskj. 157. — Frh. 1. umr.

13. Skipafriðunarsjóður, þáltill., 236. mál, þskj. 256. — Fyrri umr.

14. Breytt stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, þáltill., 339. mál, þskj. 575. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suður.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jóhanna Sigurðardóttir féltrmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.

Afturköllun þingmáls.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að fyrirspurn um lengingu Akureyrarflugvallar, 368. mál á þskj. 610, frá Birki Jóni Jónssyni, er kölluð aftur.

Tilkynning um dagskrá.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill láta þess getið að um klukkan tvö í dag, að loknum umræðum um störf þingsins, fer fram utandagskrárumræða um úthlutun byggðakvóta. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:33]

Útbýting:

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 432. mál, stjfrv. (iðnrh.), þskj. 688.

Störf þingsins.

Skattamál.

[13:34]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Ég kveð mér hljóðs í dag til að gera að umtalsefni skattamál, ekki síst í ljósi þeirrar hörðu andstöðu sem virtist birtast gagnvart skattalækkunaráformum ríkisstjórnarinnar í niðurstöðum flokksstjórnarfundar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um síðustu helgi.

Það má segja að varla geti með skýrari hætti birst sá ágreiningur sem er milli ríkisstjórnarinnar annars vegar og VG hins vegar en í viðhorfi til skattalækkana á fyrirtæki. Ríkisstjórnin hefur gefið út yfirlýsingu um að lækka eigi tekjuskatt fyrirtækja úr 18% í 15% en flokksstjórn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs virðist hafa allt á hornum sér í því sambandi.

Ríkisstjórnin telur mikilvægt að styrkja samkeppnis- og rekstrarstöðu íslenskra fyrirtækja með skattalegum aðgerðum en af máli manna í Vinstri hreyfingunni – græns framboðs virðist þar vera um að ræða viðhorf sem birtist í orðum eins og að um sé að ræða einhverja sérstaka þjónkun við auðvaldið í landinu, svo notað sé orðalag sem mönnum virðist vera tamt á þeim bæ. Þessi viðbrögð VG eru sérstaklega athyglisverð í ljósi þess að eins og nú háttar í efnahags- og atvinnulífi okkar er sérstaklega mikilvægt að atvinnulífið fái jákvæð skilaboð frá stjórnvöldum einmitt um að unnið verði að því að bæta áfram starfsumhverfi þess en slík skilaboð felast í yfirlýsingunni um 15% skattinn.

Mig langar í þessu sambandi að vekja athygli, herra forseti, á nýútkominni bók Rannsóknarmiðstöðvar um samfélags- og efnahagsmál, *Cutting Taxes to Increase Prosperity*, sem út kom í gær en þar fjalla fjölmargir innlendir og erlendir fræðimenn um skattamál og gera m.a. góða grein fyrir þeim mikla árangri sem skattalækkunaraðgerðir ríkisstjórna undanfarinna ára hafa skilað hér á landi.

Svo ég snúi máli mínu aftur að Vinstri hreyfingunni – grænu framboði þá langar mig til að spyrja hv. þm. Steingrím J. Sigfússon hvort það sé ekki rétt skilið hjá mér að flokkur hans leggist eindregið gegn því að skattar á fyrirtæki verði lækkaðir og þá kannski um leið hvort enn séu uppi áform af hálfu þess flokks (Forseti hringir.) að hækka skatta á fjármagnstekjur og hvort hann telji að slík skilaboð séu jákvæð skilaboð til atvinnulífsins.

[13:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Hv. þingmaður sem tilheyrir stjórnarliðinu og hefur stutt ríkisstjórnir undanfarin ár ætti kannski að velta því fyrir sér hvers vegna það er sem menn ræða nú neyðarráðstafanir í efnahagsmálum á Íslandi og skrifa um það langar blaðagreinar í opnu Morgunblaðsins að grípa verði til viðamikilla ráðstafana annars fari hér allt í kaldakol. Það er alla vega ekki við Vinstri hreyfinguna – grænt

framboð að sakast í þeim efnum. Við höfum ekki hagað hagstjórn á Íslandi þannig undanfarin ár að nú þurfi að grípa til neyðarráðstafana, halda neyðarfundi með bönkunum sem reyndar ekkert kemur út úr, en það er önnur saga.

Við höfum talið að það svigrúm sem væri til skattalækkana ætti fyrst og fremst að gagnast lágtekjufólki á Íslandi sem hefur fengið á sig auknar skattbyrðar á undanförnum árum vegna þess að skattleysismörk hafa ekki fylgt verðlagi hvað þá launaþróun. Þó að sú hækkun persónuafsláttar verði nú, sem boðuð er í tveimur áföngum, vantar mikið upp á að skattleysismörkin komist upp í það sem þau ættu að vera þegar núverandi kerfi hélt innreið sína, tugi þúsunda kr.

Í öðru lagi höfum við haft útfærðar hugmyndir um hvernig breyta ætti álagningu fjármagnstekjuskatts og það er óbreytt afstaða okkar að það væri betra kerfi og réttlátara kerfi að taka upp frítekjumark og hlífa almennum sparnaði við skattlagningu en þeir sem hafa miklar fjármagnstekjur greiddu eitthvað meira í staðinn, t.d. 14% í staðinn fyrir 10 og samt væri fjármagnstekjuskattur á Íslandi eftir slíka breytingu með því lægsta sem þekkist í heiminum.

Við höfum í þriðja lagi ekki talið það forgangsverkefni að lækka enn frekar skatt á fyrirtæki. Það er búið að gera mjög vel í þeim efnum og tekjuskattur lögaðila á Íslandi er með því lægsta sem þekkist innan OECD, verður sá næstlægsti sem fyrir finnst með breytingunum úr 18% niður í 15. Og hafi hv. þingmaður ekki áttað sig á því enn þá, þá er Vinstri hreyfingin – grænt framboð ekki nýfrjálshyggjuflokkur. Við trúum ekki á hagfræði Chicago-háskólans heldur (Forseti hringir.) á öflugt, félagslegt samábyrgt velferðarkerfi og til að standa straum af því þarf tekjur.

[13:38]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Það er ekki hægt annað en klóra sér í höfðinu yfir stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í skattamálum, stefnu sem gengur út á það að hækka skatta þrátt fyrir að það sé auðvitað gömul saga og ný að lágir skattar hafa í för með sér meiri ábata fyrir fólk og fyrirtæki en þar sem skattbyrði er þung. Þetta sýna allar mælingar og allir taka undir nema hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og hans ágæti flokkur sem vill m.a. í því árferði sem nú ríkir í íslensku efnahagslífi frekar hækka skatta en lækka þá.

Við í Sjálfstæðisflokknum erum ekki sammála þessari stefnu og það sem meira er, eins og hv. þm. Birgir Ármannsson benti á, þá kom út bók í gær sem heitir *Skattalækkanir til kjarabóta* þar sem fræðimenn á þessu sviði komast allir að þeirri niðurstöðu að lágir skattar hafi í för með sér ábata fyrir fólkið í landinu, fyrir atvinnulífið og þjóðfélögin öll. (Gripið fram í.) Það eru nóbelsverðlaunahafar í hagfræði sem hafa komist að þessari niðurstöðu og einir 10 hagfræðingar og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon getur reynt að gera lítið úr þeim en þetta eru niðurstöður sem hv. þingmaður getur ekki dregið í efa. (Gripið fram í.)

Við hljótum að fagna því að ríkisstjórnin hafi í tengslum við gerð kjarasamninga ákveðið að lækka tekjuskatt á fyrirtæki úr 18% í 15 og ég vonast til að þetta sé einungis fyrsta skrefið í skattalækkunarferli núverandi ríkisstjórnar. Ég efast reyndar ekki um að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sýpur hveljur þegar hann heyrir mig nefna þetta en það væri sannarlega þjóðinni og landsmönnum öllum til bóta ef ríkisstjórnin réðist í frekari skattalækkanir. (Forseti hringir.) Og úr því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerir hér hróp að mér þá tel ég að það ætti að gera þessa nýútkomnu bók, *Skattalækkanir til kjarabóta*, að skyldulesningu (Forseti hringir.) fyrir þingmenn Vinstri grænna.

[13:41]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Þegar ég hlýði á mál hv. þingmanna Birgis Ármannssonar og Sigurðar Kára Kristjánssonar um lægri skatta og aukna velferð velti ég því fyrir mér hvort það þýði þá líka engir skattar, hámarksvelferð. Það er nú svo að við búum við ákveðið kerfi og spurningin er hvernig við forgangsröðum í skattamálum. Við frjálslynd höfum lagt megináherslu á að jafna þann velferðarhalla sem ríkt hefur í skattamálum, velferðarhalla sem Sjálfstæðisflokkurinn ber höfuðábyrgð á þar sem láglaunafólk í þjóðfélaginu hefur borið og þurft að bera æ þyngri skattbyrðar. Það er kannski um þau atriði sem við ættum að fjalla sérstaklega í dag.

Við frjálslynd höfum lagt megináherslu á það að skattleysismörk verði hækkuð fyrir láglaunafólk upp í 150 þús. kr. Það mundi þýða mestu og bestu velsæld fyrir þá sem mest þurfa á því að halda. Við erum þá ekkert að fjalla um einhverja fornaldarhugmyndafræði kommúnismans um það hvernig stjórna eigi þjóðfélaginu heldur nútímaviðhorf og nútímaaðferðir sem koma þjóðfélaginu og borgurunum sem allra best. Um það snýst málið. En ríkisstjórnin hefur ákveðið að lækka skatta á fyrirtæki sérstaklega, það er ákveðið forgangsverkefni til að niðurgreiða ákveðinn hluta þeirra kjarasamninga sem gerðir hafa verið nýlega. Það kann að vera gott og blessað og það kann vel að vera að nauðsynlegt sé að lækka skatta á fyrirtæki en forgangsatriðið í hugum okkar frjálslyndra er að gert sé jafnt við fólk, að skattar séu lækkaðir þar sem mest þarf á að halda. Velferðarhallinn í þjóðfélaginu hefur komið til vegna þess að skattbyrði á láglaunafólk hefur verið að hækka og hækka fyrir tilverknað óslitinnar þrautsetu Sjálfstæðisflokksins í valdastólum frá 1991.

[13:43]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Það er grundvallaratriði að hér á landi sé öflugt og framsækið atvinnulíf sem heldur uppi atvinnu og skapar tekjur fyrir samfélagið og það er ein meginforsenda þess að við getum haldið uppi öflugu velferðarkerfi, eflt það og styrkt. Það eru gömul sannindi og ný. Það er líka afar mikilvægt að íslenskt atvinnulíf sé samkeppnishæft gagnvart atvinnulífi í öðrum löndum. Skattumhverfi hér á landi má ekki vera með þeim hætti að atvinnufyrirtæki sjái sér jafnvel hag í því að fara með starfsemi sína úr landi þangað sem skattumhverfið er hagstæðara. Það er eitt af grundvallarhlutverkum stjórnvalda að sjá svo til að starfsumhverfi atvinnulífsins sé með þeim hætti að það geti vaxið og dafnað og skattumhverfið er mikilvægur hluti af því og þess vegna tel ég það jákvætt skref að lækka tekjuskatt

lögaðila eins og nú hefur verið ákveðið. Það er til þess fallið að styrkja stöðu atvinnufyrirtækjanna og er í þágu atvinnulífsins. Það er mikilvægt en það er einnig mikið hagsmunamál fyrir atvinnustigið í landinu og fyrir starfsfólk allra þessara fyrirtækja

Reynslan af síðustu lækkun tekjuskatta lögaðila hér á landi er í samræmi við þetta. Reynslan hvað varðar tekjur ríkissjóðs eftir síðustu tekjuskattslækkun er sú að skatttekjurnar jukust til muna og það er í samræmi við reynslu annarra þjóða sem hafa farið svipaðar leiðir. Það er því enginn sannleikur í því sem margir hafa haldið fram að lækkaðar skattálögur sá fyrirtæki þýði samsvarandi samdrátt í tekjum fyrir ríkissjóð. Það er ekki þannig og það hefur sýnt sig.

Í lokin vil ég segja það, hæstv. forseti, að afstaða vinstri grænna í þessu máli kemur mér ekki á óvart. Það er gömul saga og ný.

[13:45]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með þeim sem hafa talað hér áður að yfirlýsing ríkisstjórnarinnar um lækkun tekjuskatts á fyrirtæki er mikið fagnaðarefni. Ég tek líka undir með þeim sem vilja ganga enn lengra í þeim efnum. Ég tel það hafa sýnt sig og sannað á síðastliðnum tveimur áratugum hvernig sú skattstefna þar sem skattar eru lækkaðir, regluverk einfaldað hefur sýnt sig vera undirstaða þeirra framfara og kaupmáttaraukningar sem orðið hefur í íslensku samfélagi.

Þetta er nefnilega svo einfalt. Við búum í hnattvæddum heimi þar sem samkeppni er um fólk og fyrirtæki. Ef við hér á norðurhjara veraldar ætlum að standa okkur í þeirri samkeppni og halda í okkar góðu framsæknu fyrirtæki og það góða fólk sem hér býr verðum við að vera samkeppnisfær. Við verðum alltaf að vera á tánum til að tryggja að við höldum forskoti okkar til þess að hafa fólkið okkar og fyrirtækin hér heima.

Ég tek undir með síðasta ræðumanni að viðbrögð Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs eru fyrirsjáanleg. Það má aldrei lækka skatta. Það er aldrei rétti tíminn. Það eru aldrei réttu skattarnir og það má alls ekki gera það núna. Þetta er, eins og hv. síðasti ræðumaður sagði, gömul saga og ný og mun því miður ekki breytast. Þeir skilja nefnilega ekki samhengið. Þeir hreinlega fatta það ekki að það eru jú fyrirtækin sem skapa verðmætin (**Gripið fram í:** Er það ekki fólkið?) og það eru fyrirtækin sem borga fólki laun. Það er fólkið og fyrirtækið sem skapa verðmæti en fólkið gerir það ekki án þess að vinna hjá fyrirtækjum sem eru rekin í góðu umhverfi. Það er forsenda þess að hægt sé að borga fólki góð laun.

[13:47]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Herra forseti. Ég vil taka undir með félögum mínum í Sjálfstæðisflokknum og fagna því skrefi sem ríkisstjórnin tók að lækka álögur á lögaðila niður í 15% fyrr í þessum mánuði.

Ég held að okkur sé öllum hollt að skoða stöðuna eins og hún hefur verið undanfarin ár. Mig langar að rifja það upp hér í þessum ræðustól að árið 1991 var álagning á fyrirtækin okkar 45%. Á því ári var álagning hins opinbera á lögaðila um 4 milljarðar kr. Þetta er árið 1991, 4 milljarðar. Árin 1993 og 1994 er álagningin svo lækkuð niður í 33%. Árið 1999, sem sagt fyrir níu árum, var álagning hins opinbera á lögaðila 10 milljarðar. Árið 2006, þegar við búum við það að álagningin er 18%, hún sem sagt lækkaði árið 2002 niður í 18%, er álagningin orðin 35 milljarðar.

Í þessum tölum má sjá að árið 1991, þegar álagningin er 45%, þá eru það 4 milljarðar. Árið 2006, þegar álagningin er 18%, þá eru það 35 milljarðar. Með álagningu sem er miklu lægri. Nú fagna ég 15%. Í raun hefði ég viljað fara lægra.

Þegar málflutningur vinstri grænna er á þá vegu að við séum að nota einhvers konar kvóta á skattalækkanir þá skil ég ekki slíka hagfræði. Það sem við erum í raun að tala um er að auðvitað á að lækka skatta á alla og ég ætla að minna alla þingmenn á (Forseti hringir.) að það eru grundvallarmannréttindi að hafa atvinnu. Við verðum að standa vörð um fyrirtækin okkar (Forseti hringir.) og sérstaklega á þessum tímum. (Gripið fram í.)

[13:49]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Það eru þrjú atriði í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar sem mér finnst sérstök ástæða til að víkja að. Í fyrsta lagi skautar hann nokkuð létt yfir það að í nýjum áformum ríkisstjórnarinnar er tekið sérstaklega á persónufrádrættinum og hann hækkaður umfram verðlagsbreytingar. En á síðasta kjörtímabili var líka stigið það skref að tengja persónufrádráttinn við verðlagsþróun þannig að þar hafa veruleg skref verið stigin eins og menn sáu í lok síðasta kjörtímabils og eins og menn munu sjá á þessu tímabili.

Í annan stað vildi ég víkja að því sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði um tekjur ríkisins. Hann sagði eitthvað á þá leið að við vildum reka hér velferðarkerfi og þyrftum tekjur til að standa undir því. Um það eru allir sammála. Það hefur hins vegar komið í ljós — og kemur m.a. skýrt í ljós í greinum í þeirri ágætu bók *Cutting Taxes to Increase Prosperity,* svo að hún sé nú nefnd einu sinni enn hér vinstri grænum til gleði — að lægri skatthlutföll hafa skilað stórauknum tekjum til hins opinbera, eins og hv. þingmenn Magnús Stefánsson og Guðfinna Bjarnadóttir röktu hér áðan.

Það er nefnilega málið. Með því að stækka kökuna getum við fengið meiri tekjur með því að taka minni sneið. Það er ekki mótsögn í því. Kakan stækkar og minni sneið getur skilað meiri tekjum til ríkisins en áður var vegna þess að skattalækkanir virka með örvandi hætti á allt efnahagsumhverfið, virka með örvandi hætti á fyrirtæki. Gera þeim kleift að ráðast í frekari nýsköpun, stækkun. Þau geta ráðið fleira fólk í betur launuð störf. Þannig hefur þetta jákvæð áhrif út um allt þjóðfélagið.

Ég vil að lokum taka undir með hv. síðasta ræðumanni, Guðfinnu Bjarnadóttur, sem sagði að auðvitað kysi maður að farið yrði enn neðar en (Forseti hringir.) 15% eru skref sem um munar og því ber að fagna. (**Gripið fram í:** … dýrara að fara á Landspítalann núna.)

[13:52]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Full ástæða er til að þakka félögum okkar í Sjálfstæðisflokknum fyrir gott samstarf um skattalækkanir í tengslum við nýgerða kjarasamninga og það einróma hrós og lof sem það hefur hlotið hér hjá stjórnarandstöðunni.

Það er nefnilega mikilvægt fyrir okkur jafnaðarmenn að ríkisstjórnin hafi, í kjölfar mikilvægra kjarabóta fyrir lífeyrisþega, aldraða og öryrkja, lýst því yfir að farið verði í að hækka persónuafsláttinn. Ég tel að um það hafi allir þingflokkar í stjórnarandstöðu á síðasta kjörtímabili verið sammála að mikilvægt væri að forgangsraða skattalækkunum þannig að þær kæmu hinum lægst launuðu mest til góða, og sömuleiðis að ráðast í að auka vaxtabætur og auka barnabætur. Því það sýnir sig að við notum ekki skatta- og bótakerfið nægilega vel til að hjálpa kannski sérstaklega barnafjölskyldum, fátækum barnafjölskyldum og venjulegu launafólki með húsnæðisskuldir og börn á framfæri, í sinni framfærslu. Þess vegna er ástæða til að fagna þeim áherslum sem fram koma í skattalækkununum í tengslum við gerð síðustu kjarasamninga.

Hér á Íslandi eru hins vegar háir skattar og það hefur aldrei verið tekin jafnstór sneið af kökunni til hins opinbera. Sem betur fer vegna þess að við viljum reka hér öflugt velferðarkerfi. En vonandi skapast svigrúm til frekari skattalækkana á næstu missirum. Þá er hins vegar mikilvægt að þær verði fyrst og fremst notaðar, og það hlýtur að vera forgangsmál, til góða fyrir venjulegt fólk, fólk með meðaltekjur og lágar tekjur. Fjölskyldufólk og barnafólk í landinu.

En það er ekki hægt að halda áfram að lækka skatta fyrr en vextir fara að lækka í landinu. Vegna þess að vextir, hæstu (Forseti hringir.) vextir í heimi, eru auðvitað mestu og dýrustu skattarnir sem láglaunafólk og skuldsett fólk og fjölskyldufólk (Forseti hringir.) borgar í þessu landi og þess vegna er mikilvægt að vaxtalækkunarferli Seðlabankans (Forseti hringir.) fari að hefjast.

[13:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Virðulegi þingheimur. Það er eins og sé komin þjóðhátíð hjá frjálshyggjuliðinu í Sjálfstæðisflokknum þegar út kemur þessi skattalækkunarbiblía í ritstjórn Hannesar Hólmsteins Gissurarsonar. (Gripið fram í.) Það er spurning hvort þessum auglýsingum megi fylgja eftir með því að upplýsa að bókin sé til sölu í þingflokksherbergi Sjálfstæðisflokksins? Eða hvernig hyggst Sjálfstæðisflokkurinn útbreiða fagnaðarerindið á næstunni?

Það er misskilningur að við höfum verið að boða skattahækkanir og allra síst sem lið í núverandi efnahagsvanda sem er ekki kominn til vegna ráðsmennsku Vinstri hreyfingarinnar – grens framboðs í Stjórnarráðinu undanfarin ár, vel að merkja. Þar hafa aðrir um vélað.

Við viljum hins vegar að að því marki sem svigrúm er til skattalækkana þá njóti þeir þess sem eru í mestri þörf fyrir það, lágtekjufólk á Íslandi. Það er áhersla okkar og við stöndum keik með henni. Við teljum að um það bil núverandi hlutfall heildarskatttekna ríkis og sveitarfélaga af landsframleiðslu eigi að duga til að standa undir öflugu samábyrgu velferðarsamfélagi. En það skiptir miklu máli að skattbyrðunum sé dreift með sanngjörnum hætti.

Það hefur verið forgangsatriði hjá Sjálfstæðisflokknum undanfarin ár að lækka skatta, og á hverjum? Á hátekjufólki. Á stóreignafólki, á gróðafyrirtækjum og þeim sem hafa miklar fjármagnstekjur. Og hér sannast það í dag að Sjálfstæðisflokkurinn hefur engu gleymt og hyggur greinilega gott til glóðarinnar í núverandi samstarfi að halda áfram.

En það skyldi nú ekki vera að í staðinn komi komugjöld, sjúklingaskattar, og lágtekjufólk verði skilið eftir með allt of þunga skattbyrði. Og svo kemur klisjan um það að tekjurnar aukist með því að lækka prósentuna. Hvað koma fyrirtækin til með að borga mikið, hv. frjálshyggjupostular, þegar prósentan verður núll? Hvert verður þá framlag manna inn í skattkerfið?

Það á ekki að bera hlutina á borð fyrir kjósendur eins og þeir séu kjánar. Við rekum ekki norrænt (Forseti hringir.) samábyrgt velferðarsamfélag á Íslandi með amerískum skatthlutföllum. (Gripið fram í.)

[13:56]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Þingmönnum Vinstri grænna verður tíðrætt um nýfrjálshyggju. Er það nýfrjálshyggja að hækka skattleysismörk um 20.000 kr. umfram verðlag? Er það nýfrjálshyggja að hækka skerðingarmörk barnabóta um 50%? Er það nýfrjálshyggja að hækka hámark húsaleigubóta um 50%? Er það nýfrjálshyggja að hækka eignaskerðingarmörk vaxtabóta um 35%? Er það nýfrjálshyggja að afnema stimpilgjöld fyrir fyrstu kaupendur? Er það nýfrjálshyggja að endurskoða námslánakerfið út frá jafnræðissjónarmiðum? Er það nýfrjálshyggja að setja lágmarksframfærsluviðmið í almannatryggingakerfinu? Er það nýfrjálshyggja að koma á fót húsnæðislánakerfi fyrir ungt fólk? Og er það nýfrjálshyggja að afnema komugjöld fyrir börn og unglinga? (Gripið fram í.) Og er það nýfrjálshyggja að afnema vörugjöld og tolla eða endurskoða það?

Það er í þágu fólksins í landinu að lækka álögur og lækka verðlag. Það er það sem ríkisstjórnin er að gera. Vinstri grænir standa ekki á bak við þær aðgerðir sem við höfum boðað í tengslum við kjarasamningana. Það er alveg ljóst að Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn setja almannahagsmuni í öndvegi. Það er einfaldlega öllum í hag að fara þær leiðir sem við boðum hér því að þær skipta fólkið í raun og veru máli.

Við eigum að stefna að því að gera Ísland að samkeppnishæfasta samfélagi í heimi. En ef stefnumál Vinstri grænna eiga að ráða getum við gleymt þeim áformum. (Gripið fram í.)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn um að gefa gott hljóð í þessari athyglisverðu umræðu.)

[13:58]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Í ljósi þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram um skattalækkanir og nýútkomna bók um skattalækkanir til kjarabóta hlýt ég að varpa fram þessari spurningu til

hæstv. forseta: Má ekki ræða hér á Alþingi hagfræðilegar rannsóknir sem virtir fræðimenn á sviði hagfræði hafa gert, þar á meðal nóbelsverðlaunahafar, ef þær rannsóknir og niðurstöður þeirra eru ekki í samræmi við skattalækkunarstefnu Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs? Er það óheimilt? (**Gripið fram í:** Ég fagna því.) Það hefði ég ekki haldið. En mér finnst ansi aumt að kalla þessa umræðu þjóðhátíð eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gerir og að væna þá sem taka þátt í þeirri umræðu um að hafa gert ræðustól Alþingis að einhverjum auglýsingapalli fyrir þessa bók.

Ég minnist þess ekki að við sem höfum tekið þátt í umræðum um ýmis þjóðmál hér á hinu háa Alþingi höfum haft uppi viðlíka málflutning þegar t.d. hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur fjallað af miklum þunga um rannsóknir Stefáns Ólafssonar prófessors eða þegar skýrslur Hörpu Njáls hafa verið ræddar hérna. Hvað þá þegar til umræðu hafa komið merk tímarit sem BSRB hefur gefið út í tengslum við ýmis þjóðþrifamál í landinu. (**Gripið fram í:** Og Bændablaðið líka.) Já eða *Bændablaðið* eins og hv. þm. Jón Bjarnason nefnir. Nei, við höfum borið virðingu fyrir þeim sjónarmiðum sem þar hafa komið fram og það ætti hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon líka að gera gagnvart þeim fræðimönnum sem birta greinar sínar í hinni nýútkomnu bók.

Það er rétt að það er forgangsatriði hjá okkur sjálfstæðismönnum að lækka skatta, bæði á fólk og fyrirtæki. Og þó svo að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sé ekki sáttur við þá framtíðarstefnu okkar, og telji að um hana verði aldrei sátt, (Forseti hringir.) get ég upplýst hann um það að það verður aldrei sátt um sósíalisma á Íslandi.

[14:00]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Skattstefna Sjálfstæðisflokksins hefur bersýnilega orðið ofan á í því ríkisstjórnarsamstarfi milli Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar sem nú er í gildi. Hér er talað um að lækka skatta til að auka tekjur. Að sjálfsögðu mundi þessi málflutningur með sama áframhaldi þýða að engir skattar þyddu óendanlega miklar tekjur. Það sjá allir hvað það er holur málflutningur. Það fær ekki staðist þrátt fyrir ritgerð nóbelsverðlaunahafanna með Hannes Hólmstein sem ritstjóra.

Skattaákvarðanir ríkisstjórnarinnar í tengslum við kjarasamninga eru á skjön við þann félagslega svip sem kjarasamningarnir sjálfir báru, þrátt fyrir allt. Hvers vegna segi ég það? Það er vegna þess að hækkun persónuafsláttar, svo góð sem hún er, er látin ganga upp allan tekjuskalann. Mér leikur forvitni á að vita hversu miklar upphæðir í auknum persónuafslætti ganga til hátekjuhópanna í landinu sem betur hefðu að sjálfsögðu farið til enn hærri hækkunar persónuafsláttar til þeirra sem eru enn þá undir framfærslumörkum. Það eru áherslur sem við hefðum viljað sjá, virðulegur forseti.

Velferðarsamfélagið kostar að sjálfsögðu fjármagn og um leið er það leið samfélagsins til tekjujöfnunar. Sjálfstæðisflokkurinn talar um skattalækkun. Í staðinn koma þjónustugjöld. Þjónustugjöldin eru að sjálfsögðu skattar líka þannig að þetta er ekki spurning um að Sjálfstæðisflokkurinn vilji lækka skatta, þeir leggja á þjónustugjöld. Hér talar hv. varaformaður Samfylkingarinnar um lækkun á komugjöldum barna. Hverjir borga þá lækkun? Það eru aðrir, það er hækkun á aðra, komugjöld til annarra. Nýir gigtarskattar. Er þetta jafnaðarstefnan? spyr ég. Að sjálfsögðu ekki. Svigrúmið til skattalækkana á að okkar mati að nota til að rétta kjör þeirra sem eru undir framfærslumörkum. (Forseti hringir.) Það hefur margkomið fram í þessari umræðu til þessa.

Umræðu lokið.

Umræður utan dagskrár.

Úthlutun byggðakvóta.

[14:03]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Sjálfstæðisflokkurinn hefur farið með sjávarútvegsráðuneytið í um 17 ár og ber því höfuðábyrgð á þróun mála í kringum kvótakerfið og stöðu sjávarútvegsins. Ég ætla að spara mér öll stóryrði í garð hæstv. ráðherra vegna loðnubrests og stöðu þorskstofnsins. Við framsóknarmenn lögðumst harðlega gegn ákvörðun sjávarútvegsráðherra um niðurskurð þorskstofnsins síðasta sumar eins og menn muna og töldum hana arfavitlausa.

Niðurskurður þorskveiðanna var röng aðferð og illa grunduð af hálfu ráðherra og ríkisstjórnar. Ég tel reyndar að Hafrannsóknastofnun hefði gott af því að fá samkeppni og nýjan aðila við hliðina á sér úr háskólasamfélaginu og háskólasetrum landsbyggðarinnar og þess vegna í samstarfi við erlenda háskóla eða vísindamenn. Byggðakvóti var það, heillin. Sjálfstæðisflokkurinn breytti byggðakvóta, því miður, í ráðherrakvóta.

Sjávarútvegsráðuneytið hvarf frá því að láta Byggðastofnun eftir föstum reglum úthluta byggðakvótanum. Ráðherra tók málið nánast inn á sitt borð og klögumálin ganga síðan á víxl. Staðan er sú að úthlutun þessara 12 þús. tonna af óslægðum botnfiski fer seint fram, og stundum ekki eins og deilurnar standa. Eftir þessu var breytt í þessa veru.

Landssamband íslenskra útvegsmanna hefur haft horn í síðu byggðakvótans og viljað hann feigan. Þessi aðferð er komin í óefni, er bastarður í kerfinu. Hæstv. ráðherra situr síðan pungsveittur við að úthluta lífsgæðum sem ekki gengur upp í stjórnsýslunni í dag, hvorki siðferðilega né stjórnsýslulega.

Nú gerist það að jafnaðarmannaleiðtoginn, hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, vill taka upp og opna þá leið að þessi byggðakvóti verði seldur á uppboði hæstbjóðanda. Þá hæfist braskið fyrir alvöru. Auðhyggjan víkur fyrir mannúð hjá Samfylkingunni. Hún lagði svo til að peningunum yrði úthlutað til sjávarbyggða. Ég get sagt hér að mér var misboðið að heyra þessa endemis vitleysu. Ég spyr hæstv. ráðherra: Hafa ríkisstjórnarflokkarnir rætt þessa leið? Agli gamla Skallagrímssyni datt kannski í hug að dreifa silfrinu yfir þingheim af því að hann hafði gaman af bardaga. Það yrði sannarlega barist ef þessi leið yrði farin, þá barist um peninga sem kæmu ekki að því gagni sem þarf til að rétta hlut sjávarbyggðanna.

Byggðakvótinn er öflugt tæki til að efla hagkerfi sjávar-

byggða. Úthlutun peninga fer oftar í handaskolum og til þeirra sem annast annað en fiskvinnslu eins og mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar sanna. Sannleikurinn er sá að sú aðferð að fela Byggðastofnun að móta regluúthlutun reyndist sjávarbyggðum vel. Festan var sú að aflaheimildum var úthlutað til allt að fimm ára í senn. Í gegnum það styrktist fiskvinnsla og fiskveiðar í sjávarþorpum. Þetta kerfi skilaði litlum stöðum hagsæld og atvinnu sem eiga tiltölulega litla möguleika til að auka hagsæld sína nema í gegnum veiðar og vinnslu.

Nú spyr ég hæstv. sjávarútvegsráðherra hvort ekki sé rétt að viðurkenna að það hafi verið mistök að færa úthlutun á byggðakvóta inn í sjávarútvegsráðuneytið og hvort ekki sé rétt að byggðakvóti fari á ný til úthlutunar í gegnum skýrar og heiðarlegar reglur sem Byggðastofnun setur og hún annist málið á ný.

Í þriðja lagi vil ég nefna við þessa umræðu hvort hæstv. ráðherra sjái leið í gegnum byggðakvótann til að koma til móts við mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna eins og einhverjir hafa nefnt, að byggðakvótinn yrði pottur sem færi til svæðisbundinna veiða á landsbyggðinni og væri ákveðin opnun á fiskveiðistjórnarkerfið. Öll viljum við sjá líf í sjávarþorpum, stemningu og nýjan uppgang en þar ríkir því miður stöðnun og deyfð. Ríkisstjórnin hefur ekki svarað kalli þessa fólks, hún hefur í rauninni hætt fólk í þessum byggðum með mótvægisaðgerðum sínum, því miður. Það er harmsefni. En við viljum sjá að mannréttindi þeirra sem þar búa og eiga að eiga veiðirétt í firðinum heima fram yfir aðra séu skoðuð sérstaklega og bætt.

Þetta er það viðhorf sem ég vil heyra hjá hæstv. sjávarútvegsráðherra. Vill hann endurskoða þessi mál og færa þau í fagleg vinnubrögð þar sem skýrar reglur og réttlætiskennd ráða aðferð en ekki að allt sé í handaskolum þar sem ráðherra situr sjálfur í ráðuneyti sínu með úthlutunarrétt? Því miður hefur það farið (Forseti hringir.) illa á síðustu árum eins og dæmin sanna, hæstv. forseti.

[14:08]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hér talaði greinilega maður sem ekki nokkru sinni hefur setið í ráðuneyti þar sem peningum hefur verið deilt út.

Virðulegi forseti. Það er líka svolítið sérkennilegt þegar hv. þingmaður talar eins og hann gerði áðan. Þannig er mál með vexti að á síðasta þingi var flutt frumvarp — af þeim sem hér stendur — um breytingar á lögum um byggðakvóta. Það var gert í ríkisstjórn þar sem við sátum saman, ég og hv. þm. Guðni Ágústsson. Þetta var stjórnarfrumvarp sem hv. þingmaður stóð að. Það mál fékk afar góða efnislega meðhöndlun í þinginu. Eftir að fram höfðu komið efnislegar ábendingar frá ýmsum aðilum, m.a. þingmönnum og þeim sem störfuðu í sjávarútvegsnefnd sem þá sat varð niðurstaðan sú að talsverðar breytingar voru gerðar á því frumvarpi. Þannig breytt fór frumvarpið inn í Alþingi og það frumvarp var síðan samþykkt samhljóða með öllum greiddum atkvæðum. Ég tel það dálítið mikið afrek þegar um er að ræða svo umdeilt mál sem sjávarútvegsmálin eru og sérstaklega þegar um er að ræða byggðakvóta sem er einstaklega umdeildur þáttur í sjávarútvegsmálum okkar. Ég man sérstaklega að hv. þm. Guðni Ágústsson hefur að sjálfsögðu greitt atkvæði með þessu frumvarpi sem hann auðvitað bar líka ábyrgð á. Ég tel þess vegna enga ástæðu til að taka þessi mál sem við hv. þingmaður unnum að á sínum tíma og gerðum síðan að lögum til sérstakrar endurskoðunar núna. Það er ekki komið ár síðan þetta var gert að lögum með þeim hætti sem nú er.

Úthlutun byggðakvótans fer þannig fram að hún fer algerlega eftir efnislegum reglum. Þar á meðal var stuðst við þá reynslu sem hafði fengist í vinnu Byggðastofnunar. Þegar tekin er ákvörðun um það hversu mikið magn fer í tiltekin byggðarlög byggist það á efnislegum reglum sem ráða því. Þess vegna er það stundum breytilegt frá ári til árs hvað hvert byggðarlag fær í sínar hendur af byggðakvóta vegna þess að það ræðst af því hvernig mönnum hefur vegnað, hvort það hefur bæst í kvótann í viðkomandi byggðarlagi, hvort vinnslan hafi aukist, hvort landaður afli hafi aukist.

Ég hef ekki orðið var við mikinn ágreining um það í sjálfu sér hvernig þetta dreifist á milli hinna einstöku byggðarlaga. Við erum þó að tala um yfir 30 byggðarlög eða sveitarfélög sem fá byggðakvóta með einhverjum hætti. Það sem við hv. þm. Guðni Ágústsson gerðum í lagabreytingunni í fyrra var að reyna að skerpa framkvæmd þessara laga og gera þau gagnsærri. Það þýðir t.d. að eftir að við höfum kunngjört hversu mikið magn fer til tiltekinna byggðarlaga hafa byggðarlögin, eða sveitarfélögin í þeirra nafni, möguleika á að gera tillögur um hvernig útfærslu þessa byggðakvóta skuli háttað. Til að auka gagnsæið og tryggja að allt fari fram með stjórnsýslulega réttum hætti eru þessar tillögur settar inn á heimasíðu þannig að allir hafi aðgang að þeim. Auðvitað koma upp mismunandi sjónarmið, það þarf að taka tillit til þeirra, kæruferlið verður bæði greiðara, lengra og gagnsærra. Núna þegar við framkvæmum í fyrsta skipti lögin sem við hv. þm. Guðni Ágústsson höfðum forgöngu um í ríkisstjórn ásamt fleirum tekur þetta auðvitað nokkuð lengri tíma. Engu að síður er það svo að eftir þennan vetur eða nú á þessari stundu er búið að úthluta langmestum hluta þessa byggðakvóta. Fimm sveitarfélög standa út af sem byggir á því að þar hafa komið fram kærur á flestum stigum sem auðvitað tefja úthlutun byggðakvótans.

Ég tel með öðrum orðum, virðulegi forseti, að við séum með gagnsæjar ábyggilegar reglur sem vel er hægt að styðjast við og af þeim ástæðum sé engin ástæða til að breyta í grundvallaratriðum. Þetta er engin handahófsúthlutun sem fer fram við ráðherraborðið, öðru nær. Þetta er byggt á þeim forsendum sem ég var að gera grein fyrir.

Hv. þingmaður spurði mig hvort þær hugmyndir sem formaður Samfylkingarinnar og fleiri gerðu að umtalsefni á fundi norður á Akureyri fyrir skömmu varðandi byggðakvótann hefðu verið ræddar hjá ríkisstjórnarflokkunum. Já, formaður Samfylkingarinnar hefur rætt þetta við mig og fleiri fulltrúar Samfylkingarinnar þannig að út af fyrir sig kom þetta sjónarmið þeirra mér ekki á óvart. Þetta var hins vegar hugmynd af þeirra hálfu eins og margoft kom fram, og kom mjög skýrt fram. Mín viðbrögð voru þau að ég taldi skynsamlegt að skoða þessar hugmyndir eins og allar aðrar

hugmyndir sem ég veit að eru settar fram af góðum hug. Ég benti hins vegar á að uppi væru praktískir annmarkar. Vandinn við útdeilingu byggðakvótans er ekki sá að búa byggðakvótann til heldur miklu frekar að deila honum út og búa til hinar efnislegu reglur. Ég geri ráð fyrir því að hið sama ætti við hvort sem um væri að ræða útdeilingu gæða á borð við veiðirétt eða útdeilingu gæða á borð við fjármuni.

Ég tel þess vegna, virðulegi forseti, ef ég segi þetta í heild sinni — hv. þingmaður spurði líka um útdeilingu til lengri tíma — að í núgildandi lögum sé sá möguleiki til staðar að deila út byggðakvóta til lengri tíma. Ég held að hv. þingmaður hefði (Forseti hringir.) gott af því að rifja upp þau mál sem við fluttum saman sem ríkisstjórn í fyrra og gerðum sameiginlega að lögum fyrir tæpu ári.

[14:13]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur mælt fyrir heildarendurskoðun á fiskveiðistjórnarkerfinu með stórauknum rannsóknum í nánu samstarfi við sjómenn og stórauknum fjárveitingum. Við förum þar fram undir kjörorðinu *Sjómenn græða hafið*. Þrjú mikilvægustu meginmarkmið endurskoðunar eru auðvitað að auðlindir sjávar verði raunveruleg sameign þjóðarinnar, sjávarútvegurinn lagi sig að markmiðum sjálfbærrar þróunar og sjávarútvegsstefnan treysti og efli byggð í landinu. Í þessu samhengi vil ég halda því til haga að álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna er afdráttarlaust. Aflahlutdeild í mynd varanlegs eignarréttar er brot á jafnræðisreglu, brot á mannréttindum. Hið sama gildir um sölu eða framsal á aflahlutdeild, sölu, leigu eða kaup.

Herra forseti. Það að afnema byggðakvótann eða setja hann á uppboð er andstætt markmiðum okkar. Það er andstætt fiskveiðistjórnarlögunum og það er fjarri því að uppfylla þær skuldbindingar sem álit Sameinuðu þjóðanna leggur á okkur. Mannréttindabrotin halda áfram. Skynsamlegur byggðakvóti eða byggðatengdur kvóti eru einu leifarnar af þeirri samfélagslegu og landsbyggðarhugsun sem eftir stendur af kvótakerfinu. Hugmyndir um uppboð á byggðakvóta eru hreinlega fjandsamlegar landsbyggðinni. Þvert á móti verðum við að styrkja byggðatengda kvótann mjög verulega. Við getum auðveldlega tekið upp byggðatengdan ferðaþjónustukvóta fyrir öfluga og ört vaxandi sprotagrein, þ.e. fiskveiðiferðamennsku á Íslandi sem hefur komið sér afar vel fyrir sjávarbyggðir sem hafa misst kvóta eða eru kvótalitlar. Ég nefni þar sérstaklega Vestfirði og Austurland.

Við getum líka, herra forseti, tekið upp tilraunaverkefni um veiðar frá sjávarjörðum að sumarlagi. Það er ýmislegt hægt að gera innan þessa byggðatengda kerfis og við verðum að viðhalda því, styrkja það og sýna landsbyggðinni skilning í stað þess að fara fram með fjandsamlegum áformum.

[14:16]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Um leið og ég þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir að taka upp þessa umræðu hér þá verð ég að segja að ég átti afar erfitt með að skilja málflutning hans. Ég skildi hann á þann veg að líklega væri betra að sjóðasukkið ætti sér stað í Byggðastofnun en að byggðakvótanum væri útdeilt af ráðherra. Þannig skildi ég málflutning hv. þingmanns. Jafnframt skildist mér á honum að útdeiling byggðakvóta væri allt annars konar úthlutun á verðmætum en úthlutun fjármuna.

Auðvitað er í báðum tilvikum um að ræða fjármuni eða verðmæti sem skipta verulegu máli. Við höfum sett fram ákveðna hugmynd um að byggðakvótinn fari á almennan markað og að afraksturinn af honum fari í sjávarbyggðir til að byggja varanlega upp atvinnulíf. Við stöndum frammi fyrir því að þróunin í sjávarútvegi hefur verið sú og verður án efa áfram sú að fækka störfum. Hvernig ætla menn að mæta því? Hvernig ætla menn að mæta því nema að reyna að byggja upp varanlegan atvinnuveg, nýtt atvinnulíf á þessum stöðum?

Þetta er okkar framlag til þess og eins og hér hefur komið fram þá hefur mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna gert verulegar athugasemdir við núverandi fyrirkomulag og jafnvel kallað það mannréttindabrot. Hugmynd okkar er að reyna að opna kerfið þannig að fleiri komist að og binda síðan veiðiheimildirnar við byggðirnar. Um leið á að byggja upp nýtt atvinnulíf með því að úthluta byggðunum þeim verðmætum sem skapast af því.

Nú er það einfaldlega þannig að verið er að veita byggðunum verðmæti í gegnum byggðakvótann en því fylgja klögumál, leiðindi og gagnrýni á byggðakvótann. (Forseti hringir.) Við ætlum að mæta þessu. Við setjum fram hugmyndir til lausnar og þess vegna væri gaman að heyra hugmyndir annarra til lausnar á þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir. Það er eftirspurn eftir þeim.

[14:18]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er nú gott þegar ríkisstjórnarflokkarnir báðir, miðað við orð síðasta hv. ræðumanns og hæstv. sjávarútvegsráðherra, eru farnir að lýsa eftir hugmyndum og vilja hlusta á þær. Við getum lagt mikið í þann pakka í Frjálslynda flokknum. Við höfum gert það en það verður að segjast alveg eins og er að ríkisstjórnarflokkar á hverjum tíma hafa nú ekki verið mjög opnir fyrir því að lagfæra það kerfi sem menn hafa búið við, nema síður væri.

En auðvitað er það svo að tímarnir breytast og mennirnir með og við væntum þess að sú umræða sem við tökum væntanlega í dag um álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna muni fara nákvæmar í þetta mál en við gerum hér í þessum stutta ræðutíma sem nú er heimilaður.

Ég veit ekki hversu vel menn muna en í lögum um stjórn fiskveiða var fyrir nokkrum árum heimilt að leigja byggðum byggðakvóta. Eina sveitarfélagið sem þá kom til greina var Bíldudalur. Hvernig var það gert? Menn urðu að leigja á sama verði og markaðurinn þannig að það var verra fyrir byggðina að keppa að því en að reyna að fá aflaheimildir á frjálsum markaði. Þannig var það nú uppsett.

Það segir hins vegar ekki að slík hugmynd sem menn hafa verið að ræða, m.a. samfylkingarfólk, um að útfæra byggðakvóta með einhvers konar uppboði — sem ég segi að verði að vera stýrt, þurfi að vera landshlutaskipt og flotaskipt ef eitthvert vit á að vera í því þannig að það nái

einhverjum þeim markmiðum sem að er stefnt.

Við megum ekki gleyma því að eina ákvæðið í lögum um stjórn fiskveiða sem nú er inni, hið svokallaða viðleguákvæði, er um byggðakvóta. Og til þess að gera hvað? Til þess að taka á þeim vanda (Forseti hringir.) sem kemur vegna frjálsa framsalsins og útfærslu kerfisins eins og það er í dag. Það er auðvitað vandi sem okkur ber að takast á við.

[14:20]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Eins og nafnið byggðakvóti ber með sér er honum ætlað að styrkja atvinnulíf í sjávarbyggðunum, sérstaklega þar sem samdráttur hefur verið í veiðum og vinnslu umfram það sem almennt er.

Eins og fram hefur komið í þessari umræðu kom Byggðastofnun framan af að því að úthluta þessum heimildum en hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur farið yfir það hvernig málum er háttað nú. Við vitum að það hefur auðvitað ekki gengið þrautalaust gegnum tíðina að úthluta þessum veiðiheimildum og oft hefur þeirri úthlutun lokið seint og um síðir.

Hæstv. ráðherra fór yfir það áðan hvernig staðan er nú á þessu fiskveiðiári. Ég veit að fiskimenn í ýmsum byggðarlögum hafa beðið lengi eftir þessum úthlutunum, sérstaklega þegar veiðiheimildir flotans eru að verða uppveiddar og fullnýttar. Menn sjá fram á að þurfa að binda fiskiskipin hvert af öðru á næstu dögum eða vikum vegna niðurskurðar á þorskveiðum.

Ég hef orðið var við að menn botna ekkert í því hvers vegna ekki er búið að ganga frá þessu. Hæstv. ráðherra hefur farið yfir það hér og ég skora á hann að beita sér fyrir því að þessu máli ljúki hið allra fyrsta.

Hvað framhaldið varðar þá tel ég að viðhalda eigi byggðakvótanum. Þessar veiðiheimildir hafa skipt miklu máli víða í gegnum tíðina eins og við þekkjum. Það þarf auðvitað að þróa þessa aðferðafræði, þ.e. hvernig kvótanum er úthlutað. Ég tel að ekki eigi að loka á að í framtíðinni komi Byggðastofnun að því máli. Við skulum þó að sjálfsögðu gefa hæstv. ráðherra tækifæri til þess að útfæra þetta og koma til framkvæmda þeim lögum sem eru í gildi og ég óska honum alls góðs í þeim efnum.

Það er hins vegar ljóst, virðulegi forseti, að margir hafa horn í síðu byggðakvótans. Við þekkjum afstöðu LÍÚ en nú hefur Samfylkingin bæst í þann hóp samkvæmt nýlegum yfirlýsingum formanns þess flokks. Ég hvet hæstv. ráðherra til að standa fast í lappirnar til þess að verja byggðakvótann gegn ásælni Samfylkingarinnar.

[14:23]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Markmiðið með byggðakvóta er að skjóta styrkari stoðum undir atvinnulíf smárra byggðarlaga sem orðið hafa fyrir áföllum. Í fyrsta lagi til minni byggðarlaga sem lent hafa í vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi og háðar eru veiðum eða vinnslu á botnfiski. Og í öðru lagi til byggðarlaga sem orðið hafa fyrir óvæntri skerðingu á heildaraflaheimildum fiskiskipa, sem hefur haft veruleg áhrif á atvinnuástand. Þá er einnig heimilt að ráðstafa aflaheimildum til allt að þriggja ára í senn, hv. þm. Guðni Ágústsson, til þess að frekari stöðugleika verði náð í atvinnuuppbyggingu.

Þegar litið er til þessara markmiða verður ekki séð að hugmyndir um uppboð á byggðakvóta verði til þess að þau náist. Þar að auki hljóta að vakna margar spurningar um það hvernig framkvæma á slíkt uppboð og hvernig úthluta á þeim peningum sem eru andvirði slíks. Ef menn eru að hugsa um atvinnu fólks í minni byggðarlögum þá er það leið sem gengur ekki upp. Fólk óskar þess að þau fyrirtæki sem verða fyrir áföllum geti haldið áfram að starfa, sé þess nokkur kostur.

Eins og hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur farið hér yfir hefur allt verið gert til þess að reglur um úthlutun séu sem gegnsæjastar. Þau lög sem við samþykktum á síðasta ári voru einmitt til þess að styrkja þá framkvæmd. Byggðakvótinn hefur víða sýnt sig að vera stoð við atvinnulíf í minni byggðarlögum. Það skiptir auðvitað meginmáli að úthlutun byggðakvóta sé markviss og sanngjörn og dragi ekki úr þeirri hvatningu sem þarf að vera til staðar hjá útgerðum eins og annars staðar í atvinnulífinu, þ.e. hvatann til að standa sig vel (Forseti hringir.) og gera betur þegar horft er til uppbyggingar atvinnulífsins.

[14:25]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það kemur greinilega fram í þessari umræðu hversu kvótakerfið er komið að fótum fram, hversu ranglátt það kerfi er og hversu neikvæðum áhrifum það hefur skilað.

Markmið þess var að vernda fiskstofnana. Það hefur ekki tekist. Markmið þess var að treysta atvinnu og efla byggð í landinu. Það hefur ekki tekist. Byggðakvótinn var skilgreindur sem tilraun til þess að lappa upp á ágalla kvótakerfisins, verstu ágalla sem kæmu upp. Þess vegna höfum við reyndar stutt það að því marki, í ljósi þess tilgangs. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt til, eins og hv. þm. Atli Gíslason kom hér rækilega inn á, að allt þetta kerfi verði tekið til grundvallarendurskoðunar. Þörfin var enn brýnni þegar við sáum álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna í þessu máli.

Hins vegar varðandi byggðakvótann eins og hann er núna þá vekur það furðu mína að enn er ekki búið að úthluta nema um rúmlega helmingi af byggðakvóta ársins 2007. Byggðarkvótinn hlýtur að eiga að koma fyrir fram þannig að atvinnufyrirtæki og byggðarlög viti hvað þau hafa til ráðstöfunar á komandi ári.

Mig grunar að andstæðingar byggðakvótans, andstæðingar þess að fiskveiðiheimildum sé úthlutað á félagslegum og samfélagslegum grunni, byggðalegum grunni, séu að reyna að svelta þetta eina sem eftir er, að félagsleg úthlutun fiskveiðiheimilda verði afnumin líka. Ég spyr hæstv. ráðherra: Hvers vegna er ekki búið að úthluta byggðakvótanum öllum fyrir árið 2007? Hvernig á að (Forseti hringir.) úthluta honum eftir á? Hversu miklu er búið að úthluta af byggðakvóta fyrir árið 2008, herra forseti?

[14:27]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Við hér á Alþingi Íslendinga stöndum frammi fyrir því að mannréttindanefnd Sameinuðu

þjóðanna hefur skilað af sér áliti um að við höfum um langt árabil gert okkur sek um alvarleg mannréttindabrot varðandi grundvallaratvinnugrein íslensku þjóðarinnar með þeirri löggjöf sem við erum ábyrg fyrir að ríki um sjávarútveginn.

Það kemur auðvitað ánægjulega á óvart að Framsóknarflokkurinn skuli hafa verið algjörlega ábyrgðarlaus af öllu því starfi sem tengist kvótakerfi og stjórnun sjávarútvegsins síðustu tíu árin eða rúmlega það. Það er eigi að síður fagnaðarefni ef Framsóknarflokkurinn hefur skipt um kúrs í þessu og er tilbúinn til þess að endurskoða hluti og reyna að bæta úr þeim mistökum sem orðið hafa á þeirri vegferð.

Þar hljóta auðvitað að vera nærtækastar þær aflaheimildir sem við höfum í byggðakvótanum vegna þess að það sem við þurfum augljóslega að gera er að opna með einhverjum hætti aðgang manna að auðlindinni. Það eru engar aflaheimildir sem Alþingi hefur jafnskýr og bein tök á eins og einmitt byggðakvótinn. Þess vegna er eðlilegt að setja fram hugmynd um hvort hægt sé með einhverjum hætti að nota byggðakvótann til þess að mæta þessu áliti þótt ekki væri nema að hluta til sem einn þátt af þeim aðgerðum sem við grípum til í því sambandi.

Það má gera með því að leigja aðgang að heimildunum, eins og við höfum kynnt í Samfylkingunni, til ákveðins tíma í senn og láta það fé sem fyrir það kemur renna til þess að byggja upp atvinnustarfsemi. Helst ætti að byggja upp annars konar atvinnustarfsemi en sjávarútveg í hinum dreifðu byggðum landsins, atvinnu til framtíðar, því að við vitum að enn á störfum eftir að fækka í sjávarútveginum (Forseti hringir.) eins og hefur verið að gerast á síðustu árum. Við skulum ræða það opið hvort það eigi að kvótabinda (Forseti hringir.) það við landshluta, við skipategundir eða setja á það löndunarskyldu, (Forseti hringir.) eða ... til að ná fram öðrum markmiðum með byggðakvótanum.

[14:30]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Byggðakvóti er ekki sjálfstætt úrræði til að styrkja byggðir landsins heldur viðurlagaákvörðun til að bregðast við afleiðingum framsalsins í kvótakerfinu, til að reyna að deyfa hin vondu og slæmu áhrif sem hið almenna framsal hefur í för með sér. Þetta er leið til að reyna að fá fólk til að sætta sig við kvótakerfið eins og það er. Þetta er ópíumaðferðin, byggðakvótinn eins og hann er settur upp. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna var að setja út á sjálfar úthlutunarreglurnar, þann möguleika að handhafar veiðiheimildanna geti ráðstafað þeim í annað en að veiða fisk, þ.e. að leigja þær öðrum gegn gjaldi eftir reglum sem þeir ákveða sjálfir á verði sem þeir ákveða sjálfir þegar þeim sýnist. Það eru mannréttindabrotin sem Sameinuðu þjóðirnar gera athugasemdir við.

Umræða um byggðakvóta getur því ekki vikið frá grundvallaratriðum málsins sem er kjarninn í kvótakerfinu. Menn geta ekki gert breytingar á byggðakvótanum og látið aðalkerfið sjálft vera óbreytt vegna þess að þá eru menn enn að dæla út ópíum til að reyna að fá þjóðina til að sætta sig við þetta, þjóð sem er þó það skynsöm, eins og ítrekað hefur komið fram, að fyrir hvern einn sem er ánægður með kvótakerfið eru fimm óánægðir. Samkvæmt síðustu mælingu eru um 15% ánægð með kvótakerfið en 72% þjóðarinnar óánægð. Þetta hefur verið vona stöðugt í mörg ár. Það er flótti, virðulegi forseti, frá veruleikanum hjá hæstv. sjávarútvegsráðherra og fleirum að halda að umræðan um byggðakvóta muni leiða athyglina frá kjarna málsins.

[14:32]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Því miður er það orðið einkenni hjá hæstv. sjávarútvegsráðherra, sem kannski bendir til þess að hann sé í vandræðum, að hefja alltaf útúrsnúning þegar menn ræða málefnalega um hlutina. Vandamál dagsins eru verkefni dagsins. Það liggur fyrir að í þessu kerfi, sem hann heldur utan um, eru vandamál. Ég var ráðherra í átta ár, ég úthlutaði aldrei mjólkurkvóta eða sauðfjárrétti, ég var ekki að úthluta eða deila peningum. Þetta var allt saman fjarlægt frá ráðuneytinu, stjórnsýsla dagsins kallar á það. Nú hefur hæstv. ráðherra það ráðuneyti á sinni könnu, kannski getur hann lært af þeim vinnubrögðum.

Ekki er enn búið að úthluta byggðakvóta fyrir síðasta ár — hluti af því er eftir enn. Hér hefur síðan verið hafin umræða af hæstv. utanríkisráðherra um að fara með þetta í peningalegan sjóð, og hæstv. sjávarútvegsráðherra segir að þau hafi rætt það sín á milli og það geti vel komið til greina, þannig að málið er í miklu óefni eins og hæstv. ráðherra talar. Þegar ástandið er svona vil ég segja við hv. þm. Lúðvík Bergvinsson: Það á ekki að vera til sjóðasukk og reglur Byggðastofnunar, eins og þær voru, voru nefnilega góðar. Þegar menn fara að fara yfir kerfið, þegar umboðsmaður situr með heilu málin, þegar sveitarstjórnir sitja sveittar að ríkast yfir úthlutun ráðherrans og hvergi er samstaða um neitt verða menn auðvitað að endurskoða sína hluti. Það verður hæstv. ráðherra að gera án þess að vera með eilífan útúrsnúning þó að menn taki upp heit mál og spyrji hann nokkurra spurninga. Það er óþolandi framkoma.

Ég verð að segja fyrir mig að menn byggðu á vinnubrögðum Byggðastofnunar upp réttlátt kerfi. Menn voru að úthluta til fimm ára í senn. Menn voru að byggja upp fyrirtæki í litlum fjarlægum sjávarþorpum sem reyndust vel. Nú er þetta allt í óvissu og óefni. Ef lög reynast illa í framkvæmdinni, þó að þau hafi verið sett í gær eða í fyrradag, þarf auðvitað að fara yfir þau aftur með nýjum hætti. Við eigum ekki að þurfa að sitja uppi með svo flókin lög að eilífar kærur og deilur séu á milli manna. Réttlæti á að ráða för.

[14:34]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram. Það er auðvitað athyglisvert að þó að menn hafi haft upp ýmsa gagnrýni varðandi þennan byggðakvóta komu ekki fram af hálfu stjórnarandstöðunnar neinar tillögur um breytingar á framkvæmd byggðakvótans. Það var bara þannig. Það er kannski ekki við því að búast heldur vegna þess, virðulegi forseti, að ekki er nema tæplega ár síðan að þingheimur allur samþykkti þau lög sem nú er verið að vinna eftir.

Hv. þm. Guðni Ágústsson furðaði sig á því að ekki væri

búið að deila út öllum byggðakvótanum. Ég fór nákvæmlega yfir það hvers vegna það hefði verið. Það var bara þannig að lögin voru samþykkt rétt fyrir síðustu kosningar. Vinnan fór síðan í gang. Það er verið að opna á möguleika sveitarfélaga og einstaklinga til að hafa aðgang að úthlutun með öðrum hætti en verið hefur og það hefur einfaldlega gert það að verkum að tafsamara hefur verið að láta þessa úthlutun fara fram. Eru menn þá að gagnrýna það? Er það það sem hv. þingmaður er að segja þegar hann segir að við þurfum bara að læra af reynslu og hætta við það sem hefur tafið úthlutunina. Það sem hefur tafið úthlutunina er m.a. að gerðar eru miklu strangari stjórnsýslulegar kröfur en áður var. Er það það sem hv. þm. er að segja að sé að í framkvæmd þessarar úthlutunar? Ég trúi því ekki og ég ætla ekki að ætla hv. þingmanni það.

Hv. þingmaður segir að ég hafi verið með útúrsnúning. Í hverju fólst sá útúrsnúningur? Ég fór einfaldlega yfir það hvernig þessi lög urðu til, hvernig frumvarpinu var breytt í meðförum Alþingis og hvernig úthlutunin hefur síðan gengið fyrir sig. Það var enginn útúrsnúningur í því. Hv. þingmaður verður bara að una því að honum sé mætt þegar hann kemur með einhverja gagnrýni sem lítil innstæða er fyrir og þeirri gagnrýni fylgja engar tillögur heldur bara eitthvert óljóst afturhvarf til fortíðarinnar. Og segja sem svo að Byggðastofnun reddi málunum. Það er að vísu gömul hugsun sem hv. þingmaður tileinkaði sér en ég trúi því að skynsamlegra sé að hafa hér almennar stjórnsýslulegar reglur og úthluta á þeim grundvelli jafnvel þó það taki einhvern lengri tíma.

Jöfn staða og jafn réttur kvenna og karla, frh. 3. umr.

Stjfrv., 142. mál (heildarlög). — Þskj. 571, frhnál. 648, brtt. 649.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:39]

Pétur H. Blöndal (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég gat því miður ekki verið við 3. umr. vegna utanlandsferðar á vegum þingsins. En hér erum við að samþykkja sem lög frá Alþingi frumvarp um jafna stöðu karla og kvenna og þar eru nokkur ákvæði sem ganga nokkuð langt í því að íþyngja fyrirtækjum. Ég vona að framkvæmdin verði á þann veg að meðalhófsreglu verði gætt. En frumvarpið var auk þess tekið inn til hv. félagsmálanefndar á milli 2. og 3. umr. og þar virtist aðalmálið, og mér finnst það mjög dapurlegt og ég vara við því, vera tilnefningar í Jafnréttisráð eins og það skipti einhverju stóru máli í sambandi við jafnrétti karla og kvenna. Það er eins og silkihúfurnar séu uppteknar af því að hlaða hver annarri upp. Mín vegna hefðu mátt vera 100 manns í Jafnréttisráði. Ég get ekki ímyndað mér að það skipti einhverju máli fyrir jafnrétti karla og kvenna á Íslandi hverjir eru þátttakendur í Jafnréttisráði. Ef fólk er svona upptekið af því að geta nefnt það í cv-inu sínu að það hafi verið í Jafnréttisráði þá á bara að hafa 100 manns þarna.

[14:40]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að hv. þingmaður tók til máls um atkvæðagreiðsluna.

[14:40]

Birkir J. Jónsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um jafnan rétt og jafna stöðu karla og kvenna. Ég sem fulltrúi Framsóknarflokksins í hv. félags- og tryggingamálanefnd vil lýsa mikilli ánægju með að náðst skuli hafa almenn samstaða um að afgreiða þetta mál í mikilli sátt á milli allra stjórnmálaflokka á þingi. Við framsóknarmenn höfum lagt mikla áherslu á jafnréttismál á undanförnum árum, vorum m.a. forgöngumenn um nýja foreldra- og fæðingarorlofslöggjöf undir forustu Páls Péturssonar á sínum tíma.

Nú, hæstv. forseti, eru kjarasamningar yfirvofandi. Við ræddum mikið í nefndinni um þann löst á samfélagi okkar sem launamunur kynjanna er. Við hljótum því að leggja mikla áherslu á að það frumvarp sem við erum að samþykkja hér þverpólitískt muni leiða til þess að launamunur kynjanna hér í landi muni minnka enn frekar. Ég ber miklar væntingar og vonir til þess enda standa allir stjórnmálaflokkar að þeirri tillögu sem við erum að samþykkja.

[14:42]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég fagna því að hér er komið til lokaafgreiðslu frumvarp um jafnan rétt og jafna stöðu karla og kvenna í þessu samfélagi. Ég bind miklar vonir við að þau ákvæði sem koma inn með frumvarpinu muni treysta enn stöðu kynjanna og bæta jafnrétti kynjanna. Einkum er ástæða til að fylgjast mjög vel með því hvort við náum þeim árangri sem ríkisstjórnin hefur sett sér varðandi launajafnrétti í landinu. Þar ber að fagna því að á sama tíma og þetta frumvarp er flutt hefur atvinnulífið tekið á í þeim málum og boðað aðkomu með jafnréttisvottun í nýjum kjarasamningum. Í frumvarpinu og í stefnu ríkisstjórnarinnar er líka ráðist gegn kynbundnu ofbeldi og ætla ég að vona að við náum árangri á öllum þessum sviðum.

Ég fagna þeirri samstöðu sem náðst hefur um frumvarpið og styð það heils hugar með atkvæði mínu.

Brtt. 649 samþ. með 42 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÁ, HHj, HAð, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SigfK, SF, SJS, SÞÁ, StB, VB, ÞBack, ÖJ.

21 þm. (ÁI, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KLM, SKK, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddur.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 698).

Einkaleyfi handa Háskóla Íslands til útgáfu almanaks, 3. umr.

Stjfrv., 307. mál (brottfall laganna). — Þskj. 385.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:44]

Frv. samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BjH, BjörgvS, EKG, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÁ, HHj, HAð, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SigfK, SF, SJS, SÞÁ, StB, VB, ÞBack, ÖJ.

23 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KLM, SKK, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 699).

Varðveisla Hólavallagarðs, síðari umr.

Þáltill. ÁRJ, 51. mál. — Þskj. 51, nál. 651.

[14:44]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Þetta litla mál höfum við í umhverfisnefnd haft til umfjöllunar frá 1. umr. en málið var fyrst flutt á 130. löggjafarþingi og fór þá til umsagnar og fékk umsagnir frá Þjóðminjasafni, Fornleifavernd, Biskupsembættinu og kirkjugörðunum auk Reykjavíkurborgar. Það tók síðan lítils háttar breytingum milli þinga og fékk auk þess umsagnir frá samgönguráðuneyti og Reykjavíkurprófastsdæmum austur og vestur.

Í stuttu máli má segja að umsagnir hafi allar verið jákvæðar og lofsverðar og það samhljóða skoðun umhverfisnefndar að það sé til þess fallið að tryggja varðveislu menningarminja í Hólavallagarði að umhverfisráðherra skipi þá nefnd sem lagt er til þar að lútandi í þingsályktunartillögunni. Garðurinn á sér mikla og merkilega sögu og er í raun og veru stærsta minjasafnið í Reykjavík eins og Björn Th. Björnsson benti á á sinni tíð. Ég held að það sé út af fyrir sig óþarfi að rekja þá sögu. Hún kemur vel fram í greinargerðinni sem fylgdi með þingsályktunartillögunni. Það er einfaldlega nefndarálit umhverfisnefndar til Alþingis að tillagan verði samþykkt sem ályktun Alþingis og send hæstv. ríkisstjórn.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:46]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BjH, BjörgvS, EKG, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HHj, HAð, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SigfK, SF, SJS, SÞÁ, StB, VB, ÞBack, ÖJ.

25 þm. (ÁÓÁ, ÁI, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GSB, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, KVM, KLM, SKK, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 700).

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 2. umr.

Stjfrv., 351. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 591, nál. 669, brtt. 670.

[14:47]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum vegna flutnings á útgáfu starfsleyfa heilbrigðisstétta frá heilbrigðisráðuneytinu til landlæknis.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á fund sinn ýmsa aðila sem gerð er grein fyrir í nefndarálitinu.

Frumvarpið miðar að því að flytja útgáfu starfsleyfa til heilbrigðisstétta, ásamt ýmiss konar vottorðaútgáfu sem þeim fylgir, frá heilbrigðisráðuneyti til landlæknis. Að auki eru gerðar lagfæringar og leiðréttingar á nokkrum úreltum ákvæðum laga er frumvarpið tekur til.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að útgáfa starfsleyfa til heilbrigðisstétta falli betur að stjórnsýsluverkefnum stofnunar en ráðuneytis. Flutningur starfsleyfa heilbrigðisstétta yfir til landlæknis sé jafnframt ákjósanlegur út frá sjónarmiðum um réttaröryggi þar sem umsækjandi um starfsleyfi getur borið ákvörðun á lægra stjórnsýslustigi undir æðra stjórnsýslustig með kæru til ráðherra. Þá er um að ræða einföldun á málsmeðferð og styttingu málsmeðferðartíma þar sem ráðuneytið hefur sent flestar umsóknir um starfsleyfi til umsagnar hjá landlækni. Nefndin tekur undir þessi sjónarmið.

Jafnframt leggur nefndin til tvær breytingar á frumvarpinu sem gerð er grein fyrir í nefndarálitinu og breytingartillögum sem þar fylgja en þau varða lög um lyfjafræðinga annars vegar, nr. 35/1978, þar sem lagt er til að sú grein sem vísað er til verði óbreytt frá gildandi lögum, og hins vegar varðandi lög nr. 75/1977, um iðjuþjálfun, varðandi menntastofnun iðjuþjálfunar.

Í umsögnum nokkurra fagfélaga heilbrigðisstarfsmanna var bent á að ákvæði laga um ýmsar heilbrigðisstéttir væru komin til ára sinna og full þörf á að endurskoða þau. Meðal annars væri nauðsynlegt að samræma ákvæði laganna með hliðsjón af evrópskum og alþjóðlegum viðmiðum um nám og starf ýmissa heilbrigðisstétta og breytingum sem hafa orðið á námi og starfi þeirra hérlendis á undanförnum árum. Nefndin fagnar því að þessi vinna sé þegar hafin og vill beina því til ráðuneytisins að ljúka þeirri vinnu hið fyrsta í nánu samráði við heilbrigðisstéttir.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Þuríður Backman var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Guðjón A. Kristjánsson sat fund nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Undir þetta nefndarálit rita hv. þm. Ásta Möller, Ágúst

Ólafur Ágústsson, Árni Páll Árnason, Herdís Þórðardóttir, Valgerður Sverrisdóttir, Álfheiður Ingadóttir, Pétur H. Blöndal og Ellert B. Schram.

[14:49]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Þar sem ég var fjarverandi við afgreiðslu þessa máls vil ég láta það koma fram að ég er samþykk afgreiðslu málsins og nefndaráliti heilbrigðisnefndar og eins þeirri vinnu sem farið hefur fram hvað varðar undirbúning málsins. Ég tel að þar hafi farið fram vönduð vinna. Hún er í raun og veru hálfnuð því að til viðbótar þessum breytingum sem gerðar eru hér á stjórnsýslu hvað varðar leyfisveitingar heilbrigðisstétta er verið að endurskoða lög um heilbrigðisstéttir.

Ástæðan fyrir því að ég tek hér til máls er sú að ég vil að hvetja alla þá sem koma að þeirri vinnu — og eins löggjafann þegar kemur að því að afgreiða frumvarpið — að fara vel yfir skilgreiningar á heilbrigðisstéttum og samanburð við heilbrigðisstéttir í Evrópu og á Norðurlöndunum. Jafnframt hvet ég til að þess sé gætt að horfa með opnum huga til annarra stétta en þeirra sem nú eru skilgreindar sem heilbrigðisstéttir því að það hefur ákveðið verndargildi fyrir heilbrigðisstéttina að vera flokkuð sem slík. Því er mikilvægt að vandað sé til verka og að skilgreina stétt eða stéttir sem heilbrigðisstéttir við afgreiðslu málsins.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:53]

1. gr. samþ. með 35 shlj. atkv.
2.–30. gr. samþ. með 35 shlj. atkv.
Brtt. 670,1 (ný 31. gr.) samþ. með 36 shlj. atkv.
Brtt. 670,2 samþ. með 37 shlj. atkv.
32. gr., svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv.
33.–41. gr. samþ. með 37 shlj. atkv.
Brtt. 670,3 samþ. með 37 shlj. atkv.
42. gr., svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv.
43.–86. gr. samþ. með 37 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tæknifrjóvgun, 2. umr.

Stjfrv., 183. mál (stofnfrumurannsóknir). — Þskj. 196, nál. 619, brtt. 620.

[14:56]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun, með síðari breytingum.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Svein Magnússon og Ágúst Geir Ágústsson frá heilbrigðisráðuneyti, Magnús Karl Magnússon, sérfræðing í blóðmeinafræði á blóðmeinafræðideild og erfða- og sameindalæknisfræðideild við Landspítalann, Þórð Óskarsson og Guðmund Arason lækna frá ArtMedica, Þórarin Guðjónsson lækni, Ólöfu Ýri Atladóttur, Björn Rúnar Lúðvíksson og Þórunni Halldórsdóttur frá vísindasiðanefnd, Irmu Sjöfn Óskarsdóttur og Guðlaugu Magnúsdóttur frá Biskupsstofu og Sigurð Guðmundsson landlækni. Umsagnir hafa borist nefndinni frá Fjölbrautaskólanum við Ármúla, landlækni, Læknafélagi Íslands og Landspítala. Jafnframt hafa nefndinni borist ýmis gögn sem snerta málið

Með frumvarpi þessu er lagt til að heimilt verði að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna, að uppfylltum tilteknum skilyrðum, í því skyni að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma.

Sú ákvörðun að fella ákvæði frumvarpsins inn í lög um tæknifrjóvgun helgast af því að öll helstu álitaefni sem taka þarf afstöðu til við lagasetningu um stofnfrumurannsóknir lúta að því hvort og þá að hvaða marki eigi að heimila notkun fósturvísa í því skyni að búa til stofnfrumulínur og eftir atvikum hvort leyfa eigi kjarnaflutning í læknisfræðilegum tilgangi með notkun eggfrumu. Lýtur efni frumvarpsins þannig í reynd ekki að rannsóknum á stofnfrumum sem slíkum enda hefur almennt ekki verið talin ástæða til að setja sérstakar hömlur við slíkum rannsóknum, hvorki frá siðfræðilegu né vísindalegu sjónarhorni. Hafa slíkar rannsóknir með notkun innfluttra stofnfrumulína í reynd verið leyfðar hér á landi með samþykki vísindasiðanefndar. Í ljósi þessa þykir rétt að fella lagaákvæði um þetta efni inn í lög um tæknifrjóvgun þar sem er að finna ákvæði núgildandi laga sem lúta að kynfrumum manna, fósturvísum og rannsóknum á þeim.

Nefndin fagnar tilkomu frumvarps þessa og telur að með því sé stigið framfaraskref í vísindarannsóknum og íslensku vísindasamfélagi en bendir jafnframt á siðfræðileg álitaefni sem því fylgja. Með samþykkt frumvarpsins er starfsumhverfi íslensks vísindasamfélags fært til samræmis við það sem tíðkast víða annars staðar, án þess þó að ganga eins langt og lengst er gengið í frjálsræðisátt, og því gefinn nauðsynlegur grunnur til að starfa á við rannsóknir á stofnfrumum. Jafnframt beinir nefndin því til heilbrigðisráðherra að taka til skoðunar hvaða sóknarmöguleikar felist hér á landi í eflingu stofnfrumumeðferðar og tengdra rannsókna og hvernig tryggja megi fjármögnun og aðstöðu til rannsókna á þessu sviði.

Nefndin vill benda á nokkur atriði sem hún telur að betur mættu fara.

Samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að notkun umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna verði einungis heimiluð á rannsóknastofum sem fengið hafa til þess sérstakt leyfi ráðherra. Getur ráðherra samkvæmt frumvarpinu bundið slík leyfi sérstökum skilyrðum, meðal annars um hæfni og þekkingu starfsmanna rannsóknastofu, eftirlit heilbrigðisyfirvalda, upplýsingagjöf og aðstöðu. Þá er í frumvarpinu, sbr. a-lið 7. gr., kveðið á um að ráðherra setji í reglugerð nánari skilyrði fyrir útgáfu leyfa til notkunar á umframfósturvísum til stofnfrumurannsókna. Leggur nefndin til að í frumvarpinu, nánar tiltekið í b-lið 2. gr., verði með beinum hætti vísað til þess að það sé skilyrði fyrir útgáfu leyfa að ákvæði laganna og umræddrar reglugerðar séu uppfyllt. Þá leggur nefndin jafnframt til að það verði ótvírætt skilyrði fyrir útgáfu leyfa að rannsóknastofa sem fær umframfósturvísum ráðstafað til sín sé hér á landi ella verði nauðsynlegu eftirliti ekki við komið. Loks er það tillaga nefndarinnar að skilyrt verði í lögunum að á rann-

sóknastofu sé fullnægjandi aðstaða til varðveislu fósturvísa.

Það er meginregla að sala lífsýna og líffæra er óheimil. Þó hefur gjaldtaka vegna ýmiss kostnaðar verið talin heimil, sbr. 2. mgr. 10. gr. laga nr. 110/2000, um lífsýnasöfn. Í lokamálsgrein 3. gr. frumvarpsins er kveðið á um að heimilt sé að taka gjald fyrir ráðstöfun umframfósturvísa til leyfishafa er nemur kostnaði við ráðstöfunina. Lítur nefndin svo á að þessi gjaldtökuheimild sé takmörkuð við kostnað sem hlýst af ráðstöfuninni sem slíkri. Telur nefndin rétt í þessu samhengi að áréttað sé í lagatextanum að öll gjaldtaka umfram þetta sé óheimil og gerir nefndin breytingartillögu þar um.

Með frumvarpinu er veitt sérstök heimild til að ráðstafa fósturvísum sem búnir hafa verið til í æxlunartilgangi en nýtast ekki í því skyni til aðila sem fengið hafa sérstakt leyfi til að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna. Í frumvarpinu er hins vegar ekki fjallað um hugsanlegt framsal fósturvísa til annarra aðila frá leyfishafa. Þótt sú ályktun verði dregin af ákvæðum frumvarpsins að slíkt framsal sé óheimilt þá telur nefndin ástæðu til að það komi skýrt fram í lagatextanum. Leggur nefndin því til að við 3. gr. frumvarpsins bætist ný málsgrein þar sem fram komi að leyfishafa sé óheimilt með öllu að framselja fósturvísa sem ráðstafað hefur verið til hans til annarra aðila. Þá leggur nefndin jafnframt til að það verði ótvírætt skilyrði fyrir útgáfu leyfa að rannsóknastofa sem fær umframfósturvísum ráðstafað til sín sé staðsett hér á landi ella verði nauðsynlegu eftirliti ekki við komið.

Eins og rakið hefur verið er það tillaga nefndarinnar að það verði skilyrði fyrir veitingu leyfa til notkunar umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna að rannsóknastofa sé hér á landi. Þá er það jafnframt tillaga nefndarinnar að skýrlega verði kveðið á um að leyfishafa sé óheimilt að framselja umframfósturvísa sem ráðstafað hefur verið til hans til annarra aðila. Af þessu leiðir að flutningur umframfósturvísa úr landi kemur ekki til álita. Er það því tillaga nefndarinnar að 2. málsl. lokamálsgreinar 3. gr. frumvarpsins falli brott. Tekið skal fram að brottfall ákvæðisins raskar ekki heimildum til hugsanlegs flutnings fósturvísa úr landi vegna glasafrjóvgunarmeðferðar og uppsetningar á fósturvísum í leg móður eða rannsókna í tengslum við glasafrjóvgunarmeðferð, sbr. 4. gr. frumvarpsins. Um slíkan flutning fer samkvæmt almennum reglum.

Í 5. og 6. gr. frumvarpsins er fjallað um notkun umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna sem nýst geta til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma. Nefndin telur nauðsynlegt að siðfræðileg sjónarmið jafnt sem vísindaleg þurfi að vera lögð til grundvallar þegar ákvörðun er tekin um rannsóknir á umframfósturvísum, sbr. ákvæði 29. gr., sbr. 4. mgr. 2. gr., laga um réttindi sjúklinga, nr. 74/1997, og reglugerð um vísindarannsóknir á heilbrigðissviði nr. 552/1999. Því leggur nefndin til breytingu á 5. og 6. gr. frumvarpsins þess efnis að skýrt verði kveðið á um að almenn skilyrði laga, sbr. lög um réttindi sjúklinga og reglugerð um vísindarannsóknir, gildi við skoðun og veitingu samþykkis vísindasiðanefndar vegna fyrirhugaðrar notkunar umframfósturvísa til að búa til stofnfrumulínur og til að framkvæma kjarnaflutning í sama tilgangi. Er raunar út frá þessu gengið í frumvarpinu en nefndin telur engu síður rétt að þetta komi skýrt fram í lagatextanum sjálfum.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að nú þegar er hafin vinna við endurskoðun á ákvæðum laganna er varða tæknifrjóvgun og ákvæði reglugerðar um tæknifrjóvgun. Nefndin telur brýnt að þessari vinnu verði hraðað þar sem komið hafa fram ábendingar um að þörf sé á slíkri heildarendurskoðun, meðal annars hvað varðar möguleika einstæðra kvenna og kvenna með sérstæða sjúkdóma til að gangast undir tæknifrjóvgunaraðgerð. Einnig kemur til álita endurskoðun á aldursmörkum kvenna við tæknifrjóvgun, geymslutíma fósturvísa og skilyrðum um lengd sambúðar og staðgöngumæðrun vegna kvenna sem hafa sökum veikinda misst legið.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson, Álfheiður Ingadóttir, Árni Páll Árnason, Ellert B. Schram, Kristinn H. Gunnarsson, Pétur H. Blöndal, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Valgerður Sverrisdóttir og Þuríður Backman eins og kemur fram í nefndarálitinu.

Því er við að bæta, virðulegi forseti, að þetta frumvarp var í rauninni lagt fram síðasta vor og fékk umfjöllun og afgreiðslu við 2. umr. þingsins með ýmsum breytingum. Hins vegar var það nánast óbreytt lagt fram núna í haust en fór samt sem áður í verulega yfirferð þar sem komið var nýtt fólk í nefndina og jafnframt því sem það var lögð mikil áhersla á að skoða ákveðin atriði með breytingar í huga.

Umsagnaraðilar sem komu með athugasemdir hvort heldur sem gestir eða skriflegar fögnuðu almennt þessu frumvarpi og töldu að með samþykkt þess væru íslensku vísindasamfélagi sköpuð sambærileg skilyrði til rannsókna á sviði stofnfrumurannsókna og gerð eru í nágrannalöndum okkar. Hins vegar verður ekki fram hjá því litið að jafnframt komu ákveðnar siðfræðilegar athugasemdir meðal annars frá kirkjunnar mönnum sem voru jafnframt skoðuð. Þó verður að segjast að þrátt fyrir það að stigið er stórt skref hér að þá er ekki gengið eins langt og í mörgum nágrannalöndum okkar þar sem meðal annars er heimilt að framleiða fósturvísa gagngert til nota í rannsóknum. Við höfum ákveðið að fara hófsama leið og taka stutt skref og sjálfsagt láta þar við sitja þar sem afar mörg siðferðileg vandamál koma upp ef farið er í þann farveg að framleiða fósturvísa gagngert til nota í rannsóknum.

Jafnframt vil ég vekja athygli, virðulegi forseti, á að það komu til umræðu athugasemdir frá Blóðbankanum þar sem sérstaklega var hvatt til þess að Alþingi beiti sér fyrir stóraukinni og eyrnamerktri fjárveitingu til stofnfrumurannsókna hér á landi og bent á mikilvægi þess að þær fjárveitingar renni bæði til rannsókna á fullorðins stofnfrumum og fósturstofnfrumum.

Í því sambandi má benda á að í nefndarálitinu var sérstaklega tekið fram að nefndin beini því til heilbrigðisráðherra að taka til skoðunar hvaða sóknarmöguleikar felist hér á landi í eflingu stofnfrumumeðferðar og tengdra rannsókna og hvernig tryggja megi fjármögnun á aðstöðu til rannsókna á þessu sviði. Ég tel að þarna megi skoða ýmsar leiðir. Við erum að tala um útrás á ýmsum sviðum. Við er-

um með fremstu vísindamenn á sviði heilbrigðisvísinda hér á landi og full ástæða er fyrir stjórnvöld að skoða hvaða möguleikar eru þar fyrir hendi.

Ýmis álitaefni komu fram í nefndarstarfinu og var ekki síst horft til álits vísindasiðanefndar frá því í mars í fyrra sem síðan var endurtekið nánast óbreytt í umsögn til nefndarinnar frá því í desember 2007. Þar tel ég að við höfum í flestum ef ekki öllum tilvikum sem vísindasiðanefnd hefur hér dregið fram komið til móts við þær athugasemdir með viðunandi hætti. Ég vil benda á að vísindasiðanefnd tekur fram í áliti sínu að hún geri ekki efnislegar athugasemdir við þær heimildir sem veittar eru í stofnfrumufrumvarpinu. Hins vegar gerir vísindasiðanefnd athugasemd við ýmis lagatæknileg atriði, eins og þeir nefna það, sem nefndin tók til umfjöllunar og dró fram í nefndaráliti sínu og ég tel að hafi verið mætt með breytingu á frumvarpinu. Meðal annars koma þeir fram með áhyggjur af því að í 5. og 6. gr. frumvarpsins um notkun umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna væri heimildin of víð, þ.e. heimildir vísindasiðanefndar til þess að veita samþykki fyrir vísindarannsókn, hún teldi að hún væri of víð og það víð að hún gæti í rauninni ekki annað gert en að samþykkja allar þær umsóknir sem koma til nefndarinnar um rannsóknir. En í frumvarpinu segir um þann ramma sem vísindasiðanefnd á að vinna eftir, með leyfi forseta:

„Með samþykki vísindasiðanefndar er þeim sem hlotið hafa leyfi skv. 2. mgr. 2. gr. heimilt að nota umframfósturvísa, sem ráðstafað hefur verið til þeirra skv. 5. mgr. 10. gr., til að búa til stofnfrumulínur sem nýst geta til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma.“

Þetta síðasta: „... sem nýst geta til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma.“ töldu þeir að væri of víð skilgreining.

Hv. heilbrigðisnefnd brást við þessum athugasemdum með því að gera breytingar á 5. og 6. gr. frumvarpsins í þá veru sem greint er í nefndarálitinu en þar segir meðal annars að nefndin leggi til breytingu á 5. og 6. gr. frumvarpsins í þá veru að skýrt verði kveðið á um að almenn skilyrði laga, sbr. lög um réttindi sjúklinga og reglugerð um vísindarannsóknir, gildi við skoðun og veitingu samþykkis vísindasiðanefndar vegna fyrirhugaðrar notkunar umframfósturvísa til að búa til stofnfrumulínur og til að framkvæma kjarnaflutning í sama tilgangi. Er raunar út frá þessu gengið í frumvarpinu en nefndin telur engu síður rétt að þetta komi skýrt fram í frumvarpinu sjálfu.

Vísindasiðanefnd hefur stoð í lögum um réttindi sjúklinga og reglugerð þeim tengdum. Sú breyting sem hv. heilbrigðisnefnd hefur gert á frumvarpinu er eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Vísindasiðanefnd leggur mat á það hvort framangreind skilyrði og önnur lögmælt skilyrði um vísindarannsóknir séu uppfyllt.“

Með þessu telur heilbrigðisnefnd að hún hafi náð að þrengja aðeins ramma vísindasiðanefndar varðandi mat á rannsóknum á stofnfrumum og jafnframt að kræka þarna í lög um réttindi sjúklinga og reglugerð sem er þeim tengd þannig að vísindasiðanefnd hafi í rauninni varðandi stofnfrumurannsóknir sama ramma að vinna eftir og aðrar vísindarannsóknir á heilbrigðissviði. Ég vil svo bæta því við að sams konar breyting var gerð á orðalagi 6. gr.

Í umsögn vísindasiðanefndar gera þeir jafnframt aðrar athugasemdir við frumvarpið meðal annars við varðveislu stofnufrumulína. Þeir gera athugasemdir við að þær séu ekki nægilega skýrar í frumvarpinu og nefndin gerir tillögu til breytinga í þá veru að styrkja það ákvæði frumvarpsins með því að gera að skilyrði að ákvæði laganna og reglugerð ráðherra sé uppfyllt áður en gefið er leyfi til starfrækslu rannsóknarstofu til stofnfrumurannsókna, í öðru lagi að rannsóknarstofa sé staðsett hér á landi til að hægt sé að hafa eftirlit með henni og í þriðja lagi að skilyrt verði í lögum að í rannsóknarstofu sé fullnægjandi aðstaða til varðveislu fósturvísa.

Meðan reglur um varðveislu stofnfrumulína voru skoðaðar þá höfðum við meðal annars að ábendingum vísindasiðanefndar til hliðsjónar lög um lífsýnasöfn, viðeigandi ákvæði laga um lífsýnasöfn og reglugerð þeim tengda. Þessar breytingar sem ég gerði hér grein fyrir svara jafnframt athugasemdum vísindasiðanefndar um grundvöll starfsleyfis sem þeir gera í sinni umsögn.

Í síðasta lagi vil ég jafnframt nefna að töluverð umræða varð um gjaldtöku vegna fósturvísa og um leið vil ég vísa í 1. umr. málsins þar sem notað var hugtakið sala á fósturvísum. Nefndin telur að með þeim breytingum sem hún leggur til í frumvarpinu sé girt fyrir allan misskilning eða allar hugmyndir um frekari gjaldtöku eða hugmyndir um sölu á fósturvísum í hagnaðarskyni en þar segir meðal annars í nefndarálitinu með leyfi forseta:

„Það er meginregla að sala lífsýna og líffæra er óheimil. Þó hefur gjaldtaka vegna ýmiss kostnaðar verið talin heimil, sbr. 2. mgr. 10. gr. laga nr. 110/2000, um lífsýnasöfn. Í lokamálsgrein 3. gr. frumvarpsins er kveðið á um að heimilt sé að taka gjald fyrir ráðstöfun umframfósturvísa til leyfishafa er nemur kostnaði við ráðstöfunina. Lítur nefndin svo á að þessi gjaldtökuheimild sé takmörkuð við kostnað sem hlýst af ráðstöfuninni sem slíkri. Telur nefndin rétt í þessu samhengi að áréttað sé í lagatextanum að öll gjaldtaka umfram þetta sé óheimil og gerir nefndin breytingartillögu þar um.“

Ástæðan fyrir því að ég fer svona nákvæmlega í þessar athugasemdir frá vísindasiðanefnd er að tónninn var einna þyngstur frá þeim — í rauninni má segja að hún hafi verið mest gagnrýnin út frá faglegum forsendum á efni frumvarpsins enda ekki skrýtið þar sem vísindasiðanefnd kemur til með að meta þær rannsóknir sem kemur til álita að gerðar verði á stofnfrumum. Okkur þótti því mjög mikilvægt að koma til móts við þessi sjónarmið, sem ég tel að við höfum gert með ágætum hætti. Ég bar m.a. það atriði er varðar ramma vísindasiðanefndar, sem hún á að vinna eftir, undir formann nefndarinnar og samþykkti hann í raun þessa nálgun.

Ég tel rétt að geta þess að jafnframt barst til nefndarinnar framhaldsumsögn frá vísindasiðanefnd, undirrituð af Birni Rúnari Lúðvíkssyni, dagsett 19. febrúar 2008, eftir að álitið var afgreitt frá nefndinni. Umsögnin barst nefndinni en er samt sem áður beint til hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar. Hann hafði beint fyrirspurn til vísindasiðanefndar en reyndar kemur ekki fram í bréfinu hvers eðlis fyrirspurnin

var. Með leyfi forseta, ætla ég að lesa upp úr því:

„Á fundi vísindasiðanefndar 19. febrúar 2008 var tekin fyrir fyrirspurn yðar," — sem sagt hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar — „dagsett 11. febrúar sl. er varðar breytingu á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun. Vísindasiðanefnd vísar til umsagnar sinnar til heilbrigðisnefndar Alþingis frá 4. desember sl. þar sem fram koma athugasemdir við frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun, 183. mál, um stofnfrumurannsóknir, enn fremur til fundar fulltrúa nefndarinnar með heilbrigðisnefnd. Fyrirhugaðar breytingar á frumvarpinu, þar sem orðalag um vísindasiðanefnd er samræmt, eru að mati nefndarinnar til bóta. Að öðru leyti áréttar nefndin fyrri athugasemdir sínar."

Svo segir hér að lokum:

„Telji Alþingi ekki nauðsynlegt að setja nánari reglur um hlutverk og mat vísindasiðanefndar samkvæmt lögunum er brýnt að ákvæði þar að lútandi verði sett í reglugerð samhliða lagasetningunni."

Nú veit ég náttúrlega ekki hvaða spurningum hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur beint til vísindasiðanefndar þannig að það er kannski erfitt að meta hvort vísindasiðanefnd hefur frekari athugasemdir við málið að gera. Ég tel hins vegar víst að hv. þingmaður, sem mun þá kannski svara því á eftir, hafi sérstaklega verið að spyrja formann vísindasiðanefndar um það ákvæði er snýr að þeim ramma sem nefndin starfar eftir á sama hátt og ég gerði í símtali. Fyrri athugasemdir varða þá þau atriði sem ég nefndi hér áðan í ræðu minni, þ.e. gjaldtöku, starfsleyfi og varðveislu stofnfrumulína.

Það kemur þá í ljós á eftir í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar hvernig þeim samskiptum hefur verið háttað en mér sýnist af flestu að við höfum komið til móts, eins og ég hef greint frá hér á undan, við þær athugasemdir sem vísindasiðanefnd setur fram. Að sjálfsögðu mun ég ekki hafa á móti því ef hv. þingmaður óskar eftir að boða vísindasiðanefnd á fund nefndarinnar fyrir 3. umr.

Að lokum vil ég segja að vissulega voru dregin fram siðfræðileg rök og siðferðileg álitaefni í þessari umræðu og ekki síst frá biskupi Íslands. Mig langaði að lokum aðeins að bera niður í umsögn biskups frá 21. febrúar 2007, með leyfi forseta:

„Samkvæmt frumvarpinu er leyft að nota fósturvísa til að búa til stofnfrumulínur, og til rannsókna á umframfósturvísum og til kjarnaflutnings og sagt er í rökstuðningi að að baki þeim tillögum liggi veigamikil læknisfræðileg og þekkingarfræðileg rök. Þær heimildir hljóta að flokkast með mestu siðferðilegu álitaefnum í samtíðinni. Með slíkum heimildum er í raun verið að stíga skref inn á braut sem getur hæglega leitt vísindamenn og samfélagið í siðferðilegar ógöngur við minnsta frávik. Sú mikla vinna sem lögð hefur verið í undirbúning málsins vitnar um hvað gæti legið í leynum á þessari leið í siðferðilegum efnum."

Jafnframt segir hann annars staðar, með leyfi forseta:

„Telja má nauðsynlegt að setja þrengri skorður varðandi tilgang umræddra rannsókna og meðhöndlun umframfósturvísa. Út frá því sjónarmiði mættu ákvæði um bann við tilteknum rannsóknum vera skýrari, sérstaklega varðandi kjarnaflutning í æxlunarskyni (einræktun), ræktun fósturvísa til þess eins að gera á þeim rannsóknir og að setja fósturvísa manna í dýr. Telja verður brýnt að fylgja þeim skorðum, sem settar eru, fast eftir og það komi fram í ákvæðinu um refsingar í 8. gr. frumvarpsins að hvers kyns brot á lögum í þessum efnum séu alvarleg brot."

Ég tek undir með biskupi Íslands, það þarf að fara mjög varlega í þessum efnum. Ég held reyndar að í frumvarpinu sé tekið á þeim áhyggjuefnum sem hann sérstaklega nefnir, kjarnaflutning í æxlunarskyni eða einræktun, ræktun fósturvísa í rannsóknarskyni eingöngu og að setja fósturvísa manna í dýr. Í frumvarpinu er þetta algjörlega bannað. En vissulega erum við á þeirri leið núna að við getum staðið frammi fyrir býsna mörgum vísindalegum freistingum sem ég tel að við þurfum að fara varlega með. Það er því mjög mikilvægt, þegar frumvarp af þessu tagi kemur til hv. Alþingis, að við gætum að okkur, stígum skrefin varlega, gætum meðalhófs og gætum þess jafnframt að kröfur um slíka starfsemi og eftirlit með henni séu með besta móti.

Ég vil að lokum þakka hv. heilbrigðisnefnd fyrir frábæra vinnu í þessa veru. Vinnan hefur verið mjög góð, ítarleg og sanngjörn. Við höfum leitað upplýsinga þar sem við höfum þurft og tekið sjónarmið til skoðunar. Ég tel að eftir þá vinnu sem við höfum lagt í frumvarpið, eins og það kemur nú fyrir sjónir Alþingis við 2. umr., séum við með mun betra frumvarp en við vorum með í höndunum við 1. umr.

[15:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka formanni nefndarinnar fyrir greinargóða yfirferð yfir nefndarálitið og þau álitamál sem nefndin tókst á við í störfum sínum. Vissulega er það rétt, sem fram kom í máli hv. formanns, að vandlega var farið yfir málið í nefndinni. Það kom fram á síðasta löggjafarþingi fyrir síðustu kosningar og var þá komið úr hv. heilbrigðisnefnd til 2. umr. en fór ekki lengra vegna þess að þá var það ákvörðun stjórnarmeirihlutans að málið færi ekki til umræðu, það væri ekki tími til þess á þeim tíma. Það var pólitísk ákvörðun, sem stjórnarmeirihlutinn þá tók og ber ábyrgð á.

Önnur umræða um málið fór því ekki fram í þinginu á þeim tíma og landsmenn urðu af þeirri umræðu, sem ég tel að hafi verið miður. Það hefði verið umræðunni sem þá fór fram í þjóðfélaginu til verulegs gagns ef þingmenn hefðu átt kost á því að fara yfir efnisatriði málsins hér á Alþingi í heyranda hljóði og skiptast á skoðunum um þau.

Þannig stóð á í málinu að gerðar voru mjög litlar breytingar á frumvarpinu sem lá fyrir á vorþinginu 2007. Nefndin öll lagði aðeins til þá breytingu að setja inn ákvæði um að ráðherra væri heimilt að binda leyfi heilbrigðisstofnunar til að framkvæma tæknifrjóvgun sérstökum skilyrðum og að endurskoðun laganna færi fram og yrði lokið 1. janúar 2008. Aðrar tillögur var nefndin ekki með á þeim tíma. Það var mjög bagalegt vegna þess að athugasemdir sem fyrir lágu, sérstaklega frá vísindasiðanefnd — sem er sá aðili sem helst verður að treysta á við framkvæmd laganna, að ekki sé aðeins farið að lögum og reglum heldur að þeim siðferðilegu mörkum sem menn setja sér í þessum efnum. Til þess að nefndin geti rækt hlutverk sitt þarf hún að hafa

skýr lagafyrirmæli, skýra stoð í lögum, um það hvernig hún á að starfa og á hvaða forsendum hún á að afgreiða erindi um rannsóknir, það sem er viðkvæmt í málinu er að verið er að opna heimildir til að gera hluti sem í dag eru bannaðir.

Fyrst og fremst er það viðkvæmt að verið er að leggja til með frumvarpinu að víkja frá því ófrávíkjanlega banni sem er í gildandi lögum við einræktun, við því að framkvæma kjarnaflutninga. Þess vegna er mikilvægt að ganga frá lagatextanum núna með þeim hætti að opnunin fyrir kjarnaflutning verði með þeim hætti að menn geti fallist á slíkt, að vísindaleg og pólitísk samstaða sé um það hvernig gengið verði frá því í lagatexta. Það vantaði býsna mikið upp á það við afgreiðslu málsins í þinginu í marsmánuði á síðasta ári. Vísindasiðanefnd gerði þá sömu athugasemdir og reyndar komu síðan fram nú í haust. Meginathugasemdirnar voru þær, eins og kom fram í máli hv. formanns nefndarinnar, að allar umsóknir um rannsóknir á þessu sviði eiga að berast til vísindasiðanefndar. Hún á að taka þær fyrir og afgreiða þær, synja rannsóknunum eða leyfa þær. Þá þarf nefndin að hafa einhver fyrirmæli um það eftir hvaða atriðum hún á að meta umsóknina.

Athugasemd vísindasiðanefndar var sú að orðalagið í frumvarpinu væri svo rúmt að ekki væri hægt að synja umsókn. Það væri nánast sama til hvaða rannsókna beðið væri um leyfi, samkvæmt frumvarpstextanum væri ekki hægt annað en að samþykkja erindið þar sem orðalagið var á þann veg að samþykkja ætti umsókn ef rannsóknin gæti nýst til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma. Í öllum tilvikum væri hægt að halda því fram að slíkt gæti leitt af rannsókninni og þar af leiðandi taldi vísindasiðanefnd að hún væri fyrir fram í þeirri stöðu að hún yrði að samþykkja öll erindi sem til hennar bærust. Það væri óaðgengilegt að ganga frá lagatextanum með þeim hætti og var ég sammála vísindasiðanefnd um það.

Nefndin gerði síðan fleiri athugasemdir. Þær helstu voru að reglur um varðveislu stofnfrumulína væru ekki skýrar í frumvarpinu. Vísindasiðanefnd spurði hvort ekki væri æskilegt að samræma reglur um varðveislu stofnfrumulína að einhverju leyti almennum reglum um varðveislu lífsýna, eins og þær eru settar fram í lögum um lífsýnasöfn.

Í þriðja lagi vakti vísindasiðanefnd athygli á því hvort ekki væri rétt að settar yrðu skýrar reglur um forsendur fyrir gjaldtöku fyrir nýtingu stofnfrumulína til að taka af allan vafa um hvort menn gætu, miðað við frumvarpið eins og það var, í raun og veru selt þessi lífsýni.

Í fjórða lagi gerði nefndin þá athugasemd að mikilvægt væri að settar væru skýrar reglur um þær forsendur sem skyldu liggja til grundvallar fyrir starfsleyfi á rannsóknastöð og enn fremur rammi um þær kröfur sem vísindasiðanefnd ætti að gera til rannsakenda á þessu sviði.

Segja má að með þeim breytingartillögum sem nefndin hefur komið sér saman um og flutt sé tekið undir athugasemdir vísindasiðanefndar að mjög miklu leyti. Eins og ég hef rakið, það er óþarft að ég endurtaki það, hafa komið fram ákvæði sem varða varðveislu stofnfrumulína. Komið er fram ákvæði sem girðir fyrir heimild til framsals og fyrir gjaldtöku. Það er mjög mikilvægt að það sé skýrt í lagatextanum.

Hins vegar er ekki skýrt hvort breytingartillaga nefndarinnar mætir sjónarmiðum vísindasiðanefndar í meginathugasemd hennar um lagatextann sem hún þarf að vinna eftir við mat á umsóknum um leyfi til rannsókna. Þar sem breytingartillaga nefndarinnar kom fram eftir að vísindasiðanefnd kom fyrir nefndina þá ákvað ég að senda vísindasiðanefnd formlegt erindi og óska eftir að svari við því hvort fram komin breytingartillaga væri fullnægjandi til að mæta athugasemd nefndarinnar. Svarið er komið og formaður nefndarinnar hefur gert grein fyrir því. Svo virðist ekki vera.

Það er ekki ótvírætt en svo virðist. Þess vegna held ég að það sé rétt mat hjá formanni nefndarinnar að málið komi aftur inn í heilbrigðisnefnd og vísindasiðanefnd verði kölluð fyrir nefndina til að svara þessu þar og útskýra svar sitt. Það er auðvitað eðlilegt að heilbrigðisnefnd geri bragarbót á málinu ef þörf reynist. Ég held að allir í nefndinni, ég heyri ekki annað, séu sammála um að lagabúningurinn þurfi að vera þannig að hann uppfylli sjónarmið vísindasiðanefndar. Ég held að um það sé algjör samstaða. Ég óska því formlega eftir því, virðulegi forseti, að málið gangi til nefndar milli 2. og 3. umr. og að vísindasiðanefnd verði kölluð fyrir nefndina. Ég vísa þar til hins nýja ákvæðis í þingsköpum sem samþykkt voru fyrir jól sem kveða á um að alþingismönnum sé heimilt að óska eftir því og við því verður að sjálfsögðu orðið.

Ég tel nauðsynlegt að hafa þetta alveg skýrt til að það fari ekkert á milli mála. Ég held líka að menn ættu að velta fyrir sér hvort við höfum gert nóg í að bæta frumvarpið til að koma til móts við athugasemd Reynis Tómasar Geirssonar um fráganginn á 2. gr. frumvarpsins, sem er heimildargrein fyrir ráðherra til að setja skilyrði um starfsleyfi.

Heimildargrein er auðvitað ekki skylda. Ef ráðherra er aðeins heimilt að setja skilyrði fyrir þann sem á að fá leyfi til að reka rannsóknarstofu þá er honum ekki skylt að setja slík skilyrði. Hann hefur það í sínu valdi hvaða skilyrði hann setur. Þetta er of valkvætt. Ef Alþingi telur nauðsynlegt að einhver skilyrði eigi að uppfylla svo aðili fái að reka rannsóknarstöð þá á að tilgreina þau í lagatextanum rétt eins og gert í lögunum um lífsýnasöfn. Þar eru sett mjög nákvæm skilyrði fyrir því sem þarf að uppfylla til að fá leyfi fyrir því að reka lífsýnasöfn. Ég hefði kosið að menn gættu samræmis við þann lagatexta.

Í 2. gr. og auk þess í 13. gr. laganna, sem verður líklega 14. gr. eftir breytingu, hefur ráðherra ansi mikið frjálsræði til að setja frekari reglur um þessi skilyrði. Mig minnir að í þessu frumvarpi segi að ráðherra muni setja nánari reglur um framkvæmd laga þessara og í þeim skuli m.a. fjallað um … svo kemur upptalning. Meðal þess sem hann hefur heimild til að setja nánari reglur um eru almenn skilyrði fyrir veitingu leyfa samkvæmt 2. gr. Í 2. gr. er getið um heimildarákvæði þannig að þetta er ekki nægilega ákveðið að mínu. Ég tek undir þær athugasemdir sem fram koma í umsögn frá Reyni Tómasi Geirssyni, yfirlækni og prófessor, í bréfi frá 27. nóvember síðastliðnum þar sem hann segir, með leyfi forseta:

„Varðandi einstaka greinar frumvarpsins vil ég árétta fyrri skoðanir mínar með eftirfarandi hætti.

2. Það er enn skoðun mín að ráðherra eigi að vera skylt

að binda leyfi til stofnfrumurannsókna sérstökum og vel skilgreindum skilyrðum.“

Þessu vildi ég halda til haga og vonandi gefst tími til þess að fara yfir þetta atriði í meðferð nefndarinnar á málinu milli 2. og 3. umr.

Ég ítreka að ég tel að málið hafi batnað verulega í meðförum heilbrigðisnefndar að þessu sinni, ólíkt því sem var í meðferð heilbrigðisnefndar fyrir rúmu ári sem mér finnst dæmi um vinnubrögð í þinginu sem heyra eigi sögunni til. Vonandi verður það svo að þingnefndir kasti ekki til þess höndunum eins og þá var gert við að fara yfir og skoða frumvörp. Sérstaklega á það við frumvörp sem eru viðkvæm og umsagnaraðilar hafa gert verulegar athugasemdir við, t.d. vísindasiðanefnd og biskup Íslands, sem mér finnst í raun hafa gefið eina allra bestu umsögnina um þetta viðamikla mál. Formaður nefndarinnar rakti meginþættina í umsögn biskups. Ég hefði gjarnan viljað bæta um betur og vitna frekar í þá umsögn frá fyrri meðferð málsins. Mér finnst umsögnin verðskulda að vakin sé athygli á því sem í henni er. Ég vil leyfa mér að lesa eftirfarandi, með leyfi forseta, úr umsögninni:

„Það yrði mjög til bóta ef vísindasiðanefnd yrði falið að úrskurða um meðalhóf rannsóknaraðferða og rannsóknarmarkmiða til að draga úr líkum þess að rannsóknir á umframfósturvísum og rannsóknir með kjarnaflutning yrðu stundaðar að óþörfu miðað við aðrar þekktar leiðir að sama marki í þágu læknavísinda.

Telja má nauðsynlegt að setja þrengri skorður varðandi tilgang umræddra rannsókna og meðhöndlun umframfósturvísa. Út frá því sjónarmiði mættu ákvæði um bann við tilteknum rannsóknum vera skýrari, sérstaklega varðandi kjarnaflutning í æxlunarskyni … ræktun fósturvísa til þess eins að gera á þeim rannsóknir og að setja fósturvísa manna í dýr. Telja verður brýnt að fylgja þeim skorðum, sem settar eru, fast eftir og það komi fram í ákvæðinu um refsingar í 8. gr. frumvarpsins að hvers kyns brot á lögum í þessum efnum séu alvarleg brot.“

Þetta held ég að sé nokkurn veginn kjarni málsins í umsögn biskups sem kemst að mínu viti vel að orði. Ég vil líka láta í ljós nokkrar áhyggjur yfir umsögnum frá aðilum sem áttu, ekki síður en vísindasiðanefnd, að vekja athygli á annmörkum fyrra frumvarpsins og þessa frumvarps, sem nefndin hafði til umfjöllunar núna vegna þess að það var nánast óbreytt, en gerðu það ekki. Aðili eins og landlæknir vakti ekki athygli á þessum mikilvægu atriðum heldur kemur fram í umsögn hans að hann hafi setið í nefndinni sem undirbjó lagafrumvarpið og telji þetta mikið framfaraspor. Þar með er það upptalið.

Mér finnst líka áhyggjuefni að vísindaráð Landspítalans blessi frumvarpið algjörlega óbreytt. Læknafélag Íslands vekur ekki athygli á þessum annmörkum málsins, sem bæði biskup og vísindasiðanefnd gerðu. Mér finnst að þessir aðilar ættu að hafa séð annmarkana og átt að vekja athygli á þeim. Maður hlýtur að velta fyrir sér hvernig á því stendur að þær athugasemdir skorti sem áttu að koma fram hjá þessum umsagnaraðilum, sem eru allir vel hæfir á sínu sviði og löggjafanum til ráðuneytis í þessu máli og mörgum öðrum. Það er áhyggjuefni að þessir aðilar komi ekki fram með þá vönduðu umsögn sem hefði átt að koma frá þeim. Það undirstrikar að einhverju leyti að rétt sé að leita álits fleiri aðila en beinna hagsmunaðila sem eru sjálfir tengdir rannsóknunum eða stofnunum sem sinna þeim. Þannig kemst ég næst því að álykta um skýringar á ágöllum í umsögnunum.

En ekki meira um það, virðulegi forseti. Ég ítreka að málið hefur tekið prýðilegum breytingum og er mun betra nú en þegar það kom til þingsins. Það er kjarni málsins og undirstrikar gildi þeirra breytinga sem þingið gerði á þingsköpum fyrir síðustu jól.

[15:42]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst hv. þingmaður ekki sýna nægilega sanngirni í orðum sínum gagnvart vinnu hv. heilbrigðisnefndar frá því í fyrravor. Nefndin fékk málið til umfjöllunar í byrjun febrúar og umsagnaraðilar fengu frest til 19. febrúar til að skila umsögnum. Nefndarálitið var lagt fram 13. mars og 14. mars kemur sú umsögn sem hv. þingmaður hefur gert að umfjöllunarefni frá vísindasiðanefnd.

Heilbrigðisnefnd hafði enga möguleika á að taka mið af athugasemdum vísindasiðanefndar vegna þess að hún fékk þær ekki í hendurnar fyrr en eftir að hafa afgreitt málið til 2. umr. Ef málið hefði farið til 2. umr. og fengið afgreiðslu hér hefði vonandi glöggur þingmaður eða ritari rekið augun í umsögn vísindasiðanefndar og nefndin tekið hana aftur til umræðu milli 2. og 3. umr.

Mér finnst hv. þingmaður heldur dómharður í orðum sínum gagnvart nefndinni. Nefndin vann þetta mál mjög vel og skoðaði með hliðsjón af þeim umsögnum og athugasemdum sem bárust um málið, m.a. gesta sem komu til nefndarinnar. Þar að auki voru ýmsir valinkunnir menn og konur í undirbúningsnefndinni sem undirbjó þetta mál, þar á meðal formaður vísindasiðanefndar sem ritaði undir bréfið sem hér er til umræðu. Hann var í þessari nefnd. Við munum eftir að einum gesta okkar sem kom til nefndarinnar fyrir jól kom á óvart, sem hafði jafnframt setið með hv. formanni (Forseti hringir.) í nefndinni, að heyra af athugasemdum hans.

[15:44]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get svo sem skilið að hv. þingmaður vilji bera blak af starfi fyrrverandi heilbrigðisnefndar enda var þingmaðurinn varaformaður nefndarinnar. Mér finnst samt full rök fyrir þeim skoðunum sem ég set fram um vinnubrögðin á þeim tíma. Það má vel vera að nefndin hafi skoðað þetta vel á þeim stutta tíma sem hún hafði til ráðstöfunar. En hún afgreiðir málið áður en hún fær umsögn vísindasiðanefndar. Það finnst mér ekki til eftirbreytni. Það lá svo mikið á að gera þetta mál að lögum fyrir kosningar að nefndin gaf sér ekki tíma, eða var ekki gefinn tími af yfirstjórn þingsins og ríkisstjórninni sem var búin að ákveða hvenær þinghaldi ætti að ljúka, til að afgreiða málið. Slík vinnubrögð eru náttúrlega algjörlega óásættanleg.

Til að reyna að bjarga sér út úr málinu með miklar athugasemdir í höndunum þá er bara brugðið á það ráð að búa til breytingartillögu sem segir: Lögin skulu endurskoðuð fyrir 1. janúar 2008. Öllum athugasemdum er sópað út

af borðinu inn í einhverja endurskoðun. En þar með hefði frumvarpið tekið gildi sem lög með þeim göllum sem á þeim hefðu verið. Það er ekki alltaf létt verk að sníða agnúana af lögum sem eru komin til framkvæmda, þegar búið er að veita hinum og þessum aðilum leyfi til rannsókna. Það hefði sjálfsagt heyrst hvína í þeim ef strekkja hefði átt á þeim skilyrðum eftir á.

[15:46]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þingmaður sé úti á túni með þessar athugasemdir sínar. Ef ég man rétt komu fulltrúar vísindasiðanefndar til nefndarinnar. Hins vegar barst umsögn þeirra fjórum vikum eftir að umsóknarfrestur rann út og eftir að nefndin var búin að afgreiða nefndarálitið. Þeir komu á fund nefndarinnar, eftir því sem ég man best, en fylgdu ekki umsögn sinni eftir fyrr en síðar. Þessi umsögn kom á óvart, ég vissi t.d. ekki af henni í umræðunni sem við tókum núna í haust varðandi það frumvarp sem við ræðum nú um.

Síðan varðandi það að endurskoða ætti lögin fyrir 1. janúar 2008 þá varðaði það allt annað atriði. Það varðaði það sem við tölum um í nefndarálitinu varðandi tæknifrjóvgun, ekki varðandi stofnfrumurannsóknir. Þar bendum við á að endurskoða þurfi ýmis ákvæði varðandi tæknifrjóvgun, bæði ákvæði laga og reglugerða, ákvæði varðandi aldur kvenna, staðgöngumæðrun, einstæðar mæður, konur með sjúkdóma o.s.frv. Það varðaði allt annað atriði en stofnfrumurannsóknirnar þannig að það var enginn flaustursgangur í þessu. Við byggðum á þessum gögnum sem við höfðum fyrir framan okkur.

Það má kannski segja að það hafi verið gott að vísindasiðanefndin kom með umsögn sína þótt seint hafi verið. Ég tel að við hefðum tekið þetta til umræðu milli 2. og 3. umr. ef tími hefði gefist til að fara gegnum umsögn þeirra en eins og ég segi kom hún kom á óvart því að formaður vísindasiðanefndar var í nefndinni. Þau sjónarmið komu ekki fram í nefndinni en þau komu hins vegar fram í þessari umsögn sem barst til þingsins (Forseti hringir.) 14. mars, degi eftir að nefndarálitið var afgreitt í þinginu.

[15:48]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get ekki fallist á að ég sé úti á túni í þessu máli þegar ég byggi málflutning minn á framkomnum gögnum fyrir þinginu. Ég hafði þessa umsögn vísindasiðanefndar fyrir framan mig þegar ég undirbjó mig fyrir umræður sem áttu að fara fram um frumvarpið 14. eða 15. mars. Ef einhverjir eru úti á túni eru það þeir sem höfðu heyrt umsagnir og umkvartanir vísindasiðanefndar en höfðu þær að engu. Ef einhverjir eru úti á túni eru það þeir sem höfðu heyrt og séð framkomnar athugasemdir í umsögnum, m.a. þá sem ég gat um áðan, og var ekki enn búið að taka tillit til um að leyfisbinding fyrir rannsóknarstofu væri ekki bara heimildarákvæði ráðherra heldur væri kveðið á um það í lögunum að slík skilyrði yrðu sett.

Af hverju vill hv. formaður þingnefndarinnar ekki hafa slík skilyrði í lögum? Hverjum þjónar það, virðulegi forseti, að ganga frá lögum sem heimildargagni fyrir ráðherra, rétt eins og í lögum um stjórn fiskveiða (Gripið fram í.) sem allt er byggt á heimildum? Já, ég held að það sé alveg rétt, virðulegur forseti, ég held að við náum saman um það, ég og hv. formaður nefndarinnar. Við skulum bara laga þessa hluti og ganga í verkin. (Gripið fram í.)

[15:49]

Útbýting:

Áhrif niðurskurðar þorskkvóta og mótvægisaðgerðir, 438. mál, fsp. GÁ, þskj. 695.

Mat á umhverfisáhrifum, 435. mál, frv. SÞÁ o.fl., þskj. 692.

Nýr Suðurlandsvegur milli Reykjavíkur og Selfoss, 437. mál, fsp. BjH, þskj. 694.

Skipulags- og byggingarlög, 434. mál, frv. SÞÁ o.fl., þskj. 691.

Vegtenging fyrir vatnsverksmiðju við Hlíðarenda í Ölfusi, 436. mál, fsp. BjH, þskj. 693.

[15:50]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Við tökum hér til 2. umr. frumvarp um stofnfrumurannsóknir. Þetta er eitt af þeim frumvörpum sem ég tel að sýni það og sanni að mikilvægt er að geta haft mál til afgreiðslu hér inni á þinginu í lengri tíma, ekki eingöngu innan hvers þings, heldur geti mál lifað áfram milli þinga. Ég tel að það hafi verið málsmeðferðinni til heilla að málið var ekki afgreitt hér á sl. vori heldur var það áfram hér í vinnslu og tekið alvarlega til endurskoðunar. Vel var farið yfir málið og umsóknirnar í nefndinni sjálfri. Sú yfirferð var hreinlega góð kennsla fyrir nefndarmenn um stofnfrumur og efni frumvarpsins, t.d. hvað stofnfrumurannsóknir og einræktun eru, hvað er leyfilegt samkvæmt frumvarpinu og hvað er óleyfilegt. Það var því mikilvægt fyrir alla þá nýju þingmenn nú sem sitja í heilbrigðisnefnd að fara vel yfir frumvarpið og leita nýrra umsagna um það. Betur sjá augu en auga og það er heldur ekkert í þjóðfélaginu sem kallar á tafarlausa afgreiðslu frumvarpsins. Það skiptir ekki máli hvort það var afgreitt sl. vor eða hvort við afgreiðum það nú á þessu vorþingi. Það sem skiptir máli er að frumvarpið sé vel unnið, vel ígrundað og að við vitum hvað við erum að fara með afgreiðslu þess.

Það er svo margt sem þarf að skoða þegar við seilumst með hjálp tækninnar inn í það sem er viðkvæmast, sem er upphaf lífs, þ.e. samruni sæðisfrumu karls og eggs konu og líf kviknar. Hversu lengi er hægt að nota kynfrumur til þess að líf haldi áfram og glasafrjóvgun geti átt sér stað, að frjóvguðu eggi sé komið upp í leg konu með hjálp tækninnar? Hversu lengi má nota þá fósturvísa, sem ekki eru notaðir til getnaðar, til rannsókna og búa síðan til úr þeim stofnfrumulínur sem eru þá notaðar til áframhaldandi rannsókna? Stofnfrumurannsóknir eiga reyndar ekki við í þessu frumvarpi.

Þetta eru auðvitað mjög viðkvæmar spurningar, ekki síst út frá hugmyndafræði trúarbragðanna og eins út frá siðfræðilegum spurningum, læknisfræðilegum spurningum og út frá vísindasviðinu. Það er mjög eðlilegt að þrýst sé á að fá heimild til þess að nota þessar frumur í læknisfræðilegum tilgangi og eins til þess að þróa áfram þekkingu vísinda-

samfélagsins á lífi og þróun frumnanna með tilliti til þróunar sjúkdóma, ættgengra og annarra sjúkdóma. Í framhaldinu er kannski möguleiki til þess að nota afurð þessara frumna til þess að þróa lyf og fyrirbyggja þar með sjúkdóma í framtíðinni. Það er trúlega nokkuð langt í að lyfjaframleiðsla verði byggð á þessum rannsóknum. Í dag nýtast þær aðallega þeim sem eiga við erfiðleika að stríða hvað varðar getnað og eins í rannsóknum á erfðaþáttum og sjúkdómum sem bundnir eru erfðum. Það er í sjálfu sér mjög gott en þegar við viljum svo halda utan um rannsóknirnar eru talsvert víð ákvæði í frumvarpinu um notkun umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna. Í 5. gr. segir, með leyfi forseta:

„Með samþykki vísindasiðanefndar er þeim sem hlotið hafa leyfi [þ.e. til rannsókna og til að reka rannsóknarstofur] skv. 2. mgr. 2. gr. heimilt að nota umframfósturvísa sem ráðstafað hefur verið til þeirra skv. 5. mgr. 10. gr., til að búa til stofnfrumulínur sem nýst geta til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma.“

Í meðferð heilbrigðisnefndar hefur því verið komið svo fyrir að bera á sérhverja rannsókn, sem fara á fram á viðurkenndri rannsóknarstofu, undir vísindasiðanefnd en með þessari víðu og opnu skilgreiningu er vísindasiðanefnd nokkur vandi búinn að takmarka heimildir. Erfitt verður að hafna rannsókn þar sem sú rannsókn er vandfundin þar sem ekki er óskað eftir að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma. Ég skil því mjög vel áhyggjur vísindasiðanefndar af því hversu opið þetta ákvæði er og hvet til þess að í reglugerð verði þetta skilgreint frekar. Þrengja þarf ákvæðið niður í frekari skilgreiningar á því við hvað þarna er átt. Við ættum þá að horfa til hinna Norðurlandanna í því sambandi ef við getum leitað leiðsagnar hjá þeim.

Það er hugsanlegt að við séum nú, eins og Íslendinga er siður, að byrja á öfugum enda. Samkvæmt frumvarpinu á að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna að uppfylltum tilteknum skilyrðum. Við hefðum að öllum líkindum átt að hinkra aðeins við og móta stefnu okkur um þessar og þess háttar rannsóknir. Hvernig ætlum við að koma þeim fyrir og hverjir eiga að gera það? Eigum við að varpa þessu alveg út á hinn frjálsa markað? Ætlum við Blóðbankanum einhverja hlutdeild þar í? Ætlum við að styrkja aðrar rannsóknir samhliða? Ætlum við að hafa einhverja framtíðarsýn eins og háskólarnir eru að móta sér núna? Ætlum við að ná umtalsverðum árangri, að vera í framvarðarsveit? Ef við ætlum að gera það eru það umtalsverðir peningar sem við yrðum að setja í þessar rannsóknir. Ætlum við bara að sjá til hvernig þetta þróast allt saman eða viljum við vera í forustusveit með þá vísindamenn sem við eigum sem sýnt hafa mjög góðan árangur á þessu sviði?

Það væri gott að hafa slíka markmiðssetningu og stefnu í farteskinu þegar við afgreiðum þetta frumvarp en þetta er nú háttur okkar Íslendinga, að láta slag standa. Eftir sem áður þarf sannarlega að veita meira fé ef við ætlum að stunda þessar rannsóknir hér og gera það af metnaði eins og Blóðbankinn er að gera í dag. Hann þarf sannarlega á meiri fjármunum að halda þótt ekki væri nema til þess að standa undir síaukinni þörf á líffærum úr lifandi líffæragjöfum.

Ég tel að í frumvarpinu — eins og það lítur út hér og eins og fram kemur í nefndaráliti heilbrigðisnefndar sem hv. formaður nefndarinnar hefur farið vel yfir — hafi verið tekið tillit til flestra atriða sem komið hafa fram. Umsagnir um frumvarpið hafa allar verið frekar jákvæðar með undantekningu þó um ábendingu út frá þessum siðfræðilegu gildum. Þó er tekið tillit til þess með því að vísa til vísindasiðanefndar og frumvarpið er byggt á áliti siðanefndar Evrópusambandsins í grundvallaratriðum. Það er því reynt að koma til móts við þau sjónarmið eins og hægt er í frumvarpinu.

Ég tel að hraða þurfi endurskoðun laga um tæknifrjóvgun því að það eru breytt viðhorf í þjóðfélaginu hvað varðar rétt einstæðra mæðra til tæknifrjóvgunar, meðgöngu og fleira. Það eru sjónarmið sem komið hafa fram um rétt kvenna sem misst hafa legið en halda eggjastokkunum, um rétt þeirra til að fá meðgöngumæður. Það eru líka breytt viðhorf til aldurstakmarkana kvenna hvað varðar rétt til þess að fara í tæknifrjóvgun. Þessi og mýmörg önnur atriði eru dæmi um breytt sjónarmið hvað varðar rétt kvenna til tæknifjóvgana og því tel ég mikilvægt að hraða yfirferð laga um tæknifrjóvgun.

Með tilliti til þess tel ég að samhliða því eigi að skoða hvort ekki sé rétt að hafa sérlög um stofnfrumur og stofnfrumurannsóknir þannig að sú umgjörð verði skýrari en hún er samkvæmt þessu frumvarpi.

Hæstv. forseti. Ég styð þetta frumvarp og tel að það hafi unnist betur með því að hafa lengri meðgöngutíma og fara betur yfir málið. Með þeim breytingum sem heilbrigðisnefnd leggur hér til, tel ég að við getum vel við unað á þessu stigi málsins.

[16:05]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins segja nokkur orð hér í seinni ræðu minni. Þetta hefur verið fín umræða og hún hefur dregið fram þau álitaefni sem hafa verið til skoðunar í hv. heilbrigðisnefnd og hvernig nefndin hefur tekið á þeim. Ég vil jafnframt nota tækifærið að leiðrétta sjálfa mig í ræðu minni áðan þar sem við vorum í andsvari, ég og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, þar sem ég fór eftir minni og taldi að vísindasiðanefnd hefði komið fyrir heilbrigðisnefndina sl. vor. Ég hef nú haft tækifæri til þess að skoða hverjir komu til nefndarinnar og vísindasiðanefnd eða fulltrúar hennar voru ekki gestir nefndarinnar til þess að fjalla um málið. Það breytir því ekki að nefndin hefur tekið málið upp aftur og flutt á ný nú í haust og hefur tekið það til ítarlegrar umræðu og það er alveg ljóst að athugasemdir vísindasiðanefndar hafa verið mjög mikilvægar í þessum efnum og hefði ég óskað að þær hefðu borist fyrr í fyrra en það kom ekki að sök þar sem málið er afgreitt fyrst núna.

Jafnframt vil ég nota tækifærið og hrósa hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir elju sína í málinu. Hann hefur verið mjög staðfastur í því að reka málið áfram og halda á lofti þeim sjónarmiðum sem m.a. vísindasiðanefnd hefur bent á í umsögn sinni og ég vil nota tækifærið til þess að þakka honum fyrir þá elju.

Eins og kom fram í ræðu minni áðan og í framhaldi af óskum hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar um að taka málið til skoðunar á milli 2. og 3. umr. þá finnst mér það sjálfsagt.

Bréf vísindasiðanefndar frá 19. febrúar 2008, sem barst til Kristins H. Gunnarssonar og afrit til nefndarinnar er á þann veg að það þarf að útskýra það nánar. Það er ekkert annað hægt að segja en að ef það getur leitt til þess að gera gott mál enn þá betra þá er það af hinu góða. Það er hlutverk okkar allra að standa vel að löggjöfinni þó að það sé í sjálfu sér ekki hefðbundið að bera breytingar undir umsagnaraðila held ég að í þessu tilviki sé það að fullu réttlætanlegt til þess að við fáum staðfestingu á því í svona flóknu máli að við séum á réttri leið.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Sértryggð skuldabréf, 2. umr.

Stjfrv., 196. mál (heildarlög). — Þskj. 211, nál. 679.

[16:08]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um sértryggð skuldabréf frá viðskiptanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Guðmund Jónsson og Helgu Rut Eysteinsdóttur frá Fjármálaeftirlitinu, Guðmund Bjarnason og Sigríði Ingibjörgu Ingvadóttur frá Íbúðalánasjóði, Guðjón Rúnarsson og Jón Finnbogason frá Samtökum fjármálafyrirtækja og Kjartan Gunnarsson frá viðskiptaráðuneyti.

15. febrúar 2007 skilaði starfshópur sem viðskiptaráðherra hafði skipað drögum að lagafrumvarpi um sértryggð skuldabréf. Útgáfa sértryggðra skuldabréfa hefur aukist mjög og sömuleiðis þörfin fyrir lög þar að lútandi.

Markmið frumvarpsins er að skapa umgjörð svo að viðskiptabankar, sparisjóðir og lánafyrirtæki geti hlotið leyfi Fjármálaeftirlitsins til að gefa út sértryggð skuldabréf sem hafi sérstakan tryggingar- og fullnusturétt í safni eigna sem tilheyra útgefanda. Í 2. gr. frumvarpsins er sértryggt skuldabréf skilgreint sem skuldabréf eða önnur einhliða, óskilyrt og skrifleg skuldarviðurkenning sem nýtur sérstaks fullnusturéttar í tryggingasafni útgefanda og er gefin út samkvæmt ákvæðum frumvarpsins. Í 2. mgr. 3. gr. frumvarpsins er mælt fyrir um þau skilyrði sem umsækjandi þarf að uppfylla til að fá leyfi til útgáfu sértryggðra skuldabréfa. Annars vegar skal útgáfan samræmast reglum frumvarpsins og hins vegar þarf að sýna fram á að fjárhagur útgefanda sé svo traustur að hagsmunum annarra kröfuhafa sé ekki stefnt í hættu með útgáfu sértryggðra skuldabréfa.

Í II. kafla frumvarpsins er að finna ákvæði um það hvernig tryggingasafnið, sem stendur til tryggingar og fullnustu sértryggðum skuldabréfum, geti verið samsett og hvaða staðgöngutryggingar sé heimilt að setja í safnið. Skuldabréfin geta í grófum dráttum verið tvenns konar, annars vegar veðskuldabréf og hins vegar skuldabréf sem eru gefin út af ríki eða sveitarfélagi á Íslandi eða í aðildarríki en samkvæmt skilgreiningu í 2. gr. er átt við aðildarríki að samningnum um Evrópska efnahagssvæðið eða aðildarríki að stofnsamningi Fríverslunarsamtaka Evrópu eða Færeyjar. Í 6. gr. er kveðið á um hvaða staðgöngutryggingar megi vera í tryggingasafni og lagt til að þeim verði skipt í tvo flokka. Annars vegar er um að ræða staðgöngutryggingar sem setja má í tryggingasafnið af því þær fullnægja tilteknum lögbundnum skilyrðum, þó þannig að Fjármálaeftirlitið hafi með almennum hætti samþykkt lögaðila, sbr. 3. tölul. 1. mgr. Hins vegar eru staðgöngutryggingar sem eru þess eðlis að í öllum tilvikum þarf samþykki Fjármálaeftirlitsins til að heimilt sé að setja þær í tryggingasafnið.

Í hvert sinn sem leyfi er veitt til útgáfu sértryggðra skuldabréfa skal skipa sjálfstæðan skoðunarmann samkvæmt ákvæðum VIII. kafla frumvarpsins. Helstu verkefni hans eru annars vegar að ganga úr skugga um að mat á veðtryggingum skuldabréfa í tryggingasafni byggist á réttri aðferð og hins vegar veitir hann Fjármálaeftirlitinu upplýsingar sem hann fær í starfi sínu svo oft sem mælt er fyrir um í skipunarbréfi hans.

Gert er ráð fyrir því í 24. gr. frumvarpsins að Fjármálaeftirlitið annist eftirlit með ákvæðum laganna. Er tilgreint að um eftirlitið fari samkvæmt ákvæðum laga nr. 87/1998, um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi. Fjármálaeftirlitið hefur samkvæmt þeim lögum víðtækar og skýrar heimildir til að fylgjast með því að starfsemi á fjármálamarkaði samræmist lögum, reglum, reglugerðum eða samþykktum sem um starfsemina gilda. Reglur þessa frumvarps koma til viðbótar og fyllingar ákvæða laga um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.

VII. kafli frumvarpsins fjallar um gjaldþrotaskipti á búi útgefanda. Nauðsynlegt þykir að lögfesta reglur um hvernig farið skuli með tryggingasafnið og aðrar eignir í kerfinu verði bú útgefanda tekið til gjaldþrotaskipta, svo og hvernig verði staðið að fullnustu á hinum sértryggðu skuldabréfum.

Nefndin leggur til tvær breytingar á frumvarpinu. Í fyrsta lagi er lagt til breytt viðmið um það frá hvaða degi beri að reikna þann sex mánaða frest sem Fjármálaeftirlitið hefur til að afgreiða umsókn um leyfi til að gefa út sértryggt skuldabréf. Telur nefndin eðlilegast að fresturinn byrji að líða þegar, þegar eftirlitinu hefur borist fullbúin umsókn. Í öðru lagi leggur nefndin til þá breytingu á 21. gr. frumvarpsins að í stað þess að Fjármálaeftirlitið skipi sjálfstæðan skoðunarmann skipi útgefandi skoðunarmanninn en Fjármálaeftirlitið staðfesti skipun hans. Þá geti Fjármálaeftirlitið afturkallað staðfestingu sína telji það að skoðunarmaður uppfylli ekki hæfisskilyrði. Nefndin telur eðlilegra að það sé ekki sami aðili, þ.e. Fjármálaeftirlitið, sem hafi eftirlit með útgáfu sértryggðra skuldabréfa og skipi skoðunarmann. Í samræmi við þessa breytingu á 21. gr. frumvarpsins leggur nefndin einnig til orðalagsbreytingu á 22. gr. þess.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi breytingum:

1. 1. málsl. 4. gr. orðist svo: Þegar lögð hefur verið fram umsókn um leyfi skal Fjármálaeftirlitið afgreiða hana innan sex mánaða frá móttöku fullbúinnar umsóknar.

2. 21. gr. orðist svo: Útgefandi skal skipa sjálfstæðan skoðunarmann til að hafa eftirlit með útgáfu sértryggðra skuldabréfa sem Fjármálaeftirlitið hefur veitt leyfi fyrir. Fjármálaeftirlitið skal staðfesta skipun hans. Skoðunarmaður skal uppfylla þau hæfisskilyrði sem kveðið er á um í reglum Fjármálaeftirlitsins samkvæmt 8. tölul. 25. gr. Telji Fjármálaeftirlitið að skoðunarmaður uppfylli ekki hæfis-

skilyrði getur það afturkallað staðfestingu sína. Þegar leitað er eftir staðfestingu Fjármáleftirlitsins á skipun skoðunarmanns skal útgefandi gera grein fyrir hugsanlegum tengslum hans við útgefanda og helstu fyrirsvarsmenn hans.

3. 2. mgr. 22. gr. orðist svo: Skoðunarmaður skal veita Fjármálaeftirlitinu upplýsingar sem hann fær í starfi sínu svo oft og í því formi sem það ákveður og umfram það ef sérstök ástæða er til.

Höskuldur Þórhallsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

Undir þetta álit rita Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Birkir J. Jónsson, Jón Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Allir voru sáttir enda mjög gott mál á ferðinni.

[16:18]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Herra forseti. Í september 2006 skipaði þáverandi hæstv. viðskiptaráðherra nefnd eða starfshóp sem tók til starfa 22. september og skilaði áliti fimm mánuðum síðar. Í álitinu eru sem sagt drögin að því frumvarpi sem nú er til umfjöllunar.

Í nefndinni sem var skipuð 22. september áttu sæti aðilar úr viðskiptalífinu og úr viðskiptaráðuneytinu. Ég ætla að fá að telja þá upp. Þarna voru Kjartan Gunnarsson skrifstofustjóri, formaður nefndarinnar, Agnar Hansson framkvæmdastjóri, Jón Finnbogason sjóðsstjóri, Ólafur Freyr Þorsteinsson hagfræðingur og Jóhann G. Jóhannsson sviðsstjóri. Varamenn voru skipaðir Haraldur Örn Ólafsson lögfræðingur, Jóna Björk Guðnadóttir héraðsdómslögmaður, Jón Þorsteinn Oddleifsson forstöðumaður og Guðrún Jónsdóttir viðskiptafræðingur. Ritari og starfsmaður starfshópsins var Jakob Hrafnsson deildarsérfræðingur og starfshópurinn naut aðstoðar Viðars Más Matthíassonar prófessors í lögum frá Háskóla Íslands.

Eins og ég sagði áðan skilar þessi starfshópur af sér innan við fimm mánuðum síðar og við höfum nú þetta frumvarp til umfjöllunar.

Mig langar að nefna að útgáfa sértryggðra skuldabréfa hefur aukist mjög á EES-svæðinu á undanförnum árum og um leið þörfin á að hafa lög um útgáfu þeirra. Það eru lög um sértryggð skuldabréf í gildi í flestum ríkjum Vestur- og Mið-Evrópu.

Þetta frumvarp felur í sér nokkra kafla. Ég ætla að lesa kaflaheitin. Fyrst er Almenn ákvæði, síðan Eignir í tryggingasafni o.fl., hvaða eignir mega vera í tryggingasafni, Skuldabréf með veði í fasteignum. Það er skilgreint hvernig það geti verið. Síðan er sérkafli um sveitarfélög. Þá eru jöfnunarreglur eða frekari reglur um mat á eignum í tryggingasafni og um meðferð eigna í tryggingasafni. Sjötti kafli fjallar um skrá eða skyldu til að halda skrá fyrir sértryggð skuldabréf og sömuleiðis um tryggingasafnið sem þar er að baki. Í sjöunda kafla er kveðið á um gjaldþrotaskipti á búi útgefanda, í áttunda kafla eftirlit sjálfstæðs skoðunarmanns sem á að skipa, og það er útgefandans að skipa slíkan skoðunarmann ef frumvarpið verður að lögum og með þeim breytingum sem nefndin leggur til. Í níunda kafla er kveðið á um eftirlit og heimildir Fjármálaeftirlitsins og svo að lokum í tíunda kafla er kveðið á um viðurlög.

Það er mikilvægt að skilgreina hvað séu sértryggð skuldabréf og það er líka ágætt að það komi fram að þau eru ekkert ný af nálinni. Þau hafa þekkst í gegnum, ja, mér liggur við að segja aldirnar, en alla vega eru þau vel þekkt á þessari öld. Þetta eru sem sagt skuldabréf eða skuldaviðurkenning sem nýtur sérstaks fullnusturéttar í tryggingasafni útgefanda og eru gefin út samkvæmt ákvæðum þessa frumvarps. Markmiðið er að skapa umhverfi þar sem viðskiptabankar, sparisjóðir og lánafyrirtæki geta hlotið leyfi Fjármálaeftirlitsins til að gefa út sértryggð skuldabréf sem hafi sérstakan tryggingar- og fullnusturétt í safni eigna sem tilheyra útgefanda.

Útgáfan þarf að samræmast reglum sem eru í frumvarpinu og fjárhagur útgefandans þarf að vera svo traustur að hagsmunum annarra kröfuhafa sé ekki stefnt í hættu með útgáfu skuldabréfanna. Að baki, líkt og formaður nefndi áðan, eru aðallega tvenns konar eignir, það eru sem sagt skuldabréf í tryggingasafni sem eru annars vegar veðskuldabréf og hins vegar skuldabréf sem gefin eru einkum þá út af ríkjum eða sveitarfélögum á því svæði sem lögin ná til. Svo eru svokallaðar staðgöngutryggingar sem er kannski orð sem sumir ekki þekkja en í 6. gr. laganna kveðið á um þessar staðgöngutryggingar. Þar kemur fram að tryggingasafnið sem er að baki þessum sértryggðu skuldabréfum megi innihalda eftirfarandi staðgöngutryggingar:

1. Innstæðu hjá fjármálafyrirtæki sem er laus til útborgunar, án fyrirvara.

2. Innstæðu hjá eða kröfu á aðildarríki eða seðlabanka í aðildarríki.

3. Kröfur á hendur öðrum lögaðilum sem að mati Fjármálaeftirlitsins fela ekki í sér meiri áhættu en þær sem tilgreindar eru í 1.–2. tölul. sem ég nefndi hér á undan.

Fjármálaeftirlitið getur samþykkt sem staðgöngutryggingar eftirfarandi kröfur og þetta er allt úr 6. gr. frumvarpsins:

1. Kröfur á hendur sveitarfélögum í aðildarríki.

2. Kröfur á hendur fjármálafyrirtækjum, aðrar en greinir í töluliðnum hérna fyrir ofan, enda sé gjalddagi þeirra innan árs frá útgáfu þeirra.

3. Kröfur á erlenda þróunarbanka sem Fjármálaeftirlitið tilgreinir í reglum sem það setur, sbr. 25. gr. þessa frumvarps.

4. Kröfur á aðra lögaðila, sem ekki fela í sér meiri áhættu en þær staðgöngutryggingar sem tilgreindar eru hér að ofan.

Það er líka þannig með staðgöngutryggingarnar að hámarkshlutdeild staðgöngutrygginga í tryggingasafni má vera 20% af heildarverðmæti þess þannig að að baki þessum sértryggðu skuldabréfum eru mjög þétt eignasöfn eða mjög öflugar tryggingar að baki þannig að þetta frumvarp gerir ráð fyrir því að viðkomandi sé vel tryggður, sá sem kaupir slík bréf.

Ég ætlaði aðeins að nefna að í umsögnum sem bárust nefndinni kom fram mjög víðtæk samstaða þeirra sem veittu umsagnir. Þetta voru tólf aðilar og af þessum tólf voru tíu sem efnislega höfðu engu við þetta að bæta og flestir fögnuðu þessu frumvarpi. Það er mjög tímanlega hér

sett fram og einungis tveir aðilar gáfu efnislega einhver komment og nefndin hefur að mestu tekið tillit til þeirra. Aðallega var þetta Fjármálaeftirlitið sem kom með fimm athugasemdir og þær sneru að þeim breytingartillögum sem nefndin hefur nú lagt til.

Þetta er efnislega ekki flókið. Sumt af þessu er tæknilegt. Annað er efnislegt. En þetta er ekki mjög flókið vegna þess að þarna er lögð áhersla á að umsókn sé ekki komin til Fjármálaeftirlitsins fyrr en öll gögnin eru komin þangað. Þetta er sem sagt breyting á 4. greininni.

Síðan er talað um þennan sjálfstæða skoðunarmann í frumvarpinu eins og það var lagt fyrir. Þá var gert ráð fyrir að Fjármálaeftirlitið mundi skipa þennan aðila, þennan sjálfstæða skoðunarmann. En Fjármálaeftirlitið lagði til og nefndin tók það til greina að útgefandi ætti að skipa þennan sjálfstæða skoðunarmann til eftirlits með útgáfu sértryggðra skuldabréfa.

Síðan var talað um helstu verkefni skoðunarmanns og í samræmi við þessar breytingar voru gerðar breytingar á 22. gr. frumvarpsins.

Í stóru myndinni held ég að þetta sé hið allra besta mál og tímabært einmitt hér á landi að setja þessi lög. Þetta einfaldar meðferð svona skuldabréfa og er í samræmi við það sem við þekkjum í Evrópulöndunum í kringum okkur. Ég mæli því eindregið með því að við samþykkjum þetta frumvarp með þeim breytingum sem nefndin leggur til.

[16:24]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það er óþarfi að hafa um þetta mál mörg orð. Eins og hér hefur verið rakið var um það mikil samstaða í hv. viðskiptanefnd. Það hefur verið mikill vandi á íslenskum skuldabréfamarkaði áratugum saman að útgáfan hefur verið lítil og verðlag þess vegna erfitt á skuldabréfamarkaði. Það hefur svo aftur leitt til þess að vaxtastig í landinu hefur að jafnaði verið hærra en ella þyrfti að vera.

Burðarásinn í viðskiptum á íslenskum skuldabréfamarkaði hefur verið útgáfa ríkisins á ríkistryggðum skuldabréfum til að fjármagna íbúðalán, fyrst í gegnum húsbréfakerfið og svo nú með útgáfu íbúðabréfa. Þar er hins vegar einvörðungu um að ræða eina tegund bréfa, þ.e. verðtryggð bréf, almennt til langs tíma og því skortir mjög á að skuldabréfamarkaður með aðrar skuldbindingar og þá sérstaklega til skemmri tíma, óverðtryggðar skuldbindingar, sé nægilega djúpur.

Þess vegna er sérstakt fagnaðarefni þegar unnið er að því að reyna að fjölga möguleikum á útgáfu skuldabréfa. Þetta mál sem nú hefur verið afgreitt úr hv. viðskiptanefnd hefur það að markmiði að auðvelda bönkum og öðrum á markaði sem eiga þær eignir sem taldar eru upp í frumvarpinu að koma þeim í markaðshæft form með því að láta þær liggja til tryggingar sértryggðum skuldabréfum. Þar með er tryggður réttur kaupenda bréfanna, sem jaðrar þá við að vera jafnöruggur og ef um væri að ræða skuldabréf sem gefið væri út af ríki, þ.e. að aðgangurinn að eignunum sem að baki liggja er tryggður jafnvel þótt útgefandi bréfanna verði gjaldþrota.

Ég vil geta þess hér og tel eðlilegt að það komi fram í þessari umræðu að eins og nú háttar lögum hefur Íbúðalánasjóður ekki tök á því að gefa út bréf af þessum toga því að Íbúðalánasjóður er samkvæmt lögum bundinn af þeirri skyldu að gefa út verðtryggð bréf með tilteknum hætti. Í niðurstöðum athugunar sem hæstv. þáverandi félagsmálaráðherra, sem nú situr í forsetastóli, stóð fyrir haustið 2006 var lagt til að Íbúðalánasjóði yrði gert kleift að nýta sér svigrúm til útgáfu sértryggðra skuldabréfa. Í þeirri úttekt var lögð áhersla á að það mundi líka draga úr ríkisábyrgðum í útgáfu bréfa almennt og gæti þar af leiðandi verið almennt jákvætt fyrir fjármálamarkaðinn. Ég held að í framhaldinu af samþykkt þessa frumvarps sé sjálfsagt að horfa til þess að Íbúðalánasjóður fái sama svigrúm og aðrar lánastofnanir til að nýta sér þennan útgáfuhátt með sértryggðum skuldabréfum þannig að hægt sé að draga úr útgáfu ríkistryggðra bréfa og jafnframt mögulega að draga úr útgáfu verðtryggðra langtímaskuldabréfa, sem eins og alþjóð veit eru eitt af stærstu vandamálunum í skilvirkri stjórn peningamála í landinu. Það gæti því einfaldlega hjálpað við stjórn peningamála í landinu og jafnframt stuðlað að lækkun langtímavaxtastigs ef Íbúðalánasjóður fengi svigrúm af þessum toga.

[16:28]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég stend að þessu nefndaráliti frá hv. viðskiptanefnd. Ég vil þó árétta að sérstök ástæða er til að standa vörð um Íbúðalánasjóð þannig að við séum hér ekki á neinn hátt að samþykkja eða afgreiða lög sem skerða eða takmarka möguleika hans til þess að vera sá félagslega öflugi sjóður sem við viljum að hann sé, alla vega meðan við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs leggjum mikla áherslu á að standa að baki Íbúðalánasjóði og við viljum að hann sé fær um og hafi það hlutverk að veita öllum einstaklingum lán til húsnæðiskaupa og geti einnig staðið undir þeim félagslegu kröfum sem við viljum líka standa að við uppbyggingu félagslegs húsnæðis, til dæmis til leigu fyrir þá sem þess óska.

Ég vil bara láta koma fram hér í umræðunni um þetta mál þær áherslur sem við höfum sérstaklega hvað Íbúðalánasjóð varðar og við vörum við öllum áformum sem eru uppi og koma fram af og til hér frá markaðshyggjuöflunum í Sjálfstæðisflokknum og reyndar líka þeim armi Samfylkingarinnar í þá veruna að það eigi að þrengja að Íbúðalánasjóði. Sum orð sem hafa verið látin falla af fulltrúum þessara aðila um Íbúðalánasjóð hafa verið mjög óviðeigandi og ganga þvert á stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Herra forseti. Þessa ætlaði ég bara að geta hér varðandi afgreiðslu á þessu máli, þ.e. að ítreka og árétta mikilvægi og stöðu Íbúðalánasjóðs og víðtækt og öflugt hlutverk hans gagnvart því að tryggja öllum aðgang að því að eignast eigið húsnæði á sem bestum kjörum eða þá eiga möguleika á að taka húsnæði á leigu og leigja sér húsnæði á eðlilegum, viðunandi og sanngjörnum kjörum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, 1. umr.

Stjfrv., 401. mál (EES-reglur, öryggisstjórnun skipa). — Þskj. 647.

[16:32]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 76/2001, um áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa.

Annars vegar er um að ræða breytingar á nokkrum ákvæðum laganna til að innleiða ákvæði um alþjóðlegt öryggisstjórnunarkerfi eða svokallaðan ISM-kóða sem farþega- og flutningaskipum ber að viðhafa. Hins vegar er um að ræða breytingar á lögum til að innleiða tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins um gagnkvæma viðurkenningu á skírteinum sjómanna sem aðildarríkin gefa út.

Tilgangur frumvarpsins er einkum að auka öryggi á sjó, að koma í veg fyrir slys eða manntjón og forðast mengun sjávar og skemmdir á eignum með því að útgerðir þeirra skipa sem um ræðir starfi í samræmi við öryggisstjórnunarkerfið. Öryggisstjórnunarkerfið á að tryggja að farið sé að reglum og tekið sé tillit til gildandi kóða, viðmiðunarreglna og viðmiðana á sviði siglingastarfsemi.

Tilskipunin sem hér er leitast við að innleiða með frumvarpi þessu má segja að sé tvískipt. Annars vegar er hún sértilskipun sem mælir fyrir um hvernig skuli fara með skírteini sem gefin eru út innan EES, hins vegar breytir hún og bætir við ákvæðum tilskipunar frá árinu 2001 um lágmarksþjálfun sjómanna, en þar gefur einnig að líta ákvæði um gagnkvæma viðurkenningu á skírteinum sjómanna, svokölluðum STCW-skírteinum. Við erum því í dag skuldbundin til að gefa út og árita atvinnuréttindi samkvæmt eldri tilskipuninni.

Hæstv. forseti. Ég mun nú í stuttu máli gera nánari grein fyrir breytingum sem lagðar eru til á einstökum ákvæðum. Í fyrsta lagi er um að ræða breytingar á nokkrum ákvæðum laganna þar sem ákvæðin eru uppfærð með hliðsjón af gildandi tilskipunum en í gildandi lögum er að finna tilvísanir í tilskipanir sem fallnar eru úr gildi.

Í öðru lagi er lagt til að tveimur skilgreiningum verði bætt við 2. gr. þar sem m.a. ISM-kóðinn verður sérstaklega skilgreindur.

Í þriðja lagi er lagt til að við lögin bætist ný grein, sem yrði 9. gr. a, þar sem kveðið verði á um að flutningaskipum yfir 500 brúttótonn og farþegaskip sem lögin taka til verði skylt að fylgja ákvæðum ISM-kóðans og taka upp alþjóðlegt öryggisstjórnunarkerfi. Þó er gert ráð fyrir því að Siglingastofnun Íslands hafi heimild til þess að veita undanþágur frá tilgreindum ákvæðum kóðans. Jafnframt gerir ákvæðið ráð fyrir að undanskilja ákveðnar tegundir skipa frá þeirri skyldu að fylgja ákvæðum ISM-kóðans eins og t.d. skip sem eingöngu eru nýtt í þágu hins opinbera en ekki í atvinnuskyni.

Í fjórða lagi eru smávægilegar orðalagsbreytingar gerðar á 17. gr. auk þess sem sérstakt innleiðingarákvæði er að finna.

Virðulegi forseti. Ég tel ekki ástæðu til að hafa um þetta frekari orð heldur legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Sveitarstjórnarlög, 1. umr.

Frv. ÁÞS og KolH, 64. mál (áheyrnarfulltrúar í nefndum). — Þskj. 64.

[16:36]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Herra forseti. Ég hef lagt fram á þingi frumvarp til laga um breytingu á sveitarstjórnarlögum, nr. 45/1998, með síðari breytingum. Það er frumvarp sem ég legg fram ásamt hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur. Rétt er að geta þess að frumvarpið var áður flutt á 133. löggjafarþingi og 1. flutningsmaður þess var þá hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Frumvarpið er endurflutt nú í óbreyttri mynd.

Meginefni þessa frumvarps er að tryggja þeim stjórnmálasamtökum, framboðslistum, stjórnmálaflokkum eða stjórnmálasamtökum sem fulltrúa eiga í sveitarstjórnum aðgang að nefndum og ráðum viðkomandi sveitarfélags, óháð því hvernig kaupin gerast á eyrinni þegar myndaðir eru meiri hlutar í sveitarstjórnum. Í fyrsta lagi er lögð til breyting á 5. mgr. 38. gr. laganna og orðist sú grein þannig, með leyfi forseta:

„Sveitarstjórn, sem kjörin er bundinni hlutfallskosningu, skal heimila framboðsaðila sem fulltrúa á í sveitarstjórn en eigi nær kjöri í byggðarráð að tilnefna fulltrúa til að sitja fundi ráðsins með málfrelsi og tillögurétti.“

Í gildandi lögum segir, með leyfi forseta, í þessari málsgrein:

„Sveitarstjórn, sem kjörin er bundinni hlutfallskosningu, getur heimilað framboðsaðila sem fulltrúa á í sveitarstjórn en eigi nær kjöri í byggðarráð að tilnefna fulltrúa til að sitja fundi ráðsins með málfrelsi og tillögurétti. Skal heimila framboðsaðila sem fulltrúa á í sveitarstjórn en eigi í byggðarráði slíkan rétt þann tíma sem sveitarstjórn fellir niður fundi sína vegna sumarleyfis.“

Sambærileg breytingartillaga er gerð varðandi einstakar nefndir sveitarfélaganna, en þar er lagt til að á eftir 1. mgr. 40. gr. laganna komi ný málsgrein svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Sveitarstjórn, sem kjörin er bundinni hlutfallskosningu, skal heimila framboðsaðila sem fulltrúa á í sveitarstjórn en eigi nær kjöri í nefndir og ráð skv. 1. mgr. að tilnefna fulltrúa til að sitja fundi þeirra nefnda og ráða með málfrelsi og tillögurétti. Sveitarstjórn getur ákveðið í samþykktum sínum, sbr. 10. gr., að ákvæði 1. málsl. gildi um fleiri nefndir og ráð á vegum sveitarfélagsins.“

Þessi breytingartillaga gengur út á það að tryggja að framboðslistar, stjórnmálasamtök sem eiga fulltrúa í sveitarfélögum eða sveitarstjórnum, geti átt kost á að fylgjast með og taka þátt í starfi byggðarráða og/eða nefnda og ráða sveitarfélaganna jafnvel þó að þau eigi ekki kjörinn fulltrúa í viðkomandi nefnd eða ráði.

Í gildandi lögum er, eins og ég hef þegar vitnað í, ákvæði sem heimilar sveitarstjórn að ákveða að framboðs-

listar geti tilnefnt áheyrnarfulltrúa í slíkar nefndir. Þessi heimild hefur verið nýtt, m.a. í borgarstjórn Reykjavíkur en þar segir m.a. í samþykkt um borgarstjórn Reykjavíkur í 12. gr. þar sem fjallað er um forsætisnefnd borgarstjórnar Reykjavíkur, með leyfi forseta:

„Nú á framboðslisti sem fær kjörinn fulltrúa í borgarstjórn ekki fulltrúa í forsætisnefnd skv. 1. málsl. og skal hann þá tilnefna borgarfulltrúa úr sínum röðum sem áheyrnarfulltrúa í forsætisnefnd með málfrelsi og tillögurétt.“

Með sama hætti segir þar t.d. í 48. gr. um nefndir og ráð, með leyfi forseta:

„Framboðslista sem á fulltrúa í borgarstjórn er heimilt að tilnefna borgarfulltrúa eða varaborgarfulltrúa til að sitja fundi borgarráðs eða fagráða skv. 61. gr. með málfrelsi og tillögurétt, enda eigi hann ekki fulltrúa í viðkomandi ráði.“

Hér er sem sagt nokkur munur á því hvernig málið er nálgast, annars vegar með þessari breytingartillögu og þeirri reglu sem sett hefur verið í samþykkt um borgarstjórn Reykjavíkur og síðan hins vegar gildandi ákvæði, því að í gildandi lögum er einungis um að ræða heimildarákvæði sem er þá undir meiri hluta sveitarstjórnarinnar hverju sinni komið hvort hún vill heimila minnihlutaaðilum að tilnefna áheyrnarfulltrúa eða hins vegar eins og hér er lagt til að það sé sjálfstæður réttur viðkomandi framboðsaðila að tilnefna áheyrnarfulltrúa.

Í samþykkt um stjórn Hafnarfjarðarkaupstaðar, bæjarmálasamþykkt þar, er t.d. farin sú leið að segja í 61. gr. hennar, með leyfi forseta:

„Bæjarstjórn getur heimilað flokki eða framboðsaðila sem fulltrúa á í bæjarstjórn en ekki hefur fengið kjörinn bæjarráðsmann að tilnefna fulltrúa til setu í bæjarráði með málfrelsi og tillögurétt. Skylt er bæjarstjórn að gefa fulltrúa flokks/framboðsaðila kost á setu í bæjarráði með málfrelsi og tillögurétt þann tíma sem fundir bæjarstjórnar falla niður vegna sumarleyfa.“

Svipuð leið er farin, sýnist mér, í Kópavogi þar sem þessi heimild er bundin við bæjarstjórnina sjálfa, þ.e. hún getur sjálf ákveðið þetta en til þess þarf að sjálfsögðu meirihlutasamþykki.

Það er skoðun mín að þetta sé mikilvægt lýðræðismál, enda er tillögunni sem hér er flutt ætlað að auka lýðræðið í sveitarfélögunum. Það eru dæmi um það, bæði er stærðfræðilega hægt að sýna fram á það og síðan eru til ákveðin dæmi um slíkt að framboðslisti sem t.d. fær 10% atkvæða í sveitarstjórnarkosningum eigi engan fulltrúa í byggðarráði eða öðrum ráðum og nefndum sveitarfélagsins ef viðkomandi aðili er í minni hluta í sveitarstjórninni. Á sama tíma getur flokkur sem t.d. fær 5% eða 6% atkvæða átt fulltrúa í hverri einustu nefnd í gegnum samkomulag um aðild að meiri hluta.

Þessi staða leiðir til lýðræðishalla sem er full ástæða til að vinna gegn. Fyrir kjósendur sem í hlut eiga, fyrir kjósendur sem kjósa tiltekinn flokk á ekki að skipta máli hvort viðkomandi flokkur er í meiri hluta eða minni hluta. Þeir eiga alveg sama rétt til þess að umbjóðendur þeirra eða umboðsaðilar í sveitarstjórninni geti fylgst með og tekið þátt í stefnumótun og störfum viðkomandi sveitarfélags/sveitarstjórnar.

Nú hefur það heyrst í umræðum um þetta mál, því að ég hef áður tekið þátt í umræðum um þetta mál þegar ég beitti mér fyrir því sem forseti borgarstjórnar Reykjavíkur að umrædd áheyrnarfulltrúaákvæði voru sett inn í samþykkt um borgarstjórn Reykjavíkur, að þetta mundi bara leiða til þess að fulltrúum í viðkomandi byggðarráði eða viðkomandi nefnd mundi fjölga, hugsanlega um einn eða tvo. En sannleikurinn er sá að það er sífellt verið að færa fleiri verkefni og völd til sveitarfélaganna, til sveitarstjórnanna sem síðan hafa verið að færa verkefni og jafnvel ákvarðanir og umboð niður stigann hjá sér, má segja, til einstakra nefnda og ráða og það leiðir til þess að þeir fulltrúar, þeir stjórnmálaflokkar sem af einhverjum ástæðum, stærðfræðilegum væntanlega, eiga ekki fulltrúa í tilteknum nefndum geta ekki tekið þátt í stefnumótunarvinnu í viðkomandi málaflokki, í viðkomandi nefnd, fyrr en á allra síðustu stigum, þ.e. þegar málin koma til umfjöllunar í bæjarstjórninni sjálfri. Það getur þess vegna leitt til enn meiri og flóknari umræðu þegar málin eru fyrst undirbúin í einstökum nefndum af þeim sem þar eiga sæti en eru svo aftur tekin upp alveg frá grunni á fundum sveitarstjórnarinnar sjálfrar af þeim aðilum sem ekki hafa átt tök á því að koma að stefnumótuninni og málatilbúnaði strax á frumstigi. Ég held því að jafnvel þó að fjölga mundi í einhverjum nefndum og ráðum um einn eða tvo áheyrnarfulltrúa í vissum tilvikum, þá breyti það ekki því að umræðan og stefnumótunarvinnan getur orðið hnitmiðaðri í nefndum og ráðum sveitarfélags en að fá alla þá umræðu inn í sveitarstjórnina sjálfa.

Þetta eru meginrökin fyrir því að við flytjum þessa tillögu. Við teljum það mikilvægt lýðræðismál að tryggja öllum sem fara með umboð kjósenda í sveitarstjórn aðkomu að umræðum, tillögum og stefnumótun í nefndum og ráðum sveitarfélagsins og við teljum að það eigi að gera með því að viðkomandi framboð geti tilnefnt áheyrnarfulltrúa með málfrelsi og tillögurétti. Við teljum að þetta geti sömuleiðis leitt til hnitmiðaðri vinnu í sveitarfélögunum og að það sé í anda sveitarstjórnarlaganna að reyna að tryggja sem breiðasta samstöðu um afgreiðslu mála. Enda má rifja það upp að í sveitarstjórnarlögunum er hvergi talað um meiri hluta og/eða minni hluta. Í raun og veru er sveitarstjórnin fjölskipað stjórnvald þar sem allir sem fulltrúa eiga eða fá fulltrúa kosna í sveitarstjórn eiga jafnan rétt og eiga að koma að málum varðandi stefnumótun og hlutverki nefnda og ráða.

Við flutningsmenn þessa frumvarps leggjum til að framboðsaðilum verði tryggður þessi sjálfstæði réttur til að nefna áheyrnarfulltrúa í byggðarráð og í nefndir og ráð sveitarfélaganna, þannig að allar raddir fái að heyrast óháð því, eins og ég sagði í upphafi, hvort viðkomandi stjórnmálasamtök eru í meiri hluta eða minni hluta. Enda getur það verið býsna hverfult eins og við þekkjum mörg dæmi um af sveitarstjórnarstigi að meiri hlutar koma og fara og flokkur sem í dag er í meiri hluta getur verið í minni hluta á morgun og öfugt. Þetta höfum við t.d. séð í Reykjavík. Við getum tekið sem dæmi að í 1. meiri hluta núverandi borgarstjórnar, sem samanstóð af Sjálfstæðisflokki og Framsóknarflokki, var það tryggt að Framsóknarflokkurinn sem fékk um 6% atkvæða í kosningunum átti fulltrúa í hverju einasta ráði með atkvæðisrétti en til að mynda F-listinn, Frjálslyndi

flokkurinn, sem fékk 10% átti einungis áheyrnarfulltrúa. Nú hefur þetta snúist við, F-listinn með sín 10% er nú kominn með fulltrúa í hvert einasta ráð með atkvæðisrétti en það hefur komið í hlut Framsóknarflokksins að vera með áheyrnarfulltrúa. Þetta getur því verið hverfult og það á í raun og veru ekki að skipta máli, því að kjósandinn, íbúinn í sveitarfélaginu á alveg sama rétt. Hann á rétt á því að sá sem hann hefur kosið til trúnaðarstarfa eigi aðild að og geti tekið þátt í þeim trúnaðarstörfum sem fara fram á vettvangi sveitarfélagsins. Og með því að æ fleiri verkefni færast til sveitarfélaganna og sveitarstjórnirnar sjálfar eru að færa verkefni til nefnda og ráða á sínum vegum í ríkara mæli, jafnvel til fullnaðarafgreiðslu, þá verður þetta enn mikilvægara. Við leggjum því til þessar litlu breytingar á sveitarstjórnarlögunum

Ég legg svo til, virðulegur forseti, að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[16:49]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni fyrir að flytja frumvarp um breytingu á sveitarstjórnarlögum. Mér fannst rétt og skylt að vera viðstaddur þessa umræðu. Þetta er dálítið tímamótafrumvarp vegna þess að þetta er fyrsta frumvarp um sveitarstjórnarmál eftir að sveitarstjórnarmál fluttust yfir í samgönguráðuneytið. Það er ánægjulegt og ágætt að tekið skuli á því máli sem hér er flutt.

Ég hlustaði af athygli með og las að sjálfsögðu greinargerð sem fylgir með þessu frumvarpi um það sem gert hefur verið í borgarstjórn Reykjavíkur, með fulltrúana þar og reyndar í Hafnarfirði og Kópavogi líka. Varðandi lýðræðishallann og það að auka lýðræðið þá getur einnig verið, eins og fram kom, að flokkar sem ekki eru í meiri hluta og ekki hafa atkvæðamagn til að komast að séu þar inni, gætu bætt vinnubrögð í sveitarstjórninni sjálfri. Allt gott um það. Hins vegar vil ég hafa þann fyrirvara, virðulegi forseti, þótt ég leggist ekki gegn því, að mér finnst þetta athyglisvert, að bíða eftir og heyra umsagnir litlu sveitarfélaganna hvað þetta varðar. Það er í þessu, eins og svo mörgu öðru í sveitarstjórnarmálum, að það munar töluvert miklu á hvort menn eru að ræða um borgarstjórn Reykjavíkur eða sveitarstjórn Grímseyjarhrepps svo maður taki dæmi, eða sveitarstjórn Árneshrepps sem ég held að sé minni.

Ég tel eðlilegt að þetta fari sinn gang og nefndin, sem hv. þingmaður á sæti í og núverandi starfandi formaður samgöngunefndar, hv. þm. Ólöf Nordal, sendi það til umsagnar. Og ég mundi leggja það til að senda málið út til sveitarfélaganna allra, ekki eingöngu Sambands íslenskra sveitarfélaga. Mér finnst sjálfsagt að fá álit fulltrúa litlu sveitarfélaganna á þessu, hvort þau séu hlynnt málinu eða ekki. Inn í þetta blandast líka kostnaðurinn, þótt það sé kannski minnsta atriðið í umræðunni um aukið lýðræði. Engu að síður er rétt að hafa hann í huga.

Ég vil bara segja að gæta verður að rétti minni hluta. Hér var mikið rætt um það þegar breytingar voru gerðar á kosningum til Alþingis, voru það ekki 4% sem sett voru sem lágmark, sem flokkur þarf að fá til að eiga möguleika á að fá mann kjörinn á Alþingi. Svo er ekki í sveitarstjórnum og blandast auðvitað inn í þetta líka.

Virðulegi forseti. Ég þakka að lokum hv. þingmanni fyrir að leggja málið fyrir þingið. Ég vænti þess að nefndin taki það til yfirferðar eins og öll mál sem þangað koma. Gaman verður að sjá hvað kemur út úr því í umsögnum frá sveitarfélögum og hjá öðrum sem láta sig þetta mál varða, hvort sem við náum þessu í gegn á þessu þingi eða við frekari endurskoðun sveitarstjórnarlaga. En hér hefur brýnu og góðu máli verið hreyft.

[16:52]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir viðbrögð hans við þessu frumvarpi. Ég satt að segja áttaði mig ekki á þeirri staðreynd sem hann benti á, að þetta væri fyrsta frumvarp á sveitarstjórnarstigi eftir að málaflokkurinn var færður í samgönguráðuneytið, mér er heiður að fá að tala fyrir því. (**Gripið fram í:** Viðeigandi.) Kannski viðeigandi.

Mig langar aðeins að bregðast við því sem hann sagði, að það verði áhugavert að fá umsagnir allra sveitarfélaganna. Ég tel einboðið að samgöngunefnd muni leita eftir viðhorfum allra sveitarfélaga, Sambands íslenskra sveitarfélaga og hugsanlega fleiri aðila eftir atvikum. Ég geri mér grein fyrir því að einkum og sér í lagi smáum sveitarfélögum gæti vaxið í augum kostnaður við málið, ef því fylgir kostnaður.

Í frumvarpinu er út af fyrir sig ekki beinlínis tekið á því hvort áheyrnarfulltrúar mundu fá greitt með sama hætti og kjörnir fulltrúar. Sennilega er erfitt að komast undan því þótt þetta frumvarp taki ekki beinlínis á því. En það má vel vera að erfitt verði að komast hjá því og þá gæti málið þýtt einhvern kostnaðarauka fyrir sveitarfélög, ekki síst hin smærri.

En frá mínum bæjardyrum séð snýst málið fyrst og fremst um að tryggja ákveðið lýðræði og jafnvel að bæta umfjöllun um mál í sveitarfélögunum. Af því að ráðherrann gat um að ekki væri sérstakt lágmark til að fá fulltrúa kjörinn í sveitarstjórn eins og er á Alþingi, með fjórum prósentum eða fimm, má segja að þetta gerist sjálfkrafa í sveitarstjórnum þar sem eru bæjarfulltrúar eða hreppsnefndarmenn, að til að fá fulltrúa í sveitarstjórn þurfi framboðið í raun að fá einn sjöunda atkvæða, þ.e. 14%. Það getur verið eitthvað breytilegt eftir því hvernig atkvæðin skiptast en í meginatriðum má segja að það sé hinn raunverulegi þröskuldur að komast yfir til að fá fulltrúa kjörinn í sveitarstjórn, einhvers staðar í námunda við 14%, miðað við sjö manna sveitarstjórn. Í ellefu manna sveitarstjórn væri það í kringum 9% þannig að það er innbyggður í þessa tölu ákveðinn þröskuldur.

Sveitarstjórnir á Íslandi eru mjög fámennar miðað við það sem við þekkjum í kringum okkur. Þær eru fámennar í samanburði við Alþingi, þar sem eru 63 fulltrúar. Á bak við hvern kjörinn fulltrúa á Alþingi gætu verið 2.000–3.000 íbúar, eitthvað þess háttar svona í fljótu bragði. Í borgarstjórn Reykjavíkur eru sennilega 5.000 íbúar á hvern borgarfulltrúa eða 4.000. Það er örugglega einsdæmi í heiminum að fleiri íbúar séu á hvern kjörinn fulltrúa í bæjarstjórn

en á þingi. En þetta er tilfellið, að minnsta kosti er varðar hlutföllin milli borgarstjórnar Reykjavíkur og Alþingis.

Þróunin hefur verið sú undanfarin ár að sveitarfélög hafa sameinast og stækkað. Það er mjög jákvæð þróun að mínu mati. Um leið hefur sveitarstjórnarfólki, kjörnu sveitarstjórnarfólki, fækkað. Með því að sveitarstjórnir hafa verið sameinaðar hefur fjölgun sveitarstjórnarmanna aldrei verið sambærileg. Þegar tvö sveitarfélög, t.d. með sjö og níu sveitarstjórnarmönnum eða níu og fimm, sem alls ekki er óalgengt, verður nýja sveitarstjórnin níu manna eða í mesta lagi ellefu manna. Kjörnum fulltrúum í sveitarstjórnum hefur því fækkað.

Það má færa rök fyrir því að í því felist ákveðinn lýðræðishalli þegar fjölgar atkvæðum, kjósendum eða íbúum á bak við hvern kjörinn fulltrúa. Um það mætti hafa langa umræðu og fræðilega ef menn vildu og gæti verið skemmtilegt að skoða frekar í nefndinni. En það er kannski annað mál.

Við leggjum þetta upp þannig að mikilvægast sé að nálgast þetta út frá ákveðinni lýðræðisspurningu. Ég hef sannfæringu fyrir því af reynslu minni úr borgarstjórn Reykjavíkur, þótt það sé kannski ekki dæmigerð sveitarstjórn á íslenskan mælikvarða, að betri og gagnmerkari umræður fáist í nefndum og ráðum ef öll sjónarmið koma þar fram strax á frumstigi. Ég tel það æskilegra og betra fyrir málið í heild sinni en að einstakir flokkar eða fulltrúar komi ekki að málum fyrr en á síðustu stigum. Þá þarf í raun að rífa málið allt upp á nýtt og reiða fram öll gögn á nýjan leik o.s.frv. Við það eru því margir ókostir.

Ég vil líka geta þess að þegar við gerðum þessar breytingar og samþykktum í borgarstjórn Reykjavíkur þá var alger þverpólitísk samstaða allra flokka sem þar áttu sæti um að skynsamlegt væri að tryggja aðkomu allra flokka í nefndir og ráð. Ég hygg að í meginatriðum sé það viðhorf líka annars staðar.

Það er hárrétt hjá hæstv. samgönguráðherra að víða kunna menn að horfa í kostnaðaraukann og væri kannski mikilvægt að fá það fram. Ef það reynist sérstakt áhyggjuefni manna í þessu efni munum við væntanlega taka umræðu um það á vettvangi nefndarinnar. Hitt er þó ekki síður mikilvægt, að fá fram afstöðu til efnisinnihalds tillögunnar og þess sem við teljum okkur taka á með því að tryggja betra og bætt lýðræði í sveitarstjórnum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Veitingastaðir, gististaðir og skemmtanahald, 1. umr.

Frv. KolH o.fl., 348. mál (bann við nektarsýningum). — Þskj. 584.

[17:00]

Flm. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, nr. 85/2007. Flutningsmenn eru auk mín hv. þingmenn Álfheiður Ingadóttir, Árni Þór Sigurðsson og Atli Gíslason.

Frumvarpið er aðeins tvær greinar, sem sagt afar einfalt að sniði, og gengur út á að felld verði úr lögum um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald undanþáguheimild til nektarsýninga í atvinnuskyni á vínveitingastöðum. Eftir stæði því algjört bann við því að bjóða upp á nektarsýningar eða að gera með öðrum hætti út á nekt starfsmanna eða annarra sem á staðnum eru.

Frumvarpið á sér auðvitað nokkurn aðdraganda. Þessum lögum hefur verið breytt, ég held að þau hafi verið í heildarendurskoðun 2007. Þá var þessari grein er varðar nektardansstaði og næturklúbba breytt, lesa mátti úr stefnu þáverandi stjórnvalda að reyna ætti að sporna við þeirri tilhneigingu að vera með nektardansstaði og bjóða upp á nektarsýningar á veitingastöðum. Engu að síður var þessi undanþáguheimild byggð inn í greinina og hefur síðan valdið nokkrum styr.

Þannig háttar til í Reykjavíkurborg að meiri hluti Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Samfylkingar og þáverandi Frjálslynda flokksins fékk samþykkta í mannréttindayfirlýsingu Reykjavíkurborgar grein sem gengur út á það að Reykjavíkurborg og yfirvöld í Reykjavíkurborg vilji vinna gegn klámvæðingu og vændi og af þeim sökum sé mikilvægt að sporna áfram við rekstri nektardansstaða í borginni. Þetta mun vera í mannréttindastefnu Reykjavíkurborgar og unnið hefur verið samkvæmt þessari grein í nokkrum málum sem hafa komið upp þegar nektardansstaðirnir þrír sem starfræktir hafa verið innan borgarmarkanna hafa verið að sækja um endurnýjun starfsleyfa.

Í ágúst 2007 komu fréttir af því að útlit væri fyrir að þessum þremur nektardansstöðum yrði lokað þar sem leyfisveitandi, sem er lögreglustjórinn í Reykjavík, hefði lýst þeirri afstöðu sinni að undantekningarlaust eigi að neita skemmti- og vínveitingastöðum um heimild til nektardans. Síðan hef ég ekki fylgst grannt með því, hæstv. forseti, hvort af þessum lokunum hefur orðið en í öllu falli geri ég ráð fyrir því að þessi stefna sé enn við lýði í Reykjavíkurborg þó að nýr meiri hluti hafi tekið þar við.

Þetta nefni ég nú vegna þess að það er kannski fyrst og síðast í Reykjavíkurborg sem þessir staðir hafa verið að hasla sér völl þó að Kópavogur hafi reyndar til skamms tíma hýst stað af þessu tagi. Mér er ekki fullkunnugt um þær samþykktir yfirvalda í Kópavogi sem lúta að þessum stöðum en eitthvað held ég að þau sjónarmið sem ég hér tala fyrir séu að ná eyrum þeirra sem þar fara með völd líka, í öllu falli vona ég það.

Nú er það svo, hæstv. forseti, að sérfræðingar um kynferðisofbeldi hafa bent á að í skjóli nektardansstaða þrífist í mörgum tilfellum eiturlyfjasala og vændi, auk þess sem erfitt sé að ganga úr skugga um hvort þær stúlkur sem starfa á slíkum stöðum séu neyddar til starfans eður ei. Í tilefni af 16 daga átaki gegn kynbundnu ofbeldi hér á landi fyrr á þessum vetri ritaði Margrét Steinarsdóttir, lögfræðingur Alþjóðahússins, grein í *Morgunblaðið* — það mun hafa verið þann 3. desember 2007, og yfirskriftin var „Um mansal á Íslandi“. Í grein Margrétar kemur fram að á fundi íslenskra samstarfsaðila í þriggja ára tilraunaverkefni gegn mansali hafi fulltrúar Alþjóðahúss, Kvennaathvarfs, Stíga-

móta, lögreglunnar og félagsþjónustunnar allir staðfest að þeir hafi átt samskipti við fórnarlömb mansals hér á landi.

Virðulegi forseti. Það þarf því enginn að velkjast í vafa um að sú alþjóðlega glæpastarfsemi sem gengur út á að hagnýta sér bága stöðu kvenna til að leiða þær út í vændi eða aðra kynlífsþjónustu teygi anga sína hingað til lands og hafi jafnvel fest hér rætur. Auk greinar Margrétar Steinarsdóttur má í þessu sambandi nefna skýrslur dóms- og kirkjumálaráðuneytisins um vændi, þ.e. starfshóps sem dóms- og kirkjumálaráðuneytið og hæstv. dóms- og kirkjumálaráðherra setti á laggirnar 2001 og reyndar aftur 2002. Þar er um að ræða skýrslur sem greina frá félagslegu umhverfi vændis á Íslandi og rannsóknum á umfangi vændis. Varðandi þessi sjónarmið má einnig vitna til þemaheftis *Nordisk institutt for kunnskap om kjønn* , sem kom út árið 2002, en þar er fjallað um mansal og tengslin milli mansals og vændis.

Í ljósi þess að líkur eru á að vændi og mansal þrífist í skjóli nektardansstaða er erfitt að finna rök fyrir því að lögin veiti heimild til undanþágu frá almennu reglunni um að nektarsýningar skuli óheimilar á veitingastöðum. Ástæðan fyrir banninu á sínum tíma var jú að nýta það í baráttunni gegn vændi og mansali en undanþáguákvæðið gerir ekkert annað en að stríða gegn því meginmarkmiði.

Hæstv. forseti. Umræða undangenginna ára um kynlífsþrælkun kvenna um allan heim hefur kennt okkur til hvaða úrræða hægt er að grípa. Þau úrræði hafa verið kynnt til sögunnar hér á landi, m.a. í frumvarpi þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um fórnarlambavernd, sem síðast var flutt á 133. þingi, á þskj. 39, og sömuleiðis í frumvarpi um að kaup á vændi verði gerð refsiverð. Það var síðast flutt sem breytingartillaga við frumvarp til almennra hegningarlaga á 133. þingi en kom reyndar ekki til atkvæða af ákveðnum ástæðum. En ef ég man rétt, ef mér skjöplast ekki í þeim fjölda þingmála sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum verið að leggja fram upp á síðkastið, minnir mig að þetta mál sé komið fram á nýjan leik og ég geri ráð fyrir að það gangi þá sinn gang á þessu þingi og vonandi nær það að koma til atkvæða. Það er nú þannig að þegar maður er búinn að tala oft fyrir sömu þingmálunum þá ruglast maður í því á hvaða þingi það er og kannski eðlilegt að fólk sjái í gegnum fingur við mann hvað þetta varðar.

Hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa ítrekað hvatt til þess að Palermo-samningurinn og viðauki við hann, þar sem segir m.a. að stjórnvöld skuli tryggja fórnarlömbum mansals vernd, ráðgjöf og upplýsingar, verði fullgiltur hér á landi. Við höfum líka auglýst eftir aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar gegn mansali, án árangurs þar til nú að í lok 16 daga átaksins, sem áður er nefnt, gegn kynbundnu ofbeldi, tilkynnti hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, að bætt skyldi úr í þessum efnum og unnin skyldi aðgerðaáætlun. Hefur nú verið settur á laggirnar starfshópur í félagsmálaráðuneytinu sem á að vinna að því að skila tillögu að aðgerðaáætlun til ráðherrans. Ég vil því lýsa því yfir að með tilkomu Samfylkingarinnar í ríkisstjórn eru að verða einhverjar breytingar því að hér hefur verið talað fyrir daufum eyrum þing eftir þing við hæstv. dómsmálaráðherra, Björn Bjarnason, varðandi úrbætur í þessum efnum. Ég fagna því að nú skuli eiga að gera einhverja bragarbót og þá undir forustu samfylkingarráðherrans, hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur.

Það að gera aðgerðaáætlun gegn vændi og mansali er auðvitað fyrirmynd frá Norðurlöndunum og við erum skuldbundin samkvæmt ályktunum sem samþykktar hafa verið á vettvangi Norðurlandaráðs að gera slíkt. Einnig hefur Evrópusambandið unnið ötullega að því að búa til samning fyrir sitt leyti sem við erum í sjálfu sér líka skuldbundin að innleiða. Okkur verður á endanum ekki stætt á öðru en að reka af okkur slyðruorðið í þessum efnum.

Það er mat flutningsmanna þessa frumvarps, hæstv. forseti, að nauðsynlegt sé að komast að rótum vandans. Að okkar mati verður það ekki gert nema með því að reyna að hafa áhrif á eftirspurnina eftir líkama kvenna til kynlífsathafna. Það verður einungis gert með því að koma ábyrgðinni þangað sem hún á heima, þ.e. á kaupendur vændis. Sú tillaga nýtur nú stuðnings yfirgnæfandi meiri hluta þjóðarinnar, samkvæmt nýlegri skoðanakönnun Capacent, en þrátt fyrir það hafa íslensk stjórnvöld enn ekki sýnt kjark til að fara þá leið. Ég heiti því að svo lengi sem mér endist kraftur til skal ég reyna að koma slíkri tillögu í gegnum atkvæðagreiðslu hér á Alþingi Íslendinga og það sem allra fyrst.

Virðulegi forseti. Það vekur óneitanlega athygli hversu erfitt virðist vera að fá íslensk stjórnvöld til að axla ábyrgð á þeim mannréttindabrotum sem vísbendingar eru um að framin séu hér á landi. Meira að segja þegar samþykktar eru úrbætur á lagaumhverfi, í formi þeirrar greinar sem hér um ræðir í lögum um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald, þ.e. 4. gr., þarf að veita afslátt frá almennu reglunni í formi undanþáguákvæða, eins og því sem hér er lagt til að verði fellt úr lögunum. Ég lít svo á að þetta frumvarp sé hluti af baráttunni gegn mansali, auk þess sem ég tel að það muni efla almenna siðgæðisvitund og meðvitund um siðræn gildi í samfélaginu. Eins og ég sagði, og hef komið að í máli mínu hér á undan, leggjum við hér til, flutningsmenn, að undanþága til nektarsýninga á veitingastöðum verði felld brott úr íslenskum lögum. Ég tel að það væri sómi fyrir Alþingi Íslendinga að samþykkja frumvarpið á yfirstandandi þingi. Ég vona að hæstv. samgönguráðherra, sem hér situr, og undir hvern málið heyrir, sé mér sammála og treysti því að málið fái skjóta afgreiðslu í nefnd og komi hér aftur til afgreiðslu á Alþingi eftir 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

[17:11]

Útbýting:

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 442. mál, stjfrv. (utanrrh.), þskj. 705.

Evruvæðing efnahagslífsins, 440. mál, fsp. BjH, þskj. 697.

Gjaldmiðilsmál, 439. mál, fsp. BjH, þskj. 696.

Skipulagsbreytingar í Stjórnarráðinu, 441. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 704.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður,

403. mál, nál. meiri hluta allshn., þskj. 702; brtt. meiri hluta allshn., þskj. 703.

Athugun á hagkvæmni lestarsamgangna, fyrri umr.

Þáltill. ÁÞS o.fl., 402. mál. — Þskj. 650.

[17:12]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um athugun á hagkvæmni lestarsamgangna sem ég flyt ásamt ellefu öðrum þingmönnum, hv. þingmönnum Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, Björk Guðjónsdóttur, Siv Friðleifsdóttur, Hönnu Birnu Jóhannsdóttur, Atla Gíslasyni, Álfheiði Ingadóttur, Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur, Bjarna Harðarsyni, Gunnari Svavarssyni, Katrínu Júlíusdóttur og Kolbrúnu Halldórsdóttur.

Tillagan hljóðar þannig með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela samgönguráðherra að láta kanna hagkvæmni lestarsamgangna milli Keflavíkurflugvallar og Reykjavíkur annars vegar og léttlestakerfis innan höfuðborgarsvæðisins hins vegar. Kannaðir verði kostir þessa samgöngumáta og gallar, sem og hugsanlegar leiðir. Sjónum verði einkum beint að kostnaði og ávinningi samfélagsins og efnahagslegum, umhverfislegum og skipulagslegum áhrifum. Í þessu skyni verði leitað til sérfræðinga innan lands og utan. Niðurstöður athugunarinnar liggi fyrir í árslok 2008.“

Þessari tillögu fylgir síðan allítarleg greinargerð og þar er m.a. vakin athygli á því að í þjóðfélagsumræðu vítt og breitt um heiminn komi fram að fólk er almennt meðvitaðra nú en áður um að vel flest í hegðun mannanna hefur áhrif á umhverfið og þar með að sjálfsögðu á öll þau lífsskilyrði og afkomumöguleika sem við búum komandi kynslóðum.

Samgöngumálin eru að sjálfsögðu veigamikill þáttur í þessu samhengi og víða er það þannig að mengun og neikvæð áhrif samgangna, einkum og sér í lagi bílaumferðar, eru orðin eitt af stærstu viðfangsefnum í umhverfismálum ekki síst á þéttbýlissvæðum. Það er því að okkar mati mikilvægt að horfa á markmið og leiðir í samgöngumálum með þessum gleraugum umhverfismálanna.

Íslensk stjórnvöld hafa sett sér margvísleg markmið þegar kemur að umhverfisáhrifum samgangna, m.a. að draga úr losun koltvíoxíðs frá samgöngum þannig að hún verði árið 2010 ekki meiri en hún var árið 1990. Það eru líka umhverfisleg markmið að takmarka notkun jarðefnaeldsneytis, að samgöngur ógni ekki vistkerfum. En umhverfisáhrif samgangna eru auðvitað margs konar og lúta að hlutum eins og loftmengun, gróðurhúsaáhrifum, áhrifum á heilsu, hávaða, það eru sjónræn áhrif o.s.frv.

En samgöngurnar eiga sér fleiri hliðar og þar á meðal efnahagslegar. Það er sem sagt mikilvægt að hafa í huga að í samgöngumálum þarf að taka með í reikninginn kostnað, samfélagslega arðsemi, hagkvæmni í samgöngum o.s.frv. Sérstaklega á það við þegar menn eru að meta forgangsröðun framkvæmda og fjárfestinga í samgöngumálum. Það er mikilvægt að taka inn í slíkar greiningar félagshagfræðilegar greiningar, ef svo má segja, sem m.a. Hagfræðistofnun Háskóla Íslands hefur gert athuganir á. Það er líka mikilvægt að huga að heilbrigðismálum í tengslum við samgöngur og er ég þá að vísa til lýðheilsu, einkum og sér í lagi að samgöngur skaði heilsu fólks sem minnst. Það er mikilvægt að huga að umferðaröryggismálum, slysum, umferðarmenningu, skipulagslegum atriðum o.s.frv.

Ég hef orðið var við það í fjölmiðlaumræðu upp á síðkastið að þessi tillaga, sem við tólf þingmenn úr öllum stjórnmálaflokkum höfum lagt fram, hefur vakið allnokkra athygli og fengið nokkuð jákvæða umfjöllun nánast hvarvetna enda þótt ýmsir hafi spurt hvort hér sé á ferðinni mál sem getur reynst þjóðhagslega hagkvæmt, hvort þetta sé ekki of dýrt og við of fá til að standa undir slíkum kerfum.

Nú kann auðvitað vel að vera að svona ítarleg athugun mundi leiða það í ljós. Í þessu samhengi hefur verið vísað til þess að fyrir nokkrum árum fór fram athugun, annars vegar af hálfu Orkuveitu Reykjavíkur, á hagkvæmni á járnbraut milli Reykjavíkur og Keflavíkur, og hins vegar á vegum Reykjavíkurborgar, um svokallaðar léttlestir innan höfuðborgarsvæðisins. Það kemur fram í greinargerð með tillögunni að ekki hafi verið talið hagkvæmt að ráðast í slík verkefni vegna þess að kostnaðurinn væri of mikill miðað við arðsemi.

Það er þó mikilvægt að hafa það í huga í þessu samhengi að þessar athuganir voru í raun eingöngu hráar kostnaðarathuganir miðað við gefnar forsendur um farþegafjölda. Þessar athuganir tóku ekki inn í dæmið það sem má kalla þjóðhagsleg áhrif, svo sem vegna umhverfismála, svo sem vegna þess að hér væri verið að nýta innlenda orku í staðinn fyrir innflutt jarðefnaeldsneyti. Tóku ekki með í reikninginn áhrifin af bættri lýðheilsu og færri umferðarslysum. Tóku ekki með í reikninginn áhrifin af styttri ferðatíma, m.a. fyrir þá sem mundu nýta sér slíkar lestir. Þannig að það er ljóst að félagshagfræðileg greining, sem svo má kalla, fór í raun ekki fram á þessum verkefnum. Það er í raun ekki hægt að taka afstöðu til verkefna af þessum toga öðruvísi en að hafa alla þessa heildarmynd fyrir framan sig.

Þetta er auðvitað mikilvægt verkefni þegar við horfum á fjárfestingar og framkvæmdir í samgöngumálum í heildina tekið og til langs tíma litið, og ég tel að það sé mikilvægt að við gerum það. Hér er um gríðarlega fjármuni að ræða sem verið er að leggja í uppbyggingu samgöngumannvirkja á hverju ári og ég tel mikilvægt að við horfum á það fjármagn með heildarhagsmuni að leiðarljósi og hvað skilar þjóðarbúinu mestu til langs tíma litið ekki eingöngu til fárra ára.

Ég vil líka geta þess að frá því að lauslegar athuganir voru gerðar, sem ég hef vísað til, hefur heilmikið gerst í samfélaginu. Varðandi athugun á hagkvæmni járnbrautar eða lestar milli Reykjavíkur og Keflavíkursvæðisins vil ég kannski fyrst geta þess að umsvif hafa aukist heilmikið á Suðurnesjum á undanförnum árum. Við höfum séð að farþegum um Keflavíkurflugvöll og um Leifsstöð hefur fjölgað mjög og þrátt fyrir verulega stækkun í flugstöðinni á Keflavíkurflugvelli virðist enn sem hún sé of lítil og þjóni ekki nægilega vel þeim mikla fjölda sem þar fer um. Það lætur nærri að fjöldi erlendra ferðamanna sem fer um Leifsstöð hafi tvöfaldast á síðastliðnum tíu árum og hann gæti enn aukist eða enn tvöfaldast á næstu sex til átta árum samkvæmt spám sem ég hef kynnt mér m.a. frá Ferðamálaráði.

Einnig verður að geta þess að mjög mikil breyting hefur orðið á atvinnustarfsemi og landnotkun á Miðnesheiði. Með því að bandarískri herinn er farinn hefur orðið þar uppbygging sem bæði hefur orðið miklu hraðari en nokkurn óraði fyrir og með öðrum hætti en nokkur gat séð fyrir þegar athuganir voru gerðar á þessu máli fyrir fimm til sex eða sjö árum. Því má segja að uppbygging háskólasamfélagsins á gamla varnarsvæðinu, og öll sú þjónusta sem þau breyttu not hafa í för með sér, muni leiða til mjög mikilla umsvifa og krafna og það kalli því allt á góðar, öruggar og visthæfar samgöngur á milli Reykjavíkur og Keflavíkurflugvallar.

Varðandi höfuðborgarsvæðið og hugmyndir um léttlest þar hafa líka orðið heilmiklar nýjar og breyttar áherslur í umræðunni um samgöngumál. Ég held að fólk geri sér almennt betur og betur grein fyrir því að við munum ekki leysa verkefnin á sviði samgöngumála á höfuðborgarsvæðinu með því að leggja æ meira í ný og ný umferðarmannvirki. Það er lögmál sem allar þjóðir þekkja að eftir því sem götur eru breikkaðar og afkastageta þeirra aukin mun það leiða til meiri og meiri umferðar þannig að það getur aldrei orðið nema tímabundin lausn.

Mér finnst fróðlegt í þessu sambandi, af því að umræða um þetta mál fór fram fyrir nokkrum árum, og þá, eins og ég sagði, þótti mönnum þetta vera framandi hugmyndir og kostnaðarsamar og yrði sennilega ekki ráðist í. En á þeim tíma, 17. september 2003, skrifaði leiðarahöfundur *Morgunblaðsins* um þetta mál og vísaði m.a. í viðtal við undirritaðan í sama blaði þar sem ég var að rekja skýrslu Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands um þjóðhagslegan ávinning af eflingu almenningssamgangna. Þetta er árið 2003 og þar er vakin athygli á því að þjóðhagslegur ávinningur af öflugu almenningsvagnakerfi á höfuðborgarsvæðinu væri á bilinu 5–6 milljarðar á ári á verðlagi þess tíma sem athugunin var gerð, og var hún þá þegar orðin nokkurra ára. En þá segir leiðarahöfundur *Morgunblaðsins*, árið 2003, m.a. með leyfi forseta:

„Það er erfitt að horfa fram hjá slíkum þjóðhagslegum ávinningi ekki síst þegar ljóst er að umferðarmannvirki þau er fyrst og fremst greiða fyrir umferð einkabíla eru ekki einungis mjög kostnaðarsöm og plássfrek heldur leysa ekki vandann til frambúðar. … Þrátt fyrir þann stofnkostnað sem þeim fylgir eru slíkar léttlestir afar áhugaverður kostur, ekki síst ef á móti er veginn kostnaður við framkvæmdir tengdar umferð einkabíla svo sem við mislæg gatnamót og bílastæðahús. Einfalt léttlestakerfi gæti án efa verið sú framtíðarlausn á höfuðborgarsvæðinu er stuðlaði að markvissari og vistvænni borgarþróun en hingað til hefur átt sér stað á Íslandi.“

Þetta var umfjöllun leiðarahöfundar *Morgunblaðsins* um þetta mál árið 2003 og þessi viðhorf hafa örugglega ekki breyst á þeim bæ nema síður sé.

Ég vil líka nefna þann þátt sem lýtur að orkugjöfunum í samgöngum. Ég hef verið að benda á það að með lestum er unnt að breyta orkunotkun í samgöngum talsvert, þ.e. að flytja áherslu yfir á innlendan orkugjafa, rafmagn sem er mengunarfrítt, frá því að nota innflutt jarðefnaeldsneyti. Sannleikurinn er sá að raforka hefur lítið sem ekkert verið notuð til að knýja samgöngutæki hér á landi jafnvel þótt hún sé ódýr í framleiðslu og að mestu endurnýjanleg auðlind ef svo má segja. Þannig að ég held að þarna séu miklir möguleikar fyrir okkur Íslendinga að leggja okkar lóð á vogarskálarnar.

Mér þykir líka fróðlegt að vekja athygli á því að víða í löndunum í kringum okkur er uppbygging á lestarsamgöngum fjármögnuð með sama hætti og almenn uppbygging í samgöngukerfinu, þ.e. í vegakerfinu. Markaðir tekjustofnar til vegagerðar, sem eru innheimtir í formi bensíngjalda, olíugjalda, þungaskatta, þar sem það er, eða bifreiðagjalda, fara sem sagt í fjárfestingu og innviði samgöngukerfisins heildstætt. Einnig til almenningssamgangna og þar með talið til uppbyggingar á lestarkerfum. Þetta er t.d. gert í Þýskalandi þar sem markaðir tekjustofnar fara einnig í almenningssamgöngur og þetta þykir hverjum manni þar eðlilegt og það hefur leitt til mikillar notkunar á lestum, bæði innan borga og á milli svæða, enda þótt bílaeign í Þýskalandi sé tiltölulega mikil. Þannig að þarna eru ekki andstæður að mínu viti. Það eru ekki andstæð sjónarmið að tala fyrir auknum almenningssamgöngum, bættum almenningssamgöngum og nýjum orkugjöfum í almenningssamgöngum annars vegar og síðan að vilja búa vel að einkabílnum.

Það er einfaldlega þannig að samgöngur gegna lykilhlutverki í nútímasamfélagi. Hreyfanleikinn er jafnvel talinn mælikvarði á samkeppnishæfni einstakra samfélaga og þar vill að sjálfsögðu enginn verða undir. Með vaxandi fólksfjölda og aukinni ferðaþörf samhliða kröfum um meiri þægindi, minni mengun og með alþjóðlegum skuldbindingum í umhverfis- og loftslagsmálum er því brýnt að leita nýrra leiða í samgöngum hér á landi ekki síst í þéttbýlinu. Það er m.a. með (Forseti hringir.) þetta í huga, og önnur atriði sem ég hef þegar rakið, að þessi tillaga er flutt, hæstv. forseti. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til síðari umræðu og hv. samgöngunefndar.

[17:28]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef nú kannski ekki miklu við það að bæta sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði hér en vil þó segja að mál af þessu tagi er auðvitað gríðarlega mikið framfaramál. Það er orðið löngu tímabært að gera könnun af því tagi sem hér er lagt til. Ef okkur er alvara í því að ætla að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda þá gerum við það best með því að endurskoða samgöngurnar. Það gerum við auðvitað fyrst og fremst hér á Stór-Reykjavíkursvæðinu þar sem umferð einkabíla er mest og losun frá einkabílnum þar af leiðandi langhæst og vegur þyngst.

Við hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum ítrekað lagt fram þingmál sem lúta að því að efla almenningssamgöngur, reyndar ekki bara á höfuðborgarsvæðinu heldur úti um allt land. Enda samrýmist það stefnu flokksins og grundvallarstefnumiðum hans um hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar. Nýjungar í samgöngumálum eru hlutir sem við höfum verið að kynna okkur og koma fram og kristallast í tillögu af því tagi sem hér er talað fyrir.

Hæstv forseti. Ég fagnaði því hversu mikla athygli þessi tillaga vakti í fjölmiðlum þegar hún kom fram. En ekki virðist vera jafnmikill áhugi á henni hér á Alþingi því að þingmenn hafa ekki verið að kveðja sér hljóðs. Ég treysti

því samt að hæstv. samgönguráðherra, sem hér er staddur, komi til með að segja álit sitt á henni. Ég treysti því að hæstv. samgönguráðherra, sem situr hér á þingi fyrir Samfylkinguna, rifji nú upp kosningaloforðin um umhverfismarkmiðin og átti sig á þeim markmiðum sem hæstv. umhverfisráðherra hefur talað hér fyrir varðandi takmörkun á losun gróðurhúsalofttegunda.

Það er gríðarlegt verkefni að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um 25–40% á næstu tólf árum. Það gerum við aldrei, við komum aldrei neinu í kring í þeim efnum ef við ætlum ekki að breyta samgöngumáta hér á höfuðborgarsvæðinu. Hæstv. samgönguráðherra, ábyrgðin er talsvert mikil sem hvílir á þeim manni sem fer með samgöngumál á þeim tímum sem við nú lifum.

Það hefur verið afar athyglisvert að skoða nýju tillögurnar sem hafa verið til sýnis í Listasafni Reykjavíkur um skipulag í Vatnsmýrinni. Maður tókst allur á loft þegar maður sá að Skotarnir, sem gerðu tillöguna sem hlaut 1. verðlaun, höfðu jafnvel gert sér í hugarlund að í framtíðinni gæti verið lestartenging til Keflavíkur, og það ekki nein venjuleg lestartenging heldur einhvers konar segullest, magnetic levitation train upp á engilsaxnesku, þ.e. lest sem fer með gríðarlegum hraða og lyftist, að því er mér skilst, frá jörðu og snertir hvergi teina þannig að viðnámið verður eins lítið og hugsast getur.

Þetta var bara hægt í vísindaskáldsögunum þegar ég var ung kona. (**Samgrh.:** Fljúgum til Keflavíkur.) Fljúgum til Keflavíkur, segir hæstv. samgönguráðherra. Það er stundum sagt um okkur vinstri græna að við viljum hverfa aftur til fortíðar, ég segi við hæstv. samgönguráðherra: Komum til framtíðar og förum í segulknúna lest sem gæti farið á átta til tíu mínútum frá miðborg Reykjavíkur til Keflavíkur. Hugsum stórt, sköpum framtíðina, það getum við gert hér á Alþingi Íslendinga með því að samþykkja umrædda tillögu, fara strax í þá vinnu sem þar er lögð til og tryggja að umhverfisvænar samgöngur og öflugar almenningssamgöngur verði að veruleika í okkar landi.

[17:32]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Í framhaldi af þeirri umræðu sem hér hefur farið fram um þingsályktunartillögu sem 12 þingmenn úr öllum flokkum flytja um athugun og hagkvæmni lestarsamgangna, þá er það ágætt hvað tillagan hefur fengið mikla athygli í fjölmiðlum og mikið verið rætt um hana, það er hið besta mál. Ég vil koma aðeins inn í umræðuna vegna þess að það er alveg klárt að í stefnuyfirlýsingu þeirrar ágætu ríkisstjórnar sem nú situr er fjallað mjög mikið um samgöngumál, að ráðist verði í stórátak í samgöngumálum og aukin áhersla lögð á umferðaröryggi og almenningssamgöngur og ríkisstjórnin muni beita sér sérstaklega fyrir úrbótum í samgöngukerfi höfuðborgarsvæðisins. Eftir þessu er verið að vinna þó að vafalaust finnist mörgum það ganga of hægt og sá sem hér stendur er einn af þeim vegna þess að hann er óþolinmóður og vill hrinda framkvæmdum sem fyrst í gang.

Tillagan sem hér er flutt er tillaga til þingsályktunar um það að fela samgönguráðherra að láta kanna hagkvæmni lestarsamgangna milli Keflavíkur og Reykjavíkur annars vegar og hins vegar léttlestakerfi á höfuðborgarsvæðinu, að kannaðir verði kostir og gallar þessa, eins og þarna kemur fram. Kostirnir eru vafalaust margir en gallarnir eru örugglega líka einhverjir og þá sérstaklega kostnaðurinn. Þó svo að ekki sé tekið tillit til umhverfiskostnaðar í þeim tveimur skýrslum sem hv. þingmaður hefur rætt um og ég hef lesið yfir, þá virðist mér það því miður þannig ef skoðuð er skýrsla gerð fyrir Orkuveitu Reykjavíkur af umhverfis- og tæknisviði, dags. 26. júlí 2002, gerð af Ístaki, um hagkvæmniúttekt á járnbraut milli Reykjavíkur og Keflavíkur, annar áfangi, samantekt, að niðurstöðutölurnar frá sjónarhóli hagkvæmni séu þannig að framkvæmdin sé ekki réttlætanleg miðað við þær forsendur sem voru notaðar.

Það getur vel verið að það eigi við í þeirri skýrslu sem 1. flutningsmaður tillögunnar, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, fjallaði um að það komi fram að sennilega séum við Íslendingar allt of fá til að standa undir þessum kostnaði. En sannarlega er það framfaramál og sannarlega er það þannig að umhverfismálin eru og hafa mikið vægi og okkur er alvara í því að minnka losun gróðurhúsalofttegunda í samgöngum sem annars staðar en spurningin er bara: Hvað er best?

Vegna þess að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir ræddi um lestina sem átti að fara milli Reykjavíkur og Keflavíkur á 10 mínútum þá þótti mér dálítið athyglisvert, ef ég hef heyrt það rétt, ég tek það reyndar skýrt fram að ég á eftir að hlusta á það aftur, að í Silfri Egils í viðtali Egils Helgasonar við tvo arkitekta hafi komið fram að það gæti tekið 10 mínútur að komast frá Reykjavík, nú veit ég ekki hvaðan, til flugvallarins hvar sem hann verður þegar menn voru að tala um breytinguna á Vatnsmýrinni. Þetta þótti mér nokkuð merkilegt og það getur vel verið að tækninni fleygi fram og það verði hægt að skutla okkur suður í Keflavík á 10 mínútum í lest en ansi er ég hræddur um að kostnaðurinn muni vaxa dálítið við þann stofnkostnað og ekki bætir það þá rekstrarskilyrðin sem í raun og veru fengu falleinkunn í þessari skýrslu sem gerð var í júní 2002.

Það er margt sagt um þetta og hvað er best varðandi almenningssamgöngur. Þær þurfum við að sjálfsögðu að efla, sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu vegna þess að það er ódýrari leið en fjölga akbrautum og byggja mislæg gatnamót og allt það þó svo að það þurfi auðvitað líka að gera vegna þess að við erum langt á eftir hvað það varðar.

Það hefur margt verið rætt og til mín kom maður sem heitir Helgi Pétursson, fyrrverandi borgarfulltrúi í Reykjavík, nú starfsmaður Orkuveitu Reykjavíkur. Hann ræddi við mig um þetta og skýrði mér frá ferð sem hann hafði farið á vegum Orkuveitu Reykjavíkur til Tórínó á Ítalíu þar sem var verið að skoða strætisvagna sem mér skilst að séu nú orðnir 35 talsins, vagna sem byggja á svokallaðri spantækni sem ég kann ekki að útlista vel. Spantækni hefur verið notað á Íslandi og einhverjir munu nota hana núna seinni partinn, kannski byrjaðir að nota við eldamennsku í kvöld en þar er notað rafmagn en spantækni byggist á því að strætisvagnar eru búnir henni og þar sem þeir koma á stoppistöðvarnar þá á sér stað einhver snögg snerting tveggja flata sem hleður þá batteríið inni í strætisvögnunum til næstu ferðar. Það gerir það að verkum sem mér skilst að sé best við þetta, að batteríin geta orðið minni en annars hefði verið. Þetta er

enn ein aðferðin sem býðst, í þingsályktunartillögunni er fjallað um vetnisstrætóana sem eru tveir eða þrír, metangasbílana og allt þetta sem gert hefur verið, flottar og fínar tilraunir. En þetta atriði sem ég geri hér að umtalsefni sem þessi ágæti maður, Helgi Pétursson, hefur lýst svo faglega fyrir mér er auðvitað atriði sem ber að skoða líka og hafa í huga vegna þess að alla þessa þætti þurfum við að skoða.

Ég segi þetta líka, virðulegi forseti, í því samhengi að ég hef farið á nokkuð marga fundi og sýningar þar sem er verið að tala um hina umhverfisvænu bíla og allt það sem á að vera í framtíðinni, sem er hið besta mál, og þá finnst mér það enn þá vera þannig að það fer dálítið eftir því við hvern ég er að tala og hvaðan þeir koma, úr hvaða fyrirtækjarekstri eða úr hvaða geira, sem menn útlista hver verði framtíðarorkugjafinn í bílum í framtíðinni. Mér finnst það ákaflega merkilegt að einhvern veginn finnst mér flestir tala fyrir því að það verði einhvers konar eldsneytishreyfill, bensín eða dísill en rafmagn er það sem verður ofan á þar sem menn hreinlega stinga bílnum í samband að kvöldi og þegar næturtaxtinn tekur við hjá viðkomandi orkuveitu þá fara batteríin að hlaðast upp fyrir morgundaginn. Það skyldi þó ekki vera að þessi spantækni sem þeir eru að þróa og nota í strætisvagnakerfinu í Tórínó og eru komnir með 35 bíla sé eitthvað sem við eigum að skoða líka vegna þess að kostnaðurinn yrði minni?

Virðulegi forseti. Í ályktunum í skýrslu sem heitir *Léttlestir á höfuðborgarsvæðinu* sem gerð var fyrir borgarverkfræðinginn í Reykjavík, dagsett í febrúar 2004, eru í lok hennar dregnir fram ýmsir hlutir sem gera það að verkum, eins og hv. þingmaður ræddi líka um, að kostnaðurinn er við þær er svo mikill og rekstrarkostnaðurinn hár og tekjurnar litlar að telja verður þann kost óhagkvæman, a.m.k. enn þá.

Virðulegi forseti. Það má enginn skilja orð mín þannig að ég sé að segja að þessi þingsályktunartillaga eigi ekki rétt á sér. Hún er hið besta mál eins og ég sagði í upphafi máls míns og fer sína leið til samgöngunefndar og ef samgöngunefnd kemst að þeirri skoðun að við eigum að láta skoða þetta betur þá gerum við það auðvitað en það verður þá gert með hliðsjón af þeim skýrslum sem hafa verið skrifaðar og það verður skoðað hvaða nýjungar hafa orðið og hvað hefur breyst.

Virðulegi forseti. Það mætti margt ræða um tillöguna sem hér er sett fram sem er, eins og ég hef áður sagt, ágæt og hreyfir við þessu máli og það er sjálfsagður hlutur. Það er mikil alvara í því að efla almenningssamgöngur og við þurfum að taka á í því að minnka losun gróðurhúsalofttegunda frá samgöngum og þess vegna spyr ég: Hvað er best í þeim efnum? Sitt sýnist hverjum en sú tillaga sem hér er flutt fer til umfjöllunar í samgöngunefnd og er sjálfsagt að skoða hana betur. En ég segi líka stundum vegna þess að mér finnst gaman að halda utan um peningana, að það væri kannski eðlilegt að stærsta sveitarfélagið eða stærstu sveitarfélögin á landinu sem eru hér á höfuðborgarsvæðinu, sem mundu þá falla undir „léttlestakerfi á höfuðborgarsvæðinu“ mundu taka þátt í verkefninu og kostnaði við það. En það verður skoðað síðar og kannski mun hv. 1. flutningsmaður tillögunnar koma með slíka tillögu frá samgöngunefnd til ráðuneytisins en við skulum sjá hvernig þessu reiðir af og ég trúi því að í samgöngunefnd verði frjó og góð umræða um tillöguna.

[17:41]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér tillögu til þingsályktunar um athugun á hagkvæmni lestarsamgangna. Ég ætla að leggja örfá orð í umræðuna og segja það að mér finnst þetta mál athyglisvert og ég get líka viðurkennt að ég hef ekki séð grundvöll fyrir því að reka hér lestarsamgöngur en hins vegar lít ég svo á að hér séum við að horfa á mál til framtíðar. Við þekkjum öll hvernig samgöngur hafa þróast, t.d. á höfuðborgarsvæðinu, gríðarleg fjölgun bifreiða og erfiðleikar sem tengjast því þannig að menn hljóta alltaf að leita allra leiða til að greiða úr umferðinni, fyrir utan auðvitað umhverfisþáttinn í þessu öllu saman.

Ég styð þessa tillögu, virðulegi forseti, og tel að menn eigi að fara í þessa vinnu. Það hefur komið fram í umræðunni að það hefur verið fjallað um þessi mál áður, m.a. af hæstv. samgönguráðherra og reyndar framsögumanni málsins sem þekkir þessi mál mjög vel. Engu að síður tel ég að það sé eðlilegt að þessi tillaga verði samþykkt og það verði farið í þetta mál vegna þess að ég lít fyrst og fremst á þetta sem framtíðarmál og ég veit að fleiri gera það. Þetta mál er þess eðlis að nauðsynlegt er að farið sé vel yfir það.

Menn ræða mikið um og reyndar er í tillögunni einnig fjallað um lestarsamgöngur milli Reykjavíkur og Keflavíkur. Það má vel vera að einhvern tíma verði grundvöllur fyrir því. Mér finnst eðlilegt að menn skoði það. Það tengist hins vegar flugvallarmálinu í Reykjavík og ég vil því nota tækifærið í þessari umræðu að lýsa því að ég er eindregið þeirrar skoðunar að innanlandsflugvöllur eigi að vera í eða rétt við Reykjavík og ég hef ekki verið hrifinn af þeim hugmyndum sem menn hafa haft um að færa innanlandsflugið til Keflavíkur, svo ég láti það fljóta með í þessari umræðu.

Ég ætla ekki að hafa þetta lengra, virðulegi forseti. Ég vildi bara rétt leggja inn örfá orð í umræðuna og lýsa því að ég er fylgjandi þessari tillögu. Ég tel að hér sé um mikilvægt framtíðarmál að ræða og að menn eigi að fara eftir þeirri tillögu sem hér liggur fyrir.

[17:44]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka fyrir þá umræðu sem fram hefur farið um þetta mál og þau ágætu orð sem hafa fallið af hálfu þeirra sem tekið hafa þátt í umræðunni og vil bregðast stuttlega við nokkrum atriðum, einkum í máli hæstv. samgönguráðherra sem talaði jákvætt um efni tillögunnar en vakti kannski sérstaklega máls á því að hér væri áreiðanlega um dýra kosti að ræða sem mundu vega þungt þegar málið yrði svo metið.

Ég vil fyrst geta þess, vegna þess að hæstv. ráðherra fjallaði um það hvort sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu, einkum og sér lagi Reykjavík, tækju þátt í kostnaði við vinnuna að skömmu eftir að þessi tillaga var lögð fram á hinu háa Alþingi var lögð fram í borgarráði Reykjavíkur efnislega samhljóða tillaga og 1. flutningsmaður hennar þar var borgarfulltrúinn Dagur B. Eggertsson sem er reyndar líka formaður samgönguráðs. Þeirri tillögu var vel tekið þar og henni var vísað til umfjöllunar í umhverfis- og sam-

gönguráði Reykjavíkur. Ég hef rætt það mál bæði við formann þess ráðs, Gísla Martein Baldursson borgarfulltrúa, og forseta borgarstjórnar, Hönnu Birnu Kristjánsdóttur, um að það sé eðlilegt að samræma þessa vinnu með einhverjum hætti ef Alþingi ákveður að fela samgönguráðherra að láta hana fara fram og að Reykjavíkurborg kæmi þá að sjálfsögðu inn í kostnað vegna þessarar athugunar. Því var vel tekið af þeirra hálfu og raunar talið sjálfsagt og eðlilegt.

Varðandi þá tækni sem ráðherrann nefndi líka, um hina svokölluðu spanbíla sem hlaða sig rafmagni, strætisvagna sem hlaða sig rafmagni á stöðvunum, þá er þetta aðferð sem þekkt er á vissum stöðum og er fullkomlega eðlilegt að leiða hugann að líka hvort gæti verið leið sem við gætum farið. En þá má ekki gleyma því að hún krefst þess, alveg eins og með allar aðrar almenningssamgöngur sem byggja á strætisvögnum, að það séu sérakreinar því að kosturinn við léttlestarnar er auðvitað sá að þær keyra meira og minna aðgreint frá annarri umferð og verða þess vegna ekki fyrir töfum í umferðinni eins og allir almennir bílar eða strætisvagnar. Það er auðvitað liður í því sem þarf að kanna, hvernig hægt er að auka eða fjölga forgangsakreinum fyrir almenningssamgöngur sem virka, því að það hefur ekkert upp á sig ef strætisvagninn er jafnfastur í allri umferð og hver annar, þá er hann auðvitað ekki að flýta ferð manna. Þetta þarf að hafa í huga í þessu samhengi.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir það sem hann rakti hér um markmiðin um að efla almenningssamgöngur og hin umhverfislegu markmið einnig. Þau eru jákvæð og við erum örugglega öll sammála um það.

Ég vil svo sérstaklega hnykkja á því sem ég gat um í ræðu minni þegar ég fjallaði um fyrri athuganir um þetta mál. Það er að sjálfsögðu eðlilegt að fara yfir þær athuganir og skoða hvað hefur breyst en því má ekki gleyma að þær tóku fyrst og fremst á einföldum kostnaði við að leggja járnbraut eða léttlestir og hvað gera mætti ráð fyrir mörgum farþegum, spár um það. Þær tóku í raun og veru ekki á þeim þjóðhagslega ábata sem gæti orðið af því að ráðast í eflingu almenningssamgangna með þessum hætti. Þá er ég að tala um hluti eins og aukið umferðaröryggi, minni slysakostnað, ábatann af því að nýta innlenda raforku sem orkugjafa í staðinn fyrir innflutt jarðefnaeldsneyti og hugsanleg áhrif á bætta lýðheilsu o.s.frv. Það eru slíkir þættir. Í þjóðhagslegri arðsemisathugun verður auðvitað að taka alla þessa þætti með í dæmið sem ekki var gert á þessum tíma og að því leyti verð ég að segja að þessar athuganir voru gallaðar hvað þetta snertir en að sjálfsögðu eru þær ágætur grunnur að byggja á.

Sömuleiðis vil ég síðan hnykkja á því sem ég gat um varðandi aukin umsvif á Suðurnesjum. Ég er sannfærður um að þær breyttu aðstæður sem þar hafa orðið, bæði varðandi millilandaflugið og aukningu þess og varðandi uppbygginguna á varnarsvæðinu, eru forsendur sem lágu alls ekki til grundvallar þegar þessar athuganir voru gerðar og engan óraði fyrir í raun að mundu verða. Ég held að það séu líka breyttar forsendur inn í kostnaðar- og arðsemisgreiningu sem við verðum að taka með í dæmið.

Varðandi innanlandsflugið, af því að það var aðeins getið um það hér og m.a. nefndi hv. þm. Magnús Stefánsson það sérstaklega, þá er ekkert tekið á því í þessari þingsályktunartillögu. Halda verður því til haga að flutningsmenn tillögunnar hafa mismunandi afstöðu til innanlandsflugs í Vatnsmýrinni og þessi tillaga er flutt alveg óháð afstöðu manna til þess. Það er alveg hárrétt sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gat um að hugmyndir manna um uppbyggingu í Vatnsmýri sem hafa verið kynntar benda auðvitað á ýmsar spennandi lausnir í samgöngumálum varðandi það svæði og við getum haft mismunandi skoðanir á því svæði. Þessi tillaga byggir ekki að neinu leyti á því hvað kann að verða í Vatnsmýri eða að flugvöllurinn flytjist þaðan. Hún gerir það ekki og er mikilvægt að halda því til haga.

Ég vil gjarnan koma afstöðu minni til flugvallarins á framfæri hér og vil þá kannski segja fyrst að ég hef farið í marga hringi í flugvallarmálinu í gegnum árin og það er ekkert óeðlilegt að afstaða manna breytist frá einum tíma til annars eftir því sem menn skoða þau mál og hvernig þeir nálgast þau. Afstaða mín hefur gjarnan verið sú og er það núna að það séu miklir möguleikar í uppbyggingu Vatnsmýrarinnar fyrir samfélagið á suðvesturhorninu og það felist mikil tækifæri í því. Á sama tíma hef ég líka talið mikilvægt að Reykjavík ræki hlutverk sitt sem höfuðborg, m.a. með því að tryggja góðar samgöngur og góðan aðgang allra landsmanna að borginni og þess vegna finnst mér mikilvægt að flugvöllur sé í eða í námunda við borgina. Mér finnst það ekki endilega vera samasemmerki milli þess og að segja að hann verði að vera í miðborginni sjálfri. Ég hef talið að hér þurfi að vera góðar samgöngur og ef farið verður í uppbyggingu í Vatnsmýri einhvern tímann í framtíðinni verði alla vega að tryggja góðar samgöngur til og frá flugvelli þannig að það séu a.m.k. ekki síðri kostir í boði hvað þetta snertir. Það er í raun og veru annað mál og verður til umfjöllunar á öðrum vettvangi og á öðrum tíma.

Frú forseti. Ég ítreka þakkir fyrir þá umræðu sem átt hefur sér stað um þetta mál. Ég gat um það að ég hefði orðið var við býsna jákvæð viðbrögð svona almennt séð í samfélaginu þó að það vakni vissulega spurningar um arðsemina og möguleika á arðsemi. Mér finnst mikilvægt að nálgast þetta mál með opnum huga, að menn gefi sér ekkert fyrir fram í þessu efni, nálgist málið með opnum huga og meðvitaðir um að við þurfum að leita nýrra lausna í samgöngumálum okkar í þessu mesta þéttbýli á suðvesturhorninu til framtíðar litið. Ég horfi á þetta, eins og hv. þm. Magnús Stefánsson gerði einnig, sem framtíðarmál sem við erum ekki að tala um að verði leitt til lykta endilega á þessu eða næsta kjörtímabili. Hér er um að ræða stefnumörkun til framtíðar og við horfum á lausnir í samgöngumálum til lengri tíma litið.

Ég vonast til þess að samgöngunefnd komist að þeirri niðurstöðu í umfjöllun sinni að rétt sé að láta þessa athugun fara fram og hún feli samgönguráðherra að gera það og í samstarfi við þá aðila sem að því máli óhjákvæmilega koma, sem væru sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu m.a. Það er auðvitað hægt að leita til fyrirtækja eins og Orkuveitu Reykjavíkur eða Hitaveitu Suðurnesja og annarra orkufyrirtækja sem gætu verið hagsmunaaðilar í þessu samhengi og að sjálfsögðu eðlilegt að leita til ráðgjafa bæði innlendra en ekki síður erlendra. Það leiðir af eðli máls að það eru ekki mjög margir sérfræðingar í lestarsamgöngum

hér á landi eða mörg fyrirtæki sem hafa reynslu í ráðgjöf eða uppbyggingu á því sviði og því er eðlilegt að leita einnig til erlendra aðila í því efni. Ég vænti þess að um þetta mál geti orðið ágæt samstaða í þinginu, a.m.k. um að láta þessa hagkvæmniathugun fara fram og að ráðuneytið taki síðan til við það, gjarnan með því að setja einhvers konar verkefnishóp í það sem mundi halda utan um það verkefni með þátttöku stjórnmálaflokka og annarra hagsmunaaðila.

[17:54]

Sturla Böðvarsson (S):

Hæstv. forseti. Ég fagna þeirri tillögu sem hér er til umfjöllunar, hún er mjög athyglisverð og ég lýsi fullum stuðningi við að sú athugun verði gerð sem tillagan gerir ráð fyrir. Það fer ekkert á milli mála að við Íslendingar þurfum á hverjum tíma að huga mjög að þeim kostum í samgöngumálum okkar sem til staðar eru og eru hagkvæmir. Það er hins vegar alveg ljóst, og vitna ég þá til þess sem kom fram hjá hv. 1. flutningsmanni tillögunnar, að það hafa verið gerðar athuganir áður á hagkvæmni lestarsamgangna, eins og á milli Reykjavíkur og Keflavíkur, og eins og fram kom hjá hæstv. samgönguráðherra, sem hefur auðvitað kynnt sér þetta mál vel, er vandamálið þar mikill kostnaður. Engu að síður tel ég fullkomlega eðlilegt að Alþingi standi við bakið á samgönguráðherra við að slík athugun verði gerð til þess að við getum á hverjum tíma lagt á ráðin um það hvernig við getum byggt samgöngukerfið upp á sem hagkvæmastan máta.

Hins vegar er á það að líta að við erum í þeirri stöðu núna að verið er að byggja upp meginbrautirnar út frá höfuðborginni, m.a. var tekin ákvörðun um að tvöfalda Reykjanesbrautina. En það verður að segja hverja sögu eins og hún er að það var ekki alveg einróma samstaða um það á sínum tíma þegar tekin var ákvörðun um það af þeim sem hér stendur að tvöfalda Reykjanesbrautina, að ekki yrði farið í það að byggja upp þá braut með öðrum aðferðum svo sem eins og 2+1 eins og vinsælt er að tala um. Tekin var ákvörðun um að byggja upp Reykjanesbrautina, því verki er ekki lokið en það er hins vegar mjög mikilvægt að okkur takist að ljúka því sem allra fyrst.

Ég tel á hinn bóginn alveg ljóst í tengslum við þá athugun sem hér er verið að ræða um að gera á lestarsamgöngum að það sé ekki eitthvað sem gerist á næstu árum eða áratugum. Það sem þarf hins vegar að gera er að ætla slíkri braut svæði í skipulagi og það er kannski mikilvægasta ákvörðunin um þessar mundir hjá sveitarfélögunum á þessu svæði sem eru allmörg, Reykjanesbær, Vogarnir, Hafnarfjörður og Garðabær o.s.frv. Öll þessi sveitarfélög þyrftu þá að huga að því hvar slík lest ætti að liggja og því er mjög mikilvægt að standa ekki þannig að skipulagsmálum á þessu svæði að það verði gert ófært í framtíðinni að bæta slíku við.

Eins og ég sagði fyrr er alveg ljóst að þetta er ekki á næsta leiti en við þurfum samt að huga að þessu. Við þurfum að sameinast um að taka ákvarðanir um fjármuni til uppbyggingar brautanna út frá höfuðborginni og taka ákvarðanir um gerð þeirra sem allra fyrst. Ég minntist á það áðan að tekin var ákvörðun um að tvöfalda Reykjanesbrautina, unnið er að því og lýkur því verki vonandi sem fyrst, ég er sannfærður um að samgönguráðherra mun leggja áherslu á það. Á síðasta kjörtímabili var tekin ákvörðun um að undirbúa tvöföldun Suðurlandsvegar og Vesturlandsvegar og ég get talað frítt núna í þeirri stöðu sem ég er að ég hef fullan skilning á því að hæstv. samgönguráðherra verður að tala varlega um þau efni en ég tel að það eigi hiklaust að gera ráð fyrir Sundagöngum í þeim áætlunum sem unnið er að núna hvað varðar tvöföldun Vesturlandsvegar og það sé alveg óhjákvæmilegt að taka tillit til þess og fara þá leið. Hvers vegna tel ég það? Jú, vegna þess að ég held að við þurfum að horfa nokkuð langt fram í tímann. Vegagerðin hefur það eðlilega hlutverk að leggja upp tillögur um hagkvæmustu leiðir til skemmri tíma litið en við stjórnmálamennirnir erum hins vegar í þeirri stöðu að við þurfum að reyna að horfa mjög langt fram í tímann og huga að því hver ábyrgð okkar er í þeim efnum.

Í langtímaáætlun í samgöngumálum sem var til meðferðar á síðasta þingi en hlaut ekki afgreiðslu fyrir framgöngu þáverandi stjórnarandstöðuþingmanna, var að sjálfsögðu gert ráð fyrir að það kæmu tvöfaldar brautir út frá höfuðborginni og það var gert ráð fyrir því að það yrði inni í áætlunum okkar að gera jarðgöng undir Öskjuhlíðina til að tengja höfuðborgarsvæðið, miðjuna úr höfuðborgarsvæðinu, til suðurs. Á sama hátt tel ég alveg einsýnt að miða eigi við Sundagöng þegar við undirbúum framkvæmdir til norðurs. Þetta vildi ég taka fram af því tilefni að við ræðum hér um lestarsamgöngur. Ég tel að skoða eigi það mál með hina löngu framtíð í huga og vona að menn skoði það af skynsemi en séu ekki að leggja upp einhverja drauma, hvað varðar gerð og kostnað, sem aldrei verða sem gæti kannski leitt til þess að aðrar framkvæmdir tefðust. Það má ekki fipa samgönguráðherra, það má ekki tefja hann á nokkurn hátt við það mikilsverða verkefni að hraða sem mest má verða þeim framkvæmdum sem eru í gangi núna.

[18:01]

Flm. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þm. Sturlu Böðvarssyni, hæstv. forseta Alþingis og fyrrverandi samgönguráðherra, fyrir viðbrögð við þessari tillögu og jákvæða umfjöllun um hana. Ég ætla að leyfa mér að tefja hæstv. samgönguráðherra aðeins a.m.k. í þingsalnum í dag þó að ég vilji ekki tefja hann mikið í þeim mikilsverðu störfum sem hans bíða við uppbyggingu og betrumbætur í samgöngumálum.

Ég er sammála því sem kom fram í máli hv. þm. Sturlu Böðvarssonar, það eru auðvitað margir þættir sem þarf að huga að, t.d. skipulagsþættinum sem er mikilvægur. Ég hef verið í sambandi við bæjarstjórann í Reykjanesbæ og veit það frá honum að verið er að vinna að því að í aðalskipulagi Reykjanesbæjar verði gert ráð fyrir að einhvers konar samgönguháttar af þessum toga geti farið þar um. Ég get líka getið þess að í gildandi aðalskipulagi Reykjavíkur, sem var unnið þegar ég var formaður skipulagsnefndar í Reykjavík, var í fyrsta skipti settur inn möguleikinn, svigrúmið, til að koma á svokallaðri sporbundinni umferð enda þó að ekki væri neitt komið á þetta stig á þeim tíma. Það er því alveg rétt að huga þarf að því í þessu samhengi og það er ekki síður mikilvægt að tryggja að sveitarfélögin geri ráð fyrir að til framtíðar litið gætu orðið annars konar samgöngumát-

ar en einungis malbikaðar götur og vegir.

Ég vil sérstaklega fagna yfirlýsingu hv. þm. Sturlu Böðvarssonar um Sundagöng, hann styður það að Sundabraut verði lögð í göng. Þetta er baráttumál sem hefur verið lengi í umræðu og mér virðist að borgarstjórn Reykjavíkur sé til að mynda orðin algerlega einhuga, hvar í flokki sem menn standa, um þá leið sem menn vilja fara og það er gott að fá stuðning við hana í þinginu.

Ég vil enn og aftur geta þess, af því að hér var talað um kostnaðinn, að það er mjög mikilvægt að menn meti ávinninginn líka, meti ekki bara hráan kostnað við að koma á samgöngum af þessum toga heldur líka ávinninginn til lengri tíma litið. Þess vegna er þetta auðvitað hugsað sem langtímamál. Við erum ekki að tala um að þetta geti orðið að veruleika á morgun eða hinn, að í fyrstu samgönguáætlun sé komið lestarspor, heldur sé þetta fyrst og fremst athugun á því hver fýsileikinn er fyrir samfélag eins og hér.

Þegar ég hef verið að kynna mér þetta mál annars staðar hefur það komið upp úr dúrnum varðandi léttlestir eins og verið er að tala um á höfuðborgarsvæðinu, í þéttbýlinu, að það hefur verið mat þeirra sem hafa verið að leggja slíkar brautir annars staðar að það þurfi íbúakjarna upp á 150–180 þús. manns, upp í 250 þús., til að standa á bak við léttlestakerfi. Auðvitað getur það ráðist svolítið af því hvernig byggðin er skipulögð, hvort hún er þétt eða gisin. Á höfuðborgarsvæðinu er hún tiltölulega gisin í samanburði við aðrar borgir þannig að það kann að vera — en höfuðborgarsvæðið er orðið 180 þús. manna svæði í dag og þar mun áreiðanlega fjölga til framtíðar litið. Ég held því að það sé komið að því að eðlilegt sé að við skoðum þetta.

Við verðum vissulega líka að skoða umhverfisþáttinn og mengunarþáttinn. Þjóðhagslegur ávinningur hlýtur að vera fólginn í því að draga úr mengun þó að erfitt sé að mæla það í krónum og aurum. Að vísu verða kannski að koma nýir mælikvarðar í því sambandi. Þegar menn eru að kaupa sér mengunarkvóta, losunarkvóta af ýmsu tagi, þegar mengunin er orðin vara á markaði, er kannski kominn verðmiði á hana, það hlýtur þá að vera auðveldara að meta það, það hlýtur að koma inn í þóðhagslega arðsemisútreikninga.

En sem sagt, frú forseti, ég vil enn og aftur þakka þá jákvæðu umfjöllun sem málið hefur fengið. Ég vænti þess að við getum afgreitt það til 2. umr. úr samgöngunefnd í vor. Vonandi þannig að samgönguráðherra fái það fyrir sumarleyfi þannig að hann geti glímt við það í sumarleyfinu sínu hvernig hann ætlar að láta þessa athugun eiga sér stað því að hún er brýn.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og samgn.

Stjórn fiskveiða, frh. 1. umr.

Frv. BVG o.fl., 147. mál (brottfall laganna og ný heildarlög). — Þskj. 157.

[18:06]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við höldum áfram umræðu um málið sem lauk síðast 29. janúar sl. fyrir nákvæmlega fjórum vikum. Það er ljóst að umræðan líður fyrir skort á samfellu, svo langt er um liðið að menn eru væntanlega búnir að gleyma því sem þá var sagt.

Ég vil byrja á því, frú forseti, að ræða um 1. gr. frumvarpsins um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, en þar segir, með leyfi forseta:

„Á eftir 27. gr. laganna kemur ný grein, 28. gr., sem orðast svo:

Gildistími laganna er til 1. september 2010 enda taki þá gildi ný heildarlög um stjórn fiskveiða.“

Mér sýnist að rökfræðilega gangi þetta ekki upp. Segjum að þetta yrði samþykkt á þennan veg og Alþingi samþykki ekki ný lög. Á þá að skilja þetta þannig að þetta ákvæði taki ekki gildi? Eða á það að taka gildi og lögin bara falla úr gildi þar með? Ég átta mig ekki alveg á því og ég get ekki séð að núverandi löggjafarþing geti skuldbundið þing í framtíðinni til að setja lög og geri ég því athugasemd við þetta ákvæði.

Frumvarpið er í heild sinni nokkuð loðið. Eins og fram kom í umræðunni í lok janúar kvörtuðu menn undan því. Ekki er sagt nákvæmlega hvað eigi að gera í þessum málum heldur að það eigi að taka upp sjálfbæran sjávarútveg, talað er um skipbrot núgildandi laga og síðan kemur þarna eitthvað um að sjómenn græði hafið. Það er einhver ný hugsun sem ég átta mig ekki alveg á. En við ræðum á eftir, sem 14. mál á dagskrá, tillögu til þingsályktunar um breytta stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Mér finnst dálítið miður, frú forseti, að þessi mál skuli ekki vera tekin saman því að þau fjalla eiginlega um sama efni.

En fyrir liggur að 24. október kom fram álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, nr. 1306/2004, þess efnis að fiskveiðistjórnarkerfi Íslendinga brjóti í bága við alþjóðasamninga um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi sem Ísland hefur staðfest og breyta beri lögum um stjórn fiskveiða. Þetta er álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Það kemur ansi mikilli hreyfingu á umræðu um stjórn fiskveiða sem hefur þó verið umtalsverð undanfarin ár.

Ég vil taka þátt í þeirri umræðu. Ég lagði fram tillögu til þingsályktunar á 125. löggjafarþingi 1999, um að skipta árlegum afnotarétti fiskstofna á milli íbúa landsins. Það var sem sagt tillaga til þingsályktunar um að fela ríkisstjórninni að kanna kosti og galla þess að árlegum afnotarétti nytjastofna á Íslandsmiðum yrði skipt jafnt milli allra íbúa landsins. Þetta er önnur hugsun en sú sem kemur fram hjá Samfylkingunni, sem hún hefur barist fyrir síðan, um afskriftakerfi þar sem kvótaeign útgerðarinnar er afskrifuð og ríkið mundi eignast kvótann. Þetta er líka önnur hugsun en sú sem kemur fram hjá hv. þingmönnum Vinstri grænna. Í þeirra hugmyndum er það ríkið sem átti að eignast kvótann, í mínum hugmyndum er það einstaklingurinn sem á að eignast kvótann og það er verulegur munur á því. Þó að ég hafi lagt til löngu áður en Samfylkingin kom fram með það að eign sjávarútvegsfyrirtækja í kvótanum yrði afskrifuð á 20 árum gerði ég reyndar ráð fyrir, það er opið til umræðu hvort það er á 20, 25 eða 30 árum, sem þetta yrði afskrifað hjá útgerðinni og flutt yfir til einstaklinganna. En þá stóð ég

frammi fyrir spurningunni: Hvað er þjóð?

Það stendur í lögum um stjórn fiskveiða að fiskstofnar við strendur landsins, í hafinu, séu sameign íslensku þjóðarinnar. Í fyrsta lagi fellur maður um orðið sameign og í öðru lagi fellur maður um orðið þjóð. Hvort tveggja er óskilgreint. Sumir segja að ríkið sé sama og þjóðin. Ég segi: Nei, takk. Ríkið er ekki sama og þjóðin. Þegar einstaklingurinn fer að borga skatta til ríkisins þá er það ekki sami aðili því að ríkið gengur harkalega fram í því að ná sköttum af þessum einstaklingi og hann getur ekki verið að semja við sjálfan sig, þ.e. þjóðina, um það. Ég geri því mikinn mun á ríki og þjóð. Ríki er stofnun eða lögpersóna sem hefur ákveðið vald samkvæmt stjórnarskrá en er langt frá því að vera það sama og þjóðin.

Svo er það sameignin. Þegar einhverjir þrír menn eða fjórir eiga í félagi sameign þá er það yfirleitt þannig að þeir hafa jafnan atkvæðisrétt og þegar maður á einhverja eign á maður að geta selt hana, maður á að geta veðsett hana, maður á að geta gefið hana og hún á að erfast. Svo er ekki með þetta fyrirbæri, sameign þjóðar, þannig að þetta er ekki nein sameign. Ég get t.d. ekki tekið minn hlut og selt hann á morgun, það er útilokað þannig að orðalagið „sameign þjóðarinnar“ er í mínum huga mjög loðið og óskilgreint hugtak.

Fyrst menn eru að fjalla um þetta með tveimur málum á dagskránni í dag má ég til með að geta rétt aðeins um þingsályktunartillöguna sem ég flutti. Útgerðin er núna í þeirri stöðu að 80% af þeim sem eiga kvóta í dag hafa keypt hann dýru verði af þeim sem upphaflega fengu honum úthlutað. Ekki er hægt að taka þá eign, að mínu mati, af því fólki viðstöðulaust og geri ég því ráð fyrir að þetta verði afskrifað á um 20 árum, sem er langur tími í sögu fyrirtækja en mjög stuttur tími í sögu þjóðar. Þessum kvóta yrði dreift á þjóðina, fyrst sem 5%, síðan 10% næsta ár og síðan 15%, og gerði ég ráð fyrir að hver maður fengi þrjú ár fram í tímann, börn, gamalmenni, allir. Það mundi þýða að við fyrstu úthlutun fengju menn 30% af kvótanum og hann færi á markað og eflaust mundu þá myndast kvótasjóðir o.s.frv.

Ég gerði líka ráð fyrir því að útgerðin, þegar hún sætti þessari afskrift, hefði kvótann algerlega frjálsan til meðhöndlunar. Það er engin veiðikvöð, kvótinn er ekki bundinn við skip eða nokkurn skapaðan hlut og þannig mundi verðmæti kvótans aukast í hendi útgerðarinnar. Ég hugsa að ef útgerðin færi í gegnum þetta dæmi allt saman mundi hún sjá að hún mundi hugsanlega græða á því að fá með lögum kvótann til 25 ára. Síðan yrði hún að kaupa hann á markaði eftir því sem tímar liðu fram. Markaðsverðið mundi að sjálfsögðu fara eftir framboði og eftirspurn og ég get um það sérstaklega að þegar fram í sækir verði það u.þ.b. tvö þorskígildistonn sem hver Íslendingur fær, tæplega kannski.

Sumir mundu veiða þetta á handfærum, aðrir mundu reyna að selja og flestir held ég. Þeir mundu mæta öllum útgerðarmönnum landsins sem mundu vilja kaupa. Kvótasjóður mundi myndast þannig að strax eftir úthlutun mundu menn geta selt þetta, og er ég þá alltaf að tala um árlegar veiðiheimildir, aldrei um stofninn sjálfan. Hann er ekki lengur til sem hugtak ef þessi breyting verður heldur yrði allt í eigu þjóðarinnar, þ.e. þeirra sem eru búsettir á Íslandi. Ég féll frá því að miða við ríkisfang eftir að við breyttum lögum um það. Ríkisfang er orðið afskaplega loðið hugtak vegna þess að við breyttum lögum á þann veg að barn hjóna með ólíkt ríkisfang hefur ríkisfang beggja foreldra. Eftir þrjár kynslóðir geta menn verið komnir með átta ríkisföng, þannig að ríkisfang er orðið mjög vafasamur hlutur til að byggja réttindi á.

Ég tel skynsamlegra að miða við búsetu á Íslandi, miða við þá sem eru búsettir á Íslandi og hafa verið búsettir þar síðustu þrjú eða fimm árin. Það má setja það inn í reglur að þeir eigi rétt á þessum kvóta. Þar með erum við farnir að nálgast það sem Mannréttindadómstóllinn og þetta ákvæði um sameign þjóðarinnar fjallar um, sem er það að þjóðin sjálf, þ.e. það fólk sem býr á Íslandi, eigi að fá þennan kvóta á hverju ári og geta selt hann hverjum sem er á markaði. Jafnvel á leiðinni í land gæti útgerðarmaður keypt hálft tonn af þorski ef hann hefði veitt svo mikið. Þá mundi myndast lifandi markaður með veiðiheimildir og ég hugsa að þeir sem geta veitt ódýrast, þ.e. trillukarlar, gætu boðið best og þeir mundu þá fá mest af veiðiheimildunum. Það skyldi ekki vera að það séu einmitt þeir staðir sem eru næst fiskimiðunum, Vestfirðir, Austfirðir og hugsanlega Norðurland, þar sem trillubátaútgerð er stunduð, sem mundu með þessum hætti, ef allur kvóti færi á markað, geta boðið best í hann.

Ég mátti til með að koma inn í þessa umræðu vegna þess að menn hafa fjallað um þetta mál. Í umræðunni 28. janúar kom aftur og aftur fram að engar tillögur hefðu komið um þetta og menn væru ráðlausir. En það hafa sem sagt komið fram tillögur um þetta. Ég hef flutt um þetta tillögu í tvígang en því miður hefur ekki skapast neitt sérstaklega mikil umræða um hana. Ég mundi gjarnan vilja heyra skoðanir manna á kostum hennar og göllum og hugsanlega aðrar tillögur ef menn hefðu. Ég bíð spenntur eftir áliti sjávarútvegsráðuneytisins, sem fer í gegnum umrætt álit mannréttindanefndarinnar. Ég bíð spenntur eftir því hvaða svör munu koma þaðan við því áliti.

[18:19]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég ætla aðeins að leggja orð í belg um málið sem hér er til umræðu, um að setja sólarlagsákvæði í núverandi lög um stjórn fiskveiða. Það byggir á því að settur skuli á fót starfshópur sem taki lögin til endurskoðunar. Þar verði sérstaklega hugað að markmiðum nýrra laga um stjórn fiskveiða, í fyrsta lagi að nytjastofnar á Íslandsmiðum verði óvefengjanlega sameign íslensku þjóðarinnar. Í annan stað að ný lög tryggi verndun, sjálfbærni og hagkvæmni á nýtingu sjávarauðlinda og lífríkis sjávar sem og að þau tryggi örugga atvinnu og byggð í landinu.

Það má segja að bæði ákvæðin sem talin eru upp í 2. gr. séu í raun sömu ákvæði um 1. gr. laga um stjórn fiskveiða og eru í dag. En það verður líka að segja þá hryggðarsögu að þeim markmiðum hefur alls ekki verið náð með stýringu fiskveiða eins og hún er nú.

Þar kemur auðvitað margt til og væri hægt að hafa um það langt mál. Það er þó alveg ljóst að til þess að menn nálgist einhverja sátt um sjávarútveginn hér á landi þarf í fyrsta lagi að taka burtu leigu- og sölurétt útgerðanna, þ.e.

einkasölurétt útgerðanna á því að selja aflaheimildirnar sem þær hafa fengið úthlutað. Það er auðvitað nýtingarréttur og ætti ekki að vera neitt annað en nýtingarréttur. Ef menn vilja ekki nýta sér hann þá skila þeir honum til baka. Auðvitað má hafa það þannig að ef menn nýta réttinn upp að 95% þá falli það sem er umfram niður á milli fiskveiðiára. Það yrði væntanlega til friðunar að einhverju marki að því gefnu að menn trúi á geymslukenninguna í sjónum sem er náttúrlega ekki alveg borðleggjandi að standist í raun.

Það er alveg ljóst að það verður aldrei sátt um stjórn fiskveiða sem byggir upp á því að handhafar veiðiréttarins sem útgerðarmenn þurfa vissulega að hafa — þeir þurfa að hafa handhöfn á því að veiða fiskinn sem þeim er ætlað að nýta um ákveðinn tíma. Sú kvöð á að byggjast á því að þeir geri út til fiskveiða og afli tekna með því að veiða fiskinn. Ef þeir ekki vilja nýta sér þennan rétt, sem ég vil skilgreina sem nýtingarrétt þeirra sem fá veiðiheimildir eftir hvaða kerfi sem við látum þá hafa þær, þá tel ég að veiðiheimildirnar eigi að renna til baka og standa öðrum til boða. Ríkið á að setja upp leigumarkað eða sölumarkað eftir því hvort menn bjóða upp á nýtingarrétt til eins, tveggja, þriggja eða fimm ára eða innan ársins. Það kemur allt til greina. Jafnvel væri hægt að hugsa sér að þeir sem sækjast eftir nýtingarréttinum kæmu með tilboð um hversu lengi þeir vildu halda nýtingarréttinum.

Alla vega þurfa útgerðir að hafa kerfi þar sem þær eiga rétt á að nálgast veiðiheimildir, sóknardaga eða hvaða aðferð menn vilja nota til að veiða fisk.

Það er alveg rétt sem sagt er framarlega í greinargerðinni. Þar telja flutningsmenn mjög mikilvægt að sjávarútvegurinn búi við stöðugleika og að fyrirtæki og starfsfólk í greininni sjái jafnan með góðum fyrirvara hvert stefnir í lagaumhverfinu. Það er ekki svoleiðis í dag. Það er langur vegur þar frá. Fólkið í sjávarbyggðunum hefur ekki hugmynd um hvort veiðiheimildirnar verða þar á morgun eða í næsta mánuði vegna þess að það er einn aðili sem má láta frá sér þessar heimildir. Það er útgerðarmaðurinn.

Þá tengingu þarf að afnema þannig að menn hafi eingöngu nýtingarrétt á þeim heimildum sem þeir fá, hvort sem það er kvótakerfi, sóknarstýringarkerfi eða önnur kerfi sem menn nota. Það er algjört skilyrði. Í rauninni er það svipað því sem segir í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, að menn eigi að geta sótt í veiðiheimildir án þess að þurfa að borga öðrum einstaklingum fyrir það.

Við í Frjálslynda flokknum og þingmenn úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði lögðum fram þingmál á kjörtímabilinu 1999–2003 um sameiginlega sýn okkar á hvað takast þyrfti á við í sjávarútveginum. Það þingmál fékkst ekki afgreitt og kom aldrei til baka úr nefnd. Þannig hefur það auðvitað verið með fjöldamörg frumvörp og tillögur þeirra sem hafa viljað breyta kerfinu, og lögð hafa verið hér fram í hv. Alþingi. Frumvörp og tillögur hafa farið inn í nefnd, sofnað þar og aldrei verið talað um þau meir í sölum Alþingis nema af því að menn hafa endurflutt þau ári síðar. Þetta er svæfingarkerfi Alþingis á málatilbúnaði. Stjórnvöld hafa beitt þessari aðferð og sjávarútvegsráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafa í gegnum tíðina passað vel upp á þetta framseljanlega kvótakerfi sem við búum við með öllum þeim göllum og annmörkum sem því hafa fylgt. Því hefur líka fylgt algjört árangursleysi við uppbyggingu fiskstofna og að tryggja trausta atvinnu og byggð í landinu. Það er hinn kaldi veruleiki.

Um árangur af fiskveiðikerfum og kvótakerfum höfum við þingmenn fjöldamargar skýrslur. Byggðastofnun vann upp skýrslur á sínum tíma um hvað mundi gerast ef kvótasett yrði í smábátakerfinu. Því var spáð m.a. að á Vestfjörðum mundi störfum fækka um 300. Það gekk auðvitað eftir. En það breytti engu um það að hæstv. núverandi sjávarútvegsráðherra fór þá leið vitandi vits þótt hann væri að drepa niður byggðina sína.

Menn hafa farið þessar leiðir burt séð frá því þótt afleiðingarnar væru ljósar fyrir fram. Í stað þess að reyna að hafa eitthvert frjálsræði í kerfunum eins og mögulegt var — eins og við sáum reyndar í smábátakerfinu meðan við vorum bara með þorskaflahámark. Menn reyndu þar að ná vopnum sínum og reisa jafnvel við byggðir sem voru búnar að missa frá sér allar veiðiheimildir. Menn þurftu að sækja sjóinn. Engin verðmæti urðu til nema menn færu á sjó vegna þess að þeir þurftu að ná í allar hinar tegundirnar þótt þeir hefðu kvóta í þorski.

Það segir okkur auðvitað hvað sjósóknarrétturinn er sjávarbyggðunum mikils virði. Þess vegna er það meginmál í allri þessari vinnu sem vonandi verður unnin á næstu árum, að við skoðum vandlega hvernig við ætlum að fara að. Skoðun okkar í Frjálslynda flokknum er algjörlega skýr. Við teljum að skipta þurfi flotanum upp í aðgreinda útgerðarflokka. Ef menn vilja t.d. taka uppboð á veiðiheimildum er alveg vonlaust að hafa fjölveiðiskipin okkar saman í uppboðsflokki með trillunum. Það hljóta allir að sjá að mun aldrei ganga upp og það mun aldrei þjóna hagsmunum byggðanna né hagsmunum atvinnunnar í sjávarbyggðunum. Við teljum að skipta verði flotanum upp og að móta verði stefnu um að taka verulegan hluta aflaheimildanna út fyrir sviga og opna þar innkomu fólks í sjávarútveginn með ýmsum aðferðum og það eru fjöldamargar aðferðir til þess. En þar hefur ævinlega skort vilja.

Rétt til að rifja það upp fyrir hv. alþingismenn út á hvað útgerðarmenn hafa verslað. Á síðustu árum frá 1991, þegar frjálsa framsalið var tekið upp, hafa íslenskir útgerðarmenn verið að kaupa sín á milli og leigja sín á milli þorsk sem hefur byggst á því að aflaheimildir í þorski í hlutdeildarkerfinu væru að meðaltali 170 þús. tonn. Út á það hafa menn treyst sér til að versla og út á það hafa bankarnir treyst sér til að lána.

Ef við værum að skoða kerfið og reyna að breyta því, þá kynni að vera, vegna þess hversu lengi kerfið hefur verið við lýði, að menn þyrftu að skoða það að hafa einhvern hlutdeildarpott til staðar. Hann væri til aðlögunar fyrir þá sem eru búnir að kaupa. Það væri þá aldrei yfir 170 þús. tonnum, sennilega minna. Það sem þar væri umfram væri síðan nýtt til þess að lagfæra kerfið og opna það, tryggja byggðirnar o.s.frv. og þannig mundum við smátt og smátt komast úr þessu kerfi, komast á millikerfi, eins og ég kalla það, m.a. með því að fækka kvótabundnum fisktegundum þannig að hinar virðulegu fisktegundir eins og steinbítur, keila, langa, skötuselur og fleiri tegundir sem þurfa ekki að vera í kvótakerfinu, væru það ekki. Þær hafa reyndar ekkert þar að gera. Steinbíturinn hefur reyndar ýmist verið inni í

kvótakerfinu eða ekki og það hefur engu breytt um hann. Það er auðvitað hinn kaldi veruleiki að kvótakerfið hefur ekkert byggst upp í almennum botnfiskveiðum. Því miður, það hefur ekki gert það.

[18:30]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að þakka ítarlegar og gagnlegar umræður um þetta mál þó framhald umræðnanna sé síðbúið. Ég rakti í fyrri ræðu minni að harðar deilur hafa staðið um þetta kerfi um stjórn fiskveiða í meira en tvo áratugi og að um ekkert annað einstakt mál hefur verið tekist á um seinni árum eða seinni áratugum af jafnmikilli hörku í þjóðfélaginu. Lagagrundvöllurinn nær aftur til ársins 1983 og síðan hafa verið gerðar eins og ég hef rakið áður á fjórða tug breytinga á lögum um stjórn fiskveiða.

Þrátt fyrir allar þessar breytingar hafa, eins og hér hefur komið fram, markmiðin verið þau sömu, þ.e. að vernda fiskstofna, stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra, treysta atvinnu og efla byggð í landinu. Það þarf ekki að fara mörgum orðum um það að þessi markmið hafa aldrei náðst og reyndar höfum við aldrei verið fjær þeim markmiðum varðandi einstakar tegundir eins og þorskinn og loðnuna.

Kerfinu verður þó ekki einu kennt um. Það hafa orðið breytingar á lífríki hafsins, hitafarsbreytingar og sitthvað fleira. En það liggur allt órannsakað vegna fjárskorts. Það er það sem ég er að leggja áherslu á og við sem stöndum að flutningi þessa frumvarps að það verður ekki búið við það að lög gangi gegn grundvallarmarkmiðum sínum, að lög gangi gegn jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar, að lög gangi gegn áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Því er óumflýjanlegt að taka upp heildarendurskoðun.

Við höfum kosið í þessu máli að leggja upp okkar meginmarkmið með slíkri endurskoðun án þess að leggja upp sértækar tillögur sem kvartað hefur verið yfir. Við komum að þessu af heilum hug þannig að menn geti lagt tillögur sínar í púkkið, þar með hv. þm. Pétur Blöndal um tillögur sem hann hefur reifað og borið fram sem eru allrar skoðunar verðar í slíkri heildarendurskoðun.

Við komum ekki að þessari heildarendurskoðun til leggja fram beinskeyttar, afmarkaðar tillögur og segja að, svona eigi þetta að vera, heldur erum við að leita að heildarendurskoðun og við erum ekki síður að leita að því að það ríki samstaða og sæmileg sátt um þetta kerfi sem ekki hefur verið, sátt milli sjómanna, útgerðarmanna, stjórnvalda, inni á Alþingi og víðar og reyna að koma okkur upp úr þeim skotgröfum sem við höfum verið í og viðurkenna að okkur hefur ekki tekist það sem í upphafi var lagt af stað með. Flóknara er það ekki.

Ég vil víkja að öðru sem mér gafst ekki tími í fyrri ræðu minni til að fjalla nógsamlega um. Þar á ég við umfjöllun í greinargerð flutningsmanna undir fyrirsögninni Sjómenn græða hafið, þ.e. sem fjallar um að teknar verði upp stórfelldar rannsóknir á vegum Hafrannsóknastofnunar, sjómanna og fleiri.

Ég vil nefna dæmi um þörfina á þessum rannsóknum, hina gríðarlegu þörf á þessum rannsóknum. Ég vil líka minna á hér enn og aftur að hafrannsóknir eru 70% upplýsingaöflun sem fjölmargir geta sinnt, 30% úrvinnsla, vísindaleg úrvinnsla sem er hægt að sinna á Hafrannsóknastofnun, í Háskóla Íslands, í Háskólanum í Reykjavík, í Háskólanum á Akureyri, í sjávarsetrum vítt og breitt um landið, en það eru fyrst og fremst sjómennirnir sem hafa verið vanræktir og reynsla þeirra og þá þarf að nýta til þessarar upplýsingaöflunar og að því kem ég síðar.

Við í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd vorum á fundi á mánudagsmorguninn um loðnuveiðistoppið. Þar voru mættir á þann fund helstu talsmenn í sjávarútvegi á landinu, frá Hafrannsóknastofnun, frá LÍÚ, frá Samtökum sjómanna og fleiri. Það var sameiginlegt sem stóð upp úr öllum þessum aðilum. Í fyrsta lagi vita menn ekki af hverju stafar mjög breytt hegðun loðnunnar síðastliðin nokkur ár. Menn vita það ekki. En einu rannsóknir sem hafa farið fram eru magnmælingar, annað ekki. Það stóð líka upp úr mönnum …

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti vill benda hv. þingmanni á að tíminn er liðinn sem hann hefur til umræðu í þessari ræðu.)

Frú forseti. Ég taldi mig eiga 15 mínútur.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Það er rétt. Þetta er röng tímasetning hér á klukkunni. Forseti biðst afsökunar á trufluninni og biður hv. þingmann að halda áfram ræðu sinni. Hann á þá tíu mínútur eftir.)

Takk fyrir það, frú forseti.

Ég vildi segja það varðandi loðnuna og varðandi aðra kvóta að það stóð upp úr mönnum að þeir vissu ekki af hverju. Það er eins og að keyra í náttmyrkri með engin ljós á eða í niðaþoku. Það var samdóma álit allra. Það eina sem hefur gerst varðandi loðnuna eru magnrannsóknir sem byrja í nóvember og standa í desember, janúar og febrúar. Aðspurður sagði sérfræðingur Hafrannsóknastofnunar í þessu máli, virtur sérfræðingur. „Ég hefði gjarnan viljað snúa þessu við. Ég hefði viljað byrja rannsóknir frá því að loðnan hrygnir og fylgja síðan hrognunum eftir til seiða og til þess að þau ná veiðanlegum aldri. En stofninn í loðnuveiðinni er jú þriggja ára loðna eins og flestir vita. Ég hefði viljað fara þá leið í staðinn fyrir að byrja á hinum endanum. Og hvað þarf í það? Jú það þarf vöktun 200 daga á ári jafnvel og eftirfylgni.“

Við verðum að vita þetta. Þetta er ekki eitthvað eins og með himnaríki sem prestarnir boða en hafa aldrei komið þangað. Þetta eru vísindi og við getum fundið svörin við þessu. Við getum líka fundið svörin við því af hverju okkur hefur ekki tekist að finna út hvers vegna þorskstofninn stendur svona tæpt. Það liggja engin svör til staðar. Þau eru til.

En rannsóknir hafa verið vanræktar og það hefur verið viðvarandi fjárskortur í greininni. Það stóð upp úr öllum líka. Þetta gildir ekki bara um loðnuna sem ég er að tala um. Þetta gildir um þorskinn líka. Það hafa verið deilur milli sjómanna, ekki um mælingar á loðnunni endilega heldur um forsendur mælinga. Auðvitað verður að vera samstarf milli sjómanna og vísindamanna á þessu sviði. Menn skyldu ekki gera lítið úr þekkingu og reynslu sjómanna hér. Ég ítreka að hér er um 70% upplýsingasöfnun að ræða og það er einfalt fyrir sjómenn og útgerðarmenn að afla þessara upplýsinga. Eins og fiskiskip landsins eru tæknilega búin í dag þá liggur þar fyrir mikið af upplýsingum, ótrúlegt magn. Það er hægt að bæta í þau verkefni og

gera fiskveiðiflotann að rannsóknarflota samfara veiðum. Það er svo einfalt

Það er reyndar þannig að sjómönnum er í blóð borið að afla upplýsinga. Þeim er það í blóð borið. Skipstjórar skrá dagbækur. Vélstjórar skrá dagbækur. Fjöldi sjómanna hefur fylgst með hitastigi í sjó svo árum skiptir. Skipstjórar og sjómenn skrá veiðislóð. Þeir vita hver gefur og hver gefur ekki síðustu 20, 30 árin sem þeir hafa verið á sjó. Og þeim er svo í blóð borið að skrá og safna upplýsingum um hafið að eftir að þeir hættu á sjó þá halda þeir dagbækur hver um annan þveran. Það er helst ekki hægt að rífast við sjómenn um staðreyndir vegna þess að þeir slá þá alltaf upp í dagbókinni sinni og vita staðreyndir. Það á að nota þessa þekkingu sjómanna, þessa reynslu og þessa forvitni þeirra til að efla hafrannsóknir, til að afla þeirra upplýsinga sem okkur vantar til að vita um eðli vistkerfis sjávar, um eðli lífríkisins. Það er grundvallaratriði.

Við nefnum það í frumvarpi okkar í greinargerð að það er vandalaust að hleypa af stokkunum slíku tilraunaverkefni. Það hefur verið talað um þetta í mörg ár en ekkert gert í þessu. Það er að meira segja hægt að hafa rafrænar tengingar beint úr skipunum að gættum persónuupplýsingum og öðru slíku sem fljóta beint inn á vísindastofnanir, inn á Hafró, um hitastig, um svo margt annað. Þess vegna viljum við hleypa þessu verkefni af stokkunum, *Sjómenn græða hafið*, í samvinnu við sjómenn og útgerðir. Við viljum semja við fjölbreyttan hóp víðsvegar um landið, helst öll fiskiskip, um að sjómenn á þeim, skipstjórnarmenn, miðli af reynslu sinni í umgengni við hafið og varpi þannig betra ljósi á lífríkið og stöðu fiskstofna. Hluti af þessum verkefnum er nákvæm skráning afla úr tilteknum veiðarfærum á ákveðnum veiðistöðum, skráning á yfirborðs- og botnhita sjávar, á veiðistöð, söfnun sýna, sjó- og lífsýna úr sjávardýrum, þróun veiðarfæra og veiðitækni.

Ég hygg að það væri í góðu lagi að úthluta til þessa verkefnis sérstökum tilteknum aflaheimildum. Það er reyndar svo að í lögum um fiskveiðistjórn er rannsóknarafli utan kvóta. Við verðum að fara í þennan sjóð reynslu og þekkingar sjómanna og við verðum að nota hæfni þeirra til skráningar í þágu þess að byggja upp fiskstofna við landið. Hafrannsóknastofnun og aðrir sem standa í deilum oft við sjómenn — og ég hef sagt að það hefur myndast gjá þar — verða að átta sig á þessari staðreynd.

Í slíkum veiðum er líka hægt að hafa hreinar tilraunaveiðar til samanburðar við veiði hjá öðrum til að sjá og fara með allan afla í land. Með slíkum veiðum getur maður fengið fullkomið yfirlit yfir brottkast. Það undarlega er í vísindum sem byggt er á varðandi — vísindum Hafrannsóknastofnunar að ég hygg ef ég man rétt að brottkast sé 1,23% ... (Gripið fram í.) 1,23%. Það er eins og þeir hafi verið á sjó og talið alla fiskana, 1,23%. Maður spyr sig af hverju ekki séu fjórir aukastafir fyrst þetta er svona nákvæmt. Ég hef ekki fengið svo sem svör við því, 1,23%. Það er hald manna í Evrópubandalaginu eða í Evrópulöndum að brottkastið sé á bilinu 25 og jafnvel upp í 40% í vissum tegundum.

Við verðum að vita hvaða slóð við ætlum að ganga. Við verðum að sjá fram á veginn. Það getum við eingöngu með því að afla upplýsinga í gríðarlegum mæli. Að byggja á tveimur skipum í þeim efnum sem er þó aðeins vegna fjárskorts haldið á sjó — ég hygg að öðru skipinu sé haldið til rannsókna 200 daga á ári og hinu í um 180 daga. Mig minnir að þessar tölur séu réttar. Meira að segja þegar þessi mikla krísa blasir við ef ekki verður af loðnuveiðum þá liggja þessi skip bundin í höfn sem hefðu átt að vera með áhafnarskiptum og haldið úti allan sólarhringinn, rétt að koma í land til að skipta um áhöfn.

Það er líka hægt að koma á svæðisbundnum tilrauna- og rannsóknarstöðvum. Til er vísir að slíkum stöðvum um allt land og það eru í raun fjölmörg útgerðarfyrirtæki sem stunda rannsóknir. Ég nefni þar merkilega humarrannsókn sem stunduð er af Vinnslustöðinni í Vestmannaeyjum í samstarfi við Háskóla Íslands.

Það verður að sækja í vannýttan sjóð og reynslu og þekkingu sem hefur orðið til hjá þeim sem stunda fiskveiðar og -vinnslu. Þannig opnast möguleikar til að tengja saman fræðimennsku og reynslu á þekkingu sjómanna. Við sem stöndum að þessu frumvarpi sækjum okkur fyrirmynd í verndun, ræktun og nýtingu landsgæða, verkefnið *Bændur græða landið* sem umbylti uppgræðslu á Íslandi. Bændur standa fyrir gagnmerkustu uppbyggingu og ræktun á landi. Eftir að þessu verkefni var hleypt af stokkunum, þ.e. einstaklingurinn var látinn axla ábyrgð þá hefur okkur orðið verulega ágengt. Því skyldi okkur ekki verða verulega ágengt við að rækta hafið og byggja það upp. Að sama skapi og við kortleggjum afréttir og gróður því skyldum við ekki geta kortlagt hafsbotninn og lífríki sjávar þannig að við fáum þá þekkingu sem er grundvöllur þess að geta tekið réttar ákvarðanir. (**Gripið fram í:** Bóndinn á jörðina.) Það er algjörlega á hreinu að rétt eins og bændur eru bestu vörslumenn landsins þá eru sjómenn bestu vörslumenn hafsins og lífríkisins þar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Skipafriðunarsjóður, fyrri umr.

Þáltill. MS o.fl., 236. mál. — Þskj. 256.

[18:45]

Flm. (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um skipafriðunarsjóð. Auk mín eru flutningsmenn tillögunnar hv. þingmenn Atli Gíslason, Guðbjartur Hannesson, Guðjón Arnar Kristjánsson, Kristján Þór Júlíusson og Birkir Jón Jónsson. Tillögugreinin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela sjávarútvegsráðherra og menntamálaráðherra að vinna að stofnun skipafriðunarsjóðs. Markmið sjóðsins verði verndun gamalla fiskiskipa.“

Við þekkjum það að íslenskt samfélag hefur öldum saman byggst að miklu leyti á útgerð og sjósókn. Saga sjávarútvegsins er um margt merkileg og því afar mikilvægt að vernda sem best það sem honum tengist þannig að komandi kynslóðir fái að kynnast því hvernig þjóðin lifði á árum og öldum áður. Á umliðnum árum hefur nokkurt átak verið gert í þeim efnum og byggð hafa verið upp söfn víða á

landinu þar sem mikið er lagt upp úr því að varðveita gömul fiskiskip og annað sem tengist sjósókn og sjávarútvegi. Þá hafa einstaklingar og félagasamtök lagt sig fram um það sama. Ríkissjóður hefur ekki stutt markvisst við þessa uppbyggingu þótt gerðir hafi verið nokkrir samningar við söfn um slík mál. Sem dæmi má nefna endurbyggingu Kútter Sigurfara á Akranesi og Síldarminjasafnið á Siglufirði sem hefur verið byggt upp með mjög myndarlegum hætti. Fleiri dæmi mætti nefna um álíka mál. Alþingi hefur að tillögu fjárlaganefndar samþykkt fjárheimildir til endursmíði gamalla fiskiskipa í nokkrum mæli undanfarin ár, einkum vegna frumkvæðis einstakra aðila sem hafa lagt mikið undir við að varðveita gömul fiskiskip. Slíkt er kostnaðarsamt þar sem m.a. þarf að endursmíða gömul og illa farin skip, byggja yfir þau húsnæði til varðveislu o.s.frv.

Það hlýtur nánast að vera skylduverkefni núlifandi kynslóða að beita sér fyrir varðveislu þessa mikilvæga menningararfs. Nú þegar hefur margt glatast af þessum arfi, mörg fiskiskip hafa þegar orðið tímans tönn að bráð. Hins vegar er mögulegt að bjarga ýmsu og til þess þarf að vinna markvisst að verkefninu.

Við þekkjum það að víða um land hefur í alllangan tíma þekkst, kannski síður í seinni tíð, að á áramótabrennum hafi verið brennd gömul skip og bátar þannig að það eru ýmsar ástæður fyrir því og ýmsar aðferðir sem menn hafa notað við að farga þessum skipum.

Húsafriðunarsjóður hefur unnið að varðveislu gamalla húsa, sem er mikilvægt og virðingarvert, en það er ekki síður mikilvægt að huga að varðveislu fiskiskipa. Til dæmis væri mikilvægt að Þjóðminjasafnið kæmi að því verkefni að varðveita fiskiskip, en þess þarf að gæta að skipin verði varðveitt á þeim stöðum víða um landið þar sem þau hafa verið notuð til sjósóknar. Ég tel að þetta mál þoli ekki mikla bið og því mikilvægt að ríkisvaldið komi myndarlega að verkefninu með markvissum hætti.

Ég legg til að að lokinni fyrri umræðu um þessa tillögu verði henni vísað til menntamálanefndar og ég tel eðlilegt að menntamálanefnd leiti umsagnar hjá sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd. Ástæðan fyrir því að ég tel rétt að málið fari til menntamálanefndar er sú að við erum að ræða um verndun og friðun á gömlum skipum og við nefnum m.a. í greinargerð að tengja það við Þjóðminjasafnið og því tel ég að eðlilegt að þetta mál fari til menntamálanefndar en að sjálfsögðu tengist þetta sjávarútvegsnefnd og sjávarútvegsráðuneytinu og því tel ég eðlilegt að sjávarútvegurinn komi að málinu með einhverjum hætti. Það tengist auðvitað beint þeim atvinnuvegi og við flutningsmenn málsins sjáum fyrir okkur að þetta sé samstarfsverkefni þessara tveggja sviða í stjórnsýslunni.

[18:50]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég kem aðeins í pontu til að fylgja eftir áhuga mínum á því máli sem hér er lagt fram. Ég hef áður hreyft áþekku máli í Alþingi, m.a. með því að reyna á þeim tíma að fá fjármuni úr úreldingarsjóði fiskiskipa til að varðveita gömul skip. Ég taldi að það væri verðugt hlutverk þess sjóðs eftir að inn komu meiri fjármunir en menn höfðu gert ráð fyrir gegnum úreldingarsjóð og með ýmsum skuldbindingum sem honum fylgdu. En það varð ekki úr að fé fengist úr úreldingarsjóðnum sérstaklega til að varðveita gömul skip. Eigi að síður hefur umræðan vissulega orðið til þess á undanförnum árum að margir hafa fengið áhuga á þessu verkefni og auðvitað margir á undan þeim sem hér stendur og menn hafa tekið frumkvæði í því að reyna að varðveita þennan menningararf íslensku þjóðarinnar sem eru gömlu fiskveiðiskipin okkar.

Að vísu höfum við misst út úr fiskveiðasögunni mörg skip sem hefði verið gaman að eiga eintak af. Við eigum t.d. engan gamlan botnvörpung sem hefði verið mjög áhugavert að eiga og það var í raun og veru synd að ekki skyldi takast að bjarga síðutogaranum Guðmundi Júní sem var sökkt við slippinn á Ísafirði og fylltur af grjóti á sínum tíma en það er mjög merkilegt skip. Ég fór þar um borð þegar það var þarna í fjörunni og gerði tilraun til að koma honum undan því að verða að grjótfyllingu en það tókst ekki. Í lúkar þess skips voru 32 kojur, þrjár á hæðina sums staðar og fjórar sums staðar og ein eldavél aftast. Þetta var auðvitað einn af elstu eða með elstu síðutogurunum og forveri nýsköpunartogaranna ef við getum sagt sem svo, sem komu eftir stríðið en við eigum heldur ekki neinn nýsköpunartogara. Þeir eru allir farnir úr landi og marga er búið að setja í brotajárn. En það má svo sem sjá eintak af slíkum togurum úti í Bretlandi og kannski víðar. En trébátarnir okkar sem bera langa og merkilega sögu, er auðvitað eitthvað sem við þurfum að varðveita og það hefur vissulega verið tekist á við það. Ég hef getað tekið þátt í því ásamt þeim sem hafa setið í fjárlaganefnd á undanförnum árum að veita ýmsum styrki í það að bjarga gömlum tréskipum og á mörgum söfnum landsins eru slík eintök og það er sem betur fer enn þá verið að byggja upp þó nokkra báta bæði eldri og þess vegna báta sem voru í fullum rekstri fram á síðustu ár. Sumir af þessum bátum hafa fengið algerlega ný hlutverk, t.d. í hvalaskoðun, og hafa verið gerðir mjög fallega upp. Það má t.d. nefna skip sem eru norður á Húsavík í hvalaskoðun og það má nefna skip eins og Húna II sem er á pollinum á Akureyri og mörg fleiri skip. Sums staðar eru þessi skip uppi á landi. Sumum er vel við haldið og þau eru falleg en það er mjög vandasamt að halda skipum við uppi á landi svo vel fari og það þarf að hugsa mjög vel um þau til að þau haldi reisn sinni og glæsileika en það er auðvitað hægt.

Ég vildi bara koma hér upp til að mæla eindregið með því að þessi tillaga fái gott brautargengi hjá hv. Alþingi og verði samþykkt þannig að við komum á fót sjóði sem fær svipað hlutverk varðandi skipin og húsafriðunarsjóður hefur í dag, að takast á við það að velja úr eintök sem við viljum varðveita, endurbyggja og viðhalda og það er auðvitað ekki seinna vænna að takast á við það merkilega verk.

[18:55]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa fullum stuðningi við þessa þingsályktunartillögu um skipafriðunarsjóð. Skipasaga okkar sem fiskveiðiþjóðar er hluti af menningararfi okkar sem okkur ber að varðveita en því miður, eins og hér hefur komið fram í ræðu hv. þm. Guðjóns A. Kristjánssonar, þá höfum við glatað stórum köflum úr þeirri menningarsögu. Ég

tel með öllu óeðlilegt að það sé í raun undir fjárlaganefnd komið að veita framlög til uppbyggingar og varðveislu á einstökum skipum, þ.e. að viðkomandi aðilar þurfi að fara þá leið að leita til fjárlaganefndar til að fá afgreiðslu í slík verkefni. Að mínu mati er miklu eðlilegra að það sé ákveðinn sjóður, rétt eins og húsafriðunarsjóður, sem hægt sé að sækja í, verkefnið metið og þá sé hægt að fara í þau verkefni að gera upp þau mörgu skip sem enn bíða.

Margir bera þann draum í brjósti að gera upp gamla báta. Ef við förum hringinn í kringum landið sjáum við trébáta sem eru uppi á landi og bíða viðgerðar en það er mjög kostnaðarsamt að gera upp gömul skip sem hafa verið langan tíma á landi og því lengur sem þau bíða því meiri og erfiðari eru viðgerðir og varðveisla þannig að ég styð þessa tillögu alveg eindregið.

Ég vil fá að nota tækifærið og nefna hugmynd sem ég hef lagt fram áður í þingsályktunartillögu um að stofna samgönguminjasafn. Í mínum huga er þetta ekki minjasafn um bifreiðar eða ökutæki heldur minjasafn um hleðslur, vörður, kortlagning á reiðvegum eða gömlum akvegum, gömlum brúm, að halda við þeim menningararfi sem liggur í því handverki og verkþekkingu sem bjó hjá þjóðinni við gerð þessara samgönguminja, samgöngutækja, samgönguleiða og mannvirkja sem við erum því miður að glata hverju á fætur öðru. Við höfum verið að brjóta niður gamlar merkilegar brýr, við förum illa með gamlar veghleðslur og við höfum týnt niður gömlum vegleiðum og reiðleiðum. Með því að draga þetta fram getum við notað þetta sem hluta af uppbyggingu á menningartengdri ferðaþjónustu, rétt eins og skipin. Og varðandi skipin eru þau nógu mörg komin á áramótabrennurnar. Það er varla til sá trébátur á landi sem er ekki eyrnamerktur núna til varðveislu eða vonandi til varðveislu. Hinir eru farnir á bálið og ég legg áherslu á það að við björgum þeim sem eftir eru og förum í það markvisst með stofnun slíks sjóðs.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

Út af dagskrá var tekið 14. mál.

Fundi slitið kl. 19:00.

---

70. FUNDUR

miðvikudaginn 27. febrúar,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til samgönguráðherra:

2. Kostnaður við gerð Héðinsfjarðarganga, Fáskrúðsfjarðarganga og ganga um Almannaskarð, fsp. ÁJ, 356. mál, þskj. 597.

Til heilbrigðisráðherra:

3. Hagkvæmni og gæði í heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 363. mál, þskj. 604.

4. Skipting fjárveitinga til heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 364. mál, þskj. 605.

Til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra:

5. Útflutningur á óunnum fiski, fsp. AtlG, 407. mál, þskj. 658.

[13:30]

Útbýting:

Aðgerðir til að auðvelda notkun á opnum hugbúnaði og hugbúnaðarstöðlum, 445. mál, þáltill. SJS o.fl., þskj. 708.

Fríverslunarsamtök Evrópu 2007, 448. mál, skýrsla ÞEFTA, þskj. 711.

Ísland sem alþjóðleg fjármálamiðstöð, 443. mál, fsp. MS, þskj. 706.

Smáríkjastofnun Sameinuðu þjóðanna á Íslandi, 446. mál, þáltill. SJS o.fl., þskj. 709.

Vestnorræna ráðið 2007, 444. mál, skýrsla ÍVN, þskj. 707.

Störf þingsins.

Íbúðalán.

[13:31]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Í *Morgunblaðinu* í gær rita tveir hv. þingmenn, Bjarni Benediktsson og Illugi Gunnarsson, langa og ítarlega grein undir yfirskriftinni „Til mikils að vinna“. Í greininni lýsa hv. þingmenn áhyggjum sínum af stöðu fjármálamarkaðarins, hagkerfinu og íslensku bönkunum, háu skuldatryggingarálagi bankanna og þeim afleiðingum sem hugsanlega gætu skapast ef bönkum muni ganga illa að afla þess fjár sem þeir þurfa á næsta ári.

Ég deili vissulega áhyggjum mínum með hv. þingmönnum af þessu ástandi og lít það grafalvarlegum augum. Ég get einnig tekið undir nokkrar af þeim hugmyndum að aðgerðum sem þeir lýsa. En á engan hátt get ég verið hv. þingmönnum sammála þar sem þeir lýsa þeirri skoðun sinni að alla almenna hluta Íbúðalánasjóðs ætti að færa út á markaðinn til viðskiptabankanna við fyrsta tækifæri og breyta þar með hlutverki Íbúðalánasjóðs.

Það hefur margoft komið fram í umræðum að bankarnir séu vægast sagt tregir til að lána til íbúðakaupa í dreifðum byggðum landsins. Nú hefur sú staða komið upp, eins og kom fram í fréttum Stöðvar 2 í gærkvöldi, að einn viðskiptabankanna hafi vísað á Íbúðalánasjóð vegna viðbótaríbúðaláns þar sem peningar bankanna væru orðnir svo dýrir og vextir þar af leiðandi svo háir. Við framsóknarmenn viljum nú sem endranær standa vörð um hið mikilvæga hlutverk Íbúðalánasjóðs í því ástandi sem nú er þar sem vextir viðskiptabankanna eru allt of háir í dag af áðurnefndum ástæðum og engin lausn að færa það hlutverk til bankanna.

Það er því spurning mín til hv. þm. Bjarna Benediktssonar hvort það sé stefna ríkisstjórnarinnar að breyta hlutverki Íbúðalánasjóðs í þá veru sem hv. þingmenn setja fram

hugmyndir um í áðurnefndri blaðagrein.

[13:33]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir að hafa kynnt sér efni greinarinnar og fyrir undirtektir hans hvað varðar þær tillögur sem þar er að finna.

Ég held að ekki sé ástæða fyrir hv. þingmann að hafa neinar sérstakar áhyggjur af hugmyndinni um að breyta hlutverki Íbúðalánasjóðs. Tilfellið er að fyrrverandi félagsmálaráðherra og samflokksmaður hv. þingmanns var sjálfur að vinna að ákveðnum skipulagsbreytingum á Íbúðalánasjóði á síðasta kjörtímabili. Þær fólust einmitt í því að reyna að færa stóran hluta af starfseminni yfir til hins almenna markaðar og um það snúast tillögur okkar í tilvitnaðri grein.

Við vekjum líka athygli á því í greininni að Íbúðalánasjóður hefur gegnt afar mikilvægu félagslegu hlutverki og við tölum um að því þurfi að finna sérstakan farveg. Það breytir ekki hinu að alla almenna starfsemi Íbúðalánasjóðs, þ.e. þátttöku hans í að tryggja almennan aðgang að lánsfé til íbúðakaupa, er hægt að færa yfir til markaðarins. Það mundum við að sjálfsögðu ekki vilja gera að óbreyttu ástandi. Það þarf að tryggja bönkunum aðgang að langtímafjármögnun. Það þarf skipulagsbreytingar. Menn þurfa að hafa kjark og þor til þess að hugsa upp nýjar leiðir.

Skoðum það sem er að gerast alls staðar í kringum okkur. Hvort sem er í Noregi, Svíþjóð, Þýskalandi, Bandaríkjunum, eða hvar sem er, eru menn ekki með þetta fyrirkomulag. Ofan á þetta allt saman bætist að mjög sterkar vísbendingar eru um, og reyndar til skoðunar hjá Eftirlitsstofnun EFTA, hvort kerfið eins og það er í dag standist ákvæði EES-samningsins. Rannsóknarmiðstöð í fjármálafræðum við Háskólann í Reykjavík hefur komist að þeirri niðurstöðu að það fái ekki staðist meginmarkmið samningsins um Evrópska efnahagssvæðið. Við kynnum því brátt að vera í þeirri stöðu að verða einfaldlega þvinguð til að taka þessi mál til endurskoðunar. (Forseti hringir.) Við skulum horfast í augu við að það er orðið tímabært og þetta er liður í því að skapa fjármálastarfsemi á Íslandi gott umhverfi til framtíðar án þess að ganga á félagslega markmiðið.

[13:36]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi þessa máls hrósa hv. þingmönnum Bjarna Benediktssyni og Illuga Gunnarssyni fyrir góða grein í *Morgunblaðinu* sem vakið hefur verðskuldaða umræðu um efnahagsmál og efnahagsstefnu í landinu.

Ég er alveg sammála þeim þar sem þeir rekja mikilvægi þess að koma á auknu samráði um þróun mála í efnahagsmálum og auknar rannsóknir í efnahagsmálum í landinu. Ég held satt að segja að við þær aðstæður sem við búum við í dag finnum við sárlega fyrir því að okkur vantar sjálfstæða rannsóknarstofnun í efnahagsmálum í ætt við það sem Þjóðhagsstofnun var, sem var agavald bæði fyrir aðila vinnumarkaðarins, fyrir ríkisvald, fyrir sveitarfélög og fyrir alla aðila. Ég held að það sé mikilvægt að við horfum til þess að auka opna og fordómalausa umræðu um efnahagsmál á öllum þessum vettvangi. (Gripið fram í.)

Hins vegar vil ég gera annað atriði í grein þeirra góðu félaga að umtalsefni og það er hugmyndin um að víkja að einhverju leyti frá verðbólgumarkmiði Seðlabankans á þessu stigi. Menn geta haft ýmsar skoðanir á því hvernig það er til komið og hvernig tekist hefur til með efnahagsstjórnun undanfarinna ára. Ég held hins vegar að það sé stórhættulegt þegar á bjátar að skipta um hest í miðri á og það sé mikilvægt að við höldum sjó og stöndum við verðbólgumarkmiðið við þessar aðstæður. Á því hangir trúverðugleiki íslensks efnahagslífs og á því hangir líka lánshæfismat ríkisins. Ég held að það væri mjög varhugavert að fara að breyta um viðmið í þessu efni.

Það á að fjölga þeim stoðum sem trúverðugleiki íslensks efnahagslífs og fjármálalífs hvílir á. Við getum nefnt nýlega skýrslu Dresdner Kleinwort sem bendir á það, sem rétt er, að stefnumörkun um aðild að Evrópusambandinu yrði t.d. til þess fallin að styðja frekar við trúverðugleika íslensks fjármálalífs til lengri tíma litið. Ég held að við eigum ekki að fækka stoðunum sem trúverðugleiki (Forseti hringir.) okkar hvílir á heldur fjölga þeim.

[13:38]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er ágætt framtak hjá þeim félögum Bjarna Benediktssyni og Illuga Gunnarssyni, hv. þingmönnum, að skrifa blaðagrein og vekja athygli á því ófremdarástandi í efnahagsmálum sem hagstjórnarmistök og óstjórn hafa komið okkur í. Það er líka myndarlegt hjá *Morgunblaðinu* að leggja miðopnuna undir. Það er að vísu óþarfi að láta eins og þetta sé í fyrsta skipti sem skrifað sé eða talað um þessi mál og hvað þá að staðan nú eigi að koma nokkrum manni á óvart.

Undanfarin þrjú þing hefur þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs flutt hér á Alþingi tillögu til þingsályktunar um aðgerðir í efnahagsmálum til að endurheimta efnahagslegan stöðugleika. Þar höfum við verið að leggja til sumt af því sama og hv. þm. Bjarni Benediktsson og Illugi Gunnarsson fjalla nú um eða leggja til. Einnig hefur sá sem hér stendur iðulega á undanförnum missirum hvatt til þess að Seðlabankinn yrði styrktur og gjaldeyrisvaraforðinn aukinn. Inn á það koma hv. þingmenn einnig í grein sinni.

Það verðmætasta við umrædda grein er að sjálfsögðu það að hún er til marks um að óbreyttir liðsmenn í stjórnarherbúðunum eru ekki ónæmir fyrir ástandinu og hafa hafist handa um að vekja forustumenn sína, forustumenn ríkisstjórnarinnar, af dvalanum. Það eru merkilegustu skilaboðin, það er merkilegasti tilgangur þessarar greinar.

Hvað varðar Íbúðalánasjóð held ég að menn ættu að kynna sér afstöðu Félags fasteignasala og eindreginn stuðning þeirra við Íbúðalánasjóð. Af hverju skyldi það nú vera? Jú, það er af því að Íbúðalánasjóður heldur fasteignamarkaðnum gangandi þegar bankarnir eru hættir að lána, það er af því að húsbyggjendur og húskaupendur eiga í eitthvert hús að venda sem þeir ættu ekki annars. Ég segi nú bara: Guði sé lof fyrir Íbúðalánasjóð einmitt núna. Ætli fólkið á landsbyggðinni kunni ekki að meta það að geta fengið lán óháð búsetu sinni eða hvernig ætli mönnum gengi að draga peninga undan nöglum bankanna til íbúðakaupa eða ný-

bygginga (Forseti hringir.) í afskekktum landhéruðum eins og ástandið er þar um þessar mundir?

[13:40]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Ég vil eins og aðrir þingmenn þakka hv. þingmönnum Bjarna Benediktssyni og Illuga Gunnarssyni fyrir góða og yfirgripsmikla grein sem birtist á dögunum í *Morgunblaðinu.* Ég vil hins vegar taka það fram úr þessum stól að ég held að við þurfum að fara varlega í það ef við ætlum að íhuga að yfirgefa verðbólgumarkmið Seðlabankans, þó að það sé tímabundið, því að verðbólgan er almannaóvinur númer eitt. Lág verðbólga og stöðugleiki, þetta helst í hendur og með því að ná verðbólgunni niður náum við að stuðla að stöðugleika. Við megum ekki upplifa þá tíma sem fyrri kynslóðir þurftu að búa við, verðbólgu sem nær háum hæðum og grefur undan atvinnulífinu.

Við vitum að þenslan hefur verið mjög mikil á Íslandi og í íslensku hagkerfi. Sú þensla er að einhverju leyti enn í gangi. Við sjáum að verðbólguþrýstingur er mikill, verðbólgan er of há. Tæki Seðlabankans til að berjast gegn verðbólgunni er að hækka vexti. Því má alveg deila um það með réttmætum rökum hvort einhver árangur hefur náðst í þeirri baráttu en þetta er hins vegar það stjórntæki sem Seðlabankinn býr yfir.

Ég vil líka taka það fram, af því að mönnum verður tíðrætt um stöðuna á fjármálamarkaðnum, að undirstöður bankanna eru góðar. Ef við skoðum hagnað fjögurra stærstu bankanna á síðasta ári nam hann 155 milljörðum kr. Það mætti reka Landspítalann fimm sinnum fyrir þá upphæð. Heildareignir bankanna voru tólf þúsund milljarðar kr. í lok síðasta árs, eða 20 sinnum meira en það sem íslenska ríkið veltir og um 10 sinnum landsframleiðslan.

Ég tek undir að við þurfum að huga að því að stofna hér rannsóknarmiðstöð í efnahags- og fjármálafræðum og ég held að við ættum að hverfa til fyrri tíma og endurvekja Þjóðhagsstofnun. Ég held að það hafi verið mistök, einfaldlega mistök, að leggja Þjóðhagsstofnun niður. Það er þörf á slíkri sjálfstæðri stofnun eins og staðan er í dag.

[13:43]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Að sjálfsögðu vekur það eftirtekt þegar tveir ungir hv. þingmenn taka sig til og skrifa mikla grein, hv. þingmenn Bjarni Benediktsson og Illugi Gunnarsson, sem sumir kalla krónprinsana í Sjálfstæðisflokknum. Þeir fjalla um efnahagsmál, það er mjög eftirtektarvert. Loksins eru aðilar í Sjálfstæðisflokknum að vakna upp við það að staðan er grafalvarleg.

Í greininni kemur fram að ríkið eigi að minnka umsvif sín á íbúðalánamarkaði. Þegar maður horfir yfir stöðuna er alveg ljóst, miðað við hvernig orð hafa fallið hér á þinginu, að Samfylkingin hefur tekið við hlutverki Framsóknarflokksins við það að standa í ístaðinu gegn því að Íbúðalánasjóður verði lagður niður. Maður getur mjög auðveldlega séð það, bæði í ræðum sem hér voru fluttar um daginn, t.d. í ræðu hv. þm. Guðbjarts Hannessonar og Lúðvíks Bergvinssonar, en þeir undirstrika báðir mikilvægi Íbúðalánasjóðs. Það höfum við framsóknarmenn gert líka, við höfum viljað standa vörð um hann.

Ef við skoðum hvað er að gerast á íbúðalánamarkaði kemur í ljós að nú í janúar lánuðu bankarnir 850 milljónir kr. til íbúðakaupa. Í október 2004 lánuðu þeir 33 milljarða. Það er verið að lána 40 sinnum minna til íbúðakaupa í bankakerfinu á meðan staðan er betri hjá Íbúðalánasjóði. Íbúðalánasjóður var að lána 4,5 milljarða í þessum mánuði. Ef Íbúðalánasjóður væri ekki á markaðnum núna væri alkul á íbúðalánamarkaði, alkul. Hvernig væri það nú fyrir íbúa þessa lands? Það væri ekki góð staða.

Það verður að standa vörð um Íbúðalánasjóð og ég skora á Samfylkinguna að gera það. Það gerðum við framsóknarmenn og ég vona að Samfylkingin geri það líka. Ég tek undir með hv. þm. Sigfúsi Karlssyni: Við viljum gjarnan fá að vita hvað Sjálfstæðisflokkurinn ætlar sér. Þetta er það stórt mál að það verða að koma (Forseti hringir.) skýrari svör frá þeim flokki en það sem nú er verið að gefa í skyn.

[13:45]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Herra forseti. Ég held að það sé alltaf hollt að taka umræðu á Alþingi um Íbúðalánasjóð og starfsemi hans, Íbúðalánasjóð fólksins eins og formaður Framsóknarflokksins kallar þennan sjóð gjarnan. Ég tók eftir því að hv. málshefjandi lýsti þeirri skoðun sinni að hann væri á engan hátt sammála því að færa eigi verkefni frá Íbúðalánasjóði til bankanna og ég skildi hann ekki öðruvísi en svo að það væri ekki ástæða til að breyta hlutverki lánasjóðsins.

Það vita allir sem fylgjast með þessum málum að bankarnir, íslensku viðskiptabankarnir eru í ákveðinni varnarbaráttu þessa dagana. Það eru erfiðir tímar á bankamarkaði og við þær aðstæður tel ég að ástæða sé til að ræða stöðu Íbúðalánasjóðs, ekki síst með tilliti til þessara aðstæðna og aðstæðna á alþjóðlegum fjármálamarkaði.

Menn verða að horfast í augu við það að Íbúðalánasjóður er í samkeppni við viðskiptabankana, í samkeppni við einkaaðila og samkeppni ríkis og einkaaðila getur aldrei verið sanngjörn og það skiptir engu máli hvort það er á sviði verslunar, á fasteignalánamarkaði eða einhvers staðar annars staðar. Ég er ekki í neinum vafa um það að Framsóknarflokkurinn og málshefjandi vilji hlut íslenskra viðskiptabanka sem mestan en ef menn segja A verða þeir líka að segja B. Það þýðir að ef menn vilja að bönkunum vegni vel verða þeir að opna augun fyrir því að það sé hugsanlega nauðsynlegt að jafna samkeppnisstöðu bankanna gagnvart ríkisbankanum, Íbúðalánasjóði. Ég er ekki að segja að það eigi að leggja Íbúðalánasjóð niður en við eigum að opna augun fyrir því að það er eflaust ástæða til að draga úr hlutverki sjóðsins miðað við hvert það er í dag.

[13:47]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Sigfúsi Karlssyni fyrir að hefja þessa umræðu og reyndar lýsa ánægju minni yfir því að nú skuli vonandi hafin umræða um ýmis grundvallarmál í íslenskri pólitík, um skattastefnu, um landamærin á milli hins opinbera og markaðarins og annað af því tagi. Þessu höfum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði verið að kalla eftir og ég þakka þingmönn-

um Sjálfstæðisflokksins fyrir að taka þessari áskorun okkar.

Þá að efnisþáttum umræðunnar núna. Hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde birtist í miklu viðhafnarviðtali í Morgunblaðinu á sunnudag. Hann sagði að nú væri ekki blöðum um það að fletta að ástandið í fjármálaheiminum væri ótryggt. Bankarnir hafi verið mjög djarfir, hann vildi ekki nota ábyrgðarlausir en djarfir hafi þeir verið. Við þessu er tvennt til ráða sagði hæstv. forsætisráðherra. Í fyrsta lagi meira ál, ál á Bakka, ál í Helguvík, Þorlákshöfn og víðar. Í öðru lagi þarf að þrengja að Íbúðalánasjóði. Hann orðaði hugsun sína ekki á þann veg en það mátti skilja að þetta voru skilaboðin og undir þetta tóku síðan hv. þingmenn Bjarni Benediktsson og Illugi Gunnarsson í Morgunblaðsgreininni umræddu.

Við þetta hef ég sitthvað að athuga. Það er vissulega rétt sem fram kom hjá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni áðan að það mundi styrkja stöðu bankanna að fá til sín íbúðalánamarkaðinn. Spurningin er hins vegar sú: Mundi það styrkja stöðu almennings í landinu að verða án þeirrar kjölfestu sem Íbúðalánasjóður hefur verið á undanförnum árum? Um það hef ég meira en efasemdir og við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og þess vegna erum við staðráðin í að standa vörð um þessa þjóðþrifastofnun.

[13:49]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Ísland er hluti af stærra sameiginlegu markaðssvæði og hefur því undirgengist ákveðnar skuldbindingar sem snúa að samkeppnismálum. Þetta þýðir að okkur er ekki heimilt að mismuna einstökum fyrirtækjum og viðskiptalífinu yfirleitt með sérstökum lögum og reglum sem eiga við suma lögaðila en ekki aðra. Hér er íbúðalánamarkaðurinn ekki undanskilinn og stjórnvöldum ber að jafna samkeppnisaðstöðuna á milli Íbúðalánasjóðs og bankanna.

Með lögum um sérvalin skuldabréf er hægt að jafna þessa samkeppnisstöðu og telja sérfræðingar að það komi ekki neitt niður á vaxtakjörum til einstaklinga. Síðan þarf að taka á félagslegu hlutverki sjóðsins og er það til sérstakrar skoðunar og er landsbyggðin þar að sjálfsögðu ekki undanskilin. Ég leyni því ekki að ég er sjálfur á þeirri skoðun að ég held að það gæti verið farsælast að hér yrði stofnaður sérstakur heildsölubanki með íbúðalánum. Það mundi ýta undir samkeppni bankanna á ýmsum sviðum, t.d. hvað varðar þjónustugjaldið og þjónustu yfirleitt hjá bönkunum. Ég held líka að það sé ljóst að það mundi skapa Íslandi bestu lánakjör á íbúðamarkaðnum ef hér væri sameiginlegur íbúðabanki eða heildsölubanki sem sæi um íbúðalán. En undirstaðan fyrir því að hér geti verið öflug og góð lánakjör á markaðnum er að stöðugleiki ríki og hér verður ekki stöðugleiki nema við náum niður verðbólgunni. Því miður er verðbólgan of há eins og staðan er í dag og verkefnið er að ná henni niður og ef við náum henni niður er ég ekki í nokkrum vafa um að hvort heldur bankarnir, sparisjóðir eða aðrir slíkir munu geta boðið öflug kjör á íbúðalánamarkaði.

[13:52]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. Það varðar metnað og virðingu Alþingis að við ræktum samband við næstu granna okkar í vestri og austri. Fyrir nokkru varð það ólán í Færeyjum að feiknmikið tjón varð í Skálavík á Sandey, í 300 manna þorpi þar sem stór skaði varð vegna feikilegs brimróts. 15 af 16 bátum Skálamanna skemmdust, mannvirki skemmdust, frystihúsið, hús og eignir sem þarf að hjálpa til við að koma í stand.

Færeyingar hafa framar öllum öðrum þjóðum staðið við bakið á Íslendingum þegar upp hefur komið vandi á Íslandi, hvort sem er af völdum snjóflóða, eldsumbrota eða annarrar ólukku sem yfir hefur dunið. Í sumum tilvikum hafa þeir staðið sig betur en við Íslendingar sjálfir í stuðningi við verkefni sem hafa komið upp. Þess vegna vil ég hvetja til þess að hæstv. ríkisstjórn taki þetta mál upp og beini því til hæstv. ráðherra sem hér eru, Kristjáns Möllers og Össurar Skarphéðinssonar, að þeir taki það upp í ríkisstjórninni og fylgi því eftir, því að við þurfum að gæta þess að rækta garðinn og sýna vinum okkar og frændum, Færeyingum, mikla tryggð. Hafin er almenn söfnun og það er gott en íslenska ríkið á auðvitað að koma að þessu máli.

[13:53]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það er kannski erfitt að fylgja eftir síðustu ræðunni en ég ætlaði hins vegar að fylgja eftir fyrri ræðum — (Gripið fram í.) þakka þér fyrir það, hæstv. ráðherra, þá er þetta bara leyst — sem var farið af stað með í byrjun varðandi umrædda blaðagrein sem var um margt ágæt og yfirgripsmikil og tónaði við forustugrein Morgunblaðsins að nokkru, enda ekkert skrýtið. Hins vegar stendur upp úr í þeirri blaðagrein annars vegar umfjöllun um Íbúðalánasjóð og hins vegar verðbólgumarkmiðin.

Það er alveg ljóst, eins og hér hefur komið fram í máli hv. þingmanna Samfylkingarinnar, að Samfylkingin hefur í sjálfu sér haft ákveðna skoðun, líkt og jafnaðarmenn alltaf, á Íbúðalánasjóði. Við erum ekkert að víkja frá þeirri skoðun þrátt fyrir að málefni Íbúðalánasjóðs megi alltaf vera til umræðu og endurrýni og sérstaklega í ljósi þess sem hér kom fram varðandi samkeppnismál og ef það er svo að mönnum þykir að um ójafnan leik á markaði sé að ræða þá er rétt að skoða það. Ég held að allir hv. þingmenn geti tekið undir það.

Hins vegar vil ég víkja að þeim hluta sem snýr að verðbólgumarkmiðunum og hvað þau varðar er ég algerlega ósammála umræddum hv. þingmönnum sem skrifuðu blaðagreinina. Ég tel að meðan við fylgjum eftir peningamálastefnu Seðlabankans eins og Seðlabankinn gerir, miðað við það sem hefur verið lagt upp með, þá eigum við að horfa á það að ná verðbólgunni niður og ég hvet ykkur til að skoða í ykkar ranni orð umliðinna ára og áratuga þegar við ræðum um verðbólguna, hvernig verðbólgan getur seilst í vasa láglaunafólks og ekki síður fyrirtækja sem starfa á markaði.

[13:56]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að þakka sessunautum mínum fyrir það þótt þeir vakni, hv. þingmenn Illugi Gunnarsson og Bjarni Benediktsson, sem sitja mér báðir á hægri hönd. Við erum höfum reynt mánuðum saman, allan tímann

sem núverandi ríkisstjórn hefur starfað, að vekja stjórnarliðana. Hvaða mál er það þó að tveir menn af 43 opni loksins augun fyrir þeim veruleika sem blasir við á Íslandi?

Ég var að lesa skemmtilega lesningu í gærkvöldi, *Litlu gulu hænuna* , og mér finnst að við höfum verið í hlutverki litlu gulu hænunnar í þinginu við að brýna stjórnarliðana. Hver vill búa til brauðið? Svínið hefur alltaf sagt: Ekki ég. Hundurinn hefur sagt: Ekki ég. Og kötturinn hefur líka sagt: Ekki ég. Það þarf ekkert að gera, hafa þeir sagt.

Nú liggur fyrir að það þarf að baka brauðið. Allar erlendar eftirlitsstofnanir, Seðlabankinn, atvinnulífið og verkalýðshreyfingin eru á nákvæmlega sömu skoðun og við framsóknarmenn í því alvarlega máli að fá hæstv. forsætisráðherra, ráðherrana og ríkisstjórnina til að opna augun. Nú hafa tveir menn úr þeirra liði opnað augun. Það sýnir að ekki er samstaða lengur um að gera ekki neitt. Það er ekki samstaða lengur um að hafa verðbólguþjófinn á fullum krafti að stela úr veskjum fólksins. Kannski vakna stjórnarliðar og vilja taka á málinu eins og við höfum margoft bent á. Morgunblaðið gerði grín að okkur í stjórnarandstöðunni í haust og sumar þegar við vorum að tala um efnahagsvanda. Bandaríkjamenn voru vaknaðir fyrir löngu, í sumar, til að búa sig undir kreppuna. Vandinn var ærinn hér heima fyrir í verðbólgu og þeirri þróun. Það var bara ekki hlustað. Ég segi guði sé lof að tveir af 43 þingmönnum (Forseti hringir.) hafa það frelsi að opna augun og taka undir með okkur framsóknarmönnum, hæstv. forseti.

[13:58]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Það kemur í sjálfu sér ekki á óvart að hv. þm. Guðni Ágústsson skuli halda að það hafi verið tilgangur greinar okkar að benda á þann efnahagslega vanda sem var til staðar eftir að flokkur hans fór úr ríkisstjórn. Það var ekki tilgangur greinarinnar og það var heldur ekki tilgangur hennar að vekja athygli á því að hér hafi verið einhver lausung í fjármálum ríkisins eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon virðist halda, í hagstjórninni. Tilgangurinn var sá að vekja athygli á þeirri ógn sem stafar af alþjóðlegri lánsfjárkreppu og bitnar ekki einungis á okkur á Íslandi og bönkunum sem starfa hér heldur líka bönkum víða í Evrópu, bæði í Írlandi, Spáni og víðar, alvarleg vandamál, og að það sé ýmislegt sem við getum gert núna með samstilltu átaki þeirra sem starfa á markaðnum og í samstarfi við stjórnvöld til að bregðast við þessum vanda, skapa þessari atvinnugrein betri skilyrði til lengri tíma litið. Þetta er aðaltilgangur greinarinnar.

Varðandi önnur atriði sem hafa verið til umfjöllunar í dag eins og verðbólgumarkmiðið þá er það líka okkar ábending að auðvitað er verðbólgumarkmiðið gott og gilt og við höfum alltaf stutt það. Það er engin spurning og allt satt sem sagt hefur verið í dag um þann skaða sem verðbólgan getur valdið. En ef það er önnur ógn stærri en verðbólgan, fjármálakreppa sem getur leitt til stöðnunar í atvinnulífinu, gjaldþrota og meiri háttar lausafjárþurrðar í samfélaginu öllu og miklu meiri vandamála en verðbólgan ein og sér getur skapað, þá eigum við ekki að beita þeim vopnum sem Seðlabankinn hefur til að hemja verðbólguna ef hún framkallar hinn vandann sem er fjármálakreppa. Við erum að benda á þetta. Við erum ekki að tala um að hverfa frá verðbólgumarkmiðinu heldur að víkja því úr forgrunni fyrir hinu verkefninu sem er að forðast stærri hættu en verðbólgan er um þessar mundir þó að hún sé vissulega alvarlegt vandamál.

[14:00]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Ég þakka umræðuna sem hefur farið fram í dag en vil benda hv. þingmönnum Sjálfstæðisflokksins sem tala um félagslegt hlutverk Íbúðalánsjóðs, líta á landsbyggðina sem félagslegt hlutverk, á að það er bara þannig að ef Íbúðalánasjóðs nyti ekki við í dag þá fengju íbúar á sumum svæðum landsbyggðarinnar ekki lán hjá bönkunum til þess að kaupa sér íbúð.

Einnig vil ég benda á það eins og kom fram í ræðu hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur að það fóru 33 milljarðar út á markaðinn á haustdögum 2004. Í flestum þeim skuldabréfum sem þar voru gefin út eru endurskoðunarákvæði vaxta. Hvenær eiga þau að koma til framkvæmda? Þau eiga að koma til framkvæmda haustið 2009. 33 milljarðar koma til vaxtaákvörðunar til endurskoðunar þarnæsta haust. Og hvað gerist þá? Það verður fróðlegt að sjá hvernig umslagið lítur út þegar maður fer að taka upp lánagreiðsluseðilinn frá bönkunum.

Ég get alveg fullyrt það að bankarnir eru nú þegar farnir að mismuna landsbyggðinni versus höfuðborgarsvæðinu. Bara á almennum markaði. Þetta sagði mér forstjóri virts og stórs fyrirtækis á Akureyri. Því miður eru raddirnar að verða æ háværari úti á landsbyggðinni um að ríkisbankar eigi að koma aftur.

Umræðu lokið.

Kostnaður við gerð Héðinsfjarðarganga, Fáskrúðsfjarðarganga og ganga um Almannaskarð.

Fsp. ÁJ, 356. mál. — Þskj. 597.

[14:02]

Fyrirspyrjandi (Árni Johnsen) (S):

Virðulegi forseti. Við gerð Héðinsfjarðarganga hljóðar tilboð í verkið upp á 5,2 milljarða. Kostnaðaráætlun Vegagerðarinnar er nokkrum milljörðum hærri. Það er kynlegt. Fyrirspurn mín byggist á því að spyrja hvernig kostnaður skiptist við gerð Héðinsfjarðarganga, Fáskrúðsfjarðarganga og ganga um Almannaskarð, sundurliðað á eftirfarandi hátt:

1. Bein tilboð í göngin.
2. Lengd ganganna.
3. Kostnaður við umhverfismat.
4. Hönnunarkostnaður.
5. Eftirlitskostnaður.
6. Kílómetraverð samkvæmt tilboðum.
7. Rannsóknarkostnaður.
8. Endanlegur kostnaður eða áætlun.
9. Aðrir þættir sem skipta máli.
10. Framkvæmdatími, lok/áætlaður.

[14:04]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Árni Johnsen hefur borið fram fyrirspurn um kostnað við gerð Héðinsfjarðarganga, Fáskrúðsfjarðarganga og ganga um Almannaskarð sem er skipt niður í nokkuð marga liði, eða í 10 liði. Ég mun nú á þeim fimm mínútum sem ég hef reyna að fara yfir þá.

Í fyrsta lagi er spurt um bein tilboð við göngin. Því er til að svara að Fáskrúðsfjarðargöng voru boðin út í desember 2002 og tilboð opnuð 17. febrúar 2003. Fjögur tilboð bárust í verkið. Það lægsta var frá Ístaki og E. Pihl & Søn, eða 3,2 milljarðar. Það var tæpum 3% yfir verktakakostnaði en áætlaður verktakakostnaður við það verk var 3,16 milljarðar. Allar þessar tölur eru á verðlagi sem gilti á útboðstímanum.

Um Almannaskarðsgöng er þetta að segja. Þau voru boðin út í desember 2003 og tilboð voru opnuð 27. janúar 2004. Það komu fimm tilboð í verkið. Þau voru frá Jarðvélum ehf. upp á 1,1 milljarð, NCC og Íslenskum aðalverktökum upp á 959 millj. kr., Ístaki upp á 856 millj. kr., Arnarfelli upp á 797 millj. kr., Héraðsverki ehf. og Leonard Nilsen & Sønner upp á 779 millj. kr. sem reyndist lægsta tilboðið eða 91% af verktakakostnaði. Áætlaður verktakakostnaður þar var 856 millj. kr. rúmar. Sama er þar, tölurnar eru miðaðar við verðlag útboðstímans.

Í framhaldi af vali á verktökum voru Héðinsfjarðargöng boðin út öðru sinni í janúar 2006 og tilboð opnuð 21. mars sama ár. Það bárust fimm tilboð í verkið sem voru frá Marti Contractors og Íslenskum aðalverktökum upp á 8,9 milljarða kr., Ístaki upp á 6,5 milljarða, Arnarfelli upp á 6,1 milljarð, Leonard Nilsen & Sønner og Héraðsverki ehf. upp á 5,8 milljarða og Metrostav og Háfelli ehf. upp á 5,7 milljarða kr. sem reyndist lægsta tilboðið sem var um 89% af verktakakostnaði sem var 6,46 milljarðar. Allar þessar tölur eru líka á verðlagi á útboðstímanum.

Í öðru lagi er spurt um lengd ganganna. Fáskrúðsfjarðargöng eru 5,9 km að vegskálum meðtöldum. Almannaskarðsgöng 1,3 km og Héðinsfjarðargöng eru 11 km, líka að meðtöldum vegskálum.

Í þriðja lagi er spurt um kostnað við umhverfismat. Í Fáskrúðsfjarðargöngunum var kostnaður við umhverfismatið 14 millj. kr. Ekki var talin þörf á umhverfismati og kostnaði við mat á umhverfisáhrifum við Almannaskarðsgöng. En í Héðinsfjarðargöngum var kostnaður við umhverfismat 54 millj. kr.

Í fjórða lagi er spurt um hönnunarkostnað. Hönnunarkostnaður var 122 millj. kr. fyrir Fáskrúðsfjarðargöng, 34 millj. kr. í Almannaskarðsgöngum og 178 millj. kr. í Héðinsfjarðargöngum.

Í fimmta lagi er spurt um eftirlitskostnað. Hann var 211 millj. kr. við Fáskrúðsfjarðargöng, 80 millj. kr. við Almannaskarðsgöng og 156 millj. kr. í Héðinsfjarðargöngum til ársloka 2007.

Í sjötta lagi var spurt um kílómetraverð eftir tilboðum. Því er til að svara að við Fáskrúðsfjarðargöng hefur heildarkostnaður á kílómetra jarðganga verið 872 millj. kr., 1.255 millj. kr. við Almannaskarðsgöng og heildarkostnaður miðað við uppfærða áætlun, 840 millj. kr. á kílómetra í Héðinsfjarðargöngunum.

Í sjöunda lagi, virðulegi forseti, er spurt um rannsóknarkostnað. Hann var 57 millj. kr. í Fáskrúðsfjarðargöngum, 16 millj. kr. í Almannaskarðsgöngum og 127 millj. kr. við Héðinsfjarðargöng.

Endanlegur kostnaður eða áætlun við Fáskrúðsfjarðargöng eru 4.965 millj. kr. á verðlagi í febrúar 2008. 1.444 millj. kr. á verðlagi í febrúar 2008 fyrir Almannaskarðsgöng og fyrir Héðinsfjarðargöng er heildarkostnaður í árslok 2007 3.925 millj. kr. á verðlagi í febrúar 2008.

Í níunda lið er spurt um aðra þætti sem skipta máli. Ég held að það séu ekki aðrir þættir en þeir sem sem ég hef svarað þar á undan. Varðandi framkvæmdatímann eða lokaáætlanir þá var Fáskrúðsfjarðargöngunum lokið í nóvember 2005. Almannaskarðsgöngum var lokið í júní 2005 og áætlaður lokatími við Héðinsfjarðargöng er í árslok 2009 og þá er ég kominn á rautt ljóst, virðulegi forseti, og tel mig hafa svarað þessu eftir bestu getu.

[14:09]

Fyrirspyrjandi (Árni Johnsen) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir greinargóð svör. Það sem vekur athygli í þessu eru nokkur atriði. Ég vil þó sérstaklega taka eitt út úr.

Kostnaðurinn á kílómetraverði er samkvæmt tilboðum í Héðinsfirði 840 millj. kr. Í tilboðinu er kostnaðarverð rétt um 500 millj. kr. á kílómetra af tilbúnum göngum. Kostnaðarverð á gangagerðinni sjálfri, án vegalagningar og tæknibúnaðar, er 370 millj. kr. með veggöngum og fjórum vegskálum. Þess vegna er spurt sérstaklega: Er ekki eitthvað bogið við það að kílómetrinn hækki í meðförum Vegagerðarinnar úr rúmum 500 millj. kr. í rúmlega 800 millj. kr.?

Vegagerðin getur sérstaklega reiknað með í því dæmi hönnun og eftirlitskostnað. Nú er það svo að eftirlitskostnaður er líklega umsaminn að minnsta kosti 400 millj. kr., tveggja og hálfs manns verk í tvö ár. Það er vel greitt og kann að vera að það kunni að þurfa að skoða það betur. Eðlilegur hönnunarkostnaður á svona mannvirki er líka 6–8% af tilboði, þ.e. 350–400 millj. kr. Þetta eru megintölurnar. Það kann að vera í samningum eitthvað varðandi verðbólgustig og slíkt en það getur aldrei verið á þeim nótum að það réttlæti þann mun að fara úr 500 millj. kr. í 870 millj. kr. kílómetrinn. Það er það sem er athugavert og (Forseti hringir.) þarf að skoða.

[14:11]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég hef svo sem ekki miklu við mitt fyrra svar að bæta nema að ég hef heyrt þessar vangaveltur áður hjá hv. þingmanni. Það sem við verðum auðvitað að hafa í huga er að útboðið sem slíkt, tilboðin sem opnuð eru er verktakakostnaður. Við það bætast svo þeir liðir sem ég hef hér svarað hv. þingmanni um eins og hönnun, kostnaður við umhverfismat og fleira. En við verðum líka að hafa í huga að í útboðinu geta verið þættir sem eru utan við útboðið sem eru nauðsynlegir við jarðgangagerð.

Ef ég man rétt, t.d. varðandi nýjasta útboðið við Bolungarvíkurgöng þá hefur komið fram að ýmis útbúnaður sem þarf við þau göng, og hefur þá væntanlega verið í hinum

göngunum líka, er ekki inni í útboðinu eða tilboði verktaka. Það eru hlutir sem Vegagerðin sem verkkaupi þarf að kaupa sjálf og leggja til.

Það kann að breyta einhverju um þær tölur sem hér er verið að tala um. Ég skal gera það, virðulegi forseti, að gefa hv. þingmanni afrit af hinu munnlega svari mínu sem hefði kannski verið betra að gera strax vegna þess að slíka talnarullu sem maður er að ryðja hér út úr sér hefði auðvitað verið betra að setja fram sem skriflegt svar.

Ég held hins vegar að það séu ýmsir aðrir þættir en þeir sem ég hef hér talið upp sem blandast inn í þetta, þættir sem ég var að gera hér að umtalsefni og auðvitað verðum við líka að hafa í huga hvernig við reiknum fram. Sem dæmi varðandi nýjasta útboð okkar, sem eru Bolungarvíkurgöng, þá fengum við þar tilboð frá lægstbjóðanda upp á 3.479 millj. kr., ef ég man rétt. Þar er um að ræða rúmlega 5,1 kílómetra, eina brú, tvo vegskála og töluverða vegarlagningu. Þetta er verktakakostnaður upp á 682 millj. kr. á kílómetra. Þannig að við sjáum nú hvað er að gerast.

En það jákvæða við þetta er það, virðulegi forseti, að við höfum verið að fá lægri tilboð en hafa verið áður og (Forseti hringir.) sennilega er þetta nýjasta útboð það lægsta sem við höfum fengið.

Umræðu lokið.

Um fundarstjórn.

Athugasemd í fyrirspurnatíma.

[14:14]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Eins og þingmenn hafa vafalaust tekið eftir voru engar umræður um þessa fyrirspurn. Ég óskaði eftir því að fá að taka til máls en forseti neitaði því. Væntanlega með skírskotun til þingskapa sem kveða á um það að þingmenn geti gert stuttar athugasemdir áður en fyrirspyrjandi og ráðherra loka umræðunni við fyrirspurnina.

Ég vil nú mælast til þess við forseta að hann gæti þess að þingmönnum gefist kostur á því að biðja um orðið áður en hann gefur fyrirspyrjanda orðið í síðara sinn. Þannig háttaði til í þessu tilviki að ráðherra var beðinn um viðamikil svör og ég var að skrifa þau niður í gríð og erg eftir því sem ráðherra las þau upp. Þegar hann hafði lokið máli sínu gaf forseti fyrirspyrjanda strax orðið. Þar með var enginn kostur á að gefa forseta merki um að ég vildi taka til máls. Mér finnst óþarfi að láta hlutina ganga þannig. Ég vil mælast til þess við forseta að að áður en fyrirspyrjandi fær orðið í síðara sinn þá gæti hann að því hvort það séu einhverjir þingmenn sem vilji kveða sér hljóðs um fyrirspurnina.

[14:15]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill láta þess getið að það er rétt sem hefur komið fram að þingsköp kveða svo á um að komi fyrirspyrjandi í annað sinn upp í pontu þá er ekki heimilt að gera stutta athugasemd eftir það og þannig háttaði til með þessa fyrirspurn, það hafði enginn beðið um orðið og við sem störfum við forsetaborðið fylgjumst vel með. Hv. þingmaður bað um orðið eftir að hv. 6. þm. Suðurk. var kominn í pontu og þess vegna var ekki hægt að verða við þessari ósk.

[14:16]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Ég vil aðeins árétta það, virðulegi forseti, að það er ekkert sem bannar forseta að gæta að því hvort þingmenn óski eftir því að kveðja sér hljóðs við fyrirspurnina áður en hann gefur fyrirspyrjanda orðið.

Útflutningur á óunnum fiski.

Fsp. AtlG, 407. mál. — Þskj. 658.

[14:16]

Fyrirspyrjandi (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um útflutning á óunnum fiski. Ég spyr hversu mikið hafi verið flutt út af óunnum fiski árin 2005, 2006 og 2007 og hve stór hluti hafi verið fluttur út óvigtaður. Í öðru lagi hvort útflutningur hafi aukist frá haustdögum 2007 þegar útflutningsálag var fellt niður og í þriðja lagi hvort hæstv. ráðherra sé tilbúinn að beita sér fyrir því að allur fiskafli sem ekki er unninn af handhöfum aflahlutdeildar fari á markað innan lands þannig að innlendir fiskflytjendur sitji við sama borð og erlendir og gefist ætíð kostur á að bjóða í hráefnið. Ef ekki, hvaða úrræði og ráðstafanir telur hæstv. ráðherra koma til greina til að bæta aðgengi innlendra fiskverkenda að hráefni en það hefur farið síversnandi og sérstaklega núna eftir niðurskurðinn í haust.

Við vinstri græn höfum margsinnis flutt þingsályktunartillögu um leiðir til að auka fullvinnslu á fiski hér á landi en útflutningur hefur aukist umtalsvert og hann hefur neikvæð áhrif á þjóðarbúið. Hráefnisskortur er viðvarandi vandamál, ekki síst hjá fyrirtækjum sem reka fiskvinnslu án útgerðar og þeir hafa slaka samkeppnisstöðu þegar þeir geta ekki boðið á móti erlendum kaupendum í þennan fisk.

Ég vek líka athygli á því að þessir fiskverkendur án kvóta hafa víða verið með sprotaframleiðslu og skapað nýja markaði og nú er staðan þannig að sögn þeirra að þessir markaðir kunni að tapast.

Ég vek líka athygli á því að þetta er auðvelt mál í rafrænum heimi þar sem uppboð fara fram í gegnum tölvur og gegnum netið þannig að það er ekkert vandamál að koma þessu uppboðskerfi á þannig að allir sitji við sama borð, hafi alltaf möguleika á að bjóða í fiskinn hvort sem þeir eru staddir á Íslandi eða erlendis. Það þjónar auðvitað hagsmunum Íslendinga best að sem mest af þeim fiski sem hér er veiddur komi til verkunar hér á landi.

Herra forseti. Nú þegar þorskaflamark hefur verið skert um þriðjung er þessi útflutningur mun alvarlegri en ella. Við erum í raun að flytja út fjöldann allan af ársverkum í fiskvinnslu, líklega hundruð ársverka og ég giska á að þau ársverk sem töpuðust eða jafnvel helming af þeim ársverkum sem töpuðust við niðurskurð þorskaflaheimilda mætti sækja með því að vinna þennan fisk hér á landi. Mér þætti vænt um að heyra skoðun hæstv. ráðherra á því.

[14:19]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Atli Gíslason hefur lagt fyrir mig þrjár spurningar varðandi útflutning á óunnum fiski en þær hljóða svo, með leyfi forseta:

„1. Hversu mikið var flutt út af óunnum fiski árin 2005, 2006 og 2007 og hver stór hluti þess afla var fluttur út óvigtaður?“

Svarið við þessari spurningu er: Heildarútflutningur óunnins botnfisksafla árið 2005 var 53.419 tonn, árið 2006 var hann 52.975 tonn og árið 2007 var hann 50.977 tonn. Hlutfall þess afla sem seldur var út óvigtaður á erlenda markaði var árið 2005 29.167 tonn eða 54,6%, árið 2006 var hann 31.484 tonn eða 59,4% og árið 2007 nam þessi útflutningur 33.286 tonnum eða 65,3%.

„2. Hefur útflutningur á óunnum fiski aukist frá haustdögum 2007 þegar útflutningsálag var fellt niður og ef svo er, hversu mikið?“

Á fyrstu fimm mánuðum fiskveiðiársins 2005–2006 var flutt út samtals 19.400 tonn af óunnum fiski. Þar af voru 9.841 tonn óvigtaður afli eða 50,7%. Á fiskveiðiárinu 2006–2007 nam útflutningur á óunnum fiski á fyrstu fimm mánuðum fiskveiðiársins samtals 17.105 tonnum. Þar af voru 10.055 tonn óvigtaður afli eða sem nemur 58,8%. Fyrstu fimm mánuði yfirstandandi fiskveiðiárs nemur útflutningur á óunnum fiski samtals 19.593 tonnum og þar af eru 13.550 tonn óvigtaður afli eða um 69,2%. Þannig hefur útflutningur á óunnum fiski aukist í heildina á haustdögum 2007 samanber fyrri ár, þ.e. árin á undan, um 2.288 tonn milli ára og þar munar langmest um útflutning á ýsu eða um 1.901 tonn en við vitum að ýsuaflinn hefur aukist allverulega á yfirstandandi fiskveiðiári miðað við fiskveiðiárið á undan og skýrir það að sjálfsögðu þennan aukna útflutning. Þorskútflutningurinn hefur aukist um 193 tonn en athyglisvert er að karfaútflutningurinn hefur minnkað um tæp 900 tonn og steinbítsútflutningur sem ævinlega er talsvert mikill á haustin hefur enn fremur minnkað um 150 tonn. Karfi minnkar um 900 tonn, steinbítur um 150 tonn.

Það er alveg ljóst mál að þegar við skoðum þetta með hliðsjón af breytingunni á útflutningsálaginu þá hefur það í sjálfu sér ekki haft önnur áhrif en þau að það eru bæði dæmi um aukningu í tveimur tegundum, einkum einni, ýsunni en síðan minnkun í karfa og steinbít.

„3. Er ráðherra tilbúinn að beita sér fyrir því að allur fiskafli sem ekki er unninn af handhöfum aflahlutdeildar fari á markað innan lands þannig að innlendir fiskverkendur sitji við sama borð og erlendir fiskverkendur og gefist ætíð kostur á að bjóða í hráefnið? Ef ekki, hvaða aðrar ráðstafanir telur ráðherra þá koma til greina til að bæta aðgengi innlendra fiskverkenda að hráefni?“

Eins og ég hef stundum rakið áður úr þessum ræðustóli þá var það þannig að ég tók ákvörðun um að aflétta útflutningsálaginu snemma árs 2007. Þá tilkynnti ég jafnframt að sett yrði á laggirnar nefnd sem hóf störf sem hefði það að markmiði að auðvelda íslenskum fiskverkendum aðgang að þessu hráefni. Af ýmsum ástæðum sem oft hafa komið fram hefur vinna þessarar nefndar dregist en ég veit að á það er lögð áhersla af nefndarmönnum að ljúka störfum sem allra fyrst. Þeir hafa kynnt sér málið, þeir hafa rætt við hagsmunaaðila, bæði útflytjendur og fiskverkendur, bæði fiskverkendur sem ekki hafa kvóta og aðra. Þeir hafa kynnt sér málin með heimsóknum á erlenda fiskmarkaði, á innlenda fiskmarkaði, heimsótt þær verstöðvar þar sem hagsmunirnir eru mestir í þessu þannig að þeir hafa verið að reyna að kynna sér þessi mál frá öllum bæjardyrum.

Ég leit þannig á að þetta væru tvær fullgildar ákvarðanir. Annars vegar ákvörðun um að fella burtu útflutningsálagið og hins vegar að móta tillögur um það hvernig við gætum aukið og bætt aðgengi íslenskra fiskverkenda að þessum afla.

Ég vil í þessu sambandi vekja athygli á því að fyrir hafa legið um alllangan tíma aðfinnslur frá samkeppnisyfirvöldum, Samkeppnisstofnun, sem telur og taldi á sínum tíma að útflutningsálagið færi í bága við samkeppnislöggjöfina í landinu og við hlutum auðvitað að taka tillit til þess auk þess sem þar hafði komið fram að rýrnun sem menn höfðu notað sem réttlætingu fyrir því að hafa þetta útflutningsálag var ekki til staðar í nándar nærri þeim mæli sem menn höfðu talið og taldist kannski í fáeinum prósentum, 1–2% eða þar um bil, og gat þess vegna ekki lengur réttlætt þetta. Ég vil líka vekja athygli á að við fengum samninga í tengslum við þessa ákvörðun sem fólu í sér lækkun á tollum á ýmsum unnum fiskafurðum, þ.e. karfa og humri, sem ætti meðfram öðru líka að bæta samkeppnisstöð fiskvinnslu okkar þó að í litlum mæli sé.

[14:25]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Það er þrennt sem ég vil beina athygli að. Það er hvenær þessi ágæta nefnd ætlar að skila af sér. Hún var skipuð fyrir meira en ári og það hefur ekkert komið frá henni enn þá. Reyndar féll Einar Oddur Kristjánsson frá en hann var formaður nefndarinnar en eftir því sem ég best veit hefur bara verið haldinn einn fundur í nefndinni það sem af er þessu ári með nýjum formanni.

Brottkast er að aukast, það vita allir, og það eiga sér stað sóðalegir gjörningar á fiskimiðunum og síðast en ekki síst eru útgerðarfyrirtæki í málaferlum við ríkið út af kvótaálaginu sem var í gangi til margra ára. Það mætti kannski forvitnast um hvað væri að frétta af þeim málum.

[14:26]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það hafa komið fram fróðlegar upplýsingar frá hæstv. ráðherra. Menn hér á landi ætluðu væntanlega að reyna að bæta sér upp niðurskurðinn í þorski með því að reyna að einbeita sér að veiðum á ýsu og væntanlega hefur fiskvinnslan í landinu líka ætlað að gera það, að reyna að vinna sem mest af aflanum innan lands. Sú aðgerð að aflétta útflutningsálaginu hefur kannski frekar orðið til þess að hráefni innan lands hafi minnkað en ella hefði orðið. Á þeim tímum þegar alltaf er verið að tala um mótvægisaðgerðir þá finnst mér viðeigandi að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann eða menn á hans vegum sem starfa í þeirri nefnd sem um getur, vilji ekki snúa þessu álagi við og taka upp álag fyrir löndun og sölu á afla innan lands í stað þess að hafa álag á það sem flutt er út, uppbótarálag.

[14:27]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég held að það sé ákaflega mikilvægt að öllum ráðum sé beitt til að sem mest af þeim afla sem fiskast hér við land sé unninn innan lands. Það er alveg rétt sem kom fram í máli hv. fyrirspyrjanda að með því að flytja út óunninn fisk eru menn í reynd að flytja út störf. Þess vegna tel ég að það sem skipti öllu máli sé að það sé jafnræði með Íslendingum og þeim sem kaupa að utan til þess að verða sér úti um þennan fisk. Þess vegna tel ég að það sé mjög jákvætt hjá hæstv. ráðherra að ætla að beita sér fyrir því að nefndin sem nú er að störfum flýti lyktum starfa sinna. Ég tel að það sé út af fyrir sig hægt að skoða það að fella niður þetta álag eins og búið er að gera ef samhliða er beitt þeim ráðum að jafna stöðu Íslendinga á við útlendinga. Með öðrum orðum, að tryggja það að landsmenn hafi sömu tækifæri til að bjóða í og verða sér úti um aflann sem núna er fluttur út eins og þeir sem kaupa hann úti. Það held ég að skipti öllu máli.

[14:28]

Fyrirspyrjandi (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra skilmerkileg svör og gagnlegar upplýsingar og það er staðfest sem hefur verið haldið fram í mín eyru. Útflutningur hefur aukist verulega á ýsu og við erum að flytja út fleiri ársverk en við gerðum áður. Það sem er grafalvarlegt enn þá í þessu máli er að innlendir fiskverkendur sitja ekki við sama borð.

Ég vildi gera orð Gunnars Braga Guðmundssonar, formanns Samtaka fiskframleiðenda og -útflytjanda, að mínum þar sem hann segir í *24 stundum* 2. febrúar sl. Tilvitnun er svohljóðandi, með leyfi hæstv. forseta:

„Það eru auðvitað stórmerkileg tíðindi að á sama tíma og þorskkvótinn hefur verið skorinn niður um þrjátíu prósent og fiskvinnslur segja upp fólki um allt land vegna hráefnisskorts, séu menn að flytja út meira af þorski og ýsu nú en í fyrra.“

Síðar segir hann orðrétt, með leyfi hæstv. forseta:

„Staðan nú er verri en verstu spár gerðu ráð fyrir. Útlendingarnir geta nú keypt fisk án kvótaálags og hafa þeir gengið beint í ýsuna og aukið innflutning sinn á fiskinum um rúm þrjátíu prósent. Þetta er hráefnið sem við vonuðum að mundi vega upp kvótaskerðinguna í þorskinum. Við erum búnir að biðja um að fá tækifæri til að bjóða í þetta hráefni en höfum ekki fengið.“

Hann vekur síðan athygli á því að hinn útflutti afli rýrni á leiðinni út og verði minni kvóti þegar hann er kominn til erlendra framleiðenda og segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Sama magn af fiski er einfaldlega léttara þegar það er komið út, en það er sú þyngdartala sem er notuð til að draga frá kvóta.“

Þetta er auðvitað grafalvarlegt. Þarna sitja þeir sem verka fisk á Íslandi ekki við sama borð og þeir erlendu aðilar sem kaupa fisk og verka hann erlendis. Þeir fá meira fyrir sinn snúð.

[14:30]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þessa umræðu en vil aðeins vekja athygli á nokkrum atriðum. Það er í fyrsta lagi að sú nefnd sem ég vísaði til hefur verið að störfum að mínu mati og eftir því sem ég hef upplýsingar um af miklum krafti og hefur heimsótt aðila eins og ég rakti hér áðan. Hún hefur því klárlega haldið miklu fleiri fundi en einn og m.a. farið í heimsókn á Humber-svæðið þar sem þessi sala á sér stað.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson spurði mig líka hvort málaferli væru í gangi. Mér er ekki kunnugt um að svo sé. Hins vegar veit ég að mönnum var ljóst að samkeppnisyfirvöld höfðu talið í úrskurði sínum, í áliti sínu, að þetta útflutningsálag stæðist einfaldlega ekki samkeppnislög, færi í bága við samkeppnislög og það vissu menn um og ég geri ráð fyrir því að þeir sem hafa verið með það í huga að hefja mál á hendur ríkinu hafi m.a. haft það í huga.

Það er líka alveg ljóst mál sem við sjáum af þessum tölum, 50 þúsund tonnum og þar af meira sem var verið að flytja út ár eftir ár, að útflutningsálagið kom ekki í veg fyrir þennan útflutning. Það virkaði einfaldlega ekki enda sáum við það nú í haust þegar útflutningsálagið var afnumið að þá voru uppi miklar hrakspár um að nú mundi þetta allt fara úr böndunum. Það komu bréf frá kaupendum að ferskum fiski úti í Bretlandi sem hlökkuðu mjög yfir því að nú mundu þeir aldeilis fá fiskinn í sínar hendur. Það hefur ekkert gerst. Það er að vísu rétt að ýsan hefur aukist og þorskurinn um 200 tonn eða um það bil, held ég að það hafi verið sem hann hefur aukist. Ég er ekki að gera lítið úr því. En allar hrakspárnar rættust ekki og við sjáum að útflutningur á ferskum karfa minnkaði, útflutningur á ferskum steinbít minnkaði. Ef útflutningsálagið hefði haft þau áhrif sem menn voru að tala um þá hefði þetta auðvitað ekki gerst, þá hefði þetta einmitt átt að aukast, bæði með karfann og steinbítinn.

Sama er varðandi rýrnunina sem hv. þm. Atli Gíslason nefndi. Ég rakti að það liggja fyrir mælingar sem segja okkur að rýrnunin á sér fyrst og fremst stað á fyrsta sólarhringnum eftir að fiskurinn er veiddur en ekki nema í agnarlitlum mæli meðan verið er að flytja fiskinn héðan á markaði erlendis.

Umræðu lokið.

Út af dagskrá voru tekin 3.–4. mál.

Fundi slitið kl. 14:33.

71. FUNDUR

miðvikudaginn 27. febrúar,
að loknum 70. fundi.

Dagskrá:

1. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 183. mál, þskj. 196, nál. 619, brtt. 620. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

2. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 196. mál, þskj. 211, nál. 679. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

3. Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frv., 403. mál, þskj. 654, nál. 702, 713 og 714, brtt. 703. — 2. umr.

4. Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, stjfrv., 351. mál, þskj. 701. — 3. umr.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suðurk.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Guðlaugur Þór Þórðarson heilbrrh., 1. þm. Reykv. n.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jóhanna Sigurðardóttir fél.- og trmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.,
Þorgerður K. Gunnarsdóttir menntmrh., 1. þm. Suðvest.

[14:33]

Útbýting:

NATO-þingið 2007, 449. mál, skýrsla ÍNATO, þskj. 712.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, 403. mál, nál. 1. minni hluta allshn., þskj. 713; nál. 2. minni hluta allshn., þskj. 714.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:37]

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. (með brtt.) á þskj. 714. — Afbrigði samþ. með 32 shlj. atkv.

Tilhögun þingfundar.

[14:37]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill tilkynna að atkvæðagreiðslur um 1. og 2. dagskrármálið verða laust fyrir klukkan fjögur í dag.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, 2. umr.

Frv. StB o.fl., 403. mál (aðstoðarmenn alþingismanna). — Þskj. 654, nál. 702, 713 og 714, brtt. 703.

[14:38]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir áliti meiri hluta allsherjarnefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað, nr. 88/1995, með síðari breytingum.

Þess ber að geta eins og kemur fram í nefndaráliti að samhliða setningu laga nr. 161/2007, um breytingu á þingskapalögum, sem voru samþykkt í desember síðastliðnum var gert samkomulag milli þingflokka um aðgerðir til að bæta starfsaðstöðu þingmanna, einkum þingmanna í stjórnarandstöðu. Með frumvarpi þessu eru lagðar til ákveðnar breytingar á lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað en breytingarnar taka til hluta fyrrgreinds samkomulags.

Í frumvarpinu er í fyrsta lagi lagt til að alþingismanni verði heimilt að ráða sér aðstoðarmann eftir nánari reglum sem forsætisnefnd Alþingis setur og samkvæmt því sem veitt er fé til á fjárlögum hvers árs. Í upphafi er gert ráð fyrir að formenn stjórnmálaflokka í stjórnarandstöðu eigi rétt á að ráða sér aðstoðarmann í fullt starf, en þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæma eigi rétt á að hafa aðstoðarmann í hlutastarfi. Í öðru lagi er lagt til að forsætisnefnd Alþingis setji reglur um starfskjör og starfsaðstöðu aðstoðarmanna. Aðstoðarmenn þeirra alþingismanna sem gegna embætti formanns stjórnmálaflokks munu hafa skrifstofu í húsakynnum Alþingis og fá alla almenna skrifstofuþjónustu eins og starfsmenn þingsins. Aðrir aðstoðarmenn alþingismanna munu hafa aðstöðu í kjördæmunum. Mun forsætisnefnd Alþingis setja nánari reglur um greiðslur samkvæmt ákvæðum frumvarpsins. Í þriðja lagi er lagt til að annars vegar lög nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, og reglur settar samkvæmt þeim og hins vegar 5. gr. laga nr. 139/2003, um tímabundna ráðningu starfsmanna, gildi ekki um aðstoðarmenn alþingismanna.

Allsherjarnefnd ræddi talsvert fyrirkomulag varðandi ráðningu aðstoðarmanna þingmanna. Meiri hluti nefndarinnar leggur áherslu á að boðað hefur verið að hér sé verið að stíga fyrstu skrefin í þá átt að auka aðstoð við þingmenn almennt. Meiri hlutinn telur að sterk rök hnígi í þá átt að útvíkka þetta fyrirkomulag frekar, meðal annars þannig að aukin aðstoð nái til allra þingmanna. Meiri hlutinn leggur áherslu á að forsætisnefnd hugi þegar að breytingum í þá veru svo sem með tilliti til fjárlagavinnu fyrir næsta ár.

Meiri hlutinn leggur til eftirfarandi breytingar á frumvarpinu: Í fyrsta lagi er lagt til að tilvísun í lögunum verði leiðrétt en með frumvarpinu er lagt til að við lögin bætist ný grein og breytist röð annarra greina samkvæmt því. Þá er lagt til að orðalag 1. mgr. efnisgreinar frumvarpsins verði gert skýrara. Í ljósi þess að nú liggur fyrir samkomulag um að aðstoðarmenn alþingismanna verði, að minnsta kosti fyrst um sinn, aðeins fyrir þingmenn úr Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmum og að formenn stjórn-

málaflokka í stjórnarandstöðu fái aðstoðarmenn. Þykir því skýrara að kveðið sé á um það í sjálfri frumvarpsgreininni að forsætisnefnd geti bundið heimild til ráðningar aðstoðarmanns með þessum hætti. Meiri hlutinn leggur einnig til breytingu í þá veru að tekið verði fram í frumvarpstextanum að höfð skuli hliðsjón af 6. gr. laga nr. 70/ 1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, en þar er fjallað um almenn hæfisskilyrði opinberra starfsmanna. Það þykir með öðrum orðum rétt að þessi almennu hæfisskilyrði gildi varðandi ráðningu aðstoðarmanna þó skýrt sé að ekki sé um opinbera starfsmenn að ræða og önnur ákvæði laganna eigi ekki þar við. Jafnframt er lagt til að við frumvarpið bætist ný grein í þá veru að taka aftur upp í lögin ákvæði þess efnis að forsætisnefnd ákveði aðrar greiðslur samkvæmt lögunum og setji um þær nánari reglur. Þetta á sér þá skýringu að í 13. gr. laga um kjararáð, nr. 47/2006, sem samþykkt voru á Alþingi 3. júní 2006, voru gerðar formbreytingar á nokkrum lögum til samræmis við ákvæði nýrra laga um kjararáð. Í 10. tölul. greinarinnar er kveðið á um að 14. gr. laga um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað, nr. 88/1995, orðist svo: „Kjararáð ákveður þingfararkaup skv. 1. gr., sbr. lög um kjararáð.“ Við þessa breytingu, sem skilgreina má sem afleiðingarbreytingu, þ.e. breytingu á öðrum lögum sem afleiðingu af gildistöku nýrra laga, gerðist það að gildandi ákvæði 2. mgr. 14. gr. þingfararkaupslaganna féll brott. Ljóst er að slíkt getur ekki hafa verið ætlunin. Ákvæði 2. mgr. 14. gr. kvað á um að forsætisnefnd Alþingis ákvæði aðrar greiðslur samkvæmt lögunum, þ.e. aðrar greiðslur en þingfararkaupið. Ef ætlunin hefði verið að breyta því eða að annar aðili ætti að taka við því hlutverki forsætisnefndar hefði verið um efnisbreytingu að ræða sem hefði þá fengið viðeigandi umfjöllun. Meiri hluti allsherjarnefndar leggur því nú til að málsgreininni sem féll brott við breytinguna samkvæmt lögum nr. 47/2006 verði skeytt aftur á sinn stað.

Meiri hluti allsherjarnefndar leggur til að frumvarpið sem hér er til umræðu verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Karl V. Matthíasson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálit þetta rita sá sem hér stendur, Ágúst Ólafur Ágústsson, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Ólöf Nordal og Sigurður Kári Kristjánsson sem gerði fyrirvara af sinni hálfu.

[14:44]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Aðeins tvær spurningar til hv. framsögumanns meiri hluta nefndarinnar áður en umræðan um málið hefst. Í fyrsta lagi sýnist mér að orðið hafi villa í nefndarálitinu í eftirfarandi setningu sem er um miðbik fyrstu síðu þar sem segir, með leyfi forseta:

„Aðstoðarmenn þeirra alþingismanna sem gegna embætti formanns stjórnmálaflokks munu hafa skrifstofu í húsakynnum Alþingis og fá alla almenna skrifstofuþjónustu eins og starfsmenn þingsins.“

Er ekki verið að tala um alla skrifstofuþjónustu sem þingmenn njóta? Það er varla verið að tala hér um skrifstofuþjónustu sem starfsmenn þingsins njóta eða hvað?

Í öðru lagi langar mig til að spyrja hv. framsögumann meiri hlutans um rökin fyrir því að meiri hlutinn skuli leggja til að lögin um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins og reglur settar samkvæmt þeim og sömuleiðis lögin um tímabundna ráðningu starfsmanna skuli ekki gilda um aðstoðarmenn alþingismanna. Rökin fyrir þessu koma ekki fram í nefndaráliti meiri hlutans. Mér finnst sérstaklega mikilvægt að fá fram skýringu hjá hv. þingmanni í ljósi þess að ákveðnir þættir starfsmannalaganna eiga engu að síður að gilda um þessa starfsmenn, þ.e. reglur um hæfisskilyrði.

Mér finnst allsendis ófullnægjandi að ekki skuli koma rök frá meiri hlutanum fyrir þessu, að að hluta til skuli ákveðnir þættir starfsmannalaganna gilda en að öðru leyti ekki.

[14:46]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi fyrri spurningu hv. þingmanns þá held ég að ljóst sé að ætlunin er að þeir fái almenna skrifstofuþjónustu með sama hætti og almennir starfsmenn þingsins, þ.e. sem getur lotið að símsvörun og einhverjum slíkum þáttum, ég held að það sé hugmyndin. Orðalagið í nefndarálitinu er tekið beint upp úr greinargerð með frumvarpinu og ég hygg að það sé ótvírætt að gert er ráð fyrir því að þessir tilteknu aðstoðarmenn formanna stjórnmálaflokka njóti sömu stöðu og væru þeir starfsmenn þingsins.

Varðandi hina athugasemdina þá er skýrt að þarna er um að ræða sérstakt fyrirkomulag. Aðstoðarmenn þingmanna verða ekki opinberir starfsmenn og því þykir ekki eðlilegt að um þá gildi þau viðamiklu ákvæði sem er að finna í starfsmannalögunum um opinbera starfsmenn, bæði varðandi réttindi þeirra og skyldur. Þeir eru í ráðningarsambandi við þingmanninn og það samband er annars eðlis en samband ríkisstarfsmanns og ríkisins og þar eiga önnur rök við.

Ég teldi ekki eðlilegt að þær reglur giltu um ráðningu aðstoðarmanna þingmanna sem gilda almennt um ráðningu opinberra starfsmanna, t.d. varðandi auglýsingaskyldu og þess háttar, vegna þess að um persónulegan aðstoðarmann er að ræða. Það er líka ljóst að það væri sérstakt ef þær sérstöku reglur sem gilda til verndar opinberum starfsmönnum vegna starfa þeirra sem slíkir giltu um aðstoðarmenn þingmanna. Hér er sem sagt verið að undirstrika það að ekki er verið að ráða starfsmenn til ríkisins, þetta eru aðstoðarmenn viðkomandi þingmanna og vinnuveitandi þeirra er þingmaðurinn þó að þingið sem slíkt greiði launin.

[14:48]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir svörin. Mér þykir farið inn á afar vafasama braut í þessu máli þar sem hv. þingmaður segir og tekur af öll tvímæli um þessa setningu að þessir aðstoðarmenn skuli fá alla almenna skrifstofuþjónustu eins og starfsmenn þingsins. Hann orðaði það þannig, hann sagði sömu aðstöðu og væru þeir starfsmenn þingsins. Það á því að veita aðstoðarmönnum þingmanna sömu aðstöðu og veitt er þeim opinberu starfsmönnum sem

starfa á skrifstofum Alþingis og skrifstofum þingflokkanna.

Mér þykir alveg með ólíkindum að búin sé til gjá á milli aðstoðarmanna þingmanna, sem verða ráðnir með þeim hætti sem hér er lýst, og þeirra ritara þingmanna sem starfa nú þegar sem opinberir starfsmenn á skrifstofum þingflokkanna. Mér þykir það með miklum ólíkindum og ég held að hér sé farið inn á mjög vafasamt spor. Ég nefni bara jafnræðisreglu í þessu sambandi því að ritarar á skrifstofum þingflokkanna hafa sinnt störfum sem fyrirsjáanlega verða nú í auknum mæli sett yfir á þessa aðstoðarmenn þingmannanna.

[14:50]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit ekki hvort ummæli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur mótast af misskilningi en til að það sé alveg skýrt þá er hugmyndin sú að það verði einungis formenn stjórnmálaflokkanna sem hafi pólitíska aðstoðarmenn sína hér á þinginu. Það er ljóst að hlutverk þeirra verður með allt öðrum hætti en annarra starfsmanna þingsins af því að um er að ræða pólitíska aðstoðarmenn. Það er ekki hægt að bera störf þeirra saman við störf þeirra starfsmanna þingsins sem þegar vinna að ýmsum verkefnum í þágu þingsins og einstakra þingmanna eftir því sem verkefni falla til. Þarna er um að ræða pólitíska aðstoðarmenn sem hafa stöðu fyrir utan kerfið en hins vegar er gert ráð fyrir því að þeir njóti almennrar skrifstofuþjónustu, að það verði svarað í síma fyrir þá eftir atvikum og að þeir geti nýtt sér skrifstofuaðstöðu hér eftir því sem eðlilegt er.

Í dag er um að ræða þrjá aðstoðarmenn sem koma inn í þingið. Aðstoðarmenn annarra þingmanna en formanna stjórnarandstöðuflokkanna munu ekki fá aðstöðu hér í þinginu. Mér finnst eiginlega alveg fráleitt að tala um að verið sé að búa til einhverja gjá á milli manna eða brjóta jafnræðisreglu þó að þessu sérstaka fyrirkomulagi sem er nýtt, að formenn stjórnarandstöðuflokka fái pólitíska aðstoðarmenn með þessum hætti, sé komið á og það sé á einhvern hátt verið að vega að eða gera hlut starfsmanna þingsins verri. Ég vísa algjörlega á bug öllum vangaveltum í slíka átt.

[14:52]

Frsm. 1. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti 1. minni hluta allsherjarnefndar sem ég stend að.

Ég vil fyrst vekja aðeins athygli á forsögu þessa máls. Það var afráðið við breytingu á þingsköpum fyrir jól, sem var í einhverjum undirbúningi nokkrum mánuðum á undan, að koma þessu kerfi á. Þetta var samþykkt 14. desember en nú er komið fram í endaðan febrúar. Engu að síður ber þetta frumvarp að með mjög skömmum fyrirvara, ótrúlega skömmum fyrirvara. Maður spyr sjálfan sig að því: Til hvers var tíminn notaður frá jólahléi þar til þetta frumvarp er lagt fram til 1. umr.? Það gafst mjög knappur tími í þingflokki okkar að ræða þetta mál, það var kynnt seint og um síðir. Það er síðan rekið í gegnum allsherjarnefnd af miklum hraða, á þremur fundum, tveimur sama daginn.

Nú er frumvarpið tekið fyrir sem forgangsmál á Alþingi og mér er ætlað að standa hér og flytja ræðu um málið. Ég fékk að vita það í gær, ef ég man rétt, að málið yrði á dagskrá. Ég var í þingstörfum í allan gærdag og málflutningi hér úr ræðustóli, á fundum í gærkvöldi og þingnefndarfundum frá klukkan hálfníu í morgun til klukkan tólf. Síðan mælti ég fyrir fyrirspurn rétt áðan.

Það er auðvitað ekki ásættanlegt að standa frammi fyrir því að keyra þetta mál í gegn með þeim hraða sem hér er gert. Ég lagði til í allsherjarnefnd að málinu yrði frestað, að við tækjum okkur tíma í næstu viku og það gerði ekkert til þótt gildistakan frestaðist til 15. mars. Það er mér að meinalausu sem þingmanni Suðurkjördæmis. Jafnvel þó að þingið samþykkti frumvarpið í næstu viku þá er ekkert því til fyrirstöðu að það taki gildi 1. mars vegna þess að launin eru greidd eftir á og þar fram eftir götunum.

Síðan vek ég athygli á því að minnihlutaáliti mínu var dreift hér skömmu fyrir umræðu um þetta mál. Allt eru þetta vinnubrögð sem ég hélt að hefðu átt að heyra sögunni til þegar við samþykktum ný þingsköp fyrir jól. Sú er ekki raunin, því miður. Því miður segi ég því að það veldur mér vonbrigðum að þurfa að standa hér og flytja framsögu 1. minni hlutans og geta ekki undirbúið mig í þaula. Og hvað var þá til ráða? Jú, það var til ráða að dreifa nefndaráliti og hafa skriflegan málflutning uppi. Bæði knappur ræðutími á þingi og þessi skammi fyrirvari gerir það að verkum að maður leggst í skriflegan málflutning og hann er hér í nefndarálitinu. Því fylgja sem fylgiskjöl nefndarálit minni hluta með þingskapafrumvarpinu sem þingskapameirihlutinn samþykkti fyrir jól.

Mér er til efs að þingmönnum hér í salnum hafi gefist tóm — ég veit það bara í mínum þingflokki — til að kynna sér álit þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til þess að andmæla því eða samþykkja það eða ræða það málefnalega af einhverju því viti sem yfirlestur skjala gefur manni tækifæri til. Ég gagnrýni þetta og vona að þetta endurtaki sig ekki, að maður standi frammi fyrir því deginum áður að vera kastað hér í einhverja djúpa laug óundirbúinn. Það er ekki stíll neinna sem vilja ástunda vönduð vinnubrögð að koma ólesinn í tíma. Það er bara ekki þannig, hvar sem er í þjóðlífinu.

Ég tel sem sagt undirbúning frumvarpsins alls ekki vandaðan og það sem meira er, skoðanir þingmanna eru afar skiptar um það fyrirkomulag sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu hvað sem líður forsögu málsins og því samkomulagi sem þeir þingflokkar sem stóðu að breyttum þingsköpum komust að og rakið er í greinargerð með frumvarpinu. Efni frumvarpsins lýtur að samkomulagi aðstandenda nýrra laga um þingsköp Alþingis sem sett voru fyrir jól um að þingmönnum landsbyggðarkjördæmanna þriggja og formönnum stjórnmálaflokkanna verði heimilt að ráða sér aðstoðarmenn. Eins og ég sagði áðan fjallaði allsherjarnefnd um málið á tveimur fundum sama daginn, öðrum á kvöldfundi, og svo aftur í þessari viku og á þeim fundum allsherjarnefndar vöknuðu ótrúlega margar spurningar. Þær voru fleiri í röðum stjórnarþingmanna en stjórnarandstæðinga. Það urðu heitar umræður í nefndinni um þetta mál og það var alls ekki að ófyrirsynju sem nefndarmenn í allsherjarnefnd veltu þessu máli fyrir sér. Það var vegna þess að það er ekki hugsað til enda. Og ég spyr sjálfan mig, vegna þess að nú hangir það á spýtunni að afleiðingar þess að efna

loforðið frá 1999 við stækkun kjördæmanna að veita landsbyggðarþingmönnum aðstoðarmenn, sem er eins konar skrifstofa þeirra úti á landi vegna þess að landsbyggðarþingmenn njóta minni aðstoðar skrifstofu stjórnmálaflokka sem eru í Reykjavík, vegna þess að þeir eru svo mikið á ferðinni. Það voru brýn rök fyrir því. En nú á það að gerast, og það eru nánast vilyrði uppi um það, að ráðnir verði aðstoðarmenn fyrir þingmenn höfuðborgarsvæðisins. Og spyrji þingmenn sig þá að því: Er það rétt forgangsröðun? Er það það sem við viljum? Þýðir það að við munum síðar fá það sem við viljum helst, eða a.m.k. sá sem hér stendur, miklu betri þjónustu innan þingsins, eflingu nefndastarfsins og þar fram eftir götunum? Mun því þeim brýnu úrbótum seinkað og svo mörgu öðru? (Gripið fram í.)

Þegar maður heyrir svo að við skulum láta þetta þróast og sjá svo til þá er ekki verið að skoða endirinn í upphafi máls. Auðvitað átti þetta að fara inn í heildarpakka á störfum og starfsfyrirkomulagi þingsins og kjörum og umönnun um þingmennina og skoða þetta út frá öllum pakkanum. Ég hefði helst kosið það, herra forseti, að gerð yrði úttekt á þinginu, allsherjarúttekt á þinginu — það var gert í írska þinginu, þar var gerð allsherjarúttekt á þinginu — um það sem betur mætti fara í heild sinni en ekki að pikka út einn lið og skoða hann heldur skoða þetta heildstætt séð.

Það var fullkomlega ljóst að fulltrúar í allsherjarnefnd allir, held ég megi segja, höfðu ýmsar athugasemdir fram að færa og skoðanaskipti. Það var nánast málamiðlun um það að koma með þetta frumvarp óbreytt inn. Enda lá þá fyrir að ef taka ætti tillit til margra mjög skynsamlegra athugasemda sem komu fram í nefndinni þá hefði ekki orðið af flutningi þessa frumvarps og málið hefði frestast fram á vor eða fram á næsta þing. Meiri hluti allsherjarnefndar stóð frammi fyrir þeim valkosti og hv. formaður nefndarinnar benti skilmerkilega á þetta og rökstuddi.

En það er algjörlega ljóst af umræðum í allsherjarnefnd að þetta frumvarp kann að hafa afleiðingar sem ekki var stefnt að á upphafsstigum, málið var ekki hugsað til enda. Það er óþolandi eins og ég segi, að láta málið þróast og sjá svo til. Þannig vinnur maður ekki.

Ef ég nefni einhver dæmi þá er gert ráð fyrir því að þingmenn landsbyggðarkjördæma geti ráðið sér aðstoðarmenn í 33% starfshlutfall. Það er illframkvæmanlegt. Það er hreinlega illframkvæmanlegt að ráða í 33% starfshlutfall. Ég spurði hv. skrifstofustjóra Alþingis sem kom fyrir allsherjarnefnd að þessu. Þá komu þá svör að það mætti hugsanlega dreifa vinnuálagi. Jú gott og blessað, meira að gera í þessari viku en næstu. En ég spurði að því: Get ég þá látið aðstoðarmann minn vera í fríi í júní, júlí og ágúst og í jólamánuðinum þegar þing er ekki að störfum, því þá get ég auðveldlega verið í kjördæminu og sinnt mínum kjósendum? Það komu ekki svör við því. Ég fékk svona á tilfinninguna að menn mundu sjá í gegnum fingur sér. Ég vil hins vegar hafa stöðu mína gagnvart þessum reglum alveg fullkomlega skýrar svo ég liggi ekki undir gagnrýni fyrir að gera einhverja vitleysu. Ég vil standa með báða fætur á jörðinni í þessu máli.

Það er algjörlega óskilgreint í frumvarpinu í hverju hlutverk þessara aðstoðarmanna er fólgið. Það er undir hverjum og einum þingmanni komið. Það opnar fyrir ákvarðanir sem kunna að orka tvímælis eftir á, svo ég segi ekki meira. Það sem er mesti fleygurinn í mínu brjósti varðandi þetta er að aðstoðarmennirnir skuli vera ráðnir á einstaklingsgrundvelli þingmannsins. Ég starfa fyrir stjórnmálaflokk til að vinna að hugsjónum þess flokks. Þess vegna á minn stjórnmálaflokkur að segja til um það hvert verkefni aðstoðarmannsins er en ekki að ég beri persónulega ábyrgð á honum. Þetta átti að fara í gegnum þingflokkana eða stjórnmálaflokkana og það átti að þá ráða þannig. Auðvitað hefði hver flokkur sett sér reglu um það hvernig aðstoðarmaðurinn starfaði fyrir landsbyggðina.

Ég ætla að nefna tvö dæmi um það hvernig þetta getur snúist í andhverfu sína og snúist í eitthvað sem samt er ekki fjarstæða. Aðstoðarmaður ráðherra er gjarnan í uppeldisstöð stjórnmála. Aðstoðarmaður þingmanna er að læra að verða pólitíkus. Er það ekki þannig þegar menn hafa áhuga á að sinna slíkum störfum? Hvað gerist ef aðstoðarmaður alþingismanns fer í prófkjör gegn honum? (**Gripið fram í:** Hann verður rekinn.) Hann verður rekinn en hann verður þrjá mánuði á launum á uppsagnarfresti til að vinna gegn húsbónda sínum.

Hvað gerist ef aðstoðarmaður fer gegn þingmanni sínum og húsbónda í baráttu gegn honum í prófkjöri? (Gripið fram í.) Hafa menn hugsað þetta til enda? Hvað gerist í prófkjöri Sjálfstæðisflokksins í Reykjavík þegar þingmennirnir hafa þau forréttindi að vera með aðstoðarmenn til að vinna fyrir sig í prófkjöri en aðrir ekki? Er það ásættanlegt? Auðvitað ekki. Það er auðvitað ekki ásættanlegt. Skýrar reglur um störf aðstoðarmannsins mundu koma í veg fyrir svona. Þetta óljósa kerfi opnar fyrir geðþótta. Það nær ekkert lengra en það. Því miður, segi ég aftur, því miður. Allt eru þetta spurningar og margar fleiri sem komu upp í störfum nefndarinnar sem við höfum ekki svarað af því það á að keyra þetta frumvarp í gegn á últra-hraða.

Herra forseti. Eigum við ekki að staldra við? Er ekki betra að hafa kerfið gott og ég fái minn aðstoðarmann í haust eða einhvern tímann seinna en að fara fram með þetta? Ég ítreka það að þetta átti að verða flokksráðning en ekki einstaklingsbundin ráðning og ég spyr líka: Hafa menn hugsað það til enda hver er ábyrgð húsbóndans annars vegar, alþingismannsins, og hver er ábyrgð launagreiðandans, Alþingis? Hvernig fer það saman? Hvernig virkar hún saman? Hvað ef ég segi starfsmanninum upp, aðstoðarmanninum upp með ólögmætum hætti? Hverjum baka ég þá skaðabótaábyrgð? Alþingi? Er það ekki greiðandi að laununum? Ég hef aldrei séð svona vinnuréttarsamband og þó hef ég starfað sem lögmaður í vinnurétti í hartnær þrjá áratugi.

Ég hefði viljað sjá heildarúttekt á störfum þingsins, hvaða hagsmunir brenna mest á okkur þingmönnum í starfsumhverfi okkar. Því ég veit að allir þingmenn hér í salnum og þingmenn sem eru á þingi núna og hafa verið, vilja vinna þinginu sem best. Þeir vilja hafa reglurnar og umgjörðina sem besta og vilja geta unnið vandaða og markvissa vinnu.

Það gerðist í þessari umfjöllun að það var auðvitað ekkert leitað umsagna. Það var ekki leitað umsagna frá starfsmannafélagi Alþingis. Ég ætla ekki að spá neinu um það en ráðning þessara aðstoðarmanna getur skapað núning milli þeirra og starfsmanna þingsins. Bara ef við horfum á launa-

kjörin sem fólk ber ævinlega saman. Laun aðstoðarmanna formanna eru þingfararkaup, 541 þús. kr. Þeir bera hins vegar miklu minni ábyrgð en við þingmenn sem þurfum að sækja nefndarstörf, standa í ræðustól, undirbúa okkur, fyrir utan að bera ábyrgðina gagnvart aðstoðarmanninum. Það skapast núningur þar um.

Og hvað heyri ég svo í nefndarstörfunum? Jú. Það varð að miða við að hafa þetta svo hátt, hátt eða lágt, það er afstætt vegna þess að aðstoðarmenn ráðherra eru með 700–800 þús. kr. á mánuði. Ég kann ekki við svona launakjör. Ég kann ekki við það að ákvarða launakjör upp á 541 þús. kr. eða hvað það nú er, þegar við erum að greiða fólki og semja um kjör fyrir launafólk í landinu sem er undir framfærslumörkum. Við eigum að vera fyrirmynd í þjóðfélaginu. (**KHG:** Hver er þá tillaga þín?)

Tillaga mín, hv. þingmaður, er sú að málið verði skoðað ofan í kjölinn og það verði leitað samstöðu um þetta. Ekki að maður fái þetta upp í hendurnar og hafi ekkert um málið að segja. Þetta var eitt af þeim atriðum sem ég vildi gjarnan ræða í þaula og fara yfir. (**KHG:** En kaup aðstoðarmanna, hver er tillaga þín?)

Með hliðsjón af því sem ég hef rakið hér þá tel ég að frumvarpið samrýmist ekki þeim reglum sem þingið og stjórnsýslan hefur sett sér um vandaða lagasmíð. Það er nýlega búið að gefa út handbók um það hvernig eigi að standa að smíð lagafrumvarpa. Skoðum það nánar. Tilgangur handbókarinnar er að safna á einn stað helstu viðmiðunum um vandaða frumvarpssmíð og vera leiðbeinandi um atriði sem þörf er á til aukinnar samræmingar.

Þetta er viðmiðunarhandrit sem á að tryggja vandaða frumvarpsgerð. Síðan eru sett upp allmörg atriði um það hvernig maður stendur að vandaðri frumvarpssmíð og ég ætla ekki að eyða löngum tíma í það. En fyrsta atriðið er: Var ný lagasetning nauðsynleg? Svo eru ákveðnar reglur um það hvernig eigi að semja frumvörp. Það er ákveðinn kafli um það hvaða samráð eigi að hafa og samtal áður en ákveðið er að semja frumvarpið og meðan á frumvarpssmíðinni stendur. Það á líka að vera pólitískt samráð. Og það á að vera samráð við hagsmunaaðila og almenning. Allt er þetta tiltekið þarna. Við samningu góðs lagafrumvarps á síðan að meta áhrif þess verði frumvarpið að lögum. Bæði almennt mat á áhrifunum og afleiðingunum fyrir hagsmunaaðila og svo með samantekt og fleiru.

Ég fullyrði að sú frumvarpssmíð sem hér liggur fyrir, rétt eins og þingskapafrumvarpið fyrir jól, fullnægi ekki þessum reglum. Og það er ekki gott að Alþingi sem á að vera í fararbroddi skuli standa þannig að. Það verður bara að segjast eins og er.

Ég ætla að nefna eitt varðandi samskipti aðstoðarmanna við starfsfólk þingsins. Ég hef verið ákaflega ánægður með það fyrirkomulag að ritari þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er ekki pólitískt skipaður vegna þess að hann á snurðulaus tengsl við allt starfsfólk þingsins og er einn af starfsfólki þingsins. Þegar kemur pólitískur aðstoðarmaður þá kemur upp ákveðinn veggur. Menn eru ekki í sama hópi. Menn eru ekki í sama liði. Það getur orðið þarna núningur sem ég hef áhyggjur af eða vil nefna hér.

Ég vil svo segja það að þessi hugmynd um aðstoðarmenn, og ég hef vikið að því áður, hefur raunar ekkert með breytingu á þingsköpum að gera heldur er hún runnin upp frá kjördæmabreytingunni 1999. Þá var gefið loforð um að styrkja þingmenn í gríðarlega stórum kjördæmum. Og ég hygg eftir að ég hlustaði á umræðu í allsherjarnefnd um þann mismun að vera þingmaður á landsbyggðinni eða í Reykjavík, sem ég hef hvort tveggja reynt, reyndar sem varaþingmaður í fyrra skiptið, að það er betra um að tala en í að komast.

Ég verð bara að segja það að ég fann fyrir einhverri, ég vil ekki segja vanþekkingu en skilningsleysi á störfum landsbyggðarþingmanna og það er eins og þingmenn höfuðborgarsvæðisins átti sig ekki á því hvað þar er að gerast. Þörfin á aðstoðarmönnum er mun brýnni vegna þess. Aðstoðarmaðurinn er skrifstofa þingmanns dreifbýliskjördæmis. Að fara fimm tíma keyrslu á fund í Hornafirði meðan það eru 20 mínútur að fara ofan úr Breiðholti, það að landsbyggðarþingmaður þurfi að halda fundi í öllum þéttbýlisstöðum kjördæmisins meðan hægt er að komast af með einn í Reykjavík norður, um málefni, það er svo margt sem réttlætir aðstoðarmenn landsbyggðarkjördæma umfram það sem þingmenn í Reykjavík og í kraganum eiga við að glíma. Ég geri þó þar með alls ekki lítið úr störfum þingmanna í Reykjavík og ég geri mér grein fyrir því að þeir þurfa að hafa alla umgjörð sem allra besta.

Aðstoðarmaðurinn átti að vera tengiliður milli kjósenda og íbúa kjördæmanna og þingmannanna sem auðveldaði þeim að rækta starf sitt. Ég veit að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson þekkir þetta út og suður og getur rökstutt þetta miklu betur en ég sem sem hef ekki þessa reynslu nema frá vordögum 2007 af starfi sem þingmaður Suðurkjördæmis.

Þetta frumvarp er flutt af fulltrúum forsætisnefndar að fulltrúum vinstri grænna undanskildum. Í greinargerð með frumvarpinu er vísað til samkomulags sem gert var við aðdraganda setningu laga 161/2007, um breytingu á lögum um þingsköp Alþingis, sem samþykkt voru í desember 2007. Ég vil taka því fram og halda því til haga að Vinstri hreyfingin – grænt framboð átti ekki aðild að umræddu frumvarpi og á ekki aðild að þessu meirihlutafrumvarpi sem hér liggur fyrir og mun skila auðu þegar til atkvæðagreiðslu kemur.

Ég verð svo að segja það enn fremur sem ég hygg að flestir geti samþykkt að þjóðþing Íslendinga er veikt gagnvart framkvæmdarvaldinu. Og staða þess hefur fremur veikst, löggjafarvaldsins gegn framkvæmdarvaldinu, en hitt undanfarin ár. Minni hlutinn telur mikilvægt að styrkja stöðu þingsins einkum hvað varðar nefndastarf og þátttöku stjórnarandstöðu í löggjafarstarfinu. Hér er ekki verið að gera það með heildstæðum og markvissum hætti.

Ég nefni bara sem dæmi um hvað stjórnarandstaðan er veik eða staða þingmanna er veik og ekki bara stjórnarandstöðuþingmanna heldur stjórnarþingmanna en það er sú staðreynd að þingmálamálum er ýtt til hliðar fyrir stjórnarfrumvörpum. Þau sofna í nefndum. Þau fá ekki umræðu og atkvæðagreiðslu hér í þingsal. (Gripið fram í.)

Almennt séð, hv. þingmaður, almennt séð er það svo, og ég get nefnt það að í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd bíða fjögur þingmannafrumvörp, eitt frá Sjálfstæðisflokki, eitt frá frjálslyndum, eitt frá okkur vinstri grænum og eitt sameiginlegt frumvarp þar sem 1. flutningsmaður er hv.

varaþingmaður Framsóknarflokksins. (Gripið fram í.) Geitafrumvarpið.

Minni hlutinn telur hlutverk stjórnarandstöðu og hvers og eins þingmanns vera að standa fyrir rökræðum og koma mismunandi sjónarmiðum á dagskrá og koma þeim út í samfélagið. Réttindi stjórnarandstöðu og ákvæði þingskapalaga verða að vera virk sem tæki til að tryggja lýðræðisleg skoðanaskipti og umræður og síðast en ekki síst vönduð vinnubrögð og vandaða lagasetningu. Sú hefur því ekki miður orðið raunin.

Mér er það hjartans mál sérstaklega að nefndastarfið verði eflt. Mér er það hjartans mál að þingmannafrumvörp fái sömu afgreiðslu og jafnvel á undan stjórnarfrumvörpum. Mér líkar ekki við það að vera „lögafgreiðslumaður“. Ég vil taka virkan þátt í gerð og undirbúningi löggjafar. Það er mitt hlutverk. Ég var kosinn til þess.

Ég vil svo ítreka það að frumvarpið og þær reglur sem settar verða og hafa verið kynntar þingmönnum eru ekki hugsaðar til enda. Þær eru ekki hugsaðar heildstætt og ég hef efasemdir um að þær leiði til þess sem við viljum öll stefna að, að vandaðri meðferð mála hér innan þingsins sem var fyrir mér forgangsatriði.

Ég leyfi mér svo að endingu að vísa í ítarlegt nefndarálit og fylgiskjöl sem því fylgja. Ég er þeirrar skoðunar og ítreka það að rétt sé að hugsa þetta mál upp á nýtt og fresta afgreiðslu málsins milli 2. og 3. umr. Taka það til gagngerrar skoðunar sérstaklega í ljósi þess núnings sem kom upp í allsherjarnefnd milli landsbyggðarþingmanna og þingmanna hér á suðvesturhorninu sem var augljós og birtist kannski best í 1. umr. með þeim misvísandi skoðunum sem komu fram hjá hv. þm. Jóni Magnússyni og hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni. Það var kraftbirting þessara mismunandi skoðana. Og mismunandi afstaða þessara hv. þingmanna í ræðum endurspeglaðist að nokkru leyti í störfum allsherjarnefndar.

Ég vil líka vegna þess að ég nefndi hv. þm. Jón Magnússon geta þess að frá honum komu ábendingar um það að frumvarpið kynni að brjóta í bága við jafnræðisreglur stjórnarskrárinnar. Ég deili ekki þeirri skoðun vegna sérstöðu starfs landsbyggðarþingmanna. En þegar kemur ábending frá hv. þm. Jóni Magnússyni sem er auk þess hæstaréttarlögmaður þá hefði auðvitað þurft að skoða það mál í kjölinn. Kalla til sérfræðinga í stjórnskipunar- og stjórnarfarsrétti og spyrja þá álits áður en við í allsherjarnefnd gerðumst svo djörf að afgreiða málið frá okkur til 2. umr. En það kann að vera að það gefist tóm til þess fyrir 3. umr. Ég vona að svo verði. En þetta vildi ég sagt hafa um þetta mál. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboð getum ekki staðið að afgreiðslu þessa máls og munum sitja hjá.

[15:20]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Í ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar kom fram að það væri verið að keyra þetta mál í gegn á miklum hraða, á últrahraða. Hv. þingmaður fjallaði líka aðeins um störfin í allsherjarnefnd. Ég er í allsherjarnefnd. Það kom fram hjá hv. þingmanni að allir í nefndinni hafi gert athugasemdir við frumvarpið. Vegna þessara orða vil ég sérstaklega taka fram að að mínu mati er ekki hægt að færa sterk rök fyrir því að verið sé að færa þetta mál hér í gegnum þingið á miklum hraða. Við erum búin að ræða um þessi mál beint og óbeint í talsvert langan tíma.

Núna í desember afgreiddum við breytingar á þingsköpum. Allir flokkar voru sammála um að þar væri stigið mjög mikilvægt skref fram á við nema reyndar var þingflokkur Vinstri grænna ekki með í því samkomulagi. Á þeim tíma var rætt um að styrkja stöðu þingmanna að frekara leyti með því að taka inn aðstoðarmenn, að þingmenn gætu ráðið sér aðstoðarmenn og það var talað um landsbyggðarþingmennina í því sambandi og líka styrkingu á nefndastarfi og annað sem kom fram í ræðu hv. þingmanns hérna áðan. Þetta er því ekki mál sem er að pompa upp í hendurnar á okkur núna bara á síðustu dögum. Það hafa farið á milli manna hér reglur sem þeir hafa getað skoðað varðandi hvernig á að útfæra þetta.

Ég get því ekki tekið undir þetta. Þó að menn hafi að sjálfsögðu rætt þetta mál í nefndinni á nokkrum fundum og skipst á skoðunum, eins og eðlilegt nefndarstarf er, þá get ég alls ekki fallist á þann tón sem hér er gefinn, að það sé verið að setja þetta mál hér í gegn á einhverjum miklum hraða og að allir í allsherjarnefndinni séu meira eða minna með alvarlegar athugasemdir við málið. (Forseti hringir.) Það er bara ekki rétt.

[15:22]

Frsm. 1. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég stend við þau orð mín að þetta hafi verið keyrt í gegn á miklum hraða. Það var tilkynnt í gær að málið yrði á dagskrá í dag. Nefndaráliti mínu var dreift hér rétt fyrir þessa umræðu. Ekki tókst að ræða málið í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, þ.e. þá þróun sem hefur orðið, þær breytingar sem frumvarpið tók í meðförum nefndarinnar og þá áherslu sem þar kom fram að allir þingmenn, ekki bara þingmenn dreifbýlisins, fengju aðstoðarmann og þau fyrirheit sem þar eru gefin. Þá var eiginlega búið að snúa ofan af öllu og það hefur ekki gefist tóm til að íhuga þetta í botninn og það hefur eiginlega ekki gefist heldur tóm til að skoða hvort einhverjir aðrir hlutir séu brýnni í þessu samhengi. Ég sá ekki þessar reglur eða frumvarp. Ætli það sé vika, tíu dagar síðan eða hálfur mánuður síðan, eitthvað svoleiðis.

Ég verð líka að segja það, hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, að þetta er mál sem á að vera uppi á yfirborðinu og á að þola gegnsæja umræðu og átti að fara í gegnum flokkana áður en hinar endanlegu reglur voru lagðar fram. Maður stóð að mörgu leyti frammi fyrir gerðum hlut. Ég vil líka minna á að þingskapafrumvarpið á sínum tíma var sett fram sem trúnaðarmál. Það sá ég líka með skömmum fyrirvara. Ég ætla ekki að endurtaka ræður mína hér fyrir jól en ég vísa í þær. Þær eru finnanlegar á netinu þar sem ég gerði athugasemdir hér að lútandi.

[15:24]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Varðandi þingskapaumræðuna sem fór fram fyrir jól var á ákveðnu stigi eða frumstigi þess máls dreift skjali til þing-

flokksformanna sem var merkt trúnaðarmál. Að sjálfsögðu tók ég það upp í mínum þingflokki. Það eru rædd trúnaðarmál í hverjum einasta þingflokki. Þar fórum við yfir þær reglur og maður bara innheimti síðan pappírana þegar búið var að fara yfir það. Það eru alþekkt vinnubrögð í þingflokkum.

Frumvarpið sem við erum að fjalla um núna er ekki flókið. Þetta eru tvær greinar. Fyrsta greinin fjallar um aðstoðarmennina og önnur grein hljóðar svona, með leyfi forseta:

„Lög þessi öðlast þegar gildi.“

Þetta er eiginlega bara ein grein sem er efnisgrein. Auðvitað geta greinar verið mjög flóknar. En þetta er ekki mjög flókið mál, virðulegur forseti.

Varðandi það að hv. þingmaður hefur ekki getað tekið upp í sínum þingflokki það sem fram kemur í nefndarálitinu um að við sjáum fyrir okkur að þetta kerfi nái líka til þingmanna á suðvesturhorninu þá kom það alveg skýrt fram í ræðu hæstv. forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssonar, þegar hann flutti málið hér fyrst að við værum að stíga fyrsta skrefið í þá átt að styrkja stöðu þingmanna. Ég held að allir hafi gert sér grein fyrir því að þetta væri fyrsta skrefið sem við værum að stíga núna. Tökum landsbyggðarþingmennina fyrst og svo látum við kerfið ná yfir aðra. Það er ekkert sem á að koma mönnum í opna skjöldu.

Ég geti því ekki fallist á það, virðulegur forseti, að við séum að vinna málið hér illa og að það sé tekið í gegn með hraði né að í allsherjarnefndinni hafi hver einasti þingmaður verið með miklar athugasemdir. Ég get ekki tekið undir það. Umræðan í allsherjarnefndinni var algjörlega eðlileg að mínu mati.

[15:26]

Frsm. 1. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Umræðan í allsherjarnefnd var málefnaleg. Menn stóðu ekki þar með kreppta hnefa hver gegn öðrum. En það vaknaði ótrúlegur fjöldi spurninga og mismunandi sjónarmið komu fram, meðal annars sjónarmið um hugsanlegt brot á jafnræðisreglu.

Lesi maður frumvarpið eitt og sér sem áhugamaður um frumvörp er það ekki flókið. Ég get alveg fallist á það. En það er flókið að skoða það í samhengi við annað sem við vildum gera í tengslum við kjördæmabreytingarnar og í tengslum við hvernig við viljum styrkja þingið. Um það hygg ég að við hv. þm. Siv Friðleifsdóttir séum sammála, að styrkja þingið sem allra mest. En hverjar verða afleiðingarnar? Fyrstu afleiðingarnar blasa við, þ.e. að það verði ráðnir aðstoðarmenn allra þingmanna. Þá búið að eyrnamerkja fé í það sem menn hefðu hugsanlega viljað forgangsraða í annað.

Allar umræðurnar í allsherjarnefnd sem leiddu til þess að hv. formaður nefndarinnar sagði að annaðhvort yrðum við að taka þetta svona eins og þetta væri með þeim breytingum sem höfðu á orðið eða fresta málinu segja mér að hér er ekki um mál að ræða sem hefur verið hugsað til enda. Það skyldi maður skoða. Við skulum láta reynsluna hins vegar tala í þeim efnum.

[15:28]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hér mátti heyra eina af þessum venjubundnu ræðum Vinstri grænna sem í stuttu máli eru þannig að þeir eru á móti málinu alveg sama hvað lagt er til og alveg sama hversu langt er gengið til móts við þeirra sjónarmið og þegar þeir geta ekki lengur staðið gegn framgangi máls leggja þeir til að málinu verði frestað og sett í allsherjar, ítarlega, heildstæða skoðun og úttekt.

Þetta er auðvitað bara sjónarmið. En það er val hv. þm. Atla Gíslasonar að lýsa afstöðu sinni með þessum hætti og vilja ekki koma að afgreiðslu mála eða sameiginlegri ákvörðun um niðurstöðu þeirra. Það er bara hans val. En mér finnst það sorglegt fyrir hönd þeirra kjósenda sem hafa kosið þennan ágæta flokk að þingmenn hans virðast vera algjörlega ófærir um að axla ábyrgð á einhverri málefnalegri niðurstöðu og þurfa að verja tíma sínum fyrst og fremst í að búa sér til og skýra sérstöðu sína frá niðurstöðunni.

Það sem mér fannst leiðinlegast að heyra í máli hv. þingmanns var tal hans um aðstoðarmenn og starfsfólk þingsins. Ég vil biðja hv. þingmann að vera ekki að blanda starfsfólki þingsins inn í þetta eða reyna að gera lítið úr tillögum um aðstoðarmenn þingmanna með því að það vegi að einhverju leyti að starfsfólki þingsins. Mér finnst það ómaklegt og ósæmilegt og svona á hv. þingmaður ekki að tala. Ég held að hann verði kannski, úr því að hann fór inn á þær brautir að gera athugasemdir við launakjör aðstoðarmanna og bera þau saman við launakjör starfsmanna þingsins, bara einfaldlega að svara því hvaða tillögu hann hafi í þeim efnum því að ég veit að fyrstu þingmennirnir og þeir sem verða fljótastir til að ráða sér aðstoðarmenn verða þingmenn (Forseti hringir.) Vinstri grænna.

[15:30]

Frsm. 1. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þessi andsvör hv. þingmanns eru ekki þess virði að ég fari í umræðu um þau.

[15:30]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður eyddi drjúgum hluta af ræðu sinni í að gera launakjör aðstoðarmanna þingmanna tortryggileg, reyndi að skapa óánægju um þau kjör með skírskotun til starfsmanna Alþingis. Síðan vill hann ekki ræða það frekar. Hann vill ekki útskýra hvað hann átti við með því, hann vill ekki gefa upp neina tillögu um hver hann telur þá að launakjörin eigi að vera til þess að friður yrði um þau. Þetta var mál sem hann tók upp sjálfur, virðulegi forseti, en segist svo, þegar gerð er athugasemd við það og hann spurður hvað hann meini, ekki vilja ræða það.

Ég verð að segja, virðulegur forseti, að þetta er afar ómerkilegur málflutningur. Hv. þingmaður verður, að mínu viti, að venja sig af þessu. Svona geta menn ekki talað. Þingmenn sem svona tala setja niður virðingu þingsins, þeir tala virðingu þingsins niður með því að gera lítið úr ákvörðunum þess, mér heyrðist þingmaðurinn kalla þær geðþóttaákvarðanir. Hvers konar tal er það að kalla ákvarðanir

þingsins, hvort sem er forsætisnefndar Alþingis eða meiri hluta Alþingis hér við afgreiðslu fjárlaga, geðþóttaákvarðanir? Menn eru að segja kjósendum að ákvarðanir sem þeir sjálfir taka séu ómerkilegar. Svona eiga þingmenn ekki að tala, virðulegi forseti. Ég fer fram á að hv. þingmaður hugsi þennan málflutning sinn upp á nýtt og falli frá honum framvegis.

[15:32]

Frsm. 1. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það veldur mér vonbrigðum að jafnreyndur þingmaður og Kristinn H. Gunnarsson skuli nota svona orðbragð í ræðustóli. Ég sagði að hugsa hefði átt launakjör aðstoðarmanna til enda, skoða þau í samanburði við launakjör starfsfólks á þingi. Að ég væri að tala niður til fólks eða annað slíkt, ég bið hv. þingmann um að lesa ræðuna, skoða hana vel og vandlega í ró og næði, huga að því sem ég sagði og koma svo í málefnalega umræðu við mig.

[15:33]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti 2. minni hluta allsherjarnefndar og vil taka undir með hv. þm. Atla Gíslasyni varðandi þann mikla hraða sem var við meðferð málsins í allsherjarnefnd. Ljóst var að það var vilji mikils meiri hluta allsherjarnefndar að afgreiða málið með þeim hætti og því engin ástæða til annars fyrir okkur sem erum í minni hluta en að gera okkar til að málið gæti fengið þinglega meðferð. Þannig vildi ég standa að málum og ekki síst vegna þess að það liggur fyrir að ég hef algjöra sérstöðu í mínum þingflokki þar sem meiri hluti þingflokksins vill standa að frumvarpinu sem hér liggur fyrir.

Ég hef gert grein fyrir afstöðu minni til þessa máls, gerði það ítarlega við 1. umr. þegar málið var lagt fram. Ég hef líka gengið frá ítarlegu nefndaráliti sem fjallar um þau sjónarmið sem ég tel mestu máli skipta hvað þetta varðar. Það getur verið misbrýnt að afgreiða mál með hraði og það var sem sagt mat meiri hlutans að þessu verki skyldi hraða sem mest mætti verða. Hraðinn bitnaði hins vegar á því að því var hafnað að kalla fyrir — annars vegar fór hv. þm. Atli Gíslason fram á að athugað yrði með starfslið Alþingis, stöðu þess og hvaða afstöðu það hefði til frumvarpsins. Jafnframt fór ég að gefnu tilefni fram á — þar sem ég tel að það standist ekki ákvæði stjórnarskrár að mismuna þingmönnum með þeim hætti sem gert er ráð fyrir — að kallaðir yrðu fyrir prófessorar þeirra háskólsa sem tiltækir væru í stjórnskipunarrétti og farið yrði yfir þau sjónarmið sem um væri að ræða. Það skiptir máli, það er grundvallaratriði, að Alþingi vandi lagasmíð svo að ekki séu tvímæli um að rétt sé að staðið gagnvart stjórnarskrá.

Ég leyfi mér að efa að svo sé, ég skal ekki kveða fastar að orði. Þrátt fyrir að að sjálfsögðu sé munur á því hvað þingmenn mismunandi kjördæma hafa að gera er það samt sem áður grundvallaratriði að þingmenn eru kjörnir sem þingmenn þjóðarinnar, þeim ber að setja þjóðinni lög en ekki einstökum kjördæmum. Þingmenn eru kjörnir af fólki fyrir fólk en ekki fyrir akra, engi eða ferkílómetra. Það er grundvallaratriði og skoða verður hlutina í því ljósi. Ég tel því, eins og gert er ráð fyrir og fjallað var um í framsöguræðu fyrir frumvarpinu, að um óeðlilega mismunun sé að ræða og álít eðlilegt og nauðsynlegt að við öflum sem bestra sérfræðigagna í málinu.

Ég álít að þetta sé brot á íslensku stjórnarskránni en það er nú einu sinni þannig að enginn er dómari í sjálfs sín sök. Eins og allir vita gilda líka mismunandi sjónarmið að lögum varðandi úrlausn og úrslit einstakra mála. Æðsti dómstóll landsins er ekki alltaf einhuga í niðurstöðu sinni þó að einn dómari landsins hafi tjáð þá skoðun sína að aldrei sé til nema ein rétt niðurstaða, sem kann vel að vera rétt. Þar af leiðandi taldi ég að það væri grundvallaratriði og nauðsynlegt að gengið væri frá þessu og úr þessu væri skorið með viðunandi hætti þannig að fyrir lægi, og tekin af um það öll tvímæli, að verið væri að afgreiða lög frá Alþingi sem væru vönduð og engin spurning hvort um brot á ákvæðum stjórnarskrár gæti verið að ræða varðandi það hvernig farið yrði með. Við þessu var ekki orðið og mér finnst það miður. Ég tek undir með hv. þm. Atla Gíslasyni, ég vona að milli 2. og 3. umr. gefist tóm til að kanna þessi atriði sérstaklega.

Í umfjöllun nefndarinnar var vísað til þess að um væri að ræða ákveðið samkomulag sem gert hefði verið við breytingu á kjördæmaskipuninni á þann veg að bæta aðstöðu landsbyggðarþingmanna. Það kann vel að vera rétt og kannski full ástæða til þess. En þá ber þess að geta að frá árinu 2000 hafa stjórnmálaflokkarnir skipt á milli sín 50 milljónum sem áttu að vera sérstök greiðsla vegna landsbyggðarinnar. Mér er ekki kunnugt um með hvaða hætti þeirri greiðslu, þessum 50 milljónum árlega frá árinu 2000, hefur verið skipt innan flokkanna eða milli flokkanna eða hvernig það hefur komið út. Það skiptir kannski ekki öllu máli núna vegna þess að við erum að fást við ákveðið viðfangsefni sem er annars eðlis, en það þýðir ekkert að skírskota til einhvers samkomulags sem gert var í fyrndinni, því að við sem löggjafi erum ekki bundin af því samkomulagi. Það hefur í sjálfu sér ekkert með störf okkar eða annað það að gera með hvaða hætti og hvernig við setjum þjóðinni skynsamlega löggjöf og ákveðum lögkjör alþingismanna miðað við daginn í dag. Það er það sem er höfuðatriðið, viðfangsefnið sem við er að glíma.

Í nefndinni var þó fjallað um með ákveðnum hætti hvernig skipulag aðstoðarmanna þingmanna er á Norðurlöndum. Ég fór fram á að þau lög, þ.e. lög í Danmörku, Svíþjóð og Noregi, yrðu lögð fram sérstaklega þannig að nefndarmenn gætu farið í gegnum þau og kynnt sér þau. Ekki var orðið við því en menn geta eftir sem áður aflað sér þeirra.

Það er nú svo merkilegt að þrátt fyrir að Ísland sé stórt og víðlent háttar þannig til á sumum Norðurlandanna að þar er um enn stærri og víðlendari lönd að ræða. Í Noregi er jafnlangt frá syðsta oddanum til þess nyrsta eins og frá syðsta oddanum til Rómar á Ítalíu. Þingmenn þurfa að leggja á sig mikil ferðalög í Noregi ekki ólíkt því sem hér er. Þetta er nákvæmlega með sama hætti í Svíþjóð. Um miklu meira víðlendi og dreifðari mannfjölda er að ræða í þessum löndum en nokkurn tíma hér þar sem 2/3 af kjósendum landsins búa í u.þ.b. klukkutíma akstursfæri frá höfuðstöðvunum, eða Alþingi Íslands. Það er nú ekkert flóknara en það. Möguleikinn á að hafa samband við stóran hluta

kjósenda er því ekki flókinn. Það er aftur á móti þessi litli minni hluti sem spurningin er um og á að sjálfsögðu að njóta allra réttinda.

Við erum að setja lagaákvæði og þegar verið er að setja lög sem þessi er ekki verið að tjalda til einnar nætur og þá er það alltaf spurning hvort við séum að fara rétta leið í lagasetningu. Ég hefði talið mikilvægast í þessu sambandi að höfuðáherslan yrði á það, eins og hæstv. forseti Alþingis benti á sérstaklega, í umræðu um breytingu á þingskapalögunum fyrir áramót og síðan við framlagningu þess frumvarps sem hér er um að ræða, að styrkja stöðu stjórnarandstöðunnar. Með vissum hætti er verið að bregðast við því. Með hvaða hætti? Jú, með því að formenn þeirra stjórnmálaflokka sem ekki sitja í ríkisstjórn megi ráða sér aðstoðarmann. Það er mjög mikil framför og nauðsynleg. Spurningin er sú hvort ganga hefði þurft lengra á því sviði.

Ég tel að í raun hefði átt að hugsa þessa aðstoð með þeim hætti, af því að við erum að tala um stjórnmálaflokka sem ákveðna einingu, að styrkja þingflokkana og þá sérstaklega þá þingflokka sem þurfa mest á því að halda, þ.e. stjórnarandstöðuflokkana. Þannig er það á sumum Norðurlöndunum að bæði minni flokkar og flokkar í stjórnarandstöðu fá aukna aðstoð, eiga meiri möguleika á því að fá aðstoð en þeir flokkar sem eru í stjórn og/eða stærri flokkar. Ég hefði viljað að þetta allt yrði skoðað þannig að gengið yrði frá vandaðri fullnaðarlöggjöf um það með hvaða hætti þessu væri fyrir komið. Ég hygg að með því að gera það með þeim hætti hefði verið möguleiki á því að ganga þannig frá málinu að allir gætu sætt sig við það.

Nú má enginn skilja orð mín svo að ég telji ekki að veruleg réttarbót sé að ýmsu sem fram kemur í því frumvarpi sem hér er um að ræða eins og reyndar má lesa út úr nefndaráliti mínu. Þó eru vissar hættur í því sem þar er um að ræða. Það er umhugsunarefni þegar Alþingi ákveður þeim stjórnmálaflokkum sem á Alþingi sitja fjárveitingar og síðan viðbótarfjárveitingar nánast á hverju einasta ári. Eðlilegra væri að fundin yrði önnur leið því eins og ég sagði í upphafi þá er enginn dómari í sjálfs síns sök. Eðlilegra væri að annar aðili hefði alla vega eitthvað um það að segja.

Varðandi það hvernig þessu er háttað á öðrum Norðurlöndum, hvernig skipulag aðstoðarmanna þingmanna er þar, er athyglisvert að í þeim löndum sem við erum skyldust hvað snertir lagahefð, í Danmörku og í Noregi, geta þingmenn ráðið sér starfsmann en það er þó þannig að helmingur upphæðarinnar er eyrnamerktur hverjum þingmanni en helmingurinn er í höndum þingflokksins. Í Noregi er staðan sú að Stórþingið leggur þingflokkunum til fé sem svarar til þess að þeir geti ráðið einn aðstoðarmann fyrir hvern þingmann. Aðstoðarmennirnir eru þó ekki bundnir neinum sérstökum þingmanni, fremur að þeir sérhæfi sig í verkefnum hverrar nefndar og vinni því með þingmönnum flokksins á þeim vettvangi.

Í þessum tilvikum báðum, sérstaklega í Noregi er litið til þess að aðstoða þingmennina málefnalega við þau málefni sem þeir fást við í störfum sínum sem alþingismenn, hvernig sé auðveldast og best að koma hlutum fyrir þannig að þeir geti sinnt sínum störfum sem best. Það skiptir máli hér og þannig hefðum við átt að standa að lagasmíðinni.

Í Svíþjóð er staða stjórnarandstöðunnar styrkt sérstaklega enn frekar og miðað er við að þingflokkarnir myndi heild, ráði til sín starfsfólk sem sé fullnægjandi fyrir þau málasvið sem um þarf að fjalla. Þau sjónarmið hefði ég viljað sjá, að staða stjórnarandstöðuflokka og minni flokka yrði styrkt þannig að flokkarnir hefðu getað vélað um það miklu auðveldara en gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi sem hér liggur fyrir hvernig skyldi með fara.

Til viðbótar þessu tel ég mjög mikilvægt að efla nefndasvið Alþingis. Það var upplýst á fundi nefndarinnar að það yrði gert og það er mjög til bóta og ber að fagna því. Ég tel alla vega miðað við aðstæður að þar sé um ásættanlega breytingu að ræða. Ég vil taka það fram að þó að ég geri athugasemdir og fyrirvara við þetta frumvarp þá vil ég lýsa því yfir ítrekað að ég tel að hæstv. forseti Alþingis hafi unnið góð störf að þoka þessum hlutum þó til ákveðins vegar til hagsbóta fyrir stjórnarandstöðuflokka á Alþingi. Það er af hinu góða og ber að þakka eins og ég sagði.

Þá kemur spurningin um stöðu þingmannanna og ég hef litið til þess að mikilvægast í því sambandi væri að ráða sérhæft starfsfólk sem gæti verið málefnalega til aðstoðar fyrir þingflokkana.

Ég hef líka lagt áherslu á það, virðulegi forseti, að það sé grundvallaratriði — ég kem aftur að því í ræðu minni — að þingmönnum sé ekki mismunað. Í því sambandi er líka mjög mikilvægt að lagaákvæði um lögkjör þingmanna séu skýr þannig að sem minnst af geðþóttaákvörðunum einhvers annars, til dæmis forsætisnefndar, komi til varðandi lögkjör alþingismanna. Það er miklu eðlilegra að löggjafinn sjálfur taki ákvörðunina hverju sinni um það með hvernig skuli fara, hvað skuli gert og hvaða kjör þingmenn hafa. Með breytingartillögu meiri hluta allsherjarnefndar er að mínu viti gengið enn lengra en var gert í frumvarpi forsætisnefndarinnar í að framselja löggjafarvaldið, heimila ákvarðanir forsætisnefndar eftir þeim ákvæðum sem þar kveður nánar á um.

Ég tel eðlilegt að aðstoðarmenn sem ráðnir yrðu yrðu hluti starfsliðs þingflokks hvort sem þeir heyrðu með einum eða öðrum hætti undir einstaka þingmenn eða aðra, en að þeir yrðu hluti starfsliðs sem skapaði ákveðna starfræna heild. Ég benti á það líka að það væri spurning, ef menn vilja hafa ákvæðið eins og hér er lagt til, að láta aðstoðarmannakerfið eingöngu ná til þingmanna nokkurra kjördæma, að þá yrði gerð grein fyrir því með fullnægjandi hætti eins og hæstv. forseti Alþingis sagði í framsöguræðu sinni er hann mælti fyrir frumvarpinu, að vel gæti komið til þess að gerð yrði breyting og ég vek athygli á því að í nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar er sérstaklega vikið að því. Það var að vísu sett inn í — og það sýnir hver hraðinn var í málatilbúnaðinum að reyna að koma þessu áfram — að nefndarálitið var kynnt en síðan þurfti að bæta inn í viðbótarmálsgrein, sem er nú af hinu góða. En það hefði kannski getað breytt einhverju ef hún hefði komið fyrr, þar sem segir, með leyfi forseta:

„Allsherjarnefnd ræddi talsvert fyrirkomulag varðandi ráðningu aðstoðarmanna þingmanna. Meiri hluti nefndarinnar leggur áherslu á að boðað hefur verið að hér sé verið að stíga fyrstu skrefin“ — það er sem sagt vakin sérstök athygli á því að verið sé að stíga fyrstu skrefin — „í þá átt að

auka aðstoð við þingmenn almennt.“ (Forseti hringir.)

Síðan segir ...

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti biðst forláts en spyr hvort hv. þingmaður eigi mikið eftir af ræðu sinni.)

Svona um það bil 12 mínútur og 21 sekúndu.

(**Forseti** (ÞBack)**:** Nú vill forseti tilkynna að fyrr á þessum fundi var ákveðið að hafa atkvæðagreiðslu núna rétt fyrir klukkan fjögur og er þá komið að því þannig að umræðu um þennan dagskrárlið er frestað.)

Að sjálfsögðu lýt ég forsjá virðulegs forseta.

Umræðu frestað.

Tæknifrjóvgun, frh. 2. umr.

Stjfrv., 183. mál (stofnfrumurannsóknir). — Þskj. 196, nál. 619, brtt. 620.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:53]

1. gr. samþ. með 36 shlj. atkv.
Brtt. 620,1 samþ. með 36 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 36 shlj. atkv.
Brtt. 620,2 samþ. með 37 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv.
4. gr. samþ. með 39 shlj. atkv.
Brtt. 620,3 samþ. með 39 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv.
Brtt. 620,4 samþ. með 39 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv.
7.–11. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til heilbrn.

Sértryggð skuldabréf, frh. 2. umr.

Stjfrv., 196. mál (heildarlög). — Þskj. 211, nál. 679.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:58]

1. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 679,1 samþ. með 40 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv.
5.–20. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 679,2 (ný 21. gr.) samþ. með 39 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 679,3 samþ. með 39 shlj. atkv.
22. gr., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv.
23.–34. gr. samþ. með 40 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

[16:01]

Útbýting:

Norðurskautsmál 2007, 450. mál, skýrsla ÍNSM, þskj. 715.

Út af dagskrá var tekið 4. mál.

Fundi slitið kl. 16:02.

---

72. FUNDUR

fimmtudaginn 28. febrúar,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442. mál, þskj. 705. — 1. umr.
3. Stuðningur við sjálfstæðisbaráttu íbúa Vestur-Sahara, þáltill., 194. mál, þskj. 209. — Fyrri umr.
4. Heimkvaðning friðargæsluliða frá Afganistan, þáltill., 273. mál, þskj. 306. — Fyrri umr.
5. Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, stjfrv., 432. mál, þskj. 688. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Álfheiður Ingadóttir, 11. þm. Reykv. s.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Björk Guðjónsdóttir, 9. þm. Suðurk.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Jóhanna Sigurðardóttir fél.- og trmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.

[10:31]

Útbýting:

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 351. mál, brtt. heilbrn., þskj. 716.

Norrænt samstarf 2007, 451. mál, skýrsla ÍNR, þskj. 719.

Skipan héraðsdómara, 379. mál, svar dómsmrh., þskj. 689.

Tilhögun þingfundar.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda getur þingfundur staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðum um 5. dagskrármálið, breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, er lokið.

Forseti vill jafnframt geta þess að samkomulag er um það milli forseta og þingflokka að umræður um 5. dagskrármálið hefjist um kl. 3 síðdegis.

Forseti lítur svo á að um fundartímann sé samkomulag milli þingflokka og því sé ekki þörf á sérstakri atkvæðagreiðslu.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Fangaflug Bandaríkjamanna.

[10:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ríkissjónvarpið sýndi síðastliðið mánudagskvöld mynd danska sjónvarpsins um tengsl bandarísku leyniþjónustunnar CIA og Danmerkur eða dansks yfirráðasvæðis hvað varðaði hið ólöglega fangaflug. Sýning myndarinnar á sínum tíma í Danmörku olli miklu umróti ekki síst í grænlenskum stjórnmálum og reyndar dönskum og ríkisstjórn Danmerkur með Per Stig Møller utanríkisráðherra í broddi fylkingar var sökuð um að hafa logið bæði að grænlensku þjóðinni og danska þinginu. Þeir sem myndina sáu hafa ekki komist hjá því að taka eftir því að Ísland kom þar verulega við sögu og talsvert af þeim fangaflugum sem rannsóknarvinna danska sjónvarpsins beindist að að rekja og liggja undir grun um að hafa verið raunveruleg fangaflug komu við á Íslandi.

Myndin sýndi líka að það er hægt að rannsaka þessa hluti og það er fullyrðing sem ekki stenst að ekkert sé hægt að grafa í fortíðinni í þessum efnum eins og því miður var kannski meginniðurstaða hæstv. utanríkisráðherra Íslendinga þegar hún á Alþingi svaraði fyrirspurn minni 21. nóvember sl. og vitnaði þar í skýrslu starfshóps sem starfað hafði á hennar vegum, en í því svari ráðherrans segir, með leyfi forseta:

„Í þeirri vinnu [þ.e. vinnu starfshópsins] var ekki ætlunin að staðfesta eða kanna frekar hvort um ólögmæta fangaflutninga um íslenskt yfirráðasvæði hafi verið að ræða, einfaldlega vegna þess að ef ólögmætur flutningur fanga hefur átt sér stað er vart mögulegt að sannreyna slíkt eftir á.“

Ég tel að myndin hafi sýnt að svo er ekki. Það er hægt að rannsaka þessa hluti með ýmsum hætti og ég vil því spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Telur ekki hæstv. ráðherra, m.a. í ljósi upplýsinga sem fram komu í myndinni, að ástæða sé til að fara yfir þessa hluti á Íslandi á nýjan leik og fylgja fordæmi Svía, Þjóðverja og fleiri þjóða og setja (Forseti hringir.) raunverulega óháða rannsókn í gang í þessu máli?

[10:35]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Varðandi dönsku myndina sem hér var sýnd þá var aðeins sýndur fyrri hluti þeirra þátta sem þessir dönsku kvikmyndagerðarmenn hafa gert. Þeir gerðu nefnilega tvo þætti um fangaflugið og í síðari þættinum er m.a. til þess tekið að Íslendingar hafi aðhafst ýmislegt í þessum málum sem Danir hafi ekki gert og það er raunar notað í síðari þættinum sem viðmiðun sem dönsk stjórnvöld ættu að notfæra sér að íslensk stjórnvöld hafi látið gera skrá yfir allar lendingar hér á landi, farið yfir málið og ákveðið í framhaldinu að viðhafa skoðun þegar flugvélar lenda hér til að sannreyna að ekkert slíkt eigi sér stað þegar til framtíðar er litið. Aðgerðir íslenskra stjórnvalda, utanríkisráðuneytisins og dómsmálaráðuneytisins, eru reyndar nefndar sem fyrirmynd fyrir dönsk stjórnvöld og til marks um það að hér hafi ýmislegt verið gert sem Danir hafi ekki gert. Mér finnst miður að síðari hluti þessara þátta skuli ekki hafa verið sýndur, en það getur vel verið að það eigi eftir að gera það, því að þá fæst önnur mynd á málið.

Varðandi svar mitt til fyrirspyrjanda þá svaraði ég eins og kom fram að það væri vart mögulegt að sannreyna það nema þá með miklum aðgerðum og það stendur, held ég, virðulegur forseti, að mjög erfitt er að sannreyna það. Aðalatriðið er að grípa til aðgerða þannig að tryggt sé að slíkt gerist ekki í framtíðinni. Ég sé ekki að það sé ástæða til að setja niður sérstaka rannsóknarnefnd, við höfum engin slík tilefni fengið upp í hendurnar að ég telji að ástæða sé til þess. Ef það gerist þá er sjálfsagt að endurskoða málið.

[10:37]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þessi svör valda mér vonbrigðum. Mér finnst þetta vera sami undanflæmingurinn og í raun og veru hefur einkennt viðbrögð danskra stjórnvalda og þau eru nú loks að fá í kollinn, vegna þess að að lokum verður að auðvitað þannig að þessi mál fara í rækilega rannsókn þar og Grænlendingar hafa þegar ákveðið að rannsaka þessi mál sjálfstætt á sínum vegum.

Sú skrá sem utanríkisráðuneytið tók saman var góðra gjalda verð en var í öllum aðalatriðum búin að birtast áður í fjölmiðlum og ég hafði öll þau flugnúmer undir höndum og reyndar fleiri. Ég hef fengið fyrirspurnir frá dönskum þingmönnum á undanförnum dögum og þær fyrirspurnir bera það með sér að í Danmörku virðast menn halda að það hafi verið gert miklu meira á Íslandi en raun ber vitni. Það kemur mönnum á óvart þegar ég hef sent til baka gögn og upplýst um það hvað hefur verið gert hér og hvað ekki gert. Til dæmis kemur fullyrðing í þá veru að það sé vart hægt að rannsaka þessa hluti neitt eftir á mönnum mjög á óvart. Vegna þess að ég tel að rannsóknir annars staðar, í Evrópuráðinu, rannsóknir sem eru í gangi í Svíþjóð, Þýskalandi og víðar, sýni hið gagnstæða sem og rannsóknarvinna blaðamannanna sem sýndi að það er hægt að rekja þessa hluti og grafast fyrir um þá. Ég hef reyndar bent hæstv. utanríkisráðherra (Forseti hringir.) á þá einföldu leið að kanna þann kost sem flugvélarnar tóku um boð hér á flugvöllum og hvort ekki megi lesa dálítið út úr því. Svo eru náttúrlega yfirlýsingar mismunandi ráðherra mjög misvísandi í þessum efnum og hæstv. dómsmálaráðherra kannast ekki við að nein breyting hafi orðið á eftirliti með þessu flugi.

[10:39]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það kemur mér á óvart ef danskir þingmenn vita ekki hvað hér var gert því að það kemur al-

veg skýrt fram í seinni hluta þessarar myndar og þeir blaðamenn sem gerðu þessa þætti vissu alveg nákvæmlega hvað hér hafði verið gert, að hér hafði verið tekinn saman listi yfir öll þau flug sem hingað höfðu komið og hugsanlega hefðu verið notuð fyrir meint fangaflug. Ég segi hugsanlega vegna þess að þau flugvélanúmer sem þarna er um að ræða geta auðvitað verið hér á vegum annarra aðila og í öðrum tilgangi en þessum. Eins og ég sagði, ef við fáum einhverjar skýrar vísbendingar um það að hér hafi verið fangaflug á ferðinni, að íslenskir flugvellir hafi verið notaðir í ólögmætum tilgangi þá er auðvitað sjálfsagt að skoða þau mál en við höfum ekki enn fengið neinar slíkar vísbendingar og meðan svo er tel ég dálítið viðurhlutamikið að fara ofan í öll þau lendingarnúmer sem þarna er um að ræða á öllu þessu árabili.

Veiðar í flottroll.

[10:40]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Nú eru þau gleðitíðindi, sem okkur birtust í gær, að hægt sé að fara að veiða loðnu aftur. Auðvitað fögnum við því öll en það kemur kannski dálítið á óvart að með viku millibili hafa mælingar á loðnustofninum stækkað um helming, þ.e. úr 250–300 þús. tonnum upp í 470 þús. tonn, þannig að við teljum að við getum veitt u.þ.b. 70 þús. tonn úr stofninum núna. Þetta er auðvitað jákvætt þrátt fyrir að ekki sé um að ræða mælingar á svokallaðri vestangöngu sem á ábyggilega eftir að koma inn í þessa veiði á síðari stigum eða við eigum eftir að verða vör við hana eftir kannski hálfan mánuð, þrjár vikur. Þessu til viðbótar gæti átt eftir að bætast í þessar mælingar eða þá torfu sem verið er að veiða núna við Vestmannaeyjar meira magn að austanverðu eða við gætum átt eftir að mæla meira af loðnu sem er að ganga vestur með landinu.

Ég vil spyrja sjávarútvegsráðherra um flottrollsveiðar. Það er álit margra, bæði núverandi og fyrrverandi skipstjórnarmanna á loðnuskipum, að flottrollsveiðar séu mjög til hins verra og hafi gert loðnustofninum mjög illt. Ef landað er 100 þús. tonnum úr flottrollum sé búið að drepa 250–300 þús. tonn í það heila, þ.e. sem ekki skilar sér í land en er búið að drepa. Þetta er auðvitað hlutur sem menn þurfa að hugleiða til framtíðar. (Forseti hringir.) Einnig vil ég spyrja um hvort ekki þurfi að endurskoða þorskmælingar líka.

[10:42]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt að þau gleðitíðindi bárust okkur í gær að tekist hefði að mæla það mikið magn af loðnu að hægt var að gefa út kvóta að nýju og ég veit að allir fagna því. Þetta skiptir okkur miklu máli fyrir atvinnulífið vítt og breitt um landið og það skiptir ekki síst máli í ljósi þess að loðnan er svo þýðingarmikill hluti eða þáttur í fæðuöflun þorsksins að auðvitað var það fullkomið áhyggjuefni bara af þeim ástæðum að ekki hafði tekist að mæla nægilega mikið magn.

Ég veit að hv. þingmaður veit það eins og ég að það er mikill ágreiningur um flottrollsveiðarnar á loðnunni og við höfum látið fara fram ýmsar rannsóknir á þeim málum sem m.a. áttu sér stað á síðasta ári í framhaldi af því að við höfum verið að reyna að auka veiðarfærarannsóknirnar í landinu.

Ég tók þá ákvörðun á árinu 2006 að takmarka mjög flottrollsveiðarnar á loðnu einmitt til að mæta sjónarmiðum eins og þeim sem hv. þingmaður gerði hér að umræðuefni og ég tel að það hafi skilað árangri. Alla vega var það svo að á fiskveiðiárinu 2006/2007 gekk loðnan vestur með suðurströndinni en það hafði hún ekki gert í sama mæli einhver ár þar á undan og sama göngumunstur er á loðnunni núna. Ég tel því að þær breytingar sem við gerðum þarna hafi skilað árangri eða a.m.k. stuðlað að því. Ég tel að það sé sjálfsagður hlutur núna í ljósi þeirra rannsókna sem hafa farið fram á virkni flottrollsins að fara yfir þessi mál að nýju og það verður að sjálfsögðu gert.

Hv. þingmaður spurði síðan um þorskinn. Það er að hefjast núna einmitt þessa dagana viðurhlutamesta togararall sem nokkru sinni hefur verið framkvæmt. Eins og við vitum var ákveðið að auka mjög fjármagn til þeirra rannsókna í tengslum við niðurskurðinn á þorskinum á síðasta ári. Settir voru niður togpunktar í samstarfi sjómanna og vísindamanna og ég vona svo sannarlega að það skili okkur betri og öruggari rannsóknum á stöðu þorskstofnsins.

[10:44]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Já, flottrollið er að mínu mati það sem hefur gert það að verkum að ástand á loðnustofninum er ekki betra en raun ber vitni og ég held að hægt sé að skoða þetta í sögulegu samhengi 10–15 ár aftur í tímann. Þegar menn fóru að nota flottroll að einhverju gagni fór að halla undan fæti hjá loðnustofninum og er auðvitað mjög sorglegt að menn skuli ekki hafa kveikt á því og að alltaf skuli þurfa að benda mönnum á þetta, og eins og forstjóri Hafrannsóknastofnunar hefur stundum sagt, það er alltaf dregið úr og reynt að tefja þessar niðurstöður. En nú eru komnar vísindalegar niðurstöður á þessu, rannsóknir sem fóru fram síðastliðið haust sýna að það er bara hægt að hirða einn þriðja af því sem er drepið.

[10:46]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég held að ekki sé hægt að segja að það hafi orðið sérstakar tafir á viðbrögðum okkar þegar okkur hefur verið bent á að skynsamlegt geti verið að takmarka flottrollsveiðar. Strax og þessar tillögur lágu fyrir á haustdögum 2005 var farið yfir þær af hálfu okkar í sjávarútvegsráðuneytinu og ég tók um það ákvörðun strax í ársbyrjun 2006 að takmarka flottrollsveiðar.

Það er hins vegar ekki óumdeilt mál. Við vitum alveg að skipstjórnarmenn eru alls ekkert sammála um þetta. Engu að síður tók ég þessa ákvörðun í ljósi þeirra ábendinga sem þá lágu fyrir.

Það eru auðvitað ekki bara áhrif flottrollsins sem geta skýrt þá stöðu sem við erum með í loðnunni. Við vitum að orðið hafa miklar breytingar á hitafari í sjónum. Það þarf

ekki annað en að skoða gögn sem liggja fyrir frá Hafrannsóknastofnun, t.d. um hitastig á svokölluðu Siglunessniði, til þess að átta sig á því að orðið hafa miklar umhverfisbreytingar sem hafa örugglega haft áhrif á göngumynstur loðnunnar. Ég veit að hv. þingmaður, sem er þaulvanur sjósóknari og skipstjórnarmaður, þekkir það að loðnan er kaldsjávarfiskur og forðast þennan hlýja sjó og það hefur auðvitað haft áhrif á göngumynstur loðnunnar.

Styrkur til lýðheilsurannsókna.

[10:47]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Mig langar að beina orðum mínum til hæstv. heilbrigðisráðherra og ræða við hann um þá ákvörðun Lýðheilsustöðvar að hætta stuðningi við tvö af viðamestu rannsóknarverkefnum samtímans á sviði lýðheilsumála en þeim verkefnum hefur báðum verið stýrt frá Háskólanum á Akureyri.

Hjá Lýðheilsustöð er borið við fjárskorti og bent á að sækja megi um fjárstuðning við verkefnin hjá Forvarnasjóði sem veitt er úr á hverju ári. Verkefnin eru hins vegar þess eðlis að nauðsynlegt er að fjármögnun þeirra sé tryggð nokkur ár fram í tímann og útilokað er að reka þessi verkefni af nokkru viti með því að sækja um styrk til eins árs í senn.

Um er að ræða tvö viðamikil verkefni sem Háskólinn á Akureyri tekur þátt í fyrir Íslands hönd og hefur beinn kostnaður við framkvæmd þeirra verið greiddur af Lýðheilsustöð. Verkefnin eru *EuropeanSchool Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, skammstafað ESPAD og *Health Behaviours in School-Aged Children*, skammstafað HBSC. Taka rúmlega 40 lönd þátt í þeim báðum, annars vegar í Evrópu og hins vegar víðs vegar um heim. Annað verkefnið hefur staðið frá árinu 1993.

Það eru umtalsverð samlegðaráhrif af því að vinna báðar rannsóknirnar á sama stað og var áætlað að framlag Lýðheilsustöðvar vegna beggja verkefnanna yrði um 2,8 millj. kr. á ári næstu fjögur ár eða samtals 11,2 millj. kr. á samningstímanum. Áætlað var að framlengja samningstímann nú um áramótin, annars vegar til vors 2010 og hins vegar til vors 2011.

Lýðheilsustöð hefur tilkynnt Háskólanum á Akureyri að samningurinn verður ekki endurnýjaður og því munu þessar rannsóknir að öllu óbreyttu leggjast niður af hálfu Háskólans á Akureyri á næstu vikum. Fyrirspurn mín er því þessi til hæstv. heilbrigðisráðherra: Er hægt að fá þessari ákvörðun Lýðheilsustöðvar snúið við með einhverjum hætti eða væri möguleiki á því að heilbrigðisráðuneytið gæti tryggt fjármagn til verkefnanna til að minnsta kosti næstu fjögurra ára?

[10:49]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Sigfúsi Karlssyni fyrir að vekja athygli á málum sem tengjast rannsóknum í tengslum við heilbrigðismál og forvarnamál. Þær eru afskaplega mikilvægar, ekki skal gert lítið úr því. Þvert á móti held ég að það sé mikilvægt fyrir okkur að efla þær ef við ætlum að ná árangri og við Íslendingar höfum svo sannarlega verið framarlega þegar kemur að verkefnum sem þessum og höfum vakið athygli á alþjóðavettvangi.

Ég held hins vegar að besta leiðin í þessu almennt sé að við eflum og styrkjum samkeppnissjóði okkar og það er eðlilegur framgangsmáti að þeir sem standa í rannsóknum sæki fjármagn sitt þangað. Það er almenna reglan og ég held að flestir sem að þessum málum koma séu sammála því að best sé að haga málum þannig.

Þeir sem sinna þessum verkefnum, hvort sem það er í Háskólanum á Akureyri eða á vísindastofnunum, þekkja þau vinnubrögð vel og eru hæfir til þess að vinna í því umhverfi og hafa sýnt það og sannað.

Ráðuneytið hefur ekki skipt sér af einstökum ákvörðunum hjá stofnunum sínum hvað þessa hluti varðar. En eins og hv. þingmaður vísaði til er til staðar Forvarnasjóður sem mér skilst að þeim, sem hafa haft áhuga á því að sækja um og sinna verkefnum, hafi verið bent á að sækja um í. Ef ekki er nógu skýrt hvort hægt er að sækja til um styrk margra ára, finnst mér alveg sjálfsagt og eðlilegt að (Forseti hringir.) skoða þá þætti. Margar af þessum rannsóknum eru nefnilega til langs tíma, eins og þingmaðurinn nefndi.

[10:52]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Þessi svör eru nokkur vonbrigði því að eins og ég sagði áðan þá munu þessar rannsóknir leggjast niður hjá Háskólanum á Akureyri, komi ekki til fjármagn til þeirra. Það verður að segjast eins og er að heyrst hefur að bæði Háskólinn í Reykjavík og rannsóknardeild Lýðheilsustöðvar sýni því mikinn áhuga að taka við stjórn þessara rannsókna. Ég tel því að hér sé um frekar einfalda stefnumörkun að ræða að styðja þetta.

Þetta er alltaf spurningin: Á að hætta að styrkja alþjóðlegar viðurkenndar rannsóknir á landsbyggðinni? Ég held að hér sé um pólitíska ákvörðun að ræða, reyndar innanhússmál hjá Lýðheilsustöð. Það er talsvert í húfi fyrir Háskólann á Akureyri.

[10:53]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég held að það sé mikið sóknarfæri fyrir Háskólann á Akureyri og aðrar menntastofnanir og rannsóknaraðila hér á landi að við séum með öfluga samkeppnissjóði. Það er sanngjarnasta og eðlilegasta leiðin. Ég veit í það minnsta ekki um betri leið til þess að útdeila fjármagni sem svo sannarlega eru alltaf fleiri um en þeir sem úthlutað er til.

Hins vegar er það vilji okkar allra hér inni að efla og styrkja þá góðu stofnun sem Háskólinn á Akureyri er. En það er spurning hvaða leiðir menn fara. Mín skoðun er sú að við eigum að efla og styrkja samkeppnissjóði, það sé sanngjarnasta og eðlilegasta leiðin. Þar eiga allir þeir sem stunda rannsóknir að standa jafnt að vígi þegar kemur að slíku því að þörfin er brýn. Það er afskaplega nauðsynlegt að við sinnum þessum hlutum, að okkar færasta fólk geri það. Það er m.a. afskaplega fært fólk í Háskólanum á Akureyri, eins og menn þekkja.

Sundabraut.

[10:54]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Eitt af stærstu verkefnunum sem við stöndum frammi fyrir á sviði samgöngumála, ekki bara hér á höfuðborgarsvæðinu heldur reyndar á landinu öllu, er tvímælalaust lagning Sundabrautar. Það er verkefni sem lengi hefur verið á hönnunarstigi og hefur því miður einkennst um langt skeið af togstreitu á milli ríkisvaldsins annars vegar og borgarinnar hins vegar um legu brautarinnar. Afstaða borgarinnar er einhlít og hún er þverpólitísk og ég hef orðið var við vaxandi stuðning við þá afstöðu hér á hv. Alþingi.

Hæstv. forseti Alþingis lýsti meira að segja þeirri skoðun sinni afdráttarlaust í umræðum um lestarsamgöngur hér fyrr í þessari viku. Hann tók þá af skarið um afstöðu sína. Eftir átta ár í samgönguráðuneytinu sagði hann að nú gæti hann loks talað frjálst og lýsti sem sagt yfir því að það ætti hiklaust að gera ráð fyrir Sundagöngum og að óhjákvæmilegt væri að fara þá leið.

Það má kannski segja hæstv. forseta Alþingis til hróss að það er þó betra seint en aldrei. En nú hlýtur hins vegar sú spurning að vakna hvort hæstv. samgönguráðherra, sem ekki hefur viljað lýsa afstöðu sinni til þessa máls hingað til, sé ekki reiðubúinn að taka af skarið og lýsa stuðningi við Sundagöng. Verðum við ef til vill að bíða þess að hæstv. ráðherra hætti sem samgönguráðherra og verði hugsanlega kominn í forsetastól á Alþingi þegar hann þorir að taka afstöðu í þessu máli?

[10:56]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Varðandi Sundabrautina er ánægjulegt að það mál komi enn einu sinni hér til umræðu og það verður ábyggilega eitthvað til umræðu á næstu vikum. Við vitum að Sundabraut hefur verið lengi á umræðustigi og hönnunarstigi, eins og hv. þingmaður talaði um, og hann þekkir það auðvitað líka mjög vel sem fyrrverandi borgarfulltrúi.

Hann þekkir það væntanlega líka að beiðni kom frá Reykjavíkurborg um að kanna Sundagöng en eins og þáverandi — eða einhver af toppum borgarstjórnar, Björn Ingi Hrafnsson, sagði fyrir borgarstjórnarkosningar að þetta mundi auðvitað tefja málið. Það var þó gert og unnin var ítarleg og góð skýrsla sem skilað var í samgönguráðuneytið til okkar 10. eða 13. desember. Síðan kom jólahaldið og ég ákvað að njóta jólanna í rólegheitum án þess að taka ákvörðun og leyfði mér þann munað að lesa málið vel yfir og taka það með jólakortunum.

En gamanlaust þá er bara málið í fínum farvegi. Það er m.a. í farvegi umhverfismats sem er lögbundin aðgerð. Þeirrar niðurstöðu er vonandi að vænta um mitt sumar ef engar deilur verða um þetta né miklar athugasemdir. Eins og talað er verður það væntanlega ekki þannig að þegar það liggur fyrir geta menn farið að stíga næstu skref.

Varðandi það að samgönguráðherra taki afstöðu þá er hv. þingmanni vel kunnugt um að til þess gæti komið að samgönguráðherra þurfi að úrskurða í málinu, alveg eins og hann gæti þurft að úrskurða um Hornafjarðarfljót eða aðrar leiðir. Það hefur nánast þurft að gera í tveimur eða þremur tilvikum hér á undangengnum árum.

Þess vegna má samgönguráðherra ekki vera búinn að taka opinbera afstöðu með eða móti annarri hvorri leiðinni vegna þess að hann má ekki gera sig vanhæfan til að úrskurða. Þetta er bara skrifað inn í vegalög sem ég er viss um að hv. þingmaður þekkir sem mikill áhugamaður um samgöngur eins og ég. Ég var aðvaraður um þetta strax og ég passa mig á því, virðulegi forseti.

[10:58]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Þetta er nú orðið nokkuð vandasamt ef það er orðið þannig að ráðherrar þurfa meira og minna að vera hættir í pólitík til að taka afstöðu. Þeir mega ekki taka afstöðu til neinna mála af því þeir kunna hugsanlega í einhverri framtíð að þurfa að úrskurða í einhverjum tilteknum málum.

Við höfum heyrt það áður frá hæstv. ráðherra og fleiri ráðherrum að þeir geta ekki tekið afstöðu til mála vegna þess að þeir þurfa hugsanlega að úrskurða í einhverjum álitamálum síðar meir. Þetta er staða sem er algjörlega óviðunandi. Það verður að vera hægt að ætlast til þess að ráðherrar, handhafar framkvæmdarvaldsins, hafi einhverjar pólitískar skoðanir á þeim málum sem við er að fást í ráðuneytum þeirra. Mér finnst að þegar nú liggur fyrir einróma afstaða borgarstjórnar Reykjavíkur, þvert á alla stjórnmálaflokka, um hvaða leið á að fara — það er vaxandi stuðningur við þá afstöðu hér á Alþingi. Mér finnst því skjóta skökku við að hæstv. samgönguráðherra geti ekki að minnsta kosti lýst því hvaða leið hann telji ákjósanlegasta, hugsanlega þá sömu leið og félagar hans í Samfylkingunni, formaður (Forseti hringir.) samgöngunefndar Alþingis, formaður samgönguráðs og oddviti Samfylkingarinnar í borgarstjórn Reykjavíkur.

[10:59]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Þótt ég svari ekki hv. þingmanni um það hvaða leið ég telji æskilegast að fara er ekki þar með sagt að ég hafi ekki skoðun á málinu. Ég læt hana bara ekki uppi.

En ég minni á að hv. þingmenn Vinstri grænna samþykktu m.a. ný vegalög á síðasta þingi sem við erum að vinna eftir þótt það hafi ekki verið nýmæli með hugsanlegt úrskurðarvald samgönguráðherra ef til deilna kemur milli sveitarfélaga sem veita framkvæmdaleyfi til vegagerðar. Það er ekki nýtt. Það hefur verið áður. Þetta ákvæði í lögunum er væntanlega og hefur verið með stuðningi vinstri grænna og við verðum að sjálfsögðu að fara eftir því.

Það er rétt sem hv. þingmaður talar um. Auðvitað hafa margir tjáð sig um þetta, þar á meðal borgarstjórn og jafnframt margir þingmenn. Það er bara allt í lagi og hið besta mál. Ég held að málið sé í farsælum farvegi. Það er ætlun okkar í samgönguráðuneytinu og Vegagerðinni að halda borgarafund sem ég hygg að verði haldinn innan hálfs mánaðar þar sem m.a. höfundar síðustu skýrslu munu útskýra (Forseti hringir.) þessi mál. Fólk getur fengið að spyrja þar út í og sagt sínar skoðanir. Ég held því að þetta sé bara í fínum farvegi.

Virðisaukaskattur á lyf.

[11:01]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Í aðdraganda síðustu kosninga höfðu sjálfstæðismenn uppi mikil fyrirheit um að afnema ætti virðisaukaskatt af lyfjum. Reyndar töluðu fleiri flokkar í þá átt, m.a. Samfylkingin sem var með fyrirheit um að lækka virðisaukaskatt af lyfjum niður í 7%. Þessir flokkar hafa því markað skýra stefnu um að það eigi að lækka lyfjaverð hér á landi sem er því miður of hátt, og hefur komið í ljós að það er sérstaklega á smásölustiginu sem það hækkar allverulega. Síðasta ríkisstjórn náði miklum árangri í að semja við heildsala í þessum efnum þannig að verð frá heildsölum á lyfjum hefur lækkað verulega og við höfum sýnt árangur þar. Samt sem áður í ljósi þess að við erum dreifbýlt land og höldum úti mörgum smásölustöðum hefur álagningin í smásölu verið hærri hér á landi en í öðrum löndum sem á sér mjög eðlilegar skýringar að mörgu leyti.

Ég spyr, hæstv. forseti, hæstv. ráðherra að því hvað líði því stefnumiði Sjálfstæðisflokksins að afnema virðisaukaskatt af lyfjum, líka stefnumiði Samfylkingarinnar um að stórlækka virðisaukaskatt af lyfjum. Stjórnvöld hafa á undanförnum árum beitt sér fyrir því að lækka virðisaukaskatt af öðrum vörum, jafnvel sykurvörum, en hér er um mjög lífsnauðsynlega afurð að ræða sem snertir heilsu landsmanna allra. Það yrði heilmikil kjarabót fyrir sérstaklega aldraða og öryrkja og aðra sjúka að lækka vöruverð á lyfjum með því að lækka eða afnema virðisaukaskatt af þeim.

[11:03]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrir að vekja athygli á þessum mikilvægu málum. Það er alveg rétt sem kemur fram hjá hv. þingmanni, það er verk fyrir okkur að vinna að því að ná lyfjakostnaði niður. Ég hef lýst því yfir að ég ætli að sjá til þess að lyfjakostnaður minnki, bæði hjá hinu opinbera og hjá þeim sem þurfa á lyfjum að halda og það er svo sannarlega mikil kjarabót.

Vandinn í hnotskurn er sá að það er svolítið öðruvísi með þessa Evrópuverslun, ef þannig má að orði komast, en aðra vöru. Þegar við gengum inn í EES opnaðist markaðurinn í það heila fyrir flestar vörur og þjónustu sem við notum ef undan eru skilin lyf, það eru enn jafnmargir litlir markaðir á Evrópska efnahagssvæðinu og löndin eru mörg. Það er einstaklega slæmt fyrir okkur Íslendinga vegna þess að við erum einungis rétt rúmlega 300 þús. sem gerir það að verkum að áhugi aðila á að flytja hingað lyf og selja er minni en á stærri markaðssvæðum. Ég hef rætt þessi mál og borið fram hugmyndir mínar bæði hjá kommissörum Evrópusambandsins og sömuleiðis kollegum mínum á Norðurlöndunum og velt þar upp ákveðnum hugmyndum og aðgerðum sem ég mun beita mér fyrir. Þingmenn munu sjá þær, að ég tel í næstu viku, í formi lagafrumvarps sem miðar að því að opna íslenska markaðinn og auka samkeppnina.

Hv. þingmaður minntist á annan mjög mikilvægan þátt sem er virðisaukaskatturinn. Það er afskaplega æskilegt og mikilvægt að lækka virðisaukaskattinn á lyfjum, ekki ætla ég að gera lítið úr því, en fleiri þurfa að koma að þeirri ákvörðun en einungis sá sem hér stendur. Eins og hv. þingmaður veit er ríkisstjórnin sem nú situr mikil skattalækkanaríkisstjórn þannig að við skulum sjá hvað verður.

[11:05]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka svör hæstv. ráðherra svo langt sem þau náðu. Fyrirspurn mín beindist að því hvenær ríkisstjórnarflokkarnir hygðust lækka eða jafnvel afnema virðisaukaskatt af lyfjum og því miður virðist ekki vera forgangsverkefni þessarar ríkisstjórnar að ráðast í þá skattalækkun því að ekkert er kveðið á um það í yfirlýsingum ríkisstjórnarinnar að menn ætli sér að ganga þá leið sem sjálfstæðismenn mæltu fyrir í aðdraganda síðustu kosninga, þ.e. að afnema virðisaukaskatt af lyfjum.

Ég hvet hins vegar ráðherrann til allra góðra verka og lýsi yfir stuðningi við stefnumið hans um að við lækkum verð á lyfjum hér á landi, m.a. með því að minnka skattálögur hvað þessi mál áhrærir. Við framsóknarmenn töluðum fyrir því í aðdraganda síðustu kosninga að við mundum lækka virðisaukaskatt af lyfjum og við munum standa með stjórnvöldum ef þau ætla sér í þá vegferð, sem ég vona að þau geri, en því miður eru engin loforð uppi um það enn þá eða afdráttarlausar yfirlýsingar. Því miður.

[11:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Eins og ég nefndi er það forgangsmál hjá þessari ríkisstjórn að ná niður lyfjakostnaði, það er forgangsmál. Eftir því hefur verið unnið, það er ekki einfalt mál. Ef það væri einfalt mál væri örugglega löngu búið að gera það. Ég treysti því og trúi, af því að það kom fram hjá þessum ágæta hv. þingmanni, að hann muni styðja okkur í þeirri vegferð sem við erum að fara í hvað það varðar því að það er afskaplega mikilvægt að það sé breið pólitísk samstaða um það verkefni. Eins og ég nefndi er ástæða fyrir því að við erum búin að vinna að því þá níu mánuði frá því að ríkisstjórnin tók við og ég tók við embætti heilbrigðisráðherra. Málið er ekki einfalt og það er ekki einu sinni bara í höndum okkar Íslendinga þar sem við erum í Evrópska efnahagssvæðinu eins og menn þekkja.

Einn þátturinn sem kemur að þessum málum er virðisaukaskattur á lyfjum, ég ætla ekki að gera lítið úr því og er alveg á því, eins og hv. þingmaður, að sjá þá skattalækkun. Það er líka rétt hjá hv. þingmanni að ég er ekki með neina tímasetningu hvað það varðar.

[11:08]

Útbýting:

Skipan héraðsdómara við Héraðsdóm Norðurlands eystra og Héraðsdóm Austurlands, 381. mál, svar fjmrh., þskj. 720.

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 1. umr.

Stjfrv., 442. mál (heildarlög). — Þskj. 705.

[11:08]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands. Þar er gert ráð fyrir að undir alþjóðlega þróunarsamvinnu falli marghliða og tvíhliða þróunarsamvinna, mannúðar- og neyðaraðstoð og störf í þágu friðar.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar voru mannréttindi, aukin þróunarsamvinna og áhersla á friðsamlega úrlausn deilumála gerð að nýjum hornsteinum í íslenskri utanríkisstefnu.

Markmið Íslands með alþjóðlegri þróunarsamvinnu er að vinna að útrýmingu fátæktar, stuðla að efnahags- og félagslegri þróun, sjálfbærri nýtingu auðlinda og framgangi hnattrænna öryggis- og umhverfismála. Alþjóðlegri þróunarsamvinnu Íslands er ætlað að skila mælanlegum árangri til að uppræta fátækt, bæta lífsskilyrði og skapa jafnrétti, frelsi og hagsæld. Þetta þýðir að stefna Íslands í alþjóðlegri þróunarsamvinnu byggir á heildarsýn og er þess vegna órjúfanlegur þáttur íslenskrar utanríkisstefnu.

Sú stefna hefur nú verið mörkuð að Ísland verði meðal þeirra þjóða sem veita mest til þróunarmála miðað við verga landsframleiðslu. Stefna íslenskra stjórnvalda er að auka framlög til þróunarsamvinnu til að ná þeim markmiðum sem felast í ályktun 25. allsherjarþings Sameinuðu þjóðanna frá árinu 1970. Ályktunin felur í sér að ríki veiti sem nemi 0,7% af vergri landsframleiðslu til opinberrar þróunaraðstoðar. Á árinu 2006 nam framlag Íslands til þróunarsamvinnu um 0,24% af vergum þjóðartekjum. Á yfirstandandi ári er gert ráð fyrir að framlagið nemi um 0,31% og 0,35% á árinu 2009. Í peningum talið er hér um umtalsverða aukningu að ræða á milli ára.

Virðulegi forseti. Ég er þeirrar skoðunar að ekki fari vel á því að auka framlög til þróunarsamvinnu Íslands án þess að huga vel að sjálfu skipulagi og framkvæmd þróunarsamvinnunnar. Hér þarf að búa svo um hnútana að þróunaraðstoð Íslendinga nýtist fátækustu ríkjum heims með skilvirkum hætti og að unnið sé í samræmi við þær reglur, samþykktir og yfirlýsingar alþjóðasamfélagsins um þróunaraðstoð sem Íslendingar hafa gerst aðilar að.

Innan alþjóðasamfélagsins eru nú gerðar skýrar kröfur um markvissa stefnumótun og framkvæmd þróunarsamvinnu. Parísaryfirlýsingin frá árinu 2005 er til dæmis fjölþjóðlegt átak til að bæta árangur þróunarsamvinnu með því að samhæfa starfsaðferðir þróunarstofnana. Gerir yfirlýsingin ráð fyrir skipulagðri samræmingu og samhæfingu við framkvæmd alþjóðlegrar þróunarsamvinnu og með Parísaryfirlýsingunni er eignarhald þróunarríkja á þróunarferlinu enn fremur áréttað. Með Monterrey-samþykktinni frá árinu 2002 skuldbinda þróunarríkin sig til að vinna að efnahagslegum og félagslegum umbótum, bættu stjórnarfari og til að viðhalda lögum og reglu. Iðnríkin munu auka framlög sín til þróunarsamvinnu, vinna að opnu og sanngjörnu alþjóðaviðskipta- og fjármálakerfi og draga úr skuldabyrði fátækra landa.

Nýjar reglur og samþykktir alþjóðasamfélagsins, breytt umhverfi alþjóðlegrar þróunarsamvinnu og breytt staða Íslands í alþjóðasamfélaginu kalla á nýja sýn fyrir íslenska þróunarsamvinnu. Í því frumvarpi sem hér er lagt fram er boðuð ný sýn, heildarsýn þar sem áhersla er lögð á skýra pólitíska ábyrgð, víðtækt samráð, fagleg viðhorf og staðgóða þekkingu á allri alþjóðlegri þróunarsamvinnu Íslands í heildarskipulagi sem gefur betra svigrúm til að beita þeim aðferðum og nálgunum í þróunarsamvinnu sem best henta hverju sinni.

Umhverfi alþjóðlegrar þróunarsamvinnu hefur tekið miklum breytingum á undanförnum 20 árum. Áhrif hnattvæðingarinnar hafa til dæmis gjörbreytt heimsmyndinni. Tengsl milli landa og heimsálfa eru meiri og margbrotnari nú en nokkru sinni fyrr og ákvarðanir teknar í einu landi geta haft afgerandi áhrif á afkomu og afdrif fólks í fjarlægum heimshlutum. Fyrir áhrif stjórnmála, efnahagsþróunar, viðskipta- og umhverfisþátta hefur heimurinn skroppið saman. Hnattvæðingin hefur í vissum skilningi gert heiminn allan að einu landi. Í þessu landi gegnir hin alþjóðlega þróunarsamvinna hlutverki velferðarkerfis. Í þessari nýju heimsmynd hnattvæðingarinnar er Ísland ekki lengur „svo langt frá heimsins vígaslóð“ eins og skáldið Hulda komst að orði á fyrri hluta síðustu aldar.

Í þróunarsamvinnu gilda í raun sömu siðareglur og almennt gerist innan velferðarþjónustu í ríkjum hins vestræna heims, þ.e. „að mæta notandanum þar sem notandinn er“ og að aðstoð skuli miðast við „hjálp til sjálfshjálpar“. Í sérhverju landi snertir skortur á góðri og skilvirkri velferðarþjónustu öryggi og velferð allra þegna samfélagsins. Á sama hátt snertir skortur á vel skipulagðri og samræmdri þróunarsamvinnu öryggi og velferð allra í alþjóðasamfélaginu. Skattgreiðendum iðnríkja sem fjármagna opinbera þróunarsamvinnu er það nú betur ljóst en nokkru sinni fyrr að þegar til lengri tíma er litið eru aukinn hagvöxtur og minni fátækt í þróunarríkjum ekki einungis mikilvæg fyrir velferð og hagsæld innan þróunarríkjanna sjálfra, heldur snýr alþjóðleg þróunarsamvinna einnig að öryggi og áframhaldandi velferð íbúa iðnríkja. Þannig er vel skipulögð alþjóðleg þróunarsamvinna mál allra jarðarbúa.

Umhverfi alþjóðlegrar þróunarsamvinnu gerir nú ráð fyrir samstarfi og samræmingu þeirra aðila sem starfa að þróunarmálum og gildir einu hverjir eiga þar í hlut: alþjóðastofnanir, tvíhliða stofnanir einstakra landa, frjáls félagasamtök eða viðskiptalífið. Allir aðilar sem veita framlög til þróunarmála þurfa að vera vel upplýstir um stjórnmálalegar og efnahags- og menningarlegar forsendur samstarfslandanna, þ.e. þeirra landa sem taka við þróunarframlögum.

Þetta nýja umhverfi alþjóðlegrar þróunarsamvinnu hefur kallað á nýjar nálganir og starfsaðferðir í þróunarsamvinnu sem aftur gera nýjar kröfur til þekkingar og reynslu starfsmanna í þróunarsamvinnu. Þróunarsamvinna krefst nú í vaxandi mæli tæknilegrar kunnáttu og sérþekkingar með skírskotun til þekkingar á sviði þróunarfræða. Auk þessa þurfa starfsmenn að hafa hæfni til að fást við tilfinningalega áleitnar og á stundum íþyngjandi aðstæður mannlegs lífs, aðstæður sem í nánast öllu tilliti eru framandi okkur Íslendingum.

Virðulegi forseti. Um þróunarsamvinnu Íslands gilda nú lög sem samin voru fyrir starfsemi Þróunarsamvinnustofnunar Íslands árið 1981. Lög um aðstoð Íslands við þróunarlöndin tóku hins vegar gildi árið 1971. Á þeim tíma tók Ísland reyndar enn þá við framlögum úr þróunarsjóði Sameinuðu þjóðanna, þ.e. allt fram til ársins 1976.

Mikið vatn hefur nú runnið til sjávar og í nýjustu skýrslu lífskjaranefndar Sameinuðu þjóðanna er staðfest að Ísland hafi með undraverðum hraða breyst úr þróunarríki sem naut erlendrar aðstoðar langt fram eftir 20. öldinni í ríki sem veitir landsmönnum sínum bestu lífskjör á byggðu bóli. Til þessa árangurs er nú horft í alþjóðasamfélaginu og þess vænst að Ísland deili reynslu sinni og þekkingu með öðrum þjóðum og taki þátt í verkefnum Sameinuðu þjóðanna með afgerandi hætti.

Á umliðnum árum hefur ítrekað verið á það bent að til að framlag Íslands til alþjóðlegrar þróunarsamvinnu megi nýtast sem best þurfi að breyta skipulagi þróunarsamvinnu Íslands til samræmis við breytta tíma. Á um 15 ára tímabili hafa verið skrifaðar a.m.k. fjórar skýrslur um þróunarsamvinnu Íslands: Árið 1992 var skrifuð skýrsla til forsætisráðherra um framtíðarskipan þróunaraðstoðar. Árið 1997 var skýrsla um þróunarsamvinnu Íslands unnin á vegum utanríkisráðuneytisins og Þróunarsamvinnustofnunar Íslands. Árið 2003 var skýrsla unnin fyrir utanríkisráðuneytið: *Ísland og þróunarlöndin, álitsgerð um þróunarsamvinnu Íslands og þátttöku í starfi alþjóðastofnana.* Og núna síðast í mars 2007 kom út skýrsla þáverandi utanríkisráðherra um fyrirkomulag þróunarsamvinnu Íslands. Þá kom Ríkisendurskoðun fram með ábendingar um fyrirkomulag þróunarsamvinnu Íslands í stjórnsýsluendurskoðun sem embættið gerði á utanríkisráðuneytinu árið 1996. Allar hafa þessar skýrslur komið fram með ábendingar og tillögur að breytingum og hafa nokkrar þeirra komist til framkvæmda.

Virðulegi forseti. Ég tel að nú sé tími stóraðgerða í málefnum alþjóðlegrar þróunarsamvinnu Íslendinga kominn. Ég hef því látið fara fram skipulagða stefnumótunarvinnu innan utanríkisráðuneytisins til undirbúnings að þeirri sýn og stefnumörkun sem þetta frumvarp til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands boðar.

Frumvarpið er í 12 greinum. Sú stefnumörkun og sýn sem frumvarp þetta boðar birtist í eftirfarandi nýmælum sem finna má í einstaka greinum þess og í nánari útfærslum í athugasemdum við það:

Í fyrsta lagi: Frumvarpið felur í sér fyrstu íslensku heildarlögin um þróunarsamvinnu með því að taka til allra þátta hennar, þ.e. marghliða og tvíhliða þróunarsamvinnu, mannúðar- og neyðaraðstoðar og starfa í þágu friðar, hins síðastnefnda þó án þess að nýjum lögum frá mars 2007 um íslensku friðargæsluna sé breytt.

Í öðru lagi: Í frumvarpinu er lagt til að tekin verði upp í íslensk lög skýlaus skuldbinding til að hlíta grunngildum sem samþykkt hafa verið í samfélagi þjóða, þ.e. stofnsáttmála Sameinuðu þjóðanna, þúsaldaryfirlýsingunni frá árinu 2000, Monterrey-samþykktinni um fjármögnun þróunar frá árinu 2002 og Parísaryfirlýsingunni um markvissan árangur í þróunarsamvinnu frá árinu 2005.

Í þriðja lagi: Í frumvarpinu er lagt til að utanríkisráðherra leggi annað hvert ár fram skýrslu og tillögu til þingsályktunar á Alþingi um áætlun stjórnvalda um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands til fjögurra ára í senn. Með þessu móti fer fram á Alþingi ítarleg umræða á tveggja ára fresti um þróunarsamvinnu, hvernig til hafi tekist og hvert skuli stefna á þessum vettvangi. Utanríkisráðherra flytur þá sérstaka ræðu um þróunarmál í stað þess að þau hafa verið hluti af ræðu ráðherra um alþjóðamál. Með þessu gefst tækifæri til opinnar umræðu um þróunarsamvinnu Íslands meðal kjörinna fulltrúa og í samfélaginu þar sem mat á árangri, áætlanir og stefnumál til framtíðar fá sérstaka umfjöllun.

Í fjórða lagi: Í frumvarpinu er gert ráð fyrir skýrari pólitískri stefnumörkun í þróunarsamvinnu og að ráðherra skipi 15 manna samstarfsráð til fjögurra ára í senn sem verði ráðgefandi stjórnsýslunefnd fyrir ráðherra við töku stefnumarkandi ákvarðana. Í samstarfsráðinu sitji fulltrúar kosnir af Alþingi og fulltrúar skipaðir af ráðherra úr háskólasamfélaginu, viðskiptalífinu og síðast en ekki síst frá frjálsum félagasamtökum sem starfa á þessu sviði. Gert er ráð fyrir að samstarfsráðið hittist að jafnaði tvisvar á ári og taki þátt í að marka heildarstefnu. Hér er í fyrsta sinn gert ráð fyrir skipulögðu víðtæku samráði og aðkomu kjörinna fulltrúa að heildarstefnumörkun í þróunarsamvinnumálum Íslendinga sem taki bæði til marghliða og tvíhliða þróunarsamvinnu og starfa í þágu friðar.

Í fimmta lagi: Í frumvarpinu og athugasemdunum við það er gert ráð fyrir vandlega útfærðu stjórnskipulagi innan utanríkisráðuneytisins. Þar er til viðbótar samstarfsráðinu sem hér hefur verið kynnt til sögunnar gert ráð fyrir stýrihópi innan ráðuneytisins undir forustu ráðuneytisstjóra með þátttöku framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar Íslands og æðstu embættismanna utanríkisráðuneytisins á sviði þróunarsamvinnu. Stýrihópnum er ætlað það hlutverk að sinna innra aðhaldi og framkvæmd innra eftirlits með faglegri stefnumótun, daglegri framkvæmd og rekstri. Stýrihópnum er ætlað að undirbúa ákvarðanir ráðherra í málum þróunarsamvinnunnar og gera tillögur til ráðherra um hvernig fjármagni verði ráðstafað í þróunarsamvinnu.

Í sjötta lagi: Með reglubundinni skýrslugjöf til Alþingis, áætlun til fjögurra ára sem lögð er fyrir Alþingi annað hvert ár og skipulagðri framkvæmd eftirlits með aðild Íslands að þróunarsamvinnunefnd Efnahags- og framfarastofnunarinnar er í frumvarpinu gert ráð fyrir því að eftirlitshlutverk Alþingis verði stórlega eflt með aukinni upplýsingagjöf til utanríkismálanefndar og fjárlaganefndar um framkvæmd og árangur alþjóðlegrar þróunarsamvinnu.

Að lokum eru þau nýmæli í frumvarpinu að kjör útsendra starfsmanna Þróunarsamvinnustofnunar Íslands og kjör útsendra starfsmanna utanríkisráðuneytisins verða samræmd. Þar er enn fremur mælt fyrir um skýrara fyrirkomulag á rekstri sendiskrifstofa í þróunarríkjum og um ýmsar skyldur starfsmanna, svo sem um þagnarskyldu og bann við þátttöku í stjórnmálastarfi eða mótmælum í því landi sem þeir starfa í hverju sinni.

Þá er í frumvarpinu gert ráð fyrir því að Þróunarsamvinnustofnun Íslands verði áfram sérstök stofnun sem heyri undir yfirstjórn utanríkisráðuneytisins. Þróunarsamvinnustofnun Íslands mun áfram annast tvíhliða þróunarsamvinnu í umboði utanríkisráðherra og vinna samkvæmt áætl-

un um þróunarsamvinnu sem Alþingi ákveður og nánari ákvörðunum ráðherra. Stofnunin fær aukið vægi sem fagstofnun sem fær það hlutverk ásamt þróunarsamvinnusviði innan utanríkisráðuneytisins að styrkja myndun þekkingarsamfélags í þróunarmálum hér á landi og tryggja aðgang stjórnsýslunnar að sérfræðilegri þekkingu byggðri á menntun og reynslu af framkvæmd þróunarsamvinnu Íslands, bæði í marghliða og tvíhliða starfi. Í stað stjórnar eins og nú er kemur annars vegar samstarfsráð ráðherra og stýrihópur þróunarsamvinnu í ráðuneytinu og hins vegar áætlun um þróunarsamvinnu sem samþykkt er af Alþingi annað hvert ár til fjögurra ára í senn.

Virðulegi forseti. Ég tel að verði þetta frumvarp að lögum muni mikið vinnast í þróunarsamvinnu Íslands.

Með nýjum lögum mun þróunarsamvinna Íslands fara fram í breyttu umhverfi sem kallar á nýtt skipulag þar sem stefna Íslands í þróunarmálum er mörkuð og mótuð með hliðsjón af heildarsýn á málaflokkinn.

Með störfum samstarfsráðsins, reglulegri skýrslu ráðherra og áætlun um þróunarsamvinnu mun pólitísk ábyrgð verða skýrari, víðtækara samráð fást um stefnu og áherslur í þróunarsamvinnu og stuðningur almennings við þróunarsamvinnu Íslands verða betur tryggður.

Með nýju lögunum mun íslensk þróunarsamvinna standa frammi fyrir nýjum tækifærum en jafnframt nýjum áskorunum. Ný lög munu veita íslenskri þróunarsamvinnu tækifæri til að beita fjölbreytilegri nálgunum við framkvæmd þróunarsamvinnunnar en til þessa hefur verið mögulegt. Þar með má aðlaga framlag Íslands betur að markmiðum og aðferðum alþjóðasamfélagsins og þannig leita allra leiða til að gera íslenska framlagið áhrifameira og árangursríkara.

Í nýju umhverfi stendur íslensk þróunarsamvinna frammi fyrir áskorunum þar sem reyna mun á þekkingarsamfélag málaflokksins. Í þessu umhverfi mun pólitísk leiðsögn, stefnumörkun og stefnumótun þurfa að taka markvissara mið af daglegri framkvæmd og þróun þekkingar innan málaflokksins en áður. Því er mikilvægt að koma á skipulagi sem tryggir þeim sem koma að daglegri framkvæmd og stefnumótandi ákvörðunum þróunarsamvinnunnar vettvang sem gerir ráð fyrir heildarsýn, samhæfingu og aðhaldi við undirbúning ákvarðana.

Samhliða undirbúningi að smíði þessa frumvarps hafa verið unnar tillögur að nýju stjórnskipulagi innan utanríkisráðuneytisins til að koma stefnumörkun, gæðamati og áætlanagerð um þróunarsamvinnu og nýtingu þeirra fjárveitinga sem til málaflokksins er ráðstafað í þann farveg innan ráðuneytisins sem tryggir heildarsýn á málaflokkinn. Í þessum tillögum er gert ráð fyrir að sá farvegur verði nýtt svið þróunarsamvinnu innan utanríkisráðuneytisins, en fyrir eru tvö svið, alþjóða- og öryggissvið og viðskiptasvið.

Frumvarpið sem hér er kynnt og tillögur að nýju skipulagi utanríkisráðuneytisins eru afrakstur ítarlegrar stefnumótunarvinnu sem m.a. byggir á þeim skýrslum sem þegar hafa verið skrifaðar um fyrirkomulag þróunarsamvinnu Íslands á undanförnum árum og víðtæku samráði sem dr. Sigurbjörg Sigurgeirsdóttir stjórnsýslufræðingur vann fyrir utanríkisráðuneytið á tímabilinu júlí 2007 og fram í byrjun janúar á þessu ári. Greinargerð með tillögum Sigurbjargar er hér lögð fram til dreifingar með frumvarpi þessu, en þær tillögur hafa flestar hverjar ratað inn í frumvarpið, þó ekki endilega í óbreyttri mynd.

Virðulegi forseti. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands er á tímamótum. Þróunarsamvinna Íslands er hratt vaxandi málaflokkur innan utanríkisráðuneytisins og í örri faglegri þróun. Það fyrirkomulag þróunarsamvinnu Íslands sem hér er gerð tillaga að með þessu frumvarpi og meðfylgjandi greinargerð er hvorki hugsað né hannað með það fyrir augum að standa um aldur og ævi. Þvert á móti ber að líta svo á að hér sé upphaf nýrra tíma í þróunarsamvinnu Íslands þar sem m.a. aukið aðferðafræðilegt svigrúm gefur nú kost á áframhaldandi framþróun þekkingar til að tryggja sem best skilvirka og árangursríka þróunarsamvinnu.

Alþjóðleg þróunarsamvinna skírskotar til ábyrgðar í alþjóðlegu samhengi þar sem öll lönd eiga að keppa að því að axla ábyrgð og taka þátt miðað við sérstöðu sína og aðstæður hverju sinni og stefna að því hvert á sína vísu að vera ómissandi hlekkur í vistkerfi alþjóðasamfélagsins. Þróunarsamvinna er sá þáttur alþjóðlegrar samvinnu sem sífellt leitar nýrra leiða til að ná slíku marki.

Virðulegi forseti. Ég tel að með þeim skrefum sem tekin eru með þessu frumvarpi sé horft til framtíðar og að frumvarp þetta feli í sér mikið framfaramál fyrir alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands. Ég leyfi mér því að leggja til að frumvarpinu verði vísað til hv. utanríkismálanefndar og til 2. umr.

[11:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á að fagna því að framlög Íslendinga til þróunarsamvinnu eru að aukast þessi árin þótt vissulega miði hægt. Ég held að ég muni það rétt að eitt af mínum fyrstu þingmálum eða málafylgju á Alþingi hafi verið að leggja til að framlög Íslendinga til þróunaraðstoðar yrðu hækkuð. Þau voru þá, og reyndar lengi síðan, að hjakka í kringum 0,1% af þjóðartekjum, iðulega á bilinu 0,08% og til og með 0,1%. Og satt best að segja þegar maður lítur til baka bráðum 25 ár þá hefur þetta gengið óskaplega hægt. Það hefur tekið okkur Íslendinga langan tíma að átta okkur á að við værum ekki lengur fátæk þjóð og þróunarríki heldur þvert á móti komin í hóp velmegunarríkja sem að sjálfsögðu ættu að leggja sitt af mörkum. Má ég þá minna á að aðrar Norðurlandaþjóðir, a.m.k. þrjár, hafa fyrir alllöngu náð því að verja um og yfir 1% af þjóðartekjum samanlagt til þróunaraðstoðar, þ.e. þegar lagður er saman hlutur hins opinbera og samtaka og einkaaðila. En þannig er viðmiðun Sameinuðu þjóðanna hugsuð að hið opinbera tryggi a.m.k. 0,7% af þjóðartekjum og vonast til þess að aðrir aðilar, hjálparstofnanir og samtök, bæti þar við a.m.k. 0,3%.

Ég vil í öðru lagi segja að ég er sammála hæstv. ráðherra um að ástæða er til að taka til skoðunar og endurskipuleggja framgöngu okkar, stofnanir og stjórnsýslu á þessu sviði. Það er tvímælalaust rétt að gera það í takt við aukin framlög til þessa málaflokks. Frumvarpið er jákvætt um mjög margt og í því fólgin framför og metnaðarfull markmið eru lögð til grundvallar en önnur atriði orka meira tvímælis. Ég mun fara aðeins yfir það.

Forsaga málsins er alllöng eins og hæstv. ráðherra rakti. Nægir að staldra við þá skýrslu sem fyrrverandi hæstv. utanríkisráðherra kynnti 6. mars 2007 en það er athyglisvert að bera saman ýmislegt í framsetningu þá og nú. Í inngangi þeirrar skýrslu var t.d. sagt að hagsmunarekstur á alþjóðavettvangi sé og verði grundvallarstoð íslenskrar utanríkisstefnu. Segja má að annað hljóð sé komið í strokkinn nú þegar talað er um að þróunarsamvinna sé orðin að einum helsta hornsteini íslenskrar utanríkisstefnu. Því fagna ég að sjálfsögðu. Öðruvísi mér áður brá þegar menn þurftu að byrja allar ræður sínar á því að hornsteinn íslenskrar utanríkisstefnu væri vera bandaríska hersins og aðild okkar að NATO.

En það var fleira áhugavert í skýrslu utanríkisráðherra frá 2007. Þar var t.d. ályktað sem svo að það væri siðferðisleg skylda okkar að hjálpa þeim sem minna mega sín en því bætt við að það væru líka hagsmunir okkar. Þá vaknar strax í málinu áhugaverð spurning: Hvort á að vega þyngra þegar eða ef hagsmunir og siðferðislegar skyldur rekast á? Þó að málin séu sett fram með öðrum hætti nú þá hefur sú grundvallarspurning ekki gufað upp og hana þarf að hafa í huga þegar við ræðum stjórnfyrirkomulag, stefnumótun og framkvæmd á þessu sviði. Það varð reyndar dálítill stormur í framhaldi af skýrslu fyrrverandi hæstv. utanríkisráðherra. Framkvæmdastjóri Þróunarsamvinnustofnunar og stjórn gagnrýndu hana og kom til nokkuð hvassra orðaskipta þar á milli eins og menn muna en nú eru málin komin í annan farveg.

Varðandi frumvarpið er að sjálfsögðu engin deila um það að hæstv. utanríkisráðherra fari með yfirstjórn alþjóðlegrar þróunarsamvinnu Íslands. Ég hef reyndar stundum varpað fram þeirri spurningu hvort við stöndum ekki frammi fyrir því að utanríkisráðuneytið, og allt sem undir það heyrir, sé að verða svo viðamikill málaflokkur að menn hefðu kannski frekar átt að skoða það að skipta því ráðuneyti upp þegar þeir voru að grauta í Stjórnarráðinu á síðasta ári, taka formlega upp embætti aðstoðarutanríkisráðherra eða hafa ráðherrana tvo og að annar þeirra færi sérstaklega með þróunarsamvinnumál, t.d. þátttöku Íslands í alþjóðasamningum á sviði umhverfismála og slíka hluti, einfaldlega vegna þess að þessir málaflokkar eru orðnir gríðarlega viðamiklir.

Í 3. gr. er rætt um áætlun um alþjóðlega þróunarsamvinnu sem lögð verði fyrir Alþingi og því fagna ég. Ég held að það sé löngu tímabært fyrirkomulag að þessi stóri málaflokkur verði meðhöndlaður með svipuðum hætti og ýmis önnur viðfangsefni þar sem nú eru lagðar fyrir Alþingi framkvæmdaáætlanir eða stefnumótandi áætlanir með reglubundnu millibili. Inn í þessa áætlun á líka að taka áætlun um, og tiltaka það, hlutfall framlaga til alþjóðlegrar þróunarsamvinnu af vergum þjóðartekjum sem við ætlum okkur að verja á komandi árum og þetta er að sjálfsögðu gott.

Í 4. gr. er fjallað um samstarfsráðið, sem setja á á fót, sem er blanda af kjörnum fulltrúum á Alþingi og fagaðilum. Mörg ágæt rök eru færð fyrir því að slíkt ráð eigi að koma til sögunnar og ég tel reyndar að það geti verið sjálfstætt ákvörðunaratriði óháð öðrum skipulags- og fyrirkomulagsatriðum í þessu. Ég held að þetta gæti orðið ágætur vettvangur og það sé gott fyrir pólitíkina eða stjórnmálalífið annars vegar og fagaðilana hins vegar að geta skipst á skoðunum og átt sér slíkan samstarfsvettvang.

Síðan koma atriði sem ég hef meiri efasemdir um. Í 6. gr. er talað um starf í þágu friðar. Þar er verið að fjalla um íslensku friðargæsluna svokölluðu eða friðargæsluverkefni og vísað í ákvæði sérlaga um friðargæsluna. Það tengist því að í 7. gr. er fjallað um skipulag Þróunarsamvinnustofnunar og í fylgiskjölum með málinu og þeirri skýrslu eða greinargerð sem fylgir með, um skipulag þróunarsamvinnu Íslands, eru þessir skipulagsþættir nánar ræddir. Ég hef miklar efasemdir um að fella niður sjálfstæða stjórn Þróunarsamvinnustofnunar. Ég held að stjórnin hafi í fyrsta lagi skilað ágætu starfi. Ég held í öðru lagi að sjálfstæð stjórn gefi stofnuninni meira sjálfstæði og sjálfstraust en ef hún er án stjórnar og ég held í þriðja lagi að sjálfstæð, þverpólitísk stjórn fyrir Þróunarsamvinnustofnun sé ein allra besta tryggingin sem við getum fengið fyrir því að þessi málaflokkur njóti þverpólitísks stuðnings, hann sé bakkaður upp og hafinn yfir deilur í gegnum það að honum er tryggt þverpólitískt bakland í stjórn framkvæmdastofnunarinnar á viðkomandi sviði. Auðvitað má segja að að einhverju leyti geti þetta komið í gegnum samstarfsráðið og að einhverju leyti í gegnum það hlutverk sem utanríkismálanefnd og Alþingi er ætlað en það kemur ekki í staðinn fyrir og þarf ekki að rekast á við það að Þróunarsamvinnustofnun heyri áfram undir sjálfstæða stjórn.

Ég hef miklar efasemdir um þá hugsun að blanda verkefnum íslensku friðargæslunnar saman við þróunarsamvinnuna eins og hér á að gera. Ég held að það sé ákaflega dýrmætt fyrir hina hreinu þróunarsamvinnu að hún sé hafin yfir allan vafa hvað það snertir að hún sé á sjálfstæðum, faglegum forsendum og hagsmunagæslu fyrir okkar hönd að öðru leyti eða verkefnum sem tengjast pólitík og deilumálum og jafnvel hernaðarátökum sé ekki blandað þar saman við. Þess vegna gagnrýni ég áform um að breyta skipulagi innan utanríkisráðuneytisins þannig, eins og vikið er að í greinargerð sem tekin var saman fyrir ráðherra af Sigurbjörgu Sigurgeirsdóttur, að skrifstofa þróunarsamvinnu, sem verður nýtt svið innan ráðuneytisins, fari bæði með þróunarsamvinnumál og málefni íslensku friðargæslunnar.

Það er löngu tímabært að stofna sjálfstætt svið eða skrifstofu innan ráðuneytisins um þróunarsamvinnumál en þar á þróunarsamvinnan ein að vera. Að vísu má segja að tillagan sé málamiðlun vegna þess að eins og réttilega er bent á í greinargerðinni hafa þær hugmyndir verið uppi að leggja Þróunarsamvinnustofnun einfaldlega niður og færa verkefnin inn í ráðuneytið. Ég fagna því að horfið er frá þeim hugmyndum. Það er m.a. rökstutt með því að segja að þó að menn hafi talað um skort á samræmingu málsmeðferðar og samhæfingu í framkvæmd stefnu í málum er varða tvíhliða og marghliða þróunarsamvinnu hafi komið fram sú tillaga að fella starfsemi Þróunarsamvinnustofnunar inn í utanríkisráðuneytið. Hér, þ.e. í greinargerðinni, í þessum tillögum til ráðherra er lagst gegn þessari leið og það er gert í ljósi þess að ýmis almenn rekstrar- og stjórnunarverkefni, sem fylgja framkvæmd tvíhliða samvinnu, samrýmast illa hlutverki og vinnuumhverfi ráðuneyta en einkum þó vegna þeirra áhrifa sem slík sameining getur haft á stefnumótunar-

vinnu í málaflokknum. Þessi rök eru mjög gild og veigamikil og ef þau eru yfirfærð á stjórnsýsluna, sem þarna á að taka upp, þá teikna þau í þá átt að Þróunarsamvinnustofnun sé áfram mjög sjálfstæð og öðrum verkefnum sé ekki blandað saman við hana. Það er gríðarlega viðkvæmt að halda á því inni í einu og sama ráðuneytinu og undir einni og sömu stjórninni að tryggja annars vegar algerlega faglega, sjálfstæða og óháða framkvæmd og framvindu og framlag okkar á þessu sviði til þróunarsamvinnu og hins vegar alla hagsmunagæsluna og pólitíkina sem svífur um sali í utanríkisráðuneytinu eins og skýrsla fyrrverandi utanríkisráðherra frá því í mars 2007 er mjög berorð um. Þar var ekkert verið að skafa utan af því að þarna blönduðust saman ríkir hagsmunir og pólitík.

Tökum friðargæsluna aðeins aftur og verkefnið í Afganistan. Er það virkilega svo að menn séu öruggir um að heppilegt sé að hafa það á sama sviði utanríkisráðuneytisins og þróunarsamvinnumál? Hvað stóð í leiðara eins af dagblöðunum í dag? Að gefa og þiggja í NATO. Þar er m.a. sagt að á fundi Scheffers og forsætisráðherra hafi Íslandi verið hrósað fyrir framlag sitt í Afganistan og það sé framlag Íslands sem ekki hafi her til að gera sig gildandi innan NATO. Leiðarahöfundur segir að við getum ekki búist við að hin aðildarríkin séu tilbúin að verja mannskap og fjármunum til eftirlitsflugs við Ísland nema við leggjum eitthvað af mörkum til sameiginlegra aðgerða NATO. Ég veit að vísu ekki betur en við eigum að borga þetta allt sjálf en það er önnur saga. En það langalvarlegasta í leiðaranum, ef satt er, er þar sem sagt er, með leyfi forseta:

„Enda var samhengi í því þegar Geir H. Haarde fór á sínum tíma fram á atbeina NATO til að tryggja eftirlit í íslenskri lofthelgi og hét um leið auknum framlögum til friðargæslunnar í Afganistan.“

Þarna er eins kristaltært og nokkuð getur verið að framlag okkar til friðargæslunnar í Afganistan er hugsað sem pólitískt og hagsmunatengt mál inn í NATO-samhengið og þetta á ekkert skylt við faglega þróunarsamvinnu. Þessu á ekki að grauta saman. Að mínu mati þarf að huga mjög vel að þessum þáttum málsins. Svo ágætt sem frumvarpið er að mörgu leyti og markmiðin jákvæð þá áskil ég mér a.m.k. rétt til að beita mér fyrir því á vettvangi utanríkismálanefndar að þetta verði athugað mjög rækilega og Alþingi fyrir sitt leyti hafi skoðun á því hvernig málaflokknum verður best fyrir komið og leyfi sér líka að hafa skoðun á því hvernig heppilegast væri að þessu væri stjórnsýslulega fyrir komið innan utanríkisráðuneytisins af því að það er mjög vandasamt að gera það svo vel fari.

Að öðru leyti vil ég segja um frumvarpið að það þarf að huga að mínu mati að ansi rúmum reglugerðarheimildum ráðherra því ekki einasta á ráðherra, skv. 7. gr., að setja Þróunarsamvinnustofnun reglugerð og nánari reglur, sem eðlilegt er, heldur er í 11. gr. ákaflega rúm reglugerðarheimild sem hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Utanríkisráðherra er heimilt að setja nánari reglur um framkvæmd laganna, m.a. um hvernig þeirri stjórnsýslu sem undir lögin fellur skuli fyrir komið.“

Þarna er ansi mikið sagt hvað varðar framsal til ráðherra um að ráða þessu algerlega sjálfur. Það má eiginlega spyrja: Er þá mikil þörf á lögunum nema hafa eina grein um að ráðherra ákveði þetta í reglugerð? Ég áskil mér rétt til að skoða síðar og betur ákvæði til bráðabirgða um starfsmenn sem lítur svolítið torkennilega út vegna þess að þar virðist gerður greinarmunur á mönnum sem eru annars vegar í störfum erlendis og hinum sem starfa heima.

Upphaf greinargerðarinnar hljómar ákaflega fallega: „Hinir nýju hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu eru mannréttindi, aukin þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála.“ Ég segi bravó fyrir þessu og vonandi eru þá innstæður fyrir þessu öllu, að NATO og slíkt jukk sé orðið algert aukaatriði og skipti ekki teljandi máli í utanríkisstefnu okkar, hún sé núna grundvölluð á friðarstefnu og þróunarsamvinnu og vilja til að standa með öðrum þjóðum í slíku samhengi.

Margt fleira hefði mátt nefna, virðulegur hæstv. forseti, en tíminn er liðinn. Ég bendi mönnum á að lesa í greinargerð framan við umsögn um 1. gr. það sem þar er sagt um þátttöku í starfi friðar á vegum NATO til frekari rökstuðnings þess sem ég sagði um að þessum hlutum eigi ekki að blanda saman.

[11:43]

Útbýting:

Tollamál íslenskra ferðamanna, 394. mál, svar fjmrh., þskj. 721.

[11:43]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands. Ég vil byrja á því að segja almennt um frumvarpið að ég tel það jákvætt. Það er tímabært að við skulum fjalla um frumvarp sem tekur á þessum málum í heild sinni og er ég þá að tala bæði um tvíhliða þróunarsamvinnu og líka svokallaða marghliða þróunarsamvinnu, en lögin hafa hingað til aðallega snúist um Þróunarsamvinnustofnun sem hefur sinnt og á að sinna hinni tvíhliða þróunarsamvinnu.

Það er ljóst að viðhorfsbreyting hefur orðið hér á Íslandi gagnvart þessum málum, vakning hefur orðið meðal Íslendinga eins og flestra annarra þjóða. Nú láta íbúar heims sig þróunarmál miklu meiru varða en áður og hafa meiri áhyggjur af stöðu og hag fólks í þróunarríkjum en við höfum áður séð, og það er mjög jákvætt.

Í athugasemdunum kemur fram að þróunarmál séu hinir nýju hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu. Þar eru nefnd mannréttindi og friðsamleg lausn deilumála og einnig fjallað um að þróunarsamvinna sé vaxandi þáttur í utanríkisstefnu okkar og nú stærsti einstaki útgjaldaliður utanríkisráðuneytisins. Það sést því vel af frumvarpinu. Hin seinni ár hafa stjórnvöld líka verið að stórauka framlög okkar til þróunarmála þó að við séum langt frá því að vera komin í höfn.

Það var 1970 sem Sameinuðu þjóðirnar settu þá samþykkt fram að opinber framlög aðildarríkjanna skyldu nema 0,7% af vergum þjóðartekjum. Við erum langt frá því að ná því. Fimm ríki hafa nú þegar náð því markmiði, það eru Danmörk, Lúxemborg, Holland, Noregur og Svíþjóð. Þrjú þessara landa eru norræn ríki, Danmörk, Noregur og Svíþjóð. Við erum ekki þar á meðal þannig að við ættum að

reyna að ná þessu marki sem fyrst. Sex ríki hafa skuldbundið sig til að ná markinu fyrir 2015, og hvaða ríki eru það? Jú, það eru Belgía, Finnland, Frakkland, Írland, Spánn og Bretland, þar er Finnland sem sagt innan borðs. Ísland hefur ekki sett sér það markmið að ná 0,7% á ákveðnu ári þannig að við erum þar á eftir en við höfum sett okkur að ná ákveðnu hlutfalli. Ég vil nefna að á þessu ári munum við ná að setja 0,31% af vergum þjóðartekjum til þróunarsamvinnu og stefnt er að því að árið 2009 verði þetta hlutfall 0,35%, það er markmið sem var sett í tíð fyrri ríkisstjórnar. Þegar við höfum náð því hlutfalli, þ.e. árið 2009, verða 4,6 milljarðar settir í þróunarsamvinnu af hendi Íslendinga. Við erum því að fikra okkur í rétta átt, virðulegur forseti, þó að við séum enn talsvert miklir eftirbátar annarra norrænna ríkja.

Hvað varðar þróunarsamvinnu er sérstaklega tilgreint að markmið okkar miðist við þúsaldarmarkmið Sameinuðu þjóðanna og aðrar alþjóðlegar skuldbindingar. Ég vil nefna hér að á sínum tíma, árið 2000, þegar þúsaldarmarkmiðin voru sett í Jóhannesarborg, varð sú er hér stendur þeirrar gæfu aðnjótandi að taka þátt í þeirri vinnu. Þetta eru átta markmið, þau eru mjög metnaðarfull mundi ég segja. Þau snúa aðallega að því að auka aðgengi þeirra sem búa í þróunarríkjunum, þ.e. fátækra, að vatni, að hreinlætisaðstöðu, að heilsugæslu og öðrum slíkum atriðum. Það er alveg ljóst að það er óbærilegt fyrir okkur að horfa upp á að fjöldi barna fellur frá á hverju ári vegna vatnsskorts, vegna skorts á hreinlætisaðstöðu og vegna mengunar í eigin húsakynnum þar sem verið er að brenna eldivið og loftið er svo mengað að börnin þola það ekki. Þetta eru mál sem varða okkur öll og leiða hugann að almennu siðferði og siðfræði. Hin vestrænu ríki og þau ríki sem eru þróuð, eins og maður kallar það innan gæsalappa, hafa verið að vakna til vitundar um að standa sig betur í almennri aðstoð við þau ríki sem hafa setið eftir.

Í þessu sambandi langar mig að nefna tvö atriði. Hvað varðar Kyoto-bókunina taka þróunarlöndin ekki á sig skuldbindingar, ekki er talið réttlætanlegt að þau geri það. Það viðhorf hefur verið almennt að hin auðugu ríki taki á sig skuldbindingar en ekki þróunarríkin, ekki enn sem komið er. Þau munu gera það í framtíðinni en auðugu ríkin munu aðstoða þau við það með betri tækni o.s.frv.

Ég vil líka nefna hér sérstaklega mál sem er nýtt af nálinni. Það er til umfjöllunar hjá velferðarnefnd Norðurlandaráðs og á norrænum vettvangi og var samþykkt fyrir stuttu. Þar var það undirstrikað að norræn ríki ættu að taka frumkvæði að því að samþykktur yrði alþjóðlegur samningur sem fæli í sér að auðug ríki ættu ekki með virkum hætti að ásælast heilbrigðisstarfsmenn frá fátækum ríkjum. Það eru, að því er mér skilst, fleiri læknar frá Benín í Frakklandi en í Benín sjálfu, það eru fleiri heilbrigðisstarfsmenn frá Malaví í Manchester en í Malaví. Hægt er að taka svona dæmi þar sem auðug ríkin hafa lokkað til sín heilbrigðisstarfsmenn annarra ríkja og Ísland gerir þetta líka. Við erum að lokka til okkar heilbrigðisstarfsmenn, reyndar mest frá Norðurlöndunum. Norðurlöndin lokka svo til sín starfsmenn frá Afríku og öðrum svæðum. Ástandið er þannig núna að í sumum þessara þróunarríkja er ekki til nægur mannskapur til að bólusetja ungbörn. Á sama tíma og við erum að sækjast eftir því í gegnum þúsaldarmarkmiðin að vinna gegn ungbarnadauða erum við að lokka til okkar mikilvæga heilbrigðisstarfsmenn sem eru að sinna því í sínu eigin landi, í fátæku ríkjunum.

Við þurfum því að líta okkur nær í þessu og vinna að því að við verðum sjálfbær með heilbrigðisstarfsfólk á innlendum vettvangi, sem er stórt mál. Við þurfum að mennta fleiri hjúkrunarfræðinga, sjúkraliða o.s.frv., borga þeim mannsæmandi laun hér heima þannig að við þurfum ekki að lokka til okkar heilbrigðisstarfsfólk frá öðrum ríkjum. Þetta er mjög stórt mál, virðulegur forseti.

Í frumvarpinu er líka lögð áhersla á frjáls félagasamtök og sagt að þau vinni óeigingjarnt starf á sviði þróunarmála. Ég vil taka undir það og taka má mörg dæmi hér. Ég ætla einungis að nefna eitt dæmi af því að ræðutíminn er ekki langur, ég ætla að nefna Rótarý-hreyfinguna, sem er alþjóðleg hreyfing. Hún hefur unnið að því að auðvelda aðgengi að vatni í fátækum ríkjum og hefur lyft alveg ótrúlegu grettistaki varðandi það að bólusetja börn við lömunarveiki eða Polio Plus. Er nú svo komið að mjög góður árangur er að nást í því. Ekki er búið að útrýma lömunarveikinni en menn eru að nálgast það takmark þannig að grasrótarsamtök og frjáls félagasamtök leggja geysilega mikið af mörkum, virðulegur forseti, í þessum málum.

Varðandi frumvarpið sjálft er kveðið á um að hæstv. utanríkisráðherra fari með yfirstjórn alþjóðlegrar þróunarsamvinnu. Núgildandi lög eru ekki nægilega skýr hvað varðar ábyrgð ráðherra annars vegar og þingkjörinnar stjórnar Þróunarstofnunar hins vegar og það er eðlilegt að yfirstjórnin og ábyrgðin sé á einni hendi. Miðað við það hvernig frumvarpið er upp sett á að vera 15 manna samstarfsráð sem hægt er að ráðfæra sig við um þróunarmál og þar eiga að vera fagaðilar og aðilar sem koma víðar að úr samfélaginu en nú er. Nú eru þingmenn í þeirri stjórn sem starfar í dag, sem er fámennari. Ég held að það sé ágætishugmynd að hafa víðtækari vettvang til samráðs.

Svo er það spurningin, sem hér hefur verið komið inn á, um það hvort yfirleitt eigi að hafa Þróunarsamvinnustofnun eða hvort hún eigi að fara inn í ráðuneytið. Skiptar skoðanir eru um það atriði. Ég held að við eigum að skoða það mjög vel í utanríkismálanefnd hvað rétt sé að gera en frumvarpið gerir ráð fyrir því að Þróunarsamvinnustofnun vinni áfram og sé þá í tvíhliða starfsemi, marghliða starfsemin eða þróunarsamvinnan sé þá meira á hendi ráðuneytisins. Við það eru kostir og gallar en einnig hafa verið færð rök fyrir því að eðlilegt væri að Þróunarsamvinnustofnun væri hluti af ráðuneytinu, með þeim hætti gæti náðst fram hagræðing og skilvirkni. Það er eðlilegt að við skoðum þetta atriði í utanríkisnefnd þegar málið fer þangað.

Mig langar aðeins að spyrja hæstv. utanríkisráðherra — hann sagði í framsöguræðu sinni: Við erum að horfa til framtíðar. Og það er rétt, við erum að horfa til framtíðar í þessu frumvarpi. Varðandi það markmið að 0,7% af þjóðartekjum fari til þróunarsamvinnu á næstu árum, við stefnum að sjálfsögðu að því, spyr ég: Hefur hæstv. ráðherra velt því fyrir sér að lögfesta það ákvæði eða setja fram ártal sem við getum miðað við, hvenær við verðum komin upp í það hlutfall, eins og mörg önnur ríki hafa gert? Er eitthvað slíkt í bígerð? Það er eðlilegt að menn fikri sig áfram og setji pen-

ingana ekki of hratt inn heldur, maður verður að nýta peningana vel. Kemur samt til greina að setja ártal á það hvenær við náum því marki sem önnur Norðurlönd hafa náð fyrir utan Finnland sem hefur sett sér það markmið að ná því 2015?

Færa má rök fyrir því að aðkoma þingsins ætti að vera meiri en gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Reyndar er gert ráð fyrir meiri aðkomu en hefur verið, þannig að það er til bóta, en færa má rök fyrir því að enn meira samráð ætti að vera við þingið, að tekin verði upp umræða hér árlega um þróunarmál. Við setjum það mikla peninga í samvinnuna, þó að þeir séu ekki nægir, og með nokkuð hröðum hætti væri eðlilegt að taka umræðu hér árlega um þau mál.

Ég vil líka vekja athygli á því að það vekur furðu að í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir því að auglýsa þurfi stöðu framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar Íslands. Í eðlilegri og nútímalegri stjórnsýslu eru slíkar stöður yfirleitt auglýstar.

Ég vil líka taka undir það sem kom fram í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, reglugerðarheimildir eru ansi víðtækar í frumvarpinu. Það er kannski sérstaklega í 11. gr. og 4. gr. sem kveðið er á um það, og ég vil benda á að í greinargerð með 4. gr. segir, með leyfi virðulegs forseta, þetta er á bls. 14 í frumvarpinu:

„Í lokamálsgrein ákvæðisins er svo lagt til að ráðherra setji í reglugerð nánari reglur um hlutverk samstarfsráðsins. Hér er eingöngu um að ræða reglugerðarheimild til setningar svonefndra valdbærnireglna, þ.e. reglna um hrein stjórnsýsluleg atriði varðandi uppbyggingu og verkaskiptingu innan stjórnsýslunnar. Er löggjafinn almennt talinn hafa rúmar heimildir til að framselja lagasetningarvald sitt að þessu leyti.“

Einnig blasir við að í 11. gr. er líka reglugerðarheimild sem er afar víðtæk. Ég tek undir það með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að það þarf að skoða sérstaklega reglugerðarheimildina í 11. gr. og athuga hvort hún er of víðtæk eins og hún er sett fram.

Virðulegur forseti. Almennt er það jákvætt að við skulum vera að fjalla hér um nýtt frumvarp sem tekur heildstætt á málunum. Ég sé að hæstv. utanríkisráðherra tekur við keflinu þar sem fyrrverandi utanríkisráðherra, Valgerður Sverrisdóttir, skildi við það, en hún lagði mjög mikla áherslu á þróunarsamvinnu. Hún lagði líka áherslu á það sem ég sé endurspeglast í greinargerðinni, og það er hlutverk jafnréttis í þróunarsamvinnu og stöðu kvenna. Ég held að allir sem fylgjast með þessum málum viti að fjármunirnir sem fara í þróunarsamvinnu sem beinist að konum nýtast miklu betur en þeir fjármunir sem fara í verk þar sem konur eru ekki áberandi. Þegar menn eru að þjálfa konu og mennta konu eru menn að mennta heila fjölskyldu í leiðinni.

[11:58]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Það er með þessi kefli sem ríkisstjórnir undangenginna ára hafa haldið á loft á þessu málasviði, hvort það sé kannski ástæða til að leggja einhver þeirra til hliðar og taka upp ný kefli.

Það er nú svo að við nálgumst það að verja til þessa málaflokks, þessa mikilvæga málaflokks, 0,35% af vergri þjóðarframleiðslu sem yrði þá um helmingur af því sem samþykktir alþjóðasamfélagsins kveða á um að ríki skuli stefna að. Reyndar er mikið af þessu framlagi á mjög gráu svæði vegna þess að framlag á sviðum sem tengjast hernaði teljast eða flokkast undir þróunarsamvinnu og vísa ég þar t.d. til hlutdeildar okkar í starfi í Afganistan. Eins og fram kom í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar þá leggjum við mjög ríka áherslu á að aðgreina rækilega þarna í milli. Reyndar viljum við draga úr eða koma í veg fyrir að Íslendingar tengist yfirleitt hernaðarbrölti og hernaðarumsvifum NATO.

Afstaða okkar hefur þegar komið fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar í öllum megindráttum. Ég vil víkja aðeins að aðkomu minni að málinu. Þann 8. febrúar var boðað til fundar í utanríkisráðuneytinu með formönnum þingflokka þar sem við fengum í hendur minnisblað með áherslum ráðuneytisins og fram fóru ágætar umræður um málefnið. Á næsta þingflokksfundi okkar voru hugmyndir utanríkisráðuneytisins kynntar og í kjölfarið ritaði ég hæstv. utanríkisráðherra bréf, með afriti til allra formanna þingflokkanna, þar sem ég vísaði í þennan fund en í bréfinu segir m.a.:

„Eins og ég sagði við þetta tækifæri virðist mér vera tvær leiðir færar.“ — Og hér er vísað í endurskipulagningu á stjórnsýslunni sem lýtur að þróunarsamvinnunni. — „Sú sem hér er boðuð að færa starfsemi sem snýr að þróunarsamvinnu nær utanríkisráðuneytinu og veita þinginu jafnframt beinni aðgang að henni og síðan hin leiðin að efla sjálfstæði Þróunarsamvinnustofnunar. Ákveðin rök eru fyrir báðum þessum leiðum. Í þingflokki VG var það sjónarmið mjög afdráttarlaust uppi að leggja bæri áherslu á síðari kostinn. Það er að tryggja sjálfstæði Þróunarsamvinnustofnunar og væru ýmis rök fyrir því að starfsemi hennar væri skýrt aðgreind frá utanríkisráðuneytinu.

Ég vildi koma þessu sjónarmiði á framfæri og að ég væri vissulega tilbúinn að koma að nýju til samráðsfundar um málið til færa rök fyrir þessari afstöðu. Hvað aðra þætti varðar má nefna að í góðan jarðveg hjá þingflokknum fellur sú hugmynd að almenn stefnumótun á þessu sviði byggi á samþykktum Alþingis.“

Eins og hér kemur fram þá fögnum við því að þingið verði virkara hvað varðar alla stefnumótun og eins og fram kom í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar þá fögnum við því einnig að það skuli efnt til víðtæks samráðs um stefnumótun á sviði þróunarsamvinnu eins og 4. gr. frumvarpsins ber með sér en þar er fjallað um samstarfsráð um alþjóðlega þróunarsamvinnu sem er allfjölmennt og kæmi til með að koma saman tvisvar á ári hverju. Allt þetta gæti orðið framfaraspor. En hins vegar sjáum við ekki nauðsyn þess að fella niður stjórn sem nú er yfir Þróunarsamvinnustofnun. Þetta getur allt saman verið og starfað hlið við hlið.

En aðeins aftur að samráðinu. Það hefur verið mikið talað um það af hálfu ríkisstjórnarinnar og ekki síst af hálfu hæstv. utanríkisráðherra að þörf sé á víðtækri þverpólitískri samvinnu um stefnumótun okkar á sviði utanríkismála. Það hefur hins vegar farið minna fyrir framkvæmdinni. Vegna þess að þó að okkur séu kynnt þessi minnisblöð og boðað

sé til fundar þá er þetta enn sem komið er meira og minna til málamynda eða þannig upplifi ég það. Það hefði horft öðruvísi við ef við hefðum fengið þessar hugmyndir inn á borð til okkar, fengið tækifæri til að ræða þær eins og við höfum gert, leita álits og sjónarmiða þeirra sem vel þekkja til þessara mála eða koma að þeim á einhvern hátt og síðan hefðu menn sest yfir það við þverpólitískt borð að móta sameiginlega stefnu.

Ég auglýsi eftir vinnubrögðum af þessu tagi. Og þó að, eins og ég nefni hér og þegar hefur komið fram af okkar hálfu, við fögnum og teljum til góðs að efla samráð í þjóðfélaginu almennt um stefnumótun á þessu sviði þá má spyrja: Hvers vegna var þetta ekki einnig gert í aðdraganda að mótun þessa frumvarps? Ég hvet því til þess að við gefum okkur góðan tíma og reynum að leita eftir samkomulagi, hugsanlegum málamiðlunum en samkomulagi sem þverpólitísk samstaða gæti orðið um.

Það er margt í þessu frumvarpi sem gæti vissulega verið til góðs. Aðra skafanka þarf að sníða af. Ég spyr t.d. um 6. gr. frumvarpsins þar sem kveðið er á um störf í þágu friðar. Hvaða störf erum við að tala um þar? Erum við að tala um störf sem tengjast NATO eins og við rekum núna í Afganistan? Viljum við blanda slíku inn í þróunarsamvinnu? Ég held ekki.

Ég ítreka það að um þennan málaflokk sérstaklega sem við erum öll áhugasöm um að standa myndarlega að þarf að ríkja þverpólitísk sátt. Þetta á að vera hafið yfir flokkadrætti. Það er í þeim anda sem við teljum heppilegri kost að hafa Þróunarsamvinnustofnun sem sjálfstæða stofnun en ekki sem tæki nátengt utanríkisráðuneytinu eins og hér er gert ráð fyrir. Við teljum það einfaldlega óheppilegt fyrir málaflokkinn.

Við vitum að á Norðurlöndum hafa menn verið að feta sig inn á mismunandi brautir hvað þetta snertir. Danir hafa fært sína stofnun undir væng utanríkisráðuneytisins. Sú leið hefur líka verið farin í Noregi. Svíar hafa hins vegar farið aðra leið, eftir því sem ég hef vitneskju um, og vilja stuðla að sjálfstæði sinnar stofnunar. Ég tel að það sé heppilegri leið að fara.

Eitt í lokin varðandi aðkomu stjórnar að Þróunarsamvinnustofnun. Núverandi stjórn kemur saman mánaðarlega nema kannski yfir hásumarið, að jafnaði um tíu sinnum á ári. En hér er gert ráð fyrir að samstarfsvettvangur sem er góðra gjalda verður, eins og ég gat um áðan, verði einungis tvisvar á ári. Þarna er því verið að draga úr hinum reglubundnu samskiptum stofnunar við utanaðkomandi aðila sem nú er stjórn Þróunarsamvinnustofnunar.

Hæstv. forseti. Ég hvet til þess að við flýtum okkur ekki um of í þessu. Ég er sannfærður um að við getum náð samkomulagi um lausn sem allir flokkar hér á Alþingi gætu sæst við.

[12:08]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að fagna þeirri umræðu sem hér fer fram um þróunarsamvinnu. En mig langar að ræða aðeins við hv. þingmann um hugtakið samráð sem var honum var mjög hugleikið í ræðu sinni áðan og sömuleiðis í tengslum við ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar þar sem hann lýsti eftirsjá að þeirri stjórn sem nú er yfir Þróunarsamvinnustofnun.

Ég er ósammála því að þverpólitísk stjórn yfir Þróunarsamvinnustofnun sé betra fyrirkomulag en þetta frumvarp boðar nú vegna þess að það frumvarp sem hér liggur fyrir boðar aðkomu Alþingis að stefnumörkun í þróunarsamvinnumálum með því að nú hefur Alþingi tekið til umfjöllunar sérstakar skýrslur um þróunarsamvinnu. Sömuleiðis er aðkoma utanríkismálanefndar styrkt. Einnig er kveðið á um það í frumvarpinu að gerð verði fjögurra ára áætlun í anda samgönguáætlunar um starfsemi okkar í þróunarsamvinnu.

Þróunarsamvinna hefur hingað til ekki verið til umræðu í stjórnmálum eða á Alþingi. Það sem verið er að tryggja í þessu frumvarpi er að það fari fram alvöru pólitísk umræða, alvörusamráð um það hvernig við ætlum að haga uppbyggingu okkar og framtíðarsýn í þróunarsamvinnumálum. Ég er því algjörlega ósammála hv. þingmanni Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um að þverpólitískt samráð fari best á því að vera með skipaða fulltrúa í stjórn eins og nú er. Því það fyrirkomulag sem boðað er í þessu frumvarpi er miklum mun víðtækara og tryggir það að Alþingi þarf að fjalla um málið sem það hefur ekki gert hingað til.

[12:10]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður talar um alvörusamráð. Það er einmitt það sem við erum að auglýsa eftir. Ég þekki það mjög vel úr verkalýðshreyfingunni þegar stjórnvöld hafa í gegnum tíðina talað um að samráð hafi verið haft þegar um það hefur verið að ræða að hreyfingunni eða verkalýðssamtökunum hefur verið tilkynnt hvað stjórnvöld hyggist fyrir. Þegar ég tala um alvörusamráð þá er ég að tala um alvörusamræðu þar sem menn hlusta á rök hvers annars. Það er það sem við erum að auglýsa eftir í stað þess sem við stöndum frammi fyrir núna. Við fáum afhent minnisblöð en það er ekki hlustað á sjónarmið okkar. Það er boðið upp á frekari samræður en það er slegið á allt slíkt og þingmálið kemur óbreytt inn í sali Alþingis. Ég er að tala um alvörusamráð. Hv. þingmaður virðist ekki hafa hlustað á það sem hefur verið sagt.

Ég var að tala um það og við höfum báðir, talsmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem þegar höfum tjáð okkur um þetta mál, lagt áherslu á að það sé jákvætt og mikilvægt að stefnumótunin sé byggð á samþykktum Alþingis. Við erum einnig að taka vel í það að skipaður verði samráðsvettvangur þar sem leitað verði sjónarmiða úr verkalýðshreyfingunni og sem víðast úr samfélaginu. Við erum hins vegar að leggja áherslu á að það sé heppilegra að hafa Þróunarsamvinnustofnun sem sjálfstæða stofnun. Ekki fastneglda í þeim mæli sem hér er gert ráð fyrir inni í stjórnsýslu utanríkisráðuneytisins.

Ég skal taka sem dæmi. Við erum að sækja um aðild, illu heilli, að öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og menn fara víða um lönd og hafa gert á undanförnum árum. Síðan kynnu að koma upp einhverjar mótsagnir, t.d. að Þróunarsamvinnustofnun hefði einhver önnur sjónarmið en þættu heppileg á þessum tíma í utanríkisráðuneytinu.

Ég nefni þetta sem dæmi um mikilvægi þess að hafa þarna vel aðgreindar línur. Ekki bara fyrir Þróunarsam-

vinnustofnun heldur (Forseti hringir.) hugsanlega einnig fyrir þá sem fara með völdin í utanríkisráðuneytinu.

[12:12]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Síðustu tvær mínútur í máli hv. þm. Ögmundar Jónassonar skýrðu hlutina ágætlega vegna þess að ræða hans var mun neikvæðari en það sem fram kom í svari við andsvari mínu.

Af ræðu hans mátti skilja að þetta frumvarp væri mun verra en hann síðan svaraði mér. Það var þetta sem ég var að kalla eftir, að hv. þingmaður gerði okkur betur grein fyrir því hvað það væri sem hann væri á móti og hvers vegna.

Ég held að það samráðsferli sem verið er að setja í gang í þessu frumvarpi muni tryggja vel hina þverpólitísku aðkomu sem verið hefur í gegnum stjórn Þróunarsamvinnustofnunar og víkka hana verulega út, einmitt með því að eiga samtöl við verkalýðshreyfinguna og fleiri aðila í samfélaginu, vegna þess að á það hefur skort.

Það sem ég kann vel við og líkar mjög vel við í þessu frumvarpi sérstaklega er að það er verið að flétta svo marga aðila inn í þetta samráð. Slík áhrif hafa oft verið kölluð fiðrildaáhrif og þau gera það að verkum að fleiri verða meðvitaðir um mikilvægi þróunarsamvinnu og fleiri verða virkir þátttakendur og fleiri verða virkir gerendur í þróunarsamvinnu. Það skiptir gríðarlega miklu máli að ríki og þjóð eins og Ísland taki virkan þátt í þróunarsamvinnu almennt.

Ég fagna því að ég hef þá náð fram skilningi á orðum hv. þingmanns eða ræðu hans sem mér fannst ekki vera nógu skýr áðan. En það er þá komið skýrt fram og ég fagna því. Ég fagna því sérstaklega og hlakka til að eiga hér samræður við þingmenn í framtíðinni um þróunarsamvinnumál á grundvelli þess að við séum hér að leggja upp (Forseti hringir.) alvöruáætlanir um þróunarsamvinnu til framtíðar.

[12:15]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst hér er nú orðinn einn allsherjarfögnuður ætla ég að fagna því líka að hv. þingmaður virðist vera farinn að skilja hvað ég var að segja og við höfum verið að segja. Við erum að segja kost og löst á frumvarpinu, hvað við teljum vera til góðs, og við höfum tilgreint það sérstaklega, og hvað við teljum að þurfi að laga. Við erum að hvetja til málefnalegrar umræðu um þennan málaflokk og erum að setja fram ákveðnar tillögur þar sem við viljum ná breytingum. Síðan hefur hv. þm. Katrín Júlíusdóttir önnur sjónarmið eða aðrar áherslur og við erum að hvetja til þess að við ræðum þetta og freistum þess að ná þverpólitísku samkomulagi um endanlega niðurstöðu.

[12:16]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Þó að ég eigi ekki sæti í utanríkismálanefnd þá er erfitt að standast það að taka þátt í hinum mikla sameiginlega fögnuði hér eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson vitnaði til og í raun og veru ánægjulegt að heyra frá forsvarsmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hversu óverulegar og litlar athugasemdir þeir hafa við það stóra og mikilvæga framfaraskref í þróunarsamvinnunni sem hér er á ferð. Auðvitað hefur hlutur okkar í henni oft áður sætt gagnrýni en ég held að það megi segja að þannig sé nú á henni haldið að um hana sé breið samstaða, þverpólitísk samstaða og auðvitað mikil ánægja með þau skref sem hafa verið stigin til þess að auka fjármuni í þróunarsamvinnuna sem var löngu tímabært á síðustu árum og ekki síst núna hin allra síðustu missiri í þeirri stefnumörkun sem hæstv. utanríkisráðherra er að skila inn í þingið í formi þessa lagafrumvarps.

Ég held að frumvarpið endurspegli að mörgu leyti ýmsar af áherslum nýrrar ríkisstjórnar í landinu sem er í fyrsta lagi auðvitað sú sem við eigum öll sameiginlega hér í þinginu og flestir Íslendingar, að vilja leggja meira af mörkum til þróunarsamvinnunnar og byggja hana upp og gera hana öflugri í alla staði. Og í öðru lagi að efla mjög og styrkja hlutverk Alþingis í bæði stefnumörkun og í eftirliti með framkvæmdarvaldinu.

Ég held að engum blöðum sé um það að fletta að eins og þessum málum hefur hingað til verið skipað, þá hefur að mörgu leyti legið fullmikið vald hjá ráðherranum í málaflokknum. Það er ánægjulegt að sjá framkvæmdarvaldið koma inn í þingið að eigin frumkvæði með tillögur um að þingið taki það hlutverk sem því ber í málaflokknum að móta stefnu, að gera áætlanir og hafa eftirlit með framkvæmdinni. Ég held að við hljótum að fagna því í öllum flokkum á þinginu að þær áherslur séu hjá framkvæmdarvaldinu og að sú áhersla sé hjá stjórn þingsins sem við þekkjum, að auka hlut þingsins, styrkja hlutverk þess og efla stöðu þess að ýmsu leyti.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur nefnt það í umræðunni að hér gæti verið um einhvers konar málamyndasamráð að ræða. Ég vísa því á bug og tel að það lýsi í raun og veru vanmati á Alþingi og alþingismönnum. (Gripið fram í.) Ég minni hv. þingmenn á að ein af þeim fyrirmyndum sem hér má hafa hefur áður verið nefnd í umræðunni og það er einmitt samgönguáætlunin. Ég held að alveg óhætt sé að segja um samgönguáætlunina að hún hlýtur mikla og þverpólitíska umfjöllun í þinginu. Hún er hér til efnislegrar meðhöndlunar og alþingismenn hafa, margir hverjir að minnsta kosti, sterkar skoðanir á henni og ná iðulega fram ýmsum breytingum á henni og hafa veruleg áhrif á útfærslur í einstökum liðum. Ég held að það megi sannarlega binda vonir við það, ef vilji er til þess í þinginu að hafa áhrif á áætlanir í þróunarsamvinnumálum og pólitískur vilji til þess að ná því fram, að þetta sé tækifæri bæði til þess að leggja til stefnumörkunarinnar og áætlanagerðarinnar. En ég held að það sé ekki síður mikilvægt að styrkja eftirlitsþáttinn vegna þess að við þekkjum það, ekki síst þau sem hafa starfað í fjárlaganefnd, að við höfum aukið mjög verulega fjárframlög til þróunarsamvinnunnar á síðustu árum og það er meira en að segja það að halda utan um slíkt, að auka verulega ár frá ári fjárframlög í starfsemi sem við áður höfðum kannski að ýmsu leyti takmarkaða reynslu af. Þar er auðvitað talsverð hætta á að við gerum ýmis mistök í framkvæmdinni og það er mikilvægt að við fylgjumst vel með framkvæmdinni, að við lærum af reynslunni og drögum ályktanir af henni. Ég held þess vegna að það sé gott og mikilvægt í þessu að við sinnum að þessu leyti betur eftirlitsþættinum en verið hefur.

Í þriðja lagi er áhersla ríkisstjórnarinnar á virka þátttöku í alþjóðasamstarfi, sem mér finnst speglast vel í því frumvarpi sem hér liggur fyrir, og það að hér eru lagðir til grundvallar ýmsir alþjóðasáttmálar sem við eigum aðild að og þar með undirstrikað að við högum ekki þróunarsamvinnu eftir geðþótta okkar Íslendinga einna og sér heldur erum við hluti af samfélagi þjóðanna og þær grundvallarleikreglur sem við verðum að ganga út frá í framkvæmd okkar á þróunarsamvinnu eru hinar alþjóðlegu leikreglur sem við höfum tekið þátt í að móta og höfum undirgengist og skuldbundið okkur gagnvart. Þar eru auðvitað ýmsir fleiri þættir en hér hafa verið nefndir sem hljóta að vera undir, m.a. ýmsir mannréttindasáttmálar sem við eigum aðild að. Við erum þannig t.d. að undirbúa innleiðingu á sáttmála í málefnum fólks með fötlun og í ljósi þeirrar stöðu sem fatlaðir hafa í mörgum þeirra ríkja sem við eigum þróunarsamvinnu við þá hlýtur það auðvitað að vera hluti af þeirri mynd að við leggjum áherslu á það í störfum okkar að sáttmáli Sameinuðu þjóðanna í málefnum fatlaðra sé hafður í heiðri í þeim löndum sem við vinnum með og í þeim verkefnum sem við erum að vinna að. Sama máli hlýtur að gegna um varnarsáttmálann og aðra slíka samninga.

Það sem er að ýmsu leyti áhugavert að ræða í tengslum við þróunarsamvinnuna snertir kannski ofurlítið orðið hagsmuni sem hér var nefnt fyrr í umræðunni. Auðvitað er þróunarsamvinnan hagsmunir okkar. Það eru hagsmunir okkar að bæta og efla það samfélag sem við eigum saman í heiminum og að reyna að skapa þar betri lífskjör fyrir alla til þess að þar verði friðvænlegra o.s.frv. Við eigum líka ýmsa beina hagsmuni, eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon vék réttilega að, og eitt af því sem iðnríkin hafa í vaxandi mæli verið að horfa til eru umhverfismálin og m.a. loftslagsmálin, hvort þau geti í þróunarsamvinnu sinni bætt fyrir syndir sínar með einhverjum hætti. Með öðrum orðum, notað þá fjármuni og það fólk sem verið er að beina í þessi verkefni til þess að ná mikilvægum árangri í stærsta verkefni alþjóðasamfélagsins, umhverfismálunum, í loftslagsmálunum. Þar er það auðvitað svo að við Íslendingar búum yfir ýmsu sem hefur nýst í þeirri vinnu, m.a. Jarðhitaskóla Sameinuðu þjóðanna sem menn hafa rómað mjög, ekki síst eftir að kannski mesta dollaraglýjan úr orkuútrásinni er runnin af mönnum og við erum farin að horfa til þess og sjá æ betur hversu mikilvægt framlag okkar til þróunarríkjanna og alþjóðasamfélagsins hefur verið í gegnum Jarðhitaskólann. En við eigum líka gríðarlegan þekkingarbrunn til að mynda í landgræðslunni og í því mikilvæga starfi sem þar hefur verið unnið í hundrað ár. Og ég held að það sé alveg sérstök ástæða fyrir okkur í allri umræðu og umfjöllun um þróunarsamvinnu þessi missirin og þau næstu að leggja sérstaka áherslu einmitt á umhverfisþáttinn í því og hvort við getum í gegnum það haft áhrif á þetta stærsta verkefni okkar sem er hlýnunin.

Um þessar minni háttar athugasemdir, að því er mér þóttu, frá hv. þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs þá er ég sammála þeim og fagna því að við skulum halda áfram að hafa sérstaka stofnun til að sinna þessu verkefni. Ég held að að sé farsæl og rétt skipan, en ég deili ekki þeim athugasemdum sem þeir hafa haft við það að leggja af stjórn Þróunarsamvinnustofnunar og það þverpólitíska bakland sem sú stjórn eigi að vera. Ég held að það tryggi í sjálfu sér ekki þverpólitískt bakland fyrir stofnanir þó að þær séu skipaðar fulltrúum úr öllum flokkunum heldur geti það jafnvel stundum orðið til þess að færa hin pólitísku áhrif lengra frá Alþingi. Ég held að það sé mikilvægt um málaflokk eins og þróunarsamvinnu, sem er mjög pólitískur málaflokkur á marga lund, að Alþingi einmitt færi þann málaflokk nær sér og láti sér ekki nægja að vera með fulltrúa sína í stjórn stofnunar sem sinni því heldur komi sjálft, eins og hæstv. utanríkisráðherra hefur hér lagt upp, með öflugum og virkum hætti bæði að stefnumörkuninni og eftirlitinu sem eru í raun og veru tvö meginhlutverk stjórnar hverrar stofnunar.

Ég held að með því móti sé þessum málaflokki gert jafnhátt undir höfði og hann á skilið og hann á stuðning við í samfélaginu, því að það er alveg ótvírætt að sú aukning á þróunarsamvinnu sem verið hefur á undanförnum árum á mikinn stuðning í íslensku samfélagi og Íslendingar hafa mikinn skilning á því, almenningur allur, hversu mikilvægt starf þetta er og taka líka sjálfir beinan þátt í því bæði með fjárframlögum og eins í starfi gegnum margvísleg frjáls félagasamtök. Ég held að það sé ein af áherslunum í þessu frumvarpi sem er sérstakt fagnaðarefni að það er mikilvægt, ekki síst þegar við erum að auka þróunarsamvinnuna jafnörum skrefum og raun ber vitni, að við nýtum þá þekkingu og reynslu sem er til staðar í frjálsu félagasamtökunum, þau tengsl sem þau hafa. Ég held að um það sé góð samstaða á Alþingi og gott að sjá hversu hátt því er gert undir höfði í þessari umfjöllun allri vegna þess að þar höfum við sannarlega bæði tengslanet og þekkingarbrunna til að sækja í í þessari vinnu.

Um gagnrýni hvað varðar friðargæsluna þá verð ég að játa að ég átta mig ekki alveg á hvar hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon er staddur í þeirri umræðu. Vegna þess að við höfum lagt á það áherslu að starf okkar að friðargæslu eigi að vera hið borgaralega starf, þ.e. að vinna að hjálparstarfi á forsendum þróunarsamvinnu, og það er alveg ljóst að ein af málefnalegu ástæðunum fyrir því að hinn frægi fulltrúi okkar í Írak var kallaður til baka var auðvitað sú að það var eini friðargæsluliðinn sem ekki féll undir skilgreiningar DAC, þ.e. Efnahags- og framfarastofnunarinnar á þróunarsamvinnu. Ég held að það sé einmitt mikilvægt að vista friðargæsluna þarna og undirstrika með því í hvaða tilgangi hún er stunduð og á að vera stunduð. Ég segi það vegna þess að almennt hef ég tekið undir ýmsar efasemdir hv. þingmanns um það að tengja friðargæslu hernaði af einhverju tagi og hef allan fyrirvara á því að gera það. Ég held að einmitt sú ákvörðun, að fara með þeim hætti með friðargæsluna, sé besta staðsetning sem við getum haft á þeirri starfsemi hjá framkvæmdarvaldi okkar og fagna því að þessu sé þannig skipað í því frumvarpi sem ráðherrann kynnti hér. En ég hlakka til að sjá með hvaða hætti utanríkismálanefnd fjallar um málið og að fá tækifæri til að fjalla um það hér þegar það kemur aftur inn í þingið.

[12:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef hv. þm. Helgi Hjörvar fylgdi orðum

sínum eftir með því að leggja okkur lið sem viljum kalla heim liðsafla okkar úr NATO-verkefnum í Afganistan þá værum við kannski nær því að vera sammála um þessa hluti en við erum ella. Ef hv. þingmaður telur það hins vegar eðlilegt að við séum þar í þeim NATO-verkefnum og jafnframt að friðargæslan blandist saman við Þróunarsamvinnustofnun þá er ég honum ósammála. Ég held að hv. þingmaður hafi misskilið ummæli hv. þm. Ögmundar Jónassonar eða gert sömu mistök og flokkssystir hans að hlusta ekki á ræðuna. Ég vona að það sé ekki þannig að þingmönnum Samfylkingarinnar, flokki samræðustjórnmála, þyki það verra eða óviðeigandi að menn komi hingað og segi kost og löst á þingmáli af þessu tagi, að menn lýsi því hverju þeir eru sammála og hvað þeir taka undir en komi með ábendingar um annað sem þeir telja að mætti betur fara. Ég verð að segja að foringjadýrkunin í Samfylkingunni er komin á nýtt stig ef það er orðið beinlínis óviðeigandi að gefa nokkuð annað í skyn en að allt sem frá hæstv. utanríkisráðherra komi sé fullkomið. Þá er það orðið verulega hátt stig foringjadýrkunar sem hefur verið innleitt í Samfylkingunni og er kapítuli út af fyrir sig.

Það sem hv. þm. Ögmundur Jónasson gagnrýndi og ég tek undir er að það ágæta samráð sem við höfum einmitt verið að fagna og aukinn hlutur Alþingis samkvæmt frumvarpinu birtist ekki í reynd í aðdraganda málsins. Hvorki núverandi né fyrrverandi utanríkisráðherra kusu að eiga þverpólitískt samráð um undirbúning málsins, ekki einu sinni í gegnum fulltrúa flokkanna í stjórn Þróunarsamvinnustofnunar. Stjórn Þróunarsamvinnustofnunar var ekki höfð með í þessari vinnu. Það var eins með hana og þingflokkana að kallað var í hana með örstuttum fyrirvara rétt áður en málið var lagt fram til að tilkynna henni hvað í vændum væri. Það var þetta sem við vorum að gagnrýna en ekki þá framtíð sem boðuð er í frumvarpinu, um samráð og aukinn hlut Alþingis.

[12:32]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Síst finn ég að því að hv. þingmenn hafi athugasemdir og ábendingar fram að færa um lagaframvörp. Þvert á móti fagnaði ég þeim góðu undirtektum sem voru við málið í öllum aðalatriðum. Mér fannst það kannski ekki vera meginatriði sem hér var gerð athugasemd við. Hvort sérstök stjórn sé yfir stofnuninni getur ekki flokkast sem neitt meginatriði í því og tiltölulega rík pólitísk sátt er um öll aðalatriðin í þróunarsamvinnunni. Þó verð ég að segja að þegar kemur að friðargæsluliðinu þá undrar mig nokkuð afstaða hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar því að oft hefur það verið svo í gegnum tíðina að þegar komið hefur að þeim málum sem lúta að hernaði ýmiss konar og veru hers hér í landi og fangaflugi og öðru slíku, þá höfum við oft og einatt verið samskipa ég og hv. þingmaður. Ég tel að það sé mikið framfaraskref og skipti verulegu máli út frá þeim sjónarmiðum að vista friðargæsluna á forsendum þróunarsamvinnu. Ég upplifi það þannig að það sé pólitískt mikilvægt og það er augljóslega það sjónarmið sem við jafnaðarmenn viljum standa fyrir í pólitíkinni. Ég hélt að það væri sjónarmið sem ætti líka stuðning frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði vegna þess að einmitt þess háttar friðargæsla, þ.e. friðargæsla á forsendum þróunarsamvinnu, væri sú sem þau teldu að við Íslendingar ættum að leggja áherslu á.

[12:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það skiptir kannski ekki öllu máli hvort menn kalla athugasemdir okkar veigamiklar eða -litlar. Þær voru efnislegar og aðallega tvíþættar, um stjórn Þróunarsamvinnustofnunar sem er hluti af stærra máli, þ.e. þeirri hugmyndafræði okkar um að þróunarsamvinnumálaflokkurinn eigi að vera algerlega sjálfstæður, hreint faglegur og eigi ekki að blandast saman við pólitíska hagsmunagæslu okkar að öðru leyti á sviði utanríkismála. Þaðan af síður eiga þar að blandast við verkefni sem eru hernaðartengd eða hernaðarlegs eðlis.

Nú er það svo að fyrir þinginu liggur tillaga um að við köllum liðsafla okkar heim frá Afganistan og endurskipuleggjum alla okkar þátttöku í anda nýrra laga um friðargæsluna sem skilgreinir hana sem borgaralega. Það var sú breyting sem Alþingi gerði á frumvarpi sl. vor sem leit öðruvísi út í byrjun. Hvers vegna gerum við þetta? Það er vegna þess að praxísinn er að okkar mati ekki í samræmi við anda laganna um friðargæslu. Hefur hv. þingmaður kynnt sér starfsheiti liðsmanna okkar í Afganistan um þessar mundir? Commander-in-cheef, Deputy Commander, J-1 Officer. Þetta eru titlarnir sem hinir borgaralegu starfsmenn okkar í Afganistan bera á Kabúl-flugvelli. Það er þetta samkrull sem við gagnrýnum. Ég vitnaði í leiðara eins dagblaðanna í morgun þar sem talað er berum orðum um að aukin friðarþátttaka okkar í Afganistan hafi verið kynnt af hálfu forsætisráðherra á vettvangi NATO sem liður í aukinni þátttöku okkar og endurgjaldi á þeim vettvangi fyrir loftrýmiseftirlit þeirra hér. Samkrull borgaralegrar friðargæslu, ef við eigum að taka það alvarlega, varnarverkefna og hernaðarhagsmuna. Við getum tekið viðskiptaþættina inn í þetta líka eða framboðið til öryggisráðsins ef við ætlum að fá atkvæði einhverra Afríkuríkja sem misstíga sig kannski og misnota fé (Forseti hringir.) til þróunarsamvinnu til að kaupa einkaþotur fyrir forsætisráðherra. Eigum við þá að þegja yfir því af því að þeir mundu kannski hætta við að kjósa okkur inn í öryggisráðið, (Forseti hringir.) svo ég nefni dæmi um mikilvægi þess að við höldum þessum hlutum aðgreindum?

[12:37]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Um Afganistan ræðum við síðar í dag og verður spennandi að fylgjast með þeirri umræðu. En ég verð að segja að mér er nú orðið ljósara en við upphaf umræðunnar hvaða grundvallarmunur er á skoðunum okkar, hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og mín, um þróunarsamvinnuna þegar hann segir að hún eigi að vera hreint fagleg og ekki pólitísk. Ég held að hún sé þvert á móti afar pólitísk og að þess vegna sé mjög mikilvægt að þingið komi með sterkum og afgerandi hætti að þeirri stefnumörkun. Ég er kominn til að fagna því og það er þá ástæða til að vera ánægður með að þessi afstöðumunur sé að verða ljós. Ég á bágt með að átta mig á því hvers vegna þróunarsam-

vinnan er ekki pólitísk og eigi ekki að vera á pólitískum forsendum. Stefnumörkun hennar hlýtur auðvitað fyrst og síðast að vera pólitísks eðlis og eftirlit með henni sömuleiðis þótt hægt sé að taka undir að óeðlilegir hagsmunir hvers konar eiga auðvitað ekki að hafa áhrif á hana frekar en nokkurn annan málaflokk.

[12:38]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir þá jákvæðu og málefnalegu umræðu sem farið hefur fram í þingsalnum um frumvarp til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu og einnig það sem fram hefur komið að hér sé um tímabært og jákvætt skref að ræða í okkar alþjóðlegu þróunarsamvinnu.

Hér hafa komið fram ákveðnar athugasemdir sem er ekki nema eðlilegt og ætla ég aðeins að reyna að svara örfáu af því sem þar hefur komið fram. Ég vil í fyrsta lagi bregðast við þeirri umræðu sem hér hefur farið fram um stjórn Þróunarsamvinnustofnunar sem hv. þingmenn Steingrímur J. Sigfússon og Ögmundur Jónasson hafa lagt mikla áherslu á, að hún verði áfram starfandi vegna þess að þar með sé tryggð þverpólitísk fagleg stjórn á þessum málaflokki.

Í fyrsta lagi held ég að menn verði að hafa í huga að aðeins tæpur helmingur af því sem fer til þróunarsamvinnu fer til Þróunarsamvinnustofnunar og heyrir þar undir þannig að eins og málum er háttað í dag nær hin pólitíska stefnumótun ekki yfir nema tæplega helming þeirra framlaga sem fara til þróunarsamvinnu. Það sem verið er að gera núna með þessu er að tryggja að pólitíkin og Alþingi komi að öllum málaflokknum, hvort sem það er hin tvíhliða þróunaraðstoð sem nú er á vegum Þróunarsamvinnustofnunar og byggir alfarið á samningum við ríki um einstök verkefni, eða hinir fjölþjóðlegu þættir þróunarsamvinnunnar. Það er því verið að breikka það svæði sem pólitíkin hefur til umfjöllunar frá því sem nú er.

Eins og málum er háttað fer Þróunarsamvinnustofnun aðeins með þann þátt þróunarsamvinnunnar sem byggir á tvíhliða samningum við ákveðin og tiltekin ríki. Slíkir samningar eru auðvitað eins og gefur að skilja yfirleitt til langs tíma því að þegar við skuldbindum okkur til að starfa á vettvangi og senda fólk á vettvang þá erum við ekki að tjalda til einnar nætur. Við gerum það til lengri tíma og mér finnst eðlilegt að það sé Alþingi sem taki afstöðu til slíkra verkefna en það sé ekki inni í stjórn Þróunarsamvinnustofnunar eins og málum er háttað í dag. Alþingi á hins vegar að móta stóru línurnar um það í hvaða löndum við ætlum að starfa, að hvaða verkefnum, á hvaða sviðum við ætlum að starfa í Þróunarsamvinnustofnun og verið er að flytja það vald hingað yfir á Alþingi.

Það hefur líka komið fram að stjórn Þróunarsamvinnustofnunar sé fagleg og sjálfstæð og tryggi framkvæmd með faglegum hætti. Það er mikilvægt ef hugsanlegur ágreiningur verður við utanríkisráðuneytið — hér tók hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon dæmi um það ef um eitthvert Afríkuríki væri að ræða sem við vildum koma okkur í mjúkinn hjá vegna framboðs til öryggisráðsins.

Þá vil ég segja að ég hef sótt um aðild Íslands að DAC sem er sú þróunarnefnd sem starfar á vegum OECD og á einmitt að hafa eftirlit með því að faglega sé unnið að þróunarsamvinnu á vegum einstakra ríkja og að það sé gert samkvæmt þeim skilmálum, siðareglum og viðmiðunum sem alþjóðasamfélagið samþykkir. Svona tilvik eins og hv. þingmaður nefndi mundi væntanlega ekki gera það. Með því að fella okkur undir DAC erum við að tryggja að staðið sé að málum í samræmi við þær reglur sem um þetta gilda.

Öll þau verkefni sem við sinnum nú í þróunarsamvinnu, þar með verkefni í Afganistan, eru talin standast þær skilgreiningar sem DAC gerir.

Einnig hefur komið upp í umræðunni og verið gagnrýnt að verið sé að setja störf í þágu friðar undir alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands og undir þróunarsamvinnusvið í utanríkisráðuneytinu. Vísað er til þess að þá sé verið að vinna einhver verkefni sem ekki séu samrýmanleg alþjóðlegri þróunarsamvinnu. Ég hefði haldið að það væri einmitt fengur í því fyrir Vinstri græna og sjónarmið sem þau standa fyrir í pólitík, að störf í þágu friðar séu færð undir alþjóðlega þróunarsamvinnu og undir þetta svið í utanríkisráðuneytinu vegna þess að þar með ætti að vera tryggt að öll þau verkefni sem við tökum þátt í uppfylli þau skilyrði og þær reglur sem um hina alþjóðlegu þróunarsamvinnu gilda. Það ætti að vera í því nokkur trygging fyrir okkur varðandi störf í þágu friðar að þau séu þess eðlis að þau samræmist m.a. þeim lögum sem við höfum samþykkt á Alþingi um friðargæsluna.

Af því að hv. þm. Ögmundur Jónasson kom líka inn á það, þá vil ég benda á að þetta mundi þýða að verkefni, sem við sinnum núna m.a. og styrkjum í gegnum UNIFEM og UNICEF og falla undir friðarverkefni, eru hluti af þessari þróunarsamvinnu okkar. Við leggjum framlög til UNIFEM og UNICEF beinlínis til að sinna þróunarsamvinnu samhliða því að við sinnum störfum í þágu friðar í gegnum þessi samtök. Ég lít svo á að við fengjum út úr þessu betri samræmingu á því sem við erum að gera á vettvangi og nægir t.d. að nefna Srí Lanka í því sambandi. Þar vorum við bæði með fólk á vettvangi til að sinna friðargæslu og friðareftirliti en einnig fólk til að sinna þróunarsamvinnu þar og það er mikilvægt að geta samræmt þetta tvennt svo vel fari. Ég hefði haldið að það væri fengur í því fyrir Vinstri græna og pólitískar hugmyndir sem þau hafa í þessu sambandi, að þetta væri fært undir þróunarsamvinnusvið í utanríkisráðuneytinu og skilgreint sem hluti af því. En auðvitað er hægt að ræða það allt og fara betur yfir málið í utanríkismálanefnd þegar það fer þangað til umfjöllunar.

Varðandi það sem kom fram í máli hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur um 0,7% markmiðið, að setja 0,7% af vergri landsframleiðslu til þróunarsamvinnu. Hún spurði hvort ástæða væri til að lögfesta markmiðið eða setja fram ákveðið ártal en ég er þeirrar skoðunar að við eigum ekki að lögfesta það. Ég minni á að það var prósenta inni í gömlu lögunum frá 1981 sem aldrei hefur náðst enda er alþjóðasamfélagið líka að breyta þessum viðmiðunum. Það er ekki eðlilegt að við festum okkur við ákveðin hlutföll í lögum en við eigum auðvitað að setja okkur markmið um það hvernig við ætlum að ná þessum 0,7%. Eins og fram kemur í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að þetta sé hluti af þeirri fjög-

urra ára áætlun í þróunarsamvinnumálum sem á að leggja fyrir þingið. Ég vonast til þess, ef þetta frumvarp nær fram að ganga, að hægt sé að leggja slíka þingsályktunartillögu fyrir þingið í haust.

Einnig kom fram hjá þingmanninum að kannski væri ástæða til að hafa árlega umræðu um þróunarmál vegna þeirra fjármuna sem verið er að setja í málaflokkinn. Mér fannst eðlilegt í þessu sambandi að taka mið af því hvernig þingið stendur að málum, t.d. varðandi samgönguáætlun. Þar er gert ráð fyrir að samgönguáætlun sé lögð fram annað hvert ár í þinginu og eru gríðarlegir fjármunir þar undir. Mér fannst eðlilegt að við hefðum svipaðan hátt á með þróunarsamvinnuna, að hún væri rædd hér og áætlun lögð fram annað hvert ár. Ef menn vilja síðan breyta þeirri áætlun er að sjálfsögðu hægt að gera það oftar en það ætti að festa í lög að slíka áætlun eigi að leggja fram annað hvert ár.

Þingmaðurinn spurði hvort ekki væri ástæða til að auglýsa stöðu framkvæmdastjóra og af hverju væri ekki kveðið á um það í sjálfu frumvarpinu. Ég lít svo á að það sé algerlega sjálfgefið og þurfi ekki að taka það fram að þegar þessi staða losnar, eins og aðrar stöður í okkar stjórnkerfi, verði hún auglýst og það þarf ekki að taka það sérstaklega fram í þessum lögum. Það er hin almenna lagaskylda í kerfinu að slíkar stöður séu auglýstar og það hafði ég hreinlega gefið mér að væri algerlega ljóst.

Varðandi reglugerðarheimildir sem menn hafa talað um að séu nokkuð víðtækar í þessu frumvarpi þá held ég að þær reglugerðarheimildir sem hér eru kveði fyrst og fremst á um verkaskiptingu innan stjórnsýslunnar og hvernig eigi að haga henni. Ég held að í einhverjum tilvikum væri sjálfsagt um það að ræða að ráðherra gæti einfaldlega ákveðið án reglugerðar hvernig þessari verkaskiptingu væri háttað en að gefa út reglugerðir sé til skýringar og geri stjórnsýsluna gegnsærri og auðveldara að hafa eftirlit með henni. Þess vegna eru m.a. þessar reglugerðarheimildir þarna inni en auðvitað er sjálfsagt að fara yfir það allt saman í utanríkismálanefnd.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon spurði af hverju greinarmunur væri gerður á starfskjörum heima og erlendis í bráðabirgðaákvæðinu í frumvarpinu. Ástæðan er einfaldlega sú að þegar þessi starfskjör verða samræmd á vettvangi milli utanríkisþjónustunnar og Þróunarsamvinnustofnunar — en það er ekki nákvæmlega það sama sem gildir í dag — verður af því ávinningur fyrir ákveðna starfsmenn. Aðrir geta fengið eitthvað lakari kjör þegar þetta gerist þar sem þeir starfa á vettvangi og þess vegna er verið að tryggja að menn sem hafa ráðið sig inn á tilteknum starfskjörum geti haldið þeim áfram á vettvangi eða valið hvort þeir fara yfir í þetta nýja kerfi. Þetta var fyrst og fremst hugsað til að tryggja réttarstöðu þeirra starfsmanna sem eru á vettvangi og njóta ekki algerlega sambærilegra kjara á við utanríkisþjónustuna varðandi starfskostnaðargreiðslur og ýmislegt annað sem er á vettvangi en er ekki fyrir hendi þegar starfsmennirnir starfa heima.

Varðandi samráðið um gerð frumvarpsins þá hefur verið rætt við um 100 manns í undirbúningi þess. Stuðst hefur verið við skýrslur sem gerðar hafa verið, rætt hefur verið við stjórn Þróunarsamvinnustofnunar m.a. og farið á hennar fund. Þar voru þessi mál rædd efnislega, ekki frumvarpið sem slíkt eins og það liggur fyrir núna heldur stefnumörkunin sem þar býr að baki og var farið yfir þau mál. Það var auðvitað alltaf ljóst að skiptar skoðanir gætu orðið um hvort það ætti að vera sjálfstæð stjórn yfir Þróunarsamvinnustofnun eða ekki og sýnist sitt hverjum um það. Ég tel að mikilvægt sé að tryggja að það sé skýr ábyrgð á málaflokknum hjá ráðherra hvort sem það er tvíhliða eða marghliða þróunarsamvinna og að ábyrgð forstöðumanns Þróunarsamvinnustofnunar gagnvart ráðuneytinu sé líka skýr. Síðan á aðkoman fyrst og fremst að vera í gegnum Alþingi, í gegnum utanríkismálanefnd og fjárlaganefnd þingsins. Þannig er tryggð aðkoma Alþingis bæði að stefnumörkuninni og eftirlitinu í gegnum þær nefndir þingsins sem með þessi mál fara. Mér fannst mjög athyglisvert þegar ég fór að skoða þessi mál hversu lítið í rauninni Alþingi, utanríkismálanefnd og fjárlaganefnd hafa látið sig þessi mál varða á undanförnum árum. Verið er að reyna að stuðla að því að þetta geti breyst.

Ég ítreka, virðulegur forseti, þakkir fyrir jákvæða umfjöllun um þetta frumvarp og málefnalega umræðu. Ég geri ráð fyrir því að hægt sé að fara betur yfir einstök atriði í utanríkismálanefnd eftir því sem verkast vill.

[12:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það segir kannski ekki mikið að aðeins helmingur af framlögum til þróunarsamvinnu fari í gegnum Þróunarsamvinnustofnun eins og stendur. Það er annars vegar vegna þess að til stendur að auka það hlutfall og einnig vegna hins að stór hluti af hinum framlögunum eru einfaldlega reglubundnar greiðslur til stofnana Sameinuðu þjóðanna sem við í sjálfu sér höfum ekki mikið yfir að segja, þannig að við aukum ekki út af fyrir sig aðkomu Alþingis með skipulagsbreytingum hér heima fyrir gagnvart þeim þætti. Það er þá fyrst og fremst friðargæslan, eða sá hluti hennar sem telst vera framlög til þróunarsamvinnu, sem með þessum hætti mætti segja að færðist þá meira undir áhrifavald Alþingis en um hana gilda jú sérstök lög sem Alþingi hefur sett og mótað.

Við höfum fagnað því og tekið undir það að utanríkismálanefnd og Alþingi, í formi ályktunar sem hér er afgreidd, komi að þessum málum, að sjálfsögðu. Það er sömuleiðis tvímælalaust jákvætt að við sækjum um aðild að DAC. En það mun ekki þýða ævarandi tryggingu fyrir því að ekki komi upp viðkvæmar aðstæður og hættur á hagsmunaárekstrum og að stundum þurfi menn að standa í lappirnar og hafa sterkan eldvarnavegg milli mögulegra utanríkispólitískra hagsmuna, atkvæðaveiða eða hvað það nú kann að vera og viðkvæmra aðstæðna í verkefnum á sviði þróunarsamvinnu í löndum þar sem pólitískt ástand er kannski mjög flókið. Við getum nefnt Nígaragúa, þar sem ég og formaður utanríkismálanefndar vorum á dögunum — Svíar hafa farið heim vegna þess að þeir eru ósáttir við pólitíska þróun í landinu, afar viðkvæmar og vandasamar pólitískar aðstæður þar sem engu að síður er verið að vinna að bráðnauðsynlegum verkefnum, að hjálpa einu fátækasta ríki Suður- og Mið-Ameríku. Þá er ákaflega mikilvægt að þróunarsamvinnan sé algerlega sjálfstæð og fagleg og geti varið sig og fríað sig og staðið óháð öllum utanríkispólitískum

hagsmunum af hvaða tagi sem þeir (Forseti hringir.) kynnu að vera.

[12:55]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Hv. þingmaður sagði að það segði svo sem ekki mikla sögu þó að aðeins um helmingur framlaga sem Alþingi ákveður fari nú til Þróunarsamvinnustofnunar, það stæði til bóta þar sem almennt ætti að auka framlögin til þróunarsamvinnu. Það er ekkert sem segir að þó að framlögin til þróunarsamvinnu verði almennt aukin fari meira en helmingur til Þróunarsamvinnustofnunar í tvíhliða verkefni. Það er hægt að haga þessu með svo margvíslegum hætti. Tvíhliða verkefni, sem byggjast á því að við Íslendingar séum sérstaklega með verkefnin og við séum að senda fólk á vettvang, er miklu viðurhlutameiri og flóknari aðgerð. Þar liggja að baki miklu flóknari samningar en í öðrum tilvikum þar sem við getum tekið þátt í aðgerðum stofnana Sameinuðu þjóðanna m.a., en það eru nota bene, virðulegi forseti, ekki reglubundnar greiðslur, það eru frjáls framlög og við ákveðum í rauninni inn í hvaða áætlanir Sameinuðu þjóðanna eða Alþjóðabankans eða annarra aðila við viljum setja þá fjármuni. Það er því algjörlega undir okkur sjálfum komið og stefnumótun okkar. Það er engin skylda og engin nauðung í því hvert við setjum þessi framlög og það er eðlilegt að Alþingi geti ákveðið þetta.

Það má líka velta því fyrir sér þegar þær aðstæður koma upp að Íslendingar vilji hugsanlega kalla verkefni til baka sem búið er að semja um, það er mjög stór og mikil aðgerð að gera það þegar um er að ræða samninga sem búið er að skuldbinda til einhverrar framtíðar. Þá held ég að miklu eðlilegra væri að utanríkismálanefnd Alþingis kæmi að því verkefni og það væri rætt á þeim vettvangi frekar en í stjórn Þróunarsamvinnustofnunar.

[12:57]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég veit ekki hversu langt við komumst með það að fara ofan í saumana á því hvað eru reglubundin framlög, t.d. til stofnana Sameinuðu þjóðanna sem sinna þróunarverkefnum og eru flokkuð sem slíkar greiðslur og síðan eru viðbætur eins og t.d. myndarlegt framlag okkar til UNIFEM, sem er að sjálfsögðu fagnaðarefni og er langt umfram það sem við höfum nokkrar samningsbundnar skyldur til að leggja af mörkum.

Ég er þeirrar skoðunar almennt að það eigi að vera keppikefli okkar að þróa áfram og byggja upp okkar tvíhliða samvinnu. Ég held að það mælist betur fyrir og það sé auðveldara að afla því stuðnings að það séu verkefni sem við ákveðum sjálf, berum ábyrgð á sjálf, höfum eftirlit með og reynum að tryggja að peningarnir séu vel nýttir og til uppbyggilegra hluta sem við viljum leggja áherslu á og höfum verið að færa okkur út í eins og að auka stuðning við uppbyggingu menntunar og heilsugæslu, málefni kvenna og barna og annað í þeim dúr.

Að sjálfsögðu er ég ekki að útiloka að við séum þátttakendur í marghliða verkefnum og greiðum til stofnana, ekki síst á meðan við erum byggja upp getu okkar til að ráðstafa meiri framlögum ár frá ári í gegnum tvíhliða farveginn. Ég held að það eigi að vera markmið okkar að hrygglengjan í þróunarsamvinnu okkar verði á þeim grundvelli.

Varðandi aðgreiningu friðargæslunnar annars vegar og annarra hluta á verksviði utanríkisráðuneytisins og þróunarsamvinnunnar skal ég taka undir það að ef hæstv. utanríkisráðherra gefur mér hér vilyrði fyrir því að við drögum okkur út úr öllum verkefnum á vegum NATO og sinnum eingöngu verkefnum sem slíkum á sjálfstæðum forsendum eða í gegnum stofnanir Sameinuðu þjóðanna þá er mikill munur þar á og því sem er praxísinn í dag. Kannski hefði maður mátt taka það skýrar fram að það sem við erum að gagnrýna, og þess vegna skoðum við þetta í þessu ljósi, er að við erum á bólakafi í verkefnum sem er stjórnað af NATO, þar sem okkar fólk ber vopn, er inni á átakasvæðum og ber hernaðartitla. Þetta fer mjög illa saman við bæði markmið laganna um íslensku friðargæsluna, (Forseti hringir.) svo að maður tali nú ekki um faglega og uppbyggilega þróunarsamvinnu.

[13:00]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég vil láta það sjónarmið koma fram að það að leggja alla áherslu á tvíhliða samninga Íslands við önnur ríki í þróunarsamvinnu sé pólitík sem annars vegar sé mjög kostnaðarsöm og hins vegar megi færa rök fyrir því að það lúti meira eiginhagsmunamati en það að taka þátt í fjölþjóðlegum verkefnum þar sem alþjóðasamfélagið leggst á eitt við að koma verkefnum í framkvæmd, skipuleggja þau og meta þau.

Það fylgir því mikill kostnaður að fara í verkefni í þróunarlandi, velja þau, skipuleggja þau og fylgja þeim eftir. Ef við ætlum að byggja þetta alfarið upp á tvíhliða samningum setjum við allt of mikið af fjárframlögum okkar í skipulagningu og eftirlit með verkefnum þegar við gætum verið í samstarfi við aðrar þjóðir og þar af leiðandi nýtt fjármuni okkar betur í að aðstoða það fólk sem raunverulega þarf á því að halda. Ég get því ekki tekið undir það að þetta eigi að vera aðaláherslan hjá okkur. Það er hins vegar mikilvægt að við séum í tvíhliða aðstoð, að við fáum reynslu af vettvangi og það byggi upp okkar faglegu reynslu og þekkingu en það þarf bara að vera miklu víðtækara en svo.

Varðandi NATO-verkefnin þá get ég nú ekki gefið þingmanninum þetta loforð vegna þess að ég tel að í ákveðnum tilvikum geti það verið ágætt og mikilvægt að við getum farið með þróunaraðstoð í gegnum slík verkefni (Forseti hringir.) þó að ég taki alveg undir það að meginprinsippið eigi að vera að við séum í verkefnum sem séu kannski fyrst og fremst á vegum Sameinuðu þjóðanna og stofnana þeirra.

[13:02]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég vil þakka þau svör sem komu hér frá hæstv. ráðherra. Það er gaman að hlusta á Samfylkinguna tala um þessi mál núna. Það er talað með allt öðrum hætti en fyrir síðustu kosningar og á síðasta kjörtímabili. Sérstaklega er gaman að hlusta á hv. þm. Helga Hjörvar

tala um þessi mál. Hann viðurkenndi hér að það voru tímabær og góð aukin framlög sem sett voru fram á síðasta kjörtímabili. En þetta er nú orðræða sem heyrðist aldrei þá, það er ágætt að menn skuli sjá sannleikann í dag.

Ég vil ítreka spurningu mína varðandi 0,7% hlutfallið sem Sameinuðu þjóðirnar settu fram 1970. Það var svolítið gaman í því sambandi að sjá að við Íslendingar vorum farin að veita þróunaraðstoð áður en við sjálf hættum að þiggja slíka aðstoð frá Sameinuðu þjóðunum, það er nú svolítið merkileg staða. En gott og vel.

Árið 2004 setur ríkisstjórnin fram þá áætlun að auka framlögin upp í 0,35%, ef ég man rétt, árið 2009 af vergri þjóðarframleiðslu. Þetta er nú handan við hornið, á næsta ári. Ég býst við því, miðað við það hvernig frumvarpið er, að ráðherra leggi þessi mál fram í formi þingsályktunartillögu eða einhvers konar áætlunar sem við munum fjalla um hér og þar verði inni tölur um hvernig við ætlum að trappa upp þessi framlög. Það verður þá líklega á tímabilinu 2010–2015, kannski fimm ára tímabil.

Mun ráðherra beita sér fyrir því að árið 2015 verðum við komin upp í 0,7% hlutfall? Ég heyri að ráðherra vill ekki lögfesta það og ekki gefa það út á þessu stigi. En megum við eiga von á því að árið 2015 verðum við komin upp í þetta hlutfall eins og þá öll Norðurlöndin? Finnar hafa sett það markmið opinberlega fram. Eða telur ráðherra að það sé ólíklegt að við förum svo bratt fram?

[13:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Eins og ég gat um áðan og kemur fram í frumvarpinu er gert ráð fyrir að um þessi mál sé fjallað í þeirri áætlun um þróunarsamvinnu sem leggja á fyrir Alþingi annað hvert ár. Eins og ég sagði líka þá geri ég ráð fyrir því að koma með þetta inn í þingið í haust og þá ættu þessi mál að skýrast. Ég geri mér hins vegar grein fyrir því að við þurfum að setja okkur stefnumið í þessu sambandi og í utanríkisráðuneytinu er verið að skoða með hvaða hætti við getum komið okkur upp í þetta hlutfall og þá á svipuðum tíma og aðrar þjóðir hér í kringum okkur.

Það er mikilvægt að um leið og við ákveðum slíkt sé allur lagaramminn og umgjörðin utan um þróunarsamvinnuna með þeim hætti að pólitísk aðkoma af hálfu Alþingis að stefnumótun eða stefnumörkun og eftirliti með þessum fjármunum sé tryggð, en á það hefur verulega skort á umliðnum árum.

[13:06]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hæstv. utanríkisráðherra segir að við fáum hér inn áætlun í haust og þar verði fjallað um þessi mál. Þar verði þá væntanlega tölur sem komi frá ráðherra um framlögin og að hæstv. ráðherra stefni að því að við verðum búin að ná þessu takmarki, þ.e. 0,7%, á svipuðum tíma, svo ég vitni nú orðrétt beint í ráðherrann, og önnur Norðurlönd.

En nú er það þannig, virðulegur forseti, að önnur Norðurlönd, þ.e. þrjú þeirra, eru nú þegar komin upp í þetta hlutfall, Danmörk, Noregur og Svíþjóð. Það er klárt mál. Við erum ekkert nálægt því. Við erum að trappa okkur í áttina en við erum ekki nálægt því á þessari stundu, þannig að við erum ekkert á svipuðum tíma í því. Finnland hefur líka ákveðið og komið því á framfæri opinberlega að árið 2015 verði þeir komnir upp í 0,7%. Ég vil því gjarnan spyrja hæstv. ráðherra hvort það sé þá réttur skilningur hjá mér, miðað við orð hæstv. ráðherra, að við megum eiga von á því í haust að sjá töluna 0,7% árið 2015? Fyrst hæstv. ráðherra orðar það á þann veg að við eigum að stefna að því að vera á svipuðum tíma og önnur Norðurlönd, en þrjú þeirra eru nú farin fram úr okkur og eitt á leiðinni, við sitjum eftir.

Ég spyr því hvort það sé réttur skilningur hjá mér að í áætluninni sem kemur frá ráðherra í haust munum við sjá þessa tölu, 0,7%. Munum við sjá þessa langþráðu tölu árið 2015 í þeirri áætlun?

[13:07]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég sagði reyndar ekki „á svipuðum tíma og önnur Norðurlönd“ vegna þess að mér er fullkomlega ljóst að þessi þrjú Norðurlönd, Danmörk, Svíþjóð og Noregur, eru þegar komin með þetta hlutfall. Ég sagði „og aðrar þjóðir hér í kringum okkur“, sem er heldur víðari skírskotun.

Ég tel rétt að við stígum eitt skref í einu. Við skoðum þetta frumvarp núna og við afgreiðum það. Ríkisstjórnin á eftir að leggja fram á Alþingi skýrslu eða greinargerð um langtímaáætlun í ríkisfjármálum. Þetta verður auðvitað að tengjast öðrum verkefnum sem ríkið ætlar að vinna að. Og ég hef sagt það. Ég mun leggja þessa áætlun fram á þinginu í haust og þá mun þetta allt saman koma fram. Ég verð bara að biðja hv. þingmann að þreyja þorrann og góuna fram til hausts.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 13:09]

[13:31]

Útbýting:

Friðlýsing Íslands fyrir kjarnorkuvopnum og bann við umferð kjarnorkuknúinna farartækja, 447. mál, frv. SJS o.fl., þskj. 710.

Norræna ráðherranefndin 2007, 452. mál, skýrsla samstrh., þskj. 722.

Heimkvaðning friðargæsluliða frá Afganistan, fyrri umr.

Þáltill. SJS o.fl., 273. mál. — Þskj. 306.

[13:31]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir að þessi mál ná að koma hér á dagskrá og við getum rætt þau að viðstöddum hæstv. utanríkisráðherra.

Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um heim-

kvaðningu friðargæsluliða frá Afganistan og endurskipulagningu íslensku friðargæslunnar. Tillagan er á þskj. 306 og er 273. mál þingsins. Flutningsmenn ásamt mér eru hv. þingmenn Kolbrún Halldórsdóttir, Árni Þór Sigurðsson og Guðfríður Lilja Grétarsdóttir.

Tillögugreinin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela utanríkisráðherra að kalla heim íslenska friðargæsluliða í Afganistan, sem þar starfa sem hluti liðsafla NATO. Jafnframt verði þátttaka Íslands í friðargæslu og verkefnaval endurskipulagt í samræmi við markmið nýrra laga um íslensku friðargæsluna. Skal utanríkisráðherra vinna að þeirri endurskipulagningu í nánu samráði við utanríkismálanefnd Alþingis.“

Ný lög um íslensku friðargæsluna og hin fyrstu tóku gildi 5. apríl 2007. Samkomulag tókst meðal allra þingflokka um afgreiðslu málsins eftir að tekið hafði verið tillit til athugasemda minni hluta utanríkismálanefndar við upphaflegt frumvarp. Þótti einkum þörf á að taka af öll tvímæli um að störf friðargæslunnar skyldu alfarið vera borgaralegs eðlis. Orðalag í upphaflegri markmiðsgrein frumvarpsins, 1. gr., sem vísað gat til þess að alvopnaðar sveitir tækju sér stöðu milli stríðandi aðila á átakasvæðum, var fellt út en tilvísun til fyrirbyggjandi aðgerða og friðaruppbyggingarstarfs kom í staðinn. Með þessu setti Alþingi skýrt mark sitt á löggjöfina og breytti henni í þeim anda sem ég og við sem að minni hluta stóðum á sínum tíma vorum ákaflega sátt við. Einnig var gerð sú breyting á og talin til þess rík ástæða að bæta við 1. gr. frumvarpsins ákvæði um að verkefni íslensku friðargæslunnar megi aldrei brjóta í bága við ákvæði mannúðar- og mannréttindasamninga. Á þessa viðbót féllst meiri hluti nefndarmanna og Alþingi og í framhaldsnefndaráliti var gerð grein fyrir því hver þessi ákvæði einkum væru, þ.e. samningur um mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna frá 1948, samningar Evrópuráðsins um mannréttindi og má þar auðvitað helst nefna sjálfan mannréttindasáttmála Evrópu frá 1950 með breytingum og viðaukum, Evrópusamning um varnir gegn pyndingum og annarri ómannúðlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu, ásamt bókunum, og svo að sjálfsögðu Genfarsamningarnir frá 1949 auk ýmissa samninga Sameinuðu þjóðanna um mannréttindamál.

Þetta er mikilvægt að hafa í huga þegar við metum það eftirleiðis hvort framganga og þátttaka friðargæsluliða okkar í verkefnum sé óyggjandi á þannig forsendum og verkefnin þannig framkvæmd og þess eðlis að ekki leiki vafi á að þau uppfylli öll þessi ákvæði, þar á meðal um vernd óbreyttra borgara á stríðstímum. Er ég þá sérstaklega með Afganistan í huga.

Tillaga sú sem hér er flutt er hins vegar byggð á þeirri skoðun að forsendur fyrir dvöl íslensku friðargæslunnar í Afganistan verði að teljast lagalega afar hæpnar með tilliti til anda og markmiða nýrra laga um íslensku friðargæsluna. Sú vera okkar þarna var áður til komin og með þessu er ekki verið að fella neinn dóm yfir framgöngu eða frammistöðu okkar fólks þarna heldur eingöngu að setja það í lagalegt samhengi. Það er staðreynd að friðargæsluliðarnir starfa að verkefnum sem stjórnað er af Atlantshafsbandalaginu og þeir bera a.m.k. sumir hverjir hernaðarlega starfstitla í samræmi við hernaðarskipulag NATO, svo sem Deputy Commander, Assistant Commander, Officer o.s.frv. Því miður er það svo að fjöldi óbreyttra borgara sem fallið hafa eða eru að falla í átökunum í Afganistan fer vaxandi, einkum í loftárásum NATO en í nokkrum mæli í hernaði á jörðu niðri. Hafa þær tölur farið hækkandi eftir því sem á stríðið hefur liðið. Loftárásirnar virðast hins vegar, þrátt fyrir hinar miklu mannfórnir, koma að litlu ef nokkru gagni og eru ekki líklegar til að binda endi á ófriðinn í landinu. Hefur m.a. þjóðþing Afgana sjálft ályktað að þeim skuli hætt vegna þess mikla mannfalls sem þær valda meðal óbreyttra borgara. Í ræðu sinni á fundi þingmannasambands NATO í Reykjavík hvatti framkvæmdastjóri NATO menn til dáða en varaði jafnframt við því að ekki væri að vænta skjótfengins árangurs í Afganistan. Hann lagði hins vegar þunga áherslu á að þingmenn þyrftu að taka á sig það óvinsæla verk að hvetja þjóðþing sín til að leggja meira af mörkum þar um ókomin ár. Þrátt fyrir þessar brýningar sætir þátttaka margra grannríkja okkar í verkefninu í Afganistan vaxandi gagnrýni og hefur verið hávær umræða á köflum um að liðsafli þaðan skuli kallaður heim.

Atlantshafsbandalagið er komið í mikla ófæru í Afganistan eins og öllum má ljóst vera. Þessu verkefni var hent í NATO af Bandaríkjamönnum sem með hjálp Breta hófu að láta sprengjum rigna yfir landið haustið 2001. Því má segja að Bandaríkjamenn séu farnir að nota NATO sem einhvers konar upphreinsunardeild eftir sig þar sem þeir hafa látið til sín taka, tekið til hendinni, ef það er þá viðeigandi samlíking í þessu tilviki.

Það væri að sjálfsögðu strax til bóta ef við drægjum liðsafla okkar út úr NATO-verkefnum og færðum hann undir stjórn Sameinuðu þjóðanna sem jafnframt eru með starfsemi í Afganistan. En langheppilegast er þó að kalla einfaldlega liðsaflann heim, eins og tillagan gerir ráð fyrir, og endurskipuleggja í framhaldinu alla þátttöku okkar og framgöngu og verkefnaval á þessu sviði. Skuldbinding friðargæslunnar samkvæmt nýjum lögum til þess að virða ætíð mannúðar- og mannréttindasamninga er þó ein og sér næg ástæða til þess að kalla liðsaflann heim vegna þess mikla vafa sem á því leikur að það sem fram fer í Afganistan standist slíkar kröfur og ég vísa þar til vaxandi þunga í gagnrýni alþjóðlegra mannréttindasamtaka á það sem fram fer. Með þátttöku Íslands í friðargæslunni í aðgerðum NATO í Afganistan gerist Ísland í raun samábyrgt með öðrum NATO-ríkjum fyrir aðgerðum þar sem lífi óbreyttra borgara er sannanlega ekki þyrmt og þar með erum við sek um að brjóta téða samninga.

Í þessu sambandi væri áhugavert fyrir menn að kynna sér ræðu framkvæmdastjóra NATO og málflutning sem ég hef þegar vísað til og ekki síður kannski ræðu varnarmálaráðherra Bandaríkjanna sem hann flutti í Þýskalandi 10. febrúar sl. Þar er talað tæpitungulaust um verkefnið í Afganistan og hvað hið nýja NATO stendur fyrir. Það er sagt að það sé án nokkurs vafa þannig að aðgerðin í Afganistan eigi sér ekki hliðstæðu í sögu NATO, með leyfi forseta:

„It is in fact NATO's first ground war and it is dramatically different than anything NATO has done before.“

Það er alveg rétt, NATO er í stríði í Afganistan og við erum hluti af því stríði, bæði sem NATO-meðlimir og sem

þjóð sem á þarna liðsafla í þessu kerfi.

Robert Gates lagði einnig mikla áherslu á að hið nýja NATO mætti ekki við því að innan þess mynduðust tvær deildir og það væru forréttindaríki sem tækju sér þá stöðu að takast ekki á í bardögum og sinna eingöngu verkefnum á svæðum þar sem mannfall væri lítið eða ekkert. Og það var ekkert verið að skafa utan af því þegar sagt var, og ég leyfi mér að þýða þetta lauslega hér úr ræðustólnum:

„Sum aðildarríki ættu ekki að hafa þann lúxus að taka aðeins þátt í verkefnum, borgaralegum verkefnum og verkefnum sem miða að því að innleiða stöðugleika á meðan önnur bera allar byrðarnar af bardögum og missa menn.“

Með öðrum orðum, varnarmálaráðherra Bandaríkjanna er að ögra öðrum NATO-ríkjum til þess að fara í bardagana með þeim og sætta sig við mannfall. Og hvernig er nú ástandið í þeim efnum, hvert er mannfallið orðið í Afganistan? Hvaða blóðfórnir eru færðar, hversu mörg vestræn ungmenni hafa látið lífið síðan hildarleikurinn í Afganistan hófst?

Ef lagðar eru saman tölurnar frá aðgerðum Bandaríkjamanna og Breta strax frá árinu 2001 og síðan aðgerða ISAF eða NATO hafa tæplega 500 Bandaríkjamenn fallið í átökum, 89 Bretar, 78 Kanadamenn, 25 Þjóðverjar, 23 Spánverjar, 14 Hollendingar, 12 Frakkar, 12 Ítalir, 10 Danir, 5 Rúmenar, 4 Ástralir, 3 Norðmenn, 2 frá Eistlandi, 2 frá Portúgal, 2 Svíar, 1 Tékki, 1 Finni, 3 Pólverjar og 1 Suður-Kóreubúi. Þetta er listinn í grófum dráttum u.þ.b. eins og hann stóð fyrir nokkrum dögum eftir þeim bestu upplýsingum sem ég hef.

Mannfall óbreyttra borgara stendur u.þ.b. þannig að á árinu 2006, sem nú teljast nokkuð áreiðanlegar tölur liggja fyrir um, féllu rétt tæplega þúsund óbreyttir borgarar í Afganistan, þar af 116 í loftárásum NATO-hersins og 114 í aðgerðum NATO á jörðu niðri. Svo er deilt um það hve margir hafi fallið af öðrum ástæðum, annars vegar vegna árása talibana eða skæruliðahópa og hins vegar vegna aðgerða NATO.

Nú er talið að mannfallið á síðasta ári hafi verið tvöfalt það sem það varð árið 2006. Við gætum með öðrum orðum verið að tala um u.þ.b. 2 þúsund óbreytta borgara sem hafa misst þarna lífið, mjög margir þeirra í loftárásum þar sem ráðist er á þorp eða svæði og er algerlega óvíst að nokkur sem átökunum tengist sem slíkur hafi verið þar á staðnum. Það hafa verið sprengd í loft upp heilu brúðkaupin fyrir misgáning.

Úr því að verkefnið skilar ekki meiri árangri en raun ber vitni ættu menn kannski að hugleiða spurninguna: Hvaða erindi eigum við Íslendingar þarna með okkar „borgaralegu friðargæslu“? Auðvitað ekki neitt, auðvitað eru næg verkefni sem eru nærtækari fyrir okkur og henta okkur betur sem herlausri og vonandi friðelskandi smáþjóð og þar eigum við að beita kröftunum en ekki í þessu NATO-samhengi.

Síðan eru hlutirnir kannski ekki eins og þeir sýnast á yfirborðinu og ég vitna aftur, í annað sinn í dag, í leiðara dagblaðsins *24 stundir* þar sem verið er að tala um hinn ánægjulega fund sem Geir H. Haarde forsætisráðherra átti með Scheffer, framkvæmdastjóra NATO, með NATO-höfðingjanum. Þar var verið að hrósa Íslandi fyrir þátttökuna í þessu verkefni og að það væri mikilvægt framlag af Íslands hálfu úr því að Ísland hefði ekki her og gæti ekki barist, eins og Robert Gates vill þó helst, og látið menn falla. Síðan segir að það hafi verið samhengi í því þegar Geir H. Haarde fór á sínum tíma fram á atbeina NATO til að tryggja eftirlit í íslenskri lofthelgi og hét um leið auknum framlögum til friðargæslunnar í Afganistan. Þetta er engin smáfullyrðing og það væri gaman að heyra álit hæstv. utanríkisráðherra á þessu. Er þetta beinlínis endurgjald í pólitísku skyni sett inn í þetta samhengi NATO-væðingarinnar sem hæstv. utanríkisráðherra stendur fyrir og við eigum kannski eftir að ræða meira á yfirstandandi þingi þegar fumvarp til svokallaðra varnarmálalaga kemur hér aftur fyrir ef það gerir það þá, sem ég mundi gráta þurrum tárum að yrði ekki.

Ég held að við séum á mjög háskalegri braut og höfum auðvitað verið allan tímann. Það ber að taka fram, núverandi hæstv. utanríkisráðherra til nokkurrar málsvarnar, að auðvitað vorum við komin þangað inn fyrir atbeina fyrri ríkisstjórnar og án nokkurra laga til að byggja á þessa starfsemi svo ótrúlegt sem það nú var. Réttarstaða okkar fólks sem hafði verið sent inn á átakasvæði í fyrrum Júgóslavíu og svo í Afganistan var í lausu lofti þó að farið væri að stunda þar vopnaburð og við getum kallast mjög heppin, Íslendingar, að allir hafa komið heim sæmilega heilir heilsu, a.m.k. enginn í kistu eða poka. En við getum engu treyst í þeim efnum að það verði um alla framtíð, sérstaklega ekki ef við höldum þessu samkrulli við NATO-aðgerðir eða hernaðarbrölt Bandaríkjamanna í fjarlægum heimsálfum áfram.

Þess vegna er langhreinlegast og það væri í anda laganna og þeirrar samstöðu sem tókst um breytingu á frumvarpinu um íslensku friðargæsluna að endurskilgreina alveg þátttöku okkar að þessu leyti, hætta í öllum NATO-verkefnum og þá getum við farið að ræða það sem við skiptumst á skoðunum um fyrir hádegishléið, hvort friðargæslan getur eftir atvikum verið í einhverjum tengslum við þróunarsamvinnuverkefni okkar. Að óbreyttu og miðað við framkvæmdina eins og hún liggur fyrir í Afganistan er það algjörlega út úr korti að okkar mati.

[13:47]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka þingmönnum vinstri grænna fyrir að taka upp umræðu um hið mikla verkefni sem Afganistan er í samfélagi þjóðanna þótt ég sé öldungis ósammála þeirri tillögu sem þeir flytja hér um að fela utanríkisráðherra að kalla heim íslenska friðargæsluliða í Afganistan. Mér finnst reyndar dálítið erfitt að skilja þessa afstöðu þeirra sem hefur komið fram áður í umræðum um þessi mál á Alþingi.

Í því sambandi hefur verið vísað til laganna um friðargæsluna sem tóku gildi á síðasta ári en vinstri grænir hafa talið að 1. gr. þeirra laga takmarki mjög verkefnaval friðargæslunnar og því er lýst í þeirri þingsályktun sem þeir flytja hér. Það gætir ákveðins misskilnings varðandi þær takmarkanir sem þeir telja vera í 1. gr. Greinin er almennur rammi um starfið og tilgreinir sem dæmi ákveðnar tegundir

verkefna sem Íslendingar geti staðið að.

Það er sérstaklega gert ráð fyrir því í lögunum að sérfræðingar okkar geti starfað innan herkerfis sem hluti af liði þeirrar alþjóðastofnunar sem sér um viðkomandi verkefni. Hvort sem okkur finnst það síðan til bóta eða ekki þá er það samt sem áður þannig og er gert ráð fyrir því í lögunum.

Varðandi þátttöku okkar í Afganistan þá tökum við þátt í alþjóðlegum öryggissveitum sem starfa alfarið á grundvelli umboðs öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna og í þessum sveitum, öryggissveitum, taka 37 þjóðir þátt, þar af allar Norðurlandaþjóðirnar og Sviss, Ástralía og Nýja Sjáland, svo dæmi séu tekin. Þetta er því miklu víðtækara verkefni en svo að það snúi einvörðungu að NATO. Þessar sveitir starfa reyndar undir stjórn NATO og allar NATO-þjóðirnar leggja til verkefnisins bæði mannafla, fjármagn og uppbyggingaraðstoð.

Sameinuðu þjóðirnar hafa ítrekað framlengt umboð þessara sveita og aðalframkvæmdastjóri Sameinuðu þjóðanna, Ban Ki-moon, sagði nú síðast í nóvember að nauðsynlegt væri að þessar sveitir héldu áfram að tryggja öryggi Afganistan og skapa grundvöll fyrir uppbyggingu. Hann skoraði á þær þjóðir sem þar leggja af mörkum að gefast ekki upp við þetta verkefni þótt það sé sannarlega erfitt og áhættusamt. Ég vitna einnig til þess að Joschka Fischer, sem var forustumaður græningja í Þýskalandi og utanríkisráðherra í þýsku ríkisstjórninni, tók í sama streng í nýlegri grein í *Morgunblaðinu* og eggjaði raunar þjóðir lögeggjan að gefast ekki upp við þetta erfiða en mikilvæga verkefni.

Það er líka mikill misskilningur að nágrannaþjóðir okkar, Noregur og Danmörk, séu að draga úr stuðningi sínum eða séu tvístígandi varðandi stuðninginn við verkefnið. Þvert á móti kynnti Jonas Gahr Støre, utanríkisráðherra Noregs, í byrjun febrúar stóraukinn stuðning norskra stjórnvalda og Stórþingið hefur einróma staðið á bak við ákvarðanir um þátttöku liðsafla Norðmanna í Afganistan. Mér er ekki kunnugt um að slík tillaga hafi komið fram í norska þinginu eins og vinstri grænir flytja hér. Mér er heldur ekki kunnugt um að slík tillaga hafi komið fram í sænska þinginu. Ég hef ekki skoðað nákvæmlega danska þingið. Þannig að það hefur verið mjög einróma stuðningur í þjóðþingum þessara landa, líka frá flokkssystkinum vinstri grænna, um að gefast ekki upp við þetta verkefni.

Í þessu sambandi get ég nefnt að í gær var haldinn í Stokkhólmi fundur ráðuneytisstjóra utanríkisráðuneyta allra Norðurlanda með þátttöku utanríkisráðherra Afganistans. Fundurinn var haldinn vegna þess hve ríkur almennur vilji er til orðinn fyrir því að mynda samnorræna áætlun fyrir Afganistan um þróunarsamvinnu og friðargæslu. Á fundinum kom fram eindregin ósk utanríkisráðherra Afganistans um samnorræna starfsemi í landinu vegna þess að Norðurlöndin standi fyrir mannréttindi og bætta stjórnarhætti og norrænt merki í landinu styðji uppbyggingu og skapi traust almennings í Afganistan.

Það breytir ekki því að þetta er undir stjórn NATO, hin alþjóðlega sveit og sú starfsemi sem þarna fer fram. En það er algjört sammæli um það á öllum Norðurlöndunum að leggja þessum sveitum lið. Ég held að það sé þvert á alla flokka á Norðurlöndunum þannig að það má segja að vinstri grænir hér á Íslandi séu algjörlega að skera sig úr hvað þetta verkefni varðar.

Við njótum ákveðinnar sérstöðu í þessu verkefni eins og kannski ýmsum öðrum vegna þess að við erum herlaus þjóð en við höfum engu að síður tekið þátt í verkefnum eins og í Kosovo, í Makedóníu og núna í Afganistan við ágætan orðstír og við höfum lagt það fram af mörkum sem við getum sem er fyrst og fremst á sviði þróunarsamvinnu, á sviði ýmissar uppbyggingar verkefna, stjórnsýsluverkefna, menntaverkefna o.s.frv.

Mér þykir það mjög leitt að heyra hér gefið í skyn að starf okkar þar og verkefni feli í sér mannréttindabrot og brot á alþjóðasamningum. Þetta verkefni grundvallast alfarið á umboði Sameinuðu þjóðanna og það hefur ítrekað verið endurnýjað og mikilvægi þess áréttað.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að mannréttindi voru algjörlega fyrir borð borin í Afganistan á valdatíma talibana. En þrátt fyrir að nú séu átök í Afganistan, þar séu framin hryðjuverk og ástandið sé erfitt og það er líka algjörlega ljóst að þetta verkefni mun taka mörg ár, þá geta menn ekki bakkað út úr þessu verkefni sisona og skilið samfélagið eftir í sárum. Þetta mun taka mörg ár en lífsgæði hafa batnað stórlega. Um fimm milljónir flóttamanna hafa snúið til síns heima á undanförnum árum. Það er unnið að því, þó að það vanti enn þá mikið upp á, að þetta samfélag tryggi konum full réttindi. Þá er samt unnið að því að stúlkur njóti menntunar og grundvallarlífsgæði hafa aukist í landinu.

Ég hef ákveðið að heimsækja Afganistan nú áður en langt um líður til þess að fá betri sýn á starfið þar, bæði starfið á vegum ISAF og annarra alþjóðastofnana og ég tel raunar mikilvægt að utanríkismálanefnd sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon á sæti í geri slíkt hið sama hið fyrsta því með því að fara á vettvang og kynna sér málin án fordóma, þá er auðveldara að ræða málefnalega hvernig Ísland geti best komið að því uppbyggingarstarfi sem þar fer fram. Við sinnum mjög mikilvægu uppbyggingarstarfi í ýmsum héruðum í Afganistan og við getum örugglega gert betur og meira í þeim efnum.

Í ráðuneytinu er unnið að langtímastefnumótun um stuðning Íslands við friðar- og uppbyggingarstarf alþjóðasamfélagsins í Afganistan og þar er áherslan fyrst og fremst á framlög á sviði mannréttinda, þróunarsamvinnu og uppbyggingu efnahags og samfélags í landinu og þar erum við fyrst og fremst að tala um verkefni á sviði heilsugæslu, menntunar og fræðslu. Það er gert ráð fyrir því að þau verkefni verði í auknum mæli hluti af norrænni samvinnu sem er þá framkvæmd í samstarfi við ýmsar alþjóðastofnanir. Ég nefndi NATO og auðvitað get ég líka nefnt Sameinuðu þjóðirnar, UNIFEM, og ýmis fleiri og frjáls félagasamtök.

Ég tel þess vegna að við eigum fullt erindi í Afganistan og við eigum að leggja þessu samfélagi lið og við eigum að gera það í samstarfi við aðrar þjóðir. Við eigum að gera það í samstarfi við Norðurlandaþjóðirnar og undir þeim formerkjum sem Sameinuðu þjóðirnar hafa markað í landinu.

[13:56]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi stöðu þessara mála í nágrannalöndunum þá var ég fyrst og fremst að vitna til hinnar al-

mennu umræðu þar og þó svo að t.d. á norska þinginu hafi orðið samstaða um að halda verkefninu áfram þá þurfa menn nú ekki mikið að fylgjast með fjölmiðlum þar í landi eða þekkja þar eitthvað til til þess að vita að þátttaka Norðmanna er mjög umdeild. Þar eru háværar umræður um það hvort réttlætanlegt sé að norsk ungmenni falli í Afganistan í þágu þessa verkefnis eins og það er kallað.

Við skulum bara muna eftir því hvað þarna er á ferðinni. Þetta er land í rústum eftir langvarandi stríðsátök og þar á meðal og ekki síst hinar heiftarlegu loftárásir sem Bandaríkjamenn með stuðningi Breta hófu á landið haustið 2001 og áttu að vera svona stutt leifturstríð og svo yrði allt í fína lagi.

Það er þessi aðferðafræði sem er að bíða gjaldþrot eða skipbrot í Afganistan, að koma úr lofti og láta sprengjum rigna yfir land og ímynda sér svo að það sé hægur leikur að ná síðan tökum á öllu saman. Byggja upp lýðræði og mannréttindi og allir verði vinir. Það er nú bara ekki þannig. Fólk sem búið er að henda á sprengjum lítur ekki á það sem sérstakan vinargreiða jafnvel þótt menn séu að reyna að stugga þar við einhverjum miður félegum valdhöfum. Það er bara ekki þannig.

Ég var að sjálfsögðu ekki að halda því fram, svo að enginn misskilningur sé í gangi um það, að framganga Íslendinga sem slíkra og það sem þeir hafa gert í Afganistan væri brot á alþjóðamannréttindasamningnum. Ég var að vísa til aðgerðarinnar sem NATO ber ábyrgð á og ég talaði um samábyrgð okkar þar með sem NATO-ríkis og auðvitað þátttakanda í verkefninu.

Ég vísa aftur til og minni á hina háværu umræðu á vegum alþjóðlegra mannréttindasamtaka um að hið geigvænlega fall óbreyttra borgara, einkum í lofhernaðinum, fái ekki staðist. Þeir séu greinilega (Forseti hringir.) í allt of miklum mæli fórnarlömb, skotmörk, en eins og við vitum er slíkt bannað.

[13:58]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það má eflaust margt betur fara í Afganistan og ég skal vera fyrst til að taka undir það að mönnum hafi verið mislagðar hendur í þeim hernaði sem þar hefur farið fram. Sú umræða fer líka fram á vettvangi NATO, að menn þurfi sífellt að vera með þessar aðgerðir til skoðunar og reyna að vera gagnrýnir á eigin framferði í landinu.

Það er líka rétt sem kemur fram hjá þingmanninum að auðvitað er þetta umdeilt í fjölmiðlum á Norðurlöndunum. En við getum ekki látið stjórnast af því. Það er skiljanlegt að þetta sé umdeilt. Þetta er áhættusamt. Fólk er að tapa lífinu í Afganistan. Norðmenn, að ég tali nú ekki um Kanadamenn, Hollendingar og ýmsar Evrópuþjóðir eru að tapa fólki sínu Afganistan.

En samt sem áður er það mat manna að það sé gríðarlega mikilvægt að gefast ekki upp við þetta verkefni, minnugir þess hvernig ástandið var í landinu og hvernig það var búið að vera, ekki bara nokkur ár, heldur áratugi. Þess vegna er gríðarlega mikilvægt að taka ábyrgð á verkefninu, reyna að gera þetta betur en gert er og reyna síðan auðvitað að finna pólitískar lausnir á þessu verkefni því hernaðarlegar lausnir munu aldrei leiða til endanlegrar niðurstöðu eða farsællar niðurstöðu.

Við sendum engan nauðugan til Afganistan. Þeir sem þangað fara fara af fúsum og frjálsum vilja vitandi um áhættuna. Við eigum líka að vita um hana, áhættuna sem er þessu samfara því hún er sannarlega til staðar. En ég er eindregið þeirrar skoðunar að við eigum ekki að draga okkur út úr verkefnum í Afganistan. Mér finnst ábyrgðarlaust að við gerum það.

[14:00]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst ábyrgðarlaust að vera þarna áfram. Við eigum ekki að líta svo á að við séum nauðug föst í þessu verkefni sem fór ekki af stað á okkar ábyrgð. Við höfum fullan rétt til að skilgreina það hvort þannig sé að þessu staðið að það samrýmist markmiðum okkar og þátttöku á sviðum sem þessum.

Þarna sýnir bandaríska aðferðafræðin kosti sína, eða hitt þó heldur. Þetta er Afganistan/Írak aðferðin. Fyrst skilgreinir þú vondu gæjana, þeir eru óalandi og óferjandi og svo ferðu og sprengir dálítið hjá þeim og býst svo við að allt komist í fína lag á eftir. Þessi aðferð hefur beðið skipbrot. Það er ekki að ástæðulausu að Bandaríkjamenn hafa hrunið jafnrosalega í áliti í alþjóðasamfélaginu og raun ber vitni. Okkur ber engin skylda til að elta þá áfram út í þetta fúafen sem fyrst og fremst er á þeirra ábyrgð. Það voru þeir og Bretar sem fóru þarna inn eins og allir þekkja.

Tökum bara dæmi um vandasama deilu sem hefur farsællega tekist að leysa, ekki langt í burtu frá okkur á Norður-Írlandi. Hvernig leystu menn það? Leystu menn þær deilur með því að skilgreina Sinn Fein sem hryðjuverkasamtök og tala ekki við þá? Nei. Var það gert með því að fara og henda sprengjum á Belfast? Nei. Menn fóru samningaleiðina. Við getum velt því fyrir okkur hvernig bandaríska aðferðin hefði dugað þar. Er líklegt að ástandið væri betra en það þó er?

Við horfum upp á gjaldþrot hernaðarhyggju og sprengjuaðferðafræði. Það er óskaplega auðvelt að vera í tuga þúsunda feta hæð uppi í háloftunum, í öruggu skjóli í einhverjum stáldreka og láta sprengjum rigna niður yfir vanþróuð lönd. En mér sýnist ekki að það leysi mikið af vandamálum í heiminum og við Íslendingar eigum ekki að láta þvæla okkur inn í slíkar aðgerðir.

[14:02]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir þá þingsályktunartillögu sem hér er flutt. Ég tel nauðsynlegt að Alþingi Íslendinga ályktí í þá veru að kalla heim íslenska friðargæsluliðið í Afganistan.

Hæstv. utanríkisráðherra vitnaði annars vegar til Ban Ki-moon og hins vegar Joschka Fischer um það að ekki mætti gefast upp við þetta verkefni. Það væri nauðsynlegt að halda því áfram. Lengi vel hélt ég að hæstv. utanríkisráðherra ætlaði að láta þar við sitja, að vitna í þessa erlendu aðila varðandi afstöðuna til málsins. En svo fór að lokum að í andsvari sagði hæstv. utanríkisráðherra að það væri

ábyrgðarlaust að draga sig út úr verkefninu. Það er mat og skoðun hæstv. utanríkisráðherra að við eigum hvergi að hvika og halda áfram í því sem NATO gerir eða ætli að gera í Afganistan.

Ég tel að það hafi verið farið rangt að og að NATO hafi tekið ranga ákvörðun þegar ákveðið var að fara með her inn í Afganistan. Það var andstætt þeim tilgangi sem NATO var stofnað til að vinna að, sem varnarbandalags en ekki til að fara með her út fyrir landamæri og í annað land, sem kemur í sjálfu sér ekki NATO við. Það er eitt atriði.

Hæstv. utanríkisráðherra talaði um samnorræna áætlun um Afganistan. Til hvers, samnorræna áætlun um hvað? Þegar menn sendu á sínum tíma lið til Afganistans og við játuðumst undir það innan Atlantshafsbandalagsins að taka þátt í því sem þar er um að ræða, hvað var þá verið að tala um? Þeir 37 þúsund hermenn sem nú eru í Kabúl, til hvers voru þeir sendir, friðargæsluliðar og hermenn? Þeir voru sendir þangað í þeirri trú að þeir þyrftu ekki að berjast og ættu að fylgjast með uppbyggingu landsins og þjálfun afgönsku lögreglunnar og hersins. Það var verkefnið og viðmiðunin í upphafi.

Í dag er staðreyndin sú að það er engin hernaðaráætlun til um áframhaldandi hernám Afganistans. Engin. Hún er ekki til. Menn hafa ekki með neina áætlun um hvernig eigi að ljúka þessu. Hvernig eigi að koma sér burtu frá þessu landi.

Ég get ekki séð annað, þegar mannkynssagan er lesin, en að endurtaka eigi reynslu Kína-Gordons af Khartoum og Westmorelands hershöfðingja í Víetnam. Mér virðist sem stjórnmálamenn sem kunna ekki lengur mannkynssöguna nægilega vel senda fólk til að berjast fyrir fjarlæg og óskilgreind markmið. Mér finnst það rangt. Mér finnst það ekki ganga. Mér finnst það eiga að vera viðfangsefni okkar Íslendinga að reyna að leiða vini okkar í Atlantshafsbandalaginu á aðrar brautir. Þetta er ekki okkar verkefni. Þetta hefur ekki tekist og þetta mun ekki ganga.

Sá virti dálkahöfundur Sunday Times í Bretlandi Simon Jenkins segir í blaðinu þann 3. febrúar síðastliðinn, með leyfi forseta:

„Kabúl er eins og Saigon í lok Víetnamstríðsins; fjöldi flóttamanna, spilling þar sem yfirstéttin fer um í skotheldum bifreiðum. Ímyndarfræðingar í baráttu við sannleikann tala fyrst og fremst um fjölda fallinna óvina til að láta líta svo út sem sigur sé að vinnast með sama hætti og William Westmoreland, hershöfðingi Bandaríkjanna, gerði á sínum tíma í Víetnam.“

Með þætti okkar í þessu ferli lýsum við yfir stuðningi við núverandi stjórnvöld í Afganistan. Við lýsum yfir stuðningi við Hamid Karzai sem vann áður hjá bandarísku fjölþjóðafyrirtæki. Það er varla hægt að halda því fram að Hamid Karzai sé frjálslyndur lýðræðislegur stjórnmálamaður. Hann velur að geðþótta sveitar- og fylkisstjóra, oft stríðsherra sem njóta afraksturs ópíumframleiðslu í landinu, sem eru einu öruggu tekjur landsins í augnablikinu og hafa verið í langan tíma.

Við erum að tala um land sem heitir Afganistan. Það byggja fjölmargar þjóðir. Þar búa Pastúnar, Balúkar, Tadsjikar, Hasarar og Úsbekar. Við erum að tala um þjóð sem staðið hefur í styrjöld áratugum saman, þar sem ríkisstjórn hefur tekið við af ríkisstjórn. Það er kannski kaldhæðni örlaganna að sú ríkisstjórn sem Bandaríkjamenn börðust hvað harðast gegn og stóðu að uppbyggingu og þjálfun stríðsmanna til að velta úr sessi, þ.e. ríkisstjórn Najibullahs, er sennilega sú frjálslyndasta sem hefur verið í Kabúl, a.m.k. svo nokkrum áratugum skiptir þótt ég viðurkenni að ég vildi þá ríkisstjórn að sjálfsögðu feiga. En þannig geta hlutirnir verið og það ber að viðurkenna þær staðreyndir sem sagan segir okkur.

Ég sé ekki að það geti verið réttlætanlegt, þegar hæstv. utanríkisráðherra rekur tölur um mannfall í þeirri styrjöld sem á sér stað í Afganistan og eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gerði nú raunar líka, að segja ábyrgðarlaust að draga sig út úr verkefninu. Ég get ekki skilið hvað réttlætir, þegar litið er til heildarhagsmuna, markmiðslausa eða markmiðalitla veru í Afganistan. Ég sé ekki að það sé með nokkru móti réttlætanlegt að senda ungt fólk frá Evrópu og Norður-Ameríku til þess að deyja fyrir slíkt málstaðarleysi.

[14:09]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Hér er rætt um þingsályktunartillögu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og meðflutningsmanna hans um heimkvaðningu íslenska friðargæsluliða frá Afganistan, sem þar starfa í alþjóðlegu öryggissveitunum undir stjórn NATO. Þegar greinargerðin með tillögunni er lesin virðist sem tillöguflytjendum sé sérstaklega í nöp við að friðargæsluliðar starfi sem hluti af liðsafla Atlantshafsbandalagsins. Það þarf ekki að koma á óvart miðað við skoðun hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar á því góða bandalagi. En í greinargerðinni segir, með leyfi forseta:

„Atlantshafsbandalagið er komið út í mikla ófæru í Afganistan, í verkefninu sem Bandaríkjamönnum hentaði að henda í NATO.“

Ég vil minna á að aðgerðirnar í Afganistan njóta víðtæks stuðnings alþjóðasamfélagsins eins og hæstv. utanríkisráðherra rakti vel hér á undan. Því er fjarstæða að líta á þetta sem einleik Bandaríkjamanna og svo síðar NATO.

Ég ætla bara að endurtaka það, þingmanninum til fróðleiks, að auk NATO koma fjölmörg ríki, fjölþjóðastofnanir og frjáls félagasamtök að aðgerðum í landinu. Þær byggja á ályktun öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1386 frá 20. desember 2001. Ályktunin kvað m.a. á um að koma á fót alþjóðlegu öryggissveitunum ISAF til þess að tryggja frið og stöðugleika í Kabúl og nágrenni. Síðan hefur ISAF fengið aukið hlutverk. NATO tók yfir stjórn öryggissveitanna árið 2003 og í nokkrum skrefum var aðgerðarsvæði þeirra stækkað með heimild öryggisráðsins. Frá því í október 2006 hafa alþjóðlegu öryggissveitirnar náð til alls landsins.

Í dag eru aðgerðirnar í Afganistan langumfangsmesta aðgerð og verkefni NATO og um leið tákngervingur hinna miklu breytinga hjá bandalaginu sem hefur lagað sig að nýjum ógnum og öryggisumhverfi eftir lok kalda stríðsins. Alþjóðlegu öryggissveitirnar í Afganistan eru þó engan veginn einkamál bandalagsins því auk NATO-ríkjanna 26 leggja 14 önnur ríki mannskap til sveitanna og þær sveitir telja nú um það bil 43 þúsund manns. Ríkin sem leggja til öryggissveitanna eru rótgróin lýðræðisríki, eins og hér hefur komið fram. Norrænar frændþjóðir okkar auk Ástralíu,

Nýja-Sjálands, Austurríkis, Írlands og Sviss. Ég nefni þau sérstaklega til marks um þann víðtæka stuðning sem aðgerðirnar njóta í alþjóðasamfélaginu utan raða Atlantshafsbandalagsins.

Aðgerðir alþjóðasamfélagsins í Afganistan byggjast á þremur meginstoðum: hernaðaraðstoð, uppbyggingu löggæslu og réttarkerfis og uppbyggingu félagslegra innviða samfélagsins. Hver þessara stoða er mjög mikilvæg og þarna getum við Íslendingar, jafnvel þótt við séum herlaus þjóð, lagt okkar af mörkum til þessa verkefnis.

Nú starfa 13 friðargæsluliðar íslensku friðargæslunnar í landinu og framlag þeirra hefur eins og kunnugt verið rekstur alþjóðaflugvallarins í höfuðstöðvum alþjóðaöryggissveitanna og í endurreisnarsveitunum í Ghor-héraði.

Þrátt fyrir að ýmsar neikvæðar fréttir berist frá Afganistan, ég ætla síst að gera lítið úr þeim, vil ég líka minna á og leggja áherslu á þann mikla árangur sem hefur þó náðst. Við megum ekki gleyma því þegar við ræðum um stöðuna í þessu stríðshrjáða landi.

Ógnarstjórn talibana sem stundaði kerfisbundið mannréttindabrot, ekki síst gegn konum og stúlkum, hefur verið komið frá. Ég held að við getum öll fagnað því. Talibanar ráða um 10–15% landsins, 10% eftir því sem ég heyrði í útvarpinu í morgun haft eftir bandarískum hershöfðingja. Því miður hafa þeir getu til sjálfsmorðsárása og annarra hryðjuverka víða um landið sem oftar en ekki hafa bitnað á konum og börnum og öðrum saklausum borgurum.

Lýðræðislegar kosningar hafa farið fram í landinu, bæði um þing og forseta. Nefna má að 91 kona náði kjöri á afganska þingið sem er um það bil þriðjungur þingmanna. Ég tel það vera góðan árangur í ljósi sögunnar. Yfir 80% landsmanna hafa aðgang að lágmarksheilbrigðisþjónustu, sem er líka mikil framför frá því sem áður var. Tæplega 5 milljónir flóttamanna hafa snúið aftur heim. Stigin hafa verið stór skref í að endurreisa skólakerfi landsins. Á tímum talibana sóttu 900 þúsund drengir skóla. Nú eru skólabörn í Afganistan yfir 5 milljónir talsins og þar af er 1,8 milljónir þeirra stúlkur. Ég minni á að menntun stúlkubarna var bönnuð á tímum talibanastjórnarinnar. Ég veit ekki hvers vegna ætti að gera lítið úr þessum árangri. Ég skil það satt að segja ekki.

Að auki tel ég mikilvægt að halda því til haga að samkvæmt þeim könnunum sem gerðar hafa verið styður meiri hluti Afgana veru öryggissveitanna í landinu.

Herra forseti. Þrátt fyrir þann árangur sem ég hef rakið þá dreg ég ekki dul á að gífurleg verkefni og áskoranir bíða alþjóðasamfélagsins í Afganistan. NATO á enn eftir að yfirstíga marga erfiða hjalla áður en friði verður komið á í öllu landinu. Það er sannarlega verkefni þar sem við horfum til margra ára.

Ég er sammála hæstv. utanríkisráðherra. Ég vil að við Íslendingar höldum áfram að leggja okkar af mörkum við hlið bandalagsþjóða okkar í NATO. Vinaþjóða okkar í Atlantshafsbandalaginu. Það er einfaldlega skylda okkar sem NATO-ríkis og aðildarríkis Sameinuðu þjóðanna að axla ábyrgð og taka þátt í þessum aðgerðum alþjóðasamfélagsins sem beinast að því að Afganir geti um frjálst höfuð strokið og tekið við stjórn síns eigin lands um leið og við tryggum öryggi í okkar eigin ríkjum með því að uppræta þann griðastað sem hryðjuverkamenn áttu í skjóli talibana.

Virðulegi forseti. Ég er í grundvallaratriðum ósammála hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni í þessum efnum. Ég held að aðild okkar að Atlantshafsbandalaginu, samstarfið við vinaþjóðir okkar og það framlag sem við höfum lagt til bandalagsins, þetta góða samstarf, sé okkur afar mikilvægt nú sem stendur og líka í framtíðinni, eins og sagan hefur kennt okkur.

[14:17]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er enginn að tala um það og það er ekki talað fyrir því hér að alþjóðasamfélagið, eins og það er svo hátíðlega orðað, afskrifi Afganistan og reyni ekki að leggja sitt af mörkum til að bæta ástandið þar. Spurningin er bara hvaða aðferðir eru vænlegastar í þeim efnum. Mér finnst menn skauta svolítið létt yfir þá staðreynd að það stendur yfir stríð í Afganistan. „This is NATO's first ground war“, sagði Robert Gates fyrir nokkrum dögum og virtist fagna tímamótunum. Að þetta væri hið nýja NATO sem er að láta til sín taka í fjarlægum heimsálfum langt utan þess svæðis sem það var upphaflega stofnað til að verja en ekki til þess að herja á aðra. Kannski væri ástæða til þess að við spyrðum okkur í leiðinni spurninga um það, ef við höfum einhvern tíma átt heima í þessum klúbbi: Eigum við þá að vera þar lengur úr því að þetta er orðið aðalverkefnið?

Menn verða að spyrja sig að því hvort þessi aðferðafræði styrjaldarinnar sé líkleg til að skila mönnum árangri. Hún gerir það ekki. Ég vildi óska að satt væri og innstæður væru fyrir þeirri fallegu upptalningu á árangri sem hv. þingmaður var með. Maður fær mjög misvísandi fréttir um að mikill árangur sé að nást. (Gripið fram í.) Já, já, nú hlæja menn mjög, það er gott, þá leggja menn það á borðið.

Eitt af því sem alþjóðlegar hjálparstofnanir benda á er að þeim sé ómögulegt að starfa við þær aðstæður sem eru í Afganistan vegna stríðsátakanna, vegna þess líka að NATO og Bandaríkjamenn nota þær aðferðir að múta héraðshöfðingjum, bera í þá fé og þeir eru fljótir að komast upp á lagið og eru jafnvel grunaðir um það núna að standa sjálfir fyrir sprengingum af og til til að sannfæra þá sem dæla í þá peningunum að það verði að halda áfram að styðja þá. Það er gott að ógnarstjórn talibana, hverjum Bandaríkjamenn komu á lappirnar og hverja Bandaríkjamenn fjármögnuðu og vopnuðu á sínum tíma, er farin frá, sérstaklega ef eitthvað betra hefði komið í staðinn.

[14:19]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er enginn að tala um að afskrifa Afganistan, segir hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Ég gat reyndar ekki betur heyrt á málflutningi þingmannsins en hann væri einmitt að leggja til að Íslendingar afskrifuðu Afganistan vegna þess að hann lagði til að Ísland drægi sig út úr þessum aðgerðum og færi í burtu, vegna þess að honum hentar ekki að Ísland sé að berjast eins og hann kallar það. Við hin köllum það að vinna borgaralega að uppbyggingarstarfi í þessu stríðshrjáða landi. Hann leggur bara til að Ísland hverfi á braut en allir hinir eigi ekki að afskrifa Afganistan, nei, nei, hinir eiga að sjá um þetta. Þarna kom

loksins réttur málflutningur þingmannsins í ljós

Eigum við heima í klúbbnum? Eigum við að ganga úr honum? Mitt svar við því er mjög einfalt: Auðvitað eigum við heima í klúbbnum. Þessi klúbbur, sem þingmaðurinn kýs að kalla svo, innganga okkar í hann hefur reynst okkur hið mesta gæfuspor í utanríkismálum síðan við gengum í það bandalag. Það að þingmaðurinn dregur úr því, til háðungar, og gerir lítið úr því að árangur hafi náðst í baráttunni í Afganistan, af því að það hentar ekki málstaðnum að hægt sé að sýna fram á að einhver árangur hafi náðst, finnst mér vera þingmanninum til minnkunar.

[14:20]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla ekki í útúrsnúningaleik við hv. þingmann um viðkvæm mál. Ég sagðist einmitt fagna því ef innstæður væru fyrir því að árangurinn væri að nást jafnríkulega og hv. þingmaður taldi upp. Ég spyr mig þá að því: Hvers vegna tvöfaldaðist mannfall óbreyttra borgara milli ára frá 2006 til 2007 ef árangurinn er svona mikill? Ætli lýsing hv. þm. Jóns Magnússonar á gervisamfélaginu í Kabúl hafi kannski ekki verið dálítið nærri lagi, að það eigi að heita sæmilega friðvænlegt þar innan múranna en menn aki þó um í brynvörðum bifreiðum? En þegar kemur út í héruð landsins svo maður tali nú ekki um suðurhlutann í Afganistan þá verð ég ekki mikið var við það að ástandið hafi batnað. Það er m.a. svo ótryggt að meira en helmingur ríkjanna sem tekur þátt í aðgerðunum neitar að senda sitt fólk inn á það svæði.

Ég var ekki að tala fyrir því. Þegar ég segi að alþjóðasamfélagið eigi ekki að afskrifa Afganistan þá er ég að tala um að það eigi að gera allt sem skynsamlegt er og kemur að raunverulegu gagni til þess að reyna að stilla þarna til friðar og skapa forsendur fyrir uppbyggingu og framþróun. Mér sýnist það ekki ganga mjög vel. Eru ekki bráðum sjö ár síðan ráðist var inn í Afganistan? Þetta er farið að taka svolítið í, er það ekki? Ég held að menn ættu að vera menn til að horfast í augu við það að þetta hefur ekki gengið mjög vel og kannski er eitthvað að aðferðafræðinni. Kannski ættum við að velta því fyrir okkur hvort aðrar aðferðir væru betri, t.d. að hætta þarna vopnuðum aðgerðum og reyna að vita í gegnum hjálparstofnanir og samtök hvort hægt er að koma þannig aðstoð til fólks í staðinn fyrir það andrúmsloft vályndis og tortryggni sem þarna ríkir núna.

Þetta mál er að sjálfsögðu tvíþætt. Það er annars vegar árangur eða árangursleysi þessara aðgerða sem slíkra og hins vegar spurningin um það hvort við eigum að vera þarna. (Forseti hringir.) Tillagan gengur ekki lengra en það að við endurskoðum þátttöku okkar þarna og meira að segja er bent á það í greinargerð að það væri til bóta að færa liðsafla okkar frá NATO og undir stjórn Sameinuðu þjóðanna.

[14:23]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er vissulega falleg hugsun að ímynda sér hv. þm. Steingrím J. Sigfússon fara fyrir friðelskandi fólki og setjast niður í eyðimörkinni og semja við talibanana um að hætta þessu. Það hljóta allir að sjá að það væri náttúrlega besta lausnin og ég hvet þingmanninn til að halda áfram að vinna að því og ég ætla ekkert að útiloka fyrir fram að sú aðferð gangi upp. (Gripið fram í.) Nei. Þingmaðurinn spyr: Hvers vegna tvöfaldaðist mannfall í Afganistan fyrst árangurinn var svona mikill sem ég nefndi? Það er stríð í Afganistan, við erum öll sammála um það. Árangurinn hefur fyrst og fremst náðst í norðurhéruðunum en í suðurhéruðunum ríkir enn þá styrjaldarástand. Það er að sjálfsögðu markmið okkar allra að ljúka þessum átökum og koma á friði í öllu landinu. Það er rétt að þetta hefur tekið sjö ár og þetta er búið að vera langt og þetta á eftir að verða enn þá lengra. En ég get alveg fullvissað þingmanninn um það að ef alþjóðasamfélagið færi frá Afganistan og skildi afgönsku þjóðina eftir eina til að leysa úr þessum málum þá hefði það stórvægilegar afleiðingar í för með sér, bæði fyrir afgönsku þjóðina og fyrir okkur hin, vegna þess að Afganistan hefur eins og áður sagði verið staður þar sem hryðjuverkamenn hafa getað falið sig og haldið úti liðsveitum sínum og það er okkur öllum í hag að halda áfram að berjast gegn þeirri óáran.

[14:25]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi segja að mér þykir þessi tillaga hv. þingmanna Vinstri grænna sem hér er til umfjöllunar einkennast nokkuð af sérstæðum plagsið þess annars ágæta flokks, að benda í alþjóðamálum á eitthvað annað en ekki endilega hvað. Ég held að við getum öll verið sammála eða eigum öll að vera sammála um að friðargæsla sem alþjóðlegt verkefni er mjög verðugt verkefni. Og af því að hv. þm. Jón Magnússon lýsti hér áðan eftir málstaðnum sem væri verið að verja, þá er mjög auðvelt að lýsa honum. Það er verið að aðstoða meðbræður okkar við að ná friði, að ná tökum á samfélagi sínu og aðstoða þá við uppbyggingu þess og koma í veg fyrir enn verra ástand. Það er sú ábyrgð sem hvílir á alþjóðasamfélaginu og það er sú ábyrgð sem alþjóðasamfélagið axlar í gegnum öryggisráð Sameinuðu þjóðanna sem veitir Atlantshafsbandalaginu umboð til að leiða þetta verkefni.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan að hann vildi fara í friðargæsluverkefni en bara á vegum Sameinuðu þjóðanna, ekki á vegum Atlantshafsbandalagsins. Þetta verkefni er á vegum Sameinuðu þjóðanna. Þar er hins vegar ekki til að dreifa möguleikum til þess að beita nauðsynlegum úrræðum á svæði eins og Afganistan þar sem eru staðbundnar skærur og árásir. Þess vegna leitar öryggisráð Sameinuðu þjóðanna eftir atbeina Atlantshafsbandalagsins og aðstoð. Af hverju? Vegna þess að öfugt við það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon þreytist ekki á að lýsa hér, er Atlantshafsbandalagið lýðræðisleg samtök sem byggja á samstarfi lýðræðisríkja. Herafli þess og herstjórnarkerfi lýtur lýðræðislegu eftirliti og það er sá grunnur sem Atlantshafsbandalagið byggir á. Hv. þingmaður getur því sett á langar ræður og blandað saman ólíkum hlutum, hernaðarstefnu núverandi stjórnvalda í Washington, sem við erum sammála um að sé alvonlaus, og Atlantshafsbandalaginu og hrært þessu öllu í einhvern stóran og ljótan graut en það er ekki staðreynd málsins. Staðreynd málsins er sú að Atlantshafsbandalagið er alþjóðasamtök sem vinnur á grundvelli

sammælis allra aðildarríkja þar sem hvert og eitt ríki hefur neitunarvald varðandi stefnu Atlantshafsbandalagsins og það er þannig sem Atlantshafsbandalagið vinnur.

Hv. þingmaður sagði áðan, ef við höldum áfram með hans eigin rök, að við ættum að starfa í umboði Sameinuðu þjóðanna. Við störfum í dag í umboði Sameinuðu þjóðanna. Það liggur fyrir að framkvæmdastjóri Sameinuðu þjóðanna óskar eftir því að þessu verkefni verði haldið áfram með þeim hætti sem nú er. Þess vegna er sá áburður sem er að finna í greinargerðinni sérstaklega ósmekklegur þar sem látið er að því liggja að aðgerðir friðargæsluliðsins séu með einhverjum hætti brot á alþjóðalögum vegna þess að aðgerðir friðargæsluliðsins hvíla auðvitað á því umboði sem það hefur frá öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Hér er þess vegna nokkuð langt seilst og sýnir að hv. flutningsmönnum er kærara að veifa röngu tré en öngvu þegar kemur að röksemdafærslu fyrir þessari tillögu. (Gripið fram í.)

Virðulegi forseti. Þetta verkefni er auðvitað erfitt og það kemur í kjölfar styrjaldar. Sú styrjöld varð blessunarlega skammvinn en hún hafði að markmiði að losa okkur við ógnarstjórn talibana og ég held að það hafi verið mikil landhreinsun að þeim stjórnvöldum.

Hv. þingmaður sagði að það væri vonlaust mál að koma á friði í kjölfar átaka, vegna þess að það fólk sem fyrir sprengjunum yrði æli slíkt ógnarhatur í brjósti sér í garð þeirra sem hefðu staðið að styrjöldinni. Það er ekki bara þannig sem sagan er, hv. þingmaður. Ég ætla bara að benda á þær tvær þjóðir sem líklega hafa þurft að þola meiri sprengingar en nokkrar aðrar í veraldarsögunni, Japan og Þýskaland. Þau mynduðu mjög náið samband við það ríki sem var í fararbroddi aðgerðanna vegna þess að almenningur í þessum löndum gerði sér grein fyrir því, þegar þoku skammtímaáróðurs hafði létt, að aðgerðirnar höfðu beinst að ofbeldismönnum sem fóru með stjórn þjóðarinnar en ekki þjóðinni sjálfri. Það er varhugavert að tala með þessum hætti og mæla þar með upp uppgjafarhug á alþjóðavettvangi í garð ofbeldisseggja sem fara með ófriði gegn sínum eigin þjóðum og öðrum, en það er því miður nokkur plagsiður í utanríkisstefnu vinstri grænna.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon leggur til að við förum burt frá Afganistan. Það er eins og í því liggi sú hugsun að með því bætum við með einhverjum hætti hlutskipti þess fólks sem þar býr. Hvaða aðstæður mundu ríkja þar? Hv. þm. Jón Magnússon kom með ágætisupptalningu á ýmsum þeim ávirðingum sem bornar hafa verið á stjórnvöld í Afganistan. Setjum sem svo að helmingurinn af þeim væri sannur. Væru aðstæður hjálparstofnana og þeirra sem eru að reyna að rétta hag venjulegs fólks í Afganistan betri ef menn hefðu horfið frá því ætlunarverki? Þetta verkefni mun að sjálfsögðu taka langan tíma. Það getur þess vegna tekið 40 ár, 50 ár gera menn ráð fyrir. En það eru ekki rök fyrir því að gefast upp á því. Atlantshafsbandalagið tókst á hendur mjög erfitt verkefni árið 1996 með friðargæslu í Bosníu. Árangurinn af því er ótvíræður og hann er mjög merkilegur og það sýnir sig að Atlantshafsbandalagið er mjög vel til þess fallið að vinna út úr erfiðri stöðu með þessum hætti og skapa mannúðarsamtökum og alþjóðasamfélaginu aðstæður til að vinna, því að engum friði verður komið á ef þeir sem ætla að veita aðstoðina við að byggja upp samfélögin þurfa að óttast vopnaða árás dag og nótt.

Virðulegi forseti. Ég vil í framhaldi af því sem hæstv. utanríkisráðherra rakti, sem var mjög gott, um þá samstöðu sem verið hefur um þátttöku nágrannaríkja okkar í verkefninu í Afganistan, velta áfram upp þeirri spurningu: Á hvaða vegferð eru hv. þingmenn Vinstri grænna? Það er ekki aðeins í þessu máli heldur flestum öðrum sem þeir skera sig algerlega úr í samanburði við flokkssystkini sín á Norðurlöndum og í norðanverðri Evrópu. Maður fer að velta því fyrir sér hvernig menn í þeim ágæta flokki hugsa sér stefnu þess flokks í alþjóðamálum þegar menn eru komnir í þá stöðu vegna óánægju með eigin gengi að flytja inn kosningastjóra Samfylkingarinnar til að reyna að laga andrúmsloftið á miðstjórnarfundi Vinstri grænna og berja í menn hugrekki, sem þeir greinilega búa ekki til í heimahögum, þá vildi ég kannski benda þeim á að það væri líka ágætt að horfa til stefnu Samfylkingarinnar. Það skyldi þó ekki að vera að árangur Samfylkingarinnar umfram Vinstri græna í þingkosningum stafaði af því að stefna þeirra væri nokkuð skynsamlegri og ekki eins full af óskhyggju og löngun til að búa til draumaverksmiðju sem ekki á sér nokkra stoð í raunveruleikanum?

Það liggur fyrir að alþjóðasamfélagið hefur falið Atlantshafsbandalaginu þetta verkefni. Það liggur fyrir að við vinnum á borgaralegum forsendum í þessu verkefni. Það liggur líka fyrir að þetta verkefni er unnið eftir þeirri forskrift sem Sameinuðu þjóðirnar hafa veitt. Þess vegna er það ekki annað en tilraun til að draga athyglina frá aðalatriðum málsins að reyna að búa til einhverja ósk um eitthvað annað, eitthvað sem heitir alþjóðlegt samstarf en má ekki heita NATO af því að NATO er vont, af því að við sögðum í fyrra að NATO væri vont en við höfum í sjálfu sér engin rök fyrir því af hverju NATO er vont.

Virðulegi forseti. Það er þessi endaleysa í röksemdafærslu sem ég er nokkuð ósáttur við (Gripið fram í.) og það væri óskandi að hv. flutningsmenn endurskoðuðu tillöguna í ljósi þess að um þetta verkefni er samstaða á vettvangi alþjóðasamfélagsins. Og ef það er sannanlega tilgangur þeirra að búa þessu verkefni umgjörð sem er þess eðlis að það sé í samræmi við þær kröfur sem alþjóðasamfélagið setur þá hefur það verið gert og umboð Sameinuðu þjóðanna til þessa verkefnis er skýrt og óskorað.

[14:35]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason sagði hér áðan, og mótmælti því sem ég hélt fram, að engin skilgreind markmið væru með veru NATO í Afganistan, hvað ætti að gera og hvernig ætti að ljúka því verkefni sem um er að ræða. Hann mótmælti þessu og sagði að markmið væru skilgreind og væru þau að aðstoða við að koma á friði í Afganistan. En það er spurning hvernig því er háttað og hvernig á að framkvæma það. Menn hafa nú staðið í þessu verkefni í sex ár og hv. þingmaður talaði um að þetta gæti tekið 40 eða 50 ár. Hvert er þá markmiðið? Með hvaða hætti sér þingmaðurinn að þetta gerist og hvernig er aðgerðaáætlunin um að þróunin verði á þessu tímabili?

Hv. þingmaður sagði: Það eru engin rök fyrir að gefast upp í verkefninu. Fullyrðingin er sett fram með alröngum

hætti. Spurningin er fyrst og fremst þessi: Voru einhvern tíma rök fyrir því að takast á við þetta verkefni? Og ég segi nei. Það voru aldrei rök fyrir því.

Í annan stað. Þegar fyrir liggur að ákveðin ríkisstjórn hefur haft sex ára tímabil með billjóna dollara stuðningi, með gríðarlegum stuðningi við uppbyggingu, friðarstarf og annað, en hefur engan innri styrk og ræður ekki einu sinni höfuðborginni er þá einhverjum árangri náð? Og þegar verið er að vísa í veraldarsöguna til að sýna fram á að menn séu á vondri leið að berjast um fallin vígi þá snýst spurningin ekki um hugleiðingar um uppgjöf heldur um skynsemi.

[14:37]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var góð spurning hjá hv. þingmanni og fullkomlega eðlilegt að hún sé rædd. Svar mitt við henni, þó að ég hafi aðgerðaáætlunina ekki í höndunum, og ætli mér ekki þá dul að kunna hana til hlítar, er mjög einfalt. Verkefni friðargæslu af þessum toga er fyrst og fremst að koma á og tryggja fullnægjandi frið í landinu til að hægt sé að hefja uppbyggingu innviða samfélagsins. Það var t.d. verkefnið í Bosníu, ég þekki það nokkuð betur og skal bara lýsa því aðeins.

Í byrjun voru auðvitað skærur þar. Og í byrjun heyrðust efasemdaraddir, sérstaklega eftir fyrstu árin. Eftir fyrstu tvö til þrjú árin jókst mannfall, það gerist auðvitað. En árangurinn var samt sem áður á þann veg að það mannfall var mælanlegt í tugum mannslífa í staðinn fyrir þau 400.000 sem týndu lífinu á árabilinu 1992–1995. Og síðan hefur gengið vel við uppbyggingu innviða landsins, sérstaklega þegar haft er í huga að ekki eru nema 12 ár liðin síðan friður komst á. En það er örugglega verkefni sem alþjóðasamfélagið, og nú með Evrópusambandið í broddi fylkingar, mun sinna áfram næstu 30 árin með einum eða öðrum hætti. En minni og minni mannafla þarf til þess og eftir því sem ávinningurinn verður sýnilegri gefst þeim sem sinna verkefninu kostur á að fækka í herliðinu.

Markmiðið hlýtur að vera að styðja samfélagið til uppbyggingar. Það verður ekki gert nema með því að tryggja frið. Ég spyr líka hv. þingmann á móti: Hver er hinn valkosturinn? Er það valkostur að skilja fólkið eftir í höndum þeirrar spillingar og óstjórnar sem hann lýsti hér í löngu máli í inngangi sínum? Eða er það verkefnið að standa með fólkinu gegn kúgurum þess og styðja það til sjálfsbjargar?

[14:39]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er alltaf spurning með hvaða fólki verið er að standa. Og það er náttúrlega höfuðatriðið að fólkið sem um er að ræða standi með sjálfu sér. Við getum ekki ætlast til þess að unglingum úr Evrópu sé att út í að vera skotmark fyrir einhver óskilgreind markmið, fyrir einhvern óskilgreindan hóp eða fólk eða jafnvel sérhagsmuni. Það er þar sem við komum inn í.

Hv. þm. Árni Páll Árnason líkir þeim hlutum sem eru að gerast í Afganistan við eitthvað sem gerðist í Evrópu, í okkar bakgarði, en þar er ólíku saman að jafna. Ég vil í fyrsta lagi spyrja hv. þingmann, mér finnst fullt ástæða til að hafa það sem innlegg í þessa umræðu: Er friðvænlegra nú en fyrir nokkrum árum þegar NATO fór út í þessar friðaraðgerðir? Er friðvænlegra nú í Afganistan en þá var? Í öðru lagi: Er stærri hluti landsins nú í höndum stjórnar Hamid Karzai en var þegar þetta „friðarferli“ hófst? Í þriðja lagi: Hefur framleiðsla fíkniefna minnkað á því tímabili eða hefur hún aukist?

Það er hægt að svara þessu öllu þannig: Nei, allt hefur farið á verri veg. Við erum að tala um ríki sem er því miður misheppnað. Spurningin er: Hvernig eigum við að komast út úr þessu með einhverjum sóma? Það er verðugt verkefni að fjalla um. Það er það verkefni sem við eigum að tala um og taka upp á vettvangi með vinum okkar í Atlantshafsbandalaginu. Hvernig getum við skammlaust komist frá þessu rugli sem er og við höfum blandað okkur inn í í Afganistan?

[14:41]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að við getum ekki flokkað verkefnið eftir því hverja Afganir kjósa sér til forustu. Farið hafa fram lýðræðislegar kosningar í landinu og þeir hafa valið sér fólk til forustu. Við getum haft á því ýmsar skoðanir hvort það fólk eru drullusokkar í einhverjum mæli eða ekki, en það kemur málinu ekkert við. Þetta er það fólk sem fólk hefur kosið sér til forustu og verður að hafa rétt til þess.

Við stöndum með fólkinu í landinu gegn, eins og hv. þingmaður sagði, sérhagsmunum og gegn ofbeldismönnum sem hafa hreiðrað um sig í landi þeirra og hlúð að hryðjuverkum í þeirra nafni án nokkurs umboðs, eins og talibanastjórnin gerði. Og auðvitað hlýtur það að vera verkefni okkar að standa við þær aðstæður með þessu fólki og reyna að styðja það til þess að koma stjórn á samfélag sitt.

Ýmiss konar árangur hefur náðst. Það hafa líka verið erfiðleikar. Verkefnið er mjög ungt, það er í byrjunarferli. Enn er um það mjög góð og víðtæk samstaða á alþjóðavettvangi og ég held að engin ástæða sé til að örvænta núna, ekki frekar en ástæða var til að örvænta í Bosníu árið 2000. Þá heyrðust þó margar raddir, eins og rödd hv. þingmanns núna, um að menn ættu bara að fara út. Þetta tæki svo langan tíma.

Auðvitað tekur þetta langan tíma. En ekki er þar með sagt að menn þurfi að vera með þungvopnað lið, marga tugi þúsunda manna eins og var í byrjun í Bosníu í lengri tíma. Eftir því sem málum vindur fram er hægt að draga úr tilkostnaði og draga úr viðbúnaði, blessunarlega. En það má ekki gefast upp fyrir ofbeldisöflunum (**JM:** Hvað féllu margir NATO-hermenn í Bosníu?) og það má ekki segja að vegna þess að skæruárásir hryðjuverkamanna hafi orðið eigi menn að gefast upp á verkefnunum.

[14:43]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason, einn helsti talsmaður Samfylkingarinnar í utanríkismálum, flutti hér athyglisverða ræðu sem ég held að dæmi sig best sjálf. Ég þarf ekki að gefa henni einkunn. Hann kom víða við og jafnvel á flokksráðsfundi Alþýðubandalagsins, nei Vinstri

grænna — hann fór nú ekki aftur í Alþýðubandalagið en það munaði ekki miklu, (Gripið fram í.) þar vorum við kunnugir í eina tíð.

En það er athyglisvert að það er reynt að draga upp þá heimsmynd hér í ræðustóli á Alþingi — það var virkilega reynt hér af manni sem væntanlega ætlast til þess að hlustað sé á hann og mark tekið á honum þegar hann ræðir um alþjóðamál — að algjör samstaða væri í alþjóðasamfélaginu um aðgerðirnar í Afganistan, gott ef ekki ánægja með ástandið. Það væri bara Vinstri hreyfingin – grænt framboð uppi á Íslandi sem hefði einhverjar aðrar skoðanir. Að því var eiginlega látið liggja.

Ég bið hv. þingmann að hafa ekki miklar áhyggjur af ágreiningi mínum og míns flokks við flokkssystkini okkar á öðrum Norðurlöndum, við erum í ágætu sambandi. Ég get alveg fullvissað hann um að þar á ég og við mörg skoðanasystkini. Þar finnst mönnum þessi leiðangur ógæfulegur og þar er fólk sem neitar að hlíta leiðsögn Bandaríkjamanna í þessum efnum.

Það er athyglisvert að hv. þingmaður skuli æsa sig svona yfir tillögu sem er um það eitt að við köllum liðsafla okkar heim frá Afganistan og endurskipuleggjum friðargæsluþátttöku okkar og verkefnaval í anda nýrra laga sem Alþingi hefur þar um sett. Út á það gengur tillagan.

Hefur hv. þingmaður áhyggjur af því að himinn og jörð farist ef Íslendingar taka um það sjálfstæða ákvörðun, sem við höfum að sjálfsögðu fullan rétt til, að beina kröftum okkar annað og standa öðruvísi að málum. Var hinn frægi her ekki kallaður heim frá Írak? Má þá ekki ræða að gera slíkt hið sama í Afganistan þótt aðstæður séu kannski ekki að öllu leyti þær sömu? Ég verð að segja alveg eins og er að ég skil ekki alveg (Forseti hringir.) þennan æsing. Ég skil ekki af hverju hv. þingmaður þarf að leggjast í heldur lágkúrulega útúrsnúninga sem eru honum ekki til sóma. Bara út af því að tillaga af þessu tagi kemur fram hér á Alþingi og mælt er fyrir henni.

[14:45]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa þungar áhyggjur af sambandi hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og hans flokks sérstaklega við systurflokka úti í heimi. Það vekur mér reyndar undrun að hann skuli frekar skilgreina sig sem systurflokk Die Linke í Þýskalandi en græningja en það er hans val og hans réttur.

Ástæða þess að ég beindi gagnrýni minni að honum í þessu máli er sú að hér er um allt annars konar mál að ræða en þegar fulltrúi Íslands í herliðinu í Írak var kallaður heim. Í því tilviki var um að ræða starfsmann sem starfaði innan herkerfis með beinum hætti og verkefnið taldist ekki borgaralegs eðlis í þeim skilningi að það félli undir skilgreiningar alþjóðasamtaka þar á. Þau verkefni sem hér er verið að vinna falla undir þær skilgreiningar.

Þar fyrir utan er Atlantshafsbandalagið einhuga að baki stjórnun þessa verkefnis og til þess er umboð Sameinuðu þjóðanna. Ég hlýt að setja spurningarmerki við það ef markmið tillögunnar er: Við ætlum að fara út og láta aðra um vandann, taka ekki ábyrgð á vandanum sem er fyrir hendi. Ef hv. þingmaður vill láta taka þessa stefnumörkun í alþjóðamálum alvarlega (Gripið fram í.) hlýtur hann líka að segja okkur hér og nú hvaða valkostur á sviði alþjóðasamfélagsins eigi að taka við. Þar einkennist hins vegar allt af óskhyggju. Þar er slegið úr og í, talað um að það eigi að vera Sameinuðu þjóðirnar eða eitthvað annað, það á ekki að vera NATO. Það er þessi ósamkvæmni og óskýrleiki sem ég gagnrýni. Í því felst enginn æsingur og í því felst engin hártogun, hér er hreinlega verið að rekja staðreyndir (Forseti hringir.) sem fram komu í máli hv. þingmanns.

[14:48]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Krafa hv. þingmanns um að ég komi með lausnirnar í Afganistan vegna þess að ég legg til að við köllum liðsafla okkar heim hlýtur að byggja á þeirri hugmynd hv. þingmanns að aðgerðir standi og falli með þátttöku okkar. Þess vegna sé réttmætt að gera þá kröfu að við komum bara á einu bretti með lausnarorðin, hvernig leysum við málin í Afganistan.

Ég held að við getum öll verið sammála um að þar er við gríðarlegan vanda að etja. Kannski voru gáfulegustu ummælin sem hér hafa fallið í umræðunni þau að það væri verðugt verkefni að ræða á málefnalegan hátt hvaða leiðir eru til út úr þessum ósköpum vegna þess að núverandi aðferðafræði virkar ekki. Ef við gætum nú bara orðið sammála um að ræða þó málin á þeim grundvelli.

Við leggjum til að við förum heim frá Afganistan, ekki vegna þess að okkur renni ekki til rifja örlög þeirra þjóðar og við vildum gjarnan leggja þar lið. Við leggjum það til vegna þess að við erum ekki með her, þarna eru herjir að störfum. Við leggjum það til vegna þess að við höfum sett lög um þátttöku Íslands í friðargæsluverkefnum sem slá því föstu að slík þátttaka skuli alfarið vera borgaraleg. Hv. þingmaður segir að það sé á hreinu að það skilyrði hafi ekki verið uppfyllt í Írak. Við erum að færa fyrir því rök að það sé mjög hæpið að það sé uppfyllt í Afganistan ef ekki beinlínis augljóst. Það er ekki í anda laganna sem sett voru hér og þeirrar hugsunar sem að baki lá, að setja algerlega skýr mörk varðandi alla þátttöku okkar, að hún væri alfarið á borgaralegum forsendum.

Þegar menn bera vopn og hernaðarlega titla og lúta stjórn hershöfðingja og herskipulags er svæðið orðið í besta falli mjög grátt. Það tel ég mig geta rökstutt fullnægjandi vel þannig að meira að segja hv. þingmaður sem er að vísu vel að sér í NATO-málum (Forseti hringir.) — og veldur því nú kannski að hann kemst nokkuð við þegar hann ræðir þetta hér — mundi fallast á það.

[14:50]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér þykir það gagnrýnisvert að kalla eftir því að við skerumst úr leik og komum síðan fram með tillögur um eitthvað annað sem ekki er skýrt hvað er.

Það er ljóst, þrátt fyrir orð hv. þingmanns, að þau verkefni sem við sinnum í Afganistan uppfylla skilgreiningar alþjóðasamtaka um að vera borgaralegs eðlis. Það er líka ljóst að við höfum áður starfað innan herkerfis, t.d. í Bosníu, með mjög góðum árangri að borgaralegum verkefnum. Það er mjög mikilvægt að við getum gert það, hv. þingmaður,

vegna þess að ella dæmum við okkur til að vera í puntudúkkuhlutverki í friðargæslu vegna þess að Sameinuðu þjóðirnar hafa ekki burði eða herafla til þess að sinna alvöruverkefnum þar sem veruleg hætta er á átökum. (Gripið fram í.) Með því væru Íslendingar að segja að friðargæsluverkefnið sem þeir ætluðu að taka þátt í væri verkefni sem væri ekki á meðal þeirra erfiðustu. Að því leyti skærust þeir úr leik á alþjóðavettvangi (Gripið fram í.) vegna þess, hv. þingmaður, að það er mjög mikilvægt að við getum stutt við aðgerðir sem eru til þess ætlaðar að koma á friði.

Við rákum t.d. hersjúkrahús í Bosníu og skiluðum þar gríðarlegum árangri. Það var aðgerð sem nágrannaríkjum okkar reyndist erfitt að manna en við gátum mannað hana með góðum árangri. Fyrir vikið greiddum við leið þess liðs sem gat komið í veg fyrir frekari óöld. Til að stilla til friðar á átakasvæðum af þessum toga þarf vopnað lið sem hefur til þess burði að ógna deiluaðilum þannig að þeir haldi sig á mottunni. Það er nauðsynleg forsenda þess að friði verði komið á.

[14:52]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti bendir hv. þingmönnum á að beina orðum sínum til forseta en ekki einstakra þingmanna.

[14:52]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að segja að ég vona að sem flestir heyri þessa umræðu. Þá ekki síst kjósendur Samfylkingarinnar sem sumir hverjir töldu sig vera að kjósa stjórnmálaflokk sem mundi á alþjóðavettvangi halda uppi merki yfirvegunar og hófsemdar en talaði ekki fyrir þeirri hernaðarhyggju sem við höfum orðið vitni að við þessa umræður, ekki síst af hálfu hv. þm. Árna Páls Árnasonar. Ekki vottur af efasemd, ekki vottur af gagnrýni enda þótt sýnt sé og sannað að Genfarsáttmálinn frá 1949 um vernd borgara í stríði hafi margítrekað verið brotinn, enda þótt sýnt sé og sannað að ungir drengir hafi verið fluttir frá Afganistan í herbúðir í Guantanamo þar sem þeir hafa verið beittir viðurstyggilegum pyndingum utan laga og dómskerfa sem mannréttindasamtök um allan heim hafa gagnrýnt. En frá íslenskum sósíaldemókrötum, frá Samfylkingunni, frá hæstv. utanríkisráðherra, formanni Samfylkingarinnar eða varaformanni utanríkismálanefndar Alþingis, talsmanni Samfylkingarinnar í utanríkismálum, hv. þm. Árna Páli Árnasyni, er ekki vottur af gagnrýni, enginn.

Var einhvern tíma verið að tala um hina viljugu? Eru menn búnir að gleyma því? Ég held að það væri fróðlegt og æskilegt að menn rifjuðu upp umræðuna sem fram fór m.a. hér á Alþingi um hina viljugu fylgjendur Bush-stjórnarinnar þegar Bandaríkjamenn réðust á sínum tíma inn í Írak. Málflutningur Samfylkingarinnar hér á þingi, og þar með ríkisstjórnar Íslands, rímar fullkomlega við áherslur haukanna í Washington. Norðurlandaþjóðirnar eru að tapa sínu fólki, sagði hæstv. utanríkisráðherra, en það er gríðarlega mikilvægt — ég held að ég fari rétt með þau orð hæstv. utanríkisráðherra og formanns Samfylkingarinnar — að við gefumst ekki upp. Við eigum að vera minnug þess hvernig ástandið var áður en til innrásarinnar kom og er þar vísað í hlutskipti almennra borgara, sérstaklega kvenna.

Þannig var því einnig farið í Írak. Þar var ástandið slæmt, þar ríkti einræðisherra, þar var ógnarstjórn en engu að síður gagnrýndum við árásina á Írak og það gerði Samfylkingin einnig á þeim tíma, ef ég man rétt. Nú kveður við allt annan tón. (**Gripið fram í:** Nei.)

Ég minnist þess að heyra nákvæmlega þessa röksemdafærslu fyrir 25 árum. Þá var nefnilega réttilega bent á það á öðrum stað í heiminum, ekki í Washington heldur í Moskvu, að verið væri að bæta hlut almennra borgara í Afganistan, að rétta hlut kvenna. Og verið var að gera það í vissum skilningi en í skjóli hersetu árásarhers frá Sovétríkjunum sem studdi byltingarstjórnina í Kabúl. Ég tala af ofurlítilli reynslu um þetta efni vegna þess að ég hafði atvinnu af því í áratug að fylgjast með þessum málefnum. Ég fór m.a. til landamærahéraðanna í Norður-Pakistan, landamærahéraðanna að Afganistan til að heimsækja frelsishetjur þess tíma, þær hétu talibanar. Þá borgaði sig að tala á annan veg á Vesturlöndum.

Það sem ég er að segja með öðrum orðum er að í Afganistan hefur lengi ríkt skelfilegt ástand og gerir enn. Ef við ætlum hins vegar að láta að okkur kveða til góðs þurfum við að hyggja að því á hvaða forsendum við gerum það.

Hvers vegna erum við í Afganistan? Hvers vegna er NATO í Afganistan? Hvenær var ráðist inn í Afganistan? Það var haustið 2001 í kjölfar hryðjuverkanna í New York. Þá minnist ég þess að þáv. hæstv. utanríkisráðherra Íslands hafði orð á því að honum hefðu verið sýnd sönnunargögn sem sýndu ótvírætt fram á það að þeir sem bæru ábyrgð á hryðjuverkunum í New York sætu í Afganistan. Við höfum aldrei fengið að sjá þau sönnunargögn. Á þjóðþingum víða um heiminn eru menn að rifja þessa atburði upp, á Ítalíu, í Japan og víðar. En hér, þegar við úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði viljum hefja þessa umræðu um Afganistan og hlutdeild okkar þar í hernaðarkerfi NATO, mætum við málflutningi á borð við þann sem þjóðin hefur orðið vitni að núna síðasta klukkutímann. Ég endurtek að ég vona að sem flestir hafi heyrt hæstv. utanríkisráðherra og formann Samfylkingarinnar og helsta talsmann Samfylkingarinnar í utanríkismálum básúna hernaðarhyggjuna sem aldrei fyrr í þessum þingsal.

Það er víða ranglætið í heiminum. Það er hlegið alltaf svo mikið hérna í dyrunum, þessi her aðstoðarmanna utanríkisráðherra. Það er athyglisvert að jafnan þegar hæstv. utanríkisráðherra mætir til umræðna í þinginu er hátt í tugur aðstoðarmanna hér með miklar möppur til að mata hæstv. ráðherra og til að hlæja, taka þátt í umræðunni með óbeinum hætti með hlátursgusum hér í anddyri. (**Gripið fram í:** Þú mátt ekki vera svona viðkvæmur.) Ég er ekkert viðkvæmur, ég er að vekja athygli áhorfenda og þeirra sem eru vitni að þessari umræðu á því hvað hér er almennt að gerast. Þeir sjá ekki þessa viðhlæjendur ráðherrans sem hún hefur verið að raða í kringum sig í ráðuneytinu á kostnað skattborgarans, sennilega fleiri aðstoðarmönnum en dæmi eru um áður. (**Gripið fram í:** Þetta er ómaklegt.) Er þetta ómaklegt? Ég er að vekja athygli á staðreyndum (Gripið fram í.) og tilefnið var það þegar (Gripið fram í.) þessir hláturskórar hófust hér að nýju. (**ÁPÁ:** Það er ómaklega vegið að opinberum starfsmönnum.) Hv. þm. Árni Páll

Árnason er hér með málefnalega innkomu í þessa umræðu að sínum hætti.

Nei, hæstv. forseti. Við eigum að láta til okkar taka á alþjóðavettvangi í þróunarsamvinnu. Við tókum þátt í umræðu hér fyrr í dag um Þróunarsamvinnustofnun og lýstum fullum stuðningi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við aukið framlag Íslendinga til þróunarsamvinnu og þróunarmála. Við höfum verið með tillögur þess efnis á undanförnum árum þannig að við verðum ekki vænd um viljaleysi til að láta að okkur kveða á erlendum vettvangi en við viljum ekki gera það undir handarjaðri hernaðarbandalagsins NATO. Við teljum það vera óheppilegt hvort sem er í Afganistan eða annars staðar í heiminum.

[15:02]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þetta var mikil eldræða hjá friðarsinnanum mikla Ögmundi Jónassyni sem vill helst ekki að Íslendingar blandi sér með nokkrum hætti í erfið mál í fjarlægum löndum jafnvel þó það sé sammæli um það hjá alþjóðasamfélaginu eins og í Afganistan að láta þau mál til sín taka og taka fulla ábyrgð á ástandinu sem þar hefur skapast.

Hann dregur samlíkingu á milli Íraks og Afganistans og segir að þar sé algjörlega líku saman að jafna. Það er náttúrlega algjörlega ólíkt Afganistan og Írak vegna þess að það dregur enginn í efa lögmæti aðgerðanna í Afganistan. Það er fullkomið lögmæti á þeirri aðgerð. Hún er á vegum Sameinuðu þjóðanna. Það hefur verið fjallað um þetta í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Sameinuðu þjóðirnar hafa falið NATO þetta verkefni. Margt má auðvitað gagnrýna í framkvæmd verkefnisins. En um lögmæti verkefnisins og alla atburðarásina sem hefur verið þar á undanförnum árum (Forseti hringir.) ættu menn ekki að efast.

(**Forseti** (RR)**:** Forseta láðist í upphafi að geta þess að þar sem fjórir hv. þingmenn hafa óskað eftir að veita andsvar þá er ræðutíminn styttur í eina mínútu.)

[15:03]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég dreg í efa lögmæti aðgerða í Afganistan bæði hvað varðar innrásina sjálfa og þá ekki síður brot á Genfarsáttmálanum frá 1949, að hann hafi verið brotinn sannarlega gegn almennum borgurum í Írak.

Að halda því fram að ég vilji ekki að Íslendingar blandi sér með nokkrum hætti í erfið mál, eins og hæstv. utanríkisráðherra sagði er rangt. Af hverju dregur hæstv. ráðherra þá ályktun? Ég vil til dæmis að Íslendingar blandi sér í erfið mál í Miðausturlöndum. Við erum að verða vitni að mjög harkalegum mannréttindabrotum, þvingunaraðgerðum á Gazasvæðinu í Palestínu. Íslenska ríkisstjórnin veigrar sér við að blanda sér í það erfiða mál vegna þess að það truflar góðu vinina í Washington. Það truflar góðu vinina í (Forseti hringir.) Washington. Ég vil að Íslendingar blandi sér í erfið mál að sönnu en ekki á forsendum hernaðarbandalagsins NATO.

[15:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson sagði áðan í ræðustól að það sem sagt hefði verið hér í þessari umræðu af minni hálfu og Árna Páls Árnasonar, þingmanns Samfylkingarinnar, rímaði við áherslur haukanna í Washington. Það sem er að gerast í Afganistan er að öryggissveitir eru í Afganistan á vegum Sameinuðu þjóðanna, þær byggja á samþykkt öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna sem hafa skilgreint ástandið í Afganistan sem ógnun við alþjóðlegan frið og öryggi. Það er á því sem aðgerðirnar í Afganistan byggja.

Að tala um það í sömu andrá og Írak og að líkja því saman við skoðanir haukanna í Washington, eins og þingmaðurinn sagði, er honum ekki til framdráttar. Þvert á móti, virðulegur forseti.

[15:05]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla nú að láta aðra en hæstv. utanríkisráðherra dæma um það hvað mér sé til framdráttar í mínum málflutningi. Það geri ég. Ég fer hins vegar ekki ofan af því að orðalag, áherslur, og þeir tónar sem hafa komið frá Samfylkingunni og þar með hæstv. utanríkisráðherra við þessa umræðu finnst mér ríma við málflutning haukanna í Washington. (**Utanrrh.:** Skammastu þín.) „Skammastu þín," leyfir hæstv. utanríkisráðherra sér að segja. Hæstv. ráðherra er að segja nákvæmlega það sama og utanríkisráðherra Bandaríkjanna og Bush Bandaríkjaforseti hefur verið að segja núna undanfarna daga, að nú ríði á, að við megum ekki gefast upp í Afganistan og er þar með verið að stappa stálinu í þá aðila sem eru orðnir beggja blands um að hernaðurinn í Afganistan sé þeim sem þar búa til góðs. (Forseti hringir.) Og þá segir hæstv. utanríkisráðherra, þegar menn leyfa sér að hafa uppi umræðu gagnstætt á

(Forseti hringir.) þessi sjónarmið ríkisstjórnarinnar og Samfylkingarinnar: „Skammastu þín." (Forseti hringir.)

[15:07]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson kom upp og sýndi nákvæmlega til hvers ég vísaði í ræðu minni fyrr í dag þegar ég talaði um þá tilhneigingu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að moka saman ólíkum hlutum, hræra þeim í einn óaðskiljanlegan hrærigraut, blanda saman algjörlega óskyldum hlutum og ásaka svo þá sem þeir eiga orðastað við um að ganga annarlegra erinda.

Áburður hér um að friðargæsla í Afganistan standi fyrir því að senda fanga til Guantanamo og áburður hér um að Genfarsáttmálinn sé brotinn af friðargæslunni í Afganistan er ósannur og ekki studdur neinum haldbærum rökum. Friðargæsla í Afganistan byggir á umboði Sameinuðu þjóðanna og er framkvæmd í samræmi við það umboð.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson verður síðan að reyna að útskýra það fyrir fólki með einhverjum skynsamlegum hætti hvað Vinstri hreyfingin – grænt framboð (Forseti hringir.) er þá tilbúin að styðja á alþjóðavettvangi ef ekki verkefni sem unnin (Forseti hringir.) eru á forsendum ör-

yggisráðs Sameinuðu þjóðanna.

[15:08]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Reyndar gaf hv. þm. Árni Páll Árnason fjölda tilefna til andsvara og ítarlegra umræðu við hann, til dæmis þegar hann fjallaði um hryðjuverkamenn án umboðs, sem væru án umboðs. Hann vísaði þar til talibana væntanlega í Afganistan. Hverjir skyldu vera hryðjuverkamenn með umboð? Gætu það verið einhverjir samverkamenn Íslendinga í Afganistan? Ég leyfi mér að spyrja.

Að við hrærum (Gripið fram í.) saman í einn graut óskyldum málum er rangt. (Gripið fram í.) Það er rangt vegna þess að við grundvöllum okkar tilvísanir á einum sameiginlegum samnefnara. (Gripið fram í.) Og hver er sá samnefnari? Hann er NATO og það er samstarfið innan NATO og við herskáasta stórveldi heimsins nú um stundir, Bandaríkin. Það er þetta samhengi sem við erum að gagnrýna. (Forseti hringir.) Við erum ekki að gagnrýna það að Íslendingar láti gott af sér leiða á erlendum grundvelli, en á þessum forsendum, það er það sem við erum að gagnrýna. Þetta (Forseti hringir.) er grauturinn sem greinilega hrærist innan í höfuðkúpunni á hv. þingmanni.

[15:09]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrst af öllu vil ég í þessu síðara andsvari vekja athygli á því að í merkilegum ummælum sínum áðan veittist hv. þingmaður mjög sérkennilega að embættismönnum sem sinna starfsskyldum sínum hér í þinginu. Ég hef sem embættismaður komið í Alþingi til þess að veita upplýsingar og verið þá tiltækur bæði alþingismönnum og ráðherrum. Það er hluti starfsskyldna embættismanna. Það er hv. þingmanni sem ber því nú stundum við að mæla fyrir hag opinberra starfsmanna ekki til sérstaks sóma hvernig hann vék hér áðan að embættismönnum sem sinna sínum verkum.

Að því er varðar graut sem hv. þingmaður vildi meina að væri að bubbla í höfðinu á mér þá vil ég útskýra það fyrir hv. þingmanni að ég tel að Íslendingar eigi að vinna að góðum verkum á alþjóðavettvangi með öðrum þeim sem vilja vinna að góðum verkefnum. En það er orðið alveg ljóst af þessari umræðu að hv. þingmaður vill aldrei vinna með þeim ríkjum sem starfa innan Atlantshafsbandalagsins. (Forseti hringir.) Það er afstaða út af fyrir sig. En hv. þingmaður á þá að vera hreinskiptinn með þá afstöðu og (Forseti hringir.) hann á ekki að reyna að skýla sér á bak við það að hann vilji vinna á forsendum Sameinuðu þjóðanna sem þegar ljóst er (Forseti hringir.) að hann vill ekki gera það.

[15:11]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vill biðja hv. þingmenn að virða tímamörk. Það stóð til að taka hér til umræðu annað dagskrármál klukkan þrjú en tveir eiga enn eftir að veita andsvar.

[15:11]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er nú ærinn starfi að reyna að leiðrétta missagnir hv. þingmanns. Það er misskilningur af hans hálfu að við viljum og að ég vilji ekki starfa með ríkjum innan Atlantshafsbandalags. Það er alrangt. Við viljum hafa gott samstarf við Dani og Norðmenn og Breta og Frakka og Þjóðverja, Belga og svo framvegis, þjóðir sem eru innan (Gripið fram í.) Atlantshafsbandalagsins. Það er á forsendum hernaðarbandalagsins sem ég vil halda okkur utan. Það er okkar gagnrýni.

Að ég hafi veist að embættismönnum á mjög sérkennilegan hátt. Ég vék að því ráðslagi hæstv. utanríkisráðherra að fjölga mjög aðstoðarfólki sínu, pólitísku aðstoðarfólki (**Utanrrh.:** Alls ekki.) í utanríkisráðuneytinu. (**Gripið fram í:** Hvaða ósannindi eru þetta?) (Gripið fram í.) Við skulum þá bara taka sérstaka umræðu um það síðar. (**Utanrrh.:** Komdu með rök.) Við skulum bara fá það síðar. Að ég hafi veist að embættismönnum. Ég vek athygli á því að hópurinn allur er farinn að temja sér (Forseti hringir.) það við umræður hér um utanríkismál að standa hér í anddyrinu og hlæja að fólki sem er ósammála hæstv. utanríkisráðherra. (Gripið fram í.)

[15:12]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er kannski óréttmætt að blanda sér hér í ástar-haturssamband Samfylkingarinnar og Vinstri grænna. Þessi umræða er alveg með ólíkindum og það hvað brigslyrðin fara hér á milli aðila.

Fyrst verið er að tala um aðstoðarmenn og embættismenn úr utanríkisráðuneytinu þá er ég ánægð með að fólk sé glaðlynt á þeim bæ. Þannig að það er bara ágætt.

Ég tel að við hefðum ekki átt að draga friðargæslu okkar út úr Írak og þar af leiðandi ekki heldur út úr Afganistan þannig að ég styð ekki á tillögu sem hér er á borðinu.

En mig langar aðeins að spyrja hv. þm. Ögmund Jónasson, af því að öll orðræðan er bara gegn því að vera yfirleitt í Afganistan eins og ég skil orðræðuna hjá Vinstri grænum. Því vil ég spyrja hv. þingmann út í það sem kemur fram í greinargerðinni, að það væri betra en ekki að draga íslensku friðargæsluna strax út úr samstarfi við NATO og færa liðsaflann til dæmis undir stjórn Sameinuðu þjóðanna í landinu. (Forseti hringir.) Ég skil það sem svo að það komi vel til greina af hálfu vinstri grænna að við séum með fólk í Afganistan. Er þetta rétt skilið?

[15:14]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það sem við leggjum ríkasta áherslu á er að draga okkur út úr hernaðarsamvinnu innan NATO, innan Atlantshafsbandalagsins í Afganistan. Hvort það kunni að vera einhverjir aðrir fletir á hjálparstarfi Íslendinga þar er síðan önnur saga. Það er vikið að því þarna eins og hv. þingmaður bendir réttilega á.

Ég hef margoft sagt það í þessum ræðustól að Íslendingar eiga að beina kröftum sínum annað en þar sem Bandaríkjaher og þessi stóru herveldi heimsins heyja sín stríð. Það er nóg verk að vinna annars staðar í heiminum.

Ef Írakar fengju að halda sínum auðlindum, sinni olíu fyrir sig og tækist að verjast ásælni bandarískra og fjölþjóðlegra fyrirtækja sem ásælast þessa olíu yrðu þeir ein ríkasta þjóð heimsins sem getur séð um sjálfa sig. (Forseti hringir.)

[15:15]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég skil hv. þingmann þannig að það sé sem sagt í lagi að vera í Afganistan, bara ekki undir NATO. Það væri hægt að vera þar inni t.d. undir stjórn Sameinuðu þjóðanna og það er alveg í anda þess sem kemur fram í greinargerðinni. En ég vil þá benda á að bæði verkefnin í Írak og verkefnin í Afganistan eru í anda samþykktar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna og þessi verkefni eru bæði NATO-verkefni. Samt kaus hæstv. utanríkisráðherra að draga okkur út úr Írak, sem ég tel að hann hefði ekki átt að gera. En allt í lagi, það er búið að gera það.

Hæstv. utanríkisráðherra telur að við eigum ekki að draga okkur út úr Afganistan og ég deili þeirri skoðun. Ég tel að við eigum að taka þátt í friðargæslu þar og reyna að standa að friði og uppbyggingu í landinu. Ég átta mig ekki alveg á því af hverju vinstri grænir hafa svona mikið á móti þessu nema skýringin sé einfaldlega sú að þeir eru á móti NATO. Það er kjarninn í málflutningnum. Af því að öryggisráð Sameinuðu þjóðanna styður verkefnið, sem er núna í Afganistan, þannig að það eina sem stendur eftir er bara NATO-aðildin. Það er kjarninn í málflutningi vinstri grænna.

[15:16]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Nú vandast málið. Nú erum við farin að ræða söknuð Framsóknar yfir því að við skyldum fara út úr Írak, sem ég taldi reyndar til mikilla bóta og hrósaði ríkisstjórninni fyrir þegar það skref var stigið. Við viljum að hið sama gildi um Afganistan, að við förum út úr hernaðarsamstarfinu þar. Við erum þar á vegum NATO, í samstarfi við NATO. Við segjum hins vegar að það væri til bóta að vera þar á öðrum forsendum, það væri strax til bóta. En við ítrekum að við eigum að beina sjónum okkar annað í heiminum en þangað sem herveldin herja.

[15:17]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég er búinn að sitja undir þessari umræðu og hlusta og get einfaldlega ekki lengur orða bundist. Þetta mál á sér upphaf í því að í Afganistan voru mannréttindabrot framin, þar var kvenfyrirlitning, Afganistan var skjólshús alþjóðlegra hryðjuverka og lýðræði, mannréttindi, friður og öryggi var fótumtroðið. Sameinuðu þjóðirnar og NATO eru ekki með hernað og við tökum ekki þátt í þeim aðgerðum, þetta snýst um varnir og hjálp. Afganistan er vettvangur um átök um mannréttindi og það er einfalt svar við allri þessari umræðu, Íslendingar eiga að taka þátt í að standa vörð um þau mannréttindi.

[15:18]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hvar var umhyggja hv. þm. Ellerts B. Schrams fyrir mannréttindum og réttindum kvenna þegar talibanar ríktu í Afganistan og þjónuðu hagsmunum Bandaríkjanna í 10 ár? Ég var að rifja það upp þegar ég hélt á þessar slóðir upp úr 1980 til að segja fréttir af frelsishetjunum sem áttu í höggi við Sovétherinn í Afganistan og þá sem þar fóru með völdin og voru að sönnu að rýmka réttindi kvenna, auðvelda þeim aðgang að menntun svipað og margir vilja gera núna.

Við erum að gagnrýna á hvern hátt við höfum afskipti af þessum málum. Hryðjuverkin í Bandaríkjunum voru ástæðan fyrir því að ráðist var inn í Afganistan á sínum tíma, þannig var það réttlætt. En meginhugsunin var að þjóna hernaðarhagsmunum Bandaríkjanna. Það er staðreyndin.

[15:19]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég get ekki svarað fyrir alla mannkynssöguna eða allt það sem á hefur gengið, hvar ég hafi verið og hvað hafi gerst. Ég vil bara endurtaka það að þessi umræða snýst um afstöðu okkar til mannréttinda. Mannréttindi hafa verið brotin með fólskulegum hætti í Afganistan. Það vitum við öll, við þurfum ekki að fara yfir það. Það er skylda Íslendinga að taka þátt í viðleitni alþjóðasamfélagsins til að standa vörð um frið og öryggi og reyna að aðstoða þessa þjóð til að ná aftur reisn og gæta þeirra lágmarksmannréttinda sem við öll gerum kröfu um. Við eigum ekki að svíkjast undan merkjum og við eigum að bera ábyrgð á þeirri afstöðu sem alþjóðasamfélagið hefur tekið um að reyna að koma á friði og öryggi í þessu hrjáða landi.

[15:20]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. þm. Ellert B. Schram segist ekki geta svarað fyrir hönd mannkynssögunnar en hann telur sig geta svarað fyrir hönd innrásarherjanna í Afganistan og haldið þeirra málstað á lofti. Ég velti því þá fyrir mér hvort hann og flokkur hans vilji þá ekki svara líka fyrir hönd Genfarsáttmálans frá 1949, um vernd almennra borgara í stríðum, sem hefur verið margbrotinn í þessu hryllilega stríði í Afganistan — en enginn úr röðum Samfylkingarinnar, sem hefur tekið þátt í þessari umræðu, virðist hafa nokkrar minnstu áhyggjur af því.

Umræðu frestað.

[15:21]

Útbýting:

Evrópuráðsþingið 2007, 456. mál, skýrsla ÍÞER, þskj. 726.

Fullgilding bókunar við alþjóðasamninga gegn pyndingum, 453. mál, fsp. SJS, þskj. 723.

Samningar við sérfræðinga í heilbrigðisþjónustu, 454. mál, fsp. ÞBack, þskj. 724.

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 1. umr.

Stjfrv., 432. mál (opinbert eignarhald auðlinda, fyrirtækjaaðskilnaður). — Þskj. 688.

[15:22]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Þingmenn hafa í dag haldið miklar ræður um grundvallaratriði, og jafnvel eldmessur verið haldnar. Ég vona þó að hv. þingmenn séu ekki búnir að tala úr sér allan hitann því að hér er líka lagt til að rætt sé um grundvallaratriði. Ég vil svo segja það við hv. þm. Ögmund Jónasson og

vara hann við því að það er vel hugsanlegt að hér einhvern tímann í dag megi í fordyrum glitta í aðstoðarmenn með möppur og ég lofa honum því líka að þeir verða örugglega jafnglaðlyndir og þeir sem voru hér fyrr í dag og hv. þingmaður reifaði aðeins.

Það frumvarp sem ég mæli fyrir er til laga um breytingu á nokkrum lögum sem varða auðlinda- og orkusvið og er að finna á þskj. 688. Þetta er bandormur sem felur í sér breytingar á alls fimm lögum. Hv. þingmenn þekkja meginatriði þessa frumvarps, þau hafa oft verið rædd í þessum sölum að frumkvæði þingmanna sem hafa óskað eftir því að fá að vita afstöðu ríkisstjórnarinnar til mála sem hafa spunnist út úr því mikla umróti sem varð á orkumarkaði hér á síðasta missiri.

Efni þessa frumvarps má að grófu leyti skipta í þrjá þætti:

Í fyrsta lagi er lagt til að í lögum verði kveðið á um að opinberum aðilum sé að meginstefnu til óheimilt að framselja varanlega vatns- og jarðhitaréttindi.

Í öðru lagi er líka lagt til að samkeppnis- og sérleyfisþættir í rekstri orkufyrirtækja verði almennt reknir í aðskildum félögum.

Í þriðja lagi er svo kveðið á um það að sérleyfisstarfsemi orkufyrirtækjanna skuli vera í höndum fyrirtækja sem eru a.m.k. að 2/3 hlutum í eigu opinberra aðila.

Að auki er líka lagt til í þessu frumvarpi að felld verði brott ýmis eldri lög á sviði orkumála sem hafa ekki lengur neitt sjálfstætt gildi.

Ég get þess svo líka að í frumvarpinu er lögð til málsmeðferð um það hvernig eigi að efna til reglna sem í framtíðinni varða það með hvaða hætti skuli með tímabundnum hætti heimilað að framselja þær auðlindir sem þetta frumvarp varðar.

Eins og ég sagði í upphafi máls míns hafa verið mikil umbrot í orkumálum á þessu síðasta ári eins og við og allur almenningur vitum. Í kjölfar þessa spannst mikil umræða um þörfina á því að skýra leikreglur á orkumarkaði. Sú umræða dró fram þörfina á því að skýra reglur um eignarhald á auðlindum, skýra mörk samkeppnis- og sérleyfisþátta, veita skýrari tryggingar fyrir óskoruðum forgangi borgaranna að nauðþurftum eins og vatni og orku og sömuleiðis að skýra með hvaða hætti orkufyrirtækin gætu tekið þátt í áhættustýrekstri, eins og t.d. útrás, án þess að áhætta eigendanna, þ.e. borgaranna sem eru hinir raunverulegu eigendur þessara fyrirtækja, yrði úr hófi. Ég vek eftirtekt á því, virðulegi forseti, að á öllum þessum þáttum er tekið í þessu frumvarpi, einnig þeim síðasttalda sem hefur orðið hvað mest tilefni til umræðna og deilna á þessu ári. Á þetta var t.d. bent í ágætri grein sem hv. þm. Ólöf Nordal skrifaði í Morgunblaðið í dag.

Þessi mál eru hins vegar vandmeðfarin. Ýmis þau réttindi sem um ræðir njóta mikillar verndar í lögum og stjórnarskrá og þess vegna þarf að bera það ákaflega vel saman við stjórnarskrána með hvaða hætti skuli haga skipan þessara mála og það verður að vera algjörlega í gadda slegið að það sem lagt er til af hálfu framkvæmdarvaldsins sé ekki í andstöðu við stjórnarskrána. Í ráðuneytinu brugðum við þess vegna á það ráð að við fengum þann mann sem ríkisstjórnir síðustu ára hafa sýnt hvað mestan trúnað þegar kemur að stjórnskipulegum efnum, formann stjórnarskrárnefndar sem fyrri ríkisstjórn skipaði og enn situr að störfum, prófessor Eirík Tómasson, til að fara yfir þetta frumvarp með tilliti til stjórnarskrárinnar. Meginniðurstaða hans var sú að ákvæði þess fælu í sér almenna takmörkun í eignarrétti en ekki eignarnám og slík almenn takmörkun á eignarrétti skapaði ekki bótaskyldu eins og rakið er ákaflega vel í álitsgerðinni.

Prófessor Eiríki, formanni sérfræðinganefndarinnar, var sérstaklega falið að skoða hvort það samrýmdist fyrirmælum 1. mgr. 72. gr. stjórnarskrárinnar að reisa skorður við framsali sveitarfélaga, fyrirtækja eða stofnana þeirra. Þetta kemur allt fram í álitsgerðinni og þeim parti hennar sem þetta varðar og birtur er í greinargerðinni en niðurstaða hans var í stuttu máli sú að þetta samrýmdist því sem kemur fram í umræddri grein.

Það má segja að sú rökfærsla sem leiddi prófessorinn og formann sérfræðinganefndarinnar að þeirri niðurstöðu sé margþætt.

Í fyrsta lagi verður að telja að þegar sveitarfélög eigi í hlut geti löggjafinn gengið lengra en ella enda sé það gert með almennum hætti og fulls jafnræðis gætt með öllum sveitarfélögum.

Í öðru lagi sé tilgangurinn sá að tryggja til frambúðar aðgang íbúa sveitarfélaganna, raunar landsmanna allra, að auðlindum og þar með orku.

Í þriðja lagi sé um takmarkaðar auðlindir að ræða sem allir þurfi aðgang að til að frumþörfum borgaranna sé sinnt.

Í fjórða lagi, og á það er lögð áhersla, felur takmörkun frumvarpsins aðeins í sér að sveitarfélögin geti ekki framselt auðlindina með varanlegum hætti án þess að þau séu svipt réttinum til að leyfa afnot af þeim til takmarkaðs tíma.

Það er athyglisvert, og ég vek á því sérstaka eftirtekt, að Eiríkur Tómasson prófessor bendir jafnframt á, með vísan til þessara raka sem ég hef hér flutt, að af þessum sökum hafi löggjafinn um langa hríð haft meiri og minni afskipti af meðferð og ráðstöfun sveitarfélaga á auðlindum af þessum toga. Þetta er ákaflega mikilvægt að draga fram í þessari umræðu.

Eins og hefur komið fram í umræðum af minni hálfu við einstaka þingmenn hef ég enga dul dregið á það að ég hafði hug á því í upphafi að láta þetta frumvarp ná til allra fyrirtækja sem með einhverjum hætti væru að hluta til í eigu sveitarfélaga. Frumvarpið eins og það er núna gerir ráð fyrir því að það nái til framsalsréttinda orkufyrirtækja sem eru alfarið í eigu opinberra aðila, þ.e. ég hafði hug á því að fyrirtæki sem kalla má að séu í blandaðri eign mundu líka falla undir þetta. Þar þurfti hins vegar líka enn nánar að skoða hvað stjórnarskráin heimilar.

Prófessor Eiríki var falið sérstaklega að skoða þetta og í álitsgerðinni er fjallað rækilega um það. Þar kemur fram sú skoðun hans að þegar litið sé til sjónarmiða um jafnræði og þeirrar staðreyndar að fyrirhuguð takmörkun á eignarrétti mundi þá væntanlega bitna einungis á einum einkaaðila í raun leikur að dómi prófessors Eiríks umtalsverður vafi á því hvort það samrýmist ákvæðum stjórnarskrár að láta slíka takmörkun ná til fyrirtækja í blandaðri eign. Í ljósi þessa er lagt til að þessar takmarkanir verði einungis látnar ná til fyrirtækja sem alfarið eru í eigu ríkis og/eða sveitarfé-

laga.

Nú hefur þegar komið fram í þessum sölum fyrir skömmu í umræðum milli mín og hv. þingmanna, t.d. Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að þeir telji þetta ekki nóg, þeir hefðu kosið að þetta yrði með öðrum hætti. Það hefðu fleiri kosið, en menn deila hins vegar ekki við stjórnarskrána um þetta. Ég hugsa þó að þeir tveir þættir sem ég hef hér rakið, sem tengjast því hvað stjórnarskráin heimilar, hljóti að verða þeir þættir sem hv. iðnaðarnefnd mun skoða hvað gleggst og ég er ekki í nokkrum vafa um að ýmsir þeir lögmenn sem hér eru í hópi alþingismanna kunni að hafa aðrar skoðanir á því. Þetta er það sem ég vænti að menn muni skoða ákaflega vel í nefndinni en ég legg á það ríka áherslu að þó að ég hefði gjarnan viljað sjá þetta frumvarp ganga lengra í þessu efni fór ég eftir því sem sá maður sem við fengum til að skoða þetta af sjónarhóli stjórnarskrárinnar taldi farsælasta niðurstöðu. Varðandi þetta atriði taldi hann einfaldlega að það léki á því umtalsverður vafi að það stæðist og það er af þeim sökum sem ég hef ekki lagt til að þetta nái til fyrirtækja sveitarfélaga sem eru í blandaðri eign.

Í upphafi máls míns gat ég þess að það mætti draga meginstefnuna í þessu frumvarpi saman í þrennt, þ.e. framsal réttinda, aðskilnað og eignarhald á sérleyfisstarfsemi. Hvað varðar framsal réttinda nær þetta frumvarp einungis til réttinda sem eru nú þegar í opinberri eigu og það kemur í veg fyrir varanlegt framsal þeirra. Í ljósi umræðna sem hafa spunnist vil ég segja það alveg skýrt af minni hálfu að ég hef engan áhuga á að taka nokkur réttindi af nokkrum manni sem hefur vörn fyrir þeim og ég hef sagt það alveg skýrt að af minni hálfu hef ég engan vilja til að ríkið ásælist þann hluta orkulindanna sem nú eru í einkaeigu. Í dag er töluverður hluti þeirra í einkaeigu, það kemur t.d. fram í frumvarpinu að það er mat orkumálastjóra hvað háhitalindirnar varðar að 12% þeirra, ef maður tekur saman nýttar og ónýttar, séu í eigu einkaaðila. Það er alveg skýrt að með þessu frumvarpi er ekki verið að stíga skref í þá átt að ríkið ásælist þessi eignarréttindi.

Það er hins vegar eðlilegt að ríkið geti framselt réttindin varanlega til sveitarfélaga og að á sama hátt geti sveitarfélög framselt þau til ríkis eða annarra sveitarfélaga. Jafnframt er gert ráð fyrir að ríki og sveitarfélög geti framselt orkuauðlindir sínar til félaga sem eru sérstaklega stofnuð til þess að fara með slík réttindi og eru í eigu ríkis og/eða sveitarfélaga.

Ef frumvarpið verður að lögum verður ríki og sveitarfélögum einungis heimilt að leigja út afnotarétt að auðlindum sínum. Slík leiga mun einungis takmarkast af þeim almennu reglum sem eru í gildi hverju sinni og síðan jafnframt því sem kemur alveg skýrt fram í þessu frumvarpi, að hámarksleigutími réttindanna er allt að 65 ár. Eins og ég gat um í upphafi máls míns er líka að finna í þessu frumvarpi það sem við getum kallað leiðbeiningarreglur um þau sjónarmið sem ber að leggja til grundvallar við veitingu afnotaréttar. Það er ákaflega mikilvægt í þessu sambandi.

Í tengslum við þetta vek ég athygli á ákvæði til bráðabirgða um skipan nefndar sem á að setja á stofn til þess að fjalla um fyrirkomulag varðandi leigu á vatns- og jarðhitaréttindum í eigu ríkisins. Þar verður fjallað um ýmis mikilvæg atriði þegar til langs tíma er litið, eins og leigugjald og leigutíma, sömuleiðis hvaða aðgerða er þörf til að tryggja sjálfbæra og hagkvæma nýtingu auðlindanna. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að forsætisráðherra skipi þessa nefnd og að hún skili tillögum sínum fyrir 1. mars 2009. Sömuleiðis vek ég eftirtekt á því að gert er ráð fyrir að forsætisráðherra sé líka falin sú ábyrgð að semja um endurgjald fyrir afnotarétt réttinda undir yfirráðum ríkisins. Þau réttindi geta auðvitað heyrt undir mismunandi ráðherra eftir því á hverju eignatilkall ríkisins byggist. Það hefði alveg eins mátt gefa því gaum hvort það hefði átt að vera hæstv. landbúnaðarráðherra sem hefði átt að fara með þetta vald. Hann fer með ríkisjarðir, og mörg þeirra gæða sem hér er um að tefla falla undir þær. Það hefði sömuleiðis mátt velta fyrir sér hvort iðnaðarráðherra hefði átt að fara með þetta vald með skírskotun til þess sem nú þegar er í lögum. Iðnaðarráðherra er hins vegar falin sú skylda og ábyrgð að setja hvers konar reglur um þessi fyrirtæki, og af þessum sökum var sú leið farin að forsætisráðherra er falið þetta verkefni, ekki síst með vísan til þess að honum er þegar í þjóðlendulögum falið að semja um nýtingu þessara réttinda.

Aðskilnaðarregla frumvarpsins kom töluvert til umræðu á mánudaginn þegar við ræddum raforkuskýrsluna sem ég lagði fyrir þingið. Varðandi aðskilnaðarreglu frumvarpsins vil ég nefna að hún er m.a. í samræmi við ábendingar Samkeppniseftirlitsins sem hefur fjallað um að það þurfi að setja skýrari mörk milli sérleyfis- og samkeppnisrekstrar í starfsemi raforkufyrirtækja. Svipaðar ábendingar hafa komið fram frá öðrum aðilum, t.d. hafa Samtök iðnaðarins ítrekað sett fram tilmæli og ábendingar af þessu tagi. Sum raforkufyrirtækjanna hafa þegar stigið skref í þessa átt og má í því sambandi t.d. benda á Rarik. Það er líka rétt út af umræðunum sem við áttum hér, t.d. ég og hv. þm. Guðni Ágústsson á mánudaginn, að Samkeppniseftirlitið vill ganga lengra en felst í því skrefi sem tekið er með fyrirtækjaaðskilnaði. Það telur réttast að ná fram fullum aðskilnaði eigenda. Í sama streng — og það vakti eftirtekt mína — tók formaður Framsóknarflokksins í umræðunum á Alþingi fyrr í vikunni.

Þessi aðskilnaðarregla er auðvitað sett fram til að auka samkeppni sem að lokum á að leiða til þess að hagur bæði fyrirtækja en ekki síst neytenda vænkist. Við fórum vel yfir það, ég og hv. þingmenn sem ræddum hér efni raforkuskýrslunnar á mánudaginn, að eitt af því sem skortir á orkumarkaðnum á Íslandi er aukin samkeppni. Það er hins vegar alveg ljóst að sumir telja þennan aðskilnað leiða til aukins kostnaðar og kunna þess vegna að hafa neikvæð áhrif á samkeppnina. Ég rifja það upp fyrir hv. þingmönnum að þetta voru rök sem komu mjög sterklega fram þegar forveri minn í embætti lagði fram frumvarp sitt sem varð að lögum 2003. Þá var því haldið fram, sérstaklega af orkufyrirtækjum hér í dreifbýlinu, að kostnaðurinn mundi aukast mjög mikið og mundi leiða til þess að orkuverð í þéttbýlinu mundi hækka. Þegar við skoðum hins vegar staðreyndir málsins kemur í ljós að þetta hefur ekki átt við rök að styðjast.

Það kom mjög skýrt fram í raforkuskýrslunni sem ég lagði hér fram og við ræddum í vikunni að raforkuverð á þéttbýlissvæðinu hefur þvert á móti lækkað. Auðvitað er

hægt að benda á dæmi, og kannski fullmörg á sumum stöðum landsins, að raforkuverð í dreifbýlinu hafi hækkað. Það er hins vegar rétt að undirstrika að að meðaltali hefur hækkunin í dreifbýlinu verið 2–6%, þ.e. undir breytingum á verðlagsvísitölu. Samt sem áður er það þannig að ég hef hlustað á rök frá ýmsum smærri orkufyrirtækjunum sem hafa talið að það væri erfitt fyrir þau að laga sig að þessari reglu og til þess að koma til móts við sérstaka stöðu smærri orkufyrirtækja er lagt til að þessi regla nái einungis til þeirra orkufyrirtækja sem hafa árlegar rekstrartekjur umfram 2 milljarða kr. Það þýðir að litlu orkufyrirtækin, eins og Orkubú Vestfjarða, sem öll er að finna úti á landsbyggðinni eru undanþegin því sem þarna kemur fram.

Aðskilnaðarreglan felur í sér að fyrirtækjum í sérleyfisstarfsemi verður ekki heimilt að stunda aðra starfsemi en þá sem þeim er nauðsynleg til að geta rækt skyldur sínar samkvæmt leyfum og lögum þar að lútandi. Þetta er ákaflega mikilvægt og er beinlínis svar við þeim umræðum sem hafa farið fram um það með hvaða hætti orkufyrirtæki eigi að hafa heimild til að leggja fé í áhættusamar fjárfestingar. Hins vegar er líka gert ráð fyrir að stjórnir þessara fyrirtækja, þ.e. sérleyfisfyrirtækjanna, séu sjálfstæðar gagnvart öðrum fyrirtækjum sem stunda vinnslu, flutning eða sölu raforku. Þetta eru sambærilegar reglur eða ættu að vera sambærilegar reglur og gilda í dag um starfsemi og stjórn Landsnets. Ég vil líka út af fyrirspurnum og umræðum sem hér hafa orðið leggja á það mikla áherslu að þetta frumvarp, ef að lögum verður, útilokar ekki að öll sérleyfisstarfsemi sé rekin í einu og sama fyrirtækinu. Þróunin hefur verið sú, sérstaklega hjá stærri fyrirtækjum sem sveitarfélögin eiga, að þau hafa tekið saman ýmiss konar starfsemi af þessu tagi og rekið hana í sama fyrirtæki. Þetta frumvarp kemur ekki í veg fyrir það.

Af því tilefni og vegna þessara orða minna er kannski rétt að vekja sérstaklega athygli á 3. gr. frumvarpsins. Í henni er gengið út frá því að samkeppnisfyrirtæki sé heimilt að starfrækja jarðvarmaorkuver sem vinnur bæði raforku og sinnir líka framleiðslu á heitu vatni til húshitunar. Til að tryggja hagsmuni hitaveitu í slíkum tilvikum er lagt til að það verði kveðið á um skyldu slíks vers til að afhenda varmaorku. Ég veit að þeir hv. þingmenn sem hafa kynnt sér mjög vel málefni raforkumarkaðarins vita að í 41. gr. raforkulaga er nú þegar að finna ákvæði um slík orkuver og uppskiptingu kostnaðar á milli raforku- og hitaveituþátta og í þessu frumvarpi, eins og kemur fram í viðkomandi textagrein, er lagt til að það ákvæði verði lagt til grundvallar þessu.

Þetta er auðvitað töluvert mikil breyting. Eins og menn muna var rekið upp ramakvein af hálfu orkumarkaðarins þegar fyrsta skrefið að þessum aðskilnaði sem ég er hér að reifa var stigið í tíð fyrri ríkisstjórnar. Miklar mótbárur komu fram, því var haldið fram að kostnaðurinn við það væri mjög mikill og eins og ég hef þegar rakið töldu forsvarsmenn orkufyrirtækja á suðvesturhorninu að þetta gæti ekki nema leitt til þess að verðið hækkaði. Það hefur ekki gerst eins og ég reifaði áðan. Það sem við erum hér að gera varðandi þessa aðskilnaðarreglu er að stíga eitt skref til viðbótar við það sem tekið var að þessu leyti, þegar bókhaldslegi aðskilnaðurinn var tekinn upp í tíð fyrri ríkisstjórnar.

Auðvitað er um töluverða breytingu að ræða og fyrirtækjunum þarf að gefast ráðrúm til að aðlagast þessu breytta fyrirkomulagi. Þess vegna er lagt til í þessu frumvarpi að ákvæði sem varða aðskilnaðinn komi ekki til framkvæmda fyrr en 1. júlí 2009. Ég tel að þannig ætti eigendum fyrirtækjanna og stjórnendum að gefast ráðrúm til í fyrsta lagi að taka nauðsynlegar ákvarðanir um framtíðarfyrirkomulag og í öðru lagi hrinda þeim í framkvæmd. Það getur vel verið að þegar nefndin skoðar þetta komist hún að annarri niðurstöðu. Ég segi bara að við þurfum í þessum efnum að hlusta mjög vel á þarfir fyrirtækjanna og ég tel að ég hafi gert það með þessari dagsetningu, en þetta er eitt af því sem við þurfum að skoða rækilega. Þarna er um ákveðið breytingaskeið að ræða og það er sannarlega minn vilji að gefa fyrirtækjunum ráðrúm til að aðlagast þessu breytta fyrirkomulagi.

Þá er líka lagt til að iðnaðarráðherra verði falið að beita sér fyrir endurskoðun á sérlögum um orkufyrirtæki þar sem m.a. verði skoðað hvort hægt sé að fella þau brott að hluta eða öllu leyti. Þetta verður líka að gera í samráði við þá sem fara með eignarhald í þessum fyrirtækjum. Ég tel að þessari vinnu þurfi að ljúka sem fyrst og það væri auðvitað heppilegt ef hægt væri að koma því svo fyrir að ekki þyrftu að gilda sérstök lög um hvert og eitt orkufyrirtæki eins og staðan er í dag.

Að því er varðar eignarhald á sérleyfisstarfsemi er í frumvarpinu gerð tillaga um að í raforku- og orkulögum verði kveðið alveg skýrt á um að fyrirtæki sem stunda sérleyfisstarfsemi, þ.e. Landsnet, dreifiveitur og hitaveitur, verði a.m.k. að 2/3 hlutum í eigu ríkis, sveitarfélaga eða fyrirtækja sem eru alfarið í eigu þessara aðila. Það má segja að andinn í þessu ákvæði sé sóttur til laga um vatnsveitur sveitarfélaga þar sem kveðið er á um að sveitarstjórn sé heimilt að fela stofnun eða félagi sem að meiri hluta er í eigu ríkis og/eða sveitarfélaga skyldur sínar og réttindi samkvæmt þeim lögum. Ákvæðið er þess vegna mjög í anda vatnsveitulaganna en þó er gerð krafa um aukinn meiri hluta. Það er gert til að tryggja að hinir opinberu eigendur fyrirtækjanna hafi á bak við sig þann meiri hluta sem þarf til að taka allar meiri háttar ákvarðanir.

Að því er varðar það sem ég sagði í upphafi máls míns og vakti athygli hv. þingmanna á er að líka er gert ráð fyrir því í þessu frumvarpi að ýmis eldri lög falli brott. Þar er um að ræða lög sem geyma heimildir ráðherra, t.d. til að reisa og reka virkjanir. Þessi lög má rekja til þess tíma þegar Alþingi veitti virkjanaleyfi. Í mörgum tilvikum var þetta gert með þeim hætti að Alþingi framseldi valdið til að gefa út virkjanaleyfi vegna einstakra virkjana, en nú er í raforkulögum kveðið á um að iðnaðarráðherrann veiti leyfi til að reisa og reka virkjanir. Þessi lög sem þetta varða hafa því ekki sjálfstætt gildi lengur og þess vegna er lagt til að þau verði felld brott.

Ég tel raunar, frú forseti, að sá lagarammi sem hér er lagður fram eigi að nægja sem heildarlög fyrir markaðinn allan. Ég tel að í framtíðinni verði ekki þörf á sérstökum lögum fyrir hvert og eitt orkufyrirtæki eins og er í dag og það má segja að þessi partur frumvarpsins sé í stíl við þá stefnu ríkisstjórnarinnar sem nefna má „einfaldara Ísland“ því að hér er auðvitað um lagahreinsun að ræða.

Frú forseti. Með þessu frumvarpi legg ég af hálfu ríkisstjórnarinnar það til að eignarhald orkuauðlindanna verði áfram eins og það er í dag hvað varðar opinbera eigu og um leið er þannig búið um hnúta að möguleikar orkufyrirtækjanna til að nýta orkulindir sínar á ábyrgan hátt eru á engan hátt skertir.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. iðnaðarnefndar og 2. umr.

[15:49]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við ræðum mikið miðstýringar- og ríkisvæðingarfrumvarp. Þar er gert ráð fyrir því að ríkið eigi allar orkulindir. Ef það skyldi slysast til að kaupa einhverjar þá má það ekki selja þær aftur. Hið sama gildir um sveitarfélögin. Þetta minnir dálítið á Sovétríkin enda er í greinargerð minnst á rammaáætlun í staðinn fyrir 5 ára áætlun. Þar segir að opinbert eignarhald á auðlindum auðveldi framkvæmd slíkrar stefnumörkunar. Þá er talað um að skynsamleg nýting orkulinda hafi mikið efnahagslegt gildi, þ.e. í hendur ríkisins. Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji að nýtingin sé betri í höndum ríkisins en hjá einkaaðila, Væri þá ekki skynsamlegt að stofna skóbúð ríkisins o.s.frv.?

Síðan er spurningin: Hvers vegna er eignarréttarákvæði í stjórnarskránni yfirleitt?

Þá vildi ég spyrja hæstv. ráðherra: Hvað óttast hann, ef einkaaðilar eignast orkuauðlindirnar? Hvað er svona skelfilegt?

Síðan vildi ég spyrja: Hvað gera orkufyrirtæki þegar fimm ár eru eftir af 65 ára afnotaréttinum, þegar það reynir að kreista eins mikið út úr auðlindinni og hægt er? (**GÁ:** Hver er afstaða Sjálfstæðisflokksins?)

Í greinargerð með málinu segir, með leyfi forseta:

„Íslendingar líta á dreifikerfi raforku og hitaveitna sem meðal mikilvægustu innviða þjóðfélagsins. Því er mikilvægt að áfram verði tryggt opinbert eignarhald að þessari starfsemi …“

Ég spyr: Hvað með síma, net- og fjármálakerfi? Er ekki mikilvægt að það sé í opinberri eigu? (**GÁ:** Hver er afstaða Sjálfstæðisflokksins?) Hvað með bújarðir, svo maður tali fyrir fyrrv. hæstv. landbúnaðarráðherra? Hvað með bújarðir? Eru þær ekki auðlind líka, er ekki mikilvægt að þær séu í eigu ríkisins?

[15:51]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Spurningarnar sem hv. þingmaður varpaði til mín varða öll meginatriði frumvarpsins. Sumum þeirra svaraði ég áðan. Ég hygg að ég þyrfti kannski 30 mínútur til að svara þeim öllum.

Hv. þingmaður spyr hvernig sá sem hefur fengið auðlind til ráðstöfunar tímabundið muni fara með auðlindina þegar hann nálgast lyktir þess tíma sem hann hefur auðlindina til varðveislu. Hv. þingmaður sagði: Mun hann þá ekki kreista allt út úr henni? Ég ímynda mér að hann sé að hugsa um jarðvarmasvæði. Nú er séð fyrir þessu vegna þess að í lögum er farið nákvæmlega yfir það hvernig Orkustofnun og opinberir aðilar eiga að hafa eftirlit með því að um sé að ræða sjálfbæra nýtingu.

Að því er stjórnarskrána varðar er það, eins og ég skýrði í ræðu minni, umdeilt atriði. En ég geri þetta samkvæmt bestu vitund. Ég hef fengið þann mann sem ríkisstjórnin hefur sýnt mestan trúnað, að því er varðar stjórnarskrána, til að skoða þetta. Hann komst að þeirri niðurstöðu að eitt af því sem ég hafði hug á að gera væri ekki heimilt og ég féll frá að leggja það fram. Hann komst að þeirri niðurstöðu að hitt væri heimilt. Ég fór að því.

Þetta er mál sem nefndin skoðaði. Ég hef sagt það mörgum sinnum í umræðunni af öðru tilefni að ég hef engan hug á að brjóta stjórnarskrána.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort ríkið sé betra til að reka orkulindir en einkamarkaðurinn. Orkulindirnar og uppbygging orkufyrirtækja á Íslandi sker sig frá öllum öðrum geirum atvinnulífsins að því leyti að hún hefur að öllu leyti farið fram innan vébanda ríkisins, fyrir atbeina ríkisins með fjárfestingum ríkisins. Það eina sem menn ætla með þessu frumvarpi er að koma í veg fyrir að auðlindirnar verða seldar frá ríkinu.

Það er ekki hægt að halda því fram að rekstur þessara fyrirtækja hafi ekki skilar miklu fyrir neytendur og ríkið. Þau eru gríðarlega mikils virði og við sjáum líka, hvað neytendur varðar, að hér á Íslandi hefur orðið raunlækkun á orkuverði miðað við raunhækkun í nánast hverju einasta landi Evrópu síðustu árin.

[15:53]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eina sem ég skildi sem rök hæstv. ráðherra fyrir þessu þjóðnýtingar- og miðstýringarfrumvarpi var að þetta hefði alltaf verið svona, ríkið hefði alltaf vasast í þessu.

Ég veit ekki betur en að frumkvöðlar raforkuframleiðslu á Íslandi hafi verið einstaklingar. Ég minni á Skaftafellssýslu í því sambandi og Hafnfirðinga. Þetta var ekki alltaf ríkið þótt ríkið, sem öflugasti aðilinn á Íslandi þann tíma er einstaklingunum var haldið niðri, hafi eitt haft burði til að standa í þessu. En núna gætu einstaklingarnir gert það.

Ég spyr aftur: Hvað óttast ráðherrann ef einkaaðilar eignast orkuauðlindir? Er það valdið sem Pútín beitir Vestur-Evrópu, að ógna með því að hóta að skrúfa fyrir gasið? Ég minni á að Pútín er með ríkisvædda orku. Þess vegna getur hann hótað og beitt því pólitískt, sem einkaaðilar mundu aldrei geta gert.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra aftur: Er skynsamleg nýting auðlinda og annarra gæða yfirleitt betri í höndum opinberra aðila, þ.e. embættismanna, en einkaaðila? Ég bara spyr að því. Væri skynsamlegt að opna skóbúð ríkisins eða matvöruverslun ríkisins? Ég bendi á að það er miklu mikilvægara fyrir menn að fá að borða heldur en að fá orku og mætti út frá þessu hafa bensínsölur ríkisins eða matvöruverslun ríkisins, svo ég tali ekki um bújarðir ríkisins, bændabýli ríkisins.

[15:55]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hér er um gæði að ræða sem eru eign þorra þjóðarinnar. Það liggur ljóst fyrir af þeim umræðum sem

hafa farið fram að þorri þjóðarinnar er hlynntur því að eignarhaldið verði áfram eins og verið hefur.

Ég held að hv. þingmaður hljóti að hafa misskilið eitthvað í frumvarpinu þegar hann talar um ríkisvæðingu og sósíalíseringu og líkir mér við Pútín Rússlandsforseta. Hefur hv. þingmaður ekki tekið eftir því að það er í gadda slegið í þessu frumvarpi að þeir sem fara með handhöfn orkuauðlindanna geta leyft afnot af þeim tímabundið? Það kemur fram í 1. gr. frumvarpsins mig, minnir að það sé í 4. málsgrein, að það eigi að vera á grundvelli jafnræðis. Með öðrum orðum: allir Íslendingar, öll fyrirtæki eiga að standa jafnfætis hvað það varðar að fá réttinn til að nýta auðlindirnar. Með því fær framtak einstaklinga og frumkvæði fyrirtækjanna með ákjósanlegum hætti notið sín. Hér er hins vegar um að ræða grundvallarágreining milli mín og hv. þingmanns, milli þeirra sem hafa svipuð sjónarmið og ég og hins vegar þeirra sem styðja hv. þingmann. En ég vil í tilefni þessara orðaskipta vekja athygli á því að ég veit ekki betur en hver einasti formaður þeirra stjórnmálaflokka sem sæti á á Alþingi Íslendinga hafi lýst sams konar viðhorfum, lýst því yfir að það eigi ekki að einkavæða auðlindirnar. Svo einfalt er það.

Ég vísa t.d. til ágætis viðtals við suma þessara formanna stjórnmálaflokkanna, m.a. 12. október síðastliðinn í *Viðskiptablaðinu.* (**PHB:** Er auðlindin bújörð?)

[15:57]

Útbýting:

VES-þingið 2007, 455. mál, skýrsla VES, þskj. 725.

[15:57]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er loksins komið til umfjöllunar frumvarp sem við höfum beðið nokkuð eftir, frumvarp sem hefur verið lengi í burðarliðnum, frumvarp til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði, frumvarp sem hæstv. iðnaðarráðherra gerði að umræðuefni í miklu viðtali í *Viðskiptablaðinu* þann 20. september sl. áður en það þing sem nú situr settist hér á sína stóla. Þetta er auðvitað eitt af átakamálum samtímans, þ.e. með hvaða hætti eignarhaldi á auðlindunum okkar er fyrir komið og ég ætla að byrja á því, áður en ég fer ofan í efnisþætti frumvarpsins, að ítreka sjónarmið Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessum efnum.

Við viljum að eignarhald á auðlindinni, hvort sem er vatnsauðlindinni eða jarðhitaauðlindinni, sé að mestu í höndum þjóðarinnar, í almannaeigu. (**PHB:** Í moldinni?) Við erum á öndverðum meiði við Sjálfstæðisflokkinn sem, eins og kom fram í máli hv. þm. Péturs Blöndals, telur þetta vera mikið þjóðnýtingar- og miðstýringarfrumvarp. Við vitum það öll sem hér sitjum og þau sem fylgst hafa með þessari umræðu undanfarnar vikur og mánuði að frumvarp þetta sat fast svo vikum skipti í þingflokki Sjálfstæðisflokksins einmitt vegna sjónarmiða á borð við þau sem hv. þm. Pétur Blöndal talar fyrir. Það hefur því ekki verið einfaldur róður hjá hæstv. iðnaðarráðherra að koma þessum stefnumiðum sínum, sem hann var farinn að tala af miklum krafti um áður en þetta þing settist hér í haust að hann ætlaði sér að koma í gegn á þessu þingi. Það er hálft ár síðan viðtalið við hæstv. ráðherra birtist í *Viðskiptablaðinu.*

Engu að síður, frumvarpið er komið fram og margt í því góðra gjalda vert að mati okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Enda erum við ekki á sama máli og Sjálfstæðisflokkurinn í þessum efnum sem hefur ítrekað ályktað á landsfundum sínum að það beri að einkavæða orkumarkaðinn. Ég held að það sé í síðustu landsfundarsamþykkt Sjálfstæðisflokksins sem segir að landsfundurinn vilji að skoðaðir verði kostir þess að færa eignarhald ríkisins á orkufyrirtækjunum til einkaaðila og það sé gert sérstaklega með tilliti til samkeppnis- og jafnræðissjónarmiða.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að í kosningabaráttunni sem fór fram síðasta vor gerðust auðvitað þau tíðindi, sem eru í sjálfu sér hluti af eða undanfari þessa frumvarps sem hér er mælt fyrir, að ljóst varð að Geysir Green Energy, fyrirtæki í einkaeigu, hafði boðið í rúmlega 15% hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja — sem fyrri ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks hafði ákveðið að setja á markað — svo hátt verð að það má segja að í einu vetfangi hafi verðmat allra orkufyrirtækja landsmanna verið hækkað upp úr öllu hófi, svo mikið að það var almannarómur að engin innstæða hefði verið fyrir því verðmati. Hreyfingin og rótið sem komst á orkufyrirtækin og orkumarkaðinn við þessa gjörð, að 15% hlutur ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja skyldi hafa verið boðinn upp, orsakaði þann styr sem staðið hefur linnulaust síðan.

Auðvitað er angi af þessu stóra máli það sem síðan kemur upp þegar REI-málið kemst í hámæli í stjórn Orkuveitu Reykjavíkur. Þá eru það átök um einkavæðingu orkuauðlindanna, átök um það hvort einkaaðilar eigi að geta tekið þekkingu og mannauð sem safnast hefur saman í opinberum fyrirtækjum og farið með hann í útrás til erlendra ríkja til þess að setja þar upp fyrirtæki sem ætlað var að gera eigendur sína enn ríkari en þeir voru. (**ÓN:** Sjálfstæðisflokkurinn stoppaði það.) Ég kýs, hæstv. forseti, að láta þetta frammíkall frá hv. þm. Ólöfu Nordal sem vind um eyru þjóta, en það kann þó að vera að ég komi einhvers konar kommenti til hv. þingmanns fyrir í síðari ræðu minni. (**REÁ:** Þetta er bara sannleikurinn.)

Sannleikurinn er auðvitað sá, hæstv. forseti, að átökin um auðlindirnar kristallast í sjónarmiðum þingmanna Sjálfstæðisflokksins, kristallast í þeim sjónarmiðum sem sá flokkur stendur fyrir. Það er auðvitað ástæðan fyrir andsvari því sem hæstv. iðnaðarráðherra fékk frá hv. þm. Pétri H. Blöndal hér áðan, það er ástæðan fyrir því hvernig komið var í þingflokki Sjálfstæðisflokksins þegar málið lá hjá honum vikum saman, hreyfðist ekki og var ekki afgreitt frá honum fyrr en á elleftu stundu má segja.

Varðandi frumvarpið sjálft og markmið þess haldast þau auðvitað í hendur við markmið raforkulaga frá 2003 sem eru í hólf og gólf það að efla hér einhvers konar samkeppni á raforkumarkaði. Það var sjónarmið Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á þeim tíma og er enn að tilskipunin sem raforkulögin byggjast á hafi ekki átt erindi til okkar Íslendinga og það hefði verið rétt á þeim tíma sem hún leit dagsins ljós að taka hana ekki upp í EES-samninginn. Við töluðum fyrir því og forverar þingmanna okkar, Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, þingmenn úr Alþýðu-

bandalaginu, töluðu fyrir því þegar farið var að glitta í þessi spil að umsvifalaust ætti að sækja um undanþágu frá raforkutilskipuninni. Satt að segja hafa þær raddir verið að ágerast núna á síðustu missirum sem vilja að við segjum skilið við hugmyndafræðina um samkeppni á raforkumarkaði. Hvers vegna? Jú, vegna þess sem hefur orðið eftir þessa innleiðingu markaðsvæðingar á raforkumarkaði, það er enginn grundvöllur fyrir samkeppni í raforkusölu á Íslandi. Það sagði hæstv. iðnaðarráðherra sjálfur í ræðu sinni hér fyrr í vikunni þegar talað var um (**Iðnrh.:** Ég sagði að það væri engin samkeppni.) — að það væri engin samkeppni, ég segi að enginn grundvöllur sé fyrir henni og ræða hæstv. iðnaðarráðherra fyrr í vikunni sýnir það og sannar þegar hann leiðir okkur í sannleikann um að sárafáir raforkunotendur hafi skipt um raforkusala á því tímabili sem liðið er frá því að raforkulögin gengu í gildi. Prósentuhlutfallið er 0,35% á þeim rúmu þremur árum sem þessi lög hafa verið í gildi — 0,35% kjósa að nýta sér þá samkeppni á raforkumarkaði sem við þóttumst vera að innleiða hér í lög með raforkulögunum.

Ég segi því, hæstv. forseti: Er ekki tími til að endurskoða frá grunni þá hugmyndafræði og fara að viðurkenna það sem við, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, höfum haldið fram, að hér er enginn grundvöllur fyrir slíku? Ég tel að þó svo að farið verði í þá uppskiptingu sem hér er mælt með, að dreifingin og raforkuframleiðslan verði sett í tvö aðskilin fyrirtæki, þá sé það ekki nein töfralausn heldur og það sé jafnvel lausn sem eigi eftir að kosta fyrirtækin talsvert mikla fjármuni. Sjáum nú til, ef fyrirtækjaaðskilnaður verður á þessum fyrirtækjum, sem eru núna bókhaldslega aðskilin og ættu þar af leiðandi að standast allar kröfur samkeppnislaga, þó að Samkeppniseftirlitið segi að svo sé ekki, þurfa nýju fyrirtækin, sem yrðu stofnuð á grundvelli þessara laga, auðvitað sitt húsnæði og sína nýju forstjóra og þeir er nú ekki ókeypis þessir forstjórar nú til dags. Það er því alveg ljóst að hugmyndafræðin, um uppskiptingu fyrirtækjanna og fyrirtækjalegan aðskilnað, kemur til með að kosta fyrirtæki, sem nú eru að langmestu leyti í opinberri eigu, verulega fjármuni.

Hvernig er svo þessi umgjörð sem hæstv. iðnaðarráðherra talar hér fyrir? Hún er jú sú að fyrirtækin eigi að vera, þessi fyrirtæki sem hafa yfir auðlindunum að ráða, að 2/3 hlutum í opinberri eigu. Hvernig er eignarhlutfallið í dag? Eignarhlutfallið er þannig að þessi fyrirtæki eru öll í eigu opinberra aðila, þau eru í samfélagslegri eigu að undanskildum þessum hlut sem ríkisstjórnin ákvað að selja í Hitaveitu Suðurnesja. Nú spyr ég og vil fá skýr svör: Er hægt að hugsa sér að tryggja það að orkufyrirtækin sem öll eru í opinberri eigu utan Hitaveitu Suðurnesja verði áfram 100% í eigu opinberra aðila en Hitaveita Suðurnesja verði sett inn í sérlög og um hana gildi önnur lög en þau sem gilda um önnur orkufyrirtæki sem eru þá í 100% eigu opinberra aðila? Hvað er því til fyrirstöðu að axarskaft fyrri ríkisstjórnar verði bara rammað inn í sérlögum sem gildi um það fyrirtæki eitt og sér?

Hæstv. forseti. Með því að setja þetta upp með þeim hætti sem hæstv. iðnaðarráðherra hefur kosið — og ríkisstjórnin öll virðist standa að baki hæstv. ráðherra, þó að ekki virðist allir þingmenn Sjálfstæðisflokksins ætla að fylgja í þeim efnum — erum við að taka þá áhættu að 1/3 þessara fyrirtækja rati út á markað. Í mínum huga er verið að skapa ákveðna hættu á því að 1/3 hluti þeirra fyrirtækja sem nú eru í opinberri eigu verði markaðssettur og einkavæddur. Ég veit ekki hvort ég sá blik í auga hv. þm. Péturs H. Blöndals þegar ég sagði þetta (Gripið fram í.) en það kann að vera að þetta verði einn af þeim meginþráðum sem fylgt verður í þessari umræðu, hvort hæstv. iðnaðarráðherra, Össur Skarphéðinsson, sé hér að tala fyrir því að losað sé um eignarhald á 1/3 hluta opinberra fyrirtækja og þau sett út á markað. Skýr svör við því, hæstv. iðnaðarráðherra, óskast í síðara innleggi á síðari stigum umræðunnar.

Varðandi það hvort mögulegt sé að setja upp einhvers konar sérreglu um Hitaveitu Suðurnesja velti ég því upp hvort á einhvern hátt sé hægt að binda í lög um það fyrirtæki, ef sett yrðu um það sérlög, að því væri óheimilt að lækka eignarhlut opinberra aðila frá því sem nú er. Ég mundi vilja tryggja að sá hluti þess fyrirtækis sem enn er í opinberri eigu verði það áfram.

Það er vert að nefna það í þessari umræðu, af því að við erum að fjalla um orkufyrirtækin, sem heyra undir hæstv. iðnaðarráðherra, að veitufyrirtækin okkar, vatnsveiturnar og fráveiturnar, eru fyrirtæki sem ber líka að skoða í þessu samhengi. Þau heyra hins vegar ekki undir hæstv. iðnaðarráðherra heldur undir sveitarstjórnarlög og hafa þá við breytingu á Stjórnarráðinu farið frá hæstv. félagsmálaráðherra til hæstv. samgönguráðherra — þar erum við með löggjöf sem við ættum að skoða á sama tíma og þessa. Ef ég fer rétt með eru þetta veiturnar okkar með þeim hætti að þar er skylda að þær séu í meirihlutaeigu opinberra aðila en ekki að 2/3 hlutum, ekki 100%, sem ég hefði nú talið að væri eðlilegt, því að ég tel að það sé orðið verulega mikils virði og tímabært að tryggt sé að auðlindirnar, vatnsauðlindin og jarðvarmaauðlindin, séu að sem mestu leyti og helst að fullu og öllu í eigu þjóðarinnar og ég teldi áríðandi að slík skilgreining kæmist inn í stjórnarskrá.

Við skulum rifja upp þau átök sem urðu í stjórnarskrárnefndinni sem starfaði hér langt fram á síðasta ár þegar átti að láta reyna til hlítar á þá hugmyndafræði að auðlindirnar væru skilgreindar sem eign þjóðarinnar í stjórnarskrá. Hvað gerðist? Það fór allt upp í loft í nefndinni og hún varð að slíta störfum án þess að skila nokkurri niðurstöðu. Þetta nefni ég hér til þess að fólk átti sig á því hversu djúpstæður ágreiningurinn um þessa hugmyndafræði er. Ég tel að mikil átök geti orðið í nefndinni sem á að fjalla um þetta mál og við séum ekki búin að sjá til enda í því. Engu að síður tel ég að þær hugmyndir sem varða hið sameiginlega eignarhald séu mikilvægar og þess eðlis að þjóðin sé sammála þeim. Það hefur sýnt sig — það sýndi sig í átökunum sem urðu í stjórnarskrárnefndinni þegar skoðanakannanir voru gerðar snemma síðasta árs — að þjóðin er á þeirri skoðun að auðlindirnar eigi að vera í þjóðareigu og það eigi að vera skilgreint í stjórnarskránni. Einhvern tíma verðum við því að finna okkur leið út úr þeim vanda, þeim ágreiningi sem við höfum átt í í þessum efnum, og ég tel að þetta frumvarp sé alveg eins tilefni til þess að leiða þau mál til lykta en það verður sennilega ekki gert á endanum fyrr en ný stjórnarskrárnefnd tekur sæti og fjallar um þetta fyrir alvöru.

Hæstv. forseti. Nú bitna nýju þingsköpin á manni.

Margt af því sem mig langaði til að segja í þessari ræðu minni verður að bíða síðari ræðu. Ég ætlaði m.a. að fara yfir ummæli forkólfa Samtaka iðnaðarins, sem bíða eftir einkavæðingu orkugeirans, og fleiri aðila til þess að benda enn frekar á þá hættu sem ég tel vera í þessu máli. Engu að síður tel ég að ég hafi komið til skila þeim kjarna sem ég helst vildi.

[16:13]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er, eins og áður hefur komið fram í umræðum okkar, mín og hv. þingmanns, andstæðrar skoðunar um gildi samkeppni á orkumarkaði. Ég færði sterk rök fyrir því hér á mánudaginn að efla þyrfti samkeppni. Ég var þar með einar þrjár hugmyndir sem ég taldi að gætu hugsanlega leitt til aukinnar samkeppni þannig að kjarabætur neytenda sæju dagsins ljós.

Hv. þingmaður varpar til mín tveimur spurningum. Spyr hvort ég telji mögulegt að sett verði sérstök lög eða lagaákvæði um Hitaveitu Suðurnesja þar sem því fyrirtæki yrði bannað að eignarhlutur opinberra sameigenda í því fyrirtæki yrði lækkaður frá því sem nú er. Mig minnir að ég hafi rætt þetta við einhvern hv. þingmann í fyrirspurn fyrir jól. Mitt svar, sem ég stend hér, án þess að hafa skoðað það, er á þann veg að ég tel að það mundi ekki standast stjórnarskrá. Hv. þingmanni, sem ég held að eigi sæti í iðnaðarnefnd, er hins vegar frjálst að láta skoða þetta en ég tel að þetta sé ekki gerlegt og þetta sé ekki æskilegt.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort með þessu sé meðvitað, eins og hún orðaði það, verið að hrekja 1/3 hluta fyrirtækja út á markaðinn. Að því er varðar nákvæmlega þá stöðu sem nú ríkir lagalega um orkufyrirtæki ríkisins, a.m.k. tvö þeirra, Landsvirkjun og Rarik, verður það nú ekki gert nema með lagabreytingum. Öðru máli gegnir um Orkubúið af því að ekki er að finna neitt sérstakt lagaákvæði þar af sérstökum sögulegum ástæðum þannig að það verður ekki gert án þess að hv. þingmaður geti a.m.k. látið í ljósi skoðanir sínar hér.

Að því er varðar sveitarfélögin að öðru leyti þá er ekkert í lögunum í dag sem hindrar að þau geti selt orkufyrirtæki sín. Hver er reynslan í því efni?

[16:15]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel einmitt að sveitarfélögin hafi ekki farið út á þessa braut vegna þess að þar sé skilningur á því að þetta séu fyrirtæki sem þurfi og eigi að vera í almannaeigu og í umsjá almannavaldsins.

Hins vegar tel ég að það sé grafið undan þeirri samstöðu með málflutningi eins og Sjálfstæðisflokkurinn og þingmenn Sjálfstæðisflokksins hafa haft varðandi þessi mál. Líka með því að tortryggja stöðugt þá viðleitni manna sem hafa viljað skilgreina þennan eignarrétt þjóðarinnar á auðlindunum í stjórnarskránni. Ég tel því að hér séu vígi sem þarf að styrkja og ég tel að það sé mjög mikilvægt að í þessari lagasetningu reynum við eftir föngum að styrkja þær varnir sem við höfum gagnvart ásælni þeirra sem vilja einkavæða raforkumarkaðinn. Það eru mjög sterkir aðilar í atvinnulífinu, og að ég tali nú ekki um sterkan stjórnmálaflokk eins og Sjálfstæðisflokkinn, sem vilja fara þá leið.

Síðan varðandi ákvæði um Hitaveitu Suðurnesja. Hæstv. iðnaðarráðherra segir að hann hafi efasemdir um að það muni standast stjórnarskrá. Ég á reyndar ekki sæti í iðnaðarnefnd. Fyrir okkur, Vinstri hreyfinguna – grænt framboð, á hv. þm. Álfheiður Ingadóttir þar sæti en hún er nú stödd í New York og ég veit að hana klæjar í fingurna að vera í þessari umræðu. En ég verð að gefa henni skýrslu um hana síðar. Hún mun að sjálfsögðu kanna þetta mál til hlítar eða tryggja það að málið verði kannað til hlítar í nefndinni.

Varðandi það hvort standi til að setja einn þriðja af fyrirtækjunum út á markað þá vil ég segja að vissulega þarf lagabreytingar varðandi Landsvirkjun og Rarik. En það hefur nú eitt og annað verið þvingað hér í gegn með meirihlutavaldi og ég veit ekki alveg hvort Samfylkingin nær að standa nægilega vel í ístaðinu í samstarfinu við Sjálfstæðisflokkinn hvað þetta varðar. Nú þegar hefur það komið fram í umræðunni að náttúruverndarlínan sé dregin í sand og þá efast ég um að Samfylkingin, eða ég veit að Samfylkingin á eftir að þurfa að standa fast í ístaðinu gegn þessari kröfu (Forseti hringir.) sjálfstæðismanna.

[16:17]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður notaði hugtakið auðlind dálítið opið og því vil ég gjarnan spyrja hana: Hvað er auðlind? Hv. þingmaður sagði nefnilega að auðlindir ættu að vera í eigu ríkisins. (**KolH:** Þjóðarinnar.) Þjóðarinnar. Þá vil ég spyrja hv. þingmann: Hvaða munur er á ríki og þjóð? Það er þá önnur spurningin. Ég vil líka spyrja hana: Er moldin auðlind? Og ætti þá moldin að vera í eigu þjóðarinnar eða ríkisins fyrir hönd þjóðarinnar, þ.e. allar bújarðir í landinu? Hvað segir hv. þingmaður um Kárahnjúka? Er það auðlind eða er það orðin auðlind eftir að þar var virkjað? Eða var það auðlind áður?

Það kom fram í svari umhverfisráðherra að Kárahnjúkar spara mannkyninu þvílíkt af koltvíoxíðslosun að það svaraði til minnir mig sexfaldri allri koltvíoxíðslosun Íslendinga. Hvað segir þá hv. þingmaður um losunarkvóta? Er það auðlind? Eða tíðnisvið rafsegulbylgna útvarpsrása? Eða um fiskstofna? Eða, frú forseti, hvað segir hv. þingmaður um mannauðinn? Er hann auðlind og ætti hann að vera í eigu ríkisins?

[16:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það sem hv. þm. Pétur H. Blöndal ber á borð úr ræðustól núna er auðvitað hundalógík. Auðlind er hugtak sem hefur yfirgripsmikla skírskotun til þess sem við getum búið til einhvers konar verðmæti úr. Við höfum tekist hér á árum saman, þau tæp tíu ár sem ég hef setið hér höfum við tekist á um það á hverju einasta ári hvort auðlindirnar séu til þess eins að framleiða úr þeim rafmagn eða hvort það sé líka auðlind ef hún er vernduð.

Mín sjónarmið eru þau að auðlindin, vatnsauðlindin, sé auðlind hvort sem hún er virkjuð eða vernduð. Hún skapar auð fyrir samfélagið hvort sem hún er virkjuð eða vernduð. Ég tel að lofthjúpurinn sé auðlind, já. Enda er farið að selja losunarkvóta fyrir mengunarkvóta, kvóta fyrir því að fá að losa CO_2 eða aðrar gróðurhúsalofttegundir upp í lofthjúp-

inn. Ég tel að sólarljósið sé auðlind, já. Ég tel að mannauður sé auðlind, já.

Síðan varðandi hvort allar þessar auðlindir eigi að vera í ríkiseigu eins og hv. þingmaður orðar það, hvort ríkið eigi að eiga þetta allt saman þá er sú spurning auðvitað lituð af því að hv. þingmaður trúir á einkaeignarrétt, á séreignarrétt. Og ég segi trúir, vegna þess að það jaðrar við að þetta séu trúarbrögð hjá hv. þingmönnum Sjálfstæðisflokksins, að séreignarrétturinn standi öllu ofar.

Í mínum huga er það ekki svo. Í mínum huga er þjóðareign á auðlindum að hluta til hugtak sem verður hvorki keypt né selt en skiptir samt sem áður verulegu máli fyrir ímynd þjóða. En ímynd þjóðar er með þeim hætti að hún verður að hluta til seld og að hluta til keypt en aldrei með húð og hári. Aldrei að öllu. Það er það sem þjóðin vill. Hún vill að ríkisvaldið (Forseti hringir.) standi vörð um auðlindirnar og tryggi að þær verði ekki bara söluvara sem býr til glýju í augu auðmanna. (Forseti hringir.)

[16:21]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ágætt að hv. þingmaður veit hvað þjóðin vill. Það er þá einhver sem veit það. Hún talar niður til mín eins og venjulega. Talar um trúboð og annað slíkt, (Gripið fram í.) að mín trúarbrögð, já og mín rök séu ekki þungvæg.

Ég var að spyrja hv. þingmann vegna þess að hún sagði að auðlindir ættu að vera í eigu ríkisins, hins opinbera. Það var það sem hv. þingmaður sagði og ég spurði: Hvað er þá auðlind? Ég hlýt að mega að spyrja að því.

Hv. þingmaður sagði að sólarljósið væri auðlind, sólarljósið er þá í eigu ríkisins eða ætti að vera það og mannauðurinn líka. Það sem fólkið á eigi að vera í eigu ríkisins. Ég veit ekki hvað hv. þingmaður er að fara.

Varðandi Jöklu og Kárahnjúka, þá veit ég ekki betur en að Jökla hafi verið skaðvaldur um aldur í sögunni, skaðvaldur þangað til hún var virkjuð og fór að vinna fyrir okkur. Sem ég hef glaðst yfir síðan, að Jökla sé að vinna fyrir okkur og sé orðin að auðlind. Hún var ekki auðlind. Hún er núna orðin að auðlind fyrir atbeina tækni, mannvits og fjármagns. Og ég gleðst yfir því að sjálfsögðu. Af því að ég vil að þjóðin eigi sem flestar auðlindir. Hvort sem þær eru í einkaeigu eða ríkisins. Ég sé engan mun á því og vildi helst að þær væru flestar í eigu einstaklinga vegna þess að þeir fara miklu betur með og kunna miklu betur með að fara. Það hefur sýnt sig.

Það sýndi sig í Sovét. Það frumvarp sem við ræðum hérna og hv. þingmaður er svo glaður yfir það minnir að öllu leyti á Sovétríkin sem liðu undir lok fyrir 19 árum. Menn ættu virkilega að skoða hvort það sé besta kerfið í heimi að hafa allt saman í eigu ríkisins og allt saman skipulagt og framkvæmt ofan frá skrifborðum hér í Reykjavík.

[16:23]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil minna hv. þingmann á að lofthjúpurinn hlýtur að vera skilgreindur sem auðlind þegar farið er að selja losunarkvóta, þ.e. heimildir til fyrirtækja til að losa mengunarefni upp í lofthjúpinn. En hann var ekki auðlind í skilningi þess hugtaks sem við öll leggjum í það í dag áður en hægt var að fara að selja þessa kvóta. Þannig að ég átta mig alveg á því að hv. þingmaður hefur alveg rétt fyrir sér í því að það að skapa auð, veraldlegan auð fyrir þjóðir, það er fengið með því að selja aðgang að auðlindum.

Og þá er ég komin að Kárahnjúkavirkjun. Við erum ósammála, ég og hv. þingmaður hvað varðar Kárahnjúkavirkjun. Ég tel að Jökla ósnortin, ósnert, hefði getað skapað auð í þessu landi og að mínu mati jafnvel mun meiri veraldlegan auð en virkjunin gerir, með því að ósnortið land dregur til sín fjöldann allan af ferðamönnum, (Gripið fram í.) fjöldann allan af vísindamönnum, sem upplifa gleði og kyrrð við það að vera í ósnortnum öræfum. Og þá erum við komin að einhverju sem við getum ekki selt.

Ég get ekki selt öræfakyrrðina eða fuglasönginn bara svona yfirleitt yfir búðarborð eins og ég get gert með rafmagnið. En ég tel samt að það sé auður fólginn í því að hafa fuglasönginn og öræfakyrrðina þó svo að ég geti ekki selt það yfir búðarborð eins og hv. þingmaður gerir kröfu um gert sé. (Gripið fram í.)

Já, óbein sala með því að selja ferðamönnum, þess vegna segi ég það. (Gripið fram í.) Auðvitað verðum við hv. þingmaður ekki sammála í andsvörum um þetta mál. En það er ágreiningur um þessi grundvallaratriði sem gerir það að verkum að við höfum verið að takast á um þetta árum saman, hvort sem það hefur verið í auðlindanefndum eða í stjórnarskrárnefndum eða bara í þingsalnum. Þetta frumvarp er eitt af þessum átakamálum. Í því kristallast línurnar, skurðarlínurnar, á milli þeirra sjónarmiða sem kapítalistarnir standa fyrir, Sjálfstæðisflokkurinn (Forseti hringir.) og við hin sem viljum að þjóðin geti haft (Forseti hringir.) eignarhald á þessum auðlindum sínum.

[16:25]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á því í þessari ræðu að taka undir með hæstv. iðnaðarráðherra um að það frumvarp sem við ræðum hér varðar grundvallaratriði. Það er ekkert ofsagt í því að þegar rætt er um auðlindamál og orkumál þá takast menn á um grundvallaratriði. Það gladdi mig mjög þegar ég heyrði hæstv. iðnaðarráðherra segja að það væri ekki ætlunin með þessu frumvarpi að taka neitt af neinum. Því ber auðvitað fagna enda er það óheimilt samkvæmt eignarréttarákvæðum stjórnarskrárinnar.

Það væri auðvitað óðs manns æði að ætla að fjalla í stuttri ræðu um alla þætti þessa frumvarps. Ég get í fljótu bragði sagt að það er ýmislegt sem fram kom í ræðu hæstv. iðnaðarráðherra sem ég get tekið undir og ég tel eðlilegt að gera kröfu um aðskilnað á sérleyfisrekstri og samkeppnisrekstri eins og gert er í frumvarpinu. Mig langar til að nota þennan tíma til að nefna sérstaklega þrjú atriði sem ég skora á hv. þingmenn, sérstaklega þá sem sæti eiga í hv. iðnaðarnefnd, að taka til skoðunar við meðferð málsins í nefndinni.

Fimmta atriði frumvarpsins varðar bann á varanlegu framsali opinberra aðila á vatns- og jarðhitaréttindum. Eins og segir í greinargerð með þessu frumvarpi er megintilgangur þess sá að setja reglur um eignarhald auðlinda í opinberri eigu og skýra mörk samkeppnis- og sérleyfisþátta í

starfsemi orkufyrirtækja. Þegar efnisákvæði frumvarpsins eru síðan skoðuð er ljóst að eitt af meginmarkmiðum frumvarpsins er að banna ríki, sveitarfélögum og fyrirtækjum sem alfarið eru í þeirra eigu, að framselja beint eða óbeint og með varanlegum hætti eignarrétt á orkuauðlindum. Þess vegna er um hápólitískt grundvallarmál að ræða sem varðar meginreglur um eignarhald og nýtingu auðlinda. Ég er almennt þeirrar skoðunar að vilji menn á annað borð setja meginreglur um eignarhald og nýtingu auðlinda þá eigi að gera það í stjórnarskrá en ekki í almennum lögum.

Ég er hins vegar ósammála þeirri nálgun á málið sem kom fram í ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, að ástæða sé til að binda í stjórnarskrá sameignarákvæði þjóðarinnar hvað varðar orkuauðlindir. Ég er a.m.k. þeirrar skoðunar að vilji menn setja slíkar reglur sé rétta leiðin að gera það í stjórnarskrá fremur en að kveða á um það í almennum lögum.

Ef við víkjum svo að banninu við varanlegu framsali opinberra aðila á vatns- og jarðhitaréttindum þá er ljóst að slíkt bann er breyting á meginreglum íslensks réttar um eignarrétt á vatni. Ég fæ ekki séð hver hin rökbundna nauðsyn er á þessari breytingu. Hefur hún skapað einhver sérstök vandamál í íslensku samfélagi, þ.e. að unnt sé að framselja vatnsréttindi eða fara með þau eftir venjulegum leikreglum eignarréttarins? Það hefur ekki gert það síðan 1923 þegar vatnalögin voru sett. Draga má í efa að markmið um hagkvæmustu nýtingu náist ef ekki er unnt að framselja auðlind til þess sem telur hana mest virði. Eignarhald ríkisins tryggir ekki endilega að nýtingin verði hagkvæm. Ekki er heldur með því tryggt að verndarsjónarmið fái aukið vægi. Handhöfn ríkisins á orkuauðlindum hingað til bendir ekki endilega til þess.

Að auki blasir við að til þess að ná þeim markmiðum sem að baki banni við framsali kunna að búa getur löggjafinn alltaf sett reglur um nýtingu auðlinda. Til þess þarf hvorki eignarhald hins opinbera né bann við framsali. Hægt er að færa fyrir því rök að einmitt framsal hins opinbera á eignarrétti á auðlindum geri hið opinbera betur til þess fallið til að setja almennar reglur um nýtingu og meðferð auðlindanna og hafa eftirlit með þeim reglum.

Ég vil síðan víkja að nokkrum atriðum sem fram koma í greinargerð með frumvarpinu um þessi mál. Á bls. 4 í greinargerðinni segir, með leyfi forseta:

„Það er engum vafa undirorpið að skynsamleg nýting orkuauðlindanna hefur mikla efnahagslega þýðingu fyrir Ísland.“ Og síðar: „Ljóst er að verðmæti og mikilvægi hreinna orkugjafa er stöðugt að aukast.“

Reynslan sýnir — og þá er ég ekki að vitna í greinargerðina — að einkaframtak dugar betur en opinbert við að grípa viðskiptatækifæri og gera mat úr verðmætum með jákvæðum efnahagslegum afleiðingum fyrir allt samfélagið í kring. Verðmætasköpun hefur mest verið þegar einstaklingar fá að spreyta sig. Hví skyldi eitthvað annað gilda um þetta svið? Ef markmiðið er að skapa sem mest verðmæti, ganga efnisatkvæði frumvarpsins þvert á það markmið.

Önnur fullyrðing á bls. 5 hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Ljóst er að miklir þjóðhagslegir og samfélagslegir hagsmunir tengjast eignarhaldi og nýtingu orkuauðlinda landsins“ Hún er botnuð með setningu sem gengur í þveröfuga átt og hljóðar svo: „og því er mikilvægt að þær verði áfram í samfélagslegri eigu“.

Ekkert liggur fyrir um að leiðin sem farin er sé líkleg til að ná þessu markmiði að mínu mati. Ef til vill getur framleiga til einkaaðila til ákveðins tíma komið til móts en hví skyldi ekki allt eins mega framselja réttindin? Auðlindirnar eru staðbundnar og þær verða ekki fluttar úr landi eins og bankarnir t.d. og lúta þar af leiðandi alltaf reglum sem settar eru af Alþingi.

Á bls. 6 í greinargerð er rakið hvers vegna ítarlegar reglur gilda um flutning og dreifingu raforku, þ.e. til að tryggja hagsmuni neytenda annars vegar og til að tryggja jafnrétti fyrirtækja í framleiðslu og sölu hins vegar. Fyrirtækin lúta síðan eftirliti Orkustofnunar og úrskurðarnefndar raforkumála, eins og fram kemur í athugasemdum. En ég spyr: Hvers vegna þurfa fyrirtækin að vera í opinberri eigu í ofanálag? Skapar þetta ekki bara hættu á því að sjónarmið neytenda og einkafyrirtækja í framleiðslu og sölu raforku verði fyrir borð borin, t.d. þegar ríkið situr beggja vegna borðs, annars vegar sem eigandi og hins vegar sem eftirlitsaðili? Sömuleiðis geta pólitískir hagsmunir ráðið nokkru, svo sem þegar sami stjórnmálaflokkurinn heldur um taumana hjá ríki og í tilteknum sveitarfélögum. Þetta er ekki endilega gæfulegt til lengri tíma litið og klárlega ónauðsynlegt til að ná þeim markmiðum sem að er stefnt. Ég tel að menn ættu að velta þessu fyrir sér í nefndarstarfinu. Veigamestu rökin fyrir banni við framsali opinberra aðila á vatns- og jarðhitaréttindum koma hins vegar fram í greinargerð með frumvarpinu sjálfu, þ.e. í lokaorðum prófessoranna Friðriks Más Baldurssonar og Nils-Henrik von der Fehr sem iðnaðarráðuneytið leitaði til við smíði þessa frumvarps en þar segir á bls. 13 í greinargerðinni, með leyfi forseta:

„Takmörkun á eignarhaldi og framsali auðlinda takmarkar möguleikana á því hver nýtir auðlindirnar og með hvaða hætti það er gert. Slíkar takmarkanir hafa neikvæð áhrif á efnahagslegt virði auðlindanna og hagkvæmni í nýtingu þeirra. Hversu víðtæk þessi áhrif eru er háð því hvernig takmörkunum er háttað og hvort og þá hvernig unnið er gegn þessum neikvæðu áhrifum með ákvæðum og samningum um bætur og með reglusetningu um umgengni um auðlindirnar.“

Í ljósi álits prófessoranna tveggja sem hæstv. iðnaðarráðherra leitaði til við smíði frumvarpsins hljóta menn að velta því fyrir sér hvers vegna í ósköpunum ástæða sé til að setja löggjöf sem hefur augljóslega í för með sér neikvæðar efnahagslegar afleiðingar því að það er niðurstaða prófessoranna. Það er bara spurning um hversu mikið tjónið verður. Verður það mikið eða verður það lítið? Það er kannski ástæða til að setja þetta álit prófessoranna síðan í samhengi við það sem segir á bls. 4 í greinargerð frumvarpsins og ég rakti áðan en þar segir, með leyfi forseta: „Það er engum vafa undirorpið að skynsamleg nýting orkuauðlindanna hefur mikla efnahagslega þýðingu fyrir Ísland.“ Svo velti menn fyrir sér hvernig þetta harmónerar allt saman.

Það vekur síðan furðu mína þegar ég skoða 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins að fulltrúum ríkis og sveitarfélaga sé einum heimilt að framselja auðlindir sínar sín á milli en að einstaklingar og einkaaðilar séu útilokaðir frá því að taka

þátt í sams konar starfsemi. Ég á dálítið erfitt með að sjá hvers vegna sú leið er farin. Ég skora á hv. þingmenn, og sérstaklega þá sem sæti eiga í hv. iðnaðarnefnd, að taka þessi sjónarmið til skoðunar og þá sérstaklega í ljósi þess sem fram kemur í greinargerð prófessoranna tveggja sem iðnaðarráðuneytið leitaði til við smíði frumvarpsins. Það er álit sem leiðir til þeirrar niðurstöðu að bann við varanlegu framsali opinberra aðila á vatns- og jarðhitaréttindum hafi neikvæð áhrif á efnahagslegt virði auðlindanna og hagkvæmni við nýtingu þeirra.

Í öðru lagi vil ég benda á atriði sem varðar sveitarfélögin. Í 1. mgr. 78. gr. stjórnarskrárinnar segir, með leyfi forseta:

„Sveitarfélög skulu sjálf ráða málefnum sínum eftir því sem lög ákveða.“

Þetta er reglan um sjálfsforræði sveitarfélaganna. Í þessu frumvarpi er lagt bann við því að sveitarfélög framselji vatns- og jarðhitaréttindi sín. Ég velti því fyrir mér og ég beini því til nefndarmanna í iðnaðarnefnd hvort ekki sé ástæða til að fara vægari leið hvað framsalið varðar en frumvarpið kveður á um. Væri t.d. möguleiki að binda bann við framsali við auðlindir sem þegar eru í ríkiseigu en ekki aðrar? Væri hugsanlega mögulegt að fara aðra leið sem bindur framsalið eingöngu við þjóðlendur en undanskilur sveitarfélögin? Þetta finnst mér atriði sem ástæða væri til að skoða. En í mínum huga er það vafasamt gagnvart ákvæðum stjórnarskrár að binda hendur sveitarfélaganna með þeim hætti sem gert er í þessu frumvarpi.

Fram kom í ræðu hæstv. iðnaðarráðherra að hann aflaði sér álits Eiríks Tómassonar prófessors vegna þessa álitamáls og prófessorinn komst að þeirri niðurstöðu að slíkar hömlur séu löggjafanum heimilar en takmarkaðar. Ég ætla að leyfa mér að halda því fram að sú niðurstaða kunni að orka tvímælis, a.m.k. þurfi að kanna það og ég fagna því að hæstv. iðnaðarráðherra leggi áherslu á það og nefndarmenn í hv. iðnaðarnefnd taki þetta atriði sérstaklega til skoðunar. Ég tel að það sé skylda þingsins og skylda þeirra þingmanna sem sitja í nefndinni að kalla til vísustu menn þjóðarinnar á sviði eignarréttar og stjórnskipunarréttar til að gefa álit sitt á því hvort slíkar takmarkanir standist ákvæði stjórnarskrár um sjálfsforræði sveitarfélaganna eða ekki. Sérstaklega í ljósi orðalags 78. gr. stjórnarskrárinnar sem er alveg skýrt og kveður á um að sveitarfélög skuli sjálf ráða málefnum sínum.

Það sama á að mínu mati við hvað varðar spurninguna um hvort ákvæði laganna kunni að baka ríkinu bótaskyldu af einhverju tagi. Það var drengilegt af hæstv. iðnaðarráðherra að leita álits Eiríks Tómassonar prófessors á því hvort slík bótaskylda kynni að skapast en álit hans er álit eins lögfræðings. Ég tel að hér séu svo miklir hagsmunir í húfi að fá þurfi álit fleiri lögfræðinga á þessu atriði.

Að lokum, hæstv. forseti, vil ég nefna það, eins og Friðrik Már Baldursson gerir í álitsgerð sinni, að það er líklegt að setja þurfi nánari ákvæði um framkvæmd laganna í reglugerðir og að leggja þurfi í aðrar aðgerðir til að lögin nái markmiði sínu að fullu. Líklega mun hæstv. ráðherra nýta tímann þar til frumvarpið tekur gildi til að smíða þessar reglugerðir, verði það að lögum. Að mínu mati orka slík vinnubrögð tvímælis og eru ekki í samræmi við góða lagasetningarhætti. Ég tel að þessi atriði ættu að eiga heima í lögunum sjálfum. Við værum með þessu að samþykkja lög sem ætti eftir að útfæra mikilvæga þætti sem varðar þessi atriði. Það er mín einlæga skoðun að Alþingi eigi að koma að þeirri reglusetningu, með fullri virðingu fyrir ágætum embættismönnum í iðnaðarráðuneytinu sem eru örugglega fullfærir um að gera þetta. Þetta eru þó það mikilvægir hagsmunir sem við fjöllum um hér að ég tel að þær reglur og sú sýn sem hæstv. iðnaðarráðherra og ríkisstjórnin hafa á þessa hluti ættu frekar að koma til umræðu inni á hinu háa Alþingi en þau séu leidd til lykta í iðnaðarráðuneytinu.

[16:41]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður talaði um að hann vildi heldur að einhverjir aðrir þingmenn en embættismenn iðnaðarráðuneytisins mundu setja reglurnar en af því tilefni verð ég að segja að hv. þingmaður hefur ekki lesið frumvarpið nógu vel. Ef hv. þingmaður læsi það, bráðabirgðaákvæði III, þá kæmi í ljós að í stað embættismanna iðnaðarráðuneytisins er verið að tala um nefnd sem hver skipar? Formaður Sjálfstæðisflokksins. Hæstv. forsætisráðherra skipar nefndina sem huga á að þessu. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að grípa þarf til ákveðinnar regluþekkingar til þess að koma í veg fyrir þau áhrif sem hann taldi neikvæð af þessu. En það er einmitt það sem sá maður segir sem gerði álitið sem hv. þingmaður vísar til. Hann segir það skýrt í áliti sínu að þessi niðurstaða feli ekki í sér gagnrýni á ætlaða lagasetningu og telur síðan upp sjö atriði sem huga þurfi að með reglusetningu til að vinna þetta upp. Það er algerlega nauðsynlegt að það komi fram.

Svo er ýmislegt fleira að segja en ég verð að láta það bíða.

[16:42]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef lesið þetta frumvarp ágætlega og ætla ekki að halla orði á hæstv. forsætisráðherra, mér dettur það ekki í hug. En það er alveg ljóst að í kjölfar þess að frumvarpið verður samþykkt, þarf að setja nánari reglur til að útfæra efnisatriði frumvarpsins. Það þarf að skýra útlínur þeirrar starfsemi sem frumvarpinu og lögunum er ætlað að ná yfir. Ég viðraði þá skoðun mína að ég tel skynsamlegra og eðlilegra að Alþingi og alþingismenn komi að því að móta þær reglur frekar en hinir ágætu menn og konur sem sitja munu í nefnd þeirri sem hæstv. ráðherra mun skipa. Ég tel að það sé okkar hlutverk á þinginu að móta slíkar reglur miklu frekar en einhverra annarra, hversu merkilegir og ágætir menn það eru.

[16:43]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmanni er fullkomlega frjálst að hafa hvaða skoðun sem hann vill á því. Ég hef aðra skoðun. Ég vil líka taka það alveg skýrt fram út af fyrri orðum hv. þingmanns að ég er þingræðissinni. Ég legg fram fyrir hönd ríkisstjórnarinnar frumvarp og ég geri engar athugasemdir

við að hv. iðnaðarnefnd noti allar þær leiðir sem hún telur færar til að skoða frumvarpið út í hörgul. Það er réttur hennar og skylda.

Ég hef sagt það alveg skýrt að ég hef engan hug á því að reyna að fara á svig við stjórnarskrána. Þess vegna lýsti ég því af fullkominni hreinskilni hvað ég hefði upphaflega viljað gera. Ég komst að þeirri niðurstöðu með vísan til álitsgerðar þess prófessors í stjórnskipunarrétti sem við kölluðum til að ein leiðin var ekki fær. Ég tók hana út úr hinu ætlaða frumvarpi þótt ég hefði gjarnan viljað sjá hana þar. Ég fer ekki viljandi fram með frumvarp sem fer gegn stjórnarskránni, það er alveg rétt. Síðan er ég þeirrar skoðunar að einstaklingsfrumkvæðið og frumkvæði fyrirtækja fái fullkomlega notið sín einmitt í krafti þess að það er ákvæði um að gætt verði fullkomins jafnræðis við að leyfa afnot af auðlindunum.

[16:45]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ef hæstv. iðnaðarráðherra hefur heyrt mig væna sig um að hafa eitthvað ... (Gripið fram í.) nei, það er ágætt. Ég sakaði hæstv. iðnaðarráðherra ekki um að ætla sér að fara á svig við stjórnarskrána, alls ekki. Ég meira að segja hrósaði hæstv. ráðherra fyrir að hafa leitað sér lögfræðiaðstoðar vegna þeirra álitamála sem upp koma í tengslum við þetta mál. En ég ítrekaði að ég teldi að það væri skylda þingsins og skylda nefndarinnar að leita frekari álita vegna þess að við erum að fjalla hér um mjög mikilvæg hagsmunamál.

Ráðherrann tók undir þetta. Hann tók undir það í framsöguræðu sinni að hann hefði engar athugasemdir við það að nefndin mundi fjalla um þessi álitaefni. Í fyrsta lagi hvort hægt væri að binda hendur sveitarfélaga með þeim hætti sem gert er í frumvarpinu með hliðsjón af 78. gr. stjórnarskrárinnar og síðan hvað varðaði hugsanlegan bótarétt sem frumvarpið kann að baka. Ég get því ekki (Forseti hringir.) séð að neinn ágreiningur sé (Forseti hringir.) milli mín og hæstv. ráðherra hvað þetta varðar.

[16:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er ekki sammála ályktun hv. þingmanns um áhrif frumvarpsins á sjálfsstjórn sveitarfélaga. Ég tel að ákvæði frumvarpsins gangi á engan hátt í berhögg við það enda segir þar að þeim málum skuli skipa með lögum — og þetta eru jú lög sem stendur til að gera þannig að þetta er allt í samræmi við stjórnarskrána.

Mér finnst hins vegar ástæða til að spyrja hv. þingmann: Fyrst hann lýsir afstöðu sinni þannig að hann sé í raun andvígur grundvallaratriði frumvarpsins sjálfs, um opinbert eignarhald á réttindunum sem um ræðir, finnst mér hann þurfa að svara því hvort hann styður frumvarpið eða ekki.

[16:47]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég sit ekki hér í einhverri vitnastúku þar sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson getur krafið mig svara um mína afstöðu. Það mun auðvitað koma í ljós í þeirri atkvæðagreiðslu sem fram undan er vegna frumvarpsins. Ég viðraði þrenns konar viðhorf sem ég taldi að nefndin ætti að taka til sérstakrar skoðunar og allir hv. þingmenn, þar á meðal hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson — viðhorf sem ég tel að þurfi nánari skoðunar við og hugsanlegar breytingar og þar á meðal hvað varðar bann við framsali.

Það er ekkert launungarmál að ég hef efasemdir um að það sé skynsamlegt að banna framsal með þeim hætti sem frumvarpið kveður á um vegna þess að slíkt bann hefur í för með sér, eins og Friðrik Már Baldursson segir, að það sé ekki efnahagslega skynsamlegt eða hagkvæmt að grípa til slíkra takmarkana. Ég tek undir þau sjónarmið og ég tel að hæstv. iðnaðarnefnd (Forseti hringir.) eigi að gera það líka, eða a.m.k. taka þau rök til skoðunar.

[16:48]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þingsalurinn er nú ein samfelld vitnastúka um afstöðu þingmanna til mála sem eru til umræðu. Þannig að þingmaðurinn er að gera grein fyrir skoðunum sínum hér í ræðustóli og atkvæðagreiðslu.

Afstaða hans var mjög skýr. Hann er andvígur því meginákvæði frumvarpsins sem hann tók fyrir. Hann taldi að frumvarpið væri þannig úr garði gert að það væri efnahagslegur skaði fyrir þjóðfélagið að hafa það eins og það er og hann fór fram á að ráðherra breytti málinu eða þingið í meðförum sínum. Þannig að ég get ekki annað en ályktað sem svo að hv. þingmaður sé andvígur frumvarpinu.

Þá kemst ég að þeirri niðurstöðu, virðulegi forseti, að Sjálfstæðisflokknum hefur mistekist að jafna ágreining í eigin þingflokki til þessa mikilvæga máls sem er eitt af grundvallarmálunum sem ríkisstjórnin þarf að glíma við á þessu kjörtímabili. Ég sé því ekki annað en að enn sé logandi ágreiningur í þingflokki Sjálfstæðisflokksins (Forseti hringir.) um þetta frumvarp.

[16:49]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson ætti að tala varlega um ágreining í einstökum þingflokkum. Ég hef nú setið hér og fylgst með t.d. umfjöllun um frumvörp sem fjalla um aðstoðarmenn þingmanna og gat ekki betur séð en þingmenn Frjálslynda flokksins í því máli tali út og suður.

Það vekur furðu mína að hv. þm. Jón Magnússon er ekki hér til þátttöku í þessari umræðu. Það er eitthvað sem segir mér að hann sé sammála þeim viðhorfum sem ég rakti hér í þessari ræðu þrátt fyrir að samflokksmaður hans, Kristinn H. Gunnarsson, sé það ekki.

[16:50]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar sérstaklega að koma að þeim orðum hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar að vegið væri að sjálfræði sveitarfélaga með lagasetningu þessari.

Í þessu er að mínu viti mikill misskilningur, að Alþingi sé ekki sú stofnun sem setur sveitarfélögunum lög. Staða Alþingis gagnvart sveitarfélögunum er að því leytinu til lík stöðu þess gagnvart öðru framkvæmdarvaldi í landinu og enginn munur á því að við setjum framkvæmdarvaldi sveit-

arfélaganna skorður eða framkvæmdarvaldi ríkisins. Hvorugt á að ráða Alþingi en þingið á að taka sjálfstæða afstöðu til hluta eins og þessara.

Varðandi þá hugmynd að þessi lög nái ekki til sveitarfélaganna (Forseti hringir.) þá spyr ég hvort þær hugmyndir spretti sérstaklega upp vegna þeirra hagsmuna (Forseti hringir.) að koma orkuveitum á Suðurnesjum í einkaeigu og jafnvel alþjóðlega eigu.

[16:51]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Viðhorf mín og ábendingar varðandi sjálfstjórn og sjálfstæði sveitarfélaganna koma orkufyrirtækjum á Suðurnesjum ekkert við. Það má vel vera að hv. þingmaður sé mér ósammála um það að ákvæði sem banna sveitarfélögum að framselja vatns- og jarðhitaréttindi sín kunni að brjóta í bága við ákvæði 78. gr. stjórnarskrárinnar sem segir að sveitarfélög skuli ráða málefnum sínum. (**Gripið fram í:** Gagnvart framkvæmdarvaldinu.) Já, gagnvart framkvæmdarvaldinu. Það var ábending um það til þeirra sem sitja í hv. iðnaðarnefnd að taka það mál til skoðunar.

Það er rétt að hæstv. iðnaðarráðherra leitaði sér lögfræðiálits á því hvort slík reglusetning stæðist. Sá tiltekni lögfræðingur sem gaf það álit komst að þeirri niðurstöðu. Ég lýsti því hins vegar að hér væri hugsanlega um takmarkað tilvik að ræða sem rétt væri að kanna til hlítar í nefndinni en felldi engan úrskurð um það hvort slík ákvæði brytu í bága við stjórnarskrána. Mín viðhorf lúta (Forseti hringir.) einvörðungu að því að þetta séu (Forseti hringir.) mikilvæg mál sem þurfi að skoða.

[16:53]

Forseti (Þuríður Backman):

Forseti vill biðjast velvirðingar á því að tímaklukkan í ræðupúltinu hefur ekki virkað og það er bagalegt þegar tíminn er svo knappur.

[16:53]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nú er ég líkt og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson og aðrir hér í salnum harla óviss í því hver afstaða Sjálfstæðisflokksins er til þessa frumvarps. En þó er ég nú að vonast til, af því ég tel mikla framför að mörgu sem hér er kveðið á um, megi vissulega laga líka, að Sjálfstæðisflokkurinn muni hleypa frumvarpinu áfram og til þess hafi sú mikla bið verið sem við stjórnarandstæðingar höfum orðið að bíða eftir að fá að sjá þetta.

En þá vil ég kalla eftir því hjá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni hvort honum þyki ekki tímabært í framhaldi af því að Alþingi kveði upp úr með skilgreiningar á þjóðareign í stjórnarskrá vegna þess að það er mjög mikilvægt í framhaldi af þessu og það er vegna þeirrar óvissu sem Íslendingar eru að lenda í ógöngum, m.a. gagnvart mannréttindanefnd nú nýlega í kvótamálum og afskaplega mikilvægt (Forseti hringir.) að þau lög sem hér er verið að tala um fái stuðning í stjórnarskrá.

[16:54]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég sagði í upphafi ræðu minnar að ég væri þeirrar skoðunar að vilji menn á annað borð setja meginreglur um eignarhald og nýtingu auðlinda eigi að gera það í stjórnarskrá en ekki í almennum lögum. Þegar löggjafinn hugsar sér að setja slíkar reglur hefði ég talið að ástæða væri til að taka almenna umræðu um það hvort haga ætti stjórnarskrárákvæðinu með þeim hætti eða ekki.

Ég hef margoft sagt það úr þessum ræðustól og opinberlega að ég tel afskaplega óskynsamlegt að festa í stjórnarskrá ákvæði sem kveða á um þjóðareign á auðlindum, og hef fært rök fyrir því bæði hér og annars staðar. Það kann að vera að hv. þingmaður sé mér ósammála um það. (Gripið fram í.) Það getur vel verið að hv. þingmaður (Forseti hringir.) sé mér ósammála um það og væri áhugavert að fá að heyra viðhorf hans.

[16:56]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar að koma með tvær spurningar til hv. þingmanns í tilefni af ræðu hans. Sú fyrri varðar þá hagsmuni sem hv. þingmaður segir að séu í húfi ef bann við framsali á vatns- og jarðhitaréttindum nær fram að ganga. Hverjir eru þeir miklu hagsmunir sem eru í húfi að mati hv. þingmanns við það að slíkt bann gangi í gildi? Það bann sem Eiríkur Tómasson lögfræðiprófessor telur réttlætanlegt, t.d. vegna þess að um takmarkaðar auðlindir sé að ræða sem allir þurfi að hafa aðgang að í nútímaþjóðfélagi enda sé þetta hluti af frumþörfum borgaranna.

Hverjir eru þessi miklu hagsmunir? Er það kannski þessi forsenda sem Samtök iðnaðarins segja að sé fyrir vexti í orkugeiranum, þ.e. að tími einkaaðilanna sé kominn? Spilar það einhverja rullu í huga hv. þingmanns?

[16:57]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef ekki kynnt mér, verð að játa það, málflutning Samtaka iðnaðarins í tengslum við þetta mál þannig að ég get ekki verið að svara þeirri spurningu. Hv. þingmaður spyr mig hvaða hagsmunir séu í húfi. Hverjir eru þessir hagsmunir?

Þjóðin öll, allt þjóðarbúið hefur hagsmuni af því að auðlindir landsins séu nýttar á jákvæðan efnahagslegan hátt og að nýting þeirra sé hagkvæm. Við græðum öll á því, ég, hv. þingmaður og öll þjóðin að það sé gert. Okkur greinir hins vegar á um leiðir til þess að gera það. Ég benti á það í ræðu minni, og vísaði til álits Friðriks Más Baldurssonar, prófessors í hagfræði, að takmörkun á framsali þessara auðlinda hefði neikvæð efnahagsleg (Forseti hringir.) áhrif á þjóðarbúið og (Forseti hringir.) leiddi til óhagkvæmrar nýtingar.

[16:58]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér skilst að Friðrik Már Baldursson bendi líka á leiðir gegn því sem hv. þingmaður fjallar um þannig að ég held að við getum þá skoðað þetta ofan í kjölinn í nefndinni. Það er sem sagt vantraust á hinni opinberu forsjá sem mér finnst skína út úr orðum hv. þingmanns. Hann treystir þá betur einhverjum öðrum aðilum til að hafa forsjá varðandi nýtingu auðlindanna og þá eru það auðvitað

einkaaðilarnir sem landsfundarsamþykkt Sjálfstæðisflokksins gengur út á.

Hin spurning mín til hv. þingmanns var þessi: Varðandi þessa hættu sem ég tel á því að girðingarnar séu færðar til og ákveðin hætta sé á því að nú fari 1/3 hluti þessara sameiginlegu fyrirtækja okkar út á markað. Hvað segir hv. þingmaður um það? Telur hann frumvarpið opna á það og auka möguleika á því að 1/3 þessara fyrirtækja verði einkavæddur?

[16:59]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er þeirrar skoðunar að frumvarpið sé ekki þess efnis að það auki möguleika á markaðsvæðingu á þessu sviði. Ég get nú ekki sagt það. En það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að í þeim viðhorfum sem ég lýsti birtist ákveðið vantraust á opinberri forsjá.

Ég sagði í ræðu minni að eignarhald ríkisins tryggir ekki endilega að nýting auðlinda sé hagkvæm og ekki heldur að með eignarhaldi ríkisins séu verndarsjónarmið tryggð eða fái aukið vægi. Handhöfn ríkisins á orkuauðlindum hingað til bendir ekki endilega til þess. Ég hefði haldið að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir mundi nú taka undir með mér hvað þetta varðar, sérstaklega ef hún lítur austur á firði.

[17:00]

Útbýting:

ÖSE-þingið 2007, 457. mál, skýrsla ÍÖSE, þskj. 727.

[17:00]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það hefur verið fróðlegt að fylgjast með þessari umræðu og þeim skoðanaskiptum sem fram hafa farið í dag. Þó að málið hafi lengi staðið í koki sjálfstæðismanna, þetta frumvarp, þá sýnist mér ekki alveg augljóst að málið eigi vísan framgang innan stjórnarflokkanna því að hér hafa þeir talsmenn Sjálfstæðisflokksins sem talað hafa í rauninni snúist gegn málinu. Það er órói í Sjálfstæðisflokknum, (Gripið fram í.) því að frjálshyggjufólkið þar, mennirnir sem hafa opnað augun og þora orðið að takast á við forustu flokksins og reyna að vekja hana til ýmissa verka sem við í stjórnarandstöðunni höfum verið að benda á, þetta er fólk sem lítur ekki málið sömu augum og alls ekki með sömu gleraugum og hæstv. iðnaðarráðherra, sem ég óska eigi að síður til hamingju með þetta stóra mál og að vera kominn með það inn í þingið, því að þetta er eitt af stærri málum þingsins sem lengi hefur verið beðið eftir og það er auðvitað gaman að fylgjast með vegferð hæstv. iðnaðarráðherra. Viðhorfin hafa breyst mikið og mikið hefur sá ágæti þingmaður og ráðherra lært í lífinu frá því að hann stóð hér ungur á þingpöllum sem róttækur sósíalisti eða kommúnisti og ávarpaði þingið ofan af pöllunum. Vegferðin er orðin löng og leiðangurinn orðinn langur og skoðanirnar hafa breyst. Nú er hann kominn niður á græna velli nýtingarinnar og talar auðvitað með allt öðrum hætti en hinn ungi róttæki maður gerði. Ég óska honum til hamingju með þennan leiðangur, því að ég held að það sé líka farsælt að hverfa frá hinum róttæka sósíalisma sem hefur lagt auðug lönd í rúst og drepið mannsandann þannig að framtakið hefur dáið þar sem þetta hefur orðið að leiðarljósi. Vissulega er það svo að jafnaðarstefnan og sú stefna sem við framsóknarmenn förum eftir, hugsjónin um standa vörð um framtakið og almenningshagsmuni, hefur mikið að segja.

Ég hef sagt það hér áður að hv. þm. Pétur Blöndal, sem er hinn vænsti maður, er mér oft leiðarljós að því leyti að ég veit að þegar hann er á móti máli þá er ég með því. Þar eru skoðanaskipti okkar skýr alveg eins og það á kannski líka við um hina róttæku vinstri menn að þegar þeir eru á móti þá veit ég að ég er með, því að ég er staddur annars staðar á hinu pólitíska sviði. (Gripið fram í.) Gæfa okkar Íslendinga liggur í nýtingu auðlinda okkar til lands og sjávar. Íslendingar væru fátæk þjóð ef þeir hefðu ekki lært á síðustu 100 árum, síðustu 50 árum að nýta sínar dýrmætu auðlindir bæði til lands og sjávar, orkuna og aflið í vötnum og fossum. Þetta hefur skapað þær auðlindir sem okkur eru dýrmætastar og gera okkur að ríkri og framtakssamri þjóð sem býr yfir þekkingu fram yfir svo margar aðrar þjóðir af því að við höfum tekist á við að nýta þessar auðlindir.

Hér er um stórt mál að ræða sem þarf að fá góða meðferð, bæði í umræðunni hér og ekki síður í nefndinni og því er það í raun tilhlökkunarefni að fá það í hendur og að hægt sé að fara að ræða það. Það minnir kannski á annað og stærra mál sem við framsóknarmenn höfum lagt fram og er hluti af þessu máli einnig en það er breyting á stjórnarskrá lýðveldisins Íslands, frumvarp til stjórnarskipunarlaga sem verður rætt hér eftir helgina, um náttúruauðlindir og landsréttindi sem ekki eru háð einkaeignarrétti, eru þjóðareign eftir því sem nánar er kveðið á um í lögum. Þetta er frumvarp sem við höfum lagt fram og mér sýnist að fari svo að Sjálfstæðisflokkurinn styðji það, muni það mál einnig geta átt greiða leið í gegnum þingið með mikilli samstöðu þegar þetta er komið fram með þessum hætti.

Um þetta mál vil ég segja að í fyrsta lagi er lagt til í frumvarpinu að gerð verði krafa um að sérleyfis- og samkeppnisþættir skuli reknir í aðskildum fyrirtækjum. Er þessi stefna mörkuð til að tryggja jafnan aðgang framleiðenda að flutnings- og dreifikerfum raforku og koma í veg fyrir samkeppnishindranir sem kunna að leiða af því að sérleyfis- og samkeppnisstarfsemi er rekin innan veggja sömu fyrirtækja. Er þó miðað við að ákvæði þessi verði ekki látin ná til minnstu orkufyrirtækjanna og eru mörkin sett við árlegar rekstrartekjur sem eru 2 milljarðar kr. eða minni. Er þar litið til kostnaðar sem fylgir slíkum aðskilnaði og uppskiptingu fyrirtækja. Þetta ákvæði er í samræmi við vilja okkar framsóknarmanna sem við sýndum í verki á Alþingi, fyrst með þingsályktunartillögu sem Finnur Ingólfsson, fyrrverandi iðnaðarráðherra, lagði fram á 122. löggjafarþingi og síðar með frumvarpi til raforkulaga sem Valgerður Sverrisdóttir, fyrrverandi iðnaðarráðherra, lagði fram á 126. löggjafarþingi. Hvorugt þessara mála náði fram að ganga. Meðal annars var þá andstaða við þessi atriði frá ýmsum aðilum úr orkugeiranum og víðar, þannig að tímarnir og viðhorfin hafa breyst. Í frumvarpinu sem varð síðar að raforkulögum 2003, sem Valgerður Sverrisdóttir, fyrrverandi iðnaðarráðherra, mælti fyrir, var hins vegar kveðið á um bókhaldslegan aðskilnað sérleyfis- og samkeppnisstarfseminnar. Er það í samræmi við þá raforkuskipan sem þá var við lýði hjá Evrópusambandinu. Hert hefur verið á þessum

kröfum um aðskilnað í síðari tilskipun en mér sýnist að ekki sé enn gert ráð fyrir fullum aðskilnaði og uppskiptingu fyrirtækja.

Í öðru lagi er lagt til í frumvarpinu að í lögum verði kveðið á um að ríki, sveitarfélögum og fyrirtækjum sem alfarið eru í þeirra eigu verði óheimilt að framselja varanlega beint eða óbeint og með varanlegum hætti vatns- og jarðhitaréttindi. Undanþága frá þessu er framsal frá ríki og/eða sveitarfélögum til félaga í þeirra eigu sem sérstaklega eru stofnuð til að fara með eignarhald þessara réttinda. Þarna er um ágætt mál að ræða en það má deila á þetta með sama hætti og oft hefur verið deilt á 1. gr. fiskveiðistjórnarlaganna sem kveður á um að nytjastofnar á Íslandsmiðum séu sameign íslensku þjóðarinnar. Rétt er að benda í þessu efni á samhengi við frumvarp sem við framsóknarmenn lögðum fram fyrir skemmstu sem er bæði í samræmi við stefnu framsóknarmanna og niðurstöðu auðlindanefndar sem skilaði niðurstöðum árið 2000, þ.e. frumvarpið sem ég minntist á áðan og rætt verður í næstu viku. Þar er gert ráð fyrir að náttúruauðlindir og landsréttindi sem ekki eru háð einkaeignarrétti séu þjóðareign eftir því sem nánar sé kveðið á um í lögum og að ríkið fari með forsjá, vörslu og ráðstöfunarrétt þessara auðlinda og réttinda í umboði þjóðarinnar. Þær má ekki selja eða láta varanlega af hendi til einstaklinga eða lögaðila en veita má heimild til afnota eða nýtingar tímabundið og gegn gjaldi. Slík heimild njóti verndar sem óbein eignarréttindi.

Framsóknarmenn telja þetta frumvarp vera lykilforsendu þess að tryggja sameign þjóðarinnar á auðlindum hennar. Ljóst er orðið að skortur á ákvæði um þjóðareign á nytjastofnum á fiskimiðum á veigamikinn þátt í þeim deilum sem orðið hafa um stjórn fiskveiða og kvótakerfið, enda er það ekki talin nægjanlega traust lagastoð að setja slíka heimild inn í almenn lög eftir á. Stjórnarskrárákvæði tekur af allan vafa um eignarhald þjóðarinnar á náttúruauðlindum og ætti slíkt ákvæði alltaf að liggja fyrir áður en menn setja slík ákvæði inn í almenn lög. Þess vegna er mjög mikilvægt fyrir Alþingi Íslendinga að klára að byggja upp grunninn sem á að byggja lögin á.

Þá er rétt að geta þess að Samfylking og Vinstri græn hafa sömu sjónarmið í stefnum sínum svo ekki verður betur séð en að meiri hluti sé að myndast fyrir málinu á þinginu eins og ég gat um. Ef svo er að Sjálfstæðisflokkurinn hefur nú fallist á að ganga þetta langt með opinbert eignarhald á auðlindum í sérlögum, sem ég efaðist um í upphafi vegna umræðu þingmanna flokksins, ætti mönnum ekki að verða skotaskuld úr því að samþykkja sambærileg efnisleg ákvæði í stjórnarskrá.

Varðandi ákvæði um lágmarkseign annarra opinberra aðila eða sveitarfélaga á auðlindum sem þegar eru í þeirra eigu, þá á ekki að vera erfitt að setja slík ákvæði í stjórnarskrá og er þar um réttari aðferðir að ræða eins og ég hef getið um. Við eigum að opna á að gerðar verði breytingar í þessa veru við stjórnarskrárfrumvarp okkar framsóknarmanna, enda er ekki mikið hald í slíku ákvæði í sérlögum af þessu tagi því að frá þeim má víkja með sérlögum hverju sinni ef Alþingi kýs svo.

Í frumvarpi iðnaðarráðherra er heimilt að veita tímabundinn afnotarétt af auðlindanýtingu til allt að 65 ára í senn. Þar er um afar langan tíma að ræða, ég vek athygli á því. Til að mynda er yfirleitt miðað við 30–50 ár í afskriftatíma virkjana. Það má því segja að þetta jafngildi nánast ótímabundnu leyfi, þannig að ég tel mjög mikilvægt að fara yfir þennan gríðarlega langa tíma. Það má auðvitað velta því fyrir sér hvort einhver tilgangur er í þessu. Við framsóknarmenn erum þeirrar skoðunar að Landsvirkjun eigi að vera í eigu þjóðarinnar. Er eitthvað á döfinni í stjórnarflokkunum að opna fyrir einkavæðingu Landsvirkjunar? Það væri gaman að heyra viðhorf hæstv. ráðherra hvað það varðar.

Þá er lagt til að forsætisráðherra verði falið að skipa nefnd til að fjalla um endurgjald fyrir afnotarétt í eigu ríkisins en hæstv. forsætisráðherra fer þegar með það umboð varðandi nýtingu réttinda í þjóðlendum. Skal nefndin einnig huga að því með hvaða hætti verði valið á milli þeirra sem áhuga hafa á að nýta auðlindirnar. Þessi nefnd á að skila tillögum 1. mars 2009. Um þetta er það að segja að í frumvarpi Jóns Sigurðssonar, fyrrverandi iðnaðarráðherra, um breytingu á lögum nr. 57/1998, um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, með síðari breytingum, er kveðið á með skýrari hætti hvernig valið verði á milli þeirra sem áhuga hafa á að nýta auðlindir. Þarna er því um tvíverknað að ræða en mér vitanlega kom ekki fram í umræðum um frumvarpið í fyrra nein gagnrýni á þessa útfærslu, enda hafði náðst þverpólitísk sátt um þær tillögur í nefnd iðnaðarráðherra sem skipuð var í apríl 2006 og skilaði af sér viðamikilli skýrslu í október eins og hv. þingmenn þekkja.

Í þriðja lagi er lagt til að kveðið verði á um að fyrirtæki sem reka starfsemi á orkusviði sem byggir á sérleyfum, þ.e. raforkuflutningi, raforkudreifingu og rekstri hitaveitu, skuli a.m.k. vera að tveimur þriðju hlutum í eigu opinberra aðila. Þetta er í samræmi við ákvörðun um sölu hlutar í Hitaveitu Suðurnesja í fyrra og í ágætu samræmi við almenna reglu í hlutafélagalögum. Þar eignast einkaaðili að vísu fyrir rest tæpan þriðjungshlut í Hitaveitu Suðurnesja og þar með væntanlega í auðlindum sem Hitaveita Suðurnesja á. Það breytir því ekki að sala á rúmlega 15% eignarhlut til einkaaðila hnekkir alls ekki eða raskar á nokkurn hátt samfélagslegu forræði yfir þessari eign sem var að tæplega 85% hluta í eigu sveitarfélaga suður frá. Þar kom sala annarra sveitarfélaga til sem breytti þessari stöðu og ég hef sagt að það hefði kannski verið rétt, miðað við þegar ríkið keypti Landsvirkjun og gekk til samninga við Akureyri og Reykjavíkurborg um það atriði, að það hefði auðvitað mátt gera þetta svona eftir á hinsegin því að þarna kom inn aðili sem bauð bæði hærra en nokkur átti von á og skapaði mikla samkeppni um þennan hlut Suðurnesjamanna. Suðurnesjamönnum er auðvitað mikið í mun að þetta mál komist á öruggan grundvöll.

Ég vil nefna af því að ég hef áhyggjur af einu sem ég las hér, það varðar 12. gr. frumvarpsins en þar segir að hitaveita skuli ávallt vera að lágmarki að tveimur þriðju hlutum í eigu opinberra aðila. Er hægt að sjá í frumvarpinu að aðeins sé átt við veitufyrirtæki — ég vil spyrja hæstv. iðnaðarráðherra um þetta atriði — sem hafa sérleyfi eða nær ákvæðið jafnframt samkvæmt laganna hljóðan til þeirra 200 hitaveitna sem talað er um á bls. 7 og einnig þeirra hitaveitna sem bændur kunna að vilja setja upp í framhaldinu í

dreifbýli og annars staðar þar sem opinberir aðilar sjá sér ekki grundvöll fyrir rekstri hitaveitna? Er það ætlan hæstv. iðnaðarráðherra að þjóðnýta þessar 200 einkahitaveitur og banna byggingu nýrra hitaveitna? Mig langar að biðja hæstv. iðnaðarráðherra að skýra þetta atriði fyrir mér, hvort menn séu að stíga þarna skref sem væru mjög ófarsæl, (Forseti hringir.) því að margar þessar litlu hitaveitur eru mjög mikilvægar. Þær eru í einkaeign, í sameign og í hlutafélögum, þannig að ég held að það væri vont skref.

[17:16]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég fagna því frumvarpi sem hér er komið fram og lýsi yfir stuðningi við meginefni þess. Ég minni á að í sumar sem leið sendi þingflokkur Frjálslynda flokksins frá sér ályktun um þennan málaflokk. Hann lagðist gegn áformum sem þá voru uppi um einkavæðingu Hitaveitu Suðurnesja og skoraði á ríkisstjórnina að hætta við sölu á hlut ríkisins og að sveitarfélögin ættu sinn hlut áfram. Í ályktuninni eru dregin fram meginatriði í stefnu þingflokks Frjálslynda flokksins til málsins sem frumvarpið tekur á og ég vildi í örstuttu máli, virðulegi forseti, rifja það upp þannig að fyrir liggi sú pólitíska meginlína sem þingflokkurinn hefur markað.

Áður en til einkavæðingar getur komið í orkugeiranum þarf í fyrsta lagi að liggja fyrir að hagsmunir neytenda séu tryggðir með því að komið hafi verið á raunverulegri samkeppni milli margra aðila í framleiðslu og sölu. Í öðru lagi þarf að tryggja með löggjöf hagsmuni þjóðarinnar með því að tryggja að til hennar renni arður af nýtingu orkunnar í formi afgjalds eða leigu. Í þriðja lagi þarf að tryggja sanngjarnan hlut íbúa einstakra landsvæða og héraða í afgjaldi af þeirri orku sem þar er að finna og hlut þeirra í þeirri atvinnuuppbyggingu sem af orkunýtingunni leiðir. Þessi þrjú atriði leggjum við til grundvallar stefnumörkun í þessum málaflokki, sem felur í sér að við skilgreinum þessar auðlindir sem þjóðareign. Afraksturinn renni til þjóðarinnar og til þeirra íbúa eða héraða þar sem viðkomandi auðlind er, þ.e. tvíþætt markmið. Í þriðja lagi leggjum við hins vegar áherslu á að sjálf nýtingin á auðlindinni, atvinnustarfsemi sem þarf til að búa til verðmæti úr auðlindinni, sé fyrst og fremst á hendi einkaaðila. Við teljum að það sé ekki endilega verkefni opinberra aðila að reisa virkjun og reka eða reisa atvinnufyrirtæki sem nota raforku og eiga þá starfsemi og reka.

Virðulegi forseti. Til þessa hefur ríkið unnið að slíkum framkvæmdum vegna þess hve virkjunarframkvæmdir eru dýrar og að í íslensku þjóðfélagi hafa ekki verið þeir aðilar sem hafa ráðið við að reisa og eiga slík mannvirki. Nú eru breyttir tímar í þessum efnum. Að okkar mati er ekkert sem mælir gegn því, að því tryggðu að réttindin séu klár og skýr þjóðareign og samningur um nýtingu þeirra liggi fyrir, að einkaaðilar hasli sér frekar völl á þessu sviði en orðið er. Ég sé ekkert sem mælir gegn því ef einkaaðilar vilja reisa tiltekna virkjun og hafa sjálfir annast samninga og fundið kaupendur að þeirri raforku og ef þeir ná samningum við eiganda réttindanna, þ.e. ríkisvaldið, um afgjald og nýtingu. Það er ekkert athugavert við það eða neitt sem mælir því í gegn að einkaaðilarnir séu í þeirri atvinnustarfsemi.

Ég minni á sjávarútveginn í þessu sambandi, virðulegi forseti, þar sem sú meginlína hefur orðið ofan á, þótt það sé ekki í stjórnarskrá þá er það í lögum, að nytjastofnar við Ísland eru skilgreindir sem sameign þjóðarinnar. Af því leiðir hins vegar ekki að nýtingin sjálf sé ríkisfyrirtækja. Sjávarútvegsfyrirtækin eru auðvitað einkaaðilar og það er eðlilegt.

Ég vildi draga þetta fram, virðulegi forseti, þannig að það lægi ljóst fyrir að þau sjónarmið sem þingflokkurinn hefur sett fram í þessum efnum falla algerlega saman við meginsjónarmiðin í frumvarpinu sem hæstv. iðnaðarráðherra gerði grein fyrir í upphafi umræðunnar.

Ég er þó ekki alveg tilbúinn til að samþykkja, með hæstv. iðnaðarráðherra, að gefast upp við að snúa til baka óheillaþróuninni sem leiddi til þess að þriðjungurinn af eignarhlut Orkuveitu Suðurnesja er kominn úr opinberri eigu. Ég held að frumvarpið eigi að vera altækt í þeim efnum og eigi að ná til allra þessara fyrirtækja, líka þeirra sem ríkið eða sveitarfélögin eiga ekki að fullu.

Það kann að vera að huga þurfi að réttindum þeirra sem eiga hlut í Hitaveitu Suðurnesja í dag og eru ekki opinberir aðilar. Löggjöf sem mundi mæta þeim sjónarmiðum sem ég set fram yrði að vera sanngjörn gagnvart þeim eigendum. Ég teldi t.d. vel hægt að setja ákvæði í löggjöfina um að þessi eignarhlutur verði leystur til ríkisins og setja upp gerðardóm til að ákvarða verð. Þar er algeng aðferð sem ríkið hefur beitt og er vel hægt að nota í þessu tilviki. Ég hef enga trú á að sú málsmeðferð muni á nokkurn hátt stangast á við ákvæði stjórnarskrárinnar og eignarréttarákvæði hennar. Þó kann að vera nauðsynlegt að gera þetta, að mínu viti, til þess að ekki komi gat í löggjöfina sem óhjákvæmilega myndast við þá stöðu sem er í dag á eignarhaldi í Hitaveitu Suðurnesja.

Í öðru lagi mundi ég velta fyrir mér og vilja að skoðað yrði vandlega í þinglegri meðferð málsins hvort nægjanleg trygging sé að þessi fyrirtæki verði alltaf a.m.k. að tveimur þriðju hlutum í eigu ríkis og sveitarfélaga. Það kann að vera rétt sem hér var bent á fyrr í umræðunni, að það að opna fyrir að þriðjungs hlutdeild gangi út úr opinberri eigu setji af stað þróun sem ekki er ætlast er til að verði. Til að koma í veg fyrir það tel ég nauðsynlegt að skilja á milli eignaraðildar að fyrirtækinu og réttinda sem fyrirtækið á þannig að alltaf sé tryggt að ekki verði hægt að selja þessi réttindi frá fyrirtækinu eða fénýta í gegnum þriðjungs utanaðkomandi eignaraðildar.

Ég vil fagna ákvæði í 1. gr. frumvarpsins og samhljóða ákvæði í 8. gr. sem segir að við ákvörðun um hverjum skuli veittur afnotaréttur skuli gæta jafnræðis. Þetta er ákvæði sem ég tel tryggja að við lendum ekki í sömu stöðu þegar réttindum til nýtingar verður úthlutað, sem ég hygg að muni fyrst og fremst verða á höndum einkaaðila, líkt og gerðist í sjávarútveginum, að menn lendi í þeim ógöngum sem þeir eru komnir út í með tilheyrandi niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Hún fann að þessu atriði málsins, að kerfi sem er notað til að úthluta réttindum brjóti gegn jafnræðisreglunni. Ég tel að þetta lagaákvæði tryggi að þær reglur sem verða síðan settar um ráðstöfun réttindanna leiði ekki til þeirrar ógæfulegu stöðu sem við erum komin í varðandi sjávarútveginn. Þess vegna fagna ég þessu ákvæði frumvarpsins, virðulegi forseti.

Ég tek undir athugasemdir formanns Framsóknarflokksins um hve lengi tímabundinn afnotaréttur getur varað, þ.e. allt að 65 ár. Mér finnst það býsna langur tími. Ég held að það þurfi að líta á það mál þótt auðvitað þurfi þeir sem reisa virkjanir og þurfa að kaupa réttindi eða leigja til þess að nýta vatn að hafa nokkuð rúman tíma til að standa undir fjárfestingunni og greiða niður. En 65 ár eru mjög langur tími, einnig í samhengi sem hingað til hefur verið stuðst við í tengslum við afskriftartíma virkjana. Sá tími hefur verið 30 ár og 40 ár og þetta er í a.m.k. lengri kantinum hvað það varðar.

Virðulegi forseti. Ég þarf ekki að bæta miklu við það sem fram er komið til að lýsa viðhorfum mínum og þingflokks Frjálslynda flokksins til þessa máls. Ég vil þó segja að lokum að eftir að hafa lesið þetta frumvarp og greinargerðina og skoðað málið frá öllum hliðum fæ ég ekki séð og get ekki tekið undir það sem fram kom í máli hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar, að þetta mál kunni að brjóta í bága við ákvæði stjórnarskrárinnar hvað varðar sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaga og eignarréttindi annarra aðila, takmörkun á þeim. Þvert á mót tel ég, hvað varðar sveitarfélögin, að stjórnarskrárákvæðið sem hann vísaði til segi einungis að þeim málum skuli skipa með lögum. Þess vegna getur löggjafinn sett lagaákvæði um málefni sem varða sveitarfélögin og hv. þingmenn geta farið í gegnum þau lög, sem eru margvísleg og á mörgum sviðum. Þau geta mælt mjög ítarlega fyrir um skyldur sveitarfélaga til að inna af hendi þjónustu og kvaðir um hvernig málum skuli háttað. Hægt er að veita heimildir til einstakra ráðherra um að setja nákvæm fyrirmæli um útfærslu á þeim kvöðum sem lagðar eru á sveitarfélögin. Fyrst menn telja að löggjöf eins og t.d. grunnskólalögin standist ákvæði stjórnarskrárinnar hvað varðar sveitarfélög þá er víðs fjarri að rökstuðning megi finna fyrir því að þetta frumvarp gangi eins langt. Það mælir síður fyrir um verkefni sveitarfélaga en grunnskólalögin gera. Ég er algerlega ósammála þeim sjónarmiðum og kannast ekki við neina dóma í þá átt að ætla megi að lagaákvæði um takmörkun á framsali eignarréttindanna sem í dag eru í höndum opinberra aðila séu líkleg til að stangast á við ákvæði stjórnarskrárinnar. Þvert á móti eru hygg ég býsna margir sem færa rök á hinn veginn fyrir því að þessi málsmeðferð verði dæmd góð og gild, ef til þess kæmi að leita yrði til dómstóla með þennan lagatexta.

Virðulegi forseti. Ég læt stuttri ræðu minni um þetta mál lokið en ítreka almennan stuðning þingflokksins við meginmarkmið málsins.

[17:29]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni góðar undirtektir hans og þingflokks hans við þetta frumvarpi. Það er ákaflega mikilvægt að hafa breiðan stuðning við það. Ég er sammála hv. þingmanni varðandi það atriði sem hann ræddi um stjórnarskrá og sveitarfélög. Hv. þingmaður tók dæmi af skólanum. Löggjafinn og ríkisvaldið hafa heldur betur haft afskipti af skipan skólamála í sveitarfélögum. Ef það gengur gagnvart sveitarfélögum þá hlýtur þetta að ganga framvegis.

Ég bendi hv. þingmanni jafnframt á að ef sú röksemd væri rétt, að þarna væri brotin stjórnarskrá og sveitarfélaganna þá vaknar spurningin: Mætti nokkuð frekar setja lög um aðskilnað varðandi fyrirtæki sem sveitarfélögin eiga, þ.e. orkufyrirtæki? Hv. þingmaður tók í sama streng og annar þingmaður talaði um í dag, þ.e. varðandi ákvæði um að heimilt sé að þriðjungur af þeim fyrirtækjum sem starfa samkvæmt sérleyfi geti verið í eigu markaðsaðila. Hv. þingmaður taldi að með því móti væri unnt að komast í orkulindirnar. En það er misskilningur.

Það liggur ljóst fyrir, samkvæmt þessu frumvarpi, að sérleyfisfyrirtækin mega ekki eiga orkulindir. Undanþágagnvart því eru fyrirtæki, sem hv. þingmaður ber örugglega fyrir brjósti, eins og Orkubú Vestfjarða, með veltu undir tveimur milljörðum. En eignarhaldsákvæðin gilda líka um það þannig að það er algerlega skotið loku fyrir þá hjáleið sem hv. þingmaður nefndi.

Mér þótti hv. þingmaður frjálslyndur þegar hann talaði um orkuframleiðsluna. Auðvitað er það þannig í dag samkvæmt EES-reglum að sérhver innan EES-svæðisins má reisa og reka orkuvirkjun. Þannig eru lögin í dag.

[17:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir upplýsingar og leiðrétta misskilning minn varðandi möguleika á eignarhaldi einkaaðila á opinberum orkufyrirtækjum. Þá liggur það fyrir og þarf ekkert að óttast neitt í þeim efnum.

Auðvitað er það rétt hjá honum að ég ber sérstaklega fyrir brjósti hag Orkubús Vestfjarða líka vegna þess að mér er það enn þá minnisstætt þegar var verið að búa það fyrirtæki til þá var það hugsjón allra Vestfirðinga að búa það fyrirtæki til, stofna það, fá samþykkt lög um það og það lögðu allir sínar eignir inn í orkubúið, hvort sem það voru rafveitur, hitaveitur eða virkjanir og öll réttindi. Öll réttindi til nýtingar orku á Vestfjörðum eru í eigu Orkubús Vestfjarða.

Það væri dálítið sárgrætilegt ef mál þróuðust með þeim hætti að þetta rynni út úr höndunum á fulltrúum almennings eða Vestfirðinganna sjálfra og nýtingin á þessum réttindum yrði með öðrum hætti en til var ætlast þegar þetta var gert. En ég er nú glaður að heyra að hæstv. ráðherra hefur girt fyrir alla möguleika á því að láta þessi mál þróast í óefni.

Það má vel vera að það sé frjálslyndi að tala fyrir því að einkaaðilar stundi atvinnurekstur í orkugeiranum eins í og öðrum þáttum samfélagsins. En það er bara tímanna tákn. Auðvitað hefur margt breyst á undanförnum áratugum í þá veru að þar sem áður hið opinbera var eini aðilinn sem gat staðið fyrir því að veita tiltekna þjónustu og byggja hana upp þá geta það aðrir núna og við eigum ekkert að neita okkur um það, virðulegi forseti. Við eigum að tryggja almannahagsmuni.

[17:33]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru alveg gild rök sem hv. þingmaður telur hér fram að áður fyrr var það þannig að enginn hafði

fjárhagslegt bolmagn til þess að byggja upp orkuvirkin nema ríkið og síðar sveitarfélögin. Nú er allt annað uppi. Ég bara ítreka það sem ég sagði áðan: Svona eru reglurnar á EES-svæðinu og við höfum svo sem séð með hvaða hætti þær hafa brotist fram hér í hinu íslenska orkuumhverfi.

Ég vil svo segja það að ég er alveg sammála hv. þingmanni um að Orkubú Vestfjarða er fyrirtaks fyrirtæki og ég hef eins og hv. þingmaður áhuga á að efla það fyrirtæki. Ég hef séð hvernig það hefur sinnt þörfum Vestfirðinga. Ég tel til dæmis nauðsynlegt fyrir það fyrirtæki og eigendur þess að skoða með hvaða hætti það geti aukið sína orkuframleiðslu til þess að auka afhendingaröryggi á Vestfjörðum. Hv. þingmaður hefur nú lagt fram fyrirspurnir sem ég á ósvaraðar um það.

Til gamans get ég þess, af því hv. þingmaður er að velta fyrir sér hjáleiðum til þess að komast inn í auðlindirnar, að eins og staðan er núna, af þeim fyrirtækjum sem eru í eigu ríkisins og sinna orkumarkaðnum þá er í þeim öllum að finna ákvæði sem gera það óheimilt nema með sérstakri samþykkt, lagabreytingu, reyndar tvöfaldri samþykkt Alþingis að selja þau. Í lögum um í Landsvirkjun og Rarik er beinlínis sagt að þau eigi að vera í eigu ríkisins. Það þyrfti þá væntanlega að breyta þeim lögum og síðan þyrfti að taka ákvörðun í fjárlögum um sölu í kjölfarið ef menn færu þá leið. Það gildir ekki um Orkubú Vestfjarða út af sögunni sem hv. þingmaður rakti. Ríkið og sveitarfélögin lögðu þarna saman og út af aðkomu sveitarfélaganna þá er ekkert slíkt inni í lögunum. Þannig að eins og staðan er núna þá er þessi leið fullkomlega fær varðandi þetta ríkisfyrirtæki þó að sjálfsögðu, ef um væri að tefla hlut ríkisins, þá þyrfti það að koma fyrir þingið í formi að minnsta kosti 6. gr. ákvæðis.

[17:36]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Hér er til 1. umr. frumvarp hæstv. iðnaðarráðherra til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Þetta frumvarp lætur ekki mikið yfir sér. Það er svokallaður bandormur og geymir aðeins nokkrar greinar um hvern þann lagabálk sem verið er að breyta. Engu að síður er hér um algjört grundvallarmál að ræða sem töluvert hefur verið til umræðu á undangengnum áratugum.

Vegna þess að frumvarpið er svokallaður bandormur er ekki beinlínis beint markmiðsákvæði í löggjöfinni heldur fer markmiðssetningin fram í einstökum lögum sem liggja að baki og síðan áframhaldandi í þeirri vinnu sem fram undan er í frekari lagasmíð. Engu að síður fela þær breytingar sem þarna koma fram í sér tvær grundvallarbreytingar á orkumarkaði, í fyrsta lagi það atriði sem hefur verið til umræðu sérstaklega í dag og það er framsalið, framsal auðlinda, nýtanlegra vatnsréttinda og hins vegar það sem ég ætla kannski að ræða frekar um hér og nota ræðutíma minn að mestu leyti til, sá aðskilnaður sem kveðið er á um á milli samkeppnisþátta og einkaleyfisþátta sérstaklega vegna þeirra fyrirtækja sem jafnframt eru í hitaveiturekstri.

Það hefur óskaplega mikið gerst á stuttum tíma á orkumarkaði. Það sem við höfum helst verið að ræða í þjóðfélaginu til lengri tíma er litið þegar orkumál eru til umræðu er í hvað eigi að nýta orkuna, hvernig eigi að fara með hana til lengri tíma, hvort það eigi að vera ákvæði í stjórnarskrá um þjóðareign auðlindarinnar og svo framvegis. En við höfum ekki fram að þeim tíma er ný raforkulög voru sett horft sérstaklega á þann hugsanlega markað sem gæti orðið með rafmagnið.

Vegna þess að þetta frumvarp, þessi bandormur er svona vaxinn þá erum við að fjalla hér um mjög ólíka hluti á sama tíma. Við erum annars vegar að fjalla um hápólitískt mál og stórkostlegt lagalegt álitamál og það er hvernig eigi að tryggja aðgang að auðlindinni og hins vegar erum við að tala um grundvallaratriði í því að fyrirtækjum í landinu á sviði orkumála sé sköpuð jöfn skilyrði.

Í haust og sumar, þegar deilur stóðu sem hæst í Reykjavíkurborg og enduðu með því að þáverandi meiri hluti sprakk, nýr meiri hluti komst til valda og hann sprakk líka og enn er nýr meiri hluti tekinn við, þá var rótin að þeim deilum sem þá urðu í raun sú hvernig ætti að fara með fyrirtæki í svokölluðum blönduðum rekstri, hitaveiturekstri og rafmagnsframleiðslu. Þetta er mál sem verið hefur mjög til umfjöllunar á meðal þessara fyrirtækja þótt það hafi ekki fram að þeim tíma ratað svo hressilega í hina pólitísku umræðu vegna þess að þegar raforkulögin voru sett þá var hitaveituþátturinn alveg skilinn eftir. Tilskipun Evrópusambandsins er að því tilliti til dálítið óvenjuleg fyrir okkur Íslendinga að hún fjallar fyrst og fremst um rafmagnsframleiðslu. Hún fjallar auðvitað ekki um hitaveitur. Ég trúi því að þetta sé að hluta til vegna þess að í raun er ekki slík starfsemi svo víða í heiminum. En það má á margan hátt segja að sú hitaveitustarfsemi sem hér er og hafði verið rekin fram að þeim tíma með raforkuframleiðslunni, þ.e. að menn litu mjög mikið á þetta sem það sama hérna heima á Íslandi fram að því að þessi raforkulög voru sett. Þess vegna held ég að þegar þessi orkumarkaður var settur í gang og menn fóru að keppa sín á milli á smásölumarkaði sem við teljum reyndar mörg að sé að mörgu leyti erfitt við þau skilyrði sem við erum með hér þá var mjög bagalegt að fyrirtækin voru svo ólík að þessu leyti. Sum voru með hitaveituframleiðslu. Önnur voru eingöngu með raforkuframleiðslu og það voru efasemdir uppi um hjá sumum að það væri hægt að aðskilja þetta með skýrum hætti.

Svo þegar kemur að því að menn deila um það hvert sé hlutverk opinberra fyrirtækja, hvenær þau eigi að vera í áhætturekstri erlendis — ég ætla ekki að fara yfir alla þá umræðu — þá þurfti sérstaklega að horfa til þess hvernig þessi fyrirtæki voru skipulögð. Þá erum við að horfa sérstaklega til þessara fyrirtækja sem hafa hitaveitu og raforkuframleiðslu. Ég held að með þessu frumvarpi sem hæstv. iðnaðarráðherra hefur hér lagt fram sé að verulegu leyti lagað þetta vandamál sem þarna skapaðist. Ég fagna því alveg sérstaklega ákvæðum frumvarpsins og vegna þess að ég er að tala hérna um aðskilnaðinn þá held ég að þau muni reynast okkur mjög vel í því að koma lagi á þennan markað til þess að menn geti síðan haldið áfram að þróa þessi félög áfram okkur til hagsbóta.

Síðan er það hitt atriðið sem ég vil taka til umræðu hér og það er þetta ákvæði í 1. gr. frumvarpsins sem varðar svokallað framsalsbann. Þetta hefur verið mjög mikið til umræðu hér í dag og það er alveg augljóst að það eru skipt-

ar skoðanir hjá ýmsum um hvernig með þetta eigi að fara. Ég er hlynnt frumvarpinu eins og það liggur fyrir með þeim fyrirvörum að það eru náttúrlega ákveðnir hlutir sem væntanlega verða til umræðu í iðnaðarnefnd eins og alltaf er. Það þarf að leyfa hinni þinglegu meðferð að njóta sín í þessu frumvarpi eins og öllum öðrum. En ég held að ákvæðið um þennan tímabundna afnotarétt til 65 ára sé jákvætt.

Þegar horft til þess hversu gríðarlegar fjárfestingar eru hér að baki — ég hjó eftir því að bæði hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson og hv. þm. Guðni Ágústsson töldu að hér væri um mjög langan tíma að tefla. Þetta er nefnilega mjög afstætt. Auðvitað er um langan tíma að tefla þegar maður ber 65 ár saman við til dæmis ýmsa aðra samninga sem gerðir eru á markaði. En þá ber að líta til þess að þegar um er að ræða svona gríðarlega miklar fjárfestingar sem liggja að baki þá verða menn að hafa töluverðan tíma til þess að borga fjárfestinguna til baka og hafa af henni einhvern hag. Í mínum huga er þetta því alveg ágætis tímalengd og ég vil alls ekki sjá hana neitt styttri en þetta.

Ég bendi á að í Noregi hefur mikið verið rætt um hinn svokallaða „hjemfallsretten“ sem þeir kalla svo í Noregi og við getum að einhverju leyti svona borið það saman við það sem við erum að gera hér. Þar hafa menn stuðst við 60 ár. Vandinn hins vegar við allar svona tímasetningar er alltaf þegar kemur að lokum tímabilsins og menn fara að velta því fyrir sér hvort einhver hætta sé á því að menn gangi á auðlindina í lokin. Hæstv. iðnaðarráðherra nefndi til sögunnar sérstaklega, að mig minnir, jarðgufuvirkjanir og hvort hætta sé á því að menn mundu ganga frekar á auðlindina í því, keyra hana harkalega svona undir lokin. Ég hef ekki sérstakar áhyggjur af því vegna þess að fyrir utan allt regluverkið sem við erum að setja og bæta hér við þá er mikið eftirlit haft með orkuframleiðslu. Við erum með sterkar eftirlitsstofnanir á þessu sviði sem hafa það að markmiði að fylgjast með því að allt fari fram með réttum hætti og það mundi aldeilis eiga við í þessu tilviki.

Eins vil ég taka fram að í þessu frumvarpi eru ákvæði um að nánari reglur eigi eftir að líta dagsins ljós um hvernig með þetta eigi að fara og í því sambandi held ég að ágætt sé að líta til þess hvernig hægt sé að tryggja að ekki verði um sóun að ræða í lok þessa tímabils.

Í Noregi á orkuverið þegar sérleyfistímanum lýkur að skila byggingum og vélum í fullu og rekstrarhæfu lagi. Leyfishafa er ekki skylt að endurbæta eða uppfæra orkuverið en það verður að vera í góðu lagi miðað við þær kröfur sem giltu þegar orkuverið var byggt. Þó verður það að uppfylla gildandi kröfur hverju sinni svo sem varðar rafmagnsöryggi og svo framvegis.

Ég nefni þetta bara sem dæmi um það hvernig menn hafa horft á þetta annars staðar. Ég held að við eigum að reyna að læra eins mikið og við getum af grannþjóðunum með það. Engu að síður held ég að þegar komi að því að útfæra þessa samninga þá verði að passa alveg sérstaklega vel upp á þetta og eins þau ákvæði sem verða væntanlega í þessum samningum, hvernig er farið með það, þ.e. að passa upp á að engin hætta verði á að menn fari einhvern veginn að versla með það sín á milli sem ég held að sé engin hætta á. En þetta er eitt af þessum atriðum sem ég held að menn hljóti að skoða í þessari reglugerðarvinnu.

Í fyrstu greininni vil ég líka benda á 4. málsgreinina um að gæta skuli jafnræðis þegar ákveðið er hver fær afnotaréttinn. Þá vaknar náttúrlega spurning þegar um er að ræða auðlindir eins og hér sem eru að meginhluta til nú þegar í eigu opinberra aðila. Og, nota bene, það er ekkert verið að hagga með þessu frumvarpi á neinn hátt þeim réttindum sem eru þegar hjá einkaaðilum. Ég held að það sé mjög mikilvægt að það komi fram. Þótt við séum að tala um og velta því fyrir okkur hvernig við gerum þetta núna þá erum við náttúrlega alltaf þegar við erum að tala um orkumálin að undirbúa okkur undir það að fá síðan út úr því sem við gerum — hvaða skoðun sem við höfum á því hvernig eigi að nýta orkuauðlindir — en við erum að hugsa um það samt sem áður að skapa svigrúm til þess að við Íslendingar höldum okkar samkeppnisstöðu og þá er ég ekki bara að tala um stórframleiðslu heldur á öllum sviðum þegar kemur að orkuframleiðslunni.

Við skulum ekki gleyma því að þessi fyrirtæki hafa innanbúðar gríðarlega mikla þekkingu og í kringum þessi fyrirtæki hefur skapast mikil þekking í landinu sem er út um allt þjóðfélag, þ.e. verkfræðingar, tæknifræðingar, iðnaðarmenn og svo framvegis. Verkfræðideildin upp í Háskóla og víðar hafa byggst upp af þeirri þekkingu sem þarna er og það er skylda okkar að allar reglur sem um þetta mikilvæga mál eru settar gæti þess að þarna er um grundvallarauðlind að ræða fyrir íslensku þjóðina til skemmri og lengri tíma, algjör grundvallarauðlind sem við verðum að fara vel með og verðum að passa og verðum að nýta skynsamlega þegar við teljum að þörf sé á því.

En atriðið sem mig langaði til að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra sérstaklega út í kemur fram í bráðabirgðaákvæði I um nefnd á vegum forsætisráðherra sem hefur það verkefni að fara nánar yfir það hvernig eigi að snúa sér í þessum málum og hvernig eigi að fara með það þegar á að velja aðila, þ.e. hvernig eigi að velja þann sem tekur þá við auðlindinni þennan takmarkaða tíma, hvort ráðherrann hafi velt því fyrir sér hvaða sjónarmið gætu þar helst verið uppi fyrir utan auðvitað þau jafnræðissjónarmið sem berlega koma fram í frumvarpinu.

Eins langar mig til að ræða örlítið við hæstv. iðnaðarráðherra um það hvernig þessi löggjöf, þetta frumvarp lítur á hinn þátt þessara orkufyrirtækja sem er dreifing og flutningur. Nú liggur fyrir að dreifingin og flutningurinn er allt öðrum reglum búinn heldur en hinn þátturinn. Hér er um einkaleyfi að ræða, bæði sérleyfi og einkaleyfi í þessum tilvikum. Þessi fyrirtæki geta ekki átt neinar auðlindir til dæmis og þeirra er fyrst og fremst að gæta að því hvernig uppbyggingu dreifikerfis og flutningskerfis er háttað. Það er ekkert gert ráð fyrir neinum einkaaðilum þarna inni. Engu að síður er í raforkulögunum ákvæði um það að ef flutningsfyrirtæki telur að það geti hvorki né vilji einhverra hluta vegna byggja upp flutningsnet á einhverjum ákveðnum stað þá geti aðrir aðilar gert það. Slíkt ákvæði er ekki að finna í dreifikaflanum. En á margan hátt má spyrja sig að því af hverju það mætti ekki alveg eins vera þar. Ég átta mig stundum ekki alveg á þessum mun. Af hverju mætti ekki að hugsa sér það á þeim nótum líka? Þetta getur skipt verulegu máli.

Fyrst hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi að honum þætti ekkert athugavert við að einkaaðilar kæmu inn í landið og byggðu virkjun og nýttu hana til einhverrar starfsemi sem þeim hentaði svo lengi sem auðlindin væri hjá ríkinu og menn mundu þá bara gera samning til 65 ára um það hvernig þeir ætluðu að snúa sér í því þá kemur að því að það þarf að byggja línu. Þá er ekkert augljóst að einkaaðilinn gæti gert þetta með þessum hætti nema flutningsfyrirtækið segi að það muni ekki taka þátt í þeim kostnaði og bjóði þá einkaaðilanum að gera það. En þá lendum við hins vegar í vandræðum með dreifinguna.

Þess vegna beini ég því til hæstv. iðnaðarráðherra hvort hann telji samt ekki svona til lengri tíma litið að það sé í sjálfu sér allt í lagi, ef við horfum bara á reglurnar sem gilda í landinu og alla þessa lagaumgjörð, að ef einkaaðilar sjá hag sinn í því að taka einhvers konar verkefni frá upphafi til enda — og það þyrfti ekki einu sinni að tengjast flutningskerfinu og ef það gerði það mundi það ekkert gera annað heldur en að bæta það — er nokkuð því til fyrirstöðu í sjálfu sér að slíkt sé gert? Og væri þá ekki ástæða til að skoða til dæmis þennan dreifiþátt hvað þetta varðar?

Að (Forseti hringir.) öðru leyti vil ég segja að ég veit að hv. iðnaðarnefnd mun fara vel yfir þetta mál og ég hlakka til að taka þátt í umræðunni frekar.

[17:51]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Bara til þess að svara í skjótu bragði því sem hv. þingmaður spurði mig um þá er svarið nei, ég sé ekkert í fljótu bragði sem mælir gegn því. Hins vegar á ég svolítið erfitt með að sjá rökin fyrir því að slík staða kynni að koma upp í lögunum um það hvernig Landsnet á að fjármagna sig. Það segir t.d. alveg skýrt að þegar leggja þarf nýjar flutningslínur sem þurfa að þjóna mjög stórum fyrirtækjum þá er kostnaðurinn við það í reynd greiddur með flutningsverðinu. Það kemur alveg skýrt fram í lögunum til að tryggja það að almenningur greiði ekki kostnaðinn af því t.d. þegar stóriðja er reist í einhverjum landsfjórðungi og þarfnast orku, tilgangurinn er sá að tryggja það að almenningur greiði ekki fjárfestingarkostnaðinn sem felst í því að reisa flutningslínur fyrir slíkar framkvæmdir.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að það er óljóst ákvæði í raforkulögum sem heimilar að í því tilviki þegar Landsnet ekki sinnir þessu og sennilega þegar ágreiningur kemur hugsanlega upp um verð, þá sé þessi möguleiki uppi. Hann hefur aldrei verið nýttur og hann er óljós í lögunum. Ekkert slíkt varðar hins vegar dreifikerfið. En það er allt í lagi að skoða þetta. Ég sé ekki alveg hinar praktísku ástæður sem kæmu upp, hafi ég skilið hv. þingmann rétt, því að hún talaði bæði um flutning og dreifingu. Ég fæ ekki alveg skilið aðstæðurnar sem gætu komið upp sem kölluðu á það. En það er allt í lagi að skoða svona ákvæði, það er allt í lagi að skoða þetta.

Ég fagna því síðan að hv. þingmaður hefur ekki sömu áhyggjur og komu fram hjá flokksbróður hennar fyrr í dag, hv. þm. Pétri H. Blöndal, að sú aðferð sem lögð er til í frumvarpinu muni leiða til þess að auðlindirnar verði svo hart keyrðar að úr hófi fari. Hún skilur það af því að hún hefur þekkingu á þessum málum að það eru mjög sterkar eftirlitsstofnanir sem fylgjast með því að svo verði ekki gert. Hún skilur það líka, sem er jákvætt, að frumkvæði einstaklinganna fær notið sín í gegnum heimildina til þess (Forseti hringir.) að leigja og leyfa afnot af auðlindunum.

[17:53]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti, Það er alveg rétt að það dæmi sem ég tók er ekkert endilega mjög praktískt akkúrat á þessari stundu. Ég nefndi reyndar dreifingu líka þótt ákvæði sé ekki um þetta í raforkulögunum hvað varðar dreifinguna en það er alveg hægt að hugsa sér að sú staða kæmi upp að við vildum halda þessu opnu. Ég held nefnilega að það sé ástæða til að vekja athygli á þessu ákvæði raforkulaganna vegna þess að við erum að setja hér reglur um eignarhald á þessu flutningsfyrirtæki og dreifiveitunum. Við erum búin að ákveða að það eigi að meginstefnu til að vera í eigu opinberra aðila. Vitað er að það eru arðsemiskröfur á flutningsfyrirtækinu og það eru líka arðsemissjónarmið hvað varðar dreifinguna.

Þess vegna segi ég að þegar við horfum á verkefni sem hugsanlega gætu komið upp, ég get nefnt t.d. netþjónabú þar sem gera þarf einhverjar styrkingar og breytingar, og vegna þess að hæstv. iðnaðarráðherra nefndi sérstaklega að það sé ekki hugmyndin í þessum lögum að almenningur borgi fyrir línur og það er alveg hárrétt, þá getur vel verið að það sé ekki verra þegar menn koma inn í landið og velta þessu fyrir sér bæði vegna þess hvað hlutirnir taka langan tíma o.s.frv. að horfa á þessi mál í heilu lagi og vera ekki með einhverjar reglur sem þvælast fyrir í því. Að horfa bara á þetta frá upphafi til enda vegna þess að þarna á milli, í dreifingunni og flutningnum, koma allt reglur en eru hinum megin, sitt hvorum megin við. Auðvitað er það vegna þess að um er að ræða samkeppnisrétt öðrum megin og opinbera aðila og einkaleyfi hinum megin. En það er alveg hægt að hugsa sér tilvik þar sem þetta er bara gríðarlega praktískt atriði. Þess vegna segi ég, bara til að horfa lengra fram í tímann, að það sé alveg ástæða til þess í þeirri löggjöf sem við erum að fara að setja núna, (Forseti hringir.) í því frumvarpi sem við erum með í smíðum, að horfa á þær aðstæður sem gætu hugsanlega komið upp.

[17:56]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Grundvallarhugmyndin að baki því að flutningskerfið sé í eigu ríkisins og að veiturnar, orkufyrirtækin í sveitarfélögunum, hafa ýmist einkaleyfi í tilviki hitaveitu eða sérleyfi í tilviki rafdreifiveitu er sú að þarna sé náttúruleg einokun. Með öðrum orðum að samkeppni sé ekki viðkomið á þessu sviði og það er þess vegna sem þessu eignarhaldi er með þessum hætti farið.

Ég sé í sjálfu sér ekkert, svo ég sletti nú dönsku sem samstarfsráðherra „på stående fod“ á móti því að mál eins og hv. þingmaður færir hér fram verði leyst með þessum hætti. Það hefur ekki nema ein áhrif á heildarkerfið allt saman. Við vitum að út af því að Ísland er strjálbýlt land og tiltölulega fámennt, við erum fámenn þjóð í stóru landi, og

það er sennilega ástæðan fyrir því að flutnings- og dreifikostnaður er tiltölulega hár hér á landi þó að orkuverðið sjálft sé lágt og meira að segja mjög lágt í samanburði við önnur lönd.

Ég sé auðvitað í hendi mér að hv. þingmaður er að velta því fyrir sér að ef hér skapaðist ákveðið atvinnutækifæri þá gæti verið gott fyrir viðkomandi fyrirtæki að vera utan við þetta kerfi og kosta sjálft flutning og þess vegna það sem við mundum geta skilgreint sem dreifilínu af því það yrði hugsanlega á lægra verði. Ég þori ekki að segja mun lægra verði en það er hugsanlegt að hægt sé að sýna fram á að það yrði lægra en ella. Það er væntanlega þetta sem vakir fyrir hv. þingmanni. Ég segi bara sem byggðaráðherra, að ef hægt er að sýna mér leiðir til þess að stuðla að því að sett séu á stofn fyrirtæki á hinum ýmsu svæðum landsins, þá er ég til í að skoða það og miklu meira en það. Ég er reyndar þeirrar skoðunar að ríkið eigi að koma miklu sterkar inn í það að veita slík tækifæri en það bíður annarrar umræðu.

Að því er varðar spurningu úr fyrri ræðu hv. þingmanns, um nefndina sem forsætisráðherra á að skipa um leiðir, þá á fyrst og fremst að gilda jafnræði og það er þessarar nefndar að fara yfir öll þau sjö atriði sem Friðrik Már Baldursson lagði fram í álitsgerð sinni (Forseti hringir.) til að tryggja að nýtingin verði með hagkvæmum hætti.

[17:58]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þykist viss um að þessi nefnd undir forsætisráðuneytinu muni skoða einmitt þau sjónarmið sem komu fram í þessu ágæta plaggi frá Friðriki Má Baldurssyni. Og ég vil líka benda á, vegna þess sem ég sagði í ræðu minni að við höfum verið að ræða orkumál um töluverðan tíma, að ástæða er til að nefna að alls kyns nefndir hafa verið í gangi í langan tíma til að skoða þessi mál. Ég nefni auðlindanefndina frá árinu 2000 sem fjallaði reyndar um auðlindir í víðu samhengi og kannski meira á þeim nótum sem hv. þm. Pétur Blöndal gerði í dag, þar var talað um rafsegulbylgjur og allt mögulegt, og síðan var önnur nefnd sem Karl Axelsson hæstaréttarlögmaður veitti forstöðu sem fjallaði sérstaklega um vatnsafl og jarðvarma. Þegar við fjöllum um þessi mál ættum við að geyma með okkur það sem kemur fram í niðurstöðum beggja þessara nefnda þótt það sé kannski ekki alveg sambærilegt á öllum sviðum en þó kom þar margt mjög athyglisvert fram sem ástæða er til að staldra við.

Að öðru leyti ætla ég ekki að hafa frekari orð um þetta en ítreka það sem ég sagði áðan að mér finnst margt gott í þessu frumvarpi og ég held að það geti hjálpað okkur til að skapa þá ró sem við þurfum að ná um þessi orkufyrirtæki og hjálpar okkur vonandi við að sjá þau tækifæri sem búa í orkufyrirtækjunum og þeim möguleikum sem þau geta haft til framtíðar.

[18:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að við getum öll verið sammála um að hér er stórt mál á ferðinni. Eða angi af stóru máli. Þau eru kannski ekki mörg sem koma fyrir Alþingi þessi árin sem snerta stærra svið, þ.e. hvernig farið er með þessar mikilvægu auðlindir, eignarhald á þeim og lagaumgjörð um nýtingu þeirra.

Varðandi þetta frumvarp má segja að tilgangurinn sé góður og göfugur, að reyna að tryggja, eins og ég skil það og vil skilja frumvarpið, sameign þjóðarinnar á þessum auðlindum eftir því sem það er talið lagalega tækt, að tryggja forræði opinberra aðila og setja mörk á þá starfsemi sem er bundin sérleyfum eða einkaleyfum. Frumvarpið er tilraun í þeim efnum og hefur þann yfirlýsta tilgang og nær honum í þeim skilningi að settar eru upp vissar girðingar gagnvart t.d. innrás eða innkomu einkaaðila. En línan er dregin á ákveðnum stað. Vandi málsins er í mínum huga fólginn í því að þetta er málamiðlun. Um leið og menn segja: Það er mikilvægt að tryggja að opinberir aðilar, ríki og sveitarfélög, eigi a.m.k. tvo þriðju í flutningsfyrirtækinu og dreifiveitum þá reisa menn girðinguna þar og þá er opið fyrir einkaaðila inn að henni, eignarhald upp að einum þriðja.

Það er einnig mikilvægt að menn átti sig á því að í reynd gæti að mestu leyti orðið um einkavæðingu að ræða á framleiðslufyrirtækjunum að öllu leyti nema því að það yrði að skilja eftir einhvers konar eignarhaldsfélag um virkjunarréttinn eða „auðlindina“ sem á 65 ára fresti hefði forræði á að ráðstafa henni, þ.e. að því tilskildu að nýtingarrétturinn væri leigður einkaaðilum. Á mannamáli þýðir þetta að Landsvirkjun, Rarik, Orkubú Vestfjarða, Hitaveita Suðurnesja, öll þau virkjunarréttindi og allur sá rekstur sem þar er í dag, gæti farið yfir í hendur einkaaðila ef menn stofnuðu eignarhaldsfélög um virkjunarréttindin og leigðu til 65 ára. Það er mjög mikilvægt að menn hafi þetta bara á hreinu. Meira er það ekki sem þessi lög tryggja í reynd. Þegar kemur að hinum endanum, flutningunum og dreifingunni sem lúta lögmálum náttúrulegrar einokunar, eins og hæstv. ráðherra réttilega nefndi hér áðan, er eignarhaldið varið að tveimur þriðju en einkaaðilar gætu sömuleiðis komið þar inn upp að þriðjungi.

Mál getur í sjálfu sér snúist upp í andhverfu sína. Ætli það væri ekki þannig að í dag mundu menn hika við að hefja einkavæðingu þessara mikilvægu opinberu fyrirtækja óskiptra og í einu lagi. Þar með koma einkaaðilarnir að auðlindinni eins og mistökin með Hitaveitu Suðurnesja hafa dregið svo hressilega fram í dagsljósið. En hvernig verður umræðan ef þessi aðskilnaður verður knúinn fram og þessi lög sett? Munu þá ekki einhverjir segja þetta allt í lagi? Það er búið að bjarga auðlindinni, 65 ára reglan, eignarréttarreglan um tvo þriðju, nú geta einkaaðilarnir komið og tekið til hendinni, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði í og með áðan.

Við nálgumst málin frá báðum hliðum og skoðum allar mögulegar útkomur í því. Þess vegna er mjög mikilvægt að stjórnvöld gefi skýr svör um hvers er að vænta í þessum efnum af þeirra hálfu. Ég spyr mig t.d. að því: Hvers vegna í ósköpunum er fyrirtækið Landsnet haft þarna inni? Hvers vegna í ósköpunum er opnaður sá möguleiki að einkaaðili komi þar inn að 1/3? Ég skil 4. gr. þannig, þar sem talað er um flutningsfyrirtækið með ákveðnum greini í eintölu. Það getur ekki annað verið en Landsnet. Það er það sem það heitir í dag. Við höfum átt um það orðastað áður, ég og hæstv. iðnaðarráðherra. Af hverju er það ekki tekið út úr

þessu samhengi og því bara slegið föstu í eitt skipti fyrir öll að það verði sjálfstætt opinbert fyrirtæki í eigu ríkisins og við því verði ekki hróflað? Að mínu mati á það ekki að fara inn í þetta samhengi því að það er í algerlega sérstakri stöðu. Þetta er vegakerfi raforkunnar um landið, þetta er næsti bær við það að fara að tala um að einkavæða Vegagerðina, opna á að einkavæða hana að þriðjungi.

Ég spyr mig líka að því: Hvers konar vandræði mun það skapa ef einkaaðilar koma inn í þennan einkaleyfisbundna einokunarrekstur að einum þriðja? Það mun ekkert skapa nema vandræði. Sambúð þeirra við hið opinbera eignarhald, þó í þessum hlutföllum sé, mun ekki leiða til neinnar gæfu. Það eru að mínu mati mistök að opna fyrir þetta. Þarna ætti eignarhaldið einfaldlega að vera 100%.

Þótt það standi ekki fyrir dyrum á næstunni og ríkisstjórnin hafi það ekki endilega á stefnuskrá núna, hvað sem líður landsfundarályktun Sjálfstæðisflokksins, að fara að hefja einkavæðingu Landsvirkjunar — fyrri ríkisstjórn hafði það beinlínis á prjónunum eins og við munum og af og til var nú vitnað hér í ummæli fyrrv. hæstv. iðnaðarráðherra Valgerðar Sverrisdóttur í þeim efnum að ríkisstjórnin sæi ekki fyrir sér að hið opinbera ætti Landsvirkjun eitt um alla framtíð, gott ef það var ekki bara tímasett að reiknað yrði með að einkavæðingin hæfist á árinu 2007 eða 2008.

Í ákvæði til bráðabirgða II er afar athyglisverð klausa. En þar er sagt:

„Iðnaðarráðherra skal beita sér fyrir endurskoðun á sérlögum um orkufyrirtæki, þar sem m.a. verði tekið til skoðunar hvort hægt sé að fella þau brott að hluta eða öllu leyti. Við þá vinnu skal m.a. haft samráð við fjármálaráðherra og eigendur …“

Í sérlögunum stendur í dag að Landsvirkjun sé í eigu ríkisins og að Rarik sé í eigu ríkisins. Það þarf að fara fyrir Alþingi ef því á að breyta. Yrðu þessi lög öll felld niður og hlutafélagalög eða lög um opinber hlutafélög giltu væri staðan breytt. Þess vegna spyr maður sig: Er eitthvað á bak við þessi áform um endurskoðunina? Getur hæstv. iðnaðarráðherra fullvissað okkur um að engin slík einkavæðingaráform séu á prjónunum? Það væri tímaskekkja í dag og gengi algerlega á skjön við þróun almennra viðhorfa í samfélaginu. Þökk sé m.a. REI-klúðrinu og þeirri uppreisn, undir forustu Svandísar Svavarsdóttur, sem gerð var gegn því sem þar átti að gerast hefur orðið grundvallarbreyting hvað það snertir að nú hafa menn almennt ímugust og skömm á því að vera að hleypa þröngum sérhagsmuna- og einkagróðasjónarmiðum inn í þennan viðkvæma málaflokk. Menn vilja ekki samkrull milli hins opinbera eignarhalds og einkaaðila. Ég fullyrði að ef gerð yrði skoðanakönnun í dag mundi hún sýna að sennilega 4/5 hlutar þjóðarinnar a.m.k. væru þeirrar skoðunar að þessu væri langbest borgið í höndum opinberra aðila, enda er það auðvitað þannig. Þá á að hafa löggjöfina í samræmi við það og ekki elta ólar við ýtrustu og þrengstu sjónarmið frjálshyggjupostula sem koma hér upp á köflum. En ég fagna því þó að það má jafnvel ætla að það sé minnihlutasjónarmið í Sjálfstæðisflokknum, að þeir séu frekar fáliðaðir hv. þingmenn Sigurður Kári Kristjánsson, Pétur Blöndal og fylgismenn. Mér fannst miklu víðsýnni viðhorf koma fram, t.d. í máli hv. 9. þm. Norðausturkjördæmis, Ólafar Nordal, í þessum efnum.

Ég tel ákaflega mikilvægt að hafa það líka í huga að um er að ræða afar helgar og mikilvægar sameignir þjóðarinnar, þ.e. þessar auðlindir. Þær eru það huglægt og eins í hinu stóra samhengi, jafnvel þótt einkaeignarréttur sé til staðar eða afnotaréttur í tilteknum skilningi og okkar réttur hafi þannig þróast gegnum aldirnar. Ég minni á, og þarf væntanlega ekki að brýna hæstv. iðnaðarráðherra í því, að vatn er ekki einkaeign. Menn hafa afnotarétt af vatni samkvæmt gildandi lögum. Vatn er ekki bara sameiginleg auðlind okkar Íslendinga, það sem hér fellur til, heldur sammannleg auðlind. Sameinuðu þjóðirnar vilja skilgreina vatn þannig, rétt eins og að andrúmsloftið okkar og lofthjúpurinn yfir Íslandi er ekki bara eign okkar sameiginlega, hann er hluti af sammannlegri auðlind. Vatn og andrúmsloft eru óumflýjanleg nauðsyn og undirstaða alls lífs á jörðinni, allrar þróunar lífríkisins. Maðurinn sem tegund hefur engan rétt til að setja sig einan í herrasæti í þeim efnum. Þar erum við hluti af lífríkinu og þróuninni og eigum að muna eftir því.

Við vorum þvinguð undir samkeppnisreglur Evrópusambandsins með innleiðingu orkutilskipana og þá urðu grundvallarbreytingar á því hvernig við nálguðumst þessi mál og hvaða augum við litum þau. Fram að því var augljóst samkvæmt íslenskum rétti að þetta var skilgreint sem almannaþjónusta. Rafmagn var ekki venjuleg vara og heitt vatn var ekki venjuleg vara í íslenskum rétti fyrr en þessi nýju viðhorf fóru að ryðja sér til rúms. Það sást m.a. af því að á fyrirtækin sem fengu rétt til nýtingar voru lagðar ríkar almannaskyldur. Landsvirkjun hafði einkarétt til að reisa stórar virkjanir en hún hafði líka skyldur sem hún átti að leggja á móti þeim réttindum sem hún fékk í þágu allrar þjóðarinnar. Hver var skyldan? Að sjá um og tryggja að í boði væri næg orka í þágu almannahagsmuna, almennings, iðnaðar og atvinnulífs.

Menn hugsuðu þetta þannig að arðurinn kæmi af starfseminni og nýtingunni en að eigandinn, ríkið og þjóðin, þyrfti ekki að sjúga hann út úr rekstrinum sem slíkum heldur væri miklu mikilvægara að tryggja að þessi gæði væru í boði og stæðu öllum til boða. Þessi nálgun hefði betur fengið að haldast vegna þess að við okkar aðstæður er það auðvitað eins og hver annar fáránleiki að troða samkeppnisreglum upp á þetta svið, reglum sem sniðnar eru að samkeppnismörkuðum í viðskiptum með almennar vörur eða þjónustu þar sem slík lögmál geta talist gilda. Hér eiga þau ekki við. Þetta er starfsemi sem lýtur náttúrulegri einokun að langstærstum hluta og mikil vandkvæði eru fólgin í að reyna að innleiða samkeppnishugsunina meira að segja í framleiðsluþáttinn, þótt flutningur og dreifing lúti öðrum reglum. Hvers vegna? Jú, vegna þess að fyrirtækin eru í þannig aðstöðu að viðamikið regluverk, reglusetningu og eftirlit þarf til þess að hlutirnir fari ekki úr böndunum, að menn okri ekki í krafti sinnar náttúrulegu einokunar. Þá eru sett tekjumörk og sett upp eftirlitskerfi og allt þetta brölt sem menn baksa við hér og þar, sem hefur gengið svona og svona.

Ég sakna þess að hér skuli ekki samhliða til umfjöllunar a.m.k. tvennt í viðbót. Það eru ákvæði í stjórnarskrá íslenska lýðveldisins um hina almennu sameign og mögulega sérlög sem útfæra grundvallarhugsunina um þjóðareignina, um hina félagslegu sameign slíkra efnislegra auðlinda og

náttúrugæða, sem draga mörkin gagnvart afnotarétti einkaaðila. Þannig held ég að við ættum að ganga frá þessu. Við ættum að hafa þrenns konar fyrirkomulag eða ákvörðunarheimildir, þ.e. stjórnarskrána og möguleg sérlög, þá meina ég almenn sérlög, almenns eðlis um þjóðareign almennt þar sem sameignirnar væru skilgreindar. Síðan væru það lög af þessu tagi sem beindust að nýtingarþættinum.

Ég minni á einn þátt enn í þessum efnum sem við skulum ekki gleyma. Það eru umhverfisáhrifin, umhverfismálin og umhverfisþátturinn. Við skulum horfast í augu við að nýtingunni tengjast í mörgum tilvikum einhver allra erfiðustu og umdeildustu mál í okkar samtíma, umhverfisáhrifin, mögulegar og í sumum tilfellum sorglega miklar umhverfisfórnir samfara því að beisla orkuna og nýta hana. Ætli þjóðinni þyki það ekki máli skipta í þágu hverra nýtingin er og hver hefur af henni arð? Ætli það geti ekki skipt máli hvort menn sætta sig við þær fórnir sem þarf að færa á móti ef ljóst er að það sé í almannaþágu og þjóðin öll sem eigandi fái arðinn en ekki einkagróðaöflin? Sporin hræða í þeim efnum. Ég held að við ættum að forðast að fara lengra út í fenið en menn eru komnir nú þegar. Við ættum að reyna að gangast við mistökunum og leiðrétta hina fáheyrðu aðgerð sem farið var út í þegar hlutur í Hitaveitu Suðurnesja var seldur með þeim skilyrðum að einkaaðilar keyptu. Langeinfaldasta leiðin í þeim efnum er að ríkið bjóðist til að kaupa hlutinn til baka og leysa alla niður úr snörunni. Þá getur það ágæta fyrirtæki fallið undir þessi lög (Forseti hringir.) eins og öll önnur.

Sem sagt, herra forseti, að mörgu er að hyggja í þessu máli. Fyrir okkar hönd boða ég það (Forseti hringir.) að við áskiljum okkur allan rétt til að leggja til breytingar á málinu. Það er margt gott í því en það má gera betur og þarf að gera betur.

[18:15]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Þó að við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon séum í ýmsum atriðum sammála að því er varðar félagslegt hlutverk ríkisins er ákveðinn munur á grundvallarnálgun okkar til margra hluta. Ég gengst sem jafnaðarmaður við hinu samfélagslega hlutverki ríkisins en hef einnig mikla trú á því sem við getum kallað frumkvæði og framtak einstaklingsins og fyrirtækja á markaði. Ég held að menn sjái í þessu frumvarpi eins konar samþættingu þessara tveggja sjónarmiða.

Ég er í fyrsta lagi með frumvarpinu að tryggja að hvað sem á dynur séu a.m.k. lög í landinu sem tryggja að eignarhald á auðlindinni breytist ekki frá því sem nú er. Í annan stað er ég um leið að reyna að greiða því leið að fyrirtæki og einstaklingar geti þó hugsanlega í krafti nýtingarleyfisins látið á það reyna hvort þeim takist að skapa auð og verðmæti sem öðrum tekst ekki.

Hv. þingmaður kemur með ákveðna nálgun varðandi sérleyfisfyrirtækin sem lagt er til að verði saman með það sem nú er undir einkaleyfi og sérleyfi. Hann bendir á að með því að leggja fyrir í lögum að eignarhaldið skuli vera að 2/3 hlutum í eigu opinberra aðila sé í reynd verið að greiða leið fyrir því að einhver þriðjungur komist út á markað. Það er rétt skilið hjá hv. þingmanni. Hins vegar er það þannig að þetta tryggir að félagslegt forræði er til staðar á þessari nauðþurftaþjónustu, það er algjörlega klárt. Það er líka rétt hjá hv. þingmanni að alls konar opinberar kvaðir liggja á þessari tegund þjónustu og þetta er nú ekki fýsilegur fjárfestingarkostur.

Þarna er verið að fara sömu leið og fylgja fordæmi því sem er í vatnsveitulögunum (Forseti hringir.) nema það er gengið skemmra.

[18:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Það er rétt, og ég tek undir það sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi í þeim efnum, að mér finnst sjálfsagt mál að skoða að færa það hlutfall til samræmis við þetta.

Ég geri alls ekki lítið úr því að það sé mikilvægt sem varnaraðgerð, ef maður býst við hinu versta, að tryggja þetta 2/3 hluta eignarhald, ég geri ekki lítið úr því. En ég sé líka hættuna á að menn gagnálykti og segi nú: Þá er allt í lagi að einkaaðilarnir komi þarna inn að 1/3. Ég held að það muni skapa vandræði og ég held að við værum betur laus við það. Helst vildi ég sjá að þar væri það í gadda slegið að þessi þjónusta, þessi starfsemi, væri opinber.

Ég trúi líka á frumkvæði og frelsi og framtak einstaklingsins, alveg grjótharður trúmaður á það, (Gripið fram í.) en ég segi líka: Það er hægt að virkja það, það hefur verið gert oft með glæsilegum árangri í opinberum fyrirtækjum eins og í einkafyrirtækjum. Það vinnur nefnilega líka fólk í opinberum fyrirtækjum, fólk sem vinnur vel og samviskusamlega. Hvers vegna var Orkuveita Reykjavíkur svona spennandi og eftirsóknarverð? Var það af því að hún var einkahlutafélag? Nei, það var af því að þar vinnur gott starfsfólk sem leggur metnað í vinnu sína og er ekkert að velta því fyrir sér hvort það stendur hf. eða eitthvað annað aftan við nafnið á fyrirtækinu.

Það er leiðindamálflutningur sem alltaf gengur út frá því að menn vinni ekki vinnuna sína, hugsi ekki heila hugsun, að heilinn í þeim virki ekki nema þeir vinni hjá einkaaðilum. Hvað á þetta að þýða? Er það nú ekki einmitt þannig að við sjáum að þarna hefur byggst upp verðmæt þekking og mikilvæg starfsemi í því rekstrarformi sem þar hefur verið og reynst okkur vel, reynst okkur alveg ágætlega. Þess vegna eru menn svona gráðugir í þetta, sumir hverjir, af því að þarna er verðmæt þekking inni.

Gleymum svo ekki hinu að frá hinni hliðinni er það almenningur sem að uppistöðu til hefur byggt upp þessi fyrirtæki sem notendur, hefur borgað reikningana áratugum saman og það er þaðan sem verðmætin eru komin sem hafa gert þetta að verðmætum fyrirtækjum, byggt upp þekkinguna, fjárfestingarnar o.s.frv. Hvernig sem við nálgumst málið er gífurlega mikilvægt (Forseti hringir.) að ganga hægt um gleðinnar dyr og virða þessa stöðu.

[18:20]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef sem iðnaðarráðherra aldrei skrifað undir neina gjaldskrá öðruvísi en láta skoða það rækilega hvort þau rök sem flutt eru til hækkunar standist eða ekki, oft efast um það en ég hef alltaf haft rangt fyrir mér. Staðreyndin er einfaldlega sú að samkvæmt því regluverki sem

Alþingi bætti við raforkulögin 2003 eru fyrirtækin mjög hart keyrð við að byggja upp starfsemi sína, það er einfaldlega þannig. Ég reyni að gæta hags neytenda, ég tel eigi að síður að fyrirtækin séu með tekjumörkum og öðru svo hart keyrð að þau eigi fullt í fangi með að byggja upp eðlilega þjónustu. Ég á því ákaflega bágt með að sjá einhvern á markaði vilja koma inn í dreifingu eða flutningsþáttinn, það verð ég nú að segja.

Ég vísa svo til þeirra umræðna sem hér voru fyrir nokkrum árum um vatnsveitur. Niðurstaðan varð þar, ég held við harkaleg mótmæli hv. þingmanns, að sveitarfélag getur framselt fyrirtæki rekstur vatnsveitu, svo fremi sem fyrirtækið sé, eins og það er orðað í lögunum, að meiri hluta í eigu sveitarfélaga. Hér er gengið lengra, þ.e. það er ekki krafist meiri hluta heldur aukins meiri hluta. Ég held að það séu tíu ár, ég man það samt ekki alveg, síðan þetta var samþykkt hér á þingi, eitthvað svoleiðis. Ekki nokkurt einasta fyrirtæki eða einstaklingur hefur sýnt nokkurn áhuga á að eignast part í þessu. Af hverju? Vegna þess að arðurinn af þessu er svo lítill. Arðurinn, það sem þeir mega taka út úr rekstrinum til þess að byggja sig upp, dugar ekki þessum fyrirtækjum. Ég hef sagt það hér á Alþingi að ég telji að endurskoða eigi fyrr raforkulögin með tilliti til þessa heldur en fram kemur í bráðabirgðaákvæði með lögum — minnir mig að það hafi átt að klárast fyrir 2010. Ég hef sagt að ég vil gera það fyrr vegna þess að ég tel að þörf sé á því. Ég tel að við verðum að skoða það hvort sveitarfélögin sem eiga þessi fyrirtæki hafi ekki þörf fyrir að hafa meiri tekjur til þess að geta byggt kerfið betur upp. Það er allt á tapi í dag.

[18:22]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Bara í sambandi við vatnið má ég þá minna á að sá varnarsigur sem vannst í því máli vannst eftir mjög harða baráttu hér á þingi. Frumvarpið var miklu verra þegar það kom í sinni upprunalegu mynd. Það var stöðvað hér, ef ég man rétt, í tvígang og loksins tókst þó að ná því fram að naumasta meirihlutaeignarhald á vatnsveitunum var þarna tryggt.

Af hverju ætli menn hafi t.d. verið áhyggjufullir af vatnsveitunum þó svo að enginn kunni að hafa haft áhuga á því að koma þarna inn? Það var m.a. vegna þess að sporin hræddu frá Bretlandi þar sem menn höfðu verið í æfingum að hætti Thatcher að einkavæða vatnsveitur og járnbrautarteina með skelfilegum árangri. Þar sneri þetta þannig að einkaaðilinn komst upp með að draga mikinn arð út úr starfseminni, hélt ekki við kerfunum. Þetta fór allt að mígleka, járnbrautirnar fóru út af og það var allt í veseni. Svo urðu menn að koma til baka og fara að setja peninga inn í hið einkavædda kerfi af því að þetta gekk ekki upp.

Ég er alveg sammála hæstv. iðnaðarráðherra að því leyti til, og það skapar mér engin vandamál meðan eignarhaldið er alfarið opinbert, að tekjumörkin séu þá höfð það rúm að tryggt sé að þessu sé vel við haldið og endurnýjað og vel byggt upp — það er mikilvægt í raforkutilvikinu þannig að afhendingaröryggið sé fullnægjandi og að sjálfsögðu í hinu tilvikinu líka. Það er m.a. af þeim ástæðum sem mér er svo annt um að Landsnet verði sjálfstætt fyrirtæki alfarið í eigu ríkisins eða opinberra aðila, af því að þannig held ég að það sé best komist hjá og sneitt hjá öllum deilum um að að því marki sem það fær kannski rýmkuð tekjumörk er það til þess að byggja kerfið upp, og það er engin hætta á því að einkaaðili sé þar á bak við og ætli sér að ná í 1/3 af gróðanum.

Ég hef miklar efasemdir um að það sé yfir höfuð vit í því að opna þessa leið fyrir einkaþátttöku (Forseti hringir.) þó ekki sé nema að 1/3 hluta.

[18:24]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég tek undir með síðasta hv. ræðumanni. Bæði er hér á ferðinni eitt af stærri málum þingsins nú í vetur og eins hitt, eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði réttilega, er tilgangurinn með því sannarlega göfugur. Þetta er merkisdagur og full ástæða til að fagna því frumvarpi sem hæstv. iðnaðarráðherra flytur. Ég held að mér sé óhætt að segja að við jafnaðarmenn, við í Samfylkingunni, séum stolt af okkar ágæta iðnaðarráðherra og býsna montin af því merkilega máli sem hann flytur eftir tiltölulega skamman tíma í embætti í flóknu og að mörgu leyti erfiðu viðfangsefni, eignarhaldi á auðlindum á Íslandi og nýtingu þeirra, stóru deilumáli sem hann nú auðsjáanlega hefur náð víðtækri sátt um: að tryggja eignarhald almennings á þeim auðlindum sem við enn eigum í gegnum ríkið og í gegnum sveitarfélögin og höfum tök á.

Fyrir okkur jafnaðarmenn er hér um mikið grundvallaratriði að ræða, afstaða okkar til eignarhalds á auðlindum er sannarlega einn af hornsteinum jafnaðarstefnunnar, sú skoðun okkar að auðlindir eigi að vera í almannaeigu, ekki bara orkuauðlindir heldur auðlindir almennt, og að tryggja eigi jafnan aðgang að þeim og gera arðsemiskröfu til þeirra sem eigi að nýtast til samfélagslegra verkefna, til þeirrar þjónustu sem við viljum eiga saman, velferðarþjónustunnar. Sannarlega hefði það verið gæfulegra ef við hefðum til að mynda hagað ráðstöfun okkar á fiskinum í sjónum með einhverjum líkum hætti.

Við hljótum nú, þegar við stöndum frammi fyrir áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, að hugleiða hvort það hafi ekki einfaldlega verið rangt á sínum tíma að festa ekki enn betur í lög að framsalið á aflaheimildunum í sjónum væri tímabundið og tryggt að eignarhaldið væri enn kirfilegar en er í gildandi lögum eign almennings og þjóðarinnar og að þjóðin gæti gert til þeirra auðlinda sinna kröfur um arð og endurheimt auðlind sína með reglulegum hætti og ráðstafað henni á ný á jafnræðisforsendum til þeirra sem nýta vildu.

Sannarlega getur hið sama átt við um ýmiss konar önnur takmörkuð gæði sem rétt væri að ráðstafa með því að selja aðgang að því og tryggja jafnan aðgang en þannig að framsalið sé aldrei varanlegt heldur ávallt tímabundið og gefi okkur þess vegna kost á því að endurskoða ráðstöfun auðlinda með reglulegu millibili eða takmarkaðra gæða, svo sem eins og fjarskiptarása í lofti eða loftslagskvóta eða hvað það er nú annað sem menn hafa í þessu efni bent á að nýta mætti með þeim hætti og við þekkjum m.a. úr umræðunum í kringum auðlindanefndina.

Í þessu ljósi er það skref sem hér er verið að stíga býsna merkilegt og sögulegt ef þetta verður að lögum á yfirstandandi þingi. Þetta er nú, að ég hygg, mitt sjötta þing og ég

held að ég megi segja að ég hafi ekki setið önnur þing þarfari ef tekst að gera þetta að lögum nú fyrir vorið.

Því hefur líka oftlega í þeirri umræðu verið hreyft að allra best væri ef sérstaklega væri haldið utan um arð eða afgjald af slíkum sameiginlegum eignum almennings, til að mynda í ákveðnum sjóði — auðlindasjóð hafa menn talað um og fjallað um og skrifað um. Hér nokkuð sunnar á hnettinum þekkja menn t.d. auðlindasjóð sem kallaður er „sjóðurinn handa komandi kynslóðum“ og ég held að endurspegli skemmtilega þá hugsun sem í því felst, þá hugsun að sannarlega séu auðlindirnar sameign okkar en ekki bara sameign okkar sem nú lifum heldur sameign Íslendinga og þá einnig hinna ókomnu kynslóða og það sé því skylda okkar að ganga þannig frá og búa þannig um hnútana að við framseljum ekki þær auðlindir sem við höfum fengið í vöggugjöf með varanlegum hætti heldur tryggjum að það sé tímabundin ráðstöfun.

Þó að mönnum kunni að þykja 65 ár langur tími, og það hefur verið nefnt hér í umræðunni, er rétt að halda því til haga að í frumvarpinu er það aðeins sett sem hámarkstími á framsali heimildanna og eins hitt að þó að framselt væri til svo langs tíma kemur það þó sannarlega aftur og aftur gefst tækifæri til þess að ráðstafa því út frá þeim sjónarmiðum sem þá eru uppi. Það er rétt sem kom fram hjá hv. þm. Ólöfu Nordal að um er að ræða miklar fjárfestingar til þess að virkja þessar auðlindir sem iðulega eru afskrifaðar á áratugum og jafnvel allt að 65 árum. Við höfum séð hér í þinginu áður arðsemisútreikninga á stórum fjárfestsingarverkefnum í orkuiðnaði sem einmitt hafa verið að horfa til svo langs tíma þannig að það er eðlilegt að fyrir því sé svigrúm að framselja til svo langs tíma þó að það megi taka undir að æskilegt væri að framsalið gilti jafnan til umtalsvert skemmri tíma.

Hæstv. iðnaðarráðherra stóð frammi fyrir því viðfangsefni í haust að ráða fram úr þeirri stöðu sem uppi var í sumar. Þegar hlutirnir tóku að hreyfast í orkuiðnaðinum sáu menn að löggjafinn og iðnaðarráðherrar höfðu vanrækt að ganga þannig frá málum að tryggt væri að hagsmunir almennings væru öruggir og eignarhald okkar á auðlindunum. Í kringum allan darraðardansinn í kringum REI og kaup einkaaðila inn í Hitaveitu Suðurnesja og öll þau ævintýri sem menn þekkja varð þetta ljóst. Það er vegna þess að fyrir ekki mörgum árum innleiddum við alveg nýja skipan í raforkumálum. Í stað þess að einvörðungu opinber fyrirtæki gætu nýtt virkjunarrétt og reist virkjanir og rekið var, með því að við undirgengumst evrópskar tilskipanir, sú skipan innleidd hér að einkaaðilar fengu heimild til að ráðast í virkjanir og eiga í ýmissi starfsemi á raforkusviði. Löggjafinn hafði ekki gætt að því við þessa breytingu að aðskilja annars vegar auðlindina sjálfa, þ.e. fallvötnin eða jarðhitann, og hins vegar virkjanirnar. Þess vegna er það lagaumhverfi sem við búum við í dag á þann veg að ef virkjun er seld er um leið verið að selja með henni auðlindina sem hún nýtir því að í núverandi lögum er engin sérstök aðgreining þar á.

Einnig varð hér árið 1998 ákaflega óheppileg breyting á lögum undir forustu Framsóknarflokksins, í lögunum um nýtingu á auðlindum í jörðu. Eignarréttur manna á námum í jörðu hafði fram að því aðeins náð niður á 400 metra dýpi. Eins og menn þekkja eru einhverjar mikilvægustu auðlindir íslensku þjóðarinnar í dag, háhitaauðlindirnar, sem yfirleitt er að finna á um tveggja kílómetra dýpi og jafnvel neðar. Þær höfðu því ekki verið á sviði einkaeignarréttarins fram að því heldur sameign okkar og allt það sem undir 400 metrum var. Með þeirri lagabreytingu eignuðust landeigendur það sem var neðar en 400 metrar og alveg niður að miðju jarðar og þar með fór nokkuð af háhitasvæðum okkar undir einkaeignarrétt, fékk einkaeignarréttarlega stöðu.

Þessar breytingar, evrópska tilskipunin og síðan lögin um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, gerðu það að verkum að við hefðum þurft fyrir margt löngu að setja einmitt þau lög sem hér eru fram komin og tryggja varanlega yfirráð almennings og eign opinberra aðila á þeim auðlindum sem við þó höfum ekki misst úr höndunum með þessum hætti eða öðrum. Það er því fagnaðarefni að á ekki lengri tíma skuli hæstv. iðnaðarráðherra hafa tekist það. Það er líka sérstakt ánægjuefni að heyra hversu víðtækan stuðning málið hefur hér í þinginu frá þingmönnum allra flokka og ekki síst þann góða skilning sem samstarfsflokkur okkar, Sjálfstæðisflokkurinn, hefur sýnt þessu máli. Það er auðvitað eðlilegt að eftir deilurnar m.a. um vatnalögin á síðasta kjörtímabili hafi ýmsir í þeirra röðum ákveðnar efasemdir um einstaka þætti í þessu frumvarpi.

Ég held þó að engin ástæða sé til þess vegna þess að það er alveg rétt sem fram kemur hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að með því að skilja milli auðlindanna annars vegar og virkjananna hins vegar er verið að skapa ákveðið tækifæri fyrir einkaaðila, fyrir einkafyrirtæki og fyrirtæki á markaði, vegna þess að hér er verið að leggja grunninn að því að almenningur í landinu og trúlega flest stjórnmálaöfl í landinu geti verið sátt við það að einkaaðilar og fyrirtæki á markaði taki í miklu meiri mæli að sér að reisa og reka virkjanir til raforkuframleiðslu og þess vegna sé það hagsmunamál þeirra sem vilja aukna markaðsvæðingu í raforkugeiranum að við einmitt stígum þetta skref, tryggjum yfirráð almennings yfir auðlindunum þannig að sátt geti tekist um aukna markaðsvæðingu og aukna þátttöku einkaaðila og fyrirtækja í þeirri starfsemi sem fram fer í raforkumálum.

Ég held að í því efni greini okkur kannski nokkuð á mig og hv. þm. Steingrím J. Sigfússon. Ég lít svo á að á Íslandi séum við búin að virkja til almenningsþarfa. Það var sameiginlegt verkefni okkar Íslendinga að virkja til okkar eigin þarfa, virkja fyrir heimili okkar og allt almennt atvinnulíf í landinu og vegna eðlis þessarar starfsemi og hins flókna eðlis raforkunnar fór best á því að það væri gert í sameiginlegum fyrirtækjum og líka vegna þess að í því fólst auðvitað ákveðið eignarhald og hagnýting á auðlindum sem ekki var krafist endurgjalds fyrir.

Þær virkjanir sem við eigum hins vegar eftir að ráðast í í framtíðinni verða fyrst og síðast í þágu orkufreks iðnaðar, oftar en ekki í þágu orkufreks iðnaðar á vegum alþjóðlegra fyrirtækja sem eru að keppa á heimsmarkaði um sölu á vöru, og ég hef enga sannfæringu fyrir því að það sé verkefni ríkisins eða sveitarfélaganna að ráðast í virkjanir fyrir slíka starfsemi. Ég held að sá tími sé kominn að við eigum þvert á móti að draga hið opinbera í hlé í slíkum framkvæmdum, hægt og rólega, ekki með neinum kollsteypum,

en kalla á það að einkaaðilar og fyrirtæki á markaði sinni þessum verkefnum í framtíðinni, líka vegna þess að sem umhverfissinni — og ég veit að margir í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði deila þeim sjónarmiðum með mér — tel ég að það sé óheppilegt að ríkið sé í senn eignaraðili að orkufyrirtækjunum, leyfisveitandi, eftirlitsaðili og sá sem tekur hinar stóru pólitísku ákvarðanir. Ég er t.d. fullkomlega sannfærður um að ef ríkisvaldinu hefði ekki verið til að dreifa sem framkvæmdaraðila við Kárahnjúkavirkjun hefði hún aldrei verið reist, og að það sé mikilvægt, einmitt vegna þeirra (Forseti hringir.) umhverfissjónarmiða sem nú hafa verið að ryðja sér til rúms, að ríkið sé ekki framkvæmdaaðilinn og gerðar verði (Forseti hringir.) sjálfsagðar og eðlilegar arðsemiskröfur til þeirra verkefna á sviði raforkumála sem fram undan eru á næstu árum.

[18:39]

Útbýting:

Breiðafjarðarferjan Baldur, 460. mál, fsp. KHG, þskj. 730.

Sala á Breiðafjarðarferjunni Baldri, 459. mál, fsp. KHG, þskj. 729.

Skýrsla Vestfjarðanefndar, 458. mál, fsp. KHG, þskj. 728.

[18:40]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp hæstv. iðnaðarráðherra um breytingar á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Eins og fram hefur komið í umræðunni í dag er þetta mál afar yfirgripsmikið og að mörgu að hyggja til þess að tryggt verði að þessum málum verði sem best komið í framtíðinni með hagsmuni bæði almennings og fyrirtækja í þessari atvinnugrein að leiðarljósi sem og með skynsamlega nýtingu og umgengni við auðlindina sem markmið.

Að sjálfsögðu er ekki hægt í stuttri ræðu að gera grein fyrir öllum þeim sjónarmiðum sem huga þarf að í þessu samhengi enda margt af því komið fram í umræðunni fyrr í dag. Ég mun því tæpa á nokkrum atriðum sem mér þykja skipta máli í þessu samhengi. Hv. iðnaðarnefnd fær síðan málið til meðferðar og mun ég sem nefndarmaður þar fá tækifæri til að skoða það til hlítar.

Ég tel ýmislegt jákvætt í þessu frumvarpi og tek sérstaklega undir með hv. þm. Ólöfu Nordal hvað varðar kröfuna um aðskilnað á milli samkeppnis- og sérleyfisþátta. Ég er hlynnt því að þarna sé skilið á milli og ætla ekki að endurtaka þau sjónarmið sem komu fram í máli hv. þingmanns en, eins og áður sagði, tek ég undir þau sjónarmið heils hugar.

Með þessu frumvarpi er verið að tryggja að eignir ríkisins verði ekki framseldar með varanlegum hætti til einkaaðila. Hins vegar er mikilvægt að það sé skýrt að hér er með engum hætti verið að hrófla við núverandi eignarhaldi einkaaðila á orkuauðlindum. Það kom mjög skýrt fram í máli hæstv. iðnaðarráðherra fyrr í umræðunni. Frumvarpið er því eins konar stefnuyfirlýsing um að eignir ríkisins verði ekki seldar núna hvað sem framtíðin kann að bera að í skauti sér.

Ég ætla að vitna í umfjöllun Morgunblaðsins þann 3. febrúar sl. um þessi mál en þar er m.a. haft eftir formanni Sjálfstæðisflokksins, með leyfi forseta:

„Geir segir mikilvægt að átta sig á því að frumvarp iðnaðarráðherra gangi ekki út á að ríkið taki til sín eignarréttindi sem það hefur ekki nú þegar. Til lengri tíma litið sé það þess vegna stefna Sjálfstæðisflokksins að nýtingar- og afnotaréttur að auðlindunum verði hjá einkaaðilum að svo miklu leyti sem það samræmist almannahagsmunum.“

Ég tek heils hugar undir þessi sjónarmið hæstv. forsætisráðherra.

Ég tek einnig undir þau sjónarmið sem fram hafa komið í umræðunni í dag hjá hv. þingmönnum Pétri H. Blöndal og Sigurði Kára Kristjánssyni hvað varðar kröfuna um eignarhald opinberra aðila á auðlindum. Ég er ekki jafnsannfærð og höfundar þessa frumvarps um það sjónarmið að hagkvæmust og best nýting auðlinda sé ævinlega tryggð með því að halda þeim í samfélagslegri eigu. Þvert á móti er það almennt skoðun mín að einkaeigandi sé líklegri til þess að bera meiri virðingu fyrir eign sinni en svo að hann gangi á hana þannig að hún skili ekki hámarksarðsemi og nýtingu. Til lengri tíma gætir hann þess að ganga sem allra best um auðlindina til þess að tryggja viðskipti til framtíðar.

Það er einnig tryggt nú þegar að opinbert eftirlit sé með umgengni um auðlindina og nýtingu hennar. Í mínum huga er það nægjanlegt. Markmið okkar allra er að tryggja sem besta umgengni og nýtingu auðlindarinnar. Ég held að hægt sé að gera það með góðu opinberu eftirliti óháð því hver eigandi auðlindarinnar er. Því má einnig halda fram að opinberir eftirlitsaðilar séu líklegri til þess að veita starfsemi í einkaeign meira aðhald en starfsemi í eigu hins opinbera, það er engum hollt að hafa eftirlit með sjálfum sér. Ég tel því að til framtíðar sé skynsamlegt að nýtingar- og afnotaréttur verði í höndum einstaklinga en að ríkið hafi regluverk sitt klárt og setji starfseminni eðlilegar skorður.

Ég vildi ítreka þessi sjónarmið sem fram hafa komið, eins og áður segir, í umræðunni í dag. Á sama tíma tek ég fram að ég tel að sú staðreynd að heimilt sé samkvæmt frumvarpinu að veita tímabundinn afnotarétt til 65 ára, vera ákveðna bót í þessu máli. Sá tími tekur að vissu leyti tillit til þeirra sjónarmiða sem ég hef rakið og er nógu langur þannig að fyrirtæki og fjárfestar geta gert langtímaáætlanir eins og nauðsynlegt er í þessum „bransa“, svo að ég sletti nú aðeins. Ég vil taka fram að mér að meinalausu hefði þessi leigutími mátt vera enn lengri.

Í greinargerð frumvarpsins er vísað til álitsgerðar sem hagfræðingarnir Friðrik Már Baldursson og Nils-Henrik M. von der Fehr unnu fyrir iðnaðarráðuneytið. Þar var þeim falið að fjalla um efni frumvarpsins með tilliti til efnahagslegra sjónarmiða og þeirra afleiðinga sem það kynni að hafa. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson fór aðeins yfir það sjónarmið fyrr í dag. Álit þeirra félaga er afar fróðleg lesning. Þar kemur fram að takmarkanir þær sem felast í frumvarpinu feli í sér ýmis hagfræðileg álitaefni. Einnig fara þeir vel yfir hverjar afleiðingar slíkra takmarkana gætu verið á auðlindina sjálfa og umgengni við auðlindina. Þeir nefna m.a. svokallaðan leigjandavanda sem þekktur er í hagfræðinni og hv. þm. Ólöf Nordal fór nokkrum orðum um í ræðu sinni. Þeir benda á að líklega þurfi að setja nánari ákvæði um framkvæmd laganna í reglugerðir og að

leggja þurfi í aðrar aðgerðir til að lögin nái markmiði sínu að fullu. Það var einnig rætt hér áðan.

Boðað er í frumvarpinu, eins og einnig kom fram í máli hæstv. iðnaðarráðherra, að tíminn frá setningu laganna til gildistöku þeirra til 1. júlí 2009 verði nýttur til reglugerðarsmíða. Það er ágætt í sjálfu sér og við bíðum þeirra reglugerða með eftirvæntingu. Ég vil þó taka fram að ég er sammála þeim sjónarmiðum sem komið hafa fram hér í dag um að best hefði verið að á þessu hefði verið tekið í lögunum sjálfum þannig að allri óvissu um þessi mál væri eytt. Við værum þá með allar staðreyndir málsins fyrir framan okkur nú þegar við fjöllum um þessa löggjöf.

Hagfræðingarnir segja skýrum stöfum að takmarkanir á eignarhaldi og framsali auðlinda hafi í för með sér neikvæð áhrif á efnahagslegt virði auðlindanna og hagkvæmni í nýtingu þeirra.

Þeir segja, með leyfi forseta:

„Takmörkun á eignarhaldi og framsali auðlinda takmarkar möguleikana á því hver nýtir auðlindirnar og með hvaða hætti það er gert. Slíkar takmarkanir hafa neikvæð áhrif á efnahagslegt virði auðlindanna og hagkvæmni í nýtingu þeirra. Hversu víðtæk þessi áhrif eru er háð því hvernig takmörkunum er háttað og hvort og þá hvernig unnið er gegn þessum neikvæðu áhrifum með ákvæðum og samningum um bætur og með reglusetningu um umgengni um auðlindirnar.“

Í áliti sínu benda þeir á ýmis atriði sem nauðsynlegt yrði að framkvæma til þess að reyna að draga úr þeim ágöllum. Frumvarpið sjálft tekur ekki á ábendingum þeirra fyrir utan boðaðar reglugerðir sem ég nefndi þannig að nú liggur ekki fyrir hvernig brugðist yrði við þessum atriðum sem þeir nefna. Hins vegar er það rétt sem ítrekað hefur komið fram í umræðunni og er boðað í ákvæðum til bráðabirgða að við gildistöku laga þessara skuli hæstv. forsætisráðherra skipa nefnd til þess að fjalla um þau atriði sem m.a. eru nefnd í áliti hagfræðinganna. Ég vil lýsa ánægju minni með það verklag og tel það afar mikilvægt. Ég bind miklar vonir við starf þessarar nefndar.

Orkufyrirtækin þurfa eins og önnur fyrirtæki að hafa stöðugleika í rekstrarumhverfi sínu og því tel ég mjög brýnt að þessum málum sé þannig fyrir komið að ekki skapist óvissa um framtíðarfyrirkomulag varðandi leigu á vatns- og jarðhitaréttindum í eigu ríkisins. Við þurfum að hlusta á sjónarmið þeirra og áhyggjur í þessu samhengi. Ég vil þá í þessu samhengi fagna sérstaklega boðuðu samráði við orkufyrirtækin um endurskoðun sérlaganna um þau í bráðabirgðaákvæði I, ef mig misminnir ekki. Ég tel að það samráð sé af hinu góða og fagna því.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um frumvarpið við þessa umræðu. Okkar í iðnaðarnefnd bíður að sönnu mikil vinna við að hlusta á ólík sjónarmið þeirra sem málið varðar. Komið hefur fram hér í dag að um þessi atriði eru mismunandi skoðanir, eins mörg lögfræðileg álit væntanlega og lögfræðingarnir eru margir. Okkur nefndarmönnum ber skylda til þess að hluta á rökin og fara vandlega yfir þetta mikilvæga mál.

[18:49]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég virði fullkomlega þá skoðun hv. þingmanns þegar hún segir að æskilegra hefði verið frá hennar sjónarmiði að búið væri að setja þessar reglur sem nefnd forsætisráðherra á að móta og slá þeim jafnvel í lög. Það er nú ekki þannig að það sé í fyrsta skipti sem ríkisstjórnin, þessi ríkisstjórn eða sú ríkisstjórn sem á undan sat, ræðst í að skipa nýtingu auðlinda með lögum án þess að hafa hnýtt alla lausa enda ef hér er um lausan enda að ræða.

Ég vek sérstaka eftirtekt á því að við erum núna að ráðast í nýtingu nýrrar auðlindar, í krafti laga um leit og nýtingu kolefnis. Þau lög voru sett að ég hygg í kringum síðustu aldamót. Þessi ríkisstjórn hefur þegar tekið ákvörðun um að bjóða út á alþjóðlegum grundvelli sérleyfi til nýtingar olíu af íslenskum hafsbotni. Ég get ekki upplýst hv. þingmann um hve mörg lög á eftir að setja sem varða það. Ætli það séu ekki svona fimm eða sex lög, þar á meðal algjörlega um það með hvaða hætti skuli fara með skatta og hlut ríkisins af væntanlegum arði af því. Það er allt saman eftir. Ja, herra trúr, ég segi það nú bara alveg í fullri hreinskilni: Ef mönnum finnst að þarna sé of geyst farið, hvað þá með hitt?

Það lustu allir hér, a.m.k. sem ég þekki og er í vináttu við í þinginu, upp fagnaðarópi þegar loksins var gerður reki að því að bjóða út leyfi í olíu þó að allt þetta væri eftir. Ríkisstjórnin setti fram ákveðið plan um með hvaða hætti það yrði gert. Það er nefnd átta ráðuneytisstjóra sem er að vinna að því. Það er ekki nokkur maður sem fettir fingur út í það. Þetta er algjörlega sambærilegt.

[18:51]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég get alveg verið sammála hæstv. ráðherra um að það er erfitt að sjá ýmsa hluti fyrir í nýjum atvinnugreinum og að í nýjum tækifærum koma oft upp alls konar sjónarmið sem menn gátu ekki séð fyrir. Það sem ég vildi benda á í þessu samhengi var að mér hefði þótt rétt og kannski — fyrst við gefum okkur tíma til 1. mars 2009 og svo til 1. júlí þegar lögin taka gildi, við þurfum að gefa okkur þann tíma og fyrir þann tíma eigum við væntanlega að vera búin að ráða bót á þessum álitamálum sem ekki liggja fyrir núna. Mér hefði þá ekki fundist neitt að því að við tækjum lengri tíma í lagasetninguna til þess að hægt væri að koma þessum atriðum fyrir inni í löggjöfina en ekki að setja það á eftir í reglugerð.

Þetta er sú niðurstaða sem komin er í þessu máli og ég ítreka enn að ég tel að vel fari á því að nefnd undir forsæti hæstv. forsætisráðherra fari gaumgæfilega yfir þessi mál. Ég treysti því að þar verði mjög vel vandað til verka.

[18:53]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingar á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Ég lagði sérstaka áherslu á orðið „auðlinda“ vegna þess að mér vitanlega hefur það ekki verið skilgreint hvað það er.

Ég var eitt sinn á ferðinni í Mongólíu og þar er, eða var

á þeim tíma allt land í almenningseigu, það var enginn sem átti það. Þar setti heldur enginn niður kartöflur eða neitt slíkt vegna þess að það gat hver sem er skorið upp og þar var ekkert gert, það var ekki byggt neitt heldur vegna þess að menn gátu ekki treyst því að þeir ættu landið sem byggt var á. Við þekkjum öll söguna um Sovétríkin sem byggðu á áætlanagerð og ríkisbúskap og ollu mikilli fátækt og hrundu svo að lokum og það þarf ekki að hafa mörg orð um þá sögu alla.

Hér á Íslandi höfum við haft ríkisrekstur á mjög mörgum sviðum, ótrúlega mörgum sviðum lengi vel. Við erum með orkugeirann nánast allan í ríkisrekstri — ja, í byrjun var hann í einkarekstri, en menntakerfið, heilbrigðiskerfið og bankakerfið var lengi vel í ríkisrekstri, allt niðurnjörvað og gaf engan arð, borgaði lág laun og skilaði engu til þjóðfélagsins.

Svo var bankakerfið einkavætt og hvað gerðist, herra forseti? Það fór að skila miklum hagnaði, mjög miklum hagnaði, sem sýnir mér og segir mér að ríkisrekstur sé ekki af hinu góða.

Það frumvarp sem hér er til umræðu gengur út á ríkisrekstur, áætlanagerð í anda Sovétríkjanna liðnu. Þar segir á 4. síðu, með leyfi herra forseta:

„Tilgangur frumvarpsins er að setja reglur um eignarhald auðlinda í opinberri eigu og skýra mörk samkeppnis- og sérleyfisþátta í starfsemi orkufyrirtækja. Er það gert til að tryggja að öll mikilsverðustu vatns- og jarðhitaréttindi sem nú eru í eigu ríkis eða sveitarfélaga, beint eða óbeint, haldist áfram í eigu þessara aðila.“

Það á sem sagt að vera ríkisrekstur áfram.

„Það er engum vafa undirorpið“ segir enn fremur „að skynsamleg nýting orkuauðlindanna hefur mikla efnahagslega þýðingu fyrir Ísland“.

Skyldi það nú vera, að fenginni reynslu í Sovétríkjunum og hér á Íslandi áður fyrr, að besta nýting fáist í ríkiseign? Ég vil leyfa mér að efast stórlega um það.

Svo stendur enn fremur í greinargerð með frumvarpinu:

„Á vegum ríkisstjórnarinnar er nú unnið að gerð rammaáætlunar um verndun og nýtingu náttúrusvæða þar sem leggja á mat á og flokka virkjunarkosti,“ o.s.frv.

Þetta var líka gert í Sovétríkjunum, það hétu fimm ára áætlanir. Menn við græn skrifborð gerðu áætlanir um hvernig ætti að reka allt efnahagslífið, þ.e. þennan þátt þess. Þetta er bara akkúrat nákvæmlega eins og í Sovétríkjunum, ríkisrekstur ofan frá.

Ég spurði áðan í andsvari: Af hverju stofna menn ekki skóverslun ríkisins þar sem væru embættismenn sem seldu skó? Það er mjög nauðsynlegt að eiga skó á Íslandi, ekki spurning. Ég mundi ekki vilja vera skólaus í dag. Með sömu rökum og hér er sagt að raforkan og orkan sé nauðsynleg fyrir almenning eru skór ekki síður nauðsynlegir. Ég hugsa að það þyrfti nú að búa til skóna líka hérna á Íslandi þannig að það yrði stofnuð skóverksmiðja ríkisins líka. Svona mætti maður fara inn á öll svið mannlegrar virkni, það má færa rök fyrir því að allt þetta sé nauðsynlegt og eigi að vera á höndum ríkisins og undir opinberri fimm ára áætlun, rammaáætlun ríkisins.

Hvað með símann? Hvað með netið? Hvað með fjármálakerfið? Nú eða bújarðirnar, það er eiginlega fyrsta auðlindin sem varð til hér á Íslandi, það var moldin. Á þetta ekki allt að vera í ríkiseign, er þetta ekki allt saman nauðsynlegt fyrir okkur? Með nákvæmlega sömu rökum ætti þetta allt að vera í ríkiseign og í ríkisrekstri.

Ég undirstrikaði sérstaklega hérna í byrjun hvað væri auðlind. Ég held að ef maður skoðar það svona, reynir að skoða þetta heimspekilega þá hugsa ég að auðlind Íslands hafi lengi vel verið eingöngu moldin, ekki einu sinni fiskimiðin. Það var svo dýrt að sækja fiskinn, það kostaði svo mörg mannslíf á hverju einasta ári að það er varla hægt að tala um það sem auðlind. En moldin, hún skilaði, hún var auðlind og í einkaeigu, nema það sem kirkjan sölsaði undir sig með tíundinni.

Seinna urðu fiskstofnarnir auðlind þegar menn komu upp vélbátum, öllum í einkaeign sem betur fer. Virkjun fallvatna kom mikið, mikið seinna, fallvötnin voru lengi til trafala. Þau kostuðu mörg mannslíf, þau voru óbrúuð og þau voru til bölvunar í sveitum landsins. (**Gripið fram í:** En grasið?) Grasið byggði á moldinni, að sjálfsögðu. Fallvötnin voru til bölvunar og það er fjöldi Íslendinga sem hefur týnt lífi sínu í fallvötnum landsins, þau voru ekki auðlind á nokkurn einasta máta — fyrr en mannsvitið og hugvitið og fjármagnið og vinnuaflið samantengt gat breytt því í auðlind og við fórum að virkja. Fyrst fallvötnin og síðan varmaorkuna og þetta var allt saman fyrst í einkaeigu, þ.e. rafveiturnar litlu, en síðan vegna þess hve verkefnin voru stór, fór þetta í ríkiseigu. Svo kom kvótakerfið og þá myndaðist allt í einu auðlind þegar var farið að skammta aðgang að miðunum og aðgangurinn varð verðmæti.

Þá fórum við að tala allt í einu um óefnislegar eignir og þá vandaðist dæmið og það á eftir að vandast enn meira. Tíðnisvið rafsegulbylgna mun verða auðlind og er þegar orðin auðlind, það er farið að bjóða milljarða í það. Losunarkvótar verða sennilega miklu, miklu verðmætari hér á Íslandi þegar Kárahnjúkavirkjun fer að mala hreina orku sem ekki er bundin kolefniskvótum, þá verður það óskapleg auðlind fyrir Íslendinga, miklu, miklu meiri en sjávarútvegurinn og kvótinn þar. Það verður því líka auðlind og svo náttúrlega óefnislegar eignir eins og forrit. Bill Gates, ríkasti maður heims, hefur aldrei selt, ekki að neinu ráði, efnislegar eignir. Það er bara óefnislegt af því að það er hægt að flytja þetta allt saman með rafeindum eftir vírum. Svo er náttúrlega góð stjórnun, stjórnunarvísindi, líka orðin auðlind. Mannauðurinn er í einkaeign og hann er auðlind, að sjálfsögðu, menntun og því um líkt. Og svo umhverfi fyrirtækja, skattaumhverfi, það er líka auðlind, fjármálaeftirlit o.s.frv.

Frumvarpið fjallar því í rauninni um afskaplega lítinn þátt auðlinda þó að það heiti breyting á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði.

Það var komið inn á hérna, ég held að það hafi verið hv. þm. Helgi Hjörvar sem nefndi það að það er ekki gott að ríkið sé bæði eignaraðili og eftirlitsaðili. Það kom einmitt í ljós, frú forseti, þegar bankarnir voru einkavæddir. Áður en bankarnir voru einkavæddir sagði enginn neitt um spillingu eða eftirlit með þeim eða svoleiðis, en eftir að þeir voru einkavæddir komu miklar kröfur og réttmætar um eftirlit með þeim af því að þá var ríkið í eftirlitshlutverki en ekki eigandi. Það er nefnilega dálítið erfitt að gagnrýna sjálfan

sig þegar menn eru bæði eigendur og framkvæmdaraðilar. Það tel ég vera aðalrökin fyrir því að ríkið eigi ekki að vera að vasast í orkugeiranum.

Í kringum orkugeirann hefur myndast mikil verðmæt þekking og það var nú það sem menn voru að deila um í Orkuveitu Reykjavíkur: Hvernig getum við komið þessari þekkingu í verð, sérstaklega þekkingu á varmavirkjunum, þar sem menn hér á landi eru búnir að leysa alls konar vandamál með tæringar, eiturefni og annað sem kemur upp um þessar holur? Þessi þekking er mjög verðmæt en hún er náttúrlega í höfðum starfsmannanna, hún er hvergi annars staðar, þannig að það er mjög erfitt að koma henni í verð. Auðvitað eigum við að reyna eins og við mögulega getum að koma henni í verð og það mundi að sjálfsögðu gerast ef þetta væri í einkaeigu allt saman. En það er ekki í einkaeigu og þess vegna urðu þessi læti í kringum Orkuveituna þar sem voru miklir peningar, opinberir peningar, peningar sem enginn á en sumir vildu ásælast. Það er nefnilega vandinn. Vandinn í REI-dæminu var ekki sá að þetta væri eitthvert opinbert fyrirtæki eða einkafyrirtæki heldur að þarna var fé sem enginn átti og það er náttúrlega alltaf vandamál.

Hér hefur margoft verið talað um, og í þessum háa sal tala menn oft fjálglega um þjóð og ríki, almenning, ég og mig og mína o.s.frv. Menn virðast virkilega halda að þjóð sé sama og ríki. Ríki er lögpersóna, ríki innheimtir skatta af einstaklingnum og í síðasta lagi þá ætti mönnum að vera ljóst að ríki er ekki sama og þjóð, því að einstaklingurinn skal sko borga skattana þó að hann sé að innheimta hjá sjálfum sér, samkvæmt kenningu þeirra sem telja að ríki sé sama og þjóð. Ætli hann mundi nú ekki sleppa því ef það væri sama sem? Ætli hann mundi bara ekki segja: heyrðu, láttu mig í friði, láttu sjálfan mig í friði, ef ríkið væri sama og þjóð? Svo tala menn líka um almenning í sömu andránni, algjörlega óskilgreint allt saman.

Það er ýmislegt gott í þessu frumvarpi, t.d. með leigutímann, nú má fara að leigja. Ég hefði talið að það ætti að vera mikið lengri tími vegna þess að 65 ár er svo stuttur tími að virkjanir, stórvirkjanir eru varla farnar að borga sig. Þó að það sé afskriftartími upp á 40 ár, svona venjulega, þá vita allir að jarðgöngin á Kárahnjúkum endast sennilega í 200 ár, og það vita allir að stór stífla endist í mörg hundruð ár ef ekkert kemur upp á. Vélarnar og allt slíkt endist mikið lengur. Við erum að tala um miklu lengri endingartíma og hættan er sú þegar menn hafa þennan tíma stuttan að umgengnin verði ekki sem skyldi. Menn munu segja: Ég þarf að ná inn öllum arðinum á 65 árum, í staðinn fyrir að nota eðlilegar afskriftir sem væru mikið lengri.

Ég minni á að lóðir undir íbúðarhúsnæði í sveitarfélögum eru oft leigðar til 99 ára. Ég hefði talið að það væri eðlilegt. Mér skilst að Hong Kong hafi verið leigð til 99 ára á sínum tíma. 99 ár er mjög langur tími í lífi einstaklinga og fyrirtækja en stuttur tími í lífi þjóðar og það ættu menn að hafa í huga.

Það getur vel verið að þegar borgarinn fer að beita hyggjuviti sínu geti hann nýtt þetta frumvarp til þess að koma á ákveðinni einkavæðingu í orkugeiranum, það má vel vera. Og það má vel vera að þessi 65 ár séu ekki svo stutt að menn sjái hag sinn í því að virkja á 65 árum. Svo getur vel verið að hv. iðnaðarnefnd komist að þeirri skynsamlegu niðurstöðu að lengja þessi 65 ár upp í 99 ár. Þá getur vel verið að þetta sé bara hið besta mál. Þá getur vel verið að einkaaðilar fari nú að nota þessa möguleika og beita hyggjuviti sínu og skynsemi til þess að ná fram jafnmiklum árangri og fjármálageirinn hefur náð eftir að hann var einkavæddur þannig að þetta frumvarp verði til góðs.

Svo vil ég benda þeim sem hafa svona ofurtrú á áætlanagerð, rammaáætlun og slíku á það, að ef einhver hefði árið 1930 litið 100 ár fram í tímann og reynt að ímynda sér hvernig framtíðin yrði, hann hefði örugglega spáð vitlaust. Það gerir það að verkum að sovésk áætlanagerð stenst aldrei, sem betur fer.

[19:07]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er fjallað um mjög mikilvægt lagafrumvarp, frumvarp til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði.

Einhvern tíma heyrði ég nokkuð skondna sögu frá Írlandi sem gekk út á það að maður var á leið til Dyflinnar, villtur, og spurðist vegar og sá sem hann spurði vegar sagði: Já, þú ert að fara til Dyflinnar, ég mundi nú ekki byrja héðan ef ég væri að fara þangað.

Spurningin sem við hljótum að byrja að velta fyrir okkur er frá hvaða punkti, hvaðan við ætlum að leggja upp í þessa för þegar við fjöllum um auðlindirnar, eignarhald á auðlindunum og fyrirkomulag í orkugeiranum almennt. Eigum við að horfa til þess ástands sem nú er eða eigum við að hugleiða hvort það séu aðrar forsendur sem við viljum horfa til? Hér er t.d. vísað í heimildir fyrirtækja í opinberri eigu varðandi ráðstöfun á eignarrétti á vatni. En hvað með þá aðila sem eiga vatn og eru ekki opinberir aðilar? Var það ekki þetta sem við vorum að ræða á sínum tíma þegar við ræddum um vatnalögin, þar sem við byggðum á kröfum sem m.a. komu frá verkalýðssamtökunum, BSRB, ASÍ, Kennarasambandinu, kirkjunni, mannréttindasamtökum, sem hvöttu okkur til þess að tryggja að vatn, að allt vatn yrði í þjóðareign? Þetta er sá upphafsstaður sem ég mundi vilja leggja út frá, að byrja á því að ræða: Hverju viljum við almennt ná fram í lögum um auðlindir og síðan ráðstöfun þessara auðlinda? Ég held að við eigum að hugleiða málið á þennan hátt.

Líka hitt: Hvert er markmiðið með þessari lagasetningu? Er markmiðið að tryggja að orkufyrirtækin verði í eigu almennings, sveitarfélaga, ríkis eða fyrirtækja sem alfarið eru í almannaeign til frambúðar — eða viljum við opna á eignarhald einkaaðila í þessum fyrirtækjum? Það vil ég ekki. Hvers vegna vil ég ekki gera það? Það er ekki bara af prinsippástæðum, alls ekki. Það er vegna þess að dæmin hræða, að einkaeignarhald á vatnsveitum, á orkuveitum, hefur ekki skilað þeim árangri sem vonir margra stóðu til. Þetta er ekki samkeppnisrekstur í þeim skilningi sem margur annar rekstur er.

Ég velti því t.d. fyrir mér hvort við eigum að setja lög sem þvinga Orkuveitu Reykjavíkur, sem hefur sérleyfisstarfsemi á sinni hendi en jafnframt er framleiðandi orku, til að aðskilja þennan rekstur í tvö fyrirtæki. Ég spyr: Hvað er unnið með því, hvers vegna að setja í lög kvaðir sem þvinga okkur til þessa? Er þetta ekki eitthvað sem við tök-

um afstöðu til í hverju tilfelli fyrir sig? Eftir því sem ég best veit er þetta ekki samkvæmt skilyrðum sem Evrópusambandið setur, þ.e. að við göngum þetta langt.

Ég hef því ákveðnar efasemdir varðandi eignarréttinn á vatni sem menn eru á óbeinan hátt að festa í sessi og kveða á um ráðstöfun eignarréttarins þar. Ég spyr: Hvað með eignarrétt á vatni sem er ekki á hendi opinberra aðila? Ætluðum við ekki að taka þennan eignarrétt til endurskoðunar í nýjum vatnalögum, var það ekki viðfangsefnið, að snúa til baka þeirri vegferð sem fyrri ríkisstjórnir hófu, að treysta einkaeignarréttinn á vatni í sessi? Það er það sem þær vildu.

Við í stjórnarandstöðunni vorum því andvíg. Við sögðum sem svo að jafnvel þótt dómapraxís 20. aldarinnar hafi verið í þessa veru væru komin upp ný viðhorf í heiminum sem ganga í gagnstæða átt og sem ganga út á það að treysta almannaeign á vatninu. Ég fyrir mitt leyti hefði viljað festa slík ákvæði í stjórnarskrá. Það er þetta sem ég á við þegar ég er að tala um að upphafspunkturinn sé kannski rangur. (Gripið fram í.) Já, ég er að tala um það að endurskoða á róttækan hátt þá þróun, þau lög og þann dómapraxís sem var einkennandi á 20. öldinni, í samræmi við breytta tíma, það er það sem ég er að tala um. Það er krafan sem er að koma frá hinni alþjóðlegu verkalýðshreyfingu og þar á meðal frá verkalýðshreyfingunni hér á landi. Já, ég er að tala um það, ég er að tala um að leggja önnur sjónarmið til grundvallar.

Nú er það svo að orkufyrirtækin á Íslandi eru í almannaeign. Með þessum lögum værum við hins vegar að opna fyrir einkaeignarhald á orkufyrirtækjunum og ég spyr: Er það til góðs? Sýnir reynslan að það sé æskileg þróun að halda inn á þá braut? Ég held ekki. Það hefur komið fram, m.a. í allnýlegum skýrslum frá Alþjóðabankanum, af öllum stofnunum og Alþjóðagjaldeyrissjóðnum, að orkufyrirtæki í almannaeign, orkufyrirtæki sem alfarið eru í almannaeign hafi staðið sig betur þegar á heildina er litið, samkvæmt þessari úttekt, en einkafyrirtækin hafa gert. Þegar orkukerfin í Bandaríkjunum lentu í vandræðum voru það þau fyrirtæki sem voru í almannaeign eða sem bjuggu við þröngar skorður frá hendi hins opinbera sem stóðu sig en slökkt var á hinum. Hvort á að vera okkar fyrirmynd? Inn í hvaða heim viljum við halda? Inn í þann heim sem reyndist myrkur eða hinn sem var þó upplýstur?

Ástæðan fyrir því að Los Angeles slapp í Enronhneykslinu í Bandaríkjunum, hver skyldi hún hafa verið? Jú, vegna þess að Los Angelesborg átti sín raforkukerfi. Annars staðar víðast hvar í Kaliforníu voru orkukerfin í einkaeign og þar kom Enron að málum.

Þetta vildi ég, hæstv. forseti, setja inn í þessa umræðu á þessu stigi. Ég sé hvað það er sem vakir fyrir hæstv. iðnaðarráðherra, hann vill leita leiða til að tryggja að orkulindirnar verði í almannaeigu en síðan vill hann opna á einkaeignarhald í orkufyrirtækjunum og það eigi að aðskilja, eins og ég gat um, sérleyfisstarfsemi frá framleiðslunni á orku. Ég hef ákveðnar og miklar efasemdir um þessar breytingar en að sjálfsögðu mun þetta frumvarp nú fara til nefnda og til umsagna í þjóðfélaginu og við munum ekki láta okkar eftir liggja að taka á kraftmikinn hátt þátt í umræðu um þetta mjög svo mikilvæga frumvarp.

[19:17]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langaði að spyrja nánar út í eitt í ræðu hv. þingmanns Ögmundar Jónassonar. Það var þetta um samkeppnisrekstur og einkafjármagn. Hann tók dæmi af vatnsveitum og slíkum fyrirtækjum í útlöndum. Ég held að í því samhengi sé ágætt að minnast þess að sú einkavæðing er töluvert ólík því sem við erum að tala um hér og reyndar einnig það sem gerðist í Kaliforníu að því leyti að þetta frumvarp gerir ekki ráð fyrir því að einkaaðilar sjái um flutning raforkunnar. Það er á hinn bóginn gert ráð fyrir því að flutningurinn eigi að vera í meirihlutaeigu hins opinbera.

Raunar er það þannig samkvæmt núgildandi raforkulögum að flutningsfyrirtækinu er skylt að vera í eigu ríkisins. Það er ekki gert ráð fyrir neinu öðru þar. Eitt af hlutverkum flutningsfyrirtækisins er að tryggja að raforka sé til staðar í landinu, að gera raforkuspár og kanna hvort raforkukerfið sé rekið með öruggum og skilvirkum hætti. Það er mjög regúlerað kerfi, svo maður sletti aðeins og að því leyti ósambærilegt, að mínu áliti, við dæmin sem hv. þingmaður Ögmundur Jónasson tók.

Varðandi tilskipun Evrópusambandsins, sem sú lagasetning öll byggir á, þá ganga núgildandi raforkulög á vissan hátt skemur en nýja tilskipunin um raforkumarkaðinn frá Evrópusambandinu. Ég held að sú umræða sem er í gangi í Evrópusambandinu sé um algjöran fyrirtækjaaðskilnað á milli (Forseti hringir.) sérleyfisþáttanna og samkeppnisþáttanna.

[19:19]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt að innan Evrópusambandsins hafa menn þráast við og viljað ganga lengra inn á þessa braut, jafnvel þótt hún sýni að aðferðin hafi ekki gengið upp. Það eru endalaus mál fyrir dómstólum, fyrir samkeppnisyfirvöldum. Gasfyrirtækin og raforkufyrirtækin eru sökuð um fákeppni vegna þess að þeir samkeppnisþættir sem hv. þingmaður vísar til hafa ekki verið til staðar. Þar hefur ekki verið um raunverulega samkeppni að ræða. Ég er talsmaður þess að við leggjum rækt við þann arf sem við byggjum á hér á Íslandi sem hefur reynst okkur ágætlega, þ.e. samvinnuna.

Ég spyr: Hvað er það sem hv. þingmaður sér að einkafjármagnið geti komið með inn í þennan geira sem við í sameiningu, á vegum sveitarfélaga eða ríkis, erum ófær um að gera? Á þessu sviði hafa orðið stórstígar framfarir á undanförnum árum og áratugum. Við höfum öll lagst sameiginlega á árarnar og virkjað hugvitið og það hefur gengið bærilega. Við höfum deilt um í hvaða framkvæmdir ætti að ráðast. Það er allt annar handleggur. Við höfum á þessum grundvelli náð að skapa mikla þekkingu og reynslu, mannauð. Það höfum við gert saman.

Hverju sækjast menn eftir hjá einkaframtakinu sem við höfum ekki? Vantar peninga? Vantar peninga inn í Orkuveitu Reykjavíkur? Eru það peningar sem menn sækjast eftir? Það fjármagn sem kæmi þarna til sögunnar mundi fyrst og fremst gera kröfu um arð út úr fyrirtækinu. Til þess eru peningarnir settir í það. Er það til hagsbóta fyrir okkur neytendur? (Forseti hringir.) Er það gert fyrir okkur? Hverju sækjast menn eftir?

[19:21]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég hygg að þarna liggi hundurinn grafinn. Við hv. þm. Ögmundur Jónasson erum í grundvallaratriðum ósammála þegar kemur að þessum þætti, hvaða hlutverki einkafjármagnið hafi að gegna í samkeppni orkufyrirtækja. Ég held nefnilega að tími sé til kominn að einkafjármagnið fái leið inn í þessi fyrirtæki eins og svo mörg önnur fyrirtæki sem eru algjörlega á hendi einkaaðila að reka.

Ég get tekið undir það með hv. þm. Ögmundi Jónassyni að mikil þekking hefur byggst upp í orkufyrirtækjunum og vöxtur orðið á undangengnum áratugum meðan fyrirtækin voru í ríkiseigu. En það var kannski líka vegna þess að einkaaðilar höfðu ekki það bolmagn sem þeir hafa í dag til að fara í þau verkefni.

Framkvæmdir í orkufrekum iðnaði, þ.e. nýting orkunnar, kosta mjög mikla peninga og krefjast mikillar þolinmæði. Ég get ekki séð nokkuð athugavert við að einkaaðili sjái hag sinn í að reisa virkjun, reka hana, nýta orkuna til hagsbóta fyrir starfsemi sína. Ég sé ekki neitt athugavert við það. Ég held að það sé þvert á móti mjög gott.

Ég held raunar að næstu árin, þegar þessu vindur enn þá betur fram hjá okkur og við göngum lengra í að huga að næstu skrefum þá munum við væntanlega velta því fyrir okkur hvort okkur finnist að ríkið eigi endilega að vasast svo mikið í þessum hluta starfseminnar. En ég vil gera skýran greinarmun (Forseti hringir.) á þessu og síðan línunum sjálfum, þ.e. flutningskerfinu.

[19:24]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Já, ég held að ríkið eigi að vera að vasast í þessum hlutum eins og það er orðað, einfaldlega vegna þess að reynslan sýnir að það er ágætlega til þess fallið.

Hvers vegna ekki að leyfa einkafyrirtækjum að reisa virkjun ef þau sjá sér hag í því? Þau vilja væntanlega hafa arð út úr slíkri starfsemi. Hvað er að því að við gerum það saman? Hvað er að því að ríkið, samfélagið, eða sveitarfélögin geri það og við njótum arðseminnar sjálf? Er það ekki enn betra? Hvers vegna að framselja þennan rétt, gefa þann möguleika frá okkur? Ég skil það ekki.

Þegar talað eru um að opna fyrirtækjunum leið inn í orkugeirann, opna fjármagninu leið inn í orkugeirann, ber að minnast þess að það lætur ekki staðar numið þar. Það heldur áfram og niður í vasann hjá okkur. Niður í vasa okkar hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar. Það er okkar hlutverk sem þingmanna, sem fulltrúa þjóðarinnar, að passa upp á þessa vasa.

[19:25]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Afar áhugaverð umræða hefur farið fram hér í dag. Það má kannski segja sem svo að hv. þingmenn Pétur H. Blöndal og Ögmundur Jónasson, sem hér töluðu hvor á eftir öðrum, hafi endurspeglað algerlega kantana í þessari umræðu.

Ég gat ekki betur heyrt en hv. þm. Pétur H. Blöndal fyndi þessu nánast allt til foráttu og leyfði sér þann munað að líkja þessu við einhvers konar áætlunargerð sem tilheyrði Sovét hér til forna, sem er nú liðinn tími. Hins vegar gat ég ekki skilið hv. þm. Ögmund Jónasson á annan veg en þann að hann telji að þessi punktur, þ.e. þessi upphafspunktur sem við hér stöndum á, sé ekki réttur, þ.e. að hv. þingmaður vilji spóla örlítið til baka. Ég skildi hv. þingmann á þann veg að hann vildi spóla til baka og tryggja þannig að ríkið ætti allar þessar náttúruauðlindir, hv. þingmaður tilgreindi reyndar vatnið kannski meira en annað, en taldi á þann hátt að það ætti að spóla til baka. Í því felst þá þjóðnýting, þ.e. á þeim eignarheimildum sem í dag eru í einkaeigu. Ef sá tímapunktur sem við stöndum á hér í dag, sem við vinnum með og göngum út frá — og það er útgangspunkturinn í frumvarpinu að gera ekki breytingar á eignarhaldinu eins og það er í dag heldur leggja af stað héðan. Ef farið er aftar, jafnvel aftur fyrir 1923 þegar núgildandi vatnalög voru sett, þýðir það í reynd að hv. þingmaður er að leggja til að við þjóðnýtum þær auðlindir sem nú eru í einkaeigu. Þannig skildi ég hv. þingmann og ég held að það hafi verið nokkuð réttur skilningur.

Ég vil segja, virðulegi forseti, að ég tel það ekki koma til álita enda tel ég að sá tímapunktur sem við stöndum á í dag sé alveg nógu góður til að tryggja það sem við þurfum að tryggja. Okkar hlutverk er að tryggja viðhald auðlindanna og tryggja að komandi kynslóðir hafi aðgang að þeim. Það er algjört lykilatriði í mínum huga, þ.e. vernd, viðhald og viðgangur þessara auðlinda og að tryggja að komandi kynslóðir hafi aðgang að þessum auðlindum. Í dag er það einfaldlega þannig að flestar þær auðlindir sem við viljum sjá ganga á milli kynslóða eru ýmist í eigu ríkis eða sveitarfélaga, langsamlega stærsti hlutinn. Ég held að í jarðvarmanum, sem vísað er til í frumvarpinu, sé talað um að 88% séu í eigu ríkis eða sveitarfélaga.

Ég held þess vegna að þessi tímapunktur sé út af fyrir sig ágætur. Ég held hins vegar að það megi ekki dragast umfram það sem nú er enda er staðan sú að hægt er að selja allar þessar auðlindir, það er staðan. Þess vegna á hæstv. iðnaðarráðherra mikið hól skilið fyrir að koma fram með þetta mál núna því að þetta er veruleg breyting frá gildandi réttarástandi. Í dag má selja allar þessar auðlindir án þess að nokkur geti ætmt eða skrætmt en verði frumvarpið að lögum er tryggt að þær verði áfram í opinberri eigu. Á sama hátt er þá tryggt, væntanlega með eftirliti og öðru slíku, að við viðhöldum þessum auðlindum og afhendum þær til komandi kynslóða þannig að þær geti einnig nýtt þær.

Á hinn bóginn er lagt upp með það í frumvarpinu að einkaaðilar geti komið að því — og þá er ég kannski að tala um virkjanir fyrst og fremst — að framleiða orku úr þessum auðlindum og þá er hægt að leigja auðlindirnar til tiltekins tíma. Ég held að sú aðferðafræði sé mjög skynsamleg. Fyrir tíu árum eða svo, þegar ég sat í svokallaðri auðlindanefnd, skoðuðum við þetta ágætlega. Þá höfðu Norðmenn þegar farið þá leið og það var mjög athyglisvert að þær virkjanir sem Norðmenn höfðu byggt — við fengum á sínum tíma orkumálastjóra til þess að bera þetta saman — á þennan hátt voru miklum mun hagkvæmari en þær virkjanir sem voru byggðar hér á landi. Þetta þótti mjög athyglisvert.

Ég held að sú aðferðafræði sem hér er lagt upp með, sem hæstv. iðnaðarráðherra leggur upp með og ég styð eindregið, sé afar skynsamleg. Ég held hún nái nefnilega tveimur meginmarkmiðum sem er annars vegar að tryggja

eignarhaldið á auðlindinni eins og hér er lagt upp með og hins vegar að nýta einkafjármagnið til þess að koma þarna inn — þessi aðferðafræði tryggir bestu og hagkvæmustu nýtinguna og tryggir viðhald og viðgang auðlindanna þannig að um sjálfbæra þróun, sjálfbæra nýtingu, verði að ræða. Það hlýtur að vera markmið okkar og það hlýtur að vera langstærsta markmið okkar þegar við förum yfir þessi mál.

Ég lít svo á að hér sé um að ræða fyrsta skrefið til þess að skapa heilsteyptan lagaramma um hlutverk og ábyrgð ríkisins þegar kemur að nýtingu auðlinda. Ég segi það einnig að hér er um kúvendingu að ræða frá fyrri ríkisstjórnum, það held ég að hv. þm. Ögmundur Jónasson geti tekið undir. Þá vísa ég einkum í lög um nýtingu og vernd auðlinda í jörðu frá 1997 eða 1998, ef ég man þetta rétt, og eins vatnalögin sem hart var deilt um fyrir ári eða svo og sátt náðist um að fresta gildistökunni á — um er að ræða kúvendingu á þeirri hugmyndafræði sem fram kemur í þessum tveimur frumvörpum, annars vegar frumvarpinu sem varð að lögum 1997 eða 1998, ég hef ártalið ekki alveg á hreinu, og hins vegar í frumvarpinu sem gildistöku var frestað á, þ.e. algeran einkaeignarrétt á náttúruauðlindum. Hér er hæstv. iðnaðarráðherra að koma fram með sjónarmið sem þessi ríkisstjórn hefur og ég held að ekki megi gera lítið úr þeirri stefnubreytingu sem orðið hefur. Ég hefði haldið, og reyndar skildi ég hann á þann veg, að hv. þm. Ögmundur Jónasson styddi þetta mál í grunninn, alla vega las ég það út úr ræðu hans þó að hann hefði kannski viljað einhverja aðra útfærslu einhvers staðar. En í grunninn skildi ég hv. þingmann á þann veg að hann væri sammála því að tryggja eignarhaldið á þessum auðlindum þó að hann hafi talað um að fara eitthvað aftar.

Ég vil líka koma aðeins inn á þá röksemdafærslu sem hér hefur heyrst og hefur verið röksemdafærsla fyrir því að rétt sé að heimila sölu á þessum auðlindum, sem ég vil taka fram að ég er algjörlega ósammála, að með sölunni væri hægt að tryggja hagkvæmari nýtingu auðlindanna og það hefði þar af leiðandi meiri efnahagsleg áhrif. Ég lít svo á að nýting á þessum auðlindum sé nánast forsenda þess að Ísland haldist í byggð. Ég lít svo á að sala á afurðum úr þessum auðlindum, þ.e. hiti, vatn og rafmagn, sé algjör undirstaða þess að við getum haldið hér uppi samfélagi eins og við viljum sjá það. Ef við ætlum að tryggja komandi kynslóðum aðgang að þessum auðlindum, að þessum gæðum, þá þurfum við náttúrlega að tryggja eignarhaldið því að eignarhaldið er algjört lykilatriði þegar að þessu kemur.

Ég get vel ímyndað mér að það væri mjög eftirsótt staða fyrir einkaaðila að eiga allt vatnið, eiga allan jarðhitann eða eiga allt vatnsaflið. Þá væri um að ræða einokunaraðstöðu sem ætti sér vart hliðstæðu, þ.e. að geta haft undir höndum gæði, verðmæti, sem öllum eru lífsnauðsyn. Að hafa þá stöðu að geta selt þessi verðmæti og verðlagt þau er, held ég, ef við færum þá leið, allt að því aðför að þeirri samfélagsgerð sem við höfum verið að byggja upp og erum mjög stolt af — vissulega má alltaf gera betur og við erum að reyna að gera betur. Í grundvallaratriðum er ég mjög ánægður með að komið er fram frumvarp sem tryggir eignarhald ríkis og sveitarfélaga á þeim auðlindum sem nú eru í eigu ríkis og sveitarfélaga en einnig að reynt sé að nýta hagkvæmni einkafjármagnsins þar sem það á við án þess að setja það í eitthvert uppnám að komandi kynslóðir hafi aðgang að umræddum auðlindum. Mér finnst sú hugsun og sú hugmyndafræði sem hér birtist afar skynsamleg og styð hana heils hugar.

Í þessari umræðu hafa menn fjallað almennt um auðlindir og ég held að það sé rétt að auðlindir eru og verða aldrei tæmandi taldar. Það sem er auðlind í dag töldu menn kannski ekki auðlind fyrir nokkrum árum. Hver hefði t.d. ímyndað sér fyrir 100 árum að rafsegulbylgjur í loftinu gætu verið takmörkuð auðlind af því að umferðin væri svo mikil að hún kæmist ekki fyrir? Að því leytinu til getur þetta breyst með breyttum lífsháttum, breyttri tækni o.s.frv. Við þurfum alltaf að vera tilbúin til að skoða það. Það er rétt, sem hér hefur komið fram, að auðvitað verða auðlindir aldrei skilgreindar í eitt skipti fyrir öll. Við erum líka með auðlindir, eins og andrúmsloft, sólarljós, vindorku, sem enginn eignarréttur er í sjálfu sér á. Vel kann svo að fara að tækni og hugvit framtíðarinnar geri það að verkum að þetta megi nýta á einhvern hátt og þá er það bara verkefni framtíðarinnar að reyna að skilgreina hvernig með það er unnið. En í grundvallaratriðum er þetta: Við þurfum að tryggja að auðlindir séu nýttar á sjálfbæran hátt og við höldum þeim þannig við að komandi kynslóðir geti nýtt þær. Það er verkefni okkar og það er markmið okkar og mér finnst það frumvarp sem hér liggur fyrir gott skref í þá átt.

Ég hef lengi talið afar mikilvægt að við tökum síðan lengri skref, stærri skref, þ.e. að í stjórnarskrá komi ákvæði þess efnis sem tryggi að ríkið selji ekki varanlega frá sér þessar auðlindir. Það vil ég sjá og fyrir því vil ég berjast og það tel ég afar mikilvægt. Þó að það hafi ekki tekist í þessari umferð er alveg ljóst að markmiðið er að tryggja að slíkt ákvæði komi í stjórnarskrá.

Ég vil leyfa mér það hér í lokin, tími minn er smám saman að renna út, alla vega í þessari ræðu, að mótmæla því sem hv. þm. Pétur Blöndal hélt hér fram áðan, að þetta mál væri í anda þjóðnýtingar og sovéthugsunar. Hér er allt önnur hugmyndafræði í gangi, hér er hugmyndafræði um það að tryggja eignarhaldið, tryggja auðlindirnar og tryggja það að komandi kynslóðir fái aðgang að þessum auðlindum — hvaða markmið getur verið merkilegra en það að tryggja aðgang komandi kynslóða að þessum auðlindum? Þetta er því gott skref í rétta átt.

[19:40]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er mjög eindregið þeirrar skoðunar að auðlindir þjóðarinnar, hvort sem er sjávarauðlindin, auðlindin í vatninu eða í orkulindunum, eigi að vera þjóðareign og öll skref sem stigin eru í þá átt eru mér að sjálfsögðu að skapi. Að því leyti sem þetta frumvarp er í þá veru styð ég að sjálfsögðu þá þætti þess. Ég er einvörðungu að segja að mér finnist ekki nóg að gert í þessu efni.

Ég heyri ekki betur en hv. þm. Lúðvík Bergvinsson sé að tala um það sem ákjósanlegan kost að laða einkafjármagn inn í orkufyrirtækin. Ég hef um það miklar efasemdir. Ég vil að arður af auðlindum okkar, þessum auðlindum, sem nánast eðli máls samkvæmt — þrátt fyrir ákveðna hugmyndafræði sem gengur í gagnstæða átt — eru fákeppnis-

iðnaður en ekki samkeppnisiðnaður eða framleiðsla, renni í okkar vasa, til samfélagsins. Að þetta sé einhver kúvending frá því sem áður var — þetta er náttúrlega kúvending að því leyti að menn eru að bjóða einkafjármagnið velkomið inn í orkufyrirtækin, opna fyrir það, ég tel það afar vafasamt.

Það er alrangt að ég vilji skrúfa hlutina aftur á bak. Það var þannig að auðlindir þjóðarinnar voru þjóðareign. Síðan hefur það verið að gerast í seinni tíð að einkaeignarhald hefur verið að festa sig í sessi, bæði til sjávarins en einnig til landsins. Það er ofan af þeirri öfugþróun sem ég vil vinda, það er það sem ég á við þegar ég tala um að horfa aftur í tímann. (Forseti hringir.) En að sjálfsögðu er það á grundvelli nýrra viðhorfa sem vísa inn í framtíðina og sem hljóma núna um heiminn allan: (Forseti hringir.) Vatnið og orkulindirnar eiga að vera eign almennings.

[19:42]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er kannski ekki mikið um þetta að segja. Ég talaði reyndar aldrei um það í ræðu minni að einkafjármagnið ætti að komast inn í raforkufyrirtækin, ég sagði hins vegar að hvað varðaði nýjar virkjanir kæmi það vel til álita.

Ég vil kannski snúa þessu við og segja við hv. þm. Ögmund Jónasson vegna þess að hann annaðhvort vill ekki viðurkenna eða vill ekki kannast við að hér sé um kúvendingu að ræða: Þau frumvörp sem hafa komið fram undanfarinn áratug frá sitjandi ríkisstjórnum hvað varðar eignarhald á auðlindunum hafa öll gengið út á það að herða á og tryggja einkaeignarrétt á auðlindum, þannig hefur það verið. Hér er lagt fram frumvarp um að tryggja eignarhald hins opinbera á þessum auðlindum. Þess vegna langar mig að segja við hv. þingmann, án þess að fara út í einhvern orðhengilshátt: Hér er um kúvendingu að ræða, hér er um stefnubreytingu að ræða sem er rétt að ræða og rétt að eftir sé tekið.

Í annan stað langaði mig að spyrja, af því að mér fannst það ekki nægilega skýrt og hv. þingmaður vill ganga lengra: Gott og vel, eins og staðan er nú er hægt að selja allar auðlindir, þannig er það í dag. Hér er verið að stíga skref til þess að koma í veg fyrir það, til þess að tryggja að auðlindirnar gangi nú kynslóð fram af kynslóð og séu nýttar á sjálfbæran hátt. Erum við ekki að tala um það, hv. þingmaður, að í þessu tilviki, þó okkur kunni að greina á um ýmislegt — ég var lengi með hv. þingmanni í stjórnarandstöðu og skildi hann þá alltaf þannig að hann væri á þessari braut — séum við a.m.k. sammála um þetta þó að ekki sé dýpra í árinni tekið?

[19:44]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Jú, það er alveg rétt. Þetta lagafrumvarp kæmi til með að leggja ákveðnar hömlur á þá sem sitja hér við ráðherrabekkinn og fara með framkvæmdarvaldið. Og það er líka rétt hjá hv. þingmanni að hér er um að ræða stefnubreytingu að því leyti að á undanförnum árum hefur verið viðleitni í þá átt að treysta einkaeignarréttinn í sessi hvað auðlindirnar áhrærir. Það er alveg rétt. Þetta er rétt hjá honum.

Ég hefði hins vegar viljað ganga lengra í þessu efni. Út á það gengur rökstuðningur minn og ég hef líka efasemdir um að heppilegt sé að veita einkafjármagninu aðgang að orkugeiranum yfirleitt einfaldlega vegna þess að það samkeppnismódel hefur ekki gengið upp. Við sáum það síðast í ágætum töflum sem birtust með skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra og við ræddum, gott ef ekki var, fyrr í vikunni þar sem voru tölulegar upplýsingar um nákvæmlega þetta efni. Ég segi. Við eigum ekki að leita í smiðju mistakanna. Við eigum ekki að halda inni mistakasmiðjurnar. Við eigum að fara á þau mið sem hafa gefist vel.

Síðan kann ég svolítið illa við það þegar verið er að stilla upp sem andstæðum, sem einhverjum öfgum, köntum, annars vegar þeim sem vilja stefna í fullkomna frjálshyggju og síðan okkur hinum sem reynum að treysta almannahag, viljum tryggja eign þjóðarinnar á auðlindunum til sjávar og til landsins einnig sem var nú aðalsmerki krata hér fyrr á tíð. Það voru þeir sem tóku mjög undir sjónarmið eindreginna vinstri manna, sósíalista, um að tryggja eignarhald á auðlindum þjóðanna.

[19:47]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég skil það þá þannig, eins og ég lagði hér upp með í minni ræðu, að við hv. þingmaður erum þá sammála um hvað varðar þetta grundvallaratriði að tryggja eignarhaldið. Hv. þingmaður vill hins vegar ganga örlítið lengra. Þá kemur að því og af því hv. þingmaður kvartaði nú undan því að ég hefði verið að draga hér upp kantana í þessu. Eins og ég skildi hv. þingmann þá vorum við annars vegar að tala um hv. þm. Pétur H. Blöndal sem er svona holdgervingur frjálshyggjunnar hér á þingi og talaði hann um að opna þetta allt saman og sleppa þessu öllu saman lausu. Hins vegar er svo hv. þm. Ögmundur Jónasson sem ég skildi þannig að hann vildi fara aftar í tíma ... (**ÖJ:** Eða lengra inn í framtíðina.) Eða aftar og eiginlega endurvinna það ástand sem upp er komið og það er í raun og veru að mínu viti einhvers konar þjóðnýting. Þannig lagði ég þetta upp, þ.e. að þetta væru kantarnir í umræðunni og ég vona að hv. þingmaður telji mér það nú ekki til forátttu þó ég hafi lagt þetta upp þannig og ég svo sem trúi því að þetta sé þannig.

Hins vegar vil ég líka segja að þeir sem hafa talað fyrir einkavæðingu auðlindanna hljóta að vera dálítið hugsi þegar kemur að fiskiauðlindinni okkar því sú einkavæðing hefur falið í sér að nýting auðlindanna er þannig að vísindamenn koma ítrekað að landi og segja að fiskurinn sé horfinn, hann sé farinn. Það er geymslan á auðlindinni og það er það dæmi sem við höfum og við hljótum þá að minnsta kosti horfa til þess og reyna að læra af þeirri reynslu. Það er sú eina reynsla sem við raunverulega höfum af einkavæðingu auðlindanna.

Þess vegna finnst mér dálítið skrýtið að menn skuli koma hér og fullyrða í þessari umræðu, hafandi þetta eina dæmi, að einkavæðing tryggi sjálfbæra nýtingu á auðlindinni. Ég held að þetta dæmi sem við höfum sé einmitt í andhverfu þess og þess vegna vil ég ítreka (Forseti hringir.) hrós til hæstv. iðnaðarráðherra fyrir að koma fram (Gripið fram í.) með þetta grundvallarmál.

[19:49]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég vil nú í lok þessarar umræðu þakka þeim hv. þingmönnum sem hér hafa tekið til máls. Allar þessar umræður sem hafa nú staðið í meira en hálfan starfsdag hafa verið ákaflega málefnalegar og í takt við þá staðreynd að hér eru menn að ræða algjör grundvallaratriði.

Það hefur komið fram í þessari umræðu sem hefur glatt mig að um þetta frumvarp eða meginatriðin í því virðist ríkja nokkuð breið samstaða. Hér er um að ræða frumvarp sem hefur verið samþykkt í ríkisstjórn Íslands. Hér er um að ræða frumvarp sem hefur verið heimilað af báðum þingflokkum stjórnarliðsins að leggja fram. Það hefur líka komið fram í þessari umræðu að tveir flokkar stjórnarandstöðunnar hafa lýst yfir stuðningi við meginatriðin. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson lýsti því yfir fyrir hönd Frjálslynda flokksins að sá flokkur væri í meginatriðum sammála þessu frumvarpi. Formaður Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðni Ágústsson, lýsti því yfir að hér væri um heillaspor að ræða og óskaði bæði iðnaðarráðherra og ríkisstjórninni til hamingju með að hafa lagt þetta fram. Því er með engu móti hægt að komast að annarri niðurstöðu en þeirri að um meginatriðin ríki nokkuð góð samstaða á hinu háa Alþingi. Það er í samræmi við þær undirtektir sem þessi viðhorf hafa fengið í almennri umræðu í samfélaginu. Við göngum þess ekki dulin að töluverðir úfar risu hér út af orkumálunum á öllu síðasta ári. Miklar umræður urðu um þau meðal annars hér í þingsölum, í fjölmiðlum og þau viðhorf sem lýst var af minni hálfu, einnig af hálfu hæstv. forsætisráðherra, voru með þeim hætti að ég hef ekki, miðað við þær undirtektir sem þau hafa fengið í samfélaginu, orðið þess var að þar sé neins staðar um að ræða einhverja meiri háttar andstöðu gegn þeim.

Ég vil sérstaklega taka tvennt fram. Það eru tvö sveitarfélög sem hér í þessari umræðu hafa verið nefnd til sögunnar þar sem deilur hafa risið um orkumál, Reykjavík sem er mitt sveitarfélag og Reykjanesbær. Það er nauðsynlegt að það komi fram í þessari umræðu að þau viðhorf sem er að finna í þessu frumvarpi hafa með einhverjum hætti notið fulltingis allra þeirra þriggja meiri hluta eða talsmanna þeirra sem hafa nú á tiltölulega skömmu tímabili setið í Reykjavík og að minnsta kosti partar af meginatriðum í þessu frumvarpi — eins og til dæmis stefnan varðandi starfsemi sérleyfisfyrirtækja og eignarhald á þeim — meginatriðið í því hefur líka notið stuðnings, að því er ég best veit, beggja hluta bæjarstjórnarinnar í Reykjanesbæ. Ég hef skilið þannig yfirlýsingar í þessa veru.

Ég er sjálfur nýkominn af aðalfundi Samorku sem er samtök orkufyrirtækjanna í landinu þar sem ég fór og kynnti það sem hér hefur kannski mest verið til umræðu, eignarhaldsstefnu þessa frumvarps. Ég varð ekki var við að menn væru neitt sérstaklega á móti því. Auðvitað svo allt sé fram dregið, þá eru ekki allir ánægðir með það, en á þeim fundi var samþykkt ályktun þar sem var að vísu sagt að það væri fullmikil áhersla lögð á eignarhaldið. En það var ekki lagst gegn því. Þetta er mjög mikilvægt að komi hérna fram.

Í þessari umræðu hefur eðlilega og skiljanlega verið fjallað töluvert um stjórnarskrána. Ég hef mörgum sinnum í umræðum á Alþingi sem varða ýmis mál sýnt stjórnarskránni meiri nærgætni en til dæmis minn ágæti fyrrverandi félagi úr stjórnarandstöðunni hv. þm. Ögmundur Jónasson. Er ég nú að vísa til umræðna um fjölmiðlamálin á sínum tíma. Ég lýsti því þá alveg skýrt yfir að ég tel að það sé viðurhlutamikið af hálfu ríkisstjórnar að leggja fram mál sem vafi getur leikið á að sé í samræmi við stjórnarskrána. Það var þess vegna sem ráðuneytið kaus að fara þessa leið að fá til álitsgjafar þann sérfræðing sem hefur notið mests trúnaðar af hálfu ríkisstjórna sem setið hafa síðastliðinn áratug, Eiríks Tómasson prófessor í stjórnskipunarrétti. Honum hefur verið sýndur sá trúnaður af hálfu fyrri ríkisstjórnar að vera skipaður formaður sérfræðinganefndar stjórnarskrárnefndar. Ég starfaði í stjórnarskrárnefndinni og sit enn í henni. Hún er enn að störfum og hann er enn þessi formaður. Álit hans var alveg skýrt varðandi álitamálin í þessu.

Í fyrsta lagi komst hann að þeirri niðurstöðu að meginstefnan í frumvarpinu fæli í sér almenna takmörkun sem væri ekki hægt að jafna við eignarnám og mundi ekki leiða til neinnar bótaskyldu. Honum var sérstaklega falið að skoða hvort það samrýmdist fyrirmælum tiltekinnar greinar stjórnarskrárinnar, 1. mgr. 72. gr., að reisa þær skorður við framsali orkuréttinda sveitarfélaga, fyrirtækja eða stofnana þeirra sem gerðar eru í frumvarpinu. Hann komst að þeirri niðurstöðu að svo væri ekki.

Sömuleiðis var honum falið að skoða það sem var mikið álitaefni líka, hvort gerlegt væri án þess að gengið væri á svig við stjórnarskrána að láta ákvæði frumvarpsins líka ná yfir fyrirtæki sveitarfélaga sem væru í blandaðri eign, þ.e. fyrirtæki sem í senn væru í eignarhaldi sveitarfélaga og þar með opinbers og hins vegar líka fyrirtæki á markaði. Sérfræðingurinn komst að þeirri niðurstöðu að á því léki umtalsverður vafi. Ég tók þá ákvörðun að ég mundi þá ekki leggja þetta fram þó að hugur minn stæði til þess. Ég hef aldrei dulið neinn þess. En ég taldi að ef það er álit sérfræðings með þann þunga sem Eiríkur Tómasson prófessor hefur að það væri umtalsverður vafi sem léki á því, þá vildi ég ekki taka þá áhættu

Í því efni var ég fyllilega samkvæmur sjálfum mér og vísa þá til ummæla minna í umræðum við fyrrverandi hæstv. forsætisráðherra Halldór Ásgrímsson í tengslum við fjölmiðlafrumvarp sem hér var lagt fram á sínum tíma þegar sá ágæti forveri hv. þm. Guðna Ágústssonar sagði: „Við skulum þá láta reyna á það fyrir dómstólum.“ Þetta frumvarp er lagt fram með hreint borð að því leyti til að í því er ekkert að finna sem hægt er að segja að sá sem fremstur gengur í fylkingu þeirra sem eru sérfræðingar í þessum málefnum, telur að brjóti gegn stjórnarskránni, þvert á móti.

Í þessari umræðu hefur það samt sem áður komið fram að menn eru enn að velta því fyrir sér að sú staðreynd að hér er lagt til að löggjafinn skipi með þeim hætti sem í frumvarpinu finnst málefnum sveitarfélaga brjóti í bága við 78. gr. stjórnarskrárinnar sem varðar sjálfsforræði sveitarfélaganna. Ég vísa aftur til þess að þessi sérfræðingur komst að annarri niðurstöðu. Við gætum líka gagnályktað út frá þeirri staðhæfingu sem felst í fullyrðingunni um að frumvarpið brjóti þetta ákvæði stjórnarskrárinnar. Þá hlýtur að mega gagnálykta að margt annað sem löggjafinn hefur sett

fram og samþykkt sem varðar málefni sveitarfélaga, eins og skipan skóla, hljóti líka að brjóta í bága við það, eða þá það sem enginn í þessari umræðu hefur talið að sé í andstöðu við 78. gr., þ.e. aðskilnaðarkrafan sem hér er að finna. Hún beinist líka að fyrirtækjum sveitarfélaga og ef það er í andstöðu við 78. greinina að skipa réttindum þeirra með þessum hætti þá hlýtur það líka að vera í andstöðu við þá grein að setja fram aðskilnaðarkröfuna með þeim hætti sem hér er gert. En það hefur enginn fett fingur út í það. Ég dreg þá ályktun þegar ég horfi yfir farinn veg genginna ríkisstjórna að það séu til svo mörg dæmi um að með þessum hætti, með almennum hætti þar sem öll sveitarfélög njóta jafnræðis og eru undir sömu kvaðir seld, sé þetta fyllilega heimilt.

Ég tel að í þessu tilviki — og ég dvel sérstaklega við þetta, frú forseti, vegna þess að mér finnst að þetta hafa verið meginágreiningsefnið sem hefur komið fram með rökum í þessari umræðu — þá tel ég að eðli málsins sem við erum að ræða sé þannig að það séu enn sterkari rök fyrir því að þetta sé gert og réttindin séu með þessum hætti felld í þann farveg sem er að finna í frumvarpinu vegna þess í fyrsta lagi þegar sveitarfélög eiga í hlut eins og ég hef hér aðeins rökstutt þá verður að teljast að löggjafinn geti gengið lengra en ella enda sé það gert með almennum hætti og það sé algjörlega í gadda slegið að það sé fullt jafnræði með öllum sveitarfélögum. Svo er í þessu tilviki.

Í öðru lagi þá vísa ég til þess að tilgangurinn með þessu frumvarpi er sá að tryggja til frambúðar aðgang allra íbúa sveitarfélaganna, allra landsmanna, að auðlindunum og þar með þeirri nauðþurft sem felst í aðgangi að orku. Í þriðja lagi tel ég að það séu rök í málinu að við erum hér að ræða um takmarkaðar auðlindir sem allir þurfa að fá aðgang að til þess að frumþörfum þeirra sé sinnt. Það skiptir í mínum huga máli.

Síðan er það að sjálfsögðu lykilatriði í þessari röksemdafærslu að þó að takmarkanirnar sem settar í þessu frumvarpi gagnvart sveitarfélögunum feli í sér að þau geti ekki framselt varanlega þá eru þau eigi að síður ekki svipt réttinum til þess að leyfa afnot af þeim til takmarkaðs tíma. Þetta eru lykilatriði þegar menn deila um það hvort þarna sé gengið of nærri stjórnarskránni hvað sveitarfélögin varðar.

Ég held að hægt sé að benda á svo mörg fyrri dæmi um að einmitt á grundvelli þeirra raka sem ég hef hér rakið þá hefur löggjafinn um langa hríð, haft meiri og minni afskipti af meðferð og ráðstöfun sveitarfélaganna á auðlindum af þessum toga.

Frú forseti. Í fyrri andsvörum mínum í dag hef ég lagt á það ríka áherslu að svara öllum þeim spurningum sem til mín hefur verið beint og ég held að ég hafi tæmt þær spurningar. Þó er það svo að hv. þm. Guðni Ágústsson beindi til mín fyrirspurn sem varðaði 12. gr. frumvarpsins þar sem kveðið er á um það að hitaveitur skuli ávallt vera að lágmarki í tveimur þriðju hlutum í eigu opinberra aðila. Hv. þingmaður spurði mig sérstaklega út í það hvort hér væri einnig átt við þær liðlega 200 einkahitaveitur sem meðal annars er drepið á á blaðsíðu sjö í þessu frumvarpi eða þá þær hitaveitur, eins og hv. þingmaður orðaði það, sem bændur kunna að setja upp í dreifbýlinu í framtíðinni eða þar sem opinberir aðilar sjá ekki grundvöll fyrir rekstri hitaveitna. Hv. þingmaður spurði mig hvort það væri ætlun iðnaðarráðherra að þjóðnýta þessar 200 einkahitaveitur. Það er alveg ljóst í þessu frumvarpi, frú forseti, að hér er um að tefla þær hitaveitur sem hafa sérleyfi og það kemur alveg skýrt fram að það er með engu móti verið að seilast til þessara smáu litlu einkahitaveitna né þeirra sem kunna að verða reistar í framtíðinni, það kemur fram með margvíslegum hætti í frumvarpinu að svo er ekki. Þetta vil ég nú segja vegna þess að hv. þingmaður lagði á þetta mikla áherslu í sínu máli.

Það gladdi mig mjög í þeirri umræðu sem hér var í dag að heyra þann skilning sem hv. þm. Ólöf Nordal hafði á meginatriðum í þessu frumvarpi. Hv. þingmaður hafði ekki, eftir þær umræður sem urðu áður en hún hélt sína tölu, neinar sérstakar áhyggjur af því til dæmis að auðlindin verði of hart keyrð í því kerfi sem lagt er til í frumvarpinu, þ.e. undir lok framleigutímans. Ég er algjörlega sammála hv. þingmanni um þetta.

Hv. þingmaður vísaði líka til þess kerfis sem er í Noregi og sagði að þar væru menn með 60 ára tíma. Ég skildi hv. þingmann þannig. Ég taldi reyndar að það væri 90 ára tími. Grundvallarmunurinn til dæmis á kerfinu sem hefur verið þar lengi við lýði og hér er sá að í Noregi er bókstaflega ætlast til þess að þegar leigutímanum lýkur þá skili sá sem hefur rekið og reist og fjármagnað viðkomandi virkjun henni með manni og mús til ríkisins, afhendi eignina. Um þetta er auðvitað deilt og hefur verið deilt. Þetta málefni hefur komið til kasta þeirra sem véla um hvað er rétt og rangt samkvæmt EES.

Ég er þeirrar skoðunar að með þessu frumvarpi sé farin ákveðin millileið, hugsanlega málamiðlun og ég fyrirverð mig ekki fyrir að segja það. Hér er sem sagt verið að tryggja að það eignarhald sem núna er undir umsjá opinberra aðila breytist ekki. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði í dag. „Ja, það er nú ekkert merkilegt. Ef það væri gerð skoðanakönnun þá mundi þjóðin öll vera á móti því hvort sem er.“ Það kann vel að vera rétt í ljósi nýlegrar atburðarásar. En það var ekki svoleiðis fyrir ári og það kann að vera breytt eftir ár þannig að hér eru menn að draga ákveðna varnarlínu.

[20:04]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vildi að til væru slíkar varnarlínur þegar kemur að heilbrigðiskerfinu sem ríkisstjórnin er að einkavæða núna því miður með þögn Samfylkingarinnar, en það eru önnur ráð til og það er að taka málið til umræðu í ríkisstjórn og stöðva þetta. Það er mál sem á eftir að koma hér til umræðu.

Varðandi framleiguréttinn og skaðsemi þess hvað getur gerst undir lok hans, 65 ára tímabilsins, þá legg ég til að við förum rækilega í reynslu annarra þjóða af því, ég ætla ekki að tjá mig um það, en minni á hitt að fyrir nokkru síðan, nokkrum missirum eða árum, var lögum um vatnsveitur í landinu breytt. Það var heimilað að gera þær að hlutafélögum. Þetta er ekki bara spurning um eignarhald, þetta er líka spurning um fyrirkomulag, því að þar með voru vatnsveiturnar færðar inn í annað umhverfi, undir samkeppnislög, inn á markaðinn. Það er það sem ég hef ákveðnar efasemdir um hvað þetta varðar. Í þeim lögum var ákvæði um að

vatnsveitur skyldu vera að meiri hluta til í eign hins opinbera. Hér erum við að tala um hærri þröskuld, 2/3, sem orkufyrirtækin eiga að vera í eign opinberra aðila.

Vatnsveituniðurstaðan var málamiðlun. Ég var ekki sáttur við þá málamiðlun í reynd þó að það væri skárri niðurstaða en upphaflegt frumvarp kvað á um. Ég hefði viljað hafa vatnsveiturnar algjörlega í opinberri eign á sama hátt og ég vil hafa orkuveiturnar í opinberri eign.

Nú spyr ég hæstv. ráðherra sem talar um málamiðlun í þessu máli: Var það málamiðlun við Sjálfstæðisflokkinn að fara þessa leið eða telur hæstv. ráðherra það vera heppilegt, eins og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson sagði áðan, að einkafjármagnið komi inn í þennan geira? Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson talaði um nýjar virkjanir. (Forseti hringir.) Telur hæstv. ráðherra heppilegt að einkafjármagnið komi inn í þennan geira eða er hér um að ræða (Forseti hringir.) málamiðlun gagnvart Sjálfstæðisflokknum?

[20:06]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skýrði það hér í dag að ég lít á þetta sem eins konar málamiðlun á milli sjónarmiða jafnaðarmannsins, sem gerir sér grein fyrir hinni samfélagslegu ábyrgð og félagslegu skyldu sem ríkið hefur til þess að tryggja þær nauðþurftir sem felast í vatni og orku gagnvart íbúunum, og á hinn bóginn gagnvart því sem má kalla þörfina fyrir að frumkvæði einstaklingsins fái líka notið sín.

Hv. þingmaður nefndi sérstaklega vatnsveiturnar og þau átök sem urðu um vatnsveitur sem ég tók þátt í á sínum tíma. Þar varð niðurstaðan sú, og það er mjög fróðlegt að skoða hvernig sú niðurstaða hefur spilað sig inn og fram í raunveruleikanum, eftir mikil átök að sveitarfélögin máttu framselja réttinn til að reka vatnsveitur til fyrirtækja sem væru í meirihlutaeigu sveitarfélagsins. Þannig er hin kórrétta versjón. Því var náttúrlega spáð — og við skulum ekkert rifja upp hverjir spáðu því — að það mundi leiða til þess að farið yrði út á braut einkavæðingar vatnsveitnanna. Það hefur ekki gerst, það hefur nefnilega ekki gerst.

Ég tel að varnarlínan, sem hv. þingmaður nefndi og ég sjálfur kallaði svo, í þessu frumvarpi sé líka sóknarlína vegna þess að hún gefur okkur viðnám, hvað sem kann að gerast í framtíðinni og hlutirnir geta breyst hratt eins og við höfum séð á síðustu tveimur árum á orkumarkaði. Þessi tiltekna framkvæmd gefur okkur viðnám til þess að sækja fram með hagsmuni borgaranna að leiðarljósi. Hv. þingmaður hefur öllum mönnum verið snjallari í því að halda hér ræður um nauðsyn þess að tryggja ákveðnar frumþarfir borgaranna, hann hefur talað um vatn og það er að sjálfsögðu orka líka. Þetta tryggir það, hvað sem gerist, jafnvel þó að (Forseti hringir.) einkafjármagnið komist að þriðjungi inn, að þarna er aukinn meiri hluti til þess að verja þessar frumþarfir borgaranna

[20:09]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er alveg rétt að einkafjármagnið hefur ekki komið inn í vatnsveiturnar enn sem komið er. Erum við ánægðir með það, ég og hæstv. ráðherra, eða var stefnan sú að kalla eftir fjármagninu? Er það markmið, telur hæstv. ráðherra æskilegt að fá einkafjármagnið inn í orkugeirann eða gerir hann þetta í þeirri góðu trú að einkafjármagnið muni ekki leita þarna inn?

Varðandi frumkvæði einstaklinganna sem hæstv. ráðherra gerir að umræðuefni þá vill svo til að í fyrirtækjum í almannaeign eru líka starfandi einstaklingar. Þeir hafa virkjað reynslu sína og vit sitt og þekkingu til hagsbóta þjóðinni á undanförnum áratugum. Við erum hins vegar núna að tala um frumkvæði einstaklinga sem hafa fjármuni á höndum. Ég hef sannast sagna haft miklar efasemdir um að við höfum þörf á slíkum einstaklingum sem eru sérfræðingar í að höndla með fjármagn og ávaxta sitt pund á þann hátt inn í þennan geira sem á að þjóna samfélaginu bæði hér heima og utan lands á samfélagslegum forsendum en ekki samkvæmt gróðahagsmunum.

[20:10]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég spurði hv. þm. Steingrím J. Sigfússon, félaga hv. þm. Ögmundar Jónassonar, að því í dag hvort hann gæti bent mér á einhvern á markaði sem væri reiðubúinn að festa fé sitt í þeim fyrirtækjum sem við köllum sérleyfisfyrirtæki. Hv. þingmaður hló við fót úti í sal. Af hverju? Vegna þess að hann, eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson, hefur komið að því að búa til regluverkið sem er að finna í raforkulögunum. Þar eru dreifiveitunum einfaldlega settar svo þröngar skorður, eins og ég sagði hér í dag, að þó að ég hafi aldrei staðfest nokkra gjaldskrá án þess að grennslast rækilega fyrir um röksemdir fyrir hækkun þá hef ég samt komist að þeirri niðurstöðu að stakkurinn sem þeim er skorinn sé svo þröngur að það sé varla að þessi fyrirtæki hafi möguleika á að þróa starfsemi sína með þeim hætti sem krafist er af þeim. Þetta er nú bara staðreyndin. (**Gripið fram í:** … 100%?) Ég get ekki ímyndað mér að það sé nokkur aðili á markaði sem væri reiðubúinn til þess. Það skiptir mig heldur ekki máli þó að einkaaðilar kæmu þarna inn með fjármagn vegna þess að varðandi þennan þátt orkumarkaðarins og orkufyrirtækjanna er það einfaldlega í gadda slegið í þessu frumvarpi að hið opinbera, sveitarfélagið, hefur meiri hluta við allar hugsanlegar aðstæður. Það hefur aukinn meiri hluta og það skiptir máli. Það þýðir að frumþarfirnar eru varðar.

Annar angi frumvarpsins felur það svo í sér að eignarhaldið breytist ekki heldur frá því sem er. Hitt er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði í ræðum sínum fyrr í dag að ég er ekki að seilast í þau réttindi sem eru í einkaeign. Ég ætlast ekki til að ríkið (Forseti hringir.) ásælist þau orkuréttindi sem þar er að finna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

Út af dagskrá var tekið 3. mál.

Fundi slitið kl. 20:13.

73. FUNDUR

mánudaginn 3. mars,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frv., 403. mál, þskj. 654, nál. 702, 713 og 714, brtt. 703. — Frh. 2. umr.
3. Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, stjfrv., 351. mál, þskj. 701, brtt. 716 og 731. — 3. umr.
4. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 196. mál, þskj. 718. — 3. umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Magnús Stefánsson, 3. þm. Norðvest.,
Ólöf Nordal, 9. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[15:02]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur, 2. þm. Reykv. s., um að hún sé á förum til útlanda í opinberum erindagerðum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni. 1. varaþingmaður flokksins í kjördæminu, Mörður Árnason íslenskufræðingur, tekur sæti á Alþingi í dag. Hann hefur tekið sæti á Alþingi áður og er boðinn velkominn til starfa á Alþingi.

Afturköllun þingmáls.

[15:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að fyrirspurn um sölu á Breiðafjarðarferjunni Baldri, 408. mál á þskj. 659, frá Kristni H. Gunnarssyni er kölluð aftur.

[15:03]

Útbýting:

Aðlögunarstuðningur við lífrænan landbúnað, 461. mál, þáltill. ÞBack o.fl., þskj. 732.

Alþjóðaþingmannasambandið 2007, 462. mál, skýrsla ÍAÞ, þskj. 735.

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 351. mál, brtt. ÁMöl, þskj. 731.

Sértryggð skuldabréf, 196. mál, þskj. 718.

Tæknifrjóvgun, 183. mál, þskj. 717.

Upprunaábyrgð á raforku, 271. mál, nál. iðnn., þskj. 733; brtt. iðnn., þskj. 734.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Innrás Ísraelsmanna á Gaza.

[15:04]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs vegna árása Ísraelshers á Gaza-svæðið með miklu mannfalli og hrikalegum afleiðingum. Á síðustu fimm dögum hafa á annað hundrað manns verið drepnir, þar af tugir barna. Síðastliðinn laugardag féllu 67 manns. Það leikur ekki nokkur vafi á því að Genfarsáttmálinn frá 1949, sem kveður á um vörn almennings í stríði, hefur verið margbrotinn og það eitt ætti að nægja til þess að íslensk stjórnvöld brygðust við enda eigum við aðild að þeim sáttmála.

Ísraelsk stjórnvöld hafa haldið íbúum Gaza innilokuðum í níu mánuði samfleytt og er nú svo komið að nauðsynjar allar eru þar af mjög skornum skammti. Matvæli og mörg lyf eru ófáanleg, lækningatæki að sama skapi, lokað hefur verið fyrir eldsneyti og rafmagn og þetta hefur haft það í för með sér að vatnsdælur við brunna stöðvast og sömuleiðis við dælur sem dæla burt skolpi.

Aðalritari Sameinuðu þjóðanna hefur fyrir hönd Sameinuðu þjóðanna komið harðri fordæmingu á framfæri við ísraelsk stjórnvöld og hér á landi hafa aðilar gert hið sama. Sveinn Rúnar Hauksson, sem hefur látið sig mjög varða mannréttindabaráttu í Palestínu, sendi frá sér yfirlýsingu í gær í nafni samtakanna Ísland – Palestína og krafðist þess að Íslendingar slitu stjórnmálasambandi við Ísrael.

Ég vil beina þeirri spurningu til hæstv. forsætisráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar hvað ríkisstjórnin hyggist gera. Ég tel það vera grundvallaratriði að þegar í stað komi hún (Forseti hringir.) mjög eindregnum og hörðum mótmælum Alþingis á framfæri við ísraelsk stjórnvöld.

[15:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ástandið á því svæði sem hv. þingmaður nefndi er að sjálfsögðu hörmulegt. Ég tek undir það sem fram kom í máli hans hvað það varðar og framferði Ísraelsmanna er óafsakanlegt. Það þarf þó jafnframt að hafa í huga að það sem hefur orsakað þetta ástand, að því er þeir segja, upp á síðkastið eru eldflaugaárásir af þessu sama svæði, Gaza-svæðinu. Málið er auðvitað flókið eins og við öll þekkjum.

Núverandi utanríkisráðherra hefur lagt sig fram um að setja sig sérstaklega inn í vandamál þessa svæðis, hefur farið þangað í heimsókn og hefur góð sambönd á svæðinu. Hún er því miður ekki hér til að ræða þessi mál í dag. En um spurningu þingmannsins varðandi stjórnmálasamband við Ísrael þá hefur ekkert slíkt komið til umræðu á vettvangi ríkisstjórnarinnar, enda væri það mjög stórt skref að stíga í samskiptum okkar við þetta gamla vinaríki okkar sem því miður hefur leiðst út í þær ógöngur sem við fordæmum.

Síðan er spurningin sem hv. þingmaður ber fram nú eins og stundum áður: Hvað ætla Íslendingar að gera til að koma í veg fyrir þetta ástand? Menn spyrja sig gjarnan þeirrar spurningar eins og þeir vænti þess að við getum stöðvað

þetta. Auðvitað er það af og frá að stilla spurningum upp með þeim hætti og það veit hv. þingmaður.

[15:08]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel að okkur beri siðferðileg skylda til þess að láta til okkar taka og frá okkur heyra á afgerandi hátt. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að grundvallaratriði við þessar aðstæður núna er að íslensk stjórnvöld, ríkisstjórn Íslands fyrir hönd okkar allra komi mjög eindregnum mótmælum og fordæmingu á framfæri við Ísraelsstjórn. Síðan finnst mér það að sjálfsögðu koma til álita að við íhugum þann kost að slíta stjórnmálasambandi við Ísrael. Við verðum að hugleiða í alvöru hvað þarna er raunverulega að gerast, mjög stórfelld og alvarleg mannréttindabrot og brot á Genfarsáttmálanum. Það deilir enginn um það. Á vettvangi Sameinuðu þjóðanna er það einnig óumdeilt.

Hæstv. forsætisráðherra bar á borð gamalkunna formúlu: Jú, ísraelsk stjórnvöld eru fordæmd en á það er minnt að Palestínumenn beri jafnþunga (Forseti hringir.) eða því er haldið fram að Palestínumenn beri í reynd jafnþunga sök. Átylla þess morðæðis sem gripið hefur Ísrael núna undanfarna daga er dauði eins Ísraelsmanns á fimmtugsaldri í Sderot, sem varð fyrir heimatilbúinni eldflaug, og var það fyrsta mannfallið af slíkum völdum þar í níu mánuði. (Forseti hringir.) Ég hafna því þessum málatilbúnaði og þessari afsökun ríkisstjórnarinnar til að skjóta sér undan ábyrgð að koma hörðum mótmælum á framfæri við þetta ofbeldi sem heimurinn er að verða vitni að.

[15:10]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að taka tillit til reglna hvað varðar ræðutíma.

Vandi landbúnaðarins og staða lífeyrissjóða.

[15:10]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Við setningu búnaðarþings í gær komu fram miklar áhyggjur af miklum verðhækkunum á aðföngum landbúnaðarins, bæði á fóðri, áburði og olíu og hækkandi vöxtum innan lands o.fl. Í Morgunblaðinu var skrifaður frábær leiðari, *Kúabændur í vanda* , þar sem rætt var um að bændur hafi verið í hópi framsæknustu stétta landsins á síðustu árum og menn vilja auðvitað að málin séu leyst. Hvernig sér hæstv. forsætisráðherra að þetta mál verði leyst? Mun ríkisvaldið koma að málinu og þá hvernig eða verður þessum hækkunum velt út í verðlagið? Það er mjög mikilvægt að leysa þetta mál sem allra fyrst, bæði gagnvart bændum, neytendum og afurðastöðvum.

Svo ætla ég að minnast á annað mál. Fyrir helgi sat ég mjög áhugavert málþing um lífeyrissjóðamál hjá BSRB. Á ráðstefnunni staðfesti fulltrúi bankakerfisins að hlutur lífeyrissjóðanna í útrásinni hefði verið afgerandi. Mátti skilja það svo að útrásin hefði alls ekki átt sér stað án lífeyrissjóðanna. Þarna kom fram að íslensku lífeyrissjóðirnir eru að stærð og burðum öflugri með hliðsjón af fólksfjölda en sjálfur olíusjóður Norðmanna. Á ráðstefnunni komu fram vangaveltur um hvort unnt væri að nýta fjármuni lífeyrissjóðanna betur innan lands. Lífeyrissjóðirnir eru auðvitað sjálfstæðir eins og bankarnir og það ber að virða. Við framsóknarmenn höfum við núverandi aðstæður hvatt til þjóðarsáttar og mikils samráðs. Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra: Hefur hann íhugað að kalla lífeyrissjóðina að slíku samræðuborði með bönkum og atvinnulífi til þess að reyna að takast á við þann mikla efnahagsvanda sem við búum nú við á Íslandi og stefnir að okkur úr svo mörgum áttum?

[15:12]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Fyrst varðandi lífeyrissjóðina. Þetta eru þekktar staðreyndir sem hv. þingmaður rakti hér um stærð þeirra og styrk og það er eitt af því sem sker sig úr á Íslandi að lífeyrissjóðirnir eru þetta öflugir en sums staðar annars staðar eru þeir byrði á ríkissjóði viðkomandi landa. Þegar ríkisvaldið ræðir við aðila vinnumarkaðarins, vinnuveitendur og launþega, þá er líka óbeint verið að tala við lífeyrissjóðina vegna þess að þessir aðilar stjórna lífeyrissjóðunum og hafa með málefni þeirra að gera og þeir koma því óbeint inn í þetta. En að kalla þá til með sjálfstæðum hætti hefur ekki verið sérstaklega rætt, enda skiptir miklu máli að þeir haldi sjálfstæði sínu, m.a. varðandi þá fjárfestingarstefnu sem þeir reka, sem hefur í gegnum allmörg ár skilað mjög góðri ávöxtun, m.a. í þeim fyrirtækjum sem hafa verið í hinni svokölluðu útrás. Nú hefur að vísu aðeins slegið í bakseglin varðandi þær fjárfestingar á síðasta ári eins og kunnugt er. Auglýsingar eru að birtast frá lífeyrissjóðunum um afkomu þeirra á síðasta ári og hún er ýmist í járnum eða örlítið réttu megin við strikið en þó miklu lakari en undanfarin ár. Það sem skiptir máli varðandi fjárfestingu lífeyrissjóðanna er auðvitað það að hún er til langs tíma og útreikningsaðferðir þeirra reikna með 3,5% ávöxtun á ári til mjög langs tíma og við erum langt yfir því marki sem betur fer.

Varðandi landbúnaðinn þá er það alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að þar steðja nú að óvænt vandamál. Þau vandamál eru hins vegar áfall fyrir þjóðarbúið í heild og munu fyrr eða síðar bitna á landsmönnum hvort sem það er beint í hærra vöruverði eða óbeint með einhvers konar þátttöku ríkissjóðs sem landsmenn borga í. Vandinn er tiltölulega nýtilkominn, við þurfum að rannsaka hann betur áður en einhverjar ákvarðanir eru teknar um aðkomu ríkisins en vissulega er þetta vandamál sem við þurfum öll að hugleiða á næstunni.

[15:14]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hvað varðar landbúnaðinn og þann vanda sem að honum steðjar þá undrast ég auðvitað ummæli hæstv. forsætisráðherra „að þurfa að hugleiða“. Hér þarf auðvitað snögg viðbrögð, bæði til þess að verja þá kjarasamninga sem gerðir hafa verið og halda niðri verðbólgu og ekki síður að skapa hinum framsækna landbúnaði, sem hefur verið að byggja sig upp, vissu um að á þessar miklu hækkanir, eins og á áburði upp í 80% og fóðri yfir 50% og ýmislegt annað sem mun steðja að, verði höggvið og staða greinarinnar verði ljós.

Síðan er það auðvitað rétt sem hæstv. forsætisráðherra segir um lífeyrissjóðakerfið að það hefur verið vel rekið og er sterkt en fjárfestingarstefna þess skiptir máli. Þeir hafa farið með auðmönnunum á vettvang þjóðanna til að sækja sér árangur og hafa vonandi gert það og eiga þar ekki mikið í töpum en það getur líka verið (Forseti hringir.) mjög mikilvægt að eiga samráð við lífeyrissjóðina til að takast á við hin stóru verkefni hér heima í ríkari mæli.

[15:16]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Varðandi landbúnaðarmálin þá er þessi vandi tiltölulega nýtilkominn. Verðlagsþróun á erlendum mörkuðum hvað varðar áburð, fóður og annað þess háttar er ný, ef svo má segja. Þessi mál tóku þessa stefnu tiltölulega nýlega þannig að vandinn er ekki bara innfluttur. Hann er líka tiltölulega nýtilkominn. Við þurfum að átta okkur á því hvernig við bregðumst við því.

Hins vegar felast að mínum dómi líka tækifæri í þessum aðstæðum fyrir íslenskan landbúnað. Ég er alveg sannfærður um það að við getum unnið góða markaði til að mynda fyrir mjólkurafurðir okkar í Evrópu og jafnvel víðar ef við höldum vel á málum. Því að afurðirnar úr íslenska landbúnaðinum, eins og hv. fyrrverandi landbúnaðarráðherra þreytist aldrei á að segja, eru einkar góðar og hollar. Og ef þær fást líka á hagstæðu verði þá er ekkert vafamál að við getum gert okkur góðan mat úr því.

Málefni fatlaðra á Reykjanesi.

[15:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ráðstöfunarfé svæðisskrifstofu um málefni fatlaðra á Reykjanesi er uppurið og fjölskyldur fatlaðra barna fá því ekki endurnýjaða samninga sína um þjónustu. Svona hljóðaði upphaf fréttar í Ríkisútvarpinu síðastliðið fimmtudagskvöld þar sem fjallað var um málefni svæðisskrifstofu um málefni fatlaðra á Reykjanesi og málefni fatlaðra barna þar. Síðan hefur verið fjallað um þetta mál í nokkrum fréttatímum Ríkisútvarpsins nú um helgina.

Það kemur fram í þessari umfjöllun að fjölskyldur fatlaðra barna fá ekki endurnýjaða samninga sína um þjónustu. Það hefur komið þar fram að tólf fjölskyldur fatlaðra fá ekki nýja samninga um stuðningsfjölskyldur sem er afar mikilvægur hlekkur í þjónustukeðju þeirra og getur í raun og veru skipt sköpum fyrir þær fjölskyldur sem í hlut eiga og tryggt það að fötluð börn geti búið heima hjá sér. Lögin um málefni fatlaðra eru nokkuð afdráttarlaus hvað þetta atriði snertir því í 21., 22. og 23. gr. laga um málefni fatlaðra er réttur fjölskyldna fatlaðra barna áréttaður og tryggður, um að þau eigi m.a. rétt á stuðningsfjölskyldum.

Nú ber svo við að svæðisskrifstofa um málefni fatlaðra upplýsir að ráðstöfunarféð sem svæðisskrifstofan hefur í þessu skyni sé uppurið og eru nú bara liðnir tveir mánuðir af árinu. Ég hef því áhuga á því að heyra viðbrögð hæstv. félagsmálaráðherra, hvernig ráðherrann hyggst bregðast við þessari stöðu og hvernig hann hyggst tryggja að fjárskortur komi ekki í veg fyrir að réttur sé brotinn á fjölskyldum fatlaðra barna.

[15:19]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að það hafi verið gert meira úr þessu máli í fjölmiðlum en efni standa til. Ég verð að segja það hér að hjá svæðisskrifstofunni hefur enn ekki verið hafnað neinum samningi við stuðningsfjölskyldur. Í Reykjavík og á Reykjanesi eru sennilega um 300 samningar við stuðningsfjölskyldur og ógerðir á báðum þessum stöðum, í Reykjavík og á Reykjanesi sennilega um 30 samningar.

Ég tek undir það með fyrirspyrjanda að þetta er mjög mikilvægt úrræði sem verður að vera til staðar. Hitt er annað mál að það hafa verið erfiðleikar í rekstri svæðisskrifstofu Reykjaness og þar er töluverður halli, sennilega um 30 millj. kr. á þessu ári, sem rekja má til ársbyrjunar 2007 sem menn eru nú að vinna með og reyna að leysa.

Þessa stundina, í þessum töluðu orðum stendur yfir fundur með svæðisskrifstofu Reykjaness og ég á von á því að menn reyni að finna lausn á þessu máli. Það er auðvitað ekki viðunandi ástand að fatlaðir og fjölskyldur þeirra fái ekki stuðningsfjölskyldur eins og á þarf að halda. Þetta eru ekki mjög dýr úrræði og þau spara mjög mikið, bæði stuðningsfjölskyldur og skammtímavistanir sem eru til boða og spara það oft að grípa þurfi til sérstakra búsetuúrræða. Þetta er því mikilvægur valkostur sem þarf að vera í lögum um málefni fatlaðra.

Ég vil einnig segja að á þessu ári var fé til skammtímavistunar verulega aukið og reyndar í málaflokkinn í heild vegna þess að raunaukning í þennan málaflokk milli áranna 2007 og 2008 er um 800 millj. kr. Til þess að leysa þann sérstaka vanda sem er hjá svæðisskrifstofu Reykjaness þarf 10 millj. kr. En vandinn (Forseti hringir.) í rekstri skrifstofunnar er stærri en svo og það eru menn að kljást við þessa stundina.

[15:21]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þessi svör. Það er auðvitað mjög mikilvægt að þær fjölskyldur sem hlut eiga að máli líði ekki fyrir einhvern fortíðarvanda á svæðisskrifstofu um málefni fatlaðra á Reykjanesi. Það verður auðvitað að taka á honum og hann kann að vera stór eins og ráðherrann lýsir hér. En vandi þeirra fjölskyldna sem ég hef verið að gera að umtalsefni er ekki stór í þessu samhengi eins og hæstv. ráðherra staðfestir og þess vegna er mjög mikilvægt að þeirra mál séu leyst sérstaklega.

Í fjölmiðlum hefur komið fram m.a. áskorun frá formanni Þroskahjálpar þar sem hún segir að það sé brot á lagalegum rétti þeirra fjölskyldna sem eiga hlut að máli þegar þeim er synjað um endurnýjun á stuðningsúrræðum en hæstv. ráðherra segir nú að engum hafi í raun verið synjað og þá er að trúa því og treysta að það verði gengið frá þessum samningum.

Því það getur auðvitað ekki verið þannig að lög sem tryggja réttarstöðu þessara fjölskyldna gildi aðeins til 29. febrúar ár hvert. Þau verða að gilda allt árið og þar sem ekki er um stórar (Forseti hringir.) fjárhæðir að ræða þá skora ég á hæstv. félagsmálaráðherra að tryggja þetta tafarlaust.

[15:23]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er nú einu sinni svo að við sem sjáum til þess að ráðuneytið reki sig innan ramma fjárlaga verðum að skoða málin í heild og líka út frá þeirri stöðu sem er í rekstri svæðisskrifstofunnar hverju sinni. Umræddur vandi sem má rekja til upphafs árs 2007 kom einmitt til vegna þess að svæðisskrifstofan fór 50% fram úr þeim heimildum sem hún hafði til þess að veita þjónustu vegna stuðningsfjölskyldna og við það erum við að glíma núna.

Síðan er alveg ljóst að við stöndum líka frammi fyrir auknum rekstrarvanda hjá svæðisskrifstofum sem þarf að taka á sérstaklega vegna þess átaks sem við erum að gera hjá Greiningarstöð ríkisins og BUGL því að þegar við förum í fleiri greiningar, eins og verið er að gera, þá kallar það á aukna stoðþjónustu. Það er einmitt það sem við þurfum að skoða sérstaklega því að það mun koma fram í aukinni þörf fyrir ýmiss konar stoðþjónustu, liðveislu, skammtímavistun og þjónustu í skólakerfinu í rekstri svæðisskrifstofunnar. (Forseti hringir.) Það þurfum við að sjá í framhaldi af því að við erum að fara í aukna greiningu á Greiningarstöðinni og átaki sem þar hefur verið síðan síðastliðið sumar.

Jarðgöng á Miðausturlandi.

[15:24]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Herra forseti. Stefna stjórnvalda á Íslandi síðastliðna tvo áratugi hefur verið að byggja upp sterka byggðarkjarna í hverjum landsfjórðungi. Það verður ekki gert á Miðausturlandi nema með því að tengja Eskifjörð, Neskaupstað, Mjóafjörð, Seyðisfjörð og Egilsstaði með jarðgöngum. Fyrir þessu hafa Austfirðingar barist í 30 ár.

Við samningu síðustu samgönguáætlunar undir stjórn Sjálfstæðisflokksins var ekki minnst einu orði á jarðgöng á Austurlandi. En fyrir atbeina þingmanna Framsóknar tókst að koma m.a. Norðfjarðargöngum inn í áætlunina.

En miðað við orð hv. þm. Ólafar Nordal í fréttum um helgina kveður nú við annan tón úr röðum sjálfstæðismanna. Því beini ég fyrirspurn minni til hæstv. samgönguráðherra þar sem greinilega er sterkur vilji innan samstarfsflokksins um að flýta og fjölga gerð jarðganga og spyr hæstv. samgönguráðherra hvort samgöngur á Austurlandi séu frágengin mál af hálfu stjórnvalda og ef ekki, hver sé afstaða hæstv. samgönguráðherra til fyrrnefndra jarðganga á Austurlandi.

[15:25]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Nú ætla ég ekki að blanda mér inn í málefni Framsóknarflokksins og síðustu ríkisstjórnar hvað þetta varðar, sá tími er liðinn. Ég get heldur ekki, virðulegi forseti, svarað fyrir orð hv. þm. Ólafar Nordal. En ég skal fúslega svara mönnum um samgöngumál á Austurlandi.

Ég get með glöðu geði sagt að ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar tók sig til og flýtti fyrirhuguðum framkvæmdum við Norðfjarðargöng heldur betur þannig að þær framkvæmdir eiga að geta hafist um mitt næsta ár. Útboðsferill getur vonandi hafist fljótlega á næsta ári og er reyndar þegar byrjaður. Ég átti ágætisfund með fulltrúum Vegagerðarinnar í Fjarðarbyggð og á Reyðarfirði 6. febrúar síðastliðinn þar sem rætt var um alla þá undirbúningsvinnu. Þessu hefur sem sagt verið flýtt þannig að framkvæmdir geta hafist á næsta ári.

Hvað varðar hina stóru hugmynd um frekari jarðgöng, þ.e. í Mjóafjörð og Seyðisfjörð og upp á Hérað þá vil ég segja það að á vegum sveitarfélaganna þriggja, þ.e. Fjarðabyggðar, Seyðisfjarðarkaupstaðar og Fljótsdalshéraðs, hafa bæjarstjórar sveitarfélaganna unnið ákveðna undirbúningsvinnu og fengu til þess fyrirtækið Línuhönnun. Þar hefur líka verið haldinn ágætisfundur þar sem m.a. fulltrúar ríkisstjórnarinnar bættust inn í þann vinnuhóp, þ.e. hv. þm. Einar Már Sigurðarson og Arnbjörg Sveinsdóttir.

Ég bíð jafnspenntur og aðrir eftir niðurstöðu úr þeirri athugun sem þarna fór í gang að frumkvæði sveitarfélaganna og er á frumkvæði sveitarfélaganna.

[15:27]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Herra forseti. Ég vil þakka svör samgönguráðherra þótt mér hafi þótt þau heldur þunn í þessum efnum. Það er alveg ljóst að með þessum framkvæmdum, þessum stóru samgöngum, nýtast fjárfestingar hins opinbera, t.d. í framhaldsskólum, sjúkrahúsum, á flugvöllum og að ógleymdri ferju- og skemmtiferðahöfninni á Seyðisfirði, mun betur.

Ég velti því aðeins fyrir mér hvort ummæli hv. þm. Ólafar Nordal hafi enga þýðingu og eins hver skilaboð samgönguráðherra eru til Seyðfirðinga og Mjófirðinga um hvenær þeir megi vænta þess að fá svör um þessar framkvæmdir því eins og hæstv. samgönguráðherra sagði þá eru heimamenn tilbúnir í samstarf á þessu sviði.

[15:29]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tek undir það sem hv. þingmaður fjallaði um, það er mikilvægt að styrkja innviði sveitarfélaganna eins og gert hefur verið. Það hefur ríkisstjórnin heldur betur verið að gera, m.a. með mótvægisaðgerðum á sviði samgöngumála sem hafa verið kynntar og voru kynntar 10. júlí síðastliðinn.

Það nægir að fara í næsta nágrenni við heimasveit hv. þingmanns, Hófaskarðsleiðina niður á Raufarhöfn, að klára leiðina niður á Þórshöfn o.fl. Vonandi fer Dettifossvegur í útboð innan nokkurra vikna. Hæstv. ríkisstjórn hefur því heldur betur gefið í hvað samgöngumál varðar, eins og hv. þingmaður fjallaði um, til að styrkja innviði sveitarfélaganna sem hér er verið að ræða um og víða um landið. Bara af því ég horfi á hv. þingmann og veit hvaða flokki hún tilheyrir og er í fallegri grænni skyrtu, þá vil ég líka nefna veginn um Öxi, ákvörðun um að fara í þá framkvæmd sem hefur mælst mjög vel fyrir á mörgum stöðum.

En ég verð að segja alveg eins og er að ég hef verið tuskaður svolítið til af fulltrúum ákveðins flokks í ákveðnu sveitarfélagi en ég leiði það hjá mér vegna þess að ég oft litið á það sem meðmæli þegar ég er skammaður af þeim flokki.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:32]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 731. — Afbrigði samþ. með 39 shlj. atkv.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frh. 2. umr.

Frv. StB o.fl., 403. mál (aðstoðarmenn alþingismanna). — Þskj. 654, nál. 702, 713 og 714, brtt. 703.

[15:32]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl) (frh.)**:**

Virðulegi forseti. Eins og ég var að segja þegar ég var stöðvaður þá voru þau meginsjónarmið sett fram við flutning frumvarps til breytinga á þingsköpum fyrir jól að nauðsyn bæri til þess að styrkja stöðu stjórnarandstöðu. Var í því sambandi nefnt að formenn stjórnmálaflokka í stjórnarandstöðu fengju sér sérstaka aðstoðarmenn en ráðherrar ráða sér jafnan sérstaka aðstoðarmenn hver fyrir sig. Það var eðlilegt og sjálfsagt að formenn stjórnarandstöðuflokka fengju sérstaka aðstoðarmenn og er það að hluta til til þess að jafna aðstöðumun stjórnarandstöðu og stjórnarflokka.

Það er hins vegar misskilningur að sú tillaga sem hér liggur fyrir sé að öðru leyti til að styrkja stöðu stjórnarandstöðu. Þegar málið er skoðað kemur í ljós að með ráðningu sérstakra aðstoðarmanna fyrir þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæma fá stjórnarflokkarnir meiri starfskraft en stjórnarandstaðan. Þar er því ekki um neina jöfnun að ræða á milli stjórnar og stjórnarandstöðu og kemur því málinu ekkert við.

Með því að formenn stjórnarandstöðuflokkanna fái sérstaka aðstoðarmenn er um eina stöðu eða brot úr stöðu að ræða sem stjórnarandstöðuflokkarnir fá til viðbótar, það eru nú öll ósköpin. Það er allt það sem verið er að rétta stjórnarandstöðunni umfram það sem stjórnarflokkarnir taka til og skoða verður þessa hluti. Það var jú lagt af stað í þessa vegferð með það að yfirvarpi að sérstaklega ætti að styrkja stöðu stjórnarandstöðu og stjórnarandstöðuflokka en með þeim hætti sem hér er verið að leggja til er ekki um slíkt að ræða.

Sett voru fram þau sjónarmið að sérstakir aðstoðarmenn fyrir þingmenn í víðfeðmari og dreifbýlli kjördæmum séu til komnir vegna þess að verið sé að taka á fyrirheiti sem gefið var þegar nýja kjördæmaskipunin var samþykkt. Þá hafði verið talað um aukinn stuðning og það fyrirheit var efnt frá árinu 2000 en þá fengu stjórnmálaflokkarnir sérstaklega 50 milljónir á ári til að skipta á milli sín í því skyni. Rökstuðningur við þetta frumvarp á þeim grundvelli, að verið sé að efna áður gefið fyrirheit, á því ekki við málefnaleg rök að styðjast, fyrirheitið hefur verið efnt.

Það skiptir í sjálfu sér ekki öllu máli. Það sem skiptir máli er að svo sé búið að Alþingi og alþingismönnum og þannig skipt á milli ríkisstjórnar og stjórnarandstöðu að eðlilegt geti talist og í samræmi við góðar lýðræðishefðir. Þjóðþing hinna Norðurlandanna gera sér fyllilega grein fyrir því að nauðsyn ber til að jafna aðstöðumun ríkisstjórnar og stjórnarandstöðuflokka. Þess vegna er brugðist við því með ákveðnum hætti en allt öðrum en þeim sem ætlunin er að gera hér. Þá er litið til þess að nauðsyn ber til að aðstoða þingmenn við að kynna sér mál. Aðstoðin er almennt á grundvelli málefna. Í sumum tilvikum er sérstakt tillit tekið til minni stjórnmálaflokka. Það gerist líka í löndum þar sem vegalengdir eru aðrar og mun meiri en hér og kjördæmi mun víðfeðmari. Við ættum í því sambandi sérstaklega að líta til þeirra þjóða sem eru skyldastar okkur að lagahefð. Þá er ég að vísa til annars vegar Norðmanna og hins vegar Dana. Það væri út af fyrir sig eðlilegra að við tækjum okkur Norðmenn til fyrirmyndar hvað þetta varðar.

Ég spyr: Hvernig skyldi standa á því að hinar Norðurlandaþjóðirnar velja allt annað kerfi aðstoðar við þingmenn stjórnarandstöðu og fyrirkomulag en hér er verið að leggja til? Hvernig stendur á því að þar eru störf aðstoðarfólksins skilgreind og liggur ljóst fyrir hvað viðkomandi aðstoðarfólk á að gera? En hér liggur ekkert fyrir um hvað aðstoðarmenn sumra þingmanna eiga að gera og úr hvaða sérstaka vanda aðstoðarmenn sumra þingmanna eiga að leysa. Þá liggur ekki fyrir og hefur ekki farið fram málefnaleg umræða um að hvaða leyti það er nauðsynlegra fyrir suma þingmenn að fá aðstoðarfólk en aðra. Hvað veldur því? Það er bagalegt þegar lagafrumvarp eins og það sem hér um ræðir er sett fram og jafnframt látið að því liggja að takmarkaður tími gefist til umræðu og frumvarpið verði að afgreiða með hraði.

Ekki voru nein vandkvæði á því að leggja þetta frumvarp fram fyrr. Þá verður ekki séð að neitt sérstakt knýi á um að málið hafi þann forgang sem það hefur og sé ýtt áfram af þeim meiri hluta sem á bak við það stendur þannig að ekki gefist tóm til eðlilegrar skoðunar í þeirri þingnefnd sem fjallaði um málið. Hv. þm. Atli Gíslason gerði ítarlega grein fyrir því í góðri ræðu sinni um málið og í nefndaráliti 1. minni hluta. Ég tek undir þau sjónarmið sem hann færði fram varðandi afgreiðslu málsins í þingnefndinni.

Ég hef gert ákveðnar breytingartillögur með vísan til þess að svo virðist sem hér sé verulegur meiri hluti fyrir því að styðja þetta frumvarp og það liggur fyrir í áliti 2. minni hluta.

Þá er í fyrsta lagi við það miðað að fyrsta setningin orðist svo:

„Alþingismanni er heimilt að ráða sér aðstoðarmann og skulu greiðslur til hans fara eftir nánari reglum sem forsætisnefnd Alþingis ákveður.“ — Þ.e. „og skulu greiðslur til hans fara“ er bætt við 1. gr.

Síðan geri ég tillögu um ákvæði til bráðabirgða þannig að ljóst sé að með þessari lagasetningu séum við ekki að gera upp á milli þingmanna. Við ætlum að allir þingmenn njóti sömu kjara, sömu réttinda hvað þetta varðar. Við bætist því ákvæði til bráðabirgða þar sem kveðið er á um, miðað við fjárveitingar sem hafa verið ákveðnar, að á þessu almanaksári, árið 2008, sé eingöngu um ráðningu aðstoðarmanna þingmanna í Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmi að ræða. Þar með tel ég að gengið sé eins langt í samkomulagsátt og unnt er.

Ég hefði kosið að gengið yrði til þessa verks með vand-

aðri hætti og það skoðað sérstaklega hvar skórinn kreppir að varðandi lagasetningu og möguleika þingmanna til að fylgjast með og vera virkir þátttakendur í lagasetningunni. Stór hluti íslenskra lagafrumvarpa kemur nú frá Brussel í formi gerða sem okkur ber að lögfesta að viðlagðri ábyrgð að þjóðarétti ef það er ekki gert. Á hvaða stigi fá þingmenn þessi mál til skoðunar? Ekki fyrr en þau hafa verið afgreidd í Brussel og við höfum ekki möguleika á að koma sjónarmiðum okkar að. Er það ásættanlegt? Er það þannig sem við viljum hafa það?

Í mjög góðri skýrslu sem hæstv. utanríkisráðherra dreifði og fjallað var um hér fyrr í vetur, var talað um aukna aðstoð og nauðsyn þess að þingmenn kæmu að þeim málum fyrr en nú er gert. Með hvaða hætti liggur ekki fyrir. Vegna samningsins um Evrópska efnahagssvæðið — jafngóður og jafngallaður og hann nú er — eigum við þess ekki kost að koma að lagasetningarferli Evrópusambandsins nema á byrjunarstigi. Þar sem samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið er jafngallaður hvað þetta varðar og raun ber vitni væri nauðsynlegt að fá þessu ákvæði breytt þannig að EES-þjóðir kæmu að lagasetningarferlinu á öllum stigum þess máls. En þar sem ekki er um það að ræða ber brýna nauðsyn til að Alþingi Íslendinga hafi með málin að gera og fái viðunandi kynningu á þeim sem til meðferðar eru í Brussel þannig að við getum komið sjónarmiðum okkar sem löggjafi á framfæri með eðlilegum hætti. Þannig vinnum við faglega að íslenskri lagasetningu.

Í því sambandi væri mikilvægt fyrir þingflokka og þingnefndir að fá nauðsynlega aðstoð til að leggja þau mál fyrir sem eru á vinnslustigi og okkur kann á síðari stigum að vera gert að lögleiða. Þingmenn gætu þannig fjallað um þau og gert sínar athugasemdir þannig að vilji löggjafans lægi fyrir. Það væri þó ekki eingöngu starfsfólk utanríkisráðuneytisins sem fjallaði um löggjafarmálefni Íslands á því stigi sem við eigum kost á að gera.

Mér finnst með miklum ólíkindum að þingmenn sjái ekki að þarna kreppir skórinn fyrst og fremst. Þess vegna þarf að hugsa þetta mál út frá nútímanum. Því miður finnst mér sú hugmynd sem liggur að baki frumvarpinu um sérstaka aðstoðarmenn sumra þingmanna vera fortíðarhugmynd sem menn hafa ekki verið tilbúnir til þess að skoða og fara málefnalega í gegnum. Hvað er nauðsynlegt að gera til þess að styrkja Alþingi sem löggjafarvald og hvaða sérstaka stuðning hafa menn hugsað sér fyrir stjórnarandstöðuna? Í þessa vegferð var jú fyrst og fremst lagt með það í huga að sérstaklega þyrfti að styrkja stjórnarandstöðuna.

Með því frumvarpi sem hér er verið að leggja til er eins og nú háttar til verið að bæta við nánast sömu stöðugildum fyrir stjórnarandstöðu og ríkisstjórnarflokkana þannig að ekki er um neinn sérstakan stuðning við stjórnarandstöðu að ræða. Það er því röng forsenda sem byggt er á. Mér finnst að mönnum hafi sést svolítið yfir þessi atriði. Í annars ágætri ræðu framsögumanns meiri hluta nefndarinnar komu þessi sjónarmið ekkert fram. Í raun er ekki verið að tala um neina styrkingu á stöðu stjórnarandstöðu þegar allt kemur til alls og búið er að fara í gegnum þessi mál.

Ég hef ítrekað gert grein fyrir því að það sé vilji meiri hlutans að samþykkja aðstoð fyrir suma þingmenn en ekki verður hjá því komist að það gildi þá fyrir alla. Ég hef gert athugasemd við það og talið að frumvarpið eins og það er núna og það sem á að gilda — að þetta væru aðstoðarmenn sumra þingmanna — þá sé spurning hvort um sé að ræða brot á jafnræðisreglu. Ég fór fram á að það yrði sérstaklega kannað í nefndinni, að leitað yrði til okkar færustu sérfræðinga í því efni. Ég er ekki dómari í sjálfs mín sök frekar en aðrir. Það hefur ekki enn verið kannað en kannski gefst kostur á því á síðari tímum. Ég mun láta kanna það sérstaklega ef það fæst ekki gert, það verður þá gert með öðrum hætti. Ég vil fá álit um þetta atriði af því að það er enginn dómari í sjálfs sín sök.

Ég ítreka og legg áherslu á í lok máls míns hér um þetta atriði að þingmenn eru þingmenn þjóðarinnar allrar. Þeir eru kosnir af fólki fyrir fólk, kosnir af fólki til að þjónusta fólk en ekki fyrir akra, engi, byggingar eða ferkílómetra.

[15:45]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það eru nokkur atriði sem ég vildi gera athugasemdir við í annars ágætri ræðu hv. þm. Jóns Magnússonar sem hefur gert ítarlega grein fyrir sjónarmiðum sínum í málinu og ekkert er við það að athuga. Það er ljóst að hann hefur ekki fallist á það samkomulag sem liggur til grundvallar frumvarpinu og skýrir tilurð þess máls.

Bara til örstuttrar upprifjunar má nefna að þegar rætt er um aðdragandann að þessu máli og tilurð þess — það tengist auðvitað því sem nefnt hefur verið varðandi vinnubrögð í nefndinni — er þetta mál óvenjulegt að því leyti að áður en það kom til þingnefndar hafði það fengið töluverða umfjöllun á vettvangi þingsins í forsætisnefnd og meðal þingflokksformanna og bar að með öðrum hætti og hafði meiri aðdraganda innan þingsins en títt er um frumvörp.

Ég vil einnig nefna, og það snertir ummæli hv. þingmanns um aðgerðir til að styrkja stöðu stjórnarandstöðunnar, að það er rétt að einungis hluti þessa máls sem við ræðum hér snertir stuðning við hana sérstaklega, þ.e. spurningin um það hvort heimila eigi ráðningu sérstakra aðstoðarmanna formanna stjórnarandstöðuflokkanna. En á það ber að líta að önnur skref hafa verið stigin innan þings með auknum fjárveitingum til stjórnmálaflokkanna og þar á meðal sérstaklega til stjórnarandstöðuflokkanna sem fengu við afgreiðslu síðustu fjárlaga aukið fjármagn miðað við stjórnarflokkana. Reglum um skiptingu fjár var breytt að því leyti. Síðan hefur stjórn þingsins líka lagt upp með breytingar á fjölda starfsmanna á nefndasviði sérstaklega til að vera stjórnarandstöðuþingmönnum í nefndum innan handar.

[15:47]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vænti þess að gerð verði grein fyrir þeim umræðum sem orðið hafa í forsætisnefnd í greinargerð með frumvarpinu. Það á að liggja fyrir um hvaða hluti var rætt þar. Ég fjalla um málið á grundvelli þess að fram komi í greinargerð með frumvarpinu hvað um sé að ræða. Ég stend því við það sem ég sagði áður um nauðsyn þess að skoða málið þó að málið hefði fengið þá umræðu sem hv.

þm. Birgir Ármannsson gat um í forsætisnefnd þingsins. Full þörf var á því að í þingnefndinni færi fram mun ítarlegri skoðun á málinu, sérstaklega hvað það varðar að skoða betur með hvaða hætti og hvernig reglur væru í gildi á öðrum Norðurlöndum og jafnframt að kalla til okkar færustu sérfræðinga í stjórnskipunarrétti, sem er grundvallaratriði vegna þess, svo að ég kveði ekki fastar að orði, verulegur vafi leikur á því að þetta frumvarp standist stjórnskipunarlög.

Varðandi styrkingu á stöðu stjórnarandstöðu tel ég að við hefðum átt að skoða hvernig frændur okkar á öðrum Norðurlöndum, og þá sérstaklega Danir og Norðmenn, hafa farið að. Þar er um að ræða sérstakan stuðning, miklu meiri en verið er að ræða um hér, við stjórnarandstöðu. Frumvarpið sem hér liggur fyrir um aðstoðarmenn styrkir miklu frekar stöðu stjórnarflokkanna en stjórnarandstöðunnar, þannig er það þegar grannt er skoðað. Það er um fjölgun starfa að ræða og kemur fjölgun aðstoðarmanna, þegar undan eru skildir aðstoðarmenn formanna stjórnarandstöðuflokka, fyrst og fremst í hlut stjórnarflokkanna.

[15:49]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Jón Magnússon talar um að sá stuðningur sem ætlaður sé til þingmanna landsbyggðarkjördæmanna þriggja renni fremur til stjórnarflokkanna en til stjórnarandstöðuflokkanna og það er rétt enda eru þingmenn stjórnarflokkanna miklu fleiri en þingmenn stjórnarandstöðunnar. Sú varð niðurstaða lýðræðislegra kosninga og við breytum því ekki í þessu samhengi.

Eins og ég gerði grein fyrir er málið tvíþætt. Annars vegar er um að ræða stuðning við formenn stjórnarandstöðuflokkanna, þeir fá aðstoðarmenn. Hinn hluti málsins er aukin aðstoð við þingmenn landsbyggðarkjördæmanna þriggja og ræddum við það atriði töluvert. Ég er þeirrar skoðunar að fyrir því megi færa málefnaleg rök að vegna aðstæðna, þar sem þingmenn þurfa oft að verja mjög miklum tíma til ferðalaga innan kjördæma, sé rétt að koma til móts við þá með þeim sérstaka hætti sem gert er ráð fyrir af hálfu forustu þingsins og endurspeglast í frumvarpinu og greinargerð með því. Það eru málefnaleg rök sem að mínu mati eru jafngild og ýmis önnur rök sem færa má fyrir því að bjóða þingmönnum með einhverjum hætti upp á mismunandi aðstæður.

Ég veit hins vegar að þegar málið var til umfjöllunar í allsherjarnefnd komu líka upp sjónarmið í umræðum um að þörf væri á að auka stuðning við þingmenn almennt og þá einnig þeirra þriggja kjördæma sem eru hér á höfuðborgarsvæðinu. Skýrt ákvæði er um það í nefndaráliti þar sem forsætisnefnd þingsins er hvött til að hefjast þegar handa við að útfæra slíkar aðgerðir. En það er mín skoðun að óskaplega langt sé seilst að telja að þær ráðstafanir sem hér eru í bígerð gangi gegn jafnræðisákvæði stjórnarskrárinnar.

[15:51]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Að sjálfsögðu ætla ég mér ekki að breyta niðurstöðu lýðræðislegra kosninga, enda er það ekki í mínu valdi. Ég er lýðræðissinni og tel að menn eigi alltaf að virða niðurstöðu í lýðræðislegum kosningum, það eru ekki efnisatriði í þessari umræðu. Það liggur líka fyrir að þingmenn stjórnarflokkanna eru fleiri en stjórnarandstöðunnar.

Ég var bara að benda á þetta af því að það var haft að yfirvarpi varðandi flutning frumvarpsins að sérstaklega væri verið að styðja stjórnarandstöðuflokkana. Ég hefði talið að nauðsynlegt væri að gera það, fara jafnvel að eins og Norðmenn gera en þeir styrkja minni flokka sérstaklega. Ég tel því að við hefðum þurft að fara heildstætt í gegnum þetta mál og með miklu vandaðri hætti en gert er. Gagnrýni mín lýtur að hluta til að því að við höfum ekki farið nógu vandlega í gegnum hlutina til að skoða hvernig við ætlum að leysa málið heildstætt, þannig að við höldum uppi eðlilegum þingræðishefðum og styrkjum stöðu stjórnarandstöðunnar til þess að lýðræðishefðum verið við haldið.

Varðandi það að færa megi málefnaleg rök fyrir því að hafa skiptingu með þeim hætti að þingmenn sumra kjördæma fái sérstakan aðstoðarmann en ekki annarra þá verð ég að segja að ég hef ekki heyrt gild málefnaleg rök hvað það varðar. Ég hef ekki heyrt skilgreiningu á því hvað aðstoðarmennirnir eiga að gera. Við hefðum þurft að byrja á því að skilgreina til hvers væri ætlast af aðstoðarmönnunum til að geta áttað okkur á því hvort málefnaleg rök væru fyrir þeirri mismunun sem um er að ræða. Við höfum því hvorki upphaf né endi. Meðan svo er stend ég við það að ég tel orka tvímælis að frumvarpið standist jafnréttisákvæði stjórnarskrárinnar.

[15:54]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við erum hér að ræða um um breytingu á lögum um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað. Þetta er frekar spennandi mál að mínu mati og tengist breytingum sem við höfum verið að gera í þinginu núna líka fyrir jól, breytingar á ræðutíma þingmanna. Það er gaman að sjá hvað þetta mál er komið langt. Það er búið að ræða það talsvert. Það er enginn asi hér á neinni afgreiðslu. Ég tel að við séum búin að fjalla um þetta málefnalega í þinginu bæði fyrir jól og eftir jól. Hæstv. forseti þingsins hefur beitt sér fyrir þessu máli, viljað styrkja stöðu þingsins til að bæta líka starfsaðstöðu þingmanna og hefur sérstaklega horft þar til stjórnarandstöðunnar og núna í fyrsta kastinu til landsbyggðarþingmanna.

Það er nú þannig, virðulegur forseti, að í þinginu eru 63 þingmenn, 43 koma frá stjórnarflokkum og 20 frá stjórnarandstöðu. Þetta er mjög mikill munur þar sem stjórnarþingmenn eru með meira en tvo þriðju hluta hér í þinginu og því er eðlilegt að styrkja almennt starfsaðstöðu þingmanna og horfa líka til stjórnarandstöðunnar í þessu sambandi. Ég tel því að forseti þingsins hafi beitt sér skynsamlega í þessu máli í samstarfi við forsætisnefnd þingsins og í samstarfi við þingflokksformenn. Við erum að sjá fyrir endann á þessu átaki í bili þó að við vitum að það kemur meira í kjölfarið. Það á eftir að skoða nefndastarfið enn betur og allir eru sammála um að það eigi að gera.

Virðulegur forseti. Ég tel að frekar góð sátt ríki í samfé-

laginu um þessar breytingar eða alla vega skynja ég það þó maður hafi ekki gert neina sérstaka könnun á því. En miðað við umræðuna fyrir jól þá tel ég að almenningur hafi almennt talið það vera til bóta eins og þingið gerði líka að stytta ræðutíma þingmanna. Maður fann fyrir því umræðunni fyrir jól að því var almennt frekar vel tekið í samfélaginu. Það hefur ríkt skilningur á því. Ég tel líka að það ríki ákveðinn skilningur á því að það geti styrkt lýðræðið á Íslandi að þingmenn fái meiri aðstoð í sínum störfum. Ég skynja það þannig, virðulegur forseti, að almennt séð sé skilningur á þessum breytingum í samfélaginu.

Frumvarpið sem við erum að fjalla um er tvær greinar. Frumvarpið er ekki mikið að vöxtum en það er mikilvægt og textinn er almennur, þ.e. kveðið er með almennum orðum á um að alþingismanni er heimilt að ráða sér aðstoðarmann og svo framvegis og að forsætisnefnd setji reglur um hvernig sé staðið að því. Þótt textinn sé almennur þá vitum við að í fyrsta kastinu snúa breytingarnar aðallega að tveimur hópum hérna inni, þ.e. að formönnum stjórnarandstöðuflokkanna sem munu fá svigrúm til að ráða sér aðstoðarmenn og svo snýr þetta líka að þingmönnum landsbyggðarinnar sem munu frá svigrúm til að ráða sér aðstoðarmenn. Þetta er ekki sérstaklega tilgreint með þessum hætti í lagagreininni heldur byggist þessi skilningur á þeim fjárlögum sem við höfum samþykkt eða meiri hlutinn samþykkti fyrir jól. Svigrúmið er eitthvað í kringum 75 millj. kr. og það dugir fyrir þessu, fyrir aðstoðarmönnum fyrir stjórnarandstöðuflokkana og fyrir aðstoðarmönnum handa landsbyggðarþingmönnum. Þegar þetta nýja fyrirkomulag mun ná til allra þingmanna þarf ekki að breyta lagatextanum af því hann er almenns eðlis. Þá verður hægt að taka inn alla þingmenn án lagabreytinga. Þá munu bara reglurnar sem forsætisnefnd setur breytast fyrir utan það að þá munu fjárveitingar hækka.

Miðað við þær upplýsingar sem ég hef kostar núverandi fyrirkomulag sem við erum að fara inn í á næstu dögum í kringum 75 milljónir króna. En nái kerfið líka yfir þingmenn höfuðborgarsvæðisins mundu bætast við í kringum 50 milljónir króna. Það er innan við tvöföldun á því fjármagni sem áætlað er í þetta fyrirkomulag á þessu ári.

Ég hef ekki tekið undir það, virðulegi forseti, að við séum að afgreiða þetta mál hérna með hraði og tek undir með þeim sem hafa sagt að við höfum rætt það hér í talsverðan tíma. Það er að mínu mati hið rétta. Við erum með ákveðnar prinsippákvarðanir í þessu máli, þ.e. að ráða aðstoðarmenn og þeir nái til tiltekinna þingmanna í fyrsta kastinu. Það er alveg ljóst að fyrirkomulagið sem við erum að fara inn í mun örugglega taka breytingum. Menn munu fikra sig áfram með þetta mál. Það þarf að ganga í gegnum barnasjúkdóma, ef svo má að orði komast, í upphafi og við þurfum örugglega að breyta fyrirkomulaginu eitthvað í framtíðinni.

Menn hafa rætt um hvernig ætti að halda á svona aðstoðarmannakerfi. Sumir hafa fært ágætisrök fyrir því að aðstoðarmennirnir eigi að vera meira eða minna tengdir þingflokkunum. Aðrir hafa fært ágætisrök fyrir því að aðstoðarmennirnir eigi að meira tengdir skrifstofum stjórnmálaflokkanna. En það sem við erum að stefna inn í hér er að aðstoðarmennirnir séu sérstakir aðstoðarmenn þingmanna, einstaklinganna, þ.e. þingmannanna sjálfra og að þingmennirnir hafi svokallað húsbóndavald þannig að aðstoðarmennirnir eru að vinna fyrir þingmanninn sem ræður hann til starfsins þó að þingið haldi svo utan um alla umsýsluna með ráðningarsamningunum.

Þetta fyrirkomulag leiðir hugann að ýmsu eins og því að það má alveg sjá fyrir sér að einhverjir aðstoðarmenn gætu farið í framboð gegn sínum þingmanni sem þeir vinna fyrir. Það er ekkert ólíklegt að það komi upp nema menn geri einhvers konar samning um að það verði ekki gert sem ég veit nú ekki hvort þingmenn muni almennt gera. Við höfum svo sem fordæmi fyrir því að aðstoðarmenn ráðherra hafi farið í framboð gegn sínum ráðherra. Það er mjög óvenjulegt en til eru dæmi þess. Eitt atriði sem menn hafa svolítið velt fyrir sér er líka það hvernig aðstoðarmönnum verði beitt innan flokka, af því þeir eru svona tengdir við þingmanninn sinn að þá leiði það svolítið hugann að þeim flokkum þar sem menn gera upp uppröðun flokka sinna í gegnum prófkjör og hvernig aðstoðarmennirnir blandist hugsanlega inn í það. Það er allt of snemmt að segja til um það hvernig það verður. Menn verða bara að reyna að halda á því eins skynsamlega og þeir geta. En það er alveg hægt að færa rök fyrir því að þetta kerfi verði svolítið til þess að verja sitjandi þingmenn af því þeir fá þá meiri kraft til að beita sér í sínum kjördæmum. Það er bara hin hliðin á sama peningi en aðalrökin eru þau að við erum að styrkja lýðræðið og við erum að styrkja þingmennina í sínum störfum fyrir þjóðina og almenning.

Virðulegi forseti. Ég tel mjög erfitt að skilgreina hlutverk þessara aðstoðarmanna. Ég held að það sé mjög erfitt. Það er svolítið búið að kalla eftir því. En þingmenn hafa mjög mismunandi þarfir. Í nefndinni kom fram að einhverjir munu þurfa aðstoð við heimasíðugerð meðan aðrir þurfa ekki á því að halda og svo framvegis. Þetta verður bara reynslan að sýna.

Það hafa komið rök fram hér og meðal annars hjá síðasta hv. ræðumanni um að hugsanlega væri verið að brjóta gegn jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ég vil vekja athygli á því í því sambandi að í minnihlutaáliti hv. þm. Jóns Magnússonar er ekki tekið neitt sterkt til orða en þar er því komið á framfæri að vafi leiki á því að frumvarpið standist jafnræðisreglu íslenskra stjórnskipunarlaga og í ræðu hv. þingmanns kom fram að það væri spurning um hvort þetta bryti í bága við jafnræðisregluna. Ég heyri að hv. þingmaður vill stíga frekar varkárt til jarðar í þessu enda ákváðum við í nefndinni að taka tillit til þessarar gagnrýni sem kom fram um jafnræðið. Til að taka af allan vafa í því sambandi, alla vega að mati meiri hluta nefndarinnar, er sett í greinina samkvæmt breytingartillögu sérstakt ákvæði um að í reglum forsætisnefndar megi kveða á um að þessi heimild sé bundin tilteknum kjördæmum eða tiltekinni stöðu sem alþingismaður hefur í flokki sínum. Þarna er vísað til þess að forsætisnefndin hefur svigrúm til að tiltaka ákveðið kjördæmi eða stöðu þingmannsins í flokki. Og þá er verið að leiða hugann að formönnum stjórnarandstöðuflokkanna. Virðulegi forseti. Ég tel því að málið standist jafnræði hvað þetta varðar.

Við athuguðum líka í nefndinni hvernig staðið er að svona aðstoðarmannakerfi annars staðar á Norðurlöndun-

um. Við fengum yfirlit yfir það og það var kallað eftir upplýsingum frá þjóðþingum hinna Norðurlandanna og við fengum ágætisupplýsingar að ég tel um það. Það kom í ljós að á öllum Norðurlöndunum er svona aðstoðarmannafyrirkomulag ríkjandi, að vísu ekki alveg eins og við erum að stefna í hér. Þar er það tengdara þingflokkunum og skrifstofum stjórnmálaflokkanna en við erum að fara inn í hér. Við erum með þetta alfarið tengt þingmönnunum sjálfum. Það var líka eitt sem mér fannst athyglisvert sem kom fram í skoðun allsherjarnefndar á þessu máli. Það var að á öllum hinum Norðurlöndunum voru aðstoðarmennirnir á vettvangi í höfuðborgunum þar sem þingin eru starfandi. Þeir voru sem sagt ekki í kjördæmunum. En við erum að stefna að því að okkar aðstoðarmenn séu í kjördæmi viðkomandi þingmanna. Það er annars eðlis. Þó það standi ekki í lagagreininni að það sé skylda beint þá er það í greinargerðinni. Mér finnst líklegt að alla vega fyrsta kastið verði þessir aðstoðarmenn í kjördæmunum. Þannig var þetta hugsað í upphafi þó það kunni að breytast og þeir færi sig eitthvað á milli.

Það er athyglisvert að ekki hafa allir þingmenn á Norðurlöndunum aðstoðarmenn. Það er af því að sumir þingmenn þar eru það mikið í erlendum samskiptum að þeir telja sig ekki þurfa aðstoðarmenn í sínu þjóðþingi. Það er mjög athyglisvert. Þá treysta þeir meira á sínar flokksskrifstofur og á þingflokkana. En langflestir hafa aðstoðarmenn.

Það er líka athyglisvert, virðulegur forseti, að skoða hvaða stuðning stjórnmálaflokkarnir á hinum Norðurlöndunum fá af opinberu fé af því hér hefur það stundum verið til umræðu. Mig langar að nefna nokkrar lykiltölur í því sambandi, virðulegur forseti. Á Íslandi fáum við á hvern þingmann 4,9 millj. kr. í stuðningi af opinberu fé til stjórnmálaflokkanna. Í Danmörku er þessi tala 6,6 milljónir á hvern þingmann, í Svíþjóð 9,8 milljónir á hvern þingmann, í Finnlandi 11,4 milljónir á hvern þingmann og í Noregi 28,3 milljónir á hvern þingmann. Norðmenn eru að greiða langhæst miðað við framlög af opinberu fé á þingmann. Það er alltaf gaman að leika sér að tölum af því að maður getur líka fært rök fyrir því að við erum að fá hlutfallslega meira af því við erum færri íbúar í landi. En ég tel að þessar tölur geti þó sýnt okkur að af því við ætlum okkur að halda hér og höldum uppi sjálfstæðu ríki og erum með eigið þjóðþing þá þurfum við að hafa ákveðinn tilkostnað af því og sinna því með sóma. Þá erum við að mínu mati að fá í framlögum á hvern þingmann mjög lága tölu miðað við þetta. Að mínu mati er ekki hægt að segja að við séum að styrkja stjórnmálaflokkana mikið með opinberu fé á Íslandi.

Í reglunum hjá okkur er tekið fram að ekki megi ráða maka til aðstoðar eða nána ættingja. Ég get komið því hér á framfæri við það tilefni að í Evrópuþinginu eru flestir þingmenn með nokkra aðstoðarmenn, kannski tvo, þrjá, jafnvel fjóra og þar ráða þeir nána ættingja. Ég get til dæmis bent á þingmann á Evrópuþinginu sem hefur haft mjög mikil samskipti við Ísland og hefur verið í forustu þingnefndar þar sem hefur sinnt Íslandi. Maki hennar er hennar aðstoðarmaður. Reyndar er hún með fleiri aðstoðarmenn. Þar er það talið sjálfsagt. Það er svona dálítið misjafnt hvernig löndin hafa þetta.

Það var rætt í nefndinni um álag og það var líka komið inn á það í ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar hér um daginn þegar við ræddum þetta mál, álag á aðstoðarmenn. Eins og við göngum frá þessu er alveg ljóst að greiðslurnar til aðstoðarmanna verða jafnar, þ.e. ákveðin mánaðargreiðsla. En svo er það samkomulag milli þingmanns og aðstoðarmanns hvernig þunganum er skipt á milli mánaða í störfum. Það er til dæmis hægt að hafa það þannig að á sumrin verði minna álag á aðstoðarmanni þó hann fái jöfnu greiðslurnar og svo er þá meira álag á veturna. Það er allt opið í því.

Mig langar líka að koma því að framfæri að ég tel mjög líklegt að starfskostnaðurinn sem við gerum ráð fyrir hækki. Ég tel að of lágar upphæðir séu settar í starfskostnaðinn, ferðakostnað innan lands, símkostnað og annað. Einhvers staðar þarf að byrja þannig að við byrjum með þessa tölu sem við höfum verið að vinna með í fjárlögunum en ég tel að þetta þurfi að hækka af því það getur varla verið svo að viðkomandi aðstoðarmaður eigi bara að sitja á einni skrifstofu og ekkert geta hreyft sig nánast neitt frá henni.

Í allsherjarnefnd urðu svolítið skemmtilegar umræður um muninn á álagi og vinnu þingmanna í landsbyggðarkjördæmum og á höfuðborgarsvæðinu. Það er þannig, virðulegur forseti, að álagið á þingmönnum á landsbyggðinni er afar mikið. Það er mikil krafa um að þeir séu stöðugt á ferðinni í sínum kjördæmum og hafi samband við fjölmarga sveitarstjórnarmenn, alls kyns félagasamtök, fyrirtæki og svo framvegis, mjög mikil krafa og að mínu mati ansi óréttmæt á margan hátt af því að þingmenn geta ekkert komist yfir þessi stóru kjördæmi landfræðilega séð ásamt því að sinna vel starfi sínu í þinginu. Þetta er mjög mikil krafa og maður skilur líka kjósendur að vilja hitta sína þingmenn sem þeir telja og vita að eru að vinna fyrir sig. Þetta er mjög mikil krafa þannig að maður styður það að þingmenn landsbyggðarinnar fái aðstoðarmenn.

Á sama tíma vil ég halda því til haga að það er líka mjög mikið álag á höfuðborgarsvæðinu. Það var nefnt hér í ræðu hv. þm. Jóns Magnússonar um daginn að kjósendur í Suðvesturkjördæmi eru fleiri en kjósendur í Norðvestur- og Norðausturkjördæmi til samans, ef ég vitna nokkurn veginn beint í hv. þingmann. Það þarf að sinna svona miklum fjölda líka. Það er bara gert með öðrum hætti. Við þingmenn á höfuðborgarsvæðinu erum ekki að keyra eins mikið um í okkar kjördæmi og það er ekki eins stórt. En það þarf að sinna þessum fjölda og á ógrynni funda þurfa þingmenn á höfuðborgarsvæðinu að mæta til þess að ná að halda sambandi við eins marga og hægt er.

Það er líka að vissu leyti meira fjölmiðlaaðgengi að höfuðborgarþingmönnum hér um helgar þegar þeir eru á vettvangi þar sem meðal annars sjónvarpsþættir eru teknir upp. Það er að einhverju leyti meira fjölmiðlaaðgengi að þeim þó það sé ekki mjög mikið. Ég tel að það verði að koma sama fyrirkomulag fyrir þingmenn höfuðborgarsvæðisins og það er sérstaklega tilgreint í greinargerðinni eða nefndarálitinu, vildi ég sagt hafa virðulegur forseti. Þar er alveg sérstaklega tilgreint að næst eigi að taka fyrir hér í fjárlagagerðinni aðstöðu þingmanna á höfuðborgarsvæðinu þannig að þegar það er búið þá verði sama fyrirkomulag komið á fyrir alla þingmenn landsins og fulls jafnræðis gætt í því.

Ég vil ljúka minni ræðu, virðulegi forseti, á því að segja að ég tel að þetta sé mjög gott skref og brýnt að taka það.

En á sama hátt tel ég að við þurfum að líta til þingmanna höfuðborgarsvæðisins í framhaldinu. Svo þurfum við líka að klára að styrkja nefndastarfið sem er mikill vilji til að gera hjá öllum þingflokkum.

[16:14]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Því kem ég hér upp að ég skildi ekki alveg röksemdafærslu hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur þegar hún tók með sínum hætti undir efasemdir hv. þm. Jóns Magnússonar, að frumvarpið kynni að stangast á við jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar, og sagði að eftir umræður í allsherjarnefnd hefði meiri hlutinn ákveðið að tryggja með einhverjum hætti að jafnræðisreglan yrði ekki brotin og lagt til breytingartillögur á frumvarpinu. Ég skil sem sé ekki með hvaða hætti breytingartillögur hv. þingmanns og félaga hennar í meiri hluta allsherjarnefndar eiga að tryggja að jafnræðisreglan sé ekki brotin og óska eftir skýringum á því.

[16:15]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Í frumvarpinu, eins og það var við 1. umr., var almennt sagt í texta að alþingismanni væri heimilt að ráða sér aðstoðarmann og að greiðslur til hans ættu að fara eftir nánari reglum sem forsætisnefnd Alþingis setti og veitt væri á fjárlögum á hverju ári, ekkert meira, þannig var frumvarpið þegar það kom inn.

Í umræðum í allsherjarnefnd var þetta rætt mjög mikið. Sumum þingmönnum finnst frumvarpið óréttlátt — landsbyggðarþingmenn fá aðstoðarmenn en ekki þingmenn af höfuðborgarsvæðinu — og telja að frumvarpið eigi ekki að bjóða upp á slíka mismunun.

Allsherjarnefnd setur því fram tillögu að breytingu á þessari lagagrein og hún hljóðar svo, með leyfi virðulegs forseta:

„Í reglum forsætisnefndar má kveða á um að heimildin sé bundin tilteknum kjördæmum eða tiltekinni stöðu sem alþingismaður hefur í flokki sínum.“

Allsherjarnefnd skýtur því þarna inn að forsætisnefnd geti ákveðið að heimild til að ráða sér aðstoðarmenn gildi um þingmenn úr tilteknum kjördæmum, þ.e. landsbyggðarkjördæmunum, eða í tiltekinni stöðu, t.d. sem formaður stjórnarandstöðuflokks. Ef þetta verður samþykkt telur meiri hlutinn í nefndinni að kveðið hafi verið upp úr um það að forsætisnefnd hefur heimild til að velja úr hópi þingmanna, hvort sem mönnum finnst það óréttlátt eða ekki, að með þessum breytingum standist það jafnræðisregluna.

[16:17]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Nú er hv. þm. Siv Friðleifsdóttir miklu þingreyndari en ég en fyrir mér lítur þetta þannig út að frumvarpið sjálft geri ráð fyrir jafnræði að þessu leyti í frumvarpstextanum. Þar segir að alþingismanni sé heimilt að ráða sér aðstoðarmann eftir nánari reglum sem forsætisnefnd Alþingis setur. Ég geri ráð fyrir að flutningsmenn frumvarpsins reikni með því að forsætisnefnd setji þær reglur í samræmi við venjur og reglur í stjórnsýslunni og hafi í heiðri grundvallarreglur stjórnarskrárinnar við það þó að í greinargerðinni hafi meiri hluti allsherjarnefndar sýnilega skriplað á skötunni gagnvart því, að áliti hv. þm. Jóns Magnússonar, að áliti hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur og að mínu áliti, að þetta kunni að stangast á við jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar.

Ráð meiri hluta allsherjarnefndar í þessu efni hefðu átt að vera þau að taka það skýrt fram í nefndaráliti sínu, sem síðan yrði staðfest með meiri hluta atkvæða hér að forsætisnefnd hefði ekki — ekki, hæstv. forseti — leyfi til að brjóta jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og mismuna þingmönnum, og kjósendum, eftir því úr hvaða kjördæmi þeir eru kosnir. Það gerir meiri hluti allsherjarnefndar ekki heldur ætlar hann að leysa málið með þeim hætti að láta Alþingi samþykkja sérstaka heimild til forsætisnefndar um að ganga í berhögg við þessa ágætu jafnræðisreglu í stjórnarskránni.

Samkvæmt mínum skilningi getur þingið ekki gert það, stjórnarskrárgjafinn er æðri en þingið og þingið getur ekki sett lög sem brjóta stjórnarskrána. Ef það gerir það verður því hált á því fyrr eða síðar. Það er þetta sem ég geri kröfu um að meiri hluti allsherjarnefndar og meiri hluti Alþingis og raunar allir alþingismenn virði.

[16:20]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Það er alla vega ljóst að meiri hluti allsherjarnefndar telur að frumvarpið brjóti ekki í bága við jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og sérstaklega er sett inn tillaga til að hafa það algjörlega skýrt að forsætisnefndin getur valið úr, t.d. að heimildin nái til þingmanna landsbyggðarkjördæma eins og til stendur. (Gripið fram í.) Það er okkar mat að þetta standist algjörlega.

Ég get líka bent á að ýmsar greiðslur til þingmanna á landsbyggðinni fara ekki til þingmanna á höfuðborgarsvæðinu en auðvitað er kostnaður þar á móti, bílastyrkir, styrkir til búsetu o.s.frv., sem er ósköp eðlilegt. Við teljum því að þetta standist algjörlega. Við tökum það hins vegar inn í nefndarálit okkar að við teljum að þetta sé bara fyrsta skrefið og það var líka staðfest í ræðu virðulegs forseta við 1. umr. málsins, þetta er fyrsta skrefið. Meiri hlutinn í nefndinni vill — og ég veit að þeir sem ekki eru í meiri hlutanum, hv. þm. Jón Magnússon þar á meðal, telja að það sé mjög til bóta — að kerfið nái til þingmanna á höfuðborgarsvæðinu líka og unnið verði að því í fjárlagagerð næsta árs.

Af því að hv. þm. Mörður Árnason er í Samfylkingunni vil ég taka fram að fulltrúi Samfylkingarinnar í allsherjarnefnd er á meirihlutaálitinu. Það er því alveg skýrt hjá meiri hlutanum að málið stenst og það hefur batnað í meðförum allsherjarnefndar.

[16:22]

Útbýting:

Landupplýsingar, 399. mál, svar umhvrh., þskj. 736.
Matvæli, 326. mál, nál. sjútv.- og landbn., þskj. 739.

[16:22]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það hefur oft áður komið fram hér úr

ræðustóli Alþings að tiltekið frumvarp sem er til umræðu brjóti í bága við stjórnarskrá, ýmis ákvæði hennar svo sem fullveldisákvæði eða jafnræðisreglu. Skýrasta dæmið er auðvitað EES-samningurinn sem var samþykktur fyrir 14 árum eða svo. Þá voru margir á þeirri skoðun að í honum fælist of mikið framsal til yfirþjóðlegra stofnana, að það samrýmdist ekki stjórnarskránni. Engu að síður er samningurinn lög og hefur verið það alla tíð. Enginn hefur látið á það reyna hvort það mat er rétt eða ekki.

Staðreyndin er sú að Alþingi metur sjálft hvað það telur standast stjórnarskrá eða ekki og þingmenn verða einfaldlega að gera það upp við sig og greiða atkvæði samkvæmt því. Síðan er möguleiki á að fara með það fyrir dómstóla ef menn telja ástæðu til. Ég er á þeirri skoðun að ásakanir um að það mál sem hér er til umræðu brjóti í bága við jafnræðisreglur stjórnarskrárinnar séu út í hött, séu fráleitar og eigi ekki við nokkur rök að styðjast. Það að aðstaða þingmanna sé mismunandi felur ekki í sér brot á jafnræðisreglu. Það hlýtur alltaf að byggjast á hinum breytilegu aðstæðum. En ákvörðunin um breytilegar greiðslur eða aðstöðu byggjast á forsendum sem rökstyðja það.

Áðan var nefnt að ýmsar greiðslur til þingmanna eru breytilega eftir kjördæmum. Það er ekki brot á jafnræðisreglu að mínu mati. Ég hef engan heyrt halda því fram að svo sé. Þær eru rökstuddar með því að aðstæður þingmannanna eru mismunandi eftir kjördæmum og til þess að jafna mismunandi aðstæður eru þær settar á. Jöfnunin sjálf getur ekki verið brot á jafnræðisreglu.

Það á við í þessu máli, um aðstoðarmenn alþingismanna á landsbyggðinni, að það er úrræði til jafna aðstöðu sem varð landbyggðarþingmönnum í óhag við kjördæmabreytinguna fyrir átta árum. Þess vegna getur það ekki verið brot á jafnræðisreglu að draga úr óhagræði og mismunun sem varð með þeirri ákvörðun. Það er satt að segja fráleitt.

Ég vil aðeins rifja upp forsöguna í þessum efnum til að koma henni að í þessari umræðu. Þegar stjórnarskrárbreytingin var undirbúin var skipuð nefnd sem gerði tillögu um kjördæmabreytinguna. Fyrir henni fór Friðrik Sophusson, fyrrverandi ráðherra, og aðrir í henni voru Geir H. Haarde, Valgerður Sverrisdóttir, Guðmundur Árni Stefánsson, Svavar Gestsson og Guðný Guðbjörnsdóttir, allt saman þingmenn á þeim tíma. Þau skiluðu af sér skýrslu með tillögum og sögðu í þeirri skýrslu að helstu röksemdir gegn því að stækka landsbyggðarkjördæmin, sem var tillaga nefndarinnar, að sameina landsbyggðarkjördæmi og fækka þingmönnum landsbyggðarinnar, væru að stækkun kjördæmanna ylli því að erfiðara yrði að halda uppi persónulegum samskiptum milli þingmanna og kjósenda.

Breytingin gerði aðstæðurnar þyngri fyrir landsbyggðarþingmenn með því að sameina kjördæmi sem áður voru þrjú, Vesturland, Vestfirði og Norðurland vestra, í eitt kjördæmi. Áður voru í þeim 15 þingmenn en eftir breytinguna var lagt til að þeir yrðu 10. Hver þingmaður hafði því stærra svæði og fleiri kjósendum að sinna en áður. Álagið í starfi þeirra jókst.

Hið sama gilti um Norðausturkjördæmið sem var að meginhluta sameinað úr Norðurlandi eystra og Austurlandi. Suðurkjördæmi varð til úr Suðurlandi, Suðurnesjum, sem voru hluti af Reykjaneskjördæmi og hluta af Austurlandskjördæmi í Austur-Skaftafellssýslu. Hins vegar var kjördæmið á höfuðborgarsvæðinu minnkað þannig að þingmenn sem voru þingmenn Reykjaneskjördæmis og urðu þingmenn Suðvesturkjördæmis höfðu minna starfssvæði, færri kjósendum að sinna. Hið sama gerðist hjá þeim sem höfðu verið þingmenn Reykjavíkur. Það var líka verið að minnka hjá þeim vegna þess að Reykjavík var skipt í tvennt.

Þannig að breytingin varð sú að starfið þyngdist og starfsskyldur hjá þingmönnum landsbyggðarkjördæma en þær minnkaðar á þingmönnum höfuðborgarsvæðisins. Þess vegna ræddu menn þessa hluti. Það kemur einmitt fram í tillögum þessarar nefndar sem ég minntist á, um starfsaðstöðu þingmanna, ég vil leyfa mér að lesa það, með leyfi forseta:

„Verði tillögur nefndarinnar að lögum er ljóst að aðstaða þingmanna til að sinna kjósendum í hinum landfræðilega stærri kjördæmum verður önnur en áður. Með hliðsjón af því hvetur nefndin til að aðstoð við þingmenn úr þessum kjördæmum verði aukin, t.d. þannig að þingmenn fái styrk til að njóta liðsinnis starfsmanns eða til annars konar aðstoðar.“

Þetta var tillaga nefndar þessara alþingismanna og enginn þeirra hélt því fram, svo mig reki minni til, að þessi tillaga væri brot á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar.

Skipuð var önnur nefnd til að útfæra þær hugmyndir sem nefndin setti fram undir forustu Friðriks Sophussonar. Í henni voru Einar K. Guðfinnsson, sem var formaður, Tómas Ingi Olrich, Magnús Stefánsson, Kristján L. Möller, Svavar Gestsson, Steingrímur J. Sigfússon og Jóna Valgerður Kristjánsdóttir — allt þáverandi þingmenn eða verðandi þingmenn, skulum við segja. Nefndin gerði tilraun til að útfæra hugmyndir nefndar Friðriks Sophussonar og lagði til sérstakar tillögur um starfsaðstöðu þingmanna, að hinum 30 þingmönnum landsbyggðarkjördæmanna yrði lögð til vinnuaðstaða í kjördæmunum og að þeir gætu ráðið til sín starfsmenn samkvæmt eftirfarandi reglum, með leyfi forseta:

„Fyrir hvern einn þingmann hvers stjórnmálaflokks í kjördæmi komi einn starfsmaður. Fyrir hvern þingmann umfram einn komi hálfur starfsmaður. Nánara fyrirkomulag verði í höndum þingmanna.“

Tillaga nefndarinnar var um aðstoðarmenn fyrir þingmenn en tillaga forsætisnefndar núna nemur ekki nema um helmingi af þeim stöðugildum sem nefndin undir forustu Einars K. Guðfinnssonar lagði til. Nefndin lagði enn fremur til að um ráðningu, kjör og starfsaðstæður þessara aðstoðarmanna giltu eftirfarandi reglur, með leyfi forseta:

„Starfsmennirnir eru ráðnir af þingmönnum hvers flokks í hverju kjördæmi og hafi aðsetur þar sem þingmennirnir ákveða. Laun aðstoðarmanna verði greidd af skrifstofu Alþingis og þeir njóti sömu réttinda og starfsmenn þingsins, hafi aðgang að þjónustu skrifstofunnar eins og aðrir starfsmenn þingsins. Starfsaðstaða, rekstrarkostnaður svo sem sími, ferðakostnaður og fleira verði greitt eftir ákveðnum reglum sem forsætisnefnd og formenn þingflokka ákveða.

Nefndin hvetur til þess að aðstoðarmennirnir verði fólk með góða menntun, geti starfað sjálfstætt, til að mynda gert drög að þingmálum og þingræðum.“

Í niðurlagi tillagna þessarar nefndar segir, með leyfi forseta:

„Þannig má segja að í senn sé verið að bæta starfsaðstöðu þingmanna á landsbyggðinni, treysta samband þingmanna og kjósenda og efla starfsemi þingflokkanna.“

Þetta eru alveg skýrar tillögur sem komu fram í samstarfi og samkomulagi milli allra flokka. Þeir flokkar sem ekki standa að því núna að samþykkja þetta frumvarp sem við ræðum muna eftir því hverjir lögðu þetta til. Þetta er eðlilegt, þegar þingmenn þjóna mjög víðfeðmu landsvæði þar sem fólk býr í mörgum þéttbýliskjörnum og starfsskyldur þeirra felast í að mæta á ráðstefnur, fundi og atburði í kjördæminu, þá komast menn ekki yfir það. Þess vegna er þetta komið til. Tíminn sem fer í ferðalög, til að vera við einstaka atburði á mörgum stöðum í kjördæminu er tekinn frá annarri vinnu sem þingmaðurinn þarf að sinna, t.d. undirbúningi mála. Þess vegna er lagt er til að aðstoðarmennirnir hafi möguleika á að bæta úr þessu. Þetta sem er ástæðan fyrir tillögum um aðstoðarmenn þingmanna dreifbýliskjördæma.

Ef menn ætla sér, sem mér finnst ekki óeðlilegt, að útfæra þessa hugmynd yfir alla þingmenn Alþingis þá verða menn samt alltaf að hafa í huga að mismunandi aðstaða er áfram fyrir hendi. Ef svo fer í næsta skrefi að samþykkt verður að ráða aðstoðarmenn fyrir þingmenn á höfuðborgarsvæðinu, segjum t.d. í hálfu starfi, þá ættu þingmenn dreifbýliskjördæmanna að hafa það hálfa starf plús þann þriðjung sem hér er lagt til, vegna mismunar á starfsaðstöðu þeirra. Hann er áfram fyrir hendi.

Það var ekki deilt um þetta á Alþingi á þessum tíma, hvorki út frá stjórnarskránni né efnislega vegna þess að allir stjórnmálaflokkar stóðu að þessum tillögum, þar á meðal hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Í umræðum í þinginu um stjórnarskrárbreytinguna og kjördæmabreytinguna var einn þingmaður sem fann að því að fækka þingmönnum landsbyggðarinnar í staðinn fyrir að bjóða þeim aðstoðarmenn og taldi að það ekki nógu góð býtti. Hann taldi betra að hafa þingmenn dreifbýlisins jafnmarga og þeir þá voru en það sem í boði var. Í andsvari við þann þingmann sem þáverandi forsætisráðherra fór í, Davíð Oddsson, segir ráðherra, með leyfi forseta:

„Mér finnst nú satt best að segja dálítið undarlegt af landsbyggðarþingmanni að finna að því að verið sé að auka aðstoð við þingmenn úti á landi. Þingmenn hafa fengið á undanförnum 20 árum, frá því að ég var þingfréttaritari hér uppi, gríðarlega aukna aðstoð. Ekki einn mann, ekki tíu menn heldur tugi manna, kannski 60–70 manns sem aðstoða þingmenn hér — með einum eða öðrum hætti eins og sagt er — sem ekki var áður. Og þeir eru allir staðsettir í Reykjavík.

Síðan kemur þessi ágæti landsbyggðarþingmaður, sem ég ber virðingu fyrir, og finnur að því að eitthvað af slíkri aukinni aðstoð, sem er auðvitað að aukast eins og við höfum séð, verði staðsett fyrir þingmenn úti á landi. Ég sem þingmaður Reykvíkinga sé ekki ofsjónum yfir því.“

Þetta sagði þáverandi formaður Sjálfstæðisflokksins, forsætisráðherra og þingmaður Reykvíkinga. Þannig að það var ekki deilt um þetta. Það var ekki deilt um þetta efnislega. Þvert á móti var samkomulag um þetta.

Eftir þingkosningarnar 1999 var kjördæmabreytingin staðfest og í framhaldinu sett ný lög um kosningar til Alþingis, sem eðlilega þurfti að gera. Sérstök nefnd gerði tillögur um þá kosningalagabreytingu. Sú nefnd var undir forustu núverandi hæstv. forsætisráðherra Geirs H. Haardes, og aðrir í nefndinni voru hv. þm. Sigríður Anna Þórðardóttir, Guðmundur Árni Stefánsson, Kristinn H. Gunnarsson og Steingrímur J. Sigfússon. Í skilabréfi þeirrar nefndar, sem er dagsett 27. mars árið 2000, segir í lok bréfsins, með leyfi forseta:

„Í samræmi við tillögur nefndar um endurskoðun kjördæmaskipunar og tilhögun kosninga til Alþingis skipuðu þér nefnd undir forustu Einars K. Guðfinnssonar alþingismanns til þess að fjalla um aðgerðir til að styðja og styrkja búsetu á landsbyggðinni og um starfsaðstöðu þingmanna þar. Nefnd þessi undir forustu Einars hefur skilað tillögum þar sem ýmsum aðgerðum í þessu skyni er forgangsraðað. Nefndin“ — þ.e. nefnd Geirs H. Haardes — „leggur ríka áherslu á að tillögum þessum verði fylgt eftir og þeim hrint í framkvæmd á skipulegan hátt.“

Þannig er forsaga málsins, virðulegi forseti. Mér finnst að menn mættu gjarnan kynna sér hana áður en þeir fella þunga dóma um ósanngirni í garð þingmanna á höfuðborgarsvæðinu. Þeir sem hafa helst fundið þessu máli eitthvað til foráttu mættu gjarnan kynna sér forsögu málsins áður en þeir segja nokkuð frekar um þessi mál í líkingu við það sem hér hefur verið sagt. Hér hefur ýmislegt verið sagt sem mér finnst mjög ómaklegt og ekki rétt.

Því hefur verið haldið fram að brotið yrði gegn jafnræðisreglu. Því hefur verið haldið fram að með frumvarpinu sé opnað fyrir geðþóttaákvarðanir forsætisnefndar og meiri hluta Alþingis, eins og var tekið til orða. Mér finnst að alþingismenn sem tala þannig um eigin stofnun, um ákvarðanir sem eru teknar hér sem geðþóttaákvarðanir, ættu að hugsa betur það sem þeir að segja áður en þeir láta slík orð frá sér fara.

Það má auðvitað hafa ýmsa skoðun á því sem Alþingi ákveður hverju sinni, t.d. í fjárlögum. En frumvarpið sem hér er til umræðu byggist allt á því sem er ákveðið í fjárlögum síðar varðandi fjárveitingarnar. Einhverjum kann að finnast að það sem Alþingi ákveður í þeim efnum sé ekki rétt. En mér finnst nokkuð langt gengið að halda því fram að það séu geðþóttaákvarðanir.

Þegar menn tala um geðþóttaákvarðanir þá tala menn niður ákvörðunina. Þá er beinlínis sagt að ákvörðunin sé ómálefnaleg og röng, að menn taki eina ákvörðun þegar þessir eiga í hlut en aðra ákvörðun þegar einhverjir aðrir eiga í hlut. Þannig eiga þingmenn ekki að tala nema þeir geti beinlínis fært rök fyrir því. Mér finnst menn ekki bæta sig með svona tali. Það er enginn sem upphefur sjálfan sig með því að tala félaga sína í þinginu niður. Ég leyfi mér að segja það, virðulegi forseti, af því að þetta hefur ítrekað fallið úr ræðustól í umræðu um þetta þingmál. Mér finnst ósanngjarnt að tala um ákvarðanir forsætisnefndar sem geðþóttaákvarðanir.

Því er haldið fram að víðtækt framsal á valdi til forsætisnefndar felist í frumvarpinu. Það má út af fyrir sig segja það. Það er framsal af því að forsætisnefnd er heimilað að taka tilteknar ákvarðanir. Það má kannski hafa skoð-

un á því hvort það sé víðtækt eða ekki. En það er hins vegar ekki óalgengt. Það eru mörg dæmi um lagasetningu þar sem einstaka aðila er falin heimild til að taka tilteknar ákvarðanir sem mælt er fyrir um hverju sinni. Mér finnst frágangur málsins því ekki í neinu ósamræmi við að sem tíðkast á Alþingi.

Frumvarpstextinn er fremur almennur og skýtur stoðum undir það að hægt sé að ráða aðstoðarmenn fyrir hvern og einn alþingismann. Það er kannski kjarni málsins. Þeir sem eru þeirrar skoðunar að ósanngjarnt sé að aðstoðarmannakerfi sé bara fyrir landsbyggðarþingmenn geta raunverulega ekki greitt atkvæði gegn þessu máli vegna þess að það heimilar jafnt fyrir þá að ráða aðstoðarmenn. Ef menn greiddu atkvæði gegn frumvarpinu, hvað væru menn þá að segja? Þá segja menn væntanlega að menn vilji yfir höfuð ekki að ráðnir verði aðstoðarmenn. Það er út af fyrir sig sjónarmið. Ég er ekkert að segja að menn geti ekki haft það sjónarmið. En þá er eins gott að menn viti hvað þeir eru að gera athugasemdir við. Þá stendur málið um hvort taka eigi upp þetta kerfi eða ekki.

Þá hefur verið sagt í umræðunni að þjóðþingið standi veikt gagnvart framkvæmdarvaldinu og því sé ekki gott kerfi að hafa þetta svona, að betra sé að hafa þetta einhvern veginn í þá veru að þetta væru starfsmenn þingflokka eða starfsmenn nefndasviðs. Ég er ekki viss um, þótt það sé örugglega hvort tveggja ágætt, að það sé frekar til þess fallið að styrkja þingið gagnvart framkvæmdarvaldinu. Ég held þvert á móti að þessi leið, að styrkja þingmanninn í starfi hans, sem einstakling, sé sterkasta vopnið til að styrkja þingið gegn framkvæmdarvaldinu. Þingmaðurinn á ekkert undir öðrum í þeim efnum með sinn aðstoðarmann. Hann á ekkert undir forustu flokksins. Hann á ekkert undir forustu þingflokksins og enginn getur sett honum stólinn fyrir dyrnar varðandi það að ráða sér aðstoðarmann og sækja sér þessa aðstoð. Þetta styrkir þingmanninn fyrst og fremst. Það finnst mér kannski einn mesti kosturinn við þetta mál.

[16:42]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Vegna upphafsorða hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar er rétt að taka fram að við sem höfum efasemdir um að þetta frumvarp standist jafnræðisákvæði stjórnarskrárinnar erum sennilega fæst á þeirri skoðun hið sama gildi um reglur um starfskostnað og ferðakostnað sem hér eru settar. Þar er um fullkomlega málefnalegar forsendur að ræða. Menn þurfa að ferðast um kjördæmi sitt og hafa væntanlega meiri kostnað af slíkum ferðum en þingmaður í borginni, t.d. í norðurkjördæminu í Reykjavík sem nær yfir þetta hús.

Þegar um slíkan mismun er að ræða er hin almenn skoðun sú að hann verði að vera byggður á málefnalegum forsendum. En þær málefnalegu forsendur eru ekki fyrir hendi í þessu frumvarpi, greinargerðinni, breytingartillögum meiri hluta allsherjarnefndar eða í rökstuðningi með þeim. Þar kemur hvergi fram hvaða störf þessi aðstoðarmaður eigi að hafa með hendi utan þess að forsætisnefnd hefur samkvæmt þeim textum sem hér liggja frammi kveðið á um að aðstoðarmaðurinn verði heima í héraði, sem tryggir að minnsta kosti að honum sé ókleifara en ella að aðstoða þingmanninn í þeim störfum sem fara fram á þinginu sjálfu.

Það er m.a. þetta sem er órökrétt við málflutninginn allan. Ég bið um rök hv. þingmanns fyrir því gati sem hér hefur myndast um hinar málefnalegu forsendur fyrir því að landsbyggðarþingmaður eigi að hafa einum þriðja meira af aðstoðarmanni en þingmaður á höfuðborgarsvæðinu, eins og fram kom í máli hans.

[16:44]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þær hafa komið fram í ræðunni. Ég fór yfir það, breytingarnar sem urðu á kjördæmaskipaninni og hvað þær leiddu af sér fyrir starfsaðstöðu þingmanna í dreifbýliskjördæmunum. Þeir þurfa að verja meiri tíma en áður til ferðalaga. Þeir þurfa að fara á fleiri staði en áður til þess að sinna sínu starfi, hvort sem það er að sækja ráðstefnu eða halda sjálfir fundi og tíminn sem fer í þetta er tekinn frá öðrum störfum og þess vegna þurfa menn aðstoðarmenn til þess að bæta sér það upp. Þingmaður sem áður var þingmaður í Norðurlandi vestra er nú þingmaður fyrir þrjú kjördæmi sem áður voru, Norðurland vestra, Vestfirði og Vesturland. Það eru yfir 20 þéttbýlisstaðir á þessu svæði. Þingmaður sem ætlar að sinna sínum kjósendum með einhverjum hætti þarf að fara á alla þessa staði. Þingmaður í Reykjavík norður heldur bara einn fund. Þá er hann búinn að gefa öllum sínum kjósendum kost á að koma þannig að það eru bara ólíkar aðstæður og það eru málefnalegar aðstæður, virðulegi forseti.

Allir þeir sem hafa komið að þessu máli á forstigum þess, hvort sem var í nefnd Friðriks Sophussonar eða nefnd Einars K. Guðfinnssonar eða fyrrverandi formenn stjórnmálaflokkanna sem þá voru á vettvangi, hafa allir samþykkt þetta mál, staðið að því og mælt fyrir því þannig að mér finnst það vera nokkuð sterk rök þegar þeir telja að þetta — ja, með því hljóta þeir að telja að þetta standist ákvæði stjórnarskrár eins og það sem hv. þingmaður er hér að velta upp.

[16:46]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það kann að vera að það séu góð rök fyrir hv. þm. Kristin H. Gunnarsson og hv. þm. Siv Friðleifsdóttur að Davíð Oddsson hafi sagt þetta og Friðrik Sophusson hafi sagt hitt og ég fagna því auðvitað ef það eru sérstök rök með málinu að samfylkingarmenn hafi verið með í tilteknum meiri hluta eða jafnvel í hópi flutningsmanna.

Það hafa hins vegar ekki, þrátt fyrir tilraunir hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, komið fram málefnaleg rök með því að landsbyggðarmenn þurfi meira á aðstoðarmönnum að halda en áður. Forsætisnefnd hefur lagt til að aðstoðarmennirnir séu bundnir vistarbandi í kjördæmunum. Þeir eiga ekki að hafa starfsaðstöðu hér. Það lýsir þeirri hugsun að þeir eigi að hafa með höndum eitthvert það starf í kjördæmunum sem menn þurfi á að halda.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefnir það hins vegar að aðstoðarmennirnir eigi í raun að vinna þingleg störf meðan þingmennirnir eru að hitta fólk í kjördæmunum þá á þeim forsendum að aðstoðarmaðurinn geti ekki komið í staðinn fyrir þingmann sem er að störfum í kjördæmi enda

er það eðlilegt. Ég efast um að kjósendur vilji hitta aðstoðarmanninn. Ég held að þeir vilji hitta þingmanninn sjálfan.

Ef það á að bæta þingmönnunum í landsbyggðarkjördæmunum upp þann mun sem þarna kann að vera á sé ég ekki betur en það eigi að gera það með aukinni aðstoð við þá að geta farið í þessar ferðir og fjarfundarbúnaði og öðrum samskiptamöguleikum fyrir utan að bæta samgöngur almennt og stuðla að betra mannlífi á landsbyggðinni. Ég tel að málefnaleg rök hafi ekki komið fram fyrir þessum þriðjungsmun og þessi rök eru ákaflega mikilvæg vegna þess að þar stendur hnífurinn í jafnræðiskúnni hvað stjórnarskrána varðar og þá er ekki um þessa venjulegu stjórnarskrárdeilu að ræða heldur eðlilega sanngirni (Forseti hringir.) og réttlætistilfinningu meðal almennings í landinu, ekki síst á höfuðborgarsvæðinu.

[16:48]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er svo sem erfitt að halda áfram umræðum frekar en orðið er. Mér heyrist að hv. þingmaður sé bara ákveðinn í því að vera á móti þessu og það er allt í lagi. Það er bara hans skoðun.

Hin málefnalegu rök liggja í því sem fram hefur komið, þ.e. annars vegar að fá aðstöðu til þess að vinna upp tapaðan tíma sem þarf og síðan aðstöðu fyrir mann til að aðstoða þingmanninn við að sinna störfum í kjördæmi sem er svo víðfeðmt að þingmaðurinn getur ekki gert það með góðu móti einn eins og áður var. Þetta eru hinar málefnalegu ástæður. Til þess að fá frekari útskýringu á þeim bendi ég hv. þingmanni á að ræða við Guðmund Árna Stefánsson sem var einn af þeim sem lögðu þetta til eða Kristján L. Möller sem var annar sem lagði þetta til. Ég býst við að þeir hljóti að geta bætt úr ef eitthvað skortir á upplýsingar (**MÁ:** ... Jón Magnússon. ...) í þeim efnum. (Gripið fram í.)

[16:50]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð nú að segja að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kemur hér og ávítar þingmenn fyrir að tala niður til annarra. Mér fannst hv. þingmaður í ræðu sinni tala afskaplega mikið niður til margra þingmanna og geri athugasemd við það.

Það er hægt að hafa mörg orð um forsögu málsins sem margir þekkja betur en aðrir. Að sjálfsögðu þegar það er haft í huga hefði auðvitað verið eðlilegt að ganga frá því samkomulagi sem þá var gert á sínum tíma í tengslum við kjördæmabreytinguna. Það var ekki gert og það er að mínu mati ómálefnalegt að tengja það síðar á síðari stigum eins og gert var hér á hv. Alþingi við aðrar breytingar sem lúta að vinnubrögðum í þingsal og þingsköpum. Það er mjög ómálefnalegt að gera það. En það var engu að síður gert.

Ég vil aðeins segja út af þessu með jafnræðisregluna: Ég er þeirrar skoðunar að í raun sé meiri hluti allsherjarnefndar að bíta höfuðið af skömminni með breytingartillögum sínum vegna þess að í fyrsta lagi er tekið undir það að það kunni að vera efasemdir um að þessar breytingar standist jafnræðisregluna — það kom fram í máli meðal annars þingmanna hér áðan — og hvað gerir þá allsherjarnefndin? Jú, í raun og veru skrifar hún það inn í frumvarpið að það megi mismuna. Sem sagt, hún heldur að hún geti sett undir lekann sem hugsanlega brot á jafnræðisreglunni er með því að skrifa það inn í textann að það megi mismuna þingmönnum. Ég botna ekki svona. Þetta er algerlega ofvaxið mínum skilningi.

Síðan vil ég líka segja að þegar verið er að tala um mismunandi aðstöðu þingmanna höfuðborgarsvæðisins, Reykjavíkurkjördæmanna beggja og Suðvesturkjördæmis annars vegar og landsbyggðarkjördæmanna hins vegar, þá má segja að aðstöðumunurinn sé mikill ef viðmiðið hjá hv. þingmanni eru ferkílómetrarnir sem hann á að dekka en ekki fjöldi íbúanna eða fjöldi kjósenda. Það vill nefnilega þannig til að það er ekki eins og þingmaðurinn segir að hér haldi þingmenn til dæmis í Reykjavík bara einn fund á meðan í landsbyggðarkjördæmunum þurfi menn að fara mikið á milli. Á þá þingmaður eins og ég til dæmis fyrir Reykjavíkurkjördæmi norður að halda bara einn útifund í Laugardal og halda að ég nái þar með til allra íbúa þessa svæðis? Þetta er auðvitað bara fullkomið rugl.

Hins vegar geta kannski verið aðrar aðstæður og leiðir og aðferðir sem menn verða að nota til að mæta og ná til sinna kjósenda og þá á að taka tillit til þess. Það er ekki gert hér í þessu samhengi.

[16:52]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ólíku saman að jafna ef annars vegar allir íbúar kjördæmisins búa á örfáum ferkílómetrum eða dreifa sér yfir mjög stórt svæði og mörg mismunandi byggðarlög. Það eru bara mismunandi aðstæður sem er eðlilegt að taka tillit til. Það finnst hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni og þess vegna skrifar hann undir þetta álit sem ég var að rekja hér, árið 2000 og hitt álitið sem ég rakti, árið 1999.

Ég minni á greinargerð þingflokks Vinstri grænna frá því í desember núna fyrir síðustu jól, 3. desember, þar sem fjallað er um þingskapafrumvarpið sem þá var uppi. Í þeirri greinargerð segir að það eigi ekki að blanda breytingum á þingsköpum saman við starfsaðstæður þingmanna sem lagt er til að bæta og, með leyfi forseta, segir í þessum texta sem er hér birtur í nefndaráliti hv. þm. Atla Gíslasonar:

„... að réttindi stjórnarandstöðunnar að þessu leyti eigi að vera föl fyrir smávægilegar lagfæringar sem löngu átti að vera búið að grípa til á starfsaðstæðum þingmanna eða til þess að efna níu ára gömul loforð tengd síðustu kjördæmabreytingu.“

Svo kemur, virðulegi forseti:

„Bættar starfsaðstæður þingmanna eru auðvitað sjálfstætt mál og þær á að bæta óháð breytingu á lögum um þingsköp.“

Sjálfstætt mál, segir hér (Gripið fram í.) og svo þegar málið kemur hér til þingsins getur þingflokkurinn ekki einu sinni stutt það.

[16:54]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þingmaðurinn verður náttúrlega að hlusta á það sem sagt er. Ég sagði ekki orð um að ég styddi ekki þetta frumvarp. Ég sagði ekki orð um það að mér þætti

ekki mikilvægt að bæta aðstöðu þingmanna, ekki orð.

Það sem ég var að segja er að sú breyting sem allsherjarnefndin leggur til, þ.e. ég tel að hún setji ekki undir lekann sem kemur fram meðal annars frá þingmanni Frjálslynda flokksins, Jóni Magnússyni, að þetta ákvæði standist ekki jafnræðisákvæði stjórnarskrárinnar. Það er það sem ég er að segja. Ég tel að sú breytingartillaga setji ekki undir þann leka, þvert á móti, hún bíti höfuðið af skömminni. Það breytir engu um það að ég (Gripið fram í.) tel að sjálfsögðu að það þurfi að bæta aðstæður þingmanna almennt séð og þess vegna er engin mótsögn í því sem ég var að segja hér áðan og því sem segir í okkar greinargerð og birt er í nefndarálitinu sem þingmaðurinn vísaði til, ekkert.

Ég vil hins vegar segja líka að mér finnst þetta vera kannski aðeins umhugsunaratriði hvort kjördæmaskipunin sem slík sé ekki bara alveg ómöguleg og hvort þessi stóru víðfeðmu kjördæmi séu ekki í raun algjör tímaskekkja. Það er fullt tilefni og ástæða til þess að taka aðeins á því. Eins er skipting Reykjavíkur í tvö kjördæmi. Ég er þeirrar skoðunar að hún sé algjört rugl. Það breytir ekki því að þingmenn þurfa að sjálfsögðu að hafa góðan aðbúnað til að sinna sínum störfum óháð því hvort þeir hafa um langan veg að fara til að sinna sínum kjósendum eða hvort það er mikill fjöldi og þarf að ná til þeirra með öðrum hætti eins og á væntanlega við í ríkara mæli hér á þessu svæði en vítt og breitt um landið.

Ég segi bara, virðulegur forseti: Það er fyrst og fremst þetta sem ég er að gagnrýna, ekki það að menn séu að reyna að bæta aðstöðu þingmanna sem mér finnst fullkomlega eðlilegt. Það má gera það með ýmsum hætti. Ég er ekki sannfærður um að þetta sé eina og besta leiðin. Til dæmis það að binda störf aðstoðarmanna úti í kjördæmum þar sem þeir mega ráða í þriðjungs starf, það er auðvitað engin mynd á því og ef þingmenn í tveimur landsbyggðarkjördæmum mundu vilja taka sig saman og ráða aðstoðarmann mega þeir það ekki.

[16:56]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður sagði að með breytingartillögu sinni væri meiri hluti allsherjarnefndar að bíta höfuðið af skömminni. Ég spyr: Hvaða skömm í málinu er hv. þm. Árni Þór Sigurðsson að tala um? Jú, það er sú skömm að heimilt verði að ráða aðstoðarmenn sem ég las hér upp að þingflokkurinn styður og formaður flokksins styður og hefur lagt til í tvígang. Það er skömmin.

Það sem mér finnst kannski skömm í málinu, (Gripið fram í.) ef það má tala um skömm — ég vil nú helst ekki tala um skömm í þessu efni — en það er niðurstaðan eftir allt sem komið hefur fram um stuðning formanns Vinstri grænna og þingmanna hans við þetta mál að þá endar nefndarálit fulltrúa flokksins svona, með leyfi forseta:

„Vinstri hreyfingin – grænt framboð getur ekki staðið að afgreiðslu málsins og mun sitja hjá ...“

Hvaða haldreipi var það sem menn gátu nú fundið til þess að þurfa ekki að greiða atkvæði með þessu? Jú, það var jafnræðisregla stjórnarskrárinnar. Menn hafa ekki mikið haft áhyggjur af henni til þessa sem hafa lagt þetta til og ég geri ráð fyrir því að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hafi athugað (Gripið fram í.) það mál eins og allir aðrir á sínum tíma.

[16:58]

Útbýting:

Fjárveitingar til þjóðlegra greina við Háskóla Íslands, 465. mál, fsp. KaJúl, þskj. 740.

[16:58]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að flytja langt mál, einfaldlega vegna þess að ég hef áður gert mjög rækilega grein fyrir sjónarmiðum mínum. Ég gerði það við 1. umr. þessa máls og einnig í tengslum við afgreiðslu þingskapafrumvarpsins fyrir jól, en eins og menn vita og þekkja voru þær breytingar sem við erum nú með til umfjöllunar fast tengdar því frumvarpi.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, formaður þingflokks Framsóknarflokksins, staðhæfði að þetta væri allt saman unnið í góðri samvinnu stjórnar þingsins og formanna þingflokka. Ég vil minna á að Vinstri hreyfingin – grænt framboð stendur ekki að frumvarpinu, stóð ekki að þingskapafrumvarpinu fyrir jólin og ekki að þessu máli heldur. Þótt hv. þm. Siv Friðleifsdóttir megi hafa sínar hugmyndir um hversu vel þingskapafrumvarpinu hafi verið tekið í þjóðfélaginu er ég gagnstæðrar skoðunar þó að ég ætli ekki að gera það að sérstöku umfjöllunarefni hér.

Menn hafa farið í sögulega upprifjun og svo er að skilja að ýmsir telji að þingmenn almennt eigi að vera fastreyrðir í einhverjar sögulegar viðjar vegna samkomulags sem gert var hér undir aldamótin í tengslum við kjördæmaskipan og breytingar á kjördæmaskipan, stjórnarskrárbreytingarnar 1999. Ég vil að það komi fram að ég hef alltaf haft efasemdir bæði um kjördæmabreytinguna sem þá var gerð og einnig um þær hugmyndir sem þá voru á kreiki varðandi aðstoðarmannafyrirkomulagið sem nú er til umfjöllunar. Það sem skiptir mestu máli núna er að við tökum afstöðu til málsins, hvert og eitt, á grundvelli þess sem við teljum heppilegasta fyrirkomulagið. Við erum væntanlega að skapa þinginu starfsskilyrði til langs tíma, það sem við gerum nú kann að hafa áhrif í framtíðinni þannig að það skiptir mjög miklu máli hvernig að verki er staðið.

Ég hef lýst því yfir fyrir mitt leyti að mér finnist heppilegast til að styrkja Alþingi, og þar með stjórnarandstöðuna gagnvart framkvæmdarvaldinu og meirihlutavaldinu hér á þingi, að efla nefndasvið þingsins. Það hjálpar okkur þingmönnum mest í okkar daglegu önn við að smíða lagafrumvörp, hafa áhrif á lagafrumvörp sem koma frá stjórnarmeirihlutanum hverju sinni og rækja skyldur okkar varðandi aðhald við framkvæmdarvaldið. Þetta tel ég vera heppilegustu leiðina fyrir þingið til að styrkja stöðu sína.

Hvað varðar hugmyndir um að styrkja landsbyggðina sérstaklega er ég á þeirri skoðun að slíkur stuðningur eigi að renna til stjórnmálaflokkanna sem eininga og það sé þá eðlilegt að þeir láti fjármagn af hendi rakna til að styrkja starfið á landsbyggðinni. Og ég kaupi alveg þau rök að landsbyggðin situr að þessu leyti ekki við sama borð og þéttbýlið hér á suðvesturhorninu sem er í nánd við þingið. Hvað varðar hins vegar stöðu einstakra þingmanna í sínu

starfi kaupi ég ekki þær röksemdir sem hér hafa verið reiddar fram, alls ekki.

Mér fannst umhugsunarvert að hlýða á röksemdir hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar í því efni. Annars vegar er hann að tala um hinar dreifðu byggðir og hvernig jafna þurfi aðstöðumun þingmanna þar og síðan hér á þéttbýlissvæðinu. Í hinu orðinu segir hann að styrkja þurfi þingmennina á landsbyggðinni sem einstaklinga, það var það sem hv. þingmaður sagði. Hann sagði að með því að hafa aðstoðarmanninn persónulegan ráðgjafa eða aðstoðarmann einstakra þingmanna, tiltekinna þingmanna, væru þessir sömu þingmenn óháðir flokksforustunni hvort sem væri hér á þingi, þingflokksforustunni, eða flokksforustunni. Með öðrum orðum væri verið að styrkja þingmennina sem einstaklinga. Þá getum við aftur farið að tala um jafnræðismál og þá kröfu sem er að vaxa hér upp að öllum þingmönnum í hvaða kjördæmi sem þeir eru beri slíkir aðstoðarmenn.

Ég verð að segja fyrir mitt leyti, það er mín persónulega skoðun, að ég tel peningum skattborgaranna ekki vel ráðstafað með því móti, mér finnst það ekki vera réttlætanlegt, alls ekki. Ég væri ekki tilbúinn að greiða skatta til að láta þá renna inn í slíkt fyrirkomulag, húsbænda og hjúa fyrirkomulag. Hugsunin er sú að aðstoðarmennirnir verði nánast persónulegir þjónar einstakra þingmanna. Ég er algerlega andvígur slíku fyrirkomulagi. Ég er fylgjandi því að styrkja nefndasviðið, ég er fylgjandi því að styrkja stjórnmálastarfsemina, ég er fylgjandi því að láta meiri krafta renna til dreifðra byggða á vegum stjórnmálaflokkanna, ekki á vegum einstaklinga eða til að þjóna einstaklingum, ég er algerlega andvígur því fyrirkomulagi.

Hvað sem menn kunna að hafa rætt undir síðustu aldamót hér í þinginu hef ég alla tíð verið þessarar skoðunar. Og ég vil taka það fram að í okkar flokki hefur verið rætt mjög opið um þessi mál og þar er borin virðing fyrir þeim sjónarmiðum sem við hvert og eitt reiðum fram í þessu efni. Þannig á að sjálfsögðu að tala um þetta, ekki eins og mér hefur fundist bera við í máli einstakra aðila hér og vísa ég þá í hv. þm. Kristin H. Gunnarsson sérstaklega, sem fór í þessar sögulegu upprifjanir, og hv. þm. Siv Friðleifsdóttur, að menn eigi að vera bundnir á höndum og fótum vegna samkomulags sem gert sé fyrir okkar hönd. Þannig er það ekki. Við eigum að tala um þetta opið og fordómalaust og taka afstöðu til málsins á grundvelli þess sem við teljum best og heppilegast út frá okkar eigin dómgreind og samvisku.

[17:06]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Nokkur orð um þetta frumvarp sem ég hef nokkrar efasemdir um og tel mig hafa fullt leyfi til, ég segi það að gefnu tilefni úr umræðunum hér áðan.

Það er ekki ný hugmynd að koma upp aðstoðarmönnum við þingmenn með einhverjum hætti og segja má að í þingsögunni undanfarin 10, 20 ár hafi það vissulega verið gert. Mikill munur er á aðstöðu þingmanna nú og var fyrir 20, 30 eða 40 árum. Við getum rennt huganum aftur til þess tíma að menn höfðu ekki einu sinni skrifstofu hér á þinginu heldur þurftu að leigja sér hana, hafa hana heima hjá sér eða hafa það með öðrum hætti sem var þegar ég byrjaði að fylgjast með þinginu, smástráklingur. Menn höfðu varla neina aðstöðu í þessu húsi fyrr en fyrir svona tveimur eða þremur áratugum að það hófst og hefur síðan batnað verulega. Við skulum þakka það sem þar hefur verið gert og það hefur líka orðið með auknum þrótti nú síðustu árin.

Það er eðlilegt að þetta gerist og hefur ekki verið gert vegna þess að þingmenn hafi verið að mylja undir sig heldur miklu fremur vegna þess að menn hafa viðurkennt að þingið hefur farið nokkuð halloka fyrir framkvæmdarvaldinu og viljað auka veg þingmanna og möguleika þeirra á aðhaldi og umræðum hér með þessum hætti. Það er eðlilegt, í tengslum við ýmsar breytingar á síðustu árum, að enn komi upp tillögur um að auka veg þingmanna gagnvart framkvæmdarvaldinu og gagnvart ráðherrunum. Ekki síður er það ánægjuleg breyting að á þessu þingi, eftir síðustu kosningar, hefur farið fram umræða um það þarfa mál að auka til frambúðar aðstöðu stjórnarandstöðunnar á kostnað stjórnarliða. Við þekkjum það sem höfum verið í stjórnarandstöðu að sá aðstöðumunur er töluvert mikill og er lýðræðinu til baga.

Það má nefna enn eitt atriði í þessu og það er það að á — ég nefni enn áratugi, ég veit ekki á hve mörgum — tveimur, þremur eða fjórum áratugum hefur það gerst að yfir höfuð stjórnmálasamtökum hafa vaxið nokkuð öflug hagsmunasamtök sem hafa sett í kringum sig nokkuð stórar skrifstofur, sum þeirra heilar hagdeildir, og fyrirtæki sem í auknum mæli ráða til sín hæft starfsfólk á sérfræðisviði, á sviði almannatengsla o.s.frv. Það er því full ástæða til þess fyrir þingmenn og fyrir stjórnmálasamtök að efla þann þátt til þess að lýðræðið þroskist og blómgist og verði ekki eins og viðgengst í sumum ríkjum niðurstaða af einhvers konar jöfnuútkomu sem þrýstihóparnir sjá um að setja sínar stærðir inn í. Það er því eitt í viðbót sem menn eiga að huga að í þessu sambandi.

Síðan koma upp ýmsar spurningar um þetta, þegar rætt er beinlínis um aðstoðarmenn: Á þá hver þingmaður að fá sína persónulegu aðstoð eða eiga þingflokkarnir að ráða því? Það eru rök með og á móti þessu og ég hygg að einhver blanda af þessu væri skynsamleg. Það er auðvitað þannig að aðstoð við þingflokkana sem slíka eða þingið allt sem slíkt er að sumu leyti skilvirkari en þá verður líka að taka tillit til þess að breytingar hér á undanförnum missirum hafa nokkuð beinst að því að efla þingflokkana sem slíka á kostnað einstakra þingmanna. Það er kannski eðlilegt eða má a.m.k. heita skiljanlegt — í ljósi þeirra áhrifa sem einstakir þingmenn höfðu á árum áður þegar afstaða einstakra þingmanna í málum gat ráðið stjórnarsamstarfi eða mikilvægum málefnum öðrum langt umfram það vægi sem þeir einstöku þingmenn áttu að hafa — að þetta hafi gerst en það hefur gerst í töluverðum mæli. Menn geta bæði litið á þingsköp hér og þingskapabreytingar og aðra hluti til dæmis um vaxandi styrk þingflokkanna sem slíkra hér á þingi. Þegar ég tala um þingflokkana sem slíka á ég auðvitað við þingflokksforustuna, þ.e. forustu flokkanna. Ég tel að við eigum að fara varlega í að draga úr vægi einstakra þingmanna umfram það sem komið er og við eigum að muna að þingið er í eðli sínu, þótt þar komi margt annað til, safn af þingmönnum sem hver um sig ber ábyrgð gagnvart sínum kjósendum sérstaklega en allri þjóðinni almennt.

Þetta frumeðli tel ég að sé mjög mikilvægt og eigi að vera grunntónninn í því starfi sem hér fer fram og þeim umræðum sem hér gilda.

Þess vegna líkar mér það, forseti, ákaflega illa þegar upp koma í umræðunni þingmenn og hafa það sem einhvers konar rök eða einhvers konar barefli á aðra ræðumenn að einhver úr þeirra flokki eða einhver fyrri forustumaður hafi sagt eitt eða annað. Við erum hér að ræða saman, þingmenn, við erum hér að heyja baráttu orðsins og það er eitt af hinum helgu hlutverkum sem þjóðþing eiga að sinna og þá á ekki að grípa fram í með svona kjánaskap. Hér er sem sé um jafnvægislist að ræða þar sem taka þarf tillit til ýmissa sjónarmiða.

Það er rétt að nefna það að þegar menn hafa áður verið að ræða um aðstoðarmenn beinlínis við þingmenn hafa menn oft nefnt það í leiðinni að þá væri ástæða til þess að fækka þingmönnum. Þingmenn eru fullmargir í þessu þjóðþingi miðað við það sem gerist í mörgum öðrum löndum og full ástæða væri til að fækka þingmönnum og draga úr kostnaði við þann hluta þinghaldsins gegn því þá að þingmenn fengju betri aðstoð, jafnvel hver um sig aðstoðarmann. Það er ekki lagt til í þessum reglum sem bera þess auðvitað merki að vera samsuða ýmissa sjónarmiða og málamiðlana sem þingflokkar og síðan stjórn og stjórnarandstaða hafa komist að.

Ég vil enn nefna þetta: Menn hafa rætt í kringum þetta mál hvort stjórnarandstöðunni sé búinn nægilega hár sess með þessu frumvarpi. Formaður allsherjarnefndar, hv. þingmaður, hefur tekið fram að hér sé ekki ein báran stök heldur sé um fleiri breytingar að ræða. Ég tel eðlilegt að stjórnarandstöðunni og forustumönnum hennar sé með einhverjum hætti veitt aðstoð eins og efnislega kemur fram í frumvarpinu. Ég geri hins vegar svona formalíska athugasemd við það að að þingið sé, með lögum eða reglum frá nefndum, að skipta þingmönnum upp eftir forsendum sem ekki eru þinglegar. Þá ég við það að formenn stjórnmálaflokka hafi einhvers konar sérstöðu umfram þá sem þeir hljóta að vinna sér inn hér á þinginu sem forustumenn í þingflokkum sínum vegna þess að það er ekki formleg þingleg staða að vera formaður stjórnmálaflokks. Það er hins vegar formleg þingleg staða að vera formaður þingflokks eða nefndar og þetta er auðvitað sama röksemdin og átti við um þá breytingu í frægu frumvarpi sem kvað á um að formenn stjórnmálaflokka fengju sérstaka launahækkun hjá Alþingi, en Alþingi ræður auðvitað engu um það hver er formaður stjórnmálaflokks. Það kemur Alþingi í sjálfu sér ekkert við hver er formaður stjórnmálaflokks eða hvort stjórnmálaflokkar hafa yfir höfuð formenn. Hér á þinginu voru ekki alls fyrir löngu fulltrúar stjórnmálaflokks sem aldrei kaus sér formann, nefnilega Kvennalistans, og höfðu fullan rétt til þess gagnvart guði og mönnum.

Aðalmálið í frumvarpinu, og það eina sem þarf eitthvað að ræða, er þetta undarlega ákvæði, að vísu ekki í frumvarpinu sjálfu, en í reglunum sem það byggist á, og teknar eru fram í greinargerð með því, að landsbyggðarþingmenn eigi að hafa sérstaka aðstoðarmenn, að vísu aðeins að 1/3, fram yfir aðra þingmenn. Þá er fyrst að fagna því að meiri hluti allsherjarnefndar virðist með einhverjum hætti hafa komist að þeirri niðurstöðu að þetta sé óeðlilegt. Eftir því sem sagt var hér áðan í umræðunum af hv. þm. Siv Friðleifsdóttur, sem er í meiri hluta allsherjarnefndar, hefur allsherjarnefndin í raun og veru komist að því að þetta geti ekki verið svona áfram heldur sé þetta einhvers konar formáli að því að allir þingmenn hafi aðstoðarmann. Ef það er skilningur meiri hluta allsherjarnefndar að þetta endi þannig — og ég bið formann hennar, hv. þm. Birgi Ármannsson, að staðfesta það eða leiðrétta að það sé skilningur allsherjarnefndar að næst eigi allir þingmenn að njóta þessarar aðstoðar og þá allir jafnt — ber að fagna því. Þá er umhugsunarefnið einungis tvennt og það er annars vegar af hverju það er ekki lagt til strax og í öðru lagi af hverju meiri hluti allsherjarnefndar og formaður hennar sérstaklega leiðréttir ekki það hald annarra þingmanna, og sérstaklega hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, að með einhverjum hætti eigi að halda áfram að láta landsbyggðarþingmenn fá meiri aðstoð en aðra í einhverjum krafti.

Eins og ég sagði hér í andsvörum áðan þarf sérstök málefnaleg rök til mismununar af þessu tagi. Þau málefnalegu rök sé ég ekki að hafi komið fram. Reglur þingsins um ferðakostnað, um starfskostnað o.fl. gera ráð fyrir því að rétta þann mun sem vissulega er á þingmönnum landsbyggðarkjördæma sem svo eru kölluð — þó að reyndar megi efast um að mikill munur sé á manni í Hafnarfirði og í Vogum á Vatnsleysuströnd eða á manni sem býr á Akranesi og getur tekið strætó til Reykjavíkur eða manni sem býr í Norðlingaholti og er kannski bíllaus. Reglurnar gera ráð fyrir þessu og ég sé ekki að það þurfi frekari aðstoð til landsbyggðarmanna en tel þá að ef það þarf eigi hún að vera með þessum hætti. Þá eigi með málefnalegum hætti að styrkja menn til ferðalaga eða til fjarskipta eða til einhvers konar samræðu á annan hátt en ekki að gera það án þess að rök séu færð fyrir því.

Svo má auðvitað ekki gleyma þeim mun sem er á landsbyggðarþingmönnum og Reykjavíkurþingmönnum og felst ósköp einfaldlega í ranglátu kjördæmakerfi. Þannig er að 63% landsmanna kjósa 33 þingmenn en 37% þeirra kjósa 30 þingmenn. Í því felst að þingmenn kosnir í þeim þremur kjördæmum sem við köllum landsbyggðarkjördæmi eru fimm til tíu eintökum fleiri en þeir ættu að vera samkvæmt ósköp einfaldri jafnræðisreglu, ef ég má nota það hættulega og varasama orð. (Gripið fram í.) Má minna á að Kristinn H. Gunnarsson væri ekki þingmaður hér á þinginu ef alls jafnræðis væri gætt milli kjördæma heldur væru það aðrir og nú skal engin nöfn nefna. Ef spurningin er því um réttlæti eða jafnræði í þessu efni, um að jafna einhvern mismun eða eitthvert það ranglæti sem fram sé komið eða til sé í muninum á landsbyggðarþingmanni og kjördæmaþingmanni, eða eigum við að segja landsbyggðarframbjóðanda og höfuðborgarframbjóðanda, hefðu verið ýmsar aðrar uppástungur og leiðir til þess að gera það en með því að þeir fá að ráða sér aðstoðarmenn.

Ég held að þessi mismunun standist ósköp einfaldlega ekki og kýs að líta á þetta frumvarp þeim augum að hér sé í raun og veru verið að stíga það skref að allir þingmenn hafi einhvers konar aðstoðarmenn. Þó að ég telji að meginefni þessa frumvarps sé að því leytinu í rétta átt er ég ekki viss um að þetta skref sé skynsamlegt að stíga með þeim hætti sem gert er núna en geri ráð fyrir því að á endanum verði

þetta þannig að það verði einn aðstoðarmaður á hvern þingmann eða sveit þingflokka. Ég held að við eigum þá að ræða það hreinskilnislega, telja upp þann kostnað og verja það þá, þeir sem það vilja, hvernig stendur á því að menn vilja auka kostnaðinn með þessum hætti án þess að fækka þingmönnum sem hingað til hefur alltaf fylgt með í þessari umræðu.

[17:22]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil í upphafi þakka hv. þm. Merði Árnasyni fyrir að vekja athygli á þeirri mismunun sem felst í ójöfnu vægi atkvæða í landinu. Ég tel það atriði sem þingmenn ættu að huga að og þótt það snerti ekki efni þessa máls er það engu að síður viðfangsefni sem þarf að vinna í á næstu árum.

Það er reyndar rétt að rifja upp að þegar síðasta kjördæmabreyting var ákveðin árið 1999, sem markar að nokkru leyti upphaf málsins sem við ræðum um í dag, var stigið allstórt skref í átt að því að jafna vægi atkvæða miðað við það sem áður var. Mesti munur milli kjördæma í atkvæðavægi er nú 1:2 í staðinn fyrir að vera 1:4 eða jafnvel 1:4,4 eins og það var fyrir þann tíma. Þar var um að ræða verulegt skref í rétta átt en það breytir ekki því að það er þörf á að huga að þessu til frambúðar.

Vegna þess að hv. þm. Mörður Árnason spurði mig um afstöðu allsherjarnefndar til framhalds málsins þá geri ég ekki annað en vísa til þess sem segir í nefndarálitinu. Allsherjarnefnd getur þess að meiri hluti nefndarinnar leggi áherslu á að boðað hafi verið — og vísar þar í orð forseta þingsins — að stíga fyrstu skrefin í þá átt að auka aðstoð við þingmenn almennt og að meiri hlutinn telji að sterk rök hnígi í þá átt að útvíkka fyrirkomulagið frekar, m.a. að aukin aðstoð nái til allra þingmanna.

Það liggur hins vegar ekki fyrir af hálfu meiri hlutans og var ekki farið í þá útfærslu að gera upp á milli einstakra útfærsluatriða í þessu sambandi. Áherslan var lögð á almenn sjónarmið í því sambandi og framhaldi málsins vísað til forsætisnefndar.

Það snertir hins vegar ekki efni þessa frumvarps vegna þess að frumvarpstextinn sem slíkur (Forseti hringir.) heimilar aðstoðina en segir ekki til um útfærsluna. Það er forsætisnefnd almennt látið eftir.

[17:25]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég vissi að hv. þm. Birgir Ármannsson er ákaflega kurteis maður og háttprúður. Hann kallar það þess vegna einstakt útfærsluatriði hvort meiri hluti allsherjarnefndar og fulltrúi hans, sem er væntanlega fulltrúi meiri hluta þingsins eftir því sem ráða má af yfirlýsingum manna, ætli sér að jafna þennan mismun sem forsætisnefndin hefur lagt til og flytjendur frumvarpsins eða hvort hún ætli sér að halda honum áfram. Þetta er auðvitað grundvallarmál. Formaður nefndarinnar og fulltrúi meiri hlutans í þessari umræðu kemst ekki hjá því að svara því a.m.k. hver hans eigin meining er. Hann ætlar mönnum að samþykkja þessar breytingartillögur og getur ekki ætlað þeim að samþykkja þær nema þeir hafi þessar forsendur fyrir sér.

Hann hlýtur að gera okkur grein fyrir þessu vegna þess að meiri hluti allsherjarnefndar hefur kosið, eins og vakin hefur verið athygli á hér nokkrum sinnum, að skera úr um það álitamál hvort jafnræðisregla stjórnarskrárinnar sé brotin eða ekki með því að heimila forsætisnefnd þá mismunun sem spurt er út í varðandi jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar.

[17:26]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Vegna síðustu orða hv. þm. Marðar Árnasonar er rétt að það komi skýrt fram að af hálfu meiri hluta allsherjarnefndar var breytingartillagan sem kom fram í nefndinni til þess ætluð að svara sjónarmiðum sem fyrst og fremst vörðuðu hvort um væri að ræða of mikið framsal valds til forsætisnefndar. Það þótti með öðrum orðum tryggara að segja skýrt í breytingartillögunni að forsætisnefnd hefði heimild til mismununar. Mér er ljóst að það hefur verið ákveðinn misskilningur á ferðinni í umræðunni í dag þótt hans gætti ekki á fimmtudaginn.

Hvort tveggja snýst um stjórnarskrána. Það má ekki framselja of mikið vald frá þinginu samkvæmt stjórnarskránni og komið er til móts við það sjónarmið. En varðandi jafnræðisregluna hefur meiri hlutinn tekið afstöðu á þeim grundvelli að ekki sé óheimilt að koma til móts við þarfir landsbyggðarþingmanna með því að veita þeim hugsanlega meiri aðstoð í þessu formi þótt meiri hlutinn sé jafnframt þeirrar skoðunar að auka beri aðstoð við þingmenn almennt.

[17:28]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það tjóir ekki að spyrja hv. formann allsherjarnefndar meira vegna þess að andsvörum er lokið. Ég vil aðeins taka fram undir lokin á máli mínu að ég harma það, sem er kjarni þess sem ég hef haldið fram í umræðunni, að meiri hluti allsherjarnefndar eða frumvarpsflytjendur skyldu ekki búa málstað sínum, sem er sá að mismuna þingmönnum eftir kjördæmum og þar með kjósendum þessara þingmanna, betri málefnalegan grunn með einhverjum þeim rökum sem hægt væri að taka mark á eða a.m.k. að svara því til að þetta stangaðist ekki á við jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar, almenna sanngirni og jafnrétti í hugum manna.

[17:29]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Nokkur orð í lok þessarar umræðu, reikna ég með, sem hefur verið áhugaverð. Fram hafa komið efasemdir gagnvart frumvarpinu og meirihlutaáliti hv. allsherjarnefndar. Sú andstaða hefur komið frá talsmanni Frjálslynda flokksins, talsmanni Vinstri grænna og tveimur fulltrúum úr mínum ágæta þingflokki Samfylkingunni — einhvern tímann hefði það verið kallað „strange bedfellows“, en allt hefur þetta verið flutt af þeirra hálfu á málefnalegan hátt og geri ég engar athugasemdir við þann málflutning að öðru leyti en því að ég lýsi því yfir að ég er honum ekki sammála.

Það frumvarp sem hér er til umræðu er angi af samkomulagi sem gert var í haust milli flokkanna, milli formanna þingflokkanna, að fráskildum Vinstri grænum, um breytingar á þingsköpum sem í aðalatriðum voru samþykktar fyrir áramótin. Nú er verið að bæta aðeins við með því að flytja frumvarp um heimild til að auka aðstoð til þingflokkanna og þá sérstaklega til formanna stjórnarandstöðuflokkanna. Ég hef fyrir mitt leyti gert athugasemdir við innihald frumvarps um aðstoðarmenn til þingflokkanna og haft mínar ástæður til að efast um að það sé rétt aðferð til að auka stuðning við þingstarfið sem vissulega er þarft að gera. Það er fullkomlega réttmætt að efla aðstoðarþjónustu til handa alþingismönnum og Alþingi.

Ég leyfi mér að halda því fram að ekki sé skynsamlegt, úr því að verið er að veita meira fjármagn til þessara aðila, að það sé gert með þeim hætti að úthluta aðstoðarmönnum án þess að það hafi verið ígrundað hvers konar verkefnum slíkir aðstoðarmenn eigi að sinna. Betur hefði farið á því að fara aðrar leiðir og tek ég í því sambandi að mörgu leyti undir með hv. þm. Ögmundi Jónassyni sem reifaði þá hugmynd að þessum peningum væri betur varið með því að veita þeim til flokkanna sem slíkra sem síðan nýttu þá í þágu heildarinnar. En það er annað mál og ekki tími til að fara út í þær vangaveltur þar sem nú er komið að lokastigi afgreiðslunnar á frumvarpinu sem hér liggur fyrir.

Ég kveð mér aðallega hljóðs til að lýsa skoðunum mínum á þeim fullyrðingum sem hér hafa komið fram að því er það varðar að brotið sé á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar með frumvarpinu. Ég er ekki sammála þeirri skoðun.

Í breytingartillögum hv. meiri hluta allsherjarnefndar, sem er reyndar líka efnislega í frumvarpinu sjálfu, segir að alþingismanni sé heimilt að ráða sér aðstoðarmann og skuli greiðslur til hans fara eftir nánari reglum o.s.frv. Það er aðalreglan, meginreglan, að heimilt sé að ráða aðstoðarmann til þingmanna. Síðan er gerð undantekning eða gefin önnur heimild undir þessari meginreglu um að binda megi hana við tiltekin kjördæmi eða tiltekna stöðu alþingismanns. Það eru frávik frá aðalreglunni. Í nefndaráliti, bæði með frumvarpinu sjálfu og frá meiri hluta hv. allsherjarnefndar, segir, með leyfi forseta:

„Meiri hlutinn telur að sterk rök hnígi í þá átt að útvíkka þetta fyrirkomulag frekar, m.a. þannig að aukin aðstoð nái til allra þingmanna. Meiri hlutinn leggur áherslu á að forsætisnefnd hugi þegar að breytingum í þá veru, svo sem með tilliti til fjárlagavinnu fyrir næsta ár.“

Með öðrum orðum er alveg ljóst að hér er verið að leggja til almenna heimild til þess að aðstoðarmenn séu ráðnir. Síðan er gefin sérstök heimild til að byrja á ákveðnum kjördæmum með vísan til þess sem formaður allsherjarnefndar sagði áðan, að málefnaleg rök væru til þess. Þetta þarf að haldast í hendur við ákvarðanir um fjárlög á hverju ári og er ætlunin að útvíkka þetta kerfi í framtíðinni þannig að öllum sé gert jafnhátt undir höfði.

Ég hef mínar efasemdir um, eins og ég gat um áðan, að þetta sé endilega rétt aðferð en hér er hún lögð fram að mati þeirra sem um þetta hafa fjallað og með samþykki allra þingflokka nema eins. Víðtæk samstaða hefur verið um þessar tillögur til að breyta þingsköpum og bæta störf þingsins og ég tek undir það. Í þeirri vissu að hér verði aftur gerð bragarbót á — ég er raunar sannfærður um að þegar þessi tilraun með aðstoðarmennina hefur farið fram í tiltekinn tíma verði því hugsanlega breytt aftur í þá átt sem mér væri frekar að skapi en það er framtíðarspil. Um þessa málsmeðferð hefur sem sagt ríkt í öllum aðalatriðum gott samkomulag. Í trausti þess og undir því merki að þingflokkarnir, og þar þá meðal minn þingflokkur, hafa staðið að samkomulaginu hef ég skrifað undir álit meirihlutanefndar og kem til með að greiða götu frumvarpsins allt til enda.

[17:37]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl):

Virðulegi forseti. Mér hafa fundist þær umræður sem hér hafa farið fram að verulegu leyti gagnlegar og að hluta til hafa þær varpað skýrara ljósi á ýmislegt sem mátti ætla að væri á huldu. Mér fannst mjög ánægjulegt að heyra skýringar hv. þm. Ellerts B. Schrams á þeim sjónarmiðum sem hann rakti rétt áðan, sem ég skil á þann veg að þau hafi verið forsenda þess að hann er einn af þeim sem mynda þann meiri hluta sem hér um ræðir. En þingmaðurinn benti á að það væri meginregla samkvæmt frumvarpinu að ráða aðstoðarmenn við þingmenn og síðan væri það spurningin um frávik frá þeirri meginreglu. Meginreglan er sem sagt sú að þingmenn ráða sér aðstoðarmann. Ég skil hv. þm. Ellert B. Schram á þann veg að hann telji að það sé það sem felist í frumvarpinu, að meginreglan sé sú að aðstoðarmaður skuli vera fyrir þingmenn. Punktur.

Síðan komi undanþáguákvæðið, eða frávikið eins og hv. þingmaður talaði um. Hann gat þess jafnframt að ætlunin væri að útvíkka þetta kerfi þannig að öllum verði gert jafnhátt undir höfði. Ég gat ekki skilið orð hv. þingmanns með öðrum hætti en þeim að stuðningur hans við frumvarpið byggðist á þeim sjónarmiðum. Ég tel þetta fyllilega málefnalegar ástæður og gott innlegg í umræðuna. Mér finnst eðlilegt að þeir sem væntanlega eiga eftir að fjalla um þetta mál hér á eftir mér, þ.e. hæstv. forseti Alþingis og síðan talsmaður meiri hluta allsherjarnefndar, hv. þm. Birgir Ármannsson, geri grein fyrir því hvort þetta sé einnig þeirra skilningur. Hvort þeir telji að það sé í raun verið að fara að eins og segir í breytingartillögu sem ég hef lagt fram, varðandi ákvæði til bráðabirgða, um að eingöngu sé miðað við þá fjárveitingu sem hér er um að ræða fyrir þetta almanaksár, en að öðru leyti sé miðað við það að í framtíðinni taki þetta kerfi til allra þingmanna. Ég gat ekki skilið orð hv. þm. Ellerts B. Schrams öðruvísi en svo að hann teldi að þannig ætti það að vera.

Raunar má segja að ummæli með áliti meiri hluta allsherjarnefndar verði tæpast skilin með öðrum hætti en þeim sem hv. þm. Ellert B. Schram var að tala um. En að gefnu tilefni finnst mér eðlilegt að bæði formaður allsherjarnefndar og hæstv. forseti Alþingis geri grein fyrir því hvort þeir eru sama sinnis hvað þetta varðar. Það skiptir mjög miklu máli.

Ég get síðan tekið undir það sem hv. þm. Ögmundur Jónasson sagði, að hann gæti ímyndað sér að hægt væri að verja skattpeningum almennings mun betur. Það var líka mjög þörf ábending hjá hv. þm. Merði Árnasyni að iðulega hefði verið talað um aukna aðstoð við þingmenn í tengslum

við það að fækka þingmönnum. Það væri nauðsynlegt að skoða og þá er það spurning með hvaða hætti og hvernig við ætlum að haga kjördæmaskipuninni.

Eins og ég hef ítrekað talað um í þessu máli, og reyndar líka þegar þingskapafrumvarpið var til umræðu fyrir áramót, lít ég á störf þingmannsins sem störf fyrir þjóðina sem slíka, ekki fyrir einstök kjördæmi. Þar af leiðandi veltir maður því fyrir sér hvort það sé ekki röng aðferðafræði að hafa kjördæmaskipunina með þeim hætti sem er að hólfa þetta niður í ákveðin hólf. Kannski væri það réttlætanlegt ef við værum með einmenningskjördæmi, tvöfalda umferð og meirihlutakjör. En af því að við erum með það fyrirkomulag sem um er að ræða þá er hreinlega spurning hvort ekki sé réttast að landið allt sé eitt kjördæmi. Þá þyrftu menn ekki að deila um mun á atkvæðavægi, sem er óneitanlega allt of mikill og alveg á mörkum þess að geta talist í samræmi við eðlilegar lýðræðishefðir, þá þyrftu menn ekki að velta því fyrir sér að einhverjir þingmenn hefðu einhverja umbun umfram aðra með tilliti til kjördæmisins. Ég hallast satt að segja að því að eðlilegt væri að fara að vinna að því að breyta kjördæmaskipaninni með þeim hætti að landið allt væri eitt kjördæmi.

Það er dálítið ankannalegt, og í sumum tilvikum undarlegt, með hvaða hætti þingmönnum eru skömmtuð eða veitt kjör. Mér skilst að ég sem þingmaður fyrir Reykjavíkurkjördæmi suður geti farið á veitingastað sem er í Reykjavíkurkjördæmi norður og fengið greiðslu vegna þess að þá er ég farinn út úr mínu kjördæmi. Þingmaður sem býr á Selfossi og er þingmaður fyrir Suðurkjördæmi fær aftur á móti ekki slíkar greiðslur ef hann fer til Hornafjarðar og borðar þar en getur fengið slíkar greiðslur ef hann fer til Hafnarfjarðar. Sé þetta rétt, sem mér hefur skilist, og ég get ekki skilið annað af þeim texta sem gildir, sjá menn í hvers konar fáránleika menn eru komnir með ýmsa hluti — til viðbótar við það sem hv. þm. Mörður Árnason benti á varðandi akstursleiðir og annað.

Ég velti líka tvennu fyrir mér og er mér satt að segja dálítið umhugað um það. Það er annars vegar að flokkarnir sem slíkir geti byggt upp ákveðið þekkingarsetur þannig að þeir séu tilbúnir til og hafi möguleika og aðstöðu til að taka afstöðu til einstakra mála á grundvelli heildarupplýsinga um þau mál sem fyrir liggja hverju sinni. Jafnframt skiptir mjög miklu máli að þingmenn hafi ákveðið sjálfstæði, að þess sé gætt að flokksræðið taki ekki yfir. Þá skiptir máli að þingmenn hafi ákveðin einstaklingsbundin úrræði eins og lagt er til í frumvarpinu að sumir þingmenn hafi, þ.e. að þingmenn geti haft ákveðna aðstoð. Þetta eru þau sjónarmið sem máli skipta og umræða um þau er mjög þörf. Ég tek undir það sem hv. þm. Mörður Árnason sagði að við erum ekki bundin af einhverju samkomulagi sem gert var á síðustu öld sem raunar var staðið við með því að veita flokkunum 50 millj. kr. til skipta frá árinu 2000. Í sjálfu sér skiptir það okkur ekki máli hvort þeir misfóru með það fé eða hvernig þeir fóru með það, að öðru leyti en því að hafi þeir misfarið með það þá er það þeim ekki til sóma.

Varðandi það hvort ákvæðið brjóti í bága við stjórnarskrá og sú umræða að um það hafi verið talað varðandi EES-samninginn og enginn hafi látið á það reyna, þá er það nú einu sinni þannig að samkvæmt okkar lagareglum hefur Alþingi lagasetningarvaldið. Og það er alveg rétt að lög frá Alþingi gilda nema annað komi í ljós. Það hefur gerst að lög hafa verið samþykkt á Alþingi sem síðan hafa verið ógilt í Hæstarétti. Ef enginn hefði látið á það reyna hefðu menn getað sagt: Það er enginn sem segir að eitthvað sé athugavert við þessi lög.

Ég ætla að benda á tvö atriði sem ég þekki til varðandi hæstaréttardóma. Það er annars vegar þegar Alþingi setti lög um að ekki mætti gefa út ákveðin rit sem hefðu verið búin til fyrir ákveðið ártal. Nóbelskáldið Halldór Laxness stóð með forleggjaranum Ragnari Jónssyni að útgáfu á Hrafnkelssögu Freysgoða sem farið var í mál út af. Niðurstaðan varð sú að þeim var það auðvitað heimilt vegna þess að lögin sem Alþingi hafði samþykkt brutu í bága við stjórnarskrá.

Með sama hætti samþykkti Alþingi á sínum tíma víðtækt valdaframsal til landbúnaðarráðherra um að leggja ákveðnar álögur á ákveðna vörutegund. Það mál þekki ég gjörla. Talið var að þar hefði verið um það að ræða að brotið hefði verið í bága við stjórnarskrá vegna þess að látið var á það reyna. En af hverju var látið á það reyna? Jú, það var vegna þess að handhafar hins opinbera voru á grundvelli þessara ólaga búnir að fara fram með skattheimtuvaldi og jafnvel að fangelsa einstaklinga sem aldrei nokkru sinni hafa fengið bætur fyrir það. Þegar um það var að ræða að einstaklingarnir fóru fram á að fá bætur vegna ólögmætra fangelsana á grundvelli laga sem voru andstæð stjórnarskrá sagði ríkisvaldið: Það er fjögurra ára fyrningarregla sem gildir og þar af leiðandi fáið þið engar bætur. Það er töluvert annað heldur en forsætisráðherra hefur úttalað sig um núna að geti átt við varðandi þá sem hafa orðið fyrir búsifjum vegna aðgerða opinbers valds. En þarna var um að ræða menn sem voru settir saklausir í fangelsi á grundvelli ólaga frá Alþingi.

Þegar Alþingi hefur sett lög sem jafnvel brjóta í bága við stjórnarskrá þurfa borgararnir að sætta sig við það og jafnvel að hlíta lögum sem eru ólög og standast ekki nema á það sé látið reyna. Það er þess vegna sem skiptir máli fyrir Alþingi að standa svo að lagasetningu að reyna til hins ýtrasta að taka af öll tvímæli um að ekki sé verið að brjóta gegn ákvæðum stjórnarskrár. Það er þess vegna sem við eigum að vanda til lagasetningar. Það er þess vegna sem ég fór fram á það í allsherjarnefnd að kallaðir yrðu til okkar færustu sérfræðingar í stjórnskipunarrétti. Það hefði þurft að fara í gegnum þetta mál með þeim til þess að taka af öll tvímæli í viðræðum við þá um það hver þeirra sjónarmið væru. Eins og ég hef getið um hér áður er ég ekki dómari í sjálfs mín sök um það hvort verið sé að brjóta á mér jafnræðisreglu þó ég telji svo vera.

Ég vil gjarnan fá að heyra hvað okkar færustu fræðimenn í stjórnskipunarrétti, stjórnskipunarlögum, hafa um málið að segja. Af því mér finnst það skipta máli fyrir Alþingi að afgreiða ekki lög með því að „ef til vill og kannski“ kunni þetta að vera svona en það skipti engu máli vegna þess að aldrei muni koma til þess að lögin verði ógild nema ef einhver láti á það reyna. Hvað þýðir það? Það þýðir þá að hugsanlega verður þingmaður neyddur til þess að láta á það reyna og þyrfti þá kannski að fara í sérstakt dómsmál til þess. Í sjálfu sér væri það ekki skemmti-

legt eða eitthvert keppikefli fyrir einn eða neinn, en það er það sem er í raun verið að segja með þessum orðum.

Varðandi ójafnt vægi atkvæða og annað þá er það grundvallarregla að borgararnir kjósa í lýðræðislegum kosningum og þeir eiga að hafa jafnt vægi. Eins og ég hef bent á er hægt að leysa það með því að landið allt verði eitt kjördæmi, það verður tæpast leyst til fullnustu öðruvísi.

Á það var bent í andsvari formanns allsherjarnefndar, mig minnir að það hafi verið hann, að menn hefðu talið að í ákveðnu ákvæði í frumvarpinu eins og það lítur út væri um of víðtækt framsal lagasetningarvalds að ræða. Þetta tvennt hafði ég formlega við frumvarpið að athuga í upphafi, að um of víðtækt framsal lagasetningarvalds væri að ræða og hins vegar að um brot á jafnræðisreglu gæti verið að ræða. Það er reynt að bregðast við því en ég tel hins vegar að svo sé í raun ekki, að ekki hafi verið brugðist nægilega vel við því þar sem forsætisnefnd hefur eftir sem áður ein með málið að gera.

Ég ætla í lokin að benda á það, og taka undir með þeim sem á það hafa bent, að æskilegt væri að þingmenn hefðu aðgang að fjarfundabúnaði og öðrum slíkum hlutum, sérstaklega þingmenn dreifbýliskjördæmanna. En það er nú einu sinni þannig að mikill meiri hluti kjósenda, eða um 75% kjósenda, býr í Reykjavík eða á höfuðborgarsvæðinu og í nágrenni við höfuðborgarsvæðið. Það er ekki erfiðara fyrir þá kjósendur að hafa samskipti við þingmenn sína en kjósendur í Suðvesturkjördæmi eða í Reykjavíkurkjördæmunum. Tæp 10% kjósenda búa á Eyjafjarðarsvæðinu. En þegar maður hugsar út í þessar sérstöku ákvarðanir um aðstoðarmennina veltir maður því fyrir sér hvað þeim sé ætlað að leysa. Hvert á hlutverk þeirra að vera? Hvað eiga þeir að gera? Það hefur ekkert komið fram. Engin skilgreining liggur fyrir á störfum þeirra. Æskilegast hefði verið að við jafnvandaða og mikilvæga lagasetningu og hér er um að ræða hefði verið byrjað á því að skilgreina það hlutverk áður en lengra var haldið.

[17:53]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Flest af því sem fram kom í máli hv. þm. Jóns Magnússonar kom fram í fyrri ræðu hans. Því er ekki miklu við svörin að bæta. Hins vegar spurði hv. þingmaður að því hvað lægi að baki niðurstöðu meiri hluta allsherjarnefndar í þessu máli. Meiri hluti allsherjarnefndar samþykkir frumvarpið og mælir með því að það verði samþykkt.

Frumvarpið sem slíkt felur í sér tvennt. Annars vegar að heimilt sé að ráða aðstoðarmenn og hins vegar að forsætisnefnd sé heimilt að útfæra það, m.a. með tilliti til kjördæma og stöðu þingmanna í flokkum. Það er alveg ljóst að þetta er það sem allsherjarnefnd mælir með, að þingið heimili með samþykkt frumvarpsins. Hitt er svo annað mál, það þekkir hv. þm. Jón Magnússon og það kom skýrt fram í máli hv. þm. Ellerts B. Schrams, að þeir sem að meirihlutaálitinu stóðu eru þeirrar skoðunar eindregið að rétt sé að auka aðstoð við þingmenn almennt og einnig þingmenn frá þéttbýliskjördæmunum þremur. Um það er skýrt ákvæði í nefndarálitinu eins og hér hefur verið gerð grein fyrir.

Við í meiri hlutanum útfærðum ekki tillögur um það enda liggur fyrir í öllu þessu máli að forsætisnefnd er ætlað viðamikið hlutverk við útfærslu á slíkum atriðum. Eins og kemur fram í nefndarálitinu er óskað eftir því við forsætisnefnd. Henni eru að sjálfsögðu ekki gefin nein fyrirmæli um það en þar eru skýr tilmæli til forsætisnefndar um að hefjast þegar handa við slíka útfærslu. Þetta er skýrt í nefndarálitinu.

[17:55]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er full ástæða til að spyrja. Tveir af þeim sem mynda meiri hlutann hafa komið inn á þau sjónarmið sem ég spurði um, annars vegar hv. þm. Ellert B. Schram og hins vegar hv. þm. Siv Friðleifsdóttir. Þegar þeirra sjónarmið koma fram og maður skoðar það sem þau höfðu fram að færa ber að hafa í huga að án þeirra stuðnings hefði ekki orðið til sá meiri hluti sem myndaðist í kringum málið.

Ég gat ómögulega skilið ummæli hv. formanns allsherjarnefndar öðruvísi en svo að hann tæki undir með hv. þm. Ellert B. Schram um að ætlunin væri að útvíkka þetta kerfi þannig að það yrði almenn heimild um að aðstoðarmenn yrðu ráðnir fyrir alla þingmenn. Ég gat ekki skilið orð hans öðruvísi og að hann teldi að þannig væri málið hugsað og þannig yrði það í framtíðinni. Spurningin er bara um framtíðina: Hve langur tími telur hv. þingmaður að líði þangað til slíkt kerfi kemst á?

[17:56]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki frekar en hv. þm. Jón Magnússon sagt til um framtíðina. Það er hins vegar ljóst að niðurstaða meiri hluta allsherjarnefndar byggist á því að vilji er til þess af hálfu meiri hlutans að aðstoð við einstaka þingmenn verði aukin. Litið er á það sem hér er gert sem fyrstu skrefin í þá átt. Það er alveg klárt að þörf þykir á að aðstoða einstaka þingmenn.

Hitt er annað mál að það kann að vera, þá tala ég ekki fyrir hönd nefndarinnar heldur sjálfs mín, hægt að útfæra þetta með mismunandi hætti. Allsherjarnefnd fór ekki í slíka útfærslu heldur vísar hún því verkefni yfir á forsætisnefnd, svo það liggi fyrir.

Ég hef gert grein fyrir niðurstöðu allsherjarnefndar, sem birtist í nefndarálitinu. Hún er alveg ótvíræð. Meiri hlutinn telur rétt að útvíkka þá aðstoð við þingmenn sem boðuð hefur verið og við m.a. séð í reglum sem forsætisnefnd hefur komið sér saman um. Þau skref sem þar er verið að stíga lítum við á sem fyrstu skrefin og við teljum rétt að stíga þau áfram. Ég held að menn þurfi ekkert að velkjast í vafa um afstöðu þeirra sem að meiri hlutanum standa í þeim efnum. Hins vegar verð ég að taka það fram að það var ekki verkefni allsherjarnefndar í þessari lotu að taka afstöðu til útfærslunnar. Frumvarpstextinn sem við tókum afstöðu til fól fyrst og fremst í sér heimildir en ekki endanlega niðurstöðu eða útfærslu.

[17:58]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst mjög athyglisvert sem hefur þó komið fram í umræðum um þetta mál og ekki síst það sem hv. þm. Birgir Ármannsson, formaður allsherjarnefndar, hafði fram að færa. Ég skil það þannig að þingmennirnir sem mynda meiri hlutann, hv. þm. Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir og Birgir Ármannsson, séu sammála um að nauðsyn beri til, á grundvelli þess frumvarps sem hér um ræðir, að sú aðstoð sem verið er að tala um nái til þingmanna jafnt.

Ég get að sjálfsögðu ekki frekar en hv. þm. Birgir Ármannsson sagt fyrir um óræða framtíð. Það verður þó að líta þannig á að það sé vilji þessara þriggja þingmanna sem ég hef nafngreint að aðstaða þingmanna verði jöfnuð miðað við næsta fjárhagsár, eins og kemur fram og raunar er miðað við í þeirri breytingartillögu sem ég legg til. Miðað við það sem hv. þm. Ellert B. Schram sagði í ræðu sinni áðan þá væri eðlilegt að hann styddi ákvæði til bráðabirgða sem ég legg til. Þar er hreinlega gengið út frá því að sú meginregla sem hv. þm. Ellert B. Schram lýsti svo vel í ræðu sinni áðan gildi en undantekningin sem sagt frá því að jafnræði sé með þingmönnum sé bara þetta fjárhagsár, vegna þess að til þess er takmörkuð fjárveiting. En frá og með næsta fjárhagsári taki þetta til allra þingmanna. Ég skil það þannig að það sé vilji meiri hluta allsherjarnefndar að þannig skuli það vera.

[18:01]

Sturla Böðvarsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil í lok umræðunnar þakka fyrir ágæta umfjöllun um þetta frumvarp og nota jafnframt tækifærið til þess að þakka hv. allsherjarnefnd fyrir ágæta umfjöllun og vinnu í nefndinni. Ég tel að hún hafi verið mikilvæg vegna þess að hér eru gerðar tilteknar breytingar sem mér finnst vera til bóta.

Vegna þeirrar umræðu sem hér hefur átt sér stað vil ég fara nokkrum orðum um frumvarpið og þær breytingar sem verið er að gera. Þær snúa að svokölluðum aðstoðarmönnum þingmanna og fleira sem tengist því.

Ég held að því verði varla á móti mælt að menn líta svo á að vinnustaður þingmannsins sé ekki bara í þessum sal eða einungis hér á alþingisreitnum. Vinnustaður þingmannanna eru kjördæmin og síðan það svæði sem við vinnum á dagsdaglega innan húss í þinghúsinu og öllum þeim vistarverum sem á vegum þingsins eru.

Á vinnumarkaðnum er sérstaða þeirra sem þurfa að vinna fjarri heimili eða eru sendir starfs síns vegna um langan veg, alls staðar viðurkennd. Kjarasamningar fjalla um þetta og fyrirtæki átta sig á því að þau verða að skaffa starfsmönnum sínum starfsaðstöðu fjarri meginvinnustöð fyrirtækisins. Tökum dæmi af verktakafyrirtæki sem sendir menn sína til Grænlands. Að sjálfsögðu tekur fyrirtækið þátt í kostnaði og tekur tillit til aðstæðna þeirra með margvíslegum hætti.

Með sama hætti má segja að með þeim breytingum sem við stöndum hér að er verið að viðurkenna þá sérstöðu sem öllum er ljós. Ég lít nú svo á að það séu frekar rökfimiæfingar sem fara hér fram þegar verið er að tala um að með þessu sé brotið á jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar fremur en að mönnum sé mikil alvara með því. Allir viðurkenna að um er að ræða mikla sérstöðu hjá þeim sem þurfa að vinna annars vegar hér á alþingisreitnum og hins vegar út um víðan völl kjördæmanna.

Um leið og við erum að huga að þessum breytingum sem eru tímabærar og verið er að festa í lög, tel ég að skapa þurfi umgjörð og aðstæður fyrir þingmenn almennt til þess að geta unnið sem best að verkefnum sínum. Þess vegna er ég alveg sammála því sem fram kemur í nefndaráliti hv. allsherjarnefndar að við þurfum að stíga næstu skref sem eru fólgin í því að bæta um betur fyrir alla þingmenn.

Það verður að greina algjörlega á milli þess sem snýst um að skapa þingmönnum góða starfsaðstöðu hér á vettvangi og svo þess sem við erum að gera með þessari lagasetningu. Það er að koma í veg fyrir þennan mikla mismun sem þingmenn Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæma búa við samanborið við aðra þingmenn.

Ég er mjög ánægður með þær viðtökur og umfjöllun sem þessar breytingar hafa fengið í þinginu og ég þakka hv. þingmönnum fyrir það. Það var satt að segja kominn tími til að við lykjum því sem byrjað var á í tengslum við breytingar á kjördæmaskipuninni.

Það eru vissulega ríkar málefnalegar ástæður fyrir þessum breytingum og ég vísa til þess sem segir í greinargerð með frumvarpinu, framsöguræðu minni hér í upphafi og ágætum ræðum annarra þingmanna sem hér hafa talað fyrir þessu máli. Ég sé ekki ástæðu til þess að fara yfir það frekar.

Hins vegar vil ég minna á það, eins og reyndar hefur komið fram hér í þessari umræðu, að stjórnmálaflokkarnir fengu tiltekna fjármuni í kjölfar kjördæmabreytingarinnar til þess að styrkja stöðu og starf stjórnmálaflokkanna. Það var m.a. ætlað til þess að auðvelda skipulag starfsins og vinnuna á vettvangi flokkanna í öllum kjördæmum. Ég þekki svo vel til hvað varðar starfsemina hjá mínum flokki í þessum þremur kjördæmum sem er nú aðallega rætt um. Þá voru fjármunir settir til hliðar til þess að starfsmenn á vegum kjördæmaráðanna gætu unnið tiltekinn hluta, að minnsta kosti hluta úr ári eða tiltekinn hluta af kjörtímabilinu. Að því leyti var til komið til móts við flokkana.

Fram kom m.a. hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni að hann telji að það eigi fremur að láta þá fjármuni sem við gerum hér ráð fyrir að fari til aðstoðarmanna þingmanna, ganga beint til flokkanna. Það er sjónarmið út af fyrir sig en það er sjónarmið þeirra sem vilja miðstýra þessu og ráða því á vettvangi flokkanna sjálfra til hvaða verkefna þessir fjármunir ganga. Meiri hlutinn og þeir sem fluttu þetta frumvarp upphaflega eru á öðru máli. Þeir telja að fara eigi þá leið sem hér er gert ráð fyrir, annars vegar að formenn stjórnarandstöðuflokkanna — það má ekki gleyma því að við tölum um að þeir fái aðstoðarmenn — og svo hins vegar að aðstoðarmenn einstakra þingmanna í tilteknum kjördæmum fái þessa aðstöðu.

Hæstv. forseti. Ég held að ekki sé ástæða til þess að fara frekar í þá umræðu sem hér hefur farið fram. Ég vil bara undirstrika að ég tek undir þau sjónarmið að í næsta áfanga eigum við að vinna að því að allir þingmenn fái betri að-

stöðu. Fyrsta skrefið hvað það varðar er það sem við erum að gera núna, sérstaklega að styrkja nefndasviðið. Ég tek undir það sem fram kom hjá nokkrum hv. þingmönnum að við ættum að vinna að því. Verið er að gera það og það er partur af því samkomulagi sem gert var á milli flokkanna sem að þessum breytingum standa að svo verði. Þar til viðbótar tel ég að sérfræðiaðstoð við þingmenn þurfi að aukast. Ég er sannfærður um að mikill vilji er til þess í forsætisnefnd þingsins að leggja fram tillögur um að aðstaða þingmanna verði bætt enn frekar.

Með þessum orðum lýk ég máli mínu, hæstv. forseti, en vænti þess að þetta mál verði nú afgreitt þannig að hægt verði að fara að vinna að þessu. Ég vil bara minna á að rekið hefur verið á eftir forsætisnefndinni að koma þessu í framkvæmd þannig að hægt sé að fara að ráða aðstoðarmenn. Það var mjög ánægjulegt að fá þá áminningu. Hv. þingmenn eru óþreyjufullir að geta nýtt sér þær mikilvægu breytingar sem þessi löggjöf felur í sér og sem nú stefnir í að verði að veruleika.

[18:10]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég hygg nú að fram hafi komið merkilegar yfirlýsingar í þessari ræðu hv. þm. Sturlu Böðvarssonar sem hér talaði auðvitað sem þingmaður og á þess vegna að kalla háttvirtan. Hann gegnir þó hinu virðulega embætti forseta þingsins öllu jöfnu.

Vegna þess að þingmaðurinn gerir það þá er mjög mikilvægt að vita glöggar en hér hefur komið fram hvernig háttar stuðningi hans við það nefndarálit sem hér kemur fram og þær breytingartillögur sem hér hafa verið fluttar. Í nefndarálitinu stendur, eins og hér hefur verið sagt og ég þarf varla að biðja um leyfi forseta til að lesa það:

„Meiri hlutinn telur að sterk rök hnígi í þá átt að útvíkka þetta fyrirkomulag frekar, meðal annars þannig að aukin aðstoð nái til allra þingmanna. Meiri hlutinn leggur áherslu á að forsætisnefnd hugi þegar að breytingum í þá veru svo sem með tilliti til fjárlagavinnu fyrir næsta ár.“

Forsætisnefnd hefur þá sérstöðu hér í þinginu að þar er ekki sérstakur meiri hluti stjórnarsinna og minni hluti stjórnarandstæðinga heldur myndar forseti þingsins í raun og veru meiri hluta forsætisnefndar, sífelldan meiri hluta. Verði ágreiningur í nefndinni sker forsetinn úr, stendur í 10. gr. þingskapalaga.

Þess vegna skiptir það verulegu máli hvort forsetinn tekur undir þá skoðun hv. þm. Ellerts B. Schrams og Sivjar Friðleifsdóttur sem má einnig skilja á hv. þm. Birgi Ármannssyni — ég minni á fyrirvara sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hefur við þetta nefndarálit sem hefur að vísu ekki komið fram — að endapunkturinn í þessu og það sem forsætisnefndin eigi að fara að huga að sé jafnræði þingmanna og kjördæma og kjósenda að þessu leyti.

Ég veit ekki hvort ég verð hér á þinginu þegar sú atkvæðagreiðsla fer fram sem bindur enda á þessa umræðu en ég tel mikilvægt fyrir þingmenn að vita hvað forseti hyggur í þessu efni og hvernig hann (Forseti hringir.) skilur greinina sem hér um ræðir.

[18:12]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vegna andsvars hv. þm. Marðar Árnasonar vil ég segja í fyrsta lagi að ég tel að tími sé kominn til að þingmenn í Norðvestur-, Norðaustur- og Suðurkjördæmum hætti að láta það misrétti yfir sig ganga sem viðgengist hefur í gegnum tíðina. Þess vegna erum við að gera þessar breytingar. Það er fullkomið misrétti sem felst í því að þingmenn sem vinna í þeim kjördæmum þurfi að búa við þær aðstæður sem þeir gera í dag.

Í annan stað styð ég að sjálfsögðu breytingartillögur meiri hluta allsherjarnefndar og hef sagt það og sagði það hér áðan að ég tel að við eigum síðan til viðbótar við það sem við erum að gera núna að skapa skilyrði til þess að bæta starfsaðstöðu þingmanna enn frekar og það eigi þá við um alla þingmenn.

[18:14]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Enn er mér þetta ekki ljóst þótt skilningur minn hnígi nú í þá átt að hv. þm. Sturla Böðvarsson, 1. flutningsmaður málsins og forseti Alþingis, sé í raun og veru sömu skoðunar og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson lýsti hér áðan. Það sem kæmi til greina í framhaldinu væri eitthvað í þá veru að allir þingmenn fengju sem sé aukna aðstoð, t.d. einn aðstoðarmann á hvern þingmann. Þar að auki þann mun sem liggur í hinum upphaflegu tillögum forsætisnefndar en meiri hluti hennar er forseti þingsins.

Ég óska eftir því að forseti tali skýrar um þetta mál, sá sem hér sameinar það að vera hv. þm. og hæstv. forseti, vegna þess að ég hygg að afstaða manna í atkvæðagreiðslu og til málsins áfram fari að einhverju leyti eftir því hvort á að ná þessu jafnræði eða viðhalda því misrétti sem hér hefur verið.

Hv. þingmaður kvartar yfir því að þingmenn þessara þriggja kjördæma sem nefnd eru og kölluð landsbyggðarkjördæmi — þótt það sé auðvitað misnefni, skulum við kalla það. Menn í Vogum á Vatnsleysuströnd, af Akranesi eða á Selfossi er auðvitað erfitt að kalla sérstaka landsbyggðarmenn eins og nú er komið í landinu.

Ég spyr vegna upphafsorða hv. þingmanns: Bíðum við, er ekki Alþingi að laga þetta misrétti? Er ekki ferðakostnaði, starfskostnaði og ýmsu öðru hagað með því móti að hægt sé að draga úr þessu misrétti? Og úr því að rætt er um jafnrétti og misrétti, forseti, hvernig skýrir hv. þm. Sturla Böðvarsson það gagnvart eigin samvisku sem er svo sterk að honum svellur móður hér í stólnum yfir misréttinu hér á þinginu og í landinu, að 63% landsmanna kjósa 33 þingmenn en 37% 30 þingmenn? Hvernig skýrir hann að munurinn á þingmönnum landsbyggðarkjördæmanna svokölluðu og höfuðborgarkjördæmanna svokölluðu er (Forseti hringir.) fimm til tíu manns höfuðborginni í óhag?

[18:16]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanns á því að forseti er ekki í aðstöðu til að svara spurningunni í umræðu sem þessari.

[18:16]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég hef ekki nokkur tök á því að gefa yfirlýsingar um hvaða fjárlagatillögur forsætisnefndin gerir fyrir næsta fjárlagaár. Um það hefur ekki verið fjallað í forsætisnefndinni þannig að hvað það varðar koma tímar og koma ráð. En það hefur komið skýrt fram að ég tel að við eigum að halda áfram að vinna að því að skapa sem besta aðstöðu fyrir þingmenn.

Hv. þingmaður ræddi um mismunandi aðstöðu og spurði hvort ekki væri greiddur ferðakostnaður. Þó það nú væri, segi ég. Ef þingmenn þyrftu að sætta sig við það, þeir sem sitja í Norðurlandaráði eða vinna á vettvangi EFTA o.s.frv. í öllum öðrum alþjóðanefndum sem um er að ræða þyrftu sjálfir að bera kostnað af ferðum sínum þá væri það náttúrlega talið óeðlilegt. Með sama hætti tel ég óeðlilegt að ekki sé viðurkennd sú mismunun sem felst í því fyrir þingmenn að vera annars vegar þingmenn Túngötunnar eða Norður-Þingeyjarsýslu. Allir réttsýnir menn sem ég hef rætt við um þessi mál við fallast á þessi sjónarmið og vilja vera þátttakendur í því að gera þær breytingar sem við erum að gera núna.

Síðan hafa menn bent á ýmislegt sem ég tel að við eigum að ræða. Það er fullkomlega eðlilegt og væri næsta skref á þeirri leið sem við erum á. Þar vísa ég sérstaklega til þess sem m.a. hv. þm. Jón Magnússon hefur nefnt, um að bæta almenna aðstöðu þingmanna.

[18:18]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að spinna þennan þráð sérstaklega lengur þótt það sé svo sem fullt tilefni til. Ég lít ekki svo á að hæstv. forseti Alþingis Sturla Böðvarsson hafi gert fullnægjandi grein fyrir því álitamálum sem hér hefur verið velt upp, þ.e. varðandi jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Það eru mér nokkur vonbrigði að hæstv. forseti Alþingis skuli leyfa sér að kalla að miðstýringu sem ég vil kalla sjálfsforræði stjórnmálaflokka, sem ég vil kalla lýðræðislega niðurstöðu stjórnmálaflokka og þingflokka. Ég tel að það sé fullkomlega eðlilegt að stjórnmálaflokkarnir sjálfir geti komist að niðurstöðu eins og þeir hafa gert hingað til um á hvern hátt þessum stóru kjördæmum skuli sinnt fjárhagslega. Við höfum, eins og hér hefur réttilega komið fram, fengið til þess ákveðna fjármuni.

Mig langar til að spyrja tveggja spurninga:

Í fyrsta lagi segir í niðurlagi greinargerðar frumvarpsins að miðað sé við að aðstoðarmennirnir verði ráðnir frá 1. mars 2008. Það segir á heimasíðu Alþingis, þar sem sagt er frá þessum hugmyndum, að reglurnar sem að baki liggja komi til með að verða aðgengilegar á heimasíðu Alþingis frá og með 1. mars. Nú spyr ég: Hverju sætir að þessar reglur skuli ekki vera komnar á heimasíðu Alþingis?

Í öðru lagi langar mig til að spyrja, í ljósi þess að ákveðnar forsendur ráðningar aðstoðarmanna verða bundnar við reglur um opinbera starfsmenn og lög um opinbera starfsmenn, ég nefni þar sérstaklega hæfisskilyrðin: Hver er ástæða þess að aðstoðarmennirnir verða ekki opinberir starfsmenn?

[18:20]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Fyrst, hvað varðar útgáfu á reglum um starf þessara aðstoðarmanna, var gert ráð fyrir að búið yrði að afgreiða það frumvarp og gera að lögum sem hér er til meðferðar 1. mars. Þá var gert ráð fyrir að reglurnar yrðu birtar og það er háð því. Fjallað hefur verið um þessar reglur í forsætisnefnd og þær samþykktar þar. Ég geri ráð fyrir því að það sé nokkuð greiður aðgangur fyrir hv. þingmenn að fá þær út af fyrir sig. En þær verða formlega birtar þegar lögin hafa verið samþykkt.

Í annan stað er spurningin um það hvers vegna aðstoðarmennirnir njóti ekki þess eða þurfi að fara eftir reglum um að vera opinberir starfsmenn. Út af fyrir sig eru þeir opinberir starfsmenn í þeim skilningi að ríkissjóður greiðir launin og hefur af þeim eðlilegan kostnað eins og á við um starfsmenn almennt. Hins vegar er það sérstaklega tekið út úr að þeir njóta ekki þeirra kjara varðandi uppsagnarrétt og annað því líkt. Við vitum að þetta er skammtímaráðning og við vildum ekki sitja inni með aðstoðarmenn sem hefðu sömu réttindi hvað varðar uppsagnarákvæði og annað sem opinberir starfsmenn hafa. Hitt skiptir líka máli að það þurfi ekki að auglýsa sérstaklega eftir starfsmönnum í þessar stöður. Það skiptir auðvitað öllu máli að viðkomandi þingmaður ráði hver er settur í verkefnið.

[18:22]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er ekki alveg viss um að ég sé dús við skýringu hv. þingmanns varðandi þetta. Við þekkjum að aðstoðarmenn ráðherra eru, eftir því sem ég best veit, skilgreindir sem opinberir starfsmenn með ákveðnum undanþágum frá auglýsingaskilyrðum og uppsagnaskilyrðum. Ég hefði talið eðlilegt að það sama gilti um þá aðstoðarmenn sem hér er fjallað um.

Síðan vil ég leyfa mér að setja fram spurningu sem kviknaði þegar ég var að hlusta á ræðu hv. þm. Marðar Árnasonar úr því að hann setti ekki fram þá spurningu sjálfur í andsvörum við hv. þingmann. Það er spurningin um flokka sem kjósa að starfa án þess að hafa formenn. Hvað ætti sá stjórnmálaflokkur að gera sem starfaði eins og Kvennalistinn starfaði þegar þessar reglur verða samþykktar? Flokkur sem kýs að hafa engan formann, á hann að mati 1. flutningsmanns þessa máls ekki að fá aðstoðarmann fyrir þingflokk sinn eða hvað? Hvernig ætti slík ráðning að flokkast? Mér finnst þetta álitamál sem þarf að greiða úr við þessa umræðu.

[18:24]

Sturla Böðvarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er nauðsynlegt að taka upp allar akademískar spurningar sem fyrir finnast í þessu. Þessi er slík og út af fyrir sig er ekkert ómögulegt að þingflokkur sé til án þess að þar sé einhver sérstakur formaður. En ég tel það afskaplega ólíklegt.

Við gerum ráð fyrir að í þessu kerfi séu styrkir til stjórnmálaflokka sem hafa þingflokk á Alþingi, eftir þeim reglum sem gilda um þingflokka, til að þeir geti ráðið sér aðstoðarmann. Fyrirkomulagið getur út af fyrir sig verið með ýms-

um hætti, þ.e. hvernig stjórnmálaflokkar velja að hafa foringja í sínum röðum. Þeir geta verið tveir en þeir fengju aðeins einn aðstoðarmann. Ég held að þetta sé afskaplega langsótt og ólíklegt og ætla rétt að vona að jafnan verði það þannig að stjórnmálaflokkarnir hafi einn skipstjóra á skútunni þannig að við þurfum ekki að standa frammi fyrir því að ekki sé við neinn að tala þegar á að ræða við forustumenn flokks. Ég tel að þetta sé út af fyrir sig ekki raunhæf spurning en ég tel hins vegar að stjórnmálaflokkur sem hefur þingflokki á að skipa eigi möguleika á þessu.

Að öðru leyti tel ég rétt að þetta mál verði skoðað í framtíðinni þegar við tökum næstu skref.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, 3. umr.

Stjfrv., 351. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 701, brtt. 716 og 731.

[18:26]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tveimur breytingartillögum milli 2. og 3. umr. varðandi frumvarp til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna flutnings á útgáfu starfsleyfa til landlæknis. Annars vegar er það breytingartillaga frá heilbrigðisnefnd sem varðar gildistöku laganna, að hún verði 1. apríl í stað 1. mars. Þessi breyting er gerð að tilmælum þeirra stofnana sem málið varðar sem óskuðu eftir meira svigrúmi til undirbúnings á þeim breytingum sem frumvarpið felur í sér, þ.e. við flutning á útgáfu starfsleyfa frá heilbrigðisráðuneyti til landlæknis.

Breytingartillagan varðar ýmsar greinar frumvarpsins. Þetta varðar lög um hinar ýmsu heilbrigðisstéttir sem eru nokkuð margar talsins. Þetta á við um nokkuð margar greinar en snýst um að breyta gildistökunni úr 1. mars 2008 í 1. apríl 2008 og kemur þá inn í viðeigandi grein.

Hin breytingartillagan er á þskj. 731 og er frá formanni heilbrigðisnefndar, þ.e. þeirri sem hér stendur. Í þeirri breytingartillögu eru ekki neinar efnislegar breytingar en hún er lögð fram til að fullnægja lagatæknilegum atriðum að því er varðar uppsetningu lagatexta og tilvísun í lagagreinar og hins vegar tilvísun í ráðherra við þær breytingar sem frumvarpið felur í sér, að færa verkefni frá heilbrigðisráðherra til landlæknis.

Fleiri orð mun ég ekki hafa um þessar breytingartillögur en þær hafa verið lagðar fram.

[18:28]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það má segja að við yfirferð málsins hafi heilbrigðisnefnd yfirsést sú tillaga að þetta frumvarp tæki gildi 1. mars. Málið hefur verið nokkurn tíma í vinnslu í vetur og eðlilegt að færa dagsetninguna til 1. apríl þar sem 1. mars er liðinn. Hugsanlega tengist það því að stjórnsýslulega er þetta ekki mikil framkvæmd en þó verður að undirbúa flutninginn og bæði útbúa tölvukerfi og hafa þann mannafla sem þarf á að halda til að fara yfir umsóknir og afgreiða starfsleyfin, sem áður var gert hjá heilbrigðisráðuneytinu.

Ég bendi á, hæstv. forseti, að í umsögn fjármálaráðuneytisins var lagt til að um 7,5 millj. kr. færðust frá heilbrigðisráðuneytinu yfir til landlæknisembættisins til að sjá um útgáfu starfsleyfanna. En landlæknisembættið telur að þetta sé of lág upphæð þar sem umfang umsókna fari vaxandi og við blasi nokkuð flókin mynd af því atvinnusvæði sem við búum innan í dag á Evrópska efnahagssvæðinu. Með auknum áhuga á umsóknum um starfsleyfi hér á landi megi búast við meiri vinnu. Ég vil, hæstv. forseti, benda á það hér við 3. umr. að fara þarf vel yfir mat á kostnaði vegna þessa flutnings með tilliti til þess hvernig þessi vinna þróast og taka þá tillit til þess við afgreiðslu fjáraukalaga og fjárlaga á næsta ári og næstu árum ef umfangið eykst til muna.

Hæstv. forseti. Ég vil líka nefna að samhliða þessu er unnið að lögum um heilbrigðisstéttir. Unnið að því að koma einum lögum yfir allar heilbrigðisstéttir. Í dag gilda sérlög um þó nokkrar stéttir og þar fyrir utan vinna heilbrigðisstarfsmenn eða starfsfólk í svokölluðum óhefðbundnum lækningum eða á jaðarsvæðum heilbrigðisþjónustunnar. Ég tel að við yfirferðina eigi að búa til nýjan og einfaldari lagaramma um heilbrigðisstéttir og skoða það vel hvort fleiri stéttir eigi að falla undir hin nýju lög og vísa þá til menntunar og gráðu. Ég get nefnt nálarstungulækna og grasalækna, eins og við höfum kallað þá, sem hafa langt nám að baki. Ég vil nota tækifærið til að hvetja til að í þeirri vinnu verði horft út fyrir þann ramma sem við búum við í dag og horft til fleiri starfsstétta.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Sértryggð skuldabréf, 3. umr.

Stjfrv., 196. mál (heildarlög). — Þskj. 718.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fundi slitið kl. 18:34.

---

74. FUNDUR

þriðjudaginn 4. mars,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður,

frv., 403. mál, þskj. 654, nál. 702, 713 og 714, brtt. 703. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

3. Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, stjfrv., 351. mál, þskj. 701, brtt. 716 og 731. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

4. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 196. mál, þskj. 718. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

5. Efni og efnablöndur, stjfrv., 431. mál, þskj. 687. — 1. umr.

6. Skipulags- og byggingarlög, frv., 434. mál, þskj. 691. — 1. umr.

7. Mat á umhverfisáhrifum, frv., 435. mál, þskj. 692. — 1. umr.

8. Óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, þáltill., 52. mál, þskj. 52. — Fyrri umr.

9. Heildararðsemi stóriðju- og stórvirkjanaframkvæmda fyrir þjóðarbúið, þáltill., 57. mál, þskj. 57. — Fyrri umr.

10. Breytt stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, þáltill., 339. mál, þskj. 575. — Fyrri umr.

11. Reglur um verkferla og hæfnismat við opinberar embættisveitingar, þáltill., 360. mál, þskj. 601. — Fyrri umr.

12. Virðisaukaskattur, frv., 361. mál, þskj. 602. — 1. umr.

13. Stjórnarskipunarlög, frv., 385. mál, þskj. 629. — 1. umr.

14. Heimkvaðning friðargæsluliða frá Afganistan, þáltill., 273. mál, þskj. 306. — Frh. fyrri umr.

15. Stuðningur við sjálfstæðisbaráttu íbúa Vestur-Sahara, þáltill., 194. mál, þskj. 209. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Magnús Stefánsson, 3. þm. Norðvest.,
Ólöf Nordal, 9. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill láta þess getið að um klukkan tvö í dag, að loknum umræðum um störf þingsins, fer fram utandagskrárumræða um stöðu efnahags-, atvinnu- og kjaramála. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Hæstv. forsætisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 3. mgr. 50. gr. þingskapa.

[13:33]

Útbýting:

Lyfjalög, 464. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 738.

Störf þingsins.

Eftirlaunafrumvarp – aðstoð við fatlaða – svar við fyrirspurn.

[13:33]

Valgerður Bjarnadóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Þann 2. nóvember sl. talaði ég fyrir þingmáli nr. 155, frumvarpi til laga um breytingu á lögum um eftirlaun forseta Íslands, ráðherra, alþingismanna og hæstaréttardómara. Frumvarpið er um að lífeyriskjör þessa fólks verði færð til sama vegar og lífeyriskjör starfsmanna ríkisins. Ég er gjarnan spurð um framgang frumvarpsins og hef svo sem engu getað svarað öðru en því að málinu hafi verið, eins og formið gerir ráð fyrir, vísað til allsherjarnefndar. Mig langar því að biðja hv. þm. Birgi Ármannsson, formann allsherjarnefndar, að leysa úr þessum vandræðum mínum og spyrja hann um framgang frumvarpsins í nefndinni sem hann stýrir. Mér þætti t.d. fróðlegt að vita hve oft frumvarpið hafi verið rætt í nefndinni, hve mörgum hafi verið sent það til umsagnar, hvort umsagnir hafi borist og í hvaða anda þær eru. Einnig er forvitnilegt að vita hvort hugmyndir hafi komið fram í nefndinni um einhverjar breytingar á frumvarpinu.

Því miður eru blikur á lofti í efnahagslífi þjóðarinnar. Hætta er á að fleiri þurfi að herða sultarólina en þeir sem helst verða fyrir erfiðri en að ég tel réttri ákvörðun hæstv. sjávarútvegsráðherra síðastliðið sumar um minnkun þorskkvóta. Sumir bankamenn hafa lækkað launin sín þó að flestum okkar finnist þau enn nokkuð há. Ég tel að hv. þingmenn hefðu átt fyrir löngu að vera búnir að breyta hinum alræmdu eftirlaunalögum því að álit þjóðarinnar í þeim efnum fer væntanlega ekki fram hjá þeim. Með því að færa lífeyriskjör sín til þess sem gerist meðal ríkisstarfsmanna geta ráðamenn nú á táknrænan hátt sýnt fólkinu í landinu að við erum öll í sama bátnum og það er gott að vita af því þegar versnar í sjóinn. Ég hlakka því til að heyra svör hv. formanns allsherjarnefndar um framgang málsins.

[13:35]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Það er auðsótt mál að svara a.m.k. einhverju af þeim spurningum sem hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir beindi til mín. Ég vil segja það í upphafi að það fer ekkert illa á því að þingmenn nýti þennan umræðutíma í byrjun þingfundar til að ræða um framgang þingmála í þinginu, m.a. er til þess ætlast með því að gefa þennan tíma og er mér því ljúft og skylt að svara þessu.

Það er rétt sem fram kom hjá hv. þingmanni að málið kom til allsherjarnefndar á haustdögum og það var sent til umsagnar hjá 18 aðilum. Þar af hafa sjö skilað umsögnum og geta þingmenn nálgast þær umsagnir á heimasíðu Alþingis. Hv. þingmaður spurði í hvaða anda svörin væru. Þau eru mismunandi enda aðilarnir ólíkir. Sumir vísa málinu frá sér á þeirri forsendu að það sé ekki á þeirra verksviði að svara, aðrir taka undir efni þess og aðrir koma með önnur sjónarmið inn í eins og gengur.

Því er til að svara varðandi málareksturinn að öðru leyti að frá því að málið var sent til umsagnar hefur það ekki verið tekið á dagskrá aftur í allsherjarnefnd, ekki frekar en önnur þau fjölmörgu þingmannamál sem til nefndarinnar

hafa borist á þessu þingi. Ég held að ég fari rétt með að 33 mál, mest lagafrumvörp en einnig nokkrar þingsályktunartillögur, hafi komið til nefndarinnar í vetur og eins og venja hefur verið í nefndum þingsins hefur forgangsröðunin verið með þeim hætti að stjórnarfrumvörp og eftir atvikum frumvörp sem hafa komið frá forsætisnefnd þingsins eða formönnum þingflokka hafa fengið forgang í störfum nefndarinnar og þannig er staðan. Hins vegar vil ég geta þess að ég hef í hyggju á nefndadögum að ræða um framgang og meðferð þingmannamála við nefndarmenn en mér er ljóst að áhugi er hjá nefndarmönnum að taka til umræðu mörg þingmannamál sem þar liggja fyrir.

[13:38]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs til að taka undir með hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur og fagna því frumkvæði sem hún hefur tekið með því að stíga afdráttarlaus skref í þá átt að afnuminn verði sérréttindabálkurinn sem kveður á um sérkjör alþingismanna, ráðherra og æðstu embættismanna í lífeyrismálum. Í landinu eru skýr lög og reglur um hvernig haga skuli lífeyrisréttindum þeirra sem starfa hjá ríkinu. Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins er alþingismönnum opinn. Ég spyr: Hvað er það sem dvelur orminn langa? Hvers vegna er þessu máli ekki hraðað í gegnum þingið? Svo var að skilja á hv. formanni allsherjarnefndar að hér væri á ferðinni geysilega flókið mál. Þetta er mjög einfalt mál. Alþingismenn þekkja málið í þaula. Spurningin er: Vilja menn að alþingismenn og ráðherrar og æðstu embættismenn búi við sérkjör, sérforréttindi í lífeyrismálum? Eða eiga þeir að taka lífeyrisréttindi eins og aðrir sem fá laun frá ríkinu? Ég er því fylgjandi og ég styð það mjög eindregið að þessu máli verði hraðað í gegnum þingið. Þetta er mjög einfalt mál.

[13:40]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Þegar hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir mælti fyrir frumvarpi sínu sem hér er til umræðu þá lýsti ég yfir stuðningi við það og talaði um að ég mundi beita því sem ég gæti gert til að flýta fyrir og hraða framgangi þess, því að ég tek undir með bæði henni og hv. þm. Ögmundi Jónassyni að það gengur ekki að alþingismenn séu að skammta sér og öðrum háembættismönnum ríkisins sérkjör hvað varðar eftirlaun. Það gengur ekki. Við eigum að sjálfsögðu að sitja við sama borð og aðrir landsmenn. Það er grundvallaratriði. Við eigum ekki að vera sjálftökulið hvorki í þessu efni né að öðru leyti.

Þá komum við einmitt líka að spurningunni um það með hvaða hætti og hvernig störfum þingsins er háttað. Hv. formaður allsherjarnefndar, Birgir Ármannsson, gerði góða grein fyrir því með hvaða hætti og hvernig málið stæði en það er tvímælalaust vandamál í störfum Alþingis að stjórnarfrumvörp hafa algeran forgang. Ég bíð t.d. eftir því að mæla fyrir tveimur málum sem hafa ekki komist á dagskrá enn þá á meðan væntanlega verða afgreidd nokkur lagafrumvörp sem voru flutt eftir að ég lagði fram þau mál sem ég á enn eftir að mæla fyrir. Því miður er það þannig — og við förum væntanlega að greiða atkvæði innan skamms um frumvarp um aðstoðarmenn þingmanna sem er á hraðferð í gegnum þingið — að það vantar betra skipulag á það með hvaða hætti mál eru afgreidd. Ég sagði við þingskapaumræðuna í vetur að ég vildi að við gerðum líka breytingar á verklagi nefnda Alþingis, m.a. að mál væru þar skrásett, tölusett og tekin í réttri röð en stjórnarfrumvörp hefðu þar ekki forgang og ekkert frumvarp nema samkvæmt afbrigðum.

[13:42]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Þegar mælt var fyrir þessu máli í upphafi kom hv. þm. Valgerður Sverrisdóttur því á framfæri að málið væri í anda stefnu Framsóknarflokksins sem ályktaði um það að jafna ætti þessi réttindi. Það er hins vegar alveg rétt sem hefur komið fram að tími þingnefnda fer í að vinna í ráðherrafrumvörpum. Þannig er það og þannig er það í allsherjarnefnd. Það er þó ein smáskíma, það er smáljós í myrkrinu í þessu sambandi sem við urðum vitni að um daginn þegar við afgreiddum mál frá hv. þm. Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur um verndun Hólavallakirkjugarðs. Vonandi eru þessi vinnubrögð að breytast þannig að við fáum þingmannamál í gegn. En allsherjarnefnd hefur alla vega hingað til verið að vinna í ráðherrafrumvörpum.

Ég vil velta þeirri spurningu upp hvort það sé ekki spennandi að kalla eftir svörum frá hæstv. ráðherrum vegna þess að málið sem hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir flutti og er núna fast í allsherjarnefnd er í anda stjórnarsáttmálans. Það á að taka á þessum málum samkvæmt stjórnarsáttmálanum. Hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, sem er formaður Samfylkingarinnar, sagði þegar málið var hér til umræðu að hún ítrekaði að þetta væri mikilvægt mál og með málinu væri reynt að vinda ofan af ósanngjarnri og óréttlátri löggjöf sem samþykkt var árið 2003 með atbeina allra flokka. Við skulum ekki gleyma því, sagði hæstv. utanríkisráðherra. Það er þess vegna mjög spennandi að spyrja að því hvort ríkisstjórnin sé að beita sér fyrir einhverju samkomulagi. Það reyndi Halldór Ásgrímsson, fyrrverandi formaður Framsóknarflokksins, að gera og nú er komið að því að sjá hvort Samfylkingin nær árangri með Sjálfstæðisflokknum í því að ná samkomulagi um að breyta þessu kerfi. Framsóknarflokkurinn vill gera það og styður því þá hugsun sem er í frumvarpi hv. þm. Valgerðar Bjarnadóttur.

[13:44]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Sem meðflutningsmaður að þeirri tillögu sem hér er á dagskrá vil ég lýsa því yfir að ég kalla eftir afgreiðslu á þessu máli út úr allsherjarnefnd. Ég tek undir það sem fyrirspyrjandi hefur sagt um inntak þessarar tillögu að það er auðvitað smánarblettur á Alþingi að hafa samþykkt þessi lög og við sem sitjum nú á Alþingi eigum að sjá sóma okkar í því að taka þau til endurskoðunar og breytingar.

Hér var minnst á þingmannafrumvörp sem liggja í allsherjarnefnd og reyndar fleiri nefndum og formaður nefndarinnar upplýsti að það væru 33 mál sem lægju þar fyrir til afgreiðslu og þetta er náttúrlega eitt af þeim. Það er einn skafankinn í þingstörfum að þingmannamál sitja á hakanum

og ég held að það sé rétt sem hv. formaður nefndarinnar sagði að það er vilji til þess, vaxandi vilji og stuðningur til þess að reyna að láta þingmannamálin hafa aukinn forgang.

Ég vísa svo að lokum til þess að í raun og veru er kannski óþarfi að bíða eftir afgreiðslu þessa máls úr nefnd með vísan til þess að í stjórnarsáttmálanum, eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir gat um, er talað um að þetta mál, lögin um eftirlaunin hjá viðkomandi aðilum verði tekin til endurskoðunar. Ég held að það sé bara rétt fyrir okkur óbreytta þingmenn, liðsmenn stjórnarliðsins sem stjórnarandstöðunnar, að þrýsta á og kalla eftir þessari endurskoðun.

[13:46]

Valgerður Bjarnadóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég hlýt að lýsa vonbrigðum mínum með að málinu hafi ekki þokað áfram í nefndinni. Í umræðum sem fram fóru hér þingsal í síðustu viku og í gær um þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnað er ljóst að allsherjarnefnd hefur nægan tíma til að fjalla um kjör ráðamanna, þ.e. þegar á að bæta þau.

Ekki gefst þó tími til að færa kjör þessa hóps aftur til þess sem er líkara því sem gerist meðal fólksins í landinu. Það finnst mér ekki gott afspurnar.

[13:47]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Eins og ég gerði grein fyrir í fyrri ræðu minni höfum við fylgt þeirri vinnureglu í allsherjarnefnd að taka mál til afgreiðslu ekki í þeirri röð sem þau berast nefndinni heldur höfum við sett í forgang þau mál sem ríkisstjórnarflokkarnir hafa staðið saman að. Það er ekkert óeðlilegt í ljósi þess að stjórnarfrumvörp sem slík eru flutt með atbeina og atfylgi meiri hluta þingsins. Fyrirfram má því ætla að þau njóti víðtækari stuðnings í þinginu en önnur mál.

Sama á við auðvitað um þau mál sem koma frá forsætisnefnd þingsins eða eftir atvikum þingflokksformönnum sameiginlega þannig að ég held að slík vinnubrögð verði ávallt viðhöfð.

Hins vegar hef ég lýst því líka að ég er reiðubúinn til þess og ætla að hafa forgöngu um það í allsherjarnefnd að ræða við nefndarmenn um hver af þeim fjölmörgu þingmannamálum sem þar liggja fyrir séu þess eðlis að nefndarmenn vilji ræða þau frekar. Án þess að ég vilji fara út í efnislega umræðu um þetta mál sem slíkt — ég held að þessi umræða gefi okkur ekki færi á því að gera það — þá vil ég ítreka það sem kom fram í máli hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur og Ellerts B. Schrams, að stjórnarsáttmálinn tekur með vissum hætti á þessu sama máli. Þar er setning sem hljóðar svo: Eftirlaunakjör alþingismanna og ráðherra verði endurskoðuð og meira samræmi komið á í lífeyrismálum ráðamanna og almennings.

Ég tel ekki óeðlilegt að í ljósi þessara orða stjórnarsáttmálans og þess áhuga sem fram hefur komið á málinu, bæði á þessu kjörtímabili og síðasta, að forustumenn flokkanna ræði einnig saman um þetta (Forseti hringir.) án þess að það útiloki að við ræðum frumvarp hv. þm. Valgerðar Bjarnadóttur frekar í nefndinni.

[13:49]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er rétt sem fram kom hjá hv. þm. Siv Friðleifsdóttur að við í umhverfisnefnd afgreiddum út fyrsta þingmannamálið þegar í síðasta mánuði. Þó að það hafi verið frá stjórnarþingmanni komið þá vona ég að við eigum eftir að afgreiða mál frá þingmönnum bæði í stjórn og stjórnarandstöðu hér í salnum. Ég held að það sé í góðu og eðlilegu samræmi við þá áherslu sem forseti Alþingis og forusta þingsins hefur lagt á, þ.e. aukið sjálfstæði þingsins og nefnda þess.

Hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir mælti hér fyrir tillögu sinni í október. Nú er kominn mars. Mælt var fyrir eftirlaunalögum alþingismanna og ráðherra í desember og þau voru afgreidd í desember. Það sýnir svo að ekki verður um villst að þetta mál hefur ekki sömu áherslu í umfjöllun þingsins og eftirlaunafrumvarpið á sínum tíma.

Við sem greiddum atkvæði gegn eftirlaunafrumvarpinu hljótum að leggja áherslu á að nefndin taki málið til umfjöllunar m.a. vegna þess að hér er ekki um einfalt þingmannamál að ræða einvörðungu. Í stjórnarsáttmálanum er skýrt kveðið á um að endurskoða skuli eftirlaunakjör alþingismanna og ráðherra með það að markmiði að samræma þau meira lífeyriskjörum almennings.

Hvort það er einvörðungu samræming við lífeyriskjör ríkisstarfsmanna eða hvort þingið hefur forustu um að lífeyriskjör almennt í landinu verði í ríkari mæli samræmd er ekki eitthvað sem við þurfum að taka afstöðu til hér en ég held að það hljóti að þurfa að koma til skoðunar hjá nefndinni. Það er ekki einvörðungu mismunandi réttur alþingismanna og ríkisstarfsmanna heldur er líka mjög ójafn réttur ríkisstarfsmanna og opinberra starfsmanna annars vegar og starfsfólks á almennum vinnumarkaði hins vegar. Ég minni á (Forseti hringir.) þingsályktunartillögu okkar í Samfylkingunni undir forustu Margrétar Frímannsdóttur á síðasta kjörtímabili um að þessi heildarendurskoðun þurfi að fara fram.

[13:51]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég held því miður að það sé þörf á að leiðrétta það efnisatriði hjá hv. þm. Siv Friðleifsdóttur að formaður Framsóknarflokksins hafi á sínum tíma beitt sér fyrir endurskoðun á þessum lögum. (Gripið fram í.) Það var ekki svo heldur bauð formaður Framsóknarflokksins upp á samstarf um ákaflega takmarkaðan þátt þessa máls, þ.e. þann að þeir sem hætt hefðu störfum á þingi eða í ríkisstjórn (Gripið fram í.) og hafi vinnu á vegum ríkisins á öðrum stöðum, taki ekki tvöfaldan lífeyri, eða hvernig það nú var. Það var eini þátturinn sem sá formaður Framsóknarflokksins var reiðubúinn að endurskoða. Menn kinka kolli hér í salnum og þekkja þessa sögu. Mátti þó ekki gera það afturvirkt vegna þess að þá var í hættu stjórnarskrá og mikil lögmál sem að öðru leyti voru nú ekki virt af Framsóknarflokknum á þeim tíma.

Hins vegar ber að fagna því að Framsóknarflokkurinn hafi skipt um skoðun í málinu því að öfugt við mig greiddi hv. þm. Siv Friðleifsdóttir og allir hennar flokksmenn atkvæði með þeim lögum sem hér er um að ræða. Það var

ekki fyrr en þau höfðu hrakist úr ríkisstjórninni m.a. af þessum sökum og voru farin að hugsa sinn gang að eitthvert annað hljóð kom í þann strokk.

Ég lýsi að öðru leyti yfir samstöðu með þeirri spurningu sem hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir bar hér fram og tek undir með henni. Það er rétt að það er setning í stjórnarsáttmálanum um þetta sem betur fer. Það er árangur fyrir okkur sem greiddum atkvæði gegn þessu á sínum tíma. Það hefur ekki komið fram að ríkisstjórnin hafi samið eða sett á fót neins konar starf í þessu efni og meðan það er ekki fæst þingið við það mál sem hér liggur fyrir.

Ég fer fram á það fyrir mína hönd og annarra þeirra sem ekki eru hér að jafnaði að þingið starfi að því sem það hefur tekið sér fyrir hendur og sinni þessum málum (Forseti hringir.) sem mikill áhugi er á í samfélaginu öllu.

[13:54]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að taka upp annað mál en það sem hér hefur verið til umfjöllunar fram að þessu. Það er í raun framhald á umræðu sem ég hóf í gær í óundirbúnum fyrirspurnum til hæstv. félagsmálaráðherra og varðar málefni fatlaðra á Reykjanesi. Þá spurði ég hæstv. félagsmálaráðherra hvernig hún hygðist bregðast við og tryggja að fjárskortur komi ekki í veg fyrir að foreldrar fatlaðra barna á Reykjanesi geti fengið þá þjónustu sem þeir eiga að fá lögum samkvæmt, m.a. að því er varðar stuðningsfjölskyldur.

Í svari sínu sagði hæstv. ráðherra m.a. að of mikið væri gert úr málinu í fjölmiðlum. Ég held hins vegar að sannleikurinn sé sá að of lítið sé gert úr málinu í félagsmálaráðuneytinu.

Hæstv. félagsmálaráðherra sagði líka að engum foreldrum hefði verið neitað um áframhaldandi samning um stuðningsfjölskyldur á Reykjanesi. Um þetta mál er fjallað áfram í fjölmiðlum í dag, m.a. í hádegisfréttum Ríkisútvarpsins. Þar er viðtal við föður fjölfatlaðs fimm ára drengs sem segir að ummæli hæstv. félagsmálaráðherra komi honum mjög á óvart vegna þess að þeim hafi einmitt verið synjað um áframhaldandi samning. Þau svör sem hæstv. félagsmálaráðherra gaf í þinginu í gær virðist mér að fái ekki staðist. Svo virðist sem hæstv. ráðherra hafi ekki sagt satt og rétt frá hér.

Ég vona að það sé óafvitandi að ráðherrann hafi ekki haft réttar upplýsingar um málið. Það er auðvitað mjög mikilvægt að þingið uni því ekki að gefnar séu rangar upplýsingar þegar farið er fram á svör framkvæmdarvaldsins. Ég sé að hæstv. ráðherra er ekki hér í salnum til þess að svara þessu en ég hlýt að kalla eftir að hæstv. ráðherra sjái til þess að þeir foreldrar sem hér um ræðir fái þá samninga sem þeir eiga sannarlega (Forseti hringir.) rétt á samkvæmt lögum.

[13:56]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er rétt sem fram kom í máli hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar að þær upplýsingar sem gefnar eru þinginu stangast á við það sem fólk segir í landinu. Í gær kom fram að líklega væri verið að brjóta á lagalegum rétti 12 barna til að fá stuðningsfjölskyldur og að ekki hafi verið hægt að framlengja samning við þessar fjölskyldur vegna fjárskorts.

Hæstv. félagsmálaráðherra bar þetta nú til baka í gær og sagði að verið væri að gera of mikið úr þessu máli en nú kemur í ljós að fólkið segir sjálft: Það er verið að brjóta á lagalegum rétti okkar. Við fáum ekki þessa samninga endurnýjaða. Maður hefur frekar tilhneigingu til þess að trúa fólkinu sem á þessi börn heldur en svörum hæstv. ráðherra í þessu tilfelli. Það er grafalvarlegt ef þingið fær rangar upplýsingar. Ég tel því mjög brýnt að við fáum úr því skorið hver hefur rétt fyrir sér hér.

Í þessu sambandi vil ég líka taka fram að sú er hér stendur fékk um daginn skriflegt svar við fyrirspurn frá hæstv. umhverfisráðherra og í því svari var farið með rangt mál, þar voru rangar upplýsingar. Það gekk út á að kortleggja vegi á hálendinu og í svari ráðherrans sagði að búið væri að kortleggja alla vegi á hálendinu. Þetta er alrangt og það kemur reyndar fram í Morgunblaðinu í dag að þetta sé rangt. Það var ekki eins og hæstv. ráðherra missti eitthvað út úr sér, þetta var skriflegt svar. Dreift var á Alþingi skriflegu svari sem röngum upplýsingum. Ég tel að hæstv. ráðherra verði að leiðrétta svarið hér í þinginu. Það þýðir ekkert að láta embættismenn fara í Morgunblaðið og leiðrétta eitthvað þar. Það (Forseti hringir.) er því alvarlegt ef þetta eru algeng vinnubrögð í þinginu, að fá röng svör, virðulegur forseti.

[13:58]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Mér þykir leitt að inn í þingið skuli koma deilur um hvort við uppfyllum lög varðandi málefni fatlaðra eður ei. Ég var í svæðisráði um málefni fatlaðra í mörg ár hér áður fyrr. Það er nú einu sinni þannig að lögin sjálf hafa hingað til verið þannig að of lítill hluti af þeim hefur verið framkvæmdur.

Hafi einhver reynt að taka á því og reynt að breyta því þá er það núverandi hæstv. félagsmálaráðherra og því er mjög leitt ef hér er verið að gefa í skyn að borin séu ósannindi fram varðandi málefnið. Ég mun auðvitað sem formaður félags- og tryggingamálanefndar beita mér fyrir því að fá hér réttar upplýsingar.

Við bættum verulega í málaflokkinn um málefni fatlaðra í gegnum fjárlög á þessu ári, því miður ekki inn á allar svæðisskrifstofur þótt alls staðar hafi verið mætt verðhækkunum. Málefnið er í höndum svæðisbundinna skrifstofa eða eftir atvikum þess til bærra aðila eins og er á Akureyri og Norðurlandi vestra og víðar. Það er þá okkar í félagsmálanefnd að leita eftir upplýsingum í samráði við ráðuneytið hvernig málum er háttað og fá þá rétt svör upp á borðið. Ég treysti mér ekki til að blanda mér í þessi einstöku mál og harma það mjög ef hér er verið að skerða þjónustu með einhverjum hætti umfram það sem lög heimila.

Markmið okkar í þessari ríkisstjórn hefur verið að sinna þessum málaflokki vel og fyrir því mun ég beita mér áfram eins og hingað til og leita eftir svörum. Ég treysti á að við fáum þau sem allra fyrst.

[14:00]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Það er óþægilegt í umræðunni þegar

borið er á einstaka ráðherra að þeir fari ekki rétt með þegar þeir eru ekki til staðar til þess að svara fyrir sig. Það er erfitt að halda umræðunni áfram á meðan þeir eru ekki viðstaddir. Þar af leiðandi verða hv. þingmenn að fara varlega í slíkar ásakanir þegar enginn er til andsvara. Hér er um að ræða upplýsingar sem ráðherra ber þinginu, án efa eftir bestu sannfæringu. Ég held að þetta sé nokkuð sem við þurfum að hafa í huga í umræðu um störf þingsins. Tvisvar í viku er hægt að spyrja ráðherra út úr um það sem þingmönnum býr í brjósti. Ég held að það væri gott að menn nýttu þá tíma til að ræða svona atriði við hæstv. ráðherra þannig að þeir geti svarað fyrir sig.

Hæstv. félagsmálaráðherra sagði í gær að 800 millj. kr. hefði hefði verið bætt við þennan málaflokk frá árinu áður og eins og ég skildi hæstv. ráðherra var verið að vinna í þessu tiltekna máli. Hæstv. ráðherra talaði um — ég verð nú að treysta á minnið — að þetta væru um 10 millj. kr. sem hér væri um að ræða. Ég gat ekki skilið ráðherrann á annan veg en þann að hann mundi vinna markvisst í að leysa úr þessu máli. Ég trúi því og treysti að hæstv. ráðherra geri það enda er hún ekki þekkt af öðru en að klára þau mál sem hún tekur sér fyrir hendur.

Ég vil aðeins ítreka að varast ber að bera sakir á hæstv. ráðherra sem eru fjarverandi. Það er mikilvægt að viðkomandi fái tækifæri til að svara fyrir sig, annars verður umræðan aldrei málefnaleg. (**KolH:** Hvar eru ráðherrarnir?)

[14:02]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Það er rétt að tvisvar í viku er gert ráð fyrir óundirbúnum fyrirspurnum til ráðherra. En það er ekki alltaf þannig að allir ráðherrar séu viðstaddir alla þá tíma. Það sem ég vakti máls á hér í upphafi var að ég hefði tekið upp tiltekið mál við hæstv. félagsmálaráðherra í óundirbúnum fyrirspurnum í gær. Mér fannst vegna hádegisfréttanna í dag tilefni til að fylgja því eftir. Þær gáfu til kynna að svör ráðherra hefðu ekki verið rétt. Ég sagði að ég vænti þess að ráðherrann hefði gert það óafvitandi, hún hefði ekki verið með réttar upplýsingar undir höndum. Ég hef ekki verið með neinar ásakanir í garð hæstv. félagsmálaráðherra hvað þetta snertir.

Mér finnst hins vegar mikilvægt að þingið fái réttar upplýsingar. Komi í ljós að þær upplýsingar eða þau svör sem ráðherrar gefa séu ekki alls kostar rétt þarf að koma fram leiðrétting. Ég er ekki endilega að kalla eftir því að hæstv. ráðherra verði nákvæmlega á þessum fundi eða á þessum mínútum. En mér finnst mikilvægt að vekja athygli á þessu. Ég býst við að ráðherrann muni koma fram í kjölfarið og annaðhvort leiðrétta það sem hæstv. ráðherra sagði við þingið í gær eða greiða úr málinu, sem er kannski aðalatriðið í þessu efni, að úr því yrði greitt.

Í gær kom fram hjá hæstv. ráðherra að þetta kostaði um 10 millj. kr. og hún sagði sjálf að þetta væri ekki stórmál. Mér finnst því mikilvægt að það verði leyst gagnvart þeim fjölskyldum sem í hlut eiga. Þær eiga ekki að líða fyrir fortíðarvanda Svæðisskrifstofu málefna fatlaðra í gamla Reykjaneskjördæmi. Það er dálítið sérkennilegt að þessi svæðisskrifstofa eigi við fortíðarvanda að glíma vegna þess að hún hefur oftar en einu sinni fengið viðurkenningu frá fjármálaráðuneytinu fyrir góða fjármálastjórn og fyrir að halda vel um peninga. Það kemur sérstaklega á óvart að þessi svæðisskrifstofa skuli eiga hlut að slíku máli.

Sem sagt, herra forseti, mér fannst mikilvægt að vekja máls á því (Forseti hringir.) að svörin í gær virðast ekki standast. Mér finnst mikilvægt að úr því verði greitt.

[14:05]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrirspyrjanda, Árna Þór Sigurðssyni, fyrir spurningar hans og málefnalega umræðu. Ég ætla í sjálfu sér ekki að koma inn á það hvort hæstv. félagsmálaráðherra er staddur hér eða ekki. Ég vil hins vegar vekja athygli hv. þingmanna á stöðu þessara fjölskyldna. Ég er ekki viss um að menn geri sér grein fyrir stöðu fjölskyldna með fötluð börn, hve mikil þörf er á stuðningsfjölskyldum.

Það vill þannig til að ég þekki mjög vel til þessara mála, að þurfa ætíð að grenja út stuðning hjá svæðisskrifstofum og hjá hinu opinbera til að lagalegur réttur þessara barna sé uppfylltur, nær náttúrlega ekki nokkurri átt. Ég held að hv. þingmenn eigi að sjá sóma sinn í því að uppfylla þessar lagalegu skyldur með því að veita fjármagn í þetta.

Þetta er ömurlegt hlutskipti sem þessar fjölskyldur eru í, ég þekki það sjálfur.

Umræðu lokið.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frh. 2. umr.

Frv. StB o.fl., 403. mál (aðstoðarmenn alþingismanna). — Þskj. 654, nál. 702, 713 og 714, brtt. 703.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:09]

Brtt. 703,1 (ný grein, verður 1. gr.) samþ. með 29:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁÞÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, KÓ, KHG, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, StB.

nei: JM.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, MÁ, SJS, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, VB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:08]

Mörður Árnason:

Forseti. Ég hef ýmsar efasemdir um þetta mál, einkum hvað varðar jafnræði milli þingmanna og milli kjósenda. Í því efni hefur jafnvel verið spurt um stjórnarskrána sjálfa. Ég var viðstaddur 2. umr. um málið í gær og því miður komu þar ekki fram, hvorki frá forseta Alþingis né hv. formanni allsherjarnefndar, málefnaleg rök til þess að eyða þeim efa sem upp er kominn í þessu efni. Þar að auki var

ekki skýrt, hvorki hjá forseta né formanni, hvert væri stefnt með þeim breytingartillögum sem hér eru greidd atkvæði um.

Ég get ekki stutt þetta mál en á hinn bóginn er ég hér til skammrar dvalar og hef af augljósum ástæðum ekki náð að ráðfæra mig við félaga í þingflokki mínum. Við þessar aðstæður tek ég þá afstöðu til breytingartillagna og málsins alls sem raun ber vitni.

[14:09]

Jón Magnússon:

Virðulegi forseti. Eins og fram hefur komið ítrekað í máli mínu þá er ég andvígur þessu frumvarpi af ástæðum sem ég hef þegar gert grein fyrir. Ég hef sett fram breytingartillögu á þskj. 714, frá 2. minni hluta. Ég dreg aftur til 3. umr. að fjalla um það.

Brtt. 703,2 samþ. með 30:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, KÓ, KHG, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, StB, VB.

nei: JM.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, MÁ, SJS, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 714,1 kölluð aftur.

1. gr. (verður 2. gr.), svo breytt, samþ. með 30:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, KÓ, KHG, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, StB, VB.

nei: JM.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, MÁ, SJS, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 703,3 (ný grein, verður 3. gr.) samþ. með 30:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, KÓ, KHG, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, StB, VB.

nei: JM.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, MÁ, SJS, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. (verður 4. gr.) samþ. með 30 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, KÓ, KHG, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, StB, VB.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, MÁ, SJS, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 714,2 kölluð aftur.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til allshn.

Flutningur á útgáfu starfsleyfa til landlæknis, frh. 3. umr.

Stjfrv., 351. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 701, brtt. 716 og 731.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:12]

Brtt. 716 samþ. með 40 shlj. atkv.

Brtt. 731 samþ. með 39 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, JM, KÓ, KolH, KHG, KLM, LB, MÁ, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, SJS, SÞÁ, StB, VB, ÞBack, ÖJ.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 743).

Sértryggð skuldabréf, frh. 3. umr.

Stjfrv., 196. mál (heildarlög). — Þskj. 718.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:13]

Frv. samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HAð, IllG, JM, KÓ, KolH, KHG, KLM, LB, MÁ, PHB, REÁ, RR, SigfK, SKK, SF, SJS, SÞÁ, StB, VB, ÞBack, ÖJ.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KaJúl, KÞJ, MS, ÓN, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 744).

Umræður utan dagskrár.

Staða efnahags-, atvinnu- og kjaramála.

[14:14]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Nú fer fram áður boðuð utandagskrárumræða um stöðu efnahags- atvinnu- og kjaramála. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og hæstv. forsætisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 3. málsgrein 50 gr. þingskapa.

Áður en umræðan hefst vill forseti geta þess að samkomulag er á milli þingflokka um ræðutíma í umræðunni: Í fyrri umferð hafa málshefjandi og ráðherrar tólf mínútur hvor en ræðumenn annarra flokka 8 mínútur hver. Í síðari umferð hafa ræðumenn allra flokka 8 mínútur hver og að lokum tala málshefjandi og ráðherra í 5 mínútur.

[14:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Hv. alþingismenn og hæstv. ráðherrar. Ég fagna því að það er orðin niðurstaða að Alþingi Íslendinga telur sig hafa tíma til þess, að minni ósk, að ræða stöðu efnahags-, atvinnu- og kjaramála í hátt í tvo klukkutíma. Ég leyfi mér að segja: Þó fyrr hefði verið og þó lengur væri.

Í greinargerð sinni til ríkisstjórnar, um verðbólgu umfram þolmörk, þann 18. febrúar 2005, sagði Seðlabankinn, með leyfi forseta:

„Á næstu árum mun reyna mjög á hina nýju skipan peningamála. Framkvæmdir við virkjanir og álbræðslur, sem til samans slaga að umfangi upp í þriðjung landsframleiðslu eins árs, fela í sér meira umrót í þjóðarbúskapnum en nokkurt annað land sem hagar peningastefnunni með svipuðum hætti hefur þurft að glíma við.“

Það er nefnilega það. Meira umrót í þjóðarbúskapnum en nokkurt annað land, sem hagar peningastefnunni með svipuðum hætti, hefur þurft að glíma við, sagði Seðlabankinn á öndverðu ári 2005. Þá lá fyrir hvert umfang hinna samanþjöppuðu og gríðarmiklu stóriðjufjárfestinga, í formi byggingar Kárahnjúkavirkjunar og álvers á Reyðarfirði, í formi stækkunar á Grundartanga og virkjana á suðvesturhorni landsins, yrði. Verðbólga var þá þegar komin umfram þolmörk og fór reyndar upp fyrir viðmiðunarmörkin, 2,5%, á miðju ári 2004 og hefur verið ofan þeirra marka síðan. En það var ekki allt búið enn. Stjórnarflokkarnir, Sjálfstæðisflokkur og Framsóknarflokkur, höfðu báðir gengið til kosninga 2003 með stórkarlalegum loforðum og gylliboðum, annars vegar loforðum um skattalækkanir og fór þar Sjálfstæðisflokkurinn fyrir og hins vegar var Framsóknarflokkurinn með sín frægu loforð um að bæta úr ófremdarástandi í húsnæðismálum sem flokkurinn hafði þó sjálfur farið með í ríkisstjórn í átta ár þegar þar var komið sögu. Ofan í þá þenslu og það mikla umrót í þjóðarbúskapnum, sem Seðlabankinn og margir fleiri vöruðu við að hlyti að leiða af hinum gríðarmiklu samanþjöppuðu stóriðjuframkvæmdum, hófst skattalækkunarferli sem var lögtekið fyrir fram og stóð yfir allt síðasta kjörtímabil. Skattar voru lækkaðir þannig að það gagnaðist fyrst og fremst hátekju- og stóreignafólki um upphæðir sem nema að núvirði af stærðargráðunni 40–50 milljörðum kr. Ofan í kaupið var svo lánshlutfall til íbúðalána hækkað um 90% á fasteignamarkaði sem þegar var að spennast upp. Sem sagt, stjórnvöld dældu olíu á verðbólgubálið af mikilli eljusemi allt síðasta kjörtímabil og skeyttu engu varnaðarorðum.

Inn í þetta ástand skelltu svo bankarnir sér með sína mislukkuðu og ábyrgðarlausu innkomu á fasteignalánamarkaðinn eða atlögu að Íbúðalánasjóði, hvort sem heldur var megintilgangurinn, og buðu lán út á veð í fasteignum án nokkurs þaks eða hámarksupphæðar. Og við uppskárum eins og við sáðum. Verðbólga fór upp, viðskiptahalli jókst og sló öll met, varð árið 2006 nálægt 26% af vergri landsframleiðslu, litlir 300 milljarðar kr. Við áttum ekki fyrir fjórðu hverri krónu sem við eyddum eða fjárfestum fyrir. Í þrjá mánuði af 12 lifði þjóðarbúið á erlendum lántökum það árið. Aðeins þriðjungur þessa gífurlega viðskiptahalla var vegna stóriðjuframkvæmdanna. Meiri hluti hinnar innlendu lántöku var vegna neyslu, ekki varanlegrar fjárfestingar því miður. Eini aðilinn sem reyndi sitt til að halda aftur af þenslunni, vaxandi verðbólgu og viðskiptahalla, var Seðlabankinn sem keyrði upp stýrivextina sem urðu að lokum hinir hæstu meðal vestrænna ríkja og eru svo enn.

Það er óhjákvæmilegt að rekja þetta hér til að rifja upp að sá vandi sem við stöndum frammi fyrir í þjóðarbúskapnum er að yfirgnæfandi meiri hluta til heimatilbúinn. Auðvitað bæta ekki úr skák hækkanir á olíu, innfluttum matvælum og alþjóðlegur fjármálaóróleiki nú en við erum af eigin völdum sérlega illa undir það búin að takast á við slíkt. Stjórnvöld lögðu framan af mest af mörkum til að efna til veislu, óráðsíu- og stjórnleysisveislu, sem gekk undir nafninu Góðærið, og margir slógust í för. Menn slepptu fram af sér beislinu. Flottræfilsháttur, bruðl og græðgi komst beinlínis í tísku. Enginn var maður með mönnum nema ferðast í einkaþotu. Útrásarvíkingar voru mærðir og hlaðnir lofi. Þeir rændu jafnvel gamla sæmdarheitinu af handboltalandsliðinu og urðu drengirnir okkar. Íslendingar ætluðu að sigra heiminn með leiftursókn og létu hafa það eftir sér í Danmörku að þarlendir gætu ýmislegt af þeim lært í bisness.

Hvar var gagnrýnin fjölmiðlun á þessum tíma? Hvar voru hugsandi fræðimenn og akademikerar? Hvar voru heiðarlegir gamaldags kapítalistar og íhaldsmenn? Er enginn sem skammast sín núna fyrir að hafa tekið þátt í ruglinu og fagnað samsærinu um góðærið mikla?

En á hinn bóginn. Auðvitað þurfti að kjósa vorið 2007. Og hver er nú staðan? Verðbólgan virðist föst á bilinu 6–8%. Seðlabankinn metur horfur þannig að enn vanti forsendur til að hefja vaxtalækkunarferli. Bæði ytra sem innra ójafnvægi í þjóðarbúskapnum er verulegt. Viðskiptahalli er enn mikill og þar með áframhaldandi skuldasöfnun þjóðarbúsins út á við. Alvarlegust er þó hin þunga erlenda skuldabyrði. Hreinar erlendar skuldir þjóðarbúsins voru um 35% af vergri landsframleiðslu 1991. Þær fóru í 100%, sem sagt jöfnuðu landsframleiðsluna, um aldamótin 2000. En á síðustu fjórum árum, 2004–2007, hafa þær farið úr 100% í 210–220% af vergri landsframleiðslu. Ég minni á að hér tölum við um hreinar erlendar skuldir sem sagt skuldir að frátöldum eignum erlendis. Á valdatíma Sjálfstæðisflokksins hafa sem sagt erlendar skuldir þjóðarbúsins umfram erlendar eignir farið úr rúmum þriðjungi af landsframleiðslu 1991 í að vera vel yfir tvöföld landsframleiðsla um þessar

mundir. Það er öll snilldin. Það eru afrekin þegar hægri menn, sem einir þykjast hafa vit á fjármálum, ráða öllu sem þeir vilja ráða í landinu, með þægum meðreiðarsveinum, í einn og hálfan áratug.

Þessarar þróunar sér ekki síst stað í gríðarlegri skuldasöfnun heimilanna. Skuldir heimila sem hlutfall af ráðstöfunartekjum hafa á þessu sama tímabili, 1991–2007, farið úr 80% í 240–250% nú. Það tæki með öðrum orðum heimilin í landinu allar ráðstöfunartekjur sínar í 2,5 ár að borga upp skuldirnar þó að fólk byggi í tjaldi á meðan og lifði á loftinu. Þjóðhagslegur sparnaður hefur á valdatíma Sjálfstæðisflokksins, með krötum, svo með Framsókn og svo aftur með krötum, fallið úr 17–18% af landsframleiðslu niður fyrir 10%.

Á útmánuðum 2005 lagði þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í fyrsta sinn fram tillögu til þingsályktunar um aðgerðir til að tryggja eða endurheimta efnahagslegan stöðugleika. Þar var gert ráð fyrir að horfið yrði frá frekari stóriðjuframkvæmdum, að Fjármálaeftirlitinu yrði gert að framkvæma vandað áhættumat í bankakerfinu, því yrði beint til Seðlabankans að íhuga öll möguleg úrræði, svo sem að auka bindiskyldu. Fallið yrði frá eða frestað því sem eftir var af lögfestum skattalækkunum og efnt til víðtæks þjóðarsáttarsamstarfs á vinnumarkaði. Þessu til viðbótar höfum við vinstri græn þráfaldlega lagt til á undanförnum missirum að staða Seðlabankans yrði styrkt og gjaldeyrisvaraforðinn aukinn. Við höfum til viðbótar flutt tillögur um þjóðhagslega arðsemisúttekt á frekari stóriðjufjárfestingum mjög í anda ábendinga Efnahags- og framfarastofnunarinnar OECD í síðustu þremur ársskýrslum sínum um Ísland. Skemmst er frá því að segja að bæði fyrrverandi og núverandi ríkisstjórn hafa reynst ófærar eða viljalausar til að takast á við vandann. Fyrrverandi ríkisstjórn ber með pólitískum ákvörðunum sínum, aðgerðaleysi og mistökum í hagstjórn verulega ábyrgð á því ástandi sem við stöndum nú frammi fyrir. Núverandi ríkisstjórn missti af dýrmætu tækifæri þegar hún tók við völdum í vor með ærinn þingmeirihluta til að senda sterk skilaboð út í efnahagslífið og samfélagið um að nú yrði tekið á vandanum. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hefur þvert á móti verið eitthvert allra daufgerðasta fyrirbæri sinnar tegundar. Einstakir liðsmenn reyna nú að vekja hana af dvala með blaðagreinum ef ekki vill betur til. Enn sem komið er virðist ríkisstjórnin föst í afneitunarhjólförum undangenginna ára og hefðbundnum leik að kenna bara einhverju öðru um. Því er haldið áfram.

Gegnum tíðina hafa það verið Seðlabankinn, stórmarkaðirnir, tryggingafélögin, olíufélögin, bankarnir og hinir og þessir en aldrei ríkisstjórnin og aldrei stóriðjustefnan sem við hefur verið að sakast. Og nú síðast er þetta orðinn ímyndarvandi, fáfróðir útlendingar sem eru að misskilja þetta allt saman og svo er auðvitað óvild Dana í okkar garð, ekki má gleyma henni. Eftir innihaldslausan fund ríkisstjórnarinnar með bönkunum þar sem mönnum var varla boðið upp á kaffi hvað þá tillögur þá dettur ráðamönnum helst í hug að fara í ímyndarherferð, ráða auglýsingastofu. Kannski megi nota bjórauglýsinguna „Ísland, best í heimi“. Áfengisauglýsingar eru þó a.m.k. leyfðar erlendis.

Eins og áður sagði, herra forseti, höfum við lagt fram fjölmargar tillögur og verðum hvorki sökuð um að hafa ekki lagt fram stefnu okkar og tillögur né að hafa ekki varað við. Eigi veldur sá er varar. Að síðustu tek ég sérstaklega undir ábendingar Efnahags- og framfarastofnunarinnar OECD sem segir enn á ný í sinni síðustu skýrslu um Ísland að engar frekari fjárfestingar í orkufrekum stórverkefnum, að meðtöldum þeim sem þegar eru í undirbúningi, ættu að eiga sér stað fyrr en farið hefur fram ítarlegt arðsemismat. Staðan er erfið og okkar vandi, að mestu leyti heimatilbúinn, er ærinn. Við getum að sjálfsögðu unnið okkur í gegnum hann og það munum við auðvitað gera en þá er líka rétt að fara að koma sér að því. Ég hef því að lokum lagt spurningar fyrir hæstv. forsætisráðherra sem ég sendi honum í tölvupósti í gær til undirbúnings umræðunni en þær lúta að því hvort ríkisstjórnin hyggist endurskoða samstarfsyfirlýsingu sína við Seðlabankann, styrkja stöðu Seðlabankans, hvort vænta megi endurskoðunar á mótvægisaðgerðum, hvort til standi að taka sértækt á vanda sjávarútvegsins, hvort til standi að taka á aðsteðjandi vanda landbúnaðarins. Síðast en ekki síst spyr ég: Hver er nákvæmlega staða mála í ríkisstjórn hvað varðar frestun frekari stóriðjuframkvæmda þar til viðunandi jafnvægi hefur náðst í þjóðarbúskapnum?

[14:26]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þetta var mikill reiðilestur. Skyldum við hafa heyrt þessa ræðu áður í sölum Alþingis? Ég hef setið hér í 21 ár, aðeins skemur en hv. þingmaður, og hann hefur flutt þennan reiðilestur með reglulegu millibili á öllu þessu tímabili. (**Gripið fram í:** Sennilega …) Hann hefur ekki dregið af sér á undanförnum árum þegar hann hefur fundið aðgerðum ríkisstjórnarinnar allt til foráttu, sérstaklega þegar kemur að efnahags- og skattamálum og aðgerðum til þess að auka kaupmátt eða greiða fyrir því að atvinnulífið geti starfað með eðlilegum hætti, t.d. með því að lækka skatta á því.

Þegar beðið var um þessa umræðu var ósamið á vinnumarkaðnum, enda er efni hennar efnahags-, atvinnu- og kjaramál. Ekki var vikið orði að kjaramálum í ræðu þingmannsins, enda er búið að semja á almenna vinnumarkaðnum og við höfum tekið umræðu um það á þinginu með hvaða hætti það var gert og hver atbeini hinnar „daufgerðu og værukæru“ ríkisstjórnar í því efni var. Þingmaðurinn minntist ekki orði á neitt af því og getur auðvitað ekki stunið því upp úr sér hér að hann sé kannski ánægður með það að samist hafi á vinnumarkaðnum og það til þriggja ára. (Gripið fram í.) Hann kvartaði undan því í umræðu hér um kjaramál um daginn að launin væru svo lág. Það er gagnrýni á aðila vinnumarkaðarins og það ber ekki vott um það að viðkomandi beri hagsmuni hins almenna launamanns fyrir brjósti hvernig þeim málflutningi var hagað. (**SJS:** Það væri nú nær að svara einhverju …)

Skuldir þjóðarbúsins urðu þingmanninum hér að umræðuefni. Það er engu líkara en hann geri sér ekki grein fyrir því að stærstu skuldir þjóðarbúsins eru skuldir fjármálastofnananna sem hafa fengið frelsi síðustu tíu ár eða svo til þess að athafna sig á hinum alþjóðlega fjármálamarkaði. Langstærsti hlutinn af þessu er til kominn vegna þess að

þessi fyrirtæki hafa verið umsvifamikil í viðskiptum landa á milli, tekið lán, flutt þau hingað heim og endurlánað þau ýmist hér eða erlendis.

Ég vil rifja það upp, virðulegi forseti, sem segir í yfirlýsingu þeirri sem gefin var út í tilefni af samningum á vinnumarkaðnum fyrir fáum vikum síðan. Þar segir, með leyfi forseta:

„Stöðugleiki í efnahagsmálum er meginmarkmið ríkisstjórnarinnar enda stuðlar hann að auknum hagvexti og velferð til langframa. Við núverandi aðstæður er afar mikilvægt að sköpuð séu skilyrði fyrir því að vaxtastig geti lækkað. Kjarasamningar til þriggja ára sem grundvallast á hóflegum kauphækkunum og verulegri hækkun lægstu launa stuðla í senn að auknum jöfnuði og jafnvægi í efnahagsmálum.“

Þetta eru markmiðin sem aðilar vinnumarkaðarins og ríkisstjórnin hafa sameinast um. Ég ætla að leyfa mér að tala út frá þessum markmiðum en læt mér í léttu rúmi liggja hina sögulega túlkun hv. þingmanns og upphafsmanns þessarar umræðu um aðgerðir síðustu ríkisstjórnar eða annað sem löngu hefur verið ákveðið hér með meirihlutafylgi á Alþingi og fylgt eftir á undanförnum árum.

Ég tel að hinir nýju kjarasamningar dragi verulega úr óvissu á markaðnum og muni stuðla að auknum stöðugleika, minni verðbólgu, meira atvinnuöryggi og á endanum lægri vöxtum. Þetta eru tímamótasamningar sem tryggja kaupmátt mest hjá þeim sem lægst hafa launin. Aðkoma ríkisins að þessum samningum tryggir í senn lægri skatta og mikla hækkun barna- og vaxtabóta auk þess sem lækkun tekjuskatts fyrirtækja er áformuð eins og kunnugt er.

Það vita það allir, virðulegi forseti, að efnahagslíf okkar núna er að koma út úr miklu framkvæmdatímabili sem nú sér fyrir endann á austur á landi þegar framkvæmdum lýkur við Kárahnjúkavirkjun og álverið á Reyðarfirði. Það var vitað og hefur verið vitað lengi að við þær aðstæður mundi hægjast um í efnahagslífi okkar og það er það sem er að gerast. Viðskiptahallinn minnkar hratt um þessar mundir, það er ekki lengur sama spennan á fasteignamarkaðnum, verðbólgan er að vísu of mikil, það er rétt hjá hv. þingmanni, en það er m.a. vegna lægra gengis og erlendra verðhækkana, svo sem á matvælum, hráefni, olíu o.fl. Almennt er því spáð að eftir þann kúf sem nú er fram undan að því er virðist í verðlagsmálum muni verðbólgan lækka á næstunni, en auðvitað er áfram óvissa á alþjóðamarkaði, alla vega næstu mánuðina, sem smitast hingað til okkar. OECD-skýrslan segir þessa sömu sögu en er þó jafnvel heldur jákvæðari hvað þetta atriði varðar.

Þær aðstæður hafa hins vegar skapast á Íslandi vegna atvika á alþjóðlegum fjármálamarkaði að hér hefur skapast skortur á lánsfé hvað varðar innlendu bankana. Sá vandi einskorðast ekki við Ísland eins og var um þetta leyti árs árið 2006. Nú er það svo að hlutabréf lækka um allan heim og fjárfestar virðast frekar vilja leggja fjármuni sína inn á trausta reikninga en að taka áhættu með hlutabréfakaupum og fjármálafyrirtæki hafa almennt lækkað meira en önnur fyrirtæki í verði vegna óvissu um lánsfjáröflun. Staðan er sú að svokallað skuldatryggingarálag, sem er fyrirbæri sem var ekki til fyrir tíu árum eða svo en hefur unnið sér sess á fjármálamörkuðum, hefur hækkað alls staðar en mest því miður á íslensku bönkunum. Fyrir þessu álagi eru engin sjáanleg efnahagsleg eða fjármálaleg rök. Enn þá fáránlegra er að svokallað skuldatryggingarálag á íslenska ríkinu, sem skuldar nánast ekki neitt, skuli nú orðið jafnhátt og raun ber vitni eða rúmlega 200 punktar sem kallaðir eru.

Nýleg skýrsla frá lánshæfismatsfyrirtækinu Moody's staðfestir hæstu lánshæfiseinkunn íslenska ríkisins fyrst og fremst vegna sterkrar stöðu ríkissjóðs, bæði mikils afgangs á fjárlögum og lágra skulda. Enn fremur er vakin athygli á því í skýrslunni að langtímahorfur hér á landi séu mjög góðar vegna okkar öfluga lífeyrissjóðakerfis. Þar erum við í sérflokki samanborið við önnur lönd. Skýrsluhöfundar benda einnig á að fjárhagsstaða bankanna sé traust og að þeir hafi nægt lausafé. Í þriðja lægi bendir fyrirtækið á að íslensk stjórnvöld hafi alla burði til að takast á við alvarlega fjármálakreppu án þess að það leiði til lækkunar á lánshæfismatinu.

Þetta er staðan, virðulegi forseti, sem við erum að glíma við núna. Inn í hana spila auðvitað margir þættir en það verður ekki ofmetið hvað það er mikilvægt að óvissu á vinnumarkaði skuli nú hafa verið eytt og við getum einbeitt okkur að öðrum vandamálum sem við er að fást á þessu sviði. Þjóðhagsspáin, sem við leggjum til grundvallar í vinnu okkar, var endurskoðuð um miðjan janúar. Nú er spáð 1,5% hagvexti á þessu ári og 0,5% hagvexti á árinu 2009 en líklega hafa horfurnar versnað frá þessum tíma og líklegt að hagvöxtur verði að óbreyttu eitthvað minni, alla vega á þessu ári.

Í þessum þingsal hefur ríkisstjórnin verið gagnrýnd fyrir það að hafa aukið verklegar framkvæmdir á árinu 2008. Það hefur ítrekað komið fram hér gagnrýni á það að ríkisútgjöld vegna þessa séu að aukast á árinu. Samt er það svo að líka í þessum sal er sí og æ verið að krefjast meiri ríkisútgjalda í þágu einstakra framkvæmda eins og við þekkjum. En það sýnir sig að það var auðvitað skynsamleg ráðstöfun í þessu ljósi að leggja til hliðar fyrir árið í ár fjármuni til að skapa hér atvinnu með opinberum framkvæmdum eins og mun koma á daginn nú þegar farið er að harðna á dalnum, a.m.k. í sumum tegundum atvinnureksturs eins og í byggingariðnaði og öðru slíku. Þá mun það sýna sig að gott verður að geta gripið til þessara framkvæmda til að jafna metin.

Ég mun nú, virðulegi forseti, víkja örlítið að þeim spurningum sem hv. þingmaður beindi til mín en þó er auðvitað ekki hægt að svara þeim öllum af nákvæmni. Spurt er um Seðlabankann og peningamálastefnuna og hvort fyrirhugaðar séu viðræður milli ríkisstjórnarinnar og bankans um að breyta henni. Engar slíkar viðræður hafa farið fram og ekkert verið ákveðið um slíkt. Hins vegar varðandi gjaldeyrisvarasjóðinn þá er rétt að minna á að hann var aukinn fyrir þremur árum síðan og það var mjög vel heppnuð aðgerð og við höldum því auðvitað opnu að auka þennan varasjóð þegar aðstæður á mörkuðum eru þannig að það teljist heppilegt og auðvitað væri það mjög æskilegt.

Hvað varðar mótvægisaðgerðirnar þá er það til athugunar á vegum ríkisstjórnarinnar hvort rétt sé að bæta þar við eða gera hlutina að einhverju leyti öðruvísi en áður var ætlað en hafa verður í huga að mikið af þessum aðgerðum er ekki enn komið til framkvæmda.

Svo er spurt: Stendur til að taka sértækt á vanda sjávarútvegsins eða vanda landbúnaðarins? Mér er ekki alveg ljóst hvað þingmaðurinn er að fara þegar hann talar um sértækar aðgerðir á þessu sviði, hann útskýrir það kannski í síðari ræðu sinni.

Varðandi frestun stóriðjuframkvæmda þá hefur engin ákvörðun verið tekin um slíkt, þær ákvarðanir eru teknar úti á markaðnum núna eins og kunnugt er og atbeini ríkisstjórnarinnar og Alþingis að því mjög lítill. Við höfum því ekki tekið neinar ákvarðanir um það efni eins og sakir standa. Hins vegar tel ég ef miðað er við það hvað er að dragast mikið saman og hratt í þjóðarbúskapnum um þessar mundir að stórframkvæmdir af einhverju tagi væru mjög æskilegar til þess að halda hjólum atvinnulífsins gangandi.

[14:38]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka þessa umræðu og tel hana mikilvæga í þinginu. Ég vil í upphafi segja að auðvitað er sterk staða skuldlauss ríkissjóðs og sterkir lífeyrissjóðir styrkur Íslands og Íslendinga, íslenska þjóðarbúið er mjög sterkt um þessar mundir og hefur verið síðustu árin. Hins vegar höfum við áhyggjur af viðskiptahalla og vaxandi skuldum Íslendinga yfir höfuð og það eru því, eins og við höfum sagt, mörg ský sem ógna okkur. Það er vandasamt fyrir hæstv. forsætisráðherra að keyra vagninn áfram, hann verður bæði að gera það á háum ljósum og lágum, hann verður að horfa til langs tíma, það er skammtímavandi og við þurfum að marka stefnu til langs tíma.

Ég fagna því auðvitað að kjarasamningar náðust á dögunum, þeir skapa ró á markaðnum og leggja línu um framtíðina. Það mun hafa áhrif en það reynir á hagkerfið, það er þanið og það eru margar viðsjár á lofti. Hlutabréfin hafa fallið gríðarlega þannig að hér hefur orðið mikið eignatap miðað við hvernig það stendur í dag. Krónan hefur farið úr 113 í 131 stig. Þrátt fyrir öll þessi mál er eignastaða bankanna eigi að síður sterk en lausafjárstaðan er veik og hún er auðvitað veik hjá bankakerfinu um allan heim. Skuldatryggingarálagið veldur bankakerfinu miklum erfiðleikum og getur átt eftir að hafa mikil áhrif á atvinnulífið og þjóðarbúið hér á landi. Þessu vil ég halda til haga í upphafi.

Ég lýsi auðvitað fullri ábyrgð á hendur hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórninni á því hversu daufleg stjórnin hefur verið og hversu seint hún hefur farið af stað og þess vegna ber hún mjög mikla ábyrgð á þeirri stöðu sem upp er komin. Þessu vil ég halda skýrt til haga. Menn tala um stóriðjustopp og það var svo sem vitað eftir síðustu kosningar að ekki stæði mikið til á þessu kjörtímabili þó að menn hafi verið að undirbúa framtíðina eins og eðlilegt er, bæði með álveri í Helguvík og á Bakka við Húsavík. Það kann nú að vera, og ég get tekið undir það með hæstv. forsætisráðherra, að það dragi það skart saman og verði það mikið útsog að það geti verið mikilvægt, kannski ekki á þessu ári en einhvern tíma á kjörtímabilinu, að flýta þessum framkvæmdum. Ég tel reyndar óráðlegt að fara í þær samtímis en það kann vel að vera að til þess að halda uppi hagvexti og þeim lífskjörum sem við eigum að grípa þurfi til aðgerða og flýta þessum framkvæmdum á þessu kjörtímabili. Ég vil að það komi fram. Það er auðvitað vandasamt og það væri fróðlegt að spyrja fulltrúa Samfylkingarinnar sem hér eiga að tala, eins og hæstv. viðskiptaráðherra, hvort hann sjái fyrir sér að rétt væri að flýta framkvæmdum við þessar aðstæður. Samfylkingin hefur nú mest talað um hið *Fagra Ísland* sem Íslendingar hafa þekkt í þúsund ár, en það væri gaman að fá viðbrögð hæstv. ráðherra við þessum hugmyndum, bæði því sem forsætisráðherra sagði hér og ég segi hér að svo getur þrengt að í þeirri heimskreppu sem að hluta til verður vonandi ekki stór en blasir við að það geti verið mikilvægt að ganga til þeirra verka.

Það var strax á sumarmánuðum sem við framsóknarmenn fluttum ríkisstjórninni varnaðarorð okkar. Við gerðum okkur grein fyrir því og viðurkenndum það að á kosningaári eru menn yfirleitt í stórtækum efnahagsaðgerðum og þess vegna var mjög mikilvægt að hafa það hin fyrstu skref nýrrar ríkisstjórnar að taka á þeim mikla efnahagsvanda sem blasti við. Við töluðum þar um þjóðarsátt, framsóknarmenn, að það væri mikilvægt fyrir ríkisstjórnina að vinna með Seðlabankanum og fá atvinnulífið með sér. Ég hef talað um lífeyrissjóðina sem hafa verið í fjárfestingunum með auðmönnunum úti um heim og eru hið sterka afl Íslands en því miður skellti forsætisráðherra skollaeyrum við öllum þessum tillögum. Meira að segja bauð ég það hér að kannski væri mikilvægt við þessar aðstæður að grípa til þess ráðs að mynda þjóðstjórn til að taka á þeim mikla vanda sem blasir við til þess að lendingin verði mjúk og það er auðvitað ábyrgðarleysi að hafna slíku.

Ég vil nota þetta tækifæri til þess að hvetja ríkisstjórnina til að vinna úr efnahagsmálunum. Mér finnst eins og hún látist vera í hljómsveit en samspilið virðist litlu máli skipta, ríkisstjórnin spilar eins og trommusóló af hörðustu gerð og af miklu gáleysi. Hún lætur eins og hún sé ein á sviðinu og ætlar að ná athyglinni. Á meðan ríkisstjórnin er upptekin við eigið tónleikahald standa áheyrendur og fylgjast með hvernig aðrir meðlimir hljómsveitarinnar reyna að halda sínu lagi. Útkoman er vægast sagt hættuleg. Ég veit að hæstv. forsætisráðherra er góður söngvari en hann ætti að geta náð kórnum undir sama lagið og hafið hér vinnu.

Ég fagna því að tveir hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins hafa tekið undir stefnu okkar framsóknarmanna og baráttu og nú hefur sá þriðji bæst í hópinn, því að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson segir í blöðunum í dag að það sé mjög mikilvægt að fara varlega. Hann tekur meira að segja undir það sem við höfum verið að tala um út af hinu litla hagkerfi í Seðlabankanum að það geti verið verðugt verkefni þegar forsætisráðherra hefur nú komist að þeirri niðurstöðu að evra verður ekki tekin upp einhliða að skoða hvort aðrir gjaldmiðlar og gjaldmiðlasamstarf við stærri heildir komi til greina. Þetta tekur hv. þingmaður undir og ég fagna því að sjálfstæðismenn eru að vakna einn af öðrum. Það eru að vísu ekki þeir eldri sem vakna mikið, það byrjar í yngri deildinni og það er auðvitað fagnaðarefni að sjá að unga fólkið í flokknum hefur áhyggjur af siglingu hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórnarinnar í því ölduróti sem nú blasir við. (**Gripið fram í:** … sofa.) Það kann að vera að þessir hv. þingmenn sofi á nóttunni eins og forsætisráðherra leggur mikið upp úr, alla vega hvað Samfylkinguna varðar.

Það blasir við mikið flækjustig og það verður að taka höndum saman. Hæstv. forsætisráðherra verður að gera sér

grein fyrir því að það er ríkisstjórnin sem stjórnar efnahagsmálunum á Íslandi en ekki Seðlabankinn. Seðlabankinn hefur haldið uppi gríðarlega háum stýrivöxtum og hækkaði að mér fannst óvænt í nóvember og kemst ekki út úr sinni stöðu enn þá. Það þarf að vinna okkur út úr þeirri stöðu. Við erum auðvitað með verðtryggingu og þessa háu vexti undir því álagi að það er eftirsótt að fjárfesta hér (Forseti hringir.) við þessar aðstæður. Ég lýsi því hér yfir að við framsóknarmenn viljum leggja því lið að lendingin (Forseti hringir.) verði snertilending. Við trúum á framtak Íslendinga og hvetjum ríkisstjórnina enn og aftur til þess að vakna og halda áfram að reyna að (Forseti hringir.) ná samstarfi við svo marga aðila í þjóðfélaginu sem skipta máli við þessar aðstæður.

[14:47]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Óróleikinn á alþjóðlegum fjármálamörkuðum hefur gert vart við sig svo um munar í íslensku efnahagslífi og kemur til á sama tíma og við freistum þess að ná stöðugleika og jafnvægi í efnahagslífinu eftir áralangt tímabil þenslu sem margar ástæður liggja að baki.

Nú er stóra verkefnið hins vegar að endurheimta jafnvægið í peningamálum, ná niður verðbólgu, endurheimta stöðugleika og styðja við fjármálakerfið þannig að það komist áfallalítið út úr tímabundnum þrengingum. Þar skipta að sjálfsögðu nýgerðir kjarasamningar sköpum og munu standa í bakgrunni þess að okkur takist að ná hér betra jafnvægi og að það skapist forsendur fyrir því að vaxtalækkunarferli stýrivaxta geti hafist.

Það er óhætt að segja að ástandið á alþjóðlegum og íslenskum fjármálamörkuðum undanfarna mánuði hefur verið erfitt og lækkanir á hlutabréfamörkuðum munu væntanlega setja mark sitt á afkomu bankanna og efnahagslífið allt og við slíkar aðstæður er mikilvægt að halda ró sinni og greina tímabundna erfiðleika frá langtímavandamálum og algjörlega ástæðulaust að tala upp óttann og bankana niður.

Um mitt síðasta ár fór að halla undan fæti á fjármálamörkuðum um allan heim. Aðdragandinn hefur að stórum hluta verið rakinn til svokallaðrar undirmálskrísu sem á rætur sínar að rekja til Bandaríkjanna. Fjármálakerfi okkar er tengt órjúfanlegum böndum við hinn alþjóðlega fjármálaheim og því óumflýjanlegt að áhrifanna mundi gæta hér að verulegu leyti.

Ef litið er á þróun hlutabréfaverðs skera fjármálafyrirtæki okkar sig þó ekki mjög úr í alþjóðlegum samanburði og frá ársbyrjun og til loka febrúarmánaðar hafa hlutabréf í stóru íslensku bönkunum lækkað um 15–20% á sama tíma og hlutabréf annarra norrænna banka hafa lækkað á bilinu 5 og upp í 15%. Munurinn skýrist að hluta af því að gengi íslensku bankanna hafði vaxið óvenjumikið á fyrri hluta síðasta árs þar sem það náði hæðum í júlí 2007.

Þrátt fyrir þessar hræringar hefur afkoma stóru íslensku bankanna verið býsna góð að undanförnu og til að mynda var hagnaður fyrir skatta af reglulegri starfsemi um 15–17% af eigin eign árið 2007. Lausafjárstaða íslensku bankanna er sem betur fer miklum mun sterkari núna en hún var árið 2006 þegar þáverandi fjármálakrísa reið yfir enda hafa þeir allir gert víðtækar ráðstafanir til að lengja í lánum, dreifa gjalddögum lána á lengri tímabil og uppsprettu lausafjár eftir löndum. Allir hafa þeir einnig ráðist í stórátak við að afla innlána á erlendum vettvangi sem dreifir fjármögnunaráhættu þeirra mjög verulega. Því eru þeir miklu betur í stakk búnir en nokkru sinni fyrr til að standa af sér áföll og þrengingar. Eiginfjárstaða þeirra hefur verið sterk undanfarin missiri og var á bilinu 11 og 12% við árslok árið 2007.

Þetta er einnig betri staða en almennt er hjá norrænu bönkunum og eiginfjárstaðan hefur einnig staðist vel þau álagspróf sem Fjármálaeftirlitið hefur framkvæmt að undanförnu þar sem gert er ráð fyrir harkalegum skellum, hlutabréfaverði, genginu, vaxtakjörum og útlánatöpum, allt í einu. Við þessar aðstæður hafa Fjármálaeftirlit og Seðlabanki mjög mikilvægu hlutverki að gegna og Fjármálaeftirlitið hefur að undanförnu lagt sérstakar áherslu á að greina útlánaáhættuna í bankakerfinu.

En hátt skuldatryggingarálag íslensku bankanna er hins vegar mikið áhyggjuefni og það er birtingarmynd þess hversu óhagstæð kjör bjóðast þeim á alþjóðlegum lánamörkuðum þessar vikurnar. Viðvarandi ástand af þessu tagi hefur auðvitað lamandi áhrif á fjármálakerfið því bankarnir halda að sér höndum gagnvart útlánum til bæði einstaklinga og fyrirtækja.

Í morgun bárust hins vegar fregnir að því að Kaupþing banki hefði lokið við nokkrar skuldabréfasölur að fjárhæð um 110 milljarða kr. til fjárfestinga í Bandaríkjunum og Evrópu á kjörum sem eru talsvert lægri en núverandi skuldatryggingarálag bankans á markaði. Til dæmis um það þá lækkaði álag á bankann við þetta að því er virðist um 70–80 punkta og það eru afskaplega ánægjulegar fréttir og undirstrikar að mínu mati betur en flest annað að skuldatryggingarálag íslensku bankanna er í engu samhengi við raunverulega stöðu bankanna. En það blasir við að það þarf átak og það er engin ástæða til að gera lítið úr því til að rétta við þá mynd sem er dregin upp af íslensku fjármálakerfi í erlendum miðlum og íslensk stjórnvöld munu koma að því verkefni að kynna raunverulega stöðu fjármálakerfisins og efnahagsmálanna erlendis eins og forsætisráðherra hefur ítrekað kynnt að undanförnu.

En fyrir skemmstu setti matsfyrirtækið Moody's fram þá skoðun í nýlegri skýrslu að lánshæfismat íslenska ríkisins stæði á krossgötum og þeirri spurningu var varpað fram hvort að svigrúm til frekari vaxta fjármálageirans innan þessa fyrirkomulags peningamála sem við núna búum við færi minnkandi. Þessi skoðun hefur að einhverju leyti endurspeglast í mikilli umfjöllun erlendis um íslenskan fjármálamarkað og hér er um að ræða raunverulegan vanda sem bæði stjórnvöld og fyrirtækin verða að kappkosta að leysa.

Það er engum blöðum um það að fletta að íslensku bankarnir hafa farið mikinn á undanförnum árum og stækkað ört á erlendum vettvangi með aukinni skuldsetningu en um leið með gríðarlegri eignamyndun. Nú þegar aðstæður á lánamörkuðum hafa breyst til hins verra þá er nauðsynlegt að bankarnir breyti um takt og það eru þeir að gera, lagi sig að breyttu ástandi og leiti tækifæra til aukinnar hagræðingar. Á sama tíma leita stjórnvöld allra leiða til að styrkja undirstöður og viðbragðshæfni hagkerfisins og til skemmri

tíma litið er okkar stærsta verkefni að byggja upp trúverðugleika fjármálakerfisins og fjármálastöðugleikann. Það getum við til að mynda gert með því að halda áfram á þeirri mörkuðu braut að styrkja gjaldeyrisforðann frá því sem núna er og endurskoða lausafjárreglur bankanna með varúðarsjónarmiðin í öndvegi.

Það verður hins vegar ekki gert með því að yfirgefa núgildandi markmið í peningamálum því verðbólgustöðugleiki og fjármálastöðugleiki tengjast að sjálfsögðu órjúfanlegum böndum. Um leið og við horfum til lengri tíma og tökum af fullum heilindum og ábyrgð til umfjöllunar þá framtíðarskipan sem við viljum búa við í efnahagslífi okkar og í peninga- og gjaldmiðilsmálum. En meginmálið er að takast á við það af festu, við ytri áföll á borð við kvótaniðurskurð, hækkanir á hrávöru og matvælum á heimsmarkaði með ýmsu móti og margvíslegum mótvægisaðgerðum eins og kynntar hafa verið að hluta til á undanförnum mánuðum.

Um leið þurfum við að sjálfsögðu að endurheimta jafnvægi og skapa skilyrði fyrir það að vaxtalækkunarferlið geti hafist án þess að verðbólga aukist og gengi krónunnar falli bratt. Þau skilyrði skapast ekki fyrr en verðbólgan gengur niður og vaxtaverkir þenslunnar fjara út úr hagkerfi sem hitnaði vel yfir mörkin á tímabili. En það eru allar forsendur fyrir því að okkur takist að lenda þessu með farsælum hætti og sigla út úr tímabundnum þrengingum bæði heima og heiman.

Hvað varðar bollaleggingar og umræðu eins og formaður Framsóknarflokksins nefndi hér um einhliða upptöku á öðrum gjaldmiðlum þá er mjög ánægjulegt að sú umræða er frá, eins og skýrt kom fram í ferð hæstv. forsætisráðherra til Brussel í síðustu viku. Framtíðarkostirnir eru bara tveir: Það er núverandi ástand sem við þurfum að laga og ná jafnvægi og hin leiðin væri formleg aðild að myntbandalagi. Þetta eru málefni framtíðarinnar en ekki lausn á núverandi þrengingum og það er mjög ánægjulegt að sá krókur sem var í þessari umræðu um einhliða upptöku sem allsherjarlausn á tímabundnum vanda er frá af því að kostirnir eru bara tveir og núna er verkefnið að ná stöðugleika, endurheimta (Forseti hringir.) jafnvægið og ná verðbólgunni niður og sigla fjármálakerfinu okkar út úr tímabundnum þrengingum.

[14:55]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ríkisstjórnin viðurkennir nú loksins að hún siglir þjóðarskútunni í kröppum sjó og hér stefnir að óbreyttu í verulegar breytingar og jafnvel atvinnuleysi á komandi missirum. Við því verður að bregðast sem fyrst. Hæstv. forsætisráðherra segir í viðtali við erlenda fjölmiðla að bankarnir þurfi að rifa seglin, hægja á útþenslu sinni og endurskoða stefnu sína.

Hæstv. forsætisráðherra mætti gjarnan tala skýrar hér og nú við þjóð sína. Hann telur sjálfur að bankarnir eigi alla möguleika á endurgreiðslu vegna skuldastöðu sinnar og erlendir lánveitendur þurfi ekkert að óttast um endurgreiðslu þeirra lána sem veitt hafa verið til íslenskra fjármálafyrirtækja.

Hvers vegna hefur þá skuldatryggingarálag íslensku bankanna hækkað margfalt á aðeins hálfu ári? Er það allt saman byggt á miklum misskilningi erlendra lánastofnana? Ef forsætisráðherra veit betur eins og ráða má af orðum hans ber honum að upplýsa það. Hvernig á ímyndarherferð til að róa erlenda fjárfesta að vera útfærð og á hverju byggir hún?

Forsætisráðherra segir að margir viti ekki hvað sé að gerast og við þurfum að taka á því, segir orðrétt í Morgunblaðinu í gær. Áður en þessi umrædda ímyndarherferð forsætisráðherra á erlenda grund verður farin á að upplýsa fólkið í landinu. Þingmenn, einkum stjórnarandstöðunnar, hafa margítrekað rætt um aðsteðjandi erfiðleika og hættur á atvinnuleysi og loksins nú einnig þingmenn úr ríkisstjórnarflokkunum sem farnir eru að lýsa áhyggjum sínum af því hvert við stefnum í efnahags- og atvinnumálum. Vonandi veit það á viðbrögð og athafnir.

Forustumenn ríkisstjórnarinnar hafa hins vegar margsagt þegar þessi mál hafa verið rædd á Alþingi að við ættum ekki að tala okkur niður í kreppu og neikvæðni. Þessi viðbára í orðfæri ráðherra er undansláttur við efnislega umræðu um vandann nú í okkar landi. Á vordögum reið ríkisstjórnin á vaðið með ábyrgðarlausum niðurskurði þorskaflans niður í 130 þús. tonn sem mun bitna hart á okkur. Einkum mun þess sjá stað eftir að vetrarvertíðartímanum lýkur og skaða verulega markaðsstöðu okkar fyrir sjávarfang erlendis. Þau mistök ríkisstjórnarinnar verða vegvísir vaxandi atvinnuleysis á landsbyggðinni að óbreyttu. Þeirri stefnu á að breyta og það á að auka þorskkvótann eins og nú hefur gert varðandi loðnuveiðar. Um 40–50 þús. tonn til viðbótar í þorski mundi örva atvinnu og auka umsvif með skjótum hætti.

Uppsagnir eru hafnar á byggingarmarkaði og sala á íbúðarhúsnæði er mjög lítil. Bankarnir lána ekki og aðeins húsnæðislánasjóður er virkur í lánum til íbúðabygginga og raunar eina lánastofnunin sem veitir lán á landsbyggðinni. Sjálfstæðismenn vilja leggja þá lánastofnun niður ef þeir fengju því ráðið. Með hvaða ráðum vilja þeir vinna að jöfnum möguleikum fólks til þess að búa á landsbyggðinni og koma sér þaki yfir höfuðið? Það er fyrirsjáanlegt að atvinna verður minni en verið hefur og fjármálafyrirtæki munu draga úr mannaráðningum og fækka starfsmönnum. Umsvifin eru að minnka um þessar mundir og tekjur ríkisins fylgja þar á eftir og verða verulega lægri en gert var ráð fyrir í fjárlögum ársins. Góð staða ríkissjóðs og tekjuafgangur síðastliðinna ára gefa samt sem áður vissulega möguleika til aukinna opinberra verkefna en markvisst þarf að vinna að verkum sem auka atvinnu og tekjur okkar með þátttöku m.a. erlendrar fjárfestingar og innkomu fjármagns í íslenskt hagkerfi.

Við þingmenn Frjálslynda flokksins viljum vinna að aukinni atvinnu og höfum talað fyrir því í mörg ár að auka verulega framkvæmdir, m.a. með því að vinna hraðar og markvissara að því að bæta samgöngur, einkum með því að flýta jarðgangagerð og nauðsynlegum nýjum stofnbrautum eins og t.d. Sundabraut.

Við höfum lagt til að orkan á Norðausturlandi verði nýtt fyrir álver á Húsavík og að stjórnvöld móti stefnu og forgangsraði í áföngum varðandi virkjanir og þeim iðnaðarkostum sem hér verður unnið að á næstu árum.

Vandræðagangi ríkisstjórnarinnar í atvinnumálum fram-

tíðar verður að ljúka svo séð verði fyrir hvert þessi stjórn með 43 þingmenn á bak við sig vill stefna í aukinni atvinnu og auknum útflutningstekjum. Ástandið er þegar alvarlegt. Fyrir liggur að sagt verði upp 400–500 manns sem munu missa störf í sjávarútvegi á komandi mánuðum. Annar eins fjöldi hefur sennilega þegar misst atvinnu í öðrum greinum ef allt verður saman talið. Þessari þróun verður að snúa við. Fjöldaatvinnuleysi má ekki verða hér á landi. Við í Frjálslynda flokknum viljum vinna að aukinni atvinnu í landinu.

Frjálslyndi flokkurinn hefur barist fyrir því og talið það mikil verðmæti að landið væri sem mest í byggð og að á landsbyggðinni væri gott mannlíf og atvinna. Aðförin að landsbyggðarfólki með óréttlátu kvótakerfi er þekkt og engin sátt í sjónmáli, því miður. Nú herðir einnig að í landbúnaði vegna kostnaðarhækkana á aðföngum til landbúnaðar. Þær aðstæður gætu fækkað bændum og varla ætlar ríkisstjórnin að horfa á aðgerðalaus. Herra forseti. Ég hvet til þess að unnið verði með bændum að lausn vandans þó vissulega verði hækkun á vöruverði og afurðaverði til bænda þáttur í málinu.

Kjarasamningar hafa komist á á almennum vinnumarkaði og því ber vissulega að fagna. Á þeirri sátt þarf að byggja áfram og tryggja fulla atvinnu í landinu. Það eru aðrir kjarasamningar sem eru ógerðir í landinu og ríkisstjórnin ber mikla ábyrgð í öllu því ferli sem fram undan er í þeim efnum. Þar mun auðvitað reyna á hvernig til tekst. En það eru líka stéttir í opinbera geiranum sem þarf að bæta kjörin hjá og þar þarf að horfa til þess að fólk komist af á launum sínum og sé sátt við vinnustaði sína. Ella veitum við ekki þá þjónustu í velferðarþjóðfélagi sem okkur ber, hæstv. forseti.

[15:02]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Hér er fjallað um efnahags-, atvinnu- og kjaramál og ég vildi gera atvinnumálin að umtalsefni mínu, sérstaklega á landsbyggðinni, og nefna til úrræði sem ég tel bæði afgerandi og virk. Sérstaklega er staða kvenna á landsbyggðinni döpur, afar döpur, þær hafa að fáum störfum að hverfa. Skýrasta dæmið um þessa döpru stöðu eru auðvitað búferlaflutningar af landsbyggðinni, líka frá Austfjörðum þrátt fyrir Kárahnjúkavirkjun og þrátt fyrir álverið í Reyðarfirði. Þetta vandamál kvennanna sérstaklega verður best leyst með því að stórefla þjónustu við börn, aldraða og sjúka en á þeim sviðum eru konur auðvitað langfjölmennasta starfsstéttin. Þar á að sækja fram. Ég ætla ekki að nefna dæmi um það sem er vanrækt á þessu sviði en verð þó að nefna eitt og það eru börn og ungmenni sem hafa ánetjast eiturlyfjum og leiðst út í afbrot. Þau eru allt of mörg í dag á hreinum vergangi. Þessi ungmenni eiga í raun og veru í fá hús að venda nema í fangelsi. Það er nánast eina úrræðið til að fá þessi ungmenni úr umferð eiturlyfja og fíkniefna að þau fái skjól í fangelsi. Það er dapurlegt og staðan er slík í málaflokknum að margir foreldrar pressa hreinlega á fangelsisvistun barna sinna strax að loknum dómi. Það er óásættanlega staða í okkar þjóðfélagi og hér er vilji allt sem þarf til.

En það eru fleiri atvinnutækifæri og atvinnumöguleikar sem blasa við sérstaklega á landsbyggðinni bæði fyrir konur og karla. Þar á ég við útflutning á óunnum fiski sem að mínu mati er ávísun á atvinnuleysi. Útflutningur á óunnum fiski í gámum jókst á síðasta ári, hann nam 50.977 tonnum árið 2007 og þar af nam magn óvigtaðs afla 33 þúsund tonnum rúmlega og hefur aukist verulega.

Herra forseti. Í svari hæstv. sjávarútvegsráðherra 27. febrúar sl. upplýsti hann að útflutningur á óunnum fiski hefði aukist í heildina fyrstu fimm mánuði þessa fiskveiðiárs eða um 2.280 tonn á milli ára og þar munar mest um útflutning á ýsu, 1.900 tonn rúm, og 193 tonn af þorski. Þessi útflutningur hefur verulega neikvæð áhrif á þjóðarbúið og við erum að flytja út störf þegar jafnmikið kreppir að á landsbyggðinni og raun ber vitni.

Hráefnisskortur er viðvarandi vandamál, sérstaklega hjá fyrirtækjum í fiskvinnslu sem eru án útgerðar. Innlendir fiskframleiðendur eru ekki að biðja um nein stórmál, þeir eru að biðja um að fá að sitja við sama borð og erlendir kaupendur um aðgang að fiskafla okkar. Eins og staðan er í dag eru þeir útilokaðir frá samkeppni, frá því að bjóða í þennan afla, í afla sem er fluttur óunninn úr landi. Ég verð að halda því til haga, herra forseti, að virðisauki vinnslu sjávarafurða hefur verið með mesta móti hjá þeim fyrirtækjum sem stunda fiskvinnslu hér á landi án útgerðar og reiða sig á fiskmarkaði. Þessi fyrirtæki hafa verið í fararbroddi um aukinn virðisauka, eru sprota- og frumkvöðlafyrirtæki á þessu sviði og sú hætta blasir nú við vegna niðurskurðarins að mörg þessara fyrirtækja verði að leggja upp laupana, hætta starfsemi sinni og þar með leggjast af dýrmætir sérmarkaðir sem þessi fyrirtæki hafa náð að skapa með hugviti sínu. Það eru engin vandamál með það að setja allan þennan fisk á markað. Við höfum fullkomið uppboðskerfi og gegnum internetið er hægt að stunda þessi viðskipti hvar sem er í heiminum og jafnvel í samskiptum við fiskiskip á hafi úti. Þannig geta kaupendur innan lands og erlendis setið við sama borð og það er ekkert því til fyrirstöðu að allur fiskur sem er fluttur út óunninn og fiskur sem er ekki verkaður af þeim sem veiða hann sé settur á markað þannig að menn sitji við sama borð. Þetta fyrirkomulag ætti að þýða það að hæsta mögulegt verð fáist fyrir aflann og það hlýtur að vera kappsmál allra útgerðarmanna.

Ég tel að ríkisstjórnin hafi sýnt af sér ábyrgðarleysi í þessu máli sem er ófyrirgefanlegt í ljósi niðurskurðar þorskafla á árinu, fjöldauppsagna fiskverkafólks og fleira. Það er ábyrgðarleysi að flytja út þessi störf og stjórnvöldum ber að leita allra leiða til að bæta úr. Málið er grafalvarlegt og það verður best sýnt með því að vísa í ummæli Gunnars Braga Guðmundssonar, formanns Samtaka fiskframleiðenda og útflytjenda, sem segir opinberlega að það séu stórmerkileg tíðindi að á sama tíma og þorskkvóti hafi verið skorinn niður um 30% og fiskvinnslur segi upp fólki um allt land vegna hráefnisskorts séu menn að flytja út meira af óunnum fiski en áður og það hafi aukist frá niðurskurðinum 1. september. Það er mál að linni og ríkisstjórnin öll snúi sér að þessu vandamáli og leysi það og hætti að búa til atvinnuleysi, fari í alvöruaðgerðir til að koma í veg fyrir uppsagnir fiskverkafólks og stórfellda erfiðleika sem blasa við sjávarbyggðum á landsbyggðinni. Auðvitað á ríkisstjórnin að tryggja eins og kostur er fullvinnslu alls sjávarafla hér á landi. Þessi aðgerð blasir við, er virk og raunhæf.

Önnur virk og raunhæf mótvægisaðgerð varðandi niðurskurðinn á þorskinum er að stórefla hafrannsóknir frá sjávarbyggðum sem verst hafa orðið úti vegna niðurskurðarins, stórefla þessar rannsóknir í samvinnu við sjómenn og útgerðarmenn. Ég spyr, herra forseti: Af hverju grípur ríkisstjórnin ekki til þeirra mótvægisaðgerða sem bæta í raun upp niðurskurð þorskafla og gagnast sjávarbyggðunum best? Af hverju leggur ríkisstjórnin blessun sína yfir það í verki að útlendingum sé seldur stór hluti af sameiginlegri auðlind okkar án þess að innlendir atvinnurekendur komist í samkeppnisfæri við þann fisk? Ríkisstjórnin er í raun að hleypa útlendingum bakdyramegin inn í fiskveiðilögsögu okkar án þess að innlendir fiskverkendur geti haft aðkomu. Það gengur ekki. Af hverju stóreflir ríkisstjórnin ekki fjármagn til hafrannsókna þegar maður heyrir það í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd varðandi loðnuna að hagsmunaaðilum í þeirri grein líður eins og þeir séu að keyra bíl í myrkri án ljósa, þeir sjá ekkert fram fyrir sig? Hér þarf raunhæf virk úrræði, þau eru til staðar, og ég hvet hæstv. forsætisráðherra að huga gaumgæfilega að þeim úrræðum sem ég hef hér nefnt.

[15:11]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Við Íslendingar erum ákaflega lánsöm þjóð, rík að auðlindum í sjó og jörðu og í lífskjörum hefur okkur tekist á tiltölulega skömmum tíma að komast í röð fremstu ríkja. Undanfarin ár hafa þó nokkur átök verið um það á Alþingi hvert skyldi stefna en samanlagt höfum við tekið nógu margar góðar ákvarðanir til að tryggja slíkar framfarir í efnahagslegu og velferðarlegu tilliti að eftir er tekið víða um heim.

Hagvöxtur á Íslandi árið 2005 var 7%. Slíkar tölur sjást gjarnan hjá ríkjum þar sem meiri háttar þjóðfélagslegar breytingar eru að eiga sér stað. Árið eftir var hagvöxtur rúm 4% og hefur síðan farið lækkandi og samkvæmt spá Seðlabankans er gert ráð fyrir 0,4% hagvexti á yfirstandandi ári en samdrætti á næsta ári. Þessar miklu sveiflur í hagkerfinu eru óheppilegar. Í miklum meðvindi þeysist þjóðarskútan áfram, stundum þannig að menn þurfa að rifa seglin og það brakar í en þegar skyndilega lægir getur tekið tíma að hífa seglin upp að nýju til að ná ferð. Stjórnvöld þurfa að huga að aðgerðum til að lágmarka þessar sveiflur, ekki síst vegna þess að í opnu smáu hagkerfi eins og okkar má jafnan gera ráð fyrir meiri sveiflum en stærri hagkerfi þurfa að þola. Það er því eitt meginverkefni líðandi stundar en líka til langs tíma að stuðla að auknu jafnvægi og stöðugleika í efnahagslífinu.

Um þessar mundir er mótvindur í mörgu tilliti. Enn mælist umtalsverður verðbólguþrýstingur. Það rennir stoðum undir aðhaldssama peningamálastefnu. Nauðsynlegt er að kæla vélarnar eftir það sem á undan er gengið en hið vandrataða einstigi liggur milli ofkælingar og áframhaldandi þenslu. Ýmis teikn eru á lofti um að á næstunni muni hægja verulega á í efnahagslífinu og koma þar margir samverkandi þættir við sögu. Nú sjást skýr merki þess að tekið sé að hægja um á húsnæðismarkaði. Húsnæðisliðurinn hefur til skamms tíma verið áhrifamikill í verðbólgumælingum en væntanlega mun húsnæðisverð lækka eða í það minnsta standa í stað á næstunni. Lánsfjárkrísa á alþjóðlegum mörkuðum hefur þrengt töluvert að fjármögnunarmöguleikum fyrirtækja og þau leita nú leiða til að auka laust fé og takmarka lánsfjárþörf, m.a. í ljósi hinna háu innlendu vaxta. Þannig eru þau að fresta framkvæmdum, draga úr rekstrarkostnaði og grípa til annarra viðlíka ráðstafana. Á sama tíma hafa hlutabréfamarkaðir lækkað umtalsvert og allt þetta samanlagt er líklegt til að draga úr eftirspurn og líka einkaneyslu.

Ekkert af framansögðu gefur tilefni til að hafa miklar áhyggjur í sjálfu sér ef ekki kæmi annað til. Ef hins vegar skilyrði á alþjóðlegum lánsfjármörkuðum batna ekki á næstu missirum er hætt við að sá vandi sem af því hlýst muni ásamt núverandi vaxtastigi geta valdið snöggkælingu á atvinnustarfseminni og þá er stutt í frekari uppsagnir og óstöðugleika. Ef á reynir hlýtur að þurfa að taka tillit til þessa við peningamálastjórnina. Við þessar kringumstæður er mikilvægt að stjórnvöld beiti tiltækum úrræðum til mótvægis við ástandið en ekki síst í því skyni að stuðla að jafnvægi til langs tíma. Nýgerðir kjarasamningar bera vott um að aðilar vinnumarkaðarins beri skynbragð á verkefni næstu missirin en það er að verja fenginn kaupmátt og það er mikið komið undir samningum opinberra starfsmanna sem eru fram undan og nauðsynlegt að sömu sjónarmið og leiddu til farsællar niðurstöðu hjá aðilum vinnumarkaðarins verði þar höfð að leiðarljósi.

Virðulegi forseti. Ný skýrsla um Ísland segir að meginverkefni stjórnvalda sé að koma á stöðugleika. Skýrslan geymir fjölmargar skynsamlegar tillögur sem við hljótum að taka tillit til við núverandi aðstæður. Mesta athygli hljóta ábendingar OECD um nauðsyn þess að styrkja þjóðhagslega stefnumörkun að vekja. Það ánægjulega í stöðunni er að ríkissjóður hefur undanfarin ár verið að styrkja stöðu sína með niðurgreiðslu skulda, innborgunum inn á skuldbindingar í lífeyrissjóðakerfinu. Gjaldeyrisvarasjóður Seðlabankans hefur verið stækkaður og hefur aldrei verið stærri. Fyrirtæki í landinu hafa almennt verið í góðum rekstri og bankarnir skilað góðri afkomu. Við höfum borið gæfu til þess að setja stóraukna fjármuni í menntakerfið og (Forseti hringir.) samantekið eru innviðir samfélagsins sterkir. Við höfum því verið að fjárfesta í framtíðinni og höfum öll skilyrði til að halda góðri siglingu inn í framtíðina.

[15:15]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það er ekkert nýtt að íslensk stjórnvöld þurfi að beina allri athygli sinni að stjórnun efnahagsmála. Sá vandi sem steðjar nú að þjóðarbúinu er margþættur og að stórum hluta á hann rætur að rekja til atburða sem eru að litlum hluta á valdi okkar Íslendinga.

Niðurskurður á þorskheimildum hefur þegar tekið að segja til sín í hinum dreifðu byggðum landsins og sú óvissa sem verið hefur um loðnuvertíð eykur enn á þann vanda sem sjávarbyggðirnar horfast nú í augu við. Við þessum vanda hefur ríkisstjórnin reynt að bregðast með margvíslegum mótvægisaðgerðum sem einkum miða að því efla grunnstoðir byggðanna, t.d. með því að stórauka fjármuni til samgöngumála og auka gríðarlega fjármuni til mennta-

mála til að auðvelda aðgengi að menntun í heimabyggð. Aðgerðirnar snúast því bæði að því að leysa þann bráðavanda sem nú er uppi en ekki síður að leggja grunn að styrkari stoðum byggðanna til langs tíma.

En það er rétt að vera á varðbergi þegar kemur að umræðu um stöðu byggðanna. Ríkisstjórnin mun standa vaktina þar. Komið hefur fram hjá ráðherrum ríkisstjórnarinnar að mikill vilji er til að gera svo.

Alvarlegasti vandinn sem nú steðjar að efnahagslífi okkar Íslendinga felst í alþjóðlegu lánsfjárkreppunni sem nú fer dýpkandi og hefur farið dýpkandi á undanförnum mánuðum og ekki sér fyrir endann á, því miður. Geta íslensku bankanna til að fjármagna starfsemi sína á viðunandi kjörum er stórlega skert og þeirra bíður mikið verk að sannfæra fjármálamarkaðinn um að viðskiptamódel þeirra sé ábyrgt og að þeir standi traustum fótum.

Jafnframt skiptir miklu máli að ríkisvaldið geri það sem í þess valdi stendur til þess að aðstoða bankana við að komast í gegnum þann skafl sem fram undan er. Styrk staða ríkissjóðs, lágir skattar, miklar náttúruauðlindir og öflugir lífeyrissjóðir, allt eru þetta þættir sem skipta máli þegar kemur að því að meta getu íslenska hagkerfisins til að standa undir nægri verðmætasköpun. Sú ríkisstjórn sem nú situr sem og þær síðustu hafa búið svo um hnútana að við höfum töluverða getu til að takast á við þessi vandamál.

Það er eðlilegt að augu manna beinist að Seðlabanka Íslands. Bankanum voru sett verðbólgumarkmið með nýjum lögum árið 2001 og ýmislegt hefur reynst bankanum mótdrægt og það hefur gengið illa að ná þessu setta marki. Ég er þeirrar skoðunar að þegar fjármagn getur flust óhindrað á milli landa og markaðssvæða þá geti ekkert ríki til langs tíma haldið uppi þeim vaxtamun sem nú ríkir milli íslensku krónunnar og annarra helstu erlendu mynta. Ekkert atvinnulíf og þar með engin heimili geta staðið undir slíkum vöxtum til langs tíma. Þá mun eitthvað gefa eftir.

Það verður ekki hjá því komist að hafa áhyggjur af því að Seðlabankinn virðist nú miða stýrivexti sína fyrst og fremst við það hvað þurfi til þannig að gengið gefi ekki eftir. Sú hugsun er ekki lengur ráðandi að stýrivextirnir séu tæki sem virki tólf til átján mánuði fram í tímann. Þessi þróun setur vissulega spurningarmerki við þá gengisstefnu sem mörkuð var árið 2001.

Það má ljóst vera að ef bönkum tekst ekki að fjármagna sig með eðlilegum hætti þá mun það leiða til ýmissa vandamála í hagkerfi okkar og það mun verulega kreppa að íslenskum fyrirtækjum. Það skiptir þess vegna mjög miklu máli að góð samstaða náist á milli ríkisvaldsins, Seðlabankans og atvinnulífsins alls um að grípa til þeirra aðgerða sem skipta máli til þess að við komumst í gegnum þau vandamál sem fram undan eru.

Bent hefur verið á að það sé nauðsynlegt fyrir bankann að horfa nú frekar á þau markmið sem snúa að stöðugleika fjármálakerfisins en verðbólgumarkmiðin. Það er ekki þar með sagt að gefa eigi verðbólgumarkmiðið frá sér en þetta er spurningin um þær áherslur sem bankinn vill setja í starfi sínu núna á næstu mánuðum og missirum.

Fram undan er því varnarbarátta í íslensku efnahagslífi og það mun reyna á alla, verkalýðshreyfinguna, atvinnurekendur, sveitarfélögin, ríkið og Seðlabankann til að komast í gegnum þann vanda sem blasir við. Þrýstingur er á verðbólguna vegna hækkunar á innflutningi og kjarasamningarnir sem gerðir voru á dögunum, þótt skynsamlegir hafi verið og eins skynsamlegir og hægt var að gera þá, munu að vissu leyti auka á verðbólguna.

Það er því mikilvægt að það sé skilningur á því að þegar kemur að kjarasamningum (Forseti hringir.) hins opinbera á næstunni að ekki er svigrúm til þess að auka kaupmátt. Þeir kjarasamningar verða að vera þannig úr (Forseti hringir.) garði gerðir að þeir verji kaupmáttinn og komi í veg fyrir að það dragi úr kaupmætti, ekki bara opinberra starfsmanna heldur allra annarra.

[15:19]

Sigfús Karlsson (F):

Herra forseti. Ég byrja á að þakka málshefjanda fyrir að taka upp þessa þörfu umræðu hér á hinu háa Alþingi. Staðan í efnahagsmálum þjóðarinnar hefur oft verið betri en hún hefur einnig verið verri. Það er mikilvægt að hafa í huga þegar horft er til þess viðfangsefnis sem nú blasir við.

Vandamálin fram undan eru vissulega allmörg. Óróleiki á alþjóðlegum fjármálamörkuðum hefur vitaskuld áhrif á gengi hlutabréfa hér heima. Þá er verðbólgan enn afar há og afleiðingar hárra stýrivaxta munu hafa mikil áhrif í átt til snarps samdráttar í innlendri eftirspurn. Því mun hraðar draga úr umsvifum heimilanna og atvinnulífs en margir höfðu áður áætlað og fyrir vikið er hætt við að atvinnuleysi muni aukast á næstu missirum.

Hættan á auknu atvinnuleysi og verri efnahag landsmanna er nefnilega vissulega fyrir hendi því að meginvandinn nú er sá að landsmenn búa við duglitla og daufgerða ríkisstjórn sem ekkert virðist ætla að gera til að ná tökum á ástandinu. Þvert á móti hafa forustumenn ríkisstjórnarinnar stungið höfðinu í sandinn til að forðast þá sviptivinda sem leika um efnahagslífið nú um stundir. Fyrir vikið hefur tiltrú neytenda á ástandinu í efnahags- og atvinnumálum þjóðarinnar lækkað verulega ef marka má væntingarvísitölu Gallups. Athyglisvert er að væntingarvísitalan lækkaði mest á meðal fólks í tekjulægsta hópnum. Ef marka má þetta hafa landsmenn því ekki mikla trú á kjarasamningum þeim sem nýverið náðist samkomulag um.

Ef til vill mætti þó frekar álykta sem svo að landsmenn hafi ekki mikla trú á að verðbólgan náist niður eins og hún þarf að gera og kjarabæturnar verði fyrir vikið minni en ella. Verðbólgan er nefnilega sem fyrr segir eitt meginvandamálið fyrir utan slæma ríkisstjórn. Verðbólgan jókst í febrúarmánuði og mældist 12 mánaða verðbólga þá 6,8% eftir hækkun vísitölu neysluverðs um 1,38% frá fyrra mánuði. Vegur þyngst í breytingum á vísitölunni hækkun bensínverðs og verðhækkun nýrra bifreiða. Það er talsvert umfram þær hækkanir sem greiningardeildir bankanna höfðu spáð og í stuttu máli sagt eru tíðindin ekki góð.

Til að setja þessa háu verðbólgu í eitthvert samhengi þá má geta þess að ef 10 millj. kr. verðtryggt lán er tekið í dag til 40 ára þarf lántakandi að greiða fyrir lánið 136 millj. kr. þegar upp er staðið. Það er ef verðbólgan yrði á þessu róli allan lánstímann og vextirnir yrðu þeir sem bankarnir bjóða upp á í dag eða 6,4%. Með öðrum orðum þarf lántakandinn að borga 126 millj. kr. fyrir 10 millj. kr. lánið sem hann tók

og kostnaður skiptist jafnt í vexti og verðbætur.

Ríkisstjórnin virðist fátt ætla að taka til bragðs til að taka þátt í því með Seðlabankanum og atvinnulífinu að ná hér niður verðbólgunni. Þó hefur hún fjölmörg tækifæri til að láta að sér kveða á þessu sviði. Meðal þess sem mætti íhuga er tímabundin lækkun olíugjaldsins. Einnig gæti ríkisstjórnin beitt sér fyrir hvetjandi aðgerðum til að stuðla að sparnaði landsmanna og þannig dregið úr peningamagni í umferð. Samhliða slíku væri dregið úr þörf bankanna til að leita erlendis eftir lausafé til að viðhalda vexti og viðgangi fyrirtækjanna. Þá gæti ríkisstjórnin beitt sér fyrir enn frekari eflingu Fjármálaeftirlitsins og Samkeppniseftirlitsins eins og við framsóknarmenn höfum margoft lagt til. Það er nefnilega ekki kostur í stöðunni að gera ekki neitt, eins og hæstv. forsætisráðherra virðist hafa að lífsmottói sínu í dag.

Ég vil þó ekki draga upp of dökka mynd af ástandinu því að staðan er ekki alslæm og eins og ég gat um í upphafi máls míns hafa landsmenn séð það svartara. Staða þjóðarbúsins tók nefnilega miklum stakkaskiptum í ríkisstjórnartíð okkar framsóknarmanna. Á þeim 12 árum sem Framsóknarflokkurinn hélt um stjórnartaumana var byggt upp hér öflugt atvinnulíf þar sem fjölbreytni þess var aukin til muna. Þá voru skuldir ríkissjóðs lækkaðar verulega svo að ríkissjóður er núna nánast skuldlaus. Lífeyriskerfi landsmanna er eitt hið öflugasta í veröldinni. Bankakerfið hefur tekið stakkaskiptum og hinar öflugu fjármálastofnanir okkar eru ágætlega í stakk búnar til að taka á þeim vandamálum sem við blasa. Þá mun verðmæti innfluttra vara fara vaxandi þegar álverið í Reyðarfirði bætist við. Þá er byggðin ung, vel menntuð og tækifærin blasa við hvert sem augum er litið.

Það sem helst vantar upp á er að ríkisstjórnin taki á þeim neikvæðu tímabundnu aðstæðum sem nú eru og vinni með Seðlabanka Íslands og atvinnulífinu svo að lendingin verði ekki of hörð þannig að jafnvægi verði náð með mjúkum hætti. (Forseti hringir.) Ég leyfi mér því að leggja til að lokum, herra forseti, að ríkisstjórn Íslands sjái sóma sinn í því að bregðast við ástandinu eða að hún hleypi að samstilltari og ábyrgari (Forseti hringir.) öflum sem taki við stjórnartaumunum. Þjóðin þarf á því að halda.

[15:25]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ríkisstjórnin sýnir of litla ábyrgð í efnahagsmálum og hefur litla meðvitund um það sem er að gerast. Það er almenningur í landinu og atvinnulífið sem mun taka á sig byrðarnar af því með háum vöxtum og verðbólgu. Það má líka segja að sporin hræði. Sömu öfl voru hér við völd 1991–1995 og hvernig fór þá? Jú, þegar þau fóru frá var efnahagsvandi hér og tuttugasti hver vinnufær maður var atvinnulaus þannig að sporin hræða.

Við sjáum nú að landsframleiðslan á Íslandi hefur aukist um 30% frá aldamótum. Hvar stæðum við í dag ef hin mikla uppbygging atvinnulífs hefði ekki átt sér stað, eins og vinstri grænir hafa ekki viljað með íhaldssemi sinni og margoft hefur komið fram.

Fólki á Austurlandi fækkar um 9%, það sagði hv. þm. Atli Gíslason áðan. Enginn fyrirvari var gerður við þá tölu. Ég vil halda því á lofti að mér finnst afar líklegt að inni í þeirri tölu sé brottflutt fólk sem vann við uppbyggingu álvers og virkjunar á Austurlandi. Mér sýnist að talan innihaldi þá líka. Ég vara því við því að menn haldi þeirri tölu á lofti.

Varðandi grein hv. þm. Illuga Gunnarssonar og Bjarna Benediktssonar þá kom hún eins og fríska andvari inn í umræðuna af því það var alveg ljóst að Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin hafa ekki viljað tala um þennan efnahagsvanda sem við erum í núna. Stjórnarandstaðan hefur reynt að vekja ríkisstjórnina en núna koma tveir nýir þingmenn hv. inn í hana og þeir tala um yfirvofandi hættu. Þeir vilja að ríkisstjórnin fari í miklu meira samstarf við fjármálamarkaðinn til þess að leiðrétta þessa stöðu ef hægt er.

Þeir tala reyndar um að Íbúðalánasjóður eigi að draga sig út af markaðnum. Við framsóknarmenn erum ekki sammála því. Við viljum styðja áframhaldandi veru Íbúðalánasjóðs og við teljum að ef hann væri ekki nú til staðar væri algert alkul á markaðnum. Við sjáum þegar við skoðum tölurnar að Íbúðalánasjóður lánaði 4,5 milljarða til húsnæðiskaupa í janúar á þessu ári á meðan bankarnir lánuðu 850 millj. kr. Það má ekki verða þannig að Íbúðalánasjóður verði settur út til bankanna til þess að freista þess að bjarga þeim úr þeirri stöðu sem þeir að vissu leyti hafa komið sér í sjálfir.

Ríkisstjórnin hefur ekkert unnið með Seðlabankanum. Ríkisstjórnin vinnur í öfuga átt við Seðlabankann. Nú í síðustu fjárlögum voru útgjöld aukin um 20% á milli fjárlaga. Á sama tíma vissum við að við værum að ganga til í kjarasamninga á almenna vinnumarkaðnum. Þeir eru farnir fram hjá okkur og sem betur fer náðist niðurstaða í því. En það á eftir að gera kjarasamninga við opinbera starfsmenn og þar mun ríkissjóður þurfa að koma að. Það eru því viðsjárverðir tímar fram undan, virðulegur forseti, (Forseti hringir.) og ríkisstjórnin virðist ekki taka á þeim vanda nema síðar sé.

[15:28]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér fer fram, ég held hún sé afar mikilvæg. Það er hins vegar umhugsunarefni hvaða skilaboð þingið sendir til þjóðarinnar með henni. Það er mjög athyglisvert að heyra stjórnarandstöðuna hundskamma ríkisstjórnina fyrir að grípa ekki til aðgerða, koma ekki að málum, fljóta sofandi að feigðarósi eða vera daufgerð eða þunngerð eða hvaða orð það eru sem eru látin falla í þessum stóryrðaflaumi. Ég velti því fyrir mér hvernig efnahagslífið tæki því ef ríkisstjórnin hegðaði sér á sama hátt, ef ríkisstjórnin gengi fram með þeim orðavaðli sem hér hefur verið. Hvernig halda menn að efnahagslífið tæki því ef ríkisstjórnin notaði það orðfæri sem hér hefur verið notað? (Gripið fram í.)

Ríkisstjórnin hefur tekið á málunum af ábyrgð og festu. (Gripið fram í.) Hún hefur tekið á sínum málum af ábyrgð, festu og yfirvegun og það hefur skipt máli. Ríkisstjórnin hefur haldið ró sinni í þessari umræðu, (Gripið fram í.) sem er afar mikilvægt. Mér þótti það líka athyglisvert að málshefjandi fann fyrrverandi hæstv. forsætisráðherra allt til foráttu, allt sem hafði gerst í hans tíð hefði hreint út sagt verið með ólíkindum, en um leið og sá hinn sami var orðinn formaður bankastjórnar Seðlabankans varð hann einhvers kon-

ar andlegur leiðtogi stjórnarandstöðunnar. Ég veit ekki hvort á nokkurn hátt er hægt að taka þessa umræðu alvarlega, það verður að segjast eins og er.

Þegar við horfum á hlutina af einhverri sanngirni verður að viðurkennast, hvaða viðhorf sem menn hafa til ríkisstjórnarinnar, að það ástand sem við nú stöndum frammi fyrir er að stærstum hluta til komið vegna utanaðkomandi aðstæðna. Það er kreditkrísa á lánamörkuðum heimsins og að sjálfsögðu verðum við vör við hana. Skuldatryggingarálag á bankana er hærra en það hefur nokkru sinni verið og að sjálfsögðu finnum við fyrir því.

Það hefur líka komið fram að krónan er mjög veik við þessar aðstæður og hún á erfitt um vik í því alþjóðaumhverfi sem hún þrífst í. Seðlabankinn hefur farið þá leið að hafa vexti mjög háa og vaxtamun mjög mikinn, sem hefur fyrst og fremst miðað að því að halda genginu uppi. Menn verða að spyrja sjálfa sig hvort sú stefna geti gengið til lengdar að miða peningamálastjórnina fyrst og fremst við gengið á meðan flæði fjármagns er frjálst. Þetta hljóta menn að þurfa að hugleiða áður en þeir fella mikla dóma.

Einnig er ástæða til að nefna að niðurskurður í þorski og loðnu hefur vissulega mikil áhrif. Þjóð sem á einn eða annan hátt hefur sótt sitt í náttúruauðlindirnar — halda menn að það hafi ekki áhrif þegar niðurskurður verður eins og nú hefur átt sér stað? Stór hluti af þeim vanda sem við eigum við að etja er vegna utanaðkomandi aðstæðna.

Af því að ríkisstjórnin er svo daufgerð og ómöguleg, og flýtur þar að auki sofandi að feigðarósi, er vert að nefna það sem hún hefur verið að gera. Hvað hefur hún verið að gera? Hún er að auka framkvæmdir svo um munar. Hún er núna að taka ákvörðun um að framkvæma í vegamálum fyrir 31 milljarð á þessu ári. Bara til að nefna það, af því að hv. þm. Guðni Ágústsson gjammar fram í umræðunni, þá er það tvöföldun frá árinu 2006, bara til að halda því til haga.

Ríkisstjórnin hefur greitt götu kjarasamninga. Er það ekki til þess fallið að efla stöðugleika til lengri tíma? Ríkisstjórnin hefur lækkað skatta. Er það ekki til þess fallið að reyna að tryggja stöðugleikann með því að færa byrðarnar tímabundið a.m.k. frá atvinnulífinu yfir á ríkið? Eru menn að halda því fram að hér sé ekki um neinar aðgerðir að ræða? Menn hafa hins vegar ekki gengið með trumbuslátt um götur og æpt og gólað að þeir væru að fara á taugum heldur hafa menn unnið þetta af festu og af þeirri bestu kunnáttu sem hægt er að styðjast við.

Það er með ólíkindum að hlýða á þá umræðu sem hér hefur farið fram. (Gripið fram í.) Í reynd er það þannig að hv. þm. Ögmundur Jónasson, sem jafnan gjammar fram í hér, er sá eini sem hefur orðið var við einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu og vill halda því til haga í umræðum um efnahagsmál, (Gripið fram í.) sem er í sjálfu sér allt í lagi.

Það er athyglisvert að fylgjast með því hvernig stjórnarandstaðan hefur algjörlega látið hjá líða að fjalla um það hvernig á því stendur að við stöndum frammi fyrir þeim vanda sem við er að etja og einnig gert lítið úr þeim aðgerðum sem ríkisstjórnin hefur gripið til. Ég fór yfir nokkrar aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur gripið til og einnig má nefna mótvægisaðgerðirnar, tilfærslu á einum 12 milljörðum til að styðja við bakið á þeim byggðum sem hafa orðið fyrir áföllum. (Gripið fram í.) Og það þekkjast ekki, hv. þm. Grétar Mar Jónsson, í sögunni jafnstórvægilegar mótvægisaðgerðir svo að því sé nú öllu til haga haldið. (Gripið fram í.) Það er auðvelt að sitja úti í sal og krítisera en það væri ánægjuleg tilbreyting að stjórnarandstaðan kæmi fram með einhverjar hugmyndir. Hvar voru þær hugmyndir? (Gripið fram í.) Ekki hljómuðu þær hér.

Það kemur mér mjög á óvart hvernig þessi umræða hefur farið fram. Það kemur mér á óvart að stjórnarandstaðan skuli ekki hafa haft meira til málsins að leggja en raun ber vitni. Það kemur mér á óvart að stjórnarandstaðan virðist ekki hafa tekið eftir því að ríkisstjórnin hefur verið að reyna að stuðla að stöðugleika með því að færa byrðarnar frá einkageiranum eða einkaframtakinu, sem hefur haldið uppi hagvexti undanfarin missiri, yfir á ríkissjóð með auknum framkvæmdum, lækkun á sköttum og margvíslegum mótvægisaðgerðum. Ég held að það sé mikilvægt að menn leyfi ráðherrum ríkisstjórnarinnar a.m.k. að njóta sannmælis þó að mönnum liggi mikið við að draga upp svarta mynd af því sem er. Ég held að það sé mjög slæmt ef skilaboð þingsins út í efnahagslífið eru þau ein að dregin sé upp mjög dökk mynd. Ég er ekki viss um að það sé nákvæmlega það sem efnahagslífið þurfi, að hv. þingmenn hafi það eina til málanna að leggja að reyna að greina fortíðarvandann en leggja nánast ekkert inn um það (Forseti hringir.) sem virkilega skiptir máli, þ.e. að takast á við þann vanda sem við nú stöndum frammi fyrir.

[15:36]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Vissulega eru blikur á lofti í efnahags-, atvinnu- og kjaramálum. Þrátt fyrir að kjarasamningar hafi verið gerðir nú nýverið er óvíst hvort þeir halda, hvort þeir verða samþykktir og hvort fólkið sem fékk 20 þús. kr. í kauphækkun mun fá eitthvað út úr þeim. Það er óljóst enn, það fer eftir því hvernig verðbólgan verður á næstu mánuðum.

Fiskveiðistjórnarkerfið hefur haft mjög mikil áhrif á atvinnumál í sjávarbyggðum landsins. Það hefur leitt það af sér að við erum í sögulegu lágmarki að veiða þorsk, aðeins 130 þúsund tonn — ég hefði talið óhætt að veiða a.m.k. 200 þúsund tonn eða jafnvel meira og við höfum lagt það til í Frjálslynda flokknum. Þessa dagana eru firðir og flóar að fyllast af fiski, stórum og góðum þorski sem þegjandi syndir í ála. Það er auðvitað ánægjulegt en það er sorglegt að mega ekki taka þátt í því að veiða hann.

Illa horfir í loðnunni, við getum kannski veitt einhver 150–200 þúsund tonn af loðnu, sem er sorglega lágt. Ástæðan fyrir því að við erum að veiða svo lítið af loðnu er hvernig við höfum staðið að loðnuveiðum í áranna rás. Við höfum verið að veiða loðnu með flottrolli sem hefur drepið miklu meira en við höfum náð að veiða og þannig skaðað loðnustofninn. Við þurfum að hugsa um þessa þætti, hvernig fiskveiðistjórnarkerfið fer með auðlindina, bæði varðandi brottkast á þorski og aðferðafræðina við að veiða loðnu sem skaðar okkur með ýmsum hætti.

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson hælir sér af mótvægisaðgerðum, 10 milljarðar á þremur árum. Þær mótvægisaðgerðir skila sér ekki til fólksins sem þarf á þeim að halda. Þær skila sér ekki til sjómanna eða fiskvinnslufólks nema í

mjög litlum mæli og nánast ekkert, það er varla hægt að tala um það. Ég hef margoft bent á það að sú mótvægisaðgerð sem hefði áhrif á alla væri að setja allan fisk á fiskmarkað. Í fyrsta lagi fengju sjómenn þá fullt verð fyrir fiskinn, sveitarfélög full hafnargjöld, ríkissjóður fulla skatta af tekjum og útsvarið færi til sveitarfélaganna. Þetta eru aðgerðir sem hefðu haft verulega mikið að segja og auðvitað hefði átt að aðskilja veiðar og vinnslu í leiðinni.

Ég geri mér grein fyrir því að ýmissa breytinga er að vænta í sjávarútvegi. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur lagt til að við breytum fiskveiðistjórnarkerfinu okkar. Ég trúi ekki öðru en ríkisstjórnin og hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, og utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, leitist við að uppfylla þau skilyrði sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna fer fram á að verði gert.

Ég hef verið talsmaður þess að virkja og nota fallvötnin okkar og heita vatnið til að skapa atvinnu og tekjur. Ég hef líka talað tæpitungulaust um að ég vilji álver. Ég hef mælt með því að við settum í gang álver í Helguvík og líka á Bakka við Húsavík. Ég held að það séu verkefni sem við eigum að fara í núna til þess að bregðast við því sem við megum búast við á næstunni, samdrætti í atvinnulífinu með ýmsum hætti. Við eigum auðvitað að skoða með netþjónabú og útflutning á vatni og annað. En þegar rætt er um virkjanir og álver er það eitt sem maður skilur ekki og það er mengunarkvótinn. Hver gefur út starfsleyfið, hvernig á að gera það og hvenær? Hvar og hvenær eiga sveitarfélög, fyrirtæki og þeir sem ætla að selja rafmagn eða orku til álvera, netþjónabúa eða annarra fyrirtækja sem þurfa mikla orku, að fá starfsleyfi? Það er hlutur sem maður hefur ekki skilið hvernig eigi að standa að.

Það er alveg ljóst að verulega hefur hallað undan fæti á hlutabréfamarkaðnum — sumir kalla það náttúrlega bara réttum nöfnum og tala um hlutabréfahrun — og bankarnir eiga í verulegum erfiðleikum. Blikur eru á lofti í þessum geira. Húsbyggingar eru að dragast saman, bólan sem hefur verið í byggingarbransanum er að hjaðna verulega og við heyrum fréttir af því að fyrirtæki með 100 manns í vinnu hafi sagt 95 manns upp — ég held það hafi verið í fréttum síðast í gær.

Vaxtaokur er hvergi meira á byggðu bóli en á Íslandi. Hvergi í hinum vestræna heimi þarf fólk að borga jafnmikið í vexti og kostnað af því að taka peninga að láni. Lánakjör hjá okkur eru nánast þau verstu sem þekkjast með hárri verðbólgu og verðtryggingu. En til þess að forðast atvinnuleysi og þær hörmungar sem því fylgja þurfum við að halda áfram að reyna að byggja upp og búa okkur til auknar gjaldeyristekjur. Það eru auðvitað fleiri þættir sem hefði þurft að ræða hér, eins og skiptingu tekna á milli ríkis og sveitarfélaga. Það er dálítið skondin staða (Forseti hringir.) að alltaf skuli halla á sveitarfélögin.

[15:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu. Ég vil taka það fram að ég sá ekki ástæðu til að ræða hér sérstaklega um kjarasamninga því að það höfum við þegar gert á þinginu á grundvelli yfirlýsingar frá hæstv. forsætisráðherra sjálfum og afstaða okkar til þessara samninga hefur komið skýrt fram. Það er líka rétt að hafa í huga að í þessum samningum er endurskoðunarákvæði sem einfaldlega er þannig að náist verðbólga ekki niður á næstu mánuðum eru þeir lausir að ári. Þannig að lækki ekki verðbólgan á allra næstu mánuðum hverfur sú kjölfesta sem kjarasamningar á almennum vinnumarkaði annars vissulega gætu orðið auk þess sem rétt er að hafa í huga að það er ósamið við opinbera starfsmenn.

Hv. þingmenn Bjarni Benediktsson og Illugi Gunnarsson, tvístirnið nýja í Sjálfstæðisflokknum, fluttu hér ágætar ræður. Þeir hv. þingmenn virðast leggja mun raunsærra mat á stöðu mála en hæstv. forsætisráðherra. Það vakti að vísu athygli mína að í myndlíkingamáli sínu var hv. þm. Bjarni Benediktsson fyrst á seglskipi sem ýmist þurfti að rifa seglin eða hífa þau upp en var svo skömmu seinna kominn á mótorbát þar sem þurfti að kæla vélina án þess þó að hún mætti frjósa föst. En látum það nú einu gilda.

Það leyndi sér ekki að hæstv. forsætisráðherra var illa við það að farið væri í sögulega upprifjun og vitnað í tölur og staðreyndir um það hvernig hagstærðir okkar hafa þróast á valdatíma Sjálfstæðisflokksins. Auðvitað er það viðkvæmt fyrir Sjálfstæðisflokkinn að hreinar erlendar skuldir þjóðarbúsins skuli hafa farið úr 35 af hundraði af landsframleiðslu og upp í 220%. Auðvitað vill hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde ekki að það sé rifjað upp. En það er öllu verra ef það er virkilega svo að hæstv. forsætisráðherra meini það að hann láti sér algjörlega í léttu rúmi liggja það sem liðið er af því að það hefur verið ákveðið hér á Alþingi með tilskildum meiri hluta. Það bendir ekki til þess að menn ætli sér að stunda hóflega sjálfsgagnrýni og reyna að læra af mistökunum, sérstaklega að forðast að endurtaka þau. Og þess vegna er það ekki sérstakt fagnaðarefni að hæstv. forsætisráðherra virðist enn vera við sama heygarðshornið og trúa á það að álver geti orðið lausn allra okkar vandamála. Það var að vísu athyglisvert að þegar að því var spurt brá hæstv. forsætisráðherra sér allt í einu í sinn persónulega ham og sagði: Ég er þeirrar skoðunar að það væri gott að fá álver inn í hagkerfið núna en kom sér hjá því að ræða um stöðu mála í ríkisstjórn sem þó var um spurt hver hin formlega staða væri.

Hafa menn ekkert lært af ruðningsáhrifunum? Af verðbólgunni? Af þenslunni sem við erum núna að glíma við og ég þóttist fara sæmilega yfir hér hvernig þetta hefði rakið sig í tímaröð og í formi sögulegra atburða og ákvarðana? Og ætli það sé nú ekki þannig að þjóðin átti sig á því hvaðan herkostnaðurinn er kominn sem hún ber nú á herðunum í formi verðbólgu, okurvaxta og stórkostlegrar hættu á skertum kjörum svo ekki bætist nú við atvinnuleysi? Ég fagna því að hæstv. ríkisstjórn opnar að minnsta kosti á þann möguleika að efla gjaldeyrisvaraforðann ef aðstæður verða til en mér finnst það undarlegt að enn skuli staðan vera sú að engar viðræður séu í gangi milli ríkisstjórnar og Seðlabanka og engar ákvarðanir hafi verið teknar um að þær hefjist. Er það sem sagt þannig enn þá að ríkisstjórnin og Seðlabankinn eru ekki „på talefod“ eins og danskurinn segir. Það þarf þá ekki að þýða það í Danmörku ef Danir skyldu vera að fylgjast með efnahagsumræðunum hér. Þeir vita það þá bara beint héðan úr ræðustólnum að ríkisstjórn-

in á Íslandi og Seðlabankinn eru ekki „på talefod“. Mér finnst það dapurlegt að hæstv. forsætisráðherra skuli ekki geta gefið okkur einhverja innsýn í að ríkisstjórnin sé að taka af meiri alvöru, ábyrgð og festu á þessum hlutum. Ég les út úr þessu mjög veik og fálmkennd viðbrögð ef viðbrögð skyldi kalla, í raun og veru ráðleysi.

Hæstv. ríkisstjórn verður að gera betur. Ímyndarherferð á erlendri grund mun ekki leysa vandann. Ímyndarherferð í útlöndum hefur bókstaflega engin áhrif á þau undirliggjandi vandamál sem við þurfum að glíma við í okkar hagkerfi og þýðir ekkert að loka augunum fyrir, þýðir ekkert að kenna um misskilningi útlendinga eða óvild Dana. Og svo ég ljúki þá bara máli mínu á því að vitna aftur í fræga auglýsingu, ekki bjórauglýsingu að þessu sinni heldur auglýsinguna sem sagði: „Hæstv. forsætisráðherra, ekki gera ekki neitt.“

[15:50]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er mjög mikilvægt í þessari umræðu að rugla ekki saman skammtímavanda og langtímaerfiðleikum og rugla ekki saman hlutunum almennt. Rugla ekki saman því sem er að gerast í efnahagsmálunum innan lands og var sumpart fyrirséð og því sem ber að okkur erlendis frá og við fáum ekki að gert en þurfum eigi að síður að bregðast við.

Ég kannast ekki við þessi ummæli hv. þingmanns um óvild Dana sem hann er búinn að viðhafa hér í tvígang en ég man eftir því að hv. þingmaður sjálfur spurði engan annan en forsætisráðherra Danmerkur að því á Norðurlandaráðsþingi hvernig stæði á þessum skrifum í dönsku blöðunum um íslensku fyrirtækin. Og þingmaðurinn man eflaust eftir því hverju forsætisráðherrann svaraði. Hann sagði: „Þeir skrifa nú bara um ykkur eins og þeir skrifa um danska stjórnmálamenn, við höfum ekkert með það að gera.“ Og þá hló salurinn allur.

Við getum ekki gert slíka hluti að aðalatriði en ef við viljum tala um það eitt augnablik hér þá getum við auðvitað beitt okkur fyrir því að koma réttum upplýsingum á framfæri um efnahagsmálin í landinu, vegna þess að hagkerfið er svo lítið og hefur svo mikla sérstöðu að það er fjöldi manns sem áttar sig ekki á því hvernig hlutirnir ganga hér fyrir sig. Prófessor Frederik Mishkin, sem er núna seðlabankastjóri í Bandaríkjunum, setti sig inn í þetta mál fyrir tveimur árum og skrifaði ásamt Tryggva Þór Herbertssyni mjög góða skýrslu um þetta. Annar prófessor, Portes að nafni, skrifaði aðra skýrslu í nóvember síðastliðnum ásamt Friðriki Má Baldurssyni prófessor um fjármálamarkaðinn hér og bankana. Og þegar menn gera það komast þeir að raun um að ástandið er allt annað en gefið er til kynna í þessum erlendu blöðum þar sem menn fara ekki djúpt í málin. Þetta er eitt. Það er þetta sem við ætlum að bregðast við og sumir þingmenn hér hafa kallað ímyndunarherferð. (Gripið fram í.) Ímyndunarherferð hafa tveir eða þrír þingmenn sagt hér í dag. Sjálfsagt ætluðu þeir að segja ímyndarherferð. En það er nú svo með mismælin að þau hitta stundum menn sjálfa fyrir.

Ég ætla ekki að eyða frekari orðum að þessu vegna þess að þetta er sérmál og staða bankanna og erfiðleikarnir sem þeir gætu staðið frammi fyrir varðandi lausafjáröflun er auðvitað sérmál. En við þurfum auðvitað að átta okkur á stöðunni, fylgjast með henni og reyna að leggja okkar lóð á vogarskálarnar, stjórnvöld, eftir því sem hægt er til að greiða fyrir því að þessu ástandi linni vegna þess að það hefur mjög erfið áhrif og vond hér á innlendum lánamarkaði þegar bankarnir þurfa að snögghemla eða stíga mjög harkalega á bremsurnar eins og þeir eru byrjaðir að gera. Það er eitt. Hitt er síðan hið almenna efnahagsástand sem ég ræddi í upphafi fyrri ræðu minnar og var að hluta til fyrirséð vegna þess að við vissum auðvitað að hægjast mundi um í efnahagslífinu þegar stórframkvæmdum lyki austur á landi. En nú er þetta að gerast samtímis. Það er að hægja á vegna þess að það tímabil er frá en líka vegna þess að bankarnir eru byrjaðir að grípa í taumana vegna ytri aðstæðna og þá þarf auðvitað að hafa ráð uppi í erminni til þess að bregðast við þessu.

Það vill bara þannig til, þrátt fyrir þá gagnrýni sem hér hefur komið fram í dag, að ríkisstjórnin var búin að ákveða heilmikla framkvæmdaaukningu sem nú mun koma til góða á þessu ári t.d. í sambandi við vegaframkvæmdir, sem hvort eð er hefði þurft að ráðast í, og samgöngubætur eru náttúrlega eitt af því sem allir hér í þinginu sameinast um að gera kröfu um. Síðan er þá næsta spurning: Þarf eitthvað meira til en það? Þar er það sem framkvæmdir á borð við nýtt álver geta skipt verulega miklu máli og haft heilmikil áhrif til að auka hagvöxtinn og blása lífi í þær glæður sem nú virðast vera að kólna hratt. Þess vegna hangir þetta allt saman að þessu leytinu til.

Hvað menn síðan gerðu í skattamálum fyrir nokkrum árum, þar sem létt var þungum byrðum af almenningi og fyrirtækjum í sambandi við skatta, er auðvitað óviðkomandi þessu máli eins og staðan er núna. Menn geta haft sínar pólitísku skoðanir á því hvort það hafi verið rétt eða rangt. Ég tel að það hafi verið rétt. Það mátti deila um einstakar tímasetningar. Gott og vel. Látum það liggja á milli hluta. Eins og staðan er núna er það vandamálinu sem við erum að fást við óviðkomandi. Og eigum við ekki að sameinast um það að glíma við vandann eins og hann er en ekki gamla fortíðardrauga sem menn voru ósammála um á sínum tíma?

[15:55]

Útbýting:

Brottfall laga um læknaráð, 463. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 737.

Stúdentar frá Menntaskólanum Hraðbraut, 467. mál, fsp. PHB, þskj. 746.

Uppsjávarafli, 466. mál, fsp. HerdÞ, þskj. 745.

Ökklabönd og farbann, 414. mál, svar dómsmrh., þskj. 741.

Efni og efnablöndur, 1. umr.

Stjfrv., 431. mál (EES-reglur). — Þskj. 687.

[15:56]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Innan Evrópusambandsins var í lok árs 2006, eftir áralangan undirbúning, samþykkt ný heildarlög-

gjöf á sviði efna og efnavara, svokölluð REACH-reglugerð, eða „reglugerð um skráningu, mat, leyfisveitingu og takmarkanir, að því er varðar efni“. Reglugerðin tók gildi innan Evrópusambandsins þann 1. júní 2007. Markmið löggjafarinnar er annars vegar að tryggja að meðferð á efnum valdi ekki tjóni á heilsu manna og dýra eða á umhverfi og hins vegar að tryggja frjálst flæði á efnavörum á markaði. Með frumvarpi til laga um efni og efnablöndur sem hér er mælt fyrir er sett lagastoð fyrir innleiðingu REACH-reglugerðarinnar hér á landi. Gert er ráð fyrir að REACH-reglugerðin verði tekin upp í EES-samninginn í mars eða apríl á þessu ári.

Grundvallarhugsunin að baki REACH er að öll efni sem framleidd eru eða sett á markað á EES-svæðinu verði skráð og greind og þau efni sem hafi hættulega eiginleika verði háð notkunartakmörkunum. Fyrirtæki munu geta sameinast um skráningu efnis og þannig deilt kostnaði vegna hennar en aðeins ef þau forskrá efnin á tímabilinu 1. júní 2008 til 1. desember 2008. Afar brýnt er að íslensk fyrirtæki geti forskráð sín efni á þessum tíma og fengið þannig aðgang að samstarfi við önnur fyrirtæki í Evrópu um skráningu efna og þá gagnaöflun og prófanir sem skráningunni fylgja. Að öðrum kosti mun skráningin verða mun umfangsmeiri og kostnaðarsamari fyrir íslensk fyrirtæki.

Yfirvöld hafa hingað til borið ábyrgð á að skráð efni séu metin með tilliti til áhættu en þeirri vinnu hefur miðað hægt. Með innleiðingu REACH-reglugerðarinnar mun ábyrgð á áhættumati efna flytjast yfir á framleiðendur þeirra sem og innflytjendur frá löndum utan EES. Framleiðendur og innflytjendur þurfa að veita upplýsingar um eiginleika efna sinna, notkunarsvið, váhrif og hvernig nota megi þau á sem öruggastan hátt. Niðurstöður mats á efnum verða síðan grundvöllur að ákvarðanatöku um hvort setja þarf takmarkanir á notkun efna. Ein af grundvallarreglum reglugerðarinnar er að hættulegum efnum verði markvisst skipt út fyrir hættuminni staðgengilsefni sem vitað er að koma að sömu notum.

Í REACH felst að ný Efnastofnun Evrópu er sett á fót og hefur henni verið fundinn staður í Helsinki. Efnastofnunin mun halda utan um verklega framkvæmd á ákvæðum REACH-reglugerðarinnar, annast skráningu efna og gera tillögur um notkunartakmarkanir á efnum til framkvæmdastjórnar EB. Efnastofnunin hefur einnig yfirumsjón með gerð leiðbeininga fyrir iðnaðinn og yfirvöld sem og utanumhald um gagnagrunna um efni sem aðgengilegir verða almenningi og yfirvöldum. Stefnt er að því af hálfu stjórnvalda að Ísland verði fullgildur þátttakandi í nýju Efnastofnuninni í Helsinki og aðild Íslands að stofnuninni verði því með sama hætti og aðild aðildarríkja Evrópusambandsins.

Samkvæmt lauslegri athugun flytja rúmlega 500 fyrirtæki inn til Íslands efni og efnavörur í meira magni en 1 tonn á ári, þar af um eitt hundrað frá löndum utan EES-svæðisins. Gera má ráð fyrir að töluverður hluti þessara tæplega hundrað fyrirtækja muni þurfa skrá efni sín hjá Efnastofnun Evrópu samkvæmt ákvæðum frumvarpsins. Til viðbótar eru nokkrir framleiðendur efna starfandi á Íslandi og þurfa þeir að skrá framleiðslu sína sé hún meira en eitt tonn á ári. Við meðferð málsins af hálfu umhverfisráðuneytisins og Umhverfisstofnunar hefur verið haft samráð við Samtök atvinnulífsins, Samtök verslunar og þjónustu og Félag íslenskra stórkaupmanna og hafa þessir aðilar hafið undirbúning vegna innleiðingar reglugerðarinnar. Í flestum tilvikum teljast íslensk fyrirtæki hins vegar svokallaðir eftirnotendur efna sem almennt bera ekki sömu skyldur og framleiðendur og innflytjendur hvað varðar skráningu og mat á efnum. Þau fyrirtæki munu njóta góðs af auknum upplýsingum frá birgjum sínum varðandi eiginleika efna en jafnframt eru lagðar þeim á herðar skyldur um örugga notkun efna og um upplýsingagjöf bæði til Efnastofnunarinnar, til birgja og til viðskiptavina.

Virðulegur forseti. Ég hef hér rakið meginefni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni 1. umr. vísað til hv. umhverfisnefndar.

[16:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að það skuli loksins komið fram á Alþingi — já, nú gleymdi ég þingskjalinu. Vildi einhver vera svo vænn að koma með þingskjalið til mín? — frumvarp sem innleiðir REACH-tilskipunina frá Evrópusambandinu í íslenskan rétt. — Takk fyrir, hæstv. ráðherra.

Þetta er sem sagt frumvarp til laga um efni og efnablöndur og hefur verið beðið eftir því nokkuð lengi satt að segja og ekki bara hér heldur hjá Evrópusambandinu þar sem undirbúningur þeirrar löggjafar sem hér lítur nú dagsins ljós hefur tekið nokkuð langan tíma. Það mun hafa verið — ég þori ekki að segja hversu — ég gæti trúað að það væri áratugur sem þessi tilskipun hefur verið í vinnslu og jafnvel lengur og hún hefur farið í gegnum margar skilvindur og mikla gagnrýni og það hefur verið tekist á um hana á vettvangi Evrópusambandsins milli hagsmunaaðila sem eru þá framleiðendur ýmissa efna sem heyra undir reglugerðina og umhverfisverndarsinna.

Staðreyndin er sú að mörg þúsund kemísk efni, sem sagt efni sem eru ekki lífræn og fara misvel þess vegna í hinu lífræna umhverfi okkar og náttúru eru í almennri notkun en hafa aldrei verið prófuð með tilliti til til dæmis áhrifa sem þau gætu haft á annaðhvort heilsufar manna eða á umhverfið og lífríki náttúrunnar. Nú er það ekki svo að á þessum dögum aukinnar umhverfisvitundar hafi dregið úr framleiðslu þessara efna heldur þvert á móti, framleiðsla þessara efna virðist færast í aukana ár frá ári og þeim fjölgar æ meir efnunum sem unnin eru á þennan hátt. Nú má þó segja að nýju efnin sem framleidd eru undirgangast ákveðnar prófanir. En enn þá hefur gríðarlegur fjöldi efna af eldri gerð ekki farið í gegnum þau nálaraugu eða þær prófanir sem yngri efnin fara í gegnum.

Eftir því sem ég kemst næst og þeim upplýsingum sem ég hef aflað mér, meðal annars á heimasíðu Landverndar sem hefur barist mjög fyrir framgangi þessa máls og tekið þátt í norrænu verkefni sem hefur miðað að því að reyna að ná kröfum umhverfisverndarsinnanna eins langt og hægt er í þessari löggjöf kemst ég að því að árið 1930 hafi verið áætlað að notkun kemískra efna í heiminum hafi verið um 1 milljón tonn á ári, 1930 1 milljón, en nú mun árleg notkun vera um 400 milljón tonn þannig að hér er ekki verið að tala um neitt smáræði. Þessi efni mörg hver létta okkur lífið

í amstri dagsins. Þetta eru efni sem eru notuð í ýmiss konar framleiðsluvörur. Það má segja að þetta séu þægindaaukandi efni. Mér dettur í hug að nefna jafnvel efni sem sett eru í ýmsar hreinsivörur, snyrtivörur, jafnvel matvörur, kekkjavarnarefnin og ýmislegt í þeim dúr sem eiga að gera okkur lífið auðveldara á 21. öldinni. En sannleikurinn er sá að við vitum afar lítið um áhrif stórs hluta þessara efna á umhverfi og heilsu fólks.

Ég hygg að það hafi verið vorið 2004 sem fram komu tillögur um nýja löggjöf hjá Evrópusambandinu. Ég held að það hafi verið 2003 eða 2004 sem ég rak augun í að það væru veruleg átök um markmið þeirrar löggjafar sem framkvæmdastjórn Evrópusambandsins vildi setja. Umhverfisverndarsinnar höfðu mjög miklar væntingar á þessum tíma til löggjafarinnar. Þeir töldu að framkvæmdastjórnin væri alveg einlæg og heiðarleg í því að vilja vernda heilsu og umhverfi og stuðla að sjálfbærri þróun með framsetningu þessara tillagna. Engu að síður var sú tillaga sem þá var kynnt ákveðin málamiðlun á milli, eins og ég sagði, hagsmunaaðila.

Svo brá nú við þegar tillagan var fullbúin og komin fram að þá urðu veruleg átök á milli hagsmunagæsluaðila iðnaðarins og umhverfisverndarsinna. Eftir því sem maður kemst næst í frásögnum af þessu munu um 400 hagsmunagæslumenn hafa starfað á þessum tíma fyrir efnaiðnaðinn. Það eru lobbýistarnir frægu í Evrópusambandinu sem eru sterkastir þar sem fjármunirnir eru mestir og auðvitað voru þeir í þessu tilfelli miklu fleiri hjá iðnaðinum en hjá umhverfisverndarsinnunum og náttúruverndarsamtökunum. Það upphófst gríðarlegur hræðsluáróður gegn þessum hugmyndum sem Evrópusambandið var þá búið að setja fram og framkvæmdastjórnin hafði fært fram í formi tillögu til laga eða tilskipunar. Eftir því sem málinu vatt fram — það er nú ekki auðvelt svo sem að fylgjast með þessu mikla bákni, Evrópusambandinu — en þá segir á heimasíðu Landverndar að hræðsluáróður iðnaðarins í Brussel hafi verið talsvert meiri í þessu tilfelli en áður hafi verið dæmi um, það hafi verið lagðar fram skýrslur með illa undirbyggðum ályktunum um neikvæða áhrif REACH-tilskipunarinnar á efnahagslífið og það mun hafa farið svo að í endurskoðaðri tillögu framkvæmdastjórnarinnar hafi verið fátt sem umhverfisverndarsinnar gátu huggað sig við eða glaðst yfir. Mér segir því svo hugur um, án þess að ég hafi lesið þetta til hlítar, að hér sé búið að þynna upphaflegu hugmyndirnar mjög mikið út. Nú vil ég hvetja hv. umhverfisnefnd Alþingis til að fara vel ofan í saumana á þeirri baráttu sem fram fór á vettvangi Evrópusambandsins, kynna sér hvað fór úrskeiðis þegar viðhorf umhverfisverndarsinna og náttúruverndarsamtaka eru skoðuð og athuga hvort ekki væri hyggilegt að við Íslendingar reyndum að ganga feti lengra en tilskipunin segir til um ef við teljum þess þörf. Í ljósi þeirra átaka sem urðu um málið þegar það fyrst kom fram tel ég einboðið að við Íslendingar sem stærum okkur af hreinni og ósnortinni náttúru og vilja til umhverfisverndar leggjum nú verulega mikið á okkur í þessum efnum til að tryggja að okkar löggjöf geti verið svo metnaðarfull að hún gleðji umhverfisverndarsinna og náttúruverndarsamtök og náttúruverndarsinnað fólk.

Hæstv. forseti. Ég held að umbætur í löggjöfinni séu tvímælalaust þarfar og nauðsynlegar. Ég vil hins vegar minna á að Umhverfisstofnun sem á að annast eftirlit samkvæmt þessu frumvarpi með þeirri ábyrgð sem framleiðendur og innflytjendur eiga að bera samkvæmt frumvarpinu, á að fá til þess aukna fjármuni að einhverju leyti. Það er talað um ríflega 20 milljónir í umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins og talað um að tvö ný stöðugildi komi til stofnunarinnar til þess að tryggja þetta aukna álag sem stofnunin verði fyrir. Ég vil bara minna á það hér að stofnunin fékk í síðasta fjárlagafrumvarpi að einhverju leyti aukna fjármuni vegna Evrópusamstarfsins og sennilega þá REACH-tilskipunarinnar að hluta til en fékk ekki náð fyrir eyrum fjárlagavaldsins hvað varðar aðrar beiðnir. Ég nefni til dæmis bara fjárbeiðni til landvörslu eða til þess að halda áfram að vinna að náttúruverndaráætlun. Ég minni á að enn eru þrettán svæði á núgildandi náttúruverndaráætlun ófriðlýst. Það skyldi nú ekki vera að ástæða þess sé sú að stofnunin hafi ekki fengið til þess þann mannafla eða þá fjármuni sem nauðsynlegir eru eða er það kannski bara að það sé enginn vilji hjá stjórnvöldum til þess að heimila Umhverfisstofnun að klára að vinna þær friðlýsingar sem þarf að vinna samkvæmt náttúruverndaráætluninni okkar?

Ég tel að það sé alla vega fullt tilefni til þess að skoða aðstæður Umhverfisstofnunar í þessu tilliti því að það er stöðugt verið að auka álagið á þeirri stofnun. Hún hefur í sjálfu sér aldrei borið almennilega sitt barr eftir þá miklu sameiningu sem varð á málaflokkunum hérna um árið þegar sameinaðar voru undir einn hatt einar fimm stofnanir þannig að ég held að það sé fullt tilefni til að skoða starfsaðstæður Umhverfisstofnunar þegar löggjöf af þessu tagi, jafnumfangsmikil og hún er, lítur hér dagsins ljós.

Hæstv. forseti. Ég fagna því að frumvarpið skuli komið hér fram. Ég treysti því að við getum skoðað þetta það djúpt í umhverfisnefnd — að það liggi ekki svo á að við getum ekki skoðað þetta mál það vel að við athugum það að löggjöfin verði svo metnaðarfull að jafnvel umhverfisverndarsinnar verði glaðir.

[16:12]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Herra forseti. Hér er rætt frumvarp til laga um efni og efnablöndur sem ég held að sé mjög mikilvægt að ræða vel og skoða vel. Það skiptir okkur miklu máli hvernig farið er með hættuleg efni og eins að tryggja að við sem meðhöndlum þessi efni vitum nákvæmlega hvað þau innihalda og hversu hættuleg þau eru. Þess vegna þarf skráningin á þeim að vera mjög ljós.

Markmiðið með frumvarpinu er meðal annars að tryggja meðferð á þeim efnum og að efnin og efnablöndurnar valdi ekki fólki, dýrum eða umhverfinu tjóni og það er náttúrlega eitthvað sem við verðum að standa vörð um. Eins er markmið með þessu frumvarpi frjálst flæði á efnavörum á markaði. Ég velti því fyrir mér og ég held að umhverfisnefnd verði að skoða vel hvort það fari alfarið saman, þetta frjálsa flæði á efnavörum á markaði og það að tryggja meðferð þessara efna. Við vitum að þekkingu þarf til að meðhöndla og flytja viss efni. Þess vegna velti ég þessu aðeins fyrir mér. Því er nefndinni hollt að skoða hvort þetta fari alfarið saman eða hvernig staða þessara mála er í frumvarpinu.

Ég vil ítreka mikilvægi þess að skrá og að þessi skráning sé alþjóðleg og að það sé á hreinu hvert sé innihald þeirra efna og efnablandna sem við meðhöndlum, þ.e. hversu hættuleg eða hættulaus þau eru. Einnig finnst mér mjög mikilvægt það ákvæði að skipta út hættulegri efnum fyrir hættuminni efni. Það er sennilega hérna inni reglugerðarákvæði um það hvernig eigi að standa að því. Ég hef rýnt svolítið í frumvarpið til að reyna að skilja það.

Við vitum líka að til eru ýmsar viðurkenndar alþjóðlegar merkingar um umhverfisvæn efni svo sem blásvanurinn og fleiri. En við vitum líka að oft er mjög dýrt fyrir fyrirtæki að fá þessar merkingar, viðurkenndar merkingar, á sína vöru. Þessar merkingar snúast um það hvernig vinnuferli fyrirtækisins er og hvort fyrirtækið stenst þær kröfur sem til þess eru gerðar. Það er nokkuð sem mætti skoða í þessum efnum líka.

Í lokin langar mig til þess að taka undir orð hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur og segja að ég fagna því að þetta frumvarp komi hér fram og til umræðu vegna þess að það er okkur mjög mikilvægt hvernig þessum málum er háttað hér á landi. Ég hvet umhverfisnefnd til að fara vel yfir frumvarpið.

[16:16]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að þeir tveir hv. þingmenn sem hafa tjáð sig um þetta mál skuli fagna því að það skuli vera komið fram en eins og líka hefur komið fram hefur verið beðið eftir þessu lengi.

Það má segja að hæstv. umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, taki vel á þessum málum. Við sjáum það þegar farið er yfir málið og í því sem kom fram í flutningsræðu minni sem ég flyt fyrir hennar hönd að í því felst mikill metnaður að stefnt skuli að því af hálfu stjórnvalda að Ísland verði fullgildur þátttakandi í nýju efnastofnuninni í Helsinki og aðild Íslands að stofnuninni verði því með sama hætti og aðildarríkja Evrópusambandsins.

Þetta er auðvitað eins og hæstvirts umhverfisráðherra er von og vísa og því hefur mér verið heiður að því að flytja þetta mál hér fyrir hennar hönd og ég vil þakka þingmönnum sem tóku þátt í umræðunni kærlega fyrir þátttökuna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Skipulags- og byggingarlög, 1. umr.

Frv. SÞÁ o.fl., 434. mál (nýting lands til heræfinga). — Þskj. 691.

[16:17]

Flm. (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á skipulags- og byggingarlögum, nr. 73/1997, með síðari breytingum. Meðflutningsmenn eru hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, Álfheiður Ingadóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Kolbrún Halldórsdóttir, Ögmundur Jónasson og Atli Gíslason.

Um er að ræða mikilvæga viðbót við núgildandi lög sem er ætlað að styrkja stöðu sveitarfélaganna og gera þeim kleift að taka afstöðu til þess stórmáls sem heræfingar eru. Áður en lengra er haldið er rétt að taka fram að flutningsmenn telja að heræfingar hafi engu jákvæðu hlutverki að gegna fyrir íslenskt samfélag og æskilegast væri að stjórnvöld úthýstu þeim með öllu. Þar til því markmiði hefur verið náð teljum við hins vegar mikilvægt að gera sveitarfélögum og skipulagsyfirvöldum kleift að sporna við helstu hættum sem stafað geta af slíkum æfingum.

Fyrsta grein frumvarpsins gerir ráð fyrir að við 2. mgr. 3. gr. laganna bætist nýr málsliður svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Sveitarstjórn skal taka ákvörðun um hvort heræfingar verði samþykktar á viðkomandi stað.“

Tilgangur þessarar greinar er að tryggja að kjörnir fulltrúar almennings í sveitarstjórnum taki með beinum hætti afstöðu til þess hvort heræfingar skuli heimilaðar í landi sveitarfélagsins. Slíkt ákvörðunarvald er ekki hægt að framselja t.d. til skipulags- og byggingarnefnda sem oft eru sameiginlegar fyrir fleiri en eitt sveitarfélag. Í 2. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að á eftir 2. mgr. 27. gr. laganna komi ný málsgrein svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Notkun lands til heræfinga, þar með talið til lágflugsæfinga, utan varnar- og öryggissvæða er háð framkvæmdaleyfi hlutaðeigandi sveitarstjórnar að fenginni umsögn viðkomandi svæðisskipulagsnefndar. Framkvæmdaleyfi vegna slíkra æfinga skal gefið út til tiltekins tíma þar sem gerð er grein fyrir afmörkun svæðis, upplýsingaskyldu til almennings og hagsmunaaðila á svæðinu, grunnvatnsvernd, æfingatíma og frágangi svæðis.“

Markmiðið með þessari breytingu er margþætt. Í fyrsta lagi er stoppað upp í gat á núverandi löggjöf þar sem heræfingar eru ekki sérstaklega tilteknar. Þetta er augljós galli ef haft er í huga eðli þeirrar starfsemi sem hér um ræðir. Heræfingar geta haft verulega truflun í för með sér fyrir almenna borgara svo sem með hávaðamengun í tengslum við lágflugsæfingar eða takmörkun á ferðafrelsi fólks, t.d. í tengslum við lokun svæða meðan á æfingum stendur.

Heræfingar hafa sömuleiðis oft í för með sér talsverða mengunarhættu enda kalla þær iðulega á umferð stórvirkra véla og farartækja sem valdið geta röskun á umhverfi og leitt til mengunarslysa svo sem vegna olíu. Í þessu samhengi vil ég vísa í álitsgerð framkvæmdastjórnar um vatnsverndarsvæði höfuðborgarsvæðisins sem lagðist á fundi sínum þann 8. nóvember árið 2000 gegn erindi um að heimilaðar yrðu heræfingar innan verndarsvæðis í Bláfjöllum. Í álitsgerðinni segir, með leyfi forseta:

„Framkvæmdarstjórnin lítur svo á að um sé að ræða sambærilega starfsemi og hvern annan atvinnurekstur, samanber 30. gr. í heilbrigðissamþykkt, nr. 636/1997, um vatnsverndarsvæði vatnsbóla innan lögsagnarumdæma Mosfellsbæjar, Reykjavíkur, Seltjarnarneskaupstaðar, Kópavogs, Garðabæjar, Bessastaðahrepps og Hafnarfjarðar. Leyfi til slíkrar starfsemi er m.a. háð því að tryggt verði að grunnvatn geti ekki mengast. Framkvæmdastjórnin telur að heræfingar hljóti í öllum kringumstæðum að setja vatnsvernd á svæðinu í óvissu.“

Þetta eru afdráttarlaus orð frá þeim aðilum sem fara með

vatnsverndarmál höfuðborgarsvæðisins: Að heræfingar hljóti undir öllum kringumstæðum að setja vatnsvernd í óvissu.

Þó ekki væri nema fyrir þessa staðreynd er ljóst að full ástæða er til að fjalla sérstaklega um heræfingar í skipulags- og byggingarlögum. Í öðru lagi hefur greinin þann tilgang að tryggja sveitarstjórnum rétt á að segja til um heræfingar í landi sínu. Reynslan sýnir að sveitarstjórnir telja ýmist fram hjá sér gengið við ákvarðanir um framkvæmd heræfinga eða að þær telji, að sumu leyti réttilega, að slíkar ákvarðanir liggi utan síns valdsviðs.

Sem dæmi um hið fyrrnefnda má nefna að sveitarstjórn Hvalfjarðarstrandarhrepps hefur gert harðorðar athugasemdir við að haldnar hafi verið heræfingar í gömlu herstöðinni í Hvalfirði í lítt eða engu samráði við stjórnendur hreppsins og raunar í óþökk þeirra. Ég þykist vita að íbúar á Hvalfjarðarströnd mundu fagna því að geta sjálfir fengið að taka ákvörðun um slíka starfsemi í sinni heimasveit. Ég bind því sérstaklega vonir við að þingmenn Norðvesturkjördæmis muni veita þessu máli stuðning.

Dæmi um hitt, að sveitarstjórnir hafi ekki talið sér heimilt að setja sig upp á móti jafnvel hinum fáránlegustu heræfingum eru þó nokkur. Áður hefur verið getið um þá makalausu hugmynd að halda heræfingar inni á vatnsverndarsvæði höfuðborgarsvæðisins árið 2000. Álíka fráleitar voru áætlanir um að halda hluta heræfinga, m.a. með þyrlulendingum í sjálfum Hljómskálagarðinum í miðborg Reykjavíkur sumarið 1999. Framkvæmd þessarar geggjuðu hugmyndar tókst að afstýra með beinum aðgerðum friðelskandi íbúa sem tóku sér stöðu í garðinum og komu þannig í veg fyrir allt saman. Borgarstjórn Reykjavíkur treysti sér hins vegar ekki til að standa vörð um þessa perlu Reykvíkinga gagnvart beiðni um heræfingar. Borgarstjóri í Reykjavík var á þessum tíma hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, og raunar sitja nú á þingi allmargir einstaklingar sem þá áttu sæti í borgarstjórn. Ég vænti þess að sá hópur geti staðfest það hér í umræðum hversu mikilvægt það er fyrir sveitarstjórnir að fá ákvæði inn í skipulagslög sem taka af öll tvímæli um að þeim sé heimilt að banna heræfingar eða takmarka umsvif þeirra verulega.

Í þriðja lagi er greininni ætlað að uppfylla betur þau metnaðarfullu markmið sem fram koma í 1. gr. skipulags- og byggingarlaga þar sem fram kemur að þeim sé ætlað að tryggja að þróun byggðar og landnotkunar sé í samræmi við skipulagsáætlanir sem hafa efnahagslegar, félagslegar og menningarlegar þarfir landsmanna, heilbrigði þeirra og öryggi að leiðarljósi.

Ljóst er að heræfingar kunna að ganga gegn þeim samfélagslegu og menningarlegu markmiðum sem einstök sveitarfélög hafa sett sér. Dæmi um þetta er Friðarstofnun Reykjavíkur sem Vilhjálmur Þ. Vilhjálmsson þáverandi borgarstjóri beitti sér fyrir að komið væri á fót síðla árs 2006. Af því tilefni sagði borgarstjóri, með leyfi forseta:

„Ísland er herlaust land og engin hefð er hér fyrir hernaðaruppbyggingu né herrekstri. Því er Reykjavík einstakur vettvangur til viðræðna um friðsamlega úrlausn margvíslegra alþjóðlegra deilumála.“

Þetta er lofsverð framtíðarsýn og óskandi að henni verði hrint í framkvæmd hið fyrsta. Borgarstjórn Reykjavíkur hefur raunar sýnt viðleitni sína með því að tendra friðarsúlu í Viðey sem listakonan Yoko Ono og fyrrnefndur Vilhjálmur Þ. Vilhjálmsson tóku einmitt í notkun á síðasta ári. Það er reyndar umhugsunarefni að súlunni skuli hafa verið fundinn staður steinsnar frá Sundahöfn þar sem sum stærstu og rammgerðustu herskip NATO-þjóða leggja að bakka á hverju sumri m.a. í tengslum við heræfingar. Ljóst er slíkar herskipakomur sem og hvers kyns heræfingar samrýmast ekki stefnu borgaryfirvalda um Reykjavík sem miðstöð friðar. Borgarstjórn Reykjavíkur hlýtur því að fagna samþykkt þessa frumvarps.

Virðulegi forseti. Mál þetta sem hér er flutt er í senn umhverfismál og lýðræðismál. Það tekur á einum mesta skaðvaldi umhverfisins því vitað er að fátt er eins mengandi og hermennska og hernaðarleg starfsemi. Sem dæmi má nefna að metið er að frá Bandaríkjaher falli um 750 þús. tonn af menguðum úrgangi á ári hverju. Það er meiri mengun en frá fimm stærstu efnaverksmiðjum Bandaríkjanna samanlagt.

Maður veltir því óneitanlega fyrir sér þegar maður heyrir rök Archie Clemins, aðmíráls í bandaríska hernum, sem fram komu í áströlskum fjölmiðlum nýverið fyrir kostum þess að stunda heræfingar í Ástralíu hvort hliðstæðar aðstæður á Íslandi laði hreinlega til sín heræfingar, með leyfi forseta:

„Við verðum að hafa staði þar sem við getum kastað sprengjum, staði til að skjóta með alvöruskotfærum, til að fljúga háværum vélum og þar sem við getum raunverulega kannað og æft hvers herinn er megnugur.“

Er þetta sú landnýting sem við sækjumst eftir? Umhverfisverndarþáttur þessa máls er augljós en lýðræðisþátturinn er ekki síður mikilvægur. Það er sjálfsögð krafa í lýðræðissamfélagi að veigamiklar ákvarðanir sem varða öryggi, heilbrigði og velferð íbúanna séu teknar sem næst þeim. Heræfingar er slík starfsemi að ekki verður við annað unað en að kjörnir fulltrúar almennings í sveitarstjórnum hafi sitt um málið að segja. Ég treysti því að þetta sjálfsagða réttlætismál fái góðar undirtektir hér í þinginu. Málefnalega umfjöllun í þingnefnd og verði orðið að lögum fyrir sumarið þegar fyrirséð er að efnt verði til heræfinga hér á landi.

[16:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Steinunni Þóru Árnadóttur fyrir frumkvæði hennar í þessu máli og að hún skuli leggja fram tvö lagafrumvörp um breytingar á lögum þar sem tekið er á því atriði sem varðar heræfingar. Það er lofsvert að þetta mál skuli tekið inn í þingið með þeim hætti sem hér er lagt til, annars vegar í því frumvarpi sem er til umræðu núna og varðar breytingu á skipulags- og byggingarlögum og sömuleiðis í því máli sem er næst á dagskránni og varðar breytingu á lögum um mat á umhverfisáhrifum. Ástæðan fyrir því að ég segi að það sé lofsvert að taka þetta í þessu samhengi er einkum og sér í lagi nákvæmlega það sem flutningsmaður, hv. þingmaður, gat um í framsöguræðu sinni og það er lýðræðisþátturinn. Staðreyndin er sú að einmitt lögin um mat á umhverfisáhrifum annars vegar og skipulags- og byggingarlögin hins

vegar snerta mjög mikið það sem við getum kallað lýðræði, aðkomu almennings að því sem er að gerast í nánasta umhverfi þeirra vegna þess að í þessum lögum er sérstaklega fyrirskrifað hver aðkoma almennings getur verið að tilteknum atriðum eins og í skipulags- og byggingarlögunum þegar við erum að tala um skipulag í nánasta umhverfi fólks. Í skipulags- og byggingarlögunum er sérstaklega tekið fram með hvaða hætti á að auglýsa, með hvaða hætti almenningur hefur möguleika á að koma sjónarmiðum sínum á framfæri og gera athugasemdir og hverjar eru skyldur sveitarfélagsins að svara athugasemdum sem koma fram. Þess vegna er mjög vel við hæfi að mínu mati að lagt skuli til að sú hugsun sem hv. þingmaður hefur gert prýðilega grein fyrir í framsögu sinni komi inn í skipulags- og byggingarlögin.

Eins og kom fram í máli hv. flutningsmanns er það líka sagt strax í 1. gr. skipulags- og byggingarlaga, þar sem fjallað er um markmið þeirra laga að það eigi að vera að tryggja þróun byggðar og landnotkunar og hún skuli vera í samræmi við skipulagsáætlanir og þar er sérstaklega vísað til hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar um efnahagslegar, félagslegar og menningarlegar þarfir landsmanna, heilbrigði þeirra og öryggi. Til þess að ná þessu markmiði laganna er að mínu viti mikilvægt að koma því ákvæði sem hér er lagt til inn í skipulags- og byggingarlög vegna þess að þau lög og raunar engin lög gefa sveitarstjórnum í dag tækifæri til að taka á málum af þessum toga alveg óháð því hvaða afstöðu þau kunna að hafa til heræfinga sem hér er verið að fjalla um.

Ég get t.d. nefnt það sérstaklega af því að flutningsmaður tæpti aðeins á því, hún nefndi Sundahöfn og komu erlendra herskipa hingað í þessu efni, að ég hef fylgst með því í gegnum mörg ár þegar erlend herskip hafa komið til hafnar í Reykjavík og þá hefur gjarnan verið spurt hvaða tök séu á því fyrir hafnaryfirvöld, sveitarfélagið eða hafnaryfirvöld að hafa sjálfstæða skoðun á því hvort þau vilji fá heimsókn af þessum toga til sín. Það svar sem hefur ævinlega verið gefið er einfaldlega það að þetta séu gestir íslenskra stjórnvalda og á móti þeim verði að taka. Ráð sveitarfélagsins Reykjavíkur og hafnaryfirvalda í Reykjavík hefur þá verið það í samskiptum sínum við utanríkisráðuneytið um þessar herskipakomur að benda einfaldlega á það að borgarstjórn Reykjavíkur hafi gert samþykkt um að borgin sé kjarnorkuvopnalaust svæði og því er komið á framfæri við utanríkisráðuneytið sem tekur við þeim skilaboðum og kemur til stjórnvalda þeirra ríkja sem herskipin koma frá en það fást hins vegar aldrei nein svör um það hvort slík vopn sé að finna í viðkomandi skipum.

Með því að setja ákvæði í skipulags- og byggingarlögin með þeim hætti sem hér er lagt til fá sveitarfélögin tæki til þess í raun og veru að tryggja það að stefna þeirra nái fram að ganga hvað þetta snertir. Ég hygg að langflest sveitarfélög í landinu hafi lýst því yfir að þau séu kjarnorkuvopnalaust svæði eða laus við eiturefni og kjarnorkuvopn o.s.frv. — ég hygg að þau séu bara örfá, kannski teljandi á fingrum annarrar handar sem ekki hafa gert það — en engu að síður hafa þessi sveitarfélög engin tækifæri til að koma þessum vilja sínum á framfæri ef stjórnvöld ákveða eitthvað annað og þá er ég að tala um stjórnvöld á landsvísu.

Eins og kom fram hjá flutningsmanni erum við sem stöndum að þessari tillögu að sjálfsögðu þeirrar skoðunar að heræfingar út af fyrir sig séu til mikillar óþurftar og það eigi í raun ekkert að taka við þeim hér á landi. Þetta er engu að síður gert og þá er vilji sveitarfélaganna ekki hafður til hliðsjónar þegar stjórnvöld taka svona ákvarðanir. Réttur almennra borgara til að koma á framfæri sjónarmiðum sínum, mótmælum o.s.frv., er hvergi tryggður og þess vegna er mikilvægt að leggja þetta til með þeim hætti sem hér er verið að gera. Í greinargerð með þessu frumvarpi er m.a. tekið dæmi um sveitarstjórn Hvalfjarðarstrandarhrepps sem hafi gert athugasemdir við heræfingar í gömlu herstöðinni í Hvalfirði þar sem ekkert samráð var haft við stjórnendur sveitarfélagsins um það hvort þær ættu að fara fram, hvernig og undir hvaða skilmálum o.s.frv. Þess vegna má segja að það sé afskaplega ólýðræðislegt hvernig að þessum málum er staðið eins og staðan er í dag.

Þess vegna er lagt til að í skipulags- og byggingarlögin verði bætt við ákvæði sem tekur á þessu sérstaklega og segir einfaldlega að sveitarstjórn skuli taka ákvörðun um hvort heræfingar séu samþykktar á tilteknum stað eða ekki. Það er hægt að gera t.d. í skipulagsáætlun, það er hægt að gera t.d. í aðalskipulagi sveitarfélags. Sveitarfélagið gæti þar með sagt í aðalskipulagi sínu, ef það fengi heimild í þessum lögum, í samræmi við þá stefnu sem viðkomandi sveitarfélag hefur tekið varðandi kjarnorkuvopnalaust svæði, að heræfingar séu ekki leyfðar í lögsagnarumdæmi sveitarfélagsins og þá gildir það og stjórnvöld verða þá að leita annað en til þess sveitarfélags sem þannig tæki á málum.

Um leið gæti sveitarfélag að sjálfsögðu tekið þá ákvörðun að vilja setja það inn í deiliskipulag og notað það sem tæki og einhver sveitarfélög kynnu að vilja heimila heræfingar á einhverju tilteknum stöðum og settu það þá inn í deiliskipulag en þá væri það strax komið inn í skipulagsferli og inn í það ferli sem viðhaft er þegar skipulag er unnið, þar sem slíkir skilmálar væru auglýstir, þar sem íbúar sveitarfélagsins hefðu tök á því að koma og þess vegna gera athugasemdir, mótmæla og þess vegna kæra slíka ákvörðun til annarra stjórnvalda. Hér er hreyft mjög þýðingarmiklu máli sem varðar rétt almennings til að koma að ákvörðunum eins og hér eru á ferðinni.

Hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir vakti máls á því að heræfingar gætu gengið gegn þeim samfélagslegu og menningarlegu markmiðum sem einstök sveitarfélög hafa sett sér. Þetta á t.d. við eins og hér er í greinargerð rakið hvað varðar Friðarstofnun Reykjavíkur. Það var í tengslum við Höfðafundinn árið 2006 þegar þess var minnst að 20 ár voru liðin frá leiðtogafundi Ronalds Reagans Bandaríkjaforseta og Mikhails Gorbatsjovs, leiðtoga Sovétríkjanna, og Mikhail Gorbatsjov kom sem gestur á þann fund, að hreyft var þeirri hugmynd að koma á stofn Friðarstofnun Reykjavíkur og var þá tengd því starfi sem Gorbatsjov, friðarverðlaunahafi Nóbels, hefur verið að vinna á alþjóðavettvangi undanfarin ár. Það er rétt sem þá var sagt, þáverandi borgarstjóri, kannski einhvern tíma síðar verðandi borgarstjóri á nýjan leik, Vilhjálmur Þ. Vilhjálmsson, lýsti því þá yfir að Ísland væri herlaust land og þar væri engin hefð fyrir hernaðaruppbyggingu eða herrekstri og Reykjavík væri þess vegna góður vettvangur einmitt til viðræðna um friðsam-

lega úrlausn alþjóðlegra deilumála. Einmitt í þessu samhengi hlýtur maður að spyrja sig: Já, það er gott að Reykjavík eða hvaða annað sveitarfélag sem í hlut á hefur slíka stefnumörkun en hvaða tæki hefur viðkomandi sveitarfélag til að koma þessum markmiðum sínum til skila og í framkvæmd? Þessi tæki hefur sannarlega skort.

Ég vil þess vegna, herra forseti, ítreka að ég tel að það sé mjög vel til fundið að koma þessari hugsun um heræfingarnar og hvaða ferli þær þurfa að hafa — það er ekkert óeðlilegt við það að menn þurfi að fara í gegnum eitthvert lýðræðislegt ferli með heræfingar eins og hvaða aðrar athafnir sem viðhafðar eru í sveitarfélögum og gætu verið skipulagsskyldar eða eðlilegt væri að meta áhrif þeirra á umhverfið — inn með þessum hætti í skipulags- og byggingarlögin og tryggja eins og ég sagði lýðræðislega aðkomu íbúanna að ákvörðunum um atriði sem sannarlega varða mjög miklu fyrir íbúana, geta haft umtalsvert ónæði í för með sér fyrir mjög marga og jafnvel skaða eins og dæmi eru um, því miður.

Ég fagna þess vegna því frumvarpi sem hér er lagt fram og vænti þess og vonast til að það fái málefnalega umfjöllun í þingnefnd, sem væntanlega verður umhverfisnefnd, og það verði sent til umsagnar að sjálfsögðu og vonandi fær það góðar viðtökur líka hjá þeim sem fá málið til umsagnar. Ég ber að sjálfsögðu þá von í brjósti að umhverfisnefnd treysti sér til að afgreiða málið frá sér og til 2. umr. og það geti orðið stuðningur við það. Síðan er þess að geta að skipulagslögin eru til heildarendurskoðunar og umfjöllunar á vettvangi umhverfisnefndar þannig að vel kann að vera að þetta frumvarp fari inn í þá umræðu og þá yfirferð hjá nefndinni og það verður bara kostur að geta látið þessa breytingartillögu fylgja frumvarpinu að öðru leyti þegar það kemur úr nefnd til frekari umfjöllunar.

[16:43]

Flm. (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vona að þær undirtektir sem ég þó fékk við máli mínu í þingsal í dag séu undanfari jákvæðra undirtekta í áframhaldandi þinglegri meðferð frumvarpsins. Það veldur mér hins vegar vonbrigðum að hæstv. umhverfisráðherra sé ekki stödd hér og taki ekki þátt í umræðunni eða nokkur staðgengill hennar og það hlýtur að vera umhugsunarefni fyrir sveitarstjórnir landsins hve þingmenn svo og ráðherrar sýna því í rauninni lítinn áhuga.

[16:44]

Mörður Árnason (Sf):

Herra forseti. Það frumvarp sem hér er til umræðu er allra góðra gjalda vert. Ég hafði ekki undirbúið þátttöku mína í þessari umræðu og gat þess vegna ekki borið frumvarpið saman við þau lög sem það er flutt til að breyta en mér sýndist ef það er tekið í fullri alvöru, sem það verðskuldar, að þá kynni að vera að menn þyrftu að ræða það í botn. Þeir gera það kannski í umhverfisnefnd, væntanlega og vonandi, núna eða síðar ef það verður endurflutt eða kemur inn í breytingar á lögunum sem einnig gæti verið og sem betur fer verða þingmannamál stundum þannig. Þess er skemmst að minnast að hér var dreift í dag frumvarpi til lyfjalaga. Ég veit ekki mikið um það frumvarp en ég tók eftir því að tillaga frá þingmanni sem flutt var fyrst fyrir tveimur árum, frá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur, um að hægt verði að selja nikótínlyf annars staðar en í apótekum, sem er kannski efnislega ekki mjög skylt þessu máli en þó er verið að verjast miklum skaðvaldi og það er kannski skylt, er loksins komin inn í stjórnarfrumvarp. Þetta er góð tillaga og ég vona að það hafi a.m.k. ekki dregið úr að þingmaðurinn er nú komin í stjórnarliðið sem hjálpar reyndar á einhvern undarlegan hátt hugmyndum þingmanna og tillögum. Ég get ekki annað en mælt með því að þetta frumvarp verði skoðað vel og tek undir það að efni málsins er þannig að við eigum auðvitað að hafa varann á og setja í lög reglur sem geta gert mönnum kleift að hafa þetta með þeim hætti, ef það þarf að hafa á annað borð, að það valdi ekki skaða.

Ég verð þó aðeins að segja í tilefni af síðustu orðum þingmannsins að ég held að þar hafi kannski verið ofmælt að veitast að hæstv. umhverfisráðherra fyrir að vera ekki stödd hér. Það er hægt að koma málum þannig fyrir að frumvörp af þessu tagi séu flutt, með hinum nýju þingskapareglum, á dögum þar sem ráðherrarnir eru viðstaddir og það er þingmönnum í sjálfsvald sett, þannig að þingmaðurinn hefði getað komið því þannig fyrir ef hún hefði kosið svo. Ég veit að hún er eins og ég til skamms tíma hér, ég veit ekki hvernig stendur á fyrir henni með þeim hætti en það er a.m.k. ekki hægt að saka ráðherrann um að vera ekki stödd hér þegar þingmálið er tekið fyrir á umræðudegi eins og í dag. Þetta vildi ég segja vegna þess að ég tel að ráðherrann hafi, af ráðherrum að vera, óvenjumikinn skilning á einmitt efni þessa máls og því sé enn síðri ástæða til að hnjóða í hana fyrir þessar sakir.

[16:48]

Flm. (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Merði Árnasyni kærlega fyrir að blanda sér aðeins í umræðuna. Ég vona sannarlega að það sé rétt sem hann segir, um að umhverfisráðherra hafi áhuga á þessu máli. Ég vona að hún muni sinna því.

En sama hversu góðar ástæður hún hefur, þær kunna eflaust að vera mjög góðar, sem hún hefur fyrir því að vera ekki hérna í dag þá veldur það mér engu að síður svolitlum vonbrigðum að enginn skuli vera hér sem staðgengill hennar til að taka við málinu. Að sjálfsögðu vona ég að það fái þeim mun betri meðferð í framhaldinu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Mat á umhverfisáhrifum, 1. umr.

Frv. SÞÁ o.fl., 435. mál (staðarval heræfinga). — Þskj. 692.

[16:49]

Flm. (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000, með síðari breytingum. Meðflutningsmenn mínir eru hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, Álfheiður Ingadóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Ögmundur Jónasson, Kolbrún

Halldórsdóttir og Atli Gíslason.

Líkt og í frumvarpi því sem ég mælti fyrir áðan er markmið þessa frumvarps að standa vörð um náttúruna gagnvart þeirri ógn sem heræfingar eru og jafnframt að gera almenningi og hagsmunaaðilum kleift að fylgjast með umfangi slíkrar starfsemi og koma athugasemdum á framfæri í samræmi við markmið og anda laganna um mat á umhverfisáhrifum.

Því er lagt til að klausu um heræfingar verði bætt við 12. lið 2. viðauka laganna en sá viðauki hefur að geyma upptalningu á þeim fjölmörgu framkvæmdum sem kunna að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif og meta þarf í hverju tilviki með tilliti til eðlis, umfangs og staðsetningar hvort háðar skulu mati á umhverfisáhrifum samkvæmt þessum lögum.

Við 12. lið 2. viðauka bætist sem sagt nýr stafliður svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Heræfingar, þar með talið lágflugsæfingar, utan varnar- og öryggissvæða.“

Líkt og fram kom í framsöguræðu minni hér á undan viljum við flutningsmenn árétta þá skoðun okkar að heræfingar hafi engu jákvæðu hlutverki að gegna fyrir íslenskt samfélag og æskilegast væri að stjórnvöld úthýstu þeim með öllu. Þar til því markmiði hefur verið náð teljum við hins vegar mikilvægt að hin mikilsverðu lög um mat á umhverfisáhrifum verði virkjuð í því skyni að draga eins mikið úr umhverfisskaða heræfinga og mögulegt er.

Í 1. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum er gerð grein fyrir markmiðum laganna. Þar kemur fram að þeim er ætlað að draga eins og kostur er úr neikvæðum áhrifum framkvæmda, stuðla að samvinnu þeirra sem hagsmuna hafa að gæta eða láta sig málið varða og tryggja sem besta upplýsingamiðlun til almennings vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Allir ættu að geta samþykkt ágæti þessara markmiða.

Nú er það kunn staðreynd að starfsemi af hernaðarlegum toga, þar með taldar heræfingar, getur haft í för með sér mikil og neikvæð umhverfisáhrif. Hernaðarstarfsemi er oftar en ekki afar mengandi, má í því samhengi benda á mengunarsvæði á og við gömlu herstöðina á Miðnesheiði og gömul skotæfingasvæði bandaríska hersins á Reykjanesskaga. Einnig mætti rifja upp mengun af bandarískum ratsjárstöðvum, t.d. á Heiðarfjalli. Öll sú saga og sú þrautaganga sem landeigendur þar eystra hafa mátt þola til að reyna að fá íslensk og bandarísk yfirvöld til að viðurkenna ábyrgð sína er góð áminning um hve mikilvægt er að byrgja brunninn áður en barnið er dottið ofan í hann. Jafnvel þeir sem hvað dyggilegast studdu veru bandaríska hersins hér á landi hljóta að viðurkenna að ferill hans í umhverfismálum hefur ekki verið glæsilegur.

Í tillögunni er sérstaklega tiltekið að lágflugsæfingar skuli falla undir þessa skilgreiningu laganna. Það er ekki gert að ástæðulausu. Það er alkunna að lágflugsæfingar herþotna hafa gríðarlega hávaðamengun í för með sér. Þær geta valdið verulegu ónæði, komið styggð að dýrum og valdið óbætanlegu tjóni á lífríki. Mönnum er í fersku minni þegar tvær herþotur í lágflugi fældu allan fugl úr Látrabjargi á varptíma vorið 2002. Það er sömuleiðis þekkt úr ýmsum greinum landbúnaðar hversu skaðlegt lágflug getur verið, t.d. í loðdýrarækt þar sem læður geta tryllst og drepið afkvæmi sín.

Einnig hafa aðilar í ferðaþjónustu harðlega gagnrýnt lágflugsæfingar sem skapað hafa stórhættu í hestaferðum með ferðamenn. Má nefna gagnrýni Einars Bollasonar, framkvæmdastjóra Íshesta, í tengslum við heræfingar nokkurra NATO-þjóða hér á landi sumarið 2007. Í viðtölum við fjölmiðla af því tilefni nefndi Einar dæmi um atvik þar sem litlu mátti muna að alvarleg slys yrðu á hestafólki vegna þess að hestar fældust vegna lágflugsæfinga. Sem betur fer hafa slík slys ekki orðið hér á landi svo vitað sé en mörg dæmi eru um slíkt í öðrum löndum. Sem dæmi má nefna að allnokkur atvik hafa komið upp í Japan þar sem lágflug bandarískra herþotna hefur valdið tjóni eins og rakið var í grein í *The Japan Observer* frá febrúar árið 2001. Þar sagði m.a. frá hestakonu sem hálsbrotnaði þegar hún féll af baki eftir lágflug herþotu.

Virðulegi forseti. Í ljósi þeirra dæma sem hér hafa verið rakin má sjá að umhverfisáhrif heræfinga geta verið gríðarmikil sem eitt og sér ætti að teljast fullnægjandi rök fyrir að fella þær undir lög um mat á umhverfisáhrifum. Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu gera flutningsmenn sér þó grein fyrir því að það er ekki augljóst undir hvaða lið viðaukans heræfingar eigi best heima. Vissulega mætti færa rök fyrir því að heræfingar ættu allt eins heima í 11. lið þar sem m.a. er fjallað um prófunaraðstöðu fyrir vélar og hreyfla og geymslu brotajárns. Niðurstaða flutningsmanna er þó sú að 12. liðurinn, ferðalög og tómstundir, sé betur lýsandi fyrir stríðsleiki fullorðins fólks.

Að síðustu vil ég árétta að með því að fella heræfingar undir lög um mat á umhverfisáhrifum er tryggt að hagsmunaaðilar á borð við sveitarfélög, landeigendur, ferðaþjónustufyrirtæki og útivistarfólk geti komið að athugasemdum varðandi framkvæmd um staðarval heræfinga og vonandi minnkað líkurnar á skaða vegna þeirra.

Ég vona að málið fái góðar undirtektir hér á Alþingi og verði að lögum strax á þessu vorþingi.

[16:56]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég hef mál mitt á því að ræða um dagskrá því að vakin var athygli á því hér áðan að hæstv. umhverfisráðherra er ekki viðstaddur þessa umræðu, hún mun vera í Brussel. Engu að síður eru hér fimm mál á dagskrá sem heyra beint til ráðherrans.

Með hinum nýju þingskapalögum var sett upp nýtt vinnuplan hér í þessum ágæta sal og það átti að vera þannig að þeir sem flytja mál sín hér gætu átt orðastað beint við ráðherra. Þess vegna væri málum þannig fyrirkomið á dagskrá að þar væri safnað saman, eins og hér hefur verið gert, málum sem til ákveðins málaflokks heyra og hér eru á dagskrá í dag frá lið fimm til níu mál sem undir sama málaflokk heyra. Fimmta dagskrármálið, frumvarp um efni og efnablöndur er stjórnarfrumvarp og meðan það var hér til umfjöllunar var einn hæstv. ráðherra í salnum, hæstv. samgönguráðherra, sem flutti framsögu hæstv. umhverfisráðherra fyrir því máli. Þegar kemur hins vegar að frumvörpum til breytinga á skipulags- og byggingarlögum og mati á umhverfisáhrifum, þá er hér enginn til andsvara. Á eftir

þeim dagskrárlið eru tveir aðrir dagskrárliðir sem heyra beint undir umhverfisráðuneyti, þ.e. þingsályktunartillögur um óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, og um heildararðsemi stóriðju- og stórvirkjanaframkvæmda fyrir þjóðarbúið, sem gæti nú svo sem fallið undir fleiri ráðherra en umhverfisráðherra.

Mér þykir mjög miður, herra forseti, að þessu skuli svo farið að við fáum ekki tækifæri til að eiga orðastað við ráðherra eins og til var ætlast með þessum þingsköpum. Nú læt ég máli mínu um þennan þátt lokið nema að ég vil mótmæla því að athugasemdir sem gerðar eru við fjarveru ráðherra af hvaða orsökum sem þær kunna að skapast séu taldar ómaklegar og baknag.

Á dagskrá er mjög brýn tillaga, brýnt hagsmunamál allra Íslendinga. Hér er á dagskrá frumvarp til laga um breytingu á lögum um mat á umhverfisáhrifum sem gerir ráð fyrir því að heræfingar falli undir mat á umhverfisáhrifum og heræfingar, þar með talið lágflugsæfingar, utan varnar- og öryggissvæða.

Í frumvarpinu sem rætt var á undan þessu, sem var til breytinga á skipulags- og byggingarlögum, er tekið á því að tryggja sveitarstjórnum sem slíkum beina aðkomu að ákvörðun um staðsetningu heræfinga, hvar þær skuli fara fram. Með frumvarpi um breytingu á lögum um mat á umhverfisáhrifum er tryggt að aðrir hagsmunaaðilar en sveitarfélögin, svo sem landeigendur, ferðaþjónustufyrirtæki og útivistarfólk, hafi beinan aðgang og geti komið með athugasemdir varðandi framkvæmd og staðarval heræfinga og þannig vonandi minnkað líkurnar á skaða vegna þeirra.

Heræfingar hafa því miður verið algengar hér og fastur liður lengst af annað hvert ár. Heræfingarnar *Norðurvíkingur* hafa verið fastur liður í þjóðlífi Íslendinga hér undanfarin ár, því miður. Jafnoft hefur þeim verið mótmælt, ekki aðeins í þessum sal heldur einnig á götum úti. Því miður hefur engin bein aðkoma verið að því hvar eða hvenær halda á slíkar æfingar, jafnvel ekki hjá þeim sem hafa gríðarlega mikilla hagsmuna að gæta, eins og hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir rakti hér áðan. Hvort heldur það eru heilu sveitarfélögin sem eiga hagsmuna að gæta eða þeir sem eru með atvinnurekstur, t.d. á sviði ferðamennsku eða loðdýraræktar, að ekki sé talað um þann fjölda íbúa sem á hagsmuni sína undir vatnsvernd. Það er auðvitað alveg hárrétt sem hér kemur fram að heræfingar geta haft í för með sér — og hafa auðvitað í för með sér — verulega mikil og neikvæð umhverfisáhrif.

Með þessu frumvarpi er hér sem sagt verið að tryggja að allir þeir sem telja sig hafa hagsmuni af því að gera athugasemdir við staðarval eða tímasetningu heræfinga hafi aðkomu að því í gegnum mat á umhverfisáhrifum. Það þýðir þá væntanlega að heræfingin yrði auglýst opinberlega og menn gætu gert athugasemdir við hana í tiltekinn tíma fram að henni.

Ég vil þakka hv. þm. Steinunni Þóru Árnadóttur fyrir það frumkvæði og þá elju sem hún hefur sýnt með samningu þessara tveggja frumvarpa. Mér og öðrum þingmönnum vinstri grænna er heiður að því að fá að vera meðflutningsmenn á þessum skjölum.

Það eru nefnilega tímamót í þessum efnum á Íslandi vegna þess að með frumvarpi til varnarmálalaga sem hér er til umfjöllunar í þinginu stendur til að festa í lög á Íslandi með 18. til 20. gr. þess frumvarps, að hér skuli haldnar heræfingar á vegum utanríkisráðherra sem þar eru að vísu kallaðar varnaræfingar. Varnaræfingar og öryggissvæði eru skilgreind í þessu frumvarpi. Í 16. lið 5. gr. frumvarps til varnarmálalaga segir um varnaræfingar, með leyfi forseta:

„Æfingar sem haldnar eru hérlendis á vegum íslenskra stjórnvalda til að æfa samræmingu og viðbrögð vegna varna landsins, m.a. með þátttöku Bandaríkjanna og annarra aðildarríkja Atlantshafsbandalagsins, Samstarfs í þágu friðar eða annarra samstarfsríkja Íslands og innlendra viðbragðsaðila.“

Öryggissvæði er síðan skilgreint í 17. lið 5. gr. frumvarpsins sem það landsvæði sem íslensk stjórnvöld leggja til varnarþarfa, þar með talinna varnaræfinga, m.a. á vegum Bandaríkjanna eða annarra ríkja Atlantshafsbandalagsins, og lýst hafa verið öryggissvæði á grundvelli laga þessara.

Það er alveg ljóst í mínum huga að með frumvarpinu sem er hér til umfjöllunar hefur verið brotið í blað. Það er komið að því að Íslendingar sjálfir ætla nú að standa fyrir þessum heræfingum, því miður. Hingað til hafa menn kannski getað leitt þetta hjá sér en nú er Alþingi Íslendinga ætlað að taka ábyrgð á því að standa að þessum stríðsleikjum. Þá er eins gott að við setjum inn í regluverkið sem við höfum í lögum ákvæði sem takmarka skaðsemi af þessum heræfingum annars vegar og hins vegar að tryggja lýðræðislega aðkomu að því, ekki aðeins sveitarstjórna heldur einnig allra þeirra sem hagsmuna eiga að gæta.

Það þarf auðvitað ekki að tíunda það hér og ég vona að menn viti það í þessum sal hver stefna okkur vinstri grænna er í þessum efnum. Við teljum það gjörsamlega óþolandi og óverjandi þegar Ísland er gert að vettvangi fyrir æfingar á stríðsaðgerðum. Við teljum að íslensk stjórnvöld eigi að skipa Íslandi á bekk með vopnlausum ríkjum, ekki síst nú þegar Bandaríkjaher er loksins farinn burtu af landinu. Við teljum að ríkisstjórnin eigi fremur að leggja lóð á vogarskálar þeirra sem vilja vinna að friði og afvopnun á alþjóðavettvangi en að undirbúa stríðsleiki á vegum Nato og Bandaríkjamanna hér á landi með ærnum tilkostnaði, ekki aðeins peningalegum, heldur einnig umhverfislegum.

Nefnt var í umræðunni um fyrri dagskrárlið að sumarið 1999 stóð til að halda heræfingar í miðborg Reykjavíkur, í hjarta miðborgarinnar í Hljómskálagarðinum. Reykvíkingum var þá gjörsamlega ofboðið. Ég vil rifja upp að í þeim efnum þá var það aðeins borgarstjórinn í Reykjavík sem var spurður en borgarstjóri í Reykjavík var á þessum tíma hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir.

Í svari borgarstjórans þáverandi til Samtaka hernaðarandstæðinga af þessum fyrirhuguðu heræfingum í Hljómskálagarðinum kemur fram að af hálfu Reykjavíkurborgar voru ekki gerðar athugasemdir við að þessar æfingar færu fram í landi Reykjavíkurborgar. Það var ekki aðeins í Hljómskálagarðinum sem það var fyrirhugað heldur einnig á Geithálsi, hér rétt utan við þéttbýlið, og eins við bandaríska sendiráðið.

Það sem gekk fram af mönnum í þessum efnum var ekki aðeins að æfa átti hér hernaðaraðgerðir og stríðsaðgerðir í Hljómskálagarðinum heldur áttu þessar aðgerðir að beinast

gegn ímynduðum umhverfisverndarsinnum. Það átti að setja hér á svið stríðsleik við umhverfisverndarsinna. Eins og ég nefndi áðan var það aðeins borgarstjóri sem var spurður að þessu. Það kom hvergi fram þótt eftir því væri leitað að erindi utanríkisráðuneytisins af þessu tilefni hefði verið lagt fyrir borgarráð eða borgarstjórn, sem fundaði nokkrum sinnum milli þess sem erindi barst og þar til því var svarað.

Ég vil taka fram að í svarbréfi borgarstjóra til Samtaka hernaðarandstæðinga af þessu tilefni sagðist borgarstjóri almennt ekki telja neina ástæðu til þess að heræfingar erlendra herja fari fram í borginni. Það vona ég að allir geti sæst á. En sveitarfélögin eru fleiri eins og hér hefur komið fram.

Frumkvæði Samtaka hernaðarandstæðinga að því að hvetja sveitarfélög til þess að lýsa sig kjarnorkuvopnalaus hefur borið mikinn árangur. Það má lesa á heimasíðu Samtaka hernaðarandstæðinga að nú þegar hafa 74 sveitarfélög á Íslandi lýst því yfir að þau séu kjarnorkuvopnalaus svæði. Í aðeins fimm sveitarfélögum hefur slík yfirlýsing ekki enn verið samþykkt og það vekur athygli hvaða sveitarfélög það eru sem enn hafa ekki treyst sér til þessa. Þau eru nágrannar Keflavíkurflugvallar, þ.e. Reykjanesbær, Sandgerðisbær og sveitarfélagið Vogar en einnig Skútustaðahreppur og Grímsnes- og Grafningshreppur. Þetta eru sveitarfélög sem gæta annars vegar Mývatns og hins vegar Þingvallavatns. Mér þykir mjög miður að sjá þau utan þessa ágæta hóps yfir 70 sveitarfélaga sem geta nú, ef frumvörp Steinunnar Þóru Árnadóttur verða að lögum, haft beina aðkomu að því hvernig og hvar slíkar heræfingar fara fram.

Ég vil enn þakka hv. þm. Steinunni Þóru Árnadóttur fyrir frumkvæði hennar í þessum efnum og taka undir orð hennar um að þessi mál fái ítarlega umfjöllun og verði að lögum áður en heræfingarnar fara fram í sumar.

[17:11]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Fyrst aðeins um dagskrána. Það er rétt að hér eru nokkur umhverfismál á dagskrá þingsins þó að hæstv. umhverfisráðherra sinni embættiserindum á öðrum vettvangi og sé með fjarvist.

Ég held þó að það hafi verið ágætt fyrir framgang þingstarfanna að eigi að síður hafi settur umhverfisráðherra mælt fyrir stjórnarfrumvarpi fyrir hennar hönd en það er fyrst og fremst innleiðing á Evrópusambandsmáli varðandi efnaiðnaðinn. Ég tel að það greiði fyrir störfum þingsins að mælt sé fyrir því núna. Farið er að síga á síðari hluta þingsins og það er gott að fá málið til okkar í umhverfisnefndinni sem fyrst. Settur umhverfisráðherra er fyllilega í stakk búinn til þess að mæla fyrir því máli fyrir hönd ráðherrans og út af fyrir sig er það ekkert frumkvæðismál ráðherrans sjálfs eða afrakstur af stefnumörkun hennar. Það er sem sagt Evrópumál sem við þurfum að fjalla um hér í þinginu, hvernig við viljum og þurfum að fara með það.

Síðan eru í kjölfarið sett á dagskrá nokkur umhverfismál og það er auðvitað eitthvað sem ræða má hvort menn eigi að gera þegar ráðherrar eru með fjarvist á viðkomandi þingdegi, hvort þau mál megi ef til vill bíða. Það getur sitt sýnst hverjum í því. Auðvitað á það að vera meginregla að þegar ráðherrar eru ekki bundnir annars staðar séu þeir hér til þess að ræða þau mál sem lúta að málaflokkum þeirra. Aðstæður eins og í dag eiga að heyra til algerra undantekninga. Engu að síður geta flutningsmenn séð kosti í því að fá málið fyrr á dagskrá en ella með því að ekki sé verið að bíða eftir degi þegar ráðherrann er á staðnum.

Ég vildi hins vegar nota þetta tækifæri og biðja hv. þm. Steinunni Þóru Árnadóttur velvirðingar á því að ég sem formaður umhverfisnefndar hafi ekki verið kominn þegar hún talaði fyrir fyrra máli sínu en bæði málin koma náttúrlega til okkar kasta. Það var ætlun mín að taka hér við þeim í dag og þakka hv. þingmanni fyrir málin og þá vinnu sem hún og meðflutningsmenn hennar hafa lagt í þau.

Það er auðvitað engum blöðum um það að fletta að fjölmargir landsmenn hafa haft áhyggjur og efasemdir oft og tíðum um heræfingar og deilur sem hafa sprottið í tengslum við þær, hvort sem þær hafa tengst Hljómskálagarðinum eða hálendinu eða einhvers staðar þar á milli. Vaxandi deilur hafa verið um slíka starfsemi eins og aðra fyrirferðarmikla starfsemi í heiminum víðast hvar. T.d. er víða vaxandi andstaða við lágflug yfir landi eins og getið er í málum hv. þingmanns og sannarlega æ fleiri staðir þar sem slíkar æfingar hafa verið bannaðar á síðari árum bæði í Evrópu og Bandaríkjunum.

Þess vegna eru full efnisleg rök fyrir því að taka þessi málefni til umfjöllunar í þinginu. Sú viðhorfsbreyting hefur almennt orðið þegar hernaðarmál og öryggismál eru annars vegar, að leynd í öryggis- og hermálum, ógagnsæi og ólýðræðislegar reglur séu þar nauðsynleg og mikilvæg eins og var á tímum kalda stríðsins, að ég nú ekki tali um á tímum heimsstyrjaldanna. Þau sjónarmið hafa vikið á nýrri öld fyrir öðrum sem segja þvert á móti að sú starfsemi sem á að tryggja öryggi okkar, hvort sem það er lögreglustarfsemi eða leyniþjónustustarfsemi eða hernaðarstarfsemi, sé eins mikil og mögulegt er, opin, gagnsæ og lýðræðisleg. Það sé einmitt best til þess fallið að tryggja öryggi okkar sem mest og sem best

Það er þess vegna vel við hæfi að þeim lagabálkum sem eru hvað stærstar stoðir í lýðræðisskipulagi okkar, þ.e. lögin um mat á umhverfisáhrifum annars vegar og skipulags- og byggingarlögin hins vegar, skuli vera hreyft í tengslum við þessi mál, án þess að ég ætli að taka neina efnislega afstöðu til málsins hér við 1. umr. um það. Ég held að minnsta kosti að réttum lagabálkum sé hreyft.

Ég vil þó segja að það er tiltölulega stutt síðan Alþingi lét fara fram mjög viðamikla endurskoðun á lögum um umhverfismat. Þau eru því tiltölulega nýendurskoðuð, ég hygg að það séu tvö ár síðan. Kannski er nokkuð viðurhlutamikið að ráðast strax í breytingar á þeim þegar ekki er lengra liðið.

Hitt þekkja þingmenn að við í umhverfisnefnd höfum til umfjöllunar tvo stóra lagabálka, annars vegar til nýrra skipulagslaga og hins vegar til nýrra laga um mannvirki. Ég held að ósköp eðlilegt sé að þegar fyrra mál hv. þm. Steinunnar Þóru Árnadóttur er hér komið fram og hefur verið vísað til hv. umhverfisnefndar að lokinni umræðu, að það komi sérstaklega til skoðunar þegar nefndin er að fara yfir almennt skipulags- og byggingarlögin, þ.e. með hvaða hætti þau taka breytingum. Þá verður e.t.v. athugað hvort hægt er

í þeirri endurskoðun að verða við þeim sjónarmiðum að hluta eða í heild sem fram koma í því máli sem hv. þm. Steinunn Þóra Árnadóttir hefur mælt fyrir í tveimur framsöguræðum.

Ég færi henni aftur þakkir fyrir og biðst sem sagt velvirðingar á því að hafa ekki getað verið við umræðu um fyrra málið og leyfa mér að teygja fundarsköpin með þeim hætti að fjalla um málið hér undir síðari liðnum.

[17:19]

Flm. (Steinunn Þóra Árnadóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir umræðuna sem hefur verið hér um þessi tvö lagafrumvörp mín og eins og ég sagði áðan þá vona ég að þær jákvæðu undirtektir sem ég þó hef fengið í þingsal séu undanfari jákvæðra undirtekta við áframhaldandi vinnslu þessa máls.

Mig langar að taka það fram svona í lokin að þetta er pínulítil breyting sem ég vil fá inn í umhverfismatslögin. Ég er ekki að leggja til að við förum að hreyfa þau öll eða setja á flot heldur bara að bæta einum nýjum staflið við 12. gr. II. viðauka og ég held að þetta verði mjög einfalt og fljótlegt að gera.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá, fyrri umr.

Þáltill. AtlG o.fl., 52. mál. — Þskj. 52.

[17:20]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá. Auk mín standa að frumvarpinu hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs Álfheiður Ingadóttir, Kolbrún Halldórsdóttir og Árni Þór Sigurðsson.

Ályktunin felur það í sér að ríkisstjórnin er látin vinna óháð áhættumat vegna umræddra framkvæmda og til verksins verði skipaður starfshópur óháðra sérfræðinga á sviði jarðvísinda, mannvirkjagerðar, áhættumats og veiðimála, eins og nánar er rakið í þessari tillögu.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að Landsvirkjun undirbýr nú byggingu þriggja virkjana í Þjórsá sem nefndar hafa verið hér að framan. Hér er um afar viðamiklar framkvæmdir að ræða sem háðar eru mati á umhverfisáhrifum og ber framkvæmdaraðili ábyrgð á því.

Áhættumat er nauðsynlegur hluti umhverfismats samkvæmt. 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum. Mikilvægt er að slíkt áhættumat liggi fyrir þegar framkvæmdir, sem eru til þess fallnar að hafa í för með sér umtalsverð áhrif á umhverfið, eru undirbúnar. Til að slíkt áhættumat sé marktækt verður það að vera unnið á óhlutdrægan og faglegan hátt af óháðum sérfræðingum. Má í þessu sambandi vísa í lög um varnir gegn snjóflóðum.

Landsvirkjun hefur lýst því yfir að endanlegs áhættumats sé að vænta vegna ofangreindra framkvæmda. Það hafa verið birtar einhverjar niðurstöður án þess að framvísa bakgögnum eða pappírum en sá böggull fylgir þó skammrifi að áhættumatið er unnið fyrir Landsvirkjun af sömu aðilum sem hafa eftirlit með framkvæmdunum og koma að hönnun mannvirkjanna og hafa hagsmuni af því að framkvæmdirnar nái fram að ganga. Slíkt fyrirkomulag er að mínu mati til þess fallið að draga í efa að áhættumatið sé unnið á faglegan hátt.

Mikil umræða hefur farið fram um öryggi fyrirhugaðra virkjana í neðri hluta Þjórsár og öryggi þeirra hefur verið dregið í efa með réttmætum hætti. Í virkjunum eða framkvæmdunum eru fólgnir fjölmargir áhættuþættir sem vert er að huga að og gaumgæfa mjög vel. Auk þess hefur það gerst að framkvæmdin eða útfærslan á þessum framkvæmdum hefur tekið umtalsverðum breytingum og nýjar upplýsingar liggja fyrir sem ástæða er til að hafa þungar áhyggjur af.

Ég vil fyrst nefna það að þetta svæði hefur mikla jarðvísindalega sérstöðu og aldrei fyrr hafa virkjanir verið byggðar á slíku landsvæði. Gildir það á heimsvísu. Svæðið liggur á flekaskilum og myndar sjálfstætt fleka- og sprungusvæði, svonefndan Hreppafleka. Suðurlandsskjálftar eiga upptök sín á þessu svæði. Þar hefur í áranna rás myndast fjöldi sprungna og jarðlög eru afar óþétt. Páll Einarsson jarðeðlisfræðingur hefur vakið athygli á sérstöðu svæðisins og telur að þar verði erfitt að búa til lón sem haldi vatni og skynsamlegra sé að byggja þar rennslisvirkjanir.

Landsvirkjun hefur gefið afar lítið fyrir kenningar þessa virta fræðimanns og reynir fremur að gera lítið úr honum í stað þess að svara faglega.

Ég vil nefna það sérstaklega í þessu samhengi að á árinu 2000 hljóp Þjórsá eftir nýjum sprungum sem mynduðust við Suðurlandsskjálftana það ár þannig að grunnvatnsstaða í nágrenninu gjörbreyttist og dæmi eru um að tún í nágrenninu hafi eyðilagst eða spillst verulega. Ég nefni það sérstaklega að veruleg áhætta getur stafað af Urriðafosslóni á þessu sérstaka hreppaflekasvæði þar sem Þjórsá stendur um 4,5 metrum hærra en Hvítá á móts við Hestfjall, sunnan Vörðufells. Það hefur verið sýnt fram á það, meðal annars af eigendum Skálmholtshrauns, sem liggur að Urriðafosslóni, að jökulvatn úr Þjórsá hleypur í flóðum yfir Hvítá, á þar greiða leið eftir sprungum og gljúpum jarðlögum þegar Þjórsá er í vexti. Það er sem sé umtalsverð hætta á því að lónið verði hriplekt neðan jarðar, burt séð frá stíflum og stíflugörðum sem reisa á til að mynda þetta lón. Síðan bætist það við að hugsanlegt rof á stíflugörðum við jarðskjálfta — og þá á ég ekki við rof á stíflunni sjálfri heldur á görðunum sem liggja upp með lóninu, sérstaklega að vestanverðu — muni geta leitt til stórflóða í Skeiða- og Gnúpverjahreppi, Flóahreppi og jafnframt niður alla Hvítá að Selfossi og til sjávar. Slík stórflóð gætu haft í för með sér áhættu á manntjóni. Við þessari áhættu hefur Landsvirkjun í raun skellt skollaeyrum. Það vita allir íbúar neðarlega á Skeiðum að grunnvatn hækkar í brunnum og annars staðar þegar Þjórsá er í flóði og það sést best að brunnar fyllast og í keldur og lækjarsytrur kemur jökullitað vatn. Það blasir einnig við út frá þessum sjónarmiðum sem ég hef rakið að

virkjanalónin myndu hækka grunnvatnsstöðu, en nú er grunnvatnið á þessu svæði aðeins 1,5–2 metra frá yfirborði og það kynni að gera fjölda býla óhæf til búskapar, jafnt jarðir sem liggja að fyrirhuguðum lónum og fjær þeim. Þetta á sérstaklega við um Urriðafosslón. Vísindalega er ekkert því til fyrirstöðu að meta mögulegar afleiðingar stíflu- eða stíflugarðarofs og breytingar á grunnvatnsstöðu. Í báðum þessum tilvikum sem ég hef hér nefnt leikur verulegur vafi á því hvaða afleiðingar stíflurnar hafa og þennan vafa á að túlka náttúru svæðisins í hag samkvæmt grundvallarreglum umhverfisréttar og lagareglum sem við erum bundin af, bæði alþjóðasamningum og löggjöf EES.

Í þriðja lagi vil ég nefna að það er veruleg ástæða til að hafa þungar áhyggjur af laxagengd í Þjórsá og hliðarám verði af þessum framkvæmdum. Í ána ganga nú árlega um 6.000 laxar og mér er tjáð að hún sé öflugasta laxveiðiá landsins eða það ganga flestir laxar í þessa á af öllum ám á landinu. Það kann að hafa breyst með öðrum ám á Suðurlandi þar sem hefur verið mikil uppbygging með seiðasleppingum. Þegar búið er að stífla er alveg ljóst að mörg hrygningarsvæði og uppeldisstöðvar seiða eyðileggjast. Þar á ég sérstaklega við austanvert við Árnesið þar sem lónið nær alla leið upp eftir og þar fara þessi klak- og búsetusvæði í kaf. Ég vil líka nefna hitt að ástæða er til að ætla að laxinn nái ekki að ganga upp fyrir Urriðafossvirkjun — það er engin trygging fyrir því — og að laxaseiði geti ekki gengið til sjávar um lónin. Það er verið að breyta þarna straumvatni í kyrrstöðuvatn og Urriðafoss ber nafn með rentu. Þar er mikill urriði og menn halda að laxaseiðin í vötnunum eða í þessum lónum verði honum að bráð. Þeir sérfræðingar sem ég hef talað við telja verulega hættu á því að þessi laxastofn eyðist.

Ég verð líka að vekja athygli á því í þessu sambandi að fyrir neðan stíflurnar og niður að virkjanahúsum fyrir hverja stíflu mun vatnið minnka úr um 300 rúmmetrum niður í 15–20 þannig að það verður gjörbreyting á rennsli Þjórsár á þessum svæðum sem getur haft alvarleg áhrif á laxastofnana. Ég held því fram að þessar framkvæmdir standist ekki meginreglur umhverfisréttar um sjálfbæra þróun, varúð og mengunarbætur sem ríkið er skuldbundið til að hlíta.

Ég verð líka að vekja athygli á einum öðrum áhættupunkti í þessu sambandi. Vísindamenn hafa bent á að árósar jökulánna séu mjög mikilvæg uppeldis- og hrygningarsvæði þorskstofnsins. Á það hefur verið bent í athugasemdum Guðmundar Páls Ólafssonar, náttúrufræðings og rithöfundar, við skipulagsbreytingar í Skeiða- og Gnúpverjahreppi. Hann bendir meðal annars á gagnmerka fræðigrein eða gagnmerkt innlegg eftir Guðrúnu Marteinsdóttur, prófessor við Háskóla Íslands, þar sem í ljós hefur komið að streymi jökulánna og árósar jökulánna skapi uppeldissvæði og þroskasvæði fyrir þorskseiði, sérstaklega stóran þorsk,. Ég vek athygli á því að fyrir utan mynni ósa Þjórsár er Selvogsbanki og aðrar gjöfular veiðislóðir.

Þessi sömu sjónarmið eru ítarlega reifuð af mikilli framsýni, verð ég að segja, í grein eftir Ólaf S. Andrésson hjá Háskóla Íslands — hann var lífefnafræðingur og starfaði á tilraunastöð háskólans í meinafræði — í grein sem hann kallar Hlaupaþorska. Mikil er framsýni þessa vísindamanns, Ólafs S. Andréssonar því að greinin er skrifuð 7. júní 1992. Það er ástæða til að hafa áhyggjur af því og hugleiða hvaða áhrif það hefur þegar hlaup úr þessum jökulám eru tekin úr sambandi. Það er talið að það séu mikil víxláhrif óreglulegs vatnsstreymis úr jökulánum við þessi uppeldissvæði þorskseiða og hrygningarsvæði.

Að mínu mati er afar brýnt að fram fari óháð gagnsæ rannsókn á þessum áhættuþáttum sem ég hef hér reifað og öllum lífríkisþáttum og búsetuþáttum þessara virkjana. Ég tel að núverandi aðstæður við Þjórsá og þær nýju upplýsingar sem komið hafa fram kalli á sjálfstætt áhættumat óháðra sérfræðinga og það verður illa við það unað að framkvæmdaraðilinn, þegar svona miklir hagsmunir eru í húfi, ráði matinu. Ég verð að nefna það í þessu sambandi að Landsvirkjun hefur gert samning við sveitarstjórn Flóahrepps í tengslum við skipulagsbreytingar og umhverfismat þar sem Landsvirkjun leggur til samfélagsleg verkefni, veglagningu, ferðamannaaðstöðu, vatnsveitu, gsm-símkerfisúrbætur, eingreiðslur upp á 40 milljónir á ári til sveitarfélagsins og margt fleira, allt í því skyni að kalla fram skipulagsbreytingar og framkvæmdaleyfi frá Flóahreppi. Ég verð að segja það eins og er með hliðsjón af þessum samningi og fleiru að mér er til efs að sveitarfélögin geti litið hlutdrægnislaust á málin og afgreitt skipulagsbreytingar og starfsleyfisbreytingar eða framkvæmdarleyfi með lýðræðislegum opnum hætti í anda góðrar stjórnsýslu. Ég segi því með vísan til þess sem ég hef hér sagt að Alþingi verður að tryggja að hópur sérfróðra óháðra manna vinni áhættumat vegna áforma um fyrrnefndar virkjanaframkvæmdir enda tel ég að hér séu miklir almannahagsmunir í húfi.

Ég óska eftir því, frú forseti, að málinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og umhverfisnefndar.

[17:34]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu tillaga til þingsályktunar um óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá. Ég tek fram að ég styð ekki þessa tillögu hv. þingmanna og ég ætla ekki í máli mínu að fara ítarlega í tæknileg atriði hvað varðar áhættumat, enda enginn sérfræðingur á því sviði og gef mig ekki út fyrir að vera það.

Ég vil hins vegar ræða þetta aðeins út frá öðru sjónarmiði. Mér finnst tónninn í þessari tillögu fela í sér ákveðið yfirlæti og vanvirðingu í garð þeirra fjölmörgu starfsmanna og sérfræðinga sem vinna nú þegar að gerð áhættumats fyrir þessar þrjár virkjanir. Einu mati er þegar lokið, matinu fyrir Urriðafossvirkjun eða það hefur verið kynnt að einhverju leyti, og það er væntanlegt mat fyrir hinar tvær eftir því sem segir í tilkynningu frá Landsvirkjun. Það var boðað í febrúar þannig að þess mats er líklega að vænta innan tíðar. Með leyfi forseta vil ég grípa niður í tillögu þingmannanna. Þar segir í tillögunni:

„Áskilið verði að enginn sem velst í sérfræðihópinn hafi áður unnið að áhættumati vegna virkjananna, hönnun mannvirkja Landsvirkjunar á svæðinu eða eigi að öðru leyti hagsmuna að gæta vegna framkvæmdanna.“

Í greinargerðinni segir:

„Til að slíkt áhættumat sé marktækt verður það hins vegar að vera unnið á óhlutdrægan og faglegan hátt af óháðum sérfræðingum.“ Hvað eiga þingmennirnir við? Í þriðja lagi segir enn fremur í greinargerð: „Sá böggull fylgir þó skammrifi að áhættumatið er unnið fyrir Landsvirkjun af sömu aðilum sem hafa eftirlit með framkvæmdunum og koma að hönnun mannvirkjanna.“

Ég sagði yfirlæti og vanvirðing áðan. Það er kannski stórt til orða tekið en þarna finnst mér verið að gefa í skyn að starfsmenn Landsvirkjunar eigi einhverra annarlegra hagsmuna að gæta sem komi í veg fyrir að þeir geti unnið faglegt áhættumat. Mér finnst þarna vegið að starfsheiðri þessa ágæta fólks og mér líkar það ekki.

Í annarri tilvitnuninni sem ég vísaði til er gefið í skyn að áhættumat sérfræðinga Landsvirkjunar sé ekki marktækt og það sé ekki unnið á óhlutdrægan og faglegan hátt. Mér finnst þetta mjög alvarleg ásökun og ég spyr hvað menn hafa fyrir sér í því, hvort áhættumat sem unnið hefur verið af þessu fólki hingað til hafi reynst vera illa unnið og hvort einhver dæmi séu um það að þetta fólk hafi ekki staðið sig í starfi vegna þess að þarna finnst mér stórt til orða tekið.

Í þriðju tilvitnuninni sem ég vísaði til áðan er það talið áhættumatinu til mikils vansa að það sé unnið af Landsvirkjun, sömu aðilum og hanna og hafa eftirlit með framkvæmdinni. Mér finnst þetta hreint ótrúlegt vegna þess að ég held að það sé alsiða. Það tíðkast í allri hönnun að sami aðili hanni og geri áhættumat. Ég held að það mætti spyrja hvaða verkfræðing sem er að þetta sé alsiða í þessum bransa. Þú byggir hús og þú þarft að setja á það þak og þú gerir væntanlega áhættumat á sama tíma hvað þakið má þola. Það hlýtur að þurfa að þola vatn og vind og ef þú ætlar að gera áhættumat um hvað það þurfi að þola ef loftnet fellur þá gerir þú væntanlega það áhættumat. Það sama á við þarna. Mér finnst algerlega sjálfsagt og eðlilegt að þeir hönnuðir og eftirlitsaðilar mannvirkjanna sem hafa fylgt verkinu frá upphafi beri ábyrgð á því — ekki gleyma því — þeir bera fulla ábyrgð á því áhættumati sem þarna um ræðir. Hvaða annarra sjónarmiða ættu þeir að gæta? Ég get ekki séð að þeir hafi önnur sjónarmið að leiðarljósi en að tryggja að mannvirkið sem þeir bera ábyrgð á standist allar þær kröfur sem gerðar eru. Ég veit ekki til þess að mönnum geti gengið nokkuð annað til en að vanda sig í verkum sínum og tryggja að þessi mannvirki séu reist á sem allra bestan hátt og geti þolað það sem þeim er ætlað að þola.

Í greinargerðinni segir einnig að öryggi framangreindra virkjana hafi verið dregið í efa. Ég vildi þá gjarnan spyrja: Af hverjum hefur það verið dregið í efa? Ég sé í fréttatilkynningu frá Landsvirkjun frá 12. desember 2007 að áhættumati hafi verið lokið fyrir Urriðafossvirkjun og að það hafi verið kynnt fyrir sveitarstjórnum opinberlega. Ég man ekki eftir miklum umræðum um að það áhættumat hafi verið dregið i efa. Ég gríp niður í fréttatilkynninguna frá Landsvirkjun um áhættumatið fyrir Urriðafossvirkjun. Þar segir, með leyfi forseta:

„Helstu niðurstöðurnar varðandi Urriðafossvirkjun eru þær að mannvirkin standist þær kröfur sem umhverfisráðherra setur í úrskurði í mati á umhverfisáhrifum og að bygging virkjunarinnar leiði ekki til aukinnar hættu á svæðinu. Við áhættumatið var leitað upplýsinga frá fjölmörgum aðilum, vísindamönnum, hönnuðum og öðrum sem gerst til þekkja. Við hönnun á stíflum og flóðvirkjum er gert ráð fyrir að þau standist svokölluð þúsund ára flóð en svo stór flóð koma einungis að meðaltali á þúsund ára fresti. Þá er einnig gert ráð fyrir að stíflur standist 50% stærri flóð án rofs. Að auki miðast hönnunin við að mannvirkin standist stærsta líklega jarðskjálfta á svæðinu og að undir stíflunum geti myndast sprungur án þess að þær rofni.“

Ég dreg ekki í efa sérfræðiþekkingu þeirra sem þarna er vísað til, þeirra sem gerst til þekkja. Ég dreg hins vegar í efa tilgang þessarar þingsályktunartillögu. Í mínum huga snýst hún ekki um þetta áhættumat sem slíkt. Hún snýst um andstöðu hv. þingmanna Vinstri grænna við framkvæmdirnar í neðri Þjórsá og þá afstöðu get ég virt. Það er afstaða sem þeim er frjálst að hafa en mér líkar ekki þegar vegið er að starfsheiðri fólks úti í bæ sem leggur sig fram í störfum sínum og það leyfi ég mér að kalla vanvirðingu.

[17:42]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Mér þykir miður að hlusta á þau stóryrði og brigslyrði sem hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir viðhafði í tilefni þessarar þingsályktunartillögu. Hér er alls ekki verið að vega að starfsheiðri manna með því að gera kröfu til þess að þeir sem vinna áhættumat, séu óháðir og hafi þess vegna hlutlausa sýn á það sem þeir eru að meta. Ég efast ekki um að þeir sem vinna á verkfræðistofum, hjá Landsvirkjun og hvar sem er, og hafa til þess menntun og þekkingu, vandi sig eins og hv. þingmaður sagði, leggi sig alla fram og nýti sérfræðiþekkingu sína í þessum efnum. Því miður verður mat þeirra á eigin verkum þó alltaf ómarktækt. Matið sem slíkt verður ómarktækt vegna þess að þeir eru að dæma eigin verk. Þetta kom mjög vel í ljós við Kárahnjúkavirkjun þegar verið var að breyta stíflunni og vinna áhættumat fram og til baka.

Það er rétt að með þessari þingsályktunartillögu er vísað til andstöðu Vinstri grænna við þessar framkvæmdir í Þjórsá. Andstaðan er m.a. byggð á því að þessar virkjanir séu stórhættulegar lífi og limum í þessum sveitum og hægt er að vitna til Páls Einarssonar jarðeðlisfræðings í þeim efnum. Afstaða okkar byggir á þeim málefnalega grunni. (Forseti hringir.) Þess vegna viljum við óháð áhættumat.

[17:44]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þingmaður segir að ekki sé dregið í efa faglegt mat þessa ágæta fólks sem þarna vinnur vinnuna sína og þar sé ekki verið að vega að starfsheiðri þeirra. Á sama tíma er talað um að þetta sama fólk geti ekki unnið marktækt, óhlutdrægt og faglega að þessu mati vegna þess að það er verið að gera þá kröfu að þetta sama fólk sem vísað er til vinni ekki að þessu áhættumati. Hvað er þá verið að segja? Er þá verið að segja að þetta fólk sé allt góðra gjalda vert en að sama skapi sé ekki hægt að trúa niðurstöðum þeirra vegna þess að það vinni hjá Landsvirkjun? Er þingmaðurinn þá að segja að Landsvirkjun hliðri niðurstöðum þessara sérfræðinga sem þarna er um að ræða? Það er ekki hægt að skilja það öðruvísi vegna þess að í aðra röndina segir þingmaðurinn að þetta sé hið vænsta fólk og geti

unnið vinnuna sína en í hina röndina er ekki hægt að taka mark á því sem það segir og það stefni lífi og limum fólks í hættu. Mér þykir þetta vera mjög alvarlegt og ég óska eftir að þingmaðurinn svari mér hvort það sé það sem liggur fyrir hér. Er Landsvirkjun í huga þingmannsins að kúga starfsfólkið sitt til hlýðni og láta það segja eitthvað sem gengur gegn þeirra faglegu og óhæfu sjónarmiðum? Það þykja mér fréttir.

[17:46]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir má ekki misskilja það að hér er ekki einungis verið að ræða um starfsmenn Landsvirkjunar. Það er verið að tala um hönnuði og þá sem bera ábyrgð á hönnun þessara mannvirkja. Hvar þeir eru starfsmenn má einu gilda, hvort þeir eru hjá verkfræðiskrifstofum eða hjá Landsvirkjun. Málið er að þegar þeir taka síðan að sér að leggja mat á eigin verk, á burðarþolið í þakinu á húsinu sem hv. þingmaður nefndi hér áðan, þá eru þeir ekki hæfir til þess. Þetta er spurning um hæfi. Og það er vegna þess sem niðurstaða sem út úr slíku háðu áhættumati kemur verður ekki marktæk. Menn eru að gjaldfella eigin sérfræðiþekkingu ef þeir taka hvort tveggja að sér, að hanna mannvirki og meta hönnunina sem slíka. Að sjálfsögðu hlýtur hver verkfræðingur að reikna út burðarþol og gera mannvirki, hvert sem það er, eins öruggt og hann hefur þekkingu og getu til en það er hins vegar ekki hans að gera síðan áhættumat heldur annarra.

Það er mjög mikilvægt, rétt eins og við tölum um annað í samfélaginu, þegar við tölum um að menn þurfi að uppfylla hæfisreglur, menn mega ekki vera systur eða bræður eða hvað það nú er og fjalla um mál viðkomandi, að á sama hátt megi menn ekki fjalla sjálfir um eigin hæfi og eigin verk.

[17:48]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var athyglisvert vegna þess að nú er það ekki starfsfólk Landsvirkjunar sem er ómögulegt, það eru hönnuðirnir. Hönnuðir gjaldfella sín eigin verk með því að hanna þau og meta síðan, segir hv. þingmaður. Ég vísa aftur í fréttatilkynningu Landsvirkjunar þar sem segir, með leyfi forseta:

„Við áhættumatið var leitað upplýsinga frá fjölmörgum aðilum, vísindamönnum, hönnuðum og öðrum sem gerst til þekkja.“

Þarna sýnist mér að hönnuðirnir hafi fengið fleiri í lið með sér. Ekki geta þeir allir hafa komið að þessu frá upphafi. Mér finnst því málflutningur þingmannsins ekki vera sérstaklega trúverðugur.

Ég tek það fram að mér finnst mjög ósmekklegt að verið sé að gefa í skyn með þessum hætti á hinu háa Alþingi að fólk standi ekki undir þeim væntingum sem gerðar eru til þess. Ég veit ekki hvað fólki gengur til. Það er andstaða við framkvæmdirnar en það er önnur saga og við erum tilbúin til að taka þá umræðu hvenær sem er, en mér finnst ekki rétt að þetta starfsfólk liggi undir svona ámælum eins og þarna koma fram.

[17:50]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Barn sem ég er í tæknilegum efnum og þar á meðal þeim lagatæknilegu efnum sem ég hef ekki sérstaklega haft fyrir að kynna mér þá finnst mér það skipta máli fyrir þessa umræðu, og vona að hv. síðasti ræðumaður og þingmaður geti upplýst það, hvaða gildi þetta áhættumat hefur sem hér er verið að tala um, áhættumat Landsvirkjunar. Hvað var það sem kallaði fram þetta áhættumat? Og hvaða gildi hefur það? Hefur það eitthvert lögformlegt gildi, er þetta liður í einhverju ferli sem skipað er með lögum eða einhvers konar reglum sem eiga sér lagastoð?

Þó að ég sé barn, eins og áður sagði, í tæknilegum efnum af þessu tagi þá hef ég þó orðið fyrir því að þurfa að fara í gegnum lögin um mat á umhverfisáhrifum vegna setu minnar á þinginu og þar er ákveðið ferli, matsferli, mat, matsskýrslur sem hafa klárt gildi og er skipað með vissum hætti. Það er þannig, og var mjög umdeilt í umræðum okkar um breytingarnar á lögum um mat á umhverfisáhrifum á sínum tíma og er enn, að það er framkvæmdaraðilinn eða framkvæmandinn sem á að gera eða láta gera þessa matsskýrslu. Um það er mjög efast. En, segja menn og ég var hallur undir og er enn hallur undir það sjónarmið, það er þó besta leiðin vegna þess að matsskýrslan fer síðan í sérstakt ferli þar sem sérstakur eftirlitsaðili, faglega hæfur, fer í gegnum þessa skýrslu og segir til um hvort hún er vel gerð, hvort eitthvað vantar á, hvort eitthvað er að. Og það er Skipulagsstofnun í þessu tilviki. Mér finnst skipta máli hér: Er einhver skipulagsstofnun, er einhver prófdómari á það áhættumat sem um er rætt? Ég vona að hv. þingmaður geti svarað þessu.

[17:52]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og ég tók sérstaklega fram í upphafi máls míns er ég enginn sérfræðingur á sviði áhættumats og ef hv. þm. Mörður Árnason er barn þá erum við bara saman í leikskólanum að því leytinu til. Ég geri ráð fyrir að áhættumat eins og hér um ræðir sé eitthvað sem tíðkast við slíkar framkvæmdir og sé alvanalegt. Mér er ekki kunnugt um það hvort þetta sé eitthvað sem er sérstaklega tekið upp hér. Hvort einhver stofnun fer yfir þetta, einhver prófdómari, það þekki ég bara ekki.

Ég rek augun í það í þingsályktunartillögu þingmannanna að þeir leggja til að vinnan við þetta mat verði á ábyrgð framkvæmdaraðilans, Landsvirkjunar, en þeir vilja að þar séu skipaðir einhverjir sem hafa aldrei gert þessa hluti áður, sem mér í sjálfu sér þykir ótrúverðugt. Ég mundi miklu frekar vilja hafa reynslubolta í þessu mati en að fá einhverja nýgræðinga í það.

Ég get því miður ekki svarað spurningu þingmannsins um tæknilegu atriðin eða hvert áhættumatið er en treysti því að flutningsmaður tillögunnar geti gert það í síðari ræðu sinni.

[17:53]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það er almennt talið heppilegra fyrir umræðu af þessu tagi að þeir sem taka þátt í henni hafi kunnáttu í því

efni sem til umræðu er. Það hefur hv. þingmaður ekki og hefði þess vegna kannski átt að undirbúa sig betur áður en hún tók þátt í umræðunni.

Ég býst við að verða leiðréttur með það en ég hygg að það sé þannig að áhættumat það sem hér er um að ræða sé ekki liður í mati á umhverfisáhrifum. Ég man ekki eftir að þar sé beðið um sérstakt áhættumat. Það er hugsanlega liður í einhverju öðru ferli sem stendur á bak við mannvirkjagerð en ég held að ekki sé um það að ræða. Ég hygg að hér sé um að ræða frumkvæði Landsvirkjunar, hugsanlega að beiðni Flóahrepps eða einhvers af sveitarfélögunum eða framlag Landsvirkjunar til umræðu sem hefur orðið allmikil, og ég skal ekki dæma um hér efnislega, um áhættuna af virkjunum á því jarðeldasvæði sem þarna er.

Þegar um það er að ræða þá þarf ekki að efast um það að tæknimenn Landsvirkjunar eða fagmenn sem hafa verið fengnir til verksins séu af ásettu ráði að svindla. Eða út af fyrir sig að Landsvirkjun sé að hagræða niðurstöðum þó að það fyrirtæki sé reyndar frægt fyrir slík vinnubrögð, því miður, í skjóli hins pólitíska valds sem þar hefur ráðið og ræður enn.

En fyrir umræðuna er ákaflega hollt að áhættumat af þessu tagi, plagg af þessu tagi, ferill og vinna af þessu tagi fái dóm, fái mat einhvers konar dómstóls, gagnrýnanda, Hæstaréttar, eftirlitsstofnunar, Skipulagsstofnunar. Að því leyti tek ég undir þá þingsályktunartillögu sem liggur frammi, þó að mig bresti kunnáttu til að taka afstöðu til einstakra atriða í henni, og skora á hv. þm. Ragnheiði Elínu (Forseti hringir.) Árnadóttur að kynna sér málin öllu betur áður en hún kemur hér upp í stólinn næst með athugasemdir af því tagi sem hér voru (Forseti hringir.) fram fluttar og voru ekki málefnalegar athugasemdir.

[17:56]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ef gerð væri sú krafa sem þingmaðurinn gerði til mín hér í ræðustólnum, að allir þingmenn ættu að kynna sér málin áður en þeir færu í ræðustól, þá tel ekki víst að hér væru langir þingfundir daglega og fram á kvöld. (Gripið fram í.) Nei, nákvæmlega.

En til að svara spurningunni þá renndi ég yfir greinargerðina þegar ég var að hlusta á fróðlega athugasemd þingmannsins og þá sé ég reyndar svar við þeirri spurningu og það hefði kannski verið fróðlegt að hv. þingmaður hefði lesið greinargerðina áður en hann fór í andsvar en þar segir, með leyfi forseta:

„Áhættumat er nauðsynlegur hluti umhverfismats skv. 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000.“

Það svarar væntanlega spurningu þingmannsins.

[17:57]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir það mál sem hann flytur hér ásamt meðflutningsmönnum. Við í umhverfisnefnd munum að sjálfsögðu taka það til efnislegrar umfjöllunar og leita eftir umsögnum um það eftir atvikum. Mikilvægt er að það sé tekið upp ef efnislegar ástæður eru til að hafa áhyggjur af öryggi manna í tengslum við stórframkvæmdir eins og jafnvel er látið að liggja. Í mínum huga vakna þó fjölmargar efasemdir við flutning málsins, bæði um framsetningu þess og málflutning annan sem eðlilegt er að skoða í umfjöllun nefndarinnar.

Þar er kannski fyrst til að taka þetta um óhæðið en eins og hv. þm. Mörður Árnason vék að hafa menn iðulega rætt það í tengslum við mat á umhverfisáhrifum. Þá hafa þau sjónarmið stundum verið uppi að ekki sé rétt eða eðlilegt að framkvæmdaraðilinn sjálfur hafi forræði á matinu. En staðreyndin er sú að við höfum falið Skipulagsstofnun að hafa umsjá með því ferli, fara yfir mat á umhverfisáhrifum og gera kröfur um viðbótargögn, viðbótarupplýsingar og óháða athugun ef hún telur tilefni til þess. Það er ekki þannig að þaðan komi ekki eftirlit. Við þekkjum m.a., vegna þess að hér er um virkjunarframkvæmdir að ræða, frægan úrskurð Skipulagsstofnunar um Kárahnjúkavirkjun á sínum tíma þar sem stofnunin ákvað einfaldlega að leggjast gegn framkvæmdinni vegna þess að hún hefði í för með sér of margar neikvæðar afleiðingar til að hún væri réttlætanleg. Ég vil lýsa því meginsjónarmiði að þetta fyrirkomulag hafi að mestu reynst farsælt og að við eigum í öllum aðalatriðum að treysta á lög um mat á umhverfisáhrifum og á þá ágætu stofnun sem við höfum falið að hafa eftirlit með þeirri framkvæmd allri en hlutast ekki til með einstökum ályktunum um einstakar framkvæmdir á lokastigum þeirra.

Þegar hv. þingmenn tala um óhæði í slíkri athugun, á áhættumati, verður að spyrja: Í hverju er vanhæfi Landsvirkjunar þá fólgið? Það er þá væntanlega fólgið í því að hún er eigandinn að virkjunaráformunum og framkvæmdaraðilinn. En hver er þá hugmyndin með þingsályktunartillögunni? Hugmyndin með henni er sú að ríkið láti gera úttekt á verkefninu. En hvert er þetta ríki? Jú, þetta ríki er eigandi Landsvirkjunar, forráðamaður fyrirtækisins og sá aðili sem skipar stjórn þess sem svo aftur ræður forstjóra. Það er að ýmsu leyti sérstök hugmynd um óhæði að fyrirtækið sjálft sé ekki óháður aðili til að láta fara fram rétta og óhlutdræga rannsókn en eigandi þess sé hins vegar algerlega óháður og fullkomlega fær um að láta fara fram málefnalega og hlutlausa rannsókn.

Þetta varpar kannski ljósi á umræðu sem við áttum fyrir nokkrum dögum, ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, um virkjunarframkvæmdir og aðkomu ríkisvaldsins og hins opinbera að þeim. Ég vil sem umhverfisverndarsinni árétta þá skoðun mína að ég tel ekki að ríkið verði óháður umfjöllunaraðili með öllu um virkjunarframkvæmdir fyrr en það hættir sjálft að standa fyrir virkjunarframkvæmdum og umfjöllun ríkisins um virkjunarframkvæmdir verði ekki óháð að fullu fyrr en ríkið lætur einkaaðilum eftir að reisa virkjanir í þágu þeirrar iðnaðarstarfsemi sem eftir á að bætast við í landinu á næstu árum og áratugum. Eins og við kynntumst ágætlega vel í Kárahnjúkavirkjun var ríkisvaldið þar gríðarlega stór hagsmunaaðili og engum blöðum um það að fletta að pólitísku valdi var beitt á þeim tíma til að halla meðferð málsins. Ég held því að mótsögn sé í þeirri afstöðu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að leggja áherslu á að ríkið haldi áfram í virkjunarframkvæmdum en vera á sama tíma af umhverfissjónarmiðum á móti því að lengra sé gengið í þeim efnum sem kunnugt er.

Ég vil líka lýsa ákveðnum efasemdum um að draga í efa óhæði sérfræðinga eða vísindamanna. Það gerist auðvitað

stundum í umræðum. Það er til að mynda gert með lögfræðinga og lögfræðiálit eins og við þekkjum og stundum er tilefni til. En ég hygg þó að í því sem hér er undir, áhættumati, sé kannski allra síst við því að búast að sérfræðingar séu ekki hlutlausir í umfjöllun sinni og reyni að leiða fram eftir vísindalegum sjónarmiðum þá réttustu og bestu niðurstöðu sem þeir vita. Hér er beinlínis mannöryggi í húfi þannig að við því er að búast að í engri umfjöllun annarri sé ríkari hvati til þess hjá þeim sem um eru að fjalla að vera hlutlausir og vandaðir í vinnubrögðum en einmitt við það að meta áhættuna.

Nú er ég ekki með því að segja að flutningsmenn séu að vega að starfsheiðri þeirra sem að verki hafa komið. Ég get ekki tekið undir með hv. þm. Ragnheiði Elínu Árnadóttur í því. En óþægilega nærri því er farið, skulum við segja, og ég hef vissar efasemdir, og deili þeim með hv. þm. Ragnheiði Elínu Árnadóttur, um að nálgast mál með þeim hætti á Alþingi. Einnig er ástæða til að vara við því að verið sé að ala á óþörfum áhyggjum eða ótta manna um öryggi sitt. Það er því mikilvægt að leggja áherslu á að ég held að ekkert í niðurstöðum áhættumatsins, sem fram er komið til þessa, gefi okkur ástæðu til að hafa umtalsverðar áhyggjur af manntjóni eða öðrum slíkum hræðilegum afleiðingum af þeim verkefnum sem þarna eru hugsanlega fram undan. Einnig er vert að hafa í huga að Landsvirkjun hefur langa reynslu af því að reisa mannvirki á svæðum sem eru umbrotasvæði og þar sem sérstaklega þarf að gæta að öryggi mannvirkja og hefur til þessa heldur verið kunn að því að ganga frekar lengra en skemur í því að tryggja öryggi þeirra mannvirkja og vanda til þess umbúnað allan. Ég veit að hv. flutningsmenn taka undir með mér um það.

Það sem ég held að hljóti að vera okkur nokkurt umhugsunarefni, jafnvel þó við séum umhverfisverndarsinnar eða virkjunarandstæðingar, eru vinnubrögð í málum sem þessum. Hér er um að ræða framkvæmdir sem hafa verið mjög lengi í undirbúningi og verða kannski aldrei að veruleika en hafa þó farið í gegnum lögformlegt mat á umhverfisáhrifum. Ég hygg að áhættumatið sé til komið vegna þess að eftir því hafi verið kallað af sveitarfélögum og almenningi í grenndinni, ég veit ekki betur en þessi verkefni hafi þegar farið í gegnum umhverfismat.

Á mörgum stigum málsins hefðu aðilar átt að grípa inn í ef ástæða væri til að hafa áhyggjur af öryggi í tengslum við þessi verkefni. Það er í fyrsta lagi hjá Landsvirkjun sem hlýtur, vegna þess að þetta eru hennar verkefni og hennar fjárfestingar, að hafa áhyggjur af öryggi ef tilefni er til, það er í öðru lagi Skipulagsstofnun, sem hefur eftirlit með umhverfismatsferlinu, og það eru í þriðja lagi öll þau sveitarfélög sem hér koma að máli. Ég held að það þurfi að færa fram mjög sterk efnisleg rök fyrir því að allir þeir aðilar sem komið hafa að málinu á neðri stigum hafi brugðist skyldum sínum og það með þeim hætti að það kalli á að Alþingi íhlutist eftir á með þessum afdrifaríka hætti um ferli málsins og ég tel ekki að hv. flutningsmenn hafi fært fram þau sterku og efnislegu rök sem réttlæti slíka vantraustsyfirlýsingu á öðrum aðilum máls.

[18:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Menn verða að átta sig á því hvað um er að ræða þegar verið er að tala um áhættumat. Þar sem því hefur verið ruglað saman fyrr í umræðunni í dag við útreikning á burðarþoli ætla ég aðeins að nefna að þegar áhættumat er gert er verið að greina þá áhættuþætti sem af tilteknu mannvirki stafa og gert er líkindamat á atburðum sem kunna að gerast og síðan verðmætum í húfi. Það er þetta, margföldun á þessum tveimur breytum, þ.e. líkindamati annars vegar og verðmætin sem eru í húfi hins vegar, sem er hið eiginlega áhættumat. Þegar verið er að tala um líkindamatið er í þessu tilfelli verið að tala um líkur á flóði eða stíflubresti og þegar verið er að tala um verðmæti í húfi er verið að tala um fólk og landsvæði, lax og guð má vita hvað.

Þingsályktunartillagan er öðrum þræði flutt vegna þess að til þess eru vítin að varast þau. Það er alveg ljóst að við endurskoðað áhættumat Kárahnjúkavirkjunar endurskoðuðu hönnuðir verk sín að því er virtist óhikað, sjálfa sig og sín verk, og voru á sama tíma að endurhanna öll stíflumannvirkin. Nákvæmlega það sama er að gerast í Þjórsá. Það er verið að endurhanna alla hluti þarna. Það er verið að reyna að fara eftir athugasemdum frá íbúum og landeigendum og það er verið að breyta og koma með tillögur og þetta eru sömu einstaklingar sem þarna eru.

Ég mótmæli því harðlega að hér sé vegið að starfsheiðri þessara manna því að sérfræðingum í gerð áhættumats ætti öðrum fremur að vera ljóst mikilvægi þess að áhættumat sé unnið af aðilum sem ekki hafa beina fjárhagslega hagsmuni af niðurstöðunni og það sé þess vegna hafið yfir alla gagnrýni.

[18:10]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég held að það hafi verið ágætt að hv. þingmaður undirstrikaði hvað áhættumat er. Það þekkjum við hv. þingmaður ágætlega því að við sátum einmitt saman í stjórn Landsvirkjunar þegar umrætt áhættumat fyrir Kárahnjúkavirkjun var þar til umfjöllunar sem þingmaðurinn nefndi.

Þar var því hins vegar til að dreifa að fyrir lá að sprungur væru í lónsstæðinu og í tengslum við stíflur sem gáfu fullt tilefni til þess að efast um fyrri forsendur hönnunar og fyrra mat sem fram var komið, nýjar veigamiklar ástæður og veruleg efnisleg rök fyrir því að fara í málið aftur og endurskoða það og slíkt getur auðvitað alltaf komið upp. En það sem mér þótti um umræðuna á þessum fundi í dag var einfaldlega það að ekki væru komin fram í máli hv. þingmanna nein þau veigamiklu efnislegu rök fyrir því að áhætta í þessum verkefnum hafi verið vanmetin eða rangt metin sem kölluðu á jafnóeðlilegt inngrip og eftiráályktun Alþingis um það að fara skyldi í mat á öllu upp á nýtt. Þegar framkvæmdaraðilinn er búinn að fara í gegnum málið, þegar búið er að fara í gegnum lög um mat á umhverfisáhrifum, þegar Skipulagsstofnun hefur fylgt málinu eftir og þegar öll þau sveitarfélög sem að málinu koma og almenningur í þeim sveitarfélögum hefur komið að málinu og það hefur fengið lýðræðislega umfjöllun á öllum stigum þá þarf einfaldlega mjög sterk efnisleg rök fyrir því að taka allt ferlið upp aftur og ég sé ekki að þau séu komin fram. En umræðunni er auðvitað ekki lokið og það kann að vera, ég vil ekki útiloka það, að þau rök komi fram í dag en það eru þá alla vega miklar fréttir.

[18:12]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta umrædda landsvæði í neðri hluta Þjórsár hefur mjög mikla jarðfræðilega sérstöðu og ástæðan fyrir því að menn hafa áhyggjur af matinu og þeim fyrirhuguðu framkvæmdum sem þar er verið að vinna að eru ekki síst viðvaranir helstu vísindamanna okkar um að þarna geti ekki með góðu móti verið hægt að halda uppi vatni í lónum. Ég hlýt að nefna það hér að Páll Einarsson, einn okkar allra virtasti jarðeðlisfræðingur, hefur varað sterklega við þessum áformum. Hann telur að ef menn ætli að nýta kraft Þjórsár á þessu svæði eigi menn að gera það með rennslisvirkjunum, ekki með inngripum af þessu tagi. Við skulum athuga að Suðurlandsskjálftar eiga upptök sín á þessu svæði. Menn kæra sig hvorki um að missa heilt lón niður í jarðgrunninn né heldur að stíflur bresti af slíkum völdum. Það eru fullar efnislegar ástæður til að grípa inn í þetta mat sem þarna fer fram. Það hefur verið varað sterklega við þessu. Landsvirkjun hefur því miður skellt skollaeyrum við því og ég verð bara að segja: Ég bjóst ekki við öðru af þeim bæ. En hv. Alþingi á ekki að leika sama leikinn.

[18:14]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Nú gæti ég út af fyrir sig tekið undir með nefndum Páli Einarssyni og þá um leið raunar með hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvini G. Sigurðssyni, þingmanni okkar í Samfylkingunni í Suðurkjördæmi, um að vera kunni að réttast væri að miða fyrst og fremst að því að hafa rennslisvirkjanir í neðri hluta Þjórsár en ekki þau lón sem þar eru fyrirhuguð ef menn ætla að nýta þann kraft.

Það væru farsælustu málalyktir í þessu en það væri þá á forsendum þess að endurskoða áformin en ekki að taka upp það hættumat sem verið er að vinna eða þau ferli sem áður hafa verið í gangi því að þar höfum við einfaldlega farið í gegnum alls kyns athugasemdaferli. Við höfum farið í gegnum skýrslugerð, við höfum farið í gegnum mat, við höfum farið í gegnum andmælarétti, við höfum farið í gegnum skipulagsferli í sveitarfélögum, við höfum farið í gegnum allt ferlið hjá Umhverfisstofnun og mér þykja það einfaldlega ekki vinnubrögð að ganga gegn öllum þeim ferlum sem við sjálf höfum sett sem hinar lýðræðislegu reglur í málinu til að láta eiganda Landsvirkjunar framkvæma óháð mat sem Landsvirkjun á sjálf ekki að vera fær um að framkvæma. Það er einfaldlega afstaða mín. En hún breytir því ekki að ég held að hitt væri miklu farsælla, sem þingmaðurinn nefnir, að láta sér nægja rennslisvirkjanir í neðri hluta Þjórsár heldur en þau áform sem núna eru uppi, m.a. í ljósi þeirra breyttu viðhorfa sem nú eru í samfélaginu til virkjunaráforma.

[18:16]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum hér tillögu til þingsályktunar um óháð áhættumat vegna Urriðafossvirkjunar, Holtavirkjunar og Hvammsvirkjunar í Þjórsá.

Nú er það svo að í landinu gilda lög um mat á umhverfisáhrifum og það stendur í greinargerð með tillögunni að áhættumat sé nauðsynlegur hluti þessa umhverfismats. Mér finnst að ef mönnum líkar ekki sú framkvæmd sem er í gildi eigi þeir að breyta þessum lögum eða koma með tillögur um það en ekki að vantreysta stjórn Landsvirkjunar og segja að hún geti ekki gætt hagsmuna ríkisins.

Reyndar er öll greinargerðin eiginlega umhyggja fyrir fjárfestum, þ.e. Landsvirkjun, og vantraust á því að stjórnendur opinbers fyrirtækis gæti hagsmuna ríkisins. Það er náttúrlega ekki nema ein rökrétt afleiðing af því og hún er sú að selja fyrirtækið, gera það að einkafyrirtæki því að þá bera menn virkilega ábyrgð á því ef þeir gera mistök í framkvæmdum. Ef lónið fer að leka o.s.frv. þá er það vandamál þeirra sem hafa fjárfest. Þeir tapa þá og munu örugglega passa sig á því að áhættumatið sé í lagi ef þeir eiga þetta sjálfir. Þessi tillaga er kannski eitt allsherjar vantraust á ríkiseign yfirleitt, ég les það út úr þessu.

Ef þessi tillaga verður samþykkt er náttúrlega verið að samþykkja að þarna verði virkjað, vegna þess að þá á að fara í áhættumat. Þá er búið að samþykkja að þarna verði virkjað og ég er mjög hlynntur því í sjálfu sér. Útölurnar sem hér koma eru gamalkunnar og klingja í eyrum mér, ég hef heyrt þær áður. Þegar við fórum í gegnum Kárahnjúkadæmið komu málsmetandi vísindamenn og sögðu að þarna mundi leka einhver lifandis býsn, þarna yrðu jarðskjálftar, gott ef ekki eldgos, svo kemur ægilegt flóð niður um allar sveitir. Þetta hefur allt saman heyrst en er nú grafið og gleymt.

Svo átti arðsemin ekki að vera góð. Varðandi arðsemina gerði ég athugasemd á sínum tíma við Kárahnjúkavirkjun af tveimur ástæðum: Í fyrsta lagi að þetta væri ríkisframkvæmd, ég hefði viljað hafa þetta einkaframkvæmd að sjálfsögðu, trúr minni sannfæringu. Í öðru lagi gerði ég athugasemd við að í áætlunum Landsvirkjunar var gert ráð fyrir því að álverð mundi lækka um 0,45% á ári frá 1.500 dollurum á tonnið. Nú er það komið upp í 3.100 dollara.

Varðandi umræðuna í dag um stöðu efnahagsmála og allan grátkórinn þann hefur það gerst nú á síðustu tíu dögum að þessi meginuppistaða í útflutningi Íslendinga, álið, hefur hækkað um 20% á mörkuðum. Það eru nú aldeilis gleðitíðindi þannig að það er gott að eiga álið til að hlaupa upp á þegar annað bregst.

Þarna er verið að virkja á stað þar sem ekki eru ósnortin víðerni, það er sko alveg greinilegt. Það er búið að þekja allt saman með túnum og vegum og húsum o.s.frv. þannig að þetta eru ekki ósnortin víðerni. Við getum ekki notað þau rök gegn framkvæmdunum eins og í Kárahnjúkum. Kárahnjúkavirkjun átti að hafa geysilega slæm áhrif á ferðaþjónustu en ferðaþjónusta þar um slóðir hefur vaxið þvílíkt að það er allt að því til vandræða.

Það sem ég ætlaði að koma inn á, frú forseti, er það að þeir hv. þingmenn sem þetta flytja hafa gefið sig út fyrir að vera umhverfisverndarsinnar. Þeir gæta að því að jörðin sé að hitna og benda á að passa þurfi upp á koldíoxíðlosun og allt slíkt. Ég spurði hæstv. umhverfisráðherra um hvað Kárahnjúkavirkjun sparaði mannkyninu mikla koldíoxíðlosun miðað við það að sama ál væri framleitt í Kína þar sem er mesti vöxturinn núna í framleiðslu á áli og raforku til álframleiðslu. Í svari ráðherrans kom fram að Kárahnjúkavirkjun sparar mannkyninu sem nemur sexfaldri

eyðslu Íslendinga með allri bílaumferð og allri umferð yfirleitt af koldíoxíðlosun. Þannig að þetta er framlag okkar til þess að minnka koldíoxíðlosun í heiminum og þessar virkjanir í Þjórsá, ef þær rísa, mundu gera það sama. Mér finnst það bara ljómandi gott fyrir utan það að þarna færi Þjórsá að vinna enn betur fyrir okkur en hún hefur gert hingað til. Hún hefur reyndar verið dugleg við það í gegnum áratugina.

[18:21]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Óðurinn til Kárahnjúkavirkjunar hljómaði hér enn einu sinni úr þessum ræðustól, (Gripið fram í.) og er ekki of oft kveðinn, segir hv. þingmaður.

Ég vil gera tvær athugasemdir við mál hv. þingmanns, annars vegar þá að það er ekki útséð um hver arðsemi Kárahnjúkavirkjunar er og verður. Ég vil vekja athygli á því að hjá iðnaðarráðherra hæstv. liggur skýrslubeiðni frá okkur þingmönnum Vinstri grænna þar sem við óskum upplýsinga um það hver arðsemin er. Þetta svar átti að liggja fyrir samkvæmt reglum þingsins 20. desember sl. Ég veit ekki hvað dvelur orminn langa, það er eitthvað erfitt að reikna út arðsemina sem menn hafa ýmist fullyrt að sé mjög góð eða jafnvel engin og neikvæð. Það skyldi þó ekki vera að það sé leyndin sem hvílir yfir raforkuverðinu sem stendur þarna í vegi?

Varðandi hina arðsemisútreikningana, útreikningana á því hversu gríðarlega mikið Kárahnjúkavirkjun sparar fyrir mannkynið í losun koldíoxíðs, þá vil ég minna hv. þingmann á að það eru fleiri en Íslendingar sem framleiða raforku með vatnsafli og jafnvel jarðvarma. Það þarf ekki endilega að fórna öllum þeim náttúruverðmætum sem þarna var gert til þess að framleiða ál.

Hv. þingmaður gleymdi líka að draga frá þessari niðurstöðu. Af því að hann er nú stærðfræðimenntaður hlýt ég að vekja athygli á því að hann gleymdi að draga frá loftslagskostnaðinn við það að flytja báxítið frá Ástralíu á Reyðarfjörð og síðan að flytja álið á markaði til vinnslu aftur. Ég hlýt líka að benda á að hv. þingmaður gleymdi líka að draga frá þá mengun sem álverið sjálft losar. Ég hef nú þá trú að það séu ekki bestu (Forseti hringir.) mengunarvarnirnar á Reyðarfirði sem völ er á.

[18:23]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ekki veit ég hvað tefur útreikninga á arðseminni en ég veit að þegar ákvörðunin var tekin var álverð 1.400–1.500 dollarar á tonnið og er núna 3.100 dollarar á tonnið. Það veit ég þannig að þær forsendur hafa alla vega ekki brugðist og þá frekar farið í hina áttina því að álverðið er miklu, miklu hærra.

Verðið á virkjuninni reyndist verða eitthvað eilítið meira en áætlað var en þó innan skekkjumarka, þ.e. framkvæmdin öll, þannig að ég sé ekki annað en að þetta dæmi gangi bara ljómandi vel. Ef þetta hefði verið í einkaeigu og einhverjir fjárfestar hefðu fjármagnað þetta sjálfir þá þyrftum við ekki að hafa neinar áhyggjur af þessu. Þá mundi það vera á ábyrgð fjárfestanna sjálfra og það hefði náttúrlega verið miklu betra. Þá þyrftu menn heldur ekki að vantreysta áhættumati sem er hluti af mati á umhverfisáhrifum, eins og hv. flutningsmenn gera. Þeir vantreysta í rauninni því áhættumati sem á að gera hvort sem er. Þeir vantreysta því að stjórn Landsvirkjunar — og hafa kannski einhverja reynslu af því að það sé ástæða til að vantreysta henni, ég veit það ekki — að hún gæti hagsmuna ríkisins sem eiganda þessarar virkjunar.

Ef um væri að ræða stjórn venjulegs hlutafélags og hún færi út í eitthvert áhættumat sem væri rangt mundi hún aldeilis þurfa að standa skil á því gagnvart hluthöfum.

[18:25]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ekki veit ég hvað menn læra í stærðfræðinni um skekkjumörk þegar um er að ræða 100 milljarða fjárfestingu eins og er í Kárahnjúkum. Ætli skekkjumörkin liggi ekki einhvers staðar á bilinu 5–15%? Það verður að segjast eins og er að nýjustu tölur sem heyrst hafa um framúrkeyrsluna í Kárahnjúkum eru ekki á því bili. Þær eru ekki 6–7% eins og forstjóri fyrirtækisins sagði í viðtölum og yfirlýsingum á blaðamannafundi fyrir áramót. Þær eru nær því að vera 65% umframkeyrsla og yfir 100% umframkeyrsla ef virðisaukaskattur er reiknaður með.

Það er því virkilega ástæða til þess að kalla eftir svari um raunverulegan kostnað af Kárahnjúkavirkjun og ég vil nota tækifærið hér, frú forseti, til þess að gera athugasemdir við það að svarið hefur ekki borist enn þá. Það átti að liggja fyrir 20. desember. Það hlýtur að fara að líta dagsins ljós.

Hv. þm. Pétur Blöndal hefur mikla trú á einkafjármagninu og einkaframtakinu. Ég hlýt að minna hann á að margreynt var að fá fjárfesta, einkafjárfesta og lífeyrissjóði, að byggingu Kárahnjúkavirkjunar. Það tókst ekki vegna þess að menn sáu þar að þetta væri kannski ekki það arðsamasta sem í boði væri.

[18:26]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þekki nokkuð til skekkjumarka og ég var í hv. iðnaðarnefnd þegar þetta var til umræðu þar. Við fengum að kynna okkur útreikningana sem byggðu á Monte Carlo-aðferðum sem ég hef mikla trú á. Þeir útreikningar sýndu arðsemi af fjárfestingunni, reyndar ekkert voðalega mikla en ágæta arðsemi samt. Þá var sem sagt gengið út frá því að álverð mundi lækka um alla framtíð um 0,45% á ári, sem er náttúrlega fráleitt ef menn hafa trú á því að jörðin sé að hitna út af koldíoxíðlosun. Ef sú er reyndin að jörðin sé að hitna vegna koldíoxíðlosunar hljóta menn að fara að stoppa brennslu heilu fjallanna af kolum og heilu sjóanna af olíu til þess að framleiða rafmagn með slíkum brennsluefnum, menn hljóta að fara að stoppa það.

Hvað gerist þá? Þá mun orkuverð í heiminum hækka enn meira og alveg sérstaklega álið sem er háð orkuverðinu með beinum hætti. Það getur ekki annað en hækkað og hækkað enn frekar frá deginum í dag, ef menn hafa trú á þessari koldíoxíðlosun og mengunarkvótum. Mér líst því bara mjög vel á þetta, þetta er ákveðið framlag okkar Íslendinga til þess að minnka koldíoxíðlosun í heiminum. Mér líst líka ljómandi vel á þessar virkjanir í Þjórsá.

Varðandi trú mína á einkafjármagninu þá var þetta nátt-

úrlega stór biti þarna í Kárahnjúkum. Við getum auðvitað prófað að selja þennan hluta út úr Landsvirkjun og séð hvað gerist, hvort það finnist ekki nægir fjárfestar til að kaupa það.

[18:28]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir tók mig á þeim hælkrók að ég hefði ekki lesið, að minnsta kosti ekki nægilega vel ef þá nokkuð, greinargerðina sem liggur að baki þeirri þingsályktunartillögu sem hér er rædd, og ég kem hér til að tilkynna að ég hef nú gert það. Þar kemur vissulega fram að áhættumat sé nauðsynlegur hluti umhverfismats samkvæmt 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000, og er reyndar búið að breyta því síðan. Þetta er að vísu ekki alveg nákvæmt því í þessari ágætu 9. gr. er ekkert minnst á áhættumat heldur taldir upp ýmsir aðrir hlutir og má með góðum vilja skilja að þar kunni að vera um áhættumat að ræða þannig að greinargerðin gefur ekki endanlegan úrskurð í sannleiksleit okkar hv. þm. Ragnheiðar Elínar Árnadóttur.

Málinu er þannig háttað eins og flutningsmenn hefðu sjálfsagt getað upplýst að úrskurður Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum í Neðri-Þjórsá var kveðinn upp árið 2003. Hann var svo kærður og þáverandi umhverfisráðherra kvað upp úrskurð um þá kæru 29. apríl árið 2004 og heimilaði sem sé framkvæmdirnar með nokkrum skilyrðum. Eitt af þeim skilyrðum var að gert yrði áhættumat sem um færi eins og þar er um fjallað.

Gallinn og efnisatriði hér eru hins vegar þau að í þessum úrskurði er ekkert um það fjallað hvert það áhættumat eigi að fara, hver eigi að fjalla um það áhættumat eða til hvers það sé. Samkvæmt þeim fátæklegu upplýsingum sem ég hef aflað mér um verklag af þessu tagi er óljóst hver fjallar um það áhættumat. Það er að minnsta kosti ekki lögskylt að það áhættumat fari aftur til Skipulagsstofnunar og í úrskurði umhverfisráðherra sem ég er hér að tala um, frá 29. apríl 2004, er það ekki áskilið. Þar stendur einungis að Landsvirkjun skuli láta gera þetta áhættumat. Ég sé því ekki betur en að niðurstaðan í orðahnippingum okkar Ragnheiðar Elínar Árnadóttur þar sem gengið hefur á ýmsu sé sú að flutningsmenn hafi hér að því leyti rétt fyrir sér að áhættumat Landsvirkjunar mæti engu prófi, það sé enginn eftirlitsdómari, svo gripið sé til knattspyrnulíkingar, sem úrskurðar um hvort það sé vel gert eða illa og þeir einu sem það gera séu þá annars vegar almenningur og fulltrúar hans í sveitarstjórnum og fjölmiðlum og hvar sem þeir nú eru og hins vegar fagmennirnir. (Gripið fram í.)

Þetta er eins og ég skýrði út áðan ekki í samræmi við þær reglur sem menn hafa komist að raun um að séu skástar við mat á umhverfisáhrifum þar sem vissulega er áskilið að framkvæmdaraðilinn sjái um umhverfismatið meðal annars vegna þess að það væri erfitt fyrir einhvern annan aðila að kosta, það væri óeðlilegt ef einhver annar aðili kostaði það mat. Um er að ræða framkvæmd sem ekki er komin lengra en á teikniborðið, getur verið í sjálfu sér ævintýraleg og það væri út í hött að skylda ríkið, þ.e. borgarana til að kosta umhverfismat á einhverri áætlun sem í upphafi væri fjarri öllum veruleika þannig að þetta var gert svona. En þess var hins vegar gætt mjög klárlega að á hinum endanum væri prófdómari, væri sem sé eftirlitsaðili sem heitir Skipulagsstofnun. Skipulagsstofnun hefur staðið sig með prýði í þessu þrátt fyrir að stjórnmálamenn hafi ekki gert það í þeirri skipan sem hér var áður um mat á umhverfisáhrifum. Svona liggur þetta og sú ósk flutningsmanna að fá óháð áhættumat stenst þess vegna efnislega þegar við hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir erum búin að greiða úr þeirri þoku sem umvafði okkur um hríð en gerir sem sé ekki lengur. (**Gripið fram í:** Það er engin þoka hér, segi ég nú bara.) Þokan í kringum hv. þm. Ragnheiði Elínu Árnadóttur var sú að hún var að reyna að ýta þessu frumvarpi út af borðinu með tiltölulega hefðbundnum umvöndunum í garð Vinstri grænna sem oft eiga rétt á sér en ég tel að ekki geri það í þessu tilviki og með þeim tiltölulega „billega“ hætti — ég nota um það danskt tökuorð — að þegar menn efast um einhverjar framkvæmdir og eitthvert verk þá séu þær efasemdir jafngildar því að menn séu að henda skít í fagmenn, veitast að fjölskyldum góðra manna eða níða niður æru þeirra. Ég held að það séu, forseti, ekki umræðuhættir sem við eigum að leyfa okkur nema bara mikið liggi við, að mikilvæg náttúruverðmæti eða þjóðleg verðmæti séu undir og allt sé leyfilegt í ást og styrjöldum, en ekki í daglegri umræðu um hlutina eins og þeirri sem hér fór fram áðan.

Ég hef tekið lengri tíma til að koma fram þessum nokkru staðreyndum sem ég taldi mér skylt að koma á framfæri vegna orða minna áðan. Ég vil bæta því við þó ég vilji ekki lengja þessa umræðu að hvað sem þessu áhættumati líður — ég veit ekki hvernig það fer eða hvernig þau mál standa — þá tel ég að það standi upp á Landsvirkjun — ekki einungis að skila af sér þessu áhættumati — eitt þeirra er búið en hin tvö eru sögð á vefsetri Landsvirkjunar í smíðum og átti að skila þeim í febrúar 2008 þannig að það eru fleiri mál í bið en þau sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir nefndi — heldur standi upp á Landsvirkjun að svara þeirri kröfu íbúa á bökkum Þjórsár, náttúruverndarmanna um allt land og þeirri almennu kröfu í samfélaginu sem gerir ráð fyrir því að menn beri meiri ábyrgð en áður tíðkaðist á framkvæmdum sínum, að eyðileggja ekki verðmæti til frambúðar í þessu samfélagi og í heiminum öllum, að það standi upp á Landsvirkjun að svara þeirri kröfu sem meðal annars kom frá núverandi hæstv. ráðherra Björgvini G. Sigurðssyni að skila nýjum tillögum um þær virkjanir sem Landsvirkjun hyggst fara af stað með í neðri hluta Þjórsár. Ég segi ekki eins og beinast lægi við að hætta við þetta dellumakarí sem þeir hafa farið þarna út í heldur finnst mér að Landsvirkjun eigi að skila tillögum í samræmi við þann málflutning sem þetta vaktist upp á, nefnilega, þegar miklar deilur og læti voru annars staðar í samfélaginu, að þarna ættu að koma sakleysislegar svokallaðar rennslisvirkjanir í ánni. Mér varð við, eins og sjálfsagt flestum þeim sem ekki þekktu til málsins að minnsta kosti, að þetta hlyti að vera tiltölulega saklaust vegna þess að rennslisvirkjun var manni kennt að væri virkjun sem ekki hefði í för með sér lón, væri virkjun þar sem hægt væri að leiða fisk til dæmis fram hjá og upp fyrir, væri virkjun sem vissulega nýtti vatnið og þá orku sem beint liggur við að nýta í á sem þegar er virkjuð en ylli ekki þeirri eyðileggingu sem við höfum síðar horft upp á í tillögum Landsvirkjunar og fólk á bökkum Þjórsár

og víðar á landinu stendur nú eindregið gegn. Þetta tel ég að Landsvirkjun eigi að gera og furða mig á því að þeir skuli ekki gera það.

Það leiðir mig að öðru máli sem ég get ekki rætt út á þeim fjörutíu og tveimur og nú einni sekúndu sem eftir stendur, sem er um þetta ríki í ríkinu sem Landsvirkjun er, um þá ríkisstjórn sem þar er og þá undirríkisstjórn sem nú er komin upp í undirfyrirtækinu Landsvirkjun Vald eða á enskri tungu Landsvirkjun Power og þá furðulegu staðreynd að stjórnarformaður þessa ríkisfyrirtækis er uppgjafavaraþingmaður úr Framsóknarflokknum þó að hér hafi tekið við framsýn og umhverfisvæn ríkisstjórn sem við styðjum báðir, umhverfissinnarnir og náttúruverndarmennirnir ég og hv. þm. Pétur Blöndal.

[18:39]

Flm. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Hér hafa orðið líflegar umræðu. Mörgu er ég ósammála, öðru sammála eins og gengur. Ég ætla ekki að orðlengja þetta mikið en samt koma með örfáar athugasemdir.

Þetta svæði á sér verulega sérstöðu, Þjórsá og náttúruperlan Þjórsá og umhverfið. Þjórsá er ekki manngerð. Hún hefur streymt þarna fram árhundruð og með þessum framkvæmdum eru eyðilagðar náttúruperlur sem við megum ekki gagnvart komandi kynslóðum. Ég nefni Urriðafoss, vatnsmesta foss landsins í jökulá. Ég nefni Árnes og ég nefni flúðirnar. Ég nefni virkjunina í anddyri hálendisins, lónið sem þar á að mynda og eyðileggja anddyri hálendisins eins og það svæði er kallað og hver sá sem fer um þetta svæði eins og ég hef gert tekur ástfóstri við það. Þetta er ótrúleg náttúruperla sem við eigum að láta í friði.

Það er líka annað sem ég vildi nefna. Svæðið hefur mikla sérstöðu. Það hafa orðið umtalsverðar breytingar á þeirri framkvæmd sem upphaflega var fyrirhuguð til dagsins í dag. Útfærsla framkvæmdanna hefur tekið breytingum frá því að matið lá fyrir og það hafa síðan komið upp haldbærar upplýsingar vísindamanna sem gefa manni ástæðu til þess að efast um að náttúran njóti vafans eins og hún á að gera í tilvikum sem þessum. Og þegar jafnvirtur fræðimaður og Páll Einarsson jarðeðlisfræðingur setur fram efasemdir þá hlustar maður, þá hlustar maður eftir því þegar hann segir að þarna sé um óvenjulegt svæði á flekaskilum sem er einstætt á heimsvísu. Það myndar sjálfstætt flekasvæði á milli meginjarðskorpuflekanna og þarna eiga Suðurlandsskjálftar upptök sín. Þetta svæði er ótrúlega mikið sprungið og bara sú staðreynd að þegar flæðir í Þjórsá þá fyllast brunnar og jarðvatn hækkar niður öll Skeið og í Flóahreppi vegna þess að hún er á svo lausum grunni, hún er á svo gljúpum grunni áin. Þegar flæðir hins vegar í Hvítá þá gerist þetta ekki. Dæmin um það þegar Þjórsá hljóp neðan jarðar eftir þessum sprungum í kjölfar jarðskjálftanna árið 2000 sem eru nýjar upplýsingar segja manni að það er verulega hætta á flóðum þarna. Ég nefni það líka að verði lónið, sérstaklega Urriðafosslón lekt þá getur það gert býli óhæf til búskapar og ég nefni það — og það er í samræmi við grundvallarregluna um sjálfbæra þróun um að náttúran njóti vafans — að það er veruleg ástæða til að hafa áhyggjur af laxagengd í ánni vegna þess að það er allsendis óvíst að laxinn gangi upp fyrir Urriðafossstífluna. Það er allsendis óvíst að seiðin gangi niður þannig að það er sama hvernig á þetta er litið, nýjar upplýsingar, þessar forsendur Páls Einarssonar sem var sérfræðingur Landsvirkjunar í mörg ár og viðbrögð Landsvirkjunar við mjög faglegri gagnrýni hans voru sérkennileg svo ég segi ekki meira.

En rétt að endingu, frú forseti. Það er allalgengt í umræðu að menn rugli saman orðunum hæfi og hæfni. Þegar maður talar um hæfi þá er maður að huga að því hvort viðkomandi hafi hagsmunatengsl, hvort viðkomandi geti litið hlutdrægnislaust að málin. En það hvarflar aldrei að manni í sömu andrá að lýsa því yfir að viðkomandi sérfræðingar eða starfsmenn Landsvirkjunar sé hæfnislausir þó þeir séu vanhæfir. Þessu er ævinlega ruglað saman og í hvert skipti sem maður talar um að dómari kunni að vera vanhæfur af því að hann fylgi öðru liðinu eða sé dómari í eigin sök þá kemur þessi gagnrýni: „Þú ert að efast um hæfni þessa einstaklings.“ Menn mega ekki rugla þessu saman, þessum tveimur hugtökum, hæfni og hæfi. Það að geta ekki litið hlutdrægnislaust á mál, það að hafa hagsmunatengsl veldur vanhæfi en það veldur því ekki að sérfræðingarnir hafi ekki hæfni til að sinna sínum verkefnum og þetta vil ég leggja áherslu á og líka það að framganga Landsvirkjunar gagnvart Flóahreppi, gagnvart Skeiða- og Gnúpverjahreppi fyllir mig ákveðnum efasemdum. Það er til skoðunar væntanlega hjá umboðsmanni Alþingis hvort þar hafi verið rétt fram gengið með þessum fjárframlögum til samfélagsverkefna.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og umhvn.

Út af dagskrá voru tekin 9.–15. mál.

Fundi slitið kl. 18:45.

---

75. FUNDUR

miðvikudaginn 5. mars,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til forsætisráðherra:

2. Gjaldmiðilsmál, fsp. BjH, 439. mál, þskj. 696.
3. Ísland sem alþjóðleg fjármálamiðstöð, fsp. MS, 443. mál, þskj. 706.
4. Skýrsla Vestfjarðanefndar, fsp. KHG, 458. mál, þskj. 728.

Til dómsmálaráðherra:

5. Löggæsluskóli á Keflavíkurflugvelli, fsp. BjörkG,

371. mál, þskj. 613.

6. Fangelsi og höfuðstöðvar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu, fsp. SF, 412. mál, þskj. 663.

Til menntamálaráðherra:

7. Samtök framhaldsskólanema, fsp. BJJ, 365. mál, þskj. 607.

8. Framfærslugrunnur Lánasjóðs íslenskra námsmanna, fsp. BJJ, 366. mál, þskj. 608.

9. Ókeypis námsbækur í framhaldsskólum, fsp. BJJ, 367. mál, þskj. 609.

Til umhverfisráðherra:

10. Áhættumat vegna siglinga olíuflutningaskipa í íslenskri efnahagslögsögu, fsp. ÁI, 358. mál, þskj. 599.

11. Akureyrarsetur Náttúrufræðistofnunar Íslands, fsp. BJJ, 370. mál, þskj. 612.

12. Undanþága frá skattlagningu á mengun frá flugvélum, fsp. SF, 413. mál, þskj. 664.

13. Losun kjölfestuvatns, fsp. KHG, 424. mál, þskj. 677.

Til heilbrigðisráðherra:

14. Hagkvæmni og gæði í heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 363. mál, þskj. 604.

15. Skipting fjárveitinga til heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 364. mál, þskj. 605.

16. Gjaldtaka tannlækna, fsp. ÁJ, 419. mál, þskj. 672.

17. Tæknifrjóvganir, fsp. KolH, 433. mál, þskj. 690.

Til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra:

18. Kræklingarækt, fsp. VS, 382. mál, þskj. 626.

19. Áhrif af samdrætti í þorskveiðum, fsp. KHG, 423. mál, þskj. 676.

Til fjármálaráðherra:

20. Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur, fsp. BJJ, 395. mál, þskj. 639.

21. Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við verðsamráði olíufélaganna, fsp. ÁI, 415. mál, þskj. 666.

Til félags- og tryggingamálaráðherra:

22. Embætti umboðsmanns aldraðra, fsp. BJJ, 396. mál, þskj. 640.

23. Þjónustusamningar um málefni fatlaðra, fsp. AtlG, 406. mál, þskj. 657.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá.

[13:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill láta þess getið að um kl. 3.30 í dag fer fram utandagskrárumræða um einkavæðingu Iðnskólans í Reykjavík. Málshefjandi er hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir. Hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:31]

Útbýting:

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, 403. mál, þskj. 742.

Störf þingsins.

Aðstoð við fatlaða – þriggja fasa rafmagn – virkjun Þjórsár.

[13:31]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég sé ástæðu til að leiðrétta það sem fram kom hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni við upphaf þings í gær að ég hafi ekki sagt satt og rétt frá í óundirbúnum fyrirspurnatíma á mánudaginn þegar ég sagði að enn hafi ekki verið hafnað neinum samningi um stuðningsfjölskyldur við fötluð börn hjá svæðisskrifstofu Reykjaness. Bar hv. þingmaður þar fyrir sig hádegisfrétt í RÚV í gær.

Mér þykir miður að hv. þingmaður hafi ekki látið mig vita um að hann ætlaði að bera mér á brýn ósannindi í umræðum á Alþingi en ég stend auðvitað við hvert orð sem ég sagði í umræðunum á mánudag. Svæðisskrifstofa Reykjaness sá ástæðu til að senda frá sér athugasemd við þessa frétt Ríkisútvarpsins í gær en hún hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta:

„Vegna hádegisfrétta í dag 4. mars óskar svæðisskrifstofa Reykjaness þess að leiðrétt verði það sem sagt var að yfirmenn SMFR hafi fullyrt að foreldrum fatlaðra hafi verið neitað um stuðningsfjölskyldur og tekur svæðisskrifstofan undir með Jóhönnu Sigurðardóttur, félags- og tryggingamálaráðherra, að of mikið hafi verið gert úr þessu máli í fjölmiðlum. Í kvöldfréttatíma útvarps 28. febrúar sl. sagði Sigríður Daníelsdóttir, sviðsstjóri hjá SMFR, að tólf stuðningsfjölskyldusamningar biðu afgreiðslu. Rétt er að árétta að svæðisskrifstofa hafnaði engum stuðningsfjölskyldusamningum heldur var foreldrum sem óskuðu eftir endurnýjun á samningnum tilkynnt um að bið yrði á afgreiðslu þeirra þar til fjárveitingar yrðu tryggðar. Ráðherra hefur að öllu leyti farið rétt með það að engri fjölskyldu fatlaðs barns hafi verið neitað um stuðningsfjölskyldu. Svæðisskrifstofan og félags- og tryggingamálaráðuneytið hafa haft góða samvinnu við lausn málsins og niðurstaðan er að engin skerðing verður á þjónustu við fötluð börn á Reykjanessvæðinu, hvorki í skammtímavistun né stuðningsfjölskyldum. Allar fyrirliggjandi umsóknir um stuðningsfjölskyldur hafa nú þegar verið afgreiddar.“

Eins og sést af þessu sem fram kemur hjá svæðisskrifstofu Reykjaness fór ég ekki með rangt mál í gær og það er auðvitað mjög alvarlegt þegar verið er að bera ráðherrum eða þingmönnum á brýn að segja ósatt úr ræðustól Alþingis. Ég hefði óskað eftir því að hv. þingmaður hefði látið mig vita um fyrirætlan sína.

[13:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að biðjast afsökunar á því að hafa ekki látið hæstv. félagsmálaráðherra vita að ég mundi taka málið upp á fundi í gær en ég átti satt að segja von á því að ráðherrar væru viðstaddir umræður um störf þingsins og sæktu þingfundi eins og vera ber. En ég skal biðjast afsökunar á því og vona að ráðherranum líði betur með það.

Eftir sem áður stendur að það virðist eins og félagsmálaráðherra og ráðuneytið hafi hrokkið upp af standinum við þann fréttaflutning sem var af þessu máli í Ríkisútvarpinu

fyrir helgi og þegar málið var tekið upp í óundirbúnum fyrirspurnatíma á mánudaginn. Það er að sjálfsögðu jákvætt ef umfjöllunin leiðir til þess að þeir foreldrar sem í hlut eiga fái leiðréttan sinn hlut. Ég hlustaði á fréttaflutning af þessu máli fyrir helgi, um helgina og í gær og m.a. viðtal við föður fjölfatlaðs barns sem sagði sögu sína og það var tilefnið til þess að ég tók málið upp á nýjan leik. Það sem ég sagði í þessu máli var að mér virtist eins og hæstv. félagsmálaráðherra hefði ekki farið með rétt mál, væntanlega óafvitandi, og hún hefði haft rangar upplýsingar undir höndum þannig að það er líka rétt að hæstv. ráðherra lesi þá nákvæmlega það sem ég sagði um þetta mál vegna þess að ég sagði ekki afdráttarlaust að hún hefði sagt þinginu ósatt. Ég orðaði það með þeim hætti að svo virtist sem þær upplýsingar sem ráðherrann hefði komið með væru ekki réttar. (Gripið fram í.) Það er bersýnilegt að það fer eitthvað um samfylkingarmenn í þingsalnum þegar þetta mál er til umfjöllunar og það er líka augljóst að þeim líkar það mjög illa ef andað er á ráðherra Samfylkingarinnar í þessum þingsal. (Gripið fram í.) Ég vil biðja hæstv. forseta um að reyna að hafa stjórn á liði sínu í þingsalnum. (Forseti hringir.) Það kom fram í því svari sem ráðherrann las upp áðan að afgreiðslu málsins var a.m.k. frestað þannig að ljóst er að þeir foreldrar sem eiga hér hlut að máli hafa ekki fengið alla þá þjónustu sem þeir eiga að fá. Ef það er þannig núna að búið sé að leysa málið þá hlýt ég að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra: (Forseti hringir.) Er um að ræða aukafjárveitingu til að leysa vanda þessara fjölskyldna eða er um að ræða tilflutning (Forseti hringir.) innan stofnunarinnar sem hugsanlega kemur þá niður á annarri starfsemi?

[13:36]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Það er mjög eðlilegt að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson skuli hafa tekið upp þetta mál á þinginu af því að í fréttum í gær var talað við foreldri barns sem ekki hafði fengið þjónustu. Hvað er þá eðlilegra en hv. þingmenn ræði það?

Þau svör koma frá hæstv. félagsmálaráðherra að sent hafi verið út bréf þar sem fram hafi komið að bið yrði á þjónustunni þar til fjárveitingar yrðu tryggðar, þ.e. þessar fjölskyldur voru beðnar um að bíða, eins og ég skil svar hæstv. ráðherra. Fyrr hafði komið fram að einhverjum var synjað um stuðningsúrræði vegna fjárskorts. Það er lögbrot ef þessi þjónusta er ekki veitt þannig að ég hef áhuga á að vita í þessu sambandi hvort hæstv. félagsmálaráðherra hafi fengið aukafjárveitingu í gegnum ríkisstjórnina í þetta mál. Það er mjög gott ef svo er eða hvernig var þetta mál leyst? Við erum nú að ræða þessi mál í mars, í upphafi árs og þær fréttir berast að fjármagn er uppurið. Gat hæstv. félagsmálaráðherra kippt í spotta og bjargað þessu með aukafjárveitingum eða hvernig var málið leyst? Það er svolítið áhugavert að heyra það af því að við búumst við því að fleiri sambærileg mál komi upp í framhaldinu þar sem fjármagn vantar í ýmsa þjónustu og þá er fínt að vita hvaða leið hæstv. félagsmálaráðherra fór. Þá verður væntanlega hægt að fara þá leið síðar t.d. ef stuðningsfjölskyldur fá ekki úrræði eða að einhver önnur úrræði sem aðrir eiga rétt á verða ekki veitt. Ég er mjög ánægð með að hv. þm. Árni Þór skuli hafa tekið þessi mál upp og skil ekkert í viðkvæmninni í þingmönnum að menn vilji fá svör um þessi mál.

[13:39]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er alrangt hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni að félags- og tryggingamálaráðuneytið hafi fyrst farið að skoða þessi mál eftir að þau komu í fjölmiðlum. Við erum búin að vera að skoða rekstrarvanda hjá svæðisskrifstofu Reykjaness um nokkurn tíma og m.a. hvernig tryggja eigi óbreytta þjónustu. Þær viðræður voru í gangi þegar þetta kom í fréttum. Það var á mánudag, sama dag og fréttin kom í Ríkisútvarpinu sem hv. þingmaður er að vísa til að viðræður voru í gangi til að leysa þetta mál. Það er kjarni málsins.

Ég ræddi líka að það væri rekstrarvandi á þessari svæðisskrifstofu og Ríkisútvarpið fór rangt með eftir mér að það væri 50% halli á heimildum svæðisskrifstofu Reykjaness á síðasta ári. Það var 50% halli að því er varðar stuðningsfjölskyldurnar sem er allt annað mál vegna þess að svæðisskrifstofan hefur úr að spila 1.600 millj. og 50% af því væri hvorki meira né minna en 800 millj. En ef við erum að tala um 50% af því sem fer í stuðningsfjölskyldur þá erum við einungis að tala um 13 millj. Þetta mál núna var leyst með tilfærslu innan svæðisskrifstofu Reykjaness. Vandinn er óleystur að því er varðar þann 30 millj. kr. halla sem upp kom á fyrri hluta síðasta árs og það er verkefni sem við munum glíma við. En aðalatriðið er að það verður óbreytt þjónustustig að því er varðar stuðningsfjölskyldur og skammtímavistun og þau úrræði sem hafa verið fyrir hendi á svæðisskrifstofunni. Það er það sem skiptir máli og er kjarni málsins. Fyrir liggur að glíma við þann 30 millj. kr. halla sem skrifstofan á við að etja og það er viðfangsefni sem við munum taka á í framhaldi á þessu.

[13:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Það kann vel að vera, eins og hæstv. ráðherra lýsir, að málið hafi þegar verið komið til umfjöllunar og meðferðar í ráðuneytinu. Það breytir ekki því að það var mjög mikilvægt að taka þetta mál upp eins og var gert í fjölmiðlum af hálfu Ríkisútvarpsins og í þinginu, að spyrja hver framvinda málsins væri. Kjarninn er auðvitað sá að hér eru margar fjölskyldur á ferðinni sem eiga rétt á þjónustu samkvæmt lögum. Þjónustan við þá var í uppnámi vegna þeirra svara sem þær höfðu fengið frá Svæðisskrifstofu um málefni fatlaðra á Reykjanesi, þ.e. að bið yrði á úrlausn fyrir þær vegna þess að það vantaði fjármagn. Það er auðvitað kjarni málsins og það er rétt að það er líka kjarni málsins að hægt sé að leysa málefni þeirra. Þess vegna spurði ég um það áðan: Er um að ræða aukafjárveitingu eða tilfærslu? Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir kom með sambærilegar spurningar og nú hefur hæstv. félagsmálaráðherra upplýst að hér er um að ræða tilfærslu innan svæðisskrifstofu um málefni fatlaðra. Það þýðir væntanlega að skera þarf einhvers staðar annars staðar niður eða að aukafjárveiting komi síðar og kann vel að vera að það verði gert.

Mikilvægast í þessu er að við erum að fjalla um fjöl-

skyldur sem þurfa svo nauðsynlega á þessari þjónustu að halda. Það skiptir svo miklu máli fyrir börnin sem hér eiga hlut að máli að þau geti búið heima hjá sér og til að það geti gengið er það úrslitaatriði að samningar náist við stuðningsfjölskyldur og annað slíkt. Þegar loksins er búið að gera samninga við stuðningsfjölskyldur er mjög mikilvægt að þeir rofni ekki vegna þess að það er mikið mál að ná í stuðningsfjölskyldur. Ég vænti þess að sú umræða sem hér hefur farið fram um málið tryggi að þær fjölskyldur sem hlut eiga að máli muni njóta þeirrar þjónustu og þeirra samninga sem þær eiga rétt á, að þær fái fjármagn til þess og að ekki verði rof í þeirri þjónustu.

[13:43]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það liggur alveg ljóst fyrir að hæstv. félagsmálaráðherra sagði ekki ósatt á mánudaginn og að hún svaraði satt og rétt. (Gripið fram í.) Ráðherrann sagði aldrei að samningum hefði verið hafnað. Það þurfti hins vegar að finna peninga og lausn á málunum. Þar komum við að þessu athyglisverða ástarfaðmlagi sem við urðum vitni að í dag milli Vinstri grænna og Framsóknarflokksins því að auðvitað er það þannig eftir framgöngu Framsóknarflokksins í þessum málum að nokkuð skortir á að peningar séu til reiðu. (Gripið fram í.) Mér þykir það athyglisvert að menn séu fljótir að ráðast að hæstv. félagsmálaráðherra sem hefur í fjáraukalögum og í fjárlögum haft forgöngu um að fá í málaflokkinn heilan milljarð til viðbótar. Það er algerlega ljóst að hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra sagði aldrei ósatt í þessu máli. Það er augljóst þótt svo hv. þingmaður sem bar það hér fram (Forseti hringir.) vilji ekki biðjast afsökunar á þeim orðum sínum sem ég tel þó að hann hefði átt að gera. Hvergi hefur verið brotinn réttur á þessu fólki en (Forseti hringir.) unnið er að lausn málsins. Það liggur alveg ljóst fyrir.

[13:45]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Frú forseti. Tækni í landbúnaði hefur fleygt fram nú á síðustu árum. Ýmiss konar mjaltakerfi, mötunarkerfi, afrúllarar og fleira hefur litið dagsins ljós á síðustu árum. Bændur eru almennt framfarasinnaðir og reyna með öllum ráðum að hagræða og stækka búin til að framleiðnin verði sem hagkvæmust.

Eitt af því sem stendur þessum búum fyrir þrifum er að ekki nema fáum stendur til boða þriggja fasa rafmagn. Öll þessi nútímatækni er hönnuð fyrir þriggja fasa rafmagn og til þess að hægt sé að nýta sér hana verða menn að fara út í kostnaðarsamar breytingar og fjárfesta í dýrum mótorum. Þá þurfa menn að leigja rafhrúta til að breyta eins fasa rafmagni í þriggja fasa rafmagn til að knýja stærri þriggja fasa mótora en við það nýtast einungis 75% af orkunni.

Það er ekki einungis við rekstur bús sem þriggja fasa rafmagn er orðið nauðsynlegt í dag heldur þarf það við hvers konar rekstur. Menn fara vart út í fyrirtækjarekstur í dag nema í boði sé þriggja fasa rafmagn. Því er hér um mikið hagsmuna- og sanngirnismál að ræða. Samkeppnisstaða þeirra svæða sem ekki hafa þriggja fasa rafmagn er augljóslega lakari en hinna.

Mig langar því að spyrja hv. þingmann og formann sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, Arnbjörgu Sveinsdóttur, um hvaða afstöðu hún hafi í þessu máli og hvort nefndin hafi það til umfjöllunar þar sem um er að ræða mikið hagsmunamál fyrir bændur. Ég spyr enn fremur hvort henni finnist koma til greina að stjórnvöld beiti sér fyrir því að lagningu þriggja fasa rafmagns verði hraðað og stuðla þannig að því að styrkja landsbyggðina.

[13:47]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Huld Aðalbjarnardóttur fyrir að taka þetta málefni upp. Það er alveg hárrétt, eins og hún nefnir, að þetta er mikið alvörumál fyrir atvinnurekstur í sveitum þar sem ekki er hægt að nálgast þriggja fasa rafmagn. Hún spurði hvort nefndin hefði tekið þetta upp. Því er til að svara að málið hefur ekki verið tekið upp á formlegum fundum nefndarinnar.

Hins vegar kom það mjög skýrt fram, þegar sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd var á ferðalagi í haust á Norður- og Austurlandi, hjá mörgum aðilum til sveita hversu mikið hagsmunamál um er að ræða. Við heimsóttum m.a. Eymund Magnússon í Vallanesi sem stundar lífræna ræktun. Það kom mjög vel fram hjá honum hversu mikið hagsmunamál þetta er í hans framleiðslu — hann er með framleiðslu heima á búinu og hefur þurft að beita tæknilausnum sem eru ekki mjög hagkvæmar til þess að geta keyrt vélar sínar og tæki sem þarf við framleiðsluna.

Okkur í nefndinni er því fullkomlega ljóst hversu mikið hagsmunamál þetta er. Ég hef hins vegar þær upplýsingar frá dreifiveitunum að þær séu að auka framboð á þriggja fasa rafmagni til sveita og gera það samfara því að Rarik er t.d. að styrkja dreifikerfið og er þá jafnframt að bæta þessu inn í að rafmagnið verði þriggja fasa.

Í þetta hefur auðvitað verið sett töluvert fjármagn, Rarik hefur m.a. sett í þetta verkefni (Forseti hringir.) nokkur hundruð milljónir á þessu ári.

[13:49]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það mál sem við tölum um núna er afskaplega brýnt hagsmunamál fyrir dreifbýli landsins eins og alþjóð veit og hefur svo sem verið baráttumál hér til áratuga. (Gripið fram í.) Framsóknarflokknum var nú ætlað það áðan að eiga fjárlög þessa árs og á nú þrífösun rafmagns undanfarna áratugi — vissulega hefur hann komið að landstjórninni og ég vil koma því hér að að stigin voru mjög stór skref í þessum efnum á síðasta kjörtímabili sem eru mikils virði. Þannig náðu stór svæði í mínu kjördæmi þrífösun í rafmagni á því tímabili. En nú liggur það fyrir, samkvæmt svari frá iðnaðarráðherra, sem kom fram hér á þinginu í haust, að ekki stendur til að gera sérstakt átak í þessu máli. Ég tel ástæðu til að þingið beiti sér í því við næstu fjárlagagerð að þessum fyrirrætlunum verði breytt. Við sjáum fram á að um 150 kílómetrar af rafmagnsköplum í dreifikerfinu verði endurnýjaðir til þrífösunar þar sem eru 3.700 kílómetrar eftir. Og þá er það hverjum manni ljóst að það er ansi langt í land að við náum þrífösun um allt land.

Í dag eru um 2.500 lögbýli í landinu sem ekki hafa

þriggja fasa rafmagn og það er algjörlega óviðunandi staða og verður auðvitað erfiðari eftir því sem tækni fleygir fram. Það er mjög bagalegt að ríkisstjórnin skuli ekki taka neitt undir með hinum dreifðu byggðum einmitt þegar tímar þar eru mjög erfiðir vegna aflasamdráttar og fleiri atriða sem öll hafa áhrif á þessum svæðum.

Ég hvet stjórnarþingmenn til að beita afli sínu til þess að breyta þeirri afstöðu sem kom fram í svari iðnaðarráðherra á síðastliðnu hausti. Ég sakna þess reyndar að (Forseti hringir.) iðnaðarráðherra er ekki hérna en ég treysti flokksbræðrum hans (Forseti hringir.) til að bera honum þessi boð.

[13:51]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur fyrir sín svör. Ég þekki vel til þeirra möguleika að hægt er að sækja um flýtimeðferð á lagningu þriggja fasa rafmagns og sum svæði falla undir þann kost þar sem hægt er að fá þriggja fasa rafmagn lagt heim á einstaka bæi. En kostnaðurinn sem fellur á hvert bú við það er hátt í fjórar milljónir. Við vitum að eins og búin standa í dag er það stór hluti af þeirra rekstrarkostnaði ef þetta á að koma þar inn. Ef búin eru hins vegar tilbúin að bíða þá fylgir því óverulegur kostnaður að fá inn þriggja fasa rafmagn.

Eins og kom hér fram hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni eru um 150 kílómetrar lagðir á hverju ári. Það þýðir að það tekur ríflega 25 ár að leggja þriggja fasa rafmagn heim á öll bú, 25 ár. Það verður ýmislegt búið að gerast í tækniþróun í landbúnaðinum þá. Ég held því að við ættum að standa öll saman að því að styrkja landsbyggðina vegna þess að hér er greinilega um mikinn aðstöðumun að ræða og það hallar augljóslega á þá sem hafa aðeins aðgang að einfasa rafmagni.

Frú forseti. Ekki síst á tímum hækkandi verðs á áburði, kjarnfóðri, olíu og matvælum þurfa stjórnvöld landsins að bretta upp ermarnar og vinna hratt í þessu mikilvæga sanngirnis- og byggðamáli sem snertir okkur öll.

[13:53]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég kveð mér hljóðs til að vekja athygli á vægast sagt afar einkennilegum ummælum upplýsingafulltrúa ríkisfyrirtækis sem heitir Landsvirkjun í *Fréttablaðinu* í dag. Hann fjallar þar um ágætt verkefni, gagnaver í Keflavík, á vegum Verne Holding og heldur því fram og segir það fullum fetum í blaðinu að það sé skilyrði fyrir orkusölu Landsvirkjunar til þessa fyrirtækis, Verne Holdings, sem er svona hluti af hinni nýju hátæknistóriðju, sem hefur þarf allt öðruvísi orkuöflun, að virkja í Þjórsá.

Óvíst er að gagnaver rísi í Keflavík því að Landsvirkjun setur virkjun Þjórsár sem skilyrði fyrir raforkusölu til þess, segir um þetta í *Fréttablaðinu* . Nú er það þannig að þetta gagnaver þarf heil 25 megavött og þarf það í nokkrum pörtum, sennilega í þremur, fjórum áföngum. Ekki verður því séð að efnislega hafi Þorsteinn Hilmarsson, upplýsingafulltrúi Landsvirkjunar, nokkurn skapaðan hlut undir sér. Margar leiðir eru til að afla þessarar orku ef Landsvirkjun vill fá ráð til þess. Það sem Landsvirkjun er hins vegar er að gera er augljóslega það að hún er að reka áróður eins og hver annar stjórnmálaflokkur eða hagsmunasamtök. Hún er að nota vinsælt mál, sem þessi gagnaver eru, til þess að koma áfram fyrirætlunum sínum um virkjanir í Neðri-Þjórsá, sem er ákaflega óvinsælt mál.

Og hvernig stendur málið? Vatnsréttindin eru hjá ríkinu. Það er Alþingi sem er að afhenda þessi vatnsréttindi. Þannig að Landsvirkjun er hér að nota gagnaverið í Keflavík sem fjárkúgun, sem „blackmail“, á Alþingi. Það er þannig að virkjunarleyfi hafa þeir ekki heldur og eru að reyna að útvega sér það með þessum hætti. Og ég spyr: Hvað á þetta sjálfstýrða apparat eiginlega að komast upp með af dónaskap og frekju í garð kjörinna fulltrúa, í garð ríkisstjórnarinnar og í garð alls almennings? (Forseti hringir.) Ég vil gjarnan heyra hvað forustumenn í iðnaðarnefnd og umhverfisnefnd hér á þinginu segja um þetta mál. (**Gripið fram í:** Og iðnaðarráðherra.)

[13:56]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Í tengslum við þessa fyrirspurn stjórnarliðans hv. þm. Marðar Árnasonar vil ég gjarnan svara því til hér að þau orð sem upplýsingafulltrúi Landsvirkjunar hefur um þetta eru í fullu samræmi við það sem Landsvirkjun hefur áður sagt. Hann er þeirrar skoðunar, sem ég deili með Landsvirkjun, fyrirtækinu, að virkjunarkostir í Neðri-Þjórsá eru þeir albestu í landinu sem gefast nú um stundir og óábyrgt að nýta þá ekki þegar það liggur vel við. Vilji fyrirtækisins til þess að virkja þarna hefur aldrei verið neitt launungarmál.

Ég lít ekki svo á að Landsvirkjun fremur en önnur ríkisfyrirtæki hafi Alþingi í vasanum og geti beitt það fjárkúgun, eða „blackmail“ eins og hv. þingmaður orðaði það svo smekklega hér áðan. Það stendur ekki til og stjórnarmeirihlutinn á Alþingi mun ekki láta fara þannig með sig, og velkominn í þann hóp.

Ég vil vitna til þessarar sömu fréttar í *Fréttablaðinu.* Þar er haft eftir hæstv. iðnaðarráðherra að hann fagni þessum áformum Landsvirkjunar. Ég tek svo sannarlega undir þau orð sem höfð eru í niðurlagi fréttarinnar og vænti þess að allir stjórnarþingmenn, sem og aðrir fulltrúar á hinu háa Alþingi, fagni þeim áformum sem þarna eru á ferðinni.

Það er einboðið að leggja til og nýta til þess alla kosti að styrkja efnahagslegan grunn landsins á þeim tímum sem nú fara í hönd. Hér er mjög gott mál á ferðinni og engin ástæða til að ætla að fyrirtækinu líðist að vinna þannig með Alþingi — og það er heldur ekki líðandi að gefa í skyn að eitthvert fyrirtæki úti í bæ geti farið þannig með Alþingi að til móðgunar sé. Það er rangt og óheiðarlegt að gefa slíkt í skyn.

[13:58]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er fráleitt ófrávíkjanlegt skilyrði fyrir orkusölu til gagnavers að ráðast í virkjun í Neðri-Þjórsá og ég hygg að það hafi upplýsingafulltrúi Landsvirkjunar ekki sagt.

Óveruleg orkusala er til þessa gagnavers í áætlunum nú og það er alveg ljóst að jafnvel þó að orkuþörfin yrði um-

talsverð þá er Landsvirkjun komin mun lengra með aðra virkjunarkosti, svo sem eins og Búðarháls þar sem þegar hefur verið gefið út virkjunarleyfi, ráðist í að byggja brú og grafa grunn fyrir virkjuninni. Sú virkjun mundi skila margfaldri þeirri orku sem þetta gagnaver þyrfti í besta falli á að halda í náinni framtíð — ef það eflist, sem við hljótum að vona.

Ég held að þetta sé óþarfauppsláttur í *Fréttablaðinu* í dag og óþarfaáhyggjur. Á vegum ríkisstjórnarinnar er unnið að heildaráætlun um vernd og nýtingu íslenskrar náttúru í þágu orkuiðnaðarins og í þágu náttúruverndar. Við gerum ráð fyrir að ljúka þeirri vinnu á síðari hluta næsta árs og taka það til umfjöllunar hér á Alþingi.

Ég er þeirrar skoðunar að úr því sem komið er sé best að þeir virkjunarkostir sem eru í Neðri-Þjórsá verði ekki komnir til framkvæmda fyrr en eftir að þeirri vinnu er lokið og geti komið hér til pólitískrar umfjöllunar í þinginu með öðrum virkjunarkostum í landinu. Að við getum reynt hér, í öllum þeim flokkum sem á þingi sitja, að vinna eina heildstæða áætlun um það hvernig við ætlum að vernda landið og hvernig við ætlum að virkja það og reynt að skapa sátt um hvaða verkefni farið verði í og í hvaða röð. Það þarf að gera í þágu náttúru Íslands og komandi kynslóða en líka til þess að reyna að ná þeirri sátt í þennan mikilvæga málaflokk (Forseti hringir.) sem við höfum lengi haft þörf fyrir.

[14:00]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Það er algerlega óþarft fyrir hv. þm. Helga Hjörvar að bera blak af upplýsingafulltrúa Landsvirkjunar og segja að hann hafi ekki talað um ófrávíkjanleg skilyrði vegna þess að á heimasíðu Landsvirkjunar má lesa að orkan í neðri hluta Þjórsár er seld. Það er fyrirsögnin: Orkan í neðri hluta Þjórsár seld með fyrirvara um að leyfi fáist. Þetta getur ekki verið skýrara. Það er ítrekað í fréttinni á heimasíðu Landsvirkjunar að sá fyrirvari sé í samningnum um gagnabúið fyrir raforkusölu Landsvirkjunar að öll leyfi fáist, þar á meðal virkjunarleyfi fyrir virkjunum fyrirtækisins í neðri hluta Þjórsár.

Það er líka óþarfi fyrir hv. þm. Kristján Þór Júlíusson að tala eins og Landsvirkjun beri voðalega mikla virðingu fyrir Alþingi. Við skulum ekki gleyma samningnum sem var gerður um framsal á vatnsréttindum í Þjórsá án fyrirvara. Undir þann samning var skrifað án fyrirvara og við það var einmitt gerð harkaleg athugasemd hjá ríkisendurskoðanda.

Ég spyr: Hvernig getur þetta fyrirtæki sett sem ófrávíkjanlegt skilyrði, eins og þarna er sagt, að virkja í Þjórsá? Ég vil benda á að það hrúgast upp orka í kerfinu. 25 megavött er fjórðungurinn af því sem varð laust aftur í kerfinu þegar Kárahnjúkavirkjun tók til starfa. Hitaveita Suðurnesja og Orkuveita Reykjavíkur framleiða inn á kerfið og hætta að kaupa af Landsvirkjun vegna þess að það er ódýrara að framleiða rafmagn hjá þessum fyrirtækjum í jarðvarmaveitum heldur en að kaupa það í heildsölu af Landsvirkjun. Þetta er fyrirsláttur. Það er nóg rafmagn í kerfinu.

Umræðu lokið.

Gjaldmiðilsmál.

Fsp. BjH, 439. mál. — Þskj. 696.

[14:03]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Málið sem ég vil vekja til umræðu og beina fyrirspurn að forsætisráðherra sérstaklega snertir í raun það sem er efst á baugi í umræðunni í dag, þ.e. gjaldmiðilinn. Vegna þrenginga í íslensku efnahagslífi verður mönnum tíðrætt um að íslenska krónan gegni ekki gallalaust því hlutverki sem gjaldmiðill þarf að gegna. Hér er mikið vandamál vegna ofurvaxta sem sliga bæði heimili og fyrirtæki.

Íslensku bankarnir eru í erfiðari stöðu en ella vegna þeirra litlu myntar sem við búum við og það er enginn vafi á því í mínum huga að við göngum nærri útflutningsatvinnuvegunum í landinu með hátt skráðu gengi. Það er ekki góð búmennska til framtíðar að blóðmjólka þannig bestu mjólkurkúna.

Margir hafa litið til evrunnar í þessu samhengi, sem er ekki óeðlilegt, sem er sá gjaldmiðill á því efnahagssvæði sem við eigum hvað mest viðskipti við. En nú hefur komið skýrt fram, nú síðast eftir heimsókn hæstv. forsætisráðherra til Brussel, að einhliða upptaka evrunnar er alls ekki til umræðu.

Önnur leið í því er vitaskuld sú að skoða inngöngu í Evrópusambandið. En eins og margoft hefur verið bent á er ekki eining um það, hvorki meðal þings né þjóðar. Þjóðir hafa lagt upp í þá vegferð, skýrasta dæmið um það eru Norðmenn, og í rauninni staðið fjær markinu áratug síðar en þegar ákveðið var að ganga þar inn. Þess vegna hafa margir hafa bent á það á undanförnum missirum að til séu aðrar lausnir í þessum efnum.

Sjálfur hef ég skrifað greinar um það í meira en ár að ég held að við eigum að horfa til annarra gjaldmiðla og hafa ýmsir orðið til að taka undir þau orð, nú síðast tveir hv. þingmenn Sjálfstæðisflokks, að skoða megi í þessu samhengi upptöku á svissneskum franka. Það hljómar kannski svolítið ólíkindalega að tala um svo fjarlæga mynt en það vill svo til að svissneski frankinn er í nákvæmlega sömu hagsveiflu til síðustu 20 ára og evran og það eru fordæmi fyrir því að Sviss hafi gert samninga við annað land um myntbandalag.

Þess vegna langar mig að beina þeirri fyrirspurn til forsætisráðherra, sem fer með forustu okkar Íslendinga í efnahagsmálum, hver afstaða hans er í þessum efnum og hvort hann sjái að það séu fleiri en tvær leiðir til í stöðunni, annars vegar upptaka evru og hins vegar að viðhalda krónunni, sem auðvitað er ein leiðin.

[14:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Spurningin er eftirfarandi: Hvaða áform hefur ráðuneytið í gjaldmiðilsmálum þjóðarinnar? Svarið er: Ráðuneytið hefur ekki uppi áform um að beita sér fyrir því að breyta um gjaldmiðil.

Ég skal þó viðurkenna að ég hef ekki kynnt mér greinar Bjarna Harðarsonar undanfarið ár um þessi mál.

[14:07]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir að vekja athygli á þessu máli. Það skiptir gríðarlega miklu máli að við búum stöðugleika. Við búum ekki við neinn stöðugleika í efnahagsmálum meðan við höfum þá flotkrónu sem við búum við í dag. Hún getur ekki gilt sem lögeyrir nema í sumum viðskiptum. Hún getur ekki gilt sem lögeyrir í lengri lánaviðskiptum því þar þarf að hafa þá hækju sem er verðtrygging. Það gengur ekki að við höfum gjaldmiðil þar sem fólk getur ekki treyst á ákveðinn stöðugleika heldur sveiflist gengið um tugi prósenta á stuttum tíma.

Ég ætla ekki dæma um hvort menn eigi að taka upp eða velta fyrir sér upptöku á svissneskum franka eða einhverju þess háttar. Það sem skiptir máli er að við tengjumst stóru myntsvæði þannig að sveiflurnar í efnahagslífinu verði ekki með þeim hætti sem um er að ræða meðan við höfum þessa flotkrónu sem við getum ekki búið við, hvorki einstaklingar né viðskiptalíf.

[14:08]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Menn hafa sagt að það að taka upp evruna sé hið sama og að tengjast Evrópusambandinu. Við Íslendingar höfum 600 ára reynslu af því að vera tengd þjóð úti í Evrópu. Sú reynsla var ekki góð.

Ég held að við ættum heldur að halda upp á krónuna okkar sem hefur dugað okkur ágætlega síðan við urðum fullvalda ríki og standa vörð um hana. Þau vandamál sem við glímum við eru öll meira og minna heimatilbúin. Ég held að ef við tækjum upp evru þá mundi íbúðaverð hækka annað eins og það gerði síðast þegar vextir voru lækkaðir því það fylgja því bæði kostir og gallar að taka upp nýja mynt.

[14:09]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er ánægjulegt að í umræðum síðustu mánaða og missira hafa þeir kostir sem Íslendingar standa frammi fyrir skýrst mjög. Kostirnir eru tveir. Þeir eru að halda í íslensku krónuna eins og er stefna núverandi ríkisstjórnar og kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra eða að taka upp evruna og þar með ganga í Evrópusambandið, en eins og menn þekkja hefur það verið sjónarmið okkar í Samfylkingunni.

Aðrir kostir sem ræddir hafa verið eru einfaldlega ótrúverðugir og óraunhæfir í þeirri stöðu sem við búum við og ekki til þess fallnir að leysa þau vandamál sem við er að fást í íslenskum efnahagsmálum. En sú spurning hlýtur að verða æ áleitnari hvort það sé ekki að verða útséð um að okkur takist nokkru sinni að endurheimta stöðugleika með þann gjaldmiðil sem við höfum stuðst við.

[14:10]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Hún er orðin mjög hvimleið þessi endalausa umræða um krónuna og evruna. Menn ættu að fara að sjá metnað sinn í að hætta þessu horngrýtis kjaftæði.

Það er ástæða fyrir okkur Íslendinga til þess að leggja metnað okkar í að halda sjálfstæði, halda tungunni og halda krónunni, a.m.k. enn um sinn. Það er mergurinn málsins. Þá skiptir máli að hafa vinnufrið fyrir önnur góð mál í þjóðfélaginu án þess að flokkarnir í umhverfi okkar séu að blaðra út og suður.

[14:11]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram. En ég get ekki þakkað eða fagnað sérstaklega því svari sem ég fékk frá hæstv. ráðherra. Ég vil koma þeim misskilningi frá.

Ég spurði hæstv. ráðherra ekki að því hvort hann hefði lesið greinar eftir mig. Málið snýst ekki um það. Ég spurði hann um afstöðu hans til þeirrar umræðu sem nú er hafin í samfélaginu, m.a. að frumkvæði og fyrir tilstuðlan tveggja þingmanna Sjálfstæðisflokksins, hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar og Illuga Gunnarssonar.

Ég get í því samhengi umorðað spurninguna ef hæstv. forsætisráðherra hugnast betur að svara því: Telur hann þær tillögur sem þeir hafa vakið máls á nú síðustu tvo daga — ég reikna með að þótt hæstv. forsætisráðherra hugnist ekki að lesa greinar eftir mig þá kynni hann sér þó það sem samflokksmenn hans segja — að það sem þeir hafa stungið upp sé athugunar virði eða eitthvað sem algerlega er út úr kortinu, líkt skilja mátti af ummælum hv. þm. Helga Hjörvars?

Varðandi þau ummæli stórvinar míns hv. þm. Árna Johnsens um að þetta sé „horngrýtis kjaftæði“, að tala um gjaldmiðilinn og við ættum að halda í sjálfstæðið, þá er ég honum sammála um að við eigum að halda í sjálfstæðið. Ég held aftur á móti að mjög lítið af þessu sjálfstæði hangi á því í dag að eiga sjálfstæðan gjaldmiðil. Gengi þessa gjaldmiðils er ekki eitt af því sem við stjórnum. Honum er stjórnað af alþjóðlegum fjármálaspekúlöntum og það helsta sem við höfum af þessum gjaldmiðli eru erfiðleikar og tap. Við segjum það ekki við fólk sem borgar þá ofurvexti sem nú eru af íbúðarhúsnæði eða við fyrirtæki sem sligast undan vaxtabyrðinni að þau séu bara með horngrýtis kjaftæði.

[14:13]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegur forseti. Hv. þingmaður bar fram skriflega fyrirspurn. Hún er svohljóðandi: Hvaða áform hefur ráðuneytið í gjaldmiðilsmálum þjóðarinnar?

Ég hef svarað þeirri spurningu fyrir hönd ráðuneytisins. Ég gerði það áðan. Þingmaðurinn getur ekki komið og skýlt sér á bak við grein sem birt var löngu eftir að hann lagði fram þessa spurningu.

Umræðu lokið.

Ísland sem alþjóðleg fjármálamiðstöð.

Fsp. MS, 443. mál. — Þskj. 706.

[14:14]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Að undanförnu hefur verið nokkur umræða um Ísland sem alþjóðlega fjármálamiðstöð. Hér er um

afar athyglisvert og mikilvægt mál að ræða en umræðan um þetta mál er ekki að hefjast núna.

Í ræðu á viðskiptaþingi í febrúar 2005 lýsti Halldór Ásgrímsson, þáverandi forsætisráðherra, framtíðarsýn sinni varðandi stöðu Íslands í alþjóðlegum fjármálaheimi. Þar sagði hann m.a., með leyfi forseta:

„Ég á mér þann draum að í framtíðinni verði Ísland þekkt um víða veröld sem alþjóðleg fjármálamiðstöð. Að hér á þessari litlu og hjartfólgnu eyju starfi kraftmikil alþjóðleg fyrirtæki sem hafa kosið að eiga hér höfuðstöðvar vegna ákjósanlegra skilyrða af hálfu stjórnvalda, vegna þess mannauðs sem í landinu býr og vegna mikils og góðs stöðugleika, hvort sem er í efnahagslegu eða stjórnmálalegu tilliti.“

Í ræðunni fór Halldór nánar yfir þetta mál og þau tækifæri sem í því felast. Í framhaldi af þessu viðskiptaþingi skipaði hann nefnd undir forustu Sigurðar Einarssonar, stjórnarformanns Kaupþings, sem fékk það verkefni að fjalla um og skila tillögum sem stefna að því markmiði að Ísland verði alþjóðleg fjármálamiðstöð. Nefndin skilaði þáverandi forsætisráðherra, Geir H. Haarde, skýrslu með tillögum í október 2006. Heiti þeirrar skýrslu er *Alþjóðleg fjármálastarfsemi á Íslandi.*

Um leið og Geir H. Haarde, þáverandi hæstv. forsætisráðherra, tók við niðurstöðunum kom fram hjá honum að ríkisstjórnin mundi þegar hefjast handa við að hrinda tillögunum í framkvæmd og vinna að markmiðinu um Ísland sem alþjóðlega fjármálamiðstöð. Síðan það var hefur orðið breyting á ríkisstjórn og margir eru forvitnir um hvort áform hæstv. forsætisráðherra í málinu hafi breyst samhliða því.

Öllum má vera ljóst að þetta er mikið áhugamál okkar framsóknarmanna enda farið af stað með það að okkar frumkvæði. Á málstofu BSRB um lífeyrismál í síðustu viku kom fram hjá Sigurði Einarssyni að tilvalið sé fyrir Ísland að marka sér bás sem alþjóðleg fjármálamiðstöð. Orðrétt sagði hann, með leyfi forseta:

„Hér höfum við reynsluna, menntunarstigið er hátt, fjármálaþjónusta greiðir há laun, afleidd störf eru mörg og eftirsóknarverð. Og staðsetning landsins er ekki hamlandi ólíkt því sem gerist í margs konar öðrum þjónustustörfum. Ég bind enn vonir við að stjórnvöld taki efni skýrslunnar til gaumgæfilegrar athugunar.“ — En þarna vitnaði hann í skýrsluna sem ég nefndi hér áður.

Vegna alls þessa hef ég lagt fram eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra:

Hvernig hefur tillögum nefndar ráðherra um Ísland sem alþjóðlega fjármálamiðstöð verið fylgt eftir?

[14:16]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Frá því að tillögur umræddrar nefndar, sem forveri minn Halldór Ásgrímsson skipaði til að skoða alþjóðlega fjármálastarfsemi á Íslandi, komu fram, sem var í nóvember 2006, hafa ýmis skref verið stigin í þá átt sem hún leggur til. Fyrst má nefna ný lög um starfstengda lífeyrissjóði. Sú lagasetning er í takt við þá tillögu nefndarinnar að settir yrðu á laggirnar alþjóðlegir lífeyrissjóðir sem uppfylli íslensk lög og reglur en jafnframt Evróputilskipunina í lífeyrismálum. Aðalatriði þessarar hugmyndar er að nýta þá jákvæðu ímynd sem íslenska lífeyrissjóðakerfið hefur á alþjóðavettvangi vegna sjóðssöfnunar og samspils samtryggingar og séreignar í sjóðunum.

Í öðru lagi má nefna að skattfrelsi hagnaðar af sölu hlutabréfa var ein af megintillögum nefndarinnar en frumvarp þess efnis er nú til meðferðar á Alþingi. Í því frumvarpi er einnig að finna tillögu um að sett verði á fót sérstök stjórnsýslueining sem annist alla skattalega umsýslu og þjónustu við stórfyrirtæki, ekki síst þau sem eru í alþjóðlegum viðskiptum og má einnig líta á þetta sem skref í sömu átt.

Í þriðja lagi vil ég nefna nýlega ákvörðun ríkisstjórnarinnar um lækkun tekjuskatts á fyrirtæki úr 18% í 15%, sem vissulega er mikilvægt skref í þessa sömu átt.

Í fjórða lagi hefur einnig markvisst verið unnið að því að draga úr skrifræði og kostnaði í reglusetningum hins opinbera, m.a. undir formerkjum þriggja ára aðgerðaáætlunar sem kallast *Einfaldara Ísland.* Sú áætlun hefur það að leiðarljósi að skýrar og sanngjarnar leikreglur stuðli að aukinni samkeppnishæfni íslensks atvinnulífs og bættum lífskjörum almennings jafnframt því að auðvelda ríki og sveitarfélögum að sinna verkefnum sínum.

Enn eitt atriði sem hefur verið framkvæmt og er í takt við tillögur nefndarinnar er ákvörðun um að leggja nýjan sæstreng milli Íslands og Evrópu. Það er mikilvægt að fjarskiptasamband Íslands við önnur lönd sé tryggt og öflugt og er það ein af meginforsendum þess að hægt sé að markaðssetja Ísland sem ákjósanlegt land fyrir alþjóðlega fjármálastarfsemi. Örugg og öflug millilandasamskipti er það sem erlend félög skoða fyrst þegar til álita kemur að hefja starfsemi í nýju landi og það á raunar ekki síður við um hagkvæmar og tíðar flug- og skipasamgöngur.

Að öðru leyti er ég sammála því sem segir í tillögu nefndarinnar, að mikilvægt sé að horfa til þess sem langtímamarkmiðs að ganga helst aldrei skemur í umbótum á rekstrarskilyrðum fyrirtækja en viðmiðunarþjóðir okkar gera. Sömuleiðis er nauðsynlegt að markaðsaðilum sé auðveldað að leita til stjórnvalda, t.d. ráðuneyta og skattyfirvalda, með nýjar hugmyndir, fyrirspurnir og álitamál og fá fram opinskáa umræðu um slík mál og skjót svör.

Til skoðunar hafa verið í fjármálaráðuneytinu drög að frumvarpi frá viðskiptaráðuneytinu um svokallaða fjárvörslusjóði, sem á ensku kallast Trusts, en ein af tillögum nefndarinnar var að boðið yrði upp á slíkt félagaform hér á landi. Ýmis álitamál eru þó uppi varðandi það atriði og nauðsynlegt að gæta þess að í engu fái Íslendingar á sig ásakanir um peningaþvætti eða félagaform sem gæti nýst í þeim tilgangi, og þá þarf sérstaklega að gæta að því varðandi þetta form.

Fyrir utan þetta, virðulegi forseti, voru ýmsar aðrar tillögur í þessari skýrslu sem við erum áfram að skoða og það eru fleiri áhugamenn um það en Framsóknarflokkurinn. Þarna voru tillögur m.a. um að gera efnuðum einstaklingum kleift að flytja búsetu sína til Íslands með auðveldari hætti en nú er, það kunna að leynast einhver tækifæri til tekjuöflunar í slíkum ráðstöfunum og sjálfsagt að skoða það mál. Aðrar tillögur frá nefndinni eru kannski síður framkvæmanlegar eða æskilegar, eins og t.d. hugmynd um að hafa mis-

munandi tekjuskatt á fyrirtækjum eftir fjárhæðum, hafa hann stiglækkandi, og fleira í þeim dúr sem ég hygg að gangi erfiðlega upp í okkar skattkerfi.

Aðalatriðið er það að nefndin vann mjög gott starf og ber að fagna því og þakka öllum þeim sem að nefndarstarfinu stóðu. Hrundið hefur verið í framkvæmd allnokkrum hugmyndum úr því hugmyndasafni sem þarna var að finna og annað er í vinnslu. Jafnframt hafa önnur atriði náð fram að ganga sem hníga í sömu átt eins og ég hef nú rakið í svari mínu, virðulegi forseti.

[14:21]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Margir og kannski flestir í mínum flokki trúa á algildar, rökréttar, einfaldar og almennar reglur um umhverfi fyrirtækja, skatta og eftirlit, og annað umhverfi, eins og skilvirkt velferðarkerfi. Það hefur gefist vel og hefur stóraukið umsvif í íslensku atvinnulífi og alveg sérstaklega í fjármálageiranum, þannig að kannski erum við að stefna í þessa átt.

Því miður voru nokkrar hugmyndir þeirrar nefndar sem Sigurður Einarsson stýrði nokkuð sértækar, sem gengur þvert á þetta, en þegar er farið að vinna að almennu reglunum sem nefnd Sigurðar stakk upp á eins og hæstv. forsætisráðherra nefndi. Í þá upptalningu vantar reyndar frumvarp um atvinnuréttindi útlendinga, en þar er sérstök áhersla lögð á að auðvelt verði að fá til landsins sérfræðinga á ýmsum sviðum, þar á meðal á fjármálasviði, til þess að setjast hér að og vinna þessi sérfræðistörf. Það er því verið að vinna heilmikið í þessa veru.

[14:22]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég held að þessi skýrslugerð hafi verið mjög gagnleg, sérstaklega vegna þess að hún greinir að tvær meginhugmyndir í þessu efni. Annars vegar það að hér sé hægt, með því að búa til skilvirkt skattkerfi, einfalt regluverk og góðar aðstæður fyrir fjármálafyrirtæki og önnur fyrirtæki, að lyfta veg atvinnugreinarinnar á Íslandi. Hin er frá hugmyndafræðingum yst til hægri á Íslandi, um það að við ættum að gera landið að einhvers konar skattaparadís á borð við þær sem almennar eru í Karíbahafinu og á slíkum slóðum, en það hefði orðið til þess að lækka mjög og rýra gengi Íslands á alþjóðavettvangi — við sjáum hvernig Liechtensteinmönnum gengur núna með sína leynd og sína skattaparadís.

Það vekur hins vegar eftirtekt að þessi umræða fer fram á eftir þeirri snubbóttu umræðu sem áðan fór fram um gjaldmiðilsmál, (Forseti hringir.) en mér kemur ekki til hugar að alþjóðleg fjármálamiðstöð verði að veruleika á Íslandi með íslensku krónuna að (Forseti hringir.) mótor.

[14:24]

Fyrirspyrjandi (Magnús Stefánsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir hans svör hér. Ég veit að það er rétt, sem hann sagði, að það eru fleiri áhugasamir um þetta mál en framsóknarmenn. Mér er það fullkomlega ljóst og ég veit að þar á meðal er hæstv. forsætisráðherra. Hann fór yfir það sem þegar hefur verið gert varðandi þær tillögur sem við ræðum hér, það er eitthvað sem hefur verið í gangi á undanförnum missirum og árum og er vel. En ég held að það sé mjög mikilvægt að áfram verði haldið að fylgja þessum tillögum eftir og ég heyri það á hæstv. ráðherra að hann er áhugasamur um það og það er auðvitað mjög ánægjulegt.

En ég verð að segja það í lokin á þessari umræðu af minni hálfu, hæstv. forseti, að ég vona að sá draumur sem hæstv. þáverandi forsætisráðherra, Halldór Ásgrímsson, lýsti á viðskiptaþinginu 2005 — og ég fór yfir í framsögu minni — rætist. Ég er viss um að margir fleiri eiga sama draum og nefni ég þar m.a. unga fólkið okkar sem er sífellt að mennta sig meira og meira og hefur látið til sín taka í fjármálageiranum.

Ég hvet hæstv. forsætisráðherra til dáða í málinu og lýsi ánægju með þann áhuga sem hann hefur sýnt því og veit að framgangur þessa máls mun verða þjóðinni til framdráttar í framtíðinni. En ég ætla sleppa því, hæstv. forseti, að ræða hér um gjaldmiðilsmál. Það tengist þessu máli, menn hafa mikið rætt það og munu eflaust gera það í framtíðinni.

[14:25]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Frú forseti. Ég vil fagna því að Framsóknarflokkurinn hefur ekki skipt um afstöðu í þessu máli. Ég veit að við eigum stuðning hans vísan við það að hrinda í framkvæmd góðum hugmyndum sem snerta nákvæmlega þetta málasvið.

Umræðu lokið.

[14:26]

Útbýting:

Hlutafélög og einkahlutafélög, 468. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 747.

Skýrsla Vestfjarðanefndar.

Fsp. KHG, 458. mál. — Þskj. 728.

[14:26]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Þann 15. mars 2007 skipaði forsætisráðherra nefnd til að fjalla um leiðir til að styrkja atvinnulíf á Vestfjörðum. Átti sú nefnd að skila af sér fljótt og gerði það í aprílmánuði skömmu fyrir síðustu alþingiskosningar. Ástæðan er einföld og augljós: Viðvarandi fólksfækkun í fjórðungnum. Þannig hafði fólki fækkað um tæplega 14% frá 1997 þar til þessi nefnd var skipuð á síðasta ári.

Tillögur nefndarinnar voru viðamiklar og fyrsta tillagan sem getið er um fjallar um að flýta fyrirhuguðum framkvæmdum á Vestfjörðum í samgönguáætlun. Markmiðið með þessum tillögum öllum var að fjölga Vestfirðingum úr 7.470, eins og þeir voru þá orðnir, upp í 8.300 árið 2020. Fyrsta tillagan var að flýta þegar ákveðnum samgönguframkvæmdum.

Þetta er greinilega mjög öflug aðgerð vegna þess að sömu framkvæmdir voru orðnar mótvægisaðgerðir tveimur mánuðum síðar þegar ákveðið var að skera þorskkvótann niður um þriðjung. Þessi flýting á framkvæmdum á því

bæði að fjölga Vestfirðingum upp í 8.300 á nokkrum árum og koma í veg fyrir að þeim fækki vegna niðurskurðar í þorskveiðum. En aðrar tillögur eru samtals 37, sem eru listaðar í skýrslunni, upp á samtals um 85 ný störf á Vestfjörðum á rúmum tveimur árum.

Í úttekt sem gerð var á stöðu mála af Vestfjarðanefndinni sjálfri, og birtust í fréttum í janúarmánuði, kemur fram, samkvæmt því sem Halldór Halldórsson, bæjarstjóri í Ísafjarðarbæ, segir, að 28,5 störf áttu að verða til á Vestfjörðum á síðasta ári, en urðu ekki nema 18,8 og fyrst og fremst hafi skortur á fjárheimildum gert það að verkum að markmiðið náðist ekki.

Atvinnumálanefnd Vesturbyggðar lét málið til sín taka í síðasta mánuði og ályktaði á þann veg að hún harmaði að ekki að hafi verið fylgt þeim tillögum sem nefndin lagði fram. Um það bil helmingi tillagna nefndarinnar hefði verið frestað og fjármagnið hefði einnig verið skorið niður um helming.

Í framhaldi af þessu hef ég leyft mér að bera fram fyrirspurnir til hæstv forsætisráðherra á þingskjali 728:

1. Hvenær er þess að vænta að tillögur Vestfjarðanefndar forsætisráðherra frá apríl 2007 verði að fullu komnar til framkvæmda?

2. Hvers vegna hefur u.þ.b. helmingi tillagna nefndarinnar verið frestað og fjármagn skorið niður um helming, eins og fram kemur í samþykkt atvinnumálanefndar Vesturbyggðar frá 5. febrúar sl.?

[14:29]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Á undanförnum árum hefur búseta og atvinnulíf á ýmsum stöðum á landsbyggðinni því miður átt undir högg að sækja. Vestfirðir eru dæmi um svæði þar sem slíkt ástand hefur ríkt. Stjórnvöld hafa ákveðið að efla verulega samgöngur og aðgengi að menntun og heilbrigðisþjónustu á þessum svæðum með markvissum hætti. Þannig hefur verið ákveðið að flýta fyrirhuguðum framkvæmdum og verja á næstu þremur árum allt að 13 milljörðum kr. til framkvæmda við vegi, jarðgöng, fjarskipti og snjóflóðavarnir á Vestfjörðum.

Tillögur Vestfjarðanefndarinnar svokölluðu miða að því að blása ungu fólki, sem og öllum Vestfirðingum, í brjóst aukna bjartsýni á möguleika svæðisins til búsetu og atvinnuuppbyggingar með því að efla starfsemi opinberra stofnana á svæðinu.

Í skýrslu nefndarinnar er, auk almennra tillagna, að finna 37 tillögur um afmörkuð verkefni sem geta falið í sér allt að 80 ný störf á Vestfjörðum. Um er að ræða verkefni á sviði menntunar, rannsókna og nýsköpunar sem í samvinnu við fyrirtækin á svæðinu geti snúið atvinnuþróuninni við til aukinnar verðmætasköpunar. Tillögurnar kalla á viðbótarkostnað upp á rúmlega 500 millj. kr. á ári þegar þær eru að fullu komnar til framkvæmda.

Frá því að tillögur Vestfjarðanefndarinnar voru lagðar fram hafa stjórnvöld þurft að taka ákvörðun um þriðjungsniðurskurð á aflaheimildum í þorski, eins og öllum er kunnugt. Ríkisstjórnin hefur reynt að koma til móts við þær sjávarbyggðir sem verst fara út úr þeim niðurskurði með svokölluðum mótvægisaðgerðum en áhrifa þeirra fer brátt að gæta.

Strax vorið 2007 fól ég Vestfjarðanefndinni að fylgja tillögum sínum eftir gagnvart viðkomandi ráðuneytum. Tillögurnar voru misjafnlega vel útfærðar og undirbúningur verkefna mislangt á veg kominn. Í nokkrum tilvikum var lagabreytinga þörf til að flytja verkefni opinberra stofnana til Vestfjarða.

Strax í maí 2007 voru tæplega 10 störf auglýst laus til umsóknar. Í undirbúning fjáraukalaga 2007 og fjárlaga 2008 ákvað ríkisstjórnin að beita sér fyrir auknu fjármagni til að tryggja fjárhagslegan framgang verkefnanna. Í fjárlögum 2008 er þannig tryggt fjármagn til að styðja við 28 afmörkuð verkefni sem fela í sér 46 ný störf á Vestfjörðum. Þess er vænst að þau verkefni leiði af sér aukið umfang og fleiri störf þegar fram líða stundir.

Í upphafi þessa árs hafði tekist að ráða í 19 störf. Í auglýsingum voru 7 störf og í undirbúningi eða í biðstöðu voru önnur 20 störf. Síðan þá hafa borist fréttir af verkefnum sem verið er að koma í gang, eins og svokallaðri Þjóðtrúarstofu á Hólmavík.

Í ályktun atvinnumálanefndar Vesturbyggðar, sem hv. fyrirspyrjandi vísar til, gætir misskilnings. Fjármagn til verkefna sem Vestfjarðanefndin lagði til hefur ekki verið skorið niður. Það tekur tíma að útfæra þessi verkefni og ráða fólk til starfa og staðreyndin er sú að ekki hefur tekist að nýta allt það fjármagn sem þegar hefur verið veitt til þessara verkefna í fjárlögum 2008, m.a. vegna skorts á sérhæfðu fólki. Þess er þó vænst að úr rætist á næstu mánuðum.

Vestfjarðanefndinni er áfram ætlað að fylgja tillögum sínum eftir gagnvart ráðuneytum og stuðla að framgangi verkefna sem lögð eru til í skýrslu nefndarinnar.

[14:33]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Það er mjög mikilvægt að ríkið komi myndarlega til móts við Vestfirðinga við atvinnuuppbyggingu þar og að tillögum Vestfjarðanefndar sé fylgt eftir eins og best verður á kosið. Ég hlýt þó að vekja athygli á því hversu mikilvægt það er að huga jafnt að uppbyggingu starfa fyrir karla og konur. Það er mjög mikilvægt að horfa til þess að hafa eitthvert samræmi í fjármunum þar.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra að því í þessari umræðu hvort hann sé sammála sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, Einari Kristni Guðfinnssyni, sem segir í *Bæjarins besta* í dag að ríkisvaldið eigi að beita sér fyrir olíuhreinsistöð rétt eins og annarri atvinnustarfsemi. Hann er fylgjandi olíuhreinsistöð á Vestfjörðum og segir að hann muni leggja undirbúningi málsins lið. (Forseti hringir.)

Hvað segir hæstv. forsætisráðherra um þetta, er hann sammála sjávarútvegsráðherra?

[14:34]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér bryddar fyrirspyrjandi upp á mjög mikilvægu máli, þ.e. hagsmunum Vestfirðinga og Vestfjarða, byggðapólitíkinni í landinu og því plaggi sem þar var lagt fram til þess að reyna að vinna bug á þeirri fólksfækkun sem þar hefur verið.

Komið hefur fram í umræðunni að margt af því sem sett var fram í Vestfjarðatillögunum hafi ekki gengið eins hratt

eftir og menn áttu von á. Það hefur einnig gætt misskilnings varðandi framkvæmdina, að þetta ætti að gerast allt á fyrsta ári, og skilaboðin hafa ekki í öllum tilfellum verið skýr frá þeim sem stóðu að skýrslunni með tillöguflutningi inn í fjárlögin. Úr þessu verður vonandi bætt og ég treysti á að við fáum að vinna áfram að þessum málum í fjáraukalögum og nýjum fjárlögum fyrir árið 2009, eins og hæstv. forsætisráðherra gerði grein fyrir, þannig að hægt sé að vinna af fullum krafti að því að bæta atvinnuástandið á Vestfjörðum.

[14:35]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin. Ég les það úr þeim að það er eindreginn vilji ráðherrans að tillögurnar allar komi til framkvæmda á þeim tíma sem að er stefnt í skýrslu nefndarinnar. Ég held að það hljóti að vera grundvallaratriði í málinu að þessi vilji oddvita ríkisstjórnarinnar liggur fyrir. Ég vildi því beina því til hæstv. forsætisráðherra að gera ráðherrum sínum viðvart um þennan vilja ríkisstjórnarinnar þannig að þeir vinni að framgangi tillagnanna í samræmi við þær tillögur sem liggja fyrir frá nefndinni. En það er staðreynd sem menn geta gengið úr skugga um ef þeir kjósa svo að borið hefur verið við fjárskorti sem ástæðu þess að sumum tillögum hefur ekki verið hrint í framkvæmd á þeim tíma sem til stóð. Því verða ráðherrar ríkisstjórnarinnar að bera ábyrgð á því að ég þykist vita að fjárlaganefnd þingsins hafi lagt sitt af mörkum eins og af henni var ætlast í þessu efni.

Eins og fram kom er ýmislegt fleira en ný störf í tillögum nefndarinnar og það sem skiptir kannski mestu máli eru framfarir í samgöngumálum. Nefndin leggur mikið upp úr því að þeim verði hraðað til þess að unnt sé að ná því markmiði að íbúum fjórðungsins fari að fjölga á nýjan leik.

Í ljósi þess að ríkisstjórnin ákvað að skera verulega niður þorskheimildir og að sá niðurskurður verður mjög viðvarandi er enn frekar ástæða til þess að vel verði unnið í nýjum samgöngubótum. Ekki bara í þeim sem þegar hafa verið ákveðnar í (Forseti hringir.) samgönguáætlun heldur að bæta nýjum við þannig að takist að skapa viðspyrnu fyrir fjórðunginn, virðulegi forseti.

[14:37]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður þarf ekki að efast um góðan vilja ríkisstjórnarinnar og einstakra ráðherra í þessu efni og það er unnið eftir þessari áætlun eins og efni standa til. Það hefur ekki strandað á fjárveitingum í þessu efni heldur því að til staðar hafi verið fólk sem er tilbúið að ráða sig til þessara starfa.

Að því er varðar fyrirspurn hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur um olíuhreinsistöð á Vestfjörðum hef ég ekki tekið afstöðu til þess máls enda tel ég að margt sé nú enn þá óljóst hvað það mál varðar. Ég skil hins vegar vel að heimamenn á Vestfjörðum, eins og t.d. hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, fagni öllum nýjum hugmyndum um atvinnuuppbyggingu á heimasvæði þeirra.

Umræðu lokið.

Löggæsluskóli á Keflavíkurflugvelli.

Fsp. BjörkG, 371. mál. — Þskj. 613.

[14:39]

Fyrirspyrjandi (Björk Guðjónsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Tilefni fyrirspurnar minnar til hæstv. dómsmálaráðherra er það að hann skipaði nefnd í ágúst sl. til að gera tillögu um uppbyggingu alhliða löggæslu- og öryggismálaskóla og einnig var sömu nefnd falið að meta möguleika á því að starfsemi löggæslu- og öryggismálaskóla fari fram á fyrrum varnarsvæðum á Keflavíkurflugvelli. Eftir því sem ég best veit hefur nefndin nú lokið störfum. Þess vegna spyr ég hæstv. dómsmálaráðherra hvort vænta megi að fyrirhugaður skóli verði stofnsettur á Keflavíkurflugvelli.

Á Keflavíkurflugvelli eru kjöraðstæður fyrir hendi fyrir löggæslu- og öryggisskóla sem styður það að slíkur skóli eigi að byggjast upp á Keflavíkurflugvelli á fyrrum varnarsvæðum. Þar er góð aðstaða til kennslu nú þegar fyrir hendi. Kennslan getur farið fram á einum stað og landrými er nægjanlegt fyrir sérstaka þjálfun og kennslu utan dyra sem öryggisskóla er nauðsynlegt. Á vallarsvæðinu eru til staðar þau íþróttamannvirki sem þarf til kennslu og æfinga og leyfi ég mér að nefna sérstaklega sundlaugina sem er sú dýpsta á landinu og hentar því vel til kennslun í köfun og björgunarstörfum. Í næsta nágrenni er síðan alþjóðaflugvöllur þar sem nemendur gætu eflaust notið þjálfunar í landamæravörslu og á ýmsum öðrum sviðum. Þarna er fjölmennt tollgæslulið, eitt það fjölmennasta á landinu, og einnig starfar í flugstöðinni mikill fjöldi öryggisvarða sem eflaust kemur til greina að hljóti þjálfun og menntun í nýjum löggæslu- og öryggismálaskóla. Þá er embætti lögreglustjórans á Suðurnesjum næststærsta lögreglulið landsins sem býr yfir mikilli þekkingu, m.a. vegna starfa sinna á alþjóðaflugvelli.

Fyrir skömmu flutti Landhelgisgæslan hluta af starfsemi sinni til Keflavíkurflugvallar og Brunamálaskólinn er nú þegar fluttur með starfsemi sína á svæðið. Það er ekki hægt að segja annað en að gamla varnarsvæðið sé rétti staðurinn fyrir slíkan skóla enda hefur í áratugi farið fram á þessum stað þjálfun vegna öryggismála landsins. Á svæðinu er Keilir, miðstöð menntunar og fræða, sem býður upp á samstarf við helstu háskóla landsins. Háskóli Íslands er stærsti hluthafi Keilis. Nýr löggæslu- og öryggismálaskóli gæti því auðveldlega tengst námi á háskólastigi í gegnum Keili.

Ég tel að það hljóti að skipta töluverðu máli að á vallarsvæðinu eru nemendaíbúðir til reiðu á hagstæðum kjörum sem án efa munu laða til sín nemendur bæði utan af landi og af höfuðborgarsvæðinu. (Forseti hringir.) Það hlýtur því að vera hagkvæmt að staðsetja löggæslu- og öryggismálaskóla á þessum stað, virðulegi forseti.

[14:42]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Þegar rætt var í ríkisstjórn sumarið 2006 um nýtingu húsakosts í Keflavíkurstöðinni eftir brottför varnarliðsins hreyfði ég því sjónarmiði að æskilegt kynni að vera að fá þar aðstöðu fyrir nýjan löggæsluskóla þar sem lögreglumenn, fangaverðir, tollgæslumenn og

starfsmenn Landhelgisgæslu yrðu menntaðir og þjálfaðir. Ég skipaði síðan nefnd til að vinna að undirbúningi þessa skóla og starfar hún undir formennsku Ólafs Kristófers Ólafssonar, sýslumanns Snæfellinga. Nefndin hefur skilað mér áfangaskýrslu en hún hefur ekki lokið störfum og mun ljúka henni eftir að hafa fengið viðbrögð við ákveðnum atriðum í þessari áfangaskýrslu.

Virðulegi forseti. Ég er sömu skoðunar og árið 2006, að kannað skuli til hlítar að löggæsluskólinn fái aðstöðu í Keflavíkurstöðinni. Aðstaðan þar er í mörgu tilliti mjög góð fyrir skóla sem þennan eins og fram kom í máli hv. fyrirspyrjanda. Um leið og ég árétta þessa skoðun mína vil ég láta þess getið að forráðamenn Lögregluskóla ríkisins telja hann starfa við hinar bestu aðstæður á Krókhálsi hér í Reykjavík. Hafa þeir tekið drjúgt hugmyndum um flutnings skólans. Málið verður ekki leitt til lykta af minni hálfu fyrr en nefnd Ólafs K. Ólafssonar sýslumanns hefur lokið störfum. Í þessu máli mun að sjálfsögðu verða að lokum lagt hlutlægt mat á hina ólíku kosti og komist að þeirri niðurstöðu sem þjónar best því markmiði sem að er stefnt.

[14:44]

Fyrirspyrjandi (Björk Guðjónsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir svörin og auðvitað vona ég að niðurstaða í þessu máli liggi fyrir sem fyrst. Eins og ég rakti í ræðu minni áðan eru mjög mörg rök sem hníga að því að þessi skóli eigi best heima í gömlu stöðinni uppi á Keflavíkurflugvelli. Þar þarf jafnframt, tel ég, að gera ráð fyrir að enn fleiri starfsgreinar á öryggissviðinu eigi aðgang að kennslu og þjálfun í slíkum skóla því að í nánustu framtíð verða án efa til störf á þessu sviði sem við sjáum ekki fyrir í dag.

Hins vegar má segja að vísir að skóla á sviði öryggis- og flugakademíu hafi verið stigið nú í febrúarmánuði þegar fagskóli Keilis og flugmálastjórn á Keflavíkurflugvelli gerðu með sér samning um að Keilir taki að sér að annast fræðslustarf það sem er á ábyrgð flugmálastjórnar á Keflavíkurflugvelli frá og með 1. ágúst nk. Um er að ræða svonefnd flugverndarnámskeið ætluð þeim sem sækja um aðgangsskírteini að flugvellinum. Þá er um að ræða þjálfun fyrir öryggisverði, vopnaleit o.s.frv. Á síðasta ári var um 1.700 nemendum sinnt með slíkum námskeiðum.

Það hlýtur að kosta mikið fé að byggja upp aðstöðu fyrir löggæslu- og öryggismálaskóla með allri þeirri aðstöðu sem þarf. En með því að nýta þá aðstöðu sem fyrir er á Keflavíkurflugvelli og hefja samstarf við fagskóla Keilis hlýtur að vera hægt að spara fjármagn og því er hagkvæmasta lausnin að aðstaða skólans verði þar.

Umræðu lokið.

Fangelsi og höfuðstöðvar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu.

Fsp. SF, 412. mál. — Þskj. 663.

[14:46]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Það er ljóst að búið er að lækka fjárveitingar til uppbyggingar í fangelsismálum hjá okkur. Sá fjárlagaliður er 8 millj. kr. í fjárlögunum og lækkar um 170 millj. kr. frá síðustu fjárlögum. Það er hins vegar opnað á það að ríkið selji Litla- og Stóra-Hraun og það hafa verið samningaviðræður í rúmt ár um það mál. Ágætt væri að heyra hvort hæstv. dómsmálaráðherra getur upplýst okkur um hvort samningar hafi tekist þannig að það komi inn fjármagn til að fara í uppbyggingu á Litla-Hrauni þó að maður viti að sú fjárveiting mundi samt ekki duga þótt það land yrði selt. Yfirvöld hafa stefnt að því lengi að byggja upp stórt fangelsi á höfuðborgarsvæðinu, svokallaður fjórði áfangi í áætlun. Það yrðu 64 rými á höfuðborgarsvæðinu en Valtýr Sigurðsson, fyrrverandi forstjóri Fangelsismálastofnunar, skrifaði um það ágæta grein fyrir síðustu jól. Það hefur líka komið fram að samkeppni hefur verið á milli sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu að fá innan sinna sveitarfélagamarka nýjar höfuðstöðvar lögreglunnar eftir að lögregluembættin á höfuðborgarsvæðinu voru sameinuð.

Það hefur líka komið fram, virðulegur forseti, að ríkinu standi til boða lóð í Hafnarfirði undir nýtt fangelsi og höfuðstöðvar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu. Hæstv. dómsmálaráðherra hefur sagt í þinginu varðandi áætlun sem var rædd á fyrri stigum um að reist yrði stórt fangelsi á lóð á Hólmsheiðarsvæðinu að sú áætlun væri í uppnámi af hálfu skipulagsyfirvalda Reykjavíkurborgar og það hafi komið dómsmálaráðuneytinu í opna skjöldu. Við þá umræðu opnaði hæstv. ráðherra á að skoða til hlítar hvort unnt væri að sameina byggingu lögreglustöðvar og byggingu fangelsisins eða að byggja eina byggingu og hefur verið upplýst að það vanti lóð og að verið sé að leita að henni.

Fyrir um ári síðan sendir aðstoðarmaður hæstv. fjármálaráðherra, Árna Mathiesens, Böðvar Jónsson, bréf til sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og falast eftir lóð fyrir höfuðstöðvar lögreglunnar. Það kemur fram í fjölmiðlum núna í lok febrúar að Lúðvík Geirsson, bæjarstjóri í Hafnarfirði, segist ekki hafa fengið nein svör varðandi það að Hafnarfjörður væri búinn að bjóða lóð í Hellnahrauni fyrir slíkar höfuðstöðvar og fangelsi sem yrði þá væntanlega aðeins minna en upphaflega var áætlað. Ég vil því spyrja hæstv. dómsmálaráðherra hvort svara sé að vænta varðandi þessa lóð og hvernig þessi mál standi yfirleitt.

[14:49]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Spurt er hvaða áform séu uppi um uppbyggingu fangelsis og/eða höfuðstöðvar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu. Brátt er hálf öld liðin síðan áform um nýtt fangelsi á höfuðborgarsvæðinu voru kynnt án þess að ráðist hafi verið í smíði þess. Allan þennan tíma hefur hegningarhúsið við Skólavörðustíg þjónað upphaflegum tilgangi sínum. Þá hefur svonefnt kvennafangelsi komið til sögunnar í Kópavogi og um nokkurt árabil var rekið fangelsi við Síðumúla.

Þegar ég tók við embætti dóms- og kirkjumálaráðherra vorið 2003 lágu fyrir hugmyndir um stórt og rammgert öryggisfangelsi á Hólmsheiði í landi Reykjavíkur. Eftir að Valtýr Sigurðsson varð fangelsismálastjóri fól ég honum að fara yfir byggingarmál fangelsa í heild og var langtímaáætlun um það efni lögð fram í september 2005. Hefur ver-

ið unnið eftir henni síðan. Fangelsið að Kvíabryggju hefur verið endurnýjað og stækkað. Sömu sögu er að segja um fangelsi á Akureyri og næstar á döfinni eru framkvæmdir á Litla-Hrauni.

Hugmyndir mínar um fangelsi á höfuðborgarsvæðinu hafa þróast á þann veg á þessum árum að ég tel æskilegast að huga að því að tengja saman gæsluvarðhalds- og skammvistunarfangelsi og nýja lögreglustöð á þessu svæði. Jafnframt verði ráðist í meiri uppbyggingu á Litla-Hrauni en ráðgert hefur verið og þar verði áfram rammgerðasta og stærsta fangelsi landsins. Ég tel að þessi stefna sé mun líklegri til að skila árangri en að haldið sé fast í öryggisfangelsi á höfuðborgarsvæðinu.

Vegna umræðna um flugvöll eða aðra starfsemi á Hólmsheiði er auk þess ljóst að lóð þar sem nefnd hefur verið undir fangelsi er ekki lengur sömu kostum búin og talið hefur verið ef hún er á annað borð til ráðstöfunar í þessu skyni. Æskilegast er að mínu mati að ríkissjóður selji lögreglustöðina við Hlemm og andvirðið verði nýtt til að reisa nýjar höfuðstöðvar lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu ásamt viðunandi aðstöðu til að hýsa fanga til skamms tíma. Til að fylgja þessum málum eftir hef ég skipað nefnd til að vinna að frekari uppbyggingu á Litla-Hrauni auk þess að undirbúa nýtt gæsluvarðhalds- og skammtímavistunarfangelsi í tengslum við nýja lögreglustöð á höfuðborgarsvæðinu. Áætlað er að uppbygging á Litla-Hrauni hefjist nú í ár og af fullum krafti árin 2009 og 2010. Samhliða verður unnið að töku ákvarðana um gerð nýrra mannvirkja réttarvörslunnar á höfuðborgarsvæðinu.

Þá er spurt hvort áætlað sé að nýta tilboð bæjarráðs Hafnarfjarðar um lóð í Hellnahrauni undir þessi mannvirki. Ég tel að skoða eigi fleiri kosti áður en ákvörðun um stað er tekin.

[14:52]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég hlýt að túlka þetta svar sem svo að erindi Hafnarfjarðarbæjar sé hafnað, a.m.k. að svo stöddu fyrst hæstv. ráðherra talar um að skoða þurfi fleiri kosti. Lóðin í Hafnarfirði er sem sé föl en það á þá ekki að nýta hana, a.m.k. ekki að svo stöddu.

Ég heyrði það líka, virðulegi forseti, að hæstv. dómsmálaráðherra er að staðfesta það sem maður hefur skynjað að það eigi þá ekki að byggja uppi á Hólmsheiði og það eigi ekki að byggja stóra fangelsið sem búið var að undirbúa með talsvert mikilli vinnu heldur að vænlegra sé til árangurs, eins og hér er sagt, að splitta því upp og byggja aðeins meira upp á Litla-Hrauni en áður var gert ráð fyrir og byggja aðeins minna upp á höfuðborgarsvæðinu og það yrði þá væntanlega gæsluvarðhaldseining. Þá túlka ég það sem svo að svokölluð afeitrunardeild sem átti að rísa á höfuðborgarsvæðinu og sjúkradeild fyrir fanga sem eru með geðræn vandamál yrði byggð upp á Litla-Hrauni. Það er svo sem ekkert fráleitt að telja að það geti gengið upp. Það er brýnast að byggja upp gæsluvarðhaldið á höfuðborgarsvæðinu að mínu mati og að byggja upp nýjar höfuðstöðvar lögreglunnar. Í framhaldinu þarf auðvitað að klára uppbygginguna á Litla-Hrauni af því að staðan eins og hún er núna er okkur til skammar. Við erum með fólk í hegningarhúsinu á undanþágum hjá heilbrigðiseftirlitinu o.s.frv. Hæstv. ráðherra sagði að við hefðum beðið í hálfa öld í þessum málum. Í laginu segir að Þyrnirós hafi sofið í heila öld þannig að ég tel að bæði ríkisstjórn og þingið þurfi að taka sig verulega á í þessum málum. Fangelsismálin eins og þau eru í dag eru alls ekki í góðum farvegi.

Umræðu lokið.

Samtök framhaldsskólanema.

Fsp. BJJ, 365. mál. — Þskj. 607.

[14:57]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til menntamálaráðherra um samtök framhaldsskólanema, um það hvort hæstv. ráðherra hyggist beita sér fyrir því að stofnuð verði á ný heildarsamtök framhaldsskólanema sem gæti hagsmuna þeirra.

Forsagan er sú að sá sem hér stendur átti einu sinni, sem formaður nemendafélags, aðild að heildarsamtökum framhaldsskólanema, sem var nú ekki fyrir ýkja mörgum árum, 1999 eða svo. Það voru þá mjög öflug samtök sem héldu úti öflugri starfsemi og voru með starfsmann sem fylgdist mjög vel með þeim málum sem vörðuðu framhaldsskólanemendur í landinu. Forsvarsmenn allra nemendafélaga komu síðan saman, a.m.k. einu sinni á ári, þar sem farið var heildrænt yfir málefni framhaldsskólanna og þau rædd í víðu samhengi. Hæstv. menntamálaráðherra heiðraði samtökin oft með nærveru sinni. Eftir þessum samtökum var tekið en því miður lognuðust þau út af af einhverri ástæðu fyrir nokkrum árum og eru nú til samtök nokkurra nemendafélaga sem hafa stofnað sín samtök. Að sjálfsögðu væri æskilegast að til væru heildarsamtök framhaldsskólanema í landinu eins og þau voru fyrir nokkrum árum.

Það er margt sem slík heildarsamtök gætu barist fyrir og horft til. Mikil umræða hefur verið um styttingu námstíma til stúdentsprófs, um samræmt stúdentspróf, um hinn svokallaða dreifbýlisstyrk eða styrk til þeirra nema sem þurfa að stunda nám fjarri heimili sínu. Mikið er rætt um hversu skólabækur er dýrar í framhaldsskólakerfinu og hversu mikilvægt væri að hafa hagsmunasamtök sem fylgjast almennt með hagsmunum nemenda hér á landi.

Ég tel það því mikið hagsmunamál almennt fyrir framhaldsskólana í landinu, og kannski ekki síst fyrir þá nemendur sem stunda þar nám, að við reynum að beita okkur fyrir því að stofnuð verði á ný heildarsamtök framhaldsskólanemenda sem taki upp þau baráttumál sem fyrirsjáanleg eru á næstu árum. Það væri gagnlegt að heyra heildrænt rödd framhaldsskólanemenda í þeim málum sem við fjöllum um hér innan þings og varða framhaldsskólana. Ég beini því þeirri fyrirspurn til hæstv. ráðherra hvort hún hyggist beita sér fyrir því, eftir því sem henni er frekast unnt, að samræma krafta framhaldsskólanemenda þannig að rödd þeirra verði áheyrilegri í samfélaginu í dag enda veitir ekki af því að mörg (Forseti hringir.) eru baráttumálin á þeim vettvangi.

[15:00]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrir þessa fyrirspurn og um leið fyrir að sýna málefninu þann mikla áhuga sem hann hefur svo sannarlega sýnt — fyrirspurnin er athyglisverð. Ég vil líka taka undir það að rödd framhaldsskólanema víðs vegar að af landinu heyrist mjög sem betur fer. Ég er mjög ánægð með að unga fólkið í dag hefur skoðanir á hlutunum og er ófeimið að tjá sig. Þannig á það líka að vera í opnu lýðræðislegu samfélagi þar sem við viljum hvetja til umræðu á hinum ýmsu sviðum og ekki eingöngu um brýnustu hagsmunamál framhaldsskólanema heldur líka um hin almennu þjóðþrifamál sem við ræðum á hverjum tíma.

Hv. þingmaður spyr hvort ég sem menntamálaráðherra muni beita mér fyrir því að stofnuð verði á ný heildarsamtök framhaldsskólanema en eins og við þekkjum voru heildarsamtökin Félag framhaldsskólanema, FF, lögð niður fyrir rúmum tveimur árum.

Ég tel mikilvægt að framhaldsskólanemar eigi sér öfluga málsvara, jafnt á landsvísu sem innan skólanna. Það er rétt að draga það fram að út um allt land, í öllum framhaldsskólum, eru gríðarlega öflug nemendafélög starfrækt með gróskumikla starfsemi. Engu að síður er mikilvægt að ákveðin heildarsamtök á landsvísu standi vörð um hagsmuni framhaldsskólanna á hinum ýmsu sviðum. Ég segi því: Það var miður að FF, Félag framhaldsskólanema, skyldi leggja upp laupana á sínum tíma.

Ég vil að sama skapi taka fram að hér er að sjálfsögðu um frjáls félagasamtök einstaklinga að ræða og því er ekki eðlilegt að ég sem ráðherra eða sem stjórnvald hlutist til um málefni þeirra. Ég vil einnig benda hv. þingmanni á 39. gr. frumvarps til framhaldsskólalaga — sem verða vonandi að lögum innan tíðar — með leyfi forseta:

„Í hverjum framhaldsskóla skal starfa nemendafélag. Nemendafélagið setur sér reglur um skipan, starfssvið og starfshætti nemendafélags, sem skólameistari staðfestir. Nemendafélög starfa á ábyrgð skóla. Framhaldsskólum er heimilt að styrkja starfsemi nemendafélaga fjárhagslega og skal bókhald þeirra háð sömu endurskoðun og aðrar fjárreiður framhaldsskóla“ o.s.frv.

Raunar hafa þegar verið stofnuð, og það er rétt að vekja athygli á því, ný samtök framhaldsskólanema, Samband íslenskra framhaldsskólanema, SÍF. Sambandið tók til starfa 4. nóvember 2007 eftir að átt höfðu sér stað sameiningarviðræður milli Iðnnemasambandsins og hagsmunaráðs íslenskra framhaldsskólanema sem hafði beitt sér mjög ötullega í umræðunni um breytingar á námsskipan til stúdentsprófs.

Samband íslenskra framhaldsskólanema hefur þegar tekið yfir þjónustusamning sem var í gildi milli ráðuneytis menntamála og Iðnnemasambandsins og segja má að nú þegar sé í gildi samningur við þessi nýju samtök. Ég bind sjálf miklar vonir við stofnun nýrra heildarsamtaka framhaldsskólanema og vænti mikils af starfsemi þeirra og samstarfi við þau. Ég vil sérstaklega fagna því að mér finnst þessi sameining undirstrika að samtökin ætla að gæta hagsmuna allra framhaldsskólanema, hvort sem þeir stunda bóknám eða iðn-, starfs- og verknám. Mér finnst það tímanna tákn, og sérstaklega þegar framhaldsskólafrumvarpið er í meðferð þingsins, en eitt meginmarkmið þess frumvarps er einmitt að efla iðn- og starfsnám. Ég tel því mikilvægt að heildarsamtök framhaldsskólanema beini sjónum jafnt að bóknámi sem starfsnámi.

Eins og ég gat um áðan höfum við í rauninni gert þjónustusamning við þessi nýju samtök framhaldsskólanema og vænti ég þess að eiga gott samstarf við þau, m.a. um hin ýmsu mál innan framhaldsskólanna. Ég get nefnt forvarnir. Við erum þegar farin af stað í sameiginlegt forvarnaátak, heilbrigðisráðherra, menntamálaráðherra og samtök framhaldsskólanema, þar sem sjónum verður beint að ungum nemendum innan framhaldsskólanna og er ekki vanþörf á. En þetta er bara eitt af þeim margvíslegu málefnum sem ég tel að við getum átt samvinnu um, samtök sem þessi sem þegar hafa verið stofnuð.

[15:05]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Það er þannig með hagsmunasamtök nemenda, og sérstaklega heildarsamtök nemenda á ákveðnu skólastigi, að hagsmunabarátta þeirra beinist að sjálfsögðu að stjórnendum skólanna, að skólastjórum, að skólanefndum og að menntamálayfirvöldum. Þannig er nú bara lífið og þó æskilegast sé að góð samvinna og samræða þróist milli þessara tveggja póla, menntamálayfirvalda og síðan samtaka nemenda, verður alltaf um það að ræða að ekki er um sömu hagsmuni að tefla milli þessara aðila.

Ég held að sá síðasti sem ætti að beita sér fyrir stofnun heildarsamtaka eða skipta sér af félagsmálum framhaldsskólanema eða annarra nemenda sé einmitt menntamálaráðherra. Ég fagna því að hún skuli ekki hafa gert það en skuli hins vegar bjóða til (Forseti hringir.) góðrar samvinnu við þau samtök sem er verið að stofna eða eru nýstofnuð í þessu skyni.

[15:06]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra og hv. þm. Merði Árnasyni, sem tók þátt í þessari umræðu, fyrir að sýna áhuga á þessu málefni. Ég tel mjög brýnt að til séu heildarhagsmunasamtök framhaldsskólanemenda hér á landi.

Að sjálfsögðu er það svo að hæstv. ráðherra á ekki að hafa einhver inngrip í það hvernig þau samtök starfa enda var það þannig með Félag framhaldsskólanema á sínum tíma að það starfaði með mjög öflugum hætti og auðvitað var það svo í mörgum málum að heildarsamtök framhaldsskólanemenda og þáverandi hæstv. ráðherra greindi á í mjög mörgum málum enda er það bara eðlilegt.

Ég er sammála hæstv. ráðherra í því að auðvitað eiga heildarsamtök framhaldsskólanemenda ekki bara að láta sig varða það sem fram fer innan framhaldsskólanna heldur bara almennt það sem gengur og gerist í mannlífinu hér á landi, í mannréttindamálum og á fleiri sviðum. Ég man að þau samtök sem ég tók þátt í á sínum tíma, FF, skiptu sér af mjög mörgum málum sem snertu marga innviði okkar ágæta samfélags.

Hæstv. ráðherra talaði um ný samtök, Samtök íslenskra framhaldsskólanema. Eins og ég benti á í framsögu minn er þar ekki um heildarsamtök framhaldsskólanemenda að ræða en ég fagna þeirri yfirlýsingu ráðherrans að fjármunum sé varið til þeirrar hreyfingar. Vonandi verður umræðan til þess að námsmannahreyfingar innan hvers skóla sameinist þá þeirri hreyfingu þannig að á ný verði til heildarhagsmunasamtök framhaldsskólanemenda hér á landi. Eins og ég rakti hér áðan, og hæstv. ráðherra benti á, eru uppi fjölmörg álitaefni sem snerta hagsmuni framhaldsskólanemenda og mjög brýnt, ekki síst fyrir gæði menntunar í landinu, að heildarsamtök framhaldsskólanemenda verði lífguð við á ný.

Umræðu lokið.

Framfærslugrunnur Lánasjóðs íslenskra námsmanna.

Fsp. BJJ, 366. mál. — Þskj. 608.

[15:09]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Málefni Lánasjóðs íslenskra námsmanna voru eitt af forgangsverkefnum síðustu ríkisstjórnar, þ.e. að bæta kjör námsmanna að því leyti til að lækka endurgreiðslubyrði námslána.

Þegar ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks tók til starfa árið 1995 var endurgreiðslubyrði árlega af námslánum um 7% en í dag er hún um 3,75% sem þýðir að kjör þeirra sem lokið hafa háskólanámi hafa batnað allverulega. Há endurgreiðslubyrði íþyngdi verulega mörgum þeirra sem voru að koma sér upp heimili og fjölskyldu eftir langt háskólanám.

Í aðdraganda síðustu kosninga voru málefni stúdenta eða íslenskra námsmanna í háskólum mjög til umræðu og allir stjórnmálaflokkar lögðu mikla áherslu á málefni námsmanna. Mikið var rætt um svokallaðan framfærslugrunn sem er viðmiðun hjá Lánasjóði íslenskra námsmanna við lánveitingar úr sjóðnum.

Það var loforð margra stjórnmálaflokka að farið yrði í endurskoðun á framfærslugrunninum enda má segja að mörg viðmið í honum séu barn síns tíma. Við getum tekið sem dæmi þróun á húsnæðismarkaði, leiga hefur stórhækkað á þeim markaði. Viðmiðin í framfærslugrunninum hvað húsnæðismál varðar eru því ekki raunhæf í dag, ég held að flestir séu sammála um það. Þarf þá líka að horfa til þess að um 700 stúdentar eru á biðlista eftir íbúðum á stúdentagörðum við Háskóla Íslands og að sjálfsögðu þarf sá stóri hópur fólks, alla vega hluti hans, að leita út á hinn almenna húsnæðismarkað, sem segir okkur að gríðarlega háir fjármunir fara í það hjá námsmönnum að borga húsnæðiskostnað. Einnig má telja upp fleiri hluti í framfærslugrunninum í ljósi þess að verðlag hefur hækkað mjög mikið á mörgum sviðum á undanförnum árum.

Ég tel því mjög brýnt að endurskoða þennan framfærslugrunn og spyr hæstv. ráðherra: Hvað líður endurskoðun á framfærslugrunni Lánasjóðs íslenskra námsmanna?

[15:11]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Hv. þingmaður spyr:

„Hvað líður endurskoðun á framfærslugrunni Lánasjóðs íslenskra námsmanna?“

Úthlutunarreglur lánasjóðsins gilda fyrir eitt ár í senn og eru því endurskoðaðar árlega af stjórn sjóðsins. Endurskoðun á núverandi framfærslugrunni LÍN lauk í maí 2007 og skilaði þá sérstök framfærslunefnd tillögum sem byggt er á í úthlutunarreglum LÍN fyrir skólaárið 2007–2008. Þetta er allt saman hefðbundið.

Framfærslugrunnur LÍN hækkaði þá um 4,9% milli ára samhliða því að samþykkt var að taka eingöngu mið af tekjum lánþega í fullu námi. Áður var einnig miðað við tekjur þeirra sem voru aðeins hálft ár á lánum. Viðmiðunarforsendur eru þannig áreiðanlegri en áður sem aftur treystir afkomutryggingu sem grunnurinn á að vera fyrir námsmenn.

Helstu breytingar á reglunum voru eftirfarandi — ég tel mikilvægt að fara aðeins yfir þetta þannig að menn sjái samhengi hlutanna. Í fyrsta lagi hækkaði grunnframfærslan þá um 7,6% eða úr 87.400 kr. í 94.000 kr. á mánuði og lán vegna maka og barna hækkaði samsvarandi. Skerðingarhlutfallið vegna tekna lækkaði úr 12% í 10%. Til viðbótar framfærsluláni eiga lánþegar í sérnámi og grunnháskólanámi erlendis nú árlega kost á allt að 670.000 kr. skólagjaldaláni en fjárhæðin er háð útreikningsmynt og er í reglunum ákvörðuð sem einn fimmti af samanlögðu svonefndu hámarksláni.

Frá og með skólaárinu 2008–2009 hækkar síðan þessi fjárhæð og sömu reglur munu að öllu leyti gilda um skólagjaldanám á Íslandi og í öðrum löndum. Þetta, frú forseti, er að mínu mati afar mikilvæg og merkileg breyting á reglum lánasjóðsins og er algjörlega í samhengi við þær breytingar sem við höfum staðið fyrir á skólakerfinu eða háskólastiginu á undanförnum árum þar sem við erum að undirstrika að við viljum ekki stjórna því hvert nemendur sækja sitt nám, grunnnámið í þessu tilviki. Við erum að segja að íslenskir háskólar eru ekki bara í samkeppni innbyrðis, þeir eru líka í samkeppni við erlenda skóla. Því var bæði sjálfsagt og eðlilegt af hálfu stjórnar LÍN að leggja fram þá tillögu að sjóðurinn láni námsmanni sama í hvaða skóla hann sækir nám. Ég tel þetta því mjög mikilvæga breytingu og merkilega en að sjálfsögðu fylgja henni útlát. Þeir nemendur sem vilja stunda grunnnám í ríki þar sem skólagjöld eru tekin, eins og í bandarískum og breskum háskólum, áttu ekki kost á lánum væri sambærilegt nám kennt hér á landi en þetta er nú breytt.

Á fundi stjórnar LÍN 9. nóvember sl. var skipuð nefnd fjögurra stjórnarmanna til að gera tillögur að nýjum námsframvindureglum, samanber II. kafla úthlutunarregla sjóðsins. Með því að einfalda og auka sveigjanleika reglnanna er ætlunin að kerfið verði gert gagnsærra og skilvirkara en nú er. Stefnt er að innleiðingu nýs kerfis frá og með skólaárinu 2008–2009 og nefndin hefur þegar haldið sex fundi og hefur starf hennar gengið samkvæmt áætlun. Það var síðan ákveðið á fundi stjórnar LÍN 1. febrúar sl. að hefja almenna vinnu við endurskoðun á úthlutunarreglum sjóðsins en einn veigamesti þátturinn í þeirri vinnu er að sjálfsögðu endur-

skoðun á framfærslugrunni sjóðsins.

Lánasjóður íslenskra námsmanna gegnir, eins og við þekkjum öll, algeru lykilhlutverki í íslensku skólakerfi og er með öflugasta alhliða stuðningskerfi við nemendur sem fyrirfinnst, það hef ég séð m.a. á skýrslum frá OECD. Við höfum á síðustu árum tekið mörg og mikilvæg skref í því sambandi að gera stuðning hans við íslenska nemendur enn skilvirkari og öflugri. Vil ég þar sérstaklega nefna þá ákvörðun sem tekin var á síðasta kjörtímabili að lækka endurgreiðsluhlutfall námslána úr 4,75 í 3,75%, eins og hv. þingmaður kom inn á, sem veitir ungu fólki sem kemur úr háskólanámi inn á vinnumarkaðinn meiri sveigjanleika með þær tekjur sem það aflar sér.

Þessar breytingar hefðu að sjálfsögðu, frú forseti, ekki verið mögulegar nema í ljósi mjög sterkrar stöðu lánasjóðsins og leyfi ég mér að fullyrða að hann hafi aldrei áður gegnt hlutverki sínu með jafnöflugum hætti og nú. Ekki er þar með sagt að látið verði staðar numið. Við höldum að sjálfsögðu áfram að endurskoða reglurnar annars vegar með það að leiðarljósi að veita ungu fólki áfram tækifæri til að velja sér það nám sem það kýs að fara í og hins vegar að halda áfram að byggja hér upp öflugt háskólakerfi. Við höfum svo sannarlega gert það á síðustu árum. Við þurfum að hafa öflugan lánasjóð, við höfum styrkt hann á síðustu árum og ætlum að halda áfram að gera það.

[15:16]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra svörin og fagna því sérstaklega að nú sé hafin heildarendurskoðun á framfærslugrunni LÍN. Þetta eru málefni sem mikið hafa verið í umræðunni að undanförnu. Í raun og veru er framfærslugrunnur LÍN kjarasamningar námsmanna við háskóla landsins. Það skiptir miklu máli upp á framfærslu námsmanna hér á landi að þessi grunnur sé efnislega réttur og í samræmi við veruleikann og því fagna ég því sérstaklega að þessi heildarendurskoðun sé hafin. Ég er á því, af því að ég þekki marga sem stunda nám við háskóla landsins, að kjör margra námsmanna séu svo sem ekkert allt of góð og það má bæta margt í því. Ég fagna því að hæstv. ráðherra skuli hafa kveðið á um að styrkja eigi Lánasjóð ísl. námsmanna enn meir en gert hefur verið á undanförnum árum. En rétt eins og ráðherrann hefur bent á, hefur sjóðurinn verið undir mjög góðri stjórn og er mjög styrkur enda þekki ég stjórnarformann sjóðsins að góðu einu. Ég veit að hann hefur stýrt því með harðri hendi með ágætum árangri en ég tel að það þurfi að bæta enn frekar kjör námsmanna líkt og síðasta ríkisstjórn gerði öll þrjú kjörtímabilin sem hún var við völd.

Ég vil líka benda hæstv. ráðherra á frumvarp sem er hér til umfjöllunar í þingnefndum sem kveður á um að þriðjungur námslána breytist í styrk ljúki námsmaður námi á tilsettum tíma. Þetta er frumvarp sem við framsóknarmenn höfum lagt fram og nýtur gríðarlega mikils fylgis hjá stúdentum hér á landi sem og hjá flestum (Gripið fram í.) stjórnmálaflokkum. Því miður liggur ekki alveg fyrir afstaða Sjálfstæðisflokksins í þeim efnum en þar er um mjög mikið hagsmunamál að ræða fyrir háskólanema og mundi auka líka skilvirkni á háskólastiginu í rekstri skólanna.

[15:18]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Stóra málið er að við höldum áfram að starfrækja öflugan lánasjóð fyrir íslenska námsmenn. Það er stóra málið. Potturinn er alltaf ákveðinn. Síðan er alltaf hægt að ræða það hvernig við deilum úr þessum potti. Ég held að við höfum á síðustu árum verið mjög farsæl varðandi það hvernig við mótum reglur okkar til úthlutunar þess fjármagns sem við höfum yfir að ráða og úr að spila frá lánasjóðnum til námsmanna.

Það hefur sýnt sig að við höfum fjölgað námsmönnum verulega. Við höfum náð að fjölga fjölbreyttum rekstrarformum á háskólastigi og ég held að þetta séu allt saman mjög mikilvægir þættir sem m.a. LÍN hefur stuðlað að. Ég held að við verðum að stíga afar varlega til jarðar ef við ætlum að fara að breyta þessu öllu saman og kollvarpa því kerfi sem maður hefur svo sannarlega notið velvildar frá og fengið gæðastimpil af hálfu erlendra úttektarstofnana.

Meginmálið er að við eigum að halda áfram að styrkja stöðu sjóðsins, reyna að stuðla að því að sem flestir fari í háskólanám og hafi möguleika til þess. Jafnframt eigum við að stuðla að því að skólarnir verði áfram reknir með jafnmiklum myndarbrag og þeir hafa verið reknir fram til þessa á háskólastigi.

Umræðu lokið.

Ókeypis námsbækur í framhaldsskólum.

Fsp. BJJ, 367. mál. — Þskj. 609.

[15:20]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Kostnaður framhaldsskólanema við námsbækur í námi sínu er allmikill og veltur á tugum þúsunda á hverri önn sem nemendur verða að borga fyrir námsgögn sín. Það er ekki svo langt síðan ég var í framhaldsskóla, eins og á mér má sjá, og ég man að þessi kostnaður var allverulegur. Það fór alveg hrikalega í taugarnar á mér hversu ör skipti voru á námsgögnum í framhaldsskólanum þannig að það var ekki einu sinni hægt að koma í verð mörgum af þeim bókum að loknu námi sem hefði verið vel þegið á þeim árum enda fjárhagur margra framhaldsskólanema bágborinn eins og við þekkjum öll.

Í ljósi þess mikla kostnaðar var það mikið fagnaðarefni fyrir marga framhaldsskólanemendur þegar Samfylkingin lofaði því að námsgögn í framhaldsskólum landsins yrðu ókeypis. Ég veit til þess að mjög margt ungt fólk í framhaldsskólum landsins greiddi Samfylkingunni atkvæði sitt í þeirri trú að námsgögn og námsbækur í framhaldsskólum yrðu ókeypis. Reyndar gekk það svo langt í skólabænum Akureyri að frambjóðendur Samfylkingarinnar gengu þar í skólana með ávísanir og lofuðu nýjum kjósendum þar því að námsbækur yrðu ókeypis ef þeir kæmust til valda. Nú er búið að klára eina fjárlagagerð og ekkert bólar á því að komið verði til móts við framhaldsskólanemendur hvað þennan kostnaðarlið varðar. Þar af leiðandi er m.a. búið að svíkja árganginn sem er að útskrifast núna úr framhalds-

skólum landsins um að námsbækur verði ókeypis. Að sjálfsögðu er þetta ekki til þess fallið að auka virðingu stjórnmálamanna þegar menn ganga svona berlega á svig við gefin loforð. Því vil ég spyrja hæstv. ráðherra að því hvenær hann hyggist beita sér fyrir því að námsbækur í framhaldsskólum landsins verði ókeypis, rétt eins og Samfylkingin lofaði í aðdraganda síðustu kosninga. Það hefur greinilega ekki verið neitt sérstakt áhersluefni hjá Samfylkingunni að berjast fyrir því í fyrstu fjárlagagerð sinni að standa við þetta loforð gagnvart þeim kjósendum sem eru að kjósa í fyrsta skipti. Ég er þess fullviss, hæstv. forseti, að það unga fólk sem — eigum við að segja — keypti loforð Samfylkingarinnar um ókeypis skólabækur hefur ekki gleymt þeim loforðum Samfylkingarinnar, enda er þetta eitt af þeim málum sem snertir pyngju framhaldsskólanemenda hvað mest. Því hljótum við að spyrja hæstv. ráðherra hvenær hann hyggist beita sér fyrir því að námsbækur í framhaldsskólum verði ókeypis eins og Samfylkingin lofaði svo hátíðlega í aðdraganda síðustu kosninga.

[15:23]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir þessa fyrirspurn en ég verð þó að segja eins og er að eins miklar mætur og ég hef á þeim unga og hugprúða þingmanni þá hugnast mér ekki sérstaklega þessi málflutningur. Það er örstutt síðan þessi hv. þingmaður, Birkir Jón Jónsson, kom úr samstarfi við okkur sjálfstæðismenn þar sem við hugsuðum þetta í kjörtímabilum. Við hugðumst ekki efna allt strax á fyrsta ári. Ég verð að segja að samstarfsflokkur okkar í ríkisstjórn, Samfylkingin, finnst mér vera að sýna ákveðna ábyrgð. Það verður ekki neitt svikið, bara þannig að það sé sagt hér. Það verður ekkert svikið enda stendur það hreint og klárt í stjórnarsáttmálanum að við ætlum að taka upp stuðning við nemendur í framhaldsskólum til kaupa á námsgögnum. Við þetta verður að sjálfsögðu staðið og það hefur þegar verið lögð nokkur vinna í það í ráðuneytinu að skoða hvernig að slíkum stuðningi verði staðið og honum verður síðan að sjálfsögðu komið og miðlað til nemenda. Þetta er ákveðið úrlausnarefni en það er nokkuð flókið. Við þetta verður þó að sjálfsögðu staðið á kjörtímabilinu.

Þess má einnig geta að í frumvarpi til laga um framhaldsskóla sem nú er til meðferðar á Alþingi er í 51. gr. gert ráð fyrir að tiltekin fjárhæð verði í fjárlögum til að mæta kostnaði nemenda vegna námsgagna. Þar er gert ráð fyrir að ráðherra setji reglur um skiptingu fjárins og fyrirkomulag þessa stuðnings. Ég legg áherslu á að hér er um að ræða stuðning til kaupa á námsgögnum. Ekki er um að ræða að öll námsgögn verði algerlega ókeypis í framhaldsskólum eins og kemur skýrt fram í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Markmið þessara aðgerða verður að sjálfsögðu að gera framhaldsskólanemendum auðveldara að stunda nám í framhaldsskóla og það er rétt. Það er mikill kostnaður sem felst í bókakaupum og námsgagnakaupum hjá framhaldsskólanemum og við ætlum að auðvelda framhaldsskólanemum lífið á þeim vettvangi.

Fyrir liggur að í fjárlögum yfirstandandi árs, þ.e. 2008, er ekki gert ráð fyrir framlagi til málsins en líkt og ég gat um áðan er unnið að því í ráðuneytinu að útfæra framkvæmd þessa stefnumiðs og þá með þeim hætti að stuðningur til kaupa á námsgögnum nýtist nemendunum sem best. Hér er að sjálfsögðu að mörgu að huga og ljóst er að fara verður aðra leið en gert er varðandi námsgögn til nemenda í grunnskólum. Hér eftir sem hingað til verður val á námsgögnum í höndum einstakra kennara og þetta er algerlega í samræmi við það sem við erum að boða í framhaldsskólunum. Við segjum: Frelsið, sjálfstæðið og mótun námsframboðs verða í höndum skólanna, kennara og nemenda og það á að sjálfsögðu einnig að vera varðandi mat kennara og skóla á námsgögnum. Það er ekki stefnt að því að taka upp miðstýrðar ákvarðanir um námsgögn og námsgagnaframleiðslu líkt og raunin er í grunnskólum þótt við höfum náð á síðasta kjörtímabili aðeins að opna mikilvæga glufu á þeim vettvangi.

Að sama skapi og ég vil undirstrika þetta, frú forseti, að mikilvægt er að ekki verði byggt upp umfangsmikið og dýrt umsýslukerfi sem tekur til sín stóran hluta þeirra fjármuna sem varið verður í þennan stuðning. Við vitum að námsgagnakostnaður getur verið nemendum mjög íþyngjandi og ég bind miklar vonir við að með væntanlegum aðgerðum verði tekið mikilvægt skref til að efla enn frekar framhaldsskólana og möguleika barnanna okkar til náms.

[15:26]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Það fer ekki hinum unga fullhuga, hv. þm. Birki Jóni Jónssyni, vel að tala um svik. Hann veit að þegar menn ganga til leiks, t.d. á spilaborði, þá gilda þær reglur að ekki á að svíkja lit og það hefur Samfylkingin svo sannarlega ekki gert. Hins vegar veit þingmaðurinn það líka að þegar menn ganga í leikinn þarf að taka nokkra áhættu og það höfum við samfylkingarmenn gert með því að ganga til samstarfs við Sjálfstæðisflokkinn og hæstv. menntamálaráðherra en hún er hins vegar dugmikil. Hún er með þetta mál í smíðum og kemur því væntanlega að í næstu fjárlögum. Þessi fjárlög voru því marki brennd að Framsóknarflokkurinn hafði tekið þátt í grunngerð þeirra þannig að það var nokkuð erfitt að hnika því til sem hann hafði komið þarna til leiðar.

Að öðru leyti verð ég að segja að ég lít á þetta í raun og veru sem fyrsta skref að miklu meiri stuðningi almannavaldsins við framhaldsskólana sem að lokum (Forseti hringir.) þarf að færa inn í reglur lánasjóðsins með hætti sem ég hef ekki tíma til að skýra út hér.

[15:28]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Gagnstætt því sem hér hefur komið fram vil ég fagna þessari fyrirspurn sérstaklega vegna þess að hv. þm. Birkir Jón Jónsson ítrekar og vekur athygli á stefnumálum Samfylkingarinnar og þeim miklu framfaramálum sem við höfum lagt áherslu á. Ég hlýt að taka heils hugar undir að það skiptir okkur máli að þeim sé fylgt eftir. Ég get fullvissað hann um að ef hann les stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar þá sér hann að menntamálin skipa þar háan sess og hæstv. menntamálaráðherra hefur með ágætum gert grein fyrir því með hvaða hætti á að koma að þeim málum

sem hér er spurt um.

Til umfjöllunar eru frumvörpin um menntamál í menntamálanefnd og þar er einmitt kafli í framhaldsskólafrumvarpinu um námsgögn. Það er okkar að fylgja því eftir að lausnir verði viðunandi í sambandi við kostnað á námsgögnum í framhaldsskólum og ég mun fylgja því fast eftir. Ég veit að stuðningur verður frá ríkisvaldi eða stjórnarflokkunum við það mál.

[15:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil þakka fyrir fyrirspurnina sem hér er borin fram. Það er auðvitað alveg ljóst að það er skoðanaágreiningur milli stjórnarflokkanna í þessu máli. Samfylkingin lofaði eins og kunnugt er afdráttarlaust fríum kennslugögnum í framhaldsskólum fyrir kosningar. Það voru afdráttarlaus loforð hennar. Stjórnarsáttmálinn er mjög loðmullulegur að þessu leyti til. Það var ekki á stefnuskrá Samfylkingarinnar. Ég ætla að vekja athygli á því að ég hef þegar mælt fyrir frumvarpi á þessu þingi um að kennslugögnin verði ókeypis. Það mál er komið til meðferðar í hv. menntamálanefnd.

Í umræðunni um frumvarpið kom fram það viðhorf hæstv. menntamálaráðherra að hún væri ekki fylgjandi því að þetta skref væri tekið en vildi þó ekki útiloka að um það yrði fjallað á vettvangi nefndarinnar. Ég vænti þess að sjálfsögðu að þetta mál fái fullan framgang í meðförum menntamálanefndar á frumvarpinu sem nú er þar til umfjöllunar um framhaldsskóla og því frumvarpi sem ég hef mælt fyrir um þetta efni.

[15:30]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra þau svör svo langt sem þau náðu sem og þeim þingmönnum sem tóku þátt í þessari umræðu. Mér finnst hæstv. ráðherra vera dálítið hugrökk að tala um að engin svik hafi átt sér stað í þessu máli. Ég fullvissa hv. þingmenn um að þeir framhaldsskólanemendur sem eru að útskrifast úr framhaldsskólanámi í dag stóðu í þeirri trú að skólabækur yrðu fríar ef Samfylkingin kæmist í ríkisstjórn. Því finnst mér það allmikil hugprýði af hæstv. ráðherra, varaformanni Sjálfstæðisflokksins, að bera blak af Samfylkingunni í þessari umræðu. Eftir að Samfylkingin er gengin fyrir björg í aðdraganda síðustu kosninga kemur hæstv. ráðherra hingað með skilaboð til þeirra nemenda sem eru að útskrifast úr framhaldsskólum landsins um að ekkert hafi verið svikið í þessu máli.

Að sjálfsögðu ber hæstv. ráðherra ekki ábyrgð á því ábyrgðarleysi sem viðgekkst hjá Samfylkingunni í aðdraganda síðustu kosninga, en það er kannski einkennandi fyrir stjórnarsamstarfið að horfa upp á Sjálfstæðisflokkinn nánast ganga fyrir björg málefnalega með því að segja að engin svik hafi verið í þessu máli.

Samfylkingin gekk einfaldlega svo langt að segja að námsbækur yrðu ókeypis í framhaldsskólum landsins kæmist hún til valda. Síðan kemur hæstv. ráðherra og segir að námsbækurnar verði ekki einu sinni ókeypis á kjörtímabilinu, heldur verði komið til móts við þann kostnað sem framhaldsskólanemar bera vegna þessa.

Þetta hlýtur að sýna það, hæstv. forseti, að Samfylkingin virðist hafa Sjálfstæðisflokkinn algjörlega í vasanum í þessu ríkisstjórnarsamstarfi þegar hæstv. ráðherra er reiðubúin að verja Samfylkinguna með þann vonda málstað sem Samfylkingin hefur í þessu máli því að hún lofaði allt of miklu í þessu miðað við þau fjárlög sem við lesum út úr hér.

[15:32]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Það er alveg rétt sem kom fram hjá hv. þm. Birki Jóni Jónssyni áðan í fyrri atlögu hans, það er greinilega stutt síðan hann var í framhaldsskóla miðað við þær æfingar sem hann heldur uppi þegar hann kemur hingað í pontu.

Eftir hverju vinnum við í ríkisstjórninni og í stjórnarmeirihlutanum? Að sjálfsögðu því plaggi sem var samið á Þingvöllum sællar minningar og það er það sem við munum að sjálfsögðu ekki svíkja. Það er plaggið sem við vinnum eftir.

Ég vil minna á að það er þegar búið að samþykkja þingsályktun félagsmálaráðherra um aðgerðaáætlun barna og ungmenna. Og hvað stendur þar? Að sjálfsögðu að við ætlum að stuðla að því að námsgögn í framhaldsskólum verði ódýrari og hagfelldari fyrir framhaldsskólanema. Að þessu er unnið. Við erum að efla tækifæri unga fólksins til náms og við gerum því auðveldara að sækja í framhaldsskólana. Þess vegna hvet ég hv. þingmann til að veita framhaldsskólafrumvarpinu stuðning hér á vordögum.

Umræðu lokið.

Umræður utan dagskrár.

Einkavæðing Iðnskólans í Reykjavík.

[15:34]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ríkisstjórnin með hæstv. menntamálaráðherra í fararbroddi hefur ákveðið að einkavæða einn stærsta framhaldsskóla á Íslandi, Iðnskólann í Reykjavík, án samráðs við starfsfólk eða nemendur skólans, án almennrar umræðu um málið og án aðkomu Alþingis Íslendinga. Um þetta hefur verið gerður samningur við Menntafélagið ehf. sem fáir þekkja til. Að mínu mati er ekki mikið vitað um getu félagsins til að ráða við það gríðarlega stóra verkefni að reka stærsta framhaldsskóla landsins. Það fór ekkert útboð fram eða athugun á því hvort ekki hefðu fleiri áhuga á því að takast á hendur þetta verkefni. Ég sé ekki að Menntafélagið ehf. hafi heimasíðu en upplýsingar um það er þó að finna í fyrirtækjaskrá sem er aðgengileg á vefsíðu ríkisskattstjóra. Það er eðlilegt í þessari umræðu að spurt sé, hæstv. forseti, hvort hæstv. ráðherra átti sig á markmiðum þessa félags sem hún hefur valið til að reka Iðnskólann í Reykjavík.

Hæstv. forseti. Iðnskólinn hefur átt í áralangri baráttu við skilningssljóa menntamálaráðherra Sjálfstæðisflokksins sem hafa markvisst fjársvelt skólann, ég leyfi mér að full-

yrða með það að markmiði að koma honum í hendur einkaaðila. Þetta er aðferðin sem beitt var við Tækniháskóla Íslands, við Stýrimannaskólann, við Vélskólann, við Listdansskóla Íslands og þetta er aðferðin sem beitt er í heilbrigðiskerfinu núna undir stjórn fyrsta heilbrigðisráðherra Sjálfstæðisflokksins í 20 ár. Fyrst eru verkefnin fengin einkaaðilum, ríkið borgar og á máli frjálshyggjunnar heitir þetta að nýta kosti einkarekstrarins.

En áður en við verður litið kemur gjaldtakan til skjalanna, þjónustugjöld hækka og á endanum verða það einungis hinir efnameiri sem hafa ráð á að borga fyrir bestu þjónustuna og bestu menntunina. Það eru þau lögmál sem stjórna gerðum þessarar ríkisstjórnar, hvort sem litið er til heilbrigðiskerfisins eða menntakerfisins, og það er ömurlegt að horfa upp á flokk sem kallar sig jafnaðarmannaflokk Íslands skunda þessa braut möglunarlaust.

Árum saman hafa þjóðkjörnir fulltrúar, Samtök atvinnulífsins, samtök í atvinnulífi og skólamenn verið sammála um að gera þurfi stórátak í að efla iðn- og verkmenntun. Menntadagur iðnaðarins og iðnþing liðinna ára hafa oftar en ekki fjallað um þörfina á slíku átaki. Á síðasta menntadegi iðnaðarins sem er nýafstaðinn var fjallað sérstaklega um þörfina á stórauknu fjármagni til námsefnisgerðar fyrir iðn- og verknám. Og að hverjum beindust þær kröfur? Að sjálfsögðu að stjórnvöldum eins og kemur fram í fréttabréfi Samtaka iðnaðarins í síðasta mánuði.

Hvað gerir menntamálaráðherra? Einkavæðir Iðnskólann í Reykjavík. Leysir það vanda ungs fólks í iðnnámi? Leysir það vanda kennaranna þeirra? Leysir þessi einkavæðing skortinn á frambærilegu námsefni í iðn- og verknámi? Nei, hæstv. forseti, en hún gæti falið hann. Hún gæti falið vandann tímabundið. En, hæstv. menntamálaráðherra, það er skammgóður vermir að pissa í skóinn sinn.

Hæstv. forseti. Það er líka spurning um peninga í þessum efnum og það hvernig opinberu fé er ráðstafað. Á fjárlögum 2008 er áætlaður rúmur milljarður í rekstur Iðnskólans í Reykjavík, og tæpar 300 millj. í Fjöltækniskólann en samkvæmt samningi menntamálaráðherra við Menntafélagið ehf. mun félagið sem í fyrirtækjaskrá er skráð með 1 millj. kr. í hlutafé ætla að koma með 100 millj. inn í rekstur skólans á móti þessum 1,5 milljörðum ríkissjóðs. Að öðru leyti er ekki ljóst af fréttatilkynningu ráðuneytisins hvaða fjárhagsskuldbindingar eru að baki samstarfssamningnum.

Hæstv. forseti. Í rúmt ár hafa áform um einkavæðingu Iðnskólans í Reykjavík verið á borðum hæstv. menntamálaráðherra en þau hafa ekki verið á borðum starfsfólks eða nemenda skólans og ekki hefur verið haft samráð við menntamálanefnd Alþingis. Ég vil að menntamálaráðherra svari því hvers vegna hún stýri málinu með svo gerræðislegum hætti

Þegar við ræddum þetta mál hér fyrir ári sagði ráðherrann að hún væri áhugasöm um þessa einkavæðingu að því gefnu að leyst yrði úr fjórum álitaefnum: starfsmannamálum, húsnæðismálum, markmiðssetningu og stefnumörkun hins nýja skóla. Og nú er rétt að hæstv. ráðherra greini þingheimi frá því með hvaða hætti hafi verið leyst úr þessum álitamálum og á hvern hátt þessi nýi skóli verði betur í stakk búinn til að takast á við það að mennta ungt fólk í iðngreinum en Iðnskólinn í Reykjavík. Á hvern hátt verður betur búið að starfsfólki og nemendum skólans en nú er eins og ráðherrann sagði í fyrra að væri í sínum huga forsenda sameiningar?

Hæstv. forseti. Það er margt óljóst í þessu máli. Hvað mun þessi einkavæðing kosta nemendur og fjölskyldur þeirra? Hver verða innritunargjöld og námsefnisgjöld sem innheimt verða af nemendum hins nýja skóla og hvernig verður það tryggt að þau hækki ekki frá því sem nú er eins og ráðherrann lofaði í mars í fyrra? Hversu lengi mega nemendur hins nýja skóla gera ráð fyrir því að búa við óbreytt gjöld?

Svo liggur ekkert fyrir um hvernig hinn nýi skóli verði skilgreindur, hvort hann verður skilgreindur sem iðnskóli samkvæmt iðnlögum — eða hvers vegna er orðið „iðn“ fjarlægt úr nafni hans?

Hæstv. forseti. Hvað ef tilraunin tekst ekki? (Forseti hringir.) Þá er spurning hvort það verður ekki of seint að endurreisa Iðnskólann í Reykjavík.

[15:39]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir að fá mér þetta góða tækifæri til að ræða einmitt þessa merkilegu sameiningu Iðnskólans í Reykjavík og Fjöltækniskóla Íslands og þann samning sem gerður hefur verið við Menntafélagið ehf. um rekstur hins nýja skóla til næstu fimm ára.

Til að fyrirbyggja allan misskilning vil ég þó í upphafi taka fram að hér er ekki um einkavæðingu að ræða heldur einkarekstur, þ.e. þjónustusamning við Menntafélagið um að taka að sér verkefni sem hafa verið á höndum Iðnskólans í Reykjavík og sinna áfram þeim verkefnum sem áður voru hjá Stýrimannaskólanum og Vélskóla Íslands. Það er ekkert óljóst í þessu málum. Einkaaðilar taka í rauninni að sér ákveðna þjónustu fyrir hönd ríkisins.

Þrátt fyrir orð þingmannsins get ég heldur ekki tekið undir að þessi áform hafi ekki hlotið neina umræðu. Það er tóm þvæla. Þvert á móti hafa hugmyndirnar hlotið víðtæka umræðu í samfélaginu, í fjölmiðlum, hér á Alþingi og víðar. Einföld leit á netinu mundi til að mynda skila þingmanninum vel á annað þúsund síðum þar sem þessi mál eru einmitt til umræðu.

Hugmyndir um að Menntafélagið tæki að sér verkefni Iðnskólans í Reykjavík og sameinaði þau starfsemi Fjöltækniskóla Íslands voru t.d. rækilega kynntar kennurum og nemendum í upphafi ferilsins og hefur skólameistari Iðnskólans upplýst kennara skólans og skólanefnd reglulega um framgang málsins. Samningar við framhaldsskóla heyra undir ráðuneyti menntamála sem framkvæmdarvald og hefur Alþingi og menntamálanefnd þess ekki formlega aðild að slíkum samningum. Þingmenn hafa, eins og hv. þingmaður vitnar til, nýtt sér rétt sinn til fyrirspurna um málið og að sjálfsögðu verður samningurinn kynntur fyrir menntamálanefnd verði þess óskað.

Hvað varðar spurningar þingmannsins um húsnæðismál, starfsmannamál, markmið og stefnu hins nýja skóla segir í samningi við Menntafélagið að öllum fastráðnum starfsmönnum verði tryggð áframhaldandi störf með fullum rétt-

indum. Félagið fær afnot af núverandi húsnæði Fjöltækniskólans og Iðnskólans en aðilar munu vinna sameiginlega að lausn húsnæðismála vegna afhendingar húsnæðis Vörðuskóla, sem Iðnskólinn hefur haft til nota, til Reykjavíkurborgar.

Að Menntafélaginu standa Samtök iðnaðarins, Landssamtök íslenskra útvegsmanna sem hafa skuldbundið sig til að leggja verulegt fé til hins nýja skóla og munu ásamt hinum ýmsu fagfélögum í iðn- og starfsgreinum koma að mótun námsframboðs í hinum nýja skóla. Ráðgert er að stofna sérstök fagráð við skólann með aðild launþega og fagfélaga sem munu taka þátt í að móta starfið.

Menntafélagið hefur um nokkurra ára skeið rekið Fjöltækniskólann af miklum myndarbrag að mínu mati og ég tel mikinn akk í því að fá samtök úr ýmsum greinum atvinnulífsins að rekstri iðn- og starfsnáms með jafnbeinum hætti og nú er raunin og fá þau til að axla ábyrgð til þess einmitt að móta nám og námsframboð. Sérstaklega verða hin nýju lög sem vonandi verða samþykkt á vordögum til þess að stuðla að eflingu og viðgangi iðnnáms í landinu enn frekar.

Þingmaðurinn spyr einnig um innritunargjöld nemenda. Hinn nýi skóli mun starfa samkvæmt lögum um framhaldsskóla og lúta ákvæðum þeirra laga, þar á meðal um heimildir til gjaldtöku. Ekki eru í samningnum við Menntafélagið fyrirhugaðar breytingar á þeim gjöldum sem nemendur greiða í dag.

Hvað þá spurningu varðar hvort skólinn sé skilgreindur sem iðnskóli samkvæmt iðnaðarlögum er það að segja að iðnaðarlög skilgreina ekki sérstaka iðnskóla. Ákvæði þeirra laga geyma skilyrði til að mega stunda iðnaðarstarfsemi hér á landi en þar á meðal er að hafa lokið burtfararprófi frá iðnskóla. Það er rétt í þessu sambandi að geta þess einnig að í hjúalögunum frá 1928 — mér fannst oft málflutningur hv. þingmanns bera keim af þeim tíma — er talað um rétt hjús til að sækja nám í iðnskóla. Í dag mun líklega vera átt við iðn- og verkmenntaskóla samanber 1. gr. laga um framhaldsskóla.

Hvað fjárskuldbindingar varðar er í samningi ráðuneytisins við Menntafélagið gert ráð fyrir að framlög vegna nemendaígilda verði þau sömu og nú eru til Iðnskólans og Fjöltækniskólans. Samningurinn við Menntafélagið er til fimm ára og er uppsegjanlegur með sex mánaða fyrirvara. Kveðið er á um að árlega verði farið yfir árangursmælikvarða sem settir hafa verið út frá markmiðum samningsins en þar er skýrt kveðið á um markmið samningsins, m.a. að minnka brottfall o.s.frv., allt mælanleg markmið sem við munum fara í sameiningu yfir reglubundið.

Ríkið heldur nafni Iðnskólans í Reykjavík, eignum hans og húsnæði og semur árlega um mótun skólastarfsins. Því ætti að vera einfalt að endurreisa Iðnskólann ef viðunandi árangur næst ekki. Svo svartsýn er ég þó ekki.

Ég vil að lokum segja að ég tel að með þessum samningi hafi verið tekið stórt skref til að efla iðn- og starfsnám á Íslandi. Í samningunum setja samningsaðilar sér mjög metnaðarfull markmið til næstu ára og ég hvet þingmenn til að kynna sér þá yfirlýsingu sem við undirrituðum um daginn.

Ég fagna líka sérstaklega aðkomu Menntafélagsins að þessum rekstri. Ég óttast hvorki einkarekstur né tel hann vera af hinu illa eins og sumir. Þvert á móti er ég sannfærð um gildi hans og vísa til þeirrar reynslu sem fengist hefur á síðustu árum í háskólakerfinu þar sem einkareknir háskólar hafa að ýmsu leyti verið brautryðjendur á mörgum sviðum.

Þegar ákvörðun var tekin um að leyfa einkaaðilum að koma að rekstri háskóla sætti það mikilli gagnrýni á Alþingi. Það gerðist einnig þegar tekin var ákvörðun um að sameina Háskólann í Reykjavík og Tækniháskóla Íslands. Þessi gagnrýni kemur yfirleitt alltaf úr sömu átt, þetta eru alltaf sömu raddirnar, frú forseti, og þær hafa alltaf haft rangt (Forseti hringir.) fyrir sér.

[15:44]

Huld Aðalbjarnardóttir (F):

Frú forseti. Þann 29. febrúar sl. var undirritaður samningur við Menntafélagið um yfirtöku á rekstri Iðnskólans í Reykjavík og Fjöltækniskóla Íslands. Markmiðið með sameiningu þessara tveggja skóla er göfugt og gott. Efla á iðn- og starfsmenntun í landinu, gera hana eftirsóknarverðari og efla ábyrgð og áhrif atvinnulífsins á þróun þessarar menntunar.

Ég er viss um að hér er spennandi verkefni í gangi. Vonandi skilar það okkur góðum árangri á þessu sviði, ekki veitir af, þar sem iðn- og starfsmenntun hefur ekki fengið nægа áherslu innan skólakerfisins síðustu árin.

Þó er það tvennt sem kemur upp í hugann í fljótu bragði við þessa umræðu, annars vegar er það aðkoma fagfólksins innan skólanna að þessari sameiningu, ekki síst kennaranna. Þeir virðast ekki hafa verið hafðir með í ráðum miðað við yfirlýsingu kennara sem eru ósáttir við vinnubrögðin við sameininguna. Sé þetta rétt virðist mér afar illa farið með alla þá þekkingu og þann mannauð sem fyrir hendi er innan skólanna í staðinn fyrir að virkja starfsmenn með og fá þannig víðtæka sátt um málið.

Hins vegar velti ég fyrir mér samkeppnisstöðu annarra starfs- og verkmenntaskóla í landinu samanborið við þennan nýja öfluga skóla, hvort sama reiknilíkanið verði notað og þar með sömu forsendur til að reikna út úthlutað fjármagn frá ríkinu til þessa ágæta skóla og annarra sambærilegra ríkisrekinna skóla. Verður það fé sem Menntafélagið leggur til skólans viðbót við skólann og skekkir þar með samkeppnisstöðu ríkisrekinna skóla? Ef svo er finnst mér þessi einkarekstursstefna í skólakerfinu afar sérkennileg og ósanngjörn á kostnað ríkisrekinna skóla.

Að lokum óska ég þessum nýstofnaða skóla velfarnaðar. Ég vænti mikils af honum.

[15:47]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hér kemur til umræðu utan dagskrár sameining Iðnskólans í Reykjavík og Fjöltækniskóla Íslands undir yfirskriftinni Einkavæðing Iðnskólans í Reykjavík. Enn einu sinni langar mig til að óska eftir því að menn rugli ekki saman hugtökum. Við erum að tala hér um „public-private partnership“ sem er ekki það sama og einkavæðing heldur er um að ræða einkarekstur sem fyrir mér er allt annað mál. Hér er verið að tala um hluti sem við í Samfylkingunni höfum stutt að því gefnu að aðrir þættir

séu í lagi, þ.e. að tryggð sé sama þjónusta og annars yrði veitt, þar sem fylgt er sömu reglum og hjá opinberum stofnunum og að ekki sé um að ræða gjaldtöku umfram það sem er annars staðar.

Það er líka athyglisvert í þeim samningum sem ég hef fengið tækifæri til að skoða að það er ekki arðsemissjónarmið á bak við þetta félag, það er klárt ákvæði um að verði ágóði af rekstrinum renni hann inn í starfsemina, ágóði sem skapast af eignum og öðru slíku kemur til gagns innan skólanna og eins og hæstv. menntamálaráðherra gerði grein fyrir gilda ekki á einn eða neinn hátt aðrar reglur um þennan skóla en gilda munu um aðra framhaldsskóla í landinu. Það hefur líka komið fram að hagsmunir starfsmanna og réttindi þeirra verða tryggð við þessa breytingu sem er afar mikilvægt mál og ég treysti á að því verði fylgt fast eftir að hagsmuna þeirra verði gætt.

Þarna koma Samtök atvinnulífsins að rekstri iðnmennta- og starfsmenntaskóla og mig langar til að minna á og er eitt af því sem þarf að fylgjast mjög vel með, en það er aðkoma annarra skóla, m.a. skóla á landsbyggðinni, starfs- og iðnmenntaskóla annars staðar á landinu, að hagsmuna þeirra verði gætt þannig að þessi skóli fái ekki forgang umfram aðra í kerfinu. Markmið Menntafélagsins og menntamálaráðuneytisins eru afar háleit og ég bið menn um að kynna sér þau. Ég ber engan kvíðboga fyrir þessari breytingu og óska nýjum skóla alls hins besta í starfsemi sinni.

[15:49]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að taka þetta mál hér upp þó að ég sé ekki alveg sammála því hvernig hún horfir til þessara mála. Ég var einn af skólanefndarmönnum í Stýrimannaskólanum á sínum tíma og verð að viðurkenna að ég var frekar varfærinn í þeirri afstöðu að breyta þeim skóla í Fjöltækniskólann og það kann að hafa verið út af tilfinningasambandi við skólann minn. Ég lít hins vegar svo á að það skref sem stigið var hafi orðið þeim skóla og menntuninni til góðs miðað við þá þróun sem hefur orðið í þjóðfélaginu og að vissulega þurfti að taka á rekstrarforminu m.a. vegna minnkandi aðsóknar að Stýrimannaskólanum sem ég tel reyndar að okkar illa hannaða kvótakerfi eigi m.a. sök á en það er annar handleggur.

Hér er ekki verið að einkavæða skóla heldur færa hann í ákveðið rekstrarform og gera tilraun með það til næstu fimm ára. Ég held að við verðum einfaldlega að vænta þess að vel takist til. Mér sýnist að það hafi tekist þokkalega við rekstur Fjöltækniskóla Íslands og þess vegna sé ég ekki neitt því til fyrirstöðu að gera þá tilraun sem hér er gerð. Ég vænti þess að hún takist vel og að Samtök atvinnulífsins komi að þessu verki af fullum heilindum eins og mér sýnist vera stefnt að og við séum í raun og veru að efla iðn- og starfsmenntun í landinu og að það skref sem nú er stigið í Reykjavík verði ekki til þess að rýra menntunina annars staðar á landinu því að þá væri illa farið, hæstv. forseti.

[15:51]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að taka upp þessa umræðu. Í máli hennar kom fram hvernig þetta mál allt saman hefur verið unnið á handarbakinu. Uppi eru lagaleg álitamál og margvísleg álitamál varðandi framkvæmdina. (Gripið fram í.) Aðalfundur félags kennara við skólann vill að málið fari til úrskurðar hjá umboðsmanni Alþingis. Síðan kemur hæstv. menntamálaráðherra og þakkar fyrir umræðuna á þinginu, fyrir tækifæri til að fá að taka málið upp. Hvers vegna í ósköpunum var málið ekki rætt til hlítar á þinginu og greitt úr öllum þeim flækjum sem eru enn til staðar í þessu máli áður en anað var út í fenið? Ég sakna þess við þessa umræðu að heyra einhverjar röksemdir. Hvers vegna í ósköpunum er verið að taka stofnanir sem skattgreiðendur borga fyrir undan þeim lögum og reglum sem smíðuð hafa verið á undanförnum áratugum til að tryggja annars vegar hagsmuni skattborgarans og hins vegar hagsmuni þess fólks sem við þessar stofnanir vinnur?

Síðan er það Samfylkingin, vesalings Samfylkingin. Nú er hún byrjuð að taka upp sama sönginn og íhaldið, einkavæðingarráðherrar Sjálfstæðisflokksins, hæstv. heilbrigðisráðherra og hæstv. menntamálaráðherra. Ég vil spyrja fulltrúa Samfylkingarinnar við þessa umræðu: Er það kannski líka bara einkarekstur og engin einkavæðing þegar heil deild, öldrunardeild á Landakoti, er boðin út í raðauglýsingum Morgunblaðsins? Það er væntanlega ekki einkavæðing, en starfsfólkinu finnst það vera það. (Gripið fram í.) Þetta er kannski fráhvarf frá fyrri stefnu Samfylkingarinnar að þegja í þessum málum, kannski ætlar hún að fara að tala og taka betur undir með íhaldinu. Fram til þessa hefur verið talað um hana í þessum málum sem hinn þögla félaga í ríkisstjórninni, „the silent partner“ sem Bretar kalla, sá aðili sem samþykkir allt með þögn sinni. (Forseti hringir.) Það er ömurlegt hlutskipti fyrir stjórnmálaflokk sem kennir sig við jafnaðarstefnu.

[15:53]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Maður hlýtur að varpa fram þeirri spurningu hvaða hagsmunum hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir telji að hún sé eiginlega að þjóna með þeim stórýrta málflutningi sem við höfum orðið vitni að í dag. Hér er talað um að það sé skammgóður vermir að pissa í skóinn sinn vegna sameiningar þessara tveggja skóla og samnings menntamálaráðherra við Menntafélagið ehf. Telur hv. þingmaður að með ræðu sinni og málflutningi á hinu háa Alþingi sé hún að gæta hagsmuna skólans eða þeirra nemenda sem þar stunda nám? Telur hv. þingmaður að staða kennara við skólann batni eitthvað við málflutning eins og þennan? Og telur hv. þingmaður að ræða hennar hér um þetta mál sé til þess fallin að efla iðn- og starfsnám? Heldur hv. þingmaður að ræðan auki áhuga ungs fólks á því að leggja stund á iðn- og starfsnám? Ég get svarað öllum þessum spurningum neitandi, auðvitað er svo ekki. Ræður eins og sú sem hér var haldin um mikilvægi þess að endurreisa Iðnskólann í Reykjavík vegna þessa samnings gera ekkert annað en að grafa undan skólanum, því námi sem þar er boðið upp á og það er ekki til þess fallið að efla iðn- og starfsnám.

Markmið sameiningar þessara skóla er að efla og styrkja iðn- og starfsnám til framtíðar. Fulltrúar þeirra atvinnu-

greina sem að því verkefni koma eru best til þess fallnir að móta slíka framtíðarsýn sem nauðsynleg er. Það hafa þeir gert og sýnt hug sinn í verki með því að leggja strax 100 millj. kr. til þróunarstarfs innan skólans og hafa þar sýnt vilja sinn í verki svo um munar. Er þetta slæmt, frú forseti? Það finnst mér ekki. (Forseti hringir.) Ég tel að með þessum samningi hafi menntamálaráðuneytið og þeir sem að honum koma stigið veigamikið skref í því að efla iðn- og starfsnám á Íslandi (Forseti hringir.) og við eigum að hrósa fólki fyrir slíkt.

[15:56]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að gera svolitlar athugasemdir við ræðu síðasta ræðumanns að því leyti að mér finnst að hann eigi ekki að gera því skóna að málshefjandi vilji grafa undan iðnnámi í landinu eða Iðnskólanum með því að hafa þessar skoðanir á þeirri breytingu sem hér er verið að gera. Ég vil hins vegar ekki endilega taka undir þann málflutning sem hafður var uppi, mér fannst hann kannski ganga dálítið langt. Sannleikurinn er sá að þegar ég gegndi embætti iðnaðarráðherra fékk ég tækifæri til að setja mig dálítið inn í þau mál sem varða iðn- og starfsmenntun í landinu og komst á þá skoðun að þessi hluti menntunar væri vanræktur. Það er ekki gott því að sjálfsögðu er þarna um að ræða gríðarlega mikilvægar greinar sem þjóðfélagið þarf á að halda og þess vegna þarf að sjá til þess að tækifæri séu fyrir það unga fólk sem hyggst stunda þetta nám og gerir það. Að því leyti til trúi ég að þessi breyting geti leitt af sér góða hluti og ekki síst ef atvinnulífið kemur að málum og vonandi þá og væntanlega af krafti þannig að hægt sé að auka kraftinn í menntuninni og öllu því starfi sem hér um ræðir.

Eins og oft áður með þessa ágætu hæstv. ríkisstjórn virðist hún ekki hafa stundað mikið samráð í sambandi við þennan gjörning og það er ekki gott því að hún lagði upp með mikil fyrirheit um samráð og samstarf en síðan hefur allt annað komið í ljós þegar tímar hafa liðið fram.

Ég tel að ekki borgi sig að útiloka fyrir fram að þessi sameining geti leitt af sér góða hluti og vona sannarlega (Forseti hringir.) að svo verði vegna þess að þetta er svo mikilvægt má sem við erum að fjalla hér um.

[15:58]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Ég leyfi mér að spyrja í allri hógværð: Hvaða voðalegu læti eru þetta? Það liggur fyrir að búið var að gera samning við Menntafélagið um reksturinn á Fjöltækniskólanum sem hefur verið í gildi frá 2003 og enginn hefur heyrt eða sagt annað en að það hafi gengið bærilega og þetta er bara framhald á þeim samningi um rekstur þessa nýja skóla.

Að gefnu tilefni vil ég benda hv. þm. Ögmundi Jónassyni á að það er mikill munur á einkavæðingu og einkarekstri. Það er ekki verið að selja neinn skóla, það er verið að gera samning um að viðkomandi félag reki þennan skóla og það er tilgangurinn með þessu máli að gera góðan skóla að betri skóla. Það er engin mismunun höfð í frammi, öllum er jafn og opinn aðgangur að skólanum. Þetta félag og þetta samstarf er undir þeim formerkjum að ekki er ætlast til þess að ágóði verði af rekstri þessa skóla og ef um ágóða er að ræða rennur hann til skólarekstursins aftur. Hér er um að ræða eflingu menntunar sem hefur átt undir högg að sækja að undanförnu, það hefur verið mikið brottfall í iðnnámi og með þessu skrefi standa vonir til að bætt verði þar úr.

Ég tel þetta vera mjög jákvætt spor og undrast allan þann hávaða og öll þau mótmæli sem þyrlað er upp og tel að það sé fyrst og fremst moldviðri.

[16:00]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Við erum að ræða um samning sem hæstv. menntamálaráðherra undirritaði þann 29. febrúar við Menntafélagið ehf. Það er fróðlegt að fylgjast með því hvernig samfylkingarmenn engjast hér í spurningunni um það hvort um einkavæðingu sé að ræða eða ekki. (Gripið fram í.) Í sjálfu sér skiptir það engu máli og er náttúrlega í samræmi við þau umræðustjórnmál sem hv. formaður Samfylkingarinnar hefur staðið fyrir, og allt í lagi með það. En að sjálfsögðu er hér um einkavæðingu og einkarekstur að ræða, samningurinn lýtur þeim lögmálum. Þá er það spurningin: Er það í lagi eða er það ekki í lagi?

Út frá mínum sjónarmiðum er það allt í lagi. Það er ósköp eðlilegt að hv. málshefjandi, Kolbrún Halldórsdóttir, sé annarrar skoðunar og þeir sem standa með henni í flokki. Ég tel hins vegar að í þessum samningi kunni að felast ákveðnir möguleikar, við eigum ekki að líta á það sem verið er að gera sem algjörlega neikvætt. Um langa hríð hefur verið til staðar vandi tengdur iðn- og starfsnámi hér á landi. Ekki hefur verið borin nægileg virðing fyrir iðn- og starfsnámi og ekki hefur verið nægileg sókn í slíkt nám á undanförnum árum. Það hefur verið vandamál í íslensku þjóðfélagi, og verður hugsanlega vandamál til framtíðar, að við höfum ekki nægjanlega mörgum hæfum handverksmönnum á að skipa.

Við skulum ekki gleyma einu: Evrópa varð rík álfa, ekki vegna þess að hún ætti svo mikið af andans mönnum, lögfræðingum, læknum eða prestum — þó að þeir séu allra góðra gjalda verðir, sérstaklega lögfræðingarnir. Evrópa varð rík álfa vegna þess að hún átti vel menntað vinnuafl, handverksmenn. Það gerði útslagið og að því verður að gæta að iðn- og starfsnámi á Íslandi og umbúnaði þess sé sýnd nægileg virðing.

[16:02]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er ekki óeðlilegt að talsverður hiti sé í þessari umræðu því að hér er um afar stórt mál að ræða. Ég er mikill stuðningsmaður öflugs iðnnáms á Íslandi en ég er líka mikill talsmaður þess að við stórar ákvarðanir af þessu tagi fái það fólk sem starfar á vettvangi að koma að. Ekki hefur verið haft samráð við starfsfólk Iðnskólans eða nemendur, í þessu máli hefur verið stjórnað ofan frá og niður.

Fyrir ári ræddum við þetta sama mál á Alþingi Íslendinga, vorum með utandagskrárumræðu sem ég bað um þann 13. mars sl. Þá sagði hæstv. menntamálaráðherra að margt

ætti eftir að leiða til lykta áður en þessi ákvörðun yrði tekin. Það leið tæp vika frá því að kennarafélagið í Iðnskólanum bað um fund í ráðuneytinu til að ræða þessi mál þar til búið var að undirrita samninginn.

Ég segi því í fullum rétti: Hvers lags vinnubrögð eru þetta? Þetta eru alla vega ekki vinnubrögð til að laða fram það besta í hugmyndum fólks sem veit um hvað málin snúast, nemendur og starfsfólk Iðnskólans í Reykjavík. Ég segi því: Hæstv. menntamálaráðherra hefur ekki farið að þessu máli með þeim hætti sem t.d. þingmenn Samfylkingarinnar gerðu kröfu um að gert yrði. Ég get vitnað til orða Marðar Árnasonar og Katrínar Júlíusdóttur í þeim efnum en þau tóku til máls í umræðunni. Við hv. þingmenn Samfylkingarinnar, sem tekið hafa þátt í þessari umræðu, get ég sagt: Margt dapurlegt hefur gerst í herbúðum Samfylkingarinnar á þessu ári og ekki hefur verið farið að þeim kröfum sem menn settu fram fyrir ári.

Hæstv. forseti. Ég vona að barninu hafi ekki verið hent með baðvatninu. Ég kvarta undan samráðsleysi — samningurinn virðist ekki vera aðgengilegur á heimasíðu ráðuneytisins heldur einungis fréttatilkynning og yfirlýsing um orðinn hlut — (Forseti hringir.) og ég harma að Alþingi Íslendinga og menntamálanefnd skyldi ekki hafa fengið að koma að þessu máli.

[16:05]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Kannast einhver við þessa rullu? Kannast einhver við: „ekki nægjanlegt samráð, ekki nógu langur aðdragandi, þetta hefur ekki verið gert rétt, það átti ekki að gera þetta svona heldur hinsegin“? Þetta er alltaf sama gamla rullan sem kemur úr þessum herbúðum, ekkert efnisinnihald.

Hversu oft þarf ég að taka fram að strax í upphafi þessa ferils var haft samráð við kennara og nemendur og haldinn upplýsingafundur með þeim? Hversu oft þarf ég að segja að haldnir hafa verið margir fundir með kennurum þar sem spurningum hefur verið beint til ráðuneytisins og þeim svarað eftir bestu getu? Skólameistari Iðnskólans í Reykjavík hafði reglubundið samráð við skólanefnd og upplýsti kennara. Það hefur verið mikið samráð í þessu ferli og upplýsingastreymi en prinsippið er: Eru menn sammála þessu rekstrarformi eða ekki? Það er sama hversu hlutirnir verða vel gerðir, Vinstri grænir munu alltaf verða á móti. Þetta er höggvið í stein: Vinstri grænir munu segja nei. Þeir munu ekki segja pass, þeir munu segja nei við öllum breytingum á rekstrarformi. Þeir munu fela sig á bak við þetta: Það er ekki nægilega mikið samráð, þetta er ekki nægilega vel undirbúið. Þetta er alltaf það sama.

Aðalatriðið er að við erum að skapa hér tækifæri, mun meiri tækifæri en áður hafa verið, með því að skerpa tengslin á milli skóla, Iðnskólans og verkmenntaskóla, og tengsl þeirra við atvinnulífið. Eftir því hefur verið kallað og við erum að bregðast við því. Við erum að skoða hlutina í því samhengi sem allir þingmenn hafa kallað eftir, við erum að skoða þá í heildarsamhengi. Við leggjum annars vegar fram merkilegt frumvarp og eitt af því sem hefur verið haft að leiðarljósi í því er að efla iðn- og starfsnám og við ætlum okkur að gera það. Samhliða því komum við á fót öflugum skóla, enn öflugri skóla sem byggir á ákveðinni auðlind sem Iðnskólinn í Reykjavík hefur byggt á, m.a. á auðlindinni sem felst í þekkingu kennara. Við erum að efla Iðnskólann í Reykjavík og við erum að efla Fjöltækniskólann með þessari sameiningu, við treystum og trúum á það starfslið sem þar er.

Með þessum aðgerðum samhliða — ég vona að hv. þingmenn Vinstri grænna ljái máls á framhaldsskólafrumvarpinu nú í vor — er ég sannfærð um að við munum efla iðn- og starfsnám til lengri tíma. (Forseti hringir.) Ég bið því hv. þingmenn í Vinstri grænum um að vera framsýna.

[Fundarhlé. — 16:07]

Áhættumat vegna siglinga olíuflutningaskipa í íslenskri efnahagslögsögu.

Fsp. ÁI, 358. mál. — Þskj. 599.

[18:01]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Á umræðufundi Stofnunar Sæmundar fróða og Umhverfisstofnunar í lok janúar sl. kom fram að frá árinu 2004 hafa olíuflutningaskip siglt um íslenska efnahagslögsögu á leið sinni frá Rússlandi til Norður-Ameríku. Á árinu 2007 fóru 212 olíuflutningaskip frá Murmansk vestur um haf með ríflega tvær milljónir lesta af olíu og 22% þessa flota eða 47 skip fóru á síðasta ári um íslenska efnahagslögsögu, 12% skipanna voru 100 þús. tonn að stærð eða meira en stærsti hlutinn var 25–75 þús. tonn að stærð.

Frú forseti. Þetta eru bæði góðar fréttir og slæmar. Góðar fréttir vegna þess að hér er um talsvert færri skip að ræða en oft hefur verið talað um og vegna þess að þau eru minni en talið hefur verið. Slæmar eru fréttirnar vegna þess að þetta eru skip sem sigla utan venjulegra viðbragðs- og áhættusvæða hér á landi, þau sigla um mjög viðkvæm svæði, um uppeldisstöðvar nytjafiska og hjá lífríkum strandsvæðum. Jafnframt eru siglingaleiðir þeirra háskalegar, einkum úti fyrir Norðvesturlandi. Framhjásiglingar af þessu tagi fara um alþjóðleg hafsvæði þar sem íslensk lög gilda ekki. Til að takmarka þær eða stýra þeim þarf því að grípa til tiltekinna ráðstafana, fá samþykktar sérstakar takmarkanir eins og gert hefur verið við suðvesturströnd Íslands. Slíkar takmarkanir eru byggðar á áhættumati sem m.a. tekur tillit til umferðarþunga, stærðar skipa og annars sem gera þarf og einnig möguleika til að afstýra slysi eða draga úr afleiðingum þess. Ég hef því spurt hæstv. umhverfisráðherra hvað líði gerð áhættumats og viðbragðsáætlunar vegna þessara siglinga.

Frú forseti. Þó að olíuflutningar um efnahagslögsöguna valdi vissulega áhyggjum eru olíuslys af því tagi þó barnaleikur á við það sem gæti gerst ef slys yrði við flutning á hráolíu til landsins en hráolía eyðist ekki í sjó eða á landi. Eina leiðin til að losna við hana úr lífríkinu á köldum svæðum er að moka henni upp með handafli og afleiðingarnar eru hörmulegar. Upplýst er að fjórða hvern dag mundi 100 þús. tonna skip lesta hráolíu til olíuhreinsistöðvar sem einhverjir hafa áhuga á — þar á meðal hæstv. sjávarútvegsráð-

herra — að reisa á Vestfjörðum. Þau skip mundu sigla þvert fyrir lífauðuga firði og flóa svo nærri landi að viðbragðstími yrði ákaflega lítill ef eitthvað bæri út af. Í mínum huga er því þörf á allt annars konar hættumati og viðbúnaði vegna flutninga til olíuhreinsistöðvar á Vestfjörðum en vegna flutninga á hreinsaðri olíu um efnahagslögsöguna.

Því spyr ég hæstv. ráðherra hvaða áhrif olíuhreinsunarstöð á Vestfjörðum mundi hafa á gerð slíks áhættumats.

[18:04]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Umhverfisráðuneytið og Umhverfisstofnun hafa síðustu ár fylgst grannt með umræðum um auknar siglingar í Norðurhöfum og í kjölfar upplýsinga um aukna olíuflutninga frá Norðvestur-Rússlandi og hugsanlega stórflutninga þaðan til Norður-Ameríku var nefnd um innleiðingu laga nr. 33/2004, um varnir gegn mengun hafs og stranda, falið að skoða þessi mál að beiðni þáverandi umhverfisráðherra. Í greinargerð nefndarinnar frá því í febrúar 2006 var rætt um leiðir til að bregðast við þeirri þróun sem þá virtist vera fram undan. Ljóst er að þær siglingar sem þegar eru hafnar og hugsanleg þróun þeirra í framtíðinni munu breyta viðmiðum og áhættumati vegna siglinga við Ísland. Við þurfum að bæta eftirlit með umhverfi hafsins og efla viðbúnað við bráðamengun í hafinu umhverfis landið.

Í því skyni hefur Umhverfisstofnun m.a. tekið þátt í margvíslegu alþjóðlegu samstarfi um eftirlit, viðbúnað og viðbrögð við bráðamengun hafs og stranda. Hér má nefna samráðs- og samræmingarstarf á vegum Evrópsku siglingaöryggisstofnunarinnar EMSA, svo sem um eftirlit með mengun sjávar með gervitunglum, samræmingu eftirlitsflugs og framkvæmd vegna bráðamengunaróhappa. Ísland er þó aðili að Kaupmannahafnarsamkomulaginu sem er samstarf Norðurlandanna um viðbrögð við mengunaróhöppum á sjó. Jafnframt hefur búnaður um borð í nýrri flugvél og nýju varðskipi Landhelgisgæslunnar verið hannaður í því ljósi að auka og bæta eftirlit innan íslenskrar mengunarlögsögu og bæta viðbrögð við bráðamengunaróhöppum á hafi úti.

Umhverfisstofnun hefur gert viðbragðsáætlanir sem eru stigskiptar eftir umfangi óhappa og í þeim er m.a. gert ráð fyrir að óhapp geti orðið er varðar stórt olíuflutningaskip. Slíkt óhapp mundi kalla á utanaðkomandi aðstoð, aðstoð annarra ríkja ef eitthvað slíkt gerðist en slíkar áætlanir þarf alltaf að endurskoða reglulega og hafa til stöðugrar skoðunar.

Um þessar mundir er verið að afla gagna um umfang og leiðir skipa frá Rússlandi vestur um til Ameríku. Jafnframt er horft til mismunandi leiða til að takmarka áhættu af siglingum umhverfis landið og vernda viðkvæm svæði. Nefnd samgönguráðherra um siglingaleiðir við Ísland er og að meta hvort ástæða sé til að stýra umferð skipa umhverfis landið frekar en nú er og þá hvaða leiðir henti best til þess.

Vert er að geta þess í því sambandi að samkvæmt nýlegum upplýsingum frá Siglingastofnun hefur þróunin í olíuflutningum frá Rússlandi til Vesturheims ekki orðið eins hröð og ráð var fyrir gert fyrir aðeins fáeinum árum þegar fyrirætlanir rússneskra stjórnvalda og fyrirtækja gáfu tilefni til að ætla að tvö fullfermd 100 þús. tonna olíuskip færu dag hvern um íslenska lögsögu. Árið 2006 fóru 36 olíuskip þessa leið fram hjá Íslandi og 43 á nýliðnu ári eins og kom fram í máli hv. fyrirspyrjanda. Meðalstærð skipanna er um 45 þús. tonn en hluti þeirra eru auðvitað 100 þús. tonna skip.

Þótt erfitt sé að spá um framtíðarþróunina í þessum efnum er það mat Siglingastofnunar að þessir stórflutningar muni ekki aukast í náinni framtíð. Það þýðir samt ekki að hægt sé að draga úr vinnu á þessu sviði, það er þvert á móti orðin staðreynd að stór olíuflutningaskip sigla hér fram hjá ströndum landsins og að óhöpp tengd þeim gætu haft mjög alvarleg áhrif á umhverfi, ímynd og efnahag Íslands. Ég vil láta skoða í samvinnu og samráði við samgönguráðuneyti hvernig hægt er að hafa áhrif á siglingaleiðirnar, það er vissulega ekki á mínu forræði en það er eitthvað sem þarf að beita sér fyrir. Varðandi hættumatið liggur nú aðeins fyrir ítarlegt mat fyrir suðvesturhluta landsins þar sem núverandi siglingar með olíu til landsins fara næst ströndu. Hinar alþjóðlegu siglingar með olíu fara hins vegar oftast fram næst norðvestur- og suðausturhluta landsins.

Að síðustu vil ég koma inn á spurningu hv. þingmanns vegna hugsanlegra áhrifa af olíuhreinsunarstöð hvar sem hún yrði reist, ef til þess kæmi, þá liggur það hreinlega ekki fyrir, það eru engar þær upplýsingar í umhverfisráðuneytinu sem gera okkur kleift að meta nákvæmlega hvaða áhrif slík starfsemi hefði. Þó er auðvitað alveg ljóst að sigling olíuskipa meðfram ströndum, hvort sem um væri að ræða aðföng til stöðvarinnar eða sigling með afurðir mundi auka áhættu og mengunaróhöpp við strendur landsins (Forseti hringir.) svo um munar en að sjálfsögðu yrði að taka það eins og allt annað inn í reikningsdæmið ef einhvern tíma verður af því að menn geri þær hugmyndir að veruleika.

[18:10]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er áleitin spurning sem hv. fyrirspyrjandi hreyfir hér sem veltir auðvitað upp þessum tilfinningum manns varðandi áform, þau glæfralegu áform, vil ég segja, um olíuhreinsunarstöð á Vestfjörðum. Ég vil fagna svari hæstv. umhverfisráðherra sem segir að hún vilji beita sér fyrir því að sá vandi sem hér um ræðir, aukin umferð olíuskipa um hafsvæðið í kringum Ísland, verði leystur eða ræddur á vettvangi umhverfisráðuneytis og samgönguráðuneytis sameiginlega. Við vitum um þau sjónarmið sem hæstv. samgönguráðherra hefur látið í ljósi varðandi olíuhreinsunarstöð á Vestfjörðum og þau skelfa mann. Maður er óneitanlega hræddur um að hæstv. umhverfisráðherra og sjónarmið hennar í þessum efnum gætu þá orðið að lúta í lægra haldi.

Varnir gegn mengun hafs og stranda eru á ábyrgð okkar hér á Alþingi Íslendinga og ég hvet til þess að við tölum af alvöru (Forseti hringir.) um áformin um olíuhreinsunarstöðina en látum ekki lengur eins og hugmyndin sé svo vitlaus að aldrei verði af henni.

[18:11]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. umhverfisráðherra kær-

lega fyrir þessi svör. Ég neita því þó ekki að þau ollu mér nokkrum vonbrigðum. Ég sé ekki betur af svörunum en að ekki sé hafin gerð viðbragðsáætlunar vegna þessara olíuflutninga. Mér heyrðist hæstv. ráðherra vísa í þær viðbragðsáætlanir og það áhættumat sem gert hefur verið og þær aðgerðir sem gripið hefur verið til á þeim áhættusvæðum sem skilgreind hafa verið við landið en þau eru öll fyrir sunnan og suðvestan land þar sem skipin koma upp að landinu til þess að koma með vörur og olíuvörur hér inn til hafna. Ég vek athygli á því að þó að þessi olíuflutningaskip séu fá núna munu þau í samræmi við áætlanir Rússa fljótlega verða 300–400, það er þeirra áætlun um 2015.

Hvað er hægt að gera? Ég vil hvetja ráðherrann til að láta nú strax fara að vinna viðbúnaðaráætlun í þessu skyni. Þar er hægt að afmarka siglingaleiðirnar og ég fagna því að það verði gert í samvinnu við samgönguráðuneytið. Einnig er hægt að loka viðkvæmum hafsvæðum sem eru skilgreind sem slík og það væri á verksviði hæstv. ráðherra. Það er líka hægt að takmarka umferð skipa með einfaldan byrðing og huga að nýjum búnaði til að takast á við olíuslys. Allt kostar þetta fé og fyrirhöfn en fyrst og fremst fyrirhyggju og ég verð að segja að ég hlýt að hafa nokkrar áhyggjur af stöðu mála vegna þess að við erum ekki viðbúin, ég tala nú ekki um ef menn ætla svo að fara að bæta olíuhreinsunarstöð ofan í kaupið (Forseti hringir.) og 100 þús. tonnum af hráolíu meðfram ströndum landsins fjórða hvern dag.

[18:13]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Það er alveg rétt hjá hv. fyrirspyrjanda að ef hugmyndir manna um að reisa olíuhreinsunarstöð einhvers staðar á Íslandi yrðu að veruleika er í mínum huga ljóst að það yrði ekki gert nema fram hefði farið áhættumat á siglingum olíuskipanna og því sem því fylgir. Það er alveg rétt, sem hv. fyrirspyrjandi bendir á, að ef flytja á aðföng til olíuhreinsunarstöðvar er verið að flytja þangað þrávirka hráolíu og ekkert er verra fyrir umhverfið á norðlægum slóðum, ég tek fyllilega undir það með hv. fyrirspyrjanda.

Ég vildi bæta við svar mitt frá því áðan að ég er að láta skoða möguleika á að taka þátt í norrænu verkefni, samstarfsverkefni, sem varðar áhættumat á öllum siglingaleiðum á Norðurhöfum. Þetta mundi vonandi ná til þessara siglingaleiða austur, norður og vestur fyrir landið. Það er hins vegar ekki komið í ljós á þessari stundu. Ég held að það væri mjög heppilegt að gera slíkt áhættumat og slíka könnun í samstarfi við þjóðir sem eru að vinna svipað starf og hafa af því líka mikla reynslu, eins og t.d. Norðmenn. Við getum einungis grætt á því og samnýtt okkur þá vinnu. Vissulega þarf að vinna viðbúnaðaráætlun og samvinna þarf að vera á milli samgönguráðuneytis og umhverfisráðuneytis. Það er eins og svo margt annað í umhverfismálunum að þau ganga þvert á öll ráðuneyti og flesta málaflokka. Ef að því kemur að hugmyndir manna um olíuhreinsunarstöð verða að veruleika (Forseti hringir.) hlýtur slíkt að þurfa að liggja fyrir.

Umræðu lokið.

[18:16]

Útbýting:

Lán til greiðslu skólagjalda innan lands, 470. mál, fsp. MÁ, þskj. 749.

Umhverfisáhrif Nesjavallavirkjunar, 469. mál, fsp. KolH, þskj. 748.

Losun kjölfestuvatns.

Fsp. KHG, 424. mál. — Þskj. 677.

[18:16]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Lengi hefur tíðkast að auka stöðugleika lítt lestaðra skipa á siglingu á úthafinu með því að þyngja kjölinn. Áður fyrr var algengt að nota grjót til þeirra hluta en nú á tímum eru skip hönnuð með tanka þar sem sjórinn gegnir hlutverki kjölfestunnar. Er þá sjó dælt inn í tankana eða úr þeim og þannig stýrt magni kjölfestunnar í samræmi við hleðslu skipsins. Því fylgir hins vegar að lífverur dreifast milli hafsvæða og það hefur verið metin sem ein af fjórum helstu ógnunum við lífríki hafsins. Samkvæmt upplýsingum sem finna má á vef Umhverfisstofnunar er talið að árlegur flutningur kjölfestuvatns um heimsins höf geti numið um 10 þúsund milljónum tonna og að á hverjum degi séu fluttar um 3 þúsund tegundir lífvera í kjölfestuvatninu. Hættan sú að lífverur berist til nýrra heimkynna og hafi alvarleg áhrif á vistkerfi svæðisins. Þekkt eru nokkur dæmi um mjög alvarleg umhverfisspjöll. Eitt versta dæmið er af völdum amerísku kambhveljunnar sem er marglyttutegund. Hún étur dýrasvif sem er mikilvæg undirstaða fæðukeðjunnar og eyðir því. Hún er talin eiga stóran þátt í hruni fiskstofna í Eystrasalti árið 1990.

Einnig geta sjúkdómar borist í villta laxastofna á þennan hátt og er dæmi um slíkt í Færeyjum. Áríðandi er að könnuð verði staða þessara mála hér á landi enda miklir hagsmunir í húfi þar sem m.a. eru fiskstofnarnir við landið. Vita þarf hvort, hvar og í hve miklu magni kjölfestuvatn er flutt til landsins og losað hér og þá hvaðan þau skip koma. Til að hreyfa þessu máli hef ég leyft mér að flytja fyrirspurn í tveimur liðum til hæstv. umhverfisráðherra um losun kjölfestuvatns. Fyrirspurnin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

1. Hvaða athugun hefur farið fram á því hvort eða hversu mikið er um að skip losi kjölfestuvatn á íslensku hafsvæði?

2. Hvenær hyggst ráðherra staðfesta alþjóðlegan samning um aðgerðir í því skyni að draga úr óæskilegum áhrifum kjölfestuvatns og hvers vegna hefur staðfestingin dregist?

[18:19]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina. Þannig er mál með vexti að losun lífvera með kjöfestuvatni á íslenskum hafsvæðum var lengi vel ekki talið vandamál. Rökin fyrir því voru að flest skip sem kæmu til landsins væru lestuð vörum og þyrftu því ekki að losa kjölfestu hér við land. Stór hluti vöruflutninganna var frá hlýrri hafsvæð-

um og var ætlað að lífverur sem hugsanlega væru í kjölfestunni ættu erfitt með að ná fótfestu hér við land ef um slíkt væri að ræða.

Undanfarin ár hafa áhyggjur hins vegar vaxið af flutningi lífvera milli hafsvæða með kjölfestuvatni, m.a. vegna hlýnunar sjávar og frétta af tilvikum þar sem orðið hefur skaði af völdum framandi lífvera á lífríki. Umhverfisráðuneytið og Umhverfisstofnun fylgjast grannt með þróun mála á þessum vettvangi enda miklir hagsmunir í húfi fyrir okkur Íslendinga. Það verður hins vegar að segjast eins og er að ekki liggja fyrir nákvæmar rannsóknir á því hversu mikið er um að skip losi kjölfestuvatn á íslensku hafsvæði en ekki er hægt að útiloka losun hér við land, t.d. vegna lestunar iðnaðarframleiðslu svo sem á áli eða járnblendi.

Hjá OSPAR-samningnum, um verndun Norðaustur-Atlantshafsins, hefur á undanförnum mánuðum verið unnið að leiðbeinandi reglum um losun kjölfestuvatns á svæðinu. Í síðustu viku voru þær endanlega samþykktar af öllum aðildarríkjum OSPAR. Þessar reglur eru ekki lagalega bindandi en stefnt er að því að innleiða þær með reglugerð í íslenskan rétt á árinu að höfðu samráði við hagsmunaaðila og umhverfisráðuneytið er að vinna að því.

Hvað varðar síðari fyrirspurnina þá er sá samningur sem hv. þingmaður á við samningur Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar um meðferð kjölfestuvatns. Samningurinn hefur ekki tekið gildi þar sem aðeins 12 lönd með samanlagt 3,5% af heildartonnafjölda kaupskipa heims hafa staðfest hann en til þess að hann taki gildi þurfa 30 ríki með 35% af heildartonnafjölda að staðfesta hann. Það er hins vegar sjálfsagt að Ísland verði með fyrri skipunum, ef þannig má að orði komast, til að staðfesta samninginn ef það má verða til þess að draga úr hættu á flutningi óæskilegra lífvera með kjölfestuvatni og skapa viðbótaröryggi við reglugerðina sem fyrirhugað er að setja á grundvelli leiðbeininga OSPAR.

Ég mun láta skoða þetta samhliða reglugerðarsmíðinni sem er brýnni í þessu samhengi þar sem samningur Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar hefur ekki tekið gildi. Ef það er hins vegar mat sérfræðinga okkar og hagsmunaaðila að það sé mikilvægt fyrir íslenska hagsmuni að staðfesta samninginn mun ég leggja til að undirbúningur þess verði hafinn sem fyrst en eins og með aðra alþjóðasamninga er það hæstv. utanríkisráðherra sem ber hann upp til staðfestingar.

[18:22]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þessi svör. Þau eru eins og hægt var að ímynda sér að þau gætu verið á þessu stigi máls. Það er jákvæður vilji til þess að skoða málið í ráðuneytinu og beita sér fyrir fullgildingu samningsins af Íslands hálfu ef það leiðir í ljós að lokinni athugun að það sé talið nauðsynlegt.

Ég vil segja sjálfur sem skoðun mína eftir athugun málsins að ég tel engan vafa leika á því að það eru miklir hagsmunir í húfi og að við tryggjum þá betur en nú er með því að stuðla að því að þessi samningur geti öðlast gildi. Það sem fyrst og fremst þarf að fylgjast með, virðulegi forseti, er hvenær þau skip sem hingað koma með kjölfestuvatn skiptu síðast um vatn, þannig að hægt sé að fá upplýsingar um þetta atriði þegar skipin koma til landsins og haga málum í samræmi við það, því að það er ekki sama hvaðan þau koma eða hvenær þau tóku síðast vatn og hvar það var hvort þeim er heimilt að losa á rúmsjó eða við íslenskar strendur eða þurfi að losa í tanka í höfn. Allt þetta þarf að metast af þessum upplýsingum sem nauðsynlegt er að fá fram.

Ég hvet til þess, virðulegi forseti, að umhverfisráðuneytið fyrir sitt leyti vinni áfram að þessu máli eins og ráðherrann hefur gefið til kynna og vænti þess að málið fái farsælan endi þannig að takist að auka öryggið og viðhalda því öryggi sem verið hefur varðandi varðveislu vistkerfisins í hafinu við Ísland.

[18:24]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Það er kannski ekki miklu við það svar að bæta sem ég gaf áðan en það er samt mikilvægt að halda því til haga að hvað varðar samning Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar þurfa ríki að eiga hlutdeild í kaupskipaflota heimsins til þess að geta stuðlað að því að samningurinn taki gildi. Hvað varðar reglugerðina þá erum við að vinna að henni í umhverfisráðuneytinu úr því sem kemur frá OSPAR-samningnum. Þetta eru leiðbeinandi reglur en við munum setja þær í samræmi við íslenskan rétt og vonandi núna síðar á árinu.

Ég ætla hins vegar að viðurkenna það, frú forseti, að ég hafði sjálf ekki gert mér grein fyrir því að við vissum í raun ekkert um það hvar og hvenær og hvernig menn losuðu kjölfestuvatn hér við strendur landsins eða í landhelginni og að því leyti til opnaði þessi fyrirspurn augu ráðherra fyrir ákveðnum vanda sem ég held að við ættum ekki að gera lítið úr.

Umræðu lokið.

Áhrif af samdrætti í þorskveiðum.

Fsp. KHG, 423. mál. — Þskj. 676.

[18:26]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hef leyft mér að bera fram fyrirspurn í þremur liðum til hæstv. sjávarútvegsráðherra um áhrif af samdrætti í þorskveiðum, sem er umtalsverður eins og kunnugt er, en leyfðar þorskveiðar á þessu fiskveiðiári eru aðeins 130 þúsund tonn en voru áður 193 þúsund tonn og samdrátturinn er því um þriðjungur. Við mat á áhrifum til lengri tíma skiptir auðvitað máli hversu lengi og viðvarandi samdrátturinn verður og þegar haft er í huga hvernig rökstuðningurinn er fyrir því að skera þurfi niður þorskkvótann svona mikið verður ekki hjá því komist að ætla að niðurskurðurinn hljóti að verða langvarandi. Meginröksemdin fyrir þessum niðurskurði er að draga úr veiðum á ungum fiski þannig að aldurssamsetning hrygningarstofnsins breytist og á þann veg að hann verði eldri að jafnaði, of mikið af hrygningarstofninum sé ungur fiskur og nýr fiskur

þurfi vaxa upp þannig að að nokkrum árum liðnum verði aldurssamsetningin þannig að miklu stærri hluti hans en nú er sé eldri fiskur. Í ljósi þess að það tekur fjögur ár að fá nýjan árgang inn í hrygningarstofn frá hrygningu er augljóst að þetta tekur nokkuð langan tíma. Ég spyr því í fyrsta lagi:

Hvenær áætlar ráðherra að leyfður þorskafli á einu fiskveiðiári hafi aftur náð a.m.k. 190 þúsund tonnum miðað við þær forsendur sem núverandi ákvörðun um 130 þúsund tonn byggist á?

Meta þarf áhrifin af samdrættinum sem augljóslega verða í nokkur ár. Hæstv. ráðherra benti sjálfur á það á sínum tíma, í nóvember 2002 á heimasíðu sinni þegar hann var að meta þáverandi hugmyndir um samdrátt á þorskveiðum niður fyrir 200 þúsund tonn, að það hefði mikil áhrif á samþjöppun aflaheimilda að draga kvótann svona mikið saman á þann veg að minnkandi veiðiheimildir leiddu af sér aukinn samdrátt, aukna samþjöppun veiðiheimilda og að minnkandi magn af þorski mundi veikja stöðu okkar á erlendum fiskmörkuðum þannig að markaðsstaða okkar mundi versna. Því leyfi ég mér að spyrja í öðru lagi:

Hver verður þróunin að mati ráðherra varðandi samþjöppun veiðiheimilda á samdráttartímabilinu?

Og í þriðja lagi:

Hvað telur ráðherra að skaði Íslendinga verði mikill vegna tapaðrar hlutdeildar á erlendum mörkuðum?

[18:29]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir þessar spurningar.

Varðandi fyrstu spurninguna vil ég segja þetta: Þegar síðasta stofnmat fyrir þorsk var gefið út síðastliðið vor lá fyrir fyrsta mat á árgangi 2006. Árgangur 2006 hefur fyrst áhrif á aflamark fyrir fiskveiðiárið 2010/2011. Þar af leiðandi er óhægt um vik að gera framreikninga lengra en til ársins 2011. Meðalþyngd þorsks eftir aldri hefur farið lækkandi á undanförnum árum og er nú svipuð eða lægri en hún var þegar loðnustofninn hrundi um 1982. Ég vil taka það fram að í framreikningunum sem ég mun vísa til er gert ráð fyrir áframhaldandi lágri meðalþyngd en auðvitað getur breyting á meðalþyngd haft veruleg áhrif á það sem kemur á eftir og það verða menn að hafa í huga.

Að gefnum þessum forsendum og að gefinni þeirri forsendu jafnframt að við styðjumst við 20% veiðihlutfall en við höfðum áður stuðst við 25% veiðihlutfall, en veiðihlutfallið hefur verið nokkru hærra en það, þá eru um 5% líkur á að afli ársins 2011 nái 190 þúsund tonnum. Í þessu sambandi vil ég þó taka fram eftirfarandi: Í fyrsta lagi er það svo að ef þetta gengur eftir sem hér er verið að stefna að, og það er auðvitað ein af forsendunum sem við erum að vinna út frá á grundvelli þeirra framreikninga sem ég vísaði til, er gert ráð fyrir að hrygningarstofninn sem skiptir mjög miklu máli í þessu sambandi fari úr 182 þúsund tonnum í 290 þúsund tonn árið 2011 eða stækki um 50%. Það er auðvitað heilmikill ávinningur í því. Í annan stað ef við skoðum viðmiðunarstofninn, þ.e. stofninn sem við leggjum til grundvallar þegar við erum að taka ákvörðun um kvótann, fjögra ára fiskur og eldri, var gert ráð fyrir því að hann væri um 650 þúsund tonn í fyrra þegar ákvörðun var tekin um minnkun aflans, það stefndi í að hann yrði á þessu ári 560 þúsund tonn en miðað við þetta verður hann á árinu 2011 orðin 790 þúsund tonn eða stækkar um 20% frá því sem hann var þegar við vorum að taka ákvörðunina.

Ég vil líka vekja athygli á í þessu sambandi að ef við skoðum veiðihlutfallið sem við vorum með þegar við vorum að veiða 193 þúsund tonn var það hlutfall tæp 29%. Ef við notum sama veiðihlutfall og við notuðum þá væri viðmiðunarstofn upp á 790 þúsund tonn að gefa okkur um 230 þúsund tonna afla. Ég tel að af þessu megi sjá að við værum að ná þarna verulegum árangri og það var auðvitað það sem við vorum að stefna að og koma í veg fyrir að stofninn minnkaði. Með þessu erum við að stuðla að því að hann stækki auk þess sem breyting verður á aldurssamsetningu eins og hv. þingmaður rakti.

Hv. þingmaður spyr líka um mat mitt á samþjöppun veiðiheimilda á samdráttartímabilinu. Þetta er matskennt í sjálfu sér, hins vegar hefur ríkisvaldið reynt að stuðla að því að koma í veg fyrir að menn þyrftu að grípa til þess að selja frá sér veiðiheimildir. Það var ákveðið að efla Byggðastofnun í þessu sambandi til að menn gætu fengið skuldbreytingar og frestun á afborgunum af lánum til þess m.a. að stuðla að því að menn væru ekki í þeirri stöðu að þurfa að selja frá sér aflaheimildir. Ég held líka, eins og við höfum séð, að það séu allar líkur á því að menn muni að reyna að hanga á aflaheimildum sínum vegna þess að það er augljóst mál að það er ekki mjög skynsamlegt fyrir þann sem er í þessari stöðu að selja aflaheimildir þegar þær eru í lágmarki, auðvitað reyna menn þá frekar að þreyja þorrann og góuna ef menn sjá að þessi uppbyggingarstefna ber árangur eins og ég var að reyna að færa rök fyrir hér.

Í þriðja lagi spyr hv. þingmaður hver ég telji að verði skaði Íslendinga vegna tapaðrar hlutdeildar á erlendum mörkuðum. Ég fer ekki í neinn launkofa með að það er augljóst mál að þegar við getum ekki skaffað afurðir úr 60 þúsund tonnum mun það auðvitað hafa þau áhrif að einhverjir markaðir munu svelta. Menn verða að taka þá ákvörðun núna að sinna einhverjum tilteknum mörkuðum, okkar verðmætustu mörkuðum, en við getum ekki sinnt með sama hætti öðrum mörkuðum.

Á hinn bóginn, og það skiptir líka mjög miklu máli og ég held að þar séu hin miklu langtímaáhrif af þessu, hefur komið glögglega fram m.a. á fundum sem ég hef átt með kaupendum að íslenskum fiski að menn telja að það að við göngum í þetta verk núna og sýnum þessa miklu ábyrgð þrátt fyrir að við vitum að það hefur neikvæð skammtímaáhrif fyrir okkur bæði innan lands og fyrir atvinnugreinina sjálfa, hafi vakið athygli og þau viðbrögð á mörkuðum að menn telji að þetta þýði það í rauninni að Íslendingar séu að sýna að þeir eru ábyrg fiskveiðiþjóð sem er trú þeirri skoðun sinni að veiða með sjálfbærum hætti og það sé að skapa okkur forskot. Ég var í gær á mjög stórum fundi þar sem sátu um 500 manns víða að úr heiminum þar sem verið var að fjalla um þessa hluti og þar kom þetta mjög skýrt fram, t.d. hjá einum stærsta fiskkaupanda okkar í Þýskalandi, forstjóra Deutsche See, sem sagði það bókstaflega að fiskur frá Íslandi, veiddur innan íslenska kerfisins og unnin af Ís-

lendingum væri í sjálfu sér vörumerki (Forseti hringir.) og tákn um fisk sem hægt væri að kaupa undanbragðalaust.

[18:34]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir greinargóð svör sem mér finnst að mörgu leyti varpa skýrara ljósi á ákvörðun ríkisstjórnarinnar í sumar en verið hefur eða legið hefur fyrir. Í fyrsta lagi dreg ég þá ályktun af svörunum að það sé ómögulegt að spá fyrir um áhrifin af samdrættinum eða niðurskurðinum nema þrjú ár fram í tímann. Fiskifræðingarnir ráða því ekki við það, þeir hafa ekki nægar upplýsingar til þess að geta gert sé grein fyrir áhrifunum lengra fram í tímann en þrjú ár og það er mjög athyglisvert hversu skammt þekking þeirra nær hvað þetta varðar.

Í öðru lagi dreg ég þá ályktun af því sem kom fram í svörum ráðherrans að það eru 95% líkur á því að leyfð veiði eftir þrjú ár verði innan við 190 þúsund tonn. Ég hef leyft mér að halda því fram að þessi áætlun sé byggð á því að það verði 130 þúsund tonna veiði í þrjú ár, síðan verði hægfara aukning upp í 190 þúsund tonn á þremur árum þaðan í frá þannig að samdráttarferlið verði sex ár. Ég fékk þá kenningu ekki staðfesta í svörum hæstv. ráðherra en ég verð þó að segja að mér finnst að hún hafi styrkst í ljósi þess sem fram kom hjá hæstv. ráðherra. Ég held að menn verði þá, að því gefnu að ríkisstjórnin haldi sínu striki hvað þetta varðar, að horfa á stöðuna í sjávarbyggðum landsins í miklu alvarlegra ljósi en menn hafa þó áttað sig á til þessa.

[18:37]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég hef aldrei, eins og hv. þingmaður veit, treyst mér til þess að spá langt fram í tímann á grundvelli þeirra upplýsinga sem hef haft einfaldlega vegna þess að það eru svo margir óvissuþættir sem vega inn í þetta, m.a. þyngdarþróunin í fiskinum sem hefur auðvitað afgerandi áhrif þarna. Hins vegar held ég að það hafi komið skýrt fram hjá mér að þetta upplegg sem við höfum lagt af stað með hefur alltaf gengið út frá því að uppbyggingin yrði ekki í neinum stökkum en hún yrði vonandi uppbygging og þær tölur sem ég var hér að vísa til um býsna hraða uppbyggingu hrygningarstofnsins og raunar viðmiðunarstofnsins líka, undirstrika það. Það er auðvitað ávinningur sem ég held að við eigum ekki að horfa fram hjá, 50% aukning annars vegar og 20% aukning hins vegar á þessum tíma. Síðan hefur auðvitað ástandið í hafinu heilmikið að segja um það hvernig þetta mun svo ganga eftir.

Ég vísaði til þess að það væri miðað við að við værum með veiðihlutfall 20%, þá væru aðeins 5% líkur á því að við gætum veitt 190 þúsund tonn eða meira á árinu 2011. Þá skulum við ekki gleyma því að þegar við gætum veitt 193 þúsund tonn, sem er sú tala sem þarna var verið að vísa til, var veiðihlutfallið nærri 30%, 28 komma eitthvað prósent, tæplega 29%, þannig að ef við ætlum að skoða þetta í því samhengi finnst mér eðlilegt að við skoðuðum þá hugsanlegt veiðihlutfall í samræmi við það.

Þess vegna held ég að það sé auðvitað rétt að við eigum að forðast að vera með einhverjar langtímaspár en engu að síður er þetta fullkomin vísbending um það sem kann að vera.

Umræðu lokið.

Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við verðsamráði olíufélaganna.

Fsp. ÁI, 415. mál. — Þskj. 666.

[18:39]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég hef leyft mér að leggja hér fram fyrirspurn til fjármálaráðherra um viðbrögð ríkisstjórnarinnar við verðsamráði olíufélaganna. Það er óþarfi að fara ítarlega í aðdraganda þess. Þegar Samkeppniseftirlitið hóf rannsókn á ólögmætu samráði olíufélaganna í desember 2001 kom það mönnum kannski ekki svo mjög á óvart en þegar rannsókninni lauk í janúar 2005 varð uppvíst að mati Samkeppnisstofnunar að olíufélögin hefðu hagnast um 6,5 milljarða kr. þannig að enda þótt þau hafi verið dæmd til þess að greiða hálfan annan milljarð í sekt áttu þau eftir 5 milljarða kr.

Allflestir í samfélaginu urðu fyrir barðinu á þessu framferði olíufurstanna að einhverju leyti enda flestir í nútímasamfélagi háðir kaupum á olíuvörum og ekki síst ríkið. Á því tímabili sem hér um ræðir mun ríkið í sex eða sjö tilvikum hafa boðið út kaup á olíuvörum, m.a. fyrir Vegagerðina, Landhelgisgæsluna, Símann, Póstinn og lögregluumdæmi.

Viðbrögð ríkisstjórnarinnar voru rædd í tvígang á Alþingi á árinu 2005 en þá þegar hafði Reykjavíkurborg höfðað mál gegn olíufélögunum þremur, Keri, Skeljungi og Olís. Nú er nýfallinn dómur í Hæstarétti í máli Reykjavíkurborgar. Hann féll 9. febrúar sl. og þar kemst Hæstiréttur að þeirri niðurstöðu að sýnt sé að olíufélögin hafi með ólöglegu samráði bakað Reykjavíkurborg tjón. Borginni voru dæmdar 73 milljónir í skaðabætur og 6 millj. kr. voru dæmdar í bætur til Strætós, auk vaxta og málskostnaðar. Þessi dómur er talinn fordæmisgefandi, einkum vegna þess að hann er þannig orðaður að það er talið að erfitt verði fyrir olíufélögin að halda því fram að þau hafi ekki haft hag af samráðinu eða að þau hafi ekki bakað öðrum tjón.

Ég vil spyrja af þessu tilefni hvar málið sé statt. Orðalag fyrirspurnar minnar gefur til kynna að þegar ég setti hana fram vissi ég ekki af því að ríkið hafði 7. febrúar 2006 höfðað mál því það hefur lítið farið fyrir fréttum af því. En ég spyr hæstv. ráðherra: Hverjar eru bótakröfurnar og hvar er málið statt?

[18:42]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrirspurnina, en ríkið fól sama lögmanni meðferð þessa máls og rak málið fyrir Reykjavíkurborg. Hugsanleg bótakrafa ríkisins vegna verðsamráðs olíufélaganna er hins vegar mun flóknara mál en krafa Reykjavíkurborgar vegna samráðsins. Það skiptir mestu að ríkið gekk ekki til samninga við neitt olíufélaganna á grundvelli útboðsins árið 1996 þegar dóms-

málaráðuneytið og Landhelgisgæslan buðu út olíuviðskipti sín og fyrir liggur að olíufélögin höfðu samráð í tilboðum sínum. Úrlausnarefnið er því að leiða fram hvort tjón hafi orðið af samráðinu og hvert það tjón muni vera. Lögmaður ríkisins hefur ritað olíufélögunum bréf og óskað eftir viðurkenningu þeirra á skaðabótaskyldu og upplýsingum um viðskipti. Hvoru tveggja var hafnað.

Nú liggur fyrir dómur Hæstaréttar í máli Reykjavíkurborgar en hann veitir mikilvægar upplýsingar um mat á sönnun í svona málum sem þýðingarmikið er að hafa þegar metið er hvort málsókn ríkisins sé líkleg til að leiða til viðurkenningar á bótaskyldu og greiðslu skaðabóta. Unnið hefur verið að gagnaöflun og lögmaður ríkisins telur að ljúka megi mati á því hvort líklegt sé að málsókn leiði til þess að bætur verði dæmdar innan tíðar.

[18:44]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra kærlega fyrir þessi svör. Það er nokkuð dapurlegt að ríkið skuli vera svona aftarlega á merinni í þessum efnum eins og svarið ber í raun vott um. Eins og ég rakti áðan lauk rannsókn áfrýjunarnefndar samkeppnismála í janúar 2005 og málshöfðunin var 7. febrúar 2006, rúmu ári eftir að niðurstaðan fékkst. Maður hefði haldið að þegar um svo stórt svikamál er að ræða þar sem stofnanir ríkisins sjálfar, Samkeppniseftirlitið og lögreglustjóri, komast að þeirri niðurstöðu að um sviksamlegt framferði hafi verið að ræða þá væri það hlutverk ríkisins að ganga á undan með góðu fordæmi. Það var því miður aldeilis ekki og það eru margir aðrir sem urðu fyrri til og nú munu tveir dómar fallnir.

Mér þykir líka nokkuð furðulegt að ríkið skuli hafa byrjað á því að óska eftir skriflegri játningu á því frá olíufélögunum að þau hafi hagnast á þessu samráði og að þau hafi valdið ríkinu tjóni. Vera kann að það sé erfiðara að sanna bótakröfurnar hjá ríkinu en hjá öðrum en það var ekki við því að búast að játning fengist í þessum efnum, það lá alveg ljóst fyrir að þó að þessir olíufurstar játuðu samráðinu sem slíku harðneituðu þeir alla tíð að hafa valdið tjóni eða hagnast nokkuð á þessu.

Ég vil hvetja hæstv. ráðherra til dáða í þessum efnum, að láta flýta gagnaöfluninni og (Forseti hringir.) reyna að fá niðurstöðu í málinu.

[18:46]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Hvatningunni er vel tekið og ég tel að við höfum verið heppin með val á lögmanni í þessu tilfelli. Hann hefur sýnt það að hann kann til verka í málum sem þessum.

Hins vegar er það nú þannig að sekt um samráð þýðir ekki endilega að hægt sé að sýna fram á skaðabótaskyldu. Það er auðvitað hlutverk þeirra sem vinna að málinu að vinna úr þeim gögnum og sjá hvort þau eru þess eðlis að líklegt sé að skaðabótaskylda yrði dæmd í málinu. Það er það sem verið er að gera núna og vonandi kemur niðurstaða úr því innan tíðar svo hægt sé að ganga frá málinu.

Umræðu lokið.

Þjónustusamningar um málefni fatlaðra.

Fsp. AtlG, 406. mál. — Þskj. 657.

[18:47]

Fyrirspyrjandi (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Mér barst nýlega í hendur ályktun frá þroskaþjálfum í Vestmannaeyjum sem dagsett er 23. janúar 2008 en ályktunin er svohljóðandi, með leyfi frú forseta:

Þroskaþjálfar í Vestmannaeyjum lýsa yfir þungum áhyggjum vegna þeirra áhrifa sem ólokinn þjónustusamningur milli ríkis og Vestmannaeyjabæjar er farinn að hafa á starfsemi í málefnum fatlaðra. Nú er komið á annað ár frá útrunnum þjónustusamningi og við þetta ástand getum við sem störfum í málaflokknum ekki unað. Við þroskaþjálfar í Vestmannaeyjum skorum á viðsemjendur, ríkið og Vestmannaeyjabæ, að klára samninginn hið fyrsta. Við skorum á ríkið að leggja til það fjármagn sem til þarf svo að hægt sé að starfa hér á viðunandi máta með tilliti til þróunar og stefnu í málefnum fatlaðra.

Undir þessa ályktun rita þroskaþjálfarnir Binna Hlöðversdóttir, Hulda Líney Magnúsdóttir, Guðbjörg Guðmundsdóttir og Jóhanna Hauksdóttir. Samrit af ályktuninni var send hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra, aðstoðarmanni ráðherra, ráðuneytisstjóra, bæjarstjóra Vestmannaeyja og framkvæmdastjóra fjölskyldu- og fræðslusviðs Vestmannaeyjabæjar.

Þessi ályktun sem mér barst í hendur gaf mér tilefni til þeirrar fyrirspurnar sem ég ber hér upp við hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra: Í fyrsta lagi er spurt að því hvað valdi því að þjónustusamningur milli ríkis og Vestmannaeyjabæjar um málefni fatlaðra sem rann út árið 2006 hafi ekki verið endurnýjaður og hver sé staða viðræðna um endurnýjun samningsins.

Í öðru lagi er spurt að því hversu margir þjónustusamningar ríkis við sveitarfélög um málefni fatlaðra bíði endurnýjunar og við hvaða sveitarfélög. Ég tel afar brýnt að styrkja þessa umönnun, þessa þjónustu við fatlaða, og þá verður ramminn að vera klár og augljós. Ég bendi líka á það að þetta varðar fyrst og fremst atvinnu kvenna og atvinnustaða þeirra og atvinnutækifæri á landsbyggðinni eru almennt bágborin.

Það er illt að svo langur tími hefur liðið frá því að þjónustusamningurinn rann út og ég vænti þess að hæstv. ráðherra félags- og tryggingamála bregðist við og gefi mér og þeim þroskaþjálfum sem ályktunina sömdu skýr svör.

[18:49]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka upp þetta mál en félags- og tryggingamálaráðuneytið hefur síðastliðið ár unnið að endurnýjun þjónustusamninga við þau sveitarfélög sem hafa tekið að sér að sjá um þjónustu við fatlaða samkvæmt lögum um málefni fatlaðra og þeim reglugerðum sem settar hafa verið með stoð í lögunum gegn ákveðinni greiðslu úr ríkissjóði.

Með þessum þjónustusamningi hafa ráðuneytið og Vestmannaeyjabær ákveðið að halda áfram því samstarfi sem hófst í janúar 1997 en síðasti samningur gilti til 31. desem-

ber 2006. Báðir samningsaðilar hafa fallist á efni samningsins, þ.e. þjónustusamningsins milli ráðuneytisins og Vestmannaeyjabæjar og til stendur að undirrita hann á næstu dögum. Samningurinn gildir út árið 2008 og jafnframt er í samningnum fjárhagslegt uppgjör vegna ársins 2007.

Í samningnum eru margar nýjungar frá fyrri samningi og er hann jafnframt ítarlegri og tryggir enn betur stöðu samningsaðila en fyrri samningur. Meginmarkmið samningsins er að sambætta þjónustu við fötluð börn og fullorðna í heimabyggð og fella hann eins og frekast er unnt að starfsemi annarra þjónustuaðila. Með þessu er gert ráð fyrir að framkvæmd þjónustunnar sé nær notendum hennar og því sé allt aðgengi að henni greiðara. Það er mat samningsaðila að með þessum samningi náist aukin skilvirkni, betri nýting fjármuna og að gæði þjónustunnar verði meiri.

Í samningi þessum er þess einnig sérstaklega gætt að hugað sé að réttindagæslu til handa fötluðum börnum og fullorðnum sem tryggir rétt þeirra til þjónustu svo og sjálfsákvörðunarrétt fullorðinna.

Þá er gert ráð fyrir að notað verði nýtt þjónustumat við að leggja mat á hvers konar þjónustu sé þörf í Vestmannaeyjum og í hvaða mæli. Mun þetta nýja mat auðvelda allt verklag við mat á þjónustuþörfum þannig að auðveldara verður fyrir aðila að komast að niðurstöðu.

Jafnframt hefur það legið fyrir frá upphafi að hugað hefur þurft að ýmsum málum sem ekki hafa verið auðveld úrlausnar. Það er m.a. skýringin á hvað þetta hefur dregist þar sem halli hefur verið á rekstrinum hjá Vestmannaeyjabæ miðað við fyrri þjónustusamninga sem gerðir voru við bæinn. Ástæða þess var fyrst og fremst að rekstur kertaverksmiðjunnar og rekstur sambýlisins í Vestmannaeyjum hefur reynst þungur í skauti. Fulltrúar ráðuneytisins hafa fundað reglulega síðustu mánuði með fulltrúum Vestmannaeyjabæjar og á þessum fundum hefur verið reynt að skýra þá kostnaðarhækkun sem orðið hefur á þjónustu við fatlaða í Vestmannaeyjum.

Í fyrirliggjandi samningi er gert ráð fyrir verulegri hækkun fjárveitinga frá fyrri samningi en um er að ræða tæpar 24 millj. kr. eða hækkun úr 87 millj. kr. í rúmar 110 millj. kr.

Ég fagna þeirri niðurstöðu sem náðst hefur við þessa samningagerð. Ég er þeirrar skoðunar að það sé ráðuneytinu, fötluðum og starfsmönnum málaflokksins fyrir bestu að Vestmannaeyjar sjái áfram um þjónustu við fatlaða í sveitarfélaginu.

Hv. þm. Atli Gíslason spurði hversu margir þjónustusamningar ríkis við sveitarfélög um málefni fatlaðra bíði endurnýjunar og við hvaða sveitarfélög.

Félags- og tryggingamálaráðuneytið hefur síðastliðið ár unnið að endurnýjun þjónustusamninga við þau sveitarfélög er hafa tekið að sér að sjá um þjónustu við fatlaða samkvæmt lögum um málefni fatlaðra og þeim reglugerðum sem settar hafa verið með stoð í þeim lögum gegn ákveðinni greiðslu úr ríkissjóði.

Síðasta sveitarfélagið í þessum hópi er Vestmannaeyjabær. Því bíða engir samningar endurnýjunar og vona ég að þetta svari fyrirspurnum hv. þingmanns.

[18:53]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því ef samningar eru að nást í þessu máli. Það hefur skipt miklu máli að þessi þjónusta hafi verið unnin á þann veg sem verið hafði. Ég man að á meðan ég var í bæjarstjórn lögðum við ríka áherslu á að viðhalda þessum samningi og ná samningi þannig að hægt væri að veita þessa þjónustu eins vel og kostur er.

Ég fagna því að hæstv. félagsmálaráðherra lýsir því yfir að samningar eru að nást í þessum efnum eða að minnsta kosti liggja fyrir drög. Ef þau eru á þann veg að hægt sé að veita þessa þjónustu með þeim hætti sem lög kveða á um og nauðsynlegt er, þá lýsi ég yfir sérstakri ánægju með þá niðurstöðu. (Forseti hringir.)

[18:55]

Fyrirspyrjandi (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég fagna svari hæstv. ráðherra og vonast til þess að samningurinn verði endurnýjaður eins og fram kom í svarinu á allra næstu dögum þannig að þetta mikilvæga starf sem þarna er unnið sé tryggt.

Hjá mér vaknar hins vegar sú spurning af hverju samningstíminn er jafnstuttur og raun ber vitni — ef ég heyrði rétt — þ.e. út árið 2008 en ekki lengur. Ég hefði líka kosið að heyra nánari skýringar á þeim drætti sem orðið hefur þennan tíma á því að samningurinn væri gerður og líka skýringu á halla í rekstri.

Það rekur mig til að segja jafnframt að fjárhagsstaða sveitarfélaga á landsbyggðinni er almennt slök og það kallar á, eins og við í Vinstri grænum höfum margoft sagt, að útvíkka tekjustofna sveitarfélaga þannig að þau séu betur í stakk búin til þess að mæta félagslegum skyldum eða skyldum sínum við íbúa sveitarfélaga.

Það liggur líka fyrir að færa eigi þennan málaflokk fatlaðra til sveitarfélaga á næsta árum. Það er því mjög mikilvægt að fjármagn sé tryggt til að þróa þjónustuna og fylgja eftir þeirri hugmyndafræði sem hefur verið mótuð af félags- og tryggingamálaráðuneytinu í drögum að skýrslu, *Mótum framtíð. Þjónusta við fötluð börn og fullorðna* , sem er frá desember 2006.

En það allra brýnasta í þessu máli er að tryggja fjármagn til langs tíma, að horfa til framtíðar, horfa til margra ára í senn þannig að ekki þurfi að koma til þess að samningar séu lausir eða að engir þjónustusamningar séu í gangi í jafnlangan tíma og raun ber vitni. Ég ítreka að lokum þakkir mínar til hæstv. ráðherra.

[18:57]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er vel hægt að taka undir að það er bagalegt þegar dráttur reynist við að koma á þessum samningum. Ég hygg að á því séu nokkrar skýringar m.a. þær sem ég nefndi hér áðan að það hefur tekið tíma að ná saman um t.d. kertaverksmiðjuna og sambýlið sem hafa verið þyngri fjárhagslega en menn töldu.

Síðan hefur það komið upp, ekki bara í þessum samningum heldur kannski líka öðrum samningum þar sem ráðuneytið hefur verið að gera þjónustusamninga, að ágreining-

ur hefur verið um hvort ákveðnir hlutir, ég nefni til dæmis um liðveislu sem sveitarfélögin hafa viljað setja yfir á ríkið, falli undir ríkið eða sveitarfélög. Eins og hv. þingmaður veit skiptist liðveisla og frekari liðveisla annars vegar milli ríkisins og sveitarfélaganna og menn hafa þurft að liggja yfir þessu. Það hefur sem sagt verið ágreiningur um kostnað við kertaverksmiðjuna og síðan hvar ýmis stuðningsúrræði ættu að liggja.

Ég held að mikilvægast sé að þessir samningar hafa náðst. Þó að þetta hafi tekið langan tíma þá hefur ýmislegt komið út úr þessu og haft góð áhrif á alla umræðu. Félagsþjónustan í Vestmannaeyjum hefur t.d. áhuga á auknu samstarfi við ráðuneytið og svæðisskrifstofu um málefni fatlaðra á Suðurlandi. Einnig hefur Félagsþjónustan komið á laggirnar samstarfi við Sjónarhól, ráðgjafarmiðstöð og fleiri aðila í þessu ferli.

Þarna er um verulegar breytingar að ræða, 24 millj. kr. aukning. Ég býst við því að menn hafi viljað hafa gildistímann ekki lengri heldur en til 2008 til þess að meta þá reynsluna af þessum nýja samningi. Vonandi vinda menn sér þá nýjan samning áður en þessi rennur (Forseti hringir.) út þannig að þetta geti legið fyrir fyrr. (Forseti hringir.) Ég vil taka fram út af orðum hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar að báðir aðilar hafa fallist á efni samningsins nú.

Umræðu lokið.

Út af dagskrá voru tekin 11.–12., 14.–18., 20. og 22. mál.

Fundi slitið kl. 19:00.

---

76. FUNDUR

fimmtudaginn 6. mars,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Norræna ráðherranefndin 2007, skýrsla, 452. mál, þskj. 722. — Ein umr.
3. Norrænt samstarf 2007, skýrsla, 451. mál, þskj. 719. — Ein umr.
4. Vestnorræna ráðið 2007, skýrsla, 444. mál, þskj. 707. — Ein umr.
5. Norðurskautsmál 2007, skýrsla, 450. mál, þskj. 715. — Ein umr.
6. Fríverslunarsamtök Evrópu 2007, skýrsla, 448. mál, þskj. 711. — Ein umr.
7. NATO-þingið 2007, skýrsla, 449. mál, þskj. 712. — Ein umr.
8. VES-þingið 2007, skýrsla, 455. mál, þskj. 725. — Ein umr.
9. Evrópuráðsþingið 2007, skýrsla, 456. mál, þskj. 726. — Ein umr.
10. ÖSE-þingið 2007, skýrsla, 457. mál, þskj. 727. — Ein umr.
11. Alþjóðaþingmannasambandið 2007, skýrsla, 462. mál, þskj. 735. — Ein umr.
12. Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frv., 403. mál, þskj. 742. — 3. umr.
13. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442. mál, þskj. 705. — Frh. 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Grétar Mar Jónsson, 10. þm. Suðurk.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Kristinn H. Gunnarsson, 9. þm. Norðvest.,
Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill láta þess getið að um kl. 3 í dag fer fram utandagskrárumræða um stöðu sjávarplássa landsins. Málshefjandi er hv. þm. Árni Johnsen. Hæstv. fjármálaráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[10:33]

Útbýting:

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., 471. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 750.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Málefni fatlaðra á Reykjanesi.

[10:33]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það kom fram í gær og fyrradag hér á þinginu að fjárhagsvandi væri á svæðisskrifstofu fatlaðra á Reykjanesi. Það kom einnig fram að vandkvæði væru með úrræði varðandi stuðningsfjölskyldur og að við veittum fötluðum börnum ekki þá þjónustu sem þau ættu rétt á. Það hefði verið sagt við þau að þau þyrftu að bíða eftir þjónustu og það væri vegna rekstrarvanda hjá svæðisskrifstofunni. Fram kom hjá hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra í gær að leysa ætti þennan rekstrarvanda innan fjárheimilda svæðisskrifstofunnar en það kom einnig fram að það þyrfti að taka á vandanum. Tveir hv. þingmenn, sú er hér stendur og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, kölluðu eftir því hvort um aukafjárveitingu yrði að ræða en það kom

ekki neitt skýrt fram í máli hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra þannig að líklega er það ekki á þessu stigi. Hæstv. ráðherra sagði að væri verið að vinna í þessu máli. Það kom líka fram að í Reykjavík og á Reykjanesi væru sennilega um 300 samningar við stuðningsfjölskyldur, þar væru fjölmargir samningar sem væru ógerðir, líklega um 30 talsins.

Ég hef því áhuga á því, virðulegi forseti, að heyra hvort hæstv. fjármálaráðherra muni með einhverjum hætti koma inn í þetta mál þannig að það sé alveg tryggt að þessi þjónusta verði veitt. Það þurfi þá ekki að skera niður annars staðar innan svæðisskrifstofu fatlaðra þannig að við (Forseti hringir.) megum búast við fleiri uppákomum af þessu tagi á næstunni.

[10:35]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég hef ekki heyrt af þessu máli nema af umræðum úr þinginu þannig að ég get ekki svarað neinu til um stöðu þessa máls né þá heldur um hvert framhaldið verður. En auðvitað vonast maður til þess að viðkomandi ráðuneyti og stofnun geti leyst málið innan síns ramma.

[10:36]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Þetta er nokkuð sérstakt þegar hæstv. fjármálaráðherra segist ekkert hafa heyrt af þessu máli nema hér í þinginu. Þetta mál hefur verið til umfjöllunar í fjölmiðlum og það oftar en einu sinni. Ég er alveg sannfærð um að hæstv. fjármálaráðherra fylgist eitthvað með fjölmiðlum og það getur ekki verið að þetta hafi farið algerlega fram hjá honum. En látum það nú vera.

Fyrst hæstv. fjármálaráðherra hefur ekkert fylgst með þjóðmálaumræðunni og þessu máli upp á síðkastið þá er það þannig að það vantar greinilega fjármagn til þess að fólk fái sína lögbundnu þjónustu. Nú á að reyna að leysa þetta innan stofnunarinnar en það er alveg ljóst að það verður þá að taka fjármagn annars staðar frá. Ég skora því á hæstv. fjármálaráðherra að skoða þetta mál og lýsi furðu minni yfir því að hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra hafi ekkert upplýst ráðherrann um það. Það er stórmerkilegt en það verður að leysa þennan (Forseti hringir.) fjárhagsvanda, virðulegi forseti.

[10:37]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Mér finnst þetta svolítið fyndinn útúrsnúningur hjá hv. þingmanni að finnast það eitthvað betra að ég hafi heyrt af umræðunni í fjölmiðlunum frekar en í þinginu (Gripið fram í.) því að fréttirnar í fjölmiðlunum sem ég las auðvitað líka, voru af umræðunum í þinginu. Ég á ekki að þurfa að leita eftir upplýsingum um hvað er að gerast í þinginu í fjölmiðlum. Ég á að fá þær í þinginu og hjá hv. þingmönnum. Ég hafði upplýsingar um umræðuna úr þinginu en ekki úr fjölmiðlunum þótt ég hafi lesið fjölmiðlana líka.

Svo ég hverfi frá útúrsnúningi hv. þingmanns þá vil ég segja að á meðan viðkomandi ráðuneyti og viðkomandi stofnun eru að reyna að leysa vandamál innan síns ramma þá er það fullkomlega eðlilegt að þau blandi ekki fjármálaráðuneytinu eða fjármálaráðherranum inn í málið.

Samkeppnishæfni í ferðaþjónustu.

[10:38]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Við Íslendingar eigum því láni að fagna að tróna oft á toppnum þegar lífskjarakannanir og kannanir um samkeppnishæfni eru annars vegar og berjum okkur þá stundum á brjóst. En í gær fengum við hins vegar samanburð um samkeppnishæfni þjóða frá Alþjóðaefnahagsráðinu þar sem við erum að falla út af topp tíu listanum um samkeppnishæfni í ferðaþjónustu. Við förum þar úr fjórða sætinu í hið ellefta á milli ára en Alþjóðaefnahagsráðið hefur í 30 ár gefið út samkeppnisvísitölu fyrir ferðaþjónustuna. (Gripið fram í.) Það sem er athyglisvert í þessu er að þarna veldur ýmislegt, m.a. takmarkanir á erlendri fjárfestingu og eitt og annað. Athygli vekur að í ár breytir Alþjóðaefnahagsráðið aðferðum sínum við að mæla samkeppnishæfni og tekur aukið tillit til umhverfisverndar og sjálfbærni. Það er ein af ástæðum þess að við föllum út af topp tíu listanum. Þegar kemur að losun gróðurhúsalofttegunda erum við í 90. sæti á listanum eða langt fyrir neðan miðju og langt fyrir neðan allt sem við Íslendingar mundum venjulega telja viðunandi. Eru þó ekki komin inn áhrifin af mengandi starfsemi á Austfjörðum sem koma inn af fullum krafti í ár og munu þá væntanlega hafa áhrif til frekari lækkunar á næsta ári.

Mér finnst þetta gefa tilefni til að spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort þetta kunni að benda til að ímynd landsins hafi þegar beðið ákveðinn skaða af því að við höfum í vaxandi mæli leyft mengandi starfsemi. Hvort hér séu aðrar atvinnugreinar, í þessu tilfelli ferðaþjónustan, farnar að líða fyrir það í samkeppnisskilyrðum hversu mikinn forgang mengandi starfsemi hefur haft hér í landinu á undanförnum árum og hvort þetta kalli ekki á ákveðið endurmat hjá okkur á því í hve miklum mæli við ætlum að leyfa aukna mengandi starfsemi í landinu. Jafnframt spyr ég um hvort ekki sé við því að búast að alþjóðastofnanir muni í vaxandi mæli (Forseti hringir.) horfa til umhverfismála og losunar gróðurhúsalofttegunda í samanburði á lífskjörum og samkeppnisskilyrðum á næstu árum.

[10:41]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Mér finnst þetta langsótt skýring hjá hv. þingmanni. Vissulega er það leitt að Ísland skuli detta úr fjórða sæti í það ellefta á þessum lista hjá World Economic Forum. En það er alveg rétt að breytt var um aðferðir og það er skýringin á því að þetta gerðist. Það er aðeins eitt norrænt land ofar á þessum lista en Íslendingar. Auðvitað ætti þetta að verða til þess að við hertum róðurinn til að komast aftur upp þennan lista því að við viljum auðvitað vera ofar á honum eins og á öllum svona listum þó að þeir séu ekki aðalatriðið í sjálfu sér.

Hv. þingmaður talaði um mengun og mengandi starfsemi. Hún er auðvitað hverfandi á Íslandi á alþjóðlegan mælikvarða. Heildarmengunin af gróðurhúsalofttegundum

á Íslandi mun vera 0,01% af því sem blásið er út í andrúmsloftið á heimsvísu, svona nokkurn veginn sambærilegt við eitt rykkorn.

[10:42]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Víst er það rétt hjá hæstv. forsætisráðherra að í heiminum öllum erum við kannski agnarsmá, við Íslendingar, og mælumst yfirleitt ekki há í hundraðshlutum. Hins vegar er það þannig að mengun er mæld miðað við höfðatölu eins og við sækjumst venjulega eftir þegar við státum okkur af einhverju. Því miður er það svo að mengun hér á hvern íbúa hefur farið ört vaxandi og við erum lenda neðsta flokki þjóða að því leytinu til.

Ég held, með fullri virðingu fyrir hæstv. forsætisráðherra, að ekki sé langsótt að velta því fyrir sér hvort heimurinn muni í ríkari mæli horfa til þess hversu mikið menn menga með gróðurhúsalofttegundum þegar hann metur lífskjör og samkeppnisskilyrði á næstu árum. Það er heldur ekki langsótt að það gefi okkur efnislega ástæðu til að staldra aðeins við, íhuga hvort við höfum kannski farið of geyst og hvort við þurfum með einhverjum hætti að mæta þeirri þróun til að aðrar (Forseti hringir.) atvinnugreinar en stóriðjan þurfi ekki að líða fyrir það í samkeppnisskilyrðum sínum.

[10:43]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þingmaðurinn var sem sagt ekki að spyrja um ferðamannalistann. Hann var að koma á framfæri skoðunum sínum í stóriðjumálum og þær liggja fyrir.

En mælikvarðinn um útblástur á hvern íbúa er ekki eðlilegur. Það er miklu eðlilegra að velta því fyrir sér hvað mengunin mundi vera mikil ef sú framleiðsla sem fer fram á Íslandi væri staðsett einhvers staðar annars staðar. Það er málið.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn um að gefa hljóð.)

Lækkun tolla á matvæli.

[10:44]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka fyrir að ég fái hljóð í salnum því það mál sem ég vil ræða hér er mjög mikilvægt. Búnaðarþingi er að ljúka þessa dagana og áhyggjur bænda af stöðu mála vegna stórhækkandi verðs á aðföngum eru ærnar. Á sama tíma standa þeir frammi fyrir mjög óljósum fyrirheitum ríkisstjórnarinnar um að endurskoða alla tolla á innfluttum landbúnaðarvörum.

Nú er það svo að svigrúm til að fella niður tolla er í rauninni mjög lítið. Tollar hafa lækkað mjög mikið á undanförnum árum og ef það verður ráðist þar enn á þá mun það gera íslenskum landbúnaði mjög erfitt fyrir.

Það var greinilegt af þeim ræðum sem hæstv. landbúnaðarráðherra flutti á búnaðarþingi að hann hafði mikinn skilning á þessum hlutum og menn hafa miklar áhyggjur af stöðu mála. En vegna þeirrar sérstöku stöðu sem við höfum, með ríkisstjórn sem talar oft og tíðum í nokkuð margar og misvísandi áttir, þá ég kalla eftir í svörum hjá hæstv. fjármálaráðherra um hvort hæstv. landbúnaðarráðherra hafi verið að tjá prívatskoðanir sínar eða hvort hæstv. fjármálaráðherra deili þeim skoðunum með honum að staðan sé grafalvarleg og hvernig ríkisstjórnin muni bregðast við með tollalækkanir.

Sjálfur hef ég ákveðnar hugmyndir um að hægt sé að mæta kröfum neytenda um lækkað matvælaverð án þess að höggva svo beint að bændum eins og gert væri með beinni tollalækkun. Þetta er hægt að gera t.d. með því að koma inn á matarskattinn og með fleiri aðgerðum sem geta verkað til lækkunar á matvælaverði.

En það að ráðast núna t.d. í stórfellda lækkun á tollum á hvíta kjötinu gæti í rauninni gengið frá íslenskum landbúnaði og kannski er það það sem samstarfsflokkur hæstv. fjármálaráðherra óskar sér að gert verði, (Forseti hringir.) með ríkisstjórninni.

[10:46]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég held að hv. þingmaður þurfi ekki að hafa neinar áhyggjur af því að ráðist verði í einhverjar stórfelldar lækkanir á tollum á landbúnaðarvörum á næstunni. Ég er að reyna að rifja það upp með mér hvort það sé eitthvert mál sem teljist stórvægilegt í pólitík sem ég og landbúnaðarráðherra erum ósammála um. Í öllum meginatriðum erum við landbúnaðarráðherrann sammála um þau mál sem við erum að vinna að. Hv. þingmaður þarf því ekki að hafa áhyggjur af því að ég hafi aðrar skoðanir á þessum málum en landbúnaðarráðherrann hefur eða að ríkisstjórnin vinni á þá lund að málum er varða hagsmuni bænda og neytenda að hagsmunir annarra hvorra verði fyrir borð bornir.

Það er auðvitað vandasamt verk að feta þann stíg að bæta bæði hagsmuni neytenda og bænda hvað varðar verð á matvöru þannig að bændur geti vel við unað og neytendur njóti þess að hafa sem best kjör á matvörunni. Við höfum reynt að gera þetta vandlega á undanförnum árum og það mun verða gert áfram og ég held að hv. þingmaður þurfi ekki að hafa miklar áhyggjur af þeim málum í dag.

[10:47]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það kann að vera rétt hjá hæstv. ráðherra að ég þurfi ekki að hafa áhyggjur af því að hæstv. fjármálaráðherra og hæstv. landbúnaðarráðherra gangi ekki í takt en það segir mér lítið um það hver er stefna ríkisstjórnarinnar. Það er hún sem ég kalla svolítið eftir í þessu máli því gefin voru fyrirheit við gerð síðustu kjarasamninga um stórfellda lækkun á tollum og það er það mál sem búnaðarþing sem nú stendur kallar eftir að sé svarað, hvar sú lækkun á að koma niður og hvaða aðgerða ríkisstjórnin ætlar að grípa til.

Það er líka kallað eftir því hjá launþegasamtökum, sem von er og auðvitað viljum við öll sjá hér lægra matvælaverð. Það er með mjög einföldum hætti hægt að koma til móts við báða hópa í senn, bændur og neytendur, með því að minnka þær álögur sem ríkið leggur á öll matvæli jafnt og þá mundi það lækka verð jafnt á innfluttum sem innlendum matvælum. En ef farin verður sú leið sem óljós fyr-

irheit voru um við gerð kjarasamninga, að lækka aðeins verð á innfluttum matvælum á sama tíma og það (Forseti hringir.) er stórfelld hækkun í farvatninu á innlendum landbúnaðarafurðum þá er hag landbúnaðarins stefnt mjög í voða.

[10:49]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Það er svo sem skiljanlegt að hv. þingmenn Framsóknarflokksins vilji gjarnan tala digurbarkalega í þessum efnum og reyni að gera lítið úr ríkisstjórninni og ráðherrum hennar sem með þessi mál fara. En það er einfaldlega þannig í þessari ríkisstjórn eins og í öðrum ríkisstjórnum, (Gripið fram í.) að landbúnaðarráðherra og fjármálaráðherra fara með þessi mál og þeir tala fyrir hönd ríkisstjórnarinnar um þessi efni. Við munum að sjálfsögðu fara eftir þeim yfirlýsingum sem gefnar hafa verið bæði gagnvart neytendum og eins gagnvart bændum.

Ég endurtek að þótt ýmsar blikur séu á lofti hvað varðar landbúnaðinn um þessar mundir þá þarf hv. þingmaður og aðrir ekki að hafa áhyggjur af því að ríkisstjórnin muni ganga á einhvern harkalegan hátt fram í þessum efnum.

Orkuframleiðsla.

[10:50]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Það er viðurkennt almennt að ál sé umhverfisvænn málmur. Hann léttir bifreiðar og sparar orkunotkun. Við Íslendingar búum við íslenskt ákvæði í Kyotosamkomulaginu um að blása megi út 1,6 þús. tonnum af koltvíoxíði. Það er sem sagt þak á því hvað framleiða megi hér af orku, eða áli og slíku.

Nú ætla ég að spyrja hæstv. umhverfisráðherra hvort það geti verið að þetta þak valdi því að þessi framleiðsla flytjist til landa þar sem rafmagnið er framleitt með brennslu á heilum fjöllum af kolum og olíu, t.d. í Kína, Suður-Afríku og á Indlandi. (Gripið fram í.) Ef framleiða á ákveðið magn af áli í heiminum þá hlýtur að vera margfalt skynsamlegra að gera það á Íslandi.

Mig langar til að spyrja hæstv. ráðherra hvort það sé ekki markmið hennar á Balí-ráðstefnunni að í staðinn fyrir að Íslendingar hafi heimild til að framleiða orku þá bjóði þeir mannkyninu að framleiða umhverfisvæna orku á Íslandi án takmarkana. Við erum með tvo þriðju okkar virkjanlegu orku óvirkjaða. Hún er ónýtt og gæti nýst mannkyninu í því að berjast gegn þeirri vá sem koltvíoxíðsmengunin er. Fyrir þá sem trúa þeirri kenningu, og ég hallast að því að hún sé rétt, að koltvíoxíðsmengunin valdi hitnun jarðar þá ætti það að vera markmið Íslands í eftirfylgni Balí-ráðstefnunnar að bjóðast til að framleiða meira rafmagn á Íslandi með umhverfisvænum hætti án mengunar til þess að (Forseti hringir.) framleiða t.d. ál eða knýja annan orkukrefjandi iðnað.

[10:52]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það getur vel verið að það sé áhugamál hv. þm. Péturs H. Blöndal að virkja Dettifoss og virkja Gullfoss (Gripið fram í.) og í raun og veru pakka saman miðhálendi Íslands og virkja þar alla orku sem hægt er að hafa.

Ég ber svo sem fulla virðingu fyrir því að hann hafi þessar skoðanir. En ég leyfi mér að efast um að hv. þingheimur deili þeim með honum hvort sem það eru stjórnarliðar eða stjórnarandstæðingar. Ég hef a.m.k. ekki í minni níu mánaða ráðherratíð orðið vör við það að menn hafi almennt áhuga á því að virkja alla orku á Íslandi til álframleiðslu, nema náttúrlega hv. þm. Pétur H. Blöndal sem hefur á því mikinn áhuga og mér er kunnugt um það.

Nú þegar fara um það bil 85%, gætu verið 90% íslenskrar orkuframleiðslu til stóriðju. Allur þorri orkunýtingar á Íslandi fer til stóriðju. Það má því segja að ef mönnum finnst það sanna frómt hlutverk Íslands á hinu alþjóðlega sviði þá ætti það að nægja einhverjum. En það er hins vegar þannig, og ég vil biðja hv. þingmenn að reyna að ræða þessi mál með málefnalegum hætti, að það er hægt að framleiða ál í öðrum löndum. Það er hægt að framleiða ýmislegt um allan heim. Það eru mörg brýn mál sem þarf að leysa. Það þarf að leysa loftslagsvandann. Það þarf að berjast gegn fátækt í heiminum. Það þarf að berjast fyrir jöfnuði. Það þarf að berjast fyrir kvenfrelsi. Þetta gerum við með ýmsum hætti. En við kannski gerum það ekki með því að leggja landið, þjóðina, samfélagið og efnahagslífið undir eina tegund (Forseti hringir.) atvinnustarfsemi.

[10:54]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Þetta var undarleg ræða hjá hæstv. umhverfisráðherra Íslands. Það virðist vera að hún trúi ekki á kenninguna um hitnun jarðar. Það virðist vera að hún hafi ekki gert sér grein fyrir því sem allur heimurinn virðist gera sér grein fyrir meira og minna, afleiðingunum af þeirri hitnun.

Ef sú kenning er rétt þá verður hver einasta þjóð að leggja sitt af mörkum til þess að minnka koltvíoxíðsmengun og við Íslendingar getum ekki setið með ónýttar orkulindir sem eru umhverfisvænar og framleiða enga koltvíoxíðsmengun, horfandi upp á það að á meðan er verið að brenna heilu fjöllunum af kolum í Kína og Indlandi í auknum mæli. Í dag er verið að reisa þar raforkuver til að búa til rafmagn með slíkri brennslu. Þetta er sami hnötturinn. Þetta er sami hnötturinn sem við búum öll á. (Gripið fram í.)

[10:55]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Ein leið, hæstv. forseti, til þess að berjast gegn loftslagsvandanum er að hætta að aka um á bílum. Við gætum gert það öll á Íslandi, lagt einkabílnum og krafist þess að allar aðrar þjóðir gerðu það líka. Það mundi svo sannarlega draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um allan heim. Við gætum líka, hæstv. forseti, til þess að reyna að hjálpa Kínverjum að minnka vöxtinn í útblæstri þar í landi boðið eins og 10 milljón Kínverjum að setjast að á Íslandi. Það mundi líka hjálpa til við að draga úr losun í heiminum.

Við verðum, hæstv. forseti, að reyna að ræða þessi mál

innan skynsamlegra marka og bjóða ekki upp á þá umræðu hér á hinu háa Alþingi að það sé hlutverk Íslands að virkja Gullfoss, (Forseti hringir.) að virkja Dettifoss, og þar með hvað? Að framleiða meira ál fyrir heiminn? (Gripið fram í.)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti biður um hljóð í salnum.)

Norræna ráðherranefndin 2007, ein umr.

Skýrsla samstrh., 452. mál. — Þskj. 722.

og

Norrænt samstarf 2007, ein umr.

Skýrsla ÍNR, 451. mál. — Þskj. 719.

og

Vestnorræna ráðið 2007, ein umr.

Skýrsla ÍVN, 444. mál. — Þskj. 707.

og

Norðurskautsmál 2007, ein umr.

Skýrsla ÍNSM, 450. mál. — Þskj. 715.

[10:58]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Tekið er fyrir 2. dagskrármálið en áður en gengið er til þeirrar umræðu vill forseti geta þess að samkomulag er um að mælt verði fyrir 2.–5. dagskrármálinu og síðan farið í umræður um þau sameiginlega. Því er tekið fyrir 2. dagskrármálið, Norræna ráðherranefndin 2007, skýrsla, ein umræða. Til máls tekur hæstv. samgönguráðherra sem gegnir störfum samstarfsráðherra Norðurlandanna í forföllum hæstv. iðnaðarráðherra.

[10:58]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir skýrslu samstarfsráðherra Norðurlanda um störf norrænu ráðherranefndarinnar árið 2007 í fjarveru hæstv. samstarfsráðherra Össurar Skarphéðinssonar.

Alþjóðavæðingin og þær áskoranir sem af henni leiðir voru í fyrirrúmi á norrænum vettvangi á árinu. Finnar, sem gegndu formennsku í ráðherranefndinni lögðu í formennskuáætlun sinni megináhersluna á að auka möguleika landanna á að svara áskorunum hnattvæðingarinnar. Og enn var hnykkt á þegar forsætisráðherrarnir settu starfsemi ráðherranefndarinnar nýja dagskrá á fundi sínum í júní í Finnlandi. Það var gert í formi yfirlýsingar sem kennd er við fundarstaðinn, Punkaharju.

Í yfirlýsingunni segir að Norðurlönd skuli sameinast um að nýta eftir mætti þau tækifæri sem falist geti í hnattvæðingunni með því að þróa áfram norræna módelið þar sem velmegun íbúa, samkeppnishæfni fyrirtækja, atvinnusköpun og hagvöxtur, sameiginleg menning og sjálfbær þróun eru í öndvegi.

Forsætisráðherrarnir lögðu fyrir samstarfsráðherrana að aðlaga innra skipulag ráðherranefndarinnar og norrænu fjárlögin að því þverfaglega samstarfi sem til þyrfti til að ná þessum markmiðum. Þá töldu þeir upp ekki færri en fjórtán misstór verkefni sem vinna skyldi hafin við og kváðu svo á um að lagðar yrðu allt að 60 milljónum danskra króna á fjárlögum ársins til þessarar nýju starfsemi. Forsætisráðherrarnir lögðu jafnframt á það áherslu að reglulegt samráð yrði haft við Norðurlandaráð og stöðuskýrsla lögð fyrir næsta forsætisráðherrafund sem haldinn var í tengslum við Norðurlandaráðsþing í Ósló.

Framkvæmdastjóri norrænu ráðherranefndarskrifstofunnar lagði þegar í upphafi á það áherslu að nauðsynlegt væri að beita meiri miðstýringu en venja er í norrænu samstarfi til að framvindan yrði nægilega hröð og var sú leið valin. Og þegar litið er til þess hve skammur tími var til stefnu fram að næsta fundi forsætisráðherranna, skyldi engan undra að vel skyldi hafa þurft að halda á spöðunum. Ekki ætti það frekar að vekja undrun að ýmsum úr hópi þingmanna, ráðherra og embættismanna skuli vegna þessa á stundum hafa þótt nokkur fljótaskrift á samráðinu.

Einlægur áhugi er í hópi samstarfsráðherranna á að ráða bót á þessum vanköntum og ég vil fullvissa fulltrúa Íslands í Norðurlandaráði og aðra alþingismenn um að samstarfsráðherra Íslands telur það nauðsynlega forsendu þess að árangur náist að þingmenn og viðkomandi fagsvið verði framvegis með í ráðum og mun gera það sem í hans valdi stendur til að svo verði.

Hæstv. forseti. Ég mun nú lýsa stuttlega þeim fjórtán verkefnum sem forsætisráðherrarnir kölluðu eftir því einhver misbrestur virðist hafa verið á upplýsingagjöf um þau. Fyrst vil ég nefna norræna áætlun um hágæðarannsóknir á loftslagsbreytingum, umhverfi og hreinni orku, sem lögð verður fyrir fund forsætisráðherranna í júní. Þetta er stórt og afar mikilvægt verkefni sem vonir eru bundnar við að geti orðið árangursríkt. Þó ber að benda á að forsenda ásættanlegs árangurs er að fyrirhuguð starfsemi verði ekki bara kostuð af norrænum fjárveitingum heldur einnig af löndunum beint og atvinnulífinu. Á grundvelli reynslu sem fæst af undirbúningi þessarar áætlunar verður síðan gerð sams konar rannsóknaráætlun á sviði heilbrigðis- og velferðarmála.

Þá kölluðu forsætisráðherrarnir eftir því að skoðaðir yrðu möguleikar þess að opna norrænar nýsköpunarmiðstöðvar í Asíu og víðar. Finnland, Danmörk og fleiri ríki hafa þegar opnað slíkar miðstöðvar á nýjum markaðssvæðum í fjarlægum löndum. Þær eru reknar með mismunandi hætti en oftast í tengslum við sendiráð landanna. Könnun á möguleikum þessa er hafin en þegar er ljóst að samstarf um slíka starfsemi er einungis mögulegt á þeim stöðum þar sem ekki eru nýsköpunarmiðstöðvar fyrir. Ómögulegt er að segja fyrir um niðurstöðuna en hitt er ljóst að Ísland, sem hefur ekki burði til að reka nýsköpunarmiðstöðvar víðs vegar um heim, hefði hag af slíku samstarfi.

Forsætisráðherrarnir kölluðu einnig eftir því að lögð yrði fyrir Norðurlandaráð tillaga um að stofnað verði til nýsköpunarverðlauna fyrir norræn gæði. Verið er að undirbúa

málið í samráði við viðkomandi nefndir Norðurlandaráðs og fleiri með það að markmiði að leggja tillögu fyrir forsætisráðherrana um mitt ár. Vitað er að innan Norðurlandaráðs eru ákveðnar efasemdir um að skynsamlegt sé að stofna til enn einna norrænna verðlauna en markmiðið er að finna lausn sem sátt getur ríkt um.

Það er brýnt að Norðurlönd leggi sitt af mörkum til að árangursrík niðurstaða náist í samningum um nýjan loftslagssamning eftir 2012 þegar Kyoto-samningurinn rennur út. Til að svo geti orðið er mikilvægt að samstaða náist um nýjan samning á leiðtogafundi Sameinuðu þjóðanna í Kaupmannahöfn um loftslagsmál í desember 2009. Því er unnið að því að greina ákveðin vandamál sem Norðurlönd gætu sameiginlega stuðlað að lausn á.

Í samræmi við tilmæli forsætisráðherranna er einnig stefnt að því að Norðurlönd kynni sig sameiginlega í tengslum við leiðtogafundinn í Kaupmannahöfn sem svæði sem er í fararbroddi, hvað varðar umhverfisvæna og endurnýjanlega orkugjafa og sjálfbærar orkulausnir. Áhersla verður einnig lögð á að atvinnulífinu verði þar búinn góður vettvangur til að kynna sig og styrkja í sessi.

Á heimssýningunni í Sjanghæ 2010 verða Norðurlönd ekki með sameiginlegan sýningarskála, en unnið er að því að þau sameinist allt að einu um einstaka viðburði eða sýningar undir yfirskrift sýningarinnar „Betri borgir – betra líf“. Eitt af því sem kannað verður er hvort endurnýta megi eitthvað af því sem löndin hyggjast sameinast um í tengslum við leiðtogafundinn í Kaupmannahöfn.

Forsætisráðherrarnir hafa kallað til sérstaks hnattvæðingarþings í Norður-Svíþjóð í byrjun apríl. Ætlunin er að slík þing verði árlegur viðburður þar sem skipst verður á skoðunum og hugmyndum um viðbrögð landanna við hnattvæðingunni. Þema þingsins verður að þessu sinni loftslag og orka með sérstöku tilliti til samkeppnisfærni. Til þingsins hefur verið boðið fulltrúum atvinnulífsins, vísindasamfélagsins, stjórnmálamanna og frjálsra félagasamtaka.

Á árinu var lagður grunnur að sérstökum samstarfsvettvangi um afnám stjórnsýsluhindrana á Norðurlöndum. Starfsemin er nú hafin og fulltrúi Íslands þar er Guðríður Sigurðardóttir, fyrrverandi ráðuneytisstjóri. Vonir eru bundnar við að þessi nýskipan gefi góða raun. Til að svo verði þarf skilning í löndunum bæði meðal alþingismanna en ekki síður í stjórnsýslunni á því að nauðsynlegt getur reynst að breyta lögum og reglum til að þeir sem flytja milli landanna missi ekki við flutninginn rétt sinn samkvæmt Helsinki-samningnum.

Árið 2004 samþykktu rannsókna- og atvinnumálaráðherrar Norðurlanda ályktun um að gera Norðurlönd að framúrskarandi svæði á sviði rannsókna og nýsköpunar, sem nefnt var NORIA. Forsætisráðherrarnir leggja á það þunga áherslu að þessu ferli verði hraðað og því gefið aukið vægi í samstarfinu. Undirliggjandi er það markmið að styrkja Norðurlönd á heimsvísu með opnum og sameiginlegum markaði fyrir rannsóknir og nýsköpun.

Enn eitt markmiðið sem forsætisráðherrarnir settu samstarfi landanna og unnið er að, er að gera Norðurlönd að aðlaðandi svæði til náms og rannsókna á æðri stigum með því að efla tengsl milli norrænna háskólastofnana.

Þá er unnið að verkefnaáætlun um bætta menntun fyrir ungmenni og fullorðna í því skyni að auka fjölda þeirra sem afla sér menntunar eftir grunnskóla. Hún stefnir og að því að auka þekkingu á hvernig best megi haga lestrar- og skriftarkennslu fyrir fullorðna.

Skapandi atvinnugreinar eru meðal þess sem efla skal í samræmi við áherslur forsætisráðherranna. Löndin vinna hvert um sig að því að auka vægi skapandi atvinnugreina þó enn séu miklir þróunarmöguleikar vannýttir. Markmiðið er að gera Norðurlöndum kleift að markaðssetja sig sem svæði sem tekur öðrum fram hvað varðar skapandi atvinnugreinar. Að þessu er nú unnið á grundvelli grænbókar sem norræna nýsköpunarmiðstöðin NICe lét gera síðla árs 2007.

Verið er að undirbúa viðamikla úttekt á áhrifum loftslagsbreytinga á náttúruauðæfi Norðurlanda til að varpa ljósi á þær afleiðingar sem loftslagsbreytingarnar geta haft í för með sér fyrir landbúnað, sjávarútveg, skógrækt og matvælaiðnað. Þá verður leitast við að skilgreina hvernig unnt verði að bregðast við loftslagsbreytingunum með tilliti til þessara atvinnugreina.

Fjórtánda og síðasta verkefnið sem unnið er að á grundvelli yfirlýsingar forsætisráðherranna snýr að samræmingu norræna raforkumarkaðarins í því skyni að gera hann skilvirkari og sjálfbærari en hann er í dag.

Herra forseti. Heildarrammi norrænna fjárlaga ársins 2008 er 910 milljónir danskra króna og af þeim eru fjárveitingar til alþjóðavæðingarverkefnanna fjórtán 56 milljónir danskra króna. Unnt var að hækka fjárlögin fyrir árið 2008 tímabundið um 35 milljónir danskra króna án þess að inngreiðslur frá löndunum hækkuðu að sama skapi, vegna óvenju hárrar lausafjárstöðu ráðherranefndarinnar. Vegna þessarar tímabundnu hækkunar fjárlaganna þurfti einungis að beita um 2% flötum niðurskurði til að fjármagna alþjóðavæðingarverkefnin.

Hvað varðar árið 2009 er staðan önnur því upphæð fjárlaganna verður þá sú sama að raunvirði og hún var 2007. Sú leið sem ætluð er að fara til að fjármagna alþjóðavæðingarverkefnin það ár er að beita flötum niðurskurði sem ýmist verður 2 eða 5%. Eina undantekningin eru fjárveitingar til svonefndra sameiginlegra verkefna sem eru á borði samstarfsráðherranna sem verða skorin niður um 10%. Ég get ekki gefið nákvæmari upplýsingar um niðurskurðinn því það verður á valdi viðkomandi fagráðherranefndar að ákveða hvar gripið verður niður.

Vegna þessarar lækkunar á fjárveitingunum til sameiginlegra verkefna var ákveðið að segja upp þjónustusamningi ráðherranefndarinnar við upplýsingaskrifstofur Norræna félagsins utan höfuðborganna. Þess í stað hefur nú verið ákveðið að hækka styrk ráðherranefndarinnar til Norrænu félaganna jafnmikið og þjónustusamningurinn hljóðaði upp á. Mér er ánægja að skýra frá þessu hér á Alþingi vegna þess að mál þetta hefur valdið þingmönnum Norðurlandaráðs nokkrum áhyggjum.

Staða Færeyja, Grænlands og Álandseyja hefur verið til umfjöllunar í hópi norrænu samstarfsráðherranna með hléum frá árslokum 2002. Árið 2006 var lögð fyrir ráðherrana sérfræðiskýrsla um laga- og þjóðréttarlega stöðu landanna í danska og finnska ríkinu og með tilliti til norrænna samninga. Að lokinni umfjöllun um skýrsluna skipuðu ráðherrarnir starfshóp til að móta tillögur um úrbætur á stöðu land-

anna í norrænu samstarfi innan þess ramma sem Helsinkisamningurinn setur. Samkvæmt tillögum starfshópsins, sem samstarfsráðherrarnir gerðu að sínum, er lagt til að ráðherrar sjálfstjórnarlandanna og embættismenn geti leitt norræna fundi fyrir hönd Danmerkur eða Finnlands, að þeir geti setið í stjórnum norrænna stofnanna á sömu forsendum og fulltrúar norrænu ríkjanna og að þeir geti svarað fyrirspurnum og ályktunum Norðurlandaráðs um þau málefni sem löndin hafa yfirtekið. Samstarfsráðherrar allra sjálfstjórnarlandanna hafa lýst ánægju með tillögurnar, en Færeyingar, sem óska fullrar aðildar að samstarfinu, taka fram að umsókn þeirra um aðild standi óbreytt.

Sú starfsemi ráðherranefndarinnar sem snýr að Eystrasaltsríkjunum, Norðvestur-Rússlandi og Hvíta-Rússlandi var töluverð á árinu. Reknar eru norrænar skrifstofur í Tallinn, Ríga, Vilníus og Pétursborg þar sem fjölbreytt starfsemi fer fram. Árið var fyrsta starfsár verkefnis sem snýr að þekkingaruppbyggingu og myndun tengslaneta í Rússlandi og annað starfsár áætlunar um stuðning við frjáls félagasamtök í Rússlandi, Hvíta-Rússlandi og Eystrasaltsríkjunum. Þá var á árinu gerður samstarfssamningur við borgaryfirvöld í Pétursborg um samstarf á sviði jafnréttis-, félags- og heilbrigðismála þar sem aðgerðir gegn mansali og félagslegum vandamálum eru í fyrirrúmi.

Norræna ráðherranefndin styður bæði með fjárframlögum og á annan hátt hvítrússneskan háskóla, European Humanities University, sem starfræktur er í Vilníus vegna þess að hann missti starfsleyfi sitt í Hvíta-Rússlandi. Um 500 hvítrússneskir stúdentar stunda nú nám þar. Auk ráðherranefndarinnar veita ESB, Finnland, Svíþjóð og fleiri aðilar háskólanum fjárstuðning.

Norræna vísindasamstarfið er í meginatriðum skipulagt með aðstoð NordForsk stofnunarinnar sem hóf störf 2005. Þar er lögð rík áhersla á að laða til starfa framsæknustu aðila í vísindum til að ná fram sem sterkustum áhrifum á alþjóða mælikvarða. Sett hafa verið á stofn norræn öndvegissetur á fimm sviðum sem snúa m.a. að hug- og félagsvísindum, velferðarsamfélaginu, sameindalíffræði, matvælum, næringu og heilsu. Í tengslum við öndvegissetrin eru starfræktir norrænir rannsóknarnámsskólar og skipulagt netsamstarf rannsóknarnámsskóla á Norðurlöndum.

Til að efla samstarf háskóla á Norðurlöndum og hinn sameiginlega norræna menntamarkað á þeim sviðum þar sem Norðurlönd eru faglega sterk ákváðu menntamálaráðherrarnir á árinu að styrkja samstarf háskóla á Norðurlöndum til að setja upp og bjóða fram sameiginlega norræna meistaragráðu. Stefnt er að því að starfsemin hefjist á árinu 2008.

Gagngerri endurskipulagningu á menningarsamstarfinu lauk á árinu. Hið nýja skipulag einkennist af því að starfsemin fer nú fram samkvæmt tímabundnum áætlunum og öll yfirbygging hefur verið einfölduð mikið.

Á félagsmálasviði var unnið að undirbúningi sérstakrar gáttar um almannatryggingar sem opnuð verður síðar á þessu ári.

Til að styrkja starfsemi þá sem snýr að erfðavísum plantna og búpenings voru norrænu genabankarnir fyrir nytjaplöntur og búpening og norræna frænefndin í skógrækt sameinuð í eina stofnun, NordGen, sem verður norræn þekkingarmiðstöð um lífbreytileika nytjategunda.

Norræna ráðherranefndin leggur ríka áherslu á að eiga sem best samstarf við Norðurlandaráð. Það á við um öll svið samstarfsins en sérstaklega um norrænu fjárlögin enda brýnt að góð sátt ríki um þau þegar þau eru afgreidd á þingi Norðurlandaráðs. Til að stuðla að því eru samráðsfundir haldnir reglulega meðan á fjárlagaferlinu stendur. Ég vil í því sambandi nefna að í tengslum við fjárlög ársins 2007 lagði ráðið sérstaka áherslu á málefni Norðurskautsins, á eftirfylgni við skýrsluna *Norðurlönd sem sigursvæði á heimsvísu* og á norræna félags- og heilbrigðissamstarfið. Komið var til móts við óskir ráðsins með því að veita aukalega samtals 12,2 milljónir danskra króna til þessara málaflokka.

Skýrsla samstarfsráðherra um störf norrænu ráðherranefndarinnar er nú lögð fram fyrir Alþingi í tuttugasta og fyrsta sinn. Markmiðið er að varpa upp mynd af starfseminni og gefa alþingismönnum kost á að bera fram sjónarmið sín um pólitísk stefnumið og áherslur.

Virðulegi forseti. Ég varði drjúgum hluta ræðutíma míns í að gera grein fyrir áherslum forsætisráðherranna vegna þess kastljóss sem hefur verið á þeim en fjárveitingar til þeirra verkefna nema þó einungis litlu broti af heildarfjárlögum ráðherranefndarinnar. Starfsemin er því margfalt umfangsmeiri og fjölbreyttari og mér hefur einungis gefist tími til að drepa á lítinn hluta þeirra góðu verka sem unnin voru á árinu en bendi hv. þingmönnum á skýrsluna sjálfa um frekari upplýsingar.

[11:17]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég vil leyfa mér að segja að það er afar miður að hæstv. samstarfsráðherra Norðurlanda, Össur Skarphéðinsson, skuli ekki vera hér og þetta segi ég algerlega að hæstv. samgönguráðherra ólöstuðum sem flutti ræðu samstarfsráðherra af stakri snilld. En þetta er auðvitað mjög mikilvægt samtal sem við sem störfum í Íslandsdeild Norðurlandaráðs þurfum að eiga á opinberum vettvangi við samstarfsráðherrann. Þetta er lykilsamtal og ég geri ekki ráð fyrir að hæstv. samgönguráðherra sé undir það búinn að taka við okkur einhverja rökræðu um þau álitamál sem eru uppi í samskiptum ráðherranefndarinnar og Norðurlandaráðs.

Fyrsti hluti ræðu hæstv. ráðherra fjallaði um samstarfið fram undan og verkefnin sem varða hnattvæðingarverkefnið, 60 milljónirnar dönsku sem nú stendur ákveðinn styr um milli ráðherranefndarinnar eða ráðherranna og Norðurlandaráðs. Sá styr kristallaðist afar vel í Stokkhólmi á fundum nefnda Norðurlandaráðs núna um mánaðamótin janúar/febrúar þar sem það er ljóst að hugmyndir ráðherranna um þetta verkefni eru mjög óljósar og þingmennirnir sem starfa í deildum Norðurlandaráðs eru mjög gagnrýnir á það hvernig verja á þessum fjármunum. Það er algerlega nauðsynlegt að ráðherra Íslands sé með það á hreinu á hvern hátt íslensku þingmennirnir hafa tekið á þessum málum í starfi sínu þannig að þau skilaboð þurfa að fara héðan að ráðstöfun þessara 60 milljóna, sem eru 600 millj. íslenskar, er á miklu reiki og það er útlit fyrir að aftur verði settar 60 millj. danskar í verkefnið á árinu 2009. Við sem störfum í vinstri

grænu grúppunni hefðum viljað sjá þessum fjármunum allt öðruvísi varið og viljum þar leggja áherslu á toppfundinn í Kaupmannahöfn 2009.

[11:19]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er rétt hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að ég verð ekki til mikilla andsvara um einstök atriði úr þessari skýrslu sem ég flutti fyrir hönd hæstv. samstarfsráðherra Össurar Skarphéðinssonar og þau atriði sem hér eru. Hins vegar tek ég auðvitað eftir því að þau sem sinna norrænu samstarfi af miklum myndarskap fyrir Alþingi og sitja í Norðurlandaráði munu eiga frekari viðræður um það. Mitt verkefni verður þá að flytja hæstv. ráðherra þau atriði sem hv. þingmaður talaði um sem eru fjárveitingarnar til þessa. Ég tók líka eftir því þegar ég var að æfa mig á skýrslunni að það er vandi þarna og vonandi finnst farsæl lausn í því mikilvæga verkefni sem þarna er verið að marka vegna þess að verkefnið er sannarlega mikilvægt.

[11:20]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Já, það þarf að finna lausn á þessu máli, það þarf að sætta þarna ákveðin sjónarmið. Ég segi fyrir þann hóp sem ég starfa í innan Norðurlandaráðs, vinstri græni flokkahópurinn er á því að skýrslan sem við höfum mikið fjallað um og hæstv. ráðherra nefndi *Norðurlönd – sigursvæði á heimsvísu*, „Norden som global vinderregion“, við höfum reyndar viljað gagnrýna þessa skýrslu talsvert, okkur finnst hún æði hægri sinnuð og hefðum viljað að aðrir þættir væru látnir vega þar jafnþungt eða þyngra þegar hnattvæðingarverkefnin eru diskúteruð á vettvangi ráðsins. Við hefðum viljað segja að við eigum að fara fram til sigurs, Norðurlandaþjóðirnar, ekki endilega í nafni hnattvæðingar á forsendum fjármagns eða viðskipta heldur á forsendum þeirrar samstöðu sem við höfum náð að sýna í samfélögum okkar, á forsendum þess velferðarkerfis sem við höfum náð að byggja upp og á allt öðrum forsendum en þeim sem eru meginþráðurinn í skýrslunni „Norden som global vinderregion“. Ég hefði viljað eiga orðastað um innihald þessara hnattvæðingarverkefna. Mér finnst afskaplega mikilvægt að púðrið sé sett í toppfundinn í Kaupmannahöfn 2009, þar verði ráðum okkar ráðið. Þar eigum við að vera með málþingin, þar eiga fræðsluverkefnin okkar að kristallast og springa út. Þar eiga skilaboð Norðurlandanna til alheimsins að komast á framfæri. Þess vegna tel mjög mikilvægt að púðrið sé sett í toppfundinn í Kaupmannahöfn og að þeim 1.200 milljónum sem væntanlega fara í hnattvæðingarverkefni ráðherranefndarinnar í ár og á næsta ári verði beint eins og mögulegt er inn á vettvang toppfundarins 2009.

[11:22]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að það er svolítið sérstakt að hafa ekki hæstv. samstarfsráðherra Össur Skarphéðinsson í salnum þannig að samtalið verður allt öðruvísi fyrir vikið. Hæstv. samgönguráðherra fór með skýrsluna í hans stað þar sem hann er fjarri góðu gamni í augnablikinu. Ég vil eigi að síður spyrja hæstv. samgönguráðherra út í eitt mál — ég geri mér grein fyrir að hann veit kannski ekki alveg svarið en getur stuðst við þá embættismenn sína sem hér eru — og það er það sem kom fram í ræðu hæstv. ráðherra um að upplýsingaskrifstofur norrænu félaganna sem eru utan höfuðborgarsvæða verði lagðar niður. Við erum með slíka skrifstofu á Akureyri, hún hefur staðið sig afskaplega vel og gegnt mjög mikilvægu hlutverki og þarf ekki að fara yfir það frekar hér. Hæstv. ráðherra sagði að í stað þess að reka skrifstofurnar áfram mundi norræna félagið í hverju landi fyrir sig fá styrk upp á sömu upphæð og fór til að reka skrifstofurnar utan höfuðborgarsvæðanna. Það var ágætur árangur út af fyrir sig að ná því fram og við Íslendingar beittum okkur í því sambandi, bæði þingmenn og ráðherrar. Ég vil gjarnan vita, virðulegur forseti, hvort fara þurfi í bardaga um þetta á hverju einasta ári eða hvort það ríki skilningur innan ráðherraráðsins á því að hafa þetta fyrirkomulag inni a.m.k. næstu árin þannig að norrænu félögin í hverju landi fyrir sig geti þá nýtt þessa fjármuni í mikilvæg störf á sínum vettvangi af því að þau félög sinna alveg geysilega mikilvægu starfi á Norðurlöndunum við að efla norrænt samstarf.

[11:24]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Út af þeirri spurningu sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir bar fram þá er það svo að hækkun til norrænu félaganna eins og tillaga til fjárlaga næsta árs lítur út gildir að sjálfsögðu einungis fyrir það ár eins og aðrar fjárveitingar. Hins vegar eru engar fyrirætlanir uppi á borði um að lækka fjárveitingarnar aftur.

[11:25]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Svarið er að við vitum aldrei um framtíðina. Það er eitt ár tekið í einu svipað og í fjárlögum okkar en það eru engar fyrirætlanir um að lækka þessar fjárveitingar, þannig að ég leyfi mér að túlka það sem nokkuð jákvætt svar, að vonandi haldist þessir peningar inni.

Það er rétt sem kom fram hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur áðan með 60 milljónirnar dönsku sem eiga að fara í hnattvæðingarverkefni að á móti á að skera niður í öðrum verkefnum. Þar hefur aðallega verið rætt um menningarsviðið og við sjáum eina afleiðingu þess hér varðandi Norræna félagið sem reyndar er búið að bjarga í horn miðað við stöðuna núna.

Það verður að segjast eins og er að það hefur gætt nokkurs titrings innan Norðurlandaráðs meðal þingmanna sem þar starfa af því að það er mjög óljóst í hvað fjármunirnir eiga að fara sem verið er að taka úr skilgreindum verkefnum og því sem við höfum verið að vinna að á undanförnum árum og færa þá í ný verkefni á hnattvæðingarsviðinu. Ég styð það að menn reyni að forgangsraða og bregðast við breytingum í hinu alþjóðlega samfélagi en þá verður að vera alveg skýrt í hvað fjármagnið á að fara. Maður er ekki

tilbúin í að skera niður í mörgum verkefnum sem eru að vissu leyti ágæt og mikilvæg í eitthvað sem er óskilgreint. Þetta er óþægileg staða og það er alveg ljóst að það verður að greiða úr þessu nokkuð hratt. Á sama tíma vil ég segja að það þýðir ekki fyrir þingmenn að segja að þeir vilji forgangsraða og breyta áherslum en vilji svo ekki benda á einhver ný verkefni. Ráðherraráðið hefur verið að vinna með fjárlögin og maður finnur almennt í Norðurlandaráði að þar hefur gætt titrings af því að þetta er allt svo óljóst. Ég á ekki von á því að hæstv. samgönguráðherra geti svarað þessu en hæstv. samstarfsráðherra hefði líklega komist lengra en þó vil ég spyrja út í þetta og hvort samgönguráðherra sjái eitthvað fyrir sér í þessu máli.

[11:27]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og kemur fram er niðurskurður til mennta- og menningarmála 5%. Það kemur líka fram að starfsemi Norræna hússins er ekki i neinni hættu hvað þetta varðar. Það kemur líka fram frá góðum aðila í þingsalnum, hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni, formanni menntamálanefndar, að Norræna húsið hefur verið að fá mjög háa styrki. (**SKK:** Norræna félagið.) Norræna félagið, vegna vegna þess niðurskurðar sem hér hefur verið boðaður.

[11:28]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir skýrslu Íslandsdeildar Norðurlandaráðs um norrænt samstarf á árinu 2007. Skýrslan liggur frammi og ég tel ekki ástæðu til að endursegja efni hennar hér úr ræðustól. Hún liggur fyrir á þingskjali 719 og þar er fjallað um fundi og starfsemi nefnda Norðurlandaráðs auk Norðurlandaráðsþingsins sem haldið var í Ósló í haust. Ég vil því í þessari ræðu horfa á stærstu málin í norrænu samstarfi um þessar mundir og starfi Norðurlandaráðs og drepa á nokkur atriði.

Vegna þess sem kom fram um í umræðu um skýrslu hæstv. samstarfsráðherra vil ég fyrst gera aðeins að umræðuefni vinnuna að stóra hnattvæðingarverkefninu á vettvangi Norðurlandaráðs á liðnu ári. Sú breyting hefur orðið á norrænu samstarfi á undanförnum árum að norrænt samstarf snýst í auknum mæli um sameiginleg verkefni Norðurlandanna í hinum stærri heimi. Hluti af því er þetta hnattvæðingarverkefni og vegna þeirrar áherslu hafa umræður á vettvangi Norðurlandaráðs og verkefni sem þar hafa verið sett á fót í auknum mæli snúið að sameiginlegum aðgerðum og atbeina Norðurlandanna allra í hinum stærri heimi.

Norðurlandaráð átti á árinu 2006 frumkvæði að því að hleypa af stokkunum þessu hnattvæðingarverkefni sem norræna ráðherranefndin tók svo upp á arma sína síðasta sumar eftir ákvörðun forsætisráðherra Norðurlandanna þar um í júní. Það er mjög athyglisvert að sú áhersla sem þetta mál hefur fengið fléttar saman alla þætti, ólíka þætti. Þarna er rætt um samkeppnishæfni Norðurlandanna og þarna er líka rætt um loftslagsmál og aðra slíka þætti. Það er því verið að nálgast þær áherslur sem Norðurlöndin geta haft á alþjóðavettvangi með samþættum hætti í gegnum þetta verkefni.

Eitt af því sem ákveðið var er að veita fé, umtalsvert fé sem hér hefur verið nefnt, 60 millj. danskra króna, í sérstök verkefni á vegum hnattvæðingarvinnunar. Þar hefur hnífurinn nokkuð staðið í kúnni því að áhyggjur þingmanna hafa beinst að því að það hefur verið ákveðin tilhneiging af hálfu norrænu ráðherranefndarinnar til að láta þann niðurskurð sem á móti þurfti að koma bitna fyrst og fremst á verkefnum á sviði menningarmála og hafa þar af leiðandi mikla tilvísun til almennings og eru kannski hinir sýnilegustu þættir norræns samstarfs gagnvart almenningi á Norðurlöndunum. Það hefur verið okkur áhyggjuefni í ljósi þess að norrænt samstarf byggir að sjálfsögðu á mjög víðtækri almannaþátttöku. Þetta er sérstakt alþjóðasamstarf að því leyti að það byggir sögulega á þátttöku almennings í gegnum norrænu félögin og það hefur haft að markmiði ýmis verkefni meðal almennings í löndunum sjálfum sem er einsdæmi í alþjóðasamstarfi. Auk þess er með formlegum hætti tryggð aðkoma kjörinna fulltrúa að ákvörðunum sem síðan eru teknar af hálfu norrænu ráðherranefndarinnar.

Við höfum haft áhuga á að tryggja þessa tengingu við almenning á Norðurlöndunum í gegnum þau verkefni sem unnin eru og við teljum og höfum talið að áætlanir norrænu ráðherranefndarinnar um ný verkefni á þessu sviði væru nokkuð í skötulíki, seint fram komnar, ekki mjög ítarlegar og ekki mjög ljóst hvaða ávinning hin nýju verkefni mundu hafa í samanburði við þau verkefni sem stefnt væri að skera niður. Það er grundvallarforsenda skynsamlegrar forgangsröðunar að menn viti þegar kemur að því að skera niður hvað þeir fá í staðinn fyrir þá peninga sem á að spara með niðurskurðinum. Við vonumst til að ná auknu samráði við ráðherranefndina um þetta atriði en það er mjög mikilvægt að við höfum í huga að mörg þeirra verkefna sem við Íslendingar leggjum mesta rækt við, sérstaklega verkefni á sviði menningarmálanna, hafa kannski hlutfallslega meira vægi á Íslandi en í öðrum löndum. Okkur er að sjálfsögðu mjög kært að tryggja starfsgrundvöll Norræna hússins til langframa og mikilvægt að sjá að þar er metnaðarfull stjórn þessa dagana.

Eins og ég nefndi eru áherslur á vettvangi Norðurlandaráðs í mikilli mótun á þessum tímapunkti. Það má segja að norrænt samstarf standi á miklum tímamótum. Við sjáum að helstu verkefnin sem unnin eru á vettvangi norræns samstarfs nú eins og hnattvæðingarverkefnið, eins og áherslan í loftslagsmálum í aðdraganda leiðtogafundar Sameinuðu þjóðanna í Kaupmannahöfn 2009 og áherslan á samkeppnishæfni Norðurlanda eru allt verkefni sem snúa að hlutskipti og hlutverki og stöðu Norðurlandanna í hinum stærri heimi.

Það er tímanna tákn að æ stærri hluti af starfi Norðurlandaráðs og af þeim verkefnum sem norrænt samstarf snýst um skuli vera farinn að snúast að verkefnum af þessum toga sem snúa að því að horfa til þess að stilla saman strengi Norðurlandanna á hinu stærra sviði hvort sem er á Evrópuvettvangi eða alþjóðavettvangi. Gott dæmi um það er verkefnið um landamærahindranir sem hefur verið á vettvangi Norðurlandaráðs og norrænu ráðherranefndarinnar síðustu ár og hefur nú verið komið í gott og skilvirkt ferli á vegum nefndarinnar. Landamærahindranir milli Norðurlandanna í dag skapast að mestu leyti vegna þess hvaða hátt Norðurlöndin velja sér við innleiðingu á Evrópureglum

vegna þess að á langflestum sviðum er um að ræða að ríkin eru, öll fimm á ólíkum forsendum þó, skuldbundin að innleiða Evrópureglur og helstu landamærahindranir sem skapast nýjar í dag eru vegna ólíkra aðferða við að innleiða þessar reglur. Það sýnir líka mikilvægi þess að Norðurlöndin stilli saman strengi sína á vettvangi norræns samstarfs og undirbúi þannig málflutning sinn á evrópskum vettvangi.

Í þessu samhengi held ég að það sé mikilvægt fyrir okkur sem þingmenn að hugleiða hvaða breytingar eru að verða á ákvarðanatöku innan Evrópusambandsins í kjölfar gildistöku hins nýja umbótasáttmála þar sem Evrópuþingið og þingin í aðildarríkjunum munu öðlast meiri íhlutunarrétt og áhrifarétt um ákvarðanir á vettvangi Evrópusambandsins. Það þýðir aftur að fyrir okkur sem ekki búum við slíkan aðgang vegna þess að við erum ekki aðilar að Evrópusambandinu sem og fyrir Norðmenn skapast alveg ný sýn á mikilvægi norræns samstarfs og mikilvægi alþjóðasamstarfs eða Evrópusamstarfs þingmanna yfirleitt, þ.e. að við eigum við flokksbræður okkar opin samtöl á alþjóðlegum vettvangi til þess að reyna að hafa áhrif á það hvernig þeir beita svigrúmi sínu til að hafa áhrif á reglur Evrópusambandsins þannig að það henti hagsmunum okkar. Þetta er algjörlega ný staða fyrir okkur og setur þörfina fyrir alþjóðasamstarf þingmanna í allt annað ljós. Af þessum ástæðum er ánægjulegt að til stendur af hálfu Alþingis að koma upp fulltrúa Alþingis hjá Evrópuþinginu í Brussel en ég held að með sömu rökum megi alveg segja að það sé fullkomlega eðlilegt að koma upp fulltrúa Norðurlanda í Brussel sem tali þar fyrir hönd norræns samstarfs jafnt ráðherranefndarinnar sem Norðurlandaráðs og hafi með höndum það hlutverk að vera andlit norræns samstarfs á þeim vettvangi.

Virðulegi forseti. Á síðasta ári urðu enn á ný umræður í Norðurlandaráði um stöðu sjálfsstjórnarsvæðanna innan Norðurlandaráðs. Þær urðu í framhaldi af umsókn Færeyinga um fulla aðild að Norðurlandaráði á sínum tíma. Í stuttu máli, án þess að ég ætli að rekja þá þróun alla í smáatriðum þá varð niðurstaða um það innan forsætisnefndar Norðurlandaráðs að ekki bæri að leggja til breytingar á Helsinki-sáttmálanum, stofnsáttmála Norðurlandaráðs, til að tryggja fulla aðild sjálfsstjórnarsvæðanna að Norðurlandaráði.

Á Norðurlandaráðsþinginu í Ósló urðu síðan þau tíðindi og þær breytingar að innan dönsku sendinefndarinnar myndaðist einhugur um að styðja breytingar á Helsingforssamningnum til samræmis við þessar óskir Færeyinga. Við þær aðstæður fundaði Íslandsdeildin á þinginu og það var samdóma álit okkar allra að fyrst svo væri komið að ekki væri ágreiningur um það innan dönsku sendinefndarinnar, þ.e. milli Dana og Færeyinga, hvernig taka ætti á þessu máli þá væri einboðið að við styddum einróma afstöðu dönsku sendinefndarinnar. Íslendingar hafa alltaf viljað forðast það að blanda sér í milliríkjamál milli Dana og Færeyinga og kosið að leyfa þessum vinum okkar og frændum að ráða sínum málum sjálfir án þess að við séum að hlutast þar um. En um leið og sú niðurstaða var orðin ljós að þarna var samstaða um að styðja þær nauðsynlegu breytingar sem þyrfti að gera á Helsingforssamningnum til að tryggja fulla aðild Færeyinga þá þótti okkur eðlilegt að styðja það og gerðum það öll á þinginu í Ósló. Sú breytingartillaga var felld með 37 atkvæðum gegn 20 en ég held að í ljósi þeirrar umræðu sem þar fór fram sé ljóst að á næstu árum mun koma til þess að menn horfi til þess að breyta Helsingforssáttmálanum til að tryggja þeim sjálfsstjórnarsvæðum sem það vilja fulla og rétta aðild að Norðurlandaráði.

Það hefur nokkuð borið á því í þessari umræðu að upp komi úrtöluraddir sem segja að við breytingar á Helsingforssáttmálanum væri verið að opna fyrir möguleg endalok norræns samstarfs vegna þess að ekki væri nauðsynlegur vilji ríkjanna til að halda samstarfinu áfram. Ég tel að viðbárur af þessum toga séu ekki boðlegar í lýðræðislegu samstarfi vinaþjóða ef norrænt samstarf hvílir á svo veikri stoð að það þoli ekki að veita sjálfsstjórnarsvæðunum þann rétt sem þau óska í aðild að norrænu samstarfi. Sjálfur er ég sannfærður um að hagur Norðurlandanna allra af þessu samstarfi hefur verið að aukast á síðari árum og því valda ekki síst þær breytingar sem hafa orðið á síðustu árum með stækkun Evrópusambandsins og aukinni þörf þeirra ríkja sem þar eru innan dyra til að ráða ráðum sínum annars staðar í undirbúningi ákvarðana þar. Meðan Evrópusambandið var fámennari ríkjahópur og Norðurlöndin áttu kannski meiri samhljóm með öllum ríkjunum sem þar voru inni gætti ákveðinnar tilhneigingar til að ræða málin fyrst og fremst á evrópskum vettvangi. Á síðustu árum hefur orðið vart aukinnar tilhneigingar aðildarríkjanna til að ræða á norrænum vettvangi sameiginlega afstöðu áður en kemur að því að þau tali síðan innan Evrópusambandsins fyrir sínum eigin sjónarmiðum. Það er auðvitað mjög jákvætt fyrir okkur Íslendinga sem höfum kosið að standa utan Evrópusambandsins að fá með þeim hætti aðkomu að stefnumótunarvinnu félaga okkar á Norðurlöndunum áður en þau hefja vinnu að ákvörðunum á evrópskum vettvangi.

Virðulegi forseti. Íslandsdeildin stóð fyrir tillöguflutningi á síðasta ári á sviði öryggis- og björgunarmála. Það gerðist á Norðurlandaráðsþinginu í Ósló í haust að norrænt samstarf í öryggismálum var rætt nokkuð undir dagskrárliðnum Utanríkismál. Slíkt hefði verið óhugsandi fyrir 20 árum. En umræðuhefðin hefur breyst og pólitískar aðstæður á alþjóðavettvangi hafa breyst og í síauknum mæli snýst starf á vettvangi Norðurlandaráðs um mótun afstöðu til utanaðkomandi atburða. Það hefur t.d. sýnt sig að þegar rætt er um loftslagsmál komast menn skammt í umræðu um þau mál ef þeir eru ekki tilbúnir að ræða um þau áhrif á öryggisviðbúnað og björgunarviðbúnað sem loftslagsbreytingar hafa á norðurhveli jarðar.

Við tókum þetta mál upp í kjölfar Norðurlandaráðsþingsins og það varð einhugur um það innan Íslandsdeildar Norðurlandaráðs að leggja fram tillögur fyrir fund forsætisnefndar Norðurlandaráðs í Reykjavík í desember. Það er skemmst frá því að segja að á þeim fundi varð sú niðurstaða að óska eftir því við norrænu ráðherranefndina að ráðstefna hennar um samfélagsöryggi, sem búist er við að haldin verði á þessu ári, taki sérstaklega til umfjöllunar aukið borgaralegt samstarf um öryggismál og að greining á borgaralegu öryggi á Norður-Atlantshafi og við norðurskaut verði hluti af skýrslu ráðherranefndarinnar um samfélagsöryggi sem lögð verður fyrir Norðurlandaráðsþing í haust. Norðurlandaráð hefur kynnt norrænu ráðherranefnd-

inni þessar hugmyndir og Íslandsdeildin hyggst fylgja því eftir að norræna ráðherranefndin sinni þessu verki.

Það er mikilvægt að Íslendingar þrýsti á um að þetta mál verði tryggilega á dagskrá í norrænu samstarfi. Það er líka mikilvægt að við áttum okkur á því að loftslagsbreytingar munu hafa gríðarleg áhrif á lífsskilyrði á norðurhveli jarðar og tímabært að umræða um það efni þroskist á íslenskum stjórnmálavettvangi. Hlýnun heimsins er ekki eitthvert atriði sem Íslendingar geta gantast með og látið sig dreyma um að tveggja til þriggja gráðu hlýnun væri bara ágætishugmynd hér á hjara veraldar. Þvert á móti getur hnattræn hlýnun haft gríðarleg áhrif á lífsafkomu okkar og möguleika til að búa í þessu landi til langframa og því mikilvægt að við áttum okkur á að það er mikilvægt pólitískt innanlandsverkefni ekki síður en verkefni á alþjóðavettvangi að vinna gegn loftslagsbreytingunum.

Virðulegi forseti. Ég vil nota þetta tækifæri til að þakka mjög gott og náið samstarf milli þingmanna innan Íslandsdeildar Norðurlandaráðs. Ég nefndi hér tillögu þá sem við lögðum fram um borgaralegt öryggi á norðurslóðum og það var sérstakt ánægjuefni að allir þingmennirnir í deildinni voru einhuga um þá tillögu þvert á flokksbönd. Við höfum unnið náið og vel saman og ég vona að það góða samstarf haldi áfram. Ég vil að síðustu leggja áherslu á að norrænt samstarf er líklega sá grunnur sem skiptir okkur mestu að halda í á næstu árum og áratugum vegna þess að þar eigum við fjölþættari aðkomu að alþjóðasamstarfi en með nokkrum öðrum hætti, tryggari lýðræðislega aðkomu en nokkurs staðar annars staðar og þar höfum við mikla möguleika til að styrkja stöðu Íslands á hinum stærra alþjóðlega vettvangi.

[11:48]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get í sjálfu sér tekið undir meginatriðin í sambandi við það sem hv. þm. Árni Páll Árnason rakti í ræðu sinni. En það var eitt sem hann vék að í lok ræðu sinnar sem ég staldraði aðeins við, það var þegar hann talaði um hina hnattrænu hlýnun sem við höfum í sjálfu sér ákaflega takmarkaðar vísindalegar staðreyndir um.

Heimurinn hefur iðulega verið mun hlýrri og sjávarborð mun hærra en nú er og það er ekkert sem segir okkur að sú hlýnun sem nú er stafi af mannavöldum. Eða hver var hlýnunin sem var á jörðinni fyrir 7.000 árum?

Maður les um það í þessari ágætu og vel unnu skýrslu að ráðgert sé að halda ráðstefnu í Kaupmannahöfn árið 2009 til þess að taka mun meira á þessum málum og setja strangari reglur en Kyoto-bókunin gerir ráð fyrir. En ef menn skoða hvaða þýðingu Kyoto-bókunin mundi hafa ef allar þjóðir færu eftir henni — nú gera mestu mengunarvaldarnir það ekki, þ.e. ekki Indland, Kína eða Bandaríkin en ef allar þjóðir færu eftir henni þá þýðir hún ekki annað en það að við yrðum á sama stað árið 2115 án Kyoto eins og við værum annars árið 2100. Það munar einungis 15 árum, það er nú ekki meiri árangur sem næst.

Á sama tíma kostar þetta gríðarlega fjármuni, billjónir á billjónir ofan sem á að eyða í þetta og fyrir það fé mætti gera hluti sem mundu verða líklegri til þess að vera umhverfisvænni en það sem verið er að gera ráð fyrir með þessum hætti. Eins og hv. þm. Pétur Blöndal vék réttilega að í morgun þá skiptir máli fyrir okkur Íslendinga að nýta m.a. okkar vistvænu orkugjafa sem við höfum yfir að ráða svo ekki þurfi að moka (Forseti hringir.) upp kolum og koma upp kolaverum í Kína.

[11:50]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að fara að deila við hv. þingmann um það hvort loftslagsbreytingar séu af mannavöldum. Ég held að það sé fullsannað mál og óþarfi að berja hausnum við steininn í því efni.

Hv. þingmaður fór nokkuð í hringi í röksemdafærslu sinni. Ég held akkúrat að sú staðreynd að Íslendingar eiga vistvæna orkugjafa eigi að vera okkur hvatning til þess að kalla eftir ströngum og hörðum reglum um útblástur, til þess að styrkja samkeppnisstöðu okkar á alþjóðlegum vettvangi. Við eigum að hvetja til stífra reglna, því þar með búum við í haginn fyrir okkur út frá röksemdafærslu hv. þingmanns.

En þetta snýst ekki bara um okkur heldur snýst þetta líka um aðrar þjóðir. Þetta snýst um fátækar þjóðir sem hafa af því mikinn hag að við styðjum þær við sjálfbæra orkuöflun, bæði með nýtingu vistvænna orkugjafa og með aukinni fjárfestingu í rannsóknum á núverandi orkugjöfum til þess að gera nýtingu þeirra vistvænni. Líka til þess að styðja við starf þar, t.d. gegn gróðureyðingu sem er ein helsta ástæða landeyðingar og efnahagslegrar óáranar.

Ég held þess vegna að þarna falli allt hvað með öðru. Við megum heldur ekki gleyma því að það eru margar breytingar í vistkerfinu núna og það er óþarfi að horfa 7.000 ár aftur í tímann. Það voru kannski aðrar kröfur sem við gerðum til jafnvægis í vistkerfinu á þeim tíma. Við vitum að sjórinn fer stöðugt hlýnandi hér úti fyrir landinu, við vitum að það eru miklar breytingar að koma fram í vistkerfinu hér. Margir setja þetta í samhengi við breytingar á fiskgengd þannig að ég held að það sé engin ástæða fyrir okkur að (Forseti hringir.) líta fram hjá mögulegum skaðlegum áhrifum loftslagsbreytinga.

[11:52]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við getum vafalaust verið sammála um það að láta náttúruna njóta vafans. En hins vegar verða menn að fara fram af fullri skynsemi í því hvernig þeir ætla að taka á þeim málum. Það er alltaf spurningin um hvort á að eyða gríðarlegum fjármunum í það að fylgja því sem Kyoto-bókunin tekur til eða nýta hugsanlega þá fjármuni með öðrum hætti, t.d. til að leyfa meiri losun. Þá fjármuni sem kæmu til viðbótar ætti hins vegar að nýta til þess að skapa vistvænna umhverfi, ekki síst í þróunarlöndunum þar sem fólk líður fyrir það að hafa ekki rennandi vatn, eðlilega heilbrigðisaðstöðu og annað í þeim dúr. Það skiptir líka gríðarlegu máli. Það er alltaf spurningin með hvaða hætti og hvernig við forgangsröðum. Það er alveg ljóst að það sem þarna er verið að boða kostar gríðarlega fjármuni. Það hefur alltaf verið horft fram hjá því að þetta mun kosta atvinnulífið og stjórnvöld í þeim ríkjum sem taka þátt í þessari tilraun gríðarlega fjármuni.

Þegar ég segi að við eigum að láta náttúruna njóta vafans þá eigum við að gera það en við eigum ekki að falla í það að vera sporgöngumenn einhverrar pólitískrar veðurfræði, einhverra pólitískra hugmynda sem hafa ákaflega stuttan þróunarferil. Það er ekki lengra síðan en upp úr 1980 sem svipaðir aðilar hinnar pólitísku veðurfræði þá, spáðu fyrir að kuldaskeið væri að hefjast en ekki að loftslag færi hlýnandi.

Það er nú einu sinni þannig með þær helvítisspár sem við erum iðulega að fá frá ýmsum að það er verið að skapa vá. Það er verið að segja að vegna þess að þessi vá getur komið þá þurfum við að gera ráðstafanir sem takmarka möguleika okkar til betri lífskjara. Síðast var það í sambandi við fæðuöflun en núna í sambandi við loftslagsbreytingar. En það er spurningin um að við lifum eðlilegu lífi í veröldinni. (Forseti hringir.)

[11:55]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ef hv. þingmaður trúir ekki vísindamönnum um hættuna af loftslagsbreytingum þá get ég prófað aðra útgáfu á hann. Fyrir mér er þetta ekki síður spurningin um félagslegt réttlæti. Ég held að það sé margljóst að án breyttra áherslna í sjálfbærri nýtingu auðlinda er tómt mál að tala um að fátæk ríki komist til bjargálna. Án þess að við komum með þeim hætti sem nú er stefnt að í nýjum alþjóðasamningum böndum á ósjálfbæra orkunýtingu ríkari hluta heimsins þá stöndum við í vegi fyrir framþróun þeirra fátækari.

Ég vil taka undir með hv. þingmanni um að það er náttúrlega alls ekki nægur árangur af aðgerðum á sviði loftslagsmála ef Kyoto-samningurinn væri það eina sem stefnt væri að. Þess vegna skiptir svo miklu máli að samstaða myndist um markmið ríkisstjórnarinnar í loftslagsmálum og ég fagna orðum hv. þingmanns en ég túlka þau þannig að hann styðji stefnumörkun ríkisstjórnarinnar um að stefna að 25–40% samdrætti á næsta losunartímabili.

Það er nákvæmlega þangað sem þetta er að stefna, við verðum að stefna í enn stífari og harðari reglur. Ég vil undirstrika það í lokin að af þessum 60 millj. danskra króna sem nú er stefnt að því að verja í hnattvæðingarverkefni Norðurlandaráðs þá hefur verið lögð mikil áhersla á rannsóknir og þróun ávistvænum orkugjöfum.

Það sem við höfum horft til að verði innlegg norræns samstarfs til leiðtogafundar Sameinuðu þjóðanna 2009 í Kaupmannahöfn er útlistun á vistvænum orkugjöfum og þeirri reynslu sem við höfum á þeim vettvangi á Norðurlöndunum. Þar höfum við auðvitað mikla reynslu, bæði af nýtingu vatnsfalla og nýtingu jarðhita og þar hafa Norðurlöndin líka mikla reynslu, af nýtingu vindorku og nú í rannsóknum á sólarorku sem standa mjög framarlega. (Forseti hringir.)

[11:57]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Hæstv. forseti. Skýrslu Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins fyrir árið 2007 er að finna í þingskjali 936 sem hefur verið lagt fyrir Alþingi.

Vestnorræna ráðið fagnaði tíu ára afmæli sínu á síðasta ári. Meginmarkmið ráðsins er að vinna að sameiginlegum hagsmunum og standa vörð um menningararfleifð Vestur-Norðurlandanna sem eru Færeyjar og Grænland og Ísland. Til að sinna hlutverki sínum koma þingmenn Vestnorræna ráðsins, 18 talsins, þ.e. sex frá hverju landi, saman tvisvar sinnum á ári, annars vegar til ársfundar og hins vegar til þemaráðstefnu. Þar að auki fundaði forsætisnefnd ráðsins, sem skipuð er formönnum landsdeildanna þriggja, fjórum sinnum á árinu 2007.

Íslandsdeild Vestnorræna ráðsins er skipuð hv. þm. þeim Árna Johnsen, Guðbjarti Hannessyni, Guðjóni A. Kristjánssyni, Guðna Ágústssyni, Jóni Gunnarssyni og þeim er hér stendur.

Á ársfundum ráðsins eru tilmæli og ályktanir er varða sameiginlega hagsmuni samþykktar og komið áleiðis til þjóðþinga landanna til þinglegrar meðferðar sem þingsályktanir. Slíkt var gert fyrir skömmu þegar ég mælti hér á Alþingi fyrir fimm þingsályktunum hinn 17. janúar sl.

Á þemaráðstefnu Vestnorræna ráðsins mæta þingmenn þess ásamt fyrirlesurum og öðrum gestum eins og ráðherrum landanna þriggja, fulltrúum Norðurlandaráðs og forsætisnefndar Stórþings Noregs. Vestnorræna ráðið tekur virkan þátt í öðru alþjóðasamstarfi eins og fundum Norðurlandaráðs og þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál. Það eru nokkur mál sem mig langar að gera sérstaklega grein fyrir hér í dag, með leyfi hæstv. forseta.

Fyrst vil ég gera grein fyrir þemaráðstefnu Vestnorræna ráðsins og samstarfi við önnur þingmannasamtök og þing á árinu 2007.

Þemaráðstefna Vestnorræna ráðsins um fríverslun og Vestur-Norðurlönd var haldin á Húsavík dagana 14.–17. júní. Ráðstefnan var sérstaklega upplýsandi og hvatti til skoðanaskipta um gildi fríverslunar fyrir einstök vestnorræn lönd og sameiginlega hagsmuni svæðisins í þeim efnum. Ráðstefnan var jafnframt liður í því að stofnað var til aukins samráðs milli utanríkisráðherra Íslands, Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, og ráðherra utanríkismála Grænlands, Alequ Hammond, sem báðar fluttu erindi á ráðstefnunni. Samstarf Íslands og Færeyja varð einnig nánara á árinu en 15. september opnaði sendiskrifstofa Færeyja hérlendis en hún er ekki í sama húsnæði og danska sendiráðið eins og tíðkast annars staðar. Opnun sendiskrifstofunnar kemur í kjölfar opnunar aðalræðisskrifstofu Íslands í Þórshöfn í Færeyjum hinn 2. apríl og er hér um að ræða fyrstu sendiskrifstofu erlends ríkis sem starfrækt hefur verið í Færeyjum. Jóannes Eidesgaard, lögmaður Færeyja, sagði að opnun sendiskrifstofu Færeyja væri staðfesting á því gagnkvæma mati landanna að Hoyvíkursamningurinn, sem tók gildi í nóvember 2006 og gerir Færeyjar og Ísland að einu samræmdu markaðssvæði, væri báðum löndunum mikilvægur og að Færeyingar álíti samninginn fyrsta raunverulega skref Færeyinga út í hinn hnattvædda heim. Það er gleðiefni hversu náin tengsl Vestur-Norðurlandanna eru orðin og margt bendir til þess að þau muni verða nánari á komandi árum.

Ég lýsi hér einnig yfir ánægju vegna mjög jákvæðrar afstöðu hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur hvað samstarf Vestur- Norðurlandanna varðar.

Nú vil ég, með leyfi hæstv. forseta, geta um næstu

þemaráðstefnu Vestnorræna ráðsins sem haldin verður í Færeyjum dagana 2.–5. júní. Þá verður aðalumfjöllunarefnið aukið samstarf um öryggis- og björgunarmál á Norður-Atlantshafi og er það í samræmi við eina ályktun Vestnorræna ráðsins sem samþykkt var í ágúst síðastliðnum á ársfundinum í Nuuk, höfuðstað Grænlands. Því er svo við að bæta að ályktun þessi var einnig móttekin af Norðurlandaráði á Norðurlandaráðsþingi í lok október og tekin til málsmeðferðar í kerfi Norðurlandaráðs sem víkur athyglinni að samstarfi Vestnorræna ráðsins við aðrar þingmannasamkundur og þing á síðasta ári. Var það gert á grundvelli samstarfssamnings ráðanna frá árinu 2006. Fundur forsætisnefndar Norðurlandaráðs sem haldinn var 14. desember síðastliðinn í Reykjavík gerði björgunar- og öryggismál að þema sínu og var þar ákveðið var að fella þemað inn í skýrslu um samfélagslegt öryggi fyrir næsta Norðurlandaráðsþing. Þetta er dæmi um hvernig Vestnorræna ráðinu tókst til við að koma vestnorrænu hagsmunamáli á dagskrá norræns samstarfs í víðara samhengi, sem er sérstakt fagnaðarefni að mínu mati. Samstarfssamningur ráðanna er einnig dæmi um mikilvægi þess að eiga góða bandamenn og vini í norrænu samstarfi. Einn þeirra var Ole Stavad, danskur þingmaður og fyrrum forseti Norðurlandaráðs, en hann hefur beitt sér mikið í þágu Vestnorræna ráðsins. Hann lagði áherslu á nauðsyn þess að færa athygli Norðurlandaráðs aftur til vesturs en segja má að athygli Norðurlandaráðs hafi beinst til austurs frá lokum kalda stríðsins, þ.e. að Eystrasaltslöndunum, Rússlandi og Austur-Evrópu almennt. Ole Stavad gaf ekki kost á sér til áframhaldandi þingsetu í dönsku þingkosningunum sem fóru fram síðastliðið haust. Var honum þakkað með virktum á forsætisnefndarfundi Vestnorræna ráðsins í janúar síðastliðnum sem haldinn var í Kaupmannahöfn fyrir gott og jákvætt starf sem hann hefur lagt af mörkum í þágu vestnorræns samstarfs.

Á Norðurlandaráðsþingi sem haldið var í Ósló í lok október sl. óskaði ég sem formaður Vestnorræna ráðsins eftir því við formann og varaformann sendinefndar Evrópuþingsins, sem sér m.a. um samskiptin við Norðurlandaráð að ráðið og Evrópuþingið taki upp formlegt samstarf. Þar fylgdi ég eftir frumkvæði fyrirrennara míns Jonathans Motzfeldts sem í ræðu hjá Evrópuþinginu gerði það að tillögu sinni að Evrópuþingið og framkvæmdastjórn Evrópusambandsins mundi opna sérstaka upplýsingaskrifstofu um málefni norðurslóða í Brussel til að auðvelda stjórnmálamönnum og embættismönnum upplýsingaöflun og öflun gagna eða koma á formlegu samstarfi. Fundur minn með téðum formanni og varaformanni sendinefndar Evrópuþingsins, þeim Bilyana Raeva frá Búlgaríu og Jens-Peter Bonde frá Danmörku, varð til þess að formaður sendinefndarinnar mælti með því við forseta Evrópuþingsins að nefndin mundi einnig sinna samskiptum við Vestnorræna ráðið. Í þessu sambandi vil ég einnig greina frá því að Vestnorræna ráðið mun halda fyrsta formlega fund sinn með sendinefnd Evrópuþingsins í lok apríl þegar hún kemur til fundar við þingmannanefnd EES á Íslandi.

Sem formaður Vestnorræna ráðsins sótti ég fund þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál sem haldinn var í Kanada í október sl. Þar voru m.a. til umfjöllunar mál er varða vestnorrænu löndin svo sem björgunarmál, jafnréttismál, menntamál og heilbrigðismál, einkum tengd misnotkun áfengis og fíkniefna.

Í annan stað vil ég víkja að ályktunum Vestnorræna ráðsins frá því á síðasta ársfundi og þakka jákvæðar viðtökur þeirra ráðherra við ályktunum ráðsins sem ég kynnti fyrir þeim á sérstökum fundum sem formaður Vestnorræna ráðsins á sama tíma og Norðurlandaráðsþingið fór fram í Ósló. Það er ósk mín að ályktanir ráðsins verði teknar til framkvæmda af ríkis- og landstjórnum allra Vestur-Norðurlandanna.

Næsti ársfundur ráðsins verður haldinn 25.–28. ágúst næstkomandi í Grundarfirði. Í tengslum við ársfundinn verður einn dagur sérstaklega helgaður sameiginlegri sögu og menningu vestnorrænu landanna sem unnið hefur verið að síðan árið 2002 og stefnt er að út komi á bók haustið 2009. Vestnorræna ráðið hvetur í ályktun frá árinu 2006 ríkisstjórnir landanna þriggja að gera sameiginlegt námsefni til kennslu í grunnskólum um sögu, menningu, trúmál og tungumál landanna.

Halldór Pálsson bókaútgefandi hefur gefið út bók um hvert og eitt vestnorrænu landanna í máli og myndum og farið þess á leit við mennta- og menningarmálaráðherra Vestur-Norðurlandanna að bækurnar um hvert land verði þýddar og gefnar út sem námsefni um vestnorræna sögu, menningu og tungumál. Vestnorræna ráðið hefur í ljósi fyrrnefndar ályktunar nr. 5/2006 lýst yfir stuðningi við framtakið þar sem það uppfyllir væntingar og tilgang hennar. Fjárlaganefnd Alþingis hefur veitt eina milljón króna til verksins sem er 1/6 af upprunalegri fjárbeiðni til íslensku ríkisstjórnarinnar en fullur stuðningur hefur fengist bæði í Færeyjum og á Grænlandi. Það er einlæg ósk mín að hæstv. ríkisstjórn geti lagt þessu máli frekara lið svo lyktir þess verði sem til stóð.

Hafin er vinna við ritun sameiginlegrar sögu Vestur-Norðurlandanna á grundvelli ályktunar ráðsins frá árinu 2000. Verkið endurspeglar eitt meginhlutverk Vestnorræna ráðsins sem er að varðveita og viðhalda menningararfleifð landanna og skapar þar með samkennd með löndunum og viðheldur tengslum á milli þeirra. Áætlað er að ritið komi út á allra næstu árum. Barna- og unglingabókaverðlaun Vestnorræna ráðsins eru einnig liður í þessari viðleitni en annað hvert ár tilnefna dómnefndir í löndunum þremur eina bók, hver frá sínu landi, sem keppa um verðlaunin. Í desember 2007 var skáldsagan *Draugaslóð* eftir Kristínu Helgu Gunnarsdóttur tilnefnd af íslensku dómnefndinni til barna- og unglingabókaverðlauna Vestnorræna ráðsins. Vestnorræn dómnefnd velur síðan eina af þessum bókum til verðlauna, sem veitt verða í ágúst á næsta ári og verður það í fjórða sinn sem verðlaunin eru veitt.

Markmiðið með barnabókaverðlaununum er að hvetja vestnorræna barna- og unglingabókahöfunda til dáða. Auk þess er vonast til að með verðlaununum verði ungmennum Vestur-Norðurlanda gert betur kleift að kynna sér vestnorrænar bókmenntir og menningu. Þær bækur sem hljóta tilnefningu eru þýddar á vegum menntamálaráðuneyta landanna á vestnorrænu málin og á dönsku. Til að stuðla enn frekar að kynnum vestnorrænna barna að menningu hvers annars var ákveðið í tilefni tíu ára afmælis Vestnorræna

ráðsins að setja á stofn sérstakan afmælissjóð í samræmi við ályktun ráðsins nr. 4/2006. Markmið sjóðsins verður að efla ungmennasamskipti milli Vestur-Norðurlandanna með reglulegum heimsóknum skólabarna og sá þannig fræjum að tengslum landanna til framtíðar.

Frú forseti. Það er ljóst að margvísleg sameiginleg málefni hafa verið tekin fyrir og eru á döfinni hjá Vestnorræna ráðinu, málefni sem varða mannlíf og menningu og auðlindir, velferð og umhverfi vestnorrænu landanna. Það er von Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins að málefnum vina okkar hér í vestrinu verði áfram sýndur áhugi hér á Alþingi eins og vera ber. Að lokum leyfi ég mér að þakka Magneu Marinósdóttir, ritara Íslandsdeildarinnar, sem og Þórði Þórarinssyni, framkvæmdastjóra ráðsins, fyrir samviskusamlega og vel unnin störf í þágu ráðsins. Einnig færi ég þingmönnum Íslandsdeildarinnar hinar bestu þakkir fyrir samstarf.

Ég vil í lokin, frú forseti, hnykkja á því að þingsályktunartillögur Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins sem nú liggja fyrir Alþingi, fjalla um björgunarmál, sameiginlegar vestnorrænar rannsóknir á nytjastofnum sjávar, um jafnréttismál og menntamál. Lýsi ég yfir ánægju minni hversu góðar undirtektir tillögurnar hafa hlotið almennt, ekki síst hér á Alþingi.

Lýk ég hér með máli mínu um störf Vestnorræna ráðsins.

[12:12]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Á þskj. 715 liggur fyrir ársskýrsla Íslandsdeildar þingmannaráðstefnunnar um norðurskautsmál og mun ég í stuttu máli kynna þingheimi helstu mál í brennidepli innan norðurskautssamstarfsins á liðnu ári.

Ársskýrsla Íslandsdeildar fyrir árið 2007 gerir störfum þingmannanefndar um norðurskautsmál ítarleg skil og auk þess skipan Íslandsdeildar. Ég mun því aðeins stikla á stóru en vísa að öðru leyti í skýrsluna sem mælt er fyrir.

Ég vil byrja á að nefna að fyrsta ráðstefna þingmanna og fulltrúa norðurskautssvæða var haldin í Reykjavík árið 1993 en nokkur samvinna norðurskautsríkja hófst þegar áætlun um umhverfisvernd á norðurslóðum var samþykkt í Rovaniemi í Finnlandi árið 1991. Ráðstefnan í Reykjavík árið 1993 markaði hins vegar upphafið að stofnun þingmannanefndar um norðurskautsmál sem sett var á laggirnar árið 1994. Nefndin er stjórnarnefnd þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál sem haldin er á tveggja ára fresti. Á ráðstefnunni kemur saman stór hópur þingmanna frá ríkjum við norðurskaut sem og sérfræðingar frá ríkisstjórnum, háskólastofnunum og félagasamtökum er láta sig málefni norðursins varða.

Eitt meginviðfangsefni þingmannanefndarinnar er að fylgja eftir samþykktum ráðstefnunnar sem og að fylgjast grannt með störfum norðurskautsráðsins en þingmannanefndin fundar að jafnaði þrisvar á ári og einn þingmaður frá hverju aðildarríki situr í nefndinni. Þjóðþing Bandaríkjanna, Kanada, Rússlands og Norðurlanda eiga fulltrúa í nefndinni og auk þess á Evrópuþingið fastan fulltrúa.

Segja má að helstu verkefni norðurskautssamstarfsins lúti að umhverfismálum og sjálfbærri þróun. Undanfarin ár hefur aukin áhersla einnig verið lögð á varðveislu menningararfleifðar og lífshátta þeirra þjóðflokka sem byggja landsvæðin við norðurskaut sem og aukna efnahagslega og félagslega velferð og velmegun íbúa norðursins.

Frú forseti. Af þeim málum sem fjallað var um á vettvangi þingmannanefndar um norðurskautsmál árið 2007 vil ég leggja áherslu á nokkur atriði sem voru í brennidepli í starfi nefndarinnar. Í fyrsta lagi voru umhverfismál og sérstaklega loftslagsbreytingar að venju mjög áberandi í umræðunni. Kynntar voru rannsóknir um loftslagsbreytingar sem hafa átt sér stað á norðurskautssvæðinu síðustu áratugi en ekki sér fyrir endann á þeim breytingum. Norðurslóðir einkennast af sérlega viðkvæmum vistkerfum og bendir ýmislegt til að þróunin við norðurskaut sé eins konar fyrirboði þess sem verður annars staðar í heiminum.

Í öðru lagi voru umræður um siglingaleiðir og björgunarmál áberandi á árinu. Með minnkandi hafís á norðurskautssvæðinu og auknum þrýstingi alþjóðavæðingar um sífellt stærri flutningaskip má búast við að siglingaleiðir milli Asíu annars vegar og Evrópu og austurstrandar Norður-Ameríku hins vegar opnist á næstu árum. Þar með styttast siglingaleiðir verulega eða um allt að helming. Auknar siglingar um norðurskautið munu hafa veruleg áhrif á Ísland sem gæti legið vel við sem umskipunarhöfn fyrir þessa miklu flutninga. Þeim tækifærum sem í þessu felast fylgir einnig nokkur áhætta, m.a. vegna meiri hættu á umhverfisslysum og verulega auknum verkefnum fyrir Landhelgisgæsluna. Einnig hafa Norðmenn hafið mikla olíu- og gasvinnslu í Barentshafi og fylgja Rússar líklega í kjölfarið. Hluti þeirrar orku verður fluttur með skipum til Norður-Ameríku um íslenska landhelgi.

Í þriðja lagi var lögð áhersla á alþjóðaár heimskautasvæðanna eða International Polar Year sem gekk í garð í mars 2007 og var haldið í þriðja sinn. Vísindamenn frá yfir 60 löndum taka þátt í rannsóknum alþjóðaársins sem lýkur í mars 2009. Markmiðið með árinu var að leiða til stórátaks í rannsóknum og athugunum á heimskautasvæðum jarðar. Rannsóknir á loftslagsbreytingum og áhrifum þeirra á umhverfi, lífríki og samfélag voru í brennidepli á rannsóknarárinu en lögð var sérstök áhersla á þverfaglegar rannsóknir. Einnig varð mönnum tíðrætt um öryggi í orkumálum á árinu og þörfina fyrir aukna notkun orkugjafa sem ekki hafa mengandi áhrif á andrúmsloftið.

Frú forseti. Þingmannanefndin hélt þrjá fundi á árinu og sótti ég þá sem formaður Íslandsdeildar. Haldinn var fundur í Reykjavík 1. júní þar sem Þórir Ibsen, skrifstofustjóri auðlinda- og umhverfisskrifstofu utanríkisráðuneytisins, hélt m.a. erindi um öryggis- og björgunarmál í Norðurhöfum út frá sjónarhorni Íslendinga. Hann ræddi um skýrsluna *Fyrir stafni haf – Tækifæri tengd siglingum á norðurslóðum*, sem gefin var út á Íslandi 2005 og fjallar um opnun norðaustursiglingaleiðarinnar. Í skýrslunni eru m.a. metin viðskiptaleg áhrif og umhverfisáhrif af fyrirsjáanlegri opnun alþjóðlegra siglingaleiða fyrir Ísland, ekki síst með tilliti til mögulegrar umskipunarhafnar í landinu. Þórir vitnaði einnig í niðurstöðu ráðstefnunnar sem haldin var á Akureyri í mars 2007 og fjallaði um áhrif og tækifæri með opnun nýrra siglingaleiða um Norðurhöf.

Á fundum nefndarinnar fjallaði ég sem formaður Ís-

landsdeildar um þróun mála hér á landi og mikilvægi norðurskautsins fyrir Ísland sem mætti m.a. sjá í fjölda verkefna sem íslensk stjórnvöld hafa unnið að í kjölfar formennskuárs Íslands í norðurskautsráðinu árin 2002–2004. Ég lagði m.a. áherslu á umræðu um siglingaleiðir, eftirlit og björgunarmál í Norðurhöfum og greindi frá samkomulagi sem undirritað var af utanríkisráðherra Íslands við Dani og Norðmenn, um samstarf á sviði öryggis-, varnar- og björgunarmála á Norður-Atlantshafi og við Ísland á friðartímum, en fyrir þessu er gerð frekari grein í skýrslu Íslandsdeildar. Enn fremur lagði ég áherslu á þýðingarmikið hlutverk hinnar norðlægu víddar sem samstarfsvettvangs í Norður-Evrópu og benti á að meiri áherslu mætti leggja á norðurskautið í því samstarfi.

Frú forseti. Eins og áður sagði er gerð nákvæm grein fyrir því sem fram fór á fundum nefndarinnar í skýrslu þeirri sem ég hef mælt fyrir og vísa ég til hennar varðandi frekari upplýsingar um störf nefndarinnar. En um leið og ég læt lokið umfjöllun minni um skýrslu Íslandsdeildar þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál fyrir árið 2007 vil ég þakka Örnu Gerði Bang fyrir framúrskarandi störf í þágu Íslandsdeildar þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál.

[12:20]

Forseti (Þuríður Backman):

Eins og getið var um í upphafi, áður en farið var í umræður um skýrslur, varð samkomulag um það að taka saman 2.–5. dagskrárlið og ræða þá saman. Fer sú umræða nú fram, þ.e. um skýrslur um norrænu ráðherranefndina, norrænt samstarf, Vestnorræna ráðið og norðurskautsmál.

[12:20]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Norrænt samstarf hefur verið Íslandi mjög mikilvægt gegnum tíðina og má í því sambandi nefna samnorræna atvinnu- og menntamarkaði sem standa Íslendingum opnir. Ég vil líka nefna mjög víðtækt samstarf á embættismannasviði, embættismenn norrænna ríkja hittast reglulega eins og stjórnmálamenn gera líka og ég tel að það hafi haft geysilega mikil áhrif á löggjöf hér á landi. Hún væri með allt öðrum hætti ef þetta víðtæka norræna samstarf væri ekki fyrir hendi.

Ég vil líka nefna að sveitarfélögin eru í miklu norrænu samstarfi. Það byggist m.a. á vinabæjarsamstarfi sem er mjög mikilvægt og einnig stundar fjöldinn allur af grasrótarsamtökum mikið og blómlegt norrænt samstarf, einnig skólar og svo Norræna félagið — ég vil gjarnan nefna það sérstaklega því að það heldur utan um svo mikið af þessu samstarfi okkar.

Í Norðurlandaráði er stöðugt til umræðu að reyna að bæta það umhverfi sem Norðurlandabúar búa við. Þar er mjög horft til félagslegra og umhverfislegra þátta utan við atvinnumarkaðinn. Ég held að það sé við hæfi í umræðunni um norrænt samstarf á árinu 2007 að sú er hér stendur greini nánar frá starfi einnar af málefnanefndum ráðsins, þ.e. velferðarnefndarinnar, þar sem ég er formaður nefndarinnar. Tók ég þar við formennskukeflinu af mætum þingmanni sem ekki gaf kost á sér til endurkjörs í síðustu alþingiskosningum, Jóni Kristjánssyni, og vil ég nota tækifærið hér og þakka honum fyrir góð störf í þágu velferðarnefndar og ráðsins alls eins og hans er von og vísa.

En áður en ég kem inn á störf velferðarnefndarinnar í Norðurlandaráði vil ég aðeins segja nokkur orð um öryggismálin sem formaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs, hv. þm. Árni Páll Árnason, gerði ágæt skil hér áðan. Það er alveg ljóst að það er mjög mikilvægt fyrir Ísland við breyttar aðstæður að öryggismál á norðurslóðum séu eins og best verður á kosið. Því er mikilvægt fyrir okkur Íslendinga að stuðla að því á þann hátt sem okkur er mögulegt og Norðurlandaráð er nærtækur vettvangur til þess. Eftir að loftslagsbreytinga tók að gæta í auknum mæli, og þiðnun íssins norður frá varð greinanlegri, hafa augu heimsins og sér í lagi Norðurlanda opnast fyrir því aðkallandi verkefni sem það er að búa svo um hnútana að hægt sé að fyrirbyggja og bregðast við skakkaföllum sem geta orðið, til að mynda varðandi björgunarmál á sjó. Auknar siglingar stærri flutninga- og farþegaskipa í kjölfar greiðari siglingaleiða krefjast þess beinlínis að við gerum ráðstafanir. Skemmst er að minnast strands Wilsons Muuga í því sambandi. Það er flókið að sigla í Norðurhöfum og veður oft mikil og það þarf að passa mjög vel upp á björgunarmálin. Við gætum þurft að horfa upp á miklu stærri slys á sjó en við höfum séð áður, bæði hvað varðar þann mannfjölda sem getur verið í hættu og líka hvað varðar umhverfið og á ég þá við siglingar stórra olíuskipa.

Áður hefur verið minnst á að gerðir hafa verið tveir samningar um varnar- og öryggismál og björgunarmál á Norður-Atlantshafi. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, þá utanríkisráðherra, skrifaði undir samninga við bæði Norðmenn og Dani og þeir samningar eru okkur mjög mikilvægir, þessir rammasamningar. Ég vil líka nefna að utanríkisnefnd norska Stórþingsins var hér í fyrra og heimsótti utanríkismálanefnd og var þá komið inn á þessa rammasamninga. Það var greinilegt að Norðmennirnir höfðu sömu tilfinningu og við Íslendingar fyrir því hvað þessir samningar væru mikilvægir. Í næstu viku mun íslenska utanríkismálanefndin fara til Noregs og ræða aftur við utanríkisnefnd norska Stórþingsins um þessi mál og önnur, hvernig haldið er á EES-málunum í Stórþinginu, þróunarsamvinnumál og það sem okkur finnst bera hæst í samstarfi landanna.

Umræðan um öryggis- og björgunarmál á vettvangi Norðurlandaráðs sýnir okkur hvernig áherslur og umfjöllun í ráðinu hafa breyst á síðustu árum. Umræðurnar um utanríkismál á Norðurlandaráðsþinginu í Ósló voru með öðrum hætti en þegar sú er hér stendur tók þátt í norrænu samstarfi fyrst á vettvangi þjóðþinganna. Það var fyrir 12 árum eða svo þannig að mjög margt hefur breyst á alþjóðavettvangi og Norðurlandaráð beinir nú sjónum sínum í auknum mæli út á við eins og áhersla þess á hnattvæðinguna ber vitni um. Nærsvæðasamstarf ráðsins er einnig mikilvægur þáttur í starfsemi þess. Má þar nefna það samstarf sem Norðurlöndin hafa átt við Eystrasaltsríkin á síðustu áratugum sem án vafa hefur verið skerfur til stöðugleika á svæðinu. Það var eftirtektarvert í tengslum við öryggismálaumræðuna á forsætisnefndarfundinum í Reykjavík hversu mikill samhugur og samstaða ríkti innan Íslandsdeildarinnar um það mál. Voru allir sammála um að Ísland ætti að beita sér í því máli og framsetning tillagna frá landsdeild með þessum hætti er

ekki algeng í dag eftir að vægi flokkahópanna innan Norðurlandaráðs jókst þannig að það var gleðiefni hve góð samstaða tókst í þessu máli.

Á sviði velferðarmála hafa ýmis mál verið til umfjöllunar á síðasta ári hjá velferðarnefnd Norðurlandaráðs og vil ég nefna nokkur. Tvær tillögur sem nefndin afgreiddi urðu að tilmælum ráðsins til norrænu ráðherranefndarinnar, annars vegar um geðheilbrigðismál og hins vegar um starfsfólk í heilbrigðisstéttum.

Tilmælin um geðheilbrigðisþjónustu á Norðurlöndum miða að því að Norðurlöndin móti norræna stefnu á sviði geðheilbrigðismála sem þjóni því hlutverki að vera umgerð um miðlun, reynslu og samstarf milli norrænu landanna. Í tilmælunum eru líka tilgreindar aðgerðir sem felast skuli í áætluninni. Dæmi um aðgerðir sem lagðar eru til eru að vinna gegn fordómum í samfélaginu gagnvart geðrænum vandamálum, að gera úttekt á og tillögur um aðgerðir ríkis og sveitarfélaga varðandi húsnæðisúrræði og stuðning í daglegu lífi fyrir einstaklinga með geðfatlanir, og aukin áhersla er lögð á þróun þekkingar og menntun starfsfólks og sérfræðinga á sviði geðlækninga.

Önnur tillaga sem var til umfjöllunar í velferðarnefnd Norðurlandaráðs og varð að tilmælum ráðsins er á þann veg að norrænu ríkin hafi frumkvæði að því að gera alþjóðasamning sem fjalli um ráðningar ríkra ríkja á heilbrigðisstarfsfólki frá þróunarríkjum. Í dag er mjög mikil tilhneiging til þess að hin ríkari ríki lokki til sín heilbrigðisstarfsmenn frá þróunarríkjunum og í svo miklum mæli að í sumum þróunarríkjum eru ekki nógu margir læknar, hjúkrunarfræðingar og heilbrigðisstarfsfólk til að sinna bólusetningum og heilbrigðismálum almennt. Það hefur verið nefnt að í Frakklandi eru fleiri læknar frá Benín en er í Benín sjálfu. Á Manchester-svæðinu í Bretlandi eru sömuleiðis fleiri heilbrigðisstarfsmenn frá Malaví en í Malaví sjálfu og hlutfall heilbrigðisstarfsmanna frá vanþróuðum ríkjum fer hækkandi á Norðurlöndum. Þrýstingurinn er auðvitað mikill af því að hlutfall eldri borgara er að hækka í okkar heimshluta og þá verður tilhneigingin þessi. Meðan við erum ekki nógu dugleg að mennta sjálf heilbrigðisstarfsfólk og halda því að störfum freistumst við til að lokka til okkar heilbrigðisstarfsfólk frá öðrum ríkjum. Norðurlandaráð vill að menn snúi þessu við og mun beita sér í því á næstunni.

Ég vil einnig nefna að velferðarnefnd Norðurlandaráðs hefur skoðað stöðuna í Murmansk í Norðaustur-Rússlandi. Mjög mikil tengsl eru við það svæði yfir til norrænna ríkja, landamæri nokkurra norrænna ríkja liggja að Norðaustur-Rússlandi. Við skoðuðum ástandið í Murmansk hvað varðar berkla og þá sérstaklega fjölónæma berkla, sem engin meðferð dugir á, og hvað varðar eyðni og alnæmi. Menn sjá hækkandi tölur í þessum heimshluta, í Norðaustur-Rússlandi, og er eðlilegt að norrænu ríkin geri það sem í þeirra valdi stendur til aðstoðar svo að hægt verði að koma böndum yfir starfsemi heilbrigðisþjónustunnar á þessu svæði.

Ég vil einnig nefna mál sem hefur verið rætt á sameiginlegum fundi velferðarnefndar Norðurlandaráðs og neytendanefndarinnar. Það var gert fyrir stuttu og eðlilegt að við miðlum reynslunni frá þeim vettvangi hingað inn á Alþingi. Þar fengum við upplýsingar um transfitusýrur. Danir hafa sett sérstaka löggjöf um hlutfall transfitusýra í mat og nú hefur ratað inn í þingið þingsályktunartillaga er sú sem hér stendur er 1. flutningsmaður að en ásamt mér eru nokkrir hv. þingmenn úr Íslandsdeild Norðurlandaráðs á tillögunni, m.a. hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Kjartan Ólafsson, Kolbrún Halldórsdóttir, Árni Páll Árnason og Björk Guðjónsdóttir ásamt fleiri þingmönnum sem eru hvorki aðal- né varamenn í Norðurlandaráði. Tillagan á því rætur í norrænu samstarfi og vona ég að hún verði samþykkt en þá munum við tryggja að hlutfall tranfitusýra í mat á Íslandi verði lágt.

Ég vil líka gera að umfjöllunarefni nærsvæðasamstarf Norðurlandaráðs sem ég kom aðeins inn á í upphafi ræðu minnar. Í október á síðasta ári gafst mér tækifæri til að taka þátt í málþingi í Litháen sem Norðurlandaráð skipulagði með þátttöku þingmanna frá Norðurlöndunum, þingmanna frá Eystrasaltsríkjunum, þingmanni frá Hvíta-Rússlandi og fulltrúum stjórnarandstöðuflokka frá Hvíta-Rússlandi — þeir eru reyndar ekki í þinginu þar enda tæpast hægt að kalla Hvíta-Rússland lýðræðisríki. Málþingið var mjög eftirminnilegt fyrir þær sakir hve viðkvæm og jafnvel brothætt sú umræða sem þar átti sér stað var en rætt var um loftslagsmál og hlutverk þingmanna á breyttum tímum. Að sjálfsögðu beindist umræðan mjög mikið að lýðræði í Hvíta-Rússlandi og er ljóst, virðulegi forseti, að sú tengslamyndun sem varð á þessari fyrstu ráðstefnu sinnar tegundar getur orðið mjög dýrmæt þegar fram líða stundir við að efla lýðræði og stöðugleika í Hvíta-Rússlandi ef vel er á spilum haldið. Málþingið tókst afar vel og því verður fylgt eftir með öðru málþingi í upphafi næstu viku og mun ég sækja það. Ég tel að ef vel tekst til í framhaldinu gæti þetta frumkvæði Norðurlandaráðs undirstrikað enn frekar mikilvægi nærsvæðasamstarfs ráðsins og tengslastarfs Norðurlandanna á alþjóðavettvangi. Það er alveg ljóst að Norðurlandaráð spilaði geysilega stóra rullu þegar Eystrasaltsríkin urðu frjáls og var hlutverkið aðallega fólgið í því að minnka velferðargjána á milli Eystrasaltsríkjanna og Norðurlandanna. Þar liggja mjög mikil öryggissjónarmið að baki og nú þarf að teygja sig lengra austur. Hvíta-Rússland er upplagt ríki til að efla tengslin við og það hefur Norðurlandaráð sett á dagskrá.

Ég vil líka nefna vestnorræna samstarfið sem nokkrir hv. þingmenn hafa gert að umræðuefni. Ég vil sérstaklega fagna því að á síðasta ári var opnuð aðalræðisskrifstofa Færeyja við Austurvöll en fyrir skömmu opnuðum við sendiráð í Færeyjum. Við höfum líka gert mjög mikilvægan tvíhliða samning um fríverslun við Færeyinga, Hoyvíkursamninginn svokallaða. Það var rætt á síðasta ári í vestnorrænu samstarfi hvort Grænlendingar gætu tekið þátt í þeim samningi líka og var það tekið fyrir á fundi á Húsavík. Efasemdir komu frá Grænlendingum um að þeir mundu ganga alla leið í því en þeir óskuðu þó eftir því að það yrði skoðað hvort Grænland gæti verið með í hluta samningsins og hlýtur að vera spennandi að skoða hvort það sé hægt.

Ég vil líka nefna á síðustu metrunum í ræðu minni, virðulegi forseti, að í norrænu samstarfi felast mikil tækifæri fyrir okkur. Ég tel t.d. mikil tækifæri til útrásar á norðurslóðum fyrir Íslendinga. Talið er að um 20% af olíu- og gasauðlindum heimsins sé að finna á Barentssvæðinu og nú þegar mjög mikill óróleiki er við botn Miðjarðarhafs líta

margir þangað norður eftir hvað varðar fjárfestingar. Það á að fjárfesta á svæðinu fyrir 140 þús. milljarða kr. á næstu árum í olíuiðnaði og norska ríkisstjórnin hefur sett það mál mjög ofarlega á dagskrá, sett upp 11 manna ráðherranefnd sem á að fylgjast með því. Ég tel að við Íslendingar getum verið þátttakendur í þeirri útrás sem þar verður, við erum vön því að vinna á norðlægum slóðum og erum í næsta nágrenni.

[12:35]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur góða ræðu. Ég vil einungis nefna að í máli sínu rakti hún mjög mikilvægan þátt í starfi Norðurlandaráðs sem hófst á síðasta ári, sem er nágrannasamstarf við Hvíta Rússland, og hún hefur sinnt því verkefni með miklum ágætum. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við áttum okkur á því hvað norrænt samstarf er mikilvæg fyrirmynd í samskiptum við nágrannaþjóðir sem eru í breytingaferli. Sumum kann að finnast það nokkuð fjarstæðukennt að elta ólar við það hvernig ástand er í Hvíta-Rússlandi eða leggja sig sérstaklega fram við að stuðla að lýðræðisþróun og framförum þar. Staðreyndin er hins vegar sú að þetta er eina einræðisríkið sem eftir er í Evrópu, sem sannanlega er hægt að stimpla þannig, og það er í okkar allra næsta nágrenni, þ.e. rétt við Eystrasaltið og á landamæri að mörgum af nánustu samstarfsríkjum okkar. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við sýnum þá fyrirmynd sem norrænt, lýðræðislegt samstarf er og sérstaklega hvert hlutverk þingmanna og þingmannasamstarfs getur verið í samskiptum við stjórnarandstöðuna í Hvíta-Rússlandi. Við lögðum áherslu á það á vettvangi Norðurlandaráðs að þessi samskipti yrðu að vera við stjórnarandstöðuna líka og við það hefur þó verið staðið þrátt fyrir að þessi samskipti þurfi að eiga sér stað í Vilníus vegna þess að það er ekki hægt að treysta stjórnvöldum í Hvíta-Rússlandi ef samskiptin eru færð þangað.

[12:38]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er rétt að ég hef verið fulltrúi Íslands í þessu samstarfi sem er nýlega hófst. Það er svolítið sérstakt að fulltrúi stjórnarandstöðunnar, sem ég er, skuli vera í því en ég vil sérstaklega þakka fyrir það að Íslandsdeildin kom því þannig fyrir af því að ég hef mikinn áhuga á þessu og ég mun reyna að standa mig með sóma í því samstarfi.

Það er alveg rétt að Norðurlöndin spiluðu stórt hlutverk gagnvart Eystrasaltsríkjunum og nú hafa þau tekið geysilega stórt skref. Þau eru komin inn í Evrópusambandið og eru komin inn í allt annað lagaumhverfi en þau voru í og eru í mikilli sókn og þar er verið að vinna á mjög öflugan hátt gagnvart öryggismálum og því að auka velferð á allan hátt. Þá hlýtur kastljósið að beinast að ríkjunum sem eru þar í grendinni. Íslendingar, eins og öll önnur norræn ríki, hafa mikla hagsmuni af því að vera í mjög góðu samstarfi við Rússa og við löndin sem þar liggja í kring eins og Úkraínu og Hvíta-Rússland. Ráðstefnan sem var í fyrra og verður fram haldið í næstu viku er mjög mikilvæg fyrir þær sakir að við viljum gjarnan byggja upp traust og góð tengsl við Hvíta-Rússland.

Þarna kom fulltrúi frá Lúkasjenkó-flokknum, þingmaður frá Hvíta-Rússlandi, en líka fulltrúar stjórnarandstöðunnar. Það er enn þá þannig að það er verið að fangelsa fulltrúa stjórnarandstöðunnar og einn þingmaður komst t.d. ekki á ráðstefnuna af því að hann var í fangelsi og það kom varamaður fyrir hann. Það eru mjög mörg mál sem er mikilvægt að ræða við nágrannaríki okkar í austri. Þar má nefna loftslagsmálin, orkumálin, það er mjög mikið tekist á um orkumál á þessu svæði og svo auðvitað viðskipti að öðru leyti. Ég tek því undir með hv. þm. Árna Páli Árnasyni varðandi það samstarf sem þarna er að hefjast, (Forseti hringir.) ég hef fulla trú á því að þetta sé bara fyrsta skrefið á mjög langri og gæfuríkri leið.

[12:40]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér skýrslur Norðurlandasamstarfsins, fjórar skýrslur í einum pakka, og hér er gríðarlega mikið efni undir og svo sem ekki einfalt að höndla umræðuna eða hafa hana hnitmiðaða eða mjög einbeitta því að það er farið afar vítt yfir. Ofan í kaupið er samstarfsráðherra Norðurlanda, hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson, ekki með okkur hér í dag, sem ég tel afar miður, því að samstarf nefndanna eða þeirra deilda sem starfa, hvort sem það eru deildir í Norðurlandaráði, Vestnorræna ráðið eða deild um norðurskautsmálin þá höfum við eðli máls samkvæmt mikið samstarf við samstarfsráðherrann og það sem við höfum að segja hér höfum við fyrst og síðast að segja við samstarfsráðherrann. Ég undirstrika því gagnrýni mína í þessari umræðu, ég tel það afar miður að forseti skyldi hafa komið málum þannig fyrir að þessi umræða færi fram þegar samstarfsráðherrann er fjarri góðu gamni, ég átel að þetta skyldi ekki hafa verið gert með þeim hætti að hér gætu allir verið til staðar.

Það kom fram í máli hv. þm. Árna Páls Árnasonar að loftslagsbreytingar og afleiðingar þeirra hafi verið til mikillar umfjöllunar á vettvangi Norðurlandaráðs á síðustu árum og árið 2007 var kannski það ár sem mest hefur farið fyrir þessari umræðu. Ég geri ráð fyrir að umræðan komi til með að vaxa á þessu ári og næsta, ekki síst vegna fyrirhugaðs loftslagsfundar Sameinuðu þjóðanna í Kaupmannahöfn 2009. Fundinn á að halda 30. nóvember til 11. desember og það verður í verkahring þeirra sem starfa að Norðurlandasamvinnu að undirbúa hann að mjög miklu leyti. Ein af tilmælunum sem samþykkt hafa verið á Norðurlandaráðsþinginu varða þennan fund og mig langar til að fara nokkrum orðum um þau tilmæli hér. Ég álít að þetta varði mál sem íslenskir þingmenn og Alþingi Íslendinga verði að taka til beinnar umfjöllunar og meðhöndlunar á Alþingi því að við höfum hlutverki að gegna í undirbúningi þessa mikilvæga fundar í Kaupmannahöfn.

Norðurlandaráð beindi tilmælum til norrænu ráðherranefndarinnar í sex liðum um að undirbúa þennan fund. Í fyrsta lagi með því að standa fyrir fræðsluátaki meðal skólanema um loftslagsbreytingar og leiðatogafund Sameinuðu þjóðanna um loftslagsmál. Þetta er fræðsluátak sem þarf að hefja í öllum norrænu ríkjunum. Okkur þingmönnum sem störfum á vettvangi Norðurlandaráðs langar öll til

þess að okkar fólk, æskan og upprennandi þjóðfélagsþegnar, þeir sem eiga að taka við stjórninni að okkur gengnum, sé vel menntað á þessu sviði og geti fært fram skilaboðin, hin mikilvægu skilaboð um aðferðir til úrbóta í þessum efnum. Norðurlandaráð tekur undir þau sjónarmið.

Norðurlandaráð vill líka að norræna ráðherranefndin sjái til þess að staðið verði fyrir umræðum um markmið í loftslagsmálum með breiðri þátttöku almennings og að sjónum verði beint að ábyrgð einstaklingsins ásamt félagslegum afleiðingum loftslagsbreytinga fyrir samfélagið þar sem áhrifin verða mest og íbúa þeirra.

Í þriðja lagi eru tilmælin um það að við stöndum fyrir sýningum og kynningu á endurnýjanlegum orkugjöfum og umhverfistækni í tengslum við loftslagsráðstefnu Sameinuðu þjóðanna. Þessi liður heyrir mjög upp á okkur Íslendinga. Við þurfum að átta okkur á því hversu framarlega við stöndum varðandi orkumál, þ.e. endurnýjanlega orkugjafa og ýmsa þætti er varða umhverfistækni og við þurfum þess vegna að undirbúa það í tíma að okkar framlag á fundinum í Kaupmannahöfn verði stórt, umfangsmikið og gott og að eftir því verði tekið.

Sömuleiðis er í tilmælunum gert ráð fyrir því að skipulagðar verði norrænar hringborðsumræður með fremstu sérfræðingum Norðurlandanna á sviði orkumála til undirbúnings ákvarðana um ný metnaðarfull markmið Norðurlanda í orkumálum. Við Íslendingar eigum sérfræðinga á þessu sviði sem við þurfum að fara að undirstinga núna til þess að undirbúa það að taka þátt í svona hringborðsumræðum sem verða á mjög háu háu plani þar sem helstu sérfræðingar Norðurlandanna eiga samtal við restina af heimsbyggðinni, við þá sem starfa innan Sameinuðu þjóðanna og leiða starfið í loftslagsmálunum. Ég held því að þarna höfum við verk að vinna og þurfum að fara að undirstinga sérfræðinga okkar.

Í fimmta lagi er gert ráð fyrir í tilmælunum að hrint verði úr vör verkefni sem miði að því að þróa nýjar lausnir í orkumálum til að draga úr koltvísýringsmengun, auk þess að þróa enn frekar rannsóknarsamstarf í umhverfismálum á norrænum og alþjóðlegum vettvangi.

Að lokum gengur sjötti punkturinn út á það að tryggja í fjárlögum norrænu ráðherranefndarinnar fyrir árin 2008 og 2009 nægilega fjárveitingu til að undirbúa loftslagsráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í Kaupmannahöfn 2009. Þessi síðasti punktur kemur inn á 60 milljónirnar sem við ræddum hér fyrr í dag. Það kostar gríðarlega mikið að hýsa þennan fund Sameinuðu þjóðanna og ef Norðurlandaráð ætlar að hafa fundinn svona ítarlegan, svona umfangsmikinn og að hann risti jafndjúpt og eigi jafnríkan stað í samfélaginu og vilji stendur til þarf í það gríðarlegt fjármagn. Mín tilfinning er afar sterk um að — við erum að tala um 120 milljónir, ef ég tek tvisvar sinnum 60 milljónir þá erum við að tala um rúmlega einn milljarð íslenskra króna, 1,2 milljarða ísl. kr. — ef þetta hnattvæðingarverkefni norrænu ráðherranefndarinnar verður ekki í tengslum við þessa metnaðarfullu yfirlýsingu Norðurlandaráðs þá séum við að eyða peningunum í vitleysu eða henda þeim út um gluggann. Það er því mjög mikilvægt að þau skilaboð fari í gegnum samstarfsráðherra okkar, inn á vettvang ráðherranefndarinnar og að skilaboðin séu skýr og þau séu með þessum hætti: Fjármunirnir eiga á næstu tveimur árum, þessu og næsta, að fara í fundinn í Kaupmannahöfn. Það er gríðarlega mikilvægt og ég efast um að við séum aflögufær um rúman einn milljarð í eitthvað annað verkefni.

Hnattvæðingarverkefnið sem slíkt er hins vegar ágætt, góðra gjalda vert, en það er ekki komið nægilega langt til þess að við getum farið að eyða í það svona miklum peningum. Á fundi nefndar Norðurlandaráðs nú í janúar kom fram mjög hörð gagnrýni á ráðherranefndina vegna þess að hún hefur ekki enn sýnt á spil sín, í hvað hún ætli að setja þessar 60 milljónir. Það eina sem er haldfast í þeim efnum eru fjórar milljónir sem eiga að fara í skilgreindan fund sem varðar hnattvæðingarmálin en það er eina verkefnið sem búið er að lýsa af þessum 60 milljónum.

Ég tel líka að grundvöllurinn sem hnattvæðingarverkefni norrænu ráðherranefndarinnar hvílir á sem er að hluta til skýrslan um *Norden som global vinderregion* , eða Norðurlöndin sem sigursvæði í hnattvæðingu, sú skýrsla er að mínu mati meingölluð. Hún er skrifuð af dönsku fyrirtæki *Den danske tænketank Mandag Morgen* ráðgjafarfyrirtæki, sem gæti kallast „Thinktank“ upp á engilsaxnesku og gefur út mjög athyglisvert blað á hverjum mánudagsmorgni, held ég, sem fjallar um samfélagsmál og þar eru sjónarmið viðskiptalífsins mjög ofarlega á baugi. Ég hef talað fyrir því að við áttum okkur á því þegar við erum að taka við vinnu svona sérfræðinga að þá á það eftir að fara í gegnum hina pólitísku síu og ef þau sjónarmið sem norræna ráðherranefndin ætlar að keyra eftir eru samhljóma því sem kom fram í skýrslunni um *Norden som global vinderregion* þá held ég að það skorti aðeins upp á þann væng sem ég starfa fyrir í pólitíkinni, þ.e. vinstri vænginn. Frú forseti. Ég tel því að hér séu ákveðnir þættir sem beri að hafa aðgát við og þetta sé ekki allt svo einfalt í framkvæmd.

Eitt af því sem mig langar til að nefna í skýrslu þeirri sem hér liggur fyrir á þskj. 719 er umræðan um sjálfsstjórnarsvæðin en í skýrslunni kemur fram að vegna óska Færeyja um aðild að opinberu norrænu samstarfi á sama grundvelli og norræn ríki hafi verið gerð stór og mikil úttekt á vegum norrænu ráðherranefndarinnar árið 2006 og niðurstaða þeirrar úttektar birtist í svokölluðu Álandsskjali. Eins og kom fram í ræðu hv. formanns Íslandsdeildarinnar fékk hún ákveðna afgreiðslu á Norðurlandaráðsþinginu í Ósló í nóvember á síðasta ári.

Nú er það svo að samstarfsráðherrar Norðurlandanna voru krafðir svara af þeirri sem hér stendur á Norðurlandaráðsþinginu um hver hafi verið rökin fyrir því að þeir lögðust gegn því að Helsingfors-samningnum yrði breytt til þess að sjálfsstjórnarsvæðin gætu átt sjálfstæða aðild að Norðurlandaráði. Svör þessara samstarfsráðherra, Noregs, Svíþjóðar og Finnlands, komu ekki fram á Norðurlandaráðsþinginu og því að ítrekaði ég spurningu mína skriflega og sendi þeim hana og nú hafa borist svör frá þessum þremur ráðherrum. Þetta er reyndar sameiginlegt svar allra ráðherranna og það verður að segjast eins og er að það olli mér talsvert miklum vonbrigðum því að svör ráðherranna þriggja sem hér um ræðir voru mjög loðin. Af þeim má skilja að þeir styðji andann í Álandsskjalinu, að þeir vilji auka möguleika sjálfsstjórnarsvæðanna á því að koma beint að Norðurlandasamstarfinu, þess vegna séu tillögurnar í

Álandsskjalinu þeim að skapi, en þeir skýra ekki hvers vegna þeir eru mótfallnir því að Helsingfors-samningnum verði breytt. Ég tel að Færeyingar komi til með að reka þetta mál áfram, við séum ekki búin að heyra síðasta vers í þessum söng. Við vitum líka að sjálfstæðisbarátta Færeyinga og jafnvel Grænlendinga er undirliggjandi í þessum óskum þannig að ég tel að um þær óskir verði fjallað nánar í nánustu framtíð. Ég er ánægð með þá niðurstöðu sem náðist í Ósló í nóvember sl., þ.e. að Íslandsdeild Norðurlandaráðs skyldi einhuga standa með Dönum í atkvæðagreiðslunni en þar studdum við að farin yrði sú leið sem Færeyingarnir hafa óskað eftir.

Hér hefur verið rætt um það að niðurskurðurinn vegna hnattvæðingarverkefnisins bitni mögulega á menningarsamstarfinu og upplýsingaskrifstofunum. Ég vona auðvitað að okkur takist að standa vörð um upplýsingaskrifstofurnar, það er okkur verulegt áhyggjuefni ef fara á að skerða framlögin til þeirra. Við þingmennirnir í Íslandsdeildinni höfum staðið sem einn maður á bak við sjónarmið upplýsingaskrifstofanna og komum til með að berjast áfram fyrir því að það mál fari örugglega á réttan veg og endi ekki með ósköpum.

Það er dálítið athyglisvert varðandi menningarsamstarfið að í skýrslu þeirri sem hér liggur fyrir á þskj. 719 er fjallað sérstaklega um verðlaun Norðurlandaráðs, bókmenntaverðlaunin, tónlistarverðlaunin, náttúru- og umhverfisverðlaunin og kvikmyndaverðlaunin. Það er mjög mikill fengur að slíkum upplýsingum um þessi verðlaun og þá listamenn sem hafa hlotið þau á síðasta ári. Ég bendi því á að skýrslurnar sem slíkar hafa að geyma mikinn fróðleik sem ekki ratar inn í þessa umræðu en af því að menningarsamstarfið er nú undir skurðarhnífnum vil ég hvetja þá hv. þingmenn sem áhuga hafa á að kynna sér það samstarf og þau verðlaun sem við höfum verið að veita. Í skýrslunni er ríkulegt lesefni sem lýsir því hversu mikilvægt þetta samstarf er og hversu þessi verðlaun opna okkur aðgang að verkum einstakra listamanna sama hvar á Norðurlöndum viðkomandi býr.

Ég tel því að hér sé um gríðarlega mikilvægt samstarf að ræða sem sé í okkar verkahring og í okkar þágu að standa vörð um. Framkvæmdastjóri norrænu ráðherranefndarinnar sagði á fundi sem hann átti með þingmönnum Norðurlandaráðs í Stokkhólmi fyrir skemmstu að þrátt fyrir að menningargeirinn hafi alltaf verið fjárfrekur, hafi fengið mikið og hafi virkilega notið stuðnings og þessa norræna samstarfs, þá mætti ekki líta á hann sem einhverja heilaga kú, þ.e. að við yrðum að átta okkur á því að á endanum þyrfti kannski að skera þar líka. En eins og málum er háttað núna og eins vel og menningarsamstarfið hefur heppnast segi ég fyrir minn hatt: Ég kem til með að mótmæla því kröftuglega ef niðurskurðurinn á að vera fyrst og síðast þar, í menningargeiranum.

Hæstv. forseti. Aðeins eitt að lokum. Samhliða Norðurlandaráðsfundunum og samstarfi Norðurlandaráðs hefur verið haldið þing ungra Norðurlandabúa. Það þing á sér enga sérstaka rödd hér og mér þykir það dálítið miður, en það hafa verið haldin „semínör“ og ráðstefnur á vegum ungra norrænna borgara sem hafa verið athyglisverð og það væri kannski þörf á því að huga að því að birta einhverjar niðurstöður frá ungu norrænu þingunum í skýrslunni okkar frá Norðurlandaráði, þannig að ég bið um að það verði hugleitt.

[12:56]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir góða og efnismikla ræðu, hún nefndi mörg athyglisverð atriði.

Ég er prestssonur og hefur alltaf leiðst sá plagsiður presta að skamma þá sem mæta í kirkju fyrir lélega kirkjusókn. Ég vildi því ekki færa fjarveru samstarfsráðherra sérstaklega í tal við hv. starfandi samstarfsráðherra, Kristján Möller, meðan hann var hér áðan. Þetta er af vangá og við þurfum að læra af þessu. Engum dettur í hug að ræða samgönguáætlun að samgönguráðherra fjarstöddum og engum dettur í hug að ræða utanríkismál að utanríkisráðherra fjarstöddum, það er slysalegt að þetta gerðist og við verðum að gæta þess næst að samstarfsráðherra verði hér viðstaddur.

Ég vil aðeins í þessu samhengi benda á, og líka í framhaldi af orðum hv. þingmanns um áherslurnar í aðdraganda leiðtogafundar Sameinuðu þjóðanna 2009 og áherslur Norðurlandanna í loftslagsmálum í því efni, að vissulega er hér um stórt verkefni að ræða en líka gríðarlega spennandi verkefni, ekki síst í ljósi þess að svo vel vill til að hæstv. samstarfsráðherra tekur við formennsku í hópi samstarfsráðherra í byrjun næsta árs þannig að þessi fundur verður á formennskutímabili hans, og hæstv. umhverfisráðherra mun þá leiða umhverfisráðstefnu Norðurlanda. Þetta er því að sjálfsögðu einstakt tækifæri fyrir okkur til að koma skynsamlega og vel að málum og vinna vel. Ég bind við það miklar vonir að takist. Í kjölfarið árið eftir verður Ísland síðan með forsætið í Norðurlandaráði og getur þá haft forustu um að vinna úr því sem þarna gerist. Ef skynsamlega er á málum haldið er því hægt að stilla þessar tímasetningar nokkuð vel af þannig að við eigum að geta haft þarna mikil áhrif ef við viljum.

Ég vil líka undirstrika að utanríkisráðherra lýsti í ræðu sinni um utanríkismál í haust norrænu samstarfi og aðild okkar að Norðurlandaráði sem einum af grunnþáttum íslenskrar utanríkisstefnu. Sú yfirlýsing hlýtur að hafa áhrif á þá forgangsröðun sem stjórnvöld marka í kjölfarið.

[12:58]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir ánægju minni með að hv. formaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs skuli sakna samstarfsráðherrans jafnmikið og ég geri. Ég tek undir það með honum að við þurfum að læra af þessu, þetta á ekki að geta gerst.

Það eru verulega góðar fréttir — sem ég vissi raunar ekki — að téður samstarfsráðherra, hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson, skuli vera að taka að sér formennsku í samstarfinu milli samstarfsráðherranna á næsta ári. Mér finnst tónninn í ræðu og andsvari hv. þingmanns líka gefa mér vísbendingar um að Íslandsdeild Norðurlandaráðs muni standa sameinuð að baki ráðherrum sínum í því samstarfi að gera fundinn í Kaupmannahöfn sem veglegastan og þá þátt okkar Íslendinga, íslenskra vísinda-

manna, íslensks almennings, íslensks skólafólks og íslenskrar æsku, og ekki er ráð nema í tíma sé tekið. Ég held að það sé mjög nauðsynlegt að við förum að sjá hjá ráðherrunum einhverja áætlun um það á hvern hátt við ætlum að standa að þessari vinnu.

[12:59]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er mjög mikilvægt að þessi undirbúningur hefjist fljótt. Ég vil taka fram að við höfum átt mjög gott samstarf við hæstv. samstarfsráðherra um þau mál sem á okkur hafa brunnið undanfarið. Hann tók upp á vettvangi samstarfsráðherra athugasemdir Íslandsdeildarinnar við fjárveitingar til upplýsingaskrifstofanna og hafði mikinn árangur af því starfi. Hann hefur staðið góðan vörð um fjárveitingar til Norræna hússins á þessum vettvangi og ég treysti því að við eigum áfram gott samstarf við hann í þeim efnum.

Menn eiga að horfa til þessa fundar sem nokkurs konar heimsstefnu eða heimssýningar um umhverfismál, um áherslur í rannsóknum og þróun, um áherslur í nýjum lausnum til að taka á loftslagsvandanum og að þar sé allt undir, líka kynningar þeirra fyrirtækja sem eru með búnað til að selja þannig að í sjálfu sér sé um að ræða vísindastefnu, almannaráðstefnu og kaupstefnu, allt í senn. Þessa hugsun þarf að útfæra og verður það skemmtilegt verkefni að fá að móta þetta. Ekki síst verður það skemmtilegt fyrir ráðherrann að fá að vera í forustu fyrir því að móta hið norræna svar að þessu leyti.

[13:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er hárrétt hjá hv. þingmanni, gríðarleg tækifæri eru í þessu fólgin og ég fagna því vissulega að hann skuli vera sama sinnis og ég hvað það varðar að við þurfum að nýta tækifærið vel.

Í þessu eru kannski líka fólgin skilaboð til samstarfsráðherra Norðurlanda, hæstv. iðnaðarráðherra Össurar Skarphéðinssonar, og hæstv. umhverfisráðherra, Þórunnar Sveinbjarnardóttur, um það að hafa áhrif á forsætisráðherra, en hann situr jú í norrænu ráðherranefndinni fyrir hönd íslensku ríkisstjórnarinnar. Það er norræna ráðherranefndin sem ætlar sér að eyða rúmum einum milljarði íslenskra króna í hnattvæðingarverkefni á sama tíma og Norðurlandaráð og samstarfsráðherrarnir eru ákafir í að undirbúa verkefni tengd fundi Sameinuðu þjóðanna í Kaupmannahöfn 2009. Þessir tveir ráðherrar, sem hv. þm. Árni Páll Árnason nefnir, verða þá að tala þessu máli við hæstv. forsætisráðherra þannig að ekki fari frá okkur misvísandi skilaboð.

Það er mikilvægt að draga úr þeim fjármunum sem eiga að fara í hnattvæðingarverkefnið og auka fjármuni sem eiga þá í staðinn að fara í toppfundinn í Kaupmannahöfn.

[13:02]

Forseti (Þuríður Backman):

Vegna þeirra ummæla sem hér hafa fallið, og þar sem kallað hefur verið eftir viðveru samstarfsráðherra, vill forseti geta þess að þessi liður hefur verið á dagskrá þingsins í vetur og legið fyrir að umræður um skýrslurnar yrðu í dag.

[Fundarhlé. — 13:03]

[13:31]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér nokkrar skýrslur er snúa að norrænu samstarfi. Í umræðum fyrir hádegið var farið vítt og breitt yfir efnið og komið víða við. Það sem ég ætla að gera að umræðuefni í ræðu minni eru annars vegar ályktanir Vestnorræna ráðsins um hafrannsóknir í Norðurhöfum og hins vegar um eflingu björgunarmála á norðurslóðum. Að hinu leytinu mun ég ræða almennt um breytingar á hafsvæði norðursins og það sem hér hefur verið rætt um í morgun, m.a. um auknar siglingar á norðurslóðum, áherslur ríkja eins og Noregs og Rússlands á að nýta olíu í Barentshafi á komandi árum og áratugum og þá væntanlega dreifingu þeirrar olíu um veröldina.

Varðandi ályktanir Vestnorræna ráðsins þá var afar ánægjulegt að fá að taka þátt í þeim störfum og fundurinn sem við áttum í Nuuk á Grænlandi var mjög árangursríkur að því leyti að þær tillögur sem við fulltrúar Íslands komum með inn á þá ráðstefnu voru samþykktar þar. Þær hafa reyndar verið kynntar hér sem tillögur til samþykktar fyrir hv. Alþingi. Ég tel að þar hafi verið hreyft afar merkilegum málum eins og auknum hafrannsóknum, sérstaklega með tilliti til þess sem við eigum mikla hagsmuni í eins og nýtingu sjávarauðlindanna og breytingu á hafstraumum. Einnig var rætt um minnkandi hafís hér norður og norðvestur af landinu og annað sem getur haft áhrif á breytilegar göngur fiskstofna og breytilega hegðun. Þetta upplifum við Íslendingar nú sjálfir.

Við sjáum að loðnan hagar sér með öðrum hætti en menn hafa átt von á eða hafa átt að venjast hér á árum áður. Staðreyndin er sú að það hefur eiginlega ekki tekist af neinu viti að mæla stærð loðnustofnsins á undanförnum árum fyrr en loðnan er komin vestur fyrir Hornafjörð. Erum við þó búin að eyða miklum fjármunum og skipaferðum í að rannsaka loðnustofninn á öðrum hafsvæðum og norður í höfum án þess að geta fest hönd á því hvað stofninn er stór. Þetta sýnir okkur auðvitað þann breytileika sem er í lífríkinu og í því sambandi er auðvitað rétt að vekja athygli á því að loðnan er jú meginfæðustofn þorsksins. Í eðlilegu árferði er loðna 35% af fæðuinnihaldi þorsksins, af öllu fæðunámi hans á ársgrundvelli. Auðvitað er það miklu meira á ákveðnum árstímum þegar loðnan stendur honum best til boða eins og á göngumynstri loðnunnar haust, vetur og vor — og svo norður í höfum á fæðuslóð þorskstofnsins sem þangað leitar.

Með hlýnandi sjó er greinilegt að loðnan gengur norðar og hagar sér öðruvísi en verið hefur og þá er spurning hvort hún er jafnmikill fæðugjafi yfir sumartímann og áður var og hvort þorskurinn sækir þá nægilega norður í hafið til þess að nýta sér hana á sumarslóðum. Þetta kallar á nýjar rannsóknir og að við tökum upp víðtækt samstarf við vini okkar og samstarfsmenn í Vestnorræna ráðinu, Grænlendinga, þangað sem loðnan leitar örugglega í vaxandi mæli miðað við hlýnun sjávar hér norður af landinu. Við höfum auðvitað séð hlýnunina við norðurströnd landsins á undan-

förnum árum sem hefur m.a. orðið til þess að svartfuglinn virðist ekki ná til smáloðnunnar að vetrarlagi. Við höfum nú séð svartfugladauða tvö, þrjú ár í röð sem er hreinlega vísbending um það að hafið er ekki eins og það var.

Þetta gaf okkur, fulltrúum Íslands í Vestnorræna ráðinu, auðvitað tilefni til þess að koma með sérstaka ályktun um hafrannsóknamálin og henni hefur verið vel tekið. Ég vænti þess að hún verði til aukins samstarfs milli þjóða í Vestnorræna ráðinu og á þessum hafsvæðum frá Færeyjum í austri til Grænlands í vestri. Það er afar nauðsynlegt að auka rannsóknir á Norðurhafinu og fara í þær með allt öðrum hætti og öðru hugarfari en við höfum verið að gera á undanförnum árum. Kannski þarf að fara sérstaklega yfir hafsvæðið þegar það er íslaust eða íslítið seinni part árs og snemma hausts eins og verið hefur að undanförnu, bráðnun hafíssins hefur verið mjög mikil. Hún gerir það að verkum að hafsvæðið er svo til autt á þessum siglingaleiðum langt norður í höf, jafnvel 300–400 sjómílur norður af Íslandi án þess að sjáist til hafíss.

Þá vil ég aðeins víkja að því sem snýr að siglingum í Norðurhöfum og nýtingu auðlinda eins og því sem minnst hefur verið á varðandi nýtingu Norðmanna á olíu undir botni Barentshafs. Rússar eru einnig þar á ferðinni. Síðan hefur verið rætt um auknar siglingar á norðurslóðinni vegna þess að hlýnunin valdi því að hafísinn bráðni og siglingaleiðir opnist. Allt er þetta satt og rétt en þó ekki nema að hluta til vegna þess að þótt hafísinn bráðni, sem er nýmyndaður ís sem myndast á hverjum vetri á hafinu norðan Íslands og á Norðurskautinu öllu þá bráðna borgarísjakarnir ekki með sama hætti. Þeir eru reyndar allt annarrar gerðar en hafísinn sem frýs úr söltu vatni sjávarins en borgarísinn er landmyndaður ís sem skríður undan skriðjöklum og til hafs. Hann er allt annars eðlis og miklu stórgerðari en það sem við köllum hafís í venjulegu tali.

Í því sambandi þurfa menn auðvitað að hafa í huga að þótt hafísinn bráðni að sumarlagi hverfur borgarísinn ekki. Þegar menn eru farnir að sigla um Norðurhafið og gera kannski ráð fyrir því að sáralítil eða engin hindrun sé á hafinu — menn geti bara leyft sér að sigla um það eins og þar sé ekki neinnar hættu að vænta — þá er fyrst orðin hætta á því að menn geri mistök. Borgarísinn rekur með öðrum hætti, hann rekur með straumum. Ef hann berst t.d. upp að norðurkanti landgrunnsins þá fer borgarísinn að hreyfast með Austur-Íslandsstraum og rekur austur. Þess vegna er það svo að vindafar á norðurslóðum stjórnar ekki reki borgaríssins þegar straumarnir eru annars vegar. Megnið af borgarísnum berst með Austur-Grænlandsstraumnum suður með austurströnd Grænlands og kemur ekki hingað en hluti af honum lendir inni í Austur-Íslandsstraumnum og getur þess vegna borist langt austur með landinu og jafnvel suður með Austfjörðum ef því er að skipta. Auðvitað þekkja menn sem búa við norðurströnd landsins að borgarísinn fer mjög oft inn á Húnaflóann og það er einfaldlega vegna þess að úr Austur-Íslandsstraumnum liggur köld tunga inn Húnaflóann og dregur með sér borgarísinn upp að ströndum og inn á Húnaflóann.

Úr þessum ís brotnar sífellt og um 90% af stærð og þunga borgaríssins er neðan sjávar þannig að þegar menn sigla upp að borgarís sem stendur 50 metra upp úr sjónum geta menn reiknað út hvað sé þá fyrir neðan. Það eru þessir borgarísjakar sem breyta landslagi sjávarbotnsins. Þeir gera það allverulega þegar þeir ferðast um svæði þar sem þeir ná til botns. Fiskislóð eins og Halinn t.d. hefur orðið illfær til togveiða á ákveðnum blettum í nokkra mánuði. Við togaraskipstjórnir höfum sléttað svæðið aftur eftir að borgarís hefur strandað þar, stoppað og gert djúp för ofan í botninn.

Í þessu liggur auðvitað hætta ef menn ætla að fara að nýta olíu norðurslóðanna, eins og talað er um að gera í Barentshafi. Menn þurfa þá auðvitað að svara þessu: Hvernig á að koma olíu til lands án þess að valda miklum skaða og mikilli mengun í hafinu? Það er akkúrat borgarísinn sem getur rofið allar leiðslur sem lagðar eru í botninn, jafnvel þótt þær séu plægðar niður í botninn vegna þunga síns og eiginleika. Þó að menn séu vissulega farnir að gæla við það að koma olíulögnunum verulega niður í sjávarbotninn þarf að svara þessum spurningum.

Hafstraumarnir í Norðurhafi eru þannig að allt sem gerist þar, þ.e. á svæðinu milli Austur-Grænlands til Svalbarða og yfir í Barentshaf endar með því að fara hringferð norðan Svalbarða og þess vegna Frans Jósefslands út undir Grænland og ber síðan suður með Austur-Grænlandsstraumi — og hvert þá? Í áttina til Íslands og getur þess vegna borist áfram með Austur-Íslandsstraumnum að norðurströnd landsins.

Hvers vegna er ég að ræða þetta svo ítarlega? Jú, það er vegna þess að mér finnst að í umræðunni séu menn oft að tala um að þessi vandamál séu auðleyst, þetta sé eitthvað sem við getum bara gert á næstu tíu árum. Ég held að það sé mikill misskilningur svo framarlega sem menn ætla sér að gæta varúðarsjónarmiða varðandi mengun og olíuslys. Í því sambandi má auðvitað minna á olíuslys sem varð norðarlega við vesturströnd Kanada í köldum sjó. Nú tíu árum síðar eru menn enn þá að reyna að hreinsa þar olíu af ströndinni. Þetta er því eitthvað sem við þurfum virkilega að hafa í huga. Hinu er ekki að leyna að siglingar munu örugglega fara inn á þetta hafsvæði, bæði siglingar olíuflutningaskipa og gasskipa og annarra vöruflutningaskipa og þá kemur auðvitað að því að huga að reglum Alþjóðasiglingamálastofnunar um siglingar á norðurslóðum. Þar er alla vega gerð krafa til olíuflutninga- og gasskipa um að þau séu með svokallaðan tvöfaldan byrðing, þ.e. að þau þoli að fá gat á ytri byrðinginn án þess að skipið hætti að vera sjóhæft eða sökkvi.

Á síðasta sumri kom gat á rússneskt olíuflutningaskip norðan við land. Það var tekið inn til Hafnarfjarðar, skoðað og síðan leyft að sigla frá landinu gegn því að siglt yrði á ákveðnum hraða og var ekki talin stafa af því stórkostleg hætta. Ég dreg þetta fram, hæstv. forseti, vegna þess að mér finnst nauðsynlegt að vekja athygli á því að þessar hættur eru fyrir hendi. Það er mikil einföldun að halda því fram að innan tíu, fimmtán ára sé þetta allt eins og breiðstræti sem allir geti siglt um án nokkurrar hugsunar eða aðgæslu. Það er mikill misskilningur.

Það vill svo til að sá sem hér stendur var togaraskipstjóri í yfir 30 ár og var oft að þvælast inni í þessum venjulega hafís en maður forðaðist náttúrlega borgarísjakana eins og maður gat. Hafísinn er ekki mjög hættulegur þó að hann sé tveggja, þriggja til fjögurra metra þykkur. Hann er miklu

mýkri ís, frosinn saltur sjór en ekki bergvatn eins og landísinn. Þess vegna er afar nauðsynlegt að menn skoði þessi mál í fullri alvöru. Fyrst og fremst þurfum við að huga að mengunarsjónarmiðum. Við þurfum líka að huga að því hvernig við ætlum að tryggja öryggi okkar hér á landi. Ætlum við að hafa hér viðbúnað eins og öfluga dráttarbáta sem dregið geta hin gríðarlega stóru olíuskip þó að þau verði vélarvana við mismunandi og erfiðar aðstæður norðan Íslands eða ætlum við ekki að koma okkur upp slíkum búnaði? Ætlum við þá að bíða í tvo til þrjá sólarhringa eftir að slíkt skip sigli frá Noregi til þess að bjarga því að hér verði ekki stórslys? Það kann að vera allt of langur viðbragðstími. Þrátt fyrir að verið sé að byggja nýtt varðskip fyrir okkur núna — sem væntanlega kemur til landsins innan fárra ára og verður okkur til gagns — þá er það ekki það öflugt að það ráði við stór olíuskip til þess að koma í veg fyrir að þau valdi hér stórkostlegri mengun.

[13:46]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mjög margt fróðlegt kom fram hjá hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni sem þekkir manna best hér, þingmanna, lífið á miðunum fyrir norðvestan Ísland og á sundinu milli Íslands og Grænlands.

Í ljósi þess sem hv. þingmaður og skipstjóri sagði áðan þá langar mig að koma með spurningu út frá orðum hans um þessa hættu í sambandi við olíuskip og fleira, þ.e. hvort hann telji ástæðu til að koma upp einhvers konar auknum björgunarbúnaði eða einhverju slíku á Vestfjörðum í tengslum við þessar auknu siglingar sem menn eru sífellt að tala um að muni verða og eru kannski þegar farnar að koma.

[13:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka þessa fyrirspurn. Svarið við henni er einfaldlega já. Það er afar nauðsynlegt að bregðast við. Þegar sigla hundruð skipa með gas og olíu norðan Íslands um sundið milli Íslands og Grænlands. Íslenska ríkið hefur ekki mótað sér stefnu í því hvernig það vill marka siglingaleiðir norðan Vestfjarða og það verður auðvitað að koma frumkvæði héðan um það hvernig við viljum marka þessar siglingaleiðir. Síðan verðum við að fara með þær tillögur til Alþjóðasiglingamálastofnunar IMO og fá þær samþykktar. En það breytir hins vegar ekki því að þó svo að við drægjum 20 sjómílna fjarlægð norður af Vestfjörðum um það sem skip mættu koma næst landi við að sigla hér um sundið þá eru hætturnar eftir sem áður fyrir hendi. Og eftir því sem við ýtum skipunum verulega norður fyrir 30–40 sjómílur þá aukum við hættuna vegna hafíssins.

Þetta er vandamál sem við Íslendingar þurfum að velta fyrir okkur og það er frá okkur sem þessar tillögur verða að koma. Þess vegna var hugsun okkar varðandi björgunarmál og þá umræðu alla afar nauðsynleg sem við tókum þátt í í Nuuk í Grænlandi síðasta sumar og ég hvet mjög til þess að menn fari að ræða þessi mál af mikilli alvöru vegna þess að nú getum við engan veginn ráðið við þessi skip. Við getum nánast sagt sem svo að ef olíuflutningaskip verður vélarvana 10–15 mílur norður af Vestfjörðum þá mun það einfaldlega enda uppi á Ströndum vegna austurstraumsins og síðan innstraums í Húnaflóa. Við mundum ekki ráða við það ef eitthvað væri að veðri. Við mundum ráða kannski við það í logni að forða því en ekki við aðrar aðstæður.

Ég tel því afar nauðsynlegt að horfa til þess hvernig ætlum að bregðast við og hvaða viðbúnað við þurfum að hafa (Forseti hringir.) burt séð frá því hvort við ætlum sjálfir að vinna olíuna hér á landi eða ekki.

[13:50]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mig langar til að þakka fyrir þetta skýra svar. Í framhaldi af þessu hugsa ég oft um tvö flugslys sem voru hér um daginn á hafinu milli Íslands og Færeyja og Íslands og Grænlands. Þegar leitað var að flugmönnunum tveimur sem fórust hugsaði ég mikið um það hvað hefði verið mögulegt ef við hefðum haft betri viðbúnað og getað verið fyrr á staðinn þar sem slysin urðu og líka hvað þetta er gríðarlega mikilvægt í ljósi vaxandi fjölda skemmtiferðaskipa sem eru á þessu svæði.

Þess vegna held ég að það sé, eins og hv. þingmaður vék að áðan, mjög skynsamlegt að við förum að huga að því að koma upp á Vestfjörðum miklu öflugri búnaði í tengslum við björgunaraðgerðir á norðurhöfum. Þetta tel ég nauðsynlegt og umræðan er sífellt í þessa áttina og vex meira um björgunarmál vegna þess að menn sjá að hættan vex með aukinni umferð.

[13:52]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er algjörlega rétt ályktun hjá hv. þingmanni að hættan vex með aukinni umferð. Við erum því miður ekki með neina sérstaka áætlun um það hvernig við ætlum að bregðast við þeirri auknu umferð sem mun verða norðan við landið á komandi árum, sérstaklega ef hafísinn bráðnar og menn telja þessa leið örugga og færa alla veganna stóran hluta ársins.

Varðandi flugslysin hins vegar sem hv. þingmaður nefndi þá er það reyndar allt annað mál og allt öðruvísi við að eiga. Þegar flugvélin fórst suðaustur af Íslandi, 200 mílur suðaustur af Íslandi um daginn, þá var níu til tíu metra ölduhæð á svæðinu og veðurfar eftir því. Ég held að það verði nú lítið vart við eins hreyfils flugvél sem lendir í slíku öldufari og ölduhæð á þessu opna hafsvæði og afar ósennilegt að hún haldist ofan sjávar nema bara örfáar mínútur og fyrir utan það að þó flugmenn séu almennt í einhvers konar þurrbúningum þá þyrftu þeir í raun að vera í flotbúningum eins og sjómenn eru í þegar þeir lenda í neyðartilfellum til þess að eiga einhverja möguleika að lifa af í nokkrar mínútur í slíkri ölduhæð.

Því miður er það bara hinn kaldi veruleiki að aðstæður hafsins bjóða oft ekki upp á að hægt sé að bjarga mönnum sem lenda í sjó úr flugvél við slíkar aðstæður þó það hafi stundum tekist sem betur fer.

[13:54]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við erum að ræða hér skýrslur um norrænt samstarf, vestnorrænt og norðurskautsmál. Vegna þess að ég tók þátt í vestnorrænu samstarfi í fjögur ár og

þar á eftir í norrænu samstarfi undanfarin fjögur ár fram að síðustu kosningum þá langar mig aðeins að leggja hér orð í belg í umræðu um þessar skýrslur.

Mig langar að byrja á að ræða þau orðaskipti sem áttu sér stað áður hér en ég kom í stólinn, virðulegi forseti, um öryggismál á hafsvæðinu í kringum Ísland og í því sambandi leggja áherslu á mikilvægi þess samstarfs sem við ræðum hér í dag.

Hér áður fyrr heyrði maður oft á almenningi á Íslandi að menn voru að furða sig á því hvað við værum að taka þátt í þessu norræna samstarfi og hvort það hefði eitthvað upp á sig. En svo sannarlega hefur mikilvægi þessa samstarfs aukist með árunum, sérstaklega hvað varðar öryggismálin. Það er svo mikilvægt að eiga samstarf við þjóðir sem við eigum samleið með hvað varðar öryggismálin á Norður-Atlantshafinu.

Það var verið að ræða hér um olíuflutningana á norðurslóðum. Þeir flutningar hafa aukist mjög mikið. Skipaferðum hefur fjölgað mjög. Mig minnir að í gær hafi verið talað um að á þriðja hundrað skipa fari norður fyrir landið með olíu og gas. Þetta er því mikilvægt mál og við þurfum svo sannarlega að undirbúa okkur undir að tryggja öryggi Íslands ef eitthvað kemur fyrir.

Það er líka talað um aukna umferð skemmtiferðaskipa um þessi svæði og það þarf verulegan viðbúnað ef skemmtiferðaskip lendir í óhappi eða slysi því mörg hundruð manns oft eru um borð og þá þurfa menn að vera vel útbúnir til þess að grípa til björgunaraðgerða. Auðvitað er náttúru Íslands líka hætta búin hvað varðar olíuskipin ef eitthvað kemur fyrir eins og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson benti á. Ef stórt olíuskip verður vélarvana fyrir norðan land þá er voðinn vís því við höfum ekki bolmagn til að grípa þar inn í en yrðum náttúrlega að leita til annarra eftir aðstoð í þeim efnum. Þar hefur verið meðal annars talað um NATO-samstarfið, að þeir gætu kannski komið. En það þarf auðvitað að vera viðbúnaður hér á landi.

En ég ætla að snúa mér að norræna samstarfinu. Þar ég sem átti sæti í Norðurlandaráði hluta af þeim tíma sem skýrslan fjallar um þá langar mig aðeins að nefna nokkur atriði sem snúa að samstarfinu þar, þá fyrst máli sem getið er um í inngangi skýrslunnar þ.e. um það atriði sem lýtur að aukinni samkeppnishæfni Norðurlanda með því að minnka stjórnsýsluhindranir eða svokallaðar landamærahindranir eins og við höfum kallað þær. Það hefur farið fram mjög mikið starf á vegum Norðurlandaráðs til að koma í veg fyrir að borgarar norrænu ríkjanna og fyrirtæki lendi í hindrunum bæði við frjálsa för og rekstur og viðskipti innan Norðurlandanna.

Mig langar að nefna atvik sem við hv. fyrrverandi þm. Rannveig Guðmundsdóttir lentum í þegar við vorum að funda á Norðurlöndunum vegna aprílfundanna hjá Norðurlandaráði á síðasta ári. Þá komu íslenskir námsmenn að máli við okkur og ræddu vandkvæði sem þeir stóðu frammi fyrir vegna þess að þeim tókst illa að fá bankareikninga í Svíþjóð vegna tæknilegra örðugleika í bankakerfinu. Ég held að þá hafi vantað einhvers konar kennitölur til að geta átt eðlileg bankasamskipti og það leiddi af sér frekari vandkvæði hjá þeim í sambandi við skólann og fleira. Ég vil því leggja áherslu á hvað þetta samstarf, þetta landamærahindranasamstarf er mikilvægt. Hér er einmitt getið um að í gangi sé mikil samvinna um rafrænar þjóðskrár á Norðurlöndunum. Ég vil nefna sérstaklega þetta atriði sem snýr að því.

Á síðasta kjörtímabili sátum við Rannveig Guðmundsdóttir fyrir hönd Samfylkingarinnar í Norðurlandaráði, Rannveig í forsætisnefndinni og ég var varamaður hennar þar. Síðan átti ég sæti í umhverfisnefnd Norðurlandaráðs. Ég verð að segja eins og er að seta mín í umhverfisnefndinni hefur reynst mjög gagnleg í störfum hér á þinginu, sérstaklega þar sem ég átti sæti í umhverfisnefnd Alþingis á þessum tíma. Þar voru rædd umhverfis- og auðlindamál svo sem eins og raforkumál og þar var komið inn á raforkulögin sem sett voru hér í kjölfar tilskipunar Evrópusambandsins. Við hefðum betur fylgst nánar með hvað þar var að gerast og fengið undanþágur eins og ýmsar þjóðir hafa fengið vegna tilskipana sem ekki hafa átt við í löndum þeirra. Það var farið yfir REACH sem er tilskipun um eiturefnamál sem var að koma hér í þingið á dögunum frá hæstv. umhverfisráðherra og við erum að fara að taka inn í okkar löggjöf. Það var verið að ræða hættu af því að losa kjölvatn úr skipum sem var einmitt til umræðu hér í þinginu í gær. Það var farið mjög ítarlega yfir hættu af því að losa kjölvatn úr skipum á fjarlægum slóðum, til dæmis kjölvatn frá heitum hafsvæðum þar sem það raskar lífríkinu þegar framandi lífverur koma með kjölvatninu. Sömuleiðis var mikil umræða um öryggismál á Norður-Atlantshafinu sem var einmitt hérna til umræðu áðan.

Í umhverfis- og náttúruauðlindanefndinni var veruleg umræða einnig um loftslagsbreytingarnar og áhrif þeirra sérstaklega á okkar hafsvæði og okkar svæði. Þar kom að Bogi Hansen sem fékk umhverfisverðlaun Norðurlandaráðs á síðasta ári eða 2006. Ég hlustaði á Boga fyrir svona tíu árum síðan á fundi NAMMCO í Færeyjum. Hann var einmitt að spá um breytingar á norðurhöfum og á því svæði, Færeyjum og Íslandi og norður eftir. Það er í rauninni allt komið fram sem hann sagði þá um tíðari óveður, hlýnun hafsins, að fiskstofnar mundu færast til og svo framvegis. Á janúarfundi Norðurlandaráðs í Helsinki talaði Bogi um þessi mál öll saman og sagði að losun gróðurhúsalofttegunda væri stærsta stjórnlausa tilraun sem mannkynið hefði staðið fyrir. Hann sagði þar að það væri ekki hægt að stöðva loftslagsbreytingarnar heldur einungis draga úr þeim til lengri tíma litið. Hann sagði að það væri svo mikilvægt að stjórnmálamenn brygðust við nú þegar, það þýddi ekkert að draga það til einhverra ára. Bogi er mjög merkilegur vísindamaður og við hefðum betur hlustað á hann fyrr.

Ég sé að tíma mínum er lokið. Mig langaði aðeins að impra á þessum málum. Ég hefði getað talað um ýmislegt fleira hér sem fram hefur komið (Forseti hringir.) í umhverfisnefndinni en vildi aðeins geta þess hvað ég legg ríka áherslu að þetta starf haldi áfram vegna þess hve mikilvægt það er fyrir íslenska þingmenn að eiga þátt í því samstarfi.

Umræðu lokið.

NATO-þingið 2007, ein umr.

Skýrsla ÍNATO, 449. mál. — Þskj. 712.

[14:05]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir ársskýrslu Íslandsdeildar NATO-þingsins fyrir árið 2007 sem lögð hefur verið fram á þingskjali 712 og ég vil fylgja henni úr hlaði með nokkrum orðum.

NATO-þingið er þingmannasamtök sem hafa allt frá árinu 1954 verið vettvangur þingmanna aðildarríkja NATO til að ræða öryggis- og varnarmál. Á síðustu árum hefur aðildar- og aukaaðildarríkjum NATO-þingsins fjölgað ört og hefur starfssvið þess verið víkkað til móts við þær breytingar sem orðið hafa í ríkjum sem áður tilheyrðu Sovétríkjunum og í ríkjum Mið- og Austur-Evrópu. Tólf lýðræðisríki úr hópi fyrrverandi kommúnistaríkja hafa nú aukaaðild að þinginu auk hlutlausu Evrópuríkjanna fjögurra; Austurríkis, Sviss, Svíþjóðar og Finnlands, sem þýðir að þau geta tekið þátt í störfum og umræðum á þinginu. Störf þingsins beinast í auknum mæli að öryggismálum Evrópu í heild, efnahagslegum og pólitískum vandamálum í ríkjum Mið- og Austur-Evrópu og hinu hnsattræna öryggiskerfi.

Starfsemi NATO-þingsins árið 2007 einkenndist öðru fremur af umræðu um breytingar á hlutverki NATO sem gengur í gegnum umbreytingaskeið um þessar mundir, ekki síður en við lok kalda stríðsins. Bandalagið hefur á undanförnum árum aðlagað sig að breyttu öryggisumhverfi og brugðist við nýjum og óhefðbundnum ógnum á borð við alþjóðlega hryðjuverkastarfsemi, veikburða ríki og útbreiðslu gereyðingarvopna. Áhersla hefur verið lögð á að draga úr hefðbundnum herafla og endurskipuleggja hersveitir með áherslu á aukinn viðbragðsflýti, hreyfanleika og sveigjanleika. Þessar breytingar miða að því að auka getu NATO til þess að takast á við margvísleg verkefni á sviði friðargæslu, aðgerðastjórnun á hættutímum, aðgerða utan hefðbundins athafnasvæðis og til að starfa með ríkjum utan NATO. Aðgerðum utan hefðbundins athafnasvæðis NATO hefur fjölgað stórlega og ná yfir fleiri heimsálfur. Mikil eftirspurn er eftir aðstoð bandalagsins enda er það svo að fæst önnur svæðisbundin samtök hafa bolmagn til að taka að sér stór friðargæslu- og uppbyggingarverkefni.

Umfangsmesta verkefni NATO er í Afganistan og er það um leið tákngervingur hinna miklu breytinga hjá bandalaginu. Aðgerðin í Afganistan er fyrsta aðgerð NATO utan Evrópu og sú langfjölmennasta í sögu bandalagsins en um 43.000 menn frá 26 NATO-ríkjum og 14 samstarfsríkjum eru í sveitum bandalagsins. Afganistan var því eins og síðustu ár mjög í brennidepli á vettvangi NATO-þingsins árið 2007. Lögðu þingmenn áherslu á að aðgerðin í Afganistan væri prófsteinn á getu bandalagsins til þess að takast á við nýjar ógnir og nýtt öryggisumhverfi og að tryggja þyrfti árangur hennar.

Önnur umfangsmikil mál á borði NATO-þingsins undanfarin missiri hafa verið uppbygging eldflaugavarnakerfis gegn langdrægum eldflaugum, frekari stækkun bandalagsins til austurs, sem margir eiga von á að ákvarðanir verði teknar um á leiðtogafundi NATO í Búkarest í næsta mánuði, og orkuöryggi aðildarríkjanna. Öll þessi mál tengjast viðkvæmum samskiptum bandalagsins við Rússland.

Á tímum sem þessum, tímum mikilla breytinga, er mikilvægt að kjörnir fulltrúar almennings í aðildarríkjunum hafi áhrif á starfsemi NATO. Hlutverk þingmanna í mótun og framkvæmd öryggis- og varnarmála hefur aukist í takt við breytt öryggisumhverfi. Öryggismál hafa á undanförnum árum þróast frá því að snúast að mestu um hefðbundið hernaðaröryggi og milliríkjaátök yfir í að fjalla meira um hryðjuverkaógnir, náttúruhamfarir, umhverfisslys og flóttamannastrauma. Þessar svokölluðu óhefðbundnu ógnir hafa ekki síður bein áhrif á öryggi almennra borgara í ríkjum Atlantshafsbandalagsins en þær hefðbundnu. Þar er aðkoma og ábyrgð þingmanna mikil þar sem þjóðþingin setja lög til þess að efla varnir og viðbúnað gegn hryðjuverkum, styrkja lögreglu og treysta almannavarnir. Þá ákveða þingin fjárframlög til varnarmála, veita heimild til beitingar hervalds og fjalla um og heimila breytta uppbyggingu herja.

NATO-þingið tryggir lýðræðislegt aðhald með starfsemi Atlantshafsbandalagsins og að rödd þingmanna sem kjörinna fulltrúa almennings hafi áhrif á stefnumótun bandalagsins. Þingið er þannig mikilvægur milliliður á milli bandalagsins og íbúa aðildarríkjanna. NATO-þingið hefur enn fremur unnið ötullega að því að styðja við uppbyggingu lýðræðislegra stjórnkerfa í Austur-Evrópu. Það hefur m.a. verið gert með því að bjóða þjóðþingum ríkja utan NATO til samstarfs með aukaaðild að þinginu og styðja þau síðar í aðildarumsóknum. Þá er þingið mikilvægur vettvangur til þess að styrkja samstarfið yfir Atlantsála á milli aðildarríkjanna í Evrópu annars vegar og Norður-Ameríku hins vegar.

Herra forseti. Ég vil fara nokkrum orðum um ársfund NATO-þingsins sem fram fór í Reykjavík 5.–9. október síðastliðinn en þar var Íslandsdeildin í hlutverki gestgjafa. Þetta var í fyrsta sinn sem ársfundur NATO-þingsins fer fram hér á landi og jafnframt stærsti fundur alþjóðlegra þingmannasamtaka sem Alþingi hefur haldið. Alls sóttu um 700 þátttakendur frá 48 ríkjum ársfundinn, þar af um 350 þingmenn NATO-ríkjanna og samstarfsríkja bandalagsins auk tignargesta eins og Jaap de Hoop Scheffer, framkvæmdastjóra NATO, og Sali Berisha, forsætisráðherra Albaníu. Ákvörðun um að bjóða Reykjavík fram sem fundarstað var tekin árið 2003 en undirbúningur hófst af fullum þunga að loknum fundi stjórnarnefndar NATO-þingsins í Reykjavík í mars 2005. Íslandsdeild NATO-þingsins og skrifstofa Alþingis höfðu veg og vanda af skipulagningu ársfundarins í samstarfi við skrifstofu NATO-þingsins og fjölmarga aðra samstarfsaðila. Skemmst er frá því að segja að ársfundurinn heppnaðist í alla staði mjög vel.

Mikilvægi þess að halda ársfund NATO-þingsins hér á landi var margþætt. Í fyrsta lagi gafst einstakt tækifæri til þess að kynna NATO-þingmönnum stöðu öryggis- og varnarmála á Íslandi og það hvað Íslendingar geta lagt af mörkum til bandalagsins, t.d. á sviði borgaralegrar friðargæslu, æfingaaðstöðu á öryggissvæðinu á Keflavíkurflugvelli og tæknikunnáttu á sviði orkumála. Á tímum vitundarvakningar um mikilvægi vistvænna orkugjafa, m.a. með tilliti til orkuöryggis, er Ísland fyrirmynd sem litið er til og í fararbroddi á heimsvísu í nýtingu jarðvarma.

Í öðru lagi var fundurinn í Reykjavík vettvangur til þess

að beina sjónum NATO-þingmanna að öryggismálum á norðurslóðum. Á ársfundinum og á öðrum fundum NATO-þingsins tók Íslandsdeildin öryggismál á norðanverðu Atlantshafi og norðurskautssvæðinu upp með kröftugum hætti. Vægi norðurslóða og norðurskautssvæðisins í öryggismálum hefur aukist vegna ríkra náttúruauðlinda og möguleika á nýjum siglingaleiðum. Loftslagsbreytingar og bráðnun íss við norðurskautið hafa í för með sér að miklar olíu- og gaslindir svæðisins eru að verða aðgengilegar og mikilvægi þeirra mun einungis vaxa með aukinni áherslu á orkuöryggi. Þá er útlit fyrir að nýjar siglingaleiðir muni opnast sem stytta leiðina milli Evrópu og Asíu verulega. Íslandsdeildin hefur bent á að aukin umsvif við auðlindanýtingu og siglingar kalli á aukna öryggissamvinnu NATO-ríkja á þessu svæði, m.a. til að fylla upp í tómarúmið sem myndaðist við brotthvarf varnarliðsins á Keflavíkurflugvelli. Á ársfundinum kom fram í máli framkvæmdastjóra NATO að bandalagið hefur til skoðunar hvernig það geti komið að öryggismálum á norðurslóðum og við í Íslandsdeildinni munum fylgja málinu eftir og halda því á lofti innan NATO-þingsins.

Í þriðja lagi var fundurinn hér á landi veigamikið framlag okkar til Atlantshafssamstarfsins og hluti af þeirri skyldu að axla ábyrgð til jafns við önnur bandalagsríki. Á tímum kalda stríðsins fólst framlag okkar til NATO einkum í legu landsins og þeirri aðstöðu sem við höfðum upp á að bjóða. Þeirri tíð lauk með brottför varnarliðsins og síðan hefur farið fram nokkur umræða um í hverju framlag Íslands til NATO eigi að vera fólgið. Það að Alþingi Íslendinga var gestgjafi ársfundar NATO-þingsins er lóð á þá vogarskál enda mikilvægt og sýnilegt framlag þegar við bjóðum þingmenn bandalagsríkja okkar velkomna til fundar hér í Reykjavík.

Herra forseti. Eins og fyrr sagði tókst afar vel til með ársfund NATO-þingsins hér á landi. Á fundum sem ég hef setið á NATO-þinginu síðan hefur kollegum mínum orðið tíðrætt um hversu vel heppnaður ársfundurinn var og hversu ánægjuleg Íslandsdvölin reyndist. Starfsfólk Alþingis sinnti flestum þeim störfum sem féllu til í Laugardalshöll á meðan á ársfundinum stóð og lyfti þar sannkölluðu grettistaki. Þegar mest var voru um 50 starfsmenn Alþingis þar við störf og tryggðu að framkvæmd þessa viðamikla fundar gekk fyrir sig eins og vel smurð vél. Ég vil hér fyrir hönd Íslandsdeildar þakka öllu því starfsfólki sem lagði hönd á plóginn og tryggði að fundurinn tókst eins vel og raun bar vitni.

Að síðustu langar mig að minna stuttlega á skipan Íslandsdeildarinnar. Ný Íslandsdeild tók við eftir kosningar skipuð þeirri sem hér stendur ásamt hv. þingmönnum Ástu R. Jóhannesdóttur og Magnúsi Stefánssyni. Fram að kosningum skipuðu deildina hv. þingmenn Össur Skarphéðinsson, Einar Oddur Kristjánsson heitinn og Dagný Jónsdóttir. Hvað varðar verkaskiptingu innan Íslandsdeildar og skiptingu í nefndir NATO-þingsins vísa ég í skýrsluna sem hér liggur fyrir. Í þessu stutta yfirliti gefst ekki tími til að fara yfir þau fjölmörgu mál og málaflokka sem sinnt hefur verið af NATO-þinginu heldur er aðeins tæpt á helstu atriðum. Gleggri upplýsingar um starfsemi þingsins má finna í skýrslunni og ég vísa aftur í hana. Ég vil að lokum nota tækifærið til að þakka gott samstarf og einhug í deildinni og veit að við munum áfram keppast við að halda íslenskum hagsmunamálum á lofti innan NATO-þingsins eftir því sem við á.

Einnig vil ég sérstaklega þakka ritara nefndarinnar, Stíg Stefánssyni, fyrir frábær störf fyrir okkur í Íslandsdeildinni og afar gott samstarf.

[14:15]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við erum, eins og í ljós hefur komið, að ræða skýrslu Íslandsdeildar NATO-þingsins fyrir árið 2007 og hefur hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir farið mjög ítarlega yfir skýrsluna. Ég hef svo sem litlu við það að bæta en mig langar til að byrja þar sem hv. þingmaður endaði og þakka starfsfólki Alþingis fyrir alveg frábærlega vel unnin störf þegar NATO-þingið var haldið í haust. Það er svo sannarlega rétt að þar var lyft grettistaki. 50 starfsmenn Alþingis komu að þeirri vinnu og unnu óaðfinnanlegt starf fyrir þennan fund þannig að það ber að þakka það sem vel er gert. Þar var alveg einstaklega vel að verki staðið.

Mig langar til að bæta við örlítið það sem fram kom hjá hv. þm. Ragnheiði Elínu Árnadóttur og nefna kvennafund sem í tvígang hefur verið haldinn á vegum NATO — á fundum þar. Á vorfundinum sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir sótti fyrir okkar hönd á Madeira var haldin sérstök málstofa um konur og öryggismál. Þar var svissneski þingmaðurinn Barbara Hering málshefjandi en hún benti á að ófriður nútímans innan ríkja hefði fyrst og fremst komið niður á konum og börnum. Hún nefndi sem dæmi að 90% fallinna í fyrri heimsstyrjöldinni voru hermenn en 90% fórnarlamba stríðsins á Balkansskaga voru almennir borgarar. Í stríðinu eru konur og börn fórnarlömb skipulegs og heiftarlegs ofbeldis og stríðsátök festa í sessi ójafnrétti sem ríkir á milli kynjanna. Konur hafa aðra sýn á öryggismál en karlar og því er aðkoma kvenna að mótun öryggis- og varnarstefnu og friðarviðræðum nauðsynleg.

Í friðarviðræðum hefur sýnt sig að konur eiga auðveldara með að ná samkomulagi við konur úr andstæðum fylkingum og þær bera málefni barna og kvenna fyrir brjósti. Í umræðunum um erindi Hering lögðu fundarmenn áherslu á nauðsyn þess að samþætta kynjasjónarmið í auknum mæli inn í stefnumálum ríkisstjórna og þjóðþinga á sviði öryggis- og varnarmála.

Slíkur fundur var aftur haldinn í Reykjavík í haust þar sem farið var yfir hrottalegar aðferðir í stríðsátökum þar sem konum er nauðgað og þær beittar alls kyns kynferðislegu ofbeldi sem er skelfilegt. Ég vil taka undir með Barböru Hering þar sem hún segir að konur eigi auðveldara með að vinna saman og að konur verði að taka saman höndum til að vinna að friði á átakasvæðum. Þá vil ég nefna heimsókn tveggja kvenna sem komu hingað nú á dögunum. Önnur konan var frá Ísrael og hin frá Palestínu en þær áttu fund með hæstv. utanríkisráðherra og m.a. konum á Alþingi. Þær héldu mjög áhrifaríkan fund um ástandið í Palestínu og Ísrael. Þær lýstu því hvernig mæður á þessu svæði kvíða því mest að synir þeirra vaxi úr grasi en það var mjög áhrifarík og átakanleg lýsing á ástandinu fyrir botni Miðjarðarhafs. Þarna hafa konur úr báðum ríkjum,

þ.e. Palestínukonur og Ísraelskonur, tekið saman höndum um að koma á friði á þessu svæði.

Ég tók þátt í tveimur fundum á vegum NATO á síðasta ári. Nú í vetur var ráðstefna í Belgrad í Serbíu þar sem Kosovo var mikið til umræðu og þau áform Kosovo að lýsa yfir sjálfstæði. Það verður að segjast eins og er að þar var verulega tekist á. Serbarnir voru mjög mótfallnir sjálfstæðisyfirlýsingunni og Rússarnir einnig og verð ég að segja að það vakti áhyggjur okkar sem sátum þarna á fundinum hversu menn tókust á um þessi mál. En nú hafa þeir lýst yfir sjálfstæði sínu og auðvitað urðu menn varir við andstöðu bæði Serba og Rússa.

Síðan tók ég þátt í kosningaeftirliti á vegum þingmannasamtaka NATO í þingkosningum í Úkraínu 30. september sl. og langar mig af því tilefni að nefna að ég tel mjög mikilvægt að íslenskir þingmenn taki þátt í slíku starfi og að Alþingi hafi frumkvæði að því að þingmenn taki þátt í kosningaeftirliti. Það hefur ekki verið mikið um það á vegum Alþingis. Þingmenn hafa tekið þátt í kosningaeftirliti á vegum alþjóðastofnana eða alþjóðadeilda sem þeir hafa starfað í, eins og t.d. hjá NATO eða á vegum ÖSE en ekki á vegum þingsins. Ég tel að það sé orðið tímabært að þingið hugi að því að taka þátt í slíku starfi eins og önnur þjóðþing sem senda þingmenn í slíkt eftirlit. Það er mjög mikilvægt, sérstaklega í þeim ríkjum sem eru að byggja upp lýðræðishefð sína að þingmenn fari og sinni eftirliti í kosningum.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa þetta lengra. Það væri auðvitað hægt að fara yfir ýmsa þætti en hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir fór ágætlega yfir þau mál. Ég vísa í skýrsluna sem er mjög ítarleg og góð um störf nefndarinnar á síðasta ári og tek undir þakkir til ritara okkar, Stígs Stefánssonar. Hann hefur sinnt því starfi af mjög miklum áhuga og dugnaði eins og reyndar öllu því starfi sem hann hefur sinnt fyrir alþjóðadeild þingsins því að ég naut einnig starfa hans hjá Norðurlandaráði. Ég tek því undir þakkir til starfsmannsins og læt máli mínu lokið.

Umræðu lokið.

Fríverslunarsamtök Evrópu 2007, ein umr.

Skýrsla ÞEFTA, 448. mál. — Þskj. 711.

[14:24]

Bjarni Benediktsson (S):

Herra forseti. Ég ætla að fylgja úr hlaði skýrslu Íslandsdeildar þingmannanefndar Fríverslunarsamtaka Evrópu, EFTA, um starfsemi þingmannanefndar EFTA og þingmannanefndar EES á starfsárinu 2007. Þetta geri ég í fjarveru formanns nefndarinnar sem er upptekinn annars staðar og getur því ekki fylgt skýrslunni úr hlaði en hún liggur fyrir á þingskjali 711.

Alþjóðavæðing efnahagslífsins og aukið viðskiptafrelsi verða sífellt mikilvægari fyrir íslenska hagkerfið. Fríverslunarsamtök Evrópu og Evrópska efnahagssvæðið gegna þar afgerandi hlutverki sem grunnstoðir íslenskrar utanríkisverslunar. Með aðildinni að EES njóta Íslendingar að langmestu leyti sömu viðskiptakjara og 29 önnur Evrópuríki á um 500 milljóna manna markaði. Auk þess að koma að rekstri EES-samningsins hefur EFTA byggt upp net fríverslunarsamninga við ríki utan ESB eða svonefnd þriðju ríki.

Í starfsemi þingmannanefndar EFTA árið 2007 voru einkum tvö mál í brennidepli sem bæði beindust að því að tryggja markaðsaðgang og þar með samkeppnishæfni aðildarríkjanna. Annars vegar fjallaði þingmannanefndin ítrekað um stækkun Evrópska efnahagssvæðisins og töfina sem varð á henni, og hins vegar um áframhaldandi gerð fríverslunarsamninga EFTA.

Búlgaría og Rúmenía gengu í Evrópusambandið 1. janúar 2007. Við fyrri stækkanir Evrópusambandsins var Evrópska efnahagssvæðið stækkað samhliða. Í þetta skipti tókst hins vegar ekki samkomulag um það á milli EFTA og framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins. Samningaviðræður EFTA og ESB um stækkun Evrópska efnahagssvæðisins voru því veigamikið mál á dagskrá þingmannanefndar EFTA og þingmannanefndar EES. Nefndirnar fengu reglulega upplýsingar um gang mála í viðræðum sínum við ráðherra, embættismenn og sérfræðinga og lögðu áherslu á mikilvægi þess að fá niðurstöðu í stækkunarmálinu enda bryti töfin á stækkuninni í bága við samræmi og þá meginreglu að aðildarríki að ESB, og þar með innri markaði sambandsins, séu jafnframt aðilar að EES. Helsta bitbeinið í samningaviðræðunum voru kröfur framkvæmdastjórnar ESB um svipaða þróunarstyrki handa Rúmeníu og Búlgaríu og ákveðnir voru við stækkun ESB árið 2004. Þá var þróunarsjóði EFTA komið á til þess að styðja þau átta nýju aðildarríki sem gengu í Evrópusambandið það ár. EFTA-ríkin lögðu áherslu á að þau hefðu engar lögbundnar skyldur til að hækka framlög sín en framkvæmdastjórn ESB hélt því aftur á móti fram að óviðunandi væri að Búlgaría og Rúmenía gengju í EES með verri skilmálum en giltu við stækkunina árið 2004. Samkomulag um stækkun tókst hinn 14. mars og tók aðild Búlgaríu og Rúmeníu að EES gildi 1. ágúst. Afleiðing tafarinnar var hins vegar sú að fyrstu mánuði ársins gat sameiginlega EES-nefndin ekki tekið ákvarðanir um upptöku nýrra gerða í EES-samninginn og töf varð á þátttöku EFTA-ríkjanna í rannsóknaráætlunum ESB.

Í hugum margra tengist EFTA fyrst og fremst EES-samningnum sem önnur stoð hans á móti ESB. Hin hliðin á EFTA, sem fallið hefur í skuggann af EES-samstarfinu, er aukin sókn EFTA á sviði fríverslunar og uppbygging nets fríverslunarsamninga við ríki utan Evrópusambandsins. EFTA-ríkin eru tiltölulega smá hagkerfi sem eru mjög háð utanríkisviðskiptum og greiðum aðgangi að erlendum mörkuðum. Í sameiningu teljast EFTA-ríkin þó tólfta stærsta hagkerfi heims og í krafti þeirrar stærðar og samflots hefur það verið álitlegur kostur fyrir ríki að semja við EFTA sem eina heild. Ávinningurinn er meiri og samningur því eftirsóknarverðari en ef boðið væri upp á fríverslunarsamninga við einstök EFTA-ríki.

Fríverslunarsamningagerð EFTA við ríki utan ESB var ofarlega á dagskrá þingmannanefndar EFTA. Með aukinni svartsýni á að árangur náist í Doha-samningalotu Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar hafa samtök ríkja og einstök lönd beint sjónum sínum að gerð tvíhliða fríverslunarsamninga og ljóst er að samkeppni fer harðnandi á því sviði. Gildir fríverslunarsamningar EFTA eru nú 15 talsins og hafa eng-

in ríkjasamtök náð meiri árangri í gerð fríverslunarsamninga að Evrópusambandinu undanskildu.

Þingmannanefnd EFTA hefur á undanförnum árum stutt dyggilega við gerð fríverslunarsamninga samtakanna. Lengi hefur verið rætt innan þingmannanefndarinnar að beita sendinefndum og þingmannaheimsóknum til þess að kynna og afla stuðnings við gerð fríverslunarsamninga EFTA við ríki utan ESB. Fyrsta heimsókn þessarar tegundar var farin til Kanada í febrúar en þar áttu fulltrúar þingmannanefndarinnar árangursríka fundi með þeim nefndum kanadíska þingsins sem fara með utanríkisviðskiptamál.

Af öðrum stórum málum sem tekin voru fyrir af þingmannanefndum EFTA og EES árið 2007 má nefna framtíðarstefnu ESB í málefnum sjávar og siglinga, umbótasáttmála ESB, orkumál og loftslagsbreytingar og framtíðarhorfur EES-samstarfsins. Hér er ekki tóm til að fara yfir þessi viðamiklu mál eða einstaka fundi þingmannanefnda EFTA og EES og vísa ég í ítarlega umfjöllun í fyrirliggjandi skýrslu Íslandsdeildar hvað það varðar.

Ég vík nú máli mínu nánar að starfsemi Íslandsdeildarinnar. Í upphafi árs skipuðu deildina hv. þingmenn Guðlaugur Þór Þórðarson formaður, Birkir Jón Jónsson, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, Lúðvík Bergvinsson og sá sem hér stendur. Nokkrar breytingar urðu á deildinni eftir kosningarnar 12. maí en hana skipa nú hv. þm. Katrín Júlíusdóttir formaður, Árni Þór Sigurðsson, Arnbjörg Sveinsdóttir og Illugi Gunnarsson auk þess sem hér stendur í pontu.

Ísland fór með formennsku í þingmannanefnd EFTA og þingmannanefnd EES á starfsárinu 2007. Það er í verkahring formanns að leggja upp drög að fundardagskrám nefndanna og stýra fundum þeirra. Auk þess er formaður fulltrúi nefndanna út á við. Hv. þm. Guðlaugur Þór Þórðarson gegndi formennsku í þingmannafundunum tveimur fram að kosningum 12. maí en eftir að ný Íslandsdeild var kosin tók Katrín Júlíusdóttir við formennskunni.

Íslandsdeild var venju samkvæmt mjög virk í starfi þingmannanefnda EFTA og EES á árinu og lét að sér kveða í öllum helstu málum sem komu til umræðu í nefndunum. Sá sem hér talar var skýrsluhöfundur einnar af fjórum skýrslum þingmannanefndar EES ásamt breska Evrópuþingmanninum Diönu Wallis. Það var ársskýrsla þingmannanefndar EES um framkvæmd EES-samningsins en í henni var m.a. fjallað um töfina á stækkun EES samhliða stækkun ESB og afleiðingar þeirrar tafar. Þá lagði Katrín Júlíusdóttir fram vinnuskýrslu um framtíðarhorfur EES ásamt Diönu Wallis. Í vinnuskýrslunni var fjallað um hvernig breytingar á stofnanauppbyggingu og starfsemi Evrópusambandsins á síðustu 15 árum hafa haft áhrif á framkvæmd EES-samningsins. Ég vil vekja athygli á því að þessi skýrsla, sem er reyndar enn þá skoðuð sem vinnuskjal í nefndinni, hefur nú verið þýdd á íslensku og dreift til þingmanna hér á Alþingi. Í sífellt fleiri málaflokkum er orðið erfitt að skilja á milli innri markaðarins, þar sem EFTA-ríkin eru fullir þátttakendur, og annarra sviða sem standa utan EES-samstarfsins. Óljós skil milli innri markaðar og annarra sviða í tilskipunum ESB hafa þau áhrif að erfiðara er að skilgreina hvaða tilskipanir á að taka upp í EES-samninginn og þar með innleiða í EFTA-ríkjunum.

Venja er að Íslandsdeild haldi fund með Evrópunefnd þess þjóðþings sem stendur næst í röðinni til þess að taka við formennsku í Evrópusambandinu en nýtt formennskuríki tekur við á sex mánaða fresti. Portúgalar tóku við formennsku á miðju ári 2007 og Slóvenar í ársbyrjun 2008. Íslandsdeild átti fund með fulltrúum Evrópunefndar slóvenska þingsins í Ljúblíana 4. desember sl. Anton Kokalj, formaður nefndarinnar, gerði grein fyrir helstu áherslumálum í formennskuáætlun Slóvena, svo sem fullgildingarferli umbótasáttmála ESB og áframhaldandi vinnu að markmiðum Lissabon-áætlunarinnar um að auka samkeppnishæfni sambandsins. Einnig munu Slóvenar leggja sérstaka áherslu á mótun sameiginlegrar stefnu ESB í orkumálum og stækkun Schengen-svæðisins sem ráðgerð er í mars á næsta ári. Þá verður samstarf ESB við ríki á Balkanskaga aukið. Íslandsdeild kynnti aðkomu Íslands að Evrópusamstarfi með EES-samningnum og þátttöku í Schengen og farið var yfir afstöðu stjórnmálaflokkanna til Evrópumála almennt.

Herra forseti. Ég tel að framtíð EFTA sé afar björt. EFTA hefur tekið miklum breytingum í gegnum tíðina. Ég held að það skipti gríðarlegu máli fyrir okkur að nýta þetta tæki sem við höfum og þetta góða samstarf sem við eigum með þjóðum til að auka viðskiptafrelsi okkar og þar með velmegun og hagsæld.

Ég vil að lokum, virðulegi forseti, þakka meðlimum Íslandsdeildar fyrir gott samstarf á þessum mikilvæga vettvangi sem og starfsfólki skrifstofu EFTA og sendiráðs Íslands í Brussel þar sem mikið og gott starf er unnið fyrir hagsmuni lands og þjóðar. Ég legg áherslu á að framtíð EFTA er björt. Við eigum að róa að því öllum árum að auka viðskiptafrelsi okkar og EFTA er mikilvægt tæki til þess.

[14:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Bjarna Benediktssyni fyrir greinargerð hans og skýrslu um störf Íslandsdeildar þingmannanefndar EFTA fyrir árið 2007 sem hann flutti sem varaformaður í fjarveru formanns nefndarinnar, hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur. Ég vil líka taka undir þakkir hans til nefndarmanna og ég vil fyrir mína hönd þakka samnefndarmönnum mínum í þessari þingmannanefnd fyrir ágætt samstarf það hálfa ár sem við störfuðum í nefndinni á árinu 2007 eða frá því að Alþingi kom saman eftir alþingiskosningar síðastliðið vor. Sömuleiðis vil ég færa þakkir nefndarritara Stíg Stefánssyni fyrir frábærlega vel unnin störf og sömuleiðis samstarfsfólki nefndarinnar á skrifstofu EFTA í Brussel, einkum og sér í lagi Andra Lútherssyni sem hefur verið starfsmaður þingmannanefndarinnar af hálfu EFTA-skrifstofunnar.

Eins og kom fram hjá framsögumanni má segja að einkum tvö meginatriði hafi verið til umræðu á vettvangi nefndarinnar, þ.e. annars vegar samskipti við Evrópusambandið og rekstur EES-samningsins og svo hins vegar tvíhliða fríverslunarsamningar á milli EFTA og þriðju ríkja. Þetta eru að sjálfsögðu afskaplega mikilvæg mál sem skipta okkur Íslendinga miklu máli. Fyrir lítið hagkerfi og galopið hagkerfi skipta alþjóðleg viðskipti, utanríkisviðskipti, miklu máli og fríverslunarsamningar eru að sjálfsögðu leið til að auka slík umsvif og sömuleiðis að koma íslenskum afurð-

um á framfæri á mörkuðum á hagkvæmari kjörum en ella væri. Íslendingar gera að sjálfsögðu marga fríverslunarsamninga tvíhliða milli Íslands sérstaklega og annarra ríkja en eiga síðan aðild að þeim samningum sem EFTA gerir.

Talsverð umræða hefur átt sér stað í tengslum við fríverslunarsamninga almennt og bent hefur verið á að það gæti svartsýni um árangur í svokallaðri Doha-samningalotu Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Af þeim sökum hafi m.a. verið mikilvægt að hleypa nokkru lífi í viðræður EFTA við þriðju ríki. Ég vil ekki láta hjá líða að nefna hér í tengslum við fríverslunarsamninga, af því að sú umræða hefur að sjálfsögðu komið upp á vettvangi EFTA-nefndarinnar, það sem lýtur að öðrum þáttum í samskiptum okkar við þær þjóðir sem við erum að gera samninga við. Þá vísa ég til hluta eins og mannréttinda, félagslegra réttinda, umhverfismála og slíkra hluta. Þetta eru þættir sem er mjög mikilvægt að hafa í huga og mikilvægt að við ræðum opinskátt að hve miklu leyti við getum gert, ef svo má segja, ákveðnar kröfur til samningsaðila okkar þegar við erum að gera fríverslunarsamninga eða að hve miklu leyti þetta er hluti af stærri þróun. Almennt mun það vera gert þannig með fríverslunarsamninga að í sérstökum klásúlum er vísað til samþykkta Alþjóðavinnumálastofnunarinnar sem lúta að þáttum eins og mannréttindum og félagslegum réttindum en þetta eru þættir sem ég fyrir mitt leyti mun reyna að halda á lofti eftir því sem ég get á þessum vettvangi og a.m.k. minna á þegar við erum í viðræðum við aðrar þjóðir. En ég undirstrika það að frá mínum bæjardyrum séð eru fríverslunarsamningar af þeim toga sem við höfum verið að gera mikilvægir fyrir Ísland.

Varðandi rekstur EES-samningsins þá er það líka afstaða mín að rekstur hans hafi í öllum aðalatriðum gengið vel og að hann hafi mörg tækifæri í för með sér, líka mörg tækifæri sem eru enn ónýtt. Við höfum kannski ekki lagt nægilega rækt við það, Íslendingar, að nýta öll þau tækifæri sem EES-samningurinn gefur okkur, bæði að því er varðar viðskipti en líka marga aðra þætti og ég nefni sérstaklega hluti eins og menningarmál, menntamál, rannsóknir, vísindi og þróun. Þar höfum við verið að taka þátt í ýmsum verkefnum innan svokallaðra rammaáætlana en það er ljóst að það eru líka fjölmargir möguleikar sem enn þá eru ónýttir. Ég nefni líka möguleika sveitarfélaga á því að taka þátt í verkefnum á vettvangi EES-samningsins og það er m.a. ástæða fyrir því að ég hef tekið upp á þessum vettvangi möguleikann á einhvers konar samstarfsvettvangi sveitarstjórnarstigsins innan EFTA. Segja má að sveitarstjórnarstigið sé í raun og veru eini hlutinn sem ekki hefur sambærilega stoð EFTA-megin eins og Evrópusambandsmegin en með stofnun héraðanefndar Evrópusambandsins í kjölfar Maastricht-samningsins var sveitarstjórnarstiginu skapaður sérstakur vettvangur innan Evrópusambandsins sem ekki hefur orðið EFTA-megin, enda var EES-samningurinn þegar um garð genginn þegar Maastricht-samningurinn var gerður og héraðanefndin sett á laggirnar. Þetta hefur verið talsvert til umræðu á sveitarstjórnarstiginu sem ég tók þátt í á sínum tíma og þetta er mál sem hefur verið tekið upp á vettvangi EFTA og inn í ráðherraráðið og er þar má segja í vinnslu. Íslensk stjórnvöld hafa verið mjög áhugasöm um að koma þessu á laggirnar. Það hefur kannski verið minni áhugi annars staðar en þetta er mál sem er í vinnslu og ég bind vonir við að verði hægt að leiða til lykta.

Ég vil líka nefna það í sambandi við EES-samninginn og vísa þá til þess sem kom fram í máli framsögumanns að unnin hefur verið sérstök skýrsla um framtíðarhorfur í því sambandi. Það er skýrsla sem réttilega kom fram að er enn þá vinnuskjal og verður væntanlega áfram til umræðu á vettvangi EFTA og EES-þingmannanefndanna en það er líka mikilvægt að fram fari pólitísk umræða um þau mál á íslenskum vettvangi — þá er ég að vísa til Alþingis og þeirra nefnda sem fjalla sérstaklega um þau mál, utanríkismálanefndar að sjálfsögðu og einnig á vettvangi þingmannanefndar EFTA — hvernig við sjáum fyrir okkur EES-samninginn þróast. Frá mínum bæjardyrum séð er mjög mikilvægt að styrkja stoðir hans eins og unnt er vegna þess að ég tel að hann þjóni hagsmunum okkar prýðilega eins og sakir standa og það er mjög mikilvægt að veikja ekki þann grundvöll sem við stöndum á með EES-samningum. Það er því mikið verk að vinna í þessu efni. Um þetta geta auðvitað verið pólitískt ólík sjónarmið hér á landi en það er eðlilegt að umræða um þau fari fram og menn skiptist á skoðunum og séu ekki feimnir við það.

Ég vil líka í tengslum við þetta nota síðustu mínútuna sem ég hef í þessari umræðu, virðulegi forseti, til að vekja athygli á og minna á skýrslu Evrópunefndarinnar frá árinu 2007, um tengsl Íslands og Evrópusambandsins, því að þar er vikið að málum sem lúta að samskiptum Alþingis við Evrópu, við Evrópusambandið og í tengslum við EES-samninginn. Við höfum tekið til umræðu í nokkur skipti áður í vetur mikilvægi þess að Alþingi sé vel upplýst um þær gerðir sem koma frá Evrópusambandinu, og ætlast er til að gangi inn í íslenskan rétt, og að það fari fram efnisleg umræða um slíkar gerðir á frumstigi á vettvangi Alþingis. Lagt er til í skýrslu Evrópunefndarinnar að kjörin verði sérstök Evrópunefnd á Alþingi. Það eru sömuleiðis fyrirheit um það í stjórnarsáttmálanum og ég ætla að nota þetta tækifæri eina ferðina enn til að ýta á að það verði að veruleika að slík nefnd verði sett á laggirnar í samræmi við þær tillögur sem þar liggja fyrir, og ég held að sé alger samstaða um pólitískt að eigi að gera. Ég minni þá líka á að þar eru tillögur um að Alþingi eigi fulltrúa í Brussel, að fastanefndir eigi kost á að fylgjast með þróun einstakra EES-gerða á sínu fagsviði og að þingflokkum sé gert kleift að rækta samskipti við systurþingflokka á Evrópuþinginu. Ég tel mikilvægt að halda þessu til haga í umræðu um skýrslu EFTA-nefndarinnar fyrir árið 2007 og ég mun a.m.k. fyrir mitt leyti reyna að impra reglulega á því á vettvangi þingmannanefndar EFTA og vonast til að um það geti orðið nokkuð góð samstaða.

[14:44]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir allt sem fram kom í ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um mikilvægi þess að við aukum umræðuna um framkvæmd EES-samningsins á þinginu. Í tilefni af þeim orðum þingmannsins að það sé mikilvægt að tillögum Evrópunefndarinnar verði hrundið í framkvæmd þá vil ég láta þess getið að forseti Alþingis hefur falið utanríkismálanefnd að gera tillögur um meðferð

EES-mála á mótunarstigi á Alþingi. Ég mun sem formaður utanríkismálanefndar fylgja þeirri beiðni eftir og við hyggjumst reyna að koma meðferð EES-mála sem eru á mótunarstigi í traustan farveg fyrir lok vorþingsins. Í grunninn er ég þeirrar skoðunar að við eigum að fara eftir þeim reglum sem settar voru hér á árinu 1994. Við þurfum ef til vill að taka til skoðunar með hvaða hætti öll mál á mótunarstigi verða kynnt fyrir þinginu, að hve miklu leyti við hyggjumst gera þær kröfur til framkvæmdarvaldsins að allt verði þýtt og borið fyrir utanríkismálanefnd, sem mundi eftir atvikum funda með þingmannanefnd EFTA um EES-mál, að hve miklu leyti gerð verður krafa um að öll skjöl verði þýdd yfir á íslensku. Sama gildir um mál sem eru í pípunum en ekki er líklegt að kalla muni á lagabreytingar heldur megi innleiða með stjórnvaldsgerðum, að krafan um stutta úttekt eða yfirlit yfir efni þeirra hefur verið framkvæmdarvaldinu mjög þungbær. Það er eitt og annað sem þarf að skoða en í grunninn tel ég að reglur forsætisnefndar frá 1994 séu ágætar til þess að byggja á.

[14:47]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Bjarna Benediktssyni fyrir þær upplýsingar sem hann setti fram um samskipti sín sem formaður utanríkismálanefndar við forseta Alþingis. Ég tek undir að það er prýðilegt og mikilvægt að koma þeim málum sem við erum að ræða í þann farveg að allar gerðir komi með einhverjum hætti til umfjöllunar. Það er ljóst að ef ætlast er til þess að Alþingi leiði í lög tilteknar gerðir þá mun þurfa að þýða þær yfir á íslensku hvort eð er þannig að því á hvorki að fylgja aukavinna né aukakostnaður í sjálfu sér. Einnig má segja að þær gerðir sem hugsanlega væru útfærðar sem stjórnvaldsákvarðanir, þ.e. reglugerðir, þyrfti líka að þýða yfir á íslensku. Við kæmumst aldrei hjá þeirri vinnu og þeim kostnaði sem því fylgir að þýða yfir á íslensku þær gerðir sem eiga að taka gildi hér á landi óháð því hvort það er í formi laga eða reglugerða. Ég tel því mjög mikilvægt að koma upp þeim vinnubrögðum að þessi gögn séu lögð fyrir þingið eins fljótt í ferlinu og unnt er, bæði með það fyrir augum að mönnum hafi gefist tækifæri til að ræða efnislegt innihald, koma á framfæri athugasemdum eða álitamálum og jafnvel ræða að hve miklu leyti tilteknar gerðir sem eru í farvatninu heyri undir EES-samninginn þannig að það sé ekki bara framkvæmdarvaldið sem tekur slíkar ákvarðanir heldur sé það líka hugsanlega undir löggjafanum komið að hve miklu leyti hann telur að tilteknar gerðir eigi undir EES-samninginn.

Ég fagna því að þetta skuli vera í þessum farvegi og að komnar verði fastmótaðar reglur og praxís um þetta í lok vorþingsins.

[14:49]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil ítreka það sem ég sagði áðan að það er mikilvægt að við klárum þetta verkefni. Ég vil líka taka fram að verkefnið snýr ekki einungis að því að koma í traustari farveg en verið hefur málum á mótunarstigi á Alþingi, meðferð þeirra mála, heldur er fjallað um fjölmargt annað í Evrópuskýrslunni sem er mikilvægt að við tökum til skoðunar og komum á koppinn. Ég vísa til þess sem fram kom í máli hv. þingmanns um samskipti við flokkahópana í Brussel, sem ég tel eðlilegt að við reynum að stofna til, ekki síst í ljósi þess að Evrópuþingið er nú að fá aukin völd við ákvörðunartökuna. Ég tel einnig mikilvægt að Alþingi eigi starfsmann í Evrópuþinginu, fulltrúa sem verði staðsettur í Evrópuþinginu og geti miðlað upplýsingum til viðkomandi nefndar á þinginu og til þingflokkanna.

Varðandi þýðinguna held ég að það sem hafi valdið mestum vandkvæðum séu mál sem ekki er enn ljóst hvort muni rata inn í EES-samninginn. Í eldri reglum var þýðingarskylda á öllu slíku líka, í raun og veru öllu sem líklegt var að gæti ratað inn í íslenska löggjöf en var enn á mótunarstigi. Sú krafa virðist í framkvæmd hafa verið mjög þungbær en það er auðvitað til skoðunar fyrir okkur hvort við eigum að sætta okkur við að slík gögn verði lögð fram á annarri tungu en íslensku fyrir eina af þingnefndunum. Ég er fyrir mitt leyti ekki tilbúinn til að úttala mig um það á þessari stundu. En þetta verður tekið til skoðunar.

[14:51]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú þannig að það gengur varla hnífurinn á milli okkar hv. þm. Bjarna Benediktssonar þegar kemur að umræðum um Evrópumál og EES-samninginn og það er ánægjulegt. Ég tek undir með honum í því efni, eins og ég gat um ræðu minni, að það er þýðingarmikið að við fylgjum eftir þeim tillögum sem komu fram í skýrslu Evrópunefndarinnar að öðru leyti og lýtur að hugsanlegri starfsstöð Alþingis í Brussel og möguleikum þingflokkanna til að eiga samskipti við systurþingflokka sína á Evrópuþinginu. Hann nefnir það að völd Evrópuþingsins og áhrif hafa verið að aukast og munu væntanlega aukast þá er kannski ekki síður mikilvægt að treysta þetta. Við áttum reyndar kost á því að fylgjast með störfum Evrópuþingsins á fundi þess í Strassborg nú í nóvember og fulltrúar í EFTA-nefndinni áttu kost á því að hitta systurþingflokka. Það var mjög gagnlegt að hitta fólk og fá að taka þátt í og fylgjast með störfum systurþingflokkanna, þannig að ég held að þetta sé allt á sínum stað.

Varðandi gerðirnar og hugsanlega þýðingu finnst mér mikilvægt að fjallað sé faglega um það sem er í farvatninu og er hugsanlega að koma inn í íslensk lög eða íslenskar reglur og gefi sér til þess góðan tíma. Frá mínum bæjardyrum séð er sjálfsagt að gera þá kröfu að slíkir pappírar séu þýddir á íslensku til að taka hér til umfjöllunar. Vera kann að í tilteknum tilvikum sé það einhvers konar úttekt eða samantekt á greinargóðu yfirliti um innihald viðkomandi gerða en í öllu falli er mikilvægt að við getum fjallað um þessi mál á vettvangi þingsins.

[14:53]

Valgerður Bjarnadóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka greinargóða skýrslu. Í skýrslunni er getið um vinnuskjal hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur og Evrópuþingmannsins Diönu Wallis um framtíðarhorfur EES-samningsins. Þær miklu breytingar sem orðið hafa á Evrópusambandinu síðan sá merkilegi samningur var gerður hafa vissulega haft áhrif sem huga þarf að.

Samningurinn tryggði EFTA-ríkjunum aðgang að sérfræðingahópum framkvæmdastjórnar ESB sem vinna frumvinnu við tillögugerð. Síðan hafa valdahlutföll og áhrif stofnana ESB breyst. Áhrif ráðherraráðsins og Evrópuþingsins eru nú mun meiri en þegar samningurinn var gerður og EFTA-ríkin hafa enga formlega aðkomu að því að koma áherslum sínum á framfæri þegar mál eru til meðferðar hjá þessum stofnunum.

Reyndar er það svo að EFTA-ríkin hafa aldrei haft nein áhrif þegar endanlegar ákvarðanir eru teknar um þau efni sem tilheyra innri markaðnum og þau hafa skuldbundið sig til að taka upp í eigin löggjöf. Það má því halda því fram að talsvert framsal fullveldis hafi átt sér stað þegar samningurinn var gerður enda munu nokkrar umræður um það efni hafa átt sér stað hér í þingsal.

Ég er þeirrar skoðunar að samþykkt EES-samningsins hafi verið mikið gæfuspor. Ég er líka þeirrar skoðunar að það hefði verið gæfuspor ef við hefðum á sínum tíma, þ.e. um leið og aðrar EFTA-þjóðir, sótt um aðild að Evrópusambandinu.

Ég hef oft ergt mig yfir því að Norðmenn komu endanlega í veg fyrir að aðild að Evrópusambandinu yrði rædd hér á landi þegar þeir höfnuðu aðildarsamningi sem þeir höfðu gert árið 1994. Það má velta því fyrir sér hvort fullveldið hafi þá ekki verið sent úr landi í bögglapósti þegar atkvæðagreiðsla í útlöndum kom í veg fyrir lýðræðislega umræðu hér á landi, en það er önnur saga.

Þangað til ráðamenn fást til að fara af alvöru í þá mikilvægu umræðu sem ég tel að aðild að Evrópusambandinu sé er mikilsvert að halda vel á spöðunum og nýta öll þau tækifæri sem standa til boða til að halda EES-samningum lifandi og hafa sem mest áhrif á lagasetninguna sem mun gilda jafnt hér á landi sem í aðildarríkjum Evrópusambandsins. Evrópunefndin, sem talað var um hér fyrr í umræðunni, lagði fram allmargar tillögur í mars árið 2007 um það hvernig við gætum reynt að auka áhrif okkar á Evrópuvettvangi. Það er mikilsvert að hrinda þeim öllum í framkvæmd þangað til við getum nýtt okkur besta kostinn, sem ég tel vera að ræða af alvöru um aðild Íslands að Evrópusambandinu.

Virðulegi forseti. Ég er ekki viss um að ég sé sammála hv. þm. Bjarna Benediktssyni um að framtíð EFTA sé björt. En ég treysti því að í framtíðinni, hvort heldur bjartri eða dökkri, muni þingmannanefndin halda áfram að vinna öflugt starf.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 14:57]

Umræður utan dagskrár.

Staða sjávarplássa landsins.

[15:01]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég vek hér máls á vanda sjávarbyggða allt í kringum landið. Ég hef rætt við 27 bæjarstjóra í 41 sveitarfélagi eða sameinuðum bæjarfélögum og vil fjalla aðeins um áhyggjur þeirra, vandamál, væntingar og baráttugleði. Þeir bæjarstjórar sem ég hef talað við eru: Ólafur Örn Ólafsson, bæjarstjóri í Grindavík, Hjalti Vignisson, Höfn í Hornafirði, Þórir Kr. Þórðarson Fjallabyggð, Ómar Mar Jónsson Súðavík, Erla Friðriksdóttir Stykkishólmi, Kristinn Jónasson Snæfellsbæ, Guðmundur Guðlaugsson Grundarfirði, Garðar Ólafsson Grímsey, Elliði Vignisson Vestmannaeyjum, Guðmundur Guðlaugsson Skagafirði, Svanfríður Jónasdóttir Dalvík, Ólafur Sigurðsson Seyðisfirði, Árni Sigfússon Reykjanesbæ, Sigríður Jakobsdóttir Akureyri, Helga Jónsdóttir Fjarðabyggð, Halldór Halldórsson Ísafirði, Magnús Jónsson Skagaströnd, Ragnar Jörundsson Vesturbyggð, Grímur Atlason Bolungarvík, Gísli Einarsson Akranesi, Oddný Harðardóttir Garðinum, Bergur Ágústsson Norðurþingi, Björn Ingimarsson Þórshöfn, Björn Hafþór Guðmundsson Djúpavogi, Guðni Ólafsson Tálknafirði, Róbert Einarsson Vogum og Sigurður Valur Ásbjarnarson Sandgerði.

Það má segja að þetta dekki landið og miðin. Það sem er sameiginlegt með sjónarmiðum þessara bæjarstjóra eru áhyggjur, ekki síst vegna skerðingar í þorski, áhyggjur vegna stöðu atvinnumála, fækkunar starfa í öllum byggðum landsins. Atvinnuleysið verður ekki í raun sýnilegt því að atvinnuleysið flyst burt og þannig sýna tölur sem gefnar eru upp ekki rétta mynd. Menn flytja einfaldlega burt þegar vinnan er farin út af landsbyggðinni.

Væntingar sveitarstjórnarmanna hringinn í kringum landið til ríkisstjórnarinnar eru mjög miklar. Sumum þykir lítið hafa verið gert hingað til, aðrir þakka velviljann. Menn eru þá allir á einu máli um að taka verði miklu fastar á, skipuleggja miklu betur viðbrögð og mótspyrnu við það tímabil sem er augljóslega að ganga í garð í byggðum landsins.

Það er auðvitað gífurlega mikil skerðing í sumum sjávarplássum landsins, allt upp í 7.000 tonn sem varðar tugmilljarða á tveimur, þremur árum. Þetta er vandinn sem við er að glíma. Það er mjög brýnt að taka af skarið og þess vegna finnst mér ástæða til þess að ræða það hér opinskátt á hinu háa Alþingi því að það er mjög mikilvægt að allir standi saman í þessu efni, að bæði stjórnarsinnar og stjórnarandstæðingar standi saman um að taka á því oft var þörf en nú er nauðsyn. Það hriktir í stoðum landsbyggðarinnar og það mun fyrst koma greinilega í ljós á komandi sumri þegar þorskaflinn verður uppurinn og bátar bundnir og þeim lagt. Þá mun vandinn dynja á.

Það eru mörg spennandi sjónarmið hjá sveitarstjórnarmönnum um allt land og það er mikilvægt að mínu mati að stjórnvöld einbeiti sér að því verkefni að vinna að framgangi þessara mótvægisaðgerða. Það duga engar smáskammtalækningar í þeim efnum, eins og einn sveitarstjóri sagði í samtali við mig. Það eru hugmyndir um unglingavinnu, aukna vinnu fyrir konur, menningartengd störf, háskólasetur um landið, uppbyggingu íþróttamannvirkja, frágang lóða og opinna svæða, uppbyggingu upptökumannvirkja báta, rannsóknarstörf um allt land, opinber störf úti um allt land, ferðamálin, samgöngur, atvinnuþróun — að hún sé tekin föstum tökum. Það eru jafnframt hugmyndir um að byggja upp á forsendum byggðarlaganna sjálfra og hugmyndir um fiskeldi, eldi á þorski og kræklingi, byggingu félagsheimila, byggingu stórra sauðfjárbúa, olíuborun-

arþjónustu, heilsugæsluhótel og fleira. Það skiptir öllu máli, eins og bæjarastjórinn á Akureyri sagði, að sveitarfélög og ríki standi saman. Já, oft var þörf en nú er nauðsyn og ef það er ekki ástæða til þess að taka á þegar illa árar með því að hnykkja á í öllum verkum sem lúta að framgangi byggðanna þá er verr af stað farið en heima setið.

[15:07]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á þessu umræðuefni og deila með okkur þeim upplýsingum sem hann hefur fengið í þeim fjölda samtala sem hann hefur átt við bæjarstjóra vítt og breitt um landið. Það eru auðvitað mjög miklar upplýsingar sem fólgnar eru í því að tala við svona marga menn sem eru eins nálægt því sem er að gerast í sjávarþorpunum og raunin er. Ég held þó að þær upplýsingar sem hér komu fram hjá hv. þingmanni séu í rauninni ekki frábrugðnar því sem við hin upplifum í samskiptum okkar við þetta fólk. Alla vega hvað mig varðar stendur þar allt heima frá því sl. sumar þegar við, ég og hæstv. iðnaðarráðherra, vorum í sambandi við fjölda sveitarstjórnarmanna þegar verið var að undirbúa mótvægisaðgerðirnar.

Hinn gríðarlega mikli þorskniðurskurður kemur einhvers staðar við, það er ekkert sem kemur í staðinn fyrir þann afla sem ekki berst á land vegna þessara aðgerða. En það var metið nauðsynlegt. Talið var að til framtíðar litið væru hagsmunir okkar fólgnir í því að takast á við vandann núna frekar en miklu stærri vanda einhvern tíma seinna. Um það má auðvitað deila og um það hefur verið deilt og það er ekki nýtt en þetta er alla vega niðurstaðan í það skiptið.

Þær aðgerðir sem við fórum út í voru mjög fjölþættar og af þeirri stærðargráðu að ég vil ekki kalla það smáskammtalækningar. Ég held að það hafi aldrei verið farið út í eins viðamiklar aðgerðir og þær sem um ræðir, hinar svokölluðu mótvægisaðgerðir. Það nálgast að vera hálfur annar tugur milljarða sem mun fara í hin ýmsu verkefni á rúmlega tveggja ára tímabili.

Aðgerðirnar eru auðvitað fjölþættar og þær byggjast á því að bregðast við vandanum snöggt. Eins byggjast þær á því að leggja góðan grunn til framtíðar bæði í atvinnulífinu og eins í stoðkerfum, samgöngukerfinu sérstaklega. Ég á ekki von á öðru en að þessar aðgerðir muni skila sér mjög vel bæði til skamms og lengri tíma.

Við höfum síðan fylgst vel með þróuninni og því sem hefur verið að gerast í atvinnulífinu á þessum stöðum. Þar hefur þróunin auðvitað verið misjöfn en sem betur fer hafa ekki orðið nein gríðarlega stór áföll þó að auðvitað hafi á einstökum stöðum, og einstaka vinnustöðum sérstaklega, verið um einstaka áföll að ræða. Þegar við lítum til atvinnuleysisins er það hvergi orðið stórvægilegt. Þegar við lítum á það í heild er ekki mikið, reyndar lægra en það var fyrir ári síðan samkvæmt síðustu tölum.

Það er hins vegar alveg hárrétt sem fram kemur hjá hv. þingmanni að afleiðingarnar eru ekki að fullu komnar fram og væntanlega munu þær ekki koma fram að fullu fyrr en líður að lokum fiskveiðiársins. Við höfum nýlega farið yfir þessa stöðu, skoðað þessa þróun til þess að vera betur í stakk búin til að bregðast við ef eitthvað fer verr en við ætluðum. Við munum taka stöðuna fljótlega aftur og meta hvort eigi að bregðast við frekar á þeirri stundu eða hvort það eigi að bíða. Við höfum auðvitað verið að velta fyrir okkur ýmsum hlutum og það mun þá koma í ljós síðar hvað úr þeim verður. Of snemmt er að segja til um það en í meginatriðum eru það þessir sömu hlutir sem við höfum verið að vinna að og tala um að undanförnu.

Það má segja að við höfum sloppið fyrir horn hvað loðnuna varðar og það er vel. Við hefðum hugsanlega þurft að grípa fyrr til einhverra viðbótaraðgerða ef það hefði ekki verið. En maður veltir því hins vegar fyrir sér hvað verður ef uppi verður stórkostlegur vandi í öðrum atvinnugreinum og, eins og hv. þingmaður orðaði það, þegar atvinnuleysið flyst burt (Forseti hringir.) vegna þess að atvinnu er að fá annar staðar.

[15:12]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er ákaflega vel til fundið hjá hv. þm. Árna Johnsen að ræða við flokksbróður sinn og félaga úr Suðurkjördæmi, hæstv. fjármálaráðherra, um ástandið í sjávarbyggðunum og í raun má segja á landsbyggðinni almennt. Ég segi fyrir mitt leyti að ekki hefði ég á móti því þó að þessi mál væru rædd hérna að staðaldri einu sinni í viku fram til vors ef þess þarf til þess að hæstv. ríkisstjórn vakni af dvalanum.

Það er rétt að hafa það í huga að við erum að tala um aðstæður sjávarbyggðanna og sveitarfélaganna sem voru unnvörpum og að uppistöðu til í miklum þrengingum og fjárhagserfiðleikum áður en sérstök áföll urðu á sl. vori í formi niðurskurðar þorskafla og svo hefur ýmislegt annað bæst við. Það má heita að leitun sé að sveitarfélagi utan suðvesturhornsins sem ekki hefur átt í verulegum fjárhagsþrengingum undanfarin ár. Er þá Akureyri, langstærsta og öflugasta sveitarfélag landsbyggðarinnar, ekki undanskilin en þar hafa menn ekki verið ofsælir af því að koma saman fjárhagsáætlunum eða láta enda ná saman undanfarin ár. Þannig er nú staðan.

Hæstv. ríkisstjórn miklar sig hér af mótvægisaðgerðunum og kemur þeim upp í eitthvað á annan tug milljarða með því að leggja allt saman á þremur árum og bókfæra samgönguframkvæmdir sem hvort eð er voru að hluta til inni á áætlun á þessu tímabili. En er það mikið að á þremur árum eigi að fara eitthvað á annan tug milljarða í sérstakar jöfnunaraðgerðir þegar við höfum í huga tekjubrestinn og umfang hans sem leiðir af þorskaflasamdrættinum einum? Loðnuvertíðin verður mjög rýr og milljarðar eru að tapast þar út miðað við síðustu vertíð og var hún þó ekki beysin. Þetta kemur beint fram í formi minni tekna í hafnarsjóði, útsvarstekna til sveitarfélaganna o.s.frv.

Ég tek því undir það hjá málshefjanda að tími smáskammtalækninga er liðinn í þessum efnum. Það veitir ekki af (Forseti hringir.) að fá botn í það (Forseti hringir.) hvort endurskoðun mótvægisaðgerðanna — þessi þokukenndu áform hæstv. ríkisstjórnar sem ég hef ekki enn skilið — er raunverulega í gangi eða ekki.

[15:14]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Enn ræðum við vanda sjávarbyggða og er það ekki nema von því að þær eiga margar mjög undir högg að sækja. Að mínu mati er orsök þessa ástands sú hvernig tekist hefur til við fiskveiðistjórnina sem leiddi til þess að mörg hundruð manns, ef ekki þúsundir misstu vinnu sína og hafa hrakist af landsbyggðinni hingað suður. Hvað er hægt að gera í málinu? Að minni hyggju mundi það koma mörgum byggðum afar vel ef menn á litlum trillum fengju að róa utan kvóta og er ég hér að tala um handfæraveiðar í takmörkuðum mæli. Slíkt yrði líka góð viðleitni til að svara úrskurði mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Önnur útfærsla á úthlutun byggðakvótans gæti líka vel komið til greina eins og t.d. að bjóða hann upp og láta sveitarfélög í vanda njóta þess fjár sem fyrir þetta fengist.

Ríkisstjórnin sem nú situr að völdum tók við mjög slæmu byggðabúi þjóðarinnar og er ljóst að endurreisn byggðanna verður ekki eingöngu hafin með aukningu fiskveiðiheimilda heldur með mun fjölbreyttara atvinnulífi en verið hefur. Samfylkingin og ríkisstjórnin gera sér grein fyrir þessu og vita að við verðum að auka tækifæri og fjölbreytni í störfum svo um munar, annars er hætta á því að landið sporðreisist endanlega hvað búsetuna varðar. Sú sýn sem ríkisstjórnin er með á þessi mál er mjög góð. Það er rétt sem hæstv. fjármálaráðherra sagði, settir eru fleiri milljarðar í þessar byggðaaðgerðir og það er í raun og veru bylting í þessum málum hin síðustu árin. Það er svo sem ástæða til að gleðjast yfir því. (Gripið fram í.) Það er ekki kjaftæði, hv. þingmaður, (Forseti hringir.) það er sannleikur.

[15:17]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Einhvern tíma var sagt: „Það er kjarkmaður, Kolbeinn í Dal.“ Það verður að segjast eins og er að kjarkmaður er hv. þm. Árni Johnsen að koma hér og hjóla í fjármálaráðherra sinn og segja sannleikann, segja það sem við framsóknarmenn sögðum strax í sumar að rothögg sjávarbyggðanna blasir við. Hann gerði það sem hvorki Samfylkingin né Sjálfstæðisflokkurinn hafa gert, hann fór í ferðalag. Hann talaði við 27 bæjarstjóra og þeir sögðu frá því hvernig aðgerð ríkisstjórnarinnar er að leika þessar byggðir og nú kemur hv. þingmaður áhyggjufullur hér inn. Ég bið hann um að flytja þennan húslestur í þingflokki Sjálfstæðisflokksins dag hvern og telja upp allt þetta fólk sem hann hitti og drakk kaffi með. Það þjáist undan aðgerðum ríkisstjórnar sem skar niður þorskveiðarnar með svo harkalegum hætti að byggðunum blæðir og mótvægisaðgerðir Samfylkingarinnar voru háðung og dónaskapur við vinnandi fólk.

Við framsóknarmenn sögðum strax fyrir að þarna væri of langt gengið, 150–160 þúsund tonna kvóti mundi breyta miklu, ef ekki væri farið lengra en það, og hjálpa byggðunum. Að taka 15–20 milljarða út úr hagkerfi sjávarbyggðanna með einu pennastriki hlaut að hafa þær afleiðingar að skipunum fækkar í höfnunum, fiskverkafólkið missir vinnuna, sjómennirnir ganga í land. Þetta vissum við allt. Ég vil því segja um mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar: Þetta er hrein hundalógík svo ég tali íslensku, hrein hundalógík. Þetta eru ekki smáskammtaaðgerðir, þetta er útúrsnúningur og móðgun við vinnandi fólk. (Forseti hringir.) Ég segi við ríkisstjórnina: Vaknið og vinnið ykkar verk. Farið í ferðalag eins og hv. þm. Árni Johnsen, talið við fólkið í landinu, finnið nýjar mótvægisaðgerðir eða leyfið aðeins meiri veiðar úr þorskstofninum. Það mun ekki saka hann. Svo kom loðnuáfallið í ofanálag.

[15:19]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir það að þessi umræða skuli tekin upp af hv. þm. Árna Johnsen. Það er ekki vanþörf á að minna ríkisstjórnina á í hvaða vegferð hún er. Það er eins og menn fljóti sofandi að feigðarósi. Það er eins og menn viti ekki hvernig byggðaþróunin er í landinu eins og sýnt er á þessari mynd þar sem svörtu reitirnir sýna meira en 10% fækkun og gráu á milli 1% og 9%. Það er eins og menn viti ekki hvaða afleiðingar það mun hafa ef þorskkvótinn er skorinn niður með þeim hætti sem gert hefur verið. Það er eins og menn viti ekki hvaða afleiðingar það hefur fyrir vaxtarsprota eins og veiðar þar sem erlendir ferðamenn geta tekið þátt í sjóstangaveiði, hvaða áhrif það hefur ef fara á að krefjast þar kvótasetningar í því niðurskurðarferli þorskkvóta sem er við lýði. Hvar eiga þau fyrirtæki að ná í þann kvóta? Það er eins og ríkisstjórnin viti ekki hvað hún er að aðhafast í þessu máli. Svo koma menn og segja: Það er ekki ástæða til mikillar svartsýni. Hæstv. fjármálaráðherra sagði fyrr á þessu þingi að ekki væri líklegt að það kæmi til fjöldaatvinnuleysis á næstu mánuðum.

Hver halda menn að staðan verði þegar þorskkvótinn er búinn í lok apríl? Hver halda menn að staðan verði í hinum dreifðu sjávarbyggðum? Því miður verður hún afar erfið og ekki er brugðist við með þeim hætti sem þarf að gera. Það þarf að auka við þorskkvótann, gefa þarf frelsi til rækjuveiðanna, það er í raun og veru lögbrot að halda þeim inni í kvótakerfi. Rækjan er vannýttur stofn og búin að vera það í nokkur ár. Það er ýmislegt hægt að gera, hægt er að taka upp tillögu okkar frjálslyndra um að leyfa takmarkað frelsi til handfæraveiða. Það er margt hægt að gera til að spýta nýju lífi inn í sjávarbyggðirnar. (Forseti hringir.) Það er akkúrat þar sem taka þarf á vegna þess að aðgerðirnar hitta ekki í mark, svokallaðar mótvægisaðgerðir.

[15:21]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Það er eins og formaður Framsóknarflokksins hafi þurft að losna úr Stjórnarráðinu til að vakna. Hann virðist álíta að allir í Stjórnarráðinu sofi líkt og Framsóknarflokkurinn gerði öll þau ár sem hann var þar, (**GÁ:** Það er ekki rétt …) a.m.k. hvað tengist byggðamálum. Vegna þess að því miður hafði Framsóknarflokkurinn of lengi byggðamálin í fanginu (Gripið fram í.) og gerði ekki nokkurn skapaðan hlut í þeim efnum. Þess vegna er það eðlilegt þegar Framsóknarflokkurinn er laus úr Stjórnarráðinu, (Gripið fram í.) að hann gerir kröfu til annarra flokka um að þeir snúi öllu við á punktinum, að það sé hægt að gera einn, tveir og þrír. Og vegna frammíkalla hv. þingmanns um það sem gerðist á Austurlandi þá er það alveg rétt að Framsóknarflokkurinn tók þátt í því átaki sem þar var. En það var

ekki eingöngu byggðamál, það var málefni allrar þjóðarinnar og því er rangt að kalla það eingöngu byggðamál og væri fróðlegt að sjá hvernig við stæðum ef ekkert hefði verið gert í þeim efnum. (Gripið fram í.) En það rifjar upp, af því að við erum að tala um vanda sjávarbyggða, að við eigum auðvitað að vanda okkur í þessum efnum. Nú er tekist á um það hvar t.d. næsta álver á að vera og þá blasir við, ef við eigum möguleika á því, að við hljótum að horfa til þeirra svæða sem verst standa í þessu tilliti. Þá er það auðvitað Norðausturland sem hlýtur að koma þar efst á blaði og þar á ég að sjálfsögðu við Bakka við Húsavík. Þangað eigum við að stefna til að létta á vegna þess að það eru óraunhæfar kröfur sem hér koma allt of oft fram að sjávarútvegurinn einn og sér eigi að sjá um það að byggðir landsins blómgist. Það er vonlaus krafa á hendur sjávarútveginum að hann geti einn séð um það. Þess vegna eigum við að horfa til fleiri átta og reyna að tryggja það að atvinnulífið sé sem fjölbreyttast.

En við skulum ekki gleyma því að mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar, sem ýmsir stjórnarandstæðingar eru að reyna að gera sem minnst úr, horfa auðvitað til framtíðarinnar. Þær leysa hins vegar ekki allan vanda einn, tveir og þrír. Ég tek undir með hv. þm. Árna Johnsen, sem er rétt að þakka fyrir það að taka þetta mál upp, að það þarf auðvitað að gera betur. Ég trúi því og treysti að ríkisstjórnin sé á réttri leið, hæstv. fjármálaráðherra gat þess að með málinu væri fylgst og (Forseti hringir.) tekin væri á því punktmæling reglulega. Það er nauðsynlegt, frú forseti.

[15:24]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég verð að leyfa mér að segja það að málsvörn Samfylkingarinnar, sem fer með þennan málaflokk, byggðamálin, hefur frá byrjun verið sú í þessum málum að ekki sé hægt að ætlast til þess að öllu sé kippt í lag á örfáum mánuðum (**Gripið fram í:** Er það ekki rétt?) og síðan er Framsókn skömmuð fyrir að hafa staðið sig illa í 12 ár og ekki ætla ég að blanda mér í það, (Gripið fram í.) en hef kannski gert eitthvað af því sjálfur. Ég verð hins vegar að segja að Samfylkingin kemst ekki hjá að standa ábyrg fyrir því sem gerist eftir að hún er komin í ríkisstjórn og þá verður hún auðvitað að þola gagnrýni á það sem kallaðar eru mótvægisaðgerðir en hitta ekki þá sem fyrir mesta áfallinu urðu eins og allir vita, sjómenn og fiskverkafólk koma þar lítið við sögu. Það er líka spurning hvað er að gerast undir verndarvæng Samfylkingarinnar í ríkisstjórn eða hvorum megin sem það er þegar störf eru að flytjast frá hinu opinbera af landsbyggðinni og til Reykjavíkur, nú síðast er Fasteignamat ríkisins t.d. að loka starfsemi úti á landsbyggðinni þvert á hina yfirlýstu stefnu um að færa þangað störf. Hvað er gefandi fyrir orðavaðal um það að menn ætli að fara að brjóta í blað með nýjum aðferðum, auglýsa störf án staðsetningar, þegar þróun af þessu tagi eða öfugþróun er á fullri ferð? Þegar ráðherrar hafa ekki einu sinni döngun í sér til að segja undirstofnunum sínum fyrir verkum og koma skilaboðunum þangað um að þeir ætli a.m.k. að reyna að spyrna við fótum gagnvart því að missæknin sé á fullri ferð við þessar aðstæður sem við nú búum við að þessu leyti. Auðvitað vitum við að fáein opinber störf skipta ekki sköpum í þessum efnum en það er ákaflega táknrænt og vont að fá þannig skilaboð að grjótmulningsvélin malli áfram og brjóti niður og veiki það sem þó er eftir af opinberri þjónustu vítt og breitt í byggðum landsins. (Forseti hringir.) Svo dæmi sé tekið þá væri þarna eitthvað fyrir samfylkingarmenn að huga að og vera kannski svolítið hógværari í málflutningi að öðru leyti.

[15:26]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir að taka upp málefni sjávarbyggða á þinginu því að svo sannarlega er ekki vanþörf á því. Ég hef talað fyrir því á undanförnum árum að þegar þingmenn koma í pontu eigi þeir ekki að einbeita sér að því að tala niður ástandið eins og það er heldur að tala með uppbyggjandi hætti. Ég hef tamið mér það hingað til. Hins vegar verð ég að viðurkenna, hæstv. forseti, að þegar maður heyrir hæstv. ráðherra segja að engin stórvægileg áföll hafi dunið yfir landsbyggðina að undanförnu vekur það hjá mér dálítinn ugg hvort ríkisstjórnin sé raunverulega jarðtengd í þessum efnum þegar mörg hundruð störf hafa tapast úr sjávarbyggðum landsins á síðustu mánuðum og við horfum til þess að annað eins eða jafnvel verri hlutir geti gerst á næstu mánuðum og missirum. Við hljótum að setja þetta í samhengi við þær stórkostlegu mótvægisaðgerðir sem Samfylkingin og sjálfstæðismenn boðuðu síðastliðið sumar, upp á annan tug milljarða, sem hæstv. ráðherra talaði um hér. Inni í þeirri tölu eru m.a. Norðfjarðargöng sem ég hélt og stóð í þeirri trú að sjálfstæðismenn og framsóknarmenn hefðu ákveðið í tíð síðustu ríkisstjórnar að ráðist yrði í á árinu 2009 en Samfylkingin staglast á að um nýja ákvörðun sé að ræða að það eigi að bjóða þá framkvæmd út árið 2009. Ég nefni framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð sem (Gripið fram í.) samfylkingarmenn tala um sem mótvægisaðgerð, það var búið að ákveða það í tíð síðustu ríkisstjórnar. Núverandi ríkisstjórn er því að endurnýta fullt af fyrri (Gripið fram í.) loforðum og ákvörðunum fyrri ríkisstjórnar.

Ég vil að lokum segja það, hæstv. forseti, af því að Einar Már Sigurðarson er duglegur að halda fundi á Húsavík og tala um álver á Bakka við Húsavík, að hann ætti ræða við umhverfisráðherra sinn í ríkisstjórn Íslands sem hann á aðild að sem (Forseti hringir.) talar gegn þeirri framkvæmd og þó að Samfylkingin sé komin í stjórn mun hún ekki komast upp með að tala í tvær áttir í þessum efnum. (Forseti hringir.) Samfylkingin er á móti uppbyggingu álvers á Bakka við Húsavík. Ég hvet hv. þingmann til að hlusta á yfirlýsingar hæstv. umhverfisráðherra Þórunnar Sveinbjarnardóttur.

[15:29]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að nota hefðbundin ávörp og nefna þingmenn sem hv. þingmenn.

[15:29]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Árna Johnsen sérstaklega fyrir að vekja athygli á því að staða sjávar-

byggða er nú lakari en hún hefur nokkru sinni verið. Eins og hann rakti í mjög góðri ræðu sinni áðan, og hann rakti við hverja hann hefði talað og í hvaða ferðalag hann hefði farið, þá er þessi staða vítt og breitt og vandinn ærinn. Af hverju stafar það? Það stafar af því að við erum búin að búa við ákveðið kerfi sem hv. þm. Árni Johnsen og sá hæstv. ráðherra sem er til andsvara bera alla ábyrgð á. Það er vegna gjafakvótakerfisins, það er vegna þeirra takmarkana sem hafa verið sett, það er vegna þess að kerfið hefur ekki náð neinum árangri. Í staðinn fyrir að stuðla að aukningu á veiðum, þá eru þær takmarkaðar og dregið úr þeim frá ári til árs. (Gripið fram í.) Það er hinn raunverulegi vandi og ég gat ekki heyrt annað en hv. þm. Karl V. Matthíasson tæki undir með okkur frjálslyndum hvað það varðaði að leyfa ætti auknar handfæraveiðar, það ætti að leyfa þær vistvænu veiðar sem við höfum talað um og barist fyrir.

Stóri vandinn er gjafakvótakerfið sem komið hefur verið á og viðhaldið fyrst og fremst fyrir atbeina Sjálfstæðisflokksins. (**Gripið fram í:** Og Framsóknarflokksins.) Allt í lagi, það er sama hvaðan vont kemur. En það sem er meginatriði til varnar sjávarbyggðum er að heimila vistvænar veiðar, að taka ekki lífsbjörgina frá fólkinu eins og Sjálfstæðisflokkurinn virðist standa í og ætla sér að halda við. Það er meginatriðið að fólkið fái og geti skapað sér lífvænlega framtíð. Það er höfuðatriðið. En ég ákæri þá sem nú standa gegn því að mannréttindi séu virt og að viðhaldið sé löglausu gjafakvótakerfi. Það er undirrót þess vanda sem við er að glíma, hv. þm. Árni Johnsen.

[15:31]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þær umræður sem hafa orðið um þetta mál og sérstaklega þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir þær væntingar sem hann lagði fram í svari sínu.

Það skiptir máli að taka á. Það eru menn sammála um. Það skiptir máli að horfast í augu við vandann sem er að dynja yfir og við eigum að vera á undan en ekki eftir. Það er skoðun mín að það þurfi stórar tölur í viðbót til þess að takast á við þann vanda sem blasir við. Ekki tugmilljónir heldur milljarð. Að minnsta kosti milljarð. Tugi milljarða, ætlaði ég að segja. Það held ég að sé raunhæft til að bregðast við þeim vanda sem blasir við.

Sem dæmi um mótvægisaðgerðir fyrir Norðurland eystra þá var um nokkra tugi milljóna að ræða. Það er enginn peningur. Það er smáskammtalækning. Þannig verða menn að vinna sig út úr því og horfast í augu við það og takast á við um allt land. Það hefur verið yddað að því að það væri ómögulegt að við þingmenn Suðurkjördæmis ræddum þetta mál hér í Alþingi. Auðvitað ræðum við málin í Alþingi. Þingmenn Suðurkjördæmis hafa alltaf hugsað út fyrir sitt kjördæmi og hugsað um velferð alls landsins. Þetta er spurning um velferð alls landsins, að bregðast við.

Það var gott að heyra hæstv. fjármálaráðherra segja að þeir standi vaktina. Þeir standa vaktina (Gripið fram í.) og það er ýmislegt í farteskinu. Það er engin ástæða til að gera lítið úr því, menn horfast í augu við að það er að ganga í garð erfitt tímabil og við því þarf að bregðast. Það þarf að hugsa stórt, standa við bak sjávarútvegsins og þá munu hremmingarnar ganga yfir, eins og Elliði Vignisson bæjarstjóri í Vestmannaeyjum orðaði það.

Þetta snýst líka um ákveðna hluti, (Forseti hringir.) t.d. það sem bæjarstjórinn í Skagafirði, Guðmundur Gunnlaugsson, sagði, að þeir (Forseti hringir.) væru harðir á því að það væru engin haldbær rök fyrir niðurskurðartillögum Hafrannsóknastofnunar. Það spilar víða inn í og (Forseti hringir.) þannig þarf að horfa á þetta mál frá mörgum hliðum og vonandi (Forseti hringir.) standa menn saman um það.

[15:34]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að það þarf að hugsa stórt. Því miður þá verð ég ekki var við það í þessari umræðu að margir hv. þingmenn hugsi stórt í þessu. Menn eru dottnir niður á það plan að vera krytur á milli flokka og manna, hver gerði þetta og hver gerði þetta ekki. Og þegar menn tala um hugrekki þá held ég að það sé alveg ótrúlegt hugrekki hjá hv. þingmanni Guðna Ágústssyni að koma hér upp eins og hann sé handhafi lausnarinnar á vanda sjávarútvegsins og að það hefði breytt einhverju stórkostlegu ef bara hefði verið skorið niður í 150 þús. tonn.

Segjum sem svo að það hefði verið skorið niður í 150 þús. tonn. Vitið þið þá hvað hefði verið búið að skera þorskkvótann mikið niður á þeim átta árum sem voru liðin frá því að ég og hv. þm. Guðni Ágústsson tókum sæti í ríkisstjórn? 100 þús. tonn. (**Gripið fram í:** Suss, suss) 100 þús. tonn og hv. þingmaður talar eins og hann sé með lausnina á vandamálinu.

Ég ætla ekki að gera lítið úr vandamálinu og úr erfiðleikum þess sem við höfum verið (Gripið fram í.) að glíma við en að koma hér upp og þykjast vera handhafi lausnarinnar, það þarf mikið hugrekki til þess.

Það þarf að hugsa stórt, það er rétt, en þegar menn koma hér upp og segjast vera að tala upp ástandið og byrja svo á því að rífa það niður og gera hlutina verri en þeir raunverulega eru, það eru þversagnir í slíkum ræðuhöldum.

Varðandi það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði um Fasteignamat ríkisins og þær breytingar sem hafa verið gerðar á Fasteignamati ríkisins að undanförnu þá hafa menn verið að flytja störf út á land en ekki að fækka þeim. Það hefur verið fjölgað á Akureyri en reyndar fækkað á öðrum stöðum úti á landi. En í heildina þá hafa fleiri störf verið (Forseti hringir.) flutt út á land en þar hafa verið lögð niður.

VES-þingið 2007, ein umr.

Skýrsla VES, 455. mál. — Þskj. 725.

[15:36]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Á þskj. 725 liggur fyrir ársskýrsla Íslandsdeildar þings Vestur-Evrópusambandsins og mun ég í stuttu máli gefa þingheimi kynningu á helstu málum í brennidepli innan sambandsins á liðnu ári. Ársskýrsla Íslandsdeildar fyrir árið 2007 gerir störfum þingmannanefndarinnar ítarleg skil auk skipan Íslandsdeildar. Ég mun því aðeins stikla á

stóru, en vísa að öðru leyti í skýrsluna sem mælt er fyrir.

Vestur-Evrópusambandið eða VES er varnarbandalag Vestur-Evrópuríkja og var stofnað með Brussel-sáttmálanum árið 1948. VES-þingið var stofnað árið 1954 og kom fyrst saman ári síðar þegar verulegar breytingar voru gerðar á stofnsáttmála VES.

VES-þingið sitja um 400 þingmenn frá 39 þjóðþingum og fer fjöldi þingmanna eftir íbúafjölda viðkomandi aðildarríkis. Ríki, sem eiga aðild að NATO og/eða ESB, geta átt aðild að VES. Alls eiga 28 ríki aðild að VES með mismunandi hætti og 11 ríki til viðbótar hafa aðgang að þinginu. Tíu ríki eiga það sameiginlegt að vera bæði NATO- og ESB-ríki og eru með fulla aðild að VES-þinginu en Ísland, Noregur og Tyrkland, sem eiga aðild að NATO en ekki ESB, eru með aukaaðild. VES-þingið hefur aðsetur í París og eru tveir þingfundir haldnir árlega, oftast í júní og desember. Íslandsdeild tók þátt í báðum þingfundum árið 2007.

Hlutverk þingsins er að fjalla um málefni er falla undir starfssvið VES, þ.e. öryggis- og varnarmál álfunnar. Þingið fjallar auk þess um ársskýrslu VES og fjárhagsáætlun. Það fjallar um málefni sem eru efst á baugi í nefndum þingsins, ályktar um skýrslur nefnda, gerir tillögur til ráðherraráðs VES og beinir fyrirspurnum til þess.

Frú forseti. Í umræðum VES-þingsins árið 2007 var að vanda lögð megináhersla á sameiginleg öryggis- og varnarmál álfunnar. Af þeim fjölmörgu málum sem fjallað var um á árinu má nefna þrjú málefni sem voru sérstaklega í brennidepli.

Í fyrsta lagi var ítarlega fjallað um skýrslu stjórnmálanefndar þingsins um öryggi á norðurslóðum og var það í fyrsta sinn sem skýrsla um loftslagsbreytingar var tekin til umfjöllunar á þinginu. Þess ber að geta að norðurslóðir og norðurskautssvæðið hafa fengið aukið vægi í umræðunni um öryggismál, m.a. sökum ríkra orkuauðlinda og möguleika á nýjum siglingaleiðum með bráðnun hafíss.

Lykilatriði skýrslunnar eru loftslagsbreytingar og bætt orkuöryggi, auk þess sem hún fjallar um mögulegar afleiðingar uppbyggingar herflota Rússa á svæðinu. Skýrsluhöfundar ræddu um mikilvægi þess að sjónum væri beint að norðurskautinu þar sem loftslagsbreytingar sem þar verða geta haft áhrif víða. Í því samhengi var rætt um að bráðnun hafíss geti opnað nýjar leiðir fyrir hernaðarumsvif og flutninga á olíu og gasi, sérstaklega um Barentshaf, Norðurskautið búi yfir miklum olíu- og gasauðlindum og geti orðið framtíðarorkusvæði fyrir Evrópu. Því væri afar mikilvægt að móta sameiginlega stefnu um verndun loftslags og orkuöryggi, með áherslu á að tryggja að norðurskautið verði áfram skilgreint sem átakalaust svæði í heiminum.

Annað mál sem fékk mikla athygli á árinu var umræða um athæfi hryðjuverkamanna á landamærum Tyrklands og Íraks. Miklar umræður sköpuðust um alvarleika ástandsins og aðgerðir Verkamannaflokks Kúrda (PKK) sem hefur bækistöðvar í fjallgörðum Íraks við landamæri Tyrklands.

Í þriðja lagi varð áframhald á lífseigri umræðu um framtíðarhorfur VES-þingsins og um stofnanatengsl Vestur-Evrópusambandsins við Evrópusambandið og Atlantshafsbandalagið en sem kunnugt er hafa miklar og örar breytingar átt sér stað á sviði öryggis- og varnarmála í Evrópu síðustu ár. Eitt helsta baráttumál VES-þingsins undanfarin ár og missiri hefur verið aukin þátttaka og hlutur þjóðþinga í lýðræðislegu eftirliti með öryggis- og varnarmálastefnu ESB.

Af öðrum stórum málum sem tekin voru til umfjöllunar á þingfundum VES á árinu má nefna umræðu um orrustufylki Evrópusambandsins og skuldbindingar Evrópu í Afganistan, stöðugleika og öryggi í Evrópu, Evrópusambandið og öryggi í Suðaustur-Evrópu, starfsemi evrópska landgönguliðsins erlendis, takmörkun á útbreiðslu kjarnorkuvopna, friðargæsluverkefni í Mið-Austurlöndum og mögulega samvinnu við Kína um varnarmál.

Einnig voru kynntar áherslur og forgangsverkefni Þýskalands og Portúgals sem fóru með formennsku í Evrópusambandinu og Vestur-Evrópusambandinu á árinu 2007.

Þá ávarpaði forseti þingsins, Jean-Pierre Masseret, þingið og stýrði umræðum. Í ræðu sinni lagði hann áherslu á mikilvægi þess að viðhalda og varðveita þann umræðuvettvang sem starfræktur hefur verið milli þinga aðildarríkjanna og að tryggja lýðræðislega rannsókn og skoðanaskipti um þróun stefnu í öryggis- og varnarmálum álfunnar.

Frú forseti. Þrátt fyrir umfangsmiklar stofnana- og skipulagsbreytingar í Evrópu á undanförnum árum er VES-þingið afar mikilvægur vettvangur sem gefur þjóðkjörnum þingmönnum Evrópuríkja færi á að fylgjast með, skiptast á skoðunum og ræða sameiginleg öryggis- og varnarmál álfunnar.

Eins og áður sagði er gerð nákvæm grein fyrir því sem fram fór á fundum nefndarinnar í skýrslu þeirri sem hér er mælt fyrir og vísa ég til hennar varðandi frekari upplýsingar um störf nefndarinnar. Ég vil að lokum, þakka Íslandsdeildarmönnum gott samstarf og að svo mæltu læt ég lokið umfjöllun minni um skýrslu Íslandsdeildar þings Vestur-Evrópusambandsins fyrir árið 2007.

Umræðu lokið.

Evrópuráðsþingið 2007, ein umr.

Skýrsla ÍÞER, 456. mál. — Þskj. 726.

[15:42]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Hæstv. forseti. Ársskýrsla Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins, þar sem greint er frá störfum Íslandsdeildarinnar og Evrópuráðsþingsins á starfsárinu 2007, er að finna í þskj. 726. Ég vil fylgja þessari skýrslu úr hlaði með nokkrum orðum en vil þó byrja á því að geta þess að ný Íslandsdeild tók við af þeirri sem fyrir var eftir kosningarnar 31. maí sl. en hún er skipuð auk mín þeim Ellerti B. Schram og Steingrími J. Sigfússyni. Aðalmenn í Íslandsdeild Evrópuráðsþingsins fyrri hluta síðasta árs voru þau Birgir Ármannsson, Margrét Frímannsdóttir og Kristinn H. Gunnarsson.

Hæstv. forseti. Evrópuráðið var stofnað árið 1949 af níu Vestur-Evrópuríkjum. Ísland gerðist aðildarríki ári síðar, árið 1950. Í dag eru aðildarríkin 47. Í upphafi vil ég víkja aðeins að hlutverki Evrópuráðsins. Hlutverk ráðsins er að

standa vörð um þau þrjú grunngildi sem þar eru í heiðri, mannréttindi, lýðræði og meginreglur réttarríkisins. Einnig að stuðla að efnahagslegum og félagslegum framförum í öllum aðildarríkjum. Til þess beitir ráðið fyrir sig samningum og bindandi fjölþjóðasáttmálum á ýmsum sviðum og samvinnu við aðrar alþjóðastofnanir og samtök.

Ályktanir og fjölþjóðasáttmálar Evrópuráðsins hafa haft víðtæk áhrif í allri álfunni. Ber mannréttindasáttmála Evrópu og félagsmálasáttmála Evrópu þar hæst. Sáttmálar Evrópuráðsins á ýmsum sviðum þjóðlífsins eru mikilvægar mælistikur fyrir þjóðir sem eru að koma á lýðræðisfyrirkomulagi og réttarríki. Á þetta hefur talsvert reynt undanfarna tvo áratugi í kjölfar þeirra umbrota sem áttu sér stað eftir fall Berlínarmúrsins. Með breyttri heimsmynd Evrópu eftir 1989 hefur orðið ríflega 100% fjölgun ríkja í ráðinu. Alls hafa síðan þá 24 nýfrjáls ríki Mið- og Austur-Evrópu bæst í hópinn og skuldbundið sig til að standa vörð um grunngildi Evrópuráðsins.

Fyrir tæpu ári, 11. maí 2007, varð Svartfjallaland 47. aðildarríki Evrópuráðsins. Aðild Svartfjallalands er dæmi um hvernig Evrópuráðið beitir sér í því skyni að efla lýðræðisþróun og virðingu fyrir mannréttindum en ein meginforsenda aðildar var samþykki stjórnvalda Svartfjallalands um að hafa, og þá að tillögu Evrópuráðsins, sjö meginreglur í anda lýðræði að leiðarljósi við gerð stjórnarskrár sem þá var í smíðum.

Evrópuráðsþingið er vettvangur fulltrúa þjóðþinga 47 aðildarlanda Evrópuráðsins. Þingið gegnir veigamiklu hlutverki í starfsemi ráðsins sem nokkurs konar lýðræðislegur og fjölþjóðlegur hugmyndabanki. Á þinginu koma saman fjórum sinnum á ári, og þá í viku í senn, 318 fulltrúar og eiga jafnmargir þingmenn sæti til vara. Ólíkt ráðherranefnd Evrópuráðsins, þar sem hvert ríki hefur eitt atkvæði, er fjöldi fulltrúa á þinginu í hlutfalli við stærð þjóða. Ísland hefur, svo dæmi sé tekið, þrjá aðalmenn og jafnmarga til vara á meðan Rússland er með 18 þingmenn í sinni landsdeild og jafnmarga til vara

Mikilvægi þingsins felst einkum í þrennu. Í fyrsta lagi að eiga frumkvæði að aðgerðum og beina tillögum og tilmælum til ráðherranefndarinnar um aðgerðir. Til að mynda var Sáttmáli Evrópuráðsins, um aðgerðir gegn mansali, gerður að frumkvæði þingsins en sáttmálinn tók gildi 1. febrúar sl. Í öðru lagi hefur Evrópuráðsþingið eftirlit með efndum fjölþjóðlegra skuldbindinga aðildarlandanna og þrýstir á um skjótar aðgerðir ef misbrestur verður þar á. Að lokum er Evrópuráðsþingið mikilvægur vettvangur þar sem þingmenn miðla og veita viðtöku gildum Evrópuráðsins og efla tengsl á milli þjóðþinga.

Starfsemi Evrópuráðsþingsins var víðfeðm á árinu 2007 sem endranær eins og þeir fjölmörgu málaflokkar, sem voru til umræðu á þinginu og í nefndum þess, eru til vitnis um, en alls starfa á þinginu 5 flokkahópar, 10 málefnanefndir og 24 aukanefndir. Einnig ávörpuðu þingið fjölmargir þjóðhöfðingjar og aðrir leiðtogar.

Hér er ekki ráðrúm til að fjalla ítarlega um einstaka fundi Evrópuráðsþingsins og öll þau mál sem þar voru tekin til umræðu. Vísa ég í því samhengi til umfjöllunar í skýrslunni sem lögð hefur verið fyrir þingið. Það eru þó nokkur mál, sem komu til kasta Evrópuráðsþingsins á síðasta ári, sem ég vil nefna sérstaklega. Þau tengjast öll, hvert með sínum hætti, þessum þremur grunngildum Evrópuráðsins sem ég nefndi áður, mannréttindum, lýðræði og reglum réttarríkisins.

Í fyrsta lagi varð áframhald á umfjöllun um fangaflutninga og leynileg fangelsi í Evrópu á vegum bandarísku leyniþjónustunnar CIA. Svissneski öldungadeildarþingmaðurinn og fyrrum ríkissaksóknari Dick Marty hefur stjórnað rannsókninni innan þeirrar nefndar sem hefur unnið að henni frá upphafi eða síðan í desember 2005. Eins og fram hefur komið í fjölmiðlum og annars staðar hafa einstaklingar verið handteknir að frumkvæði bandarísku leyniþjónustunnar án dóms og laga og verið fluttir með borgaralegum flugvélum milli Evrópulanda eða til ríkja utan álfunnar. Heimildamynd sem sýnd var í ríkissjónvarpinu mánudaginn 25. febrúar sl. fjallaði m.a. um málið með vísan til Danmerkur, Grænlands og Íslands. Ég vil taka það sérstaklega fram í þessu sambandi að fyrirspurn um upplýsingar sem óskað var eftir vegna rannsóknar Evrópuráðsþingsins um flugferðir innan lofthelgi Íslands á tímabilinu frá september 2001 til desember 2005 hefur verið svarað.

Í skýrslu sem Dick Marty lagði fram í Evrópuráðsþinginu í júní sl. voru leiddar sterkar líkur að því að meintum hryðjuverkamönnum hafi verið haldið í leynifangelsum í Póllandi og Rúmeníu og jafnvel víðar á sama tímabili. Og að þessar handtökur og fangaflutningar hafi farið fram með vitund eða samvinnu stjórnvalda í viðkomandi löndum.

Til upplýsingar hér á Alþingi þá heldur rannsókn á vegum nefndarinnar áfram. Í janúar sl. lagði Dick Marty fram skýrslu í Evrópuráðsþinginu um gerð og réttarstöðu þeirra sem eru á svörtum listum öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna og Evrópusambandsins sem heimila refsiaðgerðir gegn einstaklingum og hópum sem taldir eru vera viðriðnir hryðjuverkastarfsemi. Mörgu þykir ábótavant í sambandi við gerð listanna og réttarstöðu þeirra sem á honum eru.

Hæstv. forseti. Rannsókn Evrópuráðsþingsins er skýrt dæmi um frumkvæði og framlag þess í að standa vörð um grundvallarmannréttindi og meginreglur réttarríkisins, ekki síst með því að benda á brotalamir í þeim efnum og leiðir til úrlausnar.

Annað mál, sem einnig var mikið í umræðunni á starfsárinu, var hlutverk og fjárhagur Evrópuráðsþingsins annars vegar og stofnun Evrópusambandsins á sviði mannréttindamála, svokölluð Stofnun ESB um grundvallarréttindi. Stofnun ESB, sem tók til starfa í Vínarborg í mars í fyrra, er reist á grunni miðstöðvar ESB gegn kynþáttahatri sem starfað hefur í Vín um árabil. Það er jákvætt að standa vörð um mannréttindi en þingmenn á Evrópuráðsþinginu hafa hins vegar lýst áhyggjum sínum af því að með stofnuninni sé ESB að seilast inn á kjarnastarfsemi Evrópuráðsins á sviði mannréttinda. Það kalli aftur á móti á tvíverknað og samkeppni um tilgang og verkefni og ekki síst fjármagn en öll 27 aðildarríki ESB eiga jafnframt aðild að Evrópuráðinu. Vert er að geta þess í þessari umræðu að hin nýja stofnun ESB fékk miklar fjárveitingar í samanburði við Evrópuráðið og alla starfsemi þess, þ.m.t. Evrópuráðsþingið og Mannréttindadómstóll Evrópu. Sú staðreynd hefur gert það að verkum að ESB hefur verið gagnrýnt af sumum fyrir að grafa undan Evrópuráðinu. Þetta atriði hefur verið

umdeilt en hefur leitt til þess að Evrópuráðið og Evrópusambandið gerðu með sér samning um verkaskiptingu í maí sl. þar sem gert er ráð fyrir að stofnun ESB einbeiti sér að þeim sviðum mannréttindamála, sem falla undir sameiginlega löggjöf Evrópusambandsins, á meðan Evrópuráðið hafi aðra þætti með höndum. Í þessu sambandi er nauðsynlegt að hafa í huga að Evrópuráðið hefur allt frá upphafi verið sameiginlegur vettvangur innan Evrópu til þess að standa vörð um mannréttindi og lýðræði í álfunni.

Hæstv. forseti. Í þriðja lagi var mikið rætt um alvarlega stöðu Mannréttindadómstóls Evrópu. Dómstóllinn hefur fyrir löngu sannað gildi sitt í því að standa vörð um grundvallarmannréttindi hinna 800 milljón þeirra ríkja sem aðild eiga að Evrópuráðinu, ekki síst í löndum sem eru á vegferð sinni í átt til lýðræðis og réttarríkisins. Málum sem hafa komið inn á borð dómstólsins hefur fjölgað mjög mikið samhliða fjölgun aðildarlanda eftir fall Sovétríkjanna, en eins og fram kom áður hafa alls 24 ríki bæst við síðan 1989. Dómstóllinn hefur átt í vanda við að sinna öllum þeim málum sem bíða afgreiðslu hans, m.a. vegna fjárskorts. Reynt hefur verið að leiðrétta fjárhagsvanda Mannréttindadómstóls Evrópu, m.a. með því að draga úr framlögum til starfsemi þingsins. Auk fjárhagsvanda dómstólsins hafa nauðsynlegar endurbætur á starfsemi hans strandað á fullgildingu neðri deildar rússneska þingsins, dúmunnar, á viðauka 14 við Mannréttindasáttmála Evrópu, sem á sinn þátt í því að flöskuháls mála hefur orðið til hjá dómstólnum en alls bíða um 90 þúsund mál afgreiðslu hans sem um 40 þúsund einstaklingar standa á bak við.

Hæstv. forseti. Staða mála hjá dómstólnum þykir alvarleg og er það skoðun mín að stuðningur aðildarríkja við starfsemi Evrópuráðsþingsins og þar með dómstólsins skipti afar miklu máli við lýðræðisuppbyggingu í álfunni. Nauðsynlegt er að standa vörð um það mikilvæga hlutverk sem Evrópuráðið og dómstóllinn hefur við aðhald á sviði mannréttinda og lýðræðis í Evrópu.

Að lokum vil ég nefna sérstaklega með vísan í mikilvægt starf Evrópuráðsþingsins að það er orðið fyrirmynd sambærilegra stofnanna í öðrum heimsálfum. Má þar nefna þingmannasamtök Asíulanda en til stendur að auka samskipti þessara tveggja stofnana í framtíðinni. Þetta aukna samstarf er einnig dæmi um það hvernig Evrópuráðsþingið hefur undanfarið beint sjónum sínum í auknum mæli að stöðu mannréttindamála og lýðræðis á stöðum og svæðum utan ráðsins.

Hæstv. forseti. Á undanförnum árum hefur verið lögð ríkari áhersla á alþjóðlegt samstarf af hálfu okkar Íslendinga en áður. Segja má að öllum megi vera ljóst að það skiptir verulegu máli vegna þeirra breytinga sem átt hafa sér stað á alþjóðlegum vettvangi og í samfélagi þjóðanna. Í því sambandi vil ég benda á að þingið tekur til afgreiðslu mikilvæg mál sem snerta Ísland með beinum hætti eins og nýsamþykktar ályktanir þingsins um áhrif loftslagsbreytinga og umhverfisverndar á norðurslóðum eru dæmi um. Í þeim tilvikum er mikilvægt að Ísland sé vakandi og leggi sitt af mörkum eins og Íslandsdeildin gerði með fulltingi norskra þingmanna nú í janúar. Það er jafnframt skoðun mín að Ísland eigi ekki eingöngu að sinna hagsmunagæslu, ef svo má að orði komast, heldur hafi einnig skyldum að gegna í því að miðla til annarra af reynslu sinni af samfélagslegri uppbygginu og lýðræðismenningu, þar með talið á sviði orku- og jafnréttismála. Í því samhengi, með leyfi hæstv. forseta, vil ég nota tækifærið og geta þess að Steingrímur J. Sigfússon var valinn formaður jafnréttisnefndar Evrópuráðsþingsins í janúar sl. og er það í fyrsta sinn sem karlmaður gegnir þeirri formennsku síðan nefndin var stofnuð árið 1989. Þykir mörgum mikið til koma stöðu jafnréttismála hérlendis og nefni ég sem dæmi feðraorlofið sem mörgum þykir til fyrirmyndar. Það verður gaman að fylgjast með Steingrími í þessu nýja hlutverki og ég hlakka til að gera það.

Hæstv. forseti. Fundir nefnda Evrópuráðsþingsins eru fjölmargir á hverju ári auk þess sem þingið tekur þátt í kosningaeftirliti. Nefndirnar koma saman til funda í tengslum við þing Evrópuráðsþingsins í Strassborg en auk þess efna nefndirnar reglulega til funda utan þess tíma sem þingið sjálft er að störfum.

Íslandsdeildin hefur tekið virkan þátt í störfum Evrópuráðsþingsins og þingmenn sóttu héðan nefndafundi í þeim nefndum sem þeir eiga aðild að. Það liggur hins vegar í augum uppi að sökum fámennis og anna heima fyrir eiga þingmenn í Íslandsdeildinni þess ekki kost að sækja alla þá nefndafundi sem boðið er upp á. Ég rifja það upp að fjöldi í einstökum landsdeildum ræðst að nokkru leyti af stærð ríkja þannig að við Íslendingar erum fáliðuð á þessum vettvangi og verðum að dreifa okkur víða en jafnframt forgangsraða eðli málsins samkvæmt. Í skýrslunni er að finna greinargóða lýsingu á þinginu og þátttöku Íslandsdeildar.

Ég vil að lokum, virðulegi forseti, þakka Íslandsdeildarmönnum gott samstarf á þessum mikilvæga vettvangi sem og starfsfólki fastanefndar Íslands hjá Evrópuráðinu sem hefur verið þingmannanefndinni innan handar um margvíslega hluti. Þá þakka ég einnig Magneu Marinósdóttur, starfsmanni þingsins, sem hefur verið okkur innan handar, ég þakka henni kærlega fyrir góð störf.

[15:57]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka formanni okkar fyrir góða framsögu og vil lýsa ánægju minni með starf Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins. Ég tók sæti þar síðastliðið vor í kjölfar breyttrar verkaskiptingar eftir kosningar og ég verð að segja að það hefur verið ánægjuleg upplifun að setja sig inn í starf Evrópuráðsþingsins og Evrópuráðsins og margt hefur komið manni þar fremur ánægjulega á óvart. Ég verð að segja að þótt ég hafi að sjálfsögðu þekkt til starfa þingsins í gegnum tíðina þá hefur maður kannski á köflum haft þá tilfinningu að það væri að fjara undan þessu starfi og það hefði ekki sama gildi í nútímanum og áður var og þá auðvitað og ekki síst vegna tilkomu Evrópusambandsins og stækkunar þess og að þungamiðja evrópsks samstarfs væri að færast þangað. En það má alveg færa rök fyrir hinu gagnstæða að hluta til, að mikilvægi Evrópuráðsins og Evrópuráðsþingsins sé síst minna nú en áður og það tengist m.a. breytingunum miklu sem orðið hafa á stjórnmálasviðinu í Evrópu og þeirri staðreynd að nú er Evrópuráðið orðið helstu heildarsamtök Evrópuríkja. Þar með hefur þessi gamalgróna evrópska stofnun og þetta samstarf sannað

gildi sitt og sýnt mikilvægi sitt m.a. í því að þar er til staðar vettvangur þar sem nær öll Evrópuríki geta unnið saman óháð því hvort þau eru aðilar að Evrópusambandinu sem slíku eða á hvern hátt þau tengjast verkefnum þess.

Kjarni starfa Evrópuráðsins er enn sem fyrr óbreyttur og fullgildur og sannar gildi sitt og mikilvægi með reglubundnum hætti. Ég vil þar sérstaklega nefna mannréttindamálin og þau verkefni sem m.a. var vikið að í framsöguræðu formanns áðan og snerta t.d. mannréttindin eins og þau rekast á við aðgerðir í baráttunni gegn hryðjuverkum eins og það er kallað og ýmislegt sem breyst hefur vegna aðstæðna í alþjóðamálum okkar að því leyti til. Það er enginn vafi á því að þótt ekki kæmi annað til en hið merka starf á vegum laga- og mannréttindanefndar Evrópuráðsins þar sem m.a. hefur farið fram fyrsta fjölþjóðarannsóknin, ef hægt er að kalla það svo, á mannréttindabrotum sem tengjast handtöku fólks, fangelsun og flutningum í skjóli þess að um nauðsynlegar aðgerðir í baráttu gegn hryðjuverkum sé að ræða, þá þyrfti í raun ekki annað til. Það starf sem svissneski þingmaðurinn Dick Marty hefur leitt þar og gefið hefur af sér skýrslur og mikla umfjöllun og mikla umræðu hefur verið ómetanlegt. Það hefur skipt sköpum fyrir það starf að það var unnið á vettvangi og í skjóli af öflugri og virtri stofnun eins og Evrópuráðið og Evrópuráðsþingið er, og þær óþægilegu staðreyndir að mörgu leyti sem m.a. mörg aðildarríki Evrópuráðsins og önnur vestræn samstarfslönd eins og Bandaríkin, sem reyndar eiga áheyrnaraðild að Evrópuráðinu, hafa þurft að horfast í augu við í ljósi upplýsinga sem þar hafa komið fram verða ekki umflúnar. Menn verða að horfast í augu við það að þarna hafa orðið mistök, að þarna hafa átt sér stað umfangsmikil og alvarleg mannréttindabrot og á því verður að taka.

Sama má segja um þá vinnu sem nú hefur verið unnið að og tengist svonefndri svartlistun eða skráningu á lista yfir meinta eða grunaða hryðjuverkamenn eða fólk sem tengist slíku á einhvern hátt og lendir inni á þeim listum á allt of frjálslegum forsendum án þess að mál þeirra hafi verið rannsökuð og sætir við það miklum takmörkunum á persónufrelsi sínu, ferðafrelsi, fjárhagslegu sjálfstæði o.s.frv., og á í miklum erfiðleikum með að fá sig afskráð eða numið af þeim listum og þarf sjálft að hafa fyrir því að berjast fyrir slíku. Sambúð og samþætting þessara aðgerða við grunngildi mannréttinda, friðhelgi einkalífs og persónufrelsi er viðvarandi viðfangsefni, er reyndar mjög brýnt viðfangsefni um þessar mundir, og því er ómetanlegt að eiga aðila til slíkrar baráttu og að slík vinna geti farið fram á vettvangi eins og Evrópuráðið og Evrópuráðsþingið er.

Ég vil leggja sérstaka áherslu á það að Evrópuráðið og Evrópuráðsþingið ekki síður og þá kannski einkum Evrópuráðsþingið er mjög dýrmætur vettvangur vegna þess að þar koma öll Evrópuríkin saman og þar er til að mynda einhver mikilvægasta brú samskipta við vaxandi stórveldi sem Rússland er á nýjan leik í austanverðri Evrópu sem ekki væri til staðar annars staðar með sambærilegum hætti ef ekki nyti Evrópuráðsþingsins við. Umsóknir nýfrjálsra ríkja í austanverðri Evrópu sem hafa lagt metnað sinn í að fá fullgilda aðild að Evrópuráðinu hafa verið meðhöndlaðar þannig að tækifærið hefur verið notað, ef svo má að orði komast, til að reyna að setja skilmála og þrýsta á viðkomandi ríki að grípa til ráðstafana og uppfylla skilyrði þannig að þau geti orðið með sómasamlegum hætti fullgildir aðilar að Evrópuráðinu. Menn rekur sjálfsagt minni til þess að á sínum tíma var það umtalsvert rætt hvort Rússland hefði komið sínum málum í þannig horf að það væri ásættanlegt að það yrði aðili að Evrópuráðinu og stofnunum þess. Það er enginn vafi á því í mínum huga að það var rétt ákvörðun að fallast á inngöngu Rússa og þarna er dýrmætur vettvangur til þess að rækta við þá samskipti og reyna að hafa áhrif á þróun mála þar til góðs. Sama gildir auðvitað um þau ríki sem nýlega hafa fengið inngöngu og vonandi í framhaldinu einnig t.d. Hvíta-Rússland sem enn þykir ekki uppfylla inngönguskilyrði en gerir það vonandi fyrr en síðar og þá skapast tækifæri og aðstæður til að reyna að þrýsta á um umbætur í því landi í átt til aukinna mannréttinda, lýðræðis og annarra þeirra hluta sem við viljum gera kröfur um að séu í heiðri hafðar til þess að ríki geti talið sig til hóps lýðræðis- og réttarríkja.

Eins og fram kom áðan hjá formanni tók sá sem hér stendur að sér formennsku í einni af nefndum Evrópuráðs í janúarmánuði sl. Það er jafnréttisnefnd ráðsins, yngsta nefndin, sú sem í raun heitir nefnd um jöfn tækifæri kvenna og karla og var sett á fót fyrir 10 árum síðan sem liður í aukinni meðvitund um gildi og mikilvægi jafnréttisbaráttunnar í öllum sínum víddum. Ég held að starf þeirrar nefndar hafi margsannað tilvist sína. Þar hefur verið tekist á við ýmis áleitin og erfið mál eins og baráttu gegn vændi og mansali og það hefur leitt af sér evrópskan sáttmála sem nú hefur öðlast gildi þar sem tilskilinn fjöldi ríkja hefur fullgilt hann. Annað stórt verkefni sem verið hefur á ábyrgð þeirrar nefndar og er enn í gangi er sérstakt átak eða herferð í baráttu við ofbeldi gegn konum eða heimilisofbeldi sem beinist að konum. Þar hefur verið í gangi tveggja ára verkefni sem hófst á Spáni og verður lokið nú í lok aprílmánaðar í Vínarborg og hefði gjarnan og að ósekju mátt fá meiri athygli á Íslandi en aðgerðin hefur heppnast vel og umtalsverð athygli verið á þeim verkefnum sem þar hafa verið unnin í ýmsum nálægum löndum. Það er fagnaðarefni að einmitt nú hafa Sameinuðu þjóðirnar ákveðið að hefja hliðstætt átak og einnig í þessu tilviki má segja að Evrópuráðið eða Evrópuráðsþingið hafi markað brautina og Sameinuðu þjóðirnar fylgi núna með sínu heimsátaki í kjölfar þess sem Evrópuráðið hefur þegar gert.

Eitt dæmi um viðfangsefni sem þarna er nú í gangi eru drög að ályktun sem eru til vinnslu um rétt kvenna til öruggra og löglegra fóstureyðinga. Þar er ekki lengra gengið en svo að konur skulu eiga rétt á löglegum og öruggum fóstureyðingum ef það stofnar heilsu þeirra í voða að ljúka meðgöngu eða ef um nauðgun hefur verið að ræða, en slík viðfangsefni eru engu að síður mjög viðkvæm í ljósi mismunandi trúarbragða, menningar og hefða aðildarríkjanna.

[16:08]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Sem einn af þremur meðlimum Íslandsdeildar Alþingis hjá Evrópuráðinu kveð ég mér hljóðs til að fjalla örlítið um málefni Evrópuráðsins. Ég þakka formanni fyrir greinargóða skýrslu og enn fremur ræðu félaga okkar hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar.

Evrópumálin hafa svo sannarlega verið á dagskrá hér á landi að undanförnu og þá einkum er varðar aðild að Evrópusambandinu og Myntbandalaginu. Hvernig sem sú umræða endar leiðir hún hins vegar það í ljós að Íslendingar líta á sig og eru Evrópubúar. Menning okkar, tungumál, saga og uppruni, er tengd Evrópu órjúfandi böndum og það hefur raunar þótt sjálfsagt mál og eðlilegt að starfa í hópi Evrópuþjóða hvarvetna þar sem þær mynda bandalög eða samvinnu hvort heldur á fræðilegum, pólitískum eða öðrum samfélagslegum vettvangi. Ég leyfi mér auk þess að fullyrða að samstarf við Evrópulönd hefur verið okkur til gæfu og framdráttar og nefni í því sambandi aðild okkar að Evrópska efnahagssvæðinu. Ekkert eitt atvik eða atburður í sögu lands og þjóðar hefur fært okkur jafnaugljósar framfarir og lífsgæði nema kannski að frátalinni sjálfri fullveldistökunni.

Evrópa er vagga lýðræðisins og þeirrar mannréttindabaráttu sem við þekkjum og heyjum. Styrjaldir fyrri alda sem geisuðu um álfuna voru grimmar og miskunnarlausar en Evrópuþjóðirnar lærðu sína lexíu og drógu lærdóm af þeim hildarleikjum. Evrópusambandið er afsprengi þeirrar reynslu, merkileg og háleit tilraun til að opna landamæri og eyða fordómum, skapa samstarf, skilning og bræðralag. Upphaf þessarar varnar- og friðargöngu má hins vegar rekja til stofnunar Evrópuráðsins 1949. Evrópuráðið er hornsteinn lýðræðis og mannréttinda. Þar hafa fulltrúar þjóðþinga frá nær öllum Evrópuríkjum, en nú eiga 47 þjóðir aðild að Evrópuráðinu, austur og vestur, norður og suður, haft tækifæri og vettvang til að hittast og tala saman, skiptast á skoðunum, þróa með sér viðhorf, afstöðu og aðkomu á þeim grundvallarréttindum sem felast í friði, öryggi og almennum mannréttindum. Á rúmlega 300 manna samkomu sem þing Evrópuráðsins er sér ekki alltaf í gegnum málþóf og orðræður út um víðan völl en þegar upp er staðið hafa þær gildi að því leyti að menn með ólík sjónarmið og mismunandi bakgrunn og menningu eru að gera tilraun til að nálgast það viðfangsefni sem mikilvægast er, að bera virðingu fyrir hverjum einstaklingi, rétti hans og tilveru.

Við þróum með okkur alls kyns skipulag valds og stjórnar, byggjum upp kansellí stjórnarfars og skrifræðis og hinn almenni óbreytti borgari kaffærist stundum í reglugerðum og týnir sjálfum sér í þrautagöngu milli silkihúfa og sinnulausra yfirvalda. Allt eru þetta tilraunir til að skapa réttlæti og sanngirni í nafni laga og siðferðis í þágu einstaklinga sem þurfa ýmist að sækja rétt sinn eða verja hann. Evrópuráðið hefur unnið drjúgt starf til að varðveita þessi grundvallarréttindi. Það kann að taka tíma og fyrirhöfn, það kann að vera erfitt í framkvæmd og lítil ræða í stórum sal hverfur gjarnan í mannhafinu og málæðinu. En dropinn holar steininn og ef ekki væri vettvangur á borð við Evrópuráðið þar sem lýðræðislega kjörnir fulltrúar koma saman með reglubundnum hætti frá hverri einustu Evrópuþjóð þá væri róðurinn svo sannarlega þyngri og leiðin lengri fyrir hvern og einn til að ná rétti sínum. Um þetta snýst heila málið, um þetta snýst starf Evrópuráðsins, um mannréttindi. Sagan kennir okkur að að mannréttindum er sótt úr öllum áttum í stríði og átökum þjóða í milli og hjá þjóðum innbyrðis, í þjóðskipulagi og stjórnarfari sem er heimatilbúið af valdamönnum og stofnunum og af völdum fordóma og sérhagsmuna, jafnvel illra hvata og tillitsleysi, fákunnáttu eða einfaldlega af yfirgangi og forheimsku. Oft er þetta í nafni lýðræðisins en sannleikurinn er sá að lýðræðið er túlkað með misjöfnum hætti og hver lítur silfrið sínum eigin augum. Í Evrópuráðinu endurspeglast þessi viðhorf aftur og aftur af sögulegum, menningarlegum eða veraldlegum ástæðum því að lýðræðið á í raun og veru enn þá langt í land og það er þess vegna sem Evrópuráðið er að mínu mati enn svo nauðsynlegt og raunar dýrmætt.

Fyrr í vetur voru Evrópumál sérstakt dagskrárefni á hinu háa Alþingi. Það vakti athygli mína í því sambandi að hvergi var getið um störf Evrópuráðsins í þeirri skýrslu sem þar var rædd, tók sennilega ekki að nefna það. Það er jafnvel sótt að Evrópuráðinu af Evrópusambandinu sjálfu sem telur Evrópuráðið kannski hafa meira og minna lokið hlutverki sínu og sé barn síns tíma. Það er gerð atlaga að Evrópudómstólnum í Haag með því að draga úr fjárveitingum dómstólsins og jafnvel að stofna ekki kannski dómstól en aðra stofnun á vegum Evrópusambandsins sem á að fjalla um brot á mannréttindum og vísa ég í því sambandi til ummæla í ræðu hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur. Ég minni enn og aftur á að Evrópuráðið er eina evrópska stofnunin og vettvangurinn þar sem nær allar Evrópuþjóðir eru saman komnar, sitja þar við sama borð. Við Íslendingar höfum verið aðilar að Evrópuþinginu um langan aldur en það hvarflar stundum að mér að hlutverk okkar hafi lengst af verið í dálitlu skötulíki að því leyti að fjárveitingar hafa stundum verið skornar við nögl og þátttakan af okkar hálfu hefur verið meiri í orði en á borði. Við sem nú sitjum í Evrópuráðinu fyrir hönd Alþingis og íslensku þjóðarinnar höfum metnað til að láta að okkur kveða, taka þátt í nefndarstörfum og málatilbúnaði og leggja fram reynslu okkar og upplifun af því lýðræði og þeim mannréttindum sem tekist er á um. Það er algerlega óhugsandi að Ísland taki ekki þátt í Evrópuráðinu og meðan við gerum það eigum við að gera það með fullri reisn.

Hæstv. forseti. Vel má vera, og auðvelt er að skilja það, að á fyrri árum hafi alþingismenn ekki talið sér skylt eða fært að leggja til mála sem snerust um deilur annarra þjóða í milli, um lagfæringar á mannréttindamálum í fjarlægum löndum eða blanda sér í staðbundin vandamál og viðfangsefni á ystu mörkum álfunnar, menn höfðu nóg með sitt. En heimurinn hefur breyst með ógnarhraða, hnattvæðing, alþjóðavæðingin með stökkbreytingum í tækni, samgöngum og fjarskiptum hefur fært okkur nær hvert öðru. Okkur er ekkert óviðkomandi lengur, við höfum skoðanir á því hvort kosningar séu réttar og löglega framkvæmdar í hinum ýmsu Evrópulöndum, hvort minnihlutahópar séu beittir misrétti, hvort einstaklingar séu sviptir rétti til að verja sjálfa sig eða njóta yfirleitt grundvallarmannréttinda. Gætum að því að Ísland er að verða í æ ríkara mæli heimili og a.m.k. athvarf þúsunda fólks sem hefur fæðst og alist upp í öðrum löndum. Það flytur með sér menningu og hugmyndir sem kunna að sýnast sérkennilegar og framandi í okkar augum, m.a. út frá grundvallarhugsun okkar um lýðræði og mannréttindi. Þetta getur stundum vafist fyrir okkur, það getur kostað misskilning og árekstra og slíkan misskilning er mikilvægt að uppræta því að þetta er í hnotskurn það sem við erum að takast á um í Evrópu og í heiminum öllum. Búferlaflutning-

ar, blöndun ólíkra þjóða og þjóðarbrota er daglegt viðfangsefni og viðfangsefni nútímans.

Ég nefni þetta, hæstv. forseti, til að undirstrika að hér er verið að fjalla um mál sem snertir Ísland en er um leið þess eðlis að Íslendingar sem lýðræðisþjóð og fullgildir þátttakendur í alþjóðasamstarfi geta ekki látið hjá líða að hafa skoðun á málum af þessu tagi og láta sig þau varða. Það er undir þessum formerkjum sem við í Íslandsdeildinni störfum í Evrópuráðinu.

Umræðu lokið.

[16:18]

Útbýting:

Fasteignamat ríkisins, 473. mál, fsp. KHG, þskj. 753.

Fæðubótarefni, 474. mál, fsp. LB, þskj. 754.

Vegir og slóðar á miðhálendi Íslands, 472. mál, fsp. SF, þskj. 752.

ÖSE-þingið 2007, ein umr.

Skýrsla ÍÖSE, 457. mál. — Þskj. 727.

[16:19]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Ég geri grein fyrir ársskýrslu Íslandsdeildar ÖSE-þingsins fyrir árið 2007 en þar er gerð grein fyrir starfi ÖSE-þingsins á síðasta ári. Þá er að finna í skýrslunni einnig upplýsingar um þátttöku nefndarmanna í kosningaeftirliti, sérstakan kafla um starf hv. þm. Péturs H. Blöndals sem síðan árið 2006 hefur gegnt embætti sérlegs fulltrúa forseta ÖSE-þingsins í fjárreiðum ÖSE, og upplýsingar um þátttöku hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur í málþingi um Mið-Asíu sem haldið var sameiginlega af ÖSE-þinginu og Norðurlandaráði. Mun ég gera grein fyrir helstu þáttum skýrslunnar og að lokum víkja lítillega að samskiptum ÖSE og ÖSE-þingsins.

Fyrst ber þó að nefna að ný ÖSE-deild tók við af þeirri sem fyrir var þann 31. maí síðastliðinn í kjölfar kosninga til Alþingis. Ásamt mér skipa hina nýju Íslandsdeild hv. þm. Pétur H. Blöndal, sem er varaformaður, og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir.

Starfsemi ÖSE-þingsins, sem stofnað var árið 1992, hefur færst mikið í aukana undanfarin ár. Kemur þingið núna reglulega saman þrisvar sinnum á ári til vetrarfundar í upphafi árs, ársfundar að sumri, og til haustfundar.

Vetrarfundur ÖSE-þingsins var haldinn í Vín að venju. Meginhlutverk vetrarfundarins er vinna innan málefnanefnda þingsins sem er liður í undirbúningi fyrir ársfund þar sem skýrslur og ályktanir nefndanna eru teknar til umræðu og afgreiðslu.

Ársfundurinn árið 2007 var haldinn í Kænugarði. Var það í samræmi við áherslu innan ÖSE-þingsins um að reyna að halda atburði á vegum þingsins í auknum mæli í austurhluta Evrópu og í Mið-Asíu. Þá verður næsti ársfundur ÖSE-þingsins haldinn í Astana í Kasakstan.

Á ársfundinum fór fram umræða um skýrslur og afgreiðsla ályktana sem málefnanefndir þingsins höfðu unnið að það árið. Var almenn sátt um þær allar að einni undanskilinni sem fjallaði um framfylgni við skuldbindingar sem aðild að ÖSE kveður á um, þar sem sérstaklega var fjallað um stöðu mála í Hvíta-Rússlandi. Landsdeild Hvíta-Rússlands á ÖSE-þinginu var mótfallin því að gerð væri sérstök úttekt á stöðu mála í einstöku aðildarríki, slíkt væri ekki í anda jafnræðis og fór landsdeildin fram á að kaflinn yrði fellur út úr skýrslu nefndarinnar og þar með ályktuninni. Andmæli landsdeildarinnar voru hins vegar ekki tekin til greina og bent á að ástand mála í Hvíta-Rússlandi væri áhyggjuefni og að ÖSE-þinginu bæri ekki síst skylda til að benda á það sem betur mætti fara hjá einstökum aðildarríkjum. Er þetta dæmi um mikilvægi ÖSE-þingsins sem vettvangs fyrir opinská skoðanaskipti um mál sem snerta stöðu lýðræðis, mannréttinda og öryggis í aðildarlöndum.

Að umfjöllun um Hvíta-Rússland undanskilinni kom samvinna ÖSE-þingsins og lýðræðis- og mannréttindastofnunar ÖSE um kosningaeftirlit nokkuð til tals en þar á milli hefur ríkt nokkur ágreiningur um verkaskiptingu og hvernig samvinnu stofnana skuli háttað. Engar deilur standa hins vegar um mikilvægi kosningaeftirlits sem hefur verið eitt meginhlutverk bæði ÖSE og ÖSE-þingsins frá árinu 1993 né þátttöku þingmanna við kosningaeftirlit sem talin er vera mjög mikilvæg hvort heldur er á vegum ÖSE eða ÖSE-þingsins.

Í sambandi við mikilvægi kosningaeftirlits vil ég taka fram að bæði hv. þingmenn Pétur H . Blöndal og Valgerður Sverrisdóttir tóku þátt í kosningaeftirliti á vegum ÖSE-þingsins á árinu. Pétur fór til Kasakstan til að taka þátt í eftirliti með þingkosningum 18. ágúst og Valgerður til Rússlands þar sem kosningar til neðri deildar rússneska þingsins, dúmunnar, fóru fram 2. desember.

Herra forseti. Haustfundur ÖSE-þingsins var síðan haldinn í Portoroz í Slóveníu þann 30. september og á sama tíma fór fram árleg málefnaráðstefna ÖSE-þingsins sem að þessu sinni fjallaði um Suðaustur-Asíu. Ég vísa í ársskýrsluna um frekari upplýsingar um þann fund.

Hv. þm. Pétur H. Blöndal, sem er varaformaður Íslandsdeildarinnar, var skipaður í embætti sérlegs fulltrúa forseta ÖSE-þingsins í fjárreiðum ÖSE árið 2006, en Pétur hefur um árabil verið hvatamaður þess innan ÖSE-þingsins að það hefði virkara eftirlit með fjármálum ÖSE. Í krafti embættis síns fór Pétur á fjölda funda og skilaði af sér fjórum skýrslum á árinu. Ber þar hæst heimsókn hans til vettvangsskrifstofu ÖSE í Albaníu í sumar þar sem hann kynnti sér starfsemi ÖSE á vettvangi frá fyrstu hendi. Niðurstaða þeirrar vettvangsheimsóknar var að ÖSE væri almennt að vinna mjög gott og faglegt starf. Vísa ég aftur í ársskýrsluna um frekari upplýsingar. En í sambandi við embætti hv. þm. Péturs H. Blöndal hins vegar vil ég bæta því við að í fyrstu má segja að það hafi ekki mætt miklum skilningi af hálfu ÖSE, en starf hans felst í því að auka gagnsæi í störfum ÖSE og eftirlit með þeim fjármunum sem aðildarríkin veita til stofnunarinnar, en líkt og með flestar aðrar alþjóðastofnanir er lýðræðislegt eftirlit með fjárveitingum til ÖSE takmarkað, ef eitthvað, eftir að framlög aðildarríkjanna hafa verið greidd. ÖSE-þingið er að eigin mati eini vettvangurinn fyrir slíkt lýðræðislegt eftirlit en ráðherranefnd ÖSE taldi hins vegar að ÖSE-þingið hefði hvorki stofnanalega né lagalega stöðu til þess að sinna þessu eftirliti, það

væri þvert á móti í verkahring hvers þjóðþings fyrir sig að hafa eftirliti með eigin fjárframlögum til stofnunarinnar. Ég held samt að það megi fullyrða að afstaða ÖSE hafi tekið stakkaskiptum þar sem menn gera sér grein fyrir að aðhald ÖSE-þingsins er til þess fallið að auka sýnileika þess mikilvæga starfs sem unnið er á vegum ÖSE og rækta sambandið við þingmenn á ÖSE-svæðinu sem auðvitað starfa á þjóðþingum aðildarlandanna þar sem þeir fara með fjárveitingarvald. Áhugi þingmanna á fjármálum ÖSE og þrýstingur þingsins um úrbætur hefur vafalítið einnig átt þátt í því að á undanförnum árum hefur fjárveitingarferli stofnunarinnar verið einfaldað, framsetning fjárlaga þess batnað núna síðast með innleiðingu mælikvarða á árangur verkefna og upplýsingagjöf til ÖSE-þingsins aukist. Bendi ég hv. þingmönnum á að lesa skýrsluna til að kynna sér betur það starf sem hv. þm. Pétur H. Blöndal hefur innt af hendi fyrir ÖSE-þingið.

Herra forseti. Undanfarin ár hefur ÖSE-þingið líkt og aðrar alþjóðastofnanir beint sjónum sínum í auknum mæli til Mið-Asíu eins og lesa má um í skýrslunni. Ég vil nota tækifærið og nefna sérstaklega þátttöku hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur sem ásamt hv. þm. Árna Páli Árnasyni, formanni Íslandsdeildar Norðurlandaráðs, sótti málþing um orku- og umhverfismál sem haldið var 9. desember í Ósló með þátttöku þingmanna frá löndum Mið-Asíu og Norðurlöndum. Þar hélt hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir erindi um reynslu Íslands af því að fara frá örbirgð til velmegunar með útgangspunkt í virkjun orkuauðlinda hérlendis. Málþingið var haldið í sameiningu á vegum ÖSE-þingsins og Norðurlandaráðs og er liður í átaki ÖSE-þingsins þess efnis að auka þátttöku þingmanna frá Mið-Asíu í starfi ÖSE-þingsins annars vegar og hins vegar stuðla að auknu svæðisbundnu samstarfi þjóðþinga hinna fimm Mið-Asíulanda að fyrirmynd Norðurlandaráðs.

Herra forseti. ÖSE-þingið er samkunda þar sem 320 þingmenn koma saman frá 56 löndum í Evrópu, Norður-Ameríku og Mið-Asíu. Ég hef ekki áður haft kynni af starfsemi ÖSE-þingsins, en að mínu mati er um mikilvægan vettvang að ræða til að eiga skoðanaskipti, ekki síst fyrir þingmenn sem koma frá löndum sem eru á vegferð í átt til lýðræðis eins og í tilviki Hvíta-Rússlands sem ég vék að hér áðan. Einnig taka ÖSE-þingmenn virkan þátt í kosningaeftirliti og eiga aðkomu að lausn deilna eða svonefndra frosinna átaka á ÖSE-svæðinu.

Í ársskýrslunni er einnig vikið að sambandi ÖSE-þingsins við ÖSE. Ólíkt öðrum alþjóðastofnunum þá byggir ráðherraráð og þingmannasamkunda ÖSE ekki á stofnsáttmála heldur samþykkt sem kennd er við Helsinki sem var landfræðilega staðsett mitt á milli stórveldanna til austurs og vesturs á tímum kalda stríðsins. Ég vil nota tækifærið og aðeins koma inn á þá vinnu sem undanfarið hefur farið fram innan ÖSE og snertir stöðu og hagsmuni ÖSE-þingsins.

Undanfarið hefur verið unnið að stofnskrá fyrir ÖSE. Stofnskrá, ólíkt stofnsáttmála, lýtur að því að skilgreina lagalega stöðu ÖSE sem alþjóðastofnunar og felur meðal annars í sér að skilgreina með skýrum hætti lagalegt umboð ÖSE til að gera lagalega bindandi samninga og réttarstöðu starfsmanna á vettvangi, en eins og er þá er staða þeirra í samanburði við starfsmenn annarra alþjóðastofnanna eins og Sameinuðu þjóðanna óljós þegar kemur að friðhelgi og öðru því sem lýtur að réttindum og skyldum. Stofnskrá lýtur með öðrum orðum að því að auðvelda stofnuninni að sinna hlutverki sínu í samræmi við það sem kveðið er á um í Helsinki-sáttmálanum frá 1975 og Parísarsáttmálanum frá 1990. Í raun eru þessir tveir sáttmálar ígildi stofnsáttmála þrátt fyrir að vera það ekki formlega í lagalegum skilningi þar sem í þessum tveimur samþykktum er kveðið á um hlutverk og markmið ÖSE og ÖSE-þingsins. Flestir eru því sammála að ekki sé þörf á því að gera stofnsáttmála sem skilgreinir markmið og hlutverk þessara tveggja stofnana. Að sama skapi eru menn sammála um gildi þess að gera stofnskrá fyrir ÖSE.

Í því sambandi vil ég sérstaklega benda á að í þeirri vinnu hafa verið settar fram tillögur sem gera ráð fyrir að ÖSE-þingið sé sjálfstæð stofnun sem framkvæmi hluta af starfsemi ÖSE samkvæmt nánari ákvörðun formanns ráðherranefndar ÖSE. Í ljósi þess að ekki er talin vera þörf á stofnsáttmála hafa fulltrúar ÖSE-þingsins hins vegar óskað eftir því að það sé skilgreint með sama hætti og stofnanir ÖSE, eins og til dæmis lýðræðis- og mannréttindastofnun ÖSE, til að tryggja það að ÖSE-þingið geti notið sömu lagalegrar stöðu og ÖSE og stofnanir þess á vettvangi þrátt fyrir að ÖSE og ÖSE-þingið séu í raun tvær aðgreindar stofnanir samkvæmt núverandi stofnanauppbyggingu. Því er hins vegar við að bæta að vinnan við gerð stofnskrár ÖSE stendur í stað eins og er vegna kröfu Rússlands um að unnið sé að stofnsáttmála fyrir ÖSE sem ólíkt stofnskrá hefur það að markmiði að skilgreina markmið og hlutverk ÖSE eins og fyrr segir. Hugmynd Rússa hefur mætt andstöðu vestrænna aðildarlanda ÖSE sem þykir Helsinki-sáttmálinn frá 1975 og Parísar-sáttmálinn frá 1990 þjóna sama tilgangi og stofnsáttmáli eins og fyrr segir. Andstaðan mótast af því að vestræn ríki líta svo á að Rússland sé með þessum hætti að reyna að takmarka núverandi svigrúm ÖSE til starfa á sviði öryggis- og friðarmála, mannréttinda og lýðræðis, einkum á þeim svæðum sem rússneskir ráðamenn hafa hefðbundið talið tilheyra sínu áhrifasvæði, þ.e. austurhluta Evrópu, í Kákasuslýðveldunum og Mið-Asíu, en ríki þar hafa notið samstarfsins við ÖSE í ríkum mæli á síðustu árum og ljóst er að mun meiri pólitísk vigt hefur verið og verður lögð í að aðstoða ríkin í þessum heimshlutum.

Herra forseti. Að lokum vil ég færa hv. þingmönnum Pétri H. Blöndal og Valgerði Sverrisdóttur og ritara Íslandsdeildar ÖSE-þingsins, Magneu Marinósdóttur, þakkir fyrir ánægjulegt og gott samstarf á liðnu ári.

Umræðu lokið.

Alþjóðaþingmannasambandið 2007, ein umr.

Skýrsla ÍAÞ, 462. mál. — Þskj. 735.

[16:31]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Á þskj. 735 liggur fyrir ársskýrsla Íslandsdeildar Alþjóðaþingmannasambandsins og mun ég í stuttu máli gera grein fyrir helstu málum sem hafa verið í

brennidepli innan sambandsins á liðnu ári.

Ársskýrsla Íslandsdeildar fyrir árið 2007 gerir störfum þingmannanefndar ítarleg skil auk skipan Íslandsdeildar en í henni eiga sæti sú sem hér stendur, Ásta Möller formaður, Ágúst Ólafur Ágústsson varaformaður deildarinnar og Þuríður Backman. Varamenn eru hv. þingmenn Birgir Ármannsson, Lúðvík Bergvinsson og Atli Gíslason.

IPU er erlend skammstöfun og stendur fyrir Interparliamentary Union, Alþjóðaþingmannasambandið. Aðild að IPU eiga nú 147 þing en aukaaðilar að sambandinu eiga sjö svæðisbundin þingmannasambönd. Hlutverk IPU er að stuðla að skoðanaskiptum þingmanna frá öllu heimshornum og hlúa að samstarfi þeirra. IPU fjallar um alþjóðamál og samþykkir ályktanir um þau og vinnur að framgangi mannréttindamála sem eins grundvallarþáttar lýðræðis og þingræðis. Þá vinnur IPU að styrkingu þjóðþinga og aðstoða við þróun lýðræðislegra vinnubragða innan þeirra. Sambandið styður starfsemi Sameinuðu þjóðanna og á margvíslegt samstarf við stofnanir þeirra.

IPU heldur tvö þing á ári, eitt stærra þing að vori sem haldið er í einu af aðildarríkjum sambandsins, og eitt minna þing að hausti sem er haldið í Genf nema annað sé ákveðið sérstaklega. Auk þess heldur sambandið nokkrar alþjóðlegar ráðstefnur og málstofur á ári hverju, oftast um málefni sem eru efst á baugi innan Sameinuðu þjóðanna hverju sinni og þá gjarnan í tengslum við tiltekna ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna. Oft eru þessar ráðstefnur svæðisbundnar. Þá eru haldnar námsstefnur fyrir þjóðþing sem óska eftir slíku um ýmsa þætti löggjafarstarfsins og eflingu lýðræðis.

Af þeim mörgu málum sem fjallað er um á vettvangi Alþjóðaþingmannasambandsins á árinu 2007 vil ég leggja áherslu á nokkur atriði en þau tengjast öll markmiðum sambandsins sem er að vinna að friði og samstarfi meðal þjóða og treysta lýðræði og þjóðkjörin fulltrúaþing í sessi. Fyrst vil ég nefna breytingar sem orðið hafa á skipulagi funda IPU en á vorþingi 2007 var fyrirkomulagi haustþinga sambandsins breytt í þá veru að lögð verði áhersla á störf nýrrar nefndar IPU um málefni Sameinuðu þjóðanna. Haustfundir fastanefnda IPU fá í þess stað minna vægi og leggja áherslu á opnar umræður og samræður við sérfræðinga til undirbúnings umræðuefna fastanefnda IPU á komandi vorþingum. Þá er einnig ákveðið að lengja fundi ráðsins á haustþingum, m.a. til að auka áhrif þingmanna á ákvarðanir um starfsemi IPU.

Í öðru lagi er umræða um friðsamlega sambúð ólíkra trúarbragða en sjaldan hefur verið meiri þörf á umræðum og skoðanaskiptum milli menningarheima og nú. Fyrsta fastanefnd IPU um frið og alþjóðleg öryggismál lagði fram skýrslu um málið og var ályktun samþykkt á grundvelli hennar. Segja má að IPU sé eini vettvangurinn þar sem þingmenn frá nær öllum ríkjum heims geta rætt saman, skipst á skoðunum og reynt að ná sameiginlegri niðurstöðu um málefni. Á slíkum fundum takast kynni með fólki frá ólíkum þingum og mikilsverð tækifæri skapast til að efla tengsl og samvinnu við þing frá öðrum menningarsvæðum.

Í þriðja lagi vil ég nefna starf IPU til að efla lýðræði. Mörg aðildarþing sambandsins eru ekki lýðræðislega kjörin og í sumum fer ekkert löggjafarstarf fram. Þingmenn frá slíkum þingum kynnast lýðræðislegum vinnubrögðum á þingum IPU en jafnframt vinnur sambandið mjög mikilvægt starf í þessa veru milli þinga. Námskeið eru haldin um ýmsa þætti þingstarfsins fyrir þing sem eru að feta sig áfram á lýðræðisbrautinni, stundum í samstarfi við viðeigandi stofnun Sameinuðu þjóðanna eða aðra alþjóðastofnun. Sem dæmi um námskeið sem haldin voru á árinu 2007 má nefna námsstefnu fyrir asísk þjóðþing um sjálfbæra þróun sem haldin var í Laos og svæðisbundin málþing um úrræði þinga á sviðum barnaverndar í Suðaustur-Asíu sem var haldið í Pakistan. IPU veitir jafnframt einstökum þingum tæknilega aðstoð og þjálfun.

Af öðrum stórum málum sem tekin voru til umfjöllunar á þingum IPU árið 2007 má nefna atvinnusköpun og atvinnuöryggi á tímum hnattvæðingar, umræðu um hvernig stuðla megi að fjölbreytni og jafnrétti með sameiginlegum lýðræðis- og kosningastöðlum og brýna nauðsyn þess að stöðva víðtæk mannréttindabrot í Mjanmar og koma aftur á lýðræðislegum réttindum í landinu.

116. þing IPU var haldið í Nusadua í Indónesíu 28. apríl til 4. maí á síðasta ári. Það þing sóttu þingmennirnir Hjálmar Árnason, Drífa Hjartardóttir og Jón Gunnarsson auk Belindu Theriault, ritara Íslandsdeildar. 117. þing IPU var haldið í Genf 7.–10. október sl. og sóttu það þingmennirnir Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson og Þuríður Backman auk Örnu Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar.

Virðulegi forseti. Ég vil taka fram að afar mikil áhersla er lögð á mannréttindi og jafnréttismál í starfi IPU. Í því samhengi vil ég nefna sérstaka nefnd um mannréttindi þingmanna sem gegnir veigamiklu hlutverki innan IPU og gefur út viðamikla skýrslu fyrir hvert þing. Á grundvelli skýrslunnar samþykkir ráðið fjölmargar ályktanir um mannréttindabrot gegn þingmönnum. Nefndin vinnur mikið starf á milli þinga þar sem hún fer yfir mál þingmanna sem mannréttindi hafa verið brotin á hvort sem um er að ræða fangelsun, hótanir, barsmíðar, mannshvarf eða dauðsfall. Nefndin sækir heim viðkomandi lönd, ræðir við málsaðila, aflar gagna og leitar lausna í málum viðkomandi þingmanns og málum er oft fylgt eftir árum saman þar til einhver niðurstaða fæst. Einnig hefur árleg samantekt samtakanna á stöðu kvenna í þjóðþingum heims vakið mikla athygli og er iðulega vitnað til hennar í umræðum og fjölmiðlum. Sú áhersla og mikla vinna sem Alþjóðaþingmannasambandið leggur í að styðja við og styrkja hlut kvenna í stjórnmálum með ráðstefnufundum og útgáfu handbóka og skýrslna, svo og með ýmsum formlegum og óformlegum hætti, er aðdáunarverð.

Þess má geta að á þingum IPU er sérstaklega haldið til haga fjölda kvenna sem tekur þátt í störfum þingsins og jafnframt er haldin nákvæm tölfræði yfir hlutfall karla og kvenna í þjóðþingum heims. Á 117. þingi IPU voru t.d. 31,1% þingfulltrúa konur sem er betri staða en á þinginu þar á undan þar sem konur voru um 26,5%. Íslandsdeildin hélt fimm fundi á árinu og fór þar aðallega fram undirbúningur fyrir þátttöku á þingum IPU. Íslandsdeildin var að venju mjög virk í starfi IPU og lét að sér kveða í öllum helstu málum sem koma til umræðu í nefndum og á þingum sambandsins.

Ég vil taka fram að norrænt samstarf er mjög sterkt innan IPU og norrænu landsdeildirnar eru almennt mjög virkar

í starfi sambandsins. Norrænu landsdeildirnar halda samráðsfund til undirbúnings fyrir hvert IPU-þing og hafa Norðurlandafulltrúar t.d. stutt hvern annan til að ná kjöri í embættum á vegum IPU þar sem vilji hefur verið fyrir sterkt norrænt innlegg í starfinu á samnorræn gildi. Norðurlönd skiptast á að fara með stjórn norræna hópsins og voru Íslendingar í forustu árið 2007. Tveir fundir voru því haldnir hér á landi, sá fyrri í Reykjavík 20. mars og sá síðari í Stykkishólmi 5. september sl.

Á fundi IPU tekur Íslandsdeildin þátt í starfi Tólf plús hópsins svokallaða sem er landfræðilegur hópur vestrænna lýðræðisríkja. Hópurinn hittist á fundum flesta morgna meðan á þingi stendur og fer yfir helstu mál þingsins og leitast við að samræma afstöðu eins og hægt er. Á þeim fundum eru fulltrúar hópsins jafnframt valdir í embætti og störf á vegum IPU, m.a. í framkvæmdastjórn, kvennaráð samtakanna og formennsku í nefndum. Tveir þingmenn frá aðildarríkjum hópsins hafa seturétt á fundunum.

Virðulegi forseti. Nú er svo komið að ég sem tala hér sem formaður Íslandsdeildar hef verið hvött dyggilega til að bjóða mig fram til kosningar í framkvæmdastjórn IPU fyrir hönd Tólf plús hópsins. 17 manna framkvæmdastjórn hefur umsjón með rekstri IPU og eru fulltrúar hennar kosnir til fjögurra ára af ráði samtakanna og sætunum skipt á milli landfræðilegra hópa IPU. Nú er einn norrænn fulltrúi í framkvæmdastjórninni, formaður finnsku landsdeildarinnar, en kosning hans rennur út í apríl nk. Ég hef því ákveðið að bjóða fram krafta mína og fara í framboð til framkvæmdastjórnar IPU og fer kosning fram á næsta þingi sem haldið verður í Höfðaborg í Suður-Afríku í næsta mánuði.

Virðulegi forseti. Eins og áður sagði er gerð nákvæm grein fyrir því sem fram fór á fundum nefndarinnar í skýrslu þeirri sem hér er mælt fyrir og vísa ég til hennar varðandi frekari upplýsingar um störf nefndarinnar. Ég vil að lokum þakka Íslandsdeildarmönnum gott samstarf á þessum mikilvæga vettvangi. Jafnframt vil ég þakka ritara Íslandsdeildar IPU sem var framan af starfsárinu Belinda Theriault, henni vil ég þakka sérstaklega fyrir langt og farsælt samstarf á þessum vettvangi en hún hefur hætt störfum fyrir Alþingi. Einnig þakka ég Örnu Bang, starfsmanni og ritara Íslandsdeildar IPU og lofar samstarf okkar hingað til mjög góðu um framhaldið.

Að svo mæltu læt ég lokið umfjöllun minni um skýrslu Íslandsdeildar Alþjóðaþingmannasambandsins fyrir árið 2007.

Umræðu lokið.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, 3. umr.

Frv. StB o.fl., 403. mál (aðstoðarmenn alþingismanna). — Þskj. 742.

[16:42]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég tek til máls til að gera grein fyrir því að allsherjarnefnd fjallaði um þetta mál milli 2. og 3. umr. samkvæmt ósk sem kom fram við lok 2. umr. Segja má að umfjöllun nefndarinnar hafi ekki verið ítarleg en fram kom ósk frá einum nefndarmanni um að kallaðir yrðu til sérfræðingar á sviði stjórnskipunarréttar til þess að fjalla um efni frumvarpsins. Eins og fram kom við umfjöllun nefndarinnar milli 1. og 2. umr. taldi meiri hluti nefndarinnar ekki þörf á því, að málið gæfi ekki tilefni til þess og féllst ekki á þá beiðni.

Að öðru leyti eru forsendur málsins óbreyttar frá því sem var í 2. umr. og tel ég því ekki ástæðu til að gera frekari grein fyrir störfum nefndarinnar milli 2. og 3. umr.

[16:43]

Frsm. 2. minni hluta allshn. (Jón Magnússon) (Fl):

Virðulegi forseti. Mál þetta hefur fengið ítarlega umfjöllun í þingsal og hv. formaður allsherjarnefndar, Birgir Ármannsson, gerði grein fyrir því hvað fram fór í allsherjarnefnd eftir að málinu var vísað eftir atkvæðagreiðslu eftir 2. umr. Ég fór fram á að kannað yrði ítarlega hvort þarna væri um brot að ræða gegn jafnræðisreglu íslenskra stjórnskipunarlaga. Ekki var talin ástæða til þess að verða við því af hálfu meiri hluta nefndarinnar. Við því er ekkert að segja umfram það sem ég hef þegar tjáð mig um hér og sé ekki ástæðu til að endurtaka það sem þegar hefur verið sagt í fyrri umræðum um málið. Ég þó ítreka öll þau sjónarmið sem ég hef komið fram með hvað þetta varðar.

Í nefndaráliti 2. minni hluta voru settar fram breytingartillögur, ákvæði til bráðabirgða. Eftir að málið hefur verið afgreitt með þeim hætti sem um ræðir og breytingartillögur allsherjarnefndar samþykktar við meðferð málsins eftir 2. umr. þá dreg ég þær breytingartillögur til baka og líka ákvæði til bráðabirgða. Ég sé ekki ástæðu til að greitt sé um það atkvæði hér, ekki síst vegna ummæla hv. formanns allsherjarnefndar, Birgis Ármannssonar, og hæstv. forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssonar, um að tryggja verði öllum þingmönnum sambærilega aðstöðu hvað varðar aðstoðarmenn. Reyndar er kveðið á um það og varðar ákveðin tímamörk í ákvæði til bráðabirgða eins og ég hafði sett það fram. Ég tel því að þær yfirlýsingar séu ásættanlegar miðað við aðstæður og að sjálfsögðu verður við það að miða að allir þingmenn búi við sömu starfskjör að öllu leyti. Að sjálfsögðu ber að taka tillit til mismunandi aðstæðna en við verðum fyrst og fremst að gera okkur grein fyrir því að þingmenn sem kjörnir eru á þjóðþing Íslands eru þingmenn þjóðarinnar en ekki einhverra sérstakra hagsmuna.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, frh. 1. umr.

Stjfrv., 442. mál (heildarlög). — Þskj. 705.

[16:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við höldum áfram umræðu frá í síðustu viku, 1. umr. um frumvarp til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands. Um er að ræða frumvarp frá hæstv. utanríkisráðherra, stjórnarfrumvarp, þar sem mælt er fyrir um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands heildstætt. Það er afar jákvætt að það skuli vera tekið á þessum mikilvæga mála-

flokki í heildstæðu frumvarpi eins og hér er lagt til.

Þegar hefur farið fram allmikil umræða um málið og m.a. hafa komið fram sjónarmið félaga minna í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til málsins og óþarfi að rekja þau á ný. Engu að síður finnst mér mikilvægt að halda til haga nokkrum mikilvægum punktum og ég vil byrja á því að taka það fram að ég tel að markmið frumvarpsins eins og því er lýst í 1. gr. þess sé afskaplega jákvætt en þar segir, með leyfi forseta:

„Meginmarkmið með alþjóðlegri þróunarsamvinnu Íslands eru að styðja viðleitni stjórnvalda í þróunarlöndum til að útrýma fátækt og hungri, stuðla að efnahags- og félagslegri þróun, þar með töldum mannréttindum, menntun, bættu heilbrigði, jafnrétti kynjanna, sjálfbærri þróun og sjálfbærri nýtingu auðlinda.“

Ég tel að þessi markmið séu að sjálfsögðu afskaplega jákvæð og sömuleiðis það sem kemur fram í upphafi greinargerðar eða í athugasemdum við frumvarpið en þar segir, með leyfi forseta:

„Hinir nýju hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu eru mannréttindi, aukin þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála.“

Ég tek að sjálfsögðu undir það sem hér er sagt. Hins vegar er hægt að spyrja sig að því hvort alltaf sé innstæða fyrir þessum fögru orðum. Til að mynda er það afstaða mín að þessir hornsteinar eins og þeim er lýst hér í athugasemdum séu í mótsögn við þá hernaðaruppbyggingu og hernaðaráherslu sem orðið hefur vart í íslenskum utanríkismálum að undanförnu, m.a. með því frumvarpi sem lagt hefur verið fram fyrir þingið og er til umfjöllunar í utanríkismálanefnd um varnarmálastofnun. Einnig má vel tengja inn í þetta umræðuna um friðargæsluna sem ekki er, a.m.k. eins og hún blasir við mér og fleirum, eingöngu á borgaralegum forsendum eins og þó er fyrirskrifað í lögunum um friðargæsluna heldur er hún einnig á hernaðarlegum forsendum. Að því leyti til teljum við mörg að framkvæmd friðargæslunnar fari í bága við lögin um íslensku friðargæsluna og að mínu viti samrýmast þessar áherslur ekki þeim fögru fyrirheitum sem lesa má í frumvarpinu um alþjóðlega þróunarsamvinnu og ætla ég að impra á nokkrum atriðum þar að lútandi.

Í 3. gr. er fjallað um áætlun um alþjóðlega þróunarsamvinnu og þar m.a. kemur fram að ráðherra eigi annað hvert ár að leggja fram tillögu til þingsályktunar á Alþingi um áætlun stjórnvalda um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands til fjögurra ára í senn. Þetta er að sjálfsögðu gott mál. Þarna má að sjálfsögðu velta því fyrir sér hvort eðlilegt væri að hafa þessa umræðu oftar en annað hvert ár og sérstaklega vegna þess að áætlunin á m.a. að fela í sér heildstætt yfirlit yfir það hvernig ráðherra hyggst ná settum markmiðum hennar og síðan á líka að leggja skýrslu fyrir þingið annað hvert ár um það hvernig til hefur tekist. Ég tel fulla ástæðu til að ræða þetta oftar en annað hvert ár. Þetta er mikilvægur málaflokkur og gæti tengst umræðu um utanríkismál eða t.d. umræðu um skýrslu alþjóðanefnda eins og hér var verið að ræða í dag.

Það minnir mig á það, hæstv. forseti, að þegar umræðunni um þetta mál var frestað í síðustu viku þá hélt ég að því hefði verið heitið að a.m.k. staðgengill utanríkisráðherra, sem mér skilst að sé hæstv. umhverfisráðherra, yrði viðstaddur umræðuna þegar henni yrði fram haldið. Mér þykir bagalegt ef ráðherra er það ekki.

Jafnvel þó að stefnumörkunin sé til lengri tíma og ætlast til að hún sé rædd hér annað hvert ár þá finnst mér full ástæða til að taka þróunarmálin sérstaklega til umfjöllunar árlega. Það hefur verið og var vikið að því að í frumvarpinu er gert ráð fyrir að ráðherra geti sett reglugerðir, m.a. reglur um hlutverk samstarfsráðs sem alþjóðlega þróunarsamvinnu sem út af fyrir sig er eðlilegt, en í 11. gr. er sérstaklega víðtækt reglugerðarheimildarákvæði sem virðist vera nánast ótakmarkað. Ég tel að að það atriði þurfi að ræða miklu betur og velta fyrir sér hvort ráðuneyti eða ráðherrar eigi að hafa nánast ótakmarkaðar reglugerðarheimildir. Það er venjulega sagt að reglugerðir þurfi að eiga sér stoð í lögum og mér finnst að þegar þetta er sett inn með svona afgerandi og virðist vera með ótakmörkuðum hætti þá séu menn aðeins farnir að fara á skjön við þá grundvallarreglu.

Varðandi 6. gr., um störf í þágu friðar, þá tel ég að sú grein sé óþörf í frumvarpinu. Ég tel að það eigi ekki að blanda saman því starfi sem fer fram á vegum friðargæslunnar, friðargæsluverkefnunum annars vegar og þróunarsamvinnunni hins vegar. Ég held að það sé engum greiði gerður með því, alls ekki þróunarsamvinnunni sjálfri, hvorki þeim sem starfa á hennar vegum né þeim sem njóta hennar, og ekki heldur íslenskum stjórnvöldum. Ég held að það sé ekki til góðs að blanda saman annars vegar þróunarsamvinnu, sem er meira og minna óumdeilt verkefni og mikilvægt á alþjóðavísu og hins vegar friðargæsluverkefnum, sérstaklega þegar þau eru hernaðarlegs eðlis því að slík verkefni hljóta að verða afar umdeild í samfélaginu, ekki bara hér á landi heldur líka í alþjóðasamfélaginu.

Í 7. gr er fjallað um Þróunarsamvinnustofnun Íslands og ég fagna því sérstaklega að Þróunarsamvinnustofnunin skuli með þessu frumvarpi vera sjálfstæð stofnun eins og hún hefur verið vegna þess að það hafa verið uppi heilmiklar umræður um það á fyrri stigum að leggja hana niður og leggja hana algerlega undir utanríkisráðuneytið. Ég tel að sú leið sem hér er farin, að hún sé sjálfstæð stofnun sem sinnir þessum verkefnum sérstaklega, sé góð og mikilvæg. Hins vegar er hér jafnframt lagt til að stjórn stofnunarinnar sé lögð niður og það tel ég spor aftur á bak. Ég tel að það styrki stofnun eins og Þróunarsamvinnustofnun að hafa sérstaka stjórn sem fjallar um þau mál sem þar er verið að glíma við. Mér er kunnugt um það að stjórnin hefur fundað að jafnaði mánaðarlega. Hér er gert ráð fyrir sérstöku samstarfsráði um alþjóðlega þróunarsamvinnu sem er út af fyrir sig gott mál líka en það er skipað með allt öðrum hætti og það er gert ráð fyrir að það fundi jafnan tvisvar á ári þannig að það mun aldrei koma í staðinn fyrir stjórn Þróunarsamvinnustofnunar. Ég tel því að samstarfsráð eins og það hefur verið lagt upp hér sé jákvætt í sjálfu sér og gott mál en það kemur að mínu viti ekki í staðinn fyrir stjórn Þróunarsamvinnustofnunar sem ég sakna þar af leiðandi í þessu frumvarpi.

Ég ætla líka að vekja athygli á því að í 7. gr. er sagt að ráðherra skipi framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar. Þegar hæstv. utanríkisráðherra mælti fyrir málinu var í umræðunni um það spurt um ástæðu fyrir því að starfið

væri ekki auglýst, það væri sérkennilegt að ekki væri gert ráð fyrir því. Hæstv. utanríkisráðherra svaraði því þá til í andsvörum að það væri ekki tekið fram í lögunum eða frumvarpinu en það væri sjálfsagt að það væri gert en það lyti sömu lögmálum og öll önnur störf á vegum ríkisins þannig að starfið yrði að sjálfsögðu auglýst.

Hins vegar vil ég líka vekja athygli á því að það eru engin tímamörk. Það hefur færst í vöxt á undanförnum árum að nánast allir opinberir forstöðumenn og forstjórar ríkisstofnana eru ráðnir eða skipaðir til tiltekins tíma í senn, oft til fimm ára. Það hefur verið talið jákvætt að gera það en hér er ekki lagt til að svo sé og ég hlýt að velta því fyrir mér og spyrja: Hvernig stendur á því að ekki er gert ráð fyrir því með framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar að hann sé þá skipaður t.d. til fimm ára í senn eins og algengt er með opinbera forstöðumenn?

Talað er um að það sé verið að styrkja aðkomu Alþingis að umfjöllun um þróunarsamvinnumál og ég fagna því ef svo verður í reynd. Ég tel að umræða um þau mál annað hvert ár sé engin sérstök trygging fyrir því að Alþingi hafi meiri aðkomu að málinu og þó að hér sé talað um að gera utanríkismálanefnd grein fyrir þróunarsamvinnumálum þá er heldur engin trygging fyrir því í sjálfu sér að verið sé að auka aðkomu Alþingis að þessum málum. Það fer auðvitað allt eftir því hvernig þetta reynist síðan í framkvæmd, hvort hér verður um raunverulega stefnumótunarumræðu á vegum þingsins, á vegum utanríkismálanefndar hér í þinginu að ræða eða hvort þetta er bara í einhvers konar tilkynningarformi af hálfu framkvæmdarvaldsins, að það komi reglulega inn á fund nefndar og tilkynni nefndinni hvað framkvæmdarvaldið hefur verið að sýsla með í þessum málaflokki. Hér mun því reyna mjög á það hvernig menn hugsa sér þessa hluti í framkvæmd og það liggur ekki algerlega fyrir eins og sakir standa og alls ekki í þessu frumvarpi.

Það eru nokkrar spurningar sem ég hefði viljað bera upp við ráðherra og enn á ný ítreka ég að ég sakna þess að það skuli enginn handhafi framkvæmdarvaldsins vera á staðnum.

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður hv. ræðumann afsökunar á truflun en vill upplýsa að staðgengill hæstv. utanríkisráðherra mun vera rétt ókominn í hús.)

Ég þakka fyrir það. Það sem ég hefði viljað taka upp sérstaklega er að í greinargerð með frumvarpinu, m.a. í 7. gr. er fjallað um sérstakan stýrihóp innan utanríkisráðuneytisins og þar er gert ráð fyrir því að hann sé undir stjórn ráðuneytisstjóra í utanríkisráðuneytinu en ásamt honum sitja í stýrihópnum, sviðsstjóri á þróunarsamvinnusviði og skrifstofustjórar skrifstofu þróunarmála og íslensku friðargæslunnar, auk framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar. Þarna er friðargæslunni aftur blandað inn sem ég tel afar óskynsamlegt og óheppilegt gagnvart þróunaraðstoðinni og þróunarsamvinnunni sérstaklega og mér er ekki ljóst hvaða hlutverki þessi stýrihópur á að gegna. Það virðist vera að hann eigi að koma í staðinn fyrir stjórn Þróunarsamvinnustofnunar en í greinargerðinni segir m.a., með leyfi forseta:

„Stýrihópnum er ætlað það hlutverk að sinna innra aðhaldi og framkvæmd innra eftirlits með faglegri stefnumótun, daglegri framkvæmd og rekstri.“

Ég hlýt að gera við það verulega athugasemd að það geti staðist að það sé einhver innanhússhópur ábyrgðarmanna, eins og ráðuneytisstjóra og skrifstofustjóra í ráðuneytinu ásamt forstjóra stofnunarinnar sjálfrar, sem sitji í einhverjum innri eftirlitshópi um starfsemi stofnunarinnar sem síðan heyrir undir utanríkisráðuneytið. Þetta tel ég að sé eitthvert bix í stjórnsýslu sem geti varla gengið upp, hér er verið að búa til eitthvert eftirlitsbatterí sem á að hafa eftirlit með sjálfu sér og sínu starfsfólki. Þetta finnst mér alls ekki ganga og þetta undirstrikar að mínu viti einmitt þörfina á því að það sé sérstök stjórn fyrir Þróunarsamvinnustofnun sem að sjálfsögðu ætti að hafa þetta hlutverk með höndum meðal annars.

Það eru ýmis atriði, virðulegi forseti, sem mér finnst full ástæða til að ræða og skoða frekar en ég tek það skýrt fram að eins og frumvarpið er lagt upp, með þeim markmiðum sem þar koma fram, er afskaplega jákvætt og þingflokkur vinstri grænna styður þá meginhugsun sem hér kemur fram. Við styðjum þá leið sem farin er að tryggja að Þróunarsamvinnustofnun verði áfram sjálfstæð stofnun en vissulega eru nokkur atriði sem ég og fleiri úr þingflokki mínum höfum þegar tæpt á sem við hefðum viljað áskilja okkur rétt til að láta skoða frekar eða jafnvel koma með breytingartillögur við.

[17:02]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Hæstv. forseti. Frumvarpið um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands, sem hér er rætt, með þeirri hugsun sem í því endurspeglast, er stórt skref til að efla megi árangur alþjóðlegrar þróunarsamvinnu Íslands og setja henni faglegan búning. Núgildandi lög eru frá árinu 1981 og síðan þá hefur þróunarsamvinna aukist til muna og verklag breyst.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu eru mannréttindi, aukin þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála. Einnig kemur þar fram að þróunarsamvinna er stærsti einstaki útgjaldaliður utanríkisráðuneytisins, en 0,31% af vergum þjóðartekjum okkar fara í þróunarsamvinnu í ár og gert er ráð fyrir að hlutfallið verði 0,35% á næsta ári, árið 2009, eða um 4,6 milljarðar kr.

Nýr lagarammi gerir ráð fyrir að utanríkisráðherra leggi annað hvert ár fram tillögur til þingsályktunar um þróunarsamvinnuáætlun til fjögurra ára. Þá gefst tækifæri fyrir þingmenn að hafa áhrif. Einnig eru verkferlar settir í gang sem eru til þess gerðir að hafa yfirsýn og fylgja eftir heildarstefnu í málaflokknum.

Stefnumið Íslands í þróunarsamvinnu hafa verið sett fram. Þau eru fjögur. Þessir fjórir hornsteinar eru í fyrsta lagi mannauður, jafnrétti og efnahagslegir þættir, í öðru lagi lýðræði, mannréttindi og stjórnarfar, í þriðja lagi friður, öryggi og þróun og í fjórða lagi sjálfbær þróun.

Markmið allrar þróunarsamvinnu er að styrkja stöðu þróunarlanda til framtíðar. Í samræmi við hornsteina í stefnumörkun Íslands í málaflokknum vil ég sjá okkur nýta þá fjármuni og þann mannauð sem við leggjum til þróunarsamvinnunnar í menntun, fyrst og síðast í menntun. Ég tel reyndar að menntun sé svo nauðsynleg í allri þróunaraðstoð að hún mætti mín vegna vera eini þáttur þróunarsamvinnunnar sem við leggjum áherslu á.

Ég get auk þess vissulega bent á að aðstoð við uppbyggingu lýðræðis og stjórnskipulags í þróunarlöndunum skiptir miklu máli. Ég vil nefna í þessu sambandi að nú liggur fyrir þinginu þingsályktunartillaga Steingríms J. Sigfússonar og fleiri þingmanna um smáríkjastofnun Sameinuðu þjóðanna á Íslandi. Ég tel að við höfum af mikilvægri reynslu að miðla í því samhengi þar sem við höfum á tiltölulega skömmum tíma byggt upp lýðræðisríki sem ég tel að geti verið öllum öðrum ríkjum til fyrirmyndar og ekki síst þróunarríkjum. Auk menntunar og uppbyggingar lýðræðis og stjórnskipulags held ég að það skipti miklu máli að við miðlum þekkingu okkar og reynslu sem við höfum byggt upp á sviði endurnýjanlegra orkugjafa.

Aftur að menntuninni því að hún er að mínu viti merkasta framlagið. Menntunin hefur áhrif á lýðræði, mannréttindi, efnahagsuppbyggingu og atvinnuuppbyggingu. Ég gæti lengi talið til viðbótar og ekki síst hefur hún áhrif á frið. Menntun er helsti hvati og aflvaki framfara.

Frumvarpinu verður líklega vísað til nefndar eftir umræðuna í dag og þar munum við eflaust ræða einhver álitamál og fá nánari tækifæri til að kynnast sjónarmiðum hagsmunaaðila. Í frumvarpinu er tekið sérstaklega á samræmingu þróunarsamvinnunnar.

Í greinargerðinni eru taldir upp sjö verkferlar sem eru mikilvægir til að hafa yfirsýn og fylgja eftir heildarstefnu í málaflokknum. Þeir eru: Í fyrsta lagi stefnumið íslenskra stjórnvalda í þróunarsamvinnu sem eru sett til fjögurra ára í senn. Í öðru lagi fjárlagarammi á hverju ári samkvæmt fjárlögum. Í þriðja lagi aðgerðaráætlun sem er unnin út frá stefnumiðum og áherslum ríkisstjórnarinnar. Í fjórða lagi verkefnaáætlun fyrir viðkomandi ár sem byggð er á fjárlögum. Í fimmta lagi verklagsreglur sem miða að því að auka skilvirkni og gegnsæi í starfinu. Í sjötta lagi fjármálastjórn og almennt eftirlit með framlögum til þróunarsamvinnu. Í sjöunda lagi stöðuskýrsla sem tekur til allrar þróunarsamvinnu á vegum íslenska ríkisins þar sem gerð er grein fyrir því hvernig fjármunum til málaflokksins er varið og einnig fyrir því starfi sem fram fer á vegum utanríkisráðuneytisins. Þessi vinnubrögð eru til þess fallin að auka má möguleika á að árangur náist. Eftirlit með málaflokknum gæti verið til fyrirmyndar innan þessa ramma. Ég álít þennan ramma í anda árangursstjórnunar og til þess fallinn að ganga upp.

Að lokum, hæstv. forseti, vil ég taka fram að ég er ósammála hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni og fleiri þingmönnum Vinstri grænna sem líta á friðargæslu Íslendinga í ljósi hernaðar og setja málefnið í þann búning. Þegar hv. þingmaður las upp markmið þróunarsamvinnu Íslands samkvæmt frumvarpinu las hann einungis fyrri hluta markmiðsgreinarinnar. En ég vil, með leyfi forseta, lesa alla greinina. Hún hljóðar svo:

„Meginmarkmið með alþjóðlegri þróunarsamvinnu Íslands eru að styðja viðleitni stjórnvalda í þróunarlöndum til að útrýma fátækt og hungri, stuðla að efnahags- og félagslegri þróun, þ.m.t. mannréttindum, menntun, bættu heilbrigði, jafnrétti kynjanna, sjálfbærri þróun og sjálfbærri nýtingu auðlinda.“

Og hér stoppaði hv. þm. Árni Þór Sigurðsson en ég ætla að bæta við af því greinin heldur áfram:

„Það heyrir einnig til markmiða þessara að tryggja öryggi á alþjóðavettvangi, m.a. með því að stuðla að friði og gæta hans, vinna að uppbyggingu og gæslu friðar og veita mannúðar- og neyðaraðstoð þar sem hennar er þörf.“

Samkvæmt stefnumiðum Íslands eru friður, öryggi og þróun einn af hornsteinum alþjóðlegrar þróunasamvinnu. Friðargæslan er einn af mikilvægustu þáttum starfseminnar samkvæmt markmiðum frumvarpsins og stefnumiðum Íslands eins og áður hefur komið fram, friður er á dagskránni.

Ég styð heils hugar markmið frumvarpsins og hlakka til að fjalla um það sem nefndarmaður í utanríkismálanefnd.

[17:09]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég las það úr markmiðsgreininni sem ég er sammála, og lýsti mig sammála því. Það var í því samhengi sem það var gert.

Varðandi frið og öryggi á alþjóðavettvangi þá er að sjálfsögðu enginn ágreiningur um það að við viljum stuðla að friði og við viljum varðveita frið. En það má heldur ekki gleyma því að Ísland er herlaus þjóð. Við höfum ekki her og ætlum okkur vonandi ekki að hafa her og eigum þess vegna ekki að mínu viti að taka þátt í hernaðarstarfi.

Friðargæslan í Afganistan, eins og við höfum verið að ræða um hér í þingsal, er ekki eingöngu borgaralegs eðlis. Hún er líka hernaðarlegs eðlis og við höfum verið að taka þátt í þeim hluta friðargæslunnar. Það er það sem við höfum gert athugasemdir við og mótmælt.

Ég geri mér vel grein fyrir því að þetta er umdeilt mál líka í alþjóðasamfélaginu. Því var haldið fram í umræðu um þetta mál, m.a. af hæstv. utanríkisráðherra, að Vinstri hreyfingin – grænt framboð væri eini aðilinn í víðri veröld sem hefði þennan skilning á friðargæslunni í Afganistan. En það er rangt, þetta er mjög umdeilt mál í alþjóðasamfélaginu. Þetta er mjög umdeilt mál í stjórnmálum hér í næsta nágrenni við okkur, t.d. í Noregi. Þó að norsk stjórnvöld hafi ákveðið að vera þar með sitt lið — Noregur hefur þó her — þá er það mjög umdeilt mál, það er ekki auðvelt fyrir stjórnvöld og ekki má gera lítið úr því.

Ég vil halda því til haga í þessu samhengi að ég tel vont fyrir þróunarsamvinnumálið — sem er þýðingarmikið verkefni og góð almenn pólitísk samstaða er um — að blanda svona umdeildum hlutum inn í það. Það er algjör óþarfi. Það þarf ekki að gera það með þeim hætti sem hér er gert.

[17:12]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við erum sammála um margt í þessu tilliti. Ég er sammála markmiðunum í heild þar sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson er að hálfu leyti sammála eða kannski ríflega það.

Mér virðist að málflutningurinn gangi út það að friðargæslan í Afganistan sé stóra spurningarmerkið sem við setjum. Friðargæslu í Afganistan þekki ég ekki mjög vel, ég veit hins vegar að á stefnuskránni er að byggja upp þessa borgaralegu þætti sem hafa með mannréttindi, réttarríkið og lýðræðið að gera.

Ég veit líka, mér er kunnugt um það, eins og þingmönnum hér flestum ef ekki öllum, að uppbygging menntamála í Afganistan hefur verið töluvert mikil á undanförnum árum

og þar mundi ég vilja sjá okkur taka þátt í borgaralegum verkefnum sem vissulega eiga að stuðla að friði í Afganistan.

En ég held að frumvarpið fjalli ekki um Afganistan. Frumvarpið fjallar um friðargæslu í breiðum og víðtækum skilningi og ég er alveg viss um að þar sem stríð á sér stað, og þar sem stríðshrjáðar þjóðir eru, er kannski erfitt að greina á milli hernaðarlegra og borgaralegra þátta á vettvangi friðargæslu. En ég get ímyndað mér að það sé hægt. Íslendingar sem herlaus þjóð munu vissulega beita sér fyrir uppbyggingu á borgaralegum forsendum.

[17:14]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þegar skoðanaskipti fá að eiga sér stað gerist það oft að menn reyna að greina kjarnann frá hisminu og átta sig á því hvað það er sem sameinar og hvað það er sem skilur að í viðhorfum og skoðunum. Það er rétt að við erum öll meira og minna sammála um markmiðin með þróunarsamvinnunni eins og þeim er lýst. Ég held líka að enginn stór ágreiningur sé um það hvert markmiðið með friðargæslu af Íslands hálfu á að vera.

Það var líka prýðileg samstaða hér í fyrra, eftir því sem ég best veit, þegar lögin um íslensku friðargæsluna voru sett. Það var áður en ég tók sæti á Alþingi en eftir því sem ég hef kynnt mér þá var heilmikil umræða um það mál en að lokum náðist góð pólitísk samstaða um það sem sett var inn í lögin þar, og við höfum þess vegna lög um friðargæsluna.

Ég er þeirrar skoðunar að starf okkar í friðargæslumálum eigi að grundvallast á þeim lögum en ekki að taka þau inn í lögin um Þróunarsamvinnustofnun. Það er ekki vegna þess að ég sé endilega á móti öllu friðargæslustarfi Íslendinga. Það er ekki nema síður sé. En þar tel ég mikilvægt að við greinum á milli þess sem er borgaralegs eðlis og þess sem er skrifað í lögin um friðargæsluna, að íslensk friðargæsla eigi að vera borgaraleg friðargæsla, ekki hernaðarleg. Þegar komið er út á vettvang geta skoðanir vissulega verið skiptar um það hvar línan nákvæmlega er og þar kunna að vera og eru bersýnilega skiptar skoðanir á milli stjórnmálaflokkanna. Friðargæslu er skipað með sérstökum lögum og sé ég því ekki þörf á því að draga hana inn í þetta, það skapar einungis ágreining um annars ágætt mál.

[17:16]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held nú reyndar að við þingmenn séum að mestu leyti sammála um þróunarsamvinnuna, um þau markmið sem liggja til grundvallar og það starf sem fram fer.

Ég er ósammála vinstri grænum í þessu. Þrátt fyrir að til sé löggjöf um friðargæsluna þá tel ég að sú starfsemi sem þar fer fram eigi fyllilega heima innan þróunarsamvinnunnar. Það vil ég nefna til marks að stefna þjóðarinnar að markmiði okkar er hin sama í friðargæslu og í þróunarsamvinnu. Það eru nákvæmlega sömu markmiðin. Þetta má gjarnan lúta sömu stjórninni og ég fagna því að það skuli vera innan þessarar löggjafar eða alla vega í frumvarpinu eins og það er.

[17:17]

Útbýting:

Kostnaður við Kárahnjúkavirkjun, 114. mál, skýrsla iðnrh., þskj. 751.

[17:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég flutti ræðu áðan við fyrstu umræðu um frumvarpið og saknaði þess þá að hér væri ekki staðgengill utanríkisráðherra. Mér var kunnugt um að utanríkisráðherra yrði ekki á landinu þegar þessi umræða færi fram. Af því að rætt hafði verið um að staðgengill ráðherrans yrði hér þá saknaði ég þess og hafði orð á því.

Nú er hæstv. samgönguráðherra kominn hingað og mun vera staðgengill utanríkisráðherra. Hann hefur haft mikið að gera á þingfundi í dag við að fara í föt hinna ýmsu félaga sinna í ríkisstjórninni og það fer honum ágætlega.

Það voru nokkur atriði sem ég vildi spyrja um. Ég vil samt ítreka við hæstv. ráðherra að ég og flokksmenn mínir tökum undir meginmarkmiðin í frumvarpinu eins og þeim er lýst í öllum aðalatriðum þótt þarna séu nokkur atriði sem við hefðum viljað sjá með öðrum hætti. Við áskiljum okkur rétt til þess að fylgja þeim málflutningi eftir, jafnvel með tillöguflutningi eftir atvikum.

Í fyrsta lagi vil ég taka það upp sem hér er fjallað um bæði í 3. gr. og í 10. gr., þ.e. skýrslur utanríkisráðherra og upplýsingagjöf til Alþingis. Í 3. gr. er gert ráð fyrir því að ráðherra leggi annað hvert ár fram tillögu til þingsályktunar um áætlun um alþjóðlega þróunarsamvinnu og heildstætt yfirlit og síðan er í 10. gr. talað um skýrslu um framkvæmd annað hvert ár.

Spurningin er í fyrsta lagi þessi: Er ekki full ástæða til að ræða þessi þróunarsamvinnumál oftar en á tveggja ára fresti jafnvel þótt þingsályktunin sé aðeins lögð fram annað hvert ár? T.d. mætti koma skýrsla árlega um þetta atriði.

Í öðru lagi spyr ég að því hvort 6. gr. sé ekki algjörlega ofaukið í þessu frumvarpi. Hún lýtur að störfum í þágu friðar. Ég grundvalla það sjónarmið á því að það gilda í landinu lög um íslensku friðargæsluna þannig að það er spurning af hverju þarf að draga það inn í lög um Þróunarsamvinnustofnun.

Í þriðja lagi vildi ég nefna að í 7. gr. er fjallað um skipan framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar og það vekur athygli mína að ekki er gert ráð fyrir að forstjórinn sé skipaður til einhvers tiltekins tíma, t.d. fimm ára eins og algengt er orðið með forstöðumenn ríkisstofnana. Ég held að það sé nú hin almenna regla þar að þeir séu skipaðir til tiltekins tíma. Hér er ekki gert ráð fyrir því þannig að ég velti því fyrir mér af hverju það er.

Ég vil líka spyrja út í 11. gr. um reglugerðarheimildir, hvort ráðherra telji að það sé nauðsynlegt að vera með svona opnar og, að því er virðist, ótakmarkaðar reglugerðarheimildir í lögunum. Hvort ekki sé eðlilegt að binda þær meira við tiltekna þætti eins og sannarlega er gert í 4. gr. þar sem segir að ráðherra setji í reglugerð nánari reglur um hlutverk samstarfsráðs.

Á blaðsíðu 15 í umfjöllun um 7. gr. er rétt fyrir neðan miðju fjallað um sérstakan stýrihóp innan utanríkisráðuneytisins sem á að vera skipaður ráðuneytisstjóra utanríkis-

ráðuneytisins, sviðsstjóra þróunarsamvinnusviðs og skrifstofustjórum á skrifstofum þróunar- og íslensku friðargæslunnar og auk framkvæmdastjóra Þróunarsamvinnustofnunar. Þessum hópi er ætlað það hlutverk að sinna innra aðhaldi og framkvæmd innra eftirlits með faglegri stefnumótun, daglegri framkvæmd og rekstri.

Mér finnst það skjóta skökku við að þar gegni stýrihópur í raun hlutverki stjórnar Þróunarsamvinnustofnunar eins og hún er í dag sem á að sjálfsögðu að hafa eftirlit með starfseminni. Mér finnst það skjóta skökku við að það séu innanbúðarmenn í utanríkisráðuneyti og í stofnuninni sjálfri sem eiga að hafa eftirlit með því sem hún er að gera. Ég kannast bara ekki við að svona sé staðið að málum annars staðar og fyndist áhugavert að heyra viðhorf ráðherrans til þess.

Þetta er m.a. ítrekað í síðustu efnisgreininni í umfjöllun um 11. gr. þar sem tekið er fram að ekki sé gert ráð fyrir sérstakri stjórn Þróunarsamvinnustofnunar heldur munu þau verkefni sem eru framkvæmdalegs eðlis og lúta innra eftirliti færast til stýrihóps. Ég sé ekki alveg að þetta gangi almennilega upp.

Þetta voru nú þau efnisatriði sem ég vildi spyrja um. Það kann vel að vera að staðgengill utanríkisráðherra sé ekki reiðubúinn að svara fyrir utanríkisráðherrann um þessi atriði en alla vega finnst mér mikilvægt að þau séu tekin niður og komist til skila til ráðherrans. Sömuleiðis finnst mér mikilvægt að þau komist til umfjöllunar í nefndinni þegar hún tekur þetta mál fyrir.

[17:22]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil nú byrja á því að afsaka hvað ég kem seint vegna þess að mér var kunnugt um að hv. þingmaður hafði óskað eftir nærveru minni hér við þetta frumvarp. En það var nú þannig, af því að við erum báðir unnendur samgöngumála, að það var svolítil umferð á Miklubrautinni og Kringlumýrarbrautinni sem tafði för samgönguráðherra.

Ég fagna því auðvitað sem fram kemur hjá hv. þingmanni að hann og flokksmenn hans séu sáttir við meginmarkmið þessa frumvarps, enda vil ég trúa því að hér sé verið að setja fram gott mál sem menn geti verið sáttir við þótt einhver ágreiningur sé um einstök útfærsluatriði eins og hv. þingmaður ræddi hér um og ég hlustaði á með athygli. Ég mun auðvitað koma því skilmerkilega til hæstv. utanríkisráðherra. Það er svo verkefni utanríkismálanefndar, sem hefur fengið frumvarpið, að fara yfir þessi atriði.

Hv. þingmaður gerir nokkur atriði hér að umtalsefni eins og 3. gr. þar sem fjallað er um skýrslugerðina annað hvert ár. Hann spyr hvers vegna það sé ekki á hverju ári. Ætli það sé ekki svipað sem á við hér og um stýrihópinn sem talað er um að setja eigi í staðinn fyrir stjórn. Eins kemur fram að í stýrihópnum sitji innanbúðarmenn. Mér dettur í hug að þarna sé kannski verið að reyna að gera þetta örlítið einfaldara vegna þess að auðvitað eru margar skýrslur og þess háttar flutt til Alþingis á hverju ári. Kannski er þetta hugsað til að minnka pappírsflóð, minnka umfangið og umræðuna, að hafa skýrslugerðina annað hvert ár. Nú koma upp í huga minn skýrslur sem við leggjum oft fram hjá samgönguráðuneyti um framkvæmd vegamála og flugmála og hafnarmála og þess háttar.

Þótt ég geti alveg tekið undir það með hv. þingmanni að ef til vill sé ástæða til að flytja skýrsluna á hverju ári þá dettur mér í hug að þetta kunni að vera ástæðan. Það hlýtur að vera verkefni utanríkismálanefndar að kanna hvort það sé skynsamlegt. Miðað við breytt vinnubrögð hér á Alþingi með nýjum þingskapalögum hefur nú skapast tími fyrir ýmislegt af þessum toga. Minni tími fer til spillis í langar ræður og langa næturfundi með hinu nýja kerfi sem tekið hefur verið upp og við erum að þróa.

Ég ætla ekki að blanda mér mikið í það sem hv. þingmaður talaði um varðandi 6. gr., um störf í þágu friðar. Þingmaður veltir fyrir sér af hverju friðargæsluverkefnunum sé blandað hér saman við. Ég held því líka fram að það sé skynsamlegt að setja friðargæsluna hér inn til að hafa þetta einfaldara. Vissulega kemur oft upp ágreiningur um friðargæsluverkefni, hvort þau séu í raun og veru friðargæsluverkefni eða hvort við séum að blanda okkar friðelskandi þjóð inn í einhver hernaðarátök sem ættu alls ekki að eiga sér stað eins og stundum er rætt um að hafi gerst í Afganistan.

Varðandi 7. gr. um ráðningartíma framkvæmdastjóra, þ.e. ekki til fimm ára eins og almennt er, þá hlýtur það að vera skýringin á því, virðulegi forseti, að ekki er um embættismenn í þeirri skilgreiningu að ræða eins og á t.d. við um ýmsa forustumenn ríkisstofnana. Tökum vegamálastjóra sem dæmi, þar er skipunartíminn fimm ár. Það hlýtur að vera hugsunin á bak við þetta, að binda það ekki lengur en í fimm ár. Það er einfaldlega vegna þess að þarna er ekki um skilgreiningu á embættismanni að ræða heldur er ráðinn framkvæmdastjóri fyrir Þróunarsamvinnustofnunina á þeim kjörum og því sem þar verður sett fram.

Varðandi það sem hv. þingmaður nefndi hér um reglugerðarheimildir í 11. gr. Auðvitað hefur sá sem hér stendur oft nefnt svipaða hluti eins og hv. þingmaður var að gera. Af hverju eru ekki ýmsir þættir skrifaðir meira inn í lögin sem svo koma í reglugerðarheimildir? Þetta er eilíft umræðuefni hér á Alþingi en þróunin hefur nú samt sem áður verið þessi og það er nú stundum þannig að í reglugerðarheimildunum er auðveldara að bregðast við hlutum og breyta reglugerðum en að breyta lögum á Alþingi. Síðan er það aftur spurning hve margar reglugerðir eru settar utan um hver lög. Ég held að það sé til marks um hversu góð lögin eru hve fáar reglugerðir eru settar í framhaldi af þeim. Þær eru þá hafðar sem einfaldastar.

Sá sem hér stendur var rétt fyrir klukkutíma síðan að ræða um hluti í umferðarlögum sem ég veit að hv. þingmaður á eftir að taka undir með mér, um nokkuð sem við þurfum ef til vill að breyta í umferðarlögunum en hafa víðtækari reglugerðarheimild. Ég ætla nú ekki að blanda því inn í þessa ágætu umræðu hér.

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þær ábendingar sem komu fram í máli hans við frumvarpið og ítreka það sem ég hef sagt að hann hefur sett fram eðlilegar spurningar og vangaveltur sínar um þessa þætti. Það verður auðvitað verkefni utanríkismálanefndar að fara yfir. Ég tel að hér sé um að ræða metnaðarfullt frumvarp hjá utanríkisráðherra. Ég hlustaði á framsöguræðu hæstv. utanríkisráð-

herra og ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar varðandi þetta frumvarp. Mér heyrðist vera töluverður samhljómur um það þótt einhver ágreiningur væri, eða kannski ekki ágreiningur heldur skoðanamunur á þessum hlutum.

Ég trúi því að þau sjónarmið sem hv. þingmaður hefur sett hér fram komi þá inn og ef utanríkismálanefnd tekur þau til skoðunar þá er gott mál gert enn þá betra.

[17:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir viðbrögð hans hér við ræðu minni. Hann fór í gegnum athugasemdirnar sem ég hafði sett fram og ég vænti þess að þær fái efnislega umræðu á vettvangi utanríkismálanefndar.

Mér finnst mjög mikilvægt í máli eins og þessu að það geti farið fram hreinskiptin umræða innan nefndarinnar um þau álitamál sem eru uppi. Ég held að það sé rétt sem hæstv. ráðherra sagði að það sé góður samhljómur um meginstefið í þeirri löggjöf sem hér er verið að leggja til að Alþingi samþykki. Þróunarsamvinnan er vissulega þýðingarmikið verkefni fyrir okkur.

Ég vonast að sjálfsögðu til þess að við getum fengið góða umræðu um málið í nefndinni og jafnframt vonast ég til þess að þótt mismunandi áherslur séu á tilteknum þáttum þá líti menn ekki svo á að það megi ekki hlusta á þessi viðhorf af því þau koma úr röðum stjórnarandstöðunnar. Mér finnst mjög mikilvægt að farið sé yfir þau efnislega. Það er líka mikilvægt að stjórnarmeirihlutinn leggi eitthvað á sig til að reyna að koma til móts við þau viðhorf að svo miklu leyti sem það er unnt til þess að um þetta mikilvæga mál geti tekist breið og góð samstaða á Alþingi því að málefnið sjálft á það svo sannarlega skilið.

[17:31]

Útbýting:

Geislavarnir, 353. mál, nál. heilbrn., þskj. 755; brtt. heilbrn., þskj. 756.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og utanrmn.

Fundi slitið kl. 17:32.

---

77. FUNDUR

miðvikudaginn 12. mars,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frv., 403. mál, þskj. 742. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

Fjarvistarleyfi:

Atli Gíslason, 7. þm. Suðurk.,
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Guðjón A. Kristjánsson, 6. þm. Norðvest.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Lúðvík Bergvinsson, 5. þm. Suðurk.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

[13:32]

Útbýting:

Húsnæðismál einstæðra foreldra, 411. mál, svar féltrmrh., þskj. 760.

Rafræn eignarskráning verðbréfa, 476. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 758.

Samgönguáætlun, 292. mál, nál. samgn., þskj. 762.

Uppbygging þekkingarmiðstöðvar um uppeldismál, 475. mál, þáltill. HAð o.fl., þskj. 757.

Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, 477. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 759.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Kjarabætur til aldraða og öryrkja.

[13:33]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Eftir að gengið var frá kjarasamningum í febrúar og hæstv. ríkisstjórn lagði fram yfirlýsingu um ýmsar aðgerðir af sinni hálfu þar að lútandi hef ég margsinnis verið spurður að því hvaða áhrif samningarnir og yfirlýsing hæstv. ríkisstjórnar hafi á hag eldri borgara og öryrkja. Ég segi ekki að mér hafi vafist tunga um tönn enda ýmislegt sem samið er um sem hefur þýðingu fyrir landsmenn alla, óháð stétt eða aldri. Hins vegar er eðlilegt að spurt sé um aldraða og öryrkja sérstaklega þar sem fulltrúar þeirra sitja ekki við samningaborðið og eru ekki aðilar að samningum um kaup og kjör á hinum almenna vinnumarkaði. Í þessum samningum var lögð áhersla á að bæta kjör þeirra lægst settu. Öllum er ljóst að þúsundir aldraðra og öryrkja búa við rýr kjör og eru upp á almannatryggingarnar komnar. Af þeim sökum er spurt: Að hvaða leyti var hugsað til þessara þjóðfélagshópa þegar gengið var frá kjarasamningum?

Mér finnst nauðsynlegt að hæstv. forsætisráðherra svari þessari spurningu fyrir hönd ríkisstjórnarinnar og útskýri fyrir mér og þingheimi og hagsmunaaðilum hvaða kjarabót finnst í áðurnefndum samningum og yfirlýsingum sem bætir hag lífeyrisþega. Meðan lífeyrisþegar eiga ekki aðild að vinnumarkaði nema sem einstaklingar og sitja ekki við samningaborð um kaup og kjör verða þeir að treysta á að

ríkisvaldið og hæstv. ríkisstjórn gæti hagsmuna þeirra. Hæstv. forsætisráðherra er í rauninni umboðsmaður, réttargæslumaður, þessa fólks og því er kallað eftir viðbrögðum og skýringum hans.

[13:35]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að þeir sem njóta bóta úr almannatryggingakerfinu sitja ekki við samningaborð úti á hinum almenna vinnumarkaði. En um réttindi þeirra gilda hins vegar ákveðin lög og það var árétttað í þessum samningum að um kjarabætur til þeirra í tilefni af kjarasamningunum yrði farið í samræmi við ákvæði laga. Reyndar á ekki að þurfa að taka það fram en það stendur eigi að síður í yfirlýsingunni. Þau lagaákvæði eru þannig að bætur hækka eftir því sem laun hækka að meðaltali. Ef verðlag hækkar meira en laun ber að hækka bæturnar sem svarar verðlagi þannig að segja má að þessar bætur séu verðtryggðar eins og við þekkjum.

Fjármálaráðuneytið og nú félagsmálaráðuneytið, eftir að þessi lagabálkur fluttist á milli ráðuneyta, hafa verið að vinna í því að útfæra þetta mál eins og alltaf er gert. Ég veit ekki betur en það gangi ágætlega fyrir sig. Hins vegar er það þannig í sambandi við samninga að ríkisstjórnir hafa á undanförnum árum oftar en einu sinni gert sérstaka samninga við samtök eldri borgara um að bæta kjör þeirra. Í desember var tekin sérstök ákvörðun, sem var kynnt í þessum sal og kemur til framkvæmda 1. apríl, í framhaldi af löggjöf sem nú er til meðferðar í þinginu, og svo síðar á þessu ári, um að stórbæta kjör ellilífeyris- og örorkulífeyrisþega. Sams konar samkomulag var gert sumarið 2006 og er líka smám saman að koma til framkvæmda.

Þetta vildi ég undirstrika, virðulegi forseti.

[13:37]

Ellert B. Schram (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra svörin. Ég vil taka fram að í fyrirspurn minni felst enginn áfellisdómur. Ég kannast vel við þær aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur gripið til að því er varðar hagsmuni eldri borgara og geri ekki lítið úr því. Ég tel engu að síður að það hafi fyrst og fremst verið leiðréttingar á göllum kerfisins eins og þeir lágu fyrir þá og gera enn að mörgu leyti þannig að kjarasamningar og hagsmunir eldri borgara koma náttúrlega aftur á dagskrá þegar verið er að rétta hlut þeirra sem eru með lægstu kjörin — eldri borgarar og öryrkjar eru því miður allt of margir í þeim hópi.

Ég legg áherslu á það, herra forseti, að gripið verði til aðgerða í samræmi við yfirlýsinguna, sem hæstv. forsætisráðherra vitnaði til, um að ekki aðeins verði farið að lögum heldur líka að bætur til þessara hópa verði í samræmi við verðlagsbreytingar og gott betur. Hér er mikið verk að vinna.

Lífrænn landbúnaður.

[13:39]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil beina þeirri fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hvort mótuð hafi verið stefna hjá hæstv. ríkisstjórn og hvaða viðhorf hann hafi sem landbúnaðarráðherra til aðlögunarstuðnings við lífrænan landbúnað. Á undanförnum dögum hafa verið töluverðar umræður og skrif í blöðum um lífrænan landbúnað og þá stöðu sem hann býr við hér á landi. Að sumu leyti tel ég það koma til vegna hækkaðs áburðarverðs, kjarnfóðurs, og hækkandi flutningskostnaðar. En mér finnst það vera að koma aftan að hlutunum að hafa ekki mótaða stefnu um hvað þetta mikla og mikilvæga mál þýðir fyrir bændur og láta þvinga sig inn í stefnumótandi aðgerðir um lífrænan landbúnað.

Ég tel að í svari sem hæstv. ráðherra veitti hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir stuttu, þar sem spurt var um hækkandi áburðarverð og framleiðslu á köfnunarefnisáburði, hafi komið fram að hugsanlegt væri að þessar hækkanir í hefðbundinni framleiðslu mundu leiða til þess að fleiri færu út í lífræna ræktun eða lífræna framleiðslu. En miðað við þann mikla áhuga og eftirspurn sem er eftir vottuðum, lífrænum vörum í verslunum á Íslandi tel ég að íslenskir bændur hafi misst af og séu að missa af tækifæri til fjölbreyttari framleiðslu til að mæta eftirspurn á matvælamarkaðnum. Þeir eru að missa af tækifæri til að uppfylla þessar kröfur með góðri vöru hér á landi í stað þess að auka stöðugt innflutning. Hver er stefna ríkisstjórnarinnar varðandi þennan þátt landbúnaðarins?

[13:41]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að stuðningur okkar við lífrænan landbúnað hefur verið hlutfallslega lítill fram undir þetta og það hefur helgast af því að eftirspurn eftir þessum vörum hefur verið tiltölulega lítil. Þróun í þessum efnum hlýtur að ráðast af eftirspurn á markaðnum því að bændur fara varla að framleiða lífrænar vörur sem ekki er eftirspurn eftir.

Við sjáum hins vegar að þessi mál hafa verið að breytast nokkuð upp á síðkastið. Það er alveg rétt, eins og ég nefndi í ræðu fyrir fáeinum vikum, að ekki er ólíklegt að þessi hækkun á áburðarverði muni t.d. frekar stuðla að því að vaxandi áhugi verði á þessu til að reyna að draga úr kostnaði.

Nú stendur fyrir dyrum endurskoðun á búnaðarlagasamningi og þá verður stefnan mörkuð. Þar kemur fram með hvaða hætti menn skipta stuðningnum niður á einstaka þætti sem rúmast innan búnaðarlagasamningsins. Ég tel einsýnt að við munum horfa meira á stuðning við lífræna ræktun í ljósi þess að eftirspurnin er að aukast. Áhuginn er meiri hjá neytendum og svo er það þróunin sem orðið hefur varðandi áburðarverðið.

Í þessu sambandi vil ég þó segja, og vekja athygli á því, að mjög er kallað eftir því að reynt sé að koma í veg fyrir að áburðarverðið skelli með ofurþunga á bændum og síðan neytendum. Það eru auðvitað himinhrópandi hagsmunir íslenskra bænda eins og málin eru í dag að okkur takist það með einhverjum hætti. En það mun líka vinna gegn markmiðunum um lífrænan landbúnað, það sjá allir. Þarna er einhver lína sem við verðum að reyna að feta en í ljósi þess

að markaðsaðstæður eru nú hagstæðari fyrir lífrænan landbúnað en verið hefur hér innan lands tel ég einsýnt að við reynum að leggja meiri áherslu á þennan þátt málsins við endurskoðun búnaðarlagasamningsins.

[13:43]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel að það sé ekki rétt að ekki hafi verið eftirspurn eftir lífrænt vottuðum vörum, það sýnir markaðurinn og aukinn innflutningur. Ég tel að áhugaleysið sé miklu frekar hjá Bændasamtökunum sem ekki hafa beitt sér fyrir þessari tegund landbúnaðar heldur en hjá neytendum. Ég tel því mjög brýnt að stefnan verði tekin ekki síður hjá landbúnaðarráðherra og ríkisstjórn þar sem Bændasamtökin hafa fram til þessa sýnt það lítinn áhuga á að efla þessa tegund landbúnaðar.

Ég vil nota tækifærið, hæstv. forseti, til að minna á tillögu til þingsályktunar um aðlögunarstuðning við lífrænan landbúnað sem dreift hefur verið á þinginu. Þetta er í sjötta skipti sem þingsályktunartillaga í þessa veru er lögð fram og hefur hvorki fengið afgreiðslu hér á þingi né undirtektir hjá ríkisstjórnum eða hjá Bændasamtökunum sem hafa látið þetta sem vind um eyru þjóta. Neyðin kennir naktri konu að spinna og ég ætla að vona að Bændasamtökin fari að taka upp þráðinn.

[13:44]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Tölurnar tala sínu máli um eftirspurnina. Ekki er neinum blöðum um það að fletta að fram undir þetta hefur eftirspurnin verið tiltölulega lítil. Það eru ýmsar vísbendingar um að það kunni að vera að breytast núna og þá er augljóst mál að bændur munu reyna að svara þeirri eftirspurn með því að leggja aukna áherslu á þetta svo fremi að það sé ábatasamt. Það þýðir ekki að fara út í lífræna framleiðslu ef það gefur mönnum minna í aðra hönd en áður.

Það er hins vegar margt sem vinnur með lífrænum landbúnaði um þessar mundir, bæði vaxandi eftirspurn, í hversu miklum mæli sem það kann nú að vera, og síðan eru kostnaðarhækkanir, m.a. á áburði, að verða þess valdandi að þetta kann að verða áhugaverðara fyrir marga bændur. En menn verða að horfa á hlutina í heildarsamhengi. Í dag á lunginn af íslenskum landbúnaði sitt undir því að áburðarverðið skelli ekki yfir með ofurþunga og við verðum að hafa það í huga. (Forseti hringir.) Ef við grípum þar inn í erum við líka að grípa með neikvæðum hætti inn í það sem hefur áhrif á uppbyggingu lífræns landbúnaðar. Menn geta ekki í öðru orðinu heimtað lækkandi áburðarverð og síðan krafist þess að áhersla verði lögð á lífræna ræktun.

Reykjavíkurflugvöllur.

[13:46]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég er með fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra sem varðar Reykjavíkurflugvöll. Sannleikurinn er sá að það ríkir mikið vandræðaástand í sambandi við Reykjavíkurflugvöll og á meðan engin ákvörðun hefur verið tekin um það hver framtíð hans verður drabbast allt niður sem að honum snýr og starfsemin þar er í raun, ef við tölum um flugstöðina, okkur til skammar. Þetta er eitt en annað er það að Iceland Express hefur verið synjað um lóð sem þýðir að fyrirtækið á þá í erfiðleikum með að byggja upp starfsemi sína í innanlandsfluginu sem tefur það að þar komist á samkeppni. Auk þess má geta þess að Flugfélag Íslands hefur óskað eftir að byggja á flugvellinum.

Allt þetta gerir það að verkum að það bitnar í raun á farþegum og því að hér geti hafist samkeppni í innanlandsflugi. Þetta hlýtur að vera mál sem hæstv. samgönguráðherra veltir mikið fyrir sér og vinnur að. Ég kem því upp til þess að spyrja ráðherrann hvað hann sjái fyrir sér í sambandi við lausn þessara mála þannig að við getum séð fyrir okkur að einhver niðurstaða finnist í sambandi við uppbyggingu Reykjavíkurflugvallar á næstu árum.

[13:48]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er rétt að það má orða þetta eins og hv. þingmaður gerði og taka undir að það er hálfgert vandræðaástand á Reykjavíkurflugvelli hvað varðar uppbyggingu vegna þeirrar óvissu sem er um það hvort völlurinn á að vera eða fara. Þannig hefur það verið í fjölmörg ár.

Við vitum að það hefur staðið til lengi að byggja samgöngumiðstöð við Reykjavíkurflugvöll en það hefur ekki fengist. Ég átti fund með fyrrverandi borgarstjóra síðastliðið haust til þess að ræða það mál og í framhaldi af því var það sett í ákveðinn farveg gagnvart skipulagsmálum, deiliskipulagi. (Gripið fram í.) Já, það er kannski rétt að segja fyrrverandi borgarstjóri, Dagur B. Eggertsson, af því það eru svo margir fyrrverandi borgarstjórar. Síðan höfum við auðvitað fylgst með því hvernig þessi mál eru að þróast og hvað er í gangi. Ég ætla að nefna samgöngumiðstöðina, við vitum ekki hvenær við fáum leyfi til að byggja hana en í samgönguáætlun eru ætlanir um það. Það getur hins vegar tekið einhvern tíma hjá skipulagsyfirvöldum Reykjavíkurborgar.

Við höfum lesið um áform Iceland Express, þeir hafa komið á fund til okkar í samgönguráðuneytið vegna þess að þeir vilja hefja innanlandsflug til Akureyrar og Egilsstaða og hefja þar með samkeppni sem er hið besta mál og er alltaf til góðs fyrir notendur. Við settum 60 millj. í fjárlög til þess að skapa flughlað fyrir þá starfsemi. En það er rétt sem hv. þingmaður sagði að það var greinilega þannig að umsókn Iceland Express, sem ætlaði sjálft að skapa sér húsakostinn, var hafnað þannig að það er í pattstöðu. Nýlega lásum við, og vonandi hafa allir gert það, blaðaskrif frá forstjóra Flugfélags Íslands um að þeir séu orðnir þreyttir á að bíða og séu með hugmyndir um að fá að endurbyggja hús í staðinn fyrir það sem ég kalla stundum skúrana en kallast flugstöð á Reykjavíkurflugvelli og get ég kannski komið að því rétt á eftir. En það er auðvitað rétt að þetta er óþolandi ástand.

Meðan vinna fer fram við rannsóknir á Hólmsheiði vitum við að völlurinn á eftir að (Forseti hringir.) vera þarna í dálítið mörg ár þó svo að Reykjavíkurborg komist að þeirri niðurstöðu að hann eigi að fara og þess vegna er óþolandi

að flugið fái ekki að þróast þarna eins og það þyrfti að gera.

[13:50]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég segi eins og hæstv. ráðherra, mér finnst þetta alveg óþolandi ástand og tel að þarna verði að vinna af miklum krafti í málunum svo við finnum einhverja niðurstöðu. Manni sýnist helst að niðurstaðan verði sú að horft verði til skemmri tíma og byggð einhver bráðabirgðastöð, því að þetta ástand, að bjóða upp á þessa skúra fyrir farþega í innanlandsflugi, er ekki boðlegt.

Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra að því hvort hann sé ekki tilbúinn að setja einhverja milljónatugi í þetta eða beita sér fyrir því að Alþingi samþykki það að einhverjir fjármunir fari í að byggja þarna þó að það mætti kallast bráðabirgðahúsnæði. Auðvitað vonast ég til þess að það verði húsnæði til framtíðar af því að ég tel mikilvægt að við höfum flugvöll fyrir innanlandsflugið í Reykjavík og þá er ég ekki að tala um uppi á Hólmsheiði (Forseti hringir.) sem var nú bara að koma í ljós á síðustu dögum og vikum að er alls ekki æskilegur staður fyrir flugvöll.

[13:51]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Til að hafa það alveg á hreinu þá vantar okkur ekki peninga til að fara í þessa framkvæmd, þetta er skrifað inn sem sérstök fjáröflun. Flugstoðir hafa búið til rekstrarprógramm og reiknilíkan fyrir byggingu flugstöðvar þar sem þeir sem njóta þjónustu þar og fá aðstöðu þar borga fyrir og flugfarþegar borga ákveðið gjald líka. Það vantar því ekki peninga en það vantar leyfi frá Reykjavíkurborg til að hefjast handa.

Ég var kominn að því áðan, virðulegi forseti, að segja frá hugmyndum Flugfélags Íslands um að endurbyggja núverandi húsnæði sem þeir eru í og í því sambandi er mér ljúft og skylt að segja frá því að ég átti fund með forstjóra Flugfélags Íslands síðastliðinn mánudag og borgarstjóranum í Reykjavík og aðstoðarmanni hans í framhaldi af því til að ræða þá stöðu sem uppi er.

Ég get líka tekið undir það með forstjóra Flugfélags Íslands og ég ræddi það við hann að það væri kannski skynsamlegasta leiðin til þess að fá leyfi að byggja þar hús sem gæti þjónað sem flugstöð á næstu árum og væri þá ekki farið í þá stóru. Það yrði þá eingöngu (Forseti hringir.) til bráðabirgða fyrir flugstöð og alltaf er það tekið fram að ef að völlurinn fer má nota það húsnæði undir annað. Ég vona, hæstv. forseti, að þetta gefi smáinnsýn í að það er unnið að málum af fullum krafti í samgönguráðuneytinu.

Endurskoðun úthlutunar á þorskkvóta.

[13:53]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Nú ber svo við að hringinn í kringum Ísland eru allir flóar og firðir fullir af þorski og íslenskir sjómenn og fólk sem hefur atvinnu af því að vinna fisk í landi fær ekki tækifæri til að nýta þetta. Tilefni fyrirspurnar minnar er því hvort ekki sé ástæða til að endurskoða úthlutun á þorskkvóta og bæta við að minnsta kosti, eins og við lögðum til í Frjálslynda flokknum og fluttum um frumvarp í haust, 40 þús. tonnum til að taka mesta höggið af sjávarbyggðunum. Þó svo að ég telji, eins og ég hélt fram í kosningabaráttunni í fyrravor, að óhætt væri að veiða 250 þús. tonn af þorski á hverju ári næstu þrjú árin.

Vart hefur orðið við þorsk á grálúðumiðum sem er mjög óvenjulegt, á Hampiðjutorginu svokallaða, mitt á milli Íslands og Grænlands. Það er 10–12% aukning í þorski á beitningavélabátum og trillur á Suðurnesjum eru að tvíhlaða á daginn núna. Við höfum notað svokallað togararall til að mæla þorskstofninn og það er löngu vitað að það gengur ekki upp að nota það til að mæla hann.

Þess vegna hef ég lagt til, og ég skora á ráðherra að snúa sér að því og hvet hann til þess, að bætt verði við þorskkvótann sem fyrst þannig að menn geti nýtt sér þær þorskgöngur sem eru inni á flóum og fjörðum í dag því að það er auðvitað ekki síður ástæða til að bæta við (Forseti hringir.) þorskinn en við loðnuna eins og gert hefur verið.

[13:55]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Þó að ég sé góðviljaður get ég því miður ekki tilkynnt hv. þingmanni það úr ræðustólnum að ég ætli að ákveða aukningu á þorskkvótanum í dag. Hins vegar stendur núna yfir yfirgripsmeira togararall en nokkru sinni hefur átt sér stað. Það er skipulagt núna í mjög nánu samstarfi sjómanna, útvegsmanna og vísindamanna. Farið var mjög rækilega yfir þau mál í sérstakri nefnd sem sett var á laggirnar og í sátu fulltrúar allra þeirra sem ég nefndi. Alþingi ákvað í fjárlögum í ár að setja 50 millj. til viðbótar og raunar 50 í fjáraukalögunum í fyrra til að hægt væri að stórauka þessar rannsóknir og þær rannsóknir standa yfir núna og ég trúi því að út úr því komi betri og nákvæmari mæling en við höfum áður átt að venjast á stöðu þorskstofnsins.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að það eru mjög góðar fréttir sem við heyrum núna mjög víða um vaxandi fiskgengd. Og það eru auðvitað mjög góðar fréttir sem við höfum heyrt undanfarna daga um að það sé mat þeirra sem m.a. vinna fiskinn og umgangast hann að þetta sé betri og vænni fiskur en áður hefur verið og vonandi er það vísbending um einhver jákvæð teikn. En við skulum ekki gleyma því að hluti af því að við urðum að grípa til niðurskurðar á þessu fiskveiðiári var að heildarþyngd þorskstofnsins hafði minnkað og 40% af skýringunni á minnkuninni á milli ára helgaðist af því að fiskurinn var léttari.

Hv. þingmaður nefndi líka sérstaklega aflafréttir utan af Hampiðjutorgi. Rannsóknaskipið Árni Friðriksson hefur verið á þessum slóðum undanfarna daga m.a. til að tékka á þessu og til reyna að átta sig á þeim fréttum sem þaðan eru að koma. Ég vil því segja að reynt er að gera sem flest til að reyna að slá máli á stærð þorskstofnsins. Við skulum ekki gleyma því að ákvörðunin um að gefa út loðnukvóta var gefin og tekin á grundvelli rannsókna sem gerðar voru, ekki á grundvelli frétta sem borist höfðu (Forseti hringir.) eða mati sjómanna heldur á grundvelli þeirra rannsókna sem þá höfðu verið framkvæmdar.

[13:57]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Togararallið og árangur af því, það mun aldrei verða hægt og verður aldrei bætt við þorskstofninn á Íslandsmiðum ef fara á eftir togararalli. Það er einfaldlega þannig. Og að bæta við fleiri togum á Íslandsmiðum sýnir ekkert og segir ekkert um hvort það sé fullt af fiski í öllum flóum og fjörðum. Það er mesti misskilningur. Fyrir ári síðan var togararall og niðurstaða þess var sú að mikið væri af stórum þorski og menn vissu af því en þeir vissu ekki eða töldu þá að það vantaði smáþorsk. Síðan er búið að setja Íslandsmet í skyndilokunum á smáfiski. Það er sögulegt hámark skyndilokana vegna smáfisks. (Gripið fram í.) Það eru viðbótarupplýsingar frá ralli sem var fyrir ári síðan sem ráðherrann á auðvitað að taka mark á. Í (Forseti hringir.) fyrra tók hann ekki heldur mark á netaralli og hann tók ekki heldur mark á rækjuralli þar sem í ljós kom að það var miklu meiri þorskur á rækjumiðunum en áður.

[13:58]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er einfaldlega rangt sem hv. þingmaður heldur fram, að það hafi aldrei verið gefinn út aukinn kvóti á grundvelli togararalls. Við vitum það og sjáum það bara með því að skoða tölurnar aftur í tímann að það hafa sem betur fer komið ár þar sem við höfum séð auknar aflaheimildir sem hafa verið gefnar út einmitt á grundvelli rannsókna, einmitt á grundvelli togararallsins. Það stenst því alls ekki sem hv. þingmaður hélt fram, fyrir nú utan að það er ekki svo að eingöngu sé stuðst við togararallið þegar verið er að meta stofnstærðina. Það er ýmislegt fleira sem notað er, m.a. er höfð hliðsjón af netarallinu. Hins vegar er alveg rétt að netarallið gaf vísbendingar um … (Gripið fram í.) Fyrirgefðu, hv. þingmaður, ég er að tala. Það var þannig á síðasta ári að netarallið gaf vísbendingu um stærri veiðistofn en á árunum á undan var vísbendingin hins vegar í hina áttina. Vildi hv. þingmaður þá skera aflaheimildirnar meira niður en gert var t.d. í hittiðfyrra og árið þar á undan af því að netarallið gaf þá lakari vísbendingar?

Hv. þingmaður verður auðvitað að (Forseti hringir.) vinna þannig og tala þannig og reyna að hugsa einhvern tímann rökrétt en fara ekki bara eftir einhverri hentistefnu (Forseti hringir.) sem honum hentar hverju sinni.

Öryggismál í Flugstöð Leifs Eiríkssonar.

[14:00]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil beina fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra. Flugmál og flugstöðvamál eru okkur framsóknarmönnum að vonum hugleikin þessa dagana því þar er víða úrbóta þörf.

Komið hefur fram í fréttum að stefnt er að stórfelldum niðurskurði og mjög alvarlegum niðurskurði á útgjöldum lögreglustjóraembættisins á Suðurnesjum sem mun bitna mjög harkalega á öllum rekstri innan Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar. Hér er um að ræða mál sem snertir þjóðina alla með mjög afdrifaríkum hætti og ég hefði auðvitað gjarnan viljað ræða þetta við dómsmálaráðherra en málið kemur líka á borð samgönguráðherra vegna reksturs Flugstöðvarinnar. Það má búast við því, eftir því sem kunnugir menn segja mér, að farþegar sem ætli sér að fara út kl. 8 að morgni nú í sumar þurfi að vera mættir upp í Leifsstöð kl. 3 að nóttu.

Það má líka búast við því að afgreiðslutími í landamæradeildunum verði allt upp í fimm sinnum lengri en hann er núna. Þá má líka búast við því sem er kannski það allra alvarlegasta við þetta, að öll gæsla varðandi fíkniefni, varðandi hugsanlega brotamenn verði mikið lakari en nú er ef þessar fyrirætlanir ganga eftir og þrátt fyrir að fundur hafi verið haldinn með aðilum í dómsmálaráðuneytinu í vikunni er einhvern veginn ekkert í spilunum í dag sem bendir til að lausn sé í farvatninu. Málið kemur einnig mjög til kasta samgönguráðherra vegna þess að rekstur Flugstöðvarinnar er í rauninni settur í mjög alvarlega pattstöðu með þessum niðurskurði og ekki séð hvernig þar á að vinna úr og óánægja starfsfólks þar er mjög megn og mikil á öllum sviðum og ástandið er grafalvarlegt. Þess vegna óska ég eftir svörum hæstv. samgönguráðherra, til hvaða ráðstafana hann hefur hugsað sér að grípa í þessu sambandi.

[14:02]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Þessari fyrirspurn hefði auðvitað átt að beina til hæstv. dómsmálaráðherra sem fer með þessi mál. Ég get hins vegar sagt að ég veit að þetta mál er í eðlilegum farvegi milli dóms- og fjármálaráðuneytisins. Ég get ekki sagt mikið meira um þetta vegna þess að sá þáttur er ekki á forræði samgönguráðuneytisins.

Hins vegar get ég upplýst það vegna þess að það er mjög ánægjulegt, að á morgun mun ég mæla fyrir frumvarpi um breytingu á Keflavíkurflugvelli, um að stofna opinbert hlutafélag utan um þann rekstur og í dag kl. 5 mun ég fara suður í Keflavík til að ræða við starfsfólkið þar og kynna því þær breytingar sem boðaðar eru í frumvarpinu og eiga fund með því. Vafalaust mun starfsfólkið m.a. ræða þessi mál þá.

Ég ítreka að ég veit að þetta er í eðlilegum farvegi milli dóms- og fjármálaráðuneytisins.

[14:03]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég geri mér fulla grein fyrir því og ég tók það fram að það hefði verið heppilegra að ræða þetta við dómsmálaráðherra en það er ekki á mínu forræði að ákveða hvaða ráðherrar eru til svara. En nú er skammt í páskafrí og því taldi ég brýnt að vekja athygli á þessu máli.

Ég varð fyrir nokkrum vonbrigðum með þá fullyrðingu hæstv. samgönguráðherra að málið sé í góðum farvegi milli fjármálaráðuneytis, dómsmálaráðuneytis og embættisins syðra. Ég hef ekki sannfæringu fyrir því að svo sé og ég hef í rauninni áhyggjur af því ef hæstv. samgönguráðherra ætlar sér ekki neina sjálfstæða þátttöku eða sjálfstætt framtak í þessu sem honum ber skylda til sem ábyrgðarmanns þess að rekstur í Flugstöð Leifs Eiríkssonar gangi hnökralaust fyrir sig. Það stefnir allt í að það verði ekki þannig innan fárra mánaða og því kalla ég eftir ábyrgari stjórnsýslu en boðuð var hér áðan.

Þingfararkaup alþingismanna og þingfararkostnaður, frh. 3. umr.

Frv. StB o.fl., 403. mál (aðstoðarmenn alþingismanna). — Þskj. 742, nál. 714.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:07]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er á ferðinni lagafrumvarp sem byggir á samningi sem forseti þingsins gerði við þingflokksformenn stjórnarflokkanna, Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, svo og Frjálslynda flokksins og Framsóknarflokksins. Fyrri hluti þessa samnings var efndur með breytingum á þingskapalögum sem samþykkt voru fyrir jólahátíðir og síðari hlutinn sem m.a. kveður á um aðstoðarmenn þingmanna er hér til afgreiðslu. Hvorugt þessara frumvarpa er samkvæmt hugmyndum og tillögum sem þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefur lagt fram um þessi efni og getum við því ekki stutt frumvarpið. Um rökstuðning okkar vísa ég í umræður í þinginu.

[14:08]

Birgir Ármannsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Eins og fram kom í máli hv. þm. Ögmundar Jónassonar er mál þetta hluti af breytingum á þingstörfum sem forsætisnefnd þingsins hefur haft forgöngu um og hæstv. forseti þingsins, Sturla Böðvarsson. Um málið hefur verið allvíðtækt samstarf og samráð þó að rétt sé sem fram kom í máli hans að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur ekki átt aðild að þeirri samstöðu. Eins hefur hv. þm. Jón Magnússon ekki verið fylgjandi málinu og hefur það komið fram við fyrri umræður.

Ég vísa til þess sem segir í nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar sem gerð var grein fyrir við 2. umr. Þar segir að nefndin líti svo á að hér sé um að ræða hluta af því verkefni að bæta stöðu og starfsumhverfi Alþingis og alþingismanna og vísar til þess sem áður hefur komið fram að allsherjarnefnd beinir því til forsætisnefndar að halda áfram þeirri vinnu, m.a. með tilliti til þess að aðstoð verði almennt aukin við þingmenn.

[14:09]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Það er rétt sem hér hefur komið fram að þetta mál er hluti af samkomulagi sem gert var á sl. hausti sem miðar að því að breyta nokkuð störfum þingsins og aðbúnaði og aðstöðu þingmanna við störf sín. Þingflokkur Frjálslynda flokksins hefur staðið að þessu samkomulagi og mun gera það eins og til hefur staðið og um hefur verið samið.

Það má líka benda á að þetta ákvæði samkomulagsins, þ.e. um að taka upp stöðu aðstoðarmanna þingmanna var samkomulag milli allra flokka fyrir átta árum í tengslum við kjördæmabreytinguna sem ég rakti í þingræðu við 2. umr. málsins og vísa ég til þess. Í þeim efnum eins og öðrum eiga orð að standa og stjórnmálaflokkar sem gera samkomulag af þessu tagi eiga að standa við það. Þetta átti að koma til framkvæmda árið 2003 og ég fagna því að það er loksins að verða að veruleika. (Gripið fram í.)

[14:10]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að gefa hljóð. Umræður eru ekki í gangi að öðru leyti en því að hér er til atkvæðagreiðslu breytingartillaga á þskj. 714, 1.–2. töluliður frá Jóni Magnússyni. (**Gripið fram í:** Hún er kölluð aftur.) Tillagan er kölluð aftur.

Brtt. í nál. 714 kölluð aftur.

Frv. samþ. með 33:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, HAð, IllG, JóhS, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: JM.

6 þm. (ÁI, KolH, MÁ, SÞÁ, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

23 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, BBj, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, JBjarn, JónG, LB, REÁ, SF, SJS, VB, ÞKG) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 766).

Fundi slitið kl. 14:11.

---

78. FUNDUR

miðvikudaginn 12. mars,
að loknum 77. fundi.

Dagskrá:

Til umhverfisráðherra:

1. Akureyrarsetur Náttúrufræðistofnunar Íslands, fsp. BJJ, 370. mál, þskj. 612.

Til félags- og tryggingamálaráðherra:

2. Embætti umboðsmanns aldraðra, fsp. BJJ, 396. mál, þskj. 640.

Til heilbrigðisráðherra:

3. Hagkvæmni og gæði í heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 363. mál, þskj. 604.

4. Skipting fjárveitinga til heilbrigðisþjónustu, fsp. ÁMöl, 364. mál, þskj. 605.

5. Kostnaðarþátttaka ríkis vegna fæðinga, fsp. BJJ, 391. mál, þskj. 635.

6. Gjaldtaka tannlækna, fsp. ÁJ, 419. mál, þskj. 672.
7. Tæknifrjóvganir, fsp. KolH, 433. mál, þskj. 690.

Til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra:

8. Kræklingarækt, fsp. VS, 382. mál, þskj. 626.

Til fjármálaráðherra:

9. Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur, fsp. BJJ, 395. mál, þskj. 639.
10. Fasteignamat ríkisins, fsp. KHG, 473. mál, þskj. 753.

Til iðnaðarráðherra:

11. Virkjunarkostir á Vestfjörðum, fsp. KHG, 425. mál, þskj. 678.
12. Blönduvirkjun, fsp. KHG, 428. mál, þskj. 682.
13. Umhverfisáhrif Nesjavallavirkjunar, fsp. KolH, 469. mál, þskj. 748.

Til viðskiptaráðherra:

14. Evruvæðing efnahagslífsins, fsp. BjH, 440. mál, þskj. 697.

Akureyrarsetur Náttúrufræðistofnunar Íslands.

Fsp. BJJ, 370. mál. — Þskj. 612.

[14:12]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég beini svohljóðandi fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra: Hyggst ráðherra beita sér fyrir eflingu Akureyrarseturs Náttúrufræðistofnunar Íslands og fjölgun starfa þar?

Ástæða fyrirspurnar minnar er sú að árið 2000 voru á vegum stofnunarinnar á Akureyri um tíu starfsmenn í níu stöðugildum. Þá var verið að undirbúa flutning stofnunarinnar í Borgir þar sem Háskólinn á Akureyri er með starfsemi sína og mikil umræða í gangi um að gert væri ráð fyrir fjölgun á störfum á vegum stofnunarinnar. Er nú svo komið að í þeirri aðstöðu sem Náttúrufræðistofnun Íslands er með á Akureyri er hæglega aðstaða fyrir 13–14 starfsmenn.

Eins og staðan er núna eru einungis sex starfsmenn starfandi á Akureyrarstofunni en reyndar er búið að auglýsa tvö stöðugildi þar sem vonandi verður ráðið í fljótlega. Hins vegar er ljóst að þá verða starfsmenn stofnunarinnar einungis átta og auðveldlega væri hægt að bæta sex stöðugildum við þá mikilvægu starfsemi sem þarna fer fram.

Ég vil benda á, hæstv. forseti, að það er mjög vel hægt að efla þá starfsemi sem fyrir er, það er m.a. hægt að gera með öflugu samstarfi við Háskólann á Akureyri og þarna er t.d. til staðar sameindafræðibúnaður sem hægt væri að nýta mun betur. Ég tel að hægt sé að efla Akureyrarsetur Náttúrufræðistofnunar Íslands til muna ef vilji er fyrir hendi af hálfu stjórnvalda og því beini ég ofangreindri fyrirspurn til hæstv. ráðherra.

Í ofanálag horfum við upp á það að á Akureyri hefur störfum stórfækkað að undanförnu, m.a. við fiskvinnslu sem vissulega hefur haft sín áhrif á störf á Akureyri sem og í öðrum sjávarbyggðum. Í aðdraganda síðustu kosninga talaði Samfylkingin mjög mikið fyrir störfum án staðsetningar, að stórfjölga ætti opinberum störfum á landsbyggðinni. Í framhaldinu varð reyndar gríðarlegur niðurskurður á þorskveiðiheimildum eins og allir þekkja og var þá gripið til svokallaðra mótvægisaðgerða ríkisstjórnarinnar sem nú eru í endurskoðun.

Ég vil í þessu samhengi spyrja hæstv. ráðherra hvort hún sé reiðubúin til að beita sér fyrir því að starfsemi Akureyrarseturs Náttúrufræðistofnunar Íslands verði efld til muna, enda er þar um mikilvæga starfsemi í fræðasamfélaginu á Akureyri að ræða og því áríðandi að fá svar við þessari fyrirspurn hér.

[14:15]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrir þessa fyrirspurn. Eins og kom fram í máli hans stóð til á sínum tíma að hafa fleiri starfsmenn á vegum Náttúrufræðistofnunar Íslands á Akureyri. Árið 2004 þurfti að bregðast við ákveðnum fjárhags- og rekstrarvanda stofnunarinnar og þá var starfsmönnum fækkað bæði í Reykjavík og á Akureyri.

Nú eru átta stöðugildi fyrir norðan. Verið er að ráða í stöður þeirra tveggja sem látið hafa af störfum í vetur, annar fyrir aldurs sakir. Á næstu dögum verður ráðið í stöðu jarðfræðings og umsóknarfrestur í starf grasafræðings eða flokkunarfræðings rennur út 15. mars nk. og þá verður ráðið í þá stöðu. Þetta eru sem sagt átta stöður. Að auki er í undirbúningi og mun gerast mjög bráðlega að Náttúrufræðistofnun Íslands og Háskólinn á Akureyri gangi frá samstarfssamningi stofnananna tveggja um ráðningu eins sérfræðings, eins starfsmanns, sameindalíffræðings, og skipti því starfi í tvennt. Að helmingur verði hjá Náttúrufræðistofnun og helmingur hjá Háskólanum á Akureyri og nýtist þannig þessum stofnunum sem geta á svo margan hátt unnið saman.

Ég er alveg sammála hv. þingmanni í því að starf Náttúrufræðistofnunar Íslands ber að efla. Það ber að efla það á Akureyri og það ber líka að efla það í Reykjavík. Það er mjög mikil óunnin vinna við rannsóknir, við gerð náttúrufarskorta og aðrar grunnrannsóknir sem gera þarf af lífríki og náttúru Íslands og ég vil beita mér fyrir því í ríkisstjórninni að það verði gert á næstu árum. Til þess þarf að öllum líkindum aðeins meiri mannafla. Það er auðvitað þannig að náttúra landsins er um allt land og starfsmenn Náttúrufræðistofnunar eru öll sumur út um allt land að vinna þau rannsóknastörf sem þeir þurfa að vinna.

Ég vil einnig láta þess getið hér að svo virðist sem þeir sem búa sunnan heiða telji það eftir sér að flytja norður. Fólki hefur boðist flutningur en það hefur ekki gengið eftir eins og við hefðum kannski viljað. Það virðist vera þannig að fjölgun starfsmanna fyrir norðan verði aðeins með nýju starfsfólki. Það er gott og vel. Það er einnig áhugavert að horfa á það með tilliti til þess ráðningarferlis sem nú er í gangi vegna starfanna tveggja sem verið er að ráða í að næstum allar umsóknirnar eru frá útlendingum en ekki Íslendingum. Mér finnst áhugavert að skoða málin í því samhengi. Ég held að það sé í sjálfu sér hið besta mál en það segir okkur kannski meira en nokkuð annað að það virðist vera auðveldara fyrir útlendinga að flytja til Akureyrar en fyrir Reykvíkinga að flytja norður.

[14:19]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja hér athygli á erfiðri stöðu Náttúrufræðistofnunar Íslands norðan og sunnan heiða og tek undir með ráðherranum sem lagði áherslu á að verkefnin í þessum málaflokki eru mjög brýn. Það er í rauninni himinhrópandi að ekki skuli vera lagður meiri kraftur í að sinna því að safna grunnupplýsingum um náttúru Íslands sem hægt væri að nota til að byggja ákvarðanir á. En, herra forseti, þetta lá ljóst fyrir við afgreiðslu fjárlaga fyrir tveim, þrem mánuðum og því miður verður það að segjast eins og er að þar var ekki króna til aukningar í starfsemi Náttúrufræðistofnunar Íslands. Og það er dapurlegt að stofnunin skuli hafa þurft undanfarin ár og út þetta ár að borga himinháa húsaleigu til einkaaðila á Akureyri fyrir tómt húsnæði. Það sem gerðist var auðvitað það (Forseti hringir.) að húsnæðinu þarna var útvistað og leigja þurfti miklu stærra húsnæði en þörf var á upphaflega. Það er staðreynd málsins.

[14:20]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin sem og hv. þm. Álfheiði Ingadóttur fyrir að taka þátt í þessari umræðu um málefni Náttúrufræðistofnunar Íslands. Það er vissulega rétt sem hér hefur komið fram að það er þörf á því að efla þessa starfsemi hvort heldur er sunnan eða norðan heiða.

Ástæða þess að ég spurði sérstaklega um Akureyrarsetrið hjá Náttúrufræðistofnun Íslands er sú að í dag starfa þarna átta manns sem hringla, ég orða það þannig, í stóru húsnæði þar sem auðveldlega gætu unnið 14 manns. Ef við lítum þannig á málið er í raun og veru verið að sóa ákveðnum verðmætum því að þarna er verið að leigja þó nokkuð dýrt húsnæði eins og við þingmenn þekkjum samkvæmt umræðunni hér í gegnum árin. Ég vil setja þetta í samhengi við það erfiða ástand sem við er að glíma á mörgum stöðum við að efla atvinnulífið á landsbyggðinni og kannski sérstaklega í þessu tilviki á Akureyri, og í samhengi við það að stjórnmálamenn hafa lofað að fjölga opinberum störfum sérstaklega á landsbyggðinni og að við vitum að á undanförnum árum hefur langmesta fjölgunin orðið á suðvesturhorni landsins í þeim málaflokki.

Ég fagna því sérstaklega sem hæstv. ráðherra upplýsti áðan að fram undan sé undirritun samstarfssamnings milli Háskólans á Akureyri og Náttúrufræðistofnunar Íslands um stöðugildi við stofnunina fyrir norðan. Það mun án efa efla Háskólann á Akureyri sem og Náttúrufræðistofnun. En ég vil sjá að betur sé gert vegna þess að því miður höfum við fengið fréttir af því á undanförnum mánuðum að Lýðheilsustöð sé búin að segja upp samstarfssamningi við Háskólann á Akureyri og allir þekkja þá umdeildu ákvörðun sem tekin var þegar staða forstöðumanns veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar var í raun og veru lögð niður eða sameinuð öðru og verður því starfi nú gegnt af höfuðborgarsvæðinu. Ég fagna því að hæstv. ráðherra skuli sýna það hér (Forseti hringir.) að hún vilji fjölga störfum á vegum Náttúrufræðistofnunar Íslands á Akureyri og styð hana eindregið og hvet hana til dáða í þeim efnum.

[14:22]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmönnum. Birki Jóni Jónssyni og Álfheiði Ingadóttur fyrir stuðning í orði og verki við málefni og störf Náttúrufræðistofnunar Íslands. Þar þarf svo sannarlega að vinna betur að því að fá fjármagn til rekstrar og til grunnverkefna hjá stofnuninni. Ég geri mér fulla grein fyrir því og mun berjast fyrir því í fjárlagagerð næsta árs og næstu ára á meðan ég hef tök á því sem umhverfisráðherra.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson talaði um að hringla í stóru húsnæði. Við sitjum í rauninni uppi með þá ákvörðun að leigunni var útvistað með þeim hætti sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir nefndi og gerður var langur samningur til áratuga. Sá samningur hefur ekki létt rekstur Náttúrufræðistofnunar Íslands. Það verður að segjast eins og er. Auðvitað væri miklu betra að þarna væri maður í hverju rými og að húsnæðið væri fullnýtt. Þannig er það því miður ekki en við verðum auðvitað að vinna úr stöðunni eins og hún er og ég vænti þess að í vinnunni fram undan og í fjárlagagerð og í fjárlaganefnd næsta haust hafi verkefni og málefni Náttúrufræðistofnunar Íslands aukinn og meiri skilning meðal hv. þingmanna.

Umræðu lokið.

Embætti umboðsmanns aldraðra.

Fsp. BJJ, 396. mál. — Þskj. 640.

[14:24]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra um það hvort ráðherrann hyggist beita sér fyrir stofnun embættis umboðsmanns aldraðra. Ef svo er, hvenær má búast við að af því verði?

Fyrirspurn mín er tilkomin út af því að í aðdraganda síðustu kosninga voru málefni aldraðra mjög til umræðu hjá íslenskum stjórnmálaflokkum enda voru menn almennt sammála um að þar mætti bæta verulega úr í ýmsum mikilvægum málaflokkum. Samfylkingin setti það á oddinn í kosningabaráttu sinni að stofnað yrði embætti umboðsmanns aldraðra og fleiri frambjóðendur annarra flokka mæltu einnig svo fyrir um. Sá málflutningur hlaut mikinn stuðning sérstaklega úr röðum eldri borgara. Núna þegar málaflokkur aldraðra er í raun kominn yfir til Samfylkingarinnar og hæstv. ráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur, fannst mér vert að spyrja hæstv. ráðherra út í það hvenær eða hvort hún hyggist beita sér fyrir stofnun þessa embættis, því að að mínu mati væri rétt að feta þá braut að aldraðir hefðu umboðsmann eða talsmann í samfélaginu. Til er talsmaður neytenda og talsmaður barna og ég tel að aldraðir þurfi opinberan talsmann sem fylgist með málefnalegum hætti með réttindum og kjörum þeirra, því að eins og ég sagði áðan er það endalaust úrlausnarefni stjórnmálanna að bæta kjör og kannski ekki síst réttindi þessa þjóðfélagshóps. Við getum til að mynda horft til húsnæðismála þessa hóps, til lífeyrismála og tryggingamála og svo mætti áfram nefna.

Spurningin er stutt og laggóð: Hyggst hæstv. ráðherra beita sér fyrir því á næstunni að embætti umboðsmanns aldraðra verði stofnað í íslenskri stjórnsýslu?

[14:26]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að taka þetta mál upp. Ég tel að málefni aldraðra og lífeyrisþega almennt sé einn mikilvægasti málaflokkur sem stjórnvöld hafa til umfjöllunar og aldrei sé of oft fjallað um þetta mál í sölum þingsins.

Ég er þeirrar skoðunar að upplýsingagjöf sé eitt af því sem bæta þarf verulega að því er varðar málefni aldraðra, bæði hvað varðar þjónustu við lífeyrisþega og aldraða almennt hvernig sem aðstæður þeirra kunna að vera. Ég hef hug að á efla upplýsingaþjónustu við aldraða og mun m.a. annars óska eftir samvinnu við hagsmunasamtök eldri borgara í því efni en ég tel að við eigum að skoða allar hugsanlegar leiðir í því sambandi.

Ég geri mér grein fyrir að það hefur verið nokkuð umdeilt, bæði meðal stjórnmálaflokka sem eiga fulltrúa á Alþingi og annarra, hvort setja eigi á fót embætti um afmarkaða málaflokka eða styrkja embætti umboðsmanns Alþingis enn frekar. Meðal annars hefur verið rætt um embætti umboðsmanns sjúklinga, umboðsmanns aldraðra, auk umboðsmanns barna sem nú er komin ágætisreynsla á.

Umboðsmannsembætti um heim allan eru nokkuð mismunandi enda þótt flest þeirra séu byggð á sama grunni. Ég hef kynnt mér þróun þessara embætta í öðrum löndum og tel m.a. athyglisvert embætti umboðsmanns gagnvart jafnréttismálum og hvers kyns mismunun sem sett hefur verið á fót í Noregi. Það embætti er að vissu leyti hliðstætt Jafnréttisstofu hér á landi en þó með víðtækari skírskotun. Í Svíþjóð hefur jafnframt verið sett á fót sérstakt embætti umboðsmanns gegn mismunun, svo sem gagnvart innflytjendum, og þar er umboðsmaður jafnréttismála og umboðsmaður neytenda. Í mörgum öðrum löndum, svo sem í Bretlandi, eru fjölmargar skrifstofur umboðsmanna gagnvart mismunandi sviðum, svo sem sveitarfélögum, samgöngumálum, neytendamálum, lífeyrismálum og fleiri sviðum.

Varðandi spurningu hv. þingmanns þá vil ég halda því til haga að ég stóð að því með samflokksmönnum mínum í Samfylkingunni að setja það fram sem eina af fjölmörgum tillögum í stefnumörkun í þágu aldraðra að stofnað yrði embætti umboðsmanns aldraðra. En stofnun umboðsmanns aldraðra er ekki í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar og því þarf að ræða það á milli stjórnarflokkanna ef stofna á embætti umboðsmanns aldraðra.

Ég tel líka mikilvægt að við förum heildstætt yfir þessi mál hér á landi og hvernig þeim sé best fyrir komið í stjórnskipulagi okkar og samfélagi. Við eigum að tryggja að staðinn sé vörður um jafnræði ólíkra þjóðfélagshópa og skoða af fullri alvöru hvort stofnun umboðsmanns aldraðra stuðli að því og að því mun ég huga. Ég tel eðlilegt að farið verði yfir reynslu annarra þjóða af embættum sem fjalla um afmörkuð svið eins og t.d. um lífeyrismál. Þau mál eru afar flókin og umfangsmikil og við verðum að tryggja að kerfið sé skiljanlegt og aðgengilegt og byggt á jafnræðissjónarmiðum.

[14:30]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Ég verð að viðurkenna að ég hef verið á báðum áttum í gegnum tíðina varðandi hugmyndir um stofnun umboðsmanns aldraðra og í mínum huga er stofnun embættis tiltekinna hópa einungis réttlætanleg þegar um er að ræða hópa sem ekki hafa möguleika á að verja hagsmuni sína sjálfir.

Eldri borgarar mynda sterkan hagsmunahóp. Þeir eru undir merkjum frjálsra félagasamtaka og þau hafa reynst fullfær um að koma sjónarmiðum sínum og hagsmunum á framfæri og berjast fyrir sameiginlegum hagsmunum síns hóps. Þeir hafa jafnvel fengið stuðning frá stjórnvöldum í einhverjum mæli til að halda uppi starfsemi sinni. Ég tel mikilvægt að styðja við bak slíkra félagasamtaka að veita einstaklingsbundna aðstoð, upplýsingagjöf og ráðgjöf. Jafnvel að finna málum farveg til umboðsmanns Alþingis þegar málin varða samskipti við stjórnvöld eða reka mál gagnvart dómstólum er varða rétt manna sem geta verið fordæmisgefandi fyrir fleiri. Mín reynsla er sú að ég tel það vera mun farsælli leið að styðja við bak frjálsra félagasamtaka (Forseti hringir.) til þess að vinna að hagsmunamálum eldri borgara heldur en að stofna embætti umboðsmanns aldraðra.

[14:31]

Steinunn Þóra Árnadóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Mig langar að bæta inn í þessa umræðu. Að mínu mati eiga öll sömu rökin og hv. þm Birkir Jón Jónsson nefndi fyrir stofnun embættis umboðsmanns aldraðra, líka við um öryrkja. Ég tek undir það með hæstv. ráðherra að nauðsynlegt sé að taka heildstætt á þessum málum. Þess vegna held ég að það sé nauðsynlegt að stofna embætti umboðsmanns aldraðra en þá eigum við að taka víðar á þessum málaflokki og hafa alla lífeyrisþega þar inni. Við þurfum að bæta öryrkjum þar við því að þeir þurfa ekki síður á umboðsmanni að halda.

[14:32]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég vil aðeins taka þátt í þessari umræðu af því að málið er mér skylt. Ég hef verið stuðningsmaður þess — var það í kosningabaráttunni í fyrra — um að stofnað yrði sérstakt embætti umboðsmanns eldri borgara. Ég hef verið að veikjast í þeirri skoðun minni og tek að mörgu leyti undir það sem komið hefur fram hjá hv. þm. Ástu Möller og hæstv. ráðherra og jafnframt undir það sem kom fram hjá síðasta ræðumanni. Vitnað er til þess að það er verið að gera kröfu um að stofna til embættis umboðsmanns fyrir eldri borgara, fyrir öryrkja, fyrir konur o.s.frv. og við höfum umboðsmann Alþingis. Ég held að þessi mál eigi vel heima þar — fyrir utan náttúrlega sterk hagsmunasamtök viðkomandi flokka og fólks úti í þjóðfélaginu.

Að síðustu vil ég taka fram að ég tel þessum málum vera vel borgið því að við erum nú þegar komin með umboðsmann aldraðra í stól félagsmálaráðherra.

[14:33]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra veitt svör

sem og þeim hv. þingmönnum sem tóku þátt í þessari umræðu. Það virðist vera orðin þó nokkur stefnubreyting hjá Samfylkingunni í málefnum þegar kemur að umboðsmanni aldraðra því að þetta var eitt af höfuðstefnumálum flokksins í stefnumálum síðustu kosninga og alger breyting sem hefur átt sér stað á einungis níu mánuðum. Eins og heyra mátti á málflutningi hv. þm. Ástu Möller er greinilega takmarkaður áhugi innan Sjálfstæðisflokksins á því að stofna þetta embætti.

Ég tek undir með þeim þingmönnum sem segja: Við skulum setja þessi mál í samhengi. Ég ætla að benda á að undir forustu okkar framsóknarmanna var stofnað embætti umboðsmanns neytenda. Sá umboðsmaður hefur unnið mjög gott starf. Hann hefur komið með mjög margar og þarfar ábendingar handa stjórnvöldum um úrbætur er snerta neytendamál. Eru þá hv. þingmenn að tala um að leggja eigi niður starf umboðsmanns neytenda ef menn ætla að fylgja þessu prinsippi almennt eftir? Nú er það svo að neytendur, rétt eins og eldri borgarar, hafa sín samtök og sína talsmenn sem eru Neytendasamtökin sem eru mjög öflug samtök. Ég lýsi því yfir miklum vonbrigðum með það að mér heyrist að það verði því miður ekkert af því sem ákveðnir stjórnmálaflokkar lofuðu í aðdraganda síðustu kosninga, að embætti umboðsmanns aldraðra verði sett á fót. Ég vil benda á það að í nýlegu frumvarpi sem við höfum haft með höndum í félags- og tryggingamálanefnd þingsins er verið að bæta hag aldraðra um 3,4 milljarða sem er hið besta mál. Það er verið að bæta kjör margra hópa. Einn hópur er þó útundan í því. Það er sá hópur aldraðra sem hefur engar lífeyristekjur en heldur ekki neinn maka þannig að engar tekjur koma þaðan heldur. Það er verið að setja 3,4 milljarða í málaflokkinn en ekki tekið á kjörum þeirra (Forseti hringir.) sem hvað verst standa í þessum hópum, (Forseti hringir.) því miður. Ég er alveg viss um að embætti umboðsmanns aldraðra hefði komið með mjög kröftuga umsögn hvað varðar þennan hóp (Forseti hringir.) sem þarfnast svo sárlega kjarabóta.

[14:36]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Eins og heyra má af þeim umræðum sem hér hafa farið fram þá eru skiptar skoðanir um hvort stofna eigi til embættis umboðsmanns aldraðra. Það er auðvitað ekki rétt sem hv. þingmaður sagði að hann er hér og nú búinn að fullyrða að ekkert verði af þessu. Það var ekki hægt að lesa það út úr orðum mínum hér áðan. (Gripið fram í.) Já, ég er að tala sem félags- og tryggingamálaráðherra og ég segi að ég hef ekki afskrifað eitt eða neitt í því. Ég hef talið fram þá vankanta sem á þessu geta verið og hér hefur verið nefnt að þá yrði líka kallað eftir umboðsmanni fatlaðra. Ég er sannfærð um að það getur einnig orðið þannig að ég hef sagt að það væri mikilvægt að skoða þessi mál heildstætt og það er það sem ég ætla mér að gera. Ég tel t.d. að rétt væri að skoða hvort ekki væri rétt að leita álits samstarfsnefndar um málefni aldraðra sem á að vera stjórnvöldum til ráðgjafar í þessum málum. Það má vera að ég geri það og að ég taki þetta upp við hagsmunasamtökin og ræði þetta mál áfram. Ég er sannarlega ekki búin að afskrifa það þó að það séu ákveðnar leiðir sem ég vil skoða í þessu sambandi áður en ég tek þetta mál upp í ríkisstjórn. En ég vil líka segja það, af því að hv. þingmaður fullyrðir að ekkert sé gert að því er varðar kjör þeirra verst settu, að sú fullyrðing er auðvitað alröng. Þegar er byrjað að taka á kjörum þeirra verst settu í því frumvarpi sem er til meðferðar nú á Alþingi. Það verður gert enn frekar í þeirri heildarendurskoðun sem nú fer fram á almannatryggingalöggjöfinni og vonandi sér dagsins ljós í lok þessa árs.

Umræðu lokið.

[14:38]

Útbýting:

Útflutningur á óunnum þorski, 422. mál, svar slrh., þskj. 761.

Hagkvæmni og gæði í heilbrigðisþjónustu.

Fsp. ÁMöl, 363. mál. — Þskj. 604.

[14:38]

Fyrirspyrjandi (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Umræður um einkarekstur í heilbrigðisþjónustu hafa verið afar misvísandi á síðustu árum en þó verður ekki fram hjá því litið að hún hefur einnig náð að skerpast og verið upplýstari en oft áður. En nú ætti varla nokkur maður að velkjast í vafa um að einkarekstur í heilbrigðisþjónustu er allt annað en einkavæðing. Það eru helst vinstri grænir sem hafa þessi hugtök ekki á hreinu. Almenningur veit að einkarekstur í heilbrigðisþjónustu hefur tíðkast hér á landi um langt skeið. Hann er óaðskiljanlegur og mikilvægur hluti þjónustunnar. Ég tel að almenningur geri yfirleitt ekki greinarmun á því hvort þjónustan er innt af hendi af einkaaðilum eða ríkisstarfsmönnum þar sem kostnaður þeirra af þjónustunni er hinn sami.

Almenningur hefur á hinn bóginn góða reynslu af auknum einkarekstri innan menntakerfisins á síðustu árum og það er almennt viðurkennt að aukið samstarf ríkis og einkaaðila í rekstri menntastofnana hefur aukið gæði menntunar, metnað nemenda og kennara og boðið upp á meiri fjölbreytni og fleiri valkosti í menntunarmálum en áður hefur þekkst. Raddir um að þessi breyting hafi leitt til aukinnar óhagkvæmni í meðferð opinbers fjár eða að ráðist hafi verið að hugmyndum um jafnræði til menntunar, hafa þagnað.

Nágrannalönd okkar hafa á síðustu árum aukið verulega samstarf stjórnvalda og einkaaðila um rekstur einstakra þátta í heilbrigðisþjónustu með þeim formerkjum að stjórnvöld geri samninga við einkaaðila um að veita tiltekna þjónustu fyrir umsamið verð að uppfylltum skilyrðum um gæði og árangur þjónustunnar. Grundvallarviðmið um jafnræði, aðgengi að þjónustunni, yrðu í heiðri höfð eftir sem áður. Í stað þess að ríkisstarfsmenn veiti þjónustuna í umboði stjórnvalda eru það einkaaðilar sem halda utan um starfsemina. Íslensk stjórnvöld hafa tekið afar varfærin skref á síðustu árum í þessa átt, svo varfærin að legið hefur við pólitísku uppnámi í hvert sinn sem slíkir samningar hafa verið gerðir. Andstæðingar aukins einkarekstrar í heilbrigðisþjónustu hafa iðulega talað hana niður og málað

hana svörtum litum. Þeir telja aukið samstarf við einkaaðila af hinu illa, að kostnaður aukist, bæði kostnaður ríkisins og þjónustuþega, að gæði þjónustunnar minnki og aðgengi takmarkist. Oft eru dregin fram dæmi erlendis frá því til sönnunar. Því hlýtur það að vera þessu úrtölufólki ákveðið íhugunarefni að umbúnaður og þjónusta á hjúkrunarheimilinu Sóltúni, sem er einkarekið, hefur verið notað sem fyrirmynd fyrir aðrar öldrunarstofnanir við breytingar og nýtingu slíkra stofnana. Að sama skapi er það eftirtektarvert að nýleg neytendakönnun innan heilsugæslunnar í Reykjavík sýndi að einkarekin heilsugæslustöð í Salahverfi fær bestu einkunn allra heilsugæslustöðva. Jafnframt staðfesti fyrrverandi heilbrigðisráðherra, Jón Kristjánsson, það í fyrirspurnatíma fyrir nokkru síðan á síðasta kjörtímabili að heilsugæslustöðvar sem væru einkareknar væru hagkvæmasti kosturinn í stöðunni.

Nú hefur ný ríkisstjórn tekið af skarið og leggur áherslu á aukinn einkarekstur í heilbrigðisþjónustu. Þannig segir í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að lögð verði aukin áhersla á mismunandi rekstrarform í heilbrigðisþjónustu og miklar væntingar eru um breytingar í þessa átt. Margir heilbrigðisstarfsmenn eru í startholunum með slík verkefni og í þessa veru (Forseti hringir.) hefur OECD einnig talað. Þess vegna eru þessar spurningar lagðar fram.

[14:41]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. 7. þm. Reykv. s. hefur beint til mín eftirfarandi spurningum:

1. Hve stórum hluta heilbrigðisþjónustunnar er sinnt af öðrum en opinberum aðilum, miðað við fjárveitingar í fjárlögum, að meðtöldum fjárveitingum til sjúkratrygginga? Óskað er eftir sundurliðuðum upplýsingum um helstu greinar heilbrigðisþjónustu, þ.e. heilsugæslu að meðtöldum heimilislækningum og heimahjúkrun, endurhæfingu, sjúkrahúsþjónustu, öldrunarþjónustu og tannlækningum. Þeir sem veita heilbrigðisþjónustu á Íslandi aðrir en opinberir aðilar eru félagasamtök, sjálfseignarstofnanir, einkafyrirtæki og sjálfstætt starfandi sérfræðingar, hér eftir nefndir einkaaðilar til aðgreiningar frá opinberum aðilum. Í svarinu er eingöngu miðað við kostnað við að veita heilbrigðisþjónustu og er kostnaður við stjórnsýslu- og eftirlitsstofnanir ekki með talinn.

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti vill vekja athygli hæstv. ráðherra á því að það virðist vera að hæstv. ráðherra sé að svara fyrirspurn sem er á dagskrá á eftir.)

Virðulegi forseti. Það er ekki gott.

(**Forseti** (EMS)**:** Það væri kannski betra ef hæstv. ráðherra vildi svara fyrirspurninni sem hv. þingmaður beindi til hans rétt áðan.)

Já, ef virðulegi forseti leyfir mér að sækja svarið þá er það bara sjálfsagt.

(**Forseti** (EMS)**:** Það er sjálfsagt, hæstv. ráðherra.)

Virðulegi forseti. Ég hef mér kannski til málsbóta að samkvæmt þeirri dagskrá sem dreift var hér átti ég að byrja á þessari spurningu sem ég var að svara núna. Það er hins vegar ekkert mál að breyta til en virðulegi forseti gefur mér kannski dálítinn sveigjanleika á tímanum ef ég hleyp eitthvað fram yfir hann.

Ég hef fengið spurningu frá hv. þm. Ástu Möller og spurningin er svona:

1. Hafa athuganir á heilbrigðisþjónustu opinberra aðila annars vegar og einkaaðila, félagasamtaka og sjálfseignarstofnana hins vegar sýnt fram á mismun á gæðum þjónustunnar? Því er til að svara að landlæknisembættið hefur lögum samkvæmt það hlutverk að efla gæði og öryggi heilbrigðisþjónustunnar og hafa eftirlit með henni. Til þess að sinna þessu hlutverki gefur embættið út m.a. tilmæli, viðmið og leiðbeiningar, fylgist með því að faglegar kröfur hvarvetna í heilbrigðisþjónustunni séu uppfylltar og hefur eftirlit með heilbrigðisstofnunum og heilbrigðisstarfsfólki. Eitt af hlutverkum landlæknisembættisins er að hafa eftirlit með starfsemi heilbrigðisstofnana og starfsaðstöðu heilbrigðisstétta. Unnið hefur verið að því að gera þetta eftirlit markvissara og skipulagðara. Við úttekt á heilbrigðisstofnunum eru notaðar kannanir meðal notenda heilbrigðisþjónustunnar, stjórnenda og starfsfólks. Einnig er farið í fyrirliggjandi tölulegar upplýsingar, kvartanir og kærur og þar að auki eru stofnanir heimsóttar. Í þeim athugunum sem landlæknisembættið hefur staðið fyrir á undanförnum árum hefur ekki komið fram munur á gæðum heilbrigðisþjónustu, hvort sem um er að ræða heilbrigðisþjónustu opinberra aðila eða einkaaðila, félagasamtaka og sjálfseignarstofnana. Þess ber þó að geta að kannanir landlæknisembættisins hafa enn sem komið er fyrst og fremst beinst að hverri stofnun fyrir sig fremur en samanburði við aðra aðila á sama starfssviði. Viðhorfskannanir sem gerðar hafa verið meðal notenda heilsugæslunnar benda til þess að þeir séu almennt ánægðir með þjónustuna og enn frekar með þjónustu sem veitt er af einkaaðilum eins og hv. þm. Ásta Möller rakti í sinni fyrirspurn.

2. Hafa niðurstöður athugana leitt í ljós mismun á fjárhagslegri hagkvæmni í rekstri einstakra þátta heilbrigðisþjónustu eftir rekstrarformi, að teknu tilliti til langtímakostnaðar við fjármögnun fasteigna, tækja og annars búnaðar? Því er til að svara, virðulegi forseti, að víðtækar rannsóknir á fjárhagslegri hagkvæmni einstakra þátta heilbrigðisþjónustu eftir rekstrarformið liggi ekki fyrir hér á landi. Fyrir fáeinum árum gerði Ríkisendurskoðun stjórnsýsluúttekt á rekstri heilsugæslunnar í Reykjavík þar sem borinn er saman einingakostnaður vegna almennrar þjónustu heilsugæslulækna hjá Heilsugæslunni í Reykjavík og hjá sjálfstætt starfandi heimilislæknum. Á þeim tíma var kostnaður á hverja einingu nokkru hærri hjá heilsugæslunni en hjá sjálfstætt starfandi heimilislæknum. Við skoðun ráðuneytisins á þjónustu heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu bendir ekkert til annars en að hagkvæmt sé fyrir hið opinbera að gera samninga við einkaaðila um veitingu þjónustu í heilsugæslu hvort sem litið er til gæða eða rekstrarþátta.

3. Hvaða áætlanir eru um samanburð á gæðum og hagkvæmni í heilbrigðisþjónustu í opinberum rekstri annars vegar og á vegum annarra aðila hins vegar?

Samkvæmt stefnumörkun heilbrigðisyfirvalda í gæðamálum er áformað að koma á fót heildstæðu árangursmatsferli á öllum heilbrigðisstofnunum landsins og því ætti að reynast auðveldara að bera saman gæði þeirrar heilbrigðisþjónustu sem veitt er af mismunandi aðilum á næstu árum. Ný stofnun sjúkratrygginga sem tekur til starfa 1. septem-

ber 2008 mun sjá um kaup og greiðslur fyrir heilbrigðisþjónustu út frá ákveðnum gæða-, árangurs- og kostnaðarviðmiðunum. Stofnuninni er ætlað að tryggja að magn, gæði og kostnaður séu í samræmi við gerða samninga, hvort sem um er að ræða opinberan rekstur eða einkarekstur. Þannig mun er fram líða stundir verða mögulegt að fá góðan samanburð og hagkvæmni og gæði rekstrar með tilliti til þess á hvers hendi hann er.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessar upplýsingar veiti svör við fyrirspurn hv. þingmanns.

[14:47]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er athyglisvert að hæstv. ráðherra rakti ekki niðurstöður þeirrar könnunar sem báðir hv. þingmenn, hæstv. ráðherra og hv. þm. Ásta Möller, nefndu, en það er ný könnun á viðhorfi til þjónustu á heilsugæslunni.

Fram kom í *Morgunblaðinu* ekki alls fyrir löngu að í október 2007 hefði verið unnin skýrsla sem lægi fyrir í drögum í heilbrigðisráðuneytinu. Ég hlýt að kalla eftir því hvar hún sé stödd og hvort hún eigi að vera einkamál í Sjálfstæðisflokknum eða hvort aðrir óæðri fái að líta á hana.

Ég vil minna á að fyrir liggur þingsályktunartillaga okkar vinstri grænna um að gera úttekt á því hver árangur af einkarekstri í heilbrigðisþjónustunni sé. Ég hlýt að kalla eftir því, þegar menn ræða þau mál sem hér (Forseti hringir.) eru á dagskrá, að litið sé til allra hliða málsins, (Forseti hringir.) líka þeirra sem þar eru raktar.

[14:48]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil beina því til hæstv. heilbrigðisráðherra að hann virði rétt okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og fleiri til að nota orðið væðingu sem hugtak yfir mismunandi einkarekstur. Það má ekki kalla það einkavæðingu, segir ráðherra, á sama tíma og verið er að setja umbúðir utan um einkarekstur sem er með mismunandi hætti.

Við tökum allan þennan mismunandi rekstur undir eitt hugtak og köllum hann einkavæðingu rétt eins og hugtakið iðnvæðing nær yfir ákveðna þróun. Við köllum þessi mismunandi rekstrarform (Forseti hringir.) einkavæðingu. Við skiljum vel viðkvæmni hæstv. ráðherra og þingmanna Sjálfstæðisflokksins fyrir þeirri orðanotkun en við notum orðið á þennan veg.

[14:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það er dálítið athyglisvert þegar formaður heilbrigðisnefndar kemur hér og spyr samflokksmann sinn, hæstv. heilbrigðisráðherra, út í mál sem þessi. En tilgangurinn er sá að koma því á framfæri að breytingar eru í farvatninu og þegar hafnar af hálfu nýrra stjórnvalda í heilbrigðismálum. Breytingarnar eru þær að einkavæða heilbrigðisþjónustuna meira og minna og eigum við eftir að sjá meira af því á næstunni.

En þetta orð, einkavæðing, á algjörlega við í þessu sambandi. Þetta er einkavæðing þó einkavæðing sé líka til annars konar og það á við þegar verið er að selja ríkisfyrirtæki. En þetta er engu að síður einkavæðing. Að vitna í kannanir sem hafa farið fram sí og æ, eins og hv. fyrirspyrjandi gerir hér — kannanir sem ekki er hægt að fullyrða að séu marktækar, þær hafa kannski ekki verið það faglegar að ljóst sé að verið sé að bera saman sams konar þjónustu. (Forseti hringir.)

En ég vek athygli á því, hæstv. forseti, að grundvallarbreytingar eru í farvatninu í heilbrigðiskerfinu. Það er augljóst.

[14:51]

Fyrirspyrjandi (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. heilbrigðisráðherra svör hans og hv. þingmönnum þátttökuna í þessari umræðu. En það sem er ánægjulegt í svörum hæstv. ráðherra er að hann staðfestir að gæði þjónustu á einkareknum stofnunum eru ekki síðri en hjá ríkisreknum stofnunum. Hann benti jafnframt á að gera þarf betri athuganir í þá veru. Hann staðfestir jafnframt að rekstrarhagkvæmni er betri en annars staðar.

Ég tók líka eftir umræddri frétt í *Morgunblaðinu* eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir þar sem fram kom að heilsugæsla í einkarekstri er hagkvæmari en heilsugæsla í ríkisrekstri. Ég hlakka til að sjá þessa skýrslu sem hann vísar í í *Morgunblaðinu* . (Gripið fram í.) Þessa skýrslu sá ég í *Morgunblaðinu* .

En það er alveg ljóst að hv. þingmenn vinstri grænna þurfa ekki að hræðast sporin, það er alveg óhætt að halda áfram á þessari braut. Við veitum góða þjónustu hvort heldur er í ríkisrekstri eða einkarekstri. Einkareksturinn virðist hagkvæmari að einhverju leyti og gæðin eru mikil.

Mér finnst hins vegar dálítið sérkennilegt að hlusta á hv. þingmenn Framsóknarflokksins þegar þeir tala í þessa veru. Framsóknarflokkurinn hélt utan um heilbrigðismálin síðustu átta ár. Þeir stigu ákveðin skref í þá átt sem við höfum verið að ræða hér. Þeir gerðu samninga við Sóltún. Þeir gerðu samninga um Salahverfið. Ég skil ekki af hverju hv. framsóknarmenn vilja afneita þeim ágætu skrefum sem þeir þó stigu í þessa átt. Það hljóta að renna á þá tvær grímur þegar fram koma upplýsingar um að ágætlega er að þessu staðið, allt vel undirbúið. Þeir mega vera stoltir af því sem þeir hafa gert þó að skrefin hafi ekki verið stór.

[14:53]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa fyrirspurn og fyrir umræðuna. Kjarni málsins er sá að ekkert bendir til þess út frá gæðaforsendum eða rekstrarforsendum að óhagkvæmt eða slæmt sé að semja við einkaaðila um heilbrigðisþjónustu. Ekkert bendir til þess, ekki nokkur skapaður hlutur.

Ég tek undir með hv. þm. Ástu Möller, ég átta mig ekki alveg á hvað sá annars ágæti þingmaður Valgerður Sverrisdóttir er að tala um þegar hún tekur undir með Vinstri grænum um einkavæðingu. Ef við tökum undir skilgreiningu Vinstri grænna á einkavæðingu þá er Salahverfið væntanlega einkavæðing. Öldrunarþjónustan, Grund og Hrafnista og annað slíkt, er nokkurn veginn öll einkavæð-

ing. Læknavaktin er einkavæðing. Art Medica er einkavæðing og í þeirra huga eitthvert alversta mál í heimi að menn skuli voga sér að veita fólki þjónustu eins og þar er gert með afskaplega hagkvæmum og góðum hætti.

Menn geta leikið sér að því að kalla þetta einkavæðingu. Þegar við vorum að semja við Heilsuverndarstöðina um öldrunarþjónustu spurði blaðamaður mig, væntanlega eftir að hafa hlustað of mikið á vinstri græna: Ætlar þingmaðurinn eða ráðherrann að fara að einkavæða öldrunarþjónustuna? Ég varð að svara því til að mjög erfitt væri fyrir mig að einkavæða hana vegna þess að hún væri í einkarekstri. Ég get t.d. ekki farið að selja Grund eða Hrafnistu eða þessar stofnanir. Það er bara ekki nokkur einasta leið.

Ef menn vilja endilega rugla umræðuna þá er tjáningarfrelsi í landinu og það er ekkert sem sá sem hér stendur eða þingmenn stjórnarliðsins geta gert til þess að stoppa menn í að reyna að rugla og afvegaleiða umræðuna. En það bætir ekki umræðuna og það hjálpar okkur ekki neitt við að ná þeim markmiðum sem ég held að við séum öll sammála um.

Umræðu lokið.

[14:55]

Útbýting:

Almannatryggingar og málefni aldraðra, 410. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 763; brtt. fél.- og trn., þskj. 764.

Skipting fjárveitinga til heilbrigðisþjónustu.

Fsp. ÁMöl, 364. mál. — Þskj. 605.

[14:56]

Fyrirspyrjandi (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Sú fyrirspurn sem hér er lögð fyrir tengist þeirri sem rædd var hér á undan. Hún kemur inn á það að hve miklu leyti heilbrigðisþjónusta er veitt af öðrum en opinberum aðilum í hinum ýmsu greinum heilbrigðisþjónustunnar.

Í spurningu minni óska ég eftir sundurliðun um helstu greinar heilbrigðisþjónustu, þ.e. heilsugæslu að meðtöldum heimilislækningum og heimahjúkrun, endurhæfingu, sjúkrahúsþjónustu, öldrunarþjónustu og tannlækningar.

Sambærileg spurning var lögð fyrir þáverandi hæstv. heilbrigðisráðherra á árinu 2001 af félaga okkar þingmanninum Árna Ragnari Árnasyni sem nú er látinn. Upplýsingarnar miðuðust við skiptingu fjármagns til heilbrigðis- og tryggingamála miðað við fjárlög 2002 og þær vöktu nokkra athygli. Þar kom m.a. fram að um 21% af því sem varið var til heilbrigðis- og tryggingamála var beint til annarra en ríkis og sveitarfélaga. Þar kom einnig fram að hlutur einkaaðila var mismunandi eftir málaflokkum. Hann var t.d. 94% í rekstri endurhæfingar- og meðferðarstofnana, um 60% í rekstri öldrunarstofnana, um 11% í rekstri heilsugæslu í landinu en 0% í rekstri sjúkrahúsa.

Endurhæfingar- og meðferðarstofnanir sem hér er vísað til eru t.d. SÁÁ, Reykjalundur, Sjálfsbjargarheimilin í Reykjavík og Akureyri og heilsustofnun Náttúrulækningafélagsins í Hveragerði. Öldrunarstofnanir sem um er rætt eru stofnanir sem fá rekstrarframlög frá ríkinu og eru í eigu einkaaðila eða félagasamtaka og eru þær stærstu Hrafnistuheimilin í Reykjavík og Hafnarfirði, Grund, Sóltún, Skógarbær, hjúkrunarheimilin Skjól og Eir, Sunnuhlíð í Kópavogi og Ás í Hveragerði.

Hlutur einkaaðila í heilsugæslu var 11% á árinu 2002 eins og fyrr sagði en þar er um að ræða Heilsugæsluna Lágmúla og Læknavaktina en umfang þess rekstrar hefur vaxið verulega á síðustu árum.

Í öðru lagi óska ég eftir að fá upplýsingar um hvernig þetta hlutfall hefur breyst frá árinu 2001 frá því að upplýsingar komu fram í fyrirspurn sem þá var rædd og ég vísaði í hér að framan. Í þriðja lagi óska ég eftir upplýsingum um hvernig sambærilegri skiptingu er varið á Norðurlöndum og á Bretlandi.

Í nýrri skýrslu OECD um íslensk heilbrigðismál, sem kynnt var nýverið, er hvatt til aukins einkarekstrar í heilbrigðisþjónustu. Það er í samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar eins og hún kemur fram í stefnuyfirlýsingu frá því í maí á síðasta ári.

Fyrirspurn sú sem hér er lögð fram ásamt þeirri sem rædd var hér á undan er til þess fallin að gera stöðumat á þessum málum hér á landi og er innlegg í frekari umræðu um þessi mál.

[14:58]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég er kominn í ágætisþjálfun í að svara þessari fyrirspurn í það minnsta byrjuninni á henni. Ég hef nú lesturinn hér aftur. Hv. 7. þm. Reykv. s. hefur beint til mín eftirfarandi spurningum.

„1. Hve stórum hluta heilbrigðisþjónustunnar er sinnt af öðrum en opinberum aðilum, miðað við fjárveitingar í fjárlögum, að meðtöldum fjárveitingum til sjúkratrygginga? Óskað er eftir sundurliðuðum upplýsingum um helstu greinar heilbrigðisþjónustu, þ.e. heilsugæslu að meðtöldum heimilislækningum og heimahjúkrun, endurhæfingu, sjúkrahúsþjónustu, öldrunarþjónustu og tannlækningar.“

Þeir sem veita heilbrigðisþjónustu á Íslandi aðrir en opinberir aðilar eru félagasamtök, sjálfseignarstofnanir, einkafyrirtæki og sjálfstætt starfandi sérfræðingar, hér eftir nefndir einkaaðilar til aðgreiningar frá opinberum aðilum. Í svarinu er eingöngu miðað við kostnað við að veita heilbrigðisþjónustu og er kostnaður við stjórnsýslu- og eftirlitsstofnanir ekki meðtalinn.

Samkvæmt tölum fjárlaga fyrir árið 2008 er hlutdeild einkaaðila 31% af kostnaði við að veita heilbrigðisþjónustu og opinberra aðila 69%. Hlutdeild aðila er þó mismunandi eftir tegundum þjónustu eins og fram kemur síðar.

Sjúkrahúsþjónusta, sem er dýrasti þáttur heilbrigðisþjónustunnar, er að öllu leyti ríkisrekin í dag en þó ber þess að geta að löng hefð er fyrir einkarekstri á því sviði á Íslandi.

Opinber heilsugæsla er veitt á heilsugæslustöðvum og heilsugæslusviðum heilbrigðisstofnana. Heilsugæslu einkaaðila er sinnt af einkareknum heilsugæslustöðvum, hópi sjálfstætt starfandi heilsugæslulækna, Læknavaktinni og hjúkrunarfræðingum sem sinna heimahjúkrun samkvæmt samningi í umsjón Tryggingastofnunar. Í krónum talið

sinna opinberir aðilar um 90% af heilsugæslu en einkaaðilar um 10%. Þannig er heilsugæsla að stærstum hluta á höndum opinberra aðila.

Kostnaður við heimahjúkrun er ekki aðgreindur í bókhaldi margra stofnana. Því liggur ekki fyrir hver kostnaður við þennan þátt er í heild. Til að gefa mynd af stöðunni má nefna að hjúkrun í heimahúsum, sem Tryggingastofnun greiðir til sjálfstætt starfandi hjúkrunarfræðinga, nemur um 20% af kostnaði við heimahjúkrun Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins.

Opinberir aðilar veita öldrunarþjónustu á öldrunardeildum stærri sjúkrahúsa og hjúkrunarrýmum heilbrigðisstofnana. Hjúkrunarheimili og dagvistarstofnanir fyrir aldraða eru eingöngu rekin af einkaaðilum. Kostnaður vegna starfsemi einkaaðila á sviði öldrunarþjónustu er yfir 70% af kostnaði við þennan málaflokk og vega hjúkrunarheimilin þar þyngst. Aldraðir njóta einnig mikillar þjónustu annars staðar í heilbrigðiskerfinu sem ekki er talin hér.

Miðað við kostnað við rekstur endurhæfingardeilda á stærstu sjúkrahúsunum, einkareknar stofnanir sem sérhæfa sig í endurhæfingu og kostnaði við þjálfun sem Tryggingastofnun greiðir, er hlutdeild einkarekstrar um 63% af kostnaði við að veita endurhæfingu. Á heilbrigðisstofnunum fer fram endurhæfing og ekki liggja fyrir kostnaðartölur vegna þeirrar starfsemi en ljóst er að í krónum talið er meira en helmingur endurhæfingar veittur af einkaaðilum.

Tannlækningar eru eingöngu í höndum sjálfstætt starfandi tannlækna hér á landi.

„2. Hvernig hefur þetta hlutfall breyst frá árinu 2001?“

Hlutfall einkaaðila við að veita þjónustu var 28% árið 2001 og hefur hlutur einkaaðila við að veita þjónustu því aukist nokkuð frá þeim tíma.

„3. Hvernig er skiptingin annars staðar á Norðurlöndum og á Bretlandi?“

Ekki liggja fyrir skýrar upplýsingar um þennan þátt. Í þessum löndum er heilbrigðisþjónusta að stærstum hluta veitt af opinberum aðilum. Einkaaðilar hafa þó ákveðið en misstórt hlutverk í öllum löndunum. Virðist sem þáttur einkaaðila fari vaxandi, m.a. vegna reglna um frjálst val á þjónustu eftir ákveðnum hámarksbiðtíma t.d. í Danmörku. Dæmi er um stórt hlutverk sjálfseignarstofnana í Noregi. Þá eru sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn mikilvægur þáttur í heilbrigðiskerfi Norðurlandanna. Af þeim upplýsingum sem fyrir liggja má draga þá ályktun að hlutur einkaaðila sé stór hér á landi miðað við samanburðarlönd þó að þær upplýsingar sem fyrir liggja nægi ekki til að leggja þar á samræmt tölulegt mat.

Virðulegi forseti. Ég vona að mér hafi tekist að svara á fullnægjandi hátt spurningum hv. þingmanns.

[15:02]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er rætt um samspil einkareksturs og opinbers reksturs í heilbrigðiskerfinu. Það er hv. sjálfstæðismaður formaður heilbrigðisnefndar, Ásta Möller, sem hefur málið og til svara er sjálfstæðismaðurinn hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson.

Þetta minnir pínulítið á leikrit sem ríkisstjórnarflokkarnir hafa sett hér á fjalirnar og fyrsti þáttur hófst í upphafi þingfundar í dag þegar fulltrúi Samfylkingarinnar spurði hvað góða ríkisstjórnin ætlaði að gera fyrir öryrkja og aldraða og hæstv. forsætisráðherra sagði að það stæði ekki til að brjóta lög á þeim hópum.

Ég segi að þetta sé leikrit vegna þess að áhuginn hefur fyrst og fremst beinst að stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessum efnum og talsvert hefur verið um útúrsnúninga og rangtúlkanir að ræða af hálfu beggja þeirra sem hér hafa verið nefndir. Nú spyr ég hæstv. ráðherra hvenær hann vilji taka umræðu sem ég hef óskað eftir um útboð á heilli öldrunardeild (Forseti hringir.) á Landakoti. Það er væntanlega einkavæðing (Forseti hringir.) eða er það einkarekstur? Ég hef óskað eftir (Forseti hringir.) svörum frá hæstv. ráðherra og ég geri það bara hér með úr pontunni.

[15:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er talað um að rugla umræðuna. Ég verð að segja að hæstv. ráðherra virðist ekki vita hver er munurinn á einkarekstri, opinberum rekstri og félagslegum rekstri. Munurinn á rekstri sem félagasamtök sjúklinga eða aldraðra sjómanna hafa með höndum og eiginlegum einkarekstri er sá að einkareksturinn er rekinn í hagnaðarskyni. Reykjalundur og Hrafnista eru aftur á móti stofnanir sem eru reknar þannig að ef einhver afgangur verður, ef arður verður af starfseminni þá fer hann beint í að styrkja hana enn frekar. Þetta er munurinn. Það er ekki verið að sjúga arð út úr þeim rekstri.

Vegna þessa hugtakarugls kemst hæstv. ráðherra að því að endurhæfing sé 63% í höndum einkaaðila. (Forseti hringir.) Hann er þá væntanlega að tala um Reykjalund, SÍBS, Styrktarfélag lamaðra og fatlaðra (Forseti hringir.) og að hjúkrunarheimili (Forseti hringir.) aldraðra séu þess vegna 70% í (Forseti hringir.) einkarekstri. Þá er Hrafnista væntanlega einkarekstur, (Forseti hringir.) eða hvað? Þetta er þvílíkur hugtakaruglingur (Forseti hringir.) sem ráðherrann gerir sig uppvísan um hér að, herra forseti, það verður að (Forseti hringir.) gera harkalega athugasemd við það.

[15:05]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill óska eftir því að hv. þingmenn virði þau tímamörk sem hér gilda.

[15:05]

Valgerður Bjarnadóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu eitt vandmeðfarnasta verkefnið sem við glímum við, bæði hér á landi og reyndar á Vesturlöndum öllum, og það er heilbrigðisþjónustan.

Mér finnst það sannast að segja hálfleiðinlegt, eða ég veit ekki hvaða orð á að nota að þá sjaldan það ber upp hér á Alþingi sé farið í rifrildi um hugtök. Málið hlýtur að snúast um það að veita sem besta þjónustu í heilbrigðiskerfinu. Ég er almennt þeirrar skoðunar að markaðurinn eigi að sjá um það sem markaðnum ber, þ.e. það sem við getum keypt og selt með einföldum hætti. Heilbrigðisþjónustu getum við ekki selt eða keypt með einföldum hætti.

Þess vegna þarf að hugsa þetta mjög vel. Það þýðir ekki það að sumt megi ekki vera einkarekið og annað ríkisrekið. Þetta er háalvarlegt mál (Forseti hringir.) og ég endurtek að við eigum ekki að vera í hugtakarifrildi þegar við ræðum það.

[15:06]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það sem skiptir öllu máli varðandi þær umræður sem hér fara fram og þær breytingar sem menn ætla sér að gera á heilbrigðiskerfinu er að það sé algjörlega tryggt og í gadda slegið að sjúklingar eða þeir sem þurfa á kerfinu að halda fái þá þjónustu óháð efnahag. Þar er grundvallarreglan og ég held að við séum öll sammála því.

Ég vísa svo til þess sem Deng Xiao Ping sagði einu sinni: Það skiptir ekki máli hvernig kötturinn er á litinn bara ef hann veiðir mýs. Ég er þeirrar skoðunar að það fyrirkomulag sem t.d. hv. þm. Álfheiður Ingadóttir gerði hér að umræðuefni sé mjög til fyrirmyndar og hafi gengið mjög vel. Ég er algjörlega sammála henni um það að þar er ekki um einkavæðingu að ræða. Þetta eru grundvallaratriði sem ég held að við séum sammála um og ég og hæstv. heilbrigðisráðherra höfum rætt í þessum sölum.

Ég vil því taka það skýrt fram að ég lít svo á að t.d. það rekstrarform sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir (Forseti hringir.) var að ræða um það er ekki einkavæðing.

[15:07]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það eru athyglisverðar umræður sem hér fara fram fyrir ýmissa hluta sakir. Í fyrsta lagi þá er formaður heilbrigðisnefndar að spyrja heilbrigðisráðherra um málefni sem í sjálfu sér ættu að liggja fyrir þeirra á milli án fyrirspurnar á Alþingi. Í öðru lagi kemur í ljós að þingmenn úr samstarfsflokknum, með þeim í ríkisstjórn telja ástæðu til þess að draga fram sjónarmið sín í þessu máli til að fyrirbyggja að afstaða þeirra verði mistúlkuð.

Mér sýnist, virðulegi forseti, að þetta lýsi því að heilbrigðismálin séu ákaflega viðkvæm á milli stjórnarflokkanna og það er greinilega ekki útrætt með hvaða hætti eigi að ráðast í breytingar á þeim málaflokki, breytingar sem vissulega eru fyrir hendi. Það hefur ekki verið neitt leyndarmál, virðulegi forseti.

[15:09]

Fyrirspyrjandi (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Þessi umræða er athyglisverð fyrir ýmsar sakir og sérstaklega þykir mér athyglisverð viðkvæmni vinstri grænna. Þetta er greinilega mál sem fer fyrir brjóstið á þeim og það hlýtur að vera erfitt fyrir þá að hlusta á umræðuna í dag þar sem er verið að sýna fram á að einkarekstur í heilbrigðisþjónustu er að aukast.

Það er stefna ríkisstjórnarinnar og það fer ekki hnífurinn á milli stjórnarflokkanna í þeim efnum, þetta stendur í stjórnarsáttmálanum og það er fullur stuðningur á báða bóga varðandi þessa stefnu. OECD hvetur okkur til þess að fara áfram þessa leið.

En jafnframt held ég að það hljóti að vera umhugsunarefni fyrir hv. þingmenn vinstri grænna að kannanir sem gerðar hafa verið sýna fram á það að gæði þjónustunnar eru ekki síðri (Gripið fram í.) og hagkvæmnin er ef eitthvað er betri. Það var m.a. staðfest af fyrrverandi heilbrigðisráðherra. Það er alveg klárt að þetta er erfitt fyrir vinstri græna og ég tek undir með hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur að málið snýst um það að veita sem besta þjónustu. Málið snýst um það að fara vel með skattfé og málið snýst um það að jafnræði sé í aðgengi að þjónustunni. Um þetta snýst málið og það skiptir ekki máli hvort það eru einkaaðilar, sjálfseignarstofnanir eða ríkisstarfsmenn sem veita þjónustuna. (**ÖJ:** Jú, það skiptir máli.) (Gripið fram í.) Það skiptir nefnilega engu máli og meira að segja eru kannanir sem sýna það að ef eitthvað er þá geta einkaaðilar í ákveðnum tilvikum gert betur.

Aðalatriðið er líka það, því má bæta við, að það verði samkeppni um gæði milli stofnana þannig að einstaklingar, sjúklingar hafi ákveðið val og geti leitað til þeirra einstaklinga eða einkaaðila (Gripið fram í.) eða ríkis, (Forseti hringir.) þess sem veitir bestu þjónustuna.

[15:11]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Mér kemur nokkuð á óvart þessi viðkvæmni gagnvart því að samflokksmenn eða hv. þingmenn sem eru saman í ríkisstjórn spyrji ráðherra. Eru menn í fullri alvöru að fara fram á það að þingmenn stjórnarliðsins megi ekki spyrja hæstv. ráðherra? Er það það sem menn eru í fullri alvöru að tala um? (**ÖJ:** Við vorum að tala um leikhús.) Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur áhuga á leikhúsi og það er bara vel. Það er gott að menn séu áhugamenn um menningu en það kemur þessari umræðu nákvæmlega ekkert við. En hv. þingmann langar í ræðustól.

Ég tek undir með hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur, það skiptir afskaplega miklu máli að vanda til verka. Þess vegna er verið að styrkja kaupendahlutverk hins opinbera. Það er stefna ríkisstjórnarinnar. Það er til lítils að vera að karpa um þessa hluti ef staðreyndirnar liggja ekki fyrir. Öll þessi vinna um kostnaðargreiningu og aðra slíka þætti gengur út á það að kaupandinn sem er að kaupa fyrir hinn þriðja aðila — þ.e. fyrir þjóðina þannig að hún geti gengið að þessari þjónustu óháð efnahag — geti tekið sem bestar ákvarðanir um hvernig og hvað er valið. Svo einfalt er það og það er það sem öll þessi vinna gengur út á.

Það þýðir ekkert, virðulegi forseti, að pirra sig yfir því að þær stofnanir sem hafa veitt þjónustu svo áratugum skiptir flokkist undir einkarekstur. Það þýðir ekkert að pirra sig yfir því. Það þýðir ekkert að pirra sig yfir því að Grund og Hrafnista séu flokkaðar undir einkarekstur. Það bara þýðir nákvæmlega ekki neitt. (**ÁI:** Það verður að gera greinarmun á Grund og Hrafnistu.) Það er nákvæmlega eins og þegar verið er að tala um einkaskóla, vísa í einkaskóla úti í heimi, (Gripið fram í.) flestir þessir skólar, virðulegi forseti, eru sjálfseignarstofnanir.

Aðalatriðið er þetta: Við höfum alltaf takmarkaða fjármuni til umráða og við þurfum að sjá til þess að fólk fái eins góða þjónustu og mögulegt er. Það er markmiðið með allri okkar vinnu.

Umræðu lokið.

Kostnaðarþátttaka ríkis vegna fæðinga.

Fsp. BJJ, 391. mál. — Þskj. 635.

[15:13]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég beini til hæstv. heilbrigðisráðherra fyrirspurn um kostnaðarþátttöku ríkisins vegna fæðinga. Hún er í tveimur liðum.

1. Hvað má áætla að margir foreldrar hafi þurft að sækja fæðingarþjónustu út fyrir sitt sveitarfélag árið 2007?

2. Hyggst ráðherra beita sér fyrir því að komið verði frekar til móts við kostnað foreldra sem þurfa að sækja fæðingarþjónustu út fyrir sitt sveitarfélag?

Hæstv. forseti. Ástæða þessarar fyrirspurnar er sú þróun sem orðið hefur í mörgum byggðarkjörnum vítt og breitt um landið þar sem heilbrigðisstofnanir hafa lokað fæðingardeildum. Læknar telja að það þurfi að vera visst margar fæðingar á ári til að viðhalda sérhæfðri þekkingu hvað þessi mál varðar. Menn hafa því viljað vísa fæðingum til deilda þar sem fleiri fæðingar eru. Því hefur orðið æ algengara að fólk í bæjarfélögum vítt og breitt á landsbyggðinni hafi þurft, hálfum mánuði fyrir áætlaða fæðingu, að leita sem á fæðingardeild utan síns byggðarkjarna. Sé farið á fæðingardeild hálfum mánuði fyrir áætlaða fæðingu getur viðkomandi barnshafandi kona þurft að bíða fjarri heimahögum heilan mánuð eftir því að eignast barn sitt.

Ég er á því að þetta þurfi að nálgast út frá því að hér sé um jafnræðismál að ræða, þ.e. hvort viðkomandi foreldri búa á Siglufirði, þangað sem við hæstv. ráðherra eigum rætur okkar að rekja, eða á Akureyri eða í Reykjavík þar sem eru fæðingardeildir og viðkomandi geta dvalið heima hjá sér. Í dag geta fjölskyldur, a.m.k. barnshafandi kona, þurft að flytja að heiman allt að hálfum mánuði fyrir áætlaðan fæðingardag og að sjálfsögðu fylgir því umtalsverður kostnaður.

Ég spyr hæstv. ráðherra hvort hann vilji beita sér fyrir því að frekar verði komið til móts við kostnað foreldra sem þurfa fæðingarþjónustu fyrir utan sveitarfélag sitt. Hér er um að ræða ákveðin grunnmannréttindi sem hver fjölskylda á að hafa í jafnræði milli landsmanna. Það er einfaldlega ekki viðunandi, hæstv. forseti, í ljósi þess að fæðingardeildum fer sífellt fækkandi, að kostnaðarsamara sé fyrir fjölskyldur í ýmsum byggðakjörnum vítt og breitt um landið að fjölga mannkyninu en t.d. fjölskyldur á Akureyri og í Reykjavík.

Reyndar er greitt fyrir ferðakostnað en ekki fyrir annan kostnað sem fylgir dvöl fjarri heimahögum. Ég er fullviss um að hæstv. ráðherra sé reiðubúinn að breyta þessum málum í ljósi þess að starfandi fæðingardeildum á landsbyggðinni (Forseti hringir.) fer mjög fækkandi og fjöldi fólks þarf að leita á náðir heilbrigðisstofnana fjarri heimahögum.

[15:17]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Birkir J. Jónsson hefur beint til mín fyrirspurn um kostnaðarþátttöku ríkisins vegna fæðinga. Í fyrsta lagi spyr þingmaður hvað megi áætla að margir foreldrar hafi þurft að sækja fæðingarþjónustu út fyrir sitt sveitarfélag árið 2007.

Því er til að svara að endanlegar tölur liggja ekki fyrir um fæðingarstaði árið 2007. En árið 2006 voru alls 3999 fæðingar á Íslandi. Af þessum fæðingum fóru 3038 fram á Landspítala, 308 á sjúkrahúsinu á Akureyri, 238 á sjúkrahúsinu á Akranesi, 150 á Suðurnesjum og 144 á Selfossi. Á öðrum stöðum voru fæðingar mun færri.

Af þessum 3999 fæðingum fæddi 3471 kona í heimabyggð. Því má segja að um 500 konur fæði utan þess svæðis þar sem þær eru skráðar til lögheimilis. Þar af fæða 85 konur með lögheimili á höfuðborgarsvæðinu annars staðar á landinu. Gera má ráð fyrir að einhver hluti þeirra kvenna sem fæða utan sveitarfélags þar sem þær eiga lögheimili séu þar búsettar tímabundið. Einnig er vitað að sumar konur velja sér að eigin frumkvæði fæðingarstað utan eigin sveitarfélags þótt þar sé öll aðstaða til fæðinga.

Hv. þingmaður spyr hvort ég muni beita mér fyrir því að komið verði frekar til móts við kostnað foreldra sem þurfa að sækja fæðingarþjónustu út fyrir sitt sveitarfélag.

Því er til að svara að um þennan kostnað er í gildi reglugerð nr. 871/2004, um ferðakostnað sjúkratryggðra og aðstandenda þeirra innanlands. Sú reglugerð tekur einnig yfir þær ferðir sem hv. þingmaður spyr um. Að svo stöddu er ekki fyrirhuguð endurskoðun á þessari reglugerð.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessar upplýsingar svari fyrirspurn hv. þingmanns.

[15:18]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það má segja að orðið hafi öfugþróun hvað varðar möguleika kvenna til að fæða í heimabyggð eða nærliggjandi sjúkrahúsum, eins og verið hefur í gegnum langan tíma. Mæðraeftirlit þarf að vera mjög gott til að geta lesið alla þá áhættuþætti sem geta komið upp á við fæðingu. Tvær til þrjár ljósmæður þurfa að vera búsettar og í vinnu á viðkomandi stað til að geta sinnt fæðingum svo að sé hægt sé að hafa bakvaktir og vaktir þannig að þær kikni ekki undan álagi. Læknar eru orðnir nokkuð óvanir að taka á móti börnum við aðstæður eins og eru úti á landi.

Þessari þróun þarf að snúa við mjög skipulega með því að mennta fleiri ljósmæður og lækna til þess að sinna þessu hlutverki þar til það getur orðið. Það verður að sinna fjölskyldunum betur og koma til móts við þann mikla dvalarkostnað sem hlýst af dvöl, ekki bara móður heldur oft (Forseti hringir.) fjölskyldu, fjarri lögheimili.

[15:20]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra greinargóð svör um hvað áætla megi að margar mæður hafi þurft að nálgast fæðingarþjónustu utan sveitarfélags síns. Það segir okkur, hafi ég lesið rétt út úr þessum svörum, að um 400 fjölskyldur hafa þurft að sækja þjónustu utan heimabyggðar. Ef við tökum þessar tölur, að þetta séu 500 fjölskyldur og 85 af þeim með lögheimili á höfuðborgarsvæðinu sem gátu þar af leiðandi sótt þjónustuna þangað, er um að ræða um 400 fjölskyldur sem hafa þurft að sækja fæðingarþjónustu utan sveitarfélags síns.

Það má leiða að því líkur að verulegur kostnaður skapist aukalega hjá nokkuð hundruð fjölskyldum á Íslandi í dag

sem aðrar fjölskyldur þurfa ekki að bera vegna þess að fæðingardeildum er lokað, oft og tíðum af mjög eðlilegum ástæðum. Svör ráðherra valda mér því ákveðnum vonbrigðum, að hann hyggist ekki að svo komnu máli taka það upp að bæta kjör þeirra fjölskyldna sem þurfa að sækja fæðingarþjónustu út fyrir sveitarfélag sitt og dvelja þar, hugsanlega allt að mánuði, fjarri heimaslóðum með tilheyrandi kostnaði.

Hér er um réttlætismál að ræða, um hvar fólk velur að búa. Að sjálfsögðu kemur heilbrigðisþjónusta þar inn í og sá kostnaður sem felst í að ná sér í fæðingarhjálp og þjónustu. Mér finnst miður ef hæstv. ráðherra vill ekki beita sér fyrir því að komið verði til móts við 300–400 fjölskyldur sem sannarlega þurfa að bera mikinn kostnað af því að sækja þjónustu fjarri heimabyggð. Það eru ekki góð tíðindi fyrir þau (Forseti hringir.) byggðarlög sem hafa ekki upp á fæðingarþjónustu að bjóða (Forseti hringir.) því fólk horfir að sjálfsögðu til þessa kostnaðar eins og annars þegar það velur sér búsetu.

[15:22]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Birki J. Jónssyni fyrir ágætisfyrirspurn. Hér hafa farið fram góð orðaskipti um þessi mál. Ég held að ég og þingheimur allur séum sammála um að stærsta einstaka málið er að við höfum aðgang að þessari þjónustu óháð efnahag og að gæði hennar séu eins mikil og mögulegt er. Það er ánægjulegt að segja frá því að þegar við berum okkur saman við önnur lönd að þá er ungbarnadauði minnstur hér á landi. Ég verð að gangast við því, virðulegi forseti, að mér finnst það mikilvægast.

Vitanlega er í mörg horn að líta þegar að þessum málum kemur. En gæði heilbrigðisþjónustunnar finnast mér stærsta einstaka málið. Sem betur fer höfum við náð árangri þar og við þurfum að viðhalda því.

Eins og hv. þingmaður nefndi er komið til móts við fólk með ákveðnum hætti varðandi ferðakostnað og í raun, þegar kemur almennt að barnafjölskyldum, erum við með fæðingarorlof sem eftir er tekið annars staðar. Það hjálpar svo sannarlega því fólki sem tekur þá gleðilegu ákvörðun að fjölga mannkyninu og stofna fjölskyldu. En ekkert er óbreytanlegt og sjálfsagt er að líta á alla þessa þætti. Ég lít bara á þessa fyrirspurn og þessa umræðu sem málefnalegt innlegg í þá umræðu.

Hins vegar held ég að við eigum líka að hafa í huga að sem betur fer, og við ættum kannski að tala meira um það, höfum við aðgang að frábærri þjónustu, frábæru starfsfólki sem hefur náð gríðargóðum árangri. Það er mikilvægast en auðvitað er sjálfsagt að skoða alla þætti, m.a. þá sem hv. þingmaður nefndi.

Umræðu lokið.

[15:25]

Útbýting:

Orkusparnaður, 479. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 767.

Rannsóknarnefnd til að gera úttekt á fiskveiðiheimildum, 478. mál, frv. GMJ o.fl., þskj. 765.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 482. mál, fsp. KolH, þskj. 770.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 483. mál, fsp. KolH, þskj. 771.

Vistakstur, 480. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 768.

Gjaldtaka tannlækna.

Fsp. ÁJ, 419. mál. — Þskj. 672.

[15:25]

Fyrirspyrjandi (Árni Johnsen) (S):

Hávirðulegi forseti. Fyrirspurn mín til hæstv. heilbrigðisráðherra er um hvernig háttað sé gjaldtöku tannlækna sem Tryggingastofnun tekur þátt í og um hve háar fjárhæðir er að ræða.

Einnig spyr ég hvort það sé rétt að allt að 140% munur sé á gjaldskrá tannlækna samkvæmt reikningum til Tryggingastofnunar.

Í þriðja lagi spyr ég hvort unnið sé að því að fá þessa þjónustu á samningsverði fyrir Tryggingastofnun.

Í fjórða lagi: Telur ráðherra eðlilegt að fólk þurfi að leita tilboða hjá tannlæknum vegna mikils munar á gjaldskrám þeirra?

Það er ljóst að framlag hins opinbera til tannlæknaþjónustu hefur minnkað um árabil. Á árunum 1991–2003 lækkaði framlagið um 33% sem laut að endurgreiðslu. Það er líka ljóst að aðsókn yngri barna til tannlækna hefur minnkað verulega. Í raun er svo komið að fólk er ruglað í ríminu. Þorri fólks heldur að gjaldskrá tannlækna sé hin sama hjá öllum en hún er frjáls. Það er fólki ekki kunnugt um. Þess vegna fer fólk yfirleitt í blindni til fyrsta tannlæknis og óskar eftir því að gengið sé til verka.

Til eru mörg dæmi. Ég get nefnt að foreldrar fóru með tvö börn sín til þriggja tannlækna og óskuðu tilboða. Það munaði 300 þús. kr. á kostnaði við tannviðgerðir hjá þessum tveimur börnum. Það sýnir að alvara málsins er gríðarleg. Auðvitað skiptir verulega miklu máli að velta fyrir sér hvort það sé ekki grundvallaratriði að semja við lækna, leita leiða til að sama verði gildi, samningsverð fyrir Tryggingastofnun. Í öðru lagi kann að vera nauðsynlegt að heimila læknum að auglýsa þjónustu sína, sem þeim er bannað í dag, til þess að vekja athygli á því að það er ekki sama til hvers er leitað.

Þetta getur numið fjárhæðum fyrir fólkið í landinu. Þetta ástand ógnar tannheilsu og þróun í þeim efnum og árangri. Þess vegna er fyrirspurn minni beint til hæstv. heilbrigðisráðherra.

[15:28]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. alþingismaður Árni Johnsen hefur beint til mín eftirfarandi spurningum:

1. Hvernig er háttað gjaldtöku tannlækna fyrir þjónustu sem Tryggingastofnun tekur þátt í og hvað er um miklar fjárhæðir að ræða á ári.

Því er til að svara, virðulegi forseti, að gjaldskrá tannlækna er frjáls. Heilbrigðisráðherra setur viðmiðunargjaldskrá vegna endurgreiðslu Tryggingastofnunar ríkisins til tryggðra sjúklinga. Sé gjaldskrá tiltekins tannlæknis hærri en gjaldskrá ráðherra greiðir einstaklingurinn mismuninn.

Tryggingastofnun ríkisins endurgreiddi samtals 1.249 millj. kr. vegna tannlæknakostnaðar árið 2006. Samkvæmt þeim reikningum sem komnir eru inn fyrir árið 2007 greiddi Tryggingastofnun ríkisins 1.273 millj. árið 2007 vegna tannlæknakostnaðar.

2. Er allt að 140% munur á gjaldskrá tannlækna samkvæmt reikningum til Tryggingastofnunar?

Samkvæmt samanburðarverðlagningu tannlækninga og gjaldskrár ráðherra sem Tryggingastofnun ríkisins gerði árið 2006 var gjaldskrá almennra tannlækna að meðaltali rúm 43% yfir gjaldskrá ráðherra. Tvö tilvik fundust þar sem fram kom að gjaldskrá tannlæknis var meira en 100% yfir ráðherragjaldskrá. Þeir tveir tannlæknar sem efstir voru í samanburðinum árið 2006 voru 138,5% og 121,8% yfir gjaldskrá ráðherra árið 2007, samkvæmt upplýsingum frá Tryggingastofnun ríkisins. Að meðaltali var verð almennra tannlækna 43% hærra en gjaldskrá ráðherra samkvæmt greiddum reikningum árið 2007.

3. Er unnið að því að fá þessa þjónustu á samningsverði fyrir Tryggingastofnun?

Því er til að svara, virðulegi forseti, að á þessari stundu eru engar formlegar samningaviðræður í gangi. Allir hluteigandi aðilar eru meðvitaðir um mikilvægi þess að ná samningum. En eins og hv. þingmaður veit þá er það oft hægara sagt en gert. Það þarf eðli málsins samkvæmt báða aðila til að ljúka samningum svo vel fari.

4. Telur ráðherra eðlilegt að fólk þurfi að leita tilboða hjá tannlæknum vegna mikils munar á gjaldskrám þeirra?

Samkvæmt úrskurði Samkeppnisstofnunar á verðlagning tannlækna að vera frjáls og lýtur hún því öllum þeim lögmálum markaðarins sem við eiga. Samkvæmt tilmælum Samkeppnisstofnunar á gjaldskrá tannlækna að vera sýnileg til að auðvelda samanburð. Tannlæknum er skylt að gefa kostnaðaráætlun ef áætlað er að kostnaður muni fara yfir 100 þús. kr. Tannlæknar gefa einnig kostnaðaráætlun ef um það er beðið þó upphæðin sé minni.

Neytendasamtökin hafa gert könnun á verðlagningu tannlækninga og er hægt að gera samanburð á heimasíðu samtakanna. Í könnun þeirra kom fram að verulegur verðmunur er á milli tannlækna, þ.e. allt að þrefaldur verðmunur á einstaka aðgerðarliðum. Það er því ljóst að það er neytendum í hag að gera verðsamanburð á þessu sviði eins og svo mörgum öðrum.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessi svör veiti þær upplýsingar sem eftir var leitað.

[15:31]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Að mínu mati er löngu tímabært að ganga til samninga við tannlækna. Heildarsamningur hefur ekki verið í gildi við þá í um það bil 10 ár og mismunurinn á milli gjaldskrár ráðherra og gjaldskrár tannlækna hefur aukist á síðustu árum. Hann var 25% 2004 en er nú orðinn 43% að meðaltali og fólk greiðir æ stærri hluta af tannlæknareikningum sínum. Rannsóknir hafa sýnt að tekjulægsta fólkið dregur það að fara til tannlæknis sem þýðir að tannheilsa barna sem eiga foreldra í tekjulægstu hópunum er verri en ella.

Milli áranna 1990–1998 lækkuðu framlög hins opinbera til tannlæknaþjónustu á föstu verðlagi um u.þ.b. 50%. Frá 1998–2006 stóðu framlög ríkisins til tannlæknaþjónustu í stað á föstu verðlagi, voru um 1.300 millj. kr. árið 2006 og voru það sama 1998 framreiknuð á föstu verðlagi ársins 2006.

Ég endurtek að ég tel mjög brýnt að ganga til samninga við tannlækna. Það er svigrúm til þess og ég tel að virða verði vísbendingar um verri tannheilsu.

[15:33]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það er ljóst af svörum hæstv. ráðherra og af tannheilsu Íslendinga, og þá sérstaklega barna, að úrbóta er þörf. Á það höfum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs bent mörg undanfarin ár því að framlög til tannlækninga hafa farið lækkandi. Það þýðir ekki að vísa á lögmál markaðarins hvað tannlækningar varðar ekki frekar en gigtarlækningar eða aðrar lækningar. Fólk velur sér tannlækni, fólk velur sér lækni, og heldur tryggð við hann. Það gengur ekki á milli lækna og óskar eftir verðtilboði. Um þessa þjónustu gilda önnur lögmál en lögmál markaðarins. Hið opinbera og Tryggingastofnun, hæstv. ráðherra, verða að koma að málum og það strax með skýrari reglur og með meiri stuðning þannig að ekki fari að verða sjáanlegur stéttamunur hér á landi á tannheilsu fólks.

[15:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Þetta var sannarlega svört skýrsla sem hæstv. ráðherra flutti þingheimi í tilefni mjög tímabærrar fyrirspurnar frá hv. þm. Árna Johnsen. Ég saknaði þess hins vegar að ekki kom fram í máli ráðherrans neitt mat á þeirri stöðu sem uppi er í þessum efnum, einungis það að engar viðræður væru í gangi. Skýrslan er svört en hún er í raun inni lýsing á því óska- og gósenlandi sem hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins lýstu hér fyrr í dag þegar þeir töluðu um hve mikilvægt væri að fá einkareksturinn og einkaaðilana í heilbrigðisþjónustuna. Hér er réttilega, eins og ráðherrann orðaði það, um að ræða læknisþjónustu sem lýtur öllum lögmálum markaðarins. Hver er afleiðingin? Verðið hækkar og hækkar og fólk sem ekki hefur mikið handa á milli hefur ekki lengur efni á því að kaupa þjónustuna. Við viljum vara við því að þessi hugsun leiðist inn í aðrar greinar læknisfræðinnar.

[15:35]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Aðeins örstutt um þátttöku ríkisins í kostnaði vegna tannviðgerða og tannréttinga. Það er ótrúlegt hvað tannréttingar geta verið á misjöfnum forsendum. Annars vegar getur verið um það að ræða að laga þarf útlitið á tanngarðinum en einnig getur verið um skakkt bit að ræða sem háir þeim sem í hlut á verulega mikið. Slíkt getur t.d. haft áhrif á meltingu barna. Barnið getur haft efri góm frá móður og neðri góm frá föður og átt í virkilegum erfiðleikum. Kostnaðarþátttaka ríkisins er hins vegar hin sama í báðum tilvikum.

Það er því nauðsynlegt að kanna hvort kostnaðarhlutdeild ríkisins þyrfti ekki að vera með misjöfnum hætti eftir

því hvort um er að ræða veikindi, ef svo má segja, eða hvort einungis er verið að lappa upp á útlitið.

[15:37]

Fyrirspyrjandi (Árni Johnsen) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka svör hæstv. heilbrigðisráðherra og þá umræðu sem hér hefur farið fram. Það skiptir miklu máli að hafa stefnu á markið og keyra á það. Það er stefna ríkisstjórnarinnar að bæta úr varðandi forvarnir í tannheilsu með auknum niðurgreiðslum vegna barna og annarra í þjóðfélaginu og einnig gjaldfrjálsu eftirliti sem er frí tannþjónusta fyrir ákveðna aðila, börn, eldri borgara og öryrkja. Þessu þarf að fylgja eftir, það skiptir miklu máli.

Aukinn munur er á gjaldskrá ráðherra og tannlækna. Auknar álögur eru á almenning með því móti. Efnaminna fólk leitar minna til tannlækna en gerst hefur og það þýðir versnandi tannheilsu þjóðarinnar. Við því þarf að bregðast og þess vegna er mjög æskilegt að heyra álit hæstv. heilbrigðisráðherra á banni við því að tannlæknar auglýsi þjónustu sína. Meðan ekki nást samningar við tannlækna — það hlýtur að vera meginkappsmál að ná sanngjörnum og skynsamlegum samningum við þá — hlýtur að vera nauðsynlegt og eðlilegt að tannlæknar með mismunandi gjaldskrá geti kynnt fyrir fólki þá möguleika sem það hefur til að nýta þjónustuna á sem hagkvæmastan hátt fyrir sig og sína. Það er því mikilvægt, eins og hér hefur komið fram, að menn leggi mat á þetta og taki stefnuna út frá því. Ég vil hvetja hæstv. heilbrigðisráðherra til að taka á í þessum málum og skila árangri.

[15:39]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir að koma með þessa fyrirspurn. Hún er mjög þörf og tekur á mjög mikilvægu máli eins og kom fram í máli hans og flestra annarra sem hér töluðu. Það liggur fyrir að það er vilji þess sem hér stendur og vilji ríkisstjórnarinnar að reyna að ná samningum við tannlækna. En eðli málsins samkvæmt eru þetta viðkvæm mál og það er betra að segja minna en meira í því. Eins og fram hefur komið er mjög langt síðan samningar voru í gildi en það er til mikils að vinna að ná þeim. Það er einn þáttur málsins.

Það er hárrétt, sem fram kom hjá hv. þm. Árna Johnsen, að það borgar sig fyrir fólk, og enginn skyldi vanmeta það, að leita tilboða. Að sjálfsögðu á líka að umbuna þeim aðilum sem svo sannarlega veita góða þjónustu á hagstæðu verði. Það segir sig sjálft að það er mjög æskilegt.

Virðulegi forseti. Í þessu máli hef ég mestar áhyggjur af ákveðnum áhættuhópum og þá sérstaklega börnum. Við höfum verið að skoða það sérstaklega í ráðuneytinu hvernig við getum komið til móts við þá hópa. Mér finnst það vera stærsta einstaka málið þó að allt málið sé mikilvægt. Ekki þarf að fara mörgum orðum um að ekki er rétt gefið þegar börn lenda í því að vera með verri tannheilsu en ástæða er til — margir fletir eru á því máli sem komu t.d. fram varðandi svæfingu hjá börnum með miklar tannskemmdir og ýmislegt annað. Í þessu er í mörg horn að líta. Við höfum verið að skoða þetta í ráðuneytinu og við erum svo sannarlega ekki hætt. Á þessu stigi erum við ekki í þeirri stöðu að geta verið með stórar yfirlýsingar en við skulum sjá til. Í það minnsta vantar ekki viljann og við skulum sjá hvað við komumst langt með þetta mikilvæga mál.

Umræðu lokið.

[15:42]

Útbýting:

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 484. mál, fsp. KolH, þskj. 772.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 485. mál, fsp. KolH, þskj. 773.

Umferð á stofnbrautum, 481. mál, fsp. JónG, þskj. 769.

Tæknifrjóvganir.

Fsp. KolH, 433. mál. — Þskj. 690.

[15:42]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs með fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra um tæknifrjóvganir en það hefur verið gefið út og stendur á heimasíðu ráðuneytisins að til standi að endurskoða reglugerð um tæknifrjóvgun og meðal þess sem á að endurskoða eða meta er það hvort heimila eigi einhleypum konum þann möguleika að gangast undir tæknifrjóvgun.

Hæstv. ráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson hefur sagt frá því að ráðuneytinu hafi borist tilmæli frá ýmsum aðilum um að einhleypum konum verði þetta kleift, en eins og fólki er kunnugt um er málum þannig háttað eða fyrir komið núna að einungis konur í hjúskap, staðfestri samvist eða óvígðri sambúð hafa tök á því að sækja um að gangast undir tæknifrjóvgun samkvæmt núgildandi reglum. Hæstv. ráðherra hefur líka sagt frá því að hann hafi skipað nefnd til að fara yfir lögin og hann hefur sagt frá því í umræðum á Alþingi að það sé vilji hans að einhleypum konum eigi að vera heimilt að fara í tæknifrjóvgun. Sömuleiðis hefur heilbrigðisnefnd Alþingis lýst yfir vilja til þess að það verði skoðað hvort ekki eigi að rýmka reglurnar á þann hátt að einhleypum konum verði gert þetta kleift.

Það kemur fram í fjölmiðlum í umfjöllun um þessi mál að einhleypar konur hafi farið í einhverjum mæli til útlanda til að fá tæknifrjóvgun, til að gangast undir þessa aðgerð sem heimil er a.m.k. í einhverjum nágrannalanda okkar. Þannig mun vera t.d. háttað í Danmörku að dönsku lögin heimila einhleypum konum tæknifrjóvganir. Raunar munu einhver takmörk vera á því á öðrum Norðurlöndum eins og t.d. í Noregi. Þeir aðilar sem sjá um tæknifrjóvganir hér á landi og tóku við hinni einkavæddu deild Landspítala – háskólasjúkrahúss sem annaðist tæknifrjóvganir, þ.e. Art Medica, hafa sagt frá því í fjölmiðlum að fjöldi einhleypra kvenna leiti til þeirra á hverju ári og þetta sé vandamál í hópi þessara kvenna þar sem konur hafa kannski beðið í mörg ár og einhverjar þeirra að nálgast þann aldur að ekki verði hægt að gera þessa aðgerð. (Gripið fram í.) Þess vegna finnum við fyrir því að það er þrýst mjög á um niðurstöðu í þessu máli.

Ég hef því lagt þá fyrirspurn fyrir hæstv. ráðherra, hvað

líði störfum þeirrar nefndar sem hann skipaði í október og fól að endurskoða reglugerð um tæknifrjóvganir og sömuleiðis hvað líði undirbúningi þess að heimila einhleypum konum að gangast undir tæknifrjóvgun.

[15:45]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir spyr mig eftirfarandi tveggja spurninga:

1. Hvað líður störfum nefndar sem skipuð var í október og falið var að endurskoða reglugerð um tæknifrjóvganir?

2. Hvað líður undirbúningi þess að heimila einhleypum konum að gangast undir tæknifrjóvgun?

Það er skemmst frá því að segja að nefndin sem skipuð var í október er að störfum og gerir ráð fyrir að skila tillögum sínum til ráðherra í frumvarpsformi um eða eftir páska.

Varðandi seinni spurninguna þá er heimild einhleypra kvenna til að gangast undir tæknifrjóvgunarmeðferð hér á landi meðal þeirra atriða sem nefndin hefur til skoðunar og mun gera tillögur um.

Virðulegi forseti. Alla jafna upplýsa menn ekki niðurstöðu nefnda. Hv. þingmaður þekkir viðhorf mín í þessu máli og þau hafa ekkert breyst en í fullum trúnaði get ég sagt hv. þingmanni að við getum verið nokkuð bjartsýn um að niðurstaða nefndarinnar verði í samræmi við skoðun ráðherrans og hv. þingmanns. Ég vona að þessi svör mín varpi einhverju ljósi á stöðu þessa máls.

[15:46]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hv. heilbrigðisnefnd hefur afgreitt frumvarp um breytingu á lögum um tæknifrjóvgun til 3. umr. en það varðar þó fyrst og fremst heimildir til að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna.

Mig langar að nota þetta tækifæri til að vekja athygli á ákveðnum þáttum í nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar með frumvarpinu en þar leggur hún áherslu á að endurskoðun á lögum um tæknifrjóvgun hvað varðar tæknifrjóvgunina sjálfa verði hraðað og það kom fram hjá hæstv. ráðherra áðan að það komi fram um eða eftir páska.

Með leyfi forseta langar mig til að vitna í niðurlag nefndarálitsins. Þar er hvatt til þess að í heildarendurskoðuninni verði m.a. skoðaðir möguleikar einstæðra kvenna og kvenna með sérstæða sjúkdóma til að gangast undir tæknifrjóvgunaraðgerð. Einnig komi til álita endurskoðun á aldursmörkum kvenna við tæknifrjóvgun, geymslutíma fósturvísa, skilyrðum um lengd sambúðar og staðgöngumæður vegna kvenna sem hafa sökum veikinda misst legið. Ég vil vekja sérstaka athygli á því síðastnefnda.

[15:48]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi bara lýsa ánægju með þessi orð hæstv. ráðherra og ítreka það sem kemur reyndar fram í áliti hv. heilbrigðisnefndar að hún er þeirrar skoðunar að það sé mikilvægt að einstæðar konur eigi þann möguleika líka að fá þjónustu í sambandi við tæknifrjóvgun. Ég lýsi ánægju með að þetta mál virðist vera komið vel á veg og hvort sem við náum því á þessu þingi eða ekki að breyta lögunum þá má a.m.k. búast við því, miðað við orð hæstv. ráðherra, að það geti orðið á næsta þingi og ég lýsi ánægju með það.

[15:49]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég get komið með bros á vör í ræðustól í síðari innkomu minni því að hæstv. ráðherra gefur okkur sannarlega ástæðu til að vera bjartsýn um að nú hilli undir lausn í þessum efnum. Ef hæstv. ráðherra kemur til með að geta fært fram niðurstöðu nefndarinnar á þeim nótum sem hann talaði um í ræðustólnum áðan strax eftir páska þá sé ég ekki annað en með lengdu þingi ættum við að geta skutlað í gegn máli á vorþinginu og þá verði heilbrigðisnefnd, hæstv. ráðherra og mér sjálfri og kannski flestum eða öllum sem í þessum sal sitja að óskum okkar. Mér þykja þetta mjög góð tíðindi því að það er auðvitað ekki viðunandi að einstæðar konur búi við það að geta ættleitt börn en geti ekki leitað til sérfræðinga sem annast tæknifrjóvganir á grundvelli þess að reglurnar séu ónógar, þær nái ekki yfir þessar konur.

Ég kveð ræðustólinn að þessu sinni með bros á vör og þakka hæstv. ráðherra fyrir skemmtileg svör.

[15:50]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir þessa fyrirspurn. Hún flutti bæði góða fyrirspurn og sömuleiðis góð rök fyrir sínu máli sem ég get ekki heyrt annað en að sé góð samstaða um í þinginu og það er vel. Ég fagna því þegar gefin eru vilyrði um að það sé mikill vilji fyrir því að keyra hratt í gegn mál sem sá sem hér stendur leggur fyrir þingið. Við skulum vona að það eigi við um öll málin þó að það sé kannski ekki alveg sjálfgefið en (Gripið fram í.) guð láti gott á vita. Það er gott að samstaða er um þessi mál. Nefndin hefur unnið vel og ötullega að þessu máli og ég vona að niðurstaðan verði góð. Það eru fleiri þættir sem koma þarna inn eins og hv. þm. Ásta Möller nefndi og ég veit að í hv. heilbrigðisnefnd eru einstaklingar sem er bæði áhugafólk um þessi málefni og vel að sér og mun örugglega vinna þetta mál vel þegar það kemur til kasta nefndarinnar.

Ég vil að lokum segja svo ég haldi áfram að hrósa hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að og mér þótti líka afskaplega málefnalegt hvernig hún tók á þessu máli hvað varðaði þá ágætu stofnun Art Medica, því að eins og við vitum er það einkarekin stofnun sem veitir góða þjónustu. Ég held að það sé gott að ræða það á þeim nótum sem skiptir máli og það er sú góða þjónusta sem þar er veitt fólki í landinu, í þessu tilfelli konum, og ég tel það líka til fyrirmyndar hvernig hv. þingmaður höndlaði það mál, virðulegi forseti.

Umræðu lokið.

Kræklingarækt.

Fsp. VS, 382. mál. — Þskj. 626.

[15:52]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég hef leyft mér að bera fram fyrirspurn

til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um kræklingarækt. Hún hljóðar svo, með leyfi forseta:

1. Hvað hafa stjórnvöld gert til að styðja við kræklingarækt í landinu?

2. Telur ráðherra að það séu vaxtarmöguleikar í greininni?

Eins og allir þekkja hefur landsbyggðin átt í vök að verjast í atvinnumálum og margir hafa áhuga á að reyna að auka fjölbreytileikann í atvinnulífinu en með aukinni tækniværðingu hefur störfum í sjávarútvegi einnig fækkað.

Þó nokkur ár eru síðan íslenskir frumkvöðlar og kraftmikið fólk hóf kræklingarækt, í smáum stíl til að byrja með en á seinni árum hefur frekar ræst úr og það er óhætt að segja að það sé orðið um atvinnurekstur að ræða í þessu sambandi. Reynsla mín er sú, eftir að hafa fylgst með þessu máli og ekki síst sem ráðherra byggðamála á sínum tíma, að stjórnvöld hafa ekki sinnt þessari nýju atvinnugrein nægilega vel og kannski ekki sýnt henni nægilega mikinn áhuga lengi vel. Nú er kominn nýr ráðherra í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið og því er forvitnilegt að vita hvort hann hefur áhuga á þessu máli og hvort hann ætlar að standa sig gagnvart þessari grein ef á aðstoð þarf að halda.

Samstarf hefur verið haft, t.d. í Eyjafirðinum þar sem ég þekki best til, við Kanadamenn sem er náttúrlega mjög mikilvægt en í Kanada er gríðarleg framleiðsla á bláskel. Á Prince Edward-eyju er verið að framleiða 20 þúsund tonn sem er ekkert smáræði og svæðið sem notað er þar er bara á stærð við það svæði sem nýtt er í Eyjafirðinum. Áform Norðurskeljar, sem er fyrirtæki í Hrísey, eru þau að vera komin upp í 1.000 tonn á árinu 2010 sem er í sjálfu sér kannski ekki mikið miðað við það sem þarna er um að ræða en þetta eru upplýsingar sem ég hef undir höndum.

Þess vegna finnst mér mjög mikilvægt að heyra hvað hæstv. ráðherra segir í þessu sambandi og hver svör hans verða, því að ég er sannfærð um að þetta er eitt af því sem horfa þarf á af alvöru og reyna að sjá til þess að þar sem aðstæður eru fyrir hendi sé þessi möguleiki nýttur til að auka verðmæti sjávarfangs og eins til að skapa störf.

[15:55]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka þær spurningar sem hv. þingmaður lagði fyrir mig en sú fyrri hljóðar svo: „Hvað hafa stjórnvöld gert til að styðja við kræklingarækt í landinu?“

Styrkir úr ríkissjóði hafa verið á árunum 2000–2005 um 3 millj. kr. á ári til starfrækslu svokallaðs kræklingaverkefnis. Fyrstu árin var styrkurinn eyrnamerktur kræklingaverkefninu í fjárlögum en síðustu árin var hann inni í heildarfjármagni til stofnunarinnar.

Á árinu 2002 voru veittar af fjárlögum 5 millj. kr. til Samtaka íslenskra kræklingaræktenda sem nú kallast Skelrækt, landssamband skelræktenda. Þar af fóru 1,5 millj. kr. beint til samtakanna en 3,5 millj. kr. voru veittar til verkefna gegnum AVS-sjóðinn. Ríkissjóður hefur að auki veitt fé frá árinu 2005 til að framkvæma heilnæmiskannanir á ræktunarsvæðum kræklings, m.a. vegna eftirlits með eitruðum þörungum. Á fjárlögum þessa árs eru þannig veittar 3 millj. kr. til rannsókna á ræktunarsvæðum kræklings og veiðisvæðum kúfisks. Á fjárlögum í ár er að auki veittur 2 millj. kr. styrkur til Skelræktar, landssambands skelræktenda.

AVS-sjóðurinn hefur styrkt tvö smáverkefni samtals upp á 1,5 millj. kr. Hér er um að ræða verkefnin *Ráðstefna um sóknarfæri og framtíðarhorfur skelræktar á Íslandi* og *Þróun kræklingaræktar: námskeið og ráðstefna 2005.* Þá hefur Framleiðnisjóður landbúnaðarins einnig veitt styrki til kræklingaræktarinnar um 8 millj. kr. á árunum 2000–2003. Þeir fjármunir fóru að mestu til Veiðimálastofnunar sem vann verkefnið í samstarfi við kræklingaræktendur. Impra hefur og styrkt nokkur verkefni kræklingaræktenda en þar er um að ræða tiltölulega litlar upphæðir. Mér sýnist að þegar allt er til tekið af þessum tölum geti verið um að ræða stuðning upp á rúmlega 30 millj. kr. en auk þess hafa ýmsar stofnanir ríkisins verið að leggja þessu máli lið með vinnuframlagi sem ekki er tekið til þarna.

Hv. þingmaður spyr í öðru lagi: „Telur ráðherra að það séu vaxtarmöguleikar í greininni?“

Svar mitt er já. Ég tel að þeir möguleikar séu til staðar en það er í þessum efnum eins og svo mörgum öðrum að það er alls ekki á vísan að róa og menn verða að átta sig á að hér eru margir þröskuldar sem fara þarf yfir. Ég hef sjálfur setið fundi og ráðstefnur um þessi mál, m.a. mjög merka ráðstefnu á Akureyri að ég hygg í fyrra þar sem þessi mál voru rædd og reifuð út frá mörgum sjónarhólum. Það er ekki spurning að þetta er áhugavert verkefni sem ástæða er fyrir þá sem vilja hasla sér völl á þessu sviði að gefa rækilegan gaum. Ég tel þess vegna að við eigum að veita þessu máli fyllstu athygli.

Í framhaldi af þessu ákvað ég 5. desember í fyrra að skipa nefnd til að kanna stöðu og möguleika kræklingaræktar á Íslandi með tilliti til líffræðilegra og rekstrarlegra forsendna greinarinnar og umhverfisþátta. Nefndinni er ætlað að skila greinargerð til ráðherra og koma jafnframt með tillögur að þeim aðgerðum sem hægt væri að grípa til hjá hinu opinbera til að treysta almennar vaxtarforsendur greinarinnar. Ég legg áherslu á að það er komin mikil reynsla innan lands af þessum frumbýlingsverkefnum. Hv. þingmaður nefndi verkefnið í Eyjafirði og það er auðvitað ljóst að þar hafa menn náð langsamlega lengst. Þar er stærsta eða voldugasta kræklingaræktin í landinu. Kræklingarækt er að vísu stunduð víðar um landið og það er vaxandi áhugi á henni, mjög margir eru að hasla sér völl í þessum efnum núna. Um síðustu helgi heyrði ég af slíkum fyrirætlunum og verkefnum í Húnaflóanum. Það er líka mjög mikilvægt og það er t.d. mat þeirra kanadísku sérfræðinga sem hingað hafa komið að það skipti mjög miklu máli í sambandi við þessa ræktun að hún fari fram víða við landið, að hún sé ekki bara á einum stað. Það er t.d. sjúkdómahætta, það hefur komið fyrir að skollið hafa á vond veður sem hafa eyðilagt slíka ræktun. Þess vegna er afar mikilvægt ef þetta á að verða að veruleika að þessi ræktun geti farið fram víðar við landið.

Kjarni málsins er að mínu mati sá að þetta er verkefni sem þarf fyrst og fremst að drífa áfram fyrir atbeina þeirra einstaklinga sem þarna starfa. Ríkisvaldið getur auðvitað lagt fram fjármagn til aðstoðar við uppbyggingu í upphafi

og getur greitt fyrir hlutum. (Gripið fram í.) Það þarf að fara fram vöktun í fjörðunum svo dæmi sé tekið og byggðamálaráðherra gæti t.d. komið að því. Ég tek eftir að Impra, sem undir hann heyrir og heyrði undir hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur, ég hef upplýsingar um að Impra hafi einungis styrkt þetta um tiltölulega litlar upphæðir og gæti verið hvatning í þeim efnum. Aðalatriðið er þó að við erum með alvöruvinnu í gangi núna undir formennsku Hauks Oddssonar, framkvæmdastjóra og verkfræðings, sem ættaður er frá Ísafirði, sem er að fara mjög vel yfir þessi mál. Ég bind vonir við starf þessarar nefndar sem gæti þá skýrt betur fyrir okkur með hvaða hætti ríkisvaldið getur komið að því að örva þessa atvinnustarfsemi.

[16:01]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Ég gleðst yfir því að þessi fyrirspurn skuli koma fram í þingsal núna. Þegar ég sat á þingi árið 2001–2002 lagði ég fram svipaða fyrirspurn um kræklingarækt. Þá komu svör frá hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur sem þá var ráðherra, um að styrkur hefði verið veittur til kræklingaræktar við Hrísey og það var mjög jákvætt.

Ég tel að við þurfum að efla kræklingarækt eins og við getum. Eins og er er neyslan í Evrópu 800 þús. tonn. Það er mjög mikil neysla á þessari afurð. Við þurfum náttúrlega að byggja upp og kynna okkur markaðsstarf og annað. Ég gleðst yfir því að starfshópur skuli kominn í gang sem hafa á að markmiði að finna út hagkvæmni þessarar greinar.

[16:02]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er fagnaðarefni að í þingsölum skuli að frumkvæði hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur rætt um kræklingarækt. Ég tek undir með síðasta ræðumanni um að það er ánægjulegt að vita til þess að hafin er athugun á því í sjávarútvegs og landbúnaðarráðuneyti að efla þessa starfsemi. Taka stöðuna út.

Það er ljóst af svörunum að um 30 millj. kr. á fimm til átta árum eru ekki háar fjárhæðir í sjálfu sér. Þetta hefur væntanlega farið til rannsókna og frumbýlingsverkefna. En ég þekki af eigin raun hversu dýrt getur verið að koma slíku af stað. Eins og ráðherrann nefndi áðan getur óveður fljótt þurrkað út þá fjárfestingu og sent út í bláinn.

Það er mikilvægt að líta til fleiri landsvæða en Eyjafjarðar. Ég vil sérstaklega nefna Breiðafjörð, (Forseti hringir.) einn lífríkasta og fjörumesta fjörð við Ísland.

[16:03]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég hef ekki svo miklu við að bæta. Ég þakka hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra fyrir það að hafa svarað mér eins og hann gerði. Það eykur bjartsýni mína á að um alvörustarf verði að ræða, eins og hann orðaði það nú sjálfur, og að þessi atvinnugrein geti átt framtíð.

Ég tel að þeir sem hafa stundað þetta hafi unnið gríðarlegt frumkvöðlastarf og sýnt mikla seiglu því þetta hefur ekki alltaf verið dans á rósum. En nú tel ég að menn hafi náð það góðum tökum á ræktuninni að við getum verið bjartsýn á að þessi atvinnugrein verði stunduð víðar við landið þótt það fari eftir aðstæðum á hverjum stað.

Ég vil hvetja hæstv. ráðherra til dáða og vonast til að við getum talað um þessa atvinnugrein aftur eftir eitt eða tvö ár og verðum þá komin lengra og þá verði framleiðslan talsvert meiri.

[16:04]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka jákvæðar viðtökur við þessu máli. Ég ítreka að ég held að um geti verið að ræða áhugaverða möguleika. Við skulum hins vegar ekki fá glýju í augun. Þetta er ekki einfalt mál og mörg vandamál sem hafa komið upp og eiga eftir að koma upp. Stóra málið er hins vegar með hvaða hætti hið opinbera getur skapað eins góðan ramma utan um atvinnugreinina og mögulegt er.

Ég held að miklu máli skipti að menn reyni líka að læra af reynslunni. Ekki bara af eigin reynslu heldur líka af reynslu annarra þjóða. Mér hefur fundist skorta mikið á það á undanförnum árum. Maður verður var við það þegar maður ræðir við kræklingaræktendur að þeir hafa flestir lent í svipuðum vandamálum og sambærilegum, sem ef til vill hefði verið hægt að komast hjá með því að afla sér upplýsinga um reynslu annarra.

Kanadamenn hafa sannarlega náð langt og það á við um aðrar þjóðir líka. En menn hafa talið að aðstæður í Kanada og aðstæðurnar hér á landi séu á margan hátt sambærilegar og skynsamlegast væri að reyna að nýta þá reynslu sem þar hefur fengist. Ég veit t.d. að þeir sem standa fyrir kræklingaræktinni í Eyjafirði hafa sótt sér þekkingu og reynslu til Kanada og jafnvel fjármagn líka. Þeir hafa verið reiðubúnir til að deila þessum upplýsingum með öðrum sem hafa sýnt áhuga á kræklingarækt við landið.

Aðalatriðið er að við höfum sett af stað alvöruvinnu í þessum efnum, reynt að kortleggja þetta og gera okkur grein fyrir því með hvaða hætti sé hægt að skipa þessum málum þannig að árangur náist. Ég bind vonir við starf nefndarinnar og þær tillögur sem hún mun leggja fram.

Umræðu lokið.

[16:06]

Útbýting:

Tekjuskattur, 325. mál, nál. meiri hluta efh.- og skattn., þskj. 775; brtt. meiri hluta efh.- og skattn., þskj. 776.

Út af dagskrá voru tekin 9.–14. mál.

Fundi slitið kl. 16:07.

79. FUNDUR

fimmtudaginn 13. mars,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Almannatryggingar og málefni aldraðra, stjfrv., 410. mál, þskj. 661, nál. 763, brtt. 764. — 2. umr.
3. Lyfjalög, stjfrv., 464. mál, þskj. 738. — 1. umr.
4. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737. — 1. umr.
5. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 747. — 1. umr.
6. Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., stjfrv., 471. mál, þskj. 750. — 1. umr.
7. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 183. mál, þskj. 717. — 3. umr.
8. Geislavarnir, stjfrv., 353. mál, þskj. 594, nál. 755, brtt. 756. — 2. umr.
9. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 521, nál. 739. — 2. umr.
10. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 304, nál. 733, brtt. 734. — 2. umr.
11. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 332, nál. 762. — 2. umr.
12. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 508, nál. 775, brtt. 776. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Atli Gíslason, 7. þm. Suðurk.,
Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Kristinn H. Gunnarsson, 9. þm. Norðvest.,
Lúðvík Bergvinsson, 5. þm. Suðurk.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá þingflokksformanni Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Ögmundi Jónassyni, um að Steinunn Þóra Árnadóttir, 4. þm. Reykv. n., geti ekki af persónulegum ástæðum setið lengur á Alþingi í forföllum Katrínar Jakobsdóttur sem er í fæðingarorlofi. 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Paul Nikolov blaðamaður, tekur sæti hennar á Alþingi í dag. Hann hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðinn velkominn til starfa að nýju

Störf þingsins.

Utandagskrárumræða um heilbrigðismál – kostnaður við Kárahnjúka – störf án staðsetningar.

[10:33]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hinn 26. febrúar sl. birtist auglýsing í Morgunblaðinu á bls. 32 um útvistun á rekstri hjúkrunardeildar Landspítala. Heil deild á Landspítalanum skyldi boðin út. Ekki var gefinn langur frestur, aðeins til 11. mars, rúmur hálfur mánuður. Sjónvarpið hafði samband við mig daginn eftir spurði mig álits á þessu en auglýsingin hafði farið fram hjá mér. Ég gagnrýndi þessa ráðstöfun. Þau ummæli voru borin undir hæstv. heilbrigðisráðherra sem sagði að ég væri að reyna að gera hluti tortryggilega þegar ég talaði um að hér væri um einkavæðingu að ræða á mikilvægri starfsemi innan heilbrigðisþjónustunnar.

Ég óskaði eftir umræðu utan dagskrár um þetta mikilvæga mál. Ég ítrekaði þá ósk gagnvart hæstv. heilbrigðisráðherra í tölvuskeyti 3. mars sl. Hæstv. forseti. Ekki hefur staðið á stjórn þingsins að veita heimild fyrir þessari umræðu en í gær, á næstsíðasta degi þingsins áður en það gerir hlé á störfum sínum fyrir páska, óskaði ég eftir því formlega við hæstv. heilbrigðisráðherra að við tækjum þessa umræðu nú og ekki síst með það í huga að hæstv. ráðherra verður á þinginu í dag. Því neitaði hæstv. ráðherra. Ég spyr: Hvað veldur því að hæstv. ráðherra neitar því að taka þessa umræðu? Treystir hann sér ekki til þess? Eigum við þess í stað aðeins að hlusta á sjónarspil eins og við urðum vitni að í gær þegar formaður heilbrigðisnefndar, (Forseti hringir.) sjálfstæðismaður, átti viðræður við hæstv. heilbrigðisráðherra um ágæti einkavæðingar þar sem þeir dásömuðu slíkt? Hvers vegna þorir ríkisstjórnin ekki að taka umræðu um þessi mikilvægu mál?

[10:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að í umræðum við formenn þingflokkanna hafði verið gert ráð fyrir því að efna til umræðu utan dagskrár í dag. Ekki var hægt að verða við því af hálfu viðkomandi ráðherra. Við munum að sjálfsögðu leitast við að finna tíma þar sem bæði hæstv. ráðherrar og hv. þingmenn geta komið því við að taka upp slíka umræðu.

[10:36]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það er alveg rétt að á fundi okkar þingflokksformanna í gær þar sem hv. þm. Ögmundur Jónasson, formaður þingflokks Vinstri grænna var viðstaddur, var ákveðið hvaða utandagskrárumræða skyldi fara fram í dag. Í fullri sátt við hv. þm. Ögmund Jónasson voru þær utandagskrárumræður ákveðnar. Það kom svo í ljós síðar um daginn að ekki gat orðið af þeim umræðum. En á fundi okkar þingflokksformanna í gær var lagði hv. þm. Ögmundur Jónasson ekki ríka áherslu á að taka upp þá umræðu sem hann nefnir í dag. Á þeim lista sem við erum með

hér eru einar átta beiðnir um utandagskrárumræður. Okkur hefði auðvitað verið í lófa lagið að kanna það fyrri hluta dags í gær hvort hægt væri að taka upp umræðu um málið en þessar áherslur voru sem sagt ekki uppi á fundi okkar þingflokksformanna í gær frá hv. þm. Ögmundi Jónassyni. Eins og fram kom í máli hans var þetta auðvitað rætt í fyrirspurnatíma í gær þannig að það er ekki eins og hæstv. heilbrigðisráðherra sé eitthvað að reyna að skjóta sér undan þeirri umræðu, síður en svo, (**ÖJ:** Jú.) síður en svo. Þessi mál voru rædd hér í hefðbundnum fyrirspurnatíma en svo sannarlega liggur þessi ósk fyrir. Þegar það passar bæði (Forseti hringir.) hv. þm. Ögmundi Jónassyni og hæstv. heilbrigðisráðherra þá verður þessi umræða tekin upp hér, að sjálfsögðu, eins og allar þær umræður eru teknar eftir því (Forseti hringir.) sem þær raða sér inn í þingstörfum. (Gripið fram í.)

[10:39]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég tel ástæðu til að ræða þetta mikilvæga mál í upphafi fundar því að sannleikurinn er sá að verið er að gerbylta heilbrigðiskerfinu án umræðu á Alþingi. Það er ekkert annað en það. Heilbrigðisráðherra leggur sig fram um að vera sem minnst hér (**Gripið fram í:** Hvaða bull er þetta. Hann var hér ...) og maður fréttir bara úti í bæ hvað verið er að gera. Settur var á svið ágætis leikþáttur í fyrirspurnatíma þegar formaður heilbrigðisnefndar úr Sjálfstæðisflokki kom og spurði heilbrigðisráðherra spurninga sem sneru allar að því að ýta undir mikilvægi þess að einkavæða frekar í heilbrigðiskerfinu. Þetta er staðan. Við í heilbrigðisnefnd höfum varla haft nokkur mál til að vinna að í vetur því að þetta gerist allt (Gripið fram í.) án aðkomu þingsins.

Þetta er staðan og nú er ekki mjög langt eftir af þessu þingi. Vissulega er eitt mál á dagskrá í dag sem kemur frá heilbrigðisráðherra þannig að nefndin getur þá farið að vinna að því máli en einkavæðingin á að fara fram án umræðu á Alþingi. (Gripið fram í.)

[10:40]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Ég sem formaður heilbrigðisnefndar áskil mér fullan rétt og sama rétt og aðrir þingmenn til að ræða við heilbrigðisráðherra á hinu háa Alþingi. Ég hef ekki gefið það frá mér með því að taka að mér að vera formaður heilbrigðisnefndar þannig að ég mun gera það hér eftir sem hingað til.

Annað sem ég vildi nefna er að heilbrigðisráðherra mælir fyrir þremur málum hér í dag. Þar að auki verða tvö mál til viðbótar sem verið er að afgreiða úr nefnd frá heilbrigðisráðherra. Annars vegar varðandi geislavarnir og hins vegar stofnfrumurannsóknir þannig að það er ekki hægt að tala um verkefnaleysi innan heilbrigðisnefndar

Varðandi Landakot vil ég segja að stjórnendur Landspítala standa frammi fyrir því að loka þurfi 20 rýmum vegna manneklu og þeir lokuðu nú í dag. Á sama tíma eru milli 50 og 70 aldraðir einstaklingar inniliggjandi á sjúkrahúsinu í bið eftir að komast á hjúkrunarheimili. Það þýðir að spítalinn getur ekki tekið inn bráðasjúklinga með sama hætti og þeir gætu annars. Með því að leita útboða í rekstur 20 rúma deildar á Landakoti er verið að auka þjónustuna og koma til móts við þarfir aldraðra, bæði sem eru á sjúkrahúsinu og úti í bæ og bíða eftir að komast í hjúkrunarrými. Jafnframt er verið að bæta aðgengi að bráðaþjónustu spítalans. (Gripið fram í.) Það vill til að samkvæmt upplýsingum mínum er sá aðili sem var með lægsta útboðið hjúkrunarheimilið Grund. Hann hefur svigrúm núna. Hann er að fækka rýmum hjá sér vegna tímabundinna breytinga hjá stofnuninni þannig að það er laust starfsfólk hjá þeim. (Gripið fram í.) Ég vil biðja hv. þingmenn Vinstri grænna um að láta ekki fordóma varðandi rekstrarform koma í veg fyrir að aldraðir einstaklingar úti í bæ og innan spítalans fái þá þjónustu sem þeir þurfa. (Gripið fram í.)

[10:42]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Valdataka Sjálfstæðisflokksins í heilbrigðisráðuneytinu í umboði Samfylkingarinnar er auðvitað grafalvarlegt mál vegna þess hvernig hæstv. ráðherra fer með vald sitt. (Gripið fram í.) Það skiptir verulegu máli (Gripið fram í.) að fá að ræða þessa hluti við hæstv. ráðherra á Alþingi Íslendinga. Hins vegar vil ég benda hæstv. forseta á að það er ekki á forsendum ráðherranna sem þessar umræður utan dagskrár eru hugsaðar. Þær eru hugsaðar á forsendum þingmanna og það eru þingmenn sem ákveða hvort þeir vilji fara í umræðu við ráðherrana en ekki ráðherrarnir hvort þeir vilji koma hér og svara. Það er þannig í 50. gr. þingskapalaga sem ég tel ástæðu til að lesa upp fyrir þingheim og hæstv. forseta sem segir að í allt að hálftíma á venjulegum fundartíma geti þingmenn tekið fyrir mál utan dagskrár, hvort heldur er í formi yfirlýsingar eða fyrirspurnar til ráðherra. Skal þá þingmaður bera fram við forseta ósk sína hér um eigi síðar en tveimur klukkustundum áður en þingfundur hefst. Í upphafi þingfundar skal forseti svo tilkynna hvaða mál fyrirhugað er að taka til umræðu utan dagskrár.

Það er algerlega dagljóst af orðanna hljóðan að forseta er gert það í þessum þingsköpum að koma umræðum utan dagskrár samstundis á dagskrá, sama dag og óskin um þær er lögð fram. Þær, átta talsins eins og hv. þingflokksformaður Sjálfstæðisflokksins getur um hér, eiga ekki að velta sér á einhverjum listum, jafnvel mánuðum saman. Það á ekki að vera með þessum hætti sem þinginu er stjórnað. Þingmenn hafa rétt á því samkvæmt lögum að fá tekin fyrir þau mál sem þeir vilja ræða þegar þeir vilja ræða þau en ekki þegar ráðherrunum þóknast að láta svo lítið sem að koma hingað.

[10:44]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka það fram að það kemur líklega jafnoft fyrir að hv. þingmenn geta ekki borið upp fyrirspurnir sínar sem þeir hafa óskað eftir að ræða við ráðherra eins og að ráðherrar geti ekki verið á þeim tíma sem forseti leggur til. (Gripið fram í.) Það er rétt að halda því til haga.

[10:45]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Við sem komum hér stöku sinnum höfum

kannski meiri yfirsýn yfir það hvernig mál þróast á þinginu í stórum dráttum. Ég hef gaman af því að koma hingað, af því ég hef reynsluna úr stjórnarandstöðu frá síðasta kjörtímabili og sjá hvernig stjórnarandstæðingar frá því þá eru núna stjórnarsinnar og öfugt, og til að meta hvernig stjórnarsinnar hafa það og hvernig stjórnarandstöðunni gengur.

Ég verð að viðurkenna að ég hlakkaði svolítið til að koma hingað í dag, sem er síðasti dagurinn að þessu sinni sem ég verð á þinginu, af því að það er svo margt í fréttum. Ég átti von á því að kraftmiklir stjórnarandstæðingar ræddu t.d. fréttir um skattamál, um afrek ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins í skattamálum gagnvart barnafjölskyldum, (**KolH:** Við erum búin að biðja um sérstakar umræður um það.) öryrkjum og gagnvart öldruðu fólki. (**KolH:** Af hverju …) Ég átti von á því að það yrði rætt í dag. (**KolH:** Af hverju …) (Forseti hringir.) Ég átti kannski von á því að menn ræddu hér um Helguvík, að við ræddum um álver og ræddum um efnahagsmál í framhaldi af því. (**KolH:** Það er líka …) Gerði stjórnarandstaðan það? (Gripið fram í.) Nei, stjórnarandstaðan gerði það ekki.

Ég átti kannski von á því líka að … (Gripið fram í.)

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn í salnum að gefa ræðumanni hljóð.)

Forseti. Það er algjör óþarfi að bera skjöld fyrir mig. Ég get hækkað róminn gegn þeim röddum sem hér koma upp.

Ég átti kannski von á að menn vildu ræða samgöngumál vegna þess að það hefur lekið út að hæstv. samgönguráðherra og fleiri eru á blaðamannafundi núna að kynna mikil áform, mikil gleðitíðindi að mörgu leyti, í samgöngumálum sem þarf að ræða. En nei, þá kemur stjórnarandstaðan upp og þrasar um utandagskrárumræður, (**KolH:** … Segir hver?) utandagskrárumræður sem er klárt, af öllum þeim umræðum sem hér fara fram, að hafa ekkert gildi. Allra minnst gildi fyrir alla. Ekkert fyrir þingmennina. Ekkert fyrir áhorfendur og ekkert fyrir þá sem eru að fylgjast með.

Ég held, forseti, að það væri rétt að stofna hérna stjórnarandstöðuskóla til þess að kenna stjórnarandstæðingum hvernig á að veita (Forseti hringir.) heilbrigða og lýðræðislega stjórnarandstöðu. Ég skal vera skólastjóri í þeim skóla.

[10:47]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að tjá mig um heldur aumt framlag hv. þm. Marðar Árnasonar til þessarar umræðu, þar sem hann reynir að gera lítið úr óskum okkar til að taka hér til efnislegrar umræðu einkavæðingu heillar deildar á Landspítalanum. Ósk um það hefur legið fyrir þinginu frá 27. febrúar síðastliðnum og það er fyrst og fremst við hæstv. heilbrigðisráðherra að sakast fyrir að sú umræða skuli ekki komin á dagskrá.

Til þess að leiðrétta hv. þingmann formann þingflokks Sjálfstæðisflokksins, Arnbjörgu Sveinsdóttur, þá er það alveg rétt sem hún segir að á fundi þingflokksformanna í gær var um það rætt að hér færi fram umræða af okkar hálfu við hæstv. fjármálaráðherra um manneklu á dvalarheimilum fyrir aldraða. Þegar í ljós kom að sú umræða gat ekki orðið þá ráðfærði ég mig við stjórn þingsins sem gaf grænt ljós á að ég leitaði eftir því við hæstv. heilbrigðisráðherra að sú umræða sem ég geri hér að umtalsefni færi fram. Hann neitaði því, sem mér fannst harla undarlegt í ljósi þess að hann er hér til staðar í dag. Þetta er aðeins til skýringar á þessu máli.

Í efnislega umræðu ætla ég ekki að fara hvað þetta snertir en fróðlegt verður að heyra hvað raunverulega vakir fyrir Sjálfstæðisflokknum í þessu efni. (Gripið fram í.) Á að láta meira fjárframlag renna til Landakots eða er verið að spara? Er hugsanlega verið að spara á kostnað starfsfólksins? Getur það verið?

Þetta er sú umræða sem við viljum taka við framkvæmdarvaldið. Einmitt þetta viljum við ræða. Ég vona að starfsmenn á Landakoti, á Landspítalanum, hlusti á þessa umræðu og þær kveðjur sem Sjálfstæðisflokkurinn sendir eina ferðina enn inn á spítalagangana.

[10:49]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég verð að segja að ég var að frétta af samtali heilbrigðisráðherra og hv. þm. Ögmundar Jónassonar fyrst núna. Það var alla vega ekki fyrir milligöngu mína eða með vitneskju minni og sjálfsagt ekki með vitund fleiri þingflokksformanna. Við höfðum því ekki tækifæri til að ræða það.

Hitt er annað mál að það er mjög undarleg gagnrýni sem hér kemur fram á að hæstv. heilbrigðisráðherra sé ekki tilbúinn að ræða þessi mál. Eins og ég tók fram áðan voru þessi mál m.a. rædd í fyrirspurnartíma í gær. Þar gafst mönnum tækifæri til að koma að athugasemdum.

Seinni partinn verður rætt um málefni sem hæstv. heilbrigðisráðherra ber fram. Það er reyndar utan hins hefðbundna tíma sem við höfum skipulagt utandagskrárumræður innan. En mér finnst eðlilegt að við tökum þessa umræðu á góðum tíma, þegar við venjulega erum með utandagskrárumræður og það verði gert með góðum fyrirvara eftir páskana. Þá verður hægt að ræða, sem ég tel alveg fullkomlega eðlilegt, um hina góðu heilbrigðisþjónustu okkar Íslendinga. Hvernig við viljum haga henni, hvort hluta af henni verði útvistað frá stofnunum og gerðir þjónustusamningar um einstaka hluta heilbrigðisþjónustunnar. Þetta er sjálfsagt að ræða.

Satt að segja kom mér verulega á óvart framlag hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur (Forseti hringir.) sem talaði eins og hún og hennar flokkur hefði aldrei komið nálægt heilbrigðiskerfinu á Íslandi. Það var mjög dularfullt innlegg (Forseti hringir.) í umræðuna.

[10:52]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Síðastliðinn fimmtudag var dreift á Alþingi skýrslu iðnaðarráðherra um kostnað við Kárahnjúkavirkjun, sem þingflokkur vinstri grænna óskaði eftir. Skýrslubeiðnin var ákaflega skýr. Því vekur það athygli hversu loðið og óaðgengilegt svarið er.

Hæstv. iðnaðarráðherra lét því miður Landsvirkjun eftir að velja og hafna eftir hentugleikum úr þeim spurningum sem Alþingi samþykkti að beina til ráðherrans 16. október síðastliðinn. Því er mörgum spurningum enn ósvarað.

Enginn kostnaður sem fellur á aðra en Landsvirkjun er talinn til kostnaðar við virkjunina. Munar þar mestu um

flutningsmannvirkin, þ.e. háspennulínur og möstur, sem er væntanlega að finna í bókhaldi Landsnets nú um stundir. En þau eru óumdeilanlega hluti þessarar framkvæmdar. Skattaskuldir ríkisins við Impregilo hefðu heldur aldrei komið til nema vegna Kárahnjúkavirkjunar. Aðeins þessir tveir liðir hækka heildarniðurstöðuna um 14–15 milljarða kr.

Þá vekur athygli að heildarkostnaður samkvæmt Landsvirkjun er miðaður við september 2007 en ekki síðustu áramót, sem mundi hækka áfallinn kostnað um litla 3,2 milljarða. Einnig vekur athygli að fjármagnskostnaður virðist ekki reiknaður eftir 30. september síðastliðinn á þeim verkum sem ólokið er.

Herra forseti. Það tók hæstv. iðnaðarráðherra á fimmta mánuð, eða 11 vikur umfram leiðbeiningu þingskapa, að skila skýrslunni. Það er ámælisvert í ljósi þess að Landsvirkjun hélt blaðamannafund 22. janúar síðastliðinn þar sem allt sem hér er skrifað kemur fram. Það vekur grunsemdir og er erfitt, herra forseti, að komast hjá þeirri hugsun að skýrsla iðnaðarráðherra sé í raun lítið annað en sex vikna gömul fréttatilkynning frá Landsvirkjun.

Þingflokkur Vinstri grænna er að fara ítarlega yfir þessa skýrslu. Við munum óska eftir skriflegum skýringum á nokkrum atriðum sem hér hafa verið nefnd. Einnig munum við óska eftir ítarlegum upplýsingum um hvernig staðið var að útreikningi fjármagnskostnaðar og við hvaða vísitölur er miðað í svarinu.

[10:54]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Niðurstaða umræddrar skýrslu sýnir að vænt arðsemi eiginfjár er 13,4% í stað þess sem upphaflega var gert ráð fyrir, sem var 11,9%. Það er mjög góð niðurstaða og miklu betri en menn áttu von á, sem helgast fyrst og fremst af því að álverð hefur hækkað umtalsvert og mikið meira en menn gerðu ráð fyrir. Gert var ráð fyrir því í upphaflegum forsendum að álverð mundi lækka frá þeim 1.500 dollurum sem það var í á þeim tíma, sem var náttúrlega dálítið undarleg forsenda þar sem álverð hlýtur að fylgja orkuverði og orkuverð hlýtur að hækka þar sem menn gera sífellt meiri kröfur um minni koldíoxíðlosun. Ég get ekki séð annað en að orkuverð muni halda áfram að hækka Íslendingum til hagsbóta á þessu sviði. Arðsemi þessarar framkvæmdar er því mjög mikil.

Svo má ekki gleyma því sem kom fram í svari hæstv. umhverfisráðherra, að þessi virkjun sparar mannkyninu svo mikla koldíoxíðlosun að það svarar til sexfalds útblásturs af allri umferð á Íslandi. Sexfalds útblástur af allri umferð á Íslandi sem sparast með einni virkjun. Umræðan hér á hinu háa Alþingi um arðsemi og annað slíkt væri ekki til staðar ef fyrirtækið yrði einkavætt. Ég held að menn ættu að stefna að því til þess að losna við öll þau vandræði sem menn glíma þar við.

Svo má ekki gleyma því, sem mér heyrist vinstri grænir gera, að það er verið að stofna nýtt álver sem mun spara mannkyninu meiri útblástur á koldíoxíði. En á meðan ræða vinstri grænir um heilbrigðisþjónustu og kræklingarækt.

[10:56]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Hver vill kaupa Kárahnjúka? Ég er ansi hrædd um að það hlaupi ekki margir fram á völlinn, ekki frekar en þegar reynt var að falast eftir því á sínum tíma að lífeyrissjóðir og aðrir fjármagnseigendur í landinu kæmu þar að. Hvers vegna skyldi það hafa verið? Það var vegna þess að arðsemin, eins og hv. þingmaður sagði, var metin á 11,3%.

Nú segir Landsvirkjun á blaðamannafundi 22. janúar síðastliðinn að arðsemin verði 13,4%. Á hverju skyldi það byggjast? Skyldi það byggjast á spám viðurkenndra aðila með þekkingu á álmarkaði eins og CRU og King, líkt og þegar ákvörðun var tekin um framkvæmdina og þessi 11,2% byggja á? Nei, þar er byggt á Capacent Gallup. Ég hef ekki orðið vör við að þeir hafi verið fyrirferðarmiklir á álmörkuðum hingað til (Gripið fram í.) eða þekki þar mikið til. Í þessu seinna arðsemismati er miðað við einn topp og hann framreiknaður. Það eru nú allar kúnstirnar. Capacent Gallup segir að þetta sé bara ansi fínt hjá Landsvirkjun og nú kemur hv. þm. Pétur Blöndal og tekur undir það.

Tveir virtir hagfræðingar hafa gert lítið úr þessu arðsemismati og sagt að jafnlítið sé að marka það eins og hið fyrra. Hvaða sérfræðingar eru það? Það eru þeir Þorsteinn Siglaugsson og Sigurður Jóhannesson, hagfræðingar, sem fóru yfir þetta nýja arðsemismat fyrir Viðskiptablaðið í kjölfar fréttamannafundarins sem hæstv. ráðherra endurprentaði og dreifði á þingskjali. Þetta er ekkert annað en áróðursplagg frá Landsvirkjun, enn eitt dæmið um hvernig á að blekkja þjóðina til að falla fram og kalla á fleiri álver og meiri náttúruspjöll. Það er það sem er að gerast á Suðurnesjunum og það á að gerast fyrir norðan.

[10:58]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Málið sem ég vil vekja aðeins til umræðu er sú greinilega stefna ríkisstjórnarinnar að flytja helst öll opinber störf á suðvesturhornið, nú síðast að gengið hefur verið frá ráðningu á framkvæmdastjóra Vatnajökulsþjóðgarðs. Vatnajökulsþjóðgarður er mikilsvert framtak sem þjóðin hefur bundið miklar vonir við og getur haft mikið gildi fyrir uppbyggingu byggðar á svæði þar sem hagvöxtur í landinu er hvað minnstur. Sveitarfélögin þar í kring hafa lagt gríðarlega mikið til þessarar uppbyggingar. Þess vegna er komið aftan að byggðasjónarmiðum og í raun þingheimi öllum, þeim vilja sem komið hefur fram í fjárveitingum til þessa brýna verkefnis, þegar höfuðstöðvar þess eru settar niður í Reykjavík.

Það er svo sem eftir öðru hjá ríkisstjórninni að undanförnu. Við höfum frétt að störf eru flutt skipulega frá Borgarnesi, Akureyri og Egilsstöðum á suðvesturhornið meðan loforð hæstv. byggðamálaráðherra um tilflutning starfa á Vestfirði rykfalla. Ekkert hefur frést af þeim síðan hann gaf um það yfirlýsingar. Það er ekki einu sinni hægt að lesa um það lengur á næturblogginu hans.

Hið raunalega við þetta er að þetta er á skjön við afskaplega gott hugtak sem Samfylkingin varpaði fram. Ég kalla eftir því hvort einhver hafi áhuga á því lengur að verja þá hugmynd sem kom fram hjá Samfylkingunni á síðasta kjör-

tímabili að búa til störf án staðsetningar. Störf án staðsetningar áttu að gefa möguleika á að flytja störf út á land frá stofnunum. En það er greinilegt að þetta hugtak verður notað og er þegar notað. Þetta er fyrsta starfið sem stofnað er til út frá þessu hugtaki og það er beinlínis notað til að flytja starf sem á heima á landsbyggðinni á Reykjavíkursvæðið.

Eins og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir benti á í þingræðu er með auglýsingunni, sem birt var núna í haust, (Forseti hringir.) gengið þvert á loforð sem gefin voru í þingsályktunartillögu Samfylkingarinnar um málið.

[11:00]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir að vekja athygli á því áhugaverða máli að sú skilgreining, störf án staðsetningar, sem Samfylkingin boðaði í aðdraganda síðustu kosninga virðist virka þannig að störf eru flutt frá landsbyggðinni á höfuðborgarsvæðið eins og nýleg auglýsing um ráðningu forstöðumanns Vatnajökulsþjóðgarðs sýnir. Við höfum önnur dæmi: Lýðheilsustöð hefur sagt upp samstarfssamningi við Háskólann á Akureyri. Búið er að segja upp forstöðumanni veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar sem var staðsettur á Akureyri og flytja þá stöðu suður til Reykjavíkur. Það er því eðlilegt að við veltum því hér upp hver raunveruleg byggðastefna ríkisstjórnarinnar sé.

Hvað varð um *Fagra Ísland* Samfylkingarinnar sem kynnt var í aðdraganda síðustu kosninga og stóriðjustoppið sem Samfylkingin ætlaði að standa fyrir? Hvað hefur orðið um yfirlýsingar hæstv. ráðherra, Kristjáns Möllers, og hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar í þá veru að ef nýtt álver yrði sett af stað væri Samfylkingin á því að það ætti að vera á Húsavík? (**Gripið fram í:** Að sjálfsögðu.) Að sjálfsögðu, segir hv. þingmaður. Heyrir hv. þingmaður ekki hvað er að gerast í samfélaginu? Sjálfstæðismenn skála í kampavíni yfir þeirri forgangsröðun að nýtt álver skuli reist á Reykjanesi meðan álver á Bakka við Húsavík er í algerri óvissu. Reyndar er það svo, hæstv. forseti, að hæstv. umhverfisráðherra hefur sagt að hún sé beinlínis á móti því að álver rísi á Bakka við Húsavík.

Samfylkingin hefur bókstaflega hent kosningaloforðum sínum á haugana og málefnastaða þess flokks er engin. Menn eru hættir að hlusta á yfirlýsingar samfylkingarmanna. Þær eru svo viðamiklar í mörgum málaflokkum að fólk er hætt að taka mark á málflutningi þeirra. (Forseti hringir.) Hvað hefur hæstv. viðskiptaráðherra t.d. lofað þjóðinni því oft að stimpilgjöld yrðu afnumin? Hvað hefur hann lofað því oft? En ekkert bólar á neinum aðgerðum í þeim efnum.

[11:03]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Mér þykir vænt um að hv. þm. Bjarni Harðarson ræði um byggðamál og flutning starfa út á land. Það er afar brýnt mál sem við þurfum að ræða í þinginu og fylgja vel eftir. Ég þekki ekki til mála varðandi Vatnajökulsþjóðgarð, hvort starfið verði staðsett í Reykjavík. Ég ætla að vona að svo sé ekki. (**Gripið fram í:** Það er staðfest.) Við fáum þá væntanlega nánari upplýsingar um það. Ég hafði aftur á móti hugsað mér að ræða Fasteignamat ríkisins og fleira. Ég tel fulla ástæðu til að ræða það við ríkisstjórnina að tekin verði upp vöktun á opinberar stofnanir hvað varðar staðsetningu starfa. Það þurfi bara sérheimild … (**Gripið fram í:** ... ráðherra.) Já, ég er að tala um það. Ég er að tala um að vakta stjórnina og stofnanir þannig að sérstakar heimildir þurfi til að færa störf inn á höfuðborgarsvæðið.

Það er rétt, sem hér hefur komið fram, að við stöndum vaktina ekki nógu vel, það skapast alltaf tvö störf á höfuðborgarsvæðinu á móti hverju einu. (Gripið fram í.) Við höfum búið við þessa þróun í mörg ár, hvaða flokkar sem eru í ríkisstjórn. Ef við skoðum lagarammann varðandi stóriðjuna þá höfum við verið að reyna að ná vopnum okkar og ná einhverjum tökum á þeim málum. Hver skildi við þau mál eins og þau eru?

Það er kominn tími til að Framsókn fari að horfast í augu við hvernig málin voru í staðinn fyrir að lesa endalaust samfylkingarstefnuyfirlýsingarnar sem eru þó mjög góðar. (Gripið fram í.) Við skulum passa þær. Farið þið og passið ykkar stefnu sem skilið var við og skoðið þið lagarammann varðandi Helguvík og skoðið yfirlýsingar Samfylkingarinnar hvaða forgangsröðun við hefðum viljað sjá og hvaða lögum við getum beitt. Við verðum að stöðva það með lagaboði og með tilheyrandi skaðabótum ef við ætlum að gera það. (**Gripið fram í:** … sögðuð fyrir kosningar.) Við sögðum nákvæmlega það að við mundum ekki ganga gegn því sem samþykkt hefði verið.

Við höfum haldið þann trúnað við stofnanir, þar á meðal Framsóknarflokkinn, að vera ekki að henda samþykktum þeirra þegar við komum í ríkisstjórn þó að margar þeirra hafi verið arfavitlausar.

Umræðu lokið.

[11:05]

Útbýting:

Ráðstafanir í efnahagsmálum, 486. mál, frv. SJS o.fl., þskj. 774.

Siglingaleiðir við norðan- og vestanvert Ísland, 489. mál, þáltill. ÁÞS o.fl., þskj. 779.

Almannatryggingar og málefni aldraða, 2. umr.

Stjfrv., 410. mál (bætt kjör aldraða og öryrkja). — Þskj. 661, nál. 763, brtt. 764.

[11:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Áður en forseti gefur framsögumanni meiri hluta nefndarinnar, sem leggur fram breytingartillögur, orðið vil ég geta þess að við munum ganga til atkvæða strax og umræðu er lokið. Vil ég því biðja hv. þingmenn um að vera innan seilingar því að gert hafði verið ráð fyrir að ljúka umræðu um þetta mál innan tíðar.

[11:06]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tala fyrir nefndaráliti um frumvarp til

laga um breytingar á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, og lögum um málefni aldraðra, nr. 125/1999, með síðari breytingum. Þetta er nefndarálit frá félags- og tryggingamálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Sturlaug Tómasson frá félags- og tryggingamálaráðuneyti og Sigríði Lillý Baldursdóttur og Ágúst Þór Sigurðsson frá Tryggingastofnun ríkisins. Einnig hafa nefndinni borist sjö umsagnir um málið.

Hinn 1. janúar sl. fluttust málefni aldraðra og almannatryggingar frá heilbrigðisráðuneyti til félags- og tryggingamálaráðuneytis, sbr. lög nr. 109/2007, um breytingu á lögum um Stjórnarráð Íslands, nr. 73/1969. Frumvarp þetta er í meginatriðum byggt á tillögum verkefnisstjórnar sem skipuð var af félags- og tryggingamálaráðherra og yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um fyrstu aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja frá 5. desember 2007. Verkefnisstjórnin sem skipuð var vinnur áfram að heildarendurskoðun almannatryggingalöggjafarinnar og á að skila tillögum 1. nóvember nk.

Í frumvarpinu er kveðið á um að frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára verði hækkað í 100 þús. kr. á mánuði. Megintilgangur þess er að stuðla að aukinni atvinnuþátttöku og gera ellilífeyrisþegum kleift að afla sér aukinna tekna af atvinnu án þess að bætur frá Tryggingastofnun ríkisins skerðist. Í greinargerð með frumvarpinu var gert ráð fyrir að lagðar yrðu fram tillögur sem tryggðu örorkulífeyrisþegum sama frítekjumark eða ígildi þess. Nefndin gerir ráð fyrir að tillögur berist frá örorkumatsnefnd forsætisráðherra á vorþinginu þannig að hægt verði að afgreiða þá lagasetningu fyrir gildistöku 1. júlí nk. Í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja er kveðið á um að ríkissjóður tryggi ellilífeyrisþegum lífeyri að lágmarki 25 þús. kr. á mánuði frá lífeyrissjóði eða sambærilega réttarbót með öðrum hætti og aftur er miðað við 1. júlí nk. Í verkefnisstjórn félagsmálaráðherra var lagt til að greiðslur þessar yrðu inntar af hendi af hálfu Söfnunarsjóðs lífeyrisréttinda. Ekki er gert ráð fyrir þessum greiðslum í frumvarpinu þar sem lífeyrissjóðir heyra undir fjármálaráðuneyti, sem mun leggja fram sérstakt frumvarp um greiðslurnar. Nefndin telur mikilvægt að þeirri vinnu verði hraðað svo bæta megi stöðu tekjulægstu hópa ellilífeyrisþega í landinu.

Athugasemdir komu fram á fundi nefndarinnar varðandi fjárhæð vasapeninga í 6. gr. frumvarpsins þar sem segir að hún sé allt að 28.951 kr. á mánuði en í greinargerð kemur fram að upphæðin er 36.755 kr. og þetta er skýrt í nefndarálitinu að upphæðin er látin standa í frumvarpinu en er uppreiknuð á hverjum tíma miðað við ákveðnar reglur í reglugerðum þannig að eftir samþykkt frumvarpsins mun þessi upphæð miðað við núverandi reglur verða 36.755 og það er skýrt í nefndarálitinu

Nefndinni bárust ábendingar þess efnis að heppilegra væri að nota orðið „íbúi“ í stað „vistmanns“ í lögunum. Ekki er gerð tillaga um breytingar þar á en óskað eftir að það verði haft í huga við heildarendurskoðun almannatryggingalaganna.

Nefndin gerir einungis tvær orðalagsbreytingar. Annars vegar leggur hún til að orðið „ellilífeyrisþegi“ verði notað í 2. gr. í stað „einstaklings“ til samræmis við orðalag 3. gr. frumvarpsins. Hins vegar telur nefndin rétt að nota orðið „greiðslur“ í stað orðsins „bætur“ í f-lið 1. gr. og f-lið 9. gr. frumvarpsins en þetta er bara spurning um að fara rétt með, þarna er um að ræða greiðslur en ekki bætur.

Nefndin leggur áherslu á að afgreiðslu málsins verði hraðað svo að þau ákvæði frumvarpsins sem taka eiga gildi 1. apríl nk. komi til framkvæmda á réttum tíma. Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Undir þetta rita undirritaður, Guðbjartur Hannesson, formaður félags- og tryggingamálanefndar, Ármann Kr. Ólafsson, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara, Kristinn H. Gunnarsson, Pétur H. Blöndal, með fyrirvara, Jón Gunnarsson, Valgerður Bjarnadóttir, Árni Johnsen og Birkir J. Jónsson.

Ég fagna því að nefndarmenn lögðust allir á eitt um að afgreiða málið nú fyrir páska. Við bindum vonir við að málið fái umræðu í dag og leitað verði afbrigða þannig að hægt verði að afgreiða það svo að greiðslur samkvæmt frumvarpinu þurfi ekki að bíða og komi til strax núna 1. apríl. Það sem kemur til framkvæmda 1. apríl er afnám skerðingar tryggingabóta vegna tekna maka, aðgerðir sem tengjast of- og vangreiðslu tryggingabóta, það er 90 þús. kr. frítekjumark á fjármagnstekjur og það er sem sagt endurreikningur bóta og vistunarframlags sem koma til framkvæmda 1. apríl. Það er hækkun á vasapeningum íbúa á stofnunum um 30% í þessa tölu sem áður var sagt, 36.755, auk annarra breytinga, svo sem lækkunar skerðingarhlutfalls ellilífeyris úr 30% í 25%.

Þann 1. júlí kemur frítekjumark vegna atvinnutekna 60–70 ára til framkvæmda, það er hækkað í 100 þús. kr. á mánuði en áður hafði verið samþykkt að atvinnutekjur 70 ára og eldri skerði ekki bætur. Fyrir liggur yfirlýsing um að menn muni vinna að því, örorkumatsnefnd forsætisráðuneytis, að tryggja öryrkjum sambærilegar bætur frá og með 1. júlí og þrátt fyrir afgreiðsluna nú munu þær bætur koma inn í þingið og hljóta afgreiðslu. Við treystum að það verði fyrir 1. júlí þannig að bæturnar komi til greiðslu á þeim tíma sem fyrir fram var ákveðinn. Þann 1. júlí koma svo ákvæði um fjárhæð aldurstengdra örorkubóta til framkvæmda, þær eru hækkaðar, og einnig sérstakt 300 þús. kr. frítekjumark á lífeyristekjur örorku- og lífeyrisþega, að þær skerði ekki tekjutryggingarnar, sbr. 5. gr. Þann 1. janúar 2009 verður það svo afnumið að innlausn séreignarsparnaðar skerði lífeyrisgreiðslur.

Í frumvarpinu kemur fram fyrirheit um 25 þús. kr. úr lífeyrissjóði til ellilífeyrisþega — eins og ég gat um áður og kemur fram í nefndarálitinu átti það að koma inn í frumvarpið en það náðist ekki. Fjármálaráðuneytið mun vinna úr því. Fyrst það er afgreitt sem lífeyrissjóðsmál kemur það frá fjármálaráðuneyti og kemur jafnvel ekki til félags- og tryggingamálanefndar heldur fer til efnahags- og skattanefndar.

Ég treysti á að frumvarpið verði afgreitt í dag og fagna þeim bótum sem það færir öldruðum og öryrkjum í landinu. Í umræðunni í nefndinni kom fram að við hefðum gjarnan viljað sá ýmislegt fleira gerast. Við bindum vonir við að tími vinnist og tækifæri til að leiðrétta enn frekar hag þessara hópa því að ekki veitir af. Ég vil færa nefndarmönnum

þakkir og ég treysti á að þingið muni hjálpa okkur við að afgreiða málið í dag svo að bætur komi til afgreiðslu 1. apríl.

[11:15]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Fyrst vil ég fara nokkrum almennum orðum um þetta frumvarp. Þau eru jákvæð, hér er almennt verið að stíga spor fram á við, almennt er verið að bæta kjör öryrkja og aldraðra. Ég vil sérstaklega fagna því lagaákvæði sem kveður á um afnám tekjutenginga maka.

Þetta tel ég vera mikið framfaramál og mannréttindamál sérstaklega þegar öryrkjar eiga í hlut. Aldraðir hafa líka barist fyrir þessu í sínum hópi og samtökum og það er ánægjulegt að þetta baráttumál þeirra nái fram að ganga. Mér hefur fundist tekjutengingin varðandi öryrkja sérlega sár og fagnaðarefni að þetta skuli leiðrétt með þessum lögum. Þetta er almennt um lögin.

Síðan er hitt sem við hljótum að horfa til en það er að tekjulægstu hóparnir, þ.e. öryrkjar sem allra minnst hafa, fá engar bætur með þessu frumvarpi eða sáralitlar. Að einhverju leyti er reyndar verið að laga í átt til línulegrar uppfærslu, með leiðréttingum sem eru aldurstengdar örorkubætur, nokkuð sem lofað var fyrir kosningarnar 2003 í flóðlýstu Þjóðmenningarhúsi. Þar var Framsóknarflokkurinn að boða til kosninga en þau fyrirheit náðu aldrei að fullu fram að ganga. Það var gagnrýnt mjög harðlega hér í þingsalnum, af hálfu hverra? Jú, frjálslyndra, Samfylkingarinnar og Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Þess vegna vorum við mörg hver að vona að þessi gömlu sviknu fyrirheit yrðu leiðrétt með þessu frumvarpi.

Þetta er gert að hluta til, ef ég fer rétt með þá eru 200 milljónir látnar inn í þennan farveg en á sínum tíma var talað um að 500 millj. kr. hefðu þurft að koma til viðbótar. Ég spyr: Hvernig stendur á því að Samfylkingin, eftir allar hinar digru yfirlýsingar sem voru gefnar hér í ræðustóli, leiðréttir þetta ekki hið snarasta? Það vildi Samfylkingin gera á sínum tíma þegar hún hafði ásamt okkur hinum stór orð um vanefndir stjórnvalda gagnvart Öryrkjabandalaginu, að það ætti að gera hér og nú. Það var sagt hér fyrir mörgum árum og ég spyr: Hvers vegna í ósköpunum er það þá ekki gert í þeim fyrstu skrefum sem stigin eru af hálfu Samfylkingarinnar?

Ég vil taka það fram að á sínum tíma þótti mér aldurstengingin almennt vera mjög jákvætt spor fram á við. Mjög jákvætt vegna þess að eins og málum háttar í okkar kerfi þá njóta öryrkjar sem hafa verið á vinnumarkaði góðs af framreikningi örorkubóta, réttinda innan lífeyrissjóðakerfisins. En til eru þeir sem aldrei fóru út á vinnumarkaðinn og eiga ekki innhlaup í þessa framreikninga lífeyrissjóðanna. Þannig að mér þótti þetta jákvætt spor fram á við og fagnaði því mjög þegar það var ákveðið í síðustu ríkisstjórn. En ég spyr, hvernig stendur á því að Samfylkingin eftir allar hinar digru yfirlýsingar stendur ekki við sín stóru orð hvað þetta snertir?

Ég ítreka að það er slæmt til þess að vita að lægstu hóparnir skuli ekkert fá með þessu frumvarpi því það er staðreynd að undanteknum þeim sem njóta að einhverju leyti lítils háttar leiðréttinga við vegna þeirra ákvæða sem ég vísaði til.

Síðan er hitt náttúrlega augljóst að ódýrustu kostirnir eru alltaf valdir gagnvart öryrkjum og gagnvart öldruðum. Þannig er ákveðið að aldraðir skuli búa við 100 þús. kr. frítekjumark vegna atvinnutekna á mánuði hverjum. Það eru 1.200 þús. kr. á ári. Þetta finnst mér vera mjög jákvætt skref fram á við.

Hvers vegna — og það væri fróðlegt að heyra álit Samfylkingarinnar á þessu — er þetta hins vegar ekki látið taka til greiðslna úr lífeyrissjóðum? Hvers vegna spyr ég að því? Jú, vegna þess að Samfylkingin lofaði því fyrir kosningar. Í kosningaloforðunum var vísað í 100 þús. kr., sem atvinnutekjur og sem lífeyrisgreiðslur, greiðslur úr lífeyrissjóðum. Hvers vegna er ekki orðið við þessum óskum og kröfum af hálfu eldri borgara og af hálfu verkalýðshreyfingarinnar? Vegna þess að þegar gaumgæfðar eru yfirlýsingar og greinargerðir sem koma frá bæði Alþýðusambandi Íslands og BSRB þá er hamrað á þessu að það verði sett frítekjumark varðandi greiðslur úr lífeyrissjóðum. Það er ekki orðið við því í þessu frumvarpi.

Síðan er hitt sem enn á eftir að koma til framkvæmda. Það er hinn margrómaði 25 þús. kall. Hann er ekki kominn til framkvæmda en þá er hugsunin sú að þeir einstaklingar, og þá erum við yfirleitt að horfa til elstu kynslóðarinnar, sem ekki hafa notið og njóta ekki greiðslna úr lífeyrissjóðum, eiga ekki réttindi í lífeyrissjóðum, verði tryggðar 25 þús. kr. Þetta á eftir að koma til framkvæmda. En ef ekki kemur um leið til frítekjumark gagnvart lífeyrissjóðsgreiðslunum þá verður harla lítið úr þessum 25 þús. kr. vegna þess að þær munu sæta skerðingum í almannatryggingum.

Mig langar í þessu efni til að vísa í greinargerð, mjög ítarlega og vandaða, sem kemur frá BSRB þar sem farið er í saumana nákvæmlega á þessu atriði. Hér segir, með leyfi forseta:

„Þó vitað sé að þetta kostar hið opinbera hærri fjárhæðir vegna minni skerðinga á greiðslum Tryggingastofnunar ríkisins en margar aðrar aðgerðir er þetta réttlætismál sem ætti ekki síst að skoða í samhengi við framkvæmdina við að ellilífeyrisþegum sé tryggt að lágmarki 25 þús. kr. í lífeyrissjóðstekjur á mánuði (nefnt hér á eftir).

Ef skerðingar þessara lífeyrissjóðstekna yrðu eins hugsaðar og annarra tekna frá lífeyrissjóðum væru þessar 25 þús. kr. frekar sýndarveruleiki en veruleg kjarabót. Þá mundi ellilífeyrisþegi sem hefur tekjutryggingu og ekkert hafði úr lífeyrissjóði og fengi þessar 25 þús. kr. á mánuði einungis halda eftir 8.091 kr. af þessu eftir skatta og skerðingar. Eftir stæði minna en einn þriðji af greiðslunni. Til að eitthvað meira yrði úr þessari sérstöku greiðslu mundi frítekjumark eins og öryrkjarnir munu njóta samkvæmt frumvarpinu koma til bóta, en einnig verulega hækkuð skattleysismörk eða tekjur úr lífeyrissjóði yrðu að minnsta kosti að meginhluta skattlagðar eins og fjármagnstekjur með 10% skatti en ekki með núverandi staðgreiðslu upp á 35,72%.“

Hér er vikið að ýmsum málum en grundvallaratriðið er að framlag til einstaklinga sem ekki njóta greiðslna úr lífeyrissjóði ef ekki er sett jafnframt frítekjumark af samsvarandi upphæð verður að harla litlu eftir að skerðingar og skattlagning er komin til sögunnar, eða einungis rúmar 8.000 kr.

Þetta er reyndar nokkuð sem var rætt í kosningabaráttunni. Hugmyndasmiðurinn að þessari útfærslu hefur beðið um orðið í andsvari hér á eftir og verður fróðlegt að hlýða á hvað hann hefur að segja. Þessi hugsun var rædd af fleirum í kosningabaráttunni, þ.e. með hvaða hætti væri hægt að koma til móts við þá einstaklinga sem ekki nytu neinna réttinda í lífeyrissjóði. Hv. þm. Einar Oddur Kristjánsson heitinn var einn af þeim sem talaði um þetta og sá sem hér stendur gerði það líka.

Síðan var spurningin um útfærslu og ég hygg að höfuðhönnuðurinn sitji hér í salnum og verður fróðlegt að heyra hvað hann segir við þessari gagnrýni, þ.e. að þessar greiðslur verði að harla litlu ef ekki kemur til sögunnar frítekjumark vegna greiðslna úr lífeyrissjóði.

Ég hefði haldið að fyrsta skrefið sem ríkisstjórnin gæti stigið í þessu efni, gefum okkur það að hún sé ekki reiðubúin að fara upp í 100 þús. kr. frítekjumark í einu vetfangi úr lífeyrissjóðum þó að kröfur verkalýðsfélaga margra gangi miklu hærra, þau vilji fara enn hærra, gefum okkur það að hún hefji þessa vegferð og setji frítekjumark úr lífeyrissjóði í 25 þús. kr. þá væri verið að koma á svipuðu fyrirkomulagi og núna er gert gagnvart öryrkjunum vegna þess að ein breytingin með þessu frumvarpi er 25 þús. kr. frítekjumark gagnvart öryrkjum vegna greiðslna úr lífeyrissjóði.

(Gripið fram í.) Er ekki gert ráð fyrir frítekjumarki fyrir öryrkja vegna greiðslna úr lífeyrissjóði? (Gripið fram í.) Vegna atvinnutekna? Ekki vegna neinna greiðslna úr lífeyrissjóði? Þá er ég að misskilja þetta. Þeir fá frítekjumark vegna atvinnutekna upp á 25 þús. kr. eða 300 þús. á ári á meðan ellilífeyrisþegar fá … (Gripið fram í.) Það er eins og ég var að segja. Þetta er rétt sem ég var að segja hér áðan og ég bið hv. þm. Pétur H. Blöndal að fara varlega í að leiðrétta mig því það sem ég sagði áðan reyndist vera rétt, þ.e. að öryrkjarnir fá frítekjumark vegna greiðslna úr lífeyrissjóði upp á 25 þús. á mánuði eða 300 þús. kr. á ári en ellilífeyrisþegarnir fá frítekjumark vegna atvinnutekna upp á 100 þús. kr. á mánuði, 1.200 þús. kr. á ári.

Ég spyr því hvers vegna þessi vegferð gagnvart frítekjumarkinu fyrir lífeyrisþega hafi ekki verið hafin með því að stíga fyrsta skref upp í 25 þús. kr. til samræmis við það sem öryrkjar fá. Þetta hefði ég talið að væri gott fyrsta skref þó að ég vildi stíga miklu lengra í þessu efni. En því miður hafa Samfylkingin og ríkisstjórnin ekki treyst sér til að gera þetta þrátt fyrir geysilega vel útbásúnaða kosningaskrá fyrir síðustu kosningar og mikil loforð og fyrirheit í þessum efnum.

Það hefur verið valinn ódýrari kosturinn varðandi báða aðila. Eftir því sem mér skilst þá er hækkun vegna frítekjumarks atvinnutekna 120 millj. kr. en hefði verið, ef sama hefði verið látið ganga til öryrkjanna, um 400 millj. kr. Varðandi lífeyrisgreiðslurnar þá er frítekjumarkið vegna öryrkja úr lífeyrissjóðum 800 millj. kr. en ef það hefði gengið til eldri borgaranna þá væru það 2,6 milljarðar. Það er sem sagt alltaf valinn ódýrasti kosturinn.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa miklu fleiri orð um þetta frumvarp. Ég ítreka það að ég styð frumvarpið. Ég styð þær lagabreytingar sem hér er verið að gera. Ég tel þær vera spor í rétta átt. Ég gagnrýni hins vegar mjög ákveðið að tekjulægstu hóparnir skuli skildir eftir. Þeir eru skildir eftir. Ég gagnrýni það líka að digrar yfirlýsingar og loforð Samfylkingarinnar frá því á síðasta kjörtímabili hér í salnum og síðan í aðdraganda síðustu kosninga, að þau loforð sem þá voru gefin nái ekki fram að ganga að fullu leyti varðandi leiðréttingu á greiðslum til öryrkja, hina aldurstengdu örorku. Ég sakna þess einnig mjög ákveðið að eldri borgarar skuli skildir eftir varðandi greiðslur úr lífeyrissjóðum.

Að lokum ítreka ég að sömu atriði eru gagnrýnd mjög harðlega bæði í greinargerðum sem koma frá Félagi eldri borgara og verkalýðshreyfingunni, frá Alþýðusambandi Íslands og einnig frá BSRB en allir þeir aðilar senda inn mjög vandaðar greinargerðir með frumvarpinu.

[11:30]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við afgreiddum í gær, að ég held, frumvarp til laga um aðstoðarmenn þingmanna. Þar er gert ráð fyrir að landsbyggðarþingmenn hafi aðstoðarmenn. Nú kemur í ljós að hv. þm. Ögmundur Jónasson er með aðstoðarmenn, heila skrifstofu sem er BSRB. Mig langar til að spyrja hann hvort hann geti útvegað öðrum þingmönnum skýrsluna sem aðstoðarmenn hans hafa unnið fyrir hann og hann notar í þessum málflutningi.

Varðandi það að bæta kjör þeirra sem verst eru staddir þá hefur það löngum verið baráttumál mitt að hækka greiðslur úr lífeyrissjóði eða tryggja fólki ákveðið lágmark úr lífeyrissjóði. Það hefur komið í ljós, þegar menn skoða stöðu aldraðra sérstaklega, að þeir eru verst settir sem ekki greiddu í lífeyrissjóð af ýmsum ástæðum, í fyrsta lagi fatlaðir, í öðru lagi konur, aldraðar sem núna eru orðnar 80–90 ára gamlar, sem voru heimavinnandi og voru aldrei á vinnumarkaði. Eins er um þá sem voru á vinnumarkaði og greiddu ekki í lífeyrissjóð þó þeir ættu að gera það. Það voru fleiri tugþúsund manna. Ég vissi það þegar ég var formaður Landssambands lífeyrissjóða að 40 þús. manns áttu að borga í lífeyrissjóð en gerðu það ekki.

Þetta fólk er illa statt í dag, með engin réttindi úr lífeyrissjóði. Þess vegna datt okkur í hug að leysa vanda þessa fólks með því að tryggja fólki lágmark úr lífeyrissjóði. Það var aldrei talað um annað en að þetta mundi skerða bætur frá Tryggingastofnun. Það var aldrei talað um annað en þetta yrði skattlagt. En ég vil fullvissa hv. þingmann um það að maður sem er með 130 þús. kr. á mánuði, lágmark frá Tryggingastofnun, munar um 8 þús. kr. Hann munar um það að fara upp í 143 þús. kr. úr 131 þús. kr. að lágmarki. Hann munar mikið um það. Þá eru þessar bætur, 143 þús. kr., eftir að 25 þús. kr. kæmu, algert lágmark sem einhleypur ellilífeyrisþegi fær á Íslandi.

[11:32]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi hina undarlegu ræðu hv. þm. Péturs H. Blöndal um aðstoðarmenn mína þá get ég sýnt þingheimi ræðu mína frá því áðan. Ég hef tileinkað mér sæmilega vel efni þessa frumvarps, sett mig inn í málið í starfi nefndarinnar og hef gert það mörg undanfarin ár. Mér finnst hér á ferðinni mjög mikilvægt hagsmunamál fyrir öryrkja og aldraða sem ég tel eiga að vera í brennidepli hjá

félagslega sinnuðum stjórnmálaflokki.

Varðandi þær skýrslur sem hv. þingmaður vísaði í að hafi verið unnar fyrir mig þá vísaði ég til álitsgerðar sem félagsmálanefnd fékk í hendur og ég fékk um leið og hv. þm. Pétur H. Blöndal. Hún liggur í möppu hans ef hann gefur sér einhverjar mínútur til að líta í þá greinargerð, sem er ágætlega unnin.

Það er rétt að einstakling sem hefur litlar tekjur munar um 8 þús. kr. Þann einstakling munar hins vegar meira um 25 þús. kr. ef hægt væri að auka framlagið. Ég held að við eigum að fara svolítið varlega í að binda okkur einvörðungu í hugmyndafræðilega nálgun við uppbyggingu kerfisins. Það þarf þó vissulega að gera það. Það þarf að horfa á þessi mál til framtíðar, hvernig samspilið á að vera milli launatekna, milli greiðslna úr lífeyrissjóðum og síðan almannatrygginga. Ég ætla ekki að gera lítið úr því.

En ég vil engu að síður vekja athygli á því að enn sem komið er erum við almennt, fyrir þorra launafólks, að tala um lágar tekjur. Við erum að tala um (Forseti hringir.) lágar tekjur sem fólk hefur til framfærslu og engan veginn nægar. (Forseti hringir.) Þess vegna er ekki kominn tími til að setja skurðpunktinn þar sem hv. þm. Pétur H. Blöndal vill setja hann.

[11:35]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég las að sjálfsögðu umsögn BSRB. Mér skildist á hv. þingmanni að þetta væri sérstök skýrsla um þessi mál en þá hef ég misskilið það í ræðu hv. þingmanns.

Varðandi 25 þús. kr. þá verður að hafa í huga að við höfum ekki endalaust peninga. Það er vitað. Það sem er kannski verra er að við þurfum að gæta að því að framtíðin þarf ekki endilega að vera björt og með eins miklu góðæri og verið hefur. Þá þurfa menn að vera undir það búnir að eiga fyrir þeim útgjöldum sem menn eru að leggja á þjóðina. Þessar 25 þús. kr. eftir skerðingar eru tiltölulega ódýr aðgerð en koma mjög mörgum til góða.

Samkvæmt könnun eða útkeyrslu sem ég fékk frá skattstjóra þá voru um 10 þúsund manns á aldrinum 70 og upp úr með minna en 25 þús. kr. úr lífeyrissjóði. Þar af voru fimm þúsund ekki með neitt úr lífeyrissjóði. Þetta var árið 2005 og hefur örugglega breyst síðan. Því er umtalsverður hópur fólks sem munar mikið um þessar 8 þús. kr. sem menn fá að lágmarki. Hjón fá meira. Þau fá 12 þús. kr. og það munar dálítið um það.

En ég held að það sé mjög brýnt að menn horfi líka á þennan hóp sem verst er settur. Því miður hefur hann þurft að bíða eftir því að lausn verði fundin milli ráðuneyta og hjá fjármálaráðuneytinu til að hann fái úrlausn sinna mála. En ég vænti þess að það gerist sem allra fyrst.

[11:37]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eitt sannfærist ég alltaf um þegar ég heyri hv. þm. Pétur H. Blöndal, talsmann Sjálfstæðisflokksins í tryggingamálum, tala. Það er að engin takmörk virðast vera fyrir því hve smátt þessi flokkur getur hugsað fyrir hönd þeirra sem minnst hafa handa í milli. Þar virðast engin takmörk.

Auðvitað skiptir það máli fyrir fátæka manneskju að fá 8 þús. eða 12 þús. eftir atvikum upp í hendurnar. En guð minn góður, hvað erum við að tala um? Við erum að tala um fólk á leigumarkaði sem borgar 120–130 þús. kr. fyrir þriggja herbergja íbúð á þéttbýlissvæðinu. Við erum að tala um þjóðfélag þar sem kostar 5–6 þús. kr. að fylla á bílinn. Í þessu útgjaldaumhverfi erum við að tala um tekjur sem eru agnarsmáar.

Það er alveg hárrétt, að það eru takmörk fyrir því hve mikla peninga við höfum handa í milli sem samfélag. Þess vegna veltur á að ráðstafa þeim skynsamlega og á réttlátan máta. Við vorum að fá fréttir hér af því hvernig ríkisstjórnin skipar nýja sendiherra, setur á fót nýja varnarmálastofnun sem á að kosta á annan milljarð á ári — bara fyrsta árið, vegna þess að það eru útgjöld sem eiga eftir að aukast verulega. Við erum með ríkisstjórn í landinu sem efnir til heræfinga á landinu næsta vor og sumar með ærnum kostnaði.

Ég er tilbúinn að ræða þetta við hv. þm. Pétur H. Blöndal, hvernig eigi að forgangsraða fjármunum. Þá get ég sagt honum að Vinstri hreyfingin – grænt framboð vill forgangsraða krónunum í vasana hjá þessu fólki. (Forseti hringir.)

[11:39]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Komið hefur fram hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni að hann hafi mestar áhyggjur af því að þeir sem verst eru settir fái ekkert í þessu frumvarpi. Formaður félagsmálanefndar hv. þm. Guðbjartur Hannesson hefur sagt frá því að tekið verði fyrir annað frumvarp þar sem lífeyrissjóðsmálin heyri undir annað ráðuneyti en félagsmálaráðuneytið.

Hins vegar segir hv. þm. Ögmundur Jónasson að hann hafi mestar áhyggjur af því að þeir sem eru verst settir fái ekkert. Hins vegar fagnar hann því sérstaklega að við skulum afnema alla tekjutengingu við maka. Þar með erum við farin að líta fram hjá því að horfa á fjölskylduna sem einingu, eins og við höfum gert um langt skeið. Þetta þýðir að við aukum bætur til þeirra sem eru í fjölskyldu sem hefur hundruð þúsunda til skiptanna, jafnvel milljónir. Það er búið að afnema allar tekjutengingar þar.

Hv. þingmaður horfir jafnframt til þess hv. að nauðsynlegt sé að koma frítekjumarki á lífeyrissjóðsgreiðslur aldraðra. Þar með er verið að koma frítekjumarki á alla, líka þá best settu og þá sem hafa mest á milli handanna. Mér finnst ákveðin mótsögn í þessu og þess sem hann sagði í síðasta andsvari, að það þyrfti að stýra peningunum til þeirra sem hafa minnst á milli handanna, til þeirra sem eru verst settir.

Það að fagna afnámi tekjutengingar við maka getur þýtt að mjög margir fá tugum þúsunda meira í vasann en áður, fjölskyldur sem hafa hundruð þúsunda og jafnvel milljónir á milli handanna á mánuði. Ef frítekjumark á lífeyrissjóðsgreiðslur aldraðra er hækkað í 300 þús. kr. mun rosalega miklum peningum eytt í að bæta kjör þeirra sem kannski hafa það mjög gott, sem er stór hluti. Þar með er ekki verið að stýra peningunum til þeirra sem (Forseti hringir.) minnst hafa, eins og þingmaðurinn vill eftir því sem ég best skil.

[11:41]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ef hv. þingmaður hefur hlustað á það

sem ég sagði um forgangsröðun fjármuna, ráðstöfun á skattfé landsmanna, þá vil ég láta ráðstafa skattfé til öryrkja og eldri borgara í ríkari mæli en gert er. Ég harma sérstaklega að ríkisstjórnin ráðist í stórfelld útgjöld, milljarða útgjöld, í tengslum við hervæðingu landsins, heræfingar í sumar. Ég vék að öðrum kostnaði einnig í því samhengi.

Varðandi milljóna- og milljarðamæringa Sjálfstæðisflokksins þá á að sjálfsögðu að taka á þeim í skattkerfinu. Eins og við höfum fengið staðfest í fréttum í gær og í skýrslum sem reiddar hafa verið fram þá hefur það gerst í fjármálaráðherratíð Sjálfstæðisflokksins að sköttum hefur verið létt af tekjuhæsta fólkinu en álögum hlaðið á þá sem minnstar hafa tekjurnar. Þeir neituðu þessu hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins og fyrrverandi ríkisstjórn, að þetta væri raunin, en nú er að koma í ljós að gagnrýni stjórnarandstöðunnar átti við rök að styðjast.

Já. Ég tel að það eigi að innleiða frítekjumark á greiðslur úr lífeyrissjóðum. Ég tel að það sé rétt að gera það og tek þar með undir áherslur verkalýðshreyfingarinnar og Landssambands eldri borgara um það efni. Það er fróðlegt að heyra að Sjálfstæðisflokkurinn skuli leggjast gegn því.

Varðandi tekjutengingu maka, fyndist hv. þingmanni eðlilegt að koma á slíkri tengingu hjá öðrum hópi sem fær peninga úr almannatryggingakerfinu? Ég er að tala um atvinnulaust fólk. Ef einstaklingur er atvinnulaus og vel giftur eða gift, eins og kallað er, á þá að rýra tekjurnar í samræmi við það úr almannatryggingunum? (Forseti hringir.) Hvers vegna á eitthvað annað að gilda um öryrkja? (Forseti hringir.) Hvers vegna er það ekki sjálfstæður einstaklingur? Er verið að lýsa stefnu Sjálfstæðisflokksins? (Forseti hringir.)

[11:44]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Að sjálfsögðu er ég fylgjandi öllu afnámi tekjutenginga og er trúr minni stefnu. Hins vegar er fjármagnið takmarkað og hægt væri að tala um stríðsrekstur eins og hv. þingmaður gerði. En ef við höldum okkur við að tala um peninga í þennan málaflokk þá höfum við ákveðið magn af peningum. Hvernig á að skipta úr þeim potti? Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur sagt að hann fagni því sérstaklega að tekjutenging við maka hafi verið afnumin. Það er fínt og ég tek undir það. En þar með segir hann jafnframt að ýmsir í efnamiklum fjölskyldum skuli fá auknar bætur. Það er í raun í anda sjálfstæðisstefnunnar að við horfum á einstaklinginn.

Hins vegar hefur í gegnum tíðina verið horft á fjölskylduna. Ég er að benda á það. Að sama skapi vill hann fá frítekjumarkið sem líka gagnast þeim sem hafa mest á milli handanna. Hv. þm. Pétur Blöndal hefur hins vegar lagt til að fjármununum sé stýrt til þeirra sem minnst hafa, hvort það á að vera 25 þús. kr., 35 þús. kr. eða 45 þús kr. er í raun aukaatriði í hugmyndafræði hans.

En hans aðferð stýrir peningum til þeirra sem minnst hafa. Því miður eru okkar aðgerðir oft þannig að við eyðum 100 millj. kr. en aðeins 10 millj. kr. fara til þeirra sem verst hafa það í stað þess að taka þessar 100 millj. kr. og stýra þeim öllum beint til þeirra sem verst hafa, eða milljarði eða 10 milljörðum eða hver sem upphæðin er. Það er aðferðin sem hv. þm. Pétur Blöndal vill beita, ekki að eyða peningunum og láta þá njóta þeirra sem mest hafa fyrir, heldur stýra þeim til þeirra sem verst hafa það. Það er hugmyndafræðin.

[11:46]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Að stýra peningunum ekki til þeirra sem mest hafa fyrir. Við erum að tala um einstaklinga sem ekki eru með neinar greiðslur úr lífeyrissjóði og fá allt sitt frá almannatryggingum, að þeim séu tryggðar 25 þús. kr. Ég er að vekja athygli á því að eftir að búið er að fara með þá peninga í gegnum skatta og fyrst og fremst skerðingarnar í almannatryggingakerfinu þá er þetta orðið að 8 þús. kr. Ég er að segja að þetta sé ekki endilega skynsamleg eða réttlát ráðstöfun.

Ég tala almennt fyrir tekjujafnandi kerfi í samfélaginu í gegnum skatta. Ég hef hins vegar tekið sérstaklega á málum öryrkja og aldraðra og ef hv. þingmaður hefur hlustað á ræðu mína greindi ég meira að segja á milli þessara hópa, taldi það vera algert mannréttindamál að líta á öryrkja sem einstaklinga en ekki sem fjölskyldueiningu, að þeir ættu að búa við sama rétt sem einstaklingar og atvinnulaus einstaklingur o.s.frv. Á þennan hátt hefur að mínum dómi verið brotið á öryrkjum í ríkari mæli en á öðrum, þó að ég hafi fagnað því að verið sé að stíga þetta skref gagnvart þeim líka en ég geri þarna ákveðinn greinarmun á milli.

Síðan um forgangsröðun í þjóðfélaginu, að við höfum þetta mikla peninga í þessum potti og spurningin sé hvernig við ráðstöfum þeim. Ég er að gagnrýna hve lítið er látið í þennan pott. (Gripið fram í.) Einn pottur, þetta er sami potturinn, þetta eru sömu krónurnar. Eru það eitthvað öðruvísi krónur sem settar eru í Varnarmálastofnun og í NATO-heræfingarnar í sumar? Eru það eitthvað öðruvísi krónur? Eru þær öðruvísi á litinn? Þetta eru nákvæmlega sömu peningarnir sem þarna eru en ég hef grun um (Forseti hringir.) að Sjálfstæðisflokkurinn standi gegn því að félagslega sinnaður félagsmálaráðherra, eins og hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir tvímælalaust er, fái þá peninga sem (Forseti hringir.) hún þarf til að stíga þau skref sem ég styð að verði stigin.

[11:48]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar við 2. umr. eftir að málið hefur fengið ágæta umfjöllun í félags- og tryggingamálanefnd. Hér er verið að kveða á um tekjubætur eða auknar tekjur til handa öldruðum og öryrkjum sem er vel, enda var það svo í aðdraganda síðustu kosninga að það var sama hvaða stefnuskrá var lesin hjá hvaða stjórnmálaflokki sem var að málefni aldraðra og öryrkja voru þar mjög framarlega á forgangslistanum líkt og hjá okkur framsóknarmönnum.

Það var mjög athyglisverð umræða sem fór fram áðan á milli hv. þm. Ögmundar Jónassonar og þingmanna Sjálfstæðisflokksins um málefni aldraðra og forgangsröðun ríkisstjórnarinnar. Það er alveg rétt sem hv. þm. Ögmundur Jónasson benti á að útgjaldaþenslan í utanríkisþjónustunni

er náttúrlega með ólíkindum á milli ára, 20–25%, á meðan hlutfallslega minni fjárhæðir fara til annarra málaflokka og er það á skjön við málflutning Samfylkingarinnar í aðdraganda síðustu kosninga. En við erum að ræða hér um kjarabætur til handa öldruðum og öryrkjum sem ég fagna sérstaklega enda er ég einn af þeim sem skrifa án fyrirvara undir nefndarálit um það frumvarp sem við ræðum hér.

Helstu efnisbreytingar á frumvarpinu eru þær að skerðing tryggingabóta vegna tekna maka verður afnumin frá og með 1. apríl árið 2008. Ég held að hér sé um að ræða mál sem muni koma mörgum fjölskyldum vel, þ.e. sambúðarfólki, því að það verður að viðurkennast að í raun og veru hafa skerðingarmörkin verið allt of brött og margt sambúðarfólk hefur lent illilega í þeim skerðingum. Síðan má deila um hvort einhver takmörk eigi að vera á því en ég skrifa undir þetta frumvarp og styð það að þessar tekjutengingar á milli maka verði afnumdar.

Ég fagna því líka að sérstaklega verði gripið til aðgerða til að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta frá og með 1. apríl næstkomandi og að 90 þúsund kr. frítekjumark verði sett á fjármagnstekjur þannig að aldraðir sem eiga eitthvert örlítið sparifé lendi ekki í því að lífeyrir þeirra sé skertur sem raun ber vitni. Við stjórnmálamenn höfum auðvitað fundið fyrir því á umliðnum árum að kröfur sem Tryggingastofnun ríkisins hefur verið að koma með eftir á vegna vanreiknaðra tekna hafa komið illþyrmilega í bakið á mörgum öldruðum og ég fagna því sérstaklega að þeim málum verði kippt í liðinn með þessum hætti, enda var þetta eins og ég sagði áðan eitt af stefnumiðum allra stjórnmálaflokka í aðdraganda síðustu kosninga og allir flokkarnir standa einhuga að þessum breytingum þó að að sjálfsögðu megi alltaf gera betur. Mun ég fara aðeins betur yfir það á eftir hvað ég hefði viljað sjá öðruvísi í þessum málaflokki.

Fram kemur að vasapeningar vistmanna á stofnunum verði hækkaðir um tæp 30% frá og með 1. apríl næstkomandi. Mig langar að ræða aðeins um hugtakið vistmaður sem mér finnst ekki orðið eiga við því að margt af því fólki sem leggst til langdvalar inn á hjúkrunarheimili er í raun og veru ekki vistmenn heldur íbúar þar og dvelur þar jafnvel það sem eftir er ævinnar. Ég tel að breyta þurfi orðalaginu í lögunum í dag því að velflestir sem leggjast inn á hjúkrunarheimili eru þar í dágóðan tíma. Það er líka annað sem mér finnst þurfa að ræða hér og það eru réttindi þess fólks sem leggst til langdvalar inn á hjúkrunarheimili en nær allar lífeyristekjur viðkomandi aðila eru teknar af þeim. Ég held að þetta samræmist ekki alveg því andrúmi sem ríkir í dag og ég hef heyrt í mörgum sem kalla eftir því að við hugum að breytingum hvað þessi mál áhrærir, að allur lífeyrir þessa hóps skuli vera tekinn af honum en síðan er honum rétt einhver lítil upphæð sem nefnist vasapeningar. Við þurfum að taka þessi mál til endurskoðunar því að þetta á að heyra fortíðinni til og af því að ég átti í samræðum við hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra í gær um umboðsmann aldraðra hefði ég haldið að þetta væri eitt af þeim málum sem umboðsmaður aldraðra gæti beitt sér harkalega fyrir. Ég held að hér sé um virkilega mikið réttindamál að ræða fyrir einstaklinga sem eru inni á þessum stofnunum og maður finnur að mörgum svíður það verulega hvernig komið er fram við þennan hóp og ég held að finna megi fólk í öllum stjórnmálaflokkum sem er sammála því að breyta þurfi því fyrirkomulagi sem er í dag sem ég tel að tilheyri fortíðinni.

Síðan er rætt um að skerðingarhlutfall ellilífeyris verði lækkað úr 30 í 25% frá og með næstu mánaðamótum. Í raun og veru er þá búið að telja upp þær breytingar sem munu eiga sér stað um næstu mánaðamót. Þetta á að taka gildi í áföngum, þann 1. júlí nk. á frítekjumark atvinnutekna lífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára að hækka í 100 þús. kr. á mánuði.

Þá erum við komin að þeirri umræðu sem við háðum á síðasta sumarþingi, af hverju í ósköpunum er verið að skipta öldruðum í tvo hópa, annars vegar 67–70 ára sem mega vinna fyrir tekjum upp að ákveðnu marki áður en lífeyristekjur þeirra skerðast og hins vegar 70 ára og eldri sem mega vinna út í hið óendanlega? Hver eru rökin á bak við þessa hugmyndafræði? Af því að mér segir svo hugur um, í ljósi þess að það verður meiri hvati fyrir fólk á aldrinum 67–70 ára til að hætta að vinna, að hið opinbera verði að verulegu leyti af gríðarlega miklum skatttekjum, tekjum í ríkissjóð, með því að þetta fólk hverfi af vinnumarkaðnum. Við skulum líka hafa það í huga að eldra fólk í dag, 67 ára gamalt fólk, er í raun og veru kannski ekki svo gamalt fólk. Margir eru við mjög góða heilsu og mér finnst mikilvægt að við nýtum krafta þessara einstaklinga án þess að vera með aðgerðir til að hvetja fólk til að fara út af vinnumarkaðnum. Ég hefði viljað sjá að það sama gilti um alla eldri borgara, að þeir megi stunda vinnu án þessara skerðinga en ekki að þessum hópi sé skipt í tvennt eins og raun ber vitni, því að ég sé ekki fyrir mér að 67 ára gamall einstaklingur sem fer út af vinnumarkaði komi endilega inn á hann aftur þegar hann verður sjötugur. Fólk er komið í ákveðna fjarlægð í þeim málum. Ég efa það stórlega, ef við horfum heildstætt á þetta, að það sé einhver sérstök búbót fyrir ríkissjóð að hafa málin með þessum hætti. Ég hefði jafnvel viljað fá einhverja hagfræðinga eða stærðfræðinga til að fara yfir það reikningsdæmi hvað væri í raun og veru þjóðhagslega hagkvæmt í þessum efnum.

Ég fagna því líka sérstaklega að sett verði sérstakt 300 þús. kr. frítekjumark á lífeyrissjóðstekjur örorkulífeyrisþega frá og með 1. júlí 2008. Ég vona svo sannarlega að þessi réttarbót komi til öryrkja á þessum tíma. Hins vegar kom það fram á fundi í félagsmálanefnd á dögunum, sem veldur mér miklum áhyggjum, að örorkumatsnefndin sem skipuð var til að móta tillögur til að bæta kjör öryrkja hefur því miður ekki hist frá áramótum. Ef verið er að tala um að innleiða eigi einhverjar breytingar á kjörum öryrkja 1. júlí nk. þá er eins gott að sú nefnd fari af stað því að nú er kominn mars og það á að innleiða þetta 1. júlí á þessu ári. Það er mjög mikið áhyggjuefni að nefndin skuli ekki hafa komið saman frá áramótum — hún hefur þá bara komið mjög nýlega saman á einhverjum allra síðustu dögum en mér er ekki kunnugt um það — það er mikið áhyggjuefni. Ég hvet alla ráðamenn til að stuðla að því að nefndin komi saman og haldi áfram sínu ágæta starfi því að hér er um mikið hagsmunamál að ræða fyrir öryrkja.

Þá kem ég að því sem hv. þingmenn Ögmundur Jónasson og Pétur H. Blöndal ræddu áðan, um 25 þús. kr. greiðslu til þeirra einstaklinga sem hafa í raun og veru í

engan lífeyrissjóð að venda. Hv. þm. Pétur Blöndal nefndi að á árinu 2005 hafi um 5.000 einstaklingar ekki haft í neinn lífeyrissjóð að venda, höfðu engar tekjur úr lífeyrissjóðum. Hv. þingmaður og þingmenn stjórnarflokkanna tala mikið um að tryggja eigi til þessum hópi sérstaklega 25 þús. kr. Búið er að skapa mjög miklar væntingar hjá þessu fólki sem á von á að fá 25 þús. kr. í sinn vasa, enda veitir ekki af í ljósi þess að hér er um þann hóp að ræða sem hvað verst stendur í hópi aldraðra.

Hver er svo staðreynd málsins? Af þessum 25. þús. kr. sem koma í vasann fara 12 eða 17 þús. kr. upp úr honum aftur þannig að eftir standa kannski 8–10 þús. kr. Ég velti því fyrir mér hér í orðræðunni á Alþingi hvort ekki væri réttara eins og málum er háttað í dag að við töluðum um að þarna væri um að ræða 8, 10 eða 12 þús. kr. eftir því á hvaða hópa við lítum, þannig að fólk standi ekki í þeirri trú að 25 þús. kr. komi í vasann 1. júlí á þessu ári. Það er miklu betra að allir viti hver raunveruleg staða þessara mála er. En ég tek undir þann málflutning sem er viðhafður hér og er dálítið í takt við raunveruleikann að að sjálfsögðu erum við alltaf að skipta takmörkuðum fjármunum en það veldur mér ákveðnum vonbrigðum að enda þótt kveðið sé á um það í þessu frumvarpi að koma eigi sérstaklega til móts við þennan hóp í því starfi sem fram undan er og að fjármálaráðherra muni leggja fram frumvarp, að af þessum 3,4 milljörðum skuli svo lítill hluti skila sér til þeirra sem eru hvað allra verst settir í þessum hópum. En ég fagna því að það eru vissulega fyrirheit um að það eigi að koma til móts við þessa einstaklinga innan hóps aldraðra og vonandi öryrkja líka þar sem meiri peningar koma til að bæta kjör þeirra því að það veitir svo sannarlega ekki af því.

Hæstv. forseti. Ég vil líka benda á það þegar við tölum um að hér sé um takmarkaða fjármuni að ræða að síðasta ríkisstjórn skildi við ríkissjóð í mjög ágætu ásigkomulagi. Ríkissjóður er skuldlaus í dag og þar af leiðir að svigrúmið er náttúrlega miklu meira en annars til að bæta kjör þessara hópa sérstaklega sem núverandi ríkisstjórn er að gera með stuðningi allra þingflokka. Ég vil setja þetta í það samhengi að menn hafi haldið mjög vel utan um fjármál hins opinbera sem eru sameiginlegir fjármunir okkar allra þannig að nú er hægt að bæta kjör aldraðra og öryrkja sem raun ber vitni.

Ég get ekki staðist það, hæstv. forseti, að fara aðeins aftur í tímann, líkt og hv. þm. Ögmundur Jónasson gerði áðan, aftur til ársins 2003 þegar rætt var um aldurstengingu örorku. Ég man að á framboðsfundum sem ég var á þá ræddi ég alltaf um að milljarður ætti að fara í það að bæta kjör öryrkja með aldurstengingunni og ég nefndi aldrei aðra tölu. Síðan kom reyndar í ljós að hægt var að finna einhverja aðra útreikninga í ráðuneytinu sem hljóðuðu upp á 1,5 milljarða og það var mikið stapp á þinginu um hvort veita ætti milljarð í þetta, rétt eins og við mörg sögðum í aðdraganda kosninganna 2003, eða hvort fara ætti eftir þeim útreikningum sem komu í framhaldinu og m.a. inn í þingsali, sem voru upp á 1,5 milljarða. Ég man mjög vel að við hv. stjórnarliðar þá komum hér upp og maður greindi hreinskilnislega frá því hvað maður hefði talið að við ætluðum að setja mikla peninga í þetta. Þáverandi stjórnarandstaða leit á málið með allt öðrum hætti og saumaði ansi þétt að stjórnarliðum þá og taldi að 1.500 millj. ættu að fara í hina aldurstengdu viðmiðun varðandi greiðslu örorkubóta þar sem þeir sem urðu öryrkjar mjög ungir og gátu þar af leiðandi ekki áunnið sér réttindi í lífeyrissjóð fengu mest og síðan fóru tengingarnar stiglækkandi eftir því sem leið á vinnualdurinn. Það er því eðlilegt að spyrja hæstv. ráðherra, sem hafði sig mjög í frammi í því máli og ræddi mjög mikið um það ásamt fleiri samfylkingarmönnum, og reyndar allri stjórnarandstöðunni þá, og hélt því fram að þessi aldurstengda upphæð ætti að vera 1,5 milljarðar en ekki milljarður, hvernig standi á því að þessar 500 milljónir, sem sumir töldu að upp á vantaði, skuli ekki vera komnar inn í það frumvarp sem við ræðum hér þar sem þetta var mikið baráttumál hjá þáverandi stjórnarandstöðu, að upphæðin yrði 1,5 milljarðar en ekki milljarður.

Nú þekki ég það hafandi verið í ríkisstjórn með þeim ágæta flokki, Sjálfstæðisflokknum, að hann heldur vel um budduna, heldur vel utan um ríkissjóð á meðan Framsóknarflokkurinn þá hélt utan um mjög erfið og útgjaldafrek ráðuneyti rétt eins og hæstv. ráðherra heldur núna utan um, félags- og tryggingamálaráðuneytið. Ég spyr því hvort hæstv. ráðherra hafi í raun og veru ekki náð lengra í viðræðum við Sjálfstæðisflokkinn um að fá meiri fjármuni í þennan málaflokk, en að sjálfsögðu þekkjum við það, framsóknarmenn, að skammirnar munu fyrst og fremst bitna á hæstv. heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra, að menn lemji nú í borð og spyrji: Hvar eru 300 milljónirnar sem vantar ofan á þær 200 sem hér eru? Fjármálaráðherra mun ekki svara fyrir það. Það væri mjög gott að við fengjum það á hreint í umræðunni hvort ekki sé enn vilji hjá hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra, líkt og hún lagði til á sínum tíma, að aldurstengda örorkan fari upp í 1,5 milljarða en ekki 1.200 millj. sem lagt er til í þessu frumvarpi.

Í heildina vil ég lýsa yfir mikilli ánægju með það frumvarp sem við ræðum hér. Að sjálfsögðu má gera betur, eins og ég hef nefnt hér, í mörgum öðrum málaflokkum. Ég hef trú á því að við getum sammælst um að halda áfram að bæta kjör eldri borgara og örorkulífeyrisþega en vek enn og aftur athygli á að því miður stendur á því að þeir sem verst eru settir í þessum hópum fái leiðréttingu á kjörum sínum strax. Það verður í fyrsta lagi 1. júlí nk., þ.e. ef menn starta þessari örorkumatsnefnd af stað á ný og það þarf að gera af miklum krafti því að hér er um heilmikil og flókin úrlausnarefni að ræða sem við þurfum öll að standa saman að. Eins og ég sagði áðan stend ég að þessu frumvarpi sem hæstv. ráðherra lagði fram og við gerum ekki miklar tillögur til breytinga á frumvarpinu í ágætri meðhöndlun félags- og tryggingamálanefndar. Ég hef því trú á að það náist þverpólitísk sátt á þinginu um að bæta kjör aldraðra og öryrkja á þann veg sem hér er lagt til.

[12:05]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Það frumvarp sem við ræðum um breytingar á almannatryggingalögum er mjög merkilegt á margan hátt. Það bætir stöðu fjölda fólks og er enn eitt skrefið af fjöldamörgum sem tekin hafa verið á síðustu tíu árum eða svo til að bæta stöðu aldraðra og öryrkja og er eiginlega árviss atburður.

Þegar menn hanna velferðarkerfi og bótakerfi þurfa þeir að gæta ákveðins samræmis á milli þeirra sem greiða bæturnar og hinna sem fá. Það er ekki góð lenska og þykir ekki gott að þeir sem greiða bæturnar séu miklu verr settir, búi við verri lífskjör en þeir sem þiggja þær. Þetta er nokkuð sem þarf alltaf að gæta að, sérstaklega þegar um er að ræða sameiginlegan pott en ekki eins og í lífeyrissjóðunum þar sem menn hafa borgað inn fyrir bótunum. Þessa þurfa menn alltaf að gæta og þess vegna skapaðist svo mikill vandi til dæmis þegar menn ákváðu að tekjur ellilífeyrisþega ættu ekki að skerða bætur.

Þá gerist það að kannski eru tveir menn að vinna hlið við hlið, annars vegar mjög sprækur eldri maður sem er orðinn 71 árs, afskaplega sprækur, ekkert að honum að sjá, á honum engan bilbug að finna og hins vegar annan yngri sem vinnur við hliðina á með sömu laun. Allt í einu fær samkvæmt þeim reglum sem eru í gildi sá gamli 130 þús. kr. aukalega úr Tryggingastofnun af því að tekjurnar eru hættar að hafa áhrif.

Til þess að útskýra fyrir yngri manninum sem á börn og er að koma sér upp húsnæði og annað slíkt af hverju sá gamli fær allt í einu 130 þús. kr. þarna aukalega þrátt fyrir að þeir vinni sömu vinnu fyrir sömu laun þá getur maður sagt að sá gamli sé búinn að skila sínu ævistarfi. Það má segja það þannig þó að það sé líka spurning því að sá yngri borgar nefnilega bæturnar fyrir þann eldri. Þetta olli líka vandræðum milli 67 ára og sjötugs. Nú er fólk ekki skyldað til að fara á lífeyri þó það verði 67 ára og mjög margir gera það bara ekki, fara ekkert á lífeyri, taka ekki lífeyri, halda bara áfram að vinna, enda sprækir. Það er mjög mikið af spræku eldra fólki í dag sem betur fer, afskaplega spræku, alveg yfir nírætt. Þarna er misræmi og nú er verið að laga þetta og menn hafa spurt sig af hverju ekki sé miðað bara við 67 ára. Þá er þessi mismunun enn meira áberandi, þ.e. að fólk er að vinna hlið við hlið og annar fær allt í einu 130 þúsund. Núna fengi hann þó ekki nema 70 þúsund til viðbótar af því að fyrstu 100 þúsund krónurnar skerða ekki. Þessi er vandinn sem er við að glíma og þetta er ekkert einfalt eða auðleyst.

Í þessu frumvarpi er gengin til enda sú vegferð sem hófst með öryrkjadómnum um einstaklingshyggjuna og ég sem einstaklingshyggjumaður er náttúrlega afskaplega ánægður með það. En ef ég væri félagshyggjumaður mundi ég hafa ansi miklar efasemdir um að öryrki sem býr í sambúð með hátekjumanni eigi að fá nákvæmlega sömu bætur og öryrki sem býr með lágtekjumanni, að hann eigi bara að fá nákvæmlega það sama. Mér finnst það ekki félagslega rétt en það virðist vera að félagshyggjuflokkarnir sem eru kannski ekki margir í þingsal akkúrat núna séu mjög fylgjandi þessu, þ.e. að dýrka einstaklingshyggjuna og leggja áherslu á að horfa bara á einstaklinginn en ekki þá félagslegu stöðu sem hann býr við, búandi kannski með bankastjóra með mörg hundruð þúsund eða milljón á mánuði og eiga að fá nákvæmlega sömu bætur og annar sem býr með fátækum verkamanni. Þetta er líka sjónarmið sem þarf að skoða og ég í sjálfu sér gleðst yfir þessu.

Svo eru það 25 þúsund krónurnar sem voru hugsaðar fyrir þá sem hvorki eiga réttindi í lífeyrissjóði né fá vinnu eða geta unnið. Það er fólk sem hefur núna í dag eftir nýjustu hækkun 131 þús. kr. á mánuði fyrir skatt frá Tryggingastofnun. Það er algert lágmark sem menn geta haft. Það er maður sem ekkert hefur í tekjur, getur ekki fengið vinnu eða getur ekki unnið og á engin réttindi í lífeyrissjóðum af ýmsum ástæðum. Ég nefndi áðan í andsvari að það gæti átt við um húsmæður sem áður fyrr unnu heima, voru ekkert á vinnumarkaði, sem nú eru orðnar kannski níræðar, 80–90 ára gamlar. Þetta er ákveðin þjóðfélagsbreyting sem hefur orðið. Í dag vinna nánast allar konur sem eru vinnufærar meira og minna nema kannski rétt aðeins meðan þær koma upp börnunum ef ekki er skipting á milli hjóna, þ.e. ef hjónin skipta ekki með sér fjölskylduábyrgðinni sem ætti náttúrlega vera. Það eru þarna eldri konur og svo eru það nokkrir í lífeyrissjóði sem hafa afskaplega lélegan lífeyri. Þar vil ég nefna Lífeyrissjóð bænda fyrstan. Hann hefur ekki fengið Hótel Sögu enn þá þó hann ætti kannski að fá það og fleiri auðæfi sem bændastéttinni var gert að safna hingað og þangað og er núna fé án hirðis, mjólkursamlög, Hótel Saga og svo framvegis og ætti náttúrlega að renna annaðhvort til eigendanna, bændanna sjálfra eða þá bara inn í lífeyrissjóðinn til að bæta kjör þeirra. En sá lífeyrissjóður borgar afskaplega lélegan lífeyri og mjög margir þar fá minna en 25 þús. kr. Lífeyrissjóður leigubílstjóra er eins. Hann var með afskaplega lág iðgjöld og veitir mjög lélegan rétt og þetta á við um fleiri lífeyrissjóði. Jafnvel fyrir heila starfsævi eru menn með mjög lélegan rétt. Ég vonast til að þessar 25 þús. kr. komi og það var aldrei talað um annað en að sjálfsögðu mundi hann skerða bætur Tryggingastofnunar og eftir skatt mundi hann gefa 8–12 þúsund kr. Það var aldrei talað um neitt annað. Það lá alltaf uppi á borðinu. En það er samt verið að bæta kjör þeirra sem verst eru settir umtalsvert því að sá sem er með 130 þús. kr. fyrir skatt munar heldur betur um það að fá 143 þús. kr. fyrir skatt sem yrði þá algert lágmark til þess sem býr einn á Íslandi, ellilífeyrisþega. Ég held að þá séum við komin nokkuð framarlega í heiminum verandi með það sem lágmarksframfærslu fyrir aldraða.

Ég hef athugasemd við frumvarpið og það er af þremur ástæðum. Það er í fyrsta lagi séreignarsparnaðurinn. Ég flutti frumvarp fyrir rúmu ári síðan um að séreignarsparnaðurinn teldist ekki sem lífeyrir af því að hann er frjáls. Fólk getur valið hvort það sparar í séreignarsparnað og það getur auk þess tekið hann út og margir gera það að ráðleggingum banka að taka hann út árið áður en þeir fara á lífeyri og þá skerðir hann ekki lífeyri frá Tryggingastofnun. Ég kalla þetta nánast að þetta sé skattlagning á vanþekkingu. Mér finnst það bara ekki sanngjarnt eða réttlátt. Nú er búið að taka hann út alveg og það sem meira er, menn fóru úr ökkla í eyra. Vextir á séreignarsparnaðinum teljast ekki til fjármagnstekna lengur eins og vextir á annan sparnað. Ég hefði talið eðlilegt að vextirnir kæmu sem fjármagnstekjur en það er tekið út líka. Menn fara sem sagt úr ökkla í eyra. Ég hef dálitlar athugasemdir við þetta. Ég hefði viljað líta á þetta sem sparnað eins og á bankabók og þá koma vextirnir sem fjármagnstekjur en sparnaðurinn sjálfur sem er frjáls kæmi ekki til skerðingar bóta. Þetta er fyrsta athugasemdin.

Önnur athugasemdin er við langtímasparnað. Það er leyst þannig í þessu frumvarpi að þeir sem fá miklar fjármagnstekjur vegna sölu eigna — það geta verið hlutabréf, það geta verið spariskírteini, það getur verið sumarbústaður

eða eitthvað, bíll — þeir vextir eða fjármagnstekjur sem koma þar fram, sem koma nú yfirleitt ekki á bíl en öllu hinu, þ.e. ávöxtunin, fjármagnstekjurnar, þær hafa komið núna á einu ári og komið fram sem mikið högg. Í þessu frumvarp sem ég nefndi áðan og ég flutti fyrir ári síðan þá gerði ég ráð fyrir því að eingöngu þeir vextir sem áunnir væru eftir að maðurinn fór á lífeyri kæmu til frádráttar, þ.e. til dæmis spariskírteini sem menn hafa átt kannski í 20 ár og innleysa núna, eru til innlausnar og viðkomandi er búinn að vera tvö ár á lífeyri til dæmis, þ.e. að þá kæmu einungis vextir síðustu tveggja ára til frádráttar sem fjármagnstekjur en ekki 20 ára sparnaðurinn. Hér er það ekki gert. Hér er þessu dreift á tíu ár. Mér finnst það ekki góð lausn því það skiptir oft ekki stóru máli hvort þessu er dreift á tíu ár eða allt borgað í einu, skerðingin er nokkurn veginn sú sama nema náttúrlega ef maðurinn skyldi falla frá á tímanum, á þessum tíu árum. Þá náttúrlega græðir hann á því en það veit hann ekki fyrir fram, yfirleitt ekki.

Þetta eru þær athugasemdir sem ég geri og svo geri ég auk þess athugasemd við þá brotalöm, það stílbrot sem ég kalla svo á því að greiðslur til öryrkja frá lífeyrissjóðum hafi frítekjumark. Þessi afstaða er örugglega ekki vinsæl af því að allir vilja bæta kjör aldraðra og öryrkja. En þetta er ákveðið stílbrot vegna þess að lífeyrissjóðirnir voru á sínum tíma stofnaðir með skylduaðild frá Alþingi 1974 þar sem allir launþegar voru skyldaðir til að greiða í lífeyrissjóð og skylduaðild frá Alþingi 1980 þar sem atvinnurekendum var líka gert að greiða í lífeyrissjóð. Það er sem sagt lagaskylda að greiða í lífeyrissjóð og þar af leiðandi eru lífeyrissjóðirnir hluti af velferðarkerfi okkar. Þeir eiga að veita tekjutengdan lífeyri og bætur úr Tryggingastofnun eiga að skerðast þegar lífeyrisgreiðslurnar vaxa. Lífeyrissjóðirnir eiga taka við vegna þeirra sem eru á vinnumarkaði. Aðrir sem ekki eru á vinnumarkaði eins og fatlaðir, sem eru alla ævi fatlaðir, ættu þá að njóta Tryggingastofnunarinnar nánast einir. Það stefnir náttúrlega í það með tímanum. En þetta er ákveðið stílbrot því þarna er allt í einu farið að veita lífeyri úr báðum kerfum samtímis með því að frysta 25 þús. kr. — það eru reyndar bara 25 þús. kr. — en það verður væntanlega vaxandi þrýstingur á að auka það gagnvart öldruðum og svo hækka mörkin og svo framvegis. Þá eru menn komnir með lífeyri úr báðum kerfum án þess að það virki hvort á annað og það finnst mér stílbrot og ég geri athugasemd við það. Þessi er minn fyrirvari.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að aldurstengdar bætur öryrkja verði bættar. Nú er það þannig að öryrki sem verður öryrki tvítugur er með 156 þús. kr. á mánuði að lágmarki. Þá hefur hann engar tekjur og ekkert úr lífeyrissjóði. Þetta er lágmark sem hann fær. Það eru 156 þús. kr., tæpar 160 þús. kr. Hann er miklu betur settur en öryrki sem verður seinna öryrki á ævinni með sömu aðstæður, ekkert úr lífeyrissjóði, engar tekjur vegna atvinnu. Þetta var á sínum tíma sett á vegna þess að talið var að öryrkjar sem yrðu öryrkjar ungir fengju ekki framreikning í lífeyrissjóðunum. Það er einn lífeyrissjóður sem ekki framreiknar. Það er Lífeyrissjóður starfsmanna ríkisins, B-deild. En flestallir lífeyrissjóðir framreikna. Með svona meðaltalsreglu gerist það að sumir fá bæði framreikning og aldurstengda uppbót. Þeir eru sem sagt tvítryggðir. Aðrir verða öryrkjar seinna, fá ekki framreikning af ýmsum ástæðum, geta hafa verið veikir lengi eða hafa verið í námi eða eitthvað slíkt og eru ekki á vinnumarkaði. Þeir fá ekki eins háa aldurstengda uppbót og fá ekki framreikning þannig að þetta missir marks. Ég hef spurt menn: Af hverju í ósköpunum tóku menn ekki sama kerfið og 25 þús. kr. voru hugsaðar, að það yrði tryggt ákveðið lágmark úr lífeyrissjóðum þannig að þeir sem fengju ekki framreikning nytu þá þessa lágmarks. Það hefði mátt reikna út hvað það lágmark hefði getað verið hátt til að kosta jafnmikið. Það hefði verið miklu réttlátara. Það hefði tekið tillit til þarfa hvers og eins en ekki verið eitthvert meðaltal þar sem þeir sem eru með jafnvel mjög háan lífeyri fá aldurstengda uppbót vegna framreiknings. Sjómenn sem byrja að vinna 19 ára og verða öryrkjar 25 ára geta fengið mjög myndarlegan framreikning í Lífeyrissjóði sjómanna og fá svo aldurstengda uppbót nánast að fullu í dag og það er verið að bæta enn um betur í þessu frumvarpi þannig að fólk sem er jafnvel með hundruð þúsunda í lífeyri á mánuði getur fengið aldurstengda uppbót. Þetta finnst mér dálítið vanhugsað. Ég spurði að því á fundinum í hv. félagsmálanefnd hvort fulltrúar öryrkja eða Öryrkjabandalagið hefði hugleitt að taka frekar upp lágmarksgreiðslur úr lífeyrissjóði í staðinn fyrir þessa aldurstengdu uppbót en það höfðu þeir nú ekki gert. En ég ætla að vona að menn fari að gera það.

Ég tel að þetta frumvarp sé ákveðið skref, eitt af fjölmörgum sem stigið hefur verið á undanförnum árum til að bæta kjör aldraðra og öryrkja en það er orðið mjög brýnt vegna þess að kerfið er orðið óskaplega flókið og sérstaklega þetta fyrirbæri þegar mikið af bótum er tengt grunnlífeyrinum sem fellur niður við ákveðnar tekjur. Þá geta allar tekjurnar fallið niður við það að menn fá einni krónu meira í lífeyri eða tekjur. Ég held því að mjög brýnt sé að menn fari að skoða allt málið í heild sinni og það er reyndar nefnd að störfum sem gerir það. Ég ætla að vona að hún komist að skynsamlegri lausn til að finna út réttlátt og skilvirkt réttindakerfi fyrir aldraða og öryrkja.

Örorkunefndin sem ég er í er að störfum núna og ég ætla að vona að hún finni lausn sem horfir meira á getu öryrkja og reyni að virkja þá til þátttöku í atvinnulífinu því að hlutskipti þeirra sem verða öryrkjar og detta út af vinnumarkaði er afskaplega slæmt. Það er afskaplega slæmt. Það fólk hefur ekki hlutverk og það er mjög slæmt fyrir einstakling í þjóðfélaginu að hafa ekki hlutverk. Stór hluti af sjálfsmynd hvers einstaklings er að gegna hlutverki á vinnumarkaði, í skólakerfinu eða í fjölskyldunni og svo framvegis þannig að ég ætla að vona að sú nefnd vinni hratt og vel og skili góðum árangri.

[12:21]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég set ekki fram efnislegar aðfinnslur þó að ærin tilefni séu til þegar talsmaður Sjálfstæðisflokksins í almannatryggingum, málefnum aldraðra og öryrkja, tjáir sig hér í þingsal. En ég vil leiðrétta það sem fram kom í máli hans og varðar lífeyrissjóðina og framreikning örorkubóta.

Hann sagði að í einum lífeyrissjóði væri ekki um slíkan framreikning að ræða, B-deild Lífeyrissjóðs starfsmanna

ríkisins. Það er rangt. B-beild Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins framreiknar örorku en það er hins vegar takmarkað við það að örorkan sé sprottin upp úr starfinu, að rekja megi örorkuna til starfsins. Því aðeins er örorkan reiknuð og það er rétt að því leyti hjá hv. þingmanni að margir falla þá utan garðs sem hljóta örorku eða orkumissi. En ef hægt er að rekja örorkuna til starfans þá framreiknar B-deild lífeyrissjóðsins örorku eða réttindi viðkomandi einstaklings.

[12:23]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þau dæmi sem ég hef séð hvað verst hjá öryrkjum eru einmitt úr B-deild Lífeyrissjóðs starfsmanna ríkisins. Þau eru reyndar afskaplega fá og stafa þá af slysum eða veikindum sem eru ekki tengd vinnu. Örorkulíkur opinberra starfsmanna eru almennt séð ekki mjög háar. Það eru ekki margir sem fá framreikninga í þessum lífeyrissjóði. Og ég hygg, þó ég viti það ekki, að töluverður hópur verði öryrkjar án þess að fá framreikning.

En ég nefndi þennan sjóð vegna þess að hann er einn af örfáum sem eru starfandi í dag sem er ekki með framreikning nema örorkan sé vegna starfsins.

[12:24]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég hef ekki hugsað mér að lengja þessa umræðu meira en góðu hófi gegnir en vildi þó aðeins taka til máls til að undirstrika að ég tel það mál sem hér er verið að afgreiða mjög mikilvægt og gott. Ég þakka félagsmálanefnd fyrir meðhöndlun og afgreiðslu á því og góðar undirtektir, að mér heyrist, frá öllum nefndarmönnum og vilja til þess að greiða fyrir afgreiðslu málsins svo að lögin verði að veruleika og komist til framkvæmda.

Frumvarpið er afrakstur yfirlýsinga og ákvörðunar hæstv. ríkisstjórnar og stjórnarflokkanna við afgreiðslu fjárlaga fyrr í vetur svo að það er ekki nýtt af nálinni sem hér er verið að leggja til, við þekkjum þau mál sem um ræðir í frumvarpinu. Þetta eru fyrst og fremst leiðréttingar á flóknu og óréttlátu kerfi sem við höfum búið við og lagfæringar og kjarabætur í þágu aldraða og öryrkja sem eru vel þegnar. Að svo stöddu geri ég engar athugasemdir við þau mál sem hér eru til umfjöllunar enda þótt endalaust væri hægt að bæta við þennan lista og gera tillögur um enn frekari úrbætur. Eins og við höfum heyrt hér í dag er margt undir og sýnist sitt hverjum. Það bíður þá betri tíma enda lít ég svo á að um sé að ræða fyrstu skref í átt að bættum hag fyrir þá hagsmunahópa sem hér um ræðir, aldraða og öryrkja.

Ég nefndi að um væri að ræða leiðréttingar í flóknu kerfi og vildi kannski taka enn sterkara til orða og segja að verið sé að leiðrétta fátæktargildru sem kerfið er að mörgu leyti með öllum sínum skerðingum og takmörkunum út og suður þannig að sem fæstir skilja. Það veldur því að því miður dregur úr löngun og áhuga þeirra sem í hlut eiga á að afla sér tekna vegna þess að það er þá jafnóðum tekið af þeim aftur. Menn geta lítið bætt efnahag sinn við þær aðstæður sem nú ríkja og gilda.

Í frumvarpinu sem hér er til meðferðar og afgreiðslu er að mínu mati mest um vert að frítekjumarkið er hækkað þannig að það nemur nú um 100 þús. kr. á mánuði sem jafngildir 1.200 þús. kr. á ári, sem þýðir að menn geta aflað sér tekna upp í þessar upphæðir án þess að bætur þeirra skerðist. Ég legg líka mikið upp úr því að skerðing vegna tekna maka er afnumin. Ég hef sagt það áður og endurtek að það er mikið mannréttindamál að hver einstaklingur njóti réttar síns í kerfinu án þess að tekið sé með inn í reikningsdæmið hvað maki hans hefur í tekjur á ákveðnu tímabili.

Nokkuð hefur verið rætt um nauðsyn þess að hækka hinar almennu bætur og jafnframt hafa menn verið að velta vöngum yfir hugmyndafræðinni á bak við almannatryggingakerfið. Á að láta þetta fé sem Tryggingastofnun ríkisins hefur til umráða renna til allra? Eða á að taka sérstakt tillit til þeirra sem verst eru settir?

Ég held að óhætt sé að draga þá ályktun af umræðum sem hér hafa farið fram að það sé almenn og ríkjandi skoðun að fyrst og fremst eigi að einbeita sér að þeim sem lægst eru settir án þess að um sé að ræða einhverja ölmusu. Ég lít svo á að um sé að ræða kerfi sem er til þess að tryggja lífsgæði þeirra sem eru komnir á þann aldur sem um ræðir og að verið sé að leggja velferðarnet þannig að enginn verði útundan í þjóðfélaginu þó að hann hafi notið þeirrar gæfu að lifa lengur en aðrir og lifa fram á ellilífeyrisaldur. Um takmarkað fé er að ræða hjá Tryggingastofnun, hjá ríkissjóði og hjá þeim sem leggja í þennan sameinaða sjóð og því hlýtur það að vera forgangsröð á hverjum tíma hvað eigi að mæta afgangi og hvað ekki.

Í næstu skrefum ætti að gera enn frekari leiðréttingar að því er varðar aldurinn 67–70 ára. Nú hefur áður verið samþykkt að þeir sem eru 70 ára og eldri geti aflað sér tekna án þess að til skerðingar komi í kerfinu. Ég held að það sé galli í löggjöfinni að aldurinn 67–70 ára sé undanskilinn. Það gefur auga leið að fæst af því fólki sem verður að hætta starfi 67 ára fer aftur inn á vinnumarkaðinn þegar það er orðið 70 ára af þessum ástæðum einum og sér. Ef menn hafa fallist á að það eigi að leyfa eldra fólki, 70 ára og eldra, að afla sér tekna án þess að verða fyrir skerðingum á að stíga það skref til fulls og miða við 67 ár aldur. Það er ekki nema sanngjarnt.

Það er ljóst að eldri borgarar eru misjafnlega sprækir eins og það var orðað hér áðan. Sem betur fer er langstærsti hópur þessa fólks, 67 ára og eldri, við góða heilsu og hefur alla möguleika á því að halda fullu starfi og leggja sitt til þjóðarbúsins. Ég held að þetta sé kannski orðið pínulítið úrelt, það er mjög misjafnt hvernig ástand er hjá 67 ára einstaklingi. Það er alltaf spurning hvort eigi að miða við þennan 67 ára aldur. Er það eitthvað heilagt? Er kannski hægt að hafa rýmri heimildir í því? Í lögum er gert ráð fyrir því, m.a. hjá opinberum starfsmönnum, að fólk verði að hætta störfum 67 ára eða sjötugt. Hvers vegna erum við að setja slík aldurstakmörk þegar lífið lengist hjá flestum og lífsorkan er enn til staðar?

Að því er varðar vangaveltur um það hvar eigi að setja frítekjumark, hvort það eigi að vera að greiða framlög frá Tryggingastofnun til fólks sem er efnalega vel statt o.s.frv. þá er það nú svo í reynd að þegar fólk hefur haft eða hefur verulegar tekjur þá þiggur það ekki eða nýtur neinna bóta frá tryggingakerfinu. En kerfið tvinnast saman við lífeyrissjóðakerfið og ég leit alltaf svo á að lögbundinn lífeyris-

sparnaður væri til viðbótar við það velferðarnet sem ríkið stendur fyrir í gegnum Tryggingastofnun ríkisins.

Nú erum við búin að ákveða það með þessu frumvarpi að afnema skerðingu að því er varðar séreignarsparnað. Einstaklingur sem hefur tök á því í gegnum ævina að leggja til hliðar fé og spara með þeim hætti getur tekið það fé út þegar hann er orðinn 67 ára og eldri og án þess að um skerðingu verði að ræða á rétti hans og bótum frá almannatryggingakerfinu.

Ég samþykki þessa tillögu en ég á erfitt með að skilja hvar munurinn er á þessum séreignarsparnaði annars vegar og lögbundnum skyldusparnaði hins vegar. Er það ekki jafnvel eðlilegra að sá sem er skyldugur til þess að spara í gegnum lífeyrissjóðskerfið fái líka þá umþóttun að hann gjaldi ekki fyrir þá lögskyldu sína með því að verða fyrir skerðingu sem séreignarsparnaðareinstaklingurinn verður ekki að sitja undir? Ég held að næsta skrefið sé að hugleiða breytingar að þessu leyti.

Ég tel líka að það sama gildi um mismunandi skatta sem fólk borgar. Annars vegar er 10% skattur greiddur af arði eða ávöxtun af sjálfseignarsparnaði en hins vegar þarf fólk að greiða 35,7% tekjuskatt af lífeyrissjóðstekjum, af greiðslum sem það hefur þurft að borga hvort sem því líkar betur eða verr. Þetta er ósanngjarnt og óréttlátt og þarf að laga þegar næstu skref eru stigin í því þýðingarmikla réttlætismáli sem hér er á dagskrá. Þessu starfi er engan veginn lokið, við erum öll sammála um að skoða þarf fleiri þætti og gera endurbætur á kerfinu. En við afgreiðum hér tillögur sem orðið hefur sátt um og staðið hefur verið fyrir af hálfu hæstv. ríkisstjórnar. Þær hafa hlotið eindreginn stuðning stjórnarflokka og flestallra þingmanna og því fagna ég. Ég þakka fyrir þetta svo langt sem það nær.

[12:36]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hef áður lýst því yfir að ég teldi það frumvarp sem hér liggur fyrir vera mjög til bóta og bæta hag þeirra sem ætlað er að bæta sérstaklega, þ.e. ellilífeyrisþega. Þar af leiðandi styð ég frumvarpið og get í sjálfu sér tekið undir þau sjónarmið og rök sem hv. þm. Ellert B. Schram flutti í ræðustól áðan.

Varðandi nefndarálit sem liggur fyrir frá félags- og tryggingamálanefnd og undirritað er af nefndarmönnum sem aðeins einn þeirra gerir fyrirvara við þá hefur það komið mér nokkuð á óvart að þeir sem helst hafa kvatt sér hljóðs í umræðunni eru þeir sem hafa skipað nefndina og hafa gert grein fyrir málinu og hafa því getað haft með það að gera í nefndinni.

Í sjálfu sér er ekki mikill ágreiningur hvað þetta mál varðar og því óþarfi að hafa langt mál um það. Við frjálslynd hefðum viljað ganga lengra en gert er varðandi frítekjumark. Í sjálfu sér veldur það ekki vandamálum varðandi greiðslur úr ríkissjóði þó að um frítekjumark sé að ræða, miklu frekar að það komi þá tekjur á móti vegna þess að annars myndast þessar tekjur ekki, þ.e. ef frítekjumarkið er ekki til staðar. Hins vegar er spurning um það sem mér fannst hv. þm. Pétur Blöndal svona ýja að og við höfum aðeins skipst á skoðunum um í vetur, með hvaða hætti og hvernig við högum og skipuleggjum velferðarkerfið þannig að við séum ekki með margs konar aðferðir og leiðir til þess að koma að þeirri velferð sem við teljum að fólk eigi rétt á.

Mörgum finnst það ef til vill ankannalegt að úr hópi auðugustu manna þjóðarinnar sækir einn ellilífeyrinn sinn á meðan annar er í fæðingarorlofi og sækir fæðingarstyrkinn sinn, án þess ég nefni nokkur nöfn. Þannig er þetta að þeir milljarðamæringar sem þar er um að ræðir njóta framfærslu eða ákveðins framfærslueyris frá skattborgurunum eða þjóðfélaginu.

Þetta er hins vegar það kerfi sem við búum við. Spurningin er því hvort við viljum hafa þetta þannig eða hvort við viljum gera einhverjar breytingar. Með því að búa til ýmiss konar útfærslu eins og hér er verið að gera með margvíslegum hætti þá erum við í sjálfu sér að gera vissar lagfæringar á kerfi sem hefur ekki verið nægjanlega gott, hefur ekki tryggt nægjanlega vel velferð eldri borgara í landinu. Þess vegna hljótum við, og í samræmi við það sem hv. þm. Birkir Jón Jónsson vakti athygli á, að fagna þeim lagfæringum sem hér eru gerðar.

Við erum samt sem áður með meingallað velferðarkerfi og ég tel að það beri brýna nauðsyn til og vil beina því til hæstv. félagsmálaráðherra að athuga hvernig mætti gera velferðarkerfið í landinu skilvirkara. Ég hef ekki séð aðra leið betri en þá að menn fari leið svokallaðra neikvæðra tekjuskatta. Það séu ákveðnar viðmiðunartekjur sem eru miðaðar við það að allir þjóðfélagsþegnar geti búið við mannsæmandi lífskjör og þeir sem eru undir því tekjumarki fái ákveðinn velferðarstyrk eða bætur frá hinu opinbera en aðrir ekki. Á þann hátt yrði tekið fyrir það að þeir allra auðugustu í samfélaginu fái sérstakan velferðarstyrk frá þessu sama samfélagi sem þeir í sjálfu sér hafa enga þörf á og greiða hlutfallslega miklu minni skatta en þeir sem eru að berjast í sveita síns andlits fyrir því að hafa tekjur fyrir sjálfa sig og fjölskyldur sínar.

Svo er nú hinu yndislega skattkerfi ríkisstjórnarinnar fyrirkomið eftir lagfæringar hennar á því, að skattar á fyrirtækjum og lögaðilum hafa lækkað og samkvæmt nýrri skýrslu sem kom frá OECD og birt var í gær þá hefur skattlagning á barnafjölskyldur verið að aukast hlutfallslega og hvað mest hér af öllum OECD-ríkjunum sem er náttúrlega ekkert til sóma og ekki til að auka velferð okkar.

En þetta var kannski útúrdúr. Ég styð það frumvarp sem hér er um að ræða. Mér finnst ástæða til þess að það sé reynt að greiða fyrir því að það verði afgreitt sem allra fyrst frá þinginu sem lög. Hér er verið að taka á mikilvægri réttarbót fyrir aldraða í landinu og eins og ég sagði þá vildum við frjálslynd ganga lengra.

Það er rétt sem Birkir Jón Jónsson sagði, að allir stjórnmálaflokkar sem buðu fram í síðustu kosningum lögðu sérstaklega áherslu á að bæta kjör aldraðra vegna þess að það var virkileg þörf á að gera það. Í samræmi við það styður Frjálslyndi flokkurinn frumvarpið þó að við hefðum viljað fara að hluta til aðrar leiðir, en það er annað mál. Við styðjum það frumvarp sem hér liggur fyrir.

[12:41]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Hér er til umfjöllunar frumvarp um

breytingu á lögum um almannatryggingar og lögum um málefni aldraðra með síðari breytingum. Ég fagna því frumvarpi sem hér liggur fyrir og þeim áherslum sem ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hefur lagt upp með til endurskoðunar á almannatryggingakerfinu með það fyrir augum að bæta kjör aldraðra og öryrkja.

Hæstv. forseti. Ég vil láta það koma fram að mér hefur alla tíð þótt vont að spyrða saman aldraða og öryrkja. Ég hefði gjarnan viljað sjá eitt frumvarp sem tæki sérstaklega á málefnum aldraðra og annað frumvarp sem tæki sérstaklega á málefnum öryrkja. Mér hefur aldrei fundist við hæfi að spyrða þetta tvennt saman og vil að sú skoðun komi hér fram.

Ég fagna því að hv. félags- og tryggingnefnd lagfærir orðalag, að hætt sé að tala um bætur en talað um greiðslur. Ég held að það skipti verulegu máli. Það er ekki verið að greiða bætur til eins eða neins, það er verið að greiða fólki úr ákveðnum velferðarsjóðum og það skiptir máli og við eigum að hætta að nota orðið bætur.

Í öðru lagi tek ég undir það sem fram kemur hjá nefndinni að í stað þess að nota orðið vistmaður á stofnun verði notað orðið íbúi og ég fagna því og hefði kosið að sjá það í þessu frumvarpi.

Hæstv. forseti. Ég fagna því einnig að afnám tekjutengingar maka verður að veruleika 1. apríl 2008. Ég álít að þar sé um að ræða grundvallarmannréttindi, hvort heldur um er að ræða aldraða eða öryrkja og það skipti afar miklu máli, ekki síður fyrir öryrkja en aldraða, svo það sé ítrekað hér.

Ég vil líka leggja áherslu á að frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67 til 70 ára er hækkað í 100 þús. kr. á mánuði frá og með 1. júlí 2008 og það er verulega til bóta og mun án efa efla atvinnuþátttöku fólks á umræddum aldri umfram það sem þegar er.

Ég vil líka láta í ljósi ánægju mína vegna séreignarsparnaðar, að skerðingar skuli ekki lengur vera til staðar. Það sem fram kom í ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams finnst mér hins vegar vera umhugsunarefni, þ.e. af hverju skyldubundinn lífeyrissparnaður lýtur öðrum lögmálum en séreignarsparnaður sem aðilar hafa átt kost á að leggja í á undanförnum árum og fá mótframlag frá atvinnurekanda.

Hins vegar er eitt, hæstv. forseti, sem ég vil gera athugasemdir við og það eru vasapeningar vistmanna á stofnunum. Mér finnst sá háttur sem snýr að þeim einstaklingum vera algjörlega út í hött. Mér finnst þetta einfaldlega brot á sjálfstæði þeirra sem eru svo óheppnir að verða sjúkir og vistaðir, eins og það er orðað, eða eiga heimili á hjúkrunarheimilum eða stofnunum. Þessum lögum þarf að breyta og með þeirri breytingu mundum við efla sjálfsvirðingu einstaklinga sem þurfa að vera á stofnunum og eiga þar heima. Þeir mundu þá greiða af sínum eigin lífeyri til stofnunarinnar og ættu síðan afgang ef því væri að skipta eða fengju greiðslur frá almannatryggingakerfinu ef þeir þyrftu þess.

Að mínu mati er þetta meginatriði sem þarf að breyta. Þetta er skerðing á sjálfsforræði þessara einstaklinga. Það er skerðing á frelsi einstaklingsins að þetta atriði skuli vera bundið í lög eins og hér kemur fram. Ég skora á hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra að gera gangskör að því að breyta því.

[12:46]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þá málefnalegu umræðu sem hér hefur farið fram um breytingar á almannatryggingalöggjöfinni. Ekki síður þakka ég umfjöllun nefndarinnar um frumvarpið og þann skilning sem hún sýnir því að málið nái fram að ganga í tæka tíð, þannig að ákvæðin sem eiga að taka gildi 1. apríl nái því, vegna þess að þetta er síðasti starfsdagur þingsins fyrir páskahlé og við komum ekki saman fyrr en um næstu mánaðamót sem hefði þýtt að ekki hefði verið hægt að láta koma til framkvæmda ýmis ákvæði frumvarpsins eins og makatenginguna, afnám þess að tekjur maka skerði bætur. Fyrir það vil ég þakka.

Sú umræða sem hér hefur farið fram hefur verið gagnleg og sýnir auðvitað þann áhuga sem þingmenn hafa á því að bæta almannatryggingakerfið. Ég hef fullan skilning á því sem hér hefur komið fram í máli manna að þeir hefðu viljað sjá að gengið yrði lengra í þessu máli á þessu stigi, ekki síst í því að bæta kjör lífeyrisþega sem minnst hafa. Í því sambandi vil ég nefna tvennt. Þetta er einungis fyrsti áfanginn í heildarendurskoðun á almannatryggingakerfinu, seinni hlutinn mun eiga sér stað það sem eftir lifir þessa árs og 1. nóvember munum við væntanlega sjá niðurstöðuna af því starfi sem er afar mikilvægt. Breytingarnar sem nú eru gerðar á almannatryggingalögunum miðuðust að því að þær rúmuðust innan þess markmiðs sem menn vilja vinna eftir, þ.e. að sjá einföldun á almannatryggingakerfinu.

Í annan stað vil ég nefna að þær breytingar sem hér eru gerðar eru unnar og settar fram í góðu samkomulagi bæði við samtök aldraða og samtök lífeyrisþega. Samtök öryrkja vildu fara nokkuð aðrar leiðir en aldraðir varðandi það sem að þeim snýr. Ígildi þess sem átti að ganga til öryrkja og samsvara þá 100 þús. kr. frítekjumarkinu og 25 þús. kr. sem koma eiga úr lífeyrissjóðum var um 1 milljarður kr. Útfærslan á því var unnin í samráði við öryrkja eftir að nefndin skilaði af sér og það sem þeir lögðu til að kæmi var að þeir fengju 25 þús. kr. frítekjumark á greiðslur úr lífeyrissjóðum sem kostaði um 800 millj. og þá voru 200 millj. eftir sem þeir lögðu áherslu á að bættust við aldurstengdu örorkuna og það er skýringin á 200 milljónunum. Þetta var unnið í fullu samráði við öryrkja.

Ég vil líka geta þess af því að menn hafa verið að tala um aldurstengdu örorkuna að það eru nokkuð skiptar skoðanir um hana og ég hef orðið vör við það í hópi öryrkja að margir vilja sjá að það komi eitthvað í staðinn fyrir það í þeirri nefnd sem er að skoða breytingar á örorkumatskerfinu og starfsendurhæfingunni.

Af því að hér var bent á að ekki hefði verið haldinn fundur í örorkumatsnefnd forsætisráðherra síðan um áramót þá vil ég segja að mér er a.m.k. kunnugt um að menn hafa legið mjög yfir því, bæði fulltrúar Öryrkjabandalagsins, fulltrúar og formaður örorkumatsnefndarinnar ásamt fulltrúum Tryggingastofnunar ríkisins, að skoða hvaða leiðir gætu komið í staðinn fyrir þær 100 þús. kr. sem verður frítekjumark til aldraðra en menn hafa ekki enn komist að niðurstöðu og þess vegna er þetta sett í bið en verður væntanlega afgreitt núna á vorþinginu.

Hér er talað um að tekjulágir lífeyrisþegar fái lítið í sinn

hlut. Ég ætla ekki að neita því að ég hefði gjarnan viljað sjá að meira kæmi í hlut þessa hóps en þó er stigið þarna skref í átt til þess að bæta stöðu þeirra. Og ég vil nefna, af því að menn spyrja af hverju ekki sé 25 þús. kr. frítekjumark á lífeyrisgreiðslur aldraðra sem ég hefði gjarnan viljað sjá, að ef það hefði t.d. komið í staðinn fyrir þær 25 þús. kr. sem þeir eiga að fá sem fá ekkert úr lífeyrissjóði, ef val hefði verið á milli þessara tveggja leiða, hefðu um 3.000 manns ekkert fengið í sinn hlut af þeim hópi sem fær ekkert úr lífeyrissjóði og hefði ekki gagnast það ef sett hefði verið frítekjumark á lífeyrisgreiðslur. (Gripið fram í.) Já, það er hægt að taka þá umræðu líka.

Ég vil líka segja varðandi makatenginguna sem hér eru aðeins skiptar skoðanir um að ég held að það sé mikið réttlætismál, jafnvel þó að það séu fjölskyldutekjur og tekjur hjóna, að horft sé á fjárhagslegt sjálfstæði einstaklingsins. Vegna þess að það er þannig að bætur konu sem hefur kannski verið heima og ekki á vinnumarkaðnum en er gift manni sem hefur verulegar tekjur, hafa skerst vegna tekna maka. Það er hægt að nefna sem dæmi að ef eiginmaður var á vinnumarkaði og fékk 200 þús. kr. í tekjur en konan var bara með almannatryggingalífeyri þá skertust tekjur hennar um 19 þús. kr. mánuði. Hún hafði ekkert nema lífeyri almannatrygginga. Nú eru tekjur hennar bættar verulega og hún fær um 230 þús. kr. meira úr almannatryggingakerfinu eftir þessa breytingu. Það má líka horfa á þetta mál út frá þessu.

Hér var talað um 10.000 einstaklinga sem hefðu innan við 25 þús. kr. úr lífeyrissjóði og þá var miðað við árið 2005. Nýjustu tölur sýna að nú eru um 8.000 manns sem hafa innan við 25 þús. kr. úr lífeyrissjóði og þar af eru 3.000 manns sem hafa nákvæmlega ekki neitt en fá þó 8 eða 10 þús. kr. af þessum umræddu 25 þús. kr. Ég tek undir með þeim sem gagnrýna þá miklu skerðingu sem þessar 25 þús. kr. verða fyrir. Það er mál sem taka þarf á í þeirri einföldun sem við boðum núna og fram undan er á lífeyrissjóðakerfinu vegna þess að það er auðvitað ekki réttlætanlegt þegar verið er að bæta kjör lífeyrisþega að þá standi þeir einungis uppi með einn þriðja af því sem á að bæta eftir skatta og skerðingar. Við hljótum öll að vera sammála um það og reyna að einbeita okkur að því í næstu lotu að breyta þessu.

Ég vil líka nefna að það koma verulegar bætur fyrir ellilífeyrisþega sem er á vinnumarkaði. Ef sá aðili er t.d. með 1.200 þús. kr. á ári munu bætur hans hækka um 374 þús. kr. eftir þessa breytingu, eftir að hætt verður að skerða lífeyri hjá þeim sem er með undir 1.200 þús. kr. í atvinnutekjur.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að tefja þessa umræðu en vil þó taka undir gagnrýni á vasapeningana svokölluðu sem kom fram hjá hv. 12. þm. Suðvesturkjördæmis, Ragnheiði Ríkharðsdóttur, og hv. 6. þm. Norðausturkjördæmis. Þetta er mjög réttmæt gagnrýni vegna þess að eins og fyrirkomulagið er núna er hreinlega verið að taka fjárhagslegt sjálfstæði af öldruðu fólki sem er á ýmsum stofnunum og eitt af því sem er á verkefnalista okkar í félags- og tryggingamálaráðuneytinu er að breyta þessu. Í stefnumörkun í málefnum aldraðra sem er núna á lokastigi í ráðuneyti mínu, en þar hefur verið sérstakur starfshópur sem vinnur með þessa stefnumörkun, er einmitt tekið á þessu máli, að þessu fyrirkomulagi þurfi að breyta.

Virðulegi forseti. Ég held að ég tefji ekki umræðuna frekar til að þetta mál geti orðið sem fyrst að lögum en ég vil bara þakka fyrir þá góðu og málefnalegu umræðu sem hér hefur farið fram. Ég tek undir margt af því sem komið hefur fram hjá þeim stjórnarandstæðingum sem hér hafa talað en minni líka á í leiðinni að margt af því sem við erum að fara að samþykkja núna, væntanlega á næstu klukkutímum, kannski 80–90% af því er að finna í tillögu sem flutt var af stjórnarandstöðunni á síðasta þingi um nýja framtíðarskipan lífeyrismála.

[12:56]

Útbýting:

Endurbætur björgunarskipa, 488. mál, þáltill. JónG o.fl., þskj. 778.

Sjálfstæði landlæknisembættisins, 487. mál, þáltill. ÁI o.fl., þskj. 777.

[Fundarhlé. — 12:57]

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[13:33]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa ánægju með þetta frumvarp. Hér eru stigin ýmis framfaraspor. Nefni ég þar sérstaklega afnám tekjutengingar maka í almannatryggingakerfinu. Þar er um að ræða mannréttindamál, ekki síst hvað varðar öryrkja.

Ýmislegt annað er mjög til bóta í þessu frumvarpi en ég harma að sjálfsögðu að ekki skuli komið til móts við tekjulægsta fólkið, við tekjulægstu öryrkjana. Það er ekki gert með þessu frumvarpi.

Ég sakna þess líka að hér skuli ekki vera að finna frítekjumark fyrir greiðslur úr lífeyrissjóðum eins og heitið hafði verið í aðdraganda kosninganna af hálfu Samfylkingarinnar. Þá sakna ég þess einnig að ekki skulu hafa verið lagfærðar aldurstengdar greiðslur til öryrkja í samræmi við það sem Samfylkingin hét (Gripið fram í.) í þingsal á árinu 2004, (Forseti hringir.) hvers vegna í ósköpunum ekki skuli staðið við þau loforð sem þá voru gefin og einnig (Forseti hringir.) í aðdraganda kosninganna. Það er nokkuð sem við söknum í þessu frumvarpi.

[13:34]

Birkir J. Jónsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir ánægju með það frumvarp sem við erum að samþykkja nú við 2. umr. sem hefur í för með sér kjarabætur handa eldri borgurum og öryrkjum rétt eins og allir stjórnmálaflokkar lofuðu í aðdraganda síðustu kosninga. Auðvitað byggir þetta frumvarp á því mikla svigrúmi sem síðasta ríkisstjórn veitti í ríkisfjármálum sem skilaði af sér skuldlausum ríkissjóði (Gripið fram í.) og það er þess vegna sem við getum hér, allir stjórnmálaflokkar á Alþingi, bætt kjör aldraðra og öryrkja. (**Gripið fram í:** Framsókn?)

Hins vegar hefur Framsóknarflokkurinn lýst yfir andstöðu sinni við að ekki skuli hafa verið komið til móts við þá aldraða sem lakast eru settir í þessum hópi. Því miður er ekki tekið á því í þessu frumvarpi. (Gripið fram í.) Það er

úrlausnarefni sem bíður okkar í þessum efnum sem og sá tvískinnungur að skipta öldruðum í tvo hópa, annars vegar 67–70 ára sem lenda í skerðingum ef þeir vinna og 70 ára og eldri sem geta unnið án þess að verða fyrir (Forseti hringir.) skerðingum. Að sjálfsögðu þarf að ganga algjörlega hreint til verks og setja aldraða undir sama hattinn í þessum efnum og að því (Forseti hringir.) verður stefnt.

[13:36]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Með frumvarpinu sem við erum að fara að greiða atkvæði um er stigið mjög mikilvægt skref til að bæta kjör lífeyrisþega, bæði aldraðra og öryrkja. Það er rangt sem hér er haldið fram að með þessu frumvarpi sé ekkert gert fyrir tekjulægstu öryrkjana og aldraða. Það er vissulega farinn áfangi á þeirri leið en það þarf auðvitað að gera betur. Að því erum við að vinna. Þetta er einungis fyrsti áfanginn á þeirri vegferð. Núna 1. nóvember mun nefnd sem vinnur að endurskoðun á almannatryggingakerfinu skila af sér. Þar erum við að stefna að því að ná stórum áfanga í einföldun á almannatryggingakerfinu, gera það skilvirkara og bæta enn betur stöðu öryrkja og aldraða en við gerum hér.

Brtt. 764,1 samþ. með 34 shlj. atkv.
Brtt. 764,2 samþ. með 34 shlj. atkv.
1.–11. gr., svo breyttar, samþ. með 34 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Út af dagskrá voru tekin 3.–12. mál.

Fundi slitið kl. 13:38.

---

80. FUNDUR

fimmtudaginn 13. mars,
að loknum 79. fundi.

Dagskrá:

1. Almannatryggingar og málefni aldraðra, stjfrv., 410. mál, þskj. 780. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
2. Lyfjalög, stjfrv., 464. mál, þskj. 738. — 1. umr.
3. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737. — 1. umr.
4. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 747. — 1. umr.
5. Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., stjfrv., 471. mál, þskj. 750. — 1. umr.
6. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 183. mál, þskj. 717. — 3. umr.
7. Geislavarnir, stjfrv., 353. mál, þskj. 594, nál. 755, brtt. 756. — 2. umr.
8. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 521, nál. 739. — 2. umr.
9. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 304, nál. 733, brtt. 734. — 2. umr.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [13:40]

Of skammt var liðið frá síðustu umr. fyrsta dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 34 shlj. atkv.

Tilhögun þingfundar.

[13:40]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. laga um þingsköp Alþingis, um lengd þingfunda, getur þessi þingfundur staðið lengur í dag, þ.e. þar til dagskrármálum er lokið. Ef ekki er óskað eftir atkvæðagreiðslu um þessa tillögu forseta lítur forseti svo á að hún sé samþykkt og þinghaldið lengt.

Það er óskað eftir atkvæðagreiðslu og verður orðið við því. Það er óskað eftir því að atkvæði verði greidd um að þinghaldið verði hér þangað til dagskrá þessa fundar er tæmd.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [13:41]

Afbrigði um 4. mgr. 10. gr. þingskapa samþ. með 28 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GÞÞ, HAð, IllG, JóhS, JónS, JM, KVM, KÓ, KÞJ, MÁ, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, VB.

4 þm. (ÁI, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

31 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BJJ, BjarnB, BjH, BBj, GHH, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, JBjarn, KaJúl, KolH, KHG, KLM, LB, MS, PN, REÁ, SF, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir

Almannatryggingar og málefni aldraðra, 3. umr.

Stjfrv., 410. mál (bætt kjör aldraðra og öryrkja). — Þskj. 780.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [13:42]

Frv. samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GÞÞ, HAð, IllG, JóhS, JónG, JM, KVM, KÓ, KÞJ, MÁ, ÓN, PN, PHB, RR, SKK, StB, VB, VS, ÞBack, ÖJ.

29 þm. (AtlG, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BjarnB, BjH, BBj, GHH, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, JBjarn, KaJúl, KolH, KHG, KLM, LB, MS, REÁ, SF, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 781).

Lyfjalög, 1. umr.

Stjfrv., 464. mál (aukin samkeppni, lyfjaverð o.fl.). — Þskj. 738.

[13:42]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lyfjalögum, nr. 93/1994.

Mikil vinna hefur átt sér stað síðustu mánuði við að skilgreina og útfæra leiðir til þess að lækka lyfjakostnað ríkisins annars vegar og lyfjakostnað almennings hins vegar. Þetta frumvarp sem hér er lagt fram miðar að því að ná fram þeim markmiðum með því að skapa aðstæður til aukinnar samkeppni á lyfjamarkaði.

Mig langar í upphafi til að fara nokkrum orðum um aðrar aðgerðir sem unnið hefur verið að frá því að núverandi ríkisstjórn tók við.

Á íslenska lyfjamarkaðnum ríkir fákeppni sem lýsir sér m.a. í litlu framboði á samheitalyfjum. Unnið hefur verið að því að opna markaðinn til að gera nýjum aðilum kleift að ná þar fótfestu, m.a. með því að auka skilvirkni þeirra aðila sem annast umsóknir um markaðsleyfi og verð.

Þá hafa verið stigin fyrstu skrefin í átt að sameiginlegum norrænum lyfjamarkaði.

Lyfjastofnun Íslands er í forsvari fyrir tilraunaverkefni með þátttöku Íslands og Svíþjóðar um samstarf við að veita markaðsleyfi fyrir lyf með gagnkvæmri viðurkenningu á Íslandi um leið og þau hafa verið samþykkt í Svíþjóð. Til umfjöllunar í því verkefni eru 40 lyfjaheiti og má gera ráð fyrir að fimm til sjö markaðsleyfi fáist fljótlega úr þeirri vinnu.

Lyfjagreiðslunefnd hefir einnig leitað eftir samstarfi við sænsku lyfjagreiðslunefndina um verðlagningu lyfja og greiðsluþátttöku ríkisins. Þessi samvinna stuðlar að einföldun og meiri skilvirkni í markaðssetningu á lyfjum sem skilar væntanlega sér í auknu framboði, m.a. á samheitalyfjum. Jafnhliða þessu hefur verið unnið að samstarfi við Færeyinga frá haustmánuðum með það fyrir augum að kanna möguleika á lyfjainnflutningi á grundvelli sameiginlegs markaðar á sviði lyfja og heilbrigðisþjónustu. Þá hefur verið unnið náið með hagsmunaaðilum til að ná hagkvæmni í lyfjamálum.

Lyfsölukeðjurnar hafa lagt sitt af mörkum með því að taka upp nýjungar við afgreiðslu lyfja með notkun á vélmennum og með því að fjölga lágvöruverslunum. Rætt hefur verið um hlut smásöluálagningar í lyfjakostnaði og lyfjagreiðslunefnd og fulltrúar smásala vinna að endurskoðun þar að lútandi.

Einnig hefur náðst góður árangur í því sameiginlega átaki yfirvalda og lyfjainnflytjenda að ná heildsöluverði frumlyfja á Íslandi niður til samræmis við það verð sem gildir í Svíþjóð, Noregi og Danmörku.

Þá má nefna að Tryggingastofnun og landlæknir hófu útgáfu á lyfjalistum á síðasta ári til að veita læknum stuðning við val á lyfjum ásamt því að stuðla að hagkvæmri notkun lyfja. Gefnir hafa verið út lyfjalistar fyrir þunglyndislyf og blóðfitulækkandi lyf og væntanlega mun sjást afrakstur þeirra vinnu í vali lækna á ódýrari lyfjum í þessum flokkum.

Þá er vert að benda hér á þann árangur sem hefur náðst í lækkun á lyfjakostnaði á síðasta ári, m.a. vegna lækkunar á lyfjaverði hjá Actavis og samhliða innflytjendum. Dýrir lyfjaflokkar eins og þunglyndislyf hafa lækkað um 70 millj. kr. þrátt fyrir meiri notkun og kostnaður vegna blóðfitulækkandi lyfja hefur lækkað um 41 millj. kr.

Lyfjakostnaður Tryggingastofnunar nam rétt rúmum 7 milljörðum kr. á síðasta ári. Aukin notkun lyfja, sem nemur 6% frá fyrra ári, tilfærsla yfir í dýrari lyf og áhrif gengis leiddu til þess að það stefndi í kostnaðaraukningu upp á tæp 10% frá árinu 2006. Á móti komu verðlækkanir á mörgum lyfjum og því endaði heildaraukning í kostnaði á milli áranna 2006 og 2007 í um 5% sem þýðir að kostnaðurinn jókst um 350 millj. kr. í stað 700 millj. kr. eins og leit út fyrir að myndi verða. Þess bera að geta að á milli áranna 2005 og 2006 nam heildaraukningin í lyfjakostnaði rúmum 10%. Unnið er að því að lækka lyfjaverð enn frekar í kostnaðarsömustu lyfjaflokkunum með því að efla samkeppnina og gera markaðinn skilvirkari.

Þá var farið út í sameiginlegt lyfjaútboð níu heilbrigðisstofnana sem skilaði tæplega 260 millj. kr. afslætti þegar miðað er við heildsöluverð. Vonast er til þess að samvinna á milli heilbrigðisstofnana sem þarna var viðhöfð muni einnig ná út fyrir landsteinana. Vonandi ná þessar heilbrigðisstofnanir og aðrar að taka þátt í sambærilegum útboðum með þeim stofnunum í nágrannalöndunum sem við erum í mestum samskiptum við.

Með frumvarpi til laga um breytingu á lyfjalögum, nr. 93/1994, eru lagðar til nokkrar breytingar á gildandi lyfjalögum sem miða að því að efla samkeppni og auka þjónustu við neytendur með því að fella brott bann við póstverslun með lyf og heimila sölu nikótín- og flúorlyfja utan lyfjabúða sem er m.a. liður í forvörnum. Til þess að lækka lyfjaverð og halda lyfjakostnaði stofnana í lágmarki er lagt til með frumvarpi þessu að verð á lyfseðilsskyldum lyfjum frá sama söluaðila verði það sama um allt land. Einnig er lagt til að lyfjanefndir sjúkrahúsa gefi út bindandi lista um notkun á lyfjum á viðkomandi sjúkrahúsi. Þá er lagt til að eftirlit og eftirfylgni með lyfjaávísunum og aukaverkunum lyfja verði styrkt með því að lengja varðveislutíma gagna í lyfjagagnagrunni landlæknis úr þremur árum í 30 ár. Að lokum er lögð til einföldun á stjórnsýslu með því að flytja leyfisveitingar á sviði lyfjamála frá heilbrigðisráðuneytinu til Lyfjastofnunar.

Ég mun nú gera nánar grein fyrir efnisatriðum frumvarpsins en þau eru:

Í fyrsta lagi er með a- og b-lið 3. gr. frumvarpsins lagt til að horfið verði frá banni núgildandi laga um póstverslun með lyf og að slík verslun verði heimil að uppfylltum nánari skilyrðum sem kveðið skal á um í reglugerð. Þessi breyting er gerð með það að markmiði að opna markaðinn og efla samkeppni og auka þjónustu við neytendur. Gert er ráð fyrir að póstverslun með lyf verði bundin lyfsöluleyfi og sé í tengslum við starfandi apótek til þess að þessi verslun falli að þeirri umgjörð sem lyfjaverslun í landinu og á Evrópska efnahagssvæðinu almennt er búin.

Í öðru lagi er með a-lið 2. gr. frumvarpsins lögð til sú breyting að sala nikótín- og flúorlyfja verði heimiluð í öðrum verslunum en lyfjabúðum. Ákvæðið tekur einungis til

nikótínlyfja sem ekki eru lyfseðilsskyld. Verði frumvarpið að lögum má búast við að samkeppni aukist og að verð slíkra lyfja lækki. Nikótínlyf geta hjálpað reykingamönnum að hætta að reykja og því má færa rök fyrir því að slík lyf skuli vera jafnaðgengileg og tóbak. Markmiðið með greininni er einnig að auðvelda aðgengi að flúorlyfjum sem ekki eru lyfseðilsskyld. Notkun flúorlyfja er ein áhrifamesta og hagkvæmasta vörn gegn tannskemmdum sem völ er á og ættu þau að vera jafnaðgengileg almenningi og gosdrykkir og sætindi.

Í þriðja lagi er með 12. gr. frumvarpsins lögð til breyting á ákvæði gildandi laga um lyfjanefndir sjúkrahúsa og hlutverk þeirra. Lagt er til að vægi þeirra verði aukið og lyfjanefndir gefi út bindandi lista með þeim lyfjum sem nota skal á viðkomandi stofnun. Eftir sem áður geta læknar stofnunarinnar ávísað öðrum lyfjum en eru á lyfjalista stofnunarinnar að fengnu samþykki lyfjanefndarinnar, t.d. ef um ofnæmi er að ræða fyrir því lyfi sem valið hefur verið á lyfjalistann. Markmið þessa ákvæðis er að halda lyfjakostnaði heilbrigðisstofnana í lágmarki og til að því verði náð er mikilvægt að ávallt sé í gildi lyfjalisti sem samþykktur hefur verið af lyfjanefnd fyrir val og meðferð lyfja á viðkomandi stofnun. Enn frekara starf er unnið með lyfjalista á vegum TR þar sem stuðlað er að hagkvæmari lyfjavali til að hámarka velferðarábatann sem hlýst af lyfjanotkun.

Í fjórða lagi er með 13. gr. frumvarpsins lagt til að lyfjaverð frá sama söluaðila verði það sama um land allt. Lyfjaheildsalar, lyfjaframleiðendur og umboðsmenn þeirra eða smásöluaðilar, sem vilja selja lyf á lægra verði en á skráðu hámarksverði, skulu tilkynna verð sitt til lyfjagreiðslunefndar sem birtir það í næstu lyfjaverðskrá. Breytingin felur í sér að söluaðilar lyfja keppa um lægra verð í lyfjaverðskrá í stað þess að veita afslætti og stuðlar þannig að meira gegnsæi í lyfjaverðlagningu og heiðarlegri samkeppni. Raunverulegt lyfjaverð verður aðgengilegt neytendum í verðskrá sem stuðlar að raunhæfum verðsamanburði sem eflir samkeppni.

Í fimmta lagi er með 6. gr. frumvarpsins lagt til að varðveislutími gagna í lyfjagagnagrunni landlæknis verði lengdur úr þremur árum í 30 ár. Gögnin í lyfjagagnagrunninum hafa reynst vera afar nauðsynleg til gæðastýringar og rannsókna á sviði lyfja- og heilbrigðismála í landinu. Þriggja ára eyðingarákvæðið stendur því fyrir þrifum að hægt sé að bæta gæði lyfjanotkunar með gæða- og rannsóknaverkefnum. T.d. er ómögulegt að fylgjast með aukaverkunum, rannsaka áhrif lyfja á þjóðina og rekja hugsanlegan skaða sem sjúklingar geta hafa orðið fyrir vegna lyfja. Landlæknir, Lyfjastofnun, Rannsóknastofnun um lyfjamál við Háskóla Íslands og fleiri aðilar hafa eindregið hvatt til þess að geymslutíminn verði lengdur.

Í sjötta lagi er með 1. gr. frumvarpsins gerð sú breyting á gildandi lögum að umfjöllun um umsóknir og útgáfu lyfsöluleyfa, innflutnings- og heildsöluleyfa og framleiðsluleyfa er flutt frá heilbrigðisráðuneytinu til Lyfjastofnunar. Þessi breyting er í samræmi við einföldunaráætlun ráðuneytisins í tengslum við aðgerðaáætlun um *Einfaldara Ísland* sem samþykkt var í ríkisstjórn 17. október 2006. Helstu rökin fyrir því að flytja umfjöllun og útgáfu leyfa á þessum sviðum til Lyfjastofnunar eru þau að hér er um að ræða stjórnsýslu sem telja verður að eigi frekar heima á verksviði stofnunar en ráðuneytis. Með þessari breytingu er því um að ræða einföldun á málsmeðferð og styttingu málsmeðferðartíma. Þá verður að telja að þessi breyting sé ákjósanleg út frá sjónarmiðum um réttaröryggi því að umsækjandi um framangreind leyfi getur borið ákvörðun Lyfjastofnunar undir ráðuneytið og fengið þannig fjallað um mál sitt á tveimur stjórnsýslustigum. Er nokkrum ákvæðum gildandi laga breytt til samræmis við framangreindan verkefnaflutning.

Þá er að lokum rétt að geta þess að vinna hefur átt sér stað við gerð reglugerðar sem ætlað er að auðvelda enn frekar markaðssetningu lyfja og tryggja að á íslenskum markaði séu nauðsynleg lyf fyrir sjúklinga og að sjúklingar fái afhentar upplýsingar um lyfið í apóteki við afhendingu.

Ákveðið hefur verið að senda frumvarpið í tæknilegan tilkynningaferil innan Evrópusambandsins í samræmi við lög nr. 57/2000, um skipti á upplýsingum um tæknilegar reglur um vörur og fjarþjónustu, og tilskipun 98/34/EB sem setur reglur um tilhögun upplýsingaskipta vegna tæknilegra staðla og reglugerða. Við það skapast þriggja mánaða biðtími. Verði frumvarpið að lögum er gert ráð fyrir að lögin öðlist gildi frá og með 1. október 2008.

Virðulegi forseti. Markmiðið með þeim breytingunum sem ég mæli hér fyrir er fyrst og fremst að skapa skilyrði til að draga úr auknum lyfjaútgjöldum ríkisins með því að efla samkeppni og þjónustu við neytendur.

Ég leyfi mér því, virðulegi forseti, að leggja til að frumvarpinu verði vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umræðu.

[13:53]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ánægjulegt að fylgjast með starfi hæstv. heilbrigðisráðherra og heilbrigðisráðuneytis við að ná niður lyfjaverði hér á landi. Hefur nú þegar nokkur árangur náðst og hluti af þeim breytingum sem hér á að gera er til þess að ná enn frekar niður lyfjaverði.

En ég vil spyrja hæstv. ráðherra aðeins meira út í póstsendingar eins og lagt er til að verði leyfðar, þ.e. póstsendingar út um allt land. Nú er það þannig að það sem átti að vera aukin samkeppni milli lyfjaverslana varð að fákeppni. Það má segja að tvær lyfjakeðjur sjái um lyfsölu um allt land með nokkrum undantekningum þó. Til þess að ná niður kostnaði sjá þessar keðjur um að halda niðri starfsmannakostnaði og hefur það m.a. komið fram í fækkun lyfjafræðinga. Hugsanleg afleiðing þessara breytinga getur verið sú að hugsað sé til enn frekari sparnaðar hjá lyfjakeðjunum og að útsölustöðum verði hreinlega lokað, þ.e. apótekum sem starfrækt eru í dag. Ef möguleiki er á að þjóna ákveðnum svæðum með póstsendingum, gæti það þá ekki leitt til enn frekari sparnaðar?

Hefur málið verið skoðað með þetta í huga? Eins vil ég spyrja að því hvort komið hafi til greina að herða frekar kröfurnar en hitt hvað varðar stöðugildi lyfjafræðinga inn á hverjum útsölustað eða (Forseti hringir.) í hverju apóteki.

[13:56]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir andsvar hennar og hvatningu. Það er alveg hárrétt sem kemur fram hjá hv. þingmanni að við höfum nú þegar náð ákveðnum árangri í að lækka lyfjakostnað sem nemur um 100 millj. kr.

Betur má ef duga skal. Hv. þingmaður spyr út í póstsendingarnar og sérstaklega þá póstsendingar innan lands, ef ég skildi hv. þingmann rétt. Þá er rétt að taka fram að þær hafa viðgengist um langan tíma. Nær allar — ef ekki allar — lyfjabúðir eða apótek sem nú eru starfandi notfæra sér póstsendingar. Ef maður skoðar landakortið sér maður að ekki búa allir í nágrenni við lyfsölubúð þannig að fólk verður að bjarga sér með öðrum hætti.

Varðandi lyfjaverslanir út um land þá hefur það verið reynsla okkar í ráðuneytinu að mikill áhugi er hjá lyfsölum — sem við getum e.t.v. kallað einyrkja — að opna lyfjabúðir úti á landi þvert á það sem maður mundi halda. Þó að Akranes sé nú kannski ekki langt úti á landi þá hefur einyrki farið og sett á fót lyfjabúð þar. Á Siglufirði er líka einyrki með öfluga lyfjabúð. Ég hef því ekki áhyggjur af því að ekkert kæmi í staðinn ef þessar stóru keðjur mundu ákveða að hætta með verslun á einhverjum stað. Það er ekki sú niðurstaða sem við höfum fengið eftir að hafa skoðað þetta.

Hins vegar er það skylda okkar að sjá til þess að það sé þjónusta um allt land og menn þurfa auðvitað að huga að því. Af augljósum ástæðum er það mjög mikilvægt fyrir okkur að lækka lyfjaverðið og það er það sem (Forseti hringir.) við erum að reyna að vinna að með þessu frumvarpi.

[13:58]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Í þeirri samkeppni sem nú ríkir á lyfjamarkaðnum og lyfsölunni hefur það m.a. komið fram í fækkun lyfjafræðinga í apótekum. Hvað nikótínlyfin varðar þá er notkun nikótínlyfja hér á landi mun meiri en þekkist í nágrannalöndum okkar, þótt víðar væri leitað.

Hvers vegna? Tilgangurinn með lyfjunum er jú að nota þau sem leið til þess að hætta að reykja. En til þess að lyfin gagnist þarf að vera góður stuðningur og góð fræðsla og sú fræðsla á í raun og veru að koma samhliða sölu á þessum lyfjum. Það er alveg ljóst að mikið hefur skort á að nægilegur stuðningur og fræðsla hafi verið fyrir þá sem hætta að reykja með því að nota nikótínlyfin.

Nikótín er sterkasta ávanabindandi efni sem þekkist í heiminum í dag. Það er sterkara en heróín og það er sterkara en kókaín. Þar sem þetta er svona sterkt ávanabindandi efni þá finnst mér það vera umhugsunarefni ef afgreiða á það með tóbaki. Ég hefði frekar viljað sjá aðgerðir í hina áttina, að möguleikarnir verði að einhverju leyti takmarkaðir, að tóbak verði ekki selt á hverjum einasta kassa í stórmörkuðunum eða að það væri t.d. selt í sölubásum í matvöruverslunum í stað þess að selja það við afgreiðslukassana. Á kössunum vinna nú unglingar jafnvel (Forseti hringir.) frá fermingaraldri. Er (Forseti hringir.) í raun og veru ráðlegt að koma útsölunni í stórmarkaðina?

[14:00]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður ræddi hér þann þátt málsins að leyfa sölu nikótínlyfja og er rétt að taka fram að verið er að tala um nikótínlyf sem ekki eru lyfseðilsskyld, að leyfa sölu á þeim á fleiri stöðum en í apótekum. Þar takast tvö sjónarmið á. Mörgum finnst eðli máls samkvæmt ekki mjög rökrétt ef gott aðgengi er að tóbaki en ef einstaklingur tekur þá ákvörðun að hætta að reykja þurfi hann að fara í sérstakar verslanir til að nálgast hjálpartæki, við getum kallað það því nafni, til að vinna á þeirri fíkn. Það eru örugglega margar hliðar á því máli. Menn geta haft mismunandi sjónarmið hvað það varðar en hins vegar var þetta sett í frumvarpið eins og með flúorlyf vegna þess að menn töldu að ekki væri verið að setja hlutina í neina hættu með því að hafa þetta með þessum hætti.

Varðandi sölu tóbaks, sem hv. þingmaður minntist á, þá eru einnig ýmis sjónarmið um það. En síðast þegar ég skoðaði gekk eftirlitið með þeirri verslun ágætlega. Þrátt fyrir, eins og hv. þingmaður benti á, að ungt fólk afgreiði í stórmörkuðum eru ekki, eftir því sem ég best veit, mikil brögð að því að verið sé að selja tóbak yngra fólki en heimilt er. En ég tek fram, virðulegi forseti, að það er nokkuð síðan ég skoðaði það. Reyndar vann ég svolítið að þessu þegar ég var á vettvangi borgarstjórnar með núverandi aðstoðarmanni félagsmálaráðherra, en það er önnur saga.

[14:02]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þetta frumvarp um breytingar á lyfjalögum skuli komið fram og tel að ákveðið skref sé stigið til framfara varðandi það að lækka lyfjaverð í landinu eða koma okkur undan því lyfjaokri sem íslenskir neytendur hafa mátt búa við hvað þessa vöru snertir. Spurningin er hvort nógu langt sé gengið. Ég tel að eingöngu sé um ákveðinn áfanga að ræða á því ferli að vinna að því að hér skapist og myndist markaður sem sé sambærilegur við það sem gerist í nágrannalöndum okkar þannig að íslenskir neytendur eigi kost á lyfjum á svipuðu verði og þar er. Það hlýtur að vera markmið okkar að þannig sé staðið að málum.

Síðasta sumar ákvað læknir einn að leita eftir því að veita ákveðna þjónustu og hafa milligöngu um að senda lyf með póstsendingum. Ljóst var að um verulegan mun á verði var að ræða, hægt var að bjóða upp á mun lægra lyfjaverð af hans hálfu í gegnum þessa þjónustu. En það var tekið fyrir það.

Það hlýtur að vera markmiðið að við sköpum þær aðstæður að fólk sem þarf að neyta lyfja geti gert það og geti fengið sem ódýrasta þjónustu. Lyf eru öðruvísi vara en venjuleg markaðsvara að mörgu leyti til, fólk hefur ekki val um það að taka lyf. Sá sem neytir ákveðinna lyfja er neyddur til þess út af heilsufarsástæðum að nota lyfið. Stjórnvöld verða, annað er útilokað, að blanda sér í markaðsstarfsemina með þeim hætti að tryggja borgurum sínum eðlilega aðkomu og eðlilegt verð á vörum sem eru nauðsynlegar, sem eru óhjákvæmilegar. Allt annað gildir þegar neytandinn á val um það hvort hann notar vöru eða lætur hana eiga sig.

Hvað varðar sjúklinga er það útilokað í mörgum tilvikum. Viðkomandi verður að hafa vöruna og neyta hennar.

Við höfum einhverra hluta vegna — ég gæti í sjálfu sér flutt langt mál um það — á nánast öllum sviðum verið dýrasta þjóðfélagið hvað varðar sölu á vörum og þjónustu og líka hvað lyf varðar og jafnvel lyf sem framleidd eru í landinu. Það er óásættanlegt. Eins og ég sagði áðan tel ég frumvarpið sem hér er til umræðu vera skref í rétta átt. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir að flytja það frumvarp sem hér um ræðir.

Það eru þó ákveðin atriði sem mér finnst ástæða til að gera athugasemdir við eða kalla eftir nánari skýringum á. Í 3. gr. er fjallað um það í a-lið að 7. málsl. 1. mgr. falli brott, þ.e. ákvæðið um póstverslun með lyf. Verði það ákvæði samþykkt verður póstverslun með lyf heimil. Þá vaknar spurning: Ef póstverslun með lyf er heimil þarf að setja einhverjar skorður við slíkri póstverslun? Hvaða skorður eiga það að vera?

Í b-liðnum í 3. gr. er fjallað um það að 8. málsl. 1. mgr. orðist á þann veg að ráðherra sé heimilt að kveða nánar á um skilyrði og framkvæmd póstverslunar með lyf og póstsendingar lyfja í reglugerð um lyfsöluleyfi. Þá komum við enn einu sinni að spurningunni um það hvað sé eðlilegt að fela ráðherra að gera, hvort ekki sé eðlilegt að ef verið er að fella niður bannákvæði setji löggjafinn einhverjar viðmiðunarreglur um það með hvaða hætti og hvernig þetta eigi að vera. Eða teljum við að markaðurinn sé með þeim hætti að æskilegast sé að ráðherra hafi sem frjálsastar hendur hvað þetta varðar? Þó að ég sé almennt á móti því að lagasetningarvald sé framselt til framkvæmdarvaldsins þá kann í þessu tilviki að vera ákveðin afsökun fyrir því. Í mörgum tilvikum kann, vegna breytileika markaðarins, að vera nauðsynlegt að framkvæmdarvaldið geti brugðist við með skjótum hætti. Það eru e.t.v. röksemdir fyrir því að ákvæðið sé orðað með þeim hætti sem hér er að ráðherranum sé heimilt að gera þessar ráðstafanir þannig að sem fæstar fyrirfarandi tálmanir séu á því hvernig þær reglur eru.

Ég tel mjög mikilvægt að þetta ákvæði nái fram, þ.e. að póstverslun með lyf verði heimil. Að sama skapi velti ég því líka fyrir mér, sem fjallað er um í greinargerð um 3. gr., þar sem gert er ráð fyrir að póstverslun með lyf verði bundin lyfsöluleyfum og sé í tengslum við starfandi apótek til þess að þessi verslun falli að þeirri umgjörð sem búin er lyfjaverslun í landinu og í löndum á Evrópska efnahagssvæðinu. Ég velti því þá fyrir mér hvort jafnvel sé hægt að auka frelsið miðað við það sem gert er ráð fyrir í orðalagi greinargerðarinnar hvað það varðar að hægt sé að heimila þeim sem hafa leyfi til að gefa út lyfseðla að vísa því til apóteka hvar sem er á Evrópska efnahagssvæðinu. Ég velti því fyrir mér hvort skilja beri þetta ákvæði þannig að það sé ekki eingöngu bundið við apótek eða lyfsöluleyfi hér á landi. Erum við að tala um að þetta sé opið fyrir lyfsöluleyfi og apótek hvar sem er á Evrópska efnahagssvæðinu?

Sé það rétt, af því að líka er vísað til þess að þetta falli að þeirri umgjörð sem við búum lyfjaverslun í landinu og í löndum á Evrópska efnahagssvæðinu, get ég þá sem læknir eða leyfishafi vísað til og haft milligöngu um, í Svíþjóð eða á Svalbarða eða hvar sem er á svæðinu, að heimilt sé að nálgast lyfin eða þarf ég að vera bundinn við það markaðssvæði sem við búum við hér? Ef um það er að ræða erum við enn þá í fyrirfarandi takmörkun sem að mínu viti er allt of mikil, skorður eru allt of þröngar, og gefur ekki neytendum þá eðlilegu valkosti sem ég vil að þeir fái að þeir geti átt þess kost að fá lyf á lágmarksverði. Þá erum við hugsanlega ekki að ná takmarkinu með frumvarpinu — ég skil markmiðið á þann veg að koma eigi í veg fyrir eða alla vega að takmarka lyfjaokrið sem íslenskir neytendur lyfja þurfa að búa við í dag. Ég freistast því til þess að líta þannig á og skýra þetta ákvæði þannig, og vil að það komi skýrt fram — ég vænti þess að hæstv. heilbrigðisráðherra geri grein fyrir því hér á eftir hvort það sé réttur skilningur, að miðað sé við að heimilt sé að sækja lyf til þeirra sem hafa þær heimildir á Evrópska efnahagssvæðinu. Sé svo, þá er um mjög eðlilegt og gott ákvæði að ræða.

Ég ætla ekki að blanda mér í umræður um hættulega eiginleika fíkniefna — mér skildist á hv. 8. þm. Þuríði Backman að spurningin væri um að leyfa heróín og banna nikótín — ég ætla ekki að velta því fyrir mér. Það er aukaatriði, finnst mér, í sambandi við frumvarpið sem hér er um að ræða. Við höfum ákveðna löggjöf hvað það varðar. Mér þótti það eðlileg skýring, sem hæstv. heilbrigðisráðherra kom með áðan, varðandi það að eðlilegt sé að hafa auðvelt aðgengi að nikótínlyfjum og það er það sem frumvarpið fjallar um. Í sjálfu sér þarf ekki að orðlengja það að öðru leyti.

Í 10. gr. frumvarpsins er talað um að verð lyfseðilsskyldra lyfja skuli vera það sama um allt land. Ef lyf eiga að vera á lægra verði en hámarksverð segir til um skuli tilkynna lækkað verð til lyfjagreiðslunefndar sem birtist í næstu útgáfu lyfjaverðskrár. Ég velti því fyrir mér hvort við séum að setja þarna eðlilegar reglur eða hvort um óeðlilegt og óheppilegt inngrip á markaðinn sé að ræða. Við höfum möguleika í samkeppnislögum til að bregðast við hvað varðar undirverðlagningu. Það gildir líka hvað varðar þessa grein ef um samkeppnishindranir er að ræða, sem m.a. koma fram í óeðlilegri undirverðlagningu til að koma samkeppnisaðila út af markaðinum.

Ég spyr: Af hverju má lyfsalinn á Seyðisfirði ekki lækka verð á megrunarpillum eða geðdeyfðarlyfjum sem eru hugsanlega að nálgast síðasta söludag? Af hverju þarf hann að fara í það flókna ferli að tilkynna lækkað verð til lyfjagreiðslunefndar og útgáfu o.s.frv. og þá þarf það hugsanlega að stinga í stúf við að það skuli vera lyf á sama verði um allt land? Af hverju á það að vera svoleiðis? Þetta kann að vera misskilningur hjá mér en ég óska eftir skýringu á því. Eins og þetta er orðað í 10. gr. virðist mér að um óeðlilegt inngrip í markaðinn sé að ræða. Við eigum að miða við það hvað þessa verslun varðar eins og aðra að heimild fyrir viðskiptaaðilana sé sem rúmust til að lækka verðið til hagsbóta fyrir neytendur. Við eigum ekki að hafa neinar tálmanir hvað það varðar að það megi lækka verðið til hagsbóta fyrir neytendur. Við verðum hins vegar að hafa reglur sem koma í veg fyrir að lyf séu seld á verði sem er ósæmilegt og algerlega út úr þeim verðramma sem gerist í okkar heimshluta eins og verið hefur á undanförnum árum.

Ég vildi koma þessum athugasemdum að auk þess sem ég velti því fyrir mér hvort einhver vandamál séu við það að færa gildistökutíma laganna fram, að lögin öðlist gildi

þegar þau hafa verið samþykkt frá Alþingi. Í heildina litið, eins og ég hef áður getið um, fagna ég frumvarpinu. Ég tel að stigið sé mjög mikilvægt skref í þá átt að draga úr óeðlilegum aðstæðum, sem hafa verið á íslenskum lyfjamarkaði, og það verði íslenskum neytendum sem þurfa að neyta lyfja til góða.

[14:15]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Magnússyni fyrir ræðu hans og viðbrögð. Hv. þingmaður er nú búinn að berjast fyrir hagsmunum neytenda í áratugi og þekkir þetta mál vel. Það er því gott að fá innlegg hans og aðkomu að þessu máli.

Það er skemmst frá því að segja, svo ég reyni nú að fara yfir þær spurningar sem bornar voru fram, að ef þetta frumvarp nær fram að ganga — og í rauninni er það nú þegar — þá geta menn ávísað á hvaða apótek sem er innan Evrópska efnahagssvæðisins. Einstaklingum er það heimilt þar sem einungis er verið að auðvelda mönnum að hafa milligöngu um það. Ástæðan fyrir því að það er bundið við lyfsöluleyfi er sú að einhver verði ábyrgur ef eitthvað kemur upp. Hér er ekki verið að tala um netverslun sem eru oft með ólögleg lyf og annað slíkt. Það verður einhver að vera ábyrgur. Þess vegna viljum við hafa faglegan aðila á Íslandi sem er ábyrgur til þess að þetta verði gert eins vel og mögulegt er.

Það sem opnar möguleikana á þessu er áhersla okkar á rafrænu stjórnsýsluna, á rafrænu lyfseðlana. Rafræna gáttin gerir það mögulegt að auka viðskipti með lyf og opnar þar af leiðandi fyrir þá markaði fyrir Íslendinga sem við berum okkur saman við.

Varðandi sama verð um allt land þá er ekkert sem bannar lyfsala á Seyðisfirði að lækka verðið. Við höfum verið að skoða reynslu annarra landa og leggjum áherslu á að menn keppi í verðlagi en ekki afslætti og að markaðurinn sé eins gegnsær og mögulegt er. Tilkynningaskyldan er heldur ekkert mál.

Virðulegi forseti. Ég verð að fá að klára þær spurningar (Forseti hringir.) sem hér voru bornar fram í næsta andsvari.

[14:17]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir það sem kom fram í andsvari hans þar sem hann svarar því hvort frelsi sé aukið til þess að kaupa lyf hvar sem er innan Evrópska efnahagssvæðisins. Ég skil það þannig að það sé ótvíræður möguleiki, að eingöngu þurfi að vera einhver ábyrgur aðili hér innan lands sem hægt sé að vísa til varðandi það.

Ég velti sem sagt fyrir mér hvort þessi opnun fælist í ákvæðinu sem væri tvímælalaust til hagsbóta fyrir neytendur. Ég fagna því sem fram kom í andsvari hæstv. heilbrigðisráðherra.

[14:18]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spurði annars vegar um gildistökutímann og hins vegar um heimildir ráðherra, hverju væri rétt að framvísa til framkvæmdarvaldsins. Hv. þingmaður talaði um að það gæti verið réttlætanlegt vegna þess að máli skipti að framkvæmdarvaldið gæti gripið skjótt inn í ef ákveðnar aðstæður krefðust þess.

Ég held að þarna hafi hv. þingmaður alveg rétt fyrir sér vegna eðlis málsins og það tengist gildistökuákvæðinu. Ástæðan fyrir því að talað er um 1. október er vegna þess að við erum aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu. Við verðum að senda tilkynningar ásamt reglugerð varðandi fylgiseðlana og þurfum að bíða eftir viðbrögðum þar frá. Þetta tengist mjög flóknu ferli á Evrópska efnahagssvæðinu, því umhverfi sem við erum í.

Þegar við gengum inn í Evrópska efnahagssvæðið opnuðust ýmsir markaðir fyrir okkur og varan sem kom inn í aðildarlöndin var á öllu svæðinu en það átti ekki við um lyf. Ég veit ekki um aðra vöruflokka. Það er sama fyrirkomulag í hverju landi fyrir sig. Við erum í rauninni með jafnmarga markaði og löndin eru inni á Evrópska efnahagssvæðinu. Við erum nú að opna glufur, ef þannig má að orði komast, og reynum að stækka markaðssvæðið með þessu frumvarpi.

Hins vegar verðum við að fara eftir lögum og reglum. Þess vegna hef ég kynnt þetta fyrir forsvarsmönnum Evrópusambandsins, tekið þetta sömuleiðis upp á fundum með norrænum kollegum mínum vegna þess að það skiptir máli að menn átti sig á því hvað hér er á ferðinni. Þetta er ekki bara vandi okkar Íslendinga. Þetta er vandi lítilla markaðssvæða og í rauninni vandi stórra markaðssvæða líka. Þannig að við höfum mætt miklum skilningi hvað þetta varðar. Þetta er ástæðan fyrir gildistökunni og ein ástæðan fyrir því að það er skynsamlegt (Forseti hringir.) að framkvæmdarvaldið hafi tök á að grípa hér inn í.

[14:20]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Mig grunaði nú að það væri eitthvað sem ylli því að gildistökuákvæðið væri með þessum hætti, að það væru ákveðnar reglur sem þyrfti að uppfylla. Ég tel að komnar séu fullnægjandi skýringar á þessu og eðlilegt að gildistökuákvæðið sé eins og það er.

Ég verð að segja að miðað við yfirlýsingar hæstv. heilbrigðisráðherra virðist mér að frumvarpið sé enn þá betra en mér virtist það vera við yfirlestur þess. Ég fagna því framkomu þess og jákvæðum yfirlýsingum hæstv. heilbrigðisráðherra.

[14:21]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég lýsti því í stuttu andsvari við hæstv. heilbrigðisráðherra áðan að ég fagnaði því ef hægt væri að lækka lyfjaverð og lyfjakostnað einstaklinga. Þá fagna ég því alveg sérstaklega ef hægt er að lækka verð á lyfjum til þeirra sem eru langveikir og með króníska sjúkdóma því að þeir bera óheyrilegan kostnað af lífsnauðsynlegri og/eða verkjastillandi lyfjanotkun sinni. Ég fagna því öllum aðgerðum í þá átt.

Það er spurning til hvaða aðgerða við grípum og fljótt á litið tel ég að þetta sé spor í rétta átt. Að sama skapi tel ég mjög mikilvægt að við förum vel yfir þetta og reynum að

skoða til enda hvað þetta getur þýtt þegar út í raunveruleikann er komið. Ef hægt er að sjá fyrir þróun fyrirhugaðra póstsendinga eða póstþjónustu erlendis frá, hvernig getum við þá tryggt öryggi á afgreiðslu lyfjanna, að þeir sem taka þau, geri það rétt o.s.frv.?

Það er erfitt oft og tíðum að sjá það fyrir þótt maður telji sig hafa góðar hugmyndir og vera búinn að finna réttu lausnina. Þegar síðustu stóru breytingarnar á lyfjalögum voru gerðar, átti að koma á samkeppni og þar með að lækka lyfjaverð til sjúklinga og einstaklinga. Þá held ég að enginn hafi séð fyrir að þær breytingar mundu leiða til fákeppni eins og gerðist í staðinn fyrir að þær leiddu af sér samkeppni og verðlækkun. Stundum þróast málin því þannig og það er ófyrirsjáanlegt.

Hugsanlega er það bara af vankunnáttu eða þá að markaðurinn breytist, sem hefur náttúrlega gerst hér á mörgum sviðum því að það er ekki eingöngu lyfjamarkaðurinn sem breytist. Það gerist á matvörumarkaðnum líka. Nú eru það fáar keðjur sem reka matvöruverslanir út um allt land. Sama gerist í öllum fiskbúðum hér á höfuðborgarsvæðinu. Fisksalan á horninu er ekki lengur til því að fisksölur eru komnar undir tvær keðjuverslanir líka. Þetta á sér því stað á mörgum sviðum.

Varðandi þær breytingar sem hér eru lagðar til þá hvet ég til þess að hæstv. heilbrigðisnefnd verði gefinn tími til að fara vel yfir það frumvarp sem liggur fyrir og reyna að skoða þessar breytingar frá öllum hliðum til þess að tryggja það að hinn góði vilji, sem hér kemur fram, skili sér.

Þá vil ég leyfa mér að minnast á nokkur atriði sem ég vil að við skoðum vel. Það er varðandi nikótínlyfin, eins og ég gat um í stuttu andsvari áðan. Nikótínlyf eru mjög góð þegar þau eru notuð eins og ætlast er til að þau séu notuð. Þetta eru lyf til að hjálpa fólki að hætta að reykja.

En þar sem nikótín er mjög sterkt ávanabindandi efni eru mjög margir sem eiga erfitt með að hætta að reykja eða sleppa nikótíninu. Þeir sem verða hvað háðastir þessu efni eru þeir sem eru veikari fyrir, eiga við geðsjúkdóma að stríða, þunglyndi og annað og það virðist valda því að fíknin í nikótínið verður meiri og erfiðara verður að losna við nikótínfíknina. Því skiptir miklu máli að lyfin séu notuð sem stuðningur til þess að hætta að reykja og að með fylgi faglegar ráðleggingar.

Í flestum tilfellum er ekki gert ráð fyrir að fólk noti þessi lyf lengur en í þrjá mánuði í senn. Falli nú einstaklingarnir á reykleysinu og byrji að reykja aftur, sem mjög margir gera því að þetta er erfið barátta, er jafnvel farið aftur í nikótínlyfin en notkun þeirra á alltaf að vera tímabundin.

Fyrir þá sem eru hvað háðastir nikótíninu verður þetta í raun og veru val, að falla og reykja eða nota nikótín í lyfjaformi. Af tvennu illu má segja að nikótínlyfin séu þá betri en að reykja því að þar með losnar þá fólk við allan reykinn og þau krabbameinsvaldandi efni sem eru í reyknum. Fólk situr þá eftir að svala nikótínfíkninni.

Annað viðhorf verður til lyfjanna ef þau eru til sölu úti í matvörubúð en ef maður þarf að fara í apótek til að kaupa þau. Þá verður ekki þessi hvati fyrir hendi að nota nikótínlyfin sem lyf í ákveðinn tíma til að reyna að hætta heldur verður það auðveldara að kaupa nikótín og viðhalda fikinni. Ég held því að við ættum að skoða þetta þrátt fyrir að betra sé að nota nikótínlyfin en að reykja. Við ættum að líta til þeirra landa sem hafa farið með nikótínlyf í smásölu og sjá hvernig nikótínlyfjanotkunin hefur þróast, hvort komið hafi inn nýr neytendahópur, t.d. þunglynt fólk, sem hafi byrjað að nota nikótíntyggjó sem örvandi lyf og vegna þess að það er svo aðgengilegt í staðinn fyrir að reykja. Ég tel að það sé rétt að við skoðum þetta til að sjá hvort þetta sé þá rétta leiðin til þess að draga úr reykingum.

Það er hægt að fara fleiri leiðir varðandi nikótínlyfin. Það mætti setja ákveðnar reglur, fá gjaldfrjáls lyf eða að fá lyfin afhent í apóteki, þá með tilvísun frá læknum í ákveðinn tíma á meðan maður fær þann stuðning sem nauðsynlegur er. Það mundi hjálpa þeim sem eftir sitja og eiga hvað erfiðast með að hætta að reykja. Það verður þá bara í takmarkaðan tíma, í þrjá mánuði, og ef lyfin duga ekki verður viðkomandi að velja á milli þess að hætta við lyfin eða að kaupa þau sjálfur. Það er því líka hægt að fara þá leið.

Ég hef áhyggjur af sölu á tóbaki almennt inni í stórmörkuðum, þá aðallega á þeim stöðum þar sem unglingar eru að afgreiða því að ég tel að það sé allt of algengt að tóbaksvarnalögin séu brotin. Allt of ungt fólk, undir 18 ára aldri, selur tóbak og hefur í sumum tilfellum ekki einu sinni tækifæri til þess að kalla á einhvern fullorðinn til þess að afgreiða. Mér finnst það því vera umhugsunarefni hvort ekki eigi að takmarka sölu á tóbaki í verslununum, þá við sjoppur eða afmarkaða staði, svo fremi sem sala á tóbaki er leyfð.

Hvað varðar aðra þætti sem koma fram í 10. gr. frumvarpsins um að lyfjaverð verði það sama um allt land þá tel ég að það sé mjög jákvætt. Afsláttur og afsláttarkjör sem boðist hafa eru miklu frekar þar sem samkeppnin er hvað hörðust, t.d. hér á höfuðborgarsvæðinu þar sem afsláttur hefur verið meiri og óljóst er að gera sér grein fyrir hvert raunverulegt verð á lyfinu er.

Önnur leið til sparnaðar, og ekki síðri leið en kemur fram í þessu frumvarpi, snýr að læknum sem ávísa lyfjum, og ekki síst að vinnuumhverfi og aðstöðu lækna og viðhorfi. Það er í fyrsta lagi að hvetja til þess að reyndar séu aðrar leiðir en að grípa til lyfja og eins að aðstoða fólk meira en eingöngu með lyfjagjöfum. Hvað varðar ávísun á lyf þarf á mörgum sviðum breytt viðhorf. Þar á ég sérstaklega við sýklalyf. Við notum of mikið af sýklalyfjum við ákveðnum sjúkdómum eins og eyrnabólgu, eins og innlendar rannsóknir hafa sýnt.

Við erum efst hvað varðar notkun ákveðinna lyfja á Norðurlöndunum. Ef þetta eru lyfseðilsskyld lyf þá liggur ábyrgðin í raun og veru hjá læknum og kannski því umhverfi sem þeir vinna í. Það getur verið fljótlegra og betra að ávísa lyfi en að gefa sér tíma og hafa tækifæri til þess að styðja sjúklinginn með öðrum hætti. Lyfjanotkunin hjá okkur stjórnast ekki síður af ávísunum lækna og því vinnuumhverfi sem þeir vinna í.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta, hæstv. forseti. Ég hvet til þess að frumvarpið verði sent út til allra þeirra sem málið varðar og að við getum gefið okkur góðan tíma til þess að skoða allar hliðar málsins.

[14:34]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla að leggja nokkur orð í belg í sambandi við frumvarpið sem hér er til umræðu um lyfjamálin. Það er vissulega stór málaflokkur og dýr. Í þessu frumvarpi er a.m.k. viðleitni í þá átt að lækka lyfjakostnað. Það er mjög af hinu góða. Ég er ekki sérfræðingur á sviði lyfjamála eða heilbrigðismála eins og síðasti ræðumaður og get ekki farið djúpt í þá umræðu eins og hún gerði og er að auki lítill neytandi á sviði lyfja, guði sé lof má kannski segja. En mér finnst dálítið einkennilegt, ég spyr hæstv. ráðherra út í það, að lesa umsögn fjármálaráðuneytisins. Henni lýkur með þessum orðum, með leyfi forseta:

„Ekki verður séð að frumvarpið leiði til teljandi breytinga á útgjöldum einstakra stofnana ríkisins eða ríkissjóðs í heild.“

Mér finnst þetta ekki segja nógu mikið um að frumvarpið, verði það að lögum, komi til með að minnka kostnað, sem hlýtur að vera tilgangurinn. Hæstv. ráðherra sagði áðan að tilgangurinn og markmiðið væri að draga úr útgjöldum ríkisins vegna lyfjakostnaðar. Hann getur kannski útskýrt þetta fyrir okkur betur síðar í umræðunni. Auðvitað hefur þetta verið eilíf barátta, að reyna að lækka bæði kostnað ríkisins og einstaklinga vegna lyfjakaupa og hafa svo sem verið tekin ákveðin skref í þeim efnum fyrr. Einhver árangur hefur þegar náðst en með þessu frumvarpi vonumst við til að hann geti orðið meiri.

Hér er samsafn af ýmsum málum sem lagðar eru til breytingar á og kannski er kveikjan að öllu þessu sú að heimila póstverslun sem allmikið var til umfjöllunar í þjóðfélaginu fyrir nokkrum mánuðum síðan. Það er eitt af því sem við verðum að skoða vel í heilbrigðisnefnd, hvort öryggið sé tryggt. Það hlýtur að vera stóra spurningin varðandi póstverslun með lyf, að öryggi sé tryggt. Eins hef ég áhuga á að fá upplýsingar um hvaða áhrif þetta hefur á landsbyggðina, t.d. hvort lyfjaverslanir eigi erfiðara uppdráttar. Við skulum sjá til hvaða upplýsingar okkur berast um það í nefndinni.

Það að auka frjálsræði með sölu á nikótín- og flúorlyfjum utan lyfjabúða tel ég spennandi mál sem við eigum að skoða til hlítar. Ég væri ánægð með það ef hægt væri að lækka verðið á lyfjum sem eru mikil hjálp fyrir það fólk sem er að reyna að hætta að reykja. Það er líka mál sem þarf að skoða í nefndinni, varðandi frjálsræði í verslun á þessum lyfjum. Þau eru vissulega hættuleg en mikilvægt að fólk geti átt greiðan aðgang að þeim.

Að verð skuli vera hið sama um allt land hljómar ákaflega vel og sérstaklega vel í mínum eyrum. En ég spyr þá um það sem hefur viðgengist, að sjúklingahópar hafa getað fengið afslætti. Hefur þetta einhver áhrif á það? Það hefur verið eitt af því sem hefur skipt máli.

Fleira mætti nefna í þessu ágæta frumvarpi en er kannski ekki til að hafa mörg orð um við 1. umr. Það að flytja leyfisveitingar úr ráðuneyti í Lyfjastofnun er í samræmi við stefnuna hjá bæði þessari og fyrrverandi ríkisstjórn eftir að ákveðið var að taka stefnuna á einfaldara Ísland. Ég geri ekki athugasemdir við það.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta frumvarp við 1. umr. Ég tel að þetta mál þurfi fyrst og fremst að skoða í nefnd. Þarna er bryddað upp á nýjungum sem ég vona sannarlega að verði til að lækka verð og eins að bæta þjónustu við neytendur. Það er tilgangurinn.

[14:39]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér er komið til umræðu frumvarp til breytinga á lyfjalögum. Frumvarpið tekur til mismunandi þátta í lyfjamálum og hefur ýmis markmið. Hæstv. heilbrigðisráðherra greindi í ræðu sinni frá ýmsum ráðstöfunum sem hafa verið gerðar á undanförnum mánuðum til að lækka lyfjaverð. Það má í raun segja að reynst hafi töluvert erfitt að hemja lyfjakostnað á Íslandi á síðustu árum. Samt sem áður hefur nokkur árangur náðst og á síðustu mánuðum hefur verið mögulegt að lækka lyfjaverðið um nokkur hundruð milljóna króna.

Lyfjakostnaður landsmanna á árinu 2005 var 14,5 milljarðar kr. þannig að það er til mikils að vinna. Af þeim 14,5 milljörðum kr. á árinu 2005 fóru um það bil 6 milljarðar kr. í gegnum Tryggingastofnun. En árangur á síðustu missirum eða síðustu árum hefur samt verið nokkur. Ég rakst m.a. á tölur um það að á árinu 2006 var lyfjakostnaður hins opinbera sem hlutfall af heildarútgjöldum til heilbrigðismála um 7,47%, sem hafði farið hratt lækkandi árin þar á undan, var til að mynda 8,37% á árinu 2004. En á því ári kom fram skýrsla Ríkisendurskoðunar um lyfjakostnað sem vakti töluverða athygli og viðbrögð. Á árinu 2004 gerðu lyfjaframleiðendur og stjórnvöld með sér samkomulag sem reyndist árangursríkt til lækkunar lyfjaverðs. Til samanburðar má nefna að hlutfallið var á árinu 1998 um 9,5% af heildarútgjöldum til heilbrigðismála og hefur því lækkað um 2% af heildarkostnaði. Eitthvað hefur því gerst á síðustu árum, sem er vel, en það þarf að gera enn betur. Frumvarpið sem við höfum fyrir framan okkur hefur m.a. að markmiði að lækka lyfjaverð í landinu enn frekar, bæði til neytenda og ekki síður fyrir ríkiskassann.

Velflest atriðin í frumvarpi því sem hér er til umræðu komu til skoðunar í nefnd sem skipuð var af heilbrigðisráðherra á haustdögum 2004 til að móta lyfjastefnu til ársins 2010. Nefndin var skipuð í kjölfar skýrslu Ríkisendurskoðunar sem ég nefndi áður og kom út í mars 2004. Skýrslan leiddi í ljós að lyfjakostnaður hér á landi var mun hærri en hægt var að una við. Nefndin var skipuð hagsmunaaðilum í lyfjaiðnaðinum og lyfjamálum, bæði fulltrúum samtaka, heildsala og slíkra en jafnframt fulltrúum stjórnmálaflokkanna. Það vildi þannig til að ég var fulltrúi Sjálfstæðisflokksins í þeirri nefnd og þar fór fram mikil vinna og vönduð undir stjórn Einars Magnússonar, skrifstofustjóra í heilbrigðisráðuneytinu. Vinnan skilaði sér enda var mikil þekking í þessum hópi. Vinnan skilaði nákvæmri lýsingu á styrkleikum og veikleikum íslenskra lyfjamála og lagði grundvöllinn að aðgerðum til ársins 2010. Nefndin var einhuga og lagði fram sameiginlegar tillögur. Sumum þeirra hefur þegar verið komið í framkvæmd, öðrum er fylgt eftir með þessu frumvarpi. Ég á von á að mörg þeirra atriða sem enn standa eftir muni koma fram á næstu mánuðum og árum en þegar þau verða öll komin til framkvæmda munu þau verða til bóta í lyfjamálum þjóðarinnar. Markmið lyfjastefnunnar er að tryggja örugga og skynsamlega notkun

lyfja á sem hagstæðustu verði fyrir notendur og hið opinbera.

Mig langar að fjalla í nokkrum orðum um hvert þeirra markmiða sem frumvarpið tekur til. Það fyrsta sem hæstv. heilbrigðisráðherra nefndi var að stuðla að aukinni samkeppni í lyfjamálum, m.a. með því að aflétta banni á póstversluninni og leyfa hana að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Með þessum breytingum erum við eiginlega í farabroddi meðal Evrópuþjóða, að heimila póstverslun með lyf sem er háð ströngum skilyrðum eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu. Sé farið eftir ströngustu kröfum um póstverslun eins og eru t.d. til staðar í Hollandi, Bretlandi og Þýskalandi, felur það í sér að lyfjaverslun sem rekur póstverslun verður jafnframt að reka hefðbundna verslun með lyf. Reyndar eru í Bretlandi ekki gerðar kröfur um að þar séu starfandi apótek bak við heldur er talið nægilegt að löggiltur lyfjafræðingur beri ábyrgð á starfseminni. Gerðar eru miklar kröfur um gæðastýringu við pökkun, dreifingu og afhendingu lyfjanna, um rekjanleika lyfjanna og að þau séu eingöngu afhent þeim sem hafa pantað lyfin. Jafnvel fylgir viðvörun, þegar fólk pantar lyf, um að leita þurfi til læknis komi upp heilsufarsleg vandamál í kjölfarið.

Einnig eru gerðar kröfur um að til séu nægar birgðir af skráðum lyfjum, að lyfjafræðiráðgjöf sé veitt af viðurkenndum aðilum á tungumáli viðkomandi og kerfi sem rekur feril lyfjaafhendinga. Full ástæða er til að gera strangar kröfur til þeirra aðila sem taka að sér póstverslun því að í gegnum tíðina hafa komið upp umræður um fölsuð lyf á lyfjamarkaðnum. Það hefur verið metið að u.þ.b. 10% þeirra lyfja sem eru á markaði séu fölsuð en með því að setja svona strangar reglur um póstverslunina getum við minnkað þessa hættu verulega. Fölsuð lyf eru þau lyf sem virka ekki eins og þau eiga að gera eða eru lyfleysa.

Í athugun sem þýska heilbrigðisráðuneytið tók saman um póstverslun með lyf kom fram að nokkur lönd í Evrópu leyfa póstverslun með lyfseðilsskyld lyf samkvæmt lögum. Það eru Bretland, Tékkland, Danmörk, Holland og Slóvenía og reyndar einnig Svíþjóð en þó aðeins í litlum mæli. Svíþjóð er eina landið í Evrópu þar sem lyfjaverslun er ríkisrekin en því verður þó breytt um næstu áramót. Nokkur Evrópulönd til viðbótar leyfa póstverslun með lyf sem ekki eru lyfseðilsskyld.

Annað markmið með frumvarpinu er að auka þjónustu við neytendur með því að leyfa sölu nikótínlyfja og flúortaflna utan lyfjabúða. Ég verð að taka undir með því sem segir í greinargerð í frumvarpinu og því sem hæstv. ráðherra sagði áðan að það er eðlileg krafa að aðgengi að nikótínlyfjum og flúortöflum sé jafngreitt og að sígarettum og sælgæti. En nikótínlyf vinnur eins og við vitum gegn reykingum og þeim heilsuskaða sem af þeim verður og flúortöflur eru til að vinna gegn skaðsemi sykurneyslu.

Í þriðja lagi er markmiðið að ná niður lyfjaverði með því að halda verði á lyfjum hinu sama um allt land. Í stað afsláttar frá verði lyfseðilsskyldra lyfja sem lyfjagreiðslunefnd ákveður geta lyfjaheildsalar, lyfjaframleiðendur og umboðsmenn þeirra eða smásöluaðilar tilkynnt lægra verð sem birt verður í lyfjaverðskrá.

Fjórða markmiðið er að halda lyfjakostnaði á heilbrigðisstofnunum í lágmarki með því að búa til lyfjalista.

Mig langar með nokkrum orðum að vitna í greinargerð með lyfjastefnunni sem fjallar um nákvæmlega þessi atriði, að halda niðri lyfjakostnaði og ná niður lyfjaverði, en, með leyfi forseta, segir þar:

„Fátt hefur jafnmikil áhrif á lyfjakostnað og val lyfja. Því er mikilvægt að ódýrari úrræðum sé beitt við val lyfja, bæði innan heilbrigðisstofnana og fyrir einstaklinga. Gagnrýnt hefur verið að afsláttarkerfi apótekanna sé ógagnsætt og að í því, ásamt greiðsluþátttökukerfinu, felist hvatning til kaupa á meira magni lyfja í einu, auk þess sem afslættir hafa ekki skilað sér til hins opinbera heldur einungis til sjúklinga. Nauðsynlegt er að gera afslætti sýnilega og tryggja að þeir skili sér í lægra lyfjaverði til greiðenda lyfsins, þ.e. bæði ríkis og sjúklinga. Jafnframt er mikilvægt að finna leið sem dregur úr sóun lyfja sem magnhvetjandi afsláttarkerfi ásamt greiðsluþátttökukerfinu hefur í för með sér.“

Markmiðið með því að ná niður lyfjaverði með því að halda verði á lyfjum hinu sama um allt land ásamt markmiðunum um að halda lyfjakostnaði heilbrigðisstofnana í lágmarki með því að skylda heilbrigðisstofnanir til að setja upp lyfjalista sem ávísað er innan stofnunarinnar, eru til þess fallin að taka á þeim vanda sem ég lýsti hér með tilvitnun í lyfjastefnuna. Það er mjög mikilvægt að taka á afsláttarkerfi apótekanna þannig að afsláttur sé gagnsær og gildi um allt land og nái jafnt til hluta sjúklings og ríkisins. Við vitum að það kerfi sem nú er til staðar hvetur til þess að dýrari lyf eru valin og hvetur jafnframt til sóunar í kerfinu vegna þess að afgreiðsla á meira magni lyfja er jafnvel hagkvæmari fyrir sjúklinginn en aftur á móti leiðir það til þess að lyfjabúðin heldur eftir stærri hluta af verðinu jafnvel þótt hún gefi sjúklingnum fullan afslátt og sjúklingurinn þurfi ekki að borga neitt. Ríkið borgar því þessa sóun.

Það leiðir jafnframt hugann að því að fyrr í vikunni var frétt í dagblaði sem sagði að 5 tonnum af lyfjum væri skilað til apóteka til förgunar. Við þurfum ekki að velkjast í neinum vafa um að aðeins hluta af þeim lyfjum sem ekki eru nýtt er skilað til apótekanna. Það er mikið af lyfjum í skápum hjá fólki sem ekki er skilað heldur fargað með öðrum hætti og þetta er mikil sóun á fé.

Mig langar líka að rifja upp að í greinargerð með lyfjastefnunni er dregið fram að ef tekið er mið af athugunum sem gerðar hafa verið í Noregi á notkun lyfja og þær yfirfærðar á íslenskar aðstæður má telja að aukakostnaður íslenska heilbrigðiskerfisins vegna þess að sjúklingar fylgja ekki leiðbeiningum um notkun lyfja sé um 2,5 milljarðar kr. á ári en tölurnar frá Noregi eru 5 milljarðar norskra króna. Þetta er gríðarlega mikið magn og miklir peningar sem er sóað vegna þess að lyfin eru ekki notuð rétt og þá er ég ekki að tala um þau lyf sem skilað er til apótekanna. Það er mjög margt sem þarf að taka á og frumvarpið sem við erum með fyrir framan okkur er þess eðlis að hægt verður að taka enn fastar á en hingað til.

Í fimmta lagi er markmiðið að styrkja eftirlit og eftirfylgni með lyfjaávísunum og aukaverkunum lyfja með því að framlengja varðveislutíma gagna í lyfjagagnagrunni landlæknis úr þremur árum í 30 ár. Eru þessi tímamörk valin með hliðsjón af viðeigandi tilskipunum frá Evrópubandalaginu. Við höfum geysilega mikilvægan gagnagrunn

sem við eigum að geta nýtt okkur enn betur til að stunda rannsóknir í lyfjamálum, til að setja okkur betri markmið um notkun lyfja og jafnframt að fylgja því eftir ef aukaverkanir koma fram síðars og að rekja þær o.s.frv.

Í sjötta lagi er markmiðið að einfalda stjórnsýsluna og til að ná því markmiði eru leyfisveitingar á sviði lyfjamála fluttar frá heilbrigðisráðuneyti til Lyfjastofnunar og er það í samræmi við stefnu heilbrigðisráðuneytisins um að einfalda stjórnsýsluna. Ég minni jafnframt á að nýverið afgreiddi hið háa Alþingi frumvarp um flutning á starfsleyfum heilbrigðisstétta, að útgáfa á starfsleyfum heilbrigðisstétta færist frá heilbrigðisráðuneyti til landlæknis sem er vel.

Að öllu samanlögðu felur frumvarpið í sér að tekin eru mörg mikilvæg skref til bóta í lyfjamálum þjóðarinnar. Það gefur möguleika á að bæta nýtingu lyfja og minnka sóun. Það gefur möguleika á að lækka lyfjaverð í landinu enn frekar til hagsbóta fyrir alla aðila, ríkissjóð sem sjúklinga. Í því sambandi vil ég líka nefna að við höfum náð, eins og ég sagði áðan, töluverðum árangri í þeim efnum, m.a. höfum við náð því að verð frumlyfja er nálægt því sem það er á Norðurlöndunum eða í Danmörku og Svíþjóð. Það gefur möguleika á að bæta aðgengi að lyfjum til að minnka reykingar og auka tannvernd en hvort tveggja getur bætt heilsu. Það gefur möguleika á að bæta upplýsingar um íslensk lyfjamál og að einfalda stjórnsýslu lyfjamála á Íslandi.

Þegar upp er staðið er þetta frumvarp mjög til bóta hvað varðar lyfjamál á Íslandi og ég heyri ekki betur en að það hljóti góðar móttökur á hinu háa Alþingi. Þær athugasemdir sem hafa komið fram eru í þá veru að auðvelt er að skoða þær og komast að niðurstöðu. Ég vænti þess að heilbrigðisnefnd leggi góða vinnu í frumvarpið og afgreiði það þegar þar að kemur.

[14:54]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég tel að með frumvarpi því sem hér er verið að leggja fram sé stigið mikilvægt skref fram á við í neytendamálum auk þess sem það er mikilvægt forvarnamál að heimilt sé að selja nikótínlyf sem ekki eru lyfseðilsskyld á sem flestum stöðum. Umræður um reykingar og bann við reykingum á opinberum stöðum hefur aukist til mikilla muna á undanförnum árum. Samhliða þeirri umræðu hefur mikill áróður verið um tóbaksvarnir og að auðvelda fólki sem reykir að hætta því. Slík umræða verður heldur hjáróma með þeim takmörkunum sem hér eru við lýði á aðgengi að lyfjum sem hjálpa fólki til að hætta að reykja.

Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir mælti fyrir þingsályktunartillögu á haustmánuðum um að veita heimild til að fjölga sölustöðum nikótínlyfja og var ég þar ásamt fleirum flutningsmaður með hv. þingmanni. Fagna ég því mjög að tekið skuli á þessu atriði í ágætu frumvarpi hæstv. heilbrigðisráðherra. Ég tel að það sé mikilvægt og skipti miklu máli að fjölga sölustöðum nikótínlyfja þannig að þau verði raunverulegur valkostur í stað tóbaks. Við eigum að auðvelda reykingafólki að nálgast þau hjálparmeðul sem þarf til að hætta reykingum. Aðgengi að nikótínlyfjum er mjög misjafnt eins og sölumálum er nú háttað. Aðeins örfáar lyfjaverslanir eru opnar allan sólarhringinn og þá einna helst lyfjaverslanir á höfuðborgarsvæðinu. Reykingafólk á landsbyggðinni býr oft við þær aðstæður að vegalengdir í næstu lyfjaverslun geta verið þó nokkrar en aftur á móti er mjög líklegt að styttra sé í næstu verslun sem verslar með tóbak. Með þeim breytingum sem lagðar eru til í frumvarpinu sem hér er til umræðu er verið að gera öllum landsmönnum auðveldara að nálgast þessi hjálparmeðul og vonandi verður það til þess að æ fleiri reykingamenn láti af reykingum. Öll gerum við okkur grein fyrir að reykingar hafa skaðleg áhrif á heilsu manna og sjúkdómar af völdum reykinga kosta þjóðarbúið mikla fjármuni. Þær breytingar sem hér um ræðir eru nauðsynleg forvörn í heilbrigðismálum.

Þá gerir frumvarpið ráð fyrir að sala á flúorlyfjum sem ekki eru lyfseðilsskyld verði einnig leyfð í verslunum á sama hátt og á nikótínlyfjum. Í ljósi umræðu á síðustu missirum um tannheilsu Íslendinga og þá sérstaklega tannheilsu barna er ekki vanþörf á að auka einnig aðgengi almennings að flúorlyfjum og vonandi verður það til þess að auka notkun þeirra í forvarnaskyni gegn tannskemmdum.

Sú breyting sem lögð er til í 3. gr. frumvarpsins að leyfa póstverslun með lyf mun á margan hátt auka samkeppni og koma neytendum til góða. Eins og segir í frumvarpinu er það gert til að efla samkeppni og auka þjónustu við neytendur og allar breytingar sem lúta að því að auka þjónustu við neytendur og auka samkeppni eru af hinu góða. Ég held hins vegar að það sem kveðið er á um í 10. gr. frumvarpsins, að verð lyfseðilsskyldra lyfja skuli vera það sama um land allt, komi neytendum einna best. Eflaust er það besti kosturinn fyrir neytendur að geta farið í lyfjaverslun og keypt sín lyf á sama verði og aðrir hvar sem er á landinu. Það fyrirkomulag minnkar eflaust vægi póstverslunar á landsbyggðinni en er þó engu að síður mikilvæg leið fyrir landsbyggðarfólk ef á þarf að halda.

Afslættir lyfjaverslana eru oft og tíðum mikið torf sem erfitt er að greina og í athugasemdum við frumvarpið kemur fram að afslættir leiða oft til ávísunar og afgreiðslu stærri skammta eða dýrari lyfja en þörf er á og virka sem inngönguhindrun fyrir nýja aðila sem vilja komast á lyfjamarkaðinn. Til að koma í veg fyrir mismunun er lagt til að sama verð gildi um land allt. Það atriði auðveldar nýjum lyfjafræðingum að koma inn á þennan markað sem hefur verið nær ómögulegt á undanförnum árum sökum þeirrar sterku stöðu sem lyfjakeðjurnar hafa. Með þessu móti er ákveðnum hindrunum rutt úr vegi fyrir nýja aðila og þeim gert kleift að keppa á þessum markaði á þeim forsendum að veita viðskiptavinum góða þjónustu og að afgreiða lyf á hagstæðum kjörum.

Virðulegi forseti. Það væri vissulega hægt að hafa mun fleiri orð um þetta ágæta frumvarp sem vonandi leiðir til þess að lyfjaverð lækkar og framboð ódýrari lyfja aukist og það náist með þessu sem að er stefnt að auka þjónustu við neytendur og einfalda stjórnsýslu lyfjamála.

[15:00]

Paul Nikolov (Vg):

Virðulegi forseti. Ég fagna 2. gr. mjög, að lyf sem hjálpa fólki að hætta að reykja verði eins aðgengileg og skaðvaldurinn, eitrið sem tóbakið er. Ég tel líka eðlilegt og sanngjarnt að ef hægt er að setja reykingabann á fólk þá hjálpum við því líka að hætta að reykja. Við erum að tala

um eitur sem sannarlega kostar heilbrigðiskerfið okkar gríðarlega mikið og einnig kostar það okkur mikið mannfall. Þess vegna tek ég undir með hv. þm. Þuríði Backman sem segir að fræðsla sé lykilatriði í þessu máli og að tóbak sé of aðgengilegt. Ég er bara með eina tæknilega spurningu.

Virðulegi forseti. Í frumvarpinu stendur, með leyfi forseta:

„Nikótínlyf sem seld eru í lausasölu eru í formi tyggigúmmís, plásturs- og innsogs- og nefúðalyfs. Ákvæðið tekur einungis til nikótínlyfja sem ekki eru lyfseðilsskyld. Hins vegar eru til nikótíntöflur sem einungis fást gegn framvísun lyfseðils og verður ekki gerð breyting á því með þessu frumvarpi.“

Er eitthvað í frumvarpinu varðandi tungurótartöflur? Þær eru ekki lyfseðilsskyldar, samkvæmt þessu. Þetta er spurning sem ég vil aðeins vita meira um. Ég hef ekki um þetta fleiri orð, ég hlakka til að sjá framvindu þessa máls.

[15:02]

Valgerður Bjarnadóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því frumvarpi sem hér kemur fram ef tilgangur þess næst, þ.e. að hrista upp í lyfjamarkaðnum hér á landi sem ég tel ekki veita af. Ég er þeirrar skoðunar að samkeppni sé besta leiðin til að lækka verð og þetta frumvarp virðist opna fyrir það. Ég vil sérstaklega leggja áherslu á það sem kom fram í svari ráðherra við spurningu hv. þm. Jóns Magnússonar fyrr í umræðunni að hér er ekki verið að tala einungis um innanlandspóstverslun heldur póstverslun á EES-svæðinu, þ.e. til annarra ríkja í Evrópu sem eru á því svæði.

Þá skil ég það einnig þannig að í gegnum umrædda póstverslun verði hægt að kaupa lyf sem jafnvel hafa ekki markaðsleyfi hér á landi af því að þau hafa markaðsleyfi á Evrópska efnahagssvæðinu og þar með sé öllu öryggi fullnægt.

Það er einungis þetta sem ég vil fá staðfestingu á hjá hæstv. ráðherra að sé rétt skilið hjá mér en ég held að frumvarpið sé hið besta mál.

[15:04]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þau viðbrögð sem ég hef fengið við þessu frumvarpi og ég met þau sem svo að það sé góður stuðningur við frumvarpið og markmið þess. Ég ætla að fara aðeins yfir þau mál sem hafa komið fram í mjög málefnalegri og góðri umræðu. Ég vil byrja á því að nefna ákveðin mál sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir velti upp, hún er reyndar ekki viðstödd, en ef ég skildi það rétt þá tengist það fleiri málum, m.a. því sem hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir benti svo sannarlega réttilega á, hversu mikilvægt er að auka samkeppni á þessu sviði og besta leiðin til þess er að lækka verðið. Hv. þingmaður spurði hvernig póstverslun væri fyrir komið og hvort það væri ekki rétt skilið sem kom fram í andsvari mínu við hv. þm. Jón Magnússon að hugmyndin með þessu sé sú að þetta auðveldi póstverslun sem er í raun heimil núna. Það er enginn sem getur bannað Íslendingi að fara með lyfseðil sinn í apótek á Evrópska efnahagssvæðinu þótt slíkt sé augljóslega háð tungumálaannmörkum og öðru slíku. Hér er verið að auðvelda slíkt, það verður opnað fyrir það sem raunverulega leið, þó að því gefnu að viðkomandi læknir muni ávísa á eitthvert annað lyf en er til staðar á landinu, ef svo bæri undir, en þá er ekkert sem stoppar það.

Allt það sem hér er verið að gera miðar að því að stækka markaðinn. Þess vegna höfum við verið að vinna með Norðurlöndunum og í því skyni tók ég upp tillögu á fundi með norrænum heilbrigðisráðherrum um að vera með einn sameiginlegan lyfjamarkað, tillögu sem var samþykkt og nú þegar hafa fyrstu skrefin í því verið stigin. Það gengur allt út á það að okkar litli íslenski markaður stækki og að auðvelda aðilum, hvort sem það eru stofnanir eða einstaklingar, aðgengi að góðum lyfjum á þeim mörkuðum sem við þekkjum. Hið sama gildir um reglugerðarbreytinguna varðandi fylgiseðlana, það er nákvæmlega það sem við erum að reyna að gera, að sjá til þess að við eigum aðgang að fleiri lyfjum en við höfum núna og að þeim aðilum sem hafa áhuga á því að flytja inn lyf verði gert það eins auðvelt og mögulegt er.

Ég ítreka það hins vegar að við höfum engan áhuga á því að slá af faglegum kröfum. Það kemur af því að þeir aðilar sem munu hafa möguleika á því að sjá um milligöngu hvað þessa verslun varðar verða að hafa lyfsöluleyfi og vera tengdir við apótek eins og kom ágætlega fram hjá hv. þm. Ástu Möller og hún nefndi fölsuð lyf sem fara fyrst og fremst og að stærstum hluta í gegnum netverslun. Hér er ekki um að ræða það sem er kallað netverslun heldur póstverslun. Þegar talað er um netverslun almennt þá þekkja menn að á netinu eru alls konar tilboð sem ekki fara í gegnum hið hefðbundna kerfi sem við notum alla jafna og við höfum engan áhuga á því að fara þá leið.

Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir ræddi hvaða áhrif þetta hefði á ríkissjóð, varðandi umsögn fjármálaráðuneytisins, en þá höfum við ekki farið í að reyna að reikna það niður hvað þetta eigi að spara, enda er mjög erfitt að átta sig á því þegar menn fara í aðgerðir sem þessar. Ég held að það hefði verið mjög erfitt ef menn hefðu farið út í það að reyna að spá einhverju um það hverju aðgangurinn að Evrópska efnahagssvæðinu á sínum tíma eða EFTA, skilaði í krónum og aurum og þó að þetta sé ekki af þeirri stærðargráðu þá er prinsippið hið sama. Það liggur fyrir að póstverslun á að auka samkeppni, auka aðgengi, gefa fleiri aðilum kost á því að taka þátt í að vera með framboð af góðum lyfjum á betra verði en nú er. Eftir því sem fleiri aðilar hafa tök á því að selja lyf, t.d. nikótínlyf og flúorlyfin sem bæði flokkast undir forvarnamál, þá mætti ætla að verð á lyfjum lækkaði, annað væri sérstakt.

Varðandi það að styrkja lyfjanefndirnar þá er markmiðið að stýringin verði betri, bæði fagleg og fjárhagsleg stýring á lyfjum, sem á að skila sér fyrst og fremst til hins opinbera sem alla jafnan borgar þann reikning á heilbrigðisstofnunum.

Hv. þm. Björk Guðjónsdóttir og hv. þm. Ásta Möller komu inn á þátt sem varðar gagnsæið, þegar menn tala um að fara þá leið að keppa í verði en ekki í afslætti. Þar er vísað til þess sem gert hefur verið í öðrum löndum, það er afsláttarfyrirkomulagið sem menn hafa verið með sem hefur flækt markaðinn og gert það að verkum að hann er mjög ógagnsær og hefur í rauninni hindrað eðlilega samkeppni.

Hér erum við að fara þá leið — við hindrum ekki að menn geti lækkað verðið, þvert á móti ýtum við undir að hægt sé að lækka verðið en það er hins vegar gert með því að verðið sé lækkað fyrir alla í stað þess að vera með þetta flókna afsláttarfyrirkomulag sem hefur þegar á reynir ekki nýst vel. Ég er alveg sammála þeim sem hér hafa talað um þetta atriði, t.d. hv. þm. Björk Guðjónsdóttur, að þetta einstaka atriði skiptir mestu máli. Það skiptir mestu máli ef við ætlum að ná niður lyfjaverði á hinum almenna markaði á Íslandi.

Hv. þm. Ásta Möller fór yfir það hversu hátt hlutfall þetta er af útgjöldum heilbrigðiskerfisins en benti á að það hefur lækkað sem hlutfall af því samt sem áður, ef tekið er langt tímabil. En það eitt og sér segir ekki allt þótt það sé góður mælikvarði einfaldlega vegna þess að heilbrigðisútgjöld á Íslandi hafa aukist mjög og mun meira en í nær öllum þeim löndum sem við berum okkur saman við. Prósentan ein og sér segir því ekki allt, þ.e. hlutfallið, þegar við fjárfestum meira í heilbrigðiskerfinu en aðrar þjóðir þá ætti það ekki að vera náttúrulögmál að hlutfall lyfjakostnaðar væri einhver föst prósenta. Þau lyf sem Íslendingar nýta eru ekki dýrari í framleiðslu en þau lyf sem aðrir Evrópubúar nota eða annars staðar í heiminum ef út í það er farið.

Hv. þm. Ásta Möller fór inn á marga góða þætti. Eitt var gegnsæið á markaðnum sem hv. þingmaður fór yfir og er engu við það að bæta. Sömuleiðis varðandi greiðsluþátttökuna sem er auðvitað afskaplega mikilvægt mál í þessu samhengi. Það skiptir máli að hún sé þess eðlis að hún ýti ekki undir sóun og það er eitt af því sem nefnd undir forustu Péturs Blöndals er að skoða og ég vonast til að við fáum þar góða tillögu um hvernig við getum breytt til hins betra. Ýmislegt margt gott kom fram í ræðu hv. þm. Ástu Möller, sem er formaður heilbrigðisnefndar, og það er alveg rétt sem hér hefur komið fram að það skiptir miklu máli að hv. heilbrigðisnefnd fari vel yfir þetta mál.

Það hefur verið rætt um nikótínlyfin, hv. þm. Paul Nikolov og hv. þm. Björk Guðjónsdóttir lýstu bæði áhuga á þeim þætti frumvarpsins og fögnuðu þeirri breytingu sem þar er gert er ráð fyrir og færðu fyrir því gild rök. Ég verð að viðurkenna að ég er svo lánsamur að mér hefur aldrei tekist að byrja að reykja og er því ekki neinn sérfræðingur þegar kemur að því hvernig eigi að hætta þeim ósóma, ég er lánsamur hvað það varðar og ýmislegt annað sem betur fer, en ég hef skilið þetta þannig að í þessum verslunum sé heimilt að selja allt annað en það sem er lyfseðilsskylt. Það hefur verið sú nálgun sem við erum með en það er sjálfsagt að fara yfir þetta í nefndinni ef nauðsynlegt er að telja fleiri þætti upp, þá er það a.m.k. í mínum huga sjálfsagt að gera það og ég treysti því að nefndin fari vel yfir það.

Varðandi póstverslunina þá er hún til víðs vegar í álfunni. Stærsta einstaka póstverslunin heitir DocMorris, hún er þýsk og var stofnuð árið 2000. Hún er með 700 þúsund borgandi viðskiptavini og hefur 20 þúsund mismunandi lyf á lager ef þannig má að orði komast. Hér er því ekki verið að finna upp eitthvað sem ekki hefur verið gert áður. Eins og ég nefndi áður þá stöndum við frammi fyrir því sem við getum kallað vanda lítils markaðssvæðis og þar skipum við okkur með ríkjum á borð við Kýpur, Eystrasaltsríkin, jafnvel Möltu og Lúxemborg og Liechtenstein. Þó að sumar þessar þjóðir hafi önnur úrræði en við höfum þá er þetta varðandi lyfjakostnaðinn í rauninni vandi álfunnar og kannski fleiri svæða. Það er verið að vinna í þessum málum og ég hef rætt þetta á þeim fundum sem ég hef átt með kommissörum í Evrópusambandinu sem fara með þessi mál og þar er mikill skilningur á aðstæðum okkar og mikill vilji til að opna upp markaðinn á því sviði og viðbrögðin sem við höfum fengið við tillögum sem við höfum kynnt fyrir þessum aðilum, tillögum sem fram koma í þessu frumvarpi, eru góð. Hins vegar áréttuðu menn, og það er eitthvað sem við eðli málsins samkvæmt þurfum að lifa við eftir EES-samningnum, að við verðum að vera innan þess ramma sem sá samningur býður upp á.

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og þær viðtökur sem frumvarpið hefur fengið og ég vonast til að hv. nefnd fari vel yfir málið. Þetta er afskaplega mikilvægt mál og það sem við erum að gera hér er ekki sjálfgefið og ekki einfalt, þ.e. að opna markaðinn. Ég hef ekki fengið annað en jákvæð viðbrögð við því og ég vek athygli á því enn og aftur að það er ekkert í þessu sem ekki hefur verið framkvæmt á öðrum stöðum. Það er heldur ekkert í frumvarpinu sem bendir til þess að það sem hér er lagt fram muni á neinn hátt slaka á þeim faglegu kröfum sem við gerum og við viljum gera.

Eins og ég nefndi áðan þegar ég var að fara yfir það sem gert hefur verið á undanförnum mánuðum þá liggur það fyrir að miðað við það þá erum við búin að ná niður kostnaði sem nemur hundruðum milljóna á ekki lengri tíma og án lagabreytinga. Því skiptir afskaplega miklu máli að við séum vakandi í þessu ef við ætlum að ná þeim markmiðum sem við viljum ná en það er að hér sé heilbrigðisþjónusta á heimsmælikvarða og þá verðum við að sjá til þess að við nýtum þá fjármuni sem allra best og þetta frumvarp er einn liður í því.

[15:17]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hæstv. heilbrigðisráðherra talaði um mun á póstverslun og netverslun í tengslum við ræðu mína áðan varðandi fölsuð lyf. Kannski gerir fólk ekki mikinn greinarmun á póstverslun og netverslun ef það notar netið á annað borð til þess að panta sér lyf. Þess vegna er mjög mikilvægt að til séu sterkar, góðar og traustar reglur um póstverslun eins og hún er sett upp í þessu frumvarpi og sem farið verður eftir í framtíðinni.

Málið er nefnilega að töluvert mikið er um fölsuð lyf í heiminum. Metið hefur verið að 10% allra lyfja sem eru seld í heiminum eru fölsuð eða hafa engin lyfjafræðileg áhrif. Þessi lyf hafa verið metin upp á 32 milljarða bandaríkjadollara sem eru töluvert miklir peningar. Það er því ákveðin hvatning í því að koma fölsuðum lyfjum á markað. Vissulega hefur netverslun aukið aðgengi að fölsuðum lyfjum og við þurfum að gæta okkur mjög því að í henni eru m.a. aðilar sem stunda glæpastarfsemi.

Aðalatriðið er að við heimilum póstverslun sem er háð ströngum skilyrðum. Oft gerir fólk ekki mun á póstverslun eða netverslun en munurinn þarf að vera alveg skýr. Ég tel að við þurfum m.a. að skoða betur þau viðskipti sem fara í gegnum netverslun, lyf sem eru þá flutt til landsins án þess að fara í gegnum (Forseti hringir.) viðurkennda aðila.

[15:19]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þetta er mikilvægur punktur sem hv. þm. Ásta Möller kemur inn á. Það er mjög mikilvægt að þeir sem um þetta mál fjalla séu meðvitaðir um það sem í frumvarpinu felst vegna þess að þarna er verið að heimila hluti sem stundaðir eru annars staðar í álfunni. Til þess að gæta fyllsta öryggis þarf að uppfylla þær faglegu kröfur sem við gerum almennt til lyfjaverslunar. Það er mjög mikilvægt að menn hafi það algjörlega á hreinu. Þannig er þetta lagt upp.

Segja má að ef þessi leið verður opnuð sé margt bendir til að þetta sé öruggari leið en sú hefðbundna verslun sem er í dag vegna þess að þeir sem eru innan Evrópska efnahagssvæðisins nú þegar þurfa að uppfylla þessi sömu skilyrði. Við gerum því að auki þær kröfur að sá sem ætlar að stunda póstverslun eða hafa milligöngu um póstverslun hér á landi þarf að uppfylla sams konar kröfur og annars staðar á Evrópska efnahagssvæðinu og hann er jafnframt ábyrgur.

Það er því gott að hv. þm. Ásta Möller skyldi vekja athygli á þessu af því að það er mjög mikilvægt að það sé algjörlega á hreinu. Hér er ekki með neinum hætti verið að veita afslátt af þeim faglegu kröfum sem við gerum almennt til lyfjaverslunar í landinu og höfum gert fram til þessa. Það er áríðandi að þau skilaboð komi skýrt fram.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Brottfall laga um læknaráð, 1. umr.

Stjfrv., 463. mál. — Þskj. 737.

[15:22]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um brottfall laga nr. 14/1942, um læknaráð. Lög um læknaráð voru sett árið 1942 og hefur læknaráð starfað í óbreyttri mynd frá þeim tíma. Lögin eru því komin til ára sinna og sett í allt öðru lagaumhverfi en nú gildir.

Ljóst er að breyttar áherslur hafa orðið í málsmeðferð stjórnsýslunnar frá því að lögin um læknaráð voru sett. Ber helst að nefna þær breytingar sem urðu á málsmeðferð með gildistöku stjórnsýslulaga. Jafnframt hefur læknisfræðin tekið miklum framförum, sérfræðingum fjölgað sem og sérgreinum innan læknisfræðinnar. Einnig hefur mátt greina nú um nokkurt skeið að dómstólar sjái tormerki á því að afla sérfræðilegs álits læknaráðs í einkamálum. Þá má enn fremur nefna að Hæstiréttur Íslands virðist hafa dregið verulega úr því að óska eftir umsögnum læknaráðs en gefur málsaðilum þess í stað færi á að afla matsgerðar dómkvaddra matsmanna. Við þessar aðstæður virðast lögin ekki þjóna tilgangi sínum.

Samkvæmt reglugerð um starfsháttu læknaráðs skal það starfa í þremur þriggja manna deildum, réttarmáladeild, heilbrigðismáladeild og siðamáladeild.

Réttarmáladeild hefur það hlutverk að fjalla um réttarmál. Það er mál frá dómstólum og ákæruvaldi. Heilbrigðismáladeild er ætlað að fjalla um heilbrigðismál en hún hefur ekki komið saman síðan árið 1948 og hefur hún því aldrei virkað sem skyldi. Í siðamálanefnd er fjallað um mál varðandi hegðun eða framkomu lækna og annarra heilbrigðisstarfsmanna. Fá mál hafa borist til siðamáladeildar undanfarin ár. Helsta ástæðan fyrir því er sú að landlæknir er mun betur í stakk búinn til að taka á kvörtunum og kærum en hér áður.

Litið hefur verið svo á að hæfisreglur stjórnsýslunnar taki að hluta til starfsemi læknaráðs, þ.e. þegar siðamáladeild gerir tillögu um umsögn læknaráðs í máli sem beint er til ráðsins af heilbrigðisyfirvöldum en slík umsögn getur verið þáttur í undirbúningi íþyngjandi stjórnvaldsákvörðunar.

Hæstiréttur hefur í dómum sínum gert athugasemdir við starfsemi læknaráðs og afgreiðsla ráðsins hefur í mörgum tilfellum ekki talist standast stjórnsýslulög. Þá ber að nefna að fundir í siðamáladeild hafa ekki verið haldnir síðan árið 2002 en á því ári hélt ráðið einn fund.

Þegar umsagnar læknaráðs var leitað í tengslum við dómsmál var lengi einungis hæfisregla 5. gr. læknaráðslaga talin gilda en þar er kveðið á um að læknaráðsmaður eigi ekki atkvæðisrétt um mál sem varða hann sjálfan eða umbjóðanda hans eða mál sem hann hefur persónulega eða í embættisnafni tekið afstöðu til áður.

Hæstiréttur hefur þá slegið því föstu í dómi að meðlimir læknaráðs hafi stöðu matsmanna í dómsmáli og þar af leiðandi gildi hæfisreglur um dómkvadda matsmenn sem fram koma í 3. mgr. 61. gr. laga nr. 91/1991, um meðferð einkamála, jafnframt um þá.

Með hliðsjón af þeim hæfisreglum sem gilda um ráðsmenn læknaráðs má draga þá ályktun að vafasamt sé að þeir ráðsmenn læknaráðs sem koma frá Landspítala séu hæfir til að fjalla um þau mál er varða Landspítalann, enda má gera ráð fyrir að uppi séu aðstæður sem eru fallnar til þess að draga óhlutdrægni viðkomandi í efa. Þessu til stuðnings má benda á dóm Mannréttindadómstóls Evrópu, dagsettan 5. júlí 2007, í máli Söru Lindar Eggertsdóttur gegn íslenska ríkinu. Þar komst dómstóllinn að þeirri niðurstöðu að stefnandi hefði með réttu getað óttast að læknaráð væri ekki með öllu hlutlaust í umfjöllun sinni um málið fyrir Hæstarétti í ljósi þess að fjórir þeirra sem sátu í læknaráði störfuðu hjá Landspítalanum. Dómstóllinn taldi því að brotið hefði verið gegn 6. gr. mannréttindasáttmála Evrópu sem kveður á um rétt manna til málsmeðferðar fyrir sjálfstæðum og óvilhöllum dómstóli, og dæmdi stefnanda bætur og málskostnað. Dómur Mannréttindadómstólsins rennir tvímælalaust stoðum undir það að starfshættir læknaráðs í dag standist ekki reglur um hæfi.

Þá ber að nefna að verulega hefur dregið úr starfsemi læknaráðs og hafa fundir í læknaráði hafa verið haldnir að meðaltali einu sinni til þrisvar á ári undanfarin ár.

Hæstv. forseti. Í ræðu minni hef ég farið í stórum dráttum yfir ástæður þess að ég legg fram þetta frumvarp en megintilgangurinn er að fella brott lög sem þjóna ekki lengur tilgangi sínum og brjóta í bága við reglur um hæfi. Ég tel mikilvægt að frumvarp þetta nái fram að ganga á þessu þingi og leyfi mér því, virðulegi forseti, að leggja til að

frumvarpinu verði vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 1. umr.

Stjfrv., 468. mál (einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 747.

[15:27]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög, einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru heldur en reiðufé o.fl.

Með lagafrumvarpi þessu, sem samið hefur verið í viðskiptaráðuneytinu, er stefnt að því að breyta til einföldunar reglum í lögum um hlutafélög. Jafnframt er stefnt að því að breyta að nokkru leyti reglum í lögum um einkahlutafélög viðvíkjandi greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé o.fl. við stofnun eða hlutafjárhækkun án þess þó að slíkt dragi úr vernd hluthafa og lánardrottna. Auk þess eru reglurnar um eigið fé hlutafélaga rýmkaðar. Er þá tekið mið af óbindandi ákvæðum í tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins frá 6. september 2006 um breytingu á tilskipun um stofnun hlutafélaga og tilskilið hlutafé þeirra og breytingar á því. Jafnframt var tækifærið nýtt til að einfalda kröfur um heimili félags í samþykktum þess.

Markmiðið með frumvarpinu er að gera ýmsar breytingar til einföldunar á núgildandi lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög. Jafnframt eru reglur rýmkaðar um eigið fé hlutafélaga. Einföldun reglnanna felst fyrst og fremst í því að ekki er í sérstökum tilvikum krafist sérfræðiskýrslu þegar hlutir í hlutafélögum eru greiddir í formi verðbréfs eða peningamarkaðsskjals eða þegar verðmæti greiðslu fyrir hluti kemur beint fram í endurskoðuðum lögmætum ársreikningi. Geta ákvæðin einfaldað meðferð mála í hlutafélögum, lækkað kostnað og aukið samkeppnishæfni þessara félaga.

Í lögum um hlutafélög eru ekki gerðar sömu kröfur og í lögum um einkahlutafélög, þ.e. ekki er krafist sérfræðiskýrslu þannig að reglur frumvarpsins hafa minna gildi hvað einkahlutafélögin snertir. Vísa ég um þetta til athugasemda við 9. gr. frumvarpsins um yfirlýsingu löggilts endurskoðanda eða lögmanns um skýrslu varðandi greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé.

Ég vil taka fram að frumvarp þetta er í stórum atriðum byggt á drögum að norsku lagafrumvarpi varðandi innleiðingu á framangreindri EES-gerð.

Hvað snertir ákvæði 1. gr. um verðbréf, t.d. hlutabréf og skuldabréf samkvæmt lögum um verðbréfaviðskipti, svo og peningamarkaðsskjöl, þ.e. ríkisvíxla, innlánsviðskipti og viðskiptabréf að undanskildum greiðsluskjölum samkvæmt sömu lögum, skal tekið fram að ekki er talin þörf á því að ákvarða verðmæti verðbréfanna eða peningamarkaðsskjalanna á nýjan leik með sérfræðiskýrslu nema í algjörum undantekningartilvikum samkvæmt lögum um hlutafélög. Sama gildir um verðmæti samkvæmt endurskoðuðum ársreikningi. Þar eð verðmætin hafa verið staðfest í endurskoðuðum ársreikningi greiðanda er með öðrum orðum almennt talið óþarfi að endurtaka staðfestinguna í sérfræðiskýrslu. Því er aflétt að kalla þurfi sérstaklega eftir slíkri skýrslu við þessar tilteknu aðstæður sem hérna eru nefndar.

Í ákvæðum 3. gr. frumvarpsins um heimili félags felst að ekki muni þurfa að halda hluthafafund og breyta samþykktum svo og senda hlutafélagaskrá nýjar samþykktir ef breyting verður á aðsetri félagsins innan sama sveitarfélags. Þetta einfaldar meðferð mála og sparar félaginu fé, fyrirhöfn og tíma. Frumkvæðið að þessari jákvæðu breytingu kom frá hlutafélagaskrá.

Ákvæðið um eigin hluti í 6. gr. felur í sér að heimild hluthafafundar til handa félagastjórn til að eignast eigin hluti má veita til lengri tíma en nú er, það er til fimm ára í stað átján mánaða.

Að öðru leyti vil ég vísa til athugasemda með frumvarpi þessu.

Í kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytisins kemur fram að ekki verði séð að frumvarpið muni hafa í för með sér aukin útgjöld fyrir ríkissjóð ef það verður óbreytt að lögum.

Ég vænti þess virðulegi forseti, að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til viðskiptanefndar.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Tæknifrjóvgun, 3. umr.

Stjfrv., 183. mál (stofnfrumurannsóknir). — Þskj. 717.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Geislavarnir, 2. umr.

Stjfrv., 353. mál (einfaldara eftirlit o.fl.). — Þskj. 594, nál. 755, brtt. 756.

[15:33]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 44/2002, um geislavarnir.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund ýmsa aðila sem koma fram í nefndarálitinu. Jafnframt bárust nefndinni 14 umsagnir.

Í lögum um geislavarnir sem tóku gildi 7. maí 2002 er kveðið á um að eftirlitsþáttur laganna skuli endurskoðaður innan fimm ára frá gildistöku. Frumvarp þetta felur fyrst og fremst í sér tillögur um að einfalda og draga úr tæknilegu eftirliti Geislavarna ríkisins, m.a. með innflutningi, uppsetningu og breytingum á geislatækjum sem gefa frá sér jónandi geisla. Lögð er áhersla á aukna ábyrgð notenda, virk gæðakerfi og mat á geislaálagi sjúklinga. Eru þessar breyttu áherslur til þess fallnar að stuðla að því að notkun

geislunar sé sem árangursríkust og geislun á fólk sé sem minnst. Einnig tekur frumvarpið mið af breyttum áherslum í geislavörnum innan Evrópusambandsins og er með því haldið áfram aðlögun íslenskrar löggjafar á sviði geislavarna að tilskipunum Evrópusambandsins um geislavarnir og framkvæmd þeirra.

Geislunarviðbúnaður á Íslandi miðaðist við að geta brugðist við kjarnorku- og geislaslysum og tók ekki sérstakt mið af glæpsamlegri beitingu geislavirkra efna. Eftir hryðjuverkin í Bandaríkjunum árið 2001 og í kjölfar mikillar umræðu, m.a. á vettvangi Alþjóðakjarnorkumálastofnunarinnar, hafa viðhorf til viðbúnaðar breyst og er áhersla nú lögð á að viðbúnaður taki einnig mið af vísvitandi misbeitingu geislavirkra og kjarnkleyfra efna. Mikilvægt er að lagarammi viðbúnaðar Geislavarna ríkisins taki einnig mið af breyttum aðstæðum og því leggur nefndin til breytingar á 5. tölul. 2. gr. og 9. tölul. 1. mgr. 5. gr. þess efnis að viðbúnaður Geislavarna ríkisins taki m.a. einnig til ógnar af völdum glæpsamlegrar beitingar geislavirkra efna og samhæfingar geislunarlegs viðbúnaðar til uppfyllingar alþjóðlegum viðmiðum í þeim efnum. Hér er þó ekki vísað til þátta sem eru faldir öðrum lögum samkvæmt, t.d. almannavarnadeild ríkislögreglustjóra og sóttvarnalækni, þegar um alvarlegt ástand er að ræða sem getur ógnað lífi og heilsu manna. Til einföldunar er jafnframt í sömu greinum felld út tilvísun í kjarnorkuvá en hugtakið geislavá sem eftir stendur felur það í sér.

Aukin áhersla á ábyrgð Geislavarna ríkisins á viðbrögðum við ógnunum sem geta hlotist af hugsanlegri glæpsamlegri beitingu geislavirkra efna kallar á bættan tækjakost stofnunarinnar til að Ísland uppfylli viðmið Alþjóðakjarnorkumálastofnunarinnar. Stofnkostnaður vegna þessa er metinn á um 27,5 millj. kr. og er þess vænst að nauðsynlegra mælitækja og búnaðar verði aflað á árunum 2009–2010. Telur nefndin brýnt að fjárveitingar til þessa verði tryggðar. Aukinn tækjakostur til að bæta viðbúnað við geislavá nýtist einnig í annarri reglubundinni starfsemi stofnunarinnar, m.a. eftirliti með notkun geislavirkra efna á sjúkrahúsum.

Í a-lið 5. gr. frumvarpsins er lögð til breyting á orðanotkun í 1. og 2. mgr. 10. gr. gildandi laga þar sem talað er um eiganda tækis. Slíkt getur verið villandi á tímum rekstrarleigu og fjölbreytilegra rekstrarforma. Með ákvæðinu er því lagt til að í stað þess að tala um að „eigandi“ sé ábyrgur fyrir notkun geislavirkra efna og geislatækja sé það „leyfishafi“. Jafnframt eru gerðar breytingar í þessa veru í nokkrum greinum frumvarpsins. Þá leggur nefndin til að nýr töluliður bætist við 3. gr. laganna þar sem hugtakið leyfishafi verði skilgreint.

Nefndin aflaði sér sérstaklega upplýsinga um áhrif rafsegulsviða á menn og hvernig eftirliti er háttað með ójónandi geislum. Eftir að hafa kynnt sér upplýsingar þess efnis komst nefndin að þeirri niðurstöðu að eftirlit með því sé traust. Þá hafi ekki tekist að sýna fram á með rannsóknum að rafsegulsvið hafi óæskileg áhrif á heilsu manna.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Guðjón A. Kristjánsson sat fund nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Undir þetta álit rita hv. þingmenn Ásta Möller formaður og framsögumaður, Ágúst Ólafur Ágústsson, Pétur H. Blöndal, Árni Páll Árnason, Siv Friðleifsdóttir, Ellert B. Schram, Þuríður Backman, Álfheiður Ingadóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Upprunaábyrgð á raforku, 2. umr.

Stjfrv., 271. mál (EES-reglur). — Þskj. 304, nál. 733, brtt. 734.

[15:38]

Frsm. iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um upprunaábyrgð á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum.

Frumvarpið miðar að því að innleiða efni tilskipunar nr. 2001/77/EB sem tekin var upp í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar, nr. 102/2005.

Um málið hefur verið fjallað nokkuð ítarlega í iðnaðarnefnd og höfum við fengið til okkar allmarga gesti. Við í nefndinni leggjum til fjórar breytingartillögur við frumvarpið sem helst miða að því að lagfæra örlítið orðalag. Engu að síður eru líka örlitlar efnisbreytingar.

Markmið tilskipunarinnar er að stækka markaðshlutdeild endurnýjanlegrar orku á evrópskum raforkumarkaði með því að tryggja aðgang framleiðenda að raforkukerfi innri markaðarins og jafnframt að gefa þeim færi á að auðkenna uppruna orkunnar til hagsbóta fyrir notendur og umhverfið. Aðildarríkin eru hvött til þess að setja sér markmið varðandi hlutfall endurnýjanlegrar orku í heildarorkunotkun undir eftirliti framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins sem jafnframt er ætlað að fylgjast með því hvernig aðildarríkin veita styrki í þágu umhverfisvæns orkuiðnaðar.

Í þessu frumvarpi er Landsneti hf. falið að annast útgáfu upprunaábyrgða sem framleiðendur endurnýjanlegrar raforku geta óskað eftir í þeim tilgangi að selja þær aðilum innan Evrópska efnahagssvæðisins sem sjá sér hag í að styrkja endurnýjanlega orkuframleiðslu.

Um það var örlítið rætt í nefndinni, virðulegi forseti, hvers vegna Landsnet ætti að fara með þetta mál og veita og annast útgáfu þessara upprunaábyrgða. Var því velt upp að mögulega ætti Orkustofnun að sjá um slíka útgáfu. En það varð niðurstaða nefndarinnar að Landsnet væri best til þess fallið að fara með þetta enda hafi Orkustofnun eftirlit með útgáfu þessara ábyrgða og jafnframt þarf Orkustofnun að staðfesta útgáfu þessara leyfa.

Á fundum nefndarinnar kom fram að Orkustofnun hefði við undirbúning virkjana hér á landi lagt til grundvallar sín eigin viðmið við mat á því hvort þær væru sjálfbærar og að samþykkt frumvarpsins mundi ekki hafa þær afleiðingar að slegið yrði af þeim kröfum á nokkurn hátt.

Nefndin bendir á að þær röksemdir sem búa að baki tilskipuninni eigi ekki nema öðrum þræði við um Ísland þar sem íslenska raforkukerfið er ekki samtengt hinum evrópska innri markaði og að auki vegna þeirrar sérstöðu sem Ísland hefur í framleiðslu endurnýjanlegrar orku. Nefndin

tekur þó fram í nefndarálitinu að allar að umsagnir sem henni hafa borist voru afar jákvæðar í garð þessa máls.

Við leggjum til nokkrar breytingar eins og ég greindi frá í upphafi máls míns. Veigamesta breytingin er rýmkun á tímamörkum sem um er getið í 1. mgr. 5. gr. frumvarpsins. Í frumvarpinu er kveðið á um að umsækjandi skuli senda Landsneti skriflega beiðni um útgáfu upprunaábyrgðar á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum í síðasta lagi 30 dögum frá lokum síðasta mánaðar þess tímabils sem upprunaábyrgð skal ná yfir. Helstu athugasemdirnar sem fram komu við frumvarpið voru við þetta ákvæði og var það ósk ýmissa gesta og umsagnaraðila að tímabilið yrði lengt og það allt upp í eitt til tvö ár. Niðurstaða nefndarinnar var að taka ekki undir ýtrustu óskir í umsögnum hvað varðar lengd tímamarkanna og er lagt til í breytingartillögu að í stað 30 daga frests verði gefinn 90 daga frestur. (**Gripið fram í:** ... lágmark.) Töldum við að þarna væri gætt ákveðins meðalhófs í þeim efnum. En það skal líka tekið fram, eins og fram kemur í nefndarálitinu, að við teljum mikilvægt að fylgjast vel með þessu atriði og þá fylgjast líka með því í framkvæmdinni og við teljum mikilvægt að þetta verði endurskoðað í ljósi reynslunnar í framtíðinni.

Að þessu sögðu, virðulegi forseti, leggur nefndin til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem gerð er tillaga um á þskj. 734.

Undir þetta álit ritar sú sem hér stendur, sem er formaður nefndarinnar og framsögumaður, hv. þingmenn Guðni Ágústsson, Ragnheiður Elín Árnadóttir, Grétar Mar Jónsson, Ólöf Nordal, Ellert B. Schram, Ragnheiður Ríkarðsdóttir og Kjartan Ólafsson. Auk þess ritar undir nefndarálitið hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon með fyrirvara.

[15:45]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Hér skipast fljótt veður í lofti. Þegar ég hringdi til Alþingishússins fyrir tíu mínútum var verið að ræða mál nr. 3 á dagskrá og það næsta sem ég vissi var að níunda málið var komið á dagskrá og þá væntanlega verið að ljúka fundi í dag.

Hér ræðum við frumvarp til laga um upprunaábyrgð á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum eins og framsögumaður iðnaðarnefndar, hv. þm. og formaður nefndarinnar, Katrín Júlíusdóttir, gerði grein fyrir.

Í nefndaráliti með breytingartillögum kemur fram að Steingrímur J. Sigfússon, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á þeim fundi sem málið var afgreitt, skrifar undir álitið með fyrirvara.

Frú forseti. Strax við 1. umr. þessa máls gerði talsmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Kolbrún Halldórsdóttir, athugasemdir við tvö atriði sérstaklega sem snerta þetta mál. Ég ætla að leyfa mér að taka örfáar mínútur til þess að rifja það upp.

Í fyrsta lagi þarf að vera alveg ljóst að þetta frumvarp ef að lögum verður skilgreinir ekki alla jarðvarmaorku eða vatnsorku eða önnur orkuform sem endurnýjanleg eða sjálfbær. Til þess þurfa að koma önnur viðmið og ég minni á þingsályktunartillögu sem ég hef ásamt öðrum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lagt hér fram, um rannsóknir og sjálfbæra vinnslu jarðhitasvæða.

Það kom fram í máli hæstv. ráðherra Össurar Skarphéðinssonar þegar hann gerði grein fyrir frumvarpinu við 1. umr. að það stæði ekki til að veita neinn afslátt á þeim grænu vottorðum sem kunna að vera gefin út samkvæmt þessum lögum og tilskipun Evrópusambandsins sem þau eru til staðfestingar á. Það er að ef til þess kæmi að efast væri um að raforkan sem framleidd væri, við skulum segja í jarðhitavirkjun eða vatnsaflsvirkjun, væri í rauninni endurnýjanleg orka og það kæmu fram ábendingar um að hún væri alls ekki unnin eða framleidd með sjálfbærum hætti þá stæði ekki til að gefa vottorð út á slíkt og er það vel.

Það var gengið eftir því í nefndinni að vita hvernig ætti að leggja mat á þessa hluti. Við afgreiðslu nefndarinnar kom skýrt fram að það væri Orkustofnunar en ekki Landsnets, sem á að sjá um sjálfa útgáfu vottorðanna, að leggja mat á það hvort virkjanir, hvort heldur eru í vatnsafli eða raforku, væru sjálfbærar og ekki stæði til að slegið yrði af þeim kröfum. Þá er ég komin að því, frú forseti, hverjar þær kröfur eru.

Nú ber svo vel í veiði að ég kom hér hlaupandi af ársfundi Orkustofnunar þar sem einmitt í þessum töluðu orðum er verið að flytja erindi um sjálfbæra nýtingu jarðhitasvæða og sjálfbæra vinnslugetu jarðhitakerfa en Jónas Ketilsson, jarðhitasérfræðingur á Orkustofnun, er þar að flytja erindi. Erindið er einnig prentað og ég fékk að hafa það með mér af ársfundinum.

Í fyrirlestrinum hjá Orkustofnun í dag var ítrekað að Orkustofnun hefur frá 2001, í sérstökum sérfræðingahópi, reynt að meta það hvernig hægt er að skilgreina sjálfbæra nýtingu jarðhitakerfanna. Á árinu 2001 var gefin út sú skilgreining að fyrir sérhvert jarðhitasvæði og sérhverja vinnsluaðferð er til ákveðið hámarksvinnslustig. Því hámarksvinnslustigi er þannig háttað að með lægra vinnslustigi er hægt að viðhalda óbreyttri orkuvinnslu frá kerfinu yfir mjög langt tímabil sem er 100–300 ár. Ég legg áherslu á þessa skilgreiningu að Orkustofnun miðar við að sjálfbær nýting á jarðhitasvæðum sé 100–300 ár óbreytt orkuvinnsla frá kerfinu. Jarðvarmavinnsla, minni eða jöfn en þetta hámarksvinnslustig er þá skilgreind sem sjálfbær vinnsla en vinnsla umfram hámarksvinnslustigið er ekki sjálfbær.

Það er mjög mikilvægt, frú forseti, að menn átti sig á þessum skilgreiningum sérstaklega þegar menn berja hér bumbur ekki aðeins innan lands heldur út um allar jarðir og auglýsa sjálfbærni og endurnýjanlega orkugjafa okkar Íslendinga. Það er nefnilega ekki sama hvernig við nýtum þá.

Orkustofnun hefur, eins og ég nefndi, á undanförnum árum haft starfandi vinnuhóp til þess að meta hver sjálfbær vinnslugeta jarðhitakerfa er. En verkefnisstjórn rammaáætlunar um verndun og nýtingu náttúrusvæða hefur einnig fengið það sérstaka verkefni úr hendi iðnaðarráðherra að meta sjálfbæra vinnslugetu jarðhitakerfa. Þetta er sem sagt hliðstætt verkefni því sem Orkustofnun hefur verið að vinna að og það kom fram á ársfundi Orkustofnunar í dag að það muni verða reynt að sameinast um ofangreint málefni.

Það er mjög mikilvægt, frú forseti, að það verði gert. Annars vegar er hér um að ræða Orkustofnun sem er að meta þetta og þá frekar með tilliti til hámarksnýtingar eins

og rakið er í gögnum á ársfundinum og hins vegar verkefnisstjórn rammaáætlunar sem hugsar kannski ekki um hámarksnýtinguna heldur um það að halda jafnvægi á milli vinnslu í anda sjálfbærrar þróunar, jafnvægi milli vinnslu og umhverfis.

Í þeirri þingsályktunartillögu sem ég nefndi áðan er gert ráð fyrir því að skipuð verði sérstök nefnd á vegum þingsins til þess að meta þessa hluti. Eftir að hafa hlýtt á fyrirlestra á ársfundi Orkustofnunar í dag er ég ekki frá því, frú forseti, að það sé mjög brýnt vegna þess að í orðanna hljóðan felst að reynt verði að sameinast um mat á þessu en að mínu mati lýsir það ekki nægilega miklum metnaði.

Frú forseti. Fyrirvarar okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði við þetta mál eru aðallega fólgnir í þessu. Ég vil ítreka að það er skilningur okkar með tilvísan til þeirra gagna sem lögð voru fram í nefndinni og til orða ráðherra í framsögu með þessu máli á sínum tíma, að það er hlutverk Orkustofnunar að meta það og hún hefur þegar metið það og lagt til grundvallar matið frá 2001 og 2006 um hvað teljist sjálfbær nýting jarðhitasvæða og annað verði ekki gefið út vottorð á.

Ég hlýt að nefna það þó að hér sé einungis verið að tala um jarðhitasvæði, að vatnsorkuvirkjanir eru heldur ekki í eðli sínu sjálfbærar. Ég ætla að leyfa mér, frú forseti, að lesa eftirfarandi vangaveltur úr 6. kafla í skýrslu verkefnisstjórnar um 1. áfanga rammaáætlunar, um sjálfbærni vatnsorkuvirkjana. Þar segir, með leyfi forseta:

„Í alþjóðasamfélaginu hafa verið skiptar skoðanir um hvernig ætti að flokka vatnsorku í þessu tilliti. Almennt er viðurkennt að fella megi nýtingu vatnsorkukosts í flokk endurnýjanlegra ef aurfylling og landnotkun eru óveruleg. Hvað er óverulegt í þessu tilliti? Einn mikilvægur mælikvarði er eflaust endingartími virkjunar. Hvað er hæfilegt í því sambandi, t.d. í samanburði við endingartíma annarra orkugjafa?“

Þetta gefur tilefni til vangaveltna um það hvernig flokka eigi Kárahnjúkavirkjun sem oft er rætt um sem sjálfbæra og endurnýjanlega orku. En útilokað er að telja að náttúrulegt umhverfi vatnsorkukostsins við Kárahnjúkavirkjun sé endurheimtanlegt og einnig að virkjunin, einkum Hálslón, hafi óveruleg áhrif á vistgæði svæðisins heldur þvert á móti óafturkræf áhrif.

Hið sama er upp á teningnum þegar litið er til græðgisvæðingarinnar sem nú fer um landið eins og eldur í sinu í nýtingu háhitasvæðanna okkar. Það hefur verið upplýst að á Hellisheiðinni er fyrirhugað að virkja við Hverahlíð og í Bitru með svokölluðum ágengum hætti, þ.e. ekki að fara í stöðuga vinnslu sem heldur kerfinu í jafnri nýtingu yfir 100–300 ár, né heldur að auka vinnsluna hægt í nokkrum skrefum þangað til sjálfbærri vinnslugetu er náð, heldur með því móti að pína svæðið til hámarksafkasta í stuttan tíma jafnvel 30–50 ár, en síðan stöðuga en mun minni vinnslu næstu 150–170 árin. Það er ljóst að vinnslugeta að loknu svona ágengu tímabili yrði þá mun minni en sjálfbær vinnslugeta svæðis við stöðuga vinnslu og getur því á engan hátt talist sjálfbær.

Frú forseti. Annað atriði sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð gerði fyrirvara við við 1. umr. um þetta frumvarp var að við töldum ekki eðlilegt eða nauðsynlegt að fela Landsneti útgáfu þessara vottorða og þaðan af síður það sem stendur í frumvarpinu um að Landsneti væri síðan heimilt að framselja þá leyfisveitingu til annarra aðila. Það hefur verið upplýst að þetta mál muni verða endurskoðað eftir einhvern tiltekinn tíma og við áskiljum okkur allan rétt til athugasemda við einmitt þetta atriði.

En frú forseti. Ég ætla ekki að lengja umræðuna frekar og ég hef hér gert grein fyrir þeim fyrirvörum sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa gert við málið.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Matvæli, 2. umr.

Stjfrv., 326. mál (EES-reglur, rekjanleiki umbúða). — Þskj. 521, nál. 739.

[15:58]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum um matvæli, nr. 93/1995.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd fjallaði um málið og fékk á fund sinn Sigrúnu Ágústsdóttur frá umhverfisráðuneytinu og Baldur Erlingsson frá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu. Auk þess bárust nefndinni tíu umsagnir frá ýmsum aðilum sem höfðu skoðun á málinu.

Markmið frumvarpsins er að tryggja rekjanleika umbúða og annarra efna og hluta sem ætlað er að komast í snertingu við matvæli á öllum stigum. Auk þess gerir frumvarpið ráð fyrir varúðarreglu um heimildir eftirlitsaðila til að takmarka eða stöðva dreifingu vöru ef nýjar upplýsingar eða endurmat á fyrirliggjandi upplýsingum sýna fram á heilsuspillandi áhrif umbúða.

Frumvarpið felur í sér innleiðingu á reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins um efni og hluti sem ætlað er að komast í snertingu við matvæli. Nefndin telur að í vissum tilvikum geti sá rekjanleiki verið jafnmikilvægur fyrir neytendur með tilliti til öryggis matvæla og rekjanleiki matvælanna sjálfra. Gildissvið reglnanna nær m.a. yfir umbúðir sem framleiðendur pakka matvælum í sem og umbúðir eða hluti sem ætlaðir eru fyrir matvæli og neytendur kaupa sjálfir.

Á fundum nefndarinnar kom fram að matvælaeftirlit er að aukast á vettvangi Evrópusambandsins og Evrópska efnahagssvæðisins og að fyrir liggur innleiðing á Evrópusambandslöggjöf um rekjanleika matvæla, en markmiðið með reglunum er að vöruskiptin innan svæðisins gangi vel.

Á fundum sínum ræddi nefndin það ákvæði frumvarpsins sem heimilar eftirlitsaðila að stöðva eða takmarka dreifingu vöru ef um heilsuspillandi áhrif er að ræða. Nefndin leggur áherslu á að ákvæðið er sértækt öryggisákvæði sem einungis er heimilt að nota í undantekningatilfellum og áréttar enn fremur að ef því er beitt beri að tilkynna það æðra stjórnvaldi, þ.e. Matvælastofnun, samanber ákvæði laganna. Til þess að leggja enn frekari áherslu á þennan skilning leggur nefndin til þá breytingu á ákvæðinu að einungis verði heimilt að beita ákvæðinu þegar rökstudd ástæða er til að ætla að heilbrigði manna sé stefnt í hættu.

Þá leggur nefndin auk þess til orðalagsbreytingu sem

hún telur að samræmist betur íslenskri lagahefð.

Breytingartillagan er tilgreind í þingskjalinu. Hv. þm. Karl V. Matthíasson hv. þingmaður var fjarverandi við afgreiðslu málsins. En undir nefndarálitið rita hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir, Gunnar Svavarsson, með fyrirvara, Atli Gíslason, Kjartan Ólafsson, Helgi Hjörvar, Sigfús Karlsson, Jón Gunnarsson og Grétar Mar Jónsson, með fyrirvara.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., 1. umr.

Stjfrv., 471. mál. — Þskj. 750.

[16:02]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegur forseti. Með lagafrumvarpi því sem hér hefur verið lagt fram er tekið nýtt skref í átt til breytinga á varnarsvæðinu á Keflavíkurflugvelli og umhverfi hans, breytingum sem hófust með brottför Bandaríkjamanna af varnarsvæðinu og skilum á svæðinu til íslenskra stjórnvalda.

Tilgangur frumvarpsins er að setja heildstæða löggjöf um rekstur Keflavíkurflugvallar sem einnar heildar sem rammar inn starfsemina og þjónustu við flugfélög og farþega. Af frumvarpinu leiða margháttaðar breytingar á yfirstjórn starfseminnar og þjónustu flugvallar og flugstöðvar sem ég er sannfærður um að verða til góðs. Gert er ráð fyrir að breytingarnar gangi í gegn á þessu ári og er ljóst að margir verða að leggjast á árarnar til að þær gangi hratt og örugglega fyrir sig.

Í upphafi er rétt að rifja stuttlega upp forsöguna. Þegar bandaríska varnarliðið hvarf á braut á haustmánuðum 2006 lýsti þáverandi ríkisstjórn því yfir að yfirstjórn málaflokka og stjórnsýsla á Keflavíkurflugvelli skyldi breytast til samræmis við það sem almennt tíðkast í landinu. Þetta þýddi að samgönguráðuneytið skyldi taka við ábyrgð á rekstri flugvallarins enda eðlilegt að öll flugstarfsemi landsmanna heyri undir eitt og sama stjórnvald. Eins og þingheimur þekkir hefur Keflavíkurflugvöllur heyrt undir utanríkisráðuneytið og þar hefur starfað sérstök flugmálastjórn til hliðar við Flugmálastjórn Íslands. Segja má að öll stjórnsýsla er varðar flugvöllinn hafi verið heldur þung í vöfum þar sem fleiri en eitt stjórnvald hafa komið þar að málum.

Ljóst er að brottför hersins og fyrirhugaðar breytingar opna fyrir ónýtt tækifæri til nýsköpunar í atvinnumálum. Hafa verður í huga að flugvöllurinn og nærsvæði hans eru með eitt stærsta ónýtta landsvæði í kringum alþjóðaflugvöll í Evrópu, þ.e. um 8.700 hektara lands. Flestir flugvellir í Evrópu eru þjakaðir af takmörkunum af því að vera í grennd við ört vaxandi þéttbýli sem hindrar frekari vöxt þeirra. Staðsetning Keflavíkurflugvallar á miðju Atlantshafi, mitt á milli Evrópu og Ameríku, með gnótt af landsvæði til uppbyggingar, harðduglegt og vinnufúst fólk í næstu byggðum og styrka innviði í flugbrautum, flugstöð og sérhæfðu starfsfólki, er einstök. Í þessu felast mörg tækifæri og flugvöllurinn hefur alla burði til að verða segull fyrir uppbyggingu og þróun nýrrar atvinnustarfsemi sem verði lyftistöng fyrir Suðurnesin og landið allt.

Ég sagði áðan að eðlilegt væri að flugmál landsmanna heyrðu undir eitt og sama stjórnvald. Við höfum eina flugmálastjórn og eitt opinbert fyrirtæki sem sér um flugvalla- og flugleiðsöguþjónustu. Engu að síður er valin sú leið, varðandi Keflavíkurflugvöll, að stofna sérstakt opinbert hlutafélag þar sem starfsemi Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar er sameinuð. Það er gert vegna sérstöðu þessa stærsta samgöngumannvirkis okkar í fluginu.

Á síðasta ári fóru rúmlega tvær milljónir farþega um Keflavíkurflugvöll og um 60 þús. tonn af frakt og hefur starfsemin aukist jafnt og þétt síðustu ár. Íslensk sem erlend flugfélög hafa þar starfsstöðvar og nú er í sjónmáli að þróa á flugvallarsvæðinu fleiri tækifæri til þjónustu sem tengjast flugi og viðskiptum. Ég er sannfærður um að þegar við höfum gengið í gegnum þetta breytingaferli og nýtt skipulag tekið gildi munum við ná þeim markmiðum að gera stjórnsýsluna skilvirkari og þjónustuna hagkvæmari.

Í árslok 2006 tóku gildi lög sem kváðu á um skipan mála á varnarsvæðinu á Keflavíkurflugvelli til bráðabirgða. Varnarsvæðinu var skipt í þrjú svæði sem eru í fyrsta lagi flugvallarsvæðið, sem er starfssvæði Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og nefnt er svæði A, í öðru lagi öryggissvæði, sem heyrir undir utanríkisráðuneytið og er ætlað til varnarstarfa og kallað er svæði B og í þriðja lagi svæði C, sem er starfssvæði Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar.

Meðal ákvæða áðurnefndra laga var að utanríkisráðherra skyldi, að höfðu samráði við samgönguráðherra, skipa fimm manna nefnd sérfræðinga til að undirbúa snurðulausa færslu á stjórn og rekstri Keflavíkurflugvallar til samgönguyfirvalda. Þetta gekk eftir og skilaði nefndin skýrslu í febrúar 2007 með tillögum um yfirfærsluna. Ríkisstjórnin skipaði í ágúst 2007 starfshóp sem falið var að undirbúa löggjöf um Keflavíkurflugvöll og skyldi hann hafa til hliðsjónar tillögur áðurgreindrar nefndar um flutning málefna flugvallarins til samgönguráðuneytis og tillögur Price Waterhouse Coopers um atvinnuþróun á svæðinu.

Segja má að starfshópurinn hafi einkum haft tvennt að leiðarljósi við umfjöllun sína um löggjöf um flugvöllinn. Annars vegar að hann geti sem best þjónað til frambúðar borgaralegu millilandaflugi og hins vegar að skapaðar séu forsendur til að nýta tækifæri til atvinnuþróunar í nágrenni flugvallarins. Var ekki síst talið mikilvægt að tengja saman ólíka hagsmuni og tryggja samræmi í skipulagsmálum á svæðinu öllu.

Í stuttu máli eru meginatriði frumvarpsins þau að sameina á rekstur Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar hf. í opinbert hlutafélag í eigu ríkisins; að sett verði á fót skipulagsnefnd flugvallarsvæðisins og að í henni sitji fulltrúar sveitarfélaga og samgönguráðuneytis. Gert er ráð fyrir áframhaldandi yfirstjórn utanríkisráðherra í skipulags- og mannvirkjamálum á öryggissvæðinu. Auk þessara atriða sem lagasetningin sjálf skal ná til leggur starfshópurinn til að leitað verði leiða til að skapa til frambúðar samstarfsvettvang ríkis og sveitarfélaga um þróun og atvinnuuppbyggingu á svæðinu. Hugað verði að þessu atriði í sambandi við umbreytingu á Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar ehf. með beinni eignaraðild

sveitarfélaga og aðkomu hins nýja flugvallarfélags.

Ég mun nú gera nánari grein fyrir helstu atriðum frumvarpsins.

Samgönguráðherra er með samþykkt laganna heimilað að stofna opinbert hlutafélag um rekstur flugvallarsvæðis Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar. Frumvarpið gerir ráð fyrir að félagið verði allt í eigu ríkisins og að sala þess verði óheimil. Fyrir hönd ríkisstjórnarinnar fari samgönguráðherra með hlut ríkisins í félaginu. Stjórn félagsins skal skipuð fimm mönnum og jafnmörgum til vara.

Félaginu verður skylt samkvæmt bráðabirgðaákvæði að bjóða starfsmönnum Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar hf. störf. Heimilt verður að undanskilja starfsmenn flugleiðsöguþjónustu Flugmálastjórnar þar sem heimilað verður að flytja þann þátt starfseminnar til Flugstoða ohf. Verði sú heimild nýtt ber Flugstoðum ohf. að bjóða þeim störf.

Af þessu sést að lögð verður áhersla á það að tryggja réttindi starfsmanna við breytinguna og fer réttarstaða þeirra á tímamótum sem þessum eftir starfsmannalögum og aðilaskiptalögum, svo sem verið hefur í hliðstæðum tilvikum. Starfsmannalögin skipta máli hvað varðar hugsanleg réttindi núverandi starfsmanna Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar en taka ekki til starfsmanna Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar sem þegar eru starfandi hjá hlutafélagi, þar sem þeir teljast ekki ríkisstarfsmenn.

Aðilaskiptalögin hafa þá þýðingu að aðilaskipti ein og sér geta ekki verið ástæða uppsagna. Þær geta aðeins orðið ef efnahagslegar, tæknilegar eða skipulagslegar ástæður hafi í för með sér breytingar á starfsmannahaldi fyrirtækisins. Réttindi og skyldur samkvæmt ráðningarsamningi færast til hins nýja félags og virða skal áfram launakjör og starfsskilyrði samkvæmt kjarasamningi þar til hann rennur út eða nýr samningur tekur við.

Í ákvæði til bráðabirgða er fjallað um framkvæmdina við stofnun félagsins, m.a. að fyrir 1. júní skuli skipuð fimm manna stjórn sem starfi fram að fyrsta aðalfundi, að ríkissjóður leggi félaginu til eignir og skuldir Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar ohf. Einnig mun fjármálaráðherra gera lóðarleigusamning við félagið um það land flugvallarsvæðisins sem félagið fær til afnota vegna rekstursins.

Félaginu er ætlað að annast rekstur, viðhald og uppbyggingu flugvallar og reksturs flugstöðvarinnar og starfsemi sem er í beinum tengslum við flugrekstur, rekstur flugvalla og flugstöðvar og aðra starfsemi sem nauðsynlegt er að sé innan haftasvæðis flugverndar. Félaginu verður einnig heimilað að gerast eignaraðili að öðrum félögum og fyrirtækjum, þar með talið er þátttaka í félagi sem ætlað er að annast atvinnuuppbyggingu á nærsvæði flugvallarins, og gera samninga við aðra aðila til að ná tilgangi sínum á sem hagkvæmastan hátt.

Ég vil staldra sérstaklega við þau atriði í 4. gr. frumvarpsins þar sem talað er um aðkomu félagsins að annarri starfsemi sem nauðsynlegt er að sé innan haftasvæðis flugverndar og aðra atvinnuuppbyggingu á nærsvæði flugvallarins.

Hér kemur fram sú áherslubreyting að tilgangur félagsins skuli aðallega vera sá að sinna starfsemi sem tengist beint flugrekstri, flugvallarekstri og rekstri flugstöðvar og annarri starfsemi sem tengist haftasvæði flugverndar en þar er fyrst og fremst átt við svæðið innan girðingar. Jafnframt er félaginu heimilt að semja við aðra aðila sem vilja hugsanlega ráðast í atvinnuuppbyggingu í næsta nágrenni flugvallarins eða gerast eignaraðili í félögum sem sinna mundu slíkum verkefnum.

Virðulegi forseti. Samgönguráðherra er heimilað að fela félaginu að fara með réttindi og alþjóðlegar skuldbindingar íslenska ríkisins enda samræmist slíkt tilgangi félagsins. Er félaginu skylt að fara að fyrirmælum stjórnvalda varðandi framkvæmd og efndir slíkra þjóðréttarlegra skuldbindinga.

Þá er félaginu er skylt að virða og standa við þjóðréttarlegar skuldbindingar Íslands á sviði varnar- og öryggismála varðandi flugvallarsvæðið og Flugstöð Leifs Eiríkssonar. Tekið er fram að utanríkisráðherra geti beint fyrirmælum til félagsins varðandi framkvæmd og efndir slíkra þjóðréttarlegra skuldbindinga.

Frumvarpið gerir ráð fyrir því að félagið setji sér þjónustugjaldskrá og samþykkt um innheimtu gatnagerðargjalda. Ber félaginu að auglýsa gjaldskrár á heimasíðu sinni og birta þar einnig uppfærðar útgáfur.

Skipulagsmál innan flugvallarsvæðisins munu áfram njóta nokkurrar sérstöðu. Gert er ráð fyrir að sex manna skipulagsnefnd annist skipulagsmál. Sveitarfélögin þrjú, sem land eiga að flugvallarsvæðinu, Garður, Reykjanesbær og Sandgerði, tilnefna hvert um sig einn fulltrúa í nefndina, umhverfisráðherra einn og Skipulagsstofnun einn. Einn skipar samgönguráðherra án tilnefningar.

Félagið mun annast gerð deili- og aðalskipulagstillagna fyrir flugvallarsvæðið og leggja fyrir nefndina til afgreiðslu. Gert er ráð fyrir að utanríkisráðherra fari með yfirstjórn skipulags- og mannvirkjamála á öryggissvæðinu. Þá er gert ráð fyrir að skipulagsnefndin geti tekið þátt í gerð svæðisskipulags með nærliggjandi sveitarfélögum, Grindavík og Vogum, auk hinna þriggja sem aðild eiga að nefndinni, í samræmi við ákvæði skipulagslaga. Sama gildir um utanríkisráðherra varðandi öryggissvæðið. Ætlast er til að félagið annist lóðaúthlutun og innheimtu lóðarleigugjalda á flugvallarsvæðinu í samræmi við það sem verið hefur.

Gert er ráð fyrir að félagið hefji starfsemi 1. júní á þessu ári og yfirtaki þá rekstur flugvallarsvæðisins og flugstöðvarinnar. Frá þeim tíma falli jafnframt úr gildi lög um starfsemi Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar hf. og miðað er við að lög um Flugmálastjórn Keflavíkurflugvallar, nr. 34/2006, og um stofnun hlutafélags um Flugstöð Leifs Eiríkssonar, nr. 76/2000, með síðari breytingum, falli úr gildi frá og með sama tíma.

Lögunum er ætlað að taka þegar gildi þannig að ráðrúm gefist til að búa félagið undir að taka við flugvallar- og flugstöðvarrekstrinum. Jafnframt er kveðið á um breytingar á öðrum lögum sem einnig er ætlað að öðlast þegar gildi. Þar á meðal er breyting á skipulags- og byggingarlögum varðandi skipulagsvald á Keflavíkurflugvelli.

Herra forseti. Ég hef nú farið yfir helstu þætti í lagafrumvarpinu og tel að með samþykkt þess muni öllum málum Keflavíkurflugvallar verða vel borgið. Hið nýja lagaumhverfi setur ramma um endurnýjaðan þrótt í flug-

starfsemi og flugtengdri starfsemi á Keflavíkurflugvelli og nágrenni. Með því er rennt styrkari stoðum undir atvinnulífið á þessu landsvæði og opnað fyrir margs konar þróun og nýsköpun til hagsbóta fyrir þjóðfélagið allt.

Ég legg til að frumvarpinu verði vísað til 2. umræðu og meðferðar virðulegrar samgöngunefndar.

[16:16]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst svona aðeins söguleg upprifjun. Þegar Flugstoðir ohf. voru settar á laggirnar var það umdeilt mál. Þótt ég væri ekki sáttur við niðurstöðuna var ferlið langt og aðkoma aðskiljanlegra aðila heimiluð.

Þetta var gagnrýnt á þingi og mér leikur forvitni á að vita hvort núverandi hæstv. samgönguráðherra rámi í umræli og afstöðu þáverandi hv. þm. Kristjáns Möllers sem taldi of hratt farið í sakirnar — við getum flett þessu upp í minnihlutaáliti frá þessum tíma. Er þó miklu hraðar farið í þessu efni og stéttarfélögunum ekki veittur möguleiki til aðkomu að málinu. Á sínum tíma var nefnd sem setti fram fjóra valkosti til að velja á milli og þeir voru allir ræddir á milli aðila. Upp á slíkt er ekki boðið nú.

Í öðru lagi langar mig til að spyrja hæstv. ráðherra. Er það rétt skilið hjá mér að samgönguráðherra einn skipi menn í stjórn fyrirtækisins?

Síðan vil ég spyrja hvernig háttað verður skipulagi öryggismála og þá horfi ég sérstaklega til slökkviliðsins og annarra slíkra þátta af stjórnsýslulegum toga. Eru þau mál frágengin? Með hvaða hætti eru þau þá frágengin?

Ég er með fleiri spurningar sem ég vil gjarnan beina til hæstv. ráðherra á eftir og mun að sjálfsögðu gera það nánar í máli mínu síðar en við skulum byrja með þessar spurningar.

[16:18]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ansi margt kemur fram í þessu stutta andsvari hv. þm. Ögmundar Jónassonar sem mér er ljúft og skylt að fara yfir. Vafalaust á fleira eftir að koma fram í ræðu hans síðar og við getum þá brugðist við því í seinni ræðum okkar hér á eftir.

Ef við byrjum á stjórn fyrirtækisins þá er það alveg hárrétt að ætlast er til þess að samgönguráðherra skipi hana einn eins og önnur opinber hlutafélög sem heyra undir samgönguráðuneytið. Nefni ég þar Póstinn sem dæmi af því ég er nýbúinn að skipa þar fulltrúa, þar á meðal ágætis fulltrúa frá vinstri grænum.

Varðandi slökkviliðið, stéttarfélögin og annað vil ég bara segja að í gær átti ég fund suður í Keflavík með starfsfólki þar. Það var mjög góður fundur. Við vorum spurð út úr og fólkið fékk auðvitað að segja sínar skoðanir. T.d. kom fram að innan samgönguráðuneytisins er nú að fara í gang vinna sem mun taka betur á ýmsum þáttum, m.a. nokkrum þáttum sem hv. þingmaður gerði hér að umtalsefni.

Við sögðum að það væri ætlun okkar að vinna þetta vel með því starfsfólki sem þarna er. Ég hef óskað eftir samvinnu við starfsfólkið — sem er mesti auður þessa fyrirtækis og fyrirtækið stendur og fellur með því — um vinnuna við breytingarnar sem hér er verið að boða.

Ég ítreka, virðulegi forseti, að þessi fundur var mjög góður. Ég er alveg sannfærður um að í þeirri vinnu sem fram undan er hjá okkur munum við klára þau mál sem að samgönguráðuneytinu snúa auk þess sem samgöngunefnd mun vafalaust taka á móti öllu þessu fólki á fundinum.

[16:20]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég efast ekki um að það hafi farið vel á með mönnum á fundinum í gær en eftir því sem ég hef fregnað þá upplýsti sá fundur fyrst og fremst einn hlut, þ.e. hve margt er ófrágengið í þessu máli. Eftir þeim upplýsingum að dæma sem ég hef um fundinn er þar á meðal ófrágengið hvernig öryggismálum verður fyrir komið í hinu nýja skipulagi. Ég horfi þá aftur til slökkviliðsins.

Hæstv. ráðherra lauk ræðu sinni hér áðan með því að segja að málin væru til lykta leidd og að öllu yrði vel fyrir komið. Það er bara einn hængur hér á. Það er ekki búið að leiða þessi mál til lykta. Ég spyr þess vegna hæstv. ráðherra: Hvernig nákvæmlega verður fyrirkomulagið með slökkviliðið?

[16:21]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nú verð ég bara að spyrja hv. þingmann og hann verður að koma að því betur í ræðu sinni hvað hann á við þegar hann spyr um slökkviliðið. Ég get ekki ímyndað mér annað en að það verði bara allt í lagi með slökkviliðið eins og verið hefur hingað til. (Gripið fram í.) Hlutafélag. Það verður í starfseminni að sjálfsögðu.

Við höfum átt tvo fundi eftir að Keflavíkurflugvöllur var kominn til samgönguráðuneytisins, þar á meðal þennan fjölmenna fund í gær. Ég tók það skýrt fram þar og skal endurtaka það vegna þess að ég held að hv. þingmaður hafi ekki tekið eftir því: Við í samgönguráðuneytinu munum vinna þetta eins vel og við getum í fullri samvinnu og sátt við það fólk sem þarna vinnur og ég hef óskað eftir liðsinni þess og hjálp við það verkefni sem fram undan er vegna þess að við eigum eftir að útfæra ýmis atriði. Það er sannarlega rétt. Ég hef ekki heyrt annað en að það hafi bara fallið í ágætan jarðveg hjá starfsfólkinu og að það bíði eftir því að fá að taka þátt í þessu með okkur.

Ég vona að hv. þingmaður sé sammála mér um að best sé að gera þetta í sem mestri sátt og samvinnu og fá þá þekkingu sem starfsfólkið hefur í þessu umbreytingarferli sem fram undan er. Ég er þess fullviss að fólkið sem við ræddum við tekur þátt í því og er mjög spennt fyrir þessari breytingu.

[16:22]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég spyr nú bara: Er boðlegt að leggja hér fram stjórnarfrumvarp þegar mörg veigamikil mál eru einfaldlega ófrágengin? Hæstv. ráðherra lauk máli sínu áðan með því að lýsa því yfir að öllu yrði og væri vel fyrir komið. Síðan kemur í ljós að það á eftir að ráða þessum málum til lykta en að leitað verði aðstoðar og hjálpar hjá starfsmönnum.

Hvers vegna var ekki leitað eftir sjónarmiðum þeirra á

fyrri stigum þessa máls? Ég vísa aftur í ferlið þegar Flugstoðir ohf. voru settar á laggirnar. Ég ítreka að ég var ekki sáttur við þá niðurstöðu.

Það var langt ferli en stéttarfélögin fengu þó aðkomu að umræðunni. Settir voru fram fjórir valkostir og þeir voru ræddir. Valinn var kostur sem þau voru ekki sátt við. En málin voru rædd áður en frumvarpið var sett fram. Á þessu er að sjálfsögðu grundvallarmunur. Það gengur ekki að vinna mál af þessu tagi á handarbakinu á sér.

Núna í upphafi umræðunnar kemur í ljós að hér er allt upp í loft. Enginn veit hvert fyrirkomulagið verður. Það verður leitað aðstoðar hjá starfsfólkinu.

Væri nú ekki ráð að flýta sér aðeins hægar, að efna til þessa samráðs og að því loknu að leggja fram frumvarp í nafni ríkisstjórnar Íslands? Væru það ekki eðlilegri vinnubrögð? Ég bara spyr.

Síðan hefur komið fram að samgönguráðherra kemur til með að skipa einn í stjórn þessa mikla fyrirtækis. Hann einn á að gera það. Finnst mönnum þetta vera mjög skynsamlegt um stærstu flughöfn landsins sem snertir öryggi okkar, samgöngur okkar og ýmsa þætti? Er ekki eðlilegt að málið lúti almennri stjórnsýslu og þeim lögum og reglum sem hafa verið smíðuð í tengslum við það þannig að það sé gagnsætt, þannig að það sé lýðræðislegt?

Hins vegar hef ég tekið eftir því hvernig Samfylkingin hagar sér í þessum efnum. Það vakti athygli okkar margra í sumar, ég held bara landsmanna almennt, þegar hæstv. núverandi utanríkisráðherra skipti út mönnum í Leifsstöð. Þetta var gert í lok júnímánaðar. Það er athyglisvert að hugleiða röksemdirnar sem fram voru reiddar og skulum við aðeins hverfa aftur í tímann.

Þegar Leifsstöð var gerð að hlutafélagi voru rökin þau að færa ætti þessa starfsemi inn í viðskiptaumhverfið. Hinu opinbera, löggjafanum, bæri að setja hinar almennu reglur. Síðan ætti fyrirtækið að starfa sjálfstætt. Þetta var hugsunin, pólitíkin ætti ekki að hafa puttana þar. Þetta var okkur sagt en hvað gerist síðan? Þegar ný ríkisstjórn komst til valda var skipt út í stjórninni og skipaðir í staðinn tveir fyrrverandi þingmenn Samfylkingarinnar.

Hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, kom fram í sjónvarpsþætti þar sem hún sagði að að sínu mati væri þetta fullkomlega eðlileg ráðstöfun og ég ætla að vitna í hæstv. utanríkisráðherra:

Þetta er pólitísk stjórn. Þetta er fyrirtæki, það er skipað pólitískt í stjórnina. Þar voru í stjórninni, vegna þess að það heyrði undir utanríkisráðuneytið, þrír framsóknarmenn og tveir sjálfstæðismenn. Ég hafði enga aðkomu að stjórn flugstöðvarinnar og vissi ekki um það sem þar væri verið að véla um og taldi ég fullkomlega eðlilegt að þar sætu einstaklingar sem ég væri í beinu sambandi við og ég treysti.

Treysti til hvers? Að segja satt og rétt frá eða að vera framlenging á pólitísku valdi? Gengur þetta ekki þvert á þá hugsun sem boðuð var, að löggjafinn ætti að setja hinar almennu reglur og síðan færi fyrirtækið sínu fram á faglega vísu? Ég hefði aldrei keypt þessa hugmyndafræði sjálfur en þannig var hún sett fram. Ef mönnum er einhver alvara að smíða slíkt fyrirkomulag þá á að sjálfsögðu að fylgja grunnprinsippunum. Það var ekki gert.

Þetta rifjaði ég upp í ljósi þess að hér hefur verið staðfest að einn ráðherra kemur til með að ráða alla í stjórnina. Það er væntanlega gert samkvæmt þessari formúleringu Samfylkingarinnar um að ráðherrann eigi að vera í kallfæri við stjórnina. Þar eigi að sitja einhverjir sem hann getur treyst. Hvers konar afturhvarf til fortíðar er þetta? Og ég spyr hæstv. ráðherra: Hver er tilgangurinn með þessari breytingu, að taka þetta út úr almennri stjórnsýslu og færa í fornfálegt far þar sem ráðherrann einn á að geta vélað og ráðskast með þessa starfsemi? Hvers konar rugl er þetta?

Síðan þegar rætt er hvernig háttað verður öryggisþáttum þá spyr ég og ráðherrann upplýsir hér áðan að slökkviliðið verði að sjálfsögðu inni í þessari starfsemi. Ég heyrði ekki betur. Samræmist það lögum um brunavarnir, 16. gr. þeirra laga þar sem kveðið er á um þau völd sem slökkviliðið hefur og slökkviliðsstjórar? Þar er kveðið á um að þeir hafi umtalsverð völd ef til alvarlegra tíðinda dregur. Þar eru umtalsverð völd og þeim völdum er iðulega beitt ef í nauðir rekur. Þeir hafa vald til þess að ryðja svæði í bæjum og borgum svo dæmi sé tekið. Ég ætla að lesa þessa grein, með leyfi forseta:

„Slökkviliðsstjóri hefur eftirlit með því í sínu umdæmi að farið sé eftir lögum þessum og reglugerðum sem settar eru samkvæmt þeim. Hann hefur umsjón með öllum tækjum slökkviliðs og eftirlit með virkni brunahana í umdæminu í samráði við rekstraraðila viðkomandi vatnsveitu. Slökkviliðsstjóri stjórnar slökkvistarfi við eldsvoða og hefur stjórn á vettvangi við mengunaróhöpp á landi. Við þessi störf er löggæslulið og opinberir eftirlitsaðilar undir yfirstjórn slökkviliðsstjóra. Lögregla sér slökkviliði fyrir greiðum aðgangi að vettvangsstað, stöðvar umferð um nærliggjandi götur, girðir af svæði sem slökkvilið þarf til að gegna störfum sínum, verndar brunarústir“ o.s.frv.

Síðan er fjallað áfram um boðleiðir inn í kerfið til heilbrigðiseftirlits og annarra aðila í stjórnsýslunni. Svo kemur fram að hæstv. ráðherra er ekki búinn að ráða til lykta hvernig farið verði með þessi mál. Hvernig væri nú að byrja á því og koma síðan með frumvarp og bjóða okkur ekki upp á vinnubrögð af þessu tagi?

Af þessu tilefni vísa ég líka til 9. gr. laga. Þar er fjallað um ýmsar heimildir og skyldur sveitarfélags á svæðinu. Er búið að ráða þeim málum til lykta? Ég bara spyr. Fyrst hitt er enn í upplausn og ólestri, liggur það þá ljóst fyrir hvernig þeim málum verður hagað?

Hvað er að segja um tekjuhliðina? Er alveg frágengið hvernig henni verður háttað? Renna allar tekjur, fluggjöld og annað slíkt til þessarar starfsemi? Hvernig verður með eignirnar og þann hluta sem hefur heyrt undir varnastarfsemina?

Af því að nú líður að því að tími minn sé uppurinn þá vil ég spyrja hæstv. ráðherra: Hver er eiginlega tilgangurinn með þessu? Hvað er það sem hann ætlar að ná fram með þessum lagabreytingum? Þarf hann ekki að geta fært rök fyrir því? Það er margt sem gengur gegn því að ráðast í þessar breytingar, t.d. út frá hagsmunum almennings sem vill að þessi starfsemi sé gagnsæ, að um hana gildi skýrar reglur, stjórnsýslureglur, reglugerðarverk sem við höfum verið að koma okkur upp í tímans rás til þess að tryggja hagsmuni almennings. Þarf ekki hæstv. ráðherra að færa rök fyrir þessari ráðstöfun sinni? (Gripið fram í.)

Við sameinuðumst um það á síðasta þingi að krefjast þess að farið yrði hægt í sakirnar. Við vorum andvíg því, held ég, bæði Vinstri hreyfingin – grænt framboð og Samfylkingin, að gera Flugstoðir að hlutafélagi og þar var núv. hæstv. ráðherra og þáverandi hv. þingmaður á sama máli og ég, eftir því sem man best.

Eitt vil ég segja að lokum, hæstv. forseti: Um þetta mál eiga eftir að fara miklar viðræður og umræður. Ég krefst þess að málinu verði frestað, að leitað verði eftir samkomulagi við stéttarfélögin um málefni sem þau snertir og að ekki verði komið með þetta mál aftur inn í þingið fyrr en allir óhnýttir endar í þessu máli hafa verið hnýttir.

Ég hygg að hér sé talsverð samstaða um þetta mál. Ég minnist þess að Framsóknarflokkurinn var andvígur því á sínum tíma að þessi starfsemi yrði öll gerð að hlutafélagi. Ég hygg því að það sé breið pólitísk samstaða um að fara hægt í sakirnar ef hæstv. ráðherra reynir að dusta svolítið rykið af eigin ummælum og eigin afstöðu í fyrri málum þessu tengdu.

[16:34]

Útbýting:

Flutningskerfi Landsnets á Vestfjörðum, 491. mál, fsp. KHG, þskj. 783.

Lenging flugbrautar á Bíldudal, 490. mál, fsp. JBjarn, þskj. 782.

[16:34]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hér er komið mál sem ég er ekki algjörlega ókunnug. Í minni tíð sem utanríkisráðherra var unnið að tillögum um framtíðarskipan mála hvað varðar Keflavíkurflugvöll í tengslum við þær breytingar sem urðu þegar herinn fór. Það gjörbreytti náttúrlega stöðunni. Við stóðum frammi fyrir þeim breytingum að utanríkisráðuneytið hafði engar forsendur til að vera með forsvar yfir þeim miklu mannvirkjum og þeirri miklu starfsemi sem fer fram á vellinum sjálfum og í flugstöðinni.

Ég held að það sé augljóst, ég hélt að í sjálfu sér væri ekki ágreiningur um það, að flugrekstur sem slíkur og alþjóðleg starfsemi sem þessi eiga ekki erindi í utanríkisráðuneytið. Þess vegna var unnið að breytingum og við höfðum nokkurn veginn komist að niðurstöðu um að fara þessa leið á meðan ég var í utanríkisráðuneytinu og í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn.

Ég ber ekki ábyrgð á því sem gerist eftir kosningar. Ég ætla ekki að taka á mig neina ábyrgð í þeim efnum, þar taka önnur stjórnvöld við. Miðað við ræðu síðasta hv. ræðumanns hefði verið hægt að standa betur að málum og get ég tekið undir það að hluta til þó ég ætli ekki að tala gegn því að sú leið verði farin að breyta um rekstrarform og að um opinbert hlutafélag verði að ræða. Ég held að það sé eðlilegasta formið á þessum rekstri, ekki síst þegar haft er í huga að breyting á Flugstöð Leifs Eiríkssonar í hlutafélag tókst ákaflega vel.

Það var ekkert smástríð sem þurfti að fara í á hv. Alþingi til þess að ná þeirri breytingu fram, að breyta Flugstöð Leifs Eiríkssonar í hlutafélag. Það væri svo sem hægt að rifja upp ýmislegt sem sagt var á þeim tíma af hálfu stjórnarandstöðunnar sem þá var í landinu en ég ætla ekki að tefja tímann með því, það bætir ekkert úr því sem við stöndum frammi fyrir núna. En ég vil taka það fram, hæstv. forseti, í upphafi að niðurstaða hafði náðst um þetta fyrirkomulag og þetta rekstrarform á meðan Framsóknarflokkurinn var í ríkisstjórn. (**Iðnrh.:** Það var góð tíð.) Það var nú góð tíð já. Það er rétt hjá hæstv. iðnaðarráðherra.

Í frumvarpinu eru ýmis atriði sem ég vil engu að síður koma inn á stuttri ræðu. Áður en ég geri það vil ég gjarnan fá að segja að ég tel að heilmikil tækifæri felist í þeirri breytingu sem fram undan er vegna hnattrænnar stöðu Keflavíkurflugvallar. Hægt er að byggja upp flugsækna starfsemi, eins og það kallast, á þessum alþjóðlega flugvelli. Þá er mikilvægt að nýta öll tækifæri sem gefast, ekki síst með tilliti til þess að fjölga störfum á svæðinu sem vissulega fækkaði mikið við brotthvarf hersins.

Í 7. gr. er fjallað um öryggis- og varnarmál og hið nýja félag sem hér um ræðir fær ákveðið hlutverk í þeim efnum og virða þarf og standa við þjóðréttarlegar skuldbindingar okkar á ýmsum sviðum. Hæstv. samgönguráðherra er náttúrlega rekstrarstjórinn í því mikla fyrirtæki sem þarna um ræðir og ber ábyrgð á rekstrinum. Miðað við þau orð sem hann lét falla hér í gær, þegar spurt var um það ástand sem nú ríkir og er fram undan vegna ástands lögreglunnar þar, var ekki eins og hann hefði áttað sig á því að hann hefði miklu hlutverki að gegna. En ég vil ítreka að svo er.

Í 8. gr. er fjallað um skipulagsmálin. Það vekur athygli að helmingur nefndarmanna í þessari skipulagsnefnd er frá sveitarfélögunum. Ég velti því fyrir mér hvort það sé skynsamlegt og nákvæmlega hverjar ástæðurnar eru fyrir því að sveitarfélögin hafi svona sterka stöðu í þessu félagi sem hefur þennan gríðarlega mikilvæga rekstur með höndum. Ég spyr um skýringar á því. Ég vil líka koma þeirri hugmynd að hvort ekki sé rétt að félagið sem slíkt eigi fulltrúa í skipulagsnefndinni. Ég held að þar sé mikil þekking sem sé mikilvægt að geti skilað sér alla leið. Það er eitt af því sem ég tel að hv. nefnd eigi að skoða.

Svo er það eitt, hæstv. forseti, ég get ekki áttað mig á því hvað þetta félag á að heita. Getur hæstv. ráðherra greint frá því hvað barnið á að heita? Ég held að það hljóti að skipta máli í þessari umræðu eða alla vega áður en við ljúkum umfjöllun um málið. En talandi um að ljúka umfjöllun um málið þá heyrist mér að það liggi dálítið mikið á að klára meðferðina hér á hv. Alþingi miðað við það að félagið eigi að hefja rekstur þann 1. júní nk. Ég velti því þar af leiðandi fyrir mér hvers vegna málið kemur svona seint inn í þingið, ekki síst þegar upplýst hefur verið að þessi langi tími hefur ekki verið notaður til að vinna með stéttarfélögunum miðað við orð síðasta ræðumanns.

Ég vil líka nefna að fasteignaskatturinn, sem innheimtur hefur verið, hefur, eins og lög gera ráð fyrir, gengið til sveitarfélagsins Sandgerðisbæjar. Málaferli hafa orðið vegna þessa fasteignaskatts sem snerist um það að flugstöðin taldi ekki að sveitarfélagið veitti þjónustu á móti þeim gjöldum sem um var að ræða og flugstöðin vann það mál. Ég spyr hvort frá því sé gengið að þessu fyrirtæki verði veitt þjónusta af hálfu sveitarfélaganna frekar en verið hefur. Fasteignaskattar eru ekki bara tekjuöflun sveitarfélaganna, á móti þarf að sjálfsögðu að koma þjónusta.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um frumvarpið á þessu stigi málsins. Ég ítreka að það er brýnt að gera breytingu á fyrirkomulaginu vegna þeirra breytinga sem urðu með brotthvarfi hersins. Frumvarpið endurspeglar þá meginstefnu sem uppi var í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar. Ég stend því að sjálfsögðu, og minn flokkur, að málinu að öðru leyti en því að við getum gert við það athugasemdir, m.a. þær sem komið hafa fram í þessari ræðu minni.

[16:43]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Til umræðu er frumvarp til laga um stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar. Það hefur legið fyrir í þó nokkurn tíma að þess væri að vænta að frumvarp kæmi fram þar sem þessar breytingar yrðu boðaðar, þ.e. að rekstur Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar yrði sameinaður í eitt félag.

Á stórum vinnustað eins og Flugstöð Leifs Eiríkssonar er aldrei gott að það dragist á langinn að breytingar sem þessar líti dagsins ljós. Hjá því verður ekki komist að starfsfólk fari fljótt að verða uggandi um sinn hag. Með frumvarpinu er óvissu eytt meðal starfsmanna og annarra þeirra sem málið varðar. Ég er ánægð að heyra það hér hjá hæstv. samgönguráðherra að hann hefur nú þegar haldið fund með starfsmönnum um þær breytingar sem fyrirhugaðar eru.

Í frumvarpinu er skýrt kveðið á um að allir núverandi starfsmenn þeirra tveggja félaga sem um ræðir fá vinnu hjá nýju félagi eða Flugstoðum. Með því er tryggt að sá mannauður og sú reynsla sem safnast hefur upp á undanförnum árum haldist hjá nýju félagi. Þá gerir frumvarpið ráð fyrir að starfsmönnum Flugmálastjórnar Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar séu tryggð réttindi sín hjá hinu nýja félagi.

Sú leið sem hér er lagt til að verði farin, með stofnun sérstaks félags um rekstur Keflavíkurflugvallar, er sambærileg og farin hefur verið við flesta alþjóðaflugvelli í nágrannalöndum okkar. Í tillögu starfshóps um málefni Keflavíkurflugvallar, eins og kom reyndar fram hjá hæstv. samgönguráðherra áðan, er tekið fram að það er einkum tvennt sem hefur verið haft í huga varðandi löggjöf um Keflavíkurflugvöll. Í fyrsta lagi að flugvöllurinn geti til frambúðar þjónað sem best borgaralegu millilandaflugi og í öðru lagi séu forsendur skapaðar til að nýta tækifæri til atvinnuþróunar í nágrenni flugvallarins. Það er mjög mikilvægt til að flugstöðin sjálf eflist og stækki á næstu árum, að hið nýja félag taki þátt í að skapa tækifæri til atvinnuþróunar á nærsvæði flugvallarins með sama hætti eða í samvinnu við Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar sem hefur það m.a. sem markaðssetningu á sínu svæði að vera í mikilli nálægð við alþjóðaflugvöll. Þá bendi ég á að í tillögum starfshópsins er lagt til að leitað verði leiða til að skapa til frambúðar samstarfsvettvang ríkis og sveitarfélaga um þróun á atvinnuuppbyggingu. Samstarf með þessum hætti er til þess fallið að efla svæðið enn frekar.

Flugstöð Leifs Eiríkssonar hefur verið rekin sem sjálfbært hlutafélag í eigu ríkisins og skilað hagnaði í ríkissjóð. Hér er lögð áhersla á að hið nýja félag geti orðið sjálfbært til framtíðar litið og að tekjur félagsins nýtist í uppbyggingu og rekstur flugvallarins. Viðhald flughlaða og flugbrauta hefur hins vegar ekki verið nægjanlegt og þarf á næstu árum að ráðast í dýrar framkvæmdir og tækjakaup sem verður nýju félagi eflaust erfitt að ráðast í nema til komi aðstoð úr ríkissjóði. Fjölgun farþega um flugstöðina hefur kallað á miklar fjárfestingar vegna stækkunar en nú fara rúmlega tvær milljónir farþega um flugstöðina á ári. Allar spár gera ráð fyrir að fjölgun haldi áfram og þess má geta að það sem af er þessu ári er fjölgun farþega meiri en gert var ráð fyrir.

Rekstur Keflavíkurflugvallar er frábrugðinn rekstri annarra flugvalla á landinu. Alþjóðaflugvöllur þarf að uppfylla kröfur sem gerðar eru til millilandaflugs og þarf Keflavíkurflugvöllur að uppfylla ströngustu öryggiskröfur, bæði frá Bandaríkjunum og frá Evrópu. Þá gerir Schengen-samstarfið miklar kröfur um strangt landamæraeftirlit umhverfis Schengen-löndin, um eftirlit með þeim sem koma inn á svæðið og þeim sem fara út af því aftur. Umsvif alþjóðaflugvallar eru mikil eins og af þessu má sjá. Allar þessar kröfur kalla á samræmt skipulag starfseminnar í flugstöðinni og sérhæfingu þar sem starfsemin í flugstöðinni er á forræði margra aðila.

Í 8. gr. er fjallað um skipulagsmál Keflavíkurflugvallar. Hér er mælt með áframhaldandi sérfyrirkomulagi í skipulagsmálum en þó er tekið tillit til sérstöðu Garðs, Sandgerðis og Reykjanesbæjar og munu þau sveitarfélög skipa einn fulltrúa hvert í skipulagsnefnd sem er mjög mikilvægt til að tryggja skipulagsheild á svæðinu.

Miklar breytingar urðu á þessu svæði við brotthvarf varnarliðsins sem kallaði á algjörlega nýja sýn á skipulag svæðisins og markaðssetningu. Dæmi frá alþjóðaflugvöllum í Evrópu og Ameríku sýna að flugvellir eru gríðarlegt aðdráttarafl fyrir alþjóðleg fyrirtæki. Talið er að sameiginlegt skipulag flugvallar, atvinnu- og íbúðarsvæðis umhverfis alþjóðaflugvöll sé afar mikilvægt atriði í markaðssetningunni. Það er því enn mikilvægara að sveitarfélögin þrjú eigi sæti í skipulagsnefnd Keflavíkurflugvallar. Mér finnst jafnvel ástæða til að skoða hvort fulltrúar Voga og Grindavíkur ættu ekki að koma að skipulagsnefndinni þó síðar verði þar sem áhrifasvæði flugvallar er talið vera 30 mínútna aksturleið. Tækifærin í markaðssetningu og nýrri atvinnustarfsemi eru mikil ef rétt er að farið. Að hafa fyrirtæki nærri flugvelli þar sem flugtíminn til nærliggjandi stórborga er ekki lengri en nú er er síður en svo heftandi fyrir fyrirtæki og jafnvel að það sé orðinn kostur.

Virðulegi forseti. Hvað varðar markaðssetningu á Keflavíkurflugvelli er ljóst að það að eitt félag eða fyrirtæki haldi um rekstur allrar starfsemi hans auðveldar samræmda markaðsstefnu og gjaldtöku fyrir þjónustuna sem veitt er. Þá gefur aukið vægi það ákvæði laganna að félaginu sé heimilt að taka þátt í þróunarstarfi tengdu svæðinu og starfseminni þar, bæði fyrir sveitarfélögin á starfssvæði hans og samfélagið í heild. Ég tel frumvarpið mjög þýðingarmikið til að efla flugstöðina og starfsemi sem tengist henni. Á heildina litið lít ég á þetta sem mjög gott frumvarp. Að mínu mati er um gríðarlega stórt mál að ræða, ekki aðeins fyrir Suðurnesin heldur þjóðfélagið í heild.

[16:51]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Mig langar að blanda mér stuttlega í umræður um frumvarp hæstv. samgönguráðherra um stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar. Gríðarlegar breytingar hafa orðið á umhverfi Keflavíkurflugvallar með brotthvarfi varnarliðsins, þar er ekki síst mikilvægt að Keflavíkurflugvöllur hefur verið færður frá utanríkisráðuneyti til samgönguráðuneytis. Þar með eru öll flugmál í landinu á forræði samgönguráðuneytis sem ég tel mjög ánægjulega þróun.

Með þessu frumvarpi er lögð til setning heildstæðrar löggjafar um rekstur Keflavíkurflugvallar. Lagt er til að Flugmálastjórn Keflavíkurflugvallar og Flugstöð Leifs Eiríkssonar ohf. verði sameinuð í eitt opinbert rekstrarfélag. Samkvæmt ákvæðum frumvarpsins er ekki heimilt að selja hlutafé íslenska ríkisins. Félagið á að sjá um rekstur, viðhald og uppbyggingu flugvallarsvæðisins á Keflavíkurflugvelli og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar.

Vegna stöðu flugvallarins sem varnar- og öryggissvæðis er félaginu skylt að virða og standa við þjóðréttarlegar skuldbindingar Íslands á sviði varnar- og öryggismála og er því sérstaklega tekið fram í frumvarpinu að utanríkisráðherra geti beint fyrirmælum til félagsins vegna slíkra efnda. Ég held að hér sé um mjög eðlilegan farveg að ræða hvað þetta mál snertir.

Miklar breytingar eru í gangi á gamla varnarsvæðinu á Keflavíkurflugvelli. Ég held að fáa hafi órað fyrir þeim möguleikum sem eru fyrir hendi þar, ekki síst þegar mótmælin gegn veru hersins stóðu sem hæst. Skemmst er líka að minnast þess hvað áhyggjur margra voru miklar um hvernig fara skyldi með varnarsvæðið við brotthvarf hersins. Nú blasa tækifærin við og vonandi spilast vel úr þeim okkur öllum til hagsbóta. Það er í sjálfu sér mjög ánægjuleg þróun. Ég held að það komi okkur flestum hverjum mjög á óvart hve mikil verðmæti hafa skapast þar á ýmsum sviðum.

Í mínum huga er þetta frumvarp mikilvægt skref í þá átt að þróa starfsemi á Keflavíkurflugvelli. Mér dettur þó ekki í hug að þar með sé öllum verkefnum lokið, eins og sumir hafa viljað gefa í skyn, heldur eru þar stigin skref sem nauðsynleg eru til þróunar

Ég get hins vegar ekki dregið dul á að ég hefði gjarnan viljað sjá möguleika til að hleypa einkaaðilum að rekstri verslunar með tollfrjálsan varning á flugvellinum. Ég get svo sem líka skilið hvers vegna svo er ekki en ég vil engu síður taka fram að það hefði verið áhugavert að skoða þann möguleika. En vegna þess að svo varð ekki hefði mér þótt gaman að sjá í greinargerðinni frekar rætt um þann þátt málsins í athugasemdum við 1. gr. Hins vegar er ég er viss um að það verður rætt í samgöngunefnd þegar málið kemur til umfjöllunar þar á vordögum.

Almennt vil ég segja að mér finnst þetta frumvarp gott og ákvæði þess skýr. Eitt atriði hefði ég viljað nefna og fá að heyra sjónarmið hæstv. samgönguráðherra til, þ.e. til 4. gr., þ.e. sér í lagi ákvæðis 2. mgr. 4. gr. sem kveður á um að félaginu sé heimilt að standa að stofnun annarra félaga og þátttöku í félögum sem er ætluð til að annast atvinnuuppbyggingu á nærsvæði flugvallarins.

Ég vil taka fram að í ágætri greinargerð með þessu frumvarpi er mjög gagnlegt hvernig farið er yfir aðdraganda málsins frá nefnd sem hafði málið til meðferðar og þessar tillögur eru reistar á. Það kemur fram í athugasemdum við 4. gr. að heimild um atvinnuþátttöku sé sambærileg við ákvæði 1. gr. laga nr. 102/2006 sem fjallar um Flugstoðir og tekur mið af niðurstöðum og tillögum þessa starfshóps sem ég vitnaði áður til og eru reifaðar í III. kafla almennra athugasemda. Auðvitað geta verið ýmis rök fyrir því að félag af þessu tagi stuðli að atvinnuuppbyggingu á svæðinu en engu að síður væri fróðlegt að heyra nánar um það hver þau eru. Það er dálítið óvenjulegt að félagi sé ætlað að ganga beint að atvinnuþátttöku þótt um sé að ræða alþjóðlegan flugvöll. Ég átta mig á því að alþjóðaflugvöllur hefur sérstaka stöðu í landinu. En eins og við hæstv. samgönguráðherra vitum eru fleiri góðir flugvellir í landinu og þetta vekur spurningar um stöðuna. Það væri fróðlegt að fá fram sjónarmið ráðherrans hvað þetta varðar. Að öðru leyti býst ég við því að samgöngunefnd muni fjalla um þennan þátt málsins.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta að sinni. Ég veit að umræður eiga eftir að verða töluverðar um þetta mál á þinginu. Við heyrðum á ræðu hv. þm. Ögmundar Jónassonar að hann hefur miklar athugasemdir við þetta mál. Ég held að ótti hans sé fullmikill við málið en við skulum sjá. Ég held að menn séu ekki að sporðreisa öllu með þessu frumvarpi nema síður sé heldur er verið að koma ákveðnu skipulagi á ferlið á flugvellinum.

Þetta mál mun núna fara til umræðu í samgöngunefnd og áfram í þinginu. Ég veit að málið mun fá mjög vandaða umfjöllun á vettvangi nefndarinnar og eins í þinginu. Ég vil bara ítreka að þetta frumvarp er að mínu áliti mikilvægur hlekkur í þeim breytingum sem eru að verða á Keflavíkurflugvelli. Ég vænti þess að það muni verða okkur til góðs þegar niðurstaðan liggur fyrir.

[16:58]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka öllum þeim þingmönnum sem hafa rætt þetta mál fyrir málflutning þeirra. Það hefur komið fram að af fjórum þingmönnum tala þrír með þessu frumvarpi. Mér finnst það ágætt, þar á meðal er hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sem lýsti yfir stuðningi Framsóknarflokksins við frumvarpið í heild sinni og meginþætti þess. Fyrir það ber auðvitað að þakka þannig að það virðist mjög víðtækur stuðningur við málið á Alþingi. Ég þakka einnig hv. síðustu tveimur þingmönnum fyrir þeirra innlegg í þessa umræðu.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson … (**ÖJ:** Ætlar þú ekki að þakka mér líka?) Ég var búinn að þakka hv. þingmanni sérstaklega fyrir fína ræðu. Það var kunnugleg umræða og við þekkjum hana. Hún er bara ágæt. Það eru sjónarmið hv. þingmanns sem ég ber mikla virðingu fyrir þó ég sé þeim algjörlega ósammála.

Ég hef aldrei verið hræddur við hlutafélagarekstur, hvað þá opinber hlutafélög, eftir þær breytingar sem við gerðum þar. Með þeim höfum við meira að segja inni ákvæði um að vel skuli hugað að kynjakvótum. Það er hið besta mál. Ég hef aldrei verið hræddur við hlutafélagarekstur og að því

leytinu erum ég og hv. þingmaður ósammála þótt við séum sammála um margt í velferðarþjónustunni og öðru slíku. En í þessu skilur okkur að. Ég er ekki hræddur við breytingar á opinberum rekstri líkt og hér er verið að gera. Ég er alveg viss um að þær verða til góðs.

Ég ætla ekki á þessu stigi, virðulegi forseti, að fara yfir mörg af þeim atriðum sem hv. þingmaður ræddi um en meginlínur í frumvarpinu eru klárar. Það er grundvallaratriðið. Ég vil nú líta á það sem, ég ætla ekki að segja útúrsnúning, stríðni frá hv. þingmanni þegar hann segir að allt sér óklárt. Það er alls ekki svo.

Af því hv. þingmaður talaði um stéttarfélögin þá vil ég upplýsa að stjórn Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar og flugvallarstjórinn kölluðu öll stéttarfélög til fundar fyrir nokkrum vikum og áttu góðar viðræður um framhaldið. Það var haldinn fundur með stéttarfélögunum. Ég hef átt tvo fundi, þótt það hafi ekki verið formlega með stéttarfélögunum, t.d. fjölmennan fund sem í gær með miklum fjölda starfsmanna þótt einhverjir hafi þurft að fara vegna þess að ég tafðist um klukkutíma út af þingflokksfundi, út af ágætu samgöngumáli sem svo var kynnt í dag. Ég vil nota tækifærið og biðja eitthvað af þeim starfsmönnum sem þurftu að fara áður en við komum, afsökunar á að koma svona seint. En stundum er það bara þannig að við ráðum ekki alveg tíma okkar. Þingflokksfundur tók lengri tíma en var ætlað og ég komst seinna af honum. Þannig að þetta var gert frá hendi stjórnarinnar.

Ég er ekki sammála því að málið sé sett þannig fram að allt sé óklárt. Við erum í mikilli vinnu og við höfum ekkert setið aðgerðarlaus í samgönguráðuneytinu eða annars staðar þótt frumvarpið hafi ekki komið fram fyrr en nú. Við höfum verið í miklum undirbúningi og hugsað um hvernig þetta á að vera.

Aðeins hvað varðar slökkviliðið, virðulegi forseti, af því að hv. þm. Ögmundur Jónasson ræddi um það og las hér upp úr lögum sem gilda um slökkvilið, þá er auðvitað mikill munur á því, virðulegi forseti, hvort við erum að tala um slökkvilið í sveitarfélagi og þær kröfur sem þar eru settar fram eða slökkvilið á flugvelli. Þar er mikill munur á og meira að segja mikill munur á útbúnaði. Það er einfaldlega þannig að slökkvilið í sveitarfélagi er ekki eins vel í stakk búið og slökkvilið á flugvelli til að koma til hjálpar ef eitthvað kemur upp á. Við skulum því ekki ímynda okkur það eitt augnablik að einhver vandamál séu með slökkviliðið eða að öryggisatriði séu ekki öll í hinu besta lagi á alþjóðaflugvelli sem við rekum. Það er algjörlega, vil ég segja, í toppstandi og með allar reglugerðir og lög varðandi flug og rekstur flugvalla þá getur það aldrei verið í neinu ólagi. Þannig eru flugvellir einfaldlega ekki reknir.

Virðulegi forseti. Ég ítreka það sem ég sagði, að ég hef alltaf borið virðingu fyrir skoðunum hv. þm Ögmundar Jónassonar sem m.a. komu fram í dag og hann er á móti því að taka svona rekstur og breyta honum í hlutafélagsform, sama hvort það er hlutafélag eða opinbert hlutafélag. Hann hefur bara þá skoðun og ég ber virðingu fyrir þeim skoðunum en ég er engan veginn sammála honum.

Mér heyrist að það sé mjög mikill stuðningur við þetta mál á þinginu ef frá er skilinn þingflokkur Vinstri grænna, ef hv. þingmaður er með allan þingflokkinn að baki sér hvað það varðar. En ég ítreka að ég þakka öllum þeim þingmönnum sem tóku þátt í umræðunni og fyrir þau sjónarmið sem hér hafa komið fram. Eins og lög gera ráð fyrir þá gengur þetta frumvarp nú til nefndar. Nefndin tekur til við að vinna frumvarpið og fara í gegnum það. Umsagnaraðilar mæta og aðrir fá að senda inn umsagnir, þar með talið fulltrúar starfsmanna suður á Keflavíkurflugvelli. Ég óska bara eftir því að hv. samgöngunefnd vinni þetta mál vel eins og öll önnur mál sem koma til nefndarinnar.

[17:04]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst um stéttarfélögin. Það er staðreynd, ég get upplýst hæstv. ráðherra um það, að þau kvarta yfir samráðsleysi. Það hafa vissulega farið fram fundir þar sem starfsmenn eru boðaðir, og hæstv. ráðherrann vísaði í slíkan fund í gær, en ég er að tala um skipulegt samráð við stéttarfélögin um að leiða til lykta ýmis álitamál sem í þessu efni eru greinilega ófrágengin.

Í öðru lagi varðandi slökkvilið, að ekki sé saman að jafna slökkviliði á flugvelli og í bæ. Mig brestur þekkingu til að tala um þetta en verð þó að segja að flugvöllur er eitt helsta öryggishlið þjóðarinnar og við skulum ekki gera lítið úr því hvernig öryggismálum þar er hagað. Við erum með þrjá alþjóðaflugvelli eða fjóra, Egilsstaði, Akureyri, Reykjavík og Keflavíkurflugvöll. Stærsti flugvöllurinn er að sönnu Keflavíkurflugvöllur og það þarf að hyggja vel að því og gæta þess að við sláum ekki af kröfunum, að við lækkum ekki þá öryggiskvarða sem eru fyrir hendi.

Að lokum, hæstv. forseti, um óttann og hræðsluna, annars vegar um hinn óttalausa hæstv. ráðherra og hins vegar um hinn hrædda mann sem hér stendur. Ég er ekkert hræddur við hlutafélög, ég er hlynntur hlutafélögum þar sem þau eiga við, þar sem um er að ræða hluthafa sem veita aðhald. Til þess eru hlutafélög smíðuð. Ég er að vekja athygli á því að í þessu tilviki verður einn hluthafi með eitt hlutabréf sem verður sett undir þann hæstv. ráðherra sem hér situr. Ég er að andæfa svona hlutafélögum. (Forseti hringir.) Þungamiðjan í mínum málflutningi er að andæfa þeim vinnubrögðum sem eru viðhöfð í þessu máli.

[17:06]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Má ég fyrst nota för mína í ræðustól til að bæta við aðeins einu atriði sem ég gleymdi frá hv. þm. Ólöfu Nordal varðandi 2. mgr. 4. gr. Sambærilegt ákvæði og hún rakti sérstaklega með Flugstoðir, um að félagið megi taka þátt í atvinnustarfsemi. Þá vil ég bara segja að það er auðvitað mikill munur hvort félagið stuðlar að eða tekur þátt.

Varðandi andsvar hv. þm. Ögmundar Jónassonar og þá fyrst um slökkviliðið og flugvelli og bæi. Hann talar um að sig skorti þekkingu til að bera það saman. Allt í lagi með það, en ég hef kynnt mér þessa starfsemi, m.a. á Keflavíkurflugvelli og þar er ekki verið að gefa afslátt af neinum kröfum eða stöðlum eða öryggisatriðum. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að það eru sennilega hvergi eins ströng skilyrði sett og í flugstarfsemi hvað allt slíkt varðar. Ég er al-

veg viss um það og veit að þau eru þar í fínu standi og það er enginn afsláttur gefinn á því.

Út af því sem hv. þingmaður ræddi um, að við séum ekki skoðanabræður hvað varðar hlutafélög og ekki hlutafélög. Hann upplýsti að hann hefði ekkert á móti hlutafélögum per se, þar sem þau eiga við, en það sé verra þegar aðeins einn hluthafi heldur á hlutabréfinu. Og þá er spurningin: Er hv. þingmaður að mæla með því að við stækkum hluthafahópinn í því opinbera hlutafélagi sem við erum að tala um? Ekki er hv. þingmaður að kalla eftir því?

[17:08]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hafði nú ekki gert mér grein fyrir því að hæstv. ráðherra byggi yfir hæfileikum akrópatsins en þetta er náttúrlega alveg ótrúlegt hugarflug sem hér er farið á.

Ég tel að sjálfsögðu að hlutafélög séu góðra gjalda verð þar sem þau eiga við og þetta er gott form. Það hefur hins vegar viljað brenna við í umræðunni um markaðsvæðingu og einkavæðingu innan hins opinbera að menn segi að þetta sé svo þekkt form, þetta sé svo gott form. Já, vissulega, þar sem það á við. Það á bara ekki við inni á spítalaganginum. Það á ekki við almennt í opinberri stjórnsýslu. Það á ekki við þar sem við viljum tryggja fullt gagnsæi og almennar stjórnsýslureglur. Það er þetta sem ég er að kalla eftir og það er í þessu samhengi sem við horfum til öryggisþátta á borð við slökkviliðið. Ég fullvissa hæstv. ráðherra um það, þótt ég játi á mig að kunna ekki skil á öllum þeim þáttum, ég á einfaldlega eftir að kynna mér þá betur og ég mun ég gera það, að eftir því sem ég hef fregnað eru stéttarfélögin, og þar á meðal slökkviliðsmenn á Keflavíkurflugvelli, ekki sannfærð um að þær breytingar sem liggja í loftinu, því að þær eru ófrágengnar enn þá, séu til góðs. Að sjálfsögðu þurfum við að gaumgæfa þetta rækilega þegar frumvarpið fer í gegnum meðferð á þinginu. Ég ráðlegg mönnum að fara hægt í þær sakir, það liggur ekkert á, förum hægt í sakirnar. Ég er ekki að segja að ekki þurfi að efna til skipulagsbreytinga á Keflavíkurflugvelli, ég hef aldrei lagst gegn því, en ég hef lagst gegn því að vinna þau mál á handarbakinu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Fundi slitið kl. 17:11.

81. FUNDUR

mánudaginn 31. mars,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 183. mál, þskj. 717. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
3. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 304, nál. 733, brtt. 734. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 521, nál. 739. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Geislavarnir, stjfrv., 353. mál, þskj. 594, nál. 755, brtt. 756. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
6. Starfsemi Breiðavíkurheimilisins 1952–1979, skýrsla, 429. mál, þskj. 683. — Ein umr.

Aðalmenn taka sæti á ný:

Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust. (19.3.),
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s. (14.3.),
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n. (14.3.).

Fjarvistarleyfi:

Arnbjörg Sveinsdóttir, 5. þm. Norðaust.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Lagt fram á lestrarsal:

Erindi frá Tómasi Gunnarssyni.

Kveðjur.

[15:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti býður alþingismenn velkomna til þingfunda á ný eftir páskahlé.

Samkvæmt þeim breytingum sem gerðar voru á þingsköpum fyrir áramót skiptum við tímanum frá jólahléi og fram til maíloka í tvær annir, annars vegar vetrarþing sem lauk fyrir páska og hins vegar vorþing sem hefst með þessum fundi.

Ég vona að hv. þingmenn hafi átt góða páska með fjölskyldum sínum, en mér er kunnugt um að í þessu tveggja vikna þinghléi hafa þingmenn verið í önnum í kjördæmum sínum, á ferðalögum og efnt til funda.

Hljóð- og myndupptökur frá Alþingi.

[15:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill við þetta tækifæri skýra frá því að nú hefur verið opnaður á vef Alþingis aðgangur að hljóð- og myndupptökum af umræðum á þingfundum og eru þær aðgengilegar í lok fundar en hljóðupptökurnar um leið og ræðu lýkur. Ég vona að þessi tækni auðveldi enn aðgang almennings að þingræðum og geri jafnframt störf fréttamanna sem fylgjast með störfum Alþingis þægilegri viðfangs.

Varamenn taka þingsæti.

[15:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Jóni Bjarnasyni, 4. þm. Norðvest., um að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni sökum veikinda.

Þá hefur Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest., tilkynnt að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni sökum læknisaðgerðar.

Í dag taka sæti á Alþingi Ingibjörg Guðmundsdóttir fyrir Jón Bjarnason og Anna Kristín Gunnarsdóttir fyrir Karl V. Matthíasson. Þær hafa áður tekið sæti á Alþingi og eru boðnar velkomnar til starfa á ný.

Borist hefur bréf frá Atla Gíslasyni, 7. þm. Suðurk., um að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni af persónulegum ástæðum. Fyrsti varamaður flokksins í kjördæminu, Alma Lísa Jóhannsdóttir, tekur sæti hans á Alþingi í dag.

Kjörbréf Ölmu Lísu Jóhannsdóttur hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hún hefur ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni samkvæmt 2. gr. þingskapa.

[Alma Lísa Jóhannsdóttir, 7. þm. Suðurk., undirritaði drengskaparheit að stjórnarskránni.]

[15:07]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Alma Lísa Jóhannsdóttir hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðin velkomin til starfa á Alþingi.

Tilkynning um dagskrá.

[15:07]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Að loknum atkvæðagreiðslum á eftir fer fram umræða utan dagskrár um ástand í efnahagsmálum. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hv. forsætisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 3. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í eina klukkustund.

[15:08]

Útbýting:

Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, 498. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 792.

Fjáraukalög, 496. mál, frv. JBjarn o.fl., þskj. 790.

Framleiðsla, verðlagning og sala á búvörum, 494. mál, frv. JBjarn, þskj. 788.

Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, 493. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 787.

Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars,

499. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 793.

Lokafjárlög 2006, 500. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 794.

Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, 492. mál, þáltill. GÁ o.fl., þskj. 784.

Umfjöllun fjárlaganefndar um skýrslu Ríkisendurskoðunar.

[15:09]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að með bréfi dagsettu 27. mars 2008 hefur forseti óskað eftir því við fjárlaganefnd að hún fjalli um skýrslu Ríkisendurskoðunar um Þróunarfélag Keflavíkurflugvallar ehf. í samræmi við reglur um þinglega meðferð skýrslna Ríkisendurskoðunar er forsætisnefnd samþykkti 12. febrúar sl.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Ummæli forsætisráðherra á aðalfundi Seðlabankans.

[15:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil inna hæstv. forsætisráðherra eftir ummælum sem hann viðhafði á aðalfundi Seðlabankans nú á dögunum um að til skoðunar ætti að taka að gera óháða úttekt á virkni peningamálastefnunnar og tækja Seðlabankans í þeim efnum. Um þetta atriði hafði hæstv. forsætisráðherra m.a. eftirfarandi orð og ég styðst við prentaða útgáfu ræðunnar eins og hún kemur fyrir á heimasíðu forsætisráðuneytisins þó að þar sé vissulega tekið fram að talað orð gildi. Ég var erlendis og átti ekki kost á að sækja fundinn þannig að ég veit ekki hvort hæstv. ráðherra vék orðum sínum eitthvað öðruvísi að þessu en þarna er í hinum prentaða texta en hann stendur alla vega óhaggaður á heimasíðu ráðuneytisins en, með leyfi forseta, sagði forsætisráðherra:

„Senn verður tímabært að gera fræðilega úttekt á þessu viðfangsefni í góðu samstarfi við Seðlabankann því það er nauðsynlegt að svara þeim spurningum sem upp hafa komið, meta reynsluna af framkvæmd seðlabankalaganna frá 2001 og hvort allar þær viðmiðanir sem stuðst er við séu þær heppilegustu til framtíðar litið. Til slíks verks þarf, þegar þar að kemur, að fá hæfustu sérfræðinga, erlenda og innlenda“ o.s.frv.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra: Hvað felst í orðunum „senn verður tímabært“ og í orðunum „til slíks verks þarf, þegar þar að kemur“ í aðeins afmarkaðri tíma talað? Er hæstv. forsætisráðherra að tala um að þetta verði undirbúið í nokkra mánuði eða missiri og svo fari þessi könnun af stað eða hefur hann hugsanlega orðið fyrir einhverjum áhrifum m.a. af hvatningarorðum leiðarahöfundar Morgunblaðsins að það sé ekki eftir neinu að bíða?

Ég vil einnig spyrja hæstv. forsætisráðherra: Hvers vegna að takmarka þessa úttekt þröngt við peningamálastefnu Seðlabankans og tæki Seðlabankans? Af hverju ekki að hafa þetta úttekt á hagstjórninni og efnahagsmálunum og efnahagsstefnunni í heild sinni þannig að verk ríkisstjórnar, aðgerðir og aðgerðaleysi, verði einnig tekið til skoðunar?

[15:12]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þetta var alveg rétt upp lesið hjá hv. þingmanni, nákvæmlega orðrétt eftir haft. Hugsunin á bak við þessi ummæli er sú að hér á landi hafa á undanförnum missirum verið háværar umræður um það hvort peningamálastefnan hjá Seðlabankanum hafi verið í réttum farvegi eða hvort hún væri hugsanlega komin í öngstræti og hvort öll þau tæki sem hugsanlega kynnu að vera tiltæk séu í vopnabúri bankans við núverandi aðstæður. Það hefur ekki farið fram hjá neinum, vænti ég, að um þetta hefur verið deilt.

Ég er ekki sammála allri þeirri gagnrýni sem komið hefur fram á Seðlabankann en ég tel rétt, og þess vegna sagði ég það sem ég sagði á fundinum, að fram fari fræðileg úttekt á þessu viðfangsefni með þátttöku sérfræðings eða sérfræðinga erlendis frá auk innlendra aðila. Þetta hefur verið gert víða þar sem sambærilegt fyrirkomulag í peningamálum hefur verið tekið upp. Meðal annars hafa slíkar athuganir átt sér stað í Svíþjóð og í Nýja-Sjálandi. Það getur enginn gefið sér fyrir fram hver niðurstaðan úr slíkum athugunum yrði en það er hins vegar fáránlegt að ætla að leggjast gegn því, ef það var ætlun þingmannsins, að slík athugun fari fram.

Það sem ég átti síðan við með því að þetta væri senn tímabært og þegar þar að kæmi bæri að standa svona að verki, kemur líka fram í ummælum mínum. Það er vegna þess að um þessar mundir eigum við öll að taka höndum saman um að koma okkur út úr því ölduróti sem fjármálakerfi okkar er í núna. Þegar um hægist í þeim efnum er tímabært að ráðast í þessa úttekt.

[15:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég hef þegar tjáð mig um þessa hugmynd á jákvæðan hátt og sagt að þetta sé gagnlegt og sjálfsagt að gera um leið og ég segi að það leysir að sjálfsögðu ekki á nokkurn hátt úr vanda okkar á líðandi stundu í efnahagsmálum, og þar er ég sammála hæstv. forsætisráðherra að það þurfa allir að taka á árinni og líka hæstv. ríkisstjórn. Ég held hins vegar að það sé gagnslaust að skoða Seðlabankann og tæki hans einangrað og þröngt. Það verður að skoða hagstjórnina í heild og horfast í augu við þá staðreynd að Seðlabankinn hefur meira og minna einn og óstuddur verið að reyna að kæla niður hagkerfið og halda aftur af verðbólgu og þenslu og bæði fyrrverandi og núverandi ríkisstjórnir hafa ýmist ekkert gert eða tekið ákvarðanir sem hafa unnið gegn viðleitni Seðlabankans á mismunandi tímum. Þetta eru staðreyndir. Það fæst engin raunhæf úttekt á og raunhæf niðurstaða gagnvart því hvort núverandi stefna og tæki Seðlabankans virka nema að skoða heildarsamhengið. Þess vegna endurtek ég þá spurningu til hæstv. forsætisráðherra: Er hann tilbúinn til að víkka út viðfangsefni þessarar könnunar og kæmi til greina að eiga um það samráð t.d. við viðkomandi þingnefndir?

[15:15]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Sú úttekt sem ég vék þarna að í ræðu

minni er hugsuð sem alveg sjálfstætt fyrirbæri og á sér fyrirmyndir í öðrum löndum eins og ég gat um. Það hefur stundum verið talað um að það peningamálafyrirkomulag sem við komum okkur upp árið 2001 sé á vissan hátt eins og tilraun sem verið er að gera og ef það er rétt, eins og m.a. hefur komið fram hjá aðalhagfræðingi Seðlabankans, þá þarf eftir ákveðinn tíma að skoða hvernig sú tilraun hefur reynst. Og það er auðvitað hugmyndin með þessu að gera það með aðferðum nútímapeningamálahagfræði.

Hinn hluti ræðu þingmannsins var svo þetta hefðbundna karp um að ríkisstjórnin væri ekki að gera neitt og það litla sem hún gerði væri í andstöðu við markmið Seðlabankans. Ég fór nú aðeins yfir það í ræðu minni á fundinum. Ég er auðvitað ósammála þessu en við bætum okkur ekki með því að vera að kvarta eða kvabba um slík mál þegar við erum með virkilega stór og erfið viðfangsefni til meðferðar.

Starfslok forstjóra Landspítala.

[15:16]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra því að sá alvarlegi atburður hefur átt sér stað að forstjóri Landspítala er að hætta störfum, virtur embættismaður.

Landspítalinn er stærsti vinnustaður Íslands, flaggskip íslenskrar heilbrigðisþjónustu, og þar fer fram bæði bráðaþjónusta og allra flóknustu verkefni á sviði heilbrigðisþjónustu. Hér er því svo sannarlega um mikilvæga stofnun að ræða í okkar samfélagi og um stórt mál að ræða. Þess vegna spyr ég hæstv. forsætisráðherra: Hvers vegna hættir forstjóri Landspítala – háskólasjúkrahúss?

[15:17]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þingmanninum er auðvitað kunnugt um það að málefni þessarar miklu og merku stofnunar heyra undir heilbrigðisráðherra. Ég tek undir það að fráfarandi forstjóri Landspítala er mjög mætur embættismaður. Ég þekki hann mjög vel og hef unnið með honum lengi. Hann var ráðuneytisstjóri í fjármálaráðuneytinu þegar ég var þar ráðherra til að byrja með, áður en hann tók við núverandi starfi, og við höfðum unnið saman áður um allnokkurt skeið, þannig að það er ekki málið. Það sem gerst hefur þarna hins vegar er að ráðherra og viðkomandi embættismaður hafa náð samkomulagi um að viðkomandi láti af störfum og ég veit ekki annað en það sé allt í góðu samkomulagi gert.

[15:18]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mér er vel kunnugt um það að heilbrigðismál heyra undir hæstv. heilbrigðisráðherra en þegar um svona stórt mál er að ræða þarf ekki að segja mér að þessi atburður hafi átt sér stað án þess að hæstv. forsætisráðherra hafi komið að málum. Ég tel algjörlega ljóst að svo hafi verið og ég leyfi mér að halda því fram að þetta tengist því sem hæstv. forsætisráðherra sagði um það leyti sem sú ríkisstjórn var mynduð sem nú situr þegar hann var að réttlæta samstarfið við Samfylkinguna við flokksmenn sína á fundi með þeim í Valhöll. Þá sagði hæstv. forsætisráðherra að hann gæti náð fram breytingum á heilbrigðiskerfinu í samstarfi við Samfylkinguna sem hann næði ekki fram í samstarfi við Framsóknarflokkinn. Þessi aðgerð á Landspítalanum tengist því sem þar var sagt, leyfi ég mér að fullyrða. Ef hæstv. forsætisráðherra getur haldið því fram að svo sé ekki að þá skal hann reyna að rökstyðja það hér.

[15:19]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hér er auðvitað öllu snúið á haus. Hér er komið með dylgjur og fullyrðingar og svo er sagt: Ef hann getur afsannað það forsætisráðherrann þá skal hann sko reyna að gera það hér.

Málið er auðvitað það að atriðið sem ég vék að og ekki var hægt að ná fram í samstarfi við Framsóknarflokkinn en er hægt að ná fram í samstarfi við Samfylkinguna eru breytingarnar á sjúkratryggingunum sem eru í vinnslu núna og er að hluta til búið að afgreiða á Alþingi en að hluta til á eftir að afgreiða eins og við vitum. Það er verkefni sem við þurfum að ljúka á vorþinginu.

Forstjórastarfið á Landspítalanum hefur nákvæmlega ekkert með það að gera. (Gripið fram í.) Það hefur nákvæmlega ekkert með það að gera. Sjúkratryggingar, já. Er fólk búið að gleyma því að Tryggingastofnuninni var skipt upp í tvennt með lögum fyrir jólin? Lífeyristryggingarnar fóru í félagsmálaráðuneytið, sjúkratryggingunum á að breyta í sérstaka innkaupastofnun, sem hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur valið alls kyns ósmekkleg heiti á. Það hefur ekkert að gera með forstjórastarfið á Landspítalanum. (**ÖJ:** Er forsætisráðherra búinn að gleyma eigin orðum í Valhöll í september?)

Málefni lögreglustjóraembættisins á Suðurnesjum.

[15:20]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég leyfi mér að beina fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra sem þess ráðherra sem fer með æðstu yfirstjórn tollamála. Fyrirspurnin lýtur að lögreglustjóraembættinu á Suðurnesjum en fyrir nokkrum vikum, tveimur vikum eða svo, kom fram fréttatilkynning þess efnis að skipta ætti embættinu upp, þ.e. að greina á milli lögreglu, tollsins og flugverndarinnar.

Ég ætla ekki að gera athugasemd við það þó að breytingar séu gerðar á einstaka stofnunum en hins vegar geri ég ríkar kröfur til þess að það sé vandlega og faglega undirbúið þegar verið er að breyta opinberum stofnunum og embættum.

Ég geri engar athugasemdir við það að flugverndin sé tekin frá því embætti sem hún hefur heyrt undir, þ.e. lögreglustjóraembættinu á Suðurnesjum, en ég held að það sé afar mikilvægt að við ræðum aðskilnað tollsins og lögreglunnar á Suðurnesjum einkum í ljósi þess að það samstarf hefur tekist mjög vel. Embættið hefur jafnvel fengið viðurkenningar frá fjölmiðlum og fleirum þar sem starfsmenn þess hafa verið valdir menn ársins í störfum sínum. Þegar verið er að brjóta slíka hluti upp er mjög mikilvægt að það

sé gert að vandlega yfirveguðu ráði og að við eyðum ekki þeim samlegðaráhrifum sem í þessu felast. Það er líka ljóst að þessar breytingar kalla á breytingar á lögum.

Því leyfi ég mér að spyrja hæstv. fjármálaráðherra hvort fyrir dyrum standi að breyta lögum eða hvernig málið liggur. Ég held að það sé afar mikilvægt að þetta liggi skýrt fyrir. Þetta hefur kallað á mikinn (Forseti hringir.) óróa á þessu svæði og ég því kalla ég, virðulegi forseti, eftir skýringum hæstv. fjármálaráðherra.

[15:23]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að varpa fram þessari fyrirspurn. Hér er auðvitað um mjög veigamikið og mikilvægt mál að ræða. Því er fyrst til að svara að þessari breytingu fylgir breyting á lögum og það mun að sjálfsögðu koma til kasta Alþingis og við munum þá fá tækifæri til að ræða þessi mál til hlítar á þeim vettvangi.

Miklar breytingar hafa átt sér stað á Keflavíkurflugvelli á undanförnum missirum og það er eiginlega fátt þar sem ekki hefur verið snortið vegna þeirra breytinga og nú verða þær breytingar sem hér er um að ræða. Það er viðamikið og stórt embætti sem hefur farið með þessi þrjú hlutverk og það hefur að mörgu leyti gengið mjög vel þar, sérstaklega hvað varnarþáttinn varðar, þ.e. til að varna innflutningi á fíkniefnum til landsins. Hins vegar er það alltaf þannig að það eru til fleiri en ein leið til að gera góða hluti og ég á ekki von á öðru en að vandað verði vel til þess undirbúnings sem nú stendur fyrir dyrum og þannig að honum staðið að árangur í starfi verði síst minni en verið hefur fram að þessu. Í hverri nýrri stöðu koma upp nýir möguleikar um samstarf og til að gera hlutina betur. Og ef ég þekki tollverði og lögreglumenn á Suðurnesjum rétt að munu þeir ekki láta breytingar eins og þessar verða til þess að spilla því góða starfi sem (Forseti hringir.) þeir hafa unnið á undanförnum árum.

[15:25]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég hef þá skilið það rétt að gera þarf breytingar á lögum og því þarf að koma frumvarp fyrir þingið og þessi mál munu þá fá ítarlega umræðu. Ég vil þó líka segja að eins og málið liggur fyrir efast ég um að það sé skynsamlegt að greina þarna á milli tollsins og löggæslunnar. Ég held að það sé mjög mikilvægt að nýta þau samlegðaráhrif, bæði faglega og fjárhagslega, og vinna að þeim málum áfram eins og hingað til og vel má vera að þegar frumvarpið lítur dagsins ljós sé þar að finna sjónarmið og röksemdir sem snúa að þessu viðhorfi mínu. En ég verð að segja alveg eins og er að ég efast mjög um að skynsamlegt sé að skipta þarna á milli. Ég mun hins vegar endurskoða hug minn ef slíkar röksemdir koma fram. En, virðulegi forseti, þetta verður að vinna faglega og mjög vandlega (Forseti hringir.) og það er ekki langur tími eftir af þessu þingi. (Gripið fram í.)

[15:26]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er ekkert skrýtið þótt hv. þingmaður hafi efasemdir um breytingu eins og þessa en ég treysti því að hann hafi, eins og alla jafnan áður, hugann opinn fyrir því að hlusta á röksemdir og komast að annarri niðurstöðu ef röksemdirnar eru nægilega góðar. Ég á von á að sú umræða fari hér fram og þá trúi ég því að hv. þingmaður muni fallast á þau sjónarmið sem hér liggja að baki.

Almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu.

[15:27]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Samfylkingin hélt um helgina flokksstjórnarfund og fjallaði um græna hagkerfið og því ber að fagna. Við vinstri græn höfum rætt um græna hagkerfið og verið með hugmyndir um að þar þurfi að taka til hendinni. Nú er það svo að hæstv. samgönguráðherra hefur tækifæri til að gera verulega mikið í þessum efnum. Borist hafa fréttir af því að borgarráð hafi samþykkt að kanna möguleika á kostum lestarsamgangna á milli höfuðborgarsvæðisins og Keflavíkurflugvallar og borgarráð mun hafa ákveðið að leita eftir samstarfi við ríkisstjórnina varðandi það verkefni. Það segir í ályktun borgarráðs að það sé reiðubúið að leggja 10 millj. kr. til verkefnisins að því tilskildu að ríkið greiði helming kostnaðar á móti borginni. Því er rétt að spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort erindi af þessu tagi hafi komið til samgönguráðuneytisins og hvort hæstv. ráðherra hafi tekið afstöðu til þess.

Að sama skapi langar mig til að spyrja hvort hugmyndir um almenningssamgöngur í Reykjavíkurborg séu ekki brýnar núna á þessum tímapunkti þegar bensínverð heldur áfram að rjúka upp. Og mig langar til að vita hvort hæstv. samgönguráðherra sjái ekki í hendi sér að ríkisstjórnin geti tekið þátt í að efla almenningssamgöngur í borginni, t.d. með því að leggja fjármuni í að búa til sjálfstæða rein fyrir strætisvagna og leigubíla. Við horfum fram á það að samgöngubótinni Sundabraut er eilíflega frestað. Höfuðborgarbúar þurfa verulega á því að halda að fá öflugar almenningssamgöngur í borginni. Það yrði þungt lóð á vogarskál græna hagkerfisins, umhverfismálanna, það yrði veruleg bragarbót hvað varðar samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Ég tel að þetta megi spyrða saman, þ.e. hugmynd borgarráðs um samstarf við ríkið í þeim efnum að leita eftir könnun á lestarsamgöngum og að ríkið taki þátt (Forseti hringir.) í að efla almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu.

[15:29]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Mér er ljúft og skylt að segja frá því að frá því að sú hugmynd kom fram bæði í borgarstjórn og annars staðar um frekari könnun á lestarsamgöngum til Keflavíkur, um léttlest þangað eða lestarsamgöngur innan Reykjavíkurborgar, þá höfum við í samgönguráðuneytinu að sjálfsögðu tekið vel í að skoða það atriði og koma með Reykjavíkurborg að því máli. Hins vegar fannst mér dálítið mikið í lagt ef það ætti að kosta 20 millj. eins og ég skildi það fyrst. Ég verð að segja alveg eins og er að ég horfði svolítið í þá peninga. En nýjustu upplýsingar mínar eru þær að hjá borginni séu menn að tala um miklu minni fjármuni.

Ég minni líka á að á vegum Reykjavíkurborgar var þetta gert fyrir nokkrum árum og þar var komist að ákveðinni niðurstöðu. Það var m.a. niðurstaðan að jafnvel þótt allur stofnkostnaður af léttlest til Keflavíkur yrði greiddur niður hefði slíkt samt sem áður ekki rekstrargrundvöll. Hins vegar er sjálfsagt að skoða það betur hvort eitthvað nýtt er komið fram sem bætir þessar hugmyndir.

Ég held að það sé á morgun frekar en á miðvikudag sem áhugasamir aðilar um þetta mál koma með erlendan aðila, sem væntanlega er þá umboðsaðili við að fylgja svona hlutum fram, í ráðuneytið til að kynna þau sjónarmið sem uppi eru. Samgönguráðuneytið er því til í þessa vinnu með Reykjavíkurborg eins og auðvitað í allt sem lýtur að samgöngum á höfuðborgarsvæðinu.

Aðeins varðandi almenningssamgöngurnar. Það er að sjálfsögðu þannig og það væri óskandi að þær yrðu meira nýttar sérstaklega nú á tímum hás orkuverðs. Nefnd sem fyrrverandi hæstv. samgönguráðherra skipaði er um það bil að ljúka störfum og skilar skýrslu til ráðuneytisins um almenningssamgöngur í landinu og það á eftir að fara yfir hana. En má ég svo líka geta þess, virðulegi forseti, að ég hef óskað eftir því við Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu að þau tilnefni aðila frá sér í samráðsnefnd með samgönguráðuneytinu um samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu. Samtök sveitarfélaga hafa tilnefnt fulltrúa í þann hóp (Forseti hringir.) og við erum klár líka. Fyrsti fundur hans verður haldinn eftir u.þ.b. 10 daga og þá verða almenningssamgöngumál rædd ítarlega.

[15:31]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er gott að heyra að hæstv. samgönguráðherra skuli vera kominn inn á þá braut af þeim krafti sem skilja mátti af ræðu hans því það er orðið verulega tímabært að ríki og yfirvöld á höfuðborgarsvæðinu geri í sameiningu bragarbót á samgöngum. Slík bragarbót verður ekki gerð nema með átaki í almenningssamgöngum.

Við vinstri græn höfum lagt fram fleira en eitt mál varðandi það að að sjálfsögðu eigi að hjálpa fyrirtækjum sem flytja inn almenningsvagna, t.d. með því að virðisaukaskatturinn verði felldur niður á sama hátt og gert er varðandi hópferðabíla, við höfum einnig lagt til að olíugjaldið verði endurgreitt að fullu en þessu tvennu er verulega ábótavant. Ég hvet hæstv. samgönguráðherra áfram til dáða í þessum efnum, að tryggja það að almenningssamgöngur fái þann forgang sem nauðsyn krefur til þess að hægt sé að draga úr umferð einkabílsins og losun á kolefni frá samgöngum hér á höfuðborgarsvæðinu sem eykst sífellt.

[15:33]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég er ákaflega ánægður með að geta glatt fulltrúa vinstri grænna hér á Alþingi. (Gripið fram í.) Til að bæta aðeins við umræðuna um almenningssamgöngur þá vil ég geta þess að í gögnum sem lögð voru fram um svæðisskipulag, sem ég las nýlega, kom fram að aðeins 4% þeirra sem ferðast á höfuðborgarsvæðinu nýta sér almenningssamgöngur, 96% fara í eigin bílum. Ég held að í raun inni vanti ekki almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu það vantar hins vegar að það sem fyrir er sé nýtt betur þótt alltaf megi bæta og gera meira. En fyrst og fremst þarf að nýta betur það kerfi sem er í gangi, þótt vafalaust megi alltaf betrumbæta. En, virðulegi forseti, ég segi bara: Það er ánægjulegt að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir er ánægð með svör mín. Þannig viljum við í samgönguráðuneytinu vinna, og auðvitað í ríkisstjórninni líka, við viljum helst gleðja vinstri græna sem allra oftast.

Íbúðalánasjóður.

[15:34]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil gera að umræðuefni þá grafalvarlegu stöðu sem nú einkennir húsnæðismarkaðinn og ræða í leiðinni við hæstv. félagsmálaráðherra um málefni Íbúðalánasjóðs. Það dylst engum að mikil kólnun á sér stað á húsnæðismarkaðnum og einnig gríðarlegur samdráttur í sölu. Margir sitja uppi með mjög dýrar húseignir vegna þess að bankarnir eru að miklu leyti hættir að lána fé til húsnæðiskaupa. Í dag er Íbúðalánasjóður nær eini aðilinn á markaðnum sem lánar að einhverju marki til húsnæðiskaupa. Það er því eðlileg spurning, hæstv. forseti, hvort ríkisstjórnin þurfi ekki að bregðast við því ástandi sem nú er uppi á húsnæðismarkaðnum, sérstaklega á suðvesturhorni landsins þar sem fólk getur hvorki keypt né leigt húsnæði.

Því vil ég spyrja hæstv. ráðherra eftirfarandi spurninga:

Hvenær hyggst ríkisstjórnin hækka hámarkslán hjá Íbúðalánasjóði, sem er allt of lágt í dag?

Hvenær hyggst hæstv. ráðherra breyta þeirri ákvörðun sinni að hækka lánshlutfall Íbúðalánasjóðs úr 80% í 90%?

Hvenær hyggst hæstv. ráðherra afnema tengingu við brunabótamat sem hamlar svo lánveitingum Íbúðalánasjóðs á höfuðborgarsvæðinu að það samræmist ekki raunveruleikanum eins og hann er í dag?

Hæstv. forseti. Við framsóknarmenn höfum staðið vörð um Íbúðalánasjóð og við höfum talað fyrir því hér á þingi að styrkja hann. 90% þjóðarinnar vilja áfram sjá öflugan og stöndugan Íbúðalánasjóð og allir fasteignasalar standa þétt við bakið á Íbúðalánasjóði.

Það er því eðlilegt að spyrja: Af hverju bólar ekkert á aðgerðum hjá hæstv. ríkisstjórn í þessum mikilvæga málaflokki, þegar ástandið er eins og það er í dag á húsnæðismarkaðnum?

[15:36]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er auðvitað full ástæða til að taka undir það að staðan á fasteignamarkaðnum er mjög alvarleg, eins og almennt á fjármálamörkuðum. Sem húsnæðismálaráðherra fylgist ég mjög grannt með því sem þar er að gerast og það er alveg ljóst að eins og staðan er núna er einfaldlega mjög erfitt að festa kaup á íbúð og eignast þak yfir höfuðið því að verð á fasteignamarkaði er mjög hátt. Það er líka mjög erfitt að fara út á leigumarkaðinn vegna hárrar leigu. Það er vandmeðfarið hvernig rétt er að standa að því að reyna að lyfta upp fasteignamarkaðnum. Hvenær er tímasetningin eðlileg og rétt í því efni?

Hv. þingmaður veit að það hefur verið nefnd að störfum sem hefur skoðað leiðir til að bæta stöðuna, ekki bara á almenna markaðnum heldur líka á leigumarkaðnum. Sumar af þeim tillögum sem snúa að leigumarkaðnum komu fram við gerð kjarasamninga, t.d. um hækkun á húsaleigubótum og sérstakar húsaleigubætur, svo dæmi sé nefnd.

Ég vona að við getum fyrr en síðar hrundið þeim aðgerðum sem snúa að hækkun á húsaleigubótum í framkvæmd. Enn er sú staða uppi að ekki hefur náðst samkomulag milli ríkis og sveitarfélaganna um skiptingu á þeim kostnaði sem leiðir af hækkunum á húsaleigubótum. Það er mjög mikilvægt að grípa til aðgerða sem breyta þeirri stöðu sem er uppi á leigumarkaðnum.

Varðandi almenna markaðinn þá hef ég ekki enn treyst mér til að setja í gang aðgerðir sem fjölga þeim íbúðum sem fara á markaðinn, einfaldlega vegna þess að vaxtastigið er enn mjög hátt og það er erfitt að gera sér grein fyrir því hvort það gæti haft óæskileg áhrif á markaðinn ef einhver innspýting kemur, t.d. til þess að breyta stöðu fyrstu íbúðarkaupenda og auðvelda þeim að kaupa sér fasteign. En þetta er allt í athugun og ég fullvissa hv. þingmann um að ég fylgist mjög grannt með stöðunni á fasteignamarkaðnum.

[15:38]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Um mitt síðasta ár sagði hæstv. ráðherra að það ríkti neyðarástand á húsnæðismarkaðnum. Það var nú hvorki meira né minna þá. Síðan var málið sett í ákveðinn farveg eða í nefnd, eins og víðfrægt er, en enn bólar ekkert á neinum marktækum tillögum frá ríkisstjórninni í húsnæðismálum, því miður, þrátt fyrir að alltaf sé verið að skoða málin, það eru fögur fyrirheit um að fella niður stimpilgjöld, en síðan gerist ekkert í þeim málaflokkum. Þegar ég spyr hæstv. ráðherra hvort hún hyggist beita sér með marktækum aðgerðum til að styrkja stöðu Íbúðalánasjóðs í ljósi þeirrar erfiðu stöðu sem nú er á markaðnum, þá fæ ég engin svör.

Hæstv. forseti. Fólk getur ekki beðið og beðið eftir því að ríkisstjórnin sé alltaf að skoða einhverja hluti. Við hljótum að heimta raunverulegar aðgerðir vegna þess að fólk úti í bæ glímir við mikla erfiðleika vegna þess að hér skortir húsnæði en að hafa húsnæði er eitt af þeim grundvallarmannréttindum sem hver maður á að njóta. Það er því miður að hæstv. ráðherra skuli ekki svara neinum af spurningum mínum heldur segja að áfram eigi að skoða málin eins og gert hefur verið síðustu níu mánuði.

[15:40]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er eins og hv. þingmaður hafi ekki fylgst með í íslensku samfélagi þegar hann er að bera saman stöðuna um mitt síðasta ár og nú. Það er allt önnur staða uppi núna (Gripið fram í.) og þó að maður hefði treyst sér til að koma með aðgerðir, til dæmis til að bæta stöðu fyrstu íbúðar kaupenda um áramótin þá er staðan bara önnur núna. Hv. þingmaður getur ekki haldið því fram að það sé ekkert verið að gera í húsnæðismálum þegar þegar hafa verið teknar ákvarðanir um að hækka húsaleigubætur og um sérstakar húsaleigubætur og að verja til þess 730 millj. kr. Það hefur verið tekin ákvörðun um að fella niður stimpilgjöld hjá fyrstu íbúðar kaupendum … (**BJJ:** Hvenær?) Það mun koma í ljós mjög fljótlega og það hefur verið tekin ákvörðun um að fjölga leiguíbúðum um hvorki meira né minna 3.000 á næstu fjórum árum. Það er gert ráð fyrir niðurgreiðslu til fjögur hundruð íbúða á leigumarkaðnum núna en frá næstu áramótum munu bætast við 750 á hverju ári, næstu fjögur árin. Það er ekki hægt að kalla það að „ekkert sé verið að gera“, hv. þingmaður.

Við munum við fyrsta tækifæri koma með aðgerðir sem bæta stöðu fyrstu íbúðar kaupenda.

Tæknifrjóvgun, frh. 3. umr.

Stjfrv., 183. mál (stofnfrumurannsóknir). — Þskj. 717.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[15:43]

Ásta Möller (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil gera grein fyrir örfáum þáttum sem ég hefði að öðrum kosti gert við 3. umr. Hv. heilbrigðisnefnd tók málið til umfjöllunar milli 2. og 3. umr. og kallaði fulltrúa vísindasiðanefndar til sín. Í máli þeirra kom fram að þeir sætta sig við þann starfsramma sem nefndinni er ætlaður samkvæmt frumvarpinu.

Í öðru lagi vil ég taka fram að frumvarpið fjallar fyrst og fremst um heimild til að nota umframfósturvísa til stofnfrumurannsókna til að búa til stofnfrumulínur sem geta nýst til að afla þekkingar í líf- og læknisfræði eða til að bæta heilsu og lækna sjúkdóma. Lög um lífsýnasöfn gilda á hinn bóginn eftir því sem við á um geymslu stofnfrumna og stofnfrumulína sem búnar verða til úr fósturvísum og eggfrumum sem kjarnaflutningur hefur verið framkvæmdur á og verða þeir sem stunda rannsóknir að sækja leyfi til vísindasiðanefndar í samræmi við ákvæði laga um lífsýnasöfn.

Að lokum leggur hv. heilbrigðisnefnd áherslu á að í reglugerð sem sett verður og varðar ákvæði laganna sem fjallar um upplýst samþykki verði kveðið skýrt á um að vilji kynfrumugjafa liggi ljós fyrir þegar umframfósturvísi er ráðstafað til stofnfrumurannsókna.

[15:44]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Hér er um mjög vandmeðfarið mál að ræða sem fjallað hefur verið rækilega um í heilbrigðisnefndum tveggja þinga. Almenna umræðu um efni frumvarpsins og álitamál því tengd hefur þó skort. Vísindasiðanefnd hefur fjallað mjög ítarlega um frumvarpið sem hér liggur fyrir og nefndin mun hafa eftirlit með framkvæmd laganna sem er mjög mikilvægt í mínum huga.

Það er brýnt að standa þannig að fjárveitingum til vísindasiðanefndar að hún geti sinnt vel þessu nýja og mikilvæga hlutverki. Ég vil einnig nefna það hér að það er brýnt að auka fjárveitingar til Blóðbankans vegna rannsókna á

stofnfrumum. Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munu styðja þetta frumvarp.

Frv. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, AKG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSv, HHj, HerdÞ, ISG, IIG, JóhS, JónG, JM, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, VS, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

20 þm. (ArnbS, ÁJ, ÁÞS, BJJ, BjH, BBj, EMS, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, IllG, KaJúl, KLM, MS, ÓN, StB, ÞKG, ÞBack) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 805).

Upprunaábyrgð á raforku, frh. 2. umr.

Stjfrv., 271. mál (EES-reglur). — Þskj. 304, nál. 733, brtt. 734.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[15:46]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Eins og fram kemur í nefndarálitinu skrifaði fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs undir það nefndarálit með fyrirvara. Hér er um að ræða innleiðingu tilskipunar Evrópusambandsins, m.a. um útgáfu grænna vottorða um að raforka sé framleidd með endurnýjanlegum hætti. Spurningin er hins vegar hvernig það hugtak er skilgreint. Það er ekki sjálfgefið að öll raforka sem framleidd er með vatnsafli eða jarðvarma sé endurnýjanleg.

Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munu styðja þetta frumvarp á þeim grunni og miðað við þá mælikvarða sem Orkustofnun hefur lýst, m.a. í nefndinni, um það hvað teljist sjálfbær nýting jarðhitasvæða. Við munum fylgjast með því að því mati stofnunarinnar verði fylgt við framkvæmd laganna og gera í því efni ýtrustu kröfur.

1. gr. samþ. með 42 shlj. atkv.
Brtt. 734,1 samþ. með 42 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 44 shlj. atkv.
Brtt. 734,2 samþ. með 44 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 44 shlj. atkv.
Brtt. 734,3 samþ. með 44 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
Brtt. 734,4 samþ. með 44 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
6.–12. gr. samþ. með 44 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Matvæli, frh. 2. umr.

Stjfrv., 326. mál (EES-reglur, rekjanleiki umbúða). — Þskj. 521, nál. 739.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:51]

Brtt. í nál. 739 samþ. með 40 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 41 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 43 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Geislavarnir, frh. 2. umr.

Stjfrv., 353. mál (einfaldara eftirlit o.fl.). — Þskj. 594, nál. 755, brtt. 756.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:53]

Brtt. 756,1 (tvær nýjar greinar, verða 1.–2. gr.) samþ. með 44 shlj. atkv.
Brtt. 756,2 samþ. með 42 shlj. atkv.
1. gr. (verður 3. gr.), svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
2.–5. gr. (verða 4.–7. gr.) samþ. með 43 shlj. atkv.
Brtt. 756,3 (þrjár nýjar greinar, verða 8.–10. gr.) samþ. með 46 shlj. atkv.
6.–8. gr. (verða 11.–13. gr.) samþ. með 45 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Umræður utan dagskrár.

Ástandið í efnahagsmálum.

[15:55]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Enn ræðum við efnahagsmál á Alþingi og nú við mjög erfiðar aðstæður eftir fall krónunnar og þá banka- og lánsfjárkreppu sem við blasir. Íslenska þjóðarskútan velkist nú í ólgusjó og ölduróti. Oft var þörf en nú er nauðsyn að spyrna við fótum og forða þjóðarvoða. Við svona aðstæður og óvissu þurfum við Íslendingar að eiga eina þjóðarsál.

Ég kýs í ræðu minni að ræða um raunhæfar leiðir til lausnar fremur en að hafa allt á hornum mér. Við framsóknarmenn sjáum grænt land handan erfiðleikanna. Með samstilltu átaki eru forsendur til að koma jafnvægi á í efnahagsmálum og þar með að koma í veg fyrir að allt fari úr böndunum. Með falli krónunnar og mikilli stýrivaxtahækkun Seðlabankans í kjölfarið mun verðbólga vaxa og getur fest sig í sessi. Við framsóknarmenn teljum að við slíkar aðstæður sé mikilvægt að ráðast í samstillt átak á mörgum sviðum til að slökkva verðbólgubálið og hefja vaxtalækkun sem fyrst. Við óttumst mjög að ríkisstjórnin ætli að láta reka á reiðanum og það verði almenningur og launafólk sem borgi brúsann. Við heyrum af fáránlegum viðbrögðum stórkaupmanna sem eru að boða sjálftöku í verðhækkunum í skjóli verðbólgu. Ríkisstjórninni ber við þessar aðstæður

að setja af stað þjóðarsáttarnefnd með aðilum vinnumarkaðarins, verkalýðs, atvinnulífs, sveitarfélaga, bændasamtaka, banka og fjármálamarkaðar. Þessi hópur vinni með ríkisstjórninni að nokkurs konar neyðaráætlun um aðgerðir.

Lausatök ríkisstjórnarinnar blasa við, forsendur fjárlaga eru brostnar. Við teljum að vorþingið eigi á ný að fara yfir fjárlög þessa árs. Nýgerðir kjarasamningar eru í uppnámi. Stærsta málið við svona aðstæður er að auka útflutningstekjur þjóðarbúsins og hlúa að innlendri framleiðslu. Allt tal formanns Samfylkingarinnar eru blekkingar um að ætla nú að rústa íslenskan matvælamarkað með stórfelldri tollalækkun. Enn fremur skil ég ekki hvers vegna Samfylkingin hafnar alfarið erlendri fjárfestingu upp á tugi milljarða í Helguvík og á Húsavík. Það kann að vera skynsamlegt að sem fyrst verði ráðist í aðra hvora þessa framkvæmd. Norðurál kom inn á réttum tíma upp úr aldamótunum. Hver væri staðan nú ef gjaldeyristekjurnar af álveri á Reyðarfirði væru ekki fyrir hendi? Ég spyr.

Íslendingum ber nú að hlúa að innlendri framleiðslu, auka tekjur, minnka útgjöld. Ég heyri í mörgum sjómönnum og útgerðarmönnum um allt land, sjór er fullur af vænni þorski en áður. Ég skora á sjávarútvegsráðherra að meta stöðuna á ný og ég trúi því að kvótann megi auka um 20–30 þúsund tonn sem fyrst. Aðgerðirnar snúi síðan að því að ríkissjóður í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins beiti sér fyrir sátt um aðgerðir til að draga úr verstu áhrifum efnahagskreppunnar, dýpt hennar og lengd. Forsendur fjárlaga verði tafarlaust endurskoðaðar. Sérstakir neysluskattar verði lækkaðir eða felldir í brott til þess að lækka verðbólgu. Er þar einkum horft til lækkunar álags á eldsneyti og niðurfellingar virðisaukaskatts á matvæli og stimpilgjalds. Sett verði aukið fjármagn til sameiginlegs átaks eftirlitsaðila, markmiðið verði öflugt verðlags- og verðmerkingareftirlit sem leiði til aukinnar samkeppni á íslenskum mörkuðum, í íslenskum verslunum.

Hæstv. forseti. Margir veikleikar eru í íslenskum þjóðarbúskap um þessar mundir. Knýr þar sérstaklega harkalega dyra tvíþætt vá sem er brýnt að bregðast hratt og skjótt við. Annars vegar eru efasemdir á alþjóðlegum fjármálamörkuðum um að íslenskar fjármálastofnanir geti staðið við skuldbindingar sínar. Hins vegar er hafinn samdráttur í íslenskum þjóðarbúskap með tilheyrandi minnkun kaupmáttar. Fyrri váin er ný í íslenskri efnahagssögu síðari ára. Hin síðari er gamalkunnur óvinur. Sé ekki brugðist við með skynsamlegum og ákveðnum hætti getur þessi tvíþætta ógn leitt til dýpri og langærri efnahagskreppu á Íslandi en við höfum sé mjög lengi. Hún getur jafnframt rýrt alvarlega það efnahagslega traust sem þjóðin hefur áunnið sér erlendis með áratuga skilvísi. Slíkt traust er fjárhagslega mjög mikilvægt og bíði það hnekki er erfitt og mjög seinlegt að vinna það til baka.

Því miður er ekki sjáanlegt að ríkisstjórnin taki á þessum vanda með þeirri festu, skilningi og útsjónarsemi sem nauðsynleg er. Því teljum við framsóknarmenn óhjákvæmilegt að taka hér visst frumkvæði og leggja fram meginlínur í þeim efnahagsvanda sem við blasir. Þessar efnahagsaðgerðir verða að beinast að hvoru tveggja, hinum mikla og afar brýna vanda í fjármálakerfinu og efnahagssamdrættinum sem hafinn er og getur, verði ekki skynsamlega brugðist við, orðið bæði dýpri og langvinnari eins og ég sagði áðan.

Eftirfarandi efnahagsaðgerðir miðast annars vegar við að styrkja fjármálakerfið og hins vegar að draga sem mest úr skaðvænlegustu afleiðingum fyrirsjáanlegrar efnahagskreppu. Þar sem þetta tvennt er tengt og hefur áhrif hvort á annað gildir það sama um margar þær efnahagsaðgerðir sem við leggjum til. Seðlabanki og ríkissjóður útvegi lán eða geri samkomulag við erlendan seðlabanka um lánalínu í erlendri mynt til þess að efla gjaldeyrisforða Seðlabankans og styrkja krónuna og draga úr gengissveiflum, styðja við fjármálakerfi landsmanna sem nægir til að draga mjög verulega úr eða eyða þeirri óvissu sem er um greiðslugetu kerfisins. Undirbúa yfirtöku Íbúðalánasjóðs á fasteignalánum sem eru undir tilteknum fjárhæðarmörkum og koma þannig með félagslegum hætti að vanda tekjulægri hópa í samfélaginu. Í því skyni verði lögum og reglum Íbúðalánasjóðs breytt þannig að tenging lána við brunabótamat eigna verði afnumin og sjóðnum veittar rýmri heimildir til hámarkslána. Seðlabankinn tilkynni við fyrstu aðstæður um ferli vaxtalækkana, stýrivextir verði síðan lækkaðir hratt á næstu mánuðum. Stefnt verði að því að vaxtamunur miðað við helstu viðskiptaþjóðir okkar verði ekki nema plús/mínus 2% í framtíðinni.

Ég vil taka fram að ég tek undir efasemdir Vilhjálms Egilssonar um stýrivaxtastefnu Seðlabankans. Það bendir margt til að stýrivextir í 15% meðan allir seðlabankar vestrænna þjóða eru með stýrivexti á bilinu 1–5% valdi taugaveiklun og vantrú á íslenskri efnahagsstjórn. Það má velta því fyrir sér að sjúklingurinn sé á röngum meðulum og að vaxtaokrið auki sótthitann. (Forseti hringir.) Þessi mikli vandi leysist ekki af sjálfu sér, hæstv. forsætisráðherra. Ég tala enn fyrir þjóðarsátt og samstilltu átaki og þess vegna þjóðstjórnar við erfiðar aðstæður. Ég hvet ríkisstjórnina til dáða.

[16:03]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Við höfum í allnokkur skipti í vetur skipst á skoðunum um efnahagsmálin, ráðherrar í ríkisstjórninni og forustumenn stjórnarandstöðunnar. Það er eðlilegt að það sé gert, vegna þess að þessi mál hafa tekið örum breytingum á undanförnum vikum og mánuðum, breytingum sem við að mörgu leyti gátum ekki séð fyrir.

Það er að hægjast um í efnahagsmálum á Íslandi og það vissum við vegna þess að stórframkvæmdunum fyrir austan er um það bil að ljúka. Þá var það fyrirséð, og hefur verið í mörg ár, að það mundi hægjast um. Það er ekki óeðlilegt og það er heldur ekki óæskilegt við þær aðstæður sem uppi hafa verið.

Það sem er nýtt, eins og ég hef áður rakið í þessum ræðustól, eru aðstæðurnar sem skapast hafa á alþjóðlegum fjármálamörkuðum og bitna á fleiri aðilum en okkur Íslendingum. Þó bitna þær á fjármálastofnunum okkar með óeðlilegri hætti en víða er annars staðar og gerir þeim erfitt fyrir að stunda viðskipti sín og það mun auðvitað segja til sín hér innan lands með einhverjum hætti.

Það sem er að gerast á alþjóðlegum fjármálamörkuðum er afleiðing af óábyrgri stefnu ýmissa bankastofnana og fjármálafyrirtækja sem voru að leika sér að því að búa til

svokallaða skuldabréfavafninga, vefja inn í það alls kyns lánum og lána síðan aðilum sem menn máttu vita að gætu ekki staðið í skilum. Þar sem alþjóðahagkerfið er orðið opið, samþætt og alþjóðavætt hafa slíkir gjörningar á einum stað umsvifalaust áhrif alls staðar annars staðar. Miðað við það hversu bankakerfið okkar er orðið opið og ríkur þátttakandi í alþjóðlegum fjármálaviðskiptum hlaut þetta að hafa sín áhrif á starfsemi þess.

Vandinn núna er tvenns konar. Í fyrsta lagi er lausafjárkreppa um allan heim. Hún birtist okkur hér á Íslandi í því að bankarnir eiga erfitt fyrir varðandi það að afla sér nýs lausafjár til að geta staðið við skuldbindingar sínar. Reyndar standa þeir tiltölulega vel að vígi miðað við ýmsa aðra en þetta er eigi að síður fyrirsjáanlegt vandamál. Á Íslandi hefur það síðan gerst á síðustu vikum að komið hefur upp óvæntur skortur á gjaldeyri sem hefur haft það í för með sér að krónan hefur fallið. Ekki hefur verið eftirspurn eftir henni og ekki hefur verið framboð á erlendum gjaldeyri á gjaldeyrismarkaðinum. Um þetta má margt segja en hitt lá fyrir að eftir að stórframkvæmdum lauk á Austurlandi mundi gengi krónunnar að öllum líkindum hafa lækkað. Við áttum von á því að gengi krónunnar mundi lækka vegna þess að miðað við efnahagsaðstæðurnar hér má hiklaust halda því fram að það hafi verið of hátt skráð á undanförnum mánuðum og missirum. Það kom því ekki á óvart. En það kom á óvart hversu skyndilega þessi gengisbreyting varð og því hefur verið fleygt að að einhverju leyti hafi annarlegir hlutir verið þar á ferð — ég skal ekki fullyrða neitt um það. Við vitum ekki hvort slík breyting er varanleg en það er hins vegar ánægjulegt að í dag, á fyrsta viðskiptadegi eftir ársfund Seðlabankans, skuli krónan hafa styrkst nokkuð myndarlega og hlutabréfamarkaðurinn hér á Íslandi sömuleiðis. Það bendir til þess að botninum sé náð í þessum efnum.

Gengisfellingin hefur hins vegar gamalkunn áhrif. Hún styrkir útflutningsgreinarnar í sessi, hún bætir afkomu sjávarútvegsins, hún bætir afkomu álfyrirtækjanna og gerir það að verkum að sjávarútvegurinn mun til að mynda fara auðveldar í gegnum þá aðlögun sem hann þarf að fara í gegnum varðandi skerðingar á þorskaflakvótanum. En gengisfellingin hefur því miður líka þau áhrif að verð á innfluttum varningi hækkar. Frammi fyrir því vandamáli stöndum við núna. Ef gengisbreytingin er tímabundin að því leyti til að hún muni ganga til baka að einhverju marki er nauðsynlegt að skora á alla þá sem eitthvert vald hafa yfir verðlagi hér á Íslandi að þeir haldi aftur af sér á meðan og láti ekki verðlagið innan lands hækka samstundis á meðan ekki sér fyrir endann á þessari þróun. En ekki má gleyma því að innflutningsverðlagið sjálft er líka í mörgum tilfellum að hækka og það höfum við séð varðandi eldsneytishækkanir á alþjóðlegum mörkuðum, varðandi matvælahækkanir og ýmislegt fleira sem varðar hrávöruviðskipti. Höfuðskýringin á þessu er sú hversu veikur bandaríkjadollarinn hefur verið því að þessar afurðir eru oftast verðlagðar í þeirri mynt. Þegar hann lækkar hækkar verðið á þessum afurðum í dollurum talið.

Þetta er í stórum dráttum það sem hér hefur verið við að fást. Ef gengisbreytingin verður varanleg verðum við að sætta okkur við að einhver kúfur mun koma í verðlagsmálum sem vonandi gengur hratt niður á seinni helmingi þessa árs. En þegar við undirbjuggum fjárlög síðasta árs gerðum við ráð fyrir því að um mundi hægjast og höfum því gert sérstakar ráðstafanir í ríkisfjármálunum til að mæta því. Ég hygg að þær framkvæmdir sem þar var gert ráð fyrir, sem eru uppbygging innviða sem við ætluðum hvort eð er að klára — við ætlum að klára vegina sem við erum að leggja um landið, við ætlum koma samgöngumálum í gott stand. Við jukum fjármagnið til þessara framkvæmda vegna þess að það var verið að minnka umsvif annars staðar í hagkerfinu. Það var alveg fyrirséð.

Það er hins vegar fáránleg kenning að halda því fram að ríkisstjórnin eða Seðlabankinn, yfirvöld í landinu, séu ekki að gera neitt út af því ástandi sem upp hefur komið. Fólk talar saman og vinnur vinnuna sína þó að ekki séu upphrópanir um það á hverjum einasta degi í fjölmiðlum. Bankinn undirbjó aðgerðir um páskahelgina og hafði um það gott samstarf við ríkisstjórnina, þ.e. þau atriði þar sem eðlilegt er að hafa slíkt samstarf. Að sjálfsögðu ekki um vaxtaákvörðunina vegna þess að hún er alfarið á ábyrgð bankans. En í framhaldi af þessum samtölum er ríkissjóður nú að gefa út ný skuldabréf og það er auðvitað ákvörðun ríkisstjórnarinnar að gera það þó að bankinn annist framkvæmdina fyrir hönd ríkissjóðs. Seðlabankinn hefur síðan, eins og aðrir seðlabankar um víða veröld, verið að gera ráðstafanir til að auka lausafé bankanna til að hlaupa undir bagga með þeim í þeirri lausafjárkreppu sem ég lýsti hér áðan.

Íslendingar eru ekki lengur eyland í alþjóðlegum viðskiptum. Það sem sagt er hér í þessum ræðustól eða á opinberum vettvangi getur haft áhrif á það sem gerist á mörkuðum sem varða fyrirtæki okkar. Menn verða því að gæta sín í málflutningi sínum ef þeir ætlast til þess á annað borð að vera teknir alvarlega. Ég vil þakka málshefjanda fyrir margt sem kom fram í ræðu hans, ekki síst það sem hann sagði í lokin um nauðsyn þess að menn taki höndum saman við aðstæður sem þessar. Það er nákvæmlega það sem ég sagði á ársfundi Seðlabankans og vitnaði til fyrr í dag. Við þessar aðstæður, þegar óvissan er eins og hún er, og þegar fjármálamarkaðir hreyfast með þeim hætti sem þeir gera, og eru okkur að mörgu leyti öndverðir, verða menn að taka höndum saman, allir þeir sem hlut eiga að máli. Það á við um ríkisstjórnina og stjórnarandstöðuna. Það á við um aðila vinnumarkaðarins, Seðlabankann og síðast en ekki síst á það við um sjálfa bankana sem eru kannski þeir aðilar sem helst verða fyrir barðinu á þessum aðstæðum.

Það er margt athyglisvert og merkilegt í gangi og í undirbúningi á vegum ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans en ekki er hægt að segja frá því öllu fyrir fram. Ég treysti því að (Forseti hringir.) sá vilji sem kom fram í máli framsögumanns lýsi sér jafnframt í máli annarra úr stjórnarandstöðunni hér í dag.

[16:13]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er gagnlegt að fá hér tækifæri til að ræða stöðu efnahagsmála og virðist ekki af veita að gera það að minnsta kosti einu sinni í viku. Það er líka gagnlegt að fá hér formann Framsóknarflokksins ferskan, sólbrúnan og sællegan til leiks þó að ég fái ekki skilið hvernig sú hug-

myndafræði Framsóknarflokksins gengur auðveldlega upp að hleypa af stað miklum þensluhvetjandi stóriðjuframkvæmdum, álversbyggingum í Helguvík og við Húsavík, en leggja jafnframt grunninn að hröðu vaxtalækkunarferli næstu mánuðina. Það vill svo til að Seðlabankinn hefur beinlínis sagt að það muni tefja fyrir möguleikum á að hefja vaxtalækkunarferli ef þensluhvetjandi stórframkvæmdir verða settar af stað við núverandi aðstæður.

Þegar ég stóð fyrir umræðum um þessa hluti rétt fyrir páska var hæstv. forsætisráðherra því miður enn á fullkomnu afneitunarstigi. Sömu daga eða rétt á eftir kom hæstv. forsætisráðherra út af ríkisstjórnarfundi staddur í ólgusjónum miðjum í þeirri viku sem gengi og hlutabréfavísitölur tóku meiri sveiflur en áður eru dæmi um á Íslandi en sagði engu að síður að ríkisstjórnin sæi ekki ástæðu til neinna aðgerða að sinni.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum, öfugt við aðra flokka, þegar lagt fram hér á þingi tillögur okkar til aðgerða í þessum efnum. Við kynntum þær þann 7. mars sl. og skömmu síðar og fyrir páska var frumvarpi okkar um ráðstafanir dreift, þar á meðal og ekki síst að styrkja gjaldeyrisvaraforða Seðlabankans verulega og auka eigið fé hans. Við lögðum þá til ráðstafanir sem við töldum, og ráðgjafar okkar, að ættu að vera nægar til þess að ná tökum á ástandinu, 80 milljarða kr. styrkingu á gjaldeyrisvaraforðanum og 40 milljarða kr. styrkingu á eigin fé Seðlabankans. Þar til viðbótar, og taki menn eftir, að öll gjaldeyrisvaraforðaaukningin yrði lögð inn í Seðlabankann sem eigið fé, eigið fjárframlag ríkissjóðs.

En því miður verður að segjast að svo hratt hefur ástandið versnað að óvíst er að ráðstafanir sem þá, fyrir sléttum þremur vikum, hefðu væntanlega dugað til að róa ástandið verulega og snúa þróuninni við dugi til þess í dag. Ástandið hefur líka þróast þannig að það er nær örugglega bæði erfiðara og dýrara að grípa til slíkra ráðstafana í dag en ef það hefði verið gert fyrir þremur vikum. Það er til marks um það hversu dýr sofandaháttur ríkisstjórnarinnar er að verða þjóðinni að óumflýjanlegar björgunaraðgerðir eru erfiðari og dýrari og það þarf meira til í dag en þurft hefði fyrir svo sem þremur vikum.

Ummæli hæstv. forsætisráðherra á aðalfundi Seðlabankans eru fyrsta merkið um að hæstv. forsætisráðherra sé að komast til einhverrar meðvitundar í þessum efnum. (Gripið fram í.) Þar tók hæstv. ráðherra það fram að nú væri orðið til skoðunar hjá ríkisstjórn að styrkja gjaldeyrisvaraforðann og talaði reyndar um úttektina sem í fyllingu tímans — senn, bráðum, þegar þar að kæmi — yrði kannski gerð á því hvort peningastefnan væri að virka.

Formaður Samfylkingarinnar tók í sama streng á flokksstjórnarfundi um helgina og tengdar ákvörðun Seðlabankans um vexti á þriðjudaginn eftir páska voru hliðarráðstafanir sem rýmka aðgang fjármálastofnana að lausu fé og mæltust almennt jákvætt fyrir. Þar á meðal var kynnt um skuldabréfaútgáfu ríkissjóðs sem við lögðum einmitt til í frumvarpi okkar og menn geta lesið sér til um á þskj. 774. Því má segja að einn liður tillagna okkar sé þegar kominn til framkvæmda að hluta til og annar á dagskrá hjá stjórnarflokkunum og við fögnum því. Við fögnum því að forustumenn stjórnarflokkanna eru nú farnir að skoða það í alvöru að auka gjaldeyrisvaraforðann og grípa til frekari ráðstafana.

Hæstv. forsætisráðherra biður um að menn standi saman og stilli saman strengi, og ekki skal standa á okkur í því. Við höfum lagt okkar grundvöll fram, okkar tillögur og hann liggur fyrir. Aðrir eru að bregðast við þeim og að hluta til taka undir þær og það er gott. En þá bið ég líka hæstv. ríkisstjórn að líta í eigin barm og hætta sundurleysistali við þessar erfiðu aðstæður.

Eða hvað á það að þýða að hæstv. viðskiptaráðherra skuli koma út af ríkisstjórnarfundi núna fyrir helgina og segja hvað? Ja, hann telur koma til greina að tengja krónuna við evru. Og fjölmiðlar náttúrlega ráku upp stór augu. Var þetta rætt á ríkisstjórnarfundinum? Nei, sagði hæstv. viðskiptaráðherra. (Gripið fram í.) Nei, sagði hæstv. viðskiptaráðherra og ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra: Getur það orðið liður í nauðsynlegum aðgerðum á sviði efnahagsmála að semja við Samfylkinguna um að þegja í eins og hálft ár? Að Samfylkingin tali ekki um efnahagsmál meðan hún hefur ekkert annað fram að færa en japlið um að taka einhliða upp evru eða eitthvað annað í þeim dúr sem er ekki í kortunum. Sem er afvegaleiðandi tal sem grefur undan og veikir tiltrú manna á því að einmitt þetta sé að gerast, að menn hafi stillt saman strengi, samræmt málflutning sinn og ætli í alvöruaðgerðir sem duga til. Ég held að það gæti verið mikilvægur hluti af nauðsynlegum efnahagsráðstöfunum að ná fram samkomulagi við Samfylkinguna um að hún tali ekki um þessi mál í um það bil hálft ár á meðan menn eru að reyna að ná tökum á ástandinu.

Það þarf samstilltar aðgerðir. Það þarf átak og það má ekki dragast að fara að sýna að menn taki hlutina alvarlega. Við megum ekki gleyma einum hlut þó það sé erfitt og leiðinlegt að þurfa að tala um það. Við megum ekki gleyma hættunni á því að hlutirnir geti enn átt eftir að versna umtalsvert. Það heyri ég víða úr fjármálakerfinu um þessar mundir að af því hafa menn mestar áhyggjur að ríkisstjórnin sé líka að skerast úr leik hvað það varðar að hún taki ekki hættuna á enn dýpri kreppu og meiri erfiðleikum alvarlega.

Með hverjum degi, hverri viku sem það dregst að sýna að hér séu komin einhver samstillt alvörutök á þessum hlutum verður staðan hættulegri. Að sjálfsögðu ætlum við okkur að vinna okkur í gegnum þessa erfiðleika og sigrast á þeim. En það mun taka í vegna þess að það er engin einföld og sársaukalaus leið til út úr þeim erfiðleikum sem við höfum að mestu leyti búið okkur til sjálf. Og það er flótti frá veruleikanum að kenna tiltölulega nýtilkomnum efnahagsóróleika á alþjóðavettvangi um kjarna íslenska efnahagsvandans. Hann er því miður heimatilbúinn, afleiðing af hagstjórnarmistökum undangenginna missira og ára og mátti vera öllum fyrirsjáanlegur enda var við honum varað.

[16:20]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Við erum að ræða hér heilmikið alvörumál, sem er staða efnahagsmála þjóðarinnar og það áhlaup sem nú er gert að íslensku hagkerfi og íslensku fjármálakerfi.

En samt sem áður varð mér, sem ég sat hérna undir reiðilestri hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, hugsað til leikritsins um Kardimommubæinn og ræningjana þar þegar þeir voru að leita sér að ráðskonu og datt nú í hug Soffía frænka. Þá datt upp úr einum þeirra: En hún er alltaf svo reið. Soffía frænka hafði samt ákveðinn trúverðugleika í tiltektinni og þess vegna sóttu þeir hana. En hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur ekki trúverðugleika í tiltektinni og þess vegna hefur hann ekki verið sóttur og settur til verka í efnahagsstjórn landsins.

Mér finnst mikilvægt að við tölum um þessi mál með þeim hætti að við reynum að snúa bökum saman og sjá hvaða leiðir eru færar í því í fyrsta lagi að verja heimilin í landinu, því það er auðvitað það sem við verðum að gera með því að berjast gegn verðbólgunni og þeirri vá sem af henni steðjar. Hins vegar, og það er auðvitað alveg nátengt, þurfum við að standa vörð um fjármálakerfið okkar og bankana okkar því að ef bankarnir okkar standast ekki það áhlaup sem nú er mun það hitta allan íslenskan almenning fyrir. Það er því mikilvægt að við snúum bökum saman og stöndum saman í þessu verkefni og reynum ekki að fara í eitthvert karp um það hverjum er um að kenna.

Ég get farið yfir það hvað sagt var í þessu ágæta hefti sem Samfylkingin gaf út fyrir kosningar um jafnvægi og framfarir og ábyrga efnahagsstefnu af því það var formaður Framsóknarflokksins sem hóf þessa umræðu hér. En í þessu hefti var einmitt sérstaklega um það getið og varað við þeirri hættu sem af því hlytist ef Ísland missti trúverðugleika sinn á alþjóðlegum fjármálamörkuðum með þeim afleiðingum að vaxtaálag hækkaði, gengið félli og verðbólgan héldi innreið sína. Það var einmitt varað við því í þessu hefti. Og því miður er þetta ekki bara núna yfirvofandi hætta, þetta er veruleiki sem við þurfum að takast á við.

Það sem hratt þessari atburðarás af stað, og hefur skapað okkur ómælda erfiðleika, er sú alþjóðlega lánsfjárkreppa sem hæstv. forsætisráðherra kom hér inn á og þetta ódýra erlenda lánsfé sem var notað til þess að fjármagna vöxtinn ekki síst á undanförnum árum. Það stendur ekki lengur til boða. Það bætist svo ofan á að spákaupmenn í fjarlægum heimshornum hagnast á hremmingum krónunnar, þessa minnsta sjálfstæða gjaldmiðils í heimi. Það vefst ekkert fyrir þeim, hvorki siðferðislega né fjárhagslega, að taka stöðu gegn krónunni. Það er ekkert spurt um heiður eða sóma í því sambandi. Það er bara spurt um auð og áhrif. Þarna verðum við auðvitað að taka á málum.

Það eru alveg þekktar leiðir til þess. Það er ekkert nýtt í þessari tillögu Vinstri grænna. Þetta er skuldabréfaútgáfan sem ákveðið hefur verið að fara út í, það er að stækka gjaldeyrisvaraforðann og það hefur verið ákveðið að gera það. En spurningin er með hvaða hætti og hvenær, menn eru ekki tilbúnir til þess að greiða það hvaða verði sem er. Og þó hér sé mikið skuldatryggingaálag á ríkissjóð er ekki þar með sagt að ekki sé hægt að fara út og sækja fjármuni fyrir minna verð.

Það hefur líka verið talað um það að Seðlabankinn geri samninga við seðlabanka í öðrum löndum, taki lánalínur og dragi á þær. Þetta eru allt þekktar aðferðir í sjálfu sér og auðvitað hafa þær verið ræddar innan Seðlabankans, innan ríkisstjórnarinnar við aðila úti á markaðnum. Og það sem menn hafa þegar gert er að fara í skuldabréfaútgáfuna og menn hafa þegar gefið út þá yfirlýsingu að þeir séu tilbúnir að fara í að stækka gjaldeyrisvaraforðann en það er matsatriði hvenær það verður nákvæmlega gert og með hvaða hætti.

Það er alveg ljóst að senda þarf mjög skýr skilaboð til þeirra spákaupmanna sem nú gera áhlaup á íslensku bankana, að því áhlaupi verði hrundið. Að við séum alveg staðföst í því vegna þess að þar með erum við að hrinda árás sem er verið að gera á almenning í landinu, íslenskan almenning, fólkið hér í landinu. Við þurfum líka að takast á við verðbólguna og verðum að leita allra tiltækra ráða til að takast á við hana. Ekki er hægt að sætta sig við að menn séu að leita leiða til þess að hækka verðlag umfram öll tilefni sem til þess gefast.

Ég vil hins vegar nefna að þetta er bæði vandi sem við erum að takast á við til skamms tíma og til langs tíma og auðvitað verður ríkisstjórnin líka að skoða sín mál og það erum við að gera, m.a. með því að endurskoða framkvæmd fjárlaga og vinna að því að hér séu gerð rammafjárlög til fjögurra ára í senn og væntanlega koma fyrir vorið inn á þingið tillögur um það. Við höfum tekið upp og komið upp samráðsvettvangi við alla helstu aðila á sviði efnahags- og atvinnulífs um langtímastefnu í efnahagsmálum. Sá vettvangur hefur verið settur af stað. Ég er þeirrar skoðunar að við þurfum að styrkja hann og standa betur þar að verki og það getum við gert og það er okkar að gera slíkt. Ég er líka fyllilega sammála því sem kom fram hjá forsætisráðherra á ársfundi Seðlabankans, að það er mikilvægt að gera úttekt á peningamálastefnu okkar, og þá erum við að tala um hluti sem eru til langs tíma. Fjögurra ára rammafjárlög, visst samráð við alla aðila efnahags- og atvinnulífs og úttekt á peningamálastefnu okkar.

En það er auðvitað ekki allt svart í þessum efnum því það sem hefur verið að gerast, m.a. í dag, er að markaðirnir eru upp hér á landi þrátt fyrir að svo sé ekki í löndunum í kringum okkur og gengið hefur verið að fara upp um 2,8% í dag. Ég segi bara: Guð láti á gott vita.

[16:27]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Vandi okkar nú er vissulega mikill og er hann að stórum hluta vegna þróunar á alþjóðavísu, byltinga m.a. á erlendum fjármálamörkuðum og lánsfjárkreppu. Við Íslendingar ráðum engu um hvað gerist á erlendum mörkuðum. Útrás íslensku bankanna sem svo mikið lof var borið á undanfarin ár er nú í uppnámi. Hvar er nú styrkur þeirra og stöðugleiki?

Bankar og fjármálafyrirtæki erlendis hafa vissulega einnig lækkað á verðmætamörkuðum erlendis. Í þeirri þróun sem verið hefur undanfarna sex mánuði er uppsveiflan horfin og úrvalsvísitalan þar sem fjármálafyrirtækin ráða ferðinni hrunin úr 8.600 í byrjun október í 5.000 nú. Síðastliðinn mánuð hefur úrvalsvísitalan á verðbréfamörkuðum okkar verið að mestu undir 5.000. Það undarlega við þessa stöðu er að engin greiningardeild bankanna varaði við þeirri þróun fyrir fimm til sex mánuðum síðan. Það gerði fjármálaráðherra ekki heldur í október síðastliðnum þegar við ræddum efnahagsmál og fjárlög fyrir árið 2008.

Nú erum við komin í þá stöðu að ríkið þarf að taka stórlán erlendis til þess að efla gjaldeyrisstöðuna og verja stöðu íslensku bankanna og fjármálakerfisins. Þetta eru miklar sviptingar á ekki lengri tíma og furðulegt að upplifa að engin greiningardeild í bankakerfinu gæti varað við þessari þróun né heldur fjármálaráðuneytið sem sá enga ástæðu til viðbragða á síðastliðnu hausti. Mig langar að vitna í ræðu hæstv. fjármálaráðherra við 1. umr. fjárlaga, hæstv. forseti, um nýja leið. Þar sagði m.a. snemma í ræðu ráðherrans:

„Ríkisfjármálin standa á óvenju traustum grunni og er áætlað að ríkissjóður verði rekinn með ríflega 30 milljarða króna afgangi á næsta ári.“ — Þ.e. á þessu ári. — „Ríkisfjármálum verður því áfram beitt til aðhalds þrátt fyrir mikið átak í samgöngubótum og þrátt fyrir að til komi tímabundin útgjöld vegna mótvægisaðgerða til að mæta samdrætti í þorskafla. Fyrri spár gerðu ráð fyrir tæplega 5 milljarða tekjuhalla á næsta ári og að gengið yrði á innstæður ríkissjóðs hjá Seðlabanka Íslands. Þess í stað er nú gert ráð fyrir áframhaldandi lækkun skulda og að staðan við Seðlabanka batni enn. Ríkisfjármálastefnan er því ábyrg þótt nauðsynlegt sé að auka útgjöld tímabundið vegna ytri aðstæðna og til að byggja upp innviði samfélagsins.“

Þessi kafli var úr ræðu hæstv. fjármálaráðherra á síðastliðnu hausti fyrir aðeins sex mánuðum síðan. Hæstv. ráðherra sagði einnig að staðan væri góð og að mörgu leyti væri bjart fram undan í efnahagsmálum. Þá var einnig bent á að framreikningar bentu til þess að staða ríkissjóðs yrði áfram góð, en að horfurnar gætu breyst.

Þetta var nú meginefnið í ræðu hæstv. fjármálaráðherra á síðastliðnu hausti.

En vissulega sagði hæstv. ráðherra, svo að sannmælis sé gætt, að ef til vill gæti þróunin orðið á einhvern annan veg. Við höfum nú tekið þátt í efnahagsumræðum fram og til baka á síðastliðnu hausti og það sem af er vetri og í raun og veru hefur verið talað niður til stjórnarandstöðunnar. Auðvitað er ágætt að vera bjartsýnn eins og ráðherrann var og gefa lítinn gaum að viðvörunum. Það er þó einfaldlega staðreynd að þegar stjórnarandstaðan hefur tekið málin upp hafa hæstv. ráðherrar, bæði fjármálaráðherra og forsætisráðherra, talað niður til hennar og sagt að við værum að mála skrattann á vegginn, tala niður stöðu Íslands o.s.frv.

Nú liggur sú staðreynd fyrir að okkur er vandi á höndum og ráðamenn ríkisstjórnarinnar ræða um að ríkissjóður muni þurfa í lántökur erlendis, að efla verði gjaldeyrisforðann og að ríkissjóður muni verja bankana og fjármálakerfið. Hver talaði um það þegar bankarnir voru einkavæddir eða á meðan útrásin var á fullu?

Nú er rætt um að ganga í ESB eins og það sé einhver töfralausn í þessari stöðu. Eigum við ekki að leggja þá umræðu til hliðar? Sú langa vegferð að ganga í ESB leysir ekki vandann. Við verðum í þessari stöðu að verja íslensku krónuna, við eigum ekki annan kost eins og staðan er. Við verðum einnig að leitast við að lækka verðbólgu, styrkja atvinnu og styrkja tekjugrunninn. En hvað getum við þá gert hér innan lands, hæstv. forseti?

Ríkissjóður getur lækkað álögur á olíu og bensín. Það lækkar kostnað heimilanna og hefur jákvæð áhrif til lækkunar verðbólgu. Lækkun skatta á vöruflutninga hefur sams konar áhrif og mundi það sérstaklega koma landsbyggðinni til góða. Niðurgreiðslur á matarverði landbúnaðarvara vinna gegn hækkun verðbólgu, þeirri leið má beita innan ársins. Lækkun á tollum og vörugjöldum væri fær leið til að vinna gegn hækkun verðs og lækkun verðbólgunnar og þar með verðtryggingar á lán á íslenskum krónum sem getur kollsteypt fjárhag margra fjölskyldna.

Aukinn þorskkvóti væri afar góð leið til þess að auka tekjurnar í þjóðfélaginu og þær mætti vafalaust auka um 20–25 milljarða með aðgerð þar án þess að mikil hætta væri á því að þorskstofninn lifði það ekki af.

Ljóst er að skuldir sjávarútvegsins munu vissulega aukast við gengisfellingu og breytingar á gengi íslensku krónunnar. Það er hins vegar staðreynd að tekjur af atvinnu í sjávarbyggðunum þarf að efla. Ég fæ ekki séð annað en að við verðum að marka stefnu sem finnst í orkuvirkjunum og iðnaðarmálum. Margt bendir nú til þess að verulega hægi á í íbúðabyggingum á næstunni. Upplýst er að mikið dragi úr aðsókn í lánveitingar, m.a. hjá Íbúðalánasjóði.

Ég held að segja megi að við séum hér að leggja til tímabundna niðurfærsluleið en jafnframt að bregðast við með því að auka tekjur. Ég held að önnur leið sé ekki fær og við verðum að takast á við vandann sem við blasir. Hann verður ekki leystur með því að tala um Evrópusambandið og að við séum á leiðinni þangað inn. Hann verður ekki leystur með því að halda því fram að við getum tekið hér upp evru. Hann verður fyrst og fremst leystur eins og nú er málum komið með því að taka á vandanum innan lands, hæstv. forseti.

[16:34]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Við erum hér að ræða mikilvægt mál og full ástæða til þess að ræða efnahagsmálin þar sem við stöndum frammi fyrir miklum vanda. Segja má að þessi vandi sé að sumu leyti vel útskýranlegur en að öðru leyti sé um vanda að ræða sem við hefðum ekki þurft að lenda í ef rétt hefði verið staðið að málum. Hér hefur verið mikill uppgangur og mikil framsókn í okkar samfélagi en nú má segja að ákveðin kreppa blasi við.

Í landinu situr ríkisstjórn sem er úrræðalaus og talar mikið út og suður. Nú höfum við hlustað á hæstv. forsætisráðherra flytja ræðu sem í sannleika sagt olli mér nokkrum vonbrigðum. Mér fannst frekar vera um fræðsluerindi um efnahagsmál að ræða, um þróun mála og stöðuna í dag, heldur en að fram kæmi einhver pólitísk stefna sem hann hefði getað fært þingheimi og þjóðinni. Hann fékk tækifæri til þess í ræðustóli áðan en gerði það ekki.

Vissulega sagði hæstv. forsætisráðherra í lok máls síns að fólk væri alltaf að tala saman og það er nú reyndar ágætt að heyra að fólk tali saman. En miðað við það sem kemur frá forsvarsmönnum ríkisstjórnarinnar og fulltrúum stjórnarflokkanna er alveg ómögulegt að átta sig á því að fólk tali saman vegna þess að þar er talað út og suður.

Það sama má segja um Seðlabankann. Ég hef miklar efasemdir um að mikil samtöl eigi sér stað við Seðlabankann þótt ég geri mér vissulega grein fyrir því að Seðlabankinn starfar sjálfstætt og hefur mikið sjálfstæði. En engu að síður þarf að vera þar ákveðið samband á milli sem skiptir okkur máli.

Eitt af því sem fram kom í máli hæstv. forsætisráðherra á aðalfundi Seðlabankans og hefur áður komið til umræðu á þinginu í dag er að hann segir að senn verði tímabært að gera fræðilega úttekt á því viðfangsefni hvort peningamálastefna Seðlabankans virki. Ég vildi gjarnan fá að heyra það skýrar frá hæstv. forsætisráðherra hvaða viðmið hann hefur þegar hann talar um að það verði senn tímabært. Ég hefði haldið að það væri tímabært nú þegar. Er það kannski þannig að þegar stýrivextir eru komnir í 20% sé tímabært að fara að skoða það hvort við séum á réttri braut með peningamálastefnu Seðlabankans eða ekki?

Annað kom fram í máli hæstv. forsætisráðherra þar sem hann talaði um — í rauninni fannst mér eins og hann væri að tala til forsvarsmanna Samfylkingarinnar þegar hann sagði að menn yrðu að gæta sín í málflutningi. Í gær kom hæstv. utanríkisráðherra fram og (Forseti hringir.) sagði beinum orðum að krónan sé of veik mynt í efnahagskerfi okkar. Hver er skoðun hæstv. forsætisráðherra á því? (Forseti hringir.) Þetta var sett fram sem fullyrðing af hálfu hæstv. utanríkisráðherra.

[16:38]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er óhætt að segja að við glímum nú við meiri og flóknari vanda í efnahagsmálunum en við höfum glímt við um langa hríð, enda höfum við búið við einstakt góðæri á undanförnum árum.

Í fyrsta lagi var viðbúið að erlendar fjárfestingar vegna orkuframkvæmda og stóriðju á Austurlandi drægjust saman. Síðan er um að ræða aflasamdrátt og þar ofan á hækkanir á ýmiss konar erlendum aðföngum. Í þriðja lagi er það svo hin alþjóðlega lánsfjárkreppa, svokölluð Wall Street-krísa.

Merkin sem við sjáum á Íslandi í dag eru aðallega áhrif á bankana sem hafa síðan áhrif á gengið og þá á verðlagið með hækkunum erlendum á aðföngum sem ég nefndi áðan. Hjól atvinnulífsins snúast þó enn nokkuð smurt og síðustu atvinnuleysistölur eru lægri en tölur í sama mánuði fyrir ári síðan.

Við þessum vanda hafa stjórnvöld brugðist. Það kemur fram í fjárlagafrumvarpinu. Eins og ég sagði áðan var hluti af þessu fyrirséður með auknum útgjöldum til þess að bæta innviðina, eins og hv. þingmenn hafa nefnt hér í umræðunni, og til þess að bæta velferðar- og menntakerfið.

Eftir áramótin náðust kjarasamningar á almennum markaði og ríkisstjórnin lagði sitt af mörkum til þess að þau mættu nást. Það hlýtur að vera gríðarlega mikilvægt í þeirri stöðu sem við fjöllum um hérna að kjarasamningar séu í gildi í landinu. Þar leggur ríkisstjórnin til lækkaða skatta á fyrirtæki, hækkun skattleysismarka og persónuafsláttar, rýmkun og hækkun á bótum, niðurfellingu á stimpilgjaldi við fyrstu kaup auk þess sem í undirbúningi eru sérstakar aðgerðir til þess að hvetja til sparnaðar.

Seðlabankinn hefur rýmkað þær reglur sem hann hefur til þess að geta aðstoðað bankana í þeirra stöðu og ríkissjóður hefur komið með tvær nýjar útgáfur á ríkisbréfum til þess að þróa og bæta þennan markað.

Staða ríkissjóðs er góð. Hún hefur sennilega aldrei verið betri en hana verðum við bæði að varðveita og nýta til þess að takast á við þennan vanda. Við þurfum að hvetja (Forseti hringir.) til aukinnar fjárfestinga, taka vel á móti þeim sem vilja fjárfesta hjá okkur og hegða okkur skynsamlega við að styrkja atvinnulífið.

[16:41]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ríkisstjórninni verður tíðrætt um mikilvægi þess að verja fjármálastofnanir áföllum en hún talar minna um heimilin. Hún talar minna um lágtekju- og millitekjuheimilin á Íslandi. Hún hefur meiri áhuga á því að einkavæða heilbrigðiskerfið en að bæta kjör öryrkja og aldraðra.

Það er ekki ofsögum sagt að lágtekjuheimili á Íslandi og millitekjufólk hafi áhyggjur af úrræðaleysi ríkisstjórnarinnar. Við stöndum frammi fyrir efnahagsvanda. Hann er ótvíræður. Það er mikilvægt að hann verði rétt skilgreindur því að það er forsenda þess að á honum verði ráðin bót.

Að hluta til er þessi vandi utanaðsteðjandi. Sveiflur á hlutabréfamörkuðum á heimsvísu hafa að sjálfsögðu áhrif inn í fjármálakerfi okkar og þar með íslenska hagkerfið. Það er heldur ekki útilokað að gerð hafi verið skipuleg aðför að íslenskum fjármálastofnunum, ýmis teikn eru á lofti um að svo hafi verið. Við þessar aðstæður skiptir máli á hvern veg fjármálakerfið bregst við, eins stjórnmálamenn og þá að sjálfsögðu helst ríkisstjórn landsins. Hvernig hefur hún brugðist við? Helmingur ríkisstjórnarinnar hefur ekkert aðhafst eða sagt að vandinn væri ekki á sína ábyrgð. Þetta á við um Sjálfstæðisflokkinn. Hinn helmingur ríkisstjórnarinnar hefur engar tillögur lagt fram um úrbætur þar til nú að ráðherrar Samfylkingarinnar taka upp tillögur sem aðrir hafa fært fram, þar á meðal Vinstri hreyfingin – grænt framboð, um leiðir til að styrkja íslenska gjaldmiðilinn.

Ég verð nú að segja að það er ekki að ástæðulausu að menn hafa haft hér á orði við umræðuna að það gæti verið raunhæft efnahagsúrræði að setja talbann á ráðherra Samfylkingarinnar. Það eina sem frá þeim hefur komið á undanförnum vikum og mánuðum er að tala niður gjaldmiðil Íslands og þar með fjármálakerfið og efnahagskerfið í landinu. Menn geta ekki drepið á dreif þessari umræðu með aulafyndni og skírskotun í gömul barnaleikrit. (Gripið fram í.) Það er staðreynd að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur haft frumkvæði í efnahagsúrræðunum og það er núna fyrst að ríkisstjórnin, og þá ekki síst Samfylkingin, drattast nú til að taka þessar tillögur upp og reyna að gera þær að sínum. (Gripið fram í.) Svo kemur aulafyndnin frá Samfylkingunni upp aftur.

Við stöndum frammi fyrir raunverulegum vanda á Íslandi og við eigum að taka höndum saman um að reyna að ráða á honum bót. (Gripið fram í.) Við höfum sett fram tillögur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði til úrbóta og það mun ekki standa á okkur að mynda þverpólitíska samstöðu til að komast fram úr þeim vanda sem við Íslendingar (Forseti hringir.) stöndum óneitanlega frammi fyrir. Okkur hefur tekist það með samstöðunni og samtakamættinum þegar (Forseti hringir.) gefið hefur á bátinn og það mun takast nú ef vilji er til þess að koma til samstarfs (Forseti hringir.) við okkur.

[16:45]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Það var nokkuð kostulegt að hlusta á forustumenn Vinstri grænna og sér í lagi formann flokksins túlka viðhorf okkar samfylkingarmanna eða mín til gjaldmiðilsmála sjálfur hafandi nýlagt það til í blaðagrein í fullri alvöru að kasta íslensku krónunni, taka upp norræna krónu og hann hefur boðað tillögu um það á Norðurlandaráðsþingi. Það eru nú öll herlegheitin. Sjálfur hef ég sagt og Samfylkingin að það komi aldrei til greina að breyta um mynt með neinum hætti nema eftir umsókn eða aðild að Efnahags- og myntbandalagi Evrópu. Sá er munurinn á viðhorfum okkar og ég frábið mér þann fáránlega útúrsnúning sem hér var hafður uppi hafandi nýlesið hina kostulegu blaðagrein formanns vinstri grænna um að kasta krónunni og taka upp norræna. (Gripið fram í.) Það er sama hvað er reifað, það er alltaf að því undangengnu að við höfum sótt um aðild að Evrópusambandinu. Annars væri það útilokað. (Gripið fram í.)

Annars, virðulegi forseti, er langbrýnasta úrlausnarefnið, eins og hér hefur komið fram, að ná jafnvægi á íslensku krónuna, draga hratt úr vaxandi verðbólgu sem er vágestur sem við erum að leita allra leiða til að bægja frá. Og mestu um hana veldur að sjálfsögðu snörp gengislækkun síðustu vikna, mikil skuldsetning þjóðarbúsins, hækkanir á hrávörumörkuðum, þrengingar á erlendum lánamörkuðum og lánadrifin þensla á síðustu árum. Ýmis viðbrögð við þessari stöðu hafa verið kynnt hér af forustumönnum ríkisstjórnarflokkanna.

Þá hafa komið fram vísbendingar um að mikil hækkun á skuldatryggingarálagi bankanna sem þrengir mjög að stöðu þjóðarbúsins og þeirra sjálfra og snörp lækkun á gengi krónunnar undanfarnar vikur skýrist að hluta til að minnsta kosti af skipulagðri árás alþjóðlegra vogunarsjóða og kerfisbundnum rógburði um stöðuna í íslensku efnahagslífi.

Þá hafa einnig borist fregnir af því að Kaupþing undirbúi málaferli gegn fjárfestingarbankanum Bear Stearns sem er frægur að endemum vegna hugsanlegrar þátttöku hans í tiltekinni aðför að íslensku krónunni.

Fjármálaeftirlitið hefur að sjálfsögðu tekið þessar vísbendingar og ásakanir mjög alvarlega og sérstaklega kerfisbundna dreifingu á röngum upplýsingum um stöðu íslenska fjármálakerfisins og hóf skoðun á því núna í janúar og hefur tilkynnt að það verði skoðað áfram. Þetta eru grafalvarlegar ásakanir sem verður að leiða til lykta sem allra fyrst enda er Ísland ekki fyrsta landið sem lendir í klónum á slíkum spákaupmönnum sem geta haft hér gríðarleg áhrif á stöðuna.

Annars skiptir mjög miklu máli samstillt og öflugt verðlagseftirlit. Ég hef boðað Alþýðusambandið, Neytendasamtökin og Neytendastofu til fundar við mig klukkan ellefu í fyrramálið til að hefja hér öflugt verðlagseftirlit og samstillt og koma í veg fyrir það með öllum tiltækum leiðum að alda verðhækkana brotni á almenningi í landinu. Við verðum að skoða allar færar leiðir til að koma í veg (Forseti hringir.) fyrir það, meðal annars lækkun á tollum og vörugjöldum. Ríkisstjórnin vinnur að því fullum fetum að (Forseti hringir.) koma í veg fyrir að þessar hækkanir komi með meiri þunga fram á almenningi en ráð er fyrir gert.

[16:48]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hina gagnmerku sögupersónu Soffíu í Kardimommubænum bar hér á góma í umræðunni og víst er að hún var ansi skemmtileg kona. En ég vil vekja athygli manna á því að þannig var nú ástandið þegar henni var rænt að hún var sofandi og ekki var mikið gagn af henni fyrr en búið var að vekja þá gömlu. En þá tók hún líka til hendinni. Ég ætla að vona að það kannski megi sannast á ríkisstjórninni eins og Soffíu frænku, að loksins þegar tekst að vekja hana þá taki hún til hendinni svo um muni og fari að aðstoða okkur í stjórnarandstöðunni við að grípa til nauðsynlegra efnahagsaðgerða til þess að ná utan um þann mesta vanda sem við stöndum frammi fyrir sem er ójafnvægið í íslensku efnahagslífi og er fyrst og fremst innlendur vandi eins og fram kom í máli formanns Frjálslynda flokksins, hv. þm. Guðjóns Arnar Kristjánssonar.

Það er okkar stóra viðfangsefni að ná tökum á efnahagsstjórninni þannig að hér verði jafnvægi, þannig að menn geti gripið til aðgerða til þess að ná niður verðbólgunni. Það er verðbólgan sem er komin á kreik, virðulegi forseti, og stefnir núna yfir tveggja stafa tölu í fyrsta skipti í mjög mörg ár. Það er verðbólgan sem er versti óvinur heimilanna á Íslandi vegna þess hversu mjög þau eru skuldsett. Skuldsetning íslensku heimilanna hefur aldrei verið meiri en hún er nú. Ég vil leyfa mér að segja, virðulegi forseti, að ef menn missa verðbólguna úr böndunum þá er voðinn vís í fjármálum íslenskra heimila. Ef verðbólga verður 10% þá munu skuldir heimilanna hækka um 100 milljarða kr. eða meira á einu ári. Það er meira en 20% af öllum launatekjum ársins. Meira en fimmta hver króna sem menn afla á þessu ári mun fara í hækkun skulda bara á einu ári. Þetta er viðfangsefni okkar virðulegi forseti og það er skylda íslenskra stjórnmálamanna að sameinast um aðgerðir til að ná verðbólgunni niður, halda aftur af skuldahækkun íslensku heimilanna. Það er fyrsta, annað og þriðja verkefnið sem við stöndum frammi fyrir.

En til þess að ná árangri í þeim efnum þá verður auðvitað að vekja Soffíu frænku, virðulegi forseti. Það verður að fá ríkisstjórnina til að átta sig á því að þetta er viðfangsefni sem hún á að hafa forustu um að leysa. Það þýðir ekki að ræða um Evrópusambandið eða evruna. Hvort tveggja er út af fyrir sig málefni sem vert er að ræða en tengist á engan hátt lausn á vanda í íslenskum efnahagsmálum um þessar mundir, virðulegi forseti.

[16:51]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir þessa umræðu. Ég verð þó hér að segja eftir að hafa hlustað á forustumenn ríkisstjórnarflokkanna að hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde er örugglega góður fræðimaður og sem slíkan gott á að hlusta og hann er áreiðanlega góðgjarn. En sá sem stýrir stórum hópi þarf að vera góður smali og hann þarf líka að getað notað svipuna og fjárhundinn til þess að halda hjörðinni saman. Ég efast nú sárlega um að það skap sé í hæstv. forsætisráðherra.

Svo verð ég að segja af því að hana Soffíu frænku bar á góma að mér finnst rangt að líkja formanni vinstri grænna

við Soffíu frænku. Hann minnir mig miklu frekar á púkann á fjósbitanum, bæði snar í snúningum og hrekkjóttur. En mér finnst oft og tíðum eins og að hæstv. forsætisráðherra sé Soffía frænka og þeir ræningjarnir Kasper, Jesper og Jónatan steli honum alltaf sofandi þegar mest liggur við í íslenskum þjóðarbúskap. Við höfum horft á það að þegar byljirnir dynja á og hættan er mikil þá heldur ríkisstjórnin þriggja tíma fund. Svo kemur hæstv. forsætisráðherra og segir: „Við höfum komist að þeirri niðurstöðu eins og jafnan áður að gera ekki neitt.“

Ég verð að segja að eftir þessa umræðu þá átta ég mig nú ekkert á því hvort nokkuð standi til en ég vona sannarlega að hæstv. forsætisráðherra taki á honum stóra sínum. Það er mjög gott sem hefur komið fram hjá honum og formanni Samfylkingarinnar hér að það stendur til að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabankans. Það er mikilvæg aðgerð eins og ég fór yfir í ræðu minni. Ég er eftir þessa umræðu ekkert öruggur um að ríkisstjórnin muni vakna og vinna þau verk sem henni ber við þessar aðstæður.

Ég vil segja, af því ég minnist á vextina, að skuldatryggingarálagið bendir til þess erlendis sé álitið að fyrir Íslandi sé illa komið og það má velta því fyrir sér — og ég finn að hæstv. forsætisráðherra er að velta því fyrir sér — að sú tilraun sé í raun fullreynd að halda niðri verðbólgu með rangri gengisskráningu og hæstu vöxtum í heimi. Þar erum við kannski stödd í ákveðnum vítahring sem við verðum að komast út úr. Þetta er það sem er brýnast að fara yfir.

Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra hvort hann geti tekið undir þá tillögu Framsóknarflokksins að nú sé mikilvægt að grípa til þjóðarsáttarborðs þar sem allir aðilar, margir aðilar komi að og vinni með ríkisstjórninni nokkurs konar neyðaráætlun. Ég vil að þessu sé svarað. Við framsóknarmenn munum senda okkar efnahagstillögur út til (Forseti hringir.) fjölmiðla þar sem við leggjum til úrræði sem eru mikilvæg við þessar erfiðu aðstæður í efnahagslífinu til þess að þjóðin bjargist frá þeim voða (Forseti hringir.) sem því miður hefur verið stofnað til með óvarkárri efnahagsstefnu (Forseti hringir.) hér innan lands og svo með vandanum utan frá.

[16:55]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Frú forseti. Stundum fær maður á tilfinninguna að þeir sem tala í ræðustóli Alþingis fylgist alls ekki með því sem er að gerast í þjóðfélaginu. Hér eru menn að tala um það sem einhver ný tíðindi að ríkisstjórnin eða forsætisráðherrann hafi haft orð á því að það þurfi að auka gjaldeyrisforða Seðlabankans. Það eru sex vikur síðan ég talaði um það á viðskiptaþinginu. Og það er langt síðan menn fóru að ræða það milli ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans að hafa það uppi í erminni þegar aðstæður eru heppilegar og rétti tíminn er kominn til þess. Þetta er ekkert ný hugmynd og hún er hvorki ættuð frá Vinstri grænum né Framsóknarflokknum.

Sama er að segja um þá sem halda því sífellt fram að ríkisstjórnin sé ekkert að gera. Fjármálaráðherra fór vel yfir það og það skiptir miklu máli við þessar aðstæður núna að það er búið að ákveða alls kyns aðgerðir í þágu láglaunafólksins í landinu en líka í þágu fyrirtækjanna til að greiða fyrir starfsemi þeirra með því að lækka tekjuskatt fyrirtækja. Þetta gerðum við allt í tengslum við nýgerða kjarasamninga og frumvarp um þetta efni er á leið inn í þingið núna þessa dagana.

Síðan er því haldið fram að ég hafi komið út af þriggja tíma fundi í ríkisstjórninni þar sem við vorum nú reyndar að afgreiða frumvörp í stórum stíl og sagt að það ætti ekki að gera neitt. Það sem ég sagði nákvæmlega var eftirfarandi: „Það er ekki tímabært að grípa til neinna sérstakra aðgerða út af þessu ástandi sem upp er komið að sinni.“ Og það var ekki tímabært. Ég tel að úr því að hv. þm. Guðni Ágústsson er farinn að tala hér um fræðimennsku og fræðifyrirlestur eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir gerði, þá hafi það verið rétt fræðilegt mat á þeim tíma að það hefði verið óheppilegt að grípa inn í atburðarásina eins og hún var þá.

En auðvitað eru menn á þessari vakt og auðvitað eru Seðlabankinn sem heyrir undir forsætisráðherra og ríkisstjórnin í mjög góðu samstarfi um þessi mál. Hvernig á annað að vera þegar svona stendur á eins og nú háttar til? Auðvitað er það þannig og auðvitað eru menn með öll spjót úti til að vinna bug á þessu ástandi sem upp er komið.

Skuldatryggingarálagið á íslenska ríkinu og bönkunum er þvæla. Það er farið mjög vel yfir það hér í nýútkomnu ensku blaði sem greinir þetta alveg í sundur og kemst að þeirri niðurstöðu að svo sé. Þetta er útgáfa sem oft hefur verið mjög gagnrýnin á íslensku bankana. En nú segja þeir að nú sé of langt gengið í þessu rugli með skuldatryggingarálagið og það segir sig sjálft að íslenska ríkið sem er nánast skuldlaust getur ekki verið með 400 punkta álag þannig að eitthvert vit sé í því. Það er bara vitleysa alveg eins og ég rakti á ársfundi Seðlabankans, virðulegi forseti. Að öðru leyti þakka ég þessa umræðu. (Gripið fram í.) Hún er fín.

[16:58]

Útbýting:

Jarðskaut, 504. mál, fsp. ArnbS, þskj. 799.

Löggæsla á Austurlandi, 503. mál, fsp. BjH, þskj. 798.

Margfeldisáhrif sjávarútvegs í þjóðarbúskapnum, 505. mál, fsp. ArnbS, þskj. 800.

Starfsemi Breiðavíkurheimilisins 1952–1979, ein umr.

Skýrsla forsrh., 429. mál. — Þskj. 683.

[16:59]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Tekið er fyrir 6. mál á dagskrá, starfsemi Breiðavíkurheimilisins 1952–1979, skýrsla forsætisráðherra. Það er ein umræða. Umræðan fer fram samkvæmt reglum þingskapa um skýrslur. Samkomulag er þó um það milli þingflokka að tveir tali frá hverjum þingflokki en síðan verði umræðunni frestað og skýrslunni vísað til nefndar, þ.e. allsherjarnefndar. Ráðherra hefur 20 mínútur til framsögu og talsmenn annarra flokka 15 mínútur í fyrri umferð. Í seinni umferð hefur hver þingmaður tíu mínútur. Ráðherra talar síðan í annað sinn ef hann kýs svo. Andsvör verða ekki.

[16:59]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir skýrslu nefndar, sem dreift hefur verið, samkvæmt lögum nr. 26/2007, sem fjallar um starfsemi Breiðavíkurheimilisins 1952–1979.

Í kjölfar opinberrar umræðu um ofbeldi og illa meðferð sem börn hefðu verið beitt á vistheimilinu Breiðavík ákvað Alþingi með lögum, að tillögu ríkisstjórnarinnar, að heimila forsætisráðherra að setja á fót nefnd sem tæki slíkar ásakanir til athugunar. Þótt fyrir lægi að þetta tiltekna vistheimili yrði skoðað fyrst var ákveðið að einskorða slíka heimild ekki við tiltekna stofnun heldur gæti slík athugun tekið til annarra vist- og meðferðarheimila fyrir börn sem starfrækt voru á árum áður.

Nefndin var sett á fót fyrir réttu ári, með erindisbréfi dagsettu 2. apríl 2007. Skyldi nefndin kanna tildrög þess að börn voru vistuð á Breiðavíkurheimilinu, staðreyna hvort börn hafi sætt illri meðferð og/eða ofbeldi á meðan dvöl þeirra stóð, leggja mat á hvernig opinberu eftirliti með starfsemi heimilisins hafi verið háttað og leggja grundvöll að tillögugerð til stjórnvalda um frekari viðbrögð. Í nefndina voru skipuð þau Róbert R. Spanó, prófessor við lagadeild Háskóla Íslands, formaður, dr. Friðrik Jón Sigurðsson, dósent við læknadeild Háskóla Íslands og forstöðusálfræðingur á Landspítalanum, dr. Ragnhildur Bjarnadóttir, dósent í sálfræði við Kennaraháskóla Íslands, og dr. Sigrún Júlíusdóttir, prófessor í félagsráðgjöf við Háskóla Íslands. Þuríður B. Sigurjónsdóttir lögfræðingur hefur gegnt starfi ritara nefndarinnar.

Nefndin hefur tekið viðtöl við drjúgan hluta þeirra einstaklinga sem voru vistaðir sem börn á Breiðavík og enn eru á lífi, tekið skýrslur af fyrrverandi starfsmönnum Breiðavíkurheimilisins og aflað skjala frá opinberum stofnunum. Þá var aflað sérfræðilegra greinargerða og má þar nefna sérstaklega skýrslu Braga Guðbrandssonar, forstjóra Barnaverndarstofu, um sögu uppeldisstofnana á Íslandi og helstu meginþætti barnaverndarmála á þeim árum sem könnun nefndarinnar tekur til, álitsgerðir dr. Gísla H. Guðjónssonar, prófessors í réttarsálfræði við King's College í London, um trúverðugleika framburðar fyrrverandi vistmanna og starfsmanna á Breiðavík, og álitsgerð Viðars Más Matthíassonar prófessors um atriði er varða skaðabótarétt.

Eins og fram kemur í skýrslu nefndarinnar hefur hún horft til þess að hið afar vandasama verkefni hennar beinist að mati á atvikum og aðstæðum á tímabili sem er um margt frábrugðið samfélagi nútímans. Þá hefur sambærileg könnun ekki farið fram áður hér á landi. Nefndin hefur leitast við að varpa almennu ljósi á sannleiksgildi frásagna en hún hefur ekki talið fært að fjalla sérstaklega um sannleiksgildi einstakra frásagna. Þá tekur nefndin fram að þótt ýmsar niðurstöður hennar bendi eindregið til þess að margt hafi farið mjög miður í starfsemi Breiðavíkurheimilisins sé ljóst að sumir vistmenn lýsa dvölinni með jákvæðum hætti. Einnig sé ljóst að meiri hluti þeirra sem störfuðu beint eða óbeint að málefnum heimilisins leitaðist við að vinna sín störf eftir bestu getu. Þá lætur nefndin þess einnig getið, þótt það hafi ekki verði í verkahring hennar beinlínis að athuga slíkt, að húsakostur og ýmiss aðbúnaður var vart fullnægjandi á köflum. Þá hafi komið fram vísbendingar um að lögboðinni fræðslu hafi eftir atvikum verið mjög ábótavant.

Alls voru 158 einstaklingar vistaðir á Breiðavík á árunum 1952–1979 eftir því sem nefndin kemst næst. Fram til 1973 voru þetta allt drengir á aldrinum sjö til sextán ára, en frá þeim tíma voru stúlkur einnig vistaðar á Breiðavík. Meðalvistunartími var 21,1 mánuður en sumir dvöldu þar í nokkur ár. Í skýrslunni kemur fram að aðbúnaður barna var mismunandi á því tímabili sem heimilið var starfrækt sem meðal annars skýrist af því að alls gegndu 9 manns forstöðu fyrir heimilinu á tímabilinu. Er það meginniðurstaða nefndarinnar að á árunum 1955 til 1972 verði talið, þegar á heildina er litið, að meiri líkur en minni séu á því að sumir vistmenn hafi sætt illri meðferð og/eða ofbeldi, ýmist af hálfu annarra vistmanna og/eða tiltekinna starfsmanna á Breiðavíkurheimilinu. Fyrir og eftir þetta 17 ára tímabil sé hins vegar ekki hægt að komast að sömu niðurstöðu. Niðurstaðan er nákvæmari en hér er lýst, á sumum tímabilum telur nefndin meiri líkur en minni á að ofbeldi hafi verið beitt af hálfu starfsmanna, á öðrum af hálfu vistmanna og enn öðrum af hálfu hvorra tveggju. Vísast nánar tiltekið um einstök tímabil til skýrslunnar sjálfrar. Nefndin byggir á ákveðinni aðferðafræði við mat á sannleiksgildi frásagna sem styðst meðal annars við sérfræðilegt mat prófessors Gísla H. Guðjónssonar réttarsálfræðings.

Hvað varðar tildrög vistunar á tímabilinu 1952 til 1972 telur nefndin að í einhverjum tilvikum leiki vafi á lagagrundvellinum, komið hafi fyrir að börn væru vistuð þar fyrst og fremst vegna háttsemi foreldra, örbirgðar eða annarra heimilisaðstæðna en ekki beinlínis eða í meginatriðum vegna háttsemi eða hegðunar barnsins sjálfs. Þá hafi einnig verið tilteknir ágallar á málsmeðferð af hálfu barnaverndarnefndar Reykjavíkur. Ætla megi að ákvarðanir barnaverndarnefnda utan Reykjavíkur hafi verið haldnar sambærilegum annmörkum þótt gögn skorti til að fullyrða um það. Á árinu 1973 hafi stjórnskipulagi Breiðavíkurheimilisins verið breytt með reglugerð og telji nefndin ekki tilefni til sömu gagnrýni varðandi árin þar á eftir. Þá telur nefndin að opinberu eftirliti með starfseminni hafi verið ábótavant alla tíð. Og jafnvel í þeim tilvikum að athugasemdir voru gerðar af hálfu starfsmanna eða eftirlitsmanna við aðbúnað þá leiddu þær ekki til úrbóta.

Eins og fram kemur í skýrslunni eru hugsanlegar bótakröfur vegna tjóns sem vistmenn hafa orðið fyrir fyrndar. Hyggist stjórnvöld eigi að síður greiða þeim sem í hlut eiga bætur umfram skyldu er bent á tvær meginleiðir sem til greina komi. Annars vegar að leysa úr hverju máli fyrir sig á grundvelli kröfu frá viðkomandi einstaklingi. Hins vegar að sett yrðu lög sem heimiluðu að greiddar yrðu skaðabætur á almennum grundvelli.

Virðulegi forseti. Hér hefur verið stiklað á stóru í skýrslu nefndarinnar. Ég vil nota tækifærið til að þakka nefndinni sem vann skýrsluna fyrir þá ítarlegu, krefjandi og held ég megi segja tæmandi rannsókn sem hún hefur innt af hendi. Það að slík úttekt hafi verið gerð á Breiðavíkurheimilinu er út af fyrir sig stórt skref í þá átt að draga fram og viðurkenna ábyrgð samfélagsins gagnvart þeim einstaklingum sem átt hafa um sárt að binda í kjölfar dvalar sinnar á Breiðavík. Ljóst er að opinberir aðilar brugðust þeim sem síst skyldi. Í skýrslunni er brugðið upp átakanlegri mynd af

aðstæðum sem þessi hópur drengja mátti búa við á ákveðnu tímabili í íslenskri sögu. Vissulega var tilgangurinn með rekstri heimilisins góður en ljóst er að hvergi nærri var vandað nógu vel til umgjarðarinnar. Er til dæmis ljóst að það eitt að vista saman barnunga drengi og pilta sem komnir eru á unglingsár getur boðið heim hættu á misnotkun. Þá voru börn í sumum tilfellum vistuð á hæpnum grundvelli á Breiðavíkurheimilinu, aðstæður þar voru engan veginn fullnægjandi né þroskavænlegar og fyrir liggur að drengir sættu í einhverjum mæli illri meðferð og ofbeldi, í sumum tilfellum kynferðislegu ofbeldi, annaðhvort af hálfu annarra vistmanna eða starfsmanna. Ekki leikur vafi á því að einhverjir þeirra sem voru vistaðir á Breiðuvík urðu þar fyrir varanlegu tjóni á sálinni sem rekja má til vanrækslu opinberra aðila. Mátti þó öllum sem kynntu sér starfsemi heimilisins vera ljóst að þar væri ekki nógu vel staðið að málum, ekki síst vegna einangrunar, skorts á menntuðu starfsfólki og þeirrar hættu sem felst í að vista saman drengi á ólíkum aldri.

Þegar ríkisstjórnin fjallaði um skýrsluna í síðasta mánuði voru ákveðin þrenns konar viðbrögð af hennar hálfu. Í fyrsta lagi yrðu sem fyrst samin drög að frumvarpi til laga þar sem mælt yrði fyrir um greiðslu bóta til þeirra sem vistaðir hafa verið á stofnunum eða heimilum sem heyra undir gildissvið laga nr. 26/2007 að vissum skilyrðum uppfylltum. Eftir atvikum yrði tekið sérstakt tillit til þarfar á stuðningi vegna geðheilbrigðisþjónustu. Var forsætisráðuneytinu og dóms- og kirkjumálaráðuneytinu falinn undirbúningur málsins. Hefur Viðar Már Matthíasson prófessor tekið að sér að semja slíkt frumvarp og er þess vænst að hægt verði að leggja frumvarpið fram fyrri hluta maímánaðar næstkomandi. Að mati þessara tveggja ráðuneyta er rétt að við samningu frumvarps sé leitast við að setja fram reglur sem tryggi að þeir sem orðið hafa fyrir varanlegu tjóni vegna vistunar á stofnunum eða heimilum er falla undir lög nr. 26/2007 og vanrækslu af hálfu ríkisins eða starfsmanna þess hljóti sanngjarnar bætur. Jafnframt verði þó gert kleift að inna bætur af hendi án tímafrekrar og kostnaðarsamrar athugunar á því hvort bótaskilyrði séu uppfyllt enda liggi fyrir skýrsla nefndar samkvæmt lögum nr. 26/2007 um viðkomandi stofnun þar sem fram komi að óforsvaranlega hafi verið staðið að málum. Jafnframt verði gætt samræmis við bótafjárhæðir á öðrum skyldum sviðum íslensks réttar og réttarframkvæmdar.

Í öðru lagi var rætt á vettvangi ríkisstjórnarinnar að nefnd samkvæmt lögum nr. 26/2007 yrði falið með erindisbréfi forsætisráðherra að hefja almenna könnun á öðrum heimilum og stofnunum er falla undir gildissvið laga nr. 26/2007. Stefnt skyldi að því að ljúka þeirri könnun á þremur árum en áfangaskýrslu yrði skilað árlega á því tímabili. Ekki yrði sem sagt um það að ræða að gefa út erindisbréf til könnunar á einstaka heimilum eða stofnunum. Er ástæðan meðal annars sú að ætla má að Breiðavíkurheimilið hafi haft nokkra sérstöðu, meðal annars vegna einangrunar sinnar. Einnig hefur nefndin nú mótað verklag við rannsókn af þessu tagi sem ætti að auðvelda henni að taka fleiri en eina stofnun eða heimili fyrir í einu. Er áformað að nýtt erindisbréf verði gefið út til nefndarinnar á næstu dögum en þess má geta að núverandi nefndarmenn hafa lýst sig reiðubúna til að halda starfi sínu áfram.

Í þriðja lagi var félags- og tryggingamálaráðherra falið að beita sér fyrir nauðsynlegum úrbótum á núgildandi fyrirkomulagi barnarverndarmála í samræmi við tillögur nefndar samkvæmt lögum nr. 26/2007. Með því er undirstrikað að ekkert því líkt sem átti sér stað á Breiðavíkurheimilinu má gerast aftur.

[17:10]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég byrja á því að þakka fyrir þá miklu skýrslu sem hér liggur fyrir og alla vinnu sem liggur að baki henni. Skýrslan greinir frá átakanlegri sögu, 27 ára sögu, líftíma Breiðavíkurheimilisins og er áfellisdómur yfir opinberri stjórnsýslu í barnaverndarmálum á þessu tímabili. Tímabilið er 1952–1979. Það er skelfilega nálægt okkur í tíma finnst okkur þegar við lesum lýsingarnar sem þar er að finna.

Umræðan hér er um það hvernig ríkisstjórn sú sem nú situr ætlar að axla ábyrgðina á mistökum genginna ríkisstjórna í þessum efnum. Við höfum nú heyrt frá hæstv. forsætisráðherra hvernig ríkisstjórnin hyggst taka á þessu máli. Ég geri ráð fyrir því að ríkisstjórnin njóti aðstoðar við það frá þingmönnum sem munu fjalla áfram um skýrsluna inni í nefnd og ég fagna að hún skuli fá þá meðferð.

Hæstv. forsætisráðherra tjáði okkur að frumvarp mundi líta dagsins ljós fyrri hlutann í maí varðandi skaðabætur til þeirra fórnarlamba sem vistuð voru á Breiðavíkurheimilinu og er það í sjálfu sér gott og má nýta fyrirmyndir frá Noregi. Hæstv. forsætisráðherra sagði okkur líka að þriggja ára vinna verði sett í gang þar sem kannað verði með almennum hætti önnur heimili þar sem börn voru vistuð á þessu tímabili. Ég minni á að lögin sem við samþykktum á sínum tíma taka eingöngu til heimila sem hætt eru rekstri. Við erum ekki að tala um heimili sem eru í rekstri í dag. Síðan megum við vænta úrbóta á fyrirkomulagi í barnaverndarmálum. Þessi þrjú atriði eru veigamestu atriðin og það er mikilvægt og þakkarvert að heyra yfirlýsingu forsætisráðherra í þessum efnum.

Það vantar þó fjórða atriðið sem einnig er nauðsynlegt. Biðja verður fólk afsökunar. Ríkisstjórnin og stjórnmálamenn sem bera merki opinberrar stjórnsýslu í dag þurfa að biðja fólk afsökunar á þeim rangindum sem það varð fyrir í barnæsku. Ég tel að það þurfi að bæta því í registur ríkisstjórnarinnar í þessu máli.

Virðulegi forseti. Það er ekki einungis að Breiðavíkurmálið veki okkur til aðgerða í barnaverndarmálum og málefnum vistheimila fyrir börn og unglinga. Það vekur okkur líka til umhugsunar varðandi kynferðisbrotamál og misnotkun á börnum almennt. Við þurfum t.d. að hafa í huga að á síðasta ári náðist samkomulag í sérfræðinganefnd Evrópuráðsins um tillögur að samningi um vernd barna gegn kynferðislegri misnotkun. Mér er reyndar ekki kunnugt um hvort samningurinn hefur litið dagsins ljós enn þá en mér þykir það líklegt. Ég veit þó að tillögur sérfræðinganefndarinnar gengu út á að ríkjum og ríkisstjórnum ber að hafa úrræði á takteinum sem gripið er til þegar upp koma mál sem varða kynferðisbrot gagnvart börnum. Úrræðin eru öflugar forvarnir, stuðningur og meðferð fyrir fórnarlömb slíkra

glæpa fram eftir öllum aldri og síðast en ekki síst verklagsreglur í meðferð mála á rannsóknarstigi og fyrir dómi.

Vonast er til þess að samningur sem byggir á tillögum þessum geti valdið tímamótum í meðferð á kynferðisbrotamálum gegn börnum og þau hafa þá sérstöðu að meðhöndla þarf fórnarlömb þessara glæpa þótt fórnarlömbin séu komin á fullorðinsár. Það sannar það mál sem við erum að fjalla um hér.

Auðvitað þarf að koma börnum og ungmennum sem leiðst hafa á glapstigu til hjálpar í dag en ekki síður foreldrum þeirra og fjölskyldum. Það var ekki gert á tímabilinu sem Breiðavíkurheimilið var rekið.

Í fréttum fyrir tæpu ári kom fram að þá hafi verið starfrækt á Íslandi sex meðferðarheimili á landinu með pláss fyrir 40 börn eða unglinga og við höfum dæmi um það í dag að börn eru vistuð á meðferðarheimilum allt niður í sjö ára aldur. Á sama tíma sýna erlendar rannsóknir að lítill árangur næst með stofnanavistun barna og unglinga og er það jafnvel talin varhugaverð leið í dag. Þetta verðum við að taka til alvarlegrar skoðunar í þessu sambandi. Barnaverndarstofa er til að mynda á því að okkur beri að bjóða fjölskyldum vandaða faglega aðstoð inni á heimilum eins og gert er í nágrannalöndum okkar í stað þess að rífa börnin upp með rótum og fjarlægja þau frá foreldrum sínum og ættingjum eins og gert var í tilfelli Breiðavíkurdrengjanna.

Fleiri heimili hefur borið á góma eins og kom fram í máli hæstv. forsætisráðherra í umræðu um þessi alvarlegu mál. Þar hefur kannski borið hæst greinar sem skrifaðar hafa verið um Kumbaravog og meðferðarheimilið þar. Komið hafa fram alvarlegar ávirðingar sem auðvitað verður að skoða auk fleiri heimila. Silungapollur og fleiri heimili eru nefnd í skýrslunni í því sambandi. Ég velti því lengi fyrir mér hvernig best væri að fara í þessi mál, hvort næst eigi að fara í næststærsta heimilið eða næstalvarlegustu ávirðingarnar. Ég held satt að segja að þessi niðurstaða sem hér er orðin, að taka þrjú ár í almenna athugun á öllum heimilunum samkvæmt þeirri aðferðafræði sem hér hefur verið gefin forskrift að, sé sú rétta. Þá geri ég fastlega ráð fyrir því að heimili sem búið er að opna vandamálin hjá eins og Kumbaravogsheimilið hljóti að verða þar afar framarlega í röðinni.

Það er athyglisvert þegar skýrslan er lesin að þar má í raun og veru finna fyrstu drög að sögu barnaverndarstofnana á Íslandi en eins og kemur fram í fróðlegri samantekt Braga Guðbrandssonar hefur sú saga aldrei verið skrifuð sem er afar athyglisvert í sjálfu sér. Mörg hefur nú sagan verið skrásett sem kannski er þegar öllu er á botninn hvolft ekki jafnmerkileg og saga barnaverndarmála á Íslandi.

Skrásetning sú sem Bragi Guðbrandsson hefur innt af hendi fyrir þetta verkefni er afar dýrmætur brunnur og ég treysti því að hún verði uppspretta frekari skráningar í náinni framtíð um aðstæður olnbogabarna þjóðarinnar á öldinni sem leið.

Framhaldið já. Við höfum heyrt um þau meginatriði sem hæstv. forsætisráðherra leggur áherslu á að ríkisstjórnin ætli að gera. Ríkisstjórn, Alþingi og alþingismenn þurfa að taka afstöðu til þess hvernig hlutur þeirra sem þurftu að líða þessar misgjörðir og þjáningar verði bættur. Það er ljóst af orðum hæstv. ráðherra að samin verður löggjöf og ég geri ráð fyrir þar verði stuðst við reynslu Norðmanna. Það kemur ekki fram í skýrslunni, ef mér skjöplast ekki, hversu háar skaðabætur eða sanngirnisbætur, eins og Norðmenn hafa kallað þessar bætur, hafa verið dæmdar einstaklingum í Noregi. Eftir því sem ég kemst næst við skoðun þá virðist ábyrgðin skiptast þar á ríki og sveitarfélög eftir tilteknum reglum. Stortingsmelding nr. 24 frá 2004–2005 fjallar um þetta mál í norskum þingskjölum. Þar kemur fram að tvenn hagsmunasamtök eða stuðningshópar þessa fólks hafi farið fram á skaðabætur frá norskum yfirvöldum og skaðabótaupphæðin sem sett var fram í kröfunni hafi verið á bilinu 500 þús. norskar kr. upp í 725 þús. norskar kr. á mann.

Í Stortingsmelding nr. 24 frá 2004–2005 kemur líka fram krafa þessara hagsmunasamtaka að greiðslurnar frá ríki eigi að vera óháðar greiðslu frá sveitarfélagi og nokkur sveitarfélög hafi þegar sett á laggirnar úthlutunarnefndir í því skyni að reyna að finna sanngjarna lausn á bótagreiðslunum. Sveitarfélagið Bergen greiðir t.d. einstaklingum allt að 725 þús. norskar kr. eftir mat úthlutunarnefndar en Stórþingið ákvað svo að greiða einstaklingum bætur óháð því sem sveitarfélögin gerðu og um slíkar bætur hafa sótt um 1800 manns og hafa þeir fengið úthlutað á bilinu 50 þús. til 200 þús. norskar kr. úr ríkissjóði.

En af fréttum fjölmiðla í Noregi að dæma þá virðist vera erfiðleikum háð að innheimta þessar bætur og kvartað er undan löngum biðtíma. Ég treysti því að ekki verði um slíkt að ræða hér á Íslandi heldur verði þetta mál sett í forgang með þeim hætti sem best verði fyrir komið.

Það er líka nauðsynlegt að áframhaldandi geðheilsuþjónusta standi þeim til boða sem á henni þurfa að halda. Að mínu mati ætti einnig að tryggja nánum ættingjum viðkomandi þjónustu en þeir hafa ekki síður þurft að búa við sársauka og kvöl. Núgildandi framkvæmd barnaverndarlaganna þarf líka að skoða eins og hæstv. ráðherra hefur lofað okkur í ræðu sinni. Enn fæðast börn sem þurfa á umönnun vandalausra að halda, börn sem samfélagið þarf að leggja lið við að komast á legg. Hvað verður um þau börn í dag í okkar ríka samfélagi? Nú eru lög nr. 26/2007 þannig úr garði gerð að þau ná ekki til stofnana sem starfræktar eru við gildistöku þeirra. Það er nauðsynlegt að ríkisstjórnin hafi vakandi auga með þeirri starfsemi sem rekin er í dag í því augnamiði að koma vanræktum börnum til hjálpar. Skyldur þær eru viðamiklar og þær fela í sér ábyrgð á því að réttur lærdómur hafi verið dreginn af mistökum fortíðarinnar.

Stöðuna í dag þarf ríkisstjórnin að þekkja og upplýsa aðra um. Hún þarf að sannfæra þjóðina um að réttur lærdómur hafi verið dreginn, að sagan endurtaki sig ekki að nokkru leyti og að lög um vernd barna og ungmenna séu höfð í heiðri en ekki hunsuð.

Í skýrslu nefndarinnar eru hugmyndir reifaðar þar sem bent er á leiðir sem fara má í þessum efnum. Þær koma fram í köflum 13, 14, 15 og 16 í skýrslunni. Ég tel einsýnt að þar sé búið vísa veginn og fagna því sem kom fram í máli hæstv. ráðherra að Viðar Már Matthíasson prófessor í skaðabótarétti skuli verða hafður með í vinnunni við að semja frumvarp varðandi skaðabæturnar.

Hæstv. forseti. Það er þyngra en tárum taki að þurfa að

horfast í augu við þann veruleika sem Breiðavíkurdrengirnir hafa afhjúpað þjóðinni. Við skulum ekki gleyma því hvernig það ferli hófst. Það er afar athyglisvert að skoða það í þessu sambandi og ég veit ekki hvort það stendur mér nærri vegna þess að ég á rætur að rekja í listgreinunum. Það voru kvikmyndagerðarmennirnir sem gerðu myndina um Breiðavíkurdrengina og Breiðavíkurheimilið sem komu málinu upphaflega á hreyfingu og urðu þess valdandi að gleymdir eða grafnir hlutir tóku að lifa á ný og leituðu yfirborðsins. Ég held að myndin um Breiðavíkurheimilið sé skýrt og afar jákvætt dæmi um það hvernig listirnar geta verið spegill á samfélagið, hreyfiafl í samfélaginu sem hreyfir við öllum og verður á endanum þannig afl að það verði til góðs og knýr á um breytingar. Mér sýnist að kvikmyndagerðarmennirnir sem gerðu myndina um Breiðavíkurheimilið eigi mikinn heiður skilinn fyrir að hafa þorað inn í þetta mikla mikilvæga mál og ekki síður fórnarlömbin, drengirnir sem dvöldu á Breiðavíkurheimilinu og ættingjar þeirra sem komið hafa fram með sögur sínar.

Á þeim orðum ætla ég að ljúka máli mínu, hæstv. forseti, og treysti því að hér verði vel haldið á spöðunum. Við megum ekki draga lappirnar í þessu máli. Það þarf að ljúka því. Það þarf að koma þeim frumvörpum fram sem talað er um. Það þarf að tryggja umgjörð barnaverndarmála í dag og það þarf að biðja fórnarlömb þeirra misgjörða sem hér er um fjallað afsökunar.

[17:24]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Þegar umræðan um sögu Breiðavíkurheimilisins hófst á síðasta ári var það okkur öllum að sjálfsögðu mikið áfall. Umræðan skók samfélagið. Ég vil taka undir með hv. síðasta ræðumanni, Kolbrúnu Halldórsdóttur, að þeir dugmiklu og eljusömu kvikmyndagerðarmenn sem höfðu fyrir því að grafa upp staðreyndir þessa máls og sátu yfir því árum saman að vinna þá heimildarmynd sem varð kveikjan að þessari umræðu eiga miklar þakkir skildar og mikinn heiður skilinn.

Ég vil líka í upphafi máls míns þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir hvernig hann hefur síðan haldið á þessu máli og fyrir þá nefndarskipan sem hlutast var til um í kjölfarið. Síðan tel ég fulla ástæðu til að þakka kærlega þeirri vel skipuðu nefnd sem hefur skilað mjög góðri skýrslu sem satt að segja ber höfundunum fagurt vitni og vísar veginn um það hvernig taka á á erfiðum málum af þeim toga sem við höfum nú þurft að takast á við. Það er nefnilega margt fleira en það sem sést við fyrstu sýn sem stingur í augun þegar horft er á þetta mál. Eitt er það sem við getum örugglega flest viðurkennt þegar horft er til baka að flest höfðum við heyrt ávæning af því, orðspor, umtal í gegnum áratugina að ekki hefði allt verið með felldu í Breiðavík en sú umræða komst aldrei upp á yfirborð þjóðmálaumræðu í landinu. Það er mikið athugunar- og umhugsunarefni. Var það vegna þess að fórnarlömbin höfðu átt í erfiðleikum eftir veru sína þar, höfðu þurft að glíma við marghátta erfiðleika í eigin lífi, höfðu sum leiðst út á afbrotabraut? Var það þess vegna? Vegna þess einfaldlega að fólkið sem hafði frá sögunni að segja var ekki sú tegund af fólki sem við leggjum í vana okkar að hlusta á? Var það þess vegna? Allt þetta þurfum við að hafa í huga, að við höfðum heyrt ávæning af þessu en hann hafði aldrei verið tekinn alvarlega.

Það er gríðarlega mikilvægt að þessi rannsókn hafi farið fram og það er gríðarlega mikilvægt líka með hvaða hætti nefndin sinnti verki sínu. Það er oft sagt að ekki eigi að róta í gömlum málum af þessum toga því að það geri bara illt verra en eins og frelsarinn sagði er það sannleikurinn sem gerir okkur frjálsa. Það er sannleikurinn einn sem gerir okkur kleift að horfast í augu við fortíðina og læra af henni og vísa veginn til framtíðar. Það er tvennt sem fólk óttast iðulega þegar slík mál eru rædd og reynt er að horfa til baka. Annars vegar að framburður þeirra sem um sárt eiga að binda sé óáreiðanlegur og ekki sé hægt að leggja hann til grundvallar og hins vegar að í reynd sé verið að nota þekkingu og viðmið dagsins í dag og setja mælistiku dagsins í dag á löngu liðna atburði.

Það er sérstakt hrósefni að nefndin vann rannsókn sína með þetta tvennt í huga og mætti þessum tveimur sjónarmiðum strax frá upphafi í öllum verkum sínum. Hún kallaði eftir sérfræðiáliti frá færustu sálfræðingum sem staðfestu að fullar forsendur væru til að leggja vitnisburðinn til grundvallar og hún vann eftir vandaðri lögfræðilegri aðferðafræði og sýndi fram á að ekki væri verið að brjóta lög dagsins í dag með þeirri framgöngu sem var á Breiðavíkurheimilinu heldur lög þess tíma. Að því leyti tel ég þessa niðurstöðu sérstaklega merka að hún færir okkur heim sanninn um það að hægt er að rannsaka löngu liðna atburði af þessum toga með fullri sanngirni og gæta hennar í hvívetna. Það er skýr niðurstaða nefndarinnar að réttur var brotinn á vistmönnum og að ekki var farið að lögum sem giltu á þeim tíma. En hvaða lærdóma getum við dregið af þeirri niðurstöðu? Því að eitt er að búa við góða og vel unna skýrslu og leysa vonandi úr þeirri óvissu sem verið hefur um þetta mál og fá öll kurl til grafar og annað er hvernig við nýtum þá þekkingu og hvaða lærdóma við drögum.

Í fyrsta lagi er rétt að benda á að hæstv. félagsmálaráðherra er með á leið inn í þingið aðgerðaáætlun í barnaverndarmálum sem ég held að sé afskaplega mikilvægt að þingið taki til vandlegrar umfjöllunar m.a. í ljósi þessarar skýrslu. Við verðum að búa svo um hnúta að við gerum allt sem við getum til að tryggja að atburðir af þessum toga endurtaki sig ekki. Við verðum að tryggja að eftirlit með þeim aðilum sem sinna meðferðarúrræðum á sviði barnaverndarmála sé skilvirkt og við þurfum að gæta þess að það sé vandað. Við þurfum að tryggja menntunarkröfur og hæfniskröfur til þeirra sem sinna verkefnum af þessum toga. Þar var mjög pottur brotinn í Breiðavík.

Við þurfum líka að hugsa um það að Breiðavíkurheimilið og þögnin um það veltir upp þeirri spurningu hvort þjóðfélagsleg staða þeirra sem þarna urðu fyrir ofbeldi valdi því að þessir hörmungaratburðir gátu orðið. Það virðist vera svo að í einhverjum tilvikum hafi ákvarðanir um vistanir jafnvel verið teknar vegna þess að um var að ræða drengi sem voru ekki einu sinni vandræðadrengir, voru kannski nokkuð baldnir, en bjuggu við erfiðar heimilisaðstæður, bjuggu kannski hjá einstæðri móður. Með öðrum orðum, þeir voru ekki sendir til Breiðavíkur vegna neins sem þeir höfðu gert heldur vegna þess að þeir voru úr ákveðnum þjóðfélagshópi. Það er mjög athugunarvert hvort það sé í

reynd þannig að þessi hópur hafi ekki haft rödd og þess vegna hafi ekki til hans heyrst. Maður hlýtur þá líka að hugsa: Hverjir eru það í dag sem hafa kannski ekki þá rödd? Það er mikilvægt að barnaverndarstarf í landinu gæti alltaf að því hvar þeir hópar barna eru sem erfiðast eiga með að bera hönd fyrir höfuð sér.

Við höfum heyrt á undanförnum missirum ýmsar vísbendingar um að ofbeldi af ýmsum toga kunni að hafa viðgengist í Heyrnleysingjaskólanum. Þar er auðvitað augljósasti hópurinn sem ekki getur komið fyrir sig orði. Við þurfum líka að hugleiða stöðu barna innflytjenda, hvernig er komið eftirliti með því að réttur þeirra sé tryggður í barnaverndarmálum og almennt í skólakerfi og annars staðar.

Það er mikilvægt að ríkisstjórnin hefur ákveðið að fela þessari ágætu nefnd frekari umfjöllun um þessi mál og að hún taki til athugunar allar þessar stofnanir. Hún hefur sýnt að hún hefur komið sér upp verklagi sem er skynsamlegt og málefnalegt og eðlilegt að hún fái að vinna áfram á þeim grundvelli.

Þá kemur að spurningunni um uppgjörið, spurningunni um það hvernig að öðru leyti verði skilið við þann hóp sem á um sárt að binda í þessu máli. Eins og hæstv. forsætisráðherra rakti áðan mun koma fyrir Alþingi frumvarp um greiðslu skaðabóta til fórnarlambanna. Það mun koma fram á þessu stigi og þá gefst okkur tækifæri til að ræða það í þessum sal og fjalla um peningaþáttinn að því leyti en peningar bæta auðvitað ekki allt. Peningar bæta ekki fyrir glataðan tíma, samvistir við fjölskyldu og systkini. Peningar bæta ekki fyrir glötuð tækifæri og peningar bæta ekki líf sem hefur farið á annan veg en til stóð ella vegna þess að ekki var um að ræða að viðkomandi nyti menntunar eða væri í aðstöðu til að nýta sér þau tækifæri sem lífið annars hefði getað boðið honum upp á. Það sárasta við þessar aðstæður er að með því að líta í baksýnisspegilinn getum við aldrei að fullu bætt tjónið fyrir hvern og einn einstakling. Sárast er auðvitað að vita til þess að sumir af þessum einstaklingum eru ekki meðal vor í dag að hluta til vegna erfiðleika sem þeir gengu í gegnum í kjölfar vistarinnar í Breiðavík.

Virðulegi forseti. Fórnarlömbin í þessu máli hafa oft kvartað um það að þeim finnist stjórnvöld og hið opinbera ekki axla með nægilega skýrum hætti ábyrgð á því sem gerðist í Breiðavík. Auðvitað er það ekki á okkar færi sem hér stöndum í dag eða ráðherra í núverandi ríkisstjórn Íslands að taka persónulega ábyrgð á því sem þarna gerðist en það er mikilvægt að við öxlum samt stjórnarfarslega ábyrgð á því sem gerðist. Það er ljóst að það er í reynd þríþætt vanræksla sem átti sér stað. Í fyrsta lagi voru ákvarðanir um vistun oft ekki teknar með þeim hætti sem lög kváðu þá um að ætti að hafa. Í annan stað brutu stjórnvöld rétt á fórnarlömbunum með þeim vistunarháttum sem þarna voru, allt frá því að láta ofbeldi viðgangast og niður í það að sinna ekki menntunarskyldum með fullnægjandi hætti. Að síðustu vanræktu stjórnvöld það eftirlit sem auðvitað átti að fara fram með starfseminni.

Það er ekki á okkar færi að taka persónulega ábyrgð á því sem þarna gerðist en það er á okkar færi að taka siðferðilega ábyrgð á því sem gerðist. Þó að, held ég, enginn í þessum sal í dag hafi setið á Alþingi á þessum tíma þurfum við auðvitað að axla þá siðferðilegu ábyrgð að forverar okkar í þessum sal sinntu ekki heldur því hlutverki sem þeim bar í eftirlitsskyldum í þessu máli. Því vil ég ljúka máli mínu með því að segja með skýrum hætti fyrir mína hönd og fyrir hönd Samfylkingarinnar að við biðjumst afsökunar, við biðjumst afsökunar og þó að það sé létt í hendi og hafi kannski ekki mikla þýðingu þá vil ég að sú afsökunarbeiðni komi skýrt fram úr þessum stól.

[17:37]

Útbýting:

Áskoranir frá Bandalagi íslenskra listamanna, 509. mál, fsp. KolH, þskj. 804.

Brot á verklagsreglum vegna Grímseyjarferju, 507. mál, fsp. BjH, þskj. 802.

Fargjöld með Herjólfi, 508. mál, fsp. BjH, þskj. 803.

Skattlagning á starf björgunarsveita, 501. mál, fsp. BjH, þskj. 796.

Tónlistarnám á framhaldsskólastigi, 502. mál, fsp. BjH, þskj. 797.

[17:38]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Málið sem við ræðum í þingsal í dag er mjög sérstakt og umræðan annars eðlis en venjulega fer fram í salnum. Hún er langt frá því að vera dægurþras og ég held að við skynjum það öll sem hér erum inni.

Skýrslan sem við fjöllum um, könnun á starfsemi Breiðavíkurheimilisins 1952–1979, er að mínu mati afar vandað verk. Þar er farið mjög faglega í verkefnið sem nefndinni var falið. Ég tel að það sé gert á nærgætinn hátt. Ljóst er að ekki hefur farið fram sambærileg könnun hér á landi og reyndar ekki erlendis heldur, þ.e. ekki á nákvæmlega sama hátt og hér hefur verið gert. Þessi vinna á sér eiginlega ekki fordæmi.

Það er sérstakt við málið að það er langt síðan þeir atburðir áttu sér stað sem um er fjallað. Það eru 29–55 ár síðan sem gerir verkefnið afar vandasamt. Þar fyrir utan áttu þessir atburðir sér stað á tímabili sem er um margt frábrugðið samfélagi nútímans eins og kemur fram í skýrslunni.

Málið hófst á því að á fyrri hluta ársins 2007 birtust frásagnir í fjölmiðlum af atburðum og málið verður mjög heitt og það lendir m.a. á herðum þáverandi félagsmálaráðherra Magnúsar Stefánssonar. Hann tók á því og ég vænti þess að hann muni skýra frá því síðar í sinni ræðu. Ríkisstjórnin ákvað 13. febrúar 2007 að leggja fram frumvarp um að fara í heildstæða athugun á heimilinu og eftir atvikum hliðstæðum stofnunum og sérskólum þar sem börn dvöldu. Það átti að kanna málið, kanna tildrög vistunar og afla nýrra gagna. Ræða átti við einstaklinga og starfsmenn og kanna sannleiksgildi frásagnanna um hugsanlegt ofbeldi og illa meðferð. Það átti líka að kanna hvaða eftirlit hefði farið fram á þessu tímabili. Síðan átti nefndin að koma með tillögur til stjórnvalda um viðbrögð.

Ég vil nefna, virðulegur forseti, að þann 16. mars ákvað sú sem hér stendur, sem þá var í hlutverki heilbrigðisráðherra, að opna geðheilbrigðisþjónustu, sem hafði verið ákveðin fyrir þá sem höfðu dvalist á Breiðavíkurheimilinu,

fyrir aðra sem hugsanlega áttu um sárt að binda vegna meðferðar og vistunar á öðrum stofnunum. Þá þegar var brugðið á það ráð að opna fyrir aðgengi fleiri að geðheilbrigðisþjónustunni. Sérstaklega var tilgreint að aðstoða ætti þá sem eru heyrnarskertir, í því sambandi, sem þyrftu túlkun.

23. mars í fyrra samþykkti Alþingi lög um skipan þessarar nefndar og 2. apríl þá skipar hæstv. forsætisráðherra nefndina og því er nánast ár síðan nefndin var skipuð. Í nefndinni voru prófessor Róbert R. Spanó, dr. Jón Friðrik Sigurðsson, dr. Ragnhildur Bjarnadóttir, dr. Sigrún Júlíusdóttir og tveir ritarar sem störfuðu með nefndinni, fyrst Aagot V. Óskarsdóttir og svo tók við Þuríður B. Sigurjónsdóttir.

Í skýrslunni er hlutverki og verklagi nefndarinnar ágætlega lýst á bls. 8. Nefndin fékk tvær meiri háttar álitsgerðir inn í skýrslu sína. Annars vegar frá dr. Gísla H. Guðjónssyni, prófessor í réttarsálfræði við King´s College í London og hins vegar frá Viðari Má Matthíassyni, prófessor í skaðabótarétti við Háskóla Íslands.

Varðandi verklagið ákvað nefndin að bjóða öllum í viðtal. Þar var ekkert úrtak heldur öllum boðið í viðtal. Ég tel að afar gott hafi verið að standa þannig að málum. Markmiðið með þessum viðtölum var að fara í gegnum samræmdar spurningar en markmiðið var að meta sannleiksgildi frásagna um hvort börn hefðu sætt illri meðferð og ofbeldi á Breiðavíkurheimilinu. Varpa átti almennu ljósi á heildina, á það hvort meiri eða minni líkur væru á að slíkt ofbeldi eða slík misnotkun hefði farið fram á heimilinu. Þetta var almenn rannsókn og ekki reynt að meta sannleiksgildi einstakra frásagna heldur að öllu samanteknu hvort meiri eða minni líkur væru á að eitthvað væri á ferðinni sem ekki teldist ásættanlegt.

Líklega voru 158 börn vistuð á heimilinu á þessum tíma, 33 einstaklingar eru látnir eða 21%. Nefndin tók viðtöl við 80 einstaklinga og einn vildi að skila skriflegu áliti. Af þeim 125 sem hefðu getað farið í viðtöl þá fóru 80 í viðtöl. Nokkrir vildu ekki fara í viðtöl, aðrir fundust ekki o.s.frv. þannig að að mínu mati er það frekar hátt hlutfall sem ákvað að tjá sig. Reynt var að ná í fólkið með ýmsum hætti, m.a. í gegnum heimasíðu samtakanna Breiðavíkursamtökin.is.

Allir sem fóru í viðtölin samþykktu hljóðritun nema tveir. Mér fannst líka athyglisvert að af þeim sem fóru í gegnum erfitt ferli, að lýsa svo erfiðri reynslu, skyldu allir nema tveir samþykkja hljóðritun á viðtölunum. Þau voru flest um klukkustundar löng.

Einnig var rætt við 20 fyrrverandi starfsmenn og sé allt lagt saman, 80 vistmenn, 20 starfsmenn og að einn vistmaður skilaði skriflegu, þá eru þetta um og yfir 100 manns sem tjá sig um starfsemina á þessum tíma og leggja sitt af mörkum til að upplýsa málið.

Það kemur í ljós að reksturinn var mjög kaflaskiptur á þessum tíma. Hann skiptist eftir því hverjir voru forstöðumenn á hverjum tíma. Á umræddu tímabili voru þarna níu forstöðumenn og þess vegna skiptist reynsla fólks af heimilinu í níu tímabil. Það er athyglisvert að á tímabili hvers forstöðumanns voru starfandi starfsmenn sem í flestum tilvikum létu af störfum við ráðningu nýs forstöðumanns. Einhverra hluta vegna kom nýtt gengi inn og meira og minna allir starfsmennirnir hættu með viðkomandi forstöðumanni. Þetta er svolítið sérstakt. Erfitt er að dæma um af hverju þetta var en það er eins og ekki hafi verið mikil festa í starfsmannahaldi. Starfsfólk sópaðist inn og út með forstöðumanninum á hverjum tíma.

Nefndin skoðaði sérstaklega og afmarkaði hugtökin ill meðferð og ofbeldi. Það er upplýsandi að lesa um það í skýrslunni. Ég ætla ekki að fara nánar út í það en nefndin ákvað að vinna með hugtök sem hún skilgreindi og reyndi að átta sig á og er því ekki að slá neinu fram. Þetta var allt mjög yfirvegað, eins og ég skynja það í skýrslunni.

Varðandi það sem þarna átti sér stað er ljóst að margt fór úrskeiðis. Mikil einangrun fylgdi því fyrir drengina að vera fjarri fjölskyldum sínum. Húsakosturinn var ófullnægjandi. Kennslan var ófullnægjandi. Það var mikill aldursmunur á drengjunum sem voru þarna vistaðir sem hafði mikla annmarka í för með sér. Mjög mikla annmarka. Drengirnir voru sumir kynþroska og aðrir yngri. Hinir eldri kúguðu þá yngri. Þetta var afar óheppileg samsetning. Ofan á þetta voru sumir starfsmenn frekar lítið menntaðir og forstöðumenn líka. Sumir drengjanna bjuggu við þessar aðstæður í langan tíma, sumir lengur en fjögur ár. Á árunum 1952–1972 var meðalvistunartími tæp tvö ár eða 21,1 mánuður.

Brotalamir voru á því hvernig valið var inn á heimilið eins og hér hefur komið fram. Það átti að velja inn þá sem höfðu afbrotasögu eða voru á glapstigum, eins og það heitir. En þarna voru líka sendir inn drengir sem aðeins höfðu erfiðar heimilisaðstæður á bakinu, skrópuðu í skóla o.s.frv. Þannig var ekki í öllum tilvikum rétt staðið að vali á börnum inn á heimilið.

Ljóst er að eftirlit var ófullnægjandi á heimilinu. Símon Jóhannes Ágústsson sálfræðingur fór árlega í heimsóknir til Breiðavíkur á vegum barnaverndaryfirvalda 1959–1972, í 13 ár. Hann kemst að því að þar skorti verulega á eftirlit. Það kemur fram í skýrslunni að skort hefði á eftirlit menntamálaráðuneytisins. Það brást ekki við ábendingum Símonar um aðbúnað og fjölda og um að menntun starfsmanna á Breiðavík væri ábótavant. Það skorti líka á skipulagt og kerfisbundið eftirlit barnaverndarráðs og stjórnarnefndar Breiðavíkurheimilisins, sérstaklega í ljósi þess hvers eðlis starfsemin var og þeim hópi ungra barna sem þarna var vistaður.

Það er athyglisvert að lesa um hvernig til heimilisins var stofnað. Frá því er greint á bls. 42 í skýrslunni. Í nefnd sem skyldi sinna þeirri vinnu voru skipaðir af menntamálaráðherra Gísli Jónsson alþingismaður, sem var formaður, Magnús Jónsson kennari og Þorkell Kristjánsson, starfsmaður barnaverndar Reykjavíkur. Á fyrsta fundi nefndarinnar var tekin ákvörðun um að leggja til að opnað yrði vistheimili í Breiðavík. Strax í kjölfarið kemur fram mikil gagnrýni á það. Sjö einstaklingar, allir sérfræðingar á sviði uppeldis- og sálarfræði, senda bréf, gagnrýna staðarvalið og koma með rök á bak við það. Þeir benda á að þetta sé of langt í burtu, sé einangrað og erfitt að fá hæft starfsfólk á staðinn, að þetta yrði slæmt gagnvart fjölskyldutengslum drengjanna, kostnaðarsamt o.s.frv. Þeir draga þá þegar fram mikla annmarka.

Formaður nefndarinnar gerði lítið úr athugasemdum sér-

fræðinganna og það má svolítið lesa að svörin hafi byggst á því að sérfræðingar ættu ekki að hafa svo miklar skoðanir á þessu. Í svarbréfi formanns segir m.a. að drengirnir eigi ekki að vera tilraunadýr hálærðra prófessora eða sálfræðinga heldur alast upp undir skilyrðum á borð við þau sem þeir síðar lifi við þegar þeir þurfi að fara að vinna sjálfstætt í lífinu. Þannig skín svolítið í gegn hugsunarhátturinn hjá mörgum á þessum tíma og er alltaf erfitt að dæma um það eftir á.

En það sem sérfræðingarnir bentu á kom síðan meira og minna í ljós að var rétt. Því miður. Það kemur meira og minna í ljós. Það er hægt að lesa það á blaðsíðu 129–131 í skýrslunni, í úttektum hans Símonar Jóhannesar Ágústssonar sálfræðings, að reglulegar heimsóknir hans í 13 ár sýndu að þetta var allt mjög óheppilegt. Staðsetningin var óheppileg og við það bætist að blandan af börnunum, þ.e. aldursbilið var óheppilegt. Hann gerir miklar athugasemdir við þetta. Því miður virðist ekki hafa verið tekið mark á því. Allar viðvörunarbjöllur glumdu en það var ekki tekið mark á þeim.

Ég vil líka draga það fram að Gísli H. Guðjónsson gerði rannsókn árið 1974 þar sem tímabilið 1953–1970 var skoðað. Hann skoðar 64% drengjanna sem þá höfðu verið á heimilinu, 71 dreng og kemst að þeirri niðurstöðu að árangur vistunar á Breiðavíkurheimilinu hafi ekki verið ásættanlegur. Hann leggur til að taka upp eftirfylgniþjónustu, sem er reyndar sambærilegt við það sem Símon Jóhannes Ágústsson lagði til. Gísli bendir á að mjög hátt hlutfall af drengjunum hafi farið út í afbrot eftir að vistun lauk og enginn þeirra í störf sem kröfðust menntunar o.s.frv. Rannsókn hans, sem var svo ekkert gert með eins og ég skil það, var enn eitt viðvörunarljósið. Ég tek undir með þeim sem segja að viss áfellisdómur felist í niðurstöðum skýrslunnar.

Ég vil að lokum taka undir það sem kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra með skaðabæturnar. Ég tel að við þurfum að skoða það í allsherjarnefnd, sem ég sit í og við fáum þessa skýrslu til meðferðar, hvernig megi koma skaðabótum til viðkomandi aðila með almennum hætti, eins og ég skil hæstv. forsætisráðherra, að geðheilbrigðisþjónustu verði viðhaldið og reynt að gera allt sem í okkar valdi stendur til að fyrirbyggja að svona nokkuð geti átt sér stað í barnaverndarmálum nú til dags, að áfram verði haldið að skoða fleiri heimili sem hafa lagt niður störf og hugsanlega ekki verið í rekstri sem við getum talið ásættanlegan. Virðulegur forseti. Ég ítreka að mér líst ágætlega á þær hugmyndir sem hafa komið fram um úrbætur.

[17:53]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tel mjög gott að við skulum taka þetta mál til umfjöllunar með þeim hætti sem hér er gert og ég fagna þeim yfirlýsingum sem hæstv. forsætisráðherra gaf hér vegna þeirrar umfjöllunar í ræðu sinni áðan.

Það var þarft verk að taka mál Breiðavíkurheimilisins til umfjöllunar eftir að vakin hafði verið athygli á því að ýmislegt hefði getað misfarist eða hefði misfarist í störfum þess heimilis á árum áður. Ég tel að hárrétt hafi verið brugðist við af hálfu stjórnvalda með því að setja lög nr. 26/2007 og skipa síðan nefnd til að kanna starfsemi vist- og meðferðarheimila fyrir börn eins og þar er talað um þó að hér fjöllum við sérstaklega um starfsemi Breiðavíkurheimilisins á árabilinu 1952–1979. Lögin voru heimildarlög sem forsætisráðherra nýtti með þeim hætti að skipuð var nefnd með víðtækar valdheimildir svo sem lögin kveða á um.

Ég get ekki annað séð en sú skýrsla sem hér liggur fyrir og við erum að fjalla um sé mjög vel og faglega unnin. Því ber að fagna að staðið skuli vera að skýrslugerð með þessum hætti og ég vek athygli á að nefndin var skipuð þann 2. apríl 2007 og því er um mjög hröð og góð vinnubrögð að ræða. Ég tek undir þakkir forsætisráðherra til nefndarinnar og ég tel líka ánægjulegt og vil láta það koma fram að það er meiningin að nefndin starfi áfram og að allir nefndarmenn eru reiðubúnir til að starfa áfram í málum sem varða tengd efni, málum sem varða börn og ungmenni og vistun þeirra á meðferðarheimilum.

Varðandi þá skýrslu sem hér er til umræðu þá hefur verið fjallað um ýmis atriði í henni af þeim sem hér hafa talað áður og ég vísa til þess. Ég vil þó sérstaklega vekja athygli á því sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir benti á áðan, þ.e. varðandi þá sérfræðinga sem komu að málinu þegar það var til umfjöllunar áður en Breiðavíkurheimilið varð að veruleika og hvað þeir sérfræðingar höfðu um þau mál að segja þá og þær athugasemdir sem þeir höfðu fram að færa varðandi það að stofna meðferðarheimili eins og þarna var um að ræða. Þar var um að ræða mjög gildar athugasemdir og mjög gild varnaðarorð sem ekki var hlustað á. Í ljósi reynslunnar sjáum við að þau varnaðarorð áttu fullan rétt á sér. Þar voru sérfræðingar að fjalla um mál þar sem í raun hefði átt að taka meira tillit til og fara eftir áliti þeirra. Hefði það verið gert hefði verið komist hjá vandamálum sem varð ekki komist hjá vegna þess að niðurstaðan er sú þegar málið er skoðað í heild sinni að það hlutu alltaf að koma upp vandamál. Það hlutu alltaf að verða vandamál sem leiddu til þess að ungir drengir sem voru vistaðir þarna langdvölum fjarri foreldrum sínum, rótslitnir frá umhverfi sínu, urðu fyrir verulegu hnjaski til langframa. Umbúnaðurinn var slíkur, það var ekki hjá því komist.

Okkur hættir oft til að reyna að varpa sökinni á ákveðna einstaklinga, að halda því fram að þessi eða hinn hefði getað gert betur og málum sé komið þannig vegna þessa en í þessu tilviki var að mínu viti ekki við ráðið. Hugmyndin var röng, aðferðafræðin var röng.

Að öðru leyti varðandi það sem kemur fram í skýrslunni þá finnst í fyrsta lagi mjög athyglisvert með hvaða hætti nefndin tekur og skilgreinir það viðfangsefni sem um er að ræða og að nefndin skuli hafa náð að hafa samband við meiri hluta þeirra sem dvöldu á Breiðavíkurheimilinu. Það finnst mér sérstakt afrek. Viðhorf þeirra eru rakin að mestu leyti. Það sem mér finnst líka athyglisvert og vert að vekja athygli á er að þarna voru börn og unglingar vistuð allt upp í fimm og hálft ár samfleytt á heimilinu. Þá kemur einnig fram, sem er líka athyglisvert, að meiri hluti þeirra sem störfuðu með beinum eða óbeinum hætti að málefnum Breiðavíkurheimilisins, hvort sem um var að ræða starfsmenn á heimilinu eða fulltrúa barnaverndaryfirvalda, leituðust eftir bestu getu að vinna störf sín og oft og tíðum við erfiðar aðstæður. Þetta kemur fram og er fjallað um í úttekt nefndarinnar og síðan er fjallað um það frekar með hvaða

hætti, í ljósi þess lögboðna hlutverks sem um var að ræða eða þess lagaramma sem um var að ræða, að var staðið. Á bls. 20 í því nefndaráliti sem ég hef undir höndum, er sagt m.a.:

„Hér má í fyrsta lagi nefna að af gögnum virðist mega ráða að framan af því tímabili sem Breiðavík var starfandi, einkum á árunum 1952 til 1963–1964, hafi húsakostur, byggingar og ýmis aðbúnaður vart verið fullnægjandi fyrir þá starfsemi sem þar var rekin.“

Þótt húsakostur og byggingar og ýmis aðbúnaður hafi ekki verið með þeim hætti að fullnægjandi væri var samt sem áður farið af stað og vistheimilið stofnað og ungir drengir voru þar til lengri dvalar. Þá kemur líka fram að grunnmenntun vistmanna var ekki sinnt sem skyldi. Það liggur fyrir og kemur reyndar fram í því nefndaráliti sem um ræðir að nauðsynlegt sé að brugðist verði við því í framtíðinni vegna þess að allar svona skýrslur eru fyrst og fremst ákveðin viðmið og ákveðnir vitar til að benda okkur á hvað við getum gert betur í framtíðinni. Það er ekki endilega verkefnið að hneykslast á því sem miður fór heldur að læra af því sem gerðist og gera betur í framtíðinni. Það er eitt sem greinilega hefur skort á og það er að sinnt væri nægilega vel menntunarþörf þeirra vistmanna sem voru á Breiðavíkurheimilinu. Það kemur fram víða í skýrslunni að svo hafi ekki verið, alla vega dreg ég þá ályktun af því sem þar kemur fram.

Þá er einnig fróðlegt að lesa um með hvaða hætti og hvernig málsmeðferð var hjá barnaverndarnefnd Reykjavíkur, en flestir drengjanna komu frá Reykjavík, þar sem ég fæ ekki betur séð en í mörgum tilvikum hafi ekki verið farið nákvæmlega að þeim lögum sem giltu varðandi vistun á heimilinu. Umfjöllun nefndarinnar um það hvort börnin í Breiðavík hafi sætt illri meðferð eða ofbeldi er líka mjög athyglisverð. Mér finnst óþarfi að rekja það í sjálfu sér en nefndin kemst að þeirri niðurstöðu að um slíkt hafi verið að ræða, að samkvæmt þeirri skilgreiningu sem nefndin gerir hafi í ýmsum tilvikum verið um að ræða illa meðferð og ofbeldi sem er alvarlegur áfellisdómur sem við getum ekki horft fram hjá.

Þá er vikið að geðheilbrigðisþjónustu en hv. þm. Siv Friðleifsdóttir gerði því atriði mjög góð skil. Símon Jóhannes Ágústsson sálfræðingur gerði ítrekaðar athugasemdir, talaði um og ræddi með hvaða hætti koma þyrfti fram og gæta hagsmuna vistmanna sem voru í Breiðavík. Þá er mjög athyglisvert að lesa um rannsókn Gísla H. Guðjónssonar þar sem hann gerir ákveðna úttekt á því starfi sem um er að ræða og hann kemst að þeirri niðurstöðu að árangur vistunar á Breiðavíkurheimilinu á árunum 1953–1970 hafi ekki verið ásættanlegur og segir síðan að ljóst sé að margir drengjanna hafi átt í verulegum vanda með að aðlaga sig að samfélaginu að vistun lokinni. Þetta er sem sagt niðurstaðan sem liggur fyrir varðandi árin frá 1953–1970. Skýrsla Símonar Jóhannesar Ágústssonar er líka athyglisverð þar sem þar er iðulega tekið fram að vistun drengjanna var í sjálfu sér ekki alltaf spurning um hvort það væru einhver vandamál með þá sem slíka heldur var hún iðulega vegna aðstæðna á heimilum þeirra. Þá er vikið að því í skýrslu Símonar Jóhannesar að ýmsar barnaverndarnefndir hafi ekki hirt um að láta rannsaka suma drengina hvorki sálfræðilega né heilsufar þeirra að öðru leyti þótt þess hafi verið kostur. Það kemur því fram að það skortir verulega á að fylgt hafi verið þeim reglum sem giltu um börn og ungmenni á þeim tíma sem þarna er um að ræða.

Ég fagna því sem kemur fram varðandi frekari kannanir nefndarinnar miðað við heimildarákvæði í lögum nr. 26/2007. Þá komum við að spurningunni um skaðabótaábyrgð, hvort um hana geti verið að ræða og hvernig með það skuli fara, vegna þess að ég get ekki merkt annað en að þeir sem hér hafa talað á undan mér séu sammála um að það beri að gera það sem hægt er til að bæta það tjón sem vistmenn á Breiðavíkurheimilinu hafi orðið fyrir. Þá er spurningin: Hvernig verður það gert? Við verðum að sjálfsögðu að gæta þess þegar við fjöllum um mál eins og þessi að þá verður að taka tillit til þess þjóðfélagsumhverfis sem var fyrir hendi þegar Breiðavíkurheimilið starfaði. Við getum ekki klippt það beint inn í nútíðina og mér finnst það einmitt kostur hvernig nefndin sem vann þessa skýrslu hefur farið að því. Mér finnst hún vera í mjög miklu jafnvægi þannig að það er gert mjög vel grein fyrir um hvaða lagaramma var að ræða og hvaða viðmiðanir áttu að vera.

Varðandi tillögur nefndarinnar um skaðabótaábyrgð þá velti ég því fyrir mér hvernig rétta eigi hlut þeirra einstaklinga sem þarna er um að ræða og geta átt þann rétt. Ef við erum að tala um skaðabótaábyrgð þá er alltaf spurning um sök, hvort einhver beri ábyrgð og með hvaða hætti. Þá komum við að spurningunni um orsakasamhengi og hvort við séum þá ekki líka að fjalla um ákveðinn miska sem viðkomandi hafi orðið fyrir og taka beri tillit til.

Loks er annað atriði sem vikið er að í skýrslu nefndarinnar og það varðar geðheilbrigðisþjónustu sem mér finnst kannski ekki hafa komið nægilega mikið inn í umræðuna eða umfjöllunina, þ.e. að þarna eru margir einstaklingar sem þurfa virkilega á aðstoð að halda, ekki bara fjárhagslegri heldur líka víðtækari aðstoð. Þetta þurfum við einnig að skoða.

Virðulegu forseti. Við erum að fjalla um skýrslu sem snertir einstaklinga, drengi sem voru vistaðir ungir á Breiðavíkurheimilinu og nutu ekki þess atlætis sem nauðsynlegt var að veita þeim. Þeir voru rifnir upp og fluttir að jafnaði í fjarlægan landshluta, á framandi svæði fyrir þá flesta, fjarri fjölskyldum sínum og vinum, í vist með öðrum drengjum sem voru á mismunandi aldri. Þessi kostur gat aldrei gengið. Það hlutu að koma upp viðvarandi vandamál. Það var óhjákvæmilegt annað en að mistök yrðu gerð og að drengir á svo ólíkum aldri og þroska yrðu fyrir ítrekuðu og óeðlilegu áreiti eins og fram kemur í skýrslunni að hafi orðið. Það á að beina sjónum sínum að því að það voru yfirvöld sem báru ábyrgð á því sem gerðist í Breiðuvík. Umbúnaðurinn var slíkur að það gat aldrei tekist vel til. Þrátt fyrir að ljóst sé af lestri skýrslunnar að flestir þeir sem komu að forstöðu Breiðavíkurheimilisins og störfum þar hafi rækt starf sitt af kostgæfni og látið sér annt um vistmennina, þá var viðfangsefnið þess eðlis að það gat aldrei tekist vel til. Þess vegna er ábyrgð ríkisvaldsins óskoruð á því sem þarna gerðist. Ekki var gætt að því að drengirnir á Breiðavíkurheimilinu nytu þess atlætis sem þeir áttu að hafa lögum samkvæmt. Ég bíð eftir því að sjá tillögur ríkisstjórnarinnar um bætur til handa Breiðavíkurdrengjunum og

tel mikilvægt að samfélagið geri vel við þá sem voru á sínum tíma vistaðir í Breiðavík, ekki eingöngu fjárhagslega heldur einnig að þeir fái þann aðbúnað sem þeim ber og eiga skilið Ég mun, virðulegi forseti, fyrir mitt leyti stuðla að sem hraðastri afgreiðslu slíkra tillagna.

[18:08]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Ég vil eins og aðrir ræðumenn á undan mér þakka höfundum þeirrar skýrslu sem hér liggur fyrir fyrir vandað og gott starf, viðamikla skýrslu og góða meðferð og góða vinnslu á mjög vandasömu verkefni. Ég held að rétt sé að við höfum í huga í þessari umræðu að þegar þær ákvarðanir voru teknar sem skýrslugerðin byggir á var ekki sjálfgefið hvaða leið ætti að fara. Á fyrstu mánuðum síðasta árs, ársins 2007, var gríðarlega mikil umræða í þjóðfélaginu um vandamál sem tengdust Breiðavíkurheimilinu og ýmis sjónarmið voru uppi um það hvaða viðbrögð væru heppileg í því sambandi.

Eins og áður hefur komið fram í þessari umræðu brást ríkisstjórnin við með þeim hætti að leggja til lagafrumvarp sem síðan varð að lögum sem gáfu heimild til skipunar rannsóknarnefndar til að fara yfir starfsemi heimila af þessu tagi, almenna heimild. Í kjölfarið skipaði forsætisráðherra þá nefnd sem hér hefur skilað skýrslu um Breiðavíkurheimilið. Þegar sú skýrsla er skoðuð og sú vinna sem þar hefur farið fram er metin tel ég ótvírætt að þar var farin skynsamleg leið í þessu sambandi, bæði af hálfu ríkisstjórnarinnar á sínum tíma með því að velja þessa leið til að bregðast við umræðunni sem uppi var í þjóðfélaginu um Breiðavíkurheimilið og eins af hálfu nefndarinnar þegar hún mótaði sér verklag sitt og vinnubrögð en eins og komið hefur fram í umræðunni á undan var þetta ekki sjálfgefið. Það var ekki við fordæmi að styðjast hér á landi og tæpast við sambærileg mál að styðjast annars staðar, a.m.k. ekki þannig að hægt væri að leita beint í smiðju annarra um það hvernig með ætti að fara. Eins og ég sagði tel ég að vel hafi tekist til og við stöndum núna með afar vandað verk í höndunum, góða skýrslu sem gefur okkur tilefni til að ræða þessi mál af skynsemi og yfirvegun. Mér finnst umræðan í þinginu í dag bera þess merki að hún er æsingalaus en um leið í fullri alvöru vegna þess að viðfangsefnið er auðvitað alvarlegt. Viðfangsefnið er það að á tímabilum í sögu þessa heimilis áttu sér stað alvarlegir atburðir miðað við það sem fram kemur í skýrslunni. Það eru meiri líkur en minni taldar á því að um ofbeldi og misnotkun hafi verið að ræða og eins er ljóst, eins og aðrir ræðumenn hafa gert grein fyrir, að aðbúnaður var ófullnægjandi og eftirliti mjög ábótavant. Þetta eru auðvitað grafalvarlegir hlutir og nauðsynlegt að það sé haft í huga.

Hins vegar þegar við stöndum í þessum sporum, komin með skýrsluna í hendur, þá er auðvitað mikilvægasta viðfangsefni okkar að meta hvernig fara skuli með framhaldið. Hæstv. forsætisráðherra hefur þegar gert grein fyrir því að ríkisstjórnin hafi mótað sér ákveðna stefnu varðandi það og þar er annars vegar um að ræða mat á mögulegri bótaábyrgð og vinnslu frumvarps um það efni. Ég held að það sé nauðsynlegt. Í skýrslu nefndarinnar liggur fyrir greinargerð frá prófessor Viðari Má Matthíassyni sem er góður grunnur að slíku starfi og það er fagnaðarefni að hann hafi verið fenginn til þess að vinna slíkar tillögur áfram. Við munum því á næstu vikum vonandi sjá frumvarp sem felur í sér heimildir til að greiða bætur til þeirra sem um sárt eiga að binda vegna þeirra atburða sem þarna er fjallað um.

Það er auðvitað rétt eins og hv. síðasti ræðumaður, Jón Magnússon, nefndi að það er vandasamt og ekki alveg sjálfgefið hvernig staðið verður að þeim bótagreiðslum en þeim mun mikilvægara að vel sé vandað til undirbúnings þess máls og þegar málið kemur inn á borð allsherjarnefndar Alþingis verður það auðvitað tekið af mikilli alvöru af hálfu nefndarinnar.

Síðan er annað atriði sem hæstv. forsætisráðherra gat einnig um varðandi framhaldið á verkinu og það er athugun á starfsemi annarra vistheimila fyrir börn og ungmenni í fortíðinni, þ.e. hvort tilefni sé til að gera sambærilega úttekt á starfsemi þeirra og hér hefur verið gerð á Breiðavík. Það er fagnaðarefni að til stendur að forsætisráðherra gefi út nýtt erindisbréf til nefndarinnar um það að hún taki slíkt verkefni að sér og með sama hætti fagnaðarefni að það góða fólk sem vann verkið um Breiðavíkurheimilið er tilbúið til að vinna áfram að almennri athugun á starfsemi annarra heimila. Með því verki hefur verið lagður grunnur að vinnulagi og aðferðum sem nýtast munu í framtíðinni og þess vegna bindur maður vonir við að það verk muni skila góðum árangri.

Að lokum er svo þriðja atriðið sem er ekki síst mikilvægt, og hæstv. forsætisráðherra gat um líka í ræðu sinni, og það er að lærdómur sé dreginn af skýrslunni og allt sé gert sem núverandi stjórnvöld hafa í rauninni möguleika á til að koma í veg fyrir atburði af því tagi sem áttu sér stað í Breiðavík og aðstæður eins og þar voru, að slíkir hlutir endurtaki sig ekki. Það er fagnaðarefni að hæstv. félagsmálaráðherra ætlar að setja sérstaka skoðun í gang að því leyti, enda er það þannig að þó að við séum að tala um löngu liðna atburði ef svo má segja, hér er verið að tala um áratuga gömul tilvik, þá eru hætturnar auðvitað enn þá fyrir hendi. Það er alltaf hætta fyrir hendi þegar um er að ræða vistun einstaklinga sem eru annaðhvort á barnsaldri eða geta ekki talað fyrir sig eða eru í rauninni sviptir frelsi og sjálfræði með einhverjum hætti og það hlýtur alltaf að vera mikilvægt að tryggja eftir því sem unnt er að þeir verði ekki fórnarlömb með þeim hætti sem dæmi virðast vera um í þessu máli. Þess vegna er mikilvægt að bæði þessi skýrslugerð og sú umræða sem farið hefur fram í tengslum við þetta mál verði til þess að það verði skoðað og gert sem hægt er til að koma í veg fyrir að atburðir af þessu tagi endurtaki sig.

[18:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þarf ekki að lengja þessa umræðu mikið af minni hálfu eða okkar þingmanna Vinstri grænna. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir fór vel yfir málin fyrir okkar hönd í ræðu sinni. Ég fagna því fyrst og fremst að þessi skýrsla er fram komin og til umræðu. Hún er að mínu mati gagnlegt og gott fyrsta skref af hálfu núverandi stjórnvalda til að takast á við þessi mál. Ég tek undir þakkir til þeirra sem hafa átt sinn þátt í að upplýsa það og koma því fram í

dagsljósið, þ.e. þakkir til listamanna og þeirra sem tekið hafa það kjarkmikla skref að vitna um dvöl sína og þjáningar þarna. Það er mikilvægt til að menn fái reynslusögur frá fyrstu hendi.

Það er jafnframt ákaflega mikilvægt að allt sé gert á eins vandaðan og yfirvegaðan hátt og hægt er af hálfu samfélagsins til þess að takast á við þessa hluti og bæta úr því sem enn er hægt að bæta úr, eftir því sem það er þá yfir höfuð hægt. Til þess bera menn ríkar skyldur. Þegar menn hafa í fyrsta lagi horfst í augu við hlutina og viðurkennt það sem fór úrskeiðis hljóta menn jafnframt að horfa til ábyrgðar sinnar á að bregðast við í samræmi við það.

Það eru leiddar svo sterkar líkur að því í skýrslunni að segja má að sannað sé að þarna hafi gerst hlutir sem ekki eru verjanlegir eða réttlætanlegir þrátt fyrir að á hinn bóginn sé hægt að segja til einhverra málsbóta, eins og komið er inn á á bls. 19 í skýrslunni og nefndarmenn biðja menn að hafa í huga, að það eru misvísandi lýsingar á því hvernig mönnum leið þarna o.s.frv. Sumir bera dvölinni þokkalega söguna. Það er alls ekki þannig að allir starfsmenn eða forstöðumenn fái þarna áfellisdóm. Þótt það komi kannski ekki beint fram í skýrslunni, sem ég hélt þó að yrði, verður að sjálfsögðu alltaf að hafa í huga aðstæður og tíðaranda hvers tíma þegar liðnir atburðir eru skoðaðir og metnir. En þar með er það líka upp talið í aðalatriðum sem hægt er að segja að sé til einhverra málsbóta, ef málsbætur má kalla í þessu tilviki.

Að hinu leytinu er alveg ljóst að samfélagið brást þeim sem síst skyldi. Þarna áttu sér stað mjög alvarleg mistök og það verður að viðurkenna og bregðast við í samræmi við það. Brotinn lífsferil, ógæfu, þjáningar og erfiðleika sem viðkomandi einstaklingar og fjölskyldur þeirra rötuðu síðan í í framhaldinu er að sjálfsögðu aldrei hægt að bæta, hvorki með fé né með afsökunarbeiðnum. En slíkt er þó það minnsta sem hægt er að gera til að reyna að koma til móts við fórnarlömbin og viðurkenna ábyrgð samfélagsins á þessum hlutum þótt ekki sé nema með táknrænum hætti.

Ég tek undir það sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi hér að formleg og einlæg afsökunarbeiðni á að vera hluti af uppgjör þessa máls. Hún á að koma fram á vel völdum tíma. Það er í sjálfu sér ekki þörf á að bíða lengur hvað varðar vistmennina á Breiðavíkurheimilinu en við vitum að það er fleira í pokanum en það sem þar gerðist og stendur til að rannsaka. Auðvitað má velta því fyrir sér hvort bíða eigi með málin í heild þangað til öll hliðstæð tilvik, hliðstæð heimili eða hliðstæðar stofnanir hafa verið rannsakaðar eins og til stendur að gera á næstu þremur árum, ef ég hef tekið rétt eftir. En mér finnst það alveg sjálfsagður hlutur að stjórnvöld, ríkisstjórn og Alþingi eða einhver fyrir þeirra hönd biðjist afsökunar úr ræðustóli á Alþingi. Það er rétti staðurinn til þess og mér sýnist að þörf geti verið á því að slíkt hið sama sé gert hinum megin við Vonarstrætið í fundarsal borgarstjórnar Reykjavíkur.

Ég vil nefna hliðstæðuna þegar nýlega skipaður eða kosinn forsætisráðherra Ástralíu efndi það kosningaloforð sitt að biðja frumbyggja þess lands formlega afsökunar á tilteknum misgerðum úr ástralskri sögu og þar komu m.a. við sögu hlutir sem eru um sumt hliðstæðir þessum. Börn voru fjarlægð frá fjölskyldum sínum og vistuð. Það var reisn og sómi að því að heyra forsætisráðherra Ástrala biðjast afsökunar á þeim hlutum. Mér finnst líka að spurningin um miskabætur sé ekki fyrst og fremst spurning um lagalega skyldu og ekki heldur um hvað er fyrnt og hvað er ekki fyrnt í þeim efnum. Það er spurning um siðferðislega ábyrgð og að sýna með táknrænum hætti að menn vilji axla hana. Þannig er gjarnan á það litið. Þar sem menn hafa verið að gera upp erfiða og sársaukafulla hluti í sögu þjóða sinna víkja þeir til hliðar hinum þrönga lagabókstaf. Frekar er horft til þess sem er rétt í siðferðislegum skilningi og ábyrgt og látið þá einu máli gilda hvernig einstök tilvik eru eða hversu auðvelt er að sanna þar bótarétt og hvort hann er virkur eða fyrndur.

Við þurfum að gera upp ýmis fleiri mál í sögu okkar. Það stendur til og það er gott. Fyrir utan þau heimili sem hér eiga í hlut er náttúrlega óuppgerð sú saga sem lýtur að þvinguðum vönunum á fötluðu fólki á löngu árabili í sögu okkar og fleira mætti nefna. Við eigum að nálgast það allt með sama hugarfari, ábyrgt og yfirvegað, af auðmýkt gagnvart því sem við verðum að horfast í augu við og gera upp sem samfélag. Þá eru bætur ákaflega sterk táknræn aðgerð af hálfu samfélagsins til að axla ábyrgð og viðurkenna hana sem gengur lengra á sinn hátt en afsökunarbeiðni sem er almenns eðlis, svo góð sem hún er. Þessa leið hafa t.d. frændur okkar Norðmenn valið í mörgum hliðstæðum tilvikum. Ég vil nefna eitt enn þar til sögunnar þó að annars eðlis sé og það eru ólögmætar frelsiskerðingar. Það eru njósnir um borgara sem engin stoð reyndist fyrir og ástæðulausar voru. Fullkomlega tilefnislausar símhleranir sem borgarar sættu og eru ærumeiðandi fyrir þeirra hönd eða afkomenda þeirra þar sem í raun og veru var gripið til lagaúrræða sem fjalla um landráð eða þjóðhættulega starfsemi til að réttlæta persónunjósnirnar. Burt séð frá öllum miska, beinum eða óbeinum, þá finnst mér að við slíkar aðstæður eigi samfélagið að viðurkenna ábyrgð sína m.a. með táknrænum bótagreiðslum. Í hugum mjög margra eru það að sjálfsögðu ekki peningarnir sem skipta þar sköpun, hvorki upphæðir þeirra né annað heldur fyrst og fremst sú táknræna viðurkenning á því að gert var á hlut þeirra. Það er það sem felst í greiðslunni.

Næstu skref í málinu eru afar mikilvæg og mér finnst gott að heyra að það er almennur samhljómur í umræðum um að málinu verði haldið áfram í þeim farvegi sem það er komið í og að frumvarp til greiðslu sem opnar möguleikana á greiðslu bóta komi til kasta þingsins strax á vordögum. Ég held að það sé algerlega bráðnauðsynlegt að stofna til lagaheimilda til fullnustu slíkra hluta. Það þarf að sjálfsögðu að vanda það og skiptir máli hvernig það er úr garði gert en mér finnst það einboðið að það hljóti að vera á formi hinnar almennu nálgunar. Það kemur auðvitað ekki til greina að einstaklingar, hver fyrir sig eða aðstandendur þeirra, þurfi að standa í því að reka mál hver um sig og sanna rétt sinn. Það á að byggja á þessum grunni sem ég hef farið yfir, að um almenna viðurkenningu samfélagsins og stjórnvalda sem nú fara með völdin, sé að ræða og um táknræna viðurkenningu. Samtímis verði það undirbúið á vel völdum tímapunkti að bera fram formlega afsökunarbeiðni.

[18:26]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við ræðum fremur dapurlegt mál og óvenjulegt að taka til umræðu í þingsölum. Það er ekki laust við að þegar maður hefur stýrt uppeldisstofnun í yfir 25 ár þá horfi maður til baka og velti fyrir sér hvort einhvers staðar í sínu eigin umhverfi hafi átt sér stað slík mistök að það sé ástæða til að taka þau upp og skoða betur síðar.

Breiðavíkurmálið virðist hafa komið aftan að mörgum og ber að þakka að það var fólk til staðar sem léði málinu eyra og kom því á framfæri. Einnig ber að þakka að íslensk stjórnvöld hlustuðu þegar málinu var komið á framfæri og brugðust rétt við, þ.e. með skipun nefndar sem hefur að mínu mati unnið vandasamt verk með mjög virðingarverðum og góðum hætti. Ég get ekki séð annað en að í öllum atriðum hafi nefndin tekið á málinu af mikilli virðingu og ábyrgð og reynt að nálgast með því að leiða fram allar þær upplýsingar sem skipta máli í sambandi við þetta dapra tímabil í barnaverndarsögu Íslands. Ber að þakka vinnu nefndarinnar og það frumkvæði sem ríkisstjórnin sýndi með því að fara út í þessa vinnu. Yfirlýsingar um að fylgja málinu frekar eftir hafa þegar komið fram og skoða á hverjir aðrir gætu hugsanlega hafa átt við svipaðan kost að búa.

Það er auðvitað nauðsynlegt þegar við skoðum atburði sem áttu sér stað við rekstur á Breiðavíkurheimilinu á árunum 1952–1979 að skoða þá út frá aðstæðum á þeim tíma. Við sem höfum unnið að uppeldismálum höfum fylgst með þeim kollsteypum sem átt hafa sér stað í umræðunni um uppeldi barna, með hvaða hætti á að taka á málum. Það hafa verið uppi ólíkar hugmyndir um hvað dugar best í uppeldi barna. Við höfum fylgst með því í umræðu, einkum erlendis frá, að mælt hefur verið með harðræði gagnvart börnum í uppeldinu. Sjálfsagt þótti það á einhverjum heimilum áður fyrr vera besti kosturinn að menn fengju að finna til tevatnsins þannig að þeir lærðu alvöru lífsins.

Eftir allt það sem við lesum í þessari skýrslu — og það er jafnframt reynsla mín — að það er fátt sem dugir betur á börn en umhyggja og virðing. Það sem hefur brugðist er að ytri aðbúnaður eða kerfislægar ákvarðanir hafa tekið völdin umfram ást, umhyggju og þá virðingu sem skipta meginmáli þegar verið er að fjalla um börn.

Það ber að geta þess að tímabilið frá 1952–1979 er ekki einsleitt. Þó að lausnin mundi kannski ekki teljast boðleg í dag þá er augljóst að tekið hefur verið á þessum málum með ólíkum hætti. Það kemur líka fram að margt var reynt og margt var gert vel á þessum tíma, því má ekki gleyma. Starfsmenn gerðu sitt besta oft við erfiðar aðstæður. Þess vegna er mikilvægt að við alhæfum ekki, að við drögum ekki alla í sama dilk og látum eins og hér hafi verið um að ræða einsleitt, óbreytt form allan tímann.

Við tölum gjarnan um Breiðavíkurdrengina og um þá fjallaði kvikmyndin en það voru stúlkur í Breiðavík líka á ákveðnu tímabili. Að vísu var það tímabil með því skársta, ef miða má við skýrsluna, en það breytir ekki því að það undirstrikar einmitt að fjalla ber um málið með varúð og alhæfa ekki, hvorki að því er varðar hegðun starfsfólks eða meðhöndlun á börnum. En eftir sem áður er auðvitað mikilvægt að taka alvarlega þær hræðilegu sögur sem við heyrum. Það sló mig fyrir rúmu ári síðan þegar þessi umræða var að byrja að horfa á harðfullorðna karlmenn gráta þegar þeir sögðu frá þessum tíma. Það undirstrikar auðvitað hversu varanlegur skaði það er að lenda í slíku umhverfi og upplifa vanlíðan, einangrun og jafnvel misþyrmingar eins og þarna áttu sér stað á ákveðnum tímabilum. Auðvitað er rétt að aðferðafræðin bauð upp á þennan jarðveg. Við þekkjum það úr samfélaginu að við ákveðnar aðstæður búum við til jarðveg fyrir einelti, kúgun, ofbeldi og misbeitingu. Það er þess vegna sem meginlærdómurinn af þessari skýrslu er að reyna að tryggja að slíkir hlutir gerist ekki og geti ekki gerst undir neinum kringumstæðum.

Komið hefur fram að ríkisvaldið og þingið munu bregðast við og reyna að bæta úr þeim skaða sem orðinn er en það er auðvitað engan veginn hægt að fullu. Það eina sem við getum gert er að sýna þá virðingu sem hér hefur verið rætt um, að viðurkenna þessi alvarlegu mistök og ég tek undir að það er engin ástæða til annars en biðjast fyrirgefningar á þessum atburðum. Mér finnst mikilvægt að málum verði fylgt eftir, að fleiri stofnanir og heimili verði skoðuð og að þeim sem þarna áttu hlut að máli verði boðnar skaðabætur þó að þær einar og sér geti ekki bætt úr málum.

Núverandi þing og ríkisstjórn hafa brugðist við, ekki aðeins í þessu máli sérstaklega og reynt að horfa til þess að við þurfum á hverjum tíma að bjóða börnum okkar þá bestu aðstöðu sem hugsanleg er. Þau hafa forgang í samfélagi okkar. Því var gerð aðgerðaáætlun í málefnum barna og ungmenna á sumarþinginu síðasta sumar og nú er komin framkvæmdaáætlun ríkisins í barnavernd. Það er mál sem vonandi fær mikla og góða umfjöllun í þinginu þar sem koma fram ýmsar hugmyndir um með hvaða hætti við getum reynt að fyrirbyggja að slíkir atburðir gerist í samtímanum. Mikilvægasta verkefnið okkar er að bæta hag barna og fjölskyldna. Það er ekki vansalaust að við skulum ekki þegar hafa innleitt barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna formlega og tekið upp allar þær miklu kröfur sem þar eru. Ég held að það sé eitt af þeim verkefnum sem við þurfum að vinna. Við þurfum líka að tileinka okkur nýjustu aðferðirnar í uppeldisfræði til að aðstoða fjölskyldur og börn sem eiga í erfiðleikum þar sem reynt er að nálgast vandamálið á heimavelli þeirra sem á aðstoð þurfa að halda. Þar er sem betur fer búið að boða ákveðnar aðferðir sem þegar er verið að prófa í einstökum skólum í nokkrum bæjarfélögum. Það er okkar að fylgja því eftir að þessum aðferðum verði beitt þannig að við náum sem allra bestum árangri. Eftir sem áður verður það alltaf þannig að það eru einstaka börn sem þurfa vistun utan heimilis og þá reynir á að umsýslan sé eins og hún best getur orðið. Þetta gildir líka um það hvernig við flokkum eða greinum börn og bjóðum þeim aðstoð í vandræðum þeirra.

Ég nefndi þessi nýju úrræði. Í gangi hafa verið hugmyndir um að komið verði á með skipulegum hætti foreldrafræðslu í auknum mæli og er hún þegar hafin. Fræðslan hefur hlotið ýmis heiti. Við þekkjum aðferð eins og fjölþáttameðferð eða MST, við þekkjum foreldrafærni, PMT sem er líka í gangi. Þessi úrræði verða vonandi til þess að við getum brugðist við með öðrum hætti en gert var á þessum tíma og annast börnin okkar og fjölskyldurnar miklu betur en samfélagið gerði áður. Niðurstaðan er einfaldlega

sú að atburðir eins og áttu sér stað á Breiðavík mega aldrei gerast aftur. Við getum miklu betur og við verðum að gera betur. Við verðum að þora að skoða hvort einhvers staðar sé eitthvað að gerast sem betur má fara. Þá eigum við að taka það upp með svipuðum hætti og hér var gert, með auðmýkt og virðingu og leiða málin fram í dagsljósið til þess að gera betur.

[18:36]

Útbýting:

Ríkisendurskoðun, 497. mál, frv. KHG o.fl., þskj. 791.

[18:37]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka fyrir þá umræðu sem hér fer fram um skýrslu um starfsemi Breiðavíkurheimilisins á tímabilinu 1952–1979. Í upphafi máls míns vil ég rifja í örfáum orðum upp aðdraganda þess að skýrslan sem hér er til umræðu var unnin og farið í það mikla starf sem að baki liggur.

Þegar ég fór með embætti félagsmálaráðherra fyrir rúmlega ári og umræðan um Breiðavíkurheimilið stóð sem hæst lét ég skoða hvernig farið var með sambærileg mál í Noregi fyrir allnokkrum árum. Eftir þá skoðun lagði ég til í tíð þáverandi ríkisstjórnar að farið yrði í það verkefni að rannsaka starfsemina í Breiðavík. Í meðförum ríkisstjórnarinnar þróaðist málið á þann veg að ákveðið var að ráðast í þetta starf og að það yrði á forræði hæstv. forsætisráðherra. Alþingi samþykkti lög um málið og framhaldið þekkja allir. Nú liggur þessi skýrsla fyrir.

Ég vil nota tækifærið og þakka fyrir skýrsluna. Ég þakka nefndinni sem vann hana fyrir þá miklu vinnu sem að baki liggur. Það er augljóst að verkefnið var að mörgu leyti ekki einfalt og þarna er um viðkvæm mál að ræða. Ég vil líka nota tækifærið og þakka öllum þeim sem komu að þessu starfi og áttu samskipti við nefndina sem vann skýrsluna fyrir framlag þeirra. Loks vil ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir það hvernig hann hefur haldið utan um þetta mál, sem ég tel honum til sóma. Hér var farin skynsamleg leið að mínu mati og vel að verki staðið og skýrslan ber vitni um það.

Ég vil, virðulegi forseti, árétta að fara verður varlega í að fella dóma yfir einstaklingum sem komu að starfseminni á Breiðavík á sínum tíma með algildum ályktunum. Rannsóknarnefndin hefur komist að þeirri niðurstöðu að Breiðavíkurheimilið hafi á tilteknum tímabilum verið ungum vistmönnum það skjól sem því bar lögum samkvæmt og starfsmenn þar hafi veitt skjólstæðingum þá umönnun sem þeim bar. Á öðrum tímabilum hafi síður eða ekki verið um það að ræða. Um þetta er fjallað í skýrslunni.

Ég veit að hin mikla umræða sem fram hefur farið um málið hefur reynst mörgum þeim sem málinu tengjast erfið. Málinu fylgja miklar tilfinningar og umræðan hefur án efa ýft upp hjartasár hjá ýmsum. Það hefur komið fram að sumir þeirra sem komu að starfseminni í Breiðavík telji að felldir hafi verið algildir dómar yfir þeim sem unnu þar. Slíkt ber að sjálfsögðu að varast og stilla verður umræðunni í það hóf að saklaust fólk verði ekki fyrir óþægindum eða skaða. Ég held því miður að ekki hafi verið farið nógu gætilega að því leyti.

Í umfjöllun um löngu liðinn tíma hlýtur að verða að taka mið af uppeldisaðferðum sem viðgengust og tíðkuðust á þeim tíma og jafnframt af því umhverfi sem mótað hafði verið í stjórnsýslunni, þar á meðal af lögum og reglum sem giltu um barnaverndarmálefni. Við vitum öll að á þessum málum hefur sem betur fer orðið mikil breyting á síðari tímum. Nefndin sem vann skýrsluna virðist ekki hafa fallið í þá gryfju að dæma meðferðina í Breiðavík eftir mælikvörðum nútímans heldur hafði hún til viðmiðunar lög og reglur sem giltu á þeim tíma sem um ræðir. Nefndin lagði mikið upp úr því að skilgreina viðeigandi hugtök sem fjallað er um í skýrslunni og er það vel. Ég vil hrósa nefndinni fyrir það.

Margt af því sem kemur fram í skýrslunni finnst okkur sérkennilegt og úr takti við það sem gildir í dag. Í raun má segja að þeir sem voru vistaðir á Breiðavíkurheimilinu hafi verið þar í nauðungarvistun og því hafi ábyrgð hins opinbera verið mikil. Af lestri skýrslunnar má ljóst vera að starfsemi Breiðavíkurheimilisins var ekki í samræmi við ákvæði laga á þeim tíma. Stjórnvöld virtust ekki gera sér grein fyrir því, þrátt fyrir að skýrslur og aðrar upplýsingar þar um og hafi legið fyrir. Það á bæði við um ríkisvaldið og sveitarfélögin. Það má lesa úr skýrslunni að eftirliti hafi verið ábótavant og lögbundnum skyldum hafi ekki verið framfylgt. Má þar m.a. nefna menntun drengjanna og hæfi starfsmanna heimilisins.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að rekja í smáatriðum það sem fram kemur í þessari skýrslu. Það hefur verið rætt og liggur fyrir. Það er alltaf dapurlegt að vita af einstaklingum sem hafa af einhverjum völdum farið illa út úr lífinu og að lífshlaup þeirra hafi mótast af völdum einhverra aðila eða vegna tiltekinna aðstæðna á þann hátt að viðkomandi hafi ekki fengið notið möguleika lífsins.

Í tilfelli margra þeirra sem dvöldust á Breiðavík má í þessu sambandi nefna menntunina. Það er ljóst að þeir fengu ekki notið menntunar á við jafnaldra sína annars staðar á landinu. Slíkt hefur að sjálfsögðu sín áhrif á lífshlaup viðkomandi einstaklinga. Þá hefur langvarandi fjarvera ungra drengja frá foreldrum og fjölskyldu haft sín áhrif á mótun þeirra, svo ekki sé talað um það ef aðbúnaður og aðstaða á vistheimilinu hafi verið með þeim hætti sem lýsingar eru um í skýrslunni.

Allt of mörg dæmi eru til um einstaklinga sem þannig hafa farið á mis við lífsins gæði og velgengni. Einnig má segja að allt of mörg dæmi séu um einstaklinga sem hafa lifað erfitt æviskeið af völdum einhvers eða einhverra sem hafa haft afgerandi áhrif að því leyti. Að mínu viti er ljóst að sú skýrsla sem hér er til umræðu fjallar um slík mál og það er dapurlegt. Það er hins vegar ástæða til að árétta að varast skal að fella algildan dóm yfir því fólki sem kom að starfsemi heimilisins á sínum tíma. Margt af því fólki lagði sig fram um að vinna eins vel að hagsmunum drengjanna sem dvöldu á heimilinu og kostur var við erfiðar aðstæður.

Það hlýtur, virðulegi forseti, að þurfa að leita allra leiða til að koma á einhvern hátt til móts við þá einstaklinga sem um er að ræða og hlutu skaða af vistinni á Breiðavík, þótt seint sé. Nefndin sem vann þessa skýrslu fjallar í niðurstöðum sínum um möguleika stjórnvalda til að bregðast við því

sem fram kemur í skýrslunni og niðurstöðum hennar og nefndir eru nokkrir möguleikar í því sambandi.

Hæstv. forseti. Málið sem hér er rætt er um margt dapurlegt og ber vitni um aðstæður og starfshætti liðins tíma. Ég ber þá von í brjósti að allir þeir sem á einhvern hátt hlutu skaða af vistinni á Breiðavík nái að vinna sig út úr sínum málum og ríkisvaldið á að sjálfsögðu að leggja sitt af mörkum í þeim tilgangi. Sömuleiðis ítreka ég að varast ber að dæma alla þá sem að málinu komu á sínum tíma með alhæfingum.

Hæstv. forsætisráðherra tilkynnti næstu skref í þessum málum í framsögu sinni. Ég fagna því sem fram undan er. Um leið og ég ítreka þakkir til nefndarinnar fyrir hennar mikla og góða starf þá óska ég henni velgengni í áframhaldandi störfum en eins og fram kom í máli hæstv. forsætisráðherra mun nefndin væntanlega taka að sér frekari störf á þessu sviði.

[18:44]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér hefur farið fram ákaflega málefnaleg umræða um þá miklu skýrslu sem þingmenn hafa haft undir höndum og getað kynnt sér um nokkurt skeið. Vissulega er það rétt, sem hér hefur komið fram, að tilefnið er dapurlegt en engu að síður er ástæða til að takast á við þetta verkefni. Það er mat mitt að nefndin hafi lagt sig fram um að skipuleggja starf sitt og ákveða efnistök með þeim hætti að sem mestar líkur séu á því að út úr skýrslunni komi það mikið af upplýsingum og ábendingum að stjórnmálamenn geti tekið skynsamlegar ákvarðanir á þeim grundvelli sem skýrslan reisir.

Ég vil benda á fáein atriði, virðulegi forseti, í þessu máli sem mér finnst ástæða til að ítreka eða taka fram. Það er í fyrsta lagi að lögin, sem eru grundvöllur að starfi nefndarinnar, gera ráð fyrir því að könnuð verði starfsemi vist- og meðferðarheimila fyrir börn almennt, ekki bara heimilið í Breiðavík. Ég tel afar þýðingarmikið að ekki verði látið staðar numið hér eins og nefndin sjálf setur raunar fram í greinargerð sinni á bls. 30. Hún fer þar fram á það við ráðherrann að fá nýtt erindisbréf og að ráðherrann taki afstöðu til þess hvort starfinu verði haldið áfram. Ég teldi afar misráðið ef hér yrði látið staðar numið og aðeins skoðað þetta eina mál, þessi eina stofnun, sem hefur verið svo mikið í fjölmiðlum. Ég heyri að hæstv. ráðherra hefur hug á því að starfið haldi áfram og skoðunin verði víðtækari og ég fagna því. Hitt væri afar óheppilegt ef opinberir aðilar létu það eitt duga að gera úttekt á þeirri stofnun sem fjölmiðlar hafa fyrst og fremst beint kastljósi sínu að og eru tildrög þessa máls. Það er ekki sanngjarnt gagnvart þessari stofnun eða þeim sem ráku hana eða störfuðu við hana um langt árabil að eingöngu sé litið á hana eina án þess að skoða aðrar stofnanir. Það er heldur ekki sanngjarnt gagnvart vistmönnum sem dvöldu á þeim stofnunum.

Í öðru lagi vekur það athygli mína hversu varfærnar niðurstöður nefndarinnar eru. Það er ljóst að nefndin dregur nokkuð vel fram og ákveðið upplýsingar sem lýsa starfsemi þessarar stofnunar og hvernig opinberu eftirliti var háttað. Nokkuð traustar heimildir virðast t.d. vera fyrir því að eftirliti hafi verið áfátt af hálfu menntamálaráðuneytisins og e.t.v. fleiri aðila. Meginverkefni nefndarinnar var að leitast við að staðreyna eins og kostur er hvort og þá í hvaða mæli börn sem þarna voru vistuð hafa sætt illri meðferð eða ofbeldi meðan á dvölinni stóð. Það er kjarni málsins sem öll umfjöllunin snerist í raun og veru um þar sem einstakir vistmenn rifja upp sína reynslu. Niðurstaðan finnst mér mjög athyglisverð og vert að menn íhugi hana. Hún er einfaldlega sú að nefndin treystir sér ekki til að leggja mat á framburð einstakra aðila í málinu. Nefndin er í raun og veru að segja, ef ég skil málið rétt, að af ýmsum ástæðum, sem tilgreindar eru í skýrslunni, sé nú svo komið að ekki sé hægt að kveða upp úr um sannleiksgildi einstakra frásagna. Það þýðir ekki að menn séu að vefengja frásagnir heldur einfaldlega að það sé erfitt og greinilega ómögulegt að staðreyna þær og það er kjarni málsins sem ég held að menn verði að horfa svolítið á.

Í því felst líka að ef ekki er hægt, á grundvelli einstakra lýsinga, að kveða upp úr um sök eða sakleysi þá er líka ómögulegt að fella slíka dóma yfir þeim sem málið beinist gegn, hvort sem það eru starfsmenn eða aðrir vistmenn. En það hefur verið þungamiðjan í opinberri umfjöllun um þetta sorglega mál að það hafi verið gerendur sem voru sekir. Það er umhugsunarefni þegar ekki er hægt að kveða upp úr um þetta og við verðum þá að stíga skrefin í framhaldinu í því ljósi. Þeir sem spjótin beinast gegn eiga líka rétt á því að vera ekki dæmdir fyrst grundvöllur málsins er eins og nefndin lýsir honum.

Það má hugsa sér, eins og nefndin bendir á en gerir þó ekki tillögu um, að greiddar verði skaðabætur — og ég vek athygli á því hvað tillagan er varfærin — að stjórnvöld leggi mat á það hvort og þá að hvaða marki verði leitast við að rétta hlut einstaklinga með fjárgreiðslu í formi skaðabóta. Auðvitað má velta því fyrir sér. En nefndin gerir greinilega enga ákveðna tillögu um það vegna þess að hún treystir sér ekki til þess. Ég held að ef farið verði út í að greiða skaðabætur séu menn að kveða upp úr með sekt og þá verður farið að leita að sökudólgum. Ef gripið verður til fjárgreiðslna, sem mér finnst ekki útilokað, verða þær að vera í öðru formi og með öðrum rökstuðningi til að blanda ekki inn í umræðu um þær greiðslur sekt eða sakleysi einstakra starfsmanna eða annarra vistmanna í málinu. Málið liggur þannig fyrir að við getum ekki kveðið neitt upp úr um það og getum ómögulega rætt það á þeim grundvelli.

Ég tek undir þær tillögur sem hér koma fram eða hugmyndir um að veita þeim sem í hlut eiga aðgang að heilbrigðisþjónustu eins og geðheilbrigðisþjónustu. Ég held að miklu ákveðnari skref eigi að stíga í þeim efnum og að mínu viti má líka bæta menntakerfinu við því að það besta sem hægt er að gera er að reyna að hjálpa einstaklingum og skapa þeim aðstæður til að geta fótað sig fram veginn. Það væri mjög skynsamlegt úrræði að mínu viti að reyna að opna sem mest heilbrigðis- og menntaþjónustu fyrir þessa einstaklinga og að þeir fái jafnvel greiðslur sem gera þeim kleift að fara þá leið. Slíkt fyrirkomulag felur ekki í sér dóma eins og skaðabætur gera.

Virðulegi forseti. Ég sé að sneyðist um tíma minn og hef svo sem ekki ástæðu til að fara yfir það sem komið hefur fram í máli annarra ræðumanna og ég tek meira og minna undir. Ég vil þó segja, virðulegi forseti, og tek undir

það sem fram kom í máli hv. síðasta ræðumanns, að gæta verður að þeim sem hafa mátt þola ásakanir í þessari umræðu, en því hefur verið töluvert beint gegn öðrum starfsmönnum eða jafnvel öðrum vistmönnum. Menn verða að gæta að því að fara af mikilli hógværð og varkárni í þeim efnum. Umræddir aðilar eiga fullan rétt á því að þeir komist frá þessari umræðu tiltölulega óskaddaðir rétt eins og hver annar sem í hlut á. En ég get ekki stillt mig um annað, virðulegi forseti, en benda á eitt atriði sem vekur athygli mína og það er að nefndin telur engan vafa leika á því að alþjóðasamningur sem Íslendingar hafa fullgilt en ekki lögfest, mannréttindasáttmáli Evrópu, er talinn hafa lagagildi hér. Það mega stjórnvöld hafa í huga við úrlausn á öðru máli þar sem eins er ástatt, og það í mikilvægu máli, virðulegi forseti.

[18:54]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja þessar umræður en ég vil þakka þeim sem tekið hafa þátt í þeim fyrir málefnalegt framlag um þetta erfiða og alvarlega mál. Skýrslan mun nú fara til meðferðar í allsherjarnefnd þingsins. Ég vænti þess að geta síðar í vor flutt frumvarp það sem ég rakti í ræðu minni. Þá getum við vonandi lokið þessum kafla málsins fyrir vorið. Síðan er fram undan að skoða önnur heimili með þeim hætti sem ég gat um í ræðu minni.

Skýrslan gengur til allshn.

Umræðu frestað.

Fundi slitið kl. 18:56.

---

82. FUNDUR

þriðjudaginn 1. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Rafræn eignarskráning verðbréfa, stjfrv., 476. mál, þskj. 758. — 1. umr.
3. Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, stjfrv., 477. mál, þskj. 759. — 1. umr.
4. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 508, nál. 775, brtt. 776. — 2. umr.
5. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 332, nál. 762. — 2. umr.
6. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 806. — 3. umr.
7. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 807. — 3. umr.
8. Geislavarnir, stjfrv., 353. mál, þskj. 808. — 3. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá.

[13:30]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Um klukkan tvö í dag, að loknum umræðum um störf þingsins, fer fram utandagskrárumræða um Sundabraut. Málshefjandi er hv. þm. Birkir Jón Jónsson. Hæstv. samgönguráðherra, Kristján L. Möller, verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:31]

Útbýting:

Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, 518. mál, stjfrv. (utanrrh.), þskj. 819.

Jarðalög, 495. mál, frv. JBjarn og ÞBack, þskj. 789.

Landeyjahöfn, 520. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 821.

Olíuhreinsunarstöð, 426. mál, svar iðnrh., þskj. 785.

Stefnumörkun í málefnum kvenfanga, 514. mál, þáltill. ALJ o.fl., þskj. 813.

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, 519. mál, stjtill. samgrh., þskj. 820.

Störf þingsins.

Löggæsla á Suðurnesjum og á höfuðborgarsvæðinu – kjör elli- og örorkulífeyrisþega.

[13:32]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég hef áhuga á því að spyrja hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, þingflokksformann Samfylkingarinnar, út í þá miklu yfirlýsingu sem hann gaf í gær um að hann hefði efasemdir um að skipta ætti upp tollinum og löggæslunni á Suðurnesjum. Það mál hefur vakið upp mjög mikinn óróa suður með sjó og þótt víðar væri leitað. Hv. þingmaður sagði, og er ég honum sammála um það, að þetta orkar mjög tvímælis, það er líklega afar rangt skref sem verið er að stíga. Að vísu sagði hv. þm. Lúðvík Bergvinsson að ef góð rök fylgdu yrði hann með opinn huga þannig að hann bakkaði aðeins, virðulegur forseti, í seinna svari sínu. En látum það nú vera.

Ég tel að vinnubrögðin hafi verið með ólíkindum í þessu máli. Það var tilkynnt á heimasíðu hæstv. dómsmálaráðherra að breyta eigi þessum málum, splitta upp þessum

embættum. Það er með ólíkindum að hæstv. ráðherra leyfi sér að tilkynna á heimasíðu að breyta eigi lögum. Það er alveg ljóst að það þarf að breyta lögum til að koma þessari breytingu í gegn. (Gripið fram í.) Ég býst varla við því að ríkisstjórnin springi á þessu máli þó að fulltrúi Samfylkingarinnar hafi lýst sig mikinn efasemdarmann. Ég vil athuga hvort innstæða sé fyrir þessari yfirlýsingu hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar síðan í gær. Er innstæða fyrir þessari yfirlýsingu? Ætlar Samfylkingin að styðja lagabreytingar um að þessum embættum verði splittað upp, þ.e. að færa tollgæsluna undir fjármálaráðuneytið og halda löggæslunni undir dómsmálaráðuneytinu? Eða ætlar Samfylkingin að passa upp á að það verði ekki gert? Málið verður í höndum þingsins og það er brýnt að vita núna hvað Samfylkingin ætlar að gera.

[13:34]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Meginatriðið er það að lögreglan fái vinnufrið, að lögreglan fái að sinna verkum sínum og berjast við þá glæpamenn og þá aðila sem henni er ætlað að vinna gegn og vinna að því að tryggja öryggi borgaranna. Það er algert lykilatriði. (Gripið fram í.) Það er það sem þarf að vera og þær reglur þurfum við að setja.

Það er líka alveg ljóst að það hefur ekki verið neitt bilað, það hafa ekki verið nein vandræði hjá lögreglustjóraembættinu á Suðurnesjum. Það hefur gengið vel, það hefur gengið mjög vel. Meðal annars hafa lögreglustjórarnir eða lögreglustjóraembættin á höfuðborgarsvæðinu og Suðurnesjum fengið samfélagsverðlaunin fyrir framúrskarandi árangur og því ber að fagna. Því er alveg ljóst að veigamikil rök þurfa að koma til þegar breyta á fyrirkomulagi sem gengur vel. Ég sagði það því hér í gær að ég hefði miklar efasemdir um að skipta ætti upp tollinum og löggæslunni á Suðurnesjum og við það stend ég. Ég tala hins vegar sem þingmaður og ég tala hér samkvæmt þeirri samvisku sem ég hef og því viðhorfi sem ég hef í þessu tiltekna máli. Ég er sannfærður um það að í dag eru samlegðaráhrif af því að vinna þetta saman, bæði faglega og fjárhagslega. Ef það á að breyta þessu þurfa mjög veigamikil rök að koma til, það er mín niðurstaða. Það kom fram á fundinum í gær og það hefur ekkert breyst á 24 tímum.

[13:36]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef fylgst nokkuð grannt með þeim hræringum sem orðið hefur vart í tengslum við löggæsluna á Suðurnesjum og þá sérstaklega og ekki síst á Keflavíkurflugvelli, bæði hvað varðar toll- og löggæslu, lögreglustarfið. Ég held að óhætt sé að segja að ekki sé aðeins deilt um skipulag þessarar starfsemi heldur einnig um þann fjárhagsramma sem henni er sniðinn. Ég varð var við það á mjög fjölmennum fundi, sem efnt var til nýlega á vegum lögreglumanna innan Landssambands lögreglumanna og tollvarða innan Tollvarðafélags Íslands, að þar hafa menn mjög þungar áhyggjur af of litlum fjárveitingum til þessarar starfsemi. Menn eru nú að leita leiða til að ráða bót á fjárhagsvanda og komið hafa fram tillögur um skipulagsbreytingar. Ég hvet til þess, og geri það í samráði við og eftir að hafa heyrt í mönnum innan löggæslunnar, innan Tollvarðafélagsins og innan Landssambands lögreglumanna, að menn grafi sig ekki ofan í skotgrafir heldur leiti lausna og leiða til að leysa þau ágreiningsefni sem uppi eru. Að mínum dómi verður það aðeins gert í nánu samstarfi við þau samtök sem ég vísaði til og hafa lýst yfir vilja til að leysa málin.

[13:38]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Ég held að óhætt sé að taka undir með hv. síðasta ræðumanni, Ögmundi Jónassyni, þar sem hann talar um að mikilvægt sé að þessi mál séu leidd til lykta í góðu samráði og án þess að uppi séu höfð stóryrði eða mjög digrar yfirlýsingar um þessi mál eins og nokkuð hefur borið á í opinberri umræðu.

Það er alveg ljóst að þau áform sem dómsmálaráðherra hefur gert grein fyrir að standi til af hálfu ríkisstjórnar ganga út á að færa stjórnsýslumál á Keflavíkurflugvelli í það horf sem stjórnsýsla þessara mála er almennt í í landinu. Það er í samræmi við þá stefnu sem var mörkuð eftir brottför varnarliðsins 2006 að afnema þær sérstöku kringumstæður eða sérstöku reglur sem giltu á Keflavíkurflugvelli um starfsemi þar og færa þær nær því sem gerist annars staðar í landinu. Þannig er staðreynd málsins að tollgæsla og löggæsla eru aðskildar í landinu þó að þessar stofnanir eigi auðvitað náið samstarf. Þær breytingar sem boðaðar hafa verið varðandi Keflavíkurflugvöll ganga einmitt út á að það verði skýrt að löggæslumál þar lúti forræði dómsmálaráðuneytisins eins og gerist almennt í landinu, að tollgæslumál lúti forræði fjármálaráðuneytisins eins og almennt gerist í landinu og flugöryggismál heyri undir samgönguráðuneytið eins og gerist annars staðar í landinu. Það útilokar hins vegar ekki, og ég vil undirstrika það sérstaklega, að það góða og nána samstarf sem hefur verið milli starfsmanna þessara mismunandi greina ríkisvaldsins haldi áfram og það er auðvitað mikilvægt. Það dregur enginn úr því að mikilvægt og gott starf hefur verið unnið á Keflavíkurflugvelli en ég held að breytingar af þessu tagi, að skýra stjórnsýslulega og rekstrarlega ábyrgð betur, hjálpi til við að ná utan um fjármuni og fjármunahald í þessari starfsemi en eins og fjárlaganefndarmenn og aðrir þingmenn margir þekkja hafa fjárheimildir þessa embættis ekki verið í samræmi við rekstrarútgjöld og það er sérstakt mál sem þarf að taka á.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Ég bið þingmenn að halda tímamörk.)

[13:41]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Við höfum orðið vitni að því í þessu máli að við fáum tilkynningu frá dómsmálaráðherra um það að hann ætli að breyta lögum. Hann kemur fram við Alþingi eins og hann ráði því einn og geti stjórnað því einn.

Við stöndum frammi fyrir því að það á að skipta þessu sýslumannsembætti upp í þrjár jafnvel fjórar einingar og það þarf að vera með stjórn í hverri einingu. Þetta verður miklu dýrara með þessu formi, að skipta þessu upp, heldur en það er í dag. Þetta er sennilega ein best heppnaða aðgerð fyrir 16 mánuðum að sameina toll, löggæslu og öryggisgæslu en nú horfum við upp á það að þessu verður að öllum

líkindum skipt upp í fjórar einingar, löggæslu, toll og öryggisgæslu undir samgönguráðuneytið og síðast en ekki síst jafnvel sérdeild um landamæravörsluna. Það er ömurlegt að horfa upp á þetta. Fyrir nú utan það að fyrir 16 mánuðum, þegar embættin voru sameinuð, sýslumannsembættið í Keflavík og sýslumannsembættið á Keflavíkurflugvelli, var loforðið á þann veg að almenn löggæsla yrði meiri á Suðurnesjum en er í dag. Talað var um að það ættu að vera sex lögreglubílar á svæðinu í gangi en þeir eru ekki nema fjórir og stundum jafnvel ekki nema þrír. Það þarf að skera niður. Það er búið að fækka um 20 lögreglumenn á svæðinu á síðustu þremur árum.

Fjárveitinganefnd fór á fund embættisins í haust og þar var henni gerð grein fyrir því að það vantaði meiri peninga en dómsmálaráðuneytið brást ekki við því í tillögum sínum.

[13:43]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Þau alvarlegu mál sem nú blasa við, óeining um lögreglustjóraembættið í Keflavík, hafa valdið því að ég hef skrifað 1. þm. Suðurk., Árna Mathiesen, bréf og beðið um að þingmenn kjördæmisins komi saman, hitti lögreglustjórann og yfirmenn tollgæslunnar og lögreglunnar og enn fremur bæjarstjórn Reykjanesbæjar.

Hér er mjög stórt mál á ferðinni og mjög undarlegt mál. Það vekur grunsemdir um að maðkar séu í mysunni. Hvers vegna slíta menn í sundur fyrirtæki sem var stofnað fyrir 16 mánuðum og hefur vakið þjóðarathygli fyrir varnir og gæslu við Íslands fremstu dyr? Tekið á eiturlyfjabraski, unnið gegn glæpalýð, lögreglustjórinn og hans fólk verðlaunað fyrir afrek. Mig minnir að Stöð 2, sú gagnrýna stöð, hafi kosið þetta fólk menn ársins. Á sama tíma leyfir dómsmálaráðherra sér, sjálfsagt í samstarfi innan ríkisstjórnarinnar með fjármálaráðherra og fleirum, að slíta þetta allt í sundur, sundra fylkingu sem stendur vörð við Íslands dyr. Þarna er mikið uppnám. Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson sagði hér að hann hefði samvisku. Ég efast ekki um það. En ef hann greiðir lögunum atkvæði sem boðað er að fari í gegnum þingið þá er hann eins og fleiri samviskulaus. Það er mjög mikilvægt að standa vörð um það mikla starf sem lögreglustjórinn, lögreglan, tollgæslan og öryggisgæslan á Keflavíkurflugvelli og í Keflavík hafa unnið á 16 mánuðum. Þar standa varðmenn sem verða ekki dregnir niður í svaðið á þennan hátt og lögreglustjórinn verður ekki hrakinn frá því mikla starfi sem hann hefur verið að móta með þessum hætti.

[13:46]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það reynir mjög á löggæslu á höfuðborgarsvæðinu og á Suðurnesjum um þessar mundir. Almenningur finnur fyrir sífellt meira óöryggi. Það mæla kannanir. Fólk óttast jafnvel um að vera ekki óhult á ferli í miðborg Reykjavíkur. Fleiri og fleiri kunna sögur af undarlegu atferli, af eiturlyfjasölu í næsta nágrenni. Við þessar aðstæður skiptir miklu máli að tryggja öfluga löggæslu, styðja við hana í hvívetna og ef eitthvað er, auka sýnilega löggæslu og möguleika löggæslunnar til að taka á þessum erfiðu aðstæðum.

Mér þykir mestu skipta að hrófla ekki við því sem vel er gert heldur þvert á móti styðja við það. Staðreyndin er að starfsemin á vegum lögreglustjóraembættisins á Suðurnesjum hefur verið gríðarlega árangursrík og skilað miklum árangri. Ljóst er að sú starfsemi er til þess fallin að ná þeim markmiðum sem við hljótum öll að vilja setja löggæslu í landinu við þessar aðstæður. Maður hlýtur að kalla eftir faglegum rökum fyrir ákvörðunum af þessum toga.

Mér finnst sú röksemd að fella beri það sem tilheyrir fjármálaráðherra undir hann og síðan löggæslu undir dómsmálaráðuneytið ekki sérlega sterk. Slíkum árangri má ná án þess að brjóta embættið upp. Það er með öðrum orðum hægt að ná þeim árangri með viðurhlutaminni aðferðum. Við hljótum öll að vilja staldra við og horfa til þess hvað við getum raunverulega gert til að styrkja löggæslu í landinu, sem þarf nú sem aldrei fyrr á stuðningi Alþingis að halda. Það er þess vegna mjög mikilvægt að fara með gát þegar í hlut (Forseti hringir.) eiga embætti sem hafa sýnt gríðarlegan árangur í starfi.

[13:48]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Við lögreglustjóraembættið á Suðurnesjum starfa um 200 manns sem finnst sem þeim góða árangri, sem náðst hefur í löggæslu og tollamálum frá sameiningu embættanna, sé stefnt í voða. En ef málið er skoðað nánar spyr maður sig hvort ekki sé eðlilegt að stjórnsýslan á Suðurnesjum sé með sama hætti og almennt gerist í landinu, þ.e. að færa ábyrgðina á tollgæslunni undir fjármálaráðuneytið, öryggis- og vopnaleitina til samgönguráðuneytisins og lögregluna til dómsmálaráðuneytisins.

Áhrif sameiningarinnar frá því fyrir einu og hálfu ári síðan eru samt sem áður til staðar. Lögreglan á Suðurnesjum verður enn rekin sameiginlega og tollgæslan einnig. Það er ekki verið að tala um það að færa þetta algjörlega til fyrra horfs. Fyrirkomulagið sem nú er viðhaft er arfur frá því að varnarliðið var á Suðurnesjum. Því er sjálfsagt að endurskoða fyrirkomulagið og færa í annað horf ef það gengur ekki upp eins og ætlast er til. Allt samstarf þessara aðila þótt yfirstjórnin sé mismunandi verður áfram á faglegu nótunum.

Hins vegar skil ég áhyggjur starfsmanna að mörgu leyti. Fram hefur farið gott og farsælt starf hjá lögreglustjóraembættinu undir öruggri stjórn lögreglustjórans. Það er almennt álit manna að lögreglustjórinn hafi staðið sig vel í starfi og hafi gert góða hluti. Ég vona sannarlega að löggæslan á Suðurnesjum njóti (Forseti hringir.) krafta hans, þótt síðar verði. (Gripið fram í.) En það er mjög mikilvægt að sátt (Forseti hringir.) og friður ríki um löggæsluna á Suðurnesjum. Þess vegna vona ég að þetta mál fái farsæla lausn.

[13:51]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Hér mætast stálin stinn í slagsmálum í beinni útsendingu á milli Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins. Fulltrúar Sjálfstæðisflokksins tala með breytingunni. Fulltrúar Samfylkingarinnar tala á móti henni, meira að segja hv. þm. Árni Páll Árnason gefur ekkert fyrir aðalrökin fyrir því að splitta upp þessum embættum, þ.e. að

stokka þetta undir viðkomandi ráðherra. Gefur ekkert fyrir þau. Veigalítil rök, segir hv. þingmaður.

Ég spyr háttvirta þingmenn Samfylkingarinnar, sérstaklega hv. þm. Lúðvík Bergvinsson: Ætlar Samfylkingin að samþykkja þessar breytingar eða ekki? Er innstæða fyrir orðum Samfylkingarinnar? (Gripið fram í.) Eða ætlar Samfylkingin að gleypa þessar breytingar og samþykkja breytingar á lögum? Þá hefur Björn Bjarnason hæstv. dómsmálaráðherra unnið þetta mál algjörlega.

Ég ætla að minna hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, sem núna er í þröngri stöðu og ég geri mér grein fyrir því, að það er hættulegt að gefa falskar vonir í svona máli. Það er afar hættulegt að gefa lögreglumönnum og tollvörðum sem hafa unnið afar gott starf falskar vonir. Þessir hópar, eins og við þingmenn, margir hverjir, binda vonir við að ekki verði af þessum breytingum. Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson hefur gefið þær vonir með yfirlýsingu sinni í gær og ítrekun hennar í dag.

Þannig að ég ætla að spyrja, virðulegi forseti, einu sinni enn: Ætlar hv. þm. Lúðvík Bergvinsson að standa við það sem hér hefur verið sagt? Ætlar hv. þingmaður að vinna gegn breytingunum eða ætlar hv. þingmaður einungis að gefa falskar vonir og lyppast niður á endasprettinum og samþykkja það sem væntanlega kemur frá hæstv. dómsmálaráðherra? Það teldi ég vera afar miður, virðulegi forseti.

[13:53]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mér þótti síðasta ræða mjög athyglisverð. Ég veit ekki hvort ég ætti að skilja hana svo að þar lýsti hv. þingmaður einhvers konar reynslu, það væri einhver reynslusaga eða reynslurök sem þar kæmu fram.

Ég hef komið í ræðustól og gert grein fyrir því að ég hef miklar efasemdir um þessar breytingar og að það þurfi veigamikil rök, allt önnur rök heldur en komið hafa fram til þessa, til að sannfæra mig um að gera þurfi þessar breytingar. Það er lykilatriði.

Í annan stað vil ég segja um þessa umræðu að meginreglan er sú að lögreglustjóri og tollstjóri séu sami maður, að sami maður fari með lögregluvald og tollvald. Frá því er aðeins undantekning á höfuðborgarsvæðinu. Það er hvergi annars staðar þannig, í þeim átta umdæmum sem eru við lýði þá eru sjö þannig að lögreglustjóri fer með toll- og löggæsluna. Sú breyting sem hér er verið að boða er undantekning frá meginreglunni á landinu. Það þarf veigamikil rök til að fara þá leið, ekki hvað síst þegar viðkomandi embætti hafa staðið sig vel. Því það er engin ástæða til þess að brjóta upp það sem hefur gengið vel. Það er engin ástæða fyrir menn að gera við það sem ekki bilar.

Ef málið snýst um það að færa til í fjárlögum eða á fjárlagaliðum framlög til embættisins, þ.e. að tollurinn heyri undir fjármálaráðuneytið á fjárlagalið o.s.frv., þá þarf engar lagabreytingar til þess. Það er mjög auðvelt að gera það í fjárlögum ef það er meginatriðið. Ég met það þannig að verði þetta brotið upp muni það til lengri tíma skaða embættið og starfið þar suður frá. Ég mun ekki standa að því.

[13:55]

Alma Lísa Jóhannsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil vekja athygli á því að í dag, 1. apríl, er dagurinn sem öryrkjum og ellilífeyrisþegum verður greidd 4% lífeyrishækkun almannatrygginga.

Öryrkjabandalagið, Landssamband eldri borgara og ASÍ sendu um helgina frá sér yfirlýsingu þar sem þessari ákvörðun var mótmælt harðlega á þeirri forsendu að þessar hækkanir væru allt of litlar og ekki í anda nýgerðra kjarasamninga. Hækkun elli- og örorkulífeyris um einungis 4–5 þús. kr. í kjölfar nýgerðra kjarasamninga kristallar þá sorglegu staðreynd að enn og aftur sitja þessir hópar eftir. Þeir hópar sem minnst hafa. 18 þús. kr. hækkun lægstu launa á vinnumarkaði getur engan veginn samræmst 4–5 þús. kr. hækkun á bótum almannatrygginga. Við erum að tala um 4–5 þús. kr. til þeirra sem hafa einungis bætur frá almannatryggingum.

Við vinstri græn höfum verulegar áhyggjur af afkomu hinna lægst launuðu og síðast í gær sýndu fréttir Stöðvar 2 fram á nærri 20% hækkun á matarkörfu á einu ári, þegar búið er að taka tillit til virðisaukaskattslækkana. Þær hækkanir sem nú eru að koma til duga ekki til að halda í horfinu. Ríkisstjórnin segir þetta 7,4% hækkun á lífeyri almannatrygginga frá því í desember. Inni í þeirri tölu er hækkun um áramót sem nemur 3,3%. Sú hækkun er samkvæmt lögbundnum hækkunum til að halda í horfinu og felur ekki í sér kjarabætur.

Frú forseti. Eigum við ekki að líta í eigin barm? Viljum við í alvöru talað skilja þennan hóp eftir? Finnst okkur það í alvöru talað sanngjarnt? Við vinstri græn svörum þessari spurningu neitandi. Það er engan veginn sanngjarnt. Engan veginn. Ég spyr því hv. (Forseti hringir.) formann félagsmálanefndar: Hvað ætlar ríkisstjórnin að gera til að koma til móts við þennan hóp og leiðrétta kjör hans á sanngjarnan hátt?

[13:57]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Í þeim kjarasamningum sem skrifað var undir fyrir stuttu, sem eru afskaplega skynsamlegir og góðir að mínu mati, var niðurstaðan sú að hækka lægstu laun mest og laun þeirra sem setið hafa eftir í launaskriði undanfarinna ára. Talið var að um helmingur launþega fengi ekkert út úr þeim kjarasamningum.

Með tilliti til þess voru bætur til öryrkja hækkaðar eins og hér hefur komið fram, um 4% og 3,3%. Þau 3,3% sem komu um áramótin voru utan þessa kjarasamninga, voru ekki afleiðingar af þeim. Samanlagt hafa þeir fengið 7% og munu fá aldurstengda lífeyrisuppbót hækkaða, fyrir utan öll þau atriði sem voru bætt með lagasetningunni fyrir páska og fólust m.a. í að hætt var að taka tillit til tekna maka, hætt að taka tillit til séreignarsparnaðar o.s.frv. Þá bættust við fjöldamörg atriði sem bættu kjör öryrkja. Samanlagt held ég að þeir séu ekki mikið verr settir heldur en þeir lægst launuðu á vinnumarkaði.

Ég vil benda á að þeir lægst launuðu á vinnumarkaði eru með lægri laun en öryrkjar með lægstur bætur.

[13:59]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég óska hv. þm. Ölmu Lísu Jóhannsdóttur til hamingju með jómfrúarræðuna og þakka henni kærlega fyrir fyrirspurnina.

Við deilum þeim áhuga að tryggja að bætur úr almannatryggingum, hvort sem er til öryrkja eða ellilífeyrisþega, verði aldrei undir lágmarkslaunum. Þessa dagana er verið að vinna mikið í þessum málum. Við erum nýkomin í gegn með almannatryggingafrumvarp og eigum von á frumvarpi um útfærsluna á 25 þús. kr. til ellilífeyrisþega í gegnum lífeyrissjóðakerfið og fleiri málum sem ég ætla ekki að rekja hér en hv. þm. Pétur H. Blöndal nefndi á undan. Hér er rætt um bókun í kjarasamningum sem hljóðaði svo, með leyfi forseta:

„Bætur almannatrygginga hækki í samræmi við gildandi lög.“

Sumir höfðu væntingar um að þá kæmi samhliða 18 þús. kr. hækkun á lágmarkslaun, eins og gert er ráð fyrir í samningum. Það var ekki gert. Aftur á móti er verið að flýta því sem kemur í seinni hluta samþykktarinnar um að endurskoða almannatryggingakerfið, að fara yfir og skoða leiðir til að tryggja lágmarksframfærslu. Það er búið að flýta þeirri vinnu. Það hefur verið boðað af hæstv. félagsmálaráðherra að unnið verði í því fyrir 1. júlí í staðinn fyrir 1. október. Ég bind við það miklar vonir líkt og hv. ræðumaður að við náum að laga þetta fyrir sumarið á þessu vorþingi.

[14:01]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Það er gott og mikilvægt að hv. þm. Alma Lísa Jóhannsdóttir skuli hafa vakið athygli á kjörum aldraðra og örorkuþega. Sjálfum finnst mér það mikið áhyggjuefni hve smátt þessi ríkisstjórn hugsar þegar öryrkjar og aldraðir eru annars vegar.

Það er nýbúið að ganga frá kjarasamningum á almennum vinnumarkaði. Í þeim samningum er kveðið á um að lægst launaða fólkið skuli hækka um 18 þús. kr. á mánuði. Hvað er öldruðum og öryrkjum ætlað af hálfu ríkisstjórnarinnar núna 1. apríl? Á milli 4 og 5 þús. kr. Stundum er talað um að þessi tala sé hærri, á bilinu 7.700–9.400, en þá eru þar inni, eins og kom fram í máli hv. þm. Ölmu Lísu Jóhannsdóttur, hækkanir frá síðasta ári. Við erum þá að tala um hækkanir um síðustu áramót sem eru lögbundnar. Það eru á milli 4 og 5 þús. kr. sem öryrkjar og aldraðir eru að fá þegar við berum saman hækkanir til lægst launaða fólksins á almennum vinnumarkaði. Þetta er framlag ríkisstjórnarinnar til þeirra sem búa við lægst kjör á Íslandi í dag. Greiðslur aldraðra einstaklinga sem þurfa að reiða sig eingöngu á almannatryggingar hækka um næstu mánaðamót úr 130 þús. kr. á mánuði, og 400 kr. til viðbótar hygg ég upp, upp í 135 þús. kr. Það þekkja allir sem fara út í búð (Forseti hringir.) og þurfa að greiða húsaleigu eða þurfa að draga fram lífið hvað við erum að tala um agnarsmáar upphæðir en þær eru góður spegill á þá ríkisstjórn sem nú situr að völdum á Íslandi.

[14:03]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Varðandi það mál sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir tók upp fyrst á fundinum þá vil ég eindregið taka undir þær efasemdir sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson hafði um þær breytingar sem boðaðar hafa verið. Þó að þær kunni að eiga við ákveðin efnisrök að styðjast þá er það svo að embættið í Keflavík hefur náð gríðarlega góðum árangri í málaflokki sem varðar okkur æ meira og skiptir allan almenning miklu máli og við höfum öll áhyggjur af sem eru fíkniefnamálin. Þegar aðilar eru að ná jafnmiklum árangri og menn hafa verið að gera í Keflavík í þeim mikilvæga málaflokki sem fíkniefnamálin eru þarf mjög veigamiklar röksemdir fyrir því að gera breytingar á því fyrirkomulagi og ég tel að þær röksemdir séu a.m.k. ekki enn fram komnar.

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Ölmu Lísu Jóhannsdóttur fyrir að taka upp málefni lífeyrisþega, ekki síst á þessum degi því að í dag, 1. apríl, fögnum við sigri, fullnaðarsigri öryrkja í einu af stærstu mannréttindamálum sem við höfum barist fyrir í á annan áratug. Í dag féll niður tengingin við tekjur maka sem við höfum barist fyrir breytingum á í á annan áratug og í dag hefur ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar tryggt það undir forustu Jóhönnu Sigurðardóttur að litið er á lífeyrisþega sem sjálfstæða einstaklinga en þeir eru ekki látnir vera á framfæri eða í bónbjörgum hjá maka sínum. Það er hins vegar rétt hjá hv. þingmanni og það er rétt hjá Alþýðusambandinu, Öryrkjabandalaginu og Landssambandi eldri borgara að nú eru aðeins komnar til framkvæmda ákveðnar lágmarksbætur úr þeim kjarasamningum sem gerðir voru nýverið og betur má ef duga skal. Tryggingakerfið er ákaflega flókið og það er nefnd að vinna í því að endurskoða það og taka afstöðu til lágmarksframfærslu í kerfinu. Nefndinni hefur verið gert að skila tillögum (Forseti hringir.) hinn 1. júlí næstkomandi og við hljótum að binda miklar vonir við að þar komi enn frekari kjarabætur fram til lífeyrisþega en þegar er orðið en þær eru sem kunnugt er orðnar verulegar.

Umræðu lokið.

Umræður utan dagskrár.

Sundabraut.

[14:06]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir mikilli ánægju með það og fagna því að málefni Sundabrautar skuli vera til umræðu í sölum hv. Alþingis í dag enda er hér um mjög mikilvæga framkvæmd að ræða. Til marks um það eru málefni Sundabrautar einnig á dagskrá borgarstjórnar Reykjavíkur í dag sem sýnir og gefur glögga mynd af því hversu gríðarlega mikilvæg þessi samgöngubót er fyrir land og þjóð.

Saga Sundabrautar er orðin æðilöng, hún var fyrst sett á skipulag borgarinnar 1986 og 1987. Það er því miður ekki hægt að segja að þessari brýnu framkvæmd hafi fleygt hratt fram á því tímabili og í samræmi við þá umræðu sem fram hefur farið, því að enn hefur ekki verið hafist handa við gerð þessarar samgöngubótar. Trúlega eru ástæður þess

margs konar, m.a. þær að mismunandi sjónarmið hafa verið innan borgarstjórnar Reykjavíkur um hvaða leið ætti að velja. Í gegnum tíðina hefur því að einhverju leyti staðið á borginni í þessum efnum en því er ekki lengur til að dreifa nú því að borgarstjórn hefur sammælst um að svokölluð ytri leið verði farin og þá með jarðgöngum frá Laugarnesi að Gufunesi. Nú stendur því, hæstv. forseti, upp á samgönguyfirvöld að segja af eða á hvort ríki og borg gangi í takt í þessu máli. Það er þess vegna mikilvægt að ræða þetta á vettvangi Alþingis til að heyra sjónarmið hæstv. ráðherra og ekki síður sjónarmið þingmanna og þingflokka á Alþingi Íslendinga í ljósi þess að þetta mál er einnig til umræðu í dag á vettvangi borgarinnar.

Eins og ég hef rakið er hér um mikið hagsmunamál að ræða og ekki aðeins fyrir fólk á höfuðborgarsvæðinu heldur einnig fyrir stóran hluta landsbyggðarinnar. Við getum í því tilliti horft til Vesturlands hvað Hvalfjarðargöngin gerðu fyrir Vesturlandsfjórðung á sínum tíma. Vesturland hefur blómstrað með tilkomu Hvalfjarðarganganna, því að með þeim hafa vegalengdir styst og með þessari samgöngubót munu vegalengdir til og frá Reykjavík styttast um 10–12 kílómetra.

Við þekkjum líka, hæstv. forseti, til þess ástands sem er á umferðarmannvirkjum höfuðborgarsvæðisins. Þessi framkvæmd, ef af verður, mun auka til muna umferðaröryggi fólks sem daglega sækir vinnu á þessu svæði og hún mun líka sérstaklega stytta vegalengdir úr Grafarvogi niður í miðbæ á þeim tíma og síðast en ekki síst mun hún minnka þann tíma sem fólk ver á degi hverjum á umferðarþyngstu tímunum í umferðinni sem er mjög dýrmætur tími sem fer til spillis hjá því fólki. Þess vegna verðum við að ráðast í þessa brýnu framkvæmd að mati okkar framsóknarmanna rétt eins og borgarstjórn Reykjavíkur hefur núna lagt til. Þessi framkvæmd snýr að lífsgæðum fólks sem býr á höfuðborgarsvæðinu og fólks á landsbyggðinni eins og ég hef áður rakið og við framsóknarmenn höfum lagt til á undanförnum árum, og það hefur verið stefna Framsóknarflokksins, að ráðist verði í Sundabraut. Ég er á þeirri skoðun að við eigum, rétt eins og borgarstjórn Reykjavíkur hefur lagt til, að fara hina svokölluðu ytri leið með jarðgöngum og það virðist vera mjög breið samstaða um þá leið, m.a. meðal íbúa í Grafarvogi, í Vogum og í Laugardal en íbúasamtök þeirra hverfa hafa sagt sína skoðun á því að það ætti að fara í þá framkvæmd. Ég tel, hæstv. forseti, að við eigum ekki að velja ódýrasta kostinn í þessu máli, því að eins og ég segi þá erum við að ræða um lífsgæði fólksins og við erum að ræða um samgöngumannvirki sem mun standa áratugum saman og því þurfum við að horfa til framtíðar í þessum efnum.

Eins og ég sagði hér er það stefna Framsóknarflokksins að við ráðumst sem fyrst í þessa framkvæmd, enda var það svo að síðasta ríkisstjórn ákvað að verja hluta af söluandvirði Símans í Sundabraut, þannig að það er ekki fjármagnsskortur sem veldur því að ekki sé hægt að ráðast í framkvæmdir. Því þarf skýrar línur í dag frá hæstv. samgönguráðherra og í raun og veru frá ríkisstjórnarflokkunum hvort það sé sameiginlegur vilji þessara aðila að fara ytri leiðina með jarðgöngum eins og Reykjavíkurborg hefur lagt til og margir fleiri. Ég hef því lagt fram fyrirspurn til hæstv. ráðherra, sem m.a. hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur einnig gert áður að hluta til, þar sem ég spyr hæstv. ráðherra hvað líði undirbúningi Sundabrautar, hvort ráðherra sé sammála borgarstjórn Reykjavíkur um að fara svokallaða ytri leið, hvort gerð hafi verið úttekt á samlegðaráhrifum þess að nýta það efni sem úr göngunum kemur til uppfyllingar vegna annarra hluta framkvæmdarinnar og síðast en ekki síst hvenær megi vænta þess að framkvæmdin verði boðin út, (Forseti hringir.) því að fólk hefur beðið mjög lengi eftir tilkomu Sundabrautar. Hér þarf samstillt átak til að hefja þetta verk.

[14:12]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmanni fyrir að taka upp þessa umræðu. Við getum rætt um málefni Sundabrautar enn einu sinni en eins og hv. þingmaður gat um þá var hv. þm. Árni Þór Sigurðsson ekki alls fyrir löngu með fyrirspurn í þinginu um þetta mál svipaðs eðlis, þannig að það má kannski vitna svolítið til þess svars líka.

Það er rétt sem hv. þingmaður sagði, það skeikaði að vísu tveimur árum, að Sundabraut hefur verið í aðalskipulagi Reykjavíkur frá 1984 þannig að þetta er langur tími. Ýmislegt hefur verið gert og ýmislegt skoðað en þó mest síðustu fimm, sex, sjö árin. Þannig er t.d. með þetta verk að nokkrar leiðir hafa farið í umhverfismat. Botngöng hafa farið í umhverfismat, hábrú hefur farið í umhverfismat, innri leið, leið 1, hefur farið í umhverfismat og nú samkvæmt sérstakri ósk Reykjavíkurborgar er verið að fara með í umhverfismat, og það er hafið, jarðgöng undir Kleppsvíkina. Margt hefur því verið kannað, það er ekki eins og verkið sé að byrja. Það er sem sagt fjórði liðurinn eða í raun og veru fimmti liðurinn, ef bætt er við leið 1 breyttri eins og hún liggur núna í umhverfismatinu.

Hv. þingmaður spyr: Hvað líður undirbúningi Sundabrautar? Ég held að honum líði bara vel og sé á fullri ferð loksins og verið sé að kanna þá þætti sem borgarstjórn Reykjavíkur gat um og þáverandi borgarfulltrúi Framsóknarflokksins — eða væntanlegur, nei ég held að hann hafi verið orðinn — Björn Ingi Hrafnsson, sagði orðrétt að ef menn færu í það að kanna þennan nýja kost mundi það seinka verkinu um mörg ár. Og framsóknarmaðurinn hafði á réttu að standa hvað þetta varðar. Auðvitað tekur þetta sinn tíma. Gera menn sér t.d. grein fyrir því að rannsóknarborunum vegna jarðgangaleiðar lauk ekki fyrr en í ágúst á síðasta ári og þá fyrst var hægt að fara að vinna úr þeim? Vegagerðin hefur nýlega auglýst drög að umhverfisáætlun fyrir Sundagöng á leið 1.

Hv. þingmaður spyr eins og oft hefur verið spurt um áður: Er ráðherra sammála borgarstjórn Reykjavíkur um að fara svokallaða ytri leið með jarðgöngum? Ég verð þar því miður að vitna enn einu sinni í 28. gr. vegalaga, sem allir þingmenn, fulltrúar allra stjórnmálaflokka samþykktu á síðasta þingi, sem er um það að rísi ágreiningur um réttmæti kröfu um leiðir eða um fjárhag skuli málinu skotið til ráðherra til úrskurðar. Ég verð enn að vitna í þessa lagagrein og þetta á í raun og veru við um tvö verkefni í landinu sem gætu komið til svona úrskurðar, hitt er Hornafjarðarfljót.

Nú má auðvitað segja sem svo að það sé hægt að segja hvað maður vilji og gera sig vanhæfan þannig að verkið komi til annarra en ég ætla að leyfa mér þann munað að hafa það áfram og vona að ekki komi til þess.

Í þriðja lagi spyr hv. þingmaður um ytri leiðina og hvort gætt hafi verið að samlegðaráhrifum þess að nýta það efni sem úr göngunum kæmi til uppfyllingar vegna annarra hluta framkvæmdarinnar. Já, auðvitað, það er keppikefli Vegagerðarinnar við allar jarðgangaframkvæmdir að nýta sem mest af því efni sem kemur út í vegagerð til og frá viðkomandi verki vegna þess að það er nauðsynlegt. Það er stundum mesta vandamálið í umhverfismati gagnvart jarðgöngum hvar á að haugsetja það sem kemur út úr þeim. Að sjálfsögðu verður það efni allt saman notað, ef til þess kemur, í vegtengingar til og frá. Það er mikið magn sem kemur út eins og menn eru að tala um núna í Héðinsfjarðargöngum þar sem mest af því er notað, eins og hv. þingmaður veit um, í Héðinsfirði, í vegspottann sem þar kemur á milli.

Í fjórða lagi spyr hv. þingmaður: Hvenær má vænta þess að framkvæmdin verði boðin út? Miðað við það sem ég hef sagt hér og miðað við þann feril sem er í gangi — og vitna ég t.d. í orð Björns Inga Hrafnssonar og fleiri aðila, það má líka vitna í Gísla Martein Baldursson, ágætan borgarfulltrúa — þá eru ekki líkur á að það verði fyrr en á árinu 2009. Hvort það verður í janúar, júní eða september er ekki hægt að segja til um. En miðað við umræðuna núna þegar þetta er að fara í umhverfismat, þá virðist mér að það sé mikil sátt um það, að það verði ekki deilur og kærur sem oft og tíðum tefja vegaframkvæmdir og ætla ég ekki að telja upp þær vegaframkvæmdir sem eru í slíkum ferli í dag sem óneitanlega tefja mjög mikið viðkomandi framkvæmdir vegna þess að þær eru þá í þeim farvegi öllum. Vonandi verður það ekki. Það lítur út fyrir að það ríki sátt um þetta þannig að vonandi getur það gengið árið 2009. Hins vegar kem ég kannski að því aðeins síðar, ef ég má aðeins minna á það, (Forseti hringir.) að í samgönguáætlun eru áætlaðir 8 milljarðar til þessa verks. Verkið mun kosta 35 milljarða ef gangaleiðin verður farin og það verður auðvitað verkefni Alþingis og ríkisstjórnar að sjá hvernig á að fjármagna mismuninn.

[14:17]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég vil í upphafi míns máls hvetja til þess að horft verði fram á veginn og ekki bara í baksýnisspegilinn þegar um Sundabraut er að ræða því þetta er vissulega allt saman endurtekið efni sem hér er flutt við þessa umræðu, held ég. Það er heldur ekki hægt að fjalla um Sundabraut hér öðruvísi en að líta til umferðarmálanna og umferðaröngþveitisins sem ríkir á höfuðborgarsvæðinu. Samgöngumálin og mengun af völdum umferðar eru orðin mesta umhverfisvandamálið á höfuðborgarsvæðinu. Það ásamt þeirri staðreynd að við verðum að draga úr útblæstri frá samgöngum vegna alþjóðlegra skuldbindinga okkar kallar á nýja nálgun í þessum efnum og við í vinstri grænum leggjum áherslu á að almenningssamgöngur verði efldar og að umferðaröryggi gangandi og hjólandi fólks verði tryggt.

Forgangsakreinar fyrir almenningssamgöngur, hjólreiðabrautir, endurgreiðsla á vaski af almenningsvögnum og lækkun olíugjalds, þetta ásamt athugun á léttlestakerfi er það sem við í vinstri grænum höfum lagt til málanna bara á þessu þingi til málanna. Og ég hvet til þess að þegar verið er að ræða um umferðarmannvirki sé ekki eingöngu horft einagrað á kostnaðinn heldur líka á umhverfislegan ávinning af hverju því verkefni sem ráðist er í.

Ég hlýt að viðurkenna að það læðast að manni nokkrar efasemdir um hvert stefni í þessum efnum. Á sama tíma og borgaryfirvöld tala um léttlestakerfi eru á dagskrá borgarstjórnarfundar núna mislæg gatnamót við Kringlumýrarbraut og Miklubraut ásamt Sundabrautinni. Þarna er verið að tala um tugi ef ekki hundruð milljarða í fjárfestingu. Ég hvet til þess að það verði ekki litið — eins og ég hef áður gert og þingmenn — að það verði ekki aðeins litið til ódýrustu leiðarinnar þegar til Sundabrautarinnar kemur heldur til þeirra viðkvæmu svæða sem þessi braut mun liggja um (Forseti hringir.) og hlustað á sjónarmið íbúa sem eiga eftir að búa við mannvirkið vonandi í yfir hundrað ár.

[14:20]

Ólöf Nordal (S):

Frú forseti. Það er orðið býsna langt síðan bygging Sundabrautar var áformuð og víst er að flestir landsmenn eru að verða langeygir eftir henni. Það er mjög brýnt að samstaða náist um að klára sem fyrst nauðsynlegar samgöngubætur á höfuðborgarsvæðinu. Umferðarþunginn í borginni og til og frá henni eykst stöðugt og samgöngumannvirki höfuðborgarsvæðisins hafa ekki annað vexti svæðisins undanfarin ár.

Það virðist vera samstaða í borgarstjórn Reykjavíkur um að fara svokallaða gangaleið. En Vegagerðin hefur haft efasemdir um þá framkvæmd og ekki verður betur séð en að sérfræðingar þeirra telji öruggara að fara í framkvæmdina með brúm. Ég get ekki dæmt um það hvernig berglög eru undir Faxaflóanum. En hitt segi ég að það er skylda allra sem koma að þessu máli að klára undirbúninginn hið allra fyrsta svo hægt sé að koma sér að verki. Og vegna þess að allir eru að bíða eftir Sundabraut eru aðrar framkvæmdir sem tengjast henni í borginni einhvern veginn samhangandi og tafsamar.

Ég vil líka benda á að þegar horft er til stórra framkvæmda eins og Sundabrautarinnar á að horfa langt fram í tímann. Þetta á reyndar við um samgönguframkvæmdir alls staðar á landinu. Mér finnst tímabært að menn snúi sér að því að horfa á höfuðborgarsvæðið í heild sinni og kanna hvernig haga eigi umferðarskipulagi.

Umferðarþungi mun áfram aukast frá miðborg Reykjavíkur. Þar er Háskóli Íslands, listaháskóli í bænum, tónlistarhús, Háskólinn í Reykjavík og síðast en ekki síst hátæknisjúkrahús. Þangað verða sjúklingar að komast innan úr bænum og utan af landi og hver mínúta skiptir máli. Þess vegna skiptir höfuðmáli að uppbygging umferðarmannvirkja á höfuðborgarsvæðinu verði með þeim hætti að það endist því það skal ekki gleymast sem sagt hefur verið að lengi býr að fyrstu gerð.

[14:22]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við í Frjálslynda flokknum höfum í

mörg ár talað fyrir því og flutt um það tillögu á hv. Alþingi að taka upp auknar áherslur í samgöngumálum til langrar framtíðar, meðal annars með sérstakri áherslu á jarðgangagerð á landinu sem og þverun fjarða og styttingu vegalengda með sérstöku tilliti til þess að auka umferðaröryggi almennt. Minna má á að Hvalfjarðargöng, Vestfjarðagöng, Reyðarfjarðar- og Fáskrúðsfjarðargöng, Almannaskarðsgöng svo eitthvað sé nefnt eru dæmi um vel heppnaðar framkvæmdir og hafa aukið umferðaröryggið hér á landi. Vissulega eru jarðgöng dýr en þau eru varanleg lausn og við hljótum, hæstv. forseti, að þurfa að horfa á varanlega lausn fyrir næstu framtíð, langt inn í framtíðina. Ég tek undir með hv. síðasta ræðumanni að því er það varðar.

Sundabrautin er ein af þeim lausnum sem menn horfa á til langrar framtíðar og það á að horfa á hana með því hugarfari. Reyndar held ég að það þurfi að líta á allar samgöngur út frá Reykjavík með nýjum og framsýnum hætti. Ég hef reyndar ekki komið auga á það hvernig menn ætla að setja niður 20–40 þús. manna byggð hér vestan til í borginni án þess að búa til nýjar samgönguæðar út af því svæði. Ég held að menn hljóti að þurfa að hugsa það á nýjan leik.

Hæstv. forseti. Nú erum við enn að fara í eitt umhverfismatið á Sundabraut, það fjórða eða fimmta — ég man ekki hvort heldur var — sem hæstv. ráðherra nefndi. Tafir á gerð Sundabrautar eru orðnar mjög erfiðar og dýrar fyrir þetta svæði og það væri æskilegt að flýta því eins og kostur er.

Ég minni á, hæstv. forseti, að á síðasta þingi var samþykkt tillaga okkar frjálslyndra um auknar áherslur á umferðaröryggi með gerð jarðganga og þverun fjarða. (Forseti hringir.) Sundabrautin er ein af þeim leiðum sem við höfum lagt til og við styðjum það heils hugar að hún verði gerð sem allra fyrst.

[14:24]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er ljóst að íbúar landsins binda miklar vonir við jarðgöng. Ég vil nefna hér að þegar Hvalfjarðargöngin voru tekin í gagnið þá var sú er hér stendur í þinginu og við ákváðum að veita hér ábyrgð á láni til Spalar og það var mjög gaman að upplifa það af því manni fannst þetta svo ótrúlegt að það væri bara yfirleitt hægt að fara í svona framkvæmd á Íslandi. En sú framkvæmd er orðin að veruleika og maður spyr sig núna af hverju við gerðum þetta ekki mikið fyrr. Það er gaman að líta til baka í þessu sambandi.

Núna erum við að bora á Norðurlandi. Ég vil minnast á það að 3. apríl næstkomandi verður hátíð í Fjallabyggð vegna Héðinsfjarðarganga, áfanga þar. Það er mikið rætt um göng á Vestfjörðum, fleiri göng þar. Það er rætt um göng á Austurlandi milli Seyðisfjarðar, Mjóafjarðar, Norðfjarðar og upp á Hérað þannig að mjög víða er verið að tala um göng.

Enn ein göngin eru svo Sundabrautargöng í sambandi við Sundabraut. Ég vil draga það fram að framsóknarmenn hafa stutt þessa framkvæmd af heilum hug og það er núna sameiginleg niðurstaða í borgarstjórn Reykjavíkur um að fara ytri leið. Með henni mundi skapast mjög skemmtilegur ás, má segja, vegna þess að þau göng eiga að koma upp svona um það bil þar sem Strætisvagnar Reykjavíkur eru með sínar höfuðstöðvar og það yrði þá ás upp á Kringlumýrarbrautina.

Ég tel að það eigi að fara sem fyrst í þessa framkvæmd. En ég skil alveg að það þurfi að kanna mjög vel þennan kost af því þarna er verið að fara undir sjó og það er alveg eðlilegt að það sé rannsakað. En ég vil samt hvetja samgönguráðherra hæstv. til að standa sig í stykkinu eins og hann getur varðandi það að ýta því áfram. Ég held að Vegagerðin hafi of mikið bundið sig í aðra leið af því það er alveg ljóst að Reykjavík hefði ekki breytt aðalskipulagi (Forseti hringir.) í andstöðu við stór íbúasamtök til þess að fara þá leið sem Vegagerðin hefur helst kosið.

[14:26]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Það mál sem við ræðum í dag á sér mjög langa forsögu. Saga Sundabrautarmálsins, held ég, þegar fram líða stundir verður örugglega skráð á spjöld sögunnar. Menn hafa hér rætt málið frá ýmsum hliðum og ég hygg að þeir sem hlusta á þessa umræðu velti fyrir sér spurningunni hvers vegna í ósköpunum ekki sé búið að taka af skarið, hvers vegna í ósköpunum menn hafi ekki hafist handa. Svarið við þeirri spurningu er einfalt. Það hafa verið mjög skiptar skoðanir um legu brautarinnar í tólf ár vil ég leyfa mér að segja, skiptar skoðanir innan flokka í borgarstjórn Reykjavíkur, skiptar skoðanir á Alþingi Íslendinga og ekki síður ágreiningur milli Vegagerðarinnar og Reykjavíkurborgar um legu Sundabrautar.

Nú er það hins vegar að baki, þ.e. ágreiningurinn innan borgarstjórnar Reykjavíkur og ég vil leyfa mér að fullyrða líka ágreiningurinn á hinu háa Alþingi því síðast þegar við ræddum þetta mál hér þá tjáðu sig fulltrúar allra stjórnmálaflokka um að ysta leið í göngum væri sú leið sem bæri að fara. Við erum að því leytinu til á öðrum tímapunkti núna í Sundabrautarmálinu. Það er þverpólitísk samstaða allra að fara þessa leið.

Hæstv. ráðherra samgöngumála hefur lýst því yfir að hann sé ekki tilbúinn til þess að segja sína afstöðu í málinu. Ég virði afstöðu ráðherrans þó ég sé ekki sammála henni. Ég hef talað fyrir því að við tækjum af skarið og færum ystu leiðina í göngum. Ég trúi því og treysti að sú verði niðurstaðan og ef framkvæmdin hefst verður hægt að bjóða hana út í byrjun árs 2009. Þá er það vel og þá hillir undir að þetta stóra mannvirki sem við höfum beðið eftir (Forseti hringir.) allt of lengi verði loksins að veruleika.

[14:29]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er engin deila um að Sundabraut, eins og aðrar meginumferðaræðar út frá höfuðborgarsvæðinu, sé eitt af stórverkefnunum sem óumflýjanlegt er að ráðast í á næstu árum. Ég held að enginn sem kynnir sér samgöngumál, umferðarspár og aðstæður í þessum efnum geti neitað því að óumflýjanlegt sé að setja mikla fjármuni í uppbyggingu meginumferðaræðanna til og frá höfuðborgarsvæðinu á næstu árum þó mörg og brýn verkefni bíði víða annars staðar í landinu.

Alltaf má deila um forgangsröðun svo ekki sé nú talað um útfærslu og val á leiðum. Ég verð að segja að almennt

tel ég að það sé heppilegasta fyrirkomulagið að stjórnmálamennirnir ákveði fjárveitingarnar, ákveði forgangsröðun verka og móti meginstefnuna en síðan sé það fagmanna að velja hinar tæknilegu lausnir. Það verður erfitt að ná þessum hlutum fram ef hér sitja 63 sérfræðingar í tæknilegum útfærslum í vegamálum á Alþingi og 15 sérfræðingar hinum megin við Vonarstrætið í borgarstjórn og þeir eiga að takast á um tæknilegar útfærslur og einstök framkvæmdaatriði í hverju einasta verki. Það er, held ég, ekki skipulag sem almennt er til farsældar fallið. Látum stjórnmálamennina um sitt og fagmennina um sitt í aðalatriðum.

Fyrir Sundabraut standa veigamikil rök og þar er verið að fjárfesta til langs tíma. Það hefur gildi í umferðarpólitísku samhengi hvað varðar umhverfisáhrif. Það hefur umferðaröryggislegt gildi og þar má auðvitað ekki tjalda til einnar nætur. Það eru rök sem mæla kannski með þeirri leið sem er dýrari og eðlilega hefur staðið í mönnum að stilla sér upp á bak við sem eru göngin á ytri leið.

Eins og verðið á eldsneyti er að þróast þessa dagana þá þyrfti ekki nema það til til þess að skoða mjög vandlega þá leið sem best fellur að framtíðarhagsmunum allrar umferðar sem er á leiðinni til og frá (Forseti hringir.) höfuðborginni norður og vestur um land.

[14:31]

Sturla Böðvarsson (S):

Hæstv. forseti. Ég tek undir með hv. 4. þm. Norðaust. að Sundabrautin er ein af allra mikilvægustu framkvæmdum sem við stöndum frammi fyrir í dag. Sundabrautin er ein mikilvægasta framkvæmdin sem leggja þarf áherslu á hér á höfuðborgarsvæðinu og hefur verið í langan tíma.

Það hefur verið rifjað upp í þessari umræðu að það hefur tekið langan tíma að koma Sundabrautinni inn í skipulag höfuðborgarinnar. Ég þurfti árum saman að sitja undir því hér, því var haldið miskunnarlaust fram, að það væri samgönguráðherra að kenna að ekki væri búið að bjóða út framkvæmdir við Sundabraut. Nú er því ekki lengur haldið fram. Hv. þingmenn, t.d. hv. þingmenn Samfylkingarinnar, gera það ekki lengur.

Ég vil taka undir það sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir sagði, við þurfum að sameinast um þetta verkefni. Það hefur verið reynt í mjög langan tíma. Þetta er mjög vandasamt en það er ekki fyrr en nú á þessu ári sem talsmenn höfuðborgarinnar hafa sagt alveg ákveðið hvaða leið þeir vilja fara. Ár eftir ár er aðalskipulag höfuðborgarinnar afgreitt og samþykkt án þess að fyrir liggi hvar Sundabrautin eigi að liggja. Þetta liggur allt fyrir skjalfest.

En hvað um það. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um málið. Fjárveitingar hafa verið til framkvæmda við Sundabraut í langan tíma. Unnið hefur verið að málinu í samstarfi borgarinnar og Vegagerðarinnar og innan tíðar þarf að taka af skarið. En það er alveg ljóst að enn mun tími líða, kannski fram til ársins 2011, þar til framkvæmdir geta hafist. Ég (Forseti hringir.) spái því. Þá þarf að fara í breikkun Vesturlandsvegar. Það getur ekki beðið þar til Sundabrautin verður gerð (Forseti hringir.) og ég spái því að hún muni fara í göng.

[14:33]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Birki Jóni Jónssyni fyrir að vekja máls á þessu þarfa atriði. Ég vil jafnframt óska hæstv. samgönguráðherra til hamingju með að geta nú horft inn í Héðinsfjörð, þess vegna daglega ef hann óskar. En það kannski sýnir hvert forgangsröðun í samgöngumál er komin, hún er í tómri vitleysu. Ekki er forgangsraðað fyrir fólk heldur eftir einhverjum öðrum sjónarmiðum.

Þegar hæstv. samgönguráðherra var spurður hvað liði undirbúningi að Sundabraut sagði hann að undibúningi miðaði nokkuð vel. Formaður samgöngunefndar, fyrrverandi borgarstjóri Reykjavíkur, hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, gerði grein fyrir því hvernig þessi mál hefðu velkst á milli en engin ákvörðun verið tekin og ekki byrjað á einu eða neinu. Það er staðreyndin í málinu.

Menn hafa oft staðið frammi fyrir því, það er jú verkefni stjórnmálamanna, að taka ákvarðanir, að höggva á hnúta, að taka ákvarðanir, að ráðast í framkvæmdir. Eins og hæstv. samgönguráðherra benti réttilega á hefur Sundabraut verið á aðalskipulagi Reykjavíkur í 23 ár og málið hefur verið að þvælast á milli. Menn hafa komið með nýjar og nýjar hugmyndir og það er á ábyrgð samgönguráðherra hverju sinni að höggva á þann hnút sem um er að ræða, að taka ákvarðanir og byrja framkvæmdir. Í þessu máli eins og svo mörgum öðrum er vilji allt sem þarf.

Akleiðir að og frá höfuðborgarsvæðinu eru löngu sprungnar. Það er forgangsatriði, hagsmunamál allra landsmanna, að vikið verði að þessu. Ég spyr hæstv. samgönguráðherra: Ætlar hann að beita sér fyrir því að framkvæmdir við Sundabraut verði (Forseti hringir.) hafnar sem fyrst?

[14:36]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og þakka hæstv. ráðherra fyrir þau svör sem hann veitti við þeim spurningum sem ég lagði fram svo langt sem þau náðu. Eins og hæstv. ráðherra benti á gæti hann gert sig vanhæfan — hversu fáránlegt sem það hljómar nú að ráðherra megi ekki hafa skoðanir á því hver forgangsröðunin eigi að vera í samgöngumálum — en eins og hann benti á þá er löggjöf á bak við þetta sem getur valdið því að hann verði vanhæfur.

Ég velti því fyrir mér, hæstv. forseti, hvort við hv. þingmenn þyrftum ekki að beina fyrirspurnum til forsætisráðherra um það hvert stefnumið ríkisstjórnarinnar væri í málefnum Sundabrautar. Það er alveg ljóst að Reykjavíkurborg hefur markað stefnuna og við þurfum að fá skýr skilaboð frá ríkisstjórninni um það hvert beri að stefna í samgöngumálum.

Hæstv. forseti. Af því að hæstv. ráðherra rifjaði upp stefnumið Framsóknarflokksins, sem voru botngöng, þá er það alveg rétt að sá möguleiki hefur verið kannaður. Rætt var um að hugsanlega væri berglagið ótraust samkvæmt nýlegum skrifum fræðimanns í þeim efnum. Ég vil því benda hæstv. ríkisstjórn á að búið er að kanna hugmynd Framsóknarflokksins um botngöng. Ef til þess kæmi að ekki væri hægt að fara jarðgangaleiðina væri hægt að nýta það

fyrirheit Framsóknarflokksins á sínum tíma að fara í botngöng.

Mér finnst það út af fyrir sig stór áfangi að borgarstjórn Reykjavíkur skuli hafa náð sameiginlegri niðurstöðu um þetta. Það er alveg rétt, sem hv. þingmenn hafa bent á, að nú er mikilvægt að samgönguyfirvöld drífi í því að keyra umhverfismatið í gegn þannig að hægt verði að bjóða þessa mikilvægu framkvæmd út hið allra fyrsta. Það er mikill vilji fyrir því í samfélaginu að farið verði í þessa framkvæmd og það er mikil þörf, bæði af öryggisástæðum og (Forseti hringir.) umferðarlegum ástæðum, að hið fyrsta verði farið í þessa framkvæmd. (Forseti hringir.) Ég fagna því, hæstv. forseti, að þverpólitísk samstaða (Forseti hringir.) skuli vera hér í þingsal Alþingis, að mér heyrist, um að fara ytri leiðina eins og borgarstjórn hefur lagt til.

[14:38]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þeim þingmönnum sem hafa tekið þátt í þessari umræðu um það sem hér hefur verið sett fram. Umræðan hefur verið málefnaleg og góð.

Ég vil í lokin, á þeim tveimur mínútum sem ég hef, ítreka það sem stendur í stjórnarsáttmálanum að ráðast skuli í stórátak í samgöngumálum og alveg sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu. Það er sérstaklega tilgreint.

Ég vil líka taka það skýrt fram til þess að fyrirbyggja allan misskilning, og svara þá hv. þm. Jóni Magnússyni — ég sagði það áðan með umhverfismatið að vonandi er það þá þannig að við getum tekið ákvörðun um leið og haustið 2009 geti hafist hönnun og útboð og framkvæmdir. Það eru allir sammála um það, að mér heyrist, og ég er algjörlega sammála því, að þetta er ein mikilvægasta framkvæmdin sem við erum að fjalla um. Hún er jafnframt stærst og þarf mesta fjármagnið. Það verðum við alþingismenn sem þurfum að taka ákvörðun um hvernig við ætlum að fjármagna þetta verk til enda. Þetta er mikilvægt.

Í þessu sambandi vil ég geta þess, og hef áður sett það fram, að við erum að setja í gang samráðshóp og hafa sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu skipað þrjá sveitarstjóra sína í nefnd. Ég ætla sjálfur að sitja í þeirri nefnd og einnig vegamálastjóri. Við munum fara þar yfir samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu og vinna í haginn fyrir breytingar á stuttu samgönguáætluninni sem við þurfum að gera næsta haust. Þá mun ég jafnframt leggja fram löngu áætlunina.

Mér sýnist þetta vera farsæl leið og hugsa til þess þegar við vorum að afgreiða samgönguáætlun í lok síðasta þings rétt fyrir kosningar. Ég held að það sé gott að hefja þessa vinnu sem fyrst og sú er meiningin. Ég óska eftir góðu samstarfi við sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu um þetta mál. Það er rétt sem hæstv. fyrrverandi samgönguráðherra sagði: Við þurfum að sameinast um þetta mál. Við höfum 8 milljarða. Ef verkið kostar 35 þurfum við að svara því hvernig við ætlum að fjármagna mismuninn.

Ég ítreka, virðulegi forseti, hér á mínum síðustu sekúndum þakkir fyrir umræðuna. Það er líka fagnaðarefni að algjör samhljómur virðist vera hér um þetta mikilvæga verkefni.

Rafræn eignarskráning verðbréfa, 1. umr.

Stjfrv., 476. mál (viðskipti með verðbréf í erlendri mynt). — Þskj. 758.

[14:41]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um rafræna eignarskráningu verðbréfa. Aðdragandinn að þessu máli er sá að hér fyrr í vetur á síðastliðnu ári var töluverð umræða og talsvert deilt um heimildir fyrirtækja til annars vegar að skrá hlutafé sitt í erlendum gjaldmiðlum og hins vegar til að gera upp í erlendum gjaldmiðlum og var mikið um þetta rætt. Niðurstaða þeirrar umræðu að hluta til var sú að það væri uppi ákveðin eyða í íslenskri löggjöf hvað þetta varðaði og sérstaklega hvað varðaði eignarskráningu hlutafjár í erlendum gjaldmiðlum.

Það var úr að ég skipaði nefnd til að hafa snör handtök og fara í málið. Hún var undir forsæti Jóns Sigurðssonar fyrrverandi ráðherra og seðlabankastjóra og hagfræðings og hins vegar fulltrúa frá Fjármálaeftirlitinu, Seðlabanka Íslands og Samtökum fjármálafyrirtækja. Þessi nefnd vann ákaflega hratt og vel og skilaði af sér niðurstöðu núna fyrir tæpum mánuði síðan í skýrsluformi og tillögum að lagafrumvarpi til að eyða þessari óvissu um rafræna eignarskráningu verðbréfa og skráningu hlutafjár í erlendum gjaldmiðlum. Eftir skoðun var það frumvarp flutt og kynnt ríkisstjórn sem samþykkti málið og vísaði því til þingflokka og nú mæli ég fyrir þessu frumvarpi til laga um breytingar á lagaákvæðum um rafræna eignarskráningu verðbréfa, nr. 131/1997, mál nr. 476 á þingskjali 758.

Í íslenskum lögum er ekki að finna neina takmörkun á því í hvaða gjaldmiðli skuldabréf eða önnur verðbréf skuli gefin út. Hlutafélagalög, nr. 2/1995, heimila hlutafélögum sem hafa fengið samþykki fyrir skráningu á skipulegum verðbréfamarkaði að ákveða hlutafé sitt í erlendum gjaldmiðli. Sama gildir um önnur hlutafélög sem fengið hafa heimild ársreikningaskrár til að færa bókhald og semja ársreikninga í erlendum gjaldmiðli. Ákvörðun um það hvort hlutafé skuli skráð í erlendri mynt er í lögunum falin hluthafafundi. Hlutafé má samkvæmt lögunum ákveða í eftirtöldum gjaldmiðlum auk íslensku krónunnar: Evru, bresku pundi, danskri, norskri og sænskri krónu, bandaríkjadal, japönsku jeni og svissneskum franka. Þess má geta að það var rætt um það í þessari nefnd hvort það ætti ekki í framtíðinni að breyta þessu ákvæði þannig að það væri engin upptalning á því í hvaða gjaldmiðlum mætti gera upp heldur væri það ótakmarkað.

Ákveði hlutafélag að skrá hlutafé sitt í erlendum gjaldmiðli kveður 2. mgr. 27. gr. hlutafélagalaganna á um innköllun útgefinna hlutabréfa og útgáfu nýrra bréfa í þeirra stað í hinum nýja gjaldmiðli. Greinin kveður beinlínis á um að sambærilegar breytingar skuli gera sé um rafræna skráningu á hlutum að ræða. Því verður ekki annað séð en að löggjafinn telji ekkert því til fyrirstöðu að hlutabréf megi skrá í erlendum gjaldmiðli í íslenskri verðbréfamiðstöð.

Vandamálið varðandi verðbréf í erlendum gjaldmiðli er hins vegar hvar og hvernig peningalegt uppgjör þeirra eigi að fara fram þannig að fyllsta öryggis sé gætt og um þennan feril má geta að voru talsverðar umræður í fyrra og

nokkrar deilur og framkvæmdin var stirð og tók langan tíma en ætti ef þetta mál gengur fram að verða gagnsæ og skýr og sá vafi að heyra sögunni til.

Einu ákvæðin sem beinlínis fjalla um uppgjör og efndalok verðbréfaviðskipta í íslenskum lögum eru í lögum nr. 131/1997, um rafræna eignarskráningu verðbréfa. Í 15. gr. þessara laga er Seðlabanka Íslands falið að annast endanlegt greiðsluuppgjör rafbréfaviðskipta reikningsstofnana sem aðild eiga að verðbréfamiðstöð. Í 15. gr. eru verðbréf skráð í erlendum gjaldmiðli ekki nefnd sérstaklega og því eðlilegt að skilja greinina þannig að hún eigi fyrst og fremst við um uppgjör viðskipta með verðbréf í íslenskum krónum. Þannig er til komin eyða í íslenskri löggjöf að þessu leyti sem veldur óvissu og tefur framgang viðskipta með verðbréf sem skráð eru í erlendum gjaldmiðli hér á landi.

Þess vegna er mjög brýnt er að setja sem fyrst ákvæði í íslensk lög um uppgjör viðskipta með verðbréf sem skráð eru í erlendum gjaldmiðlum svo slík viðskipti geti farið skipulega og örugglega fram með milligöngu íslenskra verðbréfamiðstöðva, en allmörg íslensk hlutafélög sem skráð eru á verðbréfamarkaði Kauphallar Íslands hafa þegar fengið heimild hluthafafunda til þess að ákveða hlutafé sitt í erlendum gjaldmiðli og við því er búist að fleiri bætist í hópinn.

Eins og ég nefndi skipaði ég nefndina til að undirbúa þessa lagasetningu í desember og hún skilaði áliti sínu og tillögum um uppgjör viðskipta með verðbréf sem skráð eru hjá Verðbréfamiðstöð Íslands í öðrum gjaldmiðli en íslenskum krónum. Þess má geta til upplýsingar að nefndinni var kunnugt um að bæði Seðlabanki Íslands og Verðbréfaskráning Íslands hf. hafa kynnt sér þá tilhögun sem sænska verðbréfamiðstöðin hefur komið á með samningi við Finnlandsbanka til þess að tryggja fullnaðaruppgjör á sænskum verðbréfum sem skráð eru í evrum með atbeina bankans. En Finnlandsbanki hefur að sjálfsögðu öruggan aðgang að fjármunum í evrum sem er lögeyrir í Finnlandi sem er aðili að Efnahags- og gjaldeyrisbandalagi Evrópu og þar með að evrusvæðinu og Evrópska seðlabankanum. Þetta sænsk/finnska fyrirkomulag gæti verið fyrirmynd fyrir þá tilhögun sem íslensk verðbréfamiðstöð eins og Verðbréfaskráning Íslands gæti tekið upp og boðið viðskiptaaðilum sínum til uppgjörs á viðskiptum með verðbréf sem skráð eru í evrum á Íslandi.

Í samræmi við tillögu nefndarinnar er í frumvarpinu sem mælt er hér fyrir lagt til að gerðar verði lágmarksbreytingar á 15. gr. laga um rafræna eignarskráningu sem þarf til þess að tryggt sé að tilhögun uppgjörs á viðskiptum í erlendri mynt uppfylli ströngustu íslenskar og alþjóðlegar kröfur um öryggi greiðslufyrirmæla og greiðslukerfa og jafnframt að sá aðili sem vera skal bakhjarl endanlegs greiðsluuppgjörs hafi öruggan aðgang að fjármunum í skráningargjaldmiðli verðbréfanna sem um er að ræða hverju sinni.

Lagðar eru til tvær meginbreytingar á 15. gr. Í fyrsta lagi er lagt til að skýrt verði tekið fram í ákvæðinu að fyrsta málsgrein greinarinnar eigi eingöngu við verðbréf í íslenskum krónum.

Í öðru lagi er lagt til að bætt verði við ákvæðið nýrri málsgrein sem kveði á um öruggan farveg fyrir fullnaðaruppgjör viðskipta með verðbréf sem skráð eru í erlendri mynt. Þessi tilhögun verður háð samþykki Fjármálaeftirlitsins að fenginni umsögn frá Seðlabanka Íslands og uppfylli jafngildar kröfur og lög nr. 90/1999, um öryggi greiðslufyrirmæla.

Þá eru enn fremur gerðar tillögur um viðbótarákvæði í sömu lagagrein um eignarhald viðskiptaaðila á fjármunum í vörslu verðbréfamiðstöðva, um setningu reglna um uppgjör verðbréfaviðskipta og um samráðsnefnd fyrirtækja og stofnana á sviði verðbréfaviðskipta til þess að fjalla um málefni tengd uppgjöri og frágangi viðskiptanna.

Virðulegi forseti. Ég tel ekki þörf á að lýsa frekar efni þessa frumvarps og að lokinni þessari umræðu legg ég til að málinu verði vísað til 2. umr. og hv. viðskiptanefndar.

[14:49]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingu á lögum um rafræna eignarskráningu verðbréfa sem lætur ekkert mikið yfir sér en hefur samt heilmikil áhrif og hefur heilmikið að segja. Kannski er það sem þetta frumvarp segir okkur fyrst og fremst það hversu hratt menn geta brugðist við breyttum aðstæðum hér á landi. Nefndin var skipuð í desember og hér er komið lagafrumvarp sem verður væntanlega afgreitt mjög fljótt. Það er hægt að bregðast hratt við breyttum aðstæðum og það er hægt að bregðast vel við breyttum aðstæðum. Þetta er kannski einn aðalstyrkur Íslands í samkeppni þjóðanna, þ.e. hvað við höfum möguleika á að bregðast hratt og vel við enda hefur það sýnt sig í útrás íslenskra fyrirtækja að svo er.

Þetta frumvarp er framhald á nokkrum frumvörpum, til dæmis þeirri stefnuyfirlýsingu að lækka skatta á hagnað fyrirtækja úr 18% í 15%. Við erum búin að afgreiða úr hv. efnahags- og skattanefnd frumvarp um skattlagningu hagnaðar af sölu hlutabréfa sem er verulega mikil einföldun og bætt staða þeirra fyrirtækja sem starfa í útrás.

Til viðbótar vil ég gjarnan nefna vegna þess hvað umræðan hefur verið á neikvæðum nótum undanfarið að hér er staða ríkissjóðs náttúrlega mjög sterk og hér á landi er ekkert atvinnuleysi. Hér er afskaplega sveigjanlegt atvinnulíf sem býr við gott og einfalt skattkerfi, svona alla vega miðað við útlöndin og lága skatta. Og svo er nýbúið að gera kjarasamninga sem eru óvenju skynsamlegir og ættu einir sér að vera mjög jákvæðir fyrir efnahagslífið. Svo hefur komið fram að bankarnir íslensku eru mjög sterkir og hafa staðist prófanir sem Fjármálaeftirlitið hefur sett á þá til þess að prófa hvernig þeir ráða við ýmiss konar áföll. Svo er hér lífeyrissjóðakerfi og mjög gott velferðarkerfi bæði varðandi heilbrigðismál og menntamál þannig að staðan er í sjálfu sér mjög góð til þess að mæta þeim áföllum sem um allan heim dynja á öllum þjóðum, ekki bara á okkur.

Ég vil undirstrika að þetta frumvarp er mjög gott innlegg inn í þessa umræðu og sýnir alveg sérstaklega þann sveigjanleika og hraða sem íslenskt atvinnulíf býr við til þess að bregðast við óvæntum atburðum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, 1. umr.

Stjfrv., 477. mál (hækkun gjalds fyrir veiðikort). — Þskj. 759.

[14:52]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Með frumvarpi þessu eru lagðar til þrenns konar breytingar á lögum nr. 64/1994, um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, með síðari breytingum.

Í fyrsta lagi eru breytingarnar gerðar í þeim tilgangi að skerpa á þeirri skyldu sem kveðið er á um í gildandi lögum um skil á veiðiskýrslum. Veiðiskýrslurnar hafa afar mikilvægt rannsóknar- og upplýsingagildi við mat á ástandi og stofnstærð villtra fugla og spendýra og eru því afar mikilvægt tæki til að styrkja og bæta árangur í skipulagi og stjórnun varðandi friðun og veiðar á villtum fuglum og spendýrum. Í lögunum er hvorki að finna sérstakan hvata né úrræði til að framfylgja þeirri skyldu sem kveðið er á um skil á veiðiskýrslum og er því lagt til í frumvarpi þessu að bætt verði úr því. Til að tryggja að skýrslum verði ávallt skilað er lagt til að útgáfa nýs veiðikorts sé óheimil hafi veiðikorthafi ekki skilað veiðiskýrslu frá fyrra tímabili. Þá er Umhverfisstofnun gert skylt að leggja 1.500 kr. á sérhverja leyfisgjaldsupphæð ef veiðikorthafi hefur ekki skilað veiðiskýrslu innan lögmæltra tímamarka. Lagt er til að Umhverfisstofnun auglýsi með áberandi hætti hvenær beri að skila veiðiskýrslum, með hæfilegum fyrirvara, svo síður þurfi að koma til greiðslu þessa aukagjalds.

Þá er í frumvarpinu í öðru lagi lagt til að gjald fyrir útgáfu á nýju veiðikorti verði hækkað úr 2.200 kr. í 3.500 kr. Upphæð gjaldsins var síðast breytt árið 2003 og er hækkunin tilkomin vegna verðlagsþróunar og þykir ástæða til að styrkja rannsóknir vegna veiða úr veiðikortasjóði en auknar rannsóknir eru forsenda fyrir því að bæta skipulag og stjórn á friðun og veiðum villtra dýra.

Í þriðja lagi er síðan lagt til að lögfest verði heimild fyrir Umhverfisstofnun til að halda leiðsögumannanámskeið vegna hreindýraveiða og jafnframt til að innheimta kostnað við slíkt námskeiðahald. Áríðandi þykir að taka af allan vafa um að Umhverfisstofnun sé heimilt að halda slík námskeið með tilheyrandi eðlilegri gjaldtöku en í gildandi lögum er slíkum ákvæðum ekki fyrir að fara. Það liggur fyrir að brýnt er orðið að halda námskeið fyrir leiðsögumenn vegna hreindýraveiða þar sem skortur er orðinn á leiðsögumönnum en samkvæmt fyrirliggjandi upplýsingum gætir vaxandi áhuga meðal manna að afla sér leiðsögumannsréttinda.

Virðulegur forseti. Ég hef rakið meginefni frumvarpsins. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni 1. umr. vísað til hv. umhverfisnefndar til meðhöndlunar og afgreiðslu.

[14:55]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Hér er lagt til í frumvarpi að skerpt verði á skilaskyldu veiðikortshafa þannig að skýrsla um undangengið veiðiár sem telst frá 1. janúar til 31. desember ár hvert verði skilað eigi síðar en 1. apríl ár hvert að viðlögðum, eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra, þeim viðurlögum að útgáfa nýs veiðikorts er óheimil ef skýrsla ekki berst fyrir tilsettan tíma og ef hún berst eftir lögmæltan skiladag þá er bætt á sérstakt sektargjald sem hækkar nýtt veiðikort úr 3.500 kr. í 5.000 kr.

Það er gríðarlega mikilvægt að skerpa á þessari skilaskyldu og setja inn í lögin — það er nú kannski ekki alltaf nauðsynlegt að setja allt inn í lög. Maður hefði haldið að það mætti gera þetta með öðrum hætti — en það er nauðsynlegt að hafa einhvern hvata til þess að þessar niðurstöður, veiðiskýrslurnar, skili sér á réttum tíma.

Þetta hefur verið þannig til þessa að veiðiskýrslur, við skulum segja, fyrir árið 2007, hafa ekki skilað sér fyrr en í september, október á árinu 2008 sem gerir allar rannsóknir sem byggjast á veiðinni mjög erfiðar og áætlanir til þess að byggja veiði næsta veiðiárs á verða þá ómögulegar. Þá verða menn að byggja á veiði áranna þar á undan og þegar um skammlífa fugla er að ræða þar sem miklar sveiflur eru, eins og til að mynda rjúpnastofninn, þá hefur þetta vissulega hamlað rannsóknum og gert hugsanlega tilmæli rannsóknaraðilanna óskýrari en ella þarf að vera. Ég fagna því að skerpt skuli á þessari skilaskyldu og það skuli innbyggður hvati um þetta.

Ég vil taka fram að fyrir löngu er kominn að mínu viti tími til að endurskoða þessa löggjöf frá grunni. Hér erum við að ræða um lög um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum frá 1994 að stofni til. Þessi lög eru orðin stagbætt. Það er sí og æ búið að vera að krukka í þau og það er, eins og ég segi, löngu kominn tími til að endurskoða lögin í heild. Ég vona að hv. umhverfisnefnd taki það til athugunar og hæstv. ráðherra þar með.

[14:58]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil sem formaður umhverfisnefndar þakka hæstv. ráðherra fyrir framlagningu málsins og hv. þm. Álfheiði Ingadóttur fyrir ágætar ábendingar.

Ég á ekki von á því að efni málsins muni vekja harðar deilur í umfjöllun umhverfisnefndar. Ég held að það sé nokkuð almenn samstaða um að mikilvægt sé að tryggja góð skil á veiðiskýrslum og að eðlilegt sé að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að svo megi verða um þær gjaldahækkanir og heimildir til námskeiðahalds sem þeim þætti málsins fylgja. Það eru út af fyrir sig óverulegar breytingar. Ég geri ekki ráð fyrir öðru en að fjalla megi um málið fljótt og vel í umhverfisnefndinni og skila því hér inn til 2. umr. og vonandi þeirrar þriðju.

[14:59]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það gengur vel að auka skrifræðið. Ég verð að segja eins og er að ég er ekki hlynntur því máli sem liggur fyrir. (Gripið fram í.) Líður hæstv. ráðherra nokkuð illa í sæti sínu, nei. Nei, hæstv. forseti. Ég held að þetta mál þurfi skoðunar við. Ég átta mig ekki á því hvernig á að taka upp þá reglu að ef menn hafa af einhverjum ástæðum ekki skilað veiðiskýrslu fyrir síðasta ár, jafnvel af því að þeir hafi bara ekkert veitt, þá skuli þeir ekki geta fengið gefið út

veiðikort fyrir næsta ár ef ég skil málið rétt. Ég er ekki viss um að ég geri það.

Síðan er það þetta sjálfvirka ákvæði um að menn geti hækkað þessi gjöld upp í 5.000 kr. úr 3.500, ég velti því fyrir mér hvort það sé eðlilegt að setja þá aðferð í lög. Það vakna líka spurningar um 2. gr. þar sem talað er um að mennta þá sem geta gerst leiðsögumenn í hreindýraveiðum en það er Umhverfisstofnun sem á að halda slík námskeið. Nú þekki ég lítið til hreindýraveiða og veit ekki mikið um hvernig þær fara fram. En ég held þó að ég viti að þeir sem hafa verið í þessum störfum á undanförnum árum hafi með einhverjum hætti hlotið viðurkenningu sem leiðsögumenn.

Ég spyr að því, hæstv. forseti, hvort á Umhverfisstofnun starfi margir sem geti kennt það fag eða hvort slík námskeið hafi verið haldin fram að þessu, sem verið er að tala um hér í 2. gr., hæstv. forseti.

[15:02]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrst að því sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir kom að í ræðu sinni. Við undirbúning frumvarpsins í umhverfisráðuneytinu var fjallað um þörfina á því að fara í heildarendurskoðun á þessari löggjöf, hún liggur vissulega fyrir. Það varð hins vegar niðurstaðan að klára þessa þætti núna, ekki síst í ljósi þess að ég er þeirrar skoðunar að brýnt sé að koma því þannig fyrir að veiðiskýrslurnar séu komnar í hús 1. apríl þannig að úrvinnsla upplýsinga úr þeim dragist ekki fram á haust eða úr hófi, sem er hugsanlegt í núverandi kerfi. Það hefur í raun ár hvert valdið því, að mínu viti, að menn hafa verið með bollaleggingar um það hversu mikið hafi verið veitt t.d. á rjúpnaskytteríi fyrra árs. Menn hafa haldið ýmsu fram og upplýsingarnar ekki legið fyrir fyrr en kannski eftir á þegar búið var að taka ákvörðun um veiði yfirstandandi árs.

Það má kannski segja að með þessu móti sé gerð tilraun til að fjarlægja úr almennri umræðu hina árvissu deilu um stærð rjúpnastofnsins og veiðarnar á rjúpunni. Við munum að sjálfsögðu ekki sjá það strax hvort sú verður raunin en það er hins vegar von mín að þetta fyrirkomulag stuðli að betri og upplýstari ákvörðunum, og til þess er leikurinn gerður.

Hvað varðar gjaldtökuna, sem hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson kom inn á, þá er það einfaldlega svo að veiðikortakerfið var sett upp af núverandi hæstv. iðnaðarráðherra í upphafi tíunda áratugarins. Það hefur reynst vel og það verður með einhverju móti, ef við ætlum að hafa stjórn á veiðum eða stunda sjálfbærar veiðar og stýra þeim með einhverjum hætti, sem er nauðsynlegt, að sjá til þess að við höfum yfirsýn yfir veiðarnar og einnig að veiðimennirnir sjálfir, hvaða veiðar sem þeir stunda, hafi farið á námskeið, orðið sér úti um veiðikort og séu þátttakendur í því að vernda landið, séu þátttakendur í því að stunda sjálfbærar og góðar veiðar. Ég tel að þetta kerfi sé gott til þess. Þetta er kerfi sem t.d. Skotvís styður heils hugar. Vissulega má deila um upphæðirnar en eins og kom fram í framsöguræðu minni hefur gjaldið ekki hækkað síðan 2003. Af þeim kostnaði sem fylgir því að fara og skjóta hreindýr er 3.500 kr. fyrir veiðikort ekki stór hluti, ef menn á annað borð hafa efni á og vilja til að stunda þá tegund af veiðum. Í því samhengi held ég að við séum ekki að tala um óyfirstíganlegan kostnað fyrir þá sem eiga í hlut.

Ástæða þess að verið er að lögfesta heimild til að halda leiðsögumannanámskeið er sú að með því fáum við betri grundvöll fyrir að taka gjald fyrir slík námskeið. Það þarf að halda þau. Það er einfaldlega þannig að stétt leiðsögumanna á hreindýraveiðum er að eldast og ekki hefur orðið sú endurnýjun sem þarf að vera í stéttinni. Það er samt sem áður þó nokkur eftirspurn eftir því að komast á slíkt námskeið og fyllilega tímabært að koma því þannig fyrir að menn komist á námskeið og geti stundað leiðsögn um hreindýraveiðar ef þörf þykir. Menn þurfa einfaldlega að hafa leiðsögumann við þessar veiðar.

Ég hygg að ekki hafi fleira komið til tals hjá hv. þingmönnum en þetta mál er ekki stórt að vöxtum. Ég held hins vegar að það sé mikilvægt og mér þætti vænt um ef hv. umhverfisnefnd tæki það til ég segi ekki snöggrar afgreiðslu en markvissrar og hraðrar.

Ég vil að lokum ítreka þau orð mín, vegna endurskoðunar á heildarlöggjöfinni, að ég er að vinna að því í umhverfisráðuneytinu að við getum farið í heildarendurskoðun bæði á þessari löggjöf og einnig á náttúruverndarlögunum. Það er kominn tími til að skoða þessa bálka og fara yfir þá. Það tekur allt sinn tíma en vonandi getum við hafið þá vinnu á þessu ári.

[15:07]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Umræðan um frumvarpið og skýringar í máli hæstv. umhverfisráðherra snúa fyrst og fremst að tveimur dýrategundum, rjúpu annars vegar og hreindýrum hins vegar. Hafa rökin sem hér eru á borð borin einkum snúið að veiðum á þessum tveimur dýrategundum. Nú er það hins vegar svo að lögin eru ekki eingöngu um þessar tvær tegundir heldur einnig um sjávarfugla og sjávarspendýr. Sá sem hér stendur hefur ekki nema einu sinni gengið til rjúpna, skaut tvisvar á sömu rjúpuna, hitti hana ekki og hefur síðan ekki farið og mun ekki fara aftur — þetta er fugl sem kann ekki að verja sig. Ég hef hins vegar yndi af því að fara til sjós og stunda veiðar á sjófugli.

Þau rök sem hér eru á borð borin eiga vafalaust ágætlega við um þær dýrategundir sem hér voru nefndar, rjúpu og hreindýr, sem því miður eru ekki á norðvestanverðu landinu — það væri mjög æskilegt að hreindýr mundu leggja leið sína þangað í framtíðinni. En ég hef athugasemdir, hæstv. forseti, sem ég hef borið fram varðandi þessa framkvæmd. Mér finnst þær reglur, og kennsla í því að drepa dýr, kannski allra góðra gjalda verðar svo langt sem þær ná en þær ná eingöngu til þessara tveggja dýrategunda. Ég geri athugasemdir við frumvarpið og mun fylgjast með því hvernig því reiðir af í sölum þingsins.

[15:10]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Það er rétt, herra forseti, hjá hv. þingmanni að þetta tekur til fleiri dýrategunda en þeirra sem voru nefndar hér áðan. Margir fara t.d. á gæsaskytterí eða annað slíkt. Veiði-

kortakerfið er auðvitað til þess að hafa stjórn á veiðum sem eru stundaðar með skotvopnum. Ég hygg að við séum nokkuð (**SJS:** Og háfum.) — og háfum, það er alveg rétt hjá hv. þingmanni, með tækjum skyldum við þá kannski segja hverrar tegundar sem þau eru. Það þarf kannski ekki að hafa mikið eftirlit með þessu en eitthvert eftirlit þarf að hafa með því að veiðarnar séu rétt stundaðar, til þess m.a. eru leiðsögumenn sendir með hreindýraveiðimönnum, og til þess að veiðikortin þjóni því markmiði sínu að aðstoða við að safna upplýsingum um veiðarnar og séu um leið hluti af þeirri fjármögnun sem vissulega þarf að vera fyrir hendi til að stunda rannsóknir á þessum tegundum dýra. Þannig hefur það virkað og að mínu viti virkar þetta kerfi ágætlega.

[15:11]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er einfaldlega þannig með veiðar á villtum stofnum að það gengur mjög erfiðlega að áætla stofnstærð þeirra yfirleitt. Það á líka við um rjúpuna sem hefur verið á alfriðuðum svæðum og henni hefur fækkað þar og líka á svæðum sem ekki hafa verið friðuð og henni hefur fækkað þar eða fjölgað eftir atvikum. Nóg um það.

Það er hins vegar, hæstv. forseti, ekki hægt að fylgjast með stærð þessara dýrastofna, m.a. sjófugla, með veiðum. Það höfum við séð, þeir sem á annað borð fylgjast með náttúrunni og hafa gaman af því, að sjófugla rekur stundum í hundraða tali að vetri og þau afföll hafa miklu meiri áhrif á þann dýrastofn en þær veiðar sem nú eru stundaðar á svartfugli hér við land þó það hafi verið með öðrum hætti meðan menn stunduðu björgin og skutu sér í matinn úr hverri syllunni á fætur annarri eftir þörfum. Ég stundaði handfæraveiðar á Vestfjörðum og við fórum alla sumardaga og skutum okkur í súpu og það kom alltaf fugl í sömu syllurnar þó að skotið væri úr henni. Því miður eru þessir menn sem stjórnuðu byssunni þá, ég var stráklingur, dánir, gengnir til feðra sinna. Þeir höfðu alist upp í Hornbjargi, sigið í það og notað öll þau hlunnindi sem þar voru. Ég geri því miklar athugasemdir við þann málflutning að menn geti yfirleitt fylgst með stærð sjófugla með þeim hætti sem gert er ráð fyrir í þessum veiðiskýrslum. Það er hægt að kortleggja þessa veiði en hún er bara brot af því sem fellur frá í stofninum á hverju ári en allt aðrar ástæður ráða stærð stofnanna.

[15:13]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að veiðikortakerfið sem slíkt svarar ekki þessum spurningum en það veitir okkur yfirlit yfir fjölda veiðimanna, magn veiðanna í hverri tegund, hvenær og hvar veiðarnar eru stundaðar og það eru mjög mikilvægar upplýsingar að hafa til að vinna úr. Síðan er það þannig að tekjurnar af kerfinu eru nýttar til að rannsaka betur þá stofna sem um ræðir og það eru að sjálfsögðu vísindarannsóknir, stofnstærðarrannsóknir og aðrar slíkar rannsóknir sem fara fram kerfisbundið á hverju einasta ári og byggja upp þann þekkingargrunn sem við byggjum ákvarðanir okkar á við það að ákvarða veiðar, t.d. á rjúpunni á haustin, eða friðun ef út í það er farið. Deilurnar um það hvort hægt sé að mæla stofnstærð tiltekinna tegunda, ég ætla mér ekki þá dul að fara út í það hér að ræða það. Það er angi af sömu umræðu og á sér stað í hvert skipti sem rætt er um rannsóknir Hafrannsóknastofnunar og í sjálfu sér eru vísindarannsóknir Náttúrufræðistofnunar Íslands á þessum dýrastofnum í eðli sínu ekkert öðruvísi. Ég þekki líkönin ekki nákvæmlega, kann ekki þannig skil á þeim, en þessar rannsóknir verða að fara fram ef við ætlum að hafa einhverja hugmynd um hvernig við göngum á auðlindir landsins og þar með talið þessa dýrastofna.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

Tekjuskattur, 2. umr.

Stjfrv., 325. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 508, nál. 775, brtt. 776.

[15:15]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingar á nokkrum lögum um tekjuskatt, staðgreiðslu, tryggingagjald og virðisaukaskatt sem er frá meiri hluta hv. efnahags- og skattanefndar og er að finna á þingskjali 775.

Á þingskjalinu kemur fram hvaða gestir komu til nefndarinnar og einnig þau álit og umsagnir sem nefndinni bárust frá ýmsum aðilum. Meginefni frumvarpsins er tvíþætt. Eru þar lagðar til breytingar annars vegar á reglum um skattlagningu söluhagnaðar og hins vegar skattaumsýslu stórfyrirtækja. Þá eru í frumvarpinu lagðar til minni háttar breytingar á virðisaukaskattslögum.

Í nefndarálitinu koma fram ýmis atriði sem ég ætla ekki að lesa nákvæmlega en vísa í nefndarálitið.

Meiri hluti nefndarinnar leggur til að ákvæði 2. mgr. bliðar 2. gr. frumvarpsins um takmörkun á frádráttarbærni kostnaðar vegna söluhagnaðar verði breytt og þann kostnað sem þar er tilgreindur verði heimilt að draga frá öðrum tekjum. Meiri hlutinn telur að óbreyttu að ákvæðið geti valdið vandkvæðum í skattframkvæmd þar sem erfitt getur reynst að greina kostnað vegna söluhagnaðar frá öðrum kostnaði á söluári, til að mynda kostnað vegna arðgreiðslna. Meiri hlutinn telur jafnframt æskilegt og í anda frumvarpsins að kveða skýrt á um það að ekki sé heimilt að draga söluhagnað frá skattskyldum tekjum fyrr en yfirfæranlegt rekstrartap hefur verið jafnað út, þ.m.t. tap sem myndast hefur á tekjuárinu, einnig að ekki sé heimilt að draga tap umfram hagnað af sölu hlutabréfa frá tekjum eða mynda með þeim hætti yfirfæranlegt tap.

Meiri hlutinn fellst á að rök séu fyrir því að láta meginreglu frumvarpsins um frádráttarbærni söluhagnaðar taka einnig til afleiðuviðskipta sem byggjast á hlutabréfum enda sé um ígildi hlutabréfaviðskipta að ræða og leggur meiri hlutinn því til samsvarandi orðalagsbreytingu á 1. og 2. gr. frumvarpsins.

Þá fagnar meiri hlutinn þeirri tilhögun sem frumvarpið

gerir ráð fyrir, að komið verði á fót sérhæfðri stjórnsýslueiningu hjá embætti skattstjórans í Reykjavík til að annast skattaumsýslu lögaðila sem eru yfir tilteknum stærðarmörkum. Slík sérhæfing sé nauðsynleg til að geta brugðist hratt og faglega við örum breytingum sem verða á alþjóðlegum markaði og hún muni skila atvinnugreininni betri þjónustu.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson og Steinunn Þóra Árnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið skrifa hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Gunnar Svavarsson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Lúðvík Bergvinsson.

Þá vildi ég gjarnan segja nokkur orð frá eigin brjósti. Ég tel mjög mikilvægt fyrir atvinnulífið að í landinu séu starfandi eftirlitsstofnanir sem eru hraðvirkar, skilvirkar, réttlátar og með reglum sem eru rökréttar. Það er mjög mikilvægt fyrir aðila sem starfa á markaði að vita hvað má og hvað ekki og þeir þurfa að vita það hratt. Þess vegna styð ég þessa breytingu þar sem hér er gert ráð fyrir að skatteftirlit færist á eina hendi gagnvart stórum aðilum sem vinna í útlöndum. Þannig næst ákveðin sérhæfing sem er mjög mikilvæg fyrir atvinnulífið.

Ég legg líka áherslu á það og hef gert það mörgum sinnum að aðrar eftirlitsstofnanir eins og Fjármálaeftirlit, Samkeppniseftirlit og fleiri stofnanir séu skilvirkar og hraðvirkar og vinni samkvæmt rökréttum reglum þannig að í atvinnulífinu sé strax ljóst hvað má og hvað má ekki.

[15:19]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hér er nú enn eitt frumvarpið flutt til þess að rýmka fyrir undanþágum og möguleikum þeirra sem hagnast á viðskiptum með hlutabréf til þess að komast hjá því að borga skatta af þeim hagnaði.

Til þess að glöggva mig betur á frumvarpinu — vegna þess að mér sýnist ekki alveg ljóst hvað í því felst og ég sé að á umsögnum sumra umsagnaraðila er einmitt vakin athygli á því. Ég vil því spyrja hv. þm. Pétur Blöndal hvað felst í frumvarpinu og tillögum nefndarinnar varðandi þann uppsafnaða söluhagnað af hlutabréfum sem geymdur hefur verið og frestaður? Á tekjuárinu 2006 reynist hann vera 336 milljarðar kr. 18% tekjuskattur af þeim hagnaði eru 60 milljarðar kr.

Virðulegi forseti. Er tillaga ríkisstjórnarinnar sú að strikað verði yfir þessar skattgreiðslur? Á sama tíma og verið er að setja 5 milljarða inn í almannatryggingakerfið til að draga úr skattheimtu á gamlingja og öryrkja, er þá verið að leggja til að þeir sem hafa það að atvinnu að sýsla með hlutabréf og verðbréf og reka fjármálastofnanir fái á einu tekjuári 60 milljarða kr. eftirgjöf af sköttum? Ég held að það verði að liggja ljóst fyrir hvað felst í frumvarpinu hvað þetta varðar.

[15:21]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Svarið við þessari spurningu krefst sennilega meiri tíma en andsvar gefur tilefni til og mun ég koma inn á það í seinni ræðu og geta sérstaklega um það.

Það eru tvö lönd sem hafa aðrar reglur um skattlagningu söluhagnaðar og fara þá eftir þeirri heimspeki að söluhagnaður hlutabréfa umfram innra virði er söluhagnaður af hagnaði framtíðarinnar. Það er söluhagnaður framtíðarinnar því að hann er ekki orðinn enn þá. Þegar menn selja hlutabréf á hærra verði en sem nemur innra virði fyrirtækja þá er í rauninni verið að selja og kaupa hagnað framtíðarinnar.

Tvö lönd, Noregur og Holland, hafa tekið þá stefnu að skattleggja ekki þennan hagnað framtíðarinnar fyrr en hann kemur í hús. Þá lækkar skattur á hagnað fyrirtækja úr 18% í 15%. Þetta er fyrsta svarið.

Annað svarið er það að fyrirtæki hafa einmitt nýtt sér þessi tvö lönd, Holland og Noreg, sérstaklega Holland, og stofnað þar dótturfyrirtæki sem er algjörlega löglegt. Þau hafa svo látið hagnað myndast þar með sölu hlutabréfa og selt síðan hlutabréfin í Hollandi. Þá eru þessar tekjur skattfrjálsar.

Í öðru lagi var inni í núgildandi lögum heimild til þess að endurfjárfesta söluhagnað af hlutabréfum. Menn selja ákveðin hlutabréf og síðan mega þeir endurfjárfesta. Það sem menn hafa gert er að stofna dótturfélög sem þeir endurfjárfesta í og geyma síðan hagnaðinn í rauninni til eilífðarnóns.

Sá mikli hagnaður sem hv. þingmaður nefndi, 330 milljarðar, er ekki í hendi fyrir ríkið og verður ekki. Það er því ekki hægt að reikna sér einhverjar tekjur af þeim hagnaði.

[15:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það vakti sérstaka athygli mína hvað þingmanninum gekk illa að svara spurningunni. Svarið gat verið já, það gat verið nei. Þurfi ekki að vera lengra en hvorugt kom.

Árlegar fjárhæðir frestaðs hagnaðar lögaðila vegna söluhagnaðar af hlutabréfum frá 2001 eru um 600 milljarðar kr. samkvæmt töflunni í greinargerð með frumvarpinu ef maður leggur það saman yfir þessi sjö ár, 600 milljarðar kr. Þetta er framtalinn hagnaður. Þetta eru viðskipti sem orðið hafa, hagnaður sem hefur myndast. Vegna þess að á það var fallist fyrir mörgum árum að menn þyrftu ekki að borga skatt af þessum hagnaði heldur gætu frestað honum hafa þeir sem þennan hagnað eiga ekki þurft að borga krónu í skatt af þessum hagnaði, um 600 milljarðar kr.

Er verið að strika undir þennan hagnað og gefa hann eftir? Það er einföld spurning. Er verið að gefa eftir um 100 milljarða kr. í skattgreiðslum til ríkissjóðs af hinum gríðarlega hagnaði sem verið hefur undanfarin ár á fjármálasviðinu? Það væri t.d. gaman að vita hvort í þessum hagnaði væru milljarðar til þeirra sem keyptu bankana þegar þeir voru einkavæddir? Fá þeir til baka kaupverðið sem þeir greiddu upphaflega fyrir bankana með eftirgjöf af söluhagnaði, skatti af söluhagnaði sem þeir hafa orðið sér úti um vegna starfsemi þeirra banka sem þeir keyptu? Er það virkilega svo, virðulegi forseti, að þeir sem búa í hinu venjulega íslenska þjóðfélagi og borga skatta af tekjum sínum þurfi að horfa upp á þetta?

[15:26]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Eins og ég nefndi í fyrra andsvari mínu er þessi hagnaður ekki í húsi fyrir ríkissjóð. Hann mun ekki koma fram vegna þess að menn hafa fjárfest í eigin dótturfyrirtækjum eða látið hagnaðinn myndast í Hollandi eða Noregi þar sem aðrar reglur gilda. Hann kemur ekki í hús fyrr en viðkomandi hlutafélög skila hagnaði hvar sem það verður og borga þá skatt af þeim hagnaði þegar hann verður. Þetta er nefnilega framtíðarhagnaður.

Það hefur einmitt komið í ljós núna síðasta hálfa árið, ef hv. þingmaður hefur ekki fylgst með því, að þetta verðmæti hefur lækkað afskaplega mikið. Þannig að stór hluti af þessum tölum sem hann nefndi eru horfnar. Það sýnir hvað þetta er í rauninni vafasamur skattstofn að vera að skattleggja framtíðarhagnað sem ekki er í húsi og getur sveiflast með þessum ósköpum eins og við höfum upplifað undanfarnar vikur og daga.

Þess vegna er það rétt og ég svara því játandi, að verið er að strika yfir þessar tekjur. Eins og ég sagði í fyrra svari mínu, þá eru þær ekkert í húsi. Menn hafa notað tækifærið til að mynda eða stofna dótturfélög og kaupa þau og látið hagnaðinn og tekjurnar fara þangað sem er löglegt eða þá að menn geta flutt hann til Hollands. Markmið þessa frumvarps er að reyna að fá það fé aftur til landsins í stað þess að láta það sigla til Hollands. Þessi tvö lönd, Noregur og Holland, fylgja þeirri stefnu að skattleggja ekki framtíðarhagnað sem ekki er í húsi. Þau skattleggja hann heldur þegar hann er kominn í hús og halda fyrirtækjunum í landi.

[15:28]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þingflokkur eða fulltrúi þingflokks Vinstri grænna í efnahags- og skattanefnd stendur ekki að því nefndaráliti meiri hlutans sem hér hefur verið talað fyrir og ég vil fara nokkrum orðum um ástæður þess.

Það er margt í þessu frumvarpi og þessu máli sem við hefðum talið æskilegt að betri tími gæfist til að gaumgæfa, það lýtur í raun og veru bæði að frumvarpinu sjálfu og þeim álitamálum sem þar er glímt við og það lýtur einnig að vissum þáttum í breytingartillögum meiri hlutans. Við munum því óska eftir því, virðulegi forseti, að málið gangi á ný til nefndar milli 2. og 3. umr.

Ýmis atriði í þessu eru vandasöm og eðlilegt er að menn gaumgæfi vandlega hvernig vert sé að fara með þau í okkar skattarétti og orðaskiptin sem urðu hér áðan í andsvari eru angi af því máli. Það er vissulega skiljanlegt viðhorf þó að það fari kannski ekki hátt í málflutningi um þetta mál að menn vilji reyna að tryggja að heimahöfn fyrirtækja sem eru íslensk að uppruna eða hafa með höndum umsvif sem tengjast landinu sé hér. Veruleikinn er hins vegar sá að allmörg eignarhaldsfélög hafa verið stofnuð, sérstaklega í þeim tveimur löndum sem þegar hafa verið nefnd, til að geyma þar uppsafnaðan hagnað vegna viðskipta lögaðila með hlutabréf. Spurningin er þá hvað á að gera í þeim efnum. Á að horfast í augu við það og segja eins og hér var gert, ja, þetta er ekkert að skila sér, þetta eru ekki tekjur í hendi, við skulum slá striki yfir það sem liðið er og fara leið þeirra sem bjóða best í þessum efnum, fara leið lægsta samnefnarans, sem er þá í þessu tilviki Noregur og Holland?

Það sem þá gerist er auðvitað vel þekkt í alþjóðlegum umræðum um skattamál. Það er skattasamkeppnin niður á við þar sem menn elta þann sem best býður í hverju tilviki og afleiðingarnar eru ósköp einfaldar, samkeppnin virkar öll í þá átt að draga úr sköttum á hagnað. Sérstaklega hefur þetta birst í viðleitni til að keppa um hylli stóreignamanna og gróðafyrirtækja og eignarhaldsfyrirtækja sem eru ákaflega kvik í nútímasamfélagi. Þar sem rætt er um þessi mál af yfirvegun og menn eru ekki of haldnir af pólitískum kreddum heitir þetta fyrirbæri t.d. upp á skandinavískar tungur „skadelig skattekonkurrence“ eða skaðleg skattasamkeppni og hefur verið mikið til umræðu t.d. í norrænu samstarfi á þessu sviði. Skattamálaráðherrar Norðurlandanna þekkja þetta vel og þeir sem setið hafa í efnahags- og skattanefndum í Norðurlandaráði einnig.

Þetta viðfangsefni er líka vel þekkt meðal Efnahags- og framfarastofnunarinnar OECD. Þar hefur verið unnið mikið starf sem allt hefur miðað að því að koma böndum á slíka skaðlega niðurbrjótandi skattasamkeppni og reyna að tryggja einhverjar viðmiðunarreglur þannig að menn þurfi ekki endalaust að elta þær skattasmugur þar sem best er boðið hverju sinni með þeim afleiðingum að lokum að það verða þá því sem næst engir skattar lagðir á. Vegna þess að einhver verður alltaf til þess að bjóða betur, aðeins lægri prósentur, aðeins rýmri reglur, aðeins meiri möguleika á að koma sér hjá skattinum, geyma gróðann o.s.frv. Þetta mál er í svona samhengi, því verður ekkert neitað.

Það leita ýmsar efasemdir á okkur um að rétt sé að fara í málið eins og hér er lagt til þó að við höfum alveg skilning á því sem á bak við liggur og ég geri ekkert lítið úr því en manni finnst það dálítið ankannalegt að sjá móðurfélög eða eignarhaldsfélög mikilvægra innlendra fyrirtækja lauma sér úr landi með þessum hætti til þess að geyma væntanlegan söluhagnað hlutabréfa í Hollandi eða Noregi. En þá verður líka að skoða, ef menn fara inn á þessa braut, hvaða aðrar takmarkandi reglur gilda í skattumhverfi fyrirtækjanna yfirleitt. Það er nefnilega ekki þannig að það sé sjálfgefið að gera breytingar í þessa átt án þess að hrófla við neinu öðru í staðinn. Og ég lýsi líka eftir því og tel ástæðu til að nefndin fari rækilega yfir það, ef menn ætla t.d. í aðalatriðum að ljósrita reglur Norðmanna í þessum efnum, þarf þá ekki líka að skoða ýmsar takmarkandi reglur sem Norðmenn hafa sett og ekki eru til staðar gagnvart skattlagningu fyrirtækja hér á landi þannig að það sé að minnsta kosti ekki verið að undirbjóða og gera enn betur en ástæða er til?

Ég held að það sé líka ástæða til að hafa í huga að ríkisstjórnin er nú svo rausnarleg við gróðafyrirtækin í landinu að hún dreif sig í að lækka prósentuna enn, niður í 15, í tengslum við ákvarðanir sem hengdar voru á kjarasamninga. Ég veit að það eru meira að segja menn innan stjórnarherbúðanna, a.m.k. í frjálshyggjuarmi Sjálfstæðisflokksins, sem vilja fara enn þá lengra niður. (**ÓN:** ... hefði verið betra að lækka meira.) Ég veit ekki hvar sumir þessara manna yrðu hamingjusamir með að enda, kannski í pilsnerprósentu? Ég get vel ímyndað mér að æstustu frjálshyggjumönnum í Sjálfstæðisflokknum mundi líða vel í pilsnerpró-

sentu. (Gripið fram í.) Svona 2,25%. Það væri kannski ekki ósanngjarnt að ætlast til þess að gróðaöflin legðu það af mörkum til samneyslunnar. (Gripið fram í.) Auðvitað er hér komið skattumhverfi og reyndar fyrir löngu sem er með því allra hagstæðasta sem þekkist innan efnahagslega þróaðra landa, það er nú veruleikinn. Og þess þá heldur er eðlilegt að það vakni spurningar um hvort þörf sé á að gera enn betur eins og á að fara að gera í þessu tilviki.

Ég endurtek hér og mæli fyrir þeim efasemdum sem við höfum í þessum efnum. Við skorumst ekkert undan því að þessi mál séu skoðuð en að það sé þá gert vandlega og farið rækilega yfir það hvort menn séu hér endilega á réttri slóð. Ég er ekki viss um að samúð þjóðarinnar sé um þessar mundir alveg sérstaklega með þeim sem í gegnum þetta komist kannski hjá því að borga nokkurn tíma nokkra skatta af mörg hundruð milljarða uppsöfnuðum söluhagnaði bréfa sem menn hafa frestað skattlagningu á og vissulega haft lagaleg úrræði til þess, það er alveg rétt. Ég tók þátt í því á sínum tíma að standa að setningu þeirra reglna, ef ég man rétt, ég var þá í efnahags- og viðskiptanefnd sem hún hefur nú trúlega heitið þá, þannig að það er svo sem ekkert ólöglegt við það. Síðan hafa menn fundið þessa smugu, að lauma eignarhaldinu úr landi í skúffufélög í Hollandi eða Noregi. En ég held að menn eigi að fara mjög vandlega yfir það hvort það sé óumflýjanlegt og eina leiðin og réttlætanlegt yfir höfuð að slá bara striki yfir það allt saman og gefa upp allar hugmyndir um að þessi uppsafnaði hagnaður komi nokkurn tíma til skattlagningar. Nú er hann að sjálfsögðu ekki endilega allur raunverulegur, eins og hv. þm. Pétur Blöndal benti á áðan, og þessir hlutir sveiflast upp og niður. En hann hefur komið til, hann hefur verið bókfærður. Þetta eru ekki einhverjar ímyndaðar tölur heldur raunverulegar tölur úr bókhaldi fyrirtækja sem hér eru birtar upplýsingar um í fylgiskjölum og eru af þessum fjárhæðum eins og áður hefur fram komið, mörg hundruð milljarðar króna í uppsafnaðan söluhagnað lögaðila af bréfum í öðrum lögaðilum.

Það er síðan eitt annað lítils háttar mál í þessu sem ég vil aðeins nefna hér, virðulegi forseti, þó að það sé kannski ekki stórt í hinu samhenginu og það eru ákvæðin sem lúta að skattaumsýslu stórfyrirtækja. Það kann vel að vera að það sé tímabært og praktískt að skipa skattlagningu stærstu aðilanna með öðrum hætti en almennra atvinnurekenda eða almenns atvinnurekstrar eða lögaðila almennt og þá minni fyrirtækja og meðalstórra. En það vekur athygli að í tengslum við þá breytingu virðist eiga að færa verkefni frá skattumdæmum landsbyggðarinnar til Reykjavíkur. Það renna öll vötn í þessa átt. Alltaf. Við hvert einasta tækifæri af þessum toga virðist einhvers staðar einhver furðuleg ósýnileg hönd stýra málum í þá veru að verkefnin renni til Reykjavíkur í tollaendurskipulagningu, guð má vita hvað það er, og núna er hér það dæmi, sem ýmsir kunna að segja að sé ekki stórt, á ferðinni að skattaumsýsla og skattumdæmi í raun og veru allra stórfyrirtækjanna, í gegnum þessa nýju skilgreiningu á skattaumsýslu stórfyrirtækja, færist til Reykjavíkurumdæmis. Hér eru merkar prósentur reiddar fram um að það séu 249 lögaðilar vegna rekstrar ársins 2006 sem mynda skattaandlag á árinu 2007 og þar af séu 211 fyrirtæki í Reykjavík. Og af heildarfjölda stórfyrirtækja séu 174 eða 70% af heild með skattalegt heimilisfesti í Reykjavík þótt innan við helmingur sé skráður þar.

Þetta eru svo sem ekkert óskaplega skökk hlutföll ef núverandi íbúasamsetning í landinu er skoðuð þar sem íbúafjöldi þessa svæðis er kominn yfir 60%. Í raun og veru er dreifingin kannski minna skökk en maður hefði getað átt von á sem þýðir að það er þó slatti fyrirtækja sem tilheyrir þessum stóra flokki sem tilheyrir öðrum skattumdæmum og ég sé nú ekki af hverju þau mega ekki bara gera sín mál upp þar. Af hverju þarf að færa það verkefni til Reykjavíkur? Halda menn að skattstofan á Akureyri t.d. ráði ekki við að sinna málefnum stærri fyrirtækja? Hvaða rök eru fyrir því að þetta þurfi endilega að færast hingað? Það skiptir kannski ekki miklu máli, ég er ekki að segja að það fylgi því mörg ársverk að annast sérstaklega um málefni þessara stóru fyrirtækja í skattstofum umdæmanna en þarna eru þó stórir rekstraraðilar á ferð með mikla veltu eðli málsins samkvæmt og kannski dálítill hluti af umfangi skattstofanna sem í hlut eiga sem tengist þá skattlagningu lögaðila sem að þeim snýr.

Ég hefði gjarnan vilja fá aðeins meiri upplýsingar um það og fá að vita aðeins meira um það annars vegar hvaða rök standa til þess að gera þessa breytingu og hvaða bein efnisleg áhrif hún hefur. Með alveg sama hætti og mér finnst fullgilt að krefjast meiri upplýsinga um nákvæmlega hvaða uppsafnaður, geymdur eða falinn söluhagnaður er á bak við þær tölur sem við erum að ræða hér um. Jafnvel þó að eitthvað af honum hafi gufað upp í stormviðrum undanfarinna mánaða vegna gengislækkana o.s.frv. þá er engu að síður rétt að Alþingi viti hvað það er að gera nákvæmlega í þessum efnum og hvort það sé mögulega að færa hér ýmsum aðilum stórgjafir. Hugmyndin um að menn geti frestað skattlagningu með því að endurfjárfesta var auðvitað ekki hugsuð af velvild í garð þess að menn borgi ekki skattana sína. Það er mikill misskilningur ef einhver hefur haldið það. Það var til þess að það væri frekar hvetjandi en hitt að menn endurfjárfestu, að menn létu peningana vinna í þágu samfélagsins — ekki bara sjálfra sín — að þessu leytinu til og þá gætu menn sagt sem svo: Það kann að vera eðlilegt og hagkvæmt fyrir fyrirtækin að hafa visst svigrúm í þeim efnum og þurfa ekki að taka skyndiákvarðanir í beinu framhaldi af því að söluhagnaður hefur myndast heldur geti menn geymt hann og gert nýjar áætlanir og tekið síðan yfirvegaðar ákvarðanir um endurfjárfestingar ef þeir vilja binda fjármunina áfram í atvinnurekstrinum innan hóflegra tímamarka í staðinn fyrir að leysa til sín hagnaðinn.

Þetta er það sem mér kemur í hug að taka sérstaklega upp hérna í tengslum við þetta frumvarp, virðulegi forseti, fyrir hönd okkar þingmanna Vinstri grænna. Eins og ég sagði munum við óska eftir að málið fari aftur til efnahags- og viðskiptanefndar, við stöndum ekki að því að afgreiða það eða styðja það að svo stöddu.

[15:42]

Birgir Ármannsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það eru örfá atriði sem ég vildi staldra við í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar sem var ágæt og málefnaleg á margan hátt. Sérstaklega finnst mér ástæða til að fagna þeim ummælum hans eða þeim tilvísunum hans í

það að ríkisstjórnir undanfarinna ára hafa auðvitað lagt mikið af mörkum til þess að gera skattumhverfið hér samkeppnishæfara en áður var og þó að það gætti nokkurra efasemda í máli hv. þingmanns um það atriði dró hann það engu að síður fram og fyrir það ber að þakka.

Ég er þeirrar skoðunar að afar jákvæð skref hafi verið stigin í þessum efnum með því að gera íslenskt skattumhverfi hagstæðara fyrir atvinnulífið vegna þess að skattaleg samkeppni milli landa er staðreynd. Hún er staðreynd eins og samkeppni milli landa á mörgum öðrum sviðum. Ég held að við höfum gert margt ansi vel. Við höfum lágt skatthlutfall í alþjóðlegu samhengi á fyrirtækjarekstur. Við höfum tiltölulega hagstæðan fjármagnstekjuskatt og skattumhverfi okkar er á margan hátt einfaldara en gerist í mörgum löndum í kringum okkur. Hins vegar segja þessir þættir ekki alla söguna varðandi raunskattlagningu fyrirtækja vegna þess að í mörgum tilvikum hafa nágrannalöndin ýmsar sérreglur, undanþágureglur og frádráttarliði sem við höfum ekki þannig að raunskattlagningin er kannski ekki eins hagstæð í samanburðinum og prósentan gefur til kynna.

Ég held hins vegar að sú breyting sem felst í því frumvarpi sem við ræðum hér sé skref í þá átt að gera reglurnar hérna aðgengilegri fyrir atvinnulífið og dragi verulega úr hættunni á því að fyrirtæki flytji starfsemi eða höfuðstöðvar úr landi af skattalegum ástæðum og sé þess vegna (Forseti hringir.) afar jákvæð fyrir íslenskt atvinnulíf.

[15:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef alltaf tekið undir það og sagt að að sjálfsögðu þarf skattalegt umhverfi fyrir atvinnurekstur hér á landi að vera samkeppnishæft við nágrannalöndin. Eins og heimurinn er í dag er það að sjálfsögðu nauðsynlegt. Ég hef hins vegar sagt um leið að við skulum hugsa okkar gang mjög vel áður en við förum að gera það eitthvað mjög mikið betur. En ég hef aldrei tekið undir hugmyndir sem iðulega hafa verið hér á kreiki í anda villtustu frjálshyggju um að hér eigi að fara að búa til einhverja algera skattaparadís, einhverja skattasmugu, og hugmyndir að laða hingað að einhvern atvinnurekstur utan úr heimi út á slíkt hafa aldrei fallið mér í geð. Ástæðan er m.a. sú að við erum í fyrsta lagi norrænt velferðarsamfélag og við þurfum tekjur til að standa undir því og gróðafyrirtæki, atvinnulífið á að leggja sitt af mörkum í þeim efnum og það hefur efni á því. Við skulum athuga það að við erum að tala hér um skattlagningu af hagnaði fyrirtækja. Við erum ekki að tala um brúttóskattlagningu á veltu eða tekjur eins og á við í tilviki launamanna. Það er rétt að muna alltaf eftir því. Við erum eingöngu að tala hér um spurninguna um það hve litla prósentu tökum við af hinum raunverulega hagnaði þegar allur kostnaður hefur verið dekkaður.

Hitt er svo það að margt fleira en skattprósentan ein markar starfsskilyrði fyrirtækja, þar erum við hv. þingmaður að minnsta kosti að hluta til sammála, og því fylgja miklir kostir fyrir fyrirtæki að búa í stöðugum og góðum velferðarsamfélögum eins og hinum norrænu. Það er margra prósentna virði og það er ástæðan fyrir því að atvinnurekstur helst á Norðurlöndunum þó að þar sé skattlagning talsvert hærri en hún er orðin hér á atvinnulífið. Af því að á móti koma kostir þess að búa í vel uppbyggðum samfélögum með góða og sterka innviði, menntakerfi og velferðarþjónustu þar sem starfsfólk unir ánægt við sinn hag o.s.frv. Við verðum alltaf að hafa heildarsamhengi þessara hluta í huga þegar við metum niðurstöðurnar.

[15:46]

Birgir Ármannsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú erum við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ekki ósammála um öll þessi atriði, þvert á móti. Ég held að mikilvægt sé að hafa skatttekjur í landinu af atvinnurekstri, m.a. til þess að standa undir velferðarkerfinu. Reynsla okkar á undanförnum árum hefur verið sú að með því að lækka skattprósentuna höfum við stækkað kökuna þannig að meiri skatttekjur hafa skilað sér til hins opinbera til þess að standa undir sameiginlegri þjónustu. Það er því ekki eins og skattstofninn sé óumbreytanlegur fasti sem stjórnmálamennirnrir taka bara ákvörðun um hvað þeir ætli að taka stóra sneið af. Það að lækka skattana getur verið leið til þess að stækka kökuna þannig að minni sneið af stærri köku skilar meiru til að standa undir sameiginlegum þörfum.

Ég tek svo undir það sem hv. þingmaður sagði að það er vissulega kostur fyrir atvinnurekstur að vera í löndum á borð við okkar þar sem stjórnarfar er stöðugt og velferðarsamfélagið öflugt. Það er kostur. Það fylgja því hins vegar ýmsir aðrir ókostir fyrir fyrirtæki að vera á Íslandi. Þar á meðal er fjarlægð frá mörkuðum, það eru slíkir þættir sem enn skipta nokkru máli. Í ljósi þess, sem allir gera sér grein fyrir, að fjármagn og atvinnurekstur er hreyfanlegri en nokkru sinni fyrr þurfum við að vera betur á verði í skattalegri samkeppni og hugsanlega standa okkur betur að ýmsu leyti en aðrar þjóðir.

Þegar við síðan tölum um almennt skattaumhverfi horfum við á það að fyrirtækjaskattar fara lækkandi. Það forskot sem við náðum þegar við fórum niður í 18% hefur minnkað fyrir utan það að lönd eins og Írland eru enn með töluvert lægri prósentu en við, 12,5% á almennan atvinnurekstur, svo ekki sé minnst á ríki Mið- og Austur-Evrópu sem sum hver eru með lægri prósentu (Forseti hringir.) og hafa náð miklum árangri (Forseti hringir.) á síðustu árum, m.a. á þeim forsendum.

[15:49]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hafa þarf í huga hvernig skattstofninn er úr garði gerður og hvaða undanþáguheimildir og frádráttarmöguleikar eru til staðar áður en menn bera saman prósentur. Mér finnst oft óskaplega barnalegt að heyra menn tala um þessi mál og sögu þeirra hér á Íslandi. Ég verð að segja að stundum á það við um flokkssystkini hv. þingmanns, ég er ekki að segja hann sjálfan. Þá fara menn út í hina hráu prósentusögu og óskapast yfir því hve mikill árangur hafi náðst frá því að tekjuskattur lögaðila var 45–50%. En við hvaða aðstæður var hann það? Í bullandi verðbólgu, skattur af hagnaði greiddur eftir á, skattstofn miklu þrengri og frádráttarmöguleikar meiri. Við erum ekkert að tala um sambærilega hluti við það sem innleitt var með 30% tekjuskatti

á breiðari skattstofnum en færri frádráttarheimildum sem síðan lækkaði ofan í 18 og á nú að lækka ofan í 15. En þá er að vísu orðið mjög vel gert, ég held að það verði að segjast eins og er.

Ég hef ekki sömu áhyggjur og ýmsir aðrir af því að ef við Íslendingar séum ekki alltaf skrefinu á undan í þessum efnum og bjóðum aðeins betur en allir aðrir að þá bara fari allir héðan. Mér finnst stundum að það liggi í loftinu í umræðunni. Halda menn ekki að einhverjir aðrir verði þá til þess að sinna þeim markaði og viðskiptatækifærum sem hér eru? Nýta þær auðlindir og þann mannauð sem hér er? Það held ég. Ég held að það sé óskaplegur misskilningur í því að einn góðan veðurdag taki allt atvinnulífið á Íslandi til fótanna og fari úr landi af því að einhvers staðar annars staðar úti í heimi bjóðast betri kjör. Hvers vegna er þá ekki allt atvinnulíf farið frá Norðurlöndunum? Það hefur bara ekki gerst. Þannig að frjálshyggjurökin í þessum efnum hafa ekki reynst haldbær. Það er vegna þess að það er svo margt annað sem skiptir máli, það er svo margt annað sem getur gert það hagstætt að vera á Íslandi.

Ég hef miklu meiri áhyggjur af hinum efnahagslega óstöðugleika heldur en ég hef af skattaumhverfinu. Ég er miklu (Forseti hringir.) hræddari við (Forseti hringir.) að mistök hægri manna í hagstjórn á Íslandi (Forseti hringir.) séu á góðri leið með að hrekja atvinnulífið úr landi en ekki skattakerfið.

[15:51]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ýmislegt má segja um þetta ágæta frumvarp. Við lestur þess rifjast upp sagan undanfarinn áratug um lögfestingu skattlagningar á söluhagnaði og upptöku fjármagnstekjuskatts sem líka tengist því máli.

Áður en ég vík að þeim þætti málsins vil ég koma að því sem kom fram í máli hv. síðasta ræðumanns, sem er hin nýja stofnun sem á að koma á fót og á að taka fyrir valin verkefni á þessu sviði, álagningu á stór fyrirtæki. Mér finnst það skondið í ljósi þeirra áherslna sem settar hafa verið fram um að styrkja landsbyggðina — m.a. hefur verið gripið til viðamikilla mótvægisaðgerða til að vinna gegn neikvæðum áhrifum af aðgerðum ríkisstjórnarinnar, og settar fram umtalsverðar fjárhæðir til þess að skapa störf úti á landi — að í þessu tilviki, þegar í hlut eiga eftirsóknarverð störf sem augljóslega felast í þessari nýju ríkisstofnun Sjálfstæðisflokksins, skuli tekið fram að hún eigi að vera í Reykjavík. Það er ekki einu sinni svo að kjörorðið „Störf án staðsetningar“ eigi við sem stefna ríkisstjórnarinnar heldur er um að ræða „Störf með staðsetningu í Reykjavík“. Það er stefnan sem fjármálaráðherra boðar hér fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Ég ætla svo sem ekki Samfylkingunni að hafa fallið frá sínum áherslum eða gefið þær eftir en augljóslega hafa þeir beygt sig undir þessa niðurstöðu. Þannig að störf án staðsetningar eru orðin störf með staðsetningu í Reykjavík. Það er meira að segja tekið fram að þessi nýja stofnun eigi að hluta til að fá störf úr öðrum stofnunum skattkerfisins. Það er ekkert afmarkað við Reykjavík þannig að fjármálaráðherra mun hafa möguleika á að sópa til sín störfum inn í þessa nýju stofnun, m.a. á Skattstofunni á Norðurlandi eystra svo dæmi sé tekið.

Mér finnast þetta því dálítið kaldar kveðjur og kannski sýna að það er ekki svo mikil alvara hjá hæstv. ríkisstjórn þegar hún talar um að efla atvinnulífið á landsbyggðinni. Það er meira verið að slá ryki í augu fólks til þess að komast í gegnum niðurskurðinn á þorskveiðikvótanum. Að láta fólkið halda að einhver alvara sé í því að byggja upp atvinnulíf á landsbyggðinni til mótvægis við þann samdrátt sem verður í sjávarútvegi, vegna viðvarandi samdráttar í sjávarútvegi sem ríkisstjórnin hefur tekið ákvörðun um. Viðvarandi að minnsta kosti þetta kjörtímabil, það liggur ljóst fyrir.

Ég vil minna hér á umsögn sem kom frá Byggðastofnun um þetta frumvarp, sem bendir á að sambærileg stofnun og hér stendur til að koma á fót sé staðsett með öðrum hætti bæði í Noregi og í Svíþjóð. Fram kemur í umsögn Byggðastofnunar að þessi verkefni séu unnin á fjórum stöðum í Svíþjóð og í Noregi fari þau fram utan Óslóar. En í þessu stjórnarfrumvarpi er beinlínis tekið fram að þessi störf eigi að vera í Reykjavík, punktur. Störf með staðsetningu. Vel launuð, eftirsótt störf sem fengur er að og vissulega hægt að koma fyrir annars staðar en í Reykjavík ef vilji er fyrir hendi. En sá vilji er ekki fyrir hendi. Það er það sem kemur fram í frumvarpinu. Og vissulega er vert að vekja athygli á því.

Ég vil í öðru lagi vekja athygli á umsögn Alþýðusambands Íslands sem leggst gegn frumvarpinu og bendir réttilega á að þrátt fyrir viðleitni eða áform á undanförnum árum um að breyta skattumhverfi lögaðila þannig að það leiði til þess að efla þessa atvinnustarfsemi hér á landi þá hefur það ekki gerst. Það hefur ekki leitt til aukinna fjárfestinga erlendra aðila hér á landi, segir í umsögn Alþýðusambands Íslands, og heldur ekki dugað til að halda fé í landinu. Jafnvel þó að stjórnvöld hafi leitast við að vera í fremstu röð í heiminum í því að hafa lága skatta á atvinnulíf þá hefur það bara ekki skilað þeim árangri sem til var ætlast.

Svarið í frumvarpinu er á þann veg að úr því að heimildir og möguleikar séu til þess að fara með peningana úr landi og láta skattleggja þá annars staðar eigi einfaldlega að gefast upp fyrir því að láta atvinnurekstur borga til samfélagsins rétt eins og einstaklingar og aðrir eiga að gera. Allir eiga auðvitað að leggja sitt af mörkum til þess að reka þetta þjóðfélag. Það er ekki eðlilegt viðhorf, virðulegi forseti, af hálfu ríkisstjórnarinnar að hafa í fyrsta lagi opnað smugu fyrir að hægt sé að koma sér undan skattlagningu og síðan að vísa til þess sem rökstuðnings fyrir því að ekki eigi að skattleggja þetta fjármagn.

Einfaldasta leiðin til að tryggja skattlagningu fjármagns er að hafa engan frest á skattlagningu af söluhagnaði. Það hefði mátt afnema fyrir mörgum árum. Það var ekki gert vegna þess að fjármálaráðherrann vildi hafa þessa leið opna fyrir þá sem eru að hagnast með þessum hætti. Ekkert annað er hægt að segja, virðulegi forseti, um það mál. Bara meðvituð ákvörðun, meðvituð og pólitísk ákvörðun um að gefa ákveðnum aðilum í þjóðfélaginu færi á að koma sér undan því að leggja sitt af mörkum til þess að reka velferðarþjóðfélag hér á Íslandi.

Því miður hefur verið alið á því viðhorfi að sjálfsagt og eðlilegt sé að koma sér undan því að borga skatta með því að nýta sér allar mögulegar smugur sem finnast. Ýtt hefur

verið undir það, og jafnvel talið lofsvert, að menn væru snjallir í þeim efnum. Mér finnst það ekkert lofsvert. Mér finnst það ekki lofsvert að aðilar hér í þjóðfélaginu sem eiga mikla peninga, hafa grætt mikla peninga með hætti sem ég er ekkert að gera neinar athugasemdir við í sjálfu sér, en mér finnst ekki lofsvert að ýta undir að þeir komi sér hjá því að leggja sitt af mörkum.

Það er engum öðrum hlíft í þessu þjóðfélagi, virðulegi forseti. Fólkið sem er á ellilífeyri og hefur engar aðrar tekjur þarf að borga skatta. Það getur ekki fengið opnar heimildir hjá fjármálaráðherra til að flytja tekjur sínar til Hollands og færa þær þar og koma sér undan sköttum. Nei það skal borga skatta af sínum tekjum þótt þær séu lágar. En kapparnir sem velta hér milljörðum og milljarðatugum, aðilar sem hafa verið að kaupa og selja kvóta í íslensku fiskveiðistjórnarkerfi fyrir milljarða króna í gegnum sölu á hlutabréfum, eru með frumvarpinu að fá send bréf frá ríkisstjórninni um að þeir séu hér með leystir undan öllum kvöðum um að borga nokkra einustu krónu til ríkisins fyrir þessi viðskipti. Það er hægt að finna marga aðila hér í þjóðfélaginu sem á undanförnum árum hafa sópað til sín peningum, tugum milljarða sumir, hundruðum milljóna aðrir, milljörðum króna enn aðrir. Verið er að segja við þá: Þið þurfið ekki að borga neitt til ríkisins af þessum hagnaði, ekki neitt.

Það er dálítið merkilegt að það eru tveir stóru stjórnmálaflokkarnir á Íslandi sem sameinast um þessa stefnu. Það er verið að gefa mönnum mikla peninga, mönnum sem engin ástæða er til að hlífa við þeirri eðlilegu skyldu sinni að leggja sitt af mörkum í formi skattgreiðslna til íslenska ríkisins. Það er ekki svo að menn séu með þungar klyfjar í þeim efnum því á það hefur verið bent að skatthlutföllin séu í þessum efnum með því hagstæðasta sem gerist í víðri veröld. Það er ekki svo að menn séu að koma sér undan ofurþungum klyfjum ríkisins. Mér finnst því að stjórnvöld eigi að reka þá stefnu að menn beri ábyrgð og að menn eigi að borga skatta. Það á ekki að reka þá stefnu að halda opnum möguleikum, rýmka möguleika, fresta skattgreiðslu og afskrifa svo. Það er ekki pólitísk stefna sem nokkur samstaða getur orðið um á Íslandi, virðulegi forseti.

Ef ríkisstjórnin heldur að þessi gerð sé til þess fallin að skapa henni vinsældir í þjóðfélaginu þá held ég að það sé á misskilningi byggt. Menn bera saman hvað verið er að toga út úr ríkisstjórninni með töngum til þess að bæta kjör ellilífeyrisþega og öryrkja saman við það sem hér er verið að afskrifa með einu pennastriki. Ég er ósammála því sem fram kom í máli hv. formanns nefndarinnar að hér sé um að ræða fjárhæðir sem séu ekki raunverulegar, þær séu miklu lægri. Þær eru raunverulegar vegna þess að þær eru byggðar á viðskiptum sem hafa átt sér stað, á verðmætum sem hafa skipt um hendur og peningarnir væru allir í ríkiskassanum ef ekki hefði verið heimild til að fresta skattlagningunni. Þá væru allir þessir hundrað milljarðar komnir í ríkiskassann. Ég er því algjörlega ósammála að reynt sé að láta líta svo út að hér sé um að ræða fjármagn sem er ekki til. Það kemur líka fram í umsögn Samtaka fjármálafyrirtækja, sem benda á að þessi gjöf ríkisstjórnarinnar muni koma fram sem hækkun á eigin fé sumra fyrirtækja. Í þeirri umsögn segir, með leyfi forseta:

„Það er m.a. ljóst að lögfesting frumvarpsins mundi hafa jákvæð áhrif á eigið fé sérstaklega smærri fyrirtækja svo sem sparisjóða. Hún felst í því að þau fjármálafyrirtæki sem fært hafa tekjuskattsskuldbindingu í bækur sínar vegna söluhagnaðar af hlutabréfum muni geta fært þá skuldbindingu yfir í eigið fé við samþykkt frumvarpsins og þannig hækka eigið fé sem því nemur.“

Hvað eru það margir milljarðar, virðulegi forseti, sem eigið fé fjármálafyrirtækja mun hækka um við það að þetta frumvarp verði að lögum? Það er ekki upplýst vegna þess að menn vilja ekki upplýsa það. Fjármálaráðherra, sem leggur málið fram, leggur sig fram um það í greinargerð að sópa yfir allar hugsanlegar upplýsingar um hvaða áhrif þetta muni hafa á tekjur ríkissjóðs og þær skattgreiðslur sem hefur verið frestað. Það er bara reynt að gera sem minnst úr því og sagt að það séu líklega litlar fjárhæðir.

Hér kemur annað fram. Menn munu sjá að peningar sem eiga að vera í ríkissjóði og munu ekki fara þangað birtast í efnahagsreikningum fyrirtækja hér. Verðmætin færast til, þau eru ekki horfin, þau eru til. Það er kjarni málsins, virðulegi forseti, að þetta mál snýst um verðmæti, um peninga og að breyta því sem ákveðið hefur verið, að tilteknir aðilar sem eiga að borga hluta af hagnaði sínum til ríkissjóðs sleppi við það. Um það snýst málið. Það er rétt að menn geri sér grein fyrir því að sennilega er þetta stærsta afskrift af sköttum sem nokkru sinni hefur farið fram í Íslandssögunni, virðulegi forseti.

[16:06]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Hér hefur farið fram afskaplega góð umræða um þetta frumvarp og skattamál yfirleitt. Ég er mjög ánægður með það og einnig með að málinu skuli aftur vísað til efnahags- og skattanefndar þar sem við getum fjallað enn frekar um það. Ég tel að þetta sé mjög gott og merkilegt merki til atvinnulífsins, sem á í ákveðnum þrengingum sem stendur, um að ríkisvaldið standi með því.

Varðandi skattasamkeppni, sem nokkuð hefur verið rætt um og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gerði að umtalsefni, lít ég þannig á að skattasamkeppni milli þjóða sé vörn borgarans gegn skattlagningu ríkisvaldsins. Áður en skattasamkeppnin kom til voru borgarar gersamlega ofurseldir skattagleði vissra stjórnmálamanna sem vildu skattleggja allt undir drep, eins og við höfum séð mjög slæm dæmi um í Skandinavíu, þar sem fólk var farið að flýja land unnvörpum vegna þess hve skattarnir voru orðnir miklir og borgarinn sem eftir sat var óvarinn fyrir sterku ríkisvaldi. Skattasamkeppni milli þjóða er björg þessum borgurum.

Varðandi það sem menn segja um að fyrirtækin eigi að vinna fyrir þjóðfélagið og borga skatta þá náttúrlega vinna fyrirtæki fyrir þjóðfélagið á margan annan átt en að borga skatta. Þau halda uppi atvinnu, þau borga fólki laun og þau sjá um atvinnulífið, sem allt annað nærist á, velferðarkerfið þar með talið. Starfsmennirnir borga skatt af launum sínum o.s.frv., borga iðgjöld í lífeyrissjóði og allt stendur þetta undir velferðarkerfinu og afkomu allra landsmanna. Það er því mjög mikilvægt að fyrirtækin starfi jafnvel þótt þau sleppi við að borga skatta að einhverju leyti.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, sem því miður er farinn, gat um að hann sæi ekki fyrir sér að fyrirtækin færu öll. Auðvitað fara þau ekki öll. En það eru nokkur fyrirtæki sem eru alþjóðleg, mjög stór alþjóðleg fyrirtæki, með höfuðstöðvar á Íslandi. Maður spyr sig: Af hverju ættu bankarnir þrír að vera með höfuðstöðvar á Íslandi þegar meginhluti starfseminnar er í útlöndum? Við þurfum að gæta að því að þessi alþjóðlegu fyrirtæki sem staðsett eru á Íslandi fari ekki úr landi. Helst þurfum við að búa til þannig umhverfi að erlend fyrirtæki komi hingað vegna þess að hér sé umhverfið betra en í öðrum löndum. Við þurfum að bjóða gott betur en önnur lönd vegna þess hve markaðurinn er lítill og vegna fjarlægðar frá öðrum löndum. Við þurfum að bjóða fyrirtækjunum enn betra umhverfi til að koma hingað.

Svo langar mig, herra forseti, að geta um skattahækkanir og -lækkanir. Skattar á hagnað fyrirtækja hafa verið lækkaðir úr 45% niður í 18% og stendur til að lækka þá niður í 15%. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gat um að kannski mætti lækka þá enn frekar ef það mundi gleðja mig. Það er rétt hjá honum. Ég mundi taka undir það að lækka þá enn frekar og með því laða til landsins stærri fyrirtæki, erlend fyrirtæki. En það er svo merkilegt að þrátt fyrir að skattprósentan hafi verið lækkuð hafa skatttekjur hækkað, skatttekjur ríkissjóðs af þessum sömu fyrirtækjum hafa hækkað. Þá spyr maður sig, herra forseti: Er þetta skattalækkun eða skattahækkun? Er lækkun úr 45% niður í 18% skattalækkun eða eru stórauknar tekjur ríkissjóðs af þessum skatti auknar álögur á fyrirtækin? Er það skattahækkun? Um það geta menn deilt. Í kjölfarið hefur það gerst að skattstofninn, þ.e. hagnaður fyrirtækja, hefur stórhækkað. Það er ekki veigaminnsta markmiðið með þessum breytingum öllum.

Það sama hefur gerst með laun almennings. Skattar hafa verið lækkaðir en samt hafa skatttekjur ríkissjóðs af tekjusköttum einstaklinga stórhækkað. Launin hafa hækkað sem hvergi annars staðar. Það skyldi þó ekki vera ákveðið samhengi þarna á milli? Þegar byrðunum er létt af klárnum fer hann kannski að spretta úr spori. Skattalækkun getur komið fram sem hærri tekjur ríkissjóðs. Ef maður skoðar skatttekjur ríkissjóðs sem hlutfall af landsframleiðslu þá hafa þær ekki lækkað neitt. Þær stórhækka og sumir segja að það sé ámælisvert fyrir minn flokk að hafa staðið að því að skattálögur á landslýð hafi hækkað sem hlutfall af landsframleiðslu þrátt fyrir allar skattalækkanir. Þetta er vegna þess að kakan hefur stækkað svo mikið að tekjur ríkissjóðs hafa aukist. (**KHG:** Þá er allt jákvætt.) Ég er ekki alveg sammála því að það sé jákvætt, herra forseti. Ég hefði gjarnan viljað sjá að borgarinn héldi dálitlu meira eftir af tekjum sínum og fyrirtækin í landinu.

Svo er það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson talaði um, að menn væru að sleppa þessum löxum úr netinu. Nú er það svo að maður sem sér lax í hyl kann að eigna sér hann og segja: Heyrðu, þetta er laglegur lax, ég ætla bara að færa hann mér til eignar. Svo bara stingur laxinn af, hann lætur ekki veiða sig. Þá er það engin eign fyrir viðkomandi veiðimann eða áhorfanda. Svipað er með söluhagnað af hlutabréfum. Það er skattlagning á hagnað framtíðarinnar. Þessi fyrirtæki munu borga skatt þegar hagnaðurinn verður til. Ef þau gera það ekki þýðir það gjaldþrot hjá viðkomandi fyrirtæki. Þessi hagnaður framtíðarinnar sem felst í háu hlutabréfaverði verður greiddur. Það verður greiddur skattur af honum til þjóðfélagsins þegar viðkomandi fyrirtæki skilar þeim hagnaði sem menn búast við og borga fyrir með hærra verði. Þetta er heimspekin á bak við það hjá Hollendingum og Norðmönnum að skattleggja ekki söluhagnað hlutabréfa.

Ég vil leiðrétta það sem menn hafa sagt, að þessum skatti sé frestað. Fyrirtæki sem mynda hagnað í Hollandi mynda hagnaðinn. Hann verður til, hann er færður til bókar og enginn skattur. Honum er ekki frestað neitt, hann er þar og heldur áfram að vinna. Hann er farinn frá Íslandi, það er vandamálið. Og markmið þessa frumvarps er að reyna að halda þessum fyrirtækjum inni í landinu, halda þessari eign í landinu þannig að hún vinni fyrir íslenskt atvinnulíf en ekki erlent, hollenskt eða hvar það nú er.

Þau fyrirtæki sem hafa notað sér að fresta skattlagningu kunna að hafa stofnað dótturfyrirtæki og þau fyrirtæki starfa við hliðina á móðurfyrirtækinu og þar er hagnaðurinn geymdur um alla framtíð. Hann starfar áfram í þjóðfélaginu og af honum er ekki borgaður skattur, ekki frekar en af laxinum sem slapp. Hann bara slapp. Með þessu frumvarpi er horfst í augu við að þessi hagnaður er ekki raunverulegur skattstofn. Það verður að horfast í augu við það og gera íslenskt skattumhverfi það lipurt og gott að erlend fyrirtæki, en sérstaklega alþjóðleg fyrirtæki sem eru starfandi hér á landi, þá nefni ég bankana þrjá og fleiri útrásarfyrirtæki, haldist á landinu. Þau eru alþjóðleg og eru ekki íslensk lengur. Við ætlum að reyna að halda þeim hér á landi og helst að lokka önnur fyrirtæki til landsins. Það er markmiðið með þessu frumvarpi.

Verðmæti hlutabréfa kemur inn í þetta dæmi líka. Við erum að tala um skattlagningu á verðmæti hlutabréfaverðs. Nú hafa þau lækkað allverulega þannig að hagnaður síðustu tveggja ára er farinn. Hann er horfinn og kannski má segja að sem betur fer sé ekki búið að skattleggja hann. Þá væri mikið meira um gjaldþrot heldur en þó er. Þessi hagnaður er hreinlega farinn. Nefnt var að sumir bankar og sparisjóðir mundu sýna meira eigið fé en ég er hræddur um að hagnaður sumra þeirra, sem eiga t.d. í Exista, hafi minnkað allverulega á síðustu dögum og vikum. Það sýnir hvað þetta er í raun óraunhæf eign að færa til bókar.

Að síðustu langaði mig til að geta um verkefni í Reykjavík. Það er alveg hárrétt hjá landsbyggðarþingmönnum að verkefni flytjast alltaf til Reykjavíkur. Þess vegna hef ég sagt að við eigum að vinna að því, allir hv. þingmenn, að minnka ríkið. Stærra ríkisbákn hefur í för með sér flutning á störfum til Reykjavíkur. Það er þannig. Auðvitað hafa landsbyggðarþingmenn horft upp á þetta. Vöxtur velferðarkerfisins, vöxtur ríkisins, er allur í Reykjavík þótt menn séu að myndast við það að flytja eitt og eitt starf, þvæla því út á land eins og þegar Kortagerðin var flutt til Akraness og kostaði mikil átök. Þetta er afleiðing af því að ríkið hefur vaxið svo mikið. Við ættum að vinna að því að minnka ríkið þannig að verkefnin fari aftur út á land í einkaframkvæmd. Það hefur líka sýnt sig að það eru einkafyrirtæki sem halda landsbyggðinni uppi. Það er hárrétt að þessi stofnun mun verða í Reykjavík. Það er meira að segja sagt fyrir um það og það þýðir að hugsanlega flytjast störf til

Reykjavíkur. Reyndar er þetta skatturinn og hann hefur verið við lýði ansi lengi. Þetta er ekki ný stofnun, þ.e. ég tel að skattstofan sé ekki ný stofnun þannig séð þótt reynt sé að auka sérhæfingu á einum stað til að veita stórum fyrirtækjum góða þjónustu og hraða svo fella megi úrskurði hratt og vel, miklu betur heldur en sýslumannsembætti eða skattstofur úti á landi gætu gert.

Hér ræðum við í raun um stórpólitísk skattamál. Ég er mjög ánægður með að þetta frumvarp skuli komið fram og ég er mjög ánægður með niðurstöðu efnahags- og skattanefndar. Hún er ákveðið merki til atvinnulífsins um að löggjafarsamkundan vinni með íslenskum fyrirtækjum sem eiga sem stendur í dálítið erfiðri baráttu á alþjóðavettvangi.

[16:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil bara gera athugasemdir við það orðalag að lausnin í baráttunni við miðstýringaráráttuna og tilhneigingu til að flytja verkefni og störf til Reykjavíkur sé fólgin í því að skera niður opinberan rekstur og draga úr umsvifum ríkisins eða samneyslunnar. Ég fæ nú ekki séð að einkageirinn sé endilega betri í þeim efnum.

Ég held að það sem þurfi að gera sé að gera eðlilegar kröfur um að opinberri þjónustu og opinberum umsvifum sé dreift með eðlilegum hætti um landið og að hún sé til staðar þar sem verkefni falla til. Það er auðvitað algjörlega gegn þeirri hugsun að umsýsla við fyrirtæki, sem eru þó með höfuðstöðvar á landsbyggðinni og eru stór, sé færð til Reykjavíkur.

Ef við skoðum aðeins einkageirann þá hafa nú ekki síður átt sér stað landslagsbreytingar norðan heiða, á Akureyri, öflugasta byggðarlagi landsbyggðarinnar þar sem áður voru höfuðstöðvar mjög margra öflugra fyrirtækja. Þar ræða menn mjög mikið um hugtakið útibúavæðingu þar sem menn upplifa að hvert svið viðskipta á fætur öðru verður að bráð svokallaðri útibúavæðingu. Þar sem áður voru sjálfstæðar höfuðstöðvar atvinnurekstrar á svæðinu eru nú útibú með mun minni umsvif og yfirbyggingu og ýmiss konar afleidd störf og þjónusta er unnin frá höfuðstöðvum í Reykjavík. Lausnin er því ekki endilega fólgin í þessu eins og hv. þingmaður nálgast það.

Ég verð líka að segja að mér líkar illa orðalag eins og að það sé einkageirinn sem haldi landsbyggðinni uppi. Ætli það sé nú ekki öfugt, að atvinnureksturinn dragi mikinn arð af landsbyggðinni og njóti góðs af umsvifum þar en færi hann því miður í allt of ríkum mæli hingað til suðvesturhornsins. Fyrir það líður landsbyggðin, þar er enginn undanskilinn. Þar má líka líta á ýmis félagasamtök og aðra sem manni hefði fundist eðlilegt að hefðu haft höfuðstöðvar sínar á landsbyggðinni t.d. í sjávarútvegi og landbúnaði en kjósa að setja þær niður hér (Forseti hringir.) — og öll umsvifin og afleidd störf sem spretta þó af atvinnurekstri og umsvifum á landsbyggðinni.

[16:19]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Úti á landi starfa mjög mörg stór útgerðarfyrirtæki sem gera það gott og alveg sérstaklega eftir að gengið féll svona mikið. Það hefur minna verið talað um það. En þau njóta þess að sjálfsögðu að fullu. Það er gott fyrir landsbyggðina. Útgerðarfyrirtækin eru flestöll úti á landsbyggðinni.

Eitt stórt álver er á Austfjörðum og malar þar gull, sérstaklega í ljósi síðustu atburða þegar álverð hefur hækkað langt umfram áætlanir. Þannig að úti á landi eru nokkur góð fyrirtæki.

Hins vegar er eitt fyrirtæki sem heitir Landsvirkjun sem er opinbert fyrirtæki í eigu ríkisins. Ef við mundum skipta því í þrennt, værum með eitt fyrirtæki sem héti Austfjarðavirkjun hf. með höfuðstöðvar á Egilsstöðum, annað sem héti Þjórsárvirkjanir hf. með höfuðstöðvar á Hvolsvelli eða Selfossi, og eitt með höfuðstöðvar í Hveragerði eða eitthvað slíkt. Það væri rökrétt eins og að Hitaveita Suðurnesja er ekki með skrifstofur í Reykjavík.

Það er einmitt þessi ríkisvæðing og ríkiseign alls staðar sem gerir það að verkum að t.d. Landsvirkjun er með höfuðstöðvar í Reykjavík og dregur allt afl úr landsbyggðinni. Ég fer ekkert ofan af því að ríkisvæðing og stóraukið opinbert batterí þýða fleiri störf í Reykjavík.

[16:21]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst hv. þingmaður tala eins og hér séu náttúrulögmál sem séu handan mannlegs áhrifavalds. Auðvitað er það ekki svo. Þetta eru allt saman ákvarðanir stjórnmálamanna eða embættismanna.

Það er auðvitað ekkert annað en aumingjaskapur og okkur öllum til skammar sem höfum borið einhverja ábyrgð á stjórnmálum landsins undanfarin ár og áratugi hversu eftirgæfir menn hafa verið í þessari miðsækniáráttu í uppbyggingu opinberrar þjónustu og stjórnsýslu. Það er bara þannig. Það er ekkert eitthvað óumbreytanlegt fyrirbæri sem ræðst á grundvelli einhverra náttúrulögmála. Það er bara ekki þannig. Þetta eru mannasetningar allt saman.

Ég fullyrði hins vegar að lausnin er ekki fólgin í því sem hv. þingmaður talar hér um, að einkavæða alla hluti. Ef þeir stjórnmálamenn sem höfðu, og hafa enn, yfir opinberum fyrirtækjum eins og Landsvirkjun, Orkubúi Vestfjarða og Rarik að segja, hefðu haft pólitískan kjark og hug til þess, getað skipað þessum málum öðruvísi. Það hef ég marglagt til á undanförnum árum. Það var ein af ástæðum þess að við lögðumst gegn því að Vestfirðingar yrðu neyddir til þess að láta frá sér Orkubú Vestfjarða vegna þess að með því fór auðvitað ákveðið sjálfstæði.

Ég hef spurt á móti. Er hið opinbera tilbúið til að beita eign sinni og áhrifavaldi innan orkugeirans til þess að búa til svæðisfélög? Skipta upp starfsemi Landsvirkjunar, Rariks og Orkubús Vestfjarða og búa til öflug svæðisorkufyrirtæki, orkubú, með höfuðstöðvar í landshlutanum?

Nú rétt fyrir jólin ræddi ég þetta við hæstv. iðnaðarráðherra. Hv. þm. Pétur Blöndal getur tekið þátt í slíku með mér og lagt mér lið í því ef hann vill. Til þess höfum við vald, til þess höfum við stöðu. Hvað verður um eignarhald þessara fyrirtækja síðar meir, það vitum við auðvitað ekki. Vonandi tekst að bjarga því og halda því áfram í samfélagslegri eigu en um það erum við, ég og hv. þingmaður, örugglega ósammála. En það breytir ekki því að við getum gert

það sem við getum gert á meðan hlutirnir eru þannig (Forseti hringir.) að við höfum yfir opinberum rekstri að segja.

[16:23]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er viss um það að þingmenn utan af landi vilja gæta hagsmuna síns kjördæmis. Það er enginn aumingjaskapur hjá þeim að þeir skuli ekki hafa fengið fleiri verk út á land.

Það er vilji mjög margra ráðherra að breyta þessu og flytja störf út á land en þeir rekast alltaf á sama vegginn. Fólkið vill hafa þjónustuna á einum stað, í Reykjavík. Þeir sem starfa í þessum fyrirtækjum vilja starfa í Reykjavík, geta farið í leikhús og notið allrar þjónustu hér. Þetta er bara sú staðreynd sem við verðum að horfast í augu við. Ég held að það sé enginn aumingjaskapur, hvorki hjá ráðherra né þingmanna utan af landi, sem þarna er um að ræða. Vandinn er ofvöxtur ríkisins.

[16:24]

Útbýting:

Aðild starfsmanna við samruna félaga yfir landamæri, 533. mál, stjfrv. (fél.- og trmrh.), þskj. 834.

Ársreikningar, 527. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 828.

Endurskoðendur, 526. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 827.

Endurskoðun á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn, 524. mál, stjfrv. (sjútv.- og landbrh.), þskj. 825.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 525. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 826.

Neytendalán, 537. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 838.

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, 516. mál, stjfrv. (slrh.), þskj. 817.

Tekjuskattur, 515. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 816.

[16:25]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Aðeins örfá orð um þetta þingmál. Það hefur þegar komið fram að þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs óskar eftir því að það gangi aftur til efnahagsnefndar þingsins og fái þar frekari skoðun. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur gert grein fyrir þeirri ósk.

Ég ætla ekki að vera langorður en hv. þm. Pétur H. Blöndal er alltaf inspírerandi í sínu tali og vakti máls á ýmsum þáttum sem mig langar aðeins til að víkja að. Menn ræddu nokkuð um það að okkur hefði mistekist á undanförnum árum að jafna þann aðstöðumun sem óumdeilanlega er á milli þéttbýlis annars vegar og dreifbýlis hins vegar, að okkur hafi ekki tekist að færa störf út á landsbyggðina eins og oft hefur verið reynt. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gerði þetta sérstaklega að umtalsefni og hv. þm. Pétur H. Blöndal brást við með þeim hætti að segja að leiðin til þess að bæta hér úr væri að minnka umsvif ríkisins.

Staðreyndin er sú að hið gagnstæða er upp á teningnum. Ég get vísað í mörg dæmi þar um. Ég ætla að nefna aðeins eitt: Rafmagnseftirlitið í landinu sem var einkavætt á síðari hluta tíunda áratugar síðustu aldar. Rafmagnseftirlitið var framkvæmt hjá rafveitum víðs vegar um landið. Starfsmenn sem sinntu að sönnu ýmsum öðrum verkefnum, sumir hverjir þó einvörðungu með rafmagnseftirlitið á sinni könnu og stóðu undir þessari starfsemi.

Síðan var Rafmagnseftirlitið einkavætt og hvað gerðist? Allt eftirlitið fluttist til Reykjavíkur. Til urðu tvö, um tíma þrjú, fyrirtæki, ég held að það sé nú aðallega eitt núna. Það er kallað einokun. Hún sinnir þessari starfsemi og er rekin héðan frá höfuðborgarsvæðinu. Þetta er bara eitt dæmi. Ég gæti tekið fleiri dæmi en ætla ekki að staldra lengur við þennan þátt málsins.

Hitt hefur líka verið til umræðu í tengslum við þetta þingmál, og það er kannski kjarninn í þessari umræðu, þ.e. hvernig við eigum að fara að því að dreifa skattbyrðum landsmanna. Á undanförnum árum höfum við búið við ríkisstjórnir sem hafa létt skattbyrðunum af þeim sem hafa mestar tekjurnar og létt skattbyrðum af fyrirtækjum einnig. Á sama tíma hafa skattaklyfjar láglaunafólksins aukist verulega og nú er hér talað fyrir því eina ferðina enn að það þurfi að bæta, ella fari fyrirtækin úr landi.

Hér er ég kominn að ástæðu þess að ég kveð mér hljóðs. Ég tek nefnilega undir það sjónarmið sem fram kom hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að það er harla ólíklegt að þau fyrirtæki sem hér er iðulega vísað til, bankar og fjármálafyrirtæki, fari úr landi. Ég hef um það miklar efasemdir og ég held að menn vanmeti stórlega þann jarðveg sem þessi fyrirtæki eru sprottin úr.

Sigurður Einarsson, stjórnarformaður Kaupþings, sagði á ráðstefnu um lífeyrismál ekki alls fyrir löngu sem haldin var á vegum BSRB að í hverju einasta útrásarverkefni frá Íslandi á undanförnum árum hefðu lífeyrissjóðir landsmanna komið við sögu. Gera menn sér grein fyrir því að víða í útlöndum er lífeyriskerfi Íslendinga mikið til umræðu og margir telja það fyrirkomulag sem við höfum smíðað vera aðdáunarvert. Á hverju byggist það? Það byggist á því að ef við tökum dæmi um opinberan starfsmann — opinberir starfsmenn búa við sterka lífeyrissjóði — sem vinnur fimm daga vikunnar þá vinnur hann einn heilan dag bara fyrir lífeyrissjóðina. Greidd eru 15,5% í sameignarlífeyrissjóð. Síðan á hann kost á því að borga 2% í séreignarsjóð og 2% koma þá á móti frá atvinnurekanda. Það eru 19,5%. Fimmtungur af tekjunum rennur inn í lífeyrissjóði. Hér er um að ræða upphæðir sem nema tugum og hundruðum milljarða á undanförnum árum. Það fæst síðan staðfest af hálfu helstu forsvarsmanna útrásaraðila að í öllum tilvikum hefði verið byggt á fjármagni frá íslenskum lífeyrissjóðum, frá íslensku samfélagi.

Þess vegna segi ég: Við skulum ekki gera lítið úr þeim jarðvegi sem fjármálastofnanirnar og fyrirtækin yfir höfuð eru sprottin upp úr og eiga alla sína velgengni að þakka. Það er þess vegna sem það gerist núna í þeim hremmingum sem fjármálafyrirtækin eiga við að stríða að horft er til lífeyrissjóðanna því að þeir færa ekki bara pappíra á milli heldur krónur og aura, seðla og mynt, alvöru fjármuni. Það er launasparnaður íslensks almennings. Það er ekkert undarlegt að þessi sami almenningur geri kröfu um réttlæti þegar kemur að því að sníða skattkerfi fyrir ríki og sveitarfélög. Að sjálfsögðu gerir almenningur það.

Við viljum hyggja að þessum þáttum þegar við skoðum

áherslur varðandi skattana. Að sjálfsögðu mundu allir fagna því, hvort sem um er að ræða einstaklinga eða fyrirtæki, ef hægt er að létta af þeim sköttunum, ef þeir horfa þröngt á málið. En okkur ber að horfa heildrænt á þessi mál og horfa til þessara réttlætismála líka.

Ég held að það verði aldrei nógsamlega mikil áhersla lögð á þennan samfélagslega grundvöll sem útrásarfyrirtækin byggja á. Halda menn kannski að fjármálaspekingarnir hinir mestu, hvort sem þeir heita Bjarni Ármannsson, Hannes Smárason eða Ólafur Jóhann, hefðu haft mikið fram að færa t.d. í orkugeiranum ef þeir hefðu ekki fengið aðgang á einhvern hátt að íslenskri náttúru og íslenskum auðlindum? Eða hvernig stendur á því að allir þessir miklu snillingar fara ekki á eigin spýtur út í heim með útrás? Nei, það er Ísland og íslenskt samfélag sem skiptir hér höfuðmáli og menn skulu ekki vanmeta það.

[16:33]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mörg lönd eru með há iðgjöld í lífeyrissjóð. Þýskaland var með 18%, síðast þegar ég vissi og það er langt síðan, í gegnumstreymiskerfi. Þar er ekki króna í söfnun. En þeir eyða samt sem áður fimmtu hverri krónu í lífeyrissjóð. Það er ekki króna inni í honum.

Árið 1980 var staða íslenskra lífeyrissjóða þannig, eftir verðbólguhremmingar og óverðtryggt fjármagn að þeir voru að fara á hausinn, voru allir á hausnum með gersamlega óverðtryggðar eignir í óðaverðbólgu. Mér finnst hv. þingmaður gleyma hlut lántakenda hjá lífeyrissjóðunum, sem voru látnir borga verðtryggingu og mjög háa vexti og stóðu undir gífurlegri eignaaukningu lífeyrissjóðanna sem fór í gang eftir að verðtryggingin var tekin upp. Eignaaukning lífeyrissjóðanna byggist fyrst og fremst á verðtryggingu sem komið var á upp úr 1980. Við skulum ekki gleyma því. Það eru lántakendur sem margir hverjir, Sigtúnshópurinn o.fl., lentu mjög illa í því og stóðu undir þeim mikla vexti. Þeir kreistu undan nöglunum á sér afborganir af verðtryggðum lánum, jafnvel lánum sem fóru upp í 9% raunvexti þegar verst lét, með breytilegum vöxtum ofan á verðtryggingu sem mér finnst alltaf ósiðlegt.

Lífeyrissjóðirnir eru vissulega mjög sterkur bakhjarl en svo hafa fyrirtæki kvartað yfir því að krónan sé of lítil. Þeir vilji fá evru, annan gjaldmiðil o.s.frv. þannig að við þurfum að bjóða þeim betur til að halda þeim hér á landi. Þetta eru alþjóðleg fyrirtæki, þessi stóru útrásarfyrirtæki. Þau geta ákveðið á einum stjórnarfundi fyrir hádegi að flytja höfuðstöðvarnar eitthvað annað og þeir starfsmenn sem vilja fylgja með gera það. Aðrir verða eftir.

[16:35]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég veit reyndar ekki alveg hverju ég er að svara öðru en því að ég tek undir með hv. þingmanni, að vextir og raunvextir á Íslandi eru og hafa lengi verið óhóflega háir. Ég man eftir því, af því að vísað er í Sigtúns-tímann, að þáverandi forstjóra Kauphings, núverandi hv. þm. Pétri H. Blöndal og ágætum seðlabankastjóra, Jóhannesi Nordal, bar saman um það, þessum ágætismönnum, að með verðtryggingu á lánum þyrftu vextir ekki að vera hærri en næmi tveimur prósentustigum, ef ég man rétt. Ég er alveg sammála þessu sjónarmiði, ég held að það hafi verið hárrétt. Okkur ber að sjálfsögðu að finna leiðir til að færa þetta vaxtastig niður. Það er verkefni sem við stöndum frammi fyrir.

Ég legg einvörðungu áherslu á það, þegar íslenskum almenningi er hótað og íslensku samfélagi er hótað, haft í hótunum við okkur, að fyrirtæki fari úr landi ef þau greiði hér það sem á heimsvísu hljóta að kallast hóflegir skattar. Fjármagnstekjuskattar hér eru lægri en víðast hvar gerist, fyrirtækjaskattar eru lægri og menn eru sífellt að reyna að létta þær byrðar. En ef hægt er að hafa eitthvert jafnræði með öðrum skattgreiðendum þá er haft í hótunum og ég kvaddi mér hljóðs til að leggja áherslu á mikilvægi þess samfélags sem þessi fyrirtæki eru sprottin úr, mikilvægi þess samfélags, á velgengni þessara sömu fyrirtækja. Ég hef þess vegna ákveðnar efasemdir um að þau mundu fara úr landi. Kannski hef ég of mikla trú á sanngirni þeirra aðila sem þar stýra för en þó held ég ekki að svo sé.

[16:37]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég fór í andsvar við hv. þingmann til að benda á að það væri ekki bara iðgjaldið sem byggði upp lífeyrissjóðina heldur og ávöxtunin. Hún var sársaukafull fyrir þá sem stóðu undir henni. Það er ekki bara það að menn eyði fimmtungi af launum sínum í lífeyrissjóðsiðgjöld heldur safnast þar sú ávöxtun sem lántakendur greiða.

En varðandi hótanirnar. Ef hv. þingmaður segist ætla að ganga yfir Austurvöll á eftir og segir við mig: Ég ætla að labba yfir Austurvöll á eftir af því að veðrið er gott þá er það engin hótun við mig. Hann ætlar bara að fara af því að hann langar til þess. Íslensk fyrirtæki fara þangað sem þau langar að vera, þar sem er góð aðstaða. Erlend fyrirtæki koma þangað sem þau langar til að vera. Þess vegna er það verkefni stjórnmálamanna að búa íslenskum fyrirtækjum gott umhverfi, gott skattaumhverfi, gott velferðarkerfi og gott regluverk, eftirlitsstofnanir, skilvirkar og hraðvirkar. Verkefni stjórnmálamannanna er að búa íslenskum fyrirtækjum svoleiðis umhverfi svo þau vilji vera á Íslandi af frjálsum vilja. Það felst engin hótun í því að meta það betra að vera í þessu landi fremur en hinu. Kannski kemur erlent fyrirtæki á í kjölfarið til Íslands og skapar hér auð og atvinnu. Það væri ekki hótun við viðkomandi land, sem fyrirtækið kemur frá, heldur langar það að koma hingað af því að við stjórnmálamennirnir höfum búið fyrirtækinu svo gott umhverfi. Það er hlutverk okkar stjórnmálamanna.

[16:39]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er svolítið skemmtileg umræða. Menn gera það sem þá langar til að gera. Ég held að þessi hugsun, sem byggir á sérhagsmunum og iðulega eigingirni, hafi leitt okkur í miklar ógöngur. En hin hugsunin að taka tillit til, horfa til samfélagsins og ábyrgðar, ekki síst þegar við sýslum með sameiginleg verðmæti sé nokkuð sem við þurfum að virkja að nýju. Við þurfum að endurreisa samfé-

lag á Íslandi sem menn hafa verið að tæta í sundur í sérhagsmunahyggju sem talsmaður Sjálfstæðisflokksins boðar eina ferðina enn, jafnvel þótt við horfum fram á gjaldþrot þessarar stefnu. Nú reynir samfélagið að taka höndum saman og finna leiðir til sátta þannig að við getum öll í sameiningu lagst á árarnar. Stefnan sem hv. þm. Pétur H. Blöndal talar fyrir er gjaldþrota.

Það er rétt, að það eru greiddir miklir fjármunir inn í lífeyrissjóðina. Það er ekkert óeðlilegt að launafólkið og samfélagið allt vilji að þeir fjármunir vinni í þess þágu. Sú var tíðin að fjármunir sem lagðir voru til hliðar fóru til uppbyggingar á íslensku velferðarkerfi. Núna hefur hvorki ríki né sveitarfélag leitað eftir slíku fjármagni, nema í takmörkuðum mæli til Íbúðalánasjóðs sem menn vilja líka slátra. Í staðinn hafa þessir fjármunir farið inn í fjármálastofnanirnar. Ég segi einfaldlega að fólkið, launafólkið, þjóðin gerir þá kröfu að farið sé vel með þessa fjármuni. En á móti vilja menn að sjálfsögðu að þessum stofnunum, bankakerfi okkar, vegni vel. Við viljum einvörðungu að þar sé sýnd sanngirni og réttlæti ríki.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Samgönguáætlun, 2. umr.

Stjfrv., 292. mál. — Þskj. 332, nál. 762.

[16:42]

Frsm. samgn. (Ólöf Nordal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti samgöngunefndar um frumvarpi til laga um samgönguáætlun.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið marga gesti á sinn fund og fjölmargar umsagnir.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á framkvæmd samgönguáætlunar. Í fyrsta lagi er ætlunin að gera skýrara að samgönguáætlun er í raun ein áætlun til tólf ára og að hver fjögurra ára áætlun er nánari sundurliðun á viðkomandi tímabili innan hennar. Í öðru lagi er lagt til að við upphaf vinnu samgönguráðs hafi ráðherra sett fram stefnumið sín og fjárhagsramma. Í þriðja lagi er gert ráð fyrir að heimilað verði að endurskoða samgönguáætlun oftar en á fjögurra ára fresti. Í fjórða lagi er leitast við að skapa skýrari ramma um samgönguáætlun og þau markmið sem unnið er að með henni. Í fimmta lagi gefst möguleiki á annars konar framsetningu samgönguáætlunar en með þeirri kaflaskiptingu sem nú er.

Á fundum nefndarinnar kom fram að samgönguáætlun er rammaáætlun og að hver fjögurra ára áætlun er framkvæmdaáætlun innan hennar en það er áherslubreyting frá gildandi lögum. Telur nefndin það markmið eðlilegt en getur ekki fallist á að unnt sé að binda hendur löggjafans þannig að Alþingi sé óheimilt að samþykkja fjögurra ára áætlun án þess að tólf ára áætlun hafi verið samþykkt á Alþingi. Þetta var nokkuð rætt í nefndinni og alger samstaða um að þarna væri gripið fram fyrir hendur Alþingis með óviðunandi hætti. Því leggur nefndin til breytingu á frumvarpinu í þá átt sem ég hef skýrt.

Þá ræddi nefndin á fundum sínum um samgönguáætlun en þar skal mörkuð stefna og markmið fyrir allar greinar samgangna næstu 12 árin. Nefndin taldi nauðsynlegt að taka til frekari athugunar fleiri atriði en greint var frá í frumvarpinu. Sérstaklega var talin þörf á því að gera almenningssamgöngum hærra undir höfði og ákveðið að leggja til að þær yrðu sérstaklega nefndar inni í frumvarpinu um samgönguáætlun. Einnig taldi nefndin nauðsynlegt að gera umhverfismálum hærra undir höfði og setti sambærilegt ákvæði þar að lútandi inn í frumvarpið. Ég vonast til að þeim breytingum verði vel tekið á hinu háa Alþingi.

Þá kom fram að litið er á samgöngur sem eina heild og ekki er um að ræða kaflaskiptingu eftir einstökum greinum heldur eftir svæðum. Það telur nefndin, og tek ég undir að það, mjög til einföldunar og til bóta.

Á vettvangi nefndarinnar var nokkuð rætt um samgönguráð eins og það liggur fyrir núna. Í frumvarpinu er í sjálfu sér ekki gerð nein breytingu á því en nefndarmenn töldu samt sem áður tímabært að horft yrði á skipan samgönguráðs. Það er þannig núna að menn hafa nánast sjálfkjörinn rétt til setu í ráðinu. Nefndin lagði ekki til sérstaka breytingu á því á þessu stigi málsins en fannst ástæða til að nefna í nefndaráliti að samgönguráðuneyti og Alþingi, ef svo ber undir, beiti sér fyrir því að endurskoðun fari fram á skipan ráðsins þannig að það endurspegli betur þá aðila sem hafa hagsmuna að gæta í þessu efni.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem ég hef stuttlega gert grein fyrir og nánari upplýsingar eru um á þskj. 762. Undir nefndarálitið rita auk mín hv. þm. Karl V. Matthíasson, Árni Þór Sigurðsson, Árni Johnsen, Valgerður Bjarnadóttir, Björk Guðjónsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Guðjón Arnar Kristjánsson. Guðni Ágústsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

[16:46]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það má segja að það sé ákaflega viðeigandi undirspil undir þessari umræðu þegar við ræðum hér samgönguáætlun að ákveðnir aðilar í samgöngugeiranum láta til sín taka hér utan veggja þinghússins af ástæðum sem eru kunnar og mönnum þykir nokkuð þungbær sá mikli kostnaður sem fylgir hækkandi eldsneytisverði og of miklum sköttum á orkugjafana.

Fulltrúi okkar vinstri grænna í samgöngunefnd stendur að þessu nefndaráliti þannig að ég þarf ekki að fjölyrða um það að öðru leyti en því að ég vil sérstaklega fagna þeim breytingum sem samgöngunefnd leggur til á málinu. Samgöngunefnd á hrós skilið fyrir að að hafa farið yfir málið og lagt þar til breytingar sem í öllum tilvikum eru að mínu mati til bóta. Að sjálfsögðu er það miklu meira en tímabært að gera almenningssamgöngum hærra undir höfði og kveða á um að þær séu hluti af áætlanagerðinni með myndugum hætti á viðeigandi stað. Sama gildir að sjálfsögðu um umhverfismálin og umhverfisþættina og í þriðja lagi er ég eftir atvikum sammála því, þó það megi sjálfsagt sjá á því bæði kosti og galla, að vera ekki að binda hendur Alþingis hvað það varðar sem auðvitað er ekki hægt vegna þess að Alþingi hefur nú einu sinni löggjafarvaldið og getur alltaf breytt lögum ef það er ósátt við þau. En það er ástæðulaust að láta það standa í lagatexta sem menn yrðu þá að byrja á

að breyta eða breyta samhliða ef þannig stendur á að þeir vilja grípa til þess að samþykkja fjögurra ára áætlun þó ekki hafi unnist tími til að klára tólf ára samgönguáætlun. Ég get því einnig stutt þá breytingu.

Varðandi skipan samgönguráðs þá má segja að það sé dálítið sérstakt fyrirbæri þetta svokallaða samgönguráð vegna þess að þetta er í raun „automatisk“ tilnefning yfirmanna undirstofnana samgönguráðuneytisins í starfshóp sem ráðuneytið stýrir með formanni sem það skipar. Það jaðrar við að vera asnalegt að hafa ákvæði um slíkt í lögum því það er auðvitað svo sjálfgefinn hlutur að fagstofnanir ráðuneytisins vinni að þessari áætlanagerð og undirbúi hana. Mér finnst miklu meiri spurning, úr því að skipan samgönguráðs er á annað borð tekin til umfjöllunar, hvort ekki eigi að lögbinda að það skuli vera þverpólitískt samráð um málin á undirbúningsstigi eins og alltaf var um áratuga skeið.

Frá því að fyrstu hugmyndir komu fram og fyrsta vinnan, ef minni mitt svíkur ekki, á áttunda áratug síðustu aldar þegar menn hófust handa við að vinna á grundvelli skipulegrar áætlanagerðar fyrst og fremst á sviði vegamála — eða fyrst var það nú á sviði vegamála, síðan hafnamála og flugmála — þá var áætlanagerðin lengi vel, líklega í um tvo áratugi, alltaf unnin af þverpólitískri nefnd eða undir stjórn og í samráði við þverpólitíska nefnd skipaða fulltrúum úr öllum þingflokkum sem komu að undirbúningsvinnunni og lögðu fyrir ráðherra tillögu að áætlun.

Því miður var horfið frá þessu ráðslagi eftir stjórnarskiptin 1991. Ég tel að það hafi ekki verið til góðs. Ég er heldur ekki að segja að það hafi leitt af því neinn stóran skaða. En ég sakna þess vegna þess að mínu mati var ákjósanlegt að kalla alla að því borði vegna þess að samgönguáætlunargerðin er ekki síst stefnumótunarvinna. Það þarf að leggja línur um æskilega þróun mála og á þeim grundvelli er svo áætlun um framkvæmdir, forgangsröðun, byggð.

Það er að mínu mati ókostur að Alþingi og þverpólitísk aðkoma að málinu hefjist þá fyrst þegar áætlunin birtist á borðum þingmanna. Það væri miklu eðlilegra að öll sjónarmið hefðu legið til grundvallar undirbúningsvinnunni eins og áður var. Það þýðir ekki að menn þurfi endilega að vera sammála. Stundum tókst það vel og oftast en ekki alltaf. Menn kannski bókuðu fyrirvara og svo framvegis. En alla vega var þá búið að hlusta á mismunandi sjónarmið og takast á um þau og menn komu þeim sjónarmiðum að þegar mótaðar voru áherslur, lagðar voru línur um rammann, um grundvöllinn vegna þess að framkvæmdarþátturinn og áætlanirnar sem rammi um framkvæmdir til tiltekins tíma þær mega ekki bara lifa á sjálfum sér. Það er ekki markmið í sjálfu sér að ráðast í þessar framkvæmdir, ef svo má að orði komast, heldur eru þær til þess að uppfylla tiltekin markmið um góðar og greiðar samgöngur, um að til dæmis ferðatími sé alltaf innan viðráðanlegra marka eins og núverandi samgönguáætlun er byggð á, og að mörgu leyti ágætlega, að menn séu til dæmis aldrei lengur á grundvelli einhverra skipulegra samgangna að komast að þjónustu höfuðborgarsvæðisins en þrjár klukkustundir eða eitthvað í þeim dúr. Það er viðmiðun sem er ekki verri en hver önnur og er lögð til grundvallar og hefur síðan áhrif á það hvaða flugvellir eru í hvaða flokki, hvaða vegaframkvæmdir eru nauðsynlegar til að ná þeim ferðatíma niður og svo framvegis.

Ég er eindreginn stuðningsmaður skipulagðra vinnubragða af þessu tagi og fyrir þó nokkru síðan beitti ég mér fyrir að dusta rykið af eldri áformum sem þá voru til, um 1990, um að sameina vinnuna sem áður hafði verið aðskilin og menn fjölluðu um á þingi, sérstaka vegaáætlun, sérstaka hafnaáætlun, sérstaka flugmálaáætlun, að sameina þetta allt saman. Reyndar vildi ég bæta fjórða þættinum við sem væru fjarskiptin þannig að þetta myndaði allt saman eina heild. Dæmin æptu á okkur um allt. Það fóru miklir fjármunir forgörðum hjá okkur vegna þess að þetta var svona hólfað og menn horfðu ekki til þess að samgöngubætur á einu sviði gætu gjörbreytt nýtingarforsendum mannvirkja á öðrum sviðum.

Eitt allra besta dæmið, held ég, um þetta sem er ákaflega nærtækt að nefna og allir skilja er Óseyrarbrúin yfir ósa Ölfusár. Það var búið að setja mikla fjármuni í nánast meira og minna mislukkaða hafnargerð eða tilraunir til að bæta hafnaraðstöðu á Stokkseyri og Eyrarbakka sem engum manni hefði dottið í hug að gera ef fyrir hefði legið að það kæmi brú á Ölfusárósa við Óseyri og að lífhöfnin í Þorlákshöfn gæti nýst fyrir allt svæðið. Það gat hún auðvitað ekki á meðan vegalengdin var allt of mikil og þurfti að fara alla leið upp á Selfoss til þess að komast á milli staðanna niður á ströndinni. En um leið og ákveðið var að ráðast í framkvæmdirnar gjörbreyttust forsendur. Við þekkjum dæmi býsna hliðstæð frá Eyjafirðinum þar sem hefði mátt með meiri framsýni og skipulagningu og samþættingu af þessum toga spara heilmikla fjármuni á sviði hafnargerðar og fleiri þátta.

Ég held að það sé hafið yfir vafa og hafi margsannað gildi sitt að þessi samþættingarvinna og að vinna þetta svona í einni heildstæðri samþættri samgönguáætlun er hið eina rétta verklag og að sjálfsögðu á að halda bara áfram að þróa það og betrumbæta eins og í raun er verið að gera með þessu litla frumvarpi. Ég hef að sjálfsögðu ekkert nema gott um það að segja og endurtek að ég tel að breytingarnar sem samgöngunefnd leggur til séu allar til bóta og að nefndin eigin þakkir skildar fyrir sína vinnu við málið.

[16:55]

Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil vekja athygli þingsins á að í athugasemd við 2. gr. um frumvarp til laga um samgönguáætlun segir, með leyfi forseta:

„Áfram er gert ráð fyrir að með því að samþykkja samgönguáætlun sé kominn rammi um tekjur og útgjöld til samgöngumála næstu tólf árin, en einnig að með tilvísun til grunnkerfis sé átt við helstu áætlunarflugvelli, millilandaflugvelli, hafnir og stofnvegakerfið ásamt mikilvægum tengivegum og ferðamannavegum.

Öryggismálum er þó gert hærra undir höfði með því að þau eru talin meðal greina samgangna sem samgönguáætlun skal taka til. Öryggismál hvers konar hafa fengið aukið vægi á undanförnum árum og þykir því rétt að þeirra sé getið og um þau fjallað sérstaklega.“

Það er von mín að ef þetta gengur eftir í lagasetningu verði sá rammi virtur og unnið samviskusamlega eftir honum. Ástand safn-, tengi- og ferðamannavega er í algjörum

ólestri að mínu mati, meðal annars í mínu kjördæmi sem er Norðvesturkjördæmi og veit ég að það er ekki eina kjördæmið sem svo er ástatt um. Það dylst engum sem þarf að leggja leið sína um þá vegi.

Héraðsvegir og tengivegir í uppsveitum Borgarfjarðar þar sem börn eru flutt með skólabílum dag hvern allt skólaárið eru langt frá því að vera ásættanlegir í okkar samfélagi 2008. Það er fyrst og síðast öryggisatriði og mannréttindi þeirra sem eiga þar búsetu að lagðir séu fjármunir í að viðhalda uppbyggingu þessara leiða. Þar má enn nefna sem dæmi einbreiðar brýr, holótta og mjóa vegi sem oft er ekki hægt að mætast á.

Ef við tölum um stofnvegina og öryggi þeirra þá vil ég minna á aðalleið íbúa Vestur-Barðastrandarsýslu sem mestan hluta vetrar hefur verið í algjörum ófremdarástandi. Hvar er öryggi þeirra tryggt?

Ég vona að með því að inni í þessu frumvarpi er endurskoðunarákvæði samgönguáætlunar sem segir að hægt sé að endurskoða hana oftar en á fjögurra ára tímabili verði hægt að tryggja forgangsröðun verkefna út frá þessari stefnumörkun.

Einnig stendur í þessu frumvarpi til laga í 2. gr., með leyfi forseta:

„Jafnframt skal m.a. meta og taka tillit til þarfa ferðaþjónustunnar fyrir bættar samgöngur.“

Ég hlakka til þess tíma að sjá vegabætur þar sem ótrúlegur fjöldi ferðamanna leggur leið sína að náttúruperlum eins og til dæmis Látrabjargi, Rauðasandi, Örlygshöfn, Breiðavík, Hænuvík, Kollsvík, Selárdal og svo mætti lengi telja. Þessir vegir eru rétt eins og þeir voru fyrir 30–40 árum.

Í síðasta lagi segir í 2. gr. frumvarpsins, með leyfi forseta:

„... auk þess sem þær stuðli að jákvæðri byggðaþróun.“

Heyr, heyr!

Ég skora á hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller að fylgja þessum hlutum eftir og koma þeim til framkvæmda þannig að íbúar landsbyggðarinnar geti horft til jákvæðrar byggðaþróunar.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[16:58]

Útbýting:

Stimpilgjald, 548. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 849.

Varnarmálalög, 331. mál, nál. meiri hluta utanrmn., þskj. 814; brtt. meiri hluta utanrmn., þskj. 815.

Upprunaábyrgð á raforku, 3. umr.

Stjfrv., 271. mál (EES-reglur). — Þskj. 806.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Matvæli, 3. umr.

Stjfrv., 326. mál (EES-reglur, rekjanleiki umbúða). — Þskj. 807.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Geislavarnir, 3. umr.

Stjfrv., 353. mál (einfaldara eftirlit o.fl.). — Þskj. 808.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fundi slitið kl. 17:01.

---

83. FUNDUR

miðvikudaginn 2. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Minnst látins fyrrverandi alþingismanns.
2. Störf þingsins.

Til iðnaðarráðherra:

3. Virkjunarkostir á Vestfjörðum, fsp. KHG, 425. mál, þskj. 678.
4. Blönduvirkjun, fsp. KHG, 428. mál, þskj. 682.
5. Umhverfisáhrif Nesjavallavirkjunar, fsp. KolH, 469. mál, þskj. 748.
6. Flutningskerfi Landsnets á Vestfjörðum, fsp. KHG, 491. mál, þskj. 783.

Til fjármálaráðherra:

7. Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur, fsp. BJJ, 395. mál, þskj. 639.
8. Fasteignamat ríkisins, fsp. KHG, 473. mál, þskj. 753.

Til viðskiptaráðherra:

9. Evruvæðing efnahagslífsins, fsp. BjH, 440. mál, þskj. 697.

Til samgönguráðherra:

10. Vegtenging fyrir vatnsverksmiðju við Hlíðarenda í Ölfusi, fsp. BjH, 436. mál, þskj. 693.
11. Vaðlaheiðargöng, fsp. BJJ, 369. mál, þskj. 611.
12. Ferjubryggjan í Flatey, fsp. ÁI, 416. mál, þskj. 667.

Til umhverfisráðherra:

13. Veglagning yfir Grunnafjörð, fsp. HerdÞ, 405. mál, þskj. 656.

14. Undanþága frá skattlagningu á mengun frá flugvélum, fsp. SF, 413. mál, þskj. 664.

Til menntamálaráðherra:

15. Stúdentar frá Menntaskólanum Hraðbraut, fsp. PHB, 467. mál, þskj. 746.

Fjarvistarleyfi:

Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,

Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,

Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,

Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,

Ólöf Nordal, 9. þm. Norðaust.,

Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Minning Gunnars Gíslasonar.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Gunnar Gíslason, fyrrverandi prófastur og alþingismaður, andaðist í fyrradag, mánudaginn 31. mars. Hann var tæpra níutíu og fjögurra ára að aldri, elstur fyrrverandi alþingismanna.

Gunnar Gíslason var fæddur á Seyðisfirði 5. apríl 1914. Foreldrar hans voru hjónin Gísli Jónsson, verslunarstjóri þar, og Margrét Arnórsdóttir húsmóðir. Hann lauk stúdentsprófi frá Menntaskólanum á Akureyri árið 1938. Síðan nam hann guðfræði í Háskóla Íslands og lauk guðfræðiprófi árið 1943.

Gunnar Gíslason varð á útskriftarárinu 1943 sóknarprestur og bóndi á Glaumbæ í Skagafirði og gegndi þeim störfum til ársins 1982. Hann var jafnframt prófastur í Skagafjarðarsýslu árin 1977–1982. Skólastjóri unglingaskóla í Varmahlíð var hann 1944–1946. Hann var kjörinn varaþingmaður Sjálfstæðisflokksins í Skagafjarðarsýslu í alþingiskosningunum 1953 og 1956 og tók þá tvisvar sæti á Alþingi, fyrra sinn 1955, síðara sinn 1957. Í sumarkosningum 1959 varð hann þingmaður Skagfirðinga og í haustkosningunum sama ár varð hann þingmaður Norðurlandskjördæmis vestra og hélt því þingsæti til ársins 1974, sat á 18 þingum alls. Hann var 2. varaforseti neðri deildar 1970–1971 og 1. varaforseti deildarinnar 1971–1974. Hann sat á allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna árið 1965.

Gunnar Gíslason átti þátt í ýmsum félagsstörfum og var kjörinn til þeirra sem forustumaður. Hann átti sæti í stúdentaráði Háskóla Íslands 1939–1940, var formaður Vöku, félags lýðræðissinnaðra stúdenta, 1940–1941, hann var í hreppsnefnd Seyluhrepps í Skagafjarðarsýslu 1946–1986, í stjórn Skógræktarfélags Skagfirðinga frá 1947, formaður þess 1961–1981 og í stjórn Byggðasafns Skagfirðinga í Glaumbæ 1948–1986. Í bankaráði Búnaðarbanka Íslands var hann 1969–1985.

Þau æviatriði, sem hér hafa verið talin, bera vitni um það traust sem Gunnar Gíslason naut, ekki síst heima í héraði. Hann var áhugasamur bóndi og var á Alþingi árum saman formaður landbúnaðarnefndar neðri deildar. Ræktun jarðarinnar og efling byggðarinnar í landinu voru honum áhugamál.

Ég bið hv. alþingismenn að rísa á fætur í minningu Gunnars Gíslasonar. — [Þingmenn risu úr sætum.]

Varamaður tekur þingsæti.

[13:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Geir H. Haarde, 1. þm. Reykv. s., um að hann sé á förum til útlanda í opinberum erindagjörðum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni. Fyrsti varamaður flokksins í kjördæminu, Dögg Pálsdóttir hæstaréttarlögmaður, tekur sæti hans á Alþingi í dag. Hún hefur tekið áður sæti á Alþingi og er boðin velkomin til starfa.

[13:36]

Útbýting:

Bensíngjald og meðalútsöluverð bensíns, 552. mál, fsp. PHB, þskj. 853.

Bætt hljóðvist í kennsluhúsnæði, 549. mál, þáltill. ÞBack o.fl., þskj. 850.

Meginbreytingar á skattlagningu og áhrif þeirra á tekjur ríkissjóðs, 551. mál, fsp. PHB, þskj. 852.

Takmörkun á losun brennisteinsvetnis af manna völdum í andrúmslofti, 506. mál, þáltill. ÁI o.fl., þskj. 801.

Tillögur nefndar um bætta lýðheilsu á Íslandi, 389. mál, svar forsrh., þskj. 795.

Uppsjávarafli, 466. mál, svar sjútv.- og landbrh., þskj. 786.

Störf þingsins.

Eldsneytisverð – samráð utanríkisráðherra við utanríkismálanefnd o.fl..

[13:38]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Í kjölfar gríðarlegra verðhækkana á eldsneyti hafa sprottið upp mótmæli um allt land. Atvinnubílstjórar hafa verið þar fremstir í flokki og lamað samgöngur auk þess að standa fyrir kröftugum mótmælum á Austurvelli í gær. Það er þungt hljóð í fólki og það ekki að ástæðulausu. Meðalútsöluverð á bensínlítranum hefur til að mynda hækkað á einu ári um rúmlega 35 krónur. Þá hefur útsöluverð á dísilolíu hækkað um heilar 44 krónur. Hækkanir og heimsmarkaðsverð á olíu og gengisfall íslensku krónunnar eiga stærstan þátt í hækkuninni. Það sem hins vegar svíður mest er að tekjur ríkissjóðs af umferð landsins munu hækka um allt að 1,6 milljarða á þessu ári í formi virðisaukaskatts á eldsneyti. Nú er svo viðbúið að heimili og íslenskt atvinnulíf geti ekki tekið við meiri verðhækkunum. Almenningur hefur fengið nóg og nú krefst hann aðgerða. Það er með öllu ólíðandi að ríkisstjórn landsins láti hinn þunga bagga hækkananna hvíla á herðum fólksins í landinu.

Við framsóknarmenn höfum lagt fram tillögur um að lækka álögur á eldsneyti til að mæta þeim efnahagsvanda sem nú ríkir. Við lögðum einnig fram í haust og ég sem flutningsmaður frumvarp um að 50% olíugjalds á skil-

greindum flutningsaðilum verði endurgreidd. Það er orðið vel tímabært að það frumvarp verði tekið til umræðu á þinginu.

Hvað ætlar Sjálfstæðisflokkurinn að gera í þessu brýnasta hagsmunamáli almennings í dag? Ætlar hann að lækka álögur á eldsneytisverðið og koma til móts við almenning í landinu eða ætlar hann að festa sig endanlega í sessi sem mesti skattpíningarflokkur þjóðarinnar? Þjóðin krefst svara og nú er ekki tími fyrir ákvarðanatökufælni sjálfstæðismanna eða samræðustjórnmál eða blaður Samfylkingarinnar. Nú þurfa verkin að tala.

[13:40]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Þetta var merkileg ræða hjá hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni um þessi mál. Vissulega hafa bílstjórar mótmælt á vegum úti og ég hef sagt í þeirri umræðu að orð séu til alls fyrst. Þrátt fyrir að hv. þingmanni finnist kannski ekki mikið til samræðustjórnmála koma þá er það nú svo að hæstv. ráðherrar, samgönguráðherra og fjármálaráðherra, hafa boðið umræddum aðilum í heimsókn til að fara yfir málin, skýra þau út og ræða þau. Ég held að nú sé nóg komið af mótmælum, alla vega í bili, og menn verði a.m.k. að mæta í kaffiboðið.

Vissulega er þungt hljóð í þessum hópi líkt og í neytendum öllum vegna hækkana á bensíni og olíu á heimsmarkaði. Það hefur auðvitað þau áhrif að neytendur finna fyrir því, ekki bara hér á landi heldur annars staðar í heiminum.

Við höfum séð þetta áður, við sáum þetta vorið 2002 þegar bensínverð fór hækkandi á heimsmarkaði. Þá gekk ríkisstjórnin í málið með því að tryggja áfram ákveðinn stöðugleika með því að lækka tímabundið bensíngjald um nokkrar krónur en bensíngjaldið og olíugjaldið eru fastar upphæðir.

Hv. þingmaður kom að virðisaukaskattinum í þessu máli. Það er nú einu sinni svo að umræddir atvinnubílstjórar innskatta væntanlega virðisaukann af starfsemi sinni þannig að það kemur á móti inn í reksturinn en hins vegar gerir almenningur það ekki. Hv. þingmaður vill greinilega fara inn í virðisaukaskattskerfið með einhvers konar breytingar. Ég held að það sé ekki rétt að gera það á þessu stigi heldur eigi frekar að skoða bensíngjaldið og olíugjaldið og ég (Forseti hringir.) treysti ráðherrunum til að gera það í framhaldi af þeim kaffifundum sem þeir munu eiga auk annarra verkefna sem þeir vinna að. (**Gripið fram í:** Var það ekki samfylkingar...)

[13:42]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Stjórnvöld verða að taka til hendinni í þessu máli og það verður að lækka eldsneytisverð bæði fyrir atvinnubílstjóra og fjölskyldubíla, bæði dísilolíu og bensín.

Með því að lækka eldsneytisverð erum við að leggja af mörkum … [Hlátrasköll í þingsal.] Maður verður nú ekki oft orðstopp en það er ljóst að með því að lækka eldsneytisverð þá erum við að hafa áhrif á verðbólguna og það er það sem við þurfum að gera. Við þurfum með öllum ráðum að reyna að hafa áhrif á hana og þess vegna er mjög nauðsynlegt að lækka eldsneytisverðið.

Atvinnubílstjórar búa auðvitað við það að allar áætlanir þeirra, öll tilboð og öll verk sem þeir hafa verið að bjóða í upp á síðkastið er allt hrunið bæði út af gengisfalli krónunnar og hækkun á eldsneyti. Ríkið fær núna 72 krónur á hvern lítra og stjórnvöld eiga því að lækka eldsneytisverð. Það er hægt. Hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður fjárveitinganefndar, ætti náttúrlega að sjá sóma sinn í því að koma með tillögur um að lækka það en ekki (**Gripið fram í:** Þetta er Samfylkingin sem talar.) hafna þeim aðgerðum sem eru í gangi (Forseti hringir.) vegna þess að þær eiga fullan rétt á sér á meðan ekki er hlustað á atvinnubílstjórana.

[13:44]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það er sjálfsagt að bera í bakkafullan lækinn að auka í kvótann í þessari umræðu en þó ætla ég að koma hér fram en ekki sem fulltrúi skattpíningarflokksins, eins og hv. þm. Höskuldur Þórhallsson nefndi hér áðan. Það er nú farið að fljóta yfir bakkana, held ég, þegar Sjálfstæðisflokkurinn er sakaður um það af hv. þingmönnum að vera flokkur skattpíningar í landinu. Þá held ég að umræðan sé nú að verða töluvert öfugsnúin. (Gripið fram í.)

Það sem hér er til umræðu, og kom ágætlega fram í máli hv. þm. Gunnars Svavarssonar, er að þau mótmæli sem standa yfir núna eru með þeim formerkjum að Félag flutningabílstjóra hefur forgöngu um þau sem er gott og vel. Þeir eru þá fulltrúar almennings í landinu, skyldum við ætla, að mótmæla hækkunum á bensíni og olíu á heimsmarkaði.

Hvað höfum við til ráða í því? Jú, vissulega ýmislegt. Í fyrsta lagi að krukka í virðisaukaskattskerfið eins og hv. þingmaður er að leggja til. Það er ekki vilji til þess. Í annan stað að lækka eða fella niður olíugjald af bensíni og olíuvörum. Það kann vel að vera að það séu tæk úrræði. Ég vil benda á og ítreka það hér sem kom fram í máli hvor tveggja fjármálaráðherra og samgönguráðherra að það stendur yfir vinna í því efni að breyta gjaldtöku af olíu og bensíni, m.a. til að reyna að haga málum með þeim hætti að menn nýti umhverfisvænni olíu eða eldsneytisgjafa, að menn nýti farartæki sem eru meira orkusparandi frá því sem er í dag o.s.frv. Það er ýmislegt verið að gera.

Ég legg áherslu á það í því ástandi sem nú er, þar sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson opnaði þessa umræðu á því að þetta hvíldi á herðum almennings eða fólksins í landinu, að það er fleira en eldsneytisverð sem hvílir á (Forseti hringir.) herðum almennings í landinu. Það er efnahagsástandið eins og það leggur sig. (Gripið fram í.)

[13:47]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil meina að hið háa orkuverð sé grafalvarlegt og komið til þess að vera. Það krefur ríkisstjórnina um verulega róttækar aðgerðir að ýmsu leyti. Í hátt í ár hefur verið starfandi nefnd í að skoða álögur á eldsneyti og hvernig megi auka hlut sjálfbærra orkugjafa í samgöngum, ekki hvað síst. Það verður að hraða þeirri vinnu.

Sú nefnd átti að skila af sér í febrúar. Hvar eru niðurstöðurnar?

Hvenær ætlar ríkisstjórnin að segja okkur hvernig hún ætli að taka þátt í að gera okkur kleift að fara á milli staða með almenningssamgöngum, hvort heldur er í þéttbýlinu eða á milli þéttbýlisstaða úti á landi? Hvenær ætlar ríkisstjórnin að birta alvörustefnu um umhverfisvænar eða sjálfbærar samgöngur? Það skiptir verulegu máli við þessar aðstæður að við nýtum þau tækifæri sem eru til staðar til að breyta samgöngumunstri okkar.

Hvað gerðum við í síðustu orkukreppu, olíukreppu? Við hitaveituvæddum öll húsin. Hvað hefur það sparað okkur? Það skiptir verulegu máli að líta á þá möguleika sem við eigum til þess að hætta orkufylleríinu, horfast í augu við veruleikann og búa til nýja samgöngumáta. Ríkisstjórnin sem á að vera ábyrg fyrir því að slíkt sé gert og fjármunir veittir í það. Tækifærin til sjálfbærra samgangna blasa við og þessi ríkisstjórn er ekki að gera neitt sýnilegt í þeim efnum að innleiða sjálfbærar samgöngur.

[13:48]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni fyrir að vekja athygli á þessu brýna máli í dag. Svo virðist sem ríkisstjórnin sé eitthvað aðeins að rumska í þessu máli. Hafi ríkisstjórnarflokkarnir ekki tekið eftir því þá hefur eldsneytisverð í landinu rokið upp á síðustu mánuðum. Nú koma fulltrúar ríkisstjórnarflokkanna í púlt Alþingis og bjóða til kaffiboðs. Kaffiboð skal það vera og það á að skoða hlutina.

Almenningur er búinn að fá nóg af því að horfa upp á þessa þróun. Það er skýlaus krafa frá almenningi, ef stjórnarliðar hafa ekki orðið varir við það að undanförnu, að álögur á eldsneyti lækki tímabundið. Það er hárrétt sem hv. þingmaður og formaður fjárlaganefndar … (**Gripið fram í:** Hvað borgar þú þeim?) Ef ég fengi frið, hæstv. forseti, til að tala. En hv. formaður fjárlaganefndar sagði áðan að ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks hefði lagt til á sínum tíma, árið 2002, til að koma til móts við það ástand sem þá var uppi, að lækka gjöld af eldsneyti hér á landi. Hvers vegna tekur ríkisstjórnin sér ekki tak í þessum efnum og lækkar álögur á eldsneyti tímabundið? Það eru spurningar fólksins í landinu.

Fólk vill sjá aðgerðir í þessu því hvað þýðir stighækkandi eldsneytiskostnaður fyrir heimilin í landinu? Verðbólgan hækkar. Skuldir heimilanna hækka, kjör almennings munu versna og það eru engin kaffiboð haldin vítt og breitt um landið þar sem fólk mótmælir sofandahætti ríkisstjórnarinnar í þessum málaflokki. Stjórnarandstaðan krefur fulltrúa ríkisstjórnarflokkanna um raunverulegar aðgerðir í þessum efnum en þá er boðað til kaffiboðs, fólki sagt að það skuli vera rólegt, hætta að mótmæla og sætta sig við ástandið eins. En stjórnarandstaðan hér á þingi sættir sig ekki við það andvaraleysi sem ríkisstjórnarflokkarnir sýna í þessu máli.

[13:51]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni fyrir að hafa vakið máls á þessu atriði. Borgararnir hafa orðið varir við mótmæli atvinnubifreiðastjóra og þeir sætta sig við þessi mótmæli og taka undir. Það er ósköp eðlilegt að almenningur í landinu taki undir vegna þess að verð á eldsneyti er komið algerlega út yfir öll mörk. Þess er krafist að það verði lækkað. Það er hárrétt sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson minntist á, að það er þegar kominn tími til þess og átti ekki að þurfa mótmæli til. Hvernig stendur á því að ríkisstjórn Íslands er ekki tilbúin til að gera nauðsynlegar ráðstafanir án langra og víðtækra mótmæla?

Við stöndum í miðjum erfiðleikum þar sem hæstv. forsætisráðherra heldur fram að botninum sé náð. Ég vona að hann sé sannspár hvað það varðar en spurningin er um hvernig við komum til móts við almenning í landinu.

Það er ekki rétt sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir vék að varðandi orkufylleríið. Foreldrar sem keyra börnin sín í skólann eða langferðabifreiðastjórinn sem er að koma vörum út í hinar dreifðu byggðir landsins eru ekki á neinu orkufylleríi. Menn eru eingöngu að sinna nauðsynlegum þörfum í þjóðfélaginu á hverjum einasta degi. Við þeim vanda verður að bregðast. Við verðum að gera kröfu til þess að ríkisstjórnin felli niður meginhluta olíugjaldsins meðan svo háttar til sem raun ber vitni varðandi orkuverð í heiminum. Það verður að ná þessu niður. Það er liður í að ná niður verðbólgunni og gæta þess að verðbólguskotið ríði ekki heimilum landsins að fullu.

[13:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það liggur við að maður þurfi stiga upp í ræðustólinn eftir að hv. þm. Jón Magnússon er búinn að skrúfa hann upp.

Það er vert að ræða miklar hækkanir á orkuverði og mótmælin gegn þeim. Satt best að segja skilur maður ekki af hverju ríkisstjórnin er ekki búin að gera það sem er augljóst og hefði hvort eð er þurft að vera búið að gera, að lækka olíugjaldið á dísilolíu þannig að hún yrði aftur a.m.k. einhverjum krónum ódýrari en bensín á lítra eins og alltaf stóð til að yrði. Ég skil ekki þann sofandaháttt að fela slíkt í nefnd því að það er ákaflega einfalt að gera og halda sig við upphafleg verðhlutföll þarna á milli.

En það sem ég vil gera að umtalsefni er för utanríkisráðherra og forsætisráðherra á NATO-fundinn í Búkarest. Þrátt fyrir að ég, á fundi í utanríkismálanefnd á mánudaginn, óskaði eftir fundi með ráðherra áður en farið yrði á NATO-fundinn þannig að kostur gæfist á því að ræða og koma fram sjónarmiðum um þá afstöðu sem þar yrði tekin fyrir Íslands hönd, samanber lögbundna samráðsskyldu ríkisstjórnar við utanríkismálanefnd um mikilvæg mál, reyndist ekki unnt að koma á slíkum fundi.

Þegar kom til reglubundins fundar utanríkismálanefndar í morgun voru utanríkisráðherra og forsætisráðherra á leið til útlanda, í flugvél eins og þjóðin veit. Þar af leiðandi gafst ekki kostur á að ræða við þau. Þar með gerist það enn að utanríkismálanefnd er sniðgengin í aðstæðum sem þessum. Þó eru á dagskrá NATO-fundarins í Búkarest óvenjumörg stór og óvenjuumdeild álitamál eins og möguleg aðild Úkraínu og Georgíu að NATO, eldflaugavarnarkerfi Bandaríkjamanna í Miðaustur-Evrópu, staðan í Afganistan og fleira. Það er mjög ámælisvert, ég gagnrýni það, herra

forseti, og kem því á framfæri, að ríkisstjórnin skuli hunsa, nú sem áður, lögbundna samráðsskyldu sína við utanríkismálanefnd Alþingis og Alþingi.

[13:55]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það er rétt sem hér kemur fram, að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon óskaði eftir því á mánudag að fundað yrði með utanríkisráðherra áður en leiðtogafundurinn hæfist. Því miður gafst þess ekki kostur enda fóru ráðherrar af landi brott í morgun og ekki náðist að koma á fundi í gær. Það sem ég vil undirstrika er að utanríkisráðherra hefur markað skýra stefnu um aukið samráð við utanríkismálanefnd Alþingis. Það er ljóst að vilji utanríkisráðherra stendur til að rækja samráðsskylduna samkvæmt 24. gr. þingskapalaga við utanríkismálanefnd. Hér virðist hafa orðið handvömm í undirbúningi þessa máls og er rétt að harma það. Ég tek undir með hv. þingmanni með að það er æskilegt að utanríkismálanefnd sé upplýst um stefnumörkun af hálfu ríkisstjórnarinnar áður en fundir af þessum toga fara fram.

Á umræddum fundi verða rædd mikilvæg atriði. Við bindum vonir við að funda með utanríkisráðherra þegar ráðherrarnir koma heim af fundinum. Það er mikilvægt að vel takist til í þeim umræðum sem nú fara fram um stækkun Atlantshafsbandalagsins. Stækkunarferli Atlantshafsbandalagsins hefur hingað til, frá því að það hófst 1997, skilað miklum árangri í að draga úr viðsjám í Evrópu, auka friðsamleg samskipti ríkja, draga úr ágreiningi og deilumálum og stuðla að aukinni virðingu fyrir mannréttindum. Það er mikilvægt að áfram verði haldið með stækkunarferlið með yfirveguðum hætti þannig að við höldum áfram að njóta öruggari og sterkari Evrópu í krafti þess ferlis.

[13:57]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni varðandi samráð utanríkisráðherra við utanríkismálanefnd. Ég tel að það væri góður bragur á því að gera að reglu að utanríkismálanefnd fengi utanríkisráðherra á sinn fund fyrir stóra fundi, eins og leiðtogafund Atlantshafsbandalagsins er, eða sambærilega fundi. Ég tel að það hljóti að vera einföld leið til að koma slíku ferli á og sá háttur verði einfaldlega hafður á í framtíðinni. Ég er sammála þingmanninum um það.

Á fundi utanríkismálanefndar í morgun kom málið til umræðu og þar lagði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fram bókun þar sem hann agnúast út í bandarísku harðlínustefnuna sem Íslendingar, eins og hann kallar það, fylgja að hans áliti. Mér finnst það nokkuð kostulegt og er ekki jafnsammála honum í þeim efnum vegna þess að ef maður horfir á aðildarumsókn Úkraínu og Georgíu að aðildaráætlun Atlantshafsbandalagsins þá skil ég ekki hvernig það getur verið harðlínustefna, hvort sem hún er bandarísk eða ekki, að ætla sér að neita nýfrjálsri þjóð, þar sem tæp 80% þjóðarinnar eru fylgjandi því að sækja um aðild að ákveðnum félagsskap, um að komast inn í þetta bandalag og tilheyra því. Hvernig hægt er að túlka það sem harðlínustefnu er mér fyrirmunað að skilja.

Að sjálfsögðu á að bjóða slíkar þjóðir velkomnar í Atlantshafsbandalagið og tryggja með því stöðugleika í þessari heimsálfu (Forseti hringir.) að því uppfylltu að þau uppfylli önnur skilyrði (Forseti hringir.) sem fram eru sett.

[14:00]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Hernaðarbandalagið NATO tryggir ekki stöðugleika og frið heldur viðheldur það ógnarjafnvægi og hernaðarhyggju. En ég er komin í þennan ræðustól vegna þess að ég get ekki orða bundist yfir þeim nýja stíl sem forustumenn ríkisstjórnarflokkanna hafa tileinkað sér með því að þeir ferðast nú í einkaþotum milli landa í stað þess að ferðast í farþegaflugi eins og allur almenningur. Þotulið eða jetset er orð sem er notað yfir þann hóp manna sem flakkar á milli landa og viðburða sem allur almenningur á ekki erindi á og hefur ekki efni á að njóta. Nú er það einkum notað um þann hóp manna sem á sínar eigin einkaþotur og það eru aðeins örfá missiri síðan Íslendingar komust í kynni við þennan nýja ferðamáta en nokkrir útrásarmógúlanna eiga einmitt einkaþotur og jafnvel einkaþyrlur sem eru staðsettar á Reykjavíkurflugvelli íbúum í grenndinni til lítillar ánægju. En það er heldur ekki nýtt að útrásarmógúlarnir og jetset-liðið bjóði vinum sínum í skreppitúra. Ég man ekki betur en forseti lýðveldisins hafi þegið einn slíkan skreppitúr með Abramovich til Bretlands á sínum tíma við litla hrifningu landans.

Herra forseti. Hver skutlaði ráðherrunum á NATO-fundinn? Hvað kostaði sú ferð og hver borgaði hana? Ég tel mjög brýnt að fá svör við þessum spurningum og ég mun óska eftir því að fá ítarlegar skýringar og upplýsingar um þá ferðagleði sem einkennir ráðherra í ríkisstjórninni og þann nýja stíl sem þeir hafa nú tileinkað sér með þessari ferð.

[14:02]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að hér hefur orðið umræða um þær alvarlegu hækkanir sem hafa orðið á eldsneytisverði. Ég verð samt að viðurkenna að ég er ekkert sérstaklega hrifinn af því útspili sem stjórnarflokkarnir komu með. Það að bjóða til kaffiboðs og ræða hlutina eru einfaldlega ekki þau skilaboð sem almenningur á skilið í dag. Áhyggjur af efnahagsvanda þjóðarinnar, verðbólgunni, auk vaxtaálaga á heimili landsins er eitthvað sem ríkisstjórnin þarf að fara að glíma við. Það er einfaldlega ekki eftir neinu að bíða og það er rétt sem hv. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, sagði áðan. Ég er ekkert sérstaklega hrifinn af samræðupólitík Samfylkingarinnar eða samræðubloggi, að ræða hlutina endalaust. Það þarf að grípa til aðgerða, það er ekki eftir neinu að bíða.

Það sem er verra er að þessi hækkun á eldsneytisverði mun bitna mjög á landsbyggðinni. Þetta mun hækka þann flutningskostnað sem leggst á hana og þá er vert að rifja upp að einu tillögur Samfylkingarinnar voru þegar hæstv. viðskiptaráðherra ætlaði að leggja niður Jöfnunarsjóð olíuflutningsvara. Það voru tillögurnar. Að vísu hljóp hann með þær heim til sín aftur en nú eru þær í nefnd og hver veit nema svo eigi að vera. Ef það verður gert þýðir það einfald-

lega hækkun á bensín- og olíuverði fyrir íbúa landsbyggðarinnar.

Ég vildi koma inn á það áðan að tekjur ríkisstjórnarinnar í formi virðisaukaskatts, sem leggst ofan á aðra þætti í bensínverðinu, munu aukast um 1,6 milljarða. Ef Sjálfstæðisflokkurinn hefur svona miklar áhyggjur af því að tekjur ríkisins muni rýrna þá er þar svigrúm til að koma til móts við almenning í landinu og þá sem standa fyrir mótmælum nú um stundir.

[14:04]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Fyrst um einkaþoturnar. Mér skilst að sá ferðamáti hafi reynst vera ódýrastur í þessu tilfelli, það get ég sagt um það sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir var að gagnrýna.

En varðandi olíuverðið þá hefur það hækkað mikið í heiminum á undanförnum árum og sérstaklega á síðasta hálfa ári. Ástæðan er mikil aukning á neyslu olíu í Indlandi og sérstaklega í Kína. Einnig hefur verð á dísilolíu á heimsmarkaði hækkað meira en bensínverð og það er vegna aukinnar notkunar á dísilolíu. Þessu breytum við ekki hér á Íslandi, við breytum þessu ekki neitt. Sérstöku vörugjaldi á bensín og olíur var breytt úr prósentum í krónutölu árið 1999 sem þýðir að álögur ríkisins hafa hlutfallslega farið mjög lækkandi. Vilji menn breyta þessum vörugjöldum og lækka þau til að niðurgreiða olíur og bensín og auka og viðhalda neyslu á olíu og bensíni mundi ég frekar vilja skoða önnur mál eins og t.d. barnaföt og annað slíkt.

Nú er það þannig að virðisaukaskattur leggst á nánast alla neyslu heimilanna og það er spurning hvar menn vilja lækka virðisaukaskattinn. Vilja þeir lækka hann á bensín og olíur og niðurgreiða það eða lækka hann á barnaföt? Ég segi þá frekar á barnafötin. Ég mundi hins vegar vilja lækka virðisaukaskattinn almennt.

Ef ég væri umhverfisverndarsinni og tryði á það að koltvíoxíðsmengunin valdi hlýnun jarðar er alveg ljóst að menn geta ekki verið fylgjandi því að lækka álögur á bensín og olíu og viðhalda neyslu á þeirri vörutegund. Þær aðgerðir sem hér eru í gangi bitna á saklausum borgurum og hafa ekki nokkur einustu áhrif á hvorki olíufurstana í Arabíu eða Rússlandi né á neytendur í Kína.

[14:07]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég held að það sé útúrsnúningur hjá hv. þm. Pétri Blöndal að halda því fram að við séum að tala um að gera breytingar á virðisaukaskattskerfinu. Það er ekki það. Við erum að tala um að nota það fjármagn sem ríkissjóður fær inn að auki vegna þessara hækkana til að lækka olíugjaldið, a.m.k. það. Það er það sem þarf að gera núna. Af því að hæstv. forsætisráðherra talar alltaf um að velja þurfi réttu tímasetninguna á allar ákvarðanir þá þarf að taka þessa ákvörðun núna. Það er nokkuð ljóst.

Hæstv. forseti. Það er greinilegt að hv. þingmenn stjórnarflokkanna svíður undan þessari umræðu — flissið og frammíköllin sem urðu hér áðan, þegar málflutningur hófst um olíugjaldið, var á þann veg að það er ólíðandi. Ég held að fólkið í landinu, sem bíður eftir því að tekin verði ákvörðun um lækkun olíugjalds, muni ekki bera mikla virðingu fyrir slíkri framkomu. Það vildi ég segja. (**Gripið fram í:** Um hvað ertu að tala?) Hv. þingmaður hlýtur að átta sig á því um hvað verið er að tala.

Svo vildi ég segja um Samfylkinguna: Það kom fram að hæstv. utanríkisráðherra hefði ekki sýnt utanríkismálanefnd þá virðingu að mæta á fund áður en hún fór á NATO-fundinn. En hv. þm. Árni Páll Árnason hafði orð um það að hæstv. ráðherra hefði lagt línur um það að hún ætlaði að hafa óskaplega mikið samráð og meira samráð við utanríkismálanefnd en t.d. fyrrverandi utanríkisráðherra, sem mér sýnist ekki vera. Samfylkingin er alveg hætt að koma mér á óvart. Allar hennar gjörðir eru þvert á það sem sagt hefur verið. Það má bara reikna með því, hæstv. forseti.

Umræðu lokið.

Virkjunarkostir á Vestfjörðum.

Fsp. KHG, 425. mál. — Þskj. 678.

[14:09]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Fram kom í umræðum um skýrslu iðnaðarráðherra um raforkumálefni að afhendingaröryggi raforku á Vestfjörðum er langverst á landinu öllu og ótryggast. Það liggur líka fyrir að raforkuframleiðsla í fjórðungnum er aðeins um 30% af raforkunotkun fjórðungsins og Vestfirðingar þurfa að treysta á raforku eftir flutningskerfi Landsvirkjunar eða Landsnets, um 60% eða ríflega það af raforkunotkun er flutt með streng vestur. Þess vegna hefur á undanförnum árum verið hugað að frekari virkjunarkostum á Vestfjörðum til að auka raforkuframleiðsluna í fjórðungnum og auka þar með afhendingaröryggi raforkunnar og auk þess líka að opna möguleika til atvinnusköpunar með þeim hætti sem menn hafa séð að mögulegt er annars staðar á landinu.

Á árinu 2000 og 2001 voru til athugunar virkjunarkostir á Glámuhálendinu, svonefnd Glámuvirkjun, og ég leyfi mér, virðulegi forseti, að hreyfa því máli á nýjan leik í ljósi þess að komin er ný ríkisstjórn og ég vænti þess að með henni hafi aukist áhugi ríkisstjórnar á atvinnumálum og raforkumálum á Vestfjörðum frá því sem verið hefur mörg undanfarin ár. Ég spyr því hæstv. ráðherra:

1. Hyggst ráðherra beita sér fyrir frekari athugun á virkjunarkostum á Vestfjörðum, svo sem Glámuvirkjun?

Sú virkjun mundi verða með 67 megavatta afli og framleiða um 400 gígavattstundir á ári sem er liðlega tvöfalt það magn sem Vestfirðir nota í dag. Virkjunin eða áformin, því þau hafa eðlilega ekki verið útfærð nákvæmlega, eru stórhuga og gera ráð fyrir 33 km jarðgöngum heilboruðum með safngöngum með 4 metrum í þvermál. Þau gera ráð fyrir miklu vatnasviði, um 188 ferkílómetrum, og miðlun vatns á milli vatna og verulegri fallhæð þar sem raforkan er tekin niður en það eru út af fyrir sig nokkrir möguleikar á því.

2. Hver er áætlaður kostnaður við Glámuvirkjun umfram sambærilega kosti annars staðar á landinu, miðað við fyrirliggjandi upplýsingar?

3. Hver yrðu helstu áhrif Glámuvirkjunar á val á virkjunarkostum utan Vestfjarða?

[14:12]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir þessa fyrirspurn og fyrir þann áhuga sem hann hefur sýnt á möguleikum til að tryggja og bæta afhendingaröryggi raforku á Vestfjörðum. Ég er honum algerlega sammála, eins og áður hefur komið fram, um að öryggið er ekki nægilegt. Eins og hv. þingmaður vísaði til í þeirri raforkuskýrslu sem ég lagði fram á dögunum þá er bilanatíðni hæst og afhendingaröryggi langminnst á Vestfjörðum. Ég er þeirrar skoðunar að forgangsverkefni númer eitt í okkar orkumálum, línulögnum og aðgerðum til að bæta afhendingaröryggi á Íslandi, séu einmitt Vestfirðir.

Það eru ýmsar leiðir sem hægt er að fara til þess. Hv. þingmaður bendir eðlilega á að ein leiðin er sú að auka það magn raforku sem er framleitt á Vestfjörðum. Í dag er það þannig að ef línan vestan Hrútatungu á leiðinni til Mjólkár bilar, ef þar verða einhvers konar örðugleikar slær rafmagni á öllu svæðinu út. Ef hægt væri að auka framleiðslu á Vestfjörðum, og líka með svolitlum varnarviðbúnaði til viðbótar, mundu stór svæði í kringum þær virkjanir vera áfram tengd. Það mundi að sjálfsögðu draga mjög úr því óöryggi sem Vestfirðirnir búa við.

Hv. þingmaður spyr mig beint út hvort ég hyggist beita mér fyrir athugunum á virkjunarkostum á Vestfjörðum. Svarið er já. Í fyrsta lagi hef ég þegar óskað eftir því að fá álit á möguleikum sem eru töluvert umfangsminni en þeir sem hv. þingmaður ræddi varðandi Glámuvirkjun, þ.e. stækkun Mjólkárvirkjunar. Ég tel að það sé kannski eðlilegasta skrefið. Það liggur beinast við og það er hægt að auka framleiðslu þar mjög auðveldlega, um 500 kílóvött á ári en upp í tvö megavött, án þess að ráðast þurfi í stórkostlegar framkvæmdir. En það væri líka hægt með nokkrum tilfæringum og fjárfestingum að auka afköst og aflið í Mjólkárvirkjun um 5 megavött. Það skiptir máli ef maður t.d. ber það saman við heildarframleiðsluna sem þar er í dag, þ.e. í kringum 12,5 megavött, þ.e. uppsett afl í virkjunum sem eru tengdar Vestfjarðakerfinu beint er ekki nema 12,5 megavött.

Ég er, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, líka gamall áhugamaður um Glámuvirkjun. Ég skoðaði þá möguleika á sínum tíma með starfsmönnum Orkubúsins á Hólmavík og lét þá kynna hana fyrir mér. Það er ljóst að einn af þeim möguleikum sem menn hljóta að skoða í þessu sambandi, þegar menn velta fyrir sér aukinni orkuframleiðslu á Vestfjörðum, er einhvers konar afbrigði af Glámuvirkjun. Eins og hv. þingmaður gat um er þar um töluvert stóra virkjun að ræða, hún gæti framleitt fast að 70 megavöttum. Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að þau áform eins og þau liggja fyrir verði kannski aldrei að veruleika. Stærstu áform um það hafa í för með sér það mikla röskun að ég er ekki viss um að þau séu ásættanleg miðað við þau sjónarmið sem við höfum til umhverfisverndar í dag þó að þau hafi kannski verið það fyrir 10 árum. Ég nefni það sem dæmi að miðað við þau áform er sennilegt að þau gætu með einhverjum hætti raskað fjórum ám sem laxveiði er í. Ég tel hins vegar að hægt sé að skoða afbrigði af þessari virkjun sem gætu í framtíðinni reynst ákaflega hallkvæm fyrir Vestfirði.

Hv. þingmaður spyr um kostnað við þessa virkjun umfram aðra sambærilega kosti á landinu. Það er kannski þar sem hnífurinn stendur í kúnni. Það er kannski ástæðan fyrir því að árið 1993, þegar þessi áform komu fram og athugun var lokið, lögðu menn þetta á hilluna vegna þess að það kom í ljós að reiknaður orkukostnaður við Glámuvirkjun er 50% hærri en algengur kostnaður vatnsaflsvirkjana, þ.e. 31 kr. á árskílóvattstundina. Þannig var það reiknað á árinu 2002 þannig að þetta er töluvert hærra en annars og það er ástæðan fyrir því að menn hafa ekki farið lengra. Hins vegar vitum við að orkuverð fer hækkandi. Það verð sem menn eru reiðubúnir til að greiða fyrir orkuna, a.m.k. útlend fyrirtæki sem eru að spyrjast fyrir um hana, fer hækkandi.

Hv. þingmaður spyr hver yrðu helstu áhrif Glámuvirkjunar um val á virkjunarkostum. Ég held að þau yrðu ekki mjög mikil. Þarna yrðu afgangs ekki nema um það bil tæp 40 megavött þannig að ég held ekki að það hefði stórkostleg áhrif á aðra virkjunarkosti. En það breytir því ekki að menn eiga að skoða þetta mjög vel.

[14:17]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hér er vissulega verið að ræða mjög áhugavert mál. Það er mikil þörf á því að tekið sé á í orkumálum á Vestfjörðum en eins og kom hér fram og margir vita er fjórðungurinn aðeins með eigin framleiðslu á um 30% af þeirri orku sem þar er nýtt, annað þarf að sækja eftir öðrum leiðum eða línum inn á svæðið.

Það er auðvitað dapurlegt hve rannsóknum við að kortleggja og vinnu við að skoða virkjunarkosti hefur lítið verið sinnt á undanförnum árum. Það má minna á svæði eins og Hvalá í Ófeigsfirði á Ströndum sem er þó nokkuð mikið vatnsfall og býr að vatnasvæði sunnan Drangajökuls. Ég hef minnst á það áður, hæstv. forseti, að ég tel ekki mikla eftirsjá í því grjóti sem þar er og þarf að fara á kaf á hálendi sunnan Drangajökuls.

[14:19]

Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Það er áhugavert mál sem hér hefur verið borið fram um orkumál á Vestfjörðum, flutningsleiðir o.fl. En það er kannski annað til í stöðunni þarna varðandi orku og því langar mig að beina því til hæstv. iðnaðarráðherra hvort á vegum ríkisstjórnarinnar hafi verið hugað eitthvað að því varðandi orkuleit að bora eftir heitu vatni eða gera átak í því að leita að því á því kalda svæði sem Vestfirðirnir eru. Það er ljóst að ef heitt vatn fyndist á svæðinu fengist meiri orka því að öll húshitun þar er með raforku. Mig langar að beina þessari spurningu til hæstv. iðnaðarráðherra.

[14:20]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna þessari umræðu um raforkumál á Vestfjörðum og undirstrikun á mikilvægi þess að tryggja afhendingaröryggi raforku í þessum landshluta sem er með því slakasta og raunar slakast af landshlutunum.

Til viðbótar við það sem hér hefur verið nefnt, en það hefur verið nefnt að horfa þarf til orku eins og heits vatns,

þá langar mig að bæta inn í spurninguna ef ég má og biðja hæstv. iðnaðarráðherra að svara því: Hvað líður því að skoða sjávarfallavirkjanir? Vegna þess að það er auðvitað spennandi viðfangsefni við Breiðafjörðinn og gæti breytt miklu ef við næðum tökum á þeirri tækni og gætum nýtt okkur hana í sambandi við rafmagnsmálin í þessum landsfjórðungi.

Þess skal getið að þetta er eitt af brýnustu verkefnunum í sambandi við atvinnulíf á þessu svæði. Auk þess sem við höfum nefnt áður sem eru samgöngurnar þá er mjög brýnt að við náum því að vera með næga raforku þarna og nægt afhendingaröryggi þannig að fyrirtæki sem hafa áhuga á að koma inn á þetta svæði geti búið við sambærilegan kost og er á öðrum svæðum landsins.

[14:21]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og fagna áhuga hans og yfirlýsingu um að tekið verði til við að skoða í fullri alvöru virkjunarkosti á Vestfjörðum í því skyni að hrinda þar af stað framförum á svæðinu. Það er fagnaðarefni eftir margra ára kyrrstöðu í þessum efnum að eitthvað skuli hreyfast hvað það varðar.

Það er alveg rétt sem hér hefur komið fram, og undirstrikar einmitt þörfina á að skoða frekar hugmyndir út frá þeirri vitneskju eða því sem við vissum best fyrir sex árum um þetta, að það er margt sem þarf að athuga við ákvörðun á virkjun, t.d. atriði eins og umhverfismál og hin stóra hugmynd um þakrennuvirkjun eða Glámuvirkjun snertir auðvitað umhverfismálin mikið. Við vitum að fossarnir í Dynjandisá eru náttúruvætti og það má ekki skerða vatnsmagn til þeirrar ár. Framkvæmdir sem menn kynnu að hugsa sér að fara út í verða auðvitað að taka mið af því og raska ekki hlutum sem menn vilja ekki raska og athuga þarf með hlunnindi í ám sem kunna að verða til athugunar eins og hér hefur verið nefnt. Engu að síður er þetta mjög áhugaverður kostur. Hægt er að skipta honum upp í ýmsa þætti sem gefa hver um sig umtalsverða virkjunarmöguleika. Einn möguleikinn er að flytja vatn úr Skötufjarðará og taka það niður í Mjólká og ná þar fram 20 megavatta virkjun svo dæmi sé tekið. Allt eru þetta kostir sem eru þess virði að vera skoðaðir einmitt í ljósi þess að með því að framleiða rafmagnið fyrir vestan losnar um rafmagn annars staðar á landinu sem þörf er á nær sínum upprunastað með minna flutningstapi sem er líka ávinningur, virðulegi forseti. Það eru því margir sem mundu njóta ávinnings af því ef meira yrði framleitt af raforku á Vestfjörðum en nú er gert.

[14:23]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmenn hafa m.a. spurt mig um jarðhitaleit á Vestfjörðum og hvort ríkisstjórnin hyggist beita sér fyrir slíku. Því er hægt að svara afdráttarlaust játandi. Ég veit ekki betur en að annaðhvort sé nýbúið eða þá að verið sé að auglýsa lausa til umsóknar styrki upp á 150 millj. kr. til að leita að jarðhita á hinum köldu svæðum, þeim sem hafa tengst t.d. þorskaflaskerðingum. Það liggur alveg ljóst fyrir. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að það er auðvitað orkusparnaður og menn spara þá orku sem ella færi í það að hita með rafmagni.

Hv. þm. Guðbjartur Hannesson spurði líka um sjávarfallavirkjanir. Þær hef ég kynnt mér alveg sérstaklega og farið m.a. vestur í Breiðafjörð til að skoða þá möguleika sem þar liggja fyrir. Satt að segja eru þeir meiri en ég átti von á. Sömuleiðis hef ég með því að kynna mér þessi mál erlendis komist að þeirri niðurstöðu að tæknin er miklu lengra komin en ég hafði a.m.k. talið áður og það eru margar leiðir til að nýta sjávarföll. Ég er þeirrar skoðunar að á þeim stað í Breiðafirðinum, ef sátt tækist um það, sem menn eru að skoða núna séu mjög miklir möguleikar og miklu meiri en a.m.k. ég gerði mér grein fyrir áður.

Mér finnst það ekki alveg rétt hjá hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni að menn hafi sinnt þessu lítið, því að þegar ég fór, m.a. að áeggjan þingmanna og áhuga mínum á Vestfjörðum og orkumálum á þar, að skoða þessi mál þá kom í fyrsta lagi í ljós að búið er að skila núna forathugun á Hvalsá í Ófeigsfirði í framhaldi af þingsályktun sem félagi okkar, hv. þm. Karl Valgarður Matthíasson, fékk samþykkta á sínum tíma og það er líka búið að skila forathugun á Skúfnavatnavirkjun í Þverá á Langadalsströndinni. Þetta liggur fyrir.

Sú virkjun sem mér finnst áhugaverðust og hefur verið er Glámuvirkjun en hún var of dýr á sínum tíma. Nú kann það að vera að breytast og þau afbrigði sem m.a. hv. þingmaður nefndi áðan eru mjög fýsileg til skoðunar. En fyrsta skref og það sem ég hef einbeitt mér að er að auka og stækka Mjólkárvirkjun.

Umræðu lokið.

Blönduvirkjun.

Fsp. KHG, 428. mál. — Þskj. 682.

[14:26]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Í skýrslu hæstv. iðnaðarráðherra um raforkumálefni kemur ýmislegt fróðlegt fram, m.a. eru upplýsingar um flutningstap á framleiddri raforku við það að flytja hana eftir strengjunum frá þeim stað þar sem hún er framleidd og eitthvert annað, stundum um langan veg.

Blönduvirkjun er fjórða stærsta aflvirkjun landsmanna. Uppsett afl er um 1.000 gígavattstundir á ári. Framleiðslan er langtum meiri en þörf er á á svæðinu í kring. Þess vegna er rafmagnið sem framleitt er í Blönduvirkjun fyrst og fremst flutt suður á höfuðborgarsvæðið, ef ég veit rétt. Það leiðir auðvitað hugann að því hvert flutningstapið hefur verið á þessari löngu leið á þeim tíma sem virkjunin hefur starfað, því að ég vil draga það fram m.a. til að undirstrika skynsemina í því að nýta raforkuna sem næst framleiðslustað. Það eru miklir raforkuframleiðslumöguleikar á Íslandi og því væri skynsamlegt að skipuleggja sig í þeim efnum á þann veg að hægt væri að losa um þá raforku sem í dag er flutt hvað mest og hvað lengst frá upprunastað og nýta hana til atvinnuskapunar nær virkjuninni sjálfri.

Sem dæmi kemur fram í skýrslunni að orkutap í flutningskerfinu var 400 gígavattstundir á síðasta ári. Það er næstum því tvöfalt meira sem tapast í kerfinu við að flytja

rafmagnið á milli staða en nemur heildaraflþörf Vestfirðingafjórðungs á heilu ári. Það er því umtalsvert sem tapast í kerfinu á hverju ári vegna flutnings og það er ávinningur í því ef hægt er að minnka flutningana og fá þannig rafmagn til nota sem í dag er ekki hægt að nýta. Ég leyfi mér því að spyrja hæstv. ráðherra:

1. Hvar hefur orka framleidd í Blönduvirkjun helst verið nýtt síðustu ár og hvert hefur áætlað árlegt orkutap verið mælt sem GWst og hlutfall af framleiddri raforku?

2. Hvert er talið vera uppsafnað tap raforku vegna flutnings orkunnar frá virkjuninni á starfstíma hennar?

[14:29]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þó að ég vildi gjarnan geta svarað þessari spurningu nákvæmlega þá er það nokkrum erfiðleikum bundið. Það má segja að í samtengdu raforkukerfi þar sem virkjanir tengjast mörgum notendum sé ekki hægt að segja nákvæmlega til um það hvar orka frá ákveðinni virkjun er nýtt. Raforkan frá Blöndustöð er auðvitað afhent inn á flutningskerfi Landsnets sem miðlar raforkunni áfram til dreifiveitna og stórnotenda. Eins og hv. þingmaður gat um er raforkuvinnsla á Norðurlandi, ef það er skoðað í heild sinni, u.þ.b. þrisvar sinnum meiri en notkunin sem þýðir að mikill meiri hluti orkunnar sem þar er framleidd, þ.e. í Blönduvirkjun, Kröflu og Laxárvirkjun, er fluttur af því svæði til annarra landshluta. Hv. þingmaður sagði suður. Aldrei fór ég suður og ekki fer öll orkan suður, en það er rétt hjá honum, hluti af henni fer suður, hluti af henni fer líka til Austurlands en líka á Vestfirði svo því sé til haga haldið. Alveg eins og það er erfitt að segja til um það hvert nákvæmlega orkan fer frá tiltekinni framleiðslustöð þá er líka svolítið erfitt að segja til um það eða eyrnamerkja flutningstapið stakri virkjun.

Hv. þingmaður nefndi tölu áðan, þ.e. um hvert tapið hefur verið. Þær upplýsingar sem ég hef, hann fór að vísu með rétt hlutfall, þ.e. að tapið hefur verið 2,9% af heildarinnmötuninni, en það er samkvæmt mínum útreikningum, a.m.k. að meðaltali síðustu þrjú ár, svolítið lægra en hv. þingmaður gat um eða í kringum 300 gígavattstundir á ári. En það er bitamunur en ekki fjár. Hins vegar, þó að menn vinni út frá 2,9% tapi sem Landsnet og íslenskir orkusérfræðingar telja eðlilegt, er þetta samt sem áður meira tap en maður sér þegar maður leitar sér upplýsinga um þessa hluti t.d. á netinu. Hægt er að benda á önnur lönd þar sem tapið er minna. Þar að auki þar sem mikill munur er á orkuvinnslu og orkunotkun, eins og á Norðurlandi, þá er svokallað jaðartap meira vegna orkuvinnslunnar, það er hærra og þess vegna tel ég, ef maður ætti að meta orkutap vegna Blönduvirkjunar eingöngu, að ekki sé ekki hægt að notast við hlutfallið 2,9% heldur tel ég, án þess að ég geti nákvæmlega sýnt fram á útreikning um það, að eðlilegt væri að nýta hlutfallið 4% a.m.k. Þannig að ef reiknað er út hlutfallslegt tap á árinu 2007 fyrir Blöndustöð gæti það verið allt að 40 gígavattstundir en á því ári voru fast að þúsund gígavattstundir unnar í stöðunni eða 940. Svo er nauðsynlegt að menn geri sér grein fyrir því að þess utan eru síðan ákveðnir flöskuhálsar í kerfinu vegna veikleika byggðalínunnar, þ.e. takmarkanir á getu til að flytja afl. Á það hefur reynt og um það höfum við líka rætt hér áður. Það er nokkuð sem við þurfum líka að skoða ákaflega vel og ég hef reyndar lagt fram ákveðna stefnu um það hér í svörum mínum. Svarið við síðari hluta fyrri spurningar hv. þingmanns mundi ég telja að gæti því legið nálægt 40 gígavattstundum.

Hv. þingmaður spyr síðan hvert sé talið vera uppsafnað tap raforku vegna flutnings orkunnar frá virkjuninni á öllum starfstíma hennar. Orkuvinnsla Blöndustöðvar á starfstíma til loka árs 2007 hafa verið 12,5 teravattstundir þannig að ef ég miða við 4% sem eðlilegt taphlutfall sem ég tel að sé eðlilegt viðmið fyrir Blönduvirkjun ef hún er ein tekin, þá gæti uppsafnað orkutap losað 500 gígavattstundir. Það er talsvert meira en öll notkunin á Vestfjörðum yfir tveggja ára tímabil þannig að þar er eftir töluverðu að slægjast.

Ég er því algerlega sammála hv. þingmanni, og hef sagt það hér áður, um að auðvitað er æskilegt að þar sem orkan er framleidd sé hún nýtt líka, þ.e. í héraði. En hv. þingmaður, sem er skyggnari mörgum mönnum á stefnu iðnaðarráðherra í orkumálum, sá það af glöggskyggni sinni þegar við ræddum hér frumvarp mitt til breytinga á orkusviði að í því er einmitt fólginn möguleiki til að gera það að veruleika.

[14:34]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Svo að því sé haldið til haga þá er þessi tala sem ég nefndi um að árlegt orkutap sé um 400 gígavattsstundir að finna í skýrslunni á blaðsíðu 41. Þar er talað um að áætlanir um tap fyrir árin 2007–2012 verði rétt undir 400 gígavattsstundum.

Það er ekki aðalatriðið heldur hitt að mat á tapinu — og það er alveg ljóst að orkan sem framleidd er í Blöndu er flutt í burtu, langa vegalengd. Hvort sem það er suður, norður eða vestur þá eru það mjög langar leiðir og það er alveg rétt hjá hæstv. ráðherra að þá er tapið meira en þetta meðaltal 2,9%.

Ég mundi telja að það væri varlega áætlað að staldra við 4% eins og ráðherrann gerir en það er bara mat og stutt rökum. Það má auðvitað ímynda sér hærri tölu en við skulum styðjast við þessa tölu og þá fáum við út, og það held ég að sé kjarni málsins, að tapið vegna flutnings orkunnar frá þessari orkustöð af starfstíma hennar nemur framleiðslu hennar í hálft ár. Það er ansi mikið tap á ekki lengri tíma og skilar virkjuninni engum tekjum.

Ég undirstrika að það er skynsamlegt að haga stefnumörkun í atvinnuuppbyggingu á þessu sviði þannig að sem minnst af rafmagni sé flutt langt á milli staða. Þess vegna eiga stjórnvöld að huga að öflugri atvinnuuppbyggingu sem þarf mikla raforku ekkert mjög fjarri þessu orkuveri.

[14:36]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Þeir þingmenn sem hér hafa hlustað nákvæmlega á tal okkar hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar munu auðvitað skilja að lokum að öll röksemdafærsla hv. þingmanns gengur út á að undirbyggja nauðsyn þess að virkja á Vestfjörðum þó að hér sé verið að spyrja um Blöndu. Það er nú mergurinn málsins.

Sá litli núningur sem er um tölur milli mín og hv. þingmanns er af sama uppruna, þ.e. upplýsingar koma allar úr

iðnaðarráðuneytinu. Í raforkuskýrslunni var ég framsýnn og notaði nokkur ár fram í tímann en til þess að vera sem nákvæmastur í spá minni núna notaði ég meðaltal síðustu þriggja ára.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir, þegar menn flytja orku um langan veg þá tapast partur af henni, þ.e. orkutapið er fastur „konstant“, ef ég man eðlisfræðina rétt, þegar hún fer í gegnum spennivirki, jafnan út frá umfangi þeirra. En með lækkandi spennu eykst tapið og sömuleiðis vegalengdin. Þannig að vegalengdin skiptir verulega miklu máli í þessu.

Eins og hv. þingmaður segir er auðvitað æskilegast að hægt væri í bestu veröld allra veralda að skipuleggja framleiðslu orkunnar út frá atvinnulífinu. Því miður er lífið ekki svo einfalt. Að því er varðar hans hjartkæru Vestfirði sem vaka undir í þessari fyrirspurn hjá hv. þingmanni þá er staðan einfaldlega þannig að jafnvel þó að Vestfirðingar gætu komið sér upp góðum möguleika til orkufreks iðnaðar á einhverju svæði er að óbreyttu ekki heiglum hent að ná orku til þess.

Þannig er flutningskerfið einfaldlega í dag af því að skortur er á orkuframleiðslu fyrir vestan. Ef menn mundu nú detta í lukkupottinn og fyndu verkefni eins og t.d. gagnaver af þokkalegri stærð — það þyrfti ekki að vera eins stórt og það sem búið er að semja um á Suðurnesjum — þá er það mjög erfitt út af núverandi stöðu að koma því niður fyrir vestan.

En ég gleðst yfir áhuga þingmanna á þessu vegna þess að þegar ég talaði um jafnræði landsbyggðarinnar þá skipta (Forseti hringir.) orkumál ekki síst máli þar. Hv. þingmenn gleyma því þó stundum þegar verið er að tala um jafnræði.

Umræðu lokið.

Umhverfisáhrif Nesjavallavirkjunar.

Fsp. KolH, 469. mál. — Þskj. 748.

[14:38]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Það er ekki langt síðan frétt birtist á forsíðu í dagblaðinu 24 stundum um að kvikasilfursmagn í stórurriða í Þingvallavatni væri svo mikið að það væri komið yfir heilsufarsmörk. Það þýddi að það mætti ekki selja þennan urriða eða dreifa honum með öðrum hætti enda gæti hann verið skaðlegur fólki.

Tilefni þessarar fréttar var viðtal við Guðberg Guðbergsson, deildarstjóra hjá Veiðimálastofnun, sem sagði í fréttinni að kvikasilfursmagnið í urriðanum væri það mikið að ekki væri ráðlegt að borða hann oft, sérstaklega ekki fyrir óléttar konur eða konur með barn á brjósti. Síðan segir í fréttinni að örlítið af skaðlegum áhrifum kvikasilfurs á fólk sem ég ætla nú ekki að fara nánar út í hér.

Í kjölfar þessarar fréttar birtust aðrar fréttir henni tengdar þar sem menn lýstu áhyggjum sínum af því að Nesjavallavirkjun gæti verið um að kenna. Þannig háttar til að affallsvatn af virkjuninni hefur runnið út í umhverfið að einhverju leyti, mismikið í gegnum árin. Það mun hafa verið reynt að dæla því niður frá árinu 2004 að einhverju marki og enn munu vera áform um að dæla því niður í meira mæli en nú er gert. En það breytir því ekki að enn rennur talsvert vatn frá Nesjavallavirkjun út í umhverfið og þar með lífríki vatnsins.

Þegar virkjað er og framleidd er raforka með jarðvarmavirkjunum þá nýtist afar lítill hluti orkunnar til raforkuframleiðslunnar, í Nesjavallavirkjun að öllum líkindum um 12%. Afgangurinn í formi varma fer út í umhverfið eða niður í þar til gerðar holur þar sem honum er dælt undir grunnvatn nema að hitaveituþörfin sé slík að hægt sé að taka þetta vatn og veita því til Reykjavíkur eða til höfuðborgarsvæðisins og annarra svæða til hitaveitu.

Við erum búin að nýta það vatn sem við getum nýtt á Hengilssvæðinu til hitaveitu þannig að gríðarlega mikið vatn af þessum nýju virkjunum rennur út í lífríkið eða fer í borholum niður fyrir grunnvatn. Ekki er enn þá endanlega vitað hvernig til tekst í þeim efnum að hve miklu marki þessar niðurdælingar viðhalda síðan hitatankinum.

Alla vega hef ég lagt fyrir hæstv. iðnaðarráðherra af þessu tilefni þrjár spurningar sem eru eftirfarandi:

Hvernig er afrennsli frá Nesjavallavirkjun háttað og í hve miklum mæli rennur vatn frá virkjuninni út í umhverfið?

Í öðru lagi: Eru taldar líkur á tengslum milli afrennslis frá Nesjavallavirkjun og aukins magns kvikasilfurs í urriðanum í Þingvallavatni?

Í þriðja og síðasta lagi: Hvernig er háttað vöktun á umhverfisáhrifum Nesjavallavirkjunar, þar á meðal hita- og efnamengun, og hyggja stjórnvöld á einhverjar aðgerðir til úrbóta?

[14:41]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Það er mín persónulega skoðun að ég tel að menn eigi ekki að borða urriðann úr Þingvallavatni. Þrátt fyrir hugsanlega kvikasilfursmengun þá eiga menn bara ekki að gera það.

En hv. þingmaður spyr mig út í það hvernig afrennsli er háttað frá Nesjavallavirkjun og í hve miklum mæli vatn rennur frá virkjun og út í umhverfið.

Því er til að svara að þær tegundir affallsvatns sem hér skipta máli eru annars vegar þéttivatnið sem er jarðgufuvökvun sem notað er til þess að knýja túrbínurnar og síðan þéttur í eimsvölum. Annars vegar er það þéttivatn og hins vegar jarðhitavökvinn, skiljuvatnið sem svo er kallað.

Frá því er skemmst að segja að þarna er samtals um 500 lítra á sekúndu að ræða sem er alveg gríðarlegt magn. Helmingurinn af því er sem sagt þéttivatn og það hefur verið sett niður í grunnar holur við Nesjavallastöðina. Það hefur þess vegna farið út í grunnvatnið og hefur örugglega leitað undan þyngdaraflinu út í vatnið.

Þegar ég flaug þarna yfir á leið minni frá Akureyri í síðustu viku var Þingvallavatn ísilagt en í hrauninu var stór vök þótt nú sé að öðru leyti mjög þykkur ís á vatninu. Þetta var stærri vök en ég hef oft séð. Ég er kannski ekki nógu tíðförull gestur þarna. En þetta er þéttivatnið. Sagt er í upplýsingum frá Orkuveitu Reykjavíkur að vegna þess að vatnið sé eimað séu engin efni í því vatni. Geta menn síðan pælt í efnafræðinni sem liggur þar á bak við.

Hitt liggur alveg klárt fyrir að skiljuvatnið sem menn þurfa að hafa áhyggjur af, var til ársins 2003 veitt út í Nesjavallalækinn. Nota bene, hann hefur frá fornu runnið ofan úr Henglafjöllum og þar hefur verið affall í hann úr hverunum. En Nesjavallalækurinn, ef hv. þingmaður þekkir til hans, hverfur ofan í hraunið þar sem heitir Lækjarhvarf, skammt frá Grafningsveginum, og þá leitar þetta væntanlega allt saman út í vatnið líka.

Árið 2003 voru boraðar tvær niðurrennslisholur og nú er verið að gera fleiri holur og stefnt er að því. Það er kannski mikilvægasta mótvægisaðgerðin varðandi þetta, bæði skiljuvatnið og þéttivatnið, sem sagt að allt vatn sem máli skiptir verði sett ofan í þessar niðurrennslisholur. Hv. þingmaður segir: Enginn veit hvernig tekst til með það. Nú er komin svolítil reynsla á það. En þá er það sett niður fyrir grunnvatnið og niður í jarðhitageyminn. Hann er á 400–600 metra dýpi.

Þetta er það sem nákvæmast er hægt að segja um hvernig að afrennslinu er háttað og mitt mat er að því hefur greinilega ekki verið háttað nægilega vel. Það er alveg klárt þótt áformin séu góð.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort taldar séu líkur á tengslum á milli þessa afrennslis og kvikasilfursins í urriðanum. Frá því er fyrst að segja er urriði er efstur í fæðukeðjunni og urriðinn í Þingvallavatni er sérstakur. Hann verður mjög gamall og mjög stór, verður seint kynþroska og jafnframt mjög feitur. Lífverur á norðurhjaranum sem eru mjög feitar safna í sig þungmálmum og þrávirkum efnum. Það getur vel verið að án allra tengsla við virkjanirnar kunni að verða hátt magn kvikasilfurs í svona stórurriða, bara út frá því hvar hann er settur í fæðukeðjunni. Það hafa menn t.d. séð í Noregi og í Kanada, bara í stórum urriða.

Það sem flækir þessa mynd síðan er að í Elliðavatni sem er skammt frá — ég veit ekki til þess að bein tengsl séu á milli jarðhitavatns og lífríkisins þar — hafa menn líka fundið svipað magn í urriða en ekki öðrum vötnum. Urriðinn í Elliðavatni lifir ekki í stöðugri fiskaveislu eins og í Þingvallavatni.

Gerðar voru rannsóknir á lífríki Þingvallavatns þegar Pétur M. Jónasson prófessor gerði sínar miklu rannsóknir sem gefnar voru út fyrir 10–12 árum og þá var m.a. mælt kvikasilfur. Það sem er athyglisvert við þær rannsóknir er að ekki kemur fram kvikasilfur í neinum lífverum sem mældar voru í Þingvallavatni. Með öðrum orðum, það var ekki hægt að finna vísbendingar um að magn kvikasilfurs ykist eftir því sem menn lesa sig ofar í fæðustiganum. Það liggur hins vegar alveg klárt fyrir að annars staðar í heiminum eins og á Nýja-Sjálandi, þar sem jarðhitatvatn hefur runnið beint út í vötn þar sem fiskur er í, sjá menn þetta.

Magnið af kvikasilfri í því vatni sem farið hefur frá Nesjavöllum út í Þingvallavatn hefur verið mjög, mjög lágt. En það er ekki loku fyrir það skotið að þarna hafi verið um áhrif frá Nesjavallavirkjun að ræða og ég tel alla vega (Forseti hringir.) algjörlega nauðsynlegt að skoða þetta. Mér finnast líkurnar það miklar að skoða verði þetta ákaflega vel. Þriðju spurningunni um ástandsmælingarnar svara ég hér á eftir.

[14:47]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að bera upp þetta mál því ég held að hér séum við að tala um mjög brýnt mál og ég hvet iðnaðarráðherra og umhverfisráðherra og ég veit að hann kemur því þar til skila til þess að taka öll þau mál sem snerta afrennsli af orkuvirkjunum á Hengilssvæðinu mjög föstum tökum því ég held að hér hafi ríkt nokkurt andvaraleysi.

Það eru allmörg ár síðan bændur í Grafningi sýndu mér útfellingar á steinum í Úlfljótsvatni sem er affallsvatn úr Þingvallavatni, sem eru svo greinilegar og síðan hef ég þetta séð oft á gönguferðum mínum þarna um að þar er hægt að sjá hvítar útfellingar á steinum. Ég hef ekki efnagreint hvað það er en það skiptir miklu máli að við krukkum ekki í umhverfinu með því að leyfa efnum úr hveraorkunni að flæða þarna inn á. Á þessu svæði eru miklir hagsmunir í húfi, m.a. mikil vatnsupptökusvæði fyrir utan okkar dýrmæta Þingvallavatn sem ég held að stafi ólíkt meiri ógn af þessu en þó svo að einhverjir tali um Gjábakkaveg.

[14:48]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Þingvallavatn er einhver dýrmætasta perla í lífríki náttúru Íslands. Það er þekkt að hiti getur haft mjög skaðleg áhrif á lífverur. Hæstv. ráðherra komst ekki til þess að segja frá því hér hvernig ástandsmælingum er háttað við Þingvallavatn en þeim sem þekkja þar til og hafa fylgst með því hvernig þróunin hefur verið á undanförnum árum er stórlega brugðið.

Ráðherrann lýsti því áðan þegar hann flaug yfir þarna fyrir skemmstu að það var alltaf vök við vatnið, væntanlega í Þorsteinsvík og þar um kring og þannig hefur ástandið verið mjög lengi.

Hver lífvera hefur í rauninni sitt kjörhitastig og það er staðreynd að tiltölulega fá dýr lifa af í vatni sem er yfir 30 gráðu heitt og alls engin ef það er orðið 42 gráðu heitt. Það er mjög mikilvægt að vanda mjög vel til vöktunar á þessu svæði og ég hvet hæstv. ráðherra til þess að snúa sér í því efni bæði til Líffræðistofnunar Háskóla Íslands og til Náttúrustofu Kópavogs sem eru sérfræðingar í vatnalíffræði á Íslandi.

[14:49]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Stundum háttar svo til að hæstv. ráðherrar fá spurningar sem þeir hafa sérstaka unun af að svara og það var svo í þessu tilfelli og ég þakka svarið. Það var gaman að hlusta á það og ég hlakka líka til þess að heyra niðurlagið.

Það er vitað að í uppistöðulónum safnast gjarnan fyrir aukið magn kvikasilfurs og það greinir uppistöðulón frá náttúrulegum vötnum. Nú eru bæði vötnin sem hæstv. ráðherra nefnir, Elliðavatn og Þingvallavatn, að því marki uppistöðulón þó að þau séu ekki með mikilli vatnsborðssveiflu og því kann að vera að þar liggi hundurinn grafinn.

En það er líka alvarlegt til þess að vita og það kom fram í fjölmiðlum í tengslum við fréttina sem ég nefndi áðan að

það hefur verið sótt um styrki í Orkusjóð til þess að rannsaka nákvæmlega þetta. Það gerðu færustu líffræðingar okkar og fengu synjun og það finnst mér að stjórn Orkusjóðs eigi að taka til alvarlegrar skoðunar.

Mér þykir afar miður að vita að það skuli hafa verið sótt af vísindamönnum okkar að fá að rannsaka þetta en að þeir hafi ekki fengið fjármuni til þess. Í þeim efnum held ég að við þurfum aðeins að taka í hnakkadrambið á sjálfum okkur.

Varðandi þéttivatnið annars vegar og skiljuvatnið hins vegar þá er það staðreynd að skiljuvatnið sem hefur að geyma öll efnin sem koma upp, öll jarðefni sem koma upp með vatninu sem borað er eftir, þau koma í það miklu magni upp úr jörðinni á Hengilssvæðinu núna að það er veruleg þörf á því að fara með mikilli gát og þó að niðurdælingin sé í gangi þá er það í raun og veru ekki nægilega vel vitað enn þá hvort okkur tekst að losa okkur við vatnið á þann stað sem við ætlum okkur að gera. Þetta tengist síðan allt stórum umræðum um sjálfbærni jarðvarmavirkjana sem ekki er tími til að fara frekar út í hér.

[14:51]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég vil bara ítreka að þær mælingar sem voru gerðar af prófessor Pétri M. Jónassyni voru auðvitað gerðar áður en til þessa mikla vatnsnáms úr iðrum jarðar kom. Þessar rannsóknir höfðu farið fram töluvert fyrr, löngu áður en bók hans var gefin út. Þær bentu til þess að það væri ekkert kvikasilfur að finna í seti eða síkjamara, dvergbleikju, vatnabobbum. En það getur vel verið að staðan sé öðruvísi núna.

Klárt er í dag, eða ég fæ ekki betur séð en að þriðjungurinn af skiljuvatninu fari enn þá út í Nesjavallalækinn og þá eftir einhverjum leiðum út í vatn. Og það er ekki góð umgengni við Þingvallavatn.

Ég get líka sagt hv. þingmönnum frá því að það var í mínu nafni sem umræddri umsókn í Orkusjóð var hafnað í þriðja skiptið. Auðvitað vissi ég ekkert um hana og brást ókvæða við. Það breytir ekki hinu að ég er þeirrar skoðunar að það sé Orkuveita Reykjavíkur sem eigi að sinna svona rannsóknum, framkvæmdaraðili verður að sannfæra aðra um að þarna sé vel af stað farið. Mér finnst það vera þrautalending ef ríkið þarf að grípa inn í en ég er alveg til í það ef þess þarf.

Um eftirlit að öðru leyti er það þannig að á sex stöðum við vatnið og í tólf borholum er núna reglubundið eftirlit og er reyndar búið að vera frá því sex árum fyrir Nesjavallavirkjunina, í meira en 25 ár. Þar er bara fylgst með hita og ýmsum mjög einföldum efnabreytingum, t.d. er ekki mælt kvikasilfur. Það eru því alls ekki nægilega öflugar mælingar. Menn sjá hins vegar þessar hitabreytingar, það er allt rétt sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir sagði um það.

Nú hefur Orkuveitan sagt að allt vatnið eigi að fara niður og það er búið að bora holur til viðbótar. En það er sem sagt ekki komið til fullra framkvæmda þannig að það er bara hægt að segja það að ástandið hefur ekki verið nógu gott og það er ekki orðið nógu gott og það er alls ekki hægt að útiloka það að þessi virkjun hafi leitt til þessarar uppsöfnunar kvikasilfursmagns í urriðanum. Það verður a.m.k. rannsakað áður en hægt (Forseti hringir.) er að slá þann möguleika út af borðinu og það eru hugsanlega aðrar skýringar.

Umræðu lokið.

Flutningskerfi Landsnets á Vestfjörðum.

Fsp. KHG, 491. mál. — Þskj. 783.

[14:54]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Í þeirri skýrslu sem hér hefur borið á góma fyrr í dag um raforkumálefni sem hæstv. ráðherra lagði fyrir þingið og var rædd fyrr í vetur kom fram að afhendingaröryggi er langverst á Vestfjörðum og í skýrslu um flutningskerfi Vestfjarða, áfangaskýrslu sem kom út í desember, er farið frekar yfir það mál og reifaðar ákveðnar hugmyndir til úrbóta. Í þeirri skýrslu segir um stöðuna í afhendingaröryggi á Vestfjörðum, með leyfi forseta:

„Vestfirðir eru tengdir við 132 kV byggðalínu með lengstu geislatengingu flutningakerfisins sem liggur frá Hrútatungu og inn að Mjólká. Tengingin er um 162 kílómetrar að lengd. Slæm veðurskilyrði einkum á Mjólkárlínu 1 valda oft truflunum sem vara lengi vegna fjarlægðar frá byggð og erfiðrar aðkomu við slík skilyrði. Flestar truflanir valda algjöru straumleysi á Vestfjörðum …“

Í skýrslunni kemur enn fremur fram að áreiðanleiki raforkuafhendingar er lægstur á Vestfjörðum og að straumleysi þar sé að meðaltali um 46 klukkustundir á ári. Það sér hver maður að það er ekki gott að reka atvinnufyrirtæki eða vera við aðstæður þar sem treysta þarf algjörlega á rafmagn ef ástandið er svo ótryggt sem þessar upplýsingar bera með sér. Því er þörf á að bæta úr, virðulegi forseti.

Því spyr ég virðulegan iðnaðarráðherra, í fyrsta lagi: Verður ráðist í að styrkja flutningskerfi Landsnets á Vestfjörðum á þessu kjörtímabili til þess að auka áreiðanleika orkuafhendingar?

Í öðru lagi: Hver er afstaða ráðherra til þeirra fjögurra leiða sem kynntar eru í áfangaskýrslu Landsnets frá desember 2007 um flutningskerfi Vestfjarða? En í skýrslunni er nánar útfært hvernig þessar leiðir eru og þær aðgerðir sem eiga að bæta afhendingaröryggið frá því sem nú er. Allar eiga þær það sammerkt að byggja á því kerfi sem fyrir er og styrkingarnar eru þar eða nálægt því. Það sem mér finnst vanta er að skoða möguleikana á hringtengingu rafmagns um Vestfirði frá Ísafjarðardjúpi yfir til Strandasýslu og þaðan í Hrútatungu.

Virðulegi forseti. Því spyr ég, í þriðja lagi: Er ráðherra reiðubúinn að láta skoða þann möguleika að styrkja flutningskerfið með hringtengingu um Vestfirði þannig að línan lægi frá Ísafirði um Ísafjarðardjúp yfir til (Forseti hringir.) Strandasýslu og þaðan suður að Hrútatungu?

[14:57]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður las upp úr raforkuskýrslunni um það sem ábótavant er við vesturlínu og kerfið á Vestfjörðum og komst að þeirri niðurstöðu að það væri

erfitt að stunda atvinnurekstur á Vestfjörðum miðað við þá bilanatíðni og lengd bilana sem þar er.

Ég mundi segja að í sumum tilvikum væri það ómögulegt. Sú nýja tegund atvinnufyrirtækja sem nú ryður sér til rúms og byggir á stöðugum, nákvæmum gagnaflutningum, sívirkum og gagnvirkum, getur einfaldlega ekki starfað við þau skilyrði. Svo einfalt er það mál. Og kem ég nú aftur að jafnræðinu sem ég lauk einhverri af fyrri ræðum á í dag.

Ef byggja á upp jafnræði milli þegna landsins þá er ekki nóg að horfa bara til menntunar og samgangna og fjarskipta. Raforkan er eiginlega ein af undirstöðunum fyrir sum svæði landsins.

En að því er varðar fyrstu spurningu hv. þingmanns þá er svarið einfalt já. Það verður ráðist í að styrkja flutningskerfi Landsnets á Vestfjörðum með það fyrir augum að auka áreiðanleika orkuafhendingarinnar. Fyrstu aðgerðirnar sem verður ráðist í er að koma á öflugu hringtengdu flutningskerfi sem tengir saman Mjólkárvirkjun, Bolungarvík og Ísafjörð og byggir á jarðstrengjum. Þetta verður einkum gert með því að leggja 66 kílóvolta jarðstreng sem færi um nýju göngin milli Hnífsdals og Bolungarvíkur og það er stefnt að því að því verki verði lokið fyrir 2010. Grófur ásláttur á hvað þetta kostar er nálægt fjórðungi úr milljarði.

Eftir þá aðgerð mundi það ekki gerast sem hv. þingmaður lýsti hérna áðan, þ.e. að ein línubilun hefði þessi gríðarlegu áhrif á allt svæðið eins og er í dag. Samhliða þessu eða á undan þá þarf líka að byggja 66 kílóvolta aðveitustöð á Ísafirði sem þarf að vera komin í rekstur árið 2009. Hún kostar um það bil 170–200 milljónir. Sömuleiðis þarf að styrkja innviði Vestfjarðakerfisins þannig að það sé settur einhver ákveðinn búnaður í kerfið sem kemur í veg fyrir að virkjanir sem eru tengdar kerfinu slái út að nauðsynjalausu þó að bilun verði á allt öðrum stað. Þannig er staðan núna. Það er einn af stærstu ágöllum kerfisins.

Þetta kostar einhverja tugi milljóna og hér er því um að ræða framkvæmdir sem eru sennilega á sjötta hundrað milljóna króna sem á að ljúka fyrir 2010. Þó að þetta séu ekki háar upphæðir og ekki miklar framkvæmdir sem ég hef hér verið að lýsa þá munu þær skipta gríðarmiklu máli til þess að draga úr helstu vanköntunum á kerfinu. Það er reyndar alveg stórmerkilegt að sumt sem ekki kostar mjög mikið skuli ekki fyrir löngu hafa verið gert eins og búnaðurinn sem ég nefndi áðan. Það er náttúrlega fráleitt að hann skuli ekki vera til staðar.

Sömuleiðis þarf auðvitað að meta öll mannvirki, ástand þeirra í orkukerfinu á Vestfjörðum þannig að ljóst sé hverju eigi að forgangsraða, hvar eigi að taka nýjar fjárfestingar fyrst á næstu tveimur til þremur árum.

Af því að við erum miklir áhugamenn um að jarðgöng séu um landsbyggðina þá get ég þess að Landsnet hefur einmitt óskað eftir því við Vegagerð ríkisins líka að það verði gert ráð fyrir jarðstreng í gegnum hin fyrirhuguðu göng milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar. Verkefnið hefur ekki verið tímasett enn þá en þá fer þetta nú að komast í bærilegt horf. Það hafa líka komið fram ákveðnar óskir um skoðanir gagnvart Landsneti, fyrst og fremst um að skoða hvort það eigi að setja línu í jörð á tilteknum köflum sem eru ekkert mjög langir þar sem veðurálag er mjög slæmt í grennd við Mjólkárvirkjun og bilanir þar út af veðurálagi, veðurhæð og snjó og ís hafa einmitt valdið allt of tíðum bilunum. Ég tel alveg fullkomlega réttlætanlegt að fara í þann kostnað sem felst í því að jarðsetja strenginn á stöðum sem þessum. Á þessu ári mun Landsnet hefja uppsetningu útstöðva í aðveitustöðvum fyrirtækisins á Vestfjörðum sem tengjast stjórnstöð Landsnets. Þetta mun bæta yfirlitið yfir kerfið og flýta uppbyggingu þess.

Að því er varðar afstöðu mína til þeirra fjögurra leiða sem fram hafa komið þá er ekki búið að taka neina endanlega afstöðu vegna þess að áviðingar og arðsemi af þessum fjórum leiðum liggja ekki fyrir. En út frá lagafyrirmælum, flutningsgetu og líklegri álagsaukningu næstu 10–20 árin finnst mér leið 1 vera vænlegust.

Svarið við þriðju spurningunni er: Mér finnst sjálfsagt að það sé skoðað sem þingmenn kjördæmisins óska eftir. En ég er ekki alveg sannfærður um að sú gríðarlega fjárfesting sem hlýtur að felast í þeirri hringtengingu sem kemur fram í hugmynd hv. þingmanns sé réttlætanleg en það er sjálfsagt að skoða hana og meta út frá því sem (Forseti hringir.) fram kemur miðað við aðra kosti.

[15:03]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka fyrirspyrjanda og hæstv. iðnaðarráðherra fyrir þessa umræðu. Þetta er í framhaldi af umræðu áðan um raforkumálin á Vestfjörðum. Eins og komið hefur fram hér, ef það á að ná einhverju jafnræði í landinu þá er það rétt hjá hæstv. iðnaðarráðherra að ekki er nóg að nefna samgöngur, nettengingar og menntamál heldur skipta raforkumálin ekki síður máli.

Við höfum heyrt í umræðunni um mótvægisaðgerðir ýmsar hugmyndir um fyrirtæki sem hugsanlega gætu komið sér fyrir á Vestfjörðum til þess að vega upp á móti þorskniðurskurði og þróun atvinnulífs þar. En það strandar gjarnan á ytri aðstæðum eða innri þáttum samfélagsins og við lendum einmitt í raforkunni aftur og aftur varðandi afhendingaröryggið. Það er erfitt að sjá fyrir sér að gagnabú vilji staðsetja sig þar meðan að öryggið er ekki meira en hérna.

Ég heiti því að þingmenn kjördæmisins munu styðja iðnaðarráðherra í allri viðleitni til þess að jafna stöðu Vestfjarða (Forseti hringir.) í sambandi við dreifikerfi á raforku.

[15:04]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir greinargóð svör og fagna þeim vilja hans sem fram kom í þeim til þess að ráðast í endurbætur á raforkukerfinu og af myndarskap. Miðað við það sem fram kom í svörum hans er ljóst að fullur hugur hans stendur til þess að farið verði loksins í að bæta úr þessu raforkukerfi sem hefur reynst svo ótraust um margra ára skeið eins og raun ber vitni án þess að æðstu yfirmenn hafi látið sig málið mikið varða, því miður. Það hefur valdið mörgum Vestfirðingum um margra ára skeið verulegum áhyggjum. En það virðast vera, miðað við svör ráðherra, nýir tímar uppi og ég fagna því alveg sérstaklega.

Ég get verið alveg sammála hæstv. ráðherra um að endurbætur samkvæmt tillöguleið 1 eru álitlegar og ég hvet hæstv. ráðherra til athafna í þeim efnum. Ég get líka sætt mig við það að hann svari því ekki strax hvort hann fallist á þá hugmynd mína að hringtengja raforkuna. Ég tel það al-

veg ásættanlegt á þessu stigi að hann beiti sér fyrir úttekt á því hvað það mundi kosta þannig að menn gætu gert sér grein fyrir því hver kostnaðurinn væri og hver ávinningurinn væri á móti þeim kostnaði þannig að ef það skref yrði stigið að gera slíka úttekt þá teldi ég það verulegan ávinning.

Það er ljóst að ef hæstv. ráðherra hefur stuðning ríkisstjórnarinnar til sinna áforma sem ég efa ekki þá verða verulegar breytingar á afhendingaröryggi á næstu tveimur til þremur árum og sérstaklega í ljósi jarðganganna sem eru áformuð, annars vegar þeim sem byrjað verður á væntanlega innan fárra vikna og svo hinna sem áformað er að byrja á árið 2010 (Forseti hringir.) milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar.

[15:06]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður sagði að það kæmi svo í ljós hvort iðnaðarráðherra og byggðaráðherra hefði stuðning ríkisstjórnarinnar. Það verður bara að koma í ljós og ég vænti þess þá að það komi stuðningur frá hv. þingmönnum við þetta.

Þegar ég varð iðnaðarráðherra og fór að skoða þessi mál þá setti ég mál upp í ákveðna forgangsröð og þetta var númer tvö á mínum forgangslista. Númer eitt var ákveðið smáverkefni sem búið er að leysa sem var mjög brýnt.

Það er einfaldlega alveg ljóst að ef menn ætla sér að halda byggð á Vestfjörðum til framtíðar þá verður að leggja í kostnað við grunngerð af þessu tagi. Þetta eru einmitt aðgerðir sem ég vil sem byggðaráðherra beita mér fyrir, þ.e. sem varða uppbyggingu grunngerðarinnar.

Ég vek eftirtekt hv. þingmanna á því að auðvitað tengist þetta líka breytingum á öðrum grunngerðum. Ástæðan fyrir því að ég segi við hv. þm. Kristin H. Gunnarsson að ég sé fylgjandi leið 1 og ég hafi efasemdir um þessa hugmynd sem hv. þingmaður var með hérna áðan byggir á því að það er verið að ráðast í jarðgöng sem allt í einu opna nýja möguleika í raforkudreifingunni, þ.e. það er hægt að nota göngin til Bolungarvíkur til þess að bæta verulega á þeim kafla öryggi í orkuafhendingu.

Þegar jarðgöngin koma milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar þá er alveg klárt að þar kemur stór spölur yfir erfiðan hjalla sem skiptir virkilega máli fyrir dreifikerfið þannig að svona heldur þetta nú allt saman hvað í annað. Ég er því þeirrar skoðunar að með því að nota þessi göng milli Hnífsdals og Bolungarvíkur, setja þar jarðstreng, setja upp þessa aðveitustöð, bíða eftir jarðgöngunum milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar og setja jarðstreng þar, síðast en ekki síst að leggja í jörðu strenginn á ákveðnum köflum þar sem bara reynslan sýnir að það er algjörlega óviðunandi að hafa þetta með núverandi formi þá erum við strax komin mjög nálægt okkar marki. Þegar við bætist síðan að bæta orkuvinnslu á Vestfjörðum þó ekki væri nema með 5 megavöttum við Mjólkár, jafnvel tveimur, ég tala nú ekki um þau 20 sem hv. þingmaður stakk upp á hér fyrr í dag, þá erum (Forseti hringir.) við bara komin í býsna góð mál og getum farið að setja upp stórfyrirtæki á Vestfjörðum án þess að okkur verði snautt um orku.

Umræðu lokið.

Evruvæðing efnahagslífsins.

Fsp. BjH, 440. mál. — Þskj. 697.

[15:08]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Það mál sem mig langar að vekja hér til umræðu tengist miklum framtíðarhagsmunum þjóðarinnar. Það er alveg ljóst að hér á landi er í raun hafin með nokkrum hætti óformleg evruvæðing og óformleg væðing annarra gjaldmiðla en íslensku krónunnar. Hún er ekki lengur einráð á okkar markaði eins og verið hefur. Þess vegna er mikilvægt að þing og þjóð taki þetta mál föstum tökum og átti sig á því á hvaða vegferð við viljum vera.

Ég hef saknað þess að umræðan hefur verið nokkuð einskorðuð við fáa kosti og þar hefur flokkur hæstv. viðskiptaráðherra, Samfylkingin, farið nokkuð á undan og talað fyrir því að það séu í rauninni bara tvær leiðir til. Þess vegna gladdi það mig mjög nú um páskahelgina að heyra viðtal við hæstv. viðskiptaráðherra þar sem hann tók undir að vel mætti einnig skoða þær hugmyndir sem Guðmundur Magnússon og fleiri hafa hreyft, að við gætum tengst myntsvæði Evrópumanna í gegnum EES-samninginn. Það er í raun á sömu nótum og hv. þm. Illugi Gunnarsson hefur talað.

Kostirnir í þessum efnum eru fjölmargir. Ég gat horft óvanalega mikið á sjónvarp um páskana vegna frítímans sem þá var og þá sá ég líka í sjónvarpinu að þar var birt auglýsing frá einu skipafélagi þar sem var þessi skondni málsháttur: Útlandið er einn staður. Þetta er auðvitað ákveðin sýn skipafélags. En ég óttast stundum eins og umræðan er hér í þingsölum að hv. þingmenn Samfylkingarinnar trúi því að svona sé þetta, að útlandið sé einn staður og hann heiti Evrópa og þar er verslað með evru og ekki megi því um aðra kosti tala. Þess vegna gladdi það mig að viðskiptaráðherra sem er víðsýnn maður enda Gnúpverji, sér hlutina orðið örlítið öðrum augum og að vel megi vera að til séu fleiri staðir í útlöndum heldur en einn og þar af leiðandi að kostirnir séu fleiri en einn. Ég kalla eftir því hvort viðskiptaráðherra geti stutt þá hugmynd að menn skoði alla kosti, ekki bara evruvæðingu, ekki bara það hvernig því yrði háttað ef Íslendingar leysa sín myntvandamál með inngöngu í Evrópubandalagið sem ég viðurkenni alveg að er einn kostur í stöðunni og vissulega kostur sem á að skoða. En ég tel að það sé mikilvægt að skoða fleiri kosti og að sú nauðhyggja sem ráðið hefur umræðunni víki fyrir víðsýni hins alþjóðasinnaða manns.

[15:12]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni mikið vel fyrir þessa efnismiklu spurningu sem ég ætla að freista þess að svara á þessum fáu mínútum. Það er alveg ljóst að óformleg eða sjálfvirk evruvæðing hefur verið að eiga sér stað á Íslandi á undanliðnum árum. Mikill vaxtamunur á milli íslensku krónunnar og lágvaxtasvæðanna hefur kallað hana fram og við höfum verið býsna varnarlaus gagnvart þessari þróun og hún hefur sumpart haft býsna alvarlegar afleiðingar fyrir peningastjórnina og við sjáum það akkúrat þessa dagana. Þessi sjálfkrafa evruvæðing eða fjölmyntavæðing er af flestum sérfræðingum talinn versti kostur okk-

ar Íslendinga í gjaldeyrismálum. Í þessu sambandi vísa ég til dæmis til skýrslna Friðriks Más Baldurssonar og Richard Portes, greiningar Dresner Kleinwort á valkostum Íslendinga í gjaldeyrismálum og nýútkominnar bókar Eiríks Bergmanns Einarssonar og Jóns Þórs Sturlusonar um evruna.

Þess vegna er mjög mikilvægt að stjórnvöld fylgist verulega náið með þessari þróun sem fyrirspyrjandi vísar til og séu á varðbergi gagnvart neikvæðum áhrifum og slík áhrif geta verið margs konar á mörgum sviðum. Færsla bókhalds og ársreikninga og útgáfa á viðskiptum með hlutabréf, útlán fjármálastofnana til fyrirtækja og heimila og laun í erlendri mynt eru dæmi um helstu svið efnahagslífsins þar sem evran hefur verið að sækja mjög í sig veðrið hvort sem mönnum líkar það betur eða verr.

Sérfræðingar Seðlabanka Íslands svöruðu áhyggjum manna af fyrstu tveimur þáttunum með ágætum hætti í peningamálum í fyrra og niðurstaðan varð sú að uppgjör í erlendri mynt og viðskipti með hlutabréf valda ekki sérstökum erfiðleikum með framkvæmd peningastefnunnar. Öðru máli gegnir um áhrif stóraukinna útlána í erlendri mynt og ekki síður því að fyrirtæki eru í auknum mæli farin að greiða laun í erlendri mynt einkum evrum.

Viðskiptaráðuneytið hefur brugðist við þessum margháttuðu spurningum sem og öðrum tengdum með því að kalla eftir ítarlegri rannsókn á þessu sviði. Ráðuneytið gerði samkomulag þar við Háskólann í Reykjavík, Háskólann á Bifröst og Evrópufræðasetur þessara stofnana þar sem við lögðum til að skoðuð yrðu áhrif mismunandi tenginga við evru á ofangreinda þætti. Meginspurningarnar voru tvær, hvort á Íslandi sé að verða til fjölmyntarsamfélag og hvaða áhrif það hefur á markað og samfélag — beint út af spurningu þingmannsins — og hvaða afleiðingar ólíkar tengingar evru hafa á íslenskan fjármálamarkað og fjármálastöðugleika og það hvaða kosti við höfum í myntmálum eins og þingmaðurinn kallaði hérna sérstaklega eftir áðan.

Það hefur verið fjallað töluvert um afleiðingar evruvæðingar á hagstjórnina og þá einkum peningamálin, hagsveiflur, verðlag og slíka þætti, minna um fjármálastöðugleikann. Síðustu mánuði hefur skapast nokkuð litrík umræða um einhliða upptöku á öðrum miðlum. Einhliða upptaka á evru hefur verið hafnað afdráttarlaust af talsmönnum evrópska seðlabankans út af því að það sé ekki pólitískur valkostur. Það sem ég sagði um daginn var að það ætti að sjálfsögðu að skoða hluti eins og EMR II sem er myntsvæði, nokkurs konar biðsalur á undan aðild að myntbandalaginu beint.

Hins vegar held ég að það verði aldrei valkostur fyrr en við höfum a.m.k. sótt um aðild þannig að aðildarumsókn eða full aðild sé alltaf forsenda þess að við beintengjumst evrusvæðinu hvort sem það er tenging við evru með vikmörkum upp og niður eins og EMR II svæðið mundi hafa í för með sér. En ég er alveg sannfærður um að við þyrftum fyrst að hafa sótt um aðild. En það er hins vegar sjálfsagt að skoða kostina, alveg sjálfsagt mál.

Engin mynt er nærri því eins mikilvæg í milliríkjaviðskiptum okkar og evran og lætur nærri að helmingur okkar viðskipta séu við evruvædd lönd. Þess vegna hefur evran verið í þessum meginpunkti umræðunnar um aðra gjaldmiðla. Meginávinningurinn af því að taka upp aðra mynt er að draga úr gengisáhættu í viðskiptum og fjárfestingu. Upptaka norsku krónunnar eða svissneska frankans mundi ekki draga úr þessu gengisflökti þegar á heildina yrði litið og því ávinningurinn minni en af upptöku evrunnar. Það er því ekki tilviljun að mest hefur verið rætt um evruna. Það er út af því að svo mikill hluti viðskipta okkar er í evrum.

Ókostir við einhliða upptöku evru eiga að sjálfsögðu við einhliða upptöku annarra mynta og sá er kannski stærstur að það yrði mikil spurning um aðgengi íslenska fjármálakerfisins að lausafé og óvíst væri um hinn svokallaða lánveitanda til þrautarvara sem skiptir fjármálafyrirtækin gríðarlega miklu máli. Þess vegna hefur umræðan af okkar hálfu verið sú að kostirnir í stöðunni séu tveir, óbreytt ástand, sú peningastefna sem við búum við, eða aðild eða aðildarumsókn að Efnahags- og myntbandalagi Evrópu í kjölfar aðildar að Evrópusambandinu.

Þó stuðningur við upptöku evru á Íslandi sé mikill verður hún varla tekin úr sambandi við aðild þó það sé sjálfsagt mál að skoða þennan sértæka kost úr frá þessari grein í Morgunblaðinu sem þingmaðurinn nefndi um myntsvæðið EMR II. En ég held að það kæmi út úr þeirri skoðun að við yrðum fyrst að hafa sótt um aðild að Evrópusambandinu þannig að það breytir ekki þeirri stöðu.

Forsendur gjaldmiðilsbreytinganna eru örugglega umsókn eða full aðild að Evrópusambandinu. Hugsanleg aðild að EMR II þar sem við gætum tengt gengið með vikmörkum yrði líklega alltaf samt að hafa fylgt aðildarumsókn. Þann kost á að sjálfsögðu að (Forseti hringir.) skoða og það var það sem ég sagði í fréttunum um daginn.

[15:17]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Umræðan um gjaldmiðilinn hefur tekið á sig nýjan blæ og verið mjög forvitnileg síðustu vikur og mánuði. Það hefur komið fram að nokkrir ágætir framsóknarmenn, þar á meðal hv. þm. Bjarni Harðarson og formaður flokksins, Guðni Ágústsson, vilja skoða það í fullri alvöru að taka upp annan gjaldmiðil. Annaðhvort með því að Íslendingar verði aðilar að þessu sérstaka myntsvæði ERM-II eða með því að taka upp svissneska frankann.

Hv. þm. Magnús Stefánsson skrifaði nýlega grein þar sem hann virðist lýsa fylgi við það að við förum alla leið og tökum upp evru. Einstakir þingmenn Sjálfstæðisflokksins hafa einnig lýst fylgi við það, eins og hv. þm. Ólöf Nordal og raunar fleiri. Mér finnst þetta merkilegt. Hæstv. dómsmálaráðherra hefur sett fram hugmynd um vegvísi þar sem menn mundu setjast niður og ákveða í sameiningu hvort í fyrsta lagi ætti að fara leið þjóðaratkvæðagreiðslu til að ákveða hvort menn sæktu um aðild að Evrópusambandinu og í öðru lagi hvaða breytingar þyrfti að gera á stjórnarskránni.

Ég er sammála (Forseti hringir.) hæstv. dómsmálaráðherra. Ég tel að það sé leið sem við ættum að skoða og reyna að ljúka svona á sex til níu mánuðum.

[15:18]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Ég fagna svari viðskiptaráðherra. Það er ljóst að hann telur að hægt sé að skoða fleiri kosti en þessa

tvo og það er mjög mikilvægt. Ég var að ræða hér myntmálin. Það er önnur umræða að ræða það hvort við skulum ganga inn í Evrópubandalagið. Um það hefur heilmikið verið rætt en skoðanir eru skiptar.

Ég vil aðeins gera leiðréttingu við það að ég tel að það séu fleiri kostir en bara einhliða upptaka annarra gjaldmiðla. Við höfum dæmi um það að þjóð, þó lítil sé, Liechtenstein, hefur tvíhliða samning við Sviss um upptöku á svissneskum franka. Þegar kemur að umræðunni um gengisáhættu og kosti þess að hafa gjaldmiðil eins og þann þá eru þeir mun fleiri en hæstv. viðskiptaráðherra gat hér um. Því bæði er það að svissneski frankinn hefur verið í nákvæmlega sömu sveiflu og evran um mjög langt árabil og allt bendir til að svo verði áfram og kostnaður fyrirtækja við að skipta úr krónu yfir í annan gjaldmiðil er mjög mikill en kostnaður við að skipta í svissneska frankann væri hverfandi miðað við það og áhætta öll miklu minni.

En það er rétt, sem kom fram hjá hæstv. iðnaðarráðherra, að mikil umræða er um þetta innan Framsóknarflokksins eins og innan annarra flokka. Það má í rauninni bæta því við að fleiri þingmenn en þeir tveir sem hann nefndi hafa lýst yfir stuðningi við að skoðaðir séu kostir eins og svissneski frankinn, þar á meðal nokkrir þingmenn Sjálfstæðisflokks. Það er greinilegt að umræðan er að þokast upp úr því nauðhyggjufari sem allra hörðustu Evrópusambandsaðildarsinnar hafa viljað halda henni í. Nú sé ég að viðskiptaráðherra er í liði með okkur sem erum víðsýn í þessum málum (Forseti hringir.) og því fagna ég.

[15:20]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Lengi lifi víðsýnin. En það sem stendur eftir umræðuna síðustu sjö, átta mánuðina er að það er þverpólitískur vilji í þinginu til að skoða allar leiðir í myntmálum þjóðarinnar. Vinstri grænir birtu kostulega grein á dögunum þar sem þeir lögðu til að íslensku krónunni yrði kastað og tekin upp einhver samnorræn króna. Þeir ætla að flytja um það tillögu í Norðurlandaráði svo ótrúlega sem það nú hljómar. En þar yfirgáfu vinstri grænir íslensku krónuna fyrir sitt leyti.

Framsóknarmenn hafa tekið annan pól í hæðina. Hv. þm. Magnús Stefánsson kallar eftir tvöföldu þjóðaratkvæði, fyrst um það hvort sækja eigi um aðild að Evrópusambandinu og ef það verði samþykkt verði sótt um aðild á eftir. Undir það hafa ungir framsóknarmenn tekið. Hv. þm. Bjarni Harðarson og Guðni Ágústsson kalla eftir því að skoðað verði hvort mögulegt sé að taka upp annan gjaldmiðil einhliða o.s.frv. Eftir umræður á þingi Viðskiptaráðs fyrr í vetur, þar sem evrópski seðlabankinn hafnaði því afdráttarlaust að hægt væri að taka upp evru einhliða, færðist umræðan svolítið í aðrar áttir.

Ég held sjálfur að skoðun á aðild að ERM-II, þar sem við værum ekki að taka upp evruna heldur fasttengja krónuna með vikmörkum, muni leiða í ljós að við eigum þess ekki kost nema hafa alla vega sótt um aðild að Evrópusambandinu. Það er hins vegar sjálfsagt mál að nýta sér þá sérstöðu sem Evrópski efnahagssamningurinn hefur til að kanna þessa kosti eins og alla aðra. Þó vil ég sérstaklega taka fram að auðvitað er stóra verkefnið að ná tökum og jafnvægi á ástandinu núna. Síðan könnum við aðra kosti. Hins vegar er engin ástæða til að fresta því að drepa þeirri umræðu á dreif út af því. Þetta er annars vegar skammtímaverkefni og hins vegar verkefni til lengri tíma. Svo tengist það aftur að sjálfsögðu beint og óbeint.

Umræðan er mikils virði og ég er mjög spenntur að fá niðurstöðu þessarar rannsóknar sem ég setti af stað og gat um hér áðan, sem eiga að draga fram alla hugsanlega kosti í stöðunni.

Umræðu lokið.

Vegtenging fyrir vatnsverksmiðju við Hlíðarenda í Ölfusi.

Fsp. BjH, 436. mál. — Þskj. 693.

[15:23]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Það mál sem ég vil hér brydda upp á getur kannski ekki talist stórpólitískt í þeim skilningi en það er afar brýnt fyrir atvinnuuppbyggingu á Suðurlandi. Einn af blómlegustu vaxtarsprotum okkar er vatnsverksmiðja sem er í uppbyggingu í landi Hlíðarenda í Ölfusi sem stendur við gamla Krýsuvíkurveginn.

Árið 2006 vakti bæjarstjóri sveitarfélagsins Ölfuss máls á því við fjárlaganefnd og samgönguráðuneyti að hér þyrfti mjög verulegar vegabætur til þess að mæta þessari miklu starfsemi. Það er verið að tala um 30–40 manna vinnustað á þessum stað. Það er verið að tala um 7.000 fermetra hús sem er þar í byggingu núna en vegurinn sem liggur þangað niður eftir er gamall troðningur, gamli Krýsuvíkurvegurinn — sögufróðir menn á Íslandi muna eftir því þegar hann var lagður og þótti samgöngubót þá en telst ekki beint nútímalegur í dag og hefur algjörlega látið undan þeirri miklu þungaumferð sem er um hann núna á þessum stutta spotta vegna byggingar verksmiðjunnar.

Þess vegna bíða nú sveitarstjórnarmenn og athafnamenn í Ölfusi í ofvæni eftir svörum um það hvort og hvenær ráðist verði í vegabætur á þessum stað og sannast sagna getur það í rauninni haft mjög alvarleg áhrif fyrir þessa uppbyggingu og fyrir þessa starfsemi ef ekki fæst hér nýr og betri vegur strax í sumar.

Við erum að tala um verulegan kostnað. Það skal alveg játað. Talið er að þetta kosti um 100 millj. kr. en fjárhagslegu hagsmunirnir af því að þessi verksmiðja — sem er útflutningsfyrirtæki á vatni, og hefur þegar gert mjög glæsilega samninga erlendis um sölu — komist á legg og dafni eru meiri en svo að það megi láta þetta reka á reiðanum.

Þessi vegur væri vissulega líka mikil samgöngubót fyrir byggðina sem þarna er og nú er veruleg starfsemi í hinum gamla Hlíðardalsskóla þar sem starfar m.a. iðnfyrirtæki. Við erum því að tala um veg sem snertir atvinnu nokkurra tuga einstaklinga en gjaldeyrissköpun er mjög veruleg. Það er óviðunandi fyrir það fólk sem einnig býr á þessum stað að þurfa að þola það að vegurinn sé nú á vormánuðum algjörlega troðinn niður vegna þessara þungaflutninga án þess að nokkuð sé að gert.

Ég óska því eftir svörum samgönguráðherra um það

með hvaða hætti við megum búast við að hér verði leyst (Forseti hringir.) úr og treysti því að það sé góður kafli.

[15:26]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og hv. þingmaður nefndi hefur hann borið fram til mín eftirfarandi spurningu:

„Hvaða áform hefur ráðuneytið varðandi vegtengingu fyrir nýstofnaða vatnsverksmiðju við Hlíðarenda í Ölfusi?“

Svarið við þeirri fyrirspurn er eftirfarandi: Aðkoma að Hlíðarenda í Ölfusi er um núverandi Suðurstrandarveg frá Þorlákshafnarvegi um 5,5 kílómetrar lengd. Á næstu mánuðum er fyrirhugað að bjóða út framkvæmdir við nýjan Suðurstrandarveg sem liggja mun nær ströndinni en núverandi vegur og áætlað er að framkvæmdum við hann ljúki á árunum 2010–2011. Þetta er gert í framhaldi af flýtiframkvæmdum ríkisstjórnarinnar sem tilkynntar voru á síðastliðnu sumri.

Hinn nýi vegur mun þó ekki koma í stað þess vegar sem nú liggur að Hlíðarenda frá Þorlákshafnarvegi en hann mundi að öllum líkindum tilheyra flokki héraðsvega samkvæmt vegalögum, nr. 80/2007. En Suðurstrandarvegur tilheyrir hins vegar flokki stofnvega. Við þennan héraðsveg liggja auk þess þrjú önnur býli þar sem búseta er.

En samkvæmt lauslegri áætlun um uppbyggingu þessa vegarkafla með bundnu slitlagi má gera ráð fyrir kostnaði upp á um það bil 130 millj. kr. En því miður er ekki gert ráð fyrir fjárveitingum til uppbyggingar þessa vegarkafla á samgönguáætlun árin 2007–2010 en ég minni á að við þurfum að endurskoða stuttu áætlunina næsta haust.

[15:28]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Ég þakka það svar sem hér hefur borist. Ég undra mig þó á ákveðnum þáttum þess. Það er alveg ljóst að vatnsverksmiðja í Þorlákshöfn getur ekki starfað með eðlilegum hætti ef það er í alvöru ætlan samgönguyfirvalda að samgöngubætur komi ekki til fyrr en eftir árið 2010. Hér reynir einfaldlega á þann myndugleika stjórnvalda að geta gripið inn í.

Og nú vil ég kalla eftir því ef málum er svo háttað, og hér er þessu svarað eins og þetta hafi lengi verið vitað, hvers vegna yfirvöldum í Ölfusi, sem hafa ritað samgönguráðuneyti og nefndum Alþingis um málið, hafi þá ekki verið tjáð að þetta sé með þessum hætti. Þar hafa menn einfaldlega beðið svara en engin fengið og hér kemur fram hjá hæstv. samgönguráðherra að ekki standi til að gera neitt fyrr en eftir árið 2010.

Þetta eru mjög kaldar kveðjur til þess atvinnulífs, til þessa mikilvæga fyrirtækis sem verið er að byggja upp í Ölfusinu sem veitir 30–40 manns vinnu þegar á þessu ári og allmargir vinna einnig við uppbygginguna. Mér þykir ósennilegt að þetta eigi að verða lokasvar yfirvalda því að nú ríður mjög á að við byggjum upp atvinnulíf. Við siglum inn í samdráttarskeið af því tagi að æ mikilvægara verður að hlúa að þeim heilbrigðu vaxtarsprotum sem eru í atvinnulífinu. Vatnsverksmiðja sem þessi, sem þegar hefur gert sölusamninga, má ekki við því að fá síðan kaldar kveðjur af þessu tagi frá yfirvöldum, og raunar alveg óskiljanlegt ef sú á að verða niðurstaðan.

[15:30]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er svo sem engu við það að bæta en ég er nú svolítið hissa á því ef sveitarfélagið Ölfus hefur ekki fengið svar við erindi sem borist hefur ráðuneytinu og skal ég kanna það.

Hins vegar er auðvitað öllum ljóst og það þekkja allir sem hafa samgönguáætlun fyrir framan sig að ekki er gert ráð fyrir fjárveitingu til uppbyggingar á þessum vegarkafla í samgönguáætlun 2007–2010. Það er þá m.a. forgangsröðun sem sett hefur verið af þingmönnum síðasta kjörtímabils, þar á meðal af þingmönnum Framsóknarflokksins. (Gripið fram í.) Þannig að þetta eru nú staðreyndirnar sem blasa við okkur.

Ég sagði þó ekki að það ætti ekki að gera neitt fyrir 2010. Þetta er auðvitað ákveðið verkefni og það er ánægjuleg atvinnuuppbygging sem þarna á sér stað með vatnsverksmiðjunni sem verið er að byggja. Þá liggur auðvitað í augum uppi að fyrst það er okkar hlutverk að koma að lagningu þessa vegar munum við ekki gera þar veg sem tilheyrir einhverjum gömlum Krýsuvíkurvegi sem ekki er nútímalegur. Það er augljóst að við verðum að standa okkur í stykkinu hvað það varðar.

Umræðu lokið.

Vaðlaheiðargöng.

Fsp. BJJ, 369. mál. — Þskj. 611.

[15:31]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég beini hér fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra um málefni Vaðlaheiðarganga. Reyndar er það svo að frá því að þessi fyrirspurn var fyrst lögð fram hefur ýmislegt borið til tíðinda hvað þá framkvæmd varðar. Hún hefur verið boðin út síðan þessi fyrirspurn var lögð fram. Þær spurningar sem ég lagði fyrir ráðherra á sínum tíma voru:

Í fyrsta lagi: Hvað líður undirbúningi Vaðlaheiðarganga?

Í öðru lagi: Hvenær má búast við að framkvæmdir verði boðnar út?

Í þriðja lagi: Er fyrirhugað að umferð um göngin verði gjaldfrjáls?

Nú liggur það fyrir hvað fyrstu tvo liðina varðar að búið að bjóða framkvæmdina út og segja frá því að hefja á framkvæmdir vorið 2009, eins og ég hef skilið þetta. (Gripið fram í.) Ég fagna því virkilega eins og allir Norðlendingar og Eyfirðingar.

Hins vegar vefst þriðji liðurinn fyrir mér í ljósi þess — um leið og ég óska hæstv. ráðherra til hamingju með það að vera ráðherra samgöngumála hér í landinu — að það var eitt af höfuðstefnumálum Samfylkingarinnar í Norðausturkjördæmi, eins og hæstv. forseti kannast nú líklegast við, að þessi framkvæmd ætti að vera boðin út strax á árinu 2007. Henni yrði trúlega lokið um áramótin 2009–2010 eins og

hæstv. ráðherra skrifaði um í aðdraganda kosninga. Hann boðaði að ekkert veggjald yrði tekið vegna umferðar um þessi göng.

Eins og allir muna sem búa á Akureyri og á Norðurlandi eystra var þetta eitt höfuðstefnumál Samfylkingarinnar í aðdraganda kosninganna. Stórir borðar voru settir upp þar sem í stríðsmálningarlitum stóð: Gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax! Þetta man fólk náttúrlega og því vil ég spyrja hæstv. samgönguráðherra um það. Ég tel að í ljósi yfirlýsinga hans að það sé eiginlega útséð með að þau verði gjaldfrjáls eins og hæstv. ráðherra lofaði. Hæstv. ráðherra komst síðan í þá aðstöðu að sjá um málefni samgöngumála en hefur hann ekki reynt í viðræðum við Sjálfstæðisflokkinn að koma því þannig í kring að hann geti staðið við þau loforð sem hann gaf í aðdraganda síðustu kosninga? Það verður náttúrlega að segjast alveg eins og er að þau fögru fyrirheit sem Samfylkingin hafði í málefnum þessarar ágætu framkvæmdar á sínum tíma hafa ekki staðist, í fyrsta lagi varðandi útboðið og verklokin og í öðru lagi varðandi veggjald á framkvæmdinni.

En að sjálfsögðu fögnum við framsóknarmenn því að búið sé að bjóða þessa framkvæmd út. Við höguðum málflutningi okkar þannig í aðdraganda síðustu kosninga að við gætum staðið við þau loforð sem við gáfum (Forseti hringir.) þá en því miður er því ekki til að dreifa í málflutningi Samfylkingarinnar.

[15:35]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Birkir J. Jónsson spyr: Hvað líður undirbúningi Vaðlaheiðarganga? Það er eins og hann svaraði sjálfur, ríkisstjórnin hefur ákveðið að framkvæmdir við Vaðlaheiðargöng skuli hefjast og verði unnin í einkaframkvæmd.

Jarðfræðirannsóknum er lokið og gengið hefur verið frá skipulagsmálum. Þá er ljóst að verkefnið þarf ekki að fara í gegnum umhverfismat. Næstu skref er að hefja hönnun og gerð útboðsgagna. Það er forsenda fyrir því að hægt var að setja þetta svona fljótt í gang vegna þess að undirbúningsvinnan var öll búin.

Nú hefur sem sagt verið ákveðið að setja verkið í einkaframkvæmd, það er fjármögnun með veggjöldum að hálfu og miðast útboðið við það. Gert er ráð fyrir að hlutur ríkisins verði greiddur með árlegum greiðslum í 25 ár eftir að framkvæmdum lýkur árið 2012 sennilega, ekki 2011–2012.

Hvenær má búast við að framkvæmdin verði boðin út? Hv. þingmaður svaraði því sjálfur að búið væri að ákveða að bjóða út verkið og fagnaði þessari ákvörðun ríkisstjórnar eins og öllum öðrum góðum verkum sem þessi ríkisstjórn vinnur. Ég fagna því að hv. þingmaður skuli gera það héðan úr ræðustóli Alþingis vegna þess að ekki fannst mér hann nú fara til varnar fyrir þetta verk í umræðuþætti í sjónvarpinu ekki alls fyrir löngu þar sem frekar var nú ráðist að þessari framkvæmd. Þótti mér miður að hv. þingmaður notaði ekki tækifærið til þess að útskýra fyrir þeim sem um það spurði hvers vegna þyrfti að vinna það verk.

Hv. þingmaður líka: Er fyrirhugað að umferð um göngin verði gjaldfrjáls? Eins og fram kemur í fyrsta lið verður framkvæmdin greidd að hluta með veggjöldum. Gjaldtakan er hugsuð til þess að auðvelda fjármögnun ganganna og flýta því að þau verði að veruleika. Vegna aflabrests og atvinnumissis fiskvinnslufólks er þessi samgöngubót brýnni en ella enda tengir hún saman atvinnusvæði og eflir möguleika til vaxtar og nýsköpunar í fjórðungnum.

Sanngirnisrök hníga að því að gæta skuli samræmis í gjaldtöku af samgöngumannvirkjum um land allt. Þannig mundi afnám gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum, yrðu þau færð til samræmis við gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng, kosta ríkissjóð að minnsta kosti um 6,5 milljarða kr. vegna uppgreiðslu skuldbindinga og yfirtöku á þeirri tölu við þá einkaframkvæmd sem samið var um við Spöl á sínum tíma og innheimtugjalda til ársins 2018.

Hv. þingmaður ræddi um kosningaloforð og að hverju menn stefna. Mér er það vel kunnugt og ég er minnugur um það. Ég segi einfaldlega: Hér hefur þessi ríkisstjórn náð undraverðum árangri á níu mánuðum við að koma því verkefni í gang sem framsóknarmenn í Norðausturkjördæmi, þar sem fyrsti þingmaður féll því miður alloft þeim í hlut, gátu ekki gert í tólf ár. Í tólf ár.

Hv. þingmaður spyr um kosningaloforð. Ég minnist þess, alveg eins og hæstv. forseti, að hv. þingmaður lofaði Húsvíkingum pólýolverksmiðju í kosningunum 2003 (Gripið fram í.) og bætti um betur og bauð Mývetningum upp á kísilduftverksmiðju. Þetta er spurning um það hvort öll kosningaloforð og kosningaáform ná fram að ganga og ég tala nú ekki um ef við færum betur út í kosningastefnuskrá Framsóknarflokksins frá 2003.

Við erum ákaflega stolt yfir því að þetta skuli hafa gengið hér í gegn og vonandi gengur þetta allt saman vel eftir. Það má líka minna á það að hv. þingmaður lagði fram fyrirspurn til mín um Akureyrarflugvöll, hvenær framkvæmdir hæfust þar. Einhverra hluta vegna var sú fyrirspurn dregin til baka en það var líka eitt af þeim verkum sem ríkisstjórnin ákvað á síðastliðnu sumri að flýta, þ.e. framkvæmdum við Akureyrarflugvöll vegna þeirra áforma sem þar eru uppi um fiskútflutning og annað slíkt. Það mun sennilega þýða daglegt flug í tengslum við það þegar framkvæmdum við Akureyrarflugvöll verður lokið. Það átti ekki að vera fyrr en haustið 2009 miðað við síðustu áætlanir.

Virðulegi forseti: Við erum eins og áður sagði ákaflega stolt af því að þetta skuli nást fram og ég fagna því að hv. þingmaður hefur tekið gleði sína líka og fagni þessari ágætu framkvæmd sem búið er að berjast fyrir svo lengi.

[15:39]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Það var kannski ekki flókið að svara spurningum mínum þar sem mikill hluti svaranna liggur nú þegar fyrir eins og ég benti á hér áðan.

Reyndar svaraði hæstv. ráðherra þriðju spurningunni ekki fullkomlega. Ég spurði hvort hæstv. ráðherra hefði barist fyrir því líkt og hann lofaði í aðdraganda síðustu kosninga að þessi framkvæmd yrði gjaldfrjáls. Þótt ég og hæstv. ráðherra fögnum því báðir að það skuli vera búið að bjóða út þá framkvæmd þá hlaupa menn ekkert frá því sem þeir skrifuðu í aðdraganda síðustu kosninga. Menn sögðu að það væri ekkert mál að bjóða þessa framkvæmd út strax

og það væri heldur ekkert mál að hafa hana gjaldfrjálsa. Því var einfaldlega lofað á sínum tíma.

Þegar hæstv. ráðherra talar um áhugaleysi mitt gagnvart því að verja þessa framkvæmd þá vil ég benda á að við áttum í mjög góðu samstarfi við Greiða leið á sínum tíma, sem var einkafyrirtæki, að undirbúningi þessarar framkvæmdar. Það var mikill áhugi hjá okkur framsóknarmönnum á því að koma Vaðlaheiðargöngunum í gegn á sínum tíma.

Ég vil benda á að þegar samgönguáætlun var lögð fram af hálfu ráðherra Sjálfstæðisflokksins þá voru Vaðlaheiðargöng ekki inni á fjögurra ára áætlun. Það var að kröfu okkar framsóknarmanna að Vaðlaheiðargöng voru sett inn á fjögurra ára áætlun. Við framsóknarmenn skömmumst okkar svo sannarlega ekkert fyrir að hafa staðið okkur vel í þessum málum. Við vorum með raunhæf markmið í aðdraganda síðustu kosninga en ekki einhver gylliboð sem ég varpa hér ljósi á í þessari umræðu.

Þegar hæstv. ráðherra talar um ef Hvalfjarðargöngin yrðu gerð gjaldfrjáls mundi það nú kosta sitt. Mér fannst hæstv. ráðherra tala í hálfneikvæðum tón um það.

Ég vil minna hæstv. ráðherra á að það var aðalstefnumál Samfylkingarinnar í Norðvesturkjördæmi að Hvalfjarðargöngin yrðu gjaldfrjáls. Það (Forseti hringir.) væri því ágætt að fá sjónarmið hæstv. ráðherra um (Forseti hringir.) hvort hann sé sammála félögum sínum í Norðvesturkjördæmi um að Hvalfjarðargöngin eigi að verða gjaldfrjáls.

[15:42]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Það var rétt að mikið var rætt um Vaðlaheiðargöng í síðustu kosningabaráttu. Hugmynd um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng var sett fram af þingmönnum Samfylkingarinnar og frambjóðanda Samfylkingarinnar.

Ég tók hins vegar eftir því að Framsóknarflokkurinn tók aldrei undir það mál. Framsóknarflokkurinn vildi alltaf hafa göngin með veggjaldi. (Gripið fram í.) Framsóknarflokkurinn vildi alltaf hafa þau með veggjaldi þannig að ég er hér kannski að framfylgja stefnu Framsóknarflokksins um gjaldskylduna. Ekki tók forustumaður Framsóknarflokksins í kjördæminu undir þessa tillögu, þessa skoðun og þessi atriði. (**Gripið fram í:** Það tók enginn.) Það tók enginn undir það þannig að þá ætti nú að vera fín samstaða um þetta mál. Í öðru lagi er þetta sem sagt í raun og veru stefna Framsóknarflokksins.

Í þriðja lagi skil ég ekki hvað hv. þingmaður var að tala um varðandi sjálfstæðismenn á síðasta kjörtímabili. Það var einn fundur sem við þurftum að eiga með hæstv. forsætisráðherra, þingmönnum Sjálfstæðisflokksins í kjördæminu og með formanni Samfylkingarinnar. Þá var málið afgreitt.

Sjálfstæðismenn hafa alltaf barist fyrir þessu máli og þetta er komið á framkvæmdastig rétt níu mánuðum eftir að ríkisstjórnin var mynduð sem sýnir áhuga þeirra á málinu. Það hlýtur að vera dugleysi Framsóknarflokksins í síðustu ríkisstjórn um að kenna að málið komst ekki lengra en það gerði á þeim tíma.

Virðulegi forseti. Það er margt sem mætti ræða um þetta og stundum leggja menn mikið undir. Í póker vill maður helst alltaf enda með fullt hús eða hvað það heitir. Stundum ná menn því ekki og fá kannski bara tvær drottningar og tvær tíur. Stundum þurfa menn að pakka og hætta. Þannig er það bara og náðst hefur fínn árangur. Verkið er komið á framkvæmdastig og hv. þm. Birkir Jón Jónsson kemur hér (Gripið fram í.) og þakkar ríkisstjórninni fyrir að það skuli vera komið svo langt eins og önnur stórátaksverkefni (Forseti hringir.) í samgöngum sem verið er að vinna vítt og breitt um landið.

Umræðu lokið.

Ferjubryggjan í Flatey.

Fsp. ÁI, 416. mál. — Þskj. 667.

[15:44]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Bryggjan í Flatey á Breiðafirði var byggð árið 1948. Þá voru menn fullir bjartsýni og reistu reyndar einnig stórt frystihús við bryggjuna. En það voru fáir fiskar sem rötuðu í húsið og smám saman fækkaði íbúum og það dró úr fólksflutningum til og frá Flatey. Ferjusiglingum með flóabátnum Baldri hefur hins vegar alltaf verið haldið úti reglubundið en Flatey er nú eina eyjan af vestureyjum sem er nú enn í byggð.

Með tilkomu nýrrar ferju árið 2006 kom mikill vaxtarkippur í ferðaþjónustu við Breiðafjörð og hafa fólks- og vöruflutningar á vegum Sæferða við fjörðinn stóraukist. Farþegum fyrsta heila rekstrarárið fjölgaði um 36%, bílum um 51% og þungaflutningum með vörubifreiðum um 90%. Hagur byggðanna norðan og sunnan Breiðafjarðar af þessum auknu siglingum er augljós og Flatey hefur ekki farið varhluta af þessari auknu umferð. Eyjan er nú viðkomustaður fjölmargra og á síðasta ári fóru rúmlega 13.000 farþegar til og frá Flatey en voru 7–9.000 á eldri ferju. Þessir ferðamenn eru auðvitað einkum á ferð á sumrin þegar ferjan fer tvær ferðir daglega á milli Stykkishólms og Brjánslækjar og stoppar því fjórum sinnum í Flatey.

Bryggjan í Flatey hefur nokkrum sinnum verið endurbætt í upphaflegri mynd en langt er þó síðan ljóst var að hún þarfnast gagngerra endurbóta, ekki bara vegna eðlilegs slits heldur líka vegna þess að núverandi ferja, nýi Baldur, er mörgum númerum of stór fyrir þessa bryggju. Þótt áhöfn ferjunnar reyni eftir megni að hlífa bryggjunni telja margir að álagið hafi þegar haft umtalsverð áhrif á styrkleika bryggjunnar sem nötrar og skelfur undan átökum þegar Baldur leggst að.

Í apríl á síðasta ári voru boðin út kaup á bryggjutimbri fyrir Siglingamálastofnun og þar á meðal ríflega 84 tonn af timbri til lengingar á viðlegukanti í Flatey. Heimamenn og rekstraraðilar ferjunnar lögðu mikla áherslu á að verkinu yrði lokið fyrir sumarið 2007 og töldu sig hafa loforð fyrir því. Ekkert varð þó af framkvæmdum og nú styttist í annað sumar, aðra sumarvertíð. Eftir storma vetrarins hefur bryggjan enn látið á sjá og í vondu veðri hefur orðið að fella niður ferðir í Flatey vegna þess að skipstjórnarmenn treysta sér ekki lengur til þess að leggja Baldri þar að.

Bryggjutréð er sem sagt komið til landsins en lítið bólar á öðrum undirbúningi og engin svör hafa fengist við því

hvenær verkið á að hefjast og hvað þá hvenær fyrirhuguð verklok eru. Menn óttast hreinlega að bryggjan sé að liðast í sundur. Ég hef af þessu tilefni lagt fjórar spurningar fyrir hæstv. samgönguráðherra um það hvort hann hafi kynnt sér ástand ferjubryggjunnar, hvenær viðgerð á bryggjunni muni hefjast og hvort hugur ráðherra standi til þess að þessum verkum verði lokið fyrir sumar.

[15:47]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Sem svar við þeim spurningum hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur um ferjubryggjuna í Flatey vil ég taka þetta fram:

Ferjubryggjan í Flatey var upphaflega byggð um miðja síðustu öld og hefur verið haldið við síðan. Síðast var gert við bryggjuna um 2002 fyrir 3,1 millj. kr. og þar áður árið 1999–2000 fyrir rúmar 12 millj. kr. á verðlagi febrúar 2008. Bryggjan er farin að láta á sjá eins og hér hefur komið fram frá síðustu viðgerð og þarfnast lagfæringar. Nokkrir staurar eru ónýtir og nokkrar neðri tangir, þ.e. þverteymi milli staura til styrkingar og dekkið eða bryggjugólfið á enda bryggjunnar er brotið. Stendur til að gera við þetta í sumar.

Hversu langur skal viðlegukantur vera til að uppfylla öryggiskröfur sem gerðar eru til ferjuhafna fyrir skip sömu stærðar og Baldur og hversu langur er viðlegukanturinn í Flatey? spyr hv. þingmaður í annarri spurningu sinni.

Lengd bryggju fyrir ferju er ákveðin út frá stærð ferju, aðkomu og hvort skip liggur við bryggju í lengri eða skemmri tíma. Miðað við aðstæður í Flatey, viðlegutíma við bryggju og umferð að og frá borði er talið nægjanlegt að lengd bryggju sé um 30 metrar. Lengd bryggjunnar í Flatey er 18 metrar og er ætlunin að lengja hana í 40 metra.

Í þriðja lagi er spurt: Hvenær hefst viðgerð á bryggjunni og lengd viðlegukants þannig að ferjuhöfn uppfylli staðla og standist öryggiskröfur. Í þessum mánuði er ætlunin að bjóða út lengingu á bryggjunni í Flatey. Upphafleg áætlun gerði ráð fyrir að vinna verkið síðasta haust en harðviðurinn í bryggjuna, sem átti að koma í september, er enn ókominn til landsins og hefur útboðið því frestast. Drátturinn á afhendingu harðviðar er vegna flóða í Kamerún, þaðan sem hann kemur, en samkvæmt upplýsingum efnissala er harðviðurinn væntanlegur í þessari viku.

Í fjórða lagi er spurt, virðulegi forseti: Stendur hugur ráðherra til þess að þessum verkum verði lokið fyrir sumarið? Stefnt er að því að ljúka lengingu bryggju eins fljótt og kostur er en óraunhæft er talið að það geti orðið áður en sumarumferð hefst. Talið er raunhæft að ljúka verkinu síðla sumars. Sé verktökum hins vegar settar of stífar tímaskorður verða tilboðin óhagstæðari og jafnvel líkur á að enginn fáist til að bjóða í verkið. Verkið gæti því orðið dýrara.

Virðulegi forseti. Eins og heyra má er jákvætt svar við öllum þessum spurningum og við skulum vona að framkvæmdum ljúki síðla sumars. Ekki veitir af vegna þess að í þessa fallegu eyju á traffíkin sennilega eftir að aukast enn meira eftir hina fallegu og stórgóðu mynd *Brúðgumann* sem sýnd hefur verið og var tekin upp á þessum fallega stað.

[15:50]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil fagna því að ferjubryggjan í Flatey á Breiðafirði skuli koma til umræðu og fagna svörum samgönguráðherra um að þar eigi að gera verulegar úrbætur. Mér er kunnugt um að þar hafi heimaaðilar komið með ábendingar og tillögur til samgönguráðherra. Ég vona að hæstv. ráðherra geti orðið við þeim beiðnum, að gera ekki aðeins ráð fyrir ferjunni heldur einnig aðstöðu fyrir aðra báta í Flatey.

Eyjan er mikilvæg fyrir þetta svæði varðandi ferðamannaiðnaðinn. Ég vona að einnig takist að halda siglingum með Baldri í gangi þótt samgöngur verði bættar norðan við Breiðafjörðinn. Eins bera að fagna því að í fjárlögum 2008 tókst okkur að setja inn 10 millj. kr. í að fjarlægja frystihús sem hefur verið til vansa á hafnarbakkanum. Stórbæta þarf móttökuna við höfnina þannig að þeir sem þarna koma geti haft aðstöðu við bryggjuna, þegar beðið er og tekið er á móti Baldri. En þetta stendur all til bóta. Ég treysti á að fljótt verði farið í hafnarframkvæmdir og frystihúsið fjarlægt sem allra fyrst.

[15:52]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég verð að segja, þótt ég þakki hæstv. ráðherra svörin, að þau valda mér miklum vonbrigðum. Það er í rauninni algerlega óásættanlegt að það skuli hafa liðið heilt ár frá því að boðið var út timbur í viðgerð á þessa bryggju og að undirbúningur skuli ekki vera lengra á veg kominn. Ég veit vel að hæstv. ráðherra stjórnar ekki flóðum í Kamerún en væntanlega er hægt að fá bryggjutimbur víðar.

Staðan er sú að það er brýnt að viðgerð verði lokið áður en daglegar siglingar, tvisvar á dag, hefjast til Flateyjar í sumar. Það er gríðarleg slysahætta á bryggjunni þegar Baldur leggst að við þær aðstæður sem ráðherrann lýsti. Það er ekki aðeins að staurarnir séu farnir heldur einnig þvertré og gólf. Það liggur við að bryggjan lyftist upp á flóði.

Með Baldri koma kannski 150 manns í eyjuna eða fara frá henni. Þá skapast gríðarleg slysahætta á bryggjunni. Ég vek athygli á því að það er engin löggæsla í Flatey og það er engin heilsugæsla, ekkert til staðar ef eitthvað ber út af. Ég hvet ráðherra til að reyna að láta flýta þessu verki eins og mögulegt er. Nýi Baldur var sem vítamínsprauta bæði í Stykkishólmi, í Flatey og á Brjánslæk. Það er mikilvægt að þeir aðilar, heimamenn sem hafa komið upp rekstri í kringum ferðamannaþjónustu, þurfi ekki að líða fyrir það í sumar. Það á eins við um ábúendur í Flatey og á líka við um Reykhólahrepp, en þaðan hefur verið haldið úti reglubundnum siglingum til Flateyjar.

Það þarf að stórbæta aðstöðuna á bryggjunni. Aðkoman að henni er ónýt líka. Það verk hefur ekki heldur verið boðið út mér vitanlega. Ég hvet hæstv. ráðherra til að slá í klárinn. Þetta er ekki það stórt verk að það ætti að vera mönnum ofviða að drífa í því fyrir sumarið, eftir allan þennan tíma.

[15:54]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er leitt að ég skuli ekki hafa gert hv. þingmann ánægðari með svari mínu. Við því er ekkert að gera. Hér er unnið hratt og vel. Eins og hv. þingmaður segir stjórnar hvorki ráðherra né hæstv. ríkisstjórn flóðum í Kamerún.

Nú er mér ekki kunnugt um hvort þetta tiltekna efni er hægt að fá í öðrum löndum en Kamerún. Ég veit það ekki. Aðalatriðið er að verkið er komið á fínt framkvæmdastig og bryggjan verður lengd í 40 metra eins og ég gat um í staðinn fyrir þá 18 sem núna eru.

Vonandi fáum við góðan verktaka og góð tilboð þannig að framkvæmdin geti farið sem fyrst í gang þannig að þetta gangi allt saman vel fyrir sig og verði fínt þegar upp verður staðið. Ég ítreka það sem ég sagði: Um tímaplanið er auðvitað ekki hægt að segja fyrr en við sjáum tilboðið og hvernig verktakinn mun takast á við þetta.

En eitt sem hefur blandast inn í þetta líka er að framkvæmdatíminn er ekki 12 mánuðir í Flatey. Hann er styttri og ekki er hægt að vinna þetta hvenær sem er.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 15:55]

Veglagning yfir Grunnafjörð.

Fsp. HerdÞ, 405. mál. — Þskj. 656.

[18:01]

Fyrirspyrjandi (Herdís Þórðardóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég hef lagt fram eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra:

Á hvaða forsendum synjaði ráðherra staðfestingar á þeim hluta aðalskipulags Leirár- og Melahrepps annars vegar og Skilmannahrepps hins vegar er varðar veglagningu yfir Grunnafjörð?

Að því er fram kemur í tilkynningu frá umhverfisráðuneytinu þann 21. ágúst sl. taldi hæstv. ráðherra sér ekki unnt að staðfesta skipulagið í ljósi þess að Grunnafjörður væri talinn eitt mikilvægasta votlendissvæði Íslands og eitt af þremur svokölluðum Ramsar-svæðum hér á landi. Fyrir innan Grunnafjörð liggur nú þegar fjölfarinn vegur á vaxandi atvinnusvæði sem tengir saman sunnanvert Vesturland, þéttar sumarhúsabyggðir, iðnaðarsvæði í Hvalfirði, stórskipahöfn á Grundartanga og sjálft höfuðborgarsvæðið. Breyting á vegarstæðum Vesturlandsvegar frá Hvalfjarðargöngum og upp í Borgarnes er mikið hagsmunamál, enda liggur fyrir sú stefna samgönguyfirvalda að ráðist verði í breikkun Vesturlandsvegar upp í Borgarnes í samgönguáætlun 2007–2010. Brýnt er að tryggja umferðaröryggi á þessari leið en á síðustu árum hafa orðið fjölmörg slys á þessum kafla ekki síst undir Hafnarfjalli þar sem allra veðra er von. Í vetur hefur ítrekað þurft að loka veginum vegna óveðurs undir Hafnarfjalli en breytt vegarstæði með þverun Grunnafjarðar og lagningu vegar nær sjónum að Borgarnesi mundi gerbreyta þessu.

Engin rök hafa verið sett fram fyrir því að lífríki Grunnafjarðar sé betur borgið með núverandi vegarstæði sem m.a. liggur yfir tvö vatnsföll sem falla bæði í Grunnafjörð. Gefur augaleið að við óbreytt ástand stafar lífríkinu veruleg hætta af óhöppum sem orðið gætu á núverandi vegarstæðum. Því miður virðist hæstv. umhverfisráðherra hafa gefið sér þá forsendu fyrir fram að þverun Grunnafjarðar muni raska sjávarföllum í firðinum með þeim hætti að viðkvæmu lífríki svæðisins stafaði hætta af. Þetta hefur alls ekki orðið raunin á þeim svæðum þar sem slíkar framkvæmdir hafa átt sér stað hér á landi. Ég nefni sem dæmi þverun Kolgrafarfjarðar og Gilsfjarðar en í báðum tilvikum hafði þverunin fremur jákvæð en neikvæð áhrif á lífríki á svæðinu öfugt við það sem fyrir fram var talið.

Hæstv. umhverfisráðherra gerir rétt í því að standa vörð um umhverfið en hann verður jafnframt að gæta meðalhófs í stjórnsýslu sinni. Ef sýnt er fram á að hægt sé að haga veglagningum með þeim hætti að lífríkinu stafi ekki ógn af hlýtur ráðherra að endurskoða afstöðu sína.

Í skýrslu sem fyrirtækið Hönnun vann fyrir Akranesbæ árinu 2005 kemur fram að staðsetja þyrfti hugsanlegt vegarstæði utan friðlands Grunnafjarðar á vestanverðum skerjum í fjarðarmynninu. Afdráttarlaus synjun umhverfisráðherra (Forseti hringir.) á veglagningu yfir Grunnafjörð samræmist að mínu mati ekki reglum um meðalhóf, enda liggur ekki fyrir á þessu stigi hvort þverun Grunnafjarðar mundi óhjákvæmilega hafa neikvæð áhrif á lífríki svæðisins.

[18:04]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Samkvæmt skipulags- og byggingarlögum er aðalskipulag háð staðfestingu umhverfisráðherra. Skipulagsstofnun gerir tillögu til umhverfisráðherra um staðfestingu svæðisskipulagsins, synjun eða frestun á staðsetningu að öllu leyti eða að hluta. Í staðfestingarhlutverki ráðherra felst athugun á lögmæti viðkomandi skipulagstillögu, þ.e. könnun á því hvort ákvarðanir sveitarstjórnar um skipulagstillöguna hafi verið í samræmi við lög og séu byggðar á lögmætum sjónarmiðum.

Aðalskipulag Leirár- og Melahrepps annars vegar og Skilmannahrepps hins vegar komu til afgreiðslu umhverfisráðherra árið 2006. Í skipulagstillögunum var gert ráð fyrir lagningu vegar yfir Grunnafjörð sem er friðlýst svæði. Eftir ítarlega yfirferð varð það niðurstaða ráðuneytisins að hafna staðfestingu þess hluta skipulagsáætlananna er tók til vegar yfir Grunnafjörð en staðfesta þær að öðru leyti. Var það í samræmi við tillögu Skipulagsstofnunar.

Grunnafjörður var friðlýstur með auglýsingu í B-deild Stjórnartíðinda árið 1994. Samkvæmt reglum friðlandsins er allt jarðrask á friðlandinu óheimilt. Umhverfisstofnun getur að fengnum tillögum umsjónarnefndar friðlandsins heimilað framkvæmdir ef knýjandi ástæður eru til, enda stofni þær ekki gróðri og dýralífi svæðisins í hættu. Jafnframt er samkvæmt reglum friðlandsins óheimilt að raska sjávarföllum í friðlandinu. Umhverfisstofnun getur, að fenginni umsögn umsjónarnefndar friðlandsins, veitt undanþágur frá ákvæðum friðlýsingarinnar, samanber 8. gr. reglnanna.

Í athugasemdum Umhverfisstofnunar um auglýsta til-

lögu að aðalskipulagi Leirár- og Melahrepps og svo Skilmannahrepps kom fram að Grunnafjörður sé eitt mikilvægasta votlendissvæði Íslands. Svæðið er eitt af þremur svæðum á landinu sem tilkynnt hefur verið til alþjóðlegrar skrár um verndun votlendis sem komið var á fót á grundvelli Ramsar-samþykktarinnar um votlendi sem hafa alþjóðlegt gildi einkum fyrir fuglalíf. Lagðist Umhverfisstofnun í athugasemdum sínum gegn því að gert væri ráð fyrir vegi yfir Grunnafjörð.

Samkvæmt 38. gr. laga um náttúruvernd þarf leyfi Umhverfisstofnunar til framkvæmda þar sem hætta er á að spillt verði friðlýstum náttúruminjum. Eins og áður segir er allt jarðrask í friðlandinu óheimilt samkvæmt reglum friðlandsins nema að fenginni undanþágu Umhverfisstofnunar. Þar sem engar slíkar undanþágur höfðu verið veittar og fyrir lá að Umhverfisstofnun legðist gegn veglagningunni var það mat ráðuneytisins að umrædd veglagning færi í bága við ákvæði friðlýsingarinnar. Ráðuneytið taldi því ekki unnt að staðfesta þann hluta skipulagstillögunnar er varðaði fyrirhugaða veglínu yfir Grunnafjörð.

[18:07]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér vegarstæði á Vesturlandi, á milli Akraness og Borgarfjarðar fyrst og fremst, og hvort hægt er að fara með þann veg yfir Grunnafjörð. Ég hef raunar frá því að þessi umræða hófst talið að spurningin um það hvar leggja ætti þennan veg hafi verið byggð á röngum forsendum, þ.e. ég hefði viljað fá svar við þeirri spurningu frá samgönguyfirvöldum og umhverfisyfirvöldum: Er hægt að leggja veg framan við Grunnafjörð þannig að það raski ekki lífríkinu, þrengi ekki að streymi um mynnið, flóði og fjöru, og auka þar með öryggi fyrir þetta svæði? Ég hef svolitlar áhyggjur af því að farið er yfir tvö, þrjú eða fjögur vatnsföll á leiðinni Akranes – Borgarnes, á leiðinni í kringum Grunnafjörð og ef einhver alvarleg slys yrðu, eins og olíuslys við Laxá þá yrði miklu meiri hætta af því en ef brúin væri framan við mynni Grunnafjarðar. (Forseti hringir.)

Ég vona að málið verði skoðað áfram í framhaldinu þó að ég hafi engar athugasemdir við afgreiðslu hæstv. ráðherra miðað við þá kynningu sem hér átti sér stað.

[18:09]

Fyrirspyrjandi (Herdís Þórðardóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir svör hennar. Eftir stendur þó að engin staðfesting liggur fyrir á því að þverun hafi skaðleg áhrif á Grunnafjörð. Eins og hv. þm. Guðbjartur Hannesson kom inn á tel ég það alveg óásættanlegt ef þarna verða mengunarslys. Við höfum horft upp á það í vetur að það hefur orðið slys við Laxá í Leirársveit og á þessu svæði hefur verið þó nokkuð mikið um umferðaróhöpp. Því segi ég: Hvað gerum við ef við lendum í því að olíubíll fer niður við Laxá í Leirársveit? Hvert færi olían? Auðvitað færi hún beint niður í Grunnafjörð þar sem lífríkið er en ef vegtenging væri yfir Grunnafjörð með þverun þar yfir og við tökum dæmi um að olíubíll fari þar út af, hvert færi olían? Hún færi beint á haf út. Þess vegna segi ég: Við skulum aðeins hugsa okkur um áður en við tökum þetta alveg út af borðinu, því að mér finnst þetta skipta miklu máli fyrir landið allt. Þetta skiptir máli fyrir Snæfellinga, fyrir Dalabyggð og þá sem þurfa að nota þetta svæði hvort sem þeir koma að norðan, vestan eða austan. Ég ætla að halda þessu máli áfram og vona að það verði ekki gleymt og grafið innan samgöngunefndar.

[18:11]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Grunnafjörður er eitt af þremur Ramsarsvæðum sem Ísland hefur tilnefnt til svokallaðrar Ramsarskrár um verðmæt votlendissvæði sem eru sérstaklega verðmæt á alþjóðlegan mælikvarða sérstaklega fyrir fuglalíf. Það skiptir máli ef stjórnvöld eru á annað borð að tilnefna svæði á svona skrár og stunda náttúruvernd sem á að standa undir nafni að menn standi við það sem þeir segjast ætla að gera. Við höfum einungis þrjú svæði á þessari skrá. Eins og allir vita eru mörg fleiri votlendissvæði á Íslandi mjög verðmæt á alþjóðlega vísu, leirurnar með fuglalífið, einstakar í sinni röð. Það skiptir máli þegar svæði eru friðlýst að stjórnvöld, að yfirvaldið meini eitthvað með því. Við höfum margoft horft upp á það að friðlýsingum er breytt með einu pennastriki af því að einhverjir aðrir hagsmunir en náttúruverndarhagsmunir eru vegnir þyngri af þeim sem taka þær ákvarðanir.

Vegna þess sem hv. þm. Herdís Þórðardóttir sagði um Gilsfjörðinn og Kolgrafarfjörðinn þá man ég ekki betur en að brúarlagning yfir Gilsfjörð hafi ekki orðið til góðs fyrir lífríkið í firðinum og að gera hafi þurft betrumbætur á því og menn hafi í ljósi reynslunnar gengið miklu betur til verks í Kolgrafarfirði. Það er ekki einfalt mál að leggja brýr yfir svona viðkvæm svæði og við getum haft uppi alls kyns kenningar um það hvar verst sé að lenda í vondu slysi. Vissulega væri það mjög alvarlegt ef olíubíll færi út af veginum en eru það endilega gildustu rökin í þessum efnum? Svæðið er friðlýst og ef við ætlum að taka friðlýsingar alvarlega ber okkur að fylgja þeim fram.

Umræðu lokið.

Undanþága frá skattlagningu á mengun frá flugvélum.

Fsp. SF, 413. mál. — Þskj. 664.

[18:13]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Ég legg fram eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra:

Hvernig hyggst ráðherra afla fylgis við sérstöðu Íslands þannig að undanþága fáist frá væntanlegum reglum Evrópusambandsins um skattlagningu á mengun frá flugvélum?

Í janúar síðastliðnum lagði hæstv. utanríkisráðherra fram skýrslu um Ísland á innri markaði Evrópu og á bls. 15 og 16 í þeirri skýrslu er fjallað um það kvótakerfi sem tekið verður upp í ESB gagnvart flugi, þ.e. losun gróðurhúsalofttegunda frá flugi. Það kemur fram í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra að íslensk stjórnvöld muni áfram þrýsta á um að

sérstaða landfræðilega einangraðra svæða eða ríkja verði viðurkennd. Þegar maður les skýrsluna áttar maður sig á því að á Íslandi eru 80 stórar flugvélar á skrá og færð eru rök fyrir því að vegna landfræðilegrar legu landsins, þ.e. landið er eyja langt úti í hafi, sé erfitt að nýta sér aðra samgöngumáta eins og að keyra eða taka lest til næstu landa — það er ekki uppi á borðinu — og ekki fer margt fólk í ferðalag með skipum, þá sé flugið hentugasti mátinn fyrir okkur til að ferðast til annarra landa. Það er sem sagt meiningin að hæstv. umhverfisráðherra og aðrir í ríkisstjórninni og í forustu landsins reyni að fá þessa sérstöðu viðurkennda og þá væntanlega til að borga hlutfallslega minna fyrir þá mengun sem kemur frá flugvélum okkar.

Mér finnst þetta mjög merkilegt mál, virðulegi forseti. Ég styð það að reynt verði að ná þessu fram, mér finnst það alveg réttlætanlegt, en mér finnst mjög merkilegt að hæstv. umhverfisráðherra skuli vera að vinna í þessu máli af því að hæstv. umhverfisráðherra sem nú situr hefur alltaf talað mjög mikið gegn svokölluðu íslensku ákvæði í Kyotobókuninni sem gengur út á það að nota endurnýjanlega orkugjafa til að framleiða ál í stóriðju. Það blasir við að það er umhverfisvænt ákvæði, það er betra fyrir lofthjúpinn að nota endurnýjanlega orku við þá framleiðslu en kol og olíu eins og gert er víða annars staðar, en í þessu tilviki með flugið þá er ekkert umhverfisvænt við það, ekki nokkur skapaður hlutur. Það er sama olía notuð á okkar flugvélar og flugvélar allra annarra landa. Það kemur því svolítið vel á vondan að hæstv. núverandi umhverfisráðherra þurfi að taka þetta að sér í ljósi þess að viðkomandi hæstv. ráðherra hefur skotið hitt ákvæðið niður sem er þó umhverfisvænt. Mig langar að spyrja, virðulegi forseti: Hvernig ætlar hæstv. ráðherra að beita sér fyrir því að við fáum þessa sérstöðu viðurkennda?

[18:16]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrirspurnina. Markaði Evrópusambandsins fyrir viðskipti með heimildir til losunar gróðurhúsalofttegunda var komið á fót í ársbyrjun 2005. Hann er stærsti markaður af þessu tagi sem til er. Viðskiptakerfið byggir á tilskipun Evrópuþingsins og -ráðsins frá árinu 2003 og náði í upphafi til losunar koldíoxíðs frá um 10.000 fyrirtækjum í iðnaði og orkuframleiðslu.

Viðskipti með losunarheimildir skapa atvinnurekstri sveigjanleika og hagræði við aðgerðir til þess að draga úr losun og gert er ráð fyrir að virkir kolefnismarkaðir komi til með að gegna meginhlutverki á næstu árum og áratugum í baráttunni við að ná tökum á loftslagsbreytingunum.

Íslensk stjórnvöld hafa lagt áherslu á mikilvægi viðskipta með losunarheimildir í þeim viðræðum sem nú eru hafnar um framtíðarsamkomulag í loftslagsmálum, m.a. til að tryggja sem best hagkvæmni aðgerða til þess að minnka losun gróðurhúsalofttegunda.

Tilskipunin um viðskiptakerfið var hluti af samningnum um Evrópska efnahagssvæðið 26. október síðastliðinn. Hér á landi falla varaaflstöðvar og fiskimjölsverksmiðjur undir gildissvið tilskipunarinnar enn sem komið er. Þar sem losun frá þessari starfsemi hefur verið mjög lítil undanfarin ár var samið um íslenska aðlögun sem miðast við að ofangreind starfsemi lúti ekki ákvæðum tilskipunarinnar fari losun koldíoxíðs frá einstakri starfsemi ekki yfir 25.000 tonn á ári. Tilskipunin mun hins vegar taka gildi ef ný starfsemi hefst hér á landi sem fellur undir gildissvið hennar og fer yfir 25.000 tonna markið.

Losun gróðurhúsalofttegunda frá samgöngum er veruleg og hefur vaxið hratt á undanförnum árum. Í Kyoto-bókuninni eru ekki tölulegar skuldbindingar vegna samgangna á landi, með flugi eða á sjó. Ákvörðun Evrópusambandsins um að fella flugsamgöngur undir viðskiptakerfið er hluti af þeim breytingum á kerfinu sem sambandið vinnur að.

Komið hafa fram áhyggjur íslenskra stjórnvalda og hagsmunaaðila af því að áhrif þess að fella flug undir tilskipunina verði hlutfallslega meiri á Íslandi en almennt í ríkjum Evrópusambandsins þar sem ekki er völ á öðrum kostum í millilandaferðum Íslendinga. Mikilvægt er að undirstrika að þessi tilskipun verði ekki til þess að samkeppnisstaða Íslands eða aðstæður Íslendinga til ferðast landa á milli verði skertur eða samkeppnisstaðan skert meira en annars staðar í Evrópu. Um það snýst í raun málið.

Staða málsins er sú að stefnt er að því að afgreiða tilskipunina undir formennsku Slóveníu á sumri komanda. Ef það tekst ekki er næsta víst að það verður gert síðari hluta ársins undir formennsku Frakklands. Stýrihópur sem hæstv. samgönguráðherra hefur skipað vinnur að því að meta hugsanleg áhrif innleiðingar tilskipunarinnar á útblástursskvóta fyrir flug hér á landi og undirbúa þannig afstöðu Íslands á vettvangi Evrópska efnahagssvæðisins eða samningsins um Evrópska efnahagssvæðið.

Þessi hópur er að störfum. Gert er ráð fyrir að hópurinn skili til hæstv. samgönguráðherra í maí. Í framhaldi af þeirri athugun verður tekin afstaða til þess hvort semja þurfi eða hvort yfirleitt sé hægt að semja um sérstaka aðlögun fyrir Ísland að upptöku tilskipunarinnar inn í EES-samninginn.

Við þetta er kannski að bæta að í málflutningi sínum á vettvangi eða í viðræðum við Evrópusambandið, m.a. við Stavros Dimas, framkvæmdastjóra umhverfismála hjá Evrópusambandinu, hefur Ísland lagt áherslu á að við séum ekki andsnúin markmiðum tilskipunarinnar um að takmarka losun frá samgöngum. Tilskipunin getur haft jákvæð áhrif víða á meginlandinu og m.a. þau áhrif að lestarsamgöngur verði nýttar í stað flugs á skemmri leiðum og þar með dregið úr losun gróðurhúsalofttegunda. Við viljum hins vegar að árangurshagkvæmni og sanngirni sé gætt í innleiðingu tilskipunarinnar. Við höfum því komið sjónarmiðum okkar á framfæri við Evrópusambandið og innan samningsins um Evrópska efnahagssvæðið.

Það er rétt hjá hv. fyrirspyrjanda, að hér er beðið um ákveðna aðlögun að tilskipuninni. Hún hefur með legu landsins að gera, að Ísland sé eyja í Norður-Atlantshafi og það hvernig losunarkvóti fyrir flug hittir fyrir hinn almenna borgara á Íslandi. Það eru meginsjónarmið íslenskra stjórnvalda í þessu máli.

[18:22]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst af svörum hæstv. ráðherra að staðan er óljós. Það er ekki vitað hvernig þetta fer. Hér kom fram hjá hæstv. ráðherra að ekki væri víst að fram næðist nein sérstök sýn á sérstöðu Íslands varðandi þetta mál. Það má líka sjá af lestri skýrslunnar sem við ræddum í janúar, að Ísland hefur ekki náð neinum árangri hingað til við að skýra út þessa sérstöðu, ekki tekið neitt tillit til þess. Þetta lítur því svo sem ekkert svakalega vel út.

Ef við fáum ekki skilning á sérstöðu okkar þá hlýtur samkeppnisstaða okkar í flugi að skerðast verulega. Það verður þá bara dýrara að fljúga fyrir okkur en fyrir aðra hlutfallslega, af því við þurfum að fljúga langar leiðir.

Mig langar að spyrja hæstv. umhverfisráðherra að tvennu. Í fyrsta lagi: Er ekki hæstv. ráðherra algjörlega með það á hreinu og sammála um að þetta ákvæði, sem hæstv. ráðherra er núna að berjast fyrir, er ekki umhverfisvænt? Þótt það sé réttlætanlegt og sjálfsagt að berjast fyrir því þá er það ekki umhverfisvænt. En það var íslenska ákvæðið. Er ekki hæstv. ráðherra sammála þessu? Svarið er auðvitað jú. Ég vil gjarnan fá hæstv. ráðherra til að segja það hér í pontunni. Það blasir algjörlega við.

Í öðru lagi langar mig að spyrja aftur: Hvernig ætlar hæstv. ráðherra að beita sér í þessu? Ég tel að það sé mjög ólíklegt að embættismannakerfið nái sérstöðunni fram. Ég held að hæstv. ráðherra verði að beita sér sérstaklega sjálf gegn öðrum ráðherrum í Evrópusambandinu, innan Norðurlandasamstarfsins og innan Evrópusamstarfsins. Hvernig ætlar hæstv. umhverfisráðherra persónulega að beita sér í málinu til að ná þessu fram. Ég held að það náist engan veginn öðruvísi.

[18:24]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er rétt hjá hv. þm. Siv Friðleifsdóttur að málið snýst um samkeppnisstöðu og aðlögun að ákveðnu kerfi sem Evrópusambandið er að koma sér upp. Þess vegna biðjum við um ákveðna aðlögun, bæði vegna þess að legu landsins getum við ekki breytt og að almennir farþegaflutningar til og frá Íslandi fara fram í flugi. Hér höfum við ekkert val. Það eru helstu rökin í þessu máli. Það er ekki hægt að líta fram hjá því að flugrekstur er hins vegar mikilvæg atvinnugrein á Íslandi. Það er alveg rétt. Hún er það.

Markmið tilskipunarinnar er að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Eins og kom fram í svari mínu þá erum við algjörlega fylgjandi því markmiði. Spurningin er hvort aðlagast megi með einhverjum hætti þessari ákvörðun Evrópusambandsins yfir lengri tíma en einn mánuð eða svo.

Hv. þingmaður virðist hafa gert sér grein fyrir því að jarðvegurinn fyrir skilning á þessum málum ekki mikill í Evrópusambandinu. Svo virðist sem menn hafi tekið ákvörðun um að gera þetta en jafnframt, það kom fram í viðræðum sem ég átti við Stavros Dimas, framkvæmdastjóra umhverfismála hjá Evrópusambandinu í byrjun mars, vill Evrópusambandið vinna að þessum málum í samningaferlinu frá Balí til Kaupmannahafnar. Taka flugið og skipin þar undir. Þetta er í raun unnið samhliða. Það er svo sem ekkert óskynsamleg pólitísk afstaða af þeirra hálfu mundi ég halda. Við skulum sjá hverju vindur fram þar.

Það hefur komið fram á fundum mínum með umhverfisráðherrum frá Norðurlöndunum hver afstaða okkar er. Samgönguráðuneytið er að vinna í málinu. Utanríkisráðuneytið og (Forseti hringir.) sendiráðið í Brussel líka. Mönnum er fullkunnugt um afstöðu okkar en þar með er ekki sagt að hún verði viðurkennd.

Umræðu lokið.

[18:26]

Útbýting:

Fjarskipti, 523. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 824.

Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, 543. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 844.

Staðfesting breytinga á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, 557. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 858.

Utanferðir ráðherra frá myndun núverandi ríkisstjórnar, 560. mál, fsp. ÁI, þskj. 861.

Veðurstofa Íslands, 517. mál, stjfrv. (umhvrh.), þskj. 818.

Út af dagskrá voru tekin 7.–8. og 15. mál.

Fundi slitið kl. 18:27.

---

84. FUNDUR

fimmtudaginn 3. apríl,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Lokafjárlög 2006, stjfrv., 500. mál, þskj. 794. — 1. umr.
3. Tekjuskattur, stjfrv., 515. mál, þskj. 816. — 1. umr.
4. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826. — 1. umr.
5. Endurskoðendur, stjfrv., 526. mál, þskj. 827. — 1. umr.
6. Ársreikningar, stjfrv., 527. mál, þskj. 828. — 1. umr.
7. Stimpilgjald, stjfrv., 548. mál, þskj. 849. — 1. umr.
8. Ráðstafanir í efnahagsmálum, frv., 486. mál, þskj. 774. — 1. umr.
9. Endurskoðun á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn, stjfrv., 524. mál, þskj. 825. — 1. umr.
10. Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, stjfrv., 516. mál, þskj. 817. — 1. umr.

11. Neytendalán, stjfrv., 537. mál, þskj. 838. — 1. umr.
12. Varnarmálalög, stjfrv., 331. mál, þskj. 565, nál. 814, brtt. 815. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Kristján Þór Júlíusson, 1. þm. Norðaust.,
Ólöf Nordal, 9. þm. Norðaust.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[10:30]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að vegna veikinda hæstv. fjármálaráðherra verða 2.–7. dagskrármál tekin út af dagskrá.

Tilkynning um dagskrá.

[10:30]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill láta þess getið að í dag verða tvær utandagskrárumræður. Hin fyrri verður kl. 11 og er um útvistun á heilbrigðisþjónustu á Landspítala. Málshefjandi er hv. þm. Ögmundur Jónasson. Heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, verður til andsvara.

Hin síðari fer fram kl. 13.30, að loknu hádegishléi, og er um rannsóknir og stofnstærðarmat Hafrannsóknastofnunar. Málshefjandi er hv. þm. Grétar Mar Jónsson. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, Einar K. Guðfinnsson, verður til andsvara.

Umræðurnar fara fram samkvæmt 2. mgr. 5. gr. þingskapa og standa í hálfa klukkustund hvor.

[10:31]

Útbýting:

Hönnun og stækkun Þorlákshafnar, 512. mál, þáltill. ÁJ o.fl., þskj. 811.

Umferðarlög, 511. mál, frv. ÁJ o.fl., þskj. 810.

Veitingastaðir, gististaðir og skemmtanahald, 510. mál, frv. ÁJ o.fl., þskj. 809.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Háskóli á Ísafirði.

[10:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það hefur um nokkurra ára skeið verið mikið baráttumál Vestfirðinga að koma á fót háskóla á Ísafirði. Sú stefna hefur átt vaxandi fylgi að fagna heima í héraði og er nú svo komið að allir stjórnmálaflokkar hafa gert það að stefnumáli sínu að koma á fót háskóla á staðnum.

Það hafa hins vegar verið, við skulum segja efasemdir, svo ekki sé fastar að orði kveðið, hjá hæstv. menntamálaráðherra í því máli. Síðast var skipuð nefnd undir forustu hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur til að komast að niðurstöðum í því máli og hún átti að skila af sér fyrir allnokkru en ekkert hefur til þess spurst hverjar tillögur nefndarinnar eru eða hver áform menntamálaráðherra eru í því að mæta þeim sjónarmiðum sem njóta jafnvíðtæks stuðnings.

Ég vil því inna hæstv. menntamálaráðherra eftir afstöðu hennar til málsins. Er ráðherrann að vinna að því að koma á fót háskóla á Vestfjörðum, sjálfstæðum háskóla eða háskóla í samstarfi við aðra háskóla, eða er hæstv. menntamálaráðherra að vinna að einhverju öðru markmiði í þeim efnum? Og hvað líður því að þær tillögur sem umrædd nefnd hefur komist að niðurstöðu um verði gerðar opinberar — ef þær upplýsingar eru réttar, sem ég hef, að nefndin hafi komið fram með tillögur sínar?

[10:34]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli þingheims á þessu mikilvæga máli. Þannig að það sé sagt hér — ég veit ekki í hvaða skipti — þá er það eindregin afstaða stjórnarflokkanna, og ég vil segja alls þingheims, að efla háskólanám á Vestfjörðum, þannig að það sé ótvírætt. Háskólanám á Vestfjörðum verður að efla. Ég held að það sé m.a. einn af lyklunum að því að við getum haldið áfram að sjá blómlegt atvinnulíf og samfélag á Vestfjörðum.

Varðandi nefndina sem hv. þingmaður innti mig um þá veit ég að sú nefnd er að leggja lokahönd á skýrslu sína sem hún ætlar að kynna okkur á næstu dögum. Ég bind miklar vonir við að þær tillögur sem þar líta dagsins ljós muni verða raunhæfar og til þess fallnar að byggja upp háskólastarf á Vestfjörðum, hvort sem það er í formi háskóla, háskólaseturs eða í samstarfi við aðra háskóla. Lykillinn er að koma með tillögur sem eru raunhæfar til að byggja upp gott og öflugt háskólastarf sem getur stuðlað að því að hlúa m.a. að innviðum hins fjölbreytta og góða samfélags á Vestfjörðum.

[10:35]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tók eftir því í máli hæstv. ráðherra að hún talaði um að efla háskólanám. Hún talaði ekki um að koma á fót háskóla eða efla háskólastofnun á Vestfjörðum. Ég held að það sé kjarni málsins og um það hefur verið ágreiningur alla tíð við hæstv. menntamálaráðherra að ráðherra hefur staðið gegn háskólastofnun á Vestfjörðum.

Þá hefur verið leitast við að koma á fót háskólamenntun í íþróttafræðum á Suðurnesjum í samstarfi við Háskólann í Reykjavík. Þróunin í þeim efnum er hins vegar sú, vegna þess að það er ekki sjálfstæð stofnun og heimamenn hafa ekki forræði málsins á sinni hendi, að það nám er að leka aftur inn til Reykjavíkur og dregur úr starfseminni á Suðurnesjum. Það er því augljóst mál að sú uppbygging sem Suðurnesjamenn bundu vonir við er að misheppnast og það sama mun gerast á Ísafirði ef þar verður ekki sjálfstæð stofnun sem ræður sjálf för, virðulegi forseti.

[10:36]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Virðulegi forseti. Ég sé ekki að nokkur ágreiningur sé í þessu máli. Ég held að mikil ástæða sé til að við sjáum fram á sjálfstæða stofnun einmitt á Ísafirði, burðuga stofnun til að sinna háskólastarfi. En við verðum líka að hafa í huga að hér eru lög sem hv. Alþingi samþykkti samhljóða fyrir um tveimur árum og allar stofnanir sem koma að háskólastarfi þurfa að uppfylla þau lög. Það er alveg ljóst að það er ríkur og eindreginn vilji af hálfu ríkisstjórnar að efla háskólastarf á Vestfjörðum. Við munum fara gaumgæfilega yfir tillögur um uppbyggingu háskóla á Ísafirði sem munu líta dagsins ljós, að því er ég best veit, innan nokkurra vikna nú á vormánuðum. Það þarf að uppfylla öll lög. Ekki er hægt að gefa neinn afslátt varðandi það að uppfylla rammalöggjöf um háskóla en það er eindreginn vilji okkar að setja á laggirnar öfluga stofnun sem hefur það að markmiði að efla háskólastarf, hugsanlega í samvinnu við aðra háskóla en sem einnig lítur til þess samfélags sem Vestfirðirnir eru þannig að hægt verði að koma upp öflugu háskólanámi á ýmsum fræðasviðum.

Heilbrigðisþjónusta á Hornafirði.

[10:38]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Undanfarin ár eða um nokkuð langt skeið hafa víða á landinu verið í gildi einhvers konar samningar eða einhvers konar tilraunaverkefni þar sem tiltekin verkefni eru flutt til einstakra sveitarfélaga. Þetta hefur verið gert víða um landið og verkefnin hafa verið mismunandi. Þau hafa kannski einkum verið á sviði heilbrigðismála, öldrunarmála, félagsmála og fleiri slíkra mála og held ég að þessi tilraun, sem hefur verið í gangi um nokkuð langt skeið, hafi víða tekist mjög vel. Almennt vilja sveitarfélögin í auknum mæli fá þessa þjónustu til sín en kalla eðlilega um leið eftir fjármunum til að standa að baki þeirri starfsemi.

Ég leyfi mér því að beina fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra en sveitarfélagið Hornafjörður hefur verið með slíkan samning í heilbrigðis- og öldrunarmálum allt frá árinu 2002 og veit ég að sveitarfélagið hefur mikinn áhuga á að halda þessu verkefni áfram. Ég veit einnig að samningaviðræður um framhald samningsins hafa verið í gangi um nokkuð langt skeið, eitt og hálft ár eða svo. Ég vil því inna hæstv. heilbrigðisráðherra eftir því hvernig samningsgerðinni miði og hvort þess megi vænta að henni ljúki fljótlega. Ég held að það sé afar mikilvægt fyrir alla aðila að óvissu í þessum efnum sé eytt sem fyrst.

[10:40]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka hv. þm. Lúðvík Bergvinssyni fyrir að vekja athygli á þessu máli. Eins og kemur fram í máli þingmannsins er hér um að ræða samstarfsverkefni milli sveitarfélags og ríkisvaldsins á sviði heilbrigðis- og öldrunarmála. Við höfum lagt áherslu á að reyna að efla það og erum í rauninni búin að vera í viðræðum frá síðasta sumri við sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu um aukna samvinnu á því sviði og sameiningu á milli heimahjúkrunar og heimaþjónustu. Við höfum líka skoðað ýmsa fleiri þætti.

Það liggur fyrir, þegar menn skoða þessi mál almennt, að æskilegra væri að sveigjanleikinn væri meiri þegar kemur að þessu. Miðað við þá ramma sem eru til staðar þá eru það oft módel sem ganga kannski ekki alveg nógu vel upp miðað við aðstæður á hverjum tíma. Það er nákvæmlega sú staða sem er uppi þegar við ræðum samskipti á milli sveitarfélagsins Hornafjarðar og heilbrigðisráðuneytisins. Fyrir liggur skýr vilji hjá okkur að reyna að ná góðri niðurstöðu í þetta. Við teljum að góð reynsla sé af þessu samstarfi en við þurfum hins vegar að leggja svolítið á okkur til að geta sniðið þetta að þörfum sveitarfélagsins með það að markmiði að þjónustan verði sem best.

Ég hafði hugsað mér að hitta forsvarsmenn sveitarfélagsins í dag á Hornafirði en af því gat ekki orðið. Við eigum hins vegar von á því að fá fulltrúa þeirra í næstu viku til að fara yfir málið út frá nýjum grunni sem menn í ráðuneytinu hafa verið að hugsa upp. Ég er vongóður um að við náum góðri lendingu í þessum málum sem og öðrum í samvinnu við önnur sveitarfélög í landinu.

[10:42]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir svörin sem ég skildi á þann veg að hugur hans standi til þess að efla samskipti ríkis og sveitarfélaga á þessu sviði og jafnvel auka þessi verkefni frekar en hitt ef svo ber undir og auka þá sveigjanleika í þessum samskiptum þannig að jafnvel sé hægt að færa frekari verkefni yfir.

Ég skildi líka hæstv. ráðherra þannig að hugur hans standi til þess að reyna að ljúka þessu sem fyrst því að vissulega er óþægilegt fyrir alla aðila að hafa óvissuna hangandi yfir sér, sérstaklega þar sem aðilar hafa um nokkurt skeið reynt að ná saman. Ég fagna því svörum hæstv. heilbrigðisráðherra og ber þá von í brjósti að samningsgerð muni þá ljúka fljótlega.

[10:43]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég held að ég og hv. þingmaður séum alveg sammála um markmið í þessu. Fyrir mér er málið einfalt. Þetta snýst um þjónustu við fólk og einu gildir fyrir viðkomandi einstaklinga, sem þurfa á þjónustu að halda, hvort hún er veitt af hálfu ríkisins eða sveitarfélagsins. Það er okkar sem höldum um stjórnvölinn á þessum hlutum að koma málum þannig fyrir að þjónustan sé sem best, sem einföldust og sem skilvirkust, og það þýðir samvinnu á milli aðila. Menn geta ekki beðið eftir því að menn nái einhverri niðurstöðu í verkaskiptingamál. Menn þurfa að ganga í þessi verk strax og það er það sem við höfum gert.

Við þurfum að horfa með opnum huga á það hvernig við getum haft sveigjanleika í samningaviðræðum sem þessum, að lagaumhverfið veiti okkur þann sveigjanleika að við getum sinnt þessu sem best. Það liggur fyrir að það er ákveðið flækjustig í þessu, og við skyldum ekki horfa fram hjá því, en ég er sannarlega vongóður um að við getum náð góðri lendingu sem fyrst.

Gjábakkavegur.

[10:44]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Vatnalíffræðingar innan lands og utan hafa skorið upp herör gegn fyrirhugaðri lagningu Gjábakkavegar sem er hraðbraut um þjóðgarðinn á Þingvöllum í stað núverandi Kóngsvegar. Þeir telja að mengun frá veginum geti skaðað einstakt lífríki Þingvallavatns.

Í umhverfismati og í ákvörðun um legu vegarins var því miður ekki tekið tillit til alvarlegra athugasemda þess manns sem gerst þekkir náttúru Þingvallavatns og Þingvalla, Péturs. M. Jónassonar, prófessors og fyrrverandi formanns alþjóðasambands vatnalíffræðinga. Pétur hefur nú stefnt Vegagerðinni en hann hefur áður skrifað heimsminjanefnd UNESCO og vakið athygli á þeim fyrirhuguðu spjöllum sem hann telur að veglagningin muni hafa í för með sér, en það mun hvergi tíðkast að hraðbrautir séu lagðar um þjóðgarða og staði á heimsminjaskrá. Hefur UNESCO af þessum ástæðum m.a. óskað eftir upplýsingum frá Vegagerðinni. Einn yfirmanna nefndarinnar, dr. Russler, sagði í viðtali við 24 stundir í lok mars að fylgst sé mjög vel með þessum vegaframkvæmdum og að mögulega verði staða þjóðgarðsins á heimsminjaskránni endurmetin. Heimsminjanefndin íslenska lagðist einnig gegn þessari fyrirhuguðu veglagningu og Umhverfisstofnun hefur tekið undir áhyggjur dr. Péturs vegna aukinnar niturmengunar.

Þar sem hæstv. menntamálaráðherra ber ábyrgð á heimsminjaskránni gagnvart UNESCO vil ég spyrja hvort ráðuneytinu hafi borist erindi vegna þessa frá UNESCO. Hvaða áhrif telur ráðherrann að kæra Péturs og stuðningsyfirlýsingar vatnalíffræðinga muni hafa á stöðu Þingvalla? Ég vil einnig spyrja hvort ráðherra telji að þetta ógni tilnefningu Surtseyjar á heimsminjaskrána. Og loks hvort hæstv. menntamálaráðherra styðji það að einstök náttúra Þingvalla verði einnig tilnefnd á skrána, þ.e. að flokkun í skránni verði breytt úr því að vera menning (Forseti hringir.) eingöngu í flokkinn menning og náttúra.

[10:46]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Varðandi síðasta atriðið er rétt að það komi strax fram að við höfum verið hlynnt því og hefur bæði Þingvallanefnd og líka heimsminjanefndin hér heima verið hlynnt því að svo verði.

Varðandi Gjábakkaveginn sjálfan þá er rétt að taka fram að hann er ekki skipulagður innan þjóðgarðs og hann brýtur þar af leiðandi ekki gegn skráningu þjóðgarðsins á Þingvöllum inn á heimsminjaskrá UNESCO. Hann er ekki skipulagður innan þjóðgarðsins svo það komi fram.

Hins vegar má í sjálfu sér taka undir það, sem ég vil kannski greina frá hinu sem kom fram í máli hv. þingmanns, að það er auðvitað ákveðið áhyggjuefni þegar verið er að framkvæma veglagningu í kringum þetta viðkvæma og merkilega svæði sem er merkilegt fyrir margra hluta sakir, ekki eingöngu út af menningarsögunni sem tengist staðnum heldur ekki síður út af þeirri vatnsvernd sem er á vatninu á Þingvallasvæðinu. Það verður að stíga afar varlega til jarðar og það mætti kannski leysa það vandamál eða viðfangsefni sem hv. þingmaður kemur hér inn á ef samgönguráðherra og þingmenn kjördæmisins mundu sammælast um að breyta veglagningunni.

[10:48]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra þessi svör og ég fagna þeirri yfirlýsingu að menn vilji að náttúra Þingvalla verði einnig tilnefnd á heimsminjaskrá UNESCO. Ég skora á ráðherrann og hæstv. umhverfisráðherra að hrinda því verkefni af stað hið fyrsta.

Ég tek líka undir þá tillögu og þá áskorun á hæstv. samgönguráðherra að taka nú af skarið og breyta þessari vegalagningu áður en meiri skaði hlýst af. Það er einfaldlega ekki hægt eða forsvaranlegt að skella skollaeyrum við viðvörunarorðum manns eins og dr. Péturs M. Jónassonar sem hefur varið ævistarfi sínu í rannsóknir á Þingvallavatni og bendir á hversu hættulegt þetta muni verða vatnasviðinu, hrygningarstöðvum í vatninu og öllum vatnsbúskapnum. Það er því mjög brýnt að á þessu verði tekið og ég tek undir orð (Forseti hringir.) ráðherra og fagna þeim.

Aukið álag á heilsugæsluna.

[10:49]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Ég beini orðum til hæstv. heilbrigðisráðherra um brýnt mál sem varðar heilsugæsluna í landinu en eftir að komugjöld barna voru felld niður í reglugerð um áramót hefur álagið á heilsugæsluna aukist mikið. Vitna ég þar m.a. í viðtal við yfirlækni heilsugæslunnar á Akureyri nýlega. Þar er talað um að álag hafi aukist mjög mikið frá því fyrir ári síðan, að álag á vöktum utan hefðbundins dagvinnutíma hafi aukist og þar með álag á lækna sem birtist m.a. í auknum veikindum og öðru slíku og bent hefur verið á að kostnaður vegna þessara breytinga hafi aukist hjá heilsugæslunni.

Ég vil því spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra hvort honum sé kunnugt um þetta mál og hafi upplýsingar um það. Einnig hvort það hafi verið tekið saman hvaða áhrif þetta hefur á rekstrarkostnað og fjárveitingar heilsugæslunnar og hvort hæstv. ráðherra muni þá beita sér fyrir auknu fjármagni til reksturs hennar en eins og við vitum öll er heilsugæslan einn mikilvægasti þáttur heilbrigðisþjónustunnar og því er að sjálfsögðu mikilvægt að henni sé gert kleift að veita þá þjónustu sem henni er ætlað.

[10:51]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina. Ég varð var við þá frétt sem vísað var til um lækninn á Akureyri sem var með þessar yfirlýsingar. Viðbrögð mín voru einfaldlega þau að ég vildi fá upplýsingar um þetta og kalla eftir þeim. Miðað við þær upplýsingar sem hafa komið fram til þessa er ekkert sem bendir til þess að það hafi verið óeðlileg aukning í komum barna. Hins vegar ef það kemur fram, þá förum við yfir það. Nákvæmustu upplýsingarnar sem við höfum fengið eru frá Læknavaktinni sem sýna verulega aukningu hjá heilsugæslunni

eða á komum til hennar en það er hlutfallslega ekki meira af börnum en öðrum.

Til þess að því sé til haga haldið hver hugsunin var með því að létta af komugjaldi barna. Við þekkjum það öll að það gekk ekki vel á sínum tíma þegar létt var af komugjöldum almennt, það var fyrirkomulag sem menn voru sammála um að hverfa frá vegna þess að það reyndist ekki vel og kannski af augljósum ástæðum. Hins vegar er það þannig að ég held að við þurfum sérstaklega að hugsa til barnanna, ekki vegna þess að þau séu í sjálfu sér vandamál heldur er það nú svo að þau búa við misjafnar aðstæður. Maður hefur séð ýmislegt sem bendir til þess og það hefur kannski alltaf verið og verður kannski alltaf að börn búa við misjafnt ástand eða aðstæður. Ef þau eru í slíkum áhættuhópi, ef þannig má að orði komast, þá skiptir máli að þröskuldurinn fyrir sjálfsagða þjónustu eins og heilsugæslan er sé eins lágur og mögulegt er.

Ef sú staða kemur upp að þetta leiði til einhverra hluta sem við viljum ekki sjá, þá er sjálfsagt að fara yfir það. En eins og ég vek athygli á, virðulegi forseti, kalla ég eftir þessum upplýsingum og ég hef ekki enn fengið neinar upplýsingar, hvorki frá Akureyri né annars staðar, sem skjóta stoðum (Forseti hringir.) undir þessar fullyrðingar.

[10:53]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir þessi svör. Ég vil taka það fram að ég tel að þessi reglugerðarbreyting varðandi börnin og komugjaldið hafi verið góð og ég vil segja það af þessu tilefni. En ég held að það sé mjög mikilvægt að fylgst verði með hvaða áhrif þetta hefur og eins og ég sagði í framsögu minni að fylgst verði með rekstrarkostnaði heilsugæslunnar og brugðist við ef á þarf að halda vegna þess að heilsugæslan er hornsteinn heilbrigðisþjónustunnar og það verður að búa svo um hnútana að hún hafi fjármagn til að sinna þeirri þjónustu sem henni ber samkvæmt lögum og reglum og er ætlað að veita.

[10:54]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir orð hv. þingmanns. Menn þurfa að hafa það í huga að við byggjum heilbrigðisþjónustu okkar þannig upp að heilsugæslan er fyrsti viðkomustaðurinn og það er mjög mikilvægt að þar sé öflug og góð þjónusta.

Það er alveg hárrétt sem kom fram hjá hv. þingmanni að við þurfum að fylgjast vel með því hvernig þjónustunni og gæðum hennar er háttað á heilsugæslustöðvum, ekki bara hvað þetta varðar heldur alla þá þætti sem við viljum fylgjast með og getum best greint. Það er nokkuð sem við höfum verið að vinna að, við erum með sérstakan hóp undir forustu Guðjóns Magnússonar sem er að skoða heilsugæsluna almennt og þær mismunandi útfærslur sem hafa verið farnar varðandi heilsugæsluna og meta árangurinn af þeim og hvernig við getum gert góða þjónustu enn betri.

Virðulegi forseti. Ég vil bara þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á þessu máli og er ánægður með þau sjónarmið sem komu fram hjá honum.

Álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna um fiskveiðistjórnarkerfið.

[10:55]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Í fyrrahaust sendi mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna frá sér álit sem kvað á um að Íslendingar hefðu brotið mannréttindi með ríkjandi fiskveiðistjórnarkerfi. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur áður lýst því yfir í þinginu að hann taki þetta álit alvarlega og það verði brugðist við því. En tíminn líður hratt og fresturinn sem okkur gefst til að svara eða bregðast við þessu áliti rennur fljótlega út. Mér er ljóst að ekki verður ráðist í neina byltingu á fiskveiðistjórnarkerfinu á þessum stutta tíma en engu að síður sitjum við Íslendingar uppi með ígildi dóms um mannréttindabrot (Gripið fram í.) sem við þurfum að bregðast við. Álits, afsakið. Og ég tel að heiður okkar og ábyrgð sé undir því komið.

Því er spurt um hvað líði viðbrögðum hæstv. ríkisstjórnar. Ég geri fastlega ráð fyrir að unnið sé að þessu máli í viðkomandi ráðuneyti. Getur hæstv. ráðherra upplýst þingheim um stöðu málsins, hvaða lausnir hann sér til úrbóta og hvað hann vill gera til að þvo þann blett af okkur að við virðum ekki mannréttindi?

[10:56]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Eins og fram kom í máli hv. þingmanns þá lýsti ég því yfir strax og fyrir lá þetta álit frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna að við mundum að sjálfsögðu taka það alvarlega. Ég hef jafnframt sagt að við munum svara með fullnægjandi hætti í tæka tíð.

Eins og hv. þingmaður nefndi hefur verið unnið að undirbúningi svars við þessu áliti mannréttindanefndarinnar innan sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og við höfum kallað fyrir okkur ýmsa sérfræðinga til að fara yfir málið. Það er ýmislegt sem þarf að íhuga í þessum efnum. Við þurfum í fyrsta lagi að svara því þannig að viðunandi sé og í því sambandi höfum við verið að ráðfæra okkur við sérfræðinga sem starfað hafa á þessu sviði bæði innan lands og einnig kallað eftir upplýsingum utan lands frá.

Því miður liggur hið endanlega svar ekki fyrir á þessari stundu en að því er unnið. Þetta er auðvitað líka að hluta til pólitísk ákvörðun því að álit mannréttindanefndarinnar felur í sér gagnrýni á pólitísku sviði, þ.e. með hvaða hætti við höfum staðið að gerð laganna um stjórn fiskveiða.

Ég er alveg sammála hv. þingmanni að þetta álit mun út af fyrir sig ekki kalla á einhverjar kollsteypur í stjórn fiskveiðanna en það mun auðvitað gera það að verkum að við þurfum að fara yfir það með hvaða hætti við breyttum áherslum okkar. Á þessari stundu er þeirri vinnu hins vegar ekki lokið og þess vegna get ég ekki greint frá hinum efnislegu niðurstöðum en ég mun auðvitað gera það og greina Alþingi frá því áður en hið endanlega álit verður sent til mannréttindanefndarinnar.

[10:58]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra svarið. Efnis-

lega var það kannski eins og við var að búast að hann getur ekki greint okkur frá einstökum viðbrögðum af hálfu ríkisvaldsins eða Íslendinga, enda er kannski tilgangur þessarar fyrirspurnar fyrst og fremst sá á þessu augnabliki að minna á þetta mál og undirstrika að fylgst er með því og að lögð er áhersla á það, a.m.k. af minni hálfu, að við þessu áliti verði brugðist.

Fiskveiðistjórnin er pólitískt bitbein, hefur verið og er, sem stendur styr um og þeim deilum er engan veginn lokið. Engu að síður er hér um að ræða ávirðingar um að við höfum ekki staðið undir að virða mannréttindi og það er auðvitað ekki sæmandi né viðunandi að sitja undir því og við því verður að sjálfsögðu (Forseti hringir.) að bregðast af hálfu Alþingis með myndarlegum og afgerandi hætti.

[10:59]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég tel auðvitað alveg sjálfsagt að minna á þetta mál og halda því vakandi. Ég vil í því sambandi vekja athygli á að sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd hefur ítrekað á fundum sínum farið yfir þessi mál, einnig hefur hún kallað til sín ýmsa sérfræðinga til að glöggva sig á málinu og jafnframt rætt málin við hagsmunaaðila eins og vera ber.

Um þetta álit voru auðvitað skiptar skoðanir og það var ekkert alveg einboðið með nákvæmlega hvaða hætti ætti að bregðast við því en það er hins vegar augljóst að okkur ber að gera það. Í sjálfu sér er álit mannréttindanefndarinnar endanlegt. Það er ekkert í svari okkar sem mun breyta álitinu. Það er ekki um það að ræða að verið sé að kalla eftir skoðun okkar til þess að það hafi síðan einhver áhrif á frekari vinnu nefndarinnar í þeim skilningi. Það sem við munum því fyrst og fremst leggja fyrir nefndina er annars vegar fræðileg útlistun á málinu sem við munum reyna að fara vel ofan í og síðan að kynna nefndinni þær (Forseti hringir.) ákvarðanir sem við kunnum að taka.

Umræður utan dagskrár.

Útvistun á heilbrigðisþjónustu Landspítala.

[11:01]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég óskaði eftir þessari utandagskrárumræðu hinn 28. febrúar síðastliðinn, daginn eftir að í Morgunblaðinu birtist auglýsing um að til stæði að bjóða út heila deild á Landspítalanum, nánar tiltekið á Landakoti. Ég vildi að umræðan færi fram áður en útboðsfrestur rynni út og varð nokkur hvellur af því fyrir páska þegar hæstv. heilbrigðisráðherra neitaði að verða við bón minni um að umræðan færi þá fram. Þá var útboðsfrestur útrunninn en ekki búið að ganga frá samningum við þann aðila sem tæki að sér reksturinn. Það var svo gert í gær. Þá var undirritaður rekstrarsamningur við hjúkrunarheimilið Grund.

Ég tel að þetta útboð eigi að skoðast bæði í þröngu og í víðu samhengi. Mér er kunnugt um að starfsfólk á Landakoti varð sem þrumulostið þegar heilbrigðisráðherra birtist í fjölmiðlum í kjölfar auglýsingarinnar í Morgunblaðinu og sagði að útboð á þessum rekstri væri til þess fallið að bæta þjónustuna. Taldi starfsfólkið sig hafa unnið vel en við of þröngan fjárhagsramma.

Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur réttlætt gjörðir sínar á þann veg að hann sé með einkarekstri að stefna inn í skilvirkara fyrirkomulag og er svo að skilja að hann telji að þjónustan verði betri fyrir minna fjármagn.

Í þessu samhengi er athyglisvert að skoða ummæli Magnúsar Péturssonar sem nú hefur látið af störfum sem forstjóri Landspítalans eftir að ráðherra bolaði honum úr því starfi. Í viðtali sem birtist í Fréttablaðinu í gær vekur Magnús athygli á því að ráðuneytið hefði verið tilbúið að greiða 18.260 kr. á dag fyrir sjúkrarúmið á deildinni sem boðin var út en tilboð hefði borist um 21.000 kr. frá hjúkrunarheimilinu Grund og 25.000 kr. frá ónafngreindum aðila. Af þessu tilefni segir Magnús Pétursson orðrétt, með leyfi forseta:

Þetta segir að það þurfi eitthvað að skoða verðgrundvöllinn í heilbrigðisþjónustunni. Það kemur fram að það vill enginn vinna fyrir það verð sem verið er að ætla þessari þjónustu.

Magnús áréttar að kostnaður við svona deild snúist nánast eingöngu um launagjöld starfsfólksins. Ég endurtek: Kostnaður við svona deild snúist nánast eingöngu um launagjöld starfsfólksins.

Í mínum huga gerist sú spurning mjög ágeng hvers vegna hæstv. heilbrigðisráðherra vildi ekki hækka greiðslur til Landakots þótt ekki væri nema um það sem hann er tilbúinn að greiða nýjum útboðshafa fyrir rekstur þessarar deildar sem hefur verið svo fjársvelt að ítrekað hefur þurft að grípa til neyðarlokana. Hér ræður pólitík og ekkert annað.

En hversu djúptækar eru breytingarnar sem nú eiga sér stað innan heilbrigðiskerfisins? Hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, neitar því staðfastlega að um grundvallarbreytingar sé að ræða. Því fari fjarri að verið sé að einkavæða heilbrigðiskerfið eins og ég hef haldið fram. Um sé að ræða það eitt að nýta kosti einkarekstrar sem sé allt annar handleggur. Undir þetta hafa tekið talsmenn Samfylkingarinnar, stóra jafnaðarmannaflokksins með litlu sálina. Með litlu sálina, hvers vegna segi ég það? Það var flokkur með litla sál sem tók undir með heilbrigðisráðherra Sjálfstæðisflokksins þegar hann hóf að úthýsa störfum læknaritara þvert gegn vilja læknaritara á Landspítalanum og samtaka þeirra með það yfirlýsta markmið að spara á kostnað starfsfólksins, læknaritara í því tilviki.

Samfylkingin hefur einnig tekið undir einkarekstursstefnu Sjálfstæðisflokksins enda uppskar hún lof formanns þess flokks í ræðu sem hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde flutti í Valhöll í lok september síðastliðins. Þar sagði formaður Sjálfstæðisflokksins að innan heilbrigðisþjónustunnar væru miklir möguleikar og tækifæri eða eins og hann sagði orðrétt, með leyfi forseta:

„Þar eru ótrúlega miklir möguleikar fram undan sem Samfylkingin er tilbúin til að vera með okkur í en aðrir flokkar voru og hefðu ekki verið.“

Þessi ummæli hafa rifjast upp að undanförnu. Alla vega koma þau upp í minn huga þegar ég hlustaði í útvarpsþættinum *Speglinum* á Teit Guðmundsson lækni og sviðsstjóra á hinni nýju einkareknu Heilsuverndarstöð ehf. en hún varð

til í ágúst síðastliðnum þegar fyrirtækin Impro og Medica sameinuðust.

Þessi læknismenntaði talsmaður fyrirtækisins tjáði sig um þá nýbreytni að bjóða heilbrigðisþjónustu fyrirtækisins á sérstökum afsláttarkjörum handhöfum gull- og platínukorta Kaupþingsbanka. Teitur talaði um nýtt „product“ sem hefði ekki verið til á markaði hingað til og bætti því síðan við í anda forsætisráðherrans að í því fælust mikil tækifæri.

Nýlega gerði hæstv. ráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson samning við Heilsuverndarstöðina ehf. um hvíldarinnlagnir (Forseti hringir.) fyrir aldraða svipaða þeirri og tíðkast hefur á Landakoti fram að þessu, hinu fjársvelta Landakoti. Í leiðara Morgunblaðsins hinn 15. febrúar (Forseti hringir.) er fjallað um þetta og haft eftir heilbrigðisráðherra að hér væri um að ræða eitt skref í langri vegferð. Það er nefnilega það. Eitt skref í einu. Það er verið (Forseti hringir.) að markaðsvæða heilbrigðiskerfið á Íslandi skref fyrir skref. Eða hvers vegna eru útboð að verða skilyrði fyrir aukinni (Forseti hringir.) fjárveitingu til heilbrigðisþjónustunnar? Hvers vegna beitti hæstv. heilbrigðisráðherra sér ekki (Forseti hringir.) fyrir auknum fjárveitingum beint til Landakots í stað þess að bjóða út heila deild (Forseti hringir.) fyrir heilabilað fólk?

[11:07]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil að gefnu tilefni leiðrétta hv. þingmann alla vega hvað einn hlut varðar svona til að byrja með. Hv. þingmaður veit það að ég tók það strax mjög skýrt fram að starfsfólk á Landakoti hefur staðið sig afskaplega vel. Þegar þessi túlkun kom fram í fréttum sendi ég umsvifalaust leiðréttingu á fréttastofu þar sem mín orð voru ekki túlkuð rétt.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er kveðið á um að kostnaðargreina eigi heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgi sjúklingum. Þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Skapa verði svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustunni m.a. með útboðum á þjónustusamningum en jafnframt tryggt að allir hafi að henni jafnan aðgang.

Hér skyldi öllum vera ljóst að einkarekstur sem greiddur hefur verið að opinberum sjóðum er og hefur verið snar þáttur innan íslenska heilbrigðiskerfisins um árabil og nægir þar að nefna ýmsar öldrunarstofnanir, endurhæfingarstöðvar, einkareknar læknastofur og heilsugæslustöðvar. Heilbrigðisþjónusta sem veitt er af öðrum aðilum en ríki nemur um það bil 30% af veittri þjónustu innan heilbrigðiskerfisins og eru sjálfseignarfélög og samtök eins og Karítas, SÁÁ, endurhæfingarstöð Styrktarfélags lamaðra og fatlaðra, Krabbameinsfélag Íslands, Hjartavernd, Reykjalundur, Rauði kross Íslands, Læknavaktin og heilsugæslan í Salahverfi dæmi um slíka þjónustu. Starfsemi þessara aðila hefur alla tíð verið fjármögnuð úr opinberum sjóðum og öllum sem á þurfa að halda tryggður aðgangur að þeirri þjónustu næstum, ef ekki algjörlega, að kostnaðarlausu.

Hvað varðar útvistun verkefna hjá Landspítalanum sérstaklega vil ég byrja á því að taka það fram að það verkefni sem hér um ræðir er alfarið í höndum stjórnenda spítalans. Stjórnendur Landspítalans hafa bæði þá þekkingu á rekstrinum sem til þarf og reynslan er að semja um útvistun verkefna innan þeirra reglna og laga sem gilda um samninga almennt og meðferð upplýsinga sérstaklega.

Dæmi um slíka útvistun þar sem vel hefur tekist til er að í nóvember 205 hófust með leyfi heilbrigðisráðuneytisins samningar við Art Medica IVF-Iceland sem mun annast tæknifrjóvganir á Íslandi og er í eigu íslenskra lækna sem lengst af höfðu verið með þessa starfsemi innan veggja spítalans.

Hinn 1. febrúar 2006 var gerður samningur milli Landspítalans og IVF-Iceland um glasafrjóvgun og smásjárfrjóvgun. Framkvæmdar voru 320 meðferðir. Fyrsta árið var kostnaður 45 milljónir. Starfsemin hefur nú aukist og hefur samninganefnd heilbrigðisráðherra annast samningsgerð við fyrirtækið og Tryggingastofnun ríkisins annast stjórnun og rekstur samningsins eftir að fjármagn til þessa verkefnis var flutt frá Landspítalanum til Tryggingastofnunar.

Þá hefur sjúkraþjálfun fjölfatlaðra í Kópavogi verið rekin með samningi við Landspítalann sem gerður var að frumkvæði starfsmanna og spítalans. Þá er flutningur blóðs milli Blóðbanka og spítalans í höndum Securitas samkvæmt samningi við spítalann. Ræstingu spítalans er einnig að stórum hluta verkefni sem er útvistað með samningi við ES sem er eitt stærsta fyrirtækið á þessum markaði.

Ég vil líka nefna nýlegt útboð á ritun sjúkraskrár þar sem læknaritarar Landspítalans höfðu ekki undan og 29.000 skrár voru óskrifaðar. Í kjölfar útboðsins samdi Landspítalinn við Conscriptor ehf. um ritun sjúkraskráa. Hér var um að ræða hreina viðbót en engum læknaritara innan Landspítalans var sagt upp.

Samningurinn leiddi af sér umtalsverðan sparnað á hverja færslu og til viðbótar var heilbrigðisstofnun Siglufjarðar, sem var með næsthagstæðasta tilboðið, boðið aukaverkefni. Þá eru nú í gangi viðræður við læknaritara spítalans, stéttarfélög og landlækni um endurmenntun læknaritara á Landspítalanum.

Ég nefni líka stórt lyfjaútboð sem farið var í fyrr í vetur þar sem um 30% afsláttur fékkst frá skráðu meðalgengi. Útboði á orku er lokið. Útboð hefur verið gert á akstri, endurútboð á símaþjónustu, endurútboð á ræstingu og svona mætti áfram telja.

Varðandi útboð á rekstri 18 rúma biðdeildar á L4 í Landakoti sem hv. þingmaður spyr sérstaklega um vil ég árétta að Landspítalinn hefur gert samninga við verktaka frá 1995 um rekstur hvíldar- og biðdeildar fyrir aldraða. Þegar verið er að tala um að nú sé gengið lengra en áður er átt við að í fyrri útboðum útvegaði Landspítalinn allar rekstrarvörur, allt annað en starfsfólk. Nú útvegar spítalinn eingöngu húsnæði og húsbúnað. Er þá stóra hættan að mati þeirra sem hér sjá ógn og skelfingu í öllum hornum sú að einkaaðilar — í þessu tilfelli hjúkrunarheimilið Grund — sjái um matinn eða þvottinn? Er það stóra hættan?

Virðulegi forseti. Hvað erum við raunverulega að tala um? Það útboð sem hér um ræðir snýst um 18 rúma deild fyrir aldraða á Landakoti sem var ekki í rekstri á Landspítalanum vegna manneklu. Í kjölfar samningsins við Grund opnar deildin 14. maí næstkomandi. Heilbrigðisyfirvöld

greiða Landspítalanum daggjald fyrir hverja rúmvist upp á 18.260 kr. Rekstur álíka deildar kostaði Landspítalann hins vegar 22.262 kr. á rúm í fyrra. Samningur spítalans við Grund er upp á 19.767 kr. á rúm eftir viðræður Landspítalans og Grundar en í upphafi tilboð Grundar hljóðaði upp á 20.998 kr. Sparnaður af samningi Landspítalans og Grundar er því 16,4 millj. kr. á (Forseti hringir.) ársgrundvelli fyrir spítalann.

Í minnisblaði stjórnar Landspítala til heilbrigðisráðherra um þetta tiltekna mál segir að sjá megi að samningurinn sé spítalanum hagstæður og þar muni hann styðja vel við klíníska þjónustu á (Forseti hringir.) spítalanum þannig að þarna fengjust rúm undir 18 aldraða sjúklinga sem bíði vistunarúrræðis innan spítalans.

[11:13]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og tel að það sé mjög mikilvægt að við ræðum um heilbrigðismálin vegna þess að þar ríkir gríðarleg óvissa og öngþveiti, liggur mér við að segja.

Kveikjan að þessari umræðu er útboð á deild á Landakoti og nú virðist vera komin niðurstaða í það mál. Hæstv. heilbrigðisráðherra heldur því fram hér að það sé mikill sparnaður af þeirri niðurstöðu sem fékkst. Ég velti því mjög fyrir mér hvort það sé sparnaður þegar á heildina er litið vegna þess að komið hefur fram í fréttum að hjúkrunarfræðingar á Landakoti muni áfram annast ákveðinn þátt þjónustunnar. Það er spurning hvort þarna er líka eitthvað verið að fikta í þjónustunni, hvort veita á sömu þjónustu og verið hefur.

Þetta eru allt saman spurningar sem áfram eru uppi og hæstv. heilbrigðisráðherra gaf engar skýringar á því í sínu mikla yfirliti um hvernig þetta hefur verið síðustu árin. En ég held að bæði þjóðin og ekki síst starfsmenn Landspítalans hefðu gjarnan viljað að hann hefði talað aðeins meira um það sem er fram undan. Það er heilmikið fram undan þótt hann vilji ekki láta sem svo sé í málflutningi sínum.

Það er t.d. stór spurning — og það er umfjöllun um það núna í framhaldi af viðtali við forstjórann fyrrverandi: Hvað á að gera í sambandi við menntunarþáttinn? Þar er allt í óvissu. Fram kom í viðtali við Magnús Pétursson að það þarf að vera dálítið af öllu á Landspítalanum til þess að hann geti staðið við það hlutverk sem hann hefur varðandi (Forseti hringir.) menntunarþáttinn. Forseti Læknadeildar tjáir sig líka um málið og segir mögulegt að þetta fari út til (Forseti hringir.) einkaaðila eða sjálfstæðra aðila en kannski ættum við frekar að segja til sjálfstæðismanna. (Forseti hringir.)

[11:15]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Frú forseti. Stefna ríkisstjórnarinnar er að skapa svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum en jafnframt tryggja að allir hafi jafnan aðgang óháð efnahag. Þetta stendur skýrt í stjórnarsáttmálanum og á ekki að koma neinum á óvart. Ég hafna því algerlega málflutningi Vinstri grænna sem vísvitandi halda uppi hræðsluáróðri og rugli um stefnu ríkisstjórnarinnar og sem fyrr ræður kreddan ríkjum hjá þeim flokki. Hvernig er hægt að vera á móti útvistun verkefna ef það er tryggt að slíkt mismuni fólki ekki eftir efnahag, sé jafnvel ódýrara fyrir ríkið og tryggi betri eða sambærilega þjónustu fyrir sjúklinga? Það er enginn að tala fyrir ameríska kerfi. Við erum að tala fyrir skandinavísku kerfi sem tryggir öllum jafnan aðgang að heilbrigðiskerfinu.

Auðvitað þarf að undirbúa útvistun á heilbrigðisþjónustu afar vel. Hið opinbera þarf að hafa skýr markmið og kostnaðargreiningu tilbúna áður en slíkt fyrirkomulag er tekið upp. Einnig er mikilvægt að samkeppni ríki á þeim markaði þar sem útvistun fer fram og þá þarf að sjálfsögðu að gæta vel að háskólahlutverki Landspítalans í þessu sambandi.

Markmiðið með auknum einkarekstri eða rekstri sjálfseignarstofnana í heilbrigðisþjónustu er það að betri þjónusta fáist fyrir sömu eða minni fjármuni. Það eru því markmið og árangur þjónustunnar sem skipta máli en ekki leiðin að markinu. Tryggingarverndin og greiðsluþátttakan eru pólitísk ákvörðun en ekki þjónustuformið. Lykilatriðið er að allir hafi jafnan aðgang að þjónustunni og að tryggt sé að ekki sé hægt að kaupa sig fram fyrir röðina.

[11:17]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt hjá hv. málshefjanda að ástæða er til að ræða stefnu ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum í heild sinni, enda hef ég þegar óskað eftir utandagskrárumræðu við heilbrigðisráðherra um það efni þannig að okkur gefist kostur á að ræða framtíðarsýn ríkisstjórnarinnar, áform hennar og grundvallaratriðið í þeim. Ég tek hins vegar ekki undir þau sjónarmið málshefjanda að sú breyting sem er tilefni umræðunnar, að þjónusta á Landakoti færist frá Landspítala til Grundar, sé grundvallarbreyting. Það er ekki svo, virðulegi forseti. Þjónusta við aldraða hefur verið veitt af býsna mörgum öðrum aðilum en ríkinu í gegnum tíðina og er svo um allt land. Það hefur að mörgu leyti gefist vel. Þar hafa staðið að baki félagasamtök og aðrir aðilar sem hafa viljað huga að öldruðum og leggja starfskrafta sína fram til þess, og stundum rutt brautina vegna þess að ríkið var svolítið seint í svifum í þeim efnum.

Mér finnst að hæstv. ráðherra eigi helst að leggja áherslu á að ljúka við gerð þjónustusamninga við alla þá aðila sem veita öldrunarþjónustu fyrir hönd ríkisins. Ríkið borgar á milli 15 og 20 milljarða kr. á hverju ári án þess að fyrir liggi þjónustusamningur sem skilgreinir hvaða þjónustu á að veita fyrir það fé sem lagt er af hendi. Þetta er verkefni sem mér finnst að hæstv. heilbrigðisráðherra megi taka föstum tökum og taka til hendinni í þeim efnum til að tryggja hagsmuni ríkisins og tryggja hagsmuni aldraðra þannig að þeir fái þá þjónustu sem ríkið er að borga fyrir.

Virðulegi forseti. Fram kom hjá hæstv. ráðherra að sparnaður leiddi af þessu. Það finnst mér ekki vera aðalatriði málsins, af þessu á að leiða betri þjónusta. Ég vil að lokum segja, virðulegi forseti, að niðurskurður á fjárveitingum til Landspítala Íslands í upphafi síðasta kjörtímabils var skaðræðisverk sem við sitjum enn uppi með óbætt.

[11:20]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Um nokkurn tíma hefur gengið erfiðlega að manna öldrunardeildir á Landakoti en þrátt fyrir að ástæða sé til hafa hvorki heilbrigðis- né fjármálaráðherra brugðist við vandanum, hvorki á öldrunardeild Landakots né öðrum öldrunarstofnunum, heimaþjónustu sveitarfélaganna eða heilbrigðisstofnunum almennt. Vegna viðvarandi skorts á fólki í umönnunarstörf á heilabilunardeild Landakots var deildinni lokað en þjónusta færð að hluta inn á aðra deild. Ástandið hefur því verið óviðunandi fyrir alla aðila. Enn og aftur er brugðist við vandanum með því að fá utanaðkomandi aðila til að sjá um rekstur einnar deildar, þ.e. þeirrar deildar sem staðið hefur ónotuð vegna fjárskorts. Í fyrra skiptið var leitað til einkarekinnar hjúkrunarþjónustu en nú er þjónustan boðin út undir þeim formerkjum að veita betri þjónustu.

Hvers vegna var verið að bjóða reksturinn út í stað þess að styrkja rekstrargrunn deildarinnar? Hæstv. forseti. Í fyrsta lagi er einkarekin heilbrigðisþjónusta á stefnuskrá ríkisstjórnarinnar. Í öðru lagi er verið að komast hjá því að taka almennt á launamálum og starfsumhverfi heilbrigðisstarfsmanna í opinberri þjónustu. Með þessum hætti er hægt að taka út eina deild og hækka framlög til hennar án þess að aðrar deildir geti gert sömu kröfu um hækkun framlaga.

Tilboðin sem bárust í rekstur öldrunardeildar Landakots voru bæði umtalsvert hærri en sú upphæð sem Landakoti er ætlað að reka deildina fyrir. Ætla má að tilboðin liggi nærri raunverulegum rekstrarkostnaði deildarinnar og séu lýsandi dæmi um þann allt of þrönga fjárhagsramma sem Landspítalinn býr við. Aðferðafræði hæstvirtra ráðherra þjónar vel þeim tilgangi að komast hjá opinni umræðu um grundvallarbreytingar á rekstri heilbrigðisþjónustunnar á Íslandi, breytingar sem ryðja braut einkavæðingar á þessu viðkvæma þjónustusviði.

Hæstv. forseti. Ég fagna því að heilabilunardeildin á Landakoti verður opnuð aftur og hvet til þess að útboðstilraunin verði nýtt til að tryggja raunsönn fjárlög til reksturs öldrunardeildarinnar, þjónustunnar og annarra heilbrigðisstofnana. Mér þykir miður að sú leið hafi verið valin sem hér var gert.

[11:22]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Engum dylst hvað stendur í stefnuskrá ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar um heilbrigðismál og heilbrigðisstofnanir og þetta er í takt við það. Það er hins vegar með ólíkindum það vantraust og þeir fordómar sem að mínu mati felast í skoðunum Vinstri grænna. Ég ætla ekki, virðulegi forseti, að rekja margt hvað það varðar. Hins vegar er það svo að við sjáum í menntamálum þjóðarinnar hvernig ólík rekstrarform hafa skilað okkur áleiðis til betri þjónustu við þá sem þar stunda nám. Það er öllum ljóst. Hræðsla Vinstri grænna við að fara áþekka leið í heilbrigðismálum til að veita betri þjónustu til þeirra sem á henni þurfa að halda er að mínu mati með ólíkindum og það eru hvergi, með fullri virðingu, hæstv. forseti, fyrir skoðunum Vinstri grænna, nein rök. Hvers vegna á að halda í hið opinbera kerfi? Hið opinbera kerfi er kerfi sem hið opinbera rekur, það ræður fólk. Það er fólk nákvæmlega eins og það fólk sem starfar í einkarekstri. Það eru hæfni fólks og fjármunir sem ráða því hvaða þjónustu hægt er að veita og hvernig. Um það snýst málið.

OECD-skýrslan sýnir að Ísland veitir góða þjónustu í heilbrigðismálum. (**Gripið fram í:** Til hvers þá að breyta því?) OECD-skýrslan segir líka: Það má fá meira út úr þeim fjármunum sem lagðir eru í heilbrigðiskerfið. (Gripið fram í.) Það er það sem við viljum sjá. Við viljum sjá betri þjónustu fyrir þá fjármuni sem við leggjum til. Um það snýst málið, betri þjónustu fyrir þá sem á þurfa að halda með bættu rekstrarformi.

[11:24]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Það liggur fyrir að við myndun ríkisstjórnarinnar lýsti formaður Sjálfstæðisflokksins því yfir að með Samfylkingunni gæti Sjálfstæðisflokkurinn gert hluti í heilbrigðismálum sem ekki væri hægt að gera með Framsóknarflokki eða öðrum flokkum. Það liggur fyrir að Sjálfstæðisflokkurinn ætlar að einkavæða heilbrigðisþjónustu með fulltingi Samfylkingarinnar. Það hlýtur að vera skýringin á yfirlýsingu formanns Sjálfstæðisflokksins.

Það hefur oft áður komið fram í þessari umræðu að almenn ánægja er með heilbrigðisþjónustuna í landinu og þjónustu Landspítalans. Það hefur komið fram að OECD hefur gefið þessari þjónustu okkar góða einkunn og frekari einkavæðing á henni getur verið til þess fallin að rífa hana í sundur. Það liggur fyrir, virðulegur forseti, að nú ríkir stefnuleysi í málefnum Landspítalans sem er mjög slæmt og alvarlegt mál.

Við framsóknarmenn höfum í gegnum tíðina staðið að því að gerðir hafi verið þjónustusamningar um hina ýmsu þjónustu, bæði í heilbrigðismálum og öðrum málaflokkum og það hefur gefist vel. Það verður hins vegar að vanda vel til ákvarðana um slíka hluti og horfa til hlutverks Landspítalans sem háskólasjúkrahúss. Stjórnarliðar hafa hafnað því að til standi að fara út í einkavæðingu í heilbrigðisþjónustu og þar á meðal á Landspítalanum. Ef það er rétt er mikilvægt að það komist á hreint í umræðunni og það komi fram hver stefnan er sem liggur að baki. Ég ítreka það, virðulegi forseti, og beini því til hæstv. heilbrigðisráðherra, að nú ríkir stefnuleysi og óvissa um starfsemi Landspítalans og vitna ég m.a. til viðtals við fyrrverandi forstjóra spítalans. Ég hvet hæstv. heilbrigðisráðherra til að verða við þeirri eðlilegu kröfu þjóðarinnar að stefnan í þessum málum verði skýr og að hún verði kynnt sem allra fyrst. Óvissan er slæm og það er í raun og veru ábyrgðarleysi.

[11:27]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Sá sem hér stendur tekur undir og ítrekar í nafni Samfylkingarinnar og alls þorra þjóðarinnar að einkavæðing heilbrigðisþjónustunnar verður aldrei innleidd hér á landi meðan við ráðum einhverju. Forsenda velferðarkerfisins er sú að allir hafi jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag. Það er sá hornsteinn sem við stöndum vörð um og það er grundvallaratriðið. Hv. þm. Ög-

mundur Jónasson á samleið með okkur á þessari vakt, okkur öllum, en það er misskilningur hjá honum að einkavæðingin sé að ryðja sér til rúms. Hæstv. ráðherra hefur útskýrt að svo er ekki og hvort þjónustan er veitt af einkaaðilum eða opinberum er útfærsluatriði á þjónustu og umönnun sem öllum stendur til boða á jafnréttisgrundvelli.

Það er óviðeigandi málflutningur, hv. málshefjandi, að uppnefna Samfylkinguna sem „litla sál“ vegna þess að Samfylkingin stendur, með hv. málshefjanda, hæstv. ráðherra og allri þjóðinni, vörð um það kerfi sem hér hefur verið í heilbrigðismálum, menntamálum og öðrum slíkum velferðarmálum. Það er kjarni málsins.

[11:28]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Þessi umræða er ekki ný af nálinni og endurspeglar ágreining á milli markaðshyggju- og ríkishyggjumanna. Að sjálfsögðu er hv. málshefjandi, hv. þm. Ögmundur Jónasson, trúr sannfæringu sinni og með sama hætti er hæstv. heilbrigðisráðherra að hluta til trúr sinni sannfæringu. Ef ég á að vera trúr minni sannfæringu get ég ekki séð annað en verið sé að stíga rétt skref í áttina að því að draga úr kostnaði en gæta þess jafnframt að viðhalda lágmarksþjónustu við aldraða. Það er hins vegar mikilvægt að bent sé á að við þurfum að auka þjónustuna, bæta gæði hennar. Það getum við bæði gert í einkarekstri og í ríkisrekstri. Sé það raunin að kostir einkarekstursins séu með þeim hætti að hægt sé að kaupa sambærilega þjónustu, sambærilegt öryggi eða betra fyrir minna fé á að sjálfsögðu að nýta sér þá kosti sem þar er um að ræða.

Ég tel, og ég legg áherslu á það, að við sem fylgjum mannúðlegri markaðshyggju viljum stíga hægt fram, nýta kosti einkaframtaksins til þess að ná fram betri þjónustu fyrir minni kostnað en gæta þess jafnan að menn viti hvert þeir stefna, hvar heildarstefnan liggur og hvar menn enda. Það sem nú er verið að gera, þau sjónarmið sem hér eru uppi, gerir ekki annað en fylgja stefnu sem hefur verið fylgt í þjónustu við aldraða. Ég vek athygli á því, og tek undir það með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, sem hann rakti í máli sínu áðan, að einkaaðilar hafa iðulega rutt brautina í þjónustu við aldraða og vonandi verður það áfram.

[11:31]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. heilbrigðisráðherra segist hafa sent friðþægingarbeiðni til starfsfólks á Landakoti eftir framgöngu sína í fjölmiðlum í tengslum við útboðsauglýsinguna í Morgunblaðinu. Mér finnst það ekkert undarlegt eftir þau viðbrögð sem ég varð var við hjá starfsfólki Landakots sem talaði um að það hefði fengið blauta tusku í andlitið.

Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, varaformaður Samfylkingarinnar, segir að einkarekstur sé til þess fallinn að veita betri þjónustu fyrir minna fjármagn. Reynslan erlendis frá, til dæmis Bretlandi, sýnir fram á að þjónustan við einkavæðingu í heilbrigðisþjónustu hefur ekki batnað en það hefur tekist hins vegar að spara á kostnað starfsfólksins. Ég ítreka ummæli Magnúsar Péturssonar í Fréttablaðinu í gær þar sem hann talar um tilkostnaðinn við deild á borð við þá sem nú hefur verið boðin út, þ.e. að tilkostnaðurinn við hana sé fyrst og fremst launakostnaður. Það er þarna sem verið er að reyna að spara með einkarekstrinum.

Síðan er hin stóra spurningin hvort Samfylkingin sé lítil sál. Mér finnst hún vera það. Mér finnst Samfylkingin líka vera að taka þátt í markaðsvæðingu heilbrigðiskerfisins á Íslandi. Bregðum spegli á þá umræðu sem við verðum núna vör við í fjölmiðlum landsins. Þar er talað um pródúkt, um vöruframboð og það er verið að mismuna, hv. þm. Ellert B. Schram, þegar gullkorthöfum Kaupþings eru boðin vildarkjör umfram þeim sem ekki hafa slík kort upp á vasann. Þetta er staðreynd. Það er verið að breyta heilbrigðiskerfinu á Íslandi. Það er verið að gera það skref fyrir skref.

Ég hef hins vegar ekki fengið svar við meginspurningu minni. Hún er þessi: Hvers vegna er ekki aukið framlag til Landspítalans (Forseti hringir.) eða annarra heilbrigðisstofnana án þess að það sé gert að skilyrði að fram fari útboð af þessu tagi? Ég hefði gjarnan viljað (Forseti hringir.) gera að umræðuefni, hæstv. forseti, ályktanir sem eru núna að berast frá stórum starfshópum innan heilbrigðiskerfisins þar sem kvartað er undan þessari ríkisstjórn.

[11:33]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu. Mér hefur fundist hún að stærstum hluta vera mjög góð og það eru nær allir þingmenn, held ég, og ég held að við séum flest í hjarta okkar alveg meðvituð um verkefni okkar. Verkefni okkar er að veita eins góða þjónustu og mögulegt er fyrir landsmenn, alla landsmenn. Það er alveg sama — það er alveg sama verkefnið og sá sem hér stendur hefur og það sem fyrri heilbrigðisráðherrar höfðu og framtíðarheilbrigðisráðherrar hafa — maður er alltaf með takmörkuð fjárráð. Þannig er það. Og ef einhver reynir að halda einhverju öðru fram þá annaðhvort skilur hann ekki þessi grundvallaratriði eða talar gegn betri vitund. Það að forustumenn Landspítalans fari þessa leið til að opna þessa deild, til að auka þjónustuna er bara sjálfsagt og eðlilegt. Við vitum kredduna hjá Vinstri grænum. En þegar hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir talar gegn þessu þá er hún ekki að ráðast á þann sem hér stendur heldur er hún að ráðast á sína eigin flokksmenn, fyrrum ráðherra Framsóknarflokksins. En það virðist vera að það sé orðin regla hjá þeim hv. þingmanni að ráðast á sína eigin flokksmenn ef marka má fréttir. Ef menn eru á móti því að Landspítalinn geri þetta með þessum hætti, þá hljóta þeir að gagnrýna það sem hefur verið gert áður.

Varðandi háskólahlutverkið þá er alveg hreint og klárt að markmið okkar er að sjá til þess að efla það og það er alveg hægt að gera það í samvinnu við einkaaðila. Ekkert mælir gegn því, nákvæmlega ekki neitt. Ef svo er þá hafa ráðherrar Framsóknarflokksins gert einhver stórkostleg mistök í gegnum tíðina. Það sem ég fór í gegnum hér voru fyrst og fremst verk sem hafa verið framkvæmd áður en þessi ríkisstjórn tók við. Og varðandi hvað sé hægt að gera í ríkisstjórn þá vek ég athygli á stjórnarsáttmála Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins árið 1999. Hvað varð um efndirnar þar þegar (Forseti hringir.) kom að heilbrigðismálunum og kostnaðargreiningu? Það er enn þá eftir að framkvæma það, virðulegi forseti.

[11:36]

Útbýting:

Staðfest samvist, 532. mál, stjfrv. (forsrh.), þskj. 833.

Vefmyndasafn Íslands, 550. mál, þáltill. ÁJ o.fl., þskj. 851.

Þjóðskjalasafn Íslands, 544. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 845.

Þríhnjúkahellir, 555. mál, þáltill. ÁJ o.fl., þskj. 856.

Ráðstafanir í efnahagsmálum, 1. umr.

Frv. SJS o.fl., 486. mál. — Þskj. 774.

[11:36]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um ráðstafanir í efnahagsmálum. Þetta er 486. mál þessa þings á þingskjali 774. Flutningsmenn frumvarpsins eru ásamt mér aðrir hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Markmið frumvarpsins og þeirra ráðstafana sem það kveður á um á sviði efnahagsmála er eins og segir í markmiðsgrein, 1. gr. frumvarpsins, að endurheimta efnahagslegan stöðugleika, ná verðbólgu á nýjan leik inn fyrir viðmiðunarmörk Seðlabankans, skapa forsendur til að vaxtalækkunarferli geti hafist, tryggja kaupmátt umsaminna launa og treysta undirstöður atvinnulífs og íslensks þjóðarbúskapar almennt.

Áður en ég mæli fyrir og fer yfir einstakar greinar frumvarpsins og þær ráðstafanir sem það felur í sér í einstökum liðum vil ég fara nokkrum orðum um bakgrunn og aðdraganda málsins og forsögu þess. Ég tek það fram að ég er þakklátur fyrir að hæstv. ráðherrar, starfandi hæstv. forsætisráðherra og hæstv. viðskiptaráðherra, eru hér viðstödd en við vitum af fjarveru ýmissa annarra ráðherra af ýmsum ástæðum, sökum ferðalaga erlendis eða veikinda og við því er ekki að gera. Engu að síður er jákvætt að mál þetta komist hér á dagskrá og til umræðu og áfram til nefndar og í raun og veru virðist ekki veita af að efnahagsmál séu hér höfð á dagskrá með einum eða öðrum hætti flesta daga á meðan óbreytt ástand varir.

Þannig er að þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefur á mörgum undanförnum þingum flutt tillögur um aðgerðir til að reyna að ná tökum á og endurheimta þann efnahagslega stöðugleika sem tók að glatast á Íslandi á árunum 2004 og 2005. Við gerðum það fyrst með þingsályktunartillögu á útmánuðum vorið 2005 og var upphaf þess tillöguflutnings að sjálfsögðu það ójafnvægi sem þá hafði tekið að gera vart við sig í efnahagslífinu og gerði strax snemma á síðasta kjörtímabili. Þá voru uppi höfð mikil varnaðarorð frá ýmsum aðilum eins og Seðlabanka Íslands, greiningardeildum innlendra og erlendra banka og erlendra ráðgjafastofnana sem vöruðu við því hversu erfið hagstjórnin hlyti að verða við þær aðstæður sem þá var stofnað til.

Við talsmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs vöruðum frá upphafi við efnahagslegum ruðningsáhrifum stóriðjuframkvæmdanna ekkert síður en umhverfisskaðanum sem þeim fylgdu þegar fyrir lá að hinar gríðarmiklu samþjöppuðu framkvæmdir bæði á Austurlandi og suðvesturhorninu færu allar af stað og færu fram á örfáum missirum. Nú er þessi herkostnaður, þessi ruðningsáhrif stóriðju- og útrásarþenslutímabilsins, kominn fram og öllum ljós og hvílir á herðum almennings, heimila og fyrirtækja í formi verðbólgu, himinhárra vaxta og stóraukinna erlendra skulda þjóðarbúsins. Dýrmætur tími hefur farið til spillis, bæði á undanförnum missirum og nú á síðustu vikum, til þess að takast á við hlutina og bæði fyrrverandi og núverandi ríkisstjórn eru sekar um að hafa neitað að horfast í augu við vandann og hafa ekki brugðist við. Þegar svo er komið að aðgerðaleysi stjórnvalda vekur sérstaka athygli erlendis og er umfjöllunarefni þeirra sem ræða stöðu efnahagsmála á Íslandi ættu menn að fara að hugsa sinn gang.

Orsakir þessa eru vel þekktar. Það sem þegar olli áhyggjum á árunum 2004 og 2005 var ört vaxandi viðskiptahalli, sterkt gengi krónunnar sem veikti stöðu útflutningsgreina, vaxandi þensla í byggingariðnaði og hækkandi fasteignaverð, sprenging í bílainnflutningi og innflutningi á öðrum varningi og ekki síst og þessu tengt vaxandi undirliggjandi verðbólguþrýstingur. Þegar við bættust lágir vextir erlendis, t.d. á meginlandi Evrópu vegna hægagangs í hagkerfum þar, og mikið framboð á ódýru lánsfé sem dældist hér inn í hagkerfið, m.a. með hinni makalausu innkomu bankanna á fasteignalánamarkað, lagðist margt á eitt og hefðu þá allar viðvörunarbjöllur sem hringdu átt að nægja til að vekja stjórnvöld af dvalanum. Það gerðist ekki. Engar marktækar ráðstafanir voru af hálfu ríkisstjórnar gerðar til að kæla hagkerfið heldur var þvert á móti haldið fast við þensluhvetjandi aðgerðir sem varað var við og meira undirbúið af því sama.

Strax 2005 lögðum við til að farið yrði í umfangsmiklar aðgerðir: Að slá á frest eða hætta við allar hugmyndir um frekari þensluhvetjandi stóriðjuframkvæmdir a.m.k. til fimm ára. Að slá almennum skattalækkunum sem þá voru boðaðar og lögfestar á frest eða hætta við þær. Að beina þeim tilmælum til Fjármálaeftirlitsins að huga vandlega að áhættumati í bankakerfinu. Að beina þeim tilmælum til Seðlabanka Íslands að íhuga aukna bindiskyldu á nýjan leik og aðrar aðgerðir sem haldið gætu aftur af verðbólgu og þenslu. Og ekki síst að efna þá þegar til samstarfs aðila vinnumarkaðarins, samtaka bænda, samtaka öryrkja og aldraða og fleiri slíkra aðila um aðgerðir til að endurheimta stöðugleika í anda þjóðarsáttarsamstarfs. Vegna þess að það blasti við strax á síðari hluta árs 2004 og þegar kom inn á árið 2005 að við Íslendingar vorum og erum því miður enn í mikilli hættu að missa endanlega fyrir borð þann stöðugleika sem tókst að tryggja í landinu með samstilltum aðgerðum ríkisstjórnar og aðila vinnumarkaðarins á árinu 1990 og gengur undir nafninu þjóðarsátt. Það er það sem er í húfi hér. Hinn gríðarlegi ávinningur sem varð af þeim aðgerðum og tryggði Íslendingum í fyrsta sinn um áratugi nokkuð heilbrigt og eðlilegt jafnvægisástand í efnahagsmálum er að glatast. Við erum að festast á nýjan leik í vítahring verðhækkana, gengissveiflna og óstöðugleika.

Því miður var ekki á þessar tillögur hlustað frekar en önnur varnaðarorð, á aðrar ábendingar sem komu frá fjölmörgum aðilum á þessum tíma. Að vísu verður að segjast að það var ótrúlega mikið þagnarsamsæri ríkjandi um að

það væri allt í himnalagi og það þyrfti engar áhyggjur að hafa þó að allar vísbendingar væru um að við værum að sigla inn í stórhættulegt tímabil hvað þetta varðaði. Þótt ekkert annað hefði komið til en hinn gríðarlegi og vaxandi viðskiptahalli áranna 2004, 2005 og 2006 hefði það, eitt og sér, átt að nægja til þess að ábyrg stjórnvöld í hvaða landi sem er hefðu tekið hlutina alvarlega. Þegar svo var komið á árinu 2006 að viðskiptahallinn var orðinn 26% miðað við verga landsframleiðslu þá er slíkt auðvitað komið svoleiðis út úr öllu korti að þá skyldu enn vera fyrst og fremst umræður um það hversu gríðarlega mikið góðæri ríkti í landinu og hversu ástandið væri glæsilegt og árangurinn mikill. Það segir sína sögu. Og ætli það séu ekki einhverjir núna sem velta því fyrir sér að þeir hefðu kannski átt að hafa kjark og manndóm í sér til að taka undir með þeim sem á þeim tíma hvöttu til þess að tekist yrði á við ástandið? Því auðvitað verður það erfiðara og dýrara og hættulegra með hverju slíku ári sem líður með gríðarlegum viðskiptahalla, verðbólgu og skuldasöfnun.

Það voru vissulega uppi einstaka raddir hér jafnvel úr röðum stjórnarliða á þeim tíma sem lýstu áhyggjum og hvöttu til aðgerða. Það er hægt að nefna þann ágæta mann og félaga okkar fyrrum, Einar Odd Kristjánsson, í þeim efnum sem stóð oft í þessum ræðustóli og hvatti til þess að menn tækjust á við hlutina og þetta mundi fara illa ef menn flytu sofandi að feigðarósi eins og þarna gerðist. Því miður fór það svo og hafi menn bundið vonir við að betra tæki við vorið 2007 þegar ný ríkisstjórn settist að völdum þá kulnuðu þær vonir ótrúlega fljótt. Því ef eitthvað er var sú ríkisstjórn og hefur fram undir það síðasta verið enn þá meðvitundarlausari en sú fyrri hvað varðar þessa hluti og hafa þó óveðursskýin hrannast upp hvert á fætur öðru.

Ástandið nú má segja að einkennist af því að verðbólga er orðin meiri og fastari í sessi en nokkru sinni fyrr frá því í upphafi síðasta áratugs síðustu aldar. Verðbólgan er nú, mæld á ársgrundvelli miðað við síðasta mánuð, tæp 9% og það er veruleg hætta á því að við sjáum í fyrsta skipti í sögunni ganga í garð á nýjan leik tímabil tveggja stafa tölu í verðbólgu. Hvað er þá að gerast? Við erum komin aftur fyrir haustmánuði ársins 1990. Ég man það vel að því var fagnað hér á þessum vettvangi þá að við sáum í fyrsta skipti verðbólgutölu í eins stafs tölu haustið 1990. Það var gleðileg stund og henni var fagnað hér í sölum Alþingis. Að sama skapi er það alvarlegt ef við eigum eftir að sjá andstæðuna birtast okkur jafnvel í næstu verðbólgumælingu.

Staðan einkennist líka af því, sem er óhjákvæmileg afleiðing af viðskiptahallanum og eyðslu umfram efni á undanförnum missirum, að skuldaaukning helstu máttarstoða þjóðfélagsins er gríðarleg. Skuldir heimilanna eru meiri en nokkru sinni fyrr í sögu Íslands eða um eða yfir 240% af ráðstöfunartekjum. Þetta hlutfall var 80% árið 1990, 140% árið 1998, fyrir tíu árum, og fór yfir 200% árið 2005. Skuldaaukningin er einnig gríðarlega hröð og hefur verið mikil hjá atvinnulífinu og mörgum sveitarfélögum. Til samans er uppsöfnun skulda þjóðarbúsins í heild gríðarleg og vegur þó þar á móti að ríkissjóður hefur greitt niður skuldir sínar og stendur vel. Það er eina ljósið í myrkrinu. Því ber að sjálfsögðu að fagna og það skiptir miklu máli. En þeim mun alvarlegri er staða hinna aðilanna þegar það er haft í huga að þrátt fyrir góða stöðu ríkissjóðs eru heildarskuldir þjóðarbúsins út á við um 240–250% af vergri landsframleiðslu miðað við hreinar erlendar skuldir, þ.e. að slepptu áhættufjármagni.

Sveiflur á gengi krónunnar eru auðvitað þungbærar fyrir viðskiptalíf og heimilin í landinu en það er nauðsynlegt að undirstrika að þær sveiflur eru miklu fremur afleiðing hagstjórnarmistaka en að gjaldmiðillinn sé orsök eða vandamál í sjálfu sér. Krónan er ekki frumorsök erfiðleika hagkerfisins heldur tæki sem sveiflast vegna ójafnvægis innan þess. Og evran er ekki lausnarorð gagnvart þeim vanda sem við blasir eins og hv. þingmenn Bjarni Benediktsson og Illugi Gunnarsson bentu á réttilega í grein í Morgunblaðinu nýverið.

Þær ráðstafanir sem við leggjum til voru mótaðar fyrir um mánuði síðan og þá ráðfærðum við okkur við ýmsa sérfróða aðila um hvað væri vænlegt að gera og hvað mætti ætla að dygði til þess að ná tökum á ástandinu. Það ber að hafa í huga að við erum hér að tala um vinnu sem lagður var grunnur að og var lokið fyrir um mánuði síðan. Það er mjög nauðsynlegt að menn muni það þegar við veltum því fyrir okkur og reynum að svara spurningunni: Mundi það sem þá var talið fullnægjandi eða a.m.k. mjög myndug tilraun til að ná tökum á ástandinu duga í dag? Svarið er sennilega því miður nei, vegna þess að svo hratt hefur ástandið versnað. Við lögðum til og leggjum til í þessu frumvarpi að gjaldeyrisvaraforði Seðlabankans verði styrktur verulega, því höfum við áður talað fyrir. Það má heita að eina vitlega ráðstöfun stjórnvalda á undanförnum missirum í efnahagsmálum hafi verið sú þegar tekið var lán upp á einn milljarð evra á árinu 2006 til að bæta við gjaldeyrisvaraforðann. Þá var nú ekki erfiðara að gera það en svo að ríkið græddi lengi og vel á þeirri lántöku, hafði tekjur af henni, og auðvitað er sorglegt að menn skyldu ekki nota aðstæðurnar þá og í framhaldinu til að stórauka gjaldeyrisvaraforðann eins og ég marglagði til og stakk upp á úr þessum ræðustóli.

Það var mat okkar á þessum tíma að 80 milljarða kr. aukning, miðað við gengið eins og það stóð fyrir mánuði síðan, í erlendri mynt hefði skipt verulegu máli og gjaldeyrisvaraforði Seðlabankans þá farið upp á milli 250 og 300 milljarða, mældur í krónum. Og ef eigið fé Seðlabankans yrði styrkt til viðbótar um eins og 40 milljarða með innlendu skuldabréfaútboði, og vel að merkja þá erum við að tala um að öll gjaldeyrisaukningin verði lögð inn í Seðlabankann sem eigið fé, vegna þess að fram undir þetta hefur eigið fé Seðlabanka Íslands verið alveg hlægilega lítið. Það voru 50 milljarðar og tæplega það, sem er nú ekki há tala, í næstsíðustu ársreikningum Seðlabankans. Að Seðlabankinn skuli vera með minna eigið fé en tugir ef ekki hundruð fyrirtækja í landinu er mikið umhugsunarefni. Nú hefur að vísu verið notuð sú heimild sem var í fjárlögum ársins 2006 að breyta helmingi af evrueign í eigið fé og það er vel, það þýðir að eigið fé Seðlabankans er nú að nálgast 100 milljarða en það er samt mjög lágt. Ég tel að mæla þurfi það í mörg hundruð milljörðum króna til að það nái einhverju máli og við eigum t.d. að taka okkur þar til fyrirmyndar norska seðlabankann og norsku ríkisstjórnina sem hefur fyrir löngu byggt upp firnasterkan seðlabanka og

byggir stöðugleika í sínu hagkerfi m.a. á því.

Í öðru lagi höfum við lagt til að ríkisstjórnin leiti leiða til að efla sparnað, gera sparnað fýsilegan kost t.d. með útgáfu sparnaðarskuldabréfa hverra fjármagnstekjur verði undanþegnar skatti. Það er mjög mikilvægt að örva skuldabréfamarkaðinn á nýjan leik og skuldafjárútboð innan lands til að auka eigið fé Seðlabankans er af okkar hálfu hugsað sem liður í því. Nú má segja að menn hafi sýnt viðleitni í þessum efnum með útgáfu nýs flokks skuldabréfa sem kynntur var í tengslum við vaxtaákvörðun Seðlabankans á dögunum og það er vel en betur má ef duga skal.

Síðan lúta aðrar ráðstafanir í 4. og 5. gr. frumvarpsins fyrst og fremst að því, virðulegi forseti, að takast á við innra jafnvægisleysi í þjóðarbúskapnum. Það er nefnilega þannig að við Íslendingar glímum við tvenns konar ójafnvægi sem hvort tveggja er mjög alvarlegt og hvort tveggja hluti af vandanum. Það er jafnvægisleysi þjóðarbúsins í viðskiptum sínum út á við, viðskiptahallinn og tengd vandamál, og það er innra jafnvægisleysi sem birtist í því að á sama tíma og þensla og uppgangur liggur við að séu til vandræða á ákveðnum svæðum í landinu einkennir fólksfækkun og samdráttur og neikvæður hagvöxtur aðra landshluta. Þetta innra jafnvægisleysi er hluti af okkar vanda og á því þurfum við líka að taka. Það viljum við gera með því að styrkja sveitarfélögin sem hvort sem er þarf að gera vegna erfiðrar stöðu margra þeirra. Við leggjum til að 5 milljarðar kr. fari til þeirra ráðstafana á þessu ári og hinu næsta í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga og við leggjum til aðra 5 milljarða kr. til að takast á við mismunandi framkvæmdastig og umsvif eftir landshlutum og til að jafna aðstöðu manna án tillits til búsetu og að þær ráðstafanir taki sérstaklega mið af því að skapa störf fyrir konur og vinna gegn kynbundnum launamun og kyngreindum búferlaflutningum í landinu sem verður að fara að horfast í augu við að er að verða stórt félagslegt vandamál hér á landi.

Hinar svokölluðu mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar hafa verið gagnrýndar og það ekki að ósekju. Þær hafa reynst bitlausar og þær hafa reynst mislukkaðar hvað það varðar að þær koma ekki að gagni þeim sem mesta þörf hafa fyrir þær vegna tekjufalls og erfiðleika sérstaklega í sjávarútvegi og nú hafa erfiðleikar í landbúnaði bæst þar við sem óumflýjanlegt er að horfa til og takast á við.

Við leggjum til að umtalsverðum fjármunum verði varið á næstu árum til að örva nýsköpun og fjölbreytni í atvinnumálum og að horft verði til þeirra hluta fremur en áframhalds á hinni blindu þensluhvetjandi stóriðjustefnu. Við leggjum til að Nýsköpunarsjóður fái einn milljarð, að Tækniþróunarsjóður fái annan milljarð og að 500 millj. kr. verði varið á þessu tímabili til atvinnuþróunarfélaga, allt að 250 millj. til aukins markaðsstarfs á sviði ferðamála og 250 millj. kr. til umhverfisaðgerða og uppbyggingu þjóðgarða.

Reyndar hefur hæstv. ríkisstjórn lofað ýmsu í þessum efnum sem hún hefur enn ekki staðið við. Samfylkingin fór til kosninga með gríðarlega hástemmd loforð um að margfalda fé t.d. til Tækniþróunarsjóðs. Hvar eru þeir fjármunir? Hvernig stendur á því að hann skuli vera jafnsveltur og raun ber vitni? Það er nú ekki mikið sem hann hefur fengið enn þá af kosningaloforðum Samfylkingarinnar á þessu sviði og væri þó ærin ástæða til, þ.e. ef menn vilja leggja grunn að einhverri annarri og framsæknari atvinnustefnu en gömlu nauðhyggjunni að ekkert geti bjargað okkur annað en fleiri álver. Hvar setur Samfylkingin mark sitt á stjórnarstefnuna að þessu leyti enn sem komið er? Ég spyr. Vonandi eigum við liðsmenn í henni þegar kemur að því að styðja það að þarna verði farið í áherslubreytingar og stórauknum fjármunum varið til nýsköpunar og uppbyggingar af því tagi.

Við leggjum til að Fjármálaeftirlitið verði eflt alveg sérstaklega hvað það varðar að það efli burði sína gagnvart áhættugreiningu og áhættuprófunum í fjármálakerfinu. Almennt má segja það sama um Fjármálaeftirlitið og fleiri stoðstofnanir atvinnulífsins í landinu að þær hafa ekki þróast í takt við aukin umsvif í hagkerfinu, aukin umsvif fjármálageirans og fleira í þeim dúr.

Í 8. gr. er aflað lagaheimilda eða lagðar til lagaheimildir til þess að stjórnvöld geti stýrt stórfjárfestingum inn í hagkerfið. Það er auðvitað galið ástand eins og menn hafa reynt að skýla sér á bak við hér undanfarna mánuði og missiri í umræðunni, fyrst Framsókn þegar hún fann upp afturvirku stefnubreytinguna að stóriðjumálin væru komin úr höndum stjórnvalda, og nú Samfylkingin sem skríður í gamla framsóknarskjólið, að stjórnvöld geti ekkert í þessu gert. Þá fá menn sér bara í hendur tæki sem þarf til að stýra þessum fjárfestingum svo að þær ryðjist ekki þannig samtímis inn í hagkerfið að þær kveiki í því. Það er galið ástand og við getum ekki búið við það. Gjörið þið svo vel, hér er komin tillaga að lagaákvæðum sem stjórnvöld geta þá haft í sínum höndum og auðvitað mun enginn mótmæla því að stjórnvöld og yfirvöld efnahagsmála í einu landi verða að hafa stjórntæki sem duga í höndum sínum til að hafa stjórn á ástandinu. Við teljum vel koma til greina að ganga til samningaviðræðna við fyrirtæki sem hafa haft slíkt í undirbúningi og mögulega kaupa af þeim rannsóknarniðurstöður eða greiða þeim einhvern áfallinn kostnað ef þeir svo kjósa frekar en að fallast á að bíða með sín áform a.m.k. þangað til að aðstæður hafa skapast í hagkerfinu til að hleypa þeim af stað.

Það er undarlegt að stjórnvöld hér á Íslandi með reynsluna fyrir framan nefið á sér af þeim herkostnaði sem hinar ofvöxnu stóriðjuframkvæmdir hafa leitt yfir hagkerfið skuli halda áfram á sömu braut og ekkert gera með varnaðarorð t.d. Efnahags- og framfarastofnunarinnar sem þrjú ár í röð í skýrslum sínum til Íslands hefur hvatt stjórnvöld til að taka á þessum þætti, að gera arðsemis- og hagkvæmnisúttekt á því hvort þessar stóriðjufjárfestingar yfir höfuð séu að skila þjóðarbúinu arði og að tímasetja þær þannig að eitthvert vit sé í því. Hvorugt hefur enn verið gert af hálfu hvorki núverandi né fyrrverandi ríkisstjórnar.

Að lokum leggjum við til í 9. gr. að komið verði á vettvangi samstarfs um efnahagsmál í anda þjóðarsáttar. Við köllum það þjóðhagsráð og því verði m.a. falið að fylgjast grannt með stöðunni og gefi stjórnvöldum mánaðarlega álit á framvindunni. Það skoði ýmsa kosti eins og þá hvernig afl lífeyrissjóðanna geti best nýst innan hagkerfisins sem liður í því að vinna okkur út úr vandanum þó að sjálfsögðu alltaf þannig að lífeyrissparnaður landsmanna sé eins tryggður og nokkur kostur er. En auðvitað erum við öll á sama báti einnig að þessu leyti. Lífeyrissjóðirnir og eigend-

ur lífeyrissparnaðarins, almenningur í landinu, eiga mikið undir því að ástandið lagist því að annars verða ekki forsendur til að standa undir eins ríkulegum lífeyrisgreiðslum og við vonumst til að verði. Að settum slíkum lögum teldum við eðlilegast að í framhaldinu fengi fjármálaráðherra það hlutverk að leggja fyrir Alþingi frumvarp til fjáraukalaga nú á vordögum þar sem aflað væri með hefðbundnum hætti fjárheimilda til að standa straum af útgjöldum ríkissjóðs.

Tillögurnar eru þannig uppbyggðar og þannig hugsaðar að þær tækju úr umferð meira fé en þær setja í gang og miklu meira ef vel gengi í formi þess að afla fjár með skuldabréfaútgáfu innan lands og sparnaðaraðgerðum, þær mundu því hafa jákvæð áhrif í því skyni að slá á þenslu en ekki öfugt. Þau útgjöld sem ríkissjóður af þessum sökum tæki á sig upp á 15 milljarða kr. eða þar um bil á tveimur árum eru ekki stór borið saman við þá gríðarlegu hagsmuni sem ríkissjóður og almenningur í landinu á af því að við náum tökum á ástandinu, því að það er svo margfalt dýrara og hættulegra að gera ekki neitt. Það er það sem er virkilega dýrt. Hvað skyldi sofandaháttur ríkisstjórnarinnar þótt ekki væri nema bara frá og með næstsíðustu mánaðamótum vera búinn að kosta okkur ef við bara hugleiðum það? Ef ríkisstjórnin hefði í byrjun marsmánaðar gripið til myndugra ráðstafana í samstarfi við Seðlabankann og fjármálastofnanir og aðra aðila í þjóðfélaginu, það skyldi nú ekki vera að það væri búið að spara okkur ómældar fjárhæðir í dag? Og þegar ég segi okkur þá á ég auðvitað fyrst og fremst við þjóðina. Meginmarkmið tillagna okkar er að sjálfsögðu það að standa vörð um hagsmuni almennings og heimilanna í landinu og verja þau fyrir áföllum eins og nokkur kostur er. Það á að vera útgangspunktur allra okkar aðgerða, allra okkar ákvarðana. Við leggjum ekki til aðgerðir til að styrkja Seðlabankann eða rýmka stöðu fjármálastofnana, bankanna í útrásinni um þessar mundir, af samúð með þeim sérstaklega. Þeir eiga að líta í eigin barm og axla ábyrgð á þeim stóra þætti sem þeir eiga í ástandinu eins og það er orðið. En það eru auðvitað sameiginlegir hagsmunir okkar allra að verja þjóðarbúskapinn í heild sinni áföllum og í því eru hagsmunir heimilanna og almennings líka fólgnir, að kaupmáttur launa hrynji ekki í óðaverðbólgu, að skuldirnar skrúfist ekki upp úr öllu valdi. Ætli mönnum þyki nú ekki nóg um það sem þegar er komið?

Að sjálfsögðu getur verið nauðsynlegt og við erum með ýmsar tillögur og höfum verið með tillögur t.d. við síðustu fjárlagaafgreiðslu að grípa til ýmissa hliðarráðstafana sem lúta að afkomu og stöðu ýmissa hópa í samfélaginu beint eins og þeir hlutir hafa verið að þróast. Ég leyfi mér að nefna sérstaklega húsnæðisþáttinn og kostnaðinn þar. Ég held að það sé algjörlega óumflýjanlegt að stórhækka bæði vaxtabætur og húsaleigubætur við þessar aðstæður vegna þess að vaxtakostnaðurinn og fjármagnskostnaðurinn er svo íþyngjandi ekki síst hjá þessum hópi. Ég held að horfa eigi sérstaklega til stöðu t.d. námsmanna og þeirrar staðreyndar að þeir sem hafa framfærslu af námslánum lenda í miklum hremmingum um þessar mundir. Liður í slíku gæti verið að fella niður efniskostnað og skólagjöld í skólakerfinu, komugjöld í heilbrigðiskerfinu og annað í þeim dúr. Og ég nefni að sjálfsögðu stöðu aldraða og öryrkja sem ekki hafa fengið, hvað sem hver segir, sambærilegar bætur og t.d. var ætlunin að lakast setti hluti launamanna fengi með nýgerðum kjarasamningum. Var ætlunin, segi ég, og minni þar á þá 18 þús. kr. hækkun sem þar var lögð til grundvallar lægstu töxtum. Kjarasamningarnir sjálfir eru í uppnámi. Það hafa aðstandendur þeirra, a.m.k. verkalýðshliðin, þegar sagt og óskað eftir fundum og samráði um hvað eigi að gera í þeim efnum. Það er algjörlega ljóst að kjarasamningarnir eru fyrir bí innan fárra vikna ef ekki tekst að ná tökum á og hemja verðbólguna og koma af stað ferli þar sem vextir geta tekið að lækka og verðbólga að fara niður.

Herra forseti. Það gætir undarlegra tilhneiginga til þess enn í umræðum um þessi mál að leita að sökudólgum. Mikið lifandis ósköp er ég orðinn leiður á því og hef mikla skömm á því þegar stjórnmálamenn eru ekki menn til að horfast í augu við afleiðingar eigin verka og viðurkenna ábyrgð sína. Nú eru það braskarar úti í heimi sem eru að gera á okkur áhlaup, vondu mennirnir sem þetta er allt að kenna. Það var þá hægt að finna eitthvað nýtt í framhaldi af Dönunum sem eru að fara með okkur til fjandans. Það eru spákaupmenn sem eru að gera ósvífna árás á okkur. Af hverju halda markaðshyggjumenn að spákaupmenn geri árás á hagkerfi? Af því að þeir vita um veikleika þess, hv. þm. Pétur Blöndal. Það kemur ekki úr lausu lofti. Þeir vita um erlendu skuldirnar, þeir vita um mistökin sem gerð hafa verið. Þeir vita hversu varnarlaust hagkerfið er og hversu auðvelt það gæti reynst að gera svona árás á það og þess vegna reyna þeir. Ég hef ekki samúð með þeim. Ég er ekki að mæla því bót að menn reyni að græða á erfiðleikum annarra, það er skammarlegt, en þannig er hinn kapítalíski heimur hv. þm. Péturs H. Blöndals að það er enginn annars bróðir í leik og menn svífast einskis þó að það varði heil samfélög eins og okkar.

Það er mikill misskilningur að ætla að kenna einhverju slíku um og þar sé frumorsaka vandans að leita. Vandinn er að uppistöðu til heimatilbúinn, hann er okkur sjálfum að kenna eða öllu heldur ykkur sem hafið ráðið fyrir okkar málum undanfarna mánuði, missiri og ár og verið þið menn til að horfast í augu við eigin ábyrgð. Sjálfstæðismenn ættu að gera upp tíma sinn í stjórnmálum landsins frá 1991 og spyrja sig t.d. að því hvernig í ósköpunum standi á því að þrátt fyrir snilldarráðsmennsku þeirra skuli erlendar skuldir þjóðarbúsins hafa hrúgast þannig upp að við höfum slegið hvert heimsmetið á fætur öðru í þeim efnum. (Forseti hringir.) Er það eitthvað til að monta sig af, hv. þm. Illugi Gunnarsson?

[12:07]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að beina orðum sínum til forseta úr ræðustóli.

[12:07]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var hefðbundinn reiðilestur sem eins og svo oft áður minnti á Soffíu frænku. Hv. þingmaður sá ekkert jákvætt. Það sem vakti athygli mína þegar hann fór yfir málið var að hann vék ekki einu orði að því samstillta

átaki sem hæstv. viðskiptaráðherra ásamt alþýðuhreyfingunum í landinu hefur staðið fyrir til þess að stemma stigu við ásókn kaupmanna til þess að hækka úr hófi fram verðlag á nauðsynjavörum í skjóli þessa efnahagsástands.

Þetta er í annað skipti sem hv. þingmaður kemur hér upp á örfáum dögum og neitar að horfast í augu við veruleikann. Hann neitar að horfast í augu við þá staðreynd að á Íslandi er opið hagkerfi og hvað sem hv. þingmaður segir þá er það þannig að á síðustu dögum og vikum hefur verið gerð samstillt atlaga að íslensku krónunni, atlaga í þeim mæli að það var rætt á Bandaríkjaþingi við sjálfan seðlabankastjóra Bandaríkjanna núna ekki lengra síðan en í gær. (Gripið fram í.)

Þær aðgerðir sem hv. þingmaður reifar hérna eru margar ágætar. En þetta eru allt saman smáskammtalækningar. Þær munu hjálpa einstökum hópum. En það er ein aðgerð þarna inni sem er vitræn og gæti, ef hún hefði verið dýpra útfærð, skipt verulegu máli. En þar einmitt opinberast vel sýn, eða eigum við að segja skortur á sýn, hv. þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á eðli vandans sem blasir við. Hv. þingmenn leggja til að gjaldeyrisforði Seðlabankans verði aukinn. Það er eitt af því sem þessi ríkisstjórn hefur lýst yfir að verði gert og með þeim hætti (Gripið fram í.) sem dugar. Hv. þingmaður talar hér um og leggur fram tillögu um 80 milljarða. Herra trúr! Hvað heldur hv. þingmaður að 80 milljarðar af gjaldeyri dugi þegar við horfum fram á að bankarnir þurfa samtals að meðaltali að standa skil á hundrað milljörðum króna á mánuði í erlendum gjaldeyri? Það vill svo til að í landinu eru til þúsund milljarðar af erlendum gjaldeyri. En 80 milljarða tillaga hv. þingmanna bjargar nú litlu (Forseti hringir.) enda hefur hv. þingmaður þegar verið að hlaupa frá henni á síðustu dögum. Hún er til marks um skammsýni þessa annars ágæta flokks.

[12:09]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú ekki að spyrja því þegar stóra sálin kemur hér upp í ræðustól að málefnalegt er innleggið. (**Iðnrh.:** Það var ekki verra en hjá þér.) Hæstv. iðnaðarráðherra fær að láni ummæli formanns flokksins um hinn hefðbundna reiðilestur og Soffíu frænku. Það er hið stórbrotna innlegg Samfylkingarinnar til umræðna um vanda íslenskra efnahagsmála um þessar mundir að ætla að reyna að afgreiða þann sem hér stendur þannig og að ég neiti að horfast í augu við veruleikann. Hver ætli hafi nú oftar hér á undanförnum missirum (Gripið fram í.) talað fyrir því að menn tækju hlutina alvarlega, horfist í augu við viðskiptahallann, skuldasöfnunina og aðra slíka hluti? Hefur það verið veruleikafirring, skortur á raunsæi? Nei. Ætli einhverjir aðrir þurfi nú ekki að taka það til sín.

Það er hins vegar mikið umhugsunarefni að Samfylkingin sem undir lokin að minnsta kosti á síðasta kjörtímabili fór að taka þátt í því með okkur að gagnrýna stefnuna, meira að segja stóriðjustefnuna, situr núna eins og þegjandi meðvitundarlaus klessa í þessari ríkisstjórn og hefur verið á bak við forsætisráðherrann að gera ekki neitt. Svo koma einhverjar stórkarlalegar hugmyndir og allt í einu vill Samfylkingin gera miklu meira en aðrir.

Þegar við lögðum til 80 milljarða króna styrkingu á gjaldeyrisvaraforðanum, veit hæstv. iðnaðarráðherra hvað hann var stór þá? Hann var tæpir 150 milljarðar umreiknaðir á gengi þess tíma þannig að 80 milljarða aukning miðað við gengið eins og það var þá var umtalsverð. Út af fyrir sig hefðum við kannski átt að setja þetta fram í evrum og segja að við vildum auka gjaldeyrisvaraforðann um til dæmis einn milljarð evra. Þá hefði Samfylkingin kannski frekar tekið mark á því. Þá hefði hreinlega glaðnað yfir Samfylkingunni.

Nei. Veruleikinn er auðvitað sá að aumingja vesalings Samfylkingin á nú mest bágt af öllum. Hún á enn meira bágt en Framsókn en er þó Framsókn lemstruð eftir tólf ára þjónkun við íhaldið. (**GÁ:** Bíddu nú við.) Samfylkingin er í alveg hryllilegri stöðu með þetta. Einhvern veginn er það þannig að hún hefur lent í þessu óskaplega dapurlega hlutverki að vera þarna sporgöngumaður forsætisráðherrans (Forseti hringir.) sem hefur verið steinsofandi eins og allir vita og ekkert lagt til. (**GÁ:** Þú vildir nú með íhaldinu.) Hér eru efnislegar (Forseti hringir.) tillögur, herra forseti. (**GÁ:** Þú vildir …) Hér eru efnislegar tillögur og ég bið menn að ræða þær.

[12:11]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hér eru efnislegar átta tillögur og af þeim eru fimm þeirrar gerðar að ríkisstjórnin er þegar með einhverjum hætti búin að grípa til þeirra ráðstafana og í miklu sterkari mæli en hv. þingmaður nefnir hér.

Hv. þingmaður talar um sofandahátt forustu ríkisstjórnarinnar og klessur. Af því tilefni vil ég segja að ég bið hv. þingmann afsökunar ef ég hef sært hann með því að vitna til heimsbókmenntanna í gegnum Kardimommubæinn. Það er greinilegt að þingmaðurinn er eitthvað er eitthvað sár fyrir þegar minnst er á Soffíu frænku. (**GÁ:** Enda er hann ekkert líkur henni.)

Herra forseti. Ríkisstjórn getur gripið inn í stöðu af þessu tagi með tvenns konar hætti, með beinum aðgerðum og í öðru lagi með því að lýsa yfir staðföstum vilja til þess að taka á móti við tilteknar aðstæður. Það hefur hæstv. forsætisráðherra gert og hæstv. utanríkisráðherra í þeim mæli sem við sjáum speglast á mörkuðum síðustu daga. Heldur hv. þingmaður að það sé einhver tilviljun að fall gengisins hefur stöðvast, að markaðir eru að fara upp, að krónan hefur verið að fara upp? Að sjálfsögðu ekki. Það er í beinu samhengi við þá staðreynd að forustumenn ríkisstjórnar hafa lýst því staðfastlega yfir það yrði gripið til tiltekinna aðgerða ef þörf væri á. Það skiptir máli í svona dæmi.

Hitt vil ég svo líka segja að því var spáð af öllum greiningardeildum bankanna að gengið mundi lækka verulega á þessu ári alveg eins og árið 2001. Það hefur gerst og alveg eins og 2001 bara fyrr en ella.

Ég er svo alveg sammála hv. þingmanni um að hagstjórnarmistök voru gerð hér á síðasta kjörtímabili. Það er ekki bara stóriðjan sem hv. þingmaður er að tala um. Vissulega átti hún sinn þátt í þenslunni. En þegar viðskiptahallinn er grannt skoðaður þá kemur í ljós að uppistaða hans, meiri hluti hans, stafar af ákvörðunum sem Framsóknar-

flokkurinn tók varðandi húsnæðislánin. Það voru þær ákvarðanir og það voru þau hagstjórnarmistök (**GÁ:** Bull er í þér maður.) sem leiddu til þenslunnar og þeirrar einkaneyslu sem hv. þingmaður var að tala um svo ég held nú að hv. þingmaður ætti kannski að beina kíki sínum aðeins yfir röðina (Forseti hringir.) að þeim glæsilega formanni Framsóknarflokksins sem þar situr.

[12:14]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Með ákaflega góðum vilja, með miklum velvilja má ef til vill segja að ríkisstjórnin hafi eftir páska byrjað að sýna meðvitundarvott í þessum efnum. En má ég minna hæstv. iðnaðarráðherra á, herra forseti, að það er nú einu sinni sami forsætisráðherrann sem hann er að mæra hér og kom út af ríkisstjórnarfundi í vikunni fyrir páska staddur í ólgusjónum miðjum þegar bæði gengi og hlutabréfavísitölur sveifluðust meira (Gripið fram í.) en nokkru sinni fyrr í sögunni og sagði: „Ríkisstjórnin sér ekki tilefni til aðgerða.“ (**PHB:** Sallarólegur.) Sallarólegur, það var gæfulegt, hv. þm. Pétur Blöndal. Það er einhver allra undarlegasta yfirlýsing og í raun hættulegasta yfirlýsing sem ég held að ráðamaður hafi lengi gefið enda auðvitað sá sem betur fer hæstv. forsætisráðherra að sér og það var kominn allt annar tónn í hann í lok síðustu viku og vikuna eftir páska. En þessi yfirlýsing forsætisráðherra átti meðal annars sinn þátt í því að Seðlabankinn þorði ekki að láta markaðina opna á þriðjudaginn eftir páska öðruvísi en að grípa til alveg sögulegra og harkalegra ráðstafana. Það er enginn vafi á því að það var ein aðalástæðan.

Varðandi það hver ber hér ábyrgð og sök þá þurfa menn auðvitað að greina vandann og fara yfir söguna til þess að reyna að skilja orsakir erfiðleikanna sem við erum stödd í. Mér er alveg nákvæmlega sama hvort það lendi meira á Framsóknarflokknum, Samfylkingunni eða Sjálfstæðisflokknum. Það huggar mig ekki neitt þó reikningurinn lendi meira þangað eða hingað. (Gripið fram í.) Það sem ég vil gera er að skilja ástandið, af hverju það er eins og það er en fyrst og fremst hvað við þurfum að gera til að komast út úr því, hvernig við eigum að vinna okkur út úr erfiðleikunum og sigrast á þeim því það ætlum við auðvitað að gera. Til þess eru okkar tillögur settar fram. Að því miða þær. Og við skulum bara slá striki þess vegna yfir það sem liðið er og rífast ekkert um það hverjum er meira eða minna um að kenna heldur reyna að sameinast (Forseti hringir.) um að leita leiða út úr vandanum. (**Gripið fram í:** Er það þingflokksins?)

[12:16]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir frumvarp sem á margan hátt er mjög gott og margt skynsamlegt sem þar er lagt til. Reyndar er sumt þar frekar smátt í sniðum í ljósi síðustu tíma og mönnum þætti það kannski frekar lítið. Ég held að mest sé um vert að menn séu yfirvegaðir og rólegir, sallarólegir en ekki taugaveiklaðir. Það finnst mér einkenna umræðuna dálítið mikið.

Varðandi ræðu hv. þingmanns þá má ég til með að koma inn á Kárahnjúka, þá umhverfisblessun fyrir mannkynið sem Kárahnjúkar eru. Áhrif þeirra á efnahagslífið urðu minni en menn áttu von á. Lækkun vaxta, styrkur Kaupþings sérstaklega sem er kominn með sama lánshæfismat í útlöndum og íslenska ríkið, sem fór inn á lánamarkaðinn og stórlækkaði vexti til launafólks á Íslandi, sem sennilega var mikil búbót, olli þenslu á húsnæðismarkaði. Ég held að það sé aðalástæðan þótt þingmaðurinn nefndi það ekki.

Varðandi þetta þjóðhagsráð þá eru engar hæfniskröfur gerðar til þingmanna eða þeirra sem þar eiga að starfa. Þetta fólk á að fjalla um skuldavafninga, jöklabréf og alls konar verulega flókna hluti. Ég held að það þurfi meira heldur en að kunna að lesa. (**GÁ:** Þetta er nú hroki.)

Og svo eru það ákvæði til bráðabirgða. (**GÁ:** Er þetta ekki hroki?) (**Gripið fram í:** Ertu að tala um verkalýðshreyfinguna?) Nei, ég bara sagði að það þyrfti sérfræðinga. Svo vildi ég tala um ákvæði til bráðabirgða. Í þessu frumvarpi er lagt til að framkvæmdarvaldið leggi fyrir Alþingi frumvörp. Ég mundi nú leggja til að þingmenn semdu sjálfir fjáraukalög sem taka mið af þessu frumvarpi en að öðru leyti held ég að þetta sé ágætisfrumvarp.

[12:18]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir jákvæð ummæli um þetta frumvarp. Mér þykir gott að heyra að hann telji margt í því horfa til réttrar áttar.

Varðandi það að einhver ákvæði þess gangi of skammt, ef hv. þingmaður á við margnefnda 80 milljarða kr. aukningu gjaldeyrisvaraforðans, þá hef ég þegar útskýrt í hvaða samhengi sú tala var sett inn. Það var á þeim tíma mat okkar að það mundi gera verulegan skurk að auka hann um meira en einn þriðja, eins og málin stóðu þá. En ég hef þegar sagt opinberlega að sennilega er þessi tala, í ljósi þess sem síðan hefur gerst, orðin allt of lág, vilji menn gera myndarlegar ráðstafanir þótt það sé jafnframt orðið erfiðara og dýrara.

Það er því miður líklegast, ef ríkisstjórnin að lokum aðhefst eitthvað í þessum efnum, að eftirmæli þeirra ráðstafana kunni að verða of lítið, of seint. Of lítið eða of seint. Það skyldi nú ekki vera (**GÁ:** Ekkert.) nema það verði ekkert.

Varðandi Kárahnjúkavirkjun og stóriðjuframkvæmdir er rétt að hafa í huga að meira gerðist en að Kárahnjúkavirkjun væri reist, dýrasta og stærsta framkvæmd Íslandssögunnar. Byggt var álver við Reyðarfjörð, stækkað álver á Grundartanga og byggðar virkjanir á Hellisheiði og víðar. Samtals voru þessar samanþjöppuðu stóriðjuframkvæmdir upp á um einn þriðja af vergri landsframleiðslu heils árs og komu inn í hagkerfið á örfáum missirum. Seðlabankinn og innlendir og erlendir greiningaraðilar sögðu: Það verður gríðarlega erfitt að eiga við hagstjórn ef svona miklar samþjappaðar fjárfestingar dælast í ríkið, inn í opið hagkerfi á örstuttum tíma. Ætli það hafi ekki heldur betur komið á daginn?

Þótt menn vilji gjarnan reyna fría Kárahnjúkavirkjun og stóriðjustefnuna af ábyrgð í þessum efnum þá dugir það ekki. Þótt ekki hefði komið annað til en miklar væntingar sem höfðu sannarlega veruleg áhrif á þróun markaða á

þessum tíma þá væri það eitt og sér ærið áhyggjuefni. Þjóðhagsráð er hugsað sem samráðsvettvangur fulltrúa stærstu heildarsamtaka í landinu og þingflokka. Ég veit ekki til þess að það sé venjan (Forseti hringir.) að gera sérstakar hæfniskröfur þegar slíkir aðilar skipa sínu fólki eða fulltrúum sínum til verka. Þeir (Forseti hringir.) leggja það ég ekki í vana sinn að tefla fram óhæfu fólki.

[12:20]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það jafnvægisgengi sem krónan ætti að vera í helgast m.a. af stórauknum útflutningi á áli og stórhækkuðu verði á áli á heimsmarkaði, sem styrkir krónuna og tryggir að hún fellur ekki meira. Þessa dagana, bæði í dag og í morgun, er þetta gengi að styrkjast. Það er vegna þess að við erum með mjög sterkan útflutning á grundvelli álframkvæmda ásamt sjávarútvegi, sem er mjög sterkur.

Ég held að það sé mikilvægt að menn taki mjög yfirvegað til máls og ræði hlutina mjög yfirvegað. Markaðir byggja mjög mikið á sálfræði og spurningum um væntingar. Þeir sem ætla að gera atlögu að krónunni hafa ákveðnar væntingar. Þeir byggja t.d. á ummælum í þinginu. Ef ummælin eru taugaveikluð þá vita þeir að það er veikleiki en séu menn rólegri og yfirvegaðri þá sjá menn ekki veikleika.

Ég held að það sé mjög gott að við förum í gegnum þessa umræðu alla til að leita lausna, m.a. að styrkja Seðlabankann. Það er verið að því. Ég veit ekki betur en að ríkisstjórnin hafi gert það núna. Hún að sjálfsögðu tilkynnir það ekki ef hún ætlar að leita að lánsfé um allan heim.

Þá kemur til greina að gera samninga við erlenda seðlabanka um gagnkvæman samning, um að menn styrki hver annan ef áföllin koma upp, t.d. norrænu seðlabankana eða seðlabanka Evrópu eða eitthvað slíkt. Það er jú hagur allra seðlabanka að ekki komi til atlögu að einum þeirra eða einu landi umfram önnur. Þetta er eitthvað sem við gætum örugglega unnið að saman. Þess vegna (Forseti hringir.) tel ég að þetta frumvarp sé mjög gott.

[12:22]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er sammála hv. þingmanni um að eitt af því sem er mikilvægt að gera er t.d. að vera í góðu sambandi við nágrannaþjóðir okkar. Það er reyndar þannig að norrænu seðlabankarnir eiga þegar með sér tiltekið samstarf og ætla sér að vera bakhjarlar hver annars ef á það reynir.

Við höfum talað fyrir því að möguleikar aukins norræns samstarfs á sviði efnahags- og gjaldeyrismála verði sérstaklega skoðaðir. Ég held að það væri æskilegt fyrir Ísland og sérstakt hagsmunamál og keppikefli Íslands að reyna að stuðla að slíkri þróun. Það er ekki ólíklegt að frændur okkar Norðmenn gætu verið áhugasamir, sem EES-þjóð eins og við, um það með okkur.

Varðandi jafnvægisgengið og stöðu þeirra mála og horfur á næstunni þá verð ég því miður að hryggja hv. þm. Pétur Blöndal með því að ég er ekki jafnbjartsýnn á að álið og gjaldeyristekjur af framleiðslu þess muni reynast sú búbót sem hv. þingmaður heldur. Það er ósköp einfaldlega vegna þess að við verðum að muna eftir skuldunum sem falla til á móti þeirra framleiðslu.

Við verðum að horfast í augun við þá staðreynd að nettóvirðisauki álframleiðslunnar, sem eftir verður í hagkerfinu, er hlutfallslega mjög lítill, kannski um einn þriðji af veltunni. Raunar er dæmið enn verra fyrstu 25–40 árin á meðan að erlendu lánin sem falla til vegna byggingar virkjananna eru borguð niður. Þá verður enn minni nettógjaldeyrir eftir. Því miður mun álið ekki reynast sú búbót sem veltutölurnar gætu bent til. Það er ein af þeim staðreyndum sem erlendir greiningaraðilar skoða og velta fyrir sér og ég hef persónulega upplifað af viðtölum við þá.

Ég tel mikilvægt að við, að sjálfsögðu, tölum þannig að við ætlum að vinna okkur út úr þessum vanda. Ég er sammála því að mikilvægt sé að menn tali yfirvegað um þessi mál. Ég er reyndar ekki viss um að ímyndað úthlaup ríkisstjórnarinnar hafi verið skynsamlegt fyrir páskana. Mér sýnist að það hafi í aðalatriðum virkað öfugt, menn hafi tekið það sem merki um akkúrat þá (Forseti hringir.) taugaveiklun sem hv. þm. Pétur Blöndal ræðir um. Það er nefnilega ákaflega mikilvægt við aðstæður af þessu tagi að aðgerðir þeirra valdi ekki misskilningi, jafnvel þótt tilgangurinn sé góður, þ.e. að koma (Forseti hringir.) upplýsingum á framfæri.

[12:25]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmönnum Vinstri grænna fyrir að leggja þetta ágæta frumvarp fram. Ástæða er til að fagna öllu tilleggi inn í þau mikilvægu, flóknu og viðkvæmu mál sem staðan í efnahagsmálum er. Eitt er að greina stöðuna og greina hana rétt, hverjir eru orsakavaldar þeirrar dýfu sem við höfum tekið á sumum sviðum efnahagsmála, annað er hvaða lausnir við höfum út úr því, bæði til skamms tíma og til lengri tíma. Sumu af því sem hér er lagt til er með einum eða öðrum hætti verið að vinna að af ríkisstjórn og Seðlabanka.

Báðir forustumenn stjórnarflokkanna, hæstv. ráðherrar Ingibjörg Sólrún Gísladóttir og Geir H. Haarde, hafa lýst því yfir að gjaldeyrisforðinn verði hækkaður og styrktur um leið og færi gefst til um verulegar fjárhæðir. Hæstv. forsætisráðherra hélt gagnmerka og mjög góða ræðu á aðalfundi Seðlabanka á dögunum sem ég held að hafi skipt heilmiklu máli. Hann fór með sínum yfirvegaða og hófstillta hætti vandlega yfir stöðu mála, greindi hana ágætlega og lagði þær línur sem hægt er að leggja opinberlega um það sem hægt er að gera. Margt af því sem unnið er að af hálfu ríkisvalds og þeirra undirstofnana sem með þessi mál fara, hvort sem það er Fjármálaeftirlitið eða Seðlabankinn, eru að sjálfsögðu hlutir sem ekki er greint frá fyrr en þeim er lokið, t.d. það hver staðan er hvað það varðar að afla aukins gjaldeyrisforða og ýmissa annarra hluta. Það er rétt sem hv. þm. Pétur Blöndal sagði, það er mjög mikilvægt að umræðan um þetta sé yfirveguð og hófstillt. Ég held það megi hrósa hæstv. forsætisráðherra fyrir að hafa gengið fram af sérstakri yfirvegun og hófstillingu og talað ró í mannskapinn. Það gekk mikið sjokk yfir samfélagið og efnahagslífið, bæði dagana fyrir páska þegar gengi og markaðir féllu miklu hraðar og meira en almennt hafði verið gert ráð fyrir — við vitum, eins og fram hefur komið í umræðum í dag, að sérfræðingar okkar í efnahagsmálum, hvort sem er í

greiningardeildum bankanna, Seðlabankans eða annars staðar í stjórnkerfinu, hafa lengi haldið því fram og sýnt fram á það með ýmsum rökum að gengið væri allt of hátt og mundi líklega lækka um 15–25% á þessu ári. Að sjálfsögðu voru greiningardeildir og aðrir sérfræðingar að vonast eftir því að það gerðist á töluvert lengri tíma, mundi dreifast á 6, 8, 10 eða 12 mánuði þannig að það kæmi öðruvísi fram. Nú hefur, sem betur fer, bæði gengið verið að styrkjast og markaðir að ganga upp á síðustu dögum og held ég að framganga forsætisráðherra eigi þar mikinn hlut að máli, að hann hafi með yfirvegun sinni og hófstillingu kallað fram ákveðna ró og skynsemi í markaðinn sem er mjög væntingabundinn og byggist mikið á sveiflum o.s.frv. Krónan fór niður fyrir 150 í vísitölu í gær og vonandi verður þróunin sú áfram. Eins hafa markaðir mjög verulega verið að jafna sig.

Það blasir við að okkar opna og skuldsetta hagkerfi er mjög viðkvæmt fyrir þeim þrengingum sem nú eru á erlendum mörkuðum og þegar erlendir markaðir lokuðust meira og minna fyrir bankana skall þetta mun harðar á okkur en mörg önnur lönd þó að við búum yfir margs konar styrkleika sem önnur ríki gera ekki, eins og skuldlausum ríkissjóði, sterkum bönkum og öflugum fjármálastofnunum sem áhættumat og álagspróf Fjármálaeftirlitsins hafa ítrekað sýnt að standi mjög vel, séu með dreifða áhættu og góða eiginfjárstöðu. Almennt standa bankarnir okkar mjög vel þó að sjálfsagt mál sé að gera allt sem hægt er að gera til að styrkja stöðu þeirra og koma í veg fyrir að þeir lendi í vanda og eins það að lausafjárvandi þeirra verði leystur ef hann kæmi upp.

En það sem hratt þessari atburðarás af stað, og hefur skapað ómælda erfiðleika á íslenskum fjármálamörkuðum, er alþjóðlega lánsfjárkreppan sem á upphaf sitt á bandarískum fjármálamörkuðum og skekur nú ýmsa banka um allan heim. Íslenskar fjármálastofnanir verða að greiða þetta mjög dýru verði vegna þess að einhverjir hafa hugsanlega hag af því ef illa fer fyrir íslenskum bönkum og íslensku hagkerfi — ég tek þó undir með 1. flutningsmanni frumvarpsins hvað það varðar að við megum ekki gleyma okkur í deilum um það hvað nákvæmlega veldur þrengingunum heldur þurfum við að greina ástæðurnar og hvaða leiðir við höfum út úr vandanum.

Undanfarin fjögur ár hefur hagvöxtur á Íslandi ekki verið í miklu samræmi við afkastagetu hagkerfisins og vöxtur í bæði neyslu og fjárfestingu hefur verið langt umfram tekjuöflun sem hefur leitt til mjög mikillar skuldasöfnunar og tölurnar eru mjög háar í því samhengi. Hreinar skuldir þjóðarbúsins hafa aukist um 195% á þremur árum, frá 2004–2007. Í upphafi síðasta kjörtímabils var hrein skuldlaus staða 93% af vergri landsframleiðslu en er núna 246%. Þetta eru gífurlegar tölur og sú skuldsetta þensla sem var á síðustu árum skýrir mjög hve viðkvæmt hagkerfið okkar er fyrir þrengingum á alþjóðamörkuðum og hve harkalega þær bitnuðu á okkur á þeim vikum og mánuðum sem lausafjárkreppan hefur staðið á alþjóðlegum mörkuðum.

Auðvitað er aukin skuldsetning erlendis ekki alvond, í mörgum tilfellum á hún rætur sínar að rekja til þess að íslensk fyrirtæki hafa verið að taka lán og fjárfesta í arðvænlegum atvinnurekstri. Miklar eignir eru líka á bak við þessa skuldsetningu. Mörg íslensk fyrirtæki hafa gerst mjög virkir þátttakendur í hagkerfi erlendis þó svo það blasi við að mörg þeirra hafa farið býsna geyst og mun það sjálfsagt taka þau einhver missiri að jafna sig á því. Af þeim orsökum er íslenska hagkerfið sérstaklega viðkvæmt fyrir þeim miklu umskiptum sem hafa orðið á alþjóðlegum fjármálamörkuðum frá því seinni partinn í fyrra. Það er komið að því að ná jafnvægi aftur í hagkerfið eftir þessa gríðarlegu lánadrifnu þenslu sem hefur staðið í mörg ár. Við þurfum að borga reikninginn og jafna ástandið aftur. Það er hægt að gera fjöldamargt til að vinna sig út úr ástandinu eins og það er núna. Þar skiptir miklu máli að eiga yfirvegaðar og djúpar samræður um þau mál eins og þær sem fram fara hér í þinginu í dag. Þess vegna þakkaði ég þingflokki Vinstri grænna sérstaklega fyrir að leggja þetta prýðilega mál fram. Það eru margar góðar tillögur í þessu máli, verið er að vinna að og skoða sumar þeirra, aðrar eru gott innlegg í frekari umræðu í framtíðinni.

Það sem forustumenn ríkisstjórnarinnar og Seðlabankinn hafa verið að gera — og er þvert gegn því tali að ríkisstjórnin hafi setið hjá og ekki gripið til aðgerða — er að vinna hörðum höndum að því að bregðast við ástandinu og vinna efnahagskerfið eins hratt út úr því og hugsast getur. Við höfum sent mjög skýr skilaboð um það að hvers konar áhlaupi á fjármálakerfið verði hrundið. Við ætlum að verja efnahagskerfið með ráðum og dáð, t.d. með vaxtahækkunum og öðrum slíkum aðgerðum, þó að það taki í. Það kann að fela í sér, og mun sjálfsagt fela í sér, lántöku af hálfu ríkissjóðs til að efla gjaldeyrisforða Seðlabankans eins og almennt er rætt um núna og ýmislegt sem því er tengt. En staða bankanna er sterk og ríkisstjórn og Seðlabanki hafa næg úrræði til að hrinda þeim erfiðleikum sem sækja nú á kerfið og birtast t.d. út af snörpu gengisfalli krónunnar í verðbólguskoti sem við getum hins vegar gert ýmislegt til að vinna gegn.

Í fyrradag hélt ég í viðskiptaráðuneytinu ágætan fund með forustumönnum Alþýðusambandsins, Neytendasamtaka og Neytendastofu um aðgerðir til að freista þess að fá alla þá sem með málið hafa að gera til að sitja af sér þetta tímabil í efnahagsmálum sem er vonandi og örugglega tímabundið — að hleypa ekki óþarfa hækkunum út í verðlagið og keyra þannig af stað verðbólguþróun sem ekki sér fyrir endann á og situr eftir hjá almenningi með mjög neikvæðum hætti. Við þurfum að gera allt sem við getum til að verja heimilin og fjölskyldurnar í landinu, koma í veg fyrir að verðhækkanir og verðbólguhækkun bresti á og skelli á almenningi. Þar getum við gert ýmislegt, t.d. að blása til samstöðu um það að menn fari þá leið sem farin var með ágætum árangri árið 2001, að sitja af sér verðhækkanir eins og kostur er. Á morgun mun ég eiga fund með forustumönnum Samtaka verslunar og þjónustu og eftir helgina með framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins og forustumönnum Alþýðusambandsins og BSRB, Bandalags starfsmanna ríkis og bæja, og mun sá fundur verða haldinn á mánudaginn ef allir geta komið þá. Þá má sérstaklega geta þess að í þessu samhengi eru nýgerðir samningar á almennum markaði alveg sérstakt styrkleikamerki fyrir íslenskt efnahagslíf. En staða ríkissjóðs er góð og við höfum alla möguleika til að koma sterkari út úr ágjöfinni en við vorum

áður. Við vissum alltaf að það kæmi að skuldadögum eftir skuldadrifna ofurþenslu síðustu ára, hverjum svo sem um er að kenna, ódýru lánsfjármagni á alþjóðamörkuðum og svo mörgu öðru heima og heiman. Það er engin spurning að svo er. Það er líka mikilvægt, eins og hæstv. forsætisráðherra sagði, að eftir að jafnvægi er náð, sem hefur sýnt okkur fram á bæði veikleika og styrkleika íslenska efnahagskerfisins, fari fram vönduð úttekt á því hvernig til hefur tekist með peningastefnuna og hvað má gera til að styrkja stoðir hennar enn frekar.

Eitt af því sem upp úr umræðunni stendur og allir eru sammála um, hvort sem það er hv. formaður Framsóknar, Vinstri grænna eða forustumenn ríkisstjórnarflokkanna, er að það er mikilvægt að Seðlabankinn sýni fram á að hann geti aðstoðað bankana ef þeir lenda í lausafjárvanda, ekki til að veita þeim ókeypis fjármagn, auðvitað væri um að ræða fjármagn sem bankarnir mundu greiða til baka með vöxtum. Það er fyrst og fremst verið að verja fjármálakerfið, koma í veg fyrir að það fari á hliðina, til að verja heimilin í landinu. En aðallega er um að ræða öryggisnet sem fullvissar lánveitendur um að bankarnir geti með aðstoð Seðlabankans staðið við skuldbindingar sínar þó að þeir lendi í lausafjárvanda. Við erum einkum að styrkja gjaldeyrisforðann til að koma í veg fyrir að nokkurn tíma þurfi að nota neitt úr honum. Hann er til þess styrktur að Seðlabankinn verði sannfærandi bakhjarl bankanna. Þess vegna tala menn um að auka þurfi gjaldeyrisforðann verulega, hvort sem það er um 80 milljarða eða verulega hærri fjárhæðir, það kemur bara í ljós en Seðlabankinn hefur með það verkefni að gera. Stóra málið er að tryggja að Seðlabankinn hafi getu og heimildir til að hlaupa undir bagga með bönkunum ef þeir lenda í lausafjárvanda og geta ekki staðið við skammtímaskuldbindingar.

Bankakreppur hafa hrikalegar afleiðingar fyrir efnahagslífið allt og það snertir alla. Því er að sjálfsögðu verið að leita leiða til að styrkja bakgrunn bankanna til að koma í veg fyrir að fólkið í landinu lendi í erfiðleikum. Að sjálfsögðu hangir þetta allt saman og fullkomlega útilokað að skilja þar á milli. Ef svo fer að fjármálastofnanir lenda í lausafjárkreppu þá er þessi aukni gjaldeyrisforðasjóður fyrir hendi til að bjarga þeim fyrir horn þó að ekki yrði um að ræða gjafir til bankanna heldur þyrftu þeir að sjálfsögðu að greiða fjárhæðina til baka með vöxtum eins og Friðrik Már Baldursson, prófessor í hagfræði, bendir t.d. á í prýðilegu viðtali í *24 stundum* í dag þar sem hann greinir mikilvægi þess og ástæðuna fyrir því að verið er að tala um og leggja svona mikla áherslu á að efla gjaldeyrisforðann þvert yfir hið pólitíska litróf. Það er mikill munur á því að bankinn lendi í lausafjárvanda eða hann eigi á hættu að verða gjaldþrota.

Fjármálaeftirlitið, eins og ég nefndi áðan, hefur fylgst mjög náið með eiginfjárstöðu bankanna og ekkert bendir til þess, að mati þess, að neinn þeirra sé neitt nálægt því að lenda í verulegum erfiðleikum, það er svo langt frá því. Bankarnir geta hins vegar að sjálfsögðu lent í lausafjárvanda og átt í erfiðleikum með að greiða af skammtímaskuldum ef alþjóðlegir lánamarkaðir opnast ekki á einhverjum næstu mánuðum. Skuldatryggingaálagið, sem er að mati allra sem hafa tjáð sig um vandann og greint hann, algerlega úr öllu samhengi við það sem ætti að vera þar sem bankarnir standa sterkt. Staðan er þannig að álagið ætti að vera mjög lágt og það er sjálfsagt til marks um það sem sagt hefur verið, að spákaupmenn hafi gert áhlaup á fjármálakerfið og krónuna með því að keyra upp skuldatryggingaálagið til að loka lausafjármörkuðum fyrir bönkunum þannig að kerfið gefi eftir. En það er nákvæmlega það sem ríkisstjórnin og Seðlabankinn eru að gera núna, það er að koma í veg fyrir að kerfið gefi eftir og að þeir sem eru að bíða eftir því gefist upp.

[12:40]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. viðskiptaráðherra fyrir hófstillta ræðu. Ég hygg að þetta sé fyrsta ræða og fyrsta andsvar hæstv. viðskiptaráðherra, eftir að hann varð ráðherra, þar sem orðið evra kemur ekki fyrir og ekki heldur Evrópusamband. En kannski hefur hann verið settur í sex mánaða bann í því að tala krónuna niður því að verkefnið er eitt: Það er að fást við þann vanda sem er í íslensku efnahagslífi um þessar mundir. Menn eiga ekkert nema krónuna og menn verða að standa með henni.

Nú hefur komið í ljós að Fitch og Standard & Poor´s, hin erlendu eftirlitsfyrirtæki, segja bæði að það sé íhugunarefni að fella lánshæfismat Íslands af því að þeir viti ekki hvað ríkisstjórnin er að fást við. Þeir verða ekki varir við hana og á það höfum við framsóknarmenn bent mánuðum saman. Það er alvarleikinn að engar aðgerðir eru komnar til framkvæmda. Vandinn er tvíþættur og hann er sár. Annars vegar þensla og verðbólga sem var hér fyrir innan lands og hefur verið dálítið mikil síðustu tvö árin og bar að taka á strax eftir kosningar. Hinn vandinn er svo umrædd heimskreppa þannig að þetta er ekki þessi eftirspurnarverðbólga sem verið hefur. Allar nauðsynjar eru að hækka, olía, fóður o.s.frv. Það er vandinn.

Ég vil spyrja hæstv. viðskiptaráðherra, af því að ég hef sannfærst um það að vaxtaokur samtímans, sem við höfum stundað í mörg ár, að greiða niður verðbólgu og halda uppi rangri gengisskráningu með okurvöxtum, er hluti af þessum vanda. Og keyra stýrivextina upp í 15% með Tyrklandi, á meðan öll önnur lönd eru undir 5%, hvað sýnist hæstv. viðskiptaráðherra hvað það varðar? Er þar ekki um að ræða einn hluta af þeim mikla vanda sem við þurfum að keyra frá og er ekki tilraunin frá 2001 að mörgu leyti fullreynd?

[12:43]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. formaður Framsóknar spyr stórt og það er sjálfsagt að gera áhlaup að því að svara því með einhverjum hætti.

Fyrir það fyrsta tek ég eindregið undir með hv. formanni, við eigum bara tvo kosti í peninga- og gjaldmiðilsmálum. Það er annars vegar krónan og núverandi peningamálastefna í einhverri mynd eða, sem er langtímamál, að sækja formlega um aðild að myntbandalagi og fara þær leiðir. Ég hef því alltaf undrast gáskafullt og gálaust tal, m.a. formanns Framsóknar, um að taka bara upp einhverja aðra mynt til að flýja frá krónunni. Ég held að það sé alger-

lega útilokað mál og við verðum að standa allt öðruvísi að því.

Það er útilokað að fella dóm um það núna, þegar við erum stödd í þessari dýfu, hvort peningamálastefnan hafi gengið sér til húðar eða ekki. Ég vísaði í ummæli hæstv. forsætisráðherra áðan: Þegar við erum komin upp úr þeim öldudal sem m.a. er til kominn, eins og formaðurinn nefndi, vegna þrenginga á hrávörumörkuðum, vegna þrenginga á lánsfjármörkuðum og vegna margs konar ytri hluta sem blandast svo saman við skuldsetningu og langvarandi þensluástand hér heima og kemur út með þeim harkalega skelli núna sem við erum að vinna okkur út úr þessa dagana — í slíkri úttekt kæmi í ljós hvernig hávaxtamyntin og hávaxtastefnan hefur reynst okkur. Hún hefur líka komið okkur í ákveðinn vanda því að menn eru að beita stýrivöxtunum til tveggja hluta sem stundum takast mjög á og er erfitt að ná saman. Það er annars vegar til að draga úr þenslu og hins vegar til að halda genginu í ákveðinni skráningu og viðhalda viðskiptum vegna hávaxtamunar með íslensk skuldabréf og fleira, og það er flókið hlutverk. Þess vegna er spurning hvort í framtíðinni þurfi ekki að ætla Seðlabankanum fleiri vopn til að vinna að verkefnum sínum.

[12:45]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að það sé hárrétt hjá hæstv. ráðherra að Seðlabankinn þarf fleiri vopn í sína verkfærakistu. En Seðlabankinn hefur verið að vinna. Vandinn er sá að ríkisstjórnin sem stjórnar efnahagsmálum Íslandi og er kjörin til þess hefur ekki verið að fást við þessi mál af neinu tagi. Hún hefur hvergi verið að taka á eins og við höfum marga umræðuna tekið um hér í þinginu. Hún hefur hvergi tekið á. Hún hefur gefið í verðbólgueldinn og hún hefur sagt við fólkið: „Það er ekkert að gerast. Verið þið bjartsýn og trúuð. Það breytist ekkert.“ Þess vegna fara fjölskyldurnar, margar með yfirdráttinn sinn. Sumar hafa meira að segja breytt verðtryggðum krónum í erlend lán. Mikil áföll dynja á heimilunum núna vegna stefnu ríkisstjórnarinnar og heimilin eru skuldug, sveitarfélögin eru skuldug og fyrirtækin eru skuldug og það reynir mjög á það ástand.

Ég vil hins vegar biðja hæstv. ráðherra að snúa ekki út úr ummælum mínum eða stefnu Framsóknarflokksins. Við höfum fyrst og fremst sagt að við eigum krónuna og verðum að vinna með henni. Hún verður hér mörg ár enn. En Framsóknarflokkurinn hefur sett í gang vinnu til þess að skoða hvort krónan sé of lítil í þessu litla hagkerfi okkar og við eigum að skoða stærri mynd.

Hæstv. ráðherra talaði einatt um evru hér, að það væri hægt að taka hana upp. Nú hefur hann komist að þeirri niðurstöðu að það er ekki hægt nema að ganga í Evrópusambandið og það er ekki nærri. Þess vegna höfum við sagt að auðvitað geti það komið til greina með EFTA-þjóðunum, með Bretum, með Dönum — það er ýmislegt sem kemur til greina. Aðalatriðið er að vinna úr verkefninu. Við höfum ekki bundið okkur í eitt eða neitt fyrir fram. Við vitum að hægt er hægt að laga krónuna til og það er skylda okkar að fara yfir gallana á efnahagsstjórninni og þeim tækjum sem Seðlabankinn hefur til þess að fást við hana. En (Forseti hringir.) hitt er líka stórt verkefni, að meta stöðu Íslands út frá framtíðinni eins og Framsóknarflokkurinn er nú að gera með færustu sérfræðingum.

[12:47]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég biðst náttúrlega forláts á því að vera ekki með stefnu Framsóknar algjörlega á hreinu í þessum málum þar sem til dæmis hæstv. forseti lagði það nýlega til að við undirbyggjum tvöfalt þjóðaratkvæði um Evrópusambandsaðild og förum að skilgreina samningsmarkmið. Í svipaðan streng hefur líklega varaformaður flokksins tekið. Formaðurinn hefur talað gegn því að mér skilst og fyrir því að við skoðum einhliða upptöku á öðrum gjaldmiðlum. Það er ekki við mig að sakast (**GÁ:** Tala um mál dagsins.) þó að maður ruglist í ríminu. Ég er að svara hæstv. formanni.

Það sem skiptir náttúrlega langmestu máli er nákvæmlega það sem ríkisstjórnin hefur verið að gera núna og unnið að dag og nótt síðustu vikur og mánuði, þ.e. að vinna okkur út úr þeim vanda sem núna er uppi og (Gripið fram í.) er til kominn vegna ýmissa hluta eins og við höfum rakið ágætlega í morgun (Gripið fram í.) vegna þrenginga á alþjóðalánamörkuðum, vegna hás verðs á hrávörumörkuðum, vegna langvarandi lánadrifinnar þenslu innan lands og mikillar skuldsetningar þjóðarbúsins. Við erum búin að rekja ágætlega ástæðurnar fyrir þeim óróa og þeim tímabundnu þrengingum sem við erum að glíma við akkúrat núna.

Hitt verkefnið er síðan að greina og taka til leiðirnar sem við höfum út úr því ástandi. Ég held að það liggi ágætlega fyrir — og það hefur skýrst svona dag frá degi í umræðunni — þverpólitísk samstaða um að efla mjög verulega gjaldeyrisforða Seðlabankans og grípa til þeirra ráða sem tiltæk eru og styrkja stöðuna þannig að þetta er nú ekki bitbein í sjálfu sér á milli stjórnmálaflokkanna. Það er hægt að rífast hér lengi og oft um ástæðurnar fyrir því af hverju við erum stödd þar sem við erum stödd. En leiðirnar út úr vandanum liggja nokkuð fyrir. Langstærsta einstaka verkefni stjórnmálanna núna verður náttúrlega að halda aftur af verðbólguþróun, gera allt sem hægt er að gera til að styrkja krónuna aftur þannig að hún nái svona raunstöðu og þannig bægjum við þeim mikla vágesti sem (Forseti hringir.) verðbólgan er frá.

[12:50]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég kom til að ræða um lokafjárlög, en eins og virðulegur forseti veit þá féll það niður og kom þá til umræðu …. (Gripið fram í.) Hvað segirðu, hv. þingmaður? (**VS:** Eru það einhver tíðindi að hv. þingmaður komi í þingið?) Nei, það eru engin tíðindi. Ég bið þig að bara viðhafa kurteisi hér. Virðulegur forseti. Það mætti minna þingmenn á það.

Hins vegar kom hér til umræðu ágætisfrumvarp Vinstri grænna um ráðstafanir í efnahagsmálum. Af hverju segi ég ágætisfrumvarp? Jú, út af því að Vinstri grænir hafa lagt sig greinilega fram hér um að fara í ákveðið stöðumat í efnahagsmálum og leggja til ákveðnar leiðir sem þeir leggja hér fram í frumvarpi. Frumvarpið er fyrst og fremst til þess að

skapa umræðu eins og hér hefur verið á umliðnum klukkutímum um efnahagsmál og hagstjórn og ákveðnar aðgerðir því tengdar.

Nú má vel vera, virðulegur forseti, að ég verði lágstemmdur í þessari umræðu. Ég er nú gjarnan sagður vera það líkt og virðulegur forseti sjálfur. Við eigum það þá sameiginlegt. Ég ætla ekki að taka hér upp (Gripið fram í.) ummæli eins og hér hafa fallið um það að Samfylkingin þyki þegjandi meðvitundarlaus klessa eins og hv. frummælandi kom að né heldur eins og hv. þm. Pétur Blöndal sagði, að Kárahnjúkar væru umhverfisgjöf fyrir mannkynið, hvað þá að telja líkt og hv. þingmaður og formaður Framsóknarflokksins að allir væru sofandi nema Framsóknarflokkurinn í þessum efnum eins og mátti skilja.

Fyrst og fremst er auðvitað um að ræða ákveðnar aðgerðir eins og hér hefur verið nefnt sem þegar er verið að skoða og um leið leggur þingflokkur Vinstri grænna fram með leiðarlínur af sinni hálfu og tekur undir þá umræðu sem hér hefur verið að það beri að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabankans. Mér sýnist svona almennt í umræðunni að samstaða sé um að það sé skoðað. Við höfum heyrt það í umræðunni á umliðnum dögum að hagfræðingar landsins hafa tekið undir það og það hefur einnig komið fram hjá forustumönnum ríkisstjórnarinnar.

Við héldum ágætisfund í fjárlaganefnd og efnahags- og skattanefnd nú á mánudaginn með fjölmörgum sérfræðingum frá Seðlabanka, frá Fjármálaeftirliti, frá fjármálaráðuneyti, frá viðskiptabönkunum, frá ASÍ og frá Samtökum atvinnulífsins. Ég gat ekki annað skynjað en að einn af þeim hlutum sem lögð var áhersla á í þeirri umræðu væri einmitt þetta, að styrkja gjaldeyrisforðann, en ekki hvað síður að leggja áherslu á að Seðlabankinn styrkti samstarf sitt á meðal annarra seðlabanka til þess að um leið að efla og auka trúverðugleika og traust á íslensku hagkerfi.

Ég vil lítið fara út í þá umræðu sem hefur verið á umliðnum dögum og vikum sem að vísu hefur verið víkjandi kannski núna síðustu daga, varðandi það hverjir eiga sök á gengisfalli krónunnar. Það má vel vera að það mikla hrap sem krónan lenti í hafi verið uppsafnaður vandi. Margir töldu að krónan væri of sterk. Hún hefur verið of sterk gagnvart bandaríkjadal að margra mati en hins vegar má segja að ef við skoðum hlutina frá síðustu aldamótum að þá hefur hún verið víkjandi gagnvart evru.

Líka má nefna að í endurskoðaðri þjóðhagsspá sem kom út 15. janúar síðastliðinn greindu fulltrúar efnahagsskrifstofu fjármálaráðuneytisins frá því að ljóst væri að krónan mundi gefa eftir á næstu dögum og vikum og út árið, en líkt og hæstv. viðskiptaráðherra benti á í umræðunni þá mátti kannski ekki búast við því að það gerðist jafnhratt og raun bar vitni.

Ég vil taka undir það sem hér hefur verið sagt að hugsanlega má segja að hagvaxtarskeiðið sem við erum búin að ganga í gegnum sé að nokkru leyti að koma í bakið á okkur því neyslan og fjárfestingarnar hafa ekki verið í samræmi við það sem hagkerfið hefur boðið okkur upp á. Skuldasöfnunin hefur þar af leiðandi verið hjá mjög mörgum hópum mun meiri en við hefðum viljað.

Það má kannski segja að í frjálsu hagkerfi eins og því sem við búum við, þar sem flutningur á fjármagni er ekki bundinn nema innan ákveðins regluverks, þá taki bæði einstaklingar og fyrirtæki þessar sjálfstæðu ákvarðanir. Þegar fjármagn fór að flæða á mörkuðum hér í kringum 2003–2004 þá jókst neyslan augljóslega eins og við sáum. Við þekkjum það í þeim efnum að þá munum við þurfa að taka stöðu á ný þegar slíkt hefur gerst. Það má kannski segja að verið sé að gera það nú um mundir.

En þá vaknar önnur spurning: Hvað er hægt að gera til þess að milda þau áhrif sem við höfum lent í, milda það sem við höfum farið í gegnum áður? Ég tek undir það sem kom fram í umræðu í gær um tímabundnar aðgerðir, um olíugjald og bensíngjald og slíkt og einnig það sem hér er nefnt í frumvarpinu og farið er inn á, að þá má styrkja ýmsa þætti sem tengjast sveitarfélögunum. Ég var mjög ánægður, virðulegi forseti, að heyra í gær að búið er að skrifa undir nýjan samstarfssáttmála milli sveitarfélaga og ríkis eða samgönguráðuneytis til þess að skoða breytingu á tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga. Í 4. gr. frumvarps þessa er til dæmis lagt til að styrkja stöðu Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga um 5 milljarða kr. Nú hefur jöfnunarsjóðurinn til umráða á þessu ári 12 milljarða. Þetta yrði því veruleg styrking, 5 milljarðar. Hins vegar hefur jöfnunarsjóðurinn verið í endurskoðun. Nýlega var skilað skýrslu til samgönguráðherra vegna endurskoðunar sjóðsins og reiknilíkans. Reiknilíkan sjóðsins hefur verið gagnrýnt verulega af því, eins og menn gera sér grein fyrir, virðulegi forseti, að verið er að útdeila þessum 12 milljörðum eftir ákveðnum reglum og sveitarstjórnarmenn og íbúar almennt hafa gagnrýnt það hvert fjármunirnir fara því þeir deilast út til 79 sveitarfélaga. Ég á von á því að á sambandsþinginu á morgun verði þessi mál rædd af sveitarstjórnarmönnum. En ég tel að það þurfi að útfæra reiknilíkanið og það þurfi í sjálfu sér gagnvart tillögum nefndarinnar að taka upp nýtt reiknilíkan frá og með næstu áramótum. Það var þverpólitísk samstaða í nefnd sem endurskoðaði jöfnunarsjóðsreglurnar þannig að ég á von á því að við sjáum breytingar þar á.

Vissulega kemur líka ýmislegt á óvart í umræddri tillögu og það kannski helst að Vinstri grænir leggja hér til að vaxtatekjur verði undanþegnar fjármagnstekjuskatti því það hefur kannski ekki verið hljómgrunnur fyrir því hjá Vinstri grænum að telja að fjármagnstekjur af vöxtum eigi að vera undanþegnar. Í þingskjali 351 við 2. umr. fjárlaga lögðu þeir það meðal annars til að skattur af fjármagnstekjum hækkaði úr 10% í 14% en að vísu að komið yrði á frítekjumarki í því sambandi. Nú má vel vera að hugmyndafræði þeirra byggi á því að þeir sem hafi þannig efnahagslegar ástæður að geta lagt 2 milljónir í sérstakan sparnað eigi að njóta þess í formi þess að greiða ekki skatta. En ég verð að segja það fyrir mitt leyti að ég hefði frekar viljað sjá meiri jöfnuð þarna og að við mundum ekki hafa þetta kerfi sem tilfærslukerfi eins og barnabætur og vaxtabætur eru, að það sé ekki þannig að þeir sem séu efnahagslega sterkir og geti lagt til jafnríkan sparnað og þarna er lagt upp með fái undanþeginn fjármagnstekjuskatt. Ég er hlynntari því sem þeir lögðu til á þingskjali 352 og hefur að vísu verið unnið að og er unnið að samning við ASÍ í samræmi við yfirlýsinguna frá 17. febrúar varðandi barnabætur og vaxtabætur. En þar ber kannski á milli okkar og það má vel vera að einhverjir þingmenn í mínum flokki muni vilja sjá sambærilega út-

færslu og Vinstri grænir leggja hér til. Um er að ræða einfaldlega prinsippafstöðu mína gagnvart þessu. Ég tel að það eigi frekar að færa til fjármunina í gegnum annað.

Hér hefur verið minnst á ákveðin fjárfestingartækifæri. Það var einnig rætt um þau í efnahags- og skattanefndinni og fjárlaganefndinni og þá sérstaklega álver í Helguvík. Menn tókust þar á. Nú sýnir þjóðarspáin að gert sé ráð fyrir þó nokkuð meira atvinnuleysi á næstu mánuðum og árum. Spáin gengur öll út á það að atvinnuleysi muni aukast. Þar af leiðandi var ákveðin upplifun að sjá að þeir fulltrúar sem komu á fund nefndarinnar höfðu mjög ólíka sýn á uppbyggingu á álverum sem byggir á því að álverin eigi að auka útflutningstekjur og síðan munum við reyna að draga úr innflutningi þannig að við náum aftur ákveðnum stöðugleika og viðskiptahallinn fari niður og við getum náð verðbólgunni niður og allt það. Ég ætla ekki að fara yfir hagfræði. En minni á að þessi hagfræði er í sjálfu sér nokkuð gömul. Hún byggir á kaupauðgistefnunni sem Adam Smith að mig minnir fjallaði um einhvern tímann á tímum Loðvíks XIV en hún var þannig að einfaldlega átti að flytja meira út en inn. Síðan notaði Loðvík XIV að vísu muninn á útflutnings- og innflutningstekjum til að halda úti mjög öflugum her til þess að berja niður alþýðuna og halda völdum yfirstéttarinnar. En það er nú kannski ekki hugmyndin þarna.

En á þessum fundi — ef ég vík aftur að honum, virðulegi forseti — töldu nokkrir fulltrúar greiningardeildanna slæmt að setja inn þensluhvetjandi aðgerðir eins og álver og það rímar 8. gr. frumvarpsins hjá Vinstri grænum. En einnig tjáðu aðrir fulltrúar sig um það og töldu það mjög jákvætt. Það kom verulega á óvart að fulltrúi ASÍ — við vissum náttúrlega hvernig fulltrúi Samtaka atvinnulífsins talaði og hefur talað fyrir þessu — en fulltrúi ASÍ hins vegar talaði fyrir umræddum framkvæmdum. Hann mat það svo að það væri frekar kostur að halda uppi háu atvinnustigi en að draga úr jafnríku fjárfestingartækifæri og þarna hefur verið talað fyrir. Nú ætla ég ekkert að leggja dóma á þetta í þessari stuttu ræðu. Ég vil hins vegar segja að það skiptir verulegu máli að efnahagsskrifstofa fjármálaráðuneytisins leggi mat á þetta í endurskoðaðri þjóðhagsspá sem kemur út 15. apríl næstkomandi. Ég minni einnig á að forsvarsmenn Seðlabankans lögðu mat á umræddar hugmyndir um stækkun álversins í Straumsvík þann 29. mars fyrir ári, tveimur dögum fyrir álverskosninguna, þar sem þeir töldu að þau atriði sem lytu að stækkuninni væru ekki til hagsbóta fyrir efnahagslífið og hagkerfið. Þar af leiðandi tel ég einsýnt og hvet þar af leiðandi Seðlabankann til þess að leggja mat á það í útgáfu *Peningamála* sinna þann 10. apríl næstkomandi sem er nýr vaxtaákvörðunardagur, að menn myndi sér skoðanir á þessu. Þar munum við fá skoðanir tveggja aðila sem tengjast á ríkan hátt efnahagslífinu og hagkerfinu, annars vegar Seðlabankans og hins vegar efnahagsskrifstofunnar núna eftir nokkra daga því það er (Forseti hringir.) mjög mikilvægt, virðulegur forseti, að það heyrist frá þessum aðilum um þetta mikilvæga mál. (**GÁ:** Og ríkisstjórninni.)

[13:05]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir góða og málefnalega ræðu. Ég get verið honum sammála um að það er mikilvægt að aðilar eins og Seðlabankinn og slíkir hafi skoðun á því hvort það sé til góðs, hvort það sé heppilegt við þær þensluaðstæður sem enn ríkja og ójafnvægi að hleypa stórframkvæmdum af stað en það er ekki bara nóg að hafa skoðun á því. Ef menn komast að þeirri niðurstöðu að það sé ekki heppilegt, eins og Seðlabankinn hefur auðvitað ítrekað látið í skína, hvað ætla menn þá að gera? Er engu að síður staðreyndin sú að framkvæmdin t.d. í Helguvík sé að fara af stað upp á um 100 milljarða og rúmlega það sem nemur um 10% af vergri landsframleiðslu, eins og reyndar t.d. OECD lætur að liggja í sínu mati? Og þá kemur að spurningunni: Vilja stjórnvöld hafa í höndum tækifæri til að stýra þeim fjárfestingum?

Það væri líka fróðlegt að fara dýpra í umræðu sem hv. þingmaður nefndi um gamlar og nýjar kenningar, aftur til Adams Smiths, og hvort það var kaupauðgisstefnan sem þetta var kallað. Það rifjaðist þá upp fyrir mér að ágætur flokkur sem var til í stjórnmálasögunni hérna fyrir nokkru síðan mótaði sér einu sinni stefnu sem kölluð var útflutningsleiðin og gekk út á það að reyna að efla útflutningsstarfsemina og treysta þannig forsendur þjóðarbúskaparins. (**GÁ:** Hvaða flokkur var þetta?)

Það sem ég vil hins vegar nefna er svo hugmyndin sem hér er sett fram í 3. gr. um sérstök bundin sparnaðarskuldabréf. Það má að sjálfsögðu deila um ágæti svona fyrirkomulags en hugsunin er að örva almennan sparnað. Þess vegna eru þetta bundin bréf með ákveðnu þaki og það er ekkert langt frá því að vaxtatekjurnar af slíkum bréfum væru í nágrenni við það frítekjumark sem við höfum hvort sem er hugsað okkur að ætti að vera gagnvart fjármagnstekjum einmitt til að örva almennan sparnað. Í staðinn geti þá frekar þeir sem hafa umtalsverðar fjármagnstekjur borgað aðeins meira. Það finnst okkur sanngjörn hugmyndafræði og ég vænti (Forseti hringir.) þess nú frekar að ágætur jafnaðarmaður úr Hafnarfirði sé okkur sammála um það.

[13:07]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég ætla ekki að hafa þetta langt. Ég held að við séum sammála um margt, ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, varðandi þann grunn sem lýtur að jöfnuði. Ég tjáði í sjálfu sér mína skoðun varðandi útfærslu á fjármagnstekjuskattinum og taldi að það bæri frekar að styrkja ákveðna þætti sem lúta að vaxtabótum og barnabótum. Ég get hins vegar verið alveg sammála því að hvetja þarf til sparnaðar og hugsanlegt er að sá hvati sem hér er lagt upp með og gæti þá verið tímabundin útfærsla á frestun á fjármagnstekjuskatti eða niðurfellingu á honum vegna slíkra hliðarskilyrða eins og hér er lagt upp með, verði sá hvati sem við þyrftum að fá.

Þetta hefur auðvitað verið útfært fyrr á árum með ýmsu móti og til að mynda í tengslum við kjarasamningana sem staðfestir voru 17. febrúar sl. þá er þar í raun og veru lagt aftur upp með endurnýjun á sparimerkjasöfnun. Ég minni líka á að Seðlabankinn fór nú eftir páskana fram með ákveðnar aðgerðir sem gleymdust í umræðunni tengt síðustu hækkun stýrivaxta. Það er útgáfa á innstæðubréfum og einnig að tengja ekki bindiskyldu viðskiptabankanna þar sem útibú eru erlendis við heildarbindiskylduna sem þýðir

að hugsanlega hreyfist fjármagn þá eitthvað frekar á markaði.

Út af því að hér var minnst á Hafnarfjörð, virðulegi forseti, þá verð ég auðvitað að greina frá því, eins og komið hefur fram í fjölmiðlum, að Hafnarfjarðarbær var að taka stórt fjárfestingarlán út af stórum fjárfestingum sem bærinn er að fara í og náði þar mjög góðum kjörum þannig að eftir var tekið. Það sem mér finnst hins vegar hvimleitt í umræðunni er að einstaka aðilar vilja halda því fram að þetta sé út af einhverjum fjárhagsvandamálum í Hafnarfirði en ég vík því til hliðar og segi að hér er einfaldlega um að ræða stórar fjárfestingar sem voru ákveðnar fyrir mjög mörgum árum síðan.

[13:09]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við þökkum fyrir þessar upplýsingar úr Hafnarfirði og að sjálfsögðu vonum við að þar sé allt í góðu gengi og það er ánægjulegt að Hafnarfjarðarbær fái lán á góðum kjörum. Það sýnir að menn meta enn hlutina raunsætt en stjórnast ekki endilega af einhverjum hræðsluáróðri sem ég get alveg tekið undir að engar innstæður eru fyrir. Hér hefur borið á góma hið fáránlega háa skuldatryggingaálag á íslenska banka svo maður tali ekki um ríkissjóð.

Ég vil líka taka fram að þær hliðarráðstafanir sem Seðlabankinn gerði á þriðjudaginn eftir páska voru allar að mínu mati skynsamlegar og jákvæðar og hefðu mátt fá meiri athygli og jafnvel má segja þótt fyrr hefði verið. Sennilega hefði Seðlabankinn þurft í samstarfi við fjármálastofnanir að grípa fyrr til ýmissa slíkra ráðstafana. Nóg um það.

Veruleikinn er sá að þjóðhagslegur sparnaður á Íslandi hefur verið á niðurleið og það er mjög óæskilegt. Menn hafa auðvitað í gegnum tíðina verið með ýmis form til að reyna að örva skyldusparnað, þ.e. þvingaðan sparnað eða bundinn sparnað og náttúrlega að sjálfsögðu mikilvægasta sparnaðarformið sem er lífeyrissparnaðurinn. Við værum að sjálfsögðu til viðræðu reiðubúin, við vinstri græn, að skoða það form ef mönnum litist það betur. Það hefur líka verið nefnt í þingflokki okkar að kannski ættum við frekar að leita leiða þar til að auðvelda og örva enn frekar þann sparnað, en það er líka mikilvægt að í boði séu form, kannski mismunandi valkostir almenns sparnaðar. Sú tillaga sem hér er sett fram er auðvitað fyrst og fremst hugsuð í því skyni að reyna að hvetja til og örva almennan sparnað og snúa við þeirri þróun að þjóðhagslegur sparnaður sé á niðurleið. Um leið er þetta aðgerð til að hafa virkan skuldabréfamarkað, sem er mikilvægt, þó að í þessu tilviki væri að vísu um bundinn bréfaflokk að ræða og bundið því að menn ættu bréfin til þess að njóta góðs af skattfrelsinu.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 13:12]

[13:32]

Útbýting:

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, 558. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 859.

Dragnótaveiðar, 563. mál, fsp. GAK, þskj. 869.

Opinberir háskólar, 546. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 847.

Póst- og fjarskiptastofnun, 522. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 823.

Rannsóknir á lífríki sjávar, 562. mál, fsp. GAK, þskj. 868.

Skaðabætur til fjölskyldna fórnarlamba í sprengjuárás gegn íslenskum friðargæsluliðum, 561. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 867.

Stjórnsýslulög, 536. mál, stjfrv. (forsrh.), þskj. 837.

Utanríkis- og alþjóðamál, 556. mál, skýrsla utanrrh., þskj. 857.

Umræður utan dagskrár.

Rannsóknir og stofnstærðarmat Hafrannsóknastofnunarinnar.

[13:33]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Nú ber svo við að á öllum flóum og fjörðum og miðunum hringinn í kringum Ísland hefur aldrei orðið vart við jafnmikinn þorsk eins og síðustu daga. Þetta fiskirí er búið að standa yfir núna á annan mánuð og virðist ekki vera neitt lát á. Er auðvitað gleðilegt og ánægjulegt að þetta skuli vera með þessum hætti. En það er aftur á móti sorglegt að við skulum ekki fá að veiða þorsk í auknum mæli miðað við það sem við erum að gera í dag. Við erum í sögulegum niðurskurði hvað þorskveiðar varðar og erum að veiða það minnsta frá stríðslokum. Þetta er fáránlegt miðað við ástand á fiskimiðum. Togararallið sem var haldið fyrir ári síðan sýndi þá að það var eitthvað til af stórum fiski en í mælingunum hjá togararallinu var talið að vantaði smáfiskinn, ungfiskinn, yngstu árgangana.

Eftir að togararallið var farið í fyrra og eftir að búið var að skera niður kvótann þá setjum við Íslandsmet í skyndilokunum. Við settum yfir 100 skyndilokanir á smáþorsk sem segir okkur að það var smáfiskur til, hrygning hafði heppnast tveim, þrem árum áður og nýliðunin var í lagi. Það segir þetta Íslandsmet í skyndilokunum.

Ekki nóg með það heldur er farið á hverju sumri í rækjurall og rækjurallið sýndi meiri þorsk á miðunum en við höfum átt að venjast á síðustu árum. Þessu til viðbótar hefur orðið vart við þorsk á djúpslóð í miklu dýpra vatni en við höfum átt að venjast, frá 400 föðmum og niður á 600 faðma á svokölluðu Hampiðjutorgi mitt á milli Íslands og Grænlands. Þetta var fiskur sem varð vart við meira að segja í vetur og mikið af honum í fyrrasumar þegar hann var að ganga yfir aftur, þ.e. af Íslandsmiðum yfir á Grænland og núna urðum við aftur varir við hann í febrúar þar sem hann var að ganga til Íslands til að hrygna.

Það er nú einu sinni þannig að þorskur virðir ekki neinar línur sem eru teiknaðar í sjókort, þ.e. landhelgislínur. Hann fer á milli svæða og það hefur alltaf verið sagt að þegjandi

synda þorskar í ála og það á við núna eins og svo oft áður að það er sem betur fer að gerast. En við notum okkur ekki þann möguleika sem við höfum á að nýta þessar þorskgöngur. Við búum við togararall sem er alls ekki hæft til þess að mæla fiskgengd og er jafnvel að mæla fiskigöngur á röngum tíma. Ég held að stóra vandamál Hafrannsóknastofnunar sé að þeir taka ekki tillit til annarra veiðarfæra eins og netaralls sem var í sögulegu hámarki á síðasta ári. Þess vegna spyr ég hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra: Árið 2007 var sett Íslandsmet í lokun veiðisvæða á smáþorski og hvað hyggst hann gera í því? Ætlar hann að taka tillit til þessa? Ætlar hann að taka mark á þessu? Á síðastliðnu ári var meiri þorskafli í rækjuralli en hefur verið á síðustu árum. Í svonefndu netaralli á síðasta ári var meiri þorskafli en frá upphafi rallsins. Í febrúar á þessu ári voru íslensk skip að fá stórþorsk á svonefndu Hampiðjutorgi á milli Íslands og Grænlands. Hvað hyggst ráðherrann gera við þetta? Ætlar hann að halda áfram að byggja allar niðurstöður á svokölluðu togararalli og verður það hlutskipti okkar að tapa af möguleikum til þess að nýta þá fiskgengd sem er á miðunum? Það er að mínu mati fáránlegt. Það væri hægt að bæta við þorskveiðiheimildir núna. Við fluttum tillögu í haust um 40.000 tonn en í kosningabaráttunni töluðum við um að það væri allt í lagi að veiða (Forseti hringir.) 250.000 tonn á næstu þremur árum. (Forseti hringir.) Ég stend við það og held því fram að það sé alveg (Forseti hringir.) mögulegt.

[13:39]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka kærlega fyrir þessa umræðu. Ég held að við höfum rætt utan dagskrár af minna tilefni en ástandinu í hafinu og stöðu fiskstofna, einkanlega þorskstofnsins. Það er mjög ánægjulegt þegar sú gagnrýni er höfð uppi að það sem að sé á Íslandi sé að við veiðum ekki nóg vegna þess að það sé svo mikill fiskur í sjónum, í hafinu kringum landið. Það er vandamál sem fáar þjóðir geta talað um vegna þess að víða er það því miður þannig að fiskstofnunum hefur hrakað. Gagnrýnin sem hv. þingmaður hefur uppi er þá væntanlega sú að staða fiskstofnanna sé betri en vísindamenn telja sem væntanlega bendir til þess að hann telur að þannig hafi verið staðið að málum við okkar nýtingarstefnu á síðustu árum að hún hafi borið árangur. Þetta er út af fyrir sig heilmikið sjónarmið sérstaklega komandi frá jafnreyndum veiðimanni og hv. þm. Grétari Mar Jónssyni og er ástæða til þess að leggja við hlustirnar að þessu leytinu frá honum.

Það stendur þannig á núna að staðið hafa yfir rannsóknir í þessu umræddu og umtalaða togararalli og þeim er nýlega lokið og úrvinnsla á þeim gögnum stendur yfir. Netarallið er síðan að hefjast og hafið. Auðvitað eru þessar rannsóknir ásamt fleiri rannsóknum, fleiru sem menn styðjast við, síðan lagðar til grundvallar þegar Hafrannsóknastofnun mun núna í byrjun júní, hygg ég, kynna ástandsskýrslu sína þar sem fram munu koma tillögur hennar um eðlilega veiði eða hæfilega veiði á næsta fiskveiðiári. Að mínu mati er skynsamlegast að bíða með allar ákvarðanir þangað til þær upplýsingar liggja fyrir. Við verðum að skoða þetta heildstætt og taka tillit til sem flestra sjónarmiða í þessum efnum.

Virðulegi forseti. Við tókum þá ákvörðun þegar ákveðið var að skera niður þorskstofninn að stórauka hafrannsóknir hér við land og sérstaklega beina sjónum okkar að þorskrannsóknunum. Ég fullyrði að ekki hefur verið lögð jafnmikil áhersla á þorskrannsóknir í aðra tíð en núna.

Við tókum togararallið til gagngerrar endurskoðunar. Við fengum til þess skipstjóra og útgerðarmenn stærri og minni skipa sem lögðu til ýmiss konar breytingar á togararallinu sjálfu. Ég vil í þessu sambandi vekja athygli á því að núna var farið í að fjölga mjög togstöðvunum sem togað var á í þessu ralli. Þeim var fjölgað um 51 í þessum rannsóknum.

Mjög margt annað var líka skoðað í þessum efnum. Hv. þingmaður talaði meðal annars um tímasetninguna. Það er eitt af því sem líka var verið að skoða, þ.e. hvort þessi tímasetning væri heppileg. Hún var á sínum tíma ákveðin fyrri hluta marsmánaðar. Núna er verið að athuga það í þessum hópi hvort ástæða væri til þess að gera breytingar á tímasetningunni og sú vinna er í gangi og ekki komin niðurstaða í það.

Það var líka gagnrýnt varðandi togararallið að dreifing togstöðvanna væri ekki eðlileg, það vantaði að skoða veiðisvæðin í útköntum út af Vestfjörðum og norðaustan við landið og að ástæða væri til þess bæta við stöðvum og hugsanlega gera tilraunir með færanlegar skipstjórastöður. Við öllu þessu hefur verið brugðist. Fyrir Norðausturlandi voru teknar tíu aukastöðvar á djúpslóð, út af Vestfjörðum fimmtán aukastöðvar á djúpslóð og á grunnslóð í Faxaflóa, á Breiðafirði og á Vestfjörðum voru teknar 26 aukastöðvar. Þetta er allt saman liður í því sama. Til viðbótar þessu höfum við varið stórauknu fjármagni ekki bara til Hafrannsóknastofnunar heldur líka til sjálfstæðra rannsóknarstofnana, vísindastofnana, meðal annars úti á landsbyggðinni til þess að efla þorskrannsóknirnar og fá fleiri og fjölbreyttari sjónarmið fram til þess að geta fengið sem besta niðurstöðu. Í þessu sambandi vil ég líka vekja athygli á því að ég tók þá ákvörðun að efla umtalsvert samkeppnisdeild verkefnasjóðs sem starfar undir forustu doktors Jakobs Kristjánssonar sem fékk tvöfalt meira fjármagn til ráðstöfunar og sú aukning fór öll til þorskrannsóknaverkefna.

Hv. þingmaður var síðan með nokkrar spurningar, meðal annars um lokanir veiðisvæða. Það er alveg rétt að það hefur verið talsvert mikið um lokanir á veiðisvæðum vegna smáþorsks á árinu 2007. Ég hygg hins vegar að það sé ekki mjög góður mælikvarði á stærð eða afrakstursgetu þorskstofnsins. Ef það væri þannig mundum við væntanlega líta þannig á að þegar lítið væri um skyndilokanir þá væri það til vísbendingar um að þorskstofninn okkar væri í mjög slöku ástandi. Mig rekur nú ekki minni til þess að menn hafi talað þannig, hvorki héðan úr ræðustólnum né nokkurs staðar annars staðar. Auðvitað er margt hægt að segja um þetta. Það getur verið sú skýring þarna á að við séum með lítinn þorskstofn og þess vegna sé ásóknin í smærri fiskinn þetta meiri.

Hv. þingmaður spurði enn fremur um þorskaflann í rækjuralli. Þetta er ekki rétt. Það er hins vegar þannig að vísitala þorsks í rækjuralli í fyrra var 50% lægri en áður. En svo er það líka svo að rækjurallið gefur auðvitað ekki góða

mynd af afrakstursgetu þorskstofnsins. Rækjurallið fer fram á mjög afmarkaðri slóð og við fáum enga heildarmynd út úr því. Ég hygg að það sé eðlilegast hjá okkur að reyna að átta okkur á heildarmyndinni eins og við erum að reyna að gera áður en við tökum ákvarðanir, áður en við (Forseti hringir.) kveðum upp dóma, áður en við sláum neinu föstu um stærð þorskstofnsins á þessari stundu.

[13:44]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Allt frá því að Íslendingar tóku sér landhelgina fyrst í 12, 50 og síðan 200 mílur, hefur verið deilt um rannsóknir og ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar. En með landhelginni náðum við stjórn á veiðunum og nytjastofnunum umhverfis landið. Menn deila um hvernig til hefur tekist og hver hlutur Hafrannsóknastofnunar er í því efni.

Gagnrýnin umfjöllun um vísindastarfsemi er auðvitað mjög mikilvæg og Hafrannsóknastofnun hlýtur að taka faglegri gagnrýni vel. Það má hins vegar ekki rugla saman faglegri gagnrýni á rannsóknarstefnu og rannsóknir og svo aftur gagnrýni á kvótakerfið sem slíkt og þann óskapnað sem úr því varð með lögfestingu á framsalinu. Það má segja að það hafi verið stunduð hér fiskileit fram undir 1970 en eftir það hefur stofnmatið verið aðaláherslan ásamt fjölstofnarannsóknum hjá Hafró. Meginstefið allan þennan tíma hefur í raun verið hið sama, þ.e. að draga úr veiðum á ókynþroska fiski og tryggja tiltekna stærð hrygningarstofnsins. Ég tel að það þurfi að efla þessar rannsóknir en einnig umhverfisrannsóknir, ekki síst núna í ljósi loftslagsbreytinga, og nýta og virkja þá þekkingu sem sú nálgun veitir til að bæta áreiðanleika stofnmats og veiðiráðgjafar.

Herra forseti. Ég vil nefna eitt atriði og það er að nýlegar rannsóknir benda til þess að þorskstofninn í hafinu umhverfis landið sé ekki einn heldur séu þar margir smærri stofnar. Veiðiráðgjöfin miðast hins vegar við að þorskstofninn sé aðeins einn og því er hætt við að sumir stofnar séu vannýttir og aðrir ofnýttir með núverandi veiðifyrirkomulagi.

Ég tel að það séu ekki aðrir betur til þess fallnir en Hafrannsóknastofnun að safna og meta þau gögn sem fyrir liggja (Forseti hringir.) varðandi þorskstofninn en ég tel brýnt að efla hafrannsóknir almennt, (Forseti hringir.) bæði hjá Hafrannsóknastofnun og hjá Háskólanum á Akureyri og Háskóla Íslands.

[13:47]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Frú forseti. Þetta er það viðamikið efni að það er kannski erfitt að gera grein fyrir því á tveimur mínútum. Ég hef sótt fjölmarga fundi í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd með öðrum nefndarmönnum þar sem við höfum rætt þetta. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson sem hefur þessa umræðu hefur auðvitað mjög miklar skoðanir á málinu, annars vegar til rannsóknarstarfseminnar og hins vegar til stjórnar fiskveiða hér á landi. Ég horfi á hið fræðilega líkt og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir en það skiptir auðvitað verulega miklu máli að búið er að auka mjög hafrannsóknir í tengslum við þær ákvarðanir sem teknar voru sl. sumar og lagt er upp með að það sé gert. Það er hins vegar hægt að deila um hvaða veiðisvæði er verið að nota í togararalli og slíku. Á veiðisvæði Breiðafjarðar í togararalli þessa árs var veiði lítil sem engin og togpunktarnir voru endurákvarðaðir við skipstjórnarmenn og fleiri eftir niðurstöðu ráðsins. Það er einmitt mæliaðferðin sem við erum alltaf að skoða.

Ég veit að hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur mikla þekkingu og reynslu á þessu sviði og hefur lagt upp með ýmsar aðrar aðferðir og ber að virða það. Þá minni ég hv. þingmann á að þegar hann sjálfur lék handbolta fyrir nokkrum árum með hinu frábæra félagi Reyni í Sandgerði undir stjórn ágætisfélaga okkar Guðmundar Árna Stefánssonar þá deildi hann líka alltaf á leikaðferðir liðsins og vildi helst alltaf hanga einn frammi.

[13:49]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Ég hef nú ekki sömu reynslu og hv. þm. Grétar Mar Jónsson, ég hef aldrei leikið handbolta en hins vegar prófað annað. En auðvitað er Hafrannsóknastofnun ein af mikilvægustu stofnunum þjóðarinnar vegna þess að störf hennar og ráðgjöf skipta verulegu máli fyrir þjóðarbúið. Það hefur verið þannig að um langan tíma hefur staðið töluverður styr um stofnunina. Sjómenn og aðrir hafa ekki verið fyllilega sáttir við niðurstöður sem frá henni koma. Skemmst er að minnast ráðgjafar á síðasta ári sem varð til þess að ákveðið var að skera niður þorskveiðar.

Nú um þessar mundir verða sjómenn víða um landið varir við mikla fiskgengd. Ég þekki það á mínu heimasvæði, Breiðafirði, þar sem er gríðarlega mikil fiskgengd og þorskurinn mun betur haldinn núna en oft áður, í holdum og stærð, þannig að sjómenn átta sig hreinlega ekki á samhengi hlutanna en það er alveg skiljanlegt.

Ég nefni annað dæmi þar sem menn telja að þurfi að leggja í frekari rannsóknir. Það tengist hinu gríðarmikla síldarmagni sem verið hefur í Breiðafirði og sérstaklega í Grundarfirði. Heimamenn hafa bent á að það þurfi að rannsaka þetta frekar og meta stofnstærðina. Menn telja að um það mikið magn af síld sé að ræða að hægt sé að auka síldveiðar verulega og það væri fróðlegt að heyra hvort hæstv. ráðherra hefur eitthvað um þetta mál að segja í þessari umræðu. Það er auðvitað óheppilegt að styr standi um þessa mikilvægu stofnun. Sjómenn telja að ekki sé tekið nægjanlegt tillit til þekkingar og reynslu þeirra en ég veit hins vegar að Hafró hefur reynt að gera það, þarna er auðvitað mikill fjársjóður sem ber að nýta.

Þetta er stórt og mikið mál og eins og síðasti hv. ræðumaður sagði þá kemst maður ekki víða yfir á tveimur mínútum og nú sé ég að tími minn er búinn. Ég hefði gjarnan viljað segja miklu meira um málið en nú fer hæstv. forseti að slá í bjölluna þannig að ég held að ég láti máli mínu lokið.

[13:51]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. *Fiskifréttir* voru að koma í hólfin okkar innan í *Viðskiptablaðinu*. Það hafa ekki margir tekið eftir því. En þar eru nokkrar fyrirsagnir í miðopnu eins og „Fáránlega gott fiskerí“, „Gamlar grobbsögur slá þessu ekki við“, „Hef aldrei fengið jafnmikinn þorsk í dragnót og nú“,

bullandi þorskveiði um allan sjó samkvæmt úttekt blaðsins á viðtölum við skipstjórnarmenn vítt og breitt um landið.

Ég mælist til þess við hæstv. sjávarútvegsráðherra að hann taki mark á þeim mönnum sem starfa í þessari grein og stunda veiðar. Það getur varla verið að þau aflabrögð og ástand þorsksins sem hér er lýst gefi ekki tilefni til þess að endurmeta þá stöðu sem ríkisstjórnin hefur ákveðið varðandi veiðar á þorski. Ég held að það sé nauðsynlegt að gera fyrr en seinna, hæstv. forseti. Það mundi að mörgu leyti koma okkur vel. Það væru jákvæðar fréttir fyrir þjóðfélagið í núverandi stöðu. Það er alveg sýnilegt að aflabrögð á fiskimiðunum gefa fullt tilefni til þess að endurákvarða aflann á þorskinum, miklu meiri ástæðu en að leita að loðnunni með ærinni fyrirhöfn, sem ekki tókst svo að veiða. Sem dæmi um það hefur Hafrannsóknastofnun hætt við rannsóknir í Breiðafirði sem áttu að tengjast loðnurannsóknum og ætisupptöku þorsksins — vegna hvers? Vegna þess að það kom engin loðna í Breiðafjörð.

Hæstv. forseti. Það er grafalvarlegt að berja hausnum við steininn — ég leyfi mér að segja eins og einn hv. þingmaður hefur sagt — að stinga hausnum í steininn, hæstv. ráðherra. Ég ætla að vona að hann tolli ekki lengi þar.

[13:53]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Sú ákvörðun hæstv. sjávarútvegsráðherra að fara að ráðleggingum vísindamanna okkar varðandi þorskkvóta fyrir yfirstandandi fiskveiðiár sýnir áræði, ábyrgð og skilning á viðkvæmum aðstæðum. Við höfum rækilega verið minnt á það á undanförnum vikum og mánuðum hverjar eru undirstöðuatvinnugreinar okkar.

Staða þorskstofnsins er ekki nægilega góð og það eru vissulega vonbrigði. Fyrir því eru ástæður sem okkur eru kunnar (Gripið fram í.) og aðrar sem erfitt er að gera sér grein fyrir. Meginástæðan er sú að of mikið hefur verið veitt á undanförnum árum og áratugum. Vissulega hefur ráðgjöfin og forsendur hennar ekki alltaf reynst réttar en það er staðreynd að þekking okkar á hinu flókna samspili í vistkerfi sjávar er takmörkuð.

Á undanförnum árum hafa aðstæður í hafinu breyst mikið og má rekja það að miklu leyti til hlýnunar sjávar. Sú mynd sem vísindamenn okkar höfðu af samspili í vistkerfinu hefur riðlast jafnvel í mikilvægum atriðum. Stjórnvöld hafa á þessu ári aukið framlög til hafrannsókna og má þar m.a. nefna aukið framlag vegna togararalls. Þar er verið að mæta gagnrýni um of fáar og rangar togslóðir og var þeim fjölgað umtalsvert eins og fram hefur komið í nýliðnu ralli. Ráðherra skipaði starfshóp með fulltrúum allra hagsmunaaðila þannig að sem víðtækast samráð væri haft og flest sjónarmið kæmu fram.

Virðulegi forseti. Við erum á ákveðnum tímamótum í hafrannsóknum vegna þeirra miklu breytinga sem átt hafa sér stað í hafinu umhverfis landið. Við þessar aðstæður er mikilvægara en nokkru sinni að efla starfsemi þeirra aðila sem að rannsókn koma. Það er skoðun mín að auka þurfi enn frekar fjármagn til frekari rannsókna á næstu árum og sérstaklega horfa í því tilfelli til aukinna rannsókna á vistkerfinu og okkar mikilvægustu nytjastofnum þannig að allt verði lagt í sölurnar til að afla vísindamönnum okkar bestu mögulegra gagna. Á þeim byggjum við síðan ákvarðanir um nýtingu í framtíðinni.

Þegar við ræðum um og tökum ákvarðanir um fjöregg þjóðar er mikilvægt að það sé gert af ábyrgð og festu. Gera verður þær kröfur til þeirra sem vilja ræða málið að rétt sé farið með staðreyndir. Slíku er ekki til að tjalda hjá málshefjanda. Vitað er að það er góð þorskveiði nú um stundir og það liggur fyrir að hún byggist á veiði og meðalsterkum árgöngum (Forseti hringir.) frá því fyrir aldamótin. Það eru þeir árgangar sem á eftir koma sem valda áhyggjum og auka mikilvægi þess að reyna að byggja upp sterka hrygningarstofna.

[13:56]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Umræða sú sem hér var efnt til undir yfirskriftinni *Rannsóknir og stofnstærðarmat Hafrannsóknastofnunar* er auðvitað mjög yfirgripsmikil umræða eðli málsins samkvæmt. Það er vandasamt verk að gagnrýna þá veiðiráðgjöf sem Hafrannsóknastofnun kemur með. Við höfum fjölda rannsóknaskýrslna sem okkur eru aðgengilegar og opnar og við sjáum í þeim að þar eftir bestu manna vitund er varað við mikilli veiði. Svo fáum við hins vegar sögurnar sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson sýnir okkur úr *Fiskifréttum* í dag.

Þetta er vandaverk að rata þarna einhvern meðalveg á milli hinnar vísindalegu ráðgjafar og þess sem sjómenn síðan segja. En það sem mig langar til að minna á er að við höfum komið okkur upp Hafrannsóknastofnun. Þar eru 150 stöðugildi. Þetta er rannsóknastofnun, vísindastofnun sem við leggjum til hátt í 2 milljarða á ári á fjárlögum íslenska ríkisins eða 1,4 milljarða. Við höfum stjórn sem er skipuð hagsmunasamtökum í Hafrannsóknastofnun. Við erum líka með ráðgjafarnefnd sem fór að starfa með nýju sniði innan stofnunarinnar fyrir fjórum árum. Þar eru tilnefndir aðilar í ráðgjafarnefndina sem valdir eru af ráðherra og samkvæmt samráði Hafrannsóknastofnunar. Þar eru þrír menn úr atvinnugreininni, þrír úr samfélaginu og þrír frá erlendum stofnunum. Við erum með gríðarlega öfluga stofnun sem samt á fullt í fangi með að vinna þau verk sem við viljum leggja á herðar henni. Það sem skiptir síðan miklu máli er að fiskstofnarnir okkar séu nýttir með sjálfbærum hætti. Það er viðleitni Hafrannsóknastofnunar að gefa veiðiráðgjöf sem gerir okkur kleift að nýta þá 40 fiskstofna sem Hafró rannsakar (Forseti hringir.) með sjálfbærum hætti en ofnýtum ekki þannig að við eigum eitthvað eftir til framtíðar.

[13:58]

Anna Kristín Gunnarsdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Það er ekki gott að hugsa til þess að í þau fjölmörgu skipti sem ástand fiskstofna hér við land er tekið til umræðu á hv. Alþingi er það gert undir formerkjum veiðiþols. Það er að vísu vel skiljanlegt að ýmsu leyti því að það má ekki að vanmeta mikilvægi veiða fyrir íslenskan efnahag og þjóðarbúið. Það er hins vegar vert að hafa í huga að þegar til lengdar lætur skiptir annað mun meira máli, þ.e. að lífríkið við Ísland. Ég segi lífríki vegna þess að það er ekki aðeins um fiskstofna að ræða heldur

þurfum við að tala um lífkeðjuna við landið. Hún skiptir öllu máli fyrir lífið í landinu til lengri tíma. Það er dapurlegt að vita að ekki skuli meira vera gert í því en raun ber vitni að skoða samhengið í lífkeðjunni. Mín skoðun er sú að við þurfum að efla rannsóknarstarfsemi bæði hjá Hafró og hjá háskólunum sem við þær fást. Ég vil í því samhengi rifja upp að Háskólinn á Hólum hefur afburðaaðstöðu til rannsókna á fiski.

Þeir þingmenn sem hér hafa talað hafa allir nokkuð til síns máls. Sömuleiðis er vel skiljanleg sú afstaða sem birtist í máli hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar. Hins vegar ætla ég að fara þess á leit við hæstv. sjávarútvegsráðherra að ef hann eykur veiðar á þorski hér við land (Forseti hringir.) verði sú ákvörðun byggð á nýjum rannsóknum Hafrannsóknastofnunar (Forseti hringir.) en ekki kröfum frá sjómönnum.

[14:00]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa ánægju með að sjávarútvegsmál skuli vera til umfjöllunar á hv. Alþingi. Í rauninni er það orðið frekar sjaldan sem við ræðum sjávarútvegsmálin þannig að vissulega er ástæða til umræðu nú. Það er full ástæða til að velta þessum hlutum fyrir sér, hvað skal gera, hversu sterkur er stofninn, hversu mikið er að marka rannsóknirnar o.s.frv. Og ég efast ekki um að hæstv. sjávarútvegsráðherra er að velta þessu öllu saman fyrir sér líka.

Vissulega var það mjög stór ákvörðun, sem tekin var af ríkisstjórninni og hæstv. ráðherra, að draga saman í þorskveiðum eins mikið og raun ber vitni. Við framsóknarmenn vorum ekki þeirrar skoðunar að svo langt hefði átt að ganga. Við vildum fara í 150 þús. tonn þegar ríkisstjórnin sagði 130. Þau 20 þús. tonn sem þar eru á milli hefðu virkilega getað skipt máli. Tillaga okkar byggðist á niðurstöðu eða tillögu frá Norður-Atlantshafsfiskveiðiráðinu þannig að hún var ekki gripin úr tómarúminu. En það þýðir ekki að tala um það. Þetta varð niðurstaðan og ég heyri það á máli hæstv. ráðherra að hann er ekkert að velta því fyrir sér að gera breytingar þar á. En auðvitað bíðum við öll eftir því hvað kemur næst frá Hafró. Hafrannsóknastofnunin er mikilvæg vísindastofnun og ég hef ekki ástæðu til að gera lítið úr því sem þaðan kemur þó að vissulega sé það umdeilt.

Ég vil að síðustu segja við hv. málshefjanda að miðað við það sem hann sagði áðan um stöðu þorskstofnsins hlýtur að vera mjög stutt í að hann verði stuðningsmaður kvótakerfisins.

[14:03]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Það er langt í það að ég fari að styðja núverandi fiskveiðistjórnarkerfi. Þó að ástandið á þorskstofninum sé skárra en Hafrannsóknastofnun heldur fram þá er staða margra annarra stofna vegna þess kerfis mjög slæm. Það er hægt að telja upp loðnu, það er hægt að telja upp síld og þess vegna hefur lítill árangur náðst í að byggja upp síldarstofna. Ég var 1990 að veiða síld og þá var kvótinn 120 þús. tonn en hann er ekki nema 150 þús. tonn í ár. Ástand ýmissa stofna eins og grálúðu, rækju og flatfisktegunda ýmissa er mjög slappt, fyrir utan það að við náum ekki árangri með þessu fiskveiðistjórnarkerfi og ég spái því að ýsustofninn verði hruninn eftir tvö ár.

Ég fékk það inn á tölvuna mína í morgun að einir 50 skipstjórar skora á stjórnvöld að auka við veiðar á þorski og það þarf að gera það strax, hæstv. ráðherra, gera það núna á meðan þessi göngufiskur er á Íslandsmiðum því að hann virðir enga landhelgi eins og ég kom að áðan. Þau 600 þús. tonn af þorski sem töpuðust fyrir sex árum eru kannski að skila sér núna og það er árangurinn sem við sjáum. Enn og aftur segi ég við ykkur að skyndilokanir á smáfiski, Íslandsmet í skyndilokunum á smáfiski, eru staðfesting á því að nýliðunin er í lagi.

Ég ætla svo að ljúka þessu með því að segja við hv. þm. Gunnar Svavarsson: Ég setti alltaf upp leikkerfin í handboltanum.

[14:05]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram. Mér hefur fundist hún málefnaleg. Það sem ég held að hafi staðið upp úr í henni er að mikill samhljómur er í því að svarið sé fyrst og fremst fólgið í því að auka rannsóknir. Menn kalla almennt eftir því að hafa betri upplýsingar um það sem við getum síðan lagt til grundvallar þegar við tökum ákvarðanir okkar.

Það er það sem við höfum verið að gera. Ég nefndi áðan hvernig við höfum brugðist við gagnrýni á togararallið. Ekki er hægt að segja annað í þeim efnum en að reynt hafi verið að breyta því ralli á uppbyggilegan hátt og við höfum lagt til þess 150 millj. kr. til viðbótar á þremur árum. Það eru umtalsverðir fjármunir sem við leggjum í það að geta þannig betur lagt grunninn að því að átta okkur á stöðu fiskstofnanna og stærð þeirra, sem ætti þá að skila sér í nákvæmari tillögum af hálfu Hafrannsóknastofnunar þegar þær koma nú í vor. (**GMJ:** Rallið dugar ekki.) Rallið dugar ekki, það er alveg rétt hjá hv. þingmanni og þess vegna er tillit tekið til fleiri þátta. Ég ræddi það efnislega við hv. þingmann áðan að ekki er hægt að leggja það sem hann var að vísa til, annars vegar um skyndilokanirnar og hins vegar um rækjurallið, til grundvallar með sama hætti og t.d. togararallið vegna þess að þar er um að ræða mjög afmarkað svið. Hv. þingmaður vísaði í að mikið hafi verið um skyndilokanir árið 2007, það var líka mikið um skyndilokanir 1991–1992, það var mikið um skyndilokanir árið 2000. Hvaða vitnisburður er það? (Gripið fram í.) Er þá líka verið að tala um það, hv. þingmaður, að þegar lítið er um skyndilokanir sé það til vísbendingar um að lítið sé að vaxa upp af smáfiski við landið?

Virðulegi forseti. Ég held að það sé ekki þannig sem við getum lagt mat á stærð fiskstofnanna. Hv. þm. Magnús Stefánsson spurði um síldarstofnana. Það er mjög ánægjulegt að vita að síldarstofnarnir hér við land hafa verið að aukast og mælingin á Breiðafirði sýndi að þar var um að ræða 850 þús. tonn af síld. Við getum, þegar vel tekst til, byggt upp fiskstofna okkar, síldin er m.a. gott dæmi um það. Það er það sem við erum að reyna að gera með þeirri stefnumörkun sem við höfum mótað varðandi þorskinn líka.

[14:07]

Útbýting:

Varnarmálalög, 331. mál, nál. minni hluta utanrmn., þskj. 866.

Ráðstafanir í efnahagsmálum, frh. 1. umr.

Frv. SJS o.fl., 486. mál. — Þskj. 774.

[14:08]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér hefur farið fram prýðileg umræða um þingmál sem allur þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs stendur að um ráðstafanir í efnahagsmálum. Frumvarpið telur 10 greinar og hefur 1. flutningsmaður, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, gert ítarlega grein fyrir frumvarpinu og einstökum greinum þess.

Það kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að þingflokkurinn hefur áður lagt fram þingmál sem snúa að efnahagslífinu almennt en markmið þessa frumvarps, eins og segir í 1. gr. þess, með leyfi forseta: „er að grípa til ráðstafana til að endurheimta efnahagslegan stöðugleika, ná verðbólgu á nýjan leik inn fyrir viðmiðunarmörk Seðlabankans, skapa forsendur til að vaxtalækkunarferli geti hafist, tryggja kaupmátt umsaminna launa og treysta undirstöður atvinnulífs og íslensks þjóðarbúskapar almennt.“

Eins og ég var byrjaður að vísa til kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að upphaf tillöguflutnings okkar megi rekja frá því snemma á síðasta kjörtímabili, einkum er leið á árið 2004 og verulegs ójafnvægis fór að gæta í efnahags- og fjármálalífinu.

Af hálfu stjórnarmeirihlutans hafa tveir ráðherrar tekið þátt í umræðunni, hæstv. viðskiptaráðherra og hæstv. iðnaðarráðherra, og ber að þakka það en við söknum þess að sjálfsögðu að hér skuli ekki vera oddvitar ríkisstjórnarflokkanna, hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde og hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, en eins og fram hefur komið í fréttum eru þau bæði stödd í Búkarest í Rúmeníu þar sem þau sitja fund á vegum NATO. Þangað héldu þau í gær í einkaþotu og það er að koma fram í fjölmiðlum nú að neitað er að upplýsa um tilkostnaðinn við þessa för. Er það eitthvert hégómamál? Nei, það er nefnilega hárrétt sem fram kom í máli Péturs H. Blöndals, þingmanns Sjálfstæðisflokksins, að það skiptir máli hvaða merkjasendingar eru sendar frá Alþingi út í samfélagið. Þessi þotuferðalög leiða til ákveðinna hugrenningatengsla vegna þess að þau tengjast þeim einstaklingum sem hafa verið að raka til sín auðæfin á undanförnum árum en eins og við þekkjum öll hefur ójafnvægi og aukin misskipting verið að ágerast í íslensku samfélagi. Það er við slíkar aðstæður þegar verðbólgan stefnir í tveggja stafa tölu, þegar launafólk sem lakast stendur að vígi og millitekjuhóparnir eru uggandi um sinn hag, að menn horfa til þessarar stofnunar, hvaða vísbendingar eru sendar héðan. Það er í þessu samhengi sem þjóðin horfir agndofa á þetta undarlega ferðalag oddvita ríkisstjórnarflokkanna. Menn hefðu haldið að þeir hefðu öðrum hnöppum að hneppa að ekki sé minnst á ferðamátann.

En að öðru leyti, til hvaða aðgerða hefur ríkisstjórnin verið að grípa til að undanförnu? Hafa þær aðgerðir verið til þess fallnar að líma samfélagið saman, að rétta hlut þeirra sem lakast standa að vígi í okkar samfélagi? Nei. Fyrir fáeinum dögum sendi Alþýðusamband Íslands, Öryrkjabandalag Íslands og Landssamband eldri borgara frá sér tilkynningu þar sem lýst var furðu yfir því að hækkanir á greiðslum til lífeyrisþega og örorkuþega, þeirra sem minnstar tekjur hafa í íslensku samfélagi, skuli núna um þessi mánaðamót einungis vera á bilinu 4–5 þús. kr. á sama tíma og nýsamið er um það í kjarasamningum á almennum vinnumarkaði að launahækkanir til hinna lægst launuðu skuli nema 18 þús. kr. Í niðurlagi ályktunar þessara samtaka sem ég nefndi segir, með leyfi forseta:

„Það er því ljóst að ríkisstjórnin er með þessari ákvörðun sinni að ganga þvert gegn grundvallaráherslu og markmiðum kjarasamninganna — markmiðum sem hún áður hafði tekið undir og samþykkt. Með ákvörðun sinni er ríkisstjórnin að svipta lífeyrisþega mikilvægum og nauðsynlegum kjarabótum.

Alþýðusambandið, Öryrkjabandalagið og Landssamband eldri borgara krefjast þess að ríkisstjórnin standi við fyrri yfirlýsingar sínar og hækki bætur almannatrygginga til jafns við kjarasamninga — það þýðir hækkun um 18.000 kr. á mánuði fyrir þá sem eru á lægstu bótum.“

Þetta eru með öðrum orðum viðbrögð við gjörðum ríkisstjórnarinnar sem nú á ögurstundu og örlagatímum tala með þessum hætti með verkum sínum til þeirra sem lökust hafa kjörin á Íslandi. Sá vandi sem Íslendingar standa frammi fyrir er ótvíræður. Það vefengir enginn að við stöndum frammi fyrir miklum erfiðleikum. Eins og ég gat um áðan stefnir í að verðbólgan fari í tveggja stafa tölu. Það hefur ekki gerst í langan tíma. Það er líka staðreynd að skuldir þjóðarbús okkar eru nú meiri en þær hafa nokkurn tíma verið og eru meiri þegar tekin er hliðsjón af mannfjölda en gerist almennt í heiminum á meðal þróaðra ríkja. Við höfum verið að horfa til þess á undanförnum árum að okkur hafi tekist að ná niður skuldum ríkissjóðs. Það hefur ekki gengið eins auðveldlega hvað sveitarfélögin varðar enda hafa þau búið við erfiðari kost en ríkið en umtalsverður árangur hefur náðst hvað ríkið varðar. Þetta efast enginn um. Hitt er jafnljóst að skuldirnar hafa verið að hlaðast upp á öðrum vígstöðvum og það er hjá bönkunum sem núna skulda mörg þúsund milljarða króna. Þetta er að mörgu leyti spegill á þær þjóðfélagsbreytingar sem átt hafa sér stað vegna þess að þegar allt kemur til alls var ríkið að ráðast í skuldir til að byggja upp okkar samfélag. Það er þess vegna sem eigendur lífeyrissjóðanna, fólkið sem greiðir drjúgan hluta af tekjum sínum til lífeyrissjóða spyr hvort peningarnir séu hættir að vinna fyrir sig. Það er þess vegna sem fólk hefur verið að reisa kröfur á hendur fjármálafyrirtækjunum og horfa til bílífis, til óhófs, til þotuferðalaganna. Það er í þessu samhengi sem þotuferð þeirra tvímenninga, hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra, skoðast. Þetta er merkjasending til íslensku þjóðarinnar.

Þessi þróun sem hefur verið í þá veru að færa völdin til í þjóðfélaginu, ekki bara skuldirnar heldur völdin í þjóðfélaginu, hefur vakið vangaveltur víðar. Ég vil nefna í því sambandi að í dag var að koma út á netinu bók eftir auðjöf-

urinn George Soros. Hann er orðinn við aldur og hefur mikla reynslu í þessum heimi fjármálamanna, fæddur í Ungverjalandi árið 1930, er á 78. ári. Hann var að senda frá sér á netinu sína 10. bók í dag, *The New Paradigm for Financial Markets.* Hvað skyldi George Soros vera að segja að þessu sinni? Þetta er maður sem oft er hlustað á. Hann segir að sá vandi sem fjármálaheimurinn stendur frammi fyrir nú eigi rætur að rekja í þeirri frjálshyggju sem fór að ryðja sér til rúms í byrjun 9. áratugar síðustu aldar með tilkomu þeirra Margrétar Thatcher og Ronalds Reagans í Bandaríkjunum og Bretlandi. Þá hafi menn farið að létta hömlum af fjármálakerfinu. Sú var tíðin og það er ekki langt síðan þeim hömlum var aflétt af bandarískum bönkum að þeir máttu einvörðungu annaðhvort sinna viðskiptastarfsemi, innlána- og útlánastarfsemi, eða þá hafa fjárfestingar með höndum. Þeim var ekki heimilt að gegna hvoru tveggja hlutverkinu að vera í senn viðskiptabankar og fjárfestingarbankar. Þessum hömlum var létt af og þetta hefur verið gert í þeim hægri vindum sem blásið hafa. Við hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum lagt fram þingmál þessa efnis þar sem þessar kvaðir verði settar á bankana að þeir séu annaðhvort viðskiptabankar sem taki við lánsfé og láni út eða fjárfestingarbankar, að þeir geti ekki verið hvort tveggja í senn.

Yfirleitt er það svo að bankar hafa vaxið í samræmi við fjárstreymi inn í þeirra hirslur. Íslensku bankarnir vildu stytta sér leið. Það hafa að vísu margir bankar verið að gera, líka vestan hafs og um heiminn allan, fjármálakerfið hefur verið að breytast. Og í staðinn fyrir að bíða eftir því að fá meiri viðskipti frá viðskiptavinum sínum sem vildu fá þá til að geyma peninga sína réðust þeir í fjárfestingar og þar á meðal í áhættufjárfestingar. Það er þetta sem hefur verið að gerast í íslenska bankakerfinu sem hefur þanist svo út að það er ekki lengur í valdi íslensks samfélags að ábyrgjast þá að öllu leyti. Hæstv. forsætisráðherra hefur lýst því yfir, og gerði það á aðalfundi Seðlabankans nýlega, ítrekaði yfirlýsingar í þá veru að íslensk stjórnvöld mundu ábyrgjast bankana. Ég ætla ekki að gera lítið úr þeim ásetningi en vísa þó í ummæli Gylfa Magnússonar hjá Háskóla Íslands sem hefur haft ákveðnar efasemdir um getu ríkisins yfirleitt í þessa veru. Þetta er ég að setja inn í hið stóra samfélagslega samhengi hlutanna og að minna á að kannski hafi menn glaðst um of yfir árangri við að ná niður skuldum ríkisins vegna þess að menn hafa gleymt því að þær voru að hlaðast upp á öðrum vígstöðvum í staðinn.

Það er þessi heildræna sýn sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum verið að minna á í þingmálum sem við höfum flutt á undanförnum árum og gerum einnig í þingmáli því sem er hér til umræðu núna, við gerum grein fyrir þessum sjónarmiðum í greinargerð með frumvarpinu en leggjum jafnframt til markvissar aðgerðir til að taka á þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir. Við höfum jafnframt minnt á að ef Íslendingar ætla að ráða við þann vanda sem við stöndum frammi fyrir þá verðum við að gera það sem samfélag, þá verðum við að gera það öll. Ef við ætlum að gera það öll þá verðum við að koma því þannig fyrir að við séum öll á sama báti vegna þess að við leggjumst ekki sameiginlega á árarnar nema við séum á sama bátnum og þá er forsenda slíks að kjörin í þjóðfélaginu verði jöfnuð. Það er þess vegna sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð, sem hefur jafnan lagt áherslu á félagslegar úrbætur, minnir á tillögur sínar í húsnæðismálum, í velferðarmálum til þess að bæta úr kjörunum. Það er þyngra en tárum taki að á þessum tíma skuli skilaboðin frá ríkisstjórninni vera þau sem raun ber vitni og endurspeglast í ályktun frá Öryrkjabandalagi Íslands, verkalýðshreyfingunni og Landssambandi eldri borgara. (Forseti hringir.) Þessu er öllu hægt að breyta og við setjum fram okkar tillögur í það púkk.

[14:23]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hér er búin að standa ágæt umræða um frumvarp þingflokks Vinstri grænna sem snýr að því að taka á í efnahagsmálum. Undir það skal nú tekið og auðvitað er margt ágætt í þessum tillögum vinstri grænna. En hins vegar verð ég að játa að margt í því minnir á hina gömlu tíma þegar ég var að byrja í pólitík. Úrlausnirnar eru svipaðar og voru á þeim tíma þegar við vorum að byrja í pólitík, ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Margar eru þær ágætar og geta átt vel við, aðrar síður. Þetta er sósíalísk leið í samtímanum sem hefur tekið upp aðrar aðferðir í efnahagsmálum sem hafa virkað ágætlega í hinum vestræna heimi.

Hitt er annað mál að umræðan er þörf og það mega þeir eiga, vinstri grænir, að þeir hafa hamrað járnið nokkuð heitt í mörg ár gegn þenslu og gegn stórframkvæmdum o.s.frv. Maður getur auðvitað sagt sem svo að ekkert af því sem við glímum við í dag hér heima fyrir þyrftum við að glíma við ef þeir hefðu náð völdum. Þá hefðu allar stórframkvæmdirnar ekki átt sér stað sem munu í framtíðinni skila þjóðarbúinu miklu. Þá hefðu ekki allar þær miklu breytingar sem orðið hafa í framhaldi af EES-samningunum gengið svo hratt yfir. Ég hygg því að hér væri ekki við þá verðbólgu og ekki við þá þenslu að glíma — þessir bjartsýnistímar hefðu ekki risið svona hátt — ef jafnþjóðlegur íhaldsflokkur og vinstri grænir eru, hefði verið í ríkisstjórn. Ég tala nú ekki um ef hann hefði ráðið ferðinni.

Það er nú mikilvægt að eiga þjóðlega íhaldsflokka (Gripið fram í.) því að við margt er að glíma. Það er svo í lífinu, hv. þingmaður, og kannski er nú lífið ekkert öðruvísi en segir frá í Biblíunni. Það koma sjö feit ár. Faraó sá í draumi sínum að sjö horaðar kýr komu upp úr Níl og átu feitu kýrnar og draumurinn var ráðinn. Það er góðæri og svo kemur kreppa og því ber að leggja korn í hlöður og búa sig undir harðari tíð.

Þegar maður fer yfir íslenska efnahagssögu á síðustu öld og kannski fram á þennan dag eru þetta í raun sveiflurnar í sögunni. Hún rís og hnígur og upp koma vandamál sem stöðva okkur á leiðinni þannig að þetta eru svona sjö samfelld ár.

Íslendingar hafa oft staðið sig vel í kreppunni við að ná sér aftur á strik. Þeir standa sig oft betur í kreppu við að fást við efnahagsmál sín en þegar allt veður á súðum. Við sjáum það líka að í góðærinu eyða fyrirtæki og eignamenn því miður mjög miklum peningum í hluti sem ekki skila þeim þjóðararði. Þá rísa kringlurnar og stóru verslunar- og skrifstofuhúsnæðin sem skapa engan gjaldeyri heldur dreifa

kröftum og standa hér eins og vitar um alla höfuðborgina til vitnis um ranga fjárfestingu. Illa er farið með fé hjá fámennri þjóð á margan hátt. Það er eins og við getum aldrei lært af því hvað það er dýrkeypt. Þess vegna er mikilvægast við þessar aðstæður og allar aðstæður að átta sig á að ekkert er meira virði en þjóðarframleiðslan. Öflugir atvinnuvegir gefa fólkinu frelsi til að nýta dugnað sinn til framfara. Þá ríkir kraftur í samfélaginu. Efnahagsumgjörðin þarf að vera þannig að einstaklingarnir og fyrirtækin séu tiltölulega frjáls innan einhverra skynsamlegra marka í atvinnulífinu.

Þegar við horfum yfir þessar ágætu tillögur sem eru, eins og ég segi, sumar ágætar en aðrar eru frá eldri tíma, er líka mikilvægt að hugsa um hvað er að og hvað hefur farið úrskeiðis. Þar er ég auðvitað í engum vafa. Ný ríkisstjórn brást ekki við eins og allar aðrar ríkisstjórnir hafa gert eftir að þjóðarsátt var tekin upp. Það var árið 1990. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon átti sæti í ríkisstjórn þegar þjóðarsátt var gerð af nafna hans Hermannssyni með aðilum vinnumarkaðarins sem hafði gríðarleg áhrif til framfara á Íslandi og í rauninni höfum við byggt á þeim grunni síðan. Ríkisstjórnirnar, bæði árið 1995 og 1999, að ég tali nú ekki um árið 2003, börðust við ná tökum á toppum verðbólgunnar og unnu að því að hagvöxtur og framfarir væru á Íslandi. Tókst það allþokkalega.

Þess vegna er ábyrgðin öll á núverandi ríkisstjórn sem tók við tiltölulega góðu búi. Þensla tveggja síðustu ára hefur reyndar verið mjög mikil sem stafar kannski af því að menn réðust í mjög stórar framkvæmdir í hagkerfinu eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon minnti á í ræðu sinni, kannski dálítið ofvaxnar miðað við hvað hagkerfið er lítið sem hefur haft mikil áhrif. Ríkisstjórnin horfði þó beint fram á veginn og leit hvorki til hægri né vinstri og sagði að hér væru allir hlutir í lagi.

Það er nýr flokkur í ríkisstjórninni sem heitir Samfylking. Það er sundraður flokkur á margan hátt með ólík sjónarmið. Ég er klár á því að sá flokkur ræður þessari ríkisstjórn að ýmsu leyti. Hann er sá sem fer með völdin og ræður ferðinni. Forsætisráðherra hefði sennilega aldrei farið í þotunni nema af því að drottningin gerði kröfu um að svo veglegir væru reiðskjótarnir og menn sæju að þar færu höfðingjar um himinhvolfið.

Ég verð að segja fyrir mig að kannski er það nú það minnsta með þoturnar. Hitt vekur athygli mína hvað við viljum jafnan sýnast stórir og forustumenn ríkisstjórnarinnar buðu með sér öllum helstu vinum sínum á stórfjölmiðlunum, Fréttablaðinu og Stöð 2, Ríkisútvarpinu og Morgunblaðinu. Og mér skilst að það hafi nú bara einn fjölmiðill sem hafnaði því að sitja í þessari drossíu himinloftanna, það hefði verið Ríkisútvarpið. Þeir hafi kjörið að vera á sínum litla Willysjeppa á öðrum vegi og þáðu ekki slíkt boð. Þotuferðin sýnir dálítið stórlæti við þessar aðstæður þótt ég taki undir að stjórnmálamenn hafi mikil verkefni og þurfa að komast hratt yfir.

Ég hef sagt að ríkisstjórnin minnir mig mjög á ríkisstjórn Þorsteins Pálssonar sem var við völd 1987–1988 með prímadonnum töluverðum, glæsileg ríkisstjórn sem bundnar voru miklar vonir við. Þorsteinn bjó í skugga Steingríms Hermannssonar sem var vinsæll forsætisráðherra. Jón Baldvin var prímadonna og fór mikinn. Þessi ríkisstjórn leystist upp og sprakk á skömmum tíma og réði aldrei við að koma sér saman um neitt í efnahagsvandanum sem þá blasti við. Þá var sjávarútvegurinn að fara norður og niður eins og Sverrir Hermannsson orðaði það, grundvallaratvinnuvegur Íslendinga. Ríkisstjórnin náði ekki tökum á því og því fór nú eins og fór og ný ríkisstjórn tók við sem tókst að hemja verðbólguna.

Nú eigum við í rauninni við allt annan vanda að etja. Það er vandinn sem var hér í hagkerfinu heima, mikil verðbólga og þensla, bjartsýni og trú, eyðsla og svo þetta sem við höfum verið að gagnrýna. Maður áttar sig betur og betur á að við getum ekki haldið niðri verðbólgu á Íslandi til lengdar með tvennum hætti, að keyra upp stýrivexti Seðlabankans og vexti samfélagsins um leið og gengið er rangt skráð. Þannig halda menn verðbólgunni niðri. Það skapar viðskiptahalla, það skapar erfiðleika í atvinnulífinu.

Ég heyri það sagt úr ferðamannaiðnaðinum að eftir að gengið breyttist séu miklar skráningar á ferðamönnum aftur til Íslands af því að verðlagið sé viðráðanlegt eftir að gengið féll. Forsætisráðherra hefur í raun viðurkennt að gengið átti að staðnæmast annars staðar. Það fór langt yfir þau mörk sem hann ætlaði. Ég hef nú bent á að einn stærsti vandinn er ef til vill sá að Seðlabankinn hefur fá stýritæki í sinni tösku og beitir vöxtunum. Það er auðvitað mjög umhugsunarvert þegar ríkisstjórnin kennir einhverjum vondum aðilum úti í heimi um að þeir hafi ráðist að Íslandi. Það er auðvitað gert til að sameina þjóðarsál og það er sjálfsagður hlutur að rannsaka og fara yfir það allt saman.

Ég er samt hér um bil viss um að niðurstaðan er sú að það eru og hafa verið veikleikar í hagkerfinu sem við framsóknarmenn höfum verið að benda á síðan í haust og þurfti að taka á strax þá. Því miður hefur það ekki verið gert. Nú segja eftirlitsstofnanir erlendis, bæði Fitch og Standard & Poor's, að lánshæfismat Íslands sé að veikjast og þeir velti fyrir sér hvort þeir eigi að fella það. Þeir segja: Við vitum ekkert hvað þessi ríkisstjórn er að gera. Þeir segja það sama og við hér í stjórnarandstöðunni. Við vitum ekkert hvað hún er að gera. Hvernig ætlar hún að bregðast við þessum vanda?

Það er náttúrlega mjög alvarlegur hlutur að búa við slíka óvissu því að ríkisstjórnin er fyrst og fremst kosin til þess að takast á við efnahagsstefnuna og efnahagsmálin á Íslandi. Það er hennar verk og þjóðin hefur kosið hana til þess. Nú blasir við í fyrsta sinn eftir að þjóðarsátt var gerð að stöðug verðbólga er orðin mjög há og mun á næstu mánuðum og kannski missirum mælast um og yfir 10%. Heimilin, fyrirtækin og fólkið í landinu tapa miklum peningum og lífskjaraskerðingin er að verða mikil af því að ríkisstjórnin hefur ekki komið sér saman um nein úrræði til þess að bregðast við því vandamáli sem hér er eða þessu heimsvandamáli. Auðvitað er ekkert einfalt að takast á við þessa kreppu. Hún er kannski af öðrum toga en við höfum þekkt í áratugi því að auðvitað blasir við á heimsmarkaðnum að nauðsynjar heimila og fyrirtækja eru að hækka upp úr öllu valdi. Olían er dýrari en hún hefur verið í 150 ár. Ríkisstjórnin vill ekkert gefa eftir af gjöldum sínum hér heima.

Áburðurinn og fóðrið hækka á heimsmarkaði. Kornið og matvælin einnig þannig að heimurinn stendur frammi fyrir nýju aðstæðum. Þetta berst auðvitað allt hingað og það er

ekkert víst að stýrivextir Seðlabankans sem eru keyrðir upp í 15% eins og í Tyrklandi, vegi neitt í því. Kannski skekkja þeir myndina.

Við sjáum að í Bandaríkjunum og víða á Vesturlöndum reyndu stjórnendur að bregðast við heimskreppunni, af því það var vandamálið strax á sumardögum, fyrst og fremst með því að ná tökum á fjármálamörkuðunum. Það gerðu þeir með því að keyra niður vexti til þess að bjarga fjármálamörkuðunum og um leið heimilunum og peningaeign þjóðanna. Ríkisstjórninni bar því að grípa til aðgerða og standa vaktina með Seðlabankanum í stað þess að snupra hann eins og við heyrðum hér á haustdögum, en ríkisstjórnin aðgerðarlaus.

Skuldir heimilanna hafa vaxið mjög. Matvælin og allar þarfir heimilanna hafa hækkað mjög í verði. Hér er að verða mikil kjaraskerðing og við framsóknarmenn óttumst að ríkisstjórnin láti þessa lífskjaraskerðingu fyrst og fremst bitna á launafólki og þeim sem síst þola það.

Við framsóknarmenn höfum tekist á við erfið mál í 90 ár. Við höfum lifað lengi með þessari þjóð og eigum þátt í mörgum stærstu hagvaxtarskeiðum og framfaraskeiðum íslensku þjóðarinnar. Við höfum líka þorað að standa vaktina þegar kreppa hefur verið í aðsigi og jafnan barist þá og keyrt fljótt út úr henni. Við þorum að sigla í ólgusjó og kunnum með segl að fara og mótor.

Við höfum lagt fram ítarlegar tillögur sem þjóðin þekkir og hefur séð margvíslegar aðgerðir til þess að mæta þessum vanda. Það eru aðgerðir sem eru kannski nær samtímanum í því að búa til markað og aðstæður að nýju til þess að komast (Forseti hringir.) út úr þessum vanda. (Forseti hringir.) Um leið og ég þakka vinstri grænum fyrir tillögur þeirra vek ég athygli á að við erum á (Forseti hringir.) sama báti og þeir, við viljum berjast og takast á við þennan vanda.

[14:39]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv þingmanni fyrir ræðuna og tek fram að það var fagnaðarefni að fá tillögur frá framsóknarmönnum í hendur nú eftir páska. Þegar hv. þingmaður kom heim úr orlofi sínu og trúboðsför til Kanaríeyja þá settist hann niður við að semja efnahagstillögur fyrir Framsókn. Þær litu svo dagsins ljós og þar er margt ágætt og eru allar innlegg í þetta púkk. En við gengum frá og mótuðum okkar tillögur og settum þær fram fyrir um mánuði síðan.

Það er athyglisvert að heyra hv. þingmann tala um gamalt og nýtt í þessum efnum áður en hann tók það fram að Framsóknarflokkurinn væri níræður. Ég verð að segja alveg eins og er að ég fæ ekki botn í þann hugsunarhátt að tala um að vinstri sinnuð viðhorf í stjórnmálum, félagshyggja, gagnrýni á nýfrjálshyggju og markaðshyggju sé eitthvað gamalt. Er þá nýfrjálshyggjan svona ný og fersk? Er ekki veruleikinn sá að hún er 30–40 ára gömul hugmyndafræði, algjörlega stöðnuð og frosin föst og sífellt fleiri eru að opna augu sín fyrir því að hún hefur leitt miklar ógöngur yfir heiminn?

Hv. þingmaður Ögmundur Jónasson var einmitt að vitna í nýútkomna bók eftir engan annan en nestorinn Soros sem frægastur var að sprengja breska pundið. Hann er núna kominn á þá skoðun að ógöngur alþjóðahagkerfisins í dag séu að verulegu leyti hömluleysi þessarar nýfrjálshyggju og græðgiskapítalisma að kenna. Er það þá eitthvað nýtt og ferskt sem við viljum skrifa upp á eða er það gamaldags og úrelt að leggja til félagslegar lausnir?

Ég vil líka biðja þá hv. þingmann að benda mér á hvað er gamaldags við það að leggja til og styrkja gjaldeyrisvaraforða Seðlabankans. Hvað er gamaldags við að hvetja til sparnaðar? Hvað er gamaldags við að hvetja til að sveitarfélög sem standa illa verði styrkt, að takast á við ójafnvægi milli landshluta? Hvað er gamaldags að leggja til aukna fjármuni í Nýsköpunarsjóð, Tækniþróunarsjóð og til nýsköpunar og fjölbreytni í atvinnumálum? Hvað er gamaldags við að leggja til að styrkja Fjármálaeftirlitið? Vill ekki hv. þingmaður finna orðum sínum stað?

Ég tek skýrt fram að ég er ekki viðkvæmur fyrir því þótt hugmyndir mínar séu kallaðar gamaldags (Forseti hringir.) eða að þær séu kallaðar þjóðlegar eða hvað annað. Ef þær eru góðar þá eru þær góðar og það er það sem skiptir máli.

[14:41]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ferð mín til Kanaríeyja átti nú ekki að vera trúboðsferð heldur hvíldarferð en ég skal viðurkenna að ég hitti þar marga Íslendinga og átti þar þrjá fundi. Það sóttu 360 einn fundinn hjá mér og 250 annan og 200 sérstaka hátíð sem þar var haldin. Það var gaman að hitta Íslendinga þar í sólskini og sunnanvindi. Fólk úr öllum flokkum hafði áhyggjur af ríkisstjórninni eins og ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon.

Ég var ekki að tala um að félagshyggja og öll þau sjónarmið sem vinstri grænir standa fyrir væru gamaldags. Framsóknarflokkurinn hefur á 90 árum gengið í gegnum miklar breytingar en honum ber að halda í sinn gamla grunn. Margt af því sem talað var um fyrir 90 árum var grunnurinn að velgengni samfélaganna. Það þarf því ekki að skamma okkur fyrir frjálshyggju eða alla vega ekki þann sem hér stendur. Ég er ekki frjálshyggjusinnaður.

Ég vil hafa Framsóknarflokkinn á miðjunni með viðhorf til vinstri og félagshyggju. Það er mín stefna. Við sjáum hvernig vandinn hleðst ekki síst upp í frjálshyggjulöndunum og vissulega höfum við að sumu leyti farið glannalega að hér í okkar kerfi, t.d. varðandi sjálftöku launa hjá einstökum aðilum sem farið hefur úr hófi fram og sem ekki hefur samræmst íslenskum viðhorfum. Sumir héldu að eilífðin væri bara velgengni og hátt flug en nú eru þeir margir að koma niður, því miður. Vonandi brotlenda þeir ekki en þeir verða að vera blóð af okkar blóði og brot af landsins sál og lifa með þessari þjóð á skikkanlegum kjörum.

Í Bandaríkjunum eru menn nú að átta sig á því að Bush-stefnan mun valda því að sennilega munu tvær milljónir manna þar missa húsnæði sitt. Verið er að leggja þar til að menn hverfi frá gengdarlausri (Forseti hringir.) frjálshyggju þeirra ára og horfi meira til félagshyggjunnar. Ég hygg því að ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon séum að mörgu leyti bræður hvað félagshyggju varðar (Forseti hringir.) á ýmsum sviðum enda báðir sprottnir úr Framsóknarflokknum gamla. (Forseti hringir.)

[14:44]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ekki ætla ég að sverja það af mér að vera kominn af mörgum góðum vinstri sinnuðum framsóknarmönnum á norðausturhorni landsins þó að ég væri aldrei í þeim flokki sjálfur. Hann var kominn allt of langt til hægri fyrir minn smekk strax þegar ég komst til vits og ára. (Gripið fram í.) Já, ég vona að það sé svo að við getum átt margt sameiginlegt í félagshyggju, ég og hv. þm. Guðni Ágústsson, og að við getum frekar sótt okkur fyrirmyndir til hins besta í norrænni félagshyggju og norrænum velferðaráherslum, félagshyggju og samvinnu og þá er nú strax talsverðum hindrunum úr vegi rutt.

Vandinn er hins vegar herleiðing Framsóknarflokksins á undanförnum árum og ég kemst ekki hjá því að vekja athygli á að það var nánast broslegt að heyra hv. þingmann tyggja það að öll ábyrgð á núverandi vanda okkar væri núverandi ríkisstjórn að kenna. Ég og hv. þingmaður höfum dyggilega snúið bökum saman í því að berja á núverandi ríkisstjórn fyrir ónýti hennar, sofandaháttog andvaraleysi gagnvart versnandi aðstæðum mánuð frá mánuði. En það þýðir auðvitað ekki annað en að horfast í augu við þá ábyrgð sem fyrri ríkisstjórn ber líka vegna þess að þessir hlutir hafa verið að hlaðast upp allt frá 2004–2005 eins og rækilega er farið yfir í greinargerð og fylgiskjölum með þessu frumvarpi.

Ég vil líka beina eftirfarandi í allri vinsemd til hv. þingmanns og formanns Framsóknarflokksins: Eru það ekki mistök af Framsóknarflokknum að setja sig í þær stellingar í umræðum um þessa hluti nú að þurfa að verja allt sem fyrri ríkisstjórn gerði eins og hún hafi engin mistök gert en nú sé allt orðið ómögulegt og Sjálfstæðisflokkurinn heillum horfinn? Þetta er sami Sjálfstæðisflokkurinn og réði ferðinni í tíð fyrri ríkisstjórnar og fór með efnahagsmál. Hvers vegna (Forseti hringir.) getur ekki hv. þm. Guðni Ágústsson viðurkennt að formönnum Sjálfstæðisflokksins voru á þeim tíma jafnmislagðar hendur og þeim (Forseti hringir.) eru nú?

[14:46]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það má ekki snúa svona út úr hlutunum. Hér stendur sá sem sagði strax þegar hann var genginn út úr ríkisstjórn: Það er mikil þensla á Íslandi. Það er mikil hætta á ferðum ef ekki verður tekið á árunum. Ég ætla að viðurkenna það hreinskilnislega fyrir þingi og þjóð, sagði ég á sumarþinginu, að menn taka ekki á árunum eins og þeir þurfa síðustu sex mánuði fyrir kosningar hvað verðbólgu og skerðingar varðar. Ég viðurkenndi að í þeirri ríkisstjórn sem ég sat voru ýmis verkefni sem þurfti að takast á við af meiri hörku en þeim mun frekar bar að gera það eftir að kosningarnar voru gengnar hjá. Ég lærði það hjá Davíð Oddssyni og Halldóri Ásgrímssyni, sem voru ágætir efnahagslegir sérfræðingar og stjórnmálamenn á margan hátt, að það væri mjög mikilvægt í upphafi kjörtímabils að taka fast á árum til að geta átt gott tímabil. Það var sannarlega svo að kannski á síðustu tveimur árunum náðum við ekki þeim tökum á efnahagsmálunum sem okkur bar, þetta hef ég allt saman viðurkennt.

Ég tek undir með hv. þingmanni að við eigum að horfa til norrænnar félagshyggju. Ég hef miklar áhyggjur núna þegar ég sé að ríkisstjórnin hefur gert vin minn, hv. þm. Pétur H. Blöndal, sem er nú ekki mikill félagshyggjumaður, að hinu mikla félagsmálatrölli þessa þings. Ég sé það jafnframt núna að búið er að reka og koma frá störfum Magnúsi Péturssyni sem hefur farið með Ríkisspítalana. Það var greinilegt, þegar ég horfði á viðtalið við hann í gær, að tilgangurinn er einn: Núverandi heilbrigðismálaráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, ætlar að sýna frjálshyggjuliði stuttbuxnaliðsins að hann einkavæði mjög og breyti heilbrigðiskerfinu, enda var komið með Vilhjálm Egilsson, sem ég hélt að væri í fullu starfi, til þess að brytja og skera og pakka niður. Það eru alvarlegir tímar sem blasa við og Samfylkingin lætur Sjálfstæðisflokkinn líklega keyra heilbrigðiskerfið upp í ameríska kerfi en ekki hið norræna.

[14:48]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég hef áður getið um það í andsvari að það er margt gott í frumvarpinu, það tekur á mörgum þáttum en nokkurra þátta sakna ég. Undanfarin fjögur til fimm ár hafa komið fram mjög breytt og ný sjónarmið og ný hugtök sem stjórnmálamenn og aðrir þurfa að fást við. Það er verið að tala um jöklabréf, skuldavafninga, framvirka samninga og alls konar ný hugtök og sjónarmið sem taka þarf á. Eitt af því er áhættutaka, þegar skuldsett fyrirtæki kaupa hlutabréf og svo einstaklingar líka. Það er mikil áhætta og ég hafði, frú forseti, verulegar áhyggjur af sumum og sérstaklega einu íslensku fyrirtæki sem er FL Group, ég nefni það, þegar það byrjaði að taka þessa óskaplegu áhættu úti í heimi. Ég nefndi það á þeim tíma, reyndar ekki voðalega hátt, að við skyldum vera undir það búin að einhver skellur myndaðist af því. Þegar maður kastar upp krónu eða kastar upp tening getur sexan komið upp og það er eins með þá áhættu sem menn taka þarna, hún getur að sjálfsögðu komið upp. Og hún kom upp. Sem betur fer var sá vandi leystur og þá létti mér, frú forseti, mér létti þegar vandinn var leystur í nóvember. Síðan hefur mér verið tiltölulega létt þrátt fyrir alla óáran. Menn þurfa nefnilega að átta sig á því hvar áhættan liggur.

Mikið hefur verið talað um viðskiptahalla. Menn segja að hann sé mjög mikill og það er rétt en þar þurfa menn að greina á milli: Hvað er viðskiptahalli með opinbera ábyrgð, sveitarfélaga og ríkissjóðs, og hvað er viðskiptahalli með ábyrgð annarra einstaklinga eða einkafyrirtækja? Þegar Baugur kaupir t.d. fyrirtæki í London eða í Englandi með láni frá enskum bönkum myndar það viðskiptahalla, vextirnir af því láni. Það kemur íslenska ríkinu eða opinberum aðilum á Íslandi ekkert við og meira að segja hefur verið sagt að hagnaðurinn af fjárfestingunni komi ekki eins hratt inn eins og vextirnir af lánum þannig að viðskiptahallinn sé oftalinn. Ég held að menn þurfi að fara að gera greinarmun á þeim viðskiptahalla sem myndast með opinberri ábyrgð og þeim sem myndast með ábyrgð erlendra lánastofnana og banka því það er þeirra vandamál ef illa fer með þá fjárfestingu sem í hlut á, það er ekki vandamál íslenska ríkisins.

Menn hafa talað um gengið og það hefur fallið mjög hratt. Ég held að það sé vegna þess að þessi jöklabréf, sem

að upphæð voru komin upp í 700–800 milljarða, hafi allt í einu verið leyst upp eða að hræðsla hafi komið í þann hóp manna sem fjárfesti í þeim víða um heim þegar innleysa átti þessi jöklabréf — og það hafi valdið því að gengið fór svona langt niður eins og sýnir sig en ég held að það sé ekki til langs tíma. Ég held að Kárahnjúkar, sú góða framkvæmd, mannkynsvæna framkvæmd sem bjargar mannkyninu frá koldíoxíðlosun — fram kom í svari hæstv. umhverfisráðherra að sá sparnaður sem Kárahnjúkavirkjun veldur mannkyninu í koldíoxíðlosun, öndvert við það að þetta ál yrði framleitt í Kína með rafmagni sem framleitt er með kolum eins og er verið að gera alla daga núna, að reisa álver í Kína, sú losun er jafnmikil og sexföld losun Íslendinga af umferð. Það er það sem við spörum mannkyninu með því að hafa reist Kárahnjúkavirkjun. Ég ætla að vona að ýmsu í íslenska ákvæðinu verði breytt þannig fyrir atbeina umhverfisráðherra að við getum hjálpað mannkyninu áfram með því að virkja meira. En það sem Kárahnjúkar virka núna er að halda uppi genginu vegna þess að þeir eru að byrja að flytja út ál sem fer síhækkandi á heimsmarkaði og stórhækkun á verði sjávarfangs veldur því líka að þrýstingur er að myndast á það að selja gjaldeyri og það heldur genginu uppi. Það vinnur gegn áhrifum jöklabréfanna þannig að ég hef trú á því að gengið verði einungis til skamms tíma í þeim lægðum sem það er í í dag.

Það er svo merkilegt að þegar olía hækkar á heimsmarkaði og menn fara í mótmælaaðgerðir, bæði í Bandaríkjunum og víðar, þá er það í rauninni gott fyrir Íslendinga. Það er gott fyrir Íslendinga vegna þess að olíuverð er tengt orkuverði. Orkuverð er nátengt álverði því að álverð er framleitt með raforku. Það eru ekki þekktar aðrar aðferðir til að framleiða ál og einn fjórði eða stór hluti af útflutningi Íslendinga er einmitt ál. Það er að koma í ljós að Íslendingar eru orkuframleiðsluþjóð, nákvæmlega eins og Sádi-Arabar og Rússar. Þess vegna getum við óbeint glaðst yfir því þegar olíuverð hækkar en við finnum auðvitað fyrir því í pyngjunni þegar við borgum það við bensínstöðina, það er önnur saga, en seinna meir mun það koma okkur til góða. Matarverð hefur líka hækkað í heiminum og það merkilega er að það kemur okkur Íslendingum líka til góða. Við erum ein mesta matvælaframleiðsluþjóð í heimi með þeim fiski sem við flytjum út. Við borðum ekki nema 1% af þeim fiski sem við veiðum þannig að hvort tveggja er mjög bjart. Þetta þurfum við að hafa í huga þegar menn líta á stöðuna í heild sinni og til framtíðar.

Menn eru að tala mikið um skuldsetningu heimilanna og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon gat um það sem einhvern mikinn ógnvald en hann gleymdi eignunum sem eru þar á móti. Eignir, sérstaklega fasteignir, hafa hækkað á Íslandi sem aldrei fyrr. Þær hafa hækkað miklu meira en skuldirnar sem hvíla á eignunum þannig að eignamyndun Íslendinga undanfarin fimm til sex ár hefur verið umtalsverð og þeir eru mjög vel í stakk búnir til að mæta áföllum, miklu betur en flestar aðrar þjóðir í heiminum.

Hér hefur verið talað um, og sumir hv. þingmenn sagt, að verðbólgan sé að ná tveggja stafa tölu. Í fjölmiðlum og víðar heyrir maður sönginn um það að nú fari allt að hækka. Er þetta ekki samráð, frú forseti? Eru menn ekki að búa til verðbólgu? Af hverju ætti verðlag að hækka út af hækkandi gengi? Það er ekki endilega samhengi þar á milli. Ég man ekki til þess að þegar krónan styrktist hafi allir hlaupið til og spurt: Af hverju lækka ekki bílarnir? Af hverju lækkar ekki kexið? Ég man ekki til þess. Og ég man ekki til þess að það hafi yfirleitt lækkað. (Gripið fram í.) Ég man ekki til þess að þessar vörur hafi lækkað. Af hverju skyldu þær þá hækka núna þegar gengið fellur tímabundið í örstuttan tíma? Ég held að það sé vegna þess að hv. þingmenn og fréttamenn og aðrir eru alltaf að segja við kaupmennina: Þið megið hækka verðið. Þið eigið að hækka verðið um 20%. Ég segi þeim að þeir eigi ekki að hækka það neitt, þeir áttu að vera búnir að tryggja sig fyrir þessu. Það er til tæki í dag, sem lengi hefur verið þekkt, sem heitir framvirkur gjaldeyrismarkaður og öll góð fyrirtæki og vel rekin eiga að vera búin að tryggja sig fyrir gengisfellingu. Það virðist IKEA vera búið að gera og það eiga sjávarútvegsfyrirtækin að sjálfsögðu að vera búin að gera líka og ættu nú undanfarna daga að hafa fylgt því sérstaklega vel eftir. Ef ég ræki sjávarútvegsfyrirtæki væri ég búinn að selja allar gjaldeyristekjur næsta árs a.m.k.

Sá vandi sem við glímum við — þó menn segi að við séum að kenna öðrum um kenni ég ekki neinum um að olíuverð hafi hækkað á heimsmarkaði, hækkað úr 40 dollurum fyrir nokkrum árum upp fyrir 100 eða 110. Ég er ekki að kenna neinum um það, það er bara staðreynd. Menn geta séð þetta á markaði á netinu. Þetta er vegna þess að Indland og þó sérstaklega Kína eru farin að nota olíu í stórum stíl, bæði til að hita húsin sín og þeir eru farnir að keyra bíla eins og við. Þeir þurfa þessa olíu, eftirspurnin verður mikil og verðið hækkar. Það er alveg sama hvað við gerum hérna, þó að við mótmælum og blásum í lúðra og stoppum umferð og ég veit ekki hvað, verðið verður áfram hátt þannig að það er lítið við því að gera annað en að laga rekstur og neyslu að þessu háa verði.

Lausafjárkreppan kom líka að utan. Ég er ekki að kenna neinum um en bankarnir fóru að kaupa þessa skuldavafninga og lögðu alltaf meira og betra mat á þá. Allt í einu féllu þeir í verði og enginn vill eiga þá núna sem þýðir að lausafjárkreppa varð um allan heim. Það er engum um að kenna, þetta er bara svona. Það slær til Íslands, bankarnir fá ekki lán erlendis, skuldatryggingaálag hækkar o.s.frv. Þetta eru áföll sem allar þjóðir í heiminum þurfa að glíma við, ekki bara Íslendingar. Allir bankar í heiminum eru í þessum vandræðum. Við Íslendingar erum hins vegar, frú forseti, afskaplega vel undir það búnir að mæta þessum áföllum. Ég hugsa að við séum hvað best undir það búnir af flestum þjóðum.

Ég ætla að nefna nokkur dæmi. Það hefur verið afgangur af ríkissjóði í fjölda ára. Það er framlag ríkissjóðs til baráttunnar gegn þessum áföllum. Það er nánast ekkert atvinnuleysi á Íslandi. Það er engin þjóð með slíka stöðu, ég kannast ekki við það. Miklar launahækkanir hafa orðið undanfarin ár, fasteignaverð hefur hækkað, eignamyndun hjá almenningi er mjög mikil, alla vega hjá þeim sem ekki hafa keypt íbúð á síðustu tveimur til þremur árum. Fyrirtækin eru mjög þróttmikil, mjög snögg að bregðast við og ég efa það ekki að þau muni ráða við vandann. Sterkur útflutningur, ál og fiskur, og ferðamannaiðnaður heldur uppi genginu, heldur krónunni að sjálfsögðu uppi. Við höfum

líka mjög sterkt lífeyrissjóðakerfi, eitt hið sterkasta í heiminum, Norðmenn og Hollendingar veita okkur smásamkeppni. Eins og ég gat um áður erum við líka orku- og matarútflutningsríki og það er það sem við þurfum að leggja áherslu á við þá sem eru að skoða möguleika íslensks atvinnulífs. Við erum til framtíðar mjög sterk þannig að ég sé ekki að menn þurfi að fara á taugum en auðvitað er ákveðinn vandi að glíma við og því fagna ég frumvarpinu.

Í frumvarpinu er ýmislegt gott eins og t.d. það að styrkja Seðlabankann. Reyndar er ekki getið um það að hann geti gert samninga við önnur ríki, ég mundi frekar leggja til að hann gerði samninga við aðra seðlabanka um gagnkvæma styrkingu, að þeir tryggi hver annan. Einnig er verið að tala um að hvetja til sparnaðar. Ég er mjög hlynntur því og nú eru bankarnir loksins farnir að hvetja almenning til sparnaðar. Kannski vex innlendur sparnaður, sem hefur verið allt of lítill, eyðsla hefur verið allt of mikil. Og bankarnir eru farnir að spara sjálfir. Sumir eru jafnvel farnir að lækka stjórnarlaunin hjá sér þannig að það má vel vera að sparnaðarhvatning verði í kerfinu. Ég er hins vegar ekki hrifinn af því að fara að niðurgreiða slíka þróun með ríkispeningum, með því að fella niður fjármagnstekjuskatt á þann sparnað. Ég er ekki hrifinn af þeim enda frumvarpsins.

Í 5., 6. og 7. gr. frumvarpsins er meira fjallað um önnur vandamál, byggðatengd vandamál, sem ég sé ekki að tengist efnahagsvanda þjóðarinnar í heild sinni þó að sjálfsögðu megi ekki horfa fram hjá því, og það er svo sem ágætt að taka á því. Einnig er talað um að styrkja Fjármálaeftirlitið. Ég hef mörgum sinnum lagt það til en það vill svo til að það eru bankarnir sjálfir og fjármálakerfið sem borga það eftirlit. Ég hef lagt til að það verði stóraukið og mundi gjarnan vilja sjá það tvöfaldað. Það er hagur bankanna að hér sé sterkt og trúverðugt Fjármálaeftirlit sem vinnur hratt og vel og fellir snögga og vel ígrundaða úrskurði þannig að menn viti hvað má gera og hvað má ekki gera.

Svo er það með stóriðjustefnuna sem talað er um í 8. gr. Ég var með fund í hv. efnahags- og skattanefnd ásamt með fjárlaganefnd um daginn og menn voru ekki sammála um hvort þensla væri á Íslandi eða ekki. Sumir sögðu að það væri þensla, aðrir sögðu að hún væri fyrir löngu búin, það væri engin þensla. Það er náttúrlega spurningin um það hvora skoðunina menn hafa, hvort menn vilja fá fleiri álver. En það sýnir sig að það er gott að hafa álver til að standa undir útflutningi og halda uppi gengi krónunnar. (Gripið fram í.)

Þjóðhagsráðið, ég saknaði þess að ekki er gerð nein krafa um menntun eða hæfileika, það er mjög flókið mál að fjalla um efnahagslíf nútímans. Svo var ég með athugasemd við ákvæði til bráðabirgða. Ég held að þeir sem flytja svona frumvarp, um að breyta fjárlögum, ættu í rauninni að flytja fjáraukalög samhliða af því að þingmenn flytja frumvörp sjálfir og eiga ekki að vera að ákalla framkvæmdarvaldið hvað það varðar. En öll þessi umræða er mjög þörf.

[15:03]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ávallt skemmtilegt að hlusta á málflutning hv. þm. Péturs H. Blöndals, sérstaklega um efnahags- og skattamál. En af því að hv. þingmaður mælti fyrir í gær alveg sérstöku máli sem var eftirgjöf á sköttum fyrirtækja upp á tugi eða hundruð milljarða króna, þ.e. af söluhagnaði o.s.frv., sem menn hafa fengið frest á á undanförnum árum, þá verð ég að segja eins og er að mér fannst framsetningin skrýtin þegar hann gerði athugasemd við 3. gr. í því frumvarpi sem við ræðum nú þar sem talað er um að vaxtatekjur gætu verið undanþegnar fjármagnstekjuskatti ef ríkið leitaði eftir lánsfjártöku hjá einstaklingum á innlendum markaði. En það er auðvitað annað mál sem rætt var hér í gær og vonandi verður það tekið til betri umræðu og meiri en verið hefur fram að þessu. Það svona stangast á að leggja til að fyrirtæki sem hafa nýtt sér skattfrestun á undanförnum árum sleppi algjörlega við að greiða skatt af viðkomandi fyrirtækjum en vera svo á móti hugmynd sem gæti leitt til þess að innlendir fjármunir fengjust til þeirra nota sem greint er frá í frumvarpinu.

Annað atriði sem mig langar að víkja að, hæstv. forseti, er viðskiptahallinn. Ég heyrði hv. þingmann tala um hann og út af fyrir sig get ég verið sammála honum um að viðskiptahalli og viðskiptahalli geta verið sinn hvor hluturinn eftir því hvernig til hans er stofnað og hvaða arðsemi kemur af því að mynda viðskiptahalla. En ég furða mig samt á því að m.a. undir forustu hv. þingmanns og vinnu fyrir ríkisstjórnarflokkana (Forseti hringir.) skuli ekki hafa verið lagt upp með að skilgreina þennan viðskiptahalla skýrar þannig að við séum annars vegar að tala um viðskiptahalla sem myndar arð til framtíðar og hins vegar viðskiptahalla sem ekki gerir það.

[15:06]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Varðandi hið síðara þá er það mjög athyglisvert og ég hef einmitt bent á að það er stór spurning hvernig viðskiptahallinn verður til og í hvað hann er notaður. Viðskiptahalli sem notaður var til að byggja Kárahnjúkavirkjun sem hefur sýnt sig að vera afskaplega arðbær og arðbærari en menn áttu von á er góður viðskiptahalli. Hann er indæll, hann mun standa undir sér einn og sér. Verst er náttúrlega í því sambandi að Kárahnjúkavirkjun skyldi hafa verið reist á vegum ríkisfyrirtækis, ég hefði viljað sjá hana í einkaframkvæmd en það var ekki vilji til þess. En það er góður viðskiptahalli. Viðskiptahalli sem er notaður til eyðslu er slæmur, það er rétt hjá hv. þingmanni.

Varðandi umræðuna í gær. Þetta voru 330 milljarðar sem er uppsafnað tap og þá er mikil spurning hvort það eigi yfirleitt að skattleggja söluhagnað af hlutabréfum. Hollendingar og Norðmenn hafa fylgt þeirri heimspeki að söluhagnaður af hlutabréfum sé hagnaður framtíðarinnar, hann er ekki orðinn til. Það er verið að selja hlutabréf á hærra verði en innra virði fyrirtækisins. (**Gripið fram í:** Einhver fær peninginn.) Einhver fær peninginn en það er einhver annar sem borgar hann, einhverjir tveir einstaklingar, annar borgar en hinn fær. Einhvern tímann í framtíðinni fær sá sem kaupir arðinn af fyrirtækinu en þá er hann líka skattlagður. Það er hugsunin á bak við það að skattleggja ekki þennan hagnað, enda sýnir það sig að hann er ákaflega kvikur. Hann er bara horfinn, hagnaður síðustu tveggja ára er farinn. Það er bara ekkert annað. Ég hugsa að þeir 330 milljarðar sem menn eru að tala um hér verði eitthvað

miklu minna eftir atburði síðustu vikna. Það sýnir bara hvað þetta er kvikur skattstofn og hvað í rauninni er lítið varið í hann sem raunverulega peninga.

[15:08]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Þó að ég hafi tekið undir að það sé sjálfsagt að skilgreina viðskiptahallann á ýmsan hátt eftir því hvernig hann verður til og til hvers hann muni leiða þá vil ég nú samt gera þá athugasemd, hæstv. forseti, að ég tel að hann verði í fæstum tilfellum mjög indæll eins og hv. þingmaður orðaði það.

[15:08]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Viðskiptahalli sem notaður er í arðbærar framkvæmdir sem standa undir sjálfum sér er að mínu mati ekkert áhyggjuefni, hann veldur ekki neinu. Viðkomandi framkvæmd borgar bara viðkomandi lán og við þurfum ekki að hafa neinar áhyggjur af því.

Það er verra með viðskiptahalla sem myndast vegna eyðslu eins og var hér í gamla daga. Það var miklu verri viðskiptahalli og hluti af núverandi viðskiptahalla er líka eyðsla. (Gripið fram í.) Kannski ekki alveg svo mikið.

Ég vil endilega klára þetta með skatt af söluhagnaði hlutabréfa vegna þess að þegar einhver einn aðili, einstaklingur eða fyrirtæki, kaupir hlutabréf af öðrum býst kaupandinn við miklum hagnaði í framtíðinni og þess vegna borgar hann svona mikið fyrir þau. Hann býst við að hagnaður í framtíðinni verði meiri en ávöxtunarkrafa á markaði og þess vegna borgar hann meira verð fyrir hlutabréfið. Ef ávöxtunarkrafan hækkar á markaði þá lækkar gengi hlutabréfsins, það er akkúrat það sem hefur gerst, sem sýnir hvað þetta er hvikull skattstofn og hve erfitt er að skattleggja hann. Ef hann hefði verið skattlagður að fullu hefði það getað riðið mörgum fyrirtækjum að fullu að vera búin að greiða skatt af eign sem svo hvarf. Þetta eru vandkvæðin við að skattleggja þetta fyrir utan það að menn hafa tvö tæki til að komast hjá því að borga þennan skatt. Annars vegar með því að stofna hlutafélag til að endurfjárfesta arðinn í eða hagnaðinn og þá borga menn aldrei skatt af honum, hagnaður er geymdur þarna alla tíð og hins vegar að flytja hagnaðinn til Hollands, þar er hann skattfrjáls. Og hvað gerðist? Íslendingar sáu ekki peninginn, hann hvarf. Þá er miklu betra að hann verði til á Íslandi með sömu skattalegu meðhöndlun og er í Hollandi.

[15:10]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það hefur aldrei neinn efast um að hv. þm. Pétur H. Blöndal hefur heilmikið vit á peningum og hann hugsar mikið um efnahagsmál þó að við séum ekki alltaf sammála honum, hann er svona sér á báti á margan hátt í þinginu. Það ber að virða. En hv. þingmaður er þekktur markaðsmaður, hann vill að lögmálin virki. Út af því ástandi sem nú er, viðskiptahallanum, gengisskráningunni og öllum þeim erfiðleikum sem eru í efnahagslífinu, hefur Vilhjálmur Egilsson, sem var á margan hátt á sama báti og hv. þingmaður, sett fram þá kenningu að skuldatryggingaálagið bendi til þess að Ísland sé álitið illa komið og að sú tilraun sé fullreynd að halda niðri verðbólgu með rangri gengisskráningu og hæstu vöxtum í heimi.

Það má leiða að því líkur að við séum stödd í vítahring. Er það svo? Ég man eftir því að þegar Steingrímur Hermannsson var á þingi gagnrýndi Sjálfstæðisflokkurinn hann oft fyrir að vilja stýra vöxtum með handafli. Það er því spurning þegar við förum að hugsa um þessi gengismál hvort við séum alltaf að vinna gegn útflutnings- og samkeppnisatvinnuvegum Íslendinga í þágu eyðslunnar.

Ég spyr hv. þingmann hvort hann telji að við séum komin í öngstræti og þurfum að breyta um stefnu og hvaða leið hann sér þá fyrir sér sem væri markaðsvænni en þessi handbremsa Seðlabankans. Vantar Seðlabankann fleiri stýritæki eða hefur ríkisstjórnin brugðist í því að takast á við efnahagsvandann hér heima og að búa sig undir þá miklu fjármálakreppu sem nú hefur brotið á ströndum Íslands?

[15:12]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Þetta eru afskaplega og viðamiklar og merkilegar spurningar. Í fyrsta lagi varðandi skuldatryggingaálagið. Skuldatryggingaálag íslensku bankanna og ríkisins, sem reyndar skuldar ekki neitt eða mjög lítið, hefur dregist inn í ákveðið sog annarra fyrirtækja vegna þess að menn þekkja ekki nægilega vel til Íslands eða íslenskra banka og það hefur eiginlega lítið sem ekkert að gera með greiðsluhæfi bankanna. Þeir eru sagðir standa mjög vel. Skuldatryggingaálagið segir því ekki neitt og ályktun í þá veru að hátt skuldatryggingaálag þýði slæma stöðu er bara ekki rétt. Það er röng ályktun, hún er dregin í öfuga átt.

Ég vil benda á að Hafnarfjarðarbær var að fá lán núna í vikunni með að mér skilst 75–80 punktum yfir Libor á meðan ætlast er til að skuldatryggingaálag ríkisins sé 400 punktar yfir Libor. Þetta sýnir hvað þetta er fáránlegt og það sýnir líka að fyrst að Hafnarfjarðarbær gat tekið lán með 75 punktum ætti ríkinu ekki að verða skotaskuld úr því að fá lán líka með 50, 60 punktum yfir Libor.

Ég held að menn eigi því ekki að horfa of mikið á skuldatryggingaálagið þótt menn verði að sjálfsögðu að horfa á það líka, en það er ákveðin vanþekking sem veldur því að hvað það er hátt.

Varðandi það hvort ríkisstjórnin hafi ekki gert neitt. Hvað geta ríkisstjórnir heimsins gert? Hvað er horft á, halla á ríkissjóði eða afgang á ríkissjóði? Það er það sem horft er á. Það er framlag ríkissjóðs til þess að berjast fyrir stöðugleika og íslenski ríkissjóðurinn hefur verið rekinn með afgangi ár eftir ár eftir ár. Betra getur nú framlag ríkisins ekki verið.

[15:14]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Því miður svaraði hv. þingmaður ekki þessari stóru spurningu. Hann þarf örugglega lengri tíma til þess að hugleiða þetta. 15% stýrivextir — ég sá að formaður Samfylkingarinnar hvatti til þess að þeir yrðu hækkaðir enn þá meira. 15% voru í rauninni rothögg sem þýðir lok, lok og læs. Það á enginn að taka lán í slíku umhverfi. Þetta mun hafa mikil áhrif á skuldug heimili og skuldug fyrir-

tæki. Íslenska krónan er í miklum vanda stödd og það hefur kannski vantað í alla þessa umræðu að eitthvað stæði með krónunni í öllum þessum átökum. Það var nú það sem ég var að velta fyrir mér.

Það væri fróðlegt fyrir ríkisstjórnarflokkana og Samfylkinguna að skoða t.d. matvælaverðið núna í samanburði við Evrópu. Hvernig skyldu matvælin standa núna í samanburði við Evrópu þegar gengið er orðið með þessum hætti? Þá er Ísland á þann mælikvarða sennilega orðið ódýrara en það var áður, enda er mér sagt að erlendir ferðamenn skrái sig núna grimmt til Íslands af því að það sé orðið ódýrara fyrir þá að borða hér og koma hingað en var.

Ég velti því fyrir mér, af því að ég trúi á margt í þeim vísindum sem hv. þingmaður hefur sett fram og veit að hann hefur mikið vit á efnahagsmálum, hvort hann eygi einhverjar leiðir til þess að markaðurinn ráði meiru. Þetta er í rauninni svolítil handstýring sem ríkisvaldið stundar hér í gegnum vextina, að gengisskráningin sé þessi, forsætisráðherra viðurkennir að hún þurfi að vera en hún hafi bara farið óvart hingað. Ég hefði viljað hlusta á fræðilegt erindi hjá hv. þingmanni þar sem hann svona upplýsti okkur af meiri nákvæmni um þessi mál því að ég veit að hann býr yfir þeirri þekkingu.

[15:17]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að biðja hv. þingmann velvirðingar á því að ég gleymdi þessu atriði. Ég var svo upptekinn af hinum þar sem mér þóttu þau svo merkileg. Það er rétt að Seðlabankinn vinnur samkvæmt ákveðnu módeli og ég ætla ekki í sjálfu sér að gagnrýna það. Módelið byggir á því að menn hækki vexti, þá verði allar fjárfestingar og neysla dýrari og sparnaður meira spennandi. Það á að leiða til þess að fólk hætti að eyða og byrji að spara. Það á að leiða til þess.

Ég spurði að því hvort þeir hefðu reiknað með jöklabréfunum í því módeli. Svo var ekki, enda var það nýjung og meira að segja svo torskilið að það er erfitt að átta sig á því. En jöklabréfin virka þannig að þau hækka gengi krónunnar og hvað þýðir það? Það þýðir útsölu á erlendum vörum, útsölu á bílum, kexi og svo framvegis og það er kannski sérstaklega útsalan á bílunum, bensíni og olíu sem veldur því að það fer í gang ákveðinn neyslugleði hjá almenningi öndvert við það sem hækkun stýrivaxta á að virka. Nú eru 15% vextir óskaplega háir og ég skil ekki fólk sem kaupir jeppa með bílaláni upp á 25%. Ég bara skil það ekki. En þetta mun vera að gerast. Þetta veldur þenslunni og þetta er sá vandi sem við erum að glíma við núna og jöklabréfin eru núna að þrýsta genginu niður í ákveðinn tíma þangað til þau eru búin.

Ferðamannaiðnaðurinn, eins og hv. þingmaður nefndi, mun að sjálfsögðu græða á þessari gengisfellingu eins og sjávarútvegurinn, eins og áliðnaðurinn, eins og allur útflutningur. Hann mun græða mikið á þessu og ég vona að þeir aðilar hafi selt dollara alls næsta árs, dollaratekjurnar, framvirkt á genginu þegar gengið var 166 eða eitthvað svoleiðis fyrir nokkrum dögum.

[15:19]

Útbýting:

Fiskræktarsjóður, 554. mál, stjfrv. (sjútv.- og landbrh.), þskj. 855.

Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, 534. mál, stjtill. fél.- og trmrh., þskj. 835.

Fæðubótarefni, 474. mál, svar heilbrrh., þskj. 862.

Jöfnun á flutningskostnaði olíuvara, 542. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 843.

Líkantilraunir vegna stórskipabryggju í Vestmannaeyjum, 513. mál, þáltill. ÁJ o.fl., þskj. 812.

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., 553. mál, stjfrv. (iðnrh.), þskj. 854.

Sameining heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni, 564. mál, fsp. KHG, þskj. 870.

Skráning og mat fasteigna, 529. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 830.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 541. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 842.

[15:20]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það frumvarp sem hér liggur fyrir til umræðu um ráðstafanir í efnahagsmálum sem þingflokkur Vinstri grænna flytur er í sjálfu sér virðingarverð tilraun sósíalísks flokks til að nálgast lausn á þeim vandamálum sem við er að etja í okkar borgaralega hagkerfi. Hitt er annað mál að menn hljóta að sjálfsögðu að velta fyrir sér þeim leiðum og þeim kostnaði sem gæti hlotist af og hvort eðlilegt sé að fara nákvæmlega þá leið sem hér er lögð til. Spurningin er til dæmis hvort eðlilegt sé að leggja fé skattborgaranna, gríðarlega mikla fjármuni, til að styrkja stöðu Seðlabankans. Í sjálfu sér virðist það vera leið sem ríkisstjórnin ætlar sjálf að fara og jafnvel að taka enn myndarlegar á því en hér liggur fyrir. Jafnvel hefur hæstv. utanríkisráðherra nefnt tölur sem eru með öllum ólíkindum varðandi það hvernig eigi að taka lán til þess að styrkja stöðu Seðlabanka og þess vegna viðskiptabankanna.

Ýmislegt annað eins og til dæmis þjóðhagsráð og annað slíkt sem eru í sjálfu sér gamalkunn úrræði sósíalískra stjórnmálamanna kæmu að mínu viti ekki til góða í glímunni við þessi vandamál. Nóg eru ráðin fyrir því. En það er í sjálfu sér nokkuð merkilegt að við skulum hér á vordögum fjalla um það hvernig við eigum að leysa úr aðsteðjandi efnahagsvanda. Ég minni á að ekki eru margir mánuðir síðan þingmenn Sjálfstæðisflokksins fóru mikinn og töluðu um hvað allt væri hér gott og farsælt og hvað við stæðum betur en nánast allar þjóðir í heiminum. Nú hagar þannig til í okkar þjóðfélagi að fiskverð er með því hæsta sem þekkist. Verð á áli er með því hæsta sem þekkist. Þetta eru helstu útflutningsvörur okkar Íslendinga. Miðað við það ætti allt að vera hér í gríðarlega mikilli velsæld. Það ættu ekki að vera mikil vandamál nema vegna þess að efnahagsstjórnin er ekki í lagi. Spurningin er: Hvenær fór hún í ólag? Menn geta deilt um það. En niðurstaðan — hvernig sem það er — er að hún er ekki í lagi. Nú horfir fólk kvíðið fram á veginn. Margir óttast um atvinnu sína. Margir óttast að missa eignir sínar eða lenda í greiðsluerfiðleikum. Fólk er hrætt við það sem kann að gerast. Gengisfall íslensku krónunnar og fall á verðbréfamörkuðum er vísbending um

að hætta geti verið á ferðum hvað svo sem öðru líður. Ég verð ekki var við annað en að stór hópur fólks hafi misst trú á getu ríkisstjórnarinnar til að stjórna af öryggi og festu.

Í fréttum í dag segir frá því að vöruskiptin séu óhagstæð um 5,3 milljarða. Þá erum við að tala um bráðabirgðatölur fyrir mars á þessu ári. Það bendir ekki til þess að krónan hafi náð þeirri lægð að skapa stöðugleika alla vega hvað varðar vöruviðskipti. Jafnframt er getið um það í frétt í Morgunblaðinu í dag að hagvöxtur minnki umtalsvert. Það er talað um að hann geti minnkað — eða það er í sjálfu sér ekki spáð um hvað hann geti minnkað en hæstv. forsætisráðherra hefur talað um að hann geti farið allt niður í 1% eða orðið neikvæður hagvöxtur miðað við fólksfjölgun. Allt þetta eru áhyggjuefni. Þá veltir maður því fyrir sér hvernig standi á því að ráðamenn sem töluðu um það fyrir hálfu ári hvað allt væri í mikilli velsæld og Seðlabankinn um að nauðsynlegt væri stöðugt að hækka stýrivexti skuli nokkru seinna standa frammi fyrir þjóðinni og tilkynna um enn eina stýrivaxtahækkun og erlendar lántökur ríkissjóðs til að styrkja gjaldeyrisstöðu Seðlabankans. Hverju er um að kenna? Við erum með hæsta verð á helstu útflutningsafurðum okkar, ríkasta þjóð í heimi sem allt í einu varð að skuldugustu þjóð í heimi. Þegar Davíð Oddsson seðlabankastjóri tilkynnti keikur 26. mars að stýrivextir Seðlabankans hefðu verið hækkaðir um 1,25% eða í samtals 15% þá sagði hæstv. forsætisráðherra að sú hækkun hefði ekki komið á óvart í sjálfu sér og hæstv. utanríkisráðherra tók undir með forsætisráðherra og sagði að Seðlabankinn sendi sterk skilaboð með vaxtahækkun um að hann ætlaði sér að hemja verðbólgu. Verðbólga mælist nú í tveggja stafa tölu. Þrátt fyrir að Seðlabankinn segist hafa verið að beita ákveðnum aðferðum til að hemja verðbólgu þá er verðbólga sú mesta í okkar heimshluta hér. Við erum líka með langhæstu stýrivextina. Á meðan hæstu vextir í okkar heimshluta, þ.e. stýrivextir seðlabanka, eru í kringum 5% þá erum við með 15% sem bendir til þess að þessi leið og aðferð Seðlabankans hafi ekki dugað. (**GÁ:** Og Tyrkland.) Já, og Tyrkland. En það er alltaf spurningin hvað við teygjum okkur langt þegar við metum okkar heimshluta. Það er hins vegar hægt að gera kröfur til Seðlabankans því það kostar sitt að reka þann banka. En það er líka athyglisvert að skoða ummæli forsætisráðherra þegar hann sagði í Fréttablaðinu þann 26. mars síðastliðinn að staða mála á gjaldeyrismörkuðum væri ekki komin á það stig að hún kallaði á sérstakar ráðstafanir ríkisstjórnarinnar (**Gripið fram í:** Að sinni.) að sinni. Þá sagði hann að hagvöxtur gæti hrapað niður í 1% úr tæpum 4% á síðasta ári og að það væri mikilvægt fyrir fólk að átta sig á því að fram undan gæti orðið samdráttur í efnahagslífinu sem fólk fyndi fyrir, en ríkisstjórnin ætlaði ekki að bregðast við með neinum aðgerðum að sinni.

Í grein í *Sunday Telegraph*, virtu ensku blaði, blaði Íhaldsflokksins eða blaði sem styður Íhaldsflokkinn breska 23. mars síðastliðinn, þrem dögum áður en forsætisráðherra tjáði sig með ofangreindum hætti við Fréttablaðið, segir að íslenska ríkisstjórnin reyni að komast hjá allsherjarhruni efnahagskerfisins. Þá var á það bent að krónan hafi fallið gagnvart evru um 17,2% í mars, um 25% á árinu 2008. Síðan vitnar þetta virta enska blað í fjármálamann sem segir: „Íslensku bankarnir eru undir miklu álagi og einhvern tíma verða þeir fyrir skelli. Við gætum öll haft rangt fyrir okkur en það gæti orðið flugeldasýning.“ Þetta fullyrti þetta virta enska blað þann 23. mars. En forsætisráðherra hefur ekki greint þjóðinni frá því að nokkur sú vinnsla væri fyrir hendi hjá ríkisstjórninni sem þetta blað heldur fram að sé fyrir hendi og vel kann að vera að þetta blað hafi rangt fyrir sér en samt sem áður er þetta staðhæft og þessum fullyrðingum hefur ekki verið mótmælt.

Í *Financial Times*, því virta fjármálablaði, fimmtudaginn 27. mars segir að forsætisráðherra Íslands sé á auglýsingaferð til að reyna að tala kjark í fjárfesta sem fjárfesta í íslenskum krónum til að halda því áfram. En blaðið segir síðan að um það sé í raun að ræða að þar tali maður sem sé í baráttu við að njóta lánstrausts og breyta viðhorfi lánardrottna til skuldunauts sem sé á kafi í skuldum. Síðan vísar þetta blað til þess hvernig efnahagskerfi okkar hafi verið og talar um Ísland sem gríðarstóran vogunarsjóð. Um þetta fjallar *Financial Times* þann 27. mars síðastliðinn.

Vissulega vonum við að ekki komi til áfalla í íslensku efnahagslífi umfram það sem þegar er orðið og við sjáum fyrir. En það er alveg ljóst að menn hafa farið fram á brún hengiflugsins. Það er spurning hvort það verður spornað við og við snúum af þeirri hættulegu vegferð sem Seðlabankinn og ríkisstjórnin hafa verið á með því að halda uppi hágengisstefnu sem engin innstæða er fyrir, með því að svelta íslenska framleiðsluatvinnuvegi með hágengisstefnunni, með því að niðurgreiða gjaldeyrinn og auka innflutninginn og stofna þar með til stöðugt vaxandi þjóðarskulda. Þetta er sú staðreynd sem við stöndum frammi fyrir og þetta er sú efnahagsstjórn sem hefur verið fylgt og er fylgt.

Hv. þm. Pétur Blöndal vék í ræðu sinni áðan að fyrirtækjum að þau hefðu ekki lækkað sem skyldi þegar krónan hækkaði og hann spurði: Hver gerði athugasemd við það? Sá sem hér stendur gerði það ítrekað öll árin og benti á ýmsar vörutegundir sem hefðu ekki lækkað. Vandamálið var það og er það að stjórnvöld hverju sinni á undanförnum árum hafi ekki staðið nægilega fast í ístaðinu varðandi það, auk þeirra aðila sem eiga að gæta samkeppni, að fylgjast með hvernig verðlag þróast.

Ég gerði á sínum tíma tillögu um að við værum með stöðugt eftirlit og fylgni með hvernig vöruverð á Íslandi þróaðist miðað við nágrannalönd okkar vegna þess að af því að við erum með þennan skrýtna gjaldmiðil þá verður samanburður erfiðari en ella væri. Þá væri líka spurning um og væri nauðsyn að koma á innflutningsvísitölu þannig að menn sæju hvort vöruverð innan lands væri að hækka óeðlilega miðað við gengisþróun. En vandamálið okkar í dag er fyrst og fremst til komið vegna þess að við höfum stofnað okkur í gríðarlegar skuldir og lánakjör eru erfiðari en ella. Það er vegna þess, eins og hárrétt er hjá hv. þm. Pétri Blöndal, að þjóðin hefur ekki sparað, þjóðin hefur steypt sér í skuldir og það hefur verið gert meðvitað. Það hefur verið stefna Seðlabankans og ríkisstjórnarinnar að hafa það þannig með því að hækka stýrivexti, með því að hækka fjárlög umfram öll eðlileg mörk og skatta á almenning í landinu. Hv. þm. Pétur Blöndal spyr: „Af hverju sparar fólk ekki?“ Í fyrsta lagi er það nokkuð erfitt fyrir venjulegt launafólk í landinu sem greiðir meiri hluta launa sinna í

ofurskatta sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur komið á launafólk í landinu fyrir utan það að hækka framlag til lífeyrissjóða. Hvað er þá eftir, þegar við erum auk þess með hæsta virðisaukaskatt í Evrópu? Hvar á fólkið að spara? Það er með þvingaðan 12% sparnað sem er gríðarlega mikill sparnaður miðað við þann sparnað sem almennt gerist í veröldinni. Það er nú einu sinni þannig að vegna skattstefnu á launafólk er mjög erfitt fyrir fólk hreinlega að láta enda ná saman og gæta þess að eiga nóg fyrir sig og sína. Þannig er það með ákveðinn og þó nokkuð stóran hóp launafólks í landinu og ekki má gleyma þeim hópi. Við erum í vanda vegna gengisstefnunnar, vegna þess að við erum með flotkrónu sem sveiflast eftir markaðsgengi hverju sinni á minnsta myntsvæði í heimi. Þetta er svo hættuleg stefna að það er alveg með ólíkindum að menn skuli ekki hafa séð að sér og áttað sig á því að nauðsynlegt er að tengja gjaldmiðilinn með ákveðnum hætti við gjaldmiðil með ákveðnum vikmörkum sem mundi þýða það að við mundum ekki þurfa að eiga eins mikinn gjaldeyrisvarasjóð og verið er að leggja til í þessu frumvarpi eða það sem hæstv. forsætisráðherra og utanríkisráðherra eru að tala um núna.

Ársæll Valfells, dósent við Háskóla Íslands, benti á þetta í mjög góðri yfirferð á sínum tíma í fjölmiðli fyrir nokkru. Hann benti á að við hefðum í raun hannað kerfi okkar að nýsjálenskri fyrirmynd. Í erlendum fjölmiðlum er jafnvel talað um hvort íslenska veikin muni breiðast út til fleiri landa, til Eystrasaltsríkjanna, til Tyrklands og jafnvel Suður-Afríku og Nýja-Sjálands. Það er vegna þess að menn líta á hvað óvarlega hefur verið farið af hálfu Seðlabanka og ríkisstjórnar á Íslandi á undanförnum árum með þeim hætti að taka endalaust lán, að flytja endalaust inn peninga og flytja út vexti en þó með þeim fyrirvara að vextirnir hafa ekki enn verið fluttir út vegna þess að vöxtunum hefur verið bætt ofan á vegna þess að ný lán hafa verið tekin þegar að afborgunum er komið. Þetta er sú þjóðfélagsmynd sem við okkur blasir og um er að ræða. Þess vegna er þjóðin er í vanda og við þurfum reyna að komast út úr þessu.

Ég tel að við þurfum að tengja gjaldmiðil okkar stóru myntsvæði. Það er grundvallaratriði og við frjálslynd lögðum það til í kosningabaráttunni og stöndum við það að við teljum að nauðsynlegt sé að gera það miðað við gengiskörfu helstu gjaldmiðla okkar. Það er eitt atriði. En ríkissjóður þarf líka að mæta með lægri álögum vanda þjóðfélagsborgaranna þannig að ekki verði víxlverkanir og lánskjaravísitala eða vísitala neysluverðs (Forseti hringir.) til verðtryggingar hækki út yfir öll mörk þannig að hann verði óviðráðanlegur.

[15:35]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru þrjú atriði í ræðu hv. þingmanns sem ég vildi gjarnan koma inn á. Það er í fyrsta lagi þegar skattar á fyrirtæki breytast, ég kalla það að breytast að fara úr 45% í 18, er það skattalækkun eða skattahækkun? Ef tekjur ríkissjóðs af viðkomandi skatti stóraukast, er það skattalækkun eða skattahækkun? Þ.e. 18% skattur gefur miklu meiri tekjur og meira álögur á fyrirtækin en 45% skattur, er það skattalækkun eða skattahækkun? Það er nefnilega skattalækkun en tekjurnar aukast og það er ekki endilega mælikvarði á það hvort skattar séu að hækka þegar tekjur ríkissjóðs af sköttum hækka. Það er vegna þess að kakan stækkar. Hún stækkar svo óskaplega mikið varðandi hagnað fyrirtækja að lækkun úr 45 niður í 18 dugir ekki til að minnka tekjurnar. Þær jukust samt töluvert mikið.

Önnur spurning. Hv. þingmaður nefndi að framlag til lífeyrissjóða hefði aukist um 2%. Er það ríkisstjórninni að kenna að þjóðin lifir lengur og að fleiri öryrkjar eru í landinu?

Í þriðja lagi að menn geti ekki sparað. Mig langar til að hv. þingmaður segi Þjóðverja það eða Frakka, Norðmanni eða einhverjum manni í Evrópu að hann þurfi endilega að kaupa flatskjá, hann þurfi að kaupa jeppa, hann þurfi að fara til útlanda í ferðalag o.s.frv. Við erum með 8 þúsund fleiri bíla á Íslandi en ökuskírteini. Það þýðir það að það eru 8 þúsund manns sem þurfa að keyra tvo bíla samtímis. Heldur hv. þingmaður að þetta sé allt saman bráðnauðsynlegt og að menn komist ekki af án þess?

[15:37]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Skattar á fyrirtæki hafa verið lækkaðir en samanburðurinn sem hv. þm. Pétur Blöndal vísar til, og flokksbræður hans gera iðulega, er eins og að bera saman epli og appelsínur. Það er ekkert flóknara en það. Ég ætla bara að benda ykkur á eina staðreynd sem þið skuluð hafa í huga næst þegar þið farið á flot með þetta. Árið 2000 varð efnahagur þriggja stærstu íslensku bankanna minni en þjóðarframleiðsla Íslands á ári en nú er hún tíföld. Hvaða þýðingu hefur það? Jú, það hefur þá þýðingu að að sjálfsögðu stækkar kakan. Það er ekkert af því sem ríkisstjórnin hefur verið að gera í sjálfu sér. Þetta hefur stækkað m.a. með auknum lántökum og útrás íslensku bankanna. Að sjálfsögðu leiðir það til þess að það koma fleiri krónur í kassann þó að prósentan lækki. En á sama tíma og skattar á fyrirtækjum hafa verið lækkaðir þá er um ofurskatta að ræða á einstaklinga í landinu og það er það sem er málið.

Síðan varðandi það hvort ríkisstjórnin geti gert að því þó að þjóðin lifi lengur og annað í þeim dúr og að framlag í lífeyrissjóð hækki um 2% þá er það líka óraunhæfur samanburður vegna þess að miðað við það hvernig hv. þm. Pétur Blöndal setti það fram áðan þá er þetta spurning um það hvort hinn lögþvingaði sósíalíski sparnaður sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur komið á og hækkaði um 2% gerir það að verkum að fólk tekur ekki sömu krónurnar til að leggja fyrir annars staðar. Það er nú einu sinni þannig að við sem erum markaðshyggjufólk og frjálslynt fólk teljum og við byggjum á því að þjóðfélagsborgararnir eigi að fá að haga lífi sínu með þeim hætti sem þeim þykir hagfelldast og best og það ættir þú að muna, hv. þm. Pétur Blöndal, að við erum ekki að standa í því að ráðskast með það hvort fólk eigi fyrir flatskjái, sparnað eða jeppa. Því verður fólk að fá að ráða sjálft.

[15:40]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að gæta að ávörpum.

[15:40]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Ég er í sjálfu sér ekki, frú forseti, að styðja þvingaðan skyldusparnað gegnum lífeyrissjóði, það er mér ekkert sérstaklega mikið hugðarefni. En ég bendi á að þau 2% sem iðgjöldin hækkuðu voru á kostnað fyrirtækjanna. Þau komu ekki fram í þeirri gífurlegu hækkun launa sem hefur átt sér stað á Íslandi síðustu 10 árin. Ég man ekki alveg síðustu tölur, hvort það er 70% raunhækkun launa umfram verðlag. Það skyldi nú ekki vera að sú mikla hækkun sé vegna þess að skattar voru lækkaðir á þennan skattstofn eins og á hagnað fyrirtækja? Það skyldi nú ekki vera að þetta sé ekki allt saman náttúrulögmál, það komi bara af sjálfu sér einhvern veginn af tilviljun? Og það skyldi nú ekki vera að bankarnir hafi farið í útrás bara sisvona? Sér hv. þingmaður fyrir sér að ríkisbankarnir gömlu hefðu farið í útrás? Sér hv. þingmaður virkilega fyrir sér að ríkisbankarnir sem þurftu styrk frá ríkinu reglulega, að þeir hefðu farið í útrás? (**JM:** Ónei.) Ónei, þeir hefðu aldrei farið í útrás og þeir hefðu aldrei getað skilað þessum gífurlegu tekjum inn til landsins eins og þeir gera í dag. Það er nefnilega sú ákvörðun fyrri ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins að einkavæða bankana sem veldur þessu. Það er ekki út í bláinn að það kemur allt í einu mikil útrás heldur er það vegna þess að það er búið til umhverfi fyrir fyrirtækin sem gerir þetta kleift. Þetta er ekki bara tilviljun. Það er ekki alveg sama hver er skipstjóri í brúnni, það er nefnilega þannig — (**GAK:** … borga skuldirnar þeirra.) Það kemur nefnilega í ljós, það þekkja þeir sem eru í útgerð, að það skiptir máli hver er skipstjóri svo að mikið veiðist. Sumir skipstjórar veiða aldrei neitt og aðrir veiða alltaf.

[15:42]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þó að skattar á fyrirtæki hafi verið lækkaðir þá eru opinber útgjöld samt sem áður að vaxa, hlutfallslega miðað við þjóðarframleiðslu, þannig að þau eru að verða um helmingur af þjóðarframleiðslunni. Þegar Sjálfstæðisflokkurinn tók við völdum á sínum tíma þá var heildarþjóðarframleiðsla eitthvað rétt undir 40%, mig minnir að hún hafi verið 38%. Þrátt fyrir þessa gífurlegu aukningu á þjóðarframleiðslu þá hafa útgjöld hins opinbera, skattheimtan aukist þetta mikið ef þessar hagstærðir eru teknar. Það er bara staðreynd málsins sem við horfum á sem þýðir það að á valdatíma Sjálfstæðisflokksins á hann Evrópumet og sennilega heimsmet í hækkun skatta og fjölgun ríkisstarfsmanna. Hvort sem mönnum líkar það betur eða verr þá er það staðreyndin. Og það er ofan af því kerfi sem þarf að vinda. Það þarf að vinna gegn bruðlinu og búa til þjóðfélag þar sem við gætum sparnaðar hins opinbera og við eigum að byrja þar, hv. þm. Pétur Blöndal, en ekki að vandræðast með neysluvenjur borganna. Við viljum ekki neyslustýringu, við markaðshyggjumenn, að sjálfsögðu ekki. Það er meginatriðið.

Ég get tekið undir með hv. þm. Pétri Blöndal um að að sjálfsögðu var það skref fram á við að beita sér fyrir einkavæðingu banka. Spurning var hins vegar um það hvort menn hafi gengið nógu varlega um gleðinnar dyr og gætt þess að setja nægilega skýrar reglur þannig að skattborgarnir þurfi ekki og aldrei að verða fyrir búsifjum vegna þess sem hugsanlega gæti komið að því að það hefðu ekki verið settar nægilega skýrar reglur. Það eru atriðin sem við þurfum kannski að horfa fram á, því miður.

[15:44]

Útbýting:

Breiðafjarðarferjan Baldur, 460. mál, svar samgrh., þskj. 863.

[15:45]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að endurtaka ræðuna sem áðan var flutt af samflokksmanni mínum hv. þm. Jóni Magnússyni. Ég ætla þar af leiðandi að flytja mál mitt með öðrum hætti og forðast að tvítaka efni sem sett var fram í ræðum hér á undan.

Ég vil hins segja almennt um málið sem hér er til umræðu, flutt af þingflokki Vinstri grænna, að mér finnst að margt í þessum tillögum geti horft til bóta við núverandi aðstæður sem ríkisstjórnin geti nýtt sér tillögurnar sem hér eru settar fram í átta liðum.

Það er svo, hæstv. forseti, að stjórnarandstöðuflokkarnir hafa á undanförnum mánuðum farið í ýmsa umræðu um efnahagsmál, ýmsa þætti efnahagsmálanna og væri hægt að byrja á að vitna til umræðunnar um fjárlög á síðastliðnu hausti þar sem stjórnarandstaðan spurði spurninga og hafði efasemdir um það hvort allt væri jafngott, bjart og blessað, og ríkisstjórnarflokkarnir töldu, sérstaklega fjármálaráðherra í ræðum sínum sem, ef ég man rétt, hæstv. forseti, undraðist aðfinnslur erlendra fyrirtækja eins og Standard & Poor's og fleiri fjármálaeftirlitsfyrirtækja sem gerðu athugasemdir við stöðu Íslands. Fjármálaráðherra undraðist að það skyldi gert miðað við góða stöðu ríkissjóðs.

Því miður hefur komið í ljós að ýmsar viðvaranir frá þessum tíma hafa átt við rök að styðjast þótt ekki hafi verið varað við þeim, hæstv. forseti, af greiningadeildum bankanna. Ég minnist þess ekki sérstaklega, hæstv. forseti, að greiningadeildir bankanna hafi varað við því sem við höfum séð á fjármagnsmarkaði hér á landi og þeim mikla samdrætti sem þar hefur orðið né að menn hafi almennt átt von á erfiðleikum.

Það er kannski ekki hægt að ætlast til að á Íslandi séu menn sérstakir spámenn um hvað muni gerast úti í heimi. en væntanlega hafa íslensku bankarnir, sem fjárfesta mjög erlendis, reynt að greina markaðinn til framtíðar. Ég hygg að við höfum ekki verið nógu trúuð á að viðvörunarorð frá útlöndum ættu við rök að styðjast.

Ég hygg líka að í ljósi stöðunnar megi velta því fyrir sér hvort við vorum nógu forsjál við að einkavæða bankana og einkavæða og selja fyrirtæki eins og Símann þótt við höfum vissulega lagt þá peninga fyrir að talsverðum hluta. En við þurfum að takast á við stöðuna innan lands og ríkisstjórnin þarf að taka á henni, m.a. með þeim tillögum sem hér hafa verið lagðar fram af Vinstri grænum. Reyndar hefur stjórnarandstaðan bent á það í hverri umræðunni á fætur annarri, bæði í fyrirspurnum og utandagskrárumræðum o.s.frv., að bregðast þurfi við.

Við höfum áhyggjur af olíuverðinu og hvernig það þró-

ast innan lands, hvaða kostnaður kemur þar á fjölskyldur og flutninga, hvernig það færist inn í verðlagið og mælist í verðbólgunni og verður til að verðtrygging lánsfjár á Íslandi hækkar. En við búum við það kerfi eins og menn vita. Það sama má segja um áhyggjur okkar af vöruverði almennt. Vissulega eru breytingar erlendis á matvöruverði og aðföngum sem geta leitt til að hækka vöruverð og ríkisstjórnin getur horft til þess og spyrnt við fótum með aðgerðum sem menn hafa rætt og hent sín á milli sín, sem ekki hefur verið tekið á enn sem komið er. Forsætisráðherra hefur iðulega lýst því að enn væri ekki tími til að takast á við slíka hluti.

Við verðum að horfa á þróunina. Hún er alvarleg að því er varðar fjölskyldur í landinu. Það kom fram á fundi í fjárlaganefnd og efnahags- og viðskiptanefnd með fulltrúum atvinnulífsins, fulltrúum vinnumarkaðarins, fulltrúum fjármálafyrirtækjanna, Seðlabankans, Fjármálaeftirlitsins og fjármálaráðuneytisins, í ummælum fulltrúa Alþýðusambandsins, að eins og staðan væri miðað við þá vexti og verðtryggingu sem félli almennt á lánaskuldbindingar þeirra sem skulduðu í íbúðarhúsnæði hér á landi um þessar mundir, var þá miðað við meðalskuldir húsbyggjenda eða húskaupenda, að venjuleg fjölskylda þyrfti að hafa 700 þús. kr. í tekjur á mánuði til að standa undir því að borga af húsnæðislánunum samhliða því að halda fjölskyldunni á floti. Þessi staða er auðvitað þröng og hætt við því að fjölskyldur fari í vaxandi mæli að safna skuldum miðað við núverandi þróun.

Hæstv. forseti. Frjálslyndi flokkurinn lagði á haustdögum fram tillögu um að til lausnar á þeirri kjaradeilu sem vissulega hefur verið samið um að stærstum hluta á vinnumarkaði yrði lagt upp með að taka upp sérstakan persónuafslátt sem kæmi sérstaklega láglaunafólki til góða og eyddist út þegar tekjur einstaklings færu að nálgast 300 þús. kr. á mánuði. Við teljum enn, hæstv. forseti, að þetta hefði verið betri leið. ASÍ-forustan tók undir þá leið. Við teljum að það hefði verið betra en að fara þá leið sem farin hefur verið, hæstv. forseti. Á sama fundi gagnrýndi forusta ASÍ einnig hvernig hefur verið farið í skattalækkanir hér á landi upp úr árinu 2004, með flatri prósentuhækkun, afnámi hátekjuskattsins o.s.frv. Það verður að segjast eins og er að þetta eru sömu atriðin og Frjálslyndi flokkurinn og stjórnarandstaðan öll gagnrýndi á síðasta kjörtímabili, hvernig staðið væri að skattamálum. Við höfum vissulega varað við ýmsu sem menn sjá nú að voru rangar ákvarðanir.

Ég er enn þeirrar skoðunar, hæstv. forseti, að skynsamlegra hefði verið að hækka persónuafslátt sérstaklega fyrir láglaunafólkið og gera þá sem voru með 150 þús. kr. eða minna í tekjur lausa undan því að greiða tekjuskatt. Ég held að það hefði verið skynsamleg leið. Það hefði átt þátt í að halda niðri vöxtum, verðbólgu og verðlagi.

Við getum litið til þess hvað Norðmenn voru að gera nýverið. Hvað voru þeir að gera? Þeir héldu niðri launaþróun í Noregi með því að ríkið setti 150 milljarða kr. inn í lífeyrissjóðakerfið í Noregi, til að halda niðri launaþróun og sporna við þenslu en jafnframt að tryggja að lífeyrissjóðstekjur og afkoma lífeyrisþeganna væri betri þegar fram í sækti. Sams konar hugsun var í persónuafsláttarútfærslum okkar, að tryggja að láglaunafólk fengi raunbætur sem ekki færu beint út í verðlagið.

Sama má segja um tillögur okkar í almannatryggingum. Ég vænti þess að Íslendingar séu enn það langminnugir að þeir muni að stjórnarandstaðan lagði á síðasta kjörtímabili fram tillögur í velferðarmálum. Hvernig voru þær? Þær voru hugsaðar þannig að reyna að tryggja að þeir sem hefðu lægst laun fengju bætur og tekjutryggingu án skerðingar, sem dygði til að þeir kæmust af á lágmarkslaunum, að velferð þeirra væri tryggð að lágmarki. Þetta vorum við sammála um á síðasta kjörtímabili.

Vissulega ber að þakka það sem vel hefur verið gert og að stigin skref hafa verið skref að undanförnu í átt að þessum tillögum okkar af núverandi ríkisstjórn. Það skal hafa sem satt reynist en samt sem áður stendur mikið út af frá tillögum Samfylkingar, Vinstri grænna og Frjálslynda flokksins á síðasta kjörtímabili. Við spiluðum saman tryggingum, skerðingarreglum og skattareglum til þess að búa til rauntekjur fyrir fólk.

Auðvitað skipta lágmarksrauntekjur máli. Það skiptir ekki miklu máli að fá 18 þús. kr. kauphækkun þótt um hana muni þegar 8 þús. kr. af því eru teknar til baka í skerðingum eins og nú er. Menn verða bara að horfa á sannleikann. Það þurfti að ná rauntekjuaukningu fyrir láglaunafólkið í nýjustu kjarasamningum með þeim aðferðum sem ASÍ var tilbúið að fara þótt ríkisstjórnin og vinnuveitendur væru ekki tilbúin að fara þá leið. Ég tel rétt að vekja athygli á þessu. Við erum almennt að ræða um efnahagsmál. Þetta er partur af því að halda stöðugleika og reyna að tryggja þeim sem lökust hafa launin velferð og afkomu.

Ég minni á, hæstv. forseti, að við í Frjálslynda flokknum höfum lagt til að auka þorskkvótann. Við teljum að það þurfi að gera eins og ástandið er, það sé ástæða til að gera það vegna þess að aflabrögð eru góð og ekkert sem bendir til að þorskstofninn sé í því svartnættishruni sem Hafrannsóknastofnun hefur spáð. Þó má ekki halda því fram að ég telji að þorskstofninn sé gríðarlega stór. En hann er í betra ástandi en menn gerðu ráð fyrir á vordögum. Það er sjáanlegt að holdafar fisksins hefur batnað. Það ber öllum sjómönnum saman um hvaðan svo sem þeir róa frá ströndum landsins.

Fiskgengd á grunnslóð er mikil. Við tókum örstutta umræðu um það hér fyrr í dag, hæstv. forseti. En aukning kvótans væri jákvæð í núverandi stöðu. Við mundum auka tekjur þjóðfélagsins og gefa vísbendingar um betri tíð. Ég minni á tillögur okkar frjálslyndra um ferðakostnað. Út á hvað gengur sú tillaga? Hún gengur út á að þeir sem ef til vill þurfa að sækja atvinnu um langan veg megi draga þann kostnað frá tekjum áður en skattlagt er. Skyldi muna um það í núverandi ástandi þegar kemur upp atvinnuleysi hér eftir apríl, þegar þorskkvótinn er búinn og menn þurfa jafnvel að fara að sækja atvinnu um langan veg, að slík regla væru innleidd? Ég held að svo væri. Það færi saman við að olíu- og bensínverð er himinhátt og ríkisstjórnin hefur ekki sýnt tilburði enn til að takast á við að lækka hlutdeild sína í olíu- og bensínverði.

Eins og þróunin er nú á olíu- og bensínverði eru nýjar tekjur ríkissjóðs, bara af þeim þætti, að nálgast 2 milljarða kr. eins og mál standa í dag. Miðað við samþykkt fjárlaga hafa tekjurnar verið 15,5 milljarðar en líklega eru komnir 2

milljarðar í viðbót í tekjur til ríkisins af þessum þætti sem allur almenningur kvartar undan. Það er rétt að draga þetta líka fram í þessari umræðu um efnahagsmálin.

Ég vék áðan að hátekjuskattinum og ætla ekki að endurtaka það. Ég hef ævinlega talið að niðurfelling hátekjuskattsins hafi verið mistök. Það þýðir ekki að ekki hefði mátt lagfæra hann eða endurskoða, taka upp ný tekjuviðmið o.s.frv. en í þróuninni í íslensku þjóðfélagi á undanförnum árum, þar sem ofurlaunamenn, sjálftökufólkið, hefur tekið sér tugi milljóna í laun á mánuði, er þetta arfavitlaust, hæstv. forseti.

[16:00]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Ég vil, nú þegar kemur væntanlega að lokum þessarar umræðu, þakka fyrir hana og þakka hæstv. ráðherrum og hv. þingmönnum fyrir þátttöku í umræðunni. Hér hafa talað fulltrúar allra þingflokka og formenn allra stjórnarandstöðuflokkanna. Við höfum í rauninni átt hér út frá þessu frumvarpi okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ágætan eldhúsdag um efnahagsmál sem er efni umræðunnar þó að hún hafi eðli málsins samkvæmt fjallað um efnahagsmálin almennt í þó nokkrum mæli.

Ég vil byrja á því að taka aðeins upp og taka undir það sem hv. síðasti ræðumaður, Guðjón A. Kristjánsson, nefndi hér að manni verður óneitanlega hugsað til baka til haustmánaða ársins 2006 og þess vetrar sem þá fór í hönd og síðan alþingiskosninganna og úrslitanna þá fyrir tæpu ári síðan og veltir því fyrir sér: Gæti ekki staðan í stjórnmálum landsins verið dálítið önnur ef þá hefðu náðst fram þau gagngeru umskipti sem þáverandi stjórnarandstöðuflokkar með samstillingu sinni voru auðvitað að reyna að beita sér fyrir, m.a. og ekki síst til að gera verulegt átak í félagslegum efnum til að bæta og jafna lífskjör þeirra lakast settu í landinu? Ég vil leyfa mér að trúa að þeir flokkar hefðu, a.m.k. miðað við uppleggið eins og það var þá, átt að geta náð saman um bæði breyttar áherslur í efnahagsmálum, hagstjórn og atvinnumálum sem hefðu auðveldlega leitt til þess að staða mála væri mun betri nú en hún er. Vandinn er sá að Sjálfstæðisflokkurinn hélt völdum í landinu og stefna hans var og er í aðalatriðum keyrð áfram óbreytt og vegna þess náðust ekki þau gagngeru umskipti í stjórnmálum sem hefði auðvitað þurft, þar á meðal og ekki síst í efnahagslegu tilliti.

Það er upplýst hér, m.a. af hálfu hæstv. viðskiptaráðherra, að sumt af því sem frumvarp þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs ber í sér sé þegar komið til athugunar eða framkvæmda að einhverju leyti af hálfu ríkisstjórnar. Út af fyrir sig er það rétt, það má segja að vissir þættir þessara mála hafi verið að þokast af stað á síðustu dögum. Það er staðfest að ríkisstjórnin sé að athuga aðgerðir til að styrkja gjaldeyrisvaraforða Seðlabankans og það er vel en það er alveg ljóst að það er gert núna við erfiðari aðstæður og þar þarf væntanlega meira til en menn áður töldu að hefði getað dugað. Svipað má segja um aðgerðir ríkisstjórnar og Seðlabanka frá þriðjudeginum eftir páska. Þar var að hluta til farið inn á brautir sem frumvarpið gerir ráð fyrir í formi þess að dýpka og örva skuldabréfamarkað og koma hlutum á hreyfingu aftur í þeim efnum.

Að öðru leyti er lítið af málum að frétta. Hér eru t.d. lagðar upp, og það kemur inn á það sem hv. síðasti ræðumaður og margir fleiri nefndu, umtalsverðar aðgerðir til að takast á við innra jafnvægisleysi, félagslegt misgengi, félagslegt og byggðarlegt misgengi í landinu sem er auðvitað hluti af okkar vanda og efnahagsvanda þar með talið. Mér fannst hv. þm. Pétur H. Blöndal, þó að hann legði margt athyglisvert inn til umræðunnar, skauta mjög létt yfir þann þátt. Að vísu staðfesti hæstv. forsætisráðherra í febrúarmánuði síðastliðnum, ef ég man rétt, að einhvers konar endurskoðun á mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar væru að nafninu til í gangi en af því hefur síðan ekkert meira fréttst, ekki neitt. Fjölmiðlar spurðust fyrir um það hjá ráðuneytum fyrir nokkru síðan hvar sú vinna væri á vegi stödd og það kannaðist ekkert ráðuneytanna við að það væri neitt í gangi. Er þó öllum ljóst að þau mál eru nákvæmlega jafnóleyst nú og þau voru í febrúar eða nóvember. Fjárhagsleg staða t.d. verst settu sveitarfélaganna er nákvæmlega jafnhábölvuð og hún hefur verið ef ekki versnandi vegna þess að auðvitað horfa mörg þessara sveitarfélaga framan í erfiðari tíma núna eins og þjóðarbúið í heild sinni.

Hv. þm. Gunnar Svavarsson nefndi það sem er alveg rétt að það hefur staðið yfir endurskoðun á málefnum Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Honum er ætlað hlutverk í þessu frumvarpi einfaldlega vegna þess að hann er þó það tæki sem vænlegast er til að setja fjármuni í umferð og koma þeim út til þeirra sveitarfélaga sem í mestri þörf eru fyrir þá og þar sem aðstæðurnar eru erfiðastar. Auðvitað er augljóst mál að sveitarfélögin eru nærtækasta tækið til að beita gagnvart svæðisbundnum erfiðleikum sem við vitum að við er að glíma, ekki síst við sjávarsíðuna og núna því miður einnig í vaxandi mæli í sveitum landsins þar sem verulegir erfiðleikar blasa við í landbúnaði.

Það væri líka athyglisvert að ræða það sem hv. þm. Ögmundur Jónasson kom inn á — og er skaði að hv. þm. Pétur Blöndal sé ekki viðstaddur, handhafi og fulltrúi frjálshyggjuaflanna hér í salnum stundum — hvort kreppan sem núna gengur yfir heimsbúskapinn kann að reynast svanasöngur nýfrjálshyggjutímabilsins í hagsögunni sem hefur í raun og veru ríkt síðastliðin 30 ár eða svo, allt frá árdögum þeirra Margrétar Thatcher og Ronalds Reagans. Það skyldi nú ekki vera að þetta tímabil væri að komast á endastöð í gegnum þær hremmingar sem þetta módel sem hefur verið leiðarljós, siglingaljós, helstu fjármálastofnananna, Bretton Woods stofnananna, og hefur verið þvingað áfram í heiminum af Alþjóðaviðskiptastofnuninni, Alþjóðagjaldeyrissjóðnum, Alþjóðabankanum og flestum vestrænum ríkisstjórnum, troðið upp á þróunarríki og nýfrjáls ríki Austur-Evrópu?

En hvernig er svo útkoman? Hver er svo staðan? Kannski er hún einmitt að birtast okkur í þeim hremmingum sem eru að ganga yfir núna. Að þessi stefna, þessi dólgakapítalismi og græðgisvæðing viðskiptalífsins, er að leiða af sér í óskaplegar ógöngur og hremmingar eins og best sést auðvitað í Bandaríkjunum þar sem menn hafa algjörlega misst tökin og lent út í viðskipti sem leiða síðan af sér stórfelld töp og áföll og jafnvel gjaldþrot. Það má segja

að það sé dálítið merkilegt að umræðan skuli ekki vera meiri og þyngri þegar t.d. svo er komið að bandarískri seðlabankinn fer í það yfir nótt eða kannski var það um helgi að reyna að bjarga einum af stærstu bönkunum og setja hann á þvílíka brunaútsölu að það hálfa væri nóg, til að verjast auðvitað frekari áföllum og til að draga úr þeirri taugaveiklun og þeirri hræðslu sem þegar var brostin á.

Það verður fróðlegt að blaða í bók Sorosar, sem hv. þm. Ögmundur Jónasson nefndi hér, og má hann gerst til þekkja sá frægi maður hvað það viðskiptaumhverfi og efnahagsmódel sem hann hefur nú lifað og hrærst í sjálfur og grætt mikla peninga í undanfarna áratugi er að leiða af sér yfir heimsbúskapinn. Það verður mjög áhugavert. Margir fleiri mikilsmetnir viðskiptajöfrar í heiminum eru farnir að tala með svipuðum hætti. Það var ákaflega athyglisvert að heyra boðskap Bill Gates þegar hann mætti á fundinn í Davos. Hvað var hann að tala um? Jú, hann vildi beita sér fyrir breyttum áherslum í hinum vestræna markaðsvædda heimi og hann talaði um skapandi kapítalisma „creative capitalism“ í staðinn fyrir hvað? Í staðinn fyrir græðgiskapítalismann, í staðinn fyrir hina hráu nýfrjálshyggju sem hann sagði að ekki væri að leiða til blessunar í heiminum. Ríkasti maður heims sem er búinn að græða þessi lifandis ókjör af fjármunum er í standandi vandræðum með hvað hann eigi að gera við þá, er að reyna að gefa þá af sér og setja þá í sjóði og koma þeim til hjálparstarfs sem auðvitað er ágætt. (**Gripið fram í:** Hvers lags vandræði eru þetta?) Það eru meiri vandræðin, en hann er kominn að þeirri niðurstöðu að kerfið óbreytt leiði ekki til farsældar í heiminum. Það er athyglisvert að þeir Soros og Bill Gates og margir, margir fleiri sem hafa látið í sér heyra í þessum efnum séu komnir að þessari niðurstöðu. (**Gripið fram í:** Er ekki …)

Hér uppi á Íslandi stöndum við svo frammi fyrir birtingarmyndum annars vegar þessarar hugmyndafræði og hins vegar ýmsum sérískenskum fyrirbærum sem leggjast þarna saman. Að sjálfsögðu var hugmyndafræðin flutt hér inn, t.d. með ungum mönnum sem komu heim frá námi í Bandaríkjunum og innleiddu hér kaupaukann í íslenskan viðskiptaheim. Þetta var ógurlega fín tíska, bónusar og kaupaukar. Það kom að vísu í ljós að menn fengu næstum því jafnmikið þó að þeir væru að tapa eins og þeir væru að græða, en það er nú önnur saga, og voru ævinlega leystir út með ríkulegum starfslokagjörningum og bónusum þó að þeir væru að hrökklast í burtu með allt í vitleysu. (**Gripið fram í:** Voru það ekki 300 milljónir eða eitthvað svoleiðis?) Hugmyndafræðin kom hingað og hefur nú heldur betur fengið að geysa hérna. Og þegar svo er komið, að sögn, að tekjuhæsti maður í fjármálageiranum á góðu ári var með tvöföld laun forstjóra stærsta fyrirtækis Norðurlanda, Nokia, þá fara kannski einhverjir fleiri en ég að efast um réttmæti þess. Að einn lítill bankastrákur uppi á Íslandi sé með tvöföld árslaun þessa flaggfyrirtækis Norðurlandanna, Nokia. (Gripið fram í.) Hann má vinna aldeilis vel fyrir sér. (**GÁ:** Öll laun þingmanna …) Já, upp undir það. Eitthvað á annað hundrað föld meðallaun í viðkomandi fyrirtæki.

Við höfum náttúrlega líka við að glíma hér, og það verður líka formaður Framsóknarflokksins, sem gleður okkur hér með nærveru sinni og líflegum framíköllum í salnum, að horfast í augu við, við höfum líka hér við að glíma arfleifð frá undanförnum árum sem er okkur þung í skauti, skuldasöfnunina, óráðsíuna, viðskiptahallann og jafnvægisleysið, bæði hið efnahagslega og hið ytra og hið innra líka. Þetta er allt þarna og hverfur ekki og áhugaverð skoðanaskipti voru hér t.d. á milli hv. þingmanna Péturs Blöndals og Jóns Magnússonar um þá hluti. Það er alveg rétt hjá hv. þm. Jóni Magnússyni að það er umhugsunarefni við aðstæður þar sem verð á sjávarfangi er eitthvert það allra hæsta í sögunni, að vísu er því miður niðurskurður á afla og loðnuvertíðin var léleg, álverð er vissulega hátt, mikið af ferðamönnum, fleiri en nokkru sinni fyrr komu til landsins en samt er ástandið eins og raun ber vitni. Það er auðvitað vegna þess að efnahagsstjórnin hefur mistekist. Við höfum misst þá hluti úr böndunum. Það var sýnt mikið ábyrgðarleysi og andvaraleysi gagnvart því að láta það ástand halda áfram allt of lengi.

Tíminn leyfir heldur ekki, virðulegi forseti, að fara í langar vangaveltur út frá því sem hefði verið gaman að ræða, m.a. það sem hv. þm. Pétur Blöndal nefndi hér um viðskiptahallann og eðli hans. Ég held að það sé ekki hægt þjóðhagslega að gera þann greinarmun á viðskiptahalla sem hv. þingmaður lýsir mikið eftir og ég hef heyrt marga fleiri, ekki síst sjálfstæðismenn tala um, að það sé einhver alger eðlis- og grundvallarmunur á viðskiptahalla sem stafi af lántökum og eyðslu ríkis og sveitarfélaga annars vegar og einkaaðila hins vegar. Af þeirri einföldu ástæðu að þegar til kastanna kemur verður þjóðarbúið í heild sem eining að ráða við skuldbindingar sínar, það þarf einfaldlega að borga af skuldunum. Til þess þarf gjaldeyri, til þess þarf tekjur og þá er í sjálfu sér ekkert spurt hver sækir í þann gjaldeyri og þá verðmætasköpun sem þjóðfélagið hefur til að spila úr og borga af. Það er ekki þannig. Að lokum er þetta vandamál þjóðarbúsins, hinnar efnahagslegu einingar í heild sinni, hagkerfisins sem við erum að reyna að reka á sjálfstæðum forsendum á Íslandi, og þess vegna er viðskiptahallinn alltaf jafngrafalvarlegur og raun ber vitni og vaxandi erlendar skuldir hvort sem þær stafa af umframeyðslu einkaaðila eða hins opinbera. Það er vissulega grundvallarmunur á því hvort viðskiptahallinn er vegna fjárfestinga í arðbærum framleiðslutækjum eða verkefnum eða hvort hann er hreinlega vegna neyslu og eyðslu umfram efni. Hvernig stöndum við þá að vígi? Þá er veruleikinn sá, því miður, að næstum tveir þriðju af viðskiptahalla undanfarinna ára eru ekki vegna fjárfestinga, ekki vegna stóriðjustefnunnar og hefur hún þó verið dýr, heldur vegna eyðslu. Það er hið alvarlega.

Hvort einkavæðingin á bönkunum sérstaklega á eftir að reynast sú blessun sem hv. þm. Pétur Blöndal trúir auðvitað á. Það reynir nú kannski einmitt á það þessa dagana, er það ekki? Það eru kannski farnar að renna grímur á einn og einn mann hvort þetta sé allt að gefast okkur og reynast okkur eins vel og menn töluðu um. Svo er það mikill misskilningur að bankarnir og fjármálageirinn hafi fundið upp þann möguleika að fjárfesta í útlöndum og byggja upp starfsemi þar. Ég veit ekki betur en að Eiríkur rauði hafi verið fyrsti útrásarmaðurinn. Síðan höfðu náttúrlega margar greinar íslensks atvinnulífs áratuga reynslu af atvinnurekstri erlendis og umsvifum þar þegar til sögunnar kom útþensla í fjármálageiranum. (**GÁ:** SÍS og fleiri.) Flugrekstrinn allt frá

lokum seinna stríðs, sjávarútvegsfyrirtækin og sölusamtök þeirra o.s.frv.

Virðulegi forseti. Að lokum endurtek ég þakkir mínar fyrir þessa umræðu og það er fagnaðarefni að frumvarp okkar gengur nú til nefndar sem vel að merkja verður væntanlega efnahags- og skattanefnd sem ég legg til að málið verði vísað til og þaðan út til umsagna og verður þá hluti af veganestinu sem við höfum til að moða úr á næstu vikum. Vonandi ekki allt of mörgum því að það ríður á að fara að láta verkin tala í staðinn fyrir að sitja á höndum sér eins og mér finnst því miður að allt of mikið hafi verið um af hálfu ábyrgra aðila á undanförnum vikum og mánuðum.

[16:15]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi það sem kom fram í máli hv. þingmanns þá er auðvitað ekkert nýtt undir sólinni. Sannleikurinn er sá að frá kyni til kyns eru hlutirnir svipaðir. Við rekum okkur á sömu hættur og hverfum frá einu kerfi yfir í annað og allt fer í hring á þessari jörð, (Gripið fram í.) meira að segja hnötturinn. Við erum því alltaf að læra.

En hinu má náttúrlega ekki gleyma — þegar maður heyrir málflutning hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar þá finnst honum allt hafa verið svart — að gríðarlegur uppgangur hefur verið á Íslandi og meiri tækifæri en nokkru sinni fyrr á síðustu árum. Við megum ekki gleyma því að frá 1991–1995 var mikil kreppa. Þá tóku við velmegunarár. Gríðarlegur fjöldi af ungu og menntuðu fólki flutti heim til Íslands af því það fékk tækifæri í ákveðinni nýsköpun sem hér átti sér stað og aðstæður voru skapaðar fyrir. Hér hófust mikil velsældarár og hafa verið fram undir þetta þótt ýmislegt sé að og alltaf séu verkefni til að takast á við.

Mér fannst t.d. óskaplega gaman að það yrði hlutverk hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, að þurfa að taka við, úr hendi Sameinuðu þjóðanna, þeirri niðurstöðu að mest lífsgæði í heiminum árið 2005 hefðu að þeirra mati verið á Íslandi. Þannig var nú staðan og á þann hátt vorum við metin á þeim tíma. En því miður er margt að breytast. Við höfum hér verið að reyna að vekja ríkisstjórnina til dáða en það hefur gengið seint og hægt. Ég held að Samfylkingin ráði og forsætisráðherra hafi verið stunginn því svefnþorni að hann reisir ekki svipu sína, hann skipar liði sínu ekki til verka sem vera ber (Forseti hringir.) við erfiðar kringumstæður.

[16:18]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að fátt er nýtt undir sólinni, ekki nokkur hlutur, og sagan endurtekur sig. Það eru sveiflur, það koma feit ár og mögur ár og skiptast á skin og skúrir. Það væri líka gaman að ræða um jöklabréfin, sem hér var minnt á í frammíkalli. Mér finnst nú aðalatriði til skilnings á því fyrirbæri að menn muni að þau eru afleiðing af ástandi sem var orðið til í hagkerfinu en ekki orsök þess. Þau byrjuðu að streyma inn í hagkerfið haustið 2005 þegar vaxtamunurinn var orðinn jafngríðarlegur og raun ber vitni milli Íslands og útlanda.

Það er alls ekki svo, frú forseti, að ég telji að hér sé allt svart og allt ómögulegt sem gerst hefur undanfarin ár. Það hef ég aldrei sagt. Það er oftúlkun á mínu máli þó að ég hafi oft verið gagnrýninn og viðurkenni það. Ég hef t.d. iðulega á undanförnum árum fagnað því og viðurkennt mikilvægi þess að ríkissjóður væri að greiða niður skuldir og stæði vel. Ég hef að vísu sagt: Skárra væri það nú á veltutímum og á þenslutímum og þegar menn selja verðmætar eignir í viðbót, skárra væri það nú ef afkoma ríkissjóðs væri ekki góð. En það er mikilvægt og jákvætt og ég bæti gjarnan við: Mér finnst það sérstaklega gleðilegt sem félagshyggjumanni vegna þess að ég ætla ríkissjóði mikilvægt hlutverk og ég vil að hann sé sterkur.

Ég hef í öðru lagi fagnað því að menn hafa verið að ráðast í samgöngubætur, það er kannski eitt af því sem ég tel mjög gott. Á þessu ári leggjum við t.d. mikla fjármuni í varanlegar og góðar fjárfestingar í samgöngubótum, það er fagnaðarefni. Þær verða þarna þessar góðu samgöngur hvað sem öðru líður. Þannig að það er síður en svo að allt sé ómögulegt.

En um leið er rétt að gagnrýna það sem er gagnrýnisvert og þar á meðal að ekki hefur verið innistæða fyrir öllu góðæristuðinu. Það hafa nefnilega ekki verið nógu traustar innstæður fyrir góðærishjalinu sem menn voru með munninn fullan af, meira að segja á árinu 2006 þegar viðskiptahallinn á Íslandi fór í 26% af vergri landsframleiðslu. (Forseti hringir.) Það er ekki sjálfbært góðæri, ekki sjálfbær hagvöxtur sem byggist á slíku.

[16:20]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er hárrétt athugasemd hjá þingmanninum. Þetta er í rauninni það sem ég vakti strax athygli á á síðasta sumri, að ætla að horfa á stöðuna eins og hún er komin, viðskiptahallann, verðbólguna, alla þessa þenslu, allt það sem var að gerast á húsnæðismarkaðnum — ég veit ekki hvernig það stendur núna — og farið að sjá í að bankarnir færu á ákveðinn hátt offari.

Það mun koma mjög harkalega niður á ungu skuldugu fólki og fyrirtækjunum að ríkisstjórnin segir: Það er ekkert að. Það ber ekki að gera neitt. Haldnir eru þriggja tíma fundir og svo kemur forsætisráðherra og segir: Við sjáum enga ástæðu til að grípa inn í. Þannig við erum algjörlega sammála hvað þetta varðar, það verður stundum að stoppa við.

Við sjáum þetta náttúrlega líka með vextina sem hér eru komnir. Yfirdrættirnir, fólk borgar 25% vexti sem ekki þekkjast neins staðar í veröldinni. Menn hafa ekki gáð að sér af því að ríkisstjórnin lét sem svo að eiginlega væri ekki við nein verkefni að fást, þetta mundi velta áfram. Hún þandi út fjárlögin hér í haust eins og kosningar væru á morgun og boðaði eyðslu- og sóunartíma.

Ég tók undir þetta allt með hv. þingmanni á haustþinginu, og við framsóknarmenn. Við bentum á þessa vá strax að kosningum loknum og reyndar á síðasta kjörtímabili. Það vissu það allir að þenslan var of mikil og það bar að stíga á bremsur og takast á við hlutina eins og var gert árið 1999 og 2003, það hef ég margsagt. En það var ekki gert.

Ég vil svo að lokum óska hv. þingmanni til hamingju með frumvarpið. Þar eru mörg ágæt úrræði en maður sér að hv. þingmaður er auðvitað sósíalískur, þjóðlegur, íslenskur íhaldsmaður eins og ég vissi alla tíð.

[16:22]

Flm. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta eru nú meira og minna fallegar nafngiftir sem hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins, velur mér og ég kveinka mér ekki undan þeim. Ég vil á móti óska Framsóknarflokknum til hamingju með — ef hv. þingmaður vill leggja eyrun við — þær miklu framfarir sem flokkurinn hefur sýnt nú á nokkrum mánuðum. Það er á margan hátt gleðilegt að Framsókn er einhvern veginn að finna sig (Gripið fram í.) og vakna til lífsins eftir hina löngu feigðargöngu með sjálfstæðismönnum í tólf ár sem fór illa með hann og helmingaði hann í fylgi og meira en það í styrk og áhrifum. En nú sýnir Framsókn viss batamerki og það er vel. (Gripið fram í.) Við munum að sjálfsögðu snúa bökum saman í stjórnmálabaráttunni á næstu vikum eins og við mögulega getum, ekki veitir af.

Aðalatriðið í mínum huga er það, og við deilum mörg hér inni, og örugglega flest, áhyggjum af ýmsu, þó það sé síður en svo að allt sé svart. Að sjálfsögðu höfum við að ýmsu leyti sterkar undirstöður til að vinna okkur í gegnum og út úr þessum erfiðleikum. En ein hugsun gengur ekki upp, frú forseti, og hún er sú að óráðsíuveislan geti haldið áfram. Það er mesta ábyrgðarleysið að halda að hægt sé að taka inn nýjan skammt af álverum og láta svo vaða á súðum áfram. Það er ekki valkostur. Við verðum að takast á við vandann, vinna okkur út úr honum og það er engin einföld og sársaukalaus leið til í þeim efnum. Það verður bara að horfast í augu við það.

Markmiðið á að vera að verja heimilin, atvinnuna og atvinnulífið í landinu. Ég get tekið undir það með síðasta ræðumanni að áhyggjur mínar eru fyrst og fremst hjá yngri fjölskyldunum í landinu sem eru skuldsettastar með lánin á herðunum. Það er ekki síst í þeirra þágu sem allt verður að gera sem hægt er til að berja verðbólguna niður á nýjan leik og ná tökum á ástandinu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Endurskoðun á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn, 1. umr.

Stjfrv., 524. mál. — Þskj. 825.

[16:25]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna endurskoðunar á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn og innleiðingar á reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 178/2002 frá 28. janúar 2002 auk afleiddra gerða.

Þann 23. október 2007 heimilaði ríkisstjórnin staðfestingu á sex ákvörðunum sameiginlegu EES-nefndarinnar sem fela í sér breytingar á viðaukum og bókunum við EES-samninginn. Efnislega er annars vegar um að ræða endurskoðun á undanþágu Íslands frá I. kafla í I. viðauka við EES-samninginn og hins vegar upptöku löggjafar Evrópusambandsins um matvæli og fóður í EES-samninginn. Framangreindar ákvarðanir sameiginlegu EES-nefndarinnar voru staðfestar af nefndinni þann 26. október 2007 með fyrirvara um samþykki Alþingis. Meðfylgjandi lagafrumvarp kveður á um þær lagabreytingar sem nauðsynlegar eru vegna breytinga á samningnum um Evrópska efnahagssvæðið og innleiðingar fyrrgreindrar EES-löggjafar um matvæli og fóður.

Í I. kafla í I. viðauka við EES-samninginn er að finna þær ESB-gerðir sem taka til heilbrigðis dýra og dýraafurða. Þessar gerðir fjalla um kjöt og kjötafurðir, fisk og fiskafurðir, mjólk, egg og afurðir úr þeim, dýrasjúkdóma, verslun með lifandi dýr, flutning á sæði og erfðavísum milli ríkja og um hormóna. Af heilbrigðisástæðum, einkum í þágu sjúkdómavarna, var á sínum tíma samið um að Ísland hefði undanþágu frá upptöku allra gerða í þessum kafla. Síðar voru reglur varðandi fiskafurðir teknar upp í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið.

Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins setti það sem skilyrði fyrir yfirtöku á nýju matvælalöggjöfinni og þátttöku Íslands í Matvælaöryggisstofnun Evrópu (EFSA) að fyrrgreind undanþága varðandi búfjárafurðir yrði endurskoðuð. Meginrökin fyrir þessu voru að ekki yrði lengur hægt að greina á milli búfjárafurða, sjávarafurða og annarra matvæla með sama hætti og áður, eftir að ný matvælalöggjöf ESB öðlast gildi, þar sem samræmdar reglur ná yfir matvælakeðjuna í heild sinni, án þess að skilja á milli einstakra tegunda matvæla. Með samþykkt ríkisstjórnarinnar var fallist á að hefja viðræður við ESB um endurskoðun á undanþágu Íslands og lauk þeim með endanlegu samkomulagi á sumarmánuðum árið 2007.

Endurskoðun á undanþágum frá I. kafla í I. viðauka við EES-samninginn felur m.a. í sér eftirfarandi:

A. Frelsi til innflutnings búfjárafurða mun aukast. Búfjárafurðir fá sömu lagalegu stöðu hvað heilbrigðisreglur varðar og fiskur og fiskafurðir hafa haft. Hluti þeirra vörutegunda sem áður hefur verið óheimilt að flytja til landsins eða einungis er heimilt að flytja inn með sérstakri heimild mun verða heimilaður á grundvelli heilbrigðiskrafna EES-löggjafar. Samkvæmt hinni nýju löggjöf verður Ísland hluti af innri markaði ESB hvað matvæli varðar, en ekki þriðja ríki eins og hingað til hefur verið og settar verða upp landamærastöðvar vegna kjöt- og mjólkurvara eins og gert hefur verið með fisk.

B. Á Íslandi verður áfram heimilt að fóðra jórturdýr með fiskimjöli þrátt fyrir gildandi bann þess efnis innan ESB.

C. Ekki verður þörf á að fjarlægja áhættuvefi við slátrun þar sem Ísland er laust við kúariðu.

D. Ísland getur áfram bannað innflutning á beina-, blóð- og kjötmjöli.

E. Ísland þarf að innleiða sérstakar reglur sem varða líflömb á bæi þar sem skorið hefur verið niður vegna riðu.

F. Ekki er gert ráð fyrir að reglur um dýravernd verði teknar yfir, nema hvað varðar aðbúnað og aðferðir við slátrun dýra.

G. Ekki er vikið frá banni Íslands á innflutningi lifandi dýra þar sem enn eru talin standa rök til slíks banns á grundvelli heilbrigðisástæðna.

H. Breytingin hefur engin áhrif á það fyrirkomulag sem

er við lýði á innflutningi búfjárafurða að því er varðar tolla.

Íslensk yfirvöld hafa frest til 27. október árið 2009, næsta ár, til þess að innleiða efnisákvæði ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar sem gilda um búfjárafurðir, kjöt, mjólk og egg. Þennan tíma þarf að nota til að aðlaga ýmis stjórnvaldsfyrirmæli að löggjöf ESB og breyta lagaframkvæmd. Unnið er að því að fá svokallaðar „viðbótartryggingar“ vegna salmonellu sem þýðir að ESB tekur tillit til þess hve salmonellusýkingar eru fátíðar á Íslandi. Slíkar viðbótartryggingar þýða að takmarka má tiltekinn innflutning til að fyrirbyggja útbreiðslu tiltekins sjúkdóms.

Upptaka löggjafar Evrópusambandsins um matvæli og fóður byggist á reglugerð EB nr. 178 frá 2002. Með reglugerðinni voru settar heildarreglur um fæðuöryggi frá frumframleiðslu til markaðssetningar matvæla og var einnig kveðið á um stofnun Matvælaöryggisstofnunar Evrópu (EFSA). EFSA er ætlað mikilvægt hlutverk, m.a. að gefa út vísindaleg álit og áhættumat um allt er varðar matvæli og heilbrigði dýra.

Með reglugerðinni er leitast við að gera regluverk um framleiðslu matvæla einfaldara og skilvirkara. Gildir reglugerðin á öllum stigum framleiðslu, vinnslu og dreifingar matvæla og fóðurs. Lögð er áhersla á að samræma löggjöf og eftirlit með matvælum „frá hafi og haga til maga“. Skulu sömu reglur gilda um hollustuhætti óháð því hvort um er að ræða framleiðslu eða dreifingu á kjöti, fiski, matjurtum eða unnum matvælum.

Meginmarkmið reglugerðarinnar er að efla fæðuöryggi og tryggja þannig hnökralaus viðskipti með örugg matvæli á innri markaðinum. Hagsmunir neytenda eru settir í öndvegi og munu reglur um rekjanleika matvæla leika þar stórt hlutverk. Með þeim mun verða mögulegt að rekja feril matvæla á öllum stigum framleiðslu og dreifingar. Ábyrgð framleiðenda og dreifingaraðila gagnvart neytendum matvæla er dregin skýrt fram.

Í frumvarpinu er óskað eftir heimild til handa ráðherra til að innleiða reglugerð EB nr. 178/2002, auk afleiddra gerða ESB á þessu sviði. Með setningu þessara afleiddu gerða hafa verið settar ítarlega reglur um hollustuhætti í fóður- og matvælastarfsemi auk eftirlitsreglna. Hér er um að ræða ítarlegan lagabálk sem snýr að framleiðendum, framleiðslu matvæla og dýrafóðurs og opinberu eftirliti með matvælum og fóðri.

Þetta frumvarp tekur jafnframt tillit til reglugerðar EB nr. 1774/2002, vegna aukaafurða úr dýrum sem eru ekki ætlaðar til manneldis. Í reglugerðinni er að finna ákvæði um söfnun, flutning, meðhöndlun, markaðssetningu, vinnslu og notkun eða förgun á úrgangi frá dýrum sem ekki er ætlaður til manneldis. Markmið reglugerðarinnar er að koma í veg fyrir smit vegna aukaafurða dýra.

Samkvæmt reglugerð EB nr. 1774/2002, verða íslensk yfirvöld skuldbundin að meginstefnu til að farga úrgangi með brennslu í stað urðunar. Þannig verður óheimilt að urða riðusmitað fé.

Allt matvælaeftirlit mun nú verða á hendi Matvælastofnunar og tíu heilbrigðisnefnda sem heyra undir viðkomandi sveitarfélag. Með einföldun má segja að Matvælastofnun muni sinna eftirliti með frumframleiðslu matvæla, auk þess inn- og útflutningseftirliti matvæla frá ríkjum utan Evrópska efnahagssvæðisins, heilbrigðisnefndir sveitarfélaganna munu sinna eftirliti með smásölu matvæla eins og verið hefur.

Í frumvarpinu eru ítarleg ákvæði um gjaldtöku vegna eftirlitsins. Ákvæðin eru samhljóða reglum ESB um þessi efni.

Samkvæmt frumvarpinu þurfa öll matvælafyrirtæki að sækja um starfsleyfi til eftirlitsaðilans. Matjurtaframleiðendur þurfa þó einungis að tilkynna starfsemi sína til Matvælastofnunar. Fóðurfyrirtæki þurfa að tilkynna starfsemi sína til Matvælastofnunar en þeir fóðurframleiðendur sem nota aukefni þurfa starfsleyfi frá Matvælastofnun.

Nýja löggjöfin mun hafa lítil áhrif varðandi byggingar og búnað mjólkurstöðva, sláturhúsa og kjötpökkunarstöðva því allar mjólkurstöðvar nema ein, langflest sauðfjársláturhús og mörg stórgripasláturhús hafa nú þegar útflutningsleyfi á ESB-markað og hafa því þurft að uppfylla ákvæði þessarar löggjafar hingað til.

Áhrif löggjafarinnar verða hins vegar meiri fyrir opinbert eftirlit og verða þau t.d. mikil fyrir heilbrigðisskoðun á sláturafurðum. Það mun hafa í för með sér meiri viðveru kjötskoðunarlækna eða menntaðs aðstoðarfólks og þar með meiri kostnað. Auka þarf heilbrigðisskoðun í alifuglasláturhúsum og bæta verulega menntun aðstoðarfólks við heilbrigðisskoðun í sauðfjársláturhúsum.

Í viðbót við núverandi eftirlit Matvælastofnunar með salmonellu í alifugla- og svínakjöti þarf að koma á eftirliti með salmonellu í nautakjöti og eggjum, svo að unnt verði að fá viðbótartryggingar vegna salmonellusmits í innfluttum vörum. Jafnframt þarf að auka aðskotaefnaeftirlit með alifuglakjöti og með eggjum. Það liggur ljóst fyrir að aukið eftirlit leiðir til aukins kostnaðar.

Ísland mun þurfa að gera eftirlitsáætlun til fleiri ára í senn fyrir allt opinbert eftirlit með fóðri og matvælum. Áætlun þessi skal vera samræmd fyrir allt eftirlit í fæðukeðjunni frá frumframleiðslu til tilbúinna matvæla og skal hún einnig ná til fóðureftirlits.

Samkvæmt nýju löggjöfinni verður opinbert fóðureftirlit víðtækara en áður, því nú skal hafa eftirlit með öllum sem framleiða, flytja eða höndla með fóður. Þetta þýðir að allir bændur og öll flutningsfyrirtæki falla undir fóðureftirlit Matvælastofnunar, en það er breyting frá því sem nú er.

Gert er ráð fyrir því að löggjöf ESB um fóður muni nú gilda um fiskimjöl en lög nr. 55 frá 1998, um framleiðslu, vinnslu og dreifingu sjávarafurða, hafa gilt um þessa afurð.

Samkvæmt löggjöfinni má ekki vera hætta á hagsmunaárekstrum eftirlitsaðila og eftirlitsþola. Margir héraðsdýralæknar sinna í dag bæði opinberu eftirliti og almennri dýralæknaþjónustu og því þarf að breyta lögum um dýralækna þannig að opinberir eftirlitsdýralæknar sinni aðeins eftirliti en ekki dýralæknaþjónustu almennt.

Frumvarpið gerir þó ráð fyrir, og ég vil undirstrika það, að eftirlitsdýralæknar sem vinna undir stjórn héraðsdýralækna geti með ákveðnum skilyrðum sinnt almennri dýralæknaþjónustu við bændur og aðra dýraeigendur. Jafnframt mun umdæmum héraðsdýralækna fækka úr fjórtán í sex og munu þau stækka sem því nemur. Héraðsdýralæknum mun þannig fækka í sex en ráðnir verða allt að tíu eftirlitsdýralæknar sem verða þeim til aðstoðar.

Allur innflutningur fisks og fiskafurða frá löndum utan EES-svæðisins fer í dag í gegnum landamærastöðvar. Frumvarpið gerir ráð fyrir að auk fiskafurða fari innflutningur búfjárafurða og fóðurs frá ríkjum utan EES-svæðisins í gegnum landamærastöðvar sem þannig munu hafa veigameira hlutverki að gegna en áður.

Matvælastofnun mun nú fá heimild til að fela faggiltum skoðunarstofum tiltekin verkefni með framkvæmd eftirlitsins. Þetta er breyting frá því sem nú er þar sem núgildandi lög fela í sér samningsskyldu framleiðenda sjávarafurða við tilteknar skoðunarstofur um eftirlit.

Ákvarðanir sameiginlegu EES-nefndarinnar gera ráð fyrir að matvælalöggjöf ESB taki gildi hérlendis 27. apríl árið 2008 enda verði Alþingi búið að samþykkja meðfylgjandi frumvarp fyrir þann tíma. Efnisákvæði sem varða búfjárafurðir taka þó ekki gildi fyrr en 27. október árið 2009.

Virðulegi forseti. Ég hef nú gert grein fyrir helstu efnisatriðum frumvarpsins og legg því til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og 2. umr.

[16:36]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Aðeins fáein orð á þessu stigi mála. Þetta er mjög viðamikið mál og á sér þekktan aðdraganda. Það hefur legið fyrir um hríð að í það stefndi að Ísland félli frá eða upphafinn yrði fyrirvari okkar á þeim hluta evrópska réttarins á þessu sviði sem við fengum undanþágur frá á sínum tíma og varðar og tekur til heilbrigðis dýra og dýraafurða og er í I. kafla I. viðauka við EES-samninginn.

Það vekur engu að síður athygli hversu umfangsmikill gjörningurinn er, a.m.k. þegar hann er skoðaður hér í lagatextum. Hér er á ferðinni viðamikill bandormur sem óhjákvæmilegt er að tími gefist til að skoða vel í meðförum Alþingis.

Það má spyrja hæstv. landbúnaðarráðherra hvort einhver sérstök nauðsyn sé á að ljúka afgreiðslu þessa máls á vorþingi í ljósi þess að íslensk stjórnvöld hafa þó frest fram í október 2009 til að ljúka innleiðingu þeirra gerða sem ákvörðunin tekur til, ákvörðun sameiginlegu nefndarinnar, og gilda um búfjárafurðir, kjöt, mjólk og egg o.s.frv.

Í öðru lagi langar mig að spyrja aðeins nánar um kostnaðinn og fyrirkomulagsatriði því tengd. Kostnaðarmat frá fjármálaráðuneytinu fylgir og aldrei þessu vant er ekki reynt að fela það að breytingarnar sem í frumvarpinu felast eru kostnaðarsamar en þeim eiga líka að tengjast skipulagsbreytingar. Ég vil spyrja hvaða breytingar aðrar en þær sem lúta beint að matvæla- eða heilbrigðisþættinum tengjast þeim breytingum. Er að vænta breytinga í leiðinni á almennri dýralæknaþjónustu gagnvart bændum? En þannig hefur því jú verið háttað að dýralæknar okkar hafa haft með höndum margþætt hlutverk, ekki satt? En nú þarf að einhverju leyti að verða aðskilnaður á. Ég hef á einhvern hátt þá tilfinningu að það megi kallast vel sloppið ef rétt reynist að kostnaðurinn af þessu, þegar allt er til komið, verði ekki nema rúmar 100 millj. kr. og þykir þó einhverjum sjálfsagt nóg um.

Það er líka kunnugt að hið evrópska regluverk hefur þótt nokkuð stirt í vöfum, t.d. hvað varðar innflutning á sjávarafurðum. Undan því er mikið kvartað að menn voru neyddir til að setja upp landamærastöðvar og niðurstaðan sú að hið opinbera treysti sér ekki til að starfrækja þær nema á vissum stöðum á landinu, fáeinum höfnum landsins, til verulegs óhagræðis fyrir þá sem voru að flytja inn sjávarfang til áframvinnslu á Íslandi.

Nú kann að vera að þetta sé einfaldara í sniðum þegar kemur að mögulegum innflutningi sem undir þetta fellur en hann verður þá eftirleiðis að fara fram um slíkar landamærastöðvar ef ég veit rétt. Þá væri fróðlegt að vita: Hafa menn eitthvað farið yfir það hvar þær verða? Verður þá vinnsluaðilum, sem að einhverju leyti kynnu að taka slíkt hráefni eða slíka vöru inn til sín, ekki bara beint í sölu heldur hugsanlega sem hráefni í einhverja vinnslu, gert jafnhátt undir höfði í þeim efnum t.d. eftir því hvar á landinu þeir starfa? Eða má búast við því að aðilar þurfi þá að taka á sig heilmikinn flutningskostnað eins og varð í tilviki sjávarvörunnar vegna þess að landamærastöðvar eða innflutningshlið í landið verði aðeins á fáeinum stöðum?

Ég spyr m.a. út frá því að í mínu kjördæmi, Norðausturkjördæmi, er umfangsmikill matvælaiðnaður og mér finnst miklu máli skipta að það liggi algjörlega fyrir. Úr því að verið er að fara í þessar breytingar þá verði þær þannig úr gerði gerðar að það valdi ekki einhverju umtalsverðu óhagræði sem menn verða þá að taka á sig eins og því miður gerðist í tilviki þess að við tókum yfir hinar evrópsku reglur á sviði sjávarafurða.

Að öðru leyti, virðulegi forseti, og í fullri hreinskilni sagt er ég ekki góðri aðstöðu til að fara dýpra ofan í málið á þessu stigi því ég hef haft skamman tíma til að skoða það. Það er viðamikið og ég treysti fyrst og fremst á að það fái vandaða skoðun í nefnd. Hér er um viðkvæm og vandasöm mál að ræða, alveg sérstaklega það sem snýr að heilbrigði og vörnum gegn sjúkdómum. Það var á sínum tíma meginröksemdin fyrir því að hafa Ísland undanþegið að sérstaða okkar væri svo mikil hvað varðar sjúkdómavarnir og á því á enn að byggja hvað varðar bann við innflutningi á lifandi dýrum og ég er eindregið þeirrar skoðunar að fyrir því séu áfram gild rök. (Gripið fram í.)

En í sjálfu sér hefur fátt breyst í þeim efnum frá því að þessi afstaða var tekin á sínum tíma í aðdraganda þess að EES-samningurinn var gerður í byrjun tíunda áratugarins, að sérstaða Íslands er áfram nokkurn veginn söm hvað varðar það að landið er laust við fjölmarga alvarlega búfjársjúkdóma sem grassera hér jafnvel í nágrannalöndunum og það skiptir gríðarlega miklu máli að við göngum mjög varlega um gleðinnar dyr í þessum efnum þegar verið er að rýmka reglur um innflutning en í þeim getur að sjálfsögðu alltaf verið fólgin viss áhætta að þessu leyti.

[16:42]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er akkúrat þetta, hv. iðnaðarráðherra, með krókódílana, sem betur fer þá er allur lífdýrainnflutningur bannaður, nema að hann verði leyfður.

Þess vegna trúi ég því nú að sá sem við tók af mér standi þá vakt af mikilli festu því það er auðvitað gríðarlega mikið mál að slíkur innflutningur valdi hvorki spjöllum á dýrum sem ekki geta lifað hér við okkar aðstæður, né að tekin sé sú mikla áhætta sem það gæti haft fyrir íslenskt búfé og íslenska neytendur.

Ég þekki þetta mál frá tíð minni sem landbúnaðarráðherra og þetta er gríðarlega mikið mál og mikil breyting sem fylgir þessu og það er búið að leggja í þetta mikla vinnu. En þetta er auðvitað eins og önnur mannanna verk að því þarf að fylgja vel eftir. Ég er sannfærður um að þær breytingar sem hæstv. ráðherra kynnti hér, bæði í dýralæknaumdæmum og ekki síður hvað varðar Matvælaeftirlitið og allt eftirlit í landbúnaði undir Matvælastofnun sem sameinaðist undir einum hatti, Matvælastofnun sem starfar á Selfossi, gríðarlega öflugt fyrirtæki, að þar hafa menn stigið mjög mikilvæg og stór skref til þess að eiga öfluga stofnun og mikið af fagfólki sem getur staðið þessa mikilvægu vakt fyrir Ísland, fyrir íslenska neytendur til þess að verja Ísland fyrir búfjársjúkdómum og öðru slíku.

Ég treysti því að hæstv. landbúnaðarráðherra muni fylgja því vel eftir í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu, landbúnaðar mátti nú ekki vera á undan eins stafrófið sagði til um og því er það sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra sem hér á hlut að máli.

Þegar farið var í þetta mikla verkefni, sem var óhjákvæmilegt og hefur tekið mörg ár og tekur nú ekki allt gildi strax, þá fylgir því auðvitað að það þarf mikla peninga til viðbótar til þess að fylgja eftirlitinu eftir — ég man eftir því að á minni tíð voru teknar ákvarðanir í ríkisstjórn um að verða við því að auka verulega fjármagn til þess að menn gætu staðið slíkar breytingar af sér þegar þar að kæmi — og því vil ég spyrja hæstv. ráðherra hvort hann muni hvað fjárlögin segja í þessum efnum og hver viðhorf hans gagnvart því eru.

Það er engin spurning að þegar við hugsum um Evrópu þá munum við eftir því að þar hafa verið að koma upp gríðarlega alvarlegir dýrasjúkdómar í gegnum tíðina. Eftir kúariðuna sem upp kom líklega 2002 í Bretlandi þá tóku Evrópusambandið og Evrópa mjög á í sjúkdómamálum sínum og hafa hert allt eftirlit sitt og varnir og þar eru menn því á margan hátt miklu betur í stakk búnir nú en áður. Það gerir okkur auðvitað auðveldara fyrir að þeir standi sína vakt af þessari festu.

Ég vil halda því hér fram að ekkert sé mikilvægara fyrir Íslendinga og íslenskan landbúnað en að menn standi þessa vakt. Að menn sýni aldrei linkind í því, því ef slysið verður þá getur það orðið stórt. Íslenskir búfjárstofnar eru þannig staddir að hér eru færri sjúkdómar en annars staðar í heimsálfu okkar. Við erum með heilbrigðari búfjárstofna. Við erum líka með viðkvæmari búfjárstofna af því að við erum eyja úti í hafi og þeir hafa ekki borist hingað.

Hér var minnst á Kanaríeyjar og ég var einmitt að segja þeim þar á ágætum fundi að það væri svo margt hreint á Íslandi, t.d. eru ýmis skordýr og pöddur sem bíta í sólarlöndum sem eru ekki til á Kanaríeyjum og eru ekki til á Íslandi, við búum við mjög mikla sérstöðu. Við eigum í sjálfu sér ekki að taka neina áhættu í þeim efnum.

Ég fagna því að þetta með krókódílana er hæstv. iðnaðarráðherra í minni. Það var ekkert smámál að hafna krókódílum á Húsavík, storkum á Stokkseyri og öðru slíku. Því þessi dýr eru úr allt öðru ríki jarðarinnar og það hefði varðað við dýraverndunarlög að fara með þau inn í íslenskt umhverfi.

Þótt hér sé orðið auðugra dýralíf að sumu leyti, eins og í köttum og hundum og fleiru en áður, þá verðum við alltaf að velta þessu fyrir okkur og vanda okkur líka þar. Þar þurfum við að standa mikinn vörð, þar hefur fjölbreytnin vaxið. En ég trúi því að verði þetta frumvarp að lögum þá verði því fylgt eftir með öflugri starfsemi eins og hæstv. ráðherra boðaði hér og þá þurfum við ekki að óttast framtíðina. En það kallar að eilífu á hið vökula starf.

[16:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er vel hugsanlegt af því ég er tekinn að hníga að aldri og minni mitt tekið að reskjast með að ég muni ekki alveg rétt. En ég man ekki betur en að það hafi verið einn af þeim framsýnu hlutum sem hv. þm. Guðni Ágústsson bryddaði upp á þegar hann gegndi embætti landbúnaðarráðherra að opna á innflutning krókódíla til Húsavíkur. Hv. þingmaður minnist hér þess. Það var í viðtali við fjölmiðil á norðausturhorninu þar sem hann mærði þessa möguleika. Ég tek alltaf Framsóknarflokkinn alvarlega. Þess vegna tók ég þetta alvarlega.

En ef það er svo að hv. þingmaður hafi verið að fara með kerskni og kannski notað þessa hugmynd á þorrablóti þar sem hann er nú meistari allra meistara þá bið ég hann afsökunar á því að ég tók þetta alvarlega. Mér fannst satt að segja að þetta væri alveg í stíl við svo margt sem komið hefur fram í stefnu Framsóknarflokksins í landbúnaðarmálum. Þar hefur mér fundist allt standa á haus.

Hv. þingmaður talar mikið um nauðsyn þess að vernda almúgann fyrir verðbólgu og bæta kjör hans. En þó vitum við það að hv. þingmaður hefur staðið manna harðast gegn því að leyfa innflutning á vörum á sæmilegu verði til landsins, vörum sem tengjast landbúnaði, t.d. kjöti. Ástæðan sem hv. þingmaður hefur alltaf nefnt til þess að verja sína afstöðu er sú að það gæti hugsanlega leitt til einhvers konar smits í landinu. Ég hef alltaf litið svo á að það væri undansláttur og fyrirsláttur og sannfærðist um það þegar ég las þessa frétt um krókódílana sem hv. þingmaður lét eftir sér hafa á sínum tíma. Hins vegar vil ég taka það skýrt fram að ef hér er um misminni að ræða þá bið ég bæði formanninn og flokkinn allan afsökunar á því.

Ég hvet hv. þingmann til þess að hætta ekki að vera framsýnn og leyfa sér þann munað að hugsa um nýja hluti alveg eins og hann hefur leyft sér að hugsa varðandi svissneska frankann og ýmislegt fleira. Hins vegar er það þannig að núna höfum við mjög framsýnan mann í stól landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra sem ætlar að stíga skrefin sem hv. þingmaður hefði átt að gera þegar hann gegndi með svo prýðilegum hætti embætti landbúnaðarráðherra á sínum tíma.

[16:50]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Minni hæstv. ráðherra hefur brostið því ég hef aldrei mært krókódílana. Ég fór yfir þetta mál mjög eftirminnilega þegar ég varð ráðherra. Las allt um krókódíla, hitabeltisverur sem átti að flytja til Húsavíkur og nota bæði leðrið í stígvél og fatnað á konur og borða kjötið. Ég hef sagt frá því, af því hann minntist stundum á þorrablótin, að ég hefði komist að þeirri niðurstöðu að þessi stórhættu-

leg dýr gætu hlaupið á 60 kílómetra hraða og étið Samfylkinguna. Ég hefði viljað bjarga henni.

Og til að setja inn í þingsöguna þá sagði hið góða skáld Hákon Aðalsteinsson til minningar um aðkomu mína þegar ég hafnaði þessari niðurstöðu:

Húsvíkingar sitja nú í sárum,
sviptir eru góðri tekjuvon,
grætur köldum krókódílatárum
kvikindið hann Guðni Ágústsson.

Þannig varð þessi ákvörðun nú til, ég hafnaði henni af faglegum ástæðum. Þeir áttu ekki erindi inn íslenskt lífríki og um það verðum við að hugsa.

Hæstv. ráðherra sagði að það stæði allt á haus. Landbúnaðurinn hefur verið hér í mikilli þróun. Af hverju mæla menn svona orð? Landbúnaður á Íslandi hefur vakið athygli um allan heim og hefur verið í mikilli framför. Ég trúi því að eftirmaður minn muni standa þar vel á vaktinni bæði með varnir og annað og að landbúnaðurinn geti áfram verið framsækinn og þar verði náð miklum árangri.

Nú eftir að krónan fallin í höndum hæstv. iðnaðarráðherra svo um munar og ferðamenn streyma til Íslands þá sagði ég hér í dag að Samfylkingin ætti að beita sér fyrir því að bera saman matvælaverð á Íslandi og í Evrópulöndunum. Það kann að verða mikil breyting frá því eftir að gengið hreyfðist til. Ég skora á hæstv. ráðherra (Forseti hringir.) að gera það eða fá félaga sinn viðskiptaráðherrann í hinni kompunni til þess (Forseti hringir.) að gera þetta.

[16:53]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Út af orðum sem féllu hér um kompuna þá er rétt að greina þingheimi frá því að hæstv. viðskiptaráðherra er fluttur úr hinum glæsilegu húsakynnum iðnaðar- og viðskiptaráðuneytisins gamla og hefur nú skrifstofu á nákvæmlega sama stað og hv. þm. Guðni Ágústsson meðan hann gegndi sínu fyrra embætti sem landbúnaðarráðherra. Svo hugsanlega lifa þar gamlir eimar eftir í lofti og það getur vel verið að það sem hv. þingmaður vildi sem ráðherra sitji eftir í loftinu og inni í hugarsveim og djúp hæstv. viðskiptaráðherra.

Þegar ég sagði að stundum stæði allt á haus hjá Framsóknarflokknum og í stefnu fyrrverandi landbúnaðarráðherra, þá var það kannski ofmælt. En ég minnist þess sérstaklega, herra forseti, og allt í lagi að rifja það hér upp þegar hv. þingmaður kom í ræðustól þegar hætta var á fuglaflensufaraldri og hvatti þingmenn og landsmenn alla sérstaklega til að komast ekki í neina beina snertingu við dýr í útlöndum. Hann meinti það svo mikið að það næsta sem ég sá til hæstv. þáverandi landbúnaðarráðherra var í sjónvarpinu þar sem hann var að kyssa, ekki stork, heldur strút í Kína. Svo efndi nú hæstv. landbúnaðarráðherra, að hann fór með flangsi utan í erlend dýr sem vel hefðu getað verið smituð af fuglaflensu og ég minnist þess að hv. þingmaður varð fárveikur þegar hann kom heim. En sem betur fer náði hann góðri heilsu.

Á síðustu dögum hefur hv. þingmaður mælt fyrir því að matarskatturinn verði afnuminn. Ég vona að það sé af góðum hvötum mælt en ég velti því fyrir mér hvort það kunni að vera að það séu síðustu leifarnar af uppgjöri hv. þingmanns við forvera sinn í stóli formanns Framsóknarflokksins. Hv. þingmaður skrifar nú heila bók til að gera upp þær sakir. En hann gleymdi matarskattinum. Eins og þingheimur man þá vildi Halldór Ásgrímsson hafa sem hæstan matarskatt og það var upphafið að deilunum milli hans og núverandi formanns að hv. þm. Guðni Ágústsson var annarrar skoðunar, eins og reyndar ég á sínum tíma.

[16:55]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er hárrétt sem hv. þingmaður rifjar upp með strútinn í Kína. (Gripið fram í.) Og það segir manni að það beri að fara varlega. Að vísu kyssti ég aldrei þennan strút en ég veiktist af kampýlóbakter og var illa haldinn í nokkra daga og mig grunar að snerting mín við strútinn hafi valdið því eða … (**Gripið fram í:** Lifði strúturinn þetta af?) ég hef ekki hugmynd um það hvort hann lifir eða deyr og er nákvæmlega sama um þennan strút. En þetta segir okkur að það ber að varast sjúkdóma og stundum ber að varast snertingu við það ókunna þar sem maður þekkir ekki afleiðingarnar. Þessi orð voru ekki töluð út í loftið og fuglaflensan vofir enn yfir heiminum. Ríkisstjórnin er enn að fást við afleiðingar og viðbrögð ef svo illa færi að hún breiddist út. Þetta er því stórmál.

Hvað virðisaukaskatt af matvælum varðar þá er hv. þingmaður mér sammála um það. Samfylkingin ályktaði um það og ræddi um það á síðasta vetri þegar við lækkuðum virðisaukaskattinn úr 14% í 7% að honum bæri að fara öllum, (**Iðnrh.:** ... Halldór var ekki sammála.) Halldór, nei, það kann að vel vera að Halldór hafi haft aðra skoðun en hann var samt í ríkisstjórn sem leiddi þetta til lykta, að lækka hann um helming. Þessa alls er getið í bók minni *Guðni af lífi og sál* og farið yfir þau átök sem urðu við Jón Baldvin Hannibalsson sem var leiðtogi þessarar skattlagningar. Eins og hv. þingmaður man (**Iðnrh.:** Hann er ...) var hið fallega hús þeirra hjóna á Vesturgötunni grýtt með eggjum til að mótmæla þessum skatti.

Nú er kannski mikilvægt að blessuð ríkisstjórnin sem þarf að bæta kjör fólksins og lækka matvælaverð bregðist við og felli niður þennan skatt. Ég vil a.m.k. spyrja hæstv. ráðherra hvort hann sé þeirrar skoðunar og vilji beita sér fyrir því að þessi sameiginlega hugsjón okkar verði að veruleika. Því það er svo mikilvægt fyrir þá sem lökust hafa kjörin að maturinn sé sem ódýrastur. Það var hin gamla skoðun (Forseti hringir.) Eysteins Jónssonar og Framsóknarflokksins og þá skoðun erfði ég og vil berjast fyrir henni.

[16:57]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Alltaf kemur nú lífið manni dálítið á óvart. Ég er nú t.d. alveg viss um það þegar kommissararnir úti í Brussel voru að útbúa I. viðauka við EES-samninginn og hvetja til innleiðingar á reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins nr. 178/2002 þá óraði þá aldrei fyrir því að á einni löggjafarsamkomunni þegar þetta yrði rætt snerist umræðan einkanlega um tvær tegundir, krókódíla og strúta.

En þannig kemur lífið manni stöðugt á óvart og þannig sjáum við hvað fjölbreytileikinn er mikill í umræðunni um innleiðingu ESB-gerðanna og segir okkur (Gripið fram í.) auðvitað að gagnstætt því sem alltaf hefur verið haldið fram þá hefur ESB náttúrlega einn mikinn kost. Það hefur þrátt fyrir allt skemmtanagildi og það skiptir auðvitað dálitlu máli og var hlutur sem við hæstv. iðnaðarráðherra gleymdum að taka fram í þeirri góðu Evrópunefndarskýrslu sem við skrifuðum ásamt fleirum, að ESB hefur ótvírætt skemmtanagildi. En það var auðvitað ekki búið að leiða það fram þegar skýrslan var gerð og verður kannski viðauki þegar seinni tíma saga verður skrifuð.

En mig langar þó aðeins að víkja að því sem komið hefur fram í þeirri efnislegu umræðu sem fram hefur farið um þetta mikla frumvarp. Það er alveg rétt sem hv. 4. þm. Norðaust. sagði að þetta er viðurhlutamikið mál og hv. þm. Guðni Ágústsson sem þekkir það mál vel í undirbúningnum ítrekaði það jafnframt að þetta er mjög viðurhlutamikið mál. Þess vegna er það alveg rétt að þetta er mál sem þarf fyrst og fremst góðrar skoðunar við í þeirri þingnefnd sem mun fá málið til efnislegrar meðhöndlunar sem er sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd Alþingis. Þess vegna lögðum við áherslu á að reyna að hraða undirbúningi málsins án þess að að slegið væri af neinum kröfum um efnislegt innihald þessa mikla frumvarps.

Það er auðvitað mjög þýðingarmikið að við ljúkum þessu máli núna fyrir þinglok en þau verða í lok maí. Eins og kemur hérna fram þá tekur hluti af þessari löggjöf gildi í lok apríl ef frumvarpið verður samþykkt fyrir þann tíma. En annar hluti sem varðar þær stóru efnislegu breytingar, breytingar sem máli skipta og hafa raunveruleg áhrif hér á að langmestu leyti að taka gildi í októberlok 2009.

Mjög margar af þessum breytingum eru af því taginu að þær krefjast heilmikils undirbúnings. Tæknilegs undirbúnings sem lýtur m.a. að því sem hv. þm. Guðni Ágústsson gerði að umtalsefni sem er heilbrigðisþátturinn þar sem við ætlum auðvitað ekki að slá neitt af. Í því felst auðvitað neytendaverndin sem gengur sem rauður þráður í gegnum frumvarpið. Þess vegna er svo mikilvægt að við getum lokið lagasetningunni nú fyrir vorið þannig að hægt verði að taka til við þann undirbúning sem er nauðsynlegur en sem ekki er hægt að hefjast handa við af gagni fyrr en ákvörðunin Alþingis liggur fyrir. Það er ljóst mál og við þekkjum það að tíminn er fljótur að líða þegar við erum að tala um svona hluti og þess vegna skiptir það máli að við höfum tíma fyrir okkur til þess að ljúka þessu verkefni.

Hv. þm. Steingrímur Sigfússon spurði jafnframt um breytingar sem kunna að verða varðandi dýralæknaumdæmin. Það er alveg rétt og ég rakti það í ræðu minni og það kemur fram í frumvarpstextanum í hverju þessar breytingar felast og þetta er auðvitað mjög mikið grundvallaratriði. Grundvallaratriðið í þessari löggjöf er það að við erum að reyna að koma í veg fyrir hagsmunaárekstra. Það er að sá sem er eftirlitsaðili sé ekki líka að praktísera. Þetta er grundvallaratriði og það er ekki hægt að komast fram hjá þessu almennt talað. Eftirlitsaðilinn á að vera óháður þeim sem er síðan starfandi úti á markaðnum og þess vegna er talið á grundvelli samþykktar Evrópusambandsins að ekki sé hægt að rugla þessu tvennu saman.

Við þekkjum það hins vegar að aðstæður hér á landi eru mjög sérstakar. Við erum með dreifbýlt land. Hér er fámenn þjóð og landbúnaðurinn er dreifður. Það er alveg ljóst mál að í ýmsum héruðum mun ekki vera hægt að hafa þessi skil alveg skýr. Þess vegna er opnað á það í 35. gr. þessa frumvarps að gefa heimild til ráðherrans að það megi fela opinberum eftirlitsdýralæknum að sinna almennri þjónustu við dýraeigendur á tilteknu svæði ef heilbrigði eða velferð dýra er stefnt í hættu og ef ekki fást dýralæknar til starfa. Þessi heimild er til gagnvart eftirlitsdýralæknunum en snýr ekki að sjálfum héraðsdýralæknunum. Þeir verða auðvitað að starfa algjörlega óháðir og þessi heimild nær sem sagt til eftirlitsdýralæknanna.

Varðandi spurningar hv. þingmanns um landamærastöðvarnar þá liggur sú ákvörðun ekki fyrir. En það er gert ráð fyrir því að landamærastöðvarnar hvað varðar kjötið verði að minnsta kosti í Reykjavík, Keflavík og ég hygg á Akureyri og reynslan verður auðvitað að leiða í ljós hvort þörf er á slíkum landamærastöðvum víðar.

Það er alveg ljóst mál að sá innflutningur á kjötvörum sem hér mun reyna á og öðrum slíkum vörum, verður mestur á höfuðborgarsvæðinu og þess vegna hygg ég að þetta fyrirkomulag muni duga. En þetta eru auðvitað hlutir sem menn verða að skoða.

Hér hefur verið rætt heilmikið um heilbrigðisþáttinn og það er auðvitað ljóst mál að þetta frumvarp felur í sér aukið eftirlit vegna þess að við erum að hverfa frá grundvallaratriðum sem hafa gilt varðandi innflutning á kjöti og slíkum afurðum, mjólk og eggjum, svo ég vitni nú í frumvarpið. Áður var þetta mjög einfalt. Innflutningurinn var bannaður. Það var út af fyrir sig hægt að gefa einhverjar heimildir en innflutningurinn var bannaður.

Núna er hins vegar verið að opna þetta. Þessi innflutningur verður heimill auðvitað að því gefnu að vörurnar uppfylli þær heilbrigðisreglur sem við setjum og settar eru á hinu Evrópska efnahagssvæði. Þetta er algjör grundvallarbreyting. Þetta er stórbreyting sem ég hygg að menn eigi eftir að finna stað og átta sig á þegar fram í sækir.

Þetta þýðir það að eftirlitskostnaðurinn verður meiri og það er gerð grein fyrir því hér í kostnaðarmati fjármálaráðuneytisins í hverju sá kostnaður er fólginn. Til þess að undirstrika það að auðvitað var mönnum ljóst í hvað stefndi er gert ráð fyrir því á fjárlögum nú þegar að setja til viðbótar sérstaklega 70 millj. kr. til þess að standa undir þessum aukna eftirlitskostnaði.

Virðulegi forseti. Í sjálfu sér þarf ekki að hafa fleiri orð um þetta af tilefni þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram. Eins og ég sagði í upphafi er ástæða til þess að leggja áherslu á að málsmeðferð sé sem vönduðust í þessum efnum. Það munu koma upp ýmis álitaefni sem ekki er unnt að svara í 1. umr., þeim verður auðvitað fyrst og fremst svarað með vandlegri yfirferð sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar sem ég treysti afskaplega vel fyrir því verki.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

[17:05]

Útbýting:

Dreifmenntaverkefni í grunnskólum Vestur-Barðastrandarsýslu, 567. mál, fsp. IIG, þskj. 874.

Héraðs- og tengivegir í Norðvesturkjördæmi, 566. mál, fsp. IIG, þskj. 873.

Málefni fatlaðra, 559. mál, þáltill. ALJ o.fl., þskj. 860.

Patreksfjarðarflugvöllur, 565. mál, fsp. IIG, þskj. 872.

Skyldutrygging lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, 528. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 829.

Uppbót á eftirlaun, 547. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 848.

Uppbygging hjúkrunarrýma, 177. mál, svar heilbrrh., þskj. 865.

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, 1. umr.

Stjfrv., 516. mál. — Þskj. 817.

[17:06]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi á þingskjali 817 en um er að ræða frumvarp til laga um ráðstöfun vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls.

Á sínum tíma annaðist landbúnaðarráðuneytið samningsgerð við Landsvirkjun vegna uppkaupa á vatnsréttindum í eigu ríkisins sem eru nýtt við Kárahnjúkavirkjun. Meðal þeirra réttinda sem þá komu til sölu voru réttindi kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls á Jökuldal sem eru í sveitarfélaginu Fljótsdalshéraði. Ráðuneytið tók nú í janúar við greiðslu um 20 millj. kr. frá Landsvirkjun vegna vatnsréttinda jarðanna og fjallar frumvarp þetta um ráðstöfun þeirrar fjárhæðar.

Litið hefur verið á kristfjárjarðir sem sjálfseignarstofnanir eða ígildi þeirra. Í stuttu máli má segja að kristfjárjarðir hafi verið gefnar í því skyni að fátæklingar mættu njóta góðs af afgjaldi þeirra. Afla verður sérstakrar heimildar í lögum til ráðstöfunar á kristfjárjörðum þar sem þær eru ígildi sjálfseignarstofnana. Gildir þá einu hvort jörð sé ráðstafað að öllu leyti eða einungis fasteignatengdum réttindum hennar eins og hér er raunin á. Við sölu kristfjárjarða hefur löggjafinn ætíð gert það skilyrði að söluandvirðinu verði varið í samræmi við fornan tilgang kristfjárgjafarinnar. Að sjálfsögðu er erfitt að greina með nákvæmum hætti í frumvarpstexta hver þau verkefni eru sem fallið geta að tilgangi eignarformsins. Sú heimild sem felst í frumvarpinu gengur að mínu áliti eins langt og kostur er í þessum efnum og byggir um leið á skýrri fyrirmynd í nýlegri löggjöf. Vísa ég þar til laga frá árinu 2001 um sölu kristfjárjarðanna Arnheiðarstaða og Droplaugarstaða í Fljótsdalshreppi. Ég vil að öðru leyti vísa til þeirra athugasemda sem fylgja frumvarpinu og fylgiskjali sem með því er sem hefur að geyma kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytisins.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til, virðulegi forseti, að frumvarpinu verði vísað til hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og 2. umr.

[17:08]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Þetta mál er athyglisvert þótt ekki láti það mikið yfir sér. Það kemur einkanlega til af því að um kristfjárjarðir gegnir nokkuð öðru en flestar aðrar jarðir sem hið opinbera hefur yfir að ráða. Þannig voru kristfjárjarðir, eins og hæstv. ráðherra rakti, gefnar á sínum tíma til þess að afgjaldið eða arðurinn af þeim yrði fátækum til afnota. Og ekki bara það heldur voru þær gefnar af eigendunum, þeim sjálfum til sáluhjálpar og þær voru gefnar Jesú Kristi. Hér er því verið að fara út á ystu mörk eignarréttarins með að hlutast til um eignir sem sannanlega eru ekki Alþingis heldur Jesú Krists og því ber að fara að með gát.

Til eru mörg vond fordæmi um meðferð kristfjárjarða af hálfu hins opinbera valds undanfarna áratugi og jafnvel aldir þar sem þing og áður konungsvald hafa sölsað undir sig þessar eignir án þess að skila afgjaldinu í rétt átt. Sú leið sem er hér er farin í þessu frumvarpi að líta á kristfjárjarðirnar sem sjálfseignarstofnun er góðra gjalda verð en ég vil þó benda á það og leggja til að í meðförum hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar verði það kannað hvort þarna sé nægilega skýrt að orði kveðið um hvert endurgjaldið á að renna. Mér þykir í sjálfu sér orðalagið „félagslegar framkvæmdir í sveitarfélaginu“ ekki algerlega ná þeirri hugsun sem gefendurnir höfðu í huga, sem er að arðurinn yrði fyrir fátæka. Því mundi ég kalla eftir því að í nefndinni yrði kannað hvort ekki væri hægt að hnykkja þarna betur á og binda afgjaldið til fátækraframfærslu í þrengri skilningi, þ.e. til stuðnings eða aðstoðar við þá sem tekjulægstir eru í sveitarfélaginu. Ég tel það æskilegra en að nota óskýrt og ekki alveg gagnsætt orðalag eins og félagslegar framkvæmdir sem ég sjálfur veit satt að segja ekki hvað þýðir.

[17:11]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Þetta var út af fyrir sig athyglisverð ræða. Ég held að það sé alveg rétt að við erum í dálitlum vandræðum með það hvernig nákvæmlega eigi að fara með kristfjárjarðirnar í löggjöfinni. Eins og við vitum voru þessar jarðir á sínum tíma gefnar guði og ætlunin var sú að afraksturinn af þeim rynni til fátækra.

Hér hefur það verið gert með þeim hætti að ráðstafa andvirði þeirra í gegnum sveitarfélögin og við vitum að þau hafa byggt upp kerfi framfærslu og stuðnings sem byggir m.a. á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga. Þessi mál hafa verið rædd milli ráðuneytisins og þess sveitarfélags sem hér á í hlut, sveitarstjórn Fljótsdalshéraðs, og ég veit að það sveitarfélag hefur uppi hugmyndir og skoðanir um það hvernig best væri að verja þessu fjármagni. Ég teldi eðlilegt og raunar einsýnt, án þess að ég eigi að hafa afskipti af starfsemi sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, að leitað verði eftir viðhorfum sveitarstjórnarinnar um hvaða hugmyndir séu uppi þar um ráðstöfun þessara fjármuna. Ég vil hins vegar vekja athygli á því að frumvarpið gerir ráð fyrir að þessi ráðstöfun sé háð samþykki sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og sé samræmanleg hinum forna tilgangi kristfjárjarða. Það út af fyrir sig gefur nokkra leiðsögn. Það væri hins vegar alveg meinalaust af minni hálfu

ef menn gætu komið sér niður á enn þá skýrara hugtak varðandi það hvernig ráðstafa eigi þessum fjármunum og það gæti verið verðugt verkefni fyrir nefndina að velta því aðeins betur fyrir sér. Við studdumst við lög sem voru samþykkt fyrir sex árum og lutu að ráðstöfun eða reyndar þá sölu kristfjárjarðanna Arnheiðarstaða og Droplaugarstaða í Fljótsdalshreppi sem er annað sveitarfélag. Hér erum við ekki að tala um sölu jarðanna heldur erum við að velta fyrir okkur með hvaða hætti eigi að ráðstafa arðinum eða afrakstrinum af þessum jörðum sem guði almáttugum voru gefnar á sínum tíma.

Allt er þetta umræða sem verðskuldar að eiga sér stað og ég held að nefndin gerði að minnsta kosti vel í því að velta þessu vel fyrir sér og skoða þetta, m.a. með því að leita eftir þeim hugmyndum sem uppi eru af hálfu sveitarstjórnar Fljótsdalshéraðs um það hvernig með skuli fara og hvernig ráðstafa skuli þeim 20 milljónum sem hér er um að ræða.

[17:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er nú svo sögulega áhugavert þegar málefni kristfjárjarðanna koma hér til umfjöllunar eins og þau hafa gert með nokkuð reglubundnu millibili á umliðnum árum að maður getur sjaldan stillt sig. Það sem vekur athygli mína núna í þessu sambandi er að hér er um að ræða að tilteknar kristfjárjarðir hafa fengið greiddar bætur vegna vatnsréttinda og nú er spurningin hvernig þeim bótum verði ráðstafað í samræmi við upphaflegan tilgang með ráðstöfun jarðanna á sínum tíma þegar þeir himnafeðgar voru gerðir að landeigendum á miðöldum í því skyni að afrakstur eða afgjald jarðanna rynni síðan til fátækraframfærslu eða til þurfandi íbúa viðkomandi svæða.

Þá var hugsunin sú að um árlegt afgjald af jörðunum yrði að ræða í raun og veru um aldur og ævi. Nú er kannski ekkert við því að gera að sá háttur er hafður á þegar virkjunarréttur er bættur eða fyrir hann greitt að það sé gert með einskiptisbótum framreiknað yfir eitthvert tímabil sem ég reyndar tel og er í vaxandi mæli orðinn sannfærður um að er ekki rétt fyrirkomulag, eru í raun mistök að bæta eða taka í raun undan jörðum í eitt skipti fyrir öll með einskiptisbótum hlunnindi af því tagi. Og einmitt í þessu tilviki vekur það spurningar um upphaflegan tilgang með ráðstöfun jarðanna. Að mínu mati hefði verið betra ef fyrirkomulag þessara hluta væri þannig þarna að viðkomandi rétthafar virkjunarréttindanna fengju árlegar leigutekjur og um leiguafsal á virkjunarréttinum væri að ræða, þannig að þessar jarðir skiluðu jöfnum tekjum jafnt og þétt til síns upphaflega markmiðs.

Nú er það ekki í boði í þessu tilviki því að væntanlega verður bótum fyrir virkjunarréttinn ekki háttað með sérstökum hætti fyrir þessar tvær jarðir einar án þess að ég viti neitt um það hvort það hafi nokkurn tíma borið á góma að handhafi virkjunarréttindanna væri tilbúinn til þess að í staðinn fyrir að greiða einskiptisbætur að greiða þær með árlegum afgjöldum. En þá má líka velta því fyrir sér hvort í þessu tilviki væri ekki eðlilegra að sveitarfélaginu væri gert að stofna sjóð með þeim fjármunum sem þarna renna til og það væri síðan ávöxtun sjóðsins sem árlega rynni til þeirra verkefna sem hér eiga við, hvort sem það væri hægt er að ná utan um það að skilgreina það eitthvað þrengra og meira í anda hinna upphaflegu markmiða en hér er gert að tala bara um félagslegar ráðstafanir.

Það fyndist mér í öllu falli vera meira í anda hinnar upphaflegu hugsunar um kristfjárjarðirnar að afgjald þeirra á ári hverju eða eins og það er á hverjum tíma renni til þessara verkefna. Það mætti að mínu mati hugleiða þann þátt málsins hvort ef til vill væri nær að sveitarfélögin ættu að ávaxta þessa fjármuni með sjálfstæðum hætti í sjóði eða í bókhaldi sínu og verja vaxtatekjunum eða ávöxtuninni á hverjum tíma til þessara verkefna.

Hugsun þeirra sem gáfu kristfjárjarðir á sínum tíma var að sjálfsögðu ekki sú að þurfandi menn eða fátæklingar sem þá voru á dögum nytu þess og síðan búið heldur að þetta fé væri til sífelldrar ráðstöfunar og sífellds stuðnings í þágu þeirra sem þyrftu á stuðningi og aðstoð að halda. En hin virðulega nefnd, sem mun víst vera landbúnaðar- og sjávarútvegsnefnd, sem fær þetta mál til ráðstöfunar og er auðvitað ekkert mannlegt óviðkomandi fer kannski eitthvað yfir þetta.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Neytendalán, 1. umr.

Stjfrv., 537. mál (efling neytendaverndar). — Þskj. 838.

[17:19]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 121/1994, um neytendalán.

Fyrst skal það nefnt að málið er afrakstur vinnuskýrslu starfshóps eða nefndar á vegum viðskiptaráðuneytisins sem var skipuð í fyrrahaust til að skýra og fjalla um heimildir fjármálafyrirtækja til gjaldtöku. Var mér var skilað þeirri skýrslu í byrjun janúar og þakka ég nefndinni innilega fyrir þá miklu vinnu sem hún réðst í á ótrúlega stuttum tíma og skilaði af sér mjög góðu verki. Lengi hafa verið uppi umræður um heimildir fjármálafyrirtækja til gjaldtöku, hvort sem um er að ræða yfirdráttarheimildir og beitingu á þeim, uppgreiðslugjöld á hina ýmsu lánaflokka, seðilgjöld sem viðbótarkröfur ofan á aðalkröfur án þess að um þær hafi verið samið sérstaklega o.s.frv. Starfshópurinn skilaði þessari skýrslu á þremur til fjórum mánuðum og vinnan í framhaldinu er í mörgum liðum. Fyrir það fyrsta voru gefin út tilmæli til fyrirtækja um að hætta innheimtu og notkun seðilgjalda nema um það hafi sérstaklega verið samið í samningi o.fl. Þá fjallaði nefndin um það að breyta þyrfti lögum um neytendalán með ýmsum hætti til að koma til móts við nokkur markmið vinnunefndarinnar, starfshópsins, sem ég hafði lagt til í erindisbréfi svo sem að skýra heimildir um yfirdráttarheimild, uppgreiðslugjöld og fleira. Er þetta mál eitt af þeim.

Með frumvarpi þessu eru lagðar til breytingar á 3., 6. og 18. gr. laga nr. 121/1994, um neytendalán, og að lögfest verði nýtt ákvæði, 16. gr. a.

Í fyrsta lagi er lagt til að lögfest verði í nýrri 3. mgr. 3.

gr. laganna að gjaldtaka vegna óheimils yfirdráttar af tékkareikningi skuli vera hófleg og endurspegla kostnað vegna yfirdráttarins og að hún skuli eiga stoð í samningi. Þarna skiptir mjög miklu máli að gjaldtakan endurspegli raunkostnað vegna yfirdreginnar upphæðar en sé ekki föst samræmd upphæð óháð því hve há upphæð var yfirdregin og hvaða kostnaður hlaust af við innheimtu hennar. Það skiptir mjög mikli máli að þessi breyting gangi fram hvað þetta varðar.

Í öðru lagi er lagt til að lögfest verði í nýrri 3. mgr. 6. gr. skylda lánveitanda til upplýsingagjafar gagnvart neytanda um fyrirhugaðar breytingar á gjaldskrá sem honum eru ekki til hagsbóta. Neytandi á að hafa val um nánar tilgreindar leiðir til miðlunar upplýsinganna. Fjölmörg dæmi eru þekkt þar sem slíkt hefur ekki verið gert, að neytanda hafi ekki verið tilkynnt um breytingar á gjaldskrá sem augljóslega er honum ekki til hagsbóta og mikilvægt að koma í veg fyrir að svo geti verið. Þetta getur skipt miklum upphæðum til lengri tíma er litið og er sjálfsagt að fjármálafyrirtæki beri að greina neytanda frá slíkum breytingum, þannig að hann geti þá tekið afstöðu til þess hvort hann skiptir um fjármálafyrirtæki og leiti þjónustunnar annars staðar o.s.frv.

Í þriðja lagi er lagt til að sett verði nýtt ákvæði, 16. gr. a, um uppgreiðslugjald. Í ákvæðinu er lagt til að bannað verði að krefjast uppgreiðslugjalds af eftirstöðvum láns í íslenskum krónum með breytilegum vöxtum sem greitt er upp fyrir umsaminn lánstíma, ef upphaflegur höfuðstóll lánsins er að jafnviði 50 millj. kr. eða minna. Í þeim tilvikum sem lög takmarka ekki samningsfrelsi um uppgreiðslugjald skuli kveðið á um heimild til slíkrar gjaldtöku í lánssamningi. Tilgreina skuli upplýsingar um hvernig uppgreiðslugjald er reiknað út og hvenær slíkur kostnaður falli á. Lánveitandi geti ekki krafist uppgreiðslugjalds ef ástæða uppgreiðslu er gjaldfelling láns af hans hálfu. Í þeim tilvikum sem lög takmarka ekki samningsfrelsi um uppgreiðslugjald megi fjárhæð gjaldsins að hámarki nema því tjóni sem lánveitandi verður fyrir vegna uppgreiðslunnar fyrir þann tíma sem umsaminn er. Ef kveðið er á um heimild til endurskoðunar vaxta í lánssamningi með föstum vöxtum skuli miða útreikning uppgreiðslugjalds við tímann fram að næsta endurskoðunardegi vaxta. Ráðherra setji nánari reglur um útreikning á tjóni vegna uppgreiðslu.

Framangreindar tillögur til breytinga á lögum nr. 121/1994, um neytendalán, eiga rætur að rekja til tillagna starfshóps sem ég skipaði til að gera úttekt á lagaumhverfi, eins og ég nefndi áðan, að því er varðar viðskipti neytenda og fjármálafyrirtækja í ljósi nútímaviðskiptahátta, einkum með tilliti til gjaldtöku. Starfshópurinn skilaði skýrslunni í árslok 2007. Fulltrúar helstu hagsmunaaðila áttu sæti í hópnum, svo sem Fjármálaeftirlitið, Neytendastofa, Neytendasamtökin, Samtök fjármálafyrirtækja og talsmaður neytenda, auk fulltrúa viðskiptaráðuneytis.

Í fjórða lagi er lagt til að frestur neytanda til að gera kröfu um greiðslu tryggingarfjár samkvæmt 18. gr. laganna verði lengdur úr einu ári í tvö ár frá afhendingu vöru eða þjónustu, eða í fimm ár þegar um ræðir söluhlut sem ætlaður er verulega lengri endingartími en almennt gerist um söluhluti. Þykir heppilegt að gæta samræmis við lög nr. 48/2003, um neytendakaup, og lög nr. 42/2000, um þjónustukaup, að því er varðar tímalengd frests til að bera fyrir sig galla.

Frumvarp þetta felur í sér réttarbót gagnvart neytendum og því er um að ræða mikilvægt frumvarp sem ég vona að nái fram að ganga á þessu þingi. Rétt er að vekja athygli á því, af því hér er um að ræða yfirgripsmikið mál og eitt álitaefni var uppi sem tekur til uppgreiðslugjalds annarra lánaflokka, að væntanleg er ný tilskipun frá Evrópusambandinu um neytendamál sem leysir af hólmi núgildandi tilskipanir á því sviði. Gert er ráð fyrir að öfugt við núgildandi tilskipanir muni væntanleg gerð kveða á um innleiðingu ákvæða í samræmi við orðanna hljóðan, þ.e. full innleiðing. En tillaga framkvæmdastjórnar að nýrri neytendalánaskipan eins og henni verður breytt í meðförum stofnana ESB gerir ráð fyrir að reglur um hámark uppgreiðslugjalds vegna neytendalána verði samræmdar innan Evrópu og takmarkanir á fjárhæð uppgreiðsgjalds tíðkast í mörgum Evrópuríkjum. Veðlán, sem er mjög stór lánaflokkur hér, falla hins vegar utan við gildissvið þessarar tilskipunar. Hinn 18. desember 2007 kom út hvítbók framkvæmdastjórnar um samþættingu veðlánamarkaða og er rannsóknarvinna hafin á vegum sambandsins um það hvort heppilegt sé að setja samræmdar Evrópureglur um veðlán, þar með talið hvað varðar uppgreiðsluákvæði. Samkvæmt því er töluvert langt í land þangað til þeirri vinnu á vettvangi Evrópusambandsins verður lokið, sérstaklega af því að veðlánin falla fyrir utan tilskipunina um neytendalán hjá þeim. Því þótti okkur í viðskiptaráðuneytinu ekki rétt að bíða mánuðum eða jafnvel missirum saman eftir því að breyta lögunum eins og hér er lagt til að gert verði þó svo að við munum að sjálfsögðu taka tillit til og fylgja eftir niðurstöðunni frá Evrópusambandinu eins og gefur augaleið, bæði hvað varðar neytendalánin og veðlánin ef það næst niðurstaða í þau.

[17:28]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að frumvarp þetta skuli komið fram og þakka viðskiptaráðherra fyrir að flytja það. Það eru þó ákveðin atriði sem ber að vekja sérstaka athygli á.

Í 1. gr. er komið til móts við þau sjónarmið sem komu fram fyrir nokkru varðandi innheimtu kostnaðar vegna óheimils yfirdráttar þar sem fjármálastofnanir hafa áskilið sér rétt til að taka ákveðið gjald án þess að skýrar lagaheimildir væru fyrir hendi. Ég tel að þarna sé tvímælalaust komið til móts við og skapaður eðlilegur lagarammi um það sem þar er að ræða.

Varðandi efni frumvarpsins að öðru leyti þá eru tvímælalaust til bóta þær auknu upplýsingar sem þar er um að ræða. Það að upplýsa neytanda um fyrirhugaðar breytingar á gjaldskrá sem eru honum ekki til hagsbóta leggur auknar skyldur á hendur fjármálafyrirtækja og raunar nauðsynlegar vegna þess að í þeim tilvikum sem þarna er um að ræða eru fjármálafyrirtækin alltaf í ofurstöðu gagnvart neytandanum. Neytandinn hefur í raun ákaflega oft takmarkað val og möguleika og nauðsynlegt að hann geri sér grein fyrir og hafi upplýsingar um alla þá valkosti sem fyrir hendi eru hverju sinni.

Það er síðan stórt atriði sem kveðið er á um í 3. gr. varð-

andi uppgreiðslugjaldið, að óheimilt sé að krefjast greiðslu uppgreiðslugjalds á eftirstöðvum lána í íslensku krónum með breytilegum vöxtum, og ber að fagna að skuli vera komin fram tillaga um það. Vonandi næst þetta atriði lagafrumvarpsins fram sem allra fyrst. Það er þó eitt í því sem ber að skoða, það varðar það atriði þar sem heimila á áfram að semja um uppgreiðslugjald og taka slíkt gjald og að það skuli þá miðað við að þar sé um að ræða þann kostnað sem fellur á lánveitanda eins og segir í 4. mgr. 3. gr.:

„Í þeim tilvikum sem heimilt er að semja um uppgreiðslugjald má fjárhæð gjaldsins að hámarki vera það tjón sem lánveitandi verður fyrir vegna uppgreiðslunnar fyrir þann tíma sem umsaminn er.“

Þá velti ég því fyrir mér, þótt þarna sé ákvæði um að hæstv. viðskiptaráðherra setji nánari reglur um útreikning á tjóni vegna uppgreiðslu, hvort ekki væri samt sem áður nauðsynlegt að setja ákvæði um það hvað gjaldið mætti nema að hámarki og miða þá hugsanlega við höfuðstól lánsins. Í sjálfu sér mætti velta því fyrir sér hvort þá mætti miða við að að hámarki gæti það gjald numið einu prósenti af höfuðstól eða hálfu prósenti af höfuðstól. Það er spurning hvaða viðmiðun telst eðlileg. Það líka ákaflega mikilvægt hvernig reglurnar verða mótaðar um það hvað telst til raunverulegs kostnaðar viðkomandi lánveitanda í þessu sambandi, því að sjálfsögðu er það viðfangsefni fjármálafyrirtækja að hafa peningana í vinnu og nýta arð, þ.e. þess vaxtamunar sem þeir fá af því í umræddu tilviki. En kostnaðurinn getur varla orðið miklu meiri en sem nemur þeim vaxtamun sem kann að verða þann tíma sem peningarnir eru ónotaðir og ekki lánaðir öðrum, þ.e. sá kostnaður sem verður vegna frágangs skjala og annars þess háttar. Við erum að tala um minni háttar kostnað í flestum tilvikum.

Við venjulegar aðstæður í þjóðfélagi fellur sáralítill kostnaður á lánveitanda vegna þess að gjaldið er uppgreitt. Það er eingöngu í þeim tilvikum þar sem slíkt offramboð er á lánsfjármagni að lánveitendur eiga erfitt með að koma því í vinnu. Það vandamál hefur ekki verið til staðar í okkar þjóðfélagi svo lengi sem ég man vegna þess að hér hefur verið, ef eitthvað er, frekar lánsfjárskortur en offramboð á lánum ef undanskilin eru nokkur undanfarin ár en þó ekki svo að peningar hafi stoppað inni í lánastofnunum þannig að til tjóns hafi orðið fyrir þær stofnanir og jafnvel um að ræða að það hlutfall sem þeim er heimilað að lána miðað við lánareglur hafi verið mjög rúmt. Kostnaður, tjón lánveitanda í þessu tilviki er því almennt hverfandi ef nokkurt. Það ber að taka tillit til þess varðandi útreikning á tjóni eða meintu tjóni vegna uppgreiðslu lána.

Þess ber líka að geta að í mörgum tilvikum getur verið um hagnað viðkomandi lánastofnunar að ræða við að innleysa peninga og með tilliti til þess verður að vera eðlilegt samræmi á milli þess með hvaða hætti farið er að. Ég tel þess vegna nauðsynlegt að setja skýr ákvæði um ákveðið hámark sem hægt er að gera kröfu um að lánastofnanir fái greitt þegar um uppgreiðslu er að ræða og það séu skýrar reglur að um raunverulegt tjón lánastofnunar sé að ræða en slíku er sjaldnast fyrir að fara.

[17:34]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Hæstv. viðskiptaráðherra hefur mælt fyrir frumvarpi til laga um breytingar á lögum nr. 121/1994, um neytendalán. Eins og fram kom í máli hæstv. viðskiptaráðherra er frumvarpið samið á grundvelli skýrslu starfshóps sem hann skipaði í ágúst sl. Í starfshópnum sátu átta manns og m.a. fulltrúar frá Fjármálaeftirlitinu, Neytendastofu, Neytendasamtökunum, Samtökum fjármálafyrirtækja, talsmanni neytenda auk starfsmanna ráðuneytisins.

Fram kom í skýrslu starfshópsins, sem hittist alls tíu sinnum, að allir þátttakendur voru sammála um að bæta megi íslenskt lagaumhverfi er snýr að réttindum og skyldum í fjármálaþjónustu frá því sem nú er. Einnig voru allir þátttakendur í starfshópnum sammála um að upplýsingagjöf og gegnsæi í viðskiptum fjármálafyrirtækja gagnvart neytendum sé lykilatriði hvað varðar heimildir til gjaldtöku vegna ólíkra þjónustuþátta.

Í frumvarpinu eru fjórar greinar. Um FIT-kostnað svokallaðan, um upplýsingagjöf, uppgreiðslugjald lána og um greiðslu tryggingafjár. Viðskiptanefnd mun væntanlega taka frumvarpið til umfjöllunar, kalla fyrir nefndina hagsmunaaðila, kalla eftir og heyra þeirra sjónarmið. Eins og fram kom í greinargerð með frumvarpinu er ekki um heildarendurskoðun laga um neytendalán að ræða heldur breytingar sem varða ofangreindar fjórar greinar.

Í skýrslu starfshópsins, sem ég nefndi áðan, kemur fram að fyrir liggur tillaga að nýrri Evróputilskipun um neytendalán, tilskipun sem við þurfum væntanlega að innleiða inn í íslenska löggjöf þegar þar að kemur. Meginmarkmið þeirrar tilskipunartillögu er frekari sameining markaða og aukin neytendavernd líkt og aukin neytendavernd er meginmarkmið hér.

Ég ætla að nefna nokkra þætti í sambandi við þessa nýju Evróputilskipun sem er að vísu bara í tillöguformi eins og er. Þar er gert ráð fyrir að unnið verði að því að staðla framsetningu á samanburðarhæfum upplýsingum, að opna markaðinn, þennan Evrópumarkað, fyrir lánum á milli aðildarríkja og gera lánaumhverfi bæði opnara og gagnsærra. Í öðru lagi vildi ég nefna að þar er gert ráð fyrir að birta þurfi í lánaauglýsingum staðlaðar upplýsingar með helstu staðreyndum og tölum neytendum í hag þannig að þeir geti gert sinn samanburð. Í þriðja lagi að settar verði reglur um framsetningu skilmála og hvernig upplýsingar komi fram í lánatilboðum þannig að neytendur hafi aðgang og staðlaðar upplýsingar til að gera samanburð. Í fjórða lagi er talað um að settar verði samhæfðar reglur á EES-svæðinu um þær bætur sem lánveitendum er heimilt að krefjast vegna uppgreiðslu lána.

Aftur að þessum fjórum greinum frumvarpsins. Ég velti fyrir mér að hvaða leyti sú Evróputilskipun sem ég nefndi áðan og væntanleg er um neytendamál tekur á þáttum frumvarpsins. Hæstv. viðskiptaráðherra benti í máli sínu áðan á eitt, sem ég vissi ekki, að veðlán eru utan tilskipunarinnar um neytendalán. Það má því vel vera að ég þurfi að skoða þetta mun betur. Alla vega vöknuðu með mér þessar spurningar: Að hvaða leyti fjallar þessi væntanlega löggjöf, sem við þurfum að innleiða með Evróputilskipuninni, um sömu mál og við erum að fjalla um hér? Ég velti því þá fyrir mér

líka hvort seinna í framtíðinni, og kannski innan ekki langs tíma, þurfi aftur að endurskoða þessa löggjöf. Mér hugnast ekki að vera með rótleysi í stöðunni gagnvart bæði neytendum og fyrirtækjum en ég lýsi því aftur yfir að ég þekki málið ekki nógu vel til að taka af skarið um það og þá sérstaklega eftir að hæstv. ráðherra hefur bent á að veðlán eru utan tilskipunar og það eru vissulega veðlánin sem við Íslendingar erum að taka í miklum mæli.

Ég gæti farið út í fleiri þætti hér. Mig langar aðeins að nefna FIT-kotsnaðinn. FIT stendur fyrir færsluskrá innstæðulausra tékka og sá kostnaður kemur til, eins og flestir neytendur þekkja, þegar um er að ræða óheimilan yfirdrátt af tékkareikningi. Mér skilst að það sé svolítið sérislenskt að þetta sé í þetta miklum mæli hérna og að bankastofnanir eða fjármálastofnanir leyfi yfir höfuð slíkt. Ég vil líka nefna að með nútímaviðskiptaháttum verður þessu vonandi útrýmt, og ég trúi því. Ég er á því eins og flestir að FIT-kostnaði sé stillt í hóf og sé sanngjarn. En við verðum að átta okkur á því að það er ekki eðlilegt í viðskiptaháttum að hafa óheimilan yfirdrátt.

Ég ætla ekki að nefna mikið meira að þessu sinni. Ég hlakka til að fá þessi mál inn á borð viðskiptanefndar. Við munum fara yfir þau með þeim hagsmunaaðilum sem um ræðir og vonandi fá þá á okkar fund.

[17:40]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þingmönnum fyrir málefnalegar ræður og góðar ábendingar. Þetta er stór málaflokkur og flókinn í sjálfu sér. Það er mikil vinna að fara í gegnum hann og plægja þannig að skýrt sé og skiljanlegt. Nefndinni, starfshópnum um gjaldtökuheimildir fjármálafyrirtækja, tókst það býsna vel og er mjög fróðlegt að fara í gegnum afrakstur þeirra og þá skýrslu sem ég sýndi hér áðan og hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir vitnaði til, og þingmennirnir báðir held ég.

Rétt í lokin vil ég ræða ábendingar hv. þm. Jóns Magnússonar um skilgreiningu á tjóni vegna uppgreiðslu og þá reglugerðarheimild sem lagt er til að ráðherra setji. Nú er verið að vinna tillögu af fræðimanni, nokkurs konar formúlu, sem segir til um hvernig tjónið er metið hverju sinni út frá gengismun og öðrum breytum sem máli skipta og eru áhættuatriði fyrir lánveitandann hvað varðar framtíðarfjármögnun lánaflokksins o.s.frv. Það mun þá koma til umfjöllunar í nefndinni og er sjálfsagt að það liggi mjög skýrt fyrir hvert hámarkið verði og eftir hvaða reglum eigi að reikna út tjónið sem lánveitandi verður fyrir ef neytandi greiðir lánið upp. Það er augljóst mál að það á ekki að vera geðþóttaákvörðun og verður ekki svo þannig að það fer eftir vaxtamun, gengismun og að ýmsu eftir ákveðinni formúlu.

Hvað varðar hitt atriðið sem hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir nefndi þá gat ég aðeins um það áðan að hjá Evrópusambandinu hefur lengi verið unnið við reglur um uppgreiðslugjöld og veðlánin eru þar ekki innifalin heldur einungis neytendalánin sem taka ekki til þeirra lánaflokka sem eru lengri tíma lán — það er töluvert lengra í land með húsnæðislán og hina stóru lánaflokka. Það var mat hópsins og okkar í viðskiptaráðuneytinu að niðurstaða tilskipunarinnar um veðlánin kalli ekki á það að við þurfum að endurskoða eða rífa þessi ákvæði upp aftur, sem lagt er til að bætt verði inn í lögin, heldur sé það þá í mesta lagi nýtt ákvæði um aðra lánaflokka ef út í það er farið af því að lánin eru ólík og lánahefðirnar eftir löndum býsna ólíkar þar sem ábyrgðamannafyrirkomulag sem við þekkjum svo vel tíðkast óvíða o.s.frv.

Það er áríðandi að koma þessum breytingum fram hvað sem líður tilskipunum síðar — fyrst voru bundnar vonir við að niðurstaða væri komin í það þegar þetta mál var unnið en svo reyndist ekki vera. Við töldum þá enga ástæðu til að bíða frekar eftir því en skoða þetta nánar út frá því þegar þar að kemur.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Út af dagskrá voru tekin 2.–7. og 12. mál.

Fundi slitið kl. 17:45.

---

85. FUNDUR

mánudaginn 7. apríl,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Minnst látins fyrrverandi alþingismanns.
2. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
3. Geislavarnir, stjfrv., 353. mál, þskj. 808. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
4. Matvæli, stjfrv., 326. mál, þskj. 807. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
5. Upprunaábyrgð á raforku, stjfrv., 271. mál, þskj. 806. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
6. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 332, nál. 762. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
7. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 508, nál. 775, brtt. 776. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
8. Lokafjárlög 2006, stjfrv., 500. mál, þskj. 794. — 1. umr.
9. Tekjuskattur, stjfrv., 515. mál, þskj. 816. — 1. umr.
10. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826. — 1. umr.
11. Endurskoðendur, stjfrv., 526. mál, þskj. 827. — 1. umr.
12. Ársreikningar, stjfrv., 527. mál, þskj. 828. — 1. umr.
13. Skyldutrygging lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, stjfrv., 528. mál, þskj. 829. — 1. umr.
14. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 529. mál, þskj.

830. — 1. umr.

15. Stimpilgjald, stjfrv., 548. mál, þskj. 849. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,

Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,

Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,

Sigurður Kári Kristjánsson, 8. þm. Reykv. n.,

Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

Minning Geirs Gunnarssonar.

[15:01]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Geir Gunnarsson, fyrrv. alþingismaður, andaðist í fyrradag, laugardaginn 5. apríl. Hann var tæpra 78 ára að aldri.

Geir Gunnarsson var fæddur í Hafnarfirði 12. apríl árið 1930. Foreldrar hans voru Björg Björgólfsdóttir húsmóðir og maður hennar Gunnar Ingibergur Hjörleifsson sjómaður, er fórst í hinu mikla sjóslysi síðla árs 1941 er togarinn Sviði úr Hafnarfirði sökk. Geir lauk stúdentsprófi frá Menntaskólanum í Reykjavík árið 1951 og nam síðan viðskiptafræði í Háskóla Íslands árin 1951–1954. Frá 1. mars 1954 var hann skrifstofustjóri Hafnarfjarðarbæjar og lét af því starfi 1. desember 1962.

Í kosningum til Alþingis árið 1956 og sumarkosningum 1959 var Geir Gunnarsson í kjöri fyrir Alþýðubandalagið í Hafnarfirði og varð varaþingmaður landskjörinna alþingismanna. Tók hann þá tvisvar sæti á Alþingi, fyrst 1957 og síðan 1959. Í haustkosningunum 1959 var hann á lista Alþýðubandalagsins í Reykjaneskjördæmi, náði kjöri og átti sæti á Alþingi samfleytt til ársins 1991, sat á 37 þingum alls.

Árið 1991, að lokinni þingsetu í 32 ár, var Geir Gunnarsson skipaður aðstoðarríkissáttasemjari. Þar naut hann reynslu sinnar og skarpskyggni og þess trausts sem hann hafði áunnið sér. Honum voru á þingferli sínum og síðar falin ýmis aukastörf og verður einungis fárra getið. Hann var í tryggingaráði 1967–1978, var skipaður 1971 í endurskoðunarnefnd tryggingakerfisins og 1972 í þingmannanefnd til að endurskoða tekjuöflunarkerfi ríkissjóðs. Í stjórn Framkvæmdastofnunar ríkisins, síðar Byggðastofnunar, var hann 1978–1987, í bankaráði Seðlabankans 1990–1993 og í bankaráði Búnaðarbankans 1994–1997.

Geir ólst upp á sjómannsheimili í Hafnarfirði og lifði breytilega tíma á langri ævi. Að loknu skólanámi tók hann við mikilvægu starfi á vegum bæjarfélagsins, en sneri sér síðan að landsmálum. Hann var vel búinn undir að taka sæti á Alþingi, en þar átti hann lengi sæti í fjárveitinganefnd, var talsmaður síns flokks í þeim málaflokki og á tímabili formaður fjárveitinganefndar. Naut hann þar víðtækrar þekkingar sinnar á fjármálum ríkisins, þótti fastur fyrir en var jafnframt lipurmenni í samstarfi og glaðsinna.

Ég bið hv. alþingismenn að rísa úr sætum í minningu Geirs Gunnarssonar. — [Þingmenn risu úr sætum.]

Varamenn taka þingsæti.

[15:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hafa bréf frá Björgvini G. Sigurðssyni, 2. þm. Suðurk., og Siv Friðleifsdóttur, 10. þm. Suðvest., um að þau séu á förum til útlanda í opinberum erindagerðum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni. Í dag taka sæti á Alþingi Guðný Hrund Karlsdóttir viðskiptafræðingur, 2. varamaður Samfylkingarinnar í Suðurk., í stað Björgvins G. Sigurðssonar en 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Róbert Marshall, er forfallaður. Einnig tekur sæti Samúel Örn Erlingsson íþróttastjóri, 1. varamaður Framsóknarflokksins í Suðvest., í stað Sivjar Friðleifsdóttur.

Kjörbréf Guðnýjar Hrundar Karlsdóttur og Samúels Arnar Erlingssonar hafa þegar verið rannsökuð og samþykkt en þau hafa ekki áður tekið sæti á Alþingi og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni skv. 2. gr. þingskapa.

[Guðný Hrund Karlsdóttir, 2. þm. Suðurk., og Samúel Örn Erlingsson, 10. þm. Suðvest., undirrituðu drengskaparheit að stjórnarskránni.]

[15:07]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Guðný Hrund Karlsdóttir og Samúel Örn Erlingsson hafa undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og eru þau boðin velkomin til starfa á Alþingi.

Tilhögun þingfundar.

[15:08]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda getur þingfundur staðið eitthvað lengur í dag, þ.e. þar til dagskrármálum er lokið eftir því sem hægt verður að koma því við.

[15:08]

Útbýting:

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, 539. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 840.

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, 538. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 839.

Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, 521. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 822.

Fiskeldi, 530. mál, stjfrv. (sjútv.- og landbrh.), þskj. 831.

Geislavarnir, 353. mál, þskj. 808.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 545. mál, stjfrv. (menntmrh.), þskj. 846.

Matvæli, 326. mál, þskj. 807.

Sala fasteigna, fyrirtækja og skipa, 540. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 841.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 483. mál, svar umhvrh., þskj. 864.

Upprunaábyrgð á raforku, 271. mál, þskj. 806.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Ferðamáti ríkisstjórnarinnar í einkaþotum.

[15:09]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Fram kemur í fréttum í dag að hæstv. forsætisráðherra, Geir H . Haarde, og hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvin G. Sigurðsson, séu nú síðdegis á leið til útlanda í einkaflugvél. Fyrir nokkrum dögum var það gagnrýnt harðlega þegar oddvitar ríkisstjórnarflokkanna héldu ásamt föruneyti sínu til Búkarest í Rúmeníu á NATO-fund í einkaþotu.

Á Alþingi hefur verið lögð fram fyrirspurn um tilkostnaðinn við þá ferð. Það var gert eftir að ríkisstjórnin hafði neitað að gefa upp kostnaðinn, nokkuð sem ég fæ ekki skilið því væntanlega mun þetta koma fram í ríkisreikningi þegar þar að kemur. Ekki er þetta svört vinna eða hvað?

Síðan er hitt að svona upplýsingar eiga að mínum dómi að vera opinberar og mín fyrsta spurning til hæstv. forsætisráðherra er hvernig standi á þessari leynd og þessu pukri. Þau Geir H. Haarde, hæstv. forsætisráðherra og formaður Sjálfstæðisflokksins, og Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar, hafa réttlætt flottræfilsháttinn þannig að þau segjast vera að spara tíma. Í þessum ferðamáta væri einnig fólgið hagræði. Ekki efa ég að svo sé. Það vill hins vegar svo til að þetta mundi eiga við um okkur öll, þetta mundi eiga við um landsmenn almennt. Það er nefnilega auðveldara og þægilegra að ferðast til útlanda í einkaflugvél en gera eins og við gerum flest, að taka áætlunarflugvél frá Keflavík.

Hvaða skilaboð eru þetta um umhverfisvænan ferðamáta? Hvaða skilaboð eru þetta um nauðsyn ráðdeildar og sparnaðar á mestu verðbólgutímum í hálfan annan áratug á Íslandi? Mér leikur forvitni á að heyra hvort þetta sé nýr ferðamáti sem ríkisstjórnin hefur valið sér og þá hvaða skilaboð hún sé að senda út í þjóðfélagið með þessu framferði sínu?

[15:11]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Skilaboðin eru þau að það á að fara vel með opinbera fjármuni og vel með tíma ráðamanna þjóðarinnar. Það er alger fjarstæða að eitthvert pukur hafi verið í sambandi við það að tekin skyldi á leigu sérstök flugvél fyrir ferðina til Búkarest. Pukrið fólst þá kannski í því að fjórum fjölmiðlum var boðið að koma með í ferðina án þess að greiða fyrir flutning vegna þess að kjörin voru það hagstæð að laus voru sæti sem við gátum boðið fjölmiðlum að nýta sér.

Ferðin til Norður-Svíþjóðar, sem farin verður í dag, er á fund og ráðstefnu norrænu forsætisráðherranna sem ég tel mér skylt að mæta á. Það eru ekki sérlega greiðar almannasamgöngur á þetta svæði og þá er þetta spurning um að eyða í þetta tveimur dögum, fjórum dögum eða jafnvel meira eftir því hvernig stendur á almennum samgöngum um þessar mundir. Þetta er útreikningsdæmi og það er auðvitað matsatriði hvað menn geta teygt sig langt umfram það sem áætlunarflugið kostar. Ég tel að allt sé innan réttlætanlegra marka í báðum þessum tilvikum.

Ég hef setið í ríkisstjórn í 10 ár og verið lengi á Alþingi eins og menn vita og það er sárasjaldan sem ég hef séð mig knúinn til að beita þessum aðferðum til að komast leiðar minnar. Það held ég að allir þingmenn viti og það er náttúrlega dæmalaus lágkúra hjá hv. þingmanni og flokksfélögum hans, eins og þau hafa talað um þetta mál að undanförnu, að draga það upp með þeim hætti sem gert er. Það er ekkert annað en lágkúra, hv. þingmaður.

[15:13]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þá höfum við það. Við sem gagnrýnum þennan flottræfilshátt erum á lágu plani. Við erum að sýna lágkúru. Það er annað sem gildir um ráðamenn þjóðarinnar. Tókuð þið eftir hvað hæstv. forsætisráðherra sagði? Nú vitum við hver skilaboðin eru. Þetta eru skilaboð um húsbændur og hjú. Sem þjóð kunnum við nú að standa frammi fyrir erfiðleikum. Við slíkar aðstæður er mikilvægt að skapa samstöðu í þjóðfélaginu og að slíkri samstöðu ber ríkisstjórn landsins að vinna, bæði með stjórnarathöfnum sínum en einnig með breytni sinni. Með henni er hægt að hafa áhrif á liðsandann í þjóðfélaginu.

En hvað gerir ríkisstjórnin? Leggur hún áherslu á það sem sameinar? Sýnir hún fordæmi um góða ráðdeild og sýnir hún fordæmi með sanngirni? Nei, hún velur það sem helst er táknrænt um misskiptingu, óhóf og bruðl undangenginna ára. Þetta eru skilaboðin úr Stjórnarráði Íslands.

[15:14]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Það var athyglisvert, virðulegi forseti, að hv. þingmaður gerði lítið með svarið sem ég gaf honum. Hann las bara upp þann texta sem hann var búinn að skrifa fyrir fram. Jú, hann fór með frasann sem hann fer með í annarri hvorri ræðu um húsbændur og hjú. Ekki var það merkilegur málflutningur, virðulegi forseti.

Auðvitað snýst þetta mál um það að fara vel með opinbert fé. En við sem gegnum störfum í ríkisstjórninni þurfum annað slagið að leggja á okkur ferðalög af þessu tagi. Ekki gerir maður það alltaf með sérstaklega glöðu geði. En ég tel rétt og nauðsynlegt að mæta sem fulltrúi Íslands á þennan fund með því föruneyti sem verður með mér í för. Viðskiptaráðherra er þar sem staðgengill samstarfsráðherra Norðurlandanna og þar eru líka fimm aðrir einstaklingar með. Við reynum að stytta þetta ferðalag eins og við getum og reynum að gera þetta með eins hagkvæmum hætti og hægt er. (**ÖJ:** Af hverju upplýsirðu ekki um kostnaðinn? Hver er kostnaðurinn?) Það er rétt, það verður ekkert mál að ... (**ÖJ:** Hver er kostnaðurinn?) Er ekki rétt að þingmaðurinn fái að tala aftur úr sæti sínu? Það er nefnilega ekki hægt að eiga orðaskipti við þingmenn Vinstri grænna vegna þess að þeir gagga eins og hænur úr sæti sínu.

Almannatryggingar.

[15:16]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Fyrirspurn mín snýr að því hvort ríkis-

stjórnin hafi svikið þau fyrirheit sem fyrrverandi ríkisstjórn gaf öldruðum og lífeyrisþegum í kjölfar niðurstöðu hinnar svokölluðu Ásmundarnefndar. Sú nefnd skilaði niðurstöðum sínum í júní 2006 og ráðist var í umfangsmiklar breytingar á kerfinu og hækkuðu lægstur bætur til samræmis við lægstu laun strax í kjölfarið. Þá var núverandi hæstv. forsætisráðherra nýtekinn við störfum. Hann er enn forsætisráðherra, ég sé ekki betur en sami maðurinn sitji í því sæti.

Núverandi ríkisstjórn hækkaði bætur almannatrygginga um 4% frá og með 1. febrúar sl. Sú ákvörðun miðast við að meta áhrif kjarasamninga á almennum vinnumarkaði á meðallaun verkafólks. Frá þeirri hækkun er dregin hækkun bóta um áramótin, sem var 3,3%, og þannig fást 4%. Samkvæmt Ásmundarnefndarsamkomulaginu 2006 var ákveðið að tryggja að bætur almannatrygginga mundu hækka um það sama og ákveðið var í kjarasamningum sem varð til þess að fullar bætur, sem eru í reynd lágmarksbætur í landinu, hækkuðu og urðu aðeins hærri en lægsti taxti. Jafnframt var ráðist í einföldun kerfisins, lækkun skerðingarhlutfalls, hækkun heimilisbótar o.s.frv.

Þegar fyrrverandi ríkisstjórn gerði samkomulagið við elli- og örorkulífeyrisþega um mitt ár 2006 héldu fulltrúar Samfylkingarinnar því fram að of skammt væri gengið. Hvar er Jóhanna Sigurðardóttir og hvar er Samfylkingin nú þegar þetta samkomulag er brotið? Nú eru fulltrúar Samfylkingarinnar tilbúnir til að taka Ásmundarnefndarsamkomulagið til baka og meira til. Ég vil því spyrja hæstv. forsætisráðherra: Er verið að svíkja svokallað samkomulag sem gert var — það markaði á sínum tíma mikil tímamót til sátta við þá öldruðu (Forseti hringir.) og lífeyrisþegana í landinu?

[15:18]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Að sjálfsögðu er ekki verið að svíkja neitt samkomulag sem gert hefur verið við eldri borgara. Mér er auðvitað mjög minnisstætt það samkomulag sem hv. þingmaður vitnaði til og gert var sumarið 2006. Það var mikilvægur áfangi í réttindabaráttu eldri borgara og mikilvægur áfangi í því samstarfi sem ríkisstjórnin, þáverandi og núverandi, hefur átt við Samtök eldri borgara. Annar áfangi var tekinn í desembermánuði sl. og því fylgt eftir með lagabreytingum sem hafa verið gerðar hér á Alþingi.

Reiknireglan hvað varðar breytingar á bótum í kjölfar kjarasamninga er sú sama og var í síðustu ríkisstjórn. Hv. þingmaður er kannski búinn að gleyma því. Það er miðað við meðalhækkun launa og síðan, þegar ekki hefur orðið launahækkun en bæturnar hafa hækkað, þá er það auðvitað jafnað út.

Ef kjarasamningar hefðu verið gerðir í desember hefði komið 7,3% hækkun á bætur frá 1. janúar með sama hætti og meðallaunin hækkuðu. Launin hækkuðu ekki neitt 1. janúar. Við ákváðum að hækka bæturnar um þessi rúmlega 3% sem var þá eins konar uppígreiðsla upp í útreikninga varðandi kjarasamningana og þá stóðu eftir þau 4% sem nú hafa verið greidd. Þannig er þetta mál reiknað út. Þetta er fyllilega í samræmi við lögin og framkvæmdin á að vera hv. þm. Guðna Ágústssyni vel kunnug því að þannig var þetta gert öll þau ár sem hann sat í ríkisstjórn.

[15:20]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Því miður höfðu oft staðið deilur við eldri borgara og öryrkja og þarna varð tímamótasátt. Ég man eftir að ég fagnaði þessu sérstaklega sjálfur og taldi að þessu mætti líkja við það að við værum að sættast við foreldra okkar sem ættu allt annað skilið en slíkar deilur. Þetta eru útúrsnúningar af hálfu hæstv. forsætisráðherra.

ASÍ, Öryrkjabandalag Íslands og Landsamband eldri borgara hafa gagnrýnt ríkisstjórnina harðlega fyrir þessa framgöngu og telja það svik á Ásmundarsamkomulaginu, telja það svik. Og það eru menn með fullu viti sem stýra þessum samtökum og segja satt. Þannig að hér er ekki verið að fara rétt að. Það átti að miða við lægstu laun, þau hækkuðu um 18.000 kr. En þessi hópur fékk aðeins 4.000–5.000 kr. hækkun. Þannig að það er verið að svíkja þetta fólk.

Samkomulag var gert árið 2006 og núverandi forsætisráðherra sat þá í stól forsætisráðherra og var nýtekinn við störfum. Þannig (Forseti hringir.) að þetta er ljótur leikur. Ég skil ekki í samfylkingarfólkinu sem hafði hátt á síðasta kjörtímabili og taldi að lengra hefði átt að ganga árið 2006. Hvers vegna er þetta gert nú?

[15:21]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það varð engin breyting hvað þetta atriði varðar með samkomulaginu sem gert var í júlí 2006. Það er þá bara misskilningur hjá hv. þingmanni (Gripið fram í.) og þá hefur einhver sagt honum rangt til um það. Við vitum vel að ágreiningur hefur verið við Alþýðusambandið um þetta í mörg ár og það breyttist ekkert núna. Þeir hafa verið ósammála því hvernig þetta mál hefur verið útfært. Það er ekkert nýtt.

Það er fráleitt að halda því fram að verið sé að brjóta lög eða brjóta samkomulag. Ég leyfi mér að fullyrða að hefði Framsóknarflokkurinn verið í ríkisstjórn við núverandi aðstæður hefði þetta verið gert nákvæmlega eins. (**GÁ:** Rangt.)

Aðgerðir ríkisstjórnarinnar til að vinna bug á verðbólgu.

[15:22]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Engum blandast hugur um að mjög alvarlegt ástand ríkir í efnahagsmálum þjóðarinnar eftir að gengið féll um síðustu páska. Þannig segir Landsbankinn í frétt um það mál í byrjun mánaðarins að verðbólgan verði í sumar ríflega 10% að því gefnu að veiking krónunnar gangi að einhverju leyti til baka. En haldist krónan áfram veik megi reikna með að verðbólgan fari í 13%. Og bankinn segir að við slíkar aðstæður aukist hætta á því að háar verðbólguvæntingar festist í sessi og að verðbólga verði viðvarandi mikil.

Greiningardeild Glitnis kallaði á föstudaginn eftir skýrum aðgerðum stjórnvalda og Seðlabankans og það sem fyrst. Þar segir að tíminn sé naumur og nauðsynlegt sé að ekki líði langur tími þar til tilkynnt verði um þær aðgerðir sem vísbendingar benda til að séu í farvatninu. Bankinn

segir auk þess í frétt sinni, með leyfi forseta:

„Auk þess skaða sem fjármálakerfið og fjármálastöðugleiki mun hljóta af seinagangi í þessum efnum er ljóst að trúverðugleiki íslenskra stjórnvalda og Seðlabankans mun hljóta talsverðan hnekki ef langur tími líður frá því að byrjað verður að ýja að aðgerðum og þar til eitthvað verður aðhafst.

Í þessu máli er ákaft kallað eftir aðgerðum ríkisstjórnarinnar og hún má nú gjarnan taka ákvarðanir á hraða hinnar hljóðfráu þotu. Ég vil því kalla eftir svörum hæstv. ráðherra: Hvenær er þess að vænta að ríkisstjórnin tilkynni um aðgerðir sínar? Því heimili landsins, sem eru skuldsettari en nokkru sinni fyrr, munu fara verst út úr því ef þessi spádómur rætist um 13% verðbólgu.

[15:24]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil taka undir það síðasta sem hv. þingmaður sagði. Ég hef hlustað á hann í efnahagsumræðum á undanförnum dögum og fundist hann tala af miklu viti um þau mál, og meiru en ég átti að venjast hér áður fyrr. En það er hins vegar mikið alvörumál sem hv. þingmaður fjallar hér um og vissulega fjalla bankarnir og greiningardeildir þeirra stundum um þetta á misvísandi hátt. Það segja auðvitað ekki allir það sama.

En ég vil ekki gera annað hér en að endurtaka það sem ég hef sagt: Þessi mál eru til mjög alvarlegrar skoðunar á vettvangi ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans. En hvorki hv. þingmaður né aðrir geta vænst þess að fá við því nákvæm svör hvað er í farvatninu fyrr en þeir hlutir eru komnir á hreint. Og það er ekki málum til framdráttar að vera að knýja á um það hér á Alþingi eða annars staðar þegar verið er að vinna í málunum og ótímabært að tjá sig um einstök atriði.

En við skulum hins vegar gefa því gætur að hlutirnir hafa aðeins verið að snúast við. Allt frá því að ársfundur Seðlabankans var haldinn fyrir tíu dögum og frá því að við áttum síðast umræður um efnahagsmál hér í þinginu fyrir viku hafa markaðir þróast á hagstæðan veg. Krónan hefur verið að styrkjast, m.a. núna í morgun, og hlutabréfamarkaðurinn hefur tekið við sér og er á uppleið á nýjan leik.

Þetta eru mjög jákvæð skilaboð en það breytir því ekki að enn á eftir að leysa lausafjárvandann sem hefur verið að hrjá hina alþjóðlegu fjármálamarkaði og þar með talið hinn íslenska fjármálamarkað. Það verkefni er enn óleyst en það sjá allir og vita að það leysum við ekki að öllu leyti einir eða með aðgerðum innan lands.

[15:26]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Stundum geta hrósyrðin verið tvíbent, ég er beggja blands í því hver áhrifin verða af hrósyrðum hæstv. forsætisráðherra. Ég vil taka þeim vel en segi um leið að mér þykir ráðherrann stundum vera dálítið hrekkjóttur.

Að því slepptu, virðulegi forseti, er kjarni málsins þessi: Við erum í grafalvarlegri stöðu. Við erum með skuldsett heimili á Íslandi sem bera hærri skuldir en nokkru sinni fyrr í sögu þjóðarinnar. Sennilega eru þetta skuldsettustu heimili í allri Evrópu. Verðbólgan er á leiðinni upp og stefnir upp í 13%. Gangi það eftir mun það fara með fjárhag þúsunda heimila. Það mun hækka skuldirnar og greiðslubyrðina af þeim meira en þau ráða við. Það verður því að knýja á um að ríkisstjórnin fari frá orðum til athafna, virðulegi forseti.

Umferðaröryggismál á Reykjanesbrautinni.

[15:27]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég beini orðum mínum til hæstv. samgönguráðherra. Tilefni þess að ég kem hér upp eru málefni Reykjanesbrautarinnar og vil ég spyrja hæstv. samgönguráðherra sérstaklega út í framkvæmdir þar, ekki síst út í umferðaröryggismál. Það þekkja það allir sem þar hafa farið um hversu mikill munur varð á eftir að farið var í framkvæmdir við breikkun Reykjanesbrautarinnar. Málum er hins vegar þannig komið núna að framkvæmdin hefur tafist nokkuð og ástandið er að mínu mati og margra annarra ekki ásættanlegt í augnablikinu með tilliti til umferðaröryggis.

Mér er sagt að frá áramótum hafi orðið alls 23 umferðarslys á spottanum frá Vogaafleggjara til Keflavíkur, líklega er það sá spotti sem um ræðir, og þar af þrjú alvarleg umferðarslys. Þetta er algjörlega óásættanlegt og ég tel að við verðum að grípa til aðgerða. Ég vil því spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann hyggist beita sér fyrir því að umferðaröryggi verði eflt á þessum stað og hvort hann, jafnvel þó við séum að koma út úr mesta skammdeginu og hugsanlega mestu umferðarhættunni, hyggist beita sér fyrir því á næstunni að gerð verði bragarbót á?

[15:29]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður hefur lagt fram spurningu um framkvæmdir á Reykjanesbraut, þ.e. kaflanum frá Strandarheiði vestur til Reykjanesbæjar.

Eins og áður hefur komið fram hér þá stöðvaðist það verk vegna gjaldþrots verktaka. Þá þegar hófst Vegagerðin handa við að gera nauðsynlegar mælingar og undirbúa útboð ef samningar næðust ekki við undirverktaka sem þar voru. Samningar náðust við Eykt um að byggja þær tvær brýr sem eftir eru og það þurfti ekki að bjóða út en hins vegar þurfti að bjóða út frágang á veginum sem eftir var, bæði burðarlög og malbikun. Ef ég man rétt verða þau tilboð opnuð á morgun, 8. apríl, og hefjast framkvæmdir vonandi í beinu framhaldi af því.

Að því er mig minnir er talað um að í kringum 15. október verði brautin orðin fullkomlega umferðarhæf út frá öryggissjónarmiðum og öðru þó að eitthvað vanti kannski á lokafrágang með bökkum, sáningu og annað slíkt. Þannig að þetta er nú staðan sem er á þessu verki. Auðvitað hefur þetta tafist og vandræði hafa skapast við það að verktakinn varð gjaldþrota og gat ekki haldið áfram.

Hvað varðar umferðaröryggismálin þá var það mikið rætt fyrir u.þ.b. mánuði. Ég fór þá sjálfur og keyrði þarna um og skoðaði þetta vel. Ég hafði samband við lögreglustjórann á Suðurnesjum eftir þá ferð. Hann sagði mér að þeir hefðu átt mjög gott samstarf við Vegagerðina og allt sem þeir hefðu farið fram á hefði Vegagerðin gert strax og

hef ég ekki ástæðu til að rengja það.

Þarna eru vegmerkingar um 50 km hámarkshraða. Þegar ég var þar á ferð keyrðu margir miklu hraðar en það. Við erfiðar aðstæður eins og þarna eru (Forseti hringir.) gildir það náttúrlega að vegfarendur aki varlega og með gát.

[15:32]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir skýr svör í þessum efnum. Ég vona svo sannarlega að það gangi eftir sem hann boðar hér að framkvæmdum verði lokið 15. október eins og að er stefnt þannig að við sjáum ekki fram á annað eins ófremdarástand næsta vetur og verið hefur í vetur. 23 umferðarslys á þeim spotta sem ég nefndi áðan eru allt of mörg umferðarslys og við viljum auðvitað ekki sjá annan eins vetur á næstunni.

Ég tel hins vegar, og er sammála hæstv. ráðherra um það, að við þurfum að leggja meiri áherslu á umferðaröryggismál almennt í vegakerfinu, ekki aðeins á höfuðborgarsvæðinu heldur líka úti á þjóðvegunum vegna þess að umferðarslysin kosta samfélag okkar mjög mikla fjármuni árlega. Því fagna ég yfirlýsingu ráðherrans um að hann vilji leggja meiri áherslu á umferðaröryggismál en gert hefur verið hingað til.

Gjábakkavegur.

[15:33]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Síðastliðinn fimmtudag var hér til umræðu staða Þingvalla á heimsminjaskrá UNESCO, m.a. í tilefni af því að vatnalíffræðingar víða um heim hafa skorið upp herör gegn fyrirhugaðri lagningu Gjábakkavegar sem þeir telja ógna lífríki Þingvallavatns sem er einstakt á heimsvísu. Ástæðan er sú að í ákvörðun Vegagerðarinnar um legu vegarins var ekki tekið tillit til alvarlegra athugasemda, m.a. frá Pétri M. Jónassyni, prófessor í vatnalíffræði, en hann er sá maður sem hvað gerst þekkir lífríki vatnsins og vatnsbúskapinn. Pétur hefur bent á að með auknum hraða og aukinni umferð geti niturmengun í Þingvallavatni aukist og það þannig breyst úr blátæru fjallavatni yfir í lognmollulegan þörungapoll.

Nú hefur Pétur M. Jónasson stefnt Vegagerðinni, sem er stofnun á vegum samgönguráðuneytisins, þannig að nú stefnir í málaferli, en athugasemdir Péturs hafa fengið stuðning m.a. frá heimsminjanefnd UNESCO í París, frá vatnalíffræðingum víða um heim og frá Umhverfisstofnun. Við umræðuna á fimmtudaginn benti hæstv. menntamálaráðherra á þann möguleika að hæstv. samgönguráðherra gæti leyst málið með því að hafa forgöngu um fund með þingmönnum kjördæmisins til að reyna að finna aðra lausn sem ekki ógnar lífríki vatnsins.

Ég vil því spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann í ljósi varúðarreglu umhverfisrétttar muni beita sér fyrir fundi með þingmönnum kjördæmisins í samræmi við þau tilmæli hæstv. menntamálaráðherra sem við heyrðum hér á fimmtudaginn var eða hvort hann hyggst taka til varna í málinu sem Pétur M. Jónasson hefur höfðað gegn Vegagerðinni vegna lagningar Gjábakkavegar.

[15:35]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Aðeins hvað varðar þær spurningar sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir varpaði hér fram um Gjábakkaveg. Rétt er að taka skýrt fram að sú lega sem verið er að vinna með og Vegagerðin hefur lagt til er utan þjóðgarðsins, línan hefur verið færð út fyrir hann. Umhverfismat hefur verið framkvæmt og búið er að vinna alla þá vinnu en einhverjir aðilar, eins og vatnalíffræðingurinn sem hér var nefndur, Pétur M. Jónasson, hafa kært það. Sú kæra verður auðvitað að fara sína leið eins og nokkrir aðrir úrskurðir sem hafa verið felldir og fólk virðist ekki sætta sig við og fer þá með þá fyrir dómstóla og kærir.

Ef ég man rétt frá síðasta kjörtímabili fór hv. umhverfisnefnd talsvert mikið í gegnum þetta mál eða að það hafi farið í gegn í einhverri þingnefndinni og sú nefnd hafi komist að þeirri niðurstöðu að mengunin sem fjallað er um gagnvart vatninu væri ekki eins mikil og þarna er af látið. Nú kann ég ekki að segja nákvæmlega hvaða nefnd þetta var og af hvaða tilefni málið kom upp en ég man eftir þessari umræðu hérna.

Varðandi hitt sem hv. þingmaður spyr út í, hvort ég hyggist funda með þingmönnum kjördæmisins um þetta mál. Ég hef ekki tekið neina ákvörðun um það en eftir því sem mér skilst er það samdóma álit allra þingmanna kjördæmisins að þetta sé sú lega sem vinna eigi eftir. (**GÁ:** Okkur langar ekkert að hitta þig.) Heyri ég nú á formanni Framsóknarflokksins, sem er í þessu kjördæmi, að hann langar ekkert til að hitta mig út af þessu máli og hann hlýtur þá að tala fyrir hönd allra þingmanna kjördæmisins.

[15:37]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það stendur eitthvað illa í bólið hjá ráðherrum ríkisstjórnarinnar á þessum sólbjarta degi hér sunnan heiða, skapvonskan er eitthvað að hrella þá. Ég verð að segja að þetta var afskaplega dapurlegur tónn í hæstv. samgönguráðherra, „einhverjir aðilar“ hafa gert athugasemdir. Jú, Pétur M. Jónasson, hann kunni það nafn, hæstv. ráðherra, og ef fólk vilji ekki sætta sig við eitthvað verði það bara að kæra og fara sína leið. Hæstv. samgönguráðherra virðist sem sagt alls ekki gera sér grein fyrir alvarleika málsins.

Ég vil upplýsa þingheim um það að munurinn á umferðartímanum, annars vegar á þeim tíma sem það tekur fólk að fara þá leið sem nú er verið að kæra og hins vegar um Kóngsveginn óbreyttan, eru tvær mínútur. Ég tel að það sé í rauninni ekki leyfilegt að fórna Þingvallavatni eða láta það ekki njóta vafans (Forseti hringir.) fyrir svo lítinn tímasparnað. Ég lýsi miklum vonbrigðum með þessi viðbrögð hæstv. samgönguráðherra.

Geislavarnir, frh. 3. umr.

Stjfrv., 353. mál (einfaldara eftirlit o.fl.). — Þskj. 808.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:40]

Frv. samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, IIG, JM, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

17 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 881).

Matvæli, frh. 3. umr.

Stjfrv., 326. mál (EES-reglur, rekjanleiki umbúða). — Þskj. 807.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:40]

Frv. samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, IIG, JM, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

18 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KolH, LB, PN, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 879).

Upprunaábyrgð á raforku, frh. 3. umr.

Stjfrv., 271. mál (EES-reglur). — Þskj. 806.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:41]

Frv. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, ArnbS, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, IIG, JónG, JM, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

15 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 880).

Samgönguáætlun, frh. 2. umr.

Stjfrv., 292. mál. — Þskj. 332, nál. 762.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:42]

1. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 762,1–2 samþ. með 48 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.
3.–5. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 762,3 samþ. með 47 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.
7. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tekjuskattur, frh. 2. umr.

Stjfrv., 325. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 508, nál. 775, brtt. 776.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[15:44]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Frumvarp þetta fjallar m.a. um breytingar á reglum um skattskyldu söluhagnaðar, það fékk ágæta umfjöllun í efnahags- og skattanefnd þingsins nema hvað á frumvarpinu voru gerðar breytingar í meðförum nefndar, breytingar sem ég tel að hafi ekki fengið nægilega gaumgæfilega skoðun í nefndinni og hef óskað eftir því að frumvarpið verði tekið fyrir að nýju í efnahags- og skattanefnd. Við getum því ekki stutt þetta frumvarp, við höfum á því allan fyrirvara og að uppistöðu til munum við sitja hjá um greinar þess við þessa afgreiðslu.

[15:45]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Í þessu frumvarpi er lagt til að skattgreiðslur af söluhagnaði af hlutabréfum verði ekki lengur innheimtar og framvegis megi lögaðilar sem selja hlutabréf með hagnaði draga hagnaðinn frá öðrum tekjum rekstursins og komast hjá skattgreiðslum af þeim hagnaði. Enn fremur hefur verið upplýst í umræðunni að uppsafnaður frestaður söluhagnaður síðustu sex ára, upp á 620 milljarða kr. sem af ættu að greiðast um 100 milljarðar kr. í skatt til ríkissjóðs, verði ekki innheimtur og að einhverju leyti muni þessir fjármunir birtast sem aukið eigið fé í ýmsum fjármálafyrirtækjum landsins.

Mér og félögum mínum í þingflokki Frjálslynda flokksins finnst of langt gengið í þessum efnum. Við lýsum við yfir andstöðu við þessi áform. Við munum greiða atkvæði gegn 2. gr. frumvarpsins þar sem meginkjarni þess kemur fram. Við tökum undir óskir um að málið gangi að nýju til nefndar.

Brtt. 776,1 (ný 1. gr.) samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GuðbH, GSB, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

11 þm. (ALJ, ÁI, GMJ, GHK, IIG, JM, KHG, PN, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, HHj, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 776,2 (ný 2. gr.) samþ. með 37:3 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

nei: GMJ, JM, KHG.

7 þm. (ALJ, ÁI, IIG, PN, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, HHj, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

3.–8. gr. samþ. með 32:5 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HerdÞ, IllG, JónG, KÓ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, PN, SJS, ÞBack.

10 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, IIG, JM, KHG, KÞJ, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, HHj, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[15:49]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Í þessum greinum frumvarpsins og í ákvæði til bráðabirgða er ákveðið að skattaumsvif allra stærstu fyrirtækja í landinu færist á einu bretti úr viðkomandi skattaumdæmum og til skattstjórans í Reykjavík. Slík ráðstöfun gengur að sjálfsögðu þvert á yfirlýsta stjórnarstefnu um að reyna að dreifa störfum og verkefnum með eðlilegum hætti um landið.

Ég hef engin rök fengið fyrir því að ekki megi alveg eins endurskipuleggja þessi mál og efla, eftir atvikum annaðhvort skattumdæmin öll sem slík eða tiltekin umdæmi, þannig að störf sem þessi tengjast geti a.m.k. að einhverju leyti áfram orðið til á landsbyggðinni. Mér finnst fráleitt að í tilvikum sem þessum og aftur og aftur skuli borið á borð alþingismanna í frumvarpstexta að gera hið gagnstæða á við það sem á að heita yfirlýst stefna í tilvikum sem þessum.

Ég sé ekki aðra leið en að greiða atkvæði gegn þessu. Ég tek það fram að það er ekki vegna andstöðu við það að skattamálum stórfyrirtækja sé eftir atvikum skipað með sérstökum hætti en það er þessi flutningur starfa og verkefna frá landsbyggðinni til Reykjavíkur sem ég get ekki annað en verið á móti.

Brtt. 776,3 (ný 9. gr.) samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

10 þm. (ALJ, ÁI, GMJ, IIG, JM, KHG, PN, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, HHj, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb. (verður ákv. til brb. I) samþ. með 36:2 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HerdÞ, IllG, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

nei: PN, SJS.

8 þm. (ALJ, ÁI, GMJ, IIG, JM, KHG, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, HHj, HöskÞ, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 776,4 (nýtt ákvæði til brb., verður ákv. til brb. II) samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EBS, GuðbH, GSB, GÁ, GHK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

9 þm. (ÁI, GMJ, IIG, JM, KHG, PN, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ALJ, AKG, ÁÓÁ, ÁÞS, ÁRJ, EKG, EMS, GAK, GÞÞ, HHj, ISG, JóhS, KaJúl, KolH, LB, SKK, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til efh.- og skattn.

Lokafjárlög 2006, 1. umr.

Stjfrv., 500. mál. — Þskj. 794.

[15:53]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til lokafjárlaga fyrir árið 2006 sem dreift hefur verið á þskj. 794.

Uppbygging frumvarpsins er með sama hætti og verið hefur undanfarin ár. Uppgjör og ráðstöfun á stöðu fjárheimilda í árslok byggjast í meginatriðum á sömu vinnureglum og áður.

Í fylgiskjali 2 með frumvarpinu er birt yfirlit yfir talnagrundvöll þess. Yfirlitið sýnir uppruna allra fjárheimilda ársins 2006, fyrir ríkissjóð í heild og einstök viðfangsefni, þ.e. fluttar stöður fjárheimilda frá fyrra ári, fjárveitingar í fjárlögum og fjáraukalögum, millifærðar heimildir innan ársins og breytingar á fjárheimildum vegna frávika ríkistekna samkvæmt þessu frumvarpi. Því næst eru tilgreind útgjöld samkvæmt ríkisreikningi og loks staða fjárheimilda í árslok, þ.e. mismunur fjárheimilda og reikningsfærðra útgjalda.

Heildarfjárheimildir ársins 2006 námu 353 milljörðum króna en útgjöld samkvæmt reikningi voru 340,2 milljarðar og er fjárheimildastaða í árslok því jákvæð um 12,8 millj-

arða króna. Í frumvarpinu er að vanda lagt til að stöður fjárheimilda í árslok verði annað hvort felldar niður, sbr. 2. gr. frumvarpsins, eða fluttar til næsta árs, samanber fylgiskjal 1.

Í 1. gr. frumvarpsins eru lagðar til breytingar á fjárheimildum stofnana og verkefna vegna frávika ríkistekna frá áætlun fjárlaga og fjáraukalaga, samanber nánari skiptingu í sundurliðun 1. Alls er lagt til að fjárheimildir hækki um 962,6 millj. kr. samkvæmt þessu uppgjöri á fjármögnun verkefna með ríkistekjum.

Nánar tiltekið er hér leitað eftir heimild Alþingis til að breyta fjárheimildum stofnana með því að ráðstafa mörkuðum skatttekjum og öðrum ríkistekjum þeirra, ýmist í samræmi við það hverjar tekjurnar urðu samkvæmt ríkisreikningi eða hver metin fjárþörf reyndist vera við skil ríkistekna.

Almennt gildir að útgjaldaheimildir fjárlagaliða hækka hafi lögboðnar ríkistekjur til fjármögnunar á útgjöldunum reynst vera meiri en áætlað var í fjárlögum en lækka hafi tekjurnar reynst vera minni. Þetta á þó ekki alltaf við því ekki eru lagðar til breytingar á fjárheimildum stofnana af þessum sökum í þeim tilvikum þegar ekki er beint samband milli útgjaldaþarfar og fjármögnunar á þann veg að breytingar í tekjum hafi beinlínis áhrif á kostnað.

Í 2. gr. frumvarpsins er sótt um heimildir til að fella niður stöður fjárheimilda í árslok. Er þar bæði um að ræða ónýttar fjárveitingar og gjöld umfram heimildir. Nánari skipting á niðurfelldum stöðum fjárheimilda er sýnd í sundurliðun 2. Gert er ráð fyrir að á rekstrargrunni falli niður alls 5.619,6 millj. kr. umframgjöld en á greiðslugrunni falli niður 3.110,7 millj. kr. afgangsheimildir. Þessi munur milli rekstrargrunns og greiðslugrunns stafar að stærstum hluta af því að niður falla umframgjöld á fjárlagaliðum sem ekki hafa áhrif á útgreiðslur, svo sem á liðum lífeyrisskuldbindinga og afskrifaðra skattkrafna.

Í samræmi við ákvæði 37. og 45. gr. laga nr. um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997, er í fylgiskjali 1 með frumvarpinu birt yfirlit yfir stöðu fjárheimilda í árslok 2006 sem færast yfir til ársins 2007. Gert er ráð fyrir að í heildina tekið flytjist tæplega 18,5 milljarða króna jákvæð fjárheimildastaða yfir til ársins 2007.

Tilgangur með yfirfærslu á heimildastöðum yfir áramót er einkum sá að hvetja ráðuneyti og stofnanir til aðhalds og styrkari fjármálastjórnar til lengri tíma litið. Leitast er því við að fækka þeim liðum þar sem staða er að jafnaði felld niður í árslok, a.m.k. í þeim tilfellum þar sem mögulegt er talið að gera megi ráðstafanir til að bregðast við frávikum í útgjöldum.

Ráðstafanir á stöðu fjárheimilda í árslok byggja á viðmiðunarreglum þar sem einkum er litið til þess hvort útgjöld eru bundin, t.d. af lagaákvæðum eða samningum, eða frekar á ábyrgð tiltekins stjórnsýsluaðila. Í sumum tilvikum kann að vera álitamál hvort fella beri niður stöður einstakra fjárlagaliða eða flytja til næsta árs og við gerð sérhvers lokafjárlagafrumvarps þarf að leggja mat á þessi tilvik. Ræðst niðurstaðan m.a. af því hvort talið sé að viðhafa megi stýringu á útgjöldum liðarins þrátt fyrir að tilefni útgjaldanna séu þess eðlis að þau teljist lögbundin. Sem dæmi um slíka fjárlagaliði má nefna liðinn 06-231 Málskostnaður í opinberum málum og liðinn 06-232 Opinber réttaraðstoð en útgjöld þessara liða byggjast í mörgum tilvikum á ákvörðunum og mati þeirra aðila sem fara með forræði viðkomandi mála fyrir hönd ríkisins, t.d. um úthlutun gjafsókna til einstaklinga, fremur en að vera beinlínis fastbundin í tilteknum lagaákvæðum. Staða þessara liða hefur fram til þessa verið felld niður í lokafjárlögum en með hliðsjón af því að gera má ráð fyrir að mögulegt sé að hafa meiri stjórn á útgjöldunum þykir koma til álita að breyta þeirri tilhögun og flytja árslokastöðu þeirra yfir á næsta ár. Sama gildir um fleiri liði fjárlaga þar sem árslokastöður hafa verið felldar niður í lokafjárlögum svo sem liðinn 08-206 Sjúkratryggingar þar sem útgjöld ráðast að miklu leyti af samningum um kaup á þjónustu þar sem tilgreint er bæði magn og verð. Ekki er í þessu frumvarpi lagt til að breyting verði á meðhöndlun þessara liða en reikna má með að framvegis verði lögð áhersla á að fækka þeim liðum þar sem staða er nánast sjálfkrafa felld niður í þeim tilfellum þar sem mögulegt er talið að bregðast megi við frávikum í útgjöldum. Þegar staða í árslok er jafnan felld niður er tilhneiging til þess að slík útgjöld vaxi ár frá ári án þess að hugað sé nægilega vel að því að að stemma stigu við þeim eða leita að hagkvæmari úrlausnum. Gera verður ráð fyrir að þessi mál séu stöðugt til skoðunar.

Með því að flytja afgangsheimildir stofnana yfir áramót hefur horfið sú tilhneiging sem gætti í eldra kerfi, að forstöðumenn leituðust við að eyða öllum fjárheimildum fyrir árslok. Áætlanagerð hefur batnað og stjórnendur litið til lengri tíma en eins árs við stefnumörkun sína. Þessi breyting hefur þó ekki verið gallalaus, því svo virðist sem sumar stofnanir hafi velt halla af rekstri sínum yfir áramót ár eftir ár og treyst á það að á endanum verði vandinn það mikill að óhjákvæmilegt verði að taka á honum í fjáraukalögum. Ekkert þarf að vera óeðlilegt við það að halli verði á einu ári í rekstri stofnunar, enda sé tekið á honum á næsta fjárhagstímabili. En þegar halli safnast upp ár eftir ár, ber viðkomandi ráðuneyti og forstöðumanni að taka á vandanum.

Í árslok 2006 voru 70 fjárlagaliðir með uppsafnaðan halla sem nam meira en 4% af fjárheimildum og hjá 42 þessara liða var hallinn yfir 10% af fjárheimildum. Þessum liðum hefur fækkað nokkuð frá því sem var í árslok 2005 en þá voru 82 fjárlagaliðir með halla umfram 4% og 65 liðir með halla yfir 10%. Ljóst er þó að taka verður þennan vanda föstum tökum, ekki síst ef um er að ræða halla á hefðbundnum rekstri ríkisstofnana, og mikilvægt er að forstöðumenn og ráðuneyti grípi til aðgerða strax og ljóst er að rekstur stefnir umfram fjárheimildir. Við undirbúning fjárlaga þurfa ráðuneytin einnig að búa svo um hnútana að tekið sé á vanda þeirra stofnana sem fara ár eftir ár fram úr fjárveitingum, annaðhvort með endurskipulagingu á rekstri eða breytingum í forgangsröðun fjárveitinga.

Ég hef hér, herra forseti, farið yfir helstu þætti frumvarpsins. Með því eru lagðar fyrir Alþingi niðurstöður úr rekstri ríkissjóðs gagnvart fjárheimildum á árinu 2006, og vísast í því sambandi til greinargerðar um meginatriði í framvindu ríkisfjármálanna og helstu frávik í tekjum og gjöldum, bæði í fjáraukalögum og ríkisreikningi. Þá hefur Ríkisendurskoðun lagt fyrir Alþingi skýrslu um endurskoðun ríkisreiknings 2006 og um hana hefur verið fjallað í fjár-

laganefnd. Ég tel því ekki ástæðu til að fara yfir einstök atriði í frumvarpinu og legg til að málinu verði vísað til 2. umr. og hv. fjárlaganefndar.

[16:01]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það vekur athygli hversu háar fjárhæðir er verið að leggja til að verði felldar niður úr fjárlögunum fyrir 2006 í heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytinu. Það eru tæpar 600 milljónir undir liðnum Bætur samkvæmt lögum um félagslega aðstoð og 2,1 milljarður eða liðlega það af lífeyristryggingum.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra: Hver er ástæðan fyrir því að svona miklar fjárhæðir standa út af? Voru áætlanir um útgjöld á þessu ári að einhverju leyti ónákvæmar og hvað var það þá sem helst skýrir þennan mun? Voru bæturnar ekki hækkaðar eins og menn höfðu gert ráð fyrir á þessu ári og útgjöldin þess vegna lægri, virðulegi forseti? Ég held að það væri nauðsynlegt að fá einhverjar nánari skýringar á þessum háu fjárhæðum sem ekki hafa gengið út til þessa mikilvæga málaflokks.

[16:02]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Í meginatriðum er ástæðan sú að áætlanir voru umfram það sem síðan var greitt samkvæmt lögum. Bætur voru hækkaðar, ástæðan er ekki sú að þær væru lækkaðar. Ég held að helstu skýringanna sé að leita í því að tekjur jukust mun meira þetta ár en jafnan gerist og þeir sem hugsanlega hefðu fengið greiðslur þarna hafi verið tekjuhærri en gert var ráð fyrir í upphafi.

Það má segja almennt um þessi síðustu ár sem við höfum verið að fjalla um hér að tekjuaukning hjá þjóðinni hefur verið meiri en við höfum að jafnaði gert ráð fyrir. Kaupmáttur hefur aukist meira. Það á við um alla tekjuhópa og það kemur fram í þessum tölum. En ég tel eðlilegt að farið verði nákvæmar yfir þetta í nefndinni þannig að nefndarmenn geti verið vissir um hvað felst í þessum niðurstöðum.

[16:04]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og tek undir það að ég tel nauðsynlegt að fjárlaganefnd fari vandlega ofan í þessa tvo liði og dragi fram skýringar á því hvers vegna svona miklar fjárhæðir standa út af. Það kann að vera alveg rétt hjá hæstv. ráðherra að tekjuáætlanir elli- og örorkulífeyrisþega fyrir þetta ár hafi verið vanmetnar þannig að þeir hafi haft hærri tekjur en gert var ráð fyrir þegar áætlunin um útgjöld fyrir þetta ár var gerð. Reynist það vera svo þá sýna þessar tölur okkur kannski hina hliðina á peningnum, hvað skerðingar á bótum almannatryggginga vegna tekna hafa verið miklar hjá þessum hópi, hvort sem það eru fjármagnstekjur eða atvinnutekjur, sem ætla má að skýri þá stærstan hlutann af þessu, og hafi þá leitt til þess að bætur þessara hópa urðu þá lægri en menn gerðu ráð fyrir.

[16:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það séu réttar ályktanir sem hv. þingmaður dregur en þá ber þess að geta að frá því að fjárlagaárinu 2006 lauk hafa verið gerðar miklar breytingar einmitt á þessum þáttum. Bæði hefur verið tekið upp frítekjumark og skerðingarhlutfall lækkað þannig að vegna þeirra þátta ættu áætlanir að standast betur í framtíðinni.

[16:06]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir ræðuna og framlagningu á frumvarpi lokafjárlaga fyrir árið 2006. Mörgum þykir ef til vill skrýtið að standa hér í apríl 2008 og ræða fjármál rekstrar ársins 2006. Kannski þykir einhverjum það enn þá sérstakara að þar sem skipt var um stjórnarmeirihluta á miðju ári 2007 skuli nýr stjórnarmeirihluti fara yfir þau mál sem tengjast rekstrinum 2006. Svona gerast nú hlutirnir og hæstv. fjármálaráðherra hefur gert hér grein fyrir umræddu frumvarpi og umræddum beiðnum um fjárheimildir. Samkvæmt fjárreiðulögunum eru lokafjárlögin ekkert öðruvísi en fjáraukalög eða fjárlög í því tilliti að verið er að leita heimilda hér hjá Alþingi til að fara fram með fjárveitingar til ákveðinna verkefna. Vissulega eru flest þeirra þannig að þau eru komin vel á veg, annaðhvort í rekstri eða stofnfjárfestingum og verið er að stemma af lokapunktinn í tengslum við ríkisreikning fyrir árið í samræmi við fjárreiðulögin.

Nú hefur fjárlaganefndin fengið ríkisendurskoðanda á sinn fund. Við fáum ríkisendurskoðanda reyndar yfirleitt á annan eða þriðja hvern fund að ég tel en alla vega fengum við hann á fund okkar í nóvember til þess að fara yfir ríkisreikninginn vegna ársins 2006 sem var gefinn út af Fjársýslu ríkisins í júlímánuði 2007. Ríkisendurskoðandi fór vel yfir hann og er hér í umræddu lagafrumvarpi fjallað um af hverju framsetning á ríkisreikningi og lokafjárlögunum er mismunandi. Hægt að staðfesta að gögnin stemma. Ríkisreikningurinn stemmir alveg við umræddar beiðnir og tillögur í frumvarpinu til lokafjárlaga.

Ég ætla ekki að hafa langt mál um þetta, ekki frekar en verið hefur síðastliðin ár. Það má kannski frekar segja sem svo að við munum skoða málið enn frekar í fjárlaganefnd þegar við tökum þetta fyrir. Ég geri ráð fyrir því að við tökum frumvarpið strax fyrir í næstu viku og fáum þá fulltrúa fjármálaráðuneytisins annars vegar og hins vegar Ríkisendurskoðunar til þess að fara yfir þessi mál með okkur og velta upp spurningum líkt og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson kom hér að um ýmsa þætti sem við viljum skoða.

Frumvarpið er mjög skýrt. Á bls. 69 í athugasemdakafla þess er farið yfir söguna, hvað flutt var frá 2005 yfir til 2006, alls 17,5 milljarðar. Í fjárlögum fyrir 2006 eru það 315 milljarðar og í fjáraukalögum eru afgreiddir 19,5 milljarðar. Síðan eru hér fjárheimildir upp á 962 milljónir og staðan í árslok er reiknuð út á grundvelli þess að ríkisreikningurinn er með 340 milljarða í rekstrargrunninum en heimildirnar eru upp á 363 milljarða. Þar af leiðandi er staðan í árslok 12,8 milljarðar. Sundurliðunina á þessum 962 milljónum má sjá í sundurliðun I á bls. 3 í frumvarpinu en sund-

urliðun á árslokastöðunni, 12,8 milljarðarnir, er sýnd á bls. 73 þar sem afgangsheimildir hvers og eins ráðuneytis auk umframgjalda eru dregnar fram, þær eru samtals 12,8 milljarðar. Í þeirri samantekt, tengt sundurliðun II varðandi ráðstöfun og stöðu fjárheimilda í árslok, er lagt til í samræmi við 2. gr. að felldir séu niður 5,6 milljarðar en þeir eru sundurliðaðir á bls. 4. Rétt er að það sé skoðað til hlítar líkt og umræddar 962 milljónir og það var það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson var að leita eftir. Ég tel hins vegar ekki að menn ætli að leggja hér til breytingar á þessu í fjárlaganefndinni. Hins vegar er hægt að tengja þetta umræðunum um framkvæmd fjárlaga líkt og hæstv. fjármálaráðherra kom að og fór yfir. Þar af leiðandi skiptir það okkur miklu máli að ræða um lokafjárlögin í sambandi við þá umræðu og tengja við það ferli sem bæði fjárlaganefndin og fjármálaráðuneytið hafa talað fyrir.

Á bls. 76 í frumvarpinu er greint frá því hvernig ráðstafanir á stöðu fjárheimilda í árslok eru framreiknaðar og hvernig þær byggja á umræddum viðmiðunarreglum þar sem menn skoða hvort útgjöldin eru bundin af lagaákvæðum t.d. eða hvort þau eru á ábyrgð tiltekins stjórnsýsluaðila. Það má einnig segja að sama gildi um liði þar sem útgjöldin ráðast yfirleitt af hagrænum eða reikningshaldslegum þáttum og lúta ekki að fjármálastjórn tiltekins aðila svo sem lífeyrisskuldbindingar og afskriftir skattkrafna. Þetta skiptir verulegu máli í þessari umræðu og tengist andsvari sem fram kom áðan. Oft er um reiknaðar stærðir að ræða og þar af leiðandi endurspeglast fjárheimild í árslok á vinnureglum.

Virðulegur forseti. Ég vil nota tækifærið fyrir hönd fjárlaganefndar og þakka fjármálaráðuneytinu og hæstv. fjármálaráðherra fyrir þá miklu vinnu sem er lögð í umrætt frumvarp. Það er alltaf þannig að hvort sem um er að ræða fjárlagafrumvarp, fjáraukalagafrumvarp eða lokafjárlagafrumvarp að það krefst mikillar vinnu. Ég þakka fyrir þá miklu vinnu sem unnin hefur verið uppi í fjármálaráðuneyti vegna þessa og vonast til þess að geta átt gott samstarf í fjárlaganefndinni hér eftir sem hingað til þegar við tökum þetta til efnislegrar meðferðar.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fjárln.

Tekjuskattur, 1. umr.

Stjfrv., 515. mál (aðgerðir í tengslum við kjarasamninga). — Þskj. 816.

[16:15]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um tekjuskatt.

Í frumvarpi þessu er að finna tillögur um ýmsar breytingar á lögum um tekjuskatt sem flestar tengjast yfirlýstum aðgerðum ríkisstjórnarinnar frá 17. febrúar sl. Þar kemur fram að meginmarkmið ríkisstjórnarinnar er stöðugleiki í efnahagsmálum, enda stuðli hann að auknum hagvexti og velferð til langframa. Kjarasamningar til þriggja ára sem grundvallist á hóflegum kauphækkunum og verulegri hækkun lægstu launa stuðli að því að það markmið náist auk þess að stuðla að auknum jöfnuði og því séu stjórnvöld tilbúin til að grípa til víðtækra aðgerða, þ.m.t. á sviði skattamála, í því skyni að greiða fyrir gerð kjarasamninga á almennum markaði.

Í fyrsta lagi er lagt til að persónuafsláttur hækki um samtals 7.000 kr. á mánuði eða 84.000 kr. á ársgrundvelli umfram almenna verðuppfærslu í þremur áföngum. Fyrsti áfanginn kemur til framkvæmda í ársbyrjun 2009 þegar persónuafslátturinn við staðgreiðslu tekjuskatts hækkar um 2.000 krónur á mánuði eftir almenna verðlagsuppfærslu, eða um 24.000 kr. samtals á árinu. Sama hækkun verður í öðrum áfanga sem kemur til framkvæmda í ársbyrjun 2010. Í þriðja áfanga er hækkun persónuafsláttar eftir verðlagsuppfærslu 3.000 kr. á mánuði, eða 36.000 kr. samtals á ári og kemur hún til framkvæmda í ársbyrjun 2011. Áhrif þessara breytinga á persónuafslætti á tekjuhlið ríkissjóðs er talin nema nálægt 15 milljörðum kr. á ári þegar þær eru að fullu komnar til framkvæmda. Þar af koma um 4,5 milljarðar kr. fram á næsta ári.

Í öðru lagi er lögð til lækkun á tekjuskatti hlutafélaga og einkahlutafélaga úr 18% í 15%. Hlutfall tekjuskatts hjá öðrum lögaðilum, m.a. sameignarfélögum, lækkar samsvarandi, eða úr 26% í 23,5%. Lækkunin tekur gildi frá og með rekstrarárinu 2008 og kemur til framkvæmda við álagningu tekjuskatts á árinu 2009. Ýmsum vandkvæðum er bundið að meta áhrif þessara breytinga á tekjur ríkissjóðs, ekki síst vegna þeirra miklu umbrota sem nú eiga sér stað í íslensku efnahagslífi, en samkvæmt lauslegri áætlun gæti sú fjárhæð numið allt að 5 milljörðum kr. á ári.

Í þriðja lagi eru lagðar til breytingar á barnabótum, sem koma til framkvæmda í tveimur áföngum. Þannig er lagt til að viðmiðunarmörk tekna við álagningu barnabóta á þessu ári vegna tekna á árinu 2007 verði hækkuð úr u.þ.b. 100 þús. kr. á mánuði í 120 þús. kr. fyrir einstæða foreldra og úr 200 þús. kr. á mánuði í 240 þús. kr. fyrir hjón og sambýlisfólk. Auk þess er lagt til að tekjuskerðingarhlutföll vegna annars og þriðja barns verði lækkuð um 1%, það er úr 6% og 8% í 5% og 7%. Sú breyting kemur einnig til framkvæmda á þessu ári. Seinni áfangi breytingarinnar kemur hins vegar til framkvæmda við álagningu opinberra gjalda á árinu 2009 vegna tekna ársins 2008, en þá munu tekjuviðmiðunarmörk einstæðra foreldra hækka í 150 þús. kr. á mánuði og hjóna í 300 þús. kr. á mánuði. Heildaráhrif þessara breytinga á útgjaldahlið ríkissjóðs eru talin nema allt að 2 milljörðum kr. á ári, þar af um 1,2 milljörðum kr. á þessu ári.

Í fjórða lagi inniheldur frumvarpið tillögu um 35% hækkun á eignarviðmiðunarmörkum vaxtabóta sem lagt er til að komi til framkvæmda við álagningu opinberra gjalda á þessu ári. Útgjaldaáhrif þeirrar breytingar eru áætluð um 700 millj. kr. á ári.

Þegar allt er lagt saman er reiknað með að þær breytingar sem fjallað er um hér að framan skerði afkomu ríkissjóðs um 23 milljarða kr. á ársgrundvelli þegar þær verða að fullu komnar til framkvæmda. Áhrifin á þessu ári eru talin nema tæpum 2 milljörðum kr.

Í frumvarpinu er einnig að finna tillögu að breytingum á ákvæðum tekjuskattslaganna um skattalega meðferð á

gengishagnaði og gengistapi. Samkvæmt gildandi lögum skal færa gengismismun, það er gengishagnað að frádregnu gengistapi, að fullu til tekna eða gjalda á viðkomandi reikningsári. Tillaga frumvarpsins felur það í sér að gengismismun verði dreift með jafnri fjárhæð á þrjú reikningsár, það er það reikningsár þegar mismunur myndast og næstu tvö þar á eftir. Til lengra tíma litið hefur þessi breyting engin áhrif á tekjuhlið ríkissjóðs, en áhrif milli einstakra ára kunna að verða einhver og þá bæði til hækkunar og lækkunar. Frumvarpið gerir einnig ráð fyrir að afdráttarskattur af arðgreiðslum til erlendra aðila með takmarkaða skattskyldu verði lækkaður úr 15% í 10% til samræmis við innlenda aðila í því skyni að skapa jafnræði á grundvelli EES-samningsins. Þessi breyting er talin hafa óveruleg áhrif á tekjur ríkissjóðs. Að lokum er sú tillaga lögð til að sama regla gildi um staðaruppbætur útsendra starfsmanna Þróunarsamvinnustofnunar Íslands og staðaruppbætur fastráðinna, settra eða skipaðra starfsmanna við sendiráð Íslands og hjá ræðismönnum, þ.e. að þær verði frádráttarbærar frá tekjum við álagningu tekjuskatts. Sem stendur eru ákvæði um skattalega meðferð launa hjá umræddum starfsmönnum í lögum nr. 43/1981, um Þróunarsamvinnustofnun Íslands, en þau lög munu falla úr gildi með nýjum lögum um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands. Jafnframt er almenna reglan sú að kveðið sé á um skattalega meðferð hvers kyns tekna í lögum um tekjuskatt en ekki í sérlögum. Áhrif þessarar breytingar á afkomu ríkissjóðs eru óveruleg.

Virðulegi forseti. Að þessu sögðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

[16:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Í frumvarpinu er að finna tillögur ríkisstjórnarinnar í tengslum við kjarasamninga og er því ætlað að hrinda yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar í framkvæmd. Almennt má segja um þessar tillögur að þær eru jákvæðar að flestu leyti.

Ef maður lítur til sjónarmiða Seðlabanka Íslands um það hvað beri að gera um þessar mundir í íslenskum efnahagsmálum hvað varðar ríkisfjármálin eru skilaboðin ákaflega skýr. Þau eru á þann veg að til þess að ná utan um ójafnvægið í efnahagsmálunum og koma böndum á verðbólguna þurfi meira aðhald í ríkisfjármálum. Það er sjónarmið Seðlabanka Íslands sem ég held að rétt sé að minna á í þessari umræðu. Það þýðir að ríkissjóður eigi að taka inn meiri peninga en hann setur út. Kjósi ríkisstjórn af einhverjum ástæðum, sem rök kunna að vera fyrir, að auka útgjöld ríkissjóðs að einhverju leyti ber henni, til þess að mæta sjónarmiðum Seðlabankans, að sækja þær tekjur inn aftur með einhverjum öðrum hætti þannig að efnahagsumsvifin aukist ekki í heildina séð.

Ég tek eftir því að í greinargerð með frumvarpinu er fjárlagaskrifstofan í ráðuneytinu að meta umsvifin af aðgerðum sem eru taldar færa 25–26 milljarða til einstaklinga í þjóðfélaginu, fjárlagaskrifstofan er að meta það að af þessu verði aukin efnahagsumsvif í þjóðfélaginu væntanlega vegna aukinnar einkaneyslu sem skili svo ríkissjóði aftur 10 milljörðum kr. inn í ríkissjóð.

Ég held að þegar Seðlabanki Íslands fær frumvarpið til umsagnar, sem hann vafalaust mun fá, muni svör Seðlabankans verða eitthvað á þá leið sem ég hef verið að draga hér fram, að frumvarpið sé líklegt til að vinna gegn viðleitni til að halda aftur af verðbólgu á næstu mánuðum eða á næsta ári. Og Seðlabankinn muni segja við ríkisstjórnina að þetta kunni að vera skynsamlegar aðgerðir gagnvart þeim einstaklingum sem í hlut eiga en ríkisstjórnin verði þá að koma með tekjuöflun á móti sem vegi upp þessi áhrif.

Ég vil, virðulegi forseti, spyrja hæstv. fjármálaráðherra, af því ég veit að hann þekkir þessi rök Seðlabankans og það sem á bak við þau liggur — ég býst ekki við því að neinn ágreiningur sé milli ráðherrans og Seðlabankans um þetta: Hvernig hyggst hæstv. ráðherra vinna að því að framfylgja þessu sjónarmiði Seðlabanka Íslands? Hvernig mætir hæstv. ráðherra þessum rökum Seðlabanka Íslands að því gefnu að frumvarpið fari fram og um það sé sæmilega góð samstaða? Hvað kemur þá á eftir hjá ríkisstjórninni til þess að vinna á móti áhrifunum þannig að í heildina sé ekki verið að stuðla að aukinni verðbólgu?

Ég held að hæstv. ríkisstjórn verði að sýna á spilin í þessum efnum. Hæstv. fjármálaráðherra, sem er lykilmaður í stefnu ríkisstjórnarinnar í ríkisfjármálum, þarf að mínu viti, þegar hann gerir grein fyrir þessu máli sínu, að gera nákvæmlega grein fyrir þeim aðgerðum ríkisstjórnarinnar sem ekki eru þá komnar fram til þess að tryggja að ríkisstjórnin sé ekki að grípa til ráðstafana sem auka á verðbólguna.

Ég held að það verði að óska eftir því að hæstv. ráðherra geri grein fyrir framhaldsaðgerðunum sem hljóta að koma á eftir frumvarpinu. Kemur t.d. til greina hjá hæstv. ráðherra og ríkisstjórn að hækka skattana hjá þeim sem hafa hærri tekjur? Við skulum ekki gleyma því að hátekjuskatturinn var lagður niður á síðasta kjörtímabili. Kemur til greina að afla tekna í ríkissjóð á móti umræddum útgjöldum með því að skattleggja þann hóp, þann hluta framteljenda, sem hefur tiltölulega háar tekjur? Það er kannski ástæða til þess, sérstaklega í ljósi upplýsinga um að skattbyrði tekjuhárra einstaklinga hefur minnkað hér á landi en skattbyrði tekjulágra hefur aukist. Frumvarpið er greinilega sett fram til að mæta sjónarmiðum verkalýðshreyfingarinnar um að bæta kjör þess hluta þjóðfélagsþegnanna sem hefur tiltölulega lágar tekjur, og fyrir því eru pólitísk rök og eðlileg sjónarmið.

En það er þá fyrsta spurningin, virðulegi forseti: Kemur til greina af hálfu ríkisstjórnarinnar, í þeim aðgerðum sem hún hlýtur að vera að undirbúa til þess að ná tökum á verðbólgunni, að auka skattheimtuna á tiltekna aðila í þjóðfélaginu, hvort sem það eru launaskattar eða veltuskattar? Eða er það yfir höfuð í farvatninu hjá hæstv. ríkisstjórn að afla aukinna tekna í ríkissjóð til þess að draga úr þensluáhrifunum af frumvarpinu sem eru rakin í greinargerð með því? Tíu milljarða kr. fær ríkissjóður í tekjur til baka af frumvarpinu, og sú einkaneysla sem er þar á bak við er auðvitað hluti af þenslunni í þjóðfélaginu.

En um efni málsins, virðulegi forseti, vil ég segja — ég vil áður en ég kem að því vekja athygli á misræmi í greinargerð með frumvarpinu um kostnaðaráhrif af því, misræmi sem er á milli greinargerðarinnar og fylgiskjalsins frá fjárlagaskrifstofunni.

Í greinargerðinni segir á bls. 3 um áhrifin af hækkun persónuafsláttarins að þau séu talin vera nálægt 15 milljörðum kr. á ári þegar allt er komið til framkvæmda en í fylgiskjalinu segir hins vegar að áhrifin séu talin vera 17 milljarðar kr. Þarna munar 2 milljörðum kr. sem áhrifin eru talin vera meiri í fylgiskjali fjárlagaskrifstofunnar en í greinargerðinni sjálfri á bls. 3 í frumvarpinu.

Áhrifin af lækkun á tekjuskatti hlutafélaga og einkahlutafélaga eru talin minnka tekjur ríkissjóðs um 5 milljarða kr. á bls. 3 í greinargerðinni en á bls. 6 í fylgiskjalinu eru það 6 milljarðar kr. Þarna munar einum milljarði kr. Og heildaráhrifin af öllum aðgerðunum eru talin vera 23 milljarðar kr. á ársgrundvelli á bls. 3 í frumvarpinu en 25–26 milljarðar í umsögn fjárlagaskrifstofunnar.

Þarna er verulegur munur, virðulegi forseti, sem auðvitað kunna að vera skýringar á — kannski er fylgiskjal fjárlagaskrifstofunnar unnið seinna en greinargerðin með frumvarpinu og nýjar upplýsingar hafa skilað þessum útreikningum. En hvað um það, ég held það sé rétt að vekja athygli á þessu misræmi og kalla eftir því að fram komi skýringar á því.

En um málið efnislega, virðulegi forseti. Ef við gefum okkur það sem forsendu að ætlunin sé að setja út 15 milljarða kr. í hækkun á persónuafslætti þá leyni ég því ekki að ég er ekki sammála því sem lagt er til í frumvarpinu að láta þá hækkun ganga upp allan tekjustigann, til allra framteljenda, þar sem krónutalan gengur óháð tekjum. Ég hefði talið skynsamlegast að fara þá leið sem lagt var til í kosningabaráttunni af okkar hálfu — Alþýðusamband Íslands lagði svo til síðar, þ.e. á síðasta ári, að þessir 15 milljarðar færu til þess að gera tekjur þeirra sem hafa 150 þús. kr. eða minna á mánuði algjörlega skattfrjálsar með sérstökum persónuafslætti sem yrði greiddur eftir því hvaða tekjur menn hafa. Það hefði dugað, sú sama fjárhæð, til þess að gera alla þá einstaklinga í þjóðfélaginu skattlausa sem hafa 150 þús. kr. eða minna í tekjur á mánuði.

Það er hópur sem er töluvert stór í þjóðfélaginu, m.a. í hópi öryrkja og ellilífeyrisþega, og þann lágtekjuhóp hefði munað mikið um slíka kjarabót. Ég hefði talið miklu skynsamlegra að verja þessum 15 milljörðum með þessum hætti af því ég held, sérstaklega þegar ástandið er eins og það er, að menn þurfi að sýna aðhald í efnahagsmálum, að hóparnir sem hafa meiri tekjur verði einfaldlega að taka á sig meira af aðhaldinu en lágtekjuhóparnir. Með þessari aðferð ASÍ og okkar hefðum við hlíft lágtekjufólki við því umfram aðra að bera byrðarnar af því að ná verðbólgunni niður.

Lækkun á tekjuskatti hlutafélaga og einkahlutafélaga úr 18% í 15%, sem ríkisstjóðurinn lætur þá út 5 eða 6 milljarða eftir atvikum fyrir — ég er almennt séð ekki andvígur því, ég tek slíkri tillögu af nokkurri velvild. En ég vil að það sé alveg öruggt að þessi fyrirtæki borgi skattinn. Ég vil að sá skattur sem fyrirtækjunum er gert að bera verði greiddur, að menn horfi ekki upp á það sem við máttum gera fyrr á þessum þingfundi þar sem var verið að samþykkja eftir 2. umr. frumvarp um að afskrifa stóra reiknaða skatta af fyrirtækjum.

Fyrirtækin eiga að búa við gott skattaumhverfi en þau eiga að borga skattana. Þau eiga að taka þátt í þjóðfélaginu. Þau eiga að spila með í þjóðfélaginu, með okkur hinum. Þau eiga ekki að vera stikkfrí. Þau eiga ekki að geta farið með peningana sína til Hollands eða eitthvert annað og komið sér undan því að borga skattana. Menn eiga að sameinast um að tala við þessi fyrirtæki og eigendur þeirra með tveimur hrútshornum og láta þá skilja að hér ríki velvild í þeirra garð en menn ætlist til að þau taki þátt þjóðfélaginu en spili ekki frítt. Það er sú krafa sem ég geri til atvinnurekstrarins, virðulegi forseti.

Þetta er svona almennt um málið af minni hálfu. Ég held ég fjölyrði ekkert frekar um það sem er að finna í frumvarpinu. Það fer til nefndar og sætir þar skoðun þannig að tækifæri gefst til að fara betur yfir efni þess á síðari stigum málsins.

[16:34]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breyting á lögum um tekjuskatt, með síðari breytingum sem að uppistöðu til eru tillögur um lagabreytingar sem fram koma í tengslum við nýgerða kjarasamninga og eru í fjórum liðum svona í megindráttum. Í fyrsta lagi er verið að tala um breytingar á persónuafslætti, á hækkun skattleysismarka, og langar mig til að taka undir það sem fram kom í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar um að íhugunarvert sé, ekki síst með tilliti til aðstæðna sem nú eru uppi í samfélaginu, þörfinni á kjara- og tekjujöfnun á verðbólgutímum, tímum þar sem mikilvægt er að efna til víðtækrar samstöðu í þjóðfélaginu um að hemja verðbólguna og koma á auknum jöfnuði í þessu samfélagi, þá held ég að væri ráð að skoða tekjutengingu persónuafsláttarins eins og hv. þingmaður nefndi og Frjálslyndi flokkurinn hefur teflt fram, vísar þar einnig í tillögu sem fram hefur komið á vettvangi Alþýðusambands Íslands. Ég get bætt í púkkið vegna þess að BSRB setti á sínum tíma fram tillögur sem ganga í þessa átt að nokkru leyti. Þar var um að ræða mjög róttæka uppstokkun á skattkerfinu almennt, að gera minna úr persónuafslættinum en er nú gert í skattkerfinu, lækka skattprósentuna en leggja þeim mun ríkari áherslu á kjarajöfnun í gegnum millifærslukerfið. Sumir fengju með slíkri uppstokkun kjarabætur vegna lægri skatta, aðrir vegna aukins stuðnings úr samneyslunni. Hér væri um að ræða markvisst samspil í uppstokkun kerfisins almennt, bæði skattkerfisins og millifærslukerfisins. Ég tel að við eigum að skoða þennan möguleika að tekjutengja persónuafsláttinn alla vega að einhverju leyti til þess að nýta þá miklu fjármuni sem þarna eru á ferðinni betur í anda tekjujöfnunar.

Síðan staldrar maður við annað úrræði sem fram kemur frá ríkisstjórninni. Það er eina ferðina enn verið að lækka skatta á fyrirtæki, fara með skattprósentuna úr 18% í 15% sem þýðir eftirgjöf gagnvart fyrirtækjum sem nemur 5 milljörðum kr. á ári þegar þessar skattbreytingar eru komnar til framkvæmda. Eina ferðina enn er ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins að lækka skatta á fyrirtæki. Er það gott? Er það eftirsóknarvert að lækka skatta á fyrirtækin í landinu? Það finnst fyrirtækjunum eflaust. Væri gott að lækka skatta á lágtekjufólk og millitekjufólk? Það fyndist þeim hópum líka gott. Hver hópur skoðar málið frá sínum sjónarhóli og verkefni stjórnvalda, löggjafans, fjárveitingavaldsins er að finna eitthvert samræmi í hlutunum, finna eitthvert réttlæti?

Það réttlæti sem ríkisstjórnir Sjálfstæðisflokksins hafa helst komið auga á er að lækka skatta á fyrirtæki og það er verið að gera það eina ferðina enn, núna í góðu samstarfi við flokk sem heitir Samfylkingin og kallar sig á hátíðarstundum Jafnaðarmannaflokk Íslands.

Í þriðja lagi er um að ræða breytingar á barnabótakerfinu. Þegar þær væru allar komnar til framkvæmda værum við að tala um 2 milljarða, 2.000 milljónir á ári. En það er athyglisvert að skoða hvaða áhrif þessar breytingar hafa þegar komið er niður í vasa hvers og eins. Þá erum við ekki að tala um mjög háar upphæðir. Það er verið að tala um að breyta viðmiðunarmörkum tekna við álagningu barnabóta, fara með þær úr 100 þús. kr. í 120 þús. kr. Ég er ekki með fyrir framan mig sundurgreiningu á þessum tölum og hvað þetta þýðir fyrir einstaklinga og fjölskyldur. En við erum ekki að tala um ýkja margar krónur þegar þetta er þannig skoðað.

Í fjórða lagi erum við að fjalla hér um hækkun á eignaviðmiðunarmörkum vaxtabóta. Við vitum hvernig ástatt er hjá fólki á húsnæðismarkaði, fólki sem er að koma sér þaki yfir höfuðið, hvort sem það er að eignast íbúðir eða að leigja. Það fólk býr við mjög erfiðar klyfjar og hefði þurft að koma miklu betur til móts við þá hópa en ríkisstjórnin hefur gert. Menn bíða enn eftir útspili frá hæstv. félagsmálaráðherra og ríkisstjórninni að sjálfsögðu í heild sinni hvað þennan þátt snertir og furða sig margir á hve þar ætlar að verða löng töf á.

Ég sagði að þetta væru tillögur sem fram kæmu í tengslum við kjarasamninga en margt af þessu er jafnframt kosningaloforð ríkisstjórnarinnar eða hluti af kosningaloforðum. Við þekkjum það núorðið að efndir Samfylkingarinnar á sínum kosningaloforðum, settar fram svona hlutfallslega, standa við svona þriðjunginn, fjórðunginn. Það þykir orðið gott. Hér er verið að standa við brot af því sem Samfylkingin lofaði fyrir síðustu kosningar. Við skulum ekki gleyma því. Því var lofað á fundi sem ég sótti á Vesturlandi, í Borgarnesi nánar tiltekið, fyrir kosningar, að skattleysismörkin færu í 150 þús. kr. að raungildi krónunnar þá, að raungildi viðmiðunarmarka þá. Ég veit ekki hvort þetta hefur verið orðað einhvern tíma á ríkisstjórnarfundum við hæstv. fjármálaráðherra Árna M. Mathiesen. Það væri gaman ef hann upplýsti okkur um það hvort fram hefði farið umræða um þessi kosningaloforð sem Samfylkingin gaf. Þá væri einnig fróðlegt að upplýsa okkur um áherslur ríkisstjórnarinnar, hversu vel var tekið í það af hálfu þess flokks þegar Sjálfstæðisflokkurinn eina ferðina enn kom fram með tillögur um sitt réttlæti, að lækka skatta á fyrirtækin í landinu um 5 milljarða, 5 þúsund milljónir. Um það erum við að ræða hér.

Þetta er því nokkuð sem við hljótum að hafa í huga, þ.e. á hvern hátt ríkisstjórnin fer fram. Hún er að mjatla í þjóðina kosningaloforðum sínum að hluta til í litlum áföngum, ekki ýkja stórum skrefum í mörgum málaflokkum. Ég nefni barnabæturnar þar sérstaklega. Um þær voru höfð mjög stór orð og heitingar í aðdraganda kosninga. Það er hins vegar minna um efndirnar. Minni skref eru stigin en menn hefðu ætlað.

Síðan minni ég á og að gefnu tilefni því að við vorum að ræða hér fyrr í dag undir liðnum óundirbúnar fyrirspurnir hvernig ríkisstjórnin kemur fram gagnvart öryrkjum og öldruðum. Menn voru að rifja upp ýmis fyrirheit í þeim efnum. Ég vísa þar í yfirlýsingu sem fram kom frá verkalýðshreyfingunni, Landssambandi eldri borgara og Öryrkjabandalagi Íslands núna í tengslum við útborganir almannatrygginga við síðustu mánaðamót. Þessir aðilar höfðu allir staðið í þeirri trú að ríkisstjórnin hygðist tryggja að samræmis yrði gætt á milli þess sem samið var um í kjarasamningum á almennum vinnumarkaði annars vegar og gagnvart öryrkjum og öldruðum sem reiða sig á almannatryggingar núna við síðustu mánaðamót. Lægst launaða fólkinu skyldu samkvæmt kjarasamningum verða tryggðar 18 þús. kr. á mánuði að lágmarki en hækkunin til öryrkja og aldraðra er á bilinu 4–5 þús. kr. Þykir mönnum nokkurs misræmis gæta hér.

Nú sat ég ekki við samningaborð Alþýðusambands Íslands og Samtaka atvinnulífsins og ríkisstjórnar í þríhliða samningum þessara aðila. En það er greinilegt að þessi var skilningur Alþýðusambandsins, að þessir hópar ættu að njóta góðs af hækkunum á svipuðum nótum og lægst launaða fólkið gerir. Það væri fróðlegt að heyra skýringar hæstv. fjármálaráðherra á þessu.

Með öðrum orðum, það er margt í þessu frumvarpi til góðs. Ég tel að við eigum að taka góða umræðu um það — og munum án efa gera það í efnahags- og skattanefnd þingsins — hvernig þeir fjármunir verði sem best nýttir sem hugsaðir eru til hækkunar skattleysismarkanna, til hækkunar á persónuafslætti. Ég held að við hljótum að skoða hvort við eigum að ráðast í tekjutengingu persónuafsláttarins, alla vega í ríkari mæli en nú er, með það fyrir augum að nýta þessa fjármuni betur. Aðrir þættir munu að sjálfsögðu einnig verða teknir til skoðunar í nefndinni áður en þetta frumvarp kemur að nýju fyrir þingið.

[16:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Nú hafa skattar á fyrirtæki verið lækkaðir úr 18% niður í 15%. Í dag ræddum við um að lækka eigi skatta um 100 milljarða af fyrirtækjum með þeim breytingum sem við fjölluðum um í dag, sem ég er alls ekki sammála.

Mig langar að koma inn á tekjuskiptingu milli ríkis og sveitarfélaga. Það hallar verulega á sveitarfélögin í landinu. Mörg þeirra eiga í erfiðleikum í rekstri á þeim útsvarstekjum sem þau fá. Ég hefði haldið að þar þyrfti að taka til hendinni og stokka upp fyrirkomulagið með það í huga að bæta hag sveitarfélaga. Ríkisstjórnin gortar af því að ríkissjóður sé nánast skuldlaus en skiptinguna á milli ríkis og sveitarfélaga þarf að endurskoða að mínu mati og það sem fyrst. Skattar láglaunafólks hafa hækkað en lækkað hjá þeim tekjuhæstu með því að hátekjuskatturinn var tekinn af á sínum tíma fyrir utan það að aldraðir og öryrkjar hafa ítrekað verið sviknir.

Fyrir fimm árum var ekki staðið við samkomulag sem gert var við öryrkja rétt fyrir kosningar. Þar vantaði 500 millj. kr. upp á og þá hafði Samfylkingin hátt og gagnrýndi þáverandi ríkisstjórn harkalega fyrir þau vinnubrögð. En mér sýnist Samfylkingin leggja það af mörkum núna að svíkja láglaunafólk, aldraða og öryrkja auk þess að slá af

100 milljarða skatttekjur af fyrirtækjum og leggja til með þessu frumvarpi að lækka skatttekjur um 5 milljarða kr. Þetta eru sorgleg vinnubrögð, sérstaklega eins og Samfylkingin talaði fyrir síðustu kosningar, á síðasta kjörtímabili og reyndar lengur, um misskiptinguna, að hún skuli standa að þessu frumvarpi núna og leggja hlutfallslega hærri álögur á láglaunafólk, aldraða og öryrkja og verja fyrirtækin í landinu. Jafnvel sægreifar sem hafa fengið gefins kvóta og selja hann dýrum dómum fá niðurfellda skatta af sölunni. Það er ömurlegt hlutskipti svokallaðs jafnaðarmannaflokks að taka þátt í slíku.

[16:49]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingu á lögum um tekjuskatt. Það fjallar að meginhluta um skattalækkun og ég hlýt náttúrlega að gleðjast yfir því. Reyndar ætla ég, áður en ég byrja á að gleðjast yfir skattalækkunum, að benda á skattaforréttindi sem er verið að víkka út. Það eru forréttindi starfsmanna alþjóðastofnana. Það er ótrúlegt ákvæði en það gildir um allan heim að sendimenn og starfsmenn alþjóðastofnana eru meira og minna skattfrjálsir, sem er náttúrlega óeðlilegt. Mér finnst að það fólk eigi að borga til þjóðfélagsins eins og aðrir. Þeir njóta vegakerfis, menntakerfis og heilbrigðisþjónustu o.s.frv. þannig að ég hef aldrei skilið af hverju þetta skattfrelsi er í gangi. Hér á að víkka þetta yfir á starfsmenn Þróunarsamvinnustofnunar Íslands og ég geri töluverðar athugasemdir við það enda er það ekki í samræmi við kjarasamninga.

Í þessu frumvarpi felst helst hækkun á persónuafslætti um 7 þús. kr. Hún byrjar með 2 þús. kr., þá koma 3 þús. kr. og áfram upp í 7 þús. kr. Það er í sjálfu sér ágætt utan þess að ég hefði frekar lækkað prósentuna. Persónuafslátturinn kemur sem krónutala fyrir nánast alla Íslendinga sem borga skatta á annað borð. Þar fá allir 2 þús. kr. strax og frumvarpið er samþykkt og þá fá menn meira í vasann, allir jafnt. Það má segja að það sé gott fyrir þá sem hafa lágar tekjur og þeir fá hlutfallslega meira. En um leið er ekki komið í veg fyrir þá fátæktargildru sem kom einmitt fram í umræðu um ASÍ-tillögurnar, að láta þennan persónuafslátt deyja út við ákveðnar tekjur. Þegar menn höfðu meiri tekjur hvarf æ stærri hluti í skatta og þegar þeir bættu stöðu sína um þúsundkall fór allt að því helmingurinn í skatta, sem bjó til það sem menn hafa kallað fátæktargildrur. Menn festust í ákveðnum tekjum og það var enginn hvati til að bæta þær, hvorki með menntun, með því að taka að sér ábyrgð eða eitthvað slíkt. Þeim tillögum var sem betur fer hafnað.

Eftir sem áður stöndum við frammi fyrir því að lækkun á prósentu hefði hvatt fólk til að afla sér hærri tekna og kannski konur líka. Þar hefði komið hvatning um að þær öfluðu sér meiri menntunar, tækju að sér ábyrgðarstöður og slíkt. Ég hefði frekar viljað sjá þá útfærslu en það er mikill vilji til að gera vel við þá sem eru illa settir og helst halda þeim þar, sýnist mér, láta þá vera illa setta áfram.

Lækkun á tekjuskatti til hlutafélaga úr 18% í 15% er mjög góð og menn gera ráð fyrir að hún kosti 6 milljarða kr. En ætli skattstofninn stækki ekki eins og hann hefur gert hingað til? Tekjur ríkissjóðs þurfa því kannski ekki að minnka. Þær hafa vaxið hingað til þegar skatturinn hefur verið lækkaður. Þetta er afskaplega kvikur stofn og auðvelt að eyða hagnaði fyrirtækja. Ég skal taka það að mér bara hér og nú, ef einhver fyrirtæki eru í vandræðum með hagnaðinn get ég eytt honum á tveim vikum, rétt fyrir áramót. Það er mjög kvikur skattstofn. Hann getur líka skroppið til útlanda mjög hratt og vel … (Gripið fram í.) já, sumir bjóðast til að gera það enn hraðar. Þessi kviki skattstofn getur leitað til landa þar sem skattprósentan er lág og kannski fáum við til landsins stórfyrirtæki sem laga stöðu ríkissjóðs þannig að staðan batni frekar en að versna við þessa lækkun.

Hæstv. fjármálaráðherra, skattheimtumaður landsins, flytur hér síðan tillögur um breytingar á barnabótum, merkilegt nokk. Það er sem sagt félagslegt atriði, hreint út í gegn. Ég hef aldrei skilið af hverju barnabætur eru í skattalögum, það er eiginlega mjög skrýtið. Hér er sem sagt fjármálaráðherra að leggja til að laga stöðu barnafólks í landinu, fjölskyldna. Það er svo sem ágætt. Það er verið að minnka prósentur, minnka þessa frægu fátæktargildru eða mildar hana. Það eru minni líkur til að menn festist í fátæktargildru þegar skerðingin minnkar um 1%.

Svo er verið að hækka eignarviðmiðunarmörkin í vaxtabótunum. Vaxtabótakerfið er mjög skrýtið. Fólk með mjög háar tekjur og dýrar eignir getur fengið vaxtabætur, bætur heitir það víst. Ríkið er að hjálpa einhverjum sem ætti að vera hjálparþurfi. En með þessum tillögum er lagt til að fólk jafnvel með 17 milljónir í nettóeignir, þ.e. sem á 17 milljónir í eignum umfram skuldir, fái bætur frá ríkinu. Þetta eru viðbrögð við því hve mikið fasteignaverð hefur hækkað. Margir missa vaxtabæturnar vegna þess að þeir eru orðnir svo ríkir. Eignirnar hafa hækkað langt umfram skuldir. Skuldirnar hafa hækkað eins og verðlag en eignirnar umfram það og bilið á milli er nettóeign mannsins. Þá þarf að hækka viðmiðunina, að mati þeirra sem gerðu þessa samninga.

Það er eitt og annað sem maður getur gert athugasemd við en í heildina hlýt ég að gleðjast yfir skattalækkunum, sérstaklega skattalækkun á hagnað fyrirtækja. Ég geri ráð fyrir að það muni ekki kosta ríkissjóð eins mikið og menn búast við. Þar fyrir utan tel ég að menn eigi ekki að líta á það sem kostnað ríkissjóðs þegar tekjur minnka, þá er skattgreiðandinn látinn borga minna.

[16:56]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég vil þakka fyrir málefnalega umræðu en það verður að segja að sjónarmiðin sem hafa komið fram hafa verið ansi misjöfn og mismunandi skoðanir komið fram í ræðupúltinu hvað frumvarpið varðar.

Hv. þm. Pétri Blöndal finnst margt skrýtið í þessu, sérstaklega að hafa bótakerfi í skattinum. Það er sjálfsagt heilmikið til í því hjá honum. Þannig höfum við haft það talsverðan tíma og er ekki tímabært að víkja frá því núna.

Ég verð að leiðrétta hv. þingmann um eitt atriði. Hann nefndi starfsmenn Þróunar- og samvinnustofnunar Íslands en þar er ekki verið að útvíkka skattfríðindin. Þeir hafa haft þessi skattfríðindi en hins vegar hafa verið sérlög um þau. Verði þessi breyting samþykkt verða þau í skattalögunum eins og þau fríðindi er varða starfsmenn utanríkisþjónustunnar.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur mestar áhyggjur af

tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga og stöðu sveitarfélaganna. Út af fyrir sig má taka undir ýmislegt af því sem hann kom inn á en hins vegar er staðreyndin sú að síðustu árin, í þessu góðæri sem við getum sagt að við höfum búið við, hafa tekjur sveitarfélaganna aukist meira en tekjur ríkisins. Vandi sveitarfélaganna felst því ekki í því að tekjuaukning þeirra hafi ekki verið í sama dúr og tekjuaukning ríkisins.

Hv. þm. Ögmundi Jónassyni finnst að ríkisstjórnin mjatli hlutunum í litlum áföngum til kjósenda og Samfylkingin ekki að standa við kosningaloforð. Honum finnst þetta allt heldur lítið í sniðum, ef ég hef skilið hann rétt. Hann átti von á öðru.

Það er öfugt komið fyrir hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni. Hann ber reyndar fyrir sig Seðlabankann og telur að of mikið sé gert og að þetta muni hafa neikvæð áhrif á efnahagsþróunina, sérstaklega á verðbólguna. Hann hefði viljað gera þessa hluti öðruvísi og undir það tók hv. þm. Ögmundur Jónasson, að láta þetta ekki ganga upp allan skalann. Hv. þm. Pétur Blöndal svaraði þeim atriðum sem rædd voru í kringum jólin þegar tillögur ASÍ um svipaða hluti voru til umfjöllunar.

Varðandi það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði og vitnaði í Seðlabankann þá er líka mikilvægt fyrir stöðugleika í efnahagslífinu og til að ná niður verðbólgunni að friður sé á vinnumarkaði og samningar í gildi á milli aðila vinnumarkaðarins. Ég tel að það sé ljóst og hafi löngum tíðkast, kannski um of, að ríkisstjórnin hafi viljað leggja nokkuð af mörkum til þess.

Eins og fram hefur komið er það afstætt hvað telst mikið eða lítið í þessu samhengi en í öllu falli hefur það sjónarmið komið fram, sem má auðvitað kenna við Seðlabankann, að þetta sé of mikið og muni valda aukinni verðbólgu. Því er til að svara að stærstur hluti þess sem hér er um að ræða kemur til framkvæmda á næsta og þarnæsta ári þótt vissulega komi hluti til framkvæmda á þessu ári. Þar af leiðandi ættu áhrif þessa ekki að hafa svo mikil áhrif á verðbólguþróunina á þessu ári, miklu frekar á næsta og þarnæsta ári. Það verður að segja að ýmsar blikur eru á lofti hvað það varðar. Erfitt er að spá um það á þessu stigi málsins og hafa verið uppi kröfur um að gæta þurfi að kaupmætti einstaklinga á því tímabili. Ég held þess vegna að það sem hv. þingmaður hafði áhyggjur af sé ekki stærsta málið þegar kemur fram á næsta og þarnæsta ár. Þá munum við hugsanlega þurfa að hafa áhyggjur af öðrum málum, í öllu falli er vandséð að við munum glíma við þensluvanda og aukna eða mikla verðbólgu á árunum 2009 og 2010. Það gæti því miður orðið þveröfugt

Hv. þingmaður benti líka á það sem hann taldi vera misræmi, annars vegar í greinargerðinni og hins vegar fylgiskjalinu. Ég hef ekki getað skoðað það vandlega af því að ég hef fylgst með umræðunum en sjálfsagt verður farið yfir það í nefndinni. Það sem mér dettur helst í hug sem skýring á þessu misræmi, sem ekki virðist stórvægilegt, er munurinn á milli þeirra verkefna sem þessar tvær skrifstofur sem vinna þessa tvo þætti fjalla um, þ.e. að Efnahagsskrifstofna vinnur að þjóðhagsáætlun á svokölluðum þjóðhagsgrunni, Fjárlagaskrifstofan gerir fylgiskjalið, sem er kostnaðarmatið, og vinnur þetta á fjárlagagrunni. Það er munur á skilgreiningum á efnisþáttum þar á milli. Það gæti skýrt þennan mun. En að sjálfsögðu er eðlilegt að nefndin fari frekar í þetta og fái frekari upplýsingar úr ráðuneytinu.

[17:03]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil nú ekki taka undir þær skýringar hæstv. ráðherra á ræðu minni að ég fyndi það að frumvarpinu að verið væri að leggja til að gera of mikið fyrir þá sem í hlut eiga. Mér finnst það nú ekki alveg sanngjörn útlegging á því sem ég var að segja.

Hins vegar held ég að hæstv. ráðherra sé sammála Seðlabankanum í því að til þess að ná tökum á verðbólgunni um þessar mundir, sem er mikilvægasta verkefni ríkisstjórnarinnar og hæstv. fjármálaráðherra þar með, þarf að beita ríkisfjármálunum. Menn ná ekki tökum á þessum mikla vanda sem við stöndum frammi fyrir ef ríkisfjármálin eru ekki notuð til að vinna gegn verðbólgunni. Það verður ekki gert nema ríkissjóður muni á þeim tíma sem krítískur er í þessum efnum draga meira til sín af fé en hann lætur út. Það verður að vera aðhald og það gerist ekki nema með nettóinnstreymi.

Þetta held ég að sé alveg skýrt og hver maður sem hefur kynnt sér ráðleggingar Seðlabanka Íslands viti að þetta er meiningin. Það er ekki hægt að þræta fyrir að þetta er skynsamleg nálgun á verkefninu.

Það er út af fyrir sig rétt hjá hæstv. ráðherra sem hann bendir á að áhrifin koma fram á þremur árum. Það er út af fyrir sig mikilvægur punktur og gerir málið þar af leiðandi auðveldara. En menn þurfa að átta sig á því hver hinn krítíski tími er, ég held að það sé næsta eina og hálfa árið. (Forseti hringir.) Á þeim tíma þarf ríkisstjórnin að einbeita sér að því að nota ríkisfjármálin til að ná (Forseti hringir.) niður verðbólgu.

[17:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það hefur ekkert vantað upp á að ríkisfjármálum væri beitt til þess að ná árangri í efnahagsmálunum. Hér hefur ríkissjóður verið rekinn með metafgangi ár eftir ár og við afgreiddum fjárlög í desember með metafgangi líka. Síðan á efnahagsframvindan eftir að segja til um það hvort niðurstaðan verður nákvæmlega eins og fjárlögin segja til um.

Sú athugun sem þegar hefur verið gerð bendir ekki til þess að kjarasamningar og þær aðgerðir sem þeim fylgja muni hafa veruleg áhrif til þess að raska þeirri niðurstöðu. Ég held því að í öllum samanburði og öllum skilningi verði 40 milljarða afgangur miðað við þær forsendur sem við þá vorum að vinna út frá ekki sagður vera lítið tillegg til þess að ná tökum á verðbólgunni.

Hins vegar getur verið að efnahagsforsendurnar breytist og að þá verði ekki um svo mikinn afgang að ræða. Það er þá vegna hinna svokölluðu sveiflujafnandi áhrifa sem eru í skattkerfinu. Þá mun vandamálið heldur ekki verða það sem hv. þingmaður gerir því skóna að við séum að glíma við, þá munu verða minni umsvif í efnahagslífinu, jafnvel samdráttur, og þá er mjög ólíklegt að verðbólgan verði vandamál sem við þurfum að glíma við.

[17:07]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Síðustu tölur sem ég sá um skattheimtu hins opinbera fyrir nokkrum dögum — ég held að það hafi verið fyrir síðasta ár eða 2006 — sýndu að skattheimta hins opinbera, þ.e. ríkis og sveitarfélaga, fór í fyrsta skipti sem ég man eftir yfir 50%, 50,3% ef ég man rétt. Hlutur hins opinbera hefur því farið mjög svo vaxandi á síðustu árum.

Það er líka greinilegt þegar maður skoðar tölur um útgjöld ríkissjóðs að rekstrarútgjöldin hafa vaxið mjög hratt, að raungildi um 10% á síðasta ári og við þekkjum fjárlögin fyrir 2008. Aðgátar er því þörf í ríkisfjármálunum og það er alveg rétt hjá hæstv. ráðherra að hér hefur verið verulegur afgangur sem hefur auðvitað stafað af hinni miklu veltu. Það út af fyrir sig hefur kannski bjargað því sem bjargað varð.

En ég held að ráðherrann þurfi nú að skoða hlutina í því ljósi að samdráttur kunni að vera fram undan. Ef það reynist rétt sem menn eru farnir að spá þá dregur mjög hratt úr veltutengdum tekjum ríkissjóðs. Þá reynir virkilega á ríkisfjármálin, hvernig tekst að beita þeim til að ná niður verðbólgunni. Það er það sem allt snýst um hjá þjóð sem er sú skuldsettasta í víðri veröld, liggur mér við að segja þótt ég viti nú ekki hvort það sé alveg rétt. Ég tel að það sé næstum því rétt, það er okkar stóra vandamál.

[17:09]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Þetta hafa verið ágætar umræður en nú fannst mér aðeins verið komið út í aðra sálma þegar hv. þingmaður fór að tala um hversu mikil skattheimtan væri orðin. Mér fannst hann vera að hvetja til þess að ríkisstjórnin íhugaði að auka skattheimtuna en nú var hann að tala um það að hún væri orðin of mikil. Ég held að ég hafi skilið hann rétt í því.

Það er rétt að útgjöldin hafa auðvitað aukist. Það hlýtur að gerast að einhverju leyti á svo miklum veltiárum. Hann tók saman útgjöldin bæði ríki og sveitarfélög en útgjöldin hjá sveitarfélögunum hafa vaxið miklu meira en útgjöldin hjá ríkinu. Ég held að munurinn séu fjármálareglurnar sem ríkið vinnur eftir, sveitarfélögin gera það í miklu takmarkaðri mæli.

Varðandi síðan stöðuna á ríkissjóði þá er hún góð, það deilir enginn um það. Menn deila kannski um hvort hún fari versnandi. Alla vega eru síðustu tölur um það fyrir fyrstu tvo mánuði ársins þannig að tekjur eru umfram áætlun og gjöld eru undir áætlun og afgangur ársins á þessum tveimur mánuðum er þar af leiðandi umfram áætlun.

Það hefur hins vegar heilmikið verið að gerast á síðustu fjórum, fimm vikum. Það verður þess vegna mjög athyglisvert að sjá hvernig tekjur ríkissjóðs í marsmánuði þróast og auðvitað einnig hvernig þær munu þróast áfram fram eftir árinu.

Það eru blikur á lofti og erfitt að spá í það nákvæmlega hver hagþróunin verður. En ég er ekki viss um að við verðum að glíma við verðbólguna sem stærsta vandamálið þegar áhrifa þessa frumvarps fer að gæta að einhverju ráði.

[17:11]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að vera mjög langorður enda hef ég sennilega ekki tækifæri til þess, ekki nema fimm mínútur. En ég vil ekki að þessari umræðu ljúki með þeirri staðhæfingu hæstv. fjármálaráðherra að ríkisstjórnin og þá væntanlega ríkisstjórnir sem hér hafa setið á undanförnum árum verði ekki sakaðar um að hafa ekki beitt ríkisfjármálunum til að ná niður verðbólgu. Þær verða einmitt sakaðar um nákvæmlega þetta.

Hæstv. ráðherra tekur það fram sér og sinni ríkisstjórn til málsbóta að umtalsverðum afgangi í fjármálum ríkisins hafi verið skilað ár eftir ár og þetta beri vott um ráðdeild og jafnvel aðhaldssemi.

Hér held ég að við verðum að skilgreina hvers vegna ríkissjóður hefur skilað eins miklum afgangi og raun ber vitni á undanförnum árum. Það er að hluta til vegna þeirrar þenslu sem verið hefur í samfélaginu, að verulegu leyti af völdum stjórnarinnar. Við horfum til stóriðjunnar, við horfum til þess að viðskiptahallinn á Íslandi nánast allar götur frá aldamótum hefur verið geigvænlegur. Á árinu 2006 nam hann 25–26%, fjórða hver króna. Og þessi mikla lántaka erlendis umfram efni hefur kynt undir verðbólgubál hér í landinu, mikla umsetningu, mikla veltu, mikla þenslu sem hefur síðan fært ríkissjóði miklar tekjur. Mikill og aukinn innflutningur eykur streymið niður í hirslur ríkissjóðs svo dæmi sé tekið. Þetta er náttúrlega það samhengi hlutanna sem við verðum að skoða.

Þá hef ég verið hvatamaður þess að við förum að endurmeta afstöðu okkar og hrifningu sem hefur verið yfir því að ná skuldum ríkissjóðs niður. Ég er alla vega orðinn mjög þenkjandi um þetta. Að sjálfsögðu finnst manni gott þegar sá sem skuldar, hvort sem það er ríki, sveitarfélög eða aðrir, nær því marki að lækka skuldastöðuna. En hún getur komið í bakið á okkur annars staðar og þá ber okkur að endurmeta stöðuna og við þurfum að skoða þessi mál heildstætt.

Staðreyndin er sú að á sama tíma og ríkissjóður hefur náð skuldum sínum niður þá hafa skuldir margra sveitarfélaga aukist að hlutfalli til og skuldir heimilanna og skuldir þjóðarbúsins eru nú meiri en dæmi eru um í sögunni. Það sem við stöndum frammi fyrir núna er hvort við fáum þessa óhagstæðu skuldastöðu í bakið.

Hæstv. forsætisráðherra var að lofa því á aðalfundi Seðlabankans um daginn að ríkissjóður, skattborgarinn, mundi koma bönkunum til hjálpar ef í nauðir ræki. Með öðrum orðum segir hann að skuldastaða þjóðarbúsins í heild sinni, ekki bara ríkissjóðs og sveitarfélaganna heldur fyrirtækjanna í landinu, komi okkur öllum við. Þetta er að sjálfsögðu nokkuð sem við þurfum að ræða.

Við þurfum þá líka að gera það í þessum sal og þegar við horfum til ríkisfjármálanna almennt og hversu hyggilega ríkisstjórnin og ríkisvaldið hefur beitt þeim tækjum sem ríkisvaldið hefur til að stýra áherslum í efnahagslífinu.

Hæstv. forseti. Ég vildi aðeins vekja máls á þessu áður en umræðunni lýkur því að ég vil ekki að henni ljúki með þeim orðum og staðhæfingum hæstv. fjármálaráðherra að ríkisstjórnin hafi farið hyggilega að ráði sínu á undanförnum árum. Það hefur hún ekki gert.

[17:16]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er óþarfi að slást um það hver ljúki umræðunni, það er ekkert sérstakt atriði í dag hver gerir að. Þenslan eða umsvifin í þjóðfélaginu, alla vega að hluta til, eru af völdum aðgerða sem stjórnvöld hafa staðið fyrir. Það var markmiðið að auka umsvifin og hagvöxtinn og auka þannig kaupmáttinn og það hefur auðvitað sínar afleiðingar. En það eru fleiri atriði sem koma þar til og fleiri sem taka ákvarðanir og hafa þá áhrif á viðskiptahallann. Viðskiptahallinn var gríðarlega mikill á árinu 2006, hann var reyndar líka gríðarlega mikill á árinu 2007. Samt minnkaði hann um tvo fimmtu og mun halda áfram að minnka bæði vegna minni innflutnings en einnig vegna meiri útflutnings sem eru afleiðingar þess sem stjórnvöld hafa staðið fyrir.

Lántökur annarra aðila en ríkissjóðs, bæði einstaklinga og sveitarfélaga, eru hlutir sem aðrir en ríkið taka í meginatriðum ákvarðanir um. Eins og ég sagði áðan hafa tekjur sveitarfélaganna aukist hraðar og meira en tekjur ríkissjóðs og afkoma sveitarfélaganna hefur núna síðustu árin verið jákvæð og því er spáð að hún verði áfram jákvæð. Að einhverju leyti hafa sveitarfélögin því notið góðs af því ástandi sem hefur verið viðvarandi jafnvel þó að þau hafi, einhver, aukið skuldirnar en það hefur þeim þá verið í sjálfsvald sett að gera. Sama á við um einstaklingana, það eru þeir sem ákveða það þó að auðvitað geti einhverjir búið við aðstæður sem hafa neytt þá til þess en ekki allur obbinn, sem hefur þá með ákvörðunum sínum myndað stóran hluta viðskiptahallans og það hefur auðvitað að einhverju leyti haft að gera með vaxtastigið í landinu, vaxtamuninn milli Íslands og annarra landa og þar með aðgengi að lánsfé fyrir einstaklinga í gegnum bankana.

Varðandi stöðu bankanna og skuldir þeirra og ummæli forsætisráðherra á aðalfundi Seðlabankans þá er það svolítið annað mál þó að auðvitað megi draga þá ályktun sem hv. þingmaður gerir að skuldir bankanna koma okkur öllum við og skuldir einstaklinga og sveitarfélaga koma okkur öllum við líka. Það kom fram í því samkomulagi sem ég gerði síðastliðið vor við sveitarfélögin að ef þau eru tilbúin til að taka upp fjármálareglur þá er ríkissjóður tilbúinn að koma að því að vinna með sveitarfélögunum að skuldum þeirra.

Skuldir bankanna eru svolítið annar kapítuli og vandamál bankanna svolítið önnur en hér um ræðir því að eignir þeirra hafa líka aukist. Það sem hefur verið að gerast á alþjóðlegum mörkuðum er að lausafé er ekki fyrir hendi í eins ríkulegum mæli eins og áður var. Það efast enginn um að bankarnir eigi fyrir skuldum sínum vegna sinna miklu eigna, bæði hér heima og ekki síður erlendis, en það er hin svokallaða lausafjárkreppa sem veldur því að menn hafa áhyggjur af þeim. Það er svolítið annað mál sem þar er um að ræða.

[17:20]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það skiptir kannski ekki alveg öllu máli hvað þetta heitir nema ég vildi koma þeirri ábendingu á framfæri að þegar rætt er um afkomu sveitarfélaganna er erfitt að alhæfa um hana. Hún er afskaplega misjöfn, sum sveitarfélög standa vel að vígi, önnur ekki.

Að sjálfsögðu gildir hið sama þegar við horfum til skuldastöðu heimilanna. Þó held ég að hægt sé að alhæfa um það að fólk sem er að kaupa íbúð núna eða koma sér upp húsnæði í fyrsta sinn eða leigir og er með litlar tekjur, býr við erfiðan kost og mjög þungar og sívaxandi klyfjar sem okkur ber að horfa á af mikilli alvöru.

Varðandi skuldastöðu ríkisins og skuldastöðu bankanna var ég einvörðungu að benda á að við höfum í þessari umræðu einblínt um of á ágæti þess að ná niður skuldum ríkissjóðs og gleymt að horfa til heildarsamhengisins þegar skuldir þjóðarbúsins hafa verið að vaxa, skuldir bankanna svo mjög að ef þeir ekki standa sína plikt riðar allt efnahagskerfið og fjármálakerfið í landinu til falls. Það var það sem hæstv. forsætisráðherra þjóðarinnar sagði á aðalfundi Seðlabankans að ef það gerðist kæmi skattborgarinn til bjargar. Ég er að horfa á þá alvarlegu stöðu sem þarna er uppi.

Þjóðfélagið allt á mikið undir því komið að bankarnir og fjármálakerfið geti fótað sig. (Forseti hringir.) Ég horfi þar til einstaklinga, ég horfi til lífeyrissjóðanna, ég horfi til samfélagsins alls. Ég er að hvetja til þess að við horfum heildrænt á myndina en (Forseti hringir.) horfum ekki þröngt eins og mér fannst hæstv. fjármálaráðherra gera þegar hann var að derra sig af afrekum ríkisstjórnarinnar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 1. umr.

Stjfrv., 525. mál (EES-reglur, rafræn skráning upplýsinga). — Þskj. 826.

[17:24]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 2/1995, um hlutafélög, og breyting á lögum nr. 138/1994, um einkahlutafélög, með síðari breytingum.

Frumvarp þetta er lagt fram til innleiðingar á ákvæðum um rafræna skráningu upplýsinga í hlutafélagaskrá samkvæmt tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/58/EB frá 15. júlí 2003, um breytingu á tilskipun ráðsins 68/151/EBE. Samkvæmt tilskipuninni skulu stjórnvöld sjá til þess að félög geti valið hvort þau senda skjöl og upplýsingar til hlutafélagaskrár á pappír eða með rafrænum hætti. Einnig skal vera tryggt að hagsmunaaðilar geti fengið endurrit af skjölum og upplýsingum úr skránni hvort heldur er á pappír eða með rafrænum hætti.

Framangreind tilskipun var tekin upp í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 56/2004 frá 23. apríl 2004. Aðrir þættir tilskipunarinnar hafa verið innleiddir með lögum nr. 18/2006, um breytingu á lögum nr. 2/1995, um hlutafélög, og lögum nr. 29/2006, um breytingu á lögum nr. 138/1994, um einkahlutafélög.

Á grundvelli tilskipunarinnar er í frumvarpinu gert ráð fyrir að nýr málsliður bætist við 2. mgr. 147. gr. laga um hlutafélög og 2. mgr. 121. gr. laga um einkahlutafélög sem kveði á um að upplýsingar úr hlutafélagaskrá skuli vera unnt að veita með rafrænum hætti. Slíkar upplýsingar eru

meðal annars tilkynningar til hlutafélagaskrár ásamt stofnsamningi og önnur gögn vegna stofnunar félags. Þá er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að nýr málsliður bætist við 3. mgr. 147. gr. laga um hlutafélög og 3. mgr. 121. gr. laga um einkahlutafélög sem kveði á um að heimilt sé að senda tilkynningar ásamt nauðsynlegum fylgiskjölum til hlutafélagaskrár með rafrænum hætti.

Virðulegi forseti. Að þessu sögðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Endurskoðendur, 1. umr.

Stjfrv., 526. mál (EES-reglur, heildarlög). — Þskj. 827.

[17:26]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um um endurskoðendur. Frumvarp þetta er lagt fram samhliða frumvarpi til breytinga á lögum um ársreikninga. Frumvarpið miðar að því að innleiða hér á landi 8. félagatilskipun Evrópuþingsins og -ráðsins 2006/43/EB frá 17. maí 2006 um lögboðna endurskoðun ársreikninga og samstæðureikninga.

Einn helsti tilgangur tilskipunarinnar er að tryggja með betri hætti en áður að fjárfestar og aðrir hagsmunaaðilar geti reitt sig á störf endurskoðenda og að koma í veg fyrir fjármálamisferli innan Evrópusambandsins. Frumvarpið byggist í meginatriðum á tilskipuninni en auk hennar var við samningu frumvarpsins höfð hliðsjón af núgildandi löggjöf og norrænum rétti á sviði endurskoðunar. Innleiðing tilskipunarinnar hefur kallað á umfangsmikla endurskoðun núgildandi laga og reglna um endurskoðendur en lög nr. 18/1997, um endurskoðendur, hafa nánast staðið óbreytt frá því þau tóku gildi 1. júlí árið 1997. Í frumvarpinu felast töluverðar breytingar á núgildandi lögum og reglum um endurskoðendur en frumvarpið tekur til endurskoðenda og starfa þeirra.

Með frumvarpinu er leitast við að skýra skyldur endurskoðenda, reyna eftir fremsta megni að tryggja óhæði þeirra og bæta eftirlit með endurskoðendum og störfum þeirra. Í samræmi við framangreinda tilskipun er með frumvarpinu ráðgert að öll endurskoðun hér á landi fari fram í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla sem gefnir verða út af framkvæmdastjórn Evrópusambandsins.

Með frumvarpinu er lagt til að tekin verði upp skylduaðild endurskoðenda að Félagi löggiltra endurskoðenda. Þar sem verkefni félagsins ná til allra endurskoðenda og lögbundið hlutverk félagsins verður aukið er talið nauðsynlegt að þeim sé gert skylt að vera félagar í Félagi löggiltra endurskoðenda. Félagið skal setja siðareglur, að fenginni staðfestingu ráðherra, sem öllum endurskoðendum er skylt að fylgja. Nái frumvarpið fram að ganga gegnir Félag löggiltra endurskoðenda jafnframt eftirlitshlutverki varðandi skráningu endurskoðenda og endurskoðunarfyrirtækja, endurmenntun og reglulegt gæðaeftirlit og að endurskoðandi uppfylli skilyrði til löggildingar. Í frumvarpinu er einnig að finna ítarlegri kröfur til endurmenntunar endurskoðenda og eru þær sambærilegar því sem tíðkast í nágrannaríkjum okkar. Enn fremur er lagt til að allir endurskoðendur sæti reglubundnu gæðaeftirliti og gerðar eru auknar kröfur um óhæði endurskoðenda, sérstaklega gagnvart tilteknum lögaðilum sem taldir eru mikilvægir frá sjónarhóli almannahagsmuna. Hlutverk endurskoðendaráðs verður einnig aukið en hlutverk þess verður að hafa eftirlit með því að endurskoðendur og endurskoðunarfyrirtæki ræki störf sín í samræmi við ákvæði laga, siðareglur Félags löggiltra endurskoðenda og aðrar reglur sem taka til starfa endurskoðenda. Til að standa straum af kostnaði við störf endurskoðendaráðs er lagt til að sérhver endurskoðandi greiði í ríkissjóð árlegt gjald að fjárhæð 50.000 kr.

Innleiðing tilskipunarinnar kallar jafnframt á breytingar á lögum um ársreikninga og því er samhliða frumvarpinu lagt fram frumvarp til breytinga á lögum um ársreikninga, með síðari breytingum.

Frumvarpið miðar að því að lögin öðlist gildi 1. janúar 2009 til samræmis við frumvarp til breytinga á lögum um ársreikninga.

Áætlað er að kostnaður ríkissjóðs við starf endurskoðendaráðs geti numið í kringum 10 millj. kr. en á móti komi jafnháar tekjur af eftirlitsgjaldi sem lagt er á endurskoðendur. Verði frumvarpið að lögum er áætlað að afkoma ríkissjóðs verði óbreytt.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Ársreikningar, 1. umr.

Stjfrv., 527. mál (EES-reglur, endurskoðunarnefndir). — Þskj. 828.

[17:30]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 3/2006, um ársreikninga, með síðari breytingum. Frumvarp þetta er lagt fram samhliða frumvarpi til nýrra laga um endurskoðendur en það frumvarp miðar að því að innleiða hér á landi 8. félagatilskipun Evrópuþingsins og -ráðsins 2006/43/EB frá 17. maí 2006 um lögboðna endurskoðun ársreikninga og samstæðureikninga.

Þær breytingar sem hér eru lagðar til eru nauðsynlegar til að tryggja lögleiðingu á framangreindri tilskipun og því þykir rétt að leggja fram frumvarpið nú, samhliða frumvarpi til laga um endurskoðendur. Fyrir liggur að gera þarf frekari breytingar á núgildandi lögum nr. 3/2006, um ársreikninga, og hefur ráðuneytið unnið að endurskoðun laganna um nokkurt skeið en þeirri vinnu er ekki lokið. Gert er ráð fyrir að á næstkomandi haustþingi verði lagt fram frumvarp til frekari breytinga á lögum um ársreikninga.

Með frumvarpinu er lagt til að tilteknir lögaðilar, sem taldir eru mikilvægir frá sjónarhóli almannahagsmuna, svokallaðar einingar tengdar almannahagsmunum, skuli hafa

starfandi endurskoðunarnefnd. Þar má m.a. nefna félög sem eru með skráð verðbréf á skipulögðum verðbréfamarkaði, vátryggingafélög og lífeyrissjóði. Með því að kveða á um skipun slíkrar nefndar er leitast við að tryggja gæði ársreikninga og annarra fjármálaupplýsinga viðkomandi lögaðila og óhæði endurskoðenda þeirra. Frumvarpið miðar að því að lögin öðlist gildi 1. janúar 2009 til samræmis við frumvarp til nýrra laga um endurskoðendur. Verði frumvarpið að lögum er áætlað að það muni ekki leiða af sér aukinn kostnað fyrir ríkissjóð.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Skyldutrygging lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, 1. umr.

Stjfrv., 528. mál (verðbréfalán, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 829.

[17:32]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 129/1997, með síðari breytingum, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Í frumvarpinu er lagðar til tvenns konar breytingar á 36. gr. laganna sem fjallar um fjárfestingar lífeyrissjóða. Í fyrsta lagi er lagt til að lífeyrissjóðum verði heimilt að taka þátt í skipulegum lánamarkaði með verðbréf. Með því er átt við að lífeyrissjóðir geti yfirfært verðbréf tímabundið til annarra aðila, þ.e. lántaka, á grundvelli samnings þar um. Er lántaki skuldbundinn til að skila bréfunum til baka, annaðhvort að kröfu lífeyrissjóðs eða að tilteknum tíma liðnum. Lagt er til að heimild lífeyrissjóða til þess að lána verðbréf verði bundin tilteknum skilyrðum til lágmörkunar áhættu. Í fyrsta lagi er mælt fyrir um að verðbréf verði eingöngu lánuð til lántaka sem hafa starfsleyfi eða heimild til þess að stunda verðbréfaviðskipti á Evrópska efnahagssvæðinu eða fyrir tilstilli viðurkenndrar verðbréfamiðstöðvar eða viðurkenndrar kauphallar.

Í öðru lagi er sett skilyrði um að fullnægjandi tryggingar liggi til grundvallar samningi, annaðhvort í formi reiðufjár eða annarra verðbréfa. Tryggingar þurfa að lágmarki að vera jafnverðmætar verðmæti þeirra verðbréfa sem eru lánuð. Þá þykir rétt að lánveitingar af þessu tagi nemi ekki hærri fjárhæð en sem nemur 25% af hreinni eign lífeyrissjóðsins. Þessi breyting er í samræmi við önnur ákvæði greinarinnar og gengur ekki gegn þeim almennu varúðarsjónarmiðum sem liggja að baki ákvæðum um fjárfestingar lífeyrissjóða.

Einnig er lagt til að lífeyrissjóðum verði heimilt að fjárfesta í verðbréfum sem eru skráð eða eftir atvikum gefin út af aðilum í EES-ríkjum með sama hætti og aðilum innan OECD. Tillagan leiðir af samningsskuldbindingum okkar samkvæmt EES-samningnum.

Í frumvarpinu eru að auki lagðar til nokkrar breytingar sem stefna að auknum sveigjanleika við ráðstöfun lífeyrisréttinda og greiðslur ellilífeyris. Lagt er til að svigrúm lífeyrissjóðs til þess að gefa sjóðfélögum kost á að flýta eða fresta töku lífeyris verði aukið úr fimm árum í allt að tíu ár talið frá þeim degi þegar sjóðfélagi getur hafið töku lífeyris samkvæmt almennum reglum. Talsvert er um að einstaklingar eigi lífeyrisréttindi í fleiri en einum lífeyrissjóði. Þessi breyting gerir lífeyrissjóðum kleift að bjóða sjóðfélögum sem eiga réttindi í fleiri en einum sjóði að hefja töku lífeyris úr báðum eða öllum sjóðunum á einum tímapunkti. Þá er lagt til að heimildir sjóðfélaga og maka hans, eftir atvikum fyrrverandi maka, til þess að ákveða með gagnkvæmum hætti að verðmæti uppsafnaðra ellilífeyrisréttinda þeirra skuli allt að hálfu renna til hins verði rýmkaðar þannig að svigrúm til slíkrar ákvörðunar verði aukið í tíma. Það er skilyrði í gildandi lögum að slík ákvörðun liggi fyrir í síðasta lagi sjö árum áður en taka lífeyris geti fyrst hafist. Heimildin hefur lítið verið notuð og því er lagt til að heimildin verði rýmkuð þannig að hún gildi uns taka lífeyris hefst en þó eigi lengur en til 64 ára aldurs.

Enn fremur er lagt til að tekinn verði af allur vafi um rétt erlendra ríkisborgara til endurgreiðslu iðgjalda vegna öflunar lífeyrisréttinda í séreign þegar þeir flytjast úr landi. Rétt þykir að sömu endurgreiðsluheimildir gildi í tengslum við lífeyrisréttindi í séreign og gilda um lífeyrisréttindi í sameign í 4. mgr. 19. gr. laganna.

Að lokum eru lagðar til nokkrar smærri breytingar er lúta að tilkynningarskyldu ýmiss konar, svo sem heimildir til rafrænna skila á yfirlitum til sjóðfélaga að þeirra ósk.

Frí forseti. Að þessu sögðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. efnahags- og viðskiptanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

[17:35]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breyting á lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, og það eru nokkur atriði sem þar er tekið á. Í fyrsta lagi eru samningar um séreignarsparnað gerðir sveigjanlegri og það er ágætt, ekkert við því að segja að hægt sé að segja þeim upp með styttri fyrirvara en í dag. Síðan er fjallað um að erlendir aðilar geti fengið séreignarsparnaðinn endurgreiddan ef þeir vilja við brottför úr landi, og það er eðlilegt því að þeir geta m.a.s. fengið sameignarinneignina endurgreidda, sem er þó miklu mikilvægari frá sjónarhorni ríkisins og tryggingarþarfar launþegans.

Það sem kannski er athyglisverðast í þessu frumvarpi er 3. gr. sem gerir ráð fyrir því að menn geti hafið töku lífeyris fyrr og frestað töku lífeyris til 75 ára aldurs, og það vildi ég gjarnan ræða dálítið betur. 67 ára aldurinn, sem notaður hefur verið í almannatryggingum sem viðmiðun og mjög víða, var tekinn upp þegar Bismarck tók fyrst upp lífeyriskerfi 1870, held ég að það hafi verið. Þá var meðalaldur hermanna um 67 ár þannig að hann var í rauninni ekki að gera neitt voðalega gott því að fólk gat farið að hefja töku lífeyris um það leyti sem það að meðaltali dó eða þeir hermenn sem nutu þessara trygginga. Svo var það víkkað yfir á iðnaðarmenn og verkamenn og slíka. Meðalaldur fólks

var miklu lægri þá, lífslíkurnar miklu lægri og ellilífeyrisaldurinn var svona við það þegar meðaljóninn dó.

Nú hefur þetta breyst allverulega og meðalaldurinn er orðinn miklu hærri en við höldum okkur enn við þessi mörk og ég held að það sé mjög skaðlegt. Ég held að fólk taki við þeim skilaboðum sem þjóðfélagið gefur því. Ef einhver er löggilt gamalmenni fer hann að hegða sér eins og löggilt gamalmenni, hann fer að hegða sér eins og gamalmenni þó að hann sé það ekki og það er ekki gott mál. Ég held að við eigum miklu frekar að horfa á það að fólk er miklu sprækara í dag, sumir vinna til áttræðs, níræðs, og mér finnst það allt í lagi. Hafi menn gaman af vinnunni eiga þeir bara að sinna því. Ég mundi gjarnan vilja að það yrði skoðað í hv. nefnd, sem fær frumvarpið til skoðunar, að þessi mörk verði jafnvel hækkuð upp í 80 ár eða jafnvel engin efri mörk þannig að menn geti bara valið hvenær þeir vilja fara á eftirlaun eftir að þeir öðlast rétt til þess. Að sjálfsögðu hækkar þá lífeyririnn sem því nemur. Fólk er margfalt sprækara í dag en það var 1930 þegar 67 ára reglan var sett inn í almannatryggingalögin og það er ólíku saman að jafna. Ég held að við eigum að taka mið af því og leyfa fólki, þeim sem vilja, vinna áfram, því að fyrir mjög marga er vinnan allt annað en kvöl og pína. Hún er hlutverk, félagsskapur o.s.frv.

Það hefur líka sýnt sig á könnunum erlendis, alla vega þegar ég var í námi, að dánarlíkur aukast mjög mikið við það að fólk fer á ellilífeyri, það bara deyr úr leiðindum, það er þannig að hafa ekki hlutverk. Ég held því að við ættum að skoða það að fara afnema þetta alveg. Ég mundi gjarnan vilja í leiðinni líka breyta lögum þannig að ekki megi segja fólki upp vegna aldurs, það verði sem sagt óheimilt að nota það sem ástæðu til að segja fólki upp.

Það að senda sjóðfélögum yfirlit með rafrænum hætti, það er bara verið að nálgast raunveruleikann í nútímanum. Svo komum við að því atriði sem meginefni frumvarpsins snýr að, að lífeyrissjóðum sé heimilt að lána verðbréf og þar þurfa menn að vera mjög varkárir. Lífeyrissjóðirnir eru jú til þess að standa straum af því þegar fólk getur ekki lengur unnið vegna elli eða örorku og það er mjög mikilvægt að þar sé gætt ýtrasta aðhalds og ýtrustu íhaldssemi í að taka áhættu, menn þurfa að vera mjög varkárir. Reyndar er sagt að það eigi að vera tryggingar í formi verðbréfa sem eiga að standa undir því láni sem fólk tekur. Það má vel vera, ef þetta er vel undirbúið og vel unnið, að þarna geti myndast ákveðinn tekjustofn fyrir lífeyrissjóðina, en ég mun í nefndinni leggja áherslu á að þetta sé gert mjög tryggilega þannig að þeirri miklu tryggingu íslenskra launamanna sem lífeyrissjóðirnir eru sé ekki ógnað — þeir eru kannski eitt af aðalsmerkjum íslensks atvinnulífs og efnahagslífs og hafa verið byggðir upp með miklum þrautum. Ég nefni að það var ekki létt þegar verðtryggingin var tekin upp og vextir voru hækkaðir mjög mikið, það var ekki létt fyrir lántakendur, það eitt er víst. Það voru mynduð samtök hérna, Sigtúnshópurinn og fleiri, sem kvörtuðu undan verðtryggingunni á sínum tíma. Menn þurfa því að fara mjög varlega með þennan sparnað og gæta hans eins og sjáaldurs auga síns, hann þarf að vera öruggur númer eitt, tvö og þrjú.

[17:41]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Aðeins ein örlítil leiðrétting við ræðu hv. þm. Péturs H. Blöndals. Sigtúnshópurinn kvartaði aldrei undan verðtryggingunni sem slíkri heldur háum raunvöxtum. (Gripið fram í.) Já, nú misskildi ég hv. þingmann? Ekki forminu á því hvernig fjármagnið var tryggt heldur (Gripið fram í.) hver hin raunverulega skuldabyrði var.

Ég vil að mörgu leyti taka undir það sem fram kom í máli hv. þm. Péturs H. Blöndals. Hann vék fyrst að þeim ákvæðum frumvarpsins sem snúa að skyldutryggingunni, lengd á uppsagnarfresti samninga og síðan spurningunni um heimildir til að fara á lífeyri. Staðreyndin er sú að ef þetta er reiknað út tryggingafræðilega á það ekki að skipta ýkjamiklu máli hver aldursmörkin eru vegna þess að lífeyrisþeginn sem frestar lífeyristöku er að fá þeim mun meira þegar þar að kemur, greiðir hins vegar meira til lífeyrissjóðsins en hann gerði ella. Þessir útreikningar eru á grundvelli tryggingafræðinnar og eiga að sjá til þess að sjóðurinn komi sléttur út í reynd.

En það sem ég vil fyrst og fremst taka undir með hv. þm. Pétri H. Blöndal eru varnaðarorð hans gagnvart 6. gr. sem kveður á um að lífeyrissjóðunum verði heimilað að taka þátt í skipulegum lánamarkaði með verðbréf. Hv. þingmaður vék fyrst og fremst að einum þætti þessa, mikilvægi þess að traustar tryggingar væru að baki, að lífeyrissjóðirnir yrðu ekki hlunnfarnir í þessum viðskiptum. Það er önnur hlið á þessum málum líka að því marki sem ég skil þetta mál — og ég ætla mér ekki þá dul að ég geri það til hlítar heldur vil taka mjög rækilega umræðu um málið í efnahags- og skattanefnd þingsins. Hér erum við að tala um það sem kallað hefur verið skortstaða, þegar einstaklingur eða fyrirtæki selur eitthvað sem það ekki á.

Við erum í rauninni að tala hérna um heimildir til að braska með verðbréf. Hugsunin er þá sú að aðili fái lánuð bréf lífeyrissjóðanna í þessu tilviki, selji þau en skuldbindi sig til að skila þeim aftur. Í millitíðinni ætlar viðkomandi aðili að hafa grætt fé, haft hagnað. Ég velti því fyrir mér í þessu sambandi hvaða þýðingu það hefur að fara inn í markað og umhverfi og skilaboð og hagsmuni sem tengjast því að ná niður verði á bréfum ef margir eru orðnir hagsmunatengdir inn í slíka þróun. Þá velti ég því fyrir mér hvað það hefur í för með sér fyrir lífeyrissjóðina sem stóra eigendur að slíkum bréfum í íslensku efnahagslífi. Það er líka sú hlið málsins sem ég tel að löggjafinn þurfi að íhuga og hvort það er yfirleitt rétt að vera að opna á þessar heimildir og á þessa þróun í heimi lífeyrissjóðanna. Ég hef um það mjög miklar efasemdir og ætla ekki að segja annað á þessari stundu en að þessa báða þætti þurfum við að taka til rækilegrar skoðunar áður en við afgreiðum frumvarpið frá okkur, bæði þætti sem snerta tryggingu á slíkum lánveitingum og svo hins vegar hvað við erum að gera með því að opna á þróun sem gengur út á það að tala niður verðið á þessum bréfum.

[17:46]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir það með hv. tveimur síðustu

ræðumönnum að það þarf að fara mjög varlega í þessu efni. Ég vil hins vegar benda á að þessi heimild snýr ekki bara að skortsölu. Það er fleira sem þarna hangir á spýtunni og annars konar viðskipti sem hægt er að eiga með verðbréf en þau sem snúa að skortsölu. En vissulega væri það hluti af því sem þarna kæmi til greina.

En við verðum þá að horfast í augu við það að skortsölur eiga sér stað í dag. Þarna væri verið að setja lífeyrissjóðunum, sem eru sennilega stærstu fjárfestar þjóðarinnar, skilyrði um það hvernig ætti að standa að þessu og þetta ætti að fara um skipulagðan markað þar sem tilteknir aðilar sæju um að skipuleggja. Þetta mundi því örugglega hvetja til þess að slíkur markaður yrði til þannig að skortsölur yrðu mun ljósari en þær eru í dag.

Slíkir skipulegir markaðir eru til annars staðar þannig að upplýsingar liggja fyrir um hvað þar er að gerast en á það hefur skort hjá okkur. Það var tvennt sem ég vildi bæta við með þessu andsvari að það er um fleiri hluti að ræða, það eru aðrar tegundir af viðskiptum með bréf en bara skortsölur og þetta mundi leiða til þess að um skortsölur sem þegar eiga sér stað yrði til skipulegur markaður.

[17:48]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er kannski óþarfi að hafa um þetta mörg orð núna. Við heyrum að það er vilji til að taka málið til mjög rækilegrar skoðunar og umfjöllunar í efnahags- og skattanefnd þingsins.

Hvað varðar síðasta þáttinn, vilja hæstv. fjármálaráðherra til að koma skipulegum böndum á eitthvað sem þegar er fyrir hendi, þ.e. skortsölur, þá kann það að vera góðra gjalda vert. En hann sagði jafnframt, og ég held að það sé rétt hjá honum, að með þessu móti er verið að stuðla að því að markaðir af þessu tagi verði til og um það hef ég ákveðnar efasemdir. Er það ekki einmitt út af þessari braut sem við ætlum að reyna að hverfa og þá ekki síst með lífeyrissjóði landsmanna?

[17:49]

Dögg Pálsdóttir (S):

Frú forseti. Það er 3. gr. þessa frumvarps sem kallar mig hér í ræðustól til að fara um hana nokkrum orðum. Í greininni eru gerðar tillögur um breytingar á 14. gr. laga um skyldutryggingu lífeyrisréttinda. Ég tel báðar þessar breytingar til verulegra bóta því þær auka sveigjanleika einstaklinga sem hlýtur að vera það sem við viljum stefna að í þessum málum.

Varðandi a-liðinn þá er lagt til aukið svigrúm til sjóðfélaga til að flýta eða fresta töku lífeyris og ég tel að þar sé farinn ákveðinn meðalvegur sem er farsæll og ég get ekki tekið undir orð hv. þm. Péturs Blöndals um að það eigi að ganga lengra í þessu en hér er gert. Ég leyfi mér líka að gera athugasemd við það að halda því fram að bara af því að fólk verði sjötugt eða 67 ára eða hvaða aldur er nú miðað við þá fari einstaklingarnir að haga sér eins og gamalmenni.

Það kann að vera að svo hafi verið hér áður en það er ekki lengur þannig og það er fjöldi fólks sem komið er um og yfir sjötugt sem nýtur eftirlaunaáranna. Það nýtur þeirra einmitt af því að það hefur getað farið á eftirlaun. Það þarf ekki að vinna lengur, vill ekki vinna lengur og fólk á kannski ekki að hafa allt of mikið svigrúm til þess að eiga þess kost að vinna lengur því sumir taka því svo að þá eigi þeir að vinna lengur. Ég tel því að sú breyting sem þarna er gerð sé af hinu góða og að ekki sé ástæða til að afnema þau mörk sem þar eru.

Aðalerindi mitt er hins vegar að fjalla um b-liðinn í 3. gr. sem er breyting á fyrri málsgrein 14. gr. laganna. Þar er líka verið að auka sveigjanleika sjóðfélaga og maka þeirra til þess að semja sín í milli um að skipta lífeyrisréttindum en með mökum er jafnt átt við þann sem er maki með giftingu, í staðfestri samvist eða í óvígðri sambúð, eins og skýrt kemur fram í lögunum. Það er fjallað um það í greinargerðinni að þessi heimild hafi verið lítið notuð og því velt fyrir sér hvort skýringin á því kunni að vera það tímaskilyrði sem hér er verið að fella niður.

Ég vil leyfa mér að halda því fram, og byggi það á reynslu minni úr öðrum störfum mínum, að þetta hafi ekkert með tímaskilyrðið að gera. Þetta snýst annars vegar um það að fólk þekkir þessa heimild ekki. Hún er nánast ekkert kynnt og það er ekki nema brotabrot af fólki sem er í þessari stöðu sem veltir þessu fyrir sér og vill skipta þessu, þ.e. fólk við sambúðarslit eða hjúskaparslit eða slit á staðfestri samvist. Það veit nánast enginn af þessari heimild og ég held að nefndin ætti ef til vill að kanna það þegar málið verður tekið þar til umfjöllunar hvort ástæða sé til þess að setja einhvers konar fyrirmæli til sjóðanna um að kynna þessa heimild betur því hún er nánast óþekkt. Ég fullyrði það.

Aðalástæðan fyrir því að þessi heimild er ekki notuð er hins vegar bara sú að þetta er heimild en ekki skylda. Og þá rekum við okkur á 102 gr. hjúskaparlaga sem segir það alveg skýrt að ef fólk vill halda lífeyrisréttindum utan skipta þegar það skilur, þá bara heldur það þeim utan skipta. Það er jú heimild til þess að láta á það reyna fyrir dómstólum hvort fólk eigi rétt á einhverju fúlgufé að álitum. Dómstólar og Hæstiréttur hafa farið ákaflega varlega í það að dæma mökum slíkt þó að lífeyrisréttindi séu mjög ójöfn. Þess vegna vildi ég kannski hafa það sem aðalskilaboð mín í þessu innleggi að ég held að það sé orðið löngu tímabært að endurskoða það með hvaða hætti lífeyrisréttindi skiptast þegar kemur að hjónaskilnaði og þess vegna jafnvel sambúðarslitum og velta því fyrir sér hvort eigi að heimila fólki að hafa þessi réttindi utan skipta eins og nú er. Því það er nú einu sinni svo að þegar kemur að því að fólk fer að rífast um þessa hluti og aðra peninga sem þarf að skipta þá gleyma því allir að þeir mega og þeir vilja ekki. Þetta var aðalinnlegg mitt í þessu máli en kynninguna á heimild til að semja um skiptingu lífeyrisréttinda má örugglega bæta.

[17:54]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er náttúrlega alltaf mjög áhugavert að ræða lífeyrislöggjöfina því þar er af fjöldamörgu að taka þótt þetta frumvarp gangi fyrst og fremst út á fjármálaleg málefni lífeyrissjóðanna, þ.e. hvað þeim er heimilt og t.d. segir hér í upphafi að þeir megi fjárfesta allt að 25% af hreinni eign sjóðsins í verðbréfalánum og hér er líka talað

um tryggingar og annað slíkt.

En ég ætlaði ekki að ræða það sérstaklega, hæstv. forseti, heldur um lífeyrissjóðina almennt og þau réttindi sem þar eru. Hv. síðasti ræðumaður hér í stólnum vék réttilega að því að lífeyrisréttindi stétta eru misjöfn og ég hef nokkrum sinnum vikið að því í þessum ræðustól að þau væru mjög misjöfn. Ég hef t.d. nefnt stéttir eins og sjómenn og bændur þar sem eiginkonan hefur oft og tíðum lent í því að eiga tiltölulega lítil lífeyrisréttindi, oft og tíðum nánast engin lengi framan af ævi en fólk fer oft ekki að afla tekna svo neinu nemur fyrr en börnin eru uppkomin og farin af heimilinu. Þar af leiðandi verða lífeyrisréttindi þessa fólks mjög misjöfn eftir stöðu þess því það hefur greitt mjög misjafnlega inn í lífeyrissjóðina og nánast allir lífeyrissjóður okkar í dag eru þannig uppbyggðir að menn eignast lífeyrisréttindin í hlutfalli við inngreiðslur. Síðan er auðvitað ávöxtun sem er einnig áhugaverður þáttur til að ræða og hvernig með hana er farið.

Í desember síðastliðnum gekk dómur í Héraðsdómi Reykjavíkur um lífeyrisréttindi þar sem sótt var inn í réttarkerfið um það að dæma það að eign í lífeyrissjóði væri ekki bara eingreiðsla heldur væru það fjármagnstekjur og þann þátt ætti að skattleggja sem fjármagnstekjur. Héraðsdómur dæmdi hins vegar, eftir því sem ég best veit er ekki búið að afgreiða málið í Hæstarétti, að ekki væri sýnt fram á það með nægum rökum að inneignin í lífeyrissjóðnum og greiðslan þaðan sem myndaðist vegna uppsafnaðs stofns í lífeyrissjóðnum væru fjármagnstekjur heldur væru þetta atvinnutekjur eða atvinnutengdar tekjur.

Þegar við sitjum uppi með svona dóm eins og féll í Héraðsdómi Reykjavíkur varðandi þetta mál, hæstv. forseti, þá kemur auðvitað upp alls konar þankagangur og verður fróðlegt að sjá hvaða niðurstaða kemur út úr Hæstarétti í því vegna þess að Héraðsdómur gerir þá kröfu að viðkomandi sýni fram á að hluti af greiðslunum sé beinlínis vegna fjármagnstekna og þá ætti náttúrlega að vera hægt að reikna það dæmi út í viðkomandi tilfelli. En það verður fróðlegt að vita hvort Hæstiréttur tekur undir það að um fjármagnstekjur sé að ræða.

En ef við eigum að líta á þennan dóm og segja að þetta sé rétt og sennilega verði niðurstaða Hæstaréttar sú að þetta séu atvinnutengdar tekjur og þar af leiðandi verði litið á þetta sem atvinnutekjur og þær skattlagðar sem slíkar, þá kemur auðvitað upp spurningin sem við stöndum frammi fyrir núna eftir að lögunum um almannatryggingar hefur verið breytt: Eiga menn þá ekki rétt á að hafa tekjur úr lífeyrissjóði, af því tekjurnar eru skilgreindar sem atvinnutekjur, án þess að þær valdi skerðingu hjá Tryggingastofnun ríkisins? Það var nýlega sett í lög, hæstv. forseti, að atvinnutekjur skertu ekki tekjur frá almannatryggingum og ef Hæstiréttur kemst að þeirri niðurstöðu að það sé alveg ótvírætt að tekjumyndun sjóðfélaga í lífeyrissjóði séu atvinnutengdar tekjur en ekki að neinu leyti fjármagnstekjur þá hljótum við að skilgreina þetta líka þannig að lífeyrissjóðstekjur eigi að skilgreina sem atvinnutekjur og þá er komin upp sú staða, miðað við núgildandi löggjöf sem nýverið hefur verið sett hér á hv. Alþingi, að menn ættu að mega að hafa 100 þús. kr. út úr lífeyrissjóði án þess að fá neinar skerðingar frá Tryggingastofnun ríkisins. Það eru nýleg lög héðan frá Alþingi. Það kemur upp mjög áhugaverð spurning til þess að skoða í framhaldi af því ef Hæstiréttur staðfestir að það eigi að líta svo á að lífeyrissjóðstekjur séu að öllu leyti atvinnutekjur og myndist sem slíkar en ekki að hluta fjármagnstekjur. Þetta er nú svona hugleiðing og útúrdúr en mjög áhugaverð spurning, hygg ég, til að velta fyrir sér.

Innvinnsla réttinda í lífeyrissjóðum er mjög mismunandi eftir starfsstéttum. Við getum tekið sem dæmi sjómenn sem stofna til fjölskyldu og sjómaðurinn dvelur langdvölum úti á sjó við að afla tekna. Konan er í landi og hugsar um börn og bú og jafnvel þó að hún reyni að starfa utan heimilis þá er það mjög umhendis að stunda vinnumarkað fyrir konu, kannski með þrjú eða fjögur börn, þegar maðurinn er á sjó. Þar af leiðandi eignast viðkomandi lítil réttindi í lífeyrissjóði og þegar að því kemur að nýta þessi réttindi eins og vikið var hér að áðan varðandi skilnað, þá getur það verið mikið álitamál hvernig á að fara með. Í raun og veru ætti réttarstaða konunnar að vera rík í því tilfelli en það er ekki sjálfgefið að dómar falli svoleiðis.

En þar sem hér er verið að ræða lífeyrislöggjöfina almennt, þ.e. almenna starfsemi lífeyrissjóða, þá held ég að það sé rétt að taka ekknabætur til sjómannaekkna til sérstakrar skoðunar. Og þar sem búið er opna löggjöfina um það þá held ég að það ætti jafnvel að leggja fram breytingartillögu við frumvarpið um að sá tími sem bætur til sjómannaekkna gildir verði lengdur verulega frá því sem nú er en ekknabæturnar gilda ekki nema í sex ár. Þar til viðbótar eru auðvitað greiðslur ef ekkjan er með ung börn á framfæri, undir 18 ára að aldri, og vafalaust er hægt að sækja þarna viðbót miðað við námskostnað og annað alveg upp í 21 ár.

Ég held samt að þetta sé eitthvað sem verður skoðað núna úr því að verið er að opna lífeyrislöggjöfina á ýmsan hátt eins og hér er verið að leggja til. Ég held líka almennt varðandi efni þessa frumvarps að menn þurfi að hafa góðan vara á sér um það hvað við erum að gera, að við séum ekki að veikja réttarstöðu þeirra sem eiga réttindi sín í lífeyrissjóðunum með því að taka of mikla áhættu með því lánafyrirkomulagi sem hér er verið að leggja upp með. Það verður auðvitað farið vandlega yfir þetta mál í hv. nefnd og skoðuð þar ýmis sjónarmið.

Varðandi hitt atriðið, að opna á það að menn geti valið sér hvenær þeir hefja töku lífeyris þá er það í sjálfu sér alveg góðra gjalda vert. Lífaldur þjóðarinnar er að lengjast, ætli hann sé ekki núna um 82 ár? Það er ekki langt síðan ég var í slagnum í kjaramálunum, á árunum 1970–1980, og þá minnir mig að við höfum verið að tala um 77–78 ár sem meðallífaldur þjóðarinnar. Þjóðin er að verða eldri og vissulega er það svo sem betur fer að margir ellilífeyrisþegar eru sprækir og ekki útkeyrt fólk eins og áður var þegar menn unnu hörðum höndum, langan og erfiðan vinnudag við mjög erfiðar aðstæður eins og voru áður í íslensku þjóðfélagi. Sem betur fer hefur tæknin hjálpað okkur með ýmislegt af þeim erfiðu störfum sem áður voru unnin.

Ég tel fullt tilefni til þess, hæstv. forseti, að vel og vandlega verði gaumgæft hvað lífeyrissjóðunum er heimilt og hvaða tryggingar eru þar á bak við o.s.frv. Einnig held ég að menn þurfi að fara að huga að ákvæðum varðandi leng-

ingu lífeyrisaldursins og ég ítreka líka að það þurfi að huga að ekknabótum en ég held að í mörgum tilfellum sé sá tími sem ekkjur eiga kost á bótum úr tryggingakerfi lífeyrissjóðanna óeðlilega stuttur.

[18:05]

Dögg Pálsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Örstutt andsvar bara til að tryggja að orð mín áðan hafi ekki misskilist.

Eins og lögin eru núna er enginn vafi á réttarstöðu ef til dæmis sjómannshjónin, sem síðasti ræðumaður vísar til, skilja. Konan á engan rétt til lífeyrissjóðseignar nema þau hafi samið um hann samkvæmt þessari heimild sem við ætlum að rýmka með þessari tillögu. Ef þessi sjómannshjón hafa verið í sambúð á konan engan rétt, aldrei, og getur ekki eignast hann nema þau hafi samið. Og ef konan fer til dómstóla er það hendingu háð og raunar allar líkur á því að hún eigi engan rétt. Þetta vil ég segja bara til þess að þetta sé á hreinu því að kannski mátti misskilja orð mín hérna áðan. (**GAK:** Það er engu við þetta að bæta.)

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

[18:06]

Útbýting:

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, 531. mál, stjfrv. (sjútv.- og landbrh.), þskj. 832.

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, 535. mál, stjtill. fél.- og trmrh., þskj. 836.

Skráning og mat fasteigna, 1. umr.

Stjfrv., 529. mál (starfsemi og fjármögnun Fasteignamats ríkisins). — Þskj. 830.

[18:07]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um skráningu og mat fasteigna og fleiri lögum.

Lagabreytingarnar sem lagðar eru til í frumvarpinu byggja að mestu á niðurstöðu starfshóps sem fjármálaráðuneytið skipaði samkvæmt tilnefningu ráðuneyta, sveitarfélaga og hagsmunaaðila til að fara yfir fasteignaskráningu og málefni er sneru að fasteigna- og brunabótamati. Að hluta til byggja þær einnig á sjónarmiðum sem komu fram í nefndaráliti efnahags- og skattanefndar við meðferð nefndarinnar vegna frumvarps um sama efni á síðasta ári.

Þær breytingar sem lagðar eru til eru í meginatriðum eftirfarandi: Með frumvarpinu eru í fyrsta lagi lagðar til ákveðnar breytingar á aðferðum og verklagi sem notaðar eru við skráningu og auðkenni fasteigna hjá Fasteignamati ríkisins. Í því felst meðal annars að gerðar verði breytingar á auðkennisnúmerum fasteigna sem Fasteignamat ríkisins notar við starf sitt, sveitarfélögum verði veitt meira svigrúm til að fullskrá upplýsingar í Landskrá fasteigna, einfaldara verði að stofna nýja fasteign í Landskrá fasteigna og að upplýsingar um fjárhæð fasteignamats liggi fyrir fyrr á árinu en samkvæmt núgildandi lögum þó gildistími þess breytist ekki.

Í öðru lagi eru með frumvarpinu lagðar til mikilvægar breytingar á aðferðafræði við ákvörðun fasteignamatsins á þann hátt að tekið verði upp árlegt endurmat allra fasteigna landsins í stað framreiknings eins og nú er. Árlegt endurmat fasteigna byggist að mestu leyti á raunverulegu verðmæti eigna út frá fyrirliggjandi kaupsamningum og þykir mun nútímalegri aðferð við mat fasteigna og gefa réttari niðurstöðu en framreikningar fasteignamats.

Í þriðja lagi er með frumvarpinu lagt til að lögfest verði að málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga gildi ekki við endurmat á grundvelli 30. gr. laganna, þ.e. um frummat fasteigna, og 31. gr., þ.e. um endurmat einstakra eigna að frumkvæði Fasteignamats ríkisins. Meginástæður þessa eru þær að við frummat samkvæmt 30. gr. er ákvörðun um mat almennt byggð á tilteknum hlutlægum forsendum sem berast frá byggingafulltrúa og að frumkvæði að endurmati einstakra eigna samkvæmt 31. gr. er oftast komið frá eiganda sjálfum. Lagt er til að sama reglan gildi varðandi málsmeðferð við álagningu brunabótamats. Borgurunum er hins vegar tryggður rúmur réttur til að óska endurskoðunar á ákvörðun Fasteignamatsins auk þess sem þær ákvarðanir eru kæranlegar til sérstaks kærustjórnvalds, yfirfasteignamatsnefndar.

Í fjórða lagi er með frumvarpinu lagt til að heiti Fasteignamats ríkisins verði breytt í Fasteignaskrá Íslands enda lýsir það heiti starfseminni mun betur, enda verkefni hennar orðin mun fjölbreyttari en mat fasteigna.

Í fimmta lagi eru með frumvarpinu lagðar til breytingar á fjármögnun Fasteignamats ríkisins. Meginefni breytinganna felst í að þeir sem hagsmuni hafa af skráningu og notkun upplýsinga úr Landskrá fasteigna greiði fyrir rekstur skrárinnar. Er það í samræmi við fyrirliggjandi nefndarálit efnahags- og skattanefndar. Stærstu notendur fasteigna- og brunabótamats eru sveitarfélög vegna álagningar gjalda og vátryggjendur og húseigendur vegna brunatryggingar fasteigna. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sveitarfélögin greiði fyrir afnotin eins og verið hefur auk þess sem lagt er til að nýtt gjald leggist á vátryggingarfélögin vegna afnota af brunabótamati stofnunarinnar. Bæði Samband íslenskra sveitarfélaga og Samtök fjármálafyrirtækja eiga fulltrúa í þriggja manna stjórn Fasteignamats ríkisins. Samkvæmt frumvarpinu er stjórn stofnunarinnar falið að gera árlega tillögur að gjaldskrá stofnunarinnar sem endurspegli kostnað einstakra rekstrarþátta í heildarkostnaði stofnunarinnar og þau gjöld sem innheimt verða á grundvelli hennar. Í samræmi við það sjónarmið að þeir sem hagsmuni hafa af notkun upplýsinga úr skránni greiði fyrir rekstur skrárinnar er jafnframt lagt til að gjöld vegna rafrænna veðbandayfirlita renni til Fasteignamats ríkisins í stað ríkissjóðs eins og nú er. Að lokum er lagt til að stofnuninni verði heimilað að taka upp sérstakt skráningargjald nýrra fasteigna. Er þar um að ræða hóflegt gjald sem innheimt yrði í fyrsta sinn sem fasteign er skráð í Landskrá fasteigna. Slíkt gjald er almennt innheimt við nýskráningu í aðrar sambærilegar opinberar skrár eins og bifreiðaskrá og skipaskrá.

Í sjötta og síðasta lagi eru lagðar til breytingar á ýmsum

lögum sem nauðsynlegar eru vegna breytinga á umræddu frumvarpi.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umræðu að aflokinni þessari umræðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Stimpilgjald, 1. umr.

Stjfrv., 548. mál (undanþágur frá gjaldi). — Þskj. 849.

[18:11]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum nr. 36/1978, um stimpilgjald, með síðari breytingum.

Með frumvarpi þessu er lagt til að skuldabréf og tryggingarbréf sem tryggð eru með veði í fasteign og gefin eru út til fjármögnunar fyrstu kaupa á íbúðarhúsnæði skuli vera undanþegin stimpilgjaldi að uppfylltum nánar tilgreindum skilyrðum.

Er frumvarpið lagt fram í kjölfar yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar frá 17. febrúar 2008 í tengslum við gerð kjarasamninga en þar kemur fram að ríkisstjórnin muni beita sér fyrir því að stimpilgjöld falli niður vegna lána til kaupa á fyrstu fasteign.

Í frumvarpinu er nánar afmarkað hvaða skilyrði þurfi að vera uppfyllt til að unnt sé að líta svo á að um fyrstu kaup á íbúðarhúsnæði sé að ræða. Skilyrðin eru nánar tiltekið eftirfarandi:

a. Kaupandi íbúðarhúsnæðis, og skuldari samkvæmt hinu stimpilfrjálsa skjali, hafi ekki áður verið skráður þinglýstur eigandi að íbúðarhúsnæði.

b. Kaupandi íbúðarhúsnæðis, og skuldari samkvæmt hinu stimpilfrjálsa skjali, skal vera þinglýstur eigandi að að minnsta kosti helmingi eignarhluta í viðkomandi fasteign.

c. Sú lánsfjárhæð sem fram kemur í hinu stimpilfrjálsa skjali skal einvörðungu ætluð til fjármögnunar kaupa á viðkomandi fasteign.

Nátengt þessum skilyrðum gerir frumvarpið ráð fyrir að séu fleiri en einn skuldari útgefendur að skuldabréfi eða tryggingarbréfi skuli niðurfelling stimpilgjalds af skjalinu fara eftir hlut þess skuldara sem uppfyllir skilyrði frumvarpsins um fyrstu kaup á íbúðarhúsnæði. Hafi maki kaupanda og skuldara eða sambúðaraðili áður verið skráður þinglýstur eigandi að íbúðarhúsnæði skal réttur þess sem uppfyllir skilyrði frumvarpsins til niðurfellingar stimpilgjalds aldrei vera meiri en sem nemur helmingi af annars ákvörðuðu stimpilgjaldi hins stimpilfrjálsa skjals. Með þessu er verið að horfa til þeirra tilvika þegar hjón eða sambúðarfólk búa saman í íbúðarhúsnæði sem aðeins annar aðilinn er skráður eigandi fyrir.

Í samræmi við lög um stimpilgjald gerir frumvarpið ráð fyrir að þeir aðilar sem hafa á hendi stimplun skjala, sýslumenn og bankar, skuli kanna við ákvörðun um stimpilgjald skuldabréfs eða tryggingarbréfs sem tryggt er með veði og gefið út til fjármögnunar fyrstu kaupa á íbúðarhúsnæði hvort skilyrði frumvarpsins um niðurfellingu stimpilgjalds séu uppfyllt. Er það fyrirkomulag í samræmi við önnur ákvæði laganna um stimpilgjald. Þar sem í frumvarpinu er lagt til að niðurfellingarheimildin nái til skuldabréfa og tryggingarbréfa til fyrstu íbúðarkaupa sem tryggð eru með veði í fasteign fara öll slík skjöl eðli máls samkvæmt til þinglýsingar hjá sýslumanni. Með því er tryggt að eftirfylgni með framkvæmd niðurfellingarinnar sé í raun á einni hendi, þ.e. á hendi sýslumanna. Er þetta fyrirkomulag sem áður segir í samræmi við hlutverk sýslumanna samkvæmt lögum um stimpilgjald þar sem þeim ber að fylgjast með því að þau skjöl sem þeim berast séu rétt stimpluð og til dæmis hvort þau falli undir 35. gr. laganna þar sem talið er upp hvaða skjöl eru stimpilfrjáls. Sýslumenn hafa því þegar slíkt mat með höndum, um töku stimpilgjalds eða niðurfellingu þess.

Til að sannreyna að skilyrði niðurfellingar séu til staðar skulu eftirfarandi gögn að jafnaði liggja fyrir, en þau geta fulltrúar sýslumanns kallað fram:

a. Afrit af þinglýstum kaupsamningi, afsali eða annarri eignarheimild sem hið stimpilfrjálsa skjal er gefið út til fjármögnunar kaupa á.

b. Staðfesting úr Landskrá fasteigna að kaupandi hafi ekki áður verið skráður sem þinglýstur eigandi að íbúðarhúsnæði.

c. Staðfesting um hjúskaparstöðu kaupanda og hvort maki hans eða sambúðaraðili hefur áður verið skráður þinglýstur eigandi að íbúðarhúsnæði.

Á undanförnum árum hafa tekjur ríkissjóðs af stimpilgjaldi verið óvenjumiklar, einkum vegna mikilla umsvifa á fasteignamarkaði. Samkvæmt upplýsingum frá Fjársýslu ríkisins nam innheimta á stimpilgjaldi 6,2 milljörðum króna á árinu 2007. Þar af nemur innheimta stimpilgjalds af lánum sem tekin voru vegna fyrstu kaupa á íbúðarhúsnæði um 600 millj. kr., lauslega áætlað. Fyrir liggur að umsvif á fasteignamarkaði hafa dregist verulega saman á undanförnum mánuðum. Það þýðir að áætlað tekjutap ríkissjóðs af stimpilfrelsi skuldabréfa og tryggingarbréfa vegna kaupa á fyrstu fasteign verður væntanlega umtalsvert minna en innheimt var af þeim stofni á árinu 2007. Við eðlilegar markaðsaðstæður má ætla að sú fjárhæð geti numið allt að 500 millj. kr. á ársgrundvelli.

Lagt er til að gildistaka frumvarpsins verði 1. júlí 2008 þar sem að framkvæma þarf ákveðnar kerfisbreytingar til að opna fyrir aðgengi sýslumanna að Landskrá fasteigna í tengslum við sönnun á því að um fyrstu fasteignakaup sé að ræða.

Frú forseti. Að þessu sögðu legg ég til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umræðu að aflokinni þessari umræðu.

[18:16]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Stjórnarflokkarnir lofuðu því í upphafi stjórnarsamstarfsins að þeir mundu fella stimpilgjaldið niður. Við þingmenn Frjálslynda flokksins greiddum atkvæði … (Gripið fram í.) Já, það er náttúrlega alltaf spurningin um það, þá gilda náttúrlega kosningaloforð ekki neitt, hv.

þm. Pétur Blöndal. Það er hægt að lofa einhverju upp í ermina á sér fyrir kosningar og gleyma því síðan að kosningum loknum og það er ykkur ákaflega tamt. (Gripið fram í.) Því var lofað að stimpilgjaldið yrði fellt niður. Við þingmenn Frjálslynda flokksins gerðum tillögu um það efni við afgreiðslu fjárlaga en aðrir voru ekki til að fylgja því eftir. Enn hefur ekkert orðið af efndum á þessu loforði en við gerð kjarasamninga milli Samtaka atvinnulífsins og Alþýðusambands Íslands lofuðu talsmenn ríkisstjórnarinnar að beita sér fyrir að stimpilgjaldið yrði afnumið að hluta. Ríkisstjórnin ætlar að efna kosningaloforðið að hluta núna, samanber það frumvarp sem hér er til umræðu, en afgangginn á sjálfsagt að bíða með þangað til hillir undir næstu kosningar til Alþingis. (**Gripið fram í:** Á þessu.) Á kjörtímabilinu, sem er venjulegast markað fjögur ár, skiptir máli hvenær hlutirnir og loforðin koma til framkvæmda og þegar það er gert á síðustu metrunum eða mánuðunum er náttúrlega staðið þannig að því að verið er að reyna að slá ryki í augu kjósenda eins og stjórnarflokkum er svo tamt að gera.

Frumvarpið sem hér liggur fyrir er að mínu viti meingallað. Í fyrsta lagi vegna þess að þar er verið að setja ákveðnar reglur um að kaupendur að húsnæði í fyrsta skipti skuli vera undanþegnir stimpilgjaldi. Það er í sjálfu sér góðra gjalda vert en með því að gera það með þessum hætti, með þeim skilyrðum sem kveðið er á um í frumvarpinu í töluliðum a–c, þá er verið taka upp mjög flókið eftirlitskerfi, eftirlitskerfi sem þinglýsingadómurum er ætlað að hafa eftirlit með og skoða. Þarna er verið að innleiða mjög flókna aðferð við þinglýsingu sem hætt er við að myndi ákveðna tregðu og erfiðleika við þinglýsingar þar sem menn hafa komið sér upp tiltölulega einföldu og auðveldu kerfi á síðustu árum. Það geta því orðið tafir og erfiðleikar fyrir utan það að þarna er iðulega um að ræða flókin og vandasöm úrlausnarefni sem á síðan að skjóta til ráðherra til skoðunar ef svo býður við að horfa.

Vandamálið er að í staðinn fyrir að þinglýsing skjala sé einföld aðgerð er verið að taka upp flókið kerfi, vandamál og rannsóknarefni sem þarf að kanna hverju sinni, sem gerir það að verkum að allt umhverfið verður mjög erfitt. Miklu eðlilegra og einfaldara væri að hafa þá reglurnar þær, og ég mundi mælast til þess að það yrði a.m.k. ekki gengið skemur en það, að stimpilgjald yrði fellt niður við kaup á íbúðarhúsnæði. Skipti þá engu máli hvort fólk væri að kaupa slíkt húsnæði í fyrsta, annað eða þriðja skipti. Á lífsleiðinni þarf fólk iðulega að skipta um húsnæði vegna þess að húsnæði hentar misvel fyrir einstaklingana. Fjölskyldustærðin er kannski í upphafi tiltölulega takmörkuð en síðan stækkar fjölskyldan og það kallar á annað húsnæði. Loks verður aftur breyting sem kallar á að enn sé skipt um húsnæði og þannig er þetta í lífinu, það er alltaf jafnmikil þörf til breytinga og var til kaupa á fyrsta húsnæðinu. Það skiptir líka máli að borgararnir eigi þess jafnan kost að þurfa ekki að hlíta þungri skattheimtu þegar þeir vilja gera ákveðna eignabreytingu. Þess vegna hefði verið mun skynsamlegra til að komast hjá þessu flókna eftirlitskerfi sem frumvarpið og innleiðing þessara laga kallar á að láta það gilda um íbúðarhúsnæði að stimpilgjöld væru ekki tekin af því sem fyrsta skref og lágmarksskref í að efna kosningaloforð ríkisstjórnarinnar. Ég tel að ekkert minna megi koma til og sé til þess fallið að einfalda hlutina og að venjulegt fólk komist þá hjá því að lenda í töluvert mikilli skattheimtu við íbúðarkaup.

Það verður einnig að skoða að stimpilgjaldið er að hluta til ósanngjarnt og mismunar þeim sem þurfa að greiða það. Þeir sem eru betur settir hjá lánastofnunum hafa möguleika á að undanþiggja sig 2/3 stimpilgjaldsins með því að taka tryggingabréf meðan aðrir þurfa að ganga frá veðskuldabréfum. Það er 0,5% stimpilgjald af höfuðstól tryggingabréfs en 1,5% af veðskuldabréfi og þarna er um gríðarlegan aðstöðumun að ræða á milli einstaklinga. Við íbúðarkaup fólks gildir það almennt að fólk greiðir 1,5% af höfuðstól lánsins og þegar lán er um 20 milljónir eða meira er þar um verulega fjárhæð að ræða og því skiptir máli að afnema þessa óréttlátu og úreltu skattheimtu.

Hvaða þýðingu hefur taka stimpilgjalds fyrir viðskiptalífið? Samkvæmt könnun sem gerð hefur verið hreyfa íslenskir neytendur sig mun minna á milli lánastofnana en gerist víða í nágrannalöndum okkar. Eitt af því sem þar var nefnt að skipti máli var hið háa stimpilgjald sem við höfum sem gerir það m.a. að verkum að fólk á í erfiðleikum með að taka hagkvæm lán. Það bjóðast hagkvæmari lánakostir en fólk hefur en þegar allt kemur til alls, uppgreiðsla, nýtt veðskuldabréf og greiðsla stimpilgjalds þá er hagræðið sem hugsanlega var fyrir hendi ekki lengur til staðar þannig að fólk heldur sig við sína lánastofnun og upphaflega lánið þó að það sé hugsanlega óhagkvæmara. Allt leiðir þetta til óhagræðis.

Sumir hafa haldið því fram að með því að fella niður stimpilgjaldið mundi það hugsanlega leiða til hækkunar á íbúðarverði. Svo kynni að hafa verið farið á einhverjum tíma, á þenslutímanum á árunum 2005, 2006 og 2007, en ég hygg að enginn lesi þannig í markaðinn að búast megi við því að niðurfelling stimpilgjalds af íbúðarhúsnæði leiddi til slíks á þeim tímum sem við búum við núna. Mun frekar er búist við því að sala á íbúðum dragist saman á tímabilinu og jafnvel að það verði verðlækkun á fasteignum. Það er alla vega það útlit sem gæti blasað við miðað við ýmsar aðrar stærðir í þjóðfélaginu. Í sjálfu sér væri það mjög óæskilegt, einkum með tilliti til þess að þau lán sem fólk almennt hefur eru bundin verðtryggingu og hækka hvað sem öðru líður í þjóðfélaginu. Um leið og tómatar eða gúrkur eða innflutt kornflex hækkar hækka lánin. Hvaða vandamál sem verða í veröldinni verða til þess, miðað við þessar aðstæður, að íslenskir lánþegar þurfa að greiða hærra afgjald af höfuðstól lána sinna. En það er í sjálfu sér annað mál. Stimpilgjaldið er gömul og úrelt skattheimta og það var þess vegna sem stjórnarflokkarnir og talsmenn Sjálfstæðisflokksins fyrir síðustu kosningar töluðu um stimpilgjaldið með þeim hætti sem ég geri hér nú. Ég var þeim algjörlega sammála í kosningabaráttunni að þarna væri um úrelta skattheimtu að ræða sem fella bæri niður, það bæri að létta þessu oki af ungu fólki í landinu, það bæri að létta þessu oki af íbúðarkaupendum í landinu. Látum vera þó að það yrði fyrsta skrefið en ég tel að ekkert minna komi til greina.

Þá komum við að öðrum hlut sem er spurningin með hvaða hætti lögin eiga að taka gildi. Samkvæmt því sem

segir í 2. gr. laganna eiga þau að öðlast gildi 1. júlí 2008 og taka til skjala sem gefin eru út eftir það tímamark, þ.e. eftir 1. júlí 2008. Ef við gefum okkur að þetta frumvarp verði að lögum, þess vegna í maí, liggur fyrir að það mundi myndast stífla eða stopp á fasteignamarkaðnum fram yfir 1. júlí 2008. Það hefði verið hægt að komast hjá þessum vanda með því að hafa ákvæðið með eftirfarandi hætti: Lög þessi öðlast þegar gildi. Að orða 2. gr. sem sagt þannig að lögin öðlist þegar gildi og nái til skjala sem gefin eru út frá tilteknu tímamarki sem væri t.d. 1. maí árið 2008 eða eitthvert annað, því að eins og fyrir liggur geta menn dregið það viðurlagalaust í tvo mánuði að ganga frá þinglýsingu og stimplun veðskjala og afsali kaupsamninga. Eðlilegra hefði verið að hafa frumvarpið með þeim hætti vegna þess að þá kæmi ekki til neinna vandamála í sambandi við fasteignakaup eða fasteignamarkaðinn. Það er því ósk mín til ráðherra og þeirrar nefndar sem fær frumvarpið til meðferðar að þetta verði skoðað með tilliti til þess að búa ekki til fyrirfarandi vandamál á fasteignamarkaðnum með því að haga gildistöku og tímamarki hvað varðar skjölin með þeim hætti sem lagafrumvarpið kveður á um.

Ég ítreka að mér finnst alvarlegasti ágallinn við frumvarpið vera hið flókna eftirlitskerfi sem kemur til með að fylgja þessum lögum og satt að segja velti ég því fyrir mér hvort einhver hagræðing sé fólgin í því fyrir ríkissjóð, þegar upp er staðið, að hafa frumvarpið með þessum hætti, að ná e.t.v. inn viðbótartekjum upp á 600–700 milljónir miðað við það að takmarka þetta við kaup á fyrsta íbúðarhúsnæði. Ég hef þessa tölu að vísu ekki á reiðum höndum, en að hafa ákvæðið þannig að láta þetta eingöngu ná til fyrsta húsnæðis og kalla þá yfir sig þetta eftirlitskerfi og öll þau vandamál sem því fylgja því, kostar líka peninga.

Það eru því eindregin tilmæli mín til stjórnarflokkanna og ráðherra að þeir geri þá nauðsynlegu breytingu á þessu lagafrumvarpi að stimpilgjald verði fellt niður algjörlega af kaupum á íbúðarhúsnæði þannig að það sama gangi yfir alla. Það eru sömu rök og sjónarmið sem gilda varðandi íbúðarkaup þeirra sem þurfa að standa í þeim, þ.e. almennings í landinu, að þeir gera það vegna þess að það er þörf á breytingum. Það er líka þjóðfélagslega mikilvægt að fólk sníði sér jafnan stakk eftir vexti en sé ekki knúið til þess að sitja hugsanlega í allt of stórum eignum eða eftir atvikum allt of litlum. Þess vegna tel ég að gera þurfi þá lágmarksbreytingu að stimpilgjöld verði felld niður af öllu íbúðarhúsnæði.

[18:29]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breyting á lögum um stimpilgjald. Ég hef löngum haldið því fram að þetta sé afskaplega úreltur skattur og eigi engan rétt á sér í nútímaþjóðfélagi. Þetta er einhver mjög gömul leifð frá fornri tíð.

Ástandið hefur verið þannig á fasteignamarkaði að verð hefur hækkað mjög mikið í kjölfar þess að vextir lækkuðu. Vextir lækkuðu umtalsvert og framboð á fjármagni jókst mjög mikið. Allt að 100% og verð hækkaði mjög mikið. Í þeirri stöðu var mjög rangt að fella niður stimpilgjaldið vegna þess að það var í rauninni eina bremsan á enn meiri hækkun á fasteignaverði. Því miður gátu menn ekki lofað því því að það hefði valdið meiri vandræðum með hækkun á fasteignaverði.

Ég hélt fund í efnahags- og skattanefnd fyrir viku til að ræða efnahagsmálin almennt og þar voru menn ekki á einu máli um það hvort kreppa væri á Íslandi eða ekki, eða jafnvel þensla. Sumir héldu því fram að enn væri þensla á húsnæðismarkaðnum og verðið væri ekkert farið að lækka. Aðrir héldu því fram að það væri engin þensla og verðið mundi fljótlega lækka. Ég tel að við þurfum að hinkra dálítið við. Um leið og verð fer að lækka þannig að það sjáist, að ábyggilegar vísbendingar séu um það, getum við að sjálfsögðu farið að skoða það að fella þennan skatt niður en fram að þeim tíma er það ekki skynsamlegt.

Sú lausn sem hér er farin er að miða við fólk sem ekki hefur átt íbúð áður — það þarf kannski að taka á því, þegar börn eru gerð að þinglýstum eigendum, sem stundum gerist, er kannski ekki réttlátt að refsa þeim seinna fyrir að hafa einhvern tímann átt íbúð með pabba sínum eða mömmu, ég held það þurfi kannski að skoða það í nefndinni. En hér er sem sagt verið að opna smáglufu í því að lækka stimpilgjaldið með það að sjónarmiði að enn sé þensla.

Lítið hefur verið talað um önnur vandamál sem ég er dálítið hissa á. Hverjir borga stimpilgjald að mestu að ósekju? Það er vanskilafólk. Vanskilafólk lendir í því aftur og aftur að vera í vanskilum og getur ekki borgað. Það er gert upp og það eru gefin út ný skuldabréf o.s.frv. og alltaf tikkar stimpilgjaldið. Þetta er skuldaraskattur. Hann er afskaplega slæmur fyrir það fólk sem er kannski hvað verst sett. Það má skoða það að fella þann skatt niður, ekki held ég að það valdi mikilli þenslu þó að hann yrði felldur niður.

Þetta er einnig mjög slæmt fyrir alla skammtímafjármálagerninga. Þeir eru eiginlega útilokaðir með stimpilgjaldi. Þeir sem starfa á markaði og gefa út bréf til tveggja daga, það er fráleitt að reikna stimpilgjald nema menn ætli að fara leið Seðlabankans með endurhverfuviðskiptin þar sem Seðlabankinn notar skuldabréfin aftur og aftur til að komast hjá því að borga stimpilgjald — það er skattahagræðing mundu sumir kalla það. Stimpilgjaldið er mjög slæmur skattur yfirleitt og ég legg til að menn sjái til með það hvernig verð á fasteignamarkaðnum þróast og ræði það hver með sér hvort þar sé þensla eða ekki. Um leið og menn telja að þenslan sé horfin á fasteignamarkaðnum og verðið sé raunverulega farið að lækka getum við farið að skoða það með hæstv. fjármálaráðherra hvort ekki megi víkka þetta út þannig að stimpilgjald verði alveg fellt niður. Það þýðir auðvitað tekjutap ríkissjóðs og þá þurfa menn að vita af því og þekkja það.

Einnig hefur verið bent á frestinn 1. júlí. Ég held að það sé rétt að nefndin skoði hvaða áhrif það hefur á fasteignamarkaðnum. Fólk sem er að kaupa sér fyrstu íbúð er svo sem ekki stór hluti af honum. Það er mjög mikið um að fólk hafi keypt áður, sé að stækka við sig o.s.frv. Ég veit því ekki alveg hvað það hefur mikil áhrif. Auðvitað eru slík áhrif slæm en þau mundu þá væntanlega flýta fyrir því að verðið lækki og þá kannski flýta fyrir því að hægt sé að taka upp almennari lausnir.

Ég vil svo benda á að til er lánafyrirkomulag sem ekki

er stimpilskylt og það er yfirdrátturinn. Það er dálítið merkilegt að hann er ekki stimplaður og þar geta menn skuldað án gjalddaga sem er mjög mikill ósiður. Ég held að það sé nánast óþekkt erlendis að einstaklingar noti yfirdrátt en það er algengt hér, allt of algengt. Ég tel að einstaklingar eigi ekki að nota yfirdrátt fyrir utan það hvað vextirnir eru óheyrilega háir þá er um að ræða lántöku án gjalddaga og það er mjög óeðlilegt form fyrir einstaklinga.

Ég gleðst yfir frumvarpinu eins og öðrum sem hníga í þá átt að lækka skatta. Ég vil lækka skatta þó í litlum skrefum sé.

[18:35]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Fyrst aðeins að lokaorðum hv. þm. Péturs H. Blöndals um að menn eigi ekki að nota yfirdrátt. Ég er alveg sammála því. Menn eiga ekki að gera það hvort sem um er að ræða einstaklinga eða fyrirtæki, ef menn fá nokkru um það ráðið. Ég hefði haldið að í flestum tilvikum sé það nokkuð sem einstaklingar og fyrirtæki geri af nauðung fremur en vali.

Hér hefur farið fram ágæt umræða um stimpilgjöldin og um álögur sem almennt hvíla á húsnæðiskaupendum. Öllum ber saman um að þær séu óhóflega miklar. Menn hafa verið nokkuð sammála um að stimpilgjaldið sé að sumu leyti óheppilegur skattur, ósanngjarn skattur jafnvel. Ég horfi á það í víðara samhengi, horfi á þær álögur sem almennt eru lagðar á húsnæðiskaupendur og staðnæmist ekkert síður við vextina og vaxtakjörin en gjöldin sem renna til ríkisins. Annars vegar erum við að ræða um álögur sem renna inn í fjármálakerfið og hins vegar um álögur sem renna inn í ríkissjóð. Þá erum við að sjálfsögðu komin að miklu stærra samhengi og þurfum að skoða hvað rennur til húsnæðiskaupenda á móti, vaxtabætur og annar stuðningur. Við þurfum að skoða kerfið í heild sinni. Við þurfum að sjálfsögðu líka að skoða hvaða áhrif þetta hefur á húsnæðismarkaðinn, hvort þetta veldur því að viðskipti örvast og þensla eykst eins og við heyrum frá ýmsum aðilum.

Mér fannst málflutningur hv. þm. Jóns Magnússonar vera sannfærandi. Hann telur að svo verði ekki eða gerir alla vega ekki mikið úr þeirri hættu. Þar talar maður sem er þaulkunnugur fasteignamarkaði og neytendamálum almennt. Ég staðnæmist við þau varnaðarorð hans að það geti valdið erfiðleikum hvað eftirlit varðar að aðgreina markaðinn að því leyti sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Einvörðungu þeir sem eru að kaupa í fyrsta skipti eiga að njóta niðurfellingar á stimpilgjöldum. Þar erum við að tala um fjórðung af fasteignaviðskiptunum samkvæmt upplýsingum sem koma fram í greinargerð með frumvarpinu. Hv. þm. Jón Magnússon veltir vöngum yfir því hvort verið sé að búa til óþarflega mikið og hugsanlega stirt eftirlitskerfi og hvort af þeim sökum sé ekki rétt að stíga skrefið til fulls þegar það er gert.

Ég velti því fyrir mér við umræðuna, þó ég kunni ekki nein svör við því hvað heppilegt er í því efni, hvort heppilegri leið sé að færa stimpilgjaldið niður, að lækka prósentuna. Stimpilgjaldið nemur núna 1,5% af heildarupphæð. Það eru umtalsverðir peningar. Þegar um er að ræða íbúð sem kostar 20 millj. kr., eins og hv. þm. Jón Magnússon nefndi, eru það um 300 þús. kr. Þetta telur og fyrir einstakling sem er með 300 þús. kr. á mánuði í laun erum við að tala um heil mánaðarlaun sem fara þá í það að standa straum af stimpilgjaldinu.

Hæstv. forseti. Ég er fyrst og fremst að vekja máls á þáttum sem hafa komið fram í umræðunni. Hvað varðar pólitíska vinkilinn þá er eitt kannski svolítið umhugsunarvert. Við ræðum hér frumvarp sem tekur á fjórðungi stimpilgjalda en jafnframt fjórðungi kosningaloforða Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Það speglar ágætlega efndirnar á kosningaloforðum ríkisstjórnarflokkanna til þessa. Það er verið að smámjatla þessum loforðum í kjósendur. Bæði Sjálfstæðisflokkur og Samfylking, eftir því sem ég man best, og hér hefur verið rifjað upp, lofuðu því að afnema þessi gjöld á kjörtímabilinu, sem er þó ekki liðið. En við erum engu að síður hugsanlega að stíga skref sem ætti að taka á annan hátt og ég spyr: Hefur það komið til skoðunar að fara þá leið að lækka stimpilgjaldið verulega, að taka áfangana í þeim skrefum í staðinn fyrir að horfa einvörðungu til þeirra sem eru að kaupa í fyrsta skipti. Ég hef ekki neinar ákveðnar skoðanir á því en ég tel að við eigum að skoða þá leið til jafns við þá sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu.

[18:41]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Við ræðum um mjög gott mál að mínu viti. Ég vil þó byrja á að lýsa ákveðnum vonbrigðum með að það skuli hafa verið hæstv. fjármálaráðherra sem mælir fyrir þessu máli. Svona getur maður misskilið hlutina, ég hafði talið að hæstv. viðskiptaráðherra mundi mæla fyrir því miðað við blaðaumfjöllun síðustu vikna og mánaða. Vonbrigði mín felast í því að ég sit í viðskiptanefnd og hefði þá verið einn af þeim sem hefði fengið málið til meðferðar en það færðist til hv. þm. Péturs Blöndals og efnahags- og skattanefndar. Ég ákvað því að standa upp til þess að koma skoðunum mínum á framfæri og skilaboðum til þeirrar ágætu hv. nefndar.

Það segir skýrt og klárt í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, um hvetjandi skattaumhverfi, að stimpilgjald í fasteignaviðskiptum verði afnumið á kjörtímabilinu þegar aðstæður á fasteignamarkaði leyfi. Verið er að stíga fyrsta skrefið í því núna. Hv. þm. Ögmundur Jónasson kallaði það fjórðungsskref og það er kannski tímanna tákn að fjórðungur er liðinn af kjörtímabilinu eða svo gott sem. Það er auðvitað spurning hversu langt á að ganga núna og ég hallast að því að það hefði að mörgu leyti verið heppilegra að ganga lengra. Við erum örugglega að horfa til þess hóps sem er í hvað mestri þörf fyrir niðurfellingu á þessu gjaldi en vissulega hafa aðrir hópar í samfélaginu fulla þörf á þessu líka, tekjulægri hópar og fólk sem er með stórar fjölskyldur og þarf að stækka við sig, manni verður hugsað til þeirra, og einnig eldra fólk sem vill jafnvel minnka við sig, og ekki er alltaf samhengi á milli þess að fara úr stórri eign í minni hvað verðmæti varðar.

Það reyndar styður það að það verði skoðað að ganga eitthvað lengra í þessu skrefi. Koma þarf upp ákveðnu eftirlitskerfi samhliða því skrefi sem fyrirhugað er að stíga samkvæmt frumvarpinu. Það kerfi á þá væntanlega að gilda í tiltölulega stuttan tíma ef efndirnar ganga eftir sem ég hef

engar efasemdir um, þ.e. að stimpilgjald af fasteignaviðskiptum verði afnumið á kjörtímabilinu.

Ég vildi koma þessu til skila og einnig vil ég taka undir þau sjónarmið sem hafa komið hér fram að flýta eigi gildistöku laganna eins og mögulegt er. Það er ljóst að við horfum á heilmikil áhrif þess á fasteignamarkaðinn og með tilheyrandi afleiðingum fyrir þann iðnað sem að honum stendur. Veltan á þeim markaði hefur bremsast harkalega. Þetta er atvinnuskapandi iðnaður eins og önnur atvinnustarfsemi í landinu og ekki eðlilegt að við skulum bjóða þeim sem þar vinna upp á þær aðstæður að lenda í þessari miklu niðursveiflu sem að hluta til skýrist af þeirri ákvörðun sem búið er að taka en hefur ekki tekið gildi og hefur ekki komið til atkvæða. Ég þekki ungt fólk sem er að kaupa sína fyrstu íbúð og er að skoða og velta hlutunum fyrir sér en á sama tíma stígur það ekki skrefið þó að allar aðrar aðstæður bjóði upp á að það verði stigið.

Það eru kannski fyrst og fremst þessi tvenn skilaboð sem ég vil biðja hv. formann efnahags- og skattanefndar að líta til og hv. þingmenn í þeirri nefnd, að litið verði til þeirra möguleika að flýta gildistöku laganna og hvort skynsamlegt geti verið að ganga heldur lengra í þessu skrefi. En ég skil fullvel þau markmið sem eru í frumvarpinu um það að stíga skrefið ekki til fulls á þessari stundu og fara í þær stóru skattalækkanir sem mundu fylgja því.

[18:45]

Útbýting:

Grænlandssjóður, 569. mál, fsp. KHG, þskj. 878.

Kostnaður við flug í einkaþotu til Búkarest, 568. mál, fsp. ÁI, þskj. 877.

[18:46]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Mér þykir afar leiðinlegt að valda hv. þm. Jóni Gunnarssyni vonbrigðum en ég sé núna hvert þessi misskilningur á rót sína að rekja, þ.e. hvers vegna hann taldi að hæstv. viðskiptaráðherra mundi mæla fyrir þessu frumvarpi. Það er auðvitað frá þingmönnum hv. viðskiptanefndar komið sem vildu fá málið til sín. Þeir gátu blekkt fjölmiðla en þeir gátu ekki blekkt þingsköpin.

Ég held að það sé alveg ljóst að hv. þm. Jón Magnússon var ekki viðstaddur umræðu um tekjuskattsfrumvarpið í dag og hlustaði ekki á ræðu hv. flokksfélaga síns, Kristins H. Gunnarssonar, sem hafði mestar áhyggjur af því að það væri ofílagt hvað varðar skattalækkanir og bar fyrir sig Seðlabankann í því efni. Hann sagði að þær skattalækkanir sem þar væru boðaðar mundu hafa neikvæð áhrif á þróun verðbólgunnar og tefja að vextir og verðbólga gætu lækkað. Það er einmitt ástæðan fyrir því að við viljum fara varlega í að lækka stimpilgjaldið og fara ekki alla leið í einu skrefi því að það er talsverð hætta á því að lækkun á stimpilgjaldi hafi áhrif til hækkunar á fasteignaverði. Við höfum séð hvernig fasteignaverð hefur þróast á undanförnum missirum og er raunverulega meginhluti þeirrar verðbólgu sem við höfum upplifað síðustu árin. Okkur er þess vegna beinlínis skylt að fara varlega þegar við gerum breytingar sem hafa áhrif á það hvernig fasteignamarkaðurinn þróast.

Það er líka beinlínis þversögn í því sem hv. þm. Jón Magnússon segir þegar hann telur að lækkun stimpilgjalds hafi ekki áhrif til hækkunar á fasteignaverði en telur hins vegar að það að gildistakan verði ekki samstundis geti leitt til stíflu á markaðnum. Í öðru orðinu segir hann að stimpilgjaldalækkunin hafi ekki áhrif en í hinu orðinu segir hann að hún hafi mikil áhrif. Eina atriðið í ræðu hans sem ég tel að við þurfum að athuga er hvort hægt sé að koma gildistökuákvæðunum öðruvísi fyrir þannig að ekki myndist stífla. Þegar verið er að gera breytingar eins og þessar þá verða þær að taka gildi á einhverjum tilteknum tíma og oft þarf einhvern undirbúning eins og er í þessu tilfelli. Ég held að við værum sennilega að gera mistök ef við reyndum að gera þetta of fljótt. Jafnvel þótt ég telji að það kerfi sem við þurfum að undirbúa verði tiltölulega einfalt og muni þegar það er farið af stað ekki valda neinni tregðu — það er reyndar í öllum meginatriðum þegar til staðar — þá þarf samt sem áður að undirbúa það.

Hv. þm. Pétur Blöndal fór ítarlega yfir málið og gerði grein fyrir stöðu þess í ljósi efnahagsumræðunnar. Hv. þm. Ögmundur Jónasson fór hér einnig ágætlega yfir málin. Honum var tíðrætt um kosningaloforðin og efndir þeirra. En eins og fram kom hjá hv. þm. Jóni Gunnarssyni er kannski ekkert skrýtið — þó að ég viðurkenni kannski ekki mælingar eða mælingaraðferðir hv. þingmanns varðandi 1/4 af kosningaloforðunum — þá er það kannski ekkert skrýtið að búið sé að efna 1/4 af þeim nú þegar fjórðungur af kjörtímabilinu er brátt liðinn. (Gripið fram í.) Hugmynd hv. þingmanns var svo sem líka áhugaverð, um að hægt væri að lækka gjaldið í áföngum. Þá ætti kannski að byrja á því að lækka það um 1/4, það væri kannski í takt við málflutning hv. þingmanns í þessu efni.

Ég held hins vegar að við séum að stíga mikilvægt skref hér. Ég er sömu skoðunar og hv. þm. Pétur Blöndal um að stimpilgjaldið er ekki góður skattur, það hefur galla en það er ekki sama hvernig staðið er að því að leggja það niður. Við höfum séð hvaða áhrif það hefur að gera miklar breytingar á íbúðarlánunum og hvaða áhrif það hefur á fasteignamarkaðinn. Að leggja niður stimpilgjaldið getur undir ákveðnum kringumstæðum verið beinlínis stórhættulegt og mjög óráðlegt á fasteignamarkaðnum en undir öðrum kringumstæðum getur lækkun eða niðurfelling stimpilgjaldsins verið nákvæmlega það sem fasteignamarkaðurinn þarf til þess að koma í hann lífi. Þess vegna held ég að við eigum frekar að eiga það inni síðar á kjörtímabilinu að stíga frekari skref í þessum efnum sem hafa þá tilætluð og jákvæð áhrif en ekki neikvæð.

Það er vissulega rétt sem komið hefur fram, bæði hér í umræðunum og fyrr í dag, að það eru ýmsar blikur á lofti um hvernig efnahagskerfið þróast, þar með fasteignamarkaðurinn. Þess vegna hef ég minni áhyggjur af því að gera þessa breytingu en ég hefði haft fyrir t.d. ári síðan. Ef við tökum stöðu ríkissjóðs — og það var kynnt í vefriti ráðuneytisins í síðustu viku — þá eru tekjur ríkissjóðs á fyrstu tveimur mánuðum ársins umfram áætlanir og útgjöldin undir áætlunum. Þannig að staða ríkissjóðs er sterk og ljóst er af þeim tölum að á fyrstu tveimur mánuðum ársins hefur ekki hægt á hjólum atvinnu- og efnahagslífsins. Það sem hugsanlega hefur gerst í þeim efnum hefur þá átt sér stað á síðustu þremur, fjórum vikum og við erum ekki búin að fá

tölur um það þannig að enn þá er ástæða fyrir okkur til þess að fara varlega í þessum efnum.

[18:53]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Mér þótti nú ánægjulegt að heyra að hæstv. fjármálaráðherra skyldi lýsa því yfir að hann tæki það sárt að valda ágætum flokksfélaga sínum hv. þm. Jóni Gunnarssyni vonbrigðum. Hann minntist hins vegar ekkert á að það tæki hann sárt að valda mér vonbrigðum. Þvert á móti virtist hann kætast hið mesta og bar fyrir sig að sá sem hér stendur hefði ekki fylgst grannt með þeim umræðum sem hér voru í dag en það er misskilningur hjá hæstv. ráðherra, ég fylgdist vel með skattaumræðunni og því sem þar fór fram.

Það er nú þannig að menn meta hlutina með misjöfnum hætti. Ég get ekki séð að það sem Seðlabankinn heldur fram varðandi þensluna í þjóðfélaginu sé á rökum reist. Í hinu alþjóðlega efnahagsumhverfi sjáum við að það er ekki þensla sem er í spilunum og við höfum verið að tala um að við séum hluti af hinu alþjóðlega efnahagsumhverfi.

Í *Financial Times* á sunnudaginn er talað um það á forsíðu að aldrei hafi fleiri störf tapast í Bandaríkjunum en einmitt á því tímabili sem liðið er frá áramótum, eða yfir 200 þúsund störf. Ég get ekki merkt annað miðað við þá sem ég tala við og vinna við fasteignamarkaðinn annað en að þar sé um verulegan samdrátt að ræða. Það liggur fyrir að mun minni viðskipti eiga sér nú stað. Menn tala um að ekki hafi orðið veruleg verðlækkun ef til vill vegna þess að það er ákveðin stífla á markaðnum. Það endurspeglar því ekki þá þróun sem kannski er orðin en þar erum við e.t.v. að geta okkur til.

Hitt er annað mál að við glímum við verulega verðbólgu í þjóðfélaginu, yfir 10%, sem endurspeglast ekki varðandi fasteignaverð núna. Það er alveg hárrétt sem hæstv. fjármálaráðherra heldur fram að að sjálfsögðu skiptir máli hvenær og hvernig menn taka af stimpilgjald og menn verða að gera það á þeim tíma þannig að það valdi ekki verðhækkunum í þjóðfélaginu. Ég met það þannig að ef það hefur einhvern tíma á síðustu árum verið ástæða til þess að gera það, sé það einmitt núna vegna þess að við horfum fram á að ástæða er til þess að örva viðskipti en ekki draga úr þeim.

Þess vegna fannst mér líka mjög góð ábending hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni þar sem hann velti fyrir sér spurningunni um hvort það ætti hreinlega að láta stimpilgjaldið lækka í ákveðnum áföngum. Það getur verið miklu skynsamlegri leið að gera það en að fara þá leið sem gert er í þessu frumvarpi, að láta það eingöngu ná til fyrstu íbúðar og búa til þetta flókna eftirlitskerfi. Ég held því að efnahags- og skattanefnd hljóti að athuga að fara þá leið sem mundi þá hafa ákveðna þýðingu á markaðnum og veita ákveðna jákvæða innspýtingu á því tímabili.

Ég man eftir ríkisstjórn sem lofaði því að hún mundi gera ákveðinn hlut á kjörtímabilinu. Það var vinstri stjórn sem sagðist ætla að losna við herinn. Það var á þeim tíma sem Íslendingar vildu losna við bandaríska herinn en héldu ekki í hann eins og menn hafa gert síðustu 15 ár. Þá lofaði ríkisstjórnin því að herinn ætti að fara í áföngum á kjörtímabilinu. Áfangarnir urðu litlir sem engir og á kjörtímabilið leið og ekki fór herinn. Hér sjáum við hins vegar hilla undir ákveðna framkvæmd og það er af hinu góða en hins vegar er alveg nauðsynlegt þegar menn gera breytingar að búa ekki til vandamál í staðinn. Verið er að búa til verulegt vandamál við þinglýsingar skjala og við eigum bara að komast hjá því. Ef ríkisstjórnin er ekki tilbúin til þess að framkvæma nema fjórðungsefndir af kosningaloforðunum þá eigum við frekar að fara þá leið að lækka gjöldin varðandi íbúðarkaup, þ.e. stimpilgjöld, frekar en að búa til einhver vandamál eins og frumvarpið gerir ráð fyrir.

Ég tek heils hugar undir með hv. þm. Pétri Blöndal að einn óréttlátasti hluti stimpilgjaldanna er sá skattur sem leggst á skuldugasta fólkið í þjóðfélaginu. Það er tvímælalaust hlutur sem taka þarf á og ætti að koma sem fyrsta skref varðandi afnám stimpilgjalda, að afnema þennan mjög svo óréttláta skatt gagnvart þeim sem eru í fátæktargildru. Ég tek því heils hugar undir með honum og ég vænti þess að hann hlutist til um það sem formaður efnahags- og skattanefndar að gera bragarbót á þessu frumvarpi og að tillit verði tekið til þeirra sjónarmiða.

[18:58]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér þykir líka leiðinlegt að valda hv. þm. Jóni Magnússyni vonbrigðum en það kemur mér bara ekki eins mikið á óvart eins og að ég skyldi valda hv. þm. Jóni Gunnarssyni vonbrigðum. Ég er hins vegar ánægður með að hann skyldi fylgjast vel með umræðunum í dag en auðvitað kemur það mér svolítið á óvart að hann skuli vera eins ósammála flokksfélaga sínum, hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, og Seðlabankanum og raun ber vitni.

Það er líklegt að orðinn sé samdráttur á fasteignamarkaðnum miðað við það sem verið hefur undanfarin missiri enda mátti kannski líka minna vera. Það getur vel verið að þessi umræða og bið manna eftir því að stimpilgjöldin verði felld niður á fyrstu íbúðum hafi áhrif á það og það sé þegar farið að koma fram í einhverri stíflu. Eins og ég segi þá treysti ég nefndinni til þess að skoða hvernig hægt er að standa betur að gildistöku laganna.

Hins vegar varðandi að gera þetta í áföngum — eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson lagði til þá talaði hann sjálfur um það hér fyrr í dag hversu erfitt það væri fyrir unga fólkið að kaupa sína fyrstu íbúð. Það væri eitt helsta vandamálið sem væri uppi á markaðnum. Fyrirkomulagið er með þessum hætti til að bregðast við því vandamáli sérstaklega. Ég man reyndar líka eftir þessari vinstri stjórn sem hv. þingmaður minntist á og hvernig henni tókst til með sín mál og vonandi förum við ekki í fótspor hennar. En ég hafna því sem fram kom hjá hv. þingmanni að við séum að búa til eitthvert flókið kerfi. Þetta kerfi er þegar til staðar og á að geta virkað tiltölulega vel og einfaldlega strax frá byrjun þegar það hefur verið undirbúið.

[19:00]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Að sjálfsögðu er verið að búa til flókið eftirlitskerfi. Það er m.a. orðað svo í frumvarpi hæstv. fjármálaráðherra að búa eigi til flókið eftirlitskerfi. Það er orð-

að þannig og fjallað um hvaða gagna þurfi að afla. Það er nú einu sinni þannig að í dag gengur þetta greiðlega og hindrunarlaust fyrir sig. En samkvæmt frumvarpinu sem ráðherra leggur sjálfur fram, samkvæmt greinargerðinni, liggur fyrir að búa á til flókið eftirlitskerfi, kerfi sem gerir það að verkum að þinglýsingar verða erfiðar. Þær gangi ekki jafngreiðlega fyrir sig eins og nú er um að ræða. Það er til verulegs tjóns. Fólki liggur iðulega á að fá þinglýst veðskjölum, afsölum og kaupsamningum. Það leiðir til þess að stórfjölga mun þeim sem vinna við þinglýsingar og stimplun skjala.

Þrátt fyrir þá ógæfu sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur lent í varðandi aukna skattheimtu á því allt of langa stjórnartímabili sem hann hefur tekið þátt í, þar sem skattar hafa hækkað meira en í nokkru öðru OECD-ríki og ríkisstarfsmönnum fjölgað meira en á nokkru tímabili í Íslandssögunni, hygg ég að það sé ekki það sem hæstv. fjármálaráðherra vill stefna að, að fjölga ríkisstarfsmönnum enn frekar. Það á að fara þessa óheppilegu og ógæfulegu leið til að efna hluta af kosningaloforðunum.

Ég hygg að betra væri fyrir hæstv. fjármálaráðherra að horfa skynsamlega á hlutina og reyna að gleðja mig eins og samflokksmann sinn hv. þm. Jón Gunnarsson. Hann ætti að skoða þá skynsemi sem er í því að afnema stimpilgjald með öllu af íbúðarkaupum almennings í landinu. Það er held ég ekki minni krafa sem við verðum að gera. Það er krafa um að bregðast við þeim samdrætti sem er að verða í þjóðfélaginu. (Forseti hringir.)

[19:02]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langar að leggja orð í belg. Ég sit í efnahags- og skattanefnd þannig að mér á eftir að gefast tími til að fara yfir þessi mál.

Ég vil þó segja að það kemur dálítið á óvart að menn skuli ekki taka meira undir þá skattalækkun sem hér er lagt til. Hér er verið að taka fyrsta skrefið í þá átt sem lýst hefur verið, að fella stimpilgjöldin niður. Ég held að það væri eðlilegra við þessar aðstæður að hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar tækju undir þetta og litu svo á að um gott skref sé að ræða. Stærri skref kunna að verða tekin fyrr en menn órar fyrir. Það má vel vera.

Hins vegar er staðan sú að efnahags- og skattanefnd mun fá þetta mál til meðferðar. Hún mun að sjálfsögðu skoða allar hliðar á þessu máli, mun líka fara yfir það hvort hér kunni að vera á ferðinni kerfi sem erfitt er að vinna með. Við reynum þá að vinna úr því. En eins og kom fram hjá hæstv. fjármálaráðherra áðan, í ræðu hans, eru enn vísbendingar um að talsverð þensla sé í samfélaginu. Þess vegna er eðlilegt að stíga varlega til jarðar. Hins vegar verður þetta skoðað mjög vandlega.

Ég vil líka nefna, af því að hv. þm. Jón Magnússon kom inn á það í ræðu sinni, að talsvert hefði fækkað af störfum í Bandaríkjunum, yfir 200 þús. Í umræðunni á þingi gleymist stundum að horfa á hlutina í stærra samhengi. Ég held að hv. þingmaður hljóti að taka undir það með mér að ríkisstjórnin hefur horft til þess að blikur kunni að vera á lofti. Þess vegna hefur ríkisstjórnin lækkað skatta, m.a. á fyrirtæki. Þess vegna hefur ríkisstjórnin fellt niður skatta af sölu hlutabréfa. Þess vegna hefur ríkisstjórnin líka talað um, lagt til og ákveðið að auka framkvæmdir á vegum hins opinbera. Ríkisvaldið eða ríkisstjórnin og meiri hlutinn sem styður hana hefur tekið ákvarðanir í ljósi þess að blikur kunni að vera á lofti. Allt er þetta liður í því.

Hvort nægilega langt sé farið í hvert eitt sinn er vissulega nokkuð sem má ræða og jafnvel hugsanlega gagnrýna. En mér finnst hins vegar ekki óeðlilegt að gera þá kröfur til manna eins og hv. þm. Jóns Magnússonar að menn ræði þetta í stærra samhengi í stað þess að finna að tæknilegum atriðum sem án efa er auðvelt að fá botn í þegar til þess kemur. Efnahags- og skattanefnd mun náttúrlega fara yfir það hvort eitthvað sé til í þeirri gagnrýni sem hér hefur komið fram og skoða hana en það er hins vegar fyrst og fremst tæknileg afgreiðsla sem hefur ekkert með þessi grundvallaratriði að gera.

Ég tel mikilvægt að hnykkja á að ríkisstjórnin bregst við þeim blikum sem eru á lofti í efnahagslífinu. Hér er tekið á ákveðnum þáttum. Ríkisstjórnin hefur ákveðið að fara í auknar framkvæmdir og ríkisstjórnin leggur málið upp þannig að ríkisvaldið þurfi að bera þyngri byrðar næstu eitt, tvö, þrjú árin en undanfarin ár. Það er bara framsýni og skynsemi. Ég hefði haldið að hv. þm. Jón Magnússon ætti að fagna slíkri stefnumótun í stað þess að finna að því með nöldurtóni að einhver tæknileg útfærsla sé ekki eins og hann vilji sjá hana. Ég held að það sé eðlilegra að menn taki undir þetta.

Þetta var kannski það sem ég vildi leggja til við þessa umræðu, virðulegi forseti. En ég mun eiga gott tækifæri til að skoða málið í efnahags- og skattanefnd.

[19:07]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þar sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson kallaði eftir þingmönnum stjórnarandstöðunnar þá verð ég að svara því, enda ekki aðrir þingmenn stjórnarandstöðunnar í salnum.

Það er einhvern veginn þannig með þá sem hafa tileinkað sér umræðustjórnmál, þ.e. samfylkingarmenn eins og hv. þm. Lúðvíki Bergvinsson, að þeim tekst að velta því fyrir sér og fara fram og til baka í því hvort um væri að ræða þensluskeið eða samdráttarskeið. Hv. þingmaður endaði með því að segja að samdráttarskeið kynni að vera fram undan og við því séu menn að bregðast. Á sama tíma talar hæstv. fjármálaráðherra um að ýmislegt horfði til betri vegar þótt Seðlabankinn héldi allt öðru fram.

Síðan segir hv. þm. Lúðvík Bergvinsson að það verði að bregðast við blikum í efnahagslífinu og það sé gert með þessu frumvarpi. En það er bara rangt. Það er sko alls ekki brugðist við neinum blikum í efnahagslífinu nema — jú, það er kannski sannleikskorn í því. Það er verið að bregðast við þeim blikum að það var spurning hvort það næðist friður á vinnumarkaðnum eða ekki. Ríkisstjórnin lofaði Samtökum atvinnulífsins og Alþýðusambandi Íslands að efna hluta af kosningaloforðum sínum. Hún spilaði því út til að greiða fyrir samningum. Þess vegna er þetta frumvarp flutt. Ekki vegna þess að ríkisstjórnin hefði ætlað að gera það að öðrum kosti heldur var það til að greiða fyrir samningum.

En það eru blikur á lofti og þess vegna er gengi íslensku

krónunnar óstöðugt. Það er þess vegna sem hlutabréf hafa fallið mikið frá áramótum og svo má áfram telja. Það eru blikur á lofti.

[19:09]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sagði í ræðu minni að opinberar tölur segðu okkur að enn sé talsverð þensla, þ.e. hátt verðbólgustig. Hæstv. fjármálaráðherra upplýsti áðan að tekjur ríkissjóðs væru umfram áætlun. Enn er í pípunum ýmislegt sem bendir til þenslu.

Hins vegar sagði ég einnig að þegar menn horfa til lengri tíma, þegar menn horfa til framtíðar og meta hugsanlegar afleiðingar af þeirri alþjóðlegu lausafjárkreppu sem verið hefur þá sé líklegt að þyngri byrðar muni falla á ríkið á næstu mánuðum, jafnvel í eitt eða tvö ár. Við því er verið að bregðast. Tekjur ríkissjóðs lækka. Það er verið að auka útgjöld ríkissjóðs í framkvæmdum. Þessu er mætt.

Það er kórrétt að stimpilgjaldsmálið sem hér er flutt er til að uppfylla loforð sem gefin voru vegna kjarasamninga. Hins vegar er yfirlýsing ríkisstjórnarflokkanna í stjórnarsáttmálanum skýr um að stimpilgjöld verði felld niður á þessu kjörtímabili, hvort það gerist í maí eða september eða desember, á tíminn eftir að leiða í ljós.

En málið á eftir að fara til efnahags- og skattanefndar. Þar á eftir að fara yfir þá tæknilegu útfærslu sem hv. þingmaður hefur áhyggjur af, um það hvort hægt verði að vinna þetta tæknilega. Á sama hátt verður farið yfir þróun á fasteignamarkaðnum og eins metið hvernig staðan er í efnahagslífinu til að bregðast við. Ég fór yfir það áðan í stuttri ræðu um þetta tiltekna mál. Ég saknaði þess að hv. þingmaður skyldi ekki fagna þessari stefnumótun og fremur fjalla um aukaatriði.

[19:11]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þau atriði sem ég hef verið að benda á og varða þetta frumvarp eru aðalatriði þessa máls. Í fyrsta lagi geri ég athugasemd við það hve skammt er gengið, að það eigi bara að fella niður stimpilgjald af íbúðakaupum á fyrstu íbúð. Ég hef haldið því fram, sem er aðalatriði í gagnrýni minni, að fella eigi niður stimpilgjald af íbúðarkaupum. Punktur. Það er höfuðatriði. Það er það sem ég var að segja. Menn eiga að gera það í einu skrefi, ekki eins og frumvarpið gerir ráð fyrir. Það er útilokað að komast hjá því, miðað við hvernig frumvarpið er, að taka upp flókið eftirlitskerfi. Það er ekki tæknilegt úrlausnarefni. Með því að gera þetta svona þarf verulega mikið eftirlit.

Með því að fara þá leið sem ég var að tala um þá höfum við tvær leiðir. Annars vegar er að fella niður stimpilgjald af íbúðarkaupum eða fara þá leið sem hv. þm. Ögmundur Jónasson gerði grein fyrir og ég tók undir, þ.e. að lækka gjaldið, byrja á því og miða við að fella það niður í áföngum á kjörtímabilinu. Það er önnur leið og einfaldari til að koma í veg fyrir þau tæknilegu vandamál sem ég var að ræða um. Þetta eru efnislegu athugasemdirnar.

Það er síðan annað atriði sem ég nefndi og lýtur að því að auðvelda fólkinu í landinu að skipta um lánastofnun og taka hagkvæmari lán, gera breytingar, þ.e. að afnema þennan óréttláta skatt, eins og hv. þm. Pétur Blöndal kallar þennan skatt. Ég er honum algerlega sammála um það. Það er annað efnisatriði. En það á að afnema stimpilgjald af kaupum á íbúðarhúsnæði.

[19:13]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var ágæt ræða hjá hv. þingmanni. Ég get tekið undir hluta af því sem þar kom fram. En kjarninn, ef hv. þingmaður mundi láta málið njóta sannmælis, er sá að hv. þingmaður er sammála því að stíga þetta skref. Hann hins vegar hefur áhuga á að taka örlítið lengra eða bjóða örlítið betur. Það er í sjálfu sér sjónarmið, að vilja fara þá leið. Það er nokkuð sem við munum klárlega skoða.

Það er hins vegar orðum aukið að það kalli á flókið eftirlitskerfi, verði þetta niðurstaðan, að fara þessa leið. Ég held að það verði ekki nokkur vandkvæði með það. Í grunninn er hv. þingmaður sammála því að taka þetta skref. Í grunninn er hv. þingmaður sammála ríkisstjórninni um að afnema þetta á árinu. Í grunninn er hv. þingmaður sammála því að þessi skattur hefti viðskipti og þessi skattur sé óheilbrigður. Í grunninn er hv. þingmaður algjörlega sammála okkur í þessu máli.

En umræðunnar vegna þurfti hv. þingmaður að finna að því að hugsanlega væri um að ræða kerfi, einhver tækniatriði sem mætti laga. Ég get lofað hv. þingmanni því að við munum skoða það vandlega sem hv. þingmaður hafði áhyggjur af.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Fundi slitið kl. 19:15.

---

86. FUNDUR

þriðjudaginn 8. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Utanríkis- og alþjóðamál, skýrsla, 556. mál, þskj. 857. — Ein umr.
3. Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, stjfrv., 518. mál, þskj. 819. — 1. umr.
4. Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri

skipulagðri glæpastarfsemi, stjtill., 493. mál, þskj. 787. — Fyrri umr.

5. Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, stjtill., 498. mál, þskj. 792. — Fyrri umr.

6. Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, stjtill., 499. mál, þskj. 793. — Fyrri umr.

7. Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, stjtill., 543. mál, þskj. 844. — Fyrri umr.

8. Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007, um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 557. mál, þskj. 858. — Fyrri umr.

9. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 558. mál, þskj. 859. — Fyrri umr.

10. Varnarmálalög, stjfrv., 331. mál, þskj. 565, nál. 814 og 866, brtt. 815. — 2. umr.

11. Heimkvaðning friðargæsluliða frá Afganistan, þáltill., 273. mál, þskj. 306. — Frh. fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Katrín Júlíusdóttir, 5. þm. Suðvest.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

Tilhögun þingfundar.

[13:31]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga forseta að þingfundurinn geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðu um dagskrármálin er lokið.

Störf þingsins.

Álver í Helguvík.

[13:32]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Í síðustu viku kvað hæstv. umhverfisráðherra upp úrskurð um kæru Landverndar á tilteknum þáttum vegna umhverfismats framkvæmda í Helguvík. Þó að við séum mörg sem teljum þær framkvæmdir misráðnar af umhverfislegum sem efnahagslegum forsendum verðum við auðvitað öll að lúta landslögum í því efni. Hins vegar hafa vakið athygli mína nokkuð háværar yfirlýsingar forustumanna Vinstri grænna síðustu daga um þetta mál. Því beini ég máli mínu til hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og vil inna hann eftir skoðunum hans á stóriðju og þá sérstaklega því sem víkur að framkvæmdum við Helguvíkurálver.

Ég vil rifja upp að í viðtali 16. maí sl. sagði hv. þingmaður þegar hann var spurður hvort Vinstri hreyfingin – grænt framboð mundi ekki fara fram með kröfu um stopp í Helguvík, að það þýddi ekkert að fara fyrir fram með „últimatum“ eða úrslitakost í slíkar viðræður, þ.e. stjórnarmyndunarviðræður, þá gætu menn alveg eins sleppt því. Hv. þingmaður var það bljúgur á biðilsbuxunum þá að hann sagði að ef það væri ekki tæknilega og lagalega hægt að stoppa Helguvík þá stæðu menn frammi fyrir slíku. Hann sagði jafnframt: Við höfum alltaf sagt að okkar áform væru að bremsa þessa stefnu af og stoppa það sem hægt er að stoppa, það sem er tæknilega og lagalega hægt að stoppa. Hv. þingmaður bætti svo við að það skipti auðvitað máli hvaðan orkan kæmi í þau verkefni sem ekki væri hægt að stoppa.

Hér talaði hv. þingmaður ekki fyrir því að stoppa Helguvíkuframkvæmdir án tillits til laga og réttar og þessi ummæli eru í nokkru ósamræmi við þau svikabrigsl sem hæstv. umhverfisráðherra hefur mátt sitja undir af hálfu vinstri grænna undanfarna daga. Því spyr ég hv. þingmann: Hvort á að taka mark á hófstilltum ummælum hans þegar hann var á biðilsbuxunum í stjórnarmyndunarviðræðum 16. maí sl. eða þessum hástemmdu yfirlýsingum sem maður hefur mátt heyra frá þingflokki Vinstri grænna síðustu daga?

[13:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er ekki annað hægt en votta aumingja Samfylkingunni samúð með það hvernig hún er að fara með orðstír sinn og rykti á sviði umhverfismála, hvernig *Fagra Ísland* er að fara niður í svelginn þessa dagana. Það sést auðvitað best á því hversu vondur málstaður manna er þegar þeir reyna ekki að verja sig. Þeir reyna ekki að bera það til baka að þeir séu að svíkja stefnuskrá sína og kosningaloforð heldur reyna að réttlæta það með því að ljúga áformum eða áætlunum um hið sama upp á aðra og telja að þeir séu lausir mála með því að taka einstök ummæli úr samhengi, snúa út úr þeim og snúa þeim upp í andhverfu sína, bera það á aðra að þeir hefðu hugsanlega brotist inn húsið sem þeir eru sjálfir búnir að mölva sig inn í.

Stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessum efnum liggur ljós fyrir í tillögum og frumvörpum á þingi á umliðnum árum og gerir enn, í landsfundarsamþykktum, í stefnuyfirlýsingu flokksins og í metnaðarfyllsta riti sem til er á Íslandi um umhverfismál, *Grænni framtíð* okkar. Ég hvorki get né vil breyta þeirri stefnu með einstökum ummælum. Það er ekki þannig sem hlutirnir ganga fyrir sig í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og ég hélt það gerðist almennt ekki í flokkum. Þótt einstakir menn tali kannski ógætilega og í aðrar áttir en yfirlýst stefna flokkanna er þá hélt ég landsfundarsamþykktir og stefnuskrár giltu. En verkin ... (**ÁPÁ:** Þetta eru ógætileg ummæli.) Verkin breyta, hv. þingmaður. Þau eru í alvöru. Ef menn svíkja stefnu í verki sína þá gildir það. (Gripið fram í.) Ég verð að segja að ég hef ekki talað gegn stefnu flokksins, fyrir henni tala ég og í þessu tilviki um Helguvík var þetta langt viðtal þar sem ég var að telja upp hin lagalegu, eignarhaldslegu og stjórnsýslulegu úrræði sem væru til að stoppa hlutina og Helguvík var ekki þá og er ekki enn endanleg leið þannig að stjórnvöld hafi í höndum sínum tæki til að stoppa hana. En heldur aumingja Samfylkingin virkilega að hún sé laus mála, að hún sé leyst frá kosningaloforðum sínum með því að ljúga einhverju upp á mig? (Forseti hringir.) Heldur hún að kjósendur hennar láti bjóða sér það? Af hverju reynir Samfylkingin ekki að bera það upp á mig að ég hafi aldrei meint neitt með andstöðu við erlendan her (Forseti hringir.) og ég vilji endilega fá hann aftur? Það er svona hliðstætt.

[13:36]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það hefur engin þjóð efni á því að nýta ekki náttúruauðlindir sínar. Samfara hækkun olíuverðs er verið að skoða alla möguleika til orkuöflunar sem bjóðast. T.d. hafa þær þjóðir í Evrópu sem fremstar voru í því að banna kjarnorkuver, Svíar og Hollendingar, hætt við bannið og áform um að leggja þau niður. Víða er verið að meta möguleika til virkjunar jarðvarma á einhverjum svæðum að undirlagi og með þátttöku okkar Íslendinga.

Umræðan um þennan málaflokk hefur oft á sér yfirbragð öfga og mikilla stóryrða. Það er ekki heppileg leið né vænleg til árangurs. Þannig má lesa í blöðum í dag greinar eftir þá Árna Finnsson og Hjörleif Guttormsson sem hafa uppi stór orð eins og loddaraskap og að dregið sér dár að mönnum þegar Egill Helgason leyfði sér að kalla til í þessari umræðu menn sem eru annarrar skoðunar en þeir.

Ég er líka hugsi vegna ummæla hæstv. umhverfisráðherra á stofnfundi Náttúruverndarsamtaka Vestfjarða á laugardaginn. Þar talaði hún um kúgun til þagnar, þvingun til sovéskra heildarlausna í atvinnumálum og að verja verði stöðu íslenskrar náttúru gagnvart hagsmunum stóriðju og auðlindagræðgi. Ég spyr, virðulegi forseti: Er þessi málflutningur líklegur til árangurs?

Íslendingar hafa sýnt ábyrgð í umgengni sinni við náttúruna hvort sem er til lands eða sjávar. Á undanförnum árum hefur umhverfi í atvinnulífi okkar breyst mikið með tilheyrandi byggðaröskun. Við þurfum að finna önnur tækifæri til uppbyggingar og eflingar byggðar. Það gerum við með því að virkja auðlindir okkar. Við verðum að ráðast í verkefni á þeim hraða sem hentar samfélagi okkar og forgangsraða í uppbyggingu í þágu þeirra byggða sem verr eru settar. Í því sambandi hefði ég viljað sjá uppbyggingu álvers á Bakka fara af stað áður en ráðist yrði í framkvæmd í Helguvík. Það er þannig að þeim sjúklingi sem verst er staddur ber að sinna fyrst.

Ég er líka sammála því sjónarmiði sem komið hefur fram í þessari umræðu að leita eigi fjölbreyttari leiða til atvinnusköpunar þegar við erum að tala um virkjanir á náttúruauðlindum okkar.

[13:38]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Atvinnumál á Suðurnesjum eru mjög brothætt þessa dagana. Þorskniðurskurður um 60 þúsund tonn hefur haft áhrif á atvinnulíf á Suðurnesjum. Ríkisstjórnarflokkarnir hafa verið að hæla sér af mótvægisaðgerðum til að laga og lækna stöðu á Suðurnesjum sem og annars staðar hringinn í kringum landið og þær hafa ekki skilað sér til fólksins sem þarf á þeim að halda. Herinn er farinn burt, húsbyggingar eru að dragast saman en mikill uppgangur hefur verið á undanförnum árum á Suðurnesjum öllum varðandi húsbyggingar stórar og smáar. Nú er sem sagt farið að dragast saman á því sviði og væntanlega stoppar það þegar líður á árið þannig að við þurfum á atvinnuuppbyggingu að halda og við þurfum á álveri að halda í Helguvík. Það er engin spurning um það. Við eigum að nýta auðlindir okkar, við eigum að nýta þær auðlindir sem við eigum í bæði Svartsengi og á Reykjanesinu öllu og búa til verðmæti úr því, búa til atvinnu handa fólki og gjaldeyristekjur fyrir þjóðina. Við eigum ekki að sitja hjá og halda að það sé lausnin. Við erum ekki að eyðileggja þessar auðlindir þótt svo við nýtum þær. Við þurfum að muna að fólkið er hluti af náttúrunni og það þarf að geta lifað. Þess vegna segi ég hiklaust að sem betur fer hefur vilji umhverfisráðherra ekki náð fram að ganga. Hún hefur þurft að beygja sig undir það að leyfa — og mun væntanlega leyfa mengunarkvóta til álversins í Helguvík.

[13:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Það er bersýnilegt á þeim málflutningi sem hér var viðhafður í upphafi þessarar umræðu að Samfylkingin hefur ekki góðan málstað að verja. Með viðbrögðum sínum við þeirri umræðu sem farið hefur fram að undanförnu þá staðfestir hún í raun að hún er að ganga á bak kosningaloforða sinna frá kosningabaráttunni síðastliðið vor. Það gerist líka hér með málflutningi hv. þm. Árna Páls Árnasonar. Samfylkingarmenn hafa haft uppi ýmis orð í þessu samhengi. M.a. lét einn af helstu höfundum og talsmönnum Samfylkingarinnar í umhverfismálum, Dofri Hermannsson, þau orð falla í Kastljóssþætti í gærkvöldi að ríkisvaldið skorti tæki, að umhverfisráðherra skorti tæki til að koma í veg fyrir álverið í Helguvík. Tækið sem um er að ræða var þá landsskipulagið og var það sérstaklega nefnt að sá sem hér stendur væri á móti landsskipulagi. Aumingjalegri málflutning hef ég aldrei heyrt í mínu pólitíska starfi. Hvernig væri að Samfylkingin mokaði aðeins út úr eyrunum og hlustaði á þá umræðu sem hér hefur farið fram, m.a. um það mál? Ég sagði í umræðum um skipulagslögin sérstaklega að ég teldi „mjög mikilvægt að við reyndum að ná sátt um það hvernig landsskipulagshugsunin yrði á endanum í lögunum. Ég get alveg staðfest það sem hæstv. umhverfisráðherra segir að auðvitað verða ekki allir ánægðir með hugsunina sem er í sambandi við landsskipulagið. Ég er sjálfur almennt þeirrar skoðunar að skynsamlegt sé að vera með einhverja heildarstefnumörkun í þessu sambandi. Ég vil leyfa mér að skoða þær útfærslur sem þar eiga að vera.“ Samfylkingin á að skammast sín fyrir að þurfa að beita ósannindum og lygum til að moka yfir endaleysuna og þvæluna í sjálfum sér í þessum málaflokki.

[13:43]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Það er eðlilegt að tekist sé á um umhverfismál sem auðvitað eru undirrótin að þessum umræðum og er greinilegt að tveir stjórnarflokkar keppa mjög um hylli kjósenda og takast mjög á á þeim vettvangi. Niðurstaðan er kannski sú að Sjálfstæðisflokkurinn er glaðastur allra með þessi átök milli flokkanna því að það tryggir honum ævarandi stjórnarsetu meðan þessir tveir flokkar sitja ekki á sárs höfði.

Ég legg áherslu á að alþingismenn geta ekki leyft sér að atyrða ráðherra fyrir að fara að lögum, hvort sem sú niðurstaða er í samræmi við vilja viðkomandi ráðherra eða viðkomandi þingmanns. Það hlýtur alltaf að vera frumskylda ráðherra að fara að lögum. Mér finnst að þingmenn eigi ekki að gera athugasemdir við niðurstöðu ráðherra sem

þannig er byggð upp nema þá að athugasemdin lúti að því að ekki sé farið að lögum. Það er allt annað mál.

Við eigum auðvitað að nýta auðlindir okkar til lands og sjávar til að byggja þetta land og skapa þjóðinni góð lífskjör. Það á við á Suðurnesjum eins og annars staðar á landinu. Ég tek ekki undir þau sjónarmið að menn eigi að leggja slík tækifæri til hliðar um lengri tíma. Auðvitað þarf að huga að efnahagslífinu og gæta að því að hér sé ekki of mikið undir á hverjum tíma þannig að við lendum ekki í þeirri aðstöðu sem við höfum verið á undanförnum árum í yfirhituðu efnahagskerfi sem leiðir af sér verðbólgu sem síðan kemur niður á öllum landsmönnum. Við verðum því að varast að taka ákvarðanir á komandi mánuðum sem viðhalda því ástandi.

[13:45]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég er nokkuð hugsi eftir að hafa heyrt viðbrögð hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar hér áðan. Ég vakti athygli á því í upphafi þessarar umræðu að engar efnislegar innstæður væru hjá þingmönnum Vinstri grænna fyrir þeim miklu gífuryrðum sem þeir hafa látið falla í garð umhverfisráðherra á síðustu dögum.

Það liggur ljóst fyrir, þótt hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon reyni að búa til einhverja sögu um annað, að ég fer hér orðrétt með það sem hann sagði sjálfur í viðtali. Og hvað segir hann þar? Jú, hann segist ekki ætla að gera það að úrslitakosti í stjórnarmyndunarviðræðum að fallið verði frá framkvæmdum í Helguvík. Hann ljáir máls á því að ef ekki sé hægt að bremsa þá framkvæmd af sé í sjálfu sér allt í lagi að hún haldi áfram og það skipti þá sérstaklega máli í því efni hvaðan orkan til hennar kemur.

Með öðrum orðum: Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon var ekki sestur við stjórnarmyndunarborðið þegar hann var byrjaður að gefa þennan slaka út. Með öðrum orðum: Hann ætlaði sér að mynda ríkisstjórn á þeim forsendum að hann var tilbúinn að segja í upphafi að hann mundi ekki gera þessar kröfur vegna álvers í Helguvík, að hann mundi beygja sig, eins og allra góðra stjórnmálamanna er skylda, og lúta lögum. (Gripið fram í.) Hann ætlaði að lúta lögum. Já, ég vil nú trúa því hv. þingmaður að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefði sem ráðherra viljað lúta landslögum nákvæmlega með sama hætti og hæstv. umhverfisráðherra hefur farið að lögum í þessu máli nú. Ég segi því: Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon markaði umfjöllun um Helguvíkurálver þennan ramma. Hann sagði með öðrum orðum að ef ekki væri lagalega hægt að stoppa þetta mundi hann ekki hrófla við því.

Ég kalla þess vegna einungis eftir samkvæmni í málflutningi hv. þingmanna Vinstri grænna. Það er hið eina sem ég kalla eftir. Og hennar (Forseti hringir.) hefur ekki orðið vart í þessari umræðu.

[13:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég geri kröfur um það að rétt sé í mig vitnað og orðrétt og viðtöl við mig séu lesin í heild. Þá kvíði ég ekki niðurstöðunni af slíkum tilvitnunum. (Gripið fram í.) Hér var hvorugt gert, hv. þm. Helgi Hjörvar. Hér var hvorugt gert. Viðtalið var um það hvernig hægt væri að koma við því stóriðjustoppi sem við höfum lengi barist fyrir. Það hefur Samfylkingin aldrei hugsað út í og sennilega aldrei meint neitt með því eins og nú er komið á daginn.

Ég var m.a. spurður út í þau ummæli framsóknarmanna og þá stefnu sem þar var upptekin að þetta mál væri alls ekki lengur í höndum stjórnvalda og í viðtalinu listaði ég upp að svo væri auðvitað ekki. Því í fyrsta lagi væri hér um leyfisskylda starfsemi að ræða. Í öðru lagi væri það þannig að hið opinbera ætti orkufyrirtækin að stærstum hluta til. Í þriðja lagi fengju þau ríkisábyrgðir og lán. Í fjórða lagi væru losunarheimildir. Öllum þessum tækjum gætu stjórnvöld beitt til þess að koma fram stóriðjustefnu sinni.

Það væri að okkar dómi réttlætanlegt að koma til móts við fyrirtæki sem hefðu lagt út í kostnað og greiða þeim hann að einhverju leyti til baka eða kaupa rannsóknarniðurstöður af fyrirtækjum. Stefna okkar var vandlega útfærð og hugsuð og við höfðum m.a. borið okkur saman við lögfræðinga um það hvernig hægt væri að koma stóriðjustoppi okkar fram. Það hefur Samfylkingin greinilega aldrei gert vegna þess að eftir kosningar hefur hún tekið upp afturvirku stefnubreytinguna Framsóknar, um að stjórnvöld geti bara ekkert í þessu gert, séu viljalaus verkfæri. Var þá Samfylkingin aldrei búin að hugsa stóriðjustoppið sitt, *Fagra Ísland?* Það vorum við búin að gera.

Þessu var ég að svara þarna og þetta var ég að útskýra. Þá kemur spurning um það að ef fyrirtæki eða verkefni sé komið svo langt að allt þetta sé um garð gengið og þá kemur svarið. Svarið var á þá leið að ef öll leyfi séu tilkomin og stjórnvöld hafi ekki nein tæki lengur í sínum höndum verði menn að horfast í augu við það. Nákvæmlega svona var þetta viðtal um þetta efni. (Forseti hringir.) Er ég þar með orðinn samþykkur Helguvík? Er ég þar með að svíkja stefnu flokksins? Svarið er nei. (Forseti hringir.) Það breytir engu um afstöðu mína og stefnu okkar í þessum efnum þó að svar sé með þessum hætti við spurningum sem til falla af slíkum ástæðum. Þetta var nú allt og sumt. (Forseti hringir.) Þetta er það eina sem Samfylkingin hefur til að klóra yfir skömm sína í þessu málum. *Fagra Ísland* farið í vaskinn. (Forseti hringir.)

[13:50]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég tel að borið sé í bakkafullan lækinn af hálfu Samfylkingarinnar að saka Vinstri græna um tvískinnung í umhverfismálum. Stefna Framsóknarflokksins í umhverfismálum er skýr. Við leggjum á það áherslu að þar sem við búum yfir hreinum orkugjöfum eigum við að vera í fararbroddi í heiminum þegar kemur að orkuvinnslu og endurnýjanlegum orkugjöfum. Fyrrverandi umhverfisráðherra og iðnaðarráðherra Framsóknarflokksins lögðu fram síðasta vor framtíðarstefnu um verndun og nýtingu auðlinda á Íslandi. Ég tel að það sé mjög skynsamlegt af hálfu Samfylkingarinnar að hafa tekið upp þá áætlun og kasta þar með áróðursplaggi sínu um *Fagra Ísland* í glatkistuna.

Hæstv. umhverfisráðherra tilkynnti í blaðaviðtali í lok síðustu viku að hún ætlaði að beita sér fyrir stjórnarskrárbreytingum og koma inn umhverfiskafla, sem ég skil á

þann veg að eigi að vera í þá veru að stjórnvöld geti tekið ákvarðanir um það hvaða atvinnugreinar eigi að þrífast hér á landi og hverjar ekki.

Ég spyr því hv. formann þingflokks sjálfstæðismanna, Arnbjörgu Sveinsdóttur: Mun Sjálfstæðisflokkurinn beita sér fyrir áðurnefndum stjórnarskrárbreytingum og munum við eiga von á því að þing verði rofið og boðað til kosninga?

Ég spyr einnig: Stendur til að kalla saman stjórnarskrárnefnd til þess að vinna að breytingunum? Ef svo er krefjumst við framsóknarmenn þess að frumvarp okkar, um að náttúruauðlindir landsins sem ekki eru í einkaeigu teljist þjóðareign, verði tekið á dagskrá.

Í mínum huga hefur það komið betur og betur í ljós að undanförnu að stefna Samfylkingarinnar í þessu máli sem mörgum öðrum blaktir eins og lauf í vindinum. Þar liggur líka grundvallarmunurinn á stefnu framsóknarmanna og Samfylkingarinnar, Framsóknarflokkurinn á sér sögu og hefð og rætur sem hann er trúr.

[13:52]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það hefur ekki komið til tals að rjúfa þing og boða til kosninga vegna stjórnarskrárbreytinga, þannig að því sé nú strax svarað. Ég get auk þess sagt það sem mína skoðun, og ég held míns þingflokks, að við teljum ekki ástæðu til að telja upp þær atvinnugreinar í stjórnarskránni sem við viljum sjá þrífast hér á Íslandi. Það á við hvort sem við erum að tala um álver, járnblendi, netþjónabú, álþynnuverksmiðju — ef við erum að tala um þessar nýju orkufreku atvinnugreinar — og um fiskimjölsverksmiðjur, um verslunarhúsnæði, um menningarhús eða aðrar þær framkvæmdir sem við erum með hér á landi. Ekki er ástæða til að nefna þessar atvinnugreinar sérstaklega í stjórnarskrá.

Stjórnarskráin eru almennar reglur sem borgararnir byggja á og við (**Gripið fram í:** … stjórnarskrárbreytingar.) viljum auðvitað byggja þjóðríki okkar á. Stjórnarskrárbreytingar í þessa veru sé ég ekki gerast — ég hélt ég væri búin að svara því, hv. þingmaður, þú hefðir ekki þurft að kalla það fram í. Við verðum að bera mikla virðingu fyrir stjórnarskrá og efnisinnihaldi hennar. Ég sé ekki ástæðu til að taka ákvæði í þessa veru inn í stjórnarskrána svo ég lýsi persónulegri skoðun minni á því, hv. þingmaður.

[13:54]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Stóriðjumál þau sem hér eru til umræðu eru vissulega mikilvæg. En það er raunalegt að hlusta á að í rauninni er enginn meiri hluti í þinginu, það er engin stefna til og hér er hver höndin upp á móti annarri.

Í rauninni gengur það nú þvert á flokka því stuttu áður en hæstv. umhverfisráðherra gaf út yfirlýsingu um að ráðast mætti í álversuppbygginguna í Helguvík eða gaf frá sér kæru Landverndar, svo rétt sé með það farið, (**Gripið fram í:** Vísaði henni frá.) vísaði henni frá, þá hafði það gerst að hæstv. iðnaðar- og byggðamálaráðherra, Össur Skarphéðinsson, hafði lýst því yfir á fundi í Keflavík að sjálfsagt væri að snúa stefnunni við og stefnan *Fagra Ísland* ætti ekki lengur við vegna þess að breyttar aðstæður væru í atvinnulífinu.

Skömmu síðar höfðum við síðan fyrir okkur yfirlýsingu formanns Samfylkingarinnar sem gekk í allt aðra átt. Þannig að hér er talað í ýmsar áttir frá sama flokknum og svo lýsir Sjálfstæðisflokkurinn því yfir að ekkert hafi verið að marka yfirlýsingar hæstv. umhverfisráðherra um það að til standi að fara í stjórnarskrárbreytingar.

Ég er raunar talsmaður þess að við skoðum stjórnarskrá okkar. Sérstaklega er mér það kappsmál að við komum þar inn með virkum hætti baráttumáli okkar framsóknarmanna um auðlindir Íslendinga. (Gripið fram í.) Það hefur ekki tekist í samstarfi við sjálfstæðismenn og greinilegt er að þeir eru enn fastari fyrir núna gagnvart Samfylkingunni í þessu máli.

[13:56]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Vitnað hefur verið til orða hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar sem ég hygg að hafi verið sögð í hádegisviðtali Stöðvar 2 og þegar þingmaðurinn nú krefst þess að vitnað sé í viðtöl við hann í heild er rétt að minna á það að hádegisviðtalið á Stöð 2 er liðlega 40 mínútna langt, ef ég man rétt. Með fullri virðingu fyrir hv. þingmanni þá held ég að það geri menn ekki nema á Kúbu að lesa upp úr slíkum viðtölum.

Hér er þyrlað upp moldviðri af hálfu stjórnarandstöðunnar með svikabrigslum á hendur Samfylkingunni, og á grundvelli hvers? Á grundvelli þess að hæstv. umhverfisráðherra hefur farið að lögum. Það eru engin svik í því fólgin af hálfu Samfylkingarinnar eða umhverfisráðherra hennar að fara að lögum landsins. *Fagra Ísland* var stefnumörkun um náttúruvernd á Íslandi og í stjórnarsáttmála Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hefur verið hafin rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúruperla og fjöldinn allur af stöðum — Langisjór, Jökulsá á Fjöllum, Þjórsárver, Hveravellir, Kerlingarfjöll, og þannig getum við talið áfram, tekinn undan stóriðjustefnunni og virkjunaráformunum. Með þeim hætti hefur Samfylkingin mætt náttúruverndarsjónarmiðum þeim sem við kynntum í síðustu kosningum.

Hitt er annað mál og rétt að hafin voru verkefni í stóriðju og að stjórnvöld hafa takmörkuð tæki til þess að stöðva eða hafa áhrif á slík verkefni eins og við höfum rakið. En það er fullt tilefni til þess að koma þeim upp og ég hef fulla trú á því að stjórnarflokkarnir muni í sameiningu ná að koma slíkum tækjum upp. Því eins og við heyrðum t.d. í máli hv. þm. Jóns Gunnarssonar Sjálfstæðisflokki höfum við orðið í öllum flokkum efasemdir um að skynsamlegt sé að fara lengra í uppbyggingu álvera vegna þess hversu (Forseti hringir.) þungt þau eru farin að vega hér í efnahagnum og ekki síst vegna þeirra neikvæðu loftslagsáhrifa sem þau hafa og vert er að hafa hér hátt á dagskránni, (Forseti hringir.) ekki síst á þeim degi þegar Al Gore hefur heimsótt Ísland og minnt okkur, í morgun, á þá alvarlegu hluti sem eru á ferð.

[13:58]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Fyrst vil ég taka fram að ég tel að miðað

við gildandi lög í landinu hafi verið gjörsamlega ómögulegt fyrir hæstv. umhverfisráðherra að komast að annarri niðurstöðu í því kærumáli sem hér um ræðir en raun bar vitni. Ég held að umhverfisráðherra hafi sýnt vandaða stjórnsýslu í þessum efnum og komist að þeirri niðurstöðu sem lög gáfu tilefni til.

En varðandi annað efni sem vakin hefur verið athygli á í þessari umræðu, þ.e. varðandi hugsanlegar breytingar á stjórnarskránni, þá vildi ég bara minna á til skýringar að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er talað um að áfram verði haldið vinnu við stjórnarskrárbreytingar á grundvelli þeirrar nefndar sem var að störfum á síðasta kjörtímabili og þá yfirlýsingu hefur hæstv. forsætisráðherra ítrekað hér í þinginu. Það liggur fyrir að þetta verkefni, endurskoðun stjórnarskrárinnar á mjög breiðum grundvelli, verður tekið aftur upp síðar á þessu kjörtímabili sem ég þarf ekki að minna hv. þingmenn á að er rétt nýhafið.

Tímasetningar í því sambandi liggja ekki fyrir en ég held að það sé ljóst að þeirri vinnu verður markaður endapunktur þegar kjörtímabilinu lýkur vegna þess að engin áform eru uppi um það af hálfu ríkisstjórnarinnar að rjúfa þing og boða til nýrra kosninga fyrr en að því kemur. (Gripið fram í.) Og ég held að engin leið sé að túlka ummæli umhverfisráðherra þannig að hún hafi gert ráð fyrir því að stjórnarskrárbreyting um þetta efni taki gildi á morgun eða hinn. Ég held að enginn hafi getað túlkað það þannig. Ekkert í ummælum hennar gaf tilefni til þess þó hún lýsti þeirri skoðun sinni að hún teldi æskilegt að inn í stjórnarskrána kæmi ákvæði sem undirstrikaði mikilvægi íslenskrar náttúru.

Þetta er reyndar atriði sem var rætt töluvert (Forseti hringir.) í stjórnarskrárnefnd á síðasta kjörtímabili og var umdeilt, m.a. á þeim grundvelli að erfitt yrði að (Forseti hringir.) mynda skýran lagatexta um einhver almenn og óljós (Forseti hringir.) stefnumið að þessu leyti. En það er lagalegt, stjórnskipunarlegt og tæknilegt efni frekar en deila um pólitísk atriði. (Forseti hringir.)

[14:01]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir að fá orðið. Þetta hefur eiginlega verið skemmtiatriði sem hér hefur farið fram, að hlusta á t.d. stjórnarsinna tala hver í sína áttina í sambandi við mikilvæg mál í þjóðfélaginu. Það er ekkert skrýtið þó að ýmsir velti því fyrir sér hvort þetta samstarf verði á fleiri vetur setjandi, en við skulum sjá til hvernig (Gripið fram í.) það þróast. (**Gripið fram í:** Það gengur vel í Framsókn.) Það gengur ákaflega vel í Framsókn, það er nú svo gott með það. (Gripið fram í.) Hæstv. forseti. Hver hefur orðið? (Forseti hringir.)

Hér er sem sagt komið fram að stefna Samfylkingarinnar, sem kom fram fyrir kosningar, var byggð á ákaflega veikum grunni. Það má þó hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon eiga að hann talaði þannig fyrir kosningar að hann var búinn að úthugsa það hvernig hann ætlaði að stoppa stóriðjuframkvæmdirnar, því að hann sagðist ætla að gera það í gegnum eignarhlut eða eignaraðild ríkisins að Landsvirkjun. Samfylkingin gerði sér, held ég, ákaflega vel grein fyrir því að hún gæti ekkert stoppað en engu að síður var því haldið fram af hálfu formanns Samfylkingarinnar og þingmanna að stoppa ætti framkvæmdir í fimm ár.

Síðan gerist það í gærkvöldi, sem er alveg ógleymanlegt, að maður hlustar á talsmann Samfylkingarinnar segja frá því í sjónvarpinu að þetta fimm ára stopp hafi verið hugsað eftir að byggt hefði verið upp á Húsavík og eftir að byggt hefði verið upp í Helguvík. Þá ætti að stoppa í fimm ár. Þetta var nýja útfærslan á *Fagra Íslandi* og stóriðjustoppinu í fimm ár. Þá var mér nú algjörlega nóg boðið. Ég held að Samfylkingin verði að gjöra svo vel að gera sér grein fyrir því að hún óð reyk í þessari umræðu allri. Nú er hún komin með ábyrgðina, nú er hún í ríkisstjórn og nú held ég að þingmenn hennar ættu bara að taka sig saman í andlitinu og viðurkenna hlutina eins og þeir eru í raun og veru.

Umræðu lokið.

Utanríkis- og alþjóðamál, ein umr.

Skýrsla utanrrh., 556. mál. — Þskj. 857.

[14:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Umræðan fer fram samkvæmt reglum þingskapa um skýrslur, þó með þeirri undantekningu að andsvör verða ekki leyfð fyrr en talsmenn flokkanna hafa lokið máli sínu.

[14:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Utanríkisráðherra Íslands hefur fjögur meginmálasvið sem víða í öðrum löndum eru hvert um sig sérstakt ráðuneyti. Þetta eru alþjóðastjórnmál, alþjóðaviðskipti, varnarmál og þróunarsamvinna. Mikilvægt er að snúa þessu fjölþætta verksviði upp í styrk fyrir íslenska hagsmuni með skýrri stefnumörkun.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er lýst stuðningi við aukið frelsi í alþjóðaviðskiptum, að Ísland taki forustu í baráttunni gegn mengun hafsins og í alþjóðastarfi til að bregðast við loftslagsbreytingum. Þá er virðing fyrir mannréttindum, aukin þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála skilgreind sem nýir hornsteinar í íslenskri utanríkisstefnu.

Frá því að ríkisstjórnin tók við völdum fyrir rétt tæpu ári hefur markvisst verið unnið að því að hrinda þessum stefnumiðum í framkvæmd, og vísa ég til skýrslu minnar sem lögð hefur verið fram á Alþingi. Lögð er áhersla á frumkvæði í stað viðbragða, á innri samkvæmni og festu í málflutningi. Áhersla er sett á mikilvægi virks milliríkjasamstarfs á grundvelli þjóðaréttar og á ábyrga þátttöku í alþjóðasamstarfi sem byggist á þríþættum styrkleika Íslands:

1. Reynslu á sviði sjálfbærrar nýtingar sjávarauðlinda.

2. Þekkingu af nýtingu endurnýjanlegrar orku.

3. Merka sögulega áfanga í jafnréttisbaráttu kvenna og sterka ímynd íslenskra kvenna.

Dæmi um nýtt verkefni í utanríkisráðuneytinu sem byggir á þessari aðferðarfræði er eyjaverkefnið svokallaða. Smá eyþróunarríki eru í hópi þeirra samfélaga sem búa við

hvað mesta ógn vegna loftslagsbreytinga og eru jafnframt í hópi fátækustu ríkja heims. Markmiðið er að koma til móts við óskir þessara ríkja í Karíba- og Kyrrahafi, og í náinni samvinnu við heimamenn er ætlunin að vinna að auðlindastjórnun, orku- og umhverfismálum og jafnréttismálum.

Ég vil einnig í upphafi máls míns víkja að tveimur grundvallarfrumvörpum á sviði utanríkismála sem eru nú til meðferðar á hinu háa Alþingi. Annars vegar eru það frumvarp til varnarmálalaga og ég fagna sérstaklega breiðum stuðningi sem fram kom við það mál við afgreiðslu úr utanríkismálanefnd. Hins vegar vil ég nefna frumvarp til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands sem færa mun starfsumhverfi Íslendinga á sviði þróunarmála til samræmis við það sem best gerist í heiminum.

Þá vil ég greina frá því að í gær ritaði forsætisráðherra bréf til formanna þeirra stjórnmálaflokka sem sæti eiga á Alþingi og tilkynnti um nýtt reglubundið samráð þeirra um þjóðaröryggismál. Er gert ráð fyrir að þeir hittist vor og haust til að fjalla um stöðu og þróun mála varðandi þjóðaröryggi og hættumat, stöðu mála innan alþjóðastofnana og samráð við helstu samstarfsríki. Þetta samráð mun koma til viðbótar öflugu starfi utanríkismálanefndar. Með þessu er komin til framkvæmda yfirlýsing ríkisstjórnarinnar úr stjórnarsáttmála. Eftir sem áður er til sérstakrar skoðunar hvernig almennt megi stuðla að auknum rannsóknum á sviði öryggis- og varnarmála þannig að ákvarðanir í þessum málaflokki séu teknar á grundvelli góðrar yfirsýnar og bestu þekkingar á hverjum tíma.

Virðulegi forseti. Ímyndarnefnd forsætisráðherra skilaði skýrslu sinni og tillögum í gær. Þar kemur fram að ímynd Íslands er jákvæð en ekki að sama skapi sterk á alþjóðavettvangi. Þótt ásýnd Íslands sé jákvæð hjá þeim sem til þekkja þá vita of fáir hversu traustir innviðir íslensks samfélags eru. Tómarúmið um Ísland hefur verið of mikið, of lengi og erlendir fjölmiðlar skálda í eyðurnar. Það er m.a. við þessar aðstæður sem „íslenska álagið“ svonefnda verður til og hætt er við að trúverðugleikavandi færist yfir Ísland í heild og það sem frá Íslandi kemur. Undirliggjandi er hugmynd um Ísland sem skrýtið og svolítið vanþróað samfélag. Við þessu er eitt og aðeins eitt svar: Að halda sig ekki til hlés heldur ganga einbeitt fram fyrir skjöldu.

Hagsmunir okkar Íslendinga af að sækja fram á alþjóðavettvangi mælast nú augljóslega í milljörðum. Við þurfum sjálf að fylla í eyðurnar með því að tala röddu sem aðrir heyra og gefa fordæmi sem tekið er eftir. Þjóð sem stjórnar vel eigin efnahagslífi, auðlindanýtingu, umhverfisvernd, heilbrigðis- og menntakerfi hefur margt fram að færa í milliríkjasamskiptum. Þjóð sem skilar starfi á vettvangi Sameinuðu þjóðanna með sóma hlýtur að hafa byggt upp sterka innviði heima fyrir.

Ég nefni þetta vegna þess að stundum er látið að því liggja að Ísland eigi helst ekki að kveðja sér hljóðs á alþjóðavettvangi og eigi þar takmarkað erindi. Enn heyrist að Íslandi farnist best að taka aðeins þátt þegar um þröngt skilgreinda sérhagsmuni er að ræða. Þetta sjónarmið kann að hafa átt við áður fyrr en ekki í dag. Utanríkisstefna 21. aldar verður ekki byggð á hjásetu eða sérhagsmunum. Slík stefna er ekki einungis ábyrgðarlaus, hún er árangurslaus. Tímarnir hafa breyst, Ísland hefur breyst og fáir sakna fyrri tíma. Allt tal um að Ísland eigi ekki, geti ekki og megi ekki, dæmir sig sjálft og vitnar um óburðuga sjálfsmynd.

Ísland er skýrt dæmi um ríki sem notið hefur góðs af alþjóðlegri samvinnu og starfi alþjóðastofnana. Alþjóðlegur hafréttur færði okkur yfirráð á Íslandsmiðum, alþjóðlegir mannréttindadómstólar færðu okkur verulegar réttarbætur, samruni Evrópumarkaða gerbreytti íslensku atvinnulífi til hins betra og þróun vinnulöggjafar og umhverfisréttar innan ESB skilaði íslensku launafólki ávinningi og auðveldaði starf að umhverfismálum. Þessi framfaraskref voru ekki tilviljun heldur afrakstur af þrotlausu milliríkjasamstarfi Íslands við önnur ríki á vettvangi alþjóðastofnana. Hin leiðin er að gera eins og þursarnir í Pétri Gaut sem fóru aldrei út úr fjallinu sínu. Ibsen skrifar, í þýðingu Einars Benediktssonar, með leyfi forseta:

> Þar úti sem nótt fyrir árdegi víkur
> er orðtakið: maður ver sjálfum þér líkur.
> En meðal vor þar sem myrkt er öll dægur
> er máltækið: Þursi ver sjálfum þér nægur.

„Þursi ver sjálfum þér nægur.“ Hæstv. forseti. Þetta á ekki við um okkur Íslendinga sem hefur ævinlega farnast best, jafnt á sviði viðskipta sem menningar, þegar við höfum átt sem mest samskipti við umheiminn. Ísland stendur í eldlínu alþjóðlegra efnahagsmála. Með okkur er fylgst um allan heim. Þessar aðstæður krefjast samstöðu þings og þjóðar um öflugan málflutning til að styrkja stöðu okkar.

Í utanríkisráðuneytinu er nú unnið að heildstæðri framkvæmdaáætlun um málefni Afríku. Áætlunin mun taka til þróunarsamstarfs hvers konar og friðarþróunar en einnig til stjórnmálalegra samskipta við Afríkuríki. Það er álit mitt að við höfum að vissu leyti vanmetið stjórnmálalegt mikilvægi Afríkuríkja og einblínt um of á aðstoðarþáttinn í samskiptum okkar við þau. Víða í álfunni er gróandi þjóðlíf með auknum hagvexti og vaxandi lýðræðislegum stjórnarháttum. Stjórnmálaleg samskipti okkar við ríki Afríku verða því sífellt mikilvægari og ekki skal vanmeta þá staðreynd að ríkin eru 53 talsins og hafa því umtalsvert vægi í atkvæðagreiðslum á alþjóðavettvangi.

Í tíð minni sem utanríkisráðherra hef ég sótt leiðtogafund Afríkusambandsins í Accra í Gana í júní 2007 og aftur í Addis Ababa í Eþíópíu í janúar 2008. Í síðasta mánuði sótti ég svo fund utanríkisráðherra Norðurlandanna og utanríkisráðherra tíu öflugustu lýðræðisríkja Afríku í Botswana en það var Anna Lindh, fyrrverandi utanríkisráðherra Svíþjóðar, sem átti frumkvæði að þessu pólitíska samráði sem fer fram á hverju ári.

Á síðasta ári fékk Ísland áheyrnaraðild að Afríkusambandinu. Til að fylgja því eftir og efla enn frekar samstarf Íslands við samtökin og einstök Afríkuríki hefur Ísland tilkynnt sérstakan fulltrúa með aðsetur í Addis Ababa næstu mánuðina og gagnast það m.a. framboði Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna. Sá fulltrúi verður Svavar Gestsson, fyrrverandi ráðherra, sem gegna mun starfinu samhliða sendiherrastörfum í Kaupmannahöfn.

Í heimsóknum mínum til Afríku hef ég skynjað sterkan samhljóm milli réttindabaráttu kvenna í ýmsum Afríkuríkjum og okkar hér norðar í veröldinni. Réttindi eða réttindaleysi kvenna, aðgangur þeirra að atvinnu og tækifæri til

fjárhagslegs sjálfstæðis, heilbrigðis- og menntamál, allt eru þetta sömu málin og varða konur hvar sem er. Í síðasta mánuði heimsótti utanríkisráðherra Líberíu, Olubanke King Akerele, Ísland og lýsti á áhrifamikinn hátt fyrir okkur Íslendingum hversu mikilvægt kvenfrelsið er fyrir framfarir í Afríku. Frelsi undirokaðra hópa, hvort sem um er að ræða þjóðfrelsi eða kvenfrelsi, leysir mikinn kraft úr læðingi.

Ísland byggir baráttu sína fyrir auknum hlut kvenna í friðarferlum á ályktun öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1325, um konur, frið og öryggi. Aðgerðaáætlun Íslands um 1325 var gefin út fyrir skömmu og verkar á starf okkar á mörgum sviðum. Ályktunin er lykilmál í kosningabaráttu Íslands til öryggisráðsins.

Í þessu samhengi vil ég geta stuðnings við alþjóðlegt friðarráð palestínskra og íraelskra kvenna en fulltrúar þess heimsóttu Ísland fyrir skömmu og fjölluðu um ástandið fyrir botni Miðjarðarhafs. Ein ástæða þess að ákveðið var að bjóða þeim til landsins var að gefa innlendum stjórnmálamönnum og almenningi kost á því að kynnast starfi þeirra milliliðalaust.

Ásamt kvenforsetum, -forsætis, og -utanríkisráðherrum nokkurra ríkja var mér boðið að gerast heiðursfélagi friðarráðsins og hef ég ákveðið að efna þá skyldu sem í því felst. Heimsókn mín til Miðausturlanda síðastliðið sumar og fundir m.a. með Hanan Ashrawi, hinni virtu talskonu Palestínumanna, og ísraelskum þingmönnum, leiddu til þess að ég tók að mér þessa málafylgju.

Á föstudaginn kemur mun ég eiga fund með Condoleezzu Rice, utanríkisráðherra Bandaríkjanna. Á fundinum munum við ræða öryggis- og varnarmál en einnig málefni norðurslóða og þau tækifæri sem felast í auknu viðskiptasamstarfi. Þá munum við ræða aðkomu kvenna að friðarferlum.

Mikið starf hefur verið unnið í því augnamiði að flétta mannréttindaáherslur inn í stefnu og aðgerðir okkar í ólíkum málaflokkum alþjóðamála, svo sem friðargæslu, þróunarsamvinnu, fríverslunarviðræður og málefni sjálfbærrar þróunar. Átakamál í samtímanum varða oftast mannréttindi. Það er forsenda mannréttindastefnu að afstaða Íslands sé yfirveguð og skýr. Þegar ákvörðun er tekin í einstökum málum á það að ráða niðurstöðu sem helst skilar árangri.

Ég nefni þetta hér vegna þess að heyrst hafa háværar kröfur frá fámennum hópi um að Ísland eigi að ganga lengra en önnur lönd í Evrópu og slíta einfaldlega stjórnmálasambandi við ríki sem gagnrýnd eru fyrir mannréttindabrot. Slík viðbrögð skila ekki endilega árangri en leiða augljóslega til áhrifaleysis í einskis þágu. Þolendur mannréttindabrota um víða veröld eru engu bættari.

Vilji til að heimsækja átakasvæði, kynna sér aðstæður og eiga hreinskiptin samtöl við ráðamenn verða til þess að það er hlustað. Í framhaldi af fundum mínum í Miðausturlöndum hef ég ítrekað sett fram áhyggjur Íslands og athugasemdir í beinum samtölum við ráðamenn, ýmist á fundum eða með símtölum. Ísland á ekki að slíta stjórnmálasambandi heldur beita því í þágu friðsamlegrar lausnar deilumála. Í þessu samhengi vil ég hér á Alþingi ítreka það sem ég hef þegar tjáð sendiherra Kína, að Ísland telur það þjóðréttarlega skyldu Kínverja að virða mannréttindi íbúa Tíbets.

Hæstv. forseti. Í Afganistan fer fram umfangsmesta friðargæsluverkefni Sameinuðu þjóðanna á vegum alþjóðlegra öryggissveita undir stjórn NATO. Alþjóðaliðið starfar í Afganistan í umboði öryggisráðsins og er hlutverk þess að tryggja öryggi og stöðugleika þannig að uppbyggingarstarf geti fylgt í kjölfarið. Rétt er að minna á að fjöldi annarra ríkja utan NATO tekur virkan þátt í alþjóðaliðinu, ríki á borð við Finnland, Svíþjóð, Ástralíu, Nýja-Sjáland, Jórdaníu, Sviss og Austurríki.

Nýlega heimsótti ég Afganistan. Í ferðum mínum um landið og í samræðum við afganska stjórnmálamenn, fulltrúa kvenna- og mannréttindasamtaka og fleiri, skynjaði ég sterkt stærð og mikilvægi Afganistanmálsins. Segja má að Afganistan sé samfélag þar sem þjóðfélagsgerðin er á 16. eða 17. aldar stigi. Viðleitni til að setja stjórnkerfi að bandarískri fyrirmynd með sterku miðstýringarvaldi forseta ofan á slíkt samfélag getur því seint gengið greiðlega. Forseti Afganistans útnefnir ekki aðeins alla ráðherra heldur einnig alla héraðsstjóra og innanríkisráðherrann tilnefnir svo alla borgarstjóra. Þannig starfa þessir forustumenn án þess að nærsamfélagið fái að kjósa þá og þar af leiðandi án lýðræðislegs eftirlits. Skref í lýðræðisátt er auðvitað gríðarleg framför frá hinni hörðu einræðisstjórn talibana en alþjóðasamfélagið þarf að leita nýrra aðferða til að efla lýðræðismenningu í landinu og þar á Ísland að beita sér.

Fleiri vandamál blöstu við og vil ég sérstaklega nefna þrennt: Skort á samhæfingu aðgerða alþjóðaliðsins, að aðgerðir alþjóðaliðsins miðist betur við þarfir almennings, og spillingu í stjórnkerfinu. Það segir sig sjálft að friðar- og uppbyggingastarf við þessar aðstæður er erfitt. Ýmsir hafa því orðið til þess að spyrja: Af hverju er Ísland að taka þátt slíku starfi? Hvaða erindi á Ísland í Afganistan? Að mínu mati er þessum spurningum auðsvarað.

Í fyrsta lagi er stöðugleiki í Afganistan sameiginlegt öryggismál alþjóðasamfélagsins en heimsbyggðin þekkir af reynslu afleiðingar þess þegar ríki í lamasessi verður skálkaskjól.

Í öðru lagi ríkir breiðari samstaða ríkja á alþjóðavettvangi um uppbyggingarstarf í Afganistan en dæmi eru um. Sú samstaða kom skýrt fram á leiðtogafundi NATO í Búkarest sem sóttur var af um sextíu ríkjum. Öryggissveitirnar eru í landinu í umboði Sameinuðu þjóðanna og að beiðni afganskra stjórnvalda. Ísland er aðildarríki bæði Sameinuðu þjóðanna og NATO og ber að axla sanngjarnar byrðar til jafns við aðra.

Í þriðja lagi skiptir framlag Íslands til aðstoðar íbúum Afganistan máli. Það er sammannleg skylda okkar að rétta íbúum þessa stríðshrjáða og sárfátæka lands hjálparhönd en hlaupast ekki á brott. Skeytingarleysi er ekki valkostur.

Fyrir skömmu skipaði aðalframkvæmdastjóri Sameinuðu þjóðanna Norðmanninn Kai Eide sem sendimann sinn í landinu en hann er okkur Íslendingum að góðu kunnur. Eide á að baki langa og mikla reynslu í friðar- og uppbyggingarstarfi og miklar vonir eru bundnar við að honum takist að styrkja samstarf alþjóðasamfélagsins í landinu og ná betri árangri. Norðurlöndin hafa að auki mikinn hug á að samhæfa framlag sitt í Afganistan og fellur það vel að áherslum Íslands.

Virðulegi forseti. Eftir ferð mína er ég sannfærð um að

Íslendingar vinna frábært starf í Afganistan. Í fátæku landi skiptir til að mynda smíði 20 lítilla vatnsaflsvirkjana miklu máli fyrir lífsgæði og heilsu fólks. Í félagslegri ráðgjöf af ýmsu tagi og réttaraðstoð, einkum við konur og fjölskyldur, felst einnig frábært starf. Ég er stolt af störfum íslenskra friðargæsluliða í Afganistan eftir að hafa séð þau með eigin augum.

Unnið er að gerð starfsáætlunar Íslands um stuðning við friðar- og uppbyggingarstarf í Afganistan á tímabilinu 2008–2010. Í henni felast nýjar áherslur. Annars vegar er um að ræða langtímaframlag til þriggja ára sem auðveldar allt skipulag og framkvæmd. Hins vegar er sú stefna mörkuð að verkefni íslenskra friðargæsluliða lúti einkum að mannréttindamálum, þróunarverkefnum og uppbyggingarstarfi í samvinnu við alþjóðastofnanir, frjáls félagasamtök og heimamenn. Ég vonast til að geta kynnt utanríkismálanefnd vinnuna við þessa áætlun á næstunni.

Virðulegi forseti. Lokaspretturinn í framboði Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna er hafinn. Í október nk. verður kosið milli Íslands, Austurríkis og Tyrklands í tvö sæti í ríkjahópi vestrænna ríkja fyrir árin 2009–2010. Ég get fullyrt að framboðið hefur mælst vel fyrir. Ísland hefur nú þegar fengið skrifleg vilyrði um stuðning frá á annað hundrað af 192 aðildarríkjum Sameinuðu þjóðanna en 2/3 hluta atkvæða þarf til að ná kjöri.

Reynsla annarra ríkja sýnir að ekki er á vísan að róa í leynilegum kosningum af þessu tagi né heldur geta ríki fagnað sigri fyrr en talið er upp úr kjörkössunum. Til marks um þetta má nefna að í fyrra tókust Króatía og Tékkland á um laust sæti í öryggisráðinu og bjuggust flestir fastlega við því að Tékkland mundi hafa betur. Þegar á hólminn var komið náðu Króatar kjöri þvert á allar horfur. Þetta sýnir okkur að allt getur gerst og við stefnum ótrauð að því að halda okkar hlut.

Eðli málsins samkvæmt gera íslensk stjórnvöld í undirbúningi ráð fyrir því að svo geti farið að Íslandi taki sæti í öryggisráðinu strax í byrjun næsta árs. Á þessu ári hefur utanríkisþjónustan unnið að gerð málefnayfirlits og greiningu helstu umfjöllunarefna öryggisráðsins. Þar standa upp úr 31 átakamál og sex meginmálaflokkar. Komi til þess að við náum kjöri fullyrði ég að við verðum tilbúin og með báða fætur á jörðinni.

Íslensk stjórnvöld hafa kappkostað að heyja málefnalega kosningabaráttu. Megináherslumál Íslands í framboðinu eru vernd almennra borgara á átakasvæðum, sér í lagi kvenna og barna, aukin aðkoma kvenna að friðarviðræðum og friðaruppbyggingu; og mikilvægi þess að mæta ógnum við öryggi í víðasta samhengi. Þá vill Ísland beita sér fyrir bættum og gegnsærri starfsháttum innan ráðsins.

Framboð Íslands er öðrum þræði framboð smáríkis sem leggur áherslu á að lög og þjóðaréttur ráði samskiptum ríkja. Það er framboð ríkis sem hefur á grundvelli skynsamlegrar auðlindanýtingar hafið sig úr sárri fátækt til velferðar og framboð herlauss ríkis sem vill leggja sitt af mörkum til friðsamlegra lausna deilumála og að ráðast gegn rótum átaka.

Fyllsta aðhalds hefur verið gætt í kostnaði við framboðið sem nú nemur um 250–300 milljónum króna frá árinu 2001. Fréttir hafa borist af því að keppinautar okkar í framboðinu reki dýra kosningabaráttu. Ég lýsi því yfir hér að Ísland mun ekki ástunda fjáraustur á lokasprettinum. Við munum halda okkar striki og gera þetta á okkar forsendum.

Framboðið til öryggisráðsins hefur þegar skilað ávinningi til framtíðar. Samskipti Íslands við önnur ríki nær og fjær hafa aukist og síðan Ísland lýsti yfir framboði árið 1998 hefur verið stofnað til stjórnmálasambands við alls 75 ríki. Það eitt hefur haft ómæld áhrif til kynningar á sjónarmiðum okkar og hagsmunum. Að vera í framboði veitir aðgang.

Virðulegi forseti. Þó að utanríkisþjónustan beri hitann og þungann af öryggisráðsframboðinu hefur framlag annarra verið þýðingarmikið. Ráðherrar í ríkisstjórn og fjölmargir aðrir hafa verið óþreytandi við að kynna framboðið og afla því fylgis. Þá hefur forseti Íslands lagt framboðinu verulegt lið. Vil ég í þessu samhengi minnast á glæsileg verðlaun sem indversk stjórnvöld veittu honum í gær og eru verðskulduð viðurkenning og sómi fyrir okkur Íslendinga.

Íslendingar hafa ávallt verið sammála um mikilvægi þess að taka þátt í starfi Sameinuðu þjóðanna. Framboðið til öryggisráðsins er eitt stærsta verkefni sem Ísland hefur ráðist í á alþjóðavettvangi. Stuðningur við framboðið hefur aukist umtalsvert innan lands. Það er mikilvægt að sem mest sátt ríki um öryggisráðsframboðið og ég vona að málefnaleg umræða muni áfram stuðla að því.

Virðulegi forseti. Saga Íslands í gegnum aldirnar kennir að landið, atvinnulíf þess og menning blómgast best þegar samskipti og samvinna við útlönd eru mest. Aldrei fyrr hafa þessi sannindi verið jafnskýr og augljós og nú þegar efnahagsmál og alþjóðamál eru eitt og sama verkefnið. Með virkri utanríkisstefnu í öllum málaflokkum byggðri á styrkleika Íslands nýtum við tækifærin og stöndumst ágjöf hver sem hún er. Tökum þeirri áskorun fagnandi.

[14:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Í skýrslunni segir, og er vitnað til stjórnarsáttmálans, að nýir hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu séu mannréttindi, aukin þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála. Þetta hljómar mjög vel, og hér er ekki sagt „meðal annars“ heldur eru þetta hornsteinarnir ef lagður er venjulegur skilningur í setninguna miðað við orðanna hljóðan.

Það er vissulega svo að ýmislegt hefur þróast með jákvæðum hætti að mínum dómi og þeirra sem deila áherslum með mér í þessum efnum. Að sjálfsögðu ber þar fyrst að telja langþráða brottför bandaríska hersins og þann veruleika að Ísland er í þeim skilningi, a.m.k. ekki með formlegum hætti og að staðaldri, hersetin þjóð lengur. Ýmsar áherslur hafa verið uppi í tíð fyrrverandi og núverandi utanríkisráðherra í sambandi við það t.d. að auka framlög til þróunarsamvinnu, sem að sjálfsögðu er fagnaðarefni, þó að sorglega hægt gangi og mikið betur þurfi að gera, leggja aukna áherslu á málefni kvenna og barna, beina kröftum að uppbyggingu á velferðarsviði og hvað varðar innviði samfélaga eins og á sviði heilsugæslu, skólamála og annað í þeim dúr og allt er þetta vel.

Annað hefur því miður ekki breyst. Nú væri í stráksskap hægt að segja að þetta hljóti að þýða að áður títtnefndir

hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu, sem gjarnan var byrjað að telja upp og þá kom gjarnan fyrst samningurinn við Bandaríkin, NATO-aðildin — og svo fóru menn að tala um Norðurlöndin og aðild að Norðurlandaráði eða eitthvað slíkt — séu þá ekki lengur hornsteinar. Ætli það sé ekki bara best að horfa á stefnuna eins og hún birtist og velta því fyrir sér: Eru innstæður fyrir þeim fallegu fyrirheitum sem gefin eru í stjórnarsáttmálanum og aftur eru tíunduð hér í skýrslu utanríkisráðherra? Hvar voru innstæður fyrir ýmsu því sem heitið hefur verið og í orði kveðnu á að vera á sviði utanríkismála þegar utanríkisráðherra og forsætisráðherra fóru til Búkarest á NATO-fundinn, fljúgandi eins og kunnugt er, án þess að hafa samráð um það áður við utanríkismálanefnd hvaða afstaða yrði þar tekin til mikilla og stórra pólitískra deilumála? Það voru a.m.k. ekki miklar innstæður þá fyrir fyrirheitum um aukið samráð, virkt samráð, við utanríkismálanefnd, því að tilkynningarskylda eða minnisblöð eftir að menn eru farnir til fundar eru ekki samráð.

Þar tók Ísland afstöðu til mála sem því miður eru í hróplegri mótsögn við og ósamræmi við þessi fallegu fyrirheit. Er það sjálfgefið að Ísland fylgi bandarískri harðlínustefnu um stækkun NATO til austurs í andstöðu við nágrannaþjóðir, sem Mið- og Austur-Evrópuþjóðir ýmsar innan NATO leggjast gegn vegna þess að óttast er að það hleypi öllu í bál og brand? Ég lagði fram bókun á vettvangi utanríkismálanefndar daginn sem utanríkisráðherra og forsætisráðherra flugu til fundar þar sem ég í fyrsta lagi harmaði það að ekki skyldi vera samráð við nefndina en varaði í öðru lagi við því að íslensk stjórnvöld fylgdu bandarískri harðlínustefnu þegar kæmi að viðkvæmum hlutum, samskiptamálum í Mið- og Austur-Evrópu, eins og fljótræðislegum og illa undirbúnum áformum um aðild Úkraínu og Georgíu að NATO og uppsetningu bandaríska eldflaugavarnakerfisins.

Hvaða afstaða var tekin? Jú, að vísu var aðildarmáli Úkraínu og Georgíu ýtt að hluta til til hliðar. Forsætisráðherra var þó búinn að tjá sig með mjög jákvæðum hætti um að eðlilegt væri að taka þá inn í klúbbinn og Íslendingar hafa almennt stutt útþenslustefnu NATO. Ég veit að ákveðnir þingmenn hafa það að trúaratriði að þetta hafi allt heppnast einstaklega vel og orðið til mikillar blessunar.

Hvað fylgir aðild nýrra ríkja að NATO, hvað er það fyrsta sem menn verða varir við? Hvað verða skattgreiðendur í viðkomandi löndum varir við? Stórauknar kröfur um útgjöld til vígbúnaðar þar sem viðmiðunin er að a.m.k. 2% af landsframleiðslu fari til vígbúnaðar. Bandaríkjamenn skamma aðrar þjóðir fyrir að fylgja ekki sínu fagra fordæmi en þeir verja, eins og kunnugt er, um 4% af vergum þjóðartekjum til vígbúnaðar, um 600 milljarðar bandaríkjadala mun það hafa verið á síðasta ári. Ætli þeir hafi ekki eitthvað annað við fjármunina að gera en að eyða þeim í hergögn í þessum löndum sem eru að reyna að byggja sig upp?

Varðandi Afganistan, það mál var líka á dagskrá, þar virðist hæstv. utanríkisráðherra hafa tekið þá eindregnu stefnu að auka frekar en hitt umsvif Íslands á þeim slóðum, senda fleiri menn undir vopnum og undir stjórn hernaðarbandalagsins NATO til að sinna friðargæslu. Hæstv. ráðherra segir hér að það sé einfalt að svara þeim spurningum af hverju Ísland sé í Afganistan á þessum forsendum. Hvað er svona einfalt við það? Eru hvergi verkefni annars staðar? Er ekki með sama hætti hægt að segja að það sé einfalt að Ísland eigi að vera alls staðar þar sem verk er að vinna, þar sem þarf að sinna þróunarsamvinnumálum?

Hvað er Ísland víða að verki? Við erum í sex löndum, þannig að það er nú dálítið pláss eftir. Við fórum til Mið-Ameríku í fyrsta sinn nú fyrir tveimur árum, til Níkaragva. Níkaragva er næstfátækasta land Mið-Ameríku, Haíti er enn fátækara. Þar er ástandið svo erfitt að menn veigra sér jafnvel við að fara þangað inn vegna stjórnmálaaðstæðna og spillingar og slíkra hluta. En þarf ekki einhver að reyna að hjálpa fólkinu sem enginn vill sinna, er ekki þörfin mest þar? Væri kannski hægt að álykta sem svo að einmitt þar ætti Ísland að reyna að láta gott af sér leiða? Er það sjálfgefið að Ísland sé með vopnaðan liðsafla í Afganistan en ekki á Haíti? Hvað er svona sjálfgefið við það, hæstv. utanríkisráðherra? Ef ég má orða það þannig, frú forseti?

Það þriðja og langalvarlegasta frá NATO-fundinum í Búkarest, sem ég vil nefna, er fyrirvaralaus stuðningur og fagnaðarlæti íslenskra ráðamanna þar — eins og þeir kjósa sjálfir að kalla sig samanber forsætisráðherra hæstv. hér í gær — við uppsetningu bandaríska eldflaugavarnakerfisins í Mið- og Austur-Evrópu. Hvenær var sú stefna tekin í ríkisstjórninni, hvenær var hún ákveðin, hvað þá borin undir nokkurn mann, að Ísland stillti sér fortakslaust og fyrirvaralaust á bak við og styddi hina geysilega umdeildu uppsetningu bandarískra eldflaugavarnakerfisins í Evrópu? Hvenær var það útkljáð á vettvangi Samfylkingarinnar, leikur mér líka forvitni á að vita, að Samfylkingin hefði þessa afstöðu?

Er það til góðs, er það í þágu afvopnunar og friðsamlegri sambúðar þjóða að troða þarna upp þessum radarkerfum og eldflaugum í Evrópu? Nei, það er sumpart að færa Evrópu 30 ár aftur í tímann. Í þágu þess að geta byggt upp stjörnustríð og haldið áfram stjörnustríðsplönum sínum — þetta er skilgetið afkvæmi þeirra — sögðu Bandaríkjamenn upp ABM-samningnum í júní 2002, þeir ýttu honum til hliðar. Þeir sögðu upp einum mikilvægasta afvopnunar- og griðarsamningi í veröldinni til þess að geta haldið áfram að þróa eldflaugavarnakerfi sín, sem augljóslega voru brot á þeim samningi, og boða nú uppsetningu slíkra kerfa í Evrópu með radarstöð í Tékklandi og eldflaugum í Póllandi.

Hvað gerðu Rússar? Þeir sögðu upp á móti samningum um takmörkun hefðbundins vígbúnaðar í Evrópu og boða viðbúnað af sinni hálfu. Hvað er þá að gerast? Jú, við erum að færast inn í vígbúnaðarkapphlaup á nýjan leik. Þetta minnir óneitanlega á níunda áratuginn þegar uppsetning meðaldrægu eldflauganna gerði allt vitlaust í Evrópu og friðarhreyfingarnar miklu risu í kjölfarið. Það yrði þá það eina góða af þessu ef þær efldust á nýjan leik.

Er þetta til góðs? Á Ísland sem vopnlaus og vonandi friðelskandi smáþjóð að stilla sér fyrirvaralaust á bak við þessa haukahugsun frá Bandaríkjunum? Ég óska eftir því að hæstv. utanríkisráðherra útlisti það hér og skýri frá því hér: Hvenær var sú stefna mótuð af hálfu ríkisstjórnarinnar? Ekki var það rætt við utanríkismálanefnd að þessi afstaða yrði tekin. Var það rætt á vettvangi ríkisstjórnar, var það borið undir þingflokka stjórnarflokkanna, er þessi stefna völduð með þingræðislegum hætti hér, eða hvað?

Það var náttúrlega fleira sem minnti mann á gamla daga eins og þegar hæstv. forsætisráðherra lét koma því heim í

fréttir að hann hefði skammað Rússa, notað tækifærið meðan hann skrapp út úr einkaþotunni og skammaði Rússa fyrir að vera að fljúga upp að Íslandi. Það minnti mann á gamla daga þegar *Mogginn* dró upp svart-hvítu myndirnar af björnunum sem það passaði upp á að hafa á forsíðunni á nokkurra mánaða fresti til þess að réttlæta veru hersins. Er kannski svipaður leikur hér í gangi, að það þurfi að réttlæta nýtilkomin og stórfelld útgjöld til hermála á Íslandi, svokallað loftrýmiseftirlit, NATO-hervæðinguna sem nú stendur yfir. Það er nefnilega þannig, og það er rétt, að ákveðin stefnu- og áherslubreyting er að verða í þessum efnum á Íslandi. Í staðinn fyrir ameríkanseringu, þar sem allt snerist um að halda í Kanann eða hafa hann góðan — treysta á hann og trúa honum og þakka honum fyrir varnirnar — er að koma NATO-væðing og hervæðing íslenskrar utanríkisstefnu. Það er nú þannig.

Um það er fjallað á öðrum stað hér í skýrslunni að öryggishugtakið sé að breytast og um það er ekki deilt. Það er sagt að hugtakið „öryggi“ einskorðist ekki lengur við hervarnir, með leyfi forseta, „tiltekinna svæða heldur er hugtakið miklu víðtækara og nær einnig til aðgerða gegn hinum nýju hnattrænu váboðum.“

Gott og vel og hverjir eru þeir, hinir nýju hnattrænu váboðar? Al Gore spurði að því í morgun í fyrirlestrinum í Háskóla Íslands. Hafa menn þá bara áhyggjur af hryðjuverkum? Skipta umhverfisógnirnar engu máli? Hafa íslensk stjórnvöld bara áhyggjur af einhverjum ímynduðum óvini sem kæmi hugsanlega og réðist á landið? Það mætti ætla það þegar öll orkan fer í að semja við þjóðir um að koma hingað með herþotur og erlenda heri til að vera hér og æfa sig og reka hernaðarhluta ratsjárstöðvakerfisins áfram og í þetta á nú að fara að ráðstafa fjármunum af stærðargráðunni 1,5–2 milljörðum kr. á ári. Bíddu nú við, þjóðartekjur okkar upp á kannski 1.100–1.200 milljarða. Þetta er nú að verða býsna myndarleg prósenta. Kaninn fer nú bara að verða ánægður bráðum. Ef ríkisstjórnin heldur áfram að hækka framlögin til hernaðarútgjalda þá nálgast þau 2% viðmiðið býsna hratt sem Bandaríkjamenn vilja að menn leggi a.m.k. í þetta.

Hver er óvinurinn, ef við veltum þessu fyrir okkur út frá spurningunni um hina nýju hnattrænu váboða? Er það líkleg árás vopnaðs ríkis á Ísland, er það það sem við þurfum að hafa aðaláhyggjur af? Höfum við bara áhyggjur af hryðjuverkum, eins og Al Gore spurði? Nei, ætli það sé nú ekki meiri ástæða til að hafa, hvað alþjóðamálin snertir, áhyggjur t.d. af hinum hnattrænu loftslagsbreytingum og þeim ósköpum sem það mun leiða yfir mannkynið ef svo heldur sem horfir? Er þá Ísland með metnaðarfullum hætti að reyna að sýna einbeitni sína í að leggja sitt af mörkum í þeim efnum? Nei, því miður ekki.

Eini efnislegi hluturinn sem ég hef nokkurn tíma heyrt menn benda á, sem gæti réttlætt einhver aukin umsvif Íslands að þessu leyti, eru siglingar olíuskipa. Það er það eina sem menn hafa getað komið með þegar þeir eru spurðir: Hver er óvinurinn, hver er hættan af þessu tagi? Ja, það er aukin umferð olíuskipa. Ætla menn þá að bregðast við því með herþotum, er það? Væri ekki nær að kaupa dráttarbáta, mengunarvarnagildrur og hafa samstarf við aðrar þjóðir á sviði slíkra hluta? Ég hefði haldið það.

Þegar við lítum okkur nær: Hvað snýr að öryggi okkar og stöðugleika og velferð hér? Eru það utanaðkomandi ímyndaðar hernaðarógnir sem réttlæta það að setja í það hundruð milljóna og milljarða? Ætli væri ekki nær að búa almennilega að lögreglunni, björgunarsveitunum, efla almannavarnir, viðbrögð við eldgosum og jarðskjálftum eða farsóttum og sjúkdómum? Jú, auðvitað. Þessar áherslur eru út í loftið og því miður eru ekki innstæður fyrir fallegu fyrirheitunum um hina nýju og framsæknu utanríkisstefnu að þessu leyti.

Að sjálfsögðu á Ísland að reka virka og sjálfstæða utanríkisstefnu og hafa sjálfstraust og kjark til þess að gera það. Spurningin er ekkert um það. Löng ræðuhöld hæstv. utanríkisráðherra um það eru ástæðulaus, það er enginn ágreiningur um það. Það er ágreiningur um inntakið í stefnunni, um það snýst ágreiningurinn, hvar Ísland skipar sér í sveit, á hvað það leggur áherslu, hvort það er með alvopnaðan liðsafla í Afganistan eða leggur sitt fram á forsendum friðsamlegrar þróunar, uppbyggilegrar þróunaraðstoðar þar sem þörfin er ærin vítt og breitt um heim, því miður. Um það ættum við að ræða meira en ekki sitja föst í þessu gamla fari NATO-væðingarinnar sem nú ræður ríkjum. Og vel að merkja: Það er hið nýja NATO sem verið er að binda (Forseti hringir.) trúss okkar enn fastar við. Það er NATO sem lætur nú til sín taka í fjarlægum heimsálfum (Forseti hringir.) og er árásaraðili en ekki varnarbandalag.

[14:43]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja mál mitt á því að þakka hæstv. ráðherra fyrir þá skýrslu sem hér er lögð fram og hún hefur fylgt eftir. Það má segja að það hafi verið visst einkenni á umræðunni um utanríkismál á síðastliðnum árum að við höfum á fremur skömmum tíma staðið frammi fyrir tiltölulega mörgum stórum ákvörðunum. Þannig er það hárrétt sem kemur fram í skýrslunni til að mynda og margoft hefur verið rætt á þinginu að auðvitað var það stórverkefni fyrir okkur Íslendinga að taka yfir fulla ábyrgð á eigin öryggi og vörnum, það var stórverkefni. En það verkefni hefur almennt tekist vel og ástæða þess er ekki síst sú að við höfum í fyrsta lagi skýra stefnu en við höfum líka fólk og þekkingu til að takast á við slík verkefni. Við höfum líka alþjóðleg tengsl sem nauðsynleg eru til að tryggja að slíkt verkefni gangi fumlaust og af öryggi eftir.

Það sama má segja um ýmis önnur stór verkefni sem ráðist hefur verið í á sviði utanríkismála undanfarin ár sem sum hver verða leidd til lykta innan skamms tíma eins og til að mynda framboðið til öryggisráðsins eða önnur sem munu vera viðvarandi verkefni utanríkisþjónustunnar. Það er auðvitað athyglisvert að það ástand sem núna er á alþjóðlegum fjármálamörkuðum skuli óbeint rata inn í skýrslu utanríkisráðherra um utanríkis- og alþjóðamál vegna þess að það er auðvitað hárrétt að utanríkisþjónustan og stjórnmálatengslin sem við höfum ryðja oft brautina, skapa skilyrði fyrir frjáls viðskipti og atvinnulífið fylgir eftir. Þegar það er komið á vettvang geta síðan komið upp ýmis verkefni og vandamál sem aftur kalla á það að utanríkisþjónustan komi aftur að málum. Það er á vissan hátt það sem er verið að kalla eftir í dag og ekki bara að utanríkisþjónustan heldur

að ríkisstjórnin öll taki þátt í því verkefni, þ.e. að kynna stöðuna á Íslandi fyrir umheiminum. Það er hárrétt sem fram kemur í skýrslunni að það eru auðvitað nýir tímar þar sem ein lítil frétt, einn lítill atburður sem gerist á þessu litla landi norður í höfum er komin heiminn á enda á örskotsstundu. Allt þetta hefur áhrif á verkefni sem rekin eru í utanríkisþjónustunni og ég verð að segja að mér finnst okkur almennt séð takast vel til að gæta okkar hagsmuna á því sviði.

Það má líka taka til umfjöllunar og hefur auðvitað verið gert í máli hæstv. ráðherra, framboð Íslands til öryggisráðsins sem er eitt af þeim verkefnum sem brátt fæst niðurstaða í. Þar er auðvitað á ferðinni verkefni sem sýnir að við höfum metnað og erum tilbúin til að axla mikla ábyrgð og framboðið hefur líka sýnt að við höfum erindi. Það er ánægjulegt að sjá það sem ég hafði allan tímann trú á frá því að framboðsbarátta okkar eða barátta okkar til setu í öryggisráðinu hófst, að í slíku framboði felast fjölmörg tækifæri til að efla tengsl og þau tengsl munu nýtast bæði í stjórnmálalegu samhengi en ekki síður í viðskiptalegu samhengi þegar fram líða stundir. Þetta eru ánægjuleg hliðaráhrif á því að vera virkur þátttakandi í alþjóðamálum með framboði af þessum toga þó að auðvitað sé framboðið sjálft og niðurstaðan sem fæst úr framboðsbaráttunni aðalmálið.

Það er líka ánægjulegt í sambandi við framboð til öryggisráðsins að lítil þjóð eins og Ísland getur tekið fullan þátt í því án þess að það verði okkur ofvaxið hvað kostnað snertir. Ég hef áður látið þau orð falla að mér finnst að farið hafi verið fram af skynsemi í framboðsmálum til öryggisráðsins bæði hvað áherslur snertir en ekki síður hvað kostnaðinn snertir. Það er auðvelt að missa kostnað við slíkt stórverkefni upp í marga milljarða sem ef til vill eru ekki stórar tölur fyrir aðra sem eru að sækjast eftir sætinu en eru vissulega stórar tölur fyrir okkur. Ég fagna því yfirlýsingu hæstv. utanríkisráðherra um að við ætlum ekki að missa okkur á lokasprettinum hvað kostnaðinn snertir.

Það er auðvitað yfir mjög stórt svið að fara þegar þessi skýrsla er tekin til umfjöllunar og þegar hér er komið sögu vil ég þakka fyrir hversu ítarleg skýrslan er og hversu umfangsmikið og gott yfirlit hún veitir inn í alla afkima þeirra verkefna sem unnið er að á vettvangi ráðuneytisins, reyndar fyrir utan Evrópumál sem við höfum tekið sérstaklega til umfjöllunar eftir skýrslu utanríkisráðherra um þau í janúar.

Ég vil staldra við örfá atriði á þeim tíma sem ég hef til ráðstöfunar til að fara yfir efni skýrslunnar og ég vil byrja á því að fjalla um viðskiptamálin. Í vikunni komu nokkrir þingmenn sem eru í þingmannanefnd EFTA til baka úr heimsókn til Indlands en brátt hefjast viðræður við Indverja á vettvangi EFTA um gerð fríverslunarsamnings. Það kom fram í þessari ferð þingmannanna til Indlands að Indverjar trúa því að hægt sé að hefja viðræðurnar á næstu 60 dögum. Ég tel að samningurinn við Kanada sem náðist á síðasta ári og við verðum með til umfjöllunar síðar á dagskránni í dag á þinginu og mögulegur samningur við Indland geti falið í sér stórkostlega hagsmuni fyrir íslenskt viðskiptalíf. Það er til að mynda komin full fríverslun með iðnaðarvörur eftir að fríverslunarsamningurinn við Kanada komst á en það liggur í hlutarins eðli að smáríki eins og Ísland með 300 þúsund íbúa hefur auðvitað af því alveg gríðarlega hagsmuni að eiga opinn aðgang að jafnstórum mörkuðum og Indland er og kemur til með að verða í framtíðinni. Sama gildir um Kanada og við höfum sömu reynslu af öðrum fríverslunarsamningum sem gerðir hafa verið á þessum vettvangi.

Þetta gildir einnig um tvíhliða viðræður okkar við Kínverja. Þar geta auðvitað leynst gríðarlega mikil tækifæri og að við skulum hafa náð þeim árangri að geta hafið tvíhliða viðræður við Kínverja, að þeir skuli hafa talið það vera virði þess tíma sem í þær viðræður fer að eiga slíkar viðræður við 300 þúsund manna þjóð er kannski bara enn eitt atriði sem er til vitnis um það að við getum og við eigum erindi og við eigum að vera vakandi fyrir öllum tækifærum sem bjóðast í alþjóðasamfélaginu. Samkvæmt því sem fram kemur í skýrslunni ganga þær viðræður ágætlega og næsta lota í viðræðunum verður síðar í þessum mánuði. Vonandi ganga þær viðræður áfram á jákvæðum nótum og fæst niðurstaða í þær innan tíðar. En samandregið vil ég fagna þeirri virkni sem er á vettvangi utanríkisráðuneytisins í þessu efni og vek athygli á mikilvægi aðildar okkar að EFTA í þessu tilliti vegna þess að um leið og Dohaviðræðurnar hafa strandað, lent á skeri, og Evrópusambandið hefur þurft í auknum mæli að eyða kröftum sínum í stækkunina því fleiri ríki innan Evrópusambandsins þýða fleiri hagsmuni sem þarf að tala tillit til sem aftur hefur leitt til þess að Evrópusambandið hefur verið aðeins hægara í öllum hreyfingum þegar kemur að gerð svona samninga, þá hefur allt þetta leitt til þess að tvíhliða fríverslunarsamningar og fríverslunarsamningar við EFTA hafa að nýju fengið líf og við eigum að nýta það tækifæri eins og best er kostur.

Ég vil jafnframt koma aðeins inn á þróunarmálin. Það eru auðvitað fyrst og fremst einkenni á þeim málaflokki hjá okkur Íslendingum að við höfum verið að stórauka framlögin. Það er fagnaðarefni að þau metnaðarfullu markmið sem við settum okkur á því sviði eru að ganga eftir. Við erum að stefna inn í það að vera með 0,35% af vergri þjóðarframleiðslu sem framlög okkar til þess málaflokks á næsta ári. Það var markmiðið og það hefur verið mikilvægt að þeirri stefnu hafi verið fylgt þétt eftir, ekki síst í tengslum við framboð okkar til öryggisráðsins að við værum ella að fórna því að vera tekin alvarlega á alþjóðlegum vettvangi ef við gætum ekki staðið við þau fyrirheit sem við gáfum í því efni.

Ég vil hins vegar viðra aðeins þá skoðun mína að slíkri ákvörðun fylgir auðvitað að við þurfum að leggjast mjög gaumgæfilega yfir hvernig við ætlum að ráðstafa þeim auknu fjármunum sem við höfum þá úr að spila. Ég sakna þess dálítið að við á þinginu tökum ekki meiri umræðu um það atriði og eflaust fáum við tækifæri til að gera það betur í utanríkismálanefnd en það er ljóst að það aukna svigrúm sem við höfum skapað okkur á þessu sviði hefur í fyrsta lagi verið nýtt til að fylgja eftir þeim þróunarverkefnum sem við áður höfum ákveðið að taka þátt í en að mínu áliti höfum við ráðist í fullmörg ný verkefni þar sem við höfum oft á tíðum verið að leggja tiltölulega lágar fjárhæðir í einstök verkefni til að vera með sem víðast. Þarna er spurningin sú hvort við eigum að einbeita okkur að verkefnum þar sem því sem við höfum úr að spila verður þá veitt í færri en stærri framlög á hverjum stað þannig að meiru verði áorkað

í hverju verkefni fyrir sig. Þetta er að mínu áliti ein af þeim spurningum sem við stöndum frammi fyrir á þessu sviði fyrir utan það að ég tel að þingið þurfi að fylgja þessum verkefnum betur eftir með virkari eftirfylgni. Nýtt frumvarp um þetta efni gefur auðvitað tækifæri til þess fyrir þingið að vera virkara í eftirlitshlutverki sínu og sú umræða kemur þá til með að fara fram í tengslum við það frumvarp. Að öðru leyti tel ég til að mynda mikilvægt að þingmenn ættu oftar kost á því að fara á vettvang og fylgjast með þeim verkefnum sem við erum að vinna að. Við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fórum einmitt til Níkaragva í janúar, reyndar á vegum Sameinuðu þjóðanna, en við nýttum þá ferð til að fylgjast með því sem gert er á vegum utanríkisráðuneytisins í þróunaraðstoð á því svæði og það var mikið gagn að þeirri heimsókn og augljóst að við höfum þar af miklu að miðla ekki síst einfaldlega þekkingu á nýtingu náttúruauðlinda og það á við mjög víða. Það eru ekki bara peningar sem þarf að senda til útlanda heldur þarf að miðla þekkingu og aðstoða við að byggja upp skipulag.

Mig langar til að koma aðeins inn á eitt atriði sem minnst er á í skýrslunni sem varðar borgaralegu þjónustuna en í skýrslunni er fjallað um að það sé til skoðunar að efla getu ráðuneytanna til að gefa út Schengen-vegabréfsáritanir og ég held að það sé mjög mikilvægt. Eins og ég gat um í upphafi máls míns voru nokkrir þingmenn á vegum EFTA-þingmannanefndarinnar á Indlandi nýverið og það er hálffáránlegt að þeir sem þurfa að sækja Schengen-vegabréfsáritun til Íslands þurfi að fara á næstu hæð fyrir neðan sendiráð Íslands, til danska sendiráðsins til að fá Schengen-vegabréfsáritun en geti einfaldlega ekki fengið afgreiðsluna á hæðinni fyrir ofan þar sem við höfum komið okkur fyrir í sama húsi. Þar fyrir utan reynir oft á að það þurfi að fá skjótari afgreiðslu. Hið sama á við um Rússland og ég fagna því sem segir í skýrslunni að unnið sé að því að búa íslensku sendiráðin þannig út að þau geti afgreitt þessi mál. Þetta er bara lítið dæmi um þann borgaralega þátt sem skiptir máli að sé í lagi, ekki síst þegar við höfum lagt í þá fjárfestingu að opna sendiráðið og koma okkur fyrir. Eins og málin eru að þróast í heiminum þá hefur þetta verið skynsamleg stefna hjá okkur og ég sannfærðist enn betur um það eftir að hafa komið í sendiráð Íslands á Indlandi nú í síðustu viku, að við höfum verið að koma okkur fyrir á réttum stöðum í Asíu eins og í Kína og á Indlandi þar sem deiglan er, þar sem málin eru að þróast með hvað hröðustum hætti og viðskiptatækifærin koma til með að vera í framtíðinni.

Rétt í lokin ætla ég að fara örfáum orðum um ímyndarmálin. Ég held að atburðir síðastliðinna vikna sýni að við þurfum að vera á stöðugu varðbergi hvað ímynd landsins varðar og hafa alltaf á takteinum réttu leiðina til að koma að okkar áherslum um það fyrir hvað við stöndum, hvað við erum og hvað við getum. Ég fagna niðurstöðunni sem fékkst á tiltölulega skömmum tíma frá nefndinni og þeim áherslum sem þar eru lagðar og ég tel að það sé mjög mikilvægt að við hrindum þeim í framkvæmd hið fyrsta.

Nú hef ég ekki einu sinni komist að til að fjalla almennilega um öryggis- og varnarmálin en ég geri það ef til vill síðar í dag.

[14:58]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Löng hefð er fyrir því að hæstv. utanríkisráðherra leggi skýrslu fyrir Alþingi eins og við ræðum hér í dag. Ég þakka fyrir þá skýrslu sem gefur mjög gott yfirlit yfir utanríkismálin og starfsemi utanríkisþjónustunnar. Þar er mikið af upplýsingum sem ágætt er að fara yfir og glöggva sig á varðandi þessi mál.

Utanríkismál eru í reynd innanríkismál. Við erum ekki að ræða hér um afmarkaðan málaflokk sem er einangraður við alþjóðlegt umhverfi vegna þess að allt sem á sér stað á alþjóðavettvangi snertir meira og minna daglegt líf og störf okkar hér á Íslandi þannig að allt er þetta nú samofið.

Stefnan í utanríkis-, öryggis- og varnarmálum hefur lengi verið í föstum skorðum og þróast í takt við breytingar á umhverfi og þróun heimsmálanna. Stefnan nú er í raun og veru sú sama og undanfarin ár ef marka má það sem kemur fram í þessari ágætu skýrslu sem við ræðum. Að sjálfsögðu lýsi ég ánægju með það.

Öryggis- og varnarmálin eru einn mikilvægasti þáttur utanríkismálanna og það varð hér mikil grundvallarbreyting þegar varnarliðið hvarf af landi brott eins og við öll munum. Þá sköpuðust nýjar aðstæður og í reynd var um mjög stórt verkefni að ræða eins og hv. þingmenn hafa fjallað um. Aðdragandinn að því að Bandaríkjamenn fóru varð kannski nokkuð snarpur svona undir það síðasta og mér fannst að framkoma Bandaríkjamanna við Íslendinga hafi verið nokkuð snubbótt og í raun og veru illásættanleg þegar á reyndi og brottförin var tilkynnt. Varnarsamstarfið við Bandaríkjamenn hefur meira og minna byggst á grundvelli þeirra og þyrfti í raun og veru að þróast meira á forsendum okkar til framtíðar. Með þessu hófst nýr kafli í sögu öryggis- og varnarmála hér á landi.

Við þessar aðstæður kom sér auðvitað vel að Ísland er aðili að NATO og rætt hefur verið og samið við NATO-ríki að taka að sér loftrýmisgæslu í samstarfi við okkur Íslendinga. Það hefur verið samstarf við Norðurlandaþjóðirnar, sérstaklega Norðmenn, í þessum málum. Ég bendi á að í þessu máli kemur vel fram hve mikilvægt er að Íslendingar séu aðilar að NATO. Ég tel að mjög vel hafi tekist til við að vinna úr þessari nýju stöðu og tek þar undir með hv. formanni utanríkismálanefndar sem talaði hér áðan og fór vel yfir málin.

Í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra er mikið fjallað um NATO og samstarf NATO-ríkjanna. Það er auðvitað athyglisvert að mikilvægi NATO birtist m.a. í ásókn margra ríkja Austur-Evrópu í að fá aðild að NATO. Það segir mikið um stöðu þeirra eftir að Sovétríkin liðuðust í sundur á sínum tíma. Sama má í raun og veru segja um ríki fyrrverandi Júgóslavíu. Þar er sama sagan uppi sem segir okkur að það er almennt mat að tilvist NATO er talin mikilvæg og þjóðir sækja í að fá aðild að bandalaginu.

Ég hef sjálfur nokkra reynslu af þátttöku í starfi þingmannasamtaka NATO. Þar er mikið fjallað um mannréttindamál, efnahagsmál, umhverfis- og loftslagsmál og um baráttu gegn mansali og alls kyns skipulegri glæpastarfsemi svo eitthvað sé nefnt. Á þeim vettvangi er mikið undir og margt rætt. Þar eiga þjóðir, bæði aðildarþjóðir og eins áheyrnaraðilar, mjög gott samstarf um hin ýmsu mál sem

þar er fjallað um.

Rússar eiga aðild að NATO-samstarfinu og það er mikilvægur þáttur þess. Þeir taka mikinn þátt í störfum NATO og umfjöllun um ýmis málefni sem þar eru. Lögð hefur verið áhersla á að styrkja þetta samstarf við Rússa og það er auðvitað mikilvægt.

Aðild og þátttaka Íslendinga á vettvangi Sameinuðu þjóðanna hefur lengi verið einn af grundvallarþáttum í utanríkisstefnu okkar allt frá stofnun Sameinuðu þjóðanna má segja. Íslendingar hafa tekið virkan þátt í störfum Sameinuðu þjóðanna með fastanefndina í New York í broddi fylkingar á þeim slóðum. Við höfum tekið virkan þátt í störfum stofnana Sameinuðu þjóðanna á ýmsum sviðum og ég tel að við eigum að halda áfram að efla þann þátt í utanríkisstarfsemi okkar.

Framboð til öryggisráðsins er auðvitað mjög stórt mál og mun ná hápunkti á næstu vikum og mánuðum. Úrslitin úr þeirri kosningabaráttu munu koma fram á haustmánuðum. Ég hef alltaf verið þeirrar skoðunar að það hafi verið rétt ákvörðun á sínum tíma að ákveða framboð til öryggisráðsins á þeim tíma þegar Halldór Ásgrímsson var utanríkisráðherra. Framboðið var undirbúið og hefur verið unnið að því eftir settri áætlun. Ég fagnaði því sem kom fram hjá hæstv. utanríkisráðherra áðan að haldið væri við þessa áætlun til framboðsins og vonandi gengur það vel.

Að mínu mati eigum við fullt erindi í öryggisráðið. Þar er fjallað um mörg stór og erfið mál og smærri mál líka og við eigum að láta til okkar taka á svona vettvangi og vera óhrædd við það. Við erum hluti af hinni stóru mynd og eigum ekki að sitja í skjóli sem eitthvert smáríki. Við eigum að taka virkan og fullan þátt.

Mannréttindamálin eru auðvitað eitt af mikilvægustu viðfangsefnum í alþjóðlegu samstarfi. Við tökum víða þátt í umfjöllun um þau mál. Ég nefni þar sem dæmi Sameinuðu þjóðirnar, NATO, ÖSE og Evrópuráðið. Við eigum auðvitað að láta til okkar taka alls staðar þar sem því verður við komið í mannréttindamálum. Í tíð fyrrverandi utanríkisráðherra, Valgerðar Sverrisdóttur, var í fyrsta skipti mótuð mannréttindastefna utanríkisráðuneytisins. Það er mikilvægt að fylgja henni eftir og mótmæla öllum mannréttindabrotum sem eiga sér stað hvort sem um er að ræða vina- og samstarfsþjóðir okkar eða ekki. Að undanförnu hefur mikið verið rætt um Kína og Tíbet og að sjálfsögðu eigum við að láta til okkar taka í þessum málum.

Ég vil leyfa mér að nefna eitt í tengslum við mannréttindamálin og beina því til hæstv. ráðherra hvort hún sé tilbúin að fjalla um það. Það hefur komið fram í fréttum núna síðustu daga að Íslendingur er vistaður í einangrun í Færeyjum vegna tiltekins sakamáls. Mér þætti fróðlegt að vita hvort það mál hafi komið til kasta utanríkisráðuneytisins, hvort hæstv. ráðherra er tilbúinn að tjá sig um það. Þar er um að ræða langa einangrunarvist í fangelsi sem að minnsta kosti sumir telja að séu ákveðin mannréttindabrot og þess vegna nefni ég það hér í þessu sambandi.

Það er margt í þessari skýrslu sem vert væri að fara yfir. Ég vil nefna hér þróunarsamvinnuna sem er auðvitað eitt mikilvægasta framlag okkar til þróunarlanda og þar er m.a. unnið eftir þróunarmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna. Í skýrslunni er mikið fjallað um þessi mál og þar er fjallað um ýmis verkefni sem við höfum tekið þátt í víða í heiminum. Við höfum lagt mjög margt gott af mörkum í þessum málaflokki og eigum að halda því áfram. Fjárframlög til þessa málaflokks hafa aukist á síðustu árum. Við eigum að halda áfram á þeirri braut og ná þeim markmiðum sem við settum okkur og eru í samræmi við þróunarmarkmið Sameinuðu þjóðanna.

Fyrr í vetur var lögð fram skýrsla hæstv. utanríkisráðherra um Ísland á innri markaði Evrópu og sú skýrsla var rædd hér fyrr í vetur. Það er auðvitað erfitt að slíta þau mál úr heildarsamhengi vegna þess að þar er að mínu mati um að ræða eitt mikilvægasta framtíðarhagsmunamál þjóðarinnar hvernig því verður fyrir komið til framtíðar, hvernig við ætlum að staðsetja okkur í þessu samhengi.

Þessi mál eru alltaf í deiglunni. Nefnd stjórnarflokkanna hefur nýhafið störf hér en reyndar eiga fleiri fulltrúar aðild að henni. Það er tvíhöfða nefnd um Evrópumál sem virðist hafa það hlutverk fyrst og fremst að fylgjast með. Sumir hafa orðað það þannig að þetta sé svona huggulegur teklúbbur en vonandi verður verk þessarar nefndar markvert og gott innlegg í þessa umræðu. Ég tel að þarna sé um að ræða málamiðlun á milli stjórnarflokkanna því að við vitum að það eru mismunandi áherslur milli þeirra í þessum málaflokki. Í raun og veru er það ekki í fyrsta skipti sem þessir stjórnmálaflokkar stofna nefnd af þessu tagi í erfiðum málum. Ég minni á að á kjörtímabilinu 1991–1995 þegar sjávarútvegsmál voru mikið í brennidepli stofnuðu þáverandi stjórnarflokkar nefnd sem leysa átti að vandamál í sjávarútvegi. Hún var tvíhöfða eins og þessi en skilaði í raun og veru ekki miklum árangri, því miður.

Þessi mál eru auðvitað mjög mikilvæg og ég tel að það þurfi að færa umræðuna um þau á annað plan en verið hefur og reyna að komast að niðurstöðu um það hvert við ætlum að stefna í þessum málaflokki.

Eins og við höfum séð og rætt um fjallar þessi skýrsla um hin ýmsu mál og er gott yfirlit yfir starf og verkefni utanríkisþjónustunnar. Hins vegar vakti það athygli mína að ég gat ekki séð að í skýrslunni væri fjallað neitt um heimkvaðningu friðargæslusveitarinnar frá Írak á síðastliðnu ári. (Gripið fram í.) Væri fróðlegt að heyra frá hæstv. ráðherra hverju það sætir, af hverju ekki er gerð grein fyrir því í þessari skýrslu.

Ég rifja það líka upp að mörg undanfarin ár hefur Samfylkingin gagnrýnt mjög aukið umfang utanríkisþjónustunnar. Á síðasta kjörtímabili gagnrýndu þingmenn Samfylkingar mjög starfsemi sendiráða og þá auknu fjármuni sem höfðu farið til þeirra á undanförnum árum. Nú virðist stefnan hafa breyst og ég fagna því að hæstv. utanríkisráðherra leggur mikla áherslu á utanríkisþjónustuna. Ég sé ekki betur en að hún vilji efla hana og ég fagna því vegna þess að utanríkisþjónustan vinnur mjög mikilvægt starf víða um heiminn og í þágu einstaklinga og atvinnulífs. Hún vinnur að hagsmunamálum allra þessara aðila og er alls staðar til staðar fyrir íslenska ríkisborgara ef á þarf að halda.

Ég vil því undir lok máls míns leggja áherslu á mikilvægi utanríkisþjónustunnar og tek ekki undir þann málflutning sem hefur á stundum komið upp þar sem verið er að gera lítið úr henni og jafnvel talað um að þar sé um

óþarfa að ræða. Ég tel svo ekki vera. Við eigum að efla þessa þjónustu og hér hefur m.a. verið rætt um sendiráð sem hefur verið sett upp á Indlandi og víðar. Þetta er allt mikilvægt. Við eigum að láta til okkar taka sem víðast þótt við búum í smáríki.

Virðulegi forseti. Ég ætla nú að láta máli mínu lokið. Ég ítreka þakkir fyrir þessa skýrslu og ég vil nota tækifærið og þakka öllu starfsfólki utanríkisþjónustunnar fyrir mjög gott og mikið starf í þágu þjóðarinnar á alþjóðavísu. Ég tel það mikilvægt og óska þeim öllum góðs gengis í sínu mikilvægu störfum.

[15:11]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir ítarlega skýrslu um utanríkismál sem er grundvöllurinn að umræðunni hér í dag. Ástæða væri til að fara yfir býsna margt sem kemur fram í henni en ég afmarka mig við nokkur verkefni þar sem ég kemst ekki yfir öll þau atriði sem ég hefði gjarnan viljað koma inn á.

Ég vil fyrst fagna því sem fram kemur í inngangi skýrslunnar um áhuga ráðherra á góðu samstarfi við utanríkismálanefnd og Alþingi um mótun stefnunnar og það sem verið er að gera á hverjum tíma. Það er afar nauðsynlegt að þingið sé ekki aðeins upplýst um verkefni sem verið er að vinna að á vegum ráðuneytisins og stofnana þess heldur er ekki síður mikilvægt að Alþingi komi að stefnumótuninni, viti um framkvæmdina og geti sett fram sjónarmið sín á einstökum þáttum í framkvæmdinni þegar það á við. Því er afar mikilvægt að samstarf ráðherra og Alþingis verði treyst eins og forráðamenn utanríkismálanefndar hafa reyndar ítrekað hér í þingsölum, og ég tek undir sjónarmið þeirra í þeim efnum.

Ég harma það hins vegar hversu treglega það virðist ganga að hrinda hinum góða hug í framkvæmd sem bæði kemur fram í áherslum forustumanna utanríkismálanefndar og hæstv. utanríkisráðherra. Það má ekki dragast öllu lengur, virðulegi forseti, að það verði af alvöru raunhæft samráð á milli utanríkismálanefndar og utanríkisráðherra. Í gegnum árin hefur samráð verið lítið sem ekkert og þá meira í formi tilkynninga um það sem gert var og það sem ákveðið var fremur en að Alþingi eða utanríkismálanefnd þess gæti komið að sjónarmiðum sínum í málinu áður en ákvörðunin var tekin, sem ég held að sé mikilvægasti þáttur samráðsins og það sem felst í textanum í ákvæði þingskapalaga um samráð.

Ég vil undirstrika það, virðulegi forseti, að þeir aðilar sem að málinu koma hrindi í framkvæmd vilja sínum í þessum efnum. Ekki er deilt um stefnu og markmið, það eru allir sammála um það. Það sem upp á vantar er að athafnir séu í samræmi við orð.

Það var afar slæmt að forustumenn ríkisstjórnarinnar skyldu fara til Rúmeníu í síðustu viku án þess að utanríkismálanefnd hefði haft nokkurt veður af þeirri ferð eða haft nokkurt tækifæri til þess að fá upplýsingar um þau mál sem þar átti að taka fyrir og setja fram skoðun sína á þeim áður en ríkisstjórnin tók ákvarðanir sínar og ráðherrarnir fóru til fundarins. Ég er ekki þar með að gagnrýna þær ákvarðanir sem ríkisstjórnin tók í málinu. Ég er einfaldlega að halda því til haga, og leggja mjög þunga áherslu á það, virðulegi forseti, að samráðið verði í samræmi við þann vilja sem hefur verið lýst svo vel af beggja hálfu varðandi samráð við utanríkismálanefnd Alþingis.

Í öðru lagi vildi ég aðeins koma inn á það sem hér kemur fram, og áhersla er lögð á af hálfu hæstv. ráðherra, að framfarirnar á Íslandi og alþjóðlega samstarfið haldist í hendur, og ég tek undir það. Við, sem lítil þjóð, getum ekki skapað okkar eigin framtíð ein og sér heldur hljótum við á hverjum tíma að vera háð þeim stuðningi sem við fáum frá öðrum þjóðum sem helst hafa áhrif á framvindu mála á hverjum tíma. Þess vegna hefur það alltaf verið okkur mikilvægt, eins og dregið er fram í skýrslunni, að njóta stuðnings annarra þjóða í þeim málum sem við höfum helst borið fyrir brjósti, t.d. sjálfstæðinu á sínum tíma og útfærslu landhelginnar sem stóð yfir um áratugaskeið. Alþjóðlega viðurkenningin og samstarfið var ákveðinn grundvöllur fyrir framförum hér á landi og því sjálfstæði sem við höfðum í okkar eigin málum.

En við skulum líka halda því til haga, sem er hinn endinn á málinu, að það að hafa sjálfstæðið í okkar höndum, það að taka okkar ákvarðanir út frá okkar hagsmunum hefur skipt miklu máli. Það hefur ekki verið síður mikilvægt atriði í að tryggja framþróunina hér á landi á síðustu öld heldur en alþjóðlega samstarfið, en rækilega er minnt á það í skýrslunni að það hafi verið grundvallaratriði til þess að ná framförunum. Það eru nefnilega tvö atriði í þessu, þ.e. alþjóðlega viðurkenningin og sjálfstæði okkar sjálfra.

Sú vegferð sem við förum í áfram verður að byggjast á því að hafa báða þessa þætti í okkar höndum og láta þá ekki frá okkur í það ríkum mæli að annar þátturinn veikist, þ.e. að við veikjum ekki um of þann þátt sem við höfum í okkar hendi um ákvarðanir. Ég tel t.d., virðulegi forseti, að við mundum veikja þann þátt málsins um of ef við afsöluðum okkur rétti til þess að fara með fiskveiðiauðlind landsmanna eða afsöluðum okkur rétti til annarra til þess að fara með samninga fyrir okkar hönd gagnvart öðrum ríkjum um veiðar úr fiskstofnum við Ísland eða sameiginlegum fiskstofnum Íslendinga við aðrar þjóðir. Ég tel það grundvallaratriði að við höfum forræði á þessum málum í okkar höndum í hvaða alþjóðlega samstarfi sem við kjósum að vera í í framtíðinni.

Við ræddum um Evrópumál hér fyrir áramót og þess vegna er ekki rætt um þau í þessari skýrslu. En ég vildi ítreka þetta vegna þess að ég tel að umræðan um Evrópumál, sem hefur verið mikil á þessu kjörtímabili, muni áfram verða mikil á komandi árum. Menn munu ræða þau mál og vega og meta hagsmuni okkar og að hve miklu leyti innganga í Evrópusambandið komi til með að reynast okkur heillaspor eða ekki. Ég held því að það verði að gera grein fyrir grundvallarþáttum, a.m.k. af minni hálfu og míns flokks, í þeirri umræðu sem óhjákvæmilega er fram undan um þessi mál á næstu árum, og þeir eru á þann veg að forræði mála í auðlindum landsmanna verði ævinlega í okkar höndum. Það er kjarnaatriði í málinu, virðulegi forseti, til þess að umræður um málið geti að öðru leyti farið fram á réttum forsendum, að menn átti sig á þessari afstöðu.

Ég tek t.d. eftir því að áhugasamur prófessor um Evrópuaðild Íslendinga hefur áttað sig á því hvað þetta er mik-

ilvægt atriði og skrifar nýlega mikla grein í *Fréttablaðið*, líklega í síðustu viku, þar sem hann veltir fyrir sér þessum þætti málsins og hugsanlegum lausnum á því. Og ég held að það séu rétt efnistök og menn eigi að halda áfram á þeirri braut að skoða þennan þátt málsins og velta því fyrir sér hvaða möguleikar eru til þess að fá lausn sem uppfyllir þessar forsendur. Því ef menn verða sammála um þær er auðveldara að sameinast um niðurstöðu. Ef hins vegar er ósamstaða um þýðingu þess að hafa forræði auðlindarinnar í okkar höndum er flóknara mál að ná einhverri breiðri niðurstöðu um málið.

Þetta segi ég, virðulegi forseti, til þess að árétta þau sjónarmið sem fram komu af minni hálfu og míns flokks í umræðunni fyrir áramót sem voru þessi, en líka almennt þau að við teljum að alþjóðasamstarf sé okkur lífsnauðsynlegt til þess að sækja fram, við þurfum á því að halda og eigum að taka þátt í því. Og við útilokum ekkert eitt alþjóðasamstarf umfram annað en setjum okkar forsendur fyrir því.

Varðandi framboð til öryggisráðsins þá er það afstaða Frjálslynda flokksins, sem fram kemur í stjórnmálaályktun hans á síðasta ári, að hann leggst gegn því. En við höfum líka gert grein fyrir þeirri afstöðu okkar að úr því sem komið er, úr því að ríkisstjórnin hefur tekið þessa ákvörðun og kosningabaráttan er hafin, ætlum við ekki að halda okkur fram í þeirri umræðu heldur láta málið liggja á meðan framboðið stendur yfir. Það felst enginn ávinningur í því, að okkar mati, úr því að drjúgur meiri hluti Alþingis stendur á bak við framboðið, að leggja stein í götu þess. En það er hins vegar rétt að halda til haga afstöðu okkar í því máli.

Um utanríkisþjónustuna má auðvitað segja ýmislegt, skipulag hennar og umfang. Það er ljóst, sem fram hefur komið, að hún hefur vaxið mjög á undanförnum árum og svo mjög að mörgum hefur þótt nóg um og jafnvel meira en nóg um. Ég held að það hafi að mörgu leyti verið góð rök fyrir þeirri stækkun utanríkisþjónustunnar á undanförnum árum sem raun ber vitni. Viðfangsefnin eru mörg og ávinningur okkar af því að sinna þeim er töluverður og óumdeildur oft og tíðum þannig að menn eiga ekki að hallmæla þeirri þróun sem verið hefur að öllu leyti.

Við eigum hins vegar að vera með augun opin fyrir því hvernig við beitum utanríkisþjónustu okkar á hverjum tíma. Það getur verið breytilegt eftir verkefnum og aðstæðum og við eigum ekki að neita okkur um að brydda upp á samstarfi við aðrar þjóðir. Mér finnst það vel koma til greina og við eigum að vera áhugasöm um samstarf, t.d. við Norðurlandaþjóðir, um einstök verkefni á sviði alþjóðamála, þróunarsamvinnu og annað slíkt. Við sáum það í Noregi að Norðmenn eru með afar vandaða þróunarstefnu og við gerðum margt verra en einfaldlega að styðja Norðmenn í því og vera þátttakendur með þeim í mörgum verkefnum í stað þess að reka sjálfstæð verkefni.

Mér finnst að við eigum að vera opnir fyrir því að starfa með öðrum þjóðum, hvort sem það eru í ákveðnum verkefnum eða í rekstri sendiráða, við eigum að vera fúsir til samstarfs í sameiginlegum verkefnum sem geta skilað góðum árangri fyrir landsmenn. Við erum ekki nema 300.000 manna þjóð og það er ekki hægt að reka öfluga utanríkisþjónustu á öllum sviðum í öllum löndum. Það er okkur ofviða. Við eigum því að vera ófeimin við að tileinka okkur aðrar lausnir.

Að lokum vil ég segja, virðulegi forseti, um Afganistan — það hefur verið umdeilt í þjóðfélaginu hvort Íslendingar eigi að taka þátt í því starfi sem þar fer fram undir forustu NATO eða hvort NATO eigi yfir höfuð að vera þar. Ég er á þeirri skoðun að menn eigi að halda áfram því verkefni sem þar er hafið. Ég tel það rétta ábendingu að þarna sé griðastaður fyrir uppvaxandi hryðjuverkamenn og hryðjuverkasamtök. Þær þjóðir sem þurfa öðrum fremur að varast slíkt eiga hiklaust að beita sér í því að torvelda slíkum samtökum og aðilum störf sín jafnvel þó það sé í fjarlægum löndum.

Það getur verið mjög mikið verkefni og tímafrekt að ná árangri og ég býst við að það sé rétt mat að það taki áratugi að ná fullum árangri í þessum efnum og auðvitað næst hann ekki nema NATO-þjóðirnar nái um framkvæmdina góðu samstarfi við þjóðina sjálfa sem býr í landinu. Ef það tekst, með hennar vilja, að þróa málin áfram í þann farveg sem við vonumst til held ég að menn hafi (Forseti hringir.) farið í för landsmönnum og heiminum til heilla.

[15:26]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil hefja mál mitt á að þakka fyrir þá ágætu skýrslu sem hér liggur til umfjöllunar. Hún er efnismikil og mér finnst að mörgu leyti og flestu leyti kveða þar við nokkuð nýjan og jákvæðan tón í umfjöllun um utanríkismál. Mér finnst mjög mikilvægt að sjá þann skilning sem fram kemur í skýrslunni á mikilvægi þess að líta svo á að utanríkismál séu hluti af brýnum viðfangsefnum okkar innan lands og að samþætta beri sjónarmið kvenfrelsis, mannréttinda og sjálfbærrar þróunar í öll þau verkefni sem unnin eru á vettvangi utanríkisþjónustunnar. Ég held þess vegna að það sé mjög jákvætt að sjá hvernig að því hefur verið unnið á síðastliðnum mánuðum að byggja á þessum atriðum og þróa framgöngu okkar á alþjóðavettvangi í samræmi við þessi leiðarljós. Þessi leiðarljós birtast í ýmsum verkefnum og má þar nefna framboð okkar til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna.

Eyjaverkefnið svokallaða, sem getið er um í skýrslunni og lýtur að samstarfi með eyþjóðum í Karíbahafi, er einnig sérstaklega áhugavert þar sem við reynum að byggja á þekkingu okkar á sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda, jafnt fiskveiðiauðlinda sem orkuauðlinda, til þess að aðstoða ríki sem þurfa þekkingar við á því sviði. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kallaði eftir því áðan að við létum til okkar taka á Haítí og það má því segja að með eyjaverkefninu séum við komin í Karíbahafið og jákvætt að Íslendingar láti til sín taka þar á vettvangi eyþjóða, smáríkja sem eiga margt skylt með Íslendingum sögulega séð.

Virðulegi forseti. Aðeins fyrst um Atlantshafsbandalagið og öryggis- og varnarmál á þessum tímum. Ég tek undir með hæstv. utanríkisráðherra að það er mjög mikilvægt að við nýtum það tækifæri sem nú er komið til þess að losa umræðu um öryggis- og varnarmál úr því fari togstreitu og átaka sem einkennt hefur hana um áratugaskeið. Það er þess vegna mjög mikilvægt að við leitum tækifæra til að skilgreina þær hættur sem steðja að íslensku samfélagi saman

og að við reynum að finna okkur viðbúnað sem hentar til að bregðast við þeim hættum.

Mér þótti gæta heldur neikvæðs tóns í ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar um þetta áðan þar sem hann talaði um NATO-væðingu sem einhvers konar leiðarljós í stefnu Íslendinga í öryggis- og varnarmálum nú og gerði því nokkuð skóna að því fælist einhvers konar árásarstefna eða aðild að bandalagi sem hefði árásarmarkmið.

Það er rétt að halda því til haga að Atlantshafsbandalagið er varnarbandalag og þau verkefni sem það hefur tekið að sér utan síns svæðis eru samkvæmt umboði Sameinuðu þjóðanna þar sem Atlantshafsbandalagið sinnir verkum sem það er kallað til af hálfu Sameinuðu þjóðanna svo sem í Afganistan.

Það sem í reynd má segja að hafi gerst á undanförnum rúmum tveimur árum frá því tilkynnt var um brottför varnarliðsins er að við höfum leitað meira til Evrópu með varnir okkar. Við höfum leitað leiða til þess að fella varnarviðbúnað okkar og starf okkar að öryggis- og varnarmálum í samstarf með bandalagsríkjum okkar í Evrópu og grönnum okkar á Norðurlöndunum. Það tel ég mjög jákvæða og eðlilega þróun og ég tel enga ástæðu til þess að ala á tortryggni í garð Atlantshafsbandalagsins sem sannanlega er, sama hvaða skoðanir menn kunna að hafa á einstökum atriðum í öryggis- og varnarmálum, bandalag þjóða sem eiga það sameiginlegt að búa við lýðræðislega stjórnarhætti og það eru okkar nánustu grannar og frændur í austri og vestri sem mynda þetta bandalag.

Í ræðu sinni fjallaði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon líka um nýafstaðinn leiðtogafund í Búkarest. Ég deili ekki þeirri skoðun með hv. þingmanni að í því felist ögrun af hálfu Atlantshafsbandalagsins að ljá máls á því að ríki sem áður hafa verið á áhrifasvæði Rússa eigi val um það hvernig þau haga öryggismálum sínum. Ég fellst ekki á það að eitthvert ríki sem kýs að hafa í frammi ögrandi tilburði, eins og Rússar gera á stundum, eigi að geta haft sjálfdæmi um það að ákveða hvernig ríki sem það kýs að túlka sem ríki á sínu áhrifasvæði megi haga öryggismálum sínum. Slík afstaða er til þess fallin að draga mjög úr öryggi á heimsvísu og stuðla að átökum og tortryggni. Þvert á móti verðum við alltaf að láta ríkjum eftir sjálfdæmi í þessu efni. Svo er það önnur ákvörðun hvernig menn vilja nákvæmlega haga stækkunarferlinu. En það er mjög mikilvægt að við föllum ekki í þá gryfju að verja stórveldishagsmuni Rússa. Ekki frekar en við hefðum viljað að aðrar þjóðir litu svo á um áratugi að Ísland væri á áhrifasvæði Bandaríkjanna og þess vegna mættu Íslendingar ekkert hafa um sín eigin öryggismál að segja. Það hefðum við ekki viljað.

Virðulegi forseti. Í skýrslunni kemur fram sú aukna áhersla sem við þurfum nú að leggja á kynningu okkar og ímynd Íslands á alþjóðavettvangi. Breyttar aðstæður í alþjóðaviðskiptum og aukin þátttaka okkar í þeim viðskiptum valda því að við eigum meira undir ímynd landsins en nokkru sinni fyrr. Sumir hafa gantast með þetta upp á síðkastið og talað um að menn haldi að einhvers konar ímyndarhernaður geti leyst vandamál íslensks viðskiptalífs í bráð og lengd. Það er alrangt. Hins vegar verður tiltrú í garð viðskiptalífs að byggjast á upplýsingum, raunsönnum upplýsingum. Það skiptir mjög miklu máli hvernig stjórnvöld koma þar að og hvernig utanríkisþjónustan kemur þar að. Með öðrum orðum, það skiptir miklu máli að allir búi yfir dagréttum upplýsingum og að allir svari álitamálum með áþekkum hætti og á líka lund, því að annars er alið á ótrúverðugleika.

Það er ekki heldur til þess fallið að skapa tiltrú í öðrum ríkjum að sópa undir teppið umræðum um óþægileg mál hér innan lands. Við verðum að átta okkur á því að umræða innan lands á greiða leið í erlenda fjölmiðla. Svarið við því er ekki að veigra okkur við umræðum um erfiða hluti heldur þvert á móti að tala opinskátt um þá og sýna þar með fram á að við hræðumst ekki sannleikann. Greiningaraðilar, markaðsaðilar, munu alltaf getað borað sig á fast. Ef þeir sjá ótrúverðugleika í íslenskri stjórnarstefnu, í efnahagsstefnunni og í því hvernig eftirlitsstofnanir sinna verkefnum sínum munu þeir finna út úr því. Það sem við verðum að átta okkur á er að við búum í glerhúsi en sú staðreynd á ekki að valda því að við forðumst umræður um sannleikann heldur þvert á móti að vera okkur hvatning til að efna til víðtækrar opinnar umræðu um íslenskt efnahagslíf, veikleika þess og styrkleika.

Virðulegi forseti. Alþjóðamál eru í dag í eðli sínu samræða, þau er samræða okkar við umheiminn. Mér fannst ekkert sýna það betur en fundur Al Gores í Háskólabíói í morgun þar sem hann efndi til samræðu um eitthvert mikilvægasta mál jafnt innanlandsstjórnmála sem alþjóðamála. Hann rakti auðvitað hvar Íslendingar standa sterkt að vígi, hann rakti styrkleika okkar í sjálfbærri nýtingu orkuauðlinda og hvað við gætum mögulega miðlað að því leyti. Hann fjallaði hins vegar ekkert um veikleika okkar. Það hefði nú satt að segja verið gaman að hafa myndavél fyrir utan sem hefði getað sýnt Al Gore inn á fundinn allar þær raðir af jeppum sem fyrir utan Háskólabíó voru. Hann hefði þá kannski getað velt upp hugmyndum og spurningum um skattlagningarstefnu íslenskra stjórnvalda á eldsneyti, bíla og annað slíkt.

Það er nákvæmlega þetta í hnotskurn sem sýnir mikilvægi alþjóðamálanna fyrir okkur. Við getum rætt hvar við höfum styrkleika og við verðum líka að geta lært hvar við búum við veikleika, hvar við getum bætt okkur og hvar við getum gert betur. Með nákvæmlega sama hætti á samvinna okkar á öðrum sviðum að verða og sérstaklega í þróunarsamvinnu þar sem við komum fram annars vegar með okkar styrkleika og hins vegar lærum að takast á við okkar eigin veikleika.

Að síðustu, virðulegi forseti, vil ég taka undir með hæstv. utanríkisráðherra þar sem hún í ræðu sinni lauk lofsorði á forseta Íslands og framgöngu hans á sviði utanríkismála. Ég held að það sé sérstök ástæða til þess nú, þegar við þökkum fyrir okkur eftir þessa ágætu heimsókn Al Gores í morgun, að við metum þá framgöngu að verðleikum og ég bind fyrir mitt leyti vonir við að sjá áfram mikið til forseta Íslands á alþjóðavettvangi á næstu árum.

[15:37]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Herra forseti. Ég vil í upphafi máls míns eins og aðrir þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir þá skýrslu sem hér er til umræðu og fyrir ræðu hennar í dag. Skýrslan er mjög yf-

irgripsmikil og fróðleg og gefur góða yfirsýn yfir þau mál sem helst eru í deiglunni um þessar mundir hvað varðar utanríkisstefnu okkar og það sem er hvað fyrirferðarmest á alþjóðavettvangi.

Í umræðunni hefur verið farið vítt og breitt yfir sviðið eins og gengur og talað hefur verið um nýja og gamla hornsteina utanríkisstefnunnar. Í mínum huga hafa mannréttindi alltaf verið hornsteinar íslenskrar utanríkisstefnu, a.m.k. hafa íslensk stjórnvöld ávallt í ræðu og riti og með verkum sínum lagt ofuráherslu á mannréttindi, útbreiðslu þeirra og virðingu fyrir þeim.

Ég get glatt hv. þm. Steingrím J. Sigfússon með því að á blaðsíðu 18 í skýrslunni er talað um gömlu góðu hornsteinana, varnarsamninginn við Bandaríkin og aðildina að Atlantshafsbandalaginu, og var ég náttúrlega afar glöð að sjá það. (**SJS:** Það er kafli fyrir ykkur.) Það er kafli fyrir okkur öll, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, þú mátt eiga hann líka.

Þegar við ræddum utanríkismál í haust voru öryggis- og varnarmál einna fyrirferðarmest í umræðunni og það er eðlilegt þar sem uppi er, eins og öllum er kunnugt um, ný staða í þeim málum. Við höfum rætt þá stöðu ítarlega oft og mörgum sinnum í þessum sal og nú síðast í tengslum við frumvarp hæstv. utanríkisráðherra um varnarmál, sem eftir því sem ég best veit verður hér síðar í dag til 2. umr. Ég ætla ekki að verja miklum tíma í öryggis- og varnarmálin á þeim stutta tíma sem ég hef núna. Ég hef lýst því áður að ég fagna því frumvarpi sem við ræðum hér í dag og þeim ramma sem verið er að setja um þá starfsemi tengda varnarmálum sem við sjálf berum nú fulla ábyrgð á. Ég held að þetta sé skynsamlegt skref og rökrétt framhald af þeirri þróun mála sem orðið hefur.

Hér hefur verið rætt talsvert um Atlantshafsbandalagið enda eðlilegt þar sem það er okkur mikilvægt og mönnum er það mjög hugleikið nú eftir að leiðtogafundinum í Búkarest er nýlokið. Við áttum orðaskipti í síðustu viku um samráð við utanríkismálanefnd varðandi þann fund og ég ítreka þá skoðun mína sem þar kom fram að það sé eðlilegt og ég tel fullvíst að það sé fullur vilji hæstv. utanríkisráðherra að koma þannig verklagi á að utanríkismálanefnd fái fyrir svo stóra fundi sem þennan kynningu á stefnum og þeim málefnum sem rædd verða á slíkum fundum.

Mér fannst fundurinn í Búkarest um margt stórmerkilegur, ekki síst vegna þeirra aðildarumsókna fyrrum ríkja austurblokkarinnar, sem hér hafa verið dálítið til umræðu, sem tókst að koma í ágætisfarveg þrátt fyrir ákveðinn ágreining eða áherslumun innan bandalagsins um það mál. Ég hef líka lýst þeirri skoðun minni hér áður og tilheyri því væntanlega einhverjum sértrúarsöfnuði eða trúarflokki að mati hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar þegar ég tel að við eigum að bjóða þessar þjóðir sem sækjast eftir aðild velkomnar í Atlantshafsbandalagið uppfylli þær þau skilyrði sem sett eru fyrir aðild að því.

Hv. þingmaður kallar það að fylgja blint bandarískri harðlínustefnu en ég get einfaldlega ekki skilið hvernig hann fær það út vegna þess að þarna er um að ræða þjóðir sem máttu þola áratugakúgun og harðræði sovétmanna og þær þyrstir í að tilheyra samfélagi vestrænna lýðræðisríkja og sjá þess vegna aðild að „klúbbnum“ eins og hann kallar aðild að Atlantshafsbandalaginu sem leið til að styrkja og efla þjóðir sínar. Ég fór sjálf til Georgíu á vegum NATO-þingsins í haust sem leið og ég sá glögglega í þeirri heimsókn hversu sterkt þeir sækjast eftir aðild og hvað þeir hafa lagt mikið á sig til að uppfylla þau skilyrði sem sett eru. Mér telst til að yfir 80% þeirra skattgreiðenda sem hafa verið spurðir þar séu hlynntir aðild. Ég ítreka því enn og aftur að ég get ekki séð bandaríska harðlínustefnu eða einhvers konar harðlínustefnu út úr því að ætla sér að samþykkja aðildarferli slíkrar þjóðar. Stuðningurinn er að vísu minni meðal almennings í Úkraínu en þar fara lýðræðislega kjörin stjórnvöld í landinu fyrir þessari stefnu og ég tel rétt að við virðum þau lýðræðislegu stjórnvöld og ákvarðanir þeirra.

Aftur að Búkarest-fundinum. Afganistan var að sjálfsögðu rætt þar enda langumfangsmesta aðgerð og verkefni Atlantshafsbandalagsins. Það kemur skýrt fram í ályktunum og fréttaflutningi af fundinum hversu mikil samstaða ríkir meðal bandalagsríkjanna um það verkefni og það kom líka vel fram í máli hæstv. utanríkisráðherra. Ég tek heils hugar undir þau sjónarmið sem komu fram í ræðu hennar varðandi Afganistan. Ég er algjörlega sammála því að það sé ekki valkostur, hvorki fyrir alþjóðasamfélagið né fyrir Ísland, að hlaupast á brott frá því verkefni í miðjum klíðum. Framlag okkar Íslendinga, þótt smátt sé á alþjóðamælikvarða, skiptir máli og ég tel rétt sem er verið að gera í utanríkisráðuneytinu að við einbeitum okkur að þeim sviðum sem við erum góð í. Af nógu er að taka í slíkum verkefnum. Ég er líka ánægð með þá starfsáætlun sem boðuð er í skýrslunni og ráðherra vék að um stuðning við friðar- og uppbyggingarstarfið í Afganistan. Ég tel mjög mikilvægt að stefna okkar þarna til framtíðar sé skýrt mörkuð og menn vinni sérstaklega að þeim verkefnum sem við gerum best, eins og ég sagði áðan, og þannig getum við komið afgönsku þjóðinni best til aðstoðar. Ég er líka hlynnt þeirri samvinnu sem boðuð er við hin Norðurlöndin á þessu sviði og tel að það geti orðið mjög farsælt samstarf.

Virðulegi forseti. Af nógu er að taka í þessari skýrslu en tíminn er naumur. Ég vil því að lokum fara örstutt yfir í viðskiptamálin. Ég tók eftir því í ræðu hæstv. utanríkisráðherra að hún talaði um fyrirhugaðan fund sinn með utanríkisráðherra Bandaríkjanna, Condoleezzu Rice, næstkomandi föstudag og þar ætti m.a. að ræða viðskiptasamstarf þjóðanna, ef ég heyrði rétt. Ég fagna því sérstaklega vegna þess að það verður að viðurkennast að á umliðnum árum hafa öryggis- og varnarmál tekið upp mikinn tíma af samskiptum þessara tveggja ríkja. Ég er sannfærð um að þar sé ómæld tækifæri að hafa til að gera enn betur í viðskiptum milli þessara ríkja.

Ég er mjög ánægð með að sjá það í skýrslu hæstv. ráðherra á blaðsíðu 55 að þar er talað um að stefnt sé að samkomulagi um vegabréfsáritanir fyrir Íslendinga sem eiga regluleg viðskiptaerindi til Bandaríkjanna og þá sem teljast til lykilstarfsfólks og fjárfesta. Ég veit það frá fyrri störfum mínum fyrir Útflutningsráð í Bandaríkjunum fyrir ótrúlega mörgum árum síðan að þetta var mikilvægt atriði þá og stíft sótt af íslenskum fyrirtækjum. Ég fagna því að unnið sé að lausn þess máls sem okkur tókst ekki að leysa á þeim tíma og það verður fróðlegt að fylgjast með framvindu þess.

Virðulegi forseti. Eins og ég sagði er af mörgu að taka

og ég þakka enn og aftur fyrir þessa fínu skýrslu og þá góðu umræðu sem hér hefur farið fram um utanríkismálin. Ég fagna því að hún hefur verið málefnaleg og að farið hefur verið vel yfir helstu atriðin sem brenna á okkur á alþjóðavettvangi.

[15:47]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir þá skýrslu sem hér liggur frammi. Eins og við mátti búast er miklu fleira sem sameinar þingheim allan, hygg ég að megi segja, í utanríkismálum en hitt sem skilur okkur að og því er það svo að ég get tekið undir flest ef ekki allt. Nú hef ég ekki lesið skýrsluna alveg til hlítar, en þar sem ég hef hlaupið á henni er ég mjög ánægður með þau sjónarmið sem þar koma fram. Þeim sjónarmiðum er lýst mjög vel í niðurlagskafla í inngangi, að okkur Íslendingum hefur vegnað best þegar við höfum haft mikil og góð samskipti við aðrar þjóðir og það er ekki farsælt að leið okkar í alþjóðasamstarfinu sé leið einangrunar og það að ætla bara að búa að sínu.

Það er líka ánægjulegt að sjá að hér er nokkuð fjallað um þjóðfrelsi og kvenfrelsi og þá miklu krafta sem frelsi þjóða og frelsi fólks gefur af sér. Ég er mjög sammála því mati hæstv. utanríkisráðherra að Íslendingar hafi mikið fram að færa í alþjóðasamfélaginu hafandi verið fátækt þróunarland og nýlenda til skamms tíma en náð að rísa upp til bestu lífskjara á stuttum tíma. Við höfum ekki einungis mikið fram að færa, við getum líka lært heilmikið af því að skoða sögu annarra nýfrjálsra þjóða til að skilja okkar eigin sjálfsmynd, við eigum margt sameiginlegt með þeim.

Hæstv. utanríkisráðherra vék að þeim hugmyndum og þeim kröfum sem stundum koma upp í umræðu um alþjóðamál, að Íslendingar eigi að slíta stjórnmálasambandi við þjóðir þar sem mannréttindi eru brotin, eigi þannig að fara fram af fullri hörku. Ég er sammála hæstv. utanríkisráðherra að það er ekki leiðin til áhrifa. Það er einmitt mjög mikilvægt að við notum okkur þær leiðir sem það opnar að hafa jákvæð og mikil samskipti við þjóðir til þess að beina umræðu þar og stjórnmálaþróun til réttrar áttar.

Við höfum fjölmörg dæmi um þetta úr alþjóðastjórnmálum síðustu ára. Eitt það skýrasta eru samskipti umheimsins við Kína. Til skamms tíma ríkti mikil ógnarstjórn í Kína og þar voru mannréttindi að engu virt. Þar hefur margt breyst til hins betra og það hefur gerst með jákvæðri aðlögun og jákvæðum samskiptum Kínverja og Vesturlanda. Það er mikilvægt að sú þróun haldi áfram og mjög margt er að gerast þar núna eins og við sjáum af þeirri miklu umræðu sem verður um málefni Kína í tengslum við Ólympíuleikana og Ólympíukyndilinn sem nú fer um heiminn.

Ég var því nokkuð hugsi yfir þeim orðum hæstv. utanríkisráðherra í fjölmiðlum fyrir skemmstu að atburðir í Tíbet nú geti engin áhrif haft á afstöðu okkar Íslendinga til sjálfstæðiskröfu Tíbeta. Sjálfstæðiskrafa Tíbeta er tvímælalaust til, hún er virk stjórnmálaþróun í landinu þó að hún sé bönnuð og hún er til þrátt fyrir að Dalai Lama, andlegur leiðtogi Tíbeta, hafi ekki viljað ganga svo langt að setja hana fram enda langt í frá að hann, eða þjóð hans, búi við það lýðræðislega frelsi að geta sett hvaða skoðun sem er fram, að geta talað frjálslega um þessa hluti.

Ég held með öðrum orðum að það sé mjög mikilvægt í allri umræðu um þetta mál núna að við gætum okkar, og ég kalla eftir viðbrögðum, bæði utanríkisráðherra og líka fulltrúa annarra flokka í utanríkismálanefnd, við því hvort það sé í alvöru ósveigjanleg stefna að þróun mála í Tíbet nú geti ekki haft nein áhrif á afstöðu okkar hvað það varðar að Kína skuli ævinlega vera eitt ríki og Tíbet skuli ævinlega vera þar undir. Við vitum að það er ekki þar undir af fúsum og frjálsum vilja Tíbeta og við vitum að samskipti milli kínversku stjórnarinnar í Peking og Tíbeta hafa ekki að öllu leyti verið góð. Það breytir ekki því að þar hefur margt farið batnandi á síðustu árum og staðan er nú gerólík því sem hún var fyrir 10 eða 20 árum, við skulum alveg viðurkenna það. Og það er að hluta til vegna þrýstings frá Vesturlöndum og þess vegna er mikilvægt að við höldum þeim þrýstingi áfram. Ég fagna því yfirlýsingu hæstv. utanríkisráðherra í ræðu sinni hér áðan þar sem hún lýsti því yfir að hún hefði rætt það við fulltrúa stjórnar í Kína að þeir skyldu virða mannréttindi í Tíbet. Ég hef efasemdir um að við eigum að blanda saman umræðunni um eitt Kína. Við viðurkennum auðvitað og höldum uppi stjórnmálasambandi við Kína, ég geri mér alveg grein fyrir því. Með því höfum við í rauninni viðurkennt yfirráð þeirra yfir Tíbet rétt eins og við höfum viðurkennt yfirráð Ísraelsmanna yfir vissum hluta af Vesturbakkanum, en það er samt mjög til skoðunar hvort sú þróun sem þar er núna og sú mikla gerjun sem er á alþjóðlegum vettvangi geti ekki að einhverju leyti breytt þeirri afstöðu okkar og ég held að við eigum að vera því viðbúin.

Ég er mjög ánægður með kafla skýrslunnar um Afríkumál, ég held að það sé rétt mat að Afríka hafi mjög mikið stjórnmálalegt vægi. En ég sakna þess að ekki skuli í skýrslunni — ég hef alla vega ekki séð það, en hef ekki lesið hana frá orði til orðs enda kom hún fyrst í morgun fyrir mín augu — minnst á Vestur-Sahara og baráttu þeirra. Ekki eru nema nokkrir mánuðir síðan einn af þingmönnum Samfylkingarinnar spurði sérstaklega háv. utanríkisráðherra, Valgerði Sverrisdóttur, um málefni Vestur-Sahara. Ég hygg að enginn pólitískur ágreiningur sé um það mál en ég held að það sé mikilvægt að við Íslendingar gleymum ekki þessari smáþjóð sem reynir að heyja sitt sjálfstæðisstríð þrátt fyrir afar þrönga og erfiða stöðu. Ég hvet utanríkisráðherra til að vera minnuga þess að taka þau mál einnig til skoðunar. (Gripið fram í.) Hér liggur fyrir tillaga frá því á haustdögum frá nokkrum þingmönnum, minnir Steingrímur J. Sigfússon, hv. þm. Norðurlands, mig á, og það hef ég séð. Ég held að það sé mikilvægt að við gleymum ekki smáþjóðum. Við erum lítil þjóð sem getur haft mikil áhrif til góðs fyrir smáþjóðir og verðum að muna eftir því verkefni.

Ég kalla síðan eftir skýringu á einni setningu hér í lokin, tími minn er að verða útrunninn. Í niðurlagi ræðu hæstv. utanríkisráðherra segir, með leyfi hæstv. forseta, í framhaldi af því að fjallað er um samskipti við útlönd:

„Aldrei fyrr hafa þessi sannindi verið jafnskýr og augljós og nú þegar efnahagsmál og alþjóðamál eru eitt og sama verkefnið.“

Þessa setningu skil ég ekki alls kostar en ég vona að það

sé ekki skilningur hæstv. utanríkisráðherra að við eigum að láta afstöðu okkar í alþjóðamálum fara eftir hagsmunum okkar í efnahagsmálum. (Forseti hringir.) Það er hættan í utanríkismálapólitík okkar og með því verðum við ekki trúverðug. Það skiptir máli, (Forseti hringir.) t.d. í þeim málefnum sem ég hef talað um hér bæði varðandi Marokkó, Sahara og Tíbet.

[15:57]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka fyrir þá málefnalegu umræðu sem hér hefur farið fram um skýrslu mína um utanríkismál til þingsins. Eftir að hafa hlustað grannt á umræðuna í dag og líka á það hvernig hér er tekið til orða þá finnst mér eins og myndast hafi ákveðin þverpólitísk samstaða um það í þinginu að Ísland eigi að ástunda virka utanríkisstefnu. Við eigum að láta alþjóðamálin til okkar taka, við eigum ekki bara að vera í viðbragðsstöðu, við eigum líka að hafa frumkvæði í þessum málum. Með öðrum orðum: Við eigum að vera virk í utanríkisstefnu okkar og á alþjóðavettvangi. Ég tel mjög ánægjulegt að þessi samstaða hafi þróast og að sammæli sé um það milli allra stjórnmálaflokka á Alþingi. Ég tel að þetta sé hin eina rétta afstaða sem við eigum að hafa, þetta skipti okkur verulegu máli og sé mikið hagsmunamál fyrir íslenskt samfélag að við séum mjög virk.

Þá kem ég að þeirri setningu sem hv. þm. Bjarni Harðarson var að spyrja um áðan um að efnahagsmál og alþjóðamál væru eitt og sama verkefnið. Það sem er átt við með því er nákvæmlega þetta: Það sem er að gerast á alþjóðavettvangi hefur bein áhrif á efnahagsmál okkar. Þar af leiðandi verðum við alltaf að vera vakandi gagnvart alþjóðamálunum vegna þess að við finnum fyrir því sem er að gerast á alþjóðlegum mörkuðum á okkar eigin buddu frá degi til dags eins og við höfum orðið svo vel áskynja á undanförnum vikum og mánuðum. Það er merkingin í þessari setningu í ræðu minni.

Hér hefur auðvitað margt verið rætt og ég hef lítinn tíma til þess að fara yfir það en ég vil samt nefna nokkur atriði. Þingmenn hafa gagnrýnt, m.a. hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og Kristinn H. Gunnarsson, að það hefði verið skortur á samráði við utanríkismálanefnd fyrir NATO-fundinn í Búkarest. Þessi gagnrýni finnst mér algerlega réttmæt af hálfu þingmanna. Að sjálfsögðu hefði átt að halda fund fyrir fundinn í Búkarest með utanríkismálanefnd og fara yfir málin en ég ætla að segja það mér til málsbóta hér að þingið var í fríi. Það var hlé á þingstörfum frá 14. til 30. mars og ég hygg að það hafi nokkuð spilað inn í þetta því að síðan komu mánudagur og þriðjudagur og svo vorum við farin utan á miðvikudegi. En þetta er alveg réttmæt gagnrýni, við úr utanríkisráðuneytinu hefðum að sjálfsögðu átt að koma og fara yfir efni fundarins í utanríkismálanefnd. Ég tek bara mið af þessari gagnrýni.

Hins vegar kom fram m.a. í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar að á fundinum í Búkarest hefðu íslensk stjórnvöld verið að fylgja harðlínustefnu Bandaríkjanna um stækkun NATO til austurs í andstöðu við nágranna. Mér fannst eiginlega enn þá endurspeglast í ræðu hans þessi gamla skipting heimsins upp í vestur og austur, Bandaríkin og svo Rússland og það væru til einhver áhrifasvæði sem menn ættu ekki að fara allt of nærri vegna þess að einhvers konar samkomulag væri um hver ætti hvað í þessum efnum.

Við fylgdum ekki neinni harðlínustefnu í þessu sambandi. Það sem mér fannst vera nærtækast þegar ég hugsaði um þessi mál var sjálfsákvörðunarréttur þjóða. Það er grundvallaratriði hjá okkur að virða lögmætan sjálfsákvörðunarrétt þjóða. Það sem NATO stóð andspænis varðandi Úkraínu og Georgíu var fyrst og fremst spurningin um hvort þessi ríki uppfylltu þær kröfur sem gera þarf um lýðræðislega stjórnarhætti í löndum áður en þeir gerast aðilar að NATO. Mér finnst ekki að það sé hægt að taka afstöðu til þessa máls út frá því að það sé hugsanlega í andstöðu við einhverja nágranna þessara ríkja vegna þess að ríkin hafa sjálf ákvörðunarrétt í málinu.

Þá kom það fram í máli hv. þingmanns að þarna hefðum við, ég og forsætisráðherra, fagnað sérstaklega uppsetningu eldflaugavarnakerfis Bandaríkjanna í Evrópu og spurði hann hvort það væri til góðs. Menn væru að færa sig inn í vígbúnaðarkapphlaupið. Í Búkarest var einungis tekin ákvörðun um að þróa þessa umræðu áfram, að afla frekari upplýsinga og skila skýrslu um málið á leiðtogafundi bandalagsins á næsta ári. Jafnvel á þeim fundi er ekki fyrir séð að teknar verði pólitískar ákvarðanir um hvort ráðist skuli í gerð slíks varnarkerfis af hálfu NATO vegna þess að það eru auðvitað skiptar skoðanir um þetta á vettvangi NATO. Það er ekkert algert sammæli um þetta á vettvangi NATO, ég held að þingmaðurinn geri sér ekki alveg grein fyrir því. Ég get viðurkennt að ég gerði mér ekki grein fyrir því hversu opinskáar og hreinskiptar umræður eru í raun og veru á vettvangi NATO og hvað fulltrúar þjóðanna sjá þar oft mismunandi sjónarmið. Niðurstaðan í því máli liggur ekki fyrir.

Varðandi stækkun NATO vil ég líka segja að ég hefði haldið að stækkun NATO í Evrópu þar sem æ fleiri Evrópuríki gerast aðilar að NATO væri einmitt til að styrkja Evrópuvæðingu NATO. Það ætti þá að vera þeim fagnaðarefni sem telja að Bandaríkin séu of áhrifamikil og of sterk á hinu alþjóðlega sviði. Það má segja að þarna sé ákveðin Evrópuvæðing í gangi sem við ættum að fagna.

Það kom fram í máli Bjarna Benediktssonar að fríverslunarsamningar við Kanada og Indland gætu falið í sér stórkostleg tækifæri og það er alveg rétt. Við þurfum að vera vakandi fyrir öllum tækifærum sem gefast til fríverslunarviðræðna vegna þess að þær taka mjög langan tíma. Ég hjó eftir því að ýmsum þótti mjög sérkennilegt að við værum að gera einhvern sérstakan fríverslunarsamning við Egyptaland, ekki væru mikil viðskipti við Egyptaland núna og af hverju væri þá verið að gera slíkt. Málið er auðvitað að það er mikilvægt að gera samninga áður en viðskiptatækifærin koma eða menn eru komnir út í viðskiptin. Ef menn ætla sér að bregðast við og gera fríverslunarsamninga þegar viðskiptasamningar eða sambönd eru komin á og orðin útbreidd, er það dálítið seint vegna þess að það tekur svo langan tíma að vinna í þessum málum.

Hv. þingmaður lagði áherslu á Schengen-vegabréfsáritanir, að sendiráðin ættu að geta sinnt þeim og ég tek undir það. Ég tel að það sé mikilvægt. Við fáum talsvert

mikið af umkvörtunum frá útlendingum og Íslendingum sem eru að sækja um áritanir fyrir m.a. starfsfólk og geta ekki fengið þær í sendiráðum okkar í viðkomandi löndum.

Hv. þm. Magnús Stefánsson spurði um Íslendinginn í Færeyjum, hvort það hefði komið til kasta ráðuneytisins. Það hefur ekki komið beinlínis til kasta ráðuneytisins en mér er kunnugt um að sendiherra okkar í Færeyjum hefur eitthvað verið tengdur þessu máli. Ég vil bara segja að ef þarna er um einhver brot á réttindum þessa einstaklings að ræða þá eigum við að sjálfsögðu að láta það mál til okkar taka. Ég þekki það ekki svo vel að ég geti nákvæmlega sagt til um það en ég veit að sendiherrann í Færeyjum hefur haft einhver afskipti af málinu.

Það kom hér fram, og mér finnst það líka ánægjuefni, að það væri nokkuð víðtæk samstaða um að við ættum að halda áfram því verkefni sem hafið er í Afganistan. Ég hef lýst skoðun minni í því efni og tel að við eigum að gera það, alveg tvímælalaust. Ég veit að vísu að það er ekki afstaða vinstri grænna að við eigum að vera í Afganistan og taka þátt í því verkefni. Vísað er til þess að við hefðum verkefni að vinna annars staðar. Vissulega eru verkefnin ærin í heiminum og víða hægt að taka til hendinni en alþjóðasamfélagið hefur ákveðið að láta þetta verkefni til sín taka. Þarna eru 40 ríki sem taka saman höndum um að tryggja öryggi og uppbyggingu í Afganistan og ég fæ ekki séð nein rök til þess að við öxlum ekki ábyrgð með öðrum heldur skerumst úr leik á þessum stað. Eitt af því sem menn ættu að hafa í huga ef þeir vilja ekki sjá aðrar hliðar á því máli er að þetta er fátækasta ríki veraldar sem þarna er um að ræða. Aðeins af þeim sökum einum ættum við að láta þessi mál til okkar taka. Þar að auki tel ég að við höfum heilmikið fram að færa í Afganistan (Forseti hringir.) og við sjáum árangur af verkum okkar.

[16:08]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka fyrir þau svör sem hér bárust og ég er feginn að það hafi ekki verið ætlun utanríkisráðherra að tala um að afstaða okkar í alþjóðamálum eigi að fara eftir hagsmunum okkar í efnahagsmálum. En ég hefði þó viljað að hér væri kveðið fastar að orði í máli hæstv. utanríkisráðherra vegna þess að tilvitnaða setningu sem ég las upp áðan má svo hæglega misskilja með þessum hætti að við ætlum, líkt og svo margar þjóðir hafa gert, að láta afstöðu okkar í utanríkismálum og afstöðu til alþjóðamála ráðast af eigin hag. Ég held aftur á móti að framlag okkar Íslendinga til utanríkismála gæti svo hæglega komið fram með miklu hlutlausari hætti, bæði vegna þess að við stöndum í raun inni vel með hagkerfi okkar og varðandi stöðu okkar í utanríkisviðskiptum.

Hin spurningin til hæstv. utanríkisráðherra varðar afstöðu okkar til Tíbets. Getur sú þróun sem hafin er þar núna ekki breytt afstöðu okkar? Þurfum við ekki ef til vill að endurmeta okkar afstöðu til yfirráða Kínverja yfir Tíbet? Ég sá að hv. formaður utanríkismálanefndar var hér í salnum rétt áðan og er kannski nærhendis. Ef hann heyrir mál mitt kalla ég einnig eftir svörum hans við þeirri spurningu.

[16:10]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég hafði ekki nema tíu mínútur til að svara þeim fjölmörgu ræðum sem hér hafa verið fluttar og gat því ekki komið inn á allt sem þar var nefnt, hvorki hjá hv. þm. Bjarna Harðarsyni né öðrum. Tvennt hefði ég þó gjarnan viljað tala um og það er annars vegar varðandi Tíbet og hins vegar Vestur-Sahara því að það er ekki fjallað sérstaklega Vestur-Sahara í skýrslu minni, ef ég man rétt.

Varðandi Tíbet þá er staðan sú að Dalai Lama er leiðtogi Tíbeta, ekki bara andlegur heldur einnig pólitískur leiðtogi. Þar er ekki gerður greinarmunur á því hjá Tíbetum. Hann er þeirra leiðtogi og hefur farið fram á aukið sjálfræði héraðsins en ekki sjálfstæði frá Kína. Þar af leiðandi finnst mér að þá sé það ekki uppi á borðinu af hálfu íslenskra stjórnvalda að fara að lýsa yfir því að Tíbet eigi að verða sjálfstætt og fullvalda ríki þegar leiðtogi þeirra er ekki einu sinni með það í sinni stefnu. En það breytir ekki því að auðvitað ber kínverskum stjórnvöldum að virða og gæta mannréttinda og meðalhófs í öllum sínum aðgerðum varðandi Tíbet. Við höfum fylgt þessari stefnu eins og önnur Vesturlönd, þessari *eitt Kína*-stefnu sem þýðir það að við lítum á Tíbet og Tævan sem hluta af Kína og við höfum ekki séð neina ástæðu eða forsendu til að breyta því.

Varðandi málefni Vestur-Sahara þá styðjum við að sjálfsögðu friðarumleitanir Sameinuðu þjóðanna þar og höfum lagt áherslu á að reyna að ná (Forseti hringir.) fram pólitískri lausn sem byggir á sjálfsákvörðunarrétti þess fólks sem í Vestur-Sahara býr.

[16:12]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef það varðar sjálfsákvörðunarrétt Georgíu eða Úkraínu eða einhverra annarra þjóða að ganga í NATO, rétt eins og NATO-þjóðir séu þar með orðnar einhvers konar Sameinuðu þjóðir eða Evrópuráð sem allir eigi frumburðarrétt til að ganga í, hvað þá með sjálfsákvörðunarrétt Tíbeta? Burt séð frá sögunni, ef þjóð sem þar býr velur þá leið að höfða til aukins sjálfsákvörðunarréttar síns þá hlýtur hann að sjálfsögðu að vera til staðar. Enda er ekki um það deilt, hvað sem landamærum líður, að Tíbetar uppfylla öll skilyrði sem gerð eru til að teljast þjóð með eigin tungumál, menningu, afmarkað landsvæði o.s.frv.

Ég er ekki talsmaður einhverrar gamallar skiptingar í austur og vestur og sakna hennar ekki. Það stjórnar ekki nálgun minni gagnvart stækkun NATO eða uppsetningu eldflaugavarnakerfis Bandaríkjamanna í Evrópu. En ég tek mark á þjóðum eins og Þjóðverjum og Frökkum og öðrum slíkum sem hafa mikla þekkingu á málefnum meginlands síns og vilja að stigið sé varlega til jarðar gagnvart aðgerðum sem kunna að færa okkur aftur á bak í tíma í átt til meiri spennu og „pólaríseringar“ álfunnar. Ég held að það sé ákaflega mikilvægt að halda öllum gangvegum opnum við Rússa og nota þær brýr sem til staðar eru í gegnum Evrópuráðið og slík samtök og eins í gegnum góð tengsl, t.d. Þjóðverja við Rússa.

Ég vitna til 37. töluliðar yfirlýsingar NATO-fundarins. Þar er sagt að við, þ.e. fulltrúar þjóðanna sem undirrita yfir-

lýsinguna, viðurkennum umtalsvert framlag í þágu varna bandalagsríkjanna sem áætluð uppsetning bandarísks eldflaugavarnakerfisins er. Síðan er NATO-stjórninni falið að vinna að því að öll aðildarríkin færist undir þessa regnhlíf. Með þessu finnst mér verið að skrifa upp á þetta fyrirbæri og spurning mín um það er: Hvenær tók ríkisstjórnin þá (Forseti hringir.) ákvörðun að styðja það fyrirvaralaust og fortakslaust og jafnvel fagna því að þessi aðgerð sé undirbúin sem mér sýnist (Forseti hringir.) að auki á spennu og viðsjár í álfunni en ekki öfugt?

[16:15]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Fyrst varðandi það sem hv. þm. Steingrímur Sigfússon sagði. Hann vísaði í sjálfsákvörðunarrétt Georgíu og Úkraínu og spurði, fyrst hann væri svona heilagur: Hvað þá með Tíbet? Þingmaðurinn hlýtur að tala gegn rökhugsun sinni þegar hann segir þetta. Georgía og Úkraína eru sjálfstæð viðurkennd ríki, fullvalda sjálfstæð viðurkennd ríki með sjálfsákvörðunarrétt og geta þar af leiðandi gerst aðilar að alþjóðasamtökum sem eru opin. NATO er með þá stefnu að vera opið fyrir lýðræðisríkjum í Evrópu.

Varðandi Tíbet, hvað sem manni kann að finnast um það mál, þá horfir allt öðruvísi við. Tíbet er ekki viðurkennt að þjóðarétti sem sjálfstæð þjóð, sjálfstætt ríki. Það er ekki einu sinni það sem Dalai Lama hefur sett fram sem kröfu. Hvað sem manni kann að finnast um ástand mála og hvernig mál hafa þróast í Tíbet þá er þar eðlismunur á, ekki bara stigsmunur heldur eðlismunur.

Varðandi Þjóðverja og Frakka er full ástæða til að taka mark á þeim. Þeir hafa heilmikið til síns máls þegar þeir fjalla um Úkraínu og Georgíu. Þeir benda á, sem er alveg full ástæða til að skoða, og spyrja hvort þessi ríki séu nógu langt komin á lýðræðisbrautinni til að þau séu tæk í félagið. En við þurfum ekki endilega að hafa þá stefnu samt að ekki skuli hafa opið fyrir þessi ríki vegna þess að við virðum sjálfsákvörðunarrétt þeirra.

Varðandi eldflaugavarnakerfi í Evrópu þá hefur ekki verið, eins og ég sagði, tekin endanleg afstaða til þess máls. Það á eftir að ræða á frekari fundum á vettvangi NATO og gefst ágætt tækifæri fyrir okkur til að tala um það mál. Ég get nefnt það hér að þetta kom ekki sérstaklega til umræðu á fundum utanríkisráðherra NATO að þessu sinni en það mun væntanlega gerast á næstunni.

[16:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vísa einungis til þess að það er ekki er hægt að nota sjálfsákvörðunarrétt þegar það hentar og gleyma honum í öðrum tilvikum. Ísland er nýbúið að viðurkenna sjálfstæði Kosovo á afar óljósum og langsóttum þjóðréttarlegum grunni, að Kosovo-hérað í Serbíu fullnægi þeim kröfum, byggt Albönum sem er ríki við hliðina, sem skilgreiningar Sameinuðu þjóðanna gera ráð fyrir. Það er augljóst að Tíbetar standa miklu nær því, svo ekki sé minnst á Vestur-Sahara sem hér var nefnd. Það snýr að sjálfsákvörðunarrétti eins og hann er skilgreindur í þjóðaréttinum. Ef menn uppfylla skilyrðin sem þjóð eða þjóðarbrot með eigin menningu og tungu og ráða yfir landsvæði eða byggja að stofni til landsvæði sem þeim er sögulega helgað þá eigi þeir sjálfsákvörðunarrétt til að verða sjálfstæð þjóð meðal þjóðanna o.s.frv.

Ég held að það sé hæpið að túlka sjálfsákvörðunarréttinn í sama samhengi og setja það inn í það að menn eigi rétt á að ganga inn í hernaðarbandalagið NATO. Það er stórpólitísk ákvörðun. NATO er ekki Sameinuðu þjóðirnar, NATO er ekki Evrópuráð, eða önnur slík lýðræðislega uppbyggð heildarsamtök sem standa öllum opin. Það er pólitísk ákvörðun að hafa NATO opið fyrir næstu nágrannaríkjum kjarnorkuveldisins Rússlands. Menn verða að axla ábyrgð af þeirri utanríkis- og öryggispólitísku leið sem þar er valin. Ef hún leiðir til aukinnar spennu og vígbúnaðarkapphlaups, er þá eitthvað unnið með því?

Ég verð að segja að ég get ekki verið sammála hæstv. utanríkisráðherra um að engin stefnumarkandi ákvörðun hafi verið studd af Íslands hálfu þegar ég les frá orði til orðs 37. tölulið yfirlýsingarinnar af Búkarest-fundinum. Þar er þessu fagnað og sagt að mikilvægt sé fyrir varnir bandalagsríkjanna að þetta eldflaugavarnakerfi verði sett upp. Mér finnst utanríkisráðherra reyna að koma sér hjá því að axla pólitíska ábyrgð á afstöðu Íslands á þessum fundi.

[16:19]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta með sjálfsákvörðunarrétt þjóða er náttúrlega komið út í orðhengilshátt eins og umræðan hefur þróast af hálfu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Við getum haft á því skoðanir hvort viðurkenna eigi sjálfstæði og sjálfsákvörðunarrétt tiltekinna þjóða, Kosovos eða Tíbets, en þær eru ekki orðnar sjálfstæðar og fullvalda með sjálfsákvörðunarrétt eins og Georgía og Úkraína. Sá er munurinn.

Georgía og Úkraína óska eftir því að fara inn í aðlögunarferli að NATO, ekki ganga inn í það heldur fara inn í þetta aðlögunarferli NATO sem er með þá stefnu að vera opið gagnvart lýðræðisríkjum í Evrópu. Þá er eðlilegt að menn taki því jákvætt eins og gert var í Búkarest.

Varðandi ályktun NATO-þingsins þá er það svo, ef hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon lítur svo á að þar hafi þetta allt saman verið blessað og nú sé ekkert annað eftir en framkvæma þessa eldflaugaáætlun, að þá væri heldur illa komið fyrir félögum hans í Noregi. Ég veit ekki betur en að í stjórnarsáttmála þeirrar ríkisstjórnar, sem systurflokkur hans í Noregi á aðild að, sé fyrirvari varðandi þessar eldflaugaáætlanir í Evrópu. Þeir hafa væntanlega ekki litið svo á að þeir blessuðu allar þessar áætlanir og ekkert væri eftir nema að segja bara amen eftir efninu.

[16:21]

Paul Nikolov (Vg):

Hæstv. forseti. Það er fagnaðarefni að í þessari skýrslu skuli fjallað um mannréttindi og kvenréttindi í samstarfi við þróunarlönd. En horfum aðeins til Íslands. Ef ég mundi stíga í pontu og leggja til að við eyddum 1.500 millj. kr. í að byggja upp risastóran vegg suður með sjó til að vernda

okkur gegn flóðbylgjum vona ég sannarlega að hv. þingmenn í salnum mundu gagnrýna mig og greiða atkvæði gegn svo fáránlegri hugmynd. En af hverju eigum við ekki að vernda land okkar og þjóð gegn því sem gæti hugsanlega skaðað okkur, óháð kostnaði og jafnvel þótt möguleikinn á því sé nánast enginn? Þótt flóðbylgja hafi aldrei ógnað Íslandi er smámöguleiki á að slíkt gæti komið fyrir einhvern tímann í framtíðinni.

Málið er einfaldlega að margt er brýnt og margt sem þarf nauðsynlega að verja 1.500 millj. kr. strax í dag. Við sem skynsamt fólk eigum að setja í forgang það sem er aðkallandi fyrir samfélag okkar, t.d. í efnahagslífi, heilbrigðiskerfi, menntakerfi, hjá öryrkjum, öldruðum og mörgum öðrum.

Það gerum við ekki þegar við eyðum 1.500 millj. kr. núna og meira í framtíðinni til að vernda Ísland gegn hugsanlegum óvini sem gæti kannski hugsanlega ráðist á okkur einhvern tímann í framtíðinni. En hvar eru þá 1.500 millj. kr. gegn þeim ógnum sem við eigum raunverulega við að glíma dag frá degi í samfélaginu, svo sem umferðarslys, ódæði, nauðganir, fíkniefnavá og áfengissýki, raunverulegum ógnum sem hvíla þungt á fjölskyldum í landinu? Væri peningunum virkilega ekki betur varið í slíkt?

Varnarsamningurinn við Bandaríkin er enn í gildi og bandarískri herinn er skuldbundinn til að verja landið. En ég tel að hernaðarógn gegn Íslandi sé um það bil eins líkleg og að flóðbylgja gleypi landið hrátt. Við verjum okkur miklu betur með því að efla landhelgisgæslu okkar og almenna löggæslu og ekki síst með því að hætta að taka þátt í stríði. Við þurfum ekki heldur að vera í NATO til að hjálpa fólki í Afganistan eða öðrum þróunarlöndum. Hinn kaldhæðnislegi sannleikur í málinu er sá að þátttaka okkar í hernaðarátökum, eins og innrásinni í Írak og Afganistan, getur skapað óvini sem væru annars ekki til. Getur bandarískri herinn verndað okkur gegn slíkum óvinum? Það tel ég ekki.

Af hverju í ósköpunum ætlum við að leyfa hér heræfingar annarra á friðartímum og meira að segja borga fyrir það? Fyrir hvern er það gert? Langbestu varnir okkar væru að efla löggæslu og landhelgisgæslu víða um land og taka með skörulegum hætti af allan vafa um að Ísland standi fyrir friði og taki aldrei þátt í hernaðarbrölti eins og innrásinni í Írak.

Mér finnst það afar sérkennilegt að við skulum hlaupa undir bagga með Bandaríkjunum varðandi eldflaugavarnakerfi eins og gert var á NATO-þinginu í Búkarest fyrir viku. Ég man vel eftir því þegar ég sá í sjónvarpinu Reagan og Gorbatsjov hittast á Íslandi, þegar tók að hilla undir lok kalda stríðsins. Höfum við gleymt því hvernig heimurinn var þá? Nú hefst annar hluti kalda stríðsins. Frakkland og Þýskaland hafa í það minnsta gagnrýnt eldflaugavarnakerfið, en hvað gerum við? Af hverju getum við ekki gengið svo langt eða jafnvel lengra? Ég vona að við berum gæfu til þess.

Hér var talað um ímynd Íslands. Við teljum okkur friðsama þjóð og það erum við. Það eru forréttindi í heimi þar sem hver stórþjóðin á fætur annarri keppist við að láta til sín taka í hernaðarmálum. Hvers vegna viljum við glata þessari sérstöðu? Ég er fæddur og uppalinn í Bandaríkjunum og hreinlega skil ekki hvernig Ísland getur hlaupið á eftir vitleysu annarra stórþjóða. Hver af annarri keppast þær við að eyða meira og meira fjármagni til hernaðarmála sem þau fela undir nafninu „varnarmál“. Hver af annarri keppast þær við að berjast við óskilgreinda hryðjuverkavá. Er fíkniefnavandinn ekki stærra og meira aðkallandi vandamál fyrir börnin okkar en hryðjuverk á Íslandi?

Um 78% landsmanna sögðu nei við innrásinni í Írak árið 2003, samkvæmt skoðanakönnun Capacents. Ríkisstjórnin hlustaði ekki þá en vonandi mun hún hlusta núna. Ísland á að standa stolt sem þjóð meðal þjóða fyrir friðarstefnu. Í samræmi við það eigum við að efla landhelgisgæslu og lögreglu og takast á við félagsleg vandamál sem við er að glíma, vandamál sem bitna á börnum, unglingum, foreldrum og öðrum einstaklingum samfélags okkar.

[16:27]

Alma Lísa Jóhannsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hæstv. utanríkisráðherra kom inn á mikilvægi alþjóðlegar ímyndar Íslands í ræðu sinni en fleiri hafa haft mörg orð um það í dag. Ég tel brýnt að við stöndum vörð um nákvæmlega þetta á alþjóðavettvangi vegna þess að þetta hefur mjög mikið að segja um framgang okkar á því sviði.

Mig langar að nýta tækifærið til að koma inn á eitt afmarkað mál sem tengist kafla skýrslunnar um mannréttindi. Það snýr að ímynd Íslands og skuldbindingum okkar gagnvart alþjóðasamningum. Þetta tengist eflingu og verndun alþjóðlegra mannréttinda, þ.e. áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og viðbrögðum okkar í því máli. Við erum í framboði til öryggisráðsins og viljum standa vörð um ímynd Íslands á alþjóðavettvangi. Ég tel afar brýnt og mikilvægt að við komum fram á þann máta að við séum sannfærandi og sýnum að við séum öll af vilja gerð í þeim efnum. Það hefur áhrif á það hvernig önnur lönd líta á álit mannréttindanefndar í framtíðinni. Við þurfum að fara fyrir með góðu fordæmi.

Samfylkingin hefur talað mikið um fiskveiðistjórnarkerfið á undanförnum árum. Ég velti því fyrir mér hvort hún muni nýta tækifærið til að fara í heildarendurskoðun á því, eins og nefndin telur að gera þurfi, þ.e. að endurskoða það að einhverju leyti og við vitum það öll sem hér sitjum að nefndin er ein af virtustu stofnunum Sameinuðu þjóðanna og því mikilvægt að við fylgjum áliti hennar.

Mig langar að koma inn á frumvarp hæstv. utanríkisráðherra um varnarmál. Við stöndum frammi fyrir þeirri staðreynd í dag að lögfesta á þátttöku Íslands í hernaðarstefnu. Í fyrsta sinn mun Ísland taka þátt í hernaði NATO. Á þessu ári á að setja 1.500 millj. kr. í varnarmál, fyrir utan þann kostnað sem heræfingar munu hafa í för með sér. Á síðasta ári var kostnaður við heræfingar hér á landi 150 þús. kr. á hvern hermann. Það er hægt að gera margt fyrir þá upphæð. Það er hægt að gera ansi margt til að treysta innviði samfélagsins til aukins jöfnuðar fyrir slíkar upphæðir. Við erum að tala um 150 þús. kr. á hvern hermann sem kemur hingað. Ríkisstjórnin bindur veru herliðs á Íslandi á friðartímum með ákvæði um heræfingar rétt eftir að við höfum fagnað því að herinn sé farinn.

Meginforsenda frumvarpsins er að Ísland sé herlaus þjóð. Ég tel rangt að halda þessu fram. Ég get ekki stutt að

þetta sé meginforsenda frumvarpsins þegar það ýtir undir hernaðarbrölt. Ríkisstjórn Íslands leggur fram frumvarp um varnarmál. Varnarmálastofnun kostar 1.350 millj. kr. og að viðbættum kostnaði við aðild að NATO er kostnaðurinn rúmar 1.500 millj. kr. Það eru upphæðir sem hin herlausa þjóð eyðir í hernað á friðartímum. Mér finnst þetta magnað og er eiginlega hálfgapandi yfir þessu.

Ég tel að við ættum frekar að nýta fjármuni okkar til að styrkja innviði íslensks samfélags. Ég geri mér grein fyrir því að það er mikilvægt að styrkja stöðu Íslands á erlendum vettvangi. Það vitum við öll og erum öll sammála um það en spurningin er: Hvernig ætlum við að gera það og á hvaða sviði? Ég tel mikilvægara að auka framlagið til Þróunarsamvinnustofnunar ef við viljum verja þeim peningum í útlöndum. Hugsanlega gætum við aukið það ríflega og aukið þannig hlutfall þess sem við verjum til þróunarmála.

Ég ætla ekki að hafa lengra mál um þetta efni í dag. En mig langar að ítreka að ég get ekki stutt áðurnefnt frumvarp. Skýrslan er góð og gott að fá þetta yfirlit en ég hefði viljað sjá aðrar áherslur af hálfu ríkisstjórnarinnar.

[16:34]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mig langar til að segja hérna nokkur orð um leið og ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir mjög greinargóða skýrslu sem hún mælti fyrir í dag. Ég vil ítreka það sem hefur nú þegar komið fram hjá hv. þm. Magnúsi Stefánssyni að sú stefna sem þarna kemur fram er okkur ágætlega að skapi og í rauninni mjög lík því sem við framsóknarmenn eigum að venjast þegar við höfum farið með utanríkismál og því ber að fagna. En utanríkismálin eru náttúrlega mjög mikilvæg og verða æ mikilvægari í alþjóðlegu pólitísku samhengi og koma víða við.

Hæstv. ráðherra nefndi áðan að okkur hafi farnast best þegar við höfum haft hvað mest samstarf við aðrar þjóðir og ég held að það séu orð að sönnu, það er sá veruleiki sem blasir við okkur. Ég hef haldið því fram og viljað trúa því að miðað við þær breytingar sem hafa orðið hér á Íslandi, að herinn er ekki lengur hér til staðar þá hefðum við átt að geta náð miklu meiri samstöðu um utanríkismál en mér heyrist vera í umræðunni sem hér fer fram. Það er enn þá núningur, sérstaklega hvað varðar aðild okkar að NATO og hinni svokölluðu NATO-væðingu sem hv. formaður vinstri grænna talar um, en mér finnst slík umfjöllun um NATO einhvern veginn vera á misskilningi byggð. Mér finnst ekki sanngjarnt að fjalla um afstöðu til NATO, um aðild okkar að NATO með þessum hætti vegna þess hve þessi aðild hefur skipt okkur gríðarlega miklu máli og hefur haft mikil og góð áhrif á stöðu okkar meðal þjóðanna í gegnum áratugi.

Auðvitað var það mikið átak og mikill ágreiningur á sínum tíma um það hvort það væri rétt að Ísland gerðist aðili að NATO og það er eitthvað sem tilheyrir sögunni og ekki ástæða til að vera að rifja upp hér. En það má nefna það t.d. með minn flokk, Framsóknarflokkinn, að það má segja að hann hafi klofnað í sambandi við það mál. Það er því ekki lítið sem við framsóknarmenn tókum á okkur á þeim tíma til þess að standa við þá sannfæringu sem á þeim tíma var meiri hluti fyrir innan flokksins, að það væri rétt að gerast aðili að Atlantshafsbandalaginu. (Gripið fram í.) Og gengur nú í salinn formaður vinstri grænna.

Það er nú þannig með Framsóknarflokkinn að við tökum afstöðu til mála í samræmi við það sem við teljum rétt og best fyrir þjóðina. Það vill nú svo sérkennilega til. En það er ekki alveg víst að allir flokkar hugsi málin nákvæmlega þannig. Það er ekki alveg víst, ég ætla ekki að ganga lengra en að segja það. Þetta var í sambandi við hina svokölluðu NATO-væðingu sem hv. formaður vinstri grænna talaði um hérna síðast og ekki meira um það.

Þá eru það þróunarmálin sem eru í rauninni hrygglengjan í sambandi við utanríkismál á Íslandi. Við höfum tekið þá stefnu að auka mjög framlög til þróunarsamvinnu og erum að nálgast 0,35% markið af vergri þjóðarframleiðslu og það er vel. En það má ekki láta þar við sitja því í raun er markmiðið að fara í 0,7%. Til þess að það verði gert skynsamlega og fjármunirnir skili sér þangað sem best er og helst skyldi þá þurfum við að vanda okkur og þess vegna er mikilvægt að endurskoða og endurbæta skipulag þróunarsamvinnumála. Nú liggur fyrir þinginu frumvarp sem einmitt gengur út á það að breyta því fyrirkomulagi sem verið hefur. Lögin eru orðin allgömul og ekki nokkur vafi á því að þau henta ekki í því þjóðfélagi sem við lifum í í dag.

En þótt ég hafi þegar ég var í utanríkisráðuneytinu viljað ganga lengra í sambandi við breytingar á þessu fyrirkomulagi þá tel ég engu að síður að það sem kemur fram í frumvarpinu sé til bóta og þess vegna ber að fagna því. En það fyrirkomulag sem verið hefur, þ.e. að Þróunarsamvinnustofnun sé ekki í meira samhengi við sjálft utanríkisráðuneytið og stefnu viðkomandi ráðherra á hverjum tíma, er ekki rétt aðferð til þess að beita og þess vegna er mjög mikilvægt að gera þar breytingar á.

Ég nefndi varnarmálin aðeins áðan og það að herinn er farinn sem ég hélt, bara svo ég segi það nú aftur eftir að hv. formaður vinstri grænna er kominn í salinn, en ég hélt að það mundi jafnvel geta orðið til þess að það yrði meiri samstaða um varnarmál og utanríkismál. Ég held að það hafi einmitt verið hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem nefndi að það væri ágreiningur um hvar Ísland ætti að skipa sér í sveit. Ég veit ekki hvar í ósköpunum Ísland á að skipa sér í sveit ef ekki með hinum vestrænu lýðræðisþjóðum sem eiga aðild að NATO og fleiri og fleiri þjóðir óska eftir aðild að því varnarbandalagi. Það er ekki að ástæðulausu. Það verður því ákaflega forvitnilegt að heyra ef hv. þingmaður ætlar að tala hérna á eftir hvar hann telur að við eigum að skipa okkur í sveit ef ekki með þessum þjóðum.

Í sjálfu sér má hafa mörg orð um aðdragandann að því að herinn fór. Það bar vissulega nokkuð brátt að og má alveg segja að Bandaríkjamenn hafi komið frekar leiðinlega fram við okkur í því sambandi. En eftir á að hyggja, og ég er alveg tilbúin að viðurkenna það að með breyttri heimsmynd þá var það nú dálítið á skjön við hana að bandarískur her væri hér í okkar ágæta landi. Ég syrgi það því ekki neitt að þannig fór. En auðvitað gildir tvíhliða varnarsamningurinn við Bandaríkjamenn áfram þó svo að við að öðru leyti höfum tekið varnarmálin að okkur sjálf. Það kostar að sjálfsögðu peninga og í öll þau ár sem bandarískt herinn var hér þá má segja að við höfum náttúrlega „sloppið ákaflega létt“ við að kosta einhverju til í sambandi við varnir landsins.

Það er því ekki nema sjálfsagður hlutur að við Íslendingar tökum á okkur einhvern kostnað við það að verja landið og það er nú fyrsta, annað og þriðja hlutverk stjórnvalda á hverjum tíma að sjá þegnunum fyrir öryggi. Það er náttúrlega verið að reyna að gera og ég trúi því að við séum fullfær til þess að koma málum þannig fyrir að við þurfum ekki að hafa neinar verulegar áhyggjur af því að minnsta kosti.

Nú væri hægt að segja nokkur orð um viðskiptaþáttinn en tíma mínum er nú bráðum að ljúka. En auðvitað eru viðskiptin gríðarlega mikilvæg og stjórnvöld geta oft opnað ákveðnar dyr í tengslum við það sem þau hafa ekki verið löt við að gera og það hefur oft hjálpað bæði fyrirtækjum og einstaklingum í sambandi við samskipti við aðrar þjóðir.

Háskóli Sameinuðu þjóðanna er eitt mikilvægt mál sem ástæða er til að nefna hér. Við þekkjum náttúrlega best Jarðhitaskólann sem hefur staðið sig vel og er gríðarlega þekktur og mikil ánægja með hann. Sjávarútvegsskólinn er yngri en er líka mikilvægur. En nú er komin þriðja stoðin sem ég lýsi sérstakri ánægju með og sú vinna hófst í minni tíð í ráðuneytinu. Það var komið inn á það í skýrslu hæstv. ráðherra að það sé unnið áfram að því máli og það er mjög ánægjulegt því þar er mikil þekking til staðar í samfélagi okkar sem getur nýst þeim þjóðum sem eru illa staddar hvað varðar uppblástur.

Ég lýsi ánægju með að norðurslóðamálin eru áfram í brennidepli og jafnvel talað um ráðstefnu í því sambandi hér á landi. Á allra síðustu fimm sekúndunum sem ég á eftir ætla ég að segja að ég er nokkuð bjartsýn og ég vona að það gangi vel með kosningu til öryggisráðsins og tel að það sé staðið ágætlega að því máli.

[16:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er sammála hv. síðasta ræðumanni um það og hef oft sagt það hér áður að með brottför Bandaríkjahers var að sjálfsögðu rutt úr vegi mikilvægri hindrun sátta, eitt stærsta ágreiningsefni utanríkis- og öryggismála í meira en hálfa öld var allt í einu horfið og það var vel. En því miður hefur það tækifæri síðan ekki verið notað til þess að a.m.k. láta á það reyna hvort leggja mætti grunn að meiri sátt um áherslur í utanríkis- og alþjóðamálum á grundvelli þessa tækifæris.

Því var heitið strax haustið 2006 að efnt yrði til þverpólitísks samráðs um framhaldið. Það var svikið. Því var heitið aftur í stjórnarsáttmála í maí síðastliðið vor, það á að heita svo að það væri efnt í gær með bréfi þar sem er boðað að formenn stjórnmálaflokka muni hittast tvisvar á ári og ræða þessi mál. Það er nú orðið ansi útþynnt. Þannig að því miður var þetta tækifæri ekki notað, ekki pólitískt, ekki lagður grunnur að því með vinnu eins og hefði auðvitað verið ákaflega æskilegt að gert hefði verið.

Í öðru lagi er það svo auðvitað því miður að hernaðarhyggjan og hernaðarhugsunin og uppáskriftin á henni hefur ekkert horfið með brottför bandaríska hersins. Hún hefur færst að hluta til yfir í enn þá meiri áherslur á að troða okkur inn í öll verkefni NATO og auka eða taka upp öllu heldur og stórauka síðan útgjöld til hernaðarmála hér heima. Þar gengur hernaðarhyggjan og hernaðarhugsunin ljósum logum.

Þegar ég segi að þetta snúist um áherslur og hvar við eigum að skipa okkur í sveit þá á ég ekki við í landfræðilegum skilningi, að við ætlum ekki áfram að vera norræn þjóð og Evrópuþjóð. Það er spurningin um það hvort við fylgjum haukunum að málum eða leggjum aðrar áherslur. Það eru ekki allar vestrænar lýðræðisþjóðir í NATO. Svíþjóð er lýðræðisþjóð, Finnar, Írar, Austurríki og margar fleiri síðast þegar ég vissi. Þær velja aðra leið en að vera í hernaðarbandalaginu NATO. Það eru fleiri möguleikar í stöðunni en þessir og mér finnst það einkennast af einhvers konar nauðhyggju og svolítið afturhverfri hugsun að það sé bara óhugsandi og þurfi ekki að ræða það einu sinni (Forseti hringir.) hvort við notum tækifærið við þessar aðstæður, bæði breyttar aðstæður gagnvart okkur sjálfum og í heiminum til þess að endurskoða áherslur okkar.

[16:46]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er kannski komin í hlutverk sem ég á ekki að vera í, að verja stefnu ríkisstjórnar. (**Gripið fram í:** Það fer þér mjög vel.) En ég get alveg talað fyrir þá ríkisstjórn sem var og eins og ég sagði í mínu máli áðan sýnist mér ekki hafa orðið nein breyting á stefnu í utanríkismálum þó að ný ríkisstjórn hafi komið og ég er ánægð með það. En ef þetta er allt saman út af því að hv. þingmaður hefur ekki komið að málum eða komið að neinu borði þar sem teknar eru ákvarðanir og þetta samráð sem talað var um hefur ekki orðið með þeim hætti sem hann gerði sér vonir um og við gerum okkur kannski öll vonir um þá held ég að við getum bætt úr því. En ég trúi því ekki að það sé ekki vilji til staðar hjá ríkisstjórninni til að auka samráð. Ef það gæti orðið til þess að það yrði meiri samhljómur í málflutningi um utanríkismál þá væri það öllum til bóta og okkur öllum mjög í hag.

Þau orð sem hv. þingmaður notar, eins og hernaðarhyggja og hernaðarmál eru einhvern veginn ekki akkúrat orðin sem ég vil nota um okkar varnarmál og aðkomu okkar að friðargæslu og þar fram eftir götunum. En ég get alveg tekið undir það með honum að Bandaríkjamenn eru mjög fyrirferðarmiklir á þessu sviði og að engin ástæða sé til að fylgja þeim blint í öllum málum. Ég held að það hafi ekki verið gert almennt. Þó er alveg sjálfsagt að taka undir það og viðurkenna að meðan þeir voru hér með her í landinu þá hefur það haft einhver áhrif á afstöðu stjórnvalda í ýmsum málum. Það er kannski nærtækast að nefna Írak í því sambandi.

[16:48]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þegar múrinn féll og breytingarnar miklu urðu um miðaustanverða Evrópu með upplausn Varsjárbandalagsins og falli Sovétríkjanna urðu sögulegir atburðir og allt í einu komst hreyfing á hluti sem höfðu meira og minna verið frosnir fastir í hálfa öld á fimbulkuldaskeiði kalda stríðsins. Þá mistókst að mínu mati að grípa sögulegt tækifæri til að breyta um áherslur og draga meðal annars úr áherslu á vígvæðingu og draga úr hættunni á vígbúnaðarkapphlaupi en á nýjum forsendum.

Sumpart má segja að svipað tækifæri hafi komið upp í

hendur okkar Íslendinga sjálfra í þrengri skilningi þegar herinn fór. Þá sköpuðust aðstæður til að endurmeta áherslur okkar í þessum efnum. Ég á ekki von á því að það fyrsta sem mönnum hafi þá dottið í hug var að eftir tvö ár yrðu komnir 1,5 milljarðar kr. inn á íslensku fjárlögin í hernaðarútgjöld. Mér finnst undarlegt að ekki skuli hafa verið meiri umræða um hvort þess sé þörf. Ég tek undir ræðu sem flutt var áðan af hv. þm. Paul Nikolov. Er það virkilega þetta sem brýnast er að setja peningana í ef við teljum okkur hafa þá til ráðstöfunar?

Hernaðarhyggjan er meðal annars pólitískur stuðningur við þau gríðarlegu útgjöld sem vígbúnaðarbrjálæðinu og sóuninni þar fylgir. Veit hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hvað Íraksstríðið er talið hafa kostað Bandaríkjamenn? 3.000 milljarða bandaríkjadala segir hagfræðingur með Nóbelsverðlaun í hagfræði í farteskinu, 3.000 milljarða bandaríkjadala. Al Gore sagði að fyrir bara einnar viku útgjöld mætti gera stóra hluti af þeim sem hann er að berjast fyrir á sviði umhverfismála, fyrir einnar viku útgjöld Íraksstríðsins. Það er þetta líka sem menn skrifa upp á með þjónkuninni við þessa hugmyndafræði, stuðninginn við hernaðarhyggjuna og hann hefur því miður ekki horfið þó að herinn sé farinn.

[16:51]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Stuðning við hernaðarhyggjuna nefnir hv. þingmaður. Hann nefndi Írak. Það er náttúrlega hægt að hafa mörg orð um þau ósköp sem hafa þar gengið yfir. Ég vil bara ítreka það að við Íslendingar tökum ekki þátt í því. Það hefur aldrei verið um það að ræða að Ísland hafi tekið þátt í stríðinu í Írak þó svo að stjórnmálamenn hér á landi og forustumenn þjóðarinnar hafi ákveðið að styðja Bandaríkjamenn og Breta á þann þátt sem allir þekkja. Við verðum að gera einhvern greinarmun þarna á milli. En ég ætla ekki að fara frekar út í það.

Ég vil ítreka það, hæstv. forseti, að mér finnst tónninn vera þannig í hv. þingmanni að það sé aldrei að vita nema það geti gerst innan tíðar að það verði meiri samhljómur í málflutningi manna. Ég er ákveðinn NATO-sinni og ekki síður eftir að hafa fengið tækifæri ... (**Gripið fram í:** Eru það ný tíðindi?) Ég er NATO-sinni já. Eru það tíðindi? (**Gripið fram í:** Nei það eru ekki ný tíðindi.) Nei, og ekki síður eftir að hafa fengið tækifæri sem utanríkisráðherra að kynnast NATO. (**Gripið fram í:** Það er ofsaheillandi.) Það er alveg óskaplega heillandi, já. En nú veit ég að hv. þingmaður er kominn með sérstök skilríki upp á það að hann (**Gripið fram í:** Er sérstakur trúnaðarmaður ...) er sérstakur trúnaðarmaður NATO í utanríkismálanefnd. Ég leyfi mér bara að spyrja hvort honum finnist það ekki vera ánægjulegt og hvort hann hafi ekki öðlast meiri tilfinningar gagnvart þessu bandalagi með þessi skilríki sem hann er með í höndunum frá NATO. (Gripið fram í.)

[16:53]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ísland hefur sérstöðu sem herlaust land í þessum heimi og ég harma í raun hversu lítið er gert úr þeirri sérstöðu í skýrslunni. Mér virðist við lestur hennar að í raun flækist sú staðreynd frekar fyrir annars góðum markmiðum, jafnvel verkum og yfirlýsingum, og það er því miður ansi grunnt niður á gamla tóninn um hversu brýnt sé að hafa hér her eða samvinnu um hernað og við séum í NATO. NATO svífur undir og yfir og allt um kring í þessu plaggi eins og ég mun koma að aðeins á eftir.

Það reif sig upp gamall blaðamaður í mér þegar ég fletti þessari skýrslu. Ég var einu sinni þingfréttaritari og sat yfir skýrslum sem þessum og reyndi að pikka eitthvað út og mig langar til að nefna hér tvo fréttapunkta sem vöktu sérstaka athygli mína. Hvorugur þeirra er gleðiefni.

Það er mjög miður, eins og kemur fram í skýrslunni, að á árinu 2009 munum við Íslendingar aðeins verða hálfdrættingar á við markmið Sameinuðu þjóðanna um þróunaraðstoð því þá mun samkvæmt áætlunum 0,35% af vergum þjóðartekjum okkar varið til þróunaraðstoðar, þróunaraðstoðar og þó ekki þróunaraðstoðar vegna þess að inni í þeirri tölu og þeirri tölu sem nú er skráð sem þróunaraðstoð eru framlög til svokallaðrar friðargæslu og meðan friðargæslan er ekki klárlega borgaraleg starfsemi heldur starfsemi sem lýtur stjórn fjölþjóðahers og er undir vopnum þá mun ég alla vega líta svo á að þetta fari ekki saman. Markmið laganna um friðargæsluna voru skýr og margt þar gott að finna að mínu viti. En það verður að skilja þarna á milli meðan svona er. Ég tek undir það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan, að það eru næg verkefni utan hernaðarátaka til að sinna friðaruppbyggingu og þróunaraðstoð. Ég tel, og við teljum vinstri græn, að það eigi að kalla þetta lið heim frá Afganistan og sinna öðrum verkefnum.

Hin fréttin sem mig langar til að gera að umtalsefni, herra forseti, varðar fangaflugið og er að finna á bls. 28 og 29 í þessari skýrslu. Það veldur mér miklum vonbrigðum að niðurstaðan er sú að eftirlitið með loftförum sem lenda á Íslandi er dæmt fullnægjandi af hálfu allra sem hafa slíkt lögbundið hlutverk með höndum en staðfest er við athugun að loftför sem kunna að tengjast meintu fangaflugi leyniþjónustu Bandaríkjanna hafa haft viðkomu á Íslandi, hafa farið um íslenska lofthelgi á tímabilinu 2001–2007 sem kannað var. Til að gera þetta fullnægjandi eftirlit enn betra stendur til, ekki á morgun heldur hinn, að biðja flugstjóra að upplýsa í flugáætlun ef um borð sé einstaklingur sem sé frelsissviptur með einhverjum hætti. Og hvað svo? Ef það skyldi koma svar: „Já, við erum með fanga á leið til Guantanamo“, hvernig á að bregðast við því? Það veldur mér miklum vonbrigðum að ekki er gert ráð fyrir auknu eftirliti, að það verði bannað að misnota flugvelli á Íslandi til mannréttindabrota af þessu tagi heldur skal óskað bara pent eftir tilkynningu um hvort fangar séu í flugvélum sem fyrirhugað er að lendi hér.

Þátttaka okkar Íslendinga í alþjóðasamstarfi er margþætt og hún byggist á aðild okkar að alþjóðasamningum í samstarfi við önnur ríki á vettvangi Sameinuðu þjóðanna, á vettvangi Norðurlandaráðs og á vettvangi Evrópuráðsins svo nokkuð sé nefnt. Hún byggist líka á þróunaraðstoð og samvinnu um að koma þúsaldarmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna í framkvæmd um að útrýma fátækt og hungri í heiminum, félagslegu ranglæti, misskiptingu auðs, kynþáttamismunun og mannréttindabrotum hvers konar. Allt krefst þetta, herra forseti, mikilla fundahalda svo sem lesa

má af skýrslu utanríkisráðherra. Ég átti þess til að mynda kost ásamt fjórum öðrum þingkonum og stórri og fjölmennri sendinefnd á vegum félagasamtaka að sitja 52. fund kvennanefndar Sameinuðu þjóðanna í New York í febrúar síðastliðnum. Ég vil segja það hér að ég fagnaði þar framlagi hæstv. ráðherra og reyndar annarra þeirra fulltrúa Íslands sem þar tóku þátt í umræðum og fyrirlestrum um aðskiljanleg efni sem eðli málsins samkvæmt snertu einkum stöðu og vernd kvenna og barna, aukna þátttöku kvenna í friðarviðræðum og uppbyggingu eftir stríðsátök í samræmi við ályktun 1325. Á þessum fundi var fjallað um kynjuð fjárlög eða „gender budgeting“ sem við eigum því miður langt með hér á landi að koma til framkvæmda og þar var einnig hleypt af stokkunum átaki til að binda enda á ofbeldi gegn konum. Miklar vonir eru bundnar við að það muni skila árangri.

Á undanförnum dögum hefur orðið umræða hér á landi, ekki síst á vinnustöðum en einnig í þinginu, um ferðir íslenskra ráðamanna, eins og hæstv. forsætisráðherra orðar það, á fjölþjóðafundi, meðal annars á NATO-fundinn í Búkarest sem hæstv. utanríkisráðherra og hæstv. forsætisráðherra sátu. Ég tel mjög mikilvægt að ráðamenn taki þátt í alþjóðasamstarfi með fundasetum og ferðalögum sem þau krefjast. En ég hafna því að gagnrýni á ferðamáta ráðherranna sem sóttu NATO-fundinn á dögunum á einkaþotu sem frægt er orðið sé lágkúra því ef menn meina eitthvað með stóru orðunum um að draga úr loftslagsbreytingum með því að minnka kolefnislosun þá er einkaþota ekki rétta leiðin, herra forseti, reyndar ekki heldur og allra síst þegar þessir sömu ráðamenn hvetja almenning til að herða sultarólina og draga úr útgjöldum og neyslu. Menn eiga í þessum efnum, herra forseti, að sýna gott fordæmi og deila kjörum með þjóð sinni.

Tvískinnungurinn í loftslagsmálunum er víðar. Það er því miður ekki nóg að tala fjálglega á fundum í útlöndum og taka þar undir metnaðarfull markmið í loftslagsmálum og það er ekki nóg að ríkisstjórn og Alþingi setji sér markmið í þeim efnum. Þeim verður að fylgja áætlun með tilteknum mælikvörðum. En því miður liggur engin slík áætlun fyrir hér á landi.

Norðurslóðir fá verðugan sess í skýrslunni en þar kemur þessi hernaðarlega slagsíða því miður einnig fram. Í kaflanum um endurnýjanlegar orkulindir er lögð áherslu á að finna þurfi nýja orkugjafa og orkutækni sem geti leyst jarðefnaeldsneyti af hólmi. En þar sem fjallað er um áhrif loftslagsbreytinganna á norðurslóðum er einnig talað um tækifæri í tengslum við aukna sókn í auðlindir norðursins, í olíu og gas sem þar kann að finnast. Ég tek undir að það er mjög mikilvægt að efla samstarf norðurskautsþjóðanna átta eins og áréttað er í skýrslunni og ég tek undir það einnig að það er mikilvægt að hernaðarleg umsvif á norðurslóðum skipi ekki norðurskautsríkjum í gamlar eða nýjar fylkingar og að barátta um auðlindir á þeim slóðum norðan við landið megi ekki leiða til nýrra átaka eða til hernaðarumsvifa.

Herra forseti. Það er því einstaklega illa til fundið að fyrirhugað er að halda hér á landi sérstaka ráðstefnu um horfur í öryggismálum á norðurslóðum á næsta ári, ekki á vegum norðurskautsráðsins, ekki á vegum loftslagsnefndar Sameinuðu þjóðanna, ekki á vegum Norðurlandaráðs, ekki á vegum Evrópuráðsins. Nei. Þessi ráðstefna, herra forseti, á að vera á vegum NATO og það segir hér, með leyfi forseta:

„Íslensk stjórnvöld hafa tekið boði Atlantshafsbandalagsins um að halda hér á landi í byrjun næsta árs sérstaka ráðstefnu um horfur í öryggismálum á norðurslóðum.“

Þetta mun verða á sama tíma og 60 ár slétt verða liðin frá inngöngu Íslands í Atlantshafsbandalagið. Ég lýsi andstöðu við þessa fyrirætlan, herra forseti. Samstarf um öryggi á norðurslóðum á ekki að vera hernaðarlegs eðlis. Ég skora á ráðherrann að efna til ráðstefnu um málefni norðursins á forsendum friðar en ekki á forsendum hernaðar.

[17:02]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vegna orða hv. þm. Álfheiðar Ingadóttir um ráðstefnu þá sem til stendur að halda um öryggismál á norðurslóðum á næsta ári, vildi ég gera athugasemd við þá fordæmingu sem kom fram í máli hennar á því að þessi ráðstefna verði haldin hér í samvinnu við Atlantshafsbandalagið. Það er einfaldlega svo, þótt sumir eigi erfitt með að horfast í augu við það, að Atlantshafsbandalagið er lýðræðisleg alþjóðastofnun, byggð upp af lýðræðisríkjum sem taka þar þátt af fúsum og frjálsum vilja. Þessi lýðræðisríki hafa ekki hernaðarmarkmið með því starfi heldur varnir eigin svæðis og öryggi í Evrópu. Þau hafa sammælst um varnarsamstarf til að draga úr viðsjám í álfunni og það hefur tekist afar vel síðustu 50 ár. Aðildarríkin hafa ekki lengur fullt forræði sjálf á sínum eigin vörnum heldur hafa ákveðið að samþætta varnirnar hvert með öðru til þess líka að skapa ekki ógn hvert gagnvart öðru.

Mér er það algerlega hulin ráðgáta af hverju það er slæmt að Atlantshafsbandalagið, sem hv. þingmaður virðist halda að sé með hala, klaufir og horn, fjalli um öryggi og hættur á norðurslóðum. Hlýtur það ekki að vera hagur okkar allra að Atlantshafsbandalagið horfi til þeirra aðstæðna sem hér eru og meti þær þannig að við getum rætt það líka á vettvangi Atlantshafsbandalagsins hvaða hættur það eru sem kunna mögulega að steðja að okkur? Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon benti áðan á hættur t.d. af umferð olíuskipa. Það er ýmislegt annað sem kann að valda okkur hættu. Hvað er að því að ræða það á vettvangi Atlantshafsbandalagsins?

[17:05]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég deili ekki þeirri skoðun með hv. þm. Árna Páli Árnasyni að NATO sé eitthvert friðarbandalag. Það er einfaldlega þannig. Ég tel mikla mótsögn í því sem fram kemur í skýrslunni, annars vegar um hversu mikilvægt það er að efla samstarf hinna átta ríkja norðurskautssvæðisins eins og rakið er á bls. 47 í skýrslunni og hins vegar um það sem bent er á á bls. 40 hversu mikilvægt það er að sókn í auðlindir norðurslóða og aukin umferð um svæðið valdi ekki spennu í samskiptum norðurskautsríkja heldur verði náið samráð á milli þeirra allra um öryggi svæðisins. (**Gripið fram í:** Hvar?) Milli þeirra allra, segir þar, og milli þeirra allra sem þarna búa. Skyldu þeir allir vera í NATO? Nei, hv. þm. Árni Páll Árnason, það er nefnilega þannig að

Rússar eru ekki í NATO. Rússar eru hins vegar í norðurskautsráðinu og ef efla á samstarf um stöðuna og viðbrögð á norðurslóðum eins og við loftslagsbreytingunum — ég reikna með að flestir þingmenn hafi hlustað á Al Gore í dag lýsa því hvað getur gerst hjá okkur ef svo heldur fram sem horfir með Grænlandsísinn — þá er fleira sem þörf er á að gera en að munda byssurnar sem er verkefni NATO fyrst og síðast, hv. þingmaður.

[17:06]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hérna er ýmislegt úr lagi fært. Það er ekki fyrst og fremst verkefni NATO, svo því sé svarað strax, að munda byssur. Verkefni Atlantshafsbandalagsins er að vera sameiginlegur vettvangur ríkja til að ræða öryggismál sín og finna lausnir við þeim hættum sem steðja að öryggi ríkjanna. Þetta eru upplýst lýðræðisríki og mér finnst ansi sérkennilegt að halda fram þeim málflutningi að Atlantshafsbandalagið sé óalandi og óferjandi í alþjóðasamstarfi en allar aðrar alþjóðastofnanir þar sem sömu ríki eiga aðild að séu einhvern veginn allt öðruvísi. Hvað er það sem gerir Danmörku og Noreg svona hræðileg þegar þau setjast við borðið hjá Atlantshafsbandalaginu en gerir þau svo góð til samstarfs þegar þau eru á norrænum vettvangi, í Evróputráðinu eða alls staðar annars staðar? Þetta eru sömu ríkin þegar öllu er á botninn hvolft.

Mér finnst mikilvægt fyrir okkur sem þjóð að við nýtum fjölþjóðlegt samstarf til að fá samstarfsríki okkar til að líta á þær hættur sem að okkur steðja og sem kunna að vera annars eðlis en steðja að öðrum ríkjum. Atlantshafsbandalagið á að sjálfsögðu í viðbúnaði sínum að taka mið af hættunum sem steðja að öllum aðildarríkjunum, ekki bara sumum. Vonandi getum við síðan rætt hvaða atriði það eru hér sem kalla á viðbrögð við hættum. Vonandi kemur einhvern tíma sá dagur að engar hættur eða ógnir steðji að Íslandi en eins og staðan er í dag finnst mér einboðið að við höldum hér ráðstefnu og ræðum um það með bandalagsþjóðum okkar hvaða hættur það eru. Þannig getum við þá jafnframt reynt að stuðla að upplýstari umræðu um það á alþjóðavettvangi.

[17:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Svo sannarlega mundar NATO byssurnar og einmitt þessa dagana stendur til að stilla þeim upp í Póllandi fyrir tilstilli Íslands eins og hér hefur verið upplýst í umræðunni. Það er mjög mikill munur á því hvort fulltrúar þjóða hittast á forsendum friðar og samvinnu eins og gert er í norðurskautsráðinu þar sem eiga aðild ekki bara NATO-þjóðirnar sem hér voru taldar upp, Ísland og Noregur, heldur einnig Rússar, Finnar, Svíar og samtök frumbyggja, íbúa á þessum slóðum. Þetta fólk á enga aðild að einhverri ráðstefnu NATO um öryggi á þessu svæði. Ég fullyrði að það eru önnur verkefni nærtækari en hernaðarlegt öryggi á norðursvæðinu.

Ég tel það líka einstaklega illa til fundið að halda slíkan fund hér á því sem næst 60 ára afmæli inngöngu Íslands í NATO sem var 30. mars 1949, því að það er ljóst af skýrslunni að það stendur til að halda þennan fund í upphafi árs 2009. Ég tel það einstaklega illa til fundið og þess vegna leyfi ég mér að skora á hæstv. ráðherra að efna frekar til ráðstefnu á forsendum friðar um málefni norðurskautsins og mér finnst, í tilefni dagsins og þess merka fyrirlesara sem hélt erindi yfir okkur fyrr í dag í Háskólabíói, að það sé nærtækara en, herra forseti, að munda byssurnar.

[17:10]

Útbýting:

Endurskoðun laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði, 573. mál, fsp. ÞBack, þskj. 887.

Færanleg sjúkrastöð í Palestínu, 571. mál, fsp. ÞBack, þskj. 885.

Ríkisábyrgð til handa deCODE Genetics Inc., 570. mál, fsp. ÞBack, þskj. 884.

Sala upplýsinga um erfðamengi einstaklinga, 572. mál, fsp. ÞBack, þskj. 886.

[17:11]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir þá góðu og yfirgripsmiklu skýrslu sem hér var kynnt og sömuleiðis var gott að hlusta á umræðuna sem hér hefur farið fram þótt hún hafi vissulega verið misgjöful svo sagt sé frá mínu brjósti. Hvað um það, mig langar í upphafi í inngangskafla að leyfa mér að færa mig svolítið til bæði í tíma og rúmi.

Líkt og margir aðrir þingmenn sótti ég afar merkilegan fund í morgun í Háskólabíói þar sem Al Gore, fyrrum varaforseti Bandaríkjanna, flutti erindi um loftslagsmál og hlýnun jarðar. Ég ætla ekki að gera það að umtalsefni hér en í framsögunni notaði hann sér PowerPoint-kynningu eða myndir og sýndi m.a. myndir af hnettinum. Mig langar aðeins að minnast á þessar myndir vegna þess að þær vekja mann svolítið til umhugsunar í þessari umræðu um utanríkismál. Í fjarlægð gefur að líta veröldina, hún er bara ein, og margar slíkar myndir eru, þær sem við þekkjum, eins og teknar frá tunglinu. Síðan fáum við líka mynd, sem ég minnist sérstaklega í morgun, þar sem jörðin var eins og rykkorn á stórum skjá, rykkorn í órafjarlægð. Þetta minnir okkur á það að heimurinn er einn.

Annað sem ég vildi líka gera er að færa mig til í tíma, í óravíddir, og rifja upp að það eru á að giska 170 þúsund ár síðan forfeður okkar litu dagsins ljós í Afríku, lítill hópur formæðra og forfeðra okkar sem síðan dreifðist um veröldina eins og þekkt er. Fyrir um 2.000 árum voru jarðarbúar 250 milljónir. Fyrir rúmlega 1.100 árum byggðist Ísland. Þetta þekkjum við öll. Fyrir 100 árum var Ísland nýlenda og meðal fátækustu þjóða í Evrópu og allt fram á sjöunda áratug síðustu aldar vorum við skilgreind sem þróunarríki. En eins og kemur fram í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra eru heimamálin í dag heimsmál og heimsmálin heimamál, því að utanríkis- og innanríkismál verða æ samofnari. Við erum ekki lengur einangruð eyþjóð heldur getum við látið að okkur kveða á alþjóðavettvangi og þetta er mikilvægt. Það er mikilvægt að við, allar þjóðir heims, getum látið að okkur kveða vegna þess að við þurfum sameiginlega að fást við þau verkefni, þau vandamál og þau tækifæri sem blasa við okkur öllum, heimsbúum, og við stöndum frammi fyrir.

Ég vil sjá okkur taka frumkvæði á alþjóðavettvangi. Við eigum þar fullt erindi í krafti reynslu okkar, viðhorfa, þekkingar og sérstæðrar sögu, já, afar sérstæðrar sögu sem við getum miðlað af um leið og við höfum samskipti og viðskipti við aðrar þjóðir. Og um leið og við veitum fjármuni og þekkingu í þróunaraðstoð höfum við líka svo margt að læra af öðrum og við þurfum enn þá frekar að þróa okkar lýðræði og okkar þjóðfélagsuppbyggingu. Það er alveg ljóst.

Því fagna ég sérstaklega þeim sóknarhug og þeirri festu sem býr í þessari skýrslu og framsögu hæstv. utanríkisráðherra. Ég fagna því að boðað sé frumkvæði í alþjóðamálum, ég fagna því að við boðum virka utanríkisstefnu. Það er svo margt í skýrslu hæstv. ráðherra sem ber vitni um sóknarhug og vilja okkar til að taka þátt í alþjóðasamfélaginu. Ég ætla að nefna fjóra þætti en í skýrslunni allri eru nefndir afar margir þættir. Þessir fjórir þættir eru framboðið til öryggisráðsins, ný varnarmálalög, enduruppbygging þróunarsamvinnunnar og svo mikilvægi þess að tala einum rómi og kynna Ísland fyrir umheiminum.

Í fyrsta lagi er framboðið til öryggisráðsins. Það framboð á sér eins og þingheimur veit 10 ára sögu og ég hef, satt best að segja, bæði haft á því þá skoðun að þetta væri hið mesta óþarfaverk en á allra síðustu árum þá skoðun að þetta sé afar mikilvægt vegna þess að vegferðin í lífinu er mikilvæg, vegferð þeirra 10 ára sem við höfum verið að kynna þjóðum heims framboð okkar og þá um leið auðvitað land okkar og þjóð. Það er til einhvers farið og þó að við fengjum ekki þetta sæti, sem ég vona auðvitað að við fáum, er vegferðin samt þess virði og margfalt það. Við erum reynslunni ríkari og við segjum við alþjóðasamfélagið að við höfum bæði metnað og vilja til að axla okkar ábyrgð og leggja af mörkum. Ég hlakka til að sjá niðurstöðu þessa framboðs, þ.e. þegar kosið verður. Ég veit af eigin reynslu, ég hef kynnst t.d. framboðsmálum Tyrklands og mér virðist alla vega að þeir verji afar miklum fjármunum í þessi mál og ég er bæði stolt og þakklát að sú skuli ekki vera reynslan hjá okkur heldur höfum við farið fram og kynnt okkar málstað.

Í öðru lagi vildi ég nefna varnarmálalögin. Varnarmálalögin hafa verið rædd mikið í utanríkismálanefnd, en þar á ég sæti ásamt fleiri þingmönnum, og mig langar að nota tækifærið til að rifja það aðeins upp af því að ég var fjarverandi við afgreiðslu utanríkismálanefndar á frumvarpinu. Í frumvarpinu er lagt til að Varnarmálastofnun sjái um verkefni Íslendinga á sviði varnarmála og sinni auk þess verkefnum sem tengjast loftrýmiseftirliti og loftrýmisgæslu Atlantshafsbandalagsins og rekstri loftvarnaeftirlitsins. Margir þættir í þessu frumvarpi sem við ræddum í utanríkismálanefnd eru í þingskjali 814 sem lagt hefur verið fram. Ég trúi að formaður utanríkismálanefndar muni kynna það, það er meirihlutaálit utanríkismálanefndar þar sem fram koma nokkrar breytingartillögur og ég vil nú í þessum ræðustól lýsa mig fylgjandi þeim breytingartillögum þar sem ég var fjarverandi og skrifaði þar af leiðandi ekki undir álitið.

Í þriðja lagi vildi ég tala um endurskipulag þróunarsamvinnunnar. Þar erum við að skerpa áherslur í takti við fjóra hornsteina sem hafa verið lagðir í sambandi við þróunarsamvinnuna eða leiðarljós, þ.e. mannauður, mannréttindi og lýðræði, friður og öryggi og sjálfbær þróun. Það er svo margt hægt að segja um þróunarsamvinnuna, hún skiptir okkur afar miklu máli og ég er þakklát fyrir að við skulum vera að auka framlögin til þeirra mála. Þau skipta afar miklu máli. Ég held að við Íslendingar getum skipt afar miklu máli, með áherslu á frið og öryggi, með áherslu á konur og jafnrétti og enn fremur það sem kemur fram í skýrslunni getum gert góða hluti í þróunarsamvinnunni. Mig langar þó að benda á að í þeim málaflokki þurfum við að skerpa aðeins fókusinn. Við verðum að vita hvað það er sem við ætlum að leggja áherslu á. Við förum svolítið út um víðan völl. Sem talsmaður menntamála mundi ég gjarnan vilja sjá okkur setja alla þróunarpeningana í menntamál. Það er nú svo einfalt. Ég segi nefnilega að menntastefna þjóðar sé um leið atvinnu- og efnahagsstefna og samfélagsstefna hennar. Menntamálin eru því grundvallarmál. En það er eitthvað sem ég ætla ekki að ræða frekar, enda tíminn af skornum skammti.

Ég ætla að ljúka máli mínu með því að ræða mikilvægi þess að við tölum einum rómi og kynnum landið okkar. Dr. Svafa Grönfeldt, sem nú er rektor Háskólans í Reykjavík, leiddi hóp manna sem hefur verið að kanna viðhorf Íslendinga, kvenna og karla, til okkar sjálfra og reyna að framkalla það hver við erum vegna þess að í augum umheimsins og þjóða heims er það óljóst. Þar koma fram þrjú orð, þrjú hugtök: Frelsi, friður, kraftur. Og mig langar að benda á að þessi hugtök kallast mjög á við hornsteina utanríkismálastefnu okkar Íslendinga sem eru mannréttindi og frelsi, aukin þróunarsamvinna og friðsamleg lausn deilumála sem er friður. Krafturinn á að nýtast okkur til að gera heiminn betri.

[17:21]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þá ræðu sem hér var flutt af hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur. Ég get tekið undir flest það sem þar var sagt og margt var þar mjög grípandi og skemmtilega fram sett.

En ég sakna þess í þessari umræðu, og hef raunar kallað eftir því í dag, að fram komi sjónarmið varðandi málefni Tíbets sem lítið hefur verið fjallað um í skýrslu utanríkisráðherra. Ég er ekki alls kostar sammála því mati sem fram kom í svari utanríkisráðherra áðan, að þetta mál sé ekki til umræðu vegna þess að andlegur og stjórnmálalegur leiðtogi Tíbeta hafi ekki gert skilyrðislausa kröfu um sjálfstæði. Það er verið að tala um réttindi þessarar þjóðar, burt séð frá því hvort sú umræða eigi að enda í fullum aðskilnaði frá Kínverjum eða ekki.

Ég kalla eftir því hjá hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur hvort hún sé sammála því mati sem kemur fram í málflutningi utanríkisráðherra, bæði nú og eins hér fyrr, þegar hæstv. utanríkisráðherra lýsti því yfir að þeir atburðir sem nú eiga sér stað í Tíbet — og raunar eru málefni Tíbets í töluverðri gerjun, ekki bara þar heldur um allan heim eins og við sjáum af þeim mótmælum sem nú eiga sér stað á ferð Ólympíukyndilsins — geti breytt afstöðu okkar til þeirrar ófrávíkjanlegu kröfu Kínverja að þeir hafi öll yfirráð yfir Tíbet.

Ég held að það sé brýnt að við fylgjum þeim meginkjör-

orðum sem hv. þm. minntist á hér í lok ræðu sinnar, um mannréttindi og frelsi. Í anda þess þurfum við að styðja þjóð í vanda, þjóð eins og Tíbeta sem hafa lengi barist fyrir frelsi við vægast sagt grimma (Forseti hringir.) kommúnistastjórn.

[17:24]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Spurningin um Tíbet, ég get ekki svarað henni á fullnægjandi hátt. Þegar við notum hugtök eins og frelsi og mannréttindi ber að minnast þess að þau hugtök eru með breytilegum skilgreiningum. Ef maður lítur yfir tímabil og ef maður lítur yfir heiminn allan þá held ég að skilgreiningin á mannréttindum og frelsi sé ekki einsleit.

Þegar við tölum um mannréttindi og frelsi á svæðum þar sem við þekkjum ekki til — ég þekki ekki nógu vel til sögu Tíbets eða Kína og þeirra samskipta, til að vita nákvæmlega hver málstaður Dalai Lama og Tíbetbúa gagnvart Kínverjum er. Ég þekki það ekki nógu vel til þess að svara hv. þingmanni og fyrirspyrjanda. En ég minni á að við þurfum að hafa í huga að frelsi og mannréttindi eru hugtök sem þróast. Við erum fylgjandi þessum hugtökum eins og við skilgreinum þau í vestrænum heimi í dag og ég er viss um að Kínverjar eiga margt eftir ólært ef þeir vilja fylgja í fótspor okkar.

Bæði í Rússlandi og Kína virðist mér að hugtökin mannréttindi og frelsi séu skilgreind á annan hátt en ég alla vega skil þau á minn íslenska hátt.

[17:25]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get ekki lýst yfir sömu ánægju með ræðu hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur nú eins og ég gerði eftir aðalræðu hennar. Þótt skilningur okkar á mannréttindum sé vissulega með ýmsu móti þá getum við kannski frekar sameinast um skilning okkar á kúgun. Það hefur ekki farið á milli mála, og ekki verið neitt launungarmál þeirra sem kynnt hafa sér Asíulöndin, hvort sem þeir horfa á þau út frá menningu þess svæðis eða út frá sjónarhorni Vesturlandabúa, að meðferð Kínverja á Tíbetum hefur verið forkastanleg.

Ég rakti þetta mál lítillega fyrr í dag. Vissulega má halda því til að haga að ástandið þar hefur batnað á síðustu árum en engu að síður er brýnt að við styðjum þær kröfur sem uppi eru. Það var spurningin sem ég lagði fram, hvort hv. þingmaður teldi að við gætum þurft að endurmeta afstöðu okkar vegna þeirra atburða sem nú eiga sér stað í Tíbet eða hvort hún telji fullnægjandi að afgreiða hlutina með jafnafgerandi og ódýrum hætti, liggur mér við að segja, og utanríkisráðherra gerði þegar hún fullyrti að þeir atburðir sem nú eiga sér stað muni engin áhrif hafa á afstöðu okkar til kröfu Kínverja um algjör yfirráð yfir Tíbet.

Það er mjög mikilvægt að við stöndum vörð um mannréttindi þjóða sem ekki eiga sér málsvara, sem hafa í rauninni ekki möguleika á að bera hönd yfir höfuð sér vegna kúgunar í heimalandi sínu og vegna þess að um hersetið land er að ræða. Sömu meginreglur gilda um Tíbeta og margar aðrar undirokaðar þjóðir eins og Palestínumenn, Vestur-Saharamenn og fleiri.

[17:28]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla svo sem ekki að bæta miklu við það sem ég sagði áðan. En ég er viss um að svar mitt hefur orkað tvímælis og alla vega valdið misskilningi, ég tel að skilgreining mín á mannréttindum og lýðræði geti verið annars eðlis en sú skilgreining sem hér er um að ræða, þ.e. meðal þessara þjóða.

Ég veit ekki hverju Dalai Lama og leiðtogar Tíbeta vilja nákvæmlega ná fram í samskiptum sínum við Kína, á það ætlaði ég að leggja áherslu. Ég veit ekki hvers eðlis þetta er en þetta er slæmt og við eigum að fordæma það. En ég get ekki svarað til um það hvað best er að gera á þessu sviði.

[17:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ísland á að móta sjálfstæða utanríkis- og friðarstefnu og á standa utan hernaðarbandalaga og hafna aukinni vígvæðingu. Íslendingar eru best settir án hers hvort sem hann er innlendur eða erlendur.

Það má segja að þetta sé kjarninn í þeirri stefnumótun sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum sett fram um sjálfstæða utanríkisstefnu og alþjóðamálin. Nú geri ég mér grein fyrir því að auðvitað eru ekki allir sammála um þessar áherslur en þetta endurspeglar og litar að sjálfsögðu þá afstöðu sem við höfum til viðfangsefnanna sem tekist er á við í þeirri skýrslu sem hér liggur fyrir af hálfu hæstv. utanríkisráðherra um utanríkis- og alþjóðamál.

Ég vil þakka fyrir þessa skýrslu. Hún er yfirgripsmikil og tekur á mjög mörgum atriðum. Ég vil fyrst segja almennt um utanríkisþjónustuna og hlutverk hennar, það sem hefur komið fram í umræðunni, að það sé mikilvægt að efla utanríkisþjónustuna og að það sé mikilvægt að reka virka utanríkisstefnu, að ég held að um þetta geti verið býsna breið samstaða á hinum pólitíska vettvangi. Ég vil líka segja það af kynnum mínum af starfsfólki utanríkisþjónustunnar sem eru allnokkur í gegnum mjög mörg ár, að ég tel að íslenska utanríkisþjónustan eða við Íslendingar búum yfir mjög öflugri og metnaðarfullri utanríkisþjónustu. Starfsfólkið þar sinnir verki sínu prýðilega og á þakkir skildar fyrir það. Þar eru mikilvæg verkefni innt af hendi fyrir land og þjóð og á ekki að gera lítið úr því óháð því þó að síðan geta auðvitað verið átök um hina pólitísku leiðir og línur og markmið sem farin eru hverju sinni.

Ég vil líka leggja áherslu á það af því að utanríkisráðherra sagði í ræðu fyrr í dag að breið samstaða virtist vera um að Íslendingar ættu einmitt að reka virka utanríkisstefnu. Ég tek undir þetta en jafnframt ítreka ég að það er ekki það sama að reka virka utanríkisstefnu og að reka sjálfstæða utanríkisstefnu. Það getur farið saman en það gerir það ekki sjálfkrafa. Ég tel mikilvægt að leggja áherslu á að við Íslendingar rekum sjálfstæða og virka utanríkisstefnu.

Hér hefur aðeins verið nefnt að það séu breyttar aðstæður í heiminum í alþjóðamálum og m.a. að því er lýtur að okkur á Íslandi og brottför hersins hafi skapað nýjar aðstæður. Það er rétt. Það hefur líka verið talað um að þessar nýju aðstæður hefðu átt að kalla á breiðari samstöðu um utanríkismálin heldur en verið hefur til þessa í íslensku sam-

félagi og utanríkismálin hafi því miður klofið þjóðina um sex áratuga skeið. Ég segi þá á móti að ég hefði líka gjarnan viljað að þau tækifæri hefðu verið nýtt og það er hægt að gera það enn þá, það er aldrei of seint að grípa slíkt tækifæri til þess að reyna að koma á eins víðtækri samstöðu innan þjóðarinnar og hægt er í þessum mikilvæga málaflokki. Því það er sannarlega mikilvægt að við stöndum saman eins og við mögulega getum í alþjóðlegu samhengi og á alþjóðavettvangi. Þess vegna kalla ég enn eftir því hvort og hvernig ríkisstjórnin hyggst t.d. efna það sem hefur verið sagt um samstarfið í öryggismálum. Það hefur verið upplýst hér að það skuli gera með einhverjum tveimur reglulegum fundum formanna stjórnmálaflokkanna á ári. Ég spyr hvort það sé endanlegt svar eða hvort ekki væri eðlilegt að menn kæmu saman að borði og kæmu sér saman um vettvanginn til þess að ræða öryggismál en það kæmi ekki bara í formi eins bréfs úr Stjórnarráðinu.

Gott og vel um þetta. Ég vil ræða aðeins um stækkun NATO og umræðuna sem hefur farið fram um þau mál. Það er alveg ljóst að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum andvíg aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu og við erum andvíg hernaðarbandalögum. Að sjálfsögðu mótast afstaða okkar til þessa viðfangsefnis þá líka af þeirri staðreynd. Ríkisstjórnarflokkarnir eru annarrar skoðunar og þá kemur að sjálfsögðu að því að leiðir skilja í þessu efni.

Mér finnst afskaplega mikilvægt að í þessu samhengi sé bent á umræðuna sem hér hefur líka verið komið inn á um vígbúnaðarkapphlaupið. Fyrst má kannski minna á það sem sagt hefur verið, að það er lýðræðislegur réttur þjóða, sjálfstæðra þjóða að fara fram á aðild að Atlantshafsbandalaginu. Það eru lýðræðisleg samtök, sagði hv. þm. Árni Páll Árnason. Ég spyr því hvort það sé þá þannig þegar lýðræðisríki koma saman og mynda með sér samtök að þá séu það endilega einhver voðalega lýðræðisleg samtök burt séð frá því hvað þau taka sér fyrir hendur.

Ég tel að hernaður geti aldrei verið lýðræðislegur í sjálfu sér. Vígbúnaðurinn og uppbygging vígtóla, hernaður hvort sem hann er í Afganistan, Írak eða hvar nú er er ekki lýðræðislegur í sjálfu sér. Og þessi starfsemi er ekki lýðræðisleg í sjálfu sér þó að það séu lýðræðisleg ríki sem hafa ákveðið að koma saman í einhverjum samtökum og reka þessa stefnu. Það er þetta sem ég vil leggja áherslu á í þessari umræðu og sem mér finnst að a.m.k. eigi að taka með í umræðuna þegar verið er að tala um stækkun Atlantshafsbandalagsins.

Ég hef enga sérstaka skoðun á því hvort Georgía og Úkraína vilji eða eigi að ganga í Atlantshafsbandalagið. Að sjálfsögðu hafa þessi ríki rétt til þess að hafa á því einhverja eigin skoðun. En ég er þeirrar skoðunar að stækkun Atlantshafsbandalagsins sé röng pólitík, bara per se. Það væri nær að leggja Atlantshafsbandalagið niður sem hernaðarbandalag. Svo geta menn auðvitað rætt það sem kom fram í umræðunni, hvort nú væri verið að taka aftur upp umræðuna um áhrifasvæði Bandaríkjanna eða Rússlands og austur/vestur og eitthvað þess háttar. Ég er ekki þeirrar skoðunar að það sé verið að gera það. En auðvitað er það áhyggjuefni ef stækkun Atlantshafsbandalagsins leiðir til meiri spennu í heiminum, m.a. á okkar svæði og í Atlantshafsbandalaginu eða Norður-Atlantshafsbandalaginu eins og það heitir nú þótt ekki sé nú mikið orðið eftir af norðrinu í því sambandi. En látum það nú vera. Það er í þessu samhengi sem mér finnst að við þurfum að taka þetta fyrir í umræðunni.

Ég ætla líka að nefna hluti sem er fjallað um hér og það eru viðskiptasamningar og tækifæri sem af þeim hljótast. Ég tel að í viðskiptasamningum og auknum viðskiptum felist sannarlega margvísleg tækifæri. Viðskipti milli þjóða geta verið lykillinn að friðsamlegri sambúð þjóða. Þau geta verið lykill að því að styrkja þróunarríki að vinna á þeim efnahagsvanda, hungursneyð, fátækt og öðru slíku sem þau eru að glíma við og það er mikilvægt að við leggjum því lið, að sjálfsögðu, en um leið er líka mikilvægt að hafa í huga að við festum ekki í sessi þá efnahagslegu gjá sem nú er á milli heimshluta. Við þurfum að binda endi á rangláta viðskiptahætti, arðrán, þannig að fátækar þjóðir geti brauðfætt íbúa sína án þess að ganga verulega á gæði jarða sinna. Við þurfum að sporna við því að alþjóðastofnanir eins og Alþjóðabankinn og Alþjóðaviðskiptastofnunin séu notuð í þágu aðila sem hafa sölsað undir sig almannaeignir í kjölfar einkavæðingar. Stundum að undirlagi eða með óbeinum stuðningi þessara stofnana þannig að um leið og við segjum að aukin viðskipti séu jákvæð og geti skapað margvísleg tækifæri þá verðum við líka að huga að þeim þáttum sem lúta að félagslegu réttlæti, félagslegri og efnahagslegri og réttlátri skiptingu og þess háttar.

Schengen hefur aðeins verið nefnt og ég vil ítreka það sem kom fram hjá formanni utanríkismálanefndar hv. þm. Bjarna Benediktssyni, að það sé mikilvægt að íslensk sendiráð geti gefið út Schengen-áritanir og ég heyrði að hæstv. utanríkisráðherra hefur tekið undir það. Spurningin er hins vegar hvað sé að gerast í því máli, og er hægt að knýja á um að einhver viðunandi niðurstaða náist í því? Í því sambandi má t.d. nefna sendiráðin í Indlandi og Rússlandi.

Það er að sjálfsögðu af mjög mörgu að taka. Tíminn hleypur frá mér eins og endranær. Ég vil aðeins nefna Palestínu. Í skýrslunni eru reifuð nokkur samskipti okkar í Miðausturlöndum á liðnu ári og ég vil kalla ríkara eftir stuðningi ríkisstjórnarinnar og hæstv. utanríkisráðherra við sjálfstæðisbaráttu Palestínu.

Herra forseti. Rétt í lokin þá er það afstaða mín að Ísland eigi að leggja sitt af mörkum til að útrýma fátækt og hungri, félagslegu ranglæti, misskiptingu auðs, kynþáttamismunun, mannréttindabrotum og hernaðarhyggju og að starf okkar í utanríkismálum og alþjóðamálum eigi að byggjast á þessum forsendum og þá verður það að vera þannig algjörlega í gegn og við verðum að vara okkur á því að framkvæmdin á þessum góðu stefnumálum okkar (Forseti hringir.) þjóni ekki einhverjum öðrum hagsmunum.

[17:39]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka þingmanninum fyrir þessa ágætu og yfirgripsmiklu ræðu. Hann benti á að sjálfstæð utanríkisstefna væri ekki endilega sama og virk utanríkisstefna og ég er algjörlega sammála því. En mér fannst hins vegar liggja í máli hans, og kannski hef ég ekki tekið rétt eftir, að sjálfstæð utanríkisstefna væri óhugsandi

nema menn væru á móti Atlantshafsbandalaginu.

Ég held að í sjálfu sér geti ríki alveg ákveðið að hafa sjálfstæða og virka utanríkisstefnu þó svo að þau kjósi þetta form, milliríkjasamvinnu sín á milli og að það sé ekkert sem girði fyrir það. (Gripið fram í.) Það er enginn sem hlýðir Bandaríkjamönnum alltaf, hv. þingmaður, þvert á móti er markmið utanríkisstefnu Íslands nú að marka sjálfstæðisstefnu út frá íslenskum hagsmunum. Ég held að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon verði að láta reiði sína út af undirlægjuhætti fyrri ríkisstjórnar gagnvart Bandaríkjamönnum í ljós við hana og fara að láta núverandi ríkisstjórn í friði og hætta að bera upp á hana sakir sem núverandi ríkisstjórn ber enga ábyrgð á byrði út af. Það er eðlilegt að þeir sem ákváðu að ganga með Bandaríkjamönnum í einu og öllu í Írak beri byrðarnar af því og svari fyrir það.

En af því að hv. þingmaður nefndi að það væru ekki endilega lýðræðislegir hlutir sem lýðræðisríkin tækju sig saman um á vettvangi Atlantshafsbandalagsins þá vil ég spyrja hvort hann sé þeirrar skoðunar að það sé andlýðræðislegt að ríki beiti vopnavaldi sér til sjálfsvarnar. Er hann með öðrum orðum andvígur því að ríki megi beita réttinum til sjálfsvarnar og nota til þess vopn og kröftug vopn? Er það afstaða hans?

[17:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, hv. þingmaður spyr að því hvort að það sé ólýðræðislegt að nota vopn sér til sjálfshjálpar. Út af fyrir sig var ég ekkert að ræða um það. Ég var að ræða um friðsamlega sambúð þjóða og hvernig ég sæi fyrir mér að við ættum að vinna á þeim vettvangi.

Hernaðarbandalög eins og Atlantshafsbandalagið reka ekki nein sérstök verkefni núna til þess að verja sig. Þau átök sem þau hafa tekið þátt í eru allt annars staðar í heiminum, t.d. í Afganistan. Eru þau þar til að verja sjálf sig? Ég lít ekki svo á heldur séu þau þarna á allt öðrum forsendum. Þingmaðurinn spurði líka hvort sjálfstæð utanríkisstefna og lýðræðisleg utanríkisstefna væru í andstöðu hvor við aðra, ef ég skildi hann rétt — (**ÁPÁ:** Virk og sjálfstæð.) Virk og sjálfstæð. Nei, það sem ég sagði nákvæmlega var að ég tel að virk og sjálfstæð utanríkisstefna geti alveg farið saman, að sjálfsögðu, og ég vil sjá sjálfstæða og virka utanríkisstefnu.

Hv. þingmaður spyr hvort það liggi í orðum mínum að það sé ósjálfstæð utanríkisstefna að vera í NATO, hann segir að það hafi verið undirliggjandi í máli mínu, þá segi ég: Það þarf auðvitað ekki að vera það. En vandinn er auðvitað sá að hernaðarbandalög eins og Atlantshafsbandalagið sem við erum þátttakendur í starfa ekki á þeim forsendum sem við viljum sjá að liggi á bak við alþjóðlega utanríkisstefnu okkar. Hernaðarbandalög eru auðvitað drifin áfram af því sem þau nærast á sem er hernaðarmátturinn, vígvæðingin. Það er það sem ræður því miður allt of miklu í bandarískum stjórnmálum og hefur a.m.k. gert lengst af og þegar við fylgjum þeim áherslum og þeirri stefnu þá er utanríkisstefna okkar (Forseti hringir.) ekki sjálfstæð.

[17:43]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í framhaldi af þessari ræðu hv. þingmanns þá held ég að hann sé ekki búinn að átta sig að fullu og öllu á því að Atlantshafsbandalagið er ekki hernaðarbandalag per se. Það eina sem Atlantshafsbandalagið er er sammæli þeirra þjóða sem þar sitja. Ef hann telur að það sé hernaðarbandalag þá eru það þau ríki sem eru þá í einhverjum hernaði. Markmið Atlantshafsbandalagsins hefur frá upphafi verið sjálfsvörn aðildarríkjanna. Ef hann telur að frá því hafi verið hvikað á seinni árum þá hlýtur maður að spyrja: Voru þá betri rök fyrir aðild að Atlantshafsbandalaginu hér áður fyrr?

Ég undirstrika að þau verkefni sem Atlantshafsbandalagið sinnir núna á átakasvæðum byggja á umboði frá öryggisráði Sameinuðu þjóðanna, þar á meðal Afganistanverkefnið, sem hv. þingmanni virðist í nöp við. Það er að beiðni Sameinuðu þjóðanna sem Atlantshafsbandalagið sinnir því verki. Atlantshafsbandalagið og aðildarríki þess hafa engan áhuga á útþenslu eða að leggja undir sig önnur lönd. Og þegar gagnrýnendur Atlantshafsbandalagsins láta að því liggja þá er það beinlínis rangt. Atlantshafsbandalagið hefur tekið að sér verkefnið í Afganistan í umboði Sameinuðu þjóðanna.

Ég vildi gjarnan fá svar frá þingmanninum við spurninguni sem ég bar fram áðan: Er hann andvígur því að lýðræðisríki hafi heimild til að beita vopnavaldi sér til varnar? Ég er ekki andvígur því. En mér finnst stundum að hv. þingmaður og aðrir þingmenn vinstri grænna hræri öllu saman í einn graut hvort sem það er varnarviðbúnaður lýðræðisríkja eða árásarstríð Bandaríkjamanna. Mér finnst að menn eigi að greina þar á milli. Það finnst mér þingmaðurinn ekki gera með fullnægjandi hætti.

[17:45]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður segir að Atlantshafsbandalagið sé ekki hernaðarbandalag. Ég spyr þá á móti: Er þá ekki bara rétt að leggja þessi samtök niður? Höfum við ekki nóg af öðrum stofnunum sem geta tekið við hlutverki þessa, eigum við að segja friðarbandalags, sem mér virðist hv. varaformaður utanríkismálanefndar tala um að Atlantshafsbandalagið sé? Höfum við ekki stofnanir eins og ÖSE? Höfum við ekki stofnanir eins og Evrópuráðið og Sameinuðu þjóðirnar sem geta sinnt þessu hlutverki? Ef Atlantshafsbandalagið er ekki hernaðarbandalag þá sé ég ekki annað en að hlutverki þess sé lokið og hægt sé að leggja það niður og vérum við þá fegin því.

Varðandi hina spurninguna, um það hvort lýðræðisríki megi ekki nota vopn í sjálfsvörn og þingmaðurinn á þá væntanlega við ef á þau yrði ráðist. Ég held að ég verði að svara þessu þannig að ef ráðist er á ríki þá hljóti öll sjálfstæð ríki að taka til varna með þeim hætti sem þau geta.

Við höfum talað fyrir því, m.a. í umræðunni um varnarmálalögin og í því samhengi, að mikilvægasta verkefnið í varnarmálunum hér sé uppbygging eins og almannavarna og landhelgisgæslu, þessara borgaralegu varnarþátta, og að horfast í augu við þá ógn sem er kannski sú stærsta sem heimurinn glímir við í dag og er ekki hernaðarlegs eðlis heldur kannski miklu frekar náttúrulegs eðlis. Erum við þá að tala um vandann vegna loftslagsbreytinga, náttúruhamfara og slíkra hluta. Þar eru kannski stærstu viðfangsefnin

og það eru viðfangsefni sem er ekki hægt að leysa eins og eitthvert stríð með hefðbundnum hætti og með hefðbundnum lausnum. Hið sama á við í raun og veru um vána sem stafar af hryðjuverkum. Það er ekki (Forseti hringir.) vá sem hægt er að leysa eða takast á við með hefðbundnum stríðsrekstri.

[17:48]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla að blanda mér aðeins í þá umræðu sem hér hefur farið fram núna og það sem kom fram í máli m.a. hv. þingmanna Álfheiðar Ingadóttur og Árna Þórs Sigurðssonar.

Ég verð að játa það að mér finnst stundum á málflutningi sumra, vil ég leyfa mér að segja, þingmanna Vinstri grænna, og vísa ég þar til formannsins, hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, og eins fannst mér það einkenna málflutning hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur, að þau séu svo hert í þessari átakahefð kaldastríðsáranna að þau geti ekki undið ofan af þeim átökum öllum sem þá áttu sé stað og stóðu auðvitað um her í landinu m.a. og NATO og fleiri slíka þætti. Og þess vegna séu þau nokkuð föst í ákveðinni fortíð í sinni umræðu, hefð og hugtakanotkun, ef svo má að orði komast.

Mig langar aðeins til að vísa til þess sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir sagði hér um fangaflugið og fannst lítið til þess koma að við værum að biðja flugstjórann um að upplýsa það hvort fangar væru um borð í flugvélunum, menn sem haldið væri þar föngnum. Hún taldi að við værum ekki að gera neina kröfu um að það skuli bannað að nota flugvellina okkar til mannréttindabrota. Það segir sig auðvitað sjálft að það er bannað að nota flugvellina okkar til mannréttindabrota. Það sem við erum að gera er að reyna að fylgja því eftir að svo sé ekki gert. Við erum að reyna að kalla til ábyrgðar ekki bara félögin sem nota vélarnar heldur líka flugmennina sjálfa. Við erum að reyna að setja á þetta eftirlit, bæði axlabönd og belti, ef svo má segja, að það sé ábyrgð flugmannanna ef slíkt fólk er um borð, ef fyrirtækin sem leigja þessar vélar láta ekki vita af því að þá sé að minnsta kosti flugmaðurinn líka gerður ábyrgur. Það er það sem við erum að reyna að gera með þeim reglum og vinnubrögðum sem við höfum tekið upp, við erum að minnsta kosti að leitast við að uppfylla þær leiðbeiningarreglur sem Amnesty International setti um þessa hluti. Það getur vel verið að þar megi alltaf gera betur en við verðum líka að huga að því að fara ekki út í svo viðamikið eftirlit að það sé langt umfram það sem einhver réttlát þörf er fyrir. En þetta erum við að reyna að gera.

Mér fannst afstaða þingmannsins til Afganistans ansi kaldranaleg. Mér finnst það kaldranaleg afstaða að segja að það séu næg verkefni fyrir okkur utan hernaðarátaka til að sinna mannúðaraðstoð. Alþjóðasamfélagið hefur ákveðið að takast á við það verkefni að reyna að tryggja öryggi og uppbyggingu í Afganistan. Þar eru 40 ríki að taka þátt. Af hverju ættum við að skorast úr leik? Af hverju ættum við að gera það? Bara til þess að okkur hér líði betur með það að þurfa ekki senda fólk, Íslendinga, inn á átakasvæði? Mér finnst það ekki vera rök í málinu. Við sendum engan nauðugan. Við sendum enga hermenn til landsins eins og margar þjóðir gera og þeir eru auðvitað sendir nauðugir, viljugir. Þeir sem fara á okkar vegum fara til að starfa að uppbyggingarverkefnum og mannúðarmálum og þeir gera það af fúsum og frjálsum vilja af því að þeir vilja það og skynja mikilvægi þess að takast á við þetta verkefni. Við getum ekki sagt fólkinu í þessu landi, fyrirgefðu, virðulegi forseti, „að éta það sem úti frýs“, ef svo má segja, og takast bara á við sín verkefni sjálft og þá ógn sem að því steðjar, við ætlum bara að þvo hendur okkar af þessu öllu saman. Það er ekki rétt afstaða að mínu viti og mér finnst hún kaldranaleg.

Varðandi það sem kom fram í máli þingmannsins Árna Þórs Sigurðssonar, sem spurði um samstarf um öryggismál. Það er rétt að það hefur verið ákveðið núna að boða til samstarfs milli formanna stjórnmálaflokkanna um öryggis- og varnarmál, tvisvar á ári er talað um, vor og haust. Það breytir ekki því að það er enn þá til skoðunar með hvaða hætti við getum komið upp einhverjum farvegi til þess að stunda frekari rannsóknir á öryggis- og varnarmálum og það er auðvitað sjálfsagt að við ræðum það á þeim vettvangi hvernig því verði best fyrir komið og hvernig við viljum sameiginlega standa að því. Ég tel að með þessu samráði séu utanríkisráðherra og forsætisráðherra að gefa kost á því að búa til þetta sammæli um stóru línurnar í öryggis- og varnarmálum okkar, þannig að formenn stjórnmálaflokkanna sem eru í stjórnarandstöðu séu vel upplýstir um meginlínurnar á því sviði.

[17:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alltaf gaman þegar málflutningi manns eru gefnar einkunnir. Hæstv. ráðherra hefur áhyggjur af því að við séum, sum, föst í átakahefðum kalda stríðsins. Það á sennilega að lesa það á milli línanna að það sé hins vegar hæstv. utanríkisráðherra ekki, hún og hennar málflutningur sé sérstaklega framsækinn og nýmóðins. Það er þá væntanlega t.d. sérstaklega framsækið og nýmóðins að vera með fjöðrum yfir NATO eins og hæstv. ráðherra er og boða aukna þátttöku okkar og aukið framlag á öllum sviðum undir merkjum NATO. Og það er einmitt hið nýja NATO. Það er alveg rétt hjá hæstv. ráðherra, það er út af fyrir sig nýmóðins því að þetta er hið nýja NATO sem var endurskipulagt á tíunda áratugnum að forskrift Bandaríkjamanna, tekin upp sú stefna að NATO gæti látið til sín taka utan svæðis aðildarríkjanna kallað „Out of Area“ eða utansvæðastefna og hún hefur birst okkur í verki núna með þátttöku NATO í beinum hernaðaraðgerðum í fjarlægum heimshlutum.

Hvers vegna viljum við endurmeta þátttöku okkar í Afganistan? Bandaríkjamenn með stuðningi Breta réðust á Afganistan undir lok árs 2001. Árið 2004 komu þeir verkefninu yfir á NATO. Nú er árið 2008 og við vitum hvernig ástandið er. Varnarmálaráðherra Bandaríkjanna fer um heiminn og ögrar bæði NATO-ríkjum og öðrum ríkjum til að auka þátttöku sína og senda fleiri liðsmenn til hernaðaraðgerðanna í Afganistan. Ísland er ekki með her og ætlar vonandi ekki að koma sér upp her. Ný lög um íslensku friðargæsluna ganga algjörlega frá því að öll okkar þátttaka skal vera borgaraleg. Liðsmenn okkar eru engu að síður alvopnaðir undir stjórn NATO sem stendur í hernaðaraðgerð-

um í Afganistan. Þetta er veruleiki málsins. (Forseti hringir.) Þetta teljum við ekki samrýmanlegt og þess vegna eigum við að beita kröftum okkar þar sem þörf er fyrir þá (Forseti hringir.) á þeim forsendum sem eru í samræmi við okkar hefðir og lög.

[17:56]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er réttmæli að tala um hið nýja NATO vegna þess að NATO í dag, þetta 26 ríkja bandalag sem það er, er nokkuð annað NATO en til var stofnað árið 1949 þegar Íslendingar gerðust aðilar að því. Evrópuvængur þessa nýja NATO er miklu meira áberandi. Hann hefur miklu meiri styrk í NATO en hann hafði áður og það ætti að vera fagnaðarefni. Það ætti líka að vera fagnaðarefni að fleiri ríki með fjölbreyttari viðhorf og þarfir eru í þessu bandalagi.

Ég leyfi mér að fullyrða af því að hér er talað mikið um NATO sem hernaðarbandalag að þær Evrópuþjóðir sem eru í NATO eru ekki herfúsar þjóðir. Þetta eru ekki þjóðir sem eru að herja á önnur lönd, Danir, Norðmenn, Þjóðverjar og fleiri, þetta eru ekki vígfúsar þjóðir. Þessi útlistun á NATO er því ekki rétt.

Varðandi Afganistan þá var það öryggisráð Sameinuðu þjóðanna sem fól NATO að stýra verkefninu í Afganistan. Öryggisráð Sameinuðu þjóðanna fól NATO að stýra þeim alþjóðlegu öryggissveitum sem þar eru frá 40 ríkjum. Það er alveg rétt að mönnum hafa verið mislagðar hendur í Afganistan og þar hefur ekki allt tekist jafn vel. Þetta mun auðvitað taka tíma og þá ætla ég að rifja það upp að nú eru tíu ár síðan að farið var inn í Kosovo. Þar eru enn þá 16.000 hermenn. Þar voru þegar mest var 40.000 (Forseti hringir.) hermenn, jafnmargir nánast og í Afganistan sem er 65 sinnum stærra land.

[17:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg rétt. Balkanskaginn er enn að mörgu leyti í sárum eftir styrjaldarátökin þar. Ástandið er sennilega verra í Palestínu í deilum Ísraela og Palestínumanna en það hefur nokkurn tíma verið. Í Írak geysar borgarastyrjöld. Í Afganistan nokkurn veginn það sama. Í Afríku er á fleiri en einu og fleiri en tveimur svæðum þannig ástand að því er líkt við þjóðarmorð eða þjóðernishreinsanir. Með öðrum orðum, þetta gengur sem sagt ekkert sérstaklega vel. Aðferðafræði hernaðarhyggjunnar sem búið er að reyna býsna lengi í hinum karlstýrða heimi er ekki að skila okkur miklum árangri. Og ætli það sé þá ekki þess virði að velta því fyrir sér hvort til séu einhverjar gæfulegri leiðir en þær einar að trúa stálinu og skrifa upp á hernaðarhyggjuna?

Mig undrar það nokkuð að hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar og jafnaðarmannaflokks, sem svo kallar sig, hér á Íslandi, hafi ekki að minnsta kosti opnari viðhorf gagnvart því að auðvitað má ekki missa sjónar á þeirri ógæfu sem vígbúnaðurinn, vígbúnaðarkapphlaupið, sóunin og hernaðarátökin eru mannkyninu. Þetta er að sjálfsögðu langstærsti þröskuldur í vegi þess að við getum fært fjármuni og orku yfir í verkefni sem þarf að takast á við til að tryggja varanlegan frið og stöðugleika. Takast á við umhverfisvá og annað slíkt í heiminum. Hernaðarhyggjan og hernaðarhugsunin og sóunin sem í hana fer er auðvitað mesti bölvaldurinn í þeim efnum drifin áfram af hernaðar- og iðnaðarhagsmununum sem á bak við liggja. „The Military Industrial Complex“ heitir það gjarnan í umræðum í Bandaríkjunum. Mér finnst allt of lítið fara fyrir því að hæstv. utanríkisráðherra — ef það ættu að vera innstæður fyrir einhverjum nýjum og mýkri áherslum í utanríkismálum hjá okkur á Íslandi (Forseti hringir.) um þessar mundir — sé með gagnrýnni hug gagnvart þessum vítahring sem við erum áfram föst í og NATO-væðingarstefna (Forseti hringir.) hennar skrifar auðvitað upp á.

[18:00]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Alltaf skal það heita eitthvað, „NATO-væðingarstefnan“. Ísland gerðist aðili að NATO 1949 og hefur þá væntanlega NATO-væðst á þeim árum. Það sem við erum að gera hér á Íslandi, og ætti auðvitað að vera fagnaðarefni sérstakt, er að við erum að taka yfir þau verkefni sem áður var sinnt af Bandaríkjamönnum hér á Íslandi. Við erum sjálf að taka yfir okkar eigin varnir, taka á þeim með ábyrgð og sinna þeim. Það þarf enginn að láta sér detta í hug að það sé alveg útgjaldalaust að gera það, að sjálfsögðu ekki. En sem sjálfstæð og fullvalda þjóð hljótum við að fagna því að þannig er nú komið og nú er ekki her lengur í þessu landi. Það hlýtur að vera fagnaðarefni og er mikil breyting fyrir okkur öll.

Varðandi stálið og hernaðarhyggjuna vita auðvitað allir að það eru ekki hernaðarlegar lausnir á málum. Mál verða ekki leyst með hernaði, það eru alltaf pólitískar lausnir sem verða að finnast á öllum málum. Hins vegar getur sú staða verið uppi í löndum — eins og er í Afganistan núna — að það er ekki nokkur vinnandi vegur að sinna uppbyggingarstarfi í því landi án þess að tiltækar öryggissveitir séu þar sem geta þá veitt fólki skjól og vörn til þess að sinna þeim hlutum. Það er verkefni þessara alþjóðlegu sveita sem eru í Afganistan.

[18:02]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. „Nýtt tímaskeið er hafið í öryggis- og varnarmálum Íslands“, segir í skýrslu hæstv. ráðherra, og nokkrum línur neðar segir:

„Varnarsamningur Íslands og Bandaríkjanna og aðildin að Atlantshafsbandalaginu hafa verið og eru enn hornsteinar varna landsins.“

Herinn fór — og þó. Í stað fastrar veru bandarísks herliðs hér á landi er kallað til herlið frá öðrum löndum til æfinga til þess að leggja hér undir sig íslensk landsvæði til æfinga á friðartímum. Ég spyr: Hver er fastur í fortíð kalda stríðsins? Það eru þeir sem viðhalda þessu sama kerfi og við gerðumst aðilar að illu heilli 30. mars 1949.

Við köllum eftir annarri framtíð, við erum ekki föst í fortíð. Við köllum eftir nýrri framtíð þar sem Ísland er sem herlaust land og hefur þá sérstöðu sem ég nefndi hér áðan að vera herlaust land, getur verið fordæmi og fyrirmynd og

leitt friðarferli en ekki tekið þátt í stríðsaðgerðum. Ég minni á að ég nefndi Afganistan í tengslum við þróunaraðstoðina vegna þess að það er verið að dulbúa þessa svokölluðu friðargæslu sem þróunaraðstoð. Ég mótmæli því sérstaklega að það sé borið upp á mig að ég hafi það viðhorf að allir þeir sem eiga um sárt að binda í þessum heimi og við erum ekki í aðstöðu til þess að hjálpa, megi bara éta það sem úti frýs.

[18:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hér á Íslandi var her í landinu í tæp 70 ár. Nú er sú staða ekki uppi lengur heldur er þetta herlaust land en við erum aðilar að Atlantshafsbandalaginu sem er varnarbandalag þessara 26 lýðræðisríkja (Gripið fram í.) á Vesturlöndum. Í þeirri aðild felst ákveðin trygging sem er í 5. gr. samningsins um að það er einn fyrir alla og allir fyrir einn. Ef einhver vá steðjar að Íslandi, hernaðarleg vá fyrst og fremst, er í þessu fólgin ákveðin trygging. Við getum sagt að þetta séu okkar almannavarnir við verstu mögulegu aðstæður og það þarf stundum að æfa almannavarnir, ella koma þær ekki að notum.

Þetta er hins vegar ekki eina ógnin sem að okkur steðjar eða kannski sú mesta eða hættulegasta. Það er auðvitað fleira sem við þurfum að búa okkur undir. Meðal annars þess vegna er nú verið að vinna hættumat á vegum utanríkisráðuneytisins til þess að við getum metið hvar við þurfum að hafa viðbúnað og hvernig.

Varðandi friðargæsluna, að hún sé dulbúin sem þróunaraðstoð: Það er enginn dulbúningur á þeirri þróunaraðstoð sem við veitum í Afganistan. Þetta er þróunaraðstoð og það mundi hv. þingmaður vita ef hún kynnti sér það. Hún fellur undir þá skilgreiningu sem DAC-þróunarnefnd OECD hefur, á þróunaraðstoð þannig að það er enginn dulbúningur.

Þingmaðurinn sagði hér áðan að það væru næg verkefni utan hernaðarátaka til að sinna mannúðaraðstoð og við ættum þess vegna að fara út úr Afganistan. Mér finnst það kaldranaleg afstaða sem í því felst gagnvart því fólki sem í Afganistan býr vegna þess að það er bara sérgæskusjónarmið sem endurspeglast í þessum orðum.

[18:06]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit nú ekki hvort það er svaravert að mér gangi til einhver sérgæskusjónarmið þó að ég hafi þá skoðun að hin svokallaða friðargæsla Íslendinga, meðan hún lýtur stjórn fjölþjóðahersins í Afganistan og er undir fullum vopnum, sé ekki það sem ég vil halda að sé eiginleg þróunaraðstoð friðelskandi þjóða.

Ég endurtek að ég tel að það séu næg tilefni í þessum harða heimi til þess að Íslendingar geti fundið þróunaraðstoð sinni farveg og þess vegna eiginlegri friðargæslu og friðaruppbyggingu annars staðar en þar sem stríðsátök geisa og — eins og hér hefur verið bent á — NATO tekur fullan þátt í og ber ábyrgð á. Þetta hefur ekkert með sérgæsku að gera, þetta er bara einföld afstaða. Ég tel að Íslendingar eigi að nýta það tækifæri sem við höfum sem herlaus þjóð og við eigum ekki að vera í stríðsleikjum, jafnvel þótt hægt sé að kalla það friðargæslu samkvæmt skilgreiningum einhverra stofnana úti í heimi.

[18:08]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það eru vissulega mörg verkefni sem hægt er að takast á við í hinum stóra heimi, en ég ítreka það sem ég sagði hér áðan að við erum þarna hluti af alþjóðasamfélaginu, af þessum 40 ríkjum. Við höfum alla burði, við höfum alla getu, við höfum alla þekkingu til þess að taka þátt í þessu verkefni ásamt öðrum. Við leggjum ekki til hermenn eins og ýmsar aðrar NATO-þjóðir sem eru líka friðelskandi þjóðir og eru ekki fúsar til að leggja sitt fólk í hættu en gera það samt, eins og Danir í suðurhluta Afganistan, Kanadamenn, Hollendingar og Frakkar. Það leggja fleiri lönd til fólk á þessu svæði við miklu hættulegri aðstæður en við gerum.

Við leggjum til borgaralega starfsmenn til þess að sinna uppbyggingarstarfi og þetta land þarf svo mikið á því að halda, þetta er fimmta fátækasta ríki veraldar. Við höfum því miklu að miðla þarna og það eru öll rök til þess að við tökum þátt í þessu verkefni og sýnum þannig samstöðu á alþjóðavettvangi, ekki bara í orði heldur einnig á borði.

[18:10]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka góða og áhugaverða yfirferð utanríkisráðherra yfir stöðu öryggismála og starfsemi utanríkisþjónustunnar. Mig langar að ræða hér svolítið afmarkað efni í þessu. Það er aðild okkar að NATO og verkefnaval okkar á þeim vettvangi og önnur þróunarsamvinnuverkefni.

Gríðarlega miklar breytingar hafa orðið hér á landi, eins og fram hefur komið, sem urðu við brotthvarf varnarliðsins og ábyrgð okkar í vörnum landsins hefur aukist gríðarlega við það. Það þurfti að endurskipuleggja hlutina algjörlega upp á nýtt og stór hluti af því er að búast undir þá vá sem almennt er talin ógna mest í heiminum í dag sem er náttúruvá. Það gleymdist að nefna í því samhengi hermdarverk og hryðjuverkastarfsemi. Það þarf auðvitað að byggja upp varnir okkar á þeim vettvangi og fulltrúar Vinstri grænna hafa komið hér upp og talað um að frekar ætti að leggja áherslu á uppbyggingu lögreglu og landhelgisgæslu. Slíkt hefur vissulega verið gert en þegar það mál er til umræðu fárast þeir út í það líka. Þeir sjá því allt til foráttu að hér skuli vera í farvatninu sérsveit og varalið og uppbygging á þeim vettvangi til borgaralegra starfa.

Hernaðarógn hefur breyst mikið á síðustu árum og áratugum, ég tala nú ekki um hér í okkar heimshluta þar sem vart er hægt að tala um hernaðarógn lengur. Það er af sem áður var og mikilvægi okkar innan NATO var á sínum tíma bundið við legu landsins og skilaði það miklu og mikilvægu hlutverki á þeim tíma þegar okkar heimshluti var mikilvægur í hernaðarlegu tilliti. En hernaðarógnin er ekki til staðar lengur.

Við brotthvarf varnarliðsins var gerður varnarsamningur við Bandaríkin um að þeir kæmu og verðu landið hér á ófriðartímum. Má að því leyti segja að við séum með uppbyggingu lögreglu, landhelgisgæslu og björgunarsveita og síðan aftur með þessum varnarsamningi sem kemur þá til kasta á ófriðartímum, í þeim farvegi að ganga tryggilega frá vörnum landsins. Við erum herlaus þjóð og þannig er staða

okkar innan NATO og hún hefur ekki tekið neinum breytingum.

Með þessar staðreyndir í farteskinu vil ég að verkefnaval okkar sé skoðað í samstarfi okkar innan NATO. Við höfum auðvitað takmarkað fjármagn, við erum fámenn þjóð í þessu samstarfi og upphæðirnar eru svo sem ekki háar í samanburði við aðrar þjóðir. Við þurfum því að velta því vandlega fyrir okkur hvernig við ráðstöfum þessu takmarkaða fjármagni okkar. Við höfum mikla reynslu og þekkingu sem geta reynst vel á alþjóðavettvangi. Í gegnum árin höfum við valið okkur þau vinnubrögð að leysa öll ágreiningsmál með lýðræðislegum aðferðum og það er kannski okkar sterkasta vopn.

Áherslur í starfi NATO eru ekki eingöngu hernaðarlegar og á síðustu árum og áratugum hefur vægi borgaralegra verkefna aukist mjög mikið í starfsemi NATO. Það má segja að unnið sé að uppbyggingu samfélaga, alþjóðlegu björgunarstarfi og friðargæsluverkefnum, sem er í þessu tilfelli í Afganistan, í umboði Sameinuðu þjóðanna ásamt fjölda annarra ríkja. Þetta eru dæmi um störf sem NATO hefur tileinkað sér í auknum mæli. Ég fagna yfirlýsingu ráðherra um að efla eigi starf okkar innan NATO vegna þess að ég er þess fullviss að það er rétt stefna. Við eigum að vera af fullri alvöru í því samstarfi en á þeim forsendum sem við veljum okkur og á þeim forsendum þar sem við stöndum sterkust, í uppbyggingu og borgaralegum verkefnum.

Ég gat alls ekki lesið út úr stefnuyfirlýsingu hæstv. utanríkisráðherra það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon las út úr henni, að það stæði til að senda fleiri undir alvæpni. Við viljum auðvitað tryggja hámarksvarnir okkar fólks sem fer til starfa á þessum vettvangi og tryggja að það geti varið sig ef á það er ráðist, það er eðlilegt. NATO-væðing þarf þess vegna alls ekki að þýða hervæðing. Við erum að fullu þátttakendur í þessu verkefni og ég vil taka undir þau orð að við hlaupumst ekki á brott frá Afganistan og skeytingarleysi er ekki valkostur í alþjóðamálum þegar að þessu kemur. Það er skylda okkar gagnvart þessari stríðshrjáðu og fátæku þjóð að við klárum þessi verkefni og tökum þátt í klára þau verkefni sem við höfum ráðist í þar.

Ég segi eins og áðan að ég vil að verkefnavalið grundvallist á borgaralegum nótum. Við eigum gríðarlega marga möguleika þegar kemur að verkefnavali á þeim vettvangi. Það má nefna mannréttindamál, heilbrigðismál, uppbyggingu mennta- og skólakerfis, réttarfarskerfis, löggæslu, uppbyggingu á vegum orku- og atvinnumála og umgengni og sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda til lands og sjávar. Það má telja margt fleira þar sem við höfum virkilega margt til málanna að leggja og getum verið í forustu innan NATO á þessum vettvangi. Utanríkisráðherra nefndi hér hvað litlar vatnsaflsvirkjanir geta breytt miklu þegar kemur að þessum vanbúnu þjóðum og orkuaflsvirkjanir eru eitthvað sem við erum hvað sterkust í.

Á sama tíma og ég fagna stefnu hæstv. utanríkisráðherra og ríkisstjórnarinnar í málefnum NATO vil ég þó gera athugasemdir við ákveðið verkefnaval sem fyrir liggur. Ég hef, eins og áður hefur komið fram, ekki talið þörf á því að Ratsjárstofnun sé rekin eins og hugmyndir eru um hér á landi. Ég tel að hægt sé að gera það með miklu einfaldari hætti. Það verður að taka fram að þegar Bandaríkjamenn gerðu hér varnarsamning við okkur um að bregðast við á hættutímum, töldu þeir ekki þörf á að þetta ratsjárkerfi væri starfrækt þess vegna, þeir þyrftu ekki upplýsingar frá því. Ef hægt er að sameina þetta eftirlit með öðru hér innan lands og láta greininguna á merkjunum fara fram annars staðar, sem og er gert — viðbrögðin við þessum merkjum eru jú ákveðin annars staðar en hjá okkur, þau eru ákveðin í herstöðvum NATO í Evrópu. Við eigum að sjálfsögðu að vera í fullu samstarfi við NATO um hvaða stefnu þeir vilja hafa hvað þetta varðar en ég er ekki sannfærður um þá leið sem farin er núna.

Það sama á við um svokallað loftrýmiseftirlit sem fyrirhugað er. Mér skilst að fyrsta flugsveitin, sem er frönsk, sé á leiðinni til landsins og verði hér kannski í fjórar, fimm vikur, og að það sé fyrirhugað að gera tvisvar til þrisvar sinnum á ári. Þessari starfsemi sem ég hef talið hér upp fylgir margra milljóna króna kostnaður á ári. Ég tel t.d. að loftrýmiseftirlitið hafi mjög lítinn tilgang, t.d. að það hafi engan tilgang í vörnum landsins og sé þess vegna í raun sóun á fjármagni sem mætti nota í önnur verkefni og með betri árangri annars staðar.

Mörkin á milli þróunaraðstoðar innan og utan NATO eru nokkuð óljós en aðalatriðið er að við veljum okkur verkefni með tilliti til þess vettvangs þar sem við erum sterkust. Mig langar að nefna hér eitt verkefni sem ég kynntist örlítið af því að ég hafði tækifæri til þess að sækja ráðstefnu utanríkisráðuneytisins í Barbados í Karíbahafi fyrir stuttu síðan. Mér líst mjög vel á að við störfum og leggjum aukna áherslu á samstarf með þessum eyþjóðum sem að mörgu leyti eru svo veikar og geta svo margt af okkur lært. Við höfum virkilega margt fram að færa. Þessar þjóðir eru flestar fámennar og það sem vekur fyrst athygli er að af takmörkuðum útflutningstekjum þeirra fara yfir 50% í olíukaup. Þarna eru háhitasvæði þar sem við getum sannarlega komið til aðstoðar. Þeir eiga enga landhelgisgæslu, þeir hafa lítið sem ekkert eftirlit með skipum og bátum í landhelgi sinni, þeir eiga ágæt fiskimið en öryggismál og eftirlit með þeim eru í algjörum ólestri.

Virðulegi forseti. Við förum ekki alvopnuð til þeirra verkefna frekar en annarra en ég legg á það áherslu að innan NATO sem utan veljum við okkur verkefni sem hæfa okkur sem herlausri og friðarsinnaðri þjóð.

[18:20]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem enn í dag upp til að færa málefni Tíbetbúa í umræðunni um utanríkisstefnu Íslendinga. Ég sakna þess mjög að þeirra svari skuli ekki tekið í þeirri umræðu sem hér fer fram eða í þeirri skýrslu sem lögð hefur verið fyrir. Það liggur í raun ekkert fyrir um hvernig Íslendingar ætla að koma til móts við þessa svarlausu þjóð lengst austur í heimi.

Við höfum þegar heyrt svör hæstv. utanríkisráðherra sem ég hef ekki verið alls kostar sáttur við. Hún hefur fullyrt að atburðir í Tíbet geti engu breytt um afstöðu okkar Íslendinga. Ég kalla eftir því hvort hv. stjórnarþingmaður Jón Gunnarsson, sem tjáði sig um utanríkismálin og ég gat verið sammála öllu sem fram kom hjá honum, sé sáttur við

þessa afstöðu. Ég held, eins og kom fram hjá hv. þingmanni, að mannréttindamálin séu mikilvægur þáttur í utanríkisstefnu okkar. Við þurfum ekki að taka þátt í þeirri stórlaxapólitík heimsins sem segir að okkur komi ekki við hagur þeirra sem eru undir hæl hinna stóru.

Við þurfum einmitt að geta tekið svari hinna litlu í heiminum. Þess vegna er mikilvægt að rödd okkar heyrist í málefnum Tíbets, málefni sem er ofarlega á baugi í heimspólitíkinni og hefði fyrr mátt vera.

[18:22]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í kafla IV. í skýrslu hæstv. utanríkisráðherra um utanríkismál er yfirskriftin Heilindi og festa í utanríkismálum. Þar er komið að litlu leyti inn á málefni Tíbets. Grundvallartónninn er sá að við hlaupumst ekki undan merkjum heldur komum við skilaboðum okkar skýrt á framfæri til þeirra þjóða sem brjóta mannréttindi eða grunur leikur á að brjóti mannréttindi.

Það er forsenda mannréttindastefnu Íslands að afstaða Íslands sé yfirveguð og skýr. Ég tel að hún sé það. Ég vil vitna í orð utanríkisráðherra. Hún segir að í þessu samhengi hafi hún þegar tjáð sendiherra Kína að Ísland telji það þjóðréttarlega skyldu Kínverja að virða mannréttindi íbúa Tíbets. Þar eru mjög ákveðin skilaboð af hálfu íslenskra stjórnvalda til Kínverja um að mannréttindi í Tíbet skuli virt og að Íslendingar telji að þar hafi hlutirnir gengið of langt. Að öðrum kosti hefði hæstv. utanríkisráðherra ekki séð ástæðu til að gera þessa athugasemd.

Ég læt duga að vitna í þau orð. Ég er fylgjandi þeim vinnubrögðum sem hæstv. utanríkisráðherra viðhefur í þessu máli.

[18:24]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við höfum heyrt það skýrt af svörum tveggja þingmanna Sjálfstæðisflokks sem hér hafa svarað spurningu minni að þeir eru í raun sáttir við þá stefnu í málefnum Tíbets sem utanríkisráðherra hefur markað. Það er gott að það sé á hreinu.

Ég hef lýst efasemdum mínum um að atburðir þar austur frá geti í engu breytt afstöðu okkar til þessara mála. Ég held að við þurfum að fara varlegar í að fullyrða slíkt. Ég hef þegar hrósað því að utanríkisráðherra hafi gert athugasemd við mannréttindabrot í Tíbet. Það er mikilvægt. En það er líka mikilvægt að við þorum, burt séð frá viðskiptahagsmunum, framboði til öryggisráðs og öðrum þeim hagsmunum ógnað geta varðandi fríverslunarsamning við Kínverja, að segja þeim refjalaust meiningu okkar í þessum efnum.

Ef aðstæður bjóða upp á ættum við að fara fram á að Kínverjar endurskoði stefnu sína varðandi það að Tíbet sé um aldur og ævi þeirra eign. Tíbet á sér sögu sem sjálfstætt þjóðríki. Það ber okkur að virða. Þótt Tíbetar hafi ekki gert þessa kröfu með afgerandi hætti undanfarin ár, þ.e. krafist sjálfstæðis, þá er það að athuga að þeir hafa einfaldlega ekki haft frelsi til að gera þá kröfu. Þeir búa í landi þar sem mannréttindi og málfrelsi eru ekki virt þannig að þjóðir geti gert slíkar kröfur.

[18:26]

Útbýting:

Framganga lögreglu gagnvart mótmælendum stóriðjuframkvæmda, 574. mál, beiðni KolH o.fl. um skýrslu, þskj. 888.

[18:26]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir greinargóða skýrslu um utanríkismál sem hér hefur verið til umræðu. Í ágætri ræðu sem hæstv. utanríkisráðherra flutti í upphafi talaði hún um þursana sem fóru ekki úr fjallinu, vék að því með góðum hætti. Að sjálfsögðu tökum við undir með hæstv. utanríkisráðherra, að við eigum ekki að vera eins og þursarnir heldur taka þátt í fjölþjóðlegu samstarfi. Um það er ekki ágreiningur. En það er mikilvægt að við sníðum okkur stakk eftir vexti. Ég tel að við rekum of viðamikla og dýra utanríkisþjónustu. Ég tel brýnt að á sama tíma og við gætum hagsmuna okkar á alþjóðavettvangi þá forgangsröðum við og skiptum okkur af þeim málum sem mestu skipta íslenska þjóð en látum hjá líða að reyna að gína yfir öllu eins og við værum heimsveldi, sem við að sjálfsögðu erum ekki. Við verðum það ekki. Kostnaður og umsvif utanríkisþjónustunnar eru komin yfir eðlileg mörk og þarf að draga úr þeim kostnaði.

Þrátt fyrir að ég bendi á þetta dreg ég ekki úr mikilvægi þátttöku okkar í fjölþjóðlegu samstarfi. Ég tek undir að með þátttöku í alþjóðastarfi erum við ávallt, í hvert skipti sem við gerum samning, að deila fullveldi okkar með þeim sem við förum í samstarf með. Við erum ekki að afsala eða framselja fullveldi. Við erum að deila því með öðrum. Það er mikilvægt að kunna skil á þessu. Þannig kusum við að deila fullveldi okkar með því að ganga í Sameinuðu þjóðirnar, gerast aðilar að NATO en einkum með því að samþykkja samninginn um Evrópska efnahagssvæðið.

Ég tek undir með utanríkisráðherra að því leyti að stigið hefur verið mikilvægt skref í Evrópusamstarfinu og vissulega þurftu Íslendingar að gera ákveðnar breytingar á löggjöf sem voru til bóta. Löggjöf okkar í neytendamálum var úrelt. Við þurftum að gera breytingar á henni þegar við gengum í Evrópska efnahagssvæðið. Löggjöf okkar í samkeppnismálum svaraði ekki kalli tímans og löggjöf okkar á sviði viðskipta var úrelt. Á grundvelli reynslunnar af þátttöku okkar í Evrópusamstarfinu, með þátttöku í Evrópska efnahagssvæðinu, hljótum við að skoða hvað getur verið Íslandi hagfelldast í samstarfi við erlend ríki, einkum vinaþjóðir okkar í Evrópusambandinu, vinaþjóðir okkar í Atlantshafsbandalaginu og frændur okkar og vini í Norðurlandasamstarfinu. Að sjálfsögðu þurfum við á hverjum tíma og skoða og endurmeta stöðu okkar í utanríkismálum og samstarfi við aðrar þjóðir, með hagsmuni íslensku þjóðarinnar fyrir augum. Þannig hljótum við jafnan að fylgjast með þróun innan Evrópusambandsins og skilgreina fyrir okkur og okkar hagsmuni í hve nánu faðmlagi við viljum vera við Evrópusambandið og hvort það þjónar tilgangi að skilgreina hugsanleg samningsmarkmið komi til þess að Ísland sæki um aðild að Evrópusambandinu.

Þá er ekki síður mikilvægt að skoða hvað hægt er að gera á grundvelli Evrópska efnahagssvæðisins með því að

gera breytingar á þeim samningi. Spurningin er þar fyrst og fremst um hvort við getum á grundvelli þess samnings og samstarfs komist í myntsamstarf við Evrópu. Mér finnst satt að segja ólíklegt að Evrópusambandið mundi standa á móti því ef EES-ríkin kæmu sameiginlega að því máli. Komi til þess að við Íslendingar teljum okkur hagfelldast að tengjast Evrópusambandinu fastari böndum en við höfum gert til þessa, sækja hugsanlega um aðild að Evrópusambandinu, þá skiptir m.a. máli það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson benti á fyrr í umræðunni. Hann sagði, um hugsanleg samningsmarkmið varðandi Evrópusambandið, að forræði mála í kjarnamálum verði í okkar höndum varðandi samstarf við Evrópusambandið og menn eigi að halda áfram á þeirri braut til að fá lausn sem uppfylli þær forsendur. Þá sagði þingmaðurinn einnig að alþjóðasamstarf sé okkur lífsnauðsynlegt en við setjum okkar forsendur fyrir því. Þetta er kjarni málsins í sambandi við alþjóðasamstarf. Við verðum að skilgreina hverjir eru hagsmunir íslensku þjóðarinnar og verði það niðurstaða að það þjóni hagsmunum Íslands að tengjast Evrópusambandinu traustari böndum, sækja um aðild og fara í aðildarviðræður við Evrópusambandið, þá hljóta íslenskir hagsmunir og íslensk sjónarmið að ráða því hvort við ákveðum að deila fullveldi okkar enn frekar með Evrópusambandinu en orðið er.

Virðulegi forseti. Ég var satt að segja óánægðastur með það sem hæstv. utanríkisráðherra sagði þegar hún vék að afstöðu okkar til málanna í Tíbet. Hæstv. utanríkisráðherra sagðist hafa gert sendiherra Kína grein fyrir því að Kínverjum beri að virða mannréttindi. Liggur ekki ljóst fyrir að Kínverjar hafa undirgengist að virða mannréttindi? En hvað erum við að tala um? Hvernig ætlum við Íslendingar að bregðast við ítrekuðum mannréttindabrotum Kínverja? Hvaða þátt ætlum við að taka í Ólympíuleikunum? Þess ber að geta að bæði Angela Merkel og Nikolas Sarkozy eru meðal þeirra sem þegar hafa ákveðið að fara ekki til Peking. Það verður fróðlegt að sjá hvernig Íslendingar bregðast við því.

Á Fréttastofu Bylgjunnar og Stöðvar 2 í gær er frétt þar sem segir að helmingur Dana telji að stjórnvöld í Danmörku eigi að sniðganga opnunarhátíð Ólympíuleikanna í Peking í sumar. Þar sagði enn fremur að menntamálaráðherra Dana, Brian Mikkelsen, íhugi að mæta ekki á hátíðina.

Friðsamleg barátta Tíbeta fyrir mannréttindum og sjálfstjórn á sér langa sögu. Kínverskir kommúnistar lögðu landið undir sig árið 1950 og þá voru drepin milli 400 þúsund manns og ein milljón. Núna er spurt: Hvað ætla íslensk stjórnvöld að gera? Hvað vill íslenski utanríkisráðherrann gera til að styðja við mannréttinda- og sjálfstæðisbaráttu Tíbeta? Vill hún taka sömu afstöðu og Angela Merkel og Sarkozy hafa gert eða vill hún eingöngu friðsamleg samskipti við sendiherra Kína í teboðum og minna hann á að Kínverjum beri að fara að mannréttindum?

Málefni friðargæslunnar í Afganistan hefur töluvert borið á góma. Ég tek undir þau sjónarmið og skoðanir sem hv. þm. Steingrímur Sigfússon hefur sett fram. Ég tel að við eigum sem allra fyrst að koma okkur frá því sem þar er að gerast. Við eigum ekkert erindi á þennan vettvang. Það er rangt að við látum eitthvað gott af okkur leiða þar. Á mörgum stöðum í veröldinni gætum við gert betur.

Hv. þm. Bjarni Harðarson gat um það í umræðunni áðan að Íslendingar hefðu viðurkennt rétt Ísraels að hluta yfir Vesturbakkanum. Ég veit ekki til að svo hafi verið gert. Ég veit ekki annað en að það liggi alveg fyrir að íslensk stjórnvöld hafi allan tímann talið að með sex daga stríðinu og innlimuninni þá hafi verið farið fram með óréttmætum hætti. Í því atriði mættum beita okkur mun ákveðnar, þ.e. fyrir réttindum Palestínumanna, sem hafa verið fyrir borð borin, þar sem mannréttindi eru misvirt og hernámslið Ísraelsmanna fer sínu fram hvað sem tautar og raular. Engin þjóð sem hefur misvirt jafnmargar samþykktir Sameinuðu þjóðanna frá stofnun Sameinuðu þjóðanna og Ísraelsríki, einmitt hvað varðar það að tryggja rétt, öryggi og líf Palestínuaraba. Það er fordæmanlegt. Okkur ber að fordæma það.

Þá vil ég minnast á það sem hv. þm. Guðfinna S. Bjarnadóttir gat um í umræðunni áðan. Ég var satt að segja mjög undrandi þegar hún sagði að mannréttindi og frelsi væru með breytilegum skilgreiningum. Þetta er rangt. Við höfum mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Það liggur fyrir hvaða skilgreiningar eru þar notaðar og það er enginn ágreiningur um þær skilgreiningar. Hins vegar hafa ofbeldisöflin iðulega reynt að skilgreina hlutina með öðrum hætti en raunverulega er talað um. En mannréttindi og frelsi eru með ákveðnum skiljanlegum skilgreiningum. Það vita allir. Ég held því fram að á þeim tíma sem ég var í Sjálfstæðisflokknum hafi aldrei vafist fyrir nokkrum þingmanni flokksins að átta sig á því að mannréttindi og frelsi skilgreinum við með ákveðnum hætti. Ekki með breytilegum skilgreiningum, það er rangt.

Varðandi framboð Íslands til öryggisráðsins, sem ég hef ekki verið fylgjandi en lýsti því yfir við umræður um utanríkismál fyrr í vetur að miðað við aðstæður væri sjálfsagt að reyna að styðja þessa viðleitni stjórnvalda þegar svo langt væri komið, þá vil ég vil fá ákveðnar upplýsingar um hverjir styðji okkur. Styðja bandalagsþjóðir okkar í NATO framboð Íslands? Styður Þýskaland framboðið? Styður Frakkland framboðið? Styður Bretland framboðið eða Spánn og Ítalía, svo ég nefni helstu lönd í Evrópu? Mér finnst mikilvægt að við fáum upplýsingar um hvort okkar helstu vina- og nágrannaþjóðir styðja framboð Íslands til öryggisráðsins. Spurning er líka: Erum við að gera rétt með því að stríða í Afganistan á sama tíma og við sækjumst eftir því að komast í öryggisráð Sameinuðu þjóðanna?

[18:36]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég sé mig tilneyddan að koma upp vegna orða hv. þm. Jóns Magnússonar um Vesturbakkann í Palestínu. Íslendingar hafa vissulega ekki viðurkennt yfirráð Ísraelsmanna yfir Vesturbakkanum en ég hygg að með því að viðurkenna rétt Ísraelsmanna til að hafa höfuðborg sína í Jerúsalem og með því að viðurkenna stjórnmálasamstarf við Ísrael eins og þeir draga þau mörk höfum við gengið ansi nærri því að viðurkenna yfirráð þeirra yfir hluta af því sem tilheyrði Vesturbakkanum, þ.e. þeim hluta sem er innan sveitarfélagamarka Jerúsalem. Þannig lærði ég þessi fræði a.m.k. þegar ég bjó þarna ytra fyrir aldarfjórðungi en kannski skjöplast mér eitthvað í minni og biðst ég

þá forláts á því. En ég hygg þó að þetta sé með þeim hætti að við höfum að nokkru leyti viðurkennt þessi yfirráð og ég tel í rauninni að við höfum þar, eins og svo oft áður í samskiptum okkar við Ísraelsmenn, gengið fulllangt í að fallast á sjónarmið þeirra og komið fullstutt til móts við sjónarmið íbúa Vesturbakkans, Palestínumanna.

[18:38]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við höfum ekki viðurkennt rétt Ísraelsmanna til að hafa höfuðborg í Jerúsalem. Í sjálfu sér veit ég ekki til þess að við höfum nokkurn tíma samþykkt eða léð máls á því að Ísraelsmenn gætu tekið sér það land sem þeir tóku með hernaði í sex daga stríðinu og/eða síðar eða fyrr. Ég veit því ekki annað en að íslensk stjórnvöld séu gersamlega saklaus af því að hafa gert það.

Ég hygg hins vegar að ég og hv. þm. Bjarni Harðarson séum sammála um það meginatriði að það gengur ekki að gengið sé á rétt Palestínumanna eins og Ísraelsmenn hafa gert og gera á hverjum einasta degi. Fólk er lokað inni og það er líka lokað úti. Það eru tvöfaldar víggirðingar. Fólk færi ekki að koma framleiðslu sinni á markað og það fær ekki að kaupa sér neina hluti nema með leyfi hernámsveldisins. Það er slíkt ófrelsi að þjóð eins og Íslendingar getur ekki látið það óátalið, getur ekki samþykkt að þannig sé farið fram. Við eigum að leggja höfuðáherslu á að réttindi fólks í Palestínu séu virt, að það njóti lágmarksmannréttinda.

Ég vísaði hér áðan til ummæla hv. þm. Guðfinnu S. Bjarnadóttur um það að hugsanlegt væri að skilgreina mannréttindi, en rétturinn til lífs flokkast undir grundvallar- og höfuðmannréttindi sem engin ríkisstjórn getur komist hjá að virða. Ísraelsmenn hafa misvirt þau grundvallarmannréttindi Palestínumanna. Þeir hafa misvirt rétt þeirra til lífs þegar þeim hefur hentað í hvaða tilgangi sem verið hefur og það er fordæmanlegt. Á það getum við aldrei fallist og það eigum við ætíð að fordæma.

[18:40]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég mun ekki leggja höfuðið að veði varðandi það minni mitt frá því fyrir áratugum að að einhverju leyti höfum við viðurkennt yfirráð yfir hluta af Vesturbakkanum, þ.e. þeim hluta sem er innan Jerúsalems. Sé það rangt hjá mér biðst ég forláts á því.

Ég vil aftur á móti ekki sitja af mér það tækifæri að koma aðeins inn í þá umræðu sem hv. þingmaður vakti upp um Palestínumenn. Ég fagnaði ferð hæstv. utanríkisráðherra til Ísraels og Palestínu á liðnu sumri og taldi hana um margt góða. Ég tel þó að íslensk stjórnvöld hefðu átt að sýna þann kjark og það frumkvæði í því máli að þora að taka upp beinar viðræður við Hamas-samtökin.

Ég er ekki að segja að á því séu ekki tvær hliðar. Ég geri mér grein fyrir því að Hamas-samtökin eru ekki friðarklúbbur að öllu leyti en þau hafa engu að síður hlotið lýðræðislegt kjör á þessu svæði og því vil ég nota tækifærið til að koma þessu á framfæri. Ég held að friðsamleg lausn á Vesturbakkanum náist ekki nema eðlileg samskipti náist við Hamas-samtökin. Lengi vel voru Fatasamtök Yassers Arafats skilgreind sem hryðjuverkasamtök og á þeim forsendum ekki talað við þá. Nú eru sömu forsendur notaðar gagnvart þessum samtökum sem njóta hvað mest fylgis meðal Palestínumanna. Ég hygg reyndar að milli okkar hv. þm. Jóns Magnússonar sé kannski ekki mikill ágreiningur um þessi mál.

[18:42]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hygg að enginn ágreiningur sé á milli mín og hv. þm. Bjarna Harðarsonar í þessu máli. Ég hygg að við séum alveg sammála um að mjög mikilvægt sé að réttur Palestínumanna verði virtur. Það er hins vegar spurning hvort einhver meiningarmunur sé um mikilvægi ferðar hæstv. utanríkisráðherra til Palestínu á sínum tíma en ég er í sjálfu sér ekkert að lasta það.

Ég tel það mikilvægara fyrir íslenskan utanríkisráðherra að reyna að tala við vini okkar og bandamenn, Bandaríkjamenn, að þeir gæti þess að samþykkja ekki og kokgleypa alla hluti sem Ísraelsmenn gera í viðskiptum sínum við Palestínumenn. Ég hygg að þar sé kannski fyrsti þrándurinn í götu. Þar hafa menn farið fram með óeðlilegum hætti og samþykkt mannréttindabrot sem er mjög óeðlilegt og til vansa fyrir þetta ríki, auk þess sem Bandaríkin og einstakir borgarar þar standa meira og minna undir fjárhag Ísraelsríkis.

Það er alltaf spurning með hvaða hætti hægt er að þróa og koma hlutunum áfram. Ég átti þess kost fyrir tæpu ári að fá að kynna mér aðstæður í þessu stríðshrjáða landi. Þó að maður hefði lesið mikið um það hvernig hlutum væri fyrir komið og hvernig mannréttindabrotin væru var sjón sögu ríkari. Það er ólýsanlegt og veldur miklum hughrifum að koma að ófrelsismúrum þar sem fólki er meinað að eiga samskipti við annað fólk. Meðan ófrelsismúrinn stendur á Vesturbakkanum í Palestínu er með ólíðanlegum hætti verið að brjóta rétt á því fólki sem er innan múrsins og fær sig hvergi hrært.

[18:44]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vildi nota seinni ræðu mína til að fara yfir nokkur atriði sem komið hafa fram í þessari umræðu.

Í framhaldi af því sem hér hefur verið rætt um fyrirkomulag á samræðum milli stjórnmálaflokkanna um öryggismál og hættumat, finnst mér það umhugsunarefni að í þingsköpum skuli ekki vera gert ráð fyrir að skýrslur, hvort sem er um utanríkismál eða önnur mál, sé hægt að leggja til meðferðar á Alþingi og að þær fái þá þinglega meðferð í nefnd og eftir atvikum jafnvel á opnum nefndarfundum þar sem almenningi gæfist kostur á að fylgjast með. Ég held að slík aðferðafræði ætti einkar vel við í umræðum um öryggis- og varnarmál. Hér í þingsal væri hægt að fjalla um áætlanir, um stefnumörkun og síðan færi sú stefnumörkun til þinglegrar meðferðar án þess að um lagafrumvarp væri að ræða eða neitt slíkt. Síðan bærist eftir atvikum álit frá nefnd og umræða færi aftur fram í þessum sal.

Mér er nokkur spurn í huga eftir þessa umræðu um hugtakið hernaðarhyggju sem hv. þingmenn Vinstri hreyfingar-

innar – græns framboðs hafa fjallað mjög um í dag. Ég átta mig ekki á fyrir hvað það stendur. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon grautaði öllu saman í eina skál, hvort sem var verkefnum sem Atlantshafsbandalagið hefur sinnt í umboði Sameinuðu þjóðanna — til að tryggja frið á átakasvæðum, koma í veg fyrir þjóðarmorð og stuðla að uppbyggingu eins og á Balkanskaga — eða vopnuðum átökum í Palestínu. Hann líkti þessu saman og talaði um að erfiðleikar á báðum sviðum sýndu gjaldþrot einhvers sem héti hernaðarhyggja. Ég átta mig ekki á hver þessi hernaðarhyggja er og ég held að það sé mjög mikilvægt að við forðumst að gengisfella hugtök með þessum hætti.

Ég deili þeirri skoðun með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, og öðrum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að við eigum að standa í ístaðinu gegn árásarstríðum, slík fyrirbæri hugnast mér ekki. Ég get hins vegar ekki sætt mig við þá heimssýn að lýðræðisríki eigi að afsala sér valdi til að hafa vopnaviðbúnað til sjálfsvarnar eða að lýðræðisríki og bandalag þeirra eigi ekki að sinna ákalli Sameinuðu þjóðanna um að halda uppi öryggi og tryggja frið á átakasvæðum.

Staðreynd málsins er sú, þó að þingmenn Vinstri grænna hafi í dag kallað eftir því að Atlantshafsbandalagið verði lagt niður, af því að nóg væri af öðrum alþjóðasamtökum, að engin önnur alþjóðasamtök búa yfir hliðstæðri getu til að sinna gæslu friðar eins og Atlantshafsbandalagið getur í krafti þess herafla sem það hefur yfirráð yfir vegna varnarviðbúnaðar þess. Mér finnst það mikill ábyrgðarhluti fyrir lýðræðisríki að neita meðbræðrum í næstu ríkjum, eins og á Balkanskaga, eins og í Afganistan, um að fá að njóta þess að það friðargæslulið komi og haldi uppi friði. Sá friður, vel að merkja, er nauðsynleg forsenda þess að alþjóðlegar mannúðarstofnanir hafi eitthvað að segja og uppbyggingarstarf og þróunarhjálp geti farið fram. Það er mjög mikilvægt að greina þarna á milli.

Mér finnst, eins og ég hef áður sagt, ekki hjálplegt hvernig þingmenn Vinstri grænna reyna að grauta öllu í eina skál og rugla saman fyrirbærum eins og stríði Bandaríkjamanna í Írak og verkefnum sem Atlantshafsbandalagið tekur að sér á grundvelli umboðs frá Sameinuðu þjóðunum. Þar er ólíku saman að jafna. Það er mun vænlegra til árangurs að við fjöllum um verkefni Atlantshafsbandalagsins eins og þau eru og ákveðum hverjum þeirra við teljum okkur fært að taka þátt í. Þá skiptir mestu máli að Atlantshafsbandalagið býr yfir getu til að halda uppi friði á svæðum sem aðrir hafa ekki treyst sér til að halda uppi friði á.

[18:50]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Komið hefur verið nokkuð víða við í umræðunni hér í dag og mér finnst hún hafa verið fróðleg og nokkuð djúp og skemmtileg á þeim sviðum sem helst eru í deiglunni á vettvangi utanríkismála á Íslandi í dag.

Töluverðu púðri hefur verið eytt í umfjöllun um NATO og kemur í sjálfu sér ekki mjög á óvart að það skuli vera skoðanaágreiningur við þingmenn Vinstri grænna bæði um verkefnaval og eins um framtíðarþróun Atlantshafsbandalagsins. Í því samhengi verð ég að segja að mér koma mjög einkennilega fyrir sjónir þau sjónarmið sem þeir hafa teflt fram í umræðunni í dag og varða inntöku nýrra ríkja.

NATO er einfaldlega fyrst og fremst varnarbandalag og fer ekki með stríði á hendur öðrum þjóðum. Við eigum að virða áhuga þjóða sem standa okkur nærri og hafa áhuga á að gerast meðlimir í þessu varnarbandalagi á lýðræðislegum grundvelli og bjóða þær velkomnar til að taka þátt á þeim lýðræðislegu forsendum sem NATO starfar.

Ég held að mikilvægt sé að hafa í huga í því samhengi það sem hæstv. utanríkisráðherra vakti athygli á í umræðunni í dag að fyrir okkar heimshluta hlýtur það að skipta máli líka að með þeirri stækkun sem átt hefur sér stað á bandalaginu á umliðnum árum er valdajafnvægið í bandalaginu að breytast dálítið á kostnað Bandaríkjamanna — fyrir þá sem hafa haft sérstakar áhyggjur af því.

Varðandi einstök verkefni þá höfum við í sjálfu sér rætt um þau margoft áður og þátttakan í Afganistan er meðal þess sem við höfum rætt áður í því sambandi. Ég held að það sé dálítið óheppilegt að mikill ágreiningur sé um það í þinginu hvar við störfum. Það virðist vera samhljómur um það meðal þingmanna og þvert á alla stjórnmálaflokka að við eigum að einbeita okkur þar sem við höfum mest fram að færa. Þar sem við höfum gert það höfum við að jafnaði skilað mjög góðum árangri. Dæmi um það eru ýmis friðargæsluverkefni eins og t.d. á sviði flugstjórnar og í rekstri flugvalla. Afganistan er eitt af stóru og mikilvægustu verkefnunum sem NATO er að sinna í dag og þar held ég að okkur hafi tekist ágætlega til við að senda vel þjálfað fólk til að liðsinna í þeim fjölmörgu verkefnum sem þar er við að glíma. Það er með engri sanngirni hægt að segja að með því séum við að taka þátt í einhverju hernaðarbrölti, það er verið að slíta hlutina fullkomlega úr samhengi með því.

Eftir stendur að við eigum að einbeita okkur að því að skilgreina, og við höfum verið að gera það, málaflokkana og það sem við höfum mest fram að færa og ég held að almennt séð hafi okkur tekist vel til með það. En eins og ég sagði í upphafi kemur mér það í sjálfu sér ekkert sérstaklega á óvart að ágreiningur skuli fyrst og fremst vera við þingmenn Vinstri grænna um þetta tvennt, framtíðarhorfur í NATO, stækkunin, og hins vegar verkefnavalið.

Varðandi samráð við þingið langar mig aðeins í lokin að segja að ég held að það væri til mikils að vinna ef aukið samráð mundi leiða til meiri samstöðu um stefnuna í utanríkismálum. Ég held að það sé til töluvert mikils að vinna að við tölum einum rómi og komum fram sem ein heild á alþjóðlegum vettvangi. Með því er ég ekki að segja að ólík sjónarmið geti ekki komist að en það er mikilvægt fyrir okkur að koma fram sem ein heild á alþjóðlegum vettvangi og ég held að við getum lært af öðrum þjóðum í því samhengi. Við ræddum þetta dálítið þegar utanríkismálanefnd heimsótti Norðmenn fyrir skemmstu. Ég fagna þess vegna því frumkvæði sem kynnt var í dag um sérstakan vettvang fyrir formenn flokkanna. Ég held að við ættum að halda áfram að skoða það hvernig megi auka samráðið á þessu sviði til að tryggja þessa samstöðu sem er mikilvæg fyrir okkur.

[18:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Bjarni Benediktsson sagði hér,

hafi ég heyrt það rétt, að afstaða þingmanna Vinstri grænna varðandi atriði eins og stækkun NATO kæmi á óvart. Ég bara trúi því ekki eitt augnablik að afstaða okkar í því efni komi þingmanninum á óvart. Vegna þess að það hefur komið fram í málflutningi okkar og ég sagði það t.d. fyrir mitt leyti að afstaða mín byggir á því að ég er andvígur aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu, ég er andvígur hernaðarbandalögum eins og ég lít á að Atlantshafsbandalagið sé.

Um þetta geta auðvitað verið skiptar skoðanir og eru augljóslega skiptar skoðanir. Út frá þessum grundvallarsjónarmiðum getur maður auðvitað tekið þá afstöðu að segja: Ég ætla ekki að taka afstöðu til spurninga um stækkun Atlantshafsbandalagsins af því að ég er á móti aðild okkar að því og vil helst ekki að þetta bandalag sé til. En við getum líka sagt að einmitt vegna þessarar afstöðu okkar ættum við að leggjast gegn því að það verði stækkað, ef við erum þeirrar skoðunar að það eigi að minnka og hverfa. Þess vegna á þessi afstaða alls ekki koma á óvart. Mér finnst miklu frekar að menn eigi þá að koma hér og segja að þeir skilji þennan málflutning miðað við þau sjónarmið sem við höfum haldið uppi jafnvel þótt þeir séu andvígir okkur að þessu leyti.

Þingmaðurinn ræddi líka um að mikilvægt væri að ná góðri og breiðri samstöðu í utanríkismálum og ég held að við höfum líka lagt áherslu það. Við höfum kallað eftir því og viljum gjarnan fá meira samráð og það sé mikilvægt að koma fram sem ein heild. Þetta nefndi ég líka í ræðu minni. En þá verða stjórnvöld líka að skynja að það eru ýmsir tónar sem slá í hinni pólitísku utanríkismálaumræðu hér og stjórnvöld verða (Forseti hringir.) líka að geta reitt sig og verið gagnrýnin á hluti jafnvel þó að þau séu að tala fyrir þeim.

[18:57]

Bjarni Benediktsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nei, það kom mér ekki á óvart að þingmenn Vinstri grænna hefðu ákveðna sérstöðu í umræðunni um NATO og verkefnavalið. Þvert á móti. Ég taldi mig hafa komið því til skila að það hefði ekki komið mér á óvart.

Varðandi samráðið og samstöðuna. Þetta kemur einmitt líka inn á þætti eins og veru okkar í Atlantshafsbandalaginu og verkefni sem við tökumst á hendur þar. Þetta er spurning um það hvort við nálgumst umræðuna um NATO á þeirri forsendu að við erum þar inni og einbeitum okkur að því að ræða hvernig við getum þá best látið ljós okkar skína á þeim vettvangi, í hvaða farveg við eigum að beina kröftum okkar á þeim vettvangi í stað þess að ræða um það hvort við eigum að vera inni eða úti. Það er um slík grundvallaratriði sem ég held að væri mjög æskilegt að geta náð meiri samstöðu. Og það er þetta sem ég á við þegar ég segi að vonandi getur meira samráð og meiri samskipti á milli þingsins og framkvæmdarvaldsins á sviði utanríkismála orðið til þess að við reynum að hafa meiri samstöðu út á við og einnig í umræðunni og við eyðum ekki öllu púðrinu í grundvallaratriði sem við höfum með lýðræðislegum hætti tekið ákvörðun um að gera — að vera inni. Þá teldi ég að tíma okkar væri miklu betur varið í að ræða um hitt, þ.e. með hvaða hætti við tökum þátt í bandalaginu og hvar kröftum okkar er best fyrir komið þar. Þetta er það sem ég var að vitna til að maður hefði kannski aðeins lært af þegar maður lítur út fyrir landsteinana og sér menn gera m.a. í Noregi þar sem Sosialistisk Venstre-flokkurinn (Forseti hringir.) er þátttakandi í ríkisstjórn.

[19:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég get tekið undir lokaorð í ræðu formanns utanríkismálanefndar hér áðan. Hér held að það væri framfaraspor að menn hefðu meira samráð og að þingið verði virkara í stefnumótun á sviði utanríkis- og öryggismála. Ég er sannfærður um að það er til bóta frekar en hitt að menn tali saman og ólík sjónarmið fái að heyrast á frumstigum mála og menn standi sem sjaldnast frammi fyrir gerðum hlut og allt sé búið eins og því miður hefur stundum gerst bæði nær okkur í tíma og fjær, jafnvel að Ísland sé sett á lista yfir þjóðir sem styðji stríð að öllum forspurðum sem að því hefðu átt að koma.

Ég er líka þeirrar skoðunar að það skipti miklu máli, hvort sem menn eru hrifnir af aðild okkar að NATO eða ekki meðan við erum þar inni, hvernig við stöndum þar að málum. Gagnrýni mín hér í dag meðal annars á afstöðu Íslands á Búkarest-fundinum er á þeim grunni byggð, að mér finnst eftir sem áður skipta máli, þó ég sé ekkert hrifinn af því að okkar fólk sé að fara þangað af því við séum í bandalaginu, þá finnst mér skipta máli hvaða afstöðu við tökum. Ég harma að Ísland skuli ekki hafa lýst fyrirvörum eða helst lýst sig andvígt því að eldflaugavarnakerfinu yrði komið upp í Evrópu vegna þeirrar hættu á stigvaxandi spennu og vígbúnaðarkapphlaupi sem það kann að hafa í för með sér. Má ég þá minna á að verið er að troða þessu kerfi upp á Tékka og Pólverja í andstöðu við þær þjóðir. Það liggur til dæmis fyrir alveg glæný stór skoðanakönnun í Tékklandi sem sýnir að rúm 67% tékknesku þjóðarinnar er andvíg því að Radwar-stöðvarnar verði settar þar upp. En stjórnvöld undir þrýstingi frá Bandaríkjamönnum eru engu að síður að reyna að vinna því braut.

Við stöndum frammi fyrir þeim veruleika að í þágu þessa sögðu Bandaríkjamenn upp ABM-samningnum 2002 og Rússar tilkynntu í fyrra að þeir mundu ekki framlengja eða frysta samninginn um takmörkun hefðbundins vígbúnaðar í Evrópu. Ég meina, finnst mönnum þetta ekki alvarlegt? Finnst mönnum þetta vera jákvætt, gott og bara hrifningin alltumlykjandi af því þetta er NATO?

Sjálfsvarnarréttur þjóða er að sjálfsögðu tryggður í sáttmála Sameinuðu þjóðanna í 42. greininni eða hvar þar nú er. Um það er ekkert verið að ræða hér að þjóð sem á er ráðist á þjóðréttarlegan og lagalegan rétt til þess að reyna að verja sig. Það er ekki það sem þetta snýst um hjá NATO, né heldur eru þeir leiðangrar flestir, þó langsótt sé, sem NATO hefur staðið fyrir þannig hugsaðir. Má ég minna á að þetta er nú NATO sem byggir á tilvist kjarnorkuvopna, sem áskilur sér rétt til að beita þeim jafnvel að fyrra bragði, kjarnorkuvopna sem Alþjóðadómstóllinn í Haag hefur dæmt ólögmæt, ekki bara beitingu þeirra eða hótun um að beita þeim heldur tilvist þeirra sem slíkra. Hún samrýmist ekki grundvallaralþjóðasamningum um mannréttindi og

friðhelgi og vernd borgara og svo framvegis vegna þess að þessi vopn eru þess eðlis að beiting þeirra hlýtur alltaf að fela í sér brot á mannúðarlögum. Það er ekki hægt að beita kjarnorkuvopnum öðruvísi en þannig að alsaklaust fólk, óbreyttir borgarar verði fórnarlömb í stórum stíl. Þetta er nú NATO líka með í farteskinu.

Ég fagna því mjög að utanríkismálanefnd hefur áform um að gera sig meira gildandi og virkari í þessum efnum. Fjölmörg mál hefur sáralítið tekist að nefna hér í umræðunni. Tillögur sem liggja fyrir þingi sumar hverjar hafa ekki komist til nefndar einu sinni. Ég minni á að það liggur hér fyrir tillaga um að Íslendingar styðji sjálfstæðisbaráttu Vestur-Sahara úr því það mál var nefnt hér. Tillaga er hér á dagskrá um að við köllum liðsafla okkar heim frá Afganistan. Hún er eitthvað umdeild heyrist mér en hún er engu að síður flutt í fullri alvöru og er í miðri umræðu.

Ég minni á að ég hef flutt tillögu sem reyndar er studd af öllum flokkum, flutt af tveimur, þremur þingmönnum úr öllum flokkum um að Alþingi feli utanríkisráðherra að kanna möguleika þess að Ísland setji á fót eða bjóðist til að hýsa og koma hér á fót smáríkjastofnun undir hatti Sameinuðu þjóðanna. Það hefði verið gaman að heyra hvort hæstv. utanríkisráðherra hefur haft tíma til að kynna sér þær hugmyndir og hvaða afstöðu hæstv. ráðherra hefur þá til þess.

Í utanríkismálanefnd liggur fyrir tillaga um málefni Tíbets sem verður tekin þar fyrir á næsta fundi. Af því hv. þm. Bjarni Harðarson hefur verið eljusamur hér í dag um að minna á málefni Tíbets þá er rétt að það komi hér fram og sama má segja um tillögu sem liggur inni í utanríkismálanefnd og góð samstaða er um að afgreiða, um að Alþingi fordæmi mannréttindabrotin í Guantanamo-fangabúðunum við Svínaflóa á Kúbu.

Af ýmsu er að taka, virðulegur forseti, og við hefðum næg efni (Forseti hringir.) til að halda hér mun lengri umræður um utanríkismál þótt þetta sé auðvitað orðin ágætislota í dag af því af (Forseti hringir.) miklu er að taka.

[19:05]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég geri ráð fyrir því að það sé komið að lokum þessarar umræðu sem staðið hefur núna yfir frá því klukkan tvö í dag. Ég vil bara þakka öllum þeim sem þátt hafa tekið í henni fyrir málefnaleg og áhugaverð innlegg í þau utanríkis- og alþjóðamál sem hér hafa verið til umfjöllunar.

Ég hjó eftir því máli hv. þm. Bjarna Harðarsonar að hann hélt því fram að Ísland hefði með einhverjum hætti eða á einhverjum tíma viðurkennt yfirráð Ísraels yfir Jerúsalem. Það er ekki rétt. Ísland hefur aldrei gert það. Ég held að ég geti sagt að nánast öll ríki heims viðurkenna ekki yfirráð Ísraels yfir Jerúsalem og meðal annars þess vegna eru sendiráð erlendra ríkja gagnvart Ísrael staðsett í Tel Aviv en ekki í Jerúsalem. Það er ekki viðurkennt að Ísraelsmenn hafi þetta forræði á borginni og samkvæmt alþjóðalögum er innlimun Ísraels á Jerúsalemborg ekki lögleg. Við höfum aldrei viðurkennt það svo að þeim misskilningi sé eytt.

Hér hafa þessi málefni komið nokkuð til umræðu, málefni Palestínu og Ísraels. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við fylgjumst mjög grannt með því sem þar er að gerast og við látum vita af því eins og við höfum gert hingað til og ég hef gert oftar en einu sinni og oftar en tvisvar, látið stjórnvöld í Ísrael vita af því þegar okkur er misboðið vegna þess sem þar er að gerast.

Það sama á við Tíbet. Þegar við teljum að stjórnvöld fari fram af hörku, gæti ekki meðalhófs og virði ekki réttindi þegna sinna þá eigum við að láta þau stjórnvöld sem við erum í sambandi við vita af því eins og góðir grannar eiga að gera. Þetta eru okkar vináttuþjóðir, Kínverjar og Ísraelsmenn. Þetta eru vinaþjóðir okkar og sá er vinur sem til vamms segir. Þess vegna eigum við að láta vita þegar okkur mislíkar.

Varðandi NATO þá tek ég bara undir það sem formaður utanríkismálanefndar sagði hér, að það væri mikilvægt að við færum að sættast á það og ganga út frá því sem staðreynd að við erum í NATO. Það urðu mikil átök um það 30. mars 1949 þegar Ísland gerðist aðili að NATO og það á sér auðvitað rætur í því meðal annars að þetta var nýlega frjáls þjóð sem taldi að þarna væri verið að leggja á hana bönd sem menn sættu sig ekki við. Síðan eru hins vegar liðin 60 ár og það hefur engin þjóð gengið úr NATO á þessum 60 árum. Það hafa hins vegar margar þjóðir komið inn og þær eru orðnar 26 talsins. Ég held að það sé mikilvægt að við göngum út frá því sem staðreynd að þarna erum við og síðan getum við haft skoðanir á því einmitt sem gerist innan vébanda NATO og rökrætt það. En mér segir svo hugur um og ég hef kannski sagt það áður hér á þingi, að ef vinstri grænir stæðu andspænis því að setjast í ríkisstjórn þá mundu þeir ekki gera það að úrslitaatriði að Íslands segði sig úr NATO enda væru þeir þá að dæma sig úr leik algjörlega í (Gripið fram í.) íslenskum stjórnmálum. En vel kann að vera að þetta sé misskilningur hjá mér og að þeir mundu nota þetta og segja að það væri algjört úrslitaatriði að Ísland segði sig úr NATO (Gripið fram í.) og þá þarf auðvitað ekkert að spyrja að leikslokum í því sambandi. En það geta þeir náttúrlega upplýst. Ég þekki það ekki. (Gripið fram í.)

Varðandi samráð um utanríkismál þá er allur gangur á því hversu mikið það hefur verið. Það var ekkert samráð þegar Íslendingar fóru á lista hinna vígfúsu þjóða varðandi Írak. Það var ekkert samráð um það þegar herinn fór héðan. Það má verulega bæta úr þessu. Ég tel mig hafa reynt að vinna að því að gera það og hef komið fyrir nefndina líklega fjórum sinnum og ég veit að fólk úr utanríkisráðuneytinu hefur margoft komið. En það má auðvitað alltaf finna tækifæri til þess að ræða betur saman um þau stefnumál sem miklu skipta. Ég lýsi bara yfir hér eins og endranær að ég er tilbúin til þess að ástunda gott samráð við nefndina ef það má verða til þess að auka almennt sammæli í utanríkismálum.

[19:10]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þannig er með Vinstri græna að þeir láta ekki taka af sér réttinn til þess að dreyma um betri heim, heim án hernaðarbandalaga, friðvænlegan heim, heim þar sem vígbúnaðarkapphlaupið veldur ekki þeirri sóun verðmæta sem það gerir og heim án hernaðarbandalaga. Það er

okkar afstaða. Við vildum sjá Ísland utan hernaðarbandalaga og hernaðarbandalög aflögð. En okkar áherslur í þeim efnum hafa ekki verið settar fram með þeim hætti að það sé úrslitaatriði af okkar hálfu og að við getum ekki komið að stjórn landsins nema að við göngum fyrst úr NATO. Hvort sem ég hryggi nú eða gleð hæstv. utanríkisráðherra með þessu svari þá er það þannig. Við gerum okkur alveg grein fyrir því að í hópi stjórnmálaflokkanna í landinu erum við ein um þessa afstöðu.

Ég vona að Samfylkingin noti ekki þetta svar þannig, úr því ég segi þetta, að þá verði það meðhöndlað með sama hætti og ýmis ummæli mín um umhverfismál að ég sé þar með orðinn hlynntur NATO og eindreginn stuðningsmaður þess (Gripið fram í.) því það er ég ekki. Það er ég ekki. Auðvitað mætti reyna að snúa út úr þessu svona — er það ekki? — með svipuðum hætti og ég á að hafa verið orðinn óskaplega hlynntur Helguvík af því við settum það ekki fyrir fram upp sem úrslitakröfu, frekar en til dæmis Samfylkingin setur aðild að Evrópusambandinu fram sem úrslitakröfu. Mér sýnist að það hafi ekki verið svo þegar Samfylkingin fór inn í þessa ríkisstjórn, þ.e. draumamálið mikla sem á að leysa allan vanda þjóðarinnar, innganga í Evrópusambandið, reyndist ekki úrslitakrafa Samfylkingarinnar væntanlega vegna þess að Samfylkingin gerir sér grein fyrir því að hún hefur ekki pólitískt afl til að koma þeirri kröfu fram og verður þá að miðla málum í þeim efnum við aðra flokka. Við mundum því ekki gera það að úrslitakröfu að við gengjum úr NATO. En við mundum hins vegar halda áfram að vinna að því að heimurinn yrði án hernaðarbandalaga og við þyrftum ekki að horfa upp á þá sóun sem í valdbeitingunni og vígbúnaðinum er fólgin. (Gripið fram í.) Að það sé eitthvað sem eigi sérstaklega skylt við lýðræði að hrúga upp vopnum til þess að geta beitt valdi þá tek ég undir það sem (Forseti hringir.) áður hefur verið sagt hér í dag að ég á dálítið erfitt með að koma því heim og saman að lýðræði vaxi sérstaklega úr þeim garði vígbúnaðar og valdbeitingar.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 19:13]

Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, 1. umr.

Stjfrv., 518. mál (heildarlög). — Þskj. 819.

[20:02]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Frú forseti. Með frumvarpi þessu er lagður til heildarrammi um framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, hvort sem þær stafa frá öryggisráði Sameinuðu þjóðanna, pólitísku samstarfi við Evrópusambandið eða aðrar alþjóðastofnanir eða frá ríkjahópum.

Gert er ráð fyrir að frumvarpið leysi af hólmi gildandi lög um framkvæmd fyrirmæla öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna, nr. 5/1969.

Markmið alþjóðlegra þvingunaraðgerða er að tryggja frið og öryggi og bera virðingu fyrir mannréttindum og mannfrelsi. Á undanförnum árum hefur þvingunaraðgerðum verið beitt í auknum mæli, einkum af hálfu öryggisráðsins en viss þátttaskil urðu í þessum efnum eftir lok kalda stríðsins og svo aftur í kjölfar hryðjuverkaárásanna í Bandaríkjunum 11. september 2001.

Helstu dæmi um alþjóðlegar þvingunaraðgerðir eru viðskiptabann, bann við útflutningi á vopnum, ferðabann og frysting fjármuna og annarra eigna. Samkvæmt 2. gr. frumvarpsins skal utanríkisráðherra gera þær ráðstafanir sem eru nauðsynlegar til þess að framkvæma ályktanir öryggisráðsins um þvingunaraðgerðir sem ekki eru hernaðarlegar og samþykktar eru skv. 41. gr. sáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Þar sem umræddar ályktanir öryggisráðsins eru bindandi að þjóðarétti er mikilvægt að framkvæma þær eins fljótt og auðið er. Er því lagt til í frumvarpinu að ráðherra, að höfðu samráði við ríkisstjórn, hafi áfram heimild til að grípa til nauðsynlegra aðgerða í þessu tilviki án þess að ráðfæra sig fyrst við Alþingi. Þær þvingunaraðgerðir sem Ísland framkvæmir á grundvelli þessa ákvæðis skulu hins vegar reglulega kynntar fyrir utanríkismálanefnd, enda varða þær mikilvæg utanríkismál, svo sem alþjóðlegt samstarf til að stuðla að friði og öryggi og utanríkisviðskipti íslenskra aðila.

Í þeim tilvikum sem öryggisráðið hefur ekki mælt fyrir um bindandi aðgerðir gætu stjórnvöld viljað taka þátt í samstöðu meðal ríkja um að grípa til aðgerða sem ekki eru hernaðarlegar til þess að takast á við tiltekna ógn við frið, öryggi og mannréttindi í heiminum.

Hér getur verið um að ræða tilmæli frá öryggisráðinu sem eru ekki bindandi eða ályktanir um sameiginlega afstöðu eða sameiginlegar aðgerðir í utanríkis- og öryggisstefnu Evrópusambandsins. Einnig getur verið um að ræða ályktun frá öðrum alþjóðastofnunum, t.d. Öryggis- og samvinnustofnun Evrópu eða tilteknum ríkjahópum eins og Norðurlöndunum um beitingu þvingunaraðgerða. Með ákvæði 3. gr. frumvarpsins er lagt til að ráðherra hafi heimild, að fengnu samþykki ríkisstjórnar, til að framkvæma aðgerðir sem eru ákveðnar af alþjóðastofnunum eða ríkjahópum. Heimildin takmarkast við aðgerðir sem samþykktar eru til að viðhalda friði og öryggi og/eða tryggja virðingu fyrir mannréttindum og mannfrelsi.

Þar sem þátttaka Íslands í þvingunaraðgerðum á grundvelli þessa ákvæðis byggist ekki á þjóðréttarlegri skyldu, heldur mati og vilja ráðherra, þykir rétt að haft sé samráð við utanríkismálanefnd um fyrirætlunina áður en hún er tekin til framkvæmdar. Samráð við utanríkismálanefnd er talið mikilvægt, m.a. vegna þess að við ákvörðun um að taka þátt í alþjóðlegum þvingunaraðgerðum þarf að fara fram ákveðið hagsmunamat. Veigamiklum viðskiptahagsmunum íslenskra aðila gæti verið ýtt til hliðar til að stuðla að friði og öryggi. Þá getur þvingunaraðgerð haft í för með sér skerðingu á mannréttindum, svo sem eignarrétti, ferðafrelsi og athafnafrelsi. Samráð við Alþingi við slíkar aðstæður er í samræmi við þróun í þá átt að auka þátttöku þjóðþinga í að meta hvort ríki eigi að taka þátt í alþjóðlegum þvingunaraðgerðum.

Á undanförnum árum hefur farið fram mikið starf á vegum alþjóðastofnana, ríkja og samtaka til að styrkja og sam-

ræma beitingu alþjóðlegra þvingunaraðgerða. Á meðal niðurstaðna þessa starfs eru tilmæli um að ríki noti stjórnvaldsfyrirmæli við framkvæmd á þvingunaraðgerðum þar sem of tímafrekt sé að setja ný lög um hverja ályktun alþjóðasamfélagsins um þvingunaraðgerð. Þessi aðferð er í samræmi við framkvæmd á meðal annarra norrænna ríkja en þau innleiða öll ályktanir um þvingunaraðgerðir með slíkum hætti.

Samkvæmt núgildandi lögum, nr. 5/1969, eru fyrirmæli öryggisráðsins framkvæmd með auglýsingu. Í 4. gr. þessa frumvarps er hins vegar lagt til að sett verði reglugerð vegna ályktunar um þvingunaraðgerðir, hvort sem um er að ræða ályktun öryggisráðsins, alþjóðastofnunar eða tiltekins ríkjahóps. Þykir reglugerð hentugri en auglýsing þar sem reynslan sýnir að þvingunaraðgerðir geta haft töluverð áhrif á réttarstöðu aðila í lengri tíma. Ekkert er því hins vegar til fyrirstöðu að birta bannlista, t.d. með nöfnum aðila sem þvingunaraðgerð beinist gegn, í auglýsingu til að komast hjá því að taka upp texta allrar reglugerðarinnar í hvert skipti sem breytingar eru gerðar á listanum.

Í 4. gr. eru afmörkuð þau svið athafna sem heimilt er að banna með reglugerð, en nánari útfærslu verknaðarlýsingar verður að finna í reglugerðunum. Er þetta í samræmi við þá framkvæmd sem tíðkast í Evrópu, m.a. annars staðar á Norðurlöndunum.

Í 10. gr. frumvarpsins er kveðið á um viðurlög við brotum gegn boði eða banni sem mælt er fyrir um í reglugerðum settum á grundvelli 4. gr. Lagt er til að refsiramminn verði hækkaður frá því sem er í lögum nr. 5/1969 þar sem vægi þvingunaraðgerða í að tryggja frið, öryggi og virðingu fyrir mannréttindum hefur stóraukist á undanförnum árum.

Þá valda hnattvæðing og vaxandi umsvif íslenskra aðila erlendis því að Ísland hefur ríka öryggishagsmuni af því að þvingunaraðgerðir séu virtar og nái markmiðum sínum. Viðurlög við umræddum brotum verða að vera í samræmi við þessa þróun og þá hagsmuni sem eru í húfi.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni þessari umræðu verði frumvarpinu vísað til hv. utanríkismálanefndar.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og utanrmn.

Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, fyrri umr.

Stjtill., 493. mál. — Þskj. 787.

[20:08]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Frú forseti. Með þingsályktunartillögu þessari er leitað heimildar Alþingis til þess að fullgilda Palermó-samning gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi sem samþykkur var af allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna í New York 15. nóvember árið 2000.

Markmið Palermó-samningsins er að efla baráttuna gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi sem hefur færst í aukana á síðustu árum. Með aðild að samningnum gangast ríki undir skuldbindingar um að auka samvinnu við önnur ríki til þess að unnt sé að berjast gegn slíkri glæpastarfsemi með skilvirkari hætti en áður.

Í þessum tilgangi þarf annars vegar að draga úr mismunun á réttarkerfum, sem hefur torveldað samstarf ríkja, og hins vegar að gera lágmarkskröfur til landsréttar aðildarríkjanna til þess að efla alþjóðlegt samstarf. Því miðar samningurinn m.a. að því að samhæfa stefnumörkun aðildarríkjanna, lagalegar heimildir þeirra og aðferðir fullnustuvaldhafa gegn þeim sem skipuleggja fjölþjóðlega glæpi þannig að sameiginlegar aðgerðir ríkja til að koma böndum yfir þá verði árangursríkari.

Samningurinn gerir jafnframt ráð fyrir bættri samvinnu aðildarríkja um málefni á borð við framsal, gagnkvæma dómsmálaaðstoð, meðferð sakamála og sameiginlega rannsókn þeirra. Unnið skal að því að hlífa löglegri markaðsstarfsemi við áhrifum og aðkomu skipulagðra glæpasamtaka og kveðið er á um vernd vitna og fórnarlamba. Þar að auki skulu aðildarríki veita þróunarlöndum tækniaðstoð og auðvelda þeim að gera nauðsynlegar ráðstafanir og ná fram getu til þess að takast á við skipulagða glæpastarfsemi.

Með fullgildingu samningsins skuldbinda ríki sig til þess að gera refsiverða í landsrétti sínum þátttöku í skipulögðum glæpasamtökum, þvætti ávinnings af glæp, spillingu og hindrun á framgangi réttvísinnar.

Samningurinn gildir um varnir gegn, rannsókn á og saksókn vegna framangreindra brota og annarra alvarlegra glæpa, ef þau eru þáttur í fjölþjóðlegri glæpastarfsemi þar sem skipulögð glæpasamtök koma við sögu.

Þrátt fyrir að samningurinn kveði á um mun öflugra samstarf ríkja en áður hefur tíðkast er meginreglunnar um jafnræði fullvalda ríkja fyllilega gætt og samningurinn veitir aðildarríki ekki rétt til þess að beita lögsögu sinni á yfirráðasvæði annars aðildarríkis.

Samningurinn var undirritaður fyrir Íslands hönd 13. desember 2000 en öðlaðist gildi 29. september 2003. Aðildarríki samningsins eru 138. Fullgilding þessa samnings kallar á breytingar á lögum hér á landi og hefur dóms- og kirkjumálaráðherra lagt frumvarp þar að lútandi fyrir Alþingi. Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á nokkrum ákvæðum almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, með síðari breytingum.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni umræðu um tillöguna verði henni vísað til hv. utanríkismálanefndar.

[20:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég get í sjálfu sér fagnað því að fram er komin tillaga um fullgildingu Palermó-samningsins gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi. En það veldur mér verulegum vonbrigðum og ég var satt best að segja mjög undrandi þegar ég kom auga á að ekki stendur til að fullgilda bókanirnar þrjár og reyndar enga af bókununum við samninginn. Þrjár hafa þegar verið gerðar, tvær voru gerðar strax sama dag og samningurinn sjálfur, sú þriðja, sem er gegn ólöglegri framleiðslu á og verslun með skotvopn, hluta þeirra og íhluti, var undirrituð fyrir Íslands hönd rúmu ári síðar eða á árinu 2001.

Palermó-samningurinn er að sönnu mjög mikilvægur og eins og ég segi fagna ég því að það skuli standa til að fullgilda hann. En bókun um að koma í veg fyrir og refsa fyrir

mansal, einkum kvenna og barna, sem Ísland undirritaði um leið og samninginn sjálfan 13. desember — ég hlýt að harma að hún skuli ekki einnig vera hér til staðfestingar og heldur ekki bókun gegn ólöglegum innflutningi fólks land-, sjó- eða loftleiðis sem einnig var undirrituð á sama tíma.

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni kemur fram, frú forseti, að unnið sé að undirbúningi fullgildingar þessara tveggja bókana og er m.a. til skoðunar, segir þar, hvort fullgilding þeirra kalli á lagabreytingar hér á landi.

Nú er það svo, frú forseti, að allt frá því að samningurinn var undirritaður af hálfu Íslands, 13. desember 2000, hefur verið eftir því gengið hér á Alþingi að hann yrði staðfestur og að bókunin, einkum mansalsbókunin, sem mikið hefur verið rætt um hér, yrði staðfest líka.

Fram kemur í þingtíðindum að strax í ársbyrjun 2001 svarar þáverandi hæstv. dómsmálaráðherra, Sólveig Pétursdóttir, fyrirspurn frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og segir að verið sé að skoða það í ráðuneyti hennar hvernig hægt sé að koma þessum samningi í lög og verið sé að athuga hvaða breytingar þurfi að gera á íslenskum lögum til þess að hægt verði að staðfesta hann, fullgilda hann.

Hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason hefur ítrekað svarað þessari sömu spurningu á þann veg að verið sé að athuga hverju þurfi að breyta í íslenskum lögum. Í skýrslu starfshóps dómsmálaráðuneytis, sem ráðuneytið gaf út á árinu 2006 — starfshópurinn starfaði á árunum 2004–2006 og kynnti sér reynslu af mismunandi löggjöf um vændi, klámiðnað og mansal í Evrópu — kemur fram, frú forseti, á bls. 31, að í dóms- og kirkjumálaráðuneyti sé verið að fara yfir hvort og þá hvaða lagabreytinga sé þörf svo fullgilda megi þennan samning.

Nú er komið fram í apríl á árinu 2008 og enn segir hér að unnið sé að undirbúningi fullgildingar tveggja fyrstnefndu bókananna, þ.e. um mansal og ólöglegan innflutning fólks, og það sé til skoðunar hvort fullgilding þeirra kalli á lagabreytingar hér á landi. Ég verð að segja, frú forseti, að mér finnst þetta algjörlega óforsvaranlegt, mér finnst þetta allt of langur tími. Ég skil ekki af hverju verið er að koma hér inn eftir allan þennan tíma, nú er apríl árið 2008, án þess að koma með tillögur um fullgildingu þessara tveggja bókana um leið. Ég óska eftir að fá skýringar á því frá hæstv. ráðherra.

Ég vil líka spyrja hæstv. ráðherra hvað líði fullgildingu á samningi Evrópuráðsins um aðgerðir gegn mansali, sem undirritaður var í Varsjá í Póllandi 16. maí 2005 og Ísland undirritaði sama dag. Sá samningur gengur í rauninni skrefinu lengra hvað varðar ákvæði um verndun fórnarlamba en Palermó-bókunin um mansal. Þó að í íslensk lög, í hegningarlögin íslensku, hafi á árinu 2003 verið sett inn sérstakt refsiákvæði um mansal, í 227. gr. með lögum nr. 40/2003, þar sem refsing fyrir mansal getur numið allt að átta ára fangelsi, er það ekki nægilegt til að uppfylla ákvæði Palermó-samningsins um vitnavernd, um fórnarlambavernd og náttúrlega ekki heldur ákvæði þessara bókana og fyrri bókunarinnar sem ég nefndi um mansal.

Ég kalla eftir skýringum hæstv. ráðherra á því hverju þetta sætir.

[20:19]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á þessu, sem ég hefði kannski átt að gera í framsöguræðu minni áðan. Þessar bókanir fylgja ekki með í fullgildingunni og sú bókun sem ég tel að sé mjög brýn í þessu sambandi er mansalsbókunin sem hv. þingmaður kom inn á og sama má segja um mansalssamning Evrópuráðsins, að hann sé líka brýnn.

Ég get ekki svarað þeim spurningum sem lagðar voru fyrir mig, um hverju það sæti að þetta fylgi ekki með í fullgildingunni, þ.e. mansalsbókunin. Ég get ekki svarað því öðruvísi en svo að enn er beðið eftir svari frá réttarfarsnefnd um hvort þetta kalli á breytingar á réttarfarslögum. Ef lagabreytingar reynast nauðsynlegar, sem greinilega hefur verið mjög lengi til skoðunar, stefni ég að því að leggja fram þingsályktunartillögu um fullgildingu bókunarinnar á haustþingi.

Ég tel, eins og kom fram hjá hv. þingmanni, að málið hafi verið það lengi til skoðunar að niðurstaða hljóti að fara að fást.

[20:20]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eins og ég sagði áðan tel ég dráttinn á þessu máli óforsvaranlegan. Ég sé ekki ástæðu til þess að leggjast gegn því að þessi samningur verði fullgiltur. En ég óttast að enn um sinn verði dráttur á því að hæstv. dómsmálaráðherra komi með tillögur að lagabreytingum. Þetta hefur tekið of langan tíma og hæstv. utanríkisráðherra getur ekki gefið skýringar á því.

Ég spurði einnig: Hvað líður fullgildingu á bókun Evrópuráðsins um mansal? Hún gengur öllu lengra hvað varðar vitnavernd og með því að fullgilda hana mætti kannski bíða með bókun um mansal. En hvað líður fullgildingu þeirrar bókunar?

[20:22]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég taldi mig gera grein fyrir hvoru tveggja, þ.e. annars vegar mansalsbókun við Palermó-samninginn og hins vegar mansalssamningi Evrópuráðsins og fullgildingu hans. Í báðum tilvikum er beðið eftir svari réttarfarsnefndar sem skoðar hvort breyta þurfi réttarfarslögum til að við getum staðið við þær skuldbindingar sem þessir samningar og bókanir leggja okkur á herðar.

Hins vegar er líka verið að skoða, eftir því sem mér skilst varðandi mansalssamning Evrópuráðsins, í félags- og tryggingamálaráðuneytinu hvort breyta þurfi lögum um félagsþjónustu vegna fullgildingu þessa samnings. Ég segi það sama um mansalssamning Evrópuráðsins og mansalsbókunina við Palermó-samninginn, að vonandi skýrist þetta fyrr en síðar þannig að hægt verði að leggja fram mál á haustþingi.

[20:23]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er gott að hæstv. utanríkisráðherra er sammála því að kominn sé tími til að dusta af þessu rykið, fullgilda bókunina við Palermó-samninginn og samning Evrópuráðsins um mansal. Ég vil skora á hæstv. utanríkisráðherra að ganga hart fram í að kalla eftir niðurstöðum frá réttarfarsnefnd eða dómsmálaráðuneytinu hvað það varðar, þannig að ekki verði lengur beðið en til hausts með að leggja fram þingsályktun um fullgildingu á hvoru tveggja.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

[20:23]

Útbýting:

Slit flutningabíla á vegum, 575. mál, fsp. ÁKÓ, þskj. 889.

Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, fyrri umr.

Stjtill., 498. mál (hækkun fjárhæða). — Þskj. 792.

[20:24]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Með þingsályktunartillögu þessari er leitað heimildar Alþingis til staðfestingar á bókun sem gerð var í London 2. maí 1996, um breytingu á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, sem gerður var í London 19. nóvember 1976.

Líkt og samningurinn sem hún breytir var bókunin gerð á vegum Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar. Samningurinn tilgreinir hverjum er heimilt að takmarka ábyrgð sína vegna sjóréttarkrafna, svo og til hvaða krafna heimild til takmörkunar ábyrgðar tekur. Með samningnum er ákveðnum aðilum veitt heimild til að takmarka fjárhæð skaðabótaábyrgðar vegna krafna er varða m.a. manntjón, líkamstjón, eignamissi og eignatjón, sem verða í ákveðnum tilvikum, svo og tjón sem hlýst sökum tafa á sjóflutningum farms, farþega eða farangurs þeirra eða brota á öðrum rétti en samningsrétti.

Tilgangur bókunarinnar er að hækka þær fjárhæðir sem tilgreindar eru í samningnum og koma á einfaldari málsmeðferð við að breyta þeim síðar. Staðfesting bókunarinnar felur þar af leiðandi í sér verulegar réttarbætur fyrir tjónþola. Bókunin gerir aðildarríkjum kleift að gera tvenns konar fyrirvara. Mikilvægt er að Ísland nýti sér þessa heimild til þess að hafa svigrúm til ákvarðanatöku í framtíðinni.

Ísland er ekki aðili að áðurnefndum samningi en bókunin kveður á um að ríki geti gerst aðili að bókuninni án þess að hafa fyrst fullgilt samninginn, en það skal þá teljast bundið af samningnum. Bókunin öðlaðist gildi 13. maí 2004 og eru 25 ríki aðilar að henni.

Lög nr. 159/2007, um breytingu á siglingalögum, nr. 34/1985, með síðari breytingum, munu taka gildi 1. janúar 2009. Þau gera það að verkum að Ísland getur staðið við þær skuldbindingar sem staðfesting bókunarinnar hefur í för með sér.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögu þessari vísað til hv. utanríkismálanefndar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, fyrri umr.

Stjtill., 499. mál. — Þskj. 793.

[20:26]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Með þingsályktunartillögu þessari er leitað heimildar Alþingis til fullgildingar samnings um einkamálaréttarfar frá 1. mars 1954, samnings um birtingu erlendis á réttarskjölum og utanréttarskjölum í einkamálum og verslunarmálum, frá 15. nóv. 1965, og samnings um öflun sönnunargagna erlendis í einkamálum og verslunarmálum, frá 18. mars 1970. Samningar þessir voru allir gerðir í Haag.

Þessir þrír samningar komu í stað samnings um einkamálaréttarfar sem gerður var á vegum Haag-ráðstefnunnar árið 1905 og öðlaðist gildi hvað Ísland varðar þegar hann var fullgiltur af hálfu Danmerkur árið 1909. Meginmarkmið samninganna er að efla samvinnu milli ríkja til að greiða fyrir rekstri dómsmála. Stefnt er að því að ryðja úr vegi hindrunum milli ríkja vegna ólíkra réttarkerfa og jafnframt að efla réttaröryggi þegar dómsmál varða aðila og hagsmuni í fleiri ríkjum.

Samningurinn frá 1954 kveður m.a. á um að ríkisborgurum samningsríkis, sem búsettir eru í einhverju þeirra, verði ekki gert að leggja fram málskostnaðartryggingu vegna þess að þeir eru útlendingar eða án fastrar búsetu í því landi þar sem mál er höfðað. Enn fremur er mælt fyrir um að ríkisborgarar samningsríkjanna skuli hafa sama aðgang að réttaraðstoð og ríkisborgarar í því samningsríki þar sem réttaraðstoðar er leitað í samræmi við löggjöf þess ríkis. Þá er í samningnum komið í veg fyrir að frelsissviptingu verði beitt sem nauðungarúrræði til að skapa varnaðaráhrif gagnvart útlendingum sem eru ríkisborgarar samningsríkis í tilvikum þar sem frelsissviptingu verður ekki beitt gagnvart borgurum viðkomandi ríkis.

Samningur um birtingu erlendis á réttarskjölum og utanréttarskjölum í einkamálum og verslunarmálum stefnir að því að bæta skipulag gagnkvæmrar aðstoðar í dómsmálum með einfaldari og skjótari framkvæmd með því að kveða m.a. á um hvernig birtingu réttarskjala verði háttað í samningsríkjunum. Sú skylda er t.d. lögð á samningsríkin að tilnefna miðlægt stjórnvald til að annast birtingu réttarskjala frá öðrum samningsríkjum. Samningurinn hefur þó einnig að geyma ákvæði um birtingu réttarskjala fyrir mönnum sem staddir eru erlendis með öðrum hætti, að uppfylltum vissum skilyrðum. Kveðið er á um að beiðni um birtingu verði ekki hafnað nema ríkið sem beiðni er send til telji framkvæmd hennar íhlutun í fullveldi sitt eða öryggi.

Markmið samnings um öflun sönnunargagna er að auðvelda sendingu og framkvæmd réttarbeiðna og greiða fyrir mismunandi aðferðum sem ríki beita í því skyni, jafnframt því að bæta samvinnu ríkja á sviði einkamála og verslunarmála. Samningurinn hefur að geyma ákvæði um öflun sönnunargagna, annars vegar með réttarbeiðni og hins vegar fyrir milligöngu sendierindreka, ræðiserindreka eða sérstaklega tilnefndra manna.

Samkvæmt birtingarsamningnum og samningnum um öflun sönnunargagna skulu samningsríkin tilnefna miðlæg stjórnvöld til að sinna þeim málefnum sem falla undir samningana. Hvað Ísland varðar er gert ráð fyrir að dóms- og kirkjumálaráðuneytið fari með þetta hlutverk en það gæti falið öðru stjórnvaldi að sinna ákveðnum viðfangsefnum á sviði samninganna.

Gert er ráð fyrir að nokkrir fyrirvarar verði gerðir af Íslands hálfu við umræddа samninga samkvæmt ákvæðum þeirra og er þeim lýst í þingsályktunartillögunni. Fullgilding þessara samninga kallar á breytingar á lögum hér á landi og hefur dóms- og kirkjumálaráðherra lagt frumvarp þar að lútandi fyrir Alþingi. Í frumvarpinu eru lagðar til nokkrar breytingar á ákvæðum laga um meðferð einkamála, nr. 91/1991, og að þeim breytingum gerðum munu engar hindranir standa í vegi fyrir fullgildingu samninganna af Íslands hálfu.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til hv. utanríkismálanefndar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, fyrri umr.

Stjtill., 543. mál. — Þskj. 844.

[20:30]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um heimild til handa ríkisstjórninni að fullgilda fyrir Íslands hönd fríverslunarsamning milli ríkja Fríverslunarsamtaka Evrópu og Kanada, sem undirritaður var í Davos í Sviss 26. janúar sl.

Samningaviðræður EFTA-ríkjanna við Kanada hófust á árinu 1998. Þær gengu vel framan af og um mitt árið 2000 lá fyrir nánast fullgerður samningstexti. Þá sigldu viðræðurnar hins vegar í strand vegna þeirrar kröfu Kanadamanna að skip, bátar og önnur sjóför yrðu undanþegin ákvæðunum um niðurfellingu tolla, en EFTA-ríkin gátu alls ekki fallist á þá kröfu. Samningaviðræður hófust ekki á ný fyrr en um haustið 2006. Eftir að samkomulag hafði náðst um niðurfellingu tolla af skipum og sjóförum til Kanada á tilteknu aðlögunartímabili, svo og um önnur útistandandi ágreiningsefni, lauk viðræðunum í júní 2007. EFTA-ríkin hafa nú gert fríverslunarsamninga sem ná til 16 ríkja eða ríkjahópa.

Samningurinn, sem er sá fyrsti sinnar tegundar sem Kanada gerir við ríki í Evrópu, nær fyrst og fremst til viðskipta. EFTA-ríkin og Kanada munu þegar við gildistöku samningsins fella niður tolla á sjávarafurðir og iðnaðarvörur sem upprunnar eru í landi gagnaðila, þó með þeirri undantekningu að Kanada er veittur allt að fimmtán ára aðlögunartími til niðurfellingar tolla á skip og sjóför. Samningurinn mun því hafa í för með sér niðurfellingu tolla á ýmsar vörur sem framleiddar eru hér á landi við útflutning þeirra til Kanada. Sem dæmi má nefna þær sjávarafurðir sem bera toll við innflutning til Kanada, svo og útivistarfatnað, fiskikör og aðrar vörur úr plasti, vogir, vélar og tæki. Þessar iðnaðarvörur bera í dag margar hverjar tolla á bilinu 6–18% við innflutning til Kanada. Má því ætla að samningurinn muni liðka fyrir frekari útflutningi íslenskra iðnaðarvara á Kanadamarkað.

Í fríverslunarsamningnum er jafnframt kveðið á um lækkun eða niðurfellingu tolla af unnum landbúnaðarvörum. Hvert EFTA-ríki fyrir sig og Kanada hafa síðan gert tvíhliða samninga um lækkun eða niðurfellingu tolla af tilteknum óunnum landbúnaðarvörum. Sem dæmi um bættan markaðsaðgang fyrir íslenskar landbúnaðarvörur má nefna að tollar munu lækka eða falla niður við innflutning á íslensku kindakjöti og skyri til Kanada. Sem dæmi um landbúnaðarvörur frá Kanada sem njóta munu lækkunar við innflutning til Íslands er ýmiss konar frosið grænmeti, þar með talið frosnar franskar kartöflur.

Í samningnum eru ákvæði um að taka upp viðræður um þjónustuviðskipti innan þriggja ára. Jafnframt er í samningnum að finna ákvæði um samkeppnismál, opinber útboð, samstarf hvað varðar fjárfestingar og þjónustuviðskipti auk stofnanaákvæða og ákvæða um lausn ágreiningsmála.

Ég legg til, virðulegi forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til síðari umræðu og hv. utanríkismálanefndar.

[20:33]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil koma örfáum orðum að hér í fyrri umræðu. Hæstv. utanríkisráðherra hefur fylgt úr hlaði tillögu til þingsályktunar um fullgildingu fríverslunarsamnings milli ríkja Fríverslunarsamtaka Evrópu, EFTA og Kanada. Í framhaldi af ræðu hæstv. ráðherra langar mig að fara nokkrum orðum um það mikilvæga starf sem EFTA vinnur á þessum vettvangi og hlutverk þingmannanefndar EFTA í því sambandi, en sá sem hér stendur á sæti í þingmannanefndinni.

Í hugum margra tengist EFTA fyrst og fremst EES-samningum sem önnur stoð hans á móti Evrópusambandinu. Hin hliðin á EFTA, sem fallið hefur í skuggann af EES-samstarfinu, er aukin sókn EFTA á sviði fríverslunar með gerð fríverslunarsamninga við ríki utan Evrópusambandsins. Í kjölfar þess að Doha-lota Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar hefur siglt í strand hafa samtök ríkja og einstök lönd beint sjónum sínum að gerð tvíhliða fríverslunarsamninga og ljóst er að samkeppnin fer harðnandi á því sviði.

Gildir fríverslunarsamningar EFTA eru nú 15 talsins og hafa engin ríkjasamtök náð meiri árangri í því tilliti, að Evrópusambandinu undanskildu. EFTA-ríkin eru tiltölulega smá hagkerfi sem eru mjög háð utanríkisviðskiptum og greiðum aðgangi að erlendum mörkuðum. Í sameiningu

teljast EFTA-ríkin þó tólfta stærsta hagkerfi heims og í krafti þeirrar stærðar hefur það verið álitlegur kostur fyrir önnur ríki að semja við EFTA sem eina heild. Ávinningurinn er meiri og samningur því eftirsóknarverðari en ef boðið væri upp á fríverslunarsamninga við einstök EFTA-ríki. Það er alveg ljóst að við Íslendingar höfum í krafti samstarfsins innan EFTA tryggt okkur aðgang að stórum og mikilvægum mörkuðum sem óhugsandi er að við hefðum náð án slíks samflots.

Fríverslun við ríki utan Evrópusambandsins hefur verið ofarlega á dagskrá þingmannanefndar EFTA og hún hefur á undanförnum árum stutt dyggilega við gerð fríverslunarsamninga EFTA. Það hefur verið lengi rætt innan þingmannanefndarinnar að beita sendinefndum og þingmannaheimsóknum til þess að kynna og afla stuðnings við gerð fríverslunarsamninga. Fyrsta heimsókn þessarar tegundar var einmitt farin til Kanada í febrúar 2007 til þess að þrýsta á um jákvæða niðurstöðu í yfirstandandi fríverslunarviðræðum EFTA og Kanada og til að tryggja stuðning kanadískra þingmanna við slíkt samkomulag. Í því skyni áttu fulltrúar þingmannanefndar EFTA árangursríka fundi með utanríkisviðskiptanefnd fulltrúardeildar og utanríkismálanefnd öldungadeildarinnar á kanadíska þinginu. Enn fremur var fundað með David Plunkett, aðalsamningamanni Kanada í fríverslunarviðræðum.

Á fundunum fóru fram hreinskiptnar viðræður um gagnkvæma hagsmuni samningsaðila af fríverslun. Kanada er afar háð utanríkisviðskiptum og greiðum aðgangi að erlendum mörkuðum rétt eins og EFTA-ríkin og fríverslun er því mikið hagsmunamál beggja aðila. Samningaferlið var hins vegar búið að standa yfir í langan tíma og þolinmæði margra EFTA-ríkjanna orðin afskaplega takmörkuð og menn orðnir langeygir eftir niðurstöðu. Það var skipasmíðaiðnaðurinn í Kanada sem var helsta hindrum þess að samningar næðust um langt skeið en eins og hæstv. ráðherra hefur vikið að tókst samkomulag um 15 ára aðlögunartíma Kanada til niðurfellingar tolla á skip og sjóför og lauk samningaviðræðunum því í júní 2007.

Fríverslunarsamningurinn milli EFTA og Kanada mun skapa ný og spennandi tækifæri í viðskiptum ríkjanna. Það er að sjálfsögðu kappsmál fyrir okkur Íslendinga að auka viðskiptaleg tengsl við Kanada, land sem Ísland tengist sterkum sögulegum og menningarlegum böndum allt frá fólksflutningunum miklu vestur um haf og stofnun byggða Vestur-Íslendinga. Sá fríverslunarsamningur sem hér er til umræðu að fullgilda er mikilvægt tæki til þess.

Virðulegi forseti. Í umræðu um skýrslu hæstv. utanríkisráðherra í dag greindi ég frá heimsókn sendinefndar EFTA-þingmanna til Indlands í síðustu viku. Ég tók þátt í þeirri heimsókn sem var farin í sama tilgangi og sú sem að framan er lýst til Kanada. EFTA og Indland hafa gert hagkvæmnikönnun á mögulegum fríverslunarsamningi og niðurstaða hennar var að fríverslunarsamningur yrði báðum aðilum hagkvæmur. Á Davos-fundinum í janúar sl. undirrituðu ráðherrar EFTA-ríkjanna og Indlands samkomulag um að hefja formlegar fríverslunarviðræður. Gert er ráð fyrir að samningurinn nái til vöruviðskipta og þjónustuviðskipta opinberra innkaupa, fjárfestinga, samkeppnismála og hugverkaréttinda. Frá því í janúar hafa EFTA-ríkin beðið þess að Indverjar yrðu tilbúnir að hefja formlegar viðræður en í síðustu viku áttu EFTA-þingmenn viðræður við utanríkismálanefnd og viðskiptanefnd indverska þingsins. Einnig var fundað með ráðuneytisstjóra viðskiptaráðuneytis Indlands auk viðskiptaráðs og samtökum iðnaðarins þar í landi. Fundirnir tókust vel og við áttum gagnleg skoðanaskipti um hvernig fríverslun og aukið fjárfestingastreymi á milli eins ólíkra hagkerfa og hér um ræðir gæti orðið ríkjunum til hagsbóta. Það kom fram í viðræðum okkar við Indverja að þeir telja ekkert að vanbúnaði að setjast að samningaborði innan 60 daga og eru það sérlega jákvæðar fregnir.

Virðulegi forseti. Indverska hagkerfið hefur undanfarin ár vaxið mjög hratt og um leið opnast fyrir alþjóðlegum viðskiptum. Með þessu hafa skapast ný tækifæri sem ættu að nýtast íslenskum fyrirtækjum í útrás og við höfum þegar dæmi um þetta í Indlandi. Íslensk fyrirtæki hafa þegar sýnt stórhug og náð umtalsverðum árangri í að hasla sér völl á Indlandi og fríverslunarsamningar, ef þeir takast við Indland, munu opna okkur frekari dyr.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um fyrirhugaðar viðræður við Indland. Ég nefni þær bara hér til viðbótar við samninginn við Kanada til merkis um það mikilvæga starf sem unnið er á vettvangi EFTA. Það er starf sem við EFTA-þingmenn styðjum dyggilega, það eykur viðskiptafrelsi og tækifæri okkar smáu hagkerfa á sífellt alþjóðlegri markaði.

[20:40]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil bara koma hér upp í þessari umræðu um tillögu til þingsályktunar um fullgildingu fríverslunarsamnings milli Fríverslunarsamtaka Evrópu, EFTA annars vegar og Kanada hins vegar, til þess að taka undir það sem kom fram í máli hv. þm. Bjarna Benediktssonar og formanns utanríkismálanefndar þar sem hann lýsti störfum þingmannanefndar EFTA og mikilvægi fríverslunarsamninga milli EFTA annars vegar og þriðju ríkja, ef svo má að orði komast, þ.e. fyrir utan EES-samninginn.

Það sem snýr að viðskiptaþættinum sérstaklega kom enn fremur fram í máli mínu fyrr í dag í umræðunum um utanríkismál, að ég lít svo á að viðskiptasamningar hvers konar séu mikilvæg tæki, ekki bara í sambandi við efnahags- og viðskiptamál heldur líka í utanríkis- og alþjóðamálum og geti átt ríkan þátt í því að efla samstarf milli þjóða og þess vegna að eyða tortryggni og hindrunum af hvers konar tagi, hvort sem þær eru viðskiptalegs eðlis eða pólitískar. Ég tel þess vegna að það sé mikilvægt fyrir okkur Íslendinga að beita okkur fyrir því, m.a. á vettvangi EFTA, að gerðir séu viðskiptasamningar.

Það er reyndar ástæða til að hnykkja á því sem kom fram í máli mínu í dag, að auðvitað stöndum við frammi fyrir því að það er gríðarlega mikil efnahagsleg gjá á milli einstakra heimshluta í dag og það er mikilvægt að vinna á þeirri gjá, brúa hana, og þess vegna þarf að gæta þess að viðskiptasamningar verði ekki til þess að festa slíka gjá í sessi heldur þvert á móti að brúa hana og að eyða eða draga úr, skulum við segja, þeim efnalega mun sem er á milli ríkra þjóða og fátækra. Ég tel að viðskiptasamningar geti verið leið til þess og þess vegna eru þeir jákvæðir. Um leið

bendi ég á hitt að það er mikilvægt að ríkari þjóðir noti ekki viðskipti af þessum toga fyrst og fremst sér til framdráttar.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson lýsti ágætlega starfi þingmannanefndar EFTA. Ég á sjálfur sæti í þeirri þingmannanefnd og hef starfað þar frá því ég tók sæti á Alþingi sl. vor og mér hefur þótt það starf áhugavert og það er fjölmargt sem þar er fjallað um. Það er rétt sem hér hefur komið fram að á þeim vettvangi er ekki bara fjallað um EES-samninginn, þó að vissulega sé hann fyrirferðarmikill eðli málsins samkvæmt og ég mun fara aðeins betur í slík mál síðar í kvöld í umræðum um mál sem lúta að tilskipunum Evrópusambandsins, en þessi þáttur í starfi EFTA er þýðingarmikill og við eigum að sinna honum mjög vel.

Ég get líka tekið undir með hv. þingmanni að heimsókn þingmannanefndarinnar eða hluta hennar til Indlands var mjög áhugaverð og þar eru vissulega mikil tækifæri. Hin stóru hagkerfi Asíu, bæði Indland og Kína, eru auðvitað stórveldi í raun og veru á þessu sviði og hagvöxtur í þeim löndum og víðar í Austur- og Suðaustur-Asíu er gríðarleg mikill og miklu meiri en við þekkjum og viðskipti þeirra hafa verið að aukast, ekki bara við þróuð ríki eins og Bandaríkin og Vestur-Evrópu, heldur hafa viðskipti þeirra við þróunarlönd, t.d. í Afríku, sömuleiðis verið að aukast mjög mikið. Ég tel líka mjög mikilvægt, ekki síst fyrir þróunarríkin í Afríku að geta átt vinsamleg og mikil viðskipti við þessu stóru vaxandi hagkerfi. Þar skapast líka miklir möguleikar.

Það er líka áhugavert í sambandi við Fríverslunarsamtök Evrópu eða EFTA, þó það hafi heldur fækkað í þeim félagsskap á undanförnum árum, að þá eru líka til þeir sem lýsa áhuga á því að taka þátt í starfi EFTA og ég leyfi mér að minna á það að Færeyingar hafa óskað eftir því að komast inn í þau samtök eða a.m.k. fá umræðu um þau mál og við Íslendingar höfum stutt viðleitni þeirra og óskir þeirra í því efni. Það eru að vísu skiptar skoðanir um það á vettvangi EFTA-ríkjanna en mér finnst sjálfsagt að við höldum áfram að leggja þeim lið í þessu og jafnvel fleiri ríkjum sem hugsanlega gætu haft hagsmuni af því að koma til liðs við EFTA og nálgast þannig þennan stóra markað sem Evrópa sannarlega er. Ég veit ekki hvort ég á að leyfa mér að nefna ríki eins og Úkraínu og Georgíu í því sambandi en það er sagt algjörlega án ábyrgðar og í öðru samhengi í framhaldi af umræðunni fyrr í dag.

En ég held að það felist margvíslegir möguleikar í samningum af þessum toga og ég álít að við eigum að beita okkur fyrir því og vil taka undir það sem kom fram í máli hv. þm. Bjarna Benediktssonar um starf þingmannanefndarinnar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007, um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, fyrri umr.

Stjtill., 557. mál (fjármálaþjónusta og félagaréttur). — Þskj. 858.

[20:47]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Með þessari þingsályktunartillögu er leitað heimildar Alþingis til að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 20/2007, um breytingu á IX. viðauka (Fjármálaþjónusta) og XXII. viðauka (Félagaréttur) við EES-samninginn og fella inn í samninginn tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins nr. 2006/46/EB frá 14. júní 2006 um breytingu á tilskipunum ráðsins 78/660/EBE um ársreikninga félaga af tiltekinni gerð, 83/349/EBE um samstæðureikninga, 86/635/EBE um ársreikninga og samstæðureikninga banka og annarra fjármálastofnana og 91/674/EBE um ársreikninga og samstæðureikninga vátryggingafélaga.

Gerð er grein fyrir efni ákvörðunarinnar í tillögunni og er ákvörðunin prentuð sem fylgiskjal við tillöguna ásamt þeirri tilskipun sem hér um ræðir.

Í tilskipuninni eru gerðar breytingar á fjórðu og sjöundu félagatilskipun sem þegar hafa verið teknar upp í EES-samninginn. Tilskipunin miðar að því að auka trúverðugleika á fjárhagsupplýsingum fyrirtækja. Meðal helstu breytinga sem felast í tilskipuninni er að lagðar eru auknar skyldur og aukin ábyrgð á stjórnarmenn félaga vegna reikningsskila og upplýsinga í ársreikningum. Á það jafnt við um fjárhagslegar og ófjárhagslegar lykilupplýsingar sem varða viðkomandi félag.

Helstu breytingar sem tilskipunin leggur til eru:

að aðildarríki geti hækkað viðmiðunarmörk lítilla og meðalstórra fyrirtækja um 20% frá þeim mörkum sem um getur í fjórðu og sjöundu félagatilskipun,

að aðildarríkin geti krafist eða heimilað notkun á gangvirði í reikningsskilum fyrirtækja í samræmi við alþjóðlega reikningsskilastaðla (IFRS).

Einnig eru gerðar kröfur um:

viðbótarskýringar með ársreikningi varðandi upplýsingar sem ekki koma fram í efnahagsreikningi og færslur til tengdra aðila,

að ársreikningur fyrirtækis sem skráð er á opinberum markaði innihaldi yfirlýsingu um góða stjórnunarhætti,

að tryggð sé samábyrgð stjórnarmanna á ársreikningi og skýrslum fyrirtækisins.

Samkvæmt tilskipuninni skal hún innleidd í regluverk aðildarríkjanna fyrir 5. september 2008. Stefnt er að því að innleiða tilskipunina hér á landi á haustþingi 2008 með breytingum á lögum um ársreikninga, nr. 3/2006.

Unnið er að innleiðingu tilskipunarinnar í fjármálaráðuneytinu.

Ég legg til, frú forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til síðari umræðu og hv. utanríkismálanefndar.

[20:49]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla ekki að fara efnislega í þá tillögu sem hér er til umræðu og hæstv. utanríkisráðherra hefur mælt fyrir, heldur fjalla aðeins um það vinnulag sem viðhaft er í þinginu við innleiðingu ákvarðana EES-nefndarinnar sem byggja á tilskipunum Evrópusambandsins.

Fram kemur í athugasemd við þingsályktunartillöguna, um þá ákvörðun sem er til umfjöllunar, nr. 20/2007, að hún muni kalla á lagabreytingu hér á landi og því hafi hún verið tekin af sameiginlegu EES-nefndinni með stjórnskipulegum fyrirvara af Íslands hálfu. Í greinargerðinni er aðeins fjallað um stjórnskipulegan fyrirvara og hvað felst í honum. Hér er m.a. sagt, með leyfi forseta:

„Að því er Ísland varðar hefur slíkur fyrirvari almennt einungis verið settur þegar innleiðing ákvörðunar kallar á lagabreytingar hér landi.“

Áfram segir, með leyfi forseta:

„Í seinni tíð hefur það verið viðtekinn háttur við staðfestingu þeirra ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar, sem krefst lagabreytinga að innleiða, enda kemur hvort tveggja til, að frestur til að aflétta hinum stjórnskipulega fyrirvara er tiltölulega skammur, auk þess sem ekki er alltaf tímabært að innleiða ákvörðun um leið og hún er tekin.“

Mig langar sem sagt að fjalla aðeins um það hvernig gerðir, tilskipanir, ber að Alþingi í þessu samhengi, einkum og sér í lagi þegar um það er að ræða að gerður er stjórnskipulegur fyrirvari vegna þess að lagabreytinga er þörf.

Ég er þeirrar skoðunar, og veit að margir deila þeim sjónarmiðum með mér, og væntanlega gerir hæstv. utanríkisráðherra það einnig, að mikilvægt sé að Alþingi sé vel upplýst um það sem verið er að gera á hverjum tíma og um það sem verið er að vinna að á hverjum tíma á vettvangi EES-samningsins og þeirra skuldbindinga sem hann hefur í för með sér, einkum og sér í lagi ef það kallar á atbeina Alþingis að fullnægja þeim tilskipunum eins og hér á við.

Árið 1994 samþykkti forsætisnefnd Alþingis ákveðnar reglur um þinglega meðferð EES-mála á mótunarstigi. Í þeim reglum er lýst hlutverki utanríkisráðuneytisins, hlutverki utanríkismálanefndar, hlutverki fastanefnda og hlutverki Íslandsdeildar þingmannanefndar EFTA, en segja má að það séu þessir aðilar sem koma að málum og þar er því lýst hvernig þingleg meðferð mála af þessum toga á að vera.

Nú eru liðin fjórtán ár frá því að þessar reglur voru settar af forsætisnefnd og mætti ætla að það væri nokkuð ríflegur aðlögunartími fyrir reglur af þessum toga og kominn tími til að innleiða þær í störfum Alþingis. Það hefur alls ekki verið gert þó að mér sé kunnugt um að verið sé að vinna að því af hálfu utanríkismálanefndar og utanríkisráðuneytisins að færa þau mál í betra horf.

Ég er þeirrar skoðunar að þær reglur sem settar voru 1994 séu mjög skýrar í þessu efni, þær séu fullnægjandi fyrir alþingismenn. Þar er gert ráð fyrir því að utanríkisráðuneytið láti utanríkismálanefnd í té tillögur Evrópusambandsins á mótunarstigi og tillögur sem kunna að verða að EES-reglum. Utanríkismálanefnd fjalli um þær, þær fari eftir atvikum til umfjöllunar í viðkomandi fastanefndum sem hafi tilteknu hlutverki að gegna, að þær fari efnislega yfir þau atriði sem viðkomandi tilskipun fjallar um og tekur á. Jafnframt er gert ráð fyrir því að utanríkismálanefnd haldi reglulega fundi með þingmannanefnd EFTA til að ræða um EES-málin. Reyndar er talað um einn fund í mánuði til að ræða EES-mál sérstaklega í þessu samhengi.

Einnig er talað um að Íslandsdeild þingmannanefndar EFTA annist samskipti við fastanefnd EFTA og sameiginlegu EES-þingmannanefndina eins og hún gerir að sjálfsögðu og hún eigi að koma á framfæri við utanríkismálanefnd upplýsingum um það EES-starf sem fram fer hjá þessum aðilum.

Þetta er sem sagt ekki gert nema að verulega litlu leyti og raunar að allt of litlu leyti. Þess vegna er það væntanlega sem margir þingmenn, m.a. þeir sem eiga sæti í utanríkismálanefnd, hafa upplifað það á þann veg að þeir standi frammi fyrir algjörlega gerðum hlut þegar að því kemur að festa í lög tilskipanir sem sameiginlega EES-nefndin hefur áður gengið frá fyrir sína hönd. Þetta er ekki góð latína.

Það er mikilvægt, að mínu mati, að fram fari efnisleg umræða um þessi mál á mótunarstigi hér á hv. Alþingi, í sölum Alþingis og í viðkomandi þingnefndum. Það mundi eiga sér stað ef reglum forsætisnefndar frá febrúar 1994 væri fylgt. Ég sé ekkert því til fyrirstöðu að innleiða þær reglur sem hafa nú fengið fjórtán ára aðlögunartíma, það ætti ekki að vera neinum vanda undirorpið að hrinda þeim í framkvæmd.

Þegar mál af þessum toga kemur hér inn ætti í raun að liggja fyrir hvaða lagabreytingar það eru sem viðkomandi tilskipun kallar á. Ég vil taka það fram að þetta á ekkert sérstaklega við um þessa tilskipun. Þetta á við um allar tilskipanir sem hér koma inn frá sameiginlegu EES-nefndinni. Ég hefur áður vakið máls á þessu, og fleiri þingmenn, í umræðum um önnur mál sem hafa komið hér inn á fyrri stigum. Mér finnst mikilvægt að koma þessu á framfæri hér í þessari umræðu.

Í þessu tilfelli segir að gert sé ráð fyrir því að á haustþingi 2008 komi fram frumvarp til laga um breytingu á lögum um ársreikninga. Ég velti því fyrir mér hvort það liggur ekki fyrir á þessu stigi í hverju þær breytingar eru fólgnar, hvort ekki væri eðlilegast að þegar málið kemur til umfjöllunar á Alþingi liggi a.m.k. fyrir uppkast af lagafrumvarpi þar sem umræddar breytingar koma fram og menn geti þá fjallað um þær efnislega.

Þetta vildi ég nú láta koma fram í þessari umræðu. Þetta snertir ekki inntak umræddrar tilskipunar sérstaklega heldur fyrst og fremst málsmeðferðina. Ég vil líka velta því upp í þessu samhengi, af því að lagt hefur verið til að þessi tilskipun fari til umfjöllunar í utanríkismálanefnd eins og eðlilegt er, að þá væri jafnframt eðlilegt að utanríkismálanefnd leitaði álits annarra nefnda, fastanefnda eftir atvikum, eins og reglurnar frá 1994 gera ráð fyrir. Mér finnst eðlilegt að hv. utanríkismálanefnd taki þá á því, bæði hvað varðar þessa tilskipun og þá sem er hér næst á dagskrá, hvort ekki sé rétt að viðhafa þau vinnubrögð.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, fyrri umr.

Stjtill., 558. mál (öruggt framboð raforku). — Þskj. 859.

[20:58]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn.

Með þessari tillögu er leitað heimilda Alþingis til að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007 um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn eins og áður sagði og fella inn í samninginn tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins nr. 2005/89/EB um ráðstafanir til að tryggja öruggt framboð raforku og um fjárfestingar í grunnvirkjum. Gerð er grein fyrir efni ákvörðunarinnar í tillögunni og er hún prentuð sem fylgiskjal með henni ásamt þeirri tilskipun sem hér um ræðir.

Tilskipun 2005/89/EB varðar ráðstafanir til að tryggja öryggi í orkuöflun og fjárfestingum í flutningi og dreifingu á raforku. Í tilskipuninni er lögð áhersla á nauðsyn þess að tryggja jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar raforku. Sú skylda er lögð á aðila að tryggja að settar séu, og staðfestar, viðbragðsáætlanir sem og að gripið verði til aðgerða til að mæta frávikum í raforkukerfinu. Skylda þessi hvílir jafnt á ríkjum, opinberum eftirlitsaðilum sem og dreifiveitum og kerfisstjórum flutningskerfa.

Tilskipunin fjallar að hluta til um viðskipti með raforku og tengingu yfir landamæri og á því ekki að öllu leyti við innlendar aðstæður enda er íslenska raforkukerfið einangrað frá öðrum kerfum. Þá mun tilskipunin ekki kalla á ítarlegar lagabreytingar þar sem einstaka ákvæði hennar er nú þegar að finna í innlendri löggjöf upp að vissu marki.

Tilskipunin kann að kalla á breytingar á raforkulögum, nr. 65/2003, með síðari breytingum, og reglugerð um framkvæmd raforkulaga, nr. 1040/2005. Hins vegar er að svo stöddu ekki ljóst hversu ítarlegar þær breytingar munu verða.

Í iðnaðarnefnd er nú til umfjöllunar frumvarp til breytinga á raforkulögum þar sem m.a. er lögð til skylda á dreifiveitur, vinnslufyrirtæki og flutningsfyrirtækið til að hafa til staðar viðbragðsáætlanir við vá. Þar af leiðandi er þegar verið að leggja til breytingar á raforkulögum í anda tilskipunarinnar.

Unnið er að innleiðingu tilskipunarinnar í iðnaðarráðuneytinu.

Ég legg til, frú forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til síðari umræðu og til hv. utanríkismálanefndar.

[21:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég gæti út af fyrir sig farið hér með nákvæmlega sömu ræðuna og ég flutti áðan um það mál sem var næst á undan á dagskránni, um hina formlegu aðkomu Alþingis að ákvörðunum sameiginlegu EES-nefndarinnar og umfjöllun hér á hv. Alþingi. Ég ætla ekki að gera það heldur segja eingöngu að það sem ég sagði um það mál á að öllu leyti við um þetta mál líka. En nú ber svo við að ég stenst ekki að ræða aðeins efnislega um það sem hér er á ferðinni. Hér er sem sagt verið að fjalla um tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins um viðskipti með raforku. Það kemur fram, eins og kom fram í framsöguræðu hæstv. utanríkisráðherra, að hér er m.a. verið að fjalla um tengingu við landamæri og því eigi tilskipunin ekki að öllu leyti við innlendar aðstæður og á það er bent að íslenska raforkukerfið sé einangrað frá öðrum kerfum. Þetta er m.a. ástæða þess að margir voru þeirrar skoðunar að raforkutilskipunin sem slík ætti ekki heima í íslensku umhverfi vegna nákvæmlega þessa, að við erum ekki hluti af sameiginlegu raforkukerfi Evrópusambandsins.

Það hefur stundum verið spurt að því hvort íslensk stjórnvöld hafi verið nægilega á verði gagnvart þessu eða hvort það hafi beinlínis verið ásetningur íslenskra stjórnvalda á sínum tíma að taka raforkutilskipun Evrópusambandsins inn í íslensk lög og þess vegna hafi aldrei verið gerðir neinir fyrirvarar hvað hana varðaði eða leitað eftir því að fá hana aðlagaða íslenskum aðstæðum. Því hefur verið haldið fram að niðurstaðan hefði engu að síður orðið sú að raforkutilskipunin hefði verið innleidd í íslenskan rétt og þess vegna sé ekki um það að ræða nú á síðari stigum að fjalla um einhverjar undanþágur. Engu að síður kemur nú hér fram tilskipun þar sem m.a. er á það bent að tilskipunin muni ekki að öllu leyti eiga við um íslenskar aðstæður. Mér finnst þetta kannski vera dálítil staðfesting á því að þeir sem töluðu fyrir því að raforkutilskipunin yrði ekki innleidd í íslenskan rétt höfðu margt til síns máls eins og nú kemur á daginn.

Það kemur fram í greinargerðinni, virðulegur forseti, að tilskipunin mun ekki kalla á ítarlegar lagabreytingar þar sem einstaka ákvæði hennar sé nú þegar að finna í innlendri löggjöf upp að vissu marki. Síðan segir að hún muni fyrirsjáanlega kalla á breytingar á raforkulögum, nr. 65/2003, með síðari breytingum, og hugsanlega reglugerð um framkvæmd raforkulaga frá 2005, og þetta liggi ekki að öllu leyti ljóst fyrir. Það sem mér finnst áhugavert að velta upp í þessu sambandi er að hér er um að ræða ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar frá því í júní 2007, hún er að verða ársgömul, og að tilskipun Evrópusambandsins og Evrópuráðsins er frá ársbyrjun 2006. Ég velti því fyrir mér hvort ekki hefði verið eðlilegt að strax þá, þegar Evrópuþingið og ráðherraráðið var búið að ganga frá þessari tilskipun, hefði farið fram kynning á þessu máli hér á landi gagnvart Alþingi, gagnvart utanríkismálanefnd og iðnaðarnefnd, og að menn hefðu þá farið í að skoða hvaða lagabreytingar þetta kallaði á.

Nú kann vel að vera að það hafi verið gert en í greinargerð með tillögunni segir engu að síður að það sé ekki ljóst á þessu stigi hvaða lagabreytingar þetta kalli á og þess vegna spyr maður sig: Hvernig ganga þessi mál í raun fyrir sig í stjórnkerfinu? Ef þetta lá fyrir fyrir tveimur árum, væntanlega í janúar 2006 þegar Evrópuþingið og ráðið gengu frá þessari tilskipun 2005/89, var þá ekki farið að huga að því að það þyrfti að innleiða þetta í íslenskan rétt?

Það hefur væntanlega verið gert vegna þess að sameiginlega EES-nefndin tekur síðan ákvörðun um það í júní 2007 að það skuli gert, þannig að það hefur þá verið í einhverjum undirbúningi án þess að hafa fengið efnislega umfjöllun á Alþingi, án þess að undirbúnar hafi verið, væntanlega af hálfu iðnaðarráðuneytisins, nauðsynlegar lagabreytingar þannig að þær lægju þá fyrir og hugsanlega breytingar á reglugerð, ef þær væru nauðsynlegar.

Ég dreg þetta fyrst og fremst fram, virðulegur forseti, til þess að benda á og undirbyggja það sem ég sagði áðan um málsmeðferðina á vegum Alþingis. Það er í raun algjörlega nauðsynlegt að mínu mati að þessi mál fái umfjöllun strax á mótunarstigi vegna þess að það þarf að vera pólitísk ákvörðun — og hún á að vera Alþingis að mínum dómi — hvort tilteknar tilskipanir falla undir EES-samningin, því að fyrsta pólitíska spurningin sem menn standa frammi fyrir þegar nýjar tilskipanir eða gerðir koma frá Evrópusambandinu er: Heyra þær undir EES-samninginn eða gera þær það ekki? Slík umræða á ekki aðeins að vera á vegum embættismanna milli EES-ríkjanna annars vegar og Evrópusambandsins hins vegar heldur á hún að vera pólitísk. Þetta er í raun og veru fyrsta spurningin. Og ef menn svara því þannig að viðkomandi tilskipun heyri undir EES-samninginn, þá er spurningin: Hvernig á að innleiða hana? Á hún að vera óbreytt eða þarf að semja um aðlaganir eða lengri tíma eða frávik eða eitthvað þess háttar?

Allt eru þetta pólitískar spurningar sem að sjálfsögðu eiga að fá umfjöllun í þinginu og reglurnar sem ég vitnaði í áðan frá forsætisnefnd 1994 gera einmitt ráð fyrir því að svo sé. Og eins og ég sagði líka þá held ég að góð samstaða sé um að það eigi að beita þeim reglum og innleiða þær. Ég dreg þessa tilskipun fram svona efnislega til að undirstrika og undirbyggja það að mikilvægt er að fram fari pólitísk umræða á Alþingi um þessi stóru mál og sérstaklega af því við erum að tala um raforkumálin sem eru ákaflega stórpólitísk mál í íslensku samhengi og hafa oft tekið til sín mikinn hluta hinnar pólitísku umræðu og um þau hafa verið ákaflega skiptar skoðanir.

Þetta eru þær athugasemdir sem ég vildi koma á framfæri, herra forseti, við umræðu um þessa þingsályktunartillögu. Ég ætla svo ekki að segja neitt meira sérstaklega um hana, ég geri ráð fyrir að hún fari til umfjöllunar í utanríkismálanefnd en það á í raun sama við og ég sagði um hina fyrri tillögu, að það er eðlilegt að mínu mati að viðkomandi fastanefnd fjalli líka efnislega um það sem hér er á ferðinni.

[21:09]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég kem hér upp vegna þess sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson impraði á eða kom inn á í tengslum við bæði þessa þingsályktunartillögu og hina fyrri sem ég mælti fyrir þar sem verið er að staðfesta ákvarðanir sameiginlegu EES-nefndarinnar sem gera ráð fyrir því að gera þurfi ákveðnar breytingar á íslenskum lögum eða reglum til þess að innleiða í íslenskan rétt þessar ákvarðanir eða gerðir Evrópusambandsins.

Ég tek undir það sem kom fram í máli hans að það er mikilvægt að breyta því vinnulagi sem hefur verið í kringum innleiðinguna á þessum gerðum. Ég tók það raunar upp sérstaklega og ræddi það þegar skýrsla utanríkisráðherra um Evrópumál var hér til umfjöllunar að þetta þyrfti að gerast og þingið þyrfti að koma fyrr að því að reyna í fyrsta lagi að hafa áhrif á gerðir sem eru á undirbúningsstigi og síðan að móta með hvaða hætti þær eru teknar upp í okkar lög og reglur.

Ég hygg að það sé enginn ágreiningur um þetta, að allir þingmenn séu sammála um að þetta þurfi að færa til betri vegar. Það er vinna í gangi núna milli formanns utanríkismálanefndar og utanríkisráðuneytisins til að setja þetta allt í fastari skorður en verið hefur. Þótt ráðuneytið eigi eflaust einhvern hlut að þessu máli hygg ég að utanríkismálanefnd Alþingis á undanförnum árum hafi líka verið dálítið sofandi fyrir því að kalla eftir því að farið væri eftir þeim reglum sem forsætisnefnd setti á sínum tíma. Ég minnist þess ekki, ég skal játa það, að menn tækju þetta nokkurn tíma til umfjöllunar þann tíma sem ég sat í utanríkismálanefnd eða væru að spyrja út í þessa hluti eða kalla eftir einhverjum gerðum frá Evrópusambandinu.

[21:12]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég fagna því sem hæstv. utanríkisráðherra segir um þetta efni. Ég tók reyndar fram að ég væri sannfærður um að um þetta væri enginn sérstakur ágreiningur. En það er stundum þannig að það þarf samt að koma hlutunum í verk og framkvæma þá jafnvel þó að allir séu sammála um hvað eigi að gera. Ég er jafnframt alveg handviss um að það er rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra að ábyrgðin á því hvernig þessi mál hafa þróast í þinginu eru ekki bara ráðuneytisins, það er ekki síður þingsins sjálfs, bæði nefndarinnar og stjórnar þingsins. Nú verðum við vör við það að áhugi er á því, bæði hjá núverandi forseta eins og ég hef skilið það og enn fremur hjá formanni utanríkismálanefndar, að taka þetta nýjum tökum.

Ég get sagt það t.d. að það kom mér spánskt fyrir sjónir þegar ég kom til starfa í þingmannanefnd EFTA að það eru dæmi um það að þingmannanefndin hafi verið á fundum með sameiginlegu þingmannanefndinni og á svipuðum tíma hafi verið fundir hjá sameiginlegu EES-nefndinni og þar hafi verið teknar ákvarðanir sem þingmannanefndin hafði ekki hugmynd um — frétti fyrst af í fjölmiðlum einhverjum dögum síðar — og var þá kannski á fundi á sama tíma og jafnvel á sama stað. Þetta er auðvitað ekki góð stjórnsýsla og ekki góður bragur á þessu. Á þessu þarf að verða breyting og ég fagna því að góð samstaða er um það á hv. Alþingi að koma þessum málum í betra horf.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Varnarmálalög, 2. umr.

Stjfrv., 331. mál (heildarlög). — Þskj. 565, nál. 814 og 866, brtt. 815.

[21:14]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá meiri hluta utanríkismálanefndar um frumvarp til varnarmálalaga. Að því standa auk mín hv. þm. Árni Páll Árnason, Ragnheiður Elín Árnadóttir, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, með fyrirvara, Lúðvík Bergvinsson og Kristinn H. Gunnarsson.

Eins og fram kemur í nefndaráliti á þskj. 814 hefur nefndin fengið á sinn fund fjölmarga aðila bæði úr ráðuneytinu og úr hópi þeirra sem veittu nefndinni umsögn vegna þessa máls. Málið hefur verið tekið fyrir í nefndinni í vetur á fjölmörgum fundum og fengið ítarlega yfirferð. Lista yfir alla þá sem umsagnir bárust frá er að finna í þingskjalinu og sömuleiðis lista yfir gesti nefndarinnar.

Í þessu frumvarpi er lagt til að sett verði á fót ný stofnun, Varnarmálastofnun, sem hafi það hlutverk að fara með framkvæmd þeirra verkefna sem Íslendingar sinna á sviði varnarmála og sinni jafnframt þeim verkefnum sem leiða af loftrýmiseftirliti og loftrýmisgæslu Atlantshafsbandalagsins og rekstri loftvarnakerfis þess hér á landi. Með frumvarpinu er ætlunin að setja afdráttarlausan lagaramma um verkefni íslenskra stjórnvalda á sviði öryggis- og varnarmála og skýrar reglur um aðskilnað þeirra frá öðrum verkefnum stjórnvalda sem eru borgaraleg í eðli sínu, svo sem löggæslu og almannavörnum. Samhliða þessu er gert ráð fyrir mótun heildstæðrar öryggis- og varnarstefnu Íslendinga.

Forsaga málsins er flestum kunn. Hún er sú að 1. ágúst 2007, í framhaldi af ákvörðun Bandaríkjamanna um að kveða á brott herafla sinn frá Keflavík, skipaði utanríkisráðherra starfshóp til að undirbúa yfirtöku íslenskra stjórnvalda á starfsemi Ratsjárstofnunar og aðlögun að íslenskri stjórnsýslu. 15. ágúst 2007 tóku íslensk stjórnvöld síðan að fullu við rekstri og verkefnum Ratsjárstofnunar af Bandaríkjamönnum, en stofnunin hafði fram að því verið rekin á grundvelli bandarískra reglna og starfsemin kostuð af bandarískum yfirvöldum. Á þessum tímamótum var hugað að endurskipulagningu stofnunarinnar og hagræðingu í rekstri sem fól m.a. í sér að öllum starfsmönnum, sem þá voru 46 talsins, var sagt upp. Ákveðið var að Ratsjárstofnun mundi þó starfa áfram á grundvelli gildandi skipulags frá þessum tíma til að vernda þá fjárfestingu sem liggur í íslenska loftvarnakerfinu og til tryggingar þjóðaröryggishagsmunum Íslands. Jafnframt var það mat stjórnvalda að áframhaldandi rekstur loftvarnakerfisins væri forsenda samstarfs við grannríki á sviði öryggismála og gegndi veigamiklu hlutverki í lofthelgiseftirliti Atlantshafsbandalagsins. Því má bæta við það sem um þetta segir í nefndarálitinu að á þessum tíma lá jafnframt fyrir að ratsjárkerfið gegndi ákveðnu hlutverki í eftirliti með borgaralegu flugi.

Fjölmörg atriði frumvarpsins komu til umræðu við meðferð málsins í nefndinni. Þar bar hæst umræðu um skil milli borgaralegra og hernaðarlegra verkefna samkvæmt frumvarpinu. Þrátt fyrir það orðalag í frumvarpinu að markmið þess væri að gera skýran greinarmun á þessu tvennu kom í ljós í vinnu nefndarinnar að ekki reyndist jafnauðvelt að draga skýr skil á milli þessara verkefna og í fyrstu mátti ætla. Því snerist vinna nefndarinnar að töluverðu leyti um þetta atriði, þ.e. skýra samskipti Varnarmálastofnunar við aðrar borgaralegar stofnanir. Segja má að það hafi verið einkennandi varðandi þetta atriði að tilgangurinn var aldrei í sjálfu sér að gera miklar efnislegar breytingar á hlutverki borgaralegu stofnananna en taka má undir með frumvarpshöfundum um að mikilvægt er að í lagatextanum sé hlutverk þessarar nýju stofnunar skýrt og vel afmarkað frá hlutverki hinna.

Einnig ræddi nefndin um málefni starfsmanna Ratsjárstofnunar í tengslum við stofnun Varnarmálastofnunar, heimildir til að ráða starfsmenn tímabundið til starfa hjá Varnarmálastofnun og loks gildistökuákvæði frumvarpsins. Þá ræddi nefndin jafnframt um þátttöku Alþingis og utanríkismálanefndar í stefnumörkun á sviði varnarmála. Með hliðsjón af þessum atriðum leggur meiri hlutinn til eftirfarandi breytingar á frumvarpinu, sem ég ætla að fara yfir, í fjórum liðum.

Í fyrsta lagi leggur meiri hlutinn til breytingar á 1., 2. og 3. gr. frumvarpsins. Þær eru að mestu lagatæknilegar, þess efnis að afmarkað verði á skýrari hátt hvert gildissvið og markmið laganna verður og hvernig yfirstjórn varnarmála verður háttað samkvæmt þeim. Efnismesta breytingin lýtur að því að meiri hlutinn leggur til að tilvísun í 3. gr. frumvarpsins, til stefnumótunar af hálfu utanríkisráðherra um framkvæmd varnarmála innan ramma laganna, verði felld brott. Þetta helgast af því að fleiri en utanríkisráðherra fara með stefnumótun í málaflokknum. Meiri hlutinn lítur svo á að við framkvæmd stefnumótunar í varnarmálum verði að eiga sér stað samráð við nefndina, samanber ákvæði 24. gr. laga um þingsköp Alþingis. Þar segir að utanríkismálanefnd skuli vera ríkisstjórninni til ráðuneytis um meiri háttar utanríkismál enda skuli ríkisstjórnin ávallt bera slík mál undir hana. Þá er það skilningur meiri hlutans að ákvæði frumvarpsins um hættumat á sviði varnarmála sé þess eðlis að það útiloki ekki borgaralegar stofnanir, svo sem lögreglu, Fjármálaeftirlitið og embætti sóttvarnalæknis, frá því að sinna hættumati varðandi tiltekna öryggisþætti í samræmi við lögmælt hlutverk sitt.

Hvað varðar hugtakið öryggis- og varnarmál telur meiri hlutinn heppilegt að skilgreina það sérstaklega í lagatextanum sjálfum og leggur því til breytingu þess efnis á 5. gr. frumvarpsins þar sem fram kemur að með hugtakinu sé átt við mál sem snúi að samstarfi Íslands við önnur ríki og alþjóðastofnanir á sviði landvarna sem og varna gegn öðrum hættum og ógnum sem steðjað geta að íslensku þjóðinni og íslensku forráðasvæði, og eiga upptök sín í hinu alþjóðlega samfélagi. Nefndin telur ljóst að notkun hugtaksins öryggismál hér á landi einskorðist ekki við verkefni sem lúta að löggæslu, björgunarmálum og almannavörnum, samanber t.d. 1. gr. laga um utanríkisþjónustu Íslands, nr. 39/1971, og 10. tölul. 12. gr. reglugerðar um Stjórnarráð Íslands, nr. 177/2007. Með vísan í þessi rök telur nefndin rétt að gera þær breytingar á frumvarpinu.

Í öðru lagi leggur meiri hlutinn til að bætt verði við 7. gr. frumvarpsins ákvæði um að utanríkisráðherra, í samráði

við viðkomandi fagráðuneyti, verði heimilt að tilnefna sérfróðan fulltrúa frá annarri ríkisstofnun en Varnarmálastofnun til þátttöku í starfi nefnda og undirstofnana Atlantshafsbandalagsins þegar um borgaralegt samstarf er að ræða. Þetta helgast m.a. af því að innan bandalagsins fer einnig fram borgaralegt samstarf og má þar t.d. nefna almannavarnanefnd þess. Ríkislögreglustjóri hefur annast þátttöku í þeirri nefnd af hálfu Íslands í umboði utanríkisráðuneytisins. Því má segja að meiri hlutinn leggi ekki til neina efnislega breytingu á því sem koma skal þegar borið er saman við framkvæmdina hingað til en það þótti ástæða til að hnykkja á þessu. Í umsögnum komu fram ábendingar um að það mætti skilja texta frumvarpsins þannig að það væri stefnt að því að gera einhverjar breytingar á þessu og sjálfsagt að höggva á þann hnút og gera þetta skýrt. Til að taka af allan vafa um að slík þátttaka fagaðila með sérþekkingu á ákveðnum þáttum verði áfram möguleg í starfi bandalagsins telur nefndin rétt að kveða sérstaklega á um heimild utanríkisráðherra.

Á það hefur einnig verið bent að innlendar stofnanir og ýmis fagráðuneyti taka þátt í alþjóðlegu samstarfi á sviði öryggismála með erlendum systurstofnunum sínum. Meiri hlutinn telur mikilvægt að tekið sé af skarið um það í lögum hver fari með yfirstjórn varnarmála, en leggur áherslu á að fyrirsvari utanríkisráðherra á sviði öryggis- og varnarmála samkvæmt 4. gr. frumvarpsins er ekki ætlað að girða fyrir slíkt samstarf íslenskra stofnana við erlendar systurstofnanir. Meiningin er ekki að breyta neinu þar um. Þá bendir meiri hlutinn á að í frumvarpinu er engin ákvæði að finna um hvaða aðili innan íslenska stjórnkerfisins eigi að annast öryggisgæslu á öryggis- og varnarsvæðinu á Suðurnesjum. Hún var áður fyrr ávallt í höndum lögreglunnar á Keflavíkurflugvelli. Af þessum sökum gengur meiri hlutinn út frá því að verkefnið verði í höndum lögreglunnar á Suðurnesjum.

Í þriðja lagi ræddi nefndin sérstaklega um þau ákvæði frumvarpsins sem snúa að starfsmannamálum, bæði hvað varðar heimild til að flytja embættismenn eða fastráðna starfsmenn utanríkisþjónustunnar tímabundið til starfa hjá Varnarmálastofnun og réttarstöðu fyrrverandi starfsmanna Ratsjárstofnunar. Meiri hlutinn telur þá heimild sem lögð er til í 10. gr. frumvarpsins, um tímabundna ráðningu til Varnarmálastofnunar, vera of takmarkaða en hún var bundin við starfsmenn utanríkisráðuneytisins og leggur því til að ákvæðið verði gert almennra og tekið skýrt fram að heimildin nái til ríkisstarfsmanna almennt.

Samkvæmt reglum um auglýsingar á lausum störfum nr. 464/1996, með síðari breytingum, sem fjármálaráðherra hefur sett með stoð í lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, er ekki skylt að auglýsa störf m.a. vegna afleysingar, svo sem vegna orlofs, veikinda, barnsburðarleyfis, námsleyfis, leyfis til starfa á vegum alþjóðastofnana og því um líkt, enda sé afleysingu ekki ætlað að standa lengur en 12 mánuði samfellt. Þetta þýðir að ráðning í starf sem stendur ekki lengur en í eitt ár, tímabundin ráðning, er undanþegin auglýsingaskyldu samkvæmt tilvitnuðum reglum. Regla frumvarpsins, um að ráðning án auglýsingar geti átt sér stað til allt að tveggja ára, er því sérregla sem gengur framar almennu reglunni. Þetta atriði var töluvert rætt í nefndinni og niðurstaðan varð sú að meiri hluti nefndarinnar telur að um starfsmannamál almennt sé langheppilegast að í gildi séu almennar reglur sem gangi yfir öll svið. Af þeirri ástæðu varð þessi sérregla sem lögð er til í frumvarpinu tekin til nokkuð ítarlegrar skoðunar. Skoðað var hvort fyrir því væru nægileg rök að innleiða sérreglu í þessum tilvikum. Í því sambandi telur meiri hluti nefndarinnar eðlilegt að horft sé til séreðlis utanríkisþjónustunnar á sviði starfsmannamála en það er ljóst að sveigjanleiki í starfsmannamálum og flutningsskylda starfsmanna skipta þar miklu máli.

Ákveðin rök eru fyrir þessari sérreglu frumvarpsins sem nefndin fellst á og benda má á að það eru fordæmi fyrir því að utanríkisráðuneyti sé heimilað frávik frá auglýsingaskyldunni samkvæmt starfsmannalögunum, samanber lög um íslensku friðargæsluna og þátttöku hennar í alþjóðlegri friðargæslu, nr. 73/2007. Meiri hlutinn bendir einnig á að ákvæðinu sé ætlað að auðvelda til frambúðar öflun sérhæfðrar þekkingar á sviði öryggis- og varnarmála frá aðilum sem ekki eru tilbúnir að yfirgefa aðalstarf sitt. Slík þekkingaröflun er viðvarandi verkefni en ekki tímabundið og er því fallist á að gild rök séu fyrir því að setja sérreglu í lög um þetta atriði. Meiri hlutinn telur einnig rétt að orða það afdráttarlaust í bráðabirgðaákvæði frumvarpsins að starfsfólk á uppsagnarfresti hjá Ratsjárstofnun, sem starfar þar við gildistöku laganna, eigi rétt á að vera boðið starf hjá Varnarmálastofnun og leggur því til breytingu á frumvarpinu þess efnis.

Í fjórða lagi ræddi nefndin um gildistökuákvæði frumvarpsins og fyrirhugaða ráðningu forstjóra Varnarmálastofnunar áður en lögin hefðu öðlast gildi. Það kom til skoðunar og að vísu voru nefnd fordæmi fyrir því að heimila ráðningu til stofnunar áður en lagafrumvarp um að viðkomandi stofnun væri komið á fót hefði tekið gildi. Því sjónarmiði var hreyft í störfum nefndarinnar að það væri viss rökleysa í þessu fyrirkomulagi, sama hvað liði þeim fordæmum sem við hefðum úr störfum þingsins. Eftir skoðun á þessu fæddist ný tillaga sem meiri hlutinn styður. Þar er lagt til að gildistöku laganna verði frestað frá 1. apríl 2008 til 31. maí, reyndar ekki með hliðsjón af þessu sem ég var að rekja heldur með hliðsjón af því hversu langt er liðið á vor við afgreiðslu málsins frá nefndinni. Varðandi hitt atriðið verður ekki séð að rök standi til þess að ráða forstjóra Varnarmálastofnunar áður en stofnunin verður til að lögum. Réttara þykir að heimila að auglýsa embætti forstjóra laust til umsóknar þegar lögin hafa verið samþykkt og að skipun í embættið miðist við gildistökutíma laganna, þ.e. 1. júní 2008. Jafnframt þykir eðlilegt að verðandi forstjóri eigi sæti í þeim starfshópi sem ráðherra felur að undirbúa gildistöku laganna, þar með talið ráðningar starfsfólks. Það var hugsunin með ákvæðinu eins og það liggur fyrir í frumvarpinu.

Til að taka af allan vafa leggur meiri hlutinn einnig til breytingu á 8. gr. frumvarpsins þess efnis að áskilið verði að forstjóri stofnunarinnar skuli hafa lokið háskólaprófi, í stað þess að hann skuli hafa háskólamenntun. Þetta er orðskýringaratriði sem nefndin leggur til að lokum.

Með þessum skýringum leggur meiri hlutinn til að frumvarpið verði samþykkt, með þeim breytingum sem fyrir liggja í sérstöku þingskjali.

[21:30]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Það má vel fallast á að þetta frumvarp boði viss tímamót í sögu utanríkismála eða öryggismála á Íslandi og það hafa sannanlega ekki verið til í löggjöf landsins áður sambærileg lög. Hvort það eru svo að öllu leyti jákvæð tímamót og fagnaðarefni að hér séu sett fyrstu heildarlögin um hernaðarstarfsemi er annað mál.

Það er óhjákvæmilegt að skoða frumvarpið í þó nokkru samhengi við þær breytingar, utanríkispólitísku og sumpart heimssögulegu breytingar sem það í raun og veru tengist, þeim miklu breytingum sem orðið hafa í heimsmálunum að þessu leyti frá og með lokum níunda og upphafs tíunda áratugar síðustu aldar þegar Berlínarmúrinn féll, Varsjárbandalagið var lagt niður og Sovétríkin leystust í sundur. Í raun sköpuðust allt aðrar aðstæður í okkar heimshluta, hinu langa kuldatímabili kalda stríðsins lauk og þeirri gömlu föstu heimsmynd að heimurinn væri ógnarjafnvægi tveggja kjarnorkuvígbúinna stórvelda. Það er að sjálfsögðu ekki eftirsjá að því tímabili sem við sum hver hér ólumst upp á og tókum út okkar fyrsta þroska munandi þessa heimsmynd. Hættan á tortímingarstyrjöld grúfði þá yfir þótt því sé vissulega ekki svo vel farið að hún sé úr sögunni því að kjarnorkuvopnin eru að mestu leyti enn á sínum stað, því miður, þrátt fyrir samninga um að þeim skuli útrýmt.

Þegar við lítum til baka og veltum því fyrir okkur hvernig mönnum hefur tekist til að nota þennan tíma frá því um 1990 og fram til dagsins í dag til að leysa heiminn úr viðjum vígbúnaðarbrjálæðisins sem þá einkenndi hann, þá verður að segjast eins og er að það eru þó nokkur vonbrigði. Það komst á koppinn nýtt fyrirkomulag þar sem eitt stórveldi í staðinn fyrir tvö réði í raun og veru lögum og lofum og hefur algera hernaðarlega og að verulegu leyti efnahagslega yfirburði. Enda hefur það ekki látið á sér standa að menn hafi á þeim bænum, í Bandaríkjum Norður-Ameríku, meira og minna talið að þeir gætu gert það sem þeim sýndist í heiminum og þyrftu hvorki að spyrja kóng né prest að því hvernig þeir færu með sinn hernaðarlega eða efnahagslega styrk og hafa beitt honum ótæpilega. Það leit svo út um tíma að Bandaríkjunum væru allir vegir færir og þeir mundu í raun og veru ráða heiminum einir að þessu leyti. Gömlu evrópsku stórveldin voru mörg hver komin nokkuð að fótum fram, a.m.k. í hernaðarlegum skilningi og jafnvel í skilningi hnattrænna pólitískra áhrifa, og þó að ríki væru að koma undir sig fótunum í Asíu sem nokkuð máttu sín í þessum efnum þá skyggðu þau lítið á ægivald Bandaríkjanna á þessu sviði.

En heimurinn er fljótur að breytast líka og það á ýmsa vegu og auðvitað urðu Bandaríkin fyrir miklu áfalli, og það má segja heimurinn allur, 11. september 2001 þegar þessu mesta herveldi heimsins tókst ekki þrátt fyrir allan sinn búnað, alla sína fjármuni og allan sinn styrk að verja sig fyrir fólskulegri hryðjuverkaárás. Áfallið var mikið, pólitískt og sálrænt, fyrir stórveldið Bandaríkin og það er athyglisvert að rifja upp fyrstu viðbrögð Bandaríkjamanna og andrúmsloftið í heiminum fyrstu tvær, þrjár vikurnar eftir árásirnar á tvíburaturnana þar sem flest benti til þess að Bandaríkin ætluðu að breyta verulega um samskiptamáta og leita heimssamstöðu um aðgerðir til að tryggja öryggi í heiminum og verjast hlutum af því tagi sem þau höfðu þá sjálf orðið fyrir. Því miður entist það ekki lengi og harðlínuöflin náðu fljótt undirtökunum og í hönd fór stríð þeirra gegn hryðjuverkum og skilyrðislaus krafa um hlýðni undir kjörorðunum: Annaðhvort eruð þið með okkur eða þið eruð á móti okkur. Í framhaldinu var sprengjum látið rigna yfir Afganistan eins og við munum og síðan ráðist inn í Írak 2003 á upplognum forsendum. Þessu stríði gegn hryðjuverkum tengjast síðan margvísleg gróf mannréttindabrot, ólöglegt fangaflug, leynifangelsi, pyndingar, rekstur fangabúðanna í Guantanamo, svartlistanir samtaka og einstaklinga og gríðarlega aukin upplýsingasöfnun um almenna borgara. Það þrengir að friðhelgi og ferðafrelsi manna.

Þetta er kannski ramminn, virðulegi forseti, svo aðeins sé farið yfir hann, sem tengist brotthvarfi hersins á Miðnesheiði. Hann er að sjálfsögðu í nánum tengslum við það að kalda stríðinu lauk og herveldi og sérstaklega Bandaríkin endurmátu aðferðafræði sína og sáu ekki lengur tilgang í því að reka gamaldagsherstöð upp á Íslandi. Áherslan færðist yfir á hreyfanlegan liðsafla sem hægt væri að beita með skömmum fyrirvara hvar sem væri í heiminum. Þessa endurskoðun sína og þennan skilning fóru bandarískir ráðamenn að ræða við íslensk stjórnvöld upp úr 1990. Engu að síður var það nú svo, eins undarlegt og fráleitt sem það virðist vera, að það virtist eftir sem áður koma íslenskum stjórnvöldum í opna skjöldu þegar tilkynnt var um það á útmánuðum 2006 að herinn væri á förum. Viðbrögðin urðu satt best að segja vandræðaleg og handahófskennt hvernig til tókst í framhaldinu. Það er til marks um þetta fullkomna meðvitundarleysi íslenskra stjórnvalda sem ráðið höfðu fyrir málum árin þarna á undan að það virtist koma mönnum í opna skjöldu að Íslendingar áttu ekki einu sinni tæki og tól og búnað til að reka sinn langmikilvægasta flugvöll og voru í raun upp á náð og miskunn Ameríkumanna komnir með það að þeir fengju að yfirtaka frá þeim búnaðinn og reka flugvöllinn áfram með þeim hætti. Þessu tengdist það, ég orða það svo, að ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks var svo brugðið á haustmánuðum 2006 að hún lofaði vönduðu þverpólitísku samstarfi um framhaldið og að allir flokkar mundu koma sameiginlega að því að móta viðbrögðin í framhaldinu og leggja nýjar áherslur hvað varðaði öryggis- og utanríkispólitík landsins.

Efndir á þessum loforðum hafa látið mjög á sér standa. Þær voru með öllu sviknar í tíð fyrri ríkisstjórnar og slíkt þverpólitískt samstarf komst aldrei á, var ekki einu sinni reynt, ekki tilburðir uppi til þess. Þó að sambærilegt ákvæði ratað inn í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar bólaði ekkert á efndum þess fyrr en í gærmorgun að okkur barst bréf, formönnum stjórnmálaflokkanna, um að þetta yrði efnt með þeim hætti að það yrði boðað til fundar tvisvar á ári með formönnum stjórnmálaflokka í landinu. Og með fullri virðingu fyrir okkur sem embætti skipum í dag þá er það nú ansi útþynnt og minna en ég hafði búist við og lagði skilning í að yrði þegar talað var um sameiginlegan öryggismálavettvang. Maður sá fyrir sér fast reglubundið samráð í formi nefndar, jafnvel vettvang þar sem starfsmenn og fagþekking byggðist upp í anda þess kannski að einhverju leyti sem öryggismálanefnd starfaði á sínum tíma, á áttunda

og níunda áratug síðustu aldar, hygg ég vera, og gaf út rit og safnaði ýmsum upplýsingum og hafði á að skipa aðstoð eða starfsmanni, þannig að að því var þó nokkurt gagn.

Það má segja að þetta hafi verið síðasta eiginlega viðleitnin til þess að eiga eitthvert þverpólitískt samráð um öryggismál og reyna að byggja einhverjar örlitlar brýr milli manna og flokka þrátt fyrir hin hörðu átök sem einkenndu þó oftast umræður um þá hluti á kaldastríðstímanum. Það er undarlegt að á tímum þar sem aðstæður hefðu væntanlega verið miklum mun auðveldari fyrir slíkt samráð eftir að kalda stríðinu lauk, ég tala nú ekki um nú eftir að herinn er farinn, þá hefur ekkert bólað á slíku. Það hafa því engar innstæður reynst, því miður, á bak við vilja og fyrirheit um að reyna eitthvað að vinna þessa hluti sameiginlega, skoða fleti og sætta þjóðina sem hefur eins og kunnugt er lengi, mest allan lýðveldistímann, verið mjög klofin í afstöðu sinni til þessara mála. Auðvitað voru það tilteknir gjörningar sem klufu hana í herðar niður, þ.e. koma erlends hers og þegar okkur var troðið inn í erlent hernaðarbandalag. Um utanríkispólitík landsins fram að því var mjög góð samstaða, um hlutleysisstefnuna, og á tímum sjálfstæðisbaráttunnar og fram yfir stofnun lýðveldisins var mjög góð samstaða um íslensk utanríkismál. Það var áfram mjög góð samstaða um íslensk utanríkismál þegar Ísland t.d. neitaði því að lýsa stríði á hendur Þjóðverjum til þess að geta gerst stofnaðili að Sameinuðu þjóðunum af því að það væri brot á hlutleysisstefnu þjóðarinnar. Þessi samstaða var rofin með tilteknum pólitískum gjörningum eða valdbeitingu liggur mér við að kalla það, því að þjóðin var ekki spurð, fyrst og fremst 1949 og 1951. Hið sögulega tækifæri sem skapast hefur á síðastliðnum 18 árum eða núna síðastliðið eitt og hálft ár hefur ekki verið nýtt til að reyna að græða þessi sár og sameina þjóðina á nýjan leik.

Það sem ég gagnrýni sérstaklega er að á undanförnum þremur missirum eða svo hefur þvert á þessar yfirlýsingar og loforð um þverpólitískt samráð og þvert á tal um nauðsyn þess að skilgreina upp á nýtt stöðu Íslands, meta hættur og öryggisþarfir og leggja þannig grunn að nýrri stefnu, hafa málin verið sett í farveg og hinar pólitísku ákvarðanir teknar og má segja að það verði að nokkru leyti endanlegt ef Alþingi afgreiðir þessi lög. Svo á að fara að skoða hættuna, nefnd er nýfarin að starfa að því að skilgreina þarfir Íslands í þessum efnum. Það væri fróðlegt ef hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingarinnar útskýrði fyrir okkur af hverju þetta þarf að vera svona vegna þess að á síðasta kjörtímabili talaði Samfylkingin alveg endalaust um að það sem byrja ætti á að gera væri að meta hættuna, skilgreina varnarþarfirnar og gagnrýndi að slíkt skyldi ekki hafa verið gert, réttilega út af fyrir sig, en af hverju er þá farið öfugt í hlutina núna? Af hverju er fyrst ákveðið að hafa þetta svona, ganga NATO-væðingarbrautina á enda, semja við nágrannaþjóðir um heræfingar, taka stórfelld útgjöld inn á íslensku fjárlögin og svo á að fara að skoða hvort ástæða sé til þess, hvort þörf sé á því, hvort það sé einhvers staðar einhver óvinur sem hægt sé að nota til að réttlæta þetta?

Ég hef orðað það svo, ég tek eftir því að hæstv. utanríkisráðherra er búin að læra það, að hér sé um að ræða NATO-væðingu íslenskra utanríkis- og öryggismála, að í stað þess sem áður má alveg kalla ameríkaníseringu hafi komið NATO- og hervæðing og hún birtist í þessu frumvarpi með margvíslegum hætti. Það var t.d. þannig að allt fram á haust 2007 lá ekki ljóst fyrir hvort radarstöðvarnar yrðu reknar áfram. Það var svo einstaklega neyðarlegt að það var 1. ágúst 2007 sem starfshópur tók til starfa til að undirbúa yfirtöku Íslendinga á rekstri radarstöðvanna. En hvenær fór yfirtakan fram? 15. ágúst. Starfshópurinn hafði tvær vikur til að starfa. Svona var undirbúningurinn vandaður og þetta allt saman tímanlega og vel úr garði gert. Menn gátu í raun og veru engin sérstök rök fært fram fyrir því að það þyrfti að reka a.m.k. hernaðarlega hluta ratsjárkerfisins og gera ekki enn. Hvert sækja menn réttlætinguna? NATO vill það. Menn komu heim frá Brussel alveg ljómandi af gleði og sögðu: NATO vill að við rekum ratsjárstöðvarnar áfram og auðvitað gerum við það, NATO vill það. Það var aldrei skoðað t.d. með hvaða lágmarkskostnað við gætum sloppið ef við rækjum bara radarstöðvarnar vegna borgaralegs flug, þ.e. þær stöðvar sem taka á móti merkjasendingum frá borgaralegu flugi og lokuðum hinum. Það var aldrei skoðað.

Auðvitað er þetta hervæðing, þetta er lagasetning um hernaðarumsvif, þetta er endanleg NATO-væðing íslenskra utanríkis- og öryggismála og hún birtist m.a. í því að nú bólar hvergi á þeim fyrirvörum sem Íslendingar settu þegar gengið var í NATO á sínum tíma, og hafa sennilega aldrei verið formlega felldir úr gildi með ákvörðunum hér á Alþingi eða yfirlýsingum stjórnvalda. Á síðustu árum hefur Íslandi verið troðið inn í þá þætti NATO-starfseminnar sem við tókum ekki þátt í lengst framan af og um áratugaskeið. Þannig var það t.d. að Ísland tók ekki þátt í hermálasamstarfinu, að sjálfsögðu ekki í kjarnorkunefnd NATO, við borguðum ekki í mannvirkjasjóðinn og vorum á marga fleiri vegu mjög passífir þátttakendur í bandalaginu.

Nú er þessu öllu breytt og núverandi hæstv. utanríkisráðherra og flokkur hennar virðist leggja sérstakan metnað í að auka umsvif okkar og þátttöku í NATO á öllum vígstöðvum. Það kalla ég NATO-væðingu. Það er hið nýja NATO sem hér um ræðir, það er NATO aðgerðanna í Afganistan, það er NATO sem hóf loftárásir á Júgóslavíu, það er NATO sem hefur það beinlínis í stefnu sinni að beita sér og standa fyrir aðgerðum í fjarlægum heimsálfum ef svo ber undir, gjarnan þar sem Bandaríkjamenn hafa áður tekið til hendinni, ef svo má að orði komast. NATO er því að sumu leyti að verða að einhvers konar hreinsunardeild eftir Bandaríkjamenn, þar sem þeir hafa farið um heiminn með sínu geðslega ráðslagi. Þeir eru, eins og kunnugt er, mjög duglegir við að láta sprengjum rigna úr lofti ofan á vanþróaðar þjóðir.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði hér í dag að Afganistan væri fimmta fátækasta ríki í heimi, ekki rengi ég það, en það er þá aldeilis ríkið til að sprengja enn aftar í þróunarsöguna en það var þó fyrir. Það er einmitt það sem hefur verið gert. Eitt þróaðasta ríki Miðausturlanda sem var, Írak, var sprengt aftur á steinaldarstig, innviðir samfélagsins eyðilagðir, og svo eru menn hissa á að menn séu ekki velkomnir, alveg standandi hissa á að þeim sé ekki tekið fagnandi, hvort heldur sem er í Afganistan eða Írak.

Ég vil gera hér að umtalsefni kostnaðinn við þetta. Ég

verð að segja eins og er að ég undrast það að sjálfstæðismenn, sem þykjast stundum hafa vit á peningum, sem þeir hafa auðvitað ekki, enda eru þeir að drekkja þjóðinni í skuldum, hafa það þó uppi, hafa það í munninum, að þeir vilji ekki þenja ríkisbáknið út. Báknið burt, var einhvern tímann sagt. Hvað er að gerast hér? Er báknið að fara burt? Nei, hér er sko verið að búa til nýtt bákn upp á milljarða króna. Í Bandaríkjunum eru frjálshyggjumenn svo miklir alvörufrjálshyggjumenn að þeir eru á móti hernaðarumsvifum. Þeir segja: Þetta er ríkisbúskapur, þetta er útþensla ríkisins. Það eru svo ægilegir skattpeningar sem fara í Pentagon að við viljum þetta ekki. En hvar eru sjálfstæðismenn hér? Þeir láta Samfylkinguna leiða sig í þennan útþensluleiðangur báknsins.

Nú þegar eru 1,5 milljarðar inni á fjárlögum. Ég ætla að gerast sá spámaður að haldi fram sem horfir verði það orðnir 3,5 til 5 milljarðar áður en við lítum við, og 2 til 3% af þjóðartekjum farin í þessa vitleysu, auðvitað er þetta ekkert annað en vitleysa og óþarfi. Það sést best á því að allt þetta brölt, heræfingarnar, rekstur ratsjárstöðvanna, Varnarmálastofnunin og svæðin þar, á bara að eiga við á friðartímum. Ef ófriðlega horfir er það Kaninn sem á að koma og verja okkur. Þetta er bara til að leika sér á meðan allt leikur í lyndi, á meðan það er friður. Hvernig gengur að selja mönnum þetta?

Ég spái að það fari að hitna í kolunum þegar rennur upp fyrir þjóðinni að ráðamenn hennar, sem geta nú orðið ekki ferðast nema í einkaþotum, ætli að fara svona með skattfé á sama tíma og ekki er hægt að standa almennilega að geðheilbrigðisþjónustu í landinu. Við munum ekki láta okkar eftir liggja að koma því á framfæri að hér er verið að bruðla með fé. Alveg sérstaklega vegna þess að það hefur aldrei verið lagt niður hvað af þessu er nauðsynlegt og hvað ekki. Það væri þó strax skárra ef menn hefðu einhverja kortlagningu á því, ef þeirri vinnu sem nú er að fara af stað væri lokið og þetta væri á grundvelli þess að menn segðu að óhjákvæmilegt væri að bera af þessu einhvern kostnað.

Í plagginu stendur að vegna þess að Ísland hafi ekki her verði það að eiga samstarf við aðrar þjóðir um varnir sínar og láta aðrar þjóðir halda hér uppi hervörnum. Hvenær var það sannað? Gera allar þjóðir það? Nei. Vaxandi fjöldi ríkja hefur ekki her og byggir öryggisgæslu t.d. upp með öflugri lögreglu. Þannig er það með ríki í Mið-Ameríku og fleiri, Kostaríka og Panama hafa bæði lagt niður sinn her og hefur gengið einna best af öllum þeim ríkjum að tryggja frið og stöðugleika. Álandseyjar hafa verið afvopnað svæði í 150 ár og reynst það alveg prýðilega, hafa um það griðarsamninga við nágranna sína að þeir muni aldrei leyfa neina nýtingu landsins né neina uppbyggingu þar sem geti nýst til hernaðar og eru í staðinn látnir í friði. Það væri kannski athugunarefni að velta þessu fyrir sér og það væri mikið ódýrara, hv. þm. Bjarni Benediktsson, ef við gætum leyst málin á þann hátt, án slíkra útgjalda. Ef það kæmi nú í ljós að við gætum rekið borgaralegt ratsjárkerfi til flugleiðsagnar fyrir kannski 1/5 af þeim kostnaði sem fer í þessa vitleysu væri þá ekki til nokkurs unnið?

Ef við veltum fyrir okkur íslenskum öryggishagsmunum, í hverju þeir eru fólgnir, er það flest annað en þetta sem ég held við ættum að byrja á að nota peningana í. Almenna löggæslan er að drabbast svo niður að það er til háborinnar skammar, einn bíll á vakt í Árnessýslu. Það kemur lögregla til Grindavíkur með höppum og glöppum og ævinlega er komið sms á línuna löngu áður en hún kemur þangað, það sem þarf að fara í felur hefur nógan tíma til þess. Þannig er ástandið, það er engin grenndargæsla. En það eru til peningar í þetta rugl. Eða björgunarsveitirnar, mætti ekki búa betur að þeim? Efla almannavarnir? Nei, ætli það sé ekki þannig að hún Katla gamla sé meiri ógn við öryggi okkar en þessar bábiljur? Að það þurfi að fara að taka milljarðaútgjöld inn á fjárlögin vegna ímyndaðrar, mögulegrar árásar utan frá á Ísland. Hver á að ráðast á okkur? Er hægt að fá það uppgefið? Eru það Rússarnir sem forsætisráðherra var að skamma í framhjáhlaupi í Búkarest? Sem eiga fyrir bensíni á vélarnar í tvær, þrjár ferðir á ári.

Ekki er ástæða til að hafa mörg orð af okkar hálfu um efni frumvarpsins og einstakar greinar þess, einfaldlega vegna þess að við erum andvígir því, bæði vegna þess sem í því er og þó sérstaklega þeirrar starfsemi sem það er rammi um. Við sjáum ekki ástæðu til að setja lög um stóraukin hernaðarútgjöld, hervæðingu og NATO-væðingu íslenskra utanríkis- og öryggismála.

Ég hlýt þó að nefna það hér að frumvarpið sjálft er illa samið eins og reyndar kom fram aftur og aftur í framsöguræðu formanns utanríkismálanefndar, meiri hlutinn sat þar yfir því að reyna að koma í það einhverju viti. Ég lagði svo sem mitt af mörkum í þeim efnum, benti á ýmsar mótsagnir í því sem ég viðurkenni fúslega að meiri hluti hv. utanríkismálanefndar er að glíma við að laga en tekst þó kannski ekki mjög vel til enda ekki auðvelt.

Einn megintilgangur frumvarpsins, sá að draga skýr mörk á milli hernaðarlegra og borgaralegra verkefna, lendir t.d. í svo grenjandi mótsögn í næstu greinum frumvarpsins að það hálfa væri nóg. Ríkislögreglustjóri bendir á þetta, leggur til að höfð sé mjög ströng og hörð skilgreining, að það séu bara hernaðarlegar ógnir sem Varnarmálastofnun og utanríkisráðuneytið taki til, en það tekst nú ekki aldeilis. Það er eiginlega dásamlegast að lesa það upp þegar utanríkisráðuneytið reyndi að svara umsögn ríkislögreglustjóra og ætlaði að útlista það fyrir okkur hvernig þessi hreini aðskilnaður væri. Það var þannig orðað varðandi Varnarmálastofnun, með leyfi forseta:

„Varnarmálastofnun telst, samkvæmt framansögðu, borgaraleg stofnun sem mun að meginstefnu til sinna varnartengdum verkefnum sem teljast ekki borgaraleg í eðli sínu.“

Varnarmálastofnun telst, samkvæmt framansögðu, borgaraleg stofnun sem mun að meginstefnu til sinna varnartengdum verkefnum sem teljast ekki borgaraleg í eðli sínu. Hin borgaralega stofnun sinnir að meginstofni til varnarverkefnum sem teljast ekki borgaraleg í eðli sínu. Ég óska höfundum textans til hamingju, þeir eru kannski í hliðarsölum hér einhvers staðar.

Auðvitað er veruleg skörun í báðar áttir, frá Varnarmálastofnun inn í borgaralega starfsemi og frá ríkislögreglustjóra og sumpart Landhelgisgæslunni í hina áttina. Því miður hefur verið í gangi viðleitni til að þvæla þessum hlutum saman á undanförnum árum og það hef ég margoft gagnrýnt.

Annað meginmarkmið frumvarpsins átti, samkvæmt 1. gr., að vera að greina á milli stefnumótunar og framkvæmdaatriða. Það tókst ekki glæsilegar en svo að það sem sagt var í 1. gr. var brotið í 3. gr. Því þar stendur að utanríkisráðherra móti stefnu um framkvæmd. Átti ekki að greina á milli stefnumótunar og framkvæmdar? Jú, en samt á utanríkisráðherra að gera hvort tveggja í einum graut. Meiri hlutinn leggur skiljanlega til að þessu sé breytt, þetta stingur í augu og gengur ekki. En dugar þó skammt.

Ég get nefnt annað dæmi þar sem frumvarpið er með ólíkindum aulalega samið að þessu leyti, og það er utanríkisráðherra sem ber ábyrgð á því. Ég geri ráð fyrir að hæstv. ráðherra hafi í aðalatriðum samið þetta sjálf. Það er þegar talað er um gistiríki eða gistiríkisstuðning — og munum aðskilnaðinn á milli borgaralegrar og hernaðarlegrar starfsemi. Hvað segir þar, herra forseti: „Gistiríkisstuðningur: Aðstoð borgaralegs og hernaðarlegs eðlis.“ Á ekki að aðskilja þetta, hv. formaður utanríkismálanefndar? Hvernig stendur þá á þessu? Hver framkvæmir gistiríkisstuðninginn? Það hljóta þá að vera tveir aðilar úr því að þetta er bæði borgaralegt og hernaðarlegt. Nei. Í 5. tölulið 7. gr. er framkvæmd gistiríkisstuðnings íslenskra stjórnvalda talin með verkefnum Varnarmálastofnunar. Hér rekur sig hvað á annars horn. Þetta er alls ekki svona og hefur ekki tekist í þessu frumvarpi enda held ég að það hafi aldrei verið ætlunin í raun og veru. Menn vilja hafa þetta meira og minna eins og þeir hafa alltaf haft það, að gera það sem þeim sýnist á laun og bak við luktar dyr í sambandi við hermangið. Þannig hefur það alltaf verið og á greinilega að vera áfram.

Frumvarpið er þarna út úr öllu korti og þar er margt fleira mjög athugunarvert og í raun ámælisvert. Ég ætla að lokum að nefna upplýsingamiðlunina. Það er umhugsunarefni að Varnarmálastofnun virðist ekki einungis eiga að taka á móti heldur einnig greina leyniupplýsingar frá NATO, utanríkisráðuneytið er líka farið að taka á móti slíkum upplýsingum í sérstöku leyniherbergi í kjallaranum. En í 23. gr. segir um úrvinnslu og miðlun upplýsinga, með leyfi forseta:

„Varnarmálastofnun annast úrvinnslu upplýsinga úr upplýsingakerfum Atlantshafsbandalagsins og erlendra samstarfsaðila sem stofnunin hefur aðgang að. Stofnunin skal leitast við að skilgreina hættur sem kunna að steðja að íslensku yfirráðasvæði og íslenskum ríkisborgurum …“

Hvert er Varnarmálastofnun komin þarna? Ég held að ríkislögreglustjóra hafi yfirsést þetta. Og áfram segir, með leyfi forseta:

„… m.a. vegna hernaðarumsvifa eða sambærilegs alvarlegs hættuástands.“

Þarna er verið að taka inn lagagrein sem í raun og veru, ef hún er þannig túlkuð, heimilar Varnarmálastofnun að verða að nýrri leyniþjónustu og öryggisþjónustu hersins. Það er þannig. Og hún á meira að segja að skilgreina hættur sem kunna að steðja ekki bara að íslensku yfirráðasvæði heldur að íslenskum ríkisborgurum.

Eitt af því sem síðan hefur verið gefið í skyn er að frumvarpið eigi að tryggja lýðræðislegt eftirlit með varnartengdri starfsemi. Hvar er það? Verður sett opinber stjórn yfir Varnarmálastofnun? Verður þar eftirlitsnefnd? Er einhver eftirlitsnefnd? Er varnarmálanefnd sett á fót? Nei, ekkert slíkt er gert. Vísað er í það, eins og venjulega, að þetta eigi að leysa í gegnum utanríkismálanefnd. Það fer nú að verða handleggur að sitja í utanríkismálanefnd, herra forseti. Alltaf er vísað í hana þegar menn þurfa að verja sig fyrir einhverju af þessu tagi. Hún á að stórauka umsvif sín á sviði Evrópumála. Hún á að fara að taka þróunaraðstoðarmál upp á sína arma í miklu ríkari mæli en verið hefur og svo á hún að hafa eftirlit með öllum sköpuðum hlutum. En auðvitað er það ekki þannig enda er nákvæmlega sami leyndarumbúnaðurinn utan um þetta og alltaf hefur verið. Ég spái því, því miður, og tala af langri reynslu, að utanríkismálanefnd muni þurfa að draga allar upplýsingar með töngum út úr utanríkisráðuneytinu og þessu batteríi ef það verður, illu heilli, sett á laggirnar.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Heimkvaðning friðargæsluliða frá Afganistan, frh. fyrri umr.

Þáltill. SJS o.fl., 273. mál. — Þskj. 306.

Enginn tók til máls.

Umræðu lokið.
Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Fundi slitið kl. 22:03.

---

87. FUNDUR

miðvikudaginn 9. apríl,
kl. 12 á hádegi.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til utanríkisráðherra:

2. Staða samninga um svæði við Svalbarða og Hatton-Rockall, fsp. GMJ, 335. mál, þskj. 569.

3. Fullgilding bókunar við alþjóðasamninga gegn pyndingum, fsp. SJS, 453. mál, þskj. 723.

Til menntamálaráðherra:

4. Fjárveitingar til þjóðlegra greina við Háskóla Íslands, fsp. KaJúl, 465. mál, þskj. 740.

5. Stúdentar frá Menntaskólanum Hraðbraut, fsp. PHB, 467. mál, þskj. 746.

6. Tónlistarnám á framhaldsskólastigi, fsp. BjH, 502. mál, þskj. 797.

7. Áskoranir frá Bandalagi íslenskra listamanna, fsp. KolH, 509. mál, þskj. 804.

8. Dreifmenntaverkefni í grunnskólum Vestur-Barðastrandarsýslu, fsp. IIG, 567. mál, þskj. 874.

Til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra:

9. Margfeldisáhrif sjávarútvegs í þjóðarbúskapnum, fsp. ArnbS, 505. mál, þskj. 800.

Til samgönguráðherra:

10. Ísafjarðarflugvöllur, fsp. VS, 383. mál, þskj. 627.

11. Nýr Suðurlandsvegur milli Reykjavíkur og Selfoss, fsp. BjH, 437. mál, þskj. 694.

12. Vistakstur, fsp. ÁÞS, 480. mál, þskj. 768.

13. Patreksfjarðarflugvöllur, fsp. IIG, 565. mál, þskj. 872.

14. Héraðs- og tengivegir í Norðvesturkjördæmi, fsp. IIG, 566. mál, þskj. 873.

Tilkynning um dagskrá.

[12:01]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að fyrsta dagskrármálið í dag, störf þingsins, verður tekið fyrir kl. 13.30.

Þá vill forseti einnig tilkynna að um kl. hálffjögur í dag fer fram utandagskrárumræða um samningsmarkmið ríkisstjórnarinnar í loftslagsmálum. Málshefjandi er hv. þm. Höskuldur Þórhallsson. Hæstv. umhverfisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[12:02]

Útbýting:

Skuldbindingar íslenskra sveitarfélaga í EES-samningnum, 341. mál, skýrsla utanrrh., þskj. 875.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 485. mál, svar iðnrh., þskj. 876.

Staða samninga um svæði við Svalbarða og Hatton-Rockall.

Fsp. GMJ, 335. mál. — Þskj. 569.

[12:02]

Fyrirspyrjandi (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Tilefni þessarar fyrirspurnar er að samkvæmt hafréttarsáttmála eigum við rétt á veiðisvæðum, og ekki bara veiðisvæðum heldur sjálfsagt nýtingarrétti á botni bæði við Rockall og Jan Mayen. Ég spyr hæstv. utanríkisráðherra hvað gangi í þessum samningum, af hverju ekki sé búið að klára þá, hvað sé í vegi fyrir því. Hugsanlega eigum við eftir landhelgisstríð út af þessum samningum. Ég gef mér það að mikið sé í húfi fyrir íslensku þjóðina að ná yfirráðum og þeim rétti sem við eigum samkvæmt alþjóðahafréttarsáttmálanum og tel þess vegna nauðsynlegt að við höldum áfram að berjast í því að ná yfirráðum yfir þessum svæðum sem við eigum rétt á. Það er um olíu að ræða, það er um fisk að ræða og hugsanlega til framtíðar litið málma og aðrar dýrmætar afurðir. Síðast en ekki síst höfum við gert samning um Jan Mayen og það er kannski spurning hvort ekki þurfi að taka hann upp og skoða hann og þess vegna legg ég áherslu á það við utanríkisráðherra hvað þessum málum líði. Það verður fróðlegt að fylgjast með því hvað er í deiglunni.

[12:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Fyrirspurnin sem barst til mín frá hv. þm. Grétari Mar Jónssyni var annars vegar um stöðuna í samningnum við Norðmenn og fleiri um svæðið kringum Svalbarða og hins vegar um stöðuna í samningnum um Hatton-Rockall svæðið.

Fyrst varðandi Svalbarða. Eins og kunnugt er hefur verið ágreiningur milli Noregs annars vegar og fjölda annarra aðildarríkja að Svalbarða-samningnum frá 1920 um gildissvið samningsins og réttarstöðu hafsvæðanna umhverfis Svalbarða. Íslensk stjórnvöld líta svo á að eini grundvöllur fullveldisréttinda Noregs á hafsvæðunum kringum Svalbarða, þar með talin efnahagslögsaga og landgrunn, sé umræddur samningur frá 1920 sem veitti Noregi fullveldisréttindi yfir Svalbarða. Fullveldisréttindi Noregs eru háð mikilvægum takmörkunum sem kveðið er á um í samningnum, þar með talin jafnræðisregla hans. Takmarkanir þessar gilda jafnt á Svalbarða sjálfum innan 12 mílna landhelginnar, innan 200 mílna lögsögunnar og á landgrunni Svalbarða. Augljóst er að réttindi Noregs í lögsögunni og landgrunninu umhverfis Svalbarða geta ekki verið meiri en réttindi Noregs á Svalbarða sjálfum sem fyrrnefnd réttindi eru leidd af.

Í kjölfar ítrekaðra brota norskra stjórnvalda gegn ákvæðum Svalbarða-samningsins og réttindum Íslendinga til að veiða úr norsk-íslenska síldarstofninum innan lögsögu Svalbarða og óbilgirni þeirra í samningaviðræðunum um stjórn síldveiðanna ákvað ríkisstjórnin árið 2004 að hefja undirbúning málssóknar gegn Noregi fyrir Alþjóðadómstólnum í Haag. Íslensk stjórnvöld öfluðu sér ítarlegrar greinargerðar um þetta og héldu ýmsa samráðsfundi með fjölda aðildarríkja að Svalbarða-samningnum.

Samningar náðust hins vegar loks á ný í fyrra milli Noregs, Íslands, Rússlands, Færeyja og ESB um stjórn veiða úr norsk-íslenska síldarstofninum og samkomulag hefur einnig náðst á svipuðum grundvelli um stjórn veiðanna á þessu ári. Því ber að fagna, enda hafa Íslendingar mikla hagsmuni af því að tryggja að veiðar úr þessum mikilvæga fiskstofni fari fram með ábyrgum og sjálfbærum hætti. Þetta mál er sem sagt í þessari stöðu núna. Þessir samningar náðust og málið er í ákveðinni biðstöðu.

Varðandi Hatton-Rockall svæðið mætti ég á fund utanríkismálanefndar í morgun ásamt með hafréttarfræðingi ráðuneytisins þar sem ítarleg grein var gerð fyrir stöðu þess máls. Ísland gerir sem kunnugt er tilkall til landgrunns á þremur svæðum utan 200 sjómílna, þ.e. á Reykjaneshrygg og Hatton-Rockall svæðinu í suðri og á suðurhluta Síldarsmugunnar í norðaustri.

Varðandi Hatton-Rockall svæðið hefur ríkt ágreiningur milli Íslands, Bretlands, Írlands og Danmerkur sem fara með málið fyrir hönd Færeyinga um réttarstöðu Hatton-Rockall svæðisins frá því á miðjum 9. áratug síðustu aldar. Afar erfiðlega gekk að koma á viðræðum deiluaðila og það

var ekki fyrr en haustið 2001 sem fyrsti fjórhliða fundurinn um Hatton-Rockall málið var haldinn í Reykjavík að frumkvæði íslenskra stjórnvalda. Viðræðurnar voru gagnlegar og hefur þeim síðan verið haldið fram með reglulegum hætti. Aðilar eru sammála um að til þess að lausn náist um afmörkun landgrunns á umdeildum svæðum á borð við Hatton-Rockall svæðið og raunhæft sé að nýta auðlindir þess þurfi tvennt að koma til, annars vegar þurfi hlutaðeigandi ríki að komast að samkomulagi um skiptingu landgrunnsins sín á milli, þ.e. hver skuli vera hlutur hvers, og hins vegar þurfi að nást niðurstöður um afmörkun ytri marka landgrunnsins á grundvelli ákvæðis 76. gr. hafréttarsamningsins og tillagna landgrunnsnefnda Sameinuðu þjóðanna. Íslendingar hafa viljað tengja þetta alveg saman, þ.e. ekki semja um ytri mörkin nema jafnhliða sé samið um skiptingu svæðisins.

Á undanförnum mánuðum hefur verið nokkur framgangur í viðræðunum og aukin áhersla lögð á að fjalla um hugsanlegar leiðir til skiptingar landgrunnsins á Hatton-Rockall svæðinu milli aðilanna fjögurra og hafa nokkrar þreifingar átt sér stað þar að lútandi. Þessi mikilvægi þáttur viðræðnanna hefur kallað á umfangsmikinn undirbúning af Íslands hálfu og hefur m.a. verið aflað ítarlegra upplýsinga um Hatton-Rockall svæðið og lagt mat á hvar séu helst líkur á að kolvetnisauðlindir sé að finna á svæðinu. Síðustu viðræðufundirnir sem haldnir voru í Reykjavík, í Kaupmannahöfn í nóvember og Dyflinni í febrúar gefa ástæðu til að ætla að þreifingar aðila gætu með skömmum fyrirvara þróast í formlegri samningaviðræður um skiptingu svæðisins en síðan verður næsti fundur haldinn í Southampton síðar í þessum mánuði, 22. og 23. apríl. Það var m.a. af þeirri ástæðu sem við komum á fund í utanríkismálanefnd í morgun og gerðum grein fyrir stöðu málsins og fengum viðhorf nefndarinnar til (Forseti hringir.) þess samningsumboðs sem okkar aðilar fara með.

[12:09]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Í þessari fyrirspurn er hreyft ákaflega mikilvægu máli sem varðar hagsmuni Íslendinga mjög mikið. Full ástæða er til að spyrja eftir og fá skýringar og greinargerð um framvindu samningaviðræðna á báðum þeim stöðum sem um ræðir við aðrar þjóðir. Það er ljóst að íslensk stjórnvöld hafa verið vel vakandi í þessum efnum og haldið fram kröfum okkar og sjónarmiðum gagnvart öðrum þjóðum eins og Írum, Bretum og Dönum á Hatton-Rockall svæðinu. Eftir yfirferð um það mál í utanríkismálanefnd í morgun hygg ég að segja megi að íslensk stjórnvöld og utanríkisráðuneytið standi sig vel í þeim efnum. Ég hvet ráðherra til áframhaldandi verka á því sviði. Það er alveg ljóst að þegar niðurstaða næst í báðum þessum málum í viðræðum við aðrar þjóðir munu Íslendingar njóta þess í umtalsverðum mæli.

[12:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Af því að fyrirspyrjandi nefndi Jan Mayen samninginn frá 1976 get ég tekið undir að hann hefði þurft að vera betri fyrir Íslands hönd. Það var söguleg ógæfa að Ísland var ekki í aðstöðu til að gæta hagsmuna sinna þegar Norðmenn helguðu sér Jan Mayen en þá fóru Danir með utanríkismál Íslands og gerðu m.a. ekkert með merkilegt bréf Jóns Þorlákssonar frá 1927, að mig minnir, sem minnti á rétt Íslendinga í því sambandi. Danir stungu því undir stól og gerðu ekkert með það. Ég hygg hins vegar að torvelt verði að fá samninginn tekinn upp.

Varðandi Svalbarðamálið segi ég bara það að ætli reynslan sýni ekki eins og hæstv. utanríkisráðherra fór hér yfir að Norðmenn hafa gott af dálitlum þrýstingi. Þeir hafa gott af því að muna að það er ekki sjálfgefið að þeir með sína ágengu stefnu í Norðurhöfum fái alltaf allt sitt fram.

Í þriðja lagi með Hatton-Rockall tek ég undir að þar hefur verið unnið vel að málum og utanríkismálanefnd hefur verið haldið upplýstri. Það er til fyrirmyndar og ég tel að þar eigi embættismenn og ráðuneytið hrós skilið fyrir að unnið er með mjög metnaðarfullum og markvissum hætti að því.

[12:12]

Fyrirspyrjandi (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka ráðherra fyrir góð svör við þeim spurningum sem ég var með. Þó vil ég spyrja hana og fá betur fram hvort það megi líta svo á að það sem snýr að Svalbarða sé frosið núna og kannski ekki verið að vinna í þeim málum sem skyldi þótt það hafi tekist að semja um síld. Síldveiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum eru með þeim hætti að þjóðirnar sem gerðu þann samning, hvort sem það eru Norðmenn, Færeyingar eða Evrópusambandsþjóðirnar, mega veiða í íslenskri lögsögu líka. Við megum ekki gleyma því að við erum með töluvert af þjóðum sem eiga veiðirétt innan fiskveiðilögsögunnar, Færeyingar og jafnvel Rússar í kolmunna og öðru.

Hetjurnar Eyjólfur Konráð Jónsson, sem barðist mikið fyrir hafréttarmálum á sínum tíma, og Hans G. Andersen eiga heiður skilinn fyrir þá forustu sem þeir veittu í þessum hafréttarmálum. Mér sýnist að ekki veiti af að halda uppi merkjum þeirra. Ég geri töluverðan greinarmun á því sem snýr að Hatton-Rockall svæðinu þar sem mér sýnist vel haldið á málum en síður varðandi Svalbarða. Það er kannski erfiðara líka en ég held að við eigum tvímælalaust að láta reyna á rétt okkar á Svalbarða-svæðinu fyrir hafréttardómstólnum og sýna Norðmönnum í tvo heimana alveg með það. Samkvæmt öllu lítur út sem við eigum rétt við Svalbarða og það skiptir okkur verulegu máli að halda þeim málum gangandi.

[12:14]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er alveg rétt sem hér hefur komið fram, hér eru á ferðinni mjög mikilvæg mál, bæði staða mála á Svalbarða og Hatton-Rockall svæðinu. Það væri líka hægt að nefna hafsbotnsréttindin á Reykjaneshrygg sem líka eru mikilvæg og þess vegna er brýnt að við höldum vel á þessum málum öllum. Þegar upp er staðið snúast þau um auðlindir og hlutdeild í mögulegum auðlindum á hafsbotninum og undir hafsbotninum sem getur skipt verulegu máli, þegar í dag en ekki síður þegar til framtíðar er litið. Þar er

horft til gass og olíu en ekki síður til ýmissa erfðaefna sem munu verða mikilvægar auðlindir í framtíðinni.

Ég leyfi mér að halda því fram að það sé haldið vel á þessum málum í utanríkisráðuneytinu og það sé mikill metnaður í utanríkisráðuneytinu til að standa vel að málum sem varða hafréttinn. Þar eigum við heilmikla sögu og höfum stöðu á alþjóðavettvangi sem er mikilvægt að við höldum. Það er brýnt að við höldum vel á þessum málum og gerum það með íslenska hagsmuni í huga. Það vil ég leyfa mér að segja að sé gert af hálfu utanríkisráðuneytisins.

Varðandi Svalbarða er það ekki frosið mál. Því er haldið vakandi og það er mikilvægt eins og kom fram hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að við höldum þrýstingnum á Norðmönnum í þessu máli og að þeir viti að það er vakandi hjá okkur og að við getum auðvitað hvenær sem er farið af stað með það. Það eru engar fyrningar í því máli.

Umræðu lokið.

Fullgilding bókunar við alþjóðasamninga gegn pyndingum.

Fsp. SJS, 453. mál. — Þskj. 723.

[12:16]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Í septembermánuði 2003 skrifaði þáverandi utanríkisráðherra Halldór Ásgrímsson undir svonefnda valfrjálsa bókun við alþjóðasamninginn gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu. Síðan þessi bókun var gerð hafa allmörg ríki fullgilt samninginn af þeim sem undirrituðu hann í byrjun en það gerðu nánast öll Evrópuríki, nokkur Mið-Asíulönd, svo til öll ríki rómönsku Ameríku, Suður-Afríka og fleiri lönd.

Í hópi nágrannaríkja sem þegar hafa fullgilt samninginn eru Svíþjóð, Danmörk, Bretland, Spánn og handan Atlantshafsins Mexíkó, nokkur Mið-Ameríkuríki og svo til öll ríki Suður-Ameríku sem þar með ganga á undan með góðu fordæmi í þessum efnum og undirrita ekki bara samninginn heldur fullgilda hann jafnframt.

Því miður er það svo að áhyggjur manna af pyndingum og ýmiss konar ómannlegri eða vanvirðandi meðferð fólks fara fremur vaxandi en hitt. Maður skyldi ætla að slíkt væri á útleið í heiminum og minni og minni ástæða væri til að hafa áhyggjur af því yfir höfuð en þannig er það því miður alls ekki. Þar kemur ekki síst til hið svonefnda stríð gegn hryðjuverkum og hvernig ríkisstjórnir, m.a. í rótgrónum lýðræðisríkjum sem maður skyldi ætla að hefðu mannréttindi og mannhelgi mjög í hávegum, hafa tekið til við að túlka bæði eigin lög og rétt og alþjóðaréttinn þannig að þau hafa aukið svigrúm jafnvel til pyndinga eða mjög harðneskjulegra yfirheyrsluaðferða á föngum og þar fram eftir götunum.

Því miður er því ærin ástæða til að þoka þessu máli áfram. Það er enginn vafi á því að efni þessarar valfrjálsu bókunar er mjög mikilvægt í þessu efni vegna þess að þar er einmitt kveðið á um tilkomu eftirlitskerfis, að sett verði á fót reglubundið eftirlit og möguleikar á að senda sveitir til eftirlits þar sem menn hafa áhyggjur af því að samningurinn sjálfur sem bannar slíkt athæfi sé brotinn.

Mér finnst mikilvægt að Ísland leggi þessu lið fyrir sitt leyti með því að fullgilda samninginn eða bókunina eins fljótt og mögulegt er og það eru komin allmörg ár síðan hann var undirritaður. Hann var undirritaður af okkar hálfu þannig að spurning mín er í sjálfu sér ósköp einföld til hæstv. utanríkisráðherra og hún er svona: Hvað líður fullgildingu Íslands á valfrjálsri bókun við alþjóðasamning gegn pyndingum og annarri grimmilegri, ómannlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu?

[12:19]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Vegna þessarar fyrirspurnar og umræðu sem var hér í gær um fullgildingu mansalsbókana við Palermó-samninginn, fullgildingu mansalssamnings Evrópuráðsins og síðan aftur varðandi bókun við alþjóðasamninginn gegn pyndingum, þá vil ég segja að utanríkisráðuneytið er kannski eins og verkamaður í víngarði Drottins. Það fer með fullgildinguna en þarf í rauninni atbeina annarra ráðuneyta til þess að hún nái fram að ganga vegna þess að oft kallar þetta á breytingar á ýmsum lögum sem heyra þá undir önnur ráðuneyti. Það á við í þessu tilviki en það heyrir undir dóms- og kirkjumálaráðuneytið. Samkvæmt upplýsingum frá því ráðuneyti eru lagabreytingar nauðsynlegar til þess að Ísland geti uppfyllt þær skyldur sem bókunin leggur þeim ríkjum á herðar sem hana fullgilda.

Markmið bókunarinnar er að koma á reglulegu eftirliti með þeim stöðum þar sem frelsissviptir einstaklingar eru vistaðir og fyrirbyggja með þeim hætti að ómannúðleg meðferð eigi sér stað. Bókunin kveður á um að eftirlitið skuli vera með tvennum hætti: Annars vegar með því að heimila reglulegar heimsóknir alþjóðlegra sérfræðinga og hins vegar með því að koma á reglulegu eftirliti af hálfu innlendra aðila. Til að unnt sé að fullgilda bókunina þarf að setja í íslensk lög ákvæði varðandi eftirlitið. Ríki hafa val um hvernig hinu innlenda eftirliti verður hagað en eftirlitsaðilinn skal vera sjálfstæður og hafa jafnframt viðeigandi sérfræðiþekkingu.

Er nú unnið að því í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu að skoða hverjum skuli fela eftirlitið og er gert ráð fyrir að tillögur að nauðsynlegum lagabreytingum verði tilbúnar í haust.

[12:21]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessi svör og fagna því að málið er þá á hreyfingu. En mér finnst þetta hafa tekið ansi langan tíma. Það getur ekki verið flókið viðfangsefni að setja einföld ákvæði í lög sem heimila þetta eftirlit. Reyndar hef ég áhuga á að fá að sjá hvað það er sér sem þarf beins lagaatbeina við í þessum efnum nema þá það eitt að heimila að taka á móti og fela og heimila utanaðkomandi sendinefndum að kynna sér mál.

Það kann að vera að menn telji að taka þurfi af vafa með lagastoð í þeim efnum. En það er örugglega í okkar valdi að fela t.d. einhverjum innlendum aðila með samningi eða er-

indisbréfi að annast um þetta eftirlit.

Ég vona nú að það beri ekki að skilja þennan langa tíma sem liðinn er frá því að þáverandi utanríkisráðherra undirritaði bókunina sem einhverja tregðu. Ýmsu er borið við í þessum efnum og maður hefur skilning á sumu eins og því að það tekur tíma að þýða gríðarlanga og mikla samninga ef slíkt á við. Það er ekki í þessu tilviki, þetta er ekki mjög mikill pappír. Málið er tiltölulega einfalt að allri gerð. Þetta er bókun, viðbót við þegar fullgiltan samning af okkar hálfu. Ég vona að gerð verði gangskör að því að þetta gangi eftir, að við fáum þá frumvarp hér inn á þingið á hausti komanda sem feli í sér nauðsynlegar lagatillögur á nauðsynlegum lagastoðum til þess að þetta gangi eftir. Ég mun fyrir mitt leyti fylgjast með því að svo verði.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 12:23]

Stúdentar frá Menntaskólanum Hraðbraut.

Fsp. PHB, 467. mál. — Þskj. 746.

[12:46]

Fyrirspyrjandi (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Fyrir nokkrum árum var mikil umræða um styttingu náms til stúdentsprófs og þar fór hæstv. menntamálaráðherra framarlega í flokki í að reyna að stytta nám til stúdentsprófs. Því miður tókst það ekki vegna ýmissa aðstæðna, kannski vegna kjarasamninga, afstöðu verkalýðshreyfingar, kennara og annarra slíkra. Það er ljóst að í framhaldsskólunum eru um 20 þúsund nemendur og kostnaðurinn sem gert er ráð fyrir á næsta ári er um 17 milljarðar, þ.e. um 850 þús. kr. á hvern nemanda.

Það segir okkur að þegar skóli býður einhverjum nemanda í fjögurra ára nám til stúdentsprófs þá er hann í rauninni að bjóða honum aðstöðu upp á 2,8 millj. kr. sem nemandinn tekur. Nemandinn virðist geta hætt hvenær sem er að þiggja þetta mikla framboð sem kostar 2,8 milljónir og því veltir maður fyrir sér hvort ekki væri eðlilegt að meiri umræða væri um þennan kostnað.

Mér skilst að íslenskir framhaldsskólanemendur verði stúdentar elstir miðað við nágrannalönd okkar, eða elstir til að verða stúdentar og þess vegna er þetta spurningin um hversu mikið kostar þetta þjóðfélagið. Þetta fólk kemur seinna inn á vinnumarkaðinn, starfsævin verður styttri en á móti kemur að mjög margir vinna í leyfum og með námi og öðlast þannig starfsreynslu. Undantekning frá þessu er Menntaskólinn Hraðbraut sem útskrifar nemendur eftir tvö ár sem er verulega mikið styttra en hinn almenni menntaskóli. Það næst væntanlega fram með eitthvað harðara námi en líka með því að nema á sumrin. Í Menntaskólanum Hraðbraut er miklu styttra sumarleyfi og önnur leyfi eru líka styttri.

Mig langar til að spyrja hæstv. menntamálaráðherra að því hversu stórt hlutfall nemenda í Menntaskólanum Hraðbraut útskrifaðist 18 ára eða yngri með stúdentspróf árin 2005, 2006 og 2007, þ.e. þau ár sem skólinn hefur starfað.

Mér sýnist annað athyglisvert koma í ljós og það er hlutfall kvenna af stúdentum frá skólanum á þessum árum. Síðan er spurningin: Á hvaða aldri útskrifast nemendur skólans almennt með stúdentspróf og hvert hefur hlutfall kvenna verið?

[12:49]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Pétri Blöndal fyrir fyrirspurnina. Vegna inngangsorða hv. þingmanns um styttingu náms til stúdentsprófs þá vil ég geta þess að ég er enn þeirrar skoðunar að við getum notað og nýtt tímann betur innan íslensks skólakerfis. Ég hef margoft dregið fram þá staðreynd að við notum hátt í 12.000 klukkustundir til stúdentsprófs miðað við þau lönd sem við berum okkur saman við. Þar má nefna Dani sem nota ríflega 10.000 klukkustundir, Svía milli 9.000 og 10.000 og síðan Finna sem við alla jafnan viljum bera okkur saman við en þeir eru með tæplega 9.000 eða 8.800 klukkustundir til stúdentsprófs. Við getum því nýtt tímann betur og við eigum að gera það.

Það má segja um aðferðafræðina sem lagt var upp með á sínum tíma að hún var kannski ekki heppileg að því leytinu til að þegar maður lítur yfir farinn veg þá var það allt of mikil miðstýring í þá átt að segja að allir ættu að stytta nám til stúdentsprófs.

Það frumvarp sem nú liggur fyrir þinginu, frumvarp til framhaldsskólalaga, veitir skólunum hins vegar miklu meira frelsi og fleiri tækifæri til að auka á fjölbreytni til að efla iðn- og starfsnám og til þess m.a. að stytta námstímann ef nemendur kjósa svo. Þetta byggist allt á því að nemendur annars vegar hafi val og hins vegar að skólarnir móti nám og námsframboð eftir því sem atvinnulífið og háskólarnir kjósa og leiðbeini þeim. Það er því mun minni miðstýring sem nú er stefnt að. Við segjum einfaldlega að við ætlum að hafa kjarnann íslensku, ensku og stærðfræði og síðan mun hver skóli móta nám og námsframboð við hæfi þeirra nemenda sem kjósa skólavist í þeirra skóla. Ég er sannfærð um það að eitt af leiðarljósum þeirra breytinga sem mun leiða til þess að við sjáum hér öflugra iðn- og starfsnám, sem við höfum kallað eftir ár eftir ár. Við eigum eftir að sjá styttra nám til stúdentsprófs en við eigum líka eftir að sjá áfram hér þriggja, fjögurra eða jafnvel fimm ára skóla. Svigrúm hraðbrautarinnar innan þessa kerfis verður áfram til staðar.

Þá er ég komin að spurningum hv. þingmanns. Ég vil geta þess og taka undir með hv. þingmanni að það er mikilvægt að benda einmitt á þennan möguleika sem hefur verið í kerfinu en þó allt of lítið nýttur, það er að nema við Menntaskólann Hraðbraut sem er tveggja ára nám.

1. Hversu stórt hlutfall nemenda í Menntaskólanum Hraðbraut útskrifaðist 18 ára eða yngri með stúdentspróf árin 2005, 2006 og 2007?

Samkvæmt upplýsingum frá Hagstofu Íslands útskrifuðust 55% nemenda eða 23 nemendur með stúdentspróf árið 2005, 18 ára og yngri. Árið 2006 útskrifuðust 48% eða 21 nemandi með stúdentspróf, 18 ára og yngri. Árið 2007 útskrifuðust 44% eða 24 nemendur með stúdentspróf frá skólanum, 18 ára eða yngri.

2. Hvert var hlutfall kvenna af stúdentum frá skólanum

á þessum árum?

Árið 2005 var hlutfall kvenna 46% af stúdentum 18 ára og yngri. Árið 2006 52% 18 ára og yngri og árið 2007 var hlutfall kvenna 18 ára og yngri 45%.

3. Á hvaða aldri útskrifast nemendur skólans almennt með stúdentspróf og hvert hefur hlutfall kvenna verið?

Algengast er að nemendur útskrifist með stúdentspróf frá skólanum 18 ára og yngri. Þeir sem eldri eru dreifast nokkuð jafnt á árin frá 20–30 ára og nokkrir eru eldri en þrítugir þegar þeir útskrifast. Árið 2005 voru konur 67% af stúdentum skólans, árið 2006 61% og árið 2007 74%. Af þessu tilefni er rétt að geta þess að það er greinilegt að konur — og enn þá eru fleiri konur en karlar sem ekki hafa framhaldspróf eða stúdentspróf — hafa nýtt sér þennan möguleika sem Menntaskólinn Hraðbraut býður upp á.

[12:53]

Fyrirspyrjandi (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir svörin. Það er ljóst að það er velvilji í ráðuneytinu gagnvart þessum skóla sem er eini skólinn sem getur útskrifað nemendur eftir tvö ár. Samkvæmt þeim upplýsingum sem hæstv. ráðherra las virðist skólinn vera að meginhluta eða stórum hluta sóttur af konum, það á líka við um þá nemendur sem eru yngri en 18 ára en þar eru konur í meiri hluta eða 60%. Það sýnir sig að konur virðast meta það meira að komast fyrr út á vinnumarkaðinn, geta hafið starfsævina fyrr og eru að því leyti skynsamar.

Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra til viðbótar fyrir utan þá velvild sem hún hefur sýnt hraðbraut hvort skólinn fái meira greitt fyrir hvern nemanda vegna þess sparnaðar sem hann skilar ríkinu við að útskrifa nemendur fyrr, hvort skólinn fái meira á ári en aðrir skólar.

Síðan er það spurningin hvort í nýju frumvarpi sé möguleiki á því að framhaldsskóli geti gert samninga við nemendur þegar þeir sækja um, þ.e. að skólinn lofi að veita manninum námsframboð til stúdentsprófs í tvö ár, þrjú ár eða fjögur ár eftir atvikum og nemandinn lofi að nýta námsframboðið þannig að hann geti ekki hoppað út fyrirvaralaust eins og virðist oft vera reyndin vegna þess að nám er fjárfesting og ríkið leggur þarna fram mjög mikla peninga í það að gera þessa fjárfestingu kleifa fyrir nemandann sem er líka gott fyrir ríkið en mér finnst að það vanti alla skuldbindingu af hendi nemandans að nýta og klára þessa fjárfestingu sem hafin er.

[12:55]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Hv. þingmaður hefur ávallt verið mjög víðsýnn og ég tek eindregið undir með honum að konur eru skynsamar verur, þannig að það sé sagt hér. En hvað hin atriðin varðar vil ég geta þess að ég sé í rauninni ekkert því til fyrirstöðu að skólar, og þá er ég að tala um einkarekna skóla, geti að samþykktum nýjum lögum gert svona samning. Ég sé ekkert sem ætti að fyrirbyggja það. Hins vegar vil ég geta þess nýmælis sem er í nýja framhaldsskólafrumvarpinu sem verður vonandi að lögum í vor en þar er kveðið á um nýtt atriði sem er fræðsluskylda ríkisins þannig að ég á erfitt með að sjá að ríkið geti gert slíka samninga ef nemendur kjósa að fara út úr skólanum 16 ára. Ég sé ekkert því til fyrirstöðu að einkareknir skólar geri það en ekki ríkisvaldið nema að því fengnu að við fáum samþykkta fræðsluskyldu sem gildir til 18 ára aldurs sem þýðir að ríkinu og hinu opinbera ber skylda til að taka inn nemendur sem kjósa svo innan 18 ára aldurs.

Varðandi sparnaðarspurningu hv. þingmanns þá er það einfaldlega þannig að við greiðum fyrir einingarnar og einingarnar sem nemendur þreyta innan Menntaskólans Hraðbrautar eru þær sömu og í öðrum skólum og við greiðum samkvæmt þeim þannig að menntaskólabraut fær sama og aðrir og því verður ekki breytt.

Umræðu lokið.

Tónlistarnám á framhaldsskólastigi.

Fsp. BjH, 502. mál. — Þskj. 797.

[12:57]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Mál það sem ég ætla að inna hæstv. menntamálaráðherra eftir tengist mjög mikilvægum hagsmunum menntakerfis okkar en þannig hefur verið nú um nokkurra ára skeið að nemendur á framhaldsskólastigi sem vilja stunda nám í tónlistarskólum eru raunverulega bundnir átthagafjötrum þar sem ríkið hefur vísað tónlistarnáminu alfarið yfir á sveitarfélögin en sveitarfélögin hafa síðan, til að gæta hvert að hagsmunum þegna sinna, takmarkað mjög möguleika utansveitarnemenda að tónlistarnámi. Þetta á við bæði um landsbyggðarfólk sem hefur komið til Reykjavíkur til náms. Þetta á líka við víða úti á landi. Ég þekki það í heimabæ mínum, Selfossi, að þeim fjölbrautaskólanemendum sem eiga lögheimili utan Suðurlands og þar af leiðandi utan umdæmissvæðis Tónlistarskóla Árnesinga hefur verið synjað um að sækja nám nema að greiða full skólagjöld sem ekki er á færi fólks með venjulegan fjárhag.

Það hafa vissulega verið dæmi þess að heimasveitarfélög hafa fengist til þess að greiða þennan kostnað fyrir nemendur og borga þá beint til tónlistarskólanna en hin dæmin eru mjög mörg og kannski fleiri þar sem sveitarfélögin hafa neitað því og þá einmitt á þeim forsendum að það er ekki samkomulag um þessi mál milli sveitarfélaga og ríkis. Það hafa verið starfandi nefndir en mér þykir úrræðaleysið í þessum efnum mjög mikið því að öflugt og gott tónlistarnám er okkur afar mikilvægt og sjálfur fylgdist ég með því eins og aðrir landsmenn þegar hæstv. menntamálaráðherra veitti tónlistarverðlaun á miðjum vetri og var stoltur af þeirri athöfn en stolt okkar yfir tónlistarmönnum verður auðvitað að haldast í hendur við það hvernig við stöndum við bakið á menntun þeirra. Okkar langfrægustu menn á erlendri grundu eru einmitt tónlistarmenn og tónlistin er fullkomlega þess verð að henni sé sinnt ekki síður en öðrum menntasviðum og raunar er þessi afstaða ríkisvaldsins, afstaða menntamálaráðuneytisins til listnáms, því ég hygg að þetta komi líka við annað listnám í landinu, að mínu viti forkastanleg. En ég kalla eftir því hvað sé að gerast í þessum málum hjá hæstv. menntamálaráðherra og

hvort ekki sé von á því að hún beiti sér fyrir að þessum átthagafjötrum tónlistarnemenda verði aflétt.

[13:00]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að taka undir með hv. fyrirspyrjanda, Bjarna Harðarsyni, og undirstrika mikilvægi tónlistarnáms. Eins og fyrirspyrjanda er kunnugt um fer stofnun og rekstur tónlistarskóla eftir gildandi lögum frá 1985 um fjárhagslegan stuðning við tónlistarskóla. Ákvæði þeirra laga gera ráð fyrir því að sveitarfélög eða einkaaðilar er starfa innan eins eða fleiri sveitarfélaga geti starfrækt tónlistarskóla. Tónlistarskólastarfið er ekki á ábyrgð ríkisins. Gert er ráð fyrir því að sveitarfélög sem reka tónlistarskóla greiði launakostnað kennara og skólastjóra. Einkareknir tónlistarskólar, sem hafa þjónustusamning við sveitarstjórn og staðfestingu ráðuneytisins um að kennsla fari fram samkvæmt námskrá, geta enn fremur fengið greiddan launakostnað kennara og skólastjóra úr sveitarsjóði.

Á móti þessum fjárstuðningi sveitarfélaga er tónlistarskólum ætlað að innheimta skólagjöld sem standa undir öðrum rekstrarkostnaði en launum kennara og skólastjóra. Samkvæmt þessu hefur menntamálaráðuneytið það hlutverk að veita tónlistarskólunum sérstakt samþykki og hafa með höndum faglega umsjón og eftirlit með tónlistarkennslu í landinu og ráðuneytið hefur í framangreindu skyni gefið út aðalnámskrá tónlistarskóla árið 2000, bæði almenna hlutann og í einstökum hljóðfæragreinum.

Samkvæmt þessu gera gildandi lög ráð fyrir því að rekstur og fjárhagslegur stuðningur við tónlistarskóla sé viðfangsefni sveitarfélaga. Hér er hins vegar ekki um lögbundið verkefni þeirra að ræða. Þá vil ég enn fremur minna á að það leiðir af ákvæði 78. gr. stjórnarskrárinnar, um sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaga, sem oft er talað um hér, að sveitarfélög ákveða sjálf hvort þau koma að rekstri tónlistarskóla og um greiðslu kennslukostnaðar vegna þeirra nemenda sem stunda tónlistarnám utan lögheimilis sveitarfélags á öllum stigum tónlistarnáms, grunn-, mið- og framhaldsstigi. Ég bendi líka á fordæmi slíks sem felst í samkomulagi sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu um greiðslur með þeim nemendum sem stunda tónlistarnám utan lögheimilis sveitarfélags. Það er hins vegar alveg ljóst að breytingar á núverandi fyrirkomulagi verða ekki gerðar nema með breytingum á lögum um fjárhagslegan stuðning við tónlistarskóla.

Í öðru lagi spyr hv. þingmaður: Hvenær má búast við að aflétt verði átthagafjötrum tónlistarnemenda í landinu? Ég vil ekki taka undir það með svo afdrifaríkum hætti að átthagafjötrar séu á tónlistarnemendum en sannarlega má færa margt til betri vegar í samskiptum milli sveitarfélaga fyrst og fremst varðandi rekstur tónlistarskólanna.

Í mars 2004 tók til starfa nefnd menntamálaráðherra um endurskoðun laga og það er langt síðan, næstum því sex ár, sem að mínu mati er til vansa, og ég kem að því á eftir af hverju það er. Þá tók til starfa nefnd sem átti að endurskoða lög um fjárhagslegan stuðning við tónlistarskóla. Nefndinni var ætlað að gera tillögur um endurskoðun gildandi laga um tónlistarfræðslu. Um starf nefndarinnar er það að segja að fyrir liggja tillögur að frumvarpi til nýrra heildarlaga um starfsemi tónlistarskóla en ýmis álitamál, sem tengjast efni frumvarpsins, hafa komið upp í samvinnu og samskiptum við Samband íslenskra sveitarfélaga og menntamálaráðuneytið og hefur því ekki komið til framlagningar þess. Ég hef margoft áður sagt það hér að ég tel að meginsjónarmiðið eigi að vera það að við eigum að hafa þá skipan að grunn- og miðstigið eigi að vera á forræði og ábyrgð sveitarfélaga og framhaldsstigið hjá ríkinu. Þetta á að gilda um allt listnám, líka listdansinn, um allt listnám sem í aðalnámskrá er.

En ríkið og sveitarfélögin verða að koma sér saman um kostnaðarskiptinguna og þess vegna hef ég sérstaklega ítrekað það við þá ráðherra sem fara með samningsumboðið við sveitarfélögin og talað um það við forustumenn Sambands íslenskra sveitarfélaga að þetta mál verði strax leyst. Ekki er hægt að una því að ekki sé hægt að leysa málefni tónlistarfræðslunnar af því að menn nái ekki saman. Ég tel hins vegar að það sé alveg ljóst að hin menntapólitíska stefna liggur fyrir. Hún kostar ríkisvaldið 250 millj. kr. og þar fyrir utan eru sveitarfélögin ekki tilbúin til að fara þessa leið í listdansinum og mér finnst það umhugsunarefni. Þau eru tilbúin til að gera þetta í tónlistarskólanum af því að ríkið á að taka á sig kostnað þar en ekki varðandi listdansinn. Mér finnst það ekki gott þegar menn hugsa ekki heildstætt þegar kemur að mótun stefnu varðandi listnám. Ég held að þetta sé einfalt, þetta er gegnsætt, ekki síst fyrir foreldra og nemendur sem eru í tónlistarskólunum.

Ég hef sem sagt ítrekað það að ég tel að þessi þáttur verði sérstaklega dreginn út úr almennum viðræðum um verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga vegna þessa ósamkomulags milli aðilanna um verkaskiptinguna. Ég hef átt ágæta samvinnu við tónlistarskólana, sem eru á svipuðu máli og ég varðandi stefnuna, og ég vænti þess að það verði þá góð samvinna allra þegar þetta mál kemur inn í þingið þegar þar að kemur. Ég bind vonir við að það verði á haustdögum.

Ég vil hins vegar undirstrika það að þessi tilfærsla er að sjálfsögðu vandasöm enda miklir fjármunir í húfi. Í því sambandi er ekki síst mikilvægt að sveitarfélögin sjálf komist að sameiginlegri niðurstöðu og mun ég koma að því á eftir.

[13:06]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við höfum oft rætt um þessi mál í þingsal og mér þykir hæstv. menntamálaráðherra fremur loðinn í svörum sínum eða kannski ósamkvæmur sjálfum sér. Síðast þegar við ræddum þetta saman var það vegna úrskurðar frá umboðsmanni Alþingis sem taldi að framhaldsnám í tónlist og sérstaklega þær einingar sem eru þreyttar til stúdentsprófs ættu að vera á kostnað ríkisins af því að framhaldsskólastigið, eðli málsins samkvæmt, heyrði undir ríkið. Þá sagði hæstv. menntamálaráðherra að hún væri ekki sammála áliti umboðsmanns en nú segir hún að það sé sitt álit að framhaldsstig í tónlist eigi að heyra undir ríkið. Ég tel að þetta þurfi að ræða betur og greiða úr þessum málum.

Tvennt er afar mikilvægt. Það verður að leysa þann vanda sem við stöndum frammi fyrir, það verður að tryggja

að ríkið taki að sér framhaldsstigið í tónlist, við vinstri græn erum fylgjandi því. Og það verður að tryggja að landið verði eitt umdæmi þegar um tónlistarnám er að ræða.

[13:07]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég vil þakka þau svör menntamálaráðherra sem lúta að því að hún lýsir sig nú algerlega sammála þeirri stefnu að ríkið standi að framhaldsmenntuninni og það hef ég talið mjög mikilvægt. Ég hafði einmitt kynnt mér svör menntamálaráðherra frá því fyrr í haust og þau hafði ég ekki alls kostar skilið og vona að sú stefna sem kemur fram hér í dag gildi.

Ég tel brýnt að leyst verði úr þessu máli strax vegna þess að, eins og fram kom í ræðu hæstv. menntamálaráðherra, þetta hefur staðið fast árum saman án þess að nokkur lausn fáist og á meðan hrökklast fjöldi nemenda úr námi. Sjálfur veit ég um nemendur sem hafa skipt um framhaldsskóla vegna þess að þeir hafa viljað leggja stund á ákveðna boltaleiki, sem er mjög gott, og fært sig þess vegna yfir í annað sveitarfélag en sitt lögheimilissveitarfélag og ríkið greiðir fyrir námið á íþróttabrautinni en þeir hafa þá um leið orðið að hætta tónlistarnámi sínu. Það er mjög slæmt þegar 16 og 17 ára ungmenni hætta í námi sem þau hafa samt mikla hæfileika til og leggja það á hilluna vegna brotalama í regluverki okkar, vegna þess að menntamálaráðuneytið hefur ekki náð að halda utan um málefnið. Það tapast mjög mikil þjóðarverðmæti þegar ungmenni geta ekki stundað námið á þeim tíma þegar þau eru að vaxa úr grasi og detta út af listbraut sem er þeim kannski mjög opin.

Ég kalla eftir því að menntamálaráðherra beiti sér fyrir lausn þessara mála strax. Og að á meðan ekki er búið að finna lausnina á milli ríkis og sveitarfélaga beiti hún sér fyrir bráðabirgðalausnum þar sem nemendur í þessari stöðu geta þá sótt um styrki til að greiða skólagjöld þar sem sveitarfélög eru ekki til þess búin. Það er í raun og veru einföld bráðabirgðalausn.

[13:09]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Það kemur svo sem ekki á óvart að þingmenn sem hér hafa komið upp séu að reyna að rugla fólk í ríminu. Hér er ekki verið að tala um nákvæmlega sama mál. Ég er einfaldlega ósammála áliti umboðsmanns Alþingis miðað við gildandi lög. Ég hef ekkert breytt stefnu minni sem ég hef talað fyrir í nokkur ár á þingi og mér finnst miður ef hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir heldur því fram að ég sé tvísaga í þessum málum, það er ekki rétt. Ég hef alltaf sagt að pólitísk stefna mín varðandi listnámið í landinu sé sú að grunn- og miðstigið eigi að vera hjá sveitarfélögunum og framhaldsstigið hjá ríkinu. En það verður ekki að óbreyttum lögum.

Það verður ekki fyrr en sveitarfélögin og ríkisvaldið geta komið sér saman um þetta. Ábyrgðin er ekki á herðum ríkisins í þessu efni. Það eru sveitarfélögin sem hafa borgað fyrir tónlistarnámið fram til þessa og það verður að breyta lögum til þess að við breytum þessu fyrirkomulagi í þá átt sem ég tel vera skynsamlega eins og ég hef getið um fram til þessa. (Gripið fram í.) Ég tel hins vegar að það sé mikilvægt að draga þetta fram því hér inni eru þingmenn sem m.a. hafa talað um að framhaldsskólinn ætti að færast yfir til sveitarfélaga. Gott og vel.

Ég hef líka sagt það hér úr þessum ræðustól. Það er í rauninni ekki mikilvægasta málefni fyrir mig að ríkisvaldið reki alla framhaldsskóla á landinu, alls ekki. Aðalmálið er að reka öfluga framhaldsskóla sem sinna því starfi og þeim kröfum sem til þeirra eru gerðar. Ég tel hins vegar dæmið varðandi tónlistarkennsluna vera gott dæmi um það að ég held að það verði lífsins ómögulegt fyrir sveitarfélögin að reka framhaldsskóla ef þau geta ekki leyst þessi málefni tónlistarskólanna. Nemi úr Hafnarfirði sækir nám hingað í Reykjavík og það fer allt í háaloft — ef sveitarfélögin geta ekki leyst úr slíkum einföldum álitaefnum er ekki hægt að færa framhaldsskólann yfir til sveitarfélaganna. Það er ekkert hægt fyrr en þessi minni mál, ef svo má að orði komast, eru leyst. (Gripið fram í.) Það á að leysa málið þannig að grunn- og miðstigið verður hjá sveitarfélögunum, hitt verður hjá ríkinu en það verður að breyta lögum og þess vegna er ég ósammála áliti umboðsmanns Alþingis sem og aðrir lögfræðingar, og það má alveg halda áfram.

Umræðu lokið.

Áskoranir frá Bandalagi íslenskra listamanna.

Fsp. KolH, 509. mál. — Þskj. 804.

[13:12]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég hef lagt fyrir hæstv. menntamálaráðherra fyrirspurn í þremur liðum varðandi áskoranir frá Bandalagi íslenskra listamanna.

Á aðalfundi bandalagsins þann 16. febrúar ályktaði bandalagið um þrjú meginatriði í stefnu sinni. Í fyrsta lagi varðandi menningarstefnu. Aðalfundur Bandalags íslenskra listamanna óskar eftir því að menntamálaráðuneytið móti og gefi út menningarstefnu til fjögurra ára í senn, sambærilegt við það sem gert er í Noregi. Í næstu grannaríkjum okkar er menningarstefna af ýmsu tagi. Norðmenn hafa fylgt slíkri til fjögurra ára, Danir til tíu ára og Svíar held ég til tíu og jafnvel tuttugu ára. Sinn er siður í landi hverju hvað þetta varðar. En menningarstefna er samþykkt hjá ríkisstjórnum nágrannaríkja okkar. Ég tek undir þá áskorun Bandalags íslenskra listamanna að slíkt þyrfti einnig að vera við lýði á Íslandi.

Í hugmyndum Bandalags íslenskra listamanna er getið um að slík stefna yrði að vera unnin í samvinnu við listamenn þar sem tekið væri á uppbyggingu og framþróun menningar og lista á Íslandi. Í öðru lagi ályktaði Bandalag íslenskra listamanna um tekjur af skattprósentu vegna tekna af hugverkum. Þar eru menn á því spori að óska eftir því að stjórnvöld viðurkenni hugverk sem eign og þau lúti sömu lögmálum og aðrar eignir þegar lagður er á þær skattur. Hugsunin er sú að listamenn fái tekjur sem aðrir launamenn þegar þeir semja eða skapa viðkomandi verk, hvort sem það er leikrit fyrir leikhús eða rithöfundur skrifar bók fyrir út-

gefanda og þar fram eftir götum. En ef rithöfundurinn eða listamaðurinn hefur síðar á ævinni tekjur af sama verki verði þær tekjur skattlagðar eins og eignatekjur, þ.e. með 10% skattprósentu, ekki sambærilegri og ef væri um launatekjur að ræða.

Í þriðja lagi er getið í ályktuninni um starfslaun listamanna. Bandalag íslenskra listamanna leggur áherslu á það lögum um starfslaun verði breytt. Bandalagið telur að það þurfi að fjölga verulega þeim mánuðum sem nú er gengið út frá. Nú greiða launasjóðir listamanna um 1.200 mánuði, ef ég fer með rétt. Það samsvarar svona 288 millj. kr. á ári. Bandalagið óskar eftir talsverðri hækkun á því framlagi og telur að það megi að ósekju hækka um 300 millj. kr., þ.e. um helming.

Nú spyr ég hæstv. menntamálaráðherra: Hvernig hyggst hún bregðast við þessum áskorunum Bandalags íslenskra listamanna?

[13:15]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir þessa fyrirspurn sem vekur upp ljúfar minningar um góða fundi með Bandalagi íslenskra listamanna. Ég tel þá mikilvæga, fundi mennta- og menningarmálaráðherra Íslands við þetta umhverfi, við heim listamanna. Bandalag íslenskra listamanna er í forsvari fyrir því og samræðan á þeim fundum er oft mjög opinská og við erum ekki alltaf sammála.

En varðandi frekari stefnumótun á sviði menningar og lista þá er þetta afar mikilvægur vettvangur sem skilar sér tvímælalaust inn í stefnumótunina með einum eða öðrum hætti. Þetta eru góðir fundir, haldnir árlega og farið er yfir ýmis mál. En í fyrsta lagi spyr hv. þingmaður:

Hvernig hyggst ráðherra bregðast við áskorunum aðalfundar Bandalags íslenskra listamanna 16. febrúar 2008 um að móta stefnu um uppbyggingu og framþróun menningar og lista á Íslandi?

Á árlegum samráðsfundi stjórnar BÍL með mér, sem haldinn var 27. mars síðastliðinn, var áskorun bandalagsins um mótun menningarstefnu til umræðu. Þar greindi ég sérstaklega frá því að stefna ráðuneytisins birtist ekki hvað síst í löggjöf, framlögum í fjárlögum, verkefnum ráðuneytisins og ýmsum samningum. Nokkrar sérgreindar stefnur eru í gildi svo sem menningarstefna á landsbyggðinni og menningarstefna í mannvirkjagerð sem ég vil hvetja alla þingmenn til að kynna sér. Íslensk málstefna er nú í mótun og verður kynnt. Ég hef sagt að við munum ræða hana á komandi haustþingi.

Það hefur bæði kosti og galla að setja fram skriflega menningarstefnu til nokkurra ára. Sú hætta er fyrir hendi að hún gæti orðið of bindandi og heft þann sveigjanleika sem við höfum til að bregðast við óvæntum verkefnum sé þeirra ekki getið í slíkri stefnu. Það má búast við að talsverð togstreita geti orðið um hvað eigi að vera í menningarstefnu og hversu nákvæm hún eigi að vera, m.a. með tilliti til fjárframlaga. Þetta er reynsla starfsfélaga minna á Norðurlöndunum.

Ég er hins vegar reiðubúin til þess að skoða málið frekar, t.d. mætti skilgreina meginmarkmið til næstu ára og draga saman megináhersluþætti sem birtast skuli í lögum, fjárveitingum og hinum ýmsu samningum. Ég vil geta menningarsamninga við landsbyggðina alla, sem við kláruðum núna á síðasta ári. Sama gildir um ýmis önnur verkefni sem ráðuneytið vinnur að, draga má fram bókamessuna í Frankfurt sem verður að mínu mati eitt stærsta og mikilvægasta kynningarátak sem við förum í á næstu árum.

Ég efast hins vegar um, eins og það bar að, að sú menningarkynning hefði verið sett inn í menningarstefnu sem hefði verið mótuð fyrir tveimur, þremur árum. Þetta er spurning um sveigjanleika, sem ég tel dýrmætan. En það væri ýmislegt hægt að draga fram í svona yfirliti, gott að hafa yfirlit fyrirliggjandi, hvernig við ætlum að standa að baki menningunni í landinu og hvert sé takmarkið til næstu ára. Ég er þó ekki viss um að það sé þess konar stefna sem Bandalag íslenskra listamanna kallar eftir heldur miklu frekar aukin fyrirheit um fjárveitingar og fleira.

Í öðru lagi er spurt um hugverk, hvort ég ætli að viðurkenna hugverk sem eign sem falli undir lagaákvæði um fjármagnstekjuskatt. Almennt er ég fylgjandi einföldu skattkerfi án undanþágna. Ég tel að það komi til greina að hugverk falli undir skilgreiningu á eign í skattalegu tilliti. Ég hef sagt það en vil hins vegar geta þess að skattamál eru á könnu fjármálaráðherra. Því átti fyrirspurnin hvað þetta varðar að beinast sérstaklega til hans.

Í þriðja lagi er spurt hvort eigi að efla starfslaunasjóð listamanna og endurskoða lög um starfslaun listamanna. Þetta mál var einnig til umræðu á fyrrgreindum samráðsfundi. Mikið púður fór í akkúrat þann lið, enda þörf á. En það er rétt að draga fram að það eru skiptar skoðanir meðal aðildarfélaga Bandalags íslenskra listamanna um hvar skuli bera niður. Á að fjölga starfslaununum? Á að hækka mánaðargreiðslur frekar eða hvort tveggja, eins og mér heyrist flestir vilja?

Hvað með nýju greinarnar? Hvað með unga fólkið? Mig minnir að í Danmörku hafi viðbótin verið sett í ákveðinn sjóð sem hafði það markmið að efla unga listamenn í einhvern skamman tíma til að ýta við þeim og gefa þeim aukin tækifæri.

Í vetur hófst vinna í ráðuneytinu við endurskoðun á lögum um listamannalaun með síðari breytingum. Ég hef þegar lýst því yfir að efling starfslaunasjóða listamanna verði forgangsmál ráðuneytisins á sviði lista en það er ljóst að eftirspurnin verður meiri, eins og við þekkjum, en framboðið.

Endurskoðun laganna er liður í að efla sjóðinn. Núgildandi kerfi hefur reynst vel. Við sjáum að gróskan í lista- og menningarlífi þjóðarinnar hefur aldrei verið jafnmikil og (Forseti hringir.) um þessar mundir. Ég vil hins vegar ítreka, frú forseti, að við munum halda áfram að forgangsraða í þágu starfslauna til listamanna.

[13:20]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra svörin. Í máli hennar kom fram að hún væri hálffeimin við að setja fram menningarstefnu af því að það komi til með

að geta heft sveigjanleika hennar í störfum. Ég er ekki sammála hæstv. ráðherra hvað það varðar. Ég tel mjög mikilvægt að ráðherrar og ríkisstjórnin öll átti sig á því hvert beri að stefna í menningarmálum, að við reynum að koma í veg fyrir handahófskennda stefnu í þeim efnum og að fjármunum sé varið handahófskennt til menningar og lista.

Ég bendi á fordæmin. Ég bendi á Listahátíð í Reykjavík. Þar hefur verið fylgt mjög meðvitaðri menningarstefnu undanfarin ár en það heftir ekkert svigrúm hátíðarinnar heldur gerir það þau skref sem eru stigin markvissari. Ég tel að slíkt geti líka orðið upp á teningnum og mundi verða upp á teningnum ef ríkisstjórnin og hæstv. menntamálaráðherra settu sér menningarstefnu af því tagi sem Bandalag íslenskra listamanna óskar eftir.

Varðandi hið einfalda skattkerfi sem hæstv. ráðherra er fylgjandi og ákvörðun hennar um að ég beini fyrirspurninni frekar til hæstv. fjármálaráðherra þá mun ég að sjálfsögðu gera það. En það er gott að hafa í veganesti hið jákvæða viðmót sem mér þótti stafa af svörum hæstv. ráðherra.

Í þriðja lagi, varðandi starfslaun, er gott að heyra að hún átti sig á því og vilji skoða starfslaunamálin. Það er ekki viðunandi að fjölgun hafi ekki orðið á þeim sem fá starfslaun í 11 ár. Það hlýtur að vera orðið meira en tímabært að skoða eflingu á því kerfi og tryggt, eins og hæstv. ráðherra segir, að unga fólkið fái sinn eðlilega skerf af þeim starfslaunum og að nýjar greinar rúmist þarna innan.

Lengi hefur verið kallað eftir því að Listasjóður verði endurnýjaður og markmið hans endurskilgreint því eins og er safnast of margar listgreinar í sjóðinn (Forseti hringir.) og ég tel nauðsynlegt að fara að greina hann í sundur að einhverju leyti.

[13:22]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég mótmæli því harðlega að hér ríki hentistefna varðandi menningarmál í landinu fyrst ekki er til einhvert plagg sem segir: Stefnt er að eflingu og byggingu tónlistar- og ráðstefnuhúss. Stefnt er að því að efla og styrkja starfslaun listamanna. Stefnt er að því að fjölga menningarkynningum í útlöndum. Að þessu öllu er unnið. Ég undirstrika að menningarstefna okkar kemur að meginhluta til fram í fjárlögum, m.a. í þeim menningarsamningum sem við höfum gert á undanförnum árum, menningarkynningu, öflugu listalífi, m.a. í tónlistarlífinu. Við erum að byggja, eins og ég gat um, tónlistar- og ráðstefnuhús og þannig má lengi telja.

Ef það er einhver friðþæging fyrir menn að við mótum eitthvað sem kallast menningarstefna þá hef ég sagt og ég sé reiðubúin til þess. Ég er tilbúin að skoða málið frekar ef það yrði til þess að fólk yrði ánægðara með ástandið, að við drögum fram þá áhersluþætti sem ég hef sett fram.

Ég er hins vegar ekki sannfærð um að þeir áhersluþættir séu samhljóða áherslum Bandalags íslenskra listamanna. Það þarf ekkert endilega að vera. Svo menn hafi það á hreinu þá er menningarstefna ríkisins ekkert endilega bara plagg frá skrifstofu Bandalags íslenskra listamanna heldur miklu frekar samvinna á milli hinna ýmsu aðila, ekki eingöngu listamanna heldur og ýmissa annarra sem hafa mikilla hagsmuna að gæta þegar kemur að menningu og listum. (**KolH:** Ályktunin fjallar um það.)

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 13:24]

Störf þingsins.

Frumvarp um matvæli – löggæsla á Suðurnesjum – þjóðlendur.

[13:31]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til formanns landbúnaðarnefndar. Þannig var að sl. fimmtudag mælti hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra fyrir frumvarpi á þinginu sem snýst um að innleiða landbúnaðarlöggjöf Evrópusambandsins. Þegar frumvarpið hefur verið samþykkt höfum við innleitt svo til alla landbúnaðarlöggjöf Evrópusambandsins fyrir utan styrkjakerfið.

Á sínum tíma var samið um að Ísland hefði undanþágu frá upptöku ákveðinna gerða. Með þessum breytingum mun frelsi til innflutnings búfjárafurða aukast. Breytingin hefur þó engin áhrif á það fyrirkomulag sem er við lýði á innflutningi búfjárafurða að því er varðar tolla. En samkvæmt ræðu hæstv. ráðherra Einars Guðfinnssonar þegar hann mælti fyrir málinu er meginmarkmiðið að efla fæðuöryggi og tryggja þannig hnökralaus viðskipti með örugg matvæli á innri markaði Evrópusambandsins. Öll framsetning hæstv. ráðherra var mjög látlaus eins og til að undirstrika að hér væri ekki um grundvallarbreytingu að ræða eða a.m.k. ekki sérstaklega mikla breytingu.

Síðan gerðist það á laugardaginn að hæstv. ráðherra mætti á fund með flokksfélögum sínum í Valhöll þar sem hann kynnti frumvarpið samkvæmt fjölmiðlum. Þar talaði hann um frumvarpið með stjörnur í augum og sagði þetta vera grundvallarbreytingu, að þessa stundina væri fortakslaust bann við innflutningi á ósoðnu kjöti en að það mundi breytast með frumvarpinu. Spurningin til hv. formanns nefndarinnar er þessi: Er Sjálfstæðisflokkurinn að flytja póst frá Brussel inn í þingið eða er Sjálfstæðisflokkurinn að eigin frumkvæði að breyta landbúnaðarstefnunni í grundvallaratriðum?

[13:33]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessa fyrirspurn frá hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur og minni á að þessi aðlögun sem við verðum að fara í varðandi matvæli — það var hafinn mikill og góður undirbúningur að því máli hjá fyrrverandi landbúnaðarráðherra, hv. þm. Guðna Ágústssyni. Það hefur lengi legið ljóst fyrir að við hefðum ekki þessa undanþágu lengur. Þess vegna er nauðsynlegt að innleiða matvælalöggjöfina. Hluti af því er að við verðum að hafa óheftan aðgang fyrir sjávarafurðir okkar inn á Evrópumarkað. Til þess að þær verði ekki meðhöndlaðar eins og þriðja ríkis vara þá verðum við að taka yfir matvælalöggjöfina algerlega eins og frumvarp hæstv. ráðherra gerir ráð fyrir og við höfum fjallað um í hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd.

Við hófum einmitt þá vinnu í morgun en ljóst er að hér er um heilmikla breytingu að ræða. En það eru auðvitað mörg atriði sem verður að íhuga sérstaklega og við verðum alltaf að hafa í huga, m.a. að hreinleiki landbúnaðarafurða okkar er meiri en tíðkast annars staðar Evrópu, sérstaklega varðandi kampýlóbakter, salmonellu (Forseti hringir.) og slíka hluti. Þetta eru allt saman atriði sem við verðum að fara yfir af því að við tölum þarna um (Forseti hringir.) hreinleika landbúnaðarafurða og hvernig við eigum að sinna þeim málum hér á landi.

[13:35]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég held að það sé mjög of í lagt að segja að við séum með þessu frumvarpi landbúnaðarráðherra og með þeirri ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar sem á bak við liggur að taka upp alla landbúnaðarlöggjöf ESB nema styrkjakerfið, það held ég að sé nú ekki. Þetta er fyrst og fremst sá matvæla- og heilbrigðisþáttur sem við vorum undanþegin og fengum undanþágu frá í byrjun og tókum síðan upp gagnvart fiskafurðum nokkrum árum síðar. Núna verður það þá tekið upp gagnvart búvörum eða öðrum matvælum. Landbúnaðarbatterí ESB er að öðru leyti viðamikið eins og kunnugt er og tekur yfir helming af evrópsku fjárlögunum og snýst um fleira en styrki.

Ég held að þetta sé hins vegar stórt og vandasamt mál sem þurfi að gera allt sem hægt er til að innleiða hér ef ekki verður annar kostur þannig að ekki sé tekin óþarfa áhætta gagnvart sjúkdómavörnum og heilbrigði búfjárstofna og manna. Sömuleiðis þarf að huga að því hvaða áhrif þetta hefur á dýralæknaþjónustu og þá ekki síður hina almennu þjónustu sem stokka á upp í tengslum við þetta mál. Af því hefur ræðumaður nokkrar áhyggjur að það verði ekki til að styrkja hana og eins er það að kostnaður verður umtalsverður samfara þessu. Þetta mál er komið á borð þingmanna og hvernig sem hæstv. landbúnaðarráðherra talar um það hér eða annars staðar þá þarf þingið að vanda sig að sínu leyti og skoða það vel. Það þarf að nýta þá eftir því sem þarf þann aðlögunartíma sem við enn höfum inn á árið 2009 til að vanda þessa framkvæmd eins og kostur er. Það tókst ekki að öllu leyti nógu hönduglega til þegar þetta var fellt niður gagnvart fiskafurðunum. Það olli ýmsum fyrirtækjum umtalsverðu óhagræði, fyrirkomulag landamærastöðva og annað í þeim dúr og það verður að reyna að tryggja að í þessu tilviki takist betur til.

[13:38]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er vissulega undrunarefni að heyra skýringar á þessu frumvarpi hjá formanni þingflokks sjálfstæðismanna og reyndar hæstv. landbúnaðarráðherra líka. Í fyrsta lagi virðist sú meginstoð í málflutningi manna að vernda þurfi búfjárstofna og heilbrigði manna með þeim hætti að banna innflutning á hráu kjöti, ekki lengur vera neitt áhyggjuefni vegna þess að Brussel segir að þetta verði að vera svona. Var þá aldrei nein meining í rökum þessara tveggja hv. þingmanna og e.t.v. fleiri fyrst það er hægt með einu pennastriki að leggja þau til hliðar?

Ég hef árum saman fylgst með umræðunni um landbúnaðarmál (Gripið fram í.) sem einmitt hefur grundvallast á þessu að menn vildu tryggja að hingað bærust ekki sjúkdómar sem mundu verða skaðlegir fyrir þá stofna búfjár sem eru hér á landi eða mundu ógna heilbrigði manna sem vel gæti gerst. Þess vegna hafa verið mjög strangar reglur um innflutning á hráu kjöti til landsins. Ég átta mig ekki á því hvers vegna hægt er að segja að nú sé það allt í lagi að víkja þessum rökum til hliðar vegna hagsmuna á útflutningi á fiski. Voru þá heilbrigðisrökin bara fyrirsláttur, virðulegi forseti, eða hvaða endemis rugl er þetta, liggur við að ég segi, virðulegi forseti? Það sagði ég reyndar, ég verð víst að gangast við því, það er ekki hægt að þræta fyrir það. En mér er eiginlega öllum lokið að hlusta á þennan málflutning af hálfu þingmanna flokks sem segist vera andvígur aðild Íslands að Evrópusambandinu en um leið og Evrópusambandið segir eitthvað þá beygja menn sig bara og taka póstinn eins og ekkert sé.

[13:40]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er eftirtektarvert að hér skuli fara fram efnisumræða um lagafrumvarp nokkrum dögum eftir að mælt hefur verið fyrir því í þingsalnum og engu líkara en að efni þessa stóra og mikilvæga máls hafi að mestu leyti farið fram hjá sumum félögum okkar í stjórnarandstöðunni a.m.k. Ég held að það sé full ástæða til að taka undir með hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur að það var ánægjulegt að heyra landbúnaðarráðherra tjá sig um málið í Valhöll á laugardaginn. Þó að hér sé spurt um stefnu Sjálfstæðisflokksins þá held ég að mér sé óhætt að fullyrða að við í Samfylkingunni getum lýst mikilli ánægju með þær áherslur sem þar voru lagðar. Það er engum blöðum um það að fletta að hér er að verið að afnema ákveðnar viðskiptahindranir sem er mikilvægt hagsmunamál fyrir neytendur til lengri tíma þó að auðvitað séu tollarnir og vörugjöldin enn til staðar. Það gerir það að verkum að allur innflutningur verður lengi enn talsvert hindraður og innlendur landbúnaður þess vegna verndaður með þeim áhrifum sem það hefur á framfærslukostnað heimilanna. Það hlýtur auðvitað að vera eitthvað sem við þurfum að ræða í þinginu á næstu mánuðum og missirum. Það er með hvaða hætti við tollum síðan þetta innflutta kjöt, ekki síst hvíta kjötið, kjúklinga og svín, þar sem í raun og veru er um iðnaðarframleiðslu að ræða en ekki hefðbundinn landbúnað í þeim skilningi. (**Gripið fram í:** Lifi gamli Alþýðuflokkurinn.) Fyrir hv. þm. Steingrím J. Sigfússon, fyrst hann er að kalla fram í, get ég hins vegar staðfest að fram kom hjá embættismönnum landbúnaðarráðuneytisins á fundi landbúnaðarnefndar í morgun að með þessu væri nær allur landbúnaðarréttur Evrópusambandsins innleiddur á Íslandi nema styrkjakerfið, eins og fram kom hjá hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrr í umræðunni. Ég tel að mikilvægt sé að við ljúkum umfjöllun um þetta á þessu þingi (Forseti hringir.) og að við drögum ekki gildistökuna fram á næsta ár, a.m.k. ekki þann þátt sem snýr að þeim farþegum sem koma til landsins og fá heimildir (Forseti hringir.) til að flytja með sér þrjú kíló af kjöti hingað. Ég hef áhyggjur af því að sú umfjöllun sem verður um lögin núna gæti valdið misskilningi, að fólk telji að þau hafi tekið gildi (Forseti hringir.) og fari að taka með sér kjöt til landsins.

[13:43]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég er talsmaður þess að við eigum að varðveita fram í rauðan dauðann þá einangrun sem við búum við hvað varðar matvælaöryggi eða sjúkdóma. Mér finnst ekki rétt það sem hv. þingflokksformaður sjálfstæðismanna leggur til að blanda innflutningi eða útflutningi fiskafurða okkar inn á evrópska markaði við þetta því að ég tel að það sé verulegur akkur að því fyrir evrópsk yfirvöld að geta boðið íslenskan fisk á mörkuðum sínum. Það er í sjálfu sér skrefið sem við ættum að stíga í þessum efnum, að tryggja þennan markað og aðgang að honum. Til að markaðurinn sé sem óheftastur ættum við að fara út í vottun á sjávarafurðum okkar þannig að þá þurfi engar sérstakar skoðanir á einhverjum landamærastöðvum, fiskurinn væri vottaður frá okkur. Evrópusambandinu er akkur að því að geta boðið okkar fisk á sem sanngjörnustu verði til evrópskra neytenda. Það vitum við og við eigum að hafa fulla trú á því og ekki blanda því saman til að fá óheftan aðgang inn á evrópska markaðinn með fiskafurðir okkar. Þá þurfum við að opna markaði okkar fyrir ferskum kjötafurðum sem eru nánast iðnaðarframleiðsla í Evrópu eins og hvíta fuglakjötið og hvíta kjötið. Ég held að það sé ekki rétt í þessari umræðu að hafa vantrú á fiskafurðum okkar. Við eigum að votta þær og tryggja að þær hafi óheftan og greiðan aðgang en ekki að aðgöngumiði fyrir það sé falinn í innflutningi hingað á fersku kjöti frá Evrópu.

[13:44]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi taka þetta mál upp til að reyna að átta mig betur á því hvað um væri að vera vegna þess að mér fannst ræða hæstv. ráðherra á laugardaginn í Valhöll vera í mjög miklu ósamræmi við ræðu hans síðast þegar hann mælti fyrir þessu máli og gerði í raun lítið úr því. En það er alveg rétt sem kemur fram hjá hv. formanni landbúnaðarnefndar að þetta mál hafi borist landbúnaðarráðuneytinu í tíð fyrri ríkisstjórnar þannig að þetta er bara pósturinn frá Brussel eins og maður segir. Við erum að innleiða þessa löggjöf vegna aðildar okkar að hinu Evrópska efnahagssvæði og það er svo sem ekki nýtt að það sé gert en málið er eins og hv. formaður sagði að við verðum að taka yfir þessa matvælalöggjöf. Það er ástæða þess að við erum að ræða þetta á hv. Alþingi. Það er ástæða þess að hæstv. landbúnaðarráðherra mælir fyrir málinu hér og leggur það fram en ekki sú ástæða að hann sé að gerbreyta landbúnaðarstefnunni með málinu.

Það er eitt sem honum hefur þó tekist fyrir utan það að berja sér á brjóst í Valhöll og segja sem svo: Sáuð þið hvernig ég tók hann. Honum tókst að gleðja Samfylkinguna. Það er náttúrlega rosalega mikilvægt á þessum degi að (Gripið fram í.) honum hefur tekist að gleðja Samfylkinguna. Það veitir ekki af því vegna þess að mér sýnist að það sé svona alla vega samband á milli flokkanna. En nú liggur það fyrir. (Gripið fram í.) Mér finnst að innleiða þurfi þessa löggjöf vegna þess að ég hef setið í ríkisstjórn og þekki það alveg að við getum ekki fengið undanþágu frá því sem okkur sýnist. Við innleiðum þessa löggjöf en hún er ekki sú grundvallarbreyting á landbúnaðarkerfinu og landbúnaðarstefnunni eins og ráðherrann gaf í skyn.

[13:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég er hér með fyrirspurn til formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins, hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur, um stuðning þingflokka Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar við fyrirhugaðar breytingar á lögum um tollverði og sameiningu allra tollvarða undir eina yfirstjórn.

Tilefnið er að Alþingi hefur verið lítilsvirt af Birni Bjarnasyni, hæstv. dómsmálaráðherra sem gefið hefur fyrirmæli til hæstv. fjármálaráðherra um að breyta lögum um tollgæslu í landinu sem þó beinist aðallega að lögregluembættinu á Suðurnesjum. Við í Frjálslynda flokknum höfum óskað eftir úttekt Ríkisendurskoðunar á lögregluembættinu á Suðurnesjum og vegna þess ætti að fresta því að leggja fram frumvarp um breytingar á lögregluembættinu á Suðurnesjum þangað til sú úttekt hefði farið fram.

Fyrir 16 mánuðum varð sameining á tveimur embættum, sýslumannsembættinu í Keflavík og sýslumannsembættinu á Keflavíkurflugvelli, og þá voru rökin fyrir sameiningu sparnaður, hagræðing og samnýting á mannafla. Stjórnunarkostnaður átti að lækka og síðast en ekki síst átti að auka löggæslu á Suðurnesjum en það hefur reyndar verið svikið af hálfu dómsmálaráðherra. Þess vegna spyr ég formann þingflokks Sjálfstæðisflokksins (Forseti hringir.) hvort hún telji að það sé stuðningur við þetta.

[13:49]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Af því að hv. þingmaður kláraði ekki spurninguna fyrr en hann var kominn úr ræðustól var hún sú hvort ég héldi að það væri stuðningur við þetta mál í ríkisstjórninni. Ég veit að verið er að fjalla um þetta mál hjá ríkisstjórnarflokkunum og ég get glatt hv. þingmann með því að ég held að það sé ágætissamstarf fjármálaráðherra og dómsmálaráðherra um þetta mál þannig að við þurfum ekki að hafa áhyggjur af því.

Umfjöllunarefnið er sem sagt til meðferðar hjá stjórnarflokkunum og ég á ekki von á öðru en að þaðan komi mjög skynsamlegar tillögur eins og ávallt koma frá þessum stjórnarflokkum þegar þeir fjalla um mál. Ég á ekki von á öðru en að það verði í þessu tilfelli eins og alltaf áður, þ.e. að við fáum lausn á þessum málum sem verða þá til þess að þarna gangi mál upp hvað varðar löggæslu, tollgæslu og flugvernd á Keflavíkurflugvelli.

[13:50]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Þegar sú ákvörðun var tekin að sameina löggæslumál á Suðurnesjum og stofna embætti lögreglustjórans á Suðurnesjum var sveitarstjórnarmönnum á svæðinu kynnt sú breyting á þann veg að hún mundi leiða til þess að styrkja og efla löggæsluna á Suðurnesjum auk þess sem sami fjöldi lögreglumanna mundi starfa við embættið.

Síðan hefur það gerst að lögreglumönnum hefur fækkað frá sameiningu. Það er skoðun sveitarstjórnarmanna á Suðurnesjum að lögreglan þurfi að vera sýnilegri, grenndargæsla sé ekki nægileg og að viðbragðstími sé of langur. Sveitarstjórnarmenn á Suðurnesjum hafa áhyggjur af öryggi íbúa Suðurnesja og vilja að þau loforð sem gefin voru við

sameiningu um öflugri löggæslu verði efnd, að rekstrargrunnur löggæslunnar verði styrktur svo hægt verði að fullmanna lögregluliðið að nýju.

Öryggisgæslan snýst um starfsemina í flugstöðinni og það gerir tollgæslan einnig að mestu leyti. Löggæslan snýst um landamæragæslu og einnig um samfélagið á svæðinu og það þarf að efla hana í þágu allra íbúa á Suðurnesjum. Þær breytingar sem boðaðar eru á embætti lögreglustjórans eiga ekki að vera til þess fallnar að veikja starfsemina á neinu sviði, (Gripið fram í.) hvorki tollgæslu, öryggisgæslu né löggæslu heldur tryggja starfsöryggi aðila og að verkefnum sem þessir aðilar hafa haft með höndum verði áfram sinnt vel.

Með mikilli fjölgun farþega um flugvöllinn og með mikilli aukningu fraktsendinga hafa umsvifin í kringum flugstarfsemina aukist mjög. Það er skoðun mín að með nýju fyrirkomulagi eigi að skapast tækifæri til að efla og styrkja löggæsluna á svæðinu á forsendum löggæslunnar. Það er stærsti vinningurinn fyrir ört stækkandi samfélag á Suðurnesjum.

[13:52]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér er verið að ræða eitt allra skrýtnasta mál sem rekið hefur á fjörur þingsins á undanförnum árum. Það er nýlega búið að hrinda í framkvæmd breytingum á embættunum á Suðurnesjum og sameina tollverði, öryggisþjónustu og löggæslu undir eina yfirstjórn með það að markmiði að ná fram fjárhagslegum sparnaði, meiri samhæfingu milli þessara starfsstétta og meiri árangri í starfi þeirra. Nú á að fara að snúa til baka, rífa þetta í sundur aftur — með sömu rökum. Hér kemur þingmaður Sjálfstæðisflokksins á Suðurnesjum og segir að í þessu felist ný tækifæri. Tækifæri til hvers? Til þess að henda út um gluggann þeim fjárhagslega sparnaði sem náðst hefur með þessari sameiningu? (**Gripið fram í:** Sinna löggæslu.) Tækifæri til þess að eyðileggja það samstarf milli lögreglu þjóna og tollvarða sem tekist hefur vegna þess að þeir eru undir sama embætti, geta unnið saman með mismunandi lögheimildir til sinna starfa? (Gripið fram í.) Það eru engin tækifæri í þessu.

Þetta eru tækifæri til að eyðileggja gott verk, og ég er undrandi á að það sjónarmið skuli heyrast frá Sjálfstæðisflokknum, og það frá þingmanni kjördæmisins, að þetta skemmdarstarf sé tækifæri.

Virðulegi forseti. Það verður að gera kröfu til þess að flokkur dómsmálaráðherrans rökstyðji það og segi okkur frá því hvaða tækifæri það eru. Er það kannski tækifæri til þess að fá annan sýslumann, einhvern sem er með betra flokksskírteini en þann sem fyrir er, virðulegi forseti? (**ArnbS:** Hvaða flokksskírteini hefur þessi?) Hvers konar tækifæri er það sem Sjálfstæðisflokkurinn er að reyna að sækja sér með því að henda sprengju inn í gott starf sem unnið hefur verið á sl. einu og hálfa ári og reyna að eyðileggja það í einu vetfangi, virðulegi forseti?

Ég segi eins og formaður þingflokks Samfylkingarinnar: Hvers vegna að gera við það sem ekki (Forseti hringir.) er bilað?

[13:55]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það málefni sem ég ætla að tala um hér er ótengt löggæslumálum á Keflavíkurflugvelli en ég get í þessu tilviki gert orð Kristins H. Gunnarssonar algjörlega að mínum.

Ég vildi ræða hér lítillega um þjóðlendukröfur ríkisins. Nú er það komið upp að enn eru lagðar fram kröfur sem grundvallast á mikilli óbilgirni. Enn er farið inn í þinglýst lönd bænda og sveitarfélaga, meira að segja eru skíðasvæði norðanmanna ekki óhult fyrir þessari ásælni ríkisvaldsins og þetta er þvert á þau loforð sem gefin hafa verið slag í slag. Þess vegna kalla ég eftir viðbrögðum þingmanna Sjálfstæðisflokks í Norðausturkjördæmi, þar sem nú er höggvið niður, við því hvort þetta sé þeim þóknanlegt. Ég tel að hér sé í raun og veru gengið algjörlega á bak þeirra orða sem hafa verið gefin um að kröfugerð verði milduð og einkanlega þó um það að öðruvísi verði farið að, þ.e. að þetta verði ekki rekið sem einskær málaferli heldur verði farin samningaleiðin í þjóðlendumálum. Það hefur verið margboðað fyrir kosningar og svo aftur nú á aðalfundi landeigenda, þá var boðað með mjög ákveðnum hætti af hæstv. fjármálaráðherra að farin yrði samningaleið, það yrði samið um hlutina og svo aðeins að í því sem ágreiningur væri um yrði stefnt að málaferlum. Eins var því lofað að heimildaöflun áður en kröfur yrðu lagðar fram yrði mun ítarlegri en hvorugs sér stað í því sem nú er verið að vinna.

Ég get alveg viðurkennt að það er kannski ögn mildari kröfugerð hjá fjármálaráðherra að því (Forseti hringir.) marki að hann tekur mið af þeim dómum sem fallið hafa. Honum væri líka algjörlega útilokað annað en að taka mið af þeim dómum sem fallið hafa.

[13:57]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Það er þeim sem hér stendur mikið mál að tala í þessum þjóðlendumálum, ég skal alveg viðurkenna það, fús og viljugur. Mér hefur frá upphafi þótt þetta mál hafa verið rekið þannig að það væri mikil óbilgirni af hálfu ríkisins í eftirrekstri og ásælni í lönd vítt um Ísland. Ég hef verið þeirrar skoðunar og aldrei dregið dul á það. Mér er hins vegar fullkomlega ljóst að það er ríkur þingmeirihluti fyrir þeirri lagasetningu sem kröfugerðin byggir á. Framkvæmd kröfugerðarinnar hefur hins vegar tekið breytingum eins og kom ágætlega fram í máli hv. þm. Bjarna Harðarsonar áðan. Í þessu síðasta máli, þó svo að skíðasvæði okkar norðanmanna uppi í Hlíðarfjalli falli að þjóðlendukröfunni að þessu sinni, hef ég fulla trú á því að við megum halda áfram upp fyrir þriðja mastur í Strýtu í Hlíðarfjalli og býð hv. þingmann velkominn á skíði með mér þar við fyrsta tækifæri.

Þær breytingar sem gerðar hafa verið á kröfugerðinni komu ágætlega fram í yfirlýsingu frá fjármálaráðherra sem birt var í Morgunblaðinu 8. apríl sl. og væntanlega í öðrum fjölmiðlum. Kröfugerðin tekur mið af niðurstöðu óbyggðanefndar og dómstóla undanfarin missiri. Það er stuðst við þinglýst landamerki sem ekki hefur verið gert áður nema þar sem þau ná inn til jökla. Þar liggja fyrir dómafordæmi frá Hæstarétti sem kröfugerðin getur ekki sniðgengið og

verður að fá þá skorið úr með nýjum dómi.

Að öllu samanlögðu get ég litið svo á, og lít svo á, að kröfugerðin sé miklu afmarkaðri en hún áður var. (**BjH:** Hvar er sáttaleiðin?) Það er ekki leyst. Menn ganga þennan veg til enda á grundvelli þeirra laga sem hv. Alþingi setti.

[13:59]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það ber svo margt á góma hér að það leifir ekki af að maður muni á leiðinni í ræðustólinn hvað maður ætlaði að taka fyrir af því sem hér hefur verið tekið upp. Varðandi þjóðlendukröfurnar get ég ekki annað en tekið undir með hv. málshefjanda, Bjarna Harðarsyni, það kom mér á óvart að þau fyrirheit sem gefin höfðu verið um endurskoðun vinnubragða skyldu ekki leiða til mildari framsetningar á kröfum ríkisins en raun ber vitni.

Ég ætlaði að taka hér upp löggæslumálin á Suðurnesjum. Ég verð að taka undir með þeim sem þannig töluðu að það er ákaflega undarlegt að það sé borið á borð fyrir mann að nú skuli allt í einu boðið upp á að sundra nýtilkomnum kerfisbreytingum þar sem þetta var sameinað og talið hafa gefist vel, vitandi ekki annað en að ánægja ríki með það fyrirkomulag meðal starfsmanna, aftur og nokkurn veginn með sömu rökum og notuð voru til að sameina fyrir fáeinum missirum. Mér finnast stjórnvöld þurfa að skýra svona mál betur og það verður að fá upp á borðið ef eitthvað annað og meira er þarna á bak við og á ferðinni, einhver persónuleg mál eða ágreiningur eða annað í þeim dúr.

Hitt er að mínu mati ekki síður alvarlegt, og það vil ég taka hér upp, að hin almenna löggæsla er að drabbast niður á þessu svæði eins og víðar. Ég var í Grindavík á dögunum og þar er megn óánægja með það að lögreglustöðin þar stendur tóm. Það heyrir til viðburða að lögregla komi til Grindavíkur, (Gripið fram í.) í stærðarkaupstað, vaxandi kaupstað. Þá háttar þannig til að yfirleitt vita allir með góðum fyrirvara að lögreglubíllinn er á leiðinni og það er hægt að senda SMS í gegnum símana til að láta vita af því sem þurfi að fara í skjól rétt á meðan lögreglan er í plássinu. Alltsvo, þetta er ástandið sem boðið er upp á í einum af hinum stóru kaupstöðum landsins. Þetta er algerlega óviðunandi.

Ég veit svo sem ekki hvort þær hræringar að sundra og sameina embætti hafa nokkuð með það að gera að efla þessa starfsemi. Þarna vantar meiri peninga, það verður að leggja fjármuni í grenndargæsluna í landinu sem hefur drabbast niður undanfarin ár og er til háborinnar skammar. Það væri nær (Forseti hringir.) að setja í þetta eitthvað af peningunum sem á að setja í varnarmálaruglið, frú forseti. (Gripið fram í.)

[14:01]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Öll loforð sem gefin voru vegna sameiningar embættanna fyrir 16 mánuðum hafa verið svikin. Á síðustu þremur árum hefur fækkað um 18 til 20 löggæslumenn á Suðurnesjum. Sex lögreglubílar áttu að vera á Suðurnesjum. Því var lofað þegar lögreglustöðin var lögð niður í Grindavík og lögreglan sameinuð. Það áttu að vera sex bílar í gangi, einn í Sandgerði og Garði, einn í Grindavík og Vogum, tveir í Reykjanesbæ, sá fimmti við flugstöðina og loks áttu sérsveitarmenn að vera í sjötta bílnum. Ekki hefur verið staðið við neitt af þessu. Búið er að rústa þann mikla árangur sem lögregla, tollverðir og öryggisverðir höfðu náð á Keflavíkurflugvelli. Samstarf þessara aðila hefur verið frábært vegna þess að þeir hafa verið undir einni stjórn en ekki rifist um hver ætti að borga kostnaðinn af hverju embætti fyrir sig, með yfirstjórn yfir þremur embættum og jafnvel því fjórða því að það hefur heyrst að ríkislögreglustjóri vilji taka yfir svokallaða landamæravörslu. Þetta er allt á floti, þetta er allt í lausu lofti og enginn veit hvað verið er að gera þarna. Fólkið, bæði starfsmenn og almenningur á Suðurnesjum, er í mikilli óvissu út af þessum gerræðislegu vinnubrögðum og valdhroka ákveðinna ráðherra yfir því hvernig þeir standa sig. Það er hægt að spara með því að leggja niður Schengen og vera bara hálfur aðili að Schengen-samkomulagi. En númer eitt, tvö og þrjú vantar peninga í löggæslumál á Suðurnesjum. (**Gripið fram í:** Á landinu.) Á landinu reyndar, það er líka rétt. En númer eitt þarf að koma í veg fyrir að þessar breytingar verði gerðar á lögregluembættinu á Keflavíkurflugvelli.

Umræðu lokið.

Dreifmenntaverkefni í grunnskólum Vestur-Barðastrandarsýslu.

Fsp. IIG, 567. mál. — Þskj. 874.

[14:04]

Fyrirspyrjandi (Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Dreifmenntaverkefni í Vestur-Barðastrandarsýslu var verkefni um nýtingu á upplýsingatækni og samvinnu grunnskóla í Vesturbyggð og Tálknafirði. Framkvæmd þess verkefnis stóð yfir á árunum 2003–2006 og meginmarkmið þess var að nýta upplýsingatækni í þágu fræðslustarfs í grunnskólum sveitarfélaganna svo það mætti eflast og styrkja stöðu byggðanna. Lögð var áhersla á að þróa samkennslu og efla samstarf milli skóla á svæðinu og auka og bæta gæði náms og fjölbreytni.

Að loknu skólaári 2006 var Háskólinn á Akureyri fenginn til þess að taka út verkefnið og voru helstu niðurstöður úttektar þær að umtalsverður ávinningur hefði orðið af dreifmenntaverkefninu, m.a. sá að kennsluaðferðir í skólunum hafi orðið fjölbreyttari og samskipti kennara á svæðinu aukist. Með aukinni samkennslu á milli skólanna virðist mega draga úr fjölda kennslustunda á svæðinu með samnýtingu kennara og að nemendur séu sjálfstæðari í námi og betur undirbúnir fyrir framhaldsnám í fjarnámi en nemendur sem hafa eingöngu fengið hefðbundna kennslu. Félagsleg tengsl nemenda á svæðinu sem verkefnið náði til hafa aukist með því að nemendur upplifi sig sem þátttakendur af stærri heild.

Það hefur verið mat þeirra sem að þessu verkefni stóðu að því þyrfti að fylgja eftir með einhverjum hætti, bæði til að þróa enn betur þær kennsluaðferðir sem notaðar voru og þær hugmyndir sem upp komu, til að styrkja enn frekar nám og námsframboð bæði innan svæðis og utan. Meðal

annars með hliðsjón af þessu, virðulegi forseti, spyr ég hæstv. menntamálaráðherra Þorgerði Katrínu Gunnarsdóttur:

1. Hvernig tókst til með dreifmenntaverkefni í grunnskólum Vestur-Barðastrandarsýslu sem lauk árið 2006 og hver er staða verkefnisins nú?

2. Hyggst ráðherra beita sér fyrir framhaldi verkefnisins og þá hvernig? Ef svo er, hvernig verður verkefninu tryggt nægilegt fé svo að það geti staðið undir væntingum?

[14:07]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Ingibjörgu Ingu Guðmundsdóttur fyrir þessa fyrirspurn sem tengist dreifmenntaverkefni í grunnskólum. Ég ætla að fara aðeins inn á það síðar hvernig það hefur síðan tengst framhaldsskóladeildinni á Patreksfirði sem fór af stað á síðasta ári.

Í fyrsta lagi spyr hv. þingmaður: „Hvernig tókst til með dreifmenntaverkefni í grunnskólum Vestur-Barðastrandarsýslu sem lauk árið 2006 og hver er staða verkefnisins nú?“

Með dreifmenntun er átt við blöndu af staðbundnu námi og fjarnámi þar sem upplýsingatækni er nýtt til kennslu, nýtt til samskipta og miðlunar námsefnis óháð stað og stund. Umrætt verkefni fólst í því að kennt var á milli grunnskóla í Vesturbyggð og Tálknafirði sem eru alls á fjórum stöðum. Niðurstaða ytra mats Háskólans á Akureyri á verkefninu eins og fram hefur komið var sú að umtalsverður ávinningur hefði orðið af því og er mælt með því að verkefninu verði haldið áfram. Dreifmenntun í grunnskólum á þessu svæði hefur að mestu legið niðri eftir að verkefninu lauk formlega árið 2006.

Í öðru lagi er spurt: Hyggst ráðherra beita sér fyrir framhaldi verkefnisins og þá hvernig? Ef svo er, hvernig verður verkefninu tryggt nægilegt fé svo að það geti staðið undir væntingum?

Sveitarstjórnir í Vesturbyggð og Tálknafirði og skólastjórnendur á þessu svæði hafa lýst yfir áhuga sínum á að halda verkefninu áfram og hefur ráðuneytið átt í viðræðum við þá og Samband íslenskra sveitarfélaga um nýtt verkefni. Stofnaður hefur verið undirbúningshópur með fulltrúum þessara aðila og einnig hefur Kennaraháskóli Íslands verið fenginn til að vinna að undirbúningi nýs verkefnis. Nýlega hafa forsvarsmenn grunnskóla, sveitarstjórnarmenn á norðanverðu Snæfellsnesi ásamt Fjölbrautaskóla Snæfellinga lýst yfir áhuga á að taka þátt í nýju dreifmenntaverkefni með grunnskólum Vestur-Barðastrandarsýslu. Er gert ráð fyrir því að verkefnið hefjist nú í haust og verði á forræði viðkomandi sveitarfélaga með stuðningi menntamálaráðuneytisins en við fjármögnun verkefnisins verði leitað til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga og sjóða vega byggðamála sem og mótvægisaðgerða auk þess sem gert er ráð fyrir því að menntamálaráðuneytið styðji verkefnið fjárhagslega.

Því er við að bæta — til að undirstrika mikilvægi þess og líka til að því verði haldið áfram — að á grundvelli dreifmenntaverkefnisins og góðs árangurs af því er hægt að byggja á þeirri reynslu og þekkingu í framhaldsdeildarverkefninu á Patreksfirði í samvinnu við Fjölbrautaskóla Snæfellinga sem vonandi mun gefa góða raun og líklega verða fyrirmynd fyrir önnur svæði sem það í rauninni er orðið. Ég vil nefna Þórshöfn, en Þórshafnarmenn hafa litið til Vestfirðinga hvað þetta varðar til að efla og auka aðgengi heimamanna að framhaldsskólanámi. Það er mikilvægt að það verkefni takist vel til eins og í rauninni dreifmenntaverkefnið gerði á sínum tíma. Ég ítreka að það er mikilvægt að breið samstaða verði um þetta verkefni þannig að sveitarstjórnirnar komi að því, menntamálaráðuneytið og Kennaraháskólinn eða væntanlega Háskóli Íslands eftir sameiningu háskólanna í sumar.

Ég ítreka stuðning minn við þetta verkefni. Það þarf að tryggja fjármagn og ég bind miklar vonir við hægt verði að gera það í gegnum þær leiðir sem ég nefndi, í gegnum mótvægisaðgerðir en líka í gegnum framhaldsskóla, liði sem við höfum í menntamálaráðuneytinu, og m.a. í tengslum við breytt lög um framhaldsskóla. En nýtt framhaldsskólafrumvarp, sem verður vonandi að lögum í vor, mun einmitt hjálpa til við það að hægt sé að tengja slík verkefni á milli skólastiga, þ.e. grunnskóla og framhaldsskóla, og að þau geti unnið vel áfram á þessu sviði. Og fyrir fámennari sveitarfélög á landinu munu þær breytingar sem hv. menntamálanefnd er að ræða stuðla að því að menntun og menntunarmöguleikar, tækifæri á landsbyggðinni, munu aukast að breyttum lögum.

[14:11]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Herra forseti. Ég vildi leggja nokkur orð inn í umræðu um það verkefni sem þarna fór af stað. Það var reyndar í minni tíð sem iðnaðarráðherra að farið var sameiginlega í þetta verkefni af hálfu iðnaðarráðuneytis og menntamálaráðuneytis þó að menntamálaráðuneytið legði að sjálfsögðu fram alla fagþekkingu í verkið. Þarna var um ákveðna tilraun að ræða og frumkvöðlastarf vil ég meina sem mér heyrist að hafi tekist vel til og því skiptir mjög miklu máli að það sé þróað áfram. Mér heyrist á hæstv. menntamálaráðherra að hún sé tilbúin til að hugsa þetta verkefni jafnvel líka í sambandi við framhaldsskólanámið. En þar sem byggðin er svo dreifð er að sjálfsögðu mjög mikilvægt að fara allar hugsanlegar nýstárlegar leiðir til að fólk geti notið menntunar og nú heyrist manni að það styttist í að fjarskiptamálin komist í betra lag (Forseti hringir.) og þá verður þetta allt auðveldara. Ég vildi bara segja að ég tel mjög mikilvægt að þetta mál hafi komið hér til umræðu.

[14:12]

Fyrirspyrjandi (Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir skýr og greinargóð svör og treysti því að þessu mikilvæga verkefni fyrir skólana í Vesturbyggð og Tálknafirði verði fylgt eftir af fullum krafti. Ég sem hér stend tók þátt í þessu verkefni sjálf og veit hvað það hafði mikla þýðingu fyrir svæðið en eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir kom inn á benda allar niðurstöður til þess að það hafi tekist geysilega vel.

Það er gríðarlega mikilvægt fyrir fámenn sveitarfélög að stuðningur við nám og námsframboð sé gott og að innan

skólanna eigi sér stað þróunarvinna sem leiðir til fjölbreyttara námsumhverfis. Skólastarf á hverjum stað fyrir sig hvar sem er á landinu er nefnilega oftar en ekki sá þáttur sem barnafjölskyldur láta vera sinn útgangspunkt þegar búseta er valin og því skiptir þetta verkefni heilmiklu fyrir sunnanverða Vestfirði og reyndar landið allt ef fleiri taka það upp. Ég þakka umræðuna.

[14:13]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka fyrir umræðuna um þetta mikilvæga verkefni á sunnanverðum Vestfjörðum sem við höfum verið að ræða og ég bind miklar vonir við að haldið verði áfram með. Það er líka mikilvægt varðandi þróun og möguleika annars staðar á svæðinu að við höfum þarna sérstakt tækifæri, sérstaka auðlind sem er núna falin í þeirri reynslu og þekkingu sem skólasamfélagið á þessu svæði hefur öðlast. Það er rétt sem hér kom fram að þetta var samstarfsverkefni milli iðnaðar- og menntamálaráðuneytis að tillögu menntamálaráðuneytisins, en margt er skrýtið í kýrhausnum eins og sagt er og það var ekki hægt að fá fjármagn til þess nema það færi í gegnum iðnaðarráðuneytið á sínum tíma.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 14:14]

Ísafjarðarflugvöllur.

Fsp. VS, 383. mál. — Þskj. 627.

[14:17]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég er með fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra sem varðar Ísafjarðarflugvöll. Spurningin er svona, með leyfi forseta:

„Er eitthvað sem stendur í vegi fyrir því að Ísafjarðarflugvöllur fái stöðu alþjóðaflugvallar?“ [Skvaldur.]

Nú var fyrr á árum millilandaflug frá Ísafirði og þá ekki síst til Grænlands [Skvaldur.] og það er fyrst og fremst það sem liggur að baki þessari fyrirspurn. [Truflun úr hliðarsal.] Það er dálítill hávaði, hæstv. forseti, héðan úr hliðarsal. [Skvaldur.] Væri hægt að gera eitthvað í því?

Það er fyrst og fremst flugið [Skvaldur.] til Grænlands sem hér um ræðir. Ég er ekki að velta því fyrir mér hvort stórar farþegaþotur komi til með að lenda á Ísafjarðarflugvelli. Ég þekki ýmsa annmarka sem völlurinn hefur. Hins vegar er þetta mál sem mundi skipta miklu máli vegna þeirrar þjónustu sem Íslendingar og Vestfirðingar gætu veitt Grænlendingum. [Skvaldur.] En þetta er það sem hamlar. Ég geri mér líka grein fyrir því að um beinan útflutning gæti verið að ræða frá Vestfjörðum ef þetta næðist fram sem mundi skipta máli líka.

Eins og allir þekkja hefur starfsemi í kringum sjóstangaveiði fyrir vestan verið að eflast á síðustu árum. Ég hef kynnt mér það að þeir sem standa fyrir þeirri starfsemi hugsa sér þetta kannski ekki endilega sem möguleika eða sem mikilvægan þátt í starfseminni vegna þess að þeirra gestir koma frá mörgum Evrópulöndum. Annað mundi þó skipta þar máli sem ég veit að hæstv. samgönguráðherra er ekki kannski sá rétti til að svara. Það varðar tollskoðun sem væri mikilvægt að gæti farið fram fyrir vestan hjá þeim farþegum sem eru að fara úr landi. En það er mál sem varðar annan ráðherra. Ég ætlast því ekki til að hæstv. samgönguráðherra svari þessu. Ég held að það væri mjög áhugavert að heyra hvað hæstv. ráðherra hefur um þetta mál að segja og hvort hann sjái nokkra möguleika sem gætu gert Vestfirðingum auðveldara að nýta flugvöllinn.

[14:19]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hefur beint til mín svohljóðandi fyrirspurn, með leyfi forseta:

„Er eitthvað sem stendur í vegi fyrir því að Ísafjarðarflugvöllur fái stöðu alþjóðaflugvallar?“

Eins og hv. þingmaður gat um í ræðu sinni má kannski segja að hún skipti því svolítið meira niður þegar hún er að flytja spurninguna fram núna heldur en í spurningunni sjálfri þannig að ég vil segja strax í byrjun varðandi þann þátt sem mest hefur verið rætt um gagnvart Ísafjarðarflugvelli, þ.e. flug Flugfélags Íslands sem hefur verið með flug á Ísafjarðarflugvöll vegna Grænlandsflugs, að þá er mér ánægja að segja frá því að búið er að gefa það leyfi út og Flugfélag Íslands veit að það getur stundað sitt flug, Grænlandsflug, til og frá Ísafjarðarflugvelli á komandi sumri eins og það hefur verið gert hingað til. En eins og hv. þingmaður gat um í ræðu sinni er það svolítið takmarkaðra vegna þess að það eru minni vélar. En við þekkjum það sem þekkjum þessar vélar Flugfélags Íslands, þetta eru sem sagt Twin Otter vélar eða 19 sæta vélar sem Flugfélagið notar. Það er ánægjulegt að segja frá þessu.

Hvað annað varðar sem kemur fram í spurningunni, sem er stærsti hlutinn, um alþjóðaflugvöll, þá er það að segja að aðstæður sem hamla því að Ísafjarðarflugvöllur verði alþjóðaflugvöllur eru fyrst og fremst tvær, annars vegar þær sem lúta að landfræðilegum aðstæðum og koma niður á öryggi og hins vegar kostnaðarlegar. Til skýringar er rétt í upphafi að gera grein fyrir því að flugvöllum á Íslandi er skipt í þrjá flokka. Í I. flokki eru stærstu áætlunarflugvellir, þar á meðal alþjóðaflugvellir, þ.e. í Keflavík, Reykjavík, á Akureyri og Egilsstöðum. Í II. flokki eru vellir sem lúta að mestu sömu reglum og í I. flokki að undanskildu því að ekki eru gerðar kröfur um öryggisstjórnunarkerfi. Í III. flokki eru skráðir lendingarstaðir, en til þeirra eru gerðar minni kröfur.

Ísafjarðarflugvöllur er í dag í III. flokki, þ.e. skráður sem lendingarstaður. Í samræmi við flugvallarreglugerð þarf að færa flugvöll upp í flokk eitt eigi hann að vera alþjóðaflugvöllur. Við það þarf að uppfylla ríkari kröfur um öryggissvæði, rekstur verður að vera umfangsmeiri meðal annars vegna aukins fjölda starfsmanna og þjálfunar þeirra og vegna gæða og öryggismála auk þess sem skírteinisgjöld verða hærri. Kröfur til flugverndar eru mun meiri á flugvöllum sem teljast alþjóðlegir flugvellir. Flugvallaryfirvöld þurfa að tryggja skimun farþega og farangurs þeirra, bæði handfarangurs og farangurs í lest. Þá þarf að tryggja að-

skilnað skimaðra og óskimaða farþega, þ.e. farþega í millilandaflugi annars vegar og farþega í innanlandsflugi hins vegar. Einnig þarf að tryggja að starfsmenn með tiltæka vottun komist um öryggissvæði en aðrir ekki. Að lokum þarf að tryggja landamæravörslu og tolleftirlit. Vegna þessara atriða þarf að leggja í fjárfestingar í mannvirkjum auk þess sem fjölga þarf í starfsliði bæði á umræddum flugvelli og miðlægt hjá flugvalla- og flugleiðsögusviði Flugstoða ohf.

Vegna landslags í kringum Ísafjarðarflugvöll uppfyllir hann ekki þá staðla sem krafist er til stærðar öryggissvæða umhverfis flugbraut. Ísland er skuldbundið til að innleiða kröfur Alþjóðaflugmálastofnunar, ICAO, en samkvæmt reglugerð um flugvelli er heimilt að veita undanþágu frá þessari kröfu en þó því aðeins að til komi ráðstafanir sem tryggja fullt öryggi og slíkar ráðstafanir séu tilkynntar Alþjóðaflugmálastofnuninni ef um alþjóðlegan flugvöll er að ræða. Slíkt hefur ekki verið formlega metið en til þess þarf að gera flugfræðilegar rannsóknir sem síðan eru notaðar til að gera tillögur um fyrirkomulag. Ljóst er að í tilfelli Ísafjarðarflugvallar þyrfti í öllu falli að gera kröfu um sérstaka þjálfun flugmanna og flug um völlinn takmarkaðist eðlilega við afkastagetu loftfara. Þetta á reyndar við um innanlandsflug í flutningaflugi í dag.

Á landinu í dag eru fjórir millilandaflugvellir eins og áður sagði sem fram að þessu hafa þjónað þessum þörfum. Þess hefur verið gætt að þeir myndi eina heild, uppfylli alþjóðlegar kröfur um millilandaflug, geti þjónað sem varaflugvellir fyrir slíkt flug og geti þjónað flutningaflugi með þotum. Engu að síður er mikilvægt að hægt sé að fljúga einstök millilandaflug til og frá stöðum eins og Ísafirði en einnig Hornafirði og Vestmannaeyjum. Rétt er því að athuga hvort það verði ekki best gert með því að færa þessa flugvelli upp í flokk II og að sérstakar flugverndarráðstafanir verði viðhafðar í tengslum við hvert flug og að miðað verði áfram við þær vélar sem þegar geta athafnað sig á þessum völlum.

Flugstöðvar ohf. hafa lagt mat á stofnkostnað. Heildarkostnaður við alla þessa þrjá flugvelli yrði u.þ.b. 1 milljarður króna. Þar af yrði stofnkostnaður vegna flugverndar við Ísafjörð rúmar 40 millj. kr. miðað við fullar flugverndarráðstafanir. Miðað við takmarkaðar flugverndarráðstafanir yrði heildarstofnkostnaður á þessum stöðum um 910 millj. kr. og þar af stofnkostnaður vegna flugverndar á Ísafjarðarflugvelli 7,4 millj. kr. Árlegur rekstrarkostnaður yrði, miðað við fullar flugverndarráðstafanir, (Forseti hringir.) rúmar 48,5 millj. kr. Þar af yrði árlegur rekstrarkostnaður á Ísafirði rúmar 16 millj. kr. Miðað við takmarkaðar flugverndarráðstafanir yrði heildarrekstrarkostnaður tæpar 36 millj. kr. og árlegur rekstrarkostnaður á Ísafirði rúmar 11,9 millj. kr.

[14:25]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég verð að segja að þetta voru það miklar upplýsingar á skömmum tíma að ég er í svolitlum erfiðleikum með að meta þetta allt saman sem kom fram hjá hæstv. ráðherra. Engu að síður er mjög mikilvægt að það skyldi koma fram og skiptir máli upp á framtíðarvinnu í þessu. Miðað við það sem kom fram fannst mér tónninn vera sá að líkur væru á að þarna yrði bætt úr að einhverju leyti þó enginn sé að tala um að fara alla leið og fara upp í það að vera þarna með sambærilegan völl við bestu velli á landinu. Við vitum að landslagið setur okkur skorður hvað það varðar.

En það var líka gott að heyra að búið er að gefa út leyfi sem varðar Flugfélag Íslands og flug þess félags til Grænlands því ég held og trúi því að það sé starfsemi sem geti haldið áfram að þróast og eigi endilega að halda áfram að þróast, geti skipt okkur máli og geti líka orðið mjög mikilvægt fyrir Grænlendinga.

Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir þessi svör og trúi því að hann muni halda áfram að beita sér í þessu máli þannig að það verði Vestfirðingum til framdráttar.

[14:26]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er rétt sem hv. þingmaður sagði. Svarið var stórt og ítarlegt enda spurningin mikilvæg, um millilandaflug á Ísafjarðarflugvelli. Þess vegna var þetta dálítið ítarlegt svar þó ég hafi lent í smátímakreppu með það. En ég vona að það hafi komist til skila.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka þetta mál upp og þá líka af því að ég get sagt frá því á Alþingi að þetta flug sem hér er rætt um, þ.e. Grænlandsflug Flugfélags Íslands, að búið sé að tryggja að það geti verið áfram þetta sumar alla vega eins og undanfarin sumur. Þetta höfum við tilkynnt Flugfélagi Íslands þannig að þeir hafa getað gert viðeigandi ráðstafanir hvað starfsemi þeirra varðar í sumar. Eins og við vitum sem þekkjum til aðstæðna á Ísafirði þá lagði bæjarstjórn Ísafjarðar, Fjórðungssamband Vestfirðinga og fleiri mikla áherslu á þetta og það hefur verið unnið af fullum krafti í samgönguráðuneytinu og stofnunum þess við að fá þessa undanþágu eða það sem leiddi til þessarar tilkynningar um að Flugfélag Íslands geti haldið þessu flugi áfram.

Ég ítreka það, virðulegi forseti, að ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa fyrirspurn.

Umræðu lokið.

Margfeldisáhrif sjávarútvegs í þjóðarbúskapnum.

Fsp. ArnbS, 505. mál. — Þskj. 800.

[14:28]

Fyrirspyrjandi (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég hef beint fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra sem er svohljóðandi:

„Hefur farið fram athugun á því hver séu margfeldisáhrif sjávarútvegs í þjóðarbúskapnum?“

Ekki þarf að hafa mörg orð um það að sjávarútvegur skipar mjög veglegan sess í þjóðarbúskap okkar Íslendinga. Hagtölur sýna að aðrar greinar hafa reyndar verið að koma mjög sterkt inn á undanförnum árum en það breytir því ekki að sjávarútvegur er geysilega mikilvægur og leitun að þjóðfélagi sem byggir í eins miklum mæli á sjávarútvegi og tengdum greinum. Ekki nóg með það. Við erum mjög auð-

ugt og þróað þjóðfélag sem byggjum í miklum mæli á sjávarútvegi.

Þjóðhagsreikningar gefa að mínu mati ekki nægilega skýra mynd af mikilvægi atvinnugreinarinnar og tengdra greina af því að eingöngu er þar horft á bein framlög atvinnugreinanna til landsframleiðslunnar. Það er mikilvægt að horfa á hlutina í víðara samhengi. Við gætum t.d. nefnt fyrirtæki sem þjóna íslenskum útgerðum og fiskvinnslufyrirtækjum eða fyrirtækjum sem vinna úr hráefnum tengdum sjávarútvegi. Við gætum líka nefnt fyrirtæki sem eiga mikið undir viðskiptum við sjávarútvegsfyrirtækin og getum þá m.a. horft til fjármálafyrirtækja. Það má líka nefna opinberu fyrirtækin, sem sinna mörg sjávarútveginum, upplýsingafyrirtæki og önnur einkarekin fyrirtæki sem koma að því með einum eða öðrum hætti að þjóna sjávarútveginum.

Það hefur verið nefnt að þessi áhrif gætu verið þegar við horfum á heildina — maður hefur heyrt tölur allt frá 25% og upp í 30%. Einnig er áhugavert að skoða hvaða áhrif þetta hefur á landsframleiðsluna en ekki síður ársverkin, hvernig þau atriði sem ég hef nefnt koma í heildina inn í fjölda ársverka, og síðast vildi ég nefna landfræðilegt mikilvægi þessarar atvinnugreinar. Við þekkjum það að sjávarútvegur er að stærstum hluta atvinnugrein landsbyggðarinnar og því er áhugavert að vita um áhrifin á einstökum landsvæðum og því beini ég fyrirspurninni til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra.

[14:31]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að vekja athygli á þessu máli. Ég er sammála því sem fram kom í máli hennar að mjög margt af því sem snýr að mikilvægi sjávarútvegsins blasir kannski ekki við okkur í þeirri hagtölugerð sem við eigum auðveldastan aðgang að. Sjávarútvegurinn er margslungin atvinnugrein sem kemur víða við, eins og hv. þingmaður rakti, og þýðing hans er mun meiri en virðist við fyrstu sýn. Alveg sérstaklega, eins og hv. þm. vakti athygli á, er þýðing hans gríðarlega mikilvæg og hlutfallslega mikilvægari úti um landið. Sjávarútvegurinn er sem betur fer atvinnugrein landsbyggðarinnar. Þar er langstærsti hluti aflaheimildanna og þannig verður atvinnusköpunin svo mikil þar. Við vitum að sjávarútvegurinn hefur verið að breytast mjög mikið. Hann er smám saman að verða æ tæknivæddari og það hefur margvísleg áhrif. Það hefur gefið okkur tækifæri til að auka verðmætasköpunina í greininni en það hefur hins vegar líka haft áhrif á atvinnuþátttökuna. Þeim fækkar sem vinna beinlínis við sjávarútveg en það þýðir ekki að sjávarútvegurinn skapi ekki jafnmikil eða meiri verðmæti en áður. Það er einfaldlega vegna þess að greinin hefur verið að tæknivæðast og er orðin fullkomnari sem okkur tekst að skapa meiri verðmæti úr jafnmiklu eða minna hráefni en áður.

Eins og hv. þingmaður vakti athygli á vantar heilmikið á þessa mynd til að við getum gert okkur grein fyrir þessu. Við höfum til staðar útreikninga frá Hagfræðistofnun Háskóla Íslands frá árinu 2005 sem gefa til kynna það sem menn hafa kallað skammtímamargfaldara í framleiðslu bæði í landbúnaði og sjávarútvegi eða fiskveiðum, að hann sé um það bil 2,5 og starfamargfaldari vegna sömu greinar sé til skamms tíma litið 2,7. Þetta þýðir að ef framleiðsla í fiskveiðum eða landbúnaði eykst um eina krónu má gera ráð fyrir því að heildarframleiðslan í hagkerfinu, að fiskveiðum og landbúnaði meðtöldum, aukist um 2,50 þegar til skamms tíma er litið. Jafnframt má segja að 1,7 störf tengd annars staðar í hagkerfinu tengist hverju starfi í fiskveiðum þegar horft er til skemmri tíma.

Eins og ég vék að hefur athugun á þessum margfeldisáhrifum í sjávarútvegi í heild fyrir þjóðarbúskapinn því miður ekki farið fram á vegum opinberra aðila, a.m.k. ekki svo mér sé kunnugt. Ég tel hins vegar afar mikilvægt að reyna að varpa ljósi á þetta mál af ýmsum ástæðum og hef því í tilefni af fyrirspurn hv. þingmanns falið Hagfræðistofnun Háskóla Íslands að láta skoða þessa spurningu, annars vegar miðað við skammtímaáhrif og hins vegar miðað við langtímaáhrif. Þetta er einkanlega mikilvægt nú í ljósi þeirra breytinga sem hafa orðið í umhverfi atvinnulífsins almennt. Það eru að verða til aðrar atvinnugreinar, atvinnulífið er að breytast gríðarlega mikið en þrátt fyrir það höfum við þessa öflugu atvinnugrein, sjávarútveginn, sem skiptir þetta miklu máli fyrir okkur hvað varðar þjóðarbúskapinn og hefur mikil áhrif á þróun lífskjara í landinu.

Á síðustu árum hefur mér stundum fundist að vitneskja um mikilvægi sjávarútvegsins í þjóðarbúskapnum hafi vikið til hliðar. Við höfum orðið vör við það, til að mynda þegar sem best gekk í fjármálageiranum og í öðrum atvinnugreinum, að menn reyndu að gera lítið úr þýðingu sjávarútvegsins. Sú umræða hefur að mínu mati ekki alltaf verið mjög sanngjörn. Engu að síður er staðreyndin sú að sjávarútvegurinn skilaði 6,7% af landsframleiðslunni árið 2006 en við sjávarútveginn unnu hins vegar einungis 5% af vinnuaflinu eða um 8.400 manns. Það er því alveg ljóst mál að þessi störf sem þó eru ekki fleiri en þetta, 8.400 manns, eru gríðarlega verðmæt störf og undirstrika þýðingu greinarinnar auk þeirra margfeldisáhrifa sem hv. þingmaður rakti og ég undirstrikaði.

Þáttur sjávarútvegsins í útflutningsframleiðslunni var hins vegar mjög mikill. Útfluttar sjávarafurðir námu um 51% af heildarverðmæti vöruútflutnings á árinu 2006 og 33,5% af heildarverðmæti útfluttrar vöru og þjónustu. Talið er að innlenda tekjuvirðið í framleiðslunni sé á milli 60 til 70% í sjávarútveginum. Innlenda verðmætasköpunin í greininni er þess vegna mjög mikil og það er alveg ljóst mál t.d. að þessi þáttur er öðruvísi í sjávarútveginum en í ýmsum öðrum atvinnugreinum þar sem innlendi hluti verðmætasköpunarinnar er oft og tíðum minni. Það er kannski það sem hefur hvað mest áhrif á þennan margfeldisþátt sem hv. þingmaður var að leita eftir svörum við. Einnig verður að hafa í huga, sem hv. þingmaður nefndi, og ég kom að líka, að sjávarútvegurinn vegur mjög þungt á einstökum svæðum.

Aðalatriðið er þetta: Okkur vantar upplýsingar um heildarmargfeldisáhrif greinarinnar og ég vonast til þess að hægt verði að upplýsa hv. þingmenn og Alþingi um niðurstöður þeirrar vinnu sem Hagfræðistofnun Háskóla Íslands er nú farin af stað með fyrir þinglok.

[14:37]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa ánægju með það sem hér hefur komið fram og ánægju með það að fyrirspurnin skuli hafa verið borin fram. Hún hefur orðið til þess, eins og hæstv. ráðherra greindi frá, að Hagfræðistofnun mun fara í þessa vinnu, reyna að finna út hver margfeldisáhrif sjávarútvegsins eru í þjóðarbúskapnum.

Sjávarútvegurinn er okkur ákaflega mikilvægur. Þó að við getum gleymt okkur dag og dag yfir því að vel gangi annars staðar, sem vissulega er jákvætt, er hann ein grundvallarástæða þess að við höfum komist upp ýmsar brekkur í þjóðlífinu og efnahagslífinu á síðustu áratugum. Störfum hefur að vísu fækkað og ekki síst út af því að tæknivæðingin hefur verið mikil. En mér finnst gott að heyra að þessi vinna skuli vera að hefjast.

[14:38]

Fyrirspyrjandi (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa mikilli ánægju með að hæstv. ráðherra skuli hafa sett þessa vinnu af stað. Ég held að þetta séu mjög mikilvægar upplýsingar fyrir okkur og verður gaman að sjá niðurstöðurnar þegar þær verða komnar.

Þessi grundvallaratvinnugrein okkar hefur líka orðið grundvöllur að útrásinni miklu og sérstaklega hjá þeim fyrirtækjum sem hafa verið að byggja sig upp sem þjónustuaðilar við sjávarútveginn. Hæstv. ráðherra nefndi tæknivæðinguna og hversu miklu hún hefur breytt. Hún hefur orðið til að fækka störfum í sjávarútvegi, en hún hefur aftur á móti fjölgað störfum í öðrum greinum sem hafa þjónað sjávarútveginum og íslensk fyrirtæki hafa verið að sækja á erlenda markaði með tæknivörur sínar sem eiga grundvöll í sjávarútveginum. Við getum nefnt Marel og önnur slík fyrirtæki sem eru í mikilli útrás og skipta mjög miklu máli fyrir þjóðarbúskapinn. Þetta skiptir allt saman máli og verður mjög áhugavert að sjá skýrslu Hagfræðistofnunar þegar hún birtist vonandi fyrir þinglok eins og hæstv. ráðherra nefndi.

[14:40]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil fyrst og fremst standa upp til að þakka góðar undirtektir við þetta mál. Ég tek undir það sem bæði hv. Arnbjörg Sveinsdóttir og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sögðu um þýðingu þess að þessi vinna verði unnin. Það skiptir líka miklu máli fyrir okkur á þessum miklu breytingartímum að við gerum okkur grein fyrir þýðingu atvinnugreinarinnar. Við höfum séð það upp á síðkastið þegar slegið hefur í bakseglin á ýmsum sviðum að það er sjávarútvegurinn sem reynist vera þessi mikli burðarás og dráttarklár fyrir efnahagslegar framfarir í landinu. Sú staðreynd að við erum með öflugan sjávarútveg sem er alvöruatvinnugrein hefur haft mikla þýðingu.

Það hefur gert það að verkum, eins og hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir vakti athygli á, að sjávarútvegurinn hefur leitað eftir tæknilegum lausnum á ýmsum verkefnum sem hann hefur verið að fást við. Það hefur skapað forsendur fyrir fyrirtæki á borð við Marel, 3X-Stál, Skagann o.fl. sem hafa verið að vinna að lausnum fyrir sjávarútveginn sem síðan hefur verið hægt að flytja út og selja sem þekkingu og framleiðslu frá okkur til annarra landa. Það er líka athyglisvert að lausnir sem hafa orðið til sem lausnir á verkefnum eða viðfangsefni í sjávarútvegi hafa orðið grundvöllur að lausnum fyrir aðra matvælaframleiðslu. Sjávarútvegurinn okkar er ekki bara í fremstu röð hvað sjávarútveg varðar heldur líka þegar kemur að samanburði við ýmsa aðra atvinnustarfsemi á matvælasviðinu.

Við sjáum vonandi með þeirri athugun sem hafist hefur verið handa við hver raunveruleg þýðing sjávarútvegsins er og hver margfeldisáhrifin eru af sjávarútveginum í þjóðfélaginu. Vonandi, og ég hef lagt á það áherslu, tekst okkur að varpa þeim upplýsingum fram áður en þingi lýkur nú á vordögum.

Umræðu lokið.

Nýr Suðurlandsvegur milli Reykjavíkur og Selfoss.

Fsp. BjH, 437. mál. — Þskj. 694.

[14:42]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Fyrirspurn þá sem hér er tekin fyrir lagði ég upphaflega fram áður en hæstv. samgönguráðherra boðaði til blaðamannafundar þar sem m.a. var tilkynnt um vegabætur milli Reykjavíkur og Hveragerðis. Ég vil þakka það framtak sérstaklega og hrósa því að það skuli þó vera komið í gang. En sannast sagna höfum við Sunnlendingar verið langeygir eftir vegabótum á þessu svæði og á vegarkaflanum alla leiðina frá Reykjavík austur á Selfoss en sá vegur hefur verið mikill slysakafli enda löngu ofsetinn af þeirri umferð sem þar fer um í dag. Ég þarf því ekki að spyrja sérstaklega um vegarkaflann milli Reykjavíkur og Hveragerðis, því hefur samgönguráðherra svarað á blaðamannafundi og þar kom fram, ég vona að ég fari þar rétt með, að framkvæmdir hefjist að ári og ljúki vorið 2011, svona rétt fyrir næstu kosningar skulum við vona. Okkur sem bíðum eftir vegabótunum finnst þetta reyndar allt taka langan tíma og að við þurfum að bíða lengi frá því að pólitísk samstaða náðist um þessar framkvæmdir.

En mig langar til að spyrja ráðherrann sérstaklega um þann lið spurningarinnar sem snýr að veginum milli Hveragerðis og Selfoss en tilfellið er að þar er ástandið í rauninni enn verra en það er á fjallveginum því á þeim kafla er umferðin að vonum meiri, þar sem það er í byggðinni. Slysakaflarnir og beygjurnar eru líka að mörgu leyti verri þó að þetta sé á láglendi og þess vegna heldur veðursælla.

Sunnlendingar bíða mjög eftir því að framkvæmdir hefjist þar og við höfum enn ekki fengið neinar fréttir af því að þær séu hafnar eða séu að komast í gang, aðeins umræðu milli sveitarfélaga um vegstæðið. En ef það er eins og mér sýnist að sveitarfélögin hafi nú náð þar saman þá er ekki eftir neinu að bíða að vegurinn verði hannaður og settur í umhverfismat.

En ég spyr hæstv. samgönguráðherra hvenær við megum vænta frétta af því og hvenær við megum vænta þess að vegurinn þar á milli verði tilbúinn til aksturs.

[14:45]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er auðvitað dálítið sérstakt að hv. þingmaður kemur hér og bæði spyr og svarar í raun og veru. Það er ánægjulegt að geta gert þetta svona.

En hv. þingmaður þakkar fyrir og hrósar ríkisstjórninni fyrir þá ákvörðun sem tekin var og tilkynnt var fyrir hálfum mánuði eða þremur vikum um að framkvæmdir skuli hefjast við tvöföldun Suðurlandsvegar og fyrsti kaflinn sem tekinn verður er vegur frá Hveragerði að sýslumörkum Gullbringusýslu sem er rétt neðan við Litlu kaffistofuna.

Það hefur áður komið fram, virðulegi forseti, að þetta er sá kafli sem ákveðið var að taka vegna þess að við erum viss um að umhverfismat og annað þarna tekur stuttan tíma. Það verða ekki deilur um það og þetta þarf að komast sem fyrst í skipulagshönnun, útboð og framkvæmdir að hefjast eins og hv. þingmaður talaði um.

Vonandi er þetta sá ferill sem við náum og vonandi verða ekki deilur um þetta þannig að þetta gangi þá eftir. Hugsanlega gætu framkvæmdir hafist um þetta leyti á næsta ári, plús mínus tveir mánuðir eða eitthvað svoleiðis sem fer eftir aðstæðum og ýmsu öðru.

Ég fagna því að hv. þingmaður er sammála þessari ákvörðun og ánægður með hana vegna þess að þetta var auðvitað ákvörðun sem var búið að vinna dálítið lengi með og við fundum að það var samhljómur um þetta og það voru margir sammála okkur um það að þetta væri sá fyrsti kafli sem við gætum sett í gang.

Hv. þingmaður spyr svo um kaflann frá Hveragerði til Selfoss. Því er til að svara að auðvitað hafa bæði ég aðrir heyrt að sveitarfélagið Ölfus hefur nýlega staðfest legu vegarins eftir tillögur sem vinnuhópar sveitarfélaga og Vegagerðarinnar unnu. Eftir því sem ég best veit þá er komin niðurstaða í það og því er mér bæði ljúft og skylt að segja frá því að jafnframt framkvæmdum á kaflanum frá Hveragerði að Litlu kaffistofunni mun Vegagerðin þar næst vinna í þessum kafla við að undirbúa þá vinnu. En þar geta umhverfismat og skipulagsmál og annað verið svolítið flóknara, en menn hafa hingað til talað um það sem næsta kafla.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson, samflokksmaður hv. þingmanns, kom hér og spurði um Akureyrarflugvöll en dró þá fyrirspurn til baka vegna þess að ríkisstjórnin var búin að setja það verk af stað. Hann spurði svo um Vaðlaheiðargöng en dró það nú ekki til baka en kom og sagði að það væri líka búið að ákveða þau. Síðan kemur hv. þm. Bjarni Harðarson og fagnar því að Suðurlandsvegur og sú framkvæmd skuli vera komin í gang og ég get því ekki sagt annað, virðulegi forseti, en að ég er auðvitað ákaflega stoltur af þessu og segi að þetta er eins og með önnur góð verk sem ríkisstjórnin er að vinna, á fullu með öll verk.

Af því að hv. þingmaður á eftir að koma hér aftur þá má ég til með að spyrja hvort hann sé ekki sáttur við þessar miklu framkvæmdir og sammála þeim vegna þess að hann sem talsmaður Framsóknarflokksins í ríkisfjármálum sagði í desember við afgreiðslu fjárlaga að hann væri frekar á móti því að auka við framkvæmdir í samgöngumálum.

Nú spyr ég hv. þingmann hvort hann sé ekki orðinn sammála okkur og hafi skipt um skoðun um að það beri að gefa í í samgöngumálum og hvort hann vilji ekki koma og draga fyrri yfirlýsingu sína til baka og fagna enn og aftur öllum þeim góðu verkum sem hæstv. ríkisstjórn er að vinna að í samgöngumálum eins og reyndar í öllum öðrum málum.

[14:49]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Það er auðvitað býsna freistandi að koma hér og taka þátt í þessum fagnaðarlátum á milli hæstv. samgönguráðherra og þingmanns Framsóknarflokksins í Suðurkjördæmi og í sjálfu sér ekki hægt annað en að fagna því að það séu settir fjármunir í vegabætur og umferðaröryggismál eins og endurbæturnar á Suðurlandsvegi sannarlega eru.

En ég vil samt sem áður koma hér og velta því upp í þessu samhengi hvort ráðherrann sé áreiðanlega sannfærður um það innst inni að 2+2 framkvæmd á Suðurlandsvegi núna sé rétt forgangsröðun. Þá er ég fyrst og fremst að horfa til þess að fyrir nokkrum vikum gafst mér ásamt mörgum öðrum tækifæri til að vera á fundi þar sem verið var að ræða um kosti 2+1 vegar og 2+2 vegar og þar sem talið er að 2+1 vegur sé öryggislega ekki síðri lausn. Á meðan þessu fer fram þá situr leiðin hér norður og vestur á land út úr höfuðborginni í raun og veru (Forseti hringir.) algerlega eftir og ég kalla eftir því hvað er að gerast þar. Ætlar ráðherrann ekkert að beita sér í þeim mikilvægu framkvæmdum?

[14:50]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það kemur fram í svörum hæstv. ráðherra að verkhraðinn ræðst af því að það takist að ljúka umhverfismati mjög fljótt og vel og að ekki verði nýttir allir möguleikar til þess að kæra það og seinka endanlegri niðurstöðu þess. Það er út af fyrir sig áhyggjuefni að stjórnvöld skuli ekki hafa markað stefnu í samgöngumálum til lengri tíma í senn en svo að menn eru í kapphlaupi við umhverfissjónarmiðin og eru í raun og veru að leitast við að ganga á þann tíma sem þeim er ætlaður í þessu efni.

En ég vek athygli á því, virðulegi forseti, að það er ekki nóg að leggja veg, það þarf líka að borga hann. Og ég spyr: Hver ætlar að borga alla þessa framkvæmd? Verður þessi vegur allur greiddur úr ríkissjóði? Gildandi vegáætlun gerir ekki ráð fyrir því, það var gat í henni (Forseti hringir.) og gert ráð fyrir ótilgreindri fjármögnun og ég spyr: Verður veggjald tekið upp á þessum vegi?

[14:51]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég má kannski stilla mig um að fara ekki of bratt í hrósið við hæstv. ráðherra, því það er auðvitað vandmeðfarið að taka hrósi án þess að því fylgi of mikill ofmetnaður. En ég vil að það sé alveg á hreinu að ég hef svo sem ekki lagt neina sérstaka blessun yfir þá forgangsröðun sem hér er höfð við. Ég hef talið líkt og við margir austan fjalls að betra hefði verið að byrja á veginum milli Hveragerðis og Selfoss.

Ég er auk þess í rauninni engu nær um það hvort framkvæmdir við þann veg verði hafnar á þessu kjörtímabili og ég hefði viljað fá svör við því hvort ráðherra telur að sá

vegur verði tilbúinn eða a.m.k. hvort framkvæmdir verði vel á veg komnar áður en kjörtímabilinu lýkur. Krafa okkar Sunnlendinga er sú og ég hygg að þetta sé vel framkvæmanlegt.

Ég vil biðja menn að fara hóflega með hrósið og það er góður siður að kunna að taka því. Tilfellið er að það geta margir hrósað sér af þessum vegi og þar á meðal fráfarandi ríkisstjórn. Í raun og veru hefur hæstv. samgönguráðherra ekki gert hér annað en að fylgja eftir ákvörðun sem tekin var á síðasta kjörtímabili en það var auðvitað mjög góð ákvörðun eins og margar ákvarðanir þáverandi ríkisstjórnar.

Varðandi ríkisfjármálin í þessu samhengi þá sé ég ekki alveg samhengið á milli þess og að telja að ég þurfi að skipta um skoðun. Í fyrsta lagi hefur ekki komið fram í svari hæstv. samgönguráðherra að framkvæmdir muni hefjast á þessu ári. Ég var að gagnrýna fjárlög yfirstandandi árs. En nú er verið að gera ráð fyrir að hefja framkvæmdir á næsta ári og ég var að gagnrýna það að ríkið tæki ekki þátt í þeim efnahagsþrengingum sem nú eru með því (Forseti hringir.) gæta aðhalds akkúrat núna meðan þær standa. Það getur vel verið að staðan verði önnur á næsta ári.

[14:54]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Fyrst vil ég þakka þingmönnum fyrir þessa fyrirspurn og umræður. En aðeins til að útskýra það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson talaði um, að það hafi ekki allir frestir verið nýttir vegna umhverfismats. Jú, auðvitað er það svoleiðis en það er hins vegar mat staðkunnugra að umrætt vegarstæði sé ekki deilumál og fari því ekki í kæruferli líkt og við þekkjum og kannski þingmenn Norðvesturkjördæmis þekkja einna best þar sem mál tefjast hvað það varðar.

Það var ekki um neinn ofmetnað að ræða. Þetta er bara verk sem er verið að vinna og setja í gang. En hv. þm. Bjarni Harðarson kallar hér eftir framkvæmdum Hveragerði/Selfoss og ég tel mig hafa svarað því að það verk er hafið hvað varðar skipulagsvinnuna og umhverfismatið og það er verið að vinna úr því öllu. Vonandi gengur það allt saman vel fram. Ég veit ekki hvort við náum að bjóða út á þessu ári eða hvorum megin áramótanna útboðið á kaflanum frá Hveragerði að sýslumörkunum verður.

En hv. þingmaður talaði líka um það, virðulegi forseti, að það sé krafa þeirra Sunnlendinga að það verði strax farið í Hveragerði/Selfoss. Ég hlýt að fagna því, virðulegi forseti, vegna þess að þá hlýtur það sem hv. þingmaður sagði, talsmaður Framsóknarflokksins í fjárlagaumræðunni, að vera fallið úr gildi en í kosningabaráttunni segist hann sí og æ hafa verið spurður að því hvort það ætti ekki að ráðast í stórfelldar vegaframkvæmdir. Á ekki að gera þetta allt á næstu árum? Svar hv. þingmanns var orðrétt svona, með leyfi forseta:

„Svar mitt var alltaf það sama, að það ætti ekki að ráðast í stórfelldar vegaframkvæmdir við núverandi aðstæður í efnahagslífi.“

Þá fagna ég því auðvitað nema að hv. þingmaður — (**BjH:** Þar með er ekki sagt að ekki eigi að gera neitt.) Nei, en hingað til hef ég skilið þetta þannig, virðulegi forseti, að talsmaður Framsóknarflokksins í ríkisfjármálum hafi lagst gegn flýtiframkvæmdum og stórframkvæmdum í samgöngumálum eins og ég nefndi áðan og (Gripið fram í.) eins og kom fram (Forseti hringir.) í fjárlagaumræðunni, virðulegi forseti.

Umræðu lokið.

Vistakstur.

Fsp. ÁÞS, 480. mál. — Þskj. 768.

[14:56]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég held að það sé öllum ljóst að ein alvarlegustu áhrif og vandamálin í umferðinni eru umferðarslys og neikvæð umhverfisáhrif. Stærsti vandinn sem við eigum við að etja hér á landi í umhverfismálum er aukin losun koltvíoxíðs sem stuðlar að gróðurhúsaáhrifum.

Umferðin hér er auðvitað stórvaldur í þessu sambandi og það er mjög mikilvægt að mínu mati að það sé horft til þess hvernig við getum minnkað losun gróðurhúsalofttegunda af völdum samgangna.

Það var afskaplega fróðlegt að vera í Háskólabíói í gær og hlusta á í raun magnaðan fyrirlestur Al Gores, fyrrverandi varaforseta Bandaríkjanna og Nóbelsverðlaunahafa, þar sem hann fjallaði einmitt um gróðurhúsaáhrifin, loftslagsbreytingarnar og allt sem því fylgir. Ég held að við séum öll að verða miklu meðvitaðri um mikilvægi þessara áhrifa og mikilvægi þess að taka á þeim og að þetta sé ekki bara vandamál stóru þjóðanna úti í heimi heldur þurfi hver og einn að axla ábyrgð hjá sér og taka á vandanum hver fyrir sig jafnvel þótt smáir séu og fáir.

Þess vegna er það skoðun mín að við hér á landi þurfum að huga rækilega að þessum málum. Þegar við ræðum um umferðina þá held ég að í rauninni gæti sérhver ökumaður tileinkað sér umhverfisvænni akstur en hann gerir í dag, hagkvæmari akstur. Til viðbótar við hin umhverfislegu sjónarmið sem liggja að baki þeirri fyrirspurn sem hér liggur fyrir af minni hálfu þá má kannski bæta því við að á þessum síðustu tímum eru það heilmikil efnahagsleg, fjárhagsleg atriði eða fjárhagslegir hagsmunir sem skipta máli í þessu sambandi.

Geysilega hátt verð á jarðefnaeldsneyti um þessar mundir kallar á það að við hugum vel að þessum málum. Ég hef leyft mér að leggja fram svofellda fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra:

Hyggst ráðherra beita sér fyrir aukinni fræðslu um vistakstur og hvetja til hans, og ef svo er með hvaða hætti verður það þá gert?

[14:59]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Sem svar við fyrirspurn hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um vistakstur er þetta að segja: Kynning og útbreiðsla vistaksturs fellur vel að stefnu langtímasamgönguáætlunar sem og að stefnu ríkisstjórnarinnar sem miðar að því að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda á öllum sviðum þjóðlífsins. Þá eru markmið verkefnisins um vistakstur í samræmi við markmið um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í samræmi við alþjóðlega stefnu-

mörkun sem tekur til þess að umhverfisáhrifum hnattrænna, svæðisbundinna og staðbundinna samgangna sé haldið innan viðunandi marka.

Ákveðið hefur verið að hrinda af stað átaki um útbreiðslu vistaksturs sem vinna þarf í nokkrum áföngum. En áfangarnir eru þessir: Að halda almenna kynningu og fræðslu um hugmyndafræði vistaksturs og ávinninginn sem hafa má af honum. Að halda námskeið fyrir atvinnubílstjóra og almenning. Að gera breytingar á lögum og reglugerðum eftir því sem þörf er á til að koma vistakstri formlega inn í ökunám.

Til að efla vistakstur hér á landi hefur verið stofnaður starfshópur undir forustu samgönguráðuneytisins. Aðrir sem hlut eiga í hópnum eru Vegagerðin, Umferðarstofa, Félag íslenskra bifreiðaeigenda, Ökukennarafélag Íslands og Orkusetur á Akureyri

Helstu verkefni hópsins eru skilgreind með eftirfarandi hætti: Að safna upplýsingum um útblástur frá umferðinni. Að setja fram raunhæfar leiðir um að draga úr útblæstri með vistakstri. Að setja fram tillögur um hvernig gera eigi vistakstur almennan meðal íslenskra bílstjóra svo sem með upplýsingaherferð, námskeiðum og fleiri atriðum.

Að áætla kostnað við verkefnið, og að skilgreina aðferðafræði verkefnisins og setja upp tímaáætlun við upphaf þess. Gert er ráð fyrir að tillögum verði skilað til samgönguráðherra bráðlega og hægt verði að ýta verkefninu úr vör fljótlega eftir að tillögur hópsins hafa verið samþykktar.

[15:01]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir þau mjög svo greinargóðu svör við fyrirspurninni sem ég lagði hér fram. Það er bersýnilegt að í ráðuneyti samgöngumála eru menn afskaplega meðvitaðir um mikilvægi þess að efla vistakstur. Í honum felast margvísleg tækifæri m.a. til þess að leggja lóð á vogarskálarnar til að ná þeim markmiðum sem við höfum sett okkur í loftslagsmálum. Það er fagnaðarefni og ég vil að það komi fram af minni hálfu.

Eitt af því sem er hvað mikilvægast í sambandi við það að efla og breiða út vistakstur er að hann komist með formlegum hætti inn í ökunám. Hæstv. ráðherra nefndi það hér sérstaklega sem lið í átakinu um útbreiðslu vistaksturs að beita sér fyrir breytingum á lögum og hugsanlega reglum þannig að vistakstur komist formlega inn í ökunám. Ég fagna því sérstaklega, ég veit að vísu ekki nákvæmlega með hvaða hætti það yrði gert, hvaða lög hér er um að ræða og hvernig þessu yrði náð en ég held að markviss kennsla í vistakstri og fræðsla í ökunáminu sjálfu sé í raun og veru lykillinn að því að við náum árangri til lengri tíma litið. Almenn fræðslunámskeið fyrir allan almenning eru að sjálfsögðu góð eins langt og þau ná en maður veit ekki nákvæmlega hvaða árangur það ber til lengri tíma litið. Námskeið fyrir atvinnubílstjóra eru að sjálfsögðu mikilvæg líka en það hlýtur að vera gengið út frá því, komist vistakstur á einhvern hátt formlega inn í ökunám, að hann verði líka hluti af ökunámi atvinnubílstjóra til framtíðar litið.

Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir þessi svör og lýsi ánægju með þau.

[15:03]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka þetta mikilvæga mál upp og ræða það hér. Ég get reyndar bætt aðeins við það svar sem ég gaf áðan að ekki alls fyrir löngu gengu fulltrúar Landverndar á minn fund þar sem þeir kynntu mér þau áform sem þeir eru með uppi um þetta, þ.e. að flytja hingað til lands svokallaðan akstursherми fyrir vistakstur. Þeir leituðu eftir stuðningi ráðuneytisins við það verkefni og mér er ljúft og skylt að segja frá því að ég hef tekið ákvörðun um að styrkja það. Ef ég man rétt átti þetta að gerast í vor en ég er ekki frá því, virðulegi forseti, að eitthvað hafi komið upp á og tækið sé ekki tilbúið og komi því ekki fyrr en í haust. En ég tek undir það sem hv. þingmaður talaði um og kom fram í svari mínu að auðvitað er mikilvægast að taka vistakstur upp í ökunámið og kenna ungum ökumönnum þetta strax.

Loks get ég náttúrlega ekki látið hjá líða að hvetja ökumenn almennt til að byrja að þróa sig í vistakstri vegna þess að það er tiltölulega auðvelt, ég tala nú ekki um hjá þeim sem eru með aksturstölvur í bílunum. Slíkar tölvur eru komnar í fjölmarga nýrri bíla þar sem menn geta auðveldlega fylgst með eldsneytiseyðslu eftir því hvernig keyrt er. Það munar t.d. mjög miklu hvort menn keyra á 90 kílómetra hraða eða teygja sig í ólöglegan hraða, 110, 120. Það munar heldur betur miklu og í þeirri orkukreppu sem gengur yfir þjóðina og heiminn þá held ég að mikilvægt sé að allir tileinki sér slíkan akstur og ég nota hér tækifærið og hvet alla til þess.

Umræðu lokið.

Patreksfjarðarflugvöllur.

Fsp. IIG, 565. mál. — Þskj. 872.

[15:05]

Fyrirspyrjandi (Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Uppbygging ferðaþjónustu á sunnanverðum Vestfjörðum á mikið undir áætlunarflugi á svæðinu. Þeim ferðamönnum fjölgar sem vilja koma flugleiðis vestur og þar á meðal þeim sem koma í tengslum við örtvaxandi sjóstangaveiði. Flugvellir svæðisins eru tveir, á Patreksfirði og Bíldudal og er Bíldudalsflugvöllur sá völlur sem flogið er á í dag og hefur verið okkar aðalflugvöllur undanfarin ár. Þar er rétt eins kílómetra löng flugbraut og þarf nauðsynlega að lengja hana að lágmarki um 200 metra eða í 1.200 metra braut með tilheyrandi öryggissvæðum. Við það mundi opnast sá möguleiki að lenda á stærri vélum og tryggja þar með meiri hagkvæmni í rekstri.

Ég er ekki í vafa um að þessi aðgerð mundi skjóta styrkari stoðum undir atvinnulífið og samfélagið í heild sinni. Varðandi Bíldudalsflugvöll hefur bæjarstjórn Vesturbyggðar þegar ályktað og skorað á hæstv. samgönguráðherra að beita sér fyrir lengingu brautarinnar. En samkvæmt upplýsingum er lengingin ekki komin á flugmálaáætlun og því ekki ljóst hvenær og hvort hafist verður handa, sem að mínu mati ætti að vera eitt af flýtiverkefnum í samgöngum

á sunnanverðum Vestfjörðum ef tekið er mið af því loforði sem gefið hefur verið m.a. í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar. Því vil ég spyrja hæstv. samgönguráðherra út í Patreksfjarðarflugvöll sem einnig skiptir heilmiklu máli fyrir vaxandi ferðaþjónustu ekki síst út á Látrabjarg og svæðið þar í kring. Á þeim tíma sem áætlunarflug var til Patreksfjarðar gátu mun stærri vélar lent þar en mögulegt er nú á Bíldudal og brautin á Patreksfjarðarflugvelli var þá 1.400 metra löng. Breyting á skráningu vallarins var gerð í framhaldi af því að áætlunarflugi var hætt og er hann því nú skráður með 800 metra lendingarstað og 30 metra breiðan. Flugvöllurinn er núna aðeins notaður sem lendingarstaður fyrir einkaflugmenn, tilfallandi leiguflug og sjúkraflug að sögn umdæmisstjóra Flugmálastjórnar á Vestfjörðum sem gaf mér þessar upplýsingar. Í framhaldi af þessu vil ég beina svohljóðandi fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra:

1. Hver er þjónustugeta Patreksfjarðarflugvallar og hvernig er viðhaldi og rekstri vallarins háttað?

2. Hvert er mat ráðherra á gildi og vægi Patreksfjarðarflugvallar fyrir svæðið allt og hver eru framtíðaráform stjórnvalda hvað völlinn varðar eða eru þau einhver?

[15:08]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir hefur beint til mín tveimur spurningum um Patreksfjarðarflugvöll.

Í fyrsta lagi er spurt: „Hver er þjónustugeta Patreksfjarðarflugvallar og hvernig er viðhaldi og rekstri vallarins háttað?“

Því er til að svara að á Patrekfjarðarflugvelli er 799 metra löng flugbraut með klæddu slitlagi. Völlurinn getur þjónað þeim vélum sem notaðar eru til sjúkraflugs hér á landi auk þess, svo dæmi sé tekið, að geta tekið við minni vélum Ernis, þ.e. Cessna 406 og 441. Flughreyfingar á flugvellinum eru fátíðar en flugbrautin er einkum notuð af einkaflugmönnum og tilfallandi leiguflugi vegna ferðaþjónustu auk sjúkraflugs. Þjónusta á vellinum er engin nema óskað sé eftir henni fyrir fram og þá er það flugvallarvörður á Bíldudalsflugvelli sem sér um að veita þjónustuna en hann sinnir jafnframt eftirliti og viðhaldi Patreksfjarðarflugvallar.

Í öðru lagi er spurt: „Hvert er mat ráðherra á gildi og vægi Patreksfjarðarflugvallar fyrir svæðið allt og hver eru framtíðaráform stjórnvalda hvað völlinn varðar?“

Ekki hefur verið lögð áhersla undanfarin ár á uppbyggingu á og í kringum Patreksfjarðarflugvöll. Fyrir nokkrum árum er valið stóð á milli uppbyggingar á Patreksfjarðarflugvelli og Bíldudalsflugvelli varð niðurstaðan sú að miða við Bíldudalsflugvöll. Ástæður voru fyrst og fremst tvær: Ríkjandi vindáttir á svæðinu eru að mestu leyti norðaustlægar og austlægar. Þær vindáttir henta mjög vel fyrir Bíldudalsflugvöll en eru óhagstæðar fyrir Patreksfjarðarflugvöll. Þá hafa verið vandkvæði vegna mikils sandburðar á og við Patreksfjarðarflugvöll. Því hefur verið lögð áhersla á Bíldudalsflugvöll og áætlunarflug stundað þangað en boðið upp á rútuferðir til Patreksfjarðar í tengslum við flug. Ekki hafa farið fram sérstakar kannanir á vægi vallarins fyrir svæðið eða hvaða vægi hann gæti haft við breyttar aðstæður svo sem nýbreytni í atvinnu, t.d. ferðaþjónustu. Fram hefur komið áhugi ferðaþjónustuaðila á lengingu flugbrautarinnar. Til greina kemur að athugun fari fram á framtíðargildi flugvallarins fyrir vaxandi ferðaþjónustu. Ljóst er þó að það mun kosta nokkra fjármuni.

Ég vil svo bæta við, virðulegi forseti, að ferðaþjónustuaðilar, eins og t.d. þeir sem eru með sjóstangaveiðina, hafa komið til mín og rætt við mig um þessi mál. Þeir hafa verið með stórar og miklar hugmyndir um flug, þar á meðal á Fokker og öðrum slíkum vélum. Ég minni líka á það sem gert var við Patreksfjarðarflugvöll, eins og við hv. þingmaður höfum rætt hér áður, þar sem hann var tekinn úr viðkomandi flokki eða færður til og Bíldudalsflugvöllur tekinn upp í staðinn. Þetta var framkvæmt áður en ég kom í samgönguráðuneytið en ég hef heyrt þetta, bæði á fundum á Patreksfirði og annars staðar og frá áhugasömum aðilum um málið sem oft hafa rætt þetta. En þetta er staða málsins eins og ég hef reynt að svara hv. þingmanni eftir bestu samvisku.

[15:11]

Fyrirspyrjandi (Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Hér hafa komið svör frá hæstv. samgönguráðherra um flugvöllinn á Patreksfirði. Ég vil bara minna á hversu nauðsynlegt er að flugsamgöngur til sunnanverðra Vestfjarða séu góðar því að eins og við vitum öll eru samgöngur ekki upp á marga fiska landleiðina. Og af því að við vorum að tala um sjóstangaveiðimennina þá vilja þeir gjarnan koma með flugi beint frá Keflavík til að stunda þessa veiði þann tíma sem sjóstangaveiðitímabilið stendur yfir, þeim finnst fara of langur tími í að keyra landleiðina alla leið vestur og mundu sjálfsagt frekar vilja nota flugleiðina beint til að tíminn nýtist þeim betur.

Ég þakka enn og aftur fyrir umræðuna og það er gott að vekja máls á þessu.

Umræðu lokið.

Héraðs- og tengivegir í Norðvesturkjördæmi.

Fsp. IIG, 566. mál. — Þskj. 873.

[15:13]

Fyrirspyrjandi (Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Samgöngur eru mér ofarlega í huga enda er ég landsbyggðarmanneskja. Samgöngur eru og verða afar mikilvægur hlekkur í baráttu fyrir bættri búsetu hvar sem er á landinu, hvort sem um er að ræða í lofti, á legi eða láði. Það sem ég vil gera að umræðuefni og er tilefni mitt til að spyrja hæstv. samgönguráðherra eru safn- og tengivegir í Norðvesturkjördæmi. Reyndar á það við um land allt.

Safn- og tengivegir landsins teljast um 6.549 kílómetrar samkvæmt upplýsingum Vegagerðarinnar og af þeim eru héraðsvegir eða safnvegir rúmlega 4.000 kílómetrar. Til viðmiðunar má nefna að hringvegurinn er 1.440 kílómetrar. Í Borgarbyggð má ætla að þessir vegir séu 10% af heild-

inni, eða í kringum 400 kílómetrar og flestir þeirra malarvegir. Malarvegir geta ekki talist góðir er kemur að umferðaröryggi. Einnig eru enn á þeim hættulegar beygjur, einbreiðar brýr og slæm ræsi á of mörgum stöðum.

Með tilliti til þeirra almennu mannréttinda að menn búi við ásættanlegar aðstæður varðandi samgöngur þarf að gera stórátak í að vinna í málaflokknum innan Vegagerðarinnar og með mun skipulegri hætti en verið hefur til þessa. Þetta eru samgönguleiðir sem ótrúlega margir búa við að aka daglega eftir, m.a. með börn í skólabifreiðum alla daga, allt skólaárið. Þungaflutningar fara þar um með aðföng að og frá bændabýlum ásamt því að fjöldi íbúa er búa við þessar aðstæður hefur atvinnu í þéttbýli og í nánasta umhverfi og þarf að aka daglega til og frá vinnu. Í nýju frumvarpi til laga um samgönguáætlun segir m.a. að öryggismál hvers konar hafi fengið aukið vægi á undanförnum árum og rétt sé að fjalla um þau sérstaklega.

Af öryggisástæðum, ekki síst, vil ég beina eftirfarandi spurningu til hæstv. ráðherra: Eru uppi áform um að leggja bundið slitlag á héraðs- og tengivegi? Ef svo er, hve miklum fjármunum hyggst ráðherra veita til þess?

Er til úttekt á því hvaða vegi væri hægt að leggja slitlag á án þess að til verulegrar grunnuppbyggingar þyrfti að koma?

[15:16]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Svar mitt við spurningum hv. þingmanns er eftirfarandi:

Í gildandi vegaáætlun 2007–2010 eru veittar undir liðnum Tengivegir 1.573 millj. kr. Á liðnum Ferðamannaleiðir eru veittar 278 millj. kr. og á liðnum Þjóðgarðsvegir 270 millj. kr.

Fjármagn á þessum liðum, samtals 2.121 millj. kr., fer allt í tengivegi. Auk þess eru Tröllatunguvegur og Þverárfjallsvegur, en þeir teljast til tengivega, fjármagnaðir af liðnum Verkefni á landsbyggð og söluverði Símans. Þessu til viðbótar hefur ríkisstjórnin ákveðið að veita 250 millj. kr. til viðbótar í Norðvesturkjördæmi í ár til tengivegaframkvæmda í kjördæminu.

Þetta er hluti af viðbótaráætlun sem við höfum sett fram til að auka við þær mótvægisaðgerðir sem ríkisstjórnin kynnti 10. júlí síðastliðinn. Þær gengu m.a. út á stórauknar framkvæmdir á sunnanverðum Vestfjörðum. En mestu þess fjármagns verður varið til endurbyggingar með bundnu slitlagi.

Fram að þessu hafa fjárveitingar á vegaáætlun til tengivega verið af skornum skammti og eingöngu allra umferðarmestu tengivegir verið lagðir bundnu slitlagi. Megináherslan hefur verið á uppbyggingu á stofnvegakerfinu með bundnu slitlagi. Í gildandi vegáætlun var fjármagn til tengivega aukið töluvert og er tekin sú stefna að leggja sem mest af bundnu slitlagi á tengivegina. Ef ég man rétt, virðulegi forseti, hafa rúmar 2.000 millj. kr. nú verið settar í tengivegina. Hvort þær voru 600 eða 800 í fyrra man ég ekki nákvæmlega.

Við ákvörðun um forgangsröðun framkvæmda á tengivegum er fyrst og fremst horft til umferðar og svo til vega sem eru sæmilega uppbyggðir og sterkir og tilbúnir að taka við bundnu slitlagi án mikillar endurbyggingar.

Í öðru lagi spyr hv. þingmaður:

„Er til úttekt á því á hvaða vegi væri hægt að leggja slitlag án þess að til verulegrar grunnuppbyggingar þyrfti að koma?“

Starfsmenn Vegagerðarinnar fylgjast vel með ástandi vegakerfisins en misjafnt er hve mikið þarf að styrkja vegi áður en lagt er á þá bundið slitlag. Jafnframt eru til úttektir og mælingar á burðarþoli stórs hluta vegakerfisins og eru þær endurteknar með reglulegu millibili. Formleg heildarúttekt á vegakerfinu með hliðsjón af styrkingarþörf vegna lagningar bundins slitlags liggur hins vegar ekki fyrir. Þá hefur ekki verið skilgreint hvað telst verulegt í þessu tilfelli.

[15:19]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir orð hv. fyrirspyrjanda um mikilvægi þess að setja hrygginn í frekari uppbyggingu safn- og tengivega landsins. Þetta 6.000 kílómetra kerfi safn- og tengivega er æðakerfi landsbyggðarinnar út frá þjóðvegunum öllum. Það hallar mjög á í þessum efnum. Það er langt síðan að tekur hefur verið hnykkur í þeim framkvæmdum sem þarf að gera og er þó aðeins gert núna af hæstv. ríkisstjórn með fjármagni í kjördæmin til þess að leggja þessu lið.

En það þarf að setja mikið meira fjármagn í safn- og tengivegi því að þetta er æðakerfi landsbyggðarinnar. Þess vegna skiptir þetta miklu máli.

[15:20]

Fyrirspyrjandi (Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svörin við spurningum mínum og þá umræðu sem farið hefur fram. Ég tek undir orð hv. þm. Árna Johnsens um að málið snúist um æðakerfi landsbyggðarinnar.

Mér finnst það nauðsynlegt, þegar ráðist er í stórframkvæmdir í vegagerð sem útheimta gríðarlega fjármuni, að fastbinda ákveðnar upphæðir til framkvæmda við safn- og tengivegina svo þeir sitji ekki eftir varðandi uppbyggingu. En hæstv. samgönguráðherra tilkynnti hér að aukning hefði verið á framlögum í þann hluta vegakerfisins og við skulum vona að því verði fylgt eftir.

Það er vert að minnast á það, með leyfi forseta, að í vaxtarsamningi Vesturlands er sett fram tillaga um tilraunaverkefni um safn- og tengivegi sem gengur út á að fela sveitarstjórnum að stýra skiptingu fjármagns til viðhalds og nýframkvæmda safn- og tengivega í landshlutanum. Þar skoraði SSV á stjórnvöld að gera samning við áhugasöm sveitarfélög um þetta verkefni. Gaman væri að heyra frá hæstv. samgönguráðherra um hvort um þetta hefði verið fjallað sérstaklega.

Ég beini þeim tilmælum, með leyfi forseta, til hæstv. samgönguráðherra að hann skoði þetta mál sérstaklega og ítreka að í þessum málum þarf að huga að forgangsröðun.

[15:22]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þær fyrirspurnir sem hér

hafa komið fram frá hv. þm. Ingibjörgu Ingu Guðmundsdóttur. Hún kemur inn á mál sem auðvitað snerta kjördæmi hennar og eru mikilvæg fyrir landsbyggðina. Ég hef reynt að svara þeim eins og ég best get.

Það er kannski rétt að ítreka að þótt ég hafi nefnt 250 millj. kr. í Norðvesturkjördæmi þá var það ákvörðun ríkisstjórnarinnar að setja 750 millj. kr. í heild á þessu ári í tengivegi í landsbyggðarkjördæmunum þremur, sem við köllum sem svo. Það skiptist á landsbyggðarkjördæmin þrjú.

Ég tók sérstaklega eftir því að hv. þm. Jón Bjarnason, sem hv. þingmaður er varamaður fyrir, fagnaði því sérstaklega í umræðu um fjárlög þegar þetta var tilkynnt. Í viðauka við samgönguáætlun er skiptingin sett niður en auðvitað þyrfti miklu, miklu meira. Það vitum við alveg, eins og hv. þm. Árni Johnsen orðaði svo vel, að þetta væri æðakerfi landsbyggðarinnar.

Ég sagði í upphafi, í fyrra svari mínu að of lítið fé hefur farið í safn- og tengivegi undanfarið. Það höfum við oft rætt á Alþingi og sennilega finnst mörgum okkar vanta meira inn í vetrarviðhald. Í tíð þessarar ríkisstjórnar er hins vegar unnið fyrir metfé á þessu ári. Gallinn er sá að það vantar svo mikið á í framkvæmdum að þetta deilist mikið út.

Hvað varðar það sem hv. þingmaður nefndi áðan, með sveitarfélögin, að fela þeim viðhald og umsýslu með tengivegum á þeirra svæði, þá er ég mjög jákvæður fyrir því. Ég get sagt frá því að viðræður eru í gangi við tvö sveitarfélög á Norðausturlandi sem hafa óskað eftir þessu, þ.e. Þórshöfn eða Langanesbyggð eins og hún heitir núna og Vopnafjörð. Þau ræða þetta við okkur og við höfum tekið jákvætt í það og sett í gang vinnu hvað það varðar. Sveitarfélögin hafa annars vegar skoðað það að taka að sér ákveðið vegaviðhald og ef til vill líka starfsemi flugstöðva á viðkomandi svæði og sameina við áhaldahúsarekstur sinn þannig að út komi hagkvæmur og góður rekstur. Að sjálfsögðu erum við alltaf opin fyrir hagkvæmum og góðum rekstri, að ég tali nú ekki um ef verkefnin færast til sveitarfélaganna.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 15:24]

Umræður utan dagskrár.

Samningsmarkmið ríkisstjórnarinnar í loftslagsmálum.

[15:31]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Í lok næsta árs verður haldin í Kaupmannahöfn ráðstefna um næsta skuldbindingartímabil Kyoto-bókunarinnar. Ráðstefnan skiptir okkur Íslendinga miklu því að þar mun koma fram hvort Ísland fái enn notið þeirrar sérstöðu sinnar að iðnaður landsins sé að stærstum hluta knúinn með endurnýjanlegum orkugjöfum.

Á fyrstu dögum ríkisstjórnarinnar kom í ljós að ríkisstjórnin var klofin í þessum málaflokki. Hæstv. umhverfisráðherra fullyrti að ekki yrði aftur sótt um undanþáguna á meðan hæstv. forsætisráðherra fullyrti á Norðurlandaráðsþinginu í lok síðasta árs að Ísland mundi beita sér fyrir því að íslenska ákvæðinu yrði framhaldið.

Ný ríkisstjórn lagði nýlega fram sjónarmið sín um hvað Ísland mundi leggja áherslu á í samningalotunni sem hefst nú í apríl og lýkur með samningi á næsta ári í Kaupmannahöfn. Ástæðan fyrir því að við framsóknarmenn báðum um þessa utandagskrárumræðu er sú að þrátt fyrir framlagningu skjalsins leikur enn verulegur vafi á því hver raunveruleg samningsmarkmið Íslendinga í samningaferlinu eru. Í plagginu kemur hvergi fram hvort ríkisstjórnin hyggst aftur sækja um undanþágur frá losunarákvæðum eins og í Kyotobókuninni. Þá hefur hæstv. umhverfisráðherra fullyrt að undanþágur og sérákvæði komi ekki til tals fyrr en í lok næsta árs eða þegar samningurinn á að vera í höfn samkvæmt áætlun. Miðað við þau orð er ljóst að ríkisstjórnin er alls kostar ófær um að ná fram sameiginlegri stefnu hvað uppbyggingu stóriðnaðar varðar og ætlar að láta reka á reiðanum í þessu mikla hagsmunamáli þjóðarinnar.

Árið 2001 náðu Íslendingar fram hinu svokallaða íslenska ákvæði með einbeittri framgöngu ráðherra okkar, aðallega umhverfis-, iðnaðar- og utanríkisráðherra ásamt dyggri aðstoð embættismanna í samningaferlinu. Hið íslenska undanþáguákvæði er í mínum huga afar mikilvægt eins og hefur margsinnis sannað sig. Íslendingar hafa takmarkaðri úrræði en flest önnur iðnríki til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda þar sem fallvötn og jarðhiti sjá þjóðinni fyrir nær allri orku sem hún þarf. Rökin fyrir undanþáguákvæðinu eru því augljós því að það er átta sinnum umhverfisvænna fyrir lofthjúpinn að við Íslendingar nýtum endurnýjanlega orku í iðnaði en að nota kol eða olíu við framleiðsluna eins og tíðkast sums staðar.

Þá er einnig vert að minnast á hina miklu fjárhagslegu hagsmuni sem eru í húfi fyrir atvinnuuppbyggingu í landinu. Losunarheimildir munu verða gríðarlega verðmætar þegar fram í sækir. Við Íslendingar stöndum frammi fyrir stóru vandamáli. Hæstv. umhverfisráðherra sem margoft hefur lýst því yfir að hún sé andvíg íslenska ákvæðinu mun leiða samningaviðræðurnar fyrir okkur Íslendinga. Og hvaða vopn fer hún með í farteskinu?

Nú á ekki lengur að benda á sérstöðu Íslands og umhverfisvæna orkugjafa hvað iðnaðaruppbyggingu varðar heldur á að benda á legu landsins og flugsamgöngur. Í mínum huga er það kaldhæðni að hæstv. ráðherra sem nú ætlar að berjast fyrir undanþágunni af þeim ástæðum. Orkugjafar flugvéla okkar Íslendinga eru ekki á nokkurn hátt umhverfisvænni en orkugjafar flugvéla annarra þjóða og losa jafnmikið af gróðurhúsalofttegundum í því tilliti. Miðað við þessar yfirlýsingar er ljóst að hún mun ekki setja kraft í að sannfæra umhverfisráðherra annarra ríkja um gildi íslenska ákvæðisins.

Ef við gefum okkur að stefna hæstv. umhverfisráðherra verði ofan á og ekki verði sótt um hið íslenska ákvæði þá er í mínum huga vikið frá þeirri stefnu að byggja upp iðnað hér á landi sem knúinn væri með umhverfisvænum orkugjöfum. Í mínum huga er afar mikilvægt að ríkisstjórn Íslands gefi skýrar yfirlýsingar um það hver samningsmarkmið hennar eru í samningaferlinu.

Í mínum huga er það einnig ljóst að það er nauðsynlegt fyrir sjálfstæði þjóðarinnar að tryggt verði enn að við Ís-

lendingar getum áfram byggt upp iðnað okkar með umhverfisvænum orkugjöfum og þannig lagt okkar að mörkum til umhverfismála á heimsvísu.

Ráðstefnan í Kaupmannahöfn í lok næsta árs er gríðarlega mikilvæg í þessu tilliti og vonandi mun ný ríkisstjórn koma fram með skýr markmið um hvað hún ætlar að gera í samningaferlinu.

[15:36]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna því að fá enn eitt tækifærið til að ræða loftslagsmál hér á hinu háa Alþingi. Þau varða framtíð mannkyns og lífs á jörðinni eins og okkar góði gestur og handhafi friðarverðlauna Nóbels, Al Gore, sagði okkur í gær í ógleymanlegum fyrirlestri sínum í Háskólabíói. Hann minnti okkur líka á að við Íslendingar getum lagt okkar lóð á vogarskálar og verið fyrirmynd á mörgum sviðum ef við viljum. Ég vil nota tækifærið hér og greina frá stöðu alþjóðlegra samningaviðræðna í loftslagsmálum og innleggi Íslands í þær viðræður.

Eins og hv. þingmenn muna var samþykkt á Balí í lok síðasta árs að hefja nýjar samningaviðræður þjóða heims um efldar aðgerðir gegn loftslagsvánni í ljósi aukinnar, vísindalegrar staðfestu um að loftslagsbreytingar af mannavöldum eigi sér stað, að afleiðingar þeirra verði geigvænlegar ef ekkert er að gert.

Stefnt er að samþykkt framtíðarsamkomulags í Kaupmannahöfn í lok árs 2009 eins og málshefjandi benti á og var fyrsti samningafundurinn á Balí-ferlinu haldinn nú um síðustu mánaðamót í Bangkok í Taílandi. Þar var gengið frá dagskrá samningafunda á þessu ári. Þeir verða fjórir talsins, sá síðasti í Posnan í Póllandi í byrjun desember og efnt verður til fyrstu umræðu um fimm áhersluatriði Balí-umboðsins sem sumir kalla vegvísi.

Þessar samningaviðræður verða einhverjar þær umfangsmestu í sögunni, ekki bara á sviði umhverfismála heldur almennt. Þarna eru gífurlega miklir hagsmunir í húfi, efnahagslegir og pólitískir og mest af öllu þeir sem varða lífsskilyrði núverandi og komandi kynslóða á jörðinni. Ísland leggur áherslu á að öll ríki séu hluti af lausninni á loftslagsvandanum sem leggi til hans, einnig þróunarríki þar sem efnahagur og losun gróðurhúsalofttegunda vex ört. Að sjálfsögðu er einnig viðurkennt að eyríkin eigi að vera í fararbroddi í minnkun losunar og lönd á borð við Kína og Indland geti ekki tekið á sig sams konar skuldbindingar strax.

Ísland telur einnig að framtíðarkerfið sem byggi á tölulegum skuldbindingum og efnahagslegum hvötum eigi að ná til sem flestra uppsprettna og viðtaka svo lengi sem traustur vísindalegur grunnur sé fyrir hendi til að meta árangur. Þannig viljum við m.a. skoða endurheimt votlendis sem viðurkennda bindingarleið í viðbót við endurheimt skóga, landgræðslu og verndun regnskóga og skoða einnig niðurdælingu á koltvísýringi að því gefnu að tryggt sé að gasið geymist til frambúðar neðan jarðar. Áhugaverð tilraun er í gangi í þeim efnum á Hellisheiðinni.

Ísland vill skoða sértækar aðgerðir til að minnka losun í ákveðnum greinum t.d. frá flugi og siglingum þótt óljóst sé á þessari stundu hvernig slíkar aðgerðir verði útfærðar. Virkur alþjóðlegur markaður með losunarheimildir er sérstaklega mikilvægur, ekki síst fyrir lítil lönd eins og Ísland svo hægt sé að virkja sveigjanleikaákvæði loftslagssamningsins.

Það er rétt að ítreka að hinar nýju samningaviðræður eru rétt að hefjast og í Bangkok var fyrst og fremst verið að ræða um grundvallarforsendur í nýju samkomulagi. Engin ríki hafa formlega lagt fram tillögur með tölulegum skuldbindingum, þ.e. formlega við samningaborðið. Evrópusambandið hefur raunar nefnt töluleg markmið eins og við höfum gert sem stefna beri að en Evrópusambandið er ekki tilbúið til að taka á sig alþjóðlega bindandi skuldbindingar nema aðrir komi með og það gildir í raun um alla.

Fyrir Balí-fundinn í desember samþykkti ríkisstjórn Íslands að við skyldum skipa okkur í lið með þeim ríkjum sem vilja halda hlýnun innan við tvær gráður á Celsíus á þessari öld og leggja áherslu á að iðnríkin fari fram með góðu fordæmi á næsta skuldbindingartímabili, þ.e. til 2020, þannig að mikill samdráttur í losun náist á næstu 10–15 árum á heimsvísu. Aðeins þannig mun okkur takast að stöðva hlýnunina og snúa henni síðan við.

Stefnumótun í samningaviðræðunum er í verkahring hóps fjögurra ráðherra eins og þingmenn vita og við förum yfir stöðu mála hverju sinni. Það verða þrír samningafundir í viðbót á þessu ári og að minnsta kosti fjórir á því næsta áður en gengið verður frá grunni samkomulags. Það getur síðan tekið einhvern tíma að útfæra tæknileg atriði eins og gerðist í kjölfar Kyoto-bókunarinnar. Ég er að sjálfsögðu tilbúin til þess að fara nánar yfir stöðu mála hér á hinu háa Alþingi og með hv. umhverfisnefnd ef og þegar þingmenn vilja ræða um loftslagssamningana.

[15:41]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Að ætla sér að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um 25%–40% fyrir árið 2020 svo að meðaltalshlýnun lofthjúpsins verði innan við tveggja gráðu markið, að öllum líkindum, á þessari öld, er í sjálfu sér gott markmið sem ég lýsi stuðningi við.

Ég vil hins vegar leyfa mér að ítreka fyrri efasemdir mínar um að hugur fylgi máli hjá þessari ríkisstjórn enda ósamræmi á milli yfirlýsinga hæstv. umhverfisráðherra og annarra ráðherra í ríkisstjórninni, meira að segja innan fjögurra manna hópsins sem hæstv. ráðherra nefndi. Ég heyri ekki betur í máli hæstv. ráðherra núna en að hún taki nú undir sjónarmið t.d. hæstv. iðnaðarráðherra. Hann lýsti sjónarmiðum sínum í grein í *Morgunblaðinu* örfáum dögum eftir að ríkisstjórnin birti samningsmarkmið sín í Balí og samkvæmt þeim hugmyndum lítur út fyrir að flest annað sé mikilvægara en að draga úr losun hér heima fyrir.

Það á að vernda regnskógana. Það á að tryggja að allir verði með, Kína og Indland, sem er sama krafa og Bush Bandaríkjaforseti setti fram sem þýðir í rauninni að ábyrgðin eigi að vera allra annarra en okkar eða þess sem talar. Hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson talar líka fyrir svokallaðri geiranálgun. Mér finnst farið að örla á því í tali hæstv. umhverfisráðherra líka að geiranálgunin skipti máli en hún er stórhættuleg. Hún getur auðveldlega aukið þrýst-

inginn á aukna orkusölu til stóriðjufyrirtækja með tilheyrandi fórnum náttúrugæða og verðmætra náttúruverndarsvæða. Geiranálgunin kann að leiða til þess að álver flytji beinlínis framleiðslu sína hingað til lands í enn auknum mæli þar sem það verði þeim keppikefli að nýta orkuauðlindir sem ekki losa gróðurhúsalofttegundir.

Það sem bíður þessarar ríkisstjórnar, hæstv. forseti, er að sýna og sanna í verki að hún ætli sér að draga úr (Forseti hringir.) losun gróðurhúsalofttegunda hér heima fyrir. Það hefur dregist allt of lengi að (Forseti hringir.) dusta þá stefnu ríkisstjórnarinnar, hvernig hún ætlar sér að draga úr losun.

[15:43]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Það sem mestu máli skiptir í þeirri umræðu sem hér fer fram er að það er sameiginlegur skilningur alls þingheims og ríkisstjórnar að stefna að því að sem mestur og bestur árangur náist í baráttunni við of mikla hlýnun jarðar. Þá skiptir miklu að horfa á vandamálið með hnattrænum hætti, þ.e. að leita þeirra lausna sem líklegastar eru til að leysa vandamálið fyrir jarðarbúa alla.

Íslenska ákvæðið svokallaða er í sjálfu sér ekkert sérstakt íslenskt ákvæði. Það er ákvæði sem byggir á þeirri hugsun að hnýta saman efnahagslegan hvata við það að nota umhverfisvæna orkugjafa og umhverfisvæna tækni eins og mögulegt er til þess að draga úr mengun. Ákvæðið byggir á því, og það nær í raun og veru einungis til þeirra ríkja sem menga minna en 0,05% af heildarkoldíoxíðsnotkun heimsins, að gerð er krafa um endurnýjanlega orku og notkun hennar þarf að leiða til samdráttar á losun í heiminum. Það er grundvallaratriði. Einnig þarf að nota bestu fáanlegu framleiðslutækni við það.

Það hlýtur að vera stefna íslenskrar ríkisstjórnar að byggja á þessu ákvæði, á þessari hugsun. Ég tel að það væri ábyrgðarleysi að gera það ekki bæði vegna þess að efnahagslegir hagsmunir Íslands kalla á það og hins vegar vegna þess að þegar horft er á málið í heild þá leiðir þessi hugsun til þess að við náum sem mestum og bestum árangri í baráttunni við aukna og of mikla hlýnun jarðar.

Ég tel einnig að það frumkvæði sem umhverfisráðherra sýndi hér í desember síðastliðnum þar sem hún benti ráðherrum í Evrópu, m.a. Norðurlandaráðherrum, á sérstöðu Íslands hvað varðar flugsamgöngur. Hún beindi athygli okkar að því að það eru ekki bara samningsmarkmið okkar (Forseti hringir.) við Kyoto-bókunina heldur líka í annarri samvinnu á alþjóðavettvangi bæði við ríki ESB og önnur ríki sem við eigum samstarf (Forseti hringir.) við.

[15:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Fyrir nokkrum áratugum var efst á baugi það vandamál sem menn höfðu komið auga á að væri fyrir hendi sem var að ósoneyðandi efni, sem menn höfðu notað í miklum mæli, voru að gera gat á lofthjúpinn. Þá var gripið til aðgerða, og um það varð samstaða meðal þjóða heimsins á ráðstefnu í Montreal fyrir 20 árum, til þess að draga úr notkun þess efnis. Á þeim tveimur áratugum sem liðnir eru frá því að það samkomulag var gert hefur náðst mjög góður árangur, miklu betri en menn gerðu ráð fyrir þá, og málið horfir allt öðruvísi við í dag en áður var og til miklu betri vegar. Þetta sýnir okkur að menn geta náð góðum árangri með skynsamlegum aðgerðum til lausnar á vanda sem uppi er.

Hlýnun jarðar er vandi, ekki er hægt að bera á móti því. Þó að umdeilt sé hvort sá vandi er af manna völdum eða ekki eru yfirgnæfandi líkur á því að mannkynið sé að verulegu leyti ástæðan. Með sama hætti og menn gripu til aðgerða fyrir 20 árum gegn ósoneyðandi efnum eiga þjóðir heims að vinna gegn hlýnun jarðar þannig að ekki stefni í óefni. Íslendingar eiga að leggja sitt af mörkum í því eins og aðrir. Íslenska ákvæðið, sem hér hefur verið nefnt, er hluti af því. Ég er eindregið á þeirri skoðun að þegar á heildina er litið hafi það ákvæði verið til gagns fyrir heiminn allan og það sé ekki byggt á séríslenskum hagsmunum einum og gegn hagsmunum annarra, þvert á móti, enda væri það ekki til staðar í samningnum og hefði ekki verið samþykkt af öðrum þjóðum nema vegna þess að málið var allt til bóta fyrir heildina.

[15:48]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Herra forseti. Það er afar mikilvægt að hæstv. umhverfisráðherra og íslensk stjórnvöld sæki um og fái eins mikinn losunarkvóta í viðbót fyrir Ísland og mögulegt er. Það er einfaldlega skynsamlegt að eiga borð fyrir báru. Það þýðir vissulega ekki að eyða þurfi þeim sama kvóta strax. En það er vandræðalegt að staðan verði á þann veg að vilji menn beita sér í atvinnumálum verði hendur þeirra svo bundnar að lítið sem ekkert verði hægt að gera, og þetta væri ekki gegn umhverfissjónarmiðum.

Í fyrsta lagi höfum við Íslendingar nánast sérstöðu í heiminum hvað það varðar að 70% af orku okkar er endurnýjanleg. Það er í raun helsta framlag Íslendinga til umhverfismála í heiminum. Til samanburðar er takmark Evrópusambandsins í hlutfalli endurnýjanlegrar orku heil 20%.

Þetta hefur þegar unnið gegn okkur í skiptingu losunarkvóta sem lagður var á sínum tíma eftir stöðu mála, hve mikið þjóðirnar menguðu þá. Þannig hafa þjóðir eins og t.d. frændur okkar Norðmenn bætt stöðu sína með hitaveituvæðingu, það höfum við ekki gert af því að við vorum eiginlega búin að þessu þegar kökunni var skipt.

Eins og staðan er nú fara fjölmargar þjóðir eftir losunarkvótum en margar gera sem þeim sýnist. Flestar menga miklu meira en við með sömu starfsemi, nota fæstar endurnýjanlega orku og setja jafnvel lægri mengunarstaðla. Því er afar mikilvægt að sífellt meiri hluti iðnaðar í heiminum sé knúinn endurnýjanlegri orku. Það er ekki nóg að vera umhverfissinni í eigin garði, það verður að hugsa hnattrænt í því efni.

Ég hvet hæstv. umhverfisráðherra og íslensk stjórnvöld til að berjast fyrir auknum losunarheimildum með kjafti og klóm. Þannig standa Íslendingar á eigin fótum ef þeir vilja beita sér í atvinnumálum og fara fyrir flokki þjóðanna í atvinnustarfsemi á umhverfisvænan hátt með endurnýjanlegri orku gegn hlýnun jarðar.

[15:50]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Metnaðarleysi Framsóknarflokksins í atvinnu- og umhverfismálum ríður ekki við einteyming. Meiri mengandi stóriðju, meiri mengandi stóriðju og meiri mengandi stóriðju er eins og þráhyggja hjá þingmönnum flokksins. (Gripið fram í.) Skilaboð hans til heimsins (Gripið fram í.) eru þau ein: Mættum við fá að menga meira? Nú þegar alþjóðasamfélagið stendur frammi fyrir hinni mestu ógn sem loftslagsbreytingarnar eru.

Vissulega er það rétt að við eigum að nýta endurnýjanlega orkugjafa okkar, en það er fásinna að halda því fram að til þess þurfum við að sækjast eftir mengandi atvinnustarfsemi. Við höfum þvert á móti í sívaxandi mæli verið að fá áhugasöm fyrirtæki hingað með ómengandi starfsemi eins og netþjónabúin, eins og kísilflöguframleiðsluna og fleiri dæmi mætti nefna. Það er fagnaðarefni að Landsvirkjun skuli hafa lýst því yfir að sú orka sem fyrirtækið kann að afla hér suðvestanlands verði ekki nýtt í nýja mengandi starfsemi á Suðvesturlandi. (Gripið fram í.)

Virðulegur forseti. Við eigum líka að nýta verkþekkingu okkar til þess að virkja endurnýjanlega orkugjafa, ekki fyrst og fremst í náttúru Íslands heldur um heim allan. Við eigum verkþekkingu, við eigum fjármálaþekkingu, við eigum tækniþekkingu til að miðla heiminum og það eru störf af því tagi sem nýjar kynslóðir Íslendinga hafa miklu meiri áhuga á en þeim einhæfu verksmiðjustörfum sem Framsóknarflokkurinn kallar enn eftir. Það er engu líkara en að flokkurinn hafi einfaldlega gleymst á síðustu öld (**BjH:** Landsvirkjun er ekki Samfylkingin.) og dagað þar uppi sem hvert annað nátttröll. (**JGunn:** Hefja náttúruspjöll um allan heim?)

[15:52]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Mér finnst dapurlegt að málshefjandi haldi hér enn lifandi ruglinu um að það sé átta sinnum betra fyrir lofthjúpinn að menga hér en annars staðar á hnettinum. Ég lagði það á mig að fara ofan í forsendur þeirra útreikninga fyrir nokkru og þeir eru rugl, þeir eru einfaldlega rugl. Það er fjarri öllu lagi að slíkt fái staðist, jafnvel þó borin sé saman framleiðsla hér og svo í þróunarríki sem stendur utan Kyoto, og þó að það noti kol eða olíu til að framleiða rafmagnið næst þetta hlutfall engan veginn og vantar mikið upp á.

Ég verð líka að segja eins og er að á bak við liggur sá háskalegi hugsunarháttur að það sé á þessum grunni réttlætanlegt að gefa allsherjarveiðileyfi á íslenska náttúru. Þá ættu menn líka í þriðja lagi að hafa það í huga að þó að allt verði virkjað á Íslandi sem virkjanlegt er að Gullfossi meðtöldum hefur það sáralítið vægi á heimsvísu. Eru menn tilbúnir til að leggja alla íslenska náttúru eins og hún leggur sig undir á grundvelli slíkrar vitleysu? Það held ég ekki.

Hvaðan kemur mönnum sú speki að endurnýjanlegir orkugjafar á Íslandi, að því marki sem sátt getur orðið um að nýta þá, komi okkur ekki til góða og jörðinni, nýttir í hvað sem það kann að verða til á komandi árum, án þess að við þurfum til þess sérstaka undanþágu að auka mengun sem því nemur? Ef svo væri ekki yrðu menn að kaupa upp kvóta á móti losuninni sem ný starfsemi kemur til með að hafa í för með sér.

Við gagnrýnum í sjálfu sér ekki hvernig Íslendingar stilltu sér upp á bak við markmiðin á Balí-fundinum varðandi Kaupmannahafnarfundinn, en við höfum áhyggjur af þætti mála hér heima af því að ríkisstjórnin er ekkert að gera. Tvö álver eru í undirbúningi á fullri ferð og ráðherrar ríkisstjórnarinnar greiða götu þeirra frekar en hitt. Það mun auka losunina sem því nemur og gera Íslendinga að heimsmeisturum í losun gróðurhúsalofttegunda á mann. Ætlum við að burðast með það met inn í framtíðina? Á það að verða okkar framlag? Við förum sennilega fram úr Bandaríkjamönnum á þessu ári ef svo heldur sem horfir.

[15:54]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við Íslendingar búum yfir miklu af óvirkjaðri orku. Talið er að eingöngu 20–30% af orkunni hafi verið virkjuð og þetta er allt hrein orka og hún er ekki einhvern veginn geymd, hún rennur til sjávar eða gufar upp í hverunum á hverjum degi þannig að hún hverfur. Á sama tíma er verið að reisa raforkuver í Kína og á Indlandi sem brenna kolum, olíu og gasi sem menga og valda koltvíoxíðslosun í mjög miklum mæli. Ég skora því á hæstv. umhverfisráðherra að gæta þess að þetta íslenska ákvæði verði ekki hamlandi í því að Íslendingar megi virkja heldur hvetjandi, þ.e. að hún hugsi um hag alls mannkyns og bjóðist til þess að Íslendingar virki eins mikið af auðlindum sínum eða orku og hægt er án þess þó að ganga of nærri náttúrunni. (**SJS:** Þú verður að ganga í Framsóknarflokkinn.)

Það kann vel að vera að kenningin sem Al Gore var ræða um í gær sé bara vitleysa og kannski eru Kína, Rússland, Suður-Afríka og Indland ekki á sama hnetti og Ísland, það getur vel verið, en þá skulum við bara segja það. Ég held því nefnilega fram að þetta sé sami hnötturinn og ég er farinn að trúa umræddri kenningu. Þess vegna skora ég á hæstv. umhverfisráðherra að breyta íslenska ákvæðinu úr því að vera hamlandi hvað varðar notkun íslenskra orkulinda í það að vera hvetjandi.

[15:56]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég get í sjálfu sér tekið undir lokaorð síðasta ræðumanns, hv. þm. Péturs Blöndals. Hlýnun jarðar er staðreynd en það er líka staðreynd að það er líka að hlýna á Venus og það er líka að hlýna á Mars. Hvernig skyldi standa á því?

Hvernig svo sem því víkur við erum við sammála um, og ég sé ekki að neinn ágreiningur sé um það, að við eigum að láta náttúruna njóta vafans. Spurningin er: Hvað eigum við að kosta miklu til? Hlýnun jarðar er ekki eintómt vandamál. Hlýnun jarðar, hlýnandi vetur á norðurhveli, hefur þýtt að dauðsföllum í Evrópu hefur fækkað um marga tugi þúsunda á hverju ári. (Gripið fram í.) Það skrifar umhverfisverndarsinninn Björn Lomborg t.d. í nýjustu bók sinni og rekur með ágætum rökum. Ég reikna með því að þeir sem telja sig hafa einkarétt á staðreyndum mála í þessu sambandi, vinstri grænir, vilji ekki viðurkenna þau sjónarmið og þau rök sem þar koma fram en það er annað mál.

(Gripið fram í.)

Höfuðatriðið er samt sem áður — og ég ætla ekkert að fara að vandræðast við ykkur um það — að hæstv. umhverfisráðherra svaraði ekki þeirri spurningu sem til hennar var beint, þ.e. einfaldri spurningu um það hver væru nákvæmlega samningsmarkmið Íslands í þeim viðræðum sem hv. þm. Höskuldur Þórhallsson vék að. Vikið var að því að verið er að gefa undanþágur fyrir Indland og Kína, eða um 40% mannkyns, en ekki vikið að því að við ættum að njóta þess með einum eða öðrum hætti að við höfum að mestu leyti notað endurnýjanlega orkugjafa um árabil. Ég segi: Að sjálfsögðu eigum við að gera kröfu til þess að fá að njóta allra þeirra undanþágna sem við eigum möguleika á því að undanþágurnar eru peningar, þær eru einhvers virði í þessum hnattræna heimi, og við erum ekkert að menga mikið og það er alrangt að við séum að fara fram úr Bandaríkjamönnum. (**Gripið fram í:** 17 tonn á mann.)

[15:58]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég þakka fyrir umræðuna, ég held að hún hafi verið þörf. Ég verð samt að lýsa yfir vonbrigðum mínum yfir því að ekki hafi komið fram hver raunveruleg samningsmarkmið ríkisstjórnarinnar eru. Það er ekki eftir neinu að bíða í þeim efnum og ég hvet nefndina, þessa fjórmenninga, til þess að setjast niður, koma aftur að borðinu og koma sér saman um eina stefnu. Ég held að það þurfi að gera hið allra snarasta.

Við vorum á fundi með Al Gore í gær. Hann sagði að sérstaða Íslands væri fólgin í því að við nýttum endurnýjanlega orkugjafa okkar í atvinnuuppbyggingu. Ég skildi hann á þann hátt að hann væri að segja að við værum (Gripið fram í.) framarlega á heimsvísu hvað varðar umhverfisþáttinn og að við legðum okkar af mörkum.

Hæstv. umhverfisráðherra minntist hér á muninn á milli iðnríkja og þróunarríkja og ég var að velta fyrir mér hvort hún setti okkur undir sama hatt og önnur iðnríki. Eins og fram kom í máli hv. þm. Samúels Arnar Erlingssonar eru 70% af orku okkar umhverfisvæn og það er allt annað en er í öðrum iðnríkjum.

Hv. þm. Illugi Gunnarsson sagði að við ættum að hugsa um málið hnattrænt. Hann sagði síðan að það hljóti að vera stefna Íslendinga að sækja um undanþáguákvæði. Þá spyr ég hæstv. umhverfisráðherra: Er hún sammála stefnu Sjálfstæðisflokksins? (Gripið fram í.)

Það var holur málflutningur sem kom frá hv. þm. Helga Hjörvar.

[16:00]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmönnum og málshefjanda sérstaklega fyrir upplýsandi umræður. Undrar mig samt að ekki nokkur hinna hv. þingmanna hafi rifjað upp að fyrir rúmu ári var samþykkt stefnumörkun í ríkisstjórn Íslands, sem Framsóknarflokkur og Sjálfstæðisflokkur sátu þá í, um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda á Íslandi um 50–75% fyrir árið 2050 (**Gripið fram í:** Hvar er áætlunin?) og sú áætlun stendur og hefur ekki breyst. Það skiptir engu máli hvernig samningar fara í Kaupmannahöfn 2009. Auðvitað vonum við öll heitt og innilega að samningar náist um sameiginleg bindandi hnattræn markmið. Stefnumörkunin stendur og það er verkefnið.

Hv. þingkonur Vinstri grænna kalla hér fram í: Hvar er áætlunin? Hún mun líta dagsins ljós á þessu ári eins og allir vita sem hafa kynnt sér málið. Hún er ekki hrist fram úr erminni frekar en annað sem vanda á til og gera vel.

Það er undarlegur málflutningur og ábyrgðarlaus með öllu að reyna að halda því fram að einhvers konar alvirkjun Íslands til álframleiðslu sé kostur. Vilja menn hugsa þá hugsun til enda? Á ekki að byggja upp neina aðra atvinnu á Íslandi? Á ekki að byggja upp aðra orkufreka starfsemi? (Gripið fram í.) Nei, nú segja þingmenn: Við erum ekki að tala um það. En það er í raun það sem menn eru að segja, það er að virkja og virkja fyrir eina tegund atvinnugreinar og ef það er gert eru aðrar atvinnugreinar jafnframt útilokaðar. (Gripið fram í.) Það er kannski hollt að hv. þingmenn hafi það í huga.

Út af dagskrá var tekið 4. mál.

Fundi slitið kl. 16:03.

---

88. FUNDUR

miðvikudaginn 9. apríl,
að loknum 87. fundi.

Dagskrá:

Varnarmálalög, stjfrv., 331. mál, þskj. 565, nál. 814 og 866, brtt. 815. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Guðjón A. Kristjánsson, 6. þm. Norðvest.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

Varnarmálalög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 331. mál (heildarlög). — Þskj. 565, nál. 814 og 866, brtt. 815.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:06]

Till. í nál. 866 um að vísa málinu til ríkisstjórnarinnar felld með 42:8 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

nei: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SVÓ, VS, ÞSveinb.

13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, SKK, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:04]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Það er rökstuðningur okkar fyrir þessari tillögu um að vísa málinu til ríkisstjórnarinnar að hér sé á ferðinni lagasetning um hernaðarumsvif og útgjöld sem engin rök standi til að réttlæta. Engin þarfagreining, ekkert hættumat hefur farið fram. Engu að síður er þegar farið að ráðstafa milljörðum króna til útgjalda á þessu sviði. Það er því byrjað á öfugum enda augljóslega í þessum efnum og við leggjum til að málinu verði vísað til ríkisstjórnar og henni falið að efna meðal annars eigin loforð úr stjórnarsáttmála um þverpólitíska vinnu og stefnumótun á þessu sviði og að viðbrögð Alþingis og eftir atvikum síðar meir lagasetning taki mið af niðurstöðum slíkrar vandaðrar faglegrar vinnu. Slíkt liggur ekki til grundvallar í þessu máli og segja má að það sé fyrst nú sem viðleitni til slíks sé að hefjast í formi nefndarstarfs undir forustu Vals Ingimundarsonar þannig að það eru engar efnislegar forsendur til þess að standa að afgreiðslu þessa frumvarps og eðlilegast að vísa því frá.

Brtt. 815,1 samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SVÓ, VS, ÞSveinb.

8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, SKK, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1. gr., svo breytt, samþ. með 42:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, SKK, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,2 (ný 2. gr.) samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,3 fyrri mgr. (ný 3. gr.) samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,3 síðari mgr. (ný 3. gr.) samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

4. gr. samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,4 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

5. gr., svo breytt, samþ. með 42:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, DPál, EKG, GAK, GÞÞ,

GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

6. gr. samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,5 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

7. gr., svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,6 samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, SÖE, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

8. gr., svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

9. gr. samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,7 (ný 10. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, EBS, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

11.–26. gr. samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,8 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

27. gr., svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.
nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.
12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

28. gr. samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ,

BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,9 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

29. gr., svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

30. gr. samþ. með 41:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁPÁ, ÁJ, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

14 þm. (ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,10 a-liður (nýtt ákv. til brb.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

8 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, KÓ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 815,10 b-liður (nýtt ákv. til brb.) samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: AKG, ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, SÖE, SKK, SVÓ, VS, ÞSveinb.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, IIG, KolH, PN, SJS, ÞBack.

12 þm. (ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, EKG, GAK, GÞÞ, GÁ, REÁ, StB, ÞKG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til utanrmn.

Fundi slitið kl. 16:16.

---

89. FUNDUR

fimmtudaginn 10. apríl,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Framganga lögreglu gagnvart mótmælendum stóriðjuframkvæmda, beiðni um skýrslu, 574. mál, þskj. 888. *Hvort leyfð skuli.*
3. Veðurstofa Íslands, stjfrv., 517. mál, þskj. 818. — 1. umr.
4. Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, stjfrv., 538. mál, þskj. 839. — 1. umr.
5. Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, stjfrv., 539. mál, þskj. 840. — 1. umr.
6. Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, stjfrv., 541. mál, þskj. 842. — 1. umr.
7. Sala fasteigna, fyrirtækja og skipa, stjfrv., 540. mál, þskj. 841. — 1. umr.
8. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 882. — 3. umr.
9. Framkvæmd EES-samningsins, þáltill., 58. mál, þskj. 58. — Fyrri umr.
10. Undirbúningur að þjónustumiðstöð við olíuleit á Drekasvæði, þáltill., 329. mál, þskj. 537. — Fyrri umr.
11. Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, þáltill., 492. mál, þskj. 784. — Fyrri umr.
12. Ríkisendurskoðun, frv., 497. mál, þskj. 791. — 1. umr.
13. Stefnumörkun í málefnum kvenfanga, þáltill., 514. mál, þskj. 813. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Guðjón A. Kristjánsson, 6. þm. Norðvest.,
Sigurður Kári Kristjánsson, 8. þm. Reykv. n.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

Tilkynning um dagskrá.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að í dag fara fram tvær utandagskrárumræður. Hin fyrri hefst kl. 12 miðdegis og er um skýrslu OECD um heilbrigðismál. Málshefjandi er hv. þm. Ásta Möller. Heilbrigðisráðherra verður til andsvara.

Síðari umræðan hefst kl. 3 síðdegis og er um fjárveitingar til úrbóta á sviði geðverndarmála barna og unglinga. Málshefjandi er hv. þm. Álfheiður Ingadóttir. Heilbrigðisráðherra verður til andsvara. Umræðurnar fara fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og standa í hálfa klukkustund hvor.

[10:33]

Útbýting:
Samgönguáætlun, 292. mál, þskj. 882.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Ferð ráðuneytisstjóra til Írans.

[10:33]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Í byrjun mars mun ráðuneytisstjóri utanríkisráðuneytisins hafa farið til Írans. Nú hlýtur sú spurning að vakna þegar ráðuneytisstjóri utanríkisráðuneytisins heimsækir ákveðið land hvort hann hafi verið þar í einkaerindum eða í ferð á vegum ráðuneytisins. Samband NATO-ríkjanna við Íran hefur verið takmarkað og Írönum hafa verið sett sérstök skilyrði af alþjóðasamfélaginu m.a. vegna kjarnorkumála. Þar fyrir utan eru Íranir þjóð sem ekki hefur virt mannréttindi.

Vegna þessarar ferðar ráðuneytisstjóra utanríkisráðuneytisins vil ég spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Fór ráðuneytisstjórinn í umrætt sinn á vegum utanríkisráðuneytisins eða fór hann í einkaerindum?

Það er ljóst af fréttatilkynningu sem komið hefur frá Íransstjórn að ráðuneytisstjórinn talaði við utanríkisráðherra Írans sem hafði ýmislegt um þann fund að segja þannig að svo virðist sem hann hafi farið á vegum utanríkisráðuneytis og þá er spurningin: Hvaða erindum var ráðuneytisstjórinn að sinna í Íran fyrir utanríkisráðuneytið og getur verið að ferðin hafi verið farin að einhverju leyti í sambandi við kosningar til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna? Er það í samræmi við markmið hæstv. utanríkisráðherra og utanríkisstefnu ríkisstjórnarinnar?

[10:35]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Varðandi hvort ráðuneytisstjóri utanríkisráðuneytisins hafi farið til Írans í einkaerindum eða á vegum ráðuneytisins þá er því til að svara að ráðuneytisstjórinn fór til Írans á vegum utanríkisráðuneytisins m.a. til að liðka fyrir íslenskum fyrirtækjum sem reka viðskiptaerindi í Íran. Um leið fór hann til að ræða við íranska stjórnmálamenn um stuðning við framboð Íslands til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna eins og við gerum ævinlega þegar við förum til annarra landa og eigum þess kost að ræða við ráðamenn í viðkomandi ríkjum.

Það er vissulega rétt sem fram kemur hjá þingmanninum að Írönum hafa verið sett ákveðin skilyrði vegna kjarnorkumála en það hafa ekki verið rofin samskiptin við Íran. Það er viðskiptasamband við Íran, það er ekki búið að slíta neinu stjórnmálasambandi við landið. Að sjálfsögðu eru þjóðir heims í margháttuðum viðskiptum við Íran eftir sem áður. Það á alveg við um okkur eins og aðra og engin ástæða til að klippa á þau tengsl sem við höfum eða leggja stein í götu þeirra íslensku fyrirtækja sem eru með viðskipti í Íran. Í því sambandi vil ég nefna að það var út af fyrirtæki sem þarna átti hlut að máli og fyrirtækið var Actavis.

[10:37]

Jón Magnússon (Fl):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir þetta svar. Það liggur þá fyrir að ráðuneytisstjóri utanríkisráðuneytisins fór á vegum utanríkisráðuneytisins til Írans m.a. vegna þeirra hagsmuna að við erum að sækjast eftir því að ná kosningu til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna. En þá er spurning hvort þarna er um stefnubreytingu að ræða í utanríkismálum þegar við erum farin að leggja áherslu á að vera í sambandi við ríki eins og Íran til að ná kosningu til öryggisráðsins. Samrýmist það þeirri stefnu sem íslenska ríkisstjórnin og íslenska þjóðin hafa markað í mannréttindamálum að við beitum okkur sérstaklega til að hafa samband við klerkastjórnina í Íran? Er þetta stefnubreyting af hálfu ríkisstjórnarinnar eða er það markvisst og meðvitað að við eigum að sækja um stuðning í hvaða formi sem er, óháð því hvaða þjóðir það eru og fyrir hvað þær standa ef þær geta hugsanlega greitt okkur atkvæði? Erum við þá að gera lítið úr þeim mannréttindaatriðum (Forseti hringir.) sem við höfum hingað til lagt áherslu á sem þjóð?

[10:38]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það á við um okkur Íslendinga eins og aðrar þjóðir sem óska eftir stuðningi í öryggisráð Sameinuðu þjóðanna að við leitum hófanna hjá þeim þjóðum sem eiga aðild að Sameinuðu þjóðunum, það eru 192 þjóðir. Við þurfum að fá tvo þriðju hluta atkvæða til að komast inn í öryggisráðið. Það segir sig auðvitað sjálft að fjölmargar þeirra þjóða sem væntanlega mundu greiða okkur atkvæði falla ekki undir þá skilgreiningu sem við notum almennt þegar við erum að tala um lýðræðisþjóðir heimsins. Staða mála innan Sameinuðu þjóðanna er nú einu sinni

þannig að fjölmargar þessara þjóða teljast ekki lýðræðisþjóðir í okkar vestræna skilningi. Engu að síður erum við að leita hófanna hjá þeim, leita eftir stuðningi á okkar forsendum vegna þess að við stöndum fyrir ákveðna hluti og kynnum það rækilega fyrir hvað við stöndum. Við stöndum fyrir mannréttindi og munum að sjálfsögðu fylgja þeim fram í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna, verðum við kosin þangað inn.

Íslendingur í einangrunarvist í Færeyjum.

[10:39]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Herra forseti. Ég legg fram fyrirspurn til hæstv. utanríkisráðherra um afstöðu ráðherrans til þess að Íslendingur skuli hafa dúsað í einangrunarvist í 170 daga í Færeyjum í tengslum við svonefnt Pólstjörnumál. Hér er engin afstaða tekin til þess til eða frá hvort eða hvernig viðkomandi hefur misstigið sig á vegi dyggðanna. En þessi langi tími, 170 dagar, er að því er mér best er kunnugt nánast einsdæmi á okkar slóðum. Til samanburðar má nefna að lengsta einangrunin í Geirfinnsmálinu á sínum tíma ku hafa verið rúmir 100 dagar.

Rannsóknarhagsmunir í fíkniefnamálum eru mikilvægir en velta má fyrir sér þörfinni fyrir þessari löngu einangrunarvist í nærri hálft ár. Gæsluvarðhald Íslendingsins í Færeyjum er í heild sinni orðið yfir 200 dagar eða nærri sjö mánuðir. Margoft hefur verið sýnt fram á skaðsemi einangrunar fyrir fólk og sérfræðingar efast um og hafa hrakið vitnisburð sem fram er fenginn við slíkar aðstæður.

Réttarhöld í málinu standa nú yfir í Færeyjum löngu eftir að dómur var kveðinn upp í sama máli hérlendis. Ég spyr utanríkisráðherra um afstöðu hennar og ráðuneytisins í þessu máli og hvort utanríkisráðherra muni taka það upp við kollega sína á Norðurlöndum hvort þeir sameinist nú ekki um að slíkt verklag verði ekki viðhaft á okkar slóðum.

[10:41]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Þær fregnir sem okkur hafa borist af þessari einangrunarvist Íslendingsins í Færeyjum eru auðvitað mjög sérkennilegar og í rauninni með ólíkindum að einstaklingi skuli haldið svo lengi í einangrun. Það hefur reyndar komið fram í fjölmiðlum í viðtali við ræðismann okkar í Færeyjum, sendiherrann Eið Guðnason, að hann hafi reynt að beita sér í þessu máli og hafi verið í samskiptum við færeysk stjórnvöld. Þau hafa vísað til þess að það séu dönsk yfirvöld sem fari með dómsmálin í Færeyjum en að sjálfsögðu er það algerlega óviðunandi að maður sitji í einangrunarvist svo lengi.

Við höfum verið að skipta okkur af þessu máli í gegnum ræðismanninn sem hefur látið sig þennan einstakling varða og hefur m.a. sinnt honum meðan á þessari vist hefur staðið. Við munum halda áfram sambandi við stjórnvöld og reyna að sjá til þess að slíkt endurtaki sig ekki.

[10:42]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. utanríkisráðherra fyrir svarið. Fíkniefnasala er jú dauðans alvara og það er ævinlega meginskylda ráðamanna að gæta mannréttinda og réttarfars sem byggja á því að menn séu saklausir uns sekt er sönnuð. Refsingin er auðvitað dómstóla að ákveða en ekki ákærenda og er það kunnara en frá þurfi að segja.

Dómstólar á Íslandi hafa ekki veitt þvílíkar heimildir til einangrunarvistar í sambærilegum eða sömu málum hér á landi eins og gert hefur verið í þessum málum í Færeyjum. Þetta verklag orkar mjög tvímælis eins og ráðherra nefndi, enda hafa dómar sem byggt hafa á vitnisburði manna sem hafa verið píndir með slíkum hætti verið marghraktir á síðustu árum í Evrópu. Það er því full ástæða til að hvetja utanríkisráðherra og kollega hennar á Norðurlöndum til dáða í því að samræma verklag í slíkum málum.

Framganga lögreglu gagnvart mótmælendum.

[10:43]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Nokkuð hefur borið á mótmælaaðgerðum undanfarna daga hjá bílstjórum eins og alþjóð er kunnugt og framganga lögreglunnar í þeim efnum hefur mér þótt vera til fyrirmyndar. Hún hefur við þessar erfiðu aðstæður sýnt festu en um leið þá hófsemi og það umburðarlyndi sem nauðsynlegt er að sýna gagnvart mótmælaaðgerðum í lýðræðissamfélagi eins og okkar — hún á hrós skilið, og hæstv. dómsmálaráðherra, fyrir framkvæmd löggæslunnar í þessu efni.

Við höfum því miður ekki alltaf borið gæfu til að sýna mótmælendum slíkt umburðarlyndi í aðgerðum þeirra. Er skemmst að minnast framgöngu gagnvart mótmælendum í umhverfismálum á síðasta ári. Á Snorrabrautinni í Reykjavík voru þá nokkrir einstaklingar að mótmæla og voru umsvifalaust handteknir og kærðir fyrir framferði sitt. Var mótmælendum, bæði þar og fyrir austan, sannarlega sýnd fyllsta harka.

Það er ánægjulegt að mótmælendum sé sýnt umburðarlyndi í lýðræðissamfélagi eins og okkar. Ég vil spyrja hæstv. dómsmálaráðherra hvort hann hafi beitt sér fyrir mildari framgöngu og túlkun á lögum og löggæslu gagnvart mótmælaaðgerðum í lýðræðissamfélagi — hvort hér sé orðin stefnubreyting og hvort við megum treysta því að framvegis verði mótmælendum sýnt það nauðsynlega umburðarlyndi sem þarf að vera í samfélagi eins og okkar og svo almennt um skoðun hans á þróun mála í þessum efnum.

[10:45]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég hef ekki beitt mér gagnvart lögreglunni í þessu máli og í hvorugu þeirra mála sem hv. þingmaður nefndi. Ég tel að lögreglan sé fullfær um að taka þessar ákvarðanir sjálf.

[10:45]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. dómsmálaráðherra fyrir svarið en hlýt þó að inna hann eftir því hvort hann kunni einhverja skýringu á svo ólíkri framkvæmd laga frá ári til árs. Það blasir við hverjum manni að hér er með ákaflega ólíkum hætti tekið á borgurunum við það að standa fyrir lýðræðislegum mótmælaaðgerðum gegn einhverju því í stjórnarfarinu sem þeir eru ósáttir við.

Ef ekki er um að ræða stefnubreytingu af hálfu ráðuneytisins eða löggæslunnar í landinu spyr ég hvort hann kunni þá einhverjar aðrar skýringar á þessu. Það er grundvallaratriði í réttarríki að fyrirsjáanleiki sé í réttarríkinu og fyrirsjáanleiki í löggæslunni. Ég tel mikilvægt að hæstv. dómsmálaráðherra tjái sig um málefnið einmitt vegna þess að borgararnir verða að geta gengið að stefnunni í þessum efnum vísu.

[10:46]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég tel að í báðum tilvikum hafi lögreglan farið að lögum og ekki sé um ólíka framkvæmd laga að ræða.

Fjárfesting erlendra aðila í sjávarútvegi.

[10:47]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mig langar að beina fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um afstöðu hans til fjárfestingar erlendra aðila í sjávarútvegi. Um það gilda lög frá 1991 sem sett voru í marsmánuði það ár og kveða á um það að einungis íslenskum ríkisborgurum og öðrum íslenskum aðilum eða íslenskum lögaðilum, sem eru að öllu leyti í eigu íslenskra aðila eða íslenskra lögaðila sem uppfylla tiltekin skilyrði, sé heimilt að stunda fiskveiðar og fiskvinnslu hér á landi.

Á þeim tíma sem löggjöfin var að fara í gegnum Alþingi voru sjálfstæðismenn í stjórnarandstöðu en studdu engu að síður málið þó með þeirri breytingu sem þeir lögðu til, að opnað yrði fyrir fjárfestingu erlendra aðila í tilteknum greinum fiskvinnslu.

Nú hefur ríkisstjórnin sett á fót nefnd til þess að endurskoða lögin um fjárfestingu erlendra aðila í atvinnurekstri. Mér þykir því ástæða til að inna eftir afstöðu hæstv. sjávarútvegsráðherra til lagaákvæða sem varða þessa atvinnugrein kannski ekki hvað síst í ljósi þess sem fram hefur komið hjá honum, að nauðsynlegt sé að taka upp reglur Evrópusambandsins varðandi innflutning á hráu kjöti og matvælaeftirlit — jafnvel þótt landbúnaðarmál falli ekki undir samninginn um Evrópska efnahagssvæðið — til að verja útflutningshagsmuni fiskvinnslunnar jafnvel þótt sjávarútvegskaflinn falli ekki undir löggjöfina um Evrópska efnahagssvæðið. Það vekur spurningar um hvort hæstv. ráðherra sé kominn á þá skoðun að nauðsynlegt kunni að vera að opna sjávarútveginn fyrir fjárfestingum erlendra aðila jafnvel þó að það sé ekki hluti af samningnum um Evrópska efnahagssvæðið.

[10:49]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Því miður gefst ekki tóm til að fara yfir þessa löggjöf varðandi matvælaþáttinn sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni og ég gerði það reyndar á fimmtudaginn var í umræðum sem þá fóru fram um frumvarpið sem hv. þingmaður vék að.

Varðandi afstöðu mína til hugmyndarinnar um fjárfestingu erlendra aðila í sjávarútvegi hefur engin afstöðubreyting orðið hvað mig áhrærir. Ég tel að í meginatriðum eigum við að fylgja eftir þeirri löggjöf sem hefur verið þarna í gildi og hefur að mínu mati reynst vel. Í sjálfu sér er ekkert sem kallar á fjárfestingu erlendra aðila í íslenskum fiskveiðum að minnsta kosti.

Eins og hv. þingmaður nefndi er í gangi starf nefndar sem hæstv. viðskiptaráðherra skipaði þar sem farið er yfir þessa hluti. Í þeirri nefnd sitja bæði fulltrúar úr sjávarútvegsráðuneytinu og eins fulltrúar úr sjávarútveginum og þar verða þessi mál skýrð.

Bann er við beinni fjárfestingu erlendra aðila í sjávarútvegi, eins og hv. þingmaður rakti. Hins vegar eru heimildir í þessum sömu lögum um óbeina fjárfestingu. Þær heimildir eru rýmri en ég hygg að margir hafi áttað sig á. Þær reglur eru hins vegar flóknar og ég tel ástæðu til að einfalda þær og reyna að gera það í starfi umræddrar nefndar. En þetta er flókið mál.

Ég hef almennt verið þeirrar skoðunar að við ættum að reyna að tryggja að veiðiréttur inn í íslenskri lögsögu sé í höndum Íslendinga að öðru leyti en því að við höfum verið með gagnkvæmar veiðiheimildir milli okkar og annarra ríkja, en það er önnur saga. En þær grundvallarbreytingar sem hv. þingmaður spyr mig um, ég hef ekki skipt um skoðun í þeim efnum.

[10:51]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil fagna afstöðu hæstv. ráðherra sem fram kom í svörum hans. Hún er skýr að því leyti að hann styður ekki breytingar á umræddum lögum í þá veru að opna fiskveiðar fyrir erlendri eignaraðild. Það var kannski ekki alveg eins skýrt hversu langt hann vildi ganga varðandi fiskvinnslu en ég skildi svör hans á þann veg að hann vildi ekki rýmka lagaákvæðið heldur benda mönnum á að nýta þau ákvæði sem væru fyrir hendi í gildandi lögum.

Ég tel það fagnaðarefni að fyrir liggi að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hefur þessa afstöðu einmitt vegna starfshópsins sem er í gangi til að endurskoða lögin. Niðurstaða starfshópsins hlýtur að endurspegla afstöðu ráðherrans í þeim kafla laganna sem varðar sjávarútveg. Annað væri óeðlilegt ef ríkisstjórnin fylgdi ekki afstöðu ráðherrans í því.

Sjálfbær þróun og hvalveiðar.

[10:52]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég spyr hæstv. umhverfisráðherra um sjálfbæra þróun og hvalveiðar og skoðun hæstv. ráðherra á

því. Eins og allir vita er þorskveiðikvótinn nú í sögulegu lágmarki, sjávarútvegsráðherra gaf leyfi til að veiða um 130 þús. tonn fiskveiðiárið 2007/2008 ásamt því sem nýafstaðin loðnuvertíð var ein allra lélegasta á síðari árum.

Á meðan er vitað að hrefnan ein og sér étur um milljón tonn af fiski ásamt því að aðrar hvalategundir éta aðra milljón tonna af fiski. Því er um gríðarlega háar tölur að ræða sem höfuð fæðukeðjunnar étur af fiski sem er náttúrlega ein af grundvallaratvinnugreinum þjóðarinnar. Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort hún telji að hér sé um sjálfbæra þróun að ræða en skilgreining á sjálfbærri þróun er þannig: „Sjálfbær þróun er þróun sem fullnægir þörfum samtíðarinnar án þess að skerða möguleika komandi kynslóða til að fullnægja þörfum sínum.“

Það hlýtur því, hæstv. forseti, að vera vilji og skylda okkar Íslendinga að nýta nytjastofna sjávar til samræmis við meginregluna um sjálfbæra þróun. Það kallar á ábyrga veiðistýringu á öllum tegundum en sérstaklega þeim sem standa efst í fæðukeðju sjávar.

Sýnt hefur verið fram á það með nokkrum rökum að ef við Íslendingar stunduðum veiðar á hval í einhverjum mæli mætti jafnvel nýta afrakstursgetu þorskstofnsins um 20%, hækka hann um 20% og loðnunnar um 10%. Það er mikið hagsmunamál að við stundum veiðar á öllum fisktegundum hér hringinn í kringum landið í samræmi við sjálfbæra þróun. Ég spyr því hæstv. ráðherra hvort hún telji að hvalveiðar við strendur (Forseti hringir.) landsins séu hluti af sjálfbærri þróun okkar.

[10:54]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina um sjálfbæra þróun og hvalveiðar. Vegna þess hvernig hv. þm. Birkir Jón Jónsson leggur málið upp þurfum við kannski að spyrja okkur að því að þegar Íslendingar veiddu 500 þús. tonn af þorski á ári, hvað át hrefnan mikið þá? Hvað voru þá margar hrefnur í sjónum? Getur það ekki verið að inngripin séu einmitt ekki inngrip inn í hina náttúrulegu keðju, hver étur hvern, heldur inngrip tækni og manns, inngrip skipa, inngrip gerða veiðarfæra, sá skaði sem unninn hefur verið á lífríki hafsins, á lífríki hafsbotnsins sem við höfum rannsakað allt of lítið. Þetta þarf að leiða í ljós. Ekki síst í ljósi sjálfbærrar þróunar.

Hvaða áhrif hefur inngrip mannsins á lífríki hafsins? Hvaða áhrif hefur mengun á lífríki hafsins? Hvaða áhrif hefur hin gífurlega tækni, sem er hvergi betri en á Íslandi, í veiðum og veiðarfærum á lífríki hafsins? Þessum spurningum þarf að svara. Og ég lít ekki svo á að aðalvandi okkar sé að hrefnan éti þorsk. Það höfum við alltaf vitað og það hefur hún alltaf gert í aldanna rás, í áranna rás. Það hefur ekkert breyst síðastliðin 200 ár.

Hvað hvalveiðarnar varðar fyrir Íslendinga þá hef ég svo sem áður sagt að frumbyggjarökin eiga ekki við á Íslandi þegar hvalveiðar eru annars vegar. Það voru útlendingar sem komu til Íslands og hófu hvalveiðar og kenndu okkur að skjóta hval. Við höfum ekki stundað hér hvalveiðar síðan menn numu land á níundu öld. Það er síður en svo þannig. Þau rök eiga ekki við okkur í því máli. Svo að ég fari nú ekki út í (Forseti hringir.) ímyndarvandamálið sem af þeim skapast.

[10:56]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég held að okkur hæstv. ráðherra greini á þegar við skilgreinum hugtakið sjálfbær þróun því að sjálfsögðu gengur það ekki upp til lengdar að efsta lagið í fæðukeðjunni sé látið óáreitt í lífríkinu í hafinu. Hrefnan ein og sér étur milljón tonn af fiski á ári. Aðrar hvalategundir éta milljón tonn af fiski á ári og við getum ekki látið eins og það hafi engin áhrif á fiskstofna eins og loðnuna og þorskinn. Þorskveiðiheimildir eru núna í algeru lágmarki, 130 þús. tonn. Ef við setjum það í það samhengi sem hrefnan ein og sér étur á ári hverju þá étur hún milljón tonn.

Svo erum við að tala hér á Alþingi um einhver tugþúsundir tonna til eða frá. Að sjálfsögðu hafa hvalir heilmikil áhrif á viðgang stofna eins og loðnunnar og þorsksins. Það hlýtur að vera í anda sjálfbærrar þróunar að við skilum til komandi kynslóða sterkum þorskstofni og sterkum loðnustofni og skiljum ekki eina fæðutegund út undan í því, sem er hvalurinn. (Forseti hringir.) Við verðum að auka veiðar á þessum tegundum.

[10:58]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að fara að deila við hv. þingmann um líffræði sjálfbærrar þróunar eða þau skilgreiningaratriði. Auðvitað er það rétt hjá hv. þingmanni að okkur ber að skila til komandi kynslóða lífríkinu eins og það var þegar við tókum við því. Það á við um hafið, það á við um landið, það á við um auðlindirnar og okkur ber einnig að rannsaka í þaula hver áhrif okkar — áhrif mannsins, tækninnar, mengunarinnar á jörðinni — eru á lífríki hafsins. Aðeins þannig getum við sett fram fullyrðingar eins og þær sem hv. þm. Birkir Jón Jónsson setur hér fram.

Ég hef rætt við færustu sérfræðinga á þessu sviði og að sjálfsögðu stundum við miklar vísindarannsóknir og hafrannsóknir eins og menn vita. En færustu sérfræðingar á þessu sviði taka ekki undir rök þingmannsins. Við byggjum allar okkar veiðar á vísindalegum rannsóknum og vísindalegum rökum. Og það verður að halda.

Vatnajökulsþjóðgarður.

[10:59]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég hef áður vakið máls á því máli sem ég kem hér upp til að spyrja hæstv. umhverfisráðherra um en það lýtur að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs, hvað líði ákvörðunum um staðsetningu framkvæmdastjóra þess þjóðgarðs sem nýlega var ráðinn. Þá um leið var það gefið út að endanleg ákvörðun um staðsetningu höfuðstöðva lægi ekki fyrir. Á landsvæðinu sem er næst Vatnajökli binda menn miklar vonir við uppbyggingu Vatnajökulsþjóðgarðs og þess vegna spyr ég bæði um staðsetningu framkvæmdastjórans og ekki síður um það hvaða væntingar við megum hafa gagnvart því að upp byggist störf í tengslum við þjóðgarðinn sem verða staðsett við jökulinn.

Mér er ekki síst umhugað um þær byggðir sem eru næst jökulrótunum og standa mjög tæpt um þessar mundir. Við erum að tala um liðlega 300 km kafla af hringveginum þar sem byggðin hangir öll á bláþræði. Ég tel mjög miður hvað ríkisstjórnin og hið háa Alþingi hefur í rauninni lítið gefið þessu svæði gaum. Við höfum nú þegar byggðaáætlanir fyrir ýmis önnur jaðarsvæði landsins en þetta svæði hefur enn sem komið er orðið út undan. Hér þarf vissulega að taka á og því er líka mjög kallað eftir því að Vatnajökulsþjóðgarður megi verða þessu svæði að liði. En ég spyr hvenær við megum búast við því að við fáum einhverja niðurstöðu um þau störf sem eiga að byggjast upp á þessu svæði, hvenær verði ráðið til þeirra og hvenær þau verði auglýst.

[11:01]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Forseti. Ég vil þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir fyrirspurnina. Þessa vikuna er verið að ráða í rúmlega 30 stöður landvarða og skálavarða sem munu starfa og hefja störf í þjóðgarðinum í sumar. Eins og hv. þingmenn vita skiptist Vatnajökulsþjóðgarður í fjögur rekstrar- og verndarsvæði. Á hverju svæði verður gestastofa og í raun má segja að höfuðstöðvar Vatnajökulsþjóðgarðs verði fjórar enda er stærð garðsins með þeim hætti að það verður að vera hægt að taka sómasamlega á móti fólki á öllum aðalsvæðunum. (Gripið fram í.) Það eru engar höfuðstöðvar í Reykjavík eins og hv. þingmaður kallar hér fram í.

Vatnajökulsþjóðgarður er og verður, ef allt gengur eftir, væntanlega einhver besta og mesta byggðaaðgerð sem ráðist hefur verið í hér á landi, uppbygging þjóðgarðs á heimsvísu sem skapar tugi starfa í þjóðgarðinum, sem skapar hundruð afleiddra starfa í ferðaþjónustu, í veitingarekstri og öllu því sem fylgir ferðaþjónustu almennt. Ég held að hér sé reyndar einstakt tækifæri á ferðinni fyrir alla Íslendinga en ekki síst þær byggðir sem að þjóðgarðinum og í þjóðgarðinum eru. Mér finnst að sveitarstjórnarmenn allt í kringum þjóðgarðinn hafi verið að vakna til vitundar um öll þau miklu tækifæri sem búa í Vatnajökulsþjóðgarði.

Það er mjög gaman að upplifa það þegar maður fer til Hafnar í Hornafirði hvernig bæjarstjórnin þar og Hornfirðingar hafa tekið Vatnajökulsþjóðgarði opnum örmum og ætla að nýta sér öll þau tækifæri sem hann býður upp á út í æsar. Þannig mun þessi þjóðgarður stuðla að mjög mikilli og merkilegri byggðauppbyggingu og sköpun góðra starfa á landsbyggðinni.

[11:03]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir þetta svar og deili um margt skoðunum hennar, ekki hvað síst um þau hughrif sem maður verður fyrir austur á Hornafirði núna. Ég kem þangað mjög oft og þar binda menn miklar vonir við þetta.

Ég vil samt ítreka spurningar mínar. Aðalspurningin snýr að því hvað líði staðsetningu á framkvæmdastjórastöðu Vatnajökulsþjóðgarðs, hvort sú starfsstöð verði í Reykjavík eins og hún hefur verið síðan framkvæmdastjóri var ráðinn — mér skilist að starfsstöð hans hafi verið hér í Reykjavík og ég tel það mjög miður. Ef við ætlum að byggja upp borgríki með þeim hætti að meira að segja framkvæmdastjórastaða yfir Vatnajökulsþjóðgarði eigi að vera hér við Faxaflóann séum við komin inn á mjög alvarlega villubraut.

Varðandi þau störf sem umhverfisráðherra tilgreindi að búið væri að auglýsa spyr ég eftir því hversu mörg af þeim eru heilsársstörf og að hve miklu leyti það er aukning frá því sem áður hefur verið, en fagna að sjálfsögðu öllu því sem gott er gert í þessum efnum.

[11:04]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég verð að viðurkenna að ég er ekki með svör á reiðum höndum um hlutfall landvarða og starfanna, hversu mörg eru heilsársstörf. Eðli málsins samkvæmt er mikil starfsemi og margir sem starfa í landvörslu yfir sumarmánuðina. Ég skal bara kanna það mál og svara hv. þingmanni við betra tækifæri.

Framkvæmdastjóri stjórnar þjóðgarðsins starfar með stjórninni. Það er þannig í Vatnajökulsþjóðgarði að stjórnin fundar til skiptis og reglulega á hverju einasta rekstrarsvæði þjóðgarðsins þannig að það er fundað á Skriðuklaustri, það er fundað á Höfn og það er fundað við Mývatn o.s.frv. Framkvæmdastjórinn fer þangað sem stjórnin biður hann um að fara og sinnir þeim erindum sem stjórnin vill að hann vinni. Það er auðvitað alveg rétt hjá hv. þingmanni að einstaklingurinn sem var ráðinn til starfans er búsettur í Reykjavík, það er rétt, (Gripið fram í.) en það skiptir ekki máli upp á það starf sem verið er að vinna fyrir stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs. Ég lít svo á að framkvæmdastjórinn, óháð búsetu hans, geti starfað hvar sem er á landinu. (Gripið fram í.) Ég held að skrifstofuna sé ekki búið að setja niður, það er reyndar verið að vinna í því, það er rétt hjá hv. þingmanni. (Forseti hringir.) Aðalmálið er að stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs heldur utan um þetta og framkvæmdastjórinn fer þangað sem hann á að fara.

Framganga lögreglu gagnvart mótmælendum stóriðjuframkvæmda.

Beiðni KolH o.fl. um skýrslu, 574. mál. — Þskj. 888.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:09]

Beiðni leyfð til dómsmálaráðherra með 32 shlj. atkv.

Veðurstofa Íslands, 1. umr.

Stjfrv., 517. mál (heildarlög). — Þskj. 818.

[11:09]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til nýrra laga um Veðurstofu Íslands. Í lögum nr. 167/2007, um flutning verkefna innan Stjórnarráðsins, er m.a. kveðið á um stofnun nýrrar stofnunar um verkefni Veðurstofu Íslands og vatnamælinga Orkustofnunar, sem taki til starfa innan stjórnsýslu

umhverfisráðuneytisins eigi síðar en 1. janúar 2009. Var mér falið að undirbúa sameiningu stofnananna á yfirstandandi ári, m.a. að því er varðar nauðsynlegar lagabreytingar. Þáttur í þeim undirbúningi var skipun starfshóps fyrr á þessu ári sem í áttu sæti veðurstofustjóri, forstöðumaður vatnamælinga Orkustofnunar, ráðuneytisstjóri umhverfisráðuneytis auk þriggja sérfræðinga í umhverfisráðuneytinu. Fulltrúar starfsmanna Veðurstofunnar og vatnamælinga tóku einnig þátt í starfi hópsins. Frumvarpið sem ég mæli nú fyrir var samið í umhverfisráðuneytinu samhliða vinnu starfshópsins og er efni þess í samræmi við tillögur hans.

Lagt er til í frumvarpinu að hin nýja stofnun beri heitið Veðurstofa Íslands þó að nafnið lýsi einungis einum af mörgum þáttum í fjölbreyttri starfsemi hinnar nýju stofnunar. Nafn Veðurstofu Íslands á sér langa sögu, er vel þekkt meðal þjóðarinnar og skipar ákveðinn sess í huga hennar. Er því lagt til að nafnið verði varðveitt í heiti nýrrar sameinaðrar stofnunar.

Í frumvarpinu er á því byggt að öll núverandi verkefni Veðurstofu Íslands og vatnamælinga Orkustofnunar færist yfir til nýrrar stofnunar. Auk fyrra hlutverks Veðurstofu Íslands á sviði veðurathugana, jarðmælinga og öryggisvöktunar náttúruvár mun stofnunin annast almennar rannsóknir á vatnafari og loftslagi og verða miðstöð umhverfisráðuneytisins í vöktun lofts, vatns, jarðar og elds. Með sameiningu Veðurstofu Íslands og vatnamælinga er stefnt að hagræðingu í starfi og styrkari samvinnu á öllum sviðum sem lúta að jarðskorpuhreyfingum, veðurfari og vatnafari, vöktun náttúru og viðbrögðum við náttúruvá. Sameinuð stofnun hefur þannig breiðara fagsvið og meiri styrk til að sinna ýmsum verkefnum í náttúru Íslands sem fram til þessa hafa legið utan garðs. Þá munu rannsóknir vegna loftslagsbreytinga, sem nauðsynlegt er að auka á næstu árum, falla vel að starfsemi hinnar nýju stofnunar svo og aukin áhersla á vöktun og viðvörun vegna náttúruvár af ýmsu tagi. Nýja stofnunin mun enn fremur styrkja umhverfisráðuneytið í umsjón vatnsauðlinda samkvæmt alþjóðasamningum og í alþjóðasamstarfi sem Ísland hefur gerst aðili að, jafnframt því að styrkja framfylgd evrópsku vatnatilskipunarinnar sem tekin hefur verið upp hér á landi og nær til alls fersks vatns og strandsjávar.

Fjármögnun vatnamælinga Orkustofnunar annars vegar og Veðurstofu Íslands hins vegar hefur verið mjög ólík. Meiri hluti fjármögnunar Veðurstofunnar hefur komið beint af fjárlögum en aðeins lítill hluti fjármögnunar vatnamælinga. Hins vegar kemur tiltölulega stór hluti fjármögnunar vatnamælinga óbeint að fjárlögum á grundvelli samnings við Orkustofnun um rannsóknir og vöktun á vatnsauðlindinni. Óbeint hefur Veðurstofan með sama hætti fengið opinberar fjárveitingar á grundvelli þjónustusamnings við Ofanflóðasjóð. Báðar stofnanir hafa þannig fengið verulegar tekjur af sölu þjónustu. Hátt hlutfall sértekna hjá vatnamælingum hefur þýtt að stofnunin hefur kostnaðargreint starfsemi sína mjög nákvæmlega og verðleggur þjónustu sína á grundvelli slíkrar greiningar. Veðurstofan hefur ekki unnið slíka greiningu nema að hluta. Lagt er til að fjármögnunin byggi fyrst um sinn á núverandi aðferðum og verði því í upphafi mismunandi eftir viðfangsefnum. Hins vegar er full ástæða til að nýta kosti samningsformsins við fjármögnun, byggða á gagnsærri greiningu kostnaðarþátta og þjónustusamningum með svipuðum hætti og gert hefur verið á vatnamælingum og þróa starfsemina í þá átt eftir því sem tök eru á og hentugt þykir. Er á þessu byggt í 4. gr. frumvarpsins.

Öflun og varðveisla gagna mun verða fyrirferðarmikil í hinni nýju stofnun. Gert er ráð fyrir að frá upphafi verði út frá því gengið að öll þau gögn sem stofnunin aflar fyrir opinbert fé af fjárlögum verði opin fyrir alla og gerð aðgengileg á opnum vef stofnunarinnar. Er það í samræmi við gagnastefnu ríkisstjórnarinnar. Greiðslur komi aðeins til gegn þeim kostnaði sem fer í það að afgreiða eða afhenda gögnin með öðrum hætti og þá að ósk notenda. Þó getur stofnunin þurft að gera fyrirvara um afhendingu gagna í annarra eigu.

Höfuðstöðvar Veðurstofunnar eru við Bústaðaveg í Reykjavík en vatnamælingar eru til húsa í Orkugarði við Grensásveg í Reykjavík. Unnið er að því að finna starfseminni sameiginlegt húsnæði en slíkt er forsenda fullrar samþættingar og bestu nýtingar á þeim mannauði sem stofnanirnar búa við í dag. Veðurstofan rekur starfsstöðvar á Akureyri og Ísafirði og hefur starfsemi þeirrar síðarnefndu verið efld á undanförnum árum með umtalsverðum stuðningi stjórnvalda. Stofnunin nýtur einnig starfskrafta veðurathugunarmanna og gæslumanna með jarðskjálftamælum vítt og breitt um landið. Vatnamælingar ráku tímabundna starfsstöð á Egilsstöðum í tengslum við undirbúning og byggingu Kárahnjúkavirkjunar.

Gert er ráð fyrir að hin nýja stofnun verði með starfsstöðvar á Ísafirði og Akureyri en sameining starfseminnar skapar bættar rekstrarlegar forsendur til að efla starfsemina þar og jafnvel reka fleiri starfsstöðvar utan höfuðborgarsvæðisins.

Í ákvæði frumvarpsins til bráðabirgða kemur fram að bjóða skuli þeim starfsmönnum vatnamælinga Orkustofnunar og Veðurstofu Íslands sem eru í starfi við gildistöku laganna starf hjá hinni nýju stofnun með sömu ráðningarkjörum og áður giltu.

Hæstv. forseti. Ég hef hér rakið meginefni frumvarpsins og ég legg til að því verði að lokinni 1. umr. vísað til hv. umhverfisnefndar.

[11:16]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir framsögu um frumvarpið um Veðurstofu Íslands. Þrátt fyrir að á sínum tíma hafi verið ágreiningur um ýmis atriði sem snertu frumvarp um Stjórnarráð Íslands hygg ég að enginn efnislegur ágreiningur hafi verið um samþættingu og sameiningu starfsemi Veðurstofunnar annars vegar og vatnamælinga hins vegar. Ég á ekki von á því að við umfjöllun um málið í umhverfisnefnd verði sérstakur ágreiningur um það atriði, grundvallarprinsippið á bak við það frumvarp sem hér liggur fyrir.

Ég vil við 1. umr. láta koma fram að við fulltrúar Vinstri grænna í nefndinni áskiljum okkur að sjálfsögðu rétt til að hafa skoðanir á einstökum útfærsluþáttum sem hér er fjallað um. Það getur til að mynda lotið að þáttum eins og því sem ráðherra nefndi í framsögu sinni og varðar kostnaðargreininguna. Í ákvæðum til bráðabirgða er gert ráð fyrir

fresti til ársins 2011 til að ljúka því verki. Ég mundi a.m.k. vilja fá frekari skýringar á því af hverju menn telja sig þurfa svo langan tíma til þess. Annað atriði getur lotið að því að gert er ráð fyrir að forstjóri Veðurstofunnar sé skipaður 1. ágúst 2008 en lögin taki gildi 1. janúar, stofnunin verði í raun og veru til samkvæmt þessum lögum 1. janúar 2009. Um slíkt prinsippatriði varð t.d. umræða við afgreiðslu varnarmálalaga þar sem utanríkismálanefnd lagði til að skipan forstjóra stofnunarinnar og stofnun stofnunarinnar félli saman samkvæmt lögum og taldi annað ekki góða stjórnsýslu. Mér finnst eðlilegt að farið verði yfir þessi atriði.

Ég velti líka fyrir mér ákvæðum í 6. gr. um fagráð þar sem segir að heimilt sé að skipa fagráð til að vera forstjóra til ráðgjafar og ráðherra setji það í reglugerð. Í lögunum þarf að vera aðeins skýrar kveðið á um það hvert hlutverk slíks fagráðs eigi að vera, að það sé ekki algerlega sett í hendur á reglugerðargjafanum sem mun þá gera þessar tillögur að tillögu forstjóra Veðurstofunnar. Smáatriði eins og það hvað forstjóri stofnunarinnar heitir, þ.e. starfsheitið. Ég verð að viðurkenna að ég er svolítið íhaldssamur í þeim efnum. Veðurstofustjóri er prýðilegt starfsheiti en hér er lagt til að það verði forstjóri Veðurstofunnar. Það virðist vera lenska hjá ríkinu um þessar mundir að taka upp forstjóraheitið og væntanlega er það gert hér til samræmis við ýmislegt annað. En það má líka velta fyrir sér af hverju þarf að breyta því sem gott er. Einhver spurði í umræðum í gær: Af hverju þarf að gefa meðal eða lyf við því sem enginn sjúkdómur er?

Mér finnst sjálfsagt að við förum aðeins yfir atriði af þessu tagi og verkefnalistann sem er ítarlegur. En í grundvallaratriðum held ég að um meginprinsipp frumvarpsins sé enginn sérstakur ágreiningur. En að sjálfsögðu er rétt að koma á framfæri almennum fyrirvara við það sem kann að koma fram í umfjöllun nefndar, í umsögnum umsagnaraðila o.s.frv.

[11:20]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Sem formaður umhverfisnefndar þakka ég hæstv. ráðherra fyrir framsögu í málinu og það frumvarp sem hún hefur lagt fram. Eins og fram hefur komið í því samkomulagi sem náðist um breytingar á verkaskiptingu í Stjórnarráðinu þá er flutningurinn á vatnamælingunum sá þáttur sem minnst hefur verið umdeildur og gott ef ekki er alger sátt um hann. Ég vænti þess, eins og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, að um umfjöllun málsins takist góð samstaða í nefndinni þó að einhverjar lítils háttar breytingar kunni að verða á einstökum útfærsluatriðum í meðförum nefndarinnar eins og gengur.

Ég tel að það tækifæri sem felst í sameiningu á þessum tveimur þáttum gefi færi á því að auka og efla náttúruvaktina í landinu og að sinna þeim nýju verkefnum sem við okkur blasa í rannsóknum og breytingum á loftslagsmálum og þeim miklu verkefnum sem bíða okkar á því sviði. Það er því út af fyrir sig fagnaðarefni að þessir starfsþættir verði í framtíðinni sameinaðir, vatnamælingarnar og starfsemi Veðurstofunnar.

[11:21]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er ljóst að lengi hefur verið mikill áhugi fyrir að sameina þessar tvær stofnanir, vatnamælingar Orkustofnunar og Veðurstofu Íslands, og búa þar með til nýja stofnun, sterka vísinda- og rannsóknastofnun á sviði þeirra þátta sem lúta að jarðeðlisfræði eða eðli jarðarinnar — hvort sem það er jörð, loft, vatn, snjór eða annað, það eru verkefni þessarar stofnunar og ekki hefur verið neinn ágreiningur um þetta í ferlinu. Ég er þeirrar skoðunar að stofnun þessarar nýju stofnunar hafi verið afar vel unnin. Við létum fyrst gera þarfagreiningu undir stjórn fyrrverandi háskólarektors, Sveinbjörns Björnssonar, og starfshópurinn sem vann tillögur að nýrri stofnun, og jafnframt var frumvarpið unnið, starfaði mjög þétt og vel. Í honum sátu líka fulltrúar starfsmanna beggja stofnana, sem ég tel að skipti mjög miklu máli. Niðurstaðan var einróma úr þeim hópi og engar deilur um þær tillögur sem hér voru lagðar fram. Það var einungis eitt atriði sem stóð út af þegar málinu var skilað til mín, það var nýtt heiti hinnar nýju stofnunar og niðurstaðan varð sú sem er í frumvarpinu.

Ástæða þess að lagt er til að ráðinn sér nýr forstjóri frá 1. ágúst og að ný stofnun verði til 1. janúar er einfaldlega sú að gefa nýjum forstjóra undirbúningstíma til að vinna sig inn í nýtt starf og nýja stofnun. Ég held að það sé gagnlegt og betra en að byrja algerlega á núllpunkti 1. janúar. Það kann að vera að fulltrúar í umhverfisnefnd hafi á því einhverja aðra skoðun en ég hygg að þetta sé ágætisfyrirkomulag.

Fresturinn vegna kostnaðargreiningar er býsna langur eða til 2011. Það getur vel verið að þetta taki styttri tíma. Rekstrarþættir vatnamælinganna eru mjög vel kostnaðargreindir en eðli málsins samkvæmt hefur það ekki verið unnið með þeim hætti á Veðurstofunni þannig að það tekur tíma að gera þetta og það þarf að gera það almennilega og það getur vel verið að því verði lokið fyrr en á árinu 2011.

Vegna athugasemda hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um fagráðið til ráðgjafar þá er hugsunin auðvitað sú að þar sé vísindalegur grunnur, þar sé fagráð sem efli t.d. tengsl við háskólana í landinu og rannsóknir á þessu sviði. En það er fyllilega athugandi að skilja það ekki bara eftir í reglugerð að skilgreina betur hvað það eigi að gera eða hvernig það eigi að vinna. En ég treysti hv. umhverfisnefnd fyllilega til þess að ráða fram úr því eins og öðru og vonandi afgreiða frumvarpið fljótt og vel á vorþinginu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og umhvn.

[Fundarhlé. — 11:25]

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, 1. umr.

Stjfrv., 538. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 839.

[11:29]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum er varða verðbréfaviðskipti.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á ólíkum lagabálkum á sviði verðbréfaviðskipta.

Í I. kafla frumvarpsins er að finna tillögur til breytinga á lögum nr. 108/2007, um verðbréfaviðskipti. Lög þessi öðluðust gildi 1. nóvember sl. Með lögunum voru m.a. innleidd í íslenskan rétt ákvæði svokallaðra MiFID- og gagnsæistilskipana. Breytingarnar sem felast í I. kafla frumvarpsins snúa allar að ákvæðum XIII. kafla laganna, um meðferð innherjaupplýsinga og viðskipti innherja. Lagt er til að ákvæðum XIII. kafla, auk þriggja ákvæða XIV. kafla um eftirlit með opinberri birtingu upplýsinga og miðlæga varðveislu, verði breytt til samræmis við ákvæði gagnsæistilskipunarinnar og VII.–IX. kafla laganna, sem byggja á gagnsæistilskipuninni. Heppilegt er að sömu reglur gildi um birtingu upplýsinga samkvæmt fyrrgreindum köflum laganna, enda gerir tilskipunin ekki greinarmun á verðmótandi upplýsingum, innherjaupplýsingum og öðrum reglulegum upplýsingum frá útgefanda að þessu leyti. Frumvarpið felur því í sér að útgefendur verðbréfa birti framvegis upplýsingar samkvæmt XIII. kafla laganna opinberlega, án milligöngu skipulegra verðbréfamarkaða eða markaðstorga fjármálagerninga, og sendi upplýsingarnar jafnframt til Fjármálaeftirlitsins, sem varðveitir þær í miðlægu geymslukerfi, sbr. 136. gr. laganna.

Í II. kafla frumvarpsins er að finna tillögu til breytinga á 30. gr. laga nr. 30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði, um fjárfestingarheimildir verðbréfasjóða. Ákvæðið vísar til skilgreiningar laga um verðbréfaviðskipti á hugtakinu skipulegur verðbréfamarkaður. Eftir gildistöku nýrra laga um verðbréfaviðskipti og kauphallir síðastliðið haust er skilgreining þessa hugtaks þrengri en áður. Af þessu leiðir að verðbréfasjóðum er samkvæmt gildandi lögum ekki heimilt að eiga viðskipti á mörkuðum utan Evrópska efnahagssvæðisins, en það stangast á við verðbréfasjóðatilskipun Evrópusambandsins, nr. 85/611, með áorðnum breytingum. Ákvæði tilskipunarinnar voru tekin upp í íslenskan rétt með lögum nr. 30/2003. Ekki stóð til að takmarka fjárfestingarheimildir verðbréfasjóða með umræddum hætti við setningu nýrrar löggjafar á sviði verðbréfaviðskipta á síðasta löggjafarþingi. Af þeim sökum er í frumvarpi þessu lagt til að fjárfestingarheimildirnar verði sambærilegar því sem var fyrir 1. nóvember 2007 þegar nýja löggjöfin öðlaðist gildi.

Í III. kafla frumvarpsins er lagt til að 10. gr. laga nr. 131/1997, um rafræna eignarskráningu verðbréfa, verði breytt á þá vegu að kauphallir öðlist rétt til þess að hafa milligöngu um eignarskráningar í verðbréfamiðstöð. Samkvæmt gildandi lögum hafa Seðlabanki Íslands, Lánasýsla ríkisins, viðskiptabankar og sparisjóðir, fyrirtæki í verðbréfaþjónustu og lánastofnanir aðrar en viðskiptabankar og sparisjóðir rétt til milligöngu um slíka eignarskráningu. Breyting sú er í frumvarpinu felst er í samræmi við þróun í norrænum rétti.

Í IV. kafla frumvarpsins eru lagðar til breytingar á lögum nr. 110/2008, um kauphallir. Annars vegar er lagt til að tekið verði fram í 14. gr. laganna að kauphöll verði heimilt að hafa milligöngu um eignarskráningar í verðbréfamiðstöð. Hins vegar að mælt verði fyrir um að skýrsla stjórnar fylgi endurskoðuðum ársreikningi kauphallar til Fjármálaeftirlitsins skv. 16. gr. í stað ársskýrslu. Síðarnefnd breytingartillaga er til komin eftir ábendingu embættis ríkisskattstjóra og er í samræmi við ákvæði laga nr. 3/2006, um ársreikninga.

Hæstv. forseti. Frumvarp þetta er til komið í kjölfar ábendinga markaðsaðila. Því er um að ræða mál, sem mikilvægt er að fram nái að ganga. Ég vænti þess að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. viðskiptanefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, 1. umr.

Stjfrv., 539. mál (aukið eftirlit og skráningarskylda). — Þskj. 840.

[11:34]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, nr. 64/2006.

Núgildandi lög tóku gildi um mitt ár 2006 en með þeim voru innleidd ákvæði tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins nr. 60/2005/EB. Féllu þá úr gildi eldri lög um aðgerðir gegn peningaþvætti, nr. 80/1993.

Ísland hefur verið aðili að hinum alþjóðlegu FATF-samtökum frá árinu 1991 en skammstöfunin stendur fyrir Financial Action Task Force. Samtökin vinna að aðgerðum gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka og hafa ríki sem tekið hafa þátt í FATF-samstarfinu verið í fararbroddi þjóða á þessu sviði á síðustu missirum. Á alþjóðavettvangi hefur í ríkum mæli verið litið til starfsemi FATF og hún verið leiðandi. Til dæmis hafa tilskipanir Evrópusambandsins um peningaþvætti verið til samræmis við tilmæli FATF um þau mál.

Árið 1990 gáfu FATF út fjörutíu tilmæli er varða aðgerðir gegn peningaþvætti. Eftir hryðjuverkin í Bandaríkjunum þann 11. september 2001 gáfu FATF út níu svokölluð „sérstök tilmæli“ en þau miða að því að koma í veg fyrir fjármögnun hryðjuverka. Með aðild sinni að FATF hefur Ísland skuldbundið sig til að samræma löggjöf sína og starfsreglur að tilmælum samtakanna.

Einn hluti í starfsemi FATF er að framkvæma reglulega úttektir á framfylgni aðildarríkjanna við áðurnefnd tilmæli og gefa ríkjunum einkunnir sem mælikvarða á stöðu viðkomandi ríkis. Árið 2006 framkvæmdu samtökin úttekt á

regluverki sem snýr að vörnum Íslands gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. Í kjölfar úttektarinnar skilaði FATF umfangsmikilli skýrslu, haustið 2006, um stöðu Íslands í málaflokknum og kom Ísland nokkuð vel út úr þeirri úttekt. Þó voru tiltekin atriði sem FATF gerði athugasemdir við og betur mega fara. Íslandi voru gefin tvö ár til að gera úrbætur til samræmis við athugasemdirnar.

Ráðgjafarnefnd, skipuð af viðskiptaráðherra, hefur á síðustu missirum starfað og leitað leiða til að vinna úr athugasemdum FATF. Í nefndinni eiga sæti fulltrúar frá dóms- og kirkjumálaráðuneyti, fjármálaráðuneyti, utanríkisráðuneyti, viðskiptaráðuneyti ásamt fulltrúum frá embætti ríkislögreglustjóra, Félagi fasteignasala, Félagi löggiltra endurskoðenda, Fjármálaeftirlitinu, Lögmannafélagi Íslands, Seðlabanka Íslands og Samtökum fjármálafyrirtækja.

Á fundi FATF-samtakanna á hausti komandi ber Íslandi að gera grein fyrir þeim úrbótum sem íslensk stjórnvöld hafa gert til samræmis við þær athugasemdir sem fram komu í skýrslu FATF frá 2006. Mikilvægt er að góður árangur náist í þessari eftirfylgnisúttekt. Frumvarp þetta byggir á tillögum ráðgjafarnefndarinnar og breytingarnar sem í því felast miða að því að færa til betri vegar þau atriði sem FATF gagnrýndi og eru mikilvægur liður í því að trúverðugleiki og traust íslensks viðskiptalífs haldist.

Vegna áðurnefndra athugasemda FATF mælir frumvarpið víða fyrir um skerptar áherslur frá gildandi lögum. Jafnframt er í frumvarpinu að finna tvenn nýmæli sem einnig hafa það að markmiði að taka mið af athugasemdum FATF.

Annars vegar er um að ræða athugasemdir sem lúta að peninga- og verðmætasendingarþjónustu en FATF hefur gefið út sérstakt tilmæli um slíka þjónustu. FATF gagnrýnir í úttektarskýrslu sinni að íslensk lög geri hvorki kröfu um skráningu né að aflað sé leyfis til að mega starfrækja peninga- og verðmætasendingarþjónustu. Þá sé jafnframt ekki gerð krafa um eftirlit með starfsemi sem þessari og því séu engin viðurlagaákvæði í íslenskri löggjöf.

Til að bregðast við athugasemdum FATF er í frumvarpinu lagt til að Fjármálaeftirlitið hafi eftirlit með því að einstaklingar eða lögaðilar sem í atvinnuskyni stunda gjaldeyrisviðskipti eða yfirfærslu peninga og annarra verðmæta fari að ákvæðum laganna, reglugerðum og reglum sem settar eru samkvæmt þeim. Lögð er til skráningarskylda hjá Fjármálaeftirlitinu fyrir starfrækslu gjaldeyrisskiptastöðva og peninga- og verðmætasendingarþjónustu. Jafnframt er skilgreint hvaða starfsemi það er sem fellur undir fyrrgreind hugtök.

Hins vegar er sem nýmæli í frumvarpinu gerð tillaga um að Neytendastofa verði jafnframt eftirlitsaðili með því að þeir sem falla undir j-lið 1. mgr. 2. gr. núgildandi laga fari að ákvæðum laganna, reglugerða og reglna settra samkvæmt þeim en í gildandi lögum gegnir Fjármálaeftirlitið eitt eftirlitshlutverki. FATF gerði athugasemdir við það að þessir aðilar væru ekki nægilega upplýstir um skyldur sínar samkvæmt lögunum. Hér er um að ræða einstaklinga eða lögaðila sem í atvinnuskyni selja hluti sem greitt er fyrir með reiðufé, hvort sem viðskiptin fara fram í einni greiðslu eða fleiri sem virðast tengjast hver annarri, að fjárhæð 15.000 evrur eða meira miðað við opinbert skráð viðmiðungengi hverju sinni. Mætti hér nefna söluaðila dýrrar vöru, t.d. þá sem selja skartgripi úr eðalmálmum og eðalsteinum og þá sem selja nýjar eða notaðar bifreiðar. FATF nefnir sérstaklega að þessir aðilar séu ekki nægilega upplýstir um þá skyldu að láta athuga gaumgæfilega öll viðskipti sem grunur leikur á að rekja megi til peningaþvættis eða fjármögnunar hryðjuverka. Jafnframt að þeim beri að tilkynna til lögreglu um viðskipti þar sem slík tengsl eru talin vera fyrir hendi.

Eftirliti þessu þykir best fyrir komið hjá Neytendastofu og hefur stofnunin fallist á að taka það að sér en gert er ráð fyrir því að Neytendastofa setji nánari reglur um framkvæmd eftirlitsins.

Hæstv. forseti. Ég tel ekki þörf á að lýsa frumvarpinu frekar efnislega en að lokinni þessari umræðu legg ég til að málinu verði vísað til 2. umr. og hv. viðskiptanefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 1. umr.

Stjfrv., 541. mál (löggilding á rafverktökum). — Þskj. 842.

[11:41]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 146/1996, um öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga.

Lagafrumvarp þetta, sem samið er í viðskiptaráðuneytinu, er lagt fram til að taka af tvímæli um fullnægjandi lagastoð varðandi hæfniskröfur við löggildingu Neytendastofu á rafverktökum, m.a. í kjölfar umfjöllunar umboðsmanns Alþingis um mál á sviði rafmagnsöryggis. Er byggt á ákvæðum reglugerðar nr. 285/1998 um breytingu á reglugerð nr. 264 31. desember 1971 um raforkuvirki, með áorðnum breytingum, nánar tiltekið ákvæðum 1.4.7–9.

Í síðastgreindum ákvæðum er að finna nánar tiltekin skilyrði fyrir A-löggildingu, sem er löggilding til rafvirkjunarstarfa við háspennuvirki, B-löggildingu, sem er löggilding til rafvirkjunarstarfa við lágspennuvirki, CA-löggildingu, sem er takmörkuð löggilding til rafvirkjunarstarfa við háspennuvirki, og CB-löggildingu, sem er takmörkuð löggilding til rafvirkjunarstarfa við lágspennuvirki. Er þar getið um kröfur til menntunar og starfsreynslu. Taka þyrfti þá skýrt fram með breytingu á frumvarpinu að í 4. tölulið viðkomandi greina yrði fjallað um sveinsbréf í rafvirkjun og auk þess próf í meistaranámi í rafvirkjun (sterkstraumssviði) frá viðurkenndum skóla eða jafngilda menntun að mati menntamálaráðuneytisins. Getur það opnað rafveituvirkjum leið til löggildingar enda hafi þeir áður aflað sér nauðsynlegrar viðbótarmenntunar. Að öðru leyti vísa ég í ákvæði frumvarpsins.

Fjármálaráðuneytið telur að frumvarpið leiði ekki til aukinna útgjalda fyrir ríkissjóð verði það óbreytt að lögum.

Virðulegi forseti. Ég vænti þess að frumvarpið verði að

lokinni þessari umræðu tekið til meðferðar í viðskiptanefnd.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Sala fasteigna, fyrirtækja og skipa, 1. umr.

Stjfrv., 540. mál (heildarlög). — Þskj. 841.

[11:43]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um sölu fasteigna, fyrirtækja og skipa, sem er á þingskjali 841, 540. mál.

Upphafið að því að ákveðið var að endurskoða núgildandi lög er að ákvæði var í fyrri lögum um að endurskoða skyldi lögin fyrir 1. janúar 2008. Hæstv. dómsmálaráðherra skipaði vinnuhóp í maí 2007 sem gera átti tillögur að breytingu á lögunum. Hópurinn skilaði dómsmálaráðherra í lok síðasta árs niðurstöðum sínum í formi heildarfrumvarps til nýrra laga auk skýringa.

Þann 1. janúar á þessu ári fluttist forræði þessa máls, þ.e. er varða sölu fasteigna, fyrirtækja og skipa, yfir til viðskiptaráðuneytisins og varð það úr að ég skipaði nýjan starfshóp til að leggja lokadrög að heildarfrumvarpi til laga um sölu fasteigna, fyrirtækja og skipa í ljósi þess að tímafresturinn um endurskoðunarákvæðið var liðinn. Hópurinn lauk störfum um miðjan mars og skilaði heildarfrumvarpi til nýrra laga nokkuð áþekkum þeim sem fyrri starfshópur hafði skilað. Mun ég hér á eftir rekja helstu þætti þessa frumvarps.

Markmiðið með frumvarpinu er að gera viðskipti með fasteignir, fyrirtæki og skip trygg og örugg fyrir alla þá sem koma að slíkum viðskiptum. Að þau geti farið fram með greiðum og öruggum hætti fyrir jafnt kaupendur og seljendur. Fasteignaviðskipti eru oftar en ekki viðskipti með aleigu fólks og því er nauðsynlegt að löggjafinn marki skýra löggjöf í þessum efnum og er þetta frumvarp sérstaklega samið til að leggja áherslu á það. Þá er markmið þessa frumvarps jafnframt að tryggja þeim sem telja á sér brotið í fasteignaviðskiptum hraða málsmeðferð til þess að þeir geti fengið úrlausn sinna mála, en nánar verður einnig vikið að því hér á eftir.

Í frumvarpinu er það nýmæli að sett er svokallað markmiðsákvæði í 1. gr. frumvarpsins til að undirstrika markmið laganna en með því er átt við að þeir sem hafa fengið einkarétt hjá hinu opinbera til að eiga milligöngu um viðskipti milli kaupenda og seljenda gæti hagsmuna þeirra beggja. Með þessu er það fest í lög að staða kaupenda og seljenda skuli lögð að jöfnu og hagsmuna þeirra beggja sé gætt. Er því skýrt að frumvarpinu er sérstaklega ætlað að tryggja neytendavernd.

Í þessu ljósi hefur það verið rætt og því hreyft af sumum að skoða þá leið sem farin er t.d. sums staðar á Norðurlöndunum að bæði kaupanda og seljanda sé skylt að hafa með sér lögmenn þegar fasteignaviðskiptin eiga sér stað en starfshópurinn leggur það ekki til og sú leið er ekki lögð til í þessu frumvarpi en það er sjálfsagt að nefndin ræði það í störfum sínum eins og annað sem tengist frumvarpinu.

Það nýmæli er einnig í lögunum að skýrt er að fasteignasali megi ekki fela öðrum í meira mæli en lögin segja til um og reglugerðir settar samkvæmt þeim að vinna þau störf sem löggildingin nær til, sbr. 1. mgr. 6. gr. frumvarpsins. Tilefni þess að ákveðið er að leggja slíkt til í þessu frumvarpi er að svo virðist sem nokkuð óljóst hafi verið hversu mikið af skyldum fasteignasalans hann geti framselt öðrum sem starfa í hans þágu og hversu mikið af þeim verkum hann hafi ekki heimild til að framselja. Hér er þó ekki verið að koma í veg fyrir að fasteignasali geti látið aðra vinna einföld verk, sbr. 2. mgr. 9. gr. frumvarpsins. Í þessari sömu grein er einnig tekið af skarið um að fasteignasali beri skaðabótaábyrgð á því tjóni sem þeir valda sem starfa í þágu fasteignasalans.

Töluvert hefur verið rætt um það á síðustu missirum hve umfangsmikil verktaka í fasteignasölu er orðin og hvað sé réttlætanlegt að hver löggiltur fasteignasali hafi marga verktaka á sínum snærum til að annast ýmis störf á vegum fasteignasölunnar. Hefur að sjálfsögðu verið mikið um það rætt og deilt hvernig og hversu langt eigi að ganga til að setja þessu skorður og stemma stigu við þessari þróun og finna henni eðlilegan farveg. Ég held að hér sé lögð til nokkuð heppileg leið hvað þetta varðar. Það hefur verið óljóst og deilt um það hversu mikið af skyldum fasteignasalinn geti framselt. Hér er lagt til að ráðherra hafi reglugerðarheimild til að skilgreina það sérstaklega og hvernig þeim málum verði fyrir komið. Auðvitað stendur engum hugur til að banna fasteignasölum að ráða fólk til almennra starfa inni á fasteignasölum, það gefur augaleið. En það hefur borið á því og ýmsir hafa haldið því fram að fasteignasalar, einhverjir, hafi framselt of mikið af verkum sínum sem hinn löggilti fasteignasali ætti að hafa með að gera en það verður tekið á því í þessu lagafrumvarpi og þær deilur ættu að vera niður settar nái þetta frumvarp fram að ganga þar sem viðskiptaráðherra getur og mun setja reglugerðarheimild þar sem sérstaklega er til þess tekið hvaða störfum fasteignasalinn getur látið aðra sinna. Hér er um að ræða aleigu flestra, ævisparnað þorra Íslendinga, og þessi viðskipti skipta gríðarlega miklu máli og þess vegna ber hér að gæta ýtrustu neytendaverndar til að koma í veg fyrir að fólk lendi í tjóni út af einhverju sem þessu tengist: Þess vegna held ég að það sé líka töluvert framfaraskref sem hér er lagt til og ég nefndi áðan að það sé fest í lög að staða kaupenda og seljenda skuli lögð að jöfnu og hagsmuna beggja gætt til hins ýtrasta.

Hér er gerð er tillaga í IV. kafla frumvarpsins að lögfest verði sérstök kærunefnd um málefni fasteignasala. Það er líka mjög mikil réttar- og neytendabót nái þessi kærunefnd fram að ganga. Fram kemur í athugasemdum við frumvarpið að gert er ráð fyrir að kaupendur og seljendur fasteigna eða viðskiptamenn fasteignasala geti borið undir kærunefndina ágreining um þóknun og skaðabótaskyldu og aflað álits hennar um ágreiningsefnið. Lagt er til að kærunefndin verði vistuð hjá Neytendastofu. Hér er um að ræða mjög mikilvægan þátt en nokkuð hefur verið um það rætt að leiðir þeirra sem telja sig hafa farið halloka vegna slíkra viðskipta séu langar og því er lagt til að sett verði á fót sérstök kærunefnd og með því megi stytta málshraðann verulega og

þeir sem þurfi að leita leiða til að fá málum sínum sinnt eigi miklu greiðari leið en áður.

Í frumvarpinu er í d-lið 3. gr. tillaga um breytingar á fyrirkomulagi á menntun fasteignasala. Eins og fram kemur í skýringum með greininni er gert ráð fyrir því að reglur um menntun fasteignasala verði felldar að löggjöf um menntun á háskólastigi. Háskólar geta, ef frumvarpið nær fram að ganga, skipulagt nám fyrir fasteignasala en það skal þó vera 90 staðlaðar námseiningar og er viðskiptaráðherra heimilt að setja reglugerð til að mæla fyrir um framkvæmd og tilhögun þess náms. Með 90 einingum eða samkvæmt ETCS-einingum er átt við ígildi 45 eininga sem almennt hefur verið miðað við hér á landi í háskólanámi eða sem samsvarar um eins og hálfs árs háskólanámi eða þriggja anna. Því er ekki lagt til að lengd eða umfangi námsins verði breytt frá því sem núna er.

Ekki verður lengur skylduaðild að Félagi fasteignasala, nái frumvarpið fram að ganga. Fyrir því eru ástæður sem raktar eru nánar í skýringum með frumvarpinu en umboðsmaður Alþingis tók fyrir nokkru til athugunar að eigin frumkvæði skylduaðild að félaginu og hvort hún stæðist ákvæði stjórnarskrár Íslands um félagafrelsi, samanber niðurstöðu umboðsmanns Alþingis nr. 4225/2004. Umboðsmaður komst að þeirri niðurstöðu þegar lög um sölu fasteigna, fyrirtækja og skipa voru tekin til meðferðar á Alþingi árið 2004 að vafi léki á því hvort þau verkefni Félags fasteignasala sem kveðið er á um í lögunum stæðust skilyrði sem 2. mgr. 74. gr. stjórnarskrárinnar setti, þ.e. að skylduaðild væri nauðsynleg til að Félag fasteignasala gæti sinnt lögmætu hlutverki vegna almannahagsmuna eins og fram kemur í athugasemdum með þessu frumvarpi. Umboðsmaður Alþingis vakti athygli dóms- og kirkjumálaráðherra á álitinu. Það var niðurstaða starfshópsins sem ég skipaði og sem hæstv. dómsmálaráðherra skipaði þar áður að ekki sé lagalegur grundvöllur fyrir því að skylda fasteignasala til þess að gerast aðilar að félaginu. Fyrir því sé ekki stjórnarskrárleg heimild.

Í þessu frumvarpi er einnig gert ráð fyrir því að eftirlitsgjald fasteignasala lækki úr 100.000 kr. í 80.000 kr. á ári en talsverðar fjárhæðir hafa safnast í sjóði eftirlitsnefndar fasteignasala. Er því einnig gert ráð fyrir því, eins og fram kemur í skýringum með 19. gr. frumvarpsins, að fasteignasalar greiði ekki eftirlitsgjald vegna áranna 2008 og 2009 og fái þannig til baka það eftirlitsgjald sem þeir hafa greitt umfram kostnað.

Virðulegi forseti. Ég tel að hér sé um að ræða mjög þýðingarmikið frumvarp sem muni stuðla að öruggari fasteignaviðskiptum og tryggja neytendur miklu betur en nú er í slíkum viðskiptum. Undanfarin ár hafa verið gerðir um 14.000–15.000 kaupsamningar um fasteignir hér á landi og ekki þarf að tíunda hversu mikilvægt það er að allt fari fram eftir skýrum reglum og ekki sé deilt um heimildir og fyrirkomulag á þessu sviði.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. viðskiptanefndar til umfjöllunar.

[11:54]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hæstv. viðskiptaráðherra að það frumvarp sem hér er lagt fram sé að mörgu leyti til bóta. Til að mynda er mjög gott að felld skuli niður skylduaðild að Félagi fasteignasala sem er óeðlilegt fyrirbrigði í lögum. Þá er sett hér ákveðin ákvæði og sniðnir af þeim lögum sem í gildi eru ákveðnir annmarkar og það er allt til góða. Hins vegar er spurning um ýmis atriði með tilliti til þess hvernig reynslan hefur verið.

Í fyrsta lagi var mjög gott þegar tekin var upp sérstök starfsábyrgðartrygging fyrir fasteignasala. Á þá starfsábyrgðartryggingu hefur reynt í mörgum tilvikum og það hefur sýnt sig að það var tvímælalaust nauðsyn að hafa slíka tryggingu í gildi eins og reyndar gagnvart ýmsum öðrum starfsstéttum. Svo er spurning hvort setja eigi einhverja aðra og flóknari umgjörð um þessa starfsemi viðskiptalífsins en margar aðrar. Eins og hæstv. viðskiptaráðherra gat um áðan að hafa verið gerðir á undanförnum árum milli 14.000 og 15.000 kaupsamningar um fasteignir. Í undantekningartilvikum, það eru mjög fáir samningar, hefur reynt á ábyrgð eða skyldur fasteignasala þannig að það verður að líta til þess, miðað við þann fjölda samninga sem um er að ræða, að hér sé um tiltölulega trygg viðskipti að ræða og þarna hafi tekist vel til og lagaumgjörðin um þessa starfsemi sé góð. Hins vegar er spurning hvort þetta sé gert með fullnægjandi hætti því að eins og hæstv. ráðherra gat um þá er það alveg rétt að hér er iðulega um lífssparnað einstaklinga að ræða, þannig að setja verður þann lagaramma að þeir sem koma að málum séu bundnir með þeim hætti að þar sé gætt öryggis kaupanda og seljanda í hvívetna.

Ýmis atriði í frumvarpinu orka þó tvímælis. Til dæmis spurningin um það hvort setja eigi ákveðna takmörkun um það að fasteignasali sjálfur skuli eiga fasteignasölu. Af hverju á hann að þurfa að eiga fasteignasölu? Er ekki nægjanlegt að hann starfi hjá fyrirtæki sem hefur leyfi og hann fullnægi öllum skilyrðum en hann þurfi hvorki að vera meirihlutaeigandi né hluthafi í sjálfu fyrirtækinu? Er ekki æskilegt að það séu stærri einingar sem sinni þessum hlutum? Af hverju á þá að skylda fasteignasalann til þess að vera eigandi að fyrirtækinu? Þetta er eitt atriðið sem mér finnst hljóta að koma til skoðunar, hvort verið sé að gera rétt hvað þetta varðar.

Að öðru leyti finnst mér líka vera spurning um söluyfirlitið, að það sé of lítið gert með ábyrgð seljandans sjálfs á þeim upplýsingum sem fram koma í söluyfirliti. Nú gilda ákveðnar reglur um kaup og sölu fasteigna hvað varðar upplýsingaskyldu seljanda og það skiptir mjög miklu máli að ekki sé dregið úr þeirri skyldu seljenda að veita upplýsingar og að skyldur séu lagðar á fasteignasala umfram það sem eðlilegt er. Þess vegna hefði ég talið nauðsynlegt að breyta ákvæði 11. gr. á þann veg að það væri skýrt tekið fram að seljandi bæri ábyrgð á þeim upplýsingum sem hann þekkir til og veitir fasteignasalanum, þannig að áritun hans þyrfti að koma til á söluyfirlitinu á sama hátt og kveðið er á um í 11. gr. að áritun kaupanda eigi að koma fram um að söluyfirlitið hafi verið borið undir hann. Vegna þess að það er jú alltaf þannig að sá sem selur eignina verður að bera ábyrgð á því sem hann gerir og það á aldrei að varpa ábyrgðinni yfir á einhvern annan. Fasteignasalinn er milliliður og það er löggjafans að gæta þess að um þann millilið gildi skýrar lagareglur þannig að hann uppfylli skyldur sín-

ar, sé til þjónustu og afli nauðsynlegra upplýsinga og veiti eðlilegar upplýsingar en umfram það er óeðlilegt að leggja á hann einhverjar skyldur sem kaupandi og seljandi eiga í raun réttu að bera.

Í lokamálsgrein 13. gr. er reyndar vikið að skyldu seljanda til að veita upplýsingar og þá er spurningin um þær upplýsingar sem seljandi ber raunverulega ábyrgð á.

Í 15. gr. er spurning varðandi upplýsingar um fasteignina, hvort nauðsynlegt sé að hafa hreinlega víðtækari ákvæði um bannreglu við því að fasteignasali eða þeir sem vinna við fasteignasölu selji aðilum sem eru tengdir þeim eða skyldir. Þar er um eitt viðkvæmasta atriðið að ræða sem komið hefur upp að þarna getur verið veruleg hætta á ferðum.

Það er líka spurning varðandi lokaákvæði 16. gr. um það að fasteignasali skuli gæta þess að ekki séu settir ósanngjarnir eða óeðlilegir kostir í samningum. Í sumum tilvikum er það nú svo að fasteignakaupendur vilja kaupa þó að óeðlilegir kostir séu settir þannig að spurningin er hvort fasteignasalinn skuli þá geta þess að hann telji eðlilegra að fara að með öðrum hætti en beri ekki ábyrgð á þeim löggerningi sem báðir aðilar vilja umfram allt að gangi fram.

Til að stytta mál mitt vil ég geta aðeins um eitt atriði. Það er varðandi eftirlitsnefnd með störfum fasteignasala. Ég tel að hér sé verið að fara flókna og dýra leið og því velti ég fyrir mér, miðað við það að vista á kærunefnd í málefnum fasteignasala, samanber 26. gr. frumvarpsins, hjá Neytendastofu, hvort ekki sé eðlilegt að skjóta styrkari stoðum undir Neytendastofu og fela henni víðtækara eftirlit en hún hefur í dag, að fela Neytendastofu hreinlega að hafa það eftirlit sem þarna er verið að fela sérstakri eftirlitsnefnd. Að mörgu leyti hefði mér fundist eðlilegra fyrst ríkisvaldið er á annað borð að setja þessar reglur að fela Neytendastofu að annast þetta eftirlit til að gæta þess þá sérstaklega að öryggi neytandans sé tryggt í þessum viðskiptum.

Að öðru leyti lýsi ég ánægju minni með frumvarpið og vænti þess að viðskiptanefnd takist að vinna hratt og vel að afgreiðslu þessa frumvarps áður en þingi verður slitið í vor.

[12:01]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Til að stytta mjög mál mitt, af því að hér er að hefjast umræða utan dagskrár, þakka ég hv. þingmanni fyrir mjög glöggar og gagnlegar ábendingar um hin ýmsu ákvæði frumvarpsins sem vert er að skoða vandlega í nefndinni. Hér er um að ræða mjög flókið mál sem eins og ég sagði tveir starfshópar á vegum tveggja ráðuneyta unnu að. Ég tel að hér hafi í grófum dráttum náðst mjög skynsamleg niðurstaða sem eigi að verða til þess að lokum að stórbæta neytendavernd kaupenda að húsnæði og bæta öll viðskipti með fasteignir á Íslandi og er hægt að læra mikið af reynslu síðustu ára í þeim efnum.

Að sjálfsögðu var deilt um stór mál eins og heimildir til verktöku og annað og við komumst að þeirri niðurstöðu að setja um það sérstakar og skýrar reglur í reglugerð á vegum ráðherra, gangi frumvarpið fram. Og svo hin ýmsu atriði sem varða kærunefnd og félagsaðild og fleira, eins og hv. þingmaður nefndi og kom með mjög fínar ábendingar um, sem allar er vert að skoða eins og um kærunefnd, Neytendastofu og fleira. Ég þakka honum fyrir það innlegg og efast ekki um að það verði skoðað af mikilli vandvirkni í viðskiptanefnd sem vonandi tekst að afgreiða málið fyrir vorið. Það er mjög mikilvægt að klára þetta stóra mál og eyða ýmiss konar óvissu sem er á fasteignasölumarkaði og bæta lagaumhverfið verulega eins og við höfum orðið áskynja um að þarf að gera eftir mikil fasteignaviðskipti á síðustu árum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Umræður utan dagskrár.

Skýrsla OECD um heilbrigðismál.

[12:03]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Við Íslendingar setjum markið hátt þegar heilbrigðisþjónustan er annars vegar, við viljum geta gengið að góðri þjónustu vísri þegar þörf krefur. Það er jafnframt samstaða meðal allra stjórnmálaflokka að heilbrigðisþjónustan eigi að mestu að vera greidd af opinberu fé.

Í nýrri skýrslu OECD um Ísland er sérstaklega fjallað um hvernig auka megi hagkvæmni í rekstri íslenska heilbrigðiskerfisins. Þess ber fyrst að geta að OECD gefur árangri og gæðum íslenskrar heilbrigðisþjónustu mjög góða einkunn og í skýrslunni segir jafnframt að heilbrigðisástand þjóðarinnar sé öfundsvert. Það kemur í sjálfu sér ekki á óvart. Allir helstu mælikvarðar á gæðum íslenskrar heilbrigðisþjónustu eru okkur í hag þó að vissulega séu ákveðnir þekktir vankantar.

Árangur íslenskrar heilbrigðisþjónustu ber annars vegar að þakka menntunarstigi íslenskra heilbrigðisstarfsmanna sem er með því hæsta sem gerist og hins vegar forgangsröðun stjórnvalda og áherslum á að heilbrigðisþjónustan sé í fremstu röð. Við segjum stundum að íslensk heilbrigðisþjónusta sé sú besta í heiminum. Við erum nokkuð nálægt því en þó ekki á toppnum. Í skýrslu sinni frá árinu 2000 um mat á árangri heilbrigðiskerfa í löndum heims setur Alþjóðheilbrigðismálastofnunin okkur í 15. sæti meðal 190 þjóða. Þessi árangur er í raun mjög góður. Þar var Íslandi raðað litlu ofar en Bretlandi en þar hefur reyndar heilbrigðisþjónustan legið undir ámæli á síðustu árum af ýmsum sökum. Heilbrigðisþjónusta í Noregi var í 11. sæti en önnur Norðurlönd á bilinu 23.–34. sæti. Við getum vel við unað en við höfum tækifæri og efni til að gera betur.

Í skýrslunni kemur m.a. fram að framlag til heilbrigðismála segir ekki alla söguna um gæði og árangur heilbrigðisþjónustunnar. Bandaríkin og Kúba eru einna skýrasta dæmið um það. Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin metur stöðu heilbrigðiskerfa þessara þjóða á svipuðu róli eða í kringum 40. sæti en gríðarlegur munur er á kostnaði við heilbrigðiskerfi milli landanna tveggja. Kúba ver til að mynda rúmum 6% af landsframleiðslu eða 220 dollurum á mann en Bandaríkin verja um 25% af landsframleiðslu sinni og um 6 þúsund dollurum á mann á ári til heilbrigðisþjónustu. Þarna er ólíku saman að jafna í kostnaði en árang-

ur svipaður að mati Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar.

Í ljósi þess að Ísland er í 3. sæti meðal þjóða hvað varðar opinber framlög til heilbrigðisþjónustunnar og á sama tíma ein yngsta þjóðin meðal vestrænna ríkja er ljóst að við eigum að geta gert enn betur. Við eigum að geta nýtt fjármagn sem við setjum til heilbrigðismála betur en við gerum í dag án þess þó að vega að gæðum þjónustunnar og grundvallarhugmyndum um jafnræði þegnanna varðandi aðgengi, gæði og kostnað. Um það fjallar skýrsla OECD um heilbrigðismál sem hér er til umræðu.

OECD bendir á að við greiðum heilbrigðisþjónustuna háu verði og að óbreyttu stefni kostnaðurinn í 15% af landsframleiðslu á næstu áratugum en er núna í rúmlega 9%. Kostnaður við heilbrigðisþjónustu hér á landi er 40% hærri en meðaltal OECD en landsframleiðsla er 25% yfir meðaltali OECD. OECD hvetur okkur til að auka skilvirkni og hagkvæmni í kerfinu og bendir m.a. á aukið samstarf við einkaaðila um rekstur þjónustunnar og að auka samkeppni, breyta fjármögnun, auka greiðsluþátttöku sjúklinga, m.a. á sjúkrahúsum, án þess þó að fórna jöfnum rétti allra til þjónustu.

Stjórnarandstaðan mun örugglega spyrja í umræðunni hér í dag hvort það sé nokkur ástæða til að breyta skipulagi þjónustunnar fyrst við erum tiltölulega ánægð með hana. Það er röng nálgun og byggir á afturhaldssemi. Heilbrigðisþjónusta sem ekki er í stöðugri þróun staðnar. Við eigum að keppast við að gera góða heilbrigðisþjónustu enn betri og við eigum að stuðla að betri nýtingu fjármuna til hennar með nauðsynlegum skipulagsbreytingum. Þar eigum við m.a. að taka mið af íslenskum rannsóknum og samanburði við aðrar þjóðir eins og gert er í OECD-skýrslunni til þess að sníða af þá vankanta sem við þekkjum.

OECD bendir m.a. á að hjúkrunarrými fyrir aldraða eru of mörg og heimaþjónusta við þann aldurshóp vanþróuð. Í skýrslunni er jafnframt bent á að svigrúm er til hagræðingar í sjúkrahússrekstri. Við vitum hvar skórinn kreppir og heilbrigðisstarfsfólk er reiðubúið að taka þátt í þeim breytingum sem gera þarf. Á sama tíma og tækni og þekkingu í heilbrigðisþjónustu hefur fleygt fram á síðustu áratugum hefur skipulag hennar tekið litlum breytingum. Við erum með mjög miðstýrt heilbrigðiskerfi. Það byggir á þungu stjórnkerfi sem er að mestu ríkisrekið. Reyndar bendir OECD á það í samanburði við aðrar vestrænar þjóðir að íslensk heilbrigðisþjónusta er óvenjulega miðstýrð og enn hafi verið hert á miðstýringu með þeim breytingum sem gerðar hafa verið á síðustu árum. Með þessu skipulagi veitum við ekki heilbrigðisstarfsfólki nægilegt svigrúm til sjálfræðis til að nýta þekkingu sína og reynslu í þágu sjúklinganna. Á það benda m.a. mannauðsrannsóknir sem sýna að starfsánægja meðal ríkisstarfsmanna er einna minnst á heilbrigðisstofnunum.

Af þessum ástæðum varpa ég fram spurningum til hæstv. heilbrigðisráðherra: Hvernig hyggst hann bregðast við ábendingum OECD varðandi íslenska heilbrigðisþjónustu? Hvaða áhrif hafa þær á áform ríkisstjórnarinnar um kerfisbreytingar í heilbrigðisþjónustu sem lýst er í stjórnarsáttmálanum?

[12:08]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Rétt er að í skýrslu OECD kemur fram þegar íslensk heilbrigðisþjónusta er skoðuð í alþjóðlegum samanburði OECD að hún færir landsmönnum afburða árangur á mörgum sviðum. Ísland kemur mjög vel út miðað við alla mælikvarða sem notaðir eru til að mæla heilbrigðisþjónustu. Þessi frábæri árangur kostar vissulega sitt svo sem sjá má þegar við skoðum opinber útgjöld til heilbrigðisþjónustu á mann. Miðað við árið 2005 erum við Íslendingar þar í 4. sæti meðal OECD-ríkja. Þegar litið er til heildarútgjalda í heilbrigðisþjónustu erum við í 6. sæti.

Hér erum við reyndar komin að hinni hlið málsins og hún er þessi: Á sama tíma og við erum í 4. sæti hvað varðar opinber útgjöld til heilbrigðismála á mann, í 4. sæti fyrir árlegan vöxt heilbrigðisútgjalda á mann og í 4. sæti hvað varðar fjölda langlegurýma á hverja þúsund íbúa sem náð hafa 65 ára aldri, erum við á meðal yngstu þjóða innan OECD. Í þessu felst vissulega áskorun til okkar sem förum með yfirstjórn heilbrigðismála í landinu. Með hliðsjón af frábærum árangri og miklum gæðum heilbrigðisþjónustunnar en ungum aldri þjóðarinnar hljótum við að spyrja okkur: Hvernig eigum við að tryggja og viðhalda þeim gæðum heilbrigðisþjónustunnar sem við fáum notið í dag þannig að kynslóðir framtíðarinnar fái notið þess sama?

Hv. 7. þm. Reykv. s. spyr: Hvernig hyggst heilbrigðisráðherra bregðast við ábendingum OECD? Hvaða áhrif hafa þær á áform ríkisstjórnarinnar um kerfisbreytingar á heilbrigðisþjónustu sem lýst er í stjórnarsáttmálanum?

Eins og flestum hér er eflaust kunnugt var mörkuð afar skýr stefna í heilbrigðismálum við myndun núverandi ríkisstjórnar. Þar kemur m.a. fram að veita skuli heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða. Þá á að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun þar sem fjármagn fylgir sjúklingum. Þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Skapa á aukið svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustunni, m.a. með útboðum og þjónustusamningum en jafnframt að tryggja aðgang allra óháð efnahag.

Virðulegi forseti. Ég vil minna á að þessi stefnuyfirlýsing ríkisstjórnar var samþykkt í maí 2007. Skýrsla OECD kemur út í lok febrúar sl. Ekki er annað að sjá en að í stefnumörkun ríkisstjórnarinnar eins og hún var ákveðin fyrir um ári síðan megi finna viðbrögð ríkisstjórnarinnar við flestum ábendingum OECD þó að þær hefðu reyndar komið síðar. Svar mitt við spurningu hv. þingmanns er í stuttu máli þetta:

Skýrsla OECD styður mjög vel við áform ríkisstjórnarinnar um kerfisbreytingar í heilbrigðisþjónustunni. Í lok skýrslu OECD eru settar fram átta beinar ábendingar til íslenskra stjórnvalda í þessum efnum. Tvær þessara ábendinga lúta að styrkingu ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu þar sem stjórnvöld eru hvött til þess að styrkja samningagerð ríkisins, stjórnun samninga og eftirfylgni annars vegar og að koma á kostnaðargreiningu heilbrigðisþjónustunnar og blandaðri og afkastatengdri fjármögnun hins vegar. Að þessu er nú unnið innan heilbrigðisráðuneytisins og mun frumvarp til laga þar um verða lagt fyrir þing-

ið á allra næstu dögum.

Ein ábending lýtur að því að skapa svigrúm fyrir meiri fjölbreytni í rekstri. Markvissari samningagerð og styrking á hlutverki ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustunnar mun vissulega gera ríkið betur í stakk búið til að opna fyrir meiri fjölbreytileika í rekstri heilbrigðisþjónustunnar, þó þannig að þarfir og hagsmunir notenda og skattgreiðenda séu þar ávallt tryggðir.

Önnur ábending snýr að greiðsluþátttöku notenda þar sem hvatt er til endurskoðunar og jafnvel aukinnar greiðsluþátttöku notenda fyrir þjónustuna en þó þannig að tekið sé tillit til áhrifa greiðsluþátttöku notenda á jöfnun. Eins og þingmenn vita er starfandi nefnd undir forustu hv. þm. Péturs Blöndals þar sem þessi mál eru nú í heildstæðri skoðun.

OECD hvetur til þess að dregið verði úr notkun sjúkrahúsa og hjúkrunarrýma en að þjónusta í heimahúsum verði efld þess í stað. Stjórnmálamenn og fagaðilar hafa um áratuga skeið rætt um að sameina þessa tvo þjónustuþætti á eina hendi en samhæfing og þjónusta milli þessara kerfa er nú bæði kostnaðarsöm og tímafrek. Að svo miklu leyti sem þessi þáttur þjónustunnar er á forræði heilbrigðisráðuneytisins vil ég vekja athygli á því að ég hef lagt mig fram um að efla samstarf á milli hinnar svokölluðu heimaþjónustu sveitarfélaganna og heimahjúkrun. Heilbrigðisráðuneytið og velferðarráð Reykjavíkurborgar hafa frá því í haust, með hléi reyndar, unnið að útfærslu leiða til að efla heimahjúkrun og heimaþjónustu í Reykjavík og unnið er að þessu með fleiri sveitarfélögum á landinu.

Í skýrslu OECD er hvatt til þess að leitað verði leiða til að lækka lyfjaverð með því að auka samkeppni og notkun samheitalyfja og gera breytingar á greiðsluþátttöku. Eins og flestum ætti að vera kunnugt var það eitt mitt fyrsta verk sem ráðherra að leita leiða til að auka frelsi og samkeppni á lyfjamarkaði. Nefnd sú sem ég vísaði í áðan og hefur greiðsluþátttöku notenda til endurskoðunar hefur sett lyfjamál í forgang og má búast við tillögum hennar í næstu viku. Þá var samþykkt tillaga mín á fundi norrænna heilbrigðisráðherra sl. haust um að vinna að því að koma á sameiginlegum lyfjamarkaði á Norðurlöndum þar sem því verður við komið. Markmiðið er m.a. að freista þess að efla samkeppni á lyfjamarkaði með því að auka viðskipti með lyf á milli landa.

Virðulegi forseti. Þetta er auðvitað stórt verkefni sem fram undan er og heildarárangur af þessum aðgerðum skilar sér aftur á móti til lengri tíma, ekki einungis til skemmri. (Forseti hringir.) Hér gildir að hafa staðfasta framtíðarsýn og þrek til framkvæmda.

[12:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. „Heilsufar Íslendinga er öfundsvert.“ Þannig hefst niðurstöðukafli skýrslu OECD, IV. kaflinn, sem fjallar um heilbrigðismál. Já, svo sannarlega, við stöndum okkur vel samkvæmt öllum þeim mælikvörðum sem þar er beitt. Niðurstaða skýrslunnar er: Gott heilbrigðiskerfi sem skilar mælanlegum árangri, betri lífslíkur, meiri lífsgæði, fyrsta flokks heilbrigðisþjónusta, vel menntaðir heilbrigðisstarfsmenn.

Í öðru lagi er niðurstaða skýrslunnar sú að við fylgjum Skandinavíu þegar kemur að útgjaldamælingu, notum 9–9,5% af vergri þjóðarframleiðslu til heilbrigðismála. Við fylgjum þeim líka í útgjöldum á mann, lendum þar á milli Noregs annars vegar og Svíþjóðar og Danmerkur hins vegar. Útgjöld ríkisins til heilbrigðismála teljast nú 7,7% af landsframleiðslu en eins og ég sagði áðan eru heildarútgjöldin 9,5%. Þessi mismunur, 17%, er það sem sjúklingar greiða beint úr buddunni og sú tala hefur því miður farið hækkandi.

OECD bendir á að eðlilega þurfi að gæta fyllsta aðhalds í útgjöldum til heilbrigðismála ekki síður en við annars konar ríkisútgjöld.

Hverjar eru tillögur OECD? Að afnema hömlur á þjónustu einkaaðila, opna fyrir samkeppni í heilbrigðisþjónustu, koma á kostnaðarþátttöku sjúklinga þar sem hún er ókeypis nú eins og er á sjúkrahúsunum, og forgangsraða í heilbrigðisþjónustu.

Við vinstri græn segjum nei takk við þessum „trakteringum“ frá OECD alveg eins og við segjum nei takk við því að taka húsnæðisþáttinn út úr vísitölunni, taka ríkisábyrgð af lánum Íbúðalánasjóðs, selja orkuframleiðslu Landsvirkjunar og krefjast frekari undanþágna til stóriðju — eins og OECD-skýrslan gerir tillögu um öðrum í köflum.

Okkar svar er þetta: Til þess að viðhalda góðu heilbrigðiskerfi sem mismunar ekki einstaklingum eftir efnahag og búsetu þarf að efla forvarnir á öllum sviðum, (Forseti hringir.) styrkja umönnun heima og á stuðningsheimilum, hækka laun umönnunarstétta og styrkja heilsugæsluna sem fyrsta stig í heilbrigðisþjónustunni, sérstaklega hér (Forseti hringir.) á höfuðborgarsvæðinu.

[12:16]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Ábendingar OECD í heilbrigðismálum skipta okkur miklu máli. OECD hefur beint sérstakri hvatningu til Íslands hvað þetta varðar.

Það sem OECD leggur meðal annars áherslu á er aukinn einkarekstur og styrkara kaupendahlutverk í heilbrigðisþjónustu sem er einmitt það sem þessi ríkisstjórn vill gera að ákveðnum skilyrðum uppfylltum eins og að aðgangurinn að þjónustunni sé óháður efnahag eins og við höfum margrætt í þingsalnum.

OECD leggur einnig til að áhersla verði aukin á heilsugæsluna sem fyrsta viðkomustað og það er sömuleiðis markmið þessarar ríkisstjórnar. Aukin heimaþjónusta er jafnframt í hvatningarorðum OECD og það er skemmst frá því að segja að fjármagn í heimahjúkrun á Íslandi á að þrefaldast á þremur árum þannig að þarna erum við einnig á réttri leið.

Samkeppni á lyfjamarkaði er sömuleiðis atriði sem OECD dregur fram og einmitt núna liggur fyrir frumvarp á þingi sem hefur það að markmiði. Það er því ljóst að ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks og hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson eru að gera margt af því sem sérfræðingar OECD mælast til að við gerum.

Íslenska heilbrigðiskerfið er gott. Það er líka dýrt, sérstaklega í ljósi þeirrar staðreyndar að íslenska þjóðin er ein sú yngsta í Evrópu. Þá staðreynd verðum við að viður-

kenna. Það eru hins vegar fjölmörg tækifæri til að gera gott kerfi enn betra, en til að ná því markmiði megum við ekki vera föst í kreddum heldur verðum við að nálgast breytingar með opnum huga þar sem réttlæti er tryggt.

[12:18]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Heilbrigðiskerfi okkar telst félagslegt heilbrigðiskerfi. Það sem einkennir það er að þjónustugjöld sjúklinga eru lítil og lögð er áhersla á að tryggja öllum þegnum samfélagsins jafnan aðgang.

Í OECD-skýrslunni segir, með leyfi forseta:

„Heilbrigðisástand er mjög gott, en kerfið er dýrt sem bendir til að auka þurfi hagkvæmni í ráðstöfun fjármuna.“

Það er ánægjulegt fyrir okkur framsóknarmenn sem höfum stýrt þessu kerfi síðustu 12 árin að fá þessa einkunnagjöf: Heilbrigðisástand er mjög gott.

En síðan segir: Kerfið er dýrt.

Ekki skal ég hafa á móti því að draga úr kostnaði ef það næst fram án þess að skerða þjónustu, en það er alls ekki það sem sjálfstæðismenn og Samfylking tala um. Það er verið að tala um að búa til milliliði í kerfið sem komi inn í það á viðskiptalegum forsendum.

Það var stigið mikilvægt skref til hagræðingar þegar ákveðið var í tíð Ingibjargar Pálmadóttur sem heilbrigðisráðherra að sameina Landspítalann og Borgarspítalann. Hagkvæmnin sem af þessu hlýst er ekki komin fram að fullu á meðan uppbyggingunni við Hringbraut er frestað af hálfu heilbrigðisráðherra af óskiljanlegum ástæðum. Hvert ár sem frestað er að sameina spítalana við Hringbraut kostar ríkissjóð eina 3 milljarða.

Hæstv. forseti. Íslenska heilbrigðiskerfið stendur á krossgötum. Það hefur ríkt almenn sátt um það í landinu að hér sé rekið félagslegt heilbrigðiskerfi þar sem hið opinbera hefur mikilvægu hlutverki að gegna. Fram undan er í besta falli óvissa en ef til vill bylting undir forustu Sjálfstæðisflokksins og með stuðningi Samfylkingar.

[12:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegur forseti. Það kemur fram í þessari skýrslu að við séum öfundsverð af stöðu heilbrigðismála á Íslandi og þjónustan í hæsta gæðaflokki. Það er varla hægt að fá betri einkunnagjöf frá alþjóðlegum aðila sem hefur tekið út heilbrigðiskerfið og borið það saman við önnur lönd.

Varnaðarorðin sem fram komu í skýrslunni eru þau að kostnaður við kerfið muni vaxa mjög mikið á næstu 45 árum, þ.e. úr 9,5% af landsframleiðslu upp í 15,2%. Ég tel reyndar að OECD geri of mikið úr þessari hættu, það verði að minnsta kosti að meta hana á þeim forsendum sem matið er reist, þ.e. núverandi forsendu. Við vitum að margt á eftir að breytast á komandi áratugum, bæði tækninýjungar, verðlækkun á ýmsum lækningavörum, breytt viðhorf, nýir sjúkdómar og annað slíkt. Það er ómögulegt að mínu mati að setja fram spá sem er líklegt að gangi eftir, eins og OECD gerir um vaxandi kostnað við heilbrigðiskerfið. Ég held að menn eigi auðvitað að líta til þessara hluta en halda þeirri stefnu sem hefur verið á undanförnum áratugum.

Ég get tekið undir margt í tillögum OECD, þó ekki þær áherslur að auka eigi hlutdeild sjúklinga í kostnaði við heilbrigðiskerfið. Ég vek athygli á niðurstöðum sem fram hafa komið í skýrslum sérfræðinga Tryggingastofnunar ríkisins sem benda á að það sem stundum er kallað sóun í heilbrigðiskerfinu er fyrst og fremst vegna ákvarðana þeirra sem í kerfinu starfa, einkum læknanna. Um 30% af kostnaðinum getur verið sóun af þeirra ákvörðun en ekki ákvörðun sjúklinganna. Menn hljóta að einbeita sér að því sem menn telja að betur megi fara varðandi kostnað, (Forseti hringir.) en ekki sjúklingunum, virðulegur forseti.

[12:22]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Skýrslur OECD núna upp úr áramótum eru hefðbundnar um margt. Þær eru ábendingar til stjórnvalda. Sumt vill ríkisstjórnin hlusta á og annað ekki. Hér eru ábendingar um að viðskiptajöfnuður hafi aukist hröðum skrefum, verðbólga sé hættulega mikil og skuldir Íslendinga fari hraðvaxandi, séu þær hæstu innan OECD. Þetta hefur ríkisstjórnin ekki viljað hlusta á. Hún hefur jafnan viljað hlusta á ábendingar frá OECD um að markaðsvæða húsnæðiskerfið og heilbrigðiskerfið. Þetta er gamalkunnur tónn. Að þessu leyti hefur OECD skipað sér á svipaðan bás og stofnanir á borð við Alþjóðagjaldeyrissjóðinn og Alþjóðabankann sem hafa verið talsmenn og áróðursmeistarar fyrir einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu.

Ég vil af þessi tilefni minna á að fyrir þinginu liggur þingmál frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði með ítarlegri greinargerð upp á 46 blaðsíður þar sem við leggjum til að fram fari rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustunnar. Helmingurinn af þessari skýrslu fjallar um heilbrigðismál. Ég spyr hvort ekki væri ráð í stað þess að þjarka um þessi efni, kosti og galla markaðsvæðingar, að ráðast í rannsókn og athuganir af þessu tagi.

Hæstv. ráðherra er með yfirlýsingar á þá leið að ríkisstjórnin sé á heimsmælikvarða þegar heilbrigðismálin séu annars vegar. Þetta er hraustlega mælt af ráðherra sem treystir sér ekki til að mæla fyrir fjárveitingum til Landspítalans þannig að hann gæti staðið við óbreytta þjónustu á því ári sem nú er hafið og er að bjóða út starfsemi, einkavæða og markaðsvæða starfsemi innan heilbrigðiskerfisins þvert á vilja starfsfólks og gegn mótmælum þess, enda segir hæstv. ráðherra að það þurfi þrek til. (Forseti hringir.) Það þarf þrekmenn til að framfylgja stefnu ríkisstjórnarinnar, Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, í heilbrigðismálum.

[12:25]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Skýrsla OECD staðfestir það sem við höfum öll vitað, að við búum við gott og öflugt heilbrigðiskerfi. Það er algjör óþarfi fyrir framsóknarmenn að eigna sér heiðurinn af því enda fær breytingastjórnun þeirra á heilbrigðiskerfinu undanfarin ár einkunnina „changes of a shop — keeping nature“, með leyfi hæstv. forseta, eða „búðarlokubreytingar“ ef maður snarar því yfir á íslensku.

Þetta kerfi er með öðrum orðum, virðulegi forseti, gott. En það er líka dýrt og það er óeðlilega dýrt miðað við það hversu ung þjóðin er. (**Gripið fram í:** Landið er stórt.) Það var vissulega líka tekið tillit til þess í skýrslunni, hv. þing-

maður, að landið er stórt. Þrátt fyrir alla þessa þætti er kerfið óeðlilega dýrt og stofnunin bendir — (Gripið fram í.) jú, stofnunin bendir á að flest bendi til að hægt sé að ná sama árangri með mun minni tilkostnaði.

Stjórnmálamenn sem kjósa að taka ekki mark á slíkum ábendingum eru ábyrgðarlausir stjórnmálamenn. Þá kemur að því hvernig við bregðumst við þessum ábendingum. Við búum í dag við heilbrigðiskerfi sem er byggt á hinni gömlu norrænu forsendu að það er þjónustukerfi en ekki tryggingakerfi. Fólk á rétt á þjónustu. Það er ekki að kaupa sér tryggingar eða þarf að fá endurgreidda þá þjónustu sem það leggur út fyrir hjá einhverju tryggingafélagi.

Þetta er það kerfi sem við viljum halda í og það er mjög jákvætt að í skýrslunni kemur fram að ekkert bendi til þess að einkavætt tryggingakerfi mundi leiða til meiri árangurs í kostnaðaraðhaldi en núverandi kerfi. Þvert á móti er í skýrslunni bent á að miðstýring í kerfinu sé jákvæð að því leyti að við getum nýtt hana til að ná fram meira kostnaðaraðhaldi, með uppbyggingu faglegs kaupendahlutverks í heilbrigðiskerfinu. Það er það sem ríkisstjórnin stefnir að þannig að það má segja að öll efnisleg rök mæli með því að við getum tryggt áfram góða heilbrigðisþjónustu og jöfnuð (Forseti hringir.) á efnalegum forsendum í heilbrigðiskerfi framtíðarinnar á grundvelli þeirrar stefnumörkunar sem ríkisstjórnin hefur markað.

[12:27]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Hæstv. forseti. Skýrsla OECD sem hér er rædd er um margt merkileg. Í fyrsta lagi staðfestir hún að hér á landi er afar gott heilbrigðiskerfi á heimsvísu sem við Íslendingar erum öfundsverð af og getum verið stolt af. Við framsóknarmenn höfum staðið vörð um kerfið og það kom aldrei til greina að afhenda sjálfstæðismönnum það til einkavæðingar.

Í mínum huga áttum við á sínum tíma einnig að krefjast þess að fá menntakerfið því að nú vill svo merkilega til að OECD hefur gefið báðum þessum kerfum einkunn. Og viti menn, heilbrigðiskerfi framsóknarmanna fær hæstu einkunn, A+, en menntakerfi sjálfstæðismanna fær falleinkunn, D-.

Hvert var fyrsta verk Samfylkingarinnar í nýrri ríkisstjórn? Jú, það var að afhenda sjálfstæðismönnum heilbrigðismálin. Þá var kátt í Valhöll. Og hæstv. forsætisráðherra réð sér ekki fyrir kæti þegar hann tilkynnti þjóðinni að með Samfylkingunni væri sko hægt að geta hluti sem framsóknarmenn hefðu aldrei tekið í mál.

Í öðru lagi er athyglisvert í skýrslu OECD sem vissulega boðar einkavæðingu að það er viðurkennt að hún muni hafa í för með sér aukna kostnaðarþátttöku sjúklinga og almennings. Þar liggur líka grundvallarmunur á stefnu framsóknar- og sjálfstæðismanna. Heilbrigðisþjónusta í okkar huga á að vera fyrir alla óháð efnahag og ríkidæmi fólks. Þess vegna höfnum við einkavæðingu heilbrigðiskerfisins.

Í þeim löndum sem einkavæðing hefur verið uppi á pallborðinu er staðreyndin einfaldlega sú að einkarekstur kostar meira, býður upp á minni og lélegri þjónustu, kerfið verði tvískipt og ógegnsætt og ábúðarmestu verkefnin eru plokkuð út af spítölunum sem um leið rýrir hið mikilvæga kennsluhlutverk þeirra.

Ég lýsi yfir miklum vonbrigðum með viðsnúning á málflutningi Samfylkingar hér í dag. Flokkurinn sem kennir sig við jöfnuð hefur nú hafnað honum í heilbrigðismálum. Jöfnuður almennings til heilbrigðisþjónustu hefur verið seldur fyrir völd og ráðherrastóla.

[12:29]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þá ágætu umræðu sem hefur farið fram í dag um skýrslu OECD um heilbrigðismál á Íslandi. Það var í sjálfu sér ekki óvænt að vinstri grænir færu á móti tillögum OECD því að þeir hafa náttúrulega fordóma gagnvart öðrum rekstrarformum og þeir verða bara að sitja uppi með það að þeir eru á móti aðferðum sem hafa sýnt sig erlendis að eru til bóta.

Annað varðandi Framsókn, það er líka alveg makalaust að hlusta á málflutning Framsóknar sem stóð sig alveg ágætlega í heilbrigðismálum meðan hún var í heilbrigðisráðuneytinu eins og sést á þessari skýrslu. Þeir eru þó hér að tala um einkavæðingu og það með miklum bölmóð en það er bara nákvæmlega það sem Framsókn stóð fyrir í heilbrigðisráðuneytinu, þ.e. að gera samninga við Sóltún og gera samninga við Salahverfið sem eru hvort tveggja samningar og þjónusta sem er til fyrirmyndar. (Gripið fram í.)

Það er enginn munur á því sem þá var gert og því sem hin nýja ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks ætlar að gera. (Gripið fram í.) Það að setja þetta í það samhengi að þetta sé einkavæðing með einhverjum öfugum formerkjum, með einhverjum röngum formerkjum — við erum að halda áfram þeirri stefnu sem m.a. heilbrigðisráðherrar Framsóknar mörkuðu á sínum tíma. En við ætlum að ganga lengra. Ég held að Framsókn ætti aðeins að stilla sig í bölmóði sínum varðandi heilbrigðisþjónustuna. (Gripið fram í.)

En í ræðu hæstv. heilbrigðisráðherra kom fram að ríkisstjórnin hefur greint stöðu heilbrigðismála með svipuðum hætti og OECD og er sammála skýrsluhöfundum um flest í innihaldi hennar. Ráðleggingar OECD koma á réttum tíma og eru merki um að við séum á réttri leið til að gera íslenska heilbrigðisþjónustu enn betri.

Þrátt fyrir góða umsögn um stöðu íslenskrar heilbrigðisþjónustu eru mörg verkefni fram undan og það eru þau verkefni sem ný ríkisstjórn mun taka á (Forseti hringir.) af krafti.

[12:31]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Þetta var um margt bara mjög góð umræða. Það kom ekki á óvart að hv. þingmenn Vinstri grænna sögðu það sem þeim er tamast, það var: Nei, takk. Og eru þau kannski orðin nokkurs konar einkunnarorð flokksins.

Hins vegar verður að segjast eins og er að eftir að hafa hlustað hér á hv. þingmenn Framsóknarflokksins spyr maður sig: Hvað voru þeir að lesa? Og hvers vegna er það svo að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, sem ég fagna að er farin að kannast við sum verk ráðherra Framsóknarflokksins — enginn hefur gagnrýnt harðar ráðherra Framsóknarflokksins

í heilbrigðismálum en hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir — vogar sér að skrökva því að það sé búið að fresta eitthvað framkvæmdum við spítalann. Vogar sér að gera það. (**VS:** Þú ert að því.) Það frestast ekki nokkurn skapaðan hlut og það hefur margoft komið fram en hún hikar ekki við að leggja það fram. (**VS:** Frestaðist víst með nýju nefndinni.) Ekki til í dæminu.

Virðulegi forseti. Ef menn halda að það sé forsenda þess að reisa spítala að hafa Alfreð Þorsteinsson á launum er það gríðarlegur misskilningur. (Gripið fram í.) Aðeins út af þessu, hér hafa menn ekki rætt eitt sem er svolítið mikilvægt. Menn hafa haldið því fram að hér hafi verið niðurskurður í heilbrigðiskerfinu. Það er alveg ljóst af þessari skýrslu að þetta er allt rugl, tóm þvæla. Þegar við berum okkur saman við aðrar þjóðir er alveg ljóst að við setjum mikið af fjármunum í þennan málaflokk og meira en aðrar þjóðir.

Við erum að eiga við það eins og allar aðrar þjóðir að sjá til þess að við séum með eins góða þjónustu og mögulegt er fyrir alla landsmenn. OECD segir: Þið verðið að nýta frekar kosti einkareksturs en þið hafið gert fram til þessa. (**Gripið fram í:** Meira en…?) Það er það sem OECD er að segja og ef hv. þingmenn Framsóknarflokksins geta ekki lesið það er bara sjálfsagt og eðlilegt að hjálpa þeim við það. Hins vegar kemur ekki á óvart að aðrir hér í þessum sal sem hafa haldið því ranglega fram að hér hafi verið um niðurskurð að ræða ræði það vonandi ekki lengur vegna þess að það er augljóslega ósatt. Þeir segja þegar kemur (Forseti hringir.) að þessum ágætistillögum: Nei, takk, sem eru þeirra einkunnarorð. (**ÖJ:** Þetta er makalaust.)

[12:34]

Útbýting:

Lokun starfsendurhæfingar í Bergiðjunni, 418. mál, svar heilbrrh., þskj. 891.

Samgönguáætlun, 3. umr.

Stjfrv., 292. mál. — Þskj. 882.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Framkvæmd EES-samningsins, fyrri umr.

Þáltill. KaJúl og ÁÓÁ, 58. mál. — Þskj. 58.

[12:35]

Flm. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um könnun á framkvæmd EES-samningsins. Þessi tillaga felur í sér að sett verði á laggirnar nefnd til að kanna hvort framkvæmd samningsins um Evrópska efnahagssvæðið rúmist innan 21. gr. stjórnarskrárinnar.

Ég lagði sama mál fram í apríl árið 2004 og mælti fyrir því á þingi. Málið hlaut þá ekki afgreiðslu. En við flutningsmenn málsins, ég og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, teljum ástæðu til að leggja þetta mál fram aftur þar sem EES-samningurinn og framkvæmd EES-samningsins hefur tekið gríðarlegum breytingum á undanförnum árum. Ekki er síður ástæða til að taka þetta mál upp nú en árið 2004, fyrir fjórum árum.

Virðulegi forseti. Við gerð samningsins komst nefnd fjögurra sérfræðinga á vegum utanríkisráðuneytisins að þeirri niðurstöðu í nefndaráliti 6. júlí 1992 að samningurinn rúmaðist innan valdheimilda 21. gr. stjórnarskrárinnar en jafnframt að ekki væri loku fyrir það skotið að þróun samningsins yrði á þann veg að það mat breyttist. Þessi niðurstaða var umdeild meðal fræðimanna og hefur verið frá því samningurinn tók gildi. Frá gildistöku EES-samningsins hefur eðli samningsins breyst, svo og áhrif Íslands á ákvarðanir sem teknar eru á grundvelli hans.

Evrópusambandið sjálft hefur tekið gríðarlegum breytingum frá því að samningurinn gekk í gildi. Það hefur ekki aðeins stækkað úr því að vera eingöngu 12 ríki yfir í að verða 27 ríki og hátt í hálfur milljarður manna heldur hafa stofnanir sambandsins breyst verulega sem og öll innri bygging þess. Þetta hefur haft veruleg áhrif á framkvæmd EES-samningsins. Það má því, virðulegi forseti, færa rök fyrir því að þróun samningsins hafi, frá því að hann var samþykktur, gefið ástæðu til að meta á ný hvort hann og viðbætur við hann rúmist innan 21. gr. stjórnarskrárinnar eða hvort þörf sé á að breyta stjórnarskránni.

Virðulegi forseti. Eins og ég kom inn á áðan hafa orðið gríðarlegar breytingar innan Evrópusambandsins frá því að EES-samningurinn tók gildi, ekki síst á undanförnum árum. Þetta hefur haft mikil áhrif á samninginn sjálfan. Ég kom inn á stofnanir sambandsins áðan en þegar EES-samningnum var komið á höfðum við beint samband við framkvæmdastjórn Evrópusambandsins og höfðum þannig áhrif á starfsemi innan Evrópusambandsins. En nú eru breyttir tímar. Vægi Evrópuþingsins er að verða meira og meira, ekki síst í svokölluðum Lissabon-sáttmála sem væntanlega verður staðfestur í lok þessa árs innan Evrópusambandsins, þar sem Evrópuþingið og vægi þess hefur gríðarleg áhrif. Þar höfum við hins vegar aðildarríki að EES-samningnum, þ.e. EFTA-ríkin innan EES, ekki beina aðkomu. Frá því að málin fara frá framkvæmdarstjórninni og þangað til þau eru endanlega samþykkt innan Evrópusambandsins geta þau tekið gríðarlegum breytingum vegna sterkra áhrifa frá lýðræðisöflum Evrópusambandsins sem er Evrópuþingið.

Í Lissabon-sáttmálanum, umbótasáttmálanum eins og hann hefur líka oft verið kallaður, er líka að finna ákvæði um að auka eigi aðkomu þjóðþinga innan Evrópusambandsins að ákvarðanatöku og veita þeim umsagnarvald, sem felur í sér að áhrif þjóðþinga Evrópusambandsríkjanna á lagasetningu innan Evrópusambandsins mun aukast verulega. Þennan rétt höfum við ekki á Íslandi og munum ekki hafa. Þetta sýnir okkur, virðulegi forseti, að Evrópusambandið hefur færst talsvert frá samningnum og því má segja að við höfum minna og minna um þá lagasetningu að segja sem þar fer fram og við fáum í gegnum EES-samninginn.

Virðulegi forseti. Annað sem hefur líka tekið miklum breytingum er staða innri markaðarins innan Evrópusambandsins. Þegar EES-samningurinn var gerður var innri

markaðurinn mjög skýr EES-samningurinn snýr eingöngu að hinum innri markaði. Þá var hið svokallaða stoðakerfi mjög skýrt innan Evrópusambandsins. Hins vegar hefur þróunin frá þeim tíma orðið sú að skilin á milli innri markaðar Evrópusambandsins og annarra þátta sambandsins verða æ óljósari. Með áðurnefndum Lissabon-sáttmála eða umbótasáttmála er þetta stoðakerfi algerlega afnumið og því verður æ erfiðara að innleiða reglugerðir frá Evrópusambandinu. Það er farið að verða matskennt í hvert sinn hvað heyrir undir EES-samninginn og hvað ekki. Þetta hefur þegar valdið ákveðnum erfiðleikum og má t.d. nefna að nýverið þurfti í fyrsta skipti að vekja 102. gr. EES-samningsins, sem felur í sér að EFTA-ríkin innan EES fá árs viðbótarfrest til að innleiða ákveðna tilskipun. Það varðaði tilskipun um frjálsa för. Þetta gerðist vegna þess að tekist var á um það innan sameiginlegu EES-nefndarinnar hvað væri innan þessarar tilskipunar sem tilheyrði raunverulega hinum innri markaði og hvað ekki. Ég held, virðulegi forseti, að svona dæmi fari að koma upp oftar. Það sýnir sig að þau eru að koma upp aftur og aftur, annars vegar er tekist á um það milli EFTA-ríkjanna innan EES og Evrópusambandsins hins vegar hvað tilheyri hinum innri markaði. Jafnframt er tekist á um það milli EFTA-ríkjanna innan EES hvað tilheyri hinum innri markaði.

Þetta tel ég, virðulegi forseti, að muni skapa í framtíðinni veruleg vandamál. Ég og þingmaður á Evrópuþinginu, í hinni sameiginlegu þingmannanefnd EES, Díana Wallis, höfum skilað um þetta skýrslu til sameiginlegu þingmannanefndarinnar þar sem ítarlega er fjallað um þessa þætti. Þar er líka komið inn á ákveðin mál sem að þessu snúa og raktar þær breytingar. Áhugasama hvet ég til að kynna sér þessa skýrslu. Hún er stutt og þægileg aflestrar.

Virðulegi forseti. Allt þetta veldur því, að mínu mati og okkar flutningsmanna, að áhrif okkar og mörkin á milli innri markaðar og annarra þátta eru að verða óljósari. Hins vegar hefur stofnanauppbyggingin innan Evrópusambandsins leitt Evrópusambandið fjær Evrópusamningnum en var í upphafi. Allt þetta, virðulegi forseti, tel ég vera rök fyrir því að skoða hvernig samningurinn rúmist innan stjórnarskrárinnar. Það er enginn efi í mínum huga um að breyta þarf stjórnarskránni en engu að síður tel ég að það verði að meta með faglegum hætti og tel eðlilegt að slík nefnd verði sett á laggirnar á ný.

Annar þáttur sem komið er inn á í greinargerð með þessari þingsályktunartillögu eru áhrifin á íslenskt dómsvald. Réttaráhrif EES-samningsins hafa reynst mun meiri en séð var fyrir í upphafi og í hæstaréttardómi frá 16. desember árið 1999, sem er býsna frægur eða svokallaður „Erlu Maríudómur“, gekk Hæstiréttur lengra en áður og dæmdi íslenska ríkið skaðabótaskylt vegna vanrækslu við lögfestingu á tilskipun frá Evrópusambandinu. Þar var vísað í niðurstöðu EFTA-dómstólsins þar sem íslensk stjórnvöld voru talin bótaskyld þrátt fyrir að samningurinn segði ekkert um slíkan rétt til bóta. Reyndar hafði það verið grundvallaratriði í samningaviðræðum um EES að tvíeðli réttarkerfa EFTA-ríkjanna yrði virt og að Evrópuréttur hefði ekki bein réttaráhrif hér á landi.

Niðurstaða EFTA-dómstólsins í þessu máli bar þess hins vegar vitni að meiri áhersla var lögð á að endurspegla í dómsniðurstöðum áþekk réttaráhrif og tíðkuðust vegna dómafordæma dómstóls Evrópusambandsins fremur en að virða grundvallarsjónarmið um fullveldi Íslands og að ríkið gæti ekki bakað sér bótaábyrgð með aðgerðum eða aðgerðaleysi á vettvangi þjóðaréttar. Virðulegi forseti. Þetta er eitt dæmi sem bendir til þess sem við flutningsmenn teljum, að leggjast þurfi í þá skoðun sem lögð er til í þingsályktun okkar.

Virðulegi forseti. Carl Baudenbacher, forstjóri EFTA-dómstólsins, ritaði á síðasta ári mjög athyglisverða grein í tímarit lögfræðinga þar sem hann færir m.a. rök fyrir því að EES-samningurinn sé yfirþjóðlegur samningur og standist því ekki íslensku stjórnarskrána. Því var haldið fram og hefur verið haldið fram að EES-samningurinn sé þjóðréttarsamningur en Carl Baudenbacher færir fyrir því ágæt rök að svo sé ekki heldur sé hann a.m.k. að hluta til yfirþjóðlegur. Hans álit stangast á við álit lögfræðinefndarinnar sem reyndar er komið talsvert til ára sinna. Þetta er að verða 16 ára gamalt álit.

Við flutningsmenn teljum að grein Baudenbachers og sömuleiðis viðbrögð við henni, sem má lesa t.d. í Fréttablaðinu 9. október — sömuleiðis hefur t.d. hæstv. ráðherra Björn Bjarnason lýst skoðun sinni á greininni á vefsíðu sinni — gefi frekara tilefni til að skoða þessi mál á ný og kanna stöðu samningsins gagnvart 21. gr. íslensku stjórnarskrárinnar.

Það er ljóst, virðulegi forseti, að talsverð umræða hefur farið fram um samband okkar við Evrópusambandið og stöðuna gagnvart stjórnarskránni að undanförnu. Ekki eru allir sammála um að ætli Íslendingar að ganga inn í Evrópusambandið verði að gera breytingar á stjórnarskránni. Hins vegar hefur verið deilt um þetta atriði. Mjög margir vilja meina, fræðimenn á þessu sviði, að út af EES-samningnum og framkvæmd hans þá hefði þurft að gera breytingar á stjórnarskránni miklu fyrr. Um það snýst, virðulegi forseti, þessi tillaga.

Hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason fjallar um áðurnefnda tímaritsgrein Baudenbachers í pistli á vef sínum rétt eftir að hún kom út. Hann sagði að í ljósi afdráttarlausrar niðurstöðu Baudenbachers um yfirþjóðlegt gildi EES-samningsins væri óhjákvæmilegt að halda umræðunum um inntak stjórnarskrárákvæðanna vakandi og taka af skarið á fortakslausan hátt um heimildina til þátttöku í alþjóðlegu samstarfi sem verður sífellt meira og víðtækara.

Virðulegi forseti. Ég tel, í ljósi þess sem hér hefur verið sagt, að þetta þurfi að gera, a.m.k. að leggja í slíka könnun. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði þessu máli vísað til hv. utanríkismálanefndar. Ég vona að það fái umfjöllun í þetta skipti innan nefndarinnar og vonandi að þessi tillaga verði samþykkt. Stjórnarskráin er okkur mjög mikilvæg og við eigum að hafa í heiðri gildi hennar og ákvæði. Við megum ekki láta leika vafa á því hvort ákvarðanir þingsins standist hana eður ei.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og utanrmn.

Undirbúningur að þjónustumiðstöð við olíuleit á Drekasvæði, fyrri umr.

Þáltill. KÞJ o.fl., 329. mál. — Þskj. 537.

[12:50]

Flm. (Kristján Þór Júlíusson) (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla að gera grein fyrir tillögu til þingsályktunar á þskj. 537, 329. mál, sem fjallar um undirbúning að þjónustumiðstöð við olíuleit á Drekasvæði.

Flutningsmenn ásamt þeim sem hér stendur eru hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, Arnbjörg Sveinsdóttir, Birkir Jón Jónsson, Einar Már Sigurðarson, Þuríður Backman, Ólöf Nordal og Höskuldur Þórhallsson.

Þingsályktunartillagan hljóðar svo: Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að aðstoða sveitarfélögin Langanesbyggð og Vopnafjarðarhrepp við að undirbúa og kanna þörf á starfrækslu þjónustumiðstöðvar sem gæti annast alla helstu þjónustu hérlendis við skip sem leita olíu á Drekasvæði.

Forsaga málsins er sú að vorið 2005 samþykkti ríkisstjórn Íslands að leggja 30 millj. kr. til undirbúnings olíuleitar á Drekasvæðinu við Jan Mayen hrygg en jarðeðlisfræðilegar mælingar þóttu gefa allgóð fyrirheit um að olía og gas í vinnanlegu magni væri að finna þar. Frekari rannsóknir, þar á meðal rannsóknarboranir þarf hins vegar til að sannreyna hvort olíu eða gas sé í reynd að finna á þessu svæði. Í framhaldi þessarar ákvörðunar ríkisstjórnarinnar hófst samstarf átta ráðuneyta og fjölmargra stofnana við að yfirfæra gildandi lög og reglur og gögn um veður og náttúrufar á svæðinu og meta þörf á frekari rannsóknum. Niðurstöður þessarar vinnu voru settar fram í skýrslu með tillögu að áætlun um útgáfu og útboð rannsókna og eins leyfa auk umhverfisskýrslu. Skýrslan var m.a. unnin í samræmi við lög um mat á umhverfismati áætlana.

Í skýrslunni sem iðnaðarráðuneytið gaf út í mars 2007 var sett fram tillaga að áætlun um olíuleit á Drekasvæðinu þar sem m.a. eru skoðuð hugsanleg umhverfisáhrif þeirrar áætlunar í samræmi við lög nr. 105/2006, um umhverfimat áætlana. Ríkisstjórnin samþykkti svo þann 18. desember 2007 tillögu iðnaðarráðherra um að stefnt verði að útboði sérleyfa til rannsókna og vinnslu á olíu og gasi á Drekasvæðinu norðaustur af Íslandi. Um er að ræða hafsvæði sem er á bilinu 5.000–10.000 ferkílómetrar og miðað er við að hægt verði að bjóða leyfin út 15. janúar á næsta ári, 15. janúar 2009.

Það er hins vegar ljóst að ýmis undirbúningsvinna er fram undan áður en hægt verður að úthluta sérleyfum til rannsókna á vinnslu olíu á Drekasvæðinu. Iðnaðarráðuneytið og Orkustofnun þurfa að endurskoða reglur, útfæra leyfisskilmála og útbúa staðlað leyfi, kynna þarf áformin fyrir olíuleitarfyrirtækjum og viðræður við Noreg um framkvæmd Jan Mayen samkomulagsins þurfa að fara fram. Það þarf að fara yfir umhverfis-, vinnuverndar- og öryggismál. Jafnframt þarf að ákveða fyrirkomulag eftirlits, setja upp samvinnu og samráðsvettvang eftirlitsaðila.

Eins og ég gat um áðan varðandi leyfisveitingar þá er miðað við það að hægt verði að bjóða út sérleyfi til rannsókna og vinnslu um miðjan janúar á næsta ári. Það felur í sér að tekið yrði á móti umsóknum í að minnsta kosti þrjá mánuði og þá má gera ráð fyrir að því ferli ljúki 15. apríl. Þá tekur við mat á umsóknum og síðan samningaviðræður við væntanlega umsækjendur og gera má ráð fyrir því að það ferli taki um það bil tvo til þrjá mánuði. Að öllu samanlögðu má búast við því að rannsóknar- og vinnsluleyfið geti verið veitt í fyrsta skipti um mitt ár árið 2009.

Á verksviði iðnaðarráðuneytisins verður að móta tillögur sem lúta að því að tryggja að sú starfsemi sem tengist þessu gríðarlega mikla máli geti farið fram að sem mestu leyti hér á landi. Ég hef fyrir því nokkuð ábyggilegar heimildir að heimilt sé við útgáfu rannsóknarleyfis að setja í leyfið það skilyrði að öll þjónusta vegna leitar að olíu og gasi skuli verða veitt frá Íslandi. Ef svo er þá er það eindregin skoðun mín að slík skilyrði beri að setja í þau leyfi sem gefin verða út. Að því gefnu að það gangi eftir verður að hafa nokkur snör handtök ef tímaáætlun sú sem ég fór yfir áðan gengur eftir, þ.e. að fyrstu leyfin til rannsóknarvinnslu verði gefin út um mitt næsta ár.

Sú tillaga sem hér er lögð fram af átta þingmönnum Norðausturkjördæmis er sprottin upp af frumkvæði sveitarstjórnanna í Langanesbyggð og Vopnafjarðarhreppi. Sveitarstjórnarmenn þeirra byggðarlaga sem hér um ræðir hafa lagt sig fram um að leita allra þeirra leiða sem þeir telja færar til að styrkja búsetu á þessum útverði landsins í norðaustri. Sveitarfélögin Langanesbyggð og Vopnafjarðarhreppur hafa ákveðið að stofna sameiginlegt fyrirtæki sem á að kanna hvort innanverður Bakkaflói henti undir þjónustumiðstöð fyrir áformaða olíuleit á Drekasvæði. Eðlilega staldra sveitarstjórnarmennirnir við þetta mál, þeir eru næstir væntanlegum vettvangi. Umrætt landsvæði hefur átt undir högg að sækja í atvinnulegu tilliti og íbúum á þessu svæði landsins hefur fækkað jafnt og þétt á undanförnum árum og lítt fyrirsjáanlegt að sú þróun breytist. Skýringanna í þessum efnum er aðallega að leita í því að mikillar einhæfni gætir í atvinnulífi og sveiflur í sjávarútvegi og landbúnaði hafa haft og munu hafa afdrifaríkar afleiðingar fyrir atvinnulíf þessa svæðis. Þar af leiðandi hljóta allir sem áhuga hafa á byggð í landinu að kunna að meta þær hugmyndir sem liggja í þá veru að leita leiða til að snúa þeirri þróun við og skoða alla kosti í þeim efnum til hlítar. Leiði sú undirbúningsvinna sem fyrirhuguð er til þess að umrædd þjónustumiðstöð rísi við Bakkafljóa er líklegt að það verði mikil lyftistöng fyrir atvinnulíf á öllu Norðausturlandi, ekki aðeins í sveitarfélögunum tveimur sem hafa haft frumkvæði að því að farið verði í þessa vinnu.

Vopnafjarðarhreppur og Langanesbyggð áforma að láta kanna þann möguleika að gera sérstaka þjónustuhöfn í þessu skyni þar sem verði nauðsynlegur búnaður til að annast alla þá þjónustu sem veita þarf skipum sem annast olíuleit og eins skipum sem þjóna leitarskipunum. Leiði rannsóknir til þeirrar niðurstöðu að olía verði unnin á Drekasvæðinu mun slík höfn einnig nýtast til flutninga á gasi frá landinu þar sem trúlegast yrði lögð gaslögn frá vinnslusvæðinu í land við Bakkaflóa og þar yrði þá væntanlega reist gasþjöppunarstöð. Vegalengdin í land er sú stysta sem völ er á á þessum svæðum. Ég vil hins vegar taka fram að slík áform munu gefa efni í aðra og sérstaka áætlun og eru því ekki til frekari umræðu að þessu sinni.

Einnig er áformað að sveitarfélögin taki að sér að hafa á

svæðinu allan þann neyðar- og björgunarbúnað sem til þarf svo unnt verði að bregðast við neyðartilvikum í samstarfi við björgunarsveitir og Landhelgisgæslu. Það liggur fyrir að annars vegar þarf að gera botn-, þrívíddar- og öldumælingar í Bakkaflóa til að hægt verði að meta hvort staðsetningin uppfylli kröfur sem gerðar verða til slíkrar hafnar og hins vegar þarfagreiningu þar sem farið verði yfir þá þætti sem þjónustumiðstöð eins og sú sem hér um ræðir þarfnast, svo sem samgöngur, þjónustu hvers konar, landnýtingu og fleira.

Samkvæmt skýrslu iðnaðarráðuneytisins sem þessi þingsályktunartillaga byggir á munu helstu þættir í þjónustu við rannsóknir og vinnslu á olíu og gasi vera þeir að það þarf rekstur þjónustumiðstöðvar í landi, reglulegar siglingar með vistir, varahluti og rekstrarvörur og reglulegt þyrluflug með starfsmenn og hraðsendingar. Í kafla 2.41 á blaðsíðu 29 í þeirri skýrslu sem iðnaðarráðuneytið gaf út í mars á síðastliðnu ári er fjallað um þjónustumiðstöð í landi. Þar kemur fram að á rannsóknarstigi er reynt að styðjast sem mest við þá aðstöðu sem fyrir er á viðkomandi svæði en allt annað er uppi á teningnum ef rannsóknirnar bera árangur.

Ef litið er til reynslu Norðmanna í þessum efnum þegar verkefni eins og þetta er komið á vinnslustig þá mun landþörf þjónustumiðstöðvar verða um 40–50 hektarar þar sem meginhlutinn er ætlaður undir þjónustufyrirtæki. Legupláss við bryggju fyrir skip með allt að 14–15 metra djúpristu þarf og má gera ráð fyrir að þau skip séu allt að 250 metrar að lengd. Fjöldi starfsmanna við slíka þjónustumiðstöð er áætlaður um 90 manns.

Að öllu samanlögðu er hér um að ræða mikilsvert mál og hvernig svo sem við kjósum að líta til þess ef þetta gengur upp þá getum við verið að horfa til þess að verið sé að leggja grunn að nýrri atvinnugrein í landinu. Við getum líka horft til þess ef þetta gengur upp að sú atvinnuuppbygging á þessu nýja sviði geti farið fram á þeim stað á landinu sem mest á undir í byggðalegu tilliti. Þannig að hvernig svo sem þetta er nálgast þá tel ég þess virði að gefa því rækilegan gaum og taka undir með þeim sveitarstjórnum á svæðinu sem vilja vinna að framgangi þess á þeim grunni sem hér hefur verið lýst.

Ég ætla, virðulegi forseti, ekki að hafa fleiri orð að sinni um þá þingsályktunartillögu sem hér er lögð fram en vonast til þess að að lokinni umræðu verði tillögunni vísað til hv. iðnaðarnefndar og síðari umræðu hér á hinu háa Alþingi.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og iðnn.

[Fundarhlé. — 13:01]

[13:34]

Útbýting:

Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, 577. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 893.

Ættleiðingar, 578. mál, stjfrv. (dómsmrh.), þskj. 894.

Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, fyrri umr.

Þáltill. GÁ o.fl., 492. mál. — Þskj. 784.

[13:35]

Flm. (Guðni Ágústsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir þingsályktunartillögu um skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar.

Flutningsmenn ásamt mér eru hv. þm. Einar Már Sigurðarson, Ellert B. Schram, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Guðjón A. Kristjánsson, Huld Aðalbjarnardóttir, Kristinn H. Gunnarsson, Magnús Stefánsson, Ólöf Nordal, Steingrímur J. Sigfússon og Illugi Gunnarsson. Tillögugreinin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela menntamálaráðherra að skipa starfshóp til að útfæra hugmyndir um alþjóðlegt skáksetur í Reykjavík sem helgað yrði skákafrekum stórmeistaranna Friðriks Ólafssonar annars vegar og Bobbys Fischers hins vegar.“

Í greinargerð segir m.a.:

Skákmenningu Íslendinga má rekja langt aftur í aldir. Af fornum bókum má sjá að Íslendingar tefldu talsvert fyrr á öldum og um það eru ýmsar heimildir. Í Búalögum um árið 1500 er þess getið að það kosti 12 álnir að kenna að tefla.

Til þess að ná langt í skák þarf fjölþætta hæfileika. Snilli skákmeistarans er samofin úr mörgum eiginleikum hugarflugs og rökhyggju. Skákin á sér kröfu sem er sameiginleg öðrum listum, kröfu um sköpunargáfu, samræmi, einbeitingu, ástríðu, frumleika og viljastyrk. — Það er hollt að kenna öllu fólki að tefla og kannski mikilvægur undirbúningur undir lífið. Alla vega ætti það að vera regla að allir stjórnmálamenn kunni að tefla því að rökhyggjan eflist mjög með skákinni.

Friðrik Ólafsson stendur föstum fótum í íslenskri skákmenningu. Hann byggir á reynslu og afrekum þeirra íslensku skákmanna sem fóru fremstir í flokki á undan honum. Snillingar festa rætur þar sem menning og hefð eru með blóma. Rósir vaxa ekki af sjálfsdáðum á eyðisöndum. Frægðarferill Friðriks við skákborðið er langur. Vert er að sýna dálítið brot til þess að minna á hversu glæsilegur ferillinn er. — Og það er líka vert að hugsa um hverjar aðstæður voru með ferðalög og tækni á þeim tíma sem Friðrik er einn fremsti skáksnillingur heimsins.

Friðrik varð Íslandsmeistari 1952, 17 ára gamall, skákmeistari Norðurlanda 1953 og þá sá yngsti sem því marki hafði náð. Eitt kunnasta afrek Friðriks Ólafssonar er þegar hann náði efsta sæti í Hastings ásamt Kortsnoj 1955–1956. Þetta var aðeins upphafið og Friðrik átti síðar eftir að vinna marga frækna sigra á skáksviðinu. Friðrik var útnefndur stórmeistari í skák 1958, fyrsti Íslendingurinn sem náði þeim titli. Þá fór mikil hrifningaralda um íslenskt þjóðfélag. Friðrik Ólafsson hefur ritað bækur um skák, m.a. um heimsmeistaraeinvígið 1972 með Freysteini Jóhannssyni. Haft var eftir Bobby Fischer að skýringar Friðriks við skákirnar frá einvíginu 1972 séu þær bestu sem gerðar hafa verið.

Friðrik Ólafsson var kosinn forseti Alþjóðaskáksambandsins, FIDE, og Ísland varð þannig áhrifaland í skáklífi

heimsins. Viðbrögð skákheimsins við kjöri Friðriks voru almenn ánægja. Fyrst og fremst var kjörið viðurkenning á einstaklingnum Friðriki Ólafssyni og lýsti trausti á honum og sýndi vinsældir hans. Í annan stað var kjörið viðurkenning á skákhefð Íslendinga. Ísland var orðið þungamiðja í skáklífi heimsins. Það er sama hversu marga og sterka skákmeistara Íslendingar eignast, Friðrik verður alltaf Friðrik. Yfir nafni hans og ferli verður alltaf einhver ævintýrablær.

Maður minnist þess frá æsku sinni og síðustu áratugum að þjóðin stóð oft á öndinni yfir snilli þessa manns, sóknarskákum hans og þeim krafti sem fylgdi honum við skákborðið. Hann var þjóðhetja og enn situr Friðrik Ólafsson og teflir. Enn er hann kallaður til móta. Enn teflir hann fjöltefli. Enn kallar hann unga og aldna að skákborðinu með snilli sinni og þar sem hann kemur og tekur þátt í mótum skortir aldrei áhorfendur. Það sáum við á Reykjavíkurmótinu og við sjáum líka að margir fremstu skákmenn heimsins koma hér. Ekki er það síst tengt nafni Friðriks Ólafssonar og hans framgöngu fyrir Íslands hönd.

Ekki ólíkt og með Bobby Fischer, þó að mennirnir geti varla verið ólíkari, var það sama rómantíkin. Það var spenna alls staðar þar sem hann fór enda var hann einn snjallasti ef ekki snjallasti skákmaður heimsins.

Robert James Fischer, best þekktur sem Bobby Fischer, varð heimsmeistari í skák 1. september 1972 eftir einvígi við Boris Spasskí í Reykjavík. Það einvígi var oft nefnt einvígi aldarinnar og endurspeglaðist baráttan í andrúmslofti kalda stríðsins sem stóð þá sem hæst. Flestir munu á einu máli um að afrek Fischers þá verði aldrei endurtekið, þær aðstæður sem ríktu þá í heiminum muni aldrei koma aftur.

Og öll minnumst við þessa sumars, þeirrar spennu sem fylgdi þessum stóru meisturum, þess mikla prúðleika og drengskapar sem Boris Spasskí hafði frammi og hefur ávallt sýnt síðan, mikill Íslandsvinur. En þetta var ógleymanlegt sumar og Ísland hefur sennilega aldrei verið jafnmikið í fjölmiðlum í hinni stóru veröld eins og í kringum það mikla einvígi. Því fylgdi mikil spenna, mikil mannleg átök þar sem skákmennirnir sýndu þor og kraft og Fischer var náttúrlega einstakur á margan hátt í framgöngu sinni og sínu áróðursstríði hvað þetta varðaði.

Fischer varð yngsti stórmeistari sögunnar og framlag hans til skáklistarinnar var einstakt. Hann var fyrirmynd heillar kynslóðar skákmanna þannig að enginn gat komist hjá því að dá hann. Frægt varð er Fischer á árunum 1970–1971 sigraði með miklum yfirburðum hvern andstæðing sinn á fætur öðrum í áskorendaeinvígjum um réttinn til að tefla við ríkjandi heimsmeistara. Þrátt fyrir langa fjarveru frá skákiðkun eftir einvígið við Boris Spasskí var hann ávallt dáður sem einn af mestu meisturum skáksögunnar.

Fischer bjó í Reykjavík síðustu æviár sín, eftir að góðir vinir hans, sem mynduðu stuðningshóp RJF, beittu sér fyrir að honum yrði veittur íslenskur ríkisborgararéttur. Þeir sem mynduðu hópinn voru Einar S. Einarsson, Garðar Sverrisson, Guðfríður Lilja Grétarsdóttir, Guðmundur G. Þórarinsson, Helgi Ólafsson, Hrafn Jökulsson, Ingvar Ásmundsson, Magnús Skúlason og Sæmundur Pálsson. Mun liðveisla Alþingis og ríkisstjórnar Íslands í því máli, með Davíð Oddsson forsætisráðherra í broddi fylkingar, seint gleymast.

Og sannarlega var það nú svo að þegar neyðin var mest og vandinn stærstur leitaði Fischer til þessa lands þar sem hann varð heimsmeistari. Þar hafði hann eignast aldavini sem hann leitaði til á ögurstundu. Það er út af fyrir sig eitt af afrekum Íslendinga að hafa bjargað þessum manni undan ofsóknum Bandaríkjamanna svo að hann gæti gengið um sem frjáls maður. Afrek Alþingis og kjarkur Alþingis og ríkisstjórnar á þessum tíma að ganga í það mál mun seint gleymast, það var barátta um mannfrelsi og mannréttindi. Þökk sé þeim vinum hans og stuðningsmönnum og hvernig íslenskir stjórnmálamenn brugðust við í þessum vanda.

Bobby Fischer lést eftir baráttu við alvarleg nýrnaveikindi og var jarðsettur í kyrrþey að eigin ósk í kirkjugarði Laugardæla í Flóa hinn 21. janúar sl. Hvílir þar nú í friðsælum kirkjugarði rétt austan við Selfoss í minni gömlu sveit. Það er gott að vera í Flóanum og Hraungerðishreppurinn hefur farið vel með sín börn. En við skulum átta okkur á því að hann hvílir í íslenskri mold á þessum stað og það þýðir að margir sem elska skák munu leggja leið sína austur að Laugardælum til þess að votta honum virðingu og þökk.

Meðan skák er tefld á jörðinni mun nafn Bobbys Fischers lifa. Skákir hans verða tefldar aftur og aftur, ungum og öldnum til gleði og ánægju. Það er vert að minnast skákafreka Fischers hér á Íslandi, svo samofin er þau minningu meistarans. Þar eigum við Íslendingar ríkar skyldur við umheiminn.

Við fögnuðum honum og gáfum honum íslenskan ríkisborgararétt og buðum honum hér að vera og hér varð hann heimsmeistari. Héðan mun stafa geislum af minningu um þennan mann þannig að þó hann sé fallinn þá eigum við ríkar skyldur við þennan merkilega skákmann Íslendingar og þess vegna er þetta mál hér flutt í dag.

Alþjóðlegt skáksetur í Reykjavík yrði auglýsing fyrir land og þjóð og verðugur bautasteinn um glæstan árangur íslenskra skákmanna í þeirri hugans íþrótt sem skákin er. Skáksetur þetta mundi ekki stangast á við starfsemi fyrirhugaðrar skákakademíu hér í Reykjavík sem borgarstjórn hefur verið að hugsa um heldur mundi það þvert á móti falla vel að því verðuga og metnaðarfulla markmiði að Reykjavík standi undir nafni sem skákhöfuðborg heimsins árið 2010.

Vel færi á því að skáksetur helgað skákafrekum þessara tveggja miklu snillinga, sem á margan hátt voru einhverjir mestu sóknar- og baráttuskákmenn síðustu aldar, yrði reist. Ég er sannfærður um að margir efnamenn, bæði íslenskir og erlendir, mundu vilja koma að þessu skáksetri með Íslendingum, leggja fram fjármagn til þess að byggja það upp og gera það að veruleika.

Vinir Fischers hafa tjáð mér að þegar hafi menn haft samband sem vilja leggja peninga fram til þess að slíkt skáksetur verði að veruleika. Ég vona því að þetta þingmál fái góða umræðu og meðferð í nefnd. Í því felst styrkur að margir öflugir þingmenn flytja það með mér, þingmenn sem hafa sýnt málinu mikinn áhuga. Ég trúi því að hæstv. menntamálaráðherra muni taka þessu máli fagnandi. Ég hef rætt það við hæstv. menntamálaráðherra og hún hefur tekið því vel. Hér eru miklir möguleikar fyrir land og þjóð en mestir til þess að varðveita minningu og skákafrek tveggja

fremstu skákmanna heimsins.

Að þessari umræðu lokinni legg ég til að málinu verði vísað til hv. menntamálanefndar.

[13:50]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég stend hér upp til að taka undir þá tillögu til þingsályktunar sem hv. þm. Guðni Ágústsson flytur ásamt tilgreindum meðflutningsmönnum sínum. Ég tel mjög vel við hæfi að unnið verði að því að stofna hér skáksetur til minningar um þá stórmeistarana Friðrik Ólafsson og Bobby Fischer.

Eins og hv. þm. Guðni Ágústsson fylgdist ég í æsku með ferli okkar glæsta snillings Friðriks Ólafssonar þegar hann vann á stórmótum erlendis og/eða vann ekki, þvert gegn væntingum okkar sem fylgdumst af athygli með því hvernig honum reiddi af. Það var ekkert ofmælt hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni áðan að þjóðin fylgdist virkilega með og skipaði sér í sveit að baki Friðriki Ólafssyni stórmeistara. Það er ekki í fyrsta skipti sem norrænir menn vinna glæstan sigur í Hastings á Englandi. Hv. þm. Guðni Ágústsson rakti að Friðrik Ólafsson hefði unnið slíkan sigur árið 1956 og það var einmitt þá sem ég hygg að athygli þjóðarinnar hafi beinst svo rækilega að því að þarna hefðum við eignast skáksnilling í fremstu röð.

Varðandi Bobby Fischer og tengsl hans við landið má taka undir þau sjónarmið að tengslin hafi verið merk og í sjálfu sér er ekki ástæða til að orðlengja eða endurtaka það, en ég hygg að fáir áhugahópar hafi unnið betra eða merkara starf á síðari árum en þeir sem á sínum tíma unnu að því að koma Bobby Fischer úr þeirri einangrun sem hann var í í Japan og undan því harðræði sem hann mátti þola af hálfu heimalands síns. Vegna hvers? Vegna þess að hann hafði leyft sér það sem frjálsborinn maður að fara á skákmót erlendis. Hann hafði farið á skákmót í Júgóslavíu og eftir það gat hann ekki um frjálst höfuð strokið. Það er virðingarvert að sá áhugahópur sem hv. þm. Guðni Ágústsson rakti hverjir hefðu verið í skyldi hafa brugðist við og beitt sér fyrir því að Bobby Fischer fengi að koma hingað til landsins, fengi íslenskan ríkisborgararétt og fengi hér aðsetur. Það er sómi að því fyrir alla sem að því komu að hafa staðið að málum með þeim hætti að Bobby Fischer skyldi geta komið hingað og eytt síðustu árum ævi sinnar á Íslandi.

Varðandi þá tillögu um að hafa alþjóðlegt skáksetur svo sem hér er lagt til er einungis eitt sem ég staldra við. Ég er sammála henni að öllu leyti, en samt sem áður velti ég fyrir mér hvort það sé nauðsynlegt að þetta alþjóðlega skáksetur þurfi að vera í Reykjavík. Í sjálfu sér mætti það vera einhvers staðar á höfuðborgarsvæðinu og þá í víðtækasta skilningi þess orðs, þess vegna á Selfossi, vegna þess að í sjálfu sér hamlar því ekkert að hafa alþjóðlegt skáksetur einhvers staðar aðeins fyrir utan höfuðborgina, ekki kannski síst miðað við það að talað er um af hálfu borgarstjórnar Reykjavíkur að hafa skákakademíu í Reykjavík. Þá færi e.t.v. betur á því að alþjóðlegt skáksetur til minningar um stórmeistarana Friðrik Ólafsson og Bobby Fischer risi einhvers staðar annars staðar án þess að það sé í mínum huga nokkurt stórmál. Það var vissulega í Reykjavík sem Bobby Fischer vann sér sinn heimsmeistaratitil þar sem hann kom með sínum sérkennilegheitum en vann samt sem áður hug og hjörtu ýmissa. Þar var háður áfangi í þeim hildarleik kalda stríðsins sem var á svo margvíslegum vettvangi háður þar sem menn skipuðu sér í flokka með réttum eða óréttmætum hætti eftir atvikum.

Bobby Fischer var hins vegar táknmynd sem vann sigur og ímynd lýðræðissinna í baráttunni gegn kommúnismanum. Það var þess vegna kaldhæðni örlaganna að þessi mikli skáksnillingur, Bobby Fischer, skyldi þurfa að líða fyrir það síðustu ár ævi sinnar að vera hundeltur og ofsóttur af sínu eigin heimalandi. Sem unnanda mannréttinda fannst mér miður að þessi forustuþjóð hvað varðar lýðræði og sem hefur viljað kenna sig sem forustuþjóð hvað varðar mannréttindi skyldi fara þannig að gagnvart einum að sínum mestu snillingum. Það er þá sem ég tel að þeir Íslendingar og íslensk stjórnvöld sem komu að málum hafi gert mjög góðan hlut og sýnt almennum lýðréttindum virðingu með því að taka upp málstað Bobbys Fischers og gefa honum þann sess sem hann fékk hér, sem hann átti fyllilega skilið.

Það er vissulega tímabært að við minnumst eins okkar fremsta skáksnillings fyrr og síðar, Friðriks Ólafssonar, og minnumst Bobbys Fischers og ég þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni og meðflutningsmönnum hans fyrir að flytja þá tillögu til þingsályktunar sem hér ræðir um.

[13:56]

Ólöf Nordal (S):

Frú forseti. Mig langar að leggja nokkur orð í belg um þessa ágætu tillögu til þingsályktunar um skáksetur helgað Friðriki Ólafssyni og Bobby Fischer.

Það er mikið talað um möguleika Íslands í ferðaþjónustu, hvernig við getum laðað útlendinga hingað til lands og hvað fleira markvert mætti sýna þeim en nú þegar er gert. Í augsýn er glæsilegt mannvirki í Reykjavík, hið nýja tónlistar- og ráðstefnuhús. Það mun án efa nýtast vel við uppbyggingu ferðaþjónustu, en um leið og litið er til bygginga og lagt er á ráðin um frekari byggingar víða um landið verður — og er rétt — að horfa sérstaklega til afreksmanna okkar og einstakra atburða í sögunni. Slíkum mönnum og atburðum eigum við að halda á lofti.

Fram undan er afmæli Jóns Sigurðssonar forseta, en árið 2011 verða 200 ár liðin frá fæðingu hans. Ég veit að minningu hans verða áreiðanlega gerð góð skil á því ári en ég vil beina því til þeirra sem með málið fara, þ.e. sjá um afmæli Jóns forseta, að horfa á Alþingishátíðina 1930 þegar við Íslendingar, fátæk þjóð, full sjálfstæðiselju, héldum Alþingishátíðina og gerðum það svo einstaklega vel að okkur hefur aldrei síðar tekist að halda hátíð með þvílíkum sóma sem þá var.

Við eigum Friðrik Ólafsson sem hefur alið af sér breiðar kynslóðir skákmeistara. Að öllum öðrum ólöstuðum má vísast kalla hann föður íslensku skákarinnar. Ég var barn þegar skákmótið mikla var haldið árið 1972 en það er mér mjög í fersku minni þegar ég hélt í höndina á föður mínum meðan við gengum niður í Laugardalshöll og horfðum á taflmennsku og ég dáðist að íþróttinni þótt ég skildi harla fátt. Þessi atburður varð heimsþekktur og hans á að minnast.

Þegar Bobby Fischer lenti í þeim miklu hremmingum

sem síðar urðu komum við honum til hjálpar og kannski til þess að þakka honum eða launa honum sumarið góða. „Hvaða önnur þjóð en Ísland hefði gert þetta?“ stóð í virtu erlendu blaði. Mér finnst vel við hæfi að alþjóðlegt skáksetur verði reist í Reykjavík og styð það eindregið og það sé helgað þessum miklu skákmeisturum. Þótt tillagan gangi út á að Reykjavík verði skákhöfuðborg árið 2010 langar mig samt að varpa fram þeirri hugmynd hvort möguleiki væri að tengja þessa atburði með einhverjum hætti, tengja þá miklu sögu sem tengist skákinni 2010 hinu merka afmæli hugsuðar okkar og sjálfstæðishetju Jóns Sigurðssonar.

[14:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég er einn af flutningsmönnum þessa máls eins og reyndar síðasti hv. ræðumaður þannig að það telst trúlega ekki til tíðinda að maður komi hér í ræðustól og lýsi stuðningi við það (**GÁ:** Og þykja aldrei tíðindi að þú stígir í ræðustól.) — fyrir nú utan það að það eru engar sérstakar fréttir að ég stígi hér í þennan ræðustól, það er alveg hárrétt hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni. Ég heyri að það liggur vel á honum í dag enda eðlilegt því að við erum hér að ræða um tillögu sem hann er 1. flutningsmaður að og er sennilega ein besta hugmynd hans frá upphafi vega. Trúlegt að hv. þm. Guðni Ágústsson geti þess vegna farið að huga að eftirlaunaárunum því nú hefur hann unnið sitt stærsta afrek með því að leggja fram þessa tillögu um skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar. — Menn verða náttúrlega að taka því ef þeir kalla fram í að þeim sé svarað.

Ég tel alveg einstaklega vel til fundið að halda á lofti og heiðra minningu þessara tveggja stórmenna og viðeigandi að reyna að tvinna það saman. Auðvitað verður manni hugsað til margra fleiri góðra manna en ég held að tæpast sé um það deilt að þessi tvö nöfn standi talsvert upp úr í okkar kafla skáksögunnar, bæði hinnar íslensku og hinnar alþjóðlegu, þar sem er annars vegar Friðrik Ólafsson og hins vegar Fischer og hans afrek hér 1972, og svo hans dramatísku síðustu æviár sem tengdust Íslandi.

Ég vil líka minna á að Friðrik Ólafsson er meira en okkar fyrsti stórmeistari, átrúnaðargoð og fyrirmynd þeirra sem voru að glíma við skáklistina á uppvaxtarárum, eins og sá sem hér stendur. Hann var síðan skrifstofustjóri þessarar stofnunar, Alþingis, um langt árabil og var ákaflega farsæll í því starfi. Alþingi á honum þar af leiðandi skuld að gjalda líka sem slíkum og ekki færi illa á því að hafa það í huga og minnast þess þegar Alþingi leggur sitt af mörkum í þessum efnum.

Ég var svo heppinn að komast m.a. í ágæta Rússlandsferð, sem fulltrúi í sendinefnd á vegum Alþingis, með þáv. skrifstofustjóra Friðriki Ólafsson í föruneytinu. Það var alveg sama hvar við komum að þegar föruneytið var kynnt og endað á því að kynna grandmaster Ólafsson bukkuðu allir sig og beygðu og við skiptum engu máli eftir það. Langmikilvægasta persóna sendinefndarinnar var að sjálfsögðu grandmaster Ólafsson þegar Rússar áttuðu sig á því hver var þar á ferð, að það var enginn annar en Friðrik Ólafsson, fyrrverandi forseti Alþjóðaskáksambandsins og þekktur stórmeistari.

Ég vil líka minna á það að lokum að það er vissulega mikilvægt að við höfum í huga að allt sem við gerum í þessum efnum þjóni ekki bara einhverjum táknrænum tilgangi, þó að það sé góðra gjalda vert og í fullum rétti sem slíkt, eins og aðgerðir til að halda á lofti minningu og heiðra þessa menn, heldur sé það líka markviss hluti af því að efla skáklistina og búa betur að henni og gera veg hennar sem mestan og halda henni lifandi. Það er auðvitað gríðarlega mikilvægt, og má aldrei gleymast, að hún þarf næringu neðan frá og það er fræðslu- og stuðningsstarf sem þarf að vinna og við eigum ekki síður því fólki mikið að þakka sem hefur lagt sitt af mörkum þar. Manni verður þá að sjálfsögðu hugsað til Hróksins og Hrafns Jökulssonar og þess ótrúlega þrekvirkis sem hann hefur unnið af áhuga sínum og ég leyfi mér líka að nefna fráfarandi forseta Skáksambandsins, Guðfríði Lilju Grétarsdóttur, og hennar mikla starf, bæði sem forseta Skáksambands Íslands, Skáksambands Norðurlanda og fyrstu konunnar sem gegnt hefur þeim embættum og þó meira væri.

Ég sæi það því gjarnan fyrir mér að þetta alþjóðlega skáksetur væri einhvern veginn tengt inn í heildarmyndina þannig að það væri mjög meðvitaður og þaulhugsaður hluti af allri okkar viðleitni til að efla skáklistina. Ýmislegt hefur verið vel gert í þeim efnum eins og launin sem eru í boði fyrir skákmenn, eða þá sem þeim árangri ná, og útbreiðslustarf sem ríkið styður og skákfélög og einstaklingar, fyrirtæki og aðrir, styðja. Allt ætti þetta að geta farið vel saman ef vel er að því hugað og fyrirhuguð skákakademía hér í Reykjavík og hvað það nú er annað, það á allt að geta unnið hvað með öðru. En það þarf auðvitað að hugsa það, það þarf að vera sett í samhengi og í einhverju skipulagi og ég held að það sé best komið í höndum þess fólks sem heldur utan um málefni skáklistarinnar í landinu, þ.e. Skáksamband Íslands og skákfólkið sjálft, okkar fríði hópur stórmeistara og alþjóðlegra meistara og hugsjónafólkið sem hefur drifið þessa hluti áfram — og ég hef með fullri virðingu fyrir og að öllum öðrum ólöstuðum einungis nefnt hér tvær manneskjur, þau Guðfríði Lilju Grétarsdóttur og Hrafn Jökulsson.

Sem sagt, virðulegur forseti, þetta er svo afbragðsgóð tillaga að þó að nokkuð sé liðið á þingveturinn fyndist mér að Alþingi ætti að gera gangskör að því að afgreiða þetta mál. Þetta er mál af því tagi sem menn eiga ekki að þurfa að mylja með sér eins og ónefndur fyrrverandi þingmaður hefði kannski orðað það hér einu sinni.

[14:06]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Það er létt yfir hv. þingmönnum og eðlilegt þegar slík tillaga sem þessi er hér rædd. Ég held að það sé rétt hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, a.m.k. man ég ekki eftir að hv. þm. Guðni Ágústsson hafi komið með jafnmerka tillögu og þá sem hér liggur fyrir.

Ég vil líka taka undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni varðandi það að það er eðlilegt að hraða meðferð þessarar tillögu væntanlega í menntamálanefnd þegar þar að kemur. Þó að þar liggi mikið fyrir held ég að vel væri við hæfi að þessi tillaga fengi hraða meðferð. Að vísu er það spurning hvort hv. þm. Guðni Ágústsson, 1. flutningsmað-

ur, vill kannski fá að flytja hana nokkrum sinnum áður en hún verður samþykkt til þess að athyglin verði nægjanleg, þannig að það er spurning hvort það sé ekki rétt að hv. 1. flutningsmaður tjái sig um það hér, ég trúi að hann haldi hér merka lokaræðu um þessa ágætu tillögu.

Það er afar vel til fundið að hér verði komið upp skáksetri sem verður helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar. Það eru hreinar línur að engir tveir einstaklingar hafa haft eins mikil áhrif á Íslendinga á skáksviðinu og þessir tveir menn. Þeir eru uppi á svipuðu róli þegar þeir eru að vinna sín stærstu afrek. Friðrik hefur alveg gífurleg áhrif hér á landi vegna þeirra afreka sem hann vann. Ég var svo heppinn að vera á yngri árum á þeim tíma og var einn af þeim sem smitaðist af þessari bylgju og sé ekki eftir þeim tíma sem fór í iðkun þeirrar ágætu listgreinar sem skákin er. Skákin er reyndar svo merkileg að um leið og hún er listgrein er hún að auki íþróttagrein og siglir þar jafnt um en af einhverjum ástæðum ekki verið tekin inn eða ekki sóst eftir því, ég held að það sé svona ýmist, að vera hluti af íþróttahreyfingunni á formlegan hátt, þ.e. að vera í Íþróttasambandi Íslands. Ég hef talið um nokkurt skeið að eðlilegt væri að skákin væri þar þó að hún hafi auðvitað þetta mikla listræna ívaf sem fylgir henni.

Ég sagði áðan að það væri alveg ljóst að þessir tveir menn hefðu haft gífurleg áhrif hér, þá sögu þekkja allir og þarf ekki að rifja hana upp. Friðrik var um langt skeið þekktasti Íslendingurinn og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon rifjaði upp kynni sín af því hvað Rússar þekktu vel til grandmaster Ólafssonar. Ég get vitnað um það sama þegar ég var á yngri árum að þvælast á skákmótum víða um Norðurlöndin. Það var eiginlega alveg sama hverja maður hitti, ekki bara skákmenn heldur bara í heimahúsum, að Ólafsson var oft eini Íslendingurinn sem menn höfðu yfir höfuð heyrt talað um. Það er því klárt mál að Friðrik Ólafsson á það inni hjá þjóðinni að eitthvað þessu líkt verði gert.

Fischer kom hér líka við sögu, ekki bara það að hafa verið svona glæsilegur og efnilegur og öflugur skákmaður með ýmis áhrif á þróun skáklistarinnar, heldur kemur hann líka sterklega við sögu okkar líka. Í fyrsta lagi í kringum heimsmeistaraeinvígið árið 1972. Það er náttúrlega stór saga að segja frá því hvernig á því stóð að við náðum því einvígi, sem er alveg stórmerkilegt. Hann kom hér og var þá þekktur en ekki síður það að einvígið varð stórmerkilegt og báðir einstaklingarnir sem tóku þátt í því áttu mikinn sóma, Fischer kannski fyrst og fremst sómann af því hvað hann gerði á taflborðinu en Spasskí af því hvernig hann kom fram við allt og alla. Það var kannski ekki sterkasta hlið Fischers að hugleiða framkomu sína við aðra en við skákborðið hafði hann alla vega sínar sterkustu hliðar á hreinu.

Við þekkjum líka síðasta kafla ævi hans þegar íslenska þjóðin kemur að því að hjálpa honum í hans nauðum síðustu æviárin, búa honum aðstæður sem voru miklu betri en honum buðust annars staðar. Ég endurtek því og tek undir að hér er um mjög merka tillögu að ræða. Ég tel eðlilegt að henni sé hraðað á þeim hraða sem hv. 1. flutningsmaður óskar eftir hér í gegnum þingið. (**GÁ:** Ekki á hraða snigilsins.)

[14:11]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég get ekki annað en lýst yfir stuðningi við þessa tillögu hv. þm. Guðna Ágústssonar. Ég vona svo sannarlega að eitthvað verði úr þessu meira en orðin tóm, að ríkisstjórnarflokkarnir sjái sóma sinn í því að bakka upp þessa tillögu hv. þm. Guðna Ágústssonar. (**EMS:** Þú ert þó ekki að efast um það?) Það vill nú svo til að ég efast um að ríkisstjórnarflokkarnir hleypi slíkri tillögu í gegnum þingið, það er oft þannig að þeir gera það ekki þegar um þingmannamál er að ræða.

Ég kom hingað ekki til þess eins að dásama þessa tillögu heldur verð ég kannski með breytingartillögu við hana þess efnis að umrætt skáksetur verði sett upp einhvers staðar nálægt þeim stað þar sem Fischer er jarðaður. Ég held að það væri alls ekki vitlaust að huga að Selfossi eða nágrenni undir slíkt skáksetur. Ég held að það væri af því góða að nýta tækifærið — það þarf ekki allt að vera í Reykjavík.

Spasskí kom hingað í heimsókn fyrir stuttu. Hann kvartaði undan því að tölvur væru farnar að hafa áhrif á skákheiminn og skáklistina. Hann hefur sjálfur sett upp setur til þess að kenna ungu fólki að nýta sér tölvur í sambandi við skákina og það er kannski hluti af því sem hv. þm. Guðni Ágústsson ætti að hugleiða í sambandi við umrætt skáksetur, hvort ekki sé þörf á því við breyttar aðstæður. Ég á sjálfur tölvu sem mátar mig alltaf og ég kann því illa að tapa alltaf. Ef ég er með hana á sterkasta styrkleika vinn ég hana aldrei, það er helst ef ég set hana á einhvern barnastyrk að ég á smásjens.

Ég ætla að lýsa yfir stuðningi við tillöguna og vona að menn sjái sér fært að reisa umrætt skáksetur einhvers staðar nálægt grafreit Fisc hers.

[14:14]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Hér kemur hver þungavigtarmaðurinn á fætur öðrum og lýsir yfir stuðningi við þessa tillögu. Ég (**GÁ:** Bætist einn í hópinn.) bætist í þann hóp í þeirri von að vera talinn til þungavigtarmanna. Ég er mikill unnandi íþrótta eins og flestum er kunnugt og þar á meðal skákíþróttarinnar. Ég tel að skák og reyndar brids og fleiri huglæg viðfangsefni séu íþróttir eins og hver önnur skilgreind íþrótt innan Íþrótta- og Ólympíusambands Íslands. Ég gerði reyndar tilraun til þess á sínum tíma, þegar ég var í forustu Íþrótta- og Ólympíusambandsins, að greiða fyrir inngöngu og aðild skákíþróttarinnar inn í þau stóru samtök. Það tókst ekki af ýmsum ástæðum sem ég ætla ekki að rekja hér en ég undirstrika það enn og aftur að skák og fleiri slíkar íþróttir sem menn stunda með huglægum hætti eru eðlilegur hluti af íþróttastarfi og íþróttum eins og þær eiga að vera rétt skilgreindar.

Ég er stuðningsmaður og meðflutningsmaður á tillögunni og þarf ekki að endurtaka ágætar ræður og ágæt rök sem komið hafa fram í þessari umræðu, sérstaklega af hálfu 1. flutningsmanns. Ég vildi aðeins lýsa yfir því að ég er mjög stoltur af því að vera meðflutningsmaður þessa góða máls. Ég tel sjálfsagt og réttlætanlegt að það skref sé stigið að stofna skáksetur í nafni Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar og sé ekki að neitt ætti að tefja fyrir því að það

komist til framkvæmda sem allra fyrst. Ég lýsi yfir miklum stuðningi við málið og þakka fyrir flutning þess. Ég treysti því að það fái skjótan framgang.

[14:16]

Flm. (Guðni Ágústsson) (F):

Hæstv. forseti. Það er litlu við þetta að bæta, margar góðar ræður hafa verið fluttar í dag til stuðnings þessu máli af fólki sem ég treysti vel. Ég þakka það og þann breiða stuðning sem þessi þingsályktunartillaga fær því að það eru þingmenn úr öllum flokkum sem flytja málið og þingmenn úr öllum flokkum hafa talað við flutning þess í dag, þannig að ég efast ekkert um stuðning manna hvort sem þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu. Þetta er, eins og einhver sagði, þannig mál að það er hafið yfir allar slíkar deilur. Þetta er ekki pólitískt mál en þetta er afar íslenskt mál sem getur orðið okkur að liði í samfélaginu og heiðrar nöfn tveggja merkilegra manna sem allir Íslendingar þekkja til.

Einhverjir þingmenn ræddu það hér að þetta væri mesta afrek mitt á stjórnmálaferlinum. Ég skal ekkert segja um það, að mörgu hefur maður komið og sterk voru ráðherraárin átta. Ég skal ekkert dæma um það, það er alltaf erfitt að meta hvað er afrek eða ekki afrek í lífinu, en þetta er svona skrautfjöður. Menn höfðu rætt þetta við mig og sjálfsagt er hugmyndin ekki upphaflega mín því að mörgum manninum hafði dottið þetta í hug. Kannski er mesta afrek mitt að halda enn jöfnu við sjálfan Friðrik Ólafsson á skákborðinu svo að það er af ýmsu að tína en það er auðvitað tilviljun að það stendur enn.

Varðandi spurninguna um það hvar skáksetrið verði staðsett, þá vil ég taka fram að ég tel að skákhöfuðborg heimsins, sem við ætlum að gera Reykjavík að, eigi að varðveita þetta skáksetur, það eigi að vera í höfuðborginni. Við eigum ekki að deila um það, við ætlum að gera Reykjavík að skákhöfuðborg heimsins og þetta mundi styrkja það mál. Hér var heimsmeistaraeinvígið háð, Ísland er þekkt af Reykjavík og þótt ég sé landsbyggðarmaður tel ég augljóst að staðsetningin verði í höfuðborginni hvað þetta varðar. Við getum svo stofnað útibú og farið með skáksetrið um landið o.s.frv. en ég held að það fari best á því að höfuðborgin hafi þetta verkefni.

Svo er spurningin hvernig til tekst. Það er t.d. engin spurning að það var ekki lítið afrek að fá heimsmeistaraeinvígi Spasskís og Bobby Fischers hingað fyrir svona mörgum árum, 35, 36 árum. Það var mikið afrek þeirra manna sem komu því í gegn og fjármögnuðu dæmið. Þetta var dýrt því að skák var þá mjög dýr íþrótt og það datt kannski engum í hug að litla Ísland réði við það verkefni, það risaverkefni að taka að sér heimsmeistaraeinvígi í skák. Það voru mjög snjallir menn sem komu að því, ég nefni Guðmund G. Þórarinsson verkfræðing, sem þá var ungur borgarfulltrúi fyrir Framsóknarflokkinn í Reykjavík og mikill áhugamaður um skák. Hann fór fyrir liði og hafði auðvitað mjög marga öfluga menn með sér en það var fyrir styrk þessara manna — þar hafa sjálfsagt lagt honum lið Einar S. Einarsson, Friðrik Ólafsson og fleiri — og svo auðvitað stjórnvalda landsins á þeim tíma að þetta tókst.

Ég held að það skipti líka miklu máli hvernig til tekst hjá hæstv. menntamálaráðherra, sem fær þetta mál í hendur verði það afgreitt sem þingsályktun frá Alþingi, að skipa starfshópinn og hverjir verða þar. Eins og ég sagði í upphafsræðu minni tel ég að möguleikarnir til að fjármagna þetta dæmi myndarlega séu mjög miklir, bæði frá öflugum, auðugum einstaklingum um víða veröld sem alltaf hafa sýnt skákinni og kannski líka þessum tveimur stóru meisturum mikinn áhuga, þar er peninga von, og við eigum líka sem betur fer marga öfluga einstaklinga og fyrirtæki sem mundu leggja þessu máli lið. Svo kæmi ríkisvaldið eitthvað að því, Reykjavíkurborg o.s.frv. Ég held því að grundvöllur sé til að gera þetta skáksetur mjög merkilega út sem mikla miðstöð, kannski á enn þá víðari sviðum en við áttum okkur á. Ég tek undir það sem kom fram í mörgum ræðum hér að það á auðvitað að tengja þetta öðrum atburðum og allri hugsun sem er í kringum skákina.

Áður en ég flutti málið ræddi ég það við Guðfríði Lilju Grétarsdóttur, sem þá var formaður Skáksambands Íslands. Hún tók því vel og hafði mikinn áhuga á málinu eins og skákmenn eðlilega hafa og hún lagði mér gott lið við að undirbúa og fara yfir þetta mál.

Ég þarf ekki að bæta fleiru við, ég tek undir það með hv. þingmönnum að ég veit að menntamálanefnd fer vel með þetta mál og ég trúi því að hún afgreiði það fljótt. Ég tel enga ástæðu til að flytja þetta mál þing eftir þing. Þetta er mál sem skipaður verður starfshópur af menntamálaráðherra og það er mjög mikilvægt fyrir okkur sem höfum áhuga á málinu að sjá hvað sá hópur leggur til. Síðan kann málið að koma aftur til þingsins með einum eða öðrum hætti þar sem við verðum á nýjan leik að leggja því lið annaðhvort í fjárlögum eða með öðru móti.

Ég þakka öllum þeim þungavigtarmönnum sem hafa talað hér í dag og flytja málið með mér.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og menntmn.

[14:24]

Útbýting:

Rannsóknaboranir í Gjástykki, 576. mál, fsp. ÞBack, þskj. 892.

Ríkisendurskoðun, 1. umr.

Frv. KHG o.fl., 497. mál (Alþingi kjósi ríkisendurskoðanda). — Þskj. 791.

[14:25]

Flm. (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Á þskj. 791 flyt ég frumvarp til laga um breytingu á lögum um Ríkisendurskoðun ásamt níu öðrum hv. þingmönnum, þeim Gunnari Svavarssyni, Höskuldi Þórhallssyni, Steingrími J. Sigfússyni, Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, Guðjóni A. Kristjánssyni, Helga Hjörvar, Ögmundi Jónassyni, Ellerti B. Schram og Siv Friðleifsdóttur.

Í 1. gr. frumvarpsins er lagt til að breyta 1. málsl. 2. gr. laga um Ríkisendurskoðun sem í dag hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Forsætisnefnd Alþingis ræður forstöðumann stofnunarinnar til sex ára í senn og nefnist hann ríkisendurskoðandi.“

Lagt er til að þessi setning orðist svo, með leyfi forseta:

„Alþingi kýs forstöðumann stofnunarinnar til sex ára í senn og nefnist hann ríkisendurskoðandi.“

2. gr. frumvarpsins hljóðar svo:

„Lög þessi öðlast þegar gildi.“

Greinargerðin sem fylgir með frumvarpinu er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Með frumvarpinu er lagt til að Alþingi kjósi ríkisendurskoðanda í stað þess að forsætisnefnd Alþingis ráði hann. Yrði þá ráðning ríkisendurskoðanda færð til sama horfs og gilt hefur frá upphafi varðandi umboðsmann Alþingis.

Fyrstu lögin um umboðsmann Alþingis eru frá 1987 og var þá þegar lögfest að Alþingi kysi umboðsmann. Í greinargerð með frumvarpinu segir um þetta atriði að þetta sé sama fyrirkomulag og viðhaft sé í Danmörku og að ætla megi að það sé til þess fallið að auðvelda umboðsmanni störf sín ef hann sækir umboð sitt beint til meiri hluta þess þings sem situr hverju sinni. Flutningsmaður frumvarpsins var þáverandi forsætisráðherra, Steingrímur Hermannsson, og vísaði hann sérstaklega til þessa rökstuðnings í framsöguræðu sinni fyrir frumvarpinu.

Með lögum nr. 12/1986 var Ríkisendurskoðun flutt undir vald Alþingis. Rökstuðningurinn vísaði einkum til þess að stjórnarskráin færði Alþingi vald í hendur til þess að ákveða fjárveitingar. Því væri það rökrétt að á vegum löggjafans færi fram endurskoðun á því hvernig framkvæmdarvaldið, sem annast framkvæmd fjárlaga, hafi nýtt fjárlagaheimildir Alþingis og svo hvort farið hafi verið út fyrir þær. Var þá ákveðið að forsetar Alþingis réðu í sameiningu forstöðumann Ríkisendurskoðunar. Á þeim tíma voru forsetarnir þrír, einn fyrir neðri deild, annar fyrir efri deild og sá þriðji fyrir sameinað Alþingi.

Lögunum var breytt 1997 til samræmis við breytingar sem urðu 1991 á skipulagi Alþingis, þegar deildaskiptingin var afnumin og ákveðið að Alþingi starfaði aðeins í einni málstofu. Í stað forseta Alþingis var ráðningarvaldið fært til forsætisnefndar Alþingis, sem samanstendur af forseta Alþingis og varaforsetum þess. Hafa ber í huga að skv. 10. gr. þingskapalaganna frá 1991 sker forseti úr ef ágreiningur verður í forsætisnefndinni. Þetta þýðir að í raun er það vilji forseta sem ávallt ræður, því að þótt allir varaforsetar séu á einu máli dugir það ekki til ef ágreiningur er við forseta Alþingis.

Sérstök ástæða er til þess að vekja athygli á því að ríkisendurskoðanda verður ekki vikið úr störfum nema með samþykki Alþingis rétt eins og gildir varðandi umboðsmann Alþingis. Verður að telja eðlilegt í ljósi þessa og í fullu samræmi við löggjöf um umboðsmann Alþingis að gera þá breytingu á lögunum um Ríkisendurskoðun að ríkisendurskoðandi verði kosinn af Alþingi.“

Virðulegi forseti. Þetta er meginefni frumvarpsins, að færa til sama horfs kosningu og val á nýjum ríkisendurskoðanda og gildir um umboðsmann Alþingis. Báðar þessar stofnanir heyra undir Alþingi beint og því er eðlilegt að sama fyrirkomulag sé um ráðningu og brottvikningu, ef til þess kynni að koma. Rökstuðningurinn fyrir því að í upphafi var tekið upp það fyrirkomulag um umboðsmann Alþingis fyrir 20 árum að Alþingi kysi hann, er enn í fullu gildi. Hann er sá að það styrki umboðsmann í starfi að styðjast við meiri hluta Alþingis, sýnilegan meiri hluta, og geri hann óháðan í störfum sínum eins og hann á að vera, bæði óháðan framkvæmdarvaldinu og óháðan forseta Alþingis sjálfum.

Sama röksemd á auðvitað við um ríkisendurskoðanda og þess vegna er eðlilegt að hafa fyrirkomulagið með sama hætti. Það er það nú þegar að hálfu leyti hvað varðar brottvikningu ríkisendurskoðanda, að honum verði ekki vikið úr embætti nema með samþykki meiri hluta Alþingis. Þess vegna er lagt til í frumvarpinu að stíga skrefið til fulls hvað varðar embætti ríkisendurskoðanda og samræma það því sem Alþingi ákvað að gilti um umboðsmann Alþingis. Nú er einmitt lag og kjörið tækifæri til að taka þessa lagabreytingu fyrir og til umræðu á Alþingi því að núverandi ríkisendurskoðandi hefur tilkynnt að hann muni láta af störfum síðar á þessu ári og þá er heppilegt fyrir Alþingi að breyta lögunum ef til þess er vilji, og gera það sem fyrst eða á næstu vikum þannig að nýr ríkisendurskoðandi yrði þá valinn með þeim hætti sem frumvarpið gerir ráð fyrir.

Virðulegi forseti. Ég legg svo til að að lokinni þessari umræðu verði málinu vísað til 2. umr. og allsherjarnefndar. Að vísu var málinu og núverandi lögum um Ríkisendurskoðun frá 1996 þegar þau voru hér til meðferðar sem frumvarp vísað til sérnefndar en ekki allsherjarnefndar. Það kann að helgast af því að þá voru flutningsmenn forseti Alþingis og að ég held varaforsetar líka. Ég legg það í dóm forseta hvort hann telur eðlilegt að hafa sama fyrirkomulag og 1997 og hlíti niðurstöðu hans í þeim efnum ef hann telur það vera svo. Að öðru leyti er það tillaga mín að málið gangi til allsherjarnefndar.

[14:32]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Alþingi hefur ýmis hlutverk með höndum. Það er að sjálfsögðu augljósast að standa að lagasetningu en einnig að veita framkvæmdarvaldinu aðhald. Ein af grundvallarstofnunum sem sinnir slíku hlutverki og heyrir undir Alþingi er embætti ríkisendurskoðanda. Þetta frumvarp lýtur að því hvernig standa skuli að ráðningu forstöðumanns þeirrar stofnunar.

Fram hefur komið í máli 1. flutningsmanns, hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, hvaða röksemdum við flutningsmenn teflum fram máli okkar til stuðnings. Ég vek athygli á því hve víðtæk samstaða er að baki þessu frumvarpi. Þar er að finna þingmenn úr fjórum flokkum á þinginu. Úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði er auk mín hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem stendur að þessu frumvarpi.

Eins og málum háttar nú ræður forsætisnefnd þingsins ríkisendurskoðanda. En ég vil hamra á því sem fram kom í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar að sá framgangsmáti eða sú tilhögun er ekki ýkja lýðræðisleg því að ef uppi er ágreiningur í forsætisnefnd þingsins er það á valdi forsetans að skera úr um þann ágreining. Ef mismunandi sjónarmið eru uppi um hvern beri að ráða til þessa mikilvæga embættis er það því forseti þingsins sem hefur endanlegt úrskurðarvald í því efni. Þetta frumvarp sem gerir ráð fyrir því að ráðningarvaldið verði fært til þingsins alls gengur því út á að færa ráðninguna í lýðræðislegra samhengi en nú er.

Ég tel mjög mikilvægt að hraða afgreiðslu þessa máls í ljósi þess að núverandi ríkisendurskoðandi mun láta af störfum von bráðar og að ráða verður mann í hans stað. Ég kveð mér fyrst og fremst hljóðs hér til að lýsa mjög eindregnum stuðningi Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs við þetta þingmál.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Stefnumörkun í málefnum kvenfanga, fyrri umr.

Þáltill. ALJ o.fl., 514. mál. — Þskj. 813.

[14:36]

Flm. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir að þingsályktunartillaga mín komst á dagskrá. Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um stefnumörkun í málefnum kvenfanga og stofnun deildaskipts fangelsis fyrir konur. Tillagan er á þskj. 813, þingmál nr. 514.

Flutningsmenn tillögunnar eru ásamt mér hv. þingmenn Álfheiður Ingadóttir, Ögmundur Jónasson og Paul Nikolov.

Tillögugreinin er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að móta stefnu í málefnum kvenfanga og undirbúa byggingu deildaskipts fangelsis fyrir konur sem yrði á höfuðborgarsvæðinu.“

Í tilefni af stækkun Kvíabryggju þann 3. október síðastliðinn tilkynnti dómsmálaráðherra að núverandi ríkisstjórn hefði hug á því að fylgja eftir áætlun um endurnýjun og nýbyggingar fangelsa í landinu. Til þessarar áætlunar er einnig vitnað í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar en hún var samþykkt árið 2005 af þáverandi ríkisstjórn. Í áætluninni kemur fram að til stendur að gera endurbætur á fangelsinu á Akureyri, sem nú eru búnar, að fjölga skuli rýmum á Kvíabryggju úr 14 í 22 og að gera skuli endurbætur á aðkomu- og heimsóknarhúsi á Litla-Hrauni. Þar að auki á að byggja sex klefa deild fyrir konur sem og opnari deild fyrir fanga en nú stendur til boða í fangelsinu. Einnig stendur til að reisa nýtt fangelsi með sex til fjórum klefum á höfuðborgarsvæðinu þar sem verði gæsluvarðahald, afplánun í skamman tíma, meðferðar- og sjúkradeild.

Í október 2006 skipaði Björn Bjarnason dómsmálaráðherra nefnd undir forustu Margrétar Sæunnar Frímannsdóttur sem ætlað var að leggja fram tillögur að markvissri stefnu varðandi framtíðarrekstur fangelsisins að Litla-Hrauni. Nefndin hefur nú lokið starfi sínu og skilað af sér skýrslu. Í skýrslunni er meðal annars fjallað um þá stefnu fangelsismálayfirvalda að vista kvenfanga í öryggisfangelsinu á Litla-Hrauni. Nefndin kemst að þeirri niðurstöðu að það sé mikilvægt að konur hafi kost á því að afplána refsivist sína í sérstöku kvenfangelsi. Einnig telur nefndin mikilvægt að mótuð verði sérstök stefna í málefnum kvenfanga.

Ljóst er að Ísland hefur staðið afar langt á eftir þeim löndum sem við berum okkur saman við hvað afplánunarmál kvenna varðar. Þegar litið er til skipanar mála í löndum sem talin eru framarlega í málefnum kvenfanga er misjafn hátturinn á. Í Svíþjóð eru kvenfangar vistaðir í sérstökum kvennafangelsum. Danir hafa vistað karla og konur í sameiginlegum fangelsum en þó á aðskildum deildum og það sama á við um Noreg. Norðmenn eru einnig með sérstök kvennafangelsi. Bretar og Kanadamenn hafa hins vegar ekki verið með blandaða fangelsisvist.

Í febrúar síðastliðnum, eftir stækkun Kvíabryggju, voru kvenfangar í fyrsta sinn vistaðir í fangelsinu á Kvíabryggju í Grundarfirði. Þar er nú útbúið sérhúsnæði fyrir konur. Samskipti kynjanna eru með sama hætti og í öðrum fangelsum landsins og er föngum gert að fara eftir sérstökum reglum um samskipti kynjanna. Konur eru á sama hátt og karlar sérvaldar í afplánun á Kvíabryggju. Þær taka þátt í því sama og karlar innan fangelsis.

Fram kemur í viðtali við Erlend S. Baldursson afbrotafræðing hjá Fangelsismálastofnun í *Fréttablaðinu* 17. febrúar síðastliðinn að konur eigi ekki sömu möguleika til dæmis hvað tómstundir, útivist og vinnu varðar í Kópavogsfangelsi þar sem þær hafa alla jafna afplánað. Mikilvægt er að það ríki jafnrétti milli kynja í fangelsum landsins eins og annars staðar og því er brýn þörf á að farið verði af stað eins fljótt og unnt er með það verkefni að móta stefnu í þessum málum og búa konum sem afplána dóm sömu skilyrði og körlum. Það þarf að leiðrétta þá mismunun sem hefur átt sér stað á hlut kvenna og auka fjölbreytni í afplánunarúrræðum fyrir konur.

Auðvitað ber að fagna því að tekið hefur verið skref í rétta átt með því að bjóða upp á aðra vistunarmöguleika fyrir konur en áður hafa verið í boði hér á landi. En það er ólíðandi að afplánunarúrræði skuli enn þann dag í dag vera háð kynferði og hljóta þau rök að ekki skuli mismunað vegna kynferðis að vega þyngra en efnahagsleg rök.

Eitt af höfuðmarkmiðum á sviði fangelsismála hlýtur að vera að aðstoða þann sem afplánar dóm til að breyta lífi sínu til hins betra. Til þess þarf fanginn stuðning og skapa þarf skilyrði sem bjóða upp á þau fjölþættu úrræði sem þarf til þess að koma til móts við mismunandi aðstæður fólks. Núverandi framboð á fangelsisvistun fyrir konur býður ekki upp á slíkt. Aðbúnaður í fangelsinu við Kópavogsbraut er engan veginn viðunandi og fyrirhuguð uppbygging á Litla-Hrauni kemur á mörgum sviðum ekki til móts við þarfir kvenna.

Tölur frá Noregi sýna að konum fjölgar í fangelsum þarlendis og stafar það að mestu leyti af fjölgun fíkniefna- og auðgunarbrota. Það er engin ástæða til að ætla að ekki megi sjá sömu þróun hérlendis. Samkvæmt grein Margrétar Sæmundsdóttur, *Vangaveltur um félagslega stöðu kvenna í afbrotum* frá 2005, eru konur að jafnaði dæmdar fyrir önnur brot en karlar. Brot þeirra eru ekki eins ofbeldisfull, en það sem bæði kynin virðast eiga sameiginlegt eru fíkniefnabrotin, en um 30% eru að afplána fangelsisvist fyrir slík brot. Rannsóknir hafa einnig sýnt að konur hafa að jafnaði lengri meðferðarsögu á bak við sig en karlar sem afplána fangavist. Þær þurfa því afar góð meðferðarúrræði og í mörgum tilvikum aðstoð frá aðilum eins og Stígamótum og Kvennaathvarfi.

Meiri hluti kvenfanganna sem voru að afplána í fyrsta sinn áttu við mun meiri félags- og heilbrigðisvanda að stríða en karlmenn í sömu stöðu. Í raun er vandi þeirra mun líkari félags- og heilbrigðisvanda karlfanga sem við í dag-

legu máli köllum síbrotamenn. Þeir sem starfa innan fangelsismála hafa bent á mikilvægi þess að taka tillit til sérþarfa kvenna en þarfir þeirra eru á ýmsan hátt aðrar en karla. Einnig hafa margar þessara kvenna alist upp við líkamlegt og/eða andlegt ofbeldi og eru úrræði sem mæta þessum þörfum grundvöllur þess að þeim vegni vel þegar afplánun lýkur. Sameiginleg afplánun karl- og kvenfanga getur haft í för með sér að meðferðarskilyrði þessara kvenna versni. Oft eru eldri tengsl til staðar á milli kven- og karlfanga, meðal annars sökum smæðar okkar hér á Íslandi og flækir það málið enn frekar.

Menntunarstig þeirra kvenna sem tóku þátt í rannsókn Margrétar var lágt en 61% þeirra höfðu einungis lokið grunnskólaprófi. Það vantar töluvert upp á möguleika kvenna á því að sækja sér menntun innan fangelsanna. Mikilvægt er að boðið sé upp á kennslu við hæfi og einstaklingsmiðaða ráðgjöf. Góð aðstaða til að stunda nám þarf að vera til staðar og tryggja þarf föngum náms- og starfsráðgjöf. Rannsóknir hafa sýnt að menntun í fangelsi hefur fyrirbyggjandi áhrif og er því bara af hinu góða.

Viðunandi útivistar- og líkamsræktaraðstaða er augljóslega einnig mikilvæg fyrir fanga. Núverandi aðbúnaður býður ekki upp á slíkt og í hugmyndum um uppbyggingu á Litla-Hrauni er ekki gert ráð fyrir breytingum á þeirri aðstöðu sem fyrir er, sem þýðir að hún mun ekki verða viðunandi fyrir kvenfanga sem þar munu afplána sinn dóm. Af rannsóknum sem gerðar hafa verið um tómstundaframboð til kvenna í blönduðum fangelsum kemur fram að þær hafa ekki sama aðgang að fjölbreyttum úrræðum og karlmenn innan fangelsisins og blönduð fangelsisvist er beinlínis valdur að þessum skorti á fjölbreytileika í úrræðum fyrir konur. Þá stafar þetta að mestu leyti af því að þær eru í miklum minni hluta og aðstæður bjóða ekki upp á fjölbreytileika.

Tækifæri til þátttöku í samfélaginu er lykilatriði í því að upplifa sig sem hluta af heildinni. Því er framboð á atvinnu, námi og tómstundum ásamt viðeigandi meðferð á heilbrigðis- og félagslegum vanda algjör grundvöllur í uppbyggingarstarfi fangelsanna. Þannig fá fangar þau verkfæri sem þarf til að takast á við kröfur samfélagsins.

70% þeirra kvenna sem tóku þátt í rannsókn Margrétar voru mæður og tæplega helmingur þeirra á fleiri en eitt barn. Þetta þýðir að fangelsun mæðra á tímabilinu 1998–2003 hefur snert um 60 börn á Íslandi. Við megum ekki gleyma því að þegar mæður eru dæmdar í fangelsisvist eru börn að sama skapi dæmd í aðskilnað. Brýnt er að konum sem afplána fangavist sé boðin viðunandi aðstaða fyrir börn. Það þarf að taka tillit til þess að fangar og ekki síst kvenfangar hafi sterk tengsl við fjölskyldu sína og þurfi á þeim að halda auk þess sem það er nauðsynlegt fyrir börnin. Það er því mikilvægt að staðsetning kvennafangelsis sé þannig að það sé aðgengilegt fjölskyldum þeirra sem afplána þar. Konur sem búa við erfiðar aðstæður félagslega og heilbrigðislega eru afar viðkvæmar fyrir. Hlúa þarf að þeim og veita þeim þá aðstoð sem þarf þannig að þær geti tekist á við umönnun barna sinna eftir að afplánun lýkur og að þær þurfi ekki að lifa í fátækt og óöryggi. Núverandi aðstæður fyrir börn mæðra í fangelsum á Íslandi eru engan veginn viðunandi. Í ljósi þess að aðskilnaður mæðra frá börnum sínum er beinlínis niðurbrjótandi fyrir konur í fangavist, að ekki sé talað um áhrifin á börnin, er okkur skylt að bæta þetta. Samskipti við aðstandendur og börn eru það mikilvægasta í lífi margra fanga og ber okkur því að skapa skilyrði sem viðheldur þeim góðu tengslum sem fyrir eru.

Hægt er að halda því fram að konur í afplánun á Íslandi hafi gleymst í þessari uppbyggingarvinnu sem dómsmálaráðuneytið vinnur að. Uppbygging refsivistar er að stærstum hluta sniðin að þörfum karla. Það er afar brýnt að nú verði eitthvað að gert. Fangelsismálastofnun og starfsmenn hennar vinna mjög gott og mikilvægt starf en núverandi aðstæður eru hamlandi fyrir það uppbyggingarstarf sem þar er í gangi. Þrátt fyrir umræður um þessi mál á Alþingi hefur lítið verið að gert og staðan er orðin þannig að hún þolir enga bið.

Virðulegi forseti. Ég skora á stjórnvöld að hefjast þegar handa við að bæta úr þessum málum. Ríkisstjórn sem er tíðrætt um mannréttindi og jafnrétti hlýtur að líta svo á að henni beri að hlúa að hag kvenfanga til jafns við karlfanga. Það er ekki eftir neinu að bíða.

[14:47]

Paul Nikolov (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel þessa ályktun löngu tímabæra. Hún fjallar um vaxandi vandamál sem nær lítilli eða engri athygli þó að fangelsismál almennt hefi fengið æ meiri athygli. Mér finnst sjálfsagt mál að kvenfangar afpláni refsingar sínar í sér kvennafangelsi sérstaklega með tilliti til þess, eins og komið hefur fram, að konur og karlar eru með ólíkar þarfir, það vitum við öll. Því má líka bæta við að á meðan ég er þess fullviss að fangelsismálastjóri og fangelsismálayfirvöld gera allt sem hægt er til að tryggja öryggi þessara kvenna þá hlýtur að vera gríðarlega andlega erfitt að vera ein af nokkrum kvenföngum í fangelsi sem er fullt af karlmönnum. Það sýnist mér eins konar óþörf og ósanngjörn aukarefsing.

Langflestar konur eru dæmdar fyrir glæpi sem hafa ekkert með ofbeldi að gera en þurfa samt að búa hjá ofbeldisfullum afbrotamönnum. Þegar konum og karlmönnum er blandað í sama fangelsi, sérstaklega þegar vísbendingar eru um að konum sem brjóta af sér sé að fjölga, þá er um að ræða tifandi tímasprengju.

Hærra hlutfall kvenna en karla í fangelsum á börn. Fjölskyldutengsl eru mikilvægt atriði í endurhæfingu, sem er í samræmi við fangelsisstefnu ríkisstjórnarinnar þannig að brýnt er að auðvelda þessi tengsl. Börnin eiga ekki skilið að vera stranglega aðskilin frá mæðrum sínum. Þannig aðskilnaður getur leitt til hegðunarvandamála í æsku sem kaldhæðnislega getur skapað þjóðhagsleg félagsleg vandamál í samfélaginu í framtíðinni.

Ef markmið ríkisstjórnarinnar í þessum málum er endurhæfing þá er brýnt að ríkisstjórnin tryggi betur öryggi þessara kvenna og verndi fjölskyldutengsl milli mæðra í fangelsi og barna þeirra. Ég skora á ríkisstjórnina að taka á þessu þverpólitíska máli og grípa til aðgerða.

[14:49]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs sem einn af flutningsmönnum þingsályktunartillögu sem sett er fram undir forustu og að frumkvæði hv. þm. Ölmu Lísu Jóhannsdóttur og snýr að stefnumörkun í málefnum kvenfanga og stofnunar deildaskipts fangelsis fyrir konur.

Rökstuðningur hefur þegar komið fram í máli 1. flutningsmanns þingsályktunartillögunnar og ég ætla ekki að gera annað en að taka undir þau sjónarmið sem þar voru sett fram, ítreka að hér er vísað í skýrslur sem unnar hafa verið, m.a. skýrslu sem nýverið kom fram frá nefnd sem starfaði undir forustu Margrétar Frímannsdóttur, núverandi fangelsismálastjóra á Litla-Hrauni, en í þeirri skýrslu var komið inn á aðstöðu kvenfanga og framtíðarsýn varðandi kvenfanga. Í skýrslunni kemur fram að flestir þeir sem skýrsluhöfundar leituðu til eru á því máli að stefnt skuli að því að hafa sérstök fangelsi fyrir konur. Í greinargerðinni með þingsályktunartillögunni er því fagnað að stigin hafi verið skref í þá átt að bjóða upp á fleiri vistunarúrræði fyrir konur en var til skamms tíma.

Hæstv. forseti. Hér er hreyft mjög brýnu hagsmuna- og réttlætismáli. Í niðurlagi greinargerðar með þingsályktunartillögunni segir réttilega að lítið hafi hreyfst í þessum málum á undanförnum árum þrátt fyrir umræður og er hér gerð tilraun af hálfu flutningsmanna þessa þingmáls til að koma þessu brýna réttlætismáli á hreyfingu.

[14:51]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs sem einn af flutningsmönnum þessarar þingsályktunartillögu og vil sérstaklega þakka frumkvæði hv. þm. Ölmu Lísu Jóhannsdóttur að bera þetta brýna mál hér inn í þingsali. Ég ætla ekki að endurtaka þær röksemdir sem hér hafa verið fluttar og ég held að hljóti öllum að vera ljósar. Konum í fangelsum fjölgar um allan hinn vestræna heim og einnig hér á landi og það umfram fjölgun karlfanga. Sú staðreynd hefur auðvitað mikil áhrif, ekki bara á konurnar sjálfar sem hér um ræðir heldur á fjölskyldur þeirra og á samfélagið í heild. Þessi staðreynd ætti þess vegna líka að hafa áhrif á stefnu okkar í fangelsismálum og byggingu fangelsa.

Hér hefur komið fram að fæstir kvenfanga eru dæmdir fyrir ofbeldisglæpi. Þetta sýnir okkur og sannar að kvenfangar ættu að vera í forgrunni þegar horft er til svokallaðra „alternatífra“ úrræða í fangelsismálum, opinna fangelsa eða annars slíks, vegna þess að þær eru sjaldnast ógn við almennt öryggi og þurfa sjaldnar að vera í öryggisgæslu en karlar. Það skýtur þess vegna skökku við ef áætlanir íslenskra stjórnvalda miðast við að vista kvenfanga saman með karlföngum í öryggisfangelsi þar sem í okkar litla samfélagi, eins og hér hefur verið bent á, geta jafnvel setið á fleti fyrir karlar sem hafa beitt þessar sömu konur kynferðislegu eða öðru ofbeldi.

Það er nauðsynlegt að ítreka það sem hér hefur verið sagt um ólíkar þarfir karla og kvenna, ekki bara til náms, tómstunda og útivistar, heldur langar mig til þess að bæta einu við og það er sú staðreynd að aðferðir sem er beitt í fangelsum til þess að styrkja aga, eins og það er kallað, aðferðir sem eru ætlaðar til þess að brjóta á bak aftur afneitun og varnarviðbrögð fanga, virka kannski á karla, ekki síst á ofbeldisfulla karla, en geta haft þveröfug áhrif á konur einmitt vegna þeirrar reynslu sem sýnt hefur verið fram á að kvenfangar hafa af mjög miklu sálrænu, líkamlegu og kynferðislegu ofbeldi.

Það er dapurlegt að við skulum búa við kynbundna mismunun í fangelsum á Íslandi en ég hygg að það verði fljótt liðin tíð og vonandi eru allir sammála um að það megi ekki við svo búið standa. Hin góða skýrsla sem nefnd undir forustu Margrétar Frímannsdóttur skilaði um framtíðarrekstur fangelsisins að Litla-Hrauni og hér hefur margoft verið vitnað til slær nýjan tón í þessum efnum. Sú þingsályktunartillaga sem hér er flutt er flutt til þess að láta þann tón heyrast og enduróma inn í þingsali og við flutningsmenn vonum svo sannarlega að það verði til þess að þingsályktunartillagan verði samþykkt.

[14:55]

Flm. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil bara taka undir það sem hefur verið sagt hér um þessi mál. Það er afar brýnt að farið verði í það núna að bæta aðstöðu kvenfanga sem er að mörgu leyti mjög slæm. Konur sem hafa verið vistaðar í fangelsum eru þar af ýmsum ástæðum og brot þeirra misjöfn. Aðstaðan sem hefur verið í boði hingað til mætir ekki þörfum þeirra á viðunandi hátt.

Það er alltaf verið að ræða um mikinn kostnað við fangelsi og að það sé mjög dýrt að vista fanga og það er verið að spara, það er viðkvæðið. Ég tel að í raun og veru sé mun ódýrara að veita föngum viðunandi aðbúnað í fangelsi vegna þess að þá er í raun verið að vinna að forvörnum því það hefur sýnt sig að fái fangar ekki viðunandi aðstoð eru meiri líkur á að þeir komi aftur og það viljum við ekki.

Ég tel því að þetta sé mjög brýnt. Ég held að blönduð fangelsi eins og við þekkjum þau í dag sé ekki framtíðin. Við verðum að fara að huga að því að þarfir kvenna og karla eru mjög mismunandi og þessu þarf að breyta.

Ég legg til að þessari þingsályktunartillögu verði vísað til allsherjarnefndar og ég vona að ríkisstjórnin muni fara eftir beiðni okkar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og allshn.

Umræður utan dagskrár.

Fjárveitingar til úrbóta á sviði geðverndar barna og ungmenna.

[15:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Fyrr í dag ræddum við hina góðu stöðu í heilbrigðismálum okkar, heilbrigðisþjónustu sem fær fyrstu einkunn í nýrri skýrslu OECD. Við hljótum því miður að viðurkenna að geðheilbrigðismál hafa verið olnbogabarn í þessu góða heilbrigðiskerfi og ekki síst geðheilbrigðismál barna eða þjónusta við börn með geðraskanir.

Í ágúst á síðasta ári var tilkynnt langþráð átak í þeim efnum og skyldi 150 millj. kr. varið til þess málaflokks á 18

mánaða tímabili í þeim tilgangi m.a. að eyða biðlistum, styrkja barna- og unglingageðdeildina, miðstöð heilsuverndar barna og efla þjónustu við börn og unglinga með geðraskanir á landsbyggðinni. Tillögurnar voru unnar í samráði við starfsmenn BUGL og Miðstöðvar heilsuverndar barna og markmiðið var að greiða leið barna og unglinga að geðheilbrigðisþjónustunni og stytta biðlistana. Meðal aðgerða sem þar eru nefndar er m.a. að kalla til sjálfstætt starfandi sérfræðinga á sviði geðheilbrigðisþjónustu, bæði barnageðlækna, barnalækna og sálfræðinga til að auka aðgengi að þjónustu þeirra. Langtímaáætlun skyldi sett um forvarnir í geðvernd og þróað nýtt samskiptakerfi til að auka samvinnu þeirra sem starfa að þessum málum á landinu. Síðan voru tvö tilraunaverkefni styrkt sérstaklega á Heilbrigðisstofnun Suðurnesja og Heilbrigðisstofnun Austurlands í eitt ár.

Eins og heyra má er þetta mjög umfangsmikið verkefni og ekki er öllu lokið enn því að ráðinn var fræðslustjóri á BUGL til að styrkja þjónustuhlutverk stofnunarinnar og efla einnig skylda starfsemi Miðstöðvar heilsuverndar barna sem ég nefndi. Í upphafi þessa nýbyrjaða árs, það er reyndar komið fram í apríl, skyldi einnig liggja fyrir ítarleg úttekt á starfsemi og stjórnun BUGL og á grundvelli hennar taka ákvarðanir um framtíðarskipulag og rekstrarform.

Hér er um afar brýnt verkefni að ræða því að allt of lengi hefur geðheilbrigðisþjónusta við börn og unglinga setið á hakanum í heilbrigðisþjónustu okkar. Þegar hæstv. heilbrigðisráðherra kynnti þessa áætlun 16. ágúst í fyrra voru 165 börn og ungmenni á biðlista BUGL, mörg í sárri neyð og bráðri. Á bak við hvert nafn á þessum biðlista er örvæntingarfull fjölskylda, foreldrar, systkini, frændgarður og vinir sem eiga eðlilega bágt með að skilja hvernig á því stendur að það fæst ekki hjálp mánuðum saman, ekki einu sinni viðtal við sérfræðing, hvað þá innlögn. En eins og allir vita getur það einmitt skipt sköpum fyrir þroska og geðheilbrigði einstaklings í áhættuhópi að hann fái læknis- og sálfræðiþjónustu strax og fyrstu einkenna verður vart. Það var því ekki nema von að áætluninni yrði fagnað. Nú eru liðnir átta mánuðir af þessum 18 og tími til kominn að spyrja um árangurinn og hvernig þessum 150 millj. kr. hefur verið varið til þessa og hver áætlun er um frekari fjárveitingar á þessu sviði.

Við vitum auðvitað öll að biðlistanum á BUGL hefur ekki enn þá verið útrýmt, því miður. Við vitum líka að laun starfsmanna í umönnunarstörfum þar eða annars staðar hafa heldur ekki verið hækkuð og það er ekki auðvelt að fá fólk til þessara starfa, ekki auðveldara en það var í ágúst í fyrra. Við vitum að úttekt á starfsemi og stjórn BUGL hefur ekki enn verið kynnt en það eru tíu mánuðir enn eftir af þessum tíma.

Fyrir um mánuði síðan eða svo voru kynnt í fjölmiðlum áform um opnun einkarekinnar geðlæknastöðvar fyrir börn og unglinga en í morgun ræddum við einmitt um einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni. Til stendur að opna svokallaða geðdeild barna og unglinga í gömlu heilsuverndarstöðinni sem nú heitir Heilsuverndarstöðin ehf.

Ég vil því nota þetta tækifæri og spyrja ráðherra m.a. hvað barna- og unglingadeildin hefur fengið stóran hlut af þessum 150 millj. sem verja skal til verkefnisins og hvernig þessu fé hefur að öðru leyti verið varið. Enn fremur spyr ég hvernig gengið hefur að fá sjálfstætt starfandi sérfræðinga að þessu borði, hvað úttektinni líður og loks hvort hin einkarekna geðdeild barna og unglinga hefur leitað eftir fjárveitingum frá ráðherra að ráðuneyti eða fengið samninga (Forseti hringir.) þar um.

Ég veit, herra forseti, að þetta er afskaplega umfangsmikið mál og því miður gefur (Forseti hringir.) þessi utandagskrárumræða (Forseti hringir.) okkur lítið tóm til að ræða það.

[15:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Eitt af forgangsmálum ríkisstjórnarinnar og heilbrigðisráðherra sem hér talar er að beita sér sérstaklega í þágu barna og ungmenna sem glíma við geðraskanir. Þess vegna samþykkti Alþingi aðgerðaáætlun strax og ríkisstjórnin var mynduð sem tekur mið af þessari pólitísku stefnumótun. Mér er bæði ljúft og skylt að svara fyrirspurnum hv. 11. þm. Reykv. s. sem gerir málefni þessi að umtalsefni á Alþingi.

Í samræmi við aðgerðaáætlun sem samþykkt hafði verið og gerð var að höfðu miklu og nánu samstarfi við fagaðila, einkum BUGL og Miðstöðvar heilsuverndar barna, þá ákvað ég að veita samtals 150 millj. kr. til ákveðinna verkefna á árunum 2007–2008. Þegar var hafist handa við að ráða starfsfólk til að vinna markvisst að því að stytta biðlista eftir þjónustunni bæði á BUGL og Miðstöð heilsuverndar barna.

Hv. 11. þm. Reykv. s. spyr um ráðstöfun þessa fjár. Landspítali fékk 48 millj. kr. á árunum 2007–2008 til að ná niður biðlistum á BUGL og taka á uppsöfnuðum vanda. Í tengslum við aðgerðaáætlunina hefur verið unnið að breyttum áherslum við þjónustu BUGL. Má sjá afraksturinn m.a. í fækkun barna á biðlista eftir þjónustu, styttingu meðalbiðtíma og breyttu vinnulagi sem m.a. hefur falist í því að lengja vinnutíma starfsfólks og auka samstarf við aðrar stofnanir sem sinna geðheilbrigðisþjónustu við börn og unglinga.

Vinna við styttingu biðlista gengur samkvæmt áætlun. Á rúmu hálfu ári hefur tekist að fækka um rúmlega þriðjung eða 35% á biðlista BUGL eða frá 165 börnum í 107. En á sama tíma hafa borist 100 nýjar tilvísanir á BUGL og við stefnum á að bið eftir þjónustu verði komin í viðunandi horf í árslok.

Barna- og unglingageðdeild Landspítala fékk sérstaka fjárveitingu upp á 11 millj. kr. 2007 og 2008 til að efla ráðgjafarhlutverk deildarinnar við fyrsta og annars stigs þjónustuaðila með því m.a. að ráða fræðslustjóra og fjölga ferðum starfsmanna BUGL á heilbrigðisstofnanir úti á landi. Lögð hefur verið áhersla á ríkissamstarf við BUGL við aðra þjónustuaðila sem koma að málefnum barna og unglinga með geðraskanir, svo sem heilsugæslu og félagsþjónustu.

Í fyrsta lagi má nefna að gerðir hafa verið samningar við tvær heilsugæslustöðvar á höfuðborgarsvæðinu um leiðbeiningu og ráðgjöf frá starfsmönnum BUGL. Í öðru lagi hófst um áramót samstarf BUGL og Heilbrigðisstofnunar Austurlands sem felur í sér þjálfun starfsmanna heilbrigðisstofnunarinnar til að sinna geðheilbrigðisþjónustu við börn

og unglinga á Austurlandi.

Í þriðja lagi eru haldnir reglulegir samstarfsfundir með starfsmönnum þjónustumiðstöðva höfuðborgarsvæðisins og tilgangur þeirra er að auka samstarf m.a. með því að kynna þjónustu og flytja úrræði og þekkingu frá BUGL í nærumhverfi barna.

Í fjórða lagi hefur samstarf við greiningarteymi við heilsugæslu- og skólaskrifstofu Akraness verið endurvakin. Jafnframt hafa önnur sambærileg teymi óskað eftir endurnýjun samstarfs bæði á Suðurnesjum og Suðurlandi.

Í fimmta lagi má geta þess að starfsmenn BUGL hafa annast handleiðslu og fræðslu fyrir starfsfólk Miðstöðvar heilsuverndar barna sl. tvö ár. Þá hefur verið ráðinn fræðslustjóri sem liður í eflingu þjónustu BUGL. Starf hans felst í skipulagningu og fræðslu fyrir foreldra, aðra þjónustuaðila og umsjón með stærri ráðstefnum. Hafinn er undirbúningur fræðsluverkefna til að auka stuðning við foreldra og þjónustuaðila í nærumhverfi.

Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins fékk 30 millj. kr. árin 2007 og 2008 til eflingar Miðstöðvar heilsuverndar barna til að koma á jafnvægi og ná niður biðlistum á einu ári. Starfsfólk miðstöðvarinnar tók að sér aukna yfirvinnu auk þess að barnageðlæknir var ráðinn í hlutastarf ásamt sálfræðingum. Verulegur árangur hefur náðst hjá Miðstöð heilsuverndar barna í að ná niður biðlistum fyrir þjónustu jafnframt sem biðtími barna eftir þjónustunni hefur styrkst. Í ágústmánuði 2007 voru 110 börn á biðlista eftir þjónustu í Miðstöð heilsuverndar barna. Hefur þeim fækkað í um 80 börn eða um 28% sem bíða eftir þjónustu frá miðstöðvunum. Biðtími eftir þjónustunni var áður frá einu ári upp í eitt og hálft ár en er kominn niður í tvo til sex mánuði. 14 millj. kr. voru veittar til tveggja heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni, Heilbrigðisstofnunar Suðurnesja og Heilbrigðisstofnunar Austurlands, til að styrkja tilraunaverkefni til að efla samruna þjónustuaðila með því að fjármagna starf umsjónaraðila í eitt ár. Fjárveitingin er veitt í því skyni að auka samvinnu milli heilbrigðisþjónustunnar, félagsþjónustunnar og annarra aðila sem veita einstaklingum með hegðun og geðraskanir þjónustu. Þá hafa 35 millj. kr. verið veittar til að auka aðgengi barna og unglinga að sjálfstætt starfandi sérfræðingum á sviði geðheilbrigðisþjónustu og hefur samninganefnd ráðherra nú þegar gert samning við sálfræðinga um þjónustu þeirra.

Aðgerðaáætlun heilbrigðisráðherra sem kynnt var í ágúst á síðasta ári tók mið af brýnustu þörfum barna og unglinga sem þjást af geð- og hegðunarröskunum en einnig voru settir fjármunir í að styrkja almenna geðheilbrigðisþjónustu við börn og unglinga, bæði á höfuðborgarsvæðinu og á landsbyggðinni. Þá var um 7 millj. kr. veitt til undirbúningsaðgerða á sviði forvarna og um geðvernd barna og ungmenna til lengri tíma. Unnið er að þessari áætlun og niðurstaða þeirrar vinnu verður kynnt innan nokkurra vikna og þá verða jafnframt kynntar tillögur ráðherra um fjárveitingar til lengri tíma til þessarar þjónustu.

Virðulegi forseti. Mikilvægt er að sem fyrst komist jafnvægi á starfsemi barna- og unglingadeildar Landspítala þannig að deildin geti sinnt þeirri þjónustu sem henni er ætlað og að biðtími eftir þjónustu verði í viðunandi horfi. Samkvæmt fyrrnefndri aðgerðaáætlun er vinna að úttekt og starfsemi á stjórnun BUGL og gert ráð fyrir að niðurstöðurnar liggi fyrir eigi síðar en næsta haust og verði þá lögð til grundvallar ákvörðun um framtíðarskipun deildarinnar. Kostnaður við þessa úttekt er áætlaður 5 millj. kr.

Að lokum spyr hv. 11. þm. Reykv. s. (Forseti hringir.) hvort heilbrigðisráðuneytið hafi gert samning við geðdeild barna og unglinga, GB, sem stofnuð hefur verið innan Heilsuverndarstöðvarinnar ehf. (Forseti hringir.) Samkvæmt upplýsingum heilbrigðisráðuneytisins er hópur barnalækna, sálfræðinga og barnageðlækna sem nú eru í stofurekstri og flestir á samningi við samninganefnd heilbrigðisráðherra (Forseti hringir.) að flytja rekstur sinn til Heilsuverndarstöðvarinnar ehf. þar sem þau munu sameinast um rekstur og bjóða upp á þarflega þjónustu. Þessi hópur mun flytja starfsemi sína í Heilsuverndarstöðina í lok næstu viku.

[15:12]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Virðulegi forseti. Það er við ramman reip að draga í málefnum barna og unglinga, þau sem varða geðdeild Landspítalans, og við þá aðila sem um þau fjalla. Heilbrigðisráðherra bar ótt á. Þær tölur sem hann fór hér yfir eru staðfestar í frétt í Morgunblaðinu í dag og ljóst er að þarna gerast hlutirnir hratt. Það er stöðugur straumur nýrra viðfangsefna og m.a. hafa verið afgreidd þar rúmlega 140 mál á rúmu hálfu ári, fjórir nýir starfsmenn ráðnir til starfa. Það er allt gott og blessað.

Það kemur fram í fréttinni að miðað sé við að bið eftir þessari þjónustu á barna og unglingageðdeild Landspítalans séu þrír mánuðir. Það er reyndar ekki talað um það í fréttinni hver hinn raunverulegi biðtími er en að þessu er stefnt. Hann hefur verið allt að helmingi lengri, eða hálft ár, en um leið og lofsorði er lokið á þær umbætur sem tekist hafa er mikil ástæða til að hvetja til enn frekari snerpu í þessum málum til að vinda ofan af þessu erfiða ástandi. Það þýðir enn meiri umbætur og enn meiri pening. Það eru líklega um tvö ár síðan biðlistinn eftir þjónustu á BUGL tvöfaldaðist eða þar um bil. Menn hafa kennt um auknum vanda, líka breyttum vinnubrögðum og viðmiðum.

Ég legg engan dóm á hin nýju vinnubrögð, sjálfsagt eru þau rétt. En það er rétt að geta þess að 22. september 2006 lagði Siv Friðleifsdóttir, þáverandi heilbrigðisráðherra, fram metnaðarfulla áætlun í níu liðum um þessi mál sem rímar í mörgu við þá áætlun sem kom svo fram í ágúst í fyrra hjá núverandi heilbrigðisráðherra.

Ég hvet til þess að gengið verði til þessara mála á enn breiðari grundvelli en hér hefur verið ræddur og hægt er að sjá í þeim áætlunum sem fram hafa komið og með því að hugsa jafnvel enn víðar. (Forseti hringir.) Það þarf að takast á við vanda barna og ungmenna á þessu sviði fyrr í ferlinu með félagslegum hætti og með hjálp og samningum við sálfræðinga. (Forseti hringir.) Sú dýra þjónusta má ekki vera greidd öll úr eigin vasa. Takist það (Forseti hringir.) þá hef ég trú á því að þeim tilfellum sem koma til kasta barna- og unglingageðdeildar (Forseti hringir.) geti fækkað hlutfallslega á ný.

[15:15]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Það er að mínu mati löngu tímabært að tala um þau málefni sem hér eru á dagskrá og það þá í meira svigrúmi en er gert í stuttum utandagskrárumræðum. Eins og hæstv. heilbrigðisráðherra hefur rakið var það mjög ánægjulegt strax í haust að þessi málaflokkur varð eitt af forgangsverkefnum nýskipaðrar ríkisstjórnar. Fram kemur í upplýsingum hæstv. ráðherra að mörgu hefur nú þegar verið hrundið í framkvæmd.

Ég vil af þessu tilefni koma því sjónarmiði á framfæri að þetta viðfangsefni sem kallast geðræn vandamál barna og ungmenna er í sjálfu sér miklu stærra og umfangsmeira en það sem snýr að BUGL sérstaklega eða einstaklingunum sem í hlut eiga. Geðræn vandamál eru víðtækt hugtak, þau eru af margvíslegum toga, hin geðrænu vandamál, og eru veikindi sem stafa mjög oft af ytri aðstæðum, svo sem félagslegum kringumstæðum í skóla, á heimili eða í umhverfi. Á þessum vettvangi þarf að líta heildstætt á málið, efla foreldraráðgjöf, taka á vandanum innan hinna almennu skóla, virkja heilsugæslustofnanir og efla fjölskyldufræðslu. Það þarf að efla fyrirbyggjandi starfsemi, kenna viðbrögð, rýna orsakir og bregðast við áður en í óefni er komið. Geðræn vandamál eru nefnilega ekki alltaf vandi viðkomandi einstaklings, heldur sprottin af aðstæðum sem einstaklingur ræður ekki við. Þau er hægt að fyrirbyggja oft og tíðum eða leysa með aðstoð og viðbrögðum fagfólks ef þau eru nýtt og á fólk hlustað. Að því þarf að vinna (Forseti hringir.) samkvæmt stefnumótun heilbrigðisyfirvalda.

[15:17]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Eins og fram kom í máli hæstv. ráðherra hefur þetta verið viðfangsefni þeirrar ríkisstjórnar sem nú situr og það hefur líka komið fram að síðasta ríkisstjórn lét þessi mál til sín taka, m.a. með sérstakri fjárveitingu fyrir nokkrum árum sem var á annan milljarð kr. Alþingi hefur sagt sitt í þessum efnum með því að samþykkja þingsályktun um þessi málefni fyrr á þessu þingi.

Það er greinilegt að sá vandi sem komið hefur fram á síðustu árum varðandi geðheilbrigði barna og unglinga hefur komið mönnum verulega á óvart, umfang hans og alvarleiki, og heilbrigðiskerfið hefur verið í nokkrum vanda við að takast á við þetta verkefni og e.t.v. ekki búið að finna bestu leiðirnar til að veita þeim úrlausn og þjónustu sem á henni þurfa að halda. Þó er engum blöðum um það að fletta að það er mikill vilji til þess af hálfu allra aðila sem að þessu koma, stjórnmálamanna sem heilbrigðisstétta, að hraða þeim aðgerðum sem þörf er á að hrinda í framkvæmd, fara í gegnum skipulagsferla í kerfinu og ákveða hver geri hvað og hvenær og leggja til þess fé og aðstæður sem þarf.

Það þarf að opna kerfið fyrir fleiru en stofnanavist. Það er ekki upphaf og endir allrar heilbrigðisþjónustu að horfa á Landspítalann þó að hann sé mikilvægastur allra í kerfinu sjálfu. Það vantar aðkomu sálfræðinga að þessu. Í þetta vantar, eins og kom fram í máli hv. þm. Ellerts B. Schrams, aðkomu annarra aðila eins og fjölskyldna, það þarf að huga að búsetuúrræðum þeirra sem í hlut eiga og fleira af því tagi. Víst er að (Forseti hringir.) mikið verk er óunnið og það vantar töluverða peninga enn þrátt fyrir það sem þegar hefur verið gert.

[15:19]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Álfheiði Ingadóttur fyrir að taka þetta mál upp á þingi. Á undanförnum þingum hafa málefni BUGL í raun og veru komið hér reglulega upp, því miður því að umræða um starfsemi þessarar mikilvægu deildar hefur oftast verið vegna mikils fjárhagsvanda og rekstrarerfiðleika, langra biðlista, erfiðleika og mikils álags hjá starfsfólki. Það sem skiptir mestu máli er að ekki skuli hafa verið hægt að koma börnum að í greiningu þegar grunur vaknar um að eitthvað alvarlegt sé að, hegðunarvandi, geðraskanir og eitthvað slíkt, að fram undir þetta skuli hafa verið bið í meira en ár eftir að koma barni að í greiningu og svo meðferð. Þetta hefur verið og er svartur blettur á heilbrigðisþjónustu okkar því að það skiptir miklu máli að grípa sem fyrst inn í til að sjúklingur nái bata, og ekki er nóg að aðstoða bara barnið heldur þarf fjölskyldan aðstoð.

Það sem þetta sýnir og segir okkur er í fyrsta lagi að stofnunin hefur verið fjársvelt, í öðru lagi vantar þetta net út í þjóðfélagið, það vantar þetta net út í heilsugæsluna og til þeirra sem koma að uppeldi og kennslu barna, sem sé út í skólana líka, þannig að þessir aðilar fái þann stuðning sem þeir þurfa. Ég heyri að sem betur fer er verið að byrja á því núna að veita þennan stuðning en BUGL situr uppi með erfiðustu tilfellin, erfiðustu greiningarnar og það verður að hlúa vel að þessari deild, líka skipulagi deildarinnar innan Landspítalans. Ég hvet hæstv. ráðherra til að skoða skipulag stofnunarinnar (Forseti hringir.) og búa þannig að Barna- og unglingageðdeildinni að hún verði sjálfstæðari og betur rekin eining innan stofnunarinnar.

[15:22]

Dögg Pálsdóttir (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir svör hans sem sýna að á stuttum tíma hefur vel verið unnið að brýnustu vandamálum á þessu sviði. Ég vil líka leyfa mér að bæta við að í þessari umræðu má ekki gleyma því sem vel er gert og ég minni á það að á Akureyri er rekin barna- og unglingageðdeild sem sinnir allri starfsemi á þessu sviði frá Hrútafirði til Djúpavogs.

Tölur um afköst á þeirri deild vekja miklar og stórar spurningar um grunnvandann á BUGL að mínu mati. Það kemur í ljós að á Akureyri er ekki nema einn geðlæknir þar í 75% starfi yfirlæknis. Að meðaltali er einn sálfræðingur á ári í starfi. Síðan sinnir að vísu geðlæknirinn stofupraxís sínum þarna inni þannig að hann er inni í tölunum.

Það var 30% aukning nýrra tilfella á Akureyri frá 2006 til 2007. Þessu fáliðaða liði tókst að sinna þeim öllum án þess að upp kæmi nokkur biðlisti. Það er enginn biðlisti á Akureyri, öllu er sinnt jafnóðum. Þetta vekur auðvitað spurningar um starfsemina á BUGL sem vissulega er góð en hún gæti hugsanlega verið miklu betri ef betur væri þar tekið á málum. Þess vegna fagna ég því sérstaklega sem fram kom í máli ráðherra, að það er unnið að úttekt á starf-

seminni á BUGL. Ég held að öll framtíðarvinna á þessu sviði hljóti að þurfa að byggja á því að sú starfsemi sé endurskoðuð. Ég held að peningana sem fara til BUGL megi nýta miklu betur.

Að lokum fullyrði ég að hluti af þessum vanda er að okkur vantar barna- og unglingageðlækna. Það er engin nýliðun í þessari grein og ég leyfi mér þess vegna að beina því til hæstv. heilbrigðisráðherra að hann hugi í áframhaldandi vinnu sinni á þessu sviði sérstaklega að því með hvaða hætti sé unnt að fá fleiri lækna til að sérmennta sig í barna- og unglingageðlækningum. Ég held að þetta sé (Forseti hringir.) grundvallaratriði.

[15:24]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu því að við erum að tala hér um mjög brýnt hagsmunamál fyrir okkur öll. Biðlistar í heilbrigðisþjónustu eru slæmir en biðlistar þegar börn og ungmenni eiga í hlut eru óþolandi. Það er töluverður munur á hvort fullorðið fólk bíður eða börn sem eru í örum þroska og standa frammi fyrir vanda sem bæði tekur miklum breytingum við þroskann og getur, ef ekki er gripið inn í, versnað mjög hratt eða orðið miklu illviðráðanlegri ef biðlistinn er mjög langur.

Aftur á móti veit ég vel og skynja hér áhuga hæstv. heilbrigðisráðherra á því að láta gott af sér leiða í þessu. Ég hvet hann þar til góðra verka, þetta hefur verið verkefni heilbrigðisráðherra fyrr og ekki langt síðan einn úr liði okkar framsóknarmanna lagði fram sérstaka aðgerð vegna þessara mála. Þá var m.a. horft sérstaklega til þess — ég er að tala um hv. þm. Siv Friðleifsdóttur — að færa verkefnin sem allra mest út til heilsuverndarstöðvanna, út í heilbrigðiskerfið og minnka þannig álagið hjá BUGL. Hin vægari tilvik, eins og ofvirkni og athyglisbrest sem eru mjög útbreidd vandamál, á að vera hægt að taka í almennri heilsugæslu, a.m.k. að einhverju leyti. Það eru einmitt þess háttar lausnir sem við eigum að horfa til og við þurfum auðvitað að koma okkur út úr því í heildina að heilbrigðiskerfið á Íslandi (Forseti hringir.) byggi á biðlistum.

[15:26]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Hér berst talið að sjálfsögðu að þeirri ágætu stofnun BUGL og í framhaldi af því er minnst á biðlista vegna þjónustu sem sú stofnun á að veita, og veitir vissulega. Í því sambandi vil ég taka fram að BUGL er í mínum huga endastöð. Það er þess vegna ástæða til að ítreka það sem ég sagði áðan, að á vandanum, þessum geðræna vanda svokallaða sem er kannski ekki alltaf hægt að skilgreina sem hreina geðveiki — það er verið að tala um ýmis andleg og huglæg vandamál — þarf að taka fyrr til hendi og byrgja þennan brunn áður en börnin detta ofan í hann með aðgerðum miklu fyrr í ferlinu. Ég endurtek í því sambandi að þar þarf að beita þeim tækjum sem felast í foreldraráðgjöf, heilsugæslustofnunum og fræðslu fyrir fjölskyldur og aðstandendur, að taka sem sagt á hinum félagslegu vandamálum sem fylgja þessum sjúkdómi miklu fyrr, bregðast við honum og rýna í orsakir og afleiðingar.

Ég endurtek að geðræn vandamál einstaklinga eiga sér langoftast rætur í umhverfi viðkomandi einstaklings, í fjölskyldunni, félagsskapnum, skólanum eða nærsamfélaginu. Mín ráðlegging til hæstv. heilbrigðisráðherra er sú að um leið og hann sér tækifæri til að veita meira fjármagn til geðrænna viðfangsefna eigi sömuleiðis að líta til þess hvernig þessum peningum sé varið. Ég tel að vel hafi verið að þessum málum staðið í tíð núverandi hæstv. ráðherra, það hefur verið viðleitni og vilji til að sækja fram á þessum vettvangi og ég hvet hann til að halda ótrauður áfram vegna þess að þetta er vaxandi vandamál í samfélaginu.

[15:29]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. heilbrigðisráðherra svörin. Mér sýnist ljóst að mikilvægur og marktækur árangur hafi náðst með ráðstöfun þessara 150 millj. kr. sem er viðbótarframlag við framlag á fjárlögum þessara tveggja ára. Ég tel að það hafi verið hárrétt ákvörðun að stíga þetta skref og ég er sammála ráðherranum um að betur má ef duga skal. Það er mjög mikilvægt að þétta þessa þjónustu eins og gert hefur verið þannig að hún nái til landsins alls, einmitt í tengslum við öflugra BUGL og með aðkomu heilsugæslustöðvanna. Það þarf að nýta þá sérhæfingu sem hefur verið safnað upp á BUGL í áratugi og halda áfram uppbyggingunni þar.

Það er mikilvægt að skilgreina hvar vandinn liggur. Það er ekki þannig, eins og hv. þm. Dögg Pálsdóttir nefndi í ræðustól áðan, að þetta sé lýsandi fyrir grunnvandann á BUGL. Sá samanburður sem hún nefndi með Akureyri er lýsandi fyrir það hvernig heilsugæslu á höfuðborgarsvæðinu er háttað annars vegar og hins vegar heilsugæslunni á Akureyri og á því svæði. Akureyrarbær hefur notið þess að hafa þjónustusamning við ríkið og getað rekið alla heilsugæslu í bænum og samþætt hana félagslegri þjónustu og allri skólaþjónustu. Við höfum margoft bent á það hér að það er mikilvægt að breyta til á höfuðborgarsvæðinu.

Nú rýkur tíminn frá mér, herra forseti. Vegna þessarar nýju geðdeildar barna og unglinga sem er í uppsiglingu á Heilsuverndarstöðinni vil ég aðeins segja að ég tel að við höfum ekki efni á því að dreifa kröftunum og fara að byggja nú upp aðra barna- og unglingageðdeild sem ríkið á auðvitað að borga fyrir eins og hina meðan við erum ekki lengra á veg komin og meðan BUGL getur ekki betur sinnt hlutverki sínu eins og henni er ætlað. Ástæðan er m.a. sú sem hv. þm. Dögg Pálsdóttir nefndi, (Forseti hringir.) við höfum ekki nógu marga geðlækna sem hafa sérmenntun til að sinna börnum. Nú er (Forseti hringir.) ráð að efna til prófessorsstóls við Háskóla Íslands í því fagi til að hvetja stúdenta og lækna til frekara (Forseti hringir.) sérfræðináms á þessu sviði.

Herra forseti. Eins og mér bauð í grun áðan er þessi (Forseti hringir.) umræðutími ansi þröngur en ég þakka engu að síður fyrir þessa góðu umræðu.

[15:31]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka bæði þeim hv. þingmanni sem hóf umræðuna og sömuleiðis öllum þeim sem tóku þátt í henni fyrir umræðuna. Ég held að

þetta sé skýrt dæmi um það að hér á Alþingi er oftar en ekki málefnaleg og góð umræða, hér erum við að ræða mál sem við erum öll sammála um. Menn fóru bara málefnalega yfir það hvað við teldum gott hafa verið gert og hvað mætti gera betur. Ég held að þetta, eins og flest í heilbrigðismálum, sé þess eðlis að við eigum að geta tekið umræðuna fordómalaust. Það var mjög ánægjulegt að fá að taka þátt í þessari umræðu og það er alveg hárrétt hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur að sem betur fer hefur náðst hér marktækur og mikilvægur árangur.

Geðheilbrigðismálin eru mjög mikilvæg og þar er svo sannarlega verk að vinna. Það er ekki sjálfgefið eins og hér var rætt að ef menn setja fjármuni í hlutina sé árangur. Ég held að við höfum gert rétt með því að vinna þetta með fagaðilum, bæði hjá BUGL, Miðstöð heilsuverndar barna og fleiri aðilum og að reyna að virkja sem flesta, bæði sjálfstæða aðila, í heilsugæslunni og fleiri. Ég held að það sé lykillinn að því að ná árangri. Ég er afskaplega ánægður með það starfsfólk sem hefur unnið að þessu og gaman að sjá hvernig það hefur m.a. náð tökum á BUGL og fleiri stofnunum hvað þetta varðar.

Einnig kom hv. þm. Ellert B. Schram algjörlega inn á kjarna máls sem er að reyna að nálgast þessi mál eins snemma og mögulegt er og vera með fyrirbyggjandi aðgerðir. Það er þess vegna sem við erum að vinna að heilsustefnunni, þar eru geðheilbrigðismálin einn stór þáttur. Ég vonast til þess að við getum náð góðri samstöðu um þau mál og ég efast ekki um það hér á þinginu því að það er auðvitað gríðarlega stórt mál í þessu samhengi.

[15:34]

Útbýting:

Lán til greiðslu skólagjalda innan lands, 470. mál, svar menntmrh., þskj. 871.

Umferðarlög, 579. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 895.

Varnarmálalög, 331. mál, frhnál. minni hluta utanrmn., þskj. 896.

Fundi slitið kl. 15:35.

90. FUNDUR

þriðjudaginn 15. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Kosning fimm manna og jafnmargra varamanna í stjórn Ríkisútvarpsins ohf. til eins árs, að viðhafðri hlutfallskosningu, skv. 8. gr. laga nr. 6 1. febr. 2007, um Ríkisútvarpið ohf.
3. Samgönguáætlun, stjfrv., 292. mál, þskj. 882. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
4. Varnarmálalög, stjfrv., 331. mál, þskj. 890, frhnál. 896. — 3. umr.
5. Fiskeldi, stjfrv., 530. mál, þskj. 831. — 1. umr.
6. Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, stjfrv., 531. mál, þskj. 832. — 1. umr.
7. Fiskræktarsjóður, stjfrv., 554. mál, þskj. 855. — 1. umr.
8. Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., stjfrv., 553. mál, þskj. 854. — 1. umr.

Aðalmenn taka sæti á ný:

Atli Gíslason, 7. þm. Suðurk. (14.4.),
Jón Bjarnason, 4. þm. Norðvest. (14.4.),
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest. (14.4.).

Fjarvistarleyfi:

Árni Páll Árnason, 11. þm. Suðvest.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Birgir Ármannsson, 9. þm. Reykv. s.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.,
Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv. n.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Kjartan Ólafsson, 4. þm. Suðurk.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Kristján Þór Júlíusson, 1. þm. Norðaust.,
Kristján L. Möller samgrh., 3. þm. Norðaust.,
Ragnheiður Ríkharðsdóttir, 12. þm. Suðvest.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

Varamenn taka þingsæti.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Eins og forseti hefur tilkynnt á vef þingsins tóku sæti á Alþingi föstudaginn 11. apríl sl. Erla Ósk Ásgeirsdóttir, Mörður Árnason og Björn Valur Gíslason sem varamenn Ástu Möller, Ágústs Ólafs Ágústssonar og Þuríðar Backman en þau eru erlendis í opinberum erindum. Erla Ósk Ásgeirsdóttir, Mörður Árnason og Björn Valur Gíslason hafa áður tekið sæti á Alþingi og eru boðin velkomin til starfa á ný.

Tilhögun þingfundar.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga forseta að þingfundur geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðu um dagskrármálin er lokið.

[13:34]

Útbýting:

Löggæsla á Austurlandi, 503. mál, svar dómsmrh., þskj. 898.

Sala á Breiðafjarðarferjunni Baldri, 459. mál, svar fjmrh., þskj. 897.

Tekjuskattur, 325. mál, þskj. 883.

Varnarmálalög, 331. mál, þskj. 890.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Aðgerðir í efnahagsmálum.

[13:34]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég spyr hæstv. utanríkisráðherra sem forustumann í ríkisstjórn út í efnahagsmál. Haft hefur verið eftir Gylfa Magnússyni dósent að það sem skipti hvað mestu máli nú sé hvernig Seðlabankanum takist að auka gjaldeyrisforða sinn en afar erfitt er að átta sig á því hvort hann verður efldur eða ekki. Þann 2. apríl sl. var haldinn mjög mikilvægur fundur forustumanna ríkisstjórnarinnar með Seðlabankanum eftir því sem sagt var. Hann var svo mikilvægur að ráðherrarnir tóku sérstaka einkavél á NATO-fundinn til að geta setið þennan fund. En það er mjög óljóst í dag hver afraksturinn var og hver árangurinn er af þessum fundi. Þann 10. apríl sl. segir Davíð Oddsson, formaður bankastjórnar Seðlabankans, að það sé meginverkefni banka að bjarga sér sjálfir. Menn eigi ekki að gleyma því og tala eins og ábyrgð bankanna liggi einhvers staðar annars staðar en hjá þeim sjálfum. Það kosti mikið fé að halda stóran gjaldeyrisforða.

Síðan gerðist það í gær að viðtal birtist við hæstv. utanríkisráðherra í *Berlingske Tidende* og þar slær hún því föstu að allir bankar landsins geti reiknað með stuðningi frá ríkisvaldinu ef þeir lendi í vandræðum. Hún segist tilbúin til að styðja þá beint með framlögum úr ríkissjóði og einnig að auka gjaldeyrisvarasjóð landsins. Á sama tíma hafnar hún því að bankarnir muni komast í þrot áður en lausafjárkreppunni á alþjóðamarkaði ljúki.

Ég spyr því: Er ágreiningur á milli ríkisstjórnarflokkanna um þetta mikilvæga mál eða er ágreiningur á milli ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans, nema hvort tveggja sé?

[13:37]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka fyrirspyrjanda fyrir að gefa mér tækifæri til að koma aðeins inn á efnahagsmálin, þá stöðu sem þar er uppi og það sem sagt hefur verið um þau mál að undanförnu. Öllum ætti að vera ljóst að enginn

ágreiningur er um það í landinu að mikilvægt er að bankarnir, þegar og ef þeir þurfa á því að halda, geti leitað eftir lausafé til þess aðila sem á að vera lánveitandi til þrautavara sem er Seðlabanki Íslands.

Það er mjög mikilvægt að menn hafi það í huga að lánveitandi til þrautavara er Seðlabankinn. Það er ekki ríkisstjórnin, það er Seðlabankinn. Seðlabankinn getur farið ýmsar leiðir í því og talað hefur verið um að Seðlabankinn sé m.a. að skoða lánalínur í bönkum erlendis og hvort hægt væri að tryggja þær — hvort sem síðan yrði dregið á þær og þá hvenær. Þetta væri ein leiðin sem hægt væri að fara, önnur leið væri að auka við gjaldeyrisvaraforðann. Allt eru þetta hlutir sem eru til skoðunar og það kemur einmitt fram í viðtali í *Morgunblaðinu* við seðlabankastjóra. Hann vék þar máli sínu að gjaldeyrisforða Seðlabankans og sagði ríkisstjórnina vilja stuðla að því að hann yrði aukinn með lántökum. Hann sagði að undirbúningur væri hafinn en niðurstaðan lægi ekki fyrir. Um þetta er því enginn ágreiningur á milli ríkisstjórnar og Seðlabanka eða annarra aðila.

Seðlabankastjóri lagði hins vegar áherslu á, og það er líka mikilvægt að hafa í huga, að þetta er ekki spurningin um einhverja daga. Bankarnir hafa sjálfir sagt að þeir standi vel, þeir geti endurfjármagnað sig í nokkra mánuði sjálfir. Það getur hins vegar komið til þess síðar að þeir þurfi á þessari fyrirgreiðslu að halda en það er ekki dagaspursmál. Hún þarf hugsanlega að vera til staðar síðar og að þessu er unnið.

[13:39]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég held að það sé mjög mikilvægt fyrir þingheim og þjóðina að heyra, ef það er þannig sem hæstv. ráðherra segir, að ekki sé ágreiningur í þessu mikilvæga máli og að undirbúningur að því að styrkja gjaldeyrisvaraforðann sé hafinn. Ekki er hægt að neita því að skilaboðin sem hafa verið að berast frá sumum hæstv. ráðherrum og seðlabankastjóra eru á þann veg að það er mjög erfitt að átta sig á hver sannleikurinn er í málinu. Það gæti þá verið að þeir ættu ekki að vera að tjá sig svona mikið, hæstv. ráðherrar. Björgvin G. Sigurðsson tjáði sig fyrir nokkrum dögum eins og þetta væri bara að gerast alveg næstu daga.

Ég spyr þá hæstv. utanríkisráðherra til viðbótar hvað henni finnst um ummæli hæstv. viðskiptaráðherra sem höfð eru eftir honum. Hann telur að athuga þurfi hvort taka eigi upp faglega stjórn á Seðlabankanum. Hvað finnst hæstv. utanríkisráðherra um það? Ef hún er sammála honum er gott að vita það. Ef hún er það ekki þá spyr ég hvort hún sem formaður Samfylkingarinnar muni leiðrétta þetta.

[13:40]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég get ekki leiðrétt það sem hæstv. viðskiptaráðherra hefur sagt eða þær skoðanir sem hann kann að hafa á þessum málum. Hitt er alveg ljóst að málefni Seðlabankans heyra undir forsætisráðuneytið. Það er forsætisráðuneytið og forsætisráðherra sem fer með þau mál og það er á hans valdi hvort hann hugar að einhverjum breytingum á Seðlabankanum eða ekki. Málið er í hans höndum eins og gefur að skilja.

Varðandi gjaldeyrisvaraforðann skil ég ekki af hverju hv. þingmaður hefur haft einhverjar hugmyndir um að þar væri ágreiningur. Mér finnst það liggja algerlega skýrt fyrir í ummælum sem ég hef viðhaft, ummælum sem forsætisráðherra hefur viðhaft og ummælum sem seðlabankastjóri hefur viðhaft að menn telja mikilvægt að stækka gjaldeyrisforðann. Seðlabankastjóri sagði m.a. að hann teldi að það þyrfti að tvöfalda hann en það væri hins vegar spurningin um hvenær og hvernig það væri gert, það væri spurningin um tímasetningar í því sambandi en ekki hvort.

Rækjuveiðar.

[13:41]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Nú um árabil hefur engin rækjuveiði verið stunduð á Íslandsmiðum og aflaheimildir í rækju verið ónotaðar. Nú hafa einstaka útgerðarmenn, sem ekki hafa yfir aflaheimildum í rækju að ráða, hug á að stunda rækjuveiðar með aflasamdrætti í þorski og niðurskurði á þorskveiðiheimildum. Ég spyr því sjávarútvegsráðherra: Mun sjávarútvegsráðherra stuðla að því að þessir aðilar fái aflaheimildir til að hefja þessar veiðar?

Það er ekki hægt að fá rækjukvóta í dag. Úthlutað er kvóta upp á 7–8 þús. tonn af rækju og aðeins búið að veiða um 200–300 tonn. Það er verið að skaða samfélagið. Það er verið að skaða þá staði þar sem rækjuverksmiðjur eru. Fólkið fær ekki atvinnu sem annars gæti unnið í rækjuverksmiðjum og útgerðir, sem eru kvótalitlar og kvótalausar í dag, fá ekki aðgang að rækjukvóta vegna þess að þeir sem eru handhafar kvótans nota þetta sem skiptimynt. Þeir veiða ekki rækjuna og geta þar af leiðandi leigt frá sér meira af bolfiskveiðiheimildum. Þetta er einn partur af þessu brjálaða fiskveiðistjórnarkerfi sem við búum við og dæmi um það hve fáránlegt ástandið er þegar við nýtum ekki 7–8 þús. tonn af rækjukvóta sem við gætum nýtt og jafnvel meira. Rækjukvótinn virðist vera á uppleið. Tvö skip veiða rækju í dag á Íslandsmiðum og þau fiska mjög vel þannig að ég spyr sjávarútvegsráðherra: Ætlar hann ekki að leggja sitt af mörkum við að breyta þessu óréttlæti?

[13:44]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt sem hv. þingmaður segir að kvótinn sem hefur verið gefinn út í rækju er ekki takmarkandi þáttur þegar kemur að því að nýta þennan rækjukvóta. Undanfarin ár hafa rækjuheimildir verið ónotaðar en meginástæðan fyrir því er ósköp einfaldlega sú að óhagkvæmt hefur verið fyrir útgerðina að stunda rækjuveiði. Verð á rækju hefur verið tiltölulega lágt en kostnaður jafnframt verið mikill. Olíuverð hefur verið að hækka eins og allir þekkja og það hefur spilað mjög mikið inn í þetta.

Mér er ekki kunnugt um að út af fyrir sig hafi staðið á því að menn fengju þessar rækjuheimildir. Mér er þvert á móti kunnugt um að rækjuverksmiðjur og fyrirtæki sem eru handhafar þessa kvóta hafa verið að bjóða hann fram en ekki hefur verið til staðar sá áhugi sem maður hefði ella getað vænst hjá mönnum að nýta þetta og fyrir því hafa

verið efnahagsleg rök. Ef einhver tregða er í því að menn geti fengið að nýta þennan kvóta þá eru ýmis ráð til að auðvelda það. En ég held að það sé ekki rétt hjá hv. þingmanni að það sé svo. Margar rækjuverksmiðjur þurfa á auknu hráefni að halda og þær eru í einhverjum tilvikum handhafar að veiðiheimildum og hafa verið að leita eftir því við útgerðir að þær nýti þessar aflaheimildir.

Vandinn er bara þessi, sem við þekkjum, að vegna erfiðleika í rækjunni, vegna sölu- og markaðserfiðleika, hefur verð á rækjunni upp úr sjó ekki hækkað eins og annað fiskverð í landinu. Sem betur fer eru, eins og hv. þingmaður segir, ýmis teikn á lofti sem gætu bent til þess að eitthvað fari að rætast úr og við vitum auðvitað að gengislækkun upp á síðkastið ætti að styrkja þennan grundvöll rækjuvinnslunnar. En stóra málið er það og vandamálið hefur verið það að hinar rekstrarlegu aðstæður rækjuverksmiðjanna og rækjuútgerðanna hafa verið á þann veg að því miður hefur ekki verið mikill áhugi á því að nýta þennan kvóta.

[13:46]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Gengisfelling síðustu þrjá mánuðina hefur auðvitað breytt töluvert rekstrarumhverfi í rækjuiðnaði sem í öðrum sjávarútvegi. Tekjurnar hafa einfaldlega aukist. Ég er hér með upplýsingar frá rækjuverksmiðju við Húnaflóa sem borgar í dag 150 kr. fyrir kíló af rækjunni og 140 kr. í næsta flokki fyrir neðan sem segir að það er flötur á því að vinna rækju með hagnaði í dag. Ég hvet ráðherrann til að beita þeim aðferðum sem hann hefur til þess. Við í Frjálslynda flokknum lögðum til að rækjan yrði tekin úr kvótasetningu og við höldum okkur náttúrlega við að það hefði verið besta lausnin á meðan menn nýta þetta ekki, í staðinn fyrir að leyfa öðrum að hagnast á okurleigu jafnvel á rækju.

[13:47]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Sú tímabundna staða sem hv. þingmaður nefndi gefur að sjálfsögðu ekki tilefni til þess að kalla inn rækjuveiðiheimildirnar. Það mundi auðvitað fyrst og fremst verða til þess að veikja grundvöll rækjuverksmiðjanna sem hefur verið nógu veikur fyrir. Við sjáum að því miður hefur þróunin verið sú að rækjuverksmiðjum í landinu hefur verið að fækka og þeim hefur fækkað vegna þess (**GMJ:** Rækjuverksmiðjur eiga ekki kvótann.) að þar hafa verið rekstrarerfiðleikar. Það er einfaldlega rangt hjá hv. þingmanni að rækjuverksmiðjur í mörgum tilvikum hafi ekki yfirráðarétt yfir þessum aflaheimildum, þessum veiðirétti. Vandinn hefur verið sá sem allir vita að það hafa verið erfiðleikar í rækjuiðnaði sem hafa gert það að verkum að það hefur verið erfitt fyrir þá sem hafa viljað stunda rækjuútgerð að gera það.

Hins vegar er rétt að það hefur í ýmsum tilvikum fiskast þokkalega. Það voru einn eða tveir bátar á rækju í fyrra og þeir fiskuðu ágætlega en það varð hins vegar ekki til þess að örva nægilega mikið áhuga manna á því að stunda rækjuveiðar. Er nú ekki rétt að atvinnulífið sjálft fái að reyna að vinna úr þessu eins og (Gripið fram í.) hentar og er auðvitað gert í þjóðfélaginu? Hv. þingmaður á ekki stöðugt að vera með þessa forræðishyggju.

Skyndilokanir.

[13:48]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Í kjölfar niðurskurðarins á veiðiheimildum í þorski á síðasta ári var gripið til ýmissa aðgerða sem áttu að verða til þess að auðvelda sókn í aðrar fisktegundir. Ein slík aðgerð fólst í því að breyta viðmiðunarmörkum á ýsu, þ.e. hve smá ýsan þarf að vera áður en grípa þarf til þess að loka veiðisvæðum. Þar ákvað hæstv. sjávarútvegsráðherra þvert ofan í ráðleggingar að minnka þessi viðmiðunarmörk þannig að ýsa þarf nú aðeins að vera 41 sentimetri að lengd til að rétt teljist að loka tilteknum veiðisvæðum fyrir veiðum á henni.

Þessi ákvörðun hæstv. ráðherra var gagnrýnd á þeim forsendum að hún mundi leiða jafnt til aukinna veiða á smáýsu og ekki síður til vaxandi veiðiálags á smáþorski sem þó er alltaf verið að reyna að koma í veg fyrir og er talin vera forsenda þess að hægt sé að byggja þorskstofnana upp við landið að nýju. Á þessu rök féllst hæstv. sjávarútvegsráðherra ekki á síðasta ári.

Nú þegar fiskveiðiárið er liðlega hálfnað er athyglisvert að sjá hvernig þessum málum hefur reitt af. Á árinu 2007 var 180 sinnum gripið til skyndilokana hér við land vegna veiða á smáfiski, þar af 74 sinnum vegna veiða á smáþorski og 62 sinnum vegna veiða á smáýsu. Nú er þetta hins vegar allt með öðrum hætti og á fyrstu þrem mánuðum þessa árs hefur verið gripið 21 sinni til skyndilokana, þar af fimm sinnum vegna veiða á ýsu en 16 sinnum vegna veiða á þorski. Með öðrum orðum, aðgerðir hæstv. sjávarútvegsráðherra sem áttu fyrst og fremst að beinast að því að vernda og byggja upp þorskstofnana við landið hafa orðið til hins gagnstæða. Ríflega þrjár af hverjum fjórum skyndilokunum þessa árs eru vegna veiða á smáþorski sem ætlunin var að forða frá veiðum með þessum aðgerðum. Í stað þess að draga úr veiðunum hefur sóknin aukist.

Í ljósi þessa vil ég spyrja hæstv. sjávarútvegsráðherra hvort hann telji að framangreindar aðgerðir hafi verið misráðnar og hvort hann hafi í hyggju að grípa til ráðstafana og þá hverra til að koma í veg fyrir að við göngum jafnvel endanlega frá tveimur fiskstofnum dauðum með þessum aðgerðum, þ.e. ýsu og þorski, í staðinn fyrir að reyna að byggja þá upp.

[13:50]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er algjör misskilningur hjá hv. þingmanni að gripið hafi verið til þeirra aðgerða sem hann lýsti þvert ofan í ráðleggingar. Það var einfaldlega þannig að starfsbræður hv. þingmanns, skipstjórnarmenn víða að af landinu, hittu mig að máli og sögðu það, sem hefur reyndar líka komið fram í blaðaviðtölum við þá, að eina alvörumótvægisaðgerðin sem sneri að sjómönnum væri sú að fara í það að skoða hólfaskiptinguna sem við höfum búið við við landið til lengri og skemmri tíma með það fyrir augum að athuga hvort hægt væri að heimila veiðar í þessum hólfum

sem oft og tíðum hafa verið lokuð til lengri tíma.

Menn bentu á það sem ég hygg að sé alveg hárrétt, og ég veit að hv. þingmaður hlýtur að vera sammála starfsbræðrum sínum um það, að mjög margt hefur breyst frá því að þessi hólf voru ákveðin á sínum tíma og það var auðvitað sjálfsagður hlutur að skoða hvort aðstæður í þessum hólfum væru þannig að ástæða væri til að hleypa á einhverri veiði. Það var hins vegar gert að mjög vel yfirveguðu ráði. Fundur var haldinn með þessum skipstjórnarmönnum og fulltrúum Hafrannsóknastofnunar, sem hingað til hefur verið frekar ásökuð um að vilja ganga mjög hart fram í því að loka, mjög hart fram í því að stunda friðunaraðgerðir, svo hart raunar að það hefur verið gagnrýnt mjög harkalega hér í þinginu. Það var eftir að þessi fundur var haldinn að Hafrannsóknastofnun fór yfir þessi mál og lagði til tilteknar breytingar sem ég fór síðan eftir. Það hefur hins vegar borið þann ágæta árangur að við sjáum það að gagnstætt því sem menn héldu fram þegar aflaákvörðun var tekin á síðasta sumri hefur ýsuveiðin gengið vel og ég sá það í fréttum nýlega að menn áætla að ýsukvótinn muni klárast á þessu fiskveiðiári alveg gagnstætt því sem menn héldu fram.

Hv. þingmaður spyr mig að því hvort þessi mál verði endurskoðuð. Að sjálfsögðu verða þau endurskoðuð í ljósi reynslunnar. Ég held hins vegar að reynslan sé að benda til þess að þetta hafi tekist ágætlega. (Gripið fram í.) Þær skyndilokanir sem hv. þingmaður talaði um eru einungis til marks um það að þetta eftirlitskerfi sem við höfum hefur verið að virka þrátt fyrir allar hrakspárnar sem voru settar fram.

[13:52]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Virðulegi forseti. Ég er ekki viss um að sjávarútvegsráðherra hafi áttað sig á um hvað ég var að tala eða að hann átti sig á um hvað málið snýst. Ég var að spyrja hann að því hvort honum fyndist að það hefðu verið réttar aðgerðir sem hann greip til sem hafa leitt til þess að við erum að auka veiðar á smáþorski sem stóð til að friða. Það var þvert ofan í ráðleggingar Hafrannsóknastofnunar. Ef hann hefur lesið skýrslu stofnunarinnar sem var gefin út í júlí í hittiðfyrra og árið þar á undan þá er aldrei nokkurn tíma talað um neitt annað en að vernda smáfisk, vernda smáýsu, sérstaklega í síðustu skýrslu, að draga úr veiðum á smáýsu og að friða smáþorsk. Aðgerðirnar hafa orðið til hins gagnstæða. Það er það sem ég er að benda á. Allar tölur Hafrannsóknastofnunar og Fiskistofu benda í þessa átt og það er það sem ég vil fá svör við, hvort hann telji það rétt jafnvel þó að hann hafi ætlað sér annað — og ég vil trúa því að ætlun hans hafi verið önnur en niðurstaðan er — er hann tilbúinn til að endurskoða þessa ákvörðun sína til að reyna að ná fram þeim vilja sínum sem ég vil trúa að hann hafi ætlað sér?

[13:54]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það var enginn misskilningur í því sem ég var að segja. Ég fór einfaldlega yfir það hvernig staðið var að þeirri ákvörðun sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni. Aðdragandinn var sá, svo að ég ítreki það enn og aftur, að þetta var gert að vandlega íhuguðu ráði eftir mjög mikið samráð við Hafrannsóknastofnun og sjómenn.

Ég er stundum sakaður um að það sé ekki tekið nægilega mikið mark á fiskifræði sjómanna en í þessum tilvikum var a.m.k. verið að gera það með því að koma saman og fá fram umræðu milli vísindamannanna og fiskimannanna sem gæti leitt til skynsamlegrar niðurstöðu. Þetta var sú niðurstaða sem fékkst, hún hefur leitt til þess sem ég gerði hér grein fyrir.

Auðvitað er það svo þegar við tökum slíkar ákvarðanir að þær eru ekki óumbreytanlegar og það er sjálfsagður hlutur þegar við förum yfir þetta núna í ljósi reynslunnar að við skoðum þetta með hliðsjón af því sem hv. þingmaður er að segja og með hliðsjón af þeirri reynslu sem hefur fengist, m.a. þeirri reynslu að við erum í þeirri stöðu, gagnstætt því sem menn héldu fram, að við munum ná kvótanum í ýsunni að mati þeirra sem gleggst þekkja til.

Hvalveiðar og ímynd Íslands.

[13:55]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Nýlega skilaði af sér ímyndarnefnd sem forsætisráðherra setti niður til að kanna ímynd Íslands. Það var þarft verk og skýrsla nefndarinnar er um margt ágæt: „Ímynd Íslands, styrkur, staða og stefna.“

Það vakti sérstaka athygli mína umfjöllun um hvalveiðar í þessari skýrslu, í kafla 6.1 sem heitir *Ímyndarkreppur*, á bls. 30. Þar kemur fram að ímynd Íslands sé veikburða og auðvelt sé að koma henni í kreppuástand. Tvö dæmi eru tekin, annað sú fjármálakreppa sem nú stendur yfir, hitt dæmið eru hvalveiðar í hagnaðarskyni sem stundaðar voru sumarið 2006. Um þetta segir í skýrslu nefndar forsætisráðherra, með leyfi forseta: „… virðist ákvörðun hafa verið tekin án þess að huga vandlega að þeim vanda sem hún gæti skapað fyrir uppbyggingu og varðveislu ímyndar Íslands.“

Eftir töluverða umfjöllun um þessa ákvörðun og áhrif hennar, sem fram er sögð af ýtrustu kurteisi í nefnd forsætisráðherra, þar sem nefndin er að fjalla um ákvörðun annars ráðherra segir þetta:

„Því má segja að með upphafi hvalveiða árið 2006 hafi verið um aðgerðir að ræða sem hefði þurft að undirbúa betur með samhæfingu ákveðinna atvinnugreina og hagsmunaaðila.“

Ég tel rétt í tilefni af þessu að gefa hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra kost á að svara þeim tveimur spurningum sem einkum vakna við að lesa þessa skýrslu eða þennan kafla hennar:

1. Er ráðherrann sammála nefnd forsætisráðherra um að ímynd Íslands sé mikils virði, m.a. vegna viðskiptahagsmuna okkar erlendis og t.d. ferðaþjónustunnar?

2. Er ráðherrann sammála því mati nefndar forsætisráðherra að hæstv. ráðherra hafi tekið ákvörðun sína um hvalveiðar í hagnaðarskyni sumarið 2006 án þess að huga nægilega að þeim vanda sem hún gæti skapað fyrir uppbyggingu og varðveislu ímyndar Íslands og að þessar aðgerðir hefði þurft að undirbúa betur með samhæfingu ákveðinna atvinnugreina og hagsmunaaðila?

[13:57]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það segir sig nokkurn veginn sjálft og ég held að flestir séu þeirrar skoðunar að það sé heilmikils virði fyrir þjóð eins og Íslendinga og aðrar þjóðir auðvitað að ímyndin sé í góðu lagi. Ég held að almennt talað hvað varðar auðlindanýtingu okkar sé sú ímynd í mjög góðu lagi. Það er einfaldlega sú reynsla sem ég upplifi þegar ég fer á fundi erlendis, sem mikil eftirsókn er eftir að við Íslendingar komum fram á vegna þess að það er litið til okkar sem ákveðinnar fyrirmyndar varðandi auðlindanýtingu þrátt fyrir alla umræðuna sem á sér stað innan lands. Það er því alveg augljóst mál að við viljum að ímynd okkar verði áfram sterk á þessu sviði.

Ég er hins vegar ekki sammála því að þessi ákvörðun á sínum tíma, haustið 2006, hafi ekki verið nægilega vel undirbúin. Þvert á móti, þetta er ákvörðun sem tekin var að lokinni gríðarlega mikilli umræðu, bæði í þinginu, á almennum vettvangi og hvar sem var. En það er auðvitað ljóst að um þessi mál hafa verið skiptar skoðanir. Ég er þess vegna ekki sammála því mati að það hefði þurft að undirbúa þetta betur. Það má alltaf segja sem svo að hægt væri að gera enn þá betur í einhverjum tilvikum en þetta var að mínu mati alveg nægilegur undirbúningur til að taka þá ákvörðun sem á sínum tíma var tekin.

Ég tók hins vegar eftir því í þeirri skýrslu sem hv. þingmaður vísaði til að það var með svona frekar óljósu orðalagi talað um það „virðist hafa verið gert“ og „það kann að vera“ o.s.frv. Það voru slegnir miklir varnaglar, enda er það auðvitað huglægt mat sem þarna á sér stað. Stóra málið er hins vegar það að þrátt fyrir allar hrakspárnar sem fóru af stað í kjölfar ákvörðunar minnar haustið 2006 gerðist ekkert af því sem menn voru að spá. Það gerðist ekki að ferðamenn hættu að koma hingað til lands. Það gerðist ekki að erfitt væri að selja afurðir okkar eins og margir ætluðu. Það varð ekki þannig að sótt væri að okkar stóru útrásarfyrirtækjum í útlöndum sem margir spáðu. Reynslan er alltaf ólygnust í þessu sambandi. Menn geta verið með stöðugar vangaveltur um að hlutirnir gætu farið á þennan veginn og hinn veginn en eigum við ekki fyrst og fremst að reyna að byggja á reynslunni, hún er (Forseti hringir.) ólygnust í þessum efnum?

[13:59]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Það er vissulega mannlegt að verja hendur sínar en kannski ekki mjög stórmannlegt af núverandi hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra að lýsa yfir ágreiningi við það fólk sem hæstv. forsætisráðherra fól að meta ímynd Íslands og gerir á þennan hátt í kaflanum *Ímyndarkreppur*.

Hins vegar á sjávarútvegsráðherrann ekki alla sök í þessu efni. Hann styðst m.a. við fræga ályktun frá Alþingi Íslendinga, frá því fyrir níu árum, 10. mars 1999. Hann gat vísað til hennar þegar hann ákvað að fara í hvalveiðar í hagnaðarskyni. Að sínu leyti mörkuðu þær veiðar, sumarið 2006, ákveðin tímamót bæði í afstöðu Íslendinga og í málinu í heild þótt umhverfisverndarsamtök í heiminum héldu skipulega að sér höndum í þessu máli.

Ég tel að þessi ályktun frá 10. mars 1999 sé úrelt og að kominn sé tími til fyrir Alþingi Íslendinga að taka þessi mál upp aftur, m.a. í ljósi þeirra ákvarðana sem hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hefur tekið í því.

[14:00]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég get ekki tekið undir það með hv. þingmanni að það sé ekki stórmannlegt að hafa skoðun á einhverju nefndaráliti, jafnvel þótt það sé skrifað af hinu prýðilegasta fólki sem hefur vandað mjög til verka sinna.

Ég var einfaldlega að benda á að í fyrsta lagi er þessi nefnd ekki óskeikul. Í öðru lagi er þetta klárlega mjög huglægt mat sem hún reynir að leggja á þessa hluti. Ég reyni að byggja á einhverju sem við getum kallað reynslusannindi og reynslan hefur auðvitað sýnt okkur, sem betur fer, að ótti þeirra sem báru mestan kvíðboga fyrir þeirri ákvörðun sem var tekin haustið 2006 var ekki á rökum reistur. Það hefur komið glögglega fram að þær atvinnugreinar sem menn óttuðust að mundu skaðast af þessu, útrásarstarfsemi, ferðaþjónusta og sala á vörum sem sérstaklega tengdust Íslandi, urðu ekki fyrir áhrifum. Það hefur enginn skaðast neitt á þessu. Þvert á móti hefur maður orðið var við vaxandi kröfur, t.d. úr sjávarútveginum, að við höldum áfram þessari sjálfbæru, skynsamlegu og eðlilegu auðlindanýtingu. Það munum við gera ef til þess kemur. Ef til þess kemur þá munum við auðvitað gera það í fullu samráði og með fullu tilliti til þeirra sjónarmiða sem hv. þingmaður gerði grein fyrir.

Olíugjald.

[14:02]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Virðulegi forseti. Ég legg fram fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra um hvort hún muni beita sér í að olíugjald á dísilolíu verði lækkað þannig að dísilolía verði aftur ódýrari en bensín. Nú er lítrinn af dísilolíu almennt 10–12 kr. dýrari en lítri af bensíni. Þegar lög um olíugjald voru samþykkt á Alþingi fyrir tæpum fjórum árum, í lok maí árið 2004, lágu m.a. til grundvallar eftirfarandi atriði og rök eins og lesa má í þskj. 1306 frá löggjafarþinginu 2003–2004, með leyfi forseta:

„Með því að hafa verð á dísilolíu ívið lægra en bensínverð má reikna með að dísilknúnar fólksbifreiðar verði ákjósanlegri kostur sem einkabifreiðar.“

Við samþykkt laganna var miðað við að lítri af dísilolíu kostaði rétt um 94 kr. á meðan bensínlítrinn kostaði 100 kr. Bensínlítrinn var sem sé 6 kr. dýrari en olíulítrinn sem nú er 11,3 kr. dýrari, sé miðað við ódýrasta eldsneyti um hádegisbil í dag.

Í röksemdum sérfræðinga til stuðnings frumvarpinu fyrir fjórum árum var fjallað um að meðalfólksbíll með dísilvél eyddi 25–40% minna eldsneyti en bensínbíllinn. Munurinn á útlosun væri þó heldur minni eða að meðaltali um 15% minni. Þá var einnig bent á nýjan útblástursreinsibúnað dísilvélar sem fjarlægir 90% sótagna úr útblæstri.

Ég spyr því hæstv. umhverfisráðherra: Mun hún beita sér fyrir því að lækka álögur á dísilolíu svo ná megi markmiðum sem eru sameiginleg fjölmörgum Evrópuþjóðum, að frekar séu keyptir og notaðir bílar með dísilvélum til að minnka útlosun koltvísýrings og hvort hún telji ekki skynsamlegt að endurgreiða fyrirtækjum í almenningssamgöngum allt olíugjaldið í stað 70% í sama tilgangi svo efla megi almenningssamgöngur og hvetja þannig til minni bílanotkunar?

[14:04]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Samúel Erni Erlingssyni fyrirspurnina. Í umhverfisráðuneyti er ekki sýslað með skatta og gjöld á bifreiðar en eins og hv. þingmaður veit væntanlega hefur verið í gangi heildarendurskoðun á skattlagningu og gjaldtöku af eldsneyti. Sú skýrsla hefur verið unnin í samstarfi margra ráðuneyta undir forustu hæstv. fjármálaráðherra og fjármálaráðuneytis. Ég á von á að sú niðurstaða líti dagsins ljós innan einhverra vikna og þar mun væntanlega draga til tíðinda í þessum málum. Ég upplýsi ekki meira um það að svo stöddu. En á þessu ári mun einnig þurfa að ræða aðgerðaáætlun um samdrátt við losun gróðurhúsalofttegunda til langs tíma. Að sjálfsögðu er skattlagning, hvort sem við köllum það hagrænan hvata eða græna skatta, hluti af umræðunni um hvernig eigi að draga úr losun.

Ég get tekið undir með hv. þingmanni í því að þessi þróun hefur ekki orðið eins og menn vonuðust eftir og ráð var fyrir gert. Það þarf auðvitað að skoðast í því ljósi. Hins vegar, vegna losunarumræðunnar og mengunarumræðunnar, vitum við líka að annars konar mengun kemur frá dísilbílunum. Þeir valda mikilli svifryksmengun sem við megum ekki gera lítið úr en það þarf að taka það með í reikninginn þegar menn bera þetta saman.

Annað sem hv. þingmaður minntist á var skattlagning og endurgreiðsla vegna almenningssamgangna. Ég styð að almenningssamgöngur verði gerðar ódýrari í rekstri fyrir sveitarfélögin. Þannig verður auðveldara fyrir ríki og sveitarfélög að halda úti almenningssamgöngum í landinu.

[14:06]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir góð svör. En ég vek athygli á því að þetta eru ekki bara skattamál og ekki bara hagsmunamál vörubílstjóra. Þetta er líka umhverfismál. Ég hvet hæstv. umhverfisráðherra til að íhuga málið betur og berjast í því með oddi og egg.

Það liggur fyrir að nútímadísilvélar eru miklu umhverfisvænni en bensínvélar. Sérfræðingum í gerð aflvéla í bíla ber saman um að framfarir síðustu ára hafi orðið mestar í gerð dísilvéla og það eigi ekki síst við um þau fjögur ár sem liðin eru frá því lög um olíugjald voru sett, á þeim forsendum sem ég nefndi áðan. Framfarirnar taka til nýtingar eldsneytis og mengunarvarna þar sem tekist er á við losun sótagna. Til að hvetja til kaupa á dísilbílum þarf að lækka olíuverð, það liggur fyrir.

Samkvæmt fjárlagafrumvarpinu eru tekjur af olíugjaldi áætlaðar 6 milljarðar kr. árið 2008, 41 kr. á hvern lítra, svo það er af töluverðu að taka. Til að vega á móti tekjutapi sem af þessu hlytist er rétt að benda á verulega tekjuaukningu af virðisaukaskatti til ríkissjóðs vegna mikillar hækkunar olíuverðs á heimsmarkaði.

Með slíkri ákvörðun væri sannarlega hægt að skapa meiri frið í samfélaginu um eldsneytisverð, lækka verðbólgu og nálgast umhverfismarkmið.

[14:08]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tek fyllilega undir með hv. fyrirspyrjanda um að auðvitað er þetta umhverfismál. Það er mjög mikilvægt að setja sér skýr markmið um hvernig við ætlum að draga úr mengun og losun. (Gripið fram í.) Að því erum við að vinna og þess vegna leyfði ég mér að minnast á aðgerðaáætlunina sem kemur fram síðar á þessu ári og verður væntanlega rædd á hinu háa Alþingi.

Þá mun virkilega reyna á forgangsröðunina og markmiðssetninguna. Málið snýst ekki bara um að lækka skatta á tiltekinni tegund véla eða bíla heldur að fækka bílum, minnka bílana og minnka mengunina frá þeim. Það snýst líka um það. Það verður væntanlega, þegar á reynir, svolítið sársaukafull umræða fyrir margan Íslendinginn að horfast í augu við að allt of margir einkabílar eru á Íslandi.

Samgönguáætlun, frh. 3. umr.

Stjfrv., 292. mál. — Þskj. 882.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:10]

Frv. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁRJ, BjH, BjörkG, BBj, BVG, DPál, EKG, EMS, EÓÁ, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GHK, HerdÞ, IllG, ISG, JM, KVM, KaJúl, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, SÖE, SKK, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

24 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, BÁ, BJJ, BjarnB, EBS, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HöskÞ, JóhS, JBjarn, JónG, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MÁ, RR, SJS, ÖJ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 905).

Varnarmálalög, 3. umr.

Stjfrv., 331. mál (heildarlög). — Þskj. 890, frhnál. 896.

[14:11]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti minni hluta utanríkismálanefndar í fjarveru hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, en framhaldsnefndarálitið er að finna á þskj. 896.

Málinu var vísað aftur til nefndar milli 2. og 3. umr. að beiðni hans og tilgangurinn var m.a. að afla nánari upplýsinga um fjóra þætti þessa frumvarps. Í fyrsta lagi um umfang og eðli upplýsingasöfnunar sem Varnarmálastofnun er ætlað að annast og einkum hvar mörk séu í frumvarpinu dregin milli mats á hernaðarlegum upplýsingum og hernaðarlegri hættu annars vegar og borgaralegri upplýsingamiðlun hins vegar. Því eins og bent hefur verið á telja ýmsir að hætt sé við að hér sé kominn vísir að leyniþjónustu án þess að það sé sagt berum orðum og styrkir reyndar ákvæðið um öryggisvottun starfsmanna þann grun.

Í öðru lagi um heildarkostnað við NATO-væðinguna til lengri tíma. Ég vil minna á að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og reyndar fleiri hafa talið kostnað sem er á fjárlögum þessa árs, 1,5 milljarðar kr., nógu háan í sjálfu sér en telja þó að sú fjárhæð eigi enn eftir að hækka og hefur hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon m.a. spáð því að þetta gæti kostað okkur um 3,5 milljarða kr. eftir fimm ár og hafa þær spár ekki verið hraktar.

Í þriðja lagi var spurt í nefndinni um stöðu undirbúnings að reglugerðum sem fylgja eiga lögunum og loks um störf hættumatsnefndar og þarfagreiningu sem mörgum finnst reyndar að hefði átt að vera forsenda þessarar lagasetningar en ekki unnin eftir á.

Svo sem sjá má í framhaldsnefndarálitinu þótti hv. þingmanni árangur fundarins í utanríkismálanefnd sl. fimmtudag rýr um fyrsta atriðið, um aðskilnað milli hernaðarlegrar og borgaralegrar starfsemi, og virðist ljóst að það muni ekki nást fram og ekki heldur er orðið við beinum tillögum frá ríkislögreglustjóra um að styrkja ákvæði frumvarpsins að því leyti heldur er opnað á skörun milli hernaðarlegra og varnartengdra verkefna og ýmiss konar borgaralegrar starfsemi miklu meira en í veðri er látið vaka í frumvarpinu og greinargerð þess. En svo sterkt var reyndar tekið til orða í greinargerð með frumvarpinu að það var sagt snúast um nokkurs konar lagalegan eldvegg milli borgaralegrar og hernaðarlegrar starfsemi.

Ég nefndi umsögn ríkislögreglustjóra sem fylgdi nefndaráliti á þskj. 866 frá minni hluta utanríkismálanefndar en þar er einmitt fjallað um þetta atriði. Þar segir, með leyfi forseta, m.a.:

„Eins og fyrr segir er lögunum ætlað að marka skil milli borgaralegra verkefna og hernaðarlegra. Því er ekki fullnægjandi að gera einungis grein fyrir takmörkunum sem eru á aðkomu borgaralegra stofnana að hernaðarlegri starfsemi heldur hlýtur einnig að þurfa að skýra hvaða takmörk eru á aðkomu hernaðarlegs liðsafla að borgaralegum verkefnum. Umræða á Vesturlöndum hefur fremur miðast við slíka takmörkun og aðkomu hers að löggæslu hers að löggæsluverkefnum innan lands takmörkuð og jafnvel bönnuð.“

Herra forseti. Þetta segir í umsögn ríkislögreglustjóra um frumvarpið. Þarna er sett fram krafa um hreinar línur milli borgaralegrar þjónustu annars vegar og hernaðar hins vegar. Ríkislögreglustjóri gerði svofellda tillögu um verkefni Varnarmálastofnunar og skilgreiningu, með leyfi forseta:

„Varnarmálastofnun annast úrvinnslu upplýsinga úr hermálalegum upplýsingakerfum Atlantshafsbandalagsins og erlendra samstarfsaðila sem stofnunin hefur aðgang að. Stofnunin skal leitast við að skilgreina hernaðarógnir sem kunna að steðja að íslensku yfirráðasvæði. Hún skal einnig leitast við að skilgreina ógnir gegn íslenskum ríkisborgurum erlendis, m.a. vegna hernaðarumsvifa eða sambærilegs alvarlegs hættuástands.“

Hvernig var svo brugðist við þessum athugasemdum og beinu tillögum ríkislögreglustjóra sem voru við nokkru fleiri greinar en ég hef rakið. Aðeins breytingartillaga lögreglustjóra við 3. gr. frumvarpsins var tekin til greina en hún fjallar um hlutverk utanríkisráðherra í stefnumörkun og ábyrgð á alþjóðavettvangi. Sem sagt, að utanríkisráðherra beri ábyrgð á gerð hættumats á sviði varnarmála, um hernaðarlega ógn en ekki hættumat sem er gert alla jafna á sviði löggæslu og almannavarna m.a. vegna skipulagðrar glæpastarfsemi, hryðjuverka, stórslysa, náttúruhamfara, farsótta og tæknilegra bilana. Þetta var það eina, herra forseti, sem tekið var til greina af þessum beinu tillögum og athugasemdum lögreglustjórans.

Í framhaldsnefndaráliti hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar segir um þennan rugling, sem ég vil kalla, á milli borgaralegra verkefna annars vegar og hernaðar hins vegar, með leyfi forseta:

„Í athugasemdum við 23. gr. er tekið fram að þær upplýsingar sem Varnarmálastofnun, með þessum hætti, safni og greini geti m.a. nýst til að meta hættu þar sem Íslendingar annast friðargæslu, þar sem Íslendingar annast þróunaraðstoð og jafnvel til að greina hættur þar sem búast má við að íslenskir ríkisborgarar séu á ferð sem ferðamenn.

Er þá nærtækt að spyrja hvernig eigi að haga tengslum eða afmörkun þessa þáttar upplýsingasöfnunar og greiningar starfsemi og hins vegar þess sem er borgaralegs eðlis og fer fram í utanríkisþjónustunni og utanríkisráðuneyti eða annars staðar á vegum lögreglu, í gegnum lögreglusamstarf eða eftir öðrum leiðum.“

Ég get ekki stillt mig um að minna á, inni í þessari miðri tilvitnun í framhaldsnefndarálitið, skýrslu utanríkisráðherra sem hér var til umræðu í síðustu viku þar sem nokkuð var fjallað um borgaraþjónustu utanríkisráðuneytisins sem þar er kölluð þjónustutrygging sem hver Íslendingur fæðist inn í. Þar segir um hana m.a. að borgaraþjónusta utanríkisráðuneytisins gæti hagsmuna íslenskra ríkisborgara á erlendri grund og að öryggi Íslendinga erlendis falli undir starfssvið borgaraþjónustunnar sem fylgist grannt með áfangi mála á óeirða- eða hamfarasvæðum.

Herra forseti. Ég er að lesa upp úr skýrslu hæstv. utanríkisráðherra um utanríkismál þar sem verið er að fjalla um borgaraleg verkefni en hér er nákvæmlega verið að lýsa því sama, sömu verkefnum og er að finna í frumvarpinu um Varnarmálastofnun, um varnarmálalög, og enginn greinarmunur er gerður á frá mati á hernaðarhættu. Ég held áfram að lesa úr framhaldsnefndaráliti hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar um þetta en hann segir, með leyfi forseta:

„Undirritaður telur þau svör sem fram komu á fundinum ófullnægjandi og þótt reglugerðarheimild sé að finna í viðkomandi grein [þ.e. 23. gr. frumvarpsins] þar sem ráðherra eigi að kveða nánar á um tilhögun þessara mála var engar upplýsingar hægt að veita um hvernig því yrði háttað enda undirbúningur að setningu reglugerða ekki hafinn sam-

kvæmt því sem upplýst var á fundinum.“

Ég get ekki stillt mig, herra forseti, í lok umfjöllunar um þetta atriði, þennan aðskilnað á þessu stigi, að benda á fylgiskjal IV sem er minnisblað frá utanríkisráðuneytinu til utanríkismálanefndar, dagsett 11. mars 2004, þar sem brugðist var við umsögn ríkislögreglustjóra um þetta frumvarp. Ég hef hér áður rakið í hverju hún fólst, krafan um hreinan aðskilnað, hreinar línur á milli borgaralegra verkefna sem lúta að öryggi borgaranna og hernaðar hins vegar. Í þessu minnisblaði segir svo um þessi efni, með leyfi forseta:

„Varnarmálastofnun telst samkvæmt framansögðu borgaraleg stofnun sem mun, að meginstefnu til, sinna varnartengdum verkefnum sem teljast ekki borgaraleg í eðli sínu.“

Skyldi nokkur skilja hvað hér er átt við? (**MÁ:** Þetta er ekki her.) Þetta er ekki her, segir hv. þm. Mörður Árnason. Nei, Ísland ætlar ekki að reka her samkvæmt þessu frumvarpi, en Ísland hefur tekið að sér að vera hlekkur í hernaðarkeðju NATO og reka hernaðarstarfsemi fyrir gríðarlegt fé eins og ég mun nú nánar koma að.

Það eru einmitt auknu útgjöldin, 1.500 millj. kr. á fjárlögum þessa árs, og verða sennilega vaxandi eftir því sem fram líður. Um það atriði, heildarkostnað við þessa NATO-væðingu og frekari þróun kostnaðar við þetta á næstu árum fékkst ekki upplýst á fundi utanríkismálanefndar eins og fram kemur í framhaldsnefndaráliti hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar. Þó er ljóst að það mun verða hlutskipti Íslendinga að borga og standa undir kostnaði við rekstur af þeim mannvirkjum sem NATO ákveður að skuli rekin hér á landi í hvert sinn. Í framhaldsnefndarálitinu segir um þetta atriði, með leyfi forseta:

„Litlar viðbótarupplýsingar komu þar fram en rétt er þó að taka fram og undirstrika að svo virðist sem staða Íslands sé sú að NATO tekur eftir atvikum í samráði við eða á grundvelli samkomulags við Íslendinga, ef slíkt næst, ákvarðanir um hvað af mannvirkjum í þess eigu á Keflavíkurflugvelli skuli rekið áfram en Íslendingar greiða þá kostnaðinn, nema um annað semjist sérstaklega, enda grundvallarreglan sú að mannvirkjasjóður NATO borgar stofnkostnað en það ríki þar sem mannvirkin eru rekstrarkostnað og viðhald nema þá í undantekningartilvikum. Með öðrum orðum virðist vera í hendi NATO óútfyllt ávísun eða vald til að senda reikninginn á íslenska skattborgara gegnum utanríkisráðuneytið og Varnarmálastofnun.“

Bent hefur verið á að með vaxandi kostnaði, ég tala nú ekki um ef hann nálgast það sem líklegt þykir eftir fimm ár, 3,5 milljarða, þá er hann orðinn býsna nærri því marki sem NATO setur aðildarþjóðum sínum og hvetur til þess að þær setji um 2% af þjóðartekjum sínum í hernað. Það skyldi þó ekki vera markmiðið, herra forseti, að Íslendingar, sem á tyllidögum gjarnan vilja líta á sig sem friðelskandi og herlausa þjóð, ætli sér ekki að vera eftirbátar annarra NATO-þjóða í þessu þegar kemur að útgjöldum til hernaðar þegar þeir eru einu sinni komnir sem þessi hlekkur inn í hernaðarkeðjuna?

Ég vil vekja athygli á góðum dreifimiðum sem ungir vinstri grænir dreifðu um borgina í tilefni þessa frumvarps. Þar kemur m.a. fram, herra forseti, að fyrir 1.500 millj. kr. væri hægt að veita 1.500 börnum leikskólapláss eða fjármagna þrjá nýja framhaldsskóla. Ung vinstri græn benda líka á að í þessum fjármunum, 1.500 millj., er ekki meðtalinn kostnaðurinn við heræfingar hér á landi sem allar verða á kostnað íslensku þjóðarinnar, svokallaðs gistiríkis, og kostuðu síðast 150 þús. kr. á hvern hermann sem í þeim tók þátt.

Ég nefndi tvö atriði önnur sem fjallað var um að ósk hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar á fundi í utanríkismálanefnd sl. fimmtudag og í framhaldsnefndarálitinu kemur fram að þar var upplýst að undirbúningur að reglugerðarsetningu væri ekki hafinn þannig að engar upplýsingar lágu fyrir um þau mál þegar málið virðist komið á stig lokaumfjöllunar á Alþingi. Í nefndinni kom einnig fram spurning um störf hættumatsnefndar og hvort þess væri að vænta að niðurstöður úr því mati kynnu að leiða til þess að það þyrfti að gera lagabreytingar eða taka nýjar ákvarðanir um breytta tilhögun mála. Svörin við því eru að engar stefnumótandi ákvarðanir liggja fyrir vegna þess að gerð hættumatsins og þarfagreiningarinnar að þessu leyti er á frumstigi.

Í nefndarálitinu kemur fram að sá sem það undirritar, minnihlutaframhaldsnefndarálitið, hafi þráfaldlega gagnrýnt að með þessu móti sé byrjað á öfugum enda og að engar upplýsingar hafi komið fram í nefndinni sem hrekja að hans mati þá fullyrðingu.

Herra forseti. Ég hef fjallað nokkuð um kostnaðinn og hinn óútfyllta tékka sem stendur til að afhenda NATO á ríkissjóð Íslands og um hina allsendis ófullnægjandi aðgreiningu sem er á milli borgaralegra öryggisþátta annars vegar og hernaðarlegra hins vegar í þessu frumvarpi þrátt fyrir yfirlýsingar um annað en eins og ég sagði voru þessi tvö atriði sérstaklega tekin til athugunar í nefndinni milli 2. og 3. umr. Kjarni málsins er þó sá að hér er, eins og skýrt kom fram við 2. umr. málsins, á ferðinni lagarammi um hernað, um heræfingar og um hernaðarútgjöld, um hervæðingu íslenskra fjárlaga og um NATO-væðingu íslenskrar utanríkis- og öryggismálastefnu og það eins þótt frumvarpið heiti frumvarp til varnarmálalaga. Rifjast þá upp fyrir manni orðhengilsháttur inn um herliðið á Miðnesheiði annars vegar og svo varnarliðið á Keflavíkurflugvelli. Þetta er auðvitað ekkert annað en ímyndarsköpun. Það er verið að búa til umbúðir utan um það sama, þ.e. hernað og hernaðarhyggju.

Með þessu lagafrumvarpi er Ísland endanlega bundið á klafa NATO fastar en nokkru sinni frá upphafi þeirrar óheillavegferðar 30. mars 1949. Það sem við vinstri græn höfum kosið að kalla NATO-væðingu kemur fram í mörgum atriðum m.a. eins og ég hef nefnt hér, í lögbindingu erlendra heræfinga á vegum NATO á kostnað Íslendinga, í óútfylltum tékka á ríkissjóð Íslands til að standa straum af hernaðarbrölti NATO hér á landi, í aukinni þátttöku Íslendinga í hernaðarlegu starfi bandalagsins, svo sem með setu fulltrúa í herstjórnarmiðstöðvum NATO. Og til marks um, herra forseti, að þetta er allt gert fyrir NATO en ekki íslenska öryggishagsmuni er það að engin niðurstaða hefur enn fengist um hvaða ógn eða hætta það er sem okkur stafar svo af öðrum ríkjum og sem þessi varnarmálalög eiga að sporna gegn.

Í fyrsta skipti í sögunni hafa nú verið tekin inn á íslensk fjárlög og fjáraukalög stórfelld útgjöld til hernaðarmála sem tengjast veru Íslands í þessu hernaðarbandalagi NATO,

heræfingum og stríðsleikjabrölti. Allt er þetta, herra forseti, gert eins og ég hef komið ítrekað að án þess að nokkur greining hafi farið fram á stöðu Íslands og þörfum og allt án nokkurrar undangenginnar umræðu og lýðræðislegrar umfjöllunar. Allt er þetta gert til að verja okkur á friðartímum vegna þess, herra forseti, að þegar og ef til átaka kæmi þá fellur allt í sama farið, bandarískri herinn kemur bara aftur.

Ég hlýt að minna á það að í þessari NATO-væðingu erum við að binda fast trúss okkar við hið nýja NATO sem hefur reyndar horfið frá fyrri skilgreiningum og markmiðum um að vera svokallað varnarbandalag á landsvæði aðildarríkjanna og til þess að vera árásaraðili eða gerandi jafnvel í fjarlægum heimsálfum. NATO stóð sjálft í fyrsta sinn fyrir beinum hernaðaraðgerðum með loftárásum á Júgóslavíu og tók svo við stríðsrekstrinum í Afganistan af Bandaríkjamönnum og Bretum á árinu 2004, enda voru þeir þá komnir annað, inn í Írak sem aldrei skyldi verið hafa.

Herra forseti. Á nýafstöðnum fundi 2. apríl í Búkarest blés þetta nýja NATO svo nýju lífi í vígbúnaðarkapphlaupið sem margir töldu og vonuðu að mundi ljúka með hruni Sovétríkjanna á sínum tíma. Ábyrgð NATO á þessari endurlífgun er mikil og Íslendinga reyndar líka, en þeir greiddu ekki atkvæði og stóðu ekki gegn uppsetningu eldflaugavarnakerfis í Evrópu sem m.a. mun kalla á uppsetningu eldflaugaskotpalla í Póllandi og radarstöðva í Tékklandi — þvert ofan í vilja tékknesku þjóðarinnar og þvert ofan í vilja ýmissa ríkja í Evrópu sem þarna eiga hagsmuna að gæta.

Herra forseti. Hverju á að verjast, hverjum á að verjast? Ekki hefur enn verið kannað hver er svokölluð varnarþörf Íslendinga, hver óvinurinn gæti verið og hvernig væri þá best að bregðast við. Nei, skipulagið er klárt, skal lögbundið, fjárhirslur opnaðar upp á gátt, og á sama tíma er nefnd að hefja störf, nefnd sem á einmitt að meta hver hættan er og hvernig best er að bregðast við. Hvað skyldi það nú vera sem við ættum helst að varast? Ætli það sé ekki eins og kemur fram í umsögn ríkislögreglustjóra og í nefndaráliti hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar við 2. umr. að það séu helst öryggisatriði sem lúta að náttúruvá og mengun, að það sé sem sagt viðbúnaður sem lýtur að því að mæta eldgosum, jarðskjálftum, farsóttum, veðurhamförum og öðrum slíkum þáttum sem eru nætækari en sú ímyndaða utanaðkomandi hernaðarógn sem í reynd ætti að vera eina mögulega réttlæting þess að taka inn á íslensku fjárlögin milljarðaútgjöld af þessu tagi til hernaðarverkefna. Ég ítreka að enginn hefur bent á þann óvin sem menn ætla að verja sig gegn.

Ég get ekki stillt mig, herra forseti, um að vitna orðrétt í það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði hér við 2. umræðu:

„Ætli það sé ekki þannig að hún Katla gamla sé meiri ógn við öryggi okkar en þessar bábiljur?“

Undir þetta held ég að margir geti tekið.

Við vinstri græn mótmælum þessari vitleysu, herra forseti. Við teljum nær að nota þessa fjármuni gagngert í annað nærtækara í því skyni að tryggja öryggi, vellíðan og frið í landinu og gæta þannig hagsmuna hinna almennu borgara, í löggæslu, í landhelgisgæslu, í almannavarnir, í björgunarsveit, o.s.frv. sem mun gagnast okkur miklu betur. Það eru tillögur okkar í þessum efnum sem lúta að öryggi borgaranna á Íslandi.

Það er virkilega ámælisvert þegar ráðherrar, hver á fætur öðrum, kvarta undan útgjaldaþenslu á öllum sviðum, þegar við stöndum frammi fyrir atgervisflótta og skorti á starfsmönnum í löggæslu og þegar peningaleysi er notað sem afsökun fyrir að grafa undan vel skipulögðu og árangursríku löggæslustarfi við stærstu flughöfn landsins að þá skuli stjórnmálamenn tilbúnir til að ausa fé í gæluverkefni eins og Varnarmálastofnun, kostnaðarsamt gæluverkefni sem á fátt skylt við almenna íslenska öryggishagsmuni eins og til að mynda sést á því fánýti að halda hér uppi erlendum herjum í tilgangsleysi á friðartímum.

Herra forseti. Eftir 30. september 2006, þegar bandarískri herinn yfirgaf landið eftir 55 ár, gafst langþráð tækifæri til þess að móta friðsamlega og sjálfstæða utanríkisstefnu Íslendinga. Þá gafst líka færi á að leggja grunn að meiri samstöðu og sátt um utanríkis- og öryggismálastefnu en eins og allir vita hefur þjóðin verið klofin í herðar niður vegna afstöðunnar til hersins allan lýðveldistímann. En það var ekki á dagskrá hjá þeim sem nú móta stefnu Íslands í utanríkismálum. Öll loforð sem gefin voru í framhaldi af brottför hersins um pólitískt samráð voru endanlega svikin með framlagningu þessa frumvarps.

Í september 2006, þegar sýnt var að herinn væri að fara, lofaði þáverandi ríkisstjórn vönduðu þverpólitísku samstarfi allra flokka um framhald mála og var sambærilegu fyrirheiti komið inn í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar að loknum kosningum á síðasta ári. Efndirnar létu þó á sér standa og þær litu í rauninni ekki dagsins ljós fyrr en daginn áður en þetta frumvarp kom til 2. umr. hér í þinginu. Og hverjar voru þær? Jú, fundur formanna stjórnmálaflokkanna tvisvar á ári, það er samráðið. Eftir að búið er að leggja línurnar um það sem hér er kallað varnarmálalög og er ný stefna í utanríkis- og öryggismálum Íslendinga á að byrja á því að viðhafa samráð með þeim hætti að halda tvo fundi á ári.

Ég vil bæta því við að það skortir algerlega á að lýðræðisleg umræða og eðlileg grunnvinna hafi áður verið unnin eins og ég hef hér nefnt í formi könnunar á þörfum og hagsmunum Íslendinga í þessum efnum. (**MÁ:** Það er verið að því.) Það er verið að því, segir hv. þm. Mörður Árnason. Það má kannski segja að betra sé seint en aldrei en ég hygg að þingmaðurinn geti verið mér sammála um að þar sé byrjað á öfugum enda. Ætli það sé nú ekki nær að leggja fyrst niður þau verkefni sem fara á í áður en farið er að skipuleggja viðbrögðin og ausa út fjármunum í það?

Við höfum kallað þetta NATO-væðingu og það kom fram hér við 2. umr. og fór fyrir brjóstið á einhverjum þingmönnum. Hvað meinum við eiginlega með þessari NATO-væðingu? Í fyrsta lagi eru með frumvarpinu bundnar í lög reglubundnar heræfingar NATO-ríkja hér á landi, svokallað loftrýmiseftirlit, hinn rándýri rekstur hins hernaðarlega hluta ratsjárkerfisins og allt þetta viðamikla og dýra umstang sem við eigum að sinna á svokölluðum friðartímum. Komi til ófriðarástands, eins og ég hef áður sagt, verður kallað á gamla herverndarsamninginn og treyst á hann við Bandaríkin.

Í öðru lagi er hér verið að búa til nýja Varnarmálastofn-

un sem í mínum huga er ekkert annað en hermálastofnun, sem á að verða einhvers konar blanda af útibúi NATO hér á landi og íslenskri hermálastofnun. Hér er verið að bæta í báknið án þess að sjálfstæðismenn ætti eða skræmti eins og bent hefur verið á og án þess að vitað sé hvernig útgjöldin muni þróast. Eðli þessarar nýju stofnunar er í hróplegu ósamræmi við ítrekaðar yfirlýsingar um að Íslendingar séu og ætli sér að vera herlaus og friðelskandi þjóð.

Í þriðja lagi gerir frumvarpið ráð fyrir, eins og ég hef bent á, stórauknu samstarfi Íslendinga í NATO og í reynd endanlegri inngöngu í hernaðarbandalagið. Ég hlýt að rifja upp að Ísland gekk á sínum tíma í NATO með fyrirvörum um að hér skyldi ekki vera her á friðartímum og að aldrei væri ætlunin að koma upp íslenskum her. Þátttaka okkar í NATO hefur í rauninni byggst á þeim fyrirvörum. Ísland tók lengst af ekki þátt í neinu hermálasamstarfi NATO, ekki í kjarnorkuvígbúnaðinum, og greiddi ekki í mannvirkjasjóð NATO. Þar með var Ísland í raun afskiptalítið um málefni NATO að þessu leyti. Veran í NATO var réttlætt með því að ef á okkur yrði ráðist mundi NATO koma okkur til hjálpar. Og jú, við létum land og bíó og háskóla undir NATO-fundi.

Með þessu frumvarpi og tengdum aðgerðum og ákvörðunum sem teknar hafa verið á undanförnum missirum er lokaskrefið stigið inn í NATO alla leið til fullgildrar og virkrar þátttöku í öllu starfi hernaðarbandalagsins. Ísland situr eftir það í hermálanefndinni, borgar í mannvirkjasjóðinn frá og með þessu ári, fer að taka við leyndarupplýsingum NATO í sérstöku leyndarherbergi í utanríkisráðuneytinu og merki frá hernaðarratsjám á Íslandi eiga að renna inn í NATO-kerfið í framtíðinni og þannig mætti áfram telja.

Herra forseti. Til er ein og aðeins ein leið út úr þeim vítahring vígvæðingar sem við erum nú illu heilli að festast í sem aldrei fyrr. Það er hnattræn afvopnun þar sem hver þjóð leggur sitt af mörkum. Með frumvarpinu er óumdeilanlega farið í þveröfuga átt og í stað þess að leggja lóð á skálar afvopnunar í heiminum er Ísland nú að taka þátt í vígbúnaðarkapphlaupinu með virkum hætti, miklu virkari en nokkru sinni fyrr.

Herra forseti. Með vísan til ítarlegs rökstuðnings, sem kom fram í nefndaráliti minni hluta utanríkismálanefndar við 2. umr., og með vísan til þeirra viðbótarupplýsinga sem dregnar eru fram í framhaldsnefndaráliti minni hluta utanríkismálanefndar munum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs greiða atkvæði gegn þessum ólögum.

[14:40]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Við erum hér í 3. umr. um frumvarp til varnarmálalaga. Mig langar fyrst, úr því að mér gefst tækifæri til, að gera nokkra grein fyrir afstöðu minni í þessu efni m.a. í ljósi einarðrar — að ég segi ekki ofsafenginnar — andstöðu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gegn þessu frumvarpi.

Í 3. umr. er einkum verið að ræða þá pappíra sem fyrir umræðunni liggja, þ.e. framhaldsnefndarálit minni hluta utanríkismálanefndar hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, og eins og fram kom í ræðu hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur er það nefndarálit einkum í þremur pörtum. Í fyrsta lagi er þar kvartað yfir óljósum skilum á milli borgaralegrar og hernaðarlegrar eða varnarlegrar upplýsingaöflunar. Í öðru lagi er talað um kostnað, í þriðja lagi er kvartað yfir því að ekki fáist upplýsingar um störf hættumatsnefndar og upplýsingar um reglugerðir sem ekki er búið að setja.

Það má auðvitað lengi tala um kostnað. Mikið er rætt um hann og að verðleikum hér á Alþingi. Ég ætla ekki að skipta mér af þeirri umræðu. Auðvitað er eðlilegt að spyrja um hættumatsnefndina. Ég efast um að hún sé það langt komin að hægt sé að gefa upplýsingar um störf hennar. Ég tel þó að stofnun hættumatsnefndarinnar og þau störf sem þar fara fram séu eitt af því merkilega í utanríkismálum svonefndum í tíð núverandi ríkisstjórnar og núverandi hæstv. utanríkisráðherra.

Við kvörtuðum yfir því á síðasta þingi — og einkum frá því að tíðindin gerðust fyrst, 15. mars 2006, „Et tu, Brute“, eins og sumir nánast endurtóku í tengslum við þann merka dag í sögu Rómar. Við kvörtuðum þá yfir því að ekki færi fram sú rannsókn sem eðlileg væri á varnarþörf Íslendinga á þeim hættum sem Íslandi steðjuðu. Eins og kom fram í frammíköllum hér og viðbrögðum ræðumanns áðan þá fer nú það starf m.a. fram í hættumatsnefnd. Af henni er mikils vænst.

Svo má auðvitað láta eins og við höfum byrjað hér á núllpunkti 15. mars eða í lok september árið 2006, að ekkert hafi gerst áður og við höfum þá í raun og veru tengst nýjum heimi. Svo var raunar ekki, forseti, heldur höfðum við verið í samstarfi í Atlantshafsbandalaginu. Það var fullkomlega eðlilegt að halda því samstarfi áfram meðan við værum í fyrsta sinn í lýðveldissögunni að meta þessa varnarþörf með sjálfstæðum hætti, að sjálfsögðu í samráði við bandamenn okkar í þessu bandalagi og við þær þjóðir sem við treystum og tölum við á alþjóðavettvangi.

Einnig væri eðlilegt að skilgreina hér eins og hægt væri, í fyrsta sinn í lýðveldissögunni, þann rekstur og þá starfsemi sem færu fram í tengslum við þetta samstarf og í kringum hin eiginlegu varnarmál — hér á ég við þætti sem lúta að ytra öryggi — og greina þá frá hinu innra öryggi, frá þeim þáttum sem hvert samfélag þarf að sinna við sjálft sig. Í öðrum ríkjum eru þessir þættir stundum aðgreindir í einhvers konar hernaðar- eða varnarmálaráðuneyti annars vegar og innanríkisráðuneyti hins vegar. Við höfum ekki þau ráðuneyti tiltæk hér og höldum okkur við önnur nöfn á þeim stofnunum sem með þetta fara, nefnilega utanríkisráðuneytið annars vegar og dómsmálaráðuneytið hins vegar.

Ég tel að það sé mikill áfangi, ekki síst fyrir okkur sem höfðum efasemdir um þetta varnarsamstarf meðan það stóð hér áður og fyrir okkur sem höfum alla tíð verið á móti erlendum her í landi og sérstaklega á friðartímum. Ég tel líka að það sé mikill áfangi að koma því þannig fyrir að þeir þættir sem lúta að ytra öryggi skiptist í tvennt. Þar sé annars vegar stjórnsýsla höfð í þessari sérstöku varnarmálastofnun og hins vegar fari stefnumótunin fram í ráðuneytinu sjálfu.

Við sem höfum staðið gegn her í landi höfum ekki síst kvartað yfir hinum gráu svæðum í allri þessari stjórnsýslu og stjórnmálum. Við höfum kvartað yfir því að utanríkisráðherra á hverjum tíma hefur ríkt yfir Keflavíkurflugvelli

eins og eins konar jarl. Hann hefur úthlutað þar gæðum og drottnað þar yfir stöðum og störfum og — við skulum tala kurteislega — oft hefur hann verið grunaður, í hvaða flokki sem hann hefur verið — það eru einkum tveir sem koma þar til álita — nánast um pólitíska misbeitingu á því starfi sem þar hefur farið fram. Það sem nú er að gerast við nýjar aðstæður er að þarna er verið að taka til og hreinsa og koma í veg fyrir að þvílíkar grunsemdir vakni á ný.

Um framhaldsnefndarálit hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar ætlaði ég að fara nokkrum orðum og þá kannski einkum um þær spurningar sem þar eru kveiktar um mörk milli hernaðarlegra upplýsinga annars vegar og borgaralegrar upplýsingaöflunar hins vegar eins og ég skil þetta. Þó verð ég að viðurkenna að ég er enginn sérfræðingur, sit ekki í utanríkismálanefnd og hef ekki þá þekkingu sem aðrir hafa hér inni og leggja sinn dóm á þetta.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir vitnaði oft til ríkislögreglustjóra og talaði ákaflega hlýlega um hann. Það er svolítið merkilegt að Vinstri hreyfingin – grænt framboð og ríkislögreglustjóri skuli hafa náð saman og fróðlegt bandalag er að myndast þar á milli. Þessi ríkislögreglustjóri, sérstakur vinur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hefur ósköp einfaldlega það hlutverk að beita sér gegn skipulegri glæpastarfsemi, að beita sér þar sem grunsemdir eru um landráð eða brot gegn stjórnskipun eins og það heitir, og að beita sér gegn hryðjuverkum. Þetta er tiltölulega skýrt. Að einhverju leyti þarf ríkislögreglustjóri að viða að sér upplýsingum um einstaklinga. Ég ætla ekki að fara út í það en það er mjög viðkvæmt mál og þarf að ræða miklu betur en hingað til hefur verið gert. Við viðurkennum að að einhverju leyti þurfi hann á einstaklingsupplýsingum að halda í þessu hlutverki sínu.

Varnarmálastofnun á ekki að gera þetta. Varnarmálastofnun á í rauninni ekki að hafa neinar einstaklingsupplýsingar hjá sér sem ekki eru alls staðar tiltækar. Varnarmálastofnun á að safna upplýsingum um hermál og um hættuástand á svæðinu í kringum Ísland og á öðrum svæðum sem skipta Íslendinga máli. Sérstaklega á hún að safna upplýsingum á þeim svæðum þar sem Íslendingar eru staddir í opinberu hlutverki svo sem í friðargæslu og hins vegar þar sem íslenskir ferðamenn eru fjölmennir eða dvalargestir. Varnarmálastofnun á þá að sjá utanríkisráðuneytinu fyrir þeirri sérþekkingu sem getur hjálpað því til þess að gefa út viðvaranir til ferðamanna og til þeirra sem dveljast í ríkjunum annars vegar og hins vegar til þess að geta stjórnað sínu friðargæsluliði með þeim hætti sem getur talist ábyrgur og í samræmi við þá góðu íslensku venju að etja ekki okkar fólki í útlöndum til átaka.

Ég skil ekki satt að segja hvað er óljóst í þessari verkaskiptingu. En þá tek ég fram aftur að ég er sem sé ekki með sérfræðilega þekkingu á þessu heldur reyni ég að nota mitt almenna meðalvit til þess að greina hér í sundur.

Um kostnaðinn er sjálfsagt að ræða, eins og ég hef áður sagt, og ekkert að því að finna. Það er auðvitað klárt að umfang Varnarmálastofnunar kann að breytast og umfang þeirra starfa sem við ræðum hér og sá kostnaður sem lagt er í kann líka að breytast. Það gerir hann vonandi, einmitt í tengslum við þá vinnu sem nú fer fram í hættumatsnefndinni og víðar og beinist að sjálfstæðu mati okkar á varnarþörf og á hættu hér í kringum landið.

Það er ósköp einfalt að þegar Varnarmálastofnun er komin upp og störf hennar og umfang reynast ekki á rökum reist, þá á að breyta því. Ég treysti þinginu og utanríkisráðherrum framtíðarinnar til þess að gera það. Ef við þurfum minni kostnað til þess eigum við auðvitað að skera hann niður til þess að halda hér ekki uppi óþörfum kostnaði. Það þarf ekki að segja hérlendum alþingismönnum það.

Mér sýnist því þegar ég er búinn að fara í gegnum þessa þrjá þætti — ég læt nú vera þessar reglugerðir sem hafa ekki skrifaðar — að framhaldsnefndarálitið standi varla undir því að þetta mál skuli hafa verið tekið inn til utanríkismálanefndar milli 2. og 3. umr. Það er ágætt að fá þetta allt skýrt og að mönnum gefist kostur á því að tjá sig rækilega um jafnmikilvæga hluti og hér eru á ferðinni.

Ég á ekki mikinn tíma eftir, forseti, en vil bæta þessu við: Í fyrsta lagi. Það er eðlilegt að menn hafi mismunandi skoðanir á veru Íslands í Atlantshafsbandalaginu. Sjálfur var ég þeirrar skoðunar lengi vel að Ísland ætti ekki að vera í Atlantshafsbandalaginu. Sú skoðun breyttist nokkuð fyrir allmörgum árum raunar og þar kom tvennt til. Annars vegar það að sá sem hér stendur breyttist nokkuð í skoðunum sínum og afstöðu til lífsins og tilverunnar og hins vegar tók Atlantshafsbandalagið líka breytingum. Heimsmynd sú sem mín afstaða forðum daga var tekin í er gjörbreytt og þess vegna styð ég að sinni þátttöku Íslands í Atlantshafsbandalaginu.

Gamlir félagar mínir í þessari andstöðu, t.d. hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, hafa ekki skipt um skoðun og hafa fullan rétt til þess að halda sinni fyrri skoðun. Þá er rétt að benda þeim þingmanni og öðrum vinum mínum, gömlum og nýjum, á að hér eru einmitt komin þau lög sem þeir gætu numið úr gildi eða breytt varðandi Atlantshafsbandalagið ef þeir færu í þann meiri hluta að þeir tækju ákvörðun um að Ísland gengi úr Atlantshafsbandalaginu og í eitthvað annað eða stæðu utan bandalaga. Þetta hefði verið erfitt áður, vegna þess að afstaða Íslands til utanríkismála og afstaða Íslands og tengsl þess við hernaðarbandalög og -blokkir í heiminum var á gráu svæði.

Einu lögin sem nú gilda um þátttöku Íslands í varnarsamstarfi og um varnir á Íslandi og hið ytra öryggi er varnarsamningurinn gamli frá 1951 sem hefur löggildi á Íslandi. Það er auðvitað staða sem enginn getur unað við, allra síst gamlir fjandmenn Atlantshafsbandalagsins og nýir, að það sé ekki klárt hvaða ákvörðun Alþingi Íslendinga og íslensk stjórnvöld hafa tekið í þessu efni.

Þann tíma sem ég á eftir vil ég nota til tala um það sem ég kalla hér með erlendum tökuorðum „pólitískan kúltúr“. Það er pólitískur kúltúr í hverjum flokki og hverri hreyfingu. Í mínum flokki er að þessu leyti mikil áhersla lögð á árangur, árangur af störfum okkar, að við getum sýnt hann, að við getum náð honum, að við getum mótað stefnu sem leiðir til einhvers.

Í öðrum flokkum, t.d. í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, virðist mér að þessi þáttur í pólitík sé ekki mjög virtur. Í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði þykir mér loða mjög við af þeim gamla minnihlutakúltúr sem ég kannast ágætlega við sjálfur. Hann einkennist af því að menn eigi fyrst og síðast að gæta að sinni hreinu áru, að

pússa geislabauginn til þess að geta tekið hann fram við góð tækifæri. Þar á milli beri menn sitt píslarvætti sem ákafast, berji sér á brjóst og þakki fyrir — eins og ágæt saga er af í Biblíunni — að vera ekki eins og hinir og þakki fyrir að hafa ekki komið að verki til þess að hafa þá ekki getað óhreinkað sig á því. Þessu fylgja svo svikabrigsl og landráðatal um það fólk sem í verkunum stendur.

Mér þykir það hugsanlega hafa verið eðlilegt tal hér árið 1949, árið 1951, fram allan sjötta áratuginn og vel á þeim sjöunda og jafnvel á þeim áttunda. En árið 2007 er þetta ekki við hæfi lengur. Það passar hreinlega ekki við þá stöðu sem við Íslendingar erum núna í. Það passar ekki við þá heimsmynd sem núna er uppi, það ástand sem heimurinn hefur tekið á sig hvort sem við vildum það eða ekki, forseti sæll.

[14:55]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er greinilegt að hv. þm. Mörður Árnason kveinkar sér sáran undan því sem hann kallar einarða afstöðu okkar vinstri grænna í þessu máli. Ég kannast ekki við að hafa verið hér uppi með svikabrigsl eða ávirðingar af einu eða neinu tagi. Ég verð nú bara að biðja hv. þingmann að skoða aðeins í hugskot sér betur með það. Eins vil ég hvetja hann til þess að hætta að sjá ofsjónum yfir því þótt mál sé tekið inn í nefnd milli 2. og 3. umr. til þess að óska eftir frekari upplýsingum.

Það er greinilegt að hv. þingmaður telur, ef ég hef skilið orð hans rétt, að þótt hann sé á móti her í landinu sé þetta frumvarp hér mikill áfangi, eins og hann kallar það. Mér heyrðist á honum að það væri allt í lagi að hafa hér uppi hernaðarbrölt og heræfingar erlendra herja bara ef þeir væru ekki staðsettir hér, ef það væri bundið í lögum. Ég er einfaldlega ekki á því máli að þörf sé fyrir að binda slíkt í lög á friðartíma.

Ég tel að meðan verið er að skoða þessa svokölluðu varnarhagsmuni þá eigum við að líta til annarra átta heldur til hernaðarbandalagsins NATO. Mig langar til þess að spyrja hv. þingmann hvernig honum líst á að taka upp samstarf við Norðurlandaþjóðirnar, Evrópusambandið, norðurskautsþjóðirnar, við smáríki með öflugra starf innan Sameinuðu þjóðanna í öryggisráðinu ef til vill í stað þess að binda bara trúss sitt, eins og hann nú kýs að gera við eitt hernaðarbandalag, NATO.

[14:57]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Já, það er rétt að ekki voru nefnd hér í þessari ræðu svik eða Júdasar eða landráðamenn enda var ekki sagt að um það væri að ræða. Ég var að tala um pólitískan kúltúr og virða hann fyrir mér í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og ég hygg að allir sem á mig hlýða viti hvað ég á við.

Hins vegar var það nefnt í tengslum við þessi lög að hér væri einhver sérstök NATO-væðing á ferðinni eins og með þessu frumvarpi væri verið að binda Ísland nánari böndum við Atlantshafsbandalagið en áður hefur verið. Síðasti ræðumaður sagði í ræðu sinni að verið væri að binda Íslands á klafa NATO. Þetta er svona orðfæri — við skulum orða þetta kurteislega — frá öðrum tíma en nú er uppi.

Svarið við spurningu hv. þingmanns er mjög einfalt: Jú, ég tel að við eigum að gera allt þetta sem hún nefndi. Ég tel að það sé verið að gera það. Ég bendi t.d. á framboð okkar til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna sem er líka breyting sem fleiri eiga hér aðild að en minn flokkur sem betur fer. Með því framboði er nú einmitt verið að rífa sig úr ákveðnu fari, rífa sig burt frá ákveðinni minnimáttarkennd og ákveðnum böndum sem menn hafa hingað til bundið utanríkisstefnuna í.

Ég tel því að verið sé að gera þetta allt saman en það þarf líka að sjá fyrir því að á meðan við erum í þessu varnarsamstarfi — sem ég tel nú ekki hægt að telja beinlínis hernaðarbandalag lengur vegna þess að það þarf þá að vera einhver andstæðingur hernaðarbandalagsins, þetta er varnar- og öryggissamstarf — þá eigum við að standa við skyldur okkar í því efni. Við eigum að haga þeim málum þannig að þau fái rökrétta málsmeðferð og sé rökréttur hluti af íslenskri löggjöf og stjórnskipan.

[15:00]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Minnimáttarkennd, það er merkileg einkunn sem hv. þm. Mörður Árnason kýs að gefa þeirri afstöðu að standa einarður, eins og hann nefndi það sjálfur, gegn her í landi og gegn aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu. Ég lít ekki svo á að það sé fylgifiskur neinnar minnimáttarkenndar, það er það ekki í mínu tilviki. Það væri frekar að það væri metnaðarfullt að ætla sér það hlutverk í þessum heimi að leggja frekar lóð á vogarskálar friðar og afvopnunar en að binda sig fastan, hvaðan svo sem það er í tímanum, hv. þingmaður, við hernaðarbandalag.

Ég kom því ekki að í fyrra andsvari mínu hér áðan að hv. þingmaður virðist halda að heimurinn sé svart/hvítur, að þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs geti ekki verið sammála einhverjum eins og ríkislögreglustjóra um eitthvert tiltekið atriði sem fram kemur í athugasemdum sem lagðar eru inn í nefnd. Það er alvanalegt, hv. þingmaður, sem hann á að vita eftir nokkuð langa þingsetu, að menn geta verið sammála því sem fram kemur í athugasemdum.

Ég finn að það svíður undan því sem hv. þingmaður kallaði einarða afstöðu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessum efnum og það svíður undan þessu orði NATO-væðingu. (Gripið fram í.) Ég dró það skýrt upp hvað í henni felst, hv. þingmaður, og ég get ekki fundið annað orð betra (Forseti hringir.) yfir þá stefnubreytingu sem hér er að verða þegar ríkiskassinn er opnaður til þess að halda uppi her á friðartímum

[15:02]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Já, ég var auðvitað að skamma hv. þm. Álfheiði Ingadóttur fyrir hitt og þetta en ekki fyrir minnimáttarkennd, ég mundi kannski seint saka hana um að vera haldna minnimáttarkennd. Ég notaði það orð — og taki þeir sneið sem eiga — miklu frekar um drætti í utanríkisstefnu Íslands frá stríðslokum og til okkar daga nokkurn veginn, það er

best að afmarka það ekki frekar í þessu samhengi.

Þegar ég tala um NATO-væðingu og gagnrýni að það orð sé notað og glotti yfir því að hér sé verið að binda einhvern á einhvern klafa með fornaldarlegu orðalagi eða orðalagi frá miðri síðustu öld, þá er það ekki vegna þess að það svíði eitthvað hjá mér undan því heldur vil ég einmitt með þessari ræðu minni hér í dag láta það í ljósi að arftakar þeirrar hreyfingar — merkilegrar og mikilvægrar hreyfingar — sem hér spratt upp um miðja síðustu öld og barðist gegn her í landi og stór hluti hennar, þó ekki allir, einnig gegn aðild að Atlantshafsbandalaginu — eru víðar en í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Það kynni nú kannski að vera að Vinstri hreyfingin – grænt framboð væri hér í pólitísku skyni að reyna að helga sér þennan arf, að reyna á einhvers konar flokkslegum forsendum að telja mönnum trú um að hann eigi bara heima í þeirra einörðu eða ofsafengnu afstöðu. Það er ekki svo. Sá arfur, ef menn vilja greina hann pólitískt, á líka heima með nýjum hætti í Samfylkingunni og hann á líka heima í Framsóknarflokknum en fulltrúar úr þeim flokki voru mjög virkir í þessari hreyfingu.

Ég held þó að við eigum aðallega að loka þessum arfdyrum, ég held að við eigum að segja að þetta sé Íslandssaga og reyna að koma okkur að því með eðlilegum, skynsamlegum hætti að ræða nýja tíma og þær kröfur sem þeir gera til okkar og til (Forseti hringir.) íslenskrar löggjafar.

[15:04]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Senn líður að því að 3. umr. um þetta mál sé lokið. Ég held það megi segja að við höfum, í vinnu þingsins, fengið mjög góða yfirsýn yfir þau atriði sem þurftu að koma til sérstakrar skoðunar. Ég geri engan ágreining um það við minni hlutann í utanríkismálanefnd að gæta þarf að kostnaði við málið. Háar fjárhæðir fara til hinnar nýju stofnunar sem komið er á fót með frumvarpinu. Það er jákvætt og gott innlegg af hálfu minni hlutans að benda á að gæta þurfi að því að kostnaður við rekstur stofnunarinnar fari ekki umfram það sem við getum sætt okkur við nú þegar í upphafi.

Skoðun nefndarinnar hvað það atriði snertir hefur hins vegar leitt í ljós að brugðist hefur verið við með mjög skynsamlegum hætti og mjög ákveðin vinnubrögð hafa verið viðhöfð til að tryggja lágmarkstilkostnað. Lagt var upp með það í haust að íslensk stjórnvöld mundu taka yfir rekstur ratsjárstöðvanna með minni tilkostnaði en fyrir lá að bandarískir herinn hafði haft af þeim rekstri á þeim tíma sem hann bar ábyrgð á ratsjárstöðvunum og rekstri þeirra.

Í heildina snýst málið um að ramma inn framkvæmdarleg atriði sem tengjast þeim verkefnum sem við tökum yfir við brotthvarf varnarliðsins. Það má svo sem halda því fram hér í umræðunni, sem minni hluti nefndarinnar hefur gert og talsmenn Vinstri grænna, að heppilegra hefði verið að hættumatið hefði legið fyrir á þeim tímapunkti sem við tökum verkefnin yfir. Ekki er annað hægt en vera sammála því, það er mjög auðvelt að færa gild rök fyrir því að það hefði verið heppilegra. En þetta er sá veruleiki sem við stöndum frammi fyrir. Veruleikinn er sá að bandarískir herinn fór óvænt, með skömmum fyrirvara og kom fram af mikilli ósanngirni og óbilgirni í tengslum við viðskilnaðinn við varnarstöðina í Keflavík.

Þannig fékk utanríkisráðuneytið og ríkisstjórnin í fangið mjög stórt verkefni með skömmum fyrirvara og var m.a. leitað til Atlantshafsbandalagsins, m.a. leitað ráðgjafar hjá NATO, varðandi þau atriði sem sneru að vörnum landsins, hvernig ætti að bregðast við. Tekin var ákvörðun um að halda áfram rekstri ratstjárstöðvanna og þegar öllu er á botninn hvolft tel ég að það hafi verið skynsamlegt, og í raun og veru eini valkosturinn. Ég held að jafnframt hafi verið skynsamlegt að setja af stað það hættumat sem nú er verið að framkvæma. Við erum ekki að taka neinar ákvarðanir í þessu máli sem við þurfum að búa við til allrar framtíðar en við erum að koma í farveg öllum þeim verkefnum sem við þurftum að taka yfir með skömmum fyrirvara, öxlum núna ábyrgð á, og ég skynja ekki annað í umræðunni um frumvarpið og í umræðunni um breytta stöðu við brotthvarf varnarliðsins frá Keflavíkurflugvelli en að ágætissátt sé um það hér á þinginu að við þurfum að fara að axla meiri fjárhagslegar byrðar af veru okkar í Atlantshafsbandalaginu. Þau fjárframlög sem eru komin í fjárlög og tengjast rekstri þessarar nýju stofnunar bera það með sér að við erum að taka á okkur umtalsvert meiri fjárhagslegar skuldbindingar en við höfum haft af veru okkar í Atlantshafsbandalaginu hingað til. En ég held að við höfum samt sem áður ekki undan miklu að kvarta í þeim efnum.

Ég held að það sé líka of mikið sagt að í tengslum við Varnarmálastofnun sé líklegt að við sjáum fram á kostnað innan fárra ára upp á þrjá, fjóra eða fimm milljarða, ég held að það sé ofmat. Mér finnst það ekki málefnalegt innlegg í umræðuna að slá því fram án þess að fylgja því eftir með neinum haldbærum rökum að kostnaðurinn við þessa stofnun muni hlaupa á mörgum milljörðum.

Það er einfaldlega verið að færa undir eina stofnun framkvæmdarlegu atriðin sem tengjast veru okkar í Atlantshafsbandalaginu og eru ekki borgaralegs eðlis, eru ekki á sviði og í höndum lögreglunnar og tengjast ekki með öðrum hætti almannavörnum okkar Íslendinga. Að hluta til er verið að færa þau verkefni út úr utanríkisráðuneytinu alveg eins og Vegagerðin er ekki inni í samgönguráðuneytinu heldur sérstök stofnun. Ég tel þetta skynsamlegt og reyndar bráðnauðsynlegt til þess að geta átt eðlileg samskipti um framkvæmdarleg atriði í tengslum við varnarmál.

Margt af því sem tekið er til umfjöllunar í þessu máli og lýtur að upplýsingaöflun, úrvinnslu upplýsinga og meðferð gagna, eru atriði sem þegar er verið að vinna að í utanríkisráðuneytinu. Ekki er verið að búa til ný verkefni með frumvarpinu eins og látið hefur verið liggja að í umræðunni í dag. Mikilvægt er að fram komi að verið er að færa verkefni sem þegar er verið að vinna að, til að mynda varðandi hættumat á svæðum þar sem við erum með friðargæsluliða eða vitað er að íslenskir ríkisborgarar eru — sú vinna er þegar unnin að hluta til í utanríkisráðuneytinu og þar er jafnframt upplýsingagrunnur sem unnið er með en verið er að færa yfir til þessarar stofnunar. Í tengslum við það atriði er því ekki ástæða til þess að láta að því liggja að við séum að búa til einhver sérstök ný verkefni og pakka því síðan inn og kalla það einhverja NATO-væðingu eða hervæðingu

nýrrar stofnunar. Það er algert rangnefni, með því er ryki slegið í augu fólks og málið slitið úr samhengi.

Í grunninn er þetta í sjálfu sér mjög tæknilegt mál, kannski miklu meira tæknilegt en efnislegt. Verið er að setja lagalega umgjörð um verkefni sem við að stórum hluta til sinntum áður en erum að taka yfir í tengslum við brotthvarf varnarliðsins. Og hver ætlar að fara að halda því fram að það sé óskynsamlegt? Við getum rætt um það hvort skynsamlegt sé að vera í Atlantshafsbandalaginu eða ekki. En að því gefnu að ekki stendur til að draga okkur út úr því samstarfi hver ætlar þá að halda því fram að óskynsamlegt sé að fara að ramma samstarf okkar við Atlantshafsbandalagsríkin inn í sérstakt lagafrumvarp? Er til að mynda skynsamlegra að halda öllum þessum verkefnum áfram í utanríkisráðuneytinu? Auðvitað er það ekki þannig. Það er skynsamlegt að koma þessum verkefnum fyrir á einum stað og það er líka skynsamlegt að koma því fyrir í þessu lagafrumvarpi hvar línurnar liggja á milli þessarar nýju stofnunar og lögreglunnar í landinu og annarra þeirra sem gæta að almannavörnum.

Er þetta það eina sem við erum að gera í tengslum við brotthvarf varnarliðsins? Nei, það er langt frá því. Það er verið að styrkja Landhelgisgæsluna. Nýlega var verið að leggja kjölinn að nýju skipi fyrir Landhelgisgæsluna, þar erum við með eitt lítið dæmi. Við erum í samstarfi við Norðmenn um þyrlukaupin, það er verið að styrkja þyrluflota landsmanna eftir brotthvarf varnarliðsins — við nutum auðvitað aðgangs að þyrlum Bandaríkjamanna sem í áranna rás hafa bjargað fjölmörgum mannslífum við strendur landsins — það er önnur aðgerð sem sérstaklega er verið að grípa til í tengslum við brotthvarf varnarliðsins. Við höfum gert sérstakt samkomulag um samstarf á höfunum og í varnartengdum málefnum, bæði við Danmörku og Noreg, eins konar rammasamninga sem við eigum síðan eftir að fylla inn í í rás tímans með fjárveitingum og eftir því sem hentar báðum aðilum. Það er því verið að gera fjölmargt annað og í raun er merkilegt hve miklum árangri við höfum náð á skömmum tíma með litlum fyrirvara sem við höfðum til þess að bregðast við brotthvarfi varnarliðsins.

Annað mætti nefna, það kemur reyndar fram í frumvarpinu sjálfu, sem lýtur að heræfingunum og tímabundinni veru loftvarnasveita hér á landi í samræmi við samkomulag sem næst við aðildarríki Atlantshafsbandalagsins, sem að nokkru kemur í staðinn fyrir stöðuga viðveru orrustuþotna Bandaríkjamanna sem lengi framan af voru ásteytingarsteinninn í viðræðum við þá. Ég held það megi gefa sér það að við munum áfram hér á þinginu — og ég held að full ástæða sé til — ræða um það hversu margar heræfingar er eðlilegt að fari fram á Íslandi. Hvað ætlum við að kosta miklu til til þess að stunda heræfingar á Íslandi? Að hve miklu leyti erum við að mæta óskum frá aðildarríkjum Atlantshafsbandalagsins, sem þurfa m.a. að eiga aðgang að landsvæðum þar sem þeir geta farið í lágflug og annað þess háttar, með því að láta varnaræfingarnar fara hér fram? Og að hve miklu leyti erum við að fylla inn í æfingaþörfina sem er til staðar til þess að á hverjum tíma sé tiltækt lið til að bregðast við aðsteðjandi hættum sem upp geta komið á Íslandi? Mér finnst eðlilegt að sú umræða verði árlegur viðburður, geti hvenær sem er átt sér stað hér á þinginu og henni verður auðvitað ekkert lokið með þessu frumvarpi.

Það sama á jafnvel líka við um loftvarnasveitirnar sem við höfum náð samkomulagi um að komi hingað með reglulegu millibili — ef ég man rétt munu Frakkar koma hingað seinna í mánuðinum með fyrstu sveitina sem hefur hér tímabundna viðveru. Allt er þetta til þess að sýna samstöðuna sem við njótum sem meðlimir í Atlantshafsbandalaginu en á sama tíma er mikilvægt fyrir hlutaðeigandi ríki að geta komið hingað og verið með æfingar. Það liggur alveg fyrir að við munum hafa af veru þessara ríkja, sveita þeirra, talsverðan kostnað og við munum áfram í tengslum við fjárlög og í tengslum við varnarmálaumræðuna á Íslandi þurfa að ræða það nánar hversu miklum fjármunum við erum tilbúin til að verja í þessum tilgangi, vegna þess að við höfum auðvitað aðra valkosti. Við höfum þá valkosti að vera virkir þátttakendur í Atlantshafsbandalaginu með ýmsum öðrum hætti og það erum við bæði í friðargæslu og víða annars staðar. Menn þekkja dæmin um farsæla stjórn okkar á flugvöllum bæði í Pristína og í Kabúl. Þar komum við að málum þar sem nánast frá grunni þurfti að færa flugvelli úr herstjórn yfir í borgaraleg not og við höfðum mannskapinn og þekkinguna og getuna til þess að framkvæma það verkefni. Þar vorum við að kosta einhverju til, þar vorum við að leggja bandamönnum okkar í Atlantshafsbandalaginu lið, taka þátt í mikilvægum verkefnum með tilkostnaði og við munum stöðugt þurfa að velta því fyrir okkur hvar við ætlum að forgangsraða í þessu tilliti.

Það breytir því ekki að þetta er fyrst og fremst tæknilegt mál sem rammar inn framkvæmdarleg atriði sem við stöndum frammi fyrir eftir brotthvarf varnarliðsins. Ég verð að segja að miðað við þann skamma fyrirvara sem við höfðum í málinu, og miðað við það hversu stórt verkefni þetta er í raun, held ég að okkur hafi tekist vel til bæði við undirbúning málsins — og vil ég þakka sérstaklega fyrir það að í frumvarpi til varnarmálalaga er mjög góð greinargerð sem lýsir öllum aðdraganda málsins ítarlega. Ég held að það hafi verið mjög mikilvægt, bæði fyrir vinnu utanríkismálanefndar og fyrir umræðuna hér á þinginu, að allur aðdragandi var skilmerkilega tekinn saman í málinu sjálfu. Ég held að vel hafi tekist til við að undirbúa málið og ég held líka að við höfum farið ofan í öll þau atriði sem mestu skipta hér á þinginu. Við gáfum okkur tíma til þess og breytingar utanríkismálanefndar eru til vitnis um það, við erum t.d. að fresta gildistöku frumvarpsins frá því sem lagt var upp með. Það er vegna þess að við höfðum þörf fyrir að vinna málið í visst langan tíma, enda hefur því svo sem ekki verið haldið fram hér að málinu hafi verið hraðað sérstaklega í gegnum þingið en ýmis atriði hafa verið til umfjöllunar.

Ég geri í sjálfu sér enga athugasemd við að frumvarpið skuli hafa komið aftur inn í nefnd milli 2. og 3. umr. en framhaldsnefndarálit minni hluta utanríkismálanefndar er til vitnis um að örfá atriði stóðu út af. Einungis var verið að fara aftur ofan í nokkur atriði með ráðuneytinu, nokkur framkvæmdarleg atriði, og geri ég enga athugasemd við að við höfum gefið okkur tíma til þess. Við funduðum í eitt skipti og niðurstaðan er áfram sú sama, einhver ágreiningur er á milli meiri hluta og minni hluta.

Er auðvelt að draga skýra línu á milli hernaðarlegra

verkefna og þeirra sem borgaraleg eru eins og er tilgangur og markmið þessa máls? Nei, það er ekki auðvelt mál, það er ekki alveg einfalt verkefni. Við komum inn á það í nefndaráliti meiri hlutans að það er kannski ívið erfiðara verkefni en í fyrstu mætti ætla. Auðvitað verður einhver skörun en við alla meðferð málsins í nefndinni kom mjög skýrt fram að að svo miklu leyti sem borgaralegar stofnanir, ríkislögreglustjóri eða aðrir, hafa til að mynda komið að nefndarstarfi á vegum Atlantshafsbandalagsins er ekki verið að leggja til neinar breytingar í þessu máli hvað það snertir. Ekki er verið að taka af þeim stofnunum einhver verkefni sem þær hafa verið að sinna hingað til. Menn eru engu að síður að reyna að draga línurnar til þess að skilin séu skýr og að einhverju marki mun þetta á endanum eflaust liggja í því hversu góður samstarfsvilji er á milli þessara aðila.

Við skulum nefna það þegar heræfingar fara hér fram. Ef kalla þarf til löggæslu eða Landhelgisgæslu — ef til stendur að þeir þurfi að vera til taks með einhverjum hætti án þess að vera beinir þátttakendur í heræfingum, sem er ekki ætlunin — reynir í þeim samskiptum, eins og í öllum öðrum samskiptum á milli ríkisstofnana, á að menn séu tilbúnir til að eiga gott samstarf. Ég held að lagaramminn um starfsemi þeirra sé alveg nægilega skýr og frumvarpið valdi þar ekki neinum misskilningi. Það kemur enda skýrt fram í 1. gr. frumvarpsins að lögin taka ekki til verkefna stjórnvalda sem eru borgaraleg í eðli sínu, svo sem löggæslu og almannavarna. Þegar af þeirri ástæðu getur ekkert í frumvarpinu breytt í neinu efni þeim verkefnum sem þeim er falið að sinna.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja umræðuna meira en orðið er. Ég kem fyrst og fremst hingað upp til að lýsa þeirri skoðun minni að ég held að við höfum velt við flestum steinum sem þurfti að kíkja undir í tengslum við þetta mál. Ég held að óumflýjanlegt hafi verið að færa þau verkefni sem við fjöllum hér um inn í sérstaka stofnun. Ég ætla ekki að gera lítið úr áhyggjum þeirra sem hafa áhyggjur af kostnaðinum við þá stofnun sem við erum að koma á fót. Við þurfum að fylgjast vel með því hvernig hann kemur til með að þróast og gæta að því að við förum ekki fram úr okkur þar. Það á við um þessa stofnun eins og allar aðrar.

Að öðru leyti held ég að við höfum, með þeim breytingum sem meiri hluti nefndarinnar hefur nú þegar lagt til, og voru samþykktar hér eftir 2. umr., komið til móts við flest þau sjónarmið sem komu fram frá umsagnaraðilum, m.a. til þess að draga úr hættunni á misskilningi vegna orðavals og snertu það sem ég hef aðeins gert að umtalsefni, nefnilega skilin á milli borgaralegra verkefna og þeirra sem eru hernaðarleg í eðli sínu. Það er síðan sérstakur þáttur, sem ég ætla ekkert að fara nánar út í hér, hvernig samskipti þessarar stofnunar eru við viðbragðsaðila sem við treystum á að bregðist við ef þær aðstæður kunna að skapast í framtíðinni og með hvaða hætti þeir munu síðan koma hingað og taka yfir stjórnina ef þær aðstæður koma upp. En að langmestu leyti munu verkefni þessarar stofnunar, eins og fram kemur í frumvarpinu sjálfu, felast í því að taka yfir það sem áður var verið að vinna að í Ratsjárstofnun. Að svo mæltu lýk ég máli mínu, virðulegi forseti.

[15:24]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, ég tek svo sannarlega undir með hv. formanni utanríkismálanefndar að það hefði verið heppilegra að hættumatið hefði legið fyrir áður en þetta frumvarp verður lögfest.

Ég hjó eftir því að hv. þingmaður sagði að hér væri verið að mynda lagaumgjörð sem við þyrftum ekki að búa við til framtíðar. Ástæðan fyrir því að grípa hefði þurft til þess að binda þetta í lög, sem hann kallaði reyndar tæknilegt atriði, hefði verið hversu óvænt herinn fór með svo skömmum fyrirvara og hvernig viðskilnaðurinn var í september 2006.

Í ljósi þessara orða hefði mér þótt eðlilegt að inn í þetta frumvarp kæmi ákvæði um endurskoðun, áskilnaður um endurskoðun eftir tiltekinn tíma, eins og oft er þegar verið er að fitja upp á nýmælum. Því ég er þeirrar skoðunar, herra forseti, að þetta sé alls ekki bara tæknilegt atriði, langt í frá, ég tel að þetta sé efnisleg breyting á utanríkismálastefnu og öryggismálastefnu Íslendinga. Það skiptir þá ekki öllu máli hvers vegna hún er til komin. Hún kann að vera til komin vegna þess að herinn fór, vegna þess að eitthvað hefur breyst í heimsmyndinni og vegna þess að það er komin ný ríkisstjórn, og guð má vita hvað.

En efnisleg breyting er þetta engu að síður og ég endurtek það sem ég hef áður sagt að NATO-væðing er eina orðið sem ég hef yfir það þegar við erum að binda í lög í fyrsta sinn, og það er ekkert tæknilegt við það, útgjöld til heræfinga og þegar við erum að taka sæti m.a. í herstjórnarmiðstöð NATO og skuldbinda okkur til þess að halda hér uppi heræfingum, nota bene á friðartímum. Þetta er efnisleg breyting í mínum huga en ekki tæknileg.

[15:27]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held í sjálfu sér að það hafi ekki verið kostur í þessu máli að koma á fót ríkisstofnun til bráðabirgða. Við erum einfaldlega að koma rekstri ratsjárstöðvanna fyrir með varanlegum hætti og þeim framkvæmdalegu atriðum sem lúta að aðild okkar að Atlantshafsbandalaginu. Það eru m.a. atriði sem tengjast heræfingum, sem tengjast úrvinnslu upplýsinga sem við höfum aðgang að í gegnum upplýsingakerfin og komu eða stöðu okkar sem gistiríkis við komu erlendra herja hingað til þess að gegna tímabundnu eftirliti með lofthelginni og þá er engin ástæða fyrir okkur til þess að ætla að þetta gæti ekki verið frambúðarfyrirkomulag.

Við erum ekki að setja þetta í stjórnarskrá. Þetta eru bara lög eins og hver önnur lög. Ef menn finna einhverja betri leið til þess að sinna þessum verkefnum í framtíðinni þá getum við einfaldlega breytt þeim lögum. Það var það sem ég átti við.

Hins vegar held ég að það skipti mestu í þessu máli að þrátt fyrir þann skamma fyrirvara sem við fengum til þess að huga að öllum þessum atriðum þá hafi okkur tekist vel til. Það hefur tekist vel til við að koma verkefnunum fyrir og ég held að það hafi verið skynsamlegt að segja upp öll-

um starfsmönnum Ratsjárstofnunar, koma öllum verkefnum fyrir í nýrri stofnun og leita allra leiða til þess að lágmarka tilkostnaðinn við yfirtöku þeirra. Það verður viðvarandi viðfangsefni þessarar stofnunar að lágmarka tilkostnað við framkvæmd þessara verkefna, eins og hjá öðrum stofnunum.

[15:29]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel alls ekki að það hafi tekist vel til að öllu leyti hér, alls ekki, og því hlýt ég að spyrja hv. formann utanríkismálanefndar: Hvernig verður að hans mati best brugðist við þegar niðurstaða hættumatsnefndar liggur fyrir?

Við skulum segja að hún leiði í ljós að við þyrftum ekki endilega að halda hér uppi þessu loftrýmiseftirliti. Við skulum reikna með að hún leiði í ljós að við þyrftum ekki að hafa hér heræfingar á friðartímum. (**MÁ:** Þá hættum við því.) Við skulum reikna með að hún leiði í ljós að þeim fjármunum væri betur varið. Hvernig halda menn og hv. þingmaður formaður utanríkismálanefndar að viðbragðið verði?

Það sem ég meinti og vildi leggja áherslu á var alls ekki að fara að setja einhverja stofnun á fót til bráðabirgða, langt í frá. Ég tel að það sé ekki nein sú kvöð sem kallar á það að þessi gerningur verði lögfestur núna, alls ekki. Það eru margir lausir endar í þessu en þó sérstaklega hættumatið.

Ég vil rifja hér upp að við 2. umr. málsins var gerð tillaga um að vísa málinu aftur til ríkisstjórnar, m.a. með þeirri röksemd að hættumatið lægi ekki fyrir. Það hefði að mínu viti verið skynsamlegasta leiðin.

Ameríski herinn fór héðan 20. september 2006. Nú er nákvæmlega miður apríl 2008. Það er rétt sem hér er sagt að gildistökuákvæðinu hefur verið ýtt aðeins fram í tímann. Ég tel að það hefði átt að leggja ríkari áherslu á að klára hættumatið og bregðast við því mati en ekki að gefa sér hlutina fyrirfram, t.d. að það sé einhver óvinur einhvers staðar úti í heimi og þess vegna þurfum við að leyfa mönnum að æfa sig í hernaði, á okkar kostnað, til þess að berjast við hann.

[15:31]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við getum tekið ákvörðun um að fjölga heræfingum, fækka heræfingum eða hætta heræfingum algjörlega án þess að þurfa að breyta þessu máli, þessu frumvarpi. Frumvarpið er ekki lögleiðing á einhverjum tilteknum fjölda heræfinga á Íslandi, langt í frá, þetta hefur ekkert með það að gera. Þetta hefur með utanumhaldið og umgjörðina að gera, þetta hefur með ýmis framkvæmdarleg atriði að gera, m.a. sem lúta að mannvirkjum NATO á Íslandi, og þessum verkefnum öllum erum við koma fyrir í sérstakri stofnun. Hvað við ætlum síðan að gera þegar hættumatsnefndin lýkur störfum verður bara að koma í ljós. Ég sagði í fyrri ræðu minni áðan að það verður viðvarandi verkefni fyrir okkur í framtíðinni að meta með hvaða hætti við viljum helst vera virkir þátttakendur í Atlantshafsbandalaginu. Ég nefndi sem dæmi að við höfum tekið yfir rekstur flugvalla, við erum með friðargæsluliða. Það er staðreynd að þær ratsjárstöðvar sem Varnarmálastofnun kemur til með að taka yfir reksturinn á gegna mjög mikilvægu hlutverki í loftvarnaeftirlitskerfi NATO. Það er staðreynd sem verður mjög erfitt fyrir okkur að horfa hreint fram hjá og leggja ískalt íslenskt mat á hvort við viljum halda ratsjárstöðvunum í gangi eða ekki.

Auðvitað setti það okkur í dálítið einkennilega stöðu að Bandaríkjamenn skyldu hverfa á braut og segjast ætla að standa að fullu við allar skuldbindingar sínar gagnvart varnarsamningnum en gera svo enga kröfu um að ratsjárstöðvarnar yrðu áfram í rekstri. Síðan kom krafa um það frá NATO, eftir langar viðræður við þá, að þeim sé viðhaldið og ég held að það sé skynsamlegt að þeim rekstri verði núna komið fyrir í Varnarmálastofnun. Við munum svo halda áfram að ræða það hvert við viljum helst beina kröftum okkar í þessu samstarfi í framtíðinni.

[15:33]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það hefur verið nokkuð athyglisvert að fylgjast með 2. og 3. umr. um þetta frumvarp til varnarmálalaga, ekki síst af hálfu vinstri grænna, vegna þess að mér fannst 1. umr. vera nokkuð hófstillt, en heldur hafa þeir nú færst í aukana eftir því sem málinu hefur undið fram og eftir að þeir hafa litið svo á að þarna væru einhver pólitísk tækifæri í málinu fyrir hreyfingu þeirra.

Það er rétt sem kom fram hjá hv. þm. Bjarna Benediktssyni, formanni utanríkismálanefndar, að þetta mál er fyrst og síðast algjörlega tæknilegs eðlis. Ég ætla aðeins að lýsa því hvernig þessu máli var háttað þegar ég kom að utanríkisráðuneytinu. Þá var málum þannig háttað að við rákum stofnun sem hét Ratsjárstofnun, sem sá um og tók við á síðasta ári — það gerðist reyndar ekki fyrr en í ágúst — rekstri loftvarnakerfisins af Bandaríkjamönnum. Þessi stofnun var sem sagt rekin án þess að til væri um hana nokkur lagarammi, það var enginn lagarammi, engin lög til um þessa tilteknu stofnun og auðvitað á ekki að reka stofnanir án þess að til séu lög um þær.

Þessi stofnun var ekki á fjárlögum. Með öðrum orðum, við rákum stofnunina frá 15. ágúst án þess að gert væri ráð fyrir því á fjárlögum og því þurfti að koma hér með sérstaka beiðni um að hún kæmist inn á fjáraukalög. Með öðrum orðum, við vorum með ákveðnar skyldur, ákveðin verkefni sem við vorum búin að undirgangast að taka við af Bandaríkjamönnum varðandi þessa tilteknu stofnun án þess að til væri um hana nokkur lagarammi og án þess að til væri um hana eitthvað á fjárlögum. Þannig var staðan. Það er auðvitað ekki til fyrirmyndar að þannig sé staðið að málum og því mikilvægt að koma á lögum um stofnunina, ég veit reyndar að að því hafði verið unnið í tíð fyrrverandi utanríkisráðherra að skoða hvernig standa ætti að þeim málum.

Eftir að hafa skoðað þessi mál nokkuð vel varð það niðurstaða mín að nota ætti tækifærið sem það gæfi þegar búinn væri til lagarammi um þessa tilteknu stofnun og færa verkefni sem eru varnartengd og rekstrarlegs eðlis og eru

núna hjá utanríkisráðuneytinu yfir í þessa stofnun, þannig að þessi verkefni væru ekki inni í stjórnsýslunni sjálfri, heldur færi miklu betur á því að þau væru hjá sérstakri stofnun og um þau verkefni giltu ákveðin og tiltekin lög og þeim væri skipað samkvæmt lögum. Þess vegna var niðurstaðan sú að semja þetta frumvarp til varnarmálalaga þar sem kveðið væri á um þau verkefni sem tengjast veru okkar í NATO og þeim skyldum sem við höfum undirgengist af þeim sökum og eins þeim varnarviðbúnaði sem við viljum hafa í landinu að okkar eigin ósk og frumkvæði. Það sem fyrst og fremst er verið að gera hér er að búa til lagaramma um varnartengd verkefni sem m.a. leiða af veru okkar í NATO. Ég tel að slík lög eigi að vera til og þau hljóti að eiga framtíðina fyrir sér en síðan geta menn alltaf ákveðið með þessi lög eins og önnur hvort þeir vilja gera einhverjar breytingar á þeim þegar fram líða stundir.

Í þessum lögum er ekki verið að lögbinda aðild okkar að NATO. Við gerðumst aðilar að NATO samkvæmt þjóðarétti árið 1949, það er staðreynd sem er unnið út frá vegna þess að það er ekki stefna meiri hlutans á Alþingi að við segjum okkur úr NATO. Það er bara ekki stefnan. Það kann að vera stefna vinstri grænna og þeir geta þá reynt að framfylgja því ef þeir komast einhvern tíma í ríkisstjórn. Ég fékk það reyndar upp úr formanni Vinstri grænna að hann hygðist ekki leggja á það áherslu ef hann færi í ríkisstjórn. Það er sem sagt ekki stefna þingsins að við segjum okkur úr NATO og þá vinnum við út frá þeirri forsendu. Það er ekki verið að lögbinda þetta, það var gert samkvæmt þjóðarétti 1949, í þessum lögum er einungis verið að tala um þau verkefni sem tengjast veru okkar í NATO. Það er heldur ekki verið að lögbinda heræfingar á Íslandi. Það er hins vegar verið að segja í þessum lögum hvernig með þær skuli fara ef til þeirra yrði efnt á Íslandi, þannig að um það gildi ákveðinn lagarammi eins og um aðra hluti og ég hefði haldið að í því væri fólgin mikilvæg réttarbót.

Við getum síðan ákveðið, eins og kom fram í máli formanns utanríkismálanefndar, hv. þm. Bjarna Benediktssonar, ef okkur sýnist svo að hér verði ekki varnaræfingar. Við getum auðvitað ákveðið það ef við teljum að það þjóni best hagsmunum okkar að hafa hlutina með þeim hætti. Ef það verður niðurstaðan, m.a. úr hættumatsnefnd, að hér sé ekki þörf á neinum varnaræfingum þá skal ég ekki vera manneskjan til að standa hér og óska eftir þeim sérstaklega, alls ekki. En ef við höldum æfingar og ef við teljum að þörf sé á því, og það var niðurstaðan hjá NATO að það væri mikilvægt að hér væru u.þ.b. ársfjórðungslega æfingar af hálfu bandalagsþjóðanna í NATO. Af hverju komst NATO að þeirri niðurstöðu? Það komst að þeirri niðurstöðu eftir að forsætisráðherra hafði á leiðtogafundi NATO fyrir ári síðan óskað eftir því að lagt yrði á það mat hvað við þyrftum af varnarviðbúnaði. Niðurstaðan var loftvarnakerfi og ársfjórðungslegar æfingar. Það er út frá þeim forsendum sem unnið er og þetta frumvarp er lagt fram. Ef menn komast hins vegar að því að það þurfi ekki skal ekki standa á mér að fallast á þær röksemdir enda verði þær vel rökstuddar.

Kostnaðurinn við stofnunina er 1.385 milljónir, ef ég man rétt, og auðvitað eru þetta háar tölur. En þá verða menn hins vegar að hafa í huga að þetta var kostnaðurinn, ef ég man rétt, við Ratsjárstofnun eina og sér eins og hann var þegar hann var hvað mestur. Þar er því búið að skera verulega niður í útgjöldum og verið reynt að rúma þetta innan þessara fjárheimilda.

Varðandi ratsjárkerfið þá er það mín skoðun að við þurfum að hafa eitthvert slíkt kerfi í landinu til að fylgjast með lofthelgi okkar. Það sem gert er af okkar hálfu er að við fylgjumst með landhelginni okkar og lofthelginni okkar. Við fylgjumst m.a. með lofthelgi okkar með því ratsjárkerfi sem við tókum yfir þann 15. ágúst á síðasta ári. Ég er þeirrar skoðunar að það verði varla gert öðruvísi en að reka eitthvert slíkt kerfi og m.a. þess vegna er þessi lagarammi mikilvægur. Við erum með öðrum orðum fyrst og síðast í varnarmálum okkar á Íslandi ef svo má segja að fylgjast með lofthelginni hér og standa fyrir æfingum sem tengjast slíkum varnarviðbúnaði.

Álfheiðar Ingadóttir, hv. þm. Vinstri grænna, spurði að því hvort við teldum koma til greina að taka upp aukið samstarf í öryggismálum við Norðurlandaþjóðirnar og Evrópuþjóðirnar. Mér fannst þessi spurning svolítið merkileg en ég get alveg svarað henni játandi. Ef þingmönnunum hugnast það betur að við séum í öryggissamstarfi við Norðurlandaþjóðirnar er það eitthvað sem er alveg fyllilega til skoðunar og hefur m.a. verið rætt á vettvangi Norðurlanda hvort við eigum að auka öryggissamstarf okkar á Norðurlöndunum. En ég man ekki betur en formaður Vinstri grænna og þingflokksformaður þeirra hafi mótmælt sérstaklega við norska sendiráðið þegar Norðmenn komu hingað til æfinga á síðasta ári. Ég fæ því ekki séð hvaða bót er í því að vera í sérstöku öryggissamstarfi við Norðurlandaþjóðirnar og þeim hafa ekki hugnast þær viljayfirlýsingar eða samningar sem hafa verið gerðir annars vegar við Norðmenn og hins vegar við Dani á þessu sviði.

Þingmaðurinn spurði líka: Hvað með Evrópuþjóðirnar? Það skýtur svolítið skökku við að flokkur sem má ekki heyra minnst á Evrópusambandið skuli spyrja hvort við eigum að taka upp öryggissamstarf við Evrópuþjóðirnar. Það er auðvitað til öryggissamstarf á vegum Evrópusambandsins, sem er hin sameiginlega öryggis- og varnarstefna sambandsins og hún er í mikilli þróun. Ef við værum aðilar að Evrópusambandinu gætum við gerst aðilar að þeirri stefnu, en samstarf við Evrópuþjóðir á sviði varnarmála er auðvitað ekki síst í gegnum NATO. Það er nú einu sinni svo að það má halda því fram að átt hafi sér stað ákveðin Evrópuvæðing NATO á undanförnum árum með tíu nýjum Evrópuþjóðum sem hafa gerst aðilar þar á undanförnum árum. Kannski má halda því fram að ákveðin Evrópuvæðing íslenskra varna sé í gangi og getur vel verið að það verði raunin þegar menn líta á það í spegli tímans eftir einhver ár.

Ég ítreka það, virðulegur forseti, að þetta frumvarp er fyrst og fremst tæknilegs eðlis og til þess að setja lagaramma utan um þá starfsemi sem tengist veru okkar í NATO og í því er fólgin ákveðin réttarbót.

Spurt var um upplýsingaöflun sem gert er ráð fyrir að Varnarmálastofnun sinni, þ.e. að hún fái upplýsingar úr upplýsingakerfi NATO og hvernig það geti samræmst hlutverki stofnunarinnar að hún miðli þeim upplýsingum til borgaraþjónustunnar vegna þess að það kom fram í skýrslu um utanríkismál að borgaraþjónusta okkar fylgdist grannt með málum erlendis og stöðu öryggismála hjá grannþjóð-

unum. Auðvitað verður Varnarmálastofnun að miðla þessum upplýsingum, hún mun miðla þeim til friðargæslunnar, hún mun miðla þeim til borgaraþjónustunnar og gefa þeim upplýsingar um hvernig ástandið er í tilteknum löndum eða landsvæðum. Til þess er leikurinn gerður að auka öryggiskennd íslenskra borgara og þá þarf að sjálfsögðu að miðla þeim upplýsingum til þeirra sem hlut eiga að máli.

Ég vil nefna í þessu sambandi að ég veit ekki betur en að t.d. hjá norska utanríkisráðuneytinu sé beinlínis hægt að fara inn á heimasíðu ráðuneytisins þar sem gefnar eru ákveðnar upplýsingar um öryggisástand í tilteknum löndum og þær upplýsingar eru fengnar úr upplýsingakerfi NATO. Það er því ekki svo að skilja að vegna þess að upplýsingarnar koma í gegnum NATO-kerfið og þeir sem vinna við þetta þurfi ákveðna öryggisvottun þá sé það þannig að þeir eigi að sitja einir að þeim upplýsingum og það eigi hvergi að miðla þeim. Að sjálfsögðu ekki. Það á að miðla þeim til þeirra sem á þeim þurfa að halda til að við höfum sem gleggstar upplýsingar um öryggisástand á tilteknum landsvæðum eða í tilteknum löndum.

Virðulegur forseti. Ég ítreka að hér er á ferðinni frumvarp til laga sem gefur lagastoð verkefnum sem nú er verið að sinna án þess að lagastoð sé fyrir hendi. Frumvarpið lögbindur hvorki NATO-aðild, sem var ákveðin 1949 og tekin þjóðréttarleg skuldbinding um þá — né lögbindur hún heræfingar vegna þess að við getum ákveðið það hvenær sem er hvort við viljum hafa þær og hvernig við viljum haga þeim. Ég get fyllilega tekið undir það að best hefði auðvitað verið ef hættumat hefði legið fyrir. Ég lagði mikla áherslu á það í umræðum á Alþingi fyrir a.m.k. ári síðan, fyrir tveimur árum og jafnvel þremur árum líka að það þyrfti að vinna hættumat fyrir landið. Það hafði ekki verið gert og þess vegna setti ég þessa vinnu af stað en ég tel í sjálfu sér enga ástæðu til að bíða eftir því hættumati með að setja þennan lagaramma utan um þá starfsemi sem við rekum nú þegar á þessu sviði.

[15:48]

Frsm. minni hluta utanrmn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hlýt að mótmæla því að hin einarða afstaða okkar til frumvarpsins, sem hér hefur áður orðið að umtalsefni, sé til komin vegna þess að við sjáum skyndilega einhver pólitísk tækifæri í slíku. Má ég minna hæstv. utanríkisráðherra á það hvernig 1. umr. um varnarmálafrumvarpið bar hér að? Ekki gafst neinn tími fyrir aðra en innvígða þingmenn stjórnarflokkanna sem höfðu fengið yfirferð yfir frumvarpið — því var dreift hér síðdegis á þriðjudegi, ef ég man rétt, um sexleytið, var komið hér á dagskrá klukkan hálfellefu á fimmtudegi og miðvikudagurinn var ansi þétt setinn. Það kann því kannski að vera, hæstv. ráðherra, að ekki hafi öllum gefist jafnt tóm til að lesa það, hvað þá á milli línanna.

Mig langar að gera athugasemdir við eitt í máli hæstv. ráðherra sem varðar þá spurningu mína hvort íslensk stjórnvöld gætu hugsað sér að líta til annarra átta en til hernaðarsamvinnu þegar um er að ræða öryggismál þjóðarinnar. Ég nefndi það áðan að eftir að herinn fór gafst hér mjög gott tækifæri til að ná samstöðu, meiri samstöðu en nokkru sinni á lýðveldistímanum, meðal þjóðarinnar í utanríkis- og öryggismálum. Það er alveg ljóst í mínum huga að slík samstaða hefði aldrei getað náðst undir merkjum hernaðar. Þess vegna þýðir ekki fyrir hæstv. ráðherra að benda á Norðurlöndin en meina Norðurlöndin sem eru í NATO. Það þýðir heldur ekki fyrir hæstv. ráðherra að benda á Evrópu og meina Evrópuríkin sem eru í NATO.

Málið er að við erum að tala um allt aðra (Forseti hringir.) samvinnu á öryggissviði en undir merkjum hernaðar.

[15:50]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Aðeins fyrst varðandi umræðuna og hófstillingu hennar hér þegar 1. umr. fór fram og það hvernig Vinstri grænir hafa síðan færst í aukana og talað um hernaðarvæðingu og NATO-væðingu landsins væntanlega, ef þetta frumvarp nær fram að ganga, þá á það auðvitað, eins og ég gat um áðan, ekki við nein rök að styðjast. Íslendingar herja ekki á neinn. Íslendingar gæta loftvarna sinna, gæta lofthelgi sinnar og landhelgi og herja ekki á neinn. Þess vegna er beinlínis rangt, og er dæmigert fyrir þennan dilkadrátt Vinstri grænna, að vera að tala um hernaðarvæðingu eða NATO-væðingu vegna þessa frumvarps. Þetta er ekki málefnalegt innlegg í umræðuna og ég man ekki eftir því að það hafi verið með þessum hætti við 1. umr. heldur er þetta eitthvað sem menn hafa fundið upp á síðar eftir að hafa skoðað hvaða pólitísku tækifæri gætu legið í þessu.

Varðandi það að líta til annarra átta erum við auðvitað í margvíslegu samstarfi á sviði öryggismála, m.a. í gegnum Schengen, væntanlega í gegnum löggæsluna, það sem að henni lýtur, við erum það varðandi Landhelgisgæsluna og fleiri aðila. En öryggis- og varnarsamstarf, ef við erum að tala um það, eins og var talað um m.a. í Norðurlandaráði síðast, þá eru auðvitað NATO-þjóðir þar inni varðandi Norðurlöndin en líka þjóðir eins og Svíar og Finnar sem eru reyndar búnar að taka upp heilmikið varnarsamstarf við Norðmenn núna, varnarsamstarf við NATO-þjóðina Norðmenn, þær tvær þjóðir sem eru þó utan NATO. Eins er hitt, eins og ég sagði áðan, og það er hin sameiginlega öryggis- og varnarstefna Evrópusambandsins og undir þeim formerkjum fer þetta fram. Þó að Vinstri grænir (Forseti hringir.) vilji hafa formerkin einhver önnur hafa Norðurlandaþjóðirnar og Evrópuþjóðirnar ákveðið að hafa þetta svona.

[15:52]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Það hefur verið nokkuð athyglisvert að heyra málflutning þeirra NATO-sinna sem hér hafa talað úr báðum ríkisstjórnarflokkunum og þá kannski ekki síst hv. þm. Marðar Árnasonar sem ræddi um frumvarpið sem er hér til umræðu sem nokkurs konar sjálfstæðisyfirlýsingu þjóðarinnar, að hér væri verið að lýsa yfir sjálfstæði þjóðarinnar í stað þess að binda hana á klafa NATO-veldisins. (**MÁ:** Heyr, heyr. Rétt skilið.) Á sömu nótum talaði hæstv. utanríkisráðherra og Mörður Árnason sér sérstaka ástæðu til að kalla hér fram í til að undirstrika það að ég túlka orð hans rétt.

Málið er fyrst og fremst tæknilegs eðlis, segir hv. þm. Bjarni Benediktsson, formaður utanríkismálanefndar. Málið er fyrst og fremst tæknilegs eðlis, segir hæstv. utanríkisráðherra. Hér er ekki verið að gera nokkurn skapaðan hlut. Ekki er verið að lögbinda aðild Íslands að NATO, segir hæstv. utanríkisráðherra. Ekki er verið að lögbinda heræfingar í landinu, segir hæstv. utanríkisráðherra sömuleiðis.

Um hvað fjallar þá frumvarpið sem hér er verið að ræða?

Þar segir m.a., með leyfi forseta, í 7. gr. um verkefni Varnarmálastofnunar að helstu verkefni þeirrar stofnunar séu:

„Rekstur íslenska loftvarnakerfisins, þar með talið fjarskiptastöðva og ratsjárstöðva Atlantshafsbandalagsins, þátttaka í loftrýmiseftirliti Atlantshafsbandalagsins, rekstur gagnatenginga við upplýsingakerfi Atlantshafsbandalagsins og undirstofnana þess, þátttaka í starfi nefnda og undirstofnana Atlantshafsbandalagsins, þar með talið herstjórnarmiðstöðvar bandalagsins.“

Um hvað snúast þessi lög þá annað en það að þvæla Íslandi enn (Forseti hringir.) frekar inn í það NATO-hernaðarbandalag sem Mörður Árnason var áður andvígur en hefur nú dásamað hér í allan dag.

[15:55]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hv. þm. Björn Valur Gíslason er í andsvari við mig en eyddi nú mestu púðri á hv. þm. Mörð Árnason, sem ég geri ráð fyrir að geti svarað fyrir sig sjálfur. Sú lýsing hjá hv. þingmanni, að ekki væri verið að lögbinda NATO-aðild, að ekki væri verið að lögbinda heræfingar á Íslandi og ekki væri verið að gera hér neina eðlisbreytingu á því ástandi sem nú er við lýði, var rétt, hún var rétt. Síðan kom hann og lagði út af því með allt öðrum hætti.

Ég gat um það hér áðan að við hefðum undirgengist þjóðréttarlega skuldbindingu um aðild okkar að NATO árið 1949. Þegar Vinstri grænir koma hér og tala um NATO-væðingu og tala um hernaðarvæðingu í ljósi þess að herinn fór úr landi árið 2006 þá eru það auðvitað algjör öfugmæli. Þetta eru algjör öfugmæli og ekki er hægt að lesa í þessi öfugmæli þeirra og þá stimpla sem þeir hafa hér á lofti gagnvart öllum öðrum sem taka hér þátt í stjórnmálum sem neina vísbendingu um það að þeir vilji yfirleitt einhverja samvinnu eða sátt í þessum málaflokki, alls ekki.

[15:56]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Það hefur farið fram hjá hæstv. utanríkisráðherra, þegar ég hóf mál mitt hér áðan, að ég var að vitna í hennar orð — gerði þau ekki að mínum — og fyrri ræðumanna ríkisstjórnarflokkanna hér á Alþingi, um að ekki væri verið að gera nokkurn skapaðan hlut með því að afgreiða þessi lög.

Eitt af því sem hæstv. utanríkisráðherra lagði áherslu á var að ekki væri verið að lögbinda heræfingar á Íslandi heldur væri eingöngu verið að staðfesta það sem þegar er orðið ef ég hef skilið hana rétt.

Þó segir í athugasemdum með frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Varnaræfingar eru lykilþáttur í því að virkar varnir séu til staðar. Ekki er hald í áætlunum og aðgerðum sem ekki hafa verið æfðar í þaula. Af hálfu íslenskra stjórnvalda hefur verið lögð áhersla á að æfa þær varnaráætlanir og aðgerðir sem skipulagðar hafa verið vegna varna landsins.“

Síðan er haldið áfram og endað á fjölþjóðlegum varnaræfingum sem haldnar voru og kallaðar Norðurvíkingur 2007 og undirstrikað að þetta sé í fyrsta skipti sem íslensk stjórnvöld axla ábyrgð á slíkri æfingu. Er þá ekki verið að tala um að halda hér æfingar? Er ekki verið að tala um að íslensk stjórnvöld axli þá ábyrgð sem fram kemur í frumvarpinu og menn hafa lagt áherslu á?

Önnur leið hefði verið fær í þessum málum fyrir hæstv. utanríkisráðherra og stuðningsmenn frumvarpsins og stuðningsmenn ríkisstjórnarinnar en leggja fram frumvarp að lögum til Alþingis um að þvæla Íslandi enn frekar inn í þetta hernaðarbandalag. Allt önnur leið hefði verið fær og hægt hefði verið að setja allt önnur lög til að fría Ísland frá þátttöku í slíkum bandalögum.

[15:58]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég ítreka það sem ég hef áður sagt að með þessum lögum er ekki verið að lögbinda heræfingar og það er rangt að halda því fram. Það sem er verið að setja í lög er hvernig með skuli farið og hvernig haldið skuli utan um heræfingar ef þær fara fram í landinu. Það er síðan sjálfstætt mat stjórnvalda á hverjum tíma hvort þau telji þörf á því eða ekki.

Þó að hv. þingmaður vitni í greinargerð með frumvarpinu er í greinargerðinni verið að setja fram skoðun á málinu, ekki er verið að lögbinda neinar æfingar. Þær geta þess vegna verið þrjár, þær geta verið fjórar, þær geta verið ein, þær geta verið engin. En ef þær eru haldnar skal farið með þær samkvæmt þessum lögum og það er það sem þetta gengur út á.

Það hlýtur að teljast af því réttarbót fyrir þingmenn, fyrir sveitarstjórnarmenn og fyrir almenning í landinu að menn viti hvaða lagarammi gildir um þetta eins og annað og að til séu lög um þá starfsemi sem tengist veru okkar í NATO og hún sé aðskilin annarri borgaralegri starfsemi í landinu. Við gerum almennt þá kröfu til m.a. þriðja heims ríkja að þau aðskilji vel innri löggæslu sína og síðan varnartengd verkefni. Það er ein af þeim kröfum sem yfirleitt er höfð uppi og talin til marks um það hvort um þróað lýðræðisríki er að ræða eða ekki. Þá hljótum við að gera þá sömu kröfu til okkar að þessi aðskilnaður sé fyrir hendi og lagaramminn sé til staðar þannig að hægt sé að hafa meira eftirlit með þessari starfsemi en nú er.

[16:00]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég skal ekki lengja þessa 3. umr. mikið en þar sem hún hefur orðið þó nokkur vil ég segja nokkur orð fyrir hönd Framsóknarflokksins. Ég vil þá sérstaklega koma því á framfæri að við framsóknarmenn styðjum frum-

varpið. Ástæðan er ekki síst sú að það er í samræmi við þær línur sem lagðar voru í tíð okkar í utanríkisráðuneytinu og í ríkisstjórn. Ég lýsi ánægju með að hæstv. utanríkisráðherra hefur ákveðið að fylgja þeirri stefnu sem vissulega er að sumu leyti nokkuð á skjön við það sem var stefna Samfylkingarinnar og það sem var stefna Kvennalistans og ég tala nú ekki um það sem hefur verið stefna Alþýðubandalagsins ef við förum lengra aftur í tímann. Að því leyti til tel ég að vel hafi tekist til um samningu frumvarpsins.

Ég vil ítreka það sem ég hef áður sagt að það er ein af grundvallarskyldum hverrar ríkisstjórnar að tryggja þegnunum öryggi að svo miklu leyti sem það er hægt. Við verðum því að koma okkur málum þannig fyrir núna þegar við höldum meira á þeim sjálf en áður hefur verið að við getum haft sóma af og það tel ég að sé gert með frumvarpinu, sem vissulega fjallar fyrst og fremst um stjórnsýsluna, hvernig við komum henni fyrir og það að færa ákveðna þætti úr utanríkisráðuneytinu yfir til Varnarmálastofnunar þegar hún mun taka til starfa — þetta eru sem sagt þeir þættir sem varða störf okkar í NATO, þetta eru öryggissvæði, þetta er Ratsjárstofnun.

Ég tel að Ratsjárstofnun gegni mikilvægu hlutverki í samfélagi okkar. Ég lagði mikla áherslu á það þegar um þetta var vélað við Bandaríkjamenn að Ratsjárstofnun mundi starfa áfram. Ég undraðist það dálítið hvað Bandaríkjamenn sýndu þessari starfsemi lítinn áhuga vegna þess að lofthelgi okkar er stór og hún er mikilvæg og gerist æ mikilvægari eftir því sem árin líða t.d. miðað við breyttar aðstæður í norður-íshöfum. Frumvarpið á sem sagt fullan rétt á sér. Það er nauðsynlegt að koma málum þannig fyrir að hægt sé að tala um skilvirka stjórnsýslu á þessu sviði.

Hægt væri að hafa mörg orð um það almennt hvernig Íslendingar eiga að skipa sínum málum og hvort aðild að NATO sé réttlætanleg eða ekki. Ég heyri að því miður er ekki samstaða um það í íslenskri pólitík og á hv. Alþingi að NATO skipti okkur miklu máli og rétt sé að við vinnum með lýðræðisþjóðum sem þar starfa. Auðvitað hefði verið skemmtilegt ef meiri samstaða hefði getað orðið um það en raun ber vitni en það er nú svona eins og pólitíkin er.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð. Ég vildi bara að það kæmi fram að við framsóknarmenn styðjum þetta mál og teljum að allvel hafi tekist til með það þó að auðvitað verði maður alltaf að reikna með að hægt sé að breyta lögum síðar ef betri aðferð finnst við þessa stjórnsýslu.

[16:04]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Því ber að fagna úr munni hv. varaformanns Framsóknarflokksins að Framsóknarflokkurinn styðji frumvarpið og sé sammála Samfylkingunni í þessum efnum.

Nú hefði þessi ræða ekki átt að vera lengri. En hv. þingmaður lét sér sæma að fara þeim orðum um stefnu Samfylkingarinnar að hún hefði breyst við framlagningu frumvarpsins. Það er einhver misskilningur og skrýtið að þingmaðurinn skuli láta þau orð líða sér um munn nema hún sé eins og sagt var á sveitaböllunum „að snapa fæting“.

Rétt er að geta þess að Samfylkingin hefur frá stofnun stutt aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu. Samfylkingin hefur áður en herinn fór — reyndar voru deildar meiningar um það hvort við ættum að hafa herlið á friðartímum hér eða ekki en um það voru — þó að ég talaði vel um Framsóknarflokkinn hér í fyrri ræðu minni — á þeim tíma engar deildar meiningar í Framsóknarflokknum. Hann vildi alveg endilega hafa herinn og heyrðist ekkert annað í Framsóknarflokknum en kveinstafir og betl um það að hún yrði sem lengst áfram, þar á meðal í þeim utanríkisráðherra Framsóknarflokksins sem hér talaði en stóð sig þó að öðru leyti, og á ýmsan hátt, vel í starfi sínu, þannig að það sé nú sagt.

Þó hafði sá utanríkisráðherra ekki dug í sér eða kannski ekki stuðning innan eigin flokks eða annarra til þess að hefja það starf að hættumati sem nú er hafið í ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks og vona ég að hann styðji einnig það starf. Það var líka stefna Samfylkingarinnar að skýr aðskilnaður yrði á milli borgaralegra verkefna og hernaðarlegra verkefna, að lög giltu um þessi mál í landinu. Að því leyti er frumvarp utanríkisráðherra algjörlega í samræmi við stefnu Samfylkingarinnar auk þess að vera samhljóða (Forseti hringir.) stjórnarfrumvarp þeirrar ríkisstjórnar sem nú situr.

[16:07]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þessa tiltölulega jákvæðu ræðu frá hv. þm. Merði Árnasyni. Ástæða þess að ég ýjaði að því að Samfylkingin hefði kannski svolítið verið að skipta um skoðun er sú að á þeim tíma sem Samfylkingin var í stjórnarandstöðu var einhver hálfvelgja gagnvart málum sem vörðuðu NATO, vil ég meina. Það getur vel verið, fyrst hv. þingmaður nefndi að ég væri hugsanlega að snapa fæting, að Samfylkingin hafi verið að snapa atkvæði með því að hafa það svolítið óglöggt hvort hún væri virkilega NATO-sinnuð eða ekki. Nú liggur það fyrir og ég gleðst náttúrlega alveg sérstaklega yfir því.

Hv. þingmaður talar um að það sé nýjung sem nú hafi komið fram hjá Samfylkingunni að vilja aðskilnað á milli borgaralegra verkefna og hernaðarlegra en það er nú ekki svo. Þó að það sé leiðinlegt og hálfkjánalegt að vera í metingi um hlutina þá kom ég t.d. fram með frumvarp í sambandi við friðargæsluna — sem ég held að hafi verið gott frumvarp og varð að lögum — þar sem hnykkt var á því að íslenska friðargæslan starfi eingöngu að borgaralegum verkefnum.

[16:08]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Við skulum ekkert vera í neinum fætingi um gömul mál. (Gripið fram í.) Já, við förum bara á sveitaball síðar, við hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, og gerum út um málin þar.

Staðreyndin í málinu er sú að Samfylkingin lýsti á stofnfundi sínum í maí 2000, fyrir næstum átta árum, yfir því að hún styddi aðild Íslands að Atlantshafsbandalaginu. Ég skal ekki segja hvort þar eða í öðrum flokkum hafi verið 100% eindrægni um það mál en ég man ekki eftir mótatkvæðum á téðum stofnfundi.

Svo vil ég bara segja það til þess að gleðja þingheim að ég er sammála því sem hv. þingmaður segir hér að afstaða

hennar í málefnum friðargæsluliðsins þegar hún var utanríkisráðherra var mjög til bóta. Það eru auðvitað — sjáum við sem stöndum fyrir utan utanríkisráðuneytið — tengingar á milli þess starfs sem unnið var undir hennar stjórn og þess sem nú er orðið að veruleika undir stjórn hæstv. utanríkisráðherra. Sem betur fer eru flokkaskilin og fætingurinn sem hér er stundaður ekki af því tagi að menn geti ekki fundið ýmislegt jákvætt í því starfi sem áður hefur verið unnið. Aftur á móti var ekki hafið neitt hættumat og ekki gefinn neinn kostur á slíku hættumati þó að Framsóknarflokkurinn væri í ríkisstjórn og færi þar með — hann fór að vísu ekki með utanríkisráðuneytið 15. mars 2006 en hann fór með það bæði fyrr og síðar hygg ég, og frumvarp til varnarmálalaga var, hver sem vilji manna kann að hafa verið, ekki lagt fram af ríkisstjórn sem Framsóknarflokkurinn átti aðild að.

[16:10]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Ekki var það ætlun mín að fara í sjálfu sér í efnisleg andsvör við ræðu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, hennar afstaða hefur lengi legið klár fyrir í þessum málum. Ég verð einnig að viðurkenna að ég er ekki öllum hnútum kunnugur varðandi forsögu málsins hér á þinginu, hvorki nú í vetur né ef litið er lengra aftur í tímann.

Það vakti hins vegar athygli mína að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir orðaði það einhvern veginn með þeim hætti að Samfylkingin hefði nánast tekið við þessu máli úr hennar hendi, úr utanríkisráðuneytinu, og væri að klára það hér og nú. Hefði sem sagt tekið við keflinu og væri að ljúka máli sem Framsókn hefði ekki náð að klára á þeim tólf árum sem sá flokkur var með Sjálfstæðisflokknum í ríkisstjórn — og munar þá um afköstin ef þetta er að gerast hér og nú. Ég gat ekki betur heyrt á málflutningi hv. þm. Marðar Árnasonar en að stefna Samfylkingarinnar hefði hreinlega aldrei breyst, að Samfylkingin hefði nánast alltaf í hjarta sínu verið sammála því sem utanríkisráðherra Framsóknar hefði lagt áherslu á í utanríkisráðuneytinu á undanförnum árum, í það minnsta hvað þetta varðar. Hv. þm. Mörður heldur þá bara áfram að kalla fram í ef hann vill staðfesta þessi orð mín.

Mig langar að ljúka máli mínu með því að beina spurningu minni til Valgerðar út af orðum hennar: Lítur hún þannig á að hér sé verið að klára mál sem nánast var frágengið í utanríkisráðherratíð hennar í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn sem lauk á síðasta ári? Er hér meira og minna verið að setja lokapunktinn á hennar verk og Framsóknarflokksins?

[16:12]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti minnir hv. þingmenn á ávarpsreglur úr ræðustóli.

[16:12]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við þurfum að hafa í huga að ýmislegt breyttist þegar herinn fór og það var í september 2006 sem það gerðist. Þá þurftum við að hafa snör handtök og reyna að koma þessum málum þannig fyrir að íslensk stjórnsýsla tæki utan um það sem að okkur sneri. Í fyrsta lagi þurfti að ná endanlega samkomulagi við Bandaríkjamenn um það hvernig þessum málum skyldi varið til framtíðar og það að upphaflegi tvíhliða varnarsamningurinn gilti áfram o.s.frv. Það er því ekki hægt að tala um að öll þessi tólf ár sem þessir tveir flokkar, Framsóknarflokkur og Sjálfstæðisflokkur, unnu saman í ríkisstjórn hafi þetta viðfangsefni verið uppi á borðinu heldur fyrst og fremst eftir að ljóst varð að herinn var að fara og þá var náttúrlega strax farið að vinna að málinu.

Sú sem hér stendur var í tæplega eitt ár í utanríkisráðuneytinu. Auðvitað var ýmislegt gert og margt náðist fram. Það var þó ekki svo að við næðum öllu fram og kláruðum allt það verk sem beið okkar í framhaldi af því að herinn fór. Þess vegna kemur þetta frumvarp t.d. fyrst fram núna en ekki í minni tíð fyrir kosningar, sem hefði náttúrlega verið best.

Ég vil ekki gera allt of mikið úr því að afstaða til mála sé sú sama hjá núverandi ríkisstjórn en ég sé ekki betur en stefnan sé óbreytt eða lítið breytt og tel það mjög gott fyrir land og þjóð. Utanríkismál og varnar- og öryggismál eru þannig mál að mikilvægt er að ekki sé verið með mikinn hringlandahátt í þeim efnum. Ég veit því ekki hvað mundi gerast ef flokkur hv. þingmanns kæmist í ríkisstjórn, hvort gerð yrði krafa um að gera einhverjar miklar breytingar á öryggis- og varnarmálum Íslendinga. (Forseti hringir.) Ég trúi nú að það yrði ekki svo mikil breyting.

[16:15]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir, fyrrverandi utanríkisráðherra, staðfesti það, að mér fannst, sem ég hélt og mér heyrðist hv. þingmaður segja hér áðan um að ekki væru skörp skil á milli stefnu Framsóknarflokksins í fyrri ríkisstjórn og stefnu Samfylkingarinnar í þessari ríkisstjórn í þeim málum sem hér er verið að ræða um, þ.e. þessu frumvarpi um varnarmál, heldur hafi Samfylkingin hreinlega tekið við því verki sem hv. þingmaður sagðist ekki hafa klárað í sinni utanríkisráðherratíð.

Ég verð að segja eins og er, forseti, að ég er hálf hugsi yfir þessum yfirlýsingum á báða bóga hér, frá Samfylkingunni annars vegar og fulltrúum Framsóknarflokksins hins vegar, um hversu sammála þau hafa nú verið alla tíð og hve lítið hafi skilið þessa tvo flokka að í utanríkismálum undanfarin ár. Satt best að segja svona í undirmeðvitundinni minnist ég þess að hér hafi stundum slegið í brýnu á milli þessara tveggja flokka í þessum málum á undanförnum árum.

Ég get hins vegar fullyrt og fullvissað hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur um það að hefði stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs náð fram í lögum sem þessum hefðu þau verið með öðrum hætti en að þvæla landinu enn frekar inn í samstarf við hernaðarbandalagið NATO. Ætli það hafi ekki verið frekar áherslur um að setja hér lög sem til dæmis bönnuðu heræfingar á Íslandi og kæmu í veg fyrir það með öllum ráðum að Ísland yrði áfram virkur aðili í (Forseti hringir.) þessu hernaðarbandalagi?

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fiskeldi, 1. umr.

Stjfrv., 530. mál (heildarlög). — Þskj. 831.

[16:17]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um fiskeldi á þskj. 831 sem er 530. mál. Þetta frumvarp er samið að frumkvæði fiskeldisnefndar sem starfar samkvæmt lögum nr. 57/2006, um eldi vatnafiska, og lögum nr. 33/2002, um eldi nytjastofna sjávar, með síðari breytingum. Með frumvarpinu er stefnt að því að sameina í einn lagabálk ákvæði laga um eldi vatnafiska og eldi nytjastofna sjávar þar sem báðar þessar atvinnugreinar heyra nú undir sama ráðuneytið, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið. Forsaga þessa máls er nokkur og vegna samhengis tel ég rétt hér í upphafi að gera nokkra grein fyrir henni í stuttu máli.

Ákvæði laga um eldi ferskvatnsfiska hafa verið í gildi um áratugaskeið í lögum um lax- og silungsveiði og var þeim í upphafi sinnt af embætti veiðimálastjóra en gerðar voru á lögunum veigamiklar breytingar með lögum nr. 83/2001, um breytingu á IX. kafla laganna. Með lögum nr. 33/2002 voru síðan sett sérstök lög um eldi nytjastofna sjávar sem hafa gilt um þann hluta atvinnugreinarinnar frá þeim tíma.

Á árinu 2005 var starfsemi að því er varðar ferskvatnsfiskeldi flutt til Landbúnaðarstofnunar þegar embætti veiðimálastjóra og fleiri stofnana var sameinað í eina stofnun með lögum nr. 80/2005, sem tóku gildi 1. janúar 2006.

Á árinu 2006 fór síðan fram heildarendurskoðun á ákvæðum laga nr. 76/1970, um lax- og silungsveiði, og þá var sú leið farin að skipta efni þeirra upp og greina í fimm lagabálka, þ.e. lög um lax- og silungsveiði, lög um fiskrækt, lög um eldi vatnafiska, lög um varnir gegn fisksjúkdómum og lög um Veiðimálastofnun. Eldi vatnafiska heyrði á þeim tíma undir landbúnaðarráðuneytið og eldi nytjastofna sjávar undir sjávarútvegsráðuneytið og var því ekki unnt að sameina fiskeldi samkvæmt þeim lögum í einn lagabálk.

Með lögum nr. 109/2007, um breytingu á lögum nr. 73/1969, um Stjórnarráð Íslands, voru hins vegar gerðar breytingar á skipan ráðuneytanna þar sem landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneyti hafa nú verið sameinuð í eitt ráðuneyti.

Einnig voru gerðar nokkrar breytingar á skipan stjórnsýslu og eftirlits með fiskeldi með lögum nr. 167/2007, um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, þar sem Landbúnaðarstofnun var gefið nýtt nafn, Matvælastofnun, og öll stjórnsýsla matvælamála var flutt til þeirrar stofnunar, meðal annars öll stjórnsýsla að því er varðar fiskeldi. Fyrir gildistöku laganna féll eldi vatnafiska hins vegar undir eftirlit og starfsemi Landbúnaðarstofnunar sem fór með stjórnsýslu veiðimála ferskvatnsfiska og eldi nytjastofna sjávar undir eftirlit og starfsemi Fiskistofu.

Þar sem allt fiskeldi fellur nú undir sama ráðuneytið, þ.e. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið og stjórnsýsla og eftirlit einnig að mestu leyti sömu stjórnsýslu- og eftirlitsstofnun tel ég hins vegar á þessu tímamarki rétt að að leggja til að leitað verði leiða til að tryggja eftir því sem kostur er að sömu lög og stjórnvaldsreglur gildi um þessa atvinnugrein án tillits til þess hvort um sé að ræða eldi vatnafiska eða nytjastofna sjávar. Þetta frumvarp er lagt fram í þeim tilgangi. Verði frumvarp þetta að lögum verður síðan leitast við að samræma stjórnvaldsreglur á þessu sviði eins og kostur er.

Einnig eru önnur rök fyrir ákvæðum þessa frumvarps sem ég tel ástæðu til að nefna hér sérstaklega. Þau eru meðal annars að þær gerðir EES-samningsins sem varða fiskeldi og Ísland er skuldbundið til að fara eftir gera almennt ekki mun á hvort um sé að ræða eldi vatnafiska eða nytjastofna sjávar en í flestum tilvikum gilda sömu gerðirnar um þessa atvinnugrein. Á þeim tíma sem starfsemi fiskeldis féll undir tvö ráðuneyti samkvæmt framansögðu þurfti yfirleitt að innleiða þessar EES-gerðir af báðum ráðuneytum með aðskildum stjórnvaldsreglum fyrir hvora atvinnugrein. Með þeim lagabreytingum sem hér eru lagðar til verður hins vegar auðveldara að innleiða gerðirnar með sömu stjórnvaldsreglum fyrir allt fiskeldi.

Þá hafa áherslur breyst í starfsemi Matvælastofnunar eins og ég hef áður gert grein fyrir en stofnunin hefur fengið mjög aukin verkefni á sviði matvælaeftirlits samkvæmt framangreindum lögum nr. 167/2007, um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, meðal annars var með þeim flutt til Matvælastofnunar öll starfsemi á sviði matvælaeftirlits sem áður var hjá Fiskistofu og Umhverfisstofnun.

Með þessu frumvarpi er þess vegna lagt til jafnframt að allt fiskeldi verði nú flutt til Fiskistofu. Stjórnsýsla varðandi eldi á laxfiskum hefur verið innan málaflokks veiðimála ferskvatnsfiska í áratugi, bæði útgáfa rekstrarleyfa og einnig eftirlit um nokkurra ára skeið. Þessi verkefni voru eins og áður segir á hendi embættis veiðimálastjóra áður en það var sameinað fleiri stofnunum í Landbúnaðarstofnun á árinu 2005. Á sama hátt hefur útgáfa rekstrarleyfa og eftirlit með nytjastofnum sjávar verið á hendi Fiskistofu þar til þau verkefni voru flutt til Matvælastofnunar. Fiskistofa fer jafnframt með stjórnsýslu og eftirlit með nytjastofnum sjávar samkvæmt ýmsum öðrum lögum. Að teknu tilliti til þeirra breytinga sem orðið hafa á starfsemi Matvælastofnunar tel ég að stjórnsýsla og eftirlit með fiskeldi eigi nú meira sameiginlegt með starfsemi Fiskistofu. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að almennt eftirlit með fiskeldi verði hjá Fiskistofu og að sú stofnun fari með þá þætti í starfsemi fiskeldis sem lúta að útgáfu rekstrarleyfa, veiðistjórn ferskvatns- og sjávarfiska og stjórnsýslu um það efni ásamt eftirliti sem taki til rekstrarlegra og fiskeldislegra þátta. Áfram er þó gert ráð fyrir að Matvælastofnun fari með eftirlit með lögum og stjórnvaldsreglum sem lúta að matvælaeftirliti og heilbrigði eldisfiska.

Við samningu þessa frumvarps hefur verið ákveðið að leggja til grundvallar efnisskipan og helstu ákvæði laga nr. 57/2006 en gerðar hafa verið viðeigandi breytingar á efni þeirra til þess að ákvæðin geti einnig gilt um þá starfsemi sem byggð hefur verið á lögum nr. 33/2002, um eldi nytjastofna sjávar. Einnig hafa verið gerðar nauðsynlegar lagfæringar á ákvæðum laganna vegna þeirra breytinga á fyrirkomulagi eftirlits sem er gert ráð fyrir að frumvarpið hafi í för með sér. Þá er ekki gert ráð fyrir að fiskeldisnefnd starfi

eftir gildistöku laganna en hún hefur hingað til verið eins konar samvinnuvettvangur um fiskeldi í ferskvatni og eldi nytjastofna sjávar sem áður heyrðu undir tvö ráðuneyti og fleiri stofnanir, eins og ég hef gert grein fyrir hér að framan. Eftir að báðir málaflokkarnir hafa nú verið fluttir undir eitt ráðuneyti, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti, og að mestu leyti eina stjórnsýslustofnun er ekki talin lengur þörf á að hafa slíkan samvinnuvettvang. Ákvæði frumvarpsins fela að öðru leyti ekki í sér miklar breytingar á inntaki og framkvæmd stjórnsýslu og eftirlits með fiskeldi, að minnsta kosti ekki eldi vatnafiska, miðað við gildandi ákvæði og framkvæmd laga um það efni.

Samhliða þessu frumvarpi hef ég einnig lagt fyrir þingið frumvarp til laga um flutning stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði, fiskræktar o.fl. frá Matvælastofnun til Fiskistofu en þar er gert ráð fyrir því meðal annars að þeir starfsmenn Matvælastofnunar sem sinna þeim verkefnum flytjist til Fiskistofu. Gera má ráð fyrir að sömu starfsmenn sinni að einhverju eða öllu leyti þeirri starfsemi á sviði fiskeldis sem stefnt er að því að flytja til Fiskistofu með þessu frumvarpi. Að öðru leyti hefur verið leitast við að samræma efni þessara lagafrumvarpa eins og kostur er.

Á fylgiskjali með frumvarpi þessu er að finna kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytisins um frumvarpið og læt ég nægja að vísa í það. Einnig hefur sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið aflað greinargerðar frá ráðgjafarnefnd um opinberar eftirlitsreglur um frumvarpið í samræmi við lög og stjórnvaldsreglur þar að lútandi. Vil ég að öðru leyti vísa til greinargerðar þeirrar er fylgir frumvarpinu en þar er ítarlega gerð grein fyrir efni þess.

Virðulegi forseti. Frumvarpi þessu og einnig áðurnefndu frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna flutnings stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði, fiskræktar o.fl. til Fiskistofu, er ætlað að tengja saman í einni stofnun alla veiðistjórnun, fiskeldisstjórnsýslu og eftirlit með nýtingu og eldi á nytjastofnum í sjó og fersku vatni. Það hefur lengi legið fyrir að ýmsar aðferðir við veiðar á nytjastofnum sjávar geta haft áhrif á afkomu laxfiska í sjó og komið hefur í ljós að afföll á laxi á meðan á sjávardvöl stendur hafa farið vaxandi. Því er brýnt að stórauka rannsóknir á lífsferli laxins í sjó og tengja þær rannsóknum á öðrum nytjastofnum og vistkerfi sjávar. Einnig er nauðsynlegt að allar reglugerðir, sem taka til fiskeldisstarfsemi og veiða á nytjastofnum sjávar, taki mið af göngutíma og gönguleiðum laxfiska. Verði frumvörp þessi að lögum verður auðveldara að ná þessum markmiðum.

Með frumvörpunum er jafnframt stefnt að því að einfalda og samræma stjórnsýslu og eftirlit á þeim sviðum sem um þau gilda. Ég vænti þess að öll starfsemi sem ákvæði þeirra gilda um verði mun skilvirkari og markvissari eftir þær lagabreytingar, sem hér eru lagðar til.

Virðulegi forseti. Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar.

[16:26]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa ánægju með að þetta frumvarp er komið fram. Mér sýnist að það sé þesslegt að óhætt sé óhætt að styðja það. Þó vil ég hafa einhvern fyrirvara á því þar sem ég hef ekki kynnt mér málið til hlítar. Það munum við gera að sjálfsögðu í hv. nefnd.

Eins og kemur fram í greinargerð með frumvarpinu um 1. gr. segir, með leyfi forseta:

„Markmiðið með setningu sérstakra laga um fiskeldi er, svo sem nánar kemur fram í greininni, að skapa skilyrði til uppbyggingar fiskeldis og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu.“

Þetta er ekki svo lítið sagt þannig að að því leyti til tel ég gott að þetta frumvarp sé fram komið fyrir utan það að eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra snýst málið kannski heilmikið um það líka að einfalda stjórnsýslu og koma málum þannig fyrir að auðveldara verði að innleiða gerðir núna eftir að þessi tvö ráðuneyti, landbúnaðarráðuneyti og sjávarútvegsráðuneyti, hafa verið sameinuð, en áður tilheyrðu vatnafiskarnir landabúnaðarráðuneyti og sjávarfiskar í fiskeldi hins vegar sjávarútvegsráðuneyti. Að því leyti til tel ég því að þarna geti verið hægt að koma á skilvirkari stjórnsýslu og það er náttúrlega alltaf til bóta.

Síðan, eins og ég nefndi áðan, er gott að sjá á prenti frá hæstv. ráðherra þetta ákvæði sem kemur fram í 1. gr. um mikilvægi þess að efla fiskeldi. Einhvern tíma hef ég haft orð á því við hann að mikilvægt sé að efla ekki síst þorskeldið núna þegar dregið hefur svo mjög úr þorskveiðum. Þar höfum við mikla möguleika, ekki síst vegna þess að við þekkjum markaðinn og eigum sambönd í sambandi við markaðinn sem er hægt að nýta líka í þorskeldinu. Ég vil nota tækifærið og spyrja hæstv. ráðherra hvað sé að frétta af því máli þar sem liðnir eru nokkrir mánuðir síðan við töluðum um þetta síðast á hv. Alþingi. Ég veit að nefnd hefur verið að störfum og hún hefur meðal annars kynnt sér hvernig nágrannaþjóðir okkar hafa farið í þetta mál. Ég vil spyrja hann hvort þess sé að vænta að ríkisvaldið komi eitthvað frekar að þorskeldismálum en hefur verið. Það hefur verið í smáum skömmtum frekar fram til þessa. Eins og þetta hefur verið hér á landi er um að ræða áframeldi annars vegar þar sem hæstv. ráðherra hefur haft ákveðinn kvóta eða ákveðna möguleika á úthlutun, 500 tonnum í áframeldi. Síðan er náttúrlega það sem ekki er síður spennandi, þ.e. aleldið. Norðmenn eru með miklar hugmyndir um að fara í mikið þorskeldi og gera sér jafnvel vonir um að það geti orðið jafn öflugt og laxeldið. Þess vegna finnst mér mjög mikilvægt að taka þetta dálítið alvarlega hérna og að ríkið þurfi að minnsta kosti að gefa það út að það sé jákvætt gagnvart þessari atvinnugrein. Ég hef spurt líka hér í þessum ræðustóli hvort til greina komi að ríkið kæmi með þeim útgerðarfyrirtækjum sem hafa sýnt þessu máli áhuga að því að byggja upp seiðaeldisstöð, því að það hefur komið fram hjá þeim sem eru í greininni að það sé raun flöskuháls í þessari starfsemi allri saman.

Hæstv. ráðherra orðaði það þannig þegar við töluðum um þetta síðast að hann vildi helst ekki tala um neitt gullgrafaraæði í þessu heldur fara af skynsemi í málin og það er náttúrlega alltaf rétt að gera það. Engu að síður finnst mér að ríkisstjórnin og ráðuneytið þurfi að sýna verulegt lífsmark og ég er forvitin að heyra hvað hæstv. ráðherra hefur að segja í seinni ræðu sinni um það hvort það sé ekki

þannig að við séum að færast eitthvað nær því að geta talað um þetta sem alvöru atvinnugrein á Íslandi.

[16:31]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Í upphafi máls míns vil ég segja, eins og hv. þingmaður Valgerður Sverrisdóttir, að ég tel gott að þetta frumvarp sé komið fram og ég geri ekki athugasemdir við það. En við áskiljum okkur auðvitað allan rétt til þess að fjalla mjög nákvæmlega um það í hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd og þar mun verða grannt hlustað eftir þeim sem í greininni. Ég held að það gæti í sjálfu sér leitt til einföldunar að fella undir einn lagabálk eldi vatnafiska og nytjastofna sjávar hér á landi. En þó er ekki víst að þeim sem eru í greininni finnist það.

Það er mikilvægt að markmið frumvarpsins hér er eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sagði, að skapa skilyrði til uppbyggingar fiskeldis og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu. En síðan koma aðrar aukasetningar eins og að stuðla að ábyrgu fiskeldi og tryggja verndun villtra nytjastofna. Það tel ég að sé í rauninni algjört forgangsverkefni við allt fiskeldi í landinu, þ.e. að tryggja verndun villtra nytjastofna, bæði í vötnum, ám og í sjó.

Þegar ég skoða þetta frumvarp og athugasemdir við það, t.d. þar sem fjallað er um leyfisveitingar og staðbundið bann við starfsemi eins og í 6. gr., þar sem er ákvæði um að sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra geti, að fenginni umsögn frá ýmsum aðilum, takmarkað eða bannað fiskeldi og ákveðnar eldisaðferðir í einstaka fjörðum, flóum eða á svæðum sem teljast sérlega viðkvæm gagnvart starfsemi þeirri sem fer fram samkvæmt lögum þessum, og næstu málsgrein þar sem er rakið hvað þarf að skoða í þessu sambandi, þ.e. að vernda villta nytjastofna bæði ferskvatnsfiska og sjávarfiska, hlífa þeim við fisksjúkdómum og öðrum neikvæðum vistfræðilegum áhrifum, þá sakna ég þess, hæstv. ráðherra, að það skuli ekki vera hér hrein tilvísun í mikilvægi þess að varðveita líffræðilegan fjölbreytileika eins og við höfum skuldbundið okkur til með aðildinni að Bernarsamningnum. Með aðild honum höfum við skuldbundið okkur til varðveita líffræðilegan fjölbreytileika í þeim villtu stofnum sem hér lifa, líka þegar þeir eru teknir inn til eldis.

Ég hygg að menn geti verið mér sammála um að það hafi ansi mörg mistök verið gerð á fyrsta fiskeldisskeiðinu okkar í laxinum. Eitt af því var að mínu viti blöndun stofna, íslenskra nytjastofna í einn pott þar sem ekki var hugað að sérkennum hvers stofns. Ég held því miður að þá hafi m.a. einn af okkar öflugustu stofnum, sem gaf hvað mestar vonir um eldi, hreinlega horfið, m.a. vegna slíkrar blöndunar.

Af sömu ástæðum vara ég eindregið við því, herra forseti, að sett verði á laggirnar ein stór seiðaeldisstöð fyrir þorskeldi í landinu. Ég vísa til þess að nýlegar kenningar og rannsóknarniðurstöður, bæði frá Háskóla Íslands og Hafrannsóknastofnun, benda til þess og jafnvel sanna að það eru fleiri en einn stofn þorsks hér við land sem þýðir að einkenni stofnanna, bæði vaxtarhraði, hugsanlega kynþroskaaldur, útlit og hlutfall lengdar og þykktar getur verið mismunandi. Líftími jafnvel líka. Það væri algert óráð að ætla sér að blanda í einn pott, eina stóra seiðaeldisstöð á vegum ríkisins í því skyni að framleiða hér góðan þorskfisk til eldis. Til þess að gera það þarf auðvitað að finna út þann stofn sem er hentugastur í eldi af þeim sem við eigum fyrir og gæta þess að erfðamengi glatist ekki við fiskeldi.

Þegar ég fékk þetta frumvarp fyrst í hendur, hæstv. forseti, þá rann mér eiginlega blóðið til skyldunnar, en hafandi verið framkvæmdastjóri nokkuð stórrar fiskeldisstöðvar og formaður í Tryggingasjóði fiskeldislána um tíma þá þekki ég sögu fiskeldisins hér á fyrri skeiðum mjög vel, og mig rak eiginlega í rogastans þegar ég las 22. gr., um refsingar, en þar segir, með leyfi forseta:

Það varðar stjórnarmenn og framkvæmdastjóra rekstrarleyfishafa sektum eða fangelsi allt að tveimur árum, ef sakir eru miklar, þ.e. ef eldisfiskur sleppur úr fiskeldisstöð þar sem umbúnaði við fiskeldið hefur verið áfátt vegna athafna eða athafnaleysis þeirra sem framið hefur verið af ásetningi eða gáleysi og í þriðja lagi ef fiskeldisstöðvar gefa ekki lögboðnar skýrslur um starfsemi sína eða veita eftirlitsmönnum rangar upplýsingar, og í fjórða lagi ef fiskeldisstöðvar gerast að öðru leyti brotlegar gagnvart lögum þessum.

Eins og ég segi er það fyrir mér algert aðalatriði að varðveita líffræðilegan fjölbreytileika og erfðamengi þeirra villtu stofna sem eru í landinu og hafinu í kringum okkur. Ég skal ekki draga úr því að það er gríðarlega ábyrgðarmikið að reka stöðvar sem þessar einmitt vegna þess.

Þess vegna skoðaði ég pínulítið hvernig þessu er háttað í öðrum lögum. Það kemur í ljós að í lögum varðandi mengun við strendur landsins eða í hafi þá má leggja á dagsektir ef ekki er farið að tilmælum og ef um stórfellt brot er að ræða varðar mengun við strendur landsins eða í hafi fangelsi allt að tveimur árum.

Ég kannaði líka hvaða viðurlög eru við veiðum á fuglum sem ekki má veiða, t.d. að drepa örn eða fæla í burtu örn. Þar kemur í ljós að þar er líka ákvæði um að beita megi fangelsi allt að tveimur árum. Ég er ekki refsiglöð manneskja þótt ég telji að á ásetningsbroti þar sem íslenskri náttúru og jurtastofnum er stefnt í hættu þurfi auðvitað að taka mjög hart, en mér liggur við að segja, hafandi staðið í þessum verkum sjálf, nánast úti í ballarhafi eins og aðstæður þar eru, og fylgst með öllum þeim fjölda sem á þessum tíma ráku fiskeldis-, hafbeitar- eða seiðaeldisstöðvar við landið, að það væru ansi margir sem hefðu mátt að verma fangelsisbekki miðað við þessi ákvæði um viðurlög.

Nú sé ég að hér er vísað í að þetta sé svona í lögum frá 2006, um eldi vatnafiska, þannig að hér er ekki um nýmæli að ræða. En ég spyr mig að því hvort þetta jafngildi ekki í rauninni banni við starfsemi eins og þessari. Ég segi fyrir mig að ég mundi óttast verulega að taka að mér rekstur eða stjórnarsetu í fiskeldisstöð, laxeldisstöð eins og ég rak, eða seiðaeldisstöð með þessum lagaákvæðum.

[16:40]

Útbýting:

Erfðabreytt matvæli, 585. mál, fsp. KolH, þskj. 904.

Kostnaður heilbrigðiskerfisins vegna slysa á Reykjanesbraut, 581. mál, fsp. GHK, þskj. 900.

Kostnaður við lögreglubifreið á Reykjanesbraut, 580. mál, fsp. GHK, þskj. 899.

Opinber störf á landsbyggðinni, 583. mál, fsp. GHK, þskj. 902.

Samskipti ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans, 584. mál,

fsp. SJS, þskj. 903.

Útboð fjarskiptasjóðs um uppbyggingu háhraðanetteng-inga, 582. mál, fsp. GHK, þskj. 901.

[16:41]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Fiskeldi á auðvitað fullan rétt á sér og fiskeldi á að geta gefið okkur auknar gjaldeyristekjur ef rétt er staðið að málum og rétt er haldið á hlutunum. Þegar við fórum á mikilli ferð í fiskeldi fyrir 20 árum, jafnvel 25 eða 30 árum, þá var það af miklum vanefnum og þekkingarleysi og það var ýmsu ábótavant í þeim vinnubrögðum.

En á ákveðnum stöðum, sérstaklega í Noregi og þá á ég við laxeldi þar, hefur fiskeldi samt skilað árangri og skapað gjaldeyristekjur og mikla atvinnu. Þetta er vandmeðfarið og það þarf að vanda til allra verka sem snúa að þessu og ekki hvað síst í sambandi við rannsóknir sem þurfa að vera miklu meiri í fiskeldi en hafa verið. Það þarf að rannsaka smitsjúkdóma og ýmislegt sem getur og hefur sett fyrirtæki sem hafa verið í fiskeldi á hausinn.

Ég veit ég ekki hvort það yrði til bóta eða einhver lausn að setja fiskeldi undir Fiskistofu, ég átta mig ekki á því, né heldur átta ég mig á því hvort á að færa til starfsfólk. En ráðherra getur auðvitað svarað því.

Áframeldi er auðvitað ágætt svo langt sem það nær en það getur líka verið hættulegt. Það þarf að veiða fiskinn smáan og það drepst oft mikið af honum og það eru ýmsir ókostir við áframeldi og ekki allt sem sýnist hvað það varðar. Það er meira að segja talað um að menn séu að veiða þorsk til áframeldis á besta tíma ársins, þorsk sem er kannski orðinn tíu kíló og þá er nú spurning hvað hann stækkar mikið í viðbót þó að hann sé kominn í kvíar.

Fiskeldi á að styrkja byggð og auka atvinnu. Það er eins og maður kannist við þetta úr einhverjum öðrum lögum. Ég veit ekki betur en að kvótakerfið eigi að styrkja byggð og auka atvinnu. En það er nú einu sinni svoleiðis að þetta eru ákveðnar geðþóttaákvarðanir sem ráðherra getur haft í þessum málum, eins og í kvótakerfinu, þ.e. hverjir fá fisk til áframeldis, hverjir fá kvóta til áframeldis, hverjir fá að veiða til áframeldis, hverjir fá þau sérréttindi. Þetta er auðvitað hlutur sem er í höndum ráðherra, nánast undantekningarlaust.

En hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir talaði um seiðaeldisstöðvar eða seiðaeldisstöð og ég tek undir það með hv. þingkonu Valgerði Sverrisdóttur, að það er auðvitað ekki nein lausn að búa til eina stóra seiðaeldisstöð. Ég held að það ætti að vera markmið ráðuneytisins og aðila í fiskeldi og ríkið þarf náttúrlega að koma þar myndarlega að, að vera með margar seiðaeldisstöðvar fyrir þorskeldi, kannski fimm, sex á landinu og helst hver með sinn þorskstofninn. Við vitum og höfum fengið sannanir fyrir því með DNA-rannsóknum að við Ísland eru margir villtir þorskstofnar og í sjálfu sér veit enginn hvað þeir eru margir. Það gætu þess vegna verið 30, 40 þorskstofnar við Ísland og þess vegna er mikilvægt að í eldinu væru þeir aðgreindir eða fiskur veiddur á mismunandi stöðum til að nota í seiðaeldið.

Við þurfum auðvitað að sinna þessu fiskeldi. Við erum í samkeppni við aðrar þjóðir og það er öruggt að í framtíðinni þegar þekking, reynsla og rannsóknir hafa hjálpað okkur lengra áfram með slíkt eldi þá eigum við að geta haft bæði mikla atvinnu og miklar gjaldeyristekjur af því. Ég hef aldrei dregið það í efa eða haldið að það yrði ekki. En við þurfum að læra af reynslunni, læra hvernig við eigum að taka á þessum málum og það getum við auðvitað gert. En það þarf vönduð vinnubrögð í þeim efnum og við þurfum að sinna rannsóknum á sem flestum sviðum, á sem flestum tegundum og í eldi. Því það er auðvitað ekki bara þorskeldi, það er hægt að vera með kolategundir og ýmsar tegundir í eldi og við eigum auðvitað að nýta okkur þetta allt saman.

Hvað varðar refsingar og fangelsi í tvö ár fyrir það ef rifnar kví, þá er það nú harður dómur að setja fólk í fangelsi fyrir slys en venjulega verður fólk sjálft fyrir mestum skaðanum þegar slík slys verða. En að sjálfsögðu er það alvarlegt ef stofnar blandast. Til gamans má geta þess að í Noregi hafa farið fram atferlisrannsóknir á þorski í flóum og fjörðum og þar hafa menn komist að því að þar er hver tegundin í sínum firðinum og þó að seiði væru færð á milli fjarða þá fóru þau til baka aftur yfir í sinn heimafjörð eða dóu, drápust. Það var líka merkilegt að þegar fiskur, göngufiskur úr Barentshafinu var að ganga inn á firði í Noregi til þess að hrygna, á hefðbundnum hrygningarslóðum, þá brunduðu þorskarnir ekki yfir hrognin hjá hrygnum nema þær væru af þeirra ætt eða þeirra stofni. Það var svo skrítið að ólíkir stofnar blönduðust ekki. Samkvæmt því ættu þorskstofnar sem væri verið að rækta í kvíum á Íslandi ekki að blandast við aðra óskylda stofna þótt þeir slyppu út.

Þetta er eitt af því sem mér finnst hafa verið gert allt of lítið af á Íslandi, þ.e. að stunda atferlisrannsóknir á gullfiskinum okkar, þ.e. þorskinum, sem hefur verið okkur dýrmætur stofn, eða stofnar, og það er auðvitað mikið því að þakka hvernig okkur hefur tekist að búa til vöru úr honum og úr öðrum fisktegundum.

Það má segja að í gegnum tíðina hafi þorskurinn verið okkar dýrmætasta auðlind og, nota bene, eins og útlitið er í dag þá virðist vera nóg af þorski sem við fáum ekki að veiða. Við horfum jafnvel upp á að heilu árgangarnir drepist úr elli frekar en að við fáum að veiða þá hér á Íslandsmiðum sem er auðvitað mjög sorglegt, þegar fiskur kemur annars staðar frá, væntanlega bæði frá Grænlandi og austan úr Barentshafi og víðar og við nýtum hann ekki.

En ég ætla nú ekki að fara að blanda þessu saman, þ.e. þorskeldi og fiskeldi og svo aftur óréttlátu fiskveiðistjórnarkerfi sem við búum við og er arfavitlaust og rannsóknir eru allt of litlar og byggðar á röngum forsendum, á svokölluðu togararalli. Ég ætla ekki að fara að koma inn á þessa þætti en get samt ekki sleppt tækifæri til þess að minna sjávarútvegsráðherra á þá vitleysu alla saman sem hann hefur staðið fyrir og varið baki brotnu síðan hann kom í þennan stól þó að hann hafi nú verið á annarri skoðun áður en hann varð sjávarútvegsráðherra. En enn og aftur vil ég segja að það eigi að skoða ákvæðið um refsingar sérstaklega.

[16:51]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða mjög áhugavert mál sem vissulega getur markað okkur að talsverðu leyti nýja framtíð og nýja möguleika sem tengjast fiskeldinu og

hvernig við eigum að standa að því svo að vel fari. Við það vil ég kannski akkúrat staldra í þessu máli, hæstv. forseti, þ.e. hvernig okkur ber að standa að eldinu til að koma í veg fyrir að það sem við aðhöfumst í náttúrunni með eldi og eldistilraunum og aðstöðu til eldis valdi ekki tjóni fyrir framtíðina. Þess vegna tel ég að sérstaklega þurfi að huga að því hvar eldisstöðvar eru settar niður. Það þarf að mínu viti, herra forseti, sérstaklega að huga að því að framkvæma rannsóknir á svæðinu, botni og lífríki viðkomandi fjarða sem venjulega eru notaðir fyrir þetta eldi því að menn setja þetta ekki niður af fenginni reynslu fyrir opnu hafi því að það eykur hættuna á tjóni og að missa frá sér þau dýr sem menn reyna að ala. Vegna legu okkar lands er heldur ekki hægt að setja niður eldiskvíar í sjó, svo dæmi sé tekið, í hverjum firði vegna þess að mjög margir firðir hér frjósa að vetrarlagi. Í stillum og kaldri tíð leggur heilu firðina eins og menn þekkja. Þess vegna er leitað að stöðum þar sem slíkt á sér ekki stað, þar sem svo hagar til í umhverfi fjarðanna að eitthvað geri það að verkum að rek- og lagnaðarís valdi ekki tjóni á viðkomandi kvíaeldi og svo framvegis. Þetta hafa menn lært af reynslunni þegar eldisstöðvum er valinn staður.

Það sem mér finnst hins vegar á vanta, hæstv. forseti, og spyr hæstv. sjávarútvegsráðherra sérstaklega um í þessu máli er hvernig eigi að byggja upp betri rannsóknir á svæðunum þar sem eldi á að verða í miklum mæli áður en við hefjum þar eldi, með það að markmiði að vernda lífríki viðkomandi fjarða og raska því ekki með sérstöku tilliti til þess að við höfum breytilega stofna við strendur Íslands, til dæmis marga þorskstofna og svo stofnbrot. Mér vitanlega hafa ekki farið fram skipulegar rannsóknir á grunnsævinu við Ísland. Ég ætla bara að leyfa mér að fullyrða það, hæstv. forseti, að sáralítið sé vitað um grunnsævið við Ísland. Það hefur enginn sem ég hef spurt af vísindamönnum þessa lands á sviði sjávarrannsókna getað svarað til dæmis þeirri spurningu hvað einn fjörður af ellefu fjörðum Ísafjarðardjúps geti gefið af sér inn í lífríki svæðisins, hvað geti alist þar upp af seiðum og hvaðan þau komi og hvert þau fari, á hverju þau lifi, hvenær þau komi og hvenær þau fari miðað við hitafar og önnur ætisskilyrði. Öllum þessum undirstöðurannsóknum hefur bara einfaldlega ekki verið sinnt og við höfum ekki þekkinguna.

Ég hef margsinnis vakið máls á þessu og bent á að æskilegt væri að reyna að átta sig á því hvað ákveðin vistkerfi hér við landið í fjörðunum okkar gefa inn í framtíð stofnanna, uppbyggingu þeirra, viðhald og vöxt og hvaða áhættu við getum tekið í því sambandi. Ég hygg einnig að það sé löngu viðurkennd staðreynd sem fiskimenn hafa reyndar haldið fram í áratugi að við strendur Íslands séu margir stofnar og stofnbrot og það hefur nú verið viðurkennt af vísindamönnum að svo sé.

Þess vegna, hæstv. forseti, held ég að það geti verið varasamt að flytja seiði af einu svæði til eldis á öðru svæði og þess vegna þurfa menn að huga að því í framtíðinni að seiðaeldið fari fram úr stofnum sem eru að meginhluta fæddir og hafa alist upp í viðkomandi vistkerfi, ekki kannski endilega nákvæmlega í einum og sama firðinum en alla vega viðkomandi landshluta eða viðkomandi vistkerfi hvernig svo sem nákvæmlega á að skilgreina það.

Ef ég tek dæmi af svæði eins og Ísafjarðardjúpi þar sem stundað er talsvert þorskeldi og hefur að ég held gengið mjög þokkalega. Menn hafa lagt mikla fjármuni og vinnu í það að fylgjast með þorskeldinu og ná árangri við það. Það var vitað, hæstv. forseti, í áratugi vegna fyrri veiða okkar á rækju í fjörðum og flóum, í Ísafjarðardjúpi, Húnaflóa og Arnarfirði, svo dæmi sé tekið, að í þessum flóum og fjörðum ólst upp mikið af þorskseiðum. Það kom í ljós þegar menn voru alltaf að loka veiðisvæðunum vegna fjölda þorskseiðanna við rækjuveiðarnar þannig að það þurfti engar sérstakar vísbendingar um að seiðin voru þarna á ákveðnum tímum árs, stundum á mismunandi dýpi. Þessa sögu þekktu rækjusjómennirnir. Stundum neyddust menn til að loka öllu Ísafjarðardjúpi fyrir rækjuveiðum eingöngu vegna mikils magns af uppvaxandi seiðum. Hvaðan þau seiði komu nákvæmlega held ég að enginn geti fullyrt en vitað er að hrygning fer fram í utanverðu Ísafjarðardjúpi, á ákveðnum blettum undir Grænuhlíð og svo framvegis. Það er einnig vitað að gengið hefur þokkalega að veiða þessi seiði í september, október þegar þau byrja að leita botns í tiltölulega grunnu vatni og fara með þau í áframeldi, í strandeldi uppi á landi með stýrðu hitastigi, ná góðum árangri við að ala þau og færa þau síðan út í kvíarnar á vorin þegar þau hafa í raun náð að komast yfir fyrsta vaxtarskeiðið. Við þessar tilraunir hafa menn sýnt mikla hugkvæmni og eftirfylgni og hafa náð mjög markverðum árangri við að tryggja að stór hluti þessara seiða lifi af þennan fyrsta vetur. Er talið að þar séu menn í raun komnir langt fram úr náttúrunni þar sem talið er að aðeins örlítið brot seiðanna lifi af fyrsta veturinn í lífríkinu bæði vegna sjávarhita og afráns annarra tegunda, jafnt sjávarspendýra sem stærri fiska.

Ég lít svo á að þarna séum við á mjög áhugaverðri braut. Það er mjög eftirsóknarvert að þróa þessi mál áfram vegna þess að við erum að ýta undir það að ná meiri árangri en næst við eðlilegar aðstæður í náttúrunni við uppbyggingu og nýtingu fiskungviðisins sem verða mikil afföll af í náttúrunni á fyrsta vetri eldis. Einmitt þess vegna og vegna þess að við erum að nýta firðina og flóana þá skiptir verulegu máli, hæstv. forseti, þegar við förum að byggja upp þorskeldið af enn meiri krafti en við höfum gert hingað að vita hvað við erum að fást við. Þess vegna kalla ég á það, hæstv. forseti, að rannsóknir í innfjörðum, í flóum og fjörðum frá fjöruborði og út firðina að menn kortleggi þetta með miklu meiri nákvæmni og stundi miklu meiri rannsóknir á lífríki innfjarðanna — það sýnir sig að þar hafa verið upp eldisstöðvar fiskungviðisins í verulegum mæli — en verið hefur og alveg sérstaklega ef þeir ætla að hefja eldi í kannski hverjum firðinum á fætur öðrum.

Ég hef svo sem ekki séð nein sérstök slys verða við það eldi sem átt hefur sér stað í fjörðunum fyrir vestan eins og Álftafirði og Seyðisfirði svo að dæmi sé nefnt, þ.e. ekki svo að mér sé kunnugt. Það er ekki að sjá á umgengninni í fjörðunum að þetta valdi neinum skaða. Það kann bara að segja það einfaldlega að við höfum verið heppin hingað til. Ég legg á það mikla áherslu, hæstv. forseti, og vil gjarnan heyra hæstv. sjávarútvegsráðherra ræða um það áður en við tökum stór og mikil skref eða jafnvel risastökk í því að fjölga eldiskvíum vítt og breitt um landið í fjörðum og flóum, sem kann vissulega að vera mjög áhugaverður kostur,

en þá vil ég fá svör við því hvernig við ætlum að standa okkur betur í því að rannsaka lífríkið til þess að vera viss um að við gerum ekki mistök. Það er allt of dýrt að læra eftir á, hæstv. forseti, þegar um er að ræða umgengni við náttúruna. Við verðum einfaldlega að efla þessar rannsóknir. Ég hef talað fyrir því í nokkur ár að efla verulega rannsóknir á grunnslóð. Sem betur fer eru að rísa starfsstöðvar úti um landið sem takast á við þetta, á Skagaströnd, við Breiðafjörð og vissulega í Ísafjarðardjúpi þar sem hefur verið rekið mikið og vaxandi fiskeldi með góðum árangri hingað til.

Þetta er fyrst og fremst það sem ég vil leggja inn í þetta mál. Ég tel að málið sé mjög áhugavert. Ég tel hins vegar að við þurfum að varast að gera líffræðileg mistök með því að vera ekki nógu athugul við að færa seiði á milli landshluta að óathuguðu máli. Það er ljóst að þeir stofnar og stofnbrot sem valið hafa sér ákveðna staði áratugum saman til að hrygna ár eftir ár gera það af einhverjum orsökum og hafa aðlagast viðkomandi svæðum. Það er ekki sjálfgefið að hægt sé að taka seiði frá Stað í Grindavík, þar sem Hafrannsóknastofnun rekur nú seiðaeldisstöð og klakstöð, án þess að huga alveg sérstaklega að þessum stofngerðum og stofnbrotum. Það er ekki sjálfgefið að færa seiði milli landshluta og ala þau upp og sleppa þeim til eldis, sérstaklega með tilliti til þess að það sleppur alltaf eitthvað af seiðunum og það verða óhjákvæmilega alltaf einhver slys.

Þetta vildi ég sagt hafa, hæstv. forseti, og bara í lokin til gamans vil ég segja að ég hef í mörg ár komið við í seiðaeldisstöðinni í Reykjanesi til að sjá hvernig þetta eldi fer fram og hef séð hvernig þeir sem þar hafa staðið að eldinu hafa gert mjög markverðar tilraunir sem skilað hafa árangri, meðal annars með hitastýringu beint í sjóinn með hveravatni án þess að hita sjóinn upp og eins varðandi fæðutilraunir. Ég hef líka séð að hegðun seiða frá Stað í Grindavík og seiða úr Ísafjarðardjúpi sem eru jafnstór en alin þar í aðskildum tönkum er mjög mismunandi. Ég veit ekki hvort ég á að leyfa mér að segja það en ég held að seiðin sum sem komu frá Stað í Grindavík hafi verið hálftaugaveikluð.

[17:06]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þær góðu viðtökur sem þetta frumvarp hefur fengið í efnislegri umræðu. Ég hygg að þær endurspegli fyrst og fremst að það er almenn skoðun að skynsamlegra sé að skipa öllu fiskeldi í ein lög eins og við höfum gert hingað til. Tækifærið sem við höfum fengið til að gera þessar breytingar er þess vegna kærkomið og, að ég hygg, mjög í samræmi við vilja hv. þingmanna þó að auðvitað hljóti menn, sem eðlilegt er við 1. umr., að setja fyrirvara um eitthvað sem kann að breytast við meðferð málsins. Það er ljóst eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sagði að þetta mun einfalda stjórnsýsluna og það er hluti af því markmiði sem við höfum sett með frumvarpinu.

Hv. þingmaður spurði mig jafnframt hvað væri að frétta af þeirri vinnu sem farið hefði fram undir forustu sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins varðandi þorskeldið. Það er því miður ekki komin niðurstaða í starf þeirrar nefndar sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni. Nefndin vinnur hins vegar hörðum höndum og ég get ekki fullyrt á þessari stundu hvenær hún mun skila áliti sínu en það verður vonandi fyrr en síðar. Þar sitja að verki miklir sérfræðingar og fulltrúar úr atvinnulífinu og ég hef lagt á það mikla áherslu að í þessum efnum verði atvinnulífið að draga vagninn þó að vitaskuld hafi ríkisvaldið þar hlutverki að gegna.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hvatti til þess að hlustað yrði á þá sem í greininni starfa og undir það tek ég. Ég geri ráð fyrir því að þegar sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd fær þetta mál til meðhöndlunar muni hún kalla til sín — eða a.m.k. kalla eftir sjónarmiðum úr greininni. Ég veit ekki annað en að innan greinarinnar sem þetta mál varðar sé ágæt samstaða um frumvarpið eins og það er lagt fram.

Hv. þingmaður spurði líka og vék að ákvæðum varðandi takmörkun á fiskeldi á svæðum þar sem líffræðileg rök hníga að því. Ég get alveg tekið undir það með hv. þingmanni að auðvitað verða menn að fara mjög varlega þegar verið er að taka ákvarðanir um staðsetningu á fiskeldisstöðvum og við verðum að taka tillit til náttúrunnar í þeim efnum. Það hafa verið í gildi ákvæði sem gefa ráðuneytinu færi á að banna fiskeldi við sérstakar aðstæður. Þau ákvæði eru í rauninni tekin hér upp lítt breytt í 6. gr. frumvarpsins þar sem gefin er heimild til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, að fenginni umsögn þeirra sem glöggt ættu að vita, að takmarka eða banna fiskeldi eða ákveðnar eldisaðferðir í einstaka fjörðum o.s.frv. Það hefur auðvitað verið gert. Við þekkjum að ekki er heimilt að stunda laxeldi t.d. við Húnaflóa eða Faxaflóa og ástæðurnar eru þær sem hv. þingmaður vék að. Ég held að bærilega sé fyrir því séð í þessari grein.

Hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson vék að nokkru leyti að svipuðu efni í máli sínu þegar hann hvatti til þess að áður en hafist væri handa við fiskeldi lægju fyrir nægilegar rannsóknir sem gæfu okkur þá vissu áður en við gæfum út rekstrarleyfi til fiskeldisstöðva. Í III. kafla þessa frumvarps eru einmitt mjög ítarleg ákvæði um hvernig farið skuli að þegar verið er að taka ákvörðun um útgáfu rekstrarleyfis. Ég sé það og það er auðvitað ljóst mál að þar þurfa menn að leita margvíslegra upplýsinga þannig að ég held að það sé fyrir flestar víkur róið í þessum efnum. Það þarf að fá umsögn Matvælastofnunar, Veiðimálastofnunar og Hafrannsóknastofnunar og síðan eru ýmis fleiri ákvæði sem eiga að tryggja að rekstrarleyfið sé byggt á mjög efnislegum forsendum. Þetta er líka mjög í samræmi við gildandi lög í þessum efnum og í raun og veru er ekki verið að víkja mikið frá núgildandi lögum.

Hér var aðeins gerð að umtalsefni 22. gr. þessa frumvarps þar sem kveðið er á um refsingar. Varðandi þær vil ég einungis segja og vekja athygli á því sem segir í athugasemdakaflanum að þetta ákvæði er í samræmi við sömu grein laga nr. 57/2006, um eldi vatnafiska, með síðari breytingum. Við notuðum þau lög til grundvallar þegar verið var að semja þetta frumvarp. Þetta eru nýjustu lögin og þess vegna var þetta ákvæði sérstaklega tekið upp úr gildandi lögum. Eins og hv. þingmaður vakti athygli á þá eru í lögum mjög ströng viðurlagaákvæði þar sem fjallað er um umgengni við náttúruna og viðkvæma hluta hennar. Auðvitað er þetta nokkuð sem er matskennt og alltaf má deila

um en þarna er verið að setja ákveðinn refsiramma sem lögin setja. Auðvitað er það ekki þannig að menn fari í tugthúsið í tvö ár fyrir einhverjar minni háttar sakir, þá er fyrst og fremst beitt einhverjum öðrum mildari úrræðum. En einmitt í ljósi þess sem hv. þingmaður var að segja þá þurfum við að hafa einhver viðurlagaákvæði sem gera það að verkum að hægt sé að beita þeim ef um er að ræða t.d. vítavert gáleysi í meðhöndlun viðkvæmra þátta í lífríkinu. En þetta er mál sem menn geta að sjálfsögðu farið yfir. Ég vek hins vegar athygli á því að þessi lagagrein sem við byggjum á er tiltölulega ný, frá árinu 2006 með síðari breytingum, og ég geri ráð fyrir að á þeim tíma hafi menn velt þessu talsvert fyrir sér.

Virðulegi forseti. Í sjálfu sér er ekki ástæða fyrir mig til að fara efnislega yfir þessi mál. Menn ræddu fiskeldið vítt og breitt og það er út af fyrir sig alltaf áhugavert að gera. En í þessu svari mínu og síðari ræðu minni vildi ég fyrst og fremst víkja að þeim efnisatriðum sem vakin var athygli á og snerta þetta frumvarp beinlínis og þeim spurningum sem til mín var beint.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, 1. umr.

Stjfrv., 531. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 832.

[17:13]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna flutnings stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna frá Matvælastofnun til Fiskistofu, á þskj. 832, 531. mál. Frumvarpið er samið að mínu frumkvæði sem sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Með frumvarpinu er stefnt að því að flytja til Fiskistofu stjórnsýslu og eftirlitsverkefni á sviði lax- og silungsveiði, fiskræktar og önnur verkefni sem varða stjórnsýslu og eftirlit með ferskvatnsfiskum. Umrædd verkefni eru samkvæmt gildandi lögum á verksviði Matvælastofnunar. Nánar tiltekið er hér um að ræða verkefni samkvæmt eftirtöldum lögum:

1. lögum nr. 58/2006, um fiskrækt,

2. lögum nr. 59/2006, um Veiðimálastofnun,

3. lögum nr. 60/2006, um varnir gegn fisksjúkdómum, með síðari breytingum,

4. lögum nr. 61/2006, um lax- og silungsveiði, með síðari breytingum,

5. lögum nr. 80/2005, um Matvælastofnun, með síðari breytingum og

6. lögum nr. 36/1992, um Fiskistofu, með síðari breytingum.

Forsaga þessa máls er nokkur en vegna samhengis tel ég rétt hér í upphafi að gera nokkra grein fyrir henni í stuttu máli.

Fyrstu ákvæði um stjórn veiðimála ferskvatnsfiska hér á landi voru lögfest með setningu laga nr. 61/1932, um lax- og silungsveiði. Með þeim lögum var komið á fót embætti veiðimálastjóra sem þó varð ekki að fullu virkt fyrr en 1946 þegar fyrsti veiðimálastjórinn kom til starfa. Síðar voru gerðar nokkrar breytingar á lögum um embættið og starfsemi þess.

Á árinu 2005 var starfsemi embættis veiðimálastjóra og fleiri stofnana hins vegar sameinuð í eina stofnun, Landbúnaðarstofnun, með lögum nr. 80/2005, sem tóku gildi 1. janúar 2006.

Í árslok 2007 var nafni Landbúnaðarstofnunar síðan breytt í Matvælastofnun með lögum nr. 167/2007, um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, í kjölfar sameiningar sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyta í eitt ráðuneyti. Með þessu varð töluverð áherslubreyting í starfi stofnunarinnar og fékk hún einnig mjög aukin verkefni með þeim lögum. Meðal annars var flutt til stofnunarinnar öll starfsemi á sviði matvælaeftirlits sem samkvæmt eldri lögum var hjá Fiskistofu og Umhverfisstofnun.

Stjórnsýsla og eftirlit í veiðimálum ferskvatnsfiska hér á landi hefur borið mikinn árangur eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu og telst vera til fyrirmyndar fyrir aðrar þjóðir og ástand laxa- og silungastofna og búsvæða þeirra með því besta sem gerist. Hefur þessum verkefnum jafnframt verið afar vel sinnt af Matvælastofnun og áður Landbúnaðarstofnun frá þeim tíma sem stofnunin tók við þeim. Fyrir flutningi þessara verkefna nú frá Matvælastofnun til Fiskistofu eru hins vegar margvísleg rök sem rakin eru í greinargerð með frumvarpinu.

Stofnun Landbúnaðarstofnunar á árinu 2005 var í raun útfærsla á tillögum um sameiningu allrar stjórnsýslu í landbúnaði sem fyrst komu fram í stjórnsýsluúttekt á árinu 1997 og var stefnt að því að starfsemi einstakra stofnana sem sameinuðust í starfsemi hennar yrðu tiltölulega sjálfstæð svið innan stofnunarinnar. Hér var því fyrst og fremst verið að huga að hagræðingu og eflingu stjórnsýslunnar.

Eftir að stofnunin hóf starfsemi sína varð hins vegar fljótlega ljóst að meginþungi þeirrar starfsemi yrði á sviði dýraheilbrigðis og eftirlits með aðföngum og matvælaframleiðslu enda hefur skipurit og skipting stofnunarinnar tekið mið af því. Einnig hefur komið í ljós frá þeim tíma að starfsemi í veiðimálum sem byggir á félagslegri uppbyggingu veiðifélaga ásamt nýtingarstjórnun og verndun á ferskvatnsumhverfi laxfiska á ekki margt sameiginlegt með öðrum þáttum í starfsemi stofnunarinnar og hefur því í raun verið skipt milli sviða hennar.

Sú breyting sem varð á heiti og starfsemi Landbúnaðarstofnunar í Matvælastofnun um síðustu áramót og ég hef áður gert grein fyrir var síðan bein afleiðing af sameiningu sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyta og má reikna með að sú sameining geti haft frekari áhrif á skipulagningu undirstofnana þess ráðuneytis.

Þær miklu breytingar sem hafa orðið á starfsemi Matvælastofnunar með lögum nr. 167/2007, um tilfærslu verkefna innan Stjórnarráðs Íslands, eru megintilefni þess að ég hef ákveðið að hrinda í framkvæmd þeirri endurskoðun á starfsemi í veiðimálum ferskvatnsfiska sem lögð er til í þessu frumvarpi.

Í frumvarpinu er lagt til að öll starfsemi í veiðimálum ferskvatnsfiska samkvæmt þeim lögum sem breytt er með

frumvarpinu verði flutt til Fiskistofu. Í sjávarútvegi hefur stjórnsýsla nytjastofna sjávar verið á hendi Fiskistofu sem framfylgir ýmsum lögum og reglugerðum þess málaflokks. Hún hefur einnig á hendi viðamikið veiðieftirlit um allt land. Stjórnsýsla veiðimála ferskvatnsfiska á margt sameiginlegt með þeirri grunnstarfsemi sem fram fer á Fiskistofu. Báðir þessir aðilar fara með stjórnsýslu sem byggist á íslenskum lögum og tengjast sjálfbærri nýtingu á fiskstofnum þótt mikill munur sé á nýtingarformi. Að teknu tilliti til þeirra breytinga sem hafa orðið á starfsemi Matvælastofnunar tel ég að stjórnsýsla og eftirlit með veiðimálum ferskvatnsfiska eigi nú meira sameiginlegt með starfsemi Fiskistofu. Þó er áfram gert ráð fyrir að Matvælastofnun fari með eftirlit samkvæmt þeim lögum sem lúta að matvælaeftirliti og heilbrigði eldisfiska.

Þótt mikill skyldleiki sé með ýmsum verkefnum í veiðimálum ferskvatnsfiska og verkefnum Fiskistofu hafa veiðimál ferskvatnsfiska að ýmsu leyti mikla sérstöðu og tryggja þarf réttmætar fjárveitingar til hinna ýmsu verkefna. Starfsemi þessi spannar víðtækt svið og fjölbreytileg verkefni sem flest tengjast starfsemi veiðifélaga á einn eða annan hátt. Formenn og einstaka aðilar veiðifélaga þurfa því að geta sótt í einn rann með margvísleg erindi. Einnig þurfa veiðifélög að geta treyst á hnitmiðaða upplýsingagjöf varðandi þau lög og reglugerðir sem í gildi eru og túlkun þeirra.

Til að tryggja samfellu, samræmingu og yfirsýn í öllum þessum málum er mikilvægt að þeim sé að mestu sinnt innan sama sviðs í þeirri stofnun sem fer með málaflokk veiðimála. Í frumvarpinu er því lögð á það áhersla að starfsemi tengd stjórnsýslu í þessum málaflokki verði rekin sem sjálfstætt svið innan Fiskistofu og jafnframt lagt til að forstöðumaður þess sviðs gegni starfsheitinu „veiðimálastjóri“. Gert er ráð fyrir að forstöðumaður eða sviðsstjóri veiðimálasviðs verði ráðinn af fiskistofustjóra og að hann heyri að öðru leyti undir fiskistofustjóra.

Við samningu frumvarpsins voru heitin veiðimálasvið og veiðimálastjóri talin rótgróin starfsheiti og falla vel að þeim verkefnum sem unnið er að á þessum sviðum. Ég vil hins vegar vekja athygli þingsins á því að eftir að frumvarpið var lagt fram hafa komið fram ábendingar um að þessi starfsheiti falli ekki nægilega vel að núverandi starfsskipulagi Fiskistofu. Ég legg því til að þingið, viðeigandi þingnefnd, taki til sérstakrar athugunar við meðferð málsins hvort ástæða sé til að breyta því ákvæði frumvarpsins sem kveður á um umrædd starfsheiti, t.d. þannig að í stað þess að hið nýja starfssvið verði nefnt veiðimálasvið verði það nefnt lax- og silungsveiðisvið.

Ákvæði frumvarpsins fela að öðru leyti ekki í sér miklar breytingar á inntaki eða framkvæmd stjórnsýslu og eftirlits á þeim sviðum sem það tekur til heldur er með frumvarpinu einungis verið að flytja frá einni ríkisstofnun til annarrar þá starfsemi á vegum hins opinbera sem í því felst, þ.e. frá Matvælastofnun til Fiskistofu.

Þá vek ég athygli á að í ákvæði til bráðabirgða í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að starfsmönnum sem ráðnir hafa verið hjá Matvælastofnun við þau verkefni sem miðað er við að flytjist til Fiskistofu samkvæmt frumvarpinu verði boðin sambærileg störf hjá síðarnefndu stofnuninni. Einnig er í ákvæði til bráðabirgða gert ráð fyrir að eignir þær sem runnu til Matvælastofnunar, áður Landbúnaðarstofnunar við stofnun hennar samkvæmt 6. gr. laga nr. 80/2005, renni nú til Fiskistofu.

Loks vek ég athygli á að í frumvarpinu er nýtt ákvæði sem ekki varðar með beinum hætti önnur ákvæði þess. Með því er gert ráð fyrir að Veiðimálastofnun verði veitt heimild til að eiga aðild að rannsókna- og þróunarfyrirtækjum sem eru hlutafélög eða önnur félög með takmarkaðri ábyrgð. Er það gert til að styrkja stöðu stofnunarinnar og efla tengsl og samvinnu hennar við atvinnulífið, svo og til þess að stuðla að því að stofnunin fái sjálf arð af störfum sínum og geti nýtt hann til þeirra verka sem hún vinnur að á hverjum tíma. Svipuð ákvæði eru í ýmsum öðrum lögum um sambærilegar stofnanir, Matís og Hafrannsóknastofnun, svo dæmi séu tekin.

Samhliða frumvarpi þessu hef ég einnig lagt fyrir þingið frumvarp til laga um fiskeldi, sem ég mælti fyrir fyrr í dag, en með því er stefnt að því að samræma í ein lög ákvæði laga um eldi vatnafiska og einnig eldi nytjastofna sjávar þar sem báðar þessar atvinnugreinar heyra nú undir sama ráðuneyti.

Á fylgiskjali með frumvarpi þessu er að finna kostnaðarumsögn um frumvarpið og læt ég nægja að vísa þangað. Einnig hefur sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið óskað eftir greinargerð ráðgjafarnefndar um opinberar eftirlitsreglur um frumvarpið í samræmi við lög og stjórnvaldsreglur þar að lútandi. Ég vil að öðru leyti vísa til greinargerðar þeirrar er fylgir frumvarpinu en þar er ítarlega gerð grein fyrir efni þess.

Virðulegi forseti. Frumvarpi þessu og einnig áðurnefndu frumvarpi til laga um fiskeldi, sem ég hef einnig lagt fyrir þingið og gert grein fyrir hér að framan, er ætlað að tengja saman í einni stofnun alla veiðistjórnun, fiskeldisstjórnsýslu, og eftirlit með nýtingu og eldi á nytjastofnum í sjó og fersku vatni. Lengi hefur legið fyrir að ýmsar aðferðir við veiðar á nytjastofnum sjávar geta haft áhrif á afkomu laxfiska í sjó og komið hefur í ljós að afföll hjá laxi á meðan á sjávardvöl stendur hafa farið vaxandi. Því er brýnt að stórauka rannsóknir á lífsferli laxins í sjó og tengja þær rannsóknum á öðrum nytjastofnum og vistkerfi sjávar. Einnig er nauðsynlegt að allar reglugerðir sem taka til veiða á nytjastofnum sjávar og fiskeldisstarfsemi taki mið af göngutíma og gönguleiðum laxfiska. Verði frumvörp þessi að lögum verður auðveldara að ná þessum markmiðum.

Með frumvörpunum er jafnframt stefnt að því að einfalda og samræma stjórnsýslu og eftirlit á þeim sviðum sem þau gilda um. Ég vænti þess að öll starfsemi sem ákvæði þeirra gilda um verði mun skilvirkari og markvissari eftir þær lagabreytingar sem hér eru lagðar til.

Virðulegi forseti. Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Fiskræktarsjóður, 1. umr.

Stjfrv., 554. mál (hlutverk og staða sjóðsins). — Þskj. 855.

[17:23]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um Fiskræktarsjóð, á þskj. 855.

Frumvarpi þessu er ætlað að marka stjórnsýslu Fiskræktarsjóðs skýran og nútímalegan ramma sem stuðlað getur að skilvirkri starfsemi hans. Verði frumvarpið að lögum mun sérstök fimm manna stjórn fara með málefni sjóðsins en Fiskistofa mun annast innheimtu gjalda í sjóðinn í umboði stjórnarinnar.

Í Fiskræktarsjóð greiða nú annars vegar veiðifélög landsins og hins vegar orkufyrirtæki sem hafa tekjur af nýtingu á orku í fallvötnum landsins. Með þessu frumvarpi er ráðgert að marka álagningu gjalds á veiðitekjur skýrari ramma en gert er í gildandi lögum. Með frumvarpinu er einnig gert ráð fyrir að aflétta álagningu gjalds á tekjur af sölu raforku. Þeim tekjumissi er sjóðurinn yrði fyrir vegna þessa er ráðgert að bæta honum upp með eingreiðslu úr ríkissjóði að fjárhæð 270 millj. kr. sem ætlað er að mynda eigið fé sjóðsins en arður af eigin fé sjóðsins kæmi til úthlutunar á hverju ári.

Álagning gjalds á tekjur af raforkusölu hefur sætt nokkurri gagnrýni sem ekki verður rakin hér til hlítar en gerð er nánari grein fyrir í athugasemdum við frumvarpið. Einkum hefur gagnrýnin beinst að því að álagningin sé óeðlileg. Í því sambandi hefur verið bent á að ekki sé innheimt sambærilegt gjald af tekjum af sölu á raforku sem framleidd er með gufuafli. Einnig hefur verið bent á að stærstu vatnsaflsvirkjanir í jökulfljótum hafi oft lítil sem engin áhrif á fiskigengd á meðan smærri virkjanir hafi eða geti haft mun meiri röskun í för með sér. Að auki geti álagning gjaldsins leitt til hærra raforkuverðs og samræmist illa meginreglum um skattlagningu fyrirtækja á samkeppnismarkaði. Fiskræktarsjóður tók til starfa árið 1957 og hefur sjóðurinn haft að markmiði síðan að styrkja og efla fiskrækt í landinu, m.a. með seiðasleppingum, gerð fiskistiga og rannsóknum en hugtakið fiskrækt má í dag skilja með hliðsjón af lax- og silungsveiðilögum sem hvers konar aðgerðir sem skapa eða auka fisk í veiðivatni eða arð af því. Með frumvarpinu er ráðgert að Fiskræktarsjóður dragi úr eða hætti stuðningi við fiskeldi en í framkvæmd hefur stuðningur sjóðsins við fiskeldi verið óverulegur á síðustu árum.

Það er von mín að frumvarp þetta styrki og efli Fiskræktarsjóð en Íslendingar eiga mikilla hagsmuna að gæta af fiskrækt í ám og vötnum.

Ég vil að öðru leyti vísa til þeirra athugasemda sem fylgja frumvarpinu og fylgiskjals með því sem hefur að geyma kostnaðarumsögn fjármálaráðuneytisins.

Hæstv. forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar og 2. umr.

[17:25]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hér er kominn kunningi sem ég hafði reyndar einhver afskipti af þegar ég var í iðnaðarráðuneytinu en mér var kunnugt um að þetta mál væri í ólestri og að finna þyrfti einhverja framtíðarlausn á því hvernig sjóðurinn mundi afla fjár. Það fyrirkomulag sem hefur verið, þ.e. 2% gjald af hreinum leigutekjum af veiði og svo 3 prómill af vergum tekjum af sölu raforku, væri í raun ekki ástand sem gæti varað til framtíðar því eftir því sem virkjunum fjölgaði og þær urðu bæði á sviði vatnsafls og jarðvarma þá var komin þarna upp staða sem skerti samkeppnisstöðu jarðvarmavirkjana gagnvart vatnsaflsvirkjunum miðað við það að vatnsaflsvirkjanirnar greiddu til sjóðsins en ekki jarðvarmavirkjanir. Að því leyti til var orðið hálfgert vandræðamál að finna framtíðarlausn á þessu.

Ég vil lýsa ánægju með að hér er a.m.k. komin tillaga um það hvernig þetta skuli leyst. Ég skal svo sem ekki fullyrða að þetta sé alveg 100% leið eða alveg örugglega besta leiðin en mér finnst hún vera allrar skoðunar verð og hugsanlega ágæt. Ég vil fá smásvigrúm til að skoða málið betur í nefndinni og fjalla frekar um það og taka endanlega afstöðu til þess. En við fyrstu skoðun slær þetta mig ágætlega vegna þess að ég tel að það þurfi áfram að sinna þessu máli þannig að veiðiréttarhafar geti áfram treyst á þennan sjóð og fiskirækt sé áfram mikilvægt mál. Hér er í rauninni um landsbyggðarmál að ræða sem þarf að leysa.

Hæstv. forseti. Ég sé ekki ástæðu til að hafa fleiri orð um það en mun skoða það betur með jákvæðum huga í hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd.

[17:28]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Hér kemur gamall vinur eða draugur enn upp á yfirborðið, sem er Fiskræktarsjóður en honum er ætlað ákveðið verkefni í því að búa til aðstöðu og stuðla að fiskrækt og öðru slíku fyrir veiðifélög.

Gjald til þessa sjóðs hefur verið aflað með innheimtu gjalds af veiðitekjum en einnig með því að leggja skatt á raforkuver. Nú er um að ræða fyrirbæri sem ég held að allir séu sammála um að sé skattur en samkvæmt lögunum á hann að renna til einstaklinga, veiðifélaga eða félaga einstaklinga og það fram hjá fjárlaganefnd og fjárveitingavaldi Alþingis. Það er enn eitt dæmið um að menn horfa ekki nægilega vel á stjórnarskrána því það má ekki ráðstafa neinu fé úr ríkissjóði sem þessi skattur hlýtur að vera, þó að hann sé innheimtur af Fiskistofu þá eru þetta greinileg einkenni skatts og ætti að renna í ríkissjóð og er því ráðstafað úr ríkissjóði aftur til veiðifélaganna en fram hjá fjárveitingavaldinu.

Það er margt í þessu sem er mjög ankannalegt. Í fyrsta lagi, af hverju er verið að leggja skatt á stangveiði og aðra veiði? Af hverju gera félögin það ekki sjálf? Af hverju sjá þau ekki hag í því að leggja skatt á sig sjálf og búa til þá aðstöðu, veiðihús og annað slíkt sem peningarnir eru notaðir til, eða að sleppa seiðum? Þetta er þeirra hagur, það er hagur veiðifélagsins að gera þetta. Af hverju þarf að blanda ríkinu inn í þetta og af hverju þarf Fiskistofa að annast álagningu og innheimtu gjalda með óskaplegum heimildum? Heimilt er að áætla álagningu gjalds og skal álagningin vera svo ríflega að eigi sé hætt við að fjárhæðir séu áætlaðar lægri en þær voru í raun og veru. Síðan segir að hver sá sem tregðist við að láta Fiskistofu í té upplýsingar er

varðar greiðsluskyldu skuli sæta dagsektum að ákvörðun Fiskistofu sem mega nema allt að 10 þús. kr. á dag. Þarna er verið að veita ákveðinni stofnun, Fiskistofu, ákveðið vald sem skattstjórar eiga að hafa og engir aðrir, til að ganga á borgarana.

Fiskistofu er heimilt að fella niður gjaldið ef það er minna en 500 þús. kr. Þarna er Fiskistofa komin inn í hlutverk skattstofu og það sem meira er, veiðiréttarhafar og veiðifélög skulu að eigin frumkvæði senda Fiskistofu ársreikning veiðifélags eða framtal yfir tekjur af veiði, þar með talið leigutekjum. Menn hafa ekki áhyggjur af persónuvernd þarna við að dæla upplýsingum út og suður til Fiskistofu. Það er því margt í þessu sem ég hef miklar efasemdir um.

Svo er gert ráð fyrir því að ríkissjóður leggi 270 millj. kr. inn í þetta batterí sem er ekki neitt neitt því það kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að gjöldin af veiðitekjum og sölu raforku hafa verið u.þ.b. 13 millj. kr. af hvoru, 13–14 millj. kr. (Gripið fram í.) Það er sem sagt gjaldið sem veitt er þannig að það eru lagðar fram 270 millj. kr. — til hvers, herra forseti? Til þess að vextirnir af því séu nokkurn veginn 13 millj. kr., 4,5% raunvextir af þessu fé því það á að halda sér, þetta fé. Hvað er verið að gera? Hér er verið að flytja einhvern stóran sjóð þannig að vextirnir komi í staðinn fyrir ríkisframlagið. Enn þá er verið að fara fram hjá fjárveitingavaldi Alþingis. Það er sett ein tala inn í upphafi og svo eiga vextirnir að dekka 4,5% raunvexti. Ætli peningarnir verði ekki lagðir fyrir hjá ríkinu? Það skyldi þó ekki vera að ríkið borgi þessa vexti á endanum til veiðifélaganna? Ég skil ekki þessar hundakúnstir, herra forseti, að setja svona mikla peninga inn í þetta dæmi eða yfirleitt að vera með þennan Fiskiræktarsjóð. Eru það ekki hagsmunir veiðifélagsins, þeirra sem eiga árnar að þar sé settur út lax eða hvað nú þarf? Eru það ekki hagsmunir þeirra að byggja flott veiðihús svo þeir geti selt útlendingum veiðileyfi? Af hverju á ríkið að blanda sér inn í það að leggja á skatta til að standa undir þessu? Þetta er leifð frá gamalli tíð líkt og margt annað, t.d. iðnaðarmálagjaldið, búnaðargjaldið og alls konar álögur sem lagðar eru á vissar stéttir, yfirleitt tengt landbúnaði af einhverjum ástæðum, sem rennur svo til einhverra félagasamtaka einstaklinga. Þetta er löngu liðin tíð, herra forseti, á okkar öld. Þetta átti kannski rétt á sér og var réttmætt fyrir 50 árum en þetta er löngu liðin tíð og ég held að við ættum að reyna að brjóta þau helsi og þá hlekki sem íslenskur landbúnaður og veiðifélög eru hlekkir í með þessum hætti og hætta þessu.

[17:34]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Þetta var ein af þessum skemmtilegu ræðum sem hér eru stundum fluttar. Það er gaman að heyra hv. þm. Pétur H. Blöndal skamma Sjálfstæðisflokkinn lon og don sem hefur farið með skattamál og fjármálaráðuneytið hátt í tvo áratugi (**PHB:** Ekki landbúnaðinn.) og ráðið miklu, og fer nú með landbúnaðarmálin að vísu svolítið nídd og illa farin eftir að vængir og fætur voru höggnir af því ráðuneyti og stungið inn í annað. En það er önnur saga. Það er einhvern veginn svo með hv. þm. Pétur H. Blöndal að hann hefur ekki alltaf rétt fyrir sér þó að hann hafi mikið vit á peningum og fé og fari mikinn í umræðum. Ég mun koma nánar að því.

Ég þekki þetta mál frá minni tíð sem landbúnaðarráðherra og sé að þær breytingar hafa átt sér stað sem sterk öfl börðust fyrir alla mína tíð. (Gripið fram í.) Í minni tíð sem landbúnaðarráðherra var lax- og silungsveiðilöggjöfin endurskoðuð og mörkuð inn í nýjan tíma eftir viðamikið starf og góða meðferð í þinginu þannig að það er í mjög góðu formi. En þetta lá eftir, Fiskiræktarsjóður, af því að aldrei var samstaða um það mál.

Ég taldi sem landbúnaðarráðherra, unnandi náttúrunnar, að sanngjarnt væri að raforkan, stóriðjan, greiddi gjald til Fiskiræktarsjóðs. Hér koma gömlu rökin sem ég stóð stundum frammi fyrir sem landbúnaðarráðherra. Ég heyrði þau rök oft að ójafnvægi væri á milli þeirra aðila sem framleiddu rafmagn úr fallvötnum, hinu kalda vatni, og hinna sem framleiddu rafmagn úr gufuafli, þeirra sem væru að framleiða rafmagn núna og þyrftu ekki að greiða þetta gjald. Ég hafði alltaf einföld rök fyrir þessu: Það lifir ekki nokkur einasti fiskur í gufu. Það lifir enginn fiskur við mörg hundruð stiga hita. Hann er soðinn við þær aðstæður. Þess vegna gjalda slík fyrirtæki ekki náttúrunni. Þau eru hvergi nálægt fiski. Fiskurinn lifir í ám og vötnum. Mér fannst það því alltaf sanngjarnt að raforkan, stóriðjan, þessar framkvæmdir hér, eins og í Noregi, Svíþjóð og miklu víðar, yrði að gjalda náttúrunni afgjald.

Þetta er ekki skattur. Það hefur verið farið yfir það. Þetta er ekki skattlagning. Þetta er auðlindagjald til náttúrunnar, sem rennur inn í Fiskiræktarsjóð sem þjónar ekki bara hagsmunum íslenskra bænda heldur veiðimanna. Um 60–70 þúsund manns á Íslandi, karlar, konur og börn, stunda lax- og silungsveiðar í ám og vötnum og hafa notið þess með víðtækum hætti að Fiskiræktarsjóður hefur komið til aðstoðar við ýmis félagsleg málefni og enn fremur orðið því til styrkingar að rækta upp árnar og vötnin og náð þar miklum árangri. Ég lét mig aldrei fyrir þessum rökum og þess vegna varð þetta mál eftir að mér, sem stjórnmálamanni og einstaklingi, fannst sanngjarnt að stóriðjan, raforkan, greiddi þetta auðlindagjald til fiskiræktar í landinu.

Við eigum vissulega dæmi um að virkjanir hafa valdið breytingum á árfarvegum með alvarlegum afleiðingum. Við höfum líka dæmi um það að virkjanir hafi orðið til þess að ár urðu góðar veiðiár, ég get nefnt Blöndu sem dæmi. Þetta er sem sagt mín skoðun. Ég var þessarar skoðunar. Í mínum flokki og öðrum fannst að vísu mörgum að finna yrði aðra leið. Fór mikinn í því forstjóri Landsvirkjunar, minn góði vinur Friðrik Sophusson, sem hafði þær skoðanir sem nú eru komnar fram. Um það þýðir ekki að deila.

Ég vil fagna því að þessi mikilvægi sjóður getur enn komið að liði við alls konar úrbætur fyrir veiðiskapinn, veiðiárnar, vötnin og ræktun stofnanna, og haldið utan um það sem hann hefur gert og komið til hjálpar í. Mörg mikilvæg vísindastörf eru í kringum fiskinn. Hver einasta á á sinn sérstaka stofn í laxinum eins og við þekkjum og ég sé að hér situr sérfræðingur urriðans, hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson. Fáir þekkja þessi vísindi betur en hann. Þess vegna hefur það verið mikilvægt fyrir íslenska félagshyggjuþjóð að eiga slíkan sjóð sem Fiskiræktarsjóðurinn er.

Ég geri mér grein fyrir því, hæstv. forseti, að sjóðurinn verður til. Mér sýnist að niðurstaðan hafi orðið sú að hæstv. landbúnaðarráðherra hafi náð samkomulagi við veiðiréttareigendur og stjórnmálamenn, ráðherra í ríkisstjórn og stjórnarflokkana, um að fara aðra leið. Hún vegur í sjálfu sér jafnþungt hvað framlögin varðar til málaflokksins. Mér sýnist að þarna hafi menn fundið 270 millj. kr. Það geta verið fallbætur sem þar koma, ríkið fær miklar fallbætur, þá var þessi sjóður stofnaður og þar með festist þetta í sessi. Ég stóð aldrei frammi fyrir neinum slíkum tillögum af hálfu þeirra fjármálaráðherra sem ég mátti eiga við að það væri á lausu, það var aldrei í sjálfu sér í umræðunni. Ég fagna því að … (**Iðnrh.:** Núverandi landbúnaðarráðherra á góða stuðningsmenn í ríkisstjórninni.) ég efast ekkert um það, það átti ég einnig á mínum tíma en mér sýnist að menn hafi þá fundið þessa leið.

Það eru sjálfsagt fallbæturnar að austan sem menn taka í þennan pott og við því er í sjálfu sér ekkert að segja. En ég vildi samt að það kæmi fram að ég kannast við öll þessi undarlegu rök sem hæstv. landbúnaðarráðherra fór með um gufuna og fallvötnin, kalda vatnið sem framleiðir rafmagn, og ég fór yfir það. Ég var einfaldlega þeirrar skoðunar að það sem aðrir gera, eins og í Svíþjóð og Noregi, var líka eðlilegt hér, að raforkan, stóriðjan, mundi gjalda náttúrunni smágjald. Þannig ætti það að vera í mínum huga til þess að bæta fyrir tjón, til að verða að liði í þessu landi í kringum árnar, vötnin og veiðiskapinn. Veiðiskapurinn er mikil þjóðareign fyrir Íslendinga og hann skapar hér miklar tekjur. Við fáum mikið af útlendingum og eigum sérstaka náttúru sem við margir sækja til sem betur fer.

Þessu vildi ég koma til skila af minni hálfu. Við þetta barðist ég á þessum tíma og gat því ekki klárað heildarendurskoðun á lax- og silungsveiðilöggjöfinni. Þetta eina mál stóð þar út af. En þetta er niðurstaða og ég vona sannarlega að þessi sjóður megi standa. Ég man eftir því að margir sem ég vann með, hagsmunaaðilar og fleiri, óttuðust að þessi leið yrði farin, að setja ætti þetta á skattgreiðendur á Íslandi eins og nú er verið að gera. Það er kannski rétt að hv. þm. Pétur H. Blöndal, sem hér situr, átti sig á því að nú er þetta fyrst og fremst haft á þann veg að þjóðin á þennan sjóð og tekjurnar af honum renna til þessa málaflokks en með þessum hætti er gjaldið nær skattgreiðendum en það var þegar orkufyrirtækin og stóriðjan urðu að borga það. Þetta segir mér kannski þá sögu að Samfylkingin er ekki nær náttúrunni en þetta, þó að hún sitji í þessari ríkisstjórn, að hún vill hlífa stóriðjunni við því að borga til Fiskræktarsjóðs.

Meira hef ég ekki um þetta að segja við þessa umræðu, hæstv. forseti. Ég treysti því að landbúnaðarnefnd, eins og hér hefur komið fram, fari vel yfir þetta mál og grandskoði það.

[17:45]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það var mjög athyglisvert sjónarmiðið hjá hv. þingmanni að auðlindagjald sé ekki skattur heldur einhvers konar nýtingarréttur eða þjónustugjald eða eitthvað svoleiðis. Það er alveg ný hugsun. En hann talaði um að það væri eðlilegt að leggja ekki skatt á varmaorkuverin vegna þess að fiskurinn væri þá soðinn og ég skil það alveg.

En hvað segir hv. þingmaður um Kárahnjúkavirkjun þar sem Jökla var og ekki ein einasta padda er í vatninu? Og það má eiginlega segja að Jökla hafi breyst í laxveiðiá vegna virkjunarinnar. Ætti þá ekki skatturinn að vera öfugur? Ættu ekki landeigendur að borga Landsvirkjun fyrir að breyta Jöklu úr skaðræðisfljóti í elskulega laxveiðiá?

Mér finnst þessi umræða vera mjög skrýtin yfirleitt. Það að vatnsafl sé að borga fyrir veiðihús og annað slíkt — þeir eiga jú að bæta fyrir það tjón sem þeir valda beint og það gera þeir. En að þeir séu auk þess að borga ævarandi skatt eins og þeir gera núna fyrir aðstöðu fyrir laxveiðimenn, auðmenn erlendis frá sem kaupa veiðileyfi, það skil ég ekki.

[17:46]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er nú einhvern veginn þannig að hv. þingmaður hefur þá sérstöðu að í raun þýðir aldrei að ræða um félagshyggju við hann. Ég sagði að það væri óeðlilegt að taka gjald af gufunni því það lifði ekki fiskur í henni.

Hitt er annað mál að það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að virkjanir hafa stundum haft tvíþætt áhrif og þegar áratugir eru skoðaðir og kannski aldir þá geta þar líka verið margslungin áhrif. Ég nefndi Blöndu. Hún breyttist úr skaðræðisjökulfljóti í allgóða veiðiá og sjálfsagt verður það eins með Jöklu. Það gefur tekjur. En svo eru hin dæmin mörg þannig að þetta er einhver meðaltalsuppfinning sem var á þessu sviði.

Í sjálfu sér þurfum við ekkert um þetta að deila því hér verður sjálfsagt niðurstaðan sú að þetta er liðin tíð. Menn eru að taka upp aðrar aðferðir en fara samt í fallbæturnar sem ríkið fær í sínar hendur við þessar aðstæður út af virkjunum fyrir austan og ná þar miklum peningum og mynda þennan sjóð.

Um hina leiðina þurfum við ekkert að deila. Ég hef bara farið yfir það sem mína skoðun að mér fannst sanngjarnt að raforkan, stóriðjan, mundi gjalda íslenskri náttúru auðlindagjald sem rynni til jafnfélagslegra þarfa og fiskræktarsjóður hefur staðið fyrir, ekki bara fyrir einhverja auðuga menn heldur fyrst og fremst jarðeigendur sem hafa verið að bæta aðstöðu fyrir hina íslensku þjóð sem er veiðiþjóð og sækir inn á lönd þeirra og stundar þar veiðiskap og um þetta fólk fer betur. Það eru fiskistigar, bætt aðstaða og hitt og þetta. Þetta hefur allt saman skilað (Forseti hringir.) þjóðinni miklum tekjum. En vonandi reynist þessi (Forseti hringir.) nýi sjóður og þessi nýja aðferð líka vel í þeim efnum að halda áfram á sömu braut og verið hefur.

[17:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vænghaf hv. þm. Guðna Ágústssonar er svo mikið að þegar hann hefur sig til flugs þá svífur hann víða. Og þegar framsóknarörninn lenti að síðustu eftir ræðu sína áðan þá var ég honum algjörlega sammála. Mér fannst sem hv. þingmaður væri svona að efna til þeirrar áttar að hann mundi hníga gegn þessu frumvarpi. En svo var ekki.

Ég var sammála svo að segja öllu því sem hv. þingmaður sagði. Ég tel að sjálfsögðu að hér sé að öðrum þræði um að ræða umhverfisverndarsjóð. Ég er þeirrar skoðunar að

það sé ekkert að því að hið opinbera komi með þessum hætti að því að leysa ákveðna deilu til að tryggja þessum merka sjóði smurningsolíu til þess að ganga áfram inn í framtíðina. Hann hefur margt þarft verkið unnið. Og af því hv. þingmaður nefndi Jöklu áðan tel ég til dæmis að það sé algjörlega kjörið fyrir þennan sjóð að veita því atbeina að hægt verði að rækta hana upp við fyrsta tækifæri. Við höfum séð það að góðum mönnum sem hafa kunnáttu á því sviði hefur tekist að rækta upp fisklitlar ár meðal annars í kjördæmi hv. þingmanns.

En svo verð ég að segja að hv. þingmaður virðist ekki vera mjög vel að sér í gömlum munnmælum í sínu kjördæmi því það eru auðvitað ævaforn munnmæli fyrir því að það séu ekki til bara hverafuglar í hans góða kjördæmi heldur hverafiskar líka. Þó sú röksemdafærsla hv. þingmanns hafi í raun verið ákaflega elegant þá styðst hún ekki við fornar sögusagnir úr kjördæmi hv. þingmanns Og eins og ég hef nú þekkt hv. þingmann þá er hann sá þingmanna sem helst vill leita aftur og jafnvel aftur fyrir landnám stundum til þess að styðja sitt mál þannig að mér finnst að hann ætti að skoða sinn rann örlítið betur.

Að öðru leyti fagna ég því, af því ég er ákafur stuðningsmaður þessa frumvarps, að bæði hann og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir tala vel um þetta mál og telja sjálfsagt að skoða hvort það sé ekki til síns brúks (Forseti hringir.) þarflegt.

[17:51]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það skortir aldrei hátt flug hjá hæstv. iðnaðarráðherra. Þarna er hann reyndar sérfræðingur og það getur vel komið til greina með þennan sjóð að hann eigi að vera stærri. Fallbæturnar verða miklar. Þar af leiðandi verða meiri tekjur.

Ég fagna bara hans ummælum því hann lítur á sjóðinn svipað og ég sem umhverfisverndarsjóð — þannig orðaði hann það — sem smyr framtíðina nýjum tækifærum. Hann nefnir til dæmis það stóra verkefni sem nú hlýtur að vera fram undan á Austurlandi, að huga að fiskræktun, laxtegunda eða silungs, í Jöklu. Ég tek undir þetta allt saman.

Jú, það er nú stundum sagt að ég sæki til fornaldarinnar og hafi áhuga á mörgu gömlu. Allt er það rétt. En ég hef líka áhuga á því nýja. Menn verða að nota sér það sem til hefur verið í samfélaginu og horfa beint fram á veginn inn í nýjan tíma. Þó ég standi nú fastur í fornöldinni þá tel ég mig nútímamann og það held ég að fleiri andstæðingar mínir hafi orðið að viðurkenna miðað við störf mín sem landbúnaðarráðherra heldur en þeir héldu fram áður.

Jú, ég kannast við sögurnar um hverafiskinn og hér hefur nú farið fram skemmtileg umræða um það stundum í þinginu og verið ortar um það vísur. Ég kannast því við þær þjóðsögur allar. Þegar jarðskjálftinn mikli 1896 gekk yfir Suðurland og hverirnir opnuðust og lokuðust í Ölfusinu þá var þetta nú fræg saga. En ég hef engan hitt sem hefur lagt þann fisk sér til munns sem ummælin segja frá þar.

Ég segi fyrir mig að ég vildi koma mínum hugsjónum hér á framfæri (Forseti hringir.) og fyrir hverju ég stóð og hvers vegna ég stóð gegn breytingunum. En ég verð að sætta mig við þetta eins og aðrir. (Forseti hringir.) Ég ræð ekki þinginu og hér er meiri hluti þannig að menn hafa fært þetta í búning sem menn verða þá að una og ná samkomulagi um.

[17:53]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég minnist þess þegar við ræddum þessi mál einhvern tímann endur fyrir löngu að hv. þm. Guðni Ágústsson nálgaðist einmitt þetta mál, nauðsyn á því að rækta upp árnar og vötnin, frá sjónarhóli byggðastefnu. Hv. þingmaður hefur haldið hér alveg feikilega góðar ræður um það hve einmitt samstarf veiðifélaganna og starf þeirra sé mikilvægt til þess að halda og treysta og efla byggð sums staðar þar sem segja má að hún hafi verið að gliðna. Ég held að stangveiði og það starf sem tengist henni og afleidd störf sem af henni spretta séu gríðarlega mikilvæg. Þess vegna sé ég ekkert að því að þessi leið sé farin.

Hv. þingmaður segir alveg sannleikanum samkvæmt að hann hefði gjarnan viljað fara aðra leið. Þetta er samkomulag og hv. þingmaður lýsir því yfir að hann vilji gjarnan skoða þetta með jákvæðum huga. Þannig eiga menn að vinna. Það eru menn sem horfa til framtíðar.

Ég var nú ekki að fleyta neinum köpuryrðum að hv. þingmanni þegar ég sagði að hann væri maður fortíðarinnar hvað varðar hefð sagnalistarinnar. Hv. þingmanni hefur tekist flestum öðrum betur við að þætta saman framtíðarhugsun og fortíðarhyggju þó ég skuli nú að vísu viðurkenna það, herra forseti, að hv. þingmaður talar stundum þannig, sér í lagi um bók bókanna í Íslendingasögunum, Njálu, að halda mætti að hann og Njáll hefðu verið samtíðarmenn á sínum tíma.

[17:54]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þúsund ár eru sem dagur ei meir, segir einhvers staðar, og sannarlega eru þúsund ár sem dagur ei meir og fljót að líða. Mig minnir að Davíð Oddsson, sem á sitt sumarhús í Rangárvallasýslu, hafi einhvern tímann sagt mér að það þætti sér undarlegt hvað Gissur Þorvaldsson frændi minn væri hataður Rangárvallasýslumegin en elskaður Árnessýslumegin. Hann var einn af Haukdælum og enn skiptast menn í hópa um Gissur Þorvaldsson sem fallinn er frá fyrir um það bil sjö öldum. Þetta á auðvitað við um okkar sögur. Þær eru okkur nærri þó þær séu farnar og fornar.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa umræðu og sannarlega er það svo að þó það sé ekki að koma efnahagslegt vor á Íslandi hjá þessari blessuðu ríkisstjórn sem hefur brugðist skyldum sínum þá blasir við að guð almáttugur er að senda sitt vor til okkar eina ferðina enn. Í morgun gekk ég um Gróttu eins og ég geri oft. Ég sá að álftin, hún Svandís Sigurgeirsdóttir, var komin á hreiðrið sitt á Bakkatjörn og með Svani bónda sínum farin að búa um hreiðrið sitt og ætlar áreiðanlega að eignast fimm unga eins og vant er. Tjaldurinn var kominn á golfvöllinn. Það var vor í lofti. Þess vegna er það náttúrlega brýnt að hugsa til þess að nú fara stangveiðimennirnir að búa sig undir sumarið og sína vertíð og þeir munu áreiðanlega, hvar sem þeir fara um landið, fagna

því að þessi litli sjóður verður til áfram þó með öðrum hætti sé. Hann hefur komið þeim að liði til þess að geta fengist við tómstundagaman, íþrótt, list sem í sjálfu sér er engu lík. Það gerir alla menn að betri mönnum að vera úti (Forseti hringir.) í guðsgrænni náttúrunni við veiðivatn eða rennandi á (Forseti hringir.) að berjast við þann stóra.

[17:57]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þá jákvæðu umræðu sem hefur farið fram um þetta frumvarp. Ég held að það sé nefnilega þannig að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir hafi átt kollgátuna þegar hún sagði að fyrirkomulagið sem hefur verið í gildi og er enn í gildi hafi verið í ólestri og að finna þyrfti á því frambúðarlausn. (Gripið fram í.) Ég held að það sé líka svo, eins og hv. þingmaður sagði, að þetta var ástand sem ekki gat varað til frambúðar. Hún orðaði það raunar svo að þetta hefði verið orðið vandræðamál. Út af fyrir sig ætla ég ekkert að tjá mig um það. Alla vega vitum við að þetta var mál sem við gátum ekki búið við. Þess vegna er það rétt sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði að málið hefur verið alllengi að þvælast fyrir mönnum án þess að það fyndist á því viðunandi lausn.

Ég held að það skipti öllu að við reynum að átta okkur á aðalatriði í þessu eins og öllu. Stóra málið var auðvitað það að við urðum að finna einhverja frambúðarlausn fyrir Fiskræktarsjóð, helst frambúðarlausn sem menn gætu sem flestir sætt sig við. Þessi niðurstaða hérna er akkúrat í samræmi við það. Þetta er frambúðarlausn sem tryggir stöðu Fiskræktarsjóðs alveg eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal sagði og var svona að reyna að færa fyrir því nokkur rök að í raun væri sjóðurinn hugsanlega bara betur settur eftir þessar breytingar heldur en áður.

Í annan stað held ég að við getum ekki gert það að aðalatriði hvort þessi sjóður sæki sér tekjur í tekjustofna þá sem hann hefur búið við núna upp á síðkastið. Stóra málið er það sem ég veit að við erum flest sem hér höfum talað — ekki öll reyndar — sammála um, þ.e. að tryggja það að þessi sjóður eigi sér framtíð. Við vitum að hagsmunaaðilar sem hafa komið að þessu máli höfðu af því til dæmis miklar áhyggjur að ef niðurstaðan yrði sú að falla frá þeim tekjustofnum sem sjóðurinn hefði haft og setja hann algjörlega á fjárlög, þá yrði tekjugrundvöllur sjóðsins óljósari og óvissari og þess vegna væri mikilvægt að finna honum einhverja aðra lausn.

Lausnin sem við komumst að við undirbúning þessa máls var sú að útvega sjóðnum tiltekið fjármagn, 270 millj. kr. Það eru ekki fallbætur heldur er hér um að ræða eingreiðslu úr ríkissjóði sem gerir það að verkum að við stækkum efnahag sjóðsins sem gerir það aftur að verkum að hann á að geta ávaxtað sitt eigið fé og tryggt með því þá starfsemi sem honum er ætlað að sinna.

Ég tek undir það sem hér hefur verið sagt um þýðingu sjóðsins við rannsóknir og aðra þá starfsemi sem hann hefur sinnt. Hann hefur fyrst og fremst verið rannsóknarsjóður og á að vera það. En síðan hefur hann haft líka það hlutverk sem einnig skiptir máli, að stunda annars konar uppbyggingu í tengslum við laxveiðiár okkar og það er uppbygging á fiskvegum eða laxastigum og þess háttar sem gerir það að verkum að laxveiðiár okkar verði betri og aðgengilegri og skapi fleiri tækifæri og að því erum við að stefna. Rannsóknirnar hafa meðal annars þann tilgang að renna styrkari stoðum undir laxveiðina í landinu og það er verið að gera með þessum sjóði.

Það er misskilningur að stóriðjan í landinu hafi verið að borga í þennan sjóð. Þrjú orkufyrirtæki hafa greitt í sjóðinn, þ.e. Orkuveita Reykjavíkur, Landsvirkjun og Orkubú Vestfjarða. Hins vegar er þar sérstakt ákvæði sem felur í sér að stóriðjufyrirtækin bæði í Straumsvík og Grundartanga hafa verið undanþegin því að greiða í þetta þannig að aðrir notendur raforku hafa verið skattlagðir ef þannig mætti að orði komast til þess að standa straum af þessari greiðslu sem hefur runnið árvisst í gegnum tekjuöflun sjóðsins til Fiskræktarsjóðs. Straumsvík og Grundartangi hafa ekki verið meðal þeirra. Það er annað atvinnulíf. Almenningur í landinu hefur staðið undir þessu með þátttöku sinni í orkugreiðslunum. Núna erum við að hverfa frá því. Við erum hætt að leggja þetta gjald á orkufyrirtækin ef þetta verður að lögum og þar með má segja að verið sé að að létta þessu af almenningi í landinu og atvinnulífinu almennt í landinu og auðvitað skiptir það máli því við viljum að eitthvert jafnræði sé í þessum hlutum. Vitaskuld skiptir það máli.

Ég vek athygli á því að til er önnur raforkuframleiðsla með vatnsaflsvirkjunum í landinu en bara hjá þessum þremur fyrirtækjum. En það eru bara þessi þrjú fyrirtæki sem hafa verið undirorpin því að greiða í þennan sjóð.

Virðulegi forseti. Ég held að það geti ekki verið markmið í sjálfu sér að skattleggja orkufyrirtækin í þessu skyni. Aðalatriðið er það að tryggja að sjóðurinn sjálfur fái nægjanlegt fjármagn til að standa undir þeirri starfsemi sem honum er ætlað að sinna. Ég er alveg sammála því sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði. Þetta er ákveðin lausn á því. Ég var sjálfur þeirrar skoðunar að það kæmi ekki til greina að hverfa frá þeirri tekjuöflun sem sjóðurinn hefði haft nema að við fyndum honum varanlega frambúðarlausn og það er verið að gera með þessum lögum. Hann fær þarna verulega myndarlegt tannfé sem á að geta tryggt að hann geti síðan staðið undir sínum lögbundnu verkefnum sem kveðið er á um að öðru leyti í lögunum.

Hitt er auðvitað miklu stærri spurning sem við munum ekkert ræða hér og það er hin almenna skattlagning, önnur skattlagning á auðlindum eins og orkuauðlindum. Það er stór spurning sem oft hefur verið rædd. En það er ekki tilefni til þess að ræða það hérna. Það er auðlindagjaldsumræðan almennt og er það sérstakt mál.

Ég vil þess vegna, virðulegi forseti, eingöngu segja að ég fagna þeirri jákvæðu umræðu sem hér hefur farið fram. Það er alveg rétt sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði. Það voru og hafa verið deildar meiningar um þennan sjóð og þess vegna er gott fyrir starfsemi sjóðsins að þær deilur eru nú settar niður með þessari niðurstöðu. Hagsmunaaðilar sem hafa komið að þessu, veiðiréttareigendur og aðrir slíkir eru prýðilega sáttir við þessa niðurstöðu enda sjá þeir þar með að búið er að tryggja sjóðnum varanlega stöðu til þess að sinna því mikilvæga verkefni sem honum er ætlað.

Virðulegi forseti. Með þessum orðum lýk ég þessari umræðu af minni hálfu og fagna þeirri góðu samstöðu sem

mér sýnist að geti tekist um þetta mál.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og sjútv.- og landbn.

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., 1. umr.

Stjfrv., 553. mál (leyfisveitingarvald til Orkustofnunar). — Þskj. 854.

[18:03]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi um breytingu á lögum um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu og lögum um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins.

Það eru tvær efnisgreinar í þessu frumvarpi og báðar lúta að því að veita iðnaðarráðherra heimild til þess að fela Orkustofnun vald til þess að veita leyfi samkvæmt þessum lögum. Þarna er um að ræða rannsóknarleyfi og nýtingarleyfi.

Þetta er í samræmi við tillögur sem auðlindanefnd, sem skilaði af sér skýrslu til ráðherra í október 2006, lagði fram. Hún taldi að veiting leyfa á grundvelli laga um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu ætti fyrst og fremst að lúta faglegu og sérfræðilegu mati og því taldi þessi nefnd að eðlilegt væri að færa úthlutun leyfanna alfarið frá iðnaðarráðuneytinu til Orkustofnunar. Það er rétt að geta þess að allir þingflokkar áttu fulltrúa í þessari nefnd og allir nefndarmenn voru sammála um þessa tilteknu breytingu. Ég legg hana því hér fram í frumvarpsformi, herra forseti.

Það eru ýmis rök sem menn hafa talið fyrir því að flytja leyfisveitingarvald ráðherrans til Orkustofnunar og ég tek það fram að hér er einungis um heimild að ræða. Þetta er í samræmi við aðra löggjöf á sviði auðlinda- og orkumála, m.a. lög um leit, rannsóknir og vinnslu kolvetnis, frá 2001, og svo náttúrlega raforkulögin sem og frumvarp til laga um breytingu á lögum um rannsóknir og nýtingu auðlinda í jörðu sem var lagt var fram á 133. löggjafarþingi.

Það er hægt að færa sterk rök fyrir því að stjórnsýsla af þessu tagi eigi heldur heima á verksviði fagstofnunar sem starfar á sviði auðlinda- og orkumála heldur en hjá ráðuneytinu sjálfu. Ég held að það sé alveg ljóst að það skapar hagræði í stjórnsýslunni og það þjónar vel hagsmunum þeirra sem eru að sækja um leyfi að geta beint öllum sínum erindum til sama stjórnsýsluaðila. Ég tel því að það standi sterk rök að því að leyfishafar og þeir sem sækja um leyfi eigi samskipti við sama stjórnvaldið á öllum stigum þeirrar starfsemi sem er orpin undir viðkomandi lög.

Ég held sömuleiðis að það sé alveg ljóst að þetta framsal á leyfisveitingum til Orkustofnunar einfaldi ferli umsagna vegna laga um mat á umhverfisáhrifum en samkvæmt þeim lögum á Skipulagsstofnun að leita álits m.a. leyfisveitenda vegna framkvæmda sem kunna að vera háðar mati á umhverfisáhrifum. Þar af leiðandi felst í því ákveðin einföldun að það sé Orkustofnun sem veiti umsögn um tilteknar framkvæmdir, bæði sem leyfisveitandi og líka sem fagstofnun á sviði auðlinda- og orkumála. Má segja að við það fáist ekki eingöngu faglegri umsögn heldur ætti verkferli með þessum hætti að auka hraða málsins meðan á umsagnarferlinu stendur samkvæmt skipulagslögunum. Þá er verið að leita umsagnar einnar stofnunar í stað tveggja áður.

Það sem mér finnast þó vera sterkustu rökin fyrir þessu og gera það að verkum að breytingin er mjög ákjósanleg eru þau rök sem til þess standa út af sjónarmiðum um réttaröryggið. Verði þetta frumvarp að lögum getur umsækjandi borið ákvörðun Orkustofnunar undir ráðuneytið. Hann getur sem sagt skotið umdeildri ákvörðun frá viðkomandi stofnun til æðra stjórnsýslustigs og þannig látið fjalla um mál sitt á tveimur stjórnsýslustigum í stað eins áður.

Fyrir utan það, eins og ég hef þegar rakið, er hér um að ræða mikla einföldun á meðferð máls og vonandi stytting á málsmeðferðartíma því að eins og kunnugt er hefur ráðuneytið sent flestar umsagnir um leyfi hvort sem er til umsagnar hjá Orkustofnun.

Af því að hv. þingmaður og formaður Framsóknarflokksins Guðni Ágústsson hlýddi nú á meginpart ræðu minnar þá vil ég rifja það upp að á þeim tíma sem hann sat sem ráðherra í ríkisstjórn Íslands var samþykkt aðgerðaáætlun um einfaldara Ísland. Það var í október 2006, ef ég man rétt. Það tók að vísu iðnaðarráðuneytið heilt ár að hrinda þessu í framkvæmd fyrir sitt leyti. Í september á síðasta ári 2007 setti ráðuneytið sér slíka áætlun og þetta frumvarp er liður í því að gera Ísland einfaldara hvað varðar stjórnsýslu og draga úr skrifræði.

[18:09]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hæstv. ráðherra segir að það sem mestu skipti í sínum huga varðandi það mál sem hér liggur fyrir sé réttaröryggi, að viðkomandi umsækjendur um leyfi til rannsókna eða nýtingar á auðlindum í jörðu eða á hafsbotni geti vísað úrskurði Orkustofnunar, sem hér er lagt til að fái þetta leyfisveitingavald, til ráðherra.

Og ég spyr: Hverju sætir það, hæstv. ráðherra, að þessi kæra sem hér er um rædd skuli borin fram innan 30 daga frá því að aðila máls var tilkynnt um ákvörðun en að öðru leyti skuli fara samkvæmt ákvæðum stjórnsýslulaga?

Nú er það svo samkvæmt 27. gr. stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, að kærufrestur er þar tilgreindur með þessum hætti, með leyfi forseta:

„Kæra skal borin fram innan þriggja mánaða frá því að aðila máls var tilkynnt um stjórnvaldsákvörðun, nema lög mæli á annan veg.“

Hér er sem sagt gert ráð fyrir því að lög mæli á annan veg.

Og ég spyr hverju þetta sætir vegna þess að þetta er allt annað en við höfum séð til að mynda varðandi flutning verkefna til landlæknis frá heilbrigðisráðuneyti og þetta er allt annað heldur en fram hefur komið í tveimur þeim frumvörpum áður um sama efni sem ég hyggst gera hér að umræðuefni í meginmáli mínu hér á eftir. Þar kom í báðum tilfellum fram á árinu 2004 og á árinu 2006 að um slíka kæru til ráðherra skyldu gilda venjuleg ákvæði stjórnsýslulaga. Þ.e. 27. gr. um kærufrest.

[18:11]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þingmaður spyr um ástæður þess að þessi frestur sem hún telur of skamman, ef ég skil hv. þingmann rétt, (Gripið fram í.) sé einungis 30 dagar. Ástæðurnar fyrir því eru einfaldlega, eins og kemur fram í greinargerð með frumvarpinu, til þess að auka hraða málsmeðferðar sem stundum hefur dregist úr öllu hófi.

Hins vegar er það nú svo að ef hv. þingmenn eru annarrar skoðunar og geta fært sterk rök fyrir því þá er þetta nokkuð sem sjálfsagt er að skoða í nefnd. Þetta er ekkert sem ég tel að við ættum að láta okkur verða að miklum ásteytingarsteini ef hún hefur sterk rök fyrir því að þetta kunni með einhverjum hætti að skerða rétt þeirra sem vilja kæra til ráðherra.

[18:12]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það var lóðið, ástæðan er sú að það þarf að flýta ferlinu. Og hvaða ferli skyldi það nú vera sem þarf að flýta? Ef litið er til greinargerðar með frumvarpinu þá segir um þetta, frú forseti:

„Fæst þá ekki eingöngu faglegri umsögn," þ.e. með þetta í höndum „heldur kann slíkt verkferli að auka málshraða við umsagnarferli samkvæmt lögum nr. 106/2000 ..."

Hvaða lög skyldu það vera? Það eru lögin um umhverfismat. Það á sem sagt að aðstoða framkvæmdaraðila, sem eru í þessum efnum raforkufyrirtækin og stóriðjan, til þess að hraða sér í gegnum umhverfismatsferli. Og þá veit maður það, frú forseti.

Annað sem ég óska eftir að gera athugasemd við hér í andsvari er umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins þar sem kemur fram að verði þetta frumvarp óbreytt að lögum er gert ráð fyrir að vegna fjölgunar um eitt stöðugildi hjá Orkustofnun þá aukist útgjöld stofnunarinnar um 7–8 millj. kr. en ekki er gert ráð fyrir þeim útgjöldum í fjárveitingum gildandi fjárlaga. Hér er hins vegar gert ráð fyrir því að þetta frumvarp, öðlist það samþykki, taki þegar gildi. Ég spyr: Hverju sætir það að verið er að stefna hér vísvitandi í 7–8 millj. kr. gat á reikningum Orkustofnunar?

[18:14]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þingmaður málar skrattann á vegginn og hún telur að hér sé náttúrlega djúpt samsæri á ferðinni af hálfu iðnaðarráðherra. Samsærið felist í því að það eigi að auðvelda raforku- og stóriðjufyrirtækjum að ganga á skóm sínum, skítugum eða hreinum eftir atvikum, yfir rétt landsmanna. Það er ekki um neitt slíkt að ræða.

Það vakir auðvitað ekki fyrir mér að rýra rétt eins eða neins. Þarna er verið að gefa ákveðinn frest. Ég taldi að hann væri nægur. Við munum ábyggilega sjá það þegar málið fer í gegnum eðlilegt vinnuferli í þinginu þar sem það verður sent til allra þeirra sem hafa einhverja hagsmuni af þessu, þar með talið umhverfis- og náttúruverndarsamtaka, hvaða viðhorf viðkomandi samtök hafa.

Það er ekki vilji minn að aðstoða við að náttúran verði rænd verðmætum sínum, eins og hv. þingmaður lét alla vega liggja að. Við megum ekki gleyma því að það eru lög í landinu um umhverfismat, um framkvæmdir, (Gripið fram í.) um ákaflega marga hluti sem tengjast einmitt vernd náttúrunnar. Það er að finna í einum þrennum, fernum verulega gildum lögum og reyndar fleirum sem eru í fullu gildi.

Ef mönnum tekst að koma sjónarmiðum sínum þannig á framfæri að fallist sé á þau í fyrsta lagi í tilviki þeirra sem sækja um leyfið, þá verður það að sjálfsögðu gert með tilliti til laga. Í öðru lagi ef ekki er fallist á þau, t.d. ef kært er til ráðherra, þá verður það líka gert á faglegum forsendum og eins er jafnan reynt að láta náttúruna njóta vafans.

[18:16]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp um breytingu á lögum um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu sem aðallega felst í því að iðnaðarráðherra óskar eftir heimildum til að framselja leyfisveitingarvald sitt til Orkustofnunar á ýmsum sviðum, þ.e. samkvæmt lögum um rannsókn og nýtingu auðlinda í jörðu og lögum um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins. Það er ekki langt síðan annar ráðherra Samfylkingarinnar, hæstv. umhverfisráðherra, bar fyrir sig tækja- og lagaleysi, til að geta veitt brautargengi og stutt á allan hátt, eins og hún raunar gerði með aðgerðaleysi sínu, álver suður með sjó. Hún bar fyrir sig að hún hefði engin tæki og engin tól til að grípa inn í og stöðva slíka framkvæmd.

Fljótt á litið má ætla að breytingarnar á þessum lögum, þar sem iðnaðarráðherra hreinlega biður um að fá að fela öðrum þessar leyfisveitingar, tengist þeim málum líka að hluta. Mér barst í hendur í dag, eins og flestum öðrum, skýrsla frá fjármálaráðuneytinu um þjóðarbúskapinn, vorskýrsla 2008 sem er nokkurs konar stefnuyfirlýsing fjármálaráðuneytisins, vísbending um það sem ráðuneytið og ráðherra sjá gerast í þjóðlífinu á næstu mánuðum og árum. Þar er mikil áhersla lögð á uppbyggingu og að reisa fleiri álver. Þar er reyndar álver á Bakka, stækkun álversins í Straumsvík, ásamt Helguvík. Það er engu líkara en að ráðherra biðjist undan því að fá að taka um þetta ákvarðanir og vilji fela einhverjum öðrum það, búa til tæki til að komast undan ákvarðanatöku.

[18:19]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Mér þykir það leitt ef orðstír minn hefur borist þannig til hv. þingmanns að iðnaðarráðherra sé hræddur við að taka ákvarðanir. Ég held að ég sé það ekki.

Hv. þingmaður misskilur þetta frumvarp hrapallega. Gagnrýni hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur byggist á ákveðnum rökum um frestinn og hv. þingmaður getur gagnrýnt það og lagt það út með þeim hætti að þar sé einhverjum hyglað, en það er ekki svo. En hv. þingmaður getur með engu móti haldið því fram að þarna sé verið að auðvelda framgang máls með þeim hætti sem hann lýsti. Það er ljóst að ef Landvernd eða umhverfisverndarsamtök eru ósátt við niðurstöðu Orkustofnunar þá hafa þau leyfi til að skjóta málinu til ráðherra. (Gripið fram í.) Það er partur af réttarörygginu

og almennt viðurkennt af … (**ÁI:** Það er ekki einu sinni búið að lögleiða Árósasamninginn.) Bíddu við, það er partur af almennu réttaröryggi í landinu og hefur verið fundið að því við okkur. Þess vegna fórum við í viðamiklar breytingar á lagabálkum sem varðar réttarríkið fyrir einum áratug röskum til að gera mönnum kleift að njóta ávallt umsagnar tveggja stjórnsýslustiga. Það einfaldlega stórbætir öryggi manna. Hv. þingmenn geta síðan gert grín að því og reynt að hártoga það. Staðreyndin er þessi.

Fulltrúar þess flokks sem báðir þessir þingmenn tilheyra áttu sæti í nefnd sem lagði þetta til. Ég tek undir með þeim fulltrúum. Það getur vel verið að það sé einhver innri ágreiningur í Vinstri grænum sem veldur því að þessir tveir þingmenn koma hér og eru annarrar skoðunar. Ég tek það að vísu fram til að öllu sé til haga haldið að þar var (Forseti hringir.) ekki þessi 30 daga frestur.

[18:21]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Það kemur fram í þessu frumvarpi að markmið þess sé að einfalda stjórnsýsluna, flýta fyrir og auðvelda afgreiðslu mála. Það ætlar ráðherra að gera með því að framselja leyfisveitingarvaldið sem hann hefur núna yfir til Orkustofnunar. Auðvitað eru kærur vegna stjórnvaldsaðgerða Orkustofnunar, eins og kemur fram, sendar til iðnaðarráðherra. Að sjálfsögðu, nema hvað. Ekki var ætlunin að það yrði neinn andmælaréttur við því.

En með þessu er ráðherra að flýta fyrir afgreiðslu mála sem m.a. eru nefnd í títtnefndri skýrslu um þjóðarbúskapinn sem fjármálaráðuneytið gaf út og sendi frá sér í dag þar sem fram kemur, með leyfi forseta, að margvíslegar stóriðjuframkvæmdir eru til skoðunar á Íslandi sem byggja á samstarfi fjölþjóðlegra fyrirtækja og innlendra orkuveitna. Öll þessi verkefni fara í gegnum flókið ferli á mati umhverfisáhrifa og annarra áhrifa áður en endanlegt leyfi til framkvæmda og starfsemi er veitt, segir þar.

Með þessu frumvarpi getur hæstv. ráðherra ekki neitað að skjóta sér undan því með beinum hætti að beita valdi sínu til að taka ákvarðanir í þeim málum en felur það öðrum, flýtir fyrir afgreiðslunni með því að búa til tæki til að komast undan ákvarðanatöku, eins og hæstv. umhverfisráðherra bar fyrir sig sömuleiðis.

[18:23]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Elsku hjartans hv. 8. þm. Norðausturkjördæmis, þær framkvæmdir sem hv. þingmaður er að vísa til, hverjar mundu þær verða? Bakki? Helguvík? Það eru engin leyfi sem Helguvík tengjast sem varða iðnaðarráðuneytið. Engin. Það er ekki um það að ræða að hægt sé að halda því fram að þarna sé verið að reyna að flýta Helguvík. Hv. þingmaður gæti haldið því fram að með þessu væri á ferðinni djúpt samsæri um að hnika til leyfisveitingum varðandi Bakka. Ég veit ekki betur, samkvæmt mínu roskna minni sem þó er alveg prýðilegt, en að sú framkvæmd sé í reynd handan þess tíma sem þjóðhagsáætlunin, sem hv. þingmaður vísaði til áðan, nær til.

Að því er varðar þau köpuryrði sem hv. þingmaður hefur sent til hæstv. umhverfisráðherra er rétt að taka eftirfarandi fram: Það er fráleitt að túlka það þannig að hæstv. umhverfisráðherra hefði með ákvörðun, sem hefði hnigið í andstæða átt við það sem raunin varð, stöðvað Helguvík, jafnvel þótt hugur hennar hafi staðið til þess.

Deilan snerist um það að setja þá framkvæmd í heildarmat á grundvelli tiltekins ákvæðis. Það var andlag kæru Landverndar. Það snerist ekki um það að kippa til baka leyfum sem veitt hafa verið eða koma í veg fyrir að leyfi yrðu veitt á grundvelli faglegra sjónarmiða. Það snerist ekki um það heldur einungis um að taka þessa þrjá þætti, línulagnir, verið sjálft og orkuöflun og setja í heildarmat. Það hefði ekki falið í sér sjálfkrafa höfnun á framkvæmdinni. Það hefði kannski tafið hana. En það hefði ekki falið í sér neina höfnun. En eins og hv. þingmaður talaði (Forseti hringir.) mátti hann skilja hann svo að hann teldi að þá hefði það dæmi verið búið. Svo er ekki.

[18:25]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Hér er Samfylkingunni rétt lýst. Allt frá því 3. apríl sl. hafa fulltrúar hennar keppst við að kvarta og kveina yfir því að flokkurinn og ráðherrar hennar geti ekkert gert til að hefta stóriðjustefnuna og eyðileggingunа sem hún kallar yfir íslenska náttúru með síaukinni ásókn í rannsóknar- og nýtingarleyfi í jarðvarmanum. Þetta sé bara ekki í höndum flokksins, ríkisstjórnar eða ráðherra, þetta sé allt saman komið eitthvert annað, í hendur orkufyrirtækjanna og sveitarfélaganna. Þessu höfum við auðvitað mótmælt harðlega sem kunnugt er. En við þekkjum tóninn.

Núna, tíu dögum eftir að kvartað var undan því að engin lagaleg tæki væru til að stöðva Helguvík, hvað gerist þá? Þá leggur Samfylkingin fram frumvarp. Um hvað? Jú, um að láta allar leyfisveitingar í rannsóknum og nýtingu á jarðvarma og hafsbotni fara frá iðnaðarráðherra til Orkustofnunar. Sem sagt, stöðvunarvaldinu sem felst í því að hafa leyfisveitinguna á hinni pólitísku hendi er hent fyrir borð. Hér er Samfylkingunni svo sannarlega rétt lýst.

Hér er á ferð gamall uppvakningur sem kemur inn á borð þingmanna í þriðja sinn. Frumvarp um þetta efni, allt vald til Orkustofnunar, kom fyrst inn í þingið 2004 á 131. þingi frá hæstv. þáverandi iðnaðarráðherra Valgerði Sverrisdóttur og aftur á 133. þingi, þá í frumvarpsformi frá þáverandi iðnaðarráðherra Jóni Sigurðssyni og byggði, eins og hæstv. ráðherra sagði áðan réttilega, að hluta til á tillögum auðlindanefndar. Um það snerist reyndar deilan.

Báðir þessir draugar á 131. og 133. þingi voru kveðnir niður, sá síðari á vorþingi 2007, meðal annars fyrir atbeina þáv. hv. þingmanns Össurar Skarphéðinssonar, núverandi hæstv. iðnaðarráðherra. Það er freistandi, frú forseti, að vitna stuttlega í orð hæstv. ráðherra við það tækifæri þegar hann sagði einfaldlega: Hingað og ekki lengra. (**Iðnrh.:** Af hvaða tilefni?) Af því tilefni að frumvarp sem þáv. hæstv. iðnaðarráðherra Jón Sigurðsson lagði fram og sagði að væri þjóðarsátt í deilunni um stóriðjustefnuna. Hæstv. núverandi ráðherra vildi ekki meina að svo væri, það væri langt í frá. Ég vitna aftur til orða hv. þáverandi þingmanns Össurar Skarphéðinssonar:

„Ef hæstv. ráðherra vill reyna að ná einhverri sátt hefði

hann á þessari stundu beitt sér fyrir því að gerður yrði stóriðjufrestur í fimm ár.“

Þetta voru orð hæstv. ráðherra Össurar Skarphéðinssonar. Hann rifjaði upp í einni af nokkrum ræðum sínum um þetta mál í febrúar á sl. ári að Samfylkingin hefði á haustþingi lagt fram tillögur um að gert yrði fimm ára hlé á stóriðjuframkvæmdum, m.a. að menn hættu við þau áform sem þá voru uppi um að reisa álver í Helguvík og stækka álver í Straumsvík. (**Gripið fram í:** Hver sagði það?) Hæstv. núverandi iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson. Hann sagði líka að það þyrfti enga stóriðju til að halda hagvexti í því horfi að til velsældar leiddi í samfélaginu. Hann sagði einnig að við þær aðstæður sem ríktu í íslensku samfélagi ættu menn að stíga á bremsurnar. Þá ætti að skapa þá sátt sem okkur stjórnmálamönnunum er samfélagsleg skylda að reyna að ná og þess vegna erum við, sagði hæstv. núverandi ráðherra, að reyna að slá skjaldborg um ákveðin náttúruverðmæti.

Það mætti tína fleiri gullkorn til úr þessari ræðu en eins og ég segi var það m.a. fyrir atbeina þáverandi hv. þm. Össurar Skarphéðinssonar að þessi draugur sem ég vil kalla var kveðinn niður fyrir rúmu ári síðan og kristallast í fjórum orðum: Allt vald til Orkustofnunar.

Í fyrra skiptið sem þetta var lagt fram á 131. þingi sagði í 7. gr.: „Orkustofnun veitir leyfir til rannsókna á jarðrænum auðlindum“ en áður en til þess kæmi skyldi Orkustofnun gert að leita umsagnar Náttúrufræðistofnunar Íslands, Umhverfisstofnunar og sjávarútvegsráðuneytisins ef um rannsóknir á hafsbotni væri að ræða. Þetta var á 131. þingi og tók bæði til leyfisveitingar frá Orkustofnun varðandi rannsóknir og nýtingu.

Í síðara skiptið á 133. þingi var greinin þannig: „Orkustofnun veitir leyfi til rannsókna á auðlindum í jörð og vatnsafli. Áður en leyfi er veitt skal leita umsagnar umhverfisráðuneytis.“

Því er ég að rekja þetta hér, frú forseti, að hv. þáverandi iðnaðarráðherrar, bæði Valgerður Sverrisdóttir og Jón Sigurðsson — það má segja þeim það til hróss að þau voru ekkert að fela markmið sitt með þessum frumvörpum 2004 og 2005. Þau settu varnagla af ýmsu tagi inn í frumvörpin, m.a. að leitað skyldi umsagnar í fyrra skiptið frá Náttúrufræðistofnun Íslands, Umhverfisstofnun og sjávarútvegsráðuneyti og í seinna sinnið frá umhverfisráðuneyti. Nú er allt annað uppi á teningnum. Það eru engir fyrirvarar settir. Hér á bara að heimila ráðherra að fela Orkustofnun leyfisveitingu og ákvarðanatöku um rannsóknir og nýtingu auðlinda í jörðu og á hafsbotni. Punktur. Það eru engin skilyrði sett þar. Hér er þetta fram borið, allt vald til Orkustofnunar, undir formerkjunum *Einfaldara Ísland*. Augnablik, hvað varð um *Fagra Ísland* þar sem m.a. átti ekki að gefa út fleiri rannsóknarleyfi og flytja leyfisveitingar aftur frá sveitarfélögum og orkufyrirtækjum í hendur pólitísks stjórnvalds?

Eins og fram kom hjá ráðherranum áðan er markmiðið að hraða afgreiðslu í umhverfismati, að einfalda þetta ferli, að flýta umhverfismatinu, að fara að óskum framkvæmdaraðila sem hafa kvartað sérlega undan því hvað það væri þungt í vöfum og tæki langan tíma allt frá því að lög um umhverfismat voru fyrst sett. Hæstv. ráðherra sagði hérna áðan að þetta væri þægilegra og að það væri hagræði að þessu fyrir umsóknaraðila. Ég efast ekki um að svo sé. En ég endurtek að það eru engir varnaglar settir inn eins og var í fyrri frumvörpunum sem þó hlutu ekki náð fyrir augum Alþingis eins og m.a. að samhliða slíku skuli lögfesta meginreglur umhverfisréttar, að leita skuli umsagnar hjá umhverfisráðuneyti áður en leyfi til rannsókna eða nýting er veitt. Það var tillaga sem kom í frumvarpsformi eftir að auðlindanefnd skilaði af sér tillögum sínum.

Samfylkingin hefur sem sagt verið að kvarta undan því að ekki væru til tæki eða lagastoð hjá hinu pólitíska valdi sem hægt væri að beita í þágu náttúrunnar, þess vegna væri ekki hægt að stoppa Helguvík. Menn hafa á þeim bæ lýst yfir hátt og í hljóði að nú skyldi því breytt og valdið skyldi fært aftur til ráðherra og Alþingis. Hér er þetta allt annað. Hér er einföld tillaga um að koma öllum ákvörðunum um rannsóknar- og nýtingarleyfi frá hinu pólitíska valdi til Orkustofnunar. Með því móti getur Samfylkingin áfram verið ábyrgðarlaus og grátið bága stöðu sína sem stjórnmálaflokks og aðila að ríkisstjórn. Hún getur áfram talað eins og hún sé í minni hluta í meðalstórri bæjarstjórn suður með sjó en ekki flokkur í ríkisstjórn sem stýrir ráðuneytum iðnaðar- og umhverfismála.

Frú forseti. Það verður að viðurkennast að umhverfismatsferlið okkar er ekki nógu sterkt og stundum liggur manni við að segja að það sé ónýtt tæki og gagnist ekki nógu vel hér á landi, ekki eins og gerist í nágrannaríkjunum. Ástæðan er sú að framkvæmdaraðilar, raforkufyrirtækin og sveitarstjórnirnar, virðast hafa bundist samtökum um það að efna til stóriðju hvað svo sem það kostar náttúruna. Þau hafa bundist samtökum um að bíða ekki eftir niðurstöðum í umhverfismati og taka ekki mark á því, bíða alls ekki eftir heildstæðu mati, eins og þó er skylt samkvæmt Evrópurétti, né eftir úrskurði frá ráðherra um slíkt. Nei, í stað þess að taka ekki ákvörðun fyrr en allar upplýsingar um öll möguleg umhverfisáhrif fyrirhugaðra framkvæmda liggja fyrir þá bindast menn samtökum um framkvæmdina og leiða umhverfismatið hjá sér og kvarta undan því að það gangi ansi hægt að komast í gegnum það.

Þegar staðan er þessi er mjög mikilvægt að halda leyfisveitingum hjá ráðuneyti og hjá Alþingi þannig að leyfi til rannsókna og nýtingar á auðlindum verði veitt í samræmi við pólitíska stefnumörkun. Þá og aðeins þá er hægt að kalla stjórnmálamenn og stjórnmálaflokka til ábyrgðar á þeirri stefnu. Þá og aðeins þá geta stjórnmálamenn ekki vikið sér undan ábyrgð og vísað á aðra og sagt að valdið liggi úti í bæ eins og Samfylkingin er nú að gera.

Samfylkingin er með þessu frumvarpi að hlaupast undan ábyrgð sem stjórnmálaflokkur, sem aðili að ríkisstjórn, sem stjórnmálaflokkur sem lagði fram stefnu fyrir kjósendur fyrir aðeins 11 mánuðum síðan, stefnu sem bar hið háleita nafn *Fagra Ísland* og fól m.a. í sér stóriðjuhlé, stóriðjustopp, þar sem búið væri að gera áætlun um vernd og nýtingu náttúrunnar. Var það ekki? Hvar skyldi sú áætlun vera eftir 11 mánuði Samfylkingarinnar í ríkisstjórn? Ég tel að það sé lágmark að láta þetta frumvarp lönd og leið í þriðja sinn, þennan uppvakning sem kemur hér, allt vald til Orkustofnunar, við tökum enga ábyrgð á leyfisveitingum í rannsóknum eða í nýtingu.

Það er nauðsynlegt, frú forseti, að setja á stóriðjustopp og stoppa alla frekari útgáfu rannsóknar- og nýtingarleyfa meðan vinna við rammaáætlun stendur yfir og þar til henni er lokið, þar til ný náttúruverndaráætlun lítur dagsins ljós. Maður hlýtur að spyrja sig: Hvað er Samfylkingin búin að vera að gera í þeim efnum í þessa 11 mánuði? Ég vek athygli á því að aðeins eitt af þeim 14 svæðum sem friða átti samkvæmt núgildandi náttúruverndaráætlun hefur verið friðlýst á þessu tímabili, ekkert hinna 13 hefur verið friðlýst og náttúruverndaráætlunin rennur út á þessu ári. Henni var ætlað að gilda frá 2004 til 2008. Það svæði sem friðað var, Guðlaugstungurnar, var friðlýst í tíð hæstv. þáverandi umhverfisráðherra Sigríðar Önnu Þórðardóttur en hún var líka látin fara.

Frú forseti. Ég verð að segja alveg eins og er að mig undrar metnaðarleysið sem hér birtist. Hér hafa tveir hæstv. fyrrverandi iðnaðarráðherrar lagt fram ítarlega lagabálka — reyndar hafa þeir verið gerðir afturreka með þá báða — þar sem reiknað er með að Orkustofnun fái það vald sem hér er lagt til að hún fái en þó með mjög stífum skilyrðum. Það er ekkert slíkt að finna í þessu, ekkert annað en þjónkun við umkvartanir framkvæmdaraðila sem vilja flýta sér í gegnum umhverfismat til að halda áfram að byggja og reisa meiri stóriðju og virkja meira. Mér finnst mjög miður að hæstv. iðnaðarráðherra skuli bera þetta mál inn og það undir þeim formerkjum að þetta sé smámál, tvær greinar eða svo og sé allt í samræmi við *Einfaldara Ísland* sem er eitthvað sem var ákveðið í ríkisstjórn í október á árinu 2006. Ég spyr: Hvar er *Fagra Ísland*, hvar er ábyrgð iðnaðarráðuneytisins og pólitísk ábyrgð hæstv. iðnaðarráðherra? Hvar er hún þegar hann er búinn að setja allar ákvarðanir og leyfisveitingar út af sínu borði?

[18:40]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Þetta var vond ræða hjá hv. þingmanni og bar vott um mikið skilningsleysi hennar og þekkingarleysi bæði á því frumvarpi sem hér er um að ræða, á fortíð síns eigin flokks, að því er varðar þetta mál, og stóriðju almennt. Hv. þingmaður virðist ekki gera sér grein fyrir því að fortíðinni var allt öðruvísi háttað hvað varðar leyfi til stóriðju og virkjana en hv. þingmaður taldi hér upp áðan. Það var ekki þannig að valdið lægi hjá ráðherra. Það vald lá hjá Alþingi. Ef hv. þingmaður hefði skoðað ræður mínar betur hefði hún komist að því og ekki þurft að leita víðar fanga til þess að koma hér sæmilega upplýst í umræðuna. Ég hef margsinnis haldið ræður um það að ég tel að æskilegast væri að þau leyfi væru hér hjá hinu háa Alþingi þar sem allir fulltrúar úr hinum ólíku kimum samfélagsins ættu kost á að fjalla um það.

Áður var það með þeim hætti að menn tóku ákvarðanir um virkjanir á Alþingi Íslendinga og þá fylgdu þeim ákvörðunum yfirlýsingar um það, í greinargerðum með viðkomandi frumvörpum, til hvers ætti að nota orkuna. Þannig hafði Alþingi í reynd heimild og vald til þess að veita leyfi til virkjana og sömuleiðis til stóriðju. Það pólitíska vald, sem iðnaðarráðherra eða ríkisstjórn hafði á þeim tíma, fólst í því að iðnaðarráðherra hverju sinni þurfti líka að skrifa upp á orkusölusamninga. Það er víðs fjarri því sem hv. þingmaður lýsti hér áðan að einum tilteknum ráðherra hefði verið falið í vald að taka ákvörðun um hvort það ætti að virkja og byggja stóriðju. Það hefur aldrei verið svoleiðis eins og hv. þingmaður ætti að kynna sér.

Hv. þingmaður lýsti mikilli vantrú og vantrausti á Orkustofnun. Ég frábið mér slíkan áburð án raka á hendur stofnun. Hv. þingmaður sagði hér og hló við fót í ræðustól: Já, er þetta stefnan, allt vald til Orkustofnunar? Orkustofnun er fagleg stofnun sem byggir sín álit og úrskurði á sérfræðingum sem eru ekki festir á pólitískan klafa og þessi ráðherra a.m.k. skipar ekki stofnunum sínum til verka með þeim hætti að verið sé að beygja faglegan metnað eða faglegan sjálfstæðan vilja starfsmanna. Það er svo einfalt mál.

Ef hv. þingmaður teldi að æskilegt væri að hinn pólitíski vilji ráðherra kæmi fram ætti hún einmitt að fallast á þetta frumvarp eins og fulltrúi VG í auðlindanefndinni gerði á sínum tíma, þ.e. hina efnislegu gerð þess. Hér er um það að ræða að Orkustofnun er hinn faglegi aðili sem fer yfir málin, leitar fanga eftir atvikum, leitar álits annarra stofnana líka. Þegar sá úrskurður er fallinn kann hann að falla í misjafnan jarðveg. Ef um er að ræða að einhverjir þeir sem málið heyrir til lögum samkvæmt eru á móti — eins og hv. þingmaður veit er þar um að ræða samtök sem starfa á landsvísu og hafa a.m.k. 30 fulltrúa innan sinna vébanda — þá getur viðkomandi kært til ráðherra. Það er þá á því sviði, á því stigi stjórnsýslunnar, sem hinn pólitíski vilji, ef það er það sem hv. þingmaður vill kalla fram, ætti að geta birst. Það er því algjörlega fráleitt að halda því fram að hér sé verið að skjóta sér undan ábyrgð. Það er ómögulegt að halda því fram þegar þessi leið er opin og greið og endar beint á skrifborði ráðherrans með kæru.

Hv. þingmaður getur gert eins og hún gerði hér í andsvari sínu áðan, reynt að færa einhver rök fyrir því að 30 dagar séu ekki nægilegur frestur. Ég sagði við hv. þingmann: Ég er reiðubúinn til þess að skoða hvað sem er í þessu máli ef hv. þingmaður kemur með rök. Ég beið eftir ræðu hv. þingmanns. En hvar voru rökin? Það komu engin rök. Hún fór hérna með vitleysur, rangar staðreyndir, rangar upplýsingar um fortíðina og vildi ekki horfast í augu við það hvað hennar eigin flokkur hefur gert í þessu máli. Það kom mér reyndar ekki á óvart. Þegar hv. þingmaður kemur hér og reynir að láta sína heldur grönnu svipu og máttlitlu ríða á baki ráðherra, sem lítið finnur undan því, þá ætti hv. þingmaður að skoða fortíð síns eigin flokks.

Hvernig er fortíð Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs varðandi stóriðju hér á Íslandi? Hv. þingmaður þarf ekki annað en fara í *þingtíðindi* til þess að sjá það og skoða fjölmiðla. Formaður flokksins, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, studdi Keilisnes á sínum tíma, 1990. Hann lýsti því yfir að álframleiðsla væri umhverfisvernd í sjálfu sér. Hann lýsti því yfir að ál væri umhverfisvænn málmur og hann lýsti því yfir að það væri mjög jákvætt ef Íslendingar gætu tekið svolítið af mengunarklafa heimsins á sínar herðar með því að reisa hér álver á Keilisnesi til þess að draga úr því að menn væru að framleiða ál úti í heimi sem rekið væri á olíu og kolum. Þetta sagði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon.

Sami þingmaður lýsti því yfir fyrir kosningarnar 2003, á fundi á Húsavík, að hann styddi álver á Bakka. Það er til skjalfest og er alveg sjálfsagt að sýna hv. þingmanni það

eða eftir atvikum að lesa hér upp í þinginu frásögn af þeim fundi. Hún hékk uppi á norðlenskum vefmiðli í þrjú ár. Það er því engum blöðum um það að fletta að þarna talar forusta VG tungum tveim.

Það var líka hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, sem lýsti því yfir tveimur dögum eftir kosningar frammi fyrir alþjóð í sjónvarpsviðtali á Stöð 2 í hádeginu að, eins og hann orðaði það, Helguvík yrði ekki „últimatum“ ef svo færi að efnt yrði til stjórnarmyndunar með Sjálfstæðisflokki og VG. Það liggur því alveg klárt fyrir að ef þetta eru prinsipp VG var flokkurinn algjörlega reiðubúinn til þess að fleygja þeim fyrir ætternisstapa bara til þess að geta skriðið upp í hjónasængina hjá Sjálfstæðisflokknum. Þetta er staðreyndin.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson greiddi á sínum tíma í stjórn Orkuveitunnar atkvæði gegn því að selja orku frá Orkuveitunni til stækkunar álvers í Straumsvík — en hann greiddi atkvæði með því að selja sömu orku til álversins uppi á Grundartanga sem rekið er af Norðuráli. Með öðrum orðum, það var ekki prinsippið „engin stóriðja“ hjá hv. þingmanni, sem þá var borgarfulltrúi, heldur var það staðsetningin sem skipti máli. Með öðrum orðum, í prinsippinu er þessi þingmaður ekki andstæður stóriðju eins og hv. þingmaður er að reyna að halda fram að þingmenn VG séu.

Á ég að halda áfram, frú forseti? Einn annar þingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs greiddi líka atkvæði hér á sínum tíma þegar ég var í salnum með stækkun álvers í Straumsvík, það er svo einfalt mál. Það liggur því fyrir að meiri hluti þeirra þingmanna sem sitja á þingi sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa á sínum ferli stutt álver. Formaðurinn hefur stutt þrjú og hann hefur glæstastan feril. Hann er búinn að styðja einhver álver allt frá 1990 til ársins 2007. Þetta liggur bara fyrir. Svo getur hv. þingmaður komið hér og talað um að menn séu ekki samkvæmir sjálfum sér.

Það eina sem ég var sammála hv. þingmanni um var undir lok ræðu hennar sem, eins og ég sagði, mér fannst ekki góð og ekki sæmandi þingmanni með metnað eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir sýnir yfirleitt. Þar sagði hv. þingmaður að krafan væri sú að engin rannsóknar- og nýtingarleyfi yrðu gefin út fyrr en búið væri að samþykkja hér á Alþingi rammaáætlun um nýtingu og verndun íslenskrar náttúru og sömuleiðis þegar búið væri að samþykkja náttúruverndaráætlun. Herra trúr, þetta er stefna þessarar ríkisstjórnar og sá ráðherra sem hv. þingmaður á nú orðastað við er ráðherrann sem kastaði út af borðinu öllum umsóknum um rannsóknarleyfi sem lágu þar þegar hann steig inn í ráðuneytið. Af hverju? Vegna þess að við höfum samþykkt og sett af stað þessa rammaáætlun með þeirri yfirlýsingu að engin rannsóknar- og nýtingarleyfi verði gefin út á óröskuðum svæðum fyrr en fulltrúar allrar þjóðarinnar, þ.e. þingmenn á löggjafarsamkundunni, hefðu fengið tækifæri til þess að fjalla um og gera breytingartillögur og athugasemdir við þá áætlun sem mun koma fram samkvæmt áætlun undir lok ársins 2009, og væntanlega rædd hér í byrjun árs 2010. Það er því tóm vitleysa sem hv. þingmaður segir að veita eigi einhver rannsóknar- og nýtingarleyfi áður. Ekkert kemur fram um það í frumvarpinu. Ég hef lýst þessu margsinnis yfir og hvernig í ósköpunum dettur hv. þingmanni í hug að ég ætli að fara á bak þeirra orða sem ég hef margsinnis sagt?

Óröskuð svæði verða óröskuð þangað til Alþingi Íslendinga er búið að taka ákvörðun um það hvaða svæði á að taka frá fyrir framtíðina og komandi kynslóðir. Alveg sama hversu billegur málflutningur hv. þingmanna VG er hér í dag, það er ekkert sem breytir því. Hv. þingmaður virðist hvorki skilja það sem búið er að segja margsinnis hér í þingsölum né heldur skilja þetta frumvarp þegar hún heldur því fram að með þessum hætti sé verið að greiða leiðina fyrir stóriðjuna til þess að rányrkja landið. Herra trúr. Staðan í dag samkvæmt núverandi kerfi er þannig að menn sækja til iðnaðarráðuneytisins sem sendir það til Orkustofnunar og þeir sækja líka til Orkustofnunar. Með öðrum orðum, það er verið að taka út úr kerfinu þennan hlykk sem er á leiðinni, (**ÁI:** Leið hverra?) sem er á leiðinni frá leyfisumsækjanda til iðnaðarráðuneytis og þaðan til Orkustofnunar. Það er verið að einfalda þetta, það er það sem verið er að gera.

Ef síðan kemur í ljós að menn eru ekki sáttir um það, við hinn faglega úrskurð Orkustofnunar, hafa þeir réttinn til þess að setja þetta aftur á borð iðnaðarráðuneytisins. Með öðrum orðum, það er verið að gera ráð fyrir umfjöllun á tveimur stjórnsýslustigum. Þetta er það sem menn kalla réttaröryggi, frú forseti, í dag þó að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir gefi ekki neitt fyrir það, gefi ekki neitt fyrir þær skoðanir sem stallsystir hennar hafði nákvæmlega á þessum hlutum þegar þeir voru til umfjöllunar í auðlindanefndinni á sínum tíma.

Það er kannski ýmislegt fleira sem hægt væri að segja líka um ræðu hv. þingmanns. Mergurinn málsins er sá að hv. þingmaður hefur lítil efni á að koma hér og hreykja sér eins og fariseinn gagnvart tollheimtumanninum á sínum tíma vegna þess að það liggur alveg fyrir að VG ekur seglum eftir vindum í þessu dæmi. Þegar VG þarf að selja sína stóriðjustefnu til þess að komast til valda hefur það komið í ljós að flokkurinn er reiðubúinn til þess. Fimm sinnum hafa þingmenn VG á ferli sínum hér og í borgarstjórn Reykjavíkur greitt atkvæði með stóriðju. Það er kannski hentugt fyrir flokkinn að koma núna og berja sér á brjóst, en þegar á reynir hefur annað komið í ljós.

[18:53]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Það er naumast að ræða mín hefur komið við kaunin á hæstv. iðnaðarráðherra sem telur hana ekki bara vitlausa heldur uppfulla af þekkingarleysi, að sú sem hér stendur skilji ekki neitt, hvorki í frumvarpinu né í þeim tveimur frumvörpum sem áður hefur verið hent hér út úr þinginu og voru þau þó skár úr garði gerð en það sem hæstv. ráðherra ber nú á borð fyrir okkur.

Hæstv. ráðherra talar um að Vinstri hreyfingin – grænt framboð aki seglum eftir vindi. Ja, margur heldur mig sig. Ég vil skora á hæstv. ráðherra að eiga orðastað við þá sem hann hér geipar um, svo sem eins og hv. þm. Steingrím J. Sigfússon (Gripið fram í.) sem svaraði honum og jarðaði hann í umræðu hér um nákvæmlega þetta sama um daginn.

Palladómar af þessum toga, hæstv. iðnaðarráðherra, eru ekkert voðaleg skemmtilegir. Það er til lítils og ber ekki

vott um mikla stórmennsku að reyna að slökkva ljós annarra til þess að manns eigin týra lýsi svolítið betur. En ég skil að Samfylkingin þarf á því að halda núna, hún þarf svo sannarlega á því að halda núna, þegar hún kemur inn í þingið með eitthvað sem heitir *Einfaldara Ísland* til þess að greiða götu stóriðjustefnunnar, auðvelda mönnum að komast í gegnum umhverfismat, flýta ferlinu, taka lykkjuna af leiðinni o.s.frv. Samt segir ráðherrann að ekki standi til að veita nein rannsóknarleyfi og þetta snúist ekkert um það.

Þetta snýst um það að verði frumvarpið að lögum verður breytt einum fjórum, fimm greinum í lögum nr. 57/1998 og í það minnsta tveimur greinum í lögum nr. 73/1990, um auðlindir hafsbotnsins, í þá veru að ráðherra tekur ekki pólitíska ábyrgð á leyfisveitingum til rannsókna eða til nýtingar. Það verður gert úti í bæ, það verður gert í Orkustofnun.

Ég tel að ráðherranum væri sæmra að rifja upp eigin orð og gerðir heldur en að ráðast að fjarstöddum einstaklingum hér og endurtaka árásir sem löngu hafa verið hraktar. Hvernig væri að rifja upp Gjástykkismálið? Hvernig væri að rifja það upp að þegar hæstv. ráðherra, Össur Skarphéðinsson, kom að sínu ráðherraborði hafði tveimur dögum áður verið úthlutað rannsóknarleyfi í Gjástykki — í Gjástykki sem er sannarlega perla í íslenskri náttúru, er á skrá hjá Umhverfisstofnun og í náttúruverndaráætlun yfir svæði sem á að vernda að þeirra mati og svæði sem er algjörlega óraskað. Hæstv. iðnaðarráðherra hafði tækifæri til að afturkalla þetta rannsóknarleyfi. Nei, hann gat það ekki, það var búið að veita leyfið. Fyrrverandi hæstv. ráðherra hafði veitt leyfið tveim dögum fyrir kosningar og hæstv. ráðherra, Össur Skarphéðinsson, þorði ekki að breyta því.

Ég tel að hér sé Samfylkingin að hlaupast undan pólitískri ábyrgð. Það skiptir verulega miklu máli í auðlindanýtingu okkar, hvort sem er á hafsbotni eða á landi, hvernig umgengnin við landið er í rannsóknum og nýtingu. Ef menn þora ekki að setja fram pólitíska stefnu um það og standa við hana og bera ábyrgð á útgáfu leyfa í rannsóknum og öðru slíku — öðruvísi mér áður brá ef þessi hæstv. ráðherra þorir það ekki, en þetta frumvarp ber ekki vott um annað. Ráðherrann ætlar ekki að ómaka sig eða taka pólitíska ábyrgð á veitingum. Nei, ég er í ræðu, hæstv. ráðherra, og ræðutími minn er búinn. Ég tel sem sagt (Forseti hringir.) að ráðherrann sé að hlaupast undan merkjum og vísa frá sér ábyrgð sem aftur annar samflokksráðherra er að kveina undan að geta ekki beitt.

[18:58]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Menn geta barið hausnum eins lengi við steininn og þeir vilja. Staðreyndin er þessi: Allir sem ekki una úrskurði eða leyfisveitingum Orkustofnunar hafa lögbundinn rétt, ef frumvarpið verður að lögum, til að vísa úrskurðinum til iðnaðarráðuneytisins. Sá sem situr á þeirri stundu í stóli iðnaðarráðherra ber að sjálfsögðu pólitíska ábyrgð á þeim úrskurði, svo einfalt er það. Það þýðir að í hvert einasta skipti sem einhver er ósáttur við úrskurð, umsögn eða leyfi frá Orkustofnun, getur viðkomandi vísað því með rökum til iðnaðarráðherra og knúið hann til afstöðu, knúið hann til að bera ábyrgð.

Hins vegar eru í mörgum tilvikum gefin út leyfi sem ekki valda neinum ágreiningi, sem leiða ekki til neinna deilna, stór leyfi eða smá leyfi, allt eftir atvikum. Í því tilviki er fullkomlega eðlilegt að greiða för umsókna í gegnum kerfið, sé um að ræða mál sem er óumdeilt, og hefur verið lagt á allar þær mælistikur sem lögin leggja á slík mál. Niðurstaðan er úrskurður sem allir fella sig við. Þá er fyllilega verjanlegt að reyna að draga úr þeim tíma sem tekur að afgreiða slíkt. Þegar upp koma umdeild mál liggur það ljóst fyrir að ráðherra, hver sem hann er, verður að bera pólitíska ábyrgð á þeim úrskurði sem hann fellir gagnvart kærum, alveg eins og hæstv. umhverfisráðherra verður að bera pólitíska ábyrgð á þeim úrskurði sem hún felldi fyrir skömmu og hv. þingmenn sem hér hafa talað í dag, eins og hv. 8. þm. Norðausturkjördæmis, eru ósáttir við. Þar liggur hin pólitíska ábyrgð.

Ég rifjaði upp áðan að ákveðnum stjórntækjum hefði verið varpað fyrir róða. Þetta voru stjórntæki sem fólust í því að Alþingi varð að veita virkjunarleyfið og jafnframt að taka afstöðu til þess með hvaða hætti átti að nota virkjunina. Það var mikið vald sem Alþingi var gefið og leiddi til mikilla deilna. Ég tel að það hafi verið góð aðferð. Ég hef sagt það mörgum sinnum bæði áður en ég varð ráðherra og eftir að ég varð ráðherra. Því fylgdi líka að sá sem var iðnaðarráðherra hafði úrslitavald um orkusölusamninga. Mér er ekki kunnugt um að það hafi nokkurn tíma komið upp deilur í tengslum við það vegna þess að Alþingi var þá búið að ganga frá þeim málum.

Ég hef hins vegar lýst að ég hef sem iðnaðarráðherra reynt að stuðla að því að þessi ríkisstjórn taki sér í hendur stjórntæki sem tryggi að óraskaðri náttúru verði ekki spillt. Hún hefur gert það. (Gripið fram í.) Þessi ríkisstjórn hefur tekið sér í hendur stjórntæki sem leiða til þess að þær ákvarðanir sem hún tekur eða sem aðrir taka um framkvæmdir á meðan hún situr raska ekki svæðum sem eru ómetanleg að dómi Alþingis. Það er svo einfalt mál.

Þetta felst í fyrsta lagi í því að verið er að gera rammaáætlun sem á að liggja fyrir undir lok ársins 2009 og niðurstöðu þeirrar áætlunar verður ekki ráðið til lykta af neinu pólitísku framkvæmdarvaldi heldur Alþingi sjálfu. Hún verður lögð fyrir hið háa Alþingi þar sem allir geta rætt um hana. Það þýðir að þegar búið er að ganga frá þeirri áætlun liggur ljós fyrir vilji Alþingis til að taka frá svæði eða nýta svæði. Ég vek athygli á þeirri áherslubreytingu sem felst t.d. í að rammaáætlunin er ekki um nýtingu heldur um verndun og nýtingu með megináherslu á verndun.

Í öðru lagi, til þess að leggja áherslu á þetta — það er líka stjórntæki eins og ég rifjaði hér upp áðan — var öllum umsóknum um rannsóknarleyfi sem lágu fyrir hafnað. Ég lýsti því yfir sem iðnaðarráðherra að ég hygðist ekki veita nein rannsóknarleyfi á óröskuðum svæðum fyrr en þessi áætlun lægi fyrir. Til viðbótar var ákveðið að taka sérstaklega frá til verndar ýmis nafngreind viðkvæm svæði sem hv. þingmaður hefur m.a. barist fyrir að yrðu friðuð. Jökulsá á Fjöllum var felld undir Vatnajökulsþjóðgarð til þess að tryggja vernd hennar. Sömuleiðis var því lýst yfir að (Forseti hringir.) ekki yrði hreyft við Langasjó í virkjunarskyni.

Þetta eru stjórntæki sem vernda náttúruna.

[19:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Í gildi eru lög sem hér er lagt til að breyta. Annars vegar er um að ræða lög um eignarrétt íslenska ríkisins á auðlindum hafsbotnsins. Þar segir að enginn megi leita að efnum til hagnýtingar á, í eða undir hafsbotninum utan netalagna nema að fengnu skriflegu leyfi iðnaðarráðherra. Enn fremur segir að óheimilt sé að taka efni og nýta efni af hafsbotni eða úr honum nema að fengnu skriflegu leyfi iðnaðarráðherra. Þetta eru lögin sem nú á að fara að breyta, sem hæstv. iðnaðarráðherra leggur til að breyta þannig að í stað þess að ráðherra beri pólitíska ábyrgð á veitingu leyfa til þess að vinna úr hafsbotninum, samkvæmt einhverri pólitískri stefnu, send út í bæ til Orkustofnunar.

Á sama hátt eru lagðar til breytingar á lögum um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu. Þar segir í 4. gr. að iðnaðarráðherra sé heimilt að hafa frumkvæði að og láta rannsaka og leita að auðlindum í jörðu og að nýting auðlinda í jörðu sé háð leyfi iðnaðarráðherra. Ráðherra er heimilt að veita rannsóknarleyfi o.s.frv., segir þar en þessu á öllu að breyta. Þetta eru þau lög sem eru í gildi, hæstv. ráðherra.

Það þýðir voðalega lítið að vísa til þess að nýbúið sé að breyta lögum um virkjunarleyfi. Við erum ekki að tala um virkjunarleyfi. Við erum að tala um leyfi til að stunda rannsóknir og nýtingu auðlinda í jörðu og á hafsbotni. Við vitum að á ósnortnum svæðum, þegar farið er inn á viðkvæm svæði eins og jarðhitasvæði okkar, jafngildir rannsóknarleyfið oft eyðileggingu á viðkomandi svæðis. Ríkisstjórn Íslands, iðnaðarráðherra og umhverfisráðherra eiga að bera ábyrgð á slíku og eiga að passa það. Þeir eiga ekki að vísa þeirri gæslu út í bæ.

[19:06]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég er viss um að ég og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir erum farin að hljóma eins og gamlar bilaðar plötur. Hún kemur og endurtekur vitleysuna og ég reyni af bestu getu að leiðrétta hana. Hv. þingmaður segir að það sé verið að skjóta sér undan pólitískri ábyrgð. En hver er staðan? Hún er svona: Ef leyfi sem veitt er af Orkustofnun er umdeilt, ef einhver einn aðili fellur undir þá skilgreiningu, sem ég hef áður lýst og er ákaflega víð og rúm, ef einn er óánægður með leyfið getur hann kært það til iðnaðarráðherra.

Ég spyr hv. þingmann í fyrsta lagi: Er það ekki pólitísk ábyrgð sem sá ráðherra, hver sem situr, þarf að taka á sig þegar hann veitir úrskurð sinn endanlega, er það ekki pólitísk ábyrgð? Ef hv. þingmaður telur að svo sé ekki þá er ég ekki viss um að ég og hún séum að tala sama tungumálið.

Í öðru lagi er ég þeirrar skoðunar að sé það eins og hv. þingmaður segir, og það kann að hafa verið þannig í einhverjum tilvikum, að rannsóknarleyfi jafngilti eyðileggingu á landi, eins og hv. þingmaður staðhæfir, þá getur það einungis hafa gerst í þeim tilvikum að ekki sé farið að lögum. Rannsóknarleyfi felur ekki í sér undanþágu frá gildandi lögum um lagningu vega, byggingu húsa, um akstur utan vega o.s.frv. Svo einfalt er það. Um það gilda lög í landinu. Því er með engu móti hægt að halda því fram að rannsóknarleyfi jafngildi eyðileggingu á landi, fari menn að lögum. Ég skal ekki fullyrða um að menn hafi alltaf farið að lögum en þeir gera það núna.

[19:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vek athygli hæstv. ráðherra á að ekki er búið að lögfesta allar þrjár stoðir Árósasáttmálans. Það er ekki búið að lögfesta á þessu landi ákvæði um réttláta málsmeðferð og um aðild félagasamtaka og einstaklinga að kæruferli og ákvörðunum um umhverfismál, enda þótt upplýsingahluti samningsins hafi verið settur í lög.

Ef hæstv. ráðherra meinar eitthvað með því að þeir sem telja á sér brotið með útgáfu leyfa til rannsókna eða nýtingar eða virkjunarleyfa eigi að hafa leið innan kerfisins til að kæra og fá aðild að ákvörðunarferlinu þá á hæstv. ráðherra að beita sér fyrir lögfestingu Árósasáttmálans, fyrr en síðar. Um það hefur flokkur hans nokkrum sinnum talað á þingi. En eins og í öðru fer stefnan eftir því hvaðan vindurinn blæs.

Ef ráðherra tekur pólitíska afstöðu þá tekur hann á sig pólitíska ábyrgð. Ég held því fram að til að hægt sé að fylgja pólitískri stefnu og til að hægt sé að kalla menn til ábyrgðar verði þeir að hafa valdið í sínum höndum.

Ég tel að hæstv. umhverfisráðherra, af því að Helguvíkurmálið hefur borið á góma, hafi ekki tekið þá pólitísku ábyrgð sem ráðherranum bar. Ég er þeirrar skoðunar að þar hafi verið full efni til efnislegs úrskurðar og einnig að það beri, samkvæmt Evrópurétti, (Forseti hringir.) að láta fara fram heildstætt umhverfismat bæði varðandi Helguvík og ekki síður á Bakka.

[19:10]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Ég er sammála hv. þingmanni um að menn eigi að hafa sem rýmstan rétt til þess að kæra ákvörðun stjórnvalds í öllum tilvikum. Ég hef margsinnis lýst yfir stuðningi við Árósasamninginn og gott ef ég var ekki einn af fyrstu umhverfisráðherrunum sem reifaði þann samning á hinu háa Alþingi. Mig minnir að hann hafi verið þá í burðarliðnum. (Gripið fram í.) Það var um það bil að umræðan um hann hófst og ég held að samningurinn hafi orðið til í þann mund sem ég var að kveðja þann góða stól. En það skiptir ekki máli.

Hv. þingmaður veltir því fyrir sér hvort rétturinn sé nægilega rúmur, ég les það út úr máli hennar. Ég vek þó athygli á því að í þeim úrskurðum sem hv. þingmaður deildi á hæstv. umhverfisráðherra fyrir kom fram lagaleg rökfærsla, af hálfu hagsmunaaðila handan borðs öndvert Landvernd, um að Landvernd væri ekki aðili að málinu. Það voru sterk lögfræðileg rök færð fyrir því sem m.a. komu á mitt borð af því að ég þurfti að veita álit á þessu. Það var alveg ljóst að ekki var með sanngjörnum hætti hægt að túlka lögin svo. Landvernd og hvaða samtök sem eru, sem starfa á landsvísu og hafa 30 manns innan sinna vébanda, eru hagsmunaaðilar samkvæmt lagalegri skilgreiningu. Það kann vel að vera að það sé ekki nægilega rúmt til að alls sé gætt. En í

þessu tilviki var þess a.m.k. gætt og réttur þeirra viðurkenndur, kærunni var ekki fleygt út af borðinu. Það liggur alveg ljóst fyrir. (Gripið fram í.) Ekki á þeim grundvelli að þeir hefðu ekki aðild að málinu.

Aðeins að lokum, frú forseti, vildi ég mælast til þess, þótt kannski sé til of mikils mælst, að hv. þingmaður velti fyrir sér hvort það sé ekki rétt þegar ég segi að í hvert skipti sem ráðherra tekur ákvörðun ber hann pólitíska ábyrgð. (Forseti hringir.) Það er einfaldlega þannig. En þá er líka deilum okkar lokið því að við erum þó sammála um það.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og iðnn.

Út af dagskrá var tekið 2. mál.

Fundi slitið kl. 19:13.

---

91. FUNDUR

miðvikudaginn 16. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til fjármálaráðherra:

3. Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur, fsp. BJJ, 395. mál, þskj. 639.
4. Fasteignamat ríkisins, fsp. KHG, 473. mál, þskj. 753.

Til iðnaðarráðherra:

5. Búrfellsvirkjun, fsp. KHG, 427. mál, þskj. 681.
6. Orkusparnaður, fsp. ÁÞS, 479. mál, þskj. 767.

Til menntamálaráðherra:

7. Fjárveitingar til þjóðlegra greina við Háskóla Íslands, fsp. KaJúl, 465. mál, þskj. 740.

Lagt fram á lestrarsal:

Erindi Framfarafélags Flateyjar um ferjusiglingar um Breiðafjörð.

Tilkynning um dagskrá.

[13:30]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Um kl. 15.30 í dag fer fram utandagskrárumræða um niðurstöður vorralls Hafrannsóknastofnunar. Málshefjandi er hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson. Hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, Einar K. Guðfinnsson, verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[13:31]

Útbýting:

Starf Íslands á vettvangi Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar 2007, 586. mál, skýrsla heilbrrh., þskj. 906.

Störf þingsins.

Skólagjöld í háskólum – efnahagsspár – hvalveiðar.

[13:31]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Formaður menntamálanefndar Alþingis, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, hefur sagt í fjölmiðlum að það sé aðeins tímaspursmál hvenær opinberum háskólum verði veitt heimild til að innheimta skólagjöld. Orðrétt er haft eftir formanni nefndarinnar í Fréttablaðinu þann 13. apríl sl., með leyfi forseta:

„Stjórnarflokkarnir verða að taka afstöðu til þess og mér hefur fundist þetta sjónarmið njóta sífellt meiri stuðnings í samstarfsflokknum.“

Formaður menntamálanefndar er auðvitað að segja að þessi mál séu til umræðu innan stjórnarflokkanna og að innan Samfylkingarinnar sé vaxandi stuðningur við það að taka upp skólagjöld í opinberum háskólum. Hv. þm. og varaformaður menntamálanefndar, Einar Már Sigurðarson, segir í sama blaði vegna orða formanns nefndarinnar, með leyfi forseta:

„Það verkefni sem bíður okkar er að svara þeirri spurningu hvernig við getum jafnað samkeppnisstöðu háskólanna svo allir sitji við sama borð.“

Og síðar, með leyfi forseta:

„Ég hef þó ekki þá mælistiku að geta kastað reiður á það hvort sífellt meiri stuðningur sé um þessar hugmyndir eins og Sigurður segir í mínum flokki.“

Með öðrum orðum getur hv. varaformaður menntamálanefndar ekki áttað sig á því hvort um aukinn stuðning sé að ræða í hans eigin flokki um upptöku skólagjalda í opinberum háskólum.

Ég vil því beina orðum mínum til hv. þingmanns og varaformanns menntamálanefndar, Einars Más Sigurðarsonar, og spyr hver afstaða Samfylkingarinnar er varðandi upptöku skólagjalda í opinberum háskólum. Er varaformaður menntamálanefndar sammála því áliti formanns nefndarinnar að það sé aðeins tímaspursmál hvenær heimilt verður að taka upp slík gjöld? Mun Samfylkingin ljá máls á því að opinberum háskólum verði veitt heimild til að innheimta skólagjöld og eru þau mál nú til umræðu innan stjórnarflokkanna (Forseti hringir.) eins og formaður menntamálanefndar segir vera?

[13:34]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Það er ánægjulegt að hv. þingmaður gefur okkur tækifæri til að ræða þetta mál aðeins einum degi áður en við ræðum mikilvægt frumvarp sem liggur fyrir þinginu að ræða á morgun um opinbera háskóla. Þar hlýtur þetta mál eðlilega að koma á dagskrá. Það liggur hins vegar al-

veg ljóst fyrir, ef hv. þingmaður hefur kynnt sér það frumvarp, að þar er ekki minnst á skólagjöld í opinberum háskólum. Þar af leiðandi er engin tillaga fyrir þinginu um það að tekin verði upp skólagjöld í opinberum háskólum. Það er hins vegar rétt sem hv. þingmaður hafði eftir mér í Fréttablaðinu sem birt var í því blaði á sunnudaginn að það er verkefni stjórnarflokkanna og ég trúi okkar allra hér inni að tryggja jafnstöðu háskólanna. Hvaða leið er best til þess er hins vegar rétt að skoða fordómalaust. Lykilatriðið í þeirri umræðu er að jafnstaðan sé tryggð og jafnrétti til náms sé tryggt. Ég vil leyfa mér að segja að því miður er ekki 100% jafnrétti til náms í dag vegna þess að við tökum skólagjöld nokkuð óskipulega í okkar kerfi. Ég held að það sé afar mikilvægt að við förum yfir það mál frá a–ö hvernig við viljum hafa það til framtíðar og það sé gert á skipulegan hátt en ekki tilviljunarkenndan eins og því miður hefur verið gert allt of lengi.

En ég ítreka: Grundvallaratriðið er að sjálfsögðu það að jafnrétti til náms sé tryggt. Við getum auðvitað velt upp þessum spurningum: Er eðlilegt að skólagjöld séu tekin af ýmsu námi t.d. á framhaldsskólastigi? Er eðlilegt að skólagöld séu tekin af öllu listnámi á háskólastigi á meðan það er ekki gert af ýmsu öðru námi? Ég held að við þurfum að setja ramma utan um þetta mál og við eigum að nálgast það fordómalaust með það sem grundvallaratriði að tryggja jafnrétti til náms.

Eins og ég sagði áðan eigum við væntanlega áframhaldandi umræðu um þetta mál á morgun og við skulum bara líta á daginn í dag sem upphitun fyrir það sem við ræðum um frekar á morgun.

[13:36]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Vegna þeirrar umræðu sem hér er bryddað upp á sé ég ástæðu til að taka þátt í henni vegna þess að nafn mitt var nefnt í tengslum við skoðanir mínar um það hvort rétt sé að veita ríkisháskólunum heimildir til að taka upp skólagjöld vegna þess náms sem þeir bjóða upp á. Ég hef verið óhræddur við að segja að mér finnst ástæðulaust að banna þeim að gera það án þess að það hafi verið lagt til í menntamálanefnd. Ég lýsti því í Fréttablaðinu að ég fengi ekki betur séð en þau sjónarmið nytu aukins stuðnings alls staðar í samfélaginu nema kannski hjá vinstri grænum sem sjá skrattann í öllum hornum og eru á móti öllu, hvaða mál sem það eru.

Af hverju segi ég að þessi sjónarmið njóti aukins stuðnings í samfélaginu? Jú, það er vegna þess að eins og kunnugt er kynnti núverandi rektor Háskóla Íslands, Kristín Ingólfsdóttir, fljótlega eftir að hún náði kjöri, það háleita markmið Háskóla Íslands að verða einn af 100 fremstu háskólum í heimi. (Gripið fram í.) Ég hef margoft sagt að ætli Háskóli Íslands að ná því háleita markmiði sem að er stefnt verði að tryggja það að skólinn sitji við sama borð á öllum sviðum og þeir skólar sem hann kýs sjálfur að bera sig saman við. Þar er tekjuöflunarsviðið ekki undanskilið. Langflestir þeirra háskóla sem eru í hópi þeirra 100 bestu innheimta skólagjöld og menn verða bara að horfast í augu við það. Ég hef ekki orðið var við annað en að nemendur, kennarar og stjórnmálamenn taki undir þessi áform Háskóla Íslands og meini menn eitthvað með stuðningi sínum við þessi áform Háskóla Íslands um að verða einn af 100 bestu háskólum í heimi verða menn að nálgast umræðuna um upptöku skólagjalda fordómalaust (Forseti hringir.) og með hagsmuni háskólans að markmiði og sömuleiðis hagsmuni nemenda. Það hef ég gert.

[13:38]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Birni Vali Gíslasyni fyrir að taka þetta málefni upp því að það er svo sannarlega nauðsynlegt að fá úr því skorið hver stefna Samfylkingarinnar er gagnvart því að taka upp skólagjöld á háskólastigi hér á landi. En eins og hv. formaður menntamálanefndar, Sigurður Kári Kristjánsson, sagði áðan nýtur það sívaxandi stuðnings innan Sjálfstæðisflokksins og reyndar víðar eins og hv. þingmaður sagði að taka upp skólagjöld við opinbera háskóla.

Það er rétt að minna á það, hæstv. forseti, að við framsóknarmenn höfum haft það á stefnuskránni að grunnnám við opinbera háskóla hér á landi eigi að vera óháð skólagjöldum. Við stóðum á bremsunni gagnvart samstarfsflokki okkar hvað þau mál áhrærir eins og við heyrðum áðan að tilhneiging er nú til innan Sjálfstæðisflokksins að taka upp skólagjöld við opinberu háskólana þvert á vilja stúdenta við þá háskóla og þvert á vilja þáverandi stjórnarandstöðu. Það eru því mikil vonbrigði að varaformaður menntamálanefndar Alþingis skuli ekki geta komið upp og sagt að það komi ekki til greina að taka upp skólagjöld við opinbera háskóla hér á landi þvert á það sem hann sagði þegar hann var í stjórnarandstöðu en eins og hv. þingmaður sagði áðan kemur ýmislegt til greina að skoða í samvinnu við Sjálfstæðisflokkinn og væntanlega þar á meðal að taka upp skólagjöld við opinbera háskóla.

Öðruvísi mér áður brá, hæstv. forseti, og það (Gripið fram í.) skyldi þó ekki vera þannig að nú geti Sjálfstæðisflokkurinn gert það með Samfylkingunni í menntamálum sem ekki var hægt með Framsóknarflokknum á sínum tíma, að nú eigi hugsanlega að innleiða skólagjöld við opinbera háskóla, a.m.k. útilokar hv. þingmaður það ekki hér. Það er áhyggjuefni og ég spyr: Hvers vegna hefur Samfylkingin gjörsamlega snúið stefnumálum sínum við í þessum málaflokki rétt níu mánuðum frá síðustu kosningum? (Forseti hringir.) Það er eðlilegt að hv. þm. Björn Valur Gíslason spyrji að því úr ræðustól Alþingis. (**Gripið fram í:** … í Skagafirði.)

[13:41]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þessa umræðu vegna þess að ég, eins og hv. þingmaður sem tók þetta mál upp, Björn Valur Gíslason, var líka mjög hissa á því að hv. formaður menntamálanefndar skyldi taka að sér að túlka stefnu og líðan samfylkingarmanna. Ég var allsendis ósátt við það svo vægt sé til orða tekið. Og vegna þess og hv. þm. Birkir Jón Jónsson kom upp og sagði að hér skyldi fást úr því skorið hver stefna Samfylkingarinnar væri, þá er mér það ljúft og skylt að greina hv. þingheimi frá því að fyrir réttu ári síðan hélt Samfylkingin landsfund og þar var stefna

hennar samþykkt mjög skýrt og skorinort og þar segir, með leyfi forseta, að Samfylkingin vilji stuðla að því að öllum standi til boða gjaldfrjáls menntun frá og með leikskóla til og með háskóla.

Þar kom líka fram að Samfylkingin vilji, og ég vil að hv. þingheimur taki vel eftir þessu, tryggja að skólagjöld verði ekki tekin upp í almennu grunn- og framhaldsnámi við opinbera háskóla. Við þetta verður að sjálfsögðu staðið og það er einmitt þess vegna sem ekki er staf að finna um þetta í frumvarpinu sem leggja á fram og mæla fyrir á morgun. En að menn skuli þvæla skólagjöldum í þessa umræðu um frumvarp til laga um opinbera háskóla er fyrir neðan allar hellur vegna þess að ég vona að á morgun munum við eiga merkilega, djúpa og góða skólapólitíska umræðu um hið raunverulega frumvarp en ekki um það sem ekki er í frumvarpinu eins og hér er gert.

[13:43]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er í sjálfu sér ágætt að fá þá undirstrikun á stefnu Samfylkingarinnar sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir kom fram með. Hitt verður þó að vera alveg ljóst að ójafnræði meðal háskóla hefur orðið til vegna stefnu Sjálfstæðisflokksins í menntamálum. Það ójafnræði er þannig til komið að einkaháskólarnir fá að taka skólagjöld ofan á full framlög hins opinbera með hverjum nemanda. Sambærilegir skólar á Norðurlöndunum skerða að sjálfsögðu hið opinbera framlag sem nemur þeim skólagjöldum sem tekin eru. Ég vil fá að sjá Samfylkinguna standa vörð um það sjónarmið sem við vinstri græn höfum verið með í þessari umræðu að það eigi að skerða framlagið til einkaskólanna sem nemur skólagjöldunum til þess að jafnræði sé náð. Öðruvísi náum við ekki jafnræði nema með hugmyndinni um skólagjöld og það er hugmyndin sem Sjálfstæðisflokkurinn keyrir á. Nú er búið að afhjúpa þennan núning, þennan grundvallarágreining sem ríkir á milli stjórnarflokkanna. Ég vil því fá að heyra hv. þingmenn Samfylkingarinnar koma hér upp og segja að þeir muni standa vörð um jafnræði háskólanna hvað þetta varðar á þann hátt að framlagið til einkaháskólanna verði skert sem nemur skólagjöldunum til þess að ekki þurfi að fara að taka skólagjöld í opinberum háskólum, til þess að ekki þurfi að pína opinberu háskólanna inn á braut ... (**Menntmrh.:** Skerða framlagið til listaháskólans.) Það er enginn að tala um að skerða framlag til eins eða neins. Það er bara verið að tala um það að jafnvægi ríki á milli háskólanna og það sé ekki gert á þann hátt sem Sjálfstæðisflokkurinn vill gera. (Gripið fram í.) Hv. þingmenn eru að snúa út úr orðum mínum og það er ópent að fólk geri það á þeim nótum. (Gripið fram í.) Skilningur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á jafnræði háskólanna er alveg skýr. Jafnræði til náms verður fengið með því að fjárframlögin sem skólarnir hafa úr að spila (Forseti hringir.) séu sambærileg til opinberra háskóla og til einkaháskóla. Það er stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

[13:45]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Mér er það bæði ljúft og skylt að taka þátt í þessari umræðu þar sem kallað hefur verið eftir viðhorfi Samfylkingarinnar til þessa máls. Ég get tekið undir með þeim góðu félögum mínum sem hér hafa talað áður, hv. varaformanni menntamálanefndar og hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur, þau tóku skýrt fram hver stefna Samfylkingarinnar í málinu er.

Það er ljóst að enginn núningur er á milli stjórnarflokkanna að þessu leyti, enda kemur það fram í hinu ágæta frumvarpi menntamálaráðherra að ekki er gert ráð fyrir neinum nýjum skólagjaldaheimildum. Þessi umræða er að því leyti algjörlega ótímabær. Það sem Samfylkingin hefur sagt er algjörlega skýrt. Það er alveg ljóst að við viljum jafna samkeppnisstöðu skóla, um það þarf bara að ræða og fara yfir það mál.

Það er ljóst að mjög auðvelt er — eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, sem kallar hér fram í af mikilli gleði, lenti í áðan — að lenda í mikilli mótsögn við sjálfan sig. Það er mjög auðvelt, hv. þingmaður, þegar menn fara að búa til of einfaldar formúleringar úr flóknum hlutum.

Það er líka sérstakt lærdómsefni að hlusta hér enn og aftur á belging Framsóknarflokksins sem virðist hafa verið í einhverri annarri ríkisstjórn en ég tók eftir á síðasta kjörtímabili. Í þessu máli sem öðrum halda framsóknarmenn tárbólgnar ræður um að þeir hafi staðið vörð um alls konar hluti sem þeir hafa ekki staðið neinn vörð um. (Gripið fram í.) Var Framsóknarflokkurinn ekki í síðustu ríkisstjórn sem kom á skólagjöldum á ýmsum sviðum, sem kom á skólagjöldum í Listaháskólanum, sem kom á skólagjöldum í tækninámi með sameiningu Tækniskólans og Háskólans í Reykjavík? Ætlar Framsóknarflokkurinn ekki að fara að kannast við verk sín í fyrri ríkisstjórn?

Framsóknarflokkurinn tjaldar því fram í gluggana sem hann vill á tyllidögum en kannast ekki við það sem hann gerir í þessum efnum.

[13:47]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Þá er það upplýst sem upplýst skyldi um stefnu Samfylkingarinnar í þessum efnum. Hún hefur legið fyrir vottfest og samþykkt á landsfundi flokksins sennilega í rúmt heilt ár. Hafi hér afhjúpast ágreiningur Samfylkingarinnar og einhverra annarra flokka þá er það vegna þess að menn hafa ekki verið sestir í leiksalinn að horfa á leiksýninguna fyrr en núna. Stefna okkar í þessum efnum hefur verið ljós í heilt ár og hún er óbreytt, hún er ósköp einfaldlega óbreytt.

Það er líka stefna Samfylkingarinnar að jafnræði ríki milli þessara tveggja tegunda eða gerða af skólum, opinberu skólanna annars vegar og sjálfstætt starfandi skóla hins vegar. Okkur vantar orð yfir þetta því einkaskólar er ekki gott orð, ég held að enginn þeirra sé rekinn í gróðaskyni.

Hæstv. menntamálaráðherra svaraði um daginn fyrirspurn minni um lán til skólagjalda úr Lánasjóði íslenskra námsmanna. Það var fróðlegt svar. Þar kemur fram að á sex árum hefur Lánasjóðurinn veitt lán að upphæð 2,6 milljarðar, og það er yfirgnæfandi til hinna skólanna, ekki til þeirra opinberu. Með því skapast ójafnræði vegna þess að þumalputtareglan er sú að helmingurinn af lánunum úr Lánasjóði íslenskra námsmanna jafngildir styrk. Helmingurinn af þessum lánum er í raun og veru styrkur ríkisins til sjálfstætt

starfandi skóla og ekki ríkir jafnræði á milli þessara tveggja gerða af skólum.

Hvernig á að bæta úr því? Skólagjöld, segir hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson. Hann um þá skoðun. Ég segi nei, Samfylkingin segir nei við því. Í fyrsta lagi vegna þess að við höfum pólitíska afstöðu gegn þessum skólagjöldum, viljum þau ekki. Í öðru lagi vegna þess að deildir þeirra skóla sem um er að ræða vilja það margar hverjar ekki heldur. Það hentar þeim ekki. Þá verðum við að jafna þetta með öðru móti (Forseti hringir.) og í því dæmi verðum við að taka tillit til þess að hlutverk og eðli opinberu háskólanna er allt annað en sjálfstætt starfandi skólanna.

[13:49]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Það er ljóst að þessi umræða snertir viðkvæma strengi milli stjórnarflokkanna sem þó segja að enginn ágreiningur og enginn núningur sé neins staðar á milli þeirra í þessum skólagjaldamálum.

Ég skildi þó orð hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar ekki á annan veg hér áðan en þann að hann væri hlynntur skólagjöldum og hann kemur hreint til dyranna. Hann má þó eiga það, og hans flokksfélagar allir, að þar eru línur nokkuð skýrar í þessu máli sem og mörgum öðrum — við vitum nokkurn veginn að hverju við göngum þegar að slíkum málum kemur, og þannig á það að vera.

Varaformaður menntamálanefndar, hv. þm. Einar Már Sigurðarson, svaraði áðan þeirri spurningu minni hvort hann teldi að Samfylkingin mundi ljá máls á því að opinberum háskólum yrði veitt heimild til að innheimta skólagjöld. Hann sagði að það yrði bara að skoða fordómalaust. Við lítum á það mál að nýju að skoðum það fordómalaust. Gætti þá fordóma í stefnu Samfylkingarinnar fyrir síðustu kosningar en fyrsta tillaga þeirra í menntamálum, hvað varðar menntastefnuna, er á þennan veg, með leyfi forseta:

„Samfylkingin vill stuðla að því að öllum standi til boða gjaldfrjáls menntun frá og með leikskóla til háskóla. … Tryggja að skólagjöld verði ekki tekin upp í almennu grunn- og framhaldsnámi við opinbera háskóla.“

Eru þetta þá fordómar? Vill hann kasta af sér þessum fordómum og fara að skoða málið fordómalaust frá öðrum hliðum? (Gripið fram í.)

Stefnan er skýr og ég hvet hv. þingmann til að nota rétt sinn til að tala héðan úr pontu og hætta þessu endalausa gjammi. Stefnan er skýr hjá Samfylkingunni. Hún liggur hér fyrir svört á hvítu en henni er ekki fylgt. Henni er greinilega ekki fylgt. Það gengur ekki upp að segja í einu orði að þau séu andsnúin (Forseti hringir.) opinberri gjaldtöku af opinberum háskólum en lýsa síðan yfir að þau vilji skoða það til grunna.

[13:52]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Það var eins og ég vissi, þessi umræða þarf miklu meiri tíma en hér er til umráða. Við þurfum að halda henni áfram á morgun þegar við ræðum það frumvarp sem liggur fyrir, frumvarpið sem birtir stefnu ríkisstjórnarinnar í þessum málum — ég átta mig ekki alveg á þeim mikla gauragangi sem hér er hjá einstaka hv. þingmönnum — en þar kemur stefna ríkisstjórnarinnar fram og þar er ekki minnst á nein skólagjöld í opinberum háskólum.

Ríkisstjórnin er mynduð af tveimur flokkum sem ræða eðlilega ýmis mál vegna þess að ekki hefur átt sér stað samruni flokka eins og við sáum svo oft á síðasta kjörtímabili. (Gripið fram í.) Það er gífurlegur munur þar á. Við erum því tilbúin til þess að taka þátt í þeirri umræðu fordómalaust að tryggja jafnstöðu háskólanna hér á landi.

Við viljum ekki koma með eina einfalda patentlausn og lenda síðan í því að hún sé algjörlega á skjön við það sem við raunverulega viljum. Því lenti hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, sárasaklaus manneskjan, í hér rétt áðan þegar hún boðaði að Listaháskólinn ætti að verða fyrir niðurskurði — ég hef enga trú á því að hv. þingmaður sé þeirrar skoðunar en þessi er hættan þegar fólk ætlar að leysa öll mál með einföldum patentlausnum. Þetta mál er miklu flóknara en svo að hægt sé að leysa það þannig.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson lenti t.d. í þeim vanda. Ég veit ekki alveg hvort það er stefna Framsóknarflokksins að leyfa alfarið skólagjöld í framhaldsnámi í Háskóla Íslands, ég held að það sé ekki stefna Framsóknarflokksins. En hv. þm. Birkir Jón Jónsson talaði eingöngu um það að aldrei mættu vera skólagjöld í grunnnáminu. Við munum líka lenda í vandræðum með slíka patentlausn, sumt framhaldsnám í Háskóla Íslands er í samkeppni og annað ekki við aðra háskóla. Þetta er þannig mál, hv. þingmenn, (Forseti hringir.) þó að sumir hverjir vilji vera með stór orð, að við þurfum að gefa okkur tíma, fara yfir það og ræða það fordómalaust þó svo sumir séu (Forseti hringir.) hræddir við eigin fordóma.

[13:54]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs vegna ástandsins í efnahagsmálum og þeim skorti á samhljómi sem mér þykir vera milli ekki einasta stjórnarflokkanna heldur ríkisstjórnar og Seðlabankans. Þrátt fyrir marghátttuð loforð um að þar séu menn að ná samhljómi í umræðunni gerist það nú í gærkvöldi að á Stöð 2 er birt viðtal við hæstv. fjármálaráðherra. Ég les hér upp úr því viðtali, eins og það er skrifað út, með leyfi forseta, þar sem hann er spurður um þann mun sem er á spá Seðlabankans og spá fjármálaráðuneytisins:

„Þetta eru hins vegar mismunandi forsendur sem menn eru að gefa sér og draga menn ályktanir af þeim tölum sem í gangi eru. Það hefur reyndar verið þannig á undanförnum árum að spár Seðlabanka hafa verið svona meira út í öfgarnar beggja vegna.“

Þá höfum við það. Seðlabankinn aðhyllist einhverja öfga í efnahagsmálum. Ég er ekki algjörlega sannfærður um að þetta mat fjármálaráðherra eigi við nú þar sem ég held að Seðlabankinn hafi að mörgu leyti farið nær því en fjármálaráðuneytið að sjá fyrir ástandið eins og það hefur orðið í vetur og ríkisstjórnin hefur ekki tekið þeim varnaðarorðum sem bæði komu frá Seðlabanka og stjórnarandstöðu í umræðum um fjárlögin.

En það er líka ljóst að meðul Seðlabankans í þessum efnum eru talsvert önnur en við framsóknarmenn vildum alla vega sjá og langar mig að vita um afstöðu formanns fjárlaganefndar til þess. Ég held að meðul Seðlabankans í þeirri efnahagskreppu sem nú er séu meðul frjálshyggjunnar. Það eru þau meðul að hér skuli stefnt að atvinnuleysi og

gjaldþrotum (Forseti hringir.) fyrirtækja og þannig skuli leyst úr málum. En það eru til aðrar og gæfulegri leiðir.

[13:56]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Bjarni Harðarson beinir spurningum til mín um útgáfu lyfseðla, annars vegar um meðul Framsóknarflokksins og hins vegar Seðlabankans. Við ræddum vissulega ítarlega um lyfseðla Framsóknarflokksins þegar við fórum yfir fjárlögin og þær tillögur sem Framsóknarflokkurinn lagði fram í fjárlagagerðinni — flokkurinn lagði einnig fram ýmsar tillögur þegar niðurstaðan varðandi þorskkvótann var kunngerð, virðulegi forseti, menn muna eftir þeim tillögum sem þar voru.

Það má vel vera að það megi túlka það sem svo að Seðlabankinn sé einhvers konar frjálshyggjustofnun. Ég skal ekkert um það segja. Miðað við frjálshyggjuna eins og ég þekki hana sýnist mér nú Seðlabankinn ekki alltaf vinna í anda hennar, hann sé frekar aðhaldssamur og afturhaldssamur í nokkru varðandi reiknilíkön sín. Það má líka vel vera að hæstv. fjármálaráðherra hafi sagt sem svo að Seðlabankinn spái til öfganna beggja vegna við. En það er einfaldlega þannig að reiknilíkön Seðlabankans eru önnur en efnahagsskrifstofunnar og greiningardeilda bankanna.

Við höfum rætt frávikssþárnar og hvet ég, virðulegi forseti, alla til að kynna sér þær. Ef við tökum frávikssþárnar hjá þessum aðilum getum við heyrt þar samhljóm að ýmsu leyti.

En forsendurnar eru ólíkar í upplegginu í spálíkönunum og þess vegna heyrum við ekki hinn hreina samhljóm sem Framsóknarflokkurinn leitar að í þessu eins og í svo mörgu öðru. (Gripið fram í.)

[13:59]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Í gær bar á góma hvalveiðar og ímynd Íslands. Mig langar að beina orðum mínum til hv. þm. Jóns Gunnarssonar sem á sæti í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd og hefur mikla þekkingu á hvalveiðum og öllu er lýtur að hvölum

Menn hafa ekki fjallað mikið um þetta feimnismál en Ísland er og verður veiðimannasamfélag um ókomna tíð. Þar liggja hin raunverulegu verðmæti sem úr er að spila. Það eru 100.000 hvalir við Ísland, lágmark. Um 45.000 hrefnur, líklega 12.000–15.000 hnúfubakar, 20.000 langreyðar o.s.frv.

Þessi hvalastofn étur eina til tvær millj. tonna á ári af loðnu og öðru æti við landið. Þessi hvalastofn er í beinni samkeppni við Íslendinga sjálfa. Hvalirnar eru álíka margir í sjónum við Ísland og íbúar höfuðborgarinnar, okkar ágætu höfuðborgar.

Það þýðir ekkert að loka augunum fyrir því að við verðum að grípa til þess að fækka hvölum við Ísland, hvort sem það er til veiða eða beinlínis til að fækka þeim. Staðreyndir blasa við og þýðir ekkert að vera með neina pjatthugsun í þeim efnum eða tilfinningasemi gagnvart öðrum ríkjum. Það gengur ekki. Það verður að fara að stoppa og stemma stigu við því. Þetta er hagsmunamál Íslendinga. Þetta er ekki síst hagsmunamál landsbyggðarinnar allrar sem á nú mjög undir högg að sækja þar sem fólk er að tapa hlutdeild í eignum sínum, hlutdeild í atvinnu o.s.frv.

Ég vildi vekja máls á þessu, hv. alþingismenn, og fjalla svolítið um þetta vandamál sem er, að mínu mati, því miður oft falið.

[14:01]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það má segja að vorboðarnir svokölluðu í hvalveiðimálunum séu komnir á kreik, reyndar nokkuð seint á ferðinni þetta vorið enda hefur æti þeirra verið rýrt á undanförnum árum. Ég vil nota þennan stutta tíma til að fara yfir nokkrar staðreyndir í 20 ára sögu þessa máls.

Það var árið 1986 sem vísindaveiðar hófust hér á landi og þær stóðu í fjögur ár eftir að hvalveiðibann tók gildi. Fullyrt var að markaðir fyrir sjávarafurðir ættu eftir að hrynja, sérstaklega í Bandaríkjunum. Staðreyndin er sú að árin 1986, 1987 og 1988 voru einhver bestu ár sem þá höfðu komið í útflutningi sjávarafurða, sérstaklega til Bandaríkjanna.

Árið 1992 gekk Ísland úr Alþjóðahvalveiðiráðinu til að mótmæla vinnubrögðum þess. Fullyrt var að það ætti eftir að hafa mjög neikvæð áhrif á samskipti okkar og viðskipti á alþjóðamarkaði. Staðreyndin er: Það gekk ekki eftir, Ísland var áfram þátttakandi sem áheyrnarfulltrúi á fundum Alþjóðahvalveiðiráðsins.

Árið 1999 samþykkti Alþingi þingsályktun um hvalveiðar með miklum meiri hluta. Ef ég man rétt voru sjö þingmenn andvígir. Hv. þm. Mörður Árnason telur hana úrelta. Það sama má segja um hvalveiðibannið sem tók gildi 1986 og átti að falla úr gildi árið 1990 í síðasta lagi. Ég er ekki í nokkrum vafa um að Alþingi mundi afgreiða með sama hætti og gert var 1999 sambærilega tillögu um hvalveiðar.

Árið 2003 gengum við í Alþjóðahvalveiðiráðið aftur og þá hófust vísindaveiðar á hval. Fullyrt var að allt ætti eftir að fara til fjandans, sérstaklega í ferðaþjónustu og útflutningi. Staðreyndin er sú að ekki hefur í annan tíma verið eins mikil aukning á ferðamönnum til landsins og það hafa verið metár í hvalaskoðun ár eftir ár. Vísindaveiðar héldu áfram til ársins 2007 og atvinnuveiðar til 2006 og 2007. Fullyrt var að allt mundi síga á ógæfuhliðina, hvalaskoðun, ferðaþjónusta og útflutningur. Staðreyndin er: Veiðar gengu vel, ferðaþjónusta aldrei betur, Íslendingar taka vel á móti hvalkjöti og útlendingar elska að borða hvalkjöt á tugum veitingastaða um allt land. Nokkrar aðrar fullyrðingar: Hvalastofnar eru sterkir, sjálfbær nýting að sjálfsögðu, (Forseti hringir.) hvalastofnar hafa umtalsverð áhrif á nytjastofnana, hvalafurðir eru góð og holl viðbót við fæðuflóru okkar, góðir markaðir eru fyrir hvalafurðir. Er ekki mál að linni ómálefnalegri umræðu?

Um fundarstjórn.

Umræður um störf þingsins og utan dagskrár.

[14:04]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel fullt tilefni til að segja örfá orð um fundarstjórn á fundi sem þessum þegar þrjú ólík mál koma til umfjöllunar undir þessum nýja fasta lið, Störf þingsins. Það er auðvitað með ólíkindum, hæstv. forseti, að utandag-

skrárumræðurnar skuli hafa þurft að víkja fyrir þessum nýja lið því að hér höfum við rætt þrjú mikilvæg mál sem eðlilegt væri að taka til almennilegrar utandagskrárumræðu. Það er mjög mikilvægt, virðulegi forseti, að þinginu sé stýrt þannig að utandagskrárumræður séu ekki að deyja á einhverjum biðlista eftir því að fá að komast að en í staðinn sé alltaf pláss fyrir umræður sem erfitt er að stýra eins og í morgun. Við erum að tala um þrjú mikilvæg mál á hálftíma sem hvert verðskulda í raun og veru sinn hálftíma. Ég hvet hæstv. forseta til að tryggja að mál af þessu tagi komist örar inn á dagskrá þingsins undir liðnum Umræður utan dagskrár.

[14:05]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill taka fram að utandagskrárumræður hafa ekki þurft að víkja og bendir á að það er ein slík á fundinum síðar í dag.

Skaðabætur til fjölskyldna fórnarlamba í sprengjuárás gegn íslenskum friðargæsluliðum.

Fsp. ÁÞS, 561. mál. — Þskj. 867.

[14:05]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Það er kunnara en frá þurfi að segja að í Afganistan geisar hrikalegt stríð með öllum þeim geigvænlegu afleiðingum sem stríðsrekstur ævinlega hefur þar sem morð, pyndingar, nauðganir og hvers konar ofbeldi þrífst með ógnunum og hótunum í skjóli herstyrks og vígvæðingar. Nýlega greindu fjölmiðlar frá vændiskaupum NATO-manna í landinu sem setur ljótan blett á starf þeirra sem raunverulega vilja láta gott af sér leiða og magnar átökin, tortryggnina og hatrið milli ólíkra menningarheima og gerir öllu uppbyggingarstarfi og friðarviðleitni erfitt fyrir. Sjö ár eru liðin frá innrás Bandaríkjamanna í landið og enn bólar ekkert á því að friðvænlega horfi. Það fer engin friðargæsla fram þar sem enginn friður hefur komist á og það er sýn mín og margra annarra að við slíkar aðstæður eigi herlaus þjóð ekkert erindi inn á vígvöllinn.

Við Íslendingar höfum illu heilli þvælst inn í átökin í Afganistan með þátttöku okkar í NATO og óskiljanlegum áhuga íslenskra ráðamanna að taka þátt í stríðsleikjum stórvelda sem halda að þau geti tekist á við ógnanir hryðjuverka með hefðbundnum stríðsrekstri.

Í sjónvarpinu í gærkvöldi var viðtal við fréttakonu sem hefur starfað í Afganistan undanfarin ár og er ljóst af reynslu hennar og viðhorfum að þar hefur ekkert þokast í lýðræðisátt síðustu fjögur ár eða svo og hún heldur því fram að raunverulegri uppbyggingu samfélagsins sé ekki sinnt heldur einungis hernaðinum. Það liggur því ljóst fyrir að sú stefna sem rekin er í þessu stríðshrjáða landi er vægast sagt umdeild og getur allt eins haft öfug áhrif miðað við það sem ætlast er til þegar upp er staðið. Ef til vill má segja að afleiðingar stríðsátakanna í Afganistan og þátttaka okkar Íslendinga í þeim hafi orðið hvað áþreifanlegastar á hausdögum árið 2004 þegar íslenskir starfsmenn sem höfðu það hlutverk formlega a.m.k. að gæta friðar tóku sér fyrir hendur ferð til teppakaupa í svonefndu Kjúklingastræti í Kabúl. Sjálfsmorðssprengjuárás var gerð á íslensku starfsmennina sem hlutu lítils háttar meiðsl en því miður kostaði hún samt mannslíf, mannslíf sem eru ekki síður dýrmæt þeim sem misstu ástvini sína. Við slíkar aðstæður er að mínum dómi mikilvægt að sýna í verki samhug með þeim sem þjást, einkum þar sem þær þjáningar má beinlínis rekja til starfsemi Íslendinga á svæðinu. Ég hef leyft mér, frú forseti, að leggja fyrir hæstv. utanríkisráðherra svofellda fyrirspurn um skaðabætur til fjölskyldna fórnarlamba í sprengjuárás gegn íslenskum friðargæsluliðum:

Hefur íslenska ríkið greitt skaðabætur til fjölskyldna fórnarlambanna tveggja, 11 ára afganskrar stúlku og 23 ára bandarískrar konu, í sprengjuárás gegn íslensku friðargæsluliðunum í Kabúl árið 2004? Ef svo er, hversu háar voru skaðabæturnar og hvenær voru þær greiddar? Ef svo er ekki, hefur ráðherra í hyggju að sjá til þess að fjölskyldunum verði greiddar skaðabætur?

[14:08]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Sjálfsmorðsárásin í Kabúl í október 2004 var skelfilegur atburður. Þetta var í fyrsta sinn sem árás var beint beinlínis gegn íslenskum friðargæsluliðum á vettvangi og var mikið áfall fyrir okkur öll. Tvær saklausar manneskjur létu lífið og allmargir slösuðust.

Ég hjó eftir því að fyrirspyrjandi sagði í málflutningi sínum að rekja mætti sjálfsmorðsárásina til starfsemi Íslendinga í Afganistan. Það er auðvitað alveg fráleitt að orða hlutina með þessum hætti vegna þess að þeir sem stóðu fyrir sjálfsmorðsárásinni bera auðvitað á henni fulla ábyrgð og ekki er hægt að vísa þeirri ábyrgð á aðra eins og mér fannst felast í þessum orðum. Sjálfsmorðsárásin var í eðli sínu hryðjuverk. Hún beindist að alþjóðlegu friðargæsluliði sem starfar í umboði Sameinuðu þjóðanna í landinu og hún beindist líka að almennum borgurum vegna þess að hún var framin á fjölfarinni verslunargötu á miðjum degi og olli því að tveir einstaklingar létu lífið og mikið tjón varð.

Spurt er í þessari fyrirspurn hvort Íslendingar hafi greitt skaðabætur vegna þessa máls. Því er til að svara að eftir því sem ég fæ best séð voru ekki greiddar bætur af hálfu íslenska ríkisins vegna þessa máls til heimamanna sem slösuðust eða létu lífið á vettvangi árásarinnar. Til þess voru ekki taldar forsendur þar sem enginn af friðargæsluliðunum okkar hleypti af skoti eða skaðaði neinn á vettvangi. Um var að ræða árás á starfsmenn okkar en ekki átök þeirra við aðila á vettvangi.

Margt varðandi þetta mál virðist hins vegar hafa verið óljóst í hugum almennings, fjölmiðla og þingmanna og ég varð vör við það þegar ég fór til Afganistans nýverið að þetta mál vakir enn í hugum fólks og er talið óútkljáð. Málið er dregið fram aftur og aftur á Alþingi og annars staðar sem einhvers konar áfellisdómur yfir friðargæslunni, yfir friðargæsluliðum og þátttöku í friðargæsluverkefnum sem við höfum átt aðild að. Sumum virðist þykja sem einhverju hafi verið leynt í þessu máli. Ég tel rétt og eðlilegt þar af leiðandi að farið sé yfir málið af hlutlausum aðilum og andrúmsloftið hreinsað. Í því skyni hef ég falið Guðrúnu Er-

lendsdóttur og Haraldi Henryssyni, fyrrverandi hæstaréttardómurum, að gefa mér álit á þessu máli, fara yfir gögn, taka viðtöl við aðila sem að þessu komu og gefa sem heildstæðast yfirlit til mín um málið. Ég hef óskað eftir því að álitið verði tilbúið sem fyrst og ég mun kynna utanríkismálanefnd þingsins álitið og upplýsa um efni þess eins og kostur er þegar það liggur fyrir. Utanríkisráðuneytið mun að sjálfsögðu aðstoða við gagnaöflun og leggja þeim allt það lið sem kostur er við könnun málsins. Það er von mín að með þessu getum við endanlega metið atvikin, séð hvort ástæða er til breytts verklags eða aðgerða af einhverju tagi.

[14:12]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þingmanninum fyrir að bera fram spurningar um þetta mál og ég þakka hæstv. ráðherra fyrir góð svör. Ég held að þarna sé skynsamlega að verki staðið enda mikilvægt að leiða í ljós allar staðreyndir málsins.

Ég kem fyrst og fremst upp til að gera athugasemd við innganginn að spurningu hv. þingmanns sem mér fannst algerlega ótækur og ósamboðinn þinginu. Að gera því skóna að það sé á ábyrgð friðargæsluliða að á þá sé ráðist er náttúrlega gríðarlega varhugaverður áburður. Ég tók einnig eftir að þarna var enn og aftur reynt að klifa á þeirri villukenningu að Atlantshafsbandalagið standi fyrir hernaði í Afganistan þegar fyrir liggur að Atlantshafsbandalagið er í Afganistan að beiðni Sameinuðu þjóðanna og í umboði þeirra og að sérstakri ósk þeirra. Á tyllidögum þykjast hv. þingmenn Vinstri grænna vilja vinna í umboði Sameinuðu þjóðanna en það er mjög sérkennilegt að sjá hvernig þeir færa stöðugt úr lagi staðreyndir þessa máls þegar það hentar þeim.

[14:13]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Mér er alveg ljóst að það er ágreiningur í þinginu á milli okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og m.a. hæstv. utanríkisráðherra og flokks hennar um veru okkar í Afganistan. Ég ætla ekki að draga það mál upp í þessu samhengi þó að ég hafi bent á það og ég held að þetta mál hefði ekki verið hér til umræðu nema vegna þess að Íslendingar eru að störfum í Afganistan. Það er auðvitað augljóst samhengi og það er ekki hægt að horfa fram hjá því.

Sagt er að það hafi ekki verið á ábyrgð friðargæsluliðanna að á þá var ráðist en þeirri spurningu hefur reyndar líka í þessari umræðu og á fyrri stigum verið varpað fram: Hvað voru þeir að gera á þeim stað sem þeir voru þegar á þá var ráðist þrátt fyrir að þeir hefðu verið sérstaklega varaðir við því að fara inn á það svæði? Það má auðvitað líka velta því fyrir sér hvort ábyrgðin sé ekki að einhverju leyti þeirra. Ég vil ekki fullyrða það en mér finnst ekki hægt að koma hér og segja að hún hafi engin verið. Þess vegna fagna ég því svari hæstv. utanríkisráðherra að hún hafi ákveðið að fela óháðum aðilum að rannsaka málið og tilgreinir hér tvo einstaklinga sem ég held að séu afskaplega færir og hæfir til að gera það. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir það svar sem hún gefur og ég hlýt að kalla eftir því að skýrsla sú sem þessir einstaklingar munu vinna fyrir utanríkisráðuneytið verði kynnt í þinginu sjálfu, ekki aðeins í utanríkismálanefnd heldur í þinginu sjálfu. Ég spyr að því líka hvort þeim verði þá ekki m.a. falið að skoða hvort tilefni sé til þess að greiða skaðabætur, hvort einhver slík ábyrgð sé á íslenskum stjórnvöldum vegna þessara atburða að eðlilegt sé að greiddar séu skaðabætur.

Ég ætla ekki að fara frekar út í ágreining um þetta mál enda ekki tími til og ekki ástæða til því að það mál sem ég er að spyrja um sérstaklega lýtur kannski fyrst og fremst að því hvernig við stöndum að málum gagnvart þeim einstaklingum sem eiga um sárt að binda vegna þeirra atburða sem ég rifjaði upp og hæstv. utanríkisráðherra svaraði. (Forseti hringir.) Ég ítreka að ég þakka henni fyrir svarið.

[14:15]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég ætla ekki að gerast dómari um það hvort friðargæsluliðarnir sem fóru í teppakaup í Kjúklingastræti hafi ekki farið fram með gát og verið þar á stað sem þeir áttu ekki að vera. Við skulum láta það liggja á milli hluta. Það breytir ekki því að sjálfsmorðsárásin er á ábyrgð þess sem hana gerði. Sú ábyrgð verður aldrei frá þeim aðila tekin og færð yfir á annan. Hins vegar tel ég mjög mikilvægt að fara yfir málið heildstætt, skoða aðdraganda atburðarins, skoða viðbrögð á vettvangi, skoða hvernig haldið var á málinu af hálfu ráðuneytisins og fá heildstætt álit þessara ágætu einstaklinga á málinu. Þau munu væntanlega meta það og koma með tillögur um það ef þau telja ástæðu til þess að við bregðumst við með einhverjum hætti, með því að greiða skaðabætur eða eitthvað annað. Það er lagt algjörlega í þeirra hendur og ekki gefin fyrirskrift um það með hvaða hætti álit þeirra verður heldur er málið lagt opið í þeirra hendur og þau skila áliti. Ég geri ráð fyrir að kynna það fyrst fyrir utanríkismálanefnd og við getum síðan metið það í samstarfi, ráðuneytið og utanríkismálanefnd, hvernig haldið verður á framhaldi málsins.

Umræðu lokið.

Skattlagning á lífeyrissjóðstekjur.

Fsp. BJJ, 395. mál. — Þskj. 639.

[14:17]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Málefni aldraðra voru eitt af höfuðáherslumálum allra stjórnmálaflokka í aðdraganda síðustu kosninga hvort sem um var að ræða aðbúnað aldraðra eða kjör þessa þjóðfélagshóps.

Aldraðir hafa á undanförnum árum lagt mikla áherslu á það og lögðu áherslu á það í aðdraganda síðustu kosninga að lífeyrissjóðstekjur þeirra mundu einungis bera 10% skatt líkt og aðrar fjármagnstekjur. Á undanförnum áratugum hafa launþegar greitt hluta af launum sínum í skyldusparnað sem ætlaður er til efri áranna. Þessi framlög einstaklinganna hafa ávaxtast eins og gefur að skilja á því tímabili. Þegar að töku lífeyris kemur þá er það vissulega svo að

hluti af lífeyrissjóðstekjum viðkomandi einstaklings er sá hluti sem viðkomandi lagði fram en kannski ekki síður sú ávöxtun sem hefur safnast upp á þessum áratugum. Margir einstaklingar sem eru aldraðir í dag eyddu öllum þeim sparnaði sem þeir höfðu ráð á í þennan skyldusparnað á meðan aðrir sem nú eru aldraðir hafa á undanförnum árum getað lagt sparifé sitt umfram þennan skyldusparnað inn á bankareikning sem nú ber einungis fjármagnstekjuskatt. Því má í raun og veru segja að þeir einstaklingar sem ekki hafa haft efni á að leggja aukalega til hliðar í sparnað sem greiddur er fjármagnstekjuskattur af núna séu í verri málum en þeir sem voru efnaðir á sínum tíma og gátu lagt fjármuni til hliðar og greiða einungis 10% skatt af í dag. Það má velta því fyrir sér hvort hér sé um réttlætismál að ræða því að vissulega er hluti af lífeyrissjóðstekjum viðkomandi einstaklinga áunnar fjármagnstekjur í gegnum áratugina.

Eins og ég sagði áðan, hæstv. forseti, lögðu allir stjórnmálaflokkar mikla áherslu á að bæta kjör aldraðra, enda var svigrúm til þess þá. Samfylkingin lagði það m.a. til og það var eitt af höfuðstefnumálum þess flokks að lífeyrissjóðstekjur yrðu skattlagðar líkt og fjármagnstekjur eða um 10%. Nú hefði maður haldið að slíkt höfuðáherslumál þess stjórnmálaflokks hefði átt að rata inn í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar sem það gerði því miður ekki. Því hef ég beint fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra hvort ráðherra hyggist beita sér fyrir því að skattur á lífeyrissjóðstekjur verði 10% rétt eins og Samfylkingin lagði til í aðdraganda síðustu kosninga.

[14:20]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Um skattlagningu lífeyrissparnaðar gilda þær reglur að lífeyristekjur sem myndast á grundvelli laga nr. 129 frá 1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, eru skattlagðar eins og hverjar aðrar launatekjur við útgreiðslu, enda hafa iðgjöldin verið frádráttarbær frá skatti hvort heldur um er að ræða framlag atvinnurekandans eða launþegans. Þá eru lífeyrissjóðirnir sjálfir undanþegnir skattlagningu tekna.

Samanlagt lífeyrisiðgjald er alla jafna 12% nema sérstaklega hafi verið samið um annað í kjarasamningum. Launþega er skylt að greiða 4% iðgjald sem dregið er frá tekjum hans áður en þær koma til skattlagningar þannig að hlutur atvinnurekandans í iðgjaldinu er að jafnaði 8%. Að auki er launþega heimilt að greiða allt að 4% iðgjald til viðbótar skylduiðgjaldinu sem fæst frádregið frá skattskyldum tekjum, enda sé iðgjaldinu varið til öflunar lífeyrisréttinda í séreign, oft kölluð viðbótarlífeyrissparnaður. Launagreiðanda er heimilt að greiða 2% á móti séreignariðgjaldi launþegans. Með þessu móti er skattlagning af þeim tekjum sem ganga til öflunar lífeyrisréttinda frestað þar til að útgreiðslu þeirra kemur.

Breytt skattlagning þar sem lífeyrissparnaður yrði skattlagður eins og almennur sparnaður með 10% fjármagnstekjuskatti með afnámi skattfrelsisiðgjalda gæti ekki tekið til þeirra einstaklinga sem hafa notið skattfrelsis af iðgjaldinu hingað til heldur einvörðungu til þeirra sem eru að hefja greiðslur í lífeyrissjóði. Slík breyting mundi því kalla á rekstur tveggja mismunandi lífeyriskerfa næstu áratugina sem tæpast getur talist fýsilegur kostur.

Gildandi skattmeðferð þar sem lífeyrisiðgjöld og tekjur lífeyrissjóða eru undanþegnar skattlagningu en greiðslur úr lífeyrissjóðum til lífeyrisþega eru skattlagðar eins og hverjar aðrar launatekjur, eru í fullu samræmi við þær skattareglur sem beitt er í öðrum löndum sem reka lífeyriskerfi með svipuðum hætti og gert er hér á landi. Sú staðreynd skiptir miklu ekki síst í ljósi þess mikla flæðis vinnuafls til og frá landinu.

Eins og áður segir eru öll iðgjöld nú skattfrjáls sem greidd eru í lífeyrissjóði. Fjármagnstekjur eru ekki skattlagðar hjá lífeyrissjóðunum en þegar lífeyrir kemur til greiðslu er hann skattlagður eins og hverjar aðrar tekjur. Lífeyrisþegar njóta frítekjumarks eins og aðrir, sem nú er um 95 þús. kr., en greiða eftir það tekjuskatt og útsvar.

Útborganir til lífeyrisþega eru í dag í flestum tilfellum undir skattleysismörkum sem leiðir til þess að aldrei er greiddur skattur af lífeyrissparnaðinum. Með upptöku 10% fjármagnstekjuskatts af lífeyristekjum þyrftu því margir að hefja greiðslu skatts af lífeyristekjum sínum sem engan skatt greiða í dag.

Margoft hefur það verið borið saman hvort kæmi betur út fyrir lífeyrisþega að skattleggja innborganir í sjóðinn eins og hefðbundnar launatekjur, skattleggja hagnað lífeyrissjóðanna með 10% fjármagnstekjuskatti og afnema skatt við útborgun lífeyrisgreiðslna í stað þess kerfis sem nú er beitt. Allur slíkur samanburður staðfestir að núverandi kerfi er hagstæðara fyrir lífeyrisþega.

Að öllu framansögðu eru því ekki uppi áform af hálfu fjármálaráðherra að breyta þeirri skattalegu meðferð sem nú gildir um lífeyristekjur. Hitt er svo annað mál að kjör aldraðra hafa verið bætt verulega á síðustu árum, bæði vegna þeirra samninga og þess samkomulags sem fyrri ríkisstjórn gerði við eldri borgara og síðan vegna þeirra breytinga á lögum og fjármunum sem til ráðstöfunar eru og ákveðnir voru á yfirstandandi þingi.

Ef hv. þingmaður er með málflutningi sínum að reyna að koma því inn að núverandi ríkisstjórn og stjórnarflokkarnir hafi ekki staðið við það að bæta kjör eldri borgara eftir kosningarnar þá fer hann ekki með rétt mál.

[14:24]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil gera athugasemd við þá flækju sem hæstv. fjármálaráðherra setti málið í og taldi að það væri ekki hægt að gera neinar breytingar á næstu áratugum. Ég vísa þessu á bug, virðulegi forseti, og minni hæstv. ráðherra á að við erum þegar byrjuð á þeirri vegferð að undanskilja ákveðinn hluta af tekjum lífeyrisþega úr lífeyrissjóði með því að gera það skattfrjálst sem hæstv. ráðherra veit mætavel.

Það er pólitískur vilji sem þarf til þess að gera breytingar. Það má vera að það sé afstaða hæstv. ráðherra að það eigi ekki að gera breytingar og þá á hann að segja það. En hann á ekki að fela afstöðu sína í því að það sé ekki hægt að gera breytingar því að það er vel hægt og getur verið skynsamlegt að gera slíkt. Ég aðhyllist það að gera þá breytingu að lífeyristekjur verði skattlagðar sem fjármagnstekjur að minnsta kosti að því marki sem lífeyristekjurnar eru mynd-

aðar sem (Forseti hringir.) fjármagnstekjur og umfram þær launatekjur sem inn voru lagðar í upphafi.

[14:26]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra svörin sem og hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir sitt innlegg í umræðuna. Það er nefnilega hárrétt sem hv. þingmaður sagði hér á undan mér að það er náttúrlega verið að flækja málið allverulega í annars ágætu svari og ekki ætla ég að bera brigður á það að ráðherra hafi farið þar með eintómar staðleysur. Hins vegar er vilji allt sem þarf og þetta mál snýst um pólitískan vilja. Mikið hefði ég viljað, hæstv. forseti, að hinn málglaði hæstv. iðnaðarráðherra hefði komið upp og staðið hér fyrir hönd Samfylkingarinnar og varið það loforð sem Samfylkingin gaf eldri borgurum í aðdraganda síðustu kosninga. Auðvitað vekur það athygli að enginn samfylkingarmaður skuli koma upp og verja stefnu síns flokks í þessu máli. Því að staðreyndin er sú að Sjálfstæðisflokkurinn hefur í þessu máli eins og svo mörgum öðrum málum lagt Samfylkinguna undir sig gjörsamlega, enda er það svo að Samfylkingin hefur því miður þurft að éta ansi margt ofan í sig á síðustu vikum og mánuðum eins og hæstv. iðnaðarráðherra þekkir.

Hæstv. forseti. Það er alveg ljóst að hægt er að breyta málum í þá átt að hluti af lífeyrissjóðstekjum aldraðra verði skattlagður sem fjármagnstekjur, enda er það óumdeilt að hluti af þeim tekjum sem lífeyrisþegar fá í dag eru fjármagnstekjur. Ég er á því að skoða eigi það að skattleggja þær tekjur sem sannanlega eru komnar til vegna tekna af fjármagni á undanförnum áratugum. Það er ekkert svo flókið að kanna með hvaða hætti slík samsetning er. En eitt er ljóst af svari hæstv. ráðherra að núverandi ríkisstjórn ætlar sér ekki að skattleggja að minnsta kosti hluta tekna eldri borgara sem fjármagnstekjur enda er það svo að Sjálfstæðisflokkurinn (Forseti hringir.) hefur yfirhöndina í þessum málaflokki í ríkisstjórnarsamstarfinu.

[14:28]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er greinilegt að hv. þingmönnum líkar ekki svarið og þá er brugðið á gamla ráðið að menn telji alla hluti svo flókna að ekki sé hægt að framkvæma þá. Þegar svarað er fyrirspurn eins og þessari verður auðvitað að greina frá því hvað þyrfti til að koma til að breytingin yrði gerð. Það er einfaldlega þannig að það yrði til flókið kerfi og til þess að breytingin gæti verið í samræmi við annað þyrfti líka að fella niður skattleysið eða skattfrestunina sem veitt er í upphafi af iðgjaldinu. Þó að mönnum líki ekki svarið þýðir ekkert að fussa og sveia yfir því. Staðreyndin er sú, sama hvernig á það er litið, að kerfið sem við höfum verið með er hagstæðara en að skattleggja lífeyrissjóðsgreiðslurnar á sama hátt og fjármagnstekjur og sá sparnaður sem því tengist.

Í þeirri stöðu sem er núna er um að ræða persónuafslátt og hann er að vissu leyti frítekjumark í þeim skilningi og eins og kom fram í svarinu er mjög stór hluti greiðslna úr lífeyrissjóðum ekki skattlagður vegna þess. Ef farið yrði með þessar greiðslur eins og fjármagnstekjur yrði sá hluti skattlagður af því að þar er ekki frítekjumark. Og ef menn ætla að bæta frítekjumarki inn í fjármagnstekjuskattinn á þá bara að vera frítekjumark fyrir svona fjármagnstekjur en ekki einhverjar aðrar fjármagnstekjur? Ég held að hv. þingmenn viti það sjálfir, og það sé að hluta til þess vegna sem tónninn í þeim er eins og hann er, að þetta er hlutur sem er, eins og ég orðaði það í svari mínu áðan, ekki fýsilegt að gera.

Umræðu lokið.

Fasteignamat ríkisins.

Fsp. KHG, 473. mál. — Þskj. 753.

[14:30]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Starfsemi Fasteignamats ríkisins hefur vaxið mjög mikið á undanförnum árum. Á árinu 2001 voru 48 starfsmenn hjá stofnuninni en í fyrra voru þeir orðnir 68 og hafði fjölgað um 20. Starfsmönnum hafði fjölgað mest í Reykjavík, úr 33 í 47 eða 14. Þeim hafði fjölgað á Akureyri úr fimm í 13 eða um átta. Þeim hafði fjölgað á Selfossi úr fjórum í sex eða um tvo en fækkað á Egilsstöðum úr þremur í einn og í Borgarnesi úr þremur í tvo.

Nýlega bárust fréttir af því að ákveðið hefði verið að loka skrifstofunum í Borgarnesi og á Egilsstöðum í sparnaðarskyni. Reyndar hafa málin gengið svo hratt fram að eftir að fyrirspurnin var lögð fram en áður en tókst að svara henni var búið að loka skrifstofunni á Egilsstöðum. Það mun hafa verið gert 11. apríl, eftir mínum heimildum.

Nú hefur þessum tveimur starfsmönnum í Borgarnesi verið tilkynnt að þeir geti haldið áfram að vinna hjá stofnuninni ef þeir vinni í Reykjavík. Ef maður skoðar tölur um starfsemi stofnunarinnar kemur í ljós að með því að loka skrifstofunni í Borgarnesi er hægt að spara sem nemur húsnæðiskostnaði, 1,5 millj. kr. á ári. Kostnaðurinn við tilboð starfsmanna, að þeir megi keyra frá heimili sínu til starfsstöðvar í Reykjavík, að verulegu leyti á kostnað stofnunarinnar næstu þrjú ár, gerir það að verkum að kostnaðurinn við það er mun meiri en sá sparnaður sem næst með niðurlagningu skrifstofunnar. Það eru um 4 millj. kr. í útgjaldaauka á móti 1,5 milljón sem á að sparast. Það er því ekki sparnaður, virðulegi forseti, sem er undirrót ákvörðunar fyrir því að leggja niður útibúið í Borgarnesi og líklega á Egilsstöðum. Hv. þm. Kristján Þór Júlíusson þekkir þetta mætavel og eflaust upplýsir hann okkur um það hvers vegna hann beitti sér fyrir því að loka útibúinu á Egilsstöðum.

Virðulegi forseti. Ég hef lagt fram hér fyrirspurn til hæstv. ráðherra til þess að fá skýringar á þessari ákvörðun í tveimur liðum, með leyfi forseta:

1. Hvers vegna hefur verið ákveðið að loka skrifstofum Fasteignamats ríkisins í Borgarnesi og á Egilsstöðum og fjölga þannig störfum stofnunarinnar í Reykjavík en fækka störfum á landsbyggðinni?

2. Hver verða áhrif breytinganna á launakostnað stofnunarinnar?

[14:33]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Með samþykkt Alþingis á lögum um skráningu og mat fasteigna frá árinu 2001 voru gerðar verulegar breytingar á starfsemi Fasteignamatsins. Þær fólu m.a. í sér gerð Landskrár fasteigna, einnar samhæfðrar fasteignaskrár fyrir landið allt en með þeirri starfsemi breyttust aðferðir við skráningu fasteigna. Sveitarfélögunum var falið aukið hlutverk varðandi upplýsingagjöf og skráningu. Þinglýstar upplýsingar um fasteignir urðu hluti af Landskrá fasteigna í stað þess að hafa áður verið sjálfstætt skráðar hjá embættum sýslumanna.

Þessu verkefni er nú að mestu lokið og hafa verkefni svæðisskrifstofa Fasteignamatsins farið minnkandi. Felst það fyrst og fremst í því að stofnun lóða og mannvirkja er í höndum sveitarfélaga og flest þeirra eru farin að forskrá þessar upplýsingar í Landskrá fasteigna. Skráning fasteignaeigenda í þinglýsingu hefur gert óþarfa eigendaskráningu sem fram fór á svæðisskrifstofum og skráning gjaldenda færðist til sveitarfélaga með tilkomu álagningar fasteignaskatta í Landskrá fasteigna á síðasta ári.

Fasteignamat og brunabótamat ræðst fyrst og fremst af upplýsingum um gerð og eiginleika eignanna sem sveitarfélög forskrá í Landskrá fasteigna og hefur dregið úr þörf svæðisskrifstofa til að sinna sérstökum matsstörfum. Verkefni svæðisskrifstofa hafa því að hluta færst til sveitarfélaga og sýslumanna. Það fyrirkomulag styrkir staðbundna framkvæmd þessarar vinnu og nýtir staðarþekkingu þegar hennar er þörf. Það er í samræmi við hugmyndafræði Landskrár fasteigna um að viðkomandi stjórnvöld skrái í skrána það sem undir þau fellur. Sú stefna er ítrekuð í niðurstöðum starfshóps fjármálaráðherra 2007 sem skipaður var helstu hagsmunaaðilum.

Í ljósi þess að uppbyggingu Landskrárinnar er í meginatriðum lokið lagði ég fram frumvarp hér á Alþingi fyrir áramót þar sem sérstök fjáröflun vegna þessarar uppbyggingar var lögð af. Vegna þessa er áætlað að draga megi úr rekstrarkostnaði Fasteignamatsins um 75 millj. kr. á þessu ári. Þessi kostnaðarlækkun kemur að mestum hluta fram í starfseminni í Reykjavík enda hefur uppbygging Landskrárinnar að mestu farið fram þar. Af þessum ástæðum, þ.e. minnkandi verkefnum, hefur verið fækkað um sex störf á skrifstofu Fasteignamatsins í Reykjavík á einu ári. Ekki hefur verið um uppsagnir að ræða heldur er ekki ráðið í störf sem losna.

Eins og nefnt var að framan leiða breytt vinnubrögð við rekstur Landskrárinnar til minni umsvifa á svæðisskrifstofum svo sem í Borgarnesi og á Egilsstöðum. Þar eru samtals þrír starfsmenn en sá fjórði hefur nýverið látið af störfum. Framvegis verður verkefnum á Austurlandi sinnt frá skrifstofu Fasteignamatsins á Akureyri en verkefni í Borgarnesi flytjast til skrifstofunnar í Reykjavík. Þess ber að geta að ekki verður fjölgað starfsmönnum í Reykjavík eða á Akureyri vegna þessa. Þá eiga lokanirnar ekki að hafa áhrif á þjónustu Fasteignamatsins við skráningaraðila og lítil sem engin áhrif á þjónustu við almenning. Nefnt hefur verið við starfsmenn í Borgarnesi hvort þeir hefðu áhuga á að starfa á skrifstofunni í Reykjavík. Það er hugsað sem mildandi aðgerð fyrir viðkomandi starfsmenn. Þetta boð leiðir ekki til fjölgunar hjá Fasteignamatinu í Reykjavík enda verði ekki ráðið í aðrar stöður sem losna.

Herra forseti. Engin áform eru uppi um að fjölga störfum Fasteignamatsins í Reykjavík og fækka þeim á landsbyggðinni eins og látið er liggja að í fyrirspurninni enda er sífellt unnið að því að efla starfsemi Fasteignamatsins á Akureyri. Samhliða lögfestingu á Landskrá fasteigna 2001 voru skrifstofunni á Akureyri falin verkefni á landsvísu. Þá voru fimm störf á skrifstofunni en þeim hefur fjölgað í 12 á þessum tíma. Auk þess er aðaltölva stofnunarinnar rekin á Akureyri af hýsingarfyrirtæki. Viðfangsefni þessara starfa eru annars vegar ný verkefni sem stofnuninni höfðu verið falin svo sem notendaþjónusta fyrir sveitarfélög um land allt við álagningarkerfi fasteignaskatta og fasteignagjalda. Hins vegar eru verkefni sem flutt hafa verið til skrifstofunnar frá öðrum skrifstofum stofnunarinnar. Sífellt er unnið að frekari uppbyggingu á skrifstofunni fyrir norðan. Næstu skref eru að aðgangsstýring að Landskrá fasteigna verði færð til skrifstofunnar og umsjón með skráningu lands og lóða í Landskrá fasteigna fyrir landið allt.

Varðandi 2. lið spurningarinnar um hver verði áhrif breytinganna á launakostnað stofnunarinnar er svarið eftirfarandi:

Rekstrarkostnaður svæðisskrifstofu í Borgarnesi og á Egilsstöðum nam 30,2 millj. kr. árið 2007, 17 millj. kr. í Borgarnesi og 13,2 millj. kr. á Egilsstöðum. Þá er ótalin hlutdeild þessa rekstrarsviðs gagnaflutnings og tengikostnaður stofnunarinnar. Launakostnaður nam 13,5 millj. kr. í Borgarnesi og 10 millj. kr. á Egilsstöðum eða alls 23,5 millj. kr. Eins og áður segir er ekki gert ráð fyrir að fjölga störfum í Fasteignamatinu við brottfall þessara starfa og á launakostnaður stofnunarinnar að lækka sem þessu nemur.

[14:38]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Eftir samtöl við sveitarstjórnarmenn á Austurlandi og eftir að hafa kynnt mér starfsemi Fasteignamats ríkisins á Egilsstöðum er alveg ljóst að mikil ánægja hefur verið með starfsemi þeirrar skrifstofu á Austurlandi. Það er í raun og veru óskiljanlegt af hverju hæstv. ráðherra stendur að því að loka einu skrifstofu Fasteignamats ríkisins á Austurlandi þar sem mikil ánægja hefur verið með þá starfsemi. Þetta er kannski í takt við aðra stefnu ríkisstjórnarinnar í byggðamálum. Lýðheilsustöð hefur sagt upp samningi við Háskólann á Akureyri. Forstöðumaður veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar var fluttur frá Akureyri til Reykjavíkur, það var eitt fyrsta verk núverandi umhverfisráðherra. Búið er að auglýsa án staðfestingar forstöðumannsstöðu fyrir Vatnajökulsþjóðgarð og nú stefnir allt í að sá forstöðumaður verði ekkert í nágrenni þjóðgarðsins, hann verður í Reykjavík.

Þessi spor ríkisstjórnarinnar eru í raun og veru algjörlega í andstöðu við það (Forseti hringir.) sem forsvarsmenn þessara flokka boðuðu í aðdraganda síðustu kosninga og er ekki á stöðu landsbyggðarinnar bætandi (Forseti hringir.) nú um þessar mundir.

[14:39]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég er alfarið þeirrar skoðunar að ýta eigi undir að störfum hjá hinu opinbera á landsbyggðinni verði fjölgað og það er það sem þessi ríkisstjórn er að gera. Ef hv. þingmaður hefði fylgst töluvert með á síðustu missirum gerði hann sér grein fyrir því að það hefur t.d. verið að störfum Vestfjarðanefnd sem flokkur hv. þingmanns tók þátt í að hrinda af stokkum hér fyrir síðustu kosningar. Vegna hennar er verið að flytja tugi starfa til Vestfjarða. Í tíð þessarar ríkisstjórnar hafa verið settar upp tvær nefndir, Norðvesturnefnd og Norðausturnefnd. Við höfum nú átt orðastað um það, ég og hv. þingmaður hér fyrr í sölum þingsins.

Þessar nefndir eiga að gegna svipuðu hlutverki og Vestfjarðanefndin. Þær eru að störfum á þessum mánuðum og eiga að skila niðurstöðum á komandi mánuðum fyrir sumarið. Þess er að vænta að einmitt þar sjái þess líka stað að verið er að freista þess að flytja opinber störf til landsbyggðarinnar. Ég gæti farið miklu víðar yfir sviðið.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að það eru störf sem hafa horfið af landsbyggðinni til höfuðborgarsvæðisins. (Forseti hringir.) En ég er þeirrar skoðunar, þessi ríkisstjórn er þeirrar skoðunar og veruleikinn talar sama máli að verið er að (Forseti hringir.) flytja störf til landsbyggðarinnar eins og föng eru til.

[14:41]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin við þessari fyrirspurn. Ég vil nú minna hæstv. ráðherra á að á síðasta ári vann skrifstofan í Borgarnesi 1.769 verkefni eða um 14% af heildarverkefnum Fasteignamats ríkisins á því ári. Auk þess sinnti útibúið 568 öðrum erindum eða samtals 2.600 erindum. Það er því ekki annað hægt að segja en að þeir tveir starfsmenn sem voru þar á síðasta ári hafi unnið fyrir kaupinu sínu.

Það kemur fram í svari hæstv. ráðherra að Fasteignamat ríkisins á að spara um 75 millj. kr. og það kemur líka fram að þriðjungi af þeirri fjárhæð, 23,5 millj. kr., á að ná fram með því að strika út launakostnað stofnunarinnar í Norðvesturkjördæmi, í Borgarnesi og á Egilsstöðum. Það er líka vitað, þegar maður skoðar tölurnar um starfsemi stofnunarinnar, að hún hefur þanist út á síðustu árum, fyrst og fremst í Reykjavík.

Virðulegi forseti. Stofnuninni hefur kannski ekki verið stjórnað sem skyldi og komið fitulag í starfsemi hennar. En mér finnast það kaldar kveðjur þegar stofnun sem þanist hefur út — að forstjóri hennar skuli þá koma sér undan því að taka á raunverulegum vanda með því að höggva af tvö útibú stofnunarinnar á landsbyggðinni. Mér finnast það kaldar kveðjur þó að ég geti vel skilið að hæstv. ráðherra sé kannski sáttur við það vegna þess að útibúið á Selfossi er ósnert. Þar hefur störfum fjölgað úr fjórum í sex í Suðurkjördæmi, virðulegi forseti, þar sem hæstv. fjármálaráðherra er þingmaður.

Ég sakna þess, virðulegi forseti, að sjá ekki þingmenn stjórnarflokkanna í Norðvesturkjördæmi og Norðausturkjördæmi. (Gripið fram í.) Þeir hafa ekki sést hér í salnum, þeir hafa ekki haft neitt um þetta mál að segja.

[14:43]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Þetta mál snýst ekki um að einhver óánægja sé með starfsemi einstakra útibúa eða einhverjar athugasemdir við starfsemi eða afköst einstakra starfsmanna eins og hv. þingmenn hafa látið liggja að. Þessar breytingar eru vegna þess að orðið hefur eðlisbreyting á verkefnum stofnunarinnar. Það er m.a. vegna þeirra breytinga og stórverkefna sem ráðist var í að þróa, Landskrá fasteigna. Það leiðir til þess að verkefnin eru flutt frá Fasteignamatinu, frá ríkisstofnuninni til sveitarfélaga og til sýslumanna. Verkefnin eru eftir sem áður enn þá unnin á landsbyggðinni og reyndar miklu dreifðar og víðar en áður var.

Síðan er það uppbyggingin sem orðið hefur á Akureyri, í útibúi stofnunarinnar sem um er að ræða. Það er með engu móti hægt að halda því fram að þær breytingar sem gerðar hafa verið á Fasteignamati ríkisins hafi verið gerðar til þess að hafa störf af landsbyggðinni. Þvert á móti eru verkefnin unnin úti á landsbyggðinni í ríkari mæli en áður var og eru nú fleiri störf þar en áður þó að þau séu ekki alveg nákvæmlega á sömu stöðum og þau voru áður.

Umræðu lokið.

Búrfellsvirkjun.

Fsp. KHG, 427. mál. — Þskj. 681.

[14:45]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Búrfellsvirkjun er næststærsta virkjun landsmanna, var fullgerð árið 1969 og hóf rekstur í framhaldinu. Stöðin hefur heppnast ákaflega vel og verið þar góður rekstur í hartnær fjóra áratugi. Ég fékk þær upplýsingar hjá Landsvirkjun fyrir tveimur árum að endurstofnverð virkjunarinnar væri um 25 milljarðar kr. og hún hefði framleitt frá upphafi um 60 þús. GWst. af rafmagni. Það er mikil framleiðsla og til að reyna að meta hvað það skilar af sér í tekjum er nefnt til samanburðar að árið 2004 seldi Landsvirkjun um 7.500 GWst. og fékk fyrir það 13,5 milljarða kr.

Ef við ályktum út frá þessu má reikna út að fyrir 60 þús. GWst. sem stöðin hefur framleitt megi fá fyrir þær 108 milljarða kr., þ.e. fjórum sinni hærri fjárhæð en nemur endurstofnverði virkjunarinnar. Það er alveg greinilegt, jafnvel þó að þessar tölur séu bara ágiskun en ekki raunveruleg vitneskja um hvað hefur hafst í tekjur fyrir framleiðsluna á framleiðslutímanum, að stöðin hefur fyrir löngu borgað sig upp.

Þá vaknar spurningin: Hvers vegna hefur verð á rafmagni ekki lækkað til almennings sem hefur auðvitað borgað þessa stöð með því að kaupa rafmagnið, fyrst stóriðjan og síðan almenningur? Sú hugsun hefur hvarflað að mér hvort ekki væri komið að því að almenningur fengi að njóta þess að eiga gott raforkuver sem framleiddi raforku fyrir lágt verð og það endurspeglaðist í heimilisreikningum landsmanna og raforkureikningum almennra fyrirtækja.

Þess vegna hef ég, virðulegi forseti, til þess að fá fram frekari upplýsingar um þetta mál lagt fram til hæstv. iðnaðarráðherra eftirfarandi tvær spurningar:

Í ljósi þess að framleitt og selt rafmagn frá Búrfellsvirkjun hefur fyrir löngu greitt allan stofnkostnað virkjunarinnar, hvað er framleiðsla hennar stór hluti af raforkuþörf almenna markaðarins og á hvaða verði væri hægt að selja hverja kWst. ef miðað væri við að tekjur þyrftu aðeins að duga fyrir rekstri og viðhaldi en ekki stofnkostnaði?

Telur ráðherra ekki rétt að almenningur njóti raforkuframleiðslu afskrifaðra virkjana í eigu hins opinbera í lægra raforkuverði og hver er það sem nýtur góðs af þeim hagnaði sem augljóslega er af sölu raforku (Forseti hringir.) afskrifaðra virkjana?

[14:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þingmaður hefur margsinnis í vetur spurt mig margra lunkinna spurninga um orkumál. Þessi spurning stendur síst á sporði þeim sem hann hefur áður borið upp.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að Búrfellsvirkjun hefur í orkulegu sjónarmiði heppnast ákaflega vel. Ég er auðvitað sammála honum um það að almenningur eigi að njóta þess þegar búið er að byggja virkjanir og þær hafa afskrifast. Ég er þó þeirrar skoðunar eins og ég kem að síðar í svarinu að hann geri það að töluverðu leyti.

Nú spyr hv. þingmaður mig út í orkuframleiðslu Búrfellsvirkjunar og sömuleiðis verðlagningu á raforku á afskrifuðum virkjunum. Þá er frá því að greina að Búrfellsvirkjun er ekki samkvæmt bókhaldi að fullu afskrifuð. Árin 1997–1998 voru töluverðar endurbætur gerðar á virkjuninni, það voru sett ný vatnshjól í alla hverfla hennar. Það leiddi til þess að uppsett afl hennar jókst úr 210 MW í 270, það er allgott. Þessi kostnaður við stækkunina og endurbæturnar var eignfærður þannig að í lok síðasta árs, 2007, var afskriftastofn sem var metinn á 6.850 millj. kr.

Hv. þingmaður spyr mig síðan hversu mikið er framleitt af rafmagni í virkjuninni og hversu hátt hlutfall það er af almenna markaðnum. Á síðasta ári nam þörf almenna markaðarins 3.500 GWst. og stöðin sem hv. þingmaður spyr um framleiddi u.þ.b. 2.500 GWst. Það má því segja að ef öll framleiðsla hennar færi til almenna markaðarins næmi framleiðsla Búrfellsvirkjunar 75% af þörfum almennings í landinu.

Hv. þingmaður verður hins vegar að gera sér grein fyrir því að orkuverðið er ekki bara verðið á orkunni sjálfri sem almenningur er að greiða, af því að hv. þingmaður orðaði það þannig í aðfara sínum að spurningunni, heldur þurfa menn líka að greiða fyrir dreifingu og síðan flutninginn. Það verður enn fremur að hafa í huga að Landsvirkjun hefur ekki þessa miklu hlutdeild á almenna markaðnum og þar að auki er ekki nóg að Búrfell geti framleitt ákveðið orkumagn á tilteknum tíma, heldur þarf líka að vera til reiðu afl til þess að sinna mesta álaginu á kerfinu.

Hv. þingmaður spyr hvað það kosti að framleiða rafmagn frá slíkri virkjun. Frá því er bara ærlegast að segja að slíkar upplýsingar liggja ekki á lausu hjá Landsvirkjun, ráðuneytið hefur ekki þessar upplýsingar. Hér er um samkeppnisstarfsemi að ræða og í ársreikningum Landsvirkjunar er ekki heldur að finna sundurliðun á rekstrarkostnaði eftir virkjunum, heldur er kerfið ein heild. Hins vegar vill svo til, eins og hv. þingmaður veit, að iðnaðarráðherra hefur gengið í sama skóla og hv. þingmaður og út frá ýmsum upplýsingum sem liggja fyrir er kannski hægt að komast mjög nálægt þessu. Í áætlunum vegna vatnsaflsvirkjana er ekki óalgengt að miða við að rekstrarkostnaður sé 0,7% af stofnkostnaði virkjunar. Miðað við upplýsingar sem liggja fyrir um nýlegar virkjunarframkvæmdir kemst ég að þeirri niðurstöðu að ef eingöngu er miðað við rekstrarkostnað stærri vatnsaflsvirkjana megi gera ráð fyrir því að það kosti u.þ.b. 20 aura að framleiða hverja kWst. í vatnsaflsvirkjun. Þetta er mín niðurstaða, ekki Landsvirkjunar.

Hv. þingmaður spyr mig síðan hvort ég telji ekki rétt að almenningur njóti raforkuframleiðslu afskrifaðra virkjana í eigu hins opinbera í lægra raforkuverði og spyr mig hver njóti góðs af því. Ég er almennt sammála hv. þingmanni um að almenningur eigi að njóta þess og má kannski rifja upp hvað menn sögðu þegar þessi virkjun var byggð á sínum tíma. Hv. þingmaður man það örugglega betur en ég því að hann er miklu betur að sér í sögu raforku á landinu. Staðreyndin er samt sú að ef menn horfa bara á verð á orkueiningu hefur það farið lækkandi síðustu árin og í samanburði við nágrannalöndin stöndum við nokkuð vel hvað varðar raforkuverðið sjálft. Af því að landið er strjálbýlt og stórt er hins vegar dreifikostnaður og sérstaklega flutningskostnaður töluvert meiri. Það mætti velta fyrir sér hvort ekki væri með einhverjum ráðum hægt að finna leiðir til að draga úr honum.

Afskrifaðar virkjanir gera okkur sem sagt kleift að bjóða lægra raforkuverð og það er almenningur í landinu og fyrirtækin í landinu sem njóta góðs af því í dag. Þessu til viðbótar skila auðvitað fyrirtækin eigendum sínum hagnaði af rekstri og það vill svo til að þessi virkjun (Forseti hringir.) og þessar virkjanir eru í eigu hins opinbera og þar með almennings í landinu.

[14:53]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Það kemur auðvitað á óvart að iðnaðarráðherra og menn hans í ráðuneytinu skuli ekki fá þær sundurgreindu upplýsingar hjá Landsvirkjun sem kallað er eftir hér á þinginu. Þar sem Landsvirkjun er ekki mjög óskyldur aðili að formi til þarf að búa svo um hnútana að Landsvirkjun geti svarað spurningum af þessu tagi.

Þetta mál og hin ágæta ræða hæstv. ráðherra við hinni ágætu fyrirspurn hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar vekur upp spurninguna um það hvernig háttað sé þessari samblöndun hagsmuna almennings á raforkumarkaði annars vegar og hagsmuna stórfyrirtækjanna hins vegar og eykur langvarandi grunsemdir manna um það að almenningur í landinu sé í raun að borga niður orkuverðið til stórvirkjananna. Það væri æskilegt að geta fengið skorið úr um það í eitt skipti fyrir öll (Forseti hringir.) með áreiðanlegum tölum, en ekki ágiskunum iðnaðarráðherra — þótt ágætar séu — og útreikningum hans.

[14:54]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir svörin. Mér finnst sérstaklega athyglisverð sú niðurstaða hans að framleiðslukostnaðurinn sé ekki nema um 20 aurar á kWst. miðað við þær forsendur sem hann gaf sér. Þetta er ekki fjarri því sem ég hafði nálgast út frá öðrum forsendum. Hann var 60 aurar á kWst. og þá miða ég við að árlegar tekjur væru um 5% af stofnkostnaði. Ég veit að fyrir tveimur árum — ég fékk þær upplýsingar hjá Orkustofnun — var verð Landsvirkjunar við vegg, frá sínum stöðvarvegg, 3,20. Þetta eru kannski tölurnar sem við ættum að horfa á, framleiðslukostnaður upp á 20 aura en söluverð upp á 3,20. Svo bætist dreifingarkostnaðurinn við þetta. Við verðum að gá að því að dreifikerfið er líka afskrifað og uppgreitt að mjög verulegu leyti. Það er verið að selja almenningi raforkuna á miklu hærra verði en þyrfti.

Ég vil setja fram þá skoðun, virðulegi forseti, ekki kannski sem beinharða fullyrðingu, að hlutirnir hafi þróast þannig að Íslendingar hafi boðið stóriðjufyrirtækjum á hverjum tíma raforkuverðið á niðursettu verði frá meira og minna afskrifuðum virkjunum. Það var til þess að ná hagstæðum stóriðjusamningum frá sjónarhóli stóriðjufyrirtækjanna sem Landsvirkjun og ríkið lét hinn lága framleiðslukostnað renna þangað en ekki til almennings.

Ég held að menn verði að skilja í sundur miklu betur en nú er almenna markaðinn og stóriðjuna og gera þá kröfu að stóriðjufyrirtækin borgi framleiðslukostnaðarverð fyrir orkuna en njóti ekki (Forseti hringir.) þess sem almenningur á í raun og veru að njóta.

[14:57]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég held að það frumvarp sem ég hef lagt hér fram og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur nú lýst nokkuð góðum skilningi á, ef ekki stuðningi, um breytingar á ýmsum lögum á orkusviði geti gert að raunveruleika þá stöðu sem hv. þingmaður kallaði hér eftir. Ég held að þá verði nefnilega miklu auðveldara að greina þarna á milli. Það er eitt af meginmarkmiðunum sem fylgja því frumvarpi að reyna að gera það skiljanlegra og ljósara.

Að því er varðar hv. þm. Mörð Árnason hafna ég því algjörlega að hér hafi verið um ágiskanir að ræða. Við þingmennirnir þrír sem höfum tekið þátt í þessari umræðu lærðum stærðfræði við sama menntaskóla og sumir reyndar við háskóla líka, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, og það þarf ekkert mjög flókna útreikninga til að vinna úr tölum sem liggja fyrir til að geta nálgast það hver kostnaðurinn er við framleiðslu á kWst. ef einvörðungu er verið að ræða um reksturinn. Ég kemst reyndar að tölu sem er einungis 1/3 af því sem hv. þingmaður nefndi áðan. Ég vil samt geta þess að ég bar það undir vísa menn sem ekki tengjast þó Landsvirkjun og þeim fannst þessi einfaldi útreikningur ekki vera fjarri lagi. Það er ekki um ágiskun að ræða.

Síðan er alveg rétt sem hv. þm. Mörður Árnason sagði, og hefur hér áður komið fram, að það er dálítið umhendis að ekki sé hægt að nálgast þessar upplýsingar hjá Landsvirkjun. Þeir bera við skýringum sem í sjálfu sér er hægt að taka gildar, þeir bera við samkeppnisforsendum. Ef menn eru síðan að velta fyrir sér verði til stóriðju gera þær upplýsingar sem koma fram í skýrslum og ársreikningum Landsvirkjunar okkur kleift að reikna okkur mjög nálægt því verði sem menn greiða fyrir til stóriðju.

Það er svo rétt sem hv. þingmaður sagði, og ég hafði reyndar sagt áðan, það er töluvert hátt verð sem menn greiða hér fyrir flutning og dreifingu. Ástæðan er sú að við erum enn að byggja upp (Forseti hringir.) dreifikerfi okkar, samanber sameiginlegt áhugamál okkar um að endurbæta reksturinn. Það kostar peninga, marga milljarða.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 14:59]

Fjárveitingar til þjóðlegra greina við Háskóla Íslands.

Fsp. KaJúl, 465. mál. — Þskj. 740.

[15:05]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Mér er ljúft og skylt að hlaupa í skarðið í forföllum hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur og vil um leið þakka þingmanninum fyrir þessa ágætu fyrirspurn.

Á síðasta kjörtímabili var nokkuð rætt um stöðu íslensku í Háskóla Íslands og reyndar fleiri skyldra greina og sjálfur rakti ég það hér úr ræðustóli hvernig kennslu og starfskröftum í íslenskunni hefði hnignað á svona áratug og jafnvel lengri tíma, sem þá var liðinn.

Á síðasta þingvetri var blessunarlega gripið til aðgerða í þessum málum og séð til þess að í fjárlögum 2007 voru færðar fram 40 millj. kr. til svokallaðra þjóðlegra greina. Hæstv. menntamálaráðherra og fleiri stjórnarsinnar kynntu málið á sínum tíma við almennan fögnuð og hlaut það mikla athygli og hylli.

Nú er komið að því að vita hvað um þetta fé varð og þess vegna spyr Katrín Júlíusdóttir þriggja spurninga um þetta, en í fjárlögum 2007 segir á viðeigandi stað að lagt sé til að „rannsóknarframlög aukist“, með leyfi forseta: „um 40 millj. kr. til að styðja við þjóðlegar greinar við háskólann. Þessar greinar eru m.a. íslenska, íslensk fræði og málvísindi, sagnfræði og íslenskt táknmál,“ þannig að menn viti um hvað er að ræða. Hvort þær eru svo þjóðlegri en aðrar greinar skal ég ekki segja um en eitthvert nafn verður kannski að hafa yfir þær allar.

Í fjárlögum 2008 var þetta ekki endurtekið en vonandi gert eitthvað annað fyrir þessar greinar því að í samningi háskólans og ráðuneytisins um kennslu þar og rannsóknir á árinu 2007 er kveðið á um að ríkið eigi að sjá um að forsendur séu fyrir hendi til að tryggja, með leyfi forseta: „gæði kennslu og rannsókna í greinum sem sérstaka þýðingu hafa fyrir íslenska þjóðmenningu og fræðilega breidd og fjölbreytni í háskólastarfsemi á Íslandi.“

Spurningarnar eru um hvernig þessu fé hefur verið varið, hvaða greinar hafi notið fjárins, hvernig því hafi verið varið í hverri þeirra um sig og hvort ráðherra telji frekari þörf á að styðja þessar greinar í Háskóla Íslands.

[15:08]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég ætla að reyna að svara þessari fyrirspurn frá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur sem er í þremur liðum eins og kom fram áðan.

„1. Hvernig hafa þær 40 millj. kr. verið nýttar sem veittar voru á fjárlögum fyrir árið 2007 á liðnum 02-201-1.01 til að „styðja við þjóðlegar greinar“ við Háskóla Íslands?“

Samkvæmt upplýsingum frá háskólanum runnu þessar 40 millj. kr. óskiptar til hugvísindadeildar Háskóla Íslands. Árið 2007 fékk hugvísindadeild um 595 millj. kr. af rammafjárveitingum til Háskóla Íslands, þar með talið þær 40 milljónir sem hér er um rætt. Almennt er ráðuneytið ekki með bein afskipti af rekstri einstakra deilda Háskóla Íslands og hefur aldrei hlutast til um hvernig skólinn dreifir fjárframlögum sínum milli deilda eða skora. Það hefur oft komið áður fram í umræðum hér á hinu háa Alþingi að auðvitað eru skiptar skoðanir innan háskólans, meðal háskólamanna hvernig háskólinn dreifir því en það er á endanum alltaf háskólinn sem hefur ákvörðunarvald um það hvernig fjárveitingunum er skipt, m.a. á grundvelli þeirrar meginreglu sem við höfum staðfest hér í rammalöggjöf um sjálfstæði háskóla á Íslandi.

Í umræddu tilfelli var ákveðið að sérgreina fjárveitingu til þjóðlegra greina sem kenndar eru innan Háskóla Íslands en í fjárlögum 2007 eru þjóðlegar greinar, eins og fram kom hjá hv. þm. Merði Árnasyni, skilgreindar sem m.a. íslenska, íslensk fræði og málvísindi, sagnfræði og íslenskt táknmál.

„2. Hvaða greinar hafa notið fjárins og hvernig hefur því verið varið í hverri grein um sig?“

Hugvísindadeild Háskóla Íslands skiptist í sjö skorir og segja má að þrjár þeirra teljist bjóða fram nám sem telst til þjóðlegra greina, þ.e. íslenskuskor, sagnfræði- og fornleifafræðiskor og bókmenntafræði- og málvísindaskor. Samkvæmt upplýsingum frá Háskóla Íslands nutu allar þessar skorir fjárins að einhverju leyti. Hins vegar á Háskóli Íslands nokkuð erfitt með að greina nákvæmlega hvernig þessu viðbótarfjármagni hefur verið varið í hverri grein fyrir sig en almennt nutu þær þess með bættum hag milli ára og fjármagnið gerði þeim kleift að bæta fjárhagsstöðu sína verulega. Ég bendi hv. fyrirspyrjanda sérstaklega á að fjárveitingin gerði m.a. íslenskuskor kleift að auglýsa tvö störf sem ráðið var í, þ.e. annars vegar starf lektors í íslenskum miðaldabókmenntum og hins vegar starf lektors í bókmenntum í greininni íslenska fyrir erlenda stúdenta.

„3. Telur ráðherra frekari þörf á að styðja umræddar greinar við Háskóla Íslands?“

Samkvæmt samningi við Háskóla Íslands sem undirritaður var 11. janúar 2007 er gert ráð fyrir umtalsverðum viðbótarframlögum til háskólans eða um 640 millj. kr. árlega frá árinu 2008 til 2010. Í samningnum eru tilgreind sameiginleg markmið samningsaðila og þar segir m.a., með leyfi forseta: „að starfsemi Háskóla Íslands skuli þjóna því markmiði að efla og rækta íslenska menningu, íslenska tungu og menningararf.“

Háskóli Íslands geri síðan ráðuneytinu skriflega grein fyrir því fyrir 31. maí ár hvert hvernig skólanum miðar við að ná þeim markmiðum og öðrum sem sett hafa verið vegna umræddrs samnings og þar eru tilgreind. Á væntanlegum fundi með háskólanum í vor verður sérstaklega skoðaður árangur skólans við að ná þeim markmiðum að efla og styrkja íslenska menningu og menningararf.

Herra forseti. Það hefur verið stefna mín frá upphafi að hlúa vel að íslenskri tungu og merki um það er t.d. frumvarp sem lagt var fyrir þingið og varð að lögum, um að íslensku stofnanirnar fimm, eins og þær voru oft nefndar í umræðunni, voru sameinaðar í eina stofnun, Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Ég tel tvímælalaust að það skref hafi verið rétt og gott. Við munum á komandi haustþingi fá í fyrsta sinn tækifæri hér á hinu háa Alþingi til þess að ræða íslenska málstefnu sem mun birtast í kjölfar fundaraðar sem efnt var til á vegum Íslenskrar málnefndar og stendur nú yfir og lýkur í sumar.

Það hefur því verið stefna mín frá upphafi að hlúa vel að íslenskri tungu, menningararfi okkar, og með því að vera með þetta sérstaka ákvæði í samningnum við Háskóla Íslands er sú stefna enn og aftur staðfest.

[15:13]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Hér var í sjálfu sér hvorki í fyrirspurninni né í framsögunni efast um góðan vilja hæstv. menntamálaráðherra í þessu efni og bæði fyrirspyrjandanum og framsögumanninum er kunnugt um Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og reyndar einnig um það starf sem Íslensk málnefnd hefur unnið af kostgæfni og djörfung núna í vetur. Því má kannski segja að þær upplýsingar hafi verið umframar en það hefði kannski mátt, forseti, mátt beina athyglinni betur að þeim spurningum sem fyrir voru lagðar.

Það er auðvitað ákveðinn vandi á milli þess að Háskóli Íslands eins og aðrir háskólar af hans tagi, þar sem hann er auðvitað algjörlega fremstur, hefur sjálfstæði um sín fjármál — og hins vegar þess að ráðherrann og þingið beini fé til ákveðinna tiltekinna verkefna innan háskólans. Ég verð að segja það eins og er að það eru ekki nógu góð svör eftir að menn hafa talað margt um hinar 40 þjóðlegu milljónir króna á sínum tíma, á síðasta vetri þess kjörtímabils sem þá leið, að geta svo ekki sagt okkur meira um það núna en að þeir í háskólanum telji að allar þessar greinar, þessar fjórar greinar njóti fjárins að einhverju leyti.

Þegar Alþingi Íslendinga ver skattfénu til tiltekinna verkefna eins og hér um ræðir þá eiga skattborgararnir og almenningur á Íslandi heimtingu á að vita hvernig því fé er varið. Ég held að við hljótum að vera sammála um það, ég og menntamálaráðherra. Í þeim samningi sem ég vitnaði til áðan er það skylda ríkisins að tryggja með árlegu viðbótarframlagi á fjárlögum þær fjárhagslegu forsendur sem fyrir hendi þurfa að vera til þess að þessar greinar haldist uppi.

Engu að síður þakka ég fyrir svörin og vona að samræður hæstv. ráðherrans (Forseti hringir.) við yfirvöld í háskólanum í vor leiði betur í ljós hvernig þessu fé hefur verið varið og hvort (Forseti hringir.) vilji Alþingis og þjóðarinnar hefur náð fram að ganga í þessu efni.

[15:15]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Já, það er gott að það er margt undir sólinni og ákveðnir hlutir sem ekki breytast, t.d. virðist ekki breytast að hv. þingmaður skilji svör mín. Ég tel mig engu að síður hafa svarað nákvæmlega því sem lagt var fyrir mig og ég ítreka sérstaklega að við leituðum eftir þessum upplýsingum við Háskóla Íslands þar sem staðfest var að umræddar 40 milljónir, sem skipta okkur miklu máli, renna nákvæmlega í þessar þjóðlegu greinar. Þjóðlegu greinarnar voru m.a. tilgreindar í fjárveitingunni fyrir árið 2007 sem Háskóli Íslands fer síðan eftir.

Það dylst hins vegar engum að meginmarkmið mitt og þeirra sem samþykktu fjárveitinguna er — og ég efast ekki um að hv. þingmaður hafi einmitt greitt atkvæði með fjárveitingunni á þeirri forsendu að féð ætti að fara til þjóðlegu greinanna — fyrst og fremst að byggja og efla íslenska tungu, íslensk fræði og málvísindi. Það er því engin tilviljun að við settum þetta ákvæði inn í samninginn, það er einmitt til þess að fylgja eftir tilteknum markmiðum sem við settum það í lög, sem er reyndar sérstakt tilfelli sem við stóðum frammi fyrir á sínum tíma, en við setjum það í þennan stóra og mikla rannsóknarsamning sem við gerðum við Háskóla Íslands af því að Háskóli Íslands hefur merkilegu hlutverki að gegna í íslensku samfélagi og hann hefur meiri ábyrgð og meiri skyldur gagnvart samfélaginu og sérstaklega þegar kemur að ræktun tungunnar og eflingu hennar og menningararfs okkar.

Það er því alveg tvímælalaust þannig að við erum að styðja við þessar greinar og við munum fylgja því eftir, sérstaklega þar sem það var ríkur vilji Alþingis til þess að styðja við nákvæmlega þessa þætti.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 15:17]

Umræður utan dagskrár.

Niðurstöður vorralls Hafrannsóknastofnunar.

[15:31]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég tel fullt tilefni til að ræða nú um stöðu þorskstofnsins, atvinnuhorfur og aðra þætti sem tengjast þeirri framtíð sem við byggjum á að því er varðar veiðar í fiskveiðilögsögunni, einkanlega úr okkar stærsta nytjastofni, þorskinum sem gefur um 40% af tekjunum í botnfiskveiðinni.

Samkvæmt niðurstöðum úr togararallinu í vor er þess látið getið að heildarvísitala þorsksins hafi hækkað um 12% á milli ára, þ.e. frá því sem var stofnvísitalan í fyrra og það sé einkum vegna eldri árganga þorsksins. Það er í sjálfu sér mjög gott að merki um aukningu í þorskgengd á miðin sem sáust á vertíðinni í fyrra, og margir fiskimenn voru sammála um þá, hafi nú gengið eftir og fiskurinn komi í enn meira mæli, þ.e. stærri fiskurinn, inn á miðin en verið hefur.

Um það eru margir fiskimenn sammála og við höfum séð fyrirsagnir eins og að aflabrögð væru fáránlega mikil og að allar gamlar aflasögur væru hjóm eitt miðað við það sem gerst hefði víða á vertíðarsvæðunum í vetur. Þorskurinn er líka betur á sig kominn, það kemur fram í þessum gögnum að hann sé lifrarmikill og það er auðvitað góð vísbending um að væntanlega gæti hrygning þorsksins tekist vel. Við vitum líka að ætisgöngur hafa sótt inn á Grænlandsmið og þaðan hafa síðan komið göngur á Íslandsmið, það er að gerast núna svo eftir er tekið og a.m.k. annað árið í röð upp að Vesturlandi. Þetta vita fiskimenn og mönnum þykja þetta góðar vísbendingar. Sama er ekki hægt að segja um fiskifræðinga á Hafrannsóknastofnun sem segja beinlínis að fram undan sé sú staða að halda þurfi þorskaflanum gjörsamlega óbreyttum a.m.k. næstu fimm ár, svo vitnað sé í ummæli Björns Ævars Steinarssonar, sviðsstjóra veiðiráðgjafarinnar á Hafró. Hann heldur því einnig fram að langvarandi sókn og einkum í eldri fiskinn í stofninum sé allt of mikil.

Ég er ekki viss um það, hæstv. forseti, að nokkur fiskimaður á vertíðarsvæðunum sé sammála þessu mati fiskifræðingsins á Hafrannsóknastofnun varðandi þorskstofninn eins og hann hefur komið mönnum fyrir sjónir við veiðar í vor. Ég óttast það mjög, og vil láta þess getið hér í fyrri ræðu minni, að á komandi vikum og mánuðum muni brottkast á þorski aukast alveg gífurlega. Ég dreg þá ályktun af því að aflinn er góður en veiðiheimildirnar snarminnka og ég alla vega fæ upphringingar um það að menn séu farnir að velja harkalega úr þorskaflanum, sem er auðvitað fylgifiskur þess þegar heimildirnar eru svo litlar að menn sjá ekki framtíð sinni borgið við veiðarnar.

Við sjáum líka að það hefur verið mikið veitt af ýsu og í togararallinu kemur einnig fram að ýsan virðist nánast í frjálsu falli, hefur dregist saman samkvæmt vísitölum Hafró um 25%. Það gæti þýtt að við þyrftum að skera ýsuna verulega niður á næsta fiskveiðiári. Ég vil því beina þeirri spurningu til hæstv. sjávarútvegsráðherra hvort ekki sé nú, í ljósi margra staðreynda um fiskveiðarnar, rétt að gera skjóta úttekt á því hver hefur verið raunverulegur afli hjá línubátum, netabátum og togurum, þ.e. þeim fáu skipum sem hafa með einhverjum hætti getað einbeitt sér að þorskveiði en þau eru ákaflega fá. Nánast allur flotinn er á svokölluðum skrapveiðum og hefði það þótt saga til næsta bæjar fyrir nokkrum áratugum að svo háttaði til á vertíðinni.

Ég hef líka miklar áhyggjur af því vegna bakslags innan lands að atvinnuástand verði mjög slæmt í sjávarbyggðunum á komandi missirum. Ég hvet þess vegna hæstv. sjávarútvegsráðherra til að fara snarlega yfir þetta mál og láta það ekki dragast fram í júnílok eða júlí að taka ákvörðun um (Forseti hringir.) að lagfæra stöðuna varðandi þorskaflann svo við lendum ekki í sóun á verðmætum sem gæti skipt tugum og jafnvel hundruðum milljóna.

[15:36]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á þessu máli sem er togararallið sem eins og allir vita skiptir mjög miklu máli þegar verið er að

leggja á ráðin um stöðu fiskstofna og ákvarðanir um heildarafla á næsta fiskveiðiári. Ég vil hins vegar leggja áherslu á að þótt þessi rannsókn skipti miklu máli liggur hvorki fyrir hin endanlega fiskveiðiráðgjöf né mat á stöðu fiskstofna og það mun ekki verða fyrr en í byrjun júnímánaðar og þá fyrst verður hægt að hefjast handa við að taka afstöðu til þess.

Þetta togararall færir okkur í raun og veru ekki mjög mikil tíðindi. Það kemur fram í gögnum Hafrannsóknastofnunar að stofnunin telji að þetta staðfesti nokkuð mat hennar á síðasta ári. Það er hins vegar þannig, og er engin ástæða til að gera lítið úr því eins og sumir hafa stundum reynt að gera, að þetta togararall færir líka með sér örlítinn vonarneista um einhverjar jákvæðar breytingar. Það eru engar vísbendingar í þessu ralli um stórkostlegan bata en ég tel að vísbendingarnar séu þó frekar í rétta átt. Í fyrsta lagi höfðum við séð þyngdarminnkun í þorskstofninum undanfarin ár en hér kemur fram að því er ekki að heilsa núna heldur sjáum við sem betur fer frekar þyngdaraukningu í stað stöðugrar þyngdarminnkunar. Í öðru lagi kemur fram, sem líka hlýtur að skipta okkur máli og getur haft áhrif á stöðu hrygningarstofnsins, að vísitala 9–12 ára fisks er hærri nú en í fyrra og tvisvar sinnum hærri en að meðaltali 2001–2006. Af hverju skiptir þetta máli? Þetta skiptir máli af því að það er vísbending um að hrygningarstofninn kunni að vera að stækka. Það hefur oft verið deilt um hvort samhengi sé milli hrygningarstofns og nýliðunar og það er alveg rétt að á einhverjum tímapunkti hefur ekki verið hægt að sýna fram á það, en það er alla vega ljóst að þegar hrygningarstofninn er kominn mjög neðarlega hefur það sannarlega neikvæð áhrif á nýliðunina. Þetta skiptir máli og við vitum líka að eldri fiskur gefur af sér betri hrygningu.

Þegar togararallið sem hér er gert að umræðuefni var undirbúið fór það þannig fram að kallaðir voru saman sérfræðingar Hafró og sjómenn og útvegsmenn og þar var í raun og veru búið til töluvert viðurhlutameira togararall, eins og ég hef oft farið yfir. Bætt var við einum 50 togpunktum, bæði á grunnslóð og líka á djúpslóð, og það var gert í samráði við skipstjóra sem höfðu gagnrýnt mjög hvernig staðið hafði verið að þessu ralli.

Það er líka verið að fara yfir ýmsar forsendur varðandi val á veiðarfærum. Við þekkjum þá gagnrýni sem oft hefur verið uppi um það að ekki hafi verið staðið eðlilega að vali á veiðarfærunum sem notuð hafa verið í rallinu og því er verið að fara yfir það.

Varðandi ýsuna sem hv. þingmaður talaði um áðan þá vitum við að ýsan hefur verið gríðarlega sterk á undanförnum árum og við höfum í raun séð hvert metárið á eftir öðru í útgefnum kvótum í ýsu. Ætli þeir hafi ekki þrefaldast frá því fyrir fáeinum árum síðan? Og hvað ýsuna varðar hefur líka verið einna mikilvægastur í því sambandi hinn gríðarlega sterki 2003 árgangur sem slær öllu við og er langt yfir öll söguleg mörk sem við þekkjum. Það er hins vegar ekki svo að þetta togararall sé vísbending um að ýsustofnar séu að hrynja. Við vissum að ekki væri endalaust hægt að ganga á 2003 árganginn án þess að það hefði einhver áhrif á veiðina til lengri tíma eða útgefna kvóta. En samkvæmt þeim gögnum sem við höfum fyrir framan okkur bendir allt til þess að við verðum áfram með gríðarlega sterkan ýsukvóta sem ætti þess vegna að geta gefið okkur vonir um góða veiði.

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt að eins og sakir standa færir þetta togararall okkur í sjálfu sér ekki mjög mikil tíðindi. Eins og ég sagði áðan eru ýmis jákvæð teikn á lofti. Það er t.d. athyglisvert — af því að við ræddum hér mjög mikið fyrr á þessu ári málefni loðnunnar og hvernig staðið var að loðnuveiðum — að hér kemur fram að heldur meira hafi verið af loðnu í þorskmögum en undanfarin ár. Það kemur líka fram að lifrarstuðullinn hafi verið hærri en áður og allt þetta ætti að vera vísbending um það að fiskurinn sé eitthvað betur haldinn. Þetta eru jákvæð teikn sem rétt er að halda til haga þó að ég sé ekki að segja að þetta togararall færi okkur gríðarleg tíðindi.

[15:41]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Sjómenn og útgerðarmenn og þeir sem hafa starfað í sjávarútveginum hafa lengi efast um gildi togararallsins og allt frá upphafi, en það kemur fram í tilkynningu frá Hafrannsóknastofnun að þetta sé 24. skiptið sem vorrall fer fram. Sjómenn hafa stundum sagt að þetta jafngilti því að ætla sér að beita svokallaðri 17. júní aðferð við manntal á Íslandi en það fer þannig fram að einu sinni á ári, þ.e. á 17. júní, er mannfjöldinn í miðbæ Reykjavíkur talinn og út frá því er reiknaður út mannfjöldi á Íslandi. Það fer síðan eftir veðurfari og tíðarfari hversu margir Íslendingar eru til samkvæmt þeim mælingum, þ.e. hve margir mæta í bæinn.

Það hefur nefnilega margt fleira áhrif á veiðarnar á fyrir fram ákveðnum þorskslóðum en eingöngu það hvort menn kasti þar og hafi fengið fisk fyrir 20 árum, 10 árum, 5 árum eða einum degi. Það kemur fram í þessari skýrslu að breyting á hitastigi veldur því m.a. að breyting er að verða á fiskgengd. Það er því fleira sem skiptir máli en menn vilja stundum vera láta í þessum togararallsmælingum.

Hæstv. sjávarútvegsráðherra sagði áðan um ýsuna að hún hefði verið gríðarlega sterk og þolað mikla veiði en hún væri ekki að hrynja. Við skulum þá vera minnug þess að þegar sjávarútvegsráðherra lagði til 30 þúsund tonna veiði í ýsu tvö ár í röð var ekki hlustað á það heldur var veitt 50% og stundum meira en ráðlagt var. Árin á eftir margfölduðust heimildirnar í ýsu. Það voru engin tengsl á milli veiðanna á ýsunni þá og heimildanna sem á eftir komu. Þessir sterku árgangar komu upp úr mikilli veiði sem þó var reynt að hamla og ef við hefðum farið eftir þeim ráðleggingum sem Hafrannsóknastofnun veitti (Forseti hringir.) í ýsuveiðum á þeim tíma værum við sennilega verr sett í dag.

[15:43]

Guðný Hrund Karlsdóttir (Sf):

Herra forseti. Stofnmælingar, mæling botnfisks á Íslandsmiðum sem fór fram 26. febrúar til 18. mars sl. mætir mikilli gagnrýni og er sú gremja að mörgu leyti skiljanleg þegar á sama tíma og þorskstofninn mælist slakur er mokveiði af feitum og vænum fiski á miðunum. Fáir efast samt um mikilvægi þess að fagleg og nákvæm rannsókn fari fram á fiskstofnunum. Hefur Hafrannsóknastofnun verið að reyna að taka tillit til þeirrar gagnrýni sem fram hefur

komið, t.d. með þeim 50 aukatogum sem bætt var við núna síðast og eru til bóta.

[15:45]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Enn einu sinni ræðum við hér mál sem er okkur öllum ofarlega í huga og skiptir þjóðarbúið miklu máli, þ.e. að það takist að efla þorskstofninn þannig að veiðar geti aukist. Það hefur gríðarleg áhrif á þjóðarhag og á atvinnuástandið, ekki síst á landsbyggðinni. Hæstv. ráðherra sagði hér áðan að í vorralli Hafró væri vonarneisti um betri stöðu. Það er þó alla vega einhvers virði að heyra hæstv. ráðherra segja það. En auðvitað hefðum við viljað að miklu meira af jákvæðum fréttum bærust eftir að sá leiðangur var farinn.

Ég vil lýsa ánægju með að gerð hefur verið ákveðin breyting á togararallinu. Ný svæði hafa verið tekin inn og það er til bóta. Það gerir það að verkum að maður hefur meiri trú á því að meira sé að marka þessa rannsókn, þetta svokallaða vorrall, en kannski oft hefur verið. Ég get tekið undir það, sem hér hefur komið fram, að maður fær mjög miklar fréttir af gríðarlega mikilli fiskgengd og þeim sem starfa við þessa atvinnugrein þykir súrt í broti að geta ekki veitt meira þegar þeir horfa upp á ástandið jafngott og raun ber vitni.

Ég held að ríkisstjórnin ætti að leita í smiðju til Framsóknar og kíkja á mótvægisaðgerðirnar sem við lögðum til hér á dögunum og vita hvort þær geti ekki komið að gagni í sambandi við frekari mótvægisaðgerðir (Forseti hringir.) en þær sem kynntar hafa verið fram til þessa, þær eru nefnilega frekar veikar.

[15:48]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Þykjustuvísindamenn ráða nú ferð hjá Hafró. Vinnubrögð svokallaðra vísindamanna eru óvönduð og njóta ekki trausts skipstjórnarmanna og annarra sjómanna. Menn muna varla eftir öðrum eins aflabrögðum og hafa verið síðustu tvo mánuðina á þorski sem á að vera í útrýmingarhættu og er í sögulegri lágmarksúthlutun frá því í fyrra stríði eða þar um bil.

Það er ómögulegt að ætla að nota eina tegund af veiðarfærum til að mæla þorskstofninn eða aðrar tegundir í sjónum. Það þarf að taka tillit til fleiri veiðarfæra. Við notum línu, net, snurvoð og handfæri á grunnslóð, á djúpslóð notum við, og reyndar á grunnslóð líka að hluta, troll, línu og net. Það er ekki hægt að mæla þorskstofninn eða aðra fiskstofna með þessum hætti.

Maður hefur stundum spurt sig að því hvort hæstv. sjávarútvegsráðherra, Einar Guðfinnsson, sé varðhundur Hafró eins og hann er varðhundur LÍÚ-klíkunnar í öllum málum sem snúa að sjávarútvegi. Ef LÍÚ-klíkan leggur blessun sína yfir gjörningana þá er hann nánast ævinlega eins og hundur í bandi.

Rökin fyrir því að skera niður þorskstofninn voru á þann veg að menn ætluðu að draga úr veiðum og nota þetta í hafræðilegum tilgangi. Þeir töldu að það mætti draga úr vinnu á landsbyggðinni og tekjum af því það væri svo mikil þensla í þjóðfélaginu og LÍÚ ætlaði sér, með því að skera niður þorskkvótann, að ná (Forseti hringir.) restinni af veiðiheimildunum sem voru til víða á landsbyggðinni.

[15:50]

Illugi Gunnarsson (S):

Herra forseti. Ég get ekki tekið undir þær hugrenningar hv. síðasta ræðumanns að hjá Hafrannsóknastofnun og sjávarútvegsráðherra hafi eitthvað annað verið á ferðinni en það að vilja haga fiskveiðum á Íslandsmiðum með sem bestum og vísindalegustum hætti. Hitt er síðan alveg rétt að þær ákvarðanir hafa valdið miklum búsifjum á landsbyggðinni og þess er óskandi og það er vonandi að þær fréttir sem berast af miðunum séu vísbending um að við getum aukið þorskveiðina fyrr en ætlað var. (Gripið fram í.)

Ég tel mikilvægt að hlusta á sjónarmið eins og þau sem komu fram hjá hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni sem í krafti mikillar reynslu og þekkingar á þessum málum hefur bent á að við þurfum t.d. að hafa áhyggjur af því hvort brottkast kunni að aukast við þær aðstæður þar sem þorskstofninn og þorskveiðin er þetta lítil á meðan veiði í öðrum tegundum eins og ýsu er mikil. Það er rétt að hafa þetta í huga.

Um leið vil ég ítreka þá skoðun mína, sem hefur margoft komið fram, að ég tel að við verðum að gera þær breytingar á umhverfi hafrannsókna á Íslandi og Hafrannsóknastofnunar að kalla fram meiri og betri vísindalegar umræður um þetta mikilvæga hagsmunamál okkar Íslendinga. Á meðan um er að ræða einungis eina ríkisrekna stofnun sem hefur allt að því einokunarstöðu í þessari vísindagrein er við því að búast — og það er eðlilegt að uppi séu raddir sem hafa áhyggjur af og telja, og oft með góðum rökum, að ekki sé haldið rétt á. Ég er enginn dómari í slíkri sök og get ekki tekið afstöðu sem slíka. En ég tel affarasælast fyrir okkur að huga vel að því — í kjölfar þeirra skynsamlegu breytinga sem núverandi sjávarútvegsráðherra hefur gert, að auka aðgengi vísindamanna annarra en Hafró að gögnum — að skoða í fullri alvöru hvort við getum byggt upp, innan vébanda Háskóla Íslands, Háskólans á Akureyri eða annarra slíkra menntastofnana, (Forseti hringir.) getu til að veita Hafrannsóknastofnun það aðhald sem nauðsynlegt er til að fá betri og öruggari niðurstöður í einu mikilvægasta hagsmunamáli okkar Íslendinga.

[15:52]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni fyrir að nefna hér þær vísbendingar sem koma fram í nýjasta togararalli um stöðu þorskstofnsins. Vissulega ber að fagna því að nokkrar jákvæðar vísbendingar koma þar fram um bætta stöðu ákveðins hluta stofnsins að minnsta kosti.

Ég vil þó taka undir orð hv. þm. Björns Vals Gíslasonar um þann ágreining sem ríkir um gildi þessa togararalls, m.a. vegna aðferðafræðinnar sem notuð er. Háværar kröfur hafa verið uppi um að víkka þurfi þær aðferðir út þannig að þær njóti meiri trúnaðar hjá sjómönnum.

Ég vil líka leggja áherslu á það sem við höfum lagt hér fram, þingmenn Vinstri grænna, um nánara samstarf á milli sjómanna, rannsóknaraðila og útgerðarmanna um stöðu og

mat á fiskstofnunum. Við höfum einmitt lagt til þá hugmyndafræði að sjómenn græði hafið, að það sé beintengt. Og þar finnst mér enn skorta á.

Ég vil líka vekja athygli á því að með niðurskurði á þorskheimildum þrengdi hæstv. sjávarútvegsráðherra flotanum inn í meiri og harðari ýsuveiðar. Að því er ég best veit voru stærðarmörk á þeirri ýsu sem mátti veiða skorin niður og það kemur okkur kannski í koll síðar meir.

Þá vil ég í lokin, herra forseti, draga athygli að því að hækkanir á verði olíu stefna Hafrannsóknastofnun í mikinn vanda. Talað er um 50 millj. kr. aukningu (Forseti hringir.) á kostnaði vegna þeirrar hækkunar. Ég spyr ráðherra: Verður þeim bætt þetta upp (Forseti hringir.) eða verður Hafrannsóknastofnun að skera niður veiðidaga um 10 eða 20 á árinu?

[15:55]

Gunnar Svavarsson (Sf):

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður hv. þingmenn að gefa ræðumönnum tóm til að tala máli sínu.)

Þakka þér fyrir það, virðulegi forseti. Það veitir ekki af að það sé hljóð þegar maður fer í þessi mál hér.

Við ræddum hér í síðustu viku, að mig minnir, um stofnmælingarnar hjá Hafró. Það er svolítið sérstakt, forseti, að það er eins með þetta eins og greiningardeildirnar, efnahagsskrifstofuna og Seðlabankann, að þingheimur hefur á því sínar skoðanir, ef svo má segja, hvernig fræðigreininni vindur fram.

Það er mjög merkilegt, virðulegi forseti, hvað við þingmenn erum miklir fræðimenn hver á sínu sviði í þessum efnum og getum deilt á fræðimannasamfélagið, ekki bara í þessu heldur fjölmörgu öðru. Við hljótum að fagna því sérstaklega, forseti, hvað við þingmenn erum vel að okkur á öllum þessum fjölmörgu fræðisviðum — þá er um þverpólitíska samstöðu að ræða í þeim efnum, hvað þingheimur er góður.

En niðurstaðan er — og ég heyri að þingheimur hlær — eins og hér hefur komið fram og Hafró segir, að stofnmælingin í ár gefa svipaða niðurstöðu og undanfarin ár hvað varðar magn og útbreiðslu. Á sama tíma kemur hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson inn á það að reynslan sýni hins vegar að menn séu nú að velja úr þorskaflanum og brottkast aukist og um leið sé mikið veitt af ýsu og menn séu hálfpartinn í einhverju skrapi.

Það má vel vera að menn ástundi það. Ég vil hins vegar taka undir það sem hér hefur verið sagt, og var sagt síðasta sumar þegar við fórum yfir þessa hluti með háskólann og Hafró, að ef við ætlum að hafa eitthvert haldreipi í tölfræðilegum rannsóknum þá er það Hafró sem gefur línuna og síðan er það ráðuneytisins, og þá þingsins þess (Forseti hringir.) vegna, að koma að úrvinnslu úr slíkum rannsóknum. (Gripið fram í.)

[15:57]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti.

(**Forseti** (MS)**:** Forseti biður þingmenn að gefa hljóð í salnum.)

Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér er og sérstaklega vil ég þakka hv. þm. Gunnari Svavarssyni fyrir einkar skemmtilegt innlegg. Ég get aftur á móti ekki tekið undir að æskilegt sé að við tölum niður til sérfræðiþekkingar þingmanna. Sjálfur ber ég mikla virðingu fyrir sérfræðiþekkingu ýmissa þingmanna á ýmsum málum og þar á meðal virði ég þekkingu hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar á sjávarútvegsmálum.

Ég held að það sé mjög mikilvægt að þjóðin hafi traust á þeim rannsóknum sem eru á lífríki í hafinu og það er brotalöm í því trausti. Í tillögum sem við framsóknarmenn lögðum fram á síðasta ári varðandi mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar lögðum við einmitt til að veitt yrði aukið fé til hafrannsókna og þá einkanlega að gert yrði ráð fyrir því að að mati á þessum rannsóknum kæmu útvegsmenn, sjómenn og vísindamenn saman í fagráði.

Við verðum að fara einhverjar slíkar leiðir. Ég hef ekki sérfræðiþekkingu á þessu sviði. Með frammíköllum í salnum hefur verið spurt hvort menn hafi migið í saltan sjó, það hef ég ekki gert. Ég hef ekki þá þekkingu sem margir hér inni búa yfir á sjávarútvegsmálum.

Ég geri mér hins vegar fullkomlega grein fyrir að við þurfum að leggja meira í hafrannsóknir. Við þurfum að ná trausti sjómanna á rannsóknunum. Ég kalla líka eftir því, sem mjög hefur vantað, að ríkisstjórnin standi við fyrirheit um endurmat á mótvægisaðgerðum vegna aflabrestsins. Það er greinilegt að (Forseti hringir.) mörg byggðarlög fara mjög illa út úr þessum aðstæðum og við framsóknarmenn lögðum upphaflega til að ekki yrði gengið jafnlangt og gert er.

[15:59]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Menn búa auðvitað að lífsreynslu sinni og ekki ætla ég þingmönnum, sem eru vel gefnir, það að gera lítið úr því að menn læri svo lengi sem þeir lifa. Hér í salnum eru þrír skipstjórnarmenn að mér meðtöldum sem hafa stundað fiskveiðar í áratugi og margir hafa komið á sjó, eins og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson o.fl., og stundað fiskveiðar. Við drögum lærdóm af því sem við höfum lifað og þeirri þekkingu sem við höfum aflað okkur.

Það er einfaldlega þannig, hæstv. forseti, að langflestir sem stunda fiskveiðar og ég tala við — og ég vænti þess að hæstv. sjávarútvegsráðherra eigi einhverja trúnaðarvini sem segja honum satt, sem hringja í hann annað slagið og segja honum hvað er að gerast, sem segja frá því, þótt þeir vilji ekki láta nafns síns getið á opinberum vettvangi, að þeir hafi verið beðnir um að velja allan fisk undir tveim kílóum úr aflanum. Ég vænti þess að hæstv. sjávarútvegsráðherra viti hvað er á ferðinni og átti sig á því hvað verður á ferðinni á næstu vikum og mánuðum.

Þess vegna vil ég ræða það að farið verði í endurmat á stærð þorskstofnsins og endurmeta hann á raunverulegum veiðum til þess að reyna að átta okkur á því hvort við getum ekki aukið þorskaflann eitthvað og komið þannig í veg fyrir sóun verðmæta — geysilega sóun verðmæta sem einnig þýðir að engin uppbygging á sér stað með niðurskurði á þorskaflanum eins og við stöndum frammi fyrir núna. Þetta er staðreynd máls og ég trúi því ekki að svo illa sé komið fyrir sjávarútvegsráðherra að hann eigi enga trúnaðarvini í röðum sjómanna.

[16:02]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég er svo lánsamur að ég á mjög marga trúnaðarvini í hópi sjómanna og útgerðarmanna og það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði, ég held að það sé skoðun mjög margra þeirra að meira sé af þorski í sjónum og meira af fiski í sjónum en vísindamenn okkar telja.

Út af fyrir sig er það ánægjulegt. Þá fyrst væri ástæða til að hafa alvarlegar áhyggjur ef það væri skoðun sjómanna að staða fiskstofnanna væri verri en Hafrannsóknastofnun er að mæla. Út af fyrir sig er það heilmikil viðurkenning á því sem við höfum verið að gera á undanförnum árum, sú skoðun sem hv. þingmaður hefur haldið fram, um það að staða þorskstofnsins sé betri en Hafrannsóknastofnun mælir. Það út af fyrir sig ætti að vera okkur heilmikil örvun vegna þess að hv. þingmaður er einhver reyndasti skipstjórnarmaður og fiskimaður sem við vitum um.

En ég vil hins vegar mótmæla því sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson sagði um Hafrannsóknastofnun. Menn geta haft ýmsar skoðanir á því sem þar er verið að gera og það er fyllilega eðlilegt að menn gagnrýni það. En að kalla þá vísindamenn sem þar starfa — menn sem hafa margra ára nám að baki, menn sem hafa starfað með sjómönnum árum og áratugum saman — þykjustuvísindamenn sæmir ekki einu sinni hv. þm. Grétari Mar Jónssyni. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um það. Þetta er honum til rækilegrar skammar og ég vonast til þess að hann verði maður til þess að draga þessi orð sín til baka.

Hv. þingmaður sagði að ég væri varðhundur Hafrannsóknastofnunar. Ég hef nú heyrt þessa orðaleppa frá honum áður. En tökum nú þessa ákvörðun mína um hámarksþorskafla. Ákvörðun mín var 130.000 tonn. LÍÚ lagði til 150.000 eða 160.000 tonn. Hv. þingmaður flutti hér tillögu í þinginu um 170.000 tonn.

Það er nú bara þannig að hv. þm. Grétar Mar Jónsson og LÍÚ eru greinilega miklu meira sammála í þessum efnum heldur en ég. Er þá hv. þingmaður orðinn varðhundur LÍÚ? Er það vegna þess að LÍÚ lagði til 160.000 tonn að hann fór hér fram í þinginu og lagði til 170.000 tonn? Ég er ekkert að ætla honum það út af fyrir sig þó ég viti að hann mundi sjálfur draga þessa ályktun.

Ég vil vekja athygli á því að við höfum verið að fara í gegnum þetta togararall. Það er búið að gjörbreyta því. Það er búið að styrkja það. Það er búið að leggja í það stóraukið fé. Og það ætti þess vegna að leiða til þess (Forseti hringir.) að við værum með öruggari mælingu á þorskstofninum. Er það ekki það sem þetta mál allt saman snýst um? (**GMJ:** En önnur veiðarfæri?)

Út af dagskrá var tekið 6. mál.

Fundi slitið kl. 16:04.

92. FUNDUR

miðvikudaginn 16. apríl,
að loknum 91. fundi.

Dagskrá:

1. Kosning fimm manna og jafnmargra varamanna í stjórn Ríkisútvarpsins ohf. til eins árs, að viðhafðri hlutfallskosningu, skv. 8. gr. laga nr. 6 1. febr. 2007, um Ríkisútvarpið ohf.

2. Varnarmálalög, stjfrv., 331. mál, þskj. 890, frhnál. 896. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

Fjarvistarleyfi:

Birgir Ármannsson, 9. þm. Reykv. s.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Kristján L. Möller samgrh., 3. þm. Norðaust.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Kosning fimm manna og jafnmargra varamanna í stjórn Ríkisútvarpsins ohf. til eins árs, að viðhafðri hlutfallskosningu, skv. 8. gr. laga nr. 6 1. febr. 2007, um Ríkisútvarpið ohf.

Fram komu tveir listar sem á voru jafnmörg nöfn og menn skyldi kjósa. Samkvæmt því lýsti forseti yfir að kosin væru án atkvæðagreiðslu:

Aðalmenn:
Ómar Benediktsson (A),
Margrét Frímannsdóttir (A),
Svanhildur Kaaber (B),
Kristín Edwald (A),
Ari Skúlason (A).

Varamenn:
Signý Ormarsdóttir (A),
Eva Bjarnadóttir (A),
Dagný Jónsdóttir (B),
Sigurður Aðils Guðmundsson (A),
Lovísa Óladóttir (A).

Varnarmálalög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 331. mál (heildarlög). — Þskj. 890, frhnál. 896.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[16:08]

Árni Páll Árnason (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Starf íslenskra stjórnvalda að öryggis- og varnarmálum hefur um áratuga skeið byggt á ólögfestum venjum og ekki sætt lýðræðislegu eftirliti með fullnægjandi hætti. Sem dæmi má nefna að heildarumfang samninga sem íslensk stjórnvöld gerðu við Bandaríkjamenn um landvarnir 1951 varð Alþingi ekki ljóst fyrr en eftir brottför varnarliðsins 2006, 55 árum seinna.

Með setningu laga um varnarmál er bundinn endir á

þetta ástand. Nú verða heimildir stjórnvalda til aðgerða á sviði varnarmála í fyrst sinn takmarkaðar með lögum og gagnsæi og lýðræðislegt eftirlit með þeim tryggt. Þá er í fyrsta sinn leitt í lög að starf Íslendinga að varnarmálum skuli einungis vera borgaralegs eðlis og það aðskilið frá almennri öryggisgæslu lögreglu og landhelgisgæslu. Þessi tímamótalöggjöf er því kærkomin fyrir alla áhugamenn um sjálfstæða utanríkisstefnu þjóðarinnar. Nú er endanlega bundinn endir á tíma kalda stríðsins í íslenskum varnarmálum.

[16:09]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er verið að koma stjórnsýslu varnarmála í ákveðinn farveg í framhaldi af því að herinn fór og við Íslendingar tökum á okkur mikla ábyrgð varðandi varnir landsins á friðartímum. Því er þessu fyrirkomulagi komið á sem í raun var hafin vinna við í tíð Framsóknarflokksins í utanríkisráðuneytinu. Ég tel því að hér hafi verið haldið ágætlega á málum og því styðjum við framsóknarmenn þetta frumvarp og trúum því að það sé skynsamlegt að fara þá leið sem hér er farin.

[16:10]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Að frumvarpi þessu samþykktu er Ísland endanlega fastreyrt sem hlekkur í hernaðarkeðju NATO án þess að um það hafi farið fram lýðræðisleg umræða eða pólitískt samráð eins og lofað var þegar bandarískri herinn fór loks af landi brott 2006. Með frumvarpinu er gengið lengra í hervæðingu, sannkallaðri NATO-væðingu en áður hefur verið gert og NATO er færður óútfylltur tékki á ríkissjóð til heræfinga og til rekstrar hernaðarmannvirkja hér á landi. Þá miklu fjármuni ætti að nota til brýnni verkefna sem lúta að öryggi borgaranna svo sem löggæslu og til starfsemi landhelgisgæslu og björgunarsveita.

Hér er mörkuð sú stefna að Íslendingar, sem eru herlaus þjóð, taki fullan þátt í aukinni vígvæðingu í heiminum í stað þess að leggja lóð á vogarskálar friðar og afvopnunar. Allt byggir þetta á forsendum hernaðarbandalagsins NATO en ekki á íslenskum öryggishagsmunum enda liggur boðað hættumat ekki fyrir.

Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs greiða atkvæði gegn þessu frumvarpi.

Frv. samþ. með 41:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BjH, BjörkG, BBj, DPál, EKG, EMS, EÓÁ, GMJ, GSB, GAK, GÁ, GHK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, MÁ, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, SVÓ, StB, VS, ÞKG.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BVG, JBjarn, KolH, PN.

15 þm. (ÁMM, BÁ, BJJ, BjarnB, EBS, GuðbH, GÞÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KLM, SJS, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 907).

Fundi slitið kl. 16:12.

93. FUNDUR

fimmtudaginn 17. apríl,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Þjóðskjalasafn Íslands, stjfrv., 544. mál, þskj. 845. — 1. umr.
3. Lánasjóður íslenskra námsmanna, stjfrv., 545. mál, þskj. 846. — 1. umr.
4. Opinberir háskólar, stjfrv., 546. mál, þskj. 847. — 1. umr.
5. Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, stjfrv., 521. mál, þskj. 822. — 1. umr.
6. Póst- og fjarskiptastofnun, stjfrv., 522. mál, þskj. 823. — 1. umr.
7. Fjarskipti, stjfrv., 523. mál, þskj. 824. — 1. umr.
8. Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, stjtill., 519. mál, þskj. 820. — Fyrri umr.
9. Landeyjahöfn, stjfrv., 520. mál, þskj. 821. — 1. umr.
10. Umferðarlög, stjfrv., 579. mál, þskj. 895. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
11. Aðild starfsmanna við samruna félaga yfir landamæri, stjfrv., 533. mál, þskj. 834. — 1. umr.
12. Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, stjtill., 534. mál, þskj. 835. — Fyrri umr.
13. Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, stjtill., 535. mál, þskj. 836. — Fyrri umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Geir H. Haarde forsrh., 1. þm. Reykv. s.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Birgir Ármannsson, 9. þm. Reykv. s.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.

Tilhögun þingfundar.

[10:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna framhalds fundarhalda í dag vil ég geta þess að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga mín að þingfundurinn geti staðið lengur í dag þar til umræðu um dagskrármálin er lokið.

[10:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég ætlaði að vekja athygli á því að í dag er auglýst samgönguþing sem er skipulagt með löngum fyrirvara. Þar eru mörg áhugaverð erindi um samgöngur og byggðaþróun og að mínu mati mikilvægt fyrir þingmenn að þeir geti tekið þátt í slíkum viðburði, hlustað á það sem þar er til umfjöllunar, tekið þátt í umræðum og skoðanaskiptum, ekki síst á því málasviði sem menn eru sérstaklega að vinna að. Það er því bagalegt að einmitt á þessum degi, á sama degi og árlegt samgönguþing er skipulagt, skuli dagskrá þingsins vera skipulögð með þeim hætti að samgöngu-

ráðherra sé að mæla fyrir ekki færri en sex þingmálum. Þannig er óhægt um vik fyrir þingmenn, ekki síst fyrir þá sem sitja í samgöngunefnd, að taka þátt í samgönguþingi. Mér finnst það sérkennilegt ráðslag. Fyrr í vetur var umræða um það að setja ekki þingfund ofan í umhverfisþing og þó ekki sé ætlast til að þingfundur sé felldur niður hefði mátt sníða dagskrá þingfundar þannig að nákvæmlega þessi mál rækjust ekki á.

Virðulegi forseti. Ég vildi vekja athygli á þessu og mér finnst þetta mjög bagalegt.

[10:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill vegna þessara orða geta þess að ekki hafði verið haft samráð um það þinghald sem hér er nefnt við forseta, auk þess sem formenn þingflokka höfðu vitneskju um þá dagskrá sem gert var ráð fyrir og engar athugasemdir voru gerðar við dagskrána og þar á meðal það að hæstv. samgönguráðherra mælti fyrir málum.

[10:35]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Vegna síðustu orða hæstv. forseta vil ég taka fram að þingflokksformenn þurfa að fá upplýsingar á þingflokksformannafundum um þá hluti sem hér eru til umfjöllunar. Ef haldið er samgönguþing, sem gert er ráð fyrir að þingmenn úr samgöngunefnd sitji, á sama tíma og verið er að setja á dagskrá málefni samgönguráðherra — það er ekki hægt að gera þá kröfu til þingflokksformanna að þeim sé það kunnugt. Það verður að vera í verkahring stjórnar þingsins að upplýsa um slíka hluti og tryggja að slíkir árekstrar verði ekki.

Það hefur ekki verið borið undir þingflokksformenn hvort vera eigi lengdir fundir í dag eða ekki. Ég legg því til að hæstv. forseti kalli þingflokksformenn saman og ræði þetta á þeim vettvangi, hvort fundur verður lengdur eða ekki en beri það ekki undir atkvæðagreiðslu allsendis óundirbúið. Engir þingmenn gerðu ráð fyrir því fyrir fram að hér yrði lengdur fundur enda hafði það ekki verið rætt á síðasta fundi þingflokksformanna.

[10:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna orða hv. þingmanns vill forseti geta þess að það var einmitt rætt. Forseti gerði grein fyrir því að búast mætti við lengri fundum á þriðjudegi og fimmtudegi. Forseti kannast ekki við að ekki hafi legið fyrir upplýsingar um að svo kynni að fara að fundur yrði lengri í dag. En að sjálfsögðu fer það allt eftir framvindu umræðunnar hvort við þurfum á löngum degi að halda í dag.

[10:37]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þá biðjast afsökunar á því ef ég er að fara með fleipur í ræðustóli Alþingis. En þær upplýsingar sem ég hef frá þingflokksformannafundum eru þær að ekki hafi verið tekin ákvörðun um lengdan fund í dag.

En það eru aðrir hlutir sem líka rekast á við dagskrá þingsins í dag. Þar vil ég nefna aðalfund Ríkisútvarpsins ohf. sem er boðaður kl. tvö. Samkvæmt nýjum lögum er þingmönnum heimilt að sitja fund þessarar nýju stofnunar. Það er eðlilegt að þingmenn hafi löngun til þess að sitja þennan fund. Ég gerði jafnvel ráð fyrir því að hæstv. menntamálaráðherra ætli að sitja hann. Mér fyndist óeðlilegt að hún gerði það ekki. Á sama tíma eru á dagskrá þrjú afar mikilvæg mál sem hæstv. menntamálaráðherra ætlar að tala fyrir. Ég veit ekki hvernig hæstv. ráðherra eða stjórn þingsins ætlar að samræma þessa hluti fyrir utan það að eftir því sem mér skilst munu þingmenn Norðvesturkjördæmis vera á leið út á land í kjördæmi sitt að ræða við sveitarstjórnarmenn um miðjan dag. Ég sé ekki annað en hér rekist hvað á annars horn í stjórn þingsins í dag, hæstv. forseti.

[10:38]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég kem upp til að ítreka þær athugasemdir sem hér hafa verið bornar fram um skipulag þinghalds í dag. Ég óska eftir því, hæstv. forseti, að það verði borið undir atkvæði fundarins hvort hér eigi að vera lengdur fundur í dag fyrst hæstv. forseti er ekki tilbúinn til að fallast á þá eðlilegu tillögu, sem hér kom fram, að boðað yrði til fundar með formönnum þingflokka til að ræða skipulag þinghaldsins í dag.

[10:39]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Óskað hefur verið eftir að greiða atkvæði um tillögu forseta um lengingu fundartíma í dag og verður orðið við þeirri ósk.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:40]

Afbrigði um 4. mgr. 10. gr. þingskapa samþ. með 26:6 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁKÓ, ÁRJ, BjH, EKG, EÓÁ, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, ISG, JóhS, KHG, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, StB, ÞKG.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN.

31 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, BVG, EMS, EBS, GHH, GHK, GSv, HöskÞ, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, MS, MÁ, ÓN, SÖE, SJS, SVÓ, VS, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:41]

10. dagskrármál var of seint komið fram. — Samþ. með 34 shlj. atkv. að taka það til meðferðar.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Frumvarp um matvæli.

[10:42]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Núverandi ríkisstjórn hefur heimilað staðfestingu á viðaukum á bókunum EES-samningsins. Þar er um að ræða viðauka I og hins vegar upptöku löggjafar Evrópusambandsins um matvæli og fóður. Þetta var staðfest 26. október sl. með fyrirvara um samþykki Alþingis.

Þegar þessi vegferð hófst árið 2005 var það álit uppi að

áhrifin á íslenskan landbúnað, á kjötiðnað, yrðu ekki mikil þar sem þetta snerti ekki tolla og tollvernd. Það yrðu áhrif VTO-samninga sem mundu fyrst og fremst auka samkeppni að utan á kjöt- og mjólkurvörumarkaði. Nú fullyrða hagsmunaaðilar landbúnaðarins, bæði mjólkur- og kjötiðnaðarins, að þessi matvælalög Evrópusambandsins muni dauðrota og eyðileggja íslenskar kjötvinnslur. Á íslenska kjötmarkaðnum framleiða íslenskir bændur í dag 25 þús. tonn en innflutningur á lægri tollum hefur numið 3–4% eða 700–800 tonnum. Nú er fullyrt að afleiðingar verði þær að innflutningur á kjöti kunni að aukast um 6–7 þús. tonn, fari í 25–30% af neyslunni. Þetta varðar störf þúsunda manna á Íslandi.

Enn fremur fullyrða þeir að fæðuöryggi verði ógnað. Hér verði sýkingar vegna sjúkdóma tíðari. Sé þetta rétt er öllum íslenskum landbúnaði ógnað og neytendum um leið. Þessi óvissa umræða er ekki boðleg og því ber Alþingi skylda til að afgreiða ekki frumvarp hæstv. ráðherra á þessu þingi og skoða aðstæður og áhrif löggjafarinnar vel. Ég vil í fyrsta lagi mælast til þess við hæstv. ráðherra, ríkisstjórn og Alþingi að áhættumat fari fram um matvælaöryggi neytenda, enn fremur hvort dýraheilbrigði sé ógnað. Í öðru lagi: Mun innflutningur á hráu kjöti verða svona risavaxinn eins og afurðastöðvarnar fullyrða? Í þriðja lagi: Hverjar verða þá mótvægisaðgerðir stjórnvalda og landbúnaðarins?

Hér er skýr krafa um að íslenskur landbúnaður, sem á mjög trygga neytendur, (Forseti hringir.) fái tíma til að merkja allar íslenskar vörur með fána eða sérmerkingu bæði í verslunum og á hótelum. (Forseti hringir.) Þetta gera t.d. grænmetisbændur í dag og neytendur kunna að meta það. Ég skora á hæstv. landbúnaðarráðherra og ríkisstjórn að fara varlega í þessu (Forseti hringir.) máli og gefa okkur allan þann tíma sem við þurfum.

[10:44]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Herra forseti. Eins og okkur hv. þingmanni er báðum kunnugt hefur verið farið afskaplega varlega í þessu máli. Það mál sem hér um ræðir á sér afar langa forsögu og að því hefur verið unnið árum saman og reynt að fara yfir þá þætti sem hv. þingmaður gerði m.a. að umræðuefni. Eitt af því sem var m.a. skoðað sérstaklega var þetta áhættumat sem hv. þingmaður kallaði eftir. Gert var áhættumat varðandi búfjársjúkdómana og niðurstaða þess áhættumats var sú að áhættan væri lítil eða engin.

Auðvitað geta menn aldrei fullyrt að engin áhætta felist í einhverjum viðskiptum með vörur. Við vitum t.d. að þessi innflutningur sem nú á sér stað á kjöti, á 600–800 tonnum, sem fer fram núna á grundvelli WTO og ESB-samninga — það má segja sem svo að því geti fylgt einhver áhætta. En við reynum að halda henni í lágmarki. Það er hins vegar rétt hjá hv. þingmanni að við erum með mjög heilbrigða stofna og við munum tryggja það eins og mögulegt er að vernda þá áfram, og ekki verður slegið neitt af í þeim efnum. Þess vegna er m.a. svo mikilvægt að við getum afgreitt þessi lög núna til að sækja okkur þær viðbótartryggingar sem allar forsendur eru fyrir að við getum sótt okkur.

Ég var á ráðstefnu í gær sem Matís og Matvælastofnun efndu til. Þar kom fram að þróun varðandi t.d. kampýló-bakter- og salmonellusjúkdóma er svipuð hér og á Norðurlöndunum og bæði Finnar og Svíar hafa sótt sér slíkar viðbótartryggingar vegna innflutningsins og það hefur gengið vegna þessara ástæðna. En það er hins vegar alveg ljóst mál að ekki er hægt að sækja á um slíkar heimildir fyrr en fyrir liggur löggjöf Alþingis og því er svo mikilvægt að reyna að ljúka þessu núna.

Ég vil segja, virðulegi forseti, sem er kjarni málsins, að þeir valkostir sem við stöndum frammi fyrir núna eru mjög skýrir. Það liggur t.d. algerlega ljóst fyrir, og það verða menn að hafa í huga, að við eigum ekki þann kost í stöðunni að búa við óbreytt ástand. Ég veit að hv. þingmanni er það algerlega ljóst. Búið er að breyta matvælalöggjöf í Evrópu á þann veg að þessi kostur, að vera með óbreytt ástand þar sem landbúnaðurinn er undanþeginn en sjávarútvegurinn og önnur matvælastarfsemi ekki, er ekki til staðar. (**Gripið fram í:** Það er bara ekki rétt.)

[10:47]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er eins og hæstv. ráðherra skilji ekki kjarna málsins. Það er verið að tala um að þetta geti orðið 6.000–7.000 tonn, að íslenskur landbúnaður muni rústast við þessar aðstæður. Það eru nýjar upplýsingar. Það eru mjög alvarlegar upplýsingar fyrir Alþingi Íslendinga, fyrir landbúnaðinn og fyrir neytendur á Íslandi sem þykir vænt um landbúnað sinn. Það er það sem ég er að tala um. Enn er Alþingi Íslendinga í okkar huga æðra en Evrópusambandið eða ESA. Sjávarútvegurinn mun standa með landbúnaðinum í þessu, það er ekki verið að ógna honum. Ég er aðeins að fara fram á að við fáum þann tíma sem við þurfum. Gangi þessar vondu spár eftir þá skulum við gera okkur grein fyrir því að það er verið að rústa íslenskan landbúnað. Hann verður ekki svipur hjá sjón eftir tvö til þrjú ár. Þess vegna er mjög mikilvægt að Alþingi taki forustuna í málinu um að staldra við, gefa landbúnaðinum og afurðastöðvunum þann tíma sem þær þurfa til að fara yfir þessar fullyrðingar og þessa stöðu. Hvernig við verjum hagsmuni okkar er mjög mikilvægt við þessar aðstæður.

[10:48]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er enginn ágreiningur okkar í milli eins og hv. þingmanni er ljóst, um að verja hagsmuni íslensks landbúnaðar. Það er auðvitað minn einlægi ásetningur að gera það og þannig hef ég unnið allan tímann.

Það er ekki svo að hægt sé að slá því föstu, öðru nær, að þessar ákvarðanir muni hafa þær afleiðingar í för með sér sem hv. þingmaður nefnir. Ég tel sjálfsagt að við skoðum þetta og það getum við vel gert. Við eigum ekki að slá því föstu núna þegar sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd er komin ágætlega af stað í vinnu sinni við þetta mál að við getum ekki afgreitt málið. Það eru allar forsendur fyrir því að við getum afgreitt það.

Það eru ný tíðindi, sem eru mjög undarleg, ef það er svo að menn hafi komist að þeirri niðurstöðu að það sé ekkert skjól í tollverndinni í landinu. Til hvers eru menn þá að vísa? Að við eigum að verja landbúnað okkar með öðrum ráðum? Er verið að tala um það þegar fyrir liggur að

áhættumatið er það sem ég sagði? Þá erum við ekki með þau tæki og tól til að verja það á grundvelli þeirra heilbrigðisskírskotana sem við höfum haft. Við verðum auðvitað að horfa til tollverndarinnar. Eða eru menn að segja að það skipti engu máli hvernig tollarnir gagnvart landbúnaðinum þróast? (Forseti hringir.) Að það sé hvort eð er ekkert skjól í þeim eins og þeir eru núna?

NMT-kerfið og öryggismál.

[10:49]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Fyrirspurn mín til samgönguráðherra snýr að öryggisþætti þess þegar breytt verður um hið svokallaða langdræga farsímakerfi sem núna er NMT-kerfi en við stefnum á það að taka upp þriðju kynslóð farsímakerfisins sem mun þá dekka þau svæði sem NMT-kerfið dekkar í dag. Þó er rétt að geta þess að NMT-kerfið dekkar ekki öll svæði. Það eru t.d. nokkrir blettir á Vestfjörðum nálægt landi og undir háum fjöllum, eins og fyrir Hornstrandir, þar sem NMT-kerfið virkar ekki og mér ekki ljóst hvort hið nýja farsímakerfi muni virka þar heldur. Það gerir heldur ekki metrabylgjukerfið þ.e. VHF-kerfið svokallaða, og þar erum við auðvitað komin inn í tilkynningarskyldumálin og það öryggishlutverk allt saman þar sem við erum með sjálfvirka tilkynningarskyldu.

Þess vegna spyr ég hæstv. samgönguráðherra hvort farið verði gaumgæfilega yfir þá stöðu sem upp kemur um næstu áramót þegar farsímakerfið sem nú er, NMT-kerfið, verður lagt af, hvort við séum þá örugglega þannig í stakk búin fyrir framhaldið að við þurfum ekki að hafa áhyggjur af því að skipta um kerfi sem á sér stað á versta tíma ársins, þ.e. yfir svartasta skammdegið og háveturinn og sendarnir eru yfirleitt staðsettir uppi á fjöllum. Það væri auðvitað afar bagalegt ef upp kæmi sú staða að öryggiskerfi okkar væri ekki til staðar af einhverjum orsökum. Ég vek athygli á þessu við hæstv. samgönguráðherra og vil að hann svari þessum hugleiðingum mínum.

[10:51]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka upp þetta mál og vekja máls á því á Alþingi. Eins og við vitum verður hið langdræga 450 MHz farsímakerfi, NMT-kerfið, lagt af um næstu áramót eins og löngu hefur verið ákveðið. Það eru margar ástæður fyrir því. Kerfið er dýrt, varahlutir fást ekki í það og fáir notendur. Í staðinn sjáum við núna að farsímafyrirtækin eru hvert á fætur öðru að setja upp hið nýja kerfi, langdræga kerfi á 900 eða 1.800 tíðnisviðinu, sem nær langt út á haf og upp á fjöll. Eins og ég hef áður sagt er ánægjulegt að segja að um næstu áramót, ef áætlanir farsímafyrirtækjanna ganga eftir og það sem Fjarskiptasjóður er að gera, verður Ísland allt orðið farsímavætt fyrir GSM-tæknina og langt út á haf.

Vegna þess sem hv. þingmaður ræddi hér, sem er eðlilegt að hann geri, um tilkynningarskylduna og öryggi sjófarenda á litlu bátunum, þá átti ég nýlega fund með forstjóra Neyðarlínunnar, Þórhalli Ólafssyni, og þar var m.a. farið yfir þessi atriði. Ég er nokkuð viss um að þessi mál eru öll í fínum farvegi og öryggi sjófarenda verður auðvitað ekki stefnt í hættu um hávetur þegar þetta gerist. Neyðarlínan er nú að setja upp nýjan útbúnað fyrir allt að 300 millj. kr. sem á að vera tilbúinn 1. ágúst næstkomandi og hann á að dekka m.a. það sem hv. þingmaður talaði um.

Ég vil svo segja, virðulegi forseti, út frá því sem hv. þingmaður ræddi, að við skulum skoða þetta vel og það verður auðvitað ekki tekin nein áhætta með því. Ég er þess nokkuð fullviss að þau (Forseti hringir.) áform sem ég hef verið að segja hér frá munu ganga eftir og þá verður öryggi sjófarenda ekki stefnt í neina hættu þó svo að NMT-kerfið leggist af 1. janúar næstkomandi.

[10:54]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir skýr og greinargóð svör. Að lokum vil ég beina þeim tilmælum til hæstv. ráðherra að það liggi algjörlega fyrir þegar við komum til þings næsta haust að þær öryggisprófanir sem þurfa að fara fram við skiptingu kerfanna liggi fyrir og búið sé að prófa þetta vel vegna þess að ef fresta þarf gildistökunni og fresta þarf framkvæmdinni þá er betra að menn geri það á fyrstu mánuðum nýs þings, á næsta hausti, en í desember eða janúar við mjög erfiðar aðstæður sem þá eru uppi vegna þess hvar land okkar er staðsett á hnettinum og vegna veðurfars. Ég vænti þess, miðað við orð hæstv. ráðherra, að þessum tilmælum verði fylgt eftir fyrir haustið.

[10:55]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tek undir það sem hv. þingmaður sagði í lokin. Við skulum vakta það sameiginlega og láta fara í gegnum það þegar nær dregur þessum tímamótum að ekki verði tekin nein áhætta en ég hef verið fullvissaður um að ekki sé ástæða til að hafa áhyggjur af því.

Það er auðvitað margt að gerast í þessum málum. Ég kom því ekki frá mér í minni fyrri stuttu ræðu en það er m.a. ástæðan fyrir því að setja á þessa langdrægu senda á hærri staði, upp á hærri fjöll til að ná lengra út og ef það er að verða þannig að þessi langdrægu farsímakerfi ná yfir 100 kílómetra út frá ströndum landsins þá er það náttúrlega mjög gott hvað varðar ferlivöktun á bátum og að fá neyðarhnappana og hringingarnar og allt sem þar kemur inn.

Virðulegi forseti. Ég vil ítreka það sem ég sagði áðan að ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja máls á þessu og í sameiningu skulum við sjá til þess að þetta verði vaktað á réttum tíma og allt verði klárt áður en (Forseti hringir.) NMT-kerfið verður lagt niður um næstu áramót.

Auglýsingar sem beint er að börnum.

[10:56]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Í síðustu viku kynnti menntamálaráðuneytið á málþingi nýja sjónvarpstilskipun Evrópusambandsins sem okkur ber að lögfesta líklega næsta vetur. Samkvæmt henni ber okkur að herða reglur um auglýsingar á óhollustu sem beint er að börnum en Ísland er með mun slakari eða vægari reglur en nágrannalönd okkar um auglýsingar sem beint er að börnum. Á kynningunni kom fram að stór hluti auglýsinga í kringum barnatíma eru auglýsing-

ar á skyndibita, sykruðum vörum og óhollustu og eru þessar óhollustuauglýsingar mun algengari í ríkissjónvarpinu en á Stöð 2.

Nágrannalönd okkar hafa verið að taka á þessum málum vegna síaukinnar offitu barna. Bretar banna t.d. með lögum óhollustuauglýsingar sem beint er að börnum en þar er offita einna mest af nágrannalöndum okkar. Við Íslendingar erum á svipuðu róli og Bretar og spár eru um verulega versnandi ástand ef ekkert verður að gert. Svíar og Finnar banna slíkar auglýsingar og Danir eru með mjög miklar takmarkanir á þeim.

Samkvæmt nýrri skoðanakönnun Capacent Gallup sem gerð var fyrir menntamálaráðuneytið kemur fram að þátttakendur í skoðanakönnuninni voru langflestir mjög andvígir því að leyfa að auglýsingum sé beint að börnum. Það kom einnig fram á málþinginu að útvarpsstjóri Ríkisútvarpsins sagði að það mundi ekki breyta neinu fyrir Ríkisútvarpið þó að það hætti að auglýsa í kringum barnatímana.

Þess vegna spyr ég hæstv. menntamálaráðherra hvort hún sé tilbúin að beita sér fyrir því að Ríkisútvarpið gangi fram með góðu fordæmi og setji sér þá reglu að auglýsa ekki óhollustu á tímum barnaefnis eða á þeim tíma sem gera má ráð fyrir að börn horfi á sjónvarp og að það verði gert nú þegar.

[10:58]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ástu Ragnheiði Jóhannesdóttur fyrir þessa fyrirspurn og vekja um leið athygli á því málþingi sem við stóðum fyrir í menntamálaráðuneytinu um daginn varðandi nýja tilskipun ESB sem mun snerta m.a. þau málefni sem við munum fjalla um á næsta þingi. Það er ljóst, og ég hef þegar boðað það, að ég mun flytja á haustþingi nýtt fjölmiðlafrumvarp sem fyrst og fremst snertir það innihald sem tilskipun ESB segir til um en það hafa náttúrlega margir mismunandi skoðanir á því sem þar er og þaðan kemur.

Það er rétt að m.a. voru teknar fyrir á málþinginu auglýsingar sem beinast að börnum og þá sérstaklega auglýsingar á óhollustuvörum sem beinast að börnum. Það er skoðun mín og ég mun ekki hafa það þannig í því nýja fjölmiðlafrumvarpi sem mun líta dagsins ljós að það verði beint lagaákvæði um að banna auglýsingar gagnvart börnum. Ég mun ekki beita mér fyrir því heldur miklu fremur láta fjölmiðlunum það eftir að móta sínar eigin reglur, m.a. með tilliti til þeirra sjónarmiða sem snerta börn og þeir verða þá sjálfir að taka af skarið.

Það kom m.a. fram á þessu þingi að 365 miðlar ætla ekki að breyta þessum reglum hér sér en síðan gildir auðvitað annað um Ríkisútvarpið. Við vitum það, m.a. í ljósi þeirra umræðna sem við höfum svo átt á hinu háa Alþingi, að þær leiðir sem við höfum gagnvart Ríkisútvarpinu eru þær að við getum beitt okkur m.a. í gegnum samninginn. Ég vil taka það fram að sá samningur sem er á milli Ríkisútvarpsins og menntamálaráðuneytisins kveður á um það að Ríkisútvarpið eigi að huga sérstaklega að því hvernig auglýsingar eigi að vera í kringum barnatíma.

Ég mun taka þetta mál upp og ræða það við útvarpsstjóra þegar við förum yfir samninginn en engu að síður er grundvöllurinn og endapunkturinn alltaf sá að að við eigum að treysta foreldrunum, fjölskyldunum í landinu til þess að meta hvað er best fyrir börnin þeirra.

[11:00]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þessi svör og er sammála henni í því að lagasetning er auðvitað síðasta úrræði ef menn grípa ekki til annarra ráða. Ég legg líka áherslu á það að auðvitað er ábyrgð foreldranna mest en ábyrgð samfélagsins er líka mikil. Þess vegna tel ég það mjög áríðandi og hvet hæstv. ráðherra til að taka af festu á þessu í samningnum við Ríkisútvarpið.

Ég sá í *Morgunblaðinu* í morgun að talsmaður neytenda og umboðsmaður barna gera ráð fyrir að fram muni koma fortakslaust bann á auglýsingum sem beint er að börnum. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort hann sjái það fyrir sér að fortakslaust bann á auglýsingum sem beint er að börnum sé fram undan hjá okkur. Ég hvet sem sagt hæstv. ráðherra til að taka á þessum málum og vonast til að Ríkisútvarpið taki á málum fljótt og helst að tilkynna það í dag á aðalfundi sínum að það muni ekki auglýsa í kringum barnatíma eða beina auglýsingum að börnum.

[11:01]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég er almennt ekki hlynnt boðum og bönnum þannig að ég mun ekki beita mér fyrir að bannað verði að sýna auglýsingar í kringum barnatímann. Ég mun hins vegar taka málið upp og ræða það við Ríkisútvarpið, m.a. á grundvelli þessa ákvæðis sem er í samningum og hljóðar svo, með leyfi forseta:

„RÚV skal leitast við að taka tillit til hagsmuna barna áður en teknar eru ákvarðanir um birtingu auglýsinga þar sem auglýstar eru vörur eða þjónusta ætluð börnum.“

Ég tel til að mynda auglýsingar og auglýsingar eru ekki það sama. Eigum við t.d. að banna auglýsingar sem hvetja börn til að hreyfa sig meira? Ég tel alls ekki að svo eigi að vera þannig að við eigum að treysta því fólki sem vinnur á fjölmiðlunum og þeim sem eru forsvarsmenn fjölmiðla að leysa þetta í samvinnu við menntamálaráðuneytið og í samvinnu við foreldra. Það eru enn og aftur foreldrar sem hafa síðasta orðið varðandi það hvernig neysluvenjur barnanna eru hverju sinni.

Vegalög.

[11:03]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Hæstv. samgönguráðherra hefur viðrað það viðhorf sitt, bæði í umræðum á Alþingi og svo ítrekað í viðtali við Kastljós í síðustu viku, að hann geti ekki tekið afstöðu til tiltekinna samgöngumála á þeim grundvelli að hann kunni að þurfa að úrskurða í hugsanlegum deilumálum á síðari stigum. Hér ber ráðherrann fyrir sig vegalögin og ákvæði 28. gr. þar sem segir að ef ágreiningur rís milli Vegagerðar og sveitarstjórnar um legu vegar skuli skjóta

þeim ágreiningi til ráðherra.

Nú hefur þessu ákvæði aldrei verið beitt og ég tel ekki líklegt að núverandi hæstv. samgönguráðherra sem nýlega hefur tekið við málefnum sveitarfélaganna einnig muni ríða á vaðið hvað það varðar og beita þessu ákvæði. Hins vegar er ekki hér um að ræða venjulegan stjórnsýsluúrskurð eins og á t.d. við ef skipulagsákvörðun eða umhverfismat eru kærð. Hér er einungis um það að ræða að ráðherra höggvi á hnútinn ef aðilar máls, þ.e. Vegagerð og sveitarfélög, eru ekki ásáttir um legu tiltekins vegar. Að halda því fram að ráðherra geti ekki haft afstöðu í tilteknum málum eins og t.d. gagnvart Sundabraut eða vegi um Hornafjarðarfljót er ekkert annað en fyrirsláttur að mínu mati. Eða hvernig getur ráðherrann ákveðið fyrir fram um hvaða vegspotta verði hugsanlega ágreiningur á síðari stigum? Eigi þessi röksemd að halda verður hann einfaldlega að segja sig frá öllum slíkum ákvörðunum. Nei, ráðherrann er að koma sér undan því að taka pólitíska afstöðu í málum sem miklu varða í málaflokki hans og það er hreinlega ekki hægt að sætta sig við það.

Hvað Sundabraut varðar þá liggur fyrir afstaða borgarstjórnar Reykjavíkur. Það er ljóst að hún er mikið hagsmunamál, ekki bara höfuðborgarsvæðisins heldur skiptir hún miklu um samgöngur milli borgarinnar og vestur og norður um land sömuleiðis. Ég tel því brýnt að samgönguráðherra komi úr felum og greini frá sýn sinni á málið. Er hann sammála hv. formanni samgöngunefndar Alþingis, Steinunni Valdísi Óskarsdóttur alþingismanni, og formanni samgönguráðs, borgarfulltrúanum Degi B. Eggertssyni um að leggja beri Sundabraut í göng milli Gufuness og Laugarness?

[11:05]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður spyr enn einu sinni um Sundabraut, þetta eru eins konar raðspurningar. Hann les hér upp úr 28. gr. og öllu því sem fjallað er um þar. Ég hef ekki neinu við það að bæta en hv. þingmaður talar um að greininni hafi aldrei verið beitt.

Nei, það er alveg hárrétt. Þessari grein hefur sennilega aldrei verið beitt en það hefur verið boðað a.m.k. einu sinni ef ekki tvisvar að henni kynni að verða beitt ef ekki næðist samkomulag. Ekki kom þó til þess að beita þyrfti greininni þar sem samkomulag náðist.

Virðulegi forseti. Man ég það kannski e.t.v. rétt eða er það rangt munað hjá mér að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hafi setið í nefnd sem var að undirbúa nýju vegalögin? (**ÁÞS:** ... rétt munað.) Hann hefur þá væntanlega verið einn af þeim sem lagði blessun sína yfir þessa umræddu grein og þá skýringu með þeirri grein sem þar kemur fram. Alla vega veit ég og það kemur fram að hv. þingmaður sat þá sem fulltrúi Vinstri grænna í þessari nefnd og félagar hans á Alþingi samþykktu þessi lög. (**ÁÞS:** Vinstri grænir ...) Já, þannig var það nú. En þetta er ekki alveg svona einfalt eins og hann setur fram og sem betur fer gerist svona ekki oft. En takið eftir, það eru ef til vill tvö mál í farvatninu núna, annars vegar þetta mál og hins vegar lega um Hornafjarðarfljót. Hér er ekki verið að víkja sér undan neinni ákvörðun, virðulegi forseti, alls ekki.

Komið er að drögum að umhverfismati varðandi þetta mál. Nokkrar athugasemdir komu inn og verða settar fram, verið er að vinna að málinu. Má ég líka aðeins minna á, virðulegi forseti, að í apríl 2006 var ákveðið í verkefnahóp fyrir Sundabraut að tillögu fulltrúa frá Reykjavíkurborg að kanna Sundagangaleið og það var ekki fyrr en í ágúst í fyrra sem tilraunaborunum lauk þar. Þess vegna er málið í þessu ferli. Í framhaldi af beiðninni um að kanna Sundagangaleið (Forseti hringir.) sagði einn borgarfulltrúi að með þeirri ákvörðun mundi verkið tefjast um mörg ár.

[11:07]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Hæstv. samgönguráðherra velur enn eina ferðina að svara ekki um afstöðu sína til þessa mikilvæga máls. Þegar hann kemur hér og fer að blanda í þetta umræðu um vegalögin þá vil ég í fyrsta lagi taka fram að þetta ákvæði í vegalögum er gamalt og það kom ekki inn í þau vegalög sem hann er að tala um hér. Í öðru lagi var ég ekki fulltrúi vinstri grænna í þessari nefnd heldur fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga og við fulltrúar Sambands íslenskra sveitarfélaga höfum ævinlega haft athugasemdir við nákvæmlega þetta ákvæði í vegalögunum. Það ætti ráðherrann að kynna sér þannig að (Gripið fram í.) þetta er búið að vera lengi í lögunum. Það var ekki nýtt ákvæði þar.

Þó að ráðherrann sé glöggskyggn þá getur hann ekki séð allt fyrir. Hann getur ekki vitað fyrir fram um hvað verður ágreiningur. Ágreiningurinn liggur ekki alltaf fyrir í upphafi. Hann getur komið fram á síðari stigum, t.d. á skipulagsstigi eða þegar málið er í umhverfismatsferli þannig að hér stendur ekki steinn yfir steini. Þetta er ekki venjulegur stjórnsýsluúrskurður eins og t.d. ef umhverfisráðherra fellir úrskurð vegna kærumáls varðandi skipulag eða umhverfismat. Þetta er allt annars eðlis. Þetta er bara það að ráðherrann á að höggva á hnútinn. Hann tekur ekki skipulagsvaldið af sveitarfélögunum í þessu máli. Það getur hann ekki gert, það getur hugsanlega umhverfisráðherra gert ef málið fer í kæruferli samkvæmt skipulags- og byggingarlögum (Forseti hringir.) en ekki samkvæmt því sem hér er um að ræða. Ráðherrann á auðvitað að koma hér og lýsa afstöðu sinni til málsins og svara því hvort hann sé sammála flokkssystkinum sínum.

[11:08]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Sú nefnd sem hv. þingmaður sat í fyrir hönd Sambands sveitarfélaga endurskoðaði öll vegalögin og breytti því sem var þá ekki til góðs. Þannig voru þau sett fram og hv. þingmaður gerði enga tillögu um breytingu á því sem var í gömlu lögunum. Þess vegna er þetta svona í nýju lögunum með samþykki hans sem þáverandi fulltrúa Sambands sveitarfélaga og þeirra sem sátu á Alþingi þegar þetta var samþykkt. (Gripið fram í.)

Virðulegi forseti. Það liggur við að ég segi að þetta sé venjulegt ábyrgðarleysi vinstri grænna sem kemur hérna fram og að sí og æ sé verið að leita að einhverjum atriðum til að vekja athygli á sjálfum sér. Þannig er það bara eins og ég segi og hef sagt. Sundabrautarmálið er í ákveðnu ferli. Væntanlega eru vinstri grænir ekki á móti því að þetta fari í

umhverfismat eða hvað? Ég hef ekki heyrt áður að svo sé. Umhverfismatið er að hefjast og við leyfum því að ganga fram. Hægt væri að taka ákvörðun í framhaldi af því.

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins segja eitt að lokum: Ég hef verið ásakaður um ýmislegt annað hingað til en að vera á móti jarðgöngum, eða hvað?

För á Ólympíuleikana í Peking.

[11:10]

Erla Ósk Ásgeirsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég er með fyrirspurn til hæstv. menntamálaráðherra varðandi fyrirhugaða ferð hennar og annarra ráðamanna á opnunar- og lokahátíð Ólympíuleikanna í Peking sem nú er á næsta leiti. Fjölmargir, og þar á meðal ég, bundu vonir við að staðsetning leikanna í Peking mundi verða til þess að bæta stöðu mannréttindamála í Kína en því miður virðist það ekki vera niðurstaðan nema að litlu leyti.

Samkvæmt alþjóðlegu mannréttindasamtökunum Amnesty International eru Ólympíuleikarnir notaðir til að réttlæta varðhaldsvist án réttarhalda í Peking sem er liður í að hreinsa borgina fyrir ágúst 2008. Á meðan má baráttufólk þola sífellt meiri áreitni, stofufangelsi og ósanngjörn réttarhöld. Við getum ekki gefið alræðisstjórninni í Kína, sem skeytir litlu um mannréttindi þegna sinna, afslátt af þeim grundvallarmannréttindum sem við gerum kröfu til og hver einstaklingur á rétt á að njóta hvar sem er í heiminum. Að mínu mati eigum við Íslendingar, ráðamenn okkar, að ganga fram fyrir skjöldu og taka afstöðu með mannréttindum á móti mannréttindabrotum kínversku alræðisstjórnarinnar og láta ógert að mæta á opnunar- og lokahátíð Ólympíuleikanna og sýna afstöðu okkar í verki. Ef fulltrúar okkar mæta er líklegt að kínversk stjórnvöld túlki það sem viðurkenningu á þeim stjórnarháttum sem viðhafðir eru í Kína.

Það sem skiptir máli er að íslensk stjórnvöld gefi ekkert eftir, hvort sem ráðamenn okkar eru þar í boði íþróttahreyfingarinnar eða kínverskra stjórnvalda. Í mínum huga snýst málið ekki um hver býður heldur fyrir hvað við stöndum sem fulltrúar Íslands á Ólympíuleikunum. Það er hins vegar skiljanlegt að ráðamenn vilji sýna íþróttamönnum stuðning með því að mæta á leikana en það má gera með því að mæta á pallana og hvetja þá þegar þeir keppa í sínum greinum á leikunum. Bæði opnunar- og lokahátíðin eru í boði kínverskra stjórnvalda. Vera ráðamanna okkar þar sendir röng skilaboð. Í beinu framhaldi spyr ég: Hefur hæstv. menntamálaráðherra endurskoðað ákvörðun sína um hvort hún verði viðstödd opnunar- og lokahátíð (Forseti hringir.) Ólympíuleikanna í Kína?

[11:12]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Það er rétt að undirstrika að afstaða ríkisstjórnarinnar — og hefur ávallt verið hjá íslenskum stjórnvöldum — er alltaf með mannréttindum og móti mannréttindabrotum, þannig að það komi skýrt fram. Ég veit það að hæstv. utanríkisráðherra hefur rætt m.a. við sendiherra Kínverja á Íslandi og eindregið lýst áhyggjum okkar yfir stöðu mannréttindamála m.a. í Kína, þannig að það sé sagt. Það er engan afslátt verið að gefa af þeirri afstöðu okkar þrátt fyrir að við þiggjum og munum þiggja boð íslensku íþróttahreyfingarinnar sem ég fundaði reyndar með í vikunni. Þar ítrekaði hún eindregið afstöðu sína, að það væri mikilvægt að við sýndum samstöðu með Ólympíuleikunum og íslensku íþróttamönnunum. Ég tel mikilvægt að svo sé gert, enda yfirmaður íþróttamála, og það eru ákveðnar áhyggjur sem ég hef varðandi þá þróun sem menn sjá í tengslum við Ólympíuleikana.

Ég velti því líka fyrir mér á þeim tíma 1980 þegar við sendum fólkið á Ólympíuleikana í Moskvu. Það var engan veginn samþykki okkar á þeim grimmdarverkum sem kommúnistar í Sovétríkjunum frömdu á sínum tíma, það var engan veginn þannig. Ég velti því líka fyrir mér núna þegar vetrarólympíuleikarnir verða í Rússlandi 2014 að vissulega er Rússland lýðræðisríki en það munu koma upp spurningar líka í tengslum við þá Ólympíuleika. Hvað með Tsjetsjeníu? Hvað með ástand mála sem tengjast Rússum á einn eða annan hátt? Ætlum við að fara á þá friðarleika sem Ólympíuleikarnir eru, stundum og stundum ekki? Ég tel mikilvægt að við sýnum fyrst og fremst okkar íslensku íþróttamönnum samstöðu og það er þess vegna sem ég er að fara.

[11:14]

Erla Ósk Ásgeirsdóttir (S):

Herra forseti. Með því að mæta ekki værum við ekki einungis að mótmæla stjórnarháttum í Kína heldur einnig því að Ólympíuleikarnir séu nýttir til að réttlæta ósanngjarna meðferð á þegnum þess lands sem þeir eru haldnir í hverju sinni. Mér finnst hið sama gilda alls staðar sem leikarnir eru haldnir. Ef brotið er á mannréttindum þar eigum við að standa með mannréttindum.

Erlendir ráðamenn hafa margir hverjir gefið út að þeir ætli ekki að mæta á opnunar- og lokahátíðina vegna þess að kínversk stjórnvöld hafa ítrekað brotið á sínum eigin þegnum í tengslum við Ólympíuleikana. En nú þegar fyrir liggur að hæstv. menntamálaráðherra muni að öllum líkindum mæta á leikana sem fulltrúi ríkisstjórnar, kæmi til greina af hennar hálfu að taka upp fund með kínverskum ráðamönnum á meðan á veru hennar í Kína stendur og ræða stöðu mannréttindamála?

[11:15]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Varðandi síðustu spurningu hv. þingmanns vil ég ítreka að ég væri reiðubúin til þess að gera það. En ég er fyrst og fremst þarna á vegum íþróttahreyfingar íslensku íþróttamannanna.

Varðandi það að mæta á Ólympíuleikana þá hef ég margítrekað sagt að af öllu óbreyttu munum við fara. En hins vegar er það líka þannig að við fylgjumst auðvitað gaumgæfilega vel með þróun og gangi mála.

Það er ekkert hægt að segja um hvernig málin þróast núna á næstu vikum og mánuðum. Það er ljóst í mínum huga að við förum þangað til þess að sýna íþróttamönnum

okkar samstöðu en um leið þá erum við ekki að hvika frá eindreginni stefnu íslenskra stjórnvalda sem er sú að við mótmælum öllum mannréttindabrotum hvar sem þau eru framin.

Opinberir háskólar, 1. umr.

Stjfrv., 546. mál (heildarlög). — Þskj. 847.

[11:16]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um opinbera háskóla. Með frumvarpinu eru lagaákvæði um opinberra háskóla færð til samræmis við þann almenna lagaramma um starfsemi háskóla sem ákvarðaður var með lögum nr. 63 frá 2006, um háskóla. Ákvæði þeirra laga taka til allra íslenskra háskóla óháð rekstrarformi og afmarka fagleg og rekstrarleg starfsskilyrði skólanna. Þar skipta mestu máli kröfur laganna um gæðaeftirlit, samræmingu prófgráða og gagnkvæma viðurkenningu náms ásamt áherslu á sveigjanleika í skipulagi háskólanna sem og að þeim sé tryggt faglegt sjálfstæði. Þar var undirstrikuð sérstaklega sú meginregla sem gildir hér á landi að byggja og hlúa vel að sjálfstæði háskólanna.

Ákvæði gildandi sérlaga um háskólana þrjá, Háskóla Íslands, Háskólann á Akureyri og Kennaraháskóla Íslands, byggja öll á áþekkum grunni og hafa að geyma hliðstæð ákvæði í flestum efnum. Þá hefur mikil samvinna verið milli skólanna um framkvæmd og setningu reglna. Má slá því föstu að skólarnir búi allir við eitt og sama umhverfi í lagalegu tilliti. Í frumvarpinu er við það miðað að ein heildarlöggjöf muni gilda um alla opinbera háskóla. Ekki er á þessu stigi gert ráð fyrir því að frumvarpið taki til menntastofnana landbúnaðarins. Ég tel þó fyrirsjáanlegt í ljósi þeirrar skipanar sem stefnt er að með frumvarpinu að taka verði ákvæði laga um búnaðarfræðslu til endurskoðunar eins og mælt er nánar fyrir um í ákvæði frumvarpsins til bráðabirgða.

Almenn samstaða mun vera um það meðal íslenskra háskólamanna að vel hafi tekist til með setningu rammalaganna og að ekki sé þörf á því að greina á milli íslenskra háskóla eftir rekstrarformi þeirra. Það leiðir hins vegar af þeim almennu sjónarmiðum sem gilda um ríkisrekstur að þörf er á sérstökum lögum um þá opinberu háskóla sem reknir eru sem ríkisstofnanir. Er þar einkum vísað til þess að stjórnsýsla ríkisins er lögbundin. Þannig verða í fyrsta lagi allar heimildir til fjárhagsráðstafana í ríkisrekstri að byggjast á lögum. Er hér bæði um að ræða framlög til lögbundinnar starfsemi og eins fjáröflun til annarra verkefna. Í öðru lagi verða ráðstafanir er varða réttindi og skyldur starfsmanna og nemenda að hafa bæði heimild og stoð í lögum og loks í þriðja lagi er við það miðað að megindrættirnir í skipulagi ríkisrekstrar séu ákvarðaðir af löggjafanum, m.a. hvað varðar skipun yfirstjórnar opinberra stofnana.

Meginmarkmið fyrirliggjandi frumvarps er því í samræmi við þau stefnumið sem sett voru með almennu lögunum um háskóla að tryggja að fagleg starfsskilyrði íslenskra háskóla verði þau sömu óháð rekstrarformi en að teknu tilliti til þeirra sérsjónarmiða sem um ríkisrekstur gilda.

Frumvarpið er samið af nefnd sem skipuð var til að endurskoða lög nr. 136/1997, um háskóla, ásamt gildandi sérlögum um starfandi ríkisháskóla. Nefndin skilaði frumvarpi til laga um háskólana í desember 2005 sem síðar varð að lögum, þessum rammalögum um háskóla sem nú gilda nr. 63/2006. Við undirbúning frumvarps þessa var nefndinni gert að taka mið af þeirri þróun og breytingum sem orðið hafa undanfarin ár á umhverfi opinberra háskóla í samanburði við þróun í öðrum OECD-ríkjum. Tillögur nefndarinnar skyldu vera til þess fallnar að samræma skilyrði og efla opinbera háskóla og gæði námsframboðs þeirra. Við gerð frumvarpsins sem unnið var í samstarfi við menntamálaráðuneytið hafði nefndin samráð við starfandi opinbera háskóla á Íslandi.

Meginefni frumvarpsins byggir að verulegu leyti á viðamiklu úttektarstarfi sem fram hefur farið innan íslenska háskólakerfisins á síðastliðnum árum. (Gripið fram í.) Þá hefur einnig verið tekið tillit til vinnu sem farið hefur fram innan háskólanna, m.a. tillagna á vettvangi Háskóla Íslands og Kennaraháskóla Íslands um tilhögun á fyrirhugaðri sameiningu skólanna. Og það er rétt sem hv. þingmaður kallar hér fram í, þetta er gott og skemmtilegt frumvarp því að við lítum fram á enn bjartari tíma á sviði háskólamála, sérstaklega þegar kemur að ríkisháskólunum.

Hæstv. forseti. Meðal þeirra úttekta sem litið var til við gerð frumvarpsins eru þrjár sem einkum varða Háskóla Íslands. Það eru úttektir sem við höfum nú rætt hér um á fyrri þingum og hafa orðið tilefni ýmissa umræðna.

Í fyrsta lagi er úttekt sem menntamálaráðherra fól Ríkisendurskoðun að gera á fjárhagsstöðu, fjármögnun, árangri, gæðum, rekstrarformi og stjórnsýslu HÍ. Skilaði Ríkisendurskoðun mér síðan úttekt sinni vorið 2005. Í öðru lagi fól ég fjögurra manna hópi árið 2004, undir forustu dr. Ingu Dóru Sigfúsdóttur, að taka út akademíska stöðu Háskóla Íslands. Tekur úttektin til rannsóknarstarfs við skólann á árunum 1999–2002. Skýrsla dr. Ingu Dóru og samstarfsmanna hennar var birt í september 2005. Í þriðja lagi átti Háskóli Íslands frumkvæði að því að Samtök evrópskra háskóla, European University Association, gerðu úttekt á skólanum þar sem lögð var sérstök áhersla á uppbyggingu framhaldsnáms og gæðastarf. Þessi úttekt er ekki liður í opinberu eftirliti með skólanum heldur var tilgangur hennar fyrst og fremst að fá ábendingar og ekki síður ráðleggingar frá hópi erlendra háskólamanna sem nýst gætu við framtíðaruppbyggingu skólans. Lokaskýrsla hópsins var birt í september 2005.

Enda þótt þessar úttektir hafi Háskóla Íslands að viðfangsefni beina niðurstöður þeirra skýru ljósi á ýmsa þætti í starfs- og rekstrarskilyrðum opinberu háskólanna allra. Á þetta sérstaklega við um skýrslu Ríkisendurskoðunar eins og nánar er lýst í almennum athugasemdum frumvarpsins. Virðulegi forseti. Ég mun nú gera nokkra grein fyrir meginefni frumvarpsins.

1. Sérlög um Háskóla Íslands og Háskólann á Akureyri munu falla brott verði frumvarpið að lögum og gert er ráð fyrir því í 1. gr. frumvarpsins að menntamálaráðherra birti auglýsingu um þá opinberu háskóla sem munu starfa samkvæmt lögunum.

2. Frumvarpið geymir tilteknar meginreglur um uppbyggingu og skipulag opinberra háskóla. Það einkennir frumvarpið að skólunum er veitt allmikið svigrúm til setningar reglna um nánari útfærslu á innra skipulagi sínu. Það er í rökréttu og beinu samræmi við það að við erum að efla hér sjálfstæði háskóla. Uppbygging frumvarpsins er því í anda rammalöggjafarinnar sem við höfum nú þegar samþykkt. Að þessu leyti er inntak frumvarpsins í fullu samræmi við þá almennu stefnumörkun, sem fram kemur í almennu lögunum um háskóla, að undirstrika sjálfstæði háskóla og að skapa þeim sem víðast svigrúm til athafna.

3. Hlutverk háskólaráða er betur skilgreint en áður og staða þess sem yfirstjórnar háskóla er styrkt. Ekki eru gerðar breytingar á meginhlutverki rektors, sem áfram er formaður háskólaráðs. Sjálf skipan í háskólaráð breytist á hinn bóginn verði frumvarpið að lögum. Í háskólaráði HA sitja nú fimm einstaklingar: rektor, sem er sjálfkjörinn í ráðið og er jafnframt forseti þess, tveir fulltrúar kennara, einn fulltrúi stúdenta og einn fulltrúi skipaður af menntamálaráðherra. Í háskólaráði HÍ, Háskóla Íslands sitja rektor, sem er sjálfkjörinn í ráðið og jafnframt forseti þess, fjórir fulltrúar kennara, einn fulltrúi samtaka háskólakennara, tveir fulltrúar stúdenta og tveir fulltrúar sem menntamálaráðherra skipar. Frumvarpið miðar við að meiri hluti háskólaráðs verði auk rektors skipaður tveimur utanaðkomandi einstaklingum sem valdir af menntamálaráðherra, auk fulltrúa nemenda og fulltrúa háskólasamfélagsins. Þessir fimm sækja sér síðan tvo fulltrúa til viðbótar sem ekki eru starfsmenn eða nemendur viðkomandi háskóla. Er með því verið að ná því markmiði að meiri hluti háskólaráðs sé skipaður af fólki sem er utan háskólans. Við val á utanaðkomandi fulltrúum skal hins vegar leitast við að tryggja sem víðtækasta þekkingu og reynslu háskólanum sérstaklega til stuðnings. Þátttaka og áhrif kennara og nemenda í skólaráðum er á hinn bóginn efld.

Ég vil vekja athygli þingheims á því að skólarnir fá öflugra hlutverk heldur en áður og sjálfstæði þeirra verður aukið. Þar af leiðandi má segja að starf skólaráðanna verði meira og að þau hafi í rauninni meira vald en núverandi stjórnir deilda.

4. Það nýmæli er í frumvarpinu að skólar eru skilgreindir sem meginskipulagseiningar í starfsemi háskóla. Með því verður til öflugt burðarlag í stjórnskipan skólanna sem getur verið farvegur og vettvangur fyrir margvíslega stoðþjónustu við kjarnastarfsemi þeirra, það er kennslu og rannsóknir. Tillagan um eflingu skóla er algjört lykilatriði í sameiningu Háskóla Íslands og Kennaraháskóla Íslands, samanber áform um sameiningu þeirra og almenna stefnumörkun Háskóla Íslands.

Ég vek athygli og minni hv. þingmenn á að þessir skólar munu sameinast núna 1. júlí 2008 og meginmarkmið þeirrar sameiningar er náttúrlega að gera kennaramenntunina enn öflugri.

5. Samhliða því að skólar verði að megineiningum í starfi háskóla verður til nýtt starf forseta skóla sem mun bera ábyrgð á fjármálum og rekstri sviðsins og þeirra stofnana sem undir það heyra. Gerð er tillaga um að starfsheiti þess sem ráðinn er æðsti yfirmaður skóla verði forseti til þess að undirstrika að hann fari með yfirstjórnarhlutverk ásamt rektor. Þó er háskólaráði heimilað að ákveða annað starfsheiti, telji ráðið af einhverjum ástæðum að það sé æskilegt. Í tillögunni felst að forsetar verði ráðnir af rektor að undangenginni auglýsingu. Forsetum er ætlað að vera akademískir leiðtogar skóla og hafa frumkvæði að útfærslu heildarstefnu háskóla á vettvangi síns sviðs. Til þeirra verða gerðar ríkar hæfiskröfur.

6. Skilvirkari stjórn opinberra háskóla er markmiðið. Ráðning forseta skóla, ásamt eflingu megineininga í starfseminni, felur í sér styrkari forustu, valddreifingu og möguleika á því að bæta stoðþjónustuna og þverfræðilegt samstarf. Með þessu er brugðist við ábendingum sem fram hafa komið um að stjórn opinberra háskóla þurfi að verða mun skilvirkari heldur en hún er nú.

7. Þá er rétt að geta þess að þess var ekki óskað af nefnd þeirri sem vann þetta frumvarp að hún fjallaði um fjárhagsmálefni háskóla. Ákvæði 24. gr. frumvarpsins, sem fjallar um fjárhagsmálefni, fela ekki á neinn hátt í sér grundvallarbreytingar á gjaldtökuheimildum háskóla. Þó er beinlínis gert ráð fyrir að einstakir háskólar geri tillögu til ráðherra um fjárhæð skrásetningargjalda. Fjárhæð þeirra verður þó eftir sem áður fastsett í lögum eins og nú er og breytingar á þeirri fjárhæð verði lagðar fyrir Alþingi af ráðherra, eins og verið hefur. Við setningu ákvæðisins hefur m.a. verið litið til athugasemda sem fram hafa komið hjá umboðsmanni Alþingis um heimildir til gjaldtöku.

Ég tel líka rétt að undirstrika það að í ljósi aukins sjálfstæðis skóla þá eiga náttúrlega háskólaráðin að hafa að minnsta kosti skoðun á því hver fjárhæðin eigi að vera.

Herra forseti. Ég leyfi ég mér að lokum að leggja til að frumvarpinu verði að umræðunni lokinni vísað til 2. umr. og hv. menntamálanefndar.

[11:28]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það kemur fram í máli hæstv. ráðherra að megintilgangurinn sé að skólarnir búi allir við eitt og sama lagaumhverfið. Vissulega má til sanns vegar færa að það geti verið skynsamlegt. En á það ber þá líka að líta að það eru fleiri háskólar en opinberir háskólar og eðlilega þurfa þeir allir að búa við sambærilegar aðstæður ef þeir eiga að starfa, geta keppt um nemendur og boðið fram nám sitt.

Fjármögnunin er auðvitað kjarninn í þessu máli. Mér sýnist á öllu að hér sé sami skollaleikurinn viðhafður og verið hefur á undanförnum árum. Hér er verið að setja peninga til annarra háskóla en opinberra háskóla eftir öðrum leiðum þannig að þeir fá meira fé úr ríkissjóði til þess að standa undir starfsemi sinni en opinberu háskólarnir.

Þar með eru skólar eins og Háskóli Íslands settir í ósanngjarna stöðu við aðra háskóla eins og Háskólann í Reykjavík í samkeppni um starfsmenn. Ríkið sjálft dælir peningum úr ríkissjóði í gegnum Lánasjóð íslenskra námsmanna inn í einkaháskólana til þess að þeir geti yfirboðið starfsfólk Háskóla Íslands og dregið það þaðan út yfir í einkaháskólana.

Þetta er skollaleikur, virðulegi forseti. Hæstv. menntamálaráðherra vinnur að því að brjóta niður opinberu háskólana. Þetta er pólitísk stefna sem verið er að hrinda hér í

framkvæmd og var deilt um í tíð allra síðustu ríkisstjórnar.

Ég hlýt að spyrja: Er það enn þá svo að ný ríkisstjórn ætli að leggja lið þessum skollaleik hæstv. menntamálaráðherra?

[11:30]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Skollaleikur og skollaleikur. Þessi skollaleikur — og ég held að menn verði þá að fara að endurnýja inntakið í því orði — hefur leitt til þess að háskólastarfið og háskólakerfið á Íslandi blómstrar. Aldrei hafa verið fleiri háskólanemar í háskólum landsins en núna, aldrei hafa verið fleiri námsleiðir í framboði en núna. Ríkisháskólarnir sérstaklega standa styrkari fótum en nokkru sinni fyrr.

Það er algerlega rangt sem farið er með hér og verið að fleipra um í ræðustól Alþingis að ríkisháskólarnir fái minna fjármagn úr ríkissjóði en einkaháskólarnir. Það er rangt og menn skulu bara reikna það út og það þýðir ekki að taka eingöngu það sem kemur frá Lánasjóði íslenskra námsmanna. Menn verða að taka allan heildarpakkann og heildarpakkinn inniheldur m.a. hinn mikla rannsóknarsamning sem gerður hefur verið við Háskóla Íslands, nýlegan rannsóknarsamning sem gerður var, og fagnað var af öllum þingheimi, við Háskólann á Akureyri. Af hverju? Af því að þetta eru burðugir skólar sem við eigum að halda áfram og munum halda áfram að styðja við. Þar verður engin breyting á.

Hins vegar er kjarninn sá að okkur greinir á, það er grundvallarmunur á okkar pólitík, míns flokks og þess flokks sem hv. þingmaður er nú í. Við ætlum að halda áfram samkeppni, við ætlum að halda áfram að efla ríkisháskólana á þeim forsendum sem við höfum gert. Við munum að sjálfsögðu fara yfir fjármagnið og hvernig við munum standa að fjármögnun skólanna nú sem endranær. Ekkert reiknilíkan er heilagt. Það hefur aldrei verið þannig, hvort sem við erum að tala um framhaldsskóla eða háskóla. Við munum ávallt endurnýja reiknilíkanið með það í huga og með þær forsendur að við viljum halda áfram að byggja upp rannsóknir og háskólastarf sem á að vera samkeppnishæft á alþjóðavettvangi. Að þessu höfum við stefnt og við erum á góðri leið.

[11:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Á síðustu sjö árum hefur Háskólinn í Reykjavík fengið einn milljarð kr. úr ríkissjóði umfram það sem hann hefði fengið ef hann væri opinber háskóli. Hvers vegna? Vegna þess að það er pólitísk stefna hæstv. menntamálaráðherra að Háskólinn í Reykjavík fái meiri peninga á hvern nemanda en Háskóli Íslands.

Ef það er rétt sem hæstv. ráðherra segir að ríkisháskólarnir standi styrkari fótum nú en nokkru sinni fyrr, spyr ég: Hvernig má það vera að aðrir háskólar þurfi miklu meira fé en þeir? Hvernig má það vera að á undanförnum árum hafi háskólaprófessorar haft miklar áhyggjur af þessari þróun? Háskólaprófessorar við Háskóla Íslands hafa komið niður í Alþingi og hitt þingflokka og gert grein fyrir áhyggjum sínum og í hverju þær fælust. Þær felast í því sem ég var að gera grein fyrir, að ríkið gerir öðrum háskólum kleift að yfirborga prófessora og kennara betur en ríkisháskólarnir geta, borga þeim hærra kaup, betri aðstæður og annað slíkt með þeim peningum sem ríkissjóður leggur fram í gegnum Lánasjóð íslenskra námsmanna. Það er skollaleikur, virðulegur forseti.

Þeir sem trúa á samkeppni verða þá að gæta þess að samkeppnin sé þannig að þeir sem keppi búi við sömu aðstæður. Það er engin samkeppni að binda annan með báðar hendur fyrir aftan bak og ætla honum að keppa í sundi við hinn sem hefur báðar hendur frjálsar.

[11:34]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er merkilegur málflutningur sem hér er fluttur. Það er ljóst að hér er að birtast í nokkuð brenglaðri mynd en þó er hún að skýrast, hver stefna Frjálslynda flokksins er í þessu máli. Þeir vilja ekki samkeppni, þeir vilja ekki fjölbreytni í háskólastarfi á Íslandi.

Það er alveg rétt, það var pólitískt tekist á um það hvort fylgja ættu jöfn fjárframlög með nemanda hvort sem hann færi í einkaskóla eða sjálfstæðan háskóla eða ríkisháskóla. Það er rétt, þetta er bara pólitík. Þetta er bara spurning um það hvort menn vilja láta jöfn fjárframlög fylgja nemanda hvort sem hann fer í einkaskóla eða ríkisháskóla. Ég segi já, við eigum ekki að segja fólki í hvaða skóla það eigi að fara, fólk á að hafa val, við eigum ekki að miðstýra því úr hvaða ráðuneyti sem við komum.

[11:35]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Komið er til umræðu frumvarp hæstv. menntamálaráðherra um opinbera háskóla. Ég sé ekki ástæðu til annars en að fagna því að það mál skuli vera komið fram og okkur gefist kostur á að ræða það. Þó að við höfum fullar hendur í hv. menntamálanefnd og hefðum alveg getað kosið að fá frið til að klára þau fjögur stórmál sem þar eru til mjög ítarlegrar skoðunar, svo ítarlegrar að öll önnur mál sem komið hafa inn í nefndina síðan í desember hafa orðið að víkja, þá fagna ég því engu að síður að málið skuli komið fram, hvort sem ég sé það fyrir mér að nefndin geti klárað vinnu sína við það fyrir vorið eður ei.

Ekki þarf að deila um það að háskólamenntun verður sífellt mikilvægari í þjóðfélagi okkar, æ fleiri atvinnugreinar gera kröfu um háskólapróf og sívaxandi hluti hvers kyns náms hérlendis er á háskólastigi. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og flokkurinn allur hefur í gegnum tíðina fagnað hverju nýju tækifæri sem ungt fólk fær til náms. Þetta vil ég undirstrika í upphafi máls míns til að tryggja að ekki verði snúið út úr orðum mínum eins og reynt var að gera hér, meira að segja af hæstv. menntamálaráðherra, með frammíköllum í gærdag. Við erum sannfærð um að sú þróun sem farin er af stað haldi áfram. Er það trúa mín að með tímanum verði háskólanám af einhverju tagi lokaáfangi að meira eða minna leyti að allri almennri menntun. Af þessu leiðir að menntun verður stöðugt mikilvægari sem lykill að fjölbreyttum atvinnutækifærum og að sama skapi enn þá þýðingarmeiri fyrir atvinnulíf og fyrir samfélag. Þess vegna erum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs líka fylgjandi því að öflugt sam-

starf sé milli atvinnulífsins og háskólanna þó svo að við séum ekki hlynnt því að ganga jafnlangt og sú ríkisstjórn sem nú situr er tilbúin til að ganga og kem ég síðar að því þegar ég fjalla um skipun háskólaráðsins eins og lagt er til í frumvarpinu.

Ég vil segja í inngangi mínum áður en lengra er haldið, hæstv. forseti, að að mati okkar sem störfum fyrir Vinstri hreyfinguna – grænt framboð er lykilatriðið að tryggja jafnrétti til náms, jafna stöðu þeirra sem sækjast eftir háskólanámi. Í þeim efnum komum við að skólagjaldaumræðunni sem hv. þm. Björn Valur Gíslason hóf í umræðu um störf þingsins í gærmorgun og kom heldur betur við kaunin á sumum þingmönnum (Gripið fram í.) og olli hér miklum frammíköllum og ég heyri ekki betur en þau séu að hefjast á nýjan leik.

Það er hárrétt að umræðan um skólagjöld er lykilumræða í pólitík dagsins í dag, skólamálapólitík dagsins í dag snýst ekki hvað síst um jafnrétti hvað varðar þennan þátt málsins, þ.e. skólagjöld eða ekki skólagjöld. Mig langar til að dvelja strax við þetta atriði og kýs að eyða megni ræðutíma míns í umræðu um það. (**Gripið fram í:** Enda full ástæða til þess.) Full ástæða til þess, segja tveir hv. þingmenn. (**SKK:** Frumvarpið fjallar ekki um skólagjöld.)

Ég skal taka þennan punkt frá hv. formanni menntamálanefndar strax, frumvarpið fjallar ekki um skólagjöld. Hvers vegna skyldi það nú vera? Það er vegna þess að það er núningur á milli samstarfsflokksins sem núna er í ríkisstjórnarsamstarfi við Sjálfstæðisflokkinn og Sjálfstæðisflokksins og þar af leiðandi núningur milli hæstv. menntamálaráðherra og Samfylkingarinnar í þessum efnum. Það kom fram í máli hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur í gær sem las skilmerkilega úr stefnumarkandi plaggi Samfylkingarinnar að Samfylkingin væri andvíg skólagjöldum. Sjálfstæðisflokkurinn er það ekki. Ástæðan fyrir því að ekki er fjallað um skólagjöld per se í þessu frumvarpi er auðvitað sú að þarna eru andstæð sjónarmið.

Á hitt vil ég þó benda að þingmenn Samfylkingarinnar hafa á ólíkum tímum opnað munninn og talað og tjáð sig um það að þau séu opin fyrir umræðu um skólagjöld. Margir þingmenn Samfylkingarinnar, þar á meðal hæstv. viðskiptaráðherra og ef ég man rétt hæstv. utanríkisráðherra, hafa opnað á það að hugleiða megi að þeirra mati að taka upp skólagjöld í framhaldsnámi í háskóla. Einu sinni var lína Samfylkingarinnar dregin þar að ekki ætti að setja skólagjöld á grunnnámið. Ég veit ekki hvort svo er enn en það á vonandi eftir að koma fram hjá hv. þingmönnum Samfylkingarinnar í þessari umræðu.

Eitt af lykilatriðunum í umræðu um stöðu háskólanna þarf að koma til nánari skoðunar í þessari umræðu, þ.e. að jafna samkeppnisstöðu háskólanna, sem ég heyri ekki annað en allir séu sammála um að þurfi að gera í orði kveðnu. Þá er spurningin: Hvernig gerum við það og hvernig er samkeppnisstaðan ójöfn? Það er hárrétt sem hæstv. menntamálaráðherra sagði í andsvari við hv. þm. Kristin H. Gunnarsson áðan að það væri rangt að opinberir háskólar fái minna úr ríkissjóði en einkaháskólar. Það er í sjálfu sér rétt fullyrðing hjá hæstv. ráðherra en það er ekki þar sem aðstöðumunurinn er ójafn. Aðstöðumunurinn verður ójafn þegar ofan á opinbera framlagið, sem er jafnhátt á nemanda í opinbera háskólanum og nemanda í einkaháskólanum, koma skólagjöld og að auki lán úr Lánasjóði íslenskra námsmanna til þeirra nema sem borga skólagjöld. (**Menntmrh.:** Ekki gleyma rannsóknarstyrkjunum.) Við skulum vera minnug þess að u.þ.b. helmingur af námslánunum er beinlínis styrkur þannig að meðgjöfin sem einkareknu háskólarnir fá nemur öllum skólagjöldunum. Hvað skyldu þau vera há?

Ég er hér með upplýsingar um skólagjöld í Háskólanum á Bifröst. Ég sé ekki betur en að í frumgreinadeild þar séu skólagjöldin á ársgrundvelli þar 262 þús. kr á ári og í meistaranámi 352 þús. kr. Ég tel að þetta sé á ársgrundvelli en þó gæti þetta verið fyrir önnina, ég læt það kannski liggja á milli hluta. Það sem ég veit um Listaháskólann er að skólagjöld í vetur kostuðu skólanema í þeim skóla 255 þús. kr. og það mun hækka næsta vetur upp í 285 þús. kr. Skólagjöld í Háskólanum í Reykjavík sýnast mér vera í grunnnámi 272 þús. kr. og í meistaranámi 622 þús. kr. Reyndar er þar annað meistaranám sem kallað er meistaranám II, þar eru 728 þús. kr. greiddar í skólagjöld. Síðan má nefna MBA-námið í Háskólanum í Reykjavík sem kostar 1,3 millj. kr. á ári. (**SKK:** En í Háskóla Íslands?) Ég ætla ekki að taka meistaranámið til skoðunar hér vegna þess að MBA-námið lýtur kannski öðrum lögmálum. Háskóli Íslands tekur skólagjöld fyrir MBA-námið og setur það undir Endurmenntunarstofnun Háskóla Íslands af því að Endurmenntunarstofnun er heimilt samkvæmt lögum að taka skólagjöld.

Þetta er auðvitað eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði áðan skollaleikur, hér er um skollaleik að ræða. Einkaháskólunum er mismunað ekki bara hvað þetta varðar, að þeim sé heimilt að taka skólagjöld af nemendum sínum og fá gríðarlega háar upphæðir umfram framlagið frá ríkissjóði til starfsemi sinnar, heldur er þeim líka mismunað á öðrum stað í hinu opinbera kerfi og það er í fjárlögunum. Í fjárlagafrumvarpi ríkisstjórnarinnar frá í haust getur að líta heimildir skólanna til að taka inn nemendur og það kemur í ljós að heimildir einkaháskólanna til að taka inn nemendur eru mun rýmri en heimildir opinberu háskólanna. Hvað þýðir það, hæstv. forseti? Það þýðir að núverandi ríkisstjórn vill að nemendur fari í auknum mæli í einkaskólana og ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar er þess vegna afar hlynnt einkarekstrarforminu í háskólunum. Undir það hlýtur Samfylkingin að verða að kvitta.

Þegar á allt er litið skiptir mestu máli þegar talað er um misjafna stöðu háskólanna að skoða heildarfjárframlagið sem hver skóli hefur úr að spila á hvern nemanda. Þá kemur út miklu hærri fjárupphæð sem einkaháskólarnir hafa úr að spila á hvern nemanda en það sem opinberu háskólarnir hafa, jafnvel þó að rannsóknarframlögin séu tekin með í dæmið. Nú er að færast í vöxt að einkaháskólarnir óski eftir rannsóknarsamningum og vilji fá aukið framlag vegna rannsókna sinna því að þeir vilja í auknum mæli hasla sér völl sem rannsóknarháskólar. Ég geri ekki athugasemd við það, en ég geri athugasemd við það að mismununin skuli vera með þeim hætti sem hún er og að ríkisstjórnin skuli leyfa sér að beina háskólanemum í auknum mæli og frekar inn í einkaháskólana en í þá opinberu.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs

gerðum mjög alvarlegar athugasemdir við það þegar Tækniháskóli Íslands var einkavæddur, þegar ákvörðun var tekin um að leggja hann niður og færa stærstan hluta þess náms sem þar var í boði undir einkahlutafélag sem lagði á skólagjöld. Mig minnir að Samfylkingin hafi staðið við hliðina á okkur í þeirri deilu sem við áttum þá. (**EMS:** Já, mig minnir það.) Með þessari breytingu sögðum við Vinstri hreyfingin – grænt framboð að jafnrétti til náms í tæknigreinum á Íslandi mundi skerðast verulega vegna þess að þá voru ákveðnar greinar lokaðar inni í einkaháskóla og ekki lengur hægt að nema þær greinar öðruvísi en að greiða fyrir það há skólagjöld. Til þess að koma í veg fyrir slíkt misrétti lögðum við fram frumvarp á 131. löggjafarþingi sem lesa má á þskj. 808 þar sem gert var ráð fyrir því að sjálfseignarstofnunum á háskólastigi og einkareknum háskólum væri óheimilt að innheimta skólagjöld af nemendum sem stunduðu nám í greinum sem ekki væri unnt að leggja stund á í ríkisháskólunum. Við höfum einlægt verið samkvæm sjálfum okkur hvað varðar skólagjaldamálin og skólagjaldapólitík. Við viljum tryggja fjölbreytt nám á háskólastigi. Ef einkaháskólar kjósa að leggja skólagjöld á nemendur sína verða þeir að lúta skertu framlagi frá hinu opinbera enda skulum við reikna með því að framlag hins opinbera á hvern nemanda nægi fyrir menntun viðkomandi einstaklings, eða hvað?

Nú kann að vera að einhverjir staldri við. Kannski er það líka þar sem skórinn kreppir, að það þurfi að hækka opinbera framlagið, að það nægi ekki lengur fyrir þeirri kennslu sem háskólarnir meta að þörf sé á að hver einstaklingur fái. Ef það er mergurinn málsins erum við líka alveg tilbúin til að skoða það.

Grunnprinsippið er í öllu falli þetta: Framlagið frá hinu opinbera til hvers háskólanema eða til háskólanna á hvern nema þarf að vera svo hátt að það nægi fyrir menntun viðkomandi. Kjósi einkaháskólarnir að fara inn á skólagjaldabrautina, sem þeir hafa allir kosið hingað til, hljóti hið opinbera framlag að skerðast sem því nemur. Það þýðir að við erum að jafna stöðu háskólanna þannig að hverjum og einum nema fylgi álíka há upphæð, sú upphæð sem háskólasamfélagið og stjórnvöld eru sammála um að þurfi til að gefa viðkomandi einstaklingi grunnmenntun eða haldgóða menntun í viðkomandi háskóla.

Hæstv. forseti. Ég sé að það hefur gengið mikið á ræðutíma minn enda eru skólagjöld mér og okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hjartans mál. Ég tel að félagar mínir sem hér munu taka til máls komi kannski frekar inn á aðra þætti málsins, það er mjög margt sem þarf að skoða í þessu máli. Ég nefni skipan háskólaráðs sérstaklega. Ég nefni það að okkur þingmönnum hefur verið send bæði ályktun og greinargerð frá Vöku, félagi lýðræðissinnaðra stúdenta, sem harmar það að nýtt frumvarp til laga um opinbera háskóla feli í sér fækkun fulltrúa stúdenta í háskólaráði. Ég tel að við hljótum að verða að taka til skoðunar þau rök sem þar eru færð fram. Við fyrstu sýn sýnast mér þau vera afar skynsamleg. Við þurfum líka að tala um þessa nýju orðanotkun. Máltilfinning mín setur örlítið spurningarmerki við notkun á orðinu skóli, skóli innan skóla. (**EMS:** Skóli innan skóla, já.) Ég minnist þess þegar leikhúsfrömuðurinn Bertolt Brecht var að setja upp leiksýningar sínar og kom inn í leikhús þar sem Stanislavski, sem var mikill frömuður í rússnesku leikhúsi, vildi hafa allt mjög náttúrulegt í leikhúsinu og allir áttu að vera eins sannir og hugsast gat, hann lét byggja heilu húsin á leiksviðinu til að fólk tryði því sem það sá á leiksviðinu. En þegar Bertold Brecht leiddi barn inn í slíkan leikhússal og barnið sá húsið á leiksviðinu sagði það: „Abba babb, hús inni í húsi.“ Kannski erum við að tala um skóla inni í skóla, sem kann að vera eitthvað sem við þurfum að skoða betur.

Ég kann því hins vegar vel að hér skuli vera talað um forseta og forseta skóla, það er starfsheiti eða titill sem hið akademíska háskólasamfélag hefur notað hingað til, forsetar deilda, ég er sátt við það. En hitt legg ég til að við skoðum (Forseti hringir.) og kannski eru einhverjar skapandi hugmyndir í þeim efnum sem við eigum enn eftir að sjá.

[11:50]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég sé mig tilneyddan til að gera athugasemd við það sem fram kom í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur. Hún hélt því fram að ríkisstjórnin sem nú er við völd og stendur að þessu frumvarpi vildi að nemendur sem sækja nám í háskóla innrituðu sig og stunduðu nám í einkaskólum frekar en í ríkisháskólum. Þessi fullyrðing stenst ekki. Undir hana get ég ekki skrifað og ég hygg að félagar mínir í Samfylkingunni, sem eru í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn, geti ekki skrifað undir það heldur. Þetta er einfaldlega ekki rétt hjá hv. þingmanni. (**MÁ:** Viltu ekki bara láta okkur um að tala.)

Það sem við viljum og það sem ég vil, af því að hv. þm. Mörður Árnason virðist ekki vera sammála því sem hér kom fram, (**MÁ:** Alveg nákvæmlega sammála.) eða það mátti lesa það úr frammíkalli hans. En það sem ég og Sjálfstæðisflokkurinn viljum er að nemendur hafi val og að þeir hafi sem mest val um það hvar þeir leita sér menntunar, í hvaða deildum og í hvaða skólum, óháð því hvort ríkið rekur þá skóla, á hvaða rekstrarformi þeir eru o.s.frv. Við viljum fjölbreytt háskólasamfélag. Við viljum styðja við bakið á öllum skólum landsins. Við viljum efla alla háskóla landsins, hvort sem það er Háskóli Íslands, Háskólinn á Akureyri, Háskólinn á Bifröst, Háskólinn í Reykjavík, Háskólinn á Hólum eða hvaða skóli sem það er.

Við höfum sýnt það í verki bæði með fjárframlögum og með því að styðja við bakið á þessum skólum í opinberri umræðu og með þeim verkum sem við getum státað af á þessu sviði.

[11:52]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er hjartanlega sammála hv. formanni menntamálanefndar þegar hann segir að hann aðhyllist fjölbreytt háskólasamfélag. Ég kom að því í upphafi máls míns að ég væri hlynnt fjölbreyttu samfélagi hvað varðar háskólana. Ég fagna hverju nýju tækifæri sem ungir Íslendingar hafa til háskólanáms svo að það sé alveg á hreinu.

Hins vegar verð ég að benda hv. þingmanni á að það er rétt sem ég sagði áðan að í fjárlögum yfirstandandi árs er nemum í auknum mæli beint inn í einkareknu háskólana sem taka skólagjöld fremur en inn í hina opinberu. Máli

mínu til stuðnings vitna ég til greinargerðar með fjárlagafrumvarpi ársins 2008. Á blaðsíðu 278 kemur fram fjölgun nemendaígilda í þessum skólum, þ.e. hvaða heimildir hafa skólarnir á fjárlögum til þess að fjölga ársnemendum. Þá kemur í ljós að Kennaraháskóli Íslands og Háskóli Íslands fá lægri stuðul heldur en einkareknu háskólarnir, Háskólinn á Bifröst og Háskólinn í Reykjavík. Stuðullinn í Háskólanum í Reykjavík er 5,8% fjölgun ársnema. Í háskólanum á Bifröst er hann 6,3% á meðan Kennaraháskóli Íslands fær einungis fjölgun ársnema upp á 3,2% og Háskóli Íslands 3%.

Þarna munar um það bil helmingi á fjölgun ársnema sem einkareknu skólarnir hafa í fjárlagafrumvarpinu þegar borið er saman við opinberu háskólana. Þetta er pólitísk stefnumótun sem þessi ríkisstjórn stendur að og hún kemur fram í þessu fjárlagafrumvarpi.

[11:54]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ágætt að ég og hv. þingmaður séum sammála um að ástæða sé til að stuðla að fjölbreyttu háskólasamfélagi. Við höfum barist fyrir því á hinu háa Alþingi og Sjálfstæðisflokkurinn hefur stuðlað að því á sínum tíma í menntamálaráðuneytinu. Enda sjáum við hvernig háskólaumhverfið hefur breyst.

Það er ekki langt síðan ég var í háskóla. Innritaðist þar árið 1993. En þegar ég tók ákvarðanir mínar um námið var staðan þannig að ég hafði í raun bara um einn háskóla að velja. Það var Háskóli Íslands. Ef ég væri í sömu sporum í dag hefði ég úr miklu fleiri möguleikum að moða.

Fleiri glæsilegir háskólar hafa staðið sig ákaflega vel og við eigum að standa á bak þá burtséð frá því hvort þeir eru einkareknir eða ríkisreknir. Við eigum að vera sammála um að efla og styrkja háskólasamfélag á Íslandi og hafa það fjölbreytt. Það er til góða fyrir nemendur og fyrir þjóðfélagið allt.

Ég hef ekki þær tölur fyrir framan mig sem hv. þingmaður nefndi. En ég get ekki fallist á að ríkisstjórnin eða Sjálfstæðisflokkurinn vilji stuðla að því að nemendur fari í einkaháskóla frekar en í ríkisháskóla. Eins og ég sagði, ég er ekki með þessar tölur sem hv. þingmaður nefndi en sé gengið út frá öðrum mælikvörðum, t.d. nemendafjölda í Háskóla Íslands, þá mætti halda því fram að ríkið stuðlaði fremur að því að stúdentar færu í ríkisháskóla en í einkaskóla. Nemendur þar eru miklu fleiri en í einkaskólum.

Ég held að þetta sé ekki svart og hvítt og tel því ekki hægt að fullyrða um þessi mál líkt og hv. þingmaður gerði. Aðalatriðið er að styðja og efla og styrkja alla þá háskóla sem hér starfa með það að markmiði að (Forseti hringir.) þeir verði til framdráttar kennurum, nemendum og öllum sem að háskólastarfi á Íslandi koma.

[11:57]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er sammála hv. þingmanni um að það er þörf fyrir að standa á bak við alla háskóla á Íslandi. Það tel ég mig hafa gert og ég heiti því að gera það áfram í framtíðinni. Það munu félagar mínir í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði áfram gera líkt og hingað til.

Okkur greinir hins vegar á um leiðir, um hvaða leið beri að fara til að standa við bakið á öllum háskólum á Íslandi og öllum háskólanemum á Íslandi. Sjálfstæðisflokkurinn verður að átta sig á því, þótt hann hafi setið í menntamálaráðuneyti allt of lengi, að margra mati, að þótt veruleg fjölgun hafi orðið á háskólunum á Íslandi er ekki þar með sagt að það sé Sjálfstæðisflokknum að þakka. (**MÁ:** Allt Sigga Kára að þakka.) Herra minn trúr. Þetta er tilhneiging eða breytingar sem við höfum verið að sjá í öllum nágrannalöndum okkar.

Þetta er krafa frá háskólanemunum sjálfum. Frá ungu fólki, frá starfsfólki háskóla og frá háskólasamfélaginu og það hefur viljað þannig til að Sjálfstæðisflokkurinn er svo þaulsætinn í menntamálaráðuneytinu á þeim tíma. En þetta eru ekki verk Sjálfstæðisflokksins.

Varðandi tölurnar sem ég nefndi, og hv. þingmaður hefur ekki gert tilraun til að bera brigður á, verð ég bara að segja að þær tala sínu máli. Þær staðfesta fullyrðingu mína um að þessi ríkisstjórn hefur gefið einkaháskólunum möguleika á að taka inn fleiri nema á þessu ári en opinberu háskólunum. Þegar hv. þingmaður segir að ég eigi að líta til þess að Háskóli Íslands kenni langflestum nemum, af því það séu svo margir nemar í Háskóla Íslands, þá segi ég auðvitað: Háskóli Íslands er það sem á ensku heitir „university“, háskóli sem reynir að kenna öll fög undir sólinni. Það eru engir aðrir háskólar á Íslandi sem gera það. Kannski er Háskóli Íslands eini háskólinn sem hefur rétt á því að kalla sig „university“?

[11:59]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst gæta mikillar ónákvæmni í þessari umræðu. Mig langar að benda hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, sem talar fyrir skerðingu á framlagi til einkarekinna háskóla, á að það sem hún sagði áðan, um að einkareknir háskólar fengju meira framlag til stúdenta en Háskóli Íslands er rangt. (Gripið fram í.) Ég ætla aðeins að fá að lesa hér upp svolítið til að skýra mál mitt.

Beinar fjárveitingar á fjárlögum til Háskóla Íslands árið 2008, þetta er úr fjárlögunum, verða samtals 7,1 milljarður. Beinar fjárveitingar til Háskólans í Reykjavík eru tæplega 1,9 milljarðar kr. Nemendafjöldi þessara skóla, samkvæmt nýjustu upplýsingum á vef Hagstofunnar, er þannig að í Háskóla Íslands eru 9.586 nemar og í Háskólanum í Reykjavík 2.907 nemar. Þar munar um 15%, Háskóla Íslands í vil.

Mig langar að fara fram á, þegar umræða er tekin um mismunun svokallaða milli einkarekinna háskóla og opinberra háskóla af því það virðist vera mjög hátt og ofarlega á dagskrá, að fólk taki sér tak og skoði málin. Það eru allt öðruvísi rekstrarskilyrði í þessum tveimur formum og reyndar eru allir okkar háskólar ólíkir innbyrðis.

Mér þætti forvitnilegt að heyra Kolbrúnu Halldórsdóttur tala um að minnka framlag til Listaháskóla Íslands. Af hverju talar hún á þessum nótum? Við þurfum öll að sameinast um að efla háskólana okkar. Þetta er akkúrat það sem við eigum öll að standa fyrir.

[12:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir kemur með þær tölur úr fjárlagafrumvarpinu að það muni 15% hvað Háskóli Íslands fær meira á nemanda, ef ég skildi það rétt, en Háskólinn í Reykjavík. Ég verð að beina sjónum hv. þingmanns að því að þetta eru afar ólíkir skólar. Háskóli Íslands á sér áratugalanga sögu sem hefur verið að byggja upp gríðarlega öfluga starfsemi á mjög mörgum brautum. Hann er með rannsóknastofnanir á ýmsum sviðum. Ég man ekki hvað stofnanir háskólans eru margar en við skulum bara átta okkur á því að við berum hér saman afar ólíka skóla. Háskóli Íslands er flaggskip æðri menntunar á Íslandi sem við höfum haldið úti áratugum saman, við afar þröngan kost, og þjóðin öll er ákaflega stolt af. Sá skóli hefur náð rannsóknarsamningi við stjórnvöld sem aðrir háskólar vilja keppa að að fá. Ég styð sannarlega aðra háskóla, sem eru nýir og eru að feta sín fyrstu spor, í því að fá rannsóknarfjárframlag frá hinu opinbera. Þess vegna vil ég auka fjárframlag til rannsókna og til menntunar almennt. Ég vil ekki skerða framlög til neinna háskóla. Það er ekki rétt hjá hv. þingmanni að ég vilji skerða framlögin sem slík. Ég vil bara að allir háskólar hafi jafnháa upphæð á hvern nemanda hvort sem það er fengið með skólagjöldum eða opinberu framlagi. Þá vil ég undanskilja rannsóknarframlagið. Um rannsóknarframlagið fyrir Háskóla Íslands hljóta að gilda önnur lögmál en varðandi nýju háskólana. Þeir hljóta að verða að gefa sér tíma til að ná því framlagi. En þegar við leggjum saman skólagjöldin og hið opinbera framlag á nemanda til kennslu þá tel ég að það þurfi að vera sambærileg upphæð til opinberu háskólanna eins og hinna einkareknu.

[12:03]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Mér þótti vænt um að heyra hv. þingmann segja að hún vilji ekki skerða framlög til háskólanna. Ég held að það skipti miklu máli. Mig langar líka að benda á að í þessari umræðu hefur ekki komið fram að einkareknu háskólarnir, og þá sérstaklega HR og Bifröst, eru með langflesta nemendurna í ódýrasta reiknilokknum. Það skiptir svolitlu máli að við áttum okkur á því að við þurfum að efla alla skólana og um leið og við tölum um skólagjöld þá er það ekki ofboðslega hátt hlutfall af heildarrekstri skólanna.

Skólagjöldin í HR eru 128 þús. kr. á önn. Skráningargjöldin eða skólagjöldin, eftir því hvernig maður vill líta á það, í HÍ eru 45 þúsund á ári. Það munar auðvitað svolitlu. En þegar grunneiningin er 400 þús. kr. fyrir ódýrasta reiknilokkinn er ekki hægt að reka háskóla á þeim forsendum. Ef við þykjumst eiga háskóla sem eru bara kennsluháskólar þá skulum við bara gleyma því vegna þess að það fást ekki starfsmenn í háskólastarf sem ekki fá svigrúm til að stunda rannsóknir. Þetta er ekkert flókið mál. Þetta fer algerlega saman, rannsóknir og kennsla, og því ber að líta á sheildarfjármagnið. Það munar þessum 15% á HÍ og HR og það er HÍ í vil. Ég vil fara fram á að þingmenn kynni sér þessi mál áður en þeir koma með fullyrðingu í ræðustól að það muni þannig að það sé hallað á opinberu háskólana.

[12:05]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég lít svo á að hv. þingmaður hafi áttað sig á því að ég er ekki að tala um skerðingu til háskólanáms. Ég tala fyrir því að við, þetta ríka samfélag, forgangsraði í þágu menntunar og tryggi það að hér fari enn stærri skerfur af heildarkökunni til menntamála en hefur gerst hingað til.

Í frumvarpi sem ég talaði um í ræðu minni sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði lögðum til þá nefndum við Listaháskólann sérstaklega. Við teljum að Listaháskólinn eigi að vera eins og aðrir opinberir háskólar án skólagjalda. Tryggja eigi að hægt sé að kenna listnemum fyrir það framlag sem hið opinbera leggur skólanum til. Ef það er of lágt eins og opinbera framlagið er reiknað núna á að hækka það að okkar mati þannig að við erum ekki að tala um neina skerðingu. Ég lít svo á að hv. þingmaður hafi áttað sig alveg á því.

Varðandi kennsluháskóla og rannsóknarháskóla þá er ég alveg sammála hv. þingmanni um að eru engir háskólar sem ekki hafa rannsóknarskyldur. En ég vil að við áttum okkur líka á því að nýir háskólar verða ekki fullskapaðir á einu ári. Það veit ég líka að hv. þingmaður veit. Það tekur ákveðinn tíma að vinna sig upp í það að verða fullgildur háskóli með fullgilt rannsóknarframlag og ég er sannfærð um að bæði Háskólinn í Reykjavík og Háskólinn í Bifröst eiga eftir að ná því markmiði sínu en þeir eru á þeirri vegferð núna. Það er ekki hægt að líkja saman rannsóknum þessara nýju háskóla, sem standa sig mjög vel og eru á réttri braut hvað þetta varðar, við rannsóknarþátt Háskóla Íslands. Ég vil því leyfa mér að líta á Háskóla Íslands sem flaggskip æðri menntunar á Íslandi. Þess vegna er ég hlynnt því og sátt við að honum sé umbunað fram yfir þá skóla sem yngri eru af því að aðstaða hans og saga er sú sem ég rakti í fyrr andsvari mínu.

[12:08]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Frú forseti. Við ræðum frumvarp til laga um opinbera háskóla ef það hefur farið fram hjá einhverjum hv. þingmönnum því að umræðan hefur farið um víðan völl og kannski ekki eingöngu um það frumvarp sem hér liggur fyrir. Hæstv. menntamálaráðherra mælti fyrir frumvarpinu og fór yfir helsta inntak þess. Það er auðvitað fagnaðarefni fyrir okkur í menntamálanefnd að fá líka frumvarp um háskólastigið. Þá erum við komin með öll skólastigin undir á svipuðum tíma og það er auðvitað ekki nema ánægjulegt verkefni þó að það sé býsna erfitt að glíma við það. Segja má að þetta frumvarp sé skilgetið afkvæmi rammalaga um háskóla sem við samþykktum á síðasta þingi ef ég man rétt. Nú eru sem sagt sett sérstök lög um opinbera háskóla sem nauðsynlegt er af ýmsum ástæðum.

Það er rétt sem fram kemur hjá hæstv. menntamálaráðherra að búnaðarfræðslan er utan við það og bráðabirgðaákvæði eru um það. Það er hins vegar alveg nauðsynlegt að þeir opinberu háskólar verði líka settir undir þegar þar að kemur og að þessir skólar sitji allir við sama borð.

Það er tekið á skipulagsbreytingum sem nauðsynlegar eru og mikill áhugi hefur verið í Háskóla Íslands á að gera.

Það tengist beint og óbeint sameiningu við Kennaraháskólann. Það er kannski meginástæðan fyrir því að það liggur á að þessu máli ljúki fyrir þinglok þannig að sú sameining geti átt sér stað við eðlilegar aðstæður 1. júlí nk. Það kallar hins vegar á að samræma þarf ýmsa hluti líka milli þeirra háskóla sem þetta frumvarp á við. Það eru þá Háskóli Íslands og Háskólinn á Akureyri. Þar kemur t.d. skipan háskólaráðsins til þar sem verið er að fækka fólki í háskólaráði Háskóla Íslands miðað við það sem var en fjölgað er í háskólaráði Háskólans á Akureyri. Það er spurning hvaða leiðir á að fara í þessu sambandi og auðvitað er eðlilegt að menntamálanefnd fari sérstaklega yfir þessa skipan. Fleiri möguleikar eru væntanlega þarna uppi. Mér sýnist hins vegar að þessi skipan sé um margt athyglisverð og sé blanda af leiðum, byggð á samkomulagi sem menn hafa náð á einhverju stigi. Ýmsar spurningar hafa vaknað varðandi það að meiri hluti ráðsins verður skipaður fulltrúum utan háskólasamfélagsins. Háskólasamfélagið hefur meiri hluta í ráðinu þegar tveir af hinum utanaðkomandi eru valdir þannig að háskólasamfélagið getur, ef ástæða er til — en væntanlega verður samkomulag um það hvaða tveir einstaklingar eru hæfastir til að koma inn í ráðið til þess að efla það og styrkja. Þá verða það sem sagt menn innan háskólasamfélagsins sem velja þessa tvo til viðbótar, sem er mikilvægt í þessu sambandi. Mér finnst eðlilegt að við förum yfir þetta og skoðum sérstaklega hvort hugsanlega sé eitthvert annað form betra. Það er augljóst mál að þetta er nokkuð viðkvæmt gagnvart háskólastúdentum. Háskólafylkingarnar hafa verið tvær lengst af, nokkuð jafnvígar og mismikill munur hefur verið á þeim þegar tekist hefur verið á í kosningum. Báðar fylkingar hafa alltaf átt fulltrúa í háskólaráði. Þetta er alla vega umræða sem við verðum að fara yfir.

Eðlilega hefur nokkuð verið rætt um fjárhagsmálefni skólanna. Þau skipta auðvitað gífurlega miklu máli. Það er kostur við þetta frumvarp að í 24. gr. eru heimildir sem skólarnir hafa til að afla sér fjármuna utan þess sem fjárlög ákvarða, settar í eina grein. Fram að þessu hefur þetta verið á víð og dreif og jafnvel sum ákvæði ekki nægilega skýr. Hæstv. menntamálaráðherra fullyrðir, og er óþarfi að gera athugasemdir við það, að hér sé ekki um grundvallarbreytingar að ræða. Hér er hins vegar um orðalagsbreytingar að ræða og við þurfum auðvitað að fara yfir að það sé alveg tryggt að hér sé ekki verið að víkka eitthvað sem fyrir var. Það orðalag verður skoðað nákvæmlega í menntamálanefndinni. Hér er hins vegar brugðist við áliti frá umboðsmanni Alþingis varðandi ákveðna þætti sem deilt hefur verið um. Það er, eins og við vitum, nauðsynlegt að allar slíkar heimildir séu mjög skýrar í lögum því að í raun og veru má annars líta þannig á að heimildir séu ekki til staðar. Það þarf auðvitað að vera skýrt skipulag í þeim efnum.

Frú forseti. Ég held að það sé eðlilegt að við stöldrum aðeins við umræðuna um fjármál skólanna. Við höfum umræðu um þessi mál í gær þar sem fyrst og fremst var þó horft til skólagjalda. Umræðan hefur nú þegar nokkuð farið í þann farveg. Ég sagði í gær að sú umræða væri flóknari en svo að hún færi vel í því umræðuformi sem við vorum með í gær, þ.e. í tveggja mínútna ræðu, enda kom í ljós að nokkrir hv. þingmenn sögðu ýmislegt sem þeir meintu kannski ekki og auðvelt var að misskilja. Ég tók t.d. eftir því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði tilraun til þess að skýra málin og mér fannst það virðingarverð tilraun. Hún skýrði málið varðandi það sem hv. þingmaður sagði í gær, að draga ætti frá þau skólagjöld sem aðrir háskólar en opinberu háskólarnir taka til sín. Það mátti þá auðvitað skilja að það ætti að skerða framlagið til Listaháskóla Íslands sem því næmi. Nú segir hv. þingmaður að það hafi alls ekki verið meiningin og ég trúi því heldur ekki að það hafi verið skoðun hv. þingmanns að þannig ætti að fara að. Hv. þingmaður telur þó að í þess stað eigi að auka framlagið til skólanna þannig að þeir geti rekið starfsemina með þeim hætti sem þeir telja eðlilegt. Það væri auðvitað æskilegt í heimi allra bestu heima að hver skóli gæti sett óskalista sinn fram og ríkissjóður yrði síðan við þeirri beiðni. Ég held samt að raunveruleikinn sé annar og það sé okkur afar nauðsynlegt, þegar við erum að skipta þeim fjármunum sem við höfum, að ferlið sé sem gegnsæjast og að reglur séu um það. Vegna umræðu og skoðanaskipta sem áttu sér stað milli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur og hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur, um mismunandi nálgun varðandi framlög til háskólanna, þá er ekki hægt að segja að ein nálgun sé rétt í þeim samanburðarfræðum.

Hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir tók heildarúthlutun fjár til Háskóla Íslands og síðan heildina til Háskólans í Reykjavík og þá var Háskóli Íslands 15% yfir. Það hallaði sem sagt á Háskólann í Reykjavík í þeim samanburði. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kom svo með annan samanburð um að í fjárlögum fyrir þetta ár væri gert ráð fyrir hlutfallslega meiri fjölgun í Háskólanum í Reykjavík en í Háskóla Íslands og komst þá að því að það hallaði í hina áttina. Ég held að hvorugt sé út af fyrir sig alveg rétt í samanburðinum. Ég held að málið sé í raun og veru miklu flóknara. Ég held líka að það hafi verið tilgangurinn hjá hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur, að benda á að ekki væri hægt að bera þetta saman á svona einfaldan hátt.

Námsferill nemenda í háskóla er misjafnlega dýr og það er auðvitað hluti af þessu. Við áttum okkur á því að þegar skólar eru að fara af stað, sérstaklega þeir sem ekki eru opinberir, þá verður að skoða þær reikniformúlur sem eru til staðar og átta sig á því hvar best er að byrja. Hvernig verður sem mestu fjármagni náð frá ríkinu þannig að það nýtist sem best við uppbyggingu skólanna? Þeir nemendur eðlilega valdir úr sem talið er að fari frekar ódýra leið á námsferlinum á meðan verið er að treysta grunn skólanna.

Síðan er spurningin: Hvernig heldur sú þróun áfram ef ekkert annað er gert en þetta? Þá er hætt við því að við fáum miklu einsleitari skóla við hliðina á opinberu háskólunum. Viðskiptafræðin er kennd í mörgum skólum en kennaramenntunin hefur verið talin ein af þeim greinum sem kemur hvað best út úr reiknilíkani. Þess vegna hafa skólar lagt áherslu á það — og ég hef tekið eftir því að Háskólinn í Reykjavík hefur opnað leið inn í þá menntun og það er ekkert skrýtið. En það segir í raun og veru að við þurfum að endurskoða reiknilíkön með reglulegu millibili. Það er alveg klárt mál að slík mannanna verk eru eins og önnur að þau eru ekki fullkomin og það hljóta að koma fram gallar og kostir sem menn þurfa að skoða.

Frú forseti. Það er eins og oft þegar farið er að ræða um

menntamálin þá flýgur tíminn frá okkur. Ég ætlaði aðeins að staldra við þessa flóknu umræðu sem ég vil gera athugasemd við að menn reyni ekki að einfalda of mikið. Það er fjárhagsstaða skólanna og hvernig þeir afla fjár. Ein leiðin sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi var að draga frá skólagjöldin það sem hinir skólarnir tækju til að ná jafnstöðu í þessu tilliti. Ég held að við lendum þá mjög fljótlega í ógöngum vegna þess að dæmið er ósköp skýrt og við getum haldið okkur við það varðandi Listaháskólann. Þó að það sé hægt að bæta því við sem upp á vantar frá ríkissjóði, ef menn ætla að jafna þetta, þá þarf að draga úr einhvers staðar annars staðar ef fjármagnið er ekki ótakmarkað.

Í svari sem hv. þm. Mörður Árnason fékk frá menntamálaráðherra yfir það hvernig lánasjóðurinn lánar til skólagjalda er mjög merkilegt yfirlit yfir skólagjöldin sem sýnir okkur að full þörf er á því að að skoða þetta í heild sinni. Ég er alveg viss um að mörgum hv. þingmönnum bregður þegar þeir sjá hvaða frumskógur þetta er. Það er engin lína í því, við höfum ekki rætt hvar skólagjöld eiga að vera og hvar ekki. Það er auðvitað hægt að hafa þá einföldu línu og segja: Þau eiga hvergi að vera, en það er einhver breyting sem tekur óratíma að koma í gang. Þess vegna er það ábyrgðarleysi ef við ræðum ekki um það fyrr en seinna og veltum því fyrir okkur hvaða leið er best að fara til að tryggja að það sé jafnrétti til náms og að skólar sitji við sama borð. Þetta eru tveir þættir sem eru alger lykilatriði.

Við í Samfylkingunni höfum, eins og hér hefur komið fram, samþykkt á landsfundi okkar ákveðna stefnu í þessum efnum og hún stendur. Þess vegna er þetta frumvarp eins og það er. Það segir ekki að við viljum ekki ræða um þetta og skoða hvaða leiðir séu bestar til að tryggja þessi tvö markmið sem ég nefndi áðan.

Ég tel ýmsa vankanta á því að draga frá eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi. Önnur leið sem nefnd hefur verið er að lána ekki til skólagjalda. Það held ég að sé leið sem er algerlega óraunhæf vegna þess að ekki viljum við mismuna fólki eftir efnahag, þ.e. að þeir sem ekki eru betur staddir geti þar af leiðandi ekki farið í skóla sem hefur skólagjöld. Sú leið gengur afar illa. Þá er þriðja leiðin eftir og hún er sú að aukið verði framlag til skólanna. Það er flókið mál. Eigum við að auka það eingöngu til opinberu háskólanna eða eigum við að auka það einnig til hinna skólanna? Eins og hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir benti á þá þarf að skoða samningana og rannsóknarpeningana líka, þannig að engin af þessum leiðum er að minni hyggju einföld. Það er alltaf einhver vandi og þess vegna er afar mikilvægt að yfir þetta sé farið og það væri ábyrgðarleysi af stjórnarflokkunum að gera það ekki. Það er verkefni stjórnarflokkanna að fara yfir þetta frá a til ö og reyna að komast að sem skynsamlegastri niðurstöðu. Ég trúi því að það sé í raun og veru vilji allra hv. þingmanna þótt svo ýmsir hv. þingmenn hafi þann sið að gefa sér yfirleitt fyrir fram hvaða leið er best án þess að fara yfir málið í heild sinni. Þeir lenda þá oft og tíðum í því að fá málið í bakið og þurfa að leiðrétta misskilning sem skapast hefur af orðum þeirra.

Frú forseti. Tími minn er á þrotum og ég verð því að láta staðar numið þó að ýmislegt hafi verið ósagt. Verður það þá að bíða betri tíma.

[12:23]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hjó eftir því að hv. þm. Einar Már Sigurðarson lagði áherslu á að fara yrði yfir það hvernig laga ætti samkeppnisstöðu skólanna en tryggja jafnframt jafnrétti til náms, sem hann leggur áherslu á í máli sínu. Ég er sammála honum um að það sé mikilvægt.

En ég hlýt að spyrja hann: Á sama tíma og hann opnar á það sem hann kallar fordómalausa umræðu um skólagjöld í háskólunum, eru í huga jafnaðarmannsins Einars Más Sigurðarsonar einhverjar líkur á því að það muni auka jöfnuð og jafnrétti að láta menn borga hærri skólagjöld? Eru einhverjar líkur á að upptaka skólagjalda, það að fólk eigi að borga meira, muni auka jafnrétti til náms?

[12:24]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að segja að ég átta mig ekki á því hvað hv. þingmaður átti við. (**SKK:** Hann var að tala um skatta, hærri skatta.) En þegar maður setur hv. þingmann í eðlilegt sögulegt samhengi og skoðar í hvaða flokki hv. þingmaður er þá skilur maður málið. Hann byrjar á að gefa sér að einhver hafi sagt eitthvað sem hann hefur aldrei sagt og leggur síðan út af því.

Ég hef aldrei sagt það að ég teldi að fara ætti í fordómalausa umræðu um skólagjöld. Ég hef aldrei nefnt það þannig. Ég hef alltaf talað um að við færum í fordómalausa umræðu um jafnstöðu skólanna. Það er hins vegar ljóst að skólagjöld hljóta að koma inn í þá umræðu. En umræðan á ekki að vera um fordómalausa umræðu um skólagjöld eða að menn gefi sér fyrir fram að taka eigi þau upp.

Vandinn með hv. þingmenn Vinstri grænna er oft sá að þeir gefa sér fyrir fram einhverja niðurstöðu. Þeir hafa þessa hreinu línu. Þeir vilja, ef ég skildi hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur rétt, taka skólagjöld algjörlega út úr öllum skólum, út úr öllum skólum. (**KolH:** Að vel athuguðu máli.) Að vel athuguðu máli og spurning hve lengi og mikið þeir vilja þetta.

Ég sagði áðan að auðvitað er það falleg hugmynd, í besta heimi allra heima að þannig geti orðið. En við verðum að átta okkur á því þá hvað það kostar okkur. Hvernig við viljum framkvæma það og hvar viljum við auka skattheimtu eða skera niður. Við höfum takmörkuðu fjármagni úr að spila og ég tel að það sé bráðnauðsynlegt að við sýnum ábyrgð í því hvernig við förum með opinbert fé.

Það er hins vegar yfirlýst stefna þessarar ríkisstjórnar að forgangsraða í þágu menntunar. Menntun er sett fram fyrir ýmislegt annað. Það er stefnan og við teljum að menntun sé eitt það mikilvægasta sem við byggjum upp hjá þjóðinni. Þess vegna höfum við þá ábyrgu afstöðu að þessa hluti þurfi að skoða í heild sinni. Við gerum okkur grein fyrir því að það þarf aukið fjármagn í menntakerfið. (**KolH:** Þess vegna ætlið þið að lækka skatta.)

[12:26]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður svaraði ekki spurningunni sem ég lagði fyrir hann. Ég vil segja að ég hef ekki gefið mér neitt fyrir fram í þessu efni og ekki gert þingmanninum upp neinar skoðanir. Þess vegna var ég að spyrja hann. Ég

spurði hann til að fá skýringar á því sem mér fannst koma fram í máli hans.

Hann talar um jafnrétti til náms, að það sé mikilvægt. Hann segir að við eigum að skoða þetta mál heildstætt og fordómalaust. Nú segir hann að hann hafi ekki verið að tala um skólagjöld en að sjálfsögðu muni þau koma inn í umræðuna. Mér er eiginlega sama hvernig þau ber að. En ég veit ekki betur en að greint hafi verið frá því í umræðum í gær hver stefna Samfylkingarinnar væri, afdráttarlaust samþykkt á landsfundi. Ég spyr þess vegna: Hvað meinar þingmaðurinn núna þegar hann kemur og segir að við verðum að ræða þetta allt fordómalaust? Hvað er best í heimi allra heima o.s.frv.? Er það þannig að Samfylkingin lifi nú í ríkisstjórnarheiminum og þá horfi hún allt öðruvísi á málið en hún gerði fyrir kosningar?

Ég spyr þingmanninn þessarar einföldu spurningar: Eru að hans mati, í huga jafnaðarmannsins Einars Más Sigurðarsonar, einhverjar líkur á að það muni auka jafnrétti til náms að taka upp skólagjöld í opinberum háskólum eða að hækka skráningargjöld? Það er mín spurning. Getur þingmaðurinn svarað henni?

[12:28]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tel náttúrlega ljóst að ef spurningin er sett upp á þennan einfalda hátt að ef ætlunin væri að auka jafnrétti til náms og að það ætti að gera með hækkun skólagjalda þá væri það nú ekki sú leið sem best dygði til þess. Hún mundi ein og sér ekki auka jafnrétti til náms.

Hins vegar er sérkennilegt ef hv. þingmaður áttar sig ekki á því að þegar þetta mál er skoðað í heild þá hljóti skólagjöldin að koma til umræðu. Ég benti áðan á ágætt svar til hv. þm. Marðar Árnasonar. Þar kemur fram að Lánasjóður íslenskra námsmanna hefur á tímabilinu frá 2001–2007 lánað 2,6 milljarða kr. Það segir sig sjálft að það hlýtur að koma inn í myndina. Hvernig viljum við hafa það? Við getum nálgast það þannig og spurt: Erum við sátt við skólagjöld í öllu námi sem hér um ræðir? Ég leyfi mér að hafa spurningarmerki við að taka eigi skólagjöld í öllu því námi.

En þá þarf maður að svara því á móti spurningum á borð við: Hvaða peningar koma í staðinn? Þurfum við að taka peningana annars staðar, hugsanlega innan menntakerfisins? Eigum við kannski að skoða hvort vera ættu skólagjöld annars staðar, þar sem þau eru ekki? Ég ætla ekki að útiloka það, sjáið til.

Hins vegar er stefna Samfylkingarinnar afar skýr í þessu, eins og hv. þingmaður áttaði sig á. Við erum hins vegar í stjórnarsamstarfi og það segir sig sjálft að þegar flokkar eru ekki algjörlega sammála í málum þá hljóta þeir að ræða saman og komast að sameiginlegri niðurstöðu.

Ég segi aftur: Þegar jafnrétti til náms er grundvallaratriðið og fjármagn til menntunar er aukið þá held ég að við hljótum að eiga auðvelt með það í stjórnarsamstarfinu að komast að sameiginlegri niðurstöðu. Ég trúi því og treysti að við munum með sameiginlegri niðurstöðu auka jafnrétti til náms og auka veg menntunar í landinu. Það er mikilvægast.

[12:30]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að taka undir með hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni að það sé mikilvægt að ræða þessi mál, háskólana, á fordómalausan hátt. Það má gera það varðandi alla þætti þessa máls. Markmið umræðunnar hlýtur að vera það að styrkja og efla háskólasamfélagið, starfið í háskólum landsins til hagsbóta fyrir nemendur, kennara, starfslið skóla og samfélagið allt. Manni hefur oft fundist þegar verið er að ræða um málefni skólanna og sérstaklega háskólastigsins að þá hafi menn kannski fest sig í umræðu um skólagjöld eða einhverja tiltekna einstaka þætti þeirra mála. Það er miður, sérstaklega í umræðu um þetta ágæta frumvarp, frumvarp til laga um opinbera háskóla, sem tekur yfir háskólana í heild sinni og starfsemi þeirra. Í frumvarpinu er ekki mælt fyrir um gjaldtöku opinberra háskóla og þess vegna furða ég mig svolítið á því að umræðan eins og hún hefur þróast hér snýst fyrst og fremst um skólagjöld og fjármál háskólanna en kannski síður um efnisinnihald frumvarpsins sem er mjög merkilegt. Ég ætla því að geyma mér umfjöllun um fjármálin og huga að öðrum þáttum málsins í ræðu minni.

Eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi eru hér fjölmörg álitaefni undir. Við höfum tekið eftir því í opinberri umræðu um þessi mál frá því að frumvarpið var lagt fram að ýmsir aðilar í þjóðfélaginu hafa spurt spurninga varðandi einstök efnisatriði eins og um skipan háskólaráðs og stjórnskipulag hinna opinberu háskóla sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Það eru atriði sem við þurfum að ræða í þessari umræðu og síðan í hv. menntamálanefnd þegar málið kemur til skoðunar þar. Ég hyggst víkja aðeins að því á eftir í ræðu minni.

Ég legg áherslu á það sem kom fram í máli hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar að þetta frumvarp er gríðarlega mikilvægt mál fyrir opinberu háskólana. Maður hefur orðið var við mikinn þrýsting frá háskólunum og ekki síst frá Háskóla Íslands um að frumvarpið verði að lögum fyrir sumarið. Sá þrýstingur helgast auðvitað af því að ekki er langt síðan að Háskóli Íslands og Kennaraháskóli Íslands sameinuðust og skólarnir hafa í tengslum við þá ákvörðun unnið að skipulagsbreytingum á hinum sameinaða skóla sem þetta frumvarp byggir á og segja má að frumvarpið byggi á þeim hugmyndum sem fram hafa komið frá yfirstjórnum skólanna beggja. Þess vegna er afar mikilvægt að við ræðum um þá hluti fyrst og fremst með hliðsjón af hagsmunum skólanna af því að málið fari í gegn og það fari efnislega í gegn á þann hátt að það þjóni sem mest hagsmunum þeirra skóla sem undir frumvarpið falla.

Síðan eru mörg tækniatriði sem líta má til. Ég tók eftir því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi í ræðu sinni að það stangaðist á við málkennd hennar að rætt væri um skóla í því sambandi að einstakar deildir Háskóla Íslands eins og lagadeild og viðskipta- og hagfræðideild fengju yfirskriftina skólar. Við umfjöllun í nefndinni munum við taka þetta til skoðunar og heyra hvað skólarnir sjálfir hafa um slík atriði að segja. Það skiptir auðvitað mestu máli hvað háskólarnir sjálfir vilja í þessum efnum, hvað þeir vilja kalla einstakar deildir sínar. Ég vil kannski varpa því fram í þessari umræðu að orðið skóli á hverjum sjálfstæð-

um skóla innan háskólans er ekkert einsdæmi. Við höfum fyrirmyndir utan úr heimi eins og t.d. í Harvard-háskóla í Bandaríkjunum. Ég veit ekki betur en að lagadeildin þar heiti Harvard Law School þó að hún sé hluti af Harvard-háskóla. Það sama má segja um John F. Kennedy School of Government eða Harvard Business School. Allar þessar deildir sem við höfum kallað á Íslandi lagadeild, viðskipta- og hagfræðideild, félagsvísindadeild o.s.frv. eru sambærilegar einingar við þessar þó að þær heiti skólar. Þetta eru atriði sem við munum taka til skoðunar þegar þar að kemur.

Ég vildi aðeins víkja að háskólaráðunum af því að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og fleiri sem um frumvarpið hafa fjallað hafa hefnt háskólaráðið eins og því er komið fyrir í frumvarpinu og skipan þess. Í 5. gr. frumvarpsins segir að stjórn háskólans sé falin háskólaráði og rektor og það sé háskólaráð sem marki heildarstefnu í kennslu og rannsóknum og móti skipulag háskólans o.s.frv. Með öðrum orðum að háskólaráð fari ásamt rektor með æðsta vald í málefnum háskólans og því er lýst ákaflega skilmerkilega í 5. gr. Síðan er kveðið á um að rektor háskóla sitji í háskólaráði og sé formaður þess og jafnframt eigi þar sex fulltrúar sæti. Þar fyrir utan eru svo ákvæði í frumvarpinu um háskólafund sem sé samstarfsvettvangur háskólasamfélagsins þar sem fram fari umræða um þróun og eflingu háskólans.

Það er alveg hárrétt sem fram kemur í frumvarpinu og hæstv. menntamálaráðherra nefndi að í þessu fyrirkomulagi felst ákveðin breyting frá því fyrirkomulagi sem nú er. Ég tel mjög mikilvægt að við ræðum hvort það fyrirkomulag sé gott eða slæmt. Ég sat sjálfur í háskólaráði Háskóla Íslands um tveggja ára skeið, það var áður en ákveðnar breytingar voru gerðar á því, og ég verð að taka fram að það fyrirkomulag sem var á stjórnskipun háskólans þá var ekki endilega það besta sem hægt er að hugsa sér. Við munum auðvitað skoða þessi atriði við meðferð málsins í nefndinni.

Ég vildi nefna það í þessari umræðu að það er allur gangur á því hvernig skipan háskólaráða og yfirstjórna eða stjórnskipulags skóla er háttað, bæði hérlendis og erlendis. Ég tók mig til vegna þessarar umræðu og fór inn á heimasíður þriggja háskóla til að fara aðeins yfir það hvernig háskólaráð í þremur háskólum á Íslandi eru skipuð.

Ef við víkjum fyrst að Háskólanum á Akureyri þá fer háskólaráð fer með æðsta ákvörðunarvald innan háskólans, sinnir yfirumsjón málefna er varða háskólann almennt og markar honum heildarstefnu. Háskólaráð stuðlar að, skipuleggur og hefur umsjón með samvinnu deilda og samskiptum við aðila utan skólans, þar með talið samstarf við aðra skóla og rannsóknastofnanir. Háskólaráð hefur úrskurðarvald í málefnum háskólans eftir því sem lög mæla fyrir um og nánar er kveðið á um í reglugerð. Í háskólaráði Háskólans á Akureyri sitja fimm fulltrúar, þar af einn nemandi — af því að athugasemdir hafa komið frá nemendum við skipan háskólaráðs í þessu frumvarpi — og síðan eru fjórir fulltrúar til vara. Innan stjórnskipulags Háskólans á Akureyri starfar svo gæðaráð og í því eiga sæti rektor, allir deildarforsetar, framkvæmdastjóri, gæðastjóri, einn fulltrúi starfsmanna og annar fulltrúi nemenda. Gæðaráðið er má segja háskólaráðinu til ráðgjafar. Loks er ein stjórn í viðbót hjá Háskólanum á Akureyri sem ástæða er til að vekja athygli á og það er framkvæmdastjórn. Framkvæmdastjórn sér um samræmingu á daglegum rekstri skólans. Þar eiga sæti sex fulltrúar og enginn þeirra er nemandi. Nemendur eiga því fulltrúa í háskólaráði og gæðaráði en ekki í framkvæmdastjórn.

Í Háskólanum á Bifröst er málum öðruvísu fyrir komið. Háskólaráðið þar ákvarðar sameiginlega stefnumörkun háskólans á sviði kennslu, kennslufræði og rannsókna. Ráðið er samráðsvettvangur um starfshætti, samskipti og gæði í starfi háskólans ásamt því að vera umræðu- og ákvarðanatökuvettvangur um öll önnur málefni háskólasamfélagsins. Í ráðinu sitja 15 fulltrúar sem fara með atkvæðisrétt auk þriggja fulltrúa sem ekki eru með atkvæðisrétt í háskólaráði. Af þessum 15 eru fulltrúar kennara í öllum deildum og fulltrúar nemenda allra deilda ásamt forsetum deildanna, rektor, aðstoðarrektor og fleiri aðilar. Athyglisvert er að til hliðar við háskólaráðið sjálft er skipuð háskólastjórn og sú stjórn fer með yfirumsjón og eftirlit með öllum málefnum, eignum og rekstri skólans í samráði við rektor. Nefndin ræður rektor til starfa, skipar dómnefndir vegna rektors- og kennararáðninga, afgreiðir rekstraráætlun og ársreikning skólans og heldur utan um hinn daglega rekstur stofnunarinnar. Í háskólastjórninni sitja fimm aðilar. Þar af eru tveir frá Samtökum atvinnulífinu, einn frá menntamálaráðherra, einn frá Hollvinasamtökum Bifrastar og einn fulltrúi tilnefndur af háskólaráði. Enginn fulltrúi er frá stúdentum.

Lítum loks á hvernig málum er fyrir komið í Háskólanum í Reykjavík. Í háskólaráði eiga sæti átta fastafulltrúar og tveir varamenn sem skipaðir eru af eigendum skólans og eru fulltrúar íslensks atvinnulífs. Þetta eru fyrst og fremst fulltrúar sem koma utan frá en ekki úr skólanum og annast fyrst og fremst daglegan rekstur og stefnumörkun Háskólans í Reykjavík. Til hliðar við háskólaráð Háskólans í Reykjavík er svo ráðgjafaráð sem starfar með háskólaráði og stjórnendum skólans að mótun framtíðarstefnu og aðgerðaáætlana. Í ráðinu eru fræðimenn og stjórnendur frá sjö erlendum háskólum.

Þetta yfirlit um fyrirkomulag og stjórnskipun Háskólans á Akureyri, Háskólans á Bifröst og Háskólans í Reykjavík sýnir fram á að skipan háskólaráða á Íslandi og aðkoma nemenda að þeim er með ýmsu móti. Ég ætla ekki að lýsa því yfir að eitt fyrirkomulag sé betra en annað en ég geri ráð fyrir að skipan háskólaráða hljóti að miðast af því hlutverki sem ráðinu á hverjum stað er ætlað að sinna.

Af því að vikið hefur verið að því að nemendur missi einn fulltrúa í háskólaráði frá því sem nú er þá hef ég skilið stefnumörkun ráðherrans og frumvarpshöfunda á þann veg að með því að endurskipuleggja stjórnskipulag Háskóla Íslands og opinberu háskólanna á þann hátt sem frumvarpið gerir ráð fyrir sé þetta hugsað þannig að Háskóli Íslands verði stjórnsýsluleg regnhlíf yfir hina sjálfstæðu skóla og að innan hvers skóla komi nemendur frekar að framtíðarstefnumörkun, faglegum vinnubrögðum og öðru sem skiptir þá mestu máli í skólastarfinu. Menn geta auðvitað haft sína skoðun á því hvort rétt er að fara þá leið eða ekki en hún er alla vega málefnaleg og til umræðu hér og ég lít svo á að við í mennamálanefnd munum taka þessi atriði og önnur til gagngerrar skoðunar.

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa þessa ræðu mína lengri. Mér fannst hins vegar ástæða til að varpa ljósi á að

fyrirkomulag þessara mála er með ýmsum hætti í háskólum á Íslandi og ég þykist vita að slíkt eigi einnig við um hinn erlenda háskóla sem við miðum okkur við.

[12:45]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Til að taka af öll tvímæli varðandi það sem ég sagði um skipan háskólaráðsins þá hef ég svo sem ekki gert upp hug minn um þá tillögu í þessu frumvarpi. Ég er fullkomlega opin fyrir því að skoða hana fordómalaust eins og svo mjög er kallað á í þessari umræðu.

Ég tel ábendingar sem við höfum fengið frá Vöku, félagi lýðræðissinnaðra stúdenta, athyglisverðar og tel að það þurfi að skoða nánar þær ábendingar að með þessari breytingu sé verið að fækka fulltrúum nemenda í háskólaráðinu úr tveimur af tíu niður í einn af sjö eða úr 20% nefndarmanna niður í 14,3%. Þetta er athyglisverð ábending sem ég treysti að farið verði ofan í saumana á ásamt öðrum þáttum þessa máls.

Ég vil hins vegar gera athugasemd við annað í máli hv. formanns menntamálanefndar, sem varðar í raun og veru gildistökuákvæðið og þann mikla hraða sem á að vera á afgreiðslu þessa máls. Ég bendi hv. þingmanni á að 15 vinnudagar eru eftir af þessu þingi. Á þeim 15 dögum eru eftir 5 fundir í menntamálanefnd. Menntamálanefnd fundar tvisvar í viku og það verður talsvert um fundardaga, eins og venjulega á vorin, sem verða frídagar. Þótt einir 5 nefndadagar verði á þessum tíma þá er ég sannfærð um að við eigum eftir að eiga fullt í fangi með að klára þau fjögur frumvörp sem liggja fyrir nefndinni og hafa verið í vinnslu síðan í desember, skólafrumvörpin þrjú og menntafrumvarpið stóra. Ég sé ekki hvernig hv. þingmaður ætlar að hafa tíma til að klára þetta frumvarp í ofanálag á þeim skamma tíma sem eftir er af þinginu.

[12:47]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vegna athugasemda varðandi gildistökuákvæðið vil ég segja að þetta frumvarp um opinbera háskóla er ákaflega mikilvægt fyrir starfsemi háskólanna, þar á meðal Háskóla Íslands. Ég nefndi að ég og eflaust fleiri hefðum fundið fyrir miklum þrýstingi, m.a. frá Háskóla Íslands, á að gera þetta frumvarp að lögum fyrir sumarið til að háskólar geti komið í gildi fyrirætlunum sínum um að breyta stjórnskipulaginu.

Ég tel að við þurfum, ef það er rétt hjá hv. þingmanni að einungis 15 vinnudagar séu eftir af þinginu, að spýta í lófana, fjölga fundum nefndarinnar og gera það sem við getum til að koma til móts við óskir og sjónarmið háskólanna, sem ég hygg að komi fram í nefndarstarfinu þegar þeir koma til fundar við nefndina.

Ég hef fulla trú á að þessi ágæta nefnd og það góða fólk sem þar starfar, þar á meðal hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, muni leggja sitt af mörkum til að af því geti orðið. Ég geri ráð fyrir því að við högum vinnu okkar í tengslum við þetta mál og önnur með hliðsjón af aðstæðum.

[12:48]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég mun ekki draga af mér í vinnunni við þessi mál í menntamálanefnd, eins og hv. þingmaður auðvitað veit. Nefndin hefur starfað afar vel og verið mjög iðin, jafnvel nefnda iðnust það sem af er þessu þingi. (**SKK:** Alveg lúsiðin.)

Alvara málsins er hins vegar sú að til stendur að breyta skólakerfi okkar frá leikskóla og upp í háskóla. Það liggur fyrir á hvern hátt ríkisstjórnin vill gera það. Gríðarlega margar umsagnir liggja fyrir um þau mál sem við vinnum að nú þegar. Ég hef verið talsmaður þess að hægja megi á þeirri vinnu eða hugsa sér það að þau mál fengju frest, að áfram yrði unnið í þeim málum, einhverju þeirra eða öllum, í sumar. Málin kæmu síðan í nýjum búningi fyrir þingið í haust og yrðu kláruð um jólaleytið. Það hefur ekki fengið mikinn hljómgrunn hjá hv. formanni nefndarinnar. Hann hefur viljað halda því til streitu að reyna til hins ýtrasta að klára málin í vor.

Ég leggst á sveif með honum varðandi það að vel verði unnið og fundum verði fjölgað. Ég get hins vegar ekki sagt að ég geti bætt við tíma í sólarhringinn þótt ég vildi gjarnan hafa vald til þess. Ég held að menn verði að horfa á veruleikann í þessum efnum. Það er skammur tími til stefnu og þessi ríkisstjórn verður að átta sig á því að eitthvað af þessum málum þarf mögulega að frestast. Kannski þyrftu menn að fara að ákveða hvaða málum megi fresta.

[12:50]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg satt hjá hv. þingmanni að mikið álag hefur verið á menntamálanefnd þennan vetur og umfangsmikil frumvörp verið til umfjöllunar. Ég tel að við höfum unnið þau vel og séum komin á síðari hluta þeirrar vinnu í nefndinni. Við skulum bara sjá hvað setur með það.

Við skulum líka sjá hvað setur með þetta frumvarp. Nú hefur verið mælt fyrir því og við erum ekki komin með neinar umsagnir í hendur. Það má vel vera að háskólasamfélagið taki þessu frumvarpi opnum örmum og komi einungis með lítils háttar ábendingar og breytingartillögur sem auðvelt verður að vinna.

Ég hef aðeins skoðað athugasemdir frá stúdentum sem varða fyrst og fremst tvö atriði. Annars vegar er skipan háskólaráðsins og hins vegar skipunartími þeirra sem þar sitja. Ég hef ekki orðið var við aðrar mjög yfirgripsmiklar efnisbreytingar sem stúdentarnir vilja gera.

Við skulum sjá hvernig landið liggur þegar umsagnir koma fram. Þá er miklu raunhæfara að veita einhver svör um frekara framhald málsins. En við verðum hins vegar að líta til þeirra hagsmuna sem eru í húfi og vilja þeirra skóla sem eiga að starfa samkvæmt þeim lögum sem verða til þegar þetta frumvarp verður samþykkt, hvenær sem það verður.

[12:52]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Hér er rætt mikilvægt mál. Ég vil gera athugasemdir við það nú strax að menntamálaráðherra virðist farin úr salnum. Svo nálgast hádegisverðarhlé ískyggilega. Ég velti því fyrir mér hvernig þessum ræðutíma verði háttað. Það er eins og öll framkvæmd á þessari umræðu sé upp og niður. Þetta mál var fjórða mál á dagskrá en var kippt fram fyrir. Ég vænti svara frá hæstv. forseta um hvernig

þessari umræðu muni vinda fram.

(**Forseti** (EMS)**:** Gert er ráð fyrir matarhléi að lokinni ræðu hv. þingmanns. En ef hv. þingmaður óskar eftir því að fresta ræðu sinni þá er sjálfsagt að verða við því. Ég tek eftir því að hæstv. menntamálaráðherra, sem vitað var að þyrfti að yfirgefa þinghúsið, virðist hafa gert það fyrr en ráð var gert fyrir. Ef hv. þingmaður vill geyma ræðu sína þar til síðar í dag þegar hæstv. ráðherra kemur aftur í hús þá er sjálfsagt að verða við því.)

Er verið að tala um hálftvö eða miklu seinna?

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti getur boðið hv. þingmanni að kannað verði með hæstv. ráðherra, hvort hún geti komið til að hlýða á ræðu hv. þingmanns nú þegar.)

Já, ég held að það sé best að gera það.

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti mun kanna það en býður hv. þingmanni að halda áfram ræðu sinni á meðan.)

Hæstv. forseti. Þetta var undarleg byrjun á ræðu minni. En mig langar að koma inn á umfjöllunarefni síðasta ræðumanns, hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar í andsvörum sem hann fékk frá öðrum þingmönnum. Vissulega eru önnur mikilvæg mál í menntamálanefnd. Það er mér til efs að þau mál klárist á vorþinginu. Þetta eru einfaldlega það stór mál. Þótt ég fagni því að fram sé komið frumvarp um opinbera háskóla og brýnt að ræða þau málefni þá er þetta kannski ekki alveg rétta tímasetningin.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir minntist á að gildistökuákvæðið væri frekar skammt undan, 1. júlí 2008, sem sýnir að þetta á að vinna með hraði. Ég held að betur færi á því að þessi umræða yrði ígrundaðri en hér er boðað.

Háskólanám er afar mikilvægt. Ég held að það komi fram í þeirri umræðu sem hér hefur farið fram og eins munurinn á áherslum stjórnmálaflokkanna. Við framsóknarmenn höfum sagt að við höfnum skólagjöldum í grunnnámi á háskólastigi. Við viljum að hér sé fjölbreytt háskólasamfélag og að allir njóti háskólamenntunar á grunnstigi, óháð efnahag og búsetu.

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson sagði í ræðu sinni að hann furðaði sig á að aðrir þingmenn hefðu tekið skólagjaldaumræðuna upp en ég vil af því tilefni …

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti biðu hv. þingmann að afsaka en borist hafa fregnir um að hæstv. ráðherra sé farin úr húsi. Hvort vill hv. þingmaður gera hlé á ræðu sinni þar til hæstv. ráðherra er kominn aftur eða halda áfram?)

Þá fresta ég henni.

(**Forseti** (EMS)**:** Ljómandi. Þá hefur þú þinn hátt á.)

Ég held að það sé best að fresta ræðu minni. Hádegisverðarhlé verður eftir tvær mínútur og ég ítreka það að mér finnst ekki góður bragur á því starfsumhverfi sem við þingmenn búum við. Meiningin með nýjum þingsköpum var að breyta þessu. Mér finnst viss lítilsvirðing við þingið að taka til umræðu þessi mikilvægu frumvörp þegar hæstv. menntamálaráðherra getur ekki verið við umræðuna.

(**Forseti** (EMS)**:** Háttvirtur þingmaður hefur gert hlé á ræðu sinni.)

[12:57]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég vil gera athugasemd við skipulag og dagskrá þessa fundar. Hér ræðum við 4. dagskrármálið. Tveimur málum hæstv. menntamálaráðherra var ýtt út af dagskrá og mér býður í grun að það eigi að slíta þessa umræðu um mál opinberra háskóla í tvennt þar til ráðherra hefur lokið öðrum störfum utan húss.

Ég vil spyrja hæstv. forseta hvort nú eigi að taka fyrir, að loknu hádegisverðarhléi, 6. mál á dagskrá, Póst- og fjarskiptastofnun.

Það var gerð athugasemd við það í morgun að vitað væri að aðalfundur Ríkisútvarpsins ohf. yrði í dag og að búist væri við því að hæstv. menntamálaráðherra þyrfti að sitja hann. Það var kvartað undan því að þingmenn hefðu ekki tök á því eins og hæstv. ráðherra. Hæstv. ráðherra getur síðan farið úr umræðunni og skilið hana eftir í lausu lofti.

Ég geri alvarlega athugasemd við þessa skipan mála, hæstv. forseti.

[12:59]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Út af ummælum hv. þingmanns vill forseti taka fram að 2. og 3. dagskrármálið hafa ekki verið tekin af dagskrá heldur hefur umræða um þau verið færð aftur fyrir 4. dagskrármál.

[12:59]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég tek undir með hv. þm. Álfheiði Ingadóttur og geri athugasemd við það hvernig þinghaldið er skipulagt. Ég gerði strax athugasemdir við það í upphafi fundar í morgun. Sett voru inn á dagskrána ekki færri en sex mál frá hæstv. samgönguráðherra á sama tíma, og ég vakti máls á því að í dag, og haldið er árlegt samgönguþing. Væntanlega er ætlast til þess að samgönguráðherra verði þar viðstaddur. Það kæmi mér a.m.k. á óvart ef hann ætlaði ekki að vera þar.

Okkur þingmönnum í samgöngunefnd gefst ekki kostur á að sækja það þing vegna þess að við þurfum að sjálfsögðu að fylgjast með umræðum um samgöngumálin. Mér finnst þetta ekki góður bragur.

Það var samþykkt með atkvæðum 26 þingmanna í morgun að halda fundi fram á kvöld. Þeir þingmenn eru nú allir farnir meira og minna út úr húsi. Hæstv. menntamálaráðherra sýnir þann dónaskap, vil ég segja, að fara úr umræðu um mikilvægt frumvarp um háskóla þegar talsmaður eins stjórnarandstöðuflokksins í menntamálum er að hefja sitt mál, (Forseti hringir.) án þess að eiga við hann orðastað um það áður. (Forseti hringir.) Mér finnst þetta dónaskapur af hæstv. menntamálaráðherra. (Forseti hringir.) Mér finnst að forseti eigi að veita ráðherranum tiltal.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 13:00]

Um fundarstjórn.

Tilhögun þingfundar.

[13:31]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Vegna orðaskipta sem við áttum hér áður en við gerðum hádegishlé óska ég einungis eftir því að hæstv. forseti segi okkur hvernig tilhögun fundarins verður

það sem eftir lifir dags, hvort við höldum áfram með mál samgönguráðherra þar til þau klárast og hvað verður þá tekið að því loknu, hvort það verði mál menntamálaráðherra eða hvort það verði mál hæstv. félagsmálaráðherra. Hvernig hyggst hæstv. forseti skipuleggja þennan dag til enda?

[13:32]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða hv. þingmanns vill forseti taka fram að það er ætlunin að taka næst fyrir mál hæstv. samgönguráðherra og halda þeim áfram eitthvað fram eftir degi þó að það sé ekki endilega ákveðið að þeim verði öllum lokið, það fer eftir því hvernig það vinnst eða hvort um annað verður samið. Hins vegar er gert ráð fyrir að hæstv. menntamálaráðherra verði kominn hér aftur til að halda áfram umræðum um mál hæstv. ráðherra um hálfsex í dag.

[13:32]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Úr því að hæstv. menntamálaráðherra þurfti að hlaupa hér úr húsi fyrr en gert var ráð fyrir þá spyr ég: Hvers vegna getum við ekki haldið áfram með mál samgönguráðherra þangað til þeim lýkur og tekið síðan mál menntamálaráðherra að því loknu? Er ekki hægt að hugsa sér að þá megi halda þræði í málum hæstv. samgönguráðherra og að þau verði kláruð og menntamálaráðherra komi að því loknu? Svo kann að vera að fundurinn endist ekki til þess að taka málefni hæstv. félagsmálaráðherra. Mér sýnist stefna í það eins og þessum málum vindur fram.

[13:33]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða hv. þingmanns vill forseti endurtaka að það er ætlunin að taka hér fyrir mál hæstv. samgönguráðherra og halda þeim áfram fram eftir degi en auðvitað eins og venja er að hafa ýmsa möguleika opna, en ætlunin er sú að ljúka málum hæstv. samgönguráðherra.

[13:33]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Mér hefði fundist eðlilegt að fyrir fram undirbúinni dagskrá hefði verið fylgt. Það var gerð ákveðin samþykkt í upphafi þingfundar þar sem var talað um að dagskráin yrði tæmd og því er eðlilegt að fyrir fram boðaðri dagskrá verði fylgt, þingmenn hafa miðað við það, hvernig þeir ætla að tala og taka þátt í ákveðnum málum. Því hefur verið breytt og nú er enn verið að breyta þegar komið er fram á miðjan þingfundardag og það er gjörsamlega ómögulegt að þingmenn geti ekki skipulagt vinnu sína með ákveðnum og eðlilegum hætti.

Þess ber að geta að nú klukkan tvö er aðalfundur hins opinbera hlutafélags Ríkisútvarpsins þar sem hinn almenni borgari er neyddur til að greiða afnotagjöld hvort sem honum líkar betur eða verr og margir þingmenn hefðu haft löngun til þess að mæta á þann fund en þar sem dagskránni er breytt að geðþóttaákvörðum hverju sinni þá er mönnum gert það ómögulegt, þeir verða að sæta því og bíða hér. Það verður að gera kröfu til þess, virðulegi forseti, að fá upplýsingar um það (Gripið fram í.) hvernig á dagskráin að vera þangað til yfir lýkur, því það á að ljúka henni, og ég spyr því: Í hvaða röð eiga dagskrárliðir að vera?

[13:34]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram vegna orða hv. þingmanns að samkvæmt þingsköpum er það í valdi forseta hvernig dagskránni vindur fram. En það er að sjálfsögðu reynt að verða við óskum og koma til móts við sem flesta í þeim efnum og forseti getur endurtekið að það er ætlunin að taka nú fyrir mál hæstv. samgönguráðherra og reyna að ljúka þeim á þeim tíma sem þörf þykir.

[13:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil bara vekja athygli á því að það eru auðvitað fleiri en ráðherrar sem þurfa að skipuleggja tíma sinn og eins og hér kom fram, m.a. hjá hv. þm. Jóni Magnússyni, er eina ferðina enn verið að snúa dagskránni við í dag. Hæstv. forseti segir að ætlunin sé að halda áfram með mál samgönguráðherra fram eftir degi, síðan taki eitthvað annað við. Mér leikur forvitni á að vita: Eru einhver tímamörk á því hvað hæstv. samgönguráðherra getur verið hér lengi í dag? Er ætlunin að taka síðan mál menntamálaráðherra eða félagsmálaráðherra? Eins og ég segi, það er mikilvægt að það séu aðrir en ráðherrarnir sem hafi ráðrúm til þess að undirbúa sig og þeir sem ætla að tala til að mynda í málum sem eru á vettvangi félagsmálaráðherra þurfa kannski að vita það ef þeirra mál koma hugsanlega fyrr á dagskrá en ætla mætti samkvæmt boðaðri dagskrá. Mér finnst eðlilegt að forseti greini okkur frá því.

[13:36]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég tek undir þær spurningar sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson varpaði hér fram til forseta, en ég vil bæta við spurningunni: Hvenær og hvar var tekin ákvörðun um þessa breyttu dagskrá? Var það gert í forsætisnefnd? Var það gert að höfðu samráði við formenn þingflokka? Gerði forseti það sjálfur, sá sem hér situr, eða 1. forseti sem nú fer fyrir flokki allra þingmanna Norðurlandskjördæmis vestra vestur á Patreksfjörð, meðan þing stendur og verið er að ræða mjög mikilvæg mál? Hvar var þessi ákvörðun tekin?

Mér býður svo í grun, herra forseti, að þessi ákvörðun hafi fyrst og fremst verið tekin með þarfir einstakra ráðherra í huga. Mér finnst það miður ef svo er og ég hlýt að spyrja forseta: Hvenær var þessi ákvörðun tekin (Forseti hringir.) um að rugla dagskránni svona?

[13:37]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram vegna orða hv. þingmanna að áður hefur forseti svarað því að það sé ætlunin að halda hér áfram með dagskrá og taka málefni hæstv. samgönguráðherra fyrir og reyna að ljúka þeim á þeim tíma sem nauðsynlegur er til þess. Síðan verður haldið áfram eftir dagskránni en einnig hefur komið fram í máli forseta að gert er ráð fyrir að hæstv. menntamálaráðherra muni koma hér aft-

ur hálfsex í dag og þá er gert ráð fyrir því, eftir því hvernig fram vindur í störfum þingsins, að taka fyrir málefni hæstv. menntamálaráðherra.

Vegna orða og fyrirspurna nokkurra hv. þingmanna vill forseti rifja upp ákvæði 63. gr. þingskapa, 2. mgr., en þar segir:

„Forseti getur breytt röðinni á þeim málum sem eru á dagskrá og einnig tekið mál út af dagskrá.“

[13:38]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Þetta mál snýst um það hvaða virðingu Alþingi Íslendinga ber fyrir sjálfu sér og hvort hér er ríkisstjórnarmiðað þing sem tekur eingöngu mið af hagsmunum ráðherra, hvort þeim dettur í hug að sækja þingfundi eða sækja ekki þingfundi. Það er nú einu sinni þannig að ráðherrarnir eru kjörnir alþingismenn og þeim er skylt, jafnt sem öðrum þingmönnum, að sækja þingfundi. Þetta er spurning um það hvaða virðingu ber Alþingi Íslendinga fyrir sjálfu sér, hvaða virðingu ráðherrar í ríkisstjórninni bera fyrir Alþingi Íslendinga og sjálfum sér. Það er búið að ákveða með löngum fyrirvara hvernig dagskrá á að vera en vegna þess að ráðherrar bera ekki næga virðingu fyrir þinginu, störfum þingsins og tíma annarra þingmanna er henni ekki fylgt. Þar með þurfa allir þingmenn, sérstaklega þeir þingmenn sem láta sér annt um þingstörfin og vilja vinna sína vinnu, að sitja og standa algjörlega andstætt því sem verður að telja eðlilegt (Forseti hringir.) þingræði í landinu. Ég mótmæli þessum vinnubrögðum.

Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, 1. umr.

Stjfrv., 521. mál (samræmdur þinglýsingargagnagrunnur). — Þskj. 822.

[13:39]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna breytts fyrirkomulags á skráningu og þinglýsingu skipa.

Frumvarpið er afrakstur samvinnu samgönguráðuneytis, dóms- og kirkjumálaráðuneytis, Fasteignamats ríkisins og Siglingastofnunar Íslands.

Frumvarp þetta er að nokkru byggt á sömu sjónarmiðum og fram komu í frumvarpi um sama efni er lagt var fram á Alþingi á 132. löggjafarþingi 2005–2006, en varð þá ekki að lögum. Með frumvarpi þessu er þó ekki lagt til líkt og þá að færsla þinglýsingarbóka skipa og báta og framkvæmd nauðungarsölu verði hjá einu sýslumannsembætti.

Megintilgangur frumvarpsins er að tryggja samræmi milli aðalskipaskrár og þinglýstra heimilda um skip með því að taka upp samræmdan þinglýsingargagnagrunn fyrir skip.

Með því að taka upp samræmdan gagnagrunn fyrir skráningu og þinglýsingu skipa er stuðlað að auknu hagræði og skilvirkni við þinglýsingar skipa, þar sem upplýsingum um þinglýsingar skráningarskyldra skipa verður safnað saman miðlægt á einum stað. Þinglýsingarbækur sýslumanna verða beintengdar aðalskipaskrá Siglingastofnunar í þinglýsingakerfi sem rekið er af Fasteignamati ríkisins í umboði dómsmálaráðuneytisins.

Skráningu og þinglýsingu skipa er þannig háttað í dag að þinglýsingarbækur eru handfærðar hjá u.þ.b. helmingi sýslumanna á landinu. Önnur embætti hafa haldið þinglýsingarbækur skipa í eldra tölvukerfi en auk þess að vera komið til ára sinna var mikið óhagræði fyrir sýslumenn falið í því að þinglýsa í mismunandi þinglýsingarkerfum.

Með því að taka upp samræmdan þinglýsingargagnagrunn fyrir skip verða þinglýst skjöl aðgengileg á tölvutæku formi í skipabók þinglýsingarstjóra. Markmiðið er sem fyrr segir að tryggja samræmi milli aðalskipaskrár og þinglýstra heimilda um skip. Þar sem skipabók þinglýsingarstjóra verður beintengd aðalskipaskrá Siglingastofnunar Íslands verður framkvæmd þinglýsinga einfölduð þar sem ekki verður lengur nauðsynlegt að senda tilkynningar um breytta skráningu frá Siglingastofnun til sýslumannsembætta og tilkynningar frá sýslumönnum til Siglingastofnunar. Auk þess verða þinglýst skjöl ekki lengur send á milli sýslumannsembætta þegar skip eru færð á milli umdæma, heldur verða öll skjöl skönnuð og aðgengileg á rafrænu formi.

Í frumvarpinu er einnig lagt til að breytt verði viðmiðun á mælingu skipa úr brúttólestum í brúttótonn. Mismunandi reglur gilda um stofnun og rétt eignarhafta á skrásettum skipum eftir því hvort þau eru fimm rúmlestir eða stærri eða minni en fimm rúmlestir. Ekki er um að ræða neina efnisbreytingu á gildandi reglum og munu þær taka til svipaðs fjölda skipa og verið hefur. Helsta ástæða breyttrar viðmiðunar er einkum sú að mælieiningin rúmlestir er á undanhaldi með tilkomu nýrrar alþjóðasamþykktar um mælingu skipa.

Virðulegur forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[13:43]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um það frumvarp sem hæstv. samgönguráðherra hefur mælt fyrir, það lætur nokkuð lítið yfir sér. Mig langar þó örlítið að spyrja meira út í nokkur atriði sem hér eru á ferðinni. Fram kemur í athugasemdum með frumvarpinu að hér sé ekki gert ráð fyrir, eins og í því frumvarpi sem lagt var fram um sama efni fyrir þremur þingum síðan, að færsla þinglýsingarbóka skipa og báta verði hjá einu sýslumannsembætti, nefnilega sýslumanninum á Ísafirði.

Það sem mér leikur forvitni á að vita er: Hvaða röksemdir voru þá fyrir því á sínum tíma þegar það var sett inn í frumvarpið? Þekkir ráðherrann þá sögu? Var það hugsanlega meðvituð ákvörðun um að styrkja einhverja starfsemi, flytja störf á landsbyggðina eða eitthvað í þeim dúr? Hafi þau viðhorf verið uppi er mikilvægt að fá það fram hér við þessa umræðu hvaða rök eru þá fyrir því að fallið sé frá því. Eiga þau þá ekki við lengur eða eru einhver önnur sjónarmið sem valda þessari breytingu?

Mig langar líka að spyrja aðeins út í þær breytingar sem gert er ráð fyrir. Hér á að hverfa frá viðmiðuninni um brúttórúmlestir og fara yfir í brúttótonn og er í því sambandi vísað til alþjóðlegra reglna um mælingu skipa. Það er

ekki alltaf alveg einhlítt, eins og ég hef skilið málið, hvaða breyting felst í því. Hér er verið að tala um 5 brúttótonn í staðinn fyrir 5 brúttólestir í 10. gr. frumvarpsins og spurningin er þá: Er það t.d. sami fjöldi skipa sem fellur þar undir? Mér þykir sennilegt að það sé ekki þannig. Hvaða áhrif hefur það þá ef t.d. er verið að fjölga skipum sem lenda í þessum lægsta flokki?

Síðan segir í fylgiskjali, kostnaðarmati frá fjármálaráðuneytinu, með leyfi forseta:

„Samkvæmt áætlun Fasteignamats ríkisins er gert ráð fyrir að stofnkostnaður vegna forritunar og aðlögunar á hugbúnaði verði minni háttar. Þá er gert ráð fyrir að innfærsla gagna og rekstur gagnagrunnsins verði borinn uppi með gjöldum á notendur skrárinnar.“

Eru þær gjaldtökuheimildir þá til staðar nú þegar eða hvaða viðbótarálögur er annars um að ræða vegna þessa? Hér gerir kostnaðarmatið beinlínis ráð fyrir því að einhver kostnaðaraukning verði vegna þessara breytinga sem notendur skrárinnar eigi að bera. Hefur ráðherra þá einhverjar upplýsingar um það hversu miklar breytingar eða aukinn kostnað eða gjalda verið er að leggja til í frumvarpinu með þessum breytingum?

Þetta eru bara örfáar athugasemdir, engar stórvægilegar á þessu stigi málsins. Ég held að það sé kannski ekki tilefni til þess heldur þegar málið kemur til umfjöllunar í nefnd. En þetta eru nokkrar athugasemdir við fyrsta yfirlestur sem ég varpa hér inn í 1. umr. um málið.

[13:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um þetta frumvarp sem mér sýnist að stærstum hluta vera hið ágætasta. Það er samt nauðsynlegt að velta fyrir sér varðandi gjaldskrár hafna hvort þetta geti þýtt að í einhverjum tilfellum muni legudagagjöld, eða hvað gjöldin heita sem hafnirnar innheimta, hafa áhrif á þær. Ég spyr af því að ég þekki nú aðeins til í hafnarstjórnarmálum, ég hef setið í hafnarstjórn frá 1982 í Sandgerði. Mér leikur forvitni á að vita hvort það geti haft einhver áhrif varðandi gjaldtöku hafna að breyta úr brúttórúmlestum. Það er nú ekki fleira sem ég ætla að spyrja ráðherrann um.

[13:49]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þeim þingmönnum sem hafa tjáð sig um frumvarpið sem hér er flutt enda held ég að það sé frumvarp sem er allt til bóta hvað þetta varðar.

Fyrst varðandi spurningu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um röksemdafærsluna fyrir þessu frumvarpi eða því sem lagt var fram fyrir einu ári síðan. Því get ég auðvitað ekki svarað vegna þess að ég vissi ekki hvað þá var á ferðinni en ég veit hins vegar hvað hér er um að ræða.

Aðeins varðandi brúttórúmlestir og brúttótonn þá erum við að færa þetta í þetta sama horf vegna breytinga á alþjóðasamþykktum. Ég held að sé bara hið besta mál og svara þá hv. þm. Grétari Mar Jónssyni í leiðinni. Þetta á ekki að leiða til þess að hafnirnar noti breytinguna til að hækka gjaldskrá sína. Það er ekki hugsað þannig ... (Gripið fram í.) né til að lækka þær.

Varðandi þriðja þáttinn, gjaldtökuheimildir, sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson fjallaði um, þá eru þær minni háttar, eins og segir í umsögn fjármálaráðuneytisins. Ég geri mér ekki grein fyrir því hvort mikill kostnaður fylgi því að setja þetta inn í rafræna kerfið. Það er auðvitað besta mál að setja þetta inn í Landskrá eins og hér er talað um að gera. Erum við ekki að stíga hér skref til einfaldara og betra Íslands? Þetta er hugsað þannig.

Ég þakka hv. þingmönnum fyrir þeirra innlegg í þessa umræðu.

[13:50]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Tilefni þess að ég kem hér upp aftur er að brúttórúmlestir eru ekki alltaf það sama og brúttótonn. Þess vegna breytist stærðarmæling á skipum. Þarf þá ekki að setja í lög að hafnirnar taki tillit til þess? 30 rúmlesta bátur er ekki það sama og 30 brúttórúmlesta bátur.

Það er spurning um hvort það sé í öllum tilfellum eins og hafi þá með gjaldheimtu hafnanna að gera, hvort mælingar séu mismunandi.

[13:52]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svörin. Hann greindi reyndar frá því að hann þekkti ekki forsögu málsins þannig að hann gæti ekki svarað því sem ég spurði um varðandi staðsetningu á færslu þinglýsingarbóka skipa og báta.

Það sem ég er í raun og veru að vekja hér máls á er að í frumvarpinu sem var lagt fram á 132. þingi, en varð ekki að lögum, var gert ráð fyrir að þessi vinna færi fram hjá einu sýslumannsembætti, þ.e. sýslumannsembættinu á Ísafirði. Það sem mér leikur forvitni á að vita er: Var það gert vegna þess að það var meðvituð ákvörðun um að reyna að flytja einhver störf út á land eða voru einhverjar aðrar ástæður fyrir því að það var lagt til? Hæstv. ráðherra segir nú að hann geti ekki svarað því en eftir stendur þá spurningin: Er ákvörðunin um að hafa fyrirkomulagið eins og frumvarpið gerir nú ráð fyrir, að binda þetta ekki við eitt embætti, sérstaklega meðvituð eða hvað liggur í raun og veru að baki henni?

Þetta eru bara vangaveltur og mér finnst eðlilegt að við förum betur yfir málið á vettvangi samgöngunefndar og spyrja út þá sem þekkja gjörla til samningu þessa frumvarps og vinnunnar á bak við það, bæði af hálfu ráðuneytisins og Siglingastofnunar, þannig að við fáum nánari svör við þessum spurningum og öðrum sem kunna að vakna í vinnslu málsins.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Póst- og fjarskiptastofnun, 1. umr.

Stjfrv., 522. mál (eftirlitsúrræði og málskot). — Þskj. 823.

[13:54]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um

breytingu á lögum um Póst- og fjarskiptastofnun, nr. 69/2003.

Breytingarnar lúta fyrst og fremst að tveimur ákvæðum laganna, annars vegar eftirlitsúrræðum Póst- og fjarskiptastofnunar skv. 5. gr. og hins vegar breytingum á fyrirkomulagi endurskoðunar ákvarðana Póst- og fjarskiptastofnunar skv. 13. gr.

Virðulegi forseti. Ég geri nú nánari grein fyrir einstökum breytingum.

Ákvæði 5. gr. laganna eiga það sameiginlegt að fjalla aðeins um eftirlit stofnunarinnar með fjarskiptafyrirtækjum og póstrekendum. Það er hins vegar svo að lög um fjarskipti og lög um póstþjónustu hafa að geyma fjölmörg ákvæði sem beinast að öðrum en þessum aðilum. Póst- og fjarskiptastofnun hefur skort eftirlitsúrræði gagnvart slíkum aðilum og er hér lagt til að bætt verði úr þeim skorti.

Lagt er til að einstaklingum og lögaðilum, öðrum en fjarskiptafyrirtækjum og póstrekendum, sé skylt að láta Póst- og fjarskiptastofnun í té upplýsingar og gögn með sambærilegum hætti og fyrrgreindum aðilum.

Með frumvarpinu eru lagðar til umtalsverðar breytingar á fyrirkomulagi endurskoðunar ákvarðana Póst- og fjarskiptastofnunar. Aðstæður á fjarskiptamarkaði hafa breyst á undanförnum árum, samkeppni hefur aukist töluvert og ríkissjóður hefur hætt öllum afskiptum af fjarskiptarekstri. Ákvarðanir Póst- og fjarskiptastofnunar hafa á undanförnum árum orðið sífellt umfangsmeiri og flóknari og byggjast oft á ítarlegum hagfræði-, lögfræði- og tæknilegum greiningum á fjölmörgum undirmörkuðum fjarskiptamarkaðarins. Slíkar ákvarðanir geta verið í vinnslu mánuðum eða jafnvel árum saman og er samráð haft við markaðsaðila og Eftirlitsstofnun EFTA áður en endanleg ákvörðun Póst- og fjarskiptastofnunar liggur fyrir. Þessar ákvarðanir eru kæranlegar til úrskurðarnefndar um fjarskipta- og póstmál. Ákvarðanir Póst- og fjarskiptastofnunar sem kærðar voru til úrskurðarnefndar á árum áður voru minni og einfaldari í sniðum. Því þykir nú eðlilegt að ákvarðanir sem stofnunin tekur geti gengið beint til dómstóla til endurskoðunar án viðkomu hjá úrskurðarnefnd.

Jafnframt hefur kostnaður vegna starfa nefndarinnar aukist verulega og því er nú lagt til að tekið verði upp málskotsgjald vegna kæru lögaðila til nefndarinnar sem standi undir rekstri mála fyrir henni. Um leið er lagt til að skipan nefndarinnar verði breytt og hún taki mið af breyttu umhverfi. Þá er lagt til að Póst- og fjarskiptastofnun geti skotið niðurstöðum úrskurðarnefndarinnar til dómstóla. Breytingarnar fela í sér stytt skipunartímabil nefndarmanna og að samgönguráðherra skipar nefndarmenn án sérstakrar tilnefningar Hæstaréttar eins og verið hefur.

Helstu breytingar sem lagðar eru til með breytingunni á 13. gr. eru eftirfarandi:

Í fyrsta lagi er lagt til að málsaðili geti valið hvort hann beri ákvörðun Póst- og fjarskiptastofnunar undir sérstaka úrskurðarnefnd eða beint undir dómstóla. Samkvæmt núgildandi lögum þarf málsaðili að tæma kæruleið innan stjórnsýslunnar áður en til höfðunar dómsmáls getur komið.

Í öðru lagi er lagt til að Póst- og fjarskiptastofnun geti skotið úrskurðum úrskurðarnefndar til dómstóla, en sú heimild er ekki fyrir hendi í gildandi lögum.

Í þriðja lagi eru lagðar til breytingar á skipun úrskurðarnefndar þannig að skipunartímabil styttist úr fjórum árum í tvö og að samgönguráðherra skipi nefndarmenn án sérstakrar tilnefningar Hæstaréttar eins og verið hefur hingað til.

Í fjórða lagi er gert ráð fyrir að tekið verði upp gjald vegna kæru lögaðila til nefndarinnar.

Þá eru að lokum lagðar til breytingar á málsmeðferðartíma og málshöfðunarfrestum. Lagt er til að hámarksmálsmeðferðartími fyrir úrskurðarnefnd verði lengdur úr átta vikum í tólf vikur og að málshöfðunarfrestur vegna höfðunar dómsmáls verði styttur úr sex mánuðum í þrjá.

Virðulegi forseti. Ég geri nú nánari grein fyrir þessum breytingum:

Skipunartímabil nefndarmanna styttist og samgönguráðherra skipar nefndarmenn án sérstakrar tilnefningar Hæstaréttar. Tilgangur breytinganna er að skipan nefndarinnar verði í betra samræmi við almennar stjórnskipunarreglur. Hérna skipta breyttar aðstæður miklu máli. Þegar úrskurðarnefndin var fyrst skipuð árið 1996 var megintilgangurinn að tryggja sjálfstæði úrskurðaraðilans gagnvart stjórnvöldum en ríkið var þá stærsti eignaraðilinn að hlutabréfum í Landssímanum hf. en fyrirtækið hefur nú verið selt.

Þau sjónarmið og þær sérstöku aðstæður sem áður réttlættu gildandi tilhögun á skipan nefndarmanna í úrskurðarnefnd eiga ekki alls kostar við lengur varðandi ágreiningsmál sem varða fjarskiptamálin, sem eru stærsti hluti þeirra mála sem koma til kasta nefndarinnar.

Hámarksmálsmeðferðartími fyrir úrskurðarnefnd verður lengdur úr átta vikum í tólf vikur. Hér er því kveðið á um lengdan málsmeðferðartíma úrskurðarnefndar en reynsla síðustu ára hefur sýnt að átta vikna málsmeðferðartími er ekki raunhæfur.

Í nýrri 3. mgr. 13. gr. er samkvæmt frumvarpinu kveðið á um að aðili máls geti skotið úrskurði úrskurðarnefndar til dómstóla. Málshöfðunarfrestur er þó styttur úr sex mánuðum í þrjá. Þetta er í samræmi við sjónarmið er fram koma í rammatilskipun ESB og framkvæmdina hjá langflestum ríkjum ESB. Þetta ætti að leiða til hagræðis fyrir málsaðila, enda getur verið hagsmunamál fyrir þá að fá niðurstöðu í málum sínum hratt og örugglega.

Þá er gert ráð fyrir því nýmæli að Póst- og fjarskiptastofnun geti borið úrskurð úrskurðarnefndar undir dómstóla. Þau mál sem lenda á borði úrskurðarnefndarinnar eru oft stefnumótandi á markaði og er fyrst og fremst ætlað að stuðla að aukinni samkeppni í fjarskiptum, neytendum til hagsbóta.

Oft er um að ræða stór og mikilvæg mál sem jafnvel hafa verið til meðferðar hjá Póst- og fjarskiptastofnun í nokkur ár, eins og t.d. ákvarðanir sem teknar eru í kjölfar ítarlegra markaðsgreininga á fjölmörgum undirmörkuðum fjarskiptamarkaðarins. Jafnframt er oft um að ræða stór og mikilvæg mál sem verið hafa lengi til meðferðar hjá stofnuninni og sum hver hafa farið í gegnum langt samráðsferli m.a. við eftirlitsstofnun EFTA, ESA, t.d. ákvarðanir sem teknar eru í kjölfar ítarlegra markaðsgreininga á fjölmörgum undirmörkuðum fjarskiptamarkaðarins. Í ljósi sjálfstæðis stofnunarinnar gagnvart faglegum ákvörðunum er því mikilvægt að hún geti, ef mál tapast fyrir nefndinni, átt kost

á að skjóta þeim til endanlegrar niðurstöðu hjá dómstólum.

Í nýrri 4. mgr. 13. gr. er lagt til að málsaðili geti valið hvort hann beri ákvörðun Póst- og fjarskiptastofnunar undir úrskurðarnefndina eða beint undir dómstóla. Samkvæmt núgildandi lögum þarf málsaðili að tæma kæruleið innan stjórnsýslunnar áður en til höfðunar dómsmáls getur komið. Þessi breyting eykur réttaröryggi borgaranna þar sem nú verður unnt að skjóta ákvörðunum Póst- og fjarskiptastofnunar beint til dómstóla, kjósi aðili máls svo auk þess sem þetta styttir ferlið til endanlegrar niðurstöðu dómstóla ef vilji stendur til þess að fara þá leið.

Í nýrri 5. mgr. 13. gr. er kveðið á um heimild nefndarinnar til að taka gjald vegna málsmeðferðar fyrir nefndinni. Gjaldið skal miðast við kostnað vegna reksturs málsins. Ekki verður heimilt að gera notendum fjarskipta- og póstþjónustu eða Póst- og fjarskiptastofnun að greiða slíkt gjald.

Í nýjum 6. mgr. og 7. mgr. 13. gr. er fjallað um starfshætti og starfsreglur nefndarinnar sem kveðið skal nánar á um í reglugerð. Rétt er að ítreka að nefndin verður áfram sjálfstæð við ákvarðanatöku í málum sem á borð hennar koma.

Að lokum felur bráðabirgðaákvæði í sér að þrátt fyrir að skipan nefndar í samræmi við breytingar á lögum eigi að verða eigi síðar en 1. júlí næstkomandi, skuli sú úrskurðarnefnd sem starfar nú, leysa úr þeim óútkljáðu málum sem hún hefur til meðferðar. Þetta er til þess að breytingar á skipan nefndarinnar hafi sem minnst áhrif á þau mál sem skotið er til hennar á þeim tíma sem breytingarnar eiga sér stað.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni umræðunni vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[14:02]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég tek undir þau sjónarmið sem hæstv. samgönguráðherra rakti þegar hann mælti frumvarpinu sem hér um ræðir. Ég tek það sérstaklega fram að ég tel að um úrskurðarnefnd í málum varðandi póst- og fjarskipti séu hlutirnir færðir til þess horfs sem almennt gildir um úrskurðarnefndir. Það skiptir verulegu máli að menn hafi einsleitni, en slíkar nefndir eru hugsaðar sem ákveðin, ódýr og fljótleg leið fyrir hinn almenna neytanda eða aðila á viðkomandi starfssviði til að fá fljótt og örugglega álit, þess vegna lögfræðiálit eða hlutlægt álit á því hvernig skuli fara með mál. Ég tel að með þeim breytingum sem hér er verið að leggja til fari menn rétta leið.

Það er hins vegar spurningin um hvernig eigi að fara með þá fresti sem um er að ræða og hámarksmálsmeðferðartíma. Yfirleitt er miðað við það varðandi úrskurðarnefndir, og þau sjónarmið hafa verið uppi innan Evrópusambandsins varðandi úrskurðarnefndir í svona málum, að málsmeðferðartíminn sé almennt skammur, að miðað sé við að þær séu hraðvirk leið til að ljúka þeim ágreiningi sem þar er um að ræða. Dómstólaleiðin er jú almennt fær eftir að úrskurður úrskurðarnefndarinnar liggur fyrir.

Úrskurður úrskurðarnefndarinnar er hugsaður þannig að hann minnki álag á dómstóla, auðveldi neytendum að bera upp kvörtunarmál og þeir geti með ódýrum hætti leitað eftir lausn og a.m.k. ráðgefandi álit.

Spurningin er sem sagt um málsmeðferðartímann: Hve langur hann á að vera? Það skiptir verulegu máli að hafa hann sem stystan, þó ekki styttri en svo að efnislega og vel sé tekið á málum. Ég tel að það sem hér er um að ræða sé tvímælalaust til bóta, þ.e. að leggja til að koma á betra horfi varðandi málefni úrskurðarnefndarinnar en verið hefur.

Það er eitt atriði sem ég vil gera sérstaklega að umtalsefni af því að það hefur lengi plagað mig. Mér hefur fundist það lengi mjög vont að víða í lögum er Hæstarétti Íslands falið að taka þátt í eða hafa afskipti af stjórnsýslunni, jafnvel löggjöfinni, með einum eða öðrum hætti, að skipa nefndir og annað. Ég tel að það eigi almennt að þurrka úr lögum, að miða við að Hæstiréttur Íslands sé sem æðsti dómstóll landsins og hann gegni því hlutverki. En það er öðrum falið eins og er raunar með stjórnarskrá, að gæta þeirra hagsmuna sem heyra undir framkvæmdarvald og löggjafarvald.

Það er mjög mikilvægt að skipta mun betur á milli framkvæmdarvalds, löggjafarvalds og dómsvalds heldur en gert er í íslenskri löggjöf. Ég tek undir og er sammála því að heppilegra sé, ef um tilnefningaraðila er að ræða, að aðrir sinni því en dómstólar. Ég tala ekki um æðsta dómstól landsins sem á að njóta óskoraðrar virðingar sem æðsti dómstóll landsins. Það á ekki að blanda honum inn í stjórnsýsluna sem slíka.

Ég vil taka þetta sérstaklega fram af því að mér hefur fundist skorta á að menn hafi hugsað nægilega vel út í að það er ekki hlutverk dómstóla að blanda sér í stjórnsýsluna með þessum hætti. Það verður að leita eftir öðrum tilnefningum varðandi úrskurðarnefndir eða aðrar slíkar nefndir sem heyra undir stjórnsýsluna, nema þá að það heyri undir dómsvaldið sem slíkt.

Ég fagna því sérstaklega að þessi breyting skuli gerð. Mér hefur stundum fundist ég vera hrópandinn í eyðimörkinni þegar kemur að þessu. En það er spurning um hvenær tími minn kemur.

[14:07]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að taka upp sama atriði og hv. þm. Jón Magnússon gerði að umræðuefni í sambandi við þetta frumvarp, sem hæstv. samgönguráðherra hefur nú mælt fyrir, þ.e. varðandi úrskurðarnefndir.

Ég ætla samt að byrja á að fara yfir annað atriði í frumvarpinu, þ.e. meginmarkmið þess. Í 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir því að fleiri aðilum en fjarskiptafyrirtækjum og póstrekendur sé skylt er að láta Póst- og fjarskiptastofnun í té upplýsingar og gögn sem hún telur nauðsynleg. Þetta er gert í því skyn að efla eftirlitshlutverk á sviði póst- og fjarskiptamála sem ég held út af fyrir sig að sé ekki vanþörf á. Ég tek undir að það er áreiðanlega skynsamlegt að leggja það til.

Í greinargerð með frumvarpinu er reifað, undir athugasemdunum um 1. gr., hvaða lagaákvæði eru tiltekin. En hér er gert ráð fyrir því að m.a. einstaklingum verði gert skylt að láta Póst- og fjarskiptastofnun í té upplýsingar sem hún kann að kalla eftir og telur að varði eftirlitshlutverk sitt.

Ég hefði viljað heyra nánar um það frá hæstv. ráðherra í hvaða tilfellum einstaklingar geta beinlínis verið settir undir þetta lagaákvæði. Ég er alls ekki að leggjast gegn því að svo sé en mér finnst mikilvægt að það liggi fyrir í hvaða tilfellum það er. Og sömuleiðis þá hvort það hafi verið rætt við Persónuvernd því að auðvitað getur verið um viðkvæmar persónuupplýsingar að ræða. Mér finnst mikilvægt að fá það svolítið fram í þessa umræðu eða a.m.k. við frekari vinnslu málsins hvernig því víkur við.

Ég ætla sérstaklega að nefna úrskurðarnefndirnar. Ég heyrði að hv. þm. Jón Magnússon, sem hér talaði áðan, er áhugamaður um það viðfangsefni, ekki síst sem lögfræðingur. Hann hefur áhuga á að fjalla um úrskurðarnefndirnar. Þar er auðvitað stjórnsýslulegt viðfangsefni en í þessu frumvarpi, í þessum málaflokki, er enn ein úrskurðarnefndin á stjórnsýslustigi. Ég veit ekki hvað úrskurðarnefndirnar eru margar á vegum ríkisins. Ætli þær séu ekki svona 60, 70 talsins eða eitthvað þess háttar?

Eftir því sem mér virðist og eftir því sem ég hef kynnt mér — ég verð að viðurkenna að ég þekki starfsemi sumra býsna vel en annarra lítið sem ekkert — er svolítið misjafnt með hvaða hætti úrskurðarnefndir á stjórnsýslustigi eru skipaðar, hvaða umboð þær hafa og hvernig þær starfa. Mér finnst það alveg sérstakt athugunarefni hvernig við viljum skipa þessum málum þegar kemur að því að tryggja réttarstöðu einstaklinga og lögaðila sem telja sig þurfa að leita réttar síns vegna einhverra ákvarðana sem eru stjórnsýslulegs eðlis.

Það er talað um að mikilvægt sé að renna styrkari stoðum undir þá meginreglu íslenskrar stjórnskipunar að ráðherrar fari í reynd með æðstu yfirstjórn stjórnsýslunnar, hver á sínu sviði, og beri ábyrgð á stjórnarframkvæmdum öllum í samræmi við 14. gr. stjórnarskrárinnar eins og hér segir í greinargerð, með leyfi forseta. Þá finnst mér eins og verið sé að segja: Ja, ábyrgðin er framkvæmdarvaldsins, ráðherrans og þess vegna verður hann að hafa um það að segja hvernig úrskurðarnefndin er skipuð. Auðvitað má þá spyrja: Eru þá ekki úrskurðarnefndirnar óþarfar? Er það ekki bara ráðherrann sem á að taka þessar stjórnsýslulegu ákvarðanir? Það var þannig einu sinni en síðan fundu menn upp á þessu, að setja úrskurðarnefndir á laggirnar í hinum og þessum málum og taka þannig þetta vald og ábyrgð frá ráðherrum og yfir í nefndir. Nú á að styrkja þessa meginreglu, að ráðherrann fari með æðstu yfirstjórn stjórnsýslunnar og beri á henni ábyrgð.

Þess vegna er m.a. lagt til, eins og ég hef skilið, að Hæstiréttur komi ekki lengur að því að skipa eða tilnefna fulltrúa í úrskurðarnefnd heldur séu allir fulltrúarnir skipaðir af ráðherra. Hv. þm. Jón Magnússon tekur undir þetta viðhorf og segir að þetta sé svona í áttina. Hann sér ekki hlutverk Hæstaréttar og telur að dómstólarnir eigi ekki að vera með hlutverk í þessu efni. Ég ætla ekki að tjá mig sérstaklega um það. Það kann vel að vera að það sé eðlilegt og rétt viðhorf. En um leið segir í greinargerð á blaðsíðu 7 neðarlega, með leyfi forseta:

„Styttri skipunartími og fullkomin ábyrgð samgönguráðherra á skipun nefndarinnar ætti að skapa úrskurðarnefndinni strangara kostnaðarlegt aðhald en nú er raunin.“

Það er verið að búa til strangara aðhald með þessari nefnd, m.a. kostnaðarlega. Lögð er áhersla á meginhlutverkið, meginreglu stjórnsýslunnar, að ráðherra beri samkvæmt stjórnarskránni ábyrgð á stjórnarathöfnum. Þá hlýtur að vakna sú spurning, hvort úrskurðarnefndin er þá ekki orðin of háð ráðherranum til þess að geta tekið sjálfstæðar óháðar ákvarðanir. Það er að vísu lögð á það áhersla hér í greinargerðinni. Þar segir:

„Hin nýja úrskurðarnefnd verður þó algjörlega óháð ráðherra við faglegar úrlausnir mála eins og áður.“

Ég leyfi mér að velta því upp hvort það sé nú endilega þannig og sjálfgefið, þegar verið er að hnykkja á stjórnsýsluvaldi ráðherranna, að skerpa tök ráðherrans á skipan nefndarinnar. Lögð er áhersla á meira eða strangara aðhald kostnaðarlega á nefndina sem mér finnst fara aðeins í bága við hitt sem hér er sagt, að nefndin sé algjörlega óháð ráðherranum.

Ég velti þessu upp. Ég er sjálfur þeirrar skoðunar að það sé löngu tímabært að skoða úrskurðarnefndir á stjórnsýslusviði almennt. Ég held að þær séu búnar að lifa sínu lífi og fara eigi í heildarskoðun á því hvort ekki sé skynsamlegra að fara aðrar leiðir en að hafa svona margar kærunefndir, úrskurðarnefndir, á hinum ýmsu sviðum, t.d. að setja á laggir sérstakan stjórnsýsludómstól sem tæki fyrir stjórnsýslukæru af þessum toga þannig að allar stjórnsýslukærur, óháð því á hvaða sviði þær eru, fari í sama farveg og fái sambærilega meðhöndlun og meðferð. Það er nú svona viðhorf sem ég hef áður reifað í umræðum á Alþingi fyrr í vetur, m.a. í umræðunni um frumvarp umhverfisráðherra til skipulagslaga og mannvirkjalaga. Ég tel að úrskurðarnefndirnar séu svolítið gengnar sér til húðar. Það sé minnsta kosti fullkomlega eðlilegt að fjalla um hvort þær séu rétt aðferð.

Síðan er annað ákvæði sem mér finnst svolítið skrýtið en í 2. gr. frumvarpsins, undir staflið d., um 3.–5. mgr. 13. gr. laganna Þar segir, með leyfi forseta:

„Taka skal gjald vegna málskots fjarskiptafyrirtækja og póstrekenda til úrskurðarnefndar og málsmeðferðar fyrir nefndinni.“

Í greinargerð segir, með leyfi forseta, á blaðsíðu 7 neðst og áfram á blaðsíðu 8:

„Í nýrri 5. mgr. 13. gr. er í frumvarpinu kveðið á um málskotsgjöld og fjármögnun starfsemi hinnar nýju úrskurðarnefndar. Þar er kveðið á um heimild nefndarinnar til að taka gjald vegna málskots fjarskiptafyrirtækja og póstrekenda vegna málsmeðferðar fyrir nefndinni. Gjaldið skuli miðast við kostnað vegna þóknunar nefndarmanna, reksturs málsins fyrir nefndinni, starfsaðstöðu, sérfræðiaðstoð og gagnaöflun. Gert er ráð fyrir að úrskurðarnefndin kveði á um fjárhæð gjalds í úrskurði sínum og að gjaldið verði greitt gegn afhendingu úrskurðar. … Tekið er fram að ekki er heimilt að gera notendum fjarskipta- og póstþjónustu eða Póst- og fjarskiptastofnun að greiða gjald samkvæmt ákvæðinu. Þá eru gjöld samkvæmt greininni aðfararhæf.“

Þetta vekur upp að ég tel ákveðnar prinsippspurningar, þ.e. hvort það sé eðlilegt að þegar einhver aðili í samfélaginu leitar réttar síns, hefur sem sagt ákveðnar leiðir til þess í lögum, í þessu tilfelli úrskurðarnefnd geti hann kært stjórnsýsluákvörðun til úrskurðarnefndar en fái ekki úrskurðinn nema að greiða kostnaðinn við vinnu nefndarinnar. Hann fær ekki úrskurðinn afhentan nema gegn greiðslu. Hvernig

sæju menn slíkt fyrir sér, t.d. í dómskerfinu, að menn fengju ekki dóm nema að borga dómstólnum fyrir? Ég er hræddur um að það þætti ekki góð latína.

Eins og ég segi, mér finnst ekki koma fram í greinargerð röksemdin fyrir þessari hugsun. Það þarf að gera betur grein fyrir því sem að baki býr. Ég mun óska eftir því í vinnu samgöngunefndar að fá frekari rökstuðning fyrir þessari aðferðafræði. En, frú forseti, mér finnst þetta vægt til orða tekið umhugsunarefni, að menn þurfi að greiða fyrir úrskurð úrskurðarnefndar á stjórnsýslustigi. Réttilega er hér tekið fram að þetta gildir ekki um alla. Þetta gildir um suma. Þá vakna líka spurningar um hvort verið sé að mismuna þeim sem geta leitað réttar síns hjá úrskurðarnefndinni ef sumir aðilar geta þurft að greiða fyrir úrskurð en aðrir ekki.

Þetta eru nokkur atriði sem mér finnst ástæða til að skoða sérstaklega við meðferð þessa máls. Ég geri ekki kröfu um að hæstv. samgönguráðherra hafi svör við öllum vangaveltum mínum á reiðum höndum í þessari umræðu. En ég vildi vekja máls á þessu vegna þess að þetta fannst mér tilefni til að vekja athygli á. Ég mundi vilja, við meðferð málsins í nefnd, fá frekari rökstuðning fyrir þessum atriðum. Þess vegna er rétt að nefna þau við 1. umr., m.a. til að þeir sem hafa unnið þetta frumvarp af hálfu ráðuneytisins geti búið sig undir spurningar, vangaveltur og hugsanlegar óskir um frekari upplýsingar sem koma munu fram í vinnu nefndarinnar þegar málið kemur þar til meðhöndlunar.

Að öðru leyti sé ég ekki ástæðu til að fara sérstaklega yfir efni frumvarpsins nema ég ítreka það sem ég sagði strax í upphafi, að ég held að fullt tilefni sé til að fara í þann leiðangur sem þetta frumvarp gerir ráð fyrir með markmiði sínu, að efla og styrkja eftirlitshlutverk Póst- og fjarskiptastofnunar á sviði fjarskiptamála og póstmála. Ég held að mörg dæmi kalli á það og nefni bara í framhjáhlaupi t.d. póstþjónustuna. Borist hafa upplýsingar um það að undanförnu að skerða eigi verulega póstþjónustu, m.a. á landsbyggðinni. Vestfirðir hafa verið nefndir í því sambandi. Það er örugglega ekki vanþörf á að styrkja þetta hlutverk. Ég tek undir það. En hér eru engu að síður nokkrar efnislegar athugasemdir, vangaveltur sem ég vil leggja til við 1. umr.

[14:21]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka þeim þingmönnum tveimur sem tjáðu sig um þetta mál, annars vegar þeim hv. þm. Jóni Magnússyni, sem fagnar frumvarpinu og breytingunum sem gerðar eru, tíminn er kominn. Jafnframt þakka ég hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni fyrir þær efnislegu athugasemdir sem hann setur hér fram. Eins og hann gat um, hann starfar sjálfur í hv. samgöngunefnd, fara þau betur yfir þetta þar. Hann nefndi 1. gr., þar er náttúrlega bara verið að setja þetta inn þannig að einstaklingar og lögaðilum öðrum en fjarskiptafyrirtækjunum sé skylt að láta Póst- og fjarskiptastofnun í té upplýsingar og gögn sem stofnunin metur nauðsynleg í tengslum við eftirlit og athuganir sem tengjast málum sem um er fjallað í ákvæðum laga um fjarskipti og póstþjónustu, eins og segir í athugasemdum við 1. gr.

Við vitum að ýmsir aðilar flytja inn alls konar talstöðvar o.fl. sem getur truflað og annað slíkt. Það gerist líka stundum, eins og hv. þingmaður fjallaði hér um, að menn heyra ýmislegt sem þeir eiga kannski ekki að heyra með alls konar tækjum og þá er hægt að sækja um heimild til að láta vita af því.

Aðeins aftur að úrskurðarnefndinni sem mér fannst hv. þingmaður ræða mest um. Mér finnst eðlilegt að setja þetta svona fram. Ég held að það sé eðlilegt að þeim sem skjóta máli til úrskurðarnefndar beri þá að greiða fyrir það. Þá er það sett þannig fram að þegar stór aðili er á móti litlum aðila borgar sá stóri meira, það er ákveðið hlutfall — mér finnst eðlilegt að setja þetta þannig inn þannig að menn skjóti ekki málum til úrskurðarnefndar til þess eins að fá prufu án þess að það kosti neitt. Þarna kemur þá kostnaðarvitund inn í þetta og ég held að það sé bara til bóta. Hvort sem er í þessu eða einhverju öðru eiga menn ekki að skjóta málum til úrskurðarnefnda til að sjá hvað kemur út úr því. Þegar þeir skjóta málinu til nefndarinnar og fá þá í leiðinni að þeir þurfi að borga fyrir úrskurðinn og í réttu hlutfalli verður allt einfaldara.

Að öðru leyti vil ég, hæstv. forseti, þakka fyrir ágæta umræðu um þetta mál.

[14:24]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Virðulegur forseti. Ég vil bregðast við svörum hæstv. ráðherra og annarri ræðu hans, og þakka fyrir hana. Ég vil velta því betur upp í sambandi við úrskurðarnefndina og gjaldið — ég er ekki endilega andvígur því í útgangspunkti, ég ætla ekki að taka af skarið með það. Það má líka benda á að þegar dómstólar fella dóma dæma þeir oft aðila máls til þess að greiða t.d. málskostnað en þeir greiða að vísu ekki dómstólnum í þeim tilvikum.

Þetta er ákveðið prinsippmál, finnst mér, spurning, og á ekki einungis sérstaklega við um úrskurðarnefndina á sviði póst- og fjarskiptamála heldur um úrskurðarnefndir almennt. Er eðlilegt að við heimilum í lögum að úrskurðarnefndin geti tekið gjald af þeim sem sækja rétt sinn til viðkomandi úrskurðarnefndar? Þetta snýst ekki um það hvort stór aðili eigi að borga mikið og lítill aðili lítið, þetta er bara ákveðin prinsippspurning og á ekki bara við um úrskurðarnefnd á sviði póst- og fjarskiptamála.

Finnst okkur eðlilegt að innleitt sé í lög að úrskurðarnefndir taki gjald fyrir úrskurði sína? Ef svarið við því er já í þessu frumvarpi hlýtur sú spurning líka að vakna þegar við fjöllum um annað mál sem er til meðferðar í þinginu, sem eru skipulagslögin. Þar starfar úrskurðarnefnd á sviði skipulags- og byggingarmála, þar geta einstaklingar leitað réttar síns ef þeir telja á sér brotið í skipulagi, geta sem sagt skotið skipulagsákvörðunum sveitarfélaga til úrskurðarnefndar. Finnst okkur eðlilegt að hlutaðeigandi einstaklingur sem vill leita réttar síns geti átt á hættu að fá reikning fyrir vinnu nefndarinnar? Ég efast um að okkur finnist það eðlilegt, við erum að hér að búa til ákveðin tæki fyrir borgarana, einstaklinga og lögaðila, til þess að leita réttar síns. Við viljum öll að réttarríkið verði í hávegum haft og menn eigi rétt á því að leita réttar síns ef þeir telja á sér brotið án þess að það sé háð fjárhag manna.

Mér finnst eðlilegt að við förum betur yfir röksemdirnar á bak við þetta í nefndinni. Ég er ekki að gera stórmál úr þessu, mér finnst þetta prinsippmál gagnvart úrskurðarnefndum almennt. Er þetta leið sem við viljum fara og viljum við þá láta það gilda á fleiri sviðum en því sem hér er til umfjöllunar? Ég get ítrekað það sem ég sagði í fyrri ræðu minni að ég tel að úrskurðarnefndir séu almennt komnar á tíma og fara eigi fram heildstæð umræða um það innan stjórnkerfisins, og þess vegna hér á Alþingi, hvort menn vilji fara aðrar leiðir en nú er gert með öllum þessum úrskurðarnefndum sem ég held að séu 60 eða 70 í kerfinu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Fjarskipti, 1. umr.

Stjfrv., 523. mál (EES-reglur). — Þskj. 824.

[14:28]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um fjarskipti, nr. 81/2003.

Frumvarpið var unnið í samvinnu samgönguráðuneytis og Póst- og fjarskiptastofnunar.

Megintilgangur frumvarpsins er að innleiða ákvæði reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins nr. 717/2007 frá 27. júní 2007, um reiki á almennum farsímanetum innan bandalagsins, og um breytingar á tilskipun 2002/21/EB, eða reikireglugerðarinnar, eins og hún heitir. Jafnframt að styrkja heimildir Póst- og fjarskiptastofnunar til að leggja smásölukvaðir á fjarskiptafyrirtæki með umtalsverðan markaðsstyrk í kjölfar markaðsgreiningar, fella niður ákvæði um skyldu fjarskiptafyrirtækja til að veita innanlandsreiki í farsímanetum nema í kjölfar markaðsgreiningar, auk þess sem gert er ráð fyrir nokkrum breytingum á gildandi fjarskiptalögum til þess að efla neytendavernd.

Virðulegi forseti. Ég vík nú að athugasemdum um ákveðnar greinar frumvarpsins.

Ákvæðið er til þess að fella íslenska löggjöf að áðurgreindri reikireglugerð. Markmið hennar er að tryggja að notendur almennra farsímaneta borgi ekki óhóflegt verð fyrir reikiþjónustu innan EES-svæðisins þegar þeir hringja eða taka á móti símtölum þegar þeir eru á ferðalagi erlendis. Þetta er til þess að ná fram öflugri neytendavernd og um leið til að tryggja samkeppni milli rekstraraðila farsímaneta.

Með því að fella brott 35. gr. laganna er sérstök skylda til innanlandsreikis í almennum farsímanetum aflögð. Þessi breyting er í samræmi við athugasemdir ESA, frá 28. september 2006, og aðgangstilskipun ESB nr. 2002/19/EB, en samkvæmt henni verða aðgangskvaðir aðeins lagðar á fjarskiptafyrirtæki sem tilnefnd hafa verið sem fyrirtæki með umtalsverðan markaðsstyrk í kjölfar markaðsgreiningar. Ákvæði 28. gr. fjarskiptalaga þykja fullnægjandi í þessu sambandi.

Orðalag nýrrar 35. gr. laganna tekur til erlends reikis. Með reikireglugerðinni er innleidd sérstök Evrópugjaldskrá sem felur í sér tiltekin mörk á það gjald sem rekstraraðilum farsímaneta er heimilt að taka fyrir að veita alþjóðlega reikiþjónustu innan EES-svæðisins. Þessi hámarksgjaldskrá á að endurspegla eðlilega álagningu miðað við heildsölukostnaðinn við að veita reikiþjónustuna, en um leið að veita rekstraraðilunum frelsi til samkeppni með því að greina á milli tilboða þeirra og aðlaga verðlagningu þeirra að markaðsaðstæðum og vali neytenda. Jafnframt er í reglugerðinni sérstaklega kveðið á um skyldur farsímafyrirtækja til þess að upplýsa viðskiptavini sína meðal annars um þann kostnað sem getur orðið við að hringja eða taka á móti símtali í öðru landi. Þrátt fyrir að reglugerðin sé ekki innleidd fyrr en nú tekur gjaldtaka fjarskiptafyrirtækjanna hér á landi nú þegar mið af ákvæðum hennar.

Með nýrri málsgrein við 27. gr. laganna verður kveðið á um heimild Póst- og fjarskiptastofnunar til að leggja smásölukvaðir á fyrirtæki með umtalsverðan markaðsstyrk í kjölfar markaðsgreiningar. Þessi heimild á við ef stofnunin telur að heildsölukvaðir muni ekki skila tilætluðum árangri í að efla samkeppni og tryggja hagsmuni notenda fjarskiptaþjónustu. Með þessari breytingu er 17. gr. alþjónustutilskipunar ESB nr. 2002/22/EB innleidd, en kvaðirnar sem greinin heimilar í slíkum tilvikum, felur í sér kröfur um að tilgreind fyrirtæki setji ekki upp of hátt verð, hamli ekki aðgangi að markaði eða takmarki ekki samkeppni með tilgreindum hætti. Í gildandi lögum eru engar slíkar kvaðir og því felur breytingin í sér fullnægjandi innleiðingu tilskipunarinnar í íslensk fjarskiptalög.

Í þeim tilgangi að ná fram öflugri neytendavernd og tryggja frekari samkeppni á fjarskiptamarkaði er lagt til að gildissvið helstu ákvæða laganna þar sem kveðið er á um talsímaþjónustu verði víkkað út svo að lögin nái jafnt yfir tal- og farsímaþjónustu.

Farsímafyrirtækjum er þannig gert að sjá til þess að viðskiptavinir þeirra séu upplýstir um kostnað sem hlýst af því að hringja í net annarra fjarskiptafyrirtækja hér á landi. Jafnframt að tryggja neytendum aðgang að reikningum yfir viðskipti sín við fjarskiptafyrirtækin og tryggja að notendur farsímaþjónustu njóti sömu réttinda og notendur talsímaþjónustu þegar fjarskiptafyrirtækin grípa til aðgerða vegna vanskila notenda.

Lagðar eru til breytingar á 1. mgr. 65. gr. laganna sem fjallar um markaðssetningu fjarskiptabúnaðar. Fram kemur í ákvæðinu að óheimilt sé að setja á markað annan notendabúnað en þann sem uppfyllir tilteknar grunnkröfur og ber CE-merkingu því til staðfestingar. Með því að taka af öll tvímæli um að innflutningur einstaklinga til eigin nota eða í öðrum tilgangi teljist markaðssetning er verið að tryggja neytendavernd og jafnræði milli neytenda auk þess sem minni hætta ætti að vera á fjarskiptatruflunum og röskun fjarskiptaöryggis.

Að lokum eru í frumvarpinu lagðar til breytingar á ákvæði laganna er fjalla um útgáfu Póst- og fjarskiptastofnunar á skírteinum sem heimila einstaklingum að starfrækja ákveðnar tegundir þráðlauss búnaðar eins og talstöðva. Í ljósi markmiða um einfaldari stjórnsýslu er lagt til að fella niður skilyrðislausa kröfu um skírteini sem hætt er að þjóna tilgangi sínum.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpinu verði að lokinni umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[14:34]

Útbýting:

Bjargráðasjóður, 587. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 909.

[14:34]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Meginmarkmið þess frumvarps sem hér er lagt fram er að innleiða reglur Evrópuþingsins, nr. 717/2007/EB, þar sem ætlað er að koma á öflugri neytendavernd varðandi reikisamtöl, þ.e. samtöl í GSM-síma á milli landa svo sem kveðið er á um í 3. gr. frumvarpsins.

Þessi reglugerðarsmíð á vegum Evrópusambandsins á sér mjög langan aðdraganda. Í ljós kom að í raun er um að ræða mjög virkt verðsamráð á milli farsímafyrirtækjanna. Fyrirtækin skiptast á gagnkvæmum reikningum vegna reikisímtalanna og þannig sér hvert fyrirtæki fyrir sig hvað hin fyrirtækin taka í afnotagjöld, þ.e. þegar Síminn á Íslandi eða Vodafone á Íslandi gengur frá sínum reikningum þá sjá þeir hvaða gjöld fyrirtækin, t.d. Vodafone á Spáni eða í Austurríki eða hvaða landi svo sem er, taka fyrir þjónustu sína. Það var því í raun vegna svokallaðs „World Roaming“ eða alþjóðavæðingar GSM-netsins um allsherjarverðsamráð allra farsímafyrirtækjanna að ræða. Þar sem þá myndaðist ákveðin samkeppnishindrun og var um virkt verðsamráð að ræða á milli þessara fyrirtækja þá var spurningin hvernig ætti að bregðast við því.

Við miðum við það og við höfum það sem grundvallaratriði í löggjöf okkar að eðlileg samkeppni, virk samkeppni eigi að tryggja hagsmuni neytenda, hún eigi að tryggja að þeir fái betri og hagkvæmari þjónustu, eigi að tryggja að þeir fái lægsta verð sem kostur er þannig að það verði sem best nýting á framleiðsluþáttunum. Það er það sem við miðum við í okkar samkeppnisþjóðfélagi. Það er grundvöllurinn undir samkeppnislögunum, undir lögunum um þá starfsemi sem Samkeppnisstofnun ber að framfylgja. Þarna vorum við komin inn á svið þar sem ekki var hægt að gera þetta vegna þess að símafyrirtækin fylgdust með hvert hjá öðru.

Það var raunar fyrir nokkrum árum íslenskt fyrirtæki sem ungir menn stofnuðu sem gerði tilraun til þess að ná fram ákveðinni breytingu og lækkun á símgjöldum. Um þetta var skrifað í mörg erlend rit, m.a. hið virta rit *The Economist* á sínum tíma en þar var talað um að hringja frá Stokkhólmi til Lissabon í gegnum Reykjavík. En eins og stundum gerist í markaðssamfélaginu gleypir sá stóri hinn litla og þarna var um að ræða ákveðna hagkvæmni og ákveðna hugmynd sem gerði það að verkum að stóru aðilarnir þurftu að taka tillit til þess og keyptu viðkomandi fyrirtæki út af markaðnum. Þetta var ákveðinn liður í útrás ungra manna sem að sjálfsögðu voru tilbúnir til þess að nýta sér þá hagsmuni sem þeim voru boðnir vegna þess að stóru fyrirtækin vildu kaupa fyrirtækið fyrir miklu hærri fjármuni en þeir hefðu getað ímyndað sér að um væri að ræða.

En þannig hefur þetta verið og virt enskt blað, *Sunday Times*, birti fyrir nokkrum árum yfirlit yfir það með hvaða hætti farsímafyrirtækin færu að varðandi gjaldtöku. Þar kom m.a. í ljós að jafnvel þó að fólk hafi slökkt á farsímanum sínum og það sé hringt í hann frá Ástralíu þá tekur farsímafyrirtækið gjald af þeim síma sem slökkt er á. Þegar um er að ræða að fólk er að taka á milli í reikisamtölum þá er verið að taka gjald af báðum aðilum, þ.e. bæði þeim sem tekur við símtalinu og þeim sem hringir.

Ódýrasta form á símafjarskiptum er í gegnum „World Roaming“ kerfið eða GSM-kerfið og er mun ódýrara en línutengingarnar. Stofnkostnaðurinn er ákveðinn en þetta er miklu ódýrari símtalaflutningur en í gegnum hið hefðbundna gamla símakerfi. Samt sem áður er verðlagningin á þeirri þjónustu miklu, miklu hærri en á þjónustunni sem kostar miklu meira að veita. Og hvernig stendur á því? Hvernig stendur á því að yfir heiminn hefur það verið þannig að verðþróunin hefur ekki fylgt því, vegna aukinnar hagkvæmni vegna kostnaðarsparnaðar þá hafa neytendur í engu notið þess hagræðis sem um hefur verið að ræða?

Þetta er það sem þeir í Neytendastofnun Evrópusambandsins bentu á, reglulega í langan tíma, að þarna væri um að ræða óeðlilegar samkeppnishindranir varðandi reikisímtöl. Það þyrfti að gera nauðsynlega hluti til þess að koma á ákveðnu hagræði fyrir neytendur til þess að tryggja öflug og góð fjarskipti á góðu og eðlilegu verði.

Það sem sú tilskipun sem hér er verið að tala um að taka upp hefur helst verið gagnrýnd fyrir er að þar sé um að ræða ákveðið ákveðið hámarksverð. Fyrirtækin mega ekki fara umfram það verð sem ákveðið er á reikisímtölum, og hér er verið að leggja til að verði tekið upp, og þá er þetta neyðarráðstöfun vegna þess að markaðurinn virkar ekki.

Ég skil nú ekki af hverju hv. þm. Pétur Blöndal víkur sér úr salnum meðan ég er að tala um það atriði þar sem markaðurinn virkar ekki. Honum hefur kannski orðið illt í maganum við að hlusta á að það væri til samkeppnissvið sem væri þannig að það þyrfti að grípa til ákveðinna ráðstafana af hálfu opinberra aðila til þess að samkeppnin væri hreinlega ekki eyðilögð. Hér erum við einfaldlega að tala um að það er sett hámarksverð.

Það sem þessi tilskipun hefur m.a. verið gagnrýnd fyrir er að við ákvörðun hámarksverðsins sé farið allt, allt of hátt upp, að Evrópusambandið miði við að gjaldtaka á GSM-símtölum sé langt umfram það sem eðlilegt geti talist miðað við þann kostnað sem símafyrirtækin verða fyrir við þá símtalsflutninga eða fjarskiptaflutninga sem um er að ræða. — Ég tel raunar að svo hafi verið.

Ég hef á grundvelli eða vegna þátttöku minnar í neytendastarfi getað fylgst með með hvaða hætti sú tilskipun sem hér er verið að tala um að lögleiða hefur verið að þróast, með hvaða hætti og hvaða afskipti og athugasemdir Evrópusamband neytenda hefur haft af þessum reglum, og Evrópusamband neytenda hefur ítrekað gagnrýnt þetta regluverk á þeim grundvelli að þarna væri verið að gefa of mikið svigrúm, að við mat á hvað væri hámarksverð væri í raun verið að fara allt of hátt með það.

Nú stendur íslenska löggjafarþingið hins vegar frammi fyrir því að samþykkja þær reglur sem þegar hafa verið samþykktar úti í Brussel en við hér á löggjafarþinginu á Íslandi erum að koma að þessu máli í fyrsta skipti núna. Það er ekki eins og þetta mál sé að byrja núna eða hafi verið að byrja í fyrra eða hittiðfyrra, þetta er dálítið eldra, vegna þess að það er töluvert langt síðan menn gerðu sér grein fyrir því að fjarskiptafyrirtækin hafa tekið allt of mikið fyrir

þessa þjónustu og verðlagt hana allt, allt of hátt. Þeir sem hafa viljað fylgjast með hafa getað séð hvernig umræðurnar um þetta hafa þróast.

Hins vegar hafa hv. þingmenn á löggjafarþingi Íslands ekki haft neitt með þetta mál að gera fyrr en það er lagt fram í frumvarpsformi sem er út af fyrir sig allra góðra gjalda vert. Þetta frumvarp er allra góðra gjalda vert og þarna er um að ræða virkari neytendavernd en ella væri, og þess vegna er ég samþykkur þessu frumvarpi. Ég vil vekja athygli á því að hvorki við né þeir sem sátu á síðasta þingi eða fyrir síðustu kosningar hafa haft möguleika á því að fylgjast með þeirri þróun sem hefur verið í umræðunni um þessi atriði, um reikisímtölin, um það með hvaða hætti okrað hefur verið á neytendum fram og til baka fyrir þessa þjónustu, og með hvaða hætti og hvernig ætti að þróa viðspyrnu þannig að þetta okur gæti ekki haldið áfram. Það er fyrst og fremst sú viðspyrna sem Evrópusambandið var að setja með reglum nr. 717/2007/EB, þ.e. viðspyrna við okri þar sem ekki var um að ræða að hægt væri að koma við virkri samkeppni.

Við komum hér að málinu án þess að hafa nokkurn tímann getað lagt nokkuð til málanna, lagt nokkuð inn í orðabelginn eða komið að okkar sjónarmiðum varðandi það með hvaða hætti og hvernig þetta regluverk ætti að þróast. Nú er þetta rétt að okkur og sagt: Gjörið þið svo vel, hér er þessi pakki. Ég segi já, ég er tilbúinn til þess að samþykkja hann, hann er tvímælalaust til bóta. En ef við hefðum eitthvað haft um hann að segja á einhverjum öðrum tíma þá kann vel að vera að við hefðum séð ákveðna agnúa eða ákveðna hluti sem til betri vegar hefði mátt færa. Við hefðum kannski getað lagt inn í ákveðin sjónarmið varðandi það að gjaldtakan, þetta hámarksverð sem verið er að ákveða sé í raun allt of hátt því að flutningur í gegnum GSM-netið kostar svo lítið. Þetta er svo einfalt að þetta kostar ekki nema óverulegan hluta þannig að álagið á hvert GSM-símtal á hverja mínútu er mörg hundruð prósent miðað við kostnað viðkomandi símafyrirtækis.

Ég tel því að með því að setja þessa hámarkstaxta á þá sé Evrópusambandið ekki í raun að gera annað en að koma að fyrstu viðvörun til seljanda á þessu sviði um að ekki verði lengur liðið og þeir geti ekki lengur farið fram eins og þeim hentar og okrað á neytendum eins og þeim sýnist.

En það er þó farið mjög vægilega í sakirnar. Það er ekki verið að kreppa að fyrirtækjunum. Það er miklu frekar að þau fái enn um sinn að leika allt of lausum hala. Ég tel að svo hafi verið og á vettvangi Evrópusambandsneytenda, BEUC, hefur meðan á smíði þessarar reglugerðar og þessa regluverks Evrópusambandsins hefur staðið ítrekað verið vakin athygli á því að þarna væri ekki stigið nógu stórt skref til þess að koma í veg fyrir þá óeðlilegu markaðsstarfsemi sem um er að ræða á þessu sviði. En það má kannski segja að mjór sé mikils vísir og hér er lagt af stað í ákveðna vegferð sem er þó góðra gjalda verð.

Um leið og ég lýsi því yfir að ég styð þetta frumvarp og tel það vera framfaraspor vegna samkeppnishindrananna sem eru á þessu sviði þá vil ég ekki láta hjá líða að benda á það að í okkar litla samfélagi þar sem markaðsstarfssemin er iðulega skert, þar sem kostir hins frjálsa markaðar fá ekki að njóta sín til fulls, þar sem um er að ræða samræmdar verðskrár, þó að það sé fyrst og fremst vegna fákeppni, þá mættu íslensk stjórnvöld taka til hendinni og þyrftu ekki ævinlega að bíða eftir því að boð kæmu frá Brussel um það að gæta hagsmuna íslenskra neytenda heldur gætu þau haft forgöngu um að gæta að hagsmunum fjöldans, að hagsmunum hinna mörgu en ekki bara láta þá fáu fara fram að geðþótta.

Ég vil, virðulegi forseti, láta það vera lokaorð mín í 1. umr. um þetta frumvarp að mér finnst þarna vera stigið mjög nauðsynlegt skref þar sem markaðssamkeppnin hefur verið skekkt en íslensk stjórnvöld ættu í fleiri atriðum þar sem markaðssamkeppnin er skekkt og samkeppnisþjóðfélagið virkar ekki að stíga sams konar skref í þeim efnum og gert er í þessu frumvarpi.

[14:49]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingu á lögum um fjarskipti frá 2003, með síðari breytingum. Ég vil þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir framsögu hans. Ég get tekið undir fjölmargt af því sem kom fram í máli hv. þm. Jóns Magnússonar. Hann fór mjög rækilega yfir marga þætti þessa máls og margar hliðar þess. Ég verð að viðurkenna að ég er ekki alveg eins brennandi áhugamaður um að hið frjálsa markaðshagkerfi virki alltaf til hins ýtrasta eins og þingmaðurinn Jón Magnússon, en burt séð frá því held ég að mjög margt af því sem kom fram í máli hans eigi fyllilega rétt á sér. Ég hef a.m.k. tilheigingu til að trúa því og halda að frumvarpið sé flutt í þeim tilgangi að efla vernd neytenda og styrkja möguleika þeirra á því að fylgjast með þeim kostnaði sem þeir verða fyrir vegna talsíma- og farsímaþjónustu eða reikiþjónustu eins og hún heitir nú. Ég held að hér sé verið að stíga skref sem ganga í þá veru að samræma gjaldskrá innan Evrópska efnahagssvæðisins fyrir þá þjónustu sem um er að tefla.

Ég held að það sé rétt sem kom fram áðan að oft sé verið að taka miklu hærri gjöld fyrir þessa þjónustu en nemur raunverulegum kostnaði sem liggur þar á bak við — jafnvel þó að gert sé ráð fyrir eðlilegri arðsemi af þessari starfsemi séu menn að greiða miklu hærri gjöld. Mig furðar, ef það er rétt sem fram kom í máli hv. þm. Jóns Magnússonar, að jafnvel þótt hringt sé í símtæki sem slökkt er á skuli vera tekið gjald fyrir það af því númeri sem hringt er í, (Gripið fram í.) reikisímtal, já. Þetta er ótrúlegt ef satt er og mér finnst eðlilegt að menn skoði frekar hvernig þessu víkur við, hvort þetta er heimilt og hvort hægt er að taka á þessu með einhverjum hætti. Ég held að fæstir geri sér grein fyrir þessu. Ég tek undir það að mikilvægt sé að styrkja og efla stöðu hins almenna borgara, neytanda, í þessu samhengi og það er gert með frumvarpinu sem hér liggur fyrir um breytingu á lögum um fjarskipti.

Ég vil einnig koma inn á það sem enn fremur kom fram í máli Jóns Magnússonar, hv. 10. þm. Reykv. s., þ.e. með hvaða hætti Evrópureglugerðir og tilskipanir ber að íslenskum stjórnvöldum og þá Alþingi sérstaklega þegar um er að ræða að þær kalli á lagabreytingar. Þetta er mál sem hefur komið upp nokkur skipti í vetur þegar mælt hefur verið fyrir frumvörpum og þingmálum þar sem verið er að leiða í íslenskan rétt tilskipanir frá Evrópusambandinu sem falla

undir samninginn um hið Evrópska efnahagssvæði. Það er augljóst að þetta mál er ekki alveg nýtt af nálinni, þetta er búið að vera nokkuð lengi í undirbúningi, og tilskipun Evrópusambandsins um reiki á almennum farsímanetum er frá árinu 2002, þannig að það var ljóst að þær reglur sem hér eru á ferðinni mundu verða innleiddar í íslenskan rétt. Eins og fram kemur í greinargerð er umrædd reikireglugerð hluti af EES-samningnum samkvæmt ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar, um breytingu á IX. viðauka EES-samningsins nr. 143/2007, frá 27. okt. 2007, „með þeim breytingum og viðbótum sem leiðir af IX. viðauka, bókun I, um altæka aðlögun og öðrum ákvæðum hans“, eins og segir í greinargerð, með leyfi forseta.

Við höfum fjallað um það fyrr í vetur með hvaða hætti þessar reglur ber að íslenska löggjafarþinginu. Ljóst er að þegar reglur kalla á lagabreytingar á að kynna þær strax á upphafsstigi á þinginu. Settar voru reglur, eins og ég hef áður vitnað til, árið 1994 af hálfu forseta Alþingis, forsætisnefndar, um meðferð EES-mála þar sem gert er ráð fyrir að þau komi á fyrstu stigum til kynningar í utanríkismálanefnd, í viðkomandi fagnefnd og gagnvart þingmannanefnd EFTA. Það er ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar frá því í október 2007 að þessi tilskipun sé hluti af EES-samningnum.

Ég get upplýst að ég á sæti í þingmannanefnd EFTA. Ég hefði gert ráð fyrir því að mál af þessum toga væru þá kynnt gagnvart þingmannanefnd EFTA. Við höldum reglulega fundi, áttum til að mynda fund í Brussel í október og annan í Strassborg í nóvember um það leyti sem þetta mál er að fara í gegnum sameiginlegu EES-nefndina. Það kom aldrei þar til umfjöllunar, var ekki greint frá því að þetta væri í farvatninu. Það er sem sagt þessi aðferðafræði sem hefur verið viðhöfð sem ég leyfi mér að gagnrýna í störfum þingsins og þetta lýtur auðvitað að því hvernig þingið tekur á þessum málum. Við eigum að vera miklu ákveðnari í því að kalla eftir því að stjórnsýslan komi með þessi mál, sérstaklega þegar um það er að ræða að það kallar á lagabreytingar því að þá hefur væntanlega verið af hálfu Íslands skrifað undir þessar tilskipanir með fyrirvara og hinum stjórnskipulega fyrirvara beitt gagnvart viðkomandi reglum vegna þess að þær kölluðu á lagabreytingar. Ég tel því að það sé mjög mikilvægt — og ég leyfi mér, frú forseti, í hvert skipti sem mál af þessum toga kemur upp að vekja athygli á þessu vegna þess að dropinn holar steininn. Mér finnst mikilvægt að við gerum okkur grein fyrir því að það er Alþingi sem fer með löggjafarvaldið, það er Alþingi sem breytir lögum og það er eiginlega ekki hægt að una því að prinsippákvarðanir um lagabreytingar á stjórnsýslustigi séu teknar í einhverjum starfsnefndum á vegum stjórnsýslunnar, framkvæmdarvaldsins, annars vegar hins íslenska eða þeirra landa sem eru EFTA-löndin í EES og stjórnsýslu Evrópusambandsins hins vegar. Þetta vildi ég láta koma fram í umræðu um þetta mál.

Ég hef engar athugasemdir við efnisatriði frumvarpsins, að svo miklu leyti sem ég hef getað farið yfir það, og að svo miklu leyti sem ég, svo að ég sé algerlega heiðarlegur, skil alla þá tækni sem hér er á ferðinni, því að hún er flókin, en ég trúi því að með frumvarpinu sé verið að leita leiða til að efla neytendavernd og til að draga úr kostnaði við reikisímtöl innan Evrópska efnahagssvæðisins og ég tel að það sé jákvætt mál og mikilvægt að það nái fram að ganga. Ég vildi þó ekki láta hjá líða, virðulegur forseti, að vekja máls á því að það er mjög brýnt að við séum okkur meðvituð um þær reglur sem koma yfir okkur frá Evrópusambandinu í gegnum EES-samninginn og að þær fái efnislega meðferð á undirbúningsstigi af hálfu Alþingis í þeim nefndum sem eiga að fjalla um þessi mál, þ.e. utanríkismálanefnd, viðkomandi fagnefnd og þingmannanefnd EFTA. Þetta vil ég einfaldlega ítreka í umræðu um þetta þingmál.

[14:59]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni sem gerði grein fyrir því hvernig hann hefði komið að málum í EFTA-nefndinni og haft afskipti af því. Ekki er nógu oft vikið að því að það er verulega til vansa að þingmenn skuli samþykkja að á ferðinni skuli vera löggjafarstarfsemi, undirbúningur og umræða undir löggjöf, án þess að nokkurn tíma komi til kasta Alþingis Íslendinga á því stigi sem íslenska þjóðin að þjóðarétti hefur nokkuð með það að gera. Vegna þess hversu illa og óhönduglega tókst til við gerð samningsins um Evrópska efnahagssvæðið höfum við enga möguleika til að skipta okkur af þeirri löggjöf sem okkur er síðan ætlað að lögleiða nema á byrjunarstigi, meðan málið er á fyrsta undirbúningsstigi, sem venjulegast tekur þá nokkur ár að fullgilda og fer í gegnum mjög marga aðila og margar nefndir til þess að verða að tilskipunum eða reglugerðum Evrópubandalagsins. Þetta er það sem við þurfum að sæta — við, Norðmenn og Liechtenstein — vegna þess hvernig samið var á sínum tíma um Evrópska efnahagssvæðið, að við höfum ekkert með málið að gera nema á byrjunarstigi.

Mér finnst full ástæða til, alltaf þegar tækifæri gefst til, að vekja athygli á því að það er óþolandi að fagráðherrar hver á sínu sviði, og þá sérstaklega hæstv. utanríkisráðherra, gæti þess ekki — og það á að vera í verkahring hæstv. utanríkisráðherra að gæta að því — að Alþingi Íslendinga sé þátttakandi í allri löggjafarstarfsemi sem lýtur að og varðar þær reglur og regluverk sem kemur frá Evrópusambandinu og að starfsnefndir Alþingis geti fylgst með málum með sama hætti og hagsmunaaðilar gera á Íslandi.

Á grundvelli þess að Alþýðusamband Íslands er í Evróputengslum er þar verið að fjalla um reglugerðir á sviði vinnuréttar. Sama er um Samtök atvinnulífsins, sama er um Neytendasamtökin o.s.frv. Á Alþingi Íslendinga, sem hefur það stjórnarskrárskipaða hlutverk að setja þjóðinni lög, sitja menn og hafa ekkert um málið að segja fyrr en það er lagt til í frumvarpsformi, að taka upp ákvæði reglugerðar Evrópuþings og Evrópuráðs samkvæmt ákveðnu númeri og nafni. Þá höfum við enga möguleika til að gera einhverjar breytingar eða setja fram athugasemdir. Það finnst mér athugavert.

Nú skal það hins vegar viðurkennt að iðulega er um verulegar réttarbætur að ræða í þessu regluverki en ég ber samt sem áður svo mikla virðingu fyrir íslensku hugviti og íslenskri getu, og möguleikum okkar sem höfum og eigum að sinna umræddu hlutverki, að við gætum gert góða hluti

enn betri. Það er hlutverk okkar og því verðum við að sinna.

Mun vitlegra hefði verið — með þeim gríðarlega kostnaðarauka sem hellt var yfir landsmenn í tengslum við starfsemi Alþingis, m.a. aðstoðarmenn o.fl. — að skipta því þannig að búinn væri til þekkingarbanki, m.a. á þessu sviði, þannig að þingmenn væru færir um að sinna löggjafarstarfinu eins og þeim ber skylda til, m.a. varðandi hinar erlendu gerðir. Þar er potturinn fyrst og fremst brotinn.

Á sama tíma og ég hef lýst yfir stuðningi við frumvarpið gengur það að hluta til lengra en tilskipun Evrópusambandsins og um lágmarkstilskipun er að ræða, eftir því sem ég get séð, þannig að við getum gengið lengra. En ég tel að við eigum líka að skoða hvort samkeppni sé næg varðandi GSM-þjónustu á innanlandssviðinu og tel að veruleg ástæða sé til að fylgjast mjög vel með því.

[15:04]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Það er einmitt kjarni málsins sem hér kom fram hjá hv. þm. Jóni Magnússyni að það er í raun fyrst og fremst á frumstigi mála sem EFTA-ríkin eða EES-ríkin hafa möguleika á því að koma að undirbúningi löggjafar og hafa áhrif á hana. Það er sannarlega þannig í EES-samningum að við Íslendingar eins og Noregur og Liechtenstein höfum tæki og tækifæri til að koma að undirbúningi mála, taka þátt í undirbúningsvinnu í nefndum stjórnsýslunnar, við höfum möguleika á því að koma sjónarmiðum okkar á framfæri. Það er meira að segja þannig að í samskiptum af þeim toga þegar verið er að undirbúa löggjöf er ekkert sérstaklega verið að spyrja að því, eins og ég hef skilið málin, hvort athugasemdir komi frá Evrópusambandsríki eða EFTA-ríki í EES-samstarfinu. Það er fyrst og fremst spurt að því hvað menn hafi til málanna að leggja, hvaða þekkingu menn búi yfir, hvernig þau sjónarmið sem þarna koma fram geti nýst í þeirri vinnu sem verið er að vinna þegar löggjöf er undirbúin.

Þarna höfum við auðvitað mjög margt til málanna að leggja. Það hefur komið fram, m.a. af hálfu fulltrúa Evrópusambandsins, að í sumum málum eins og t.d. tilskipun sem nú er í umræðunni um málefni siglinga, hafi þau sjónarmið sem Noregur og Ísland settu fram í undirbúningsvinnunni haft veruleg áhrif á þá tilskipun Evrópusambandsins einfaldlega vegna þess að það eru lönd sem létu sig þetta mál varða strax á frumstigi og hafa mikla þekkingu og reynslu á þessu sviði og gátu haft áhrif. Menn sáu það í Evrópusambandinu að þarna voru sjónarmið, viðhorf og reynsla sem eðlilegt var að taka tillit til. Ég segi því eins og hv. þm. Jón Magnússon að íslenska stjórnsýslan og íslenskir sérfræðingar hafa margt til málanna að leggja í mörgum málum sem verið er að vinna og það getur átt við í fjarskiptamálunum eins og á hverju öðru sviði. Þess vegna er mjög mikilvægt að við fylgjumst með því sem verið er að gera og tökum þátt í því.

Ég tek undir það að í rauninni er ekki boðlegt fyrir þingið að þessi mál beri alltaf að því á allra síðustu stigum og þetta sé í raun og veru frágengið allt saman, vegna þess að það t.d. hvort einhver tilskipun eins og sú sem hér er á ferðinni eða hver önnur heyrir undir EES-samninginn eða ekki er í sjálfu sér pólitísk ákvörðun. Fyrsta spurningin sem ég mundi vilja spyrja þegar svona mál koma upp er sú: Heyrir viðkomandi tilskipun undir EES-samninginn eða ekki? Þeirri spurningu er að sjálfsögðu svarað en það er gert á embættisstiginu, af hálfu stjórnsýslunnar þannig að sú pólitíska umræða fer í raun ekki fram eins og hún ætti að gera að mínu viti.

Af því að þingmaðurinn Jón Magnússon sagði að við og Noregur og Liechtenstein værum undir þá sök seld að hafa lítil áhrif nema rétt á allra fyrstu stigum vek ég athygli á því að í norska Stórþinginu hafa verið settar mjög ákveðnar reglur um meðferð EES-tilskipana, hvernig þær koma inn í þingið, á hvaða stigum, hvaða meðferð þær fá þar og umfjöllun. Við getum lært af því, ég veit að utanríkismálanefnd hefur farið og kynnt sér þessi mál í norska Stórþinginu og ég held að við ættum bara að taka upp svipað vinnulag og þar er. Þingmenn norska Stórþingsins hafa miklu meiri aðgang að því sem er að gerast hjá Evrópusambandinu, miklu meiri upplýsingar um þær tilskipanir sem eru í undirbúningi af því að þær koma þar til kynningar á miklu fyrri stigum en gert er hér. Við eigum auðvitað ekki að sætta okkur við að þetta sé með öðrum hætti hér en í öðrum þingum EES-ríkjanna. Ég tel að við getum gert miklu betur í þessu og ítreka það sem ég hef sagt áður í umræðunni um þetta mál og tek undir það með hv. þm. Jóni Magnússyni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, fyrri umr.

Stjtill., 519. mál (flýting framkvæmda). — Þskj. 820.

[15:09]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir þingsályktunartillögu um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010.

Forsaga málsins er sú að Alþingi samþykkti þann 17. mars 2007 þingsályktun um samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010. Í kjölfar ákvörðunar um niðurskurð þorskkvótans síðastliðið sumar ákvað ríkisstjórnin að grípa til mótvægisaðgerða í formi framkvæmda í samgöngumálum til að draga úr áhrifum fyrirsjáanlegs aflasamdráttar og styrkja innviði fjölmargra svæða á landsbyggðinni. Tilkynnti ríkisstjórnin flýtingu framkvæmda að upphæð 6.500 millj. kr. Í ljósi svo mikilla breytinga á samgönguáætlun þótti nauðsynlegt að gera viðauka við hana, sem ég legg nú fram í formi þingsályktunartillögu, og geri þar með grein fyrir breytingum á einstökum liðum áætlunarinnar.

Mun ég hér á eftir gera grein fyrir helstu breytingunum sem lagt er til að gerðar verði á samgönguáætluninni í hverjum málaflokki fyrir sig.

Helstu breytingar á áætlun um flugmál eru þær að lagt er til að lengingu Akureyrarflugvallar um 460 metra auk ýmissa annarra tengdra aðgerða verði flýtt. Viðhaldsframkvæmdum á flugvellinum er einnig flýtt til samræmis. Gert

er ráð fyrir að gerð verði flughlöð við nýja samgöngumiðstöð á Reykjavíkurflugvelli og einnig verði gerð ný bráðabirgðaaðstaða fyrir innanlandsflug á vellinum, m.a. vegna áforma um aukna samkeppni og eins til þess að bæta úr brýnni þörf fyrir húsnæði sem fyrir hendi er burt séð frá því hvaða ákvarðanir kunna síðar að verða teknar um framtíðarflugvallarstæði. Framangreindar framkvæmdir eru fjármagnaðar með lántöku hjá ríkissjóði á svipaðan hátt og endurgerð Reykjavíkurflugvallar á sínum tíma. Tekið er fram að sérstök fjáröflun til samgöngumiðstöðvarinnar er felld niður þar sem gert er ráð fyrir að miðstöðin verði fjármögnuð á annan hátt og hún standi sjálf undir kostnaði við fjárfestingu og rekstur.

Víkur þá sögunni að siglingamálum. Liður í ákvörðun ríkisstjórnarinnar um mótvægisaðgerðir vegna samdráttar þorskveiðiheimilda var að fresta skyldi gildistöku ákvæða hafnalaga um breytingu á styrkjum til hafnarframkvæmda um tvö ár eða til 1. janúar árið 2011. Hafnir sem verða fyrir tekjusamdrætti og eru með verkefni inni á gildandi samgönguáætlun eiga því möguleika á að fresta framkvæmdum sem voru á áætlun árin 2007 eða 2008 til áranna 2009 og 2010. Nokkrar hafnir hafa þegar valið þennan kost í ár og ljóst er að fleiri munu bætast í hópinn á næsta ári. Í fjárlögum fyrir árið 2008 var þess vegna tekin ákvörðun um tímabundna frestun 200 millj. kr. framlags til hafnarmannvirkja. Á grundvelli upplýsinga sem fyrir liggja hjá Siglingastofnun Íslands um stöðu verkefna er gerð tillaga um færslu verkefna fyrir 200 millj. kr. frá árinu 2008 yfir á árin 2009 og 2010.

Frá samþykkt samgönguáætlunar 2007–2010 í mars 2007 hafa komið fram óskir um nokkrar minni háttar breytingar á verkefnum sem falla undir siglingamálakafla áætlunarinnar. Hér er gerð tillaga um breytingar á samgönguáætlun til að mæta þessum óskum. Um er að ræða breytingar á fimm liðum í siglingamálaáætluninni, tvær á rekstrarliðum og þrjár á stofnkostnaðarliðum. Lagt er til að liðurinn Hafnir, líkantilraunir og grunnkort verði hækkaður vegna óska sveitarfélaganna um rannsóknir vegna nýrrar atvinnustarfsemi. Eins er gerð tillaga um fjárveitingu til að hefja fyrstu rannsóknir og líkantilraunir vegna nýrrar hafnar við Húsavík. Gerð er tillaga um hækkun á samningi við Neyðarlínuna um rekstur Vaktstöðvar siglinga. Einnig eru gerðar ýmsar tillögur um breytingar og frestun verkefna að ósk sveitarfélaganna.

Þá er komið að vegamálunum. Meginefni breytinga áætlunarinnar í vegagerð tekur á ákvörðun sem ríkisstjórnin tók á síðastliðnu sumri um flýtingu framkvæmda eins og áður hefur komið fram. Helstu breytingar í vegagerð samkvæmt því eru þessar:

Framkvæmdum við Suðurstrandarveg verður flýtt og lýkur árið 2010.

Framkvæmdum við Snæfellsnesveg á Fróðárheiði verður flýtt og lýkur 2010.

Framkvæmdum við Vestfjarðaveg frá Þorskafirði til Vatnsfjarðar verður flýtt. Þær fjárveitingar sem lagt er til að veittar verði til Vestfjarðavegar koma til viðbótar fjárveitingum af söluandvirði Símans. Með þessu fjármagni á að vera unnt að ljúka endurbyggingu vegarins frá Þorskafirði í Kollafjörð. Vegurinn austan Þorskafjarðar verður lagfærður og lagt á hann bundið slitlag. Unnið verður að endurgerð vegarins milli Vattarfjarðar og Vatnsfjarðar.

Framkvæmdum við jarðgöng milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar verður flýtt og lýkur þeim 2012.

Framkvæmdum við Strandaveg frá Djúpvegi að Drangsnesvegi verður flýtt og lokið við að leggja bundið slitlag á hann árið 2009.

Framkvæmdum við Dettifossveg verður flýtt og þeim lokið 2010.

Framkvæmdum við Norðausturveg verður flýtt. Með þeim fjárveitingum sem lagt er til að komi til Norðausturvegar verður unnt að leggja nýjan veg á milli Öxarfjarðar og Þistilfjarðar, gera tengingar til Raufarhafnar og Þórshafnar og ljúka tengingu frá Vopnafirði að hringvegi. Með þessum fjárveitingum er áætlað að ljúka framkvæmdum á norðurhluta vegarins árið 2009 en 2010 á suðurhlutanum í Vopnafirði.

Framkvæmdum við jarðgöng milli Eskifjarðar og Norðfjarðar verður flýtt og hefjast þær árið 2009 og mun ljúka 2012.

Hafnar verða framkvæmdir við nýjan veg yfir Öxi árið 2009 og mun þeim ljúka árið 2011.

Nokkrar aðrar tillögur eru gerðar um breytingu á áætluninni. Ein þeirra er um nýjan tengiveg að Bakkafjöruhöfn, sem nú heitir Landeyjahöfn, en samkvæmt áætlunum sem nú eru uppi um hafnargerð þar þarf að leggja veginn á þessu ári.

Ein veigamesta breytingin á samgönguáætlun varðar jarðgöng undir Vaðlaheiði og tvöföldun Suðurlandsvegar. Miðað er við að framkvæmdir við Vaðlaheiði geti hafist á árinu 2009 og ljúki árið 2011 og að framkvæmdir við tvöföldun Suðurlandsvegar frá Litlu kaffistofunni að Hveragerði hefjist árið 2009. Báðar þessar framkvæmdir verða unnar í einkaframkvæmd. Hlutur ríkisins verður greiddur með jöfnum árlegum greiðslum í 25 ár eftir að framkvæmdum lýkur.

Virðulegi forseti. Óhætt er að fullyrða að margir landsmenn hafa beðið með þó nokkurri óþreyju eftir því að hafist verði handa við þessar tvær framkvæmdir, Vaðlaheiðargöng og tvöföldun Suðurlandsvegar. Því er mikið ánægjuefni að fyrirliggjandi þingsályktunartillaga skuli gera ráð fyrir þessum verkum báðum.

Vaðlaheiðargöng stytta leiðina milli Akureyrar og Húsavíkur, og þar með hringveginn, um 16 kílómetra og gegna lykilhlutverki í því að skapa á Norðausturlandi eitt öflugt atvinnusvæði, þjóðinni allri til góða. Að hafist verði handa við tvöföldun Suðurlandsvegar var fyrir löngu orðið brýnt umferðaröryggismál en umferð um Suðurlandsveg í nágrenni höfuðborgarinnar fer sífellt vaxandi.

Nokkrar aðrar breytingar felast í viðauka við samgönguáætlun sem vert að útlista í lokin. Lagt er til að greitt sé mótframlag vegna endurbóta á ferjuhöfnum á Dalvík og á Brjánslæk. Þá felur viðaukinn einnig í sér tilfærslu á fjárveitingum milli ára þar sem sýnt þykir að ekki verður unnt að vinna að nokkrum verkefnum eins og fyrri áætlun gerði ráð fyrir og undirbúningur hefur tekið lengri tíma en áætlað var. Hér er um að ræða Sundabraut og tilteknar framkvæmdir við Vesturlandsveg og Suðurlandsveg. Eru fjárveitingar til þessara framkvæmda færðar til á milli ára.

Hluti af því svigrúmi sem við það myndast er notað til að auka framkvæmdir við tengivegi um 700 millj. kr. Þá má geta þess að stofnkostnaður vegna Grímseyjarferju er tiltekinn sérstaklega en var áður innifalinn í upphæðinni til ferja og flóabáta. Að lokum er lagt til að gerðar verði breytingar á fjárveitingum til almenningssamgangna, m.a. vegna fjölgunar ferða Herjólfs til Vestmannaeyja og til styrktar flugsamgöngum til Vestmannaeyja.

Hæstv. forseti. Tillaga þessi til þingsályktunar um viðauka við samgönguáætlun 2007–2010 sem ég hef hér mælt fyrir felur í sér mikla aukningu framkvæmda í samgöngumálum. Hún er til þess fallin að styrkja innviði byggðanna með flýtingu mikilvægra aðgerða en jafnframt er stigið stórt skref á sviði umferðaröryggismála með upphafi framkvæmda við tvöföldun Suðurlandsvegar. Þessi áætlun og í raun allt það mikla átak sem við verðum nú vitni að í samgöngumálum er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og loforð fyrir kosningar um stórsókn í samgöngumálum. Það er sannfæring mín og ríkisstjórnarinnar að góðar og öruggar samgöngur um land allt, sem og trygg fjarskipti ráði úrslitum um það hvort okkur auðnist að skapa á Íslandi eitt blómlegt atvinnusvæði byggt á traustum grunni, þar sem íbúar njóta jafnræðis til góðra lífskjara og geta allir lagt sitt að mörkum til hagvaxtar og uppgangs þjóðfélaginu öllu til heilla.

Um er að ræða miklar og mikilvægar framkvæmdir. Ég er þess fullviss að þær munu verða þjóðinni allri til heilla á komandi árum. Þetta er upphafið að nýjum tímum í samgöngumálum á Íslandi, vil ég leyfa mér að segja. Hér er ekki bara um að ræða mótvægisaðgerðir vegna tímabundinna erfiðleika. Hér er beinlínis verið að leggja grunninn að þjóðhagslegum vexti framtíðarinnar þar sem góðar samgöngur, styttri og öruggari leiðir milli fólks og staða munu gegna lykilhlutverki. Þetta verk er ærið og ég hef fundið það hvarvetna, ekki síst hér í þingsal, að um mikilvægi þessa máls ríkir mikill samhugur.

Hæstv. forseti. Ég hef nú mælt fyrir þingsályktunartillögu um viðauka við samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010. Ég legg til að tillögunni verði að lokinni þessari umræðu vísað til síðari umr. og hv. samgöngunefndar.

[15:20]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég get tekið undir það með hæstv. samgönguráðherra að mikilvægt sé að við byggjum hér blómlegt atvinnulíf og blómlegt mannlíf um land allt, að hér séu góðar samgöngur, hvort sem það eru hefðbundnar samgöngur eins og vegir, flugvellir, hafnir, eða fjarskipti. Um það held ég að við getum öll verið sammála að sé ákaflega þýðingarmikið. Þess vegna er ég ánægður með þá áherslu sem var t.d. í fjárlagafrumvarpinu fyrir árið 2008 hvað samgöngumálin varðar. Þar er lagt fram verulega aukið fjármagn til samgöngumála almennt og ég er sannfærður um að það er skynsamleg ráðstöfun. Hún er kannski ekki síst skynsamleg við þær aðstæður sem blasa nú við í efnahagslífinu þegar fyrirsjáanlegur samdráttur er þar. Það er fyrirsjáanlegt að fyrirtæki muni halda að sér höndum í auknum mæli vegna aðstæðna á mörkuðum, m.a. hvað varðar aðgengi að lánsfé, og við sjáum ef til vill fram á aukið atvinnuleysi á næstu mánuðum og missirum. Þá er skynsamlegt fyrir opinbera aðila eins og ríki og sveitarfélög að blása lífi í glæðurnar, m.a. með fjárfestingu í innviðum í samfélaginu eins og í samgöngum, í menntakerfinu, heilbrigðisþjónustu o.s.frv. Þess vegna held ég að þær áherslur sem hér eru lagðar séu almennt talað jákvæðar.

Hæstv. ráðherra hefur farið yfir þær helstu breytingar sem hann leggur til í viðauka við þessa áætlun og mun hún að sjálfsögðu fá ítarlegri umræðu efnislega í samgöngunefnd. Það eru nokkur atriði sem ég vil þó nefna strax í upphafi. Í fyrsta lagi ætla ég að fara örfáum orðum um hafnarmálin og siglingamálin, um hafnarsjóðina. Bent hefur verið á að m.a. vegna tekjusamdráttar hafnarsjóðanna vegna aflasamdráttar muni ýmsir hafnarsjóðir óska eftir því að fresta framkvæmdum sínum vegna þess að þeir hafa ekki fjárhagslega burði til þess að standa undir framkvæmdum sem þeir hafa verið með í áætlunum sínum. Sannarlega var gert ráð fyrir því að gildistími hafnarlaganna varðandi hlutdeild ríkissjóðs í hafnarframkvæmdum væri framlengdur um tvö ár og hér kemur m.a. fram í greinargerð með tillögunni að einhverjir hafnarsjóðir hafi þegar kosið að nýta sér þá frestun til áranna 2009 og 2010 í staðinn fyrir 2007 og 2008.

Enda þótt ákvörðun hafi verið tekin um að bæta við tveimur árum var það gert fyrst og fremst í ljósi aflasamdráttarins sl. sumar og nú þegar komið er fram á árið 2008 kunna aðrar aðstæður að vera uppi í efnahagslífinu. Hinn almenni samdráttur í efnahagskerfinu getur orðið þess valdandi að við þurfum jafnvel enn að endurskoða þessar tímasetningar. Ég veit það ekki nákvæmlega en þetta er nokkuð sem ég mundi vilja taka upp í umræðum um málið í samgöngunefnd.

Ég ætla að spyrja um það sem kemur hér fram að því er varðar norðaustur/suðvesturflugbraut á Keflavíkurflugvelli. Hér er gert ráð fyrir því að fjármagn komi beint úr ríkissjóði. Ég skil það þá þannig að það fjármagn, 250 millj. kr. framlag vegna norðaustur/suðvesturbrautar á Keflavíkurflugvelli, falli niður í samgönguáætluninni en komi beint úr ríkissjóði. Ég spyr hvort ætlunin sé að koma henni í full not. Það hefur alltaf verið forsenda fyrir því að hægt sé að leggja niður sambærilega braut á Reykjavíkurflugvelli og átti að vera búið að gera fyrir mörgum árum. Er það mál sem sagt í höfn með þessu?

Síðan ætlaði ég að fara aðeins yfir vegamálin. Hér segir að nú liggi fyrir hvernig fjármögnun Vaðlaheiðarganga verði háttað, göngin verði fjármögnuð í einkaframkvæmd með veggjöldum sem standa munu undir helmingi kostnaðar. Hér segir jafnframt, með leyfi forseta:

„Gert er ráð fyrir að hluti ríkisins í göngunum greiðist með jöfnum árlegum greiðslum eftir að framkvæmdum lýkur árið 2011 í 25 ár.“

Það sem ég vil spyrja um hér er: Hvernig á þessi einkaframkvæmd að fara fram? Hér er talað um veggjöld. Hæstv. samgönguráðherra sagði það skýrt fyrir síðustu kosningar að það stæði ekki til — eða að hann vildi a.m.k. að Vaðlaheiðargöngin kæmu og það yrði án veggjalda. Hann skar sig úr þingmannahópi, ef ég man rétt, eða a.m.k. oddvitahópi stjórnmálaflokkanna í Norðausturkjördæmi hvað þetta snertir. Núna virðist annað vera uppi á teningnum og þá

finnst mér eðlilegt að ráðherrann geri hreint fyrir sínum dyrum. Hann þarf að skýra frá því af hverju hann skipti um skoðun í þessu máli. Fékk hann ekki sitt fram eða breytti hann sjálfur um afstöðu í málinu? Það er mikilvægt að við — og kjósendur í Norðausturkjördæmi — fáum að vita hvernig á þessu stendur.

Síðan er spurningin varðandi þessar einkaframkvæmdir. Hefur ráðherrann mótað einhverja stefnu varðandi einkaframkvæmd í samgöngumálum almennt séð? Það er talað um sérstaka fjármögnun hér við tiltekin verkefni. Það á t.d. við um Suðurlandsveginn, það er þessi sérstaka fjármögnun sem verið er að tala um. Hefur ráðherrann mótað stefnu um það hvernig og í hvaða tilvikum standa á að framkvæmdum með einkaframkvæmd, hverjir eiga að geta tekið þátt í henni? Hefur farið fram þjóðhagslegt hagkvæmnimat á því hvort þessi leið er hagkvæmari en hefðbundin fjármögnun eða jafnvel sérstök lántaka ríkissjóðs til tiltekinna framkvæmda? Ég hef miklar efasemdir um það sjálfur að þetta sé hagkvæm leið. Ég vil alls ekki útiloka hana en ég hef miklar efasemdir um að hún sé hagkvæm fyrir ríkissjóð þegar upp er staðið, sérstaklega þetta með veggjöldin. Er slíkt hugsanlegt annars staðar?

Svo ætla ég að segja hér dálítið um Suðurlandsveginn sem ég veit að er ekki sérstaklega vinsælt. Ég hef miklar efasemdir um að skynsamlegt sé að fara í þessa tvöföldun eins og núna hefur verið ákveðið. Ég er þeirrar skoðunar að umferðaröryggi hefði verið jafnvel tryggt með almennilegum 2+1-vegi og þá er ég ekki að tala um veg eins og er uppi á Sandskeiði sem er í raun allt of mjór og ekki nægilega vel frá honum gengið. Ég á við almennilegan 2+1-veg eins og við þekkjum erlendis frá. Þá hefði að mínum dómi verið hægt að fara í fleiri framkvæmdir og er ég þá að hugsa um leiðina út frá Reykjavík um Vesturlandsveg.

Hér er t.d. sagt að frestað verði framkvæmdum við Vesturlandsveg á Kjalarnesi. Vesturlandsvegur á Kjalarnesi er mjög brýnt verkefni frá umferðaröryggislegu sjónarmiði, ekkert síður en aðrar meginleiðir út frá höfuðborginni og mér finnst miður að hann skuli líða fyrir þetta. Ég hefði viljað sjá heildstæða stefnumótun um það hvernig menn taka á meginumferðaræðum út úr höfuðborginni, að Vesturlandsvegurinn væri ekki látinn bíða eins og ákveðið hefur verið til þess að geta búið til fullkomnar lausnir annars staðar. Ég hefði viljað sjá stefnumótun um að fara í 2+1-veg alls staðar út úr höfuðborginni með þeim möguleika að fara síðan í tvöföldun á þeim í síðari skrefum. Þá væri hægt að fara jafnvel alla leið austur á Selfoss og upp í Borgarnes eftir góðum 2+1-vegum í fyrsta áfanga og eiga síðan möguleikann á að breikka þá á síðari stigum.

Ég er sem sagt gagnrýninn á þessa forgangsröðun. Ég veit að ég á ekki mjög marga aðdáendur hvað þetta sjónarmið snertir hér á þingi (Gripið fram í.) en ég verð bara að fá að segja þetta. Ég tel að það sé verið að nota atburði sem eiga sér stað til þess að knýja fram framkvæmdir sem ekki er endilega skynsamlegt eða faglegt að fara í núna. Það kann vel að vera að ég verði gagnrýndur mjög fyrir þessi viðhorf en ég spyr: Ef það verður t.d. slys á Vesturlandsvegi á morgun eða hinn, á þá að mynda þrýstihóp til þess að fá tvöföldun á honum strax og mundi samgönguráðherra láta undan því? Ég segi bara eins og er, mér finnst heiðarlegt að það sjónarmið komi fram. (Forseti hringir.) Ég er ekki á móti því að menn fari í umferðaröryggisframkvæmdir á Suðurlandsvegi nema síður sé en ég tel að það sé dálítið tilviljanakennt (Forseti hringir.) hvernig þessar ákvarðanir eru teknar og að þær byggi ekki á langtímastefnumótun.

[15:30]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er fyrirgefanlegt þótt menn séu afturhaldssamir í sumum hlutum en í samgöngum er það ófyrirgefanlegt. Ef vel ætti að vera, og rétt væri að verki staðið, væri Vegagerðin nú að skipuleggja 2+2 akreinar, þ.e. fjórar akreinar, á leiðinni Selfoss/Reykjavík, bara ef horft er til næstu 15–20 ára — nákvæmlega sama og menn eru að tala um um Sundabrautina eða Sundagöng sem væntanlega verða að veruleika. Þannig verða menn að hugsa þetta. Aðferðin 2+1 er gjörsamlega úrelt og vonlaus framkvæmd miðað við þann þunga sem er sívaxandi á leiðinni austur fyrir fjall.

Það er út úr kortinu, og kemur manni mjög á óvart, að hv. þingmanni skuli detta í hug að fara þessa leið þó að hægt sé að sýna fram á að ekki þurfi margbreiðar traðir á rollugötunum — þetta er ekki slíkt. Um er að ræða mjög þunga og vaxandi umferð og það er lágmark að ræða um tvöföldun með tilliti til umferðarþungans, með tilliti til aðstæðna — veðurs, hríðardaga, þokudaga — því að heiðin sjálf er ótrúlega erfið þótt ekki sé hún fjarri þéttbýli.

Menn verða að horfast í augu við þetta út frá því sjónarmiði og vinna samkvæmt því. Sem betur fer eru engin áform um að draga úr í þessum efnum og vonandi verður haldið fast og ákveðið við tvöföldun Suðurlandsvegar — væntanlega og vonandi verður fyrsti áfangi þess verks boðinn út í árslok.

[15:32]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður má ekki misskilja mig á þann veg að ég sé andvígur því að farið sé í endurbætur á Suðurlandsvegi. Ég tel að slíkar endurbætur séu brýnar, ég tek alveg undir það, og það þarf að gera það alla leið austur á Selfoss. Ég er alveg sammála þeirri skoðun.

Mér finnst hins vegar vanta heildarstefnumörkun um hvernig farið er í þessar framkvæmdir. Meðan menn fara í fullkomna lausn á þessum leiðum, eins og gjarnan er sagt, þá líður hin mikilvæga leið vestur á land og upp í Borgarnes. Ég hefði talið það skynsamlegri forgangsröðun að byrja á því að taka allar þessar leiðir, með þeirri leið sem ég nefndi hér — sem er 2+1, sem hefur gefist mjög vel annars staðar og gefst enn vel annars staðar í kringum okkur, mjög gott umferðaröryggi. Sérfræðingar hafa bent á það og þingmenn hafa væntanlega fengið upplýsingar um það á ráðstefnu þar sem um þetta hefur verið fjallað.

Þar með er ekki sagt að 2+2 vegur sé ekki góð lausn líka og eigi ekki að verða hin endanlega lausn á þessum leiðum. Ég er ekki að segja það. Ég er bara að segja að ákveðin leið — mikil og þung umferðarflutningsleið út úr höfuðborginni, vestur á land upp í Borgarnes, þar sem mikil umferð bæði fólksbíla og flutningabíla — líður fyrir það. Hér er m.a. gert ráð fyrir því að fresta framkvæmdum við tvöföld-

un á Vesturlandsvegi á Kjalarnesi sem er mikil slysagildra, þar sem er mikil umferð, þar sem er íbúðabyggð — þetta er ég að benda á en ekki segja að ekki mega gera einhverja hluti annars staðar. Það á ekki misskilja eða túlka orð mín með þeim hætti.

Ég leyfi mér að láta þetta viðhorf mitt koma fram í þessari umræðu af því mér finnst mikilvægt að það heyrist. En ég geri mér grein fyrir því að margir eru ósammála mér um þetta og ekki síst þingmenn Suðurkjördæmis, m.a. væntanlega úr mínum eigin flokki. En það verður þá bara svo að vera og ég leyfi mér að halda þessu viðhorfi á lofti. Ég hef verið talsmaður þess að um leið og við horfum á Reykjanesbrautina og Suðurlandsveginn á Selfoss ættum við líka að horfa á Vesturlandsveginn alla leið upp í Borgarnes og (Forseti hringir.) Hvalfjarðargöngin. Mér finnst það skorta í þessa mynd.

[15:34]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það hefur sýnt sig á þeim liðlega tveimur árum sem liðin eru frá því að Vegagerðin lamdi í gegn aðferðina 2+1 um Svínahraun að sú leið og sú aðferð er gjörsamlega óbrúkleg. Ósjaldan hafa komið upp þau tilvik að bílar hafa stoppað á einföldu akreininni, bilað og lent í vandræðum, og það hefur stoppað alla umferð um Suðurlandsveg. Ekki einu sinni björgunarsveitir hafa komist að bílunum.

Við búum við þannig landslag og aðstæður að það er í rauninni í heild ekkert dýrara að hafa 2+2 en 2+1 með alls konar hliðarvikum og sveigjum í okkar líflega landslagi. Þó ekki væri nema það þá svarar það strax spurningum um það hvað sé skynsamlegt í þessum efnum. En öryggið felst fyrst og fremst í því að fjölga akreinum á þessu svæði. Gott dæmi er svæðið milli Selfoss og Hveragerðis þar sem óhugnanlega mörg slys eru, banaslys og erfið slys, og 2+2 er lágmarkið sem nútímamenn eru að tala um. Bara lágmarkið.

[15:36]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er greinilegt að þingmaðurinn Árni Johnsen telur sjálfan sig nútímamann en væntanlega að undirritaður sé einhver fornmaður í þessu samhengi.

Ég vil undirstrika það sem ég sagði, og ef þingmaðurinn hefði hlustað þá hefði hann heyrt að ég sagði það í ræðu minni — ég er ekki að tala um þá útfærslu á 2+1 sem er í Svínahrauninu. Ég tel hana óbrúklega og tek undir það með honum. Ég hef sjálfur víða ekið á 2+1 vegum um Evrópu og þeir eru ekki svona klénir eins og vegurinn í Svínahrauni. Þeir eru almennilega útfærðir — góðar vegaxlir, vel útfærð gatnamót, gott aðgengi fyrir bíla eins og sjúkrabíla eða slökkviliðsbíla og annað slíkt sem sinna björgunarstörfum. Ég er ekkert að tala um þessa útfærslu, ég tek undir það að hún er óbrúkleg. En ég er sannfærður um að hægt hefði verið að fara þessa leið í fyrsta áfanga og ná þá fleiri kílómetrum ef svo má segja — það hefði verið hægt að fara upp á Vesturlandið sem ég tel að hafi orðið út undan í þessu að ósekju.

Ég tek eftir því að um leið og ég er að tala um það að ég vilji auka umferðaröryggi alls staðar út frá höfuðborginni — á Reykjanesbrautinni, á Suðurlandsvegi og vestur um land líka á Vesturlandsvegi — hefur þingmaðurinn Árni Johnsen engan áhuga á því að tala um umferðaröryggi þegar við erum að ræða um leiðina hér vestur á land og upp í Borgarnes því að hann kemur hvergi inn á það í sínu máli. (**ÁJ:** Sjálfsagt að gera það.)

[15:37]

Útbýting:

Félagsleg þjónusta sveitarfélaga, 332. mál, svar fél.- og trmrh., þskj. 908.

[15:38]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Umræðan um Suðurlandsveg er náttúrlega sorgleg að því leyti að menn telja að nóg hafi verið að vera með hann 2+1, sem er auðvitað úrelt viðhorf. Við tókum þennan veg ekki í notkun fyrr en fyrir þremur árum og hann er eiginlega minnismerki um það hvernig vegagerð á ekki að fara fram. Það er sorglegt að við skulum hafa farið þá leið sem farin var. Hann er hreint til skammar. Það þarf að tvöfalda Suðurlandsveg og ekki er nóg að tala um Suðurlandsveg austur á Selfoss því að verði farið í hafnarframkvæmdir í Landeyjarhöfn eða á Bakka þarf raunverulega að tvöfalda veginn alla leið austur í Bakkafjöru. Það er að mínu mati nauðsynlegt.

Af því að verið er að tala um vegaframkvæmdir og samgöngumál tekur maður eftir því að ekki er gert ráð fyrir því í fjárhagsáætlun eða peningum í Reykjanesbrautina, sem er verið að tvöfalda — og væntanlega munu þau útboð sem verið er að gera í hana verða miklu hærri, og í raun allar vegaframkvæmdir og samgöngubætur eftir gengisfellingu sem hefur orðið frá áramótum.

Maður tekur líka eftir því að ekkert fjármagn er í svokallaðan Ósabotnaveg sem unnið hefur verið að síðastliðin þrjú ár og er nú klár til þess að leggja á hann bundið slitlag. En engir peningar eru ætlaðir í það. Það er furðulegt að stoppa framkvæmdir sem unnið hefur verið að af því að einhverja peninga vantar upp á.

Það vantar líka veg í Þorlákshöfn frá vatnsverksmiðjunni sem verið er að byggja þar og niður að höfn. Það má tala um ferju frá Vestmannaeyjum, eftir því sem mér skilst var verið að opna tilboð í nýja ferju sem á að sigla frá Vestmannaeyjum í Bakkafjöru. Það var verið að opna tilboð í dag og ég vænti þess að hæstv. samgönguráðherra, Kristján Möller, segi okkur frá því á eftir. Þar er lægsta tilboð 50% hærra en reiknað var með í kostnaðaráætlun.

Ég ætla ekki að tala aftur um það sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson talaði um um Suðurlandsveginn. Það er ekki sniðugt að menn skuli fara í hrepparíg í samgöngumálum. Auðvitað styðjum við þingmenn Suðurkjördæmis vegabætur í kringum Reykjavík, það er partur af landi okkar. Allir ferðast meira og minna til og frá Reykjavík og ekkert óeðlilegt að allir vilji hafa sem mestar lagfæringar í samgöngukerfi okkar, hvort sem það snýr að Sundabraut eða Sundagöngum eða öðru þess háttar. En kostnaðarauki er augljós núna bara með tilliti til þess hvað hefur verið að gerast í samfélaginu.

Ég get ekki orða bundist um ágætan félaga, hv. þm. Árna Johnsen, sem fer að tala um að Vegagerðin þvingi einhvern. Það er hálfsorglegt þegar alþingismenn kenna embættismönnum og starfsmönnum, sem eru undir ráðuneytum, um ófarir í svona málum. Mér finnst það ekki við hæfi.

[15:42]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það skýtur skökku við þegar hv. þm. Grétar Mar Jónsson er farinn að verja rangar upplýsingar. Það hefur tíðkast í æ ríkari mæli undanfarin ár að Vegagerðin tjaldar röngum upplýsingum. Hægt er að færa rök fyrir því í mörgum tilvikum. Alveg sama hvort verið er að tala um Grímseyjarferju, kostnað við gerð jarðganga eða aðra þætti sem hafa gjörsamlega farið úr böndum hjá Vegagerðinni.

En ég ætla ekki að teygja lopann í þeim efnum núna heldur benda á að full rök eru fyrir því sem ég segi, að Vegagerðin hefur þvingað fram ákveðna hluti með því að skila ekki fullnægjandi upplýsingum. Fúskvinnubrögð.

[15:43]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ekki ætla ég að taka það að mér að verja stofnanir ef þær nota þau vinnubrögð sem hv. þm. Árni Johnsen heldur fram. Það eru slæm tíðindi ef það er tilfellið að Vegagerðin vinni með þeim hætti að gefa upp rangar upplýsingar um rannsóknarþætti.

Hv. þingmaður hefur mikla þingreynslu, 20 ára þingreynslu, og hefur verið mikill áhugamaður um samgöngubætur, það verður aldrei af honum skafið að hann hefur lagt sig fram um þær og fáir þingmenn hafa verið jafnstórhuga í samgöngumálum og hv. þm. Árni Johnsen. Ég er nýliði hér og ætla ekki að fara í frekari umræður við Árna Johnsen um það en kannski hefur hann rétt fyrir sér hvað Vegagerðina varðar.

Ég hef stundum gagnrýnt stofnanir sem ég þykist þekkja til og á ýmsum sviðum og síðast í gær fékk ég bágt fyrir að tala um vísindamenn og þekkingu þeirra á fiskstofnunum í hafinu. Kannski er þetta bara líkt með okkur Árna hv. þingmanni Suðurkjördæmis Johnsen og kannski erum við bara á sama báti í þessu. Hann þekkir vel til í þeim geira sem snýr að samgöngumálum og Vegagerðina og samgönguráðuneytið og hvernig þessar stofnanir starfa.

Sem nýliði verð ég að játa að ég hef ekki þessa reynslu og ég hélt að þetta þekktist ekki en ég fékk eiginlega hálfgerðar vítur frá sjávarútvegsráðherra í gær fyrir að efast um heilindi heillar stofnunar og þekkingu og visku þeirra (Forseti hringir.) á sviði sjávarútvegs.

[15:45]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við ræðum tillögu til þingsályktunar um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010. Ég vildi gera þennan viðauka að umtalsefni og óska eftir því að hæstv. samgönguráðherra svari nokkrum spurningum sem ég vil leggja fyrir hann. Þannig er að núgildandi samgönguáætlun sem samþykkt var í mars á síðasta ári gerði ráð fyrir því að hafist yrði handa um tvöföldun vegarins frá Reykjavík og austur fyrir Selfoss með brú yfir Ölfusá norðan Selfoss. Það er sú áætlun sem er í gildi. Ég hef upplýsingar um að í apríl á síðastliðnu ári ritaði þáverandi samgönguráðherra Vegagerð ríkisins bréf þar sem óskað var eftir því að hafist yrði handa um undirbúning að þessu verki, fyrst með því að sveitarfélögin færu í skipulagsvinnu sem nauðsynleg væri fyrir þessa framkvæmd, sem er 2+2 frá Reykjavík austur fyrir Selfoss með brú eins og ég nefndi. Ég minnist þess að hafa sjálfur átt aðild að því að sú framkvæmd, ný brú, væri tekin inn á það tímabil sem þarna var um að ræða.

Nú hef ég að sjálfsögðu fylgst með þessu máli frá því að þessar samþykktir voru gerðar. Mér er vel kunnugt um að Vegagerðin og sveitarfélögin á þessu svæði í Suðurkjördæmi hafa verið að vinna að skipulagsmálum á svæðinu og það verk er mislangt komið eftir því hvar er. Hins vegar hef ég heyrt frá hæstv. samgönguráðherra nokkrum sinnum á blaðamannafundum og í tilkynningum að nú loksins sé búið að taka ákvörðun um að tvöfalda eigi Suðurlandsveg. Ég átta mig ekki á því hvenær sú ákvörðun var tekin. Ég skil það svo að hún hafi verið tekin í fyrravor og þrátt fyrir blaðamannafundi og kynningarfundi um framkvæmdina sé ekkert nýtt í því. Þess vegna langar mig að spyrja: Hvað er verið að gera með þeirri áætlun sem nú er lögð fram með þessum viðauka við samgönguáætlun þar sem segir m.a. um Suðurlandsveg, með leyfi forseta:

„Í gildandi áætlun fyrir árin 2007–2010 var gert ráð fyrir að af sérstakri fjáröflun komi 1.400 millj. kr. til tvöföldunar Suðurlandsvegar í Suðurkjördæmi.

Það stendur alveg skýrt, þetta er til tvöföldunar á þessum vegi. Það er skýrt að búið var að taka þessa ákvörðun í fyrravor. Núna er spurningin: Hvað verður ef þessi áætlun er samþykkt þar sem einungis er gert ráð fyrir því að farið sé frá mörkum Gullbringusýslu að Hveragerði? Hvað með aðra hluta leiðarinnar? Stendur það ekki áfram í þeirri áætlun sem nú er eða er verið að fella það úr gildi? Kannski má nefna það í framhjáhlaupinu sem hv. fyrri ræðumaður, Árni Þór Sigurðsson, nefndi þegar hann talaði um leiðina vestur um land, að í núgildandi áætlun er gert ráð fyrir að hafist verði handa um úrbætur frá Reykjavík og vestur í Borgarnes. Það er inni í núgildandi áætlun eins og ég skil málið. Þess vegna vildi ég fá skýringar á því hvað við erum í rauninni að samþykkja með þessari áætlun umfram það sem samþykkt var síðastliðið vor. Mér finnst afskaplega mikilvægt að við áttum okkur á því. Það má alla vega ekki vera þannig að við göngum aftur á bak í þessu máli.

Það er eðlilegt og sjálfsagt að í viðauka sem þessum séu teknir ýmsir nýir valkostir, nýjar leiðir, nýjar hugmyndir og nýjar aðferðir í samgöngumálum. Þannig háttar til að á haustþinginu lagði ég ásamt 18 þingmönnum fram þingsályktunartillögu um uppbyggingu hálendisvegar um Kjöl. Mér er kunnugt um að eðli málsins samkvæmt fór sú þingsályktunartillaga til samgöngunefndar sem ég held að hafi harla lítið unnið með tillöguna. Aflað hefur verið umsagna sem ég hef skoðað en meira veit ég ekki til að gert hafi verið við þá tillögu sem gekk út á það að ríkisstjórninni væri falið að kanna undirbúning og kanna þessa vegarlagningu. Það er væntanlega hæstv. samgönguráðherra sem falið hefur verið að kanna málið en mér er spurn: Hvers vegna kem-

ur ekki eitthvað um hugsanlegan Kjalveg í þessum viðauka eða á að láta það mál deyja drottni sínum? Það væri að sjálfsögðu eðlilegt að það kæmi eitthvað um slíkan undirbúning í þessari áætlun ef á annað borð er einhver vilji til þess. En ég nefni það aftur að tæplega 20 þingmenn samþykktu að þetta yrði skoðað. Ég hefði viljað sjá slíka skoðun í þessum viðauka, mér fyndist það eðlilegt og sjálfsagt og við ættum að standa þannig að því og það þyrfti að koma inn í þennan viðauka við samgönguáætlun í meðferð nefndarinnar. Ég mundi vilja leggja það til.

Ég hef þá ekki fleiri orð um þennan viðauka en vildi gjarnan fá að heyra hvert er sjónarmið hæstv. samgönguráðherra í þessu máli.

[15:52]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er mjög mikilvægt mál sem hv. þm. Kjartan Ólafsson kom inn á um Kjalveg. Við viljum fara varlega í mörgu er lýtur að sambúð lands og þjóðar en þegar upp er staðið hljótum við að elska fólkið okkar meira en landið og þess vegna er mikilvægt að þar náist sátt á milli. Grundvöllurinn er að fólkið okkar geti búið í landinu við mannsæmandi skilyrði. Það er engin spurning að samgöngumálin eru eitt mikilvægasta mál nútímans, í sögu þjóðarinnar, að fylgja því eftir og tryggja þar umbætur svo um munar af miklum metnaði.

Kjalvegur er einn af þeim möguleikum sem mun stytta gríðarlega vegalengdina milli Norðurlands og Suðurlands, milli norðursvæðisins og norðausturlands og höfuðborgarsvæðisins. Það skiptir máli að stytta þessa leið ekki síst fyrir fólkið sem býr á landsbyggðinni og það á að hafa forgang í viðmiðuninni. Það mun þýða að akstursleiðin frá Norðurlandi til höfuðborgarsvæðisins verður undir þremur og hálfri klukkustund með nýjum og eðlilegum og aðlöguðum Kjalvegi eftir hagstæðustu leið um það svæði. Það hefur verið vegur um Kjalveg öldum saman og við verðum að fylgja tímanum, draga úr blæstri og hreyfingu þess vegarstæðis sem þar er og gera þar eðlilegan og aðgengilegan veg sem styttir leiðina milli landshluta, jafnar rétt þegnanna í landinu til að búa við eðlilegar aðstæður, til að sækja menningarsamkomur í Reykjavík til að mynda sem eru á kostnað ríkisins í tíma og ótíma.

[15:54]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Árni Johnsen gerir að umtalsefni þá þingsályktunartillögu sem hér liggur fyrir og hugmyndir um uppbyggingu Kjalvegar. Varðandi þann dagskrárlið sem við ræðum nú sem er viðauki við samgönguáætlun er m.a. talað þar um að hefja skuli framkvæmdir við Vaðlaheiðargöng og það er augljóst að arðsemi þeirrar framkvæmdar mundi aukast til muna ef hálendisvegur kæmi yfir Kjöl. Það er ekki nokkur spurning. Og í þeim arðsemisútreikningum þyrfti að liggja fyrir hvort Kjalvegur verði byggður og hvaða áhrif hann hefði á þá framkvæmd. Mér er það alveg ljóst, ég hef séð útreikninga í þá átt að arðsemin eykst gríðarlega þannig að ég lít svo á að þessar tvær framkvæmdir séu nátengdar. Auk þess er það í forgangi hjá Evrópuþjóðum, m.a. í Skandinavíu, að stytta vegalengdir. Öll uppbygging samgöngukerfis til lengri tíma byggir á því að stytta vegalengdir. Stytting vegalengda sparar útblástur, sparar tíma, minnkar álag á það vegakerfi sem við höfum nú og það eykur umferðaröryggi. Öll rök hníga að því að sú framkvæmd sem er uppbygging Kjalvegar skilar sér inn í samfélagið og gríðarlega mikið til þeirra svæða sem um er að ræða, þ.e. Suðurland og Norðurland.

[15:57]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég hef varla orðið tölu á því hversu oft hefur verið breytt út af dagskrá þessa fundar eins og hún var lögð fram í morgun. Veit ég vel að forseti hefur vald til að skipa röð mála á dagskrá eins og henta þykir hverju sinni en mér sýnist ljóst að það þyki henta að hafa einn ráðherra inni í einu og þegar hæstv. ráðherrum þóknast að fara eitthvað annað eða sinna öðrum skyldum en þeim að vera hér og mæla fyrir málum samkvæmt boðaðri dagskrá þá er dagskránni einfaldlega breytt. Þannig er að við höfum farið í 1. mál og síðan 4. og þá er stopp af því að ráðherra þurfti að fara. Síðan í 5., 6., 7. og 8. mál og þá er stopp af því að hæstv. ráðherra þurfti að fara. Nú er boðað að við eigum að fara í 11. mál vegna þess að hæstv. félagsmálaráðherra er kominn hingað til fundar. Ég verð að segja, herra forseti, að hennar tími er ekki kominn á þessari dagskrá. (Forseti hringir.) Við eigum eftir nokkra dagskrárliði áður en að því kemur.

[15:58]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Álfheiði Ingadóttur varðandi það sem hún sagði um fundarstjórn forseta. Í 8. gr. þingskapa segir að forseti stjórni umræðum og sjái um að allt fari fram með góðri reglu. En hér er ekki farið eftir neinni reglu, hér er allt í bullandi óreglu og það er ekki þannig sem þinghald á að fara fram á löggjafarþingi Íslendinga.

Ég verð að segja, virðulegi forseti, að miðað við það að byrjað var á því í morgun að taka ákvörðun um að þinghaldið skyldi standa þangað til dagskráin væri tæmd, þá vil ég spyrja hæstv. forseta hvernig hann sjái fyrir sér að þinghaldið gangi áfram. Það er alveg rétt sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir benti á áðan að flakkað er á milli dagskrárliða aftur á bak og áfram og þingmenn hafa ekkert með það að gera. Hvernig sér forseti fyrir sér að dagskráin gangi áfram og hvernig henni muni ljúka? Hvernig er röð dagskrárliða hér eftir?

[15:59]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég vil taka undir það sem hér hefur komið fram hjá tveimur hv. þingmönnum, Álfheiði Ingadóttur og Jóni Magnússyni, sem hafa fjallað um fundarstjórn forseta. Það er alveg með ólíkindum hvernig fundarstörfin ganga fyrir sig í dag. Í morgun var dreift dagskrá þar sem voru fjölmörg mál frá a.m.k. þremur ráðherrum, mörg stór mál. Byrjað var á því að breyta röðinni á málum hæstv. menntamálaráðherra þannig að hún byrjaði á að ræða um háskólamálið og fór svo í miðjum klíðum, lét ekki einu sinni vita

að hún væri að fara sem er náttúrlega þvílíkur dónaskapur að maður þekkir ekki annað eins. Síðan er farið í mál samgönguráðherra og hann var með ein sex mál á dagskrá ofan í samgönguþingið sem er í dag. Nú er hann farinn og þá á að stoppa umræður um hans mál. Í morgun voru greidd atkvæði um að halda fundi fram á kvöld og 26 hv. þingmenn studdu það. Mér sýnist að meira en 20 þeirra séu flognir úr húsi. Ætla þeir ekki að vera viðstaddir umræðuna fram á kvöld? (Forseti hringir.) Þeir sem báðu um það og greiddu atkvæði með því að hér yrði fundur fram á kvöld? Mér finnst, virðulegi forseti, að nú (Forseti hringir.) eigi forseti að gera hlé á þingstörfum og ræða við þingflokksformenn um það hvernig halda eigi störfum áfram fram á kvöldið.

[16:01]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti hafði gert ráð fyrir því að umræðu um mál samgönguráðherra yrði lokið á þessum tíma. Þeim hefur nú verið frestað um stund enda hafði ráðherra gert aðrar ráðstafanir en hann mun koma aftur að loknum umræðum um málefni hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra.

Umræðu frestað.

Aðild starfsmanna við samruna félaga yfir landamæri, 1. umr.

Stjfrv., 533. mál (EES-reglur, aðild starfsmanna að ákvörðunum). — Þskj. 834.

[16:01]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um aðild starfsmanna við samruna félaga með takmarkaðri ábyrgð yfir landamæri en drög að frumvarpinu voru samin af Rannsóknasetri vinnuréttar og jafnréttismála við Háskólann á Bifröst.

Með frumvarpi þessu er lagt til að sett verði lög hér á landi til innleiðingar á efni 16. gr. tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins um samruna hlutafélaga yfir landamæri. Sú tilskipun var reyndar að stórum hluta innleidd hér á landi með lögum nr. 54/2007, um breytingu á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög, og var það gert fyrir forgöngu viðskiptaráðuneytisins.

Sú löggjöf mælir þó ekki fyrir um þátttökurétt starfsmanna við samruna fyrirtækja og því er nauðsynlegt að setja sérstakar reglur um þátttökurétt starfsmanna sem kveðið er á um í 16. gr. tilskipunarinnar. Hér er því um það að ræða að meginefni einnar tilskipunar er innleitt á vegum tveggja ráðuneyta hér á landi í samræmi við efni einstakra ákvæða hennar og skiptingu málaflokka innan Stjórnarráðs Íslands.

Þessi skipting á milli viðskiptaráðuneytisins og félags- og tryggingamálaráðuneytisins er jafnframt í samræmi við þann hátt sem hafður var á annars vegar í tengslum við setningu laga nr. 26/2004, um Evrópufélög, og lög nr. 27/2004, um aðild starfsmanna að Evrópufélögum, og hins vegar lög nr. 92/2006, um evrópsk samvinnufélög, og lög nr. 44/2007, um aðild starfsmanna að evrópskum samvinnufélögum.

Frumvarp það sem hér er mælt fyrir hefur það meginmarkmið að innleiða reglur til að vernda rétt starfsmanna samrunafélaga til að eiga aðild að ákvörðunum sem varða starfsemi félagsins sem þeir vinna hjá. Jafnframt tekur verndin til þess að viðhaldið verði reglum um aðild starfsmanna sem í gildi eru í þeim félögum sem taka þátt í stofnun samrunafélags. Ef ekkert þátttökufélaganna starfar samkvæmt þátttökureglum fyrir skráningu félagsins er þess þó ekki krafist að það setji reglur um þátttöku starfsmanna.

Í frumvarpinu er kveðið á um að unnið verði samkvæmt tilteknu ferli. Ferlið byggir á því að þegar ákveðið hefur verið að stofna samrunafélag skuli framkvæmdastjórnir eða stjórnir þeirra félaga sem þátt taka í stofnun þess gera nauðsynlegar ráðstafanir til að hefja samningaviðræður við fulltrúa starfsmanna félaganna um tilhögun á aðild starfsmanna í samrunafélaginu. Markmið samningaviðræðna er að ná samkomulagi um aðild starfsmanna að samrunafélagi, þ.e. varðandi rétt fulltrúa starfsmanna til upplýsinga, samráðs og þátttöku.

Gert er ráð fyrir að sérstök samninganefnd sé í forsvari fyrir starfsmenn þátttökufélaga við þær viðræður. Við myndun nefndarinnar skal m.a. tryggja að nefndarmenn séu kosnir eða tilnefndir í hlutfalli við fjölda starfsmanna hjá þátttökufélögum, hlutaðeigandi dótturfélögum og starfsstöðvum í hverju aðildarríki fyrir sig. Gert er ráð fyrir því að fulltrúar sem kjörnir eru á Íslandi til setu í slíkri samninganefnd séu kosnir af trúnaðarmönnum innan fyrirtækisins en að starfsmenn sem ekki eiga trúnaðarmann velji sér sameiginlegan fulltrúa sem taki þátt í kjöri fulltrúa í samninganefndina. Séu engir trúnaðarmenn innan fyrirtækis eiga allir starfsmenn þátttökufélagsins rétt á að taka þátt í kjöri fulltrúa í samninganefndina.

Enn fremur hefur frumvarpið að geyma ákvæði sem ætlað er að tryggja rétt fulltrúa starfsmanna í samninganefndinni til að fá upplýsingar um þau fyrirtæki sem standa að stofnun samrunafélags og áform þeirra er varða starfsemi félagsins. Einnig er kveðið á um rétt sérstöku samninganefndarinnar til að kalla eftir sérfræðiaðstoð og bera þau félög sem taka þátt í stofnun samrunafélags allan kostnað af starfi nefndarinnar.

Ef aðilar koma sér saman um að koma á þátttöku starfsmanna skal í samkomulagi kveðið á um nánari tilhögun svo sem fjölda fulltrúa í eftirlitsstjórn eða stjórn samrunafélagsins.

Samningaviðræður geta samkvæmt frumvarpinu að hámarki staðið yfir í eitt ár. Aðilar geta ákveðið að slíta viðræðum og gilda þá ákvæði III. kafla um aðild starfsmanna, eftir því sem við á. Sama máli gegnir ef ekki næst samkomulag innan þess frests sem veittur er til viðræðna.

Meginreglan er sú að einfaldur meiri hluti atkvæða ræður afstöðu sérstöku samninganefndarinnar. Ef niðurstaða samningaviðræðna verður að áhrif fulltrúa starfsmanna á skipan stjórnar eða framkvæmdastjórnar samrunafélagsins verði minni en fyrir stofnun þess þarf samkomulagið hins vegar að hljóta atkvæði frá auknum meiri hluta.

Virðulegi forseti. Tilskipunin sem frumvarpið byggir á, um samruna hlutafélaga yfir landamæri, er meðal annars

sett með hliðsjón af þörf á samvinnu og sameiningu félaga með takmarkaðri ábyrgð frá mismunandi aðildarríkjum Evrópusambandsins.

Með tilskipuninni er greitt fyrir samruna félaga með takmarkaðri ábyrgð yfir landamæri og er þar mælt fyrir um að lög aðildarríkjanna skuli heimila samruna innlends félags með takmarkaðri ábyrgð og félags með takmarkaðri ábyrgð frá öðru aðildarríki yfir landamæri, að því tilskildu að lög hlutaðeigandi aðildarríkja heimili samruna þess háttar félaga.

Efni 3. og 6. mgr. 16. gr. tilskipunarinnar sem hér um ræðir fellur annars vegar undir lög nr. 2/1995, um hlutafélög, með síðari breytingum, og lög nr. 138/1994, um einkahlutafélög, með síðari breytingum, en bæði hlutafélagalögin og einkahlutafélagalögin falla undir málefnasvið viðskiptaráðuneytisins. Því eru í samráði við viðskiptaráðuneytið lagðar til í frumvarpinu tilteknar breytingar á fyrrnefndum lögum, þannig að innleiða megi 16. gr. tilskipunarinnar að fullu.

Nánar er fjallað um meginefni frumvarpsins í ítarlegri greinargerð og vísa ég um frekari skýringar til hennar.

Að lokinni þessari umræðu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til 2. umr. og hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[16:07]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Hér er um að ræða frumvarp sem hefur það að markmiði að innleiða reglur til þess að vernda rétt starfsmanna félaga sem renna saman yfir landamæri, þ.e. félaga sem eru einkahlutafélög eða hlutafélög, félög með takmarkaða ábyrgð, svokölluð, til að vernda rétt starfsmanna til aðildar að ákvörðunum sem varða starfsemi félagsins sem þeir vinna hjá og tryggja að ekki falli niður réttur þeirra, m.a. til upplýsinga og til samráðs og til þátttöku í starfsemi og stjórnun félagsins þótt félagið fái skrifstofu eða höfuðstöðvar hér á landi.

Það sem vekur eftirtekt mína þegar ég skoða þetta frumvarp er tvennt. Í fyrsta lagi langar mig til þess að spyrja hverju það sætir að það hefur tekið heilt ár að koma fram með frumvarp sem tryggir þennan þátttökurétt starfsmanna eftir að hér voru samþykkt á síðasta ári lög nr. 54/2007. Ég minni á að þegar innleiðing Evróputilskipunarinnar um Evrópufélög var samþykkt á Alþingi komu þessi mál, annars vegar lög um Evrópufélög og hins vegar lög um aðild starfsmanna og til tryggingarréttar þeirra í Evrópufélögum, samhliða inn í þingið og voru samþykkt sama dag sem lög nr. 26 og 27, 27. apríl 2004.

Þetta er auðvitað miklum mun eðlilegra vinnulag, frú forseti, að mál sem þessi fylgist að í gegnum þingið eins enda þótt þau komi í rauninni frá tveimur ráðuneytum eins og hér um ræðir. Það er hæstv. viðskiptaráðherra sem leggur fram frumvarp til breytinga á félagaréttinum en hæstv. félagsmálaráðherra sem leggur fram mál sem varða þátttökurétt starfsmanna í löggjöfinni. Mig langar bara til þess að fá upplýst af hverju þetta verklag er viðhaft í þetta sinn, hvort einhver ljón hafi verið þar í vegi, af hverju þessi mál fylgdust ekki að á sínum tíma og af hverju þetta hefur tekið heilt ár.

Það kom fram hjá hæstv. ráðherra að drög að frumvarpinu voru samin af Rannsóknarsetri vinnuréttar og jafnréttismála við Háskólann á Bifröst. Í því sambandi langar mig til að spyrja hvort haft hafi verið samráð við aðila vinnumarkaðarins við þessa frumvarpssmíð eins og reyndar var tekið fram þegar á sínum tíma, á árinu 2004, voru lögfestar tilskipanir frá Evrópusambandinu um hin svokölluðu Evrópufélög sem ég nefndi áðan. Þetta er annað atriðið, frú forseti, sem mig langar til að fá upplýsingar um.

Hitt atriðið varðar það sem fram kemur í upphafi greinargerðar með þessu frumvarpi að það eru ekki ákvæði um þátttökurétt starfsmanna í löggjöf okkar um einkahlutafélög og hlutafélög og þar af leiðandi ekki heldur í lögum nr. 54/2007, eins og er í dönskum rétti. Það er í rauninni ef ég skil þetta mál rétt ástæðan fyrir því að verið er að flytja þetta frumvarp.

Mér þykir forvitnilegt að vita hvernig þessum ákvæðum í danska réttinum er háttað. Á sínum tíma var heilmikil umræða í samfélaginu um svokallað atvinnulýðræði, þ.e. rétt starfsmanna til þess að fá upplýsingar sem varða starfsemi, stöðu og stefnu í rekstri fyrirtækisins, m.a. upplýsingar um stöðu sem er verið að verja ef félög koma hingað til lands og starfsmenn hafa haft slíkan rétt, að það detti ekki niður hér á landi.

Mér finnst þetta mjög spennandi málefni og mér þykir miður að við skulum ekki hafa líkt og Danir lagaákvæði sem tryggja þátttöku og aðild starfsmanna í félögum með takmarkaða ábyrgð nema þá að þessu frumvarpi samþykktu í svokölluðum samrunafélögum, sem sagt ekki í öðrum félögum ef ég skil þetta rétt.

Mig langar til að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra hvort hún telji til greina koma að setja almennar reglur sem snerta þetta sama mál en þær tækju þá til fleiri félaga en þeirra sem varða Evrópufélögin annars vegar og samrunafélög hins vegar. Ég held að það væri verðugt verkefni fyrir hæstv. félagsmálaráðherra.

Ég á ekki von á því að það verði mikill ágreiningur um einstaka efnisatriði þessa frumvarps. Það er mjög gott og eðlilegt að það verði gengið tryggilega frá því að réttindi starfsmanna sem hér er um rætt falli ekki niður við samruna. Mér þykir líka gott að sjá að ef samkomulag næst í samninganefnd um aðild starfsmanna um að minnka þann rétt þá þarf aukinn meiri hluta starfsmanna til þess að samþykkja það.

[16:14]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður beinir til mín nokkrum spurningum sem snerta þetta mál. Ég skal reyna að svara þeim af bestu getu og ef eitthvað vantar upp á það þá skal ég sjá til þess að hv. þingmaður fái það sem upp á vantar í meðförum þingsins á þessu frumvarpi og í meðförum nefndarinnar.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að það hefði vissulega verið eðlilegra að þetta frumvarp yrði samferða frumvarpi um breytingu á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög sem var samþykkt fyrir ári síðan og hefur tekið gildi og var flutt að frumkvæði viðskiptaráðu-

neytisins. En menn voru í eilitlum vandræðum með hvar ætti að staðsetja þau atriði sem varða starfsmennina og þátttökurétt þeirra í þessu. Rannsóknarsetri vinnuréttar og jafnréttismála við Háskólann á Bifröst var fengið það úrlausnarefni og eftir því sem ég er upplýst um þá tók það bara þennan tíma að finna þessu stað. Það sem kemur fram í þessu frumvarpi varð niðurstaðan. Ég vona að það komi ekki að sök þó að vissulega hefði verið æskilegra að þessi mál hefðu fylgst að.

En ég vil taka undir með hv. þingmanni um það sem mér fannst gæta í orðum hennar, þ.e. að við erum langt á eftir öðrum þjóðum að því er varðar atvinnulýðræði og þátttökurétt starfsmanna í fyrirtækjum og stjórnun fyrirtækja. Það hefur verið áhugamál mitt lengi að tryggja starfsfólki okkar meiri rétt og að það sé unnið miklu skipulegar en gert hefur verið með atvinnulýðræði. Ég flutti fyrir nokkrum árum hér á Alþingi frumvarp þar að lútandi.

Ég get því alveg tekið undir með hv. þingmanni að það þarf svo sannarlega að tryggja miklu betur þátttökurétt starfsmanna og að koma hér á miklu öflugra atvinnulýðræði en það er nánast ekki neitt hér á landi. Ég get því alveg stutt þingmanninn í því að það yrði sett í gang einhver vinna í því máli.

Nú veit ég að vísu ekki um afstöðu ríkisstjórnarinnar til þess en ég dreg enga dul á það hér að mér finnst vanta mikið upp á atvinnulýðræði hér á landi.

Ég hélt satt að segja, virðulegi forseti, að ég væri í andsvörum en ég sé að ég kom hér í ræðu. En ég vona að ég hafi að einhverju leyti svarað spurningum hv. þingmanns.

[16:17]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Hæstv. ráðherra hefur svarað þeim spurningum sem ég bar fram áðan og það er gott að fá það staðfest að við erum náttúrlega mjög langt á eftir nágrannalöndum okkar í þessum efnum og við erum líka mjög langt á eftir því sem ég held að margir haldi að við séum.

Á árum áður var hér töluverð umræða um atvinnulýðræði og nauðsyn þess að starfsmenn fengju aðild og upplýsingar um þau mál sem snerta starfsmenn auðvitað mjög mikið vegna þess að það er þeirra lifibrauð og atvinna. En síðan varð ekkert úr þessu hjá okkur. Þetta gufaði einhvern veginn upp. Ég mun taka áskorun ráðherrans og reyna að koma máli þessa efnis hér inn í þingið, vonandi nú á vordögum.

Ég vil þakka þau svör sem ég fékk og mér þykir gott til þess að vita að það er stuðningur við frekara atvinnulýðræði í ríkisstjórninni og við skulum vona að það sé hjá fleirum en bara hæstv. félagsmálaráðherra.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, fyrri umr.

Stjtill., 534. mál. — Þskj. 835.

[16:19]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til næstu sveitarstjórnarkosninga árið 2010.

Barnavernd heyrir undir félags- og tryggingamálaráðuneytið samkvæmt lögum um barnavernd, nr. 80/2002. Ráðuneytið ber ábyrgð á stefnumótun málaflokksins og skal ráðherra leggja fyrir Alþingi framkvæmdaáætlun til fjögurra ára í senn að loknum sveitarstjórnarkosningum.

Með þessari þingsályktunartillögu má segja að brotið sé í blað því að þrátt fyrir ákvæði laganna frá 2002 er þetta í fyrsta sinn sem lögð er fram heildstæð framkvæmdaáætlun í þessum mikilvæga málaflokki. Samkvæmt lögum á að leggja slíka áætlun fram að loknum hverjum sveitarstjórnarkosningum, sem gekk ekki eftir. Vinna við þessa áætlun hófst fyrst í tíð þessarar ríkisstjórnar og hefur mikil vinna verið lögð í hana á undanförnum mánuðum.

Áætlunin er unnin af ráðuneytinu og Barnaverndarstofu sem saman skulu vinna að framkvæmd hennar með það að markmiði að tryggja að börn sem búa við óviðunandi aðstæður eða stofna heilsu sinni og þroska í hættu fái nauðsynlega og árangursríka aðstoð. Við gerð framkvæmdaáætlunarinnar var byggt á ákvæðum barnaverndarlaga um ábyrgð og skyldur ríkisins í barnaverndarmálum og jafnframt tekið mið af aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar í málefnum barna til ársins 2011 sem samþykkt var á Alþingi í júní í fyrra.

Framkvæmdaáætlunin var unnin í víðtæku samráði við sveitarfélögin í landinu. Drög að henni voru send öllum sveitarstjórnum og barnaverndarnefndum og Sambandi íslenskra sveitarfélaga til umsagnar. Einnig var haldið málþing um áætlunina þar sem efnt var til samráðs fulltrúa ríkisins, einstakra sveitarfélaga og Sambands íslenskra sveitarfélaga. Meðal ábendinga sem fram komu var að í áætluninni skorti umfjöllun um fötluð börn og börn af erlendum uppruna og var tekið tillit til þeirra í lokagerð hennar.

Í umfjöllun um framkvæmdaáætlunina hafa sveitarfélögin lagt ríka áherslu á stuðning Barnaverndarstofu við barnaverndarnefndir um land allt. Þetta er sannarlega mikilvægt enda rík áhersla lögð á þetta hlutverk Barnaverndarstofu í 7. gr. barnaverndarlaga. Um þetta er einnig fjallað í athugasemdum við þingsályktunartillöguna þar sem fram kemur að áherslur Barnaverndarstofu og ráðuneytisins muni nú og um næstu framtíð beinast að því að innleiða og þróa ný úrræði í barnaverndarmálum, meta árangur úrræða í barnavernd, styrkja starf Barnaverndarstofu og efla barnavernd á vegum sveitarfélaganna.

Athyglisverðar upplýsingar koma fram þegar maður skoðar fjölda tilkynninga til barnaverndarnefnda, hve mikið þeim hefur fjölgað á umliðnum árum. Tilkynningar til barnaverndarnefnda voru 2.728 árið 2000 en sex árum síðar, árið 2006, voru tilkynningarnar orðnar 6.874. Tilkynningar fóru yfir 8 þús. árið 2007 þannig að mikið verk er að

vinna í barnavernd og brýnt að hafa leiðsögn eins og barnaverndaráætlun þá sem ég mæli nú fyrir.

Hlutverk sveitarfélaga á sviði barnaverndar er stórt og verkefnin viðamikil. Í lögum um barnavernd er kveðið á um að sveitarstjórnir marki sér stefnu og geri framkvæmdaáætlun fyrir hvert kjörtímabil á sviði barnaverndar innan sveitarfélagsins. Ég bind miklar vonir við að framkvæmdaáætlunin sem hér er kynnt verði sveitarstjórnum hvatning og stuðningur við gerð slíkra áætlana og mun jafnframt ganga eftir því að þau uppfylli framangreint skilyrði laganna.

Barnavernd er stór og mikilvægur málaflokkur sem snýst um vandasöm og viðkvæm mál. Mikilvægi þess að vandað sé til verka verður því aldrei ofmetið. Í barnavernd er fjallað um hagsmuni, velferð og framtíð barna og fjölskyldna þeirra. Barnaverndarlög leggja ríkar skyldur á þá sem vinna að barnaverndarmálum og það sem stendur ávallt efst í barnaverndarstarfi er sú fortakslausa krafa að hagsmunir barns séu ávallt hafðir í fyrirrúmi og gilda þar engar undantekningar. Eðli þessara mála er slíkt að þau krefjast mikils af þeim sem að þeim vinna og því er fagleg þekking þeirra, menntun, kunnátta og færni, hornsteinninn að farsælu starfi.

Hæstv. forseti. Ég mun nú fara nokkrum orðum um helstu efnisatriði þeirrar framkvæmdaáætlunar í barnaverndarmálum sem hér liggur fyrir, þótt hún sé vissulega viðameiri en svo að hægt sé að gera öllum þáttum hennar fullnægjandi skil.

Áætlunin skiptist í þrjá meginkafla með skilgreindum markmiðum og verkefnum. Verkefni eru tímasett, gerð er grein fyrir framkvæmd þeirra og áætluðum kostnaði og jafnframt er skilgreint hvernig mat skuli lagt á árangur. Í fyrsta kafla er fjallað um aðgerðir til að efla barnaverndarstarf á vegum félags- og tryggingamálaráðuneytisins, í öðrum kafla um aðgerðir til að efla barnaverndarstarf á vegum Barnaverndarstofu og í þriðja kaflanum er fjallað um aðgerðir til að efla þjónustu og verklag á þessu sviði.

Áætlaður kostnaður vegna verkefna sem kveðið er á um í framkvæmdaáætluninni er um 35 millj. kr. á ári og mun ráðuneytið taka tillit til þess kostnaðar í tillögum sínum vegna fjárlagagerðar ársins 2009. Það skal tekið fram varðandi þessar 35 millj. kr. að þá er undanskilið viðamikið verkefni um foreldrafærniþjálfun, en það verður unnið í samráði við sveitarfélög og önnur ráðuneyti og er gert ráð fyrir að kostnaður vegna þess muni skiptast á marga aðila.

Meginmarkmið þess hluta áætlunarinnar sem snýr að ráðuneytinu felast einkum í því að ráðuneytið eigi frumkvæði að þróun löggjafar á sviði barnaverndar. Í því skyni er miðað við að ráðuneytið meti reglulega framkvæmd barnaverndarlöggjafar, sérstaklega með hliðsjón af nýjungum og breytingum í barnaverndarstarfi. Einnig er lögð áhersla á hlutverk ráðuneytisins í því að tryggja samráð og samvinnu við önnur ráðuneyti sem sinna málefnum barna. Meðal mikilvægra verkefna ráðuneytisins er að efla og þróa samvinnu við Samband íslenskra sveitarfélaga og sveitarfélögin um barnaverndarstarf. Þá skal ráðuneytið eiga frumkvæði að því að fram fari mat á álagi í barnaverndarstarfi og endurmat á starfsmannaþörf sveitarfélaganna í málaflokkinum.

Meginmarkmið framkvæmdaáætlunarinnar sem snúa að Barnaverndarstofu eru í fjórum liðum. Í fyrsta lagi að efla barnaverndarstarf á hennar vegum með því að greina úrlausnarefni á sviðinu, fylgjast með þróun málaflokksins, gera tillögur um endurbætur við félags- og tryggingamálaráðuneytið og taka þátt í framkvæmd þeirra. Í öðru lagi að efla þjónustu Barnaverndarstofu þannig að hún verði markvissari, aðgengilegri og skjótari og ávallt í samræmi við þarfir viðskiptavina á hverjum tíma. Þetta á við um ráðgjöf, fræðslu og eftirlit og rekstur heimila og stofnana á vegum stofnunarinnar. Áhersla er lögð á að jafnræði ríki gagnvart þeim sem eiga samskipti við stofnunina. Í þriðja lagi er það markmið að bæta hæfni, getu og nýtingu starfsfólks Barnaverndarstofu og þeirra sem starfa á hennar vegum.

Virðulegi forseti. Ég vil geta sérstaklega um nokkur verkefni í framkvæmdaáætluninni sem teljast til nýmæla á þessu sviði. Árið 2005 hófst samstarf 32 Evrópuríkja við þróun gæðastaðla um umönnun barna í fóstri, jafnt á stofnunum eða annarri vist utan heimilis. Í september 2007 hófst vinna við þróun íslenskra gæðastaðla sem byggist á fyrrnefndu Evrópusamstarfi. Þessi vinna er langt komin og gert ráð fyrir að markviss kynning gæðastaðlanna fyrir starfsfólk meðferðarheimila og barnaverndarnefnda geti hafist í sumar. Þá vil ég nefna áætlanagerð sem nú er unnið að á Barnaverndarstofu um fyrirkomulag á markvissu eftirliti með vistun barna á meðferðarheimilum. Þessi áætlun á að liggja fyrir í lok ársins. Þá er gert ráð fyrir að áætlun um markvisst eftirlit með börnum sem vistast í öðrum úrræðum utan heimilis liggi fyrir í árslok 2009.

Þessi tvö verkefni um gæðastaðla vegna umönnunar barna í fóstri og sömuleiðis verkefni um skipulegt og markvisst eftirlit með þessum úrræðum tel ég einstaklega mikilvæg. Sorgleg dæmi úr fortíðinni hafa sýnt okkur að faglegar kröfur til vistunar- og meðferðarúrræða þurfa að vera nákvæmar og skýrar. Sömuleiðis verður eftirlit með þessum úrræðum að vera í föstum skorðum og fela í sér faglegt aðhald og faglegan stuðning við þá sem sinna því vandasama verkefni að fóstra börn annarra, annast þau og veita þeim meðferð.

Í framkvæmdaáætluninni sem hér er til umfjöllunar eru nokkur verkefni sem fela í sér mat á árangri ýmissa úrræða. Eitt þeirra er mat á árangri meðferðarheimila. Ráðist verður í slíkt mat á einum til tveimur heimilum þar sem meðal annars verður safnað upplýsingum um viðhorf vistbarna og foreldra til meðferðarinnar og árangurs hennar.

Kynferðisbrot gegn börnum eru meðal erfiðustu og vandmeðförnustu mála sem koma til kasta þeirra sem vinna við barnavernd. Undanfarin ár hefur Barnahús gegnt mikilvægu hlutverki í þessum málum en í haust eru tíu ár liðin frá því að starfsemi hófst í Barnahúsi. Meðal verkefna á framkvæmdaáætlun er að meta árangur starfseminnar sem þar fer fram. Um er að ræða heildarmat á starfinu, áhrifum þess á rannsókn kynferðisbrota og meðferð þolenda.

Annað verkefni tengt Barnahúsi er rannsóknarverkefni þar sem rannsakaður er framburður barna sem koma í Barnahús vegna gruns um kynferðislegt ofbeldi. Meginmarkmið rannsóknarinnar er að skoða hvaða atriði í framburði barna leiða til opinberrar ákæru og dóms fyrir kynferðisbrot. Skráningu gagna vegna þessarar rannsóknar er

þegar lokið og er stefnt að því að skýrsla um niðurstöður hennar verði tilbúin á næstu vikum.

Á síðustu árum hefur orðið umtalsverð fjölgun á tilkynningum til barnaverndarnefnda sem bendir meðal annars til aukins álags á starfsfólk í barnavernd. Samkvæmt upplýsingum sem Barnaverndarstofa hefur aflað er mikill munur milli barnaverndarnefnda á því hve margar tilkynningar leiða til nánari könnunar og í sumum tilvikum er aðeins lítill hluti tilkynninga kannaður frekar. Brýnt er að gera athugun á eðli og umfangi tilkynninga og hlutfalli þeirra sem leiða til könnunar máls hjá barnaverndarnefndum. Í framkvæmdaáætluninni er gert ráð fyrir samstarfi um þetta verkefni við Háskóla Íslands eða Rannsóknasetri í barna- og fjölskylduvernd og mun áætlun um verkefnið liggja fyrir í byrjun næsta árs.

Að lokum vil ég nefna sérstaklega ný meðferðarúrræði sem ég bind miklar vonir við og gerð eru nokkuð ítarleg skil í áætluninni. Eitt þeirra er svonefnd fjölþáttameðferð (MST = Multisystematic Therapy) sem felst í því að glímt er við hegðunarraskanir unglinga í þeirra venjubundna umhverfi, þannig að meðferð er veitt án þess að taka þá út af heimili sínu.

Margar aðferðir í meðferð utan stofnana hafa verið þróaðar, ekki síst í Bandaríkjunum. Fjölþáttameðferðin er hins vegar sú sem mesta athygli hefur vakið jafnt í Bandaríkjunum og Evrópu. Þess má geta að átta ár eru síðan Norðmenn ákváðu að innleiða þetta meðferðarform á landsvísu og Svíar og Danir hafa siglt í kjölfarið.

Rannsóknir á árangri fjölþáttameðferðar hafa sýnt umtalsvert betri langtímaárangur en hefðbundin stofnanameðferð og reynsla annarra þjóða af aðferðinni gefur tilefni til að endurskoða þá stefnu sem fylgt hefur verið í meðferðarmálum barna og unglinga hér á landi. Barnaverndarstofa mun stýra þessu verkefni og er gert ráð fyrir að tvö meðferðarteymi geti hafið meðferð af þessu tagi í haust. Gert hefur verið ráð fyrir fjármagni til þess. Þessi teymi munu þjónusta barnaverndarnefndir á Suðvesturlandi og Norðurlandi og er áætlað að unnt verði að bjóða meðferðina allt að 90 fjölskyldum á ári.

Annað verkefnið er foreldrafærniþjálfun að erlendri fyrirmynd þar sem foreldrum er boðin uppeldisráðgjöf og þjálfun í foreldrafærni. Áhersla er einkum lögð á fræðslu og ráðgjöf fyrir foreldra fyrsta barns, foreldra barna á unglingsaldri og foreldra barna með sérþarfir. Mikið þróunarstarf hefur verið unnið á þessu sviði hjá Hafnarfjarðarbæ en erlendar rannsóknir hafa sýnt fram á góðan árangur þessarar þjónustu. Barnaverndarstofa mun í samvinnu við fræðslusvið Hafnarfjarðarbæjar gera áætlun um innleiðingu þessarar aðferðar á landsvísu, en stefnt er að því að árið 2010 standi foreldrafærniþjálfun til boða foreldrum um allt land.

Loks vil ég nefna áframhaldandi þróun Barnaverndarstofu á meðferð fyrir unga gerendur í kynferðisbrotamálum. Það liggur fyrir að allnokkur fjöldi gerenda í kynferðisbrotamálum gegn börnum er undir 18 ára aldri. Einnig hafa rannsóknir leitt í ljós að yfir helmingur fullorðinna kynferðisbrotamanna hefur feril sinn á unglingsaldri. Samkvæmt samningi Evrópuráðsins um vernd gegn kynferðislegri misbeitingu, sem Ísland á aðild að, ber að bregðast við þessum vanda og veita viðeigandi aðstoð. Nauðsynlegt er að bregðast við kynferðisafbrotum sem framin eru af börnum og unglingum á markvissan og faglegan hátt, bæði í ljósi hagsmuna hinna ungu gerenda en ekki síður til þess að fækka þessum afbrotum. Barnaverndarstofa mun áfram þróa meðferð fyrir unga gerendur kynferðisbrota á Stuðlum og á meðferðarheimilum og jafnframt undirbúa meðferð utan stofnana í samvinnu við sérfræðinga.

Ég hef fyrr í ræðu minni getið þess að hlutverk sveitarfélaga á sviði barnaverndar er afar mikilvægt. Þar er nærþjónustan við íbúana, þar ganga börnin í leikskóla og grunnskóla, eru í íþrótta- og tómstundastarfi, þar sækja börn og foreldrar þeirra þjónustu heilsugæslustöðva og félagsþjónustu og svo mætti áfram telja. Þegar grunur vaknar um að barn búi við óviðunandi uppeldisskilyrði, verði fyrir áreitni, ofbeldi eða stofni heilsu sinni og þroska í hættu er það mjög oft á þessum vettvangi. Því er afar mikilvægt að barnaverndaryfirvöld sveitarfélaganna séu árvökul og iðin við að uppfræða þá sem í starfi sínu sinna börnum og minna á tilkynningarskyldu í barnaverndarmálum sem getið er um í lögum. Barnaverndarstofa gegnir jafnframt þýðingarmiklu hlutverki, ekki síst vegna lögbundinnar skyldu sinnar til sinna leiðbeiningum um túlkun og framkvæmd barnaverndarlaga ásamt fræðslu og ráðgjöf fyrir barnaverndarnefndir í landinu.

Virðulegi forseti. Með þessum orðum hef ég mælt fyrir þingsályktunartillögu um framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til sveitarstjórnarkosninga árið 2010. Ég legg til að tillögunni verði að lokinni þessari umræðu vísað til síðari umr. og til hv. félags- og tryggingamálanefndar.

[16:34]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Hér mælir hæstv. félagsmálaráðherra fyrir tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum fram til næstu sveitarstjórnarkosninga árið 2010. Það var afar ánægjuleg lesning og fyrirrætlanirnar eru góðar svo langt sem þær ná. Fyrirheitin eru fögur en þau eru flest hver orðin nokkuð lúin. Vonandi tekst hæstv. nýjum félagsmálaráðherra betur upp í þessum efnum en fyrirrennurum hennar í sæti félagsmálaráðherra síðustu kjörtímabil.

Ég hefði kosið að sjá að upplýst væri um það í þessari umræðu hvaða tillögur hæstv. ráðherra hyggst gera og er að gera nú við smíði fjárlaga fyrir árið 2009. Það er mjög mikilvægt að það komi fram í þessari umræðu. Ef þessi þingsályktunartillaga um framkvæmdaáætlun á að ná fram að ganga, sem ég vona einlæglega að geri, þá kostar það töluvert mikla peninga, verulega fjármuni. Þessum orðum verða að fylgja fjármunir, það er algerlega ljóst.

Ég vil aðeins víkja að einum þætti þeirra vandamála sem hér blasa við en hann varðar börn og ungmenni með geðraskanir. Ég hef bæði sem lögmaður og í einkalífi umgengist börn og ungmenni sem strítt hafa við lesblindu, ofvirkni, athyglisbrest og aðrar geðraskanir. Í skýrslum kemur fram að 2–5% barna úr hverjum árgangi eigi við alvarlegar hegðunar- eða geðraskanir að stríða og hafi þörf fyrir sérhæfða og öfluga þjónustu í skóla- og heilbrigðiskerfum, 2–5% barna sem fæðast í hverjum árgangi. Með öðrum orð-

um má reikna með því að í hverjum árgangi séu að lágmarki 80–100 börn og upp í 215 börn sem eiga við þessa erfiðleika að stríða. Það þýðir að í þjóðfélaginu í dag eru um eða yfir 2.000 börn fram að 16 ára aldri eða aðeins lengur sem glíma við þessi vandamál. Hér er átt við þann hóp barna sem á við alvarlegustu vandamálin að glíma. Jafnvel bestu heimili og bestu foreldrar ráða ekki við ástandið, jafnvel girðing fjölskyldu, góðrar móður, góðs föður, vina og ættmenna nægir ekki til að hjálpa. Það þarf samfélagshjálp, það þarf öryggisnet í kringum þessi börn.

Í skólakerfinu áður fyrr voru þessi börn kölluð „heimsku börnin“ sem hrökkluðust út úr því vegna vanrækslu. Flest hver þeirra höfðu markverða hæfileika á öðrum sviðum, málarahæfileika, listhæfileika og fjöldann allan af hæfileikum sem ekki voru ræktaðir. Þessi stóri hópur barna er í áhættuhópi. Það er líklegra, og reyndar mjög líklegt, að mörg þessara barna lendi í alvarlegum erfiðleikum. Þetta er hópurinn sem er í verulegri áhættu að lenda í fíkniefnum og afbrotum og ýmis konar sálarháska fljótlega eftir að þau ná kynþroska eða jafnvel fyrr. Þessi vandamál eru vissulega greind og ég hef rekist á að sama barnið hefur verið greint með þessi vandamál jafnvel fimm sinnum frá 7 til 14 ára aldurs alltaf með þeim niðurlagsorðum greiningarinnar að það þurfi úrræði, það þurfi að grípa til aðgerða, það þurfi að gera eitthvað án þess að nokkuð hafi gerst. Í niðurlagi svona greiningar kemur gjarnan fram að ef ekkert verði að gert muni barnið lenda í afbrotum, fíkniefnum og öðrum háska. Í þessum dæmum sem ég hef séð hefur þessi forspá eða greining því miður gengið eftir með dapurlegum afleiðingum.

Meðferðarúrræðin í dag eru vægast sagt af mjög skornum skammti. Meðferðarúrræðum hefur í raun stöðugt fækkað, ég tala t.d. um meðferðarheimili. Ég held að þau séu núna vel innan við 40, ef ég man rétt og hæstv. félagsmálaráðherra leiðréttir mig ef svo er ekki, en sum þessara barna þurfa slík úrræði. Ég er þó meðmæltari því að hjálpin fari fram á heimili barnsins með öryggisnet í kringum það sem tengist skóla, iðjuþjálfum, sálfræðingi og heimilislækni. Þetta eru allt þekktar staðreyndir og sérfræðingur og foreldrar hafa árum saman barist fyrir raunhæfum aðgerðum og fjárveitingum ríkisins til málaflokksins en komið að tómum kofa. Ég get ekki annað en hugsað þá hugsun vegna fjársveltis sem ríkir í málaflokknum, og spurt: Væri ekki nær að þeim milljörðum sem ríkisstjórnin veitir eða hyggst veita til greiningardeilda, leyniþjónustu og sérsveitarlöggreglu, til fulltrúa í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og til varnarmálaskrifstofu, væri varið til barna með alvarlegar geðraskanir? Væri það ekki nær? Stafar þjóðfélagi okkar ekki hætta af þessum börnum, að þau fari í hundana, eins og það er orðað. Viljum við það? Nei, auðvitað ekki — með tilheyrandi tjóni fyrir þjóðfélagið. Við viljum það alls ekki. Fyrir mig er ekki vandi að forgangsraða. Ég vil frekar bjarga þessum börnum en leggja að á annan milljarð í varnarmálaskrifstofu, það get ég sagt. Þessi vandamál eru margrannsökuð og fyrir liggja fjölmargar skýrslur þar að lútandi.

Ég leyfi mér að minna á afar ítarlega og greinargóða skýrslu frá árinu 2004 sem unnin var af Kristjáni Má Magnússyni sálfræðingi um málefni barna og ungmenna með geðraskanir. Ríkisstjórnin bað um þessa skýrslu en henni var bara stungið niður í skúffu. Það eru fjögur ár liðin síðan það var gert. Þessi skýrsla er raunsæ úttekt á þessum stórfellda vanda og þar er líka bent á virk úrræði til úrbóta. Þar voru m.a. þessar tillögur. Ég sé að sumt af þeim hefur ratað inn í þingsályktunartillöguna. Þar kemur m.a. fram að við breytingu á grunnskólalögum og reglugerð um sérfræðiþjónustu grunnskóla í tengslum við yfirfærslu grunnskóla til sveitarfélaga á árinu 1996, hafi dregið úr hlutverki sérfræðiþjónustu gagnvart börnum og ungmennum með geðraskanir. Það má lesa það úr þessari skýrslu að börn með þessar alvarlegi raskanir séu í „limbói“ þjónustuleysis vegna kerfisbreytinga og það er auðvitað með öllu óverjandi ástand. Ég segi það enn og aftur að þessi skýrsla hefur nánast legið í þagnargildi og fátæklegar tillögur ríkisstjórnar Framsóknarflokksins og nýrrar ríkisstjórnar í síðustu fjárlögum gára ekki yfirborð þessa vanda. Ég segi það hér að það er okkur til skammar að ekki skuli tekið myndarlega til hendinni í þessum málaflokki og það er þyngra en tárum taki að vita til þess að börn með geðraskanir skuli þurfa að sæta því að vera í fleiri, fleiri mánuði, allt að 14 mánuði, á biðlista hjá BUGL. Vonandi er að rætast úr varðandi það ástand en það er jafnvel of langt að bíða í einn dag eftir úrræðum vegna þess að hver dagur í lífi barns, 13–14 ára, sem er í þessu ásigkomulagi er dagurinn sem það lendir hugsanlega í fíkniefnum. Það er aðeins tímaspurning hvenær mörg þeirra ánetjast fíkniefnum og afbrotum og lenda í annarri ógæfu. Gerist það eru þau háð samfélagsaðstoð til æviloka og slíkt barn getur kostað hundruð milljóna kr. til æviloka.

Ég minni líka á það að lokum að Vinstri hreyfingin – grænt framboð lagði fram ítarlega fjárlagatillögu við gerð síðustu fjárlaga um úrbætur sem allar voru felldar. En ég hvet og vona að hæstv. (Forseti hringir.) félagsmálaráðherra taki myndarlega til í hendinni í þessum málaflokki. Ekki veitir af.

[16:45]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna þessari tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum fram til næstu sveitarstjórnarkosninga. Hér kemur fram fjöldi atriða í framhaldi af aðgerðaáætluninni um málefni barna og ungmenna sem samþykkt var á sumarþingi sl. vor.

Það sem verður spennandi að fylgja henni eftir og leitast við að framkvæma á þessu kjörtímabili og bregðast við þeim atriðum sem hv. þm. Atli Gíslason nefndi áðan, þ.e. að reyna með einhverjum hætti að grípa mun fyrr inn í þau vandamál sem steðja að og við verðum vör við í skólum landsins, oft og tíðum meira að segja í leikskólum og reyna að samræma aðgerðir strax með viðkomandi fjölskyldum á þeirra heimavelli, innan heimilisins og í skólunum og beita til þess fjölþættum aðferðum.

Þarna hefur þekking aukist mjög á undanförnum árum, þegar hafa verið gerðar tilraunir með viðbrögð og aðgerðir og menn hafa stigið stór skref í foreldrafræðslu. Þessu þarf að fylgja eftir betur og prófa víðar og breiða út um landið allt þannig að skólar landsins geti beitt þessu úrræði og brugðist við eins fljótt og mögulegt er, því fyrr sem brugð-

ist er við þeim mun meiri líkur eru á að árangur náist. Hér eru taldar upp margar leiðir sem mögulegar eru, ný meðferðarúrræði eins og t.d. fjölþáttameðferðin, fjölþáttameðferðarfóstur og foreldrafærniþjálfun og fleira mætti telja sem þegar er í gangi og við treystum á að verði reynt á kjörtímabilinu og auðvitað verða þá að fylgja peningar til þess að hægt verði að beita þessum aðferðum.

Eftir sem áður þarf í einhverjum tilfellum að grípa til fósturúrræða, þ.e. að fjarlægja börn af heimili tímabundið. Eftir alla þá umræðu sem farið hefur fram, m.a. hér í þinginu, er ljóst að í þeim efnum þarf að beita bæði nýjum aðferðum og öruggara eftirliti, betri eftirfylgni og klárari markmiðssetningu og allt þetta er boðað í þessum texta, aukið gæðaeftirlit og því ber að fagna.

Ég hlakka til að takast á við þetta frumvarp í félags- og tryggingamálanefnd og fagna því að það er fram komið og treysti á að við getum jafnvel bætt um enn betur og fylgt áfram þessari metnaðarfullu framkvæmdaáætlun.

[16:48]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þær umræður sem hér hafa farið fram um þessa framkvæmdaáætlun og ég get út af fyrir sig tekið undir það sem fram kom hjá hv. þingmanni, Atla Gíslasyni, 7. þm. Suðurk., að það er ekki nóg að setja fram áætlanir, það þurfa að fylgja peningar og ekki síst eftirfylgni. Það þarf líka að vera áhugi fyrir hendi hjá þeim sem eiga að framkvæma þetta vegna þess að ef það eru gerðar framkvæmdaáætlanir sem liggja bara ofan í skúffu skila þær auðvitað engu. Það má vel vera, eins og hv. þingmaður sagði, að ýmislegt í þessari framkvæmdaáætlun sé ekki nýtt en engu að síður er þarna verið að gera tilraun til þess að setja fram fyrstu framkvæmdaáætlunina í barnaverndarmálum og ég held að a.m.k. sé þar stigið skref í viðleitni til þess að gera betur í þessum málaflokki.

Ég vil líka minna hv. þingmann á að ég held að það hafi aldrei á jafnstuttum tíma og þessi ríkisstjórn hefur verið að störfum verið sett jafnmikið fjármagn til málefna barna. Ég vil minna á að það var sett verulegt fjármagn til þess að stytta biðlista bæði á BUGL og Greiningarstöð ríkisins og sett fram metnaðarfull áætlun um að ná niður biðlistum þar. Ég er alveg sammála hv. þingmanni um að þeir eru til skammar og við eigum að leggja metnað okkar í að stytta þessa biðlista og tæma. Að því er unnið og allar áætlanir sem hafa verið settar fram í þessu efni ganga eftir. Það voru settir, ég man ekki hvað það eru miklir fjármunir, en einhver hundruð milljóna voru sett í það að ganga á þessa biðlista. Í þessari áætlun er líka gert ráð fyrir fjármagni, 35 millj. kr. á ári, og það mun verða tekið tillit til þess í tillögum vegna fjárlagagerðar árið 2009. Þá er undanskilið það verkefni sem ég nefndi hér um foreldrafærniþjálfun en það er verkefni sem mun skiptast bæði á ríki og sveitarfélög.

Ég vil taka undir hvert einasta orð sem hv. þm. Atli Gíslason sagði um börn með ofvirkni og geðraskanir. Það er nokkuð sem ég hef orðið mjög vör við þessa fáu mánuði sem ég hef setið í ráðuneytinu, þ.e. hvað þetta er sívaxandi vandamál sem verður að taka á. Það hafa mjög margir foreldrar sem eiga börn með ofvirkni og geðraskanir komið á minn fund út af þessum vandamálum og það er alveg ljóst að þegar fleiri börn greinast, eins og á Greiningarstöð ríkisins og BUGL, þá er ekki nóg að greina börnin heldur þarf náttúrlega úrræði til þess að mæta þjónustu sem börnin þurfa á að halda í skólakerfinu, leikskólum og í félagslega kerfinu.

Þar liggur hinn stóri vandi, vegna þess að það er alveg rétt sem hv. þingmaður sagði að þeir sem greinast með AD-HD eða ofvirkni og geðraskanir falla í ákveðinn áhættuhóp. Þeim er hættara við að flosna upp úr skóla eða ánetjast fíkniefnavandanum og það er auðvitað mjög dýrt fyrir samfélagið ef það er látið gerast án þess að gerð sé tilraun til að koma til móts við þessi börn með þeirri þjónustu sem þau þurfa á að halda.

Þessa dagana, væntanlega nú á næstu tveimur vikum, mun nefnd sem hefur verið að störfum og hefur einmitt skoðað ADHD hópinn, skila mér niðurstöðum svo hægt verði að leita leiða til úrbóta og hvernig megi auka þjónustu við þann hóp. Vandamálið sem við stöndum frammi fyrir er ekki bara að greina þessa hópa og skilgreina hvaða þjónustu þeir þurfa heldur er það þannig að í mörgum tilvikum er óljóst hvar ábyrgð sveitarfélaganna liggur í þjónustunni og hvar ábyrgð ríkisins liggur. Það er nokkuð sem ég vil vinda mér í með mínu fólki að skoða til þess að það verði ekki deiluefni á milli ríkis og sveitarfélaga sem allt of oft er, ekki bara í þessum málaflokki heldur fleirum, hver eigi að borga brúsann. Það hef ég séð allt of, allt of oft og það er nokkuð sem verður að fara í og meðan það er ekki klárt bitnar það einmitt á þessum börnum.

Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hv. þingmaður hóf um þetta mikilvæga mál. Ég er honum sammála í einu og öllu og ég hef haft verulegar áhyggjur af þeirri þróun sem verið hefur. Áður fyrr, fyrir 10, 15 árum þegar ég var að vinna í ráðuneytinu heyrðist varla um þessi mál en þau eru að koma í mjög vaxandi mæli upp núna og á því verður að taka.

Hv. þingmaður sagði að fyrirheitin væru orðin lúin en hann vildi gefa mér tækifæri til þess að sýna hvers ég væri megnug með ríkisstjórninni í þessu efni. Við skulum bara sjá hvað setur í því efni en ég fullvissa hv. þingmann um að ég hef fullan hug á því að fylgja þessum málum fast eftir og allt kemur þetta fram í þeirri aðgerðaáætlun sem var samþykkt á síðasta vorþingi, aðgerðaáætlun í þágu barna og ungmenna. Að henni er verið að vinna mjög ákveðið í nefnd og í þingsályktunartillögunni kom fram að sú nefnd hefur það verkefni að fylgja eftir þeim tillögum sem þar koma fram til þess að bæta stöðu barna og ungmenna. Í nefndinni eiga sæti fulltrúar frá fjórum eða fimm ráðuneytum ásamt sveitarfélögunum og ég vona sannarlega að við munum sjá árangur af þeirri aðgerðaáætlun eftir því sem líður á kjörtímabilið.

[16:55]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég kem hér upp til þess að undirstrika mikilvægi þess að þegar fjallað eru um greiningar, hvort sem það er um ADHD eða greiningar almennt, að ekki sé litið á það sem vandamál heldur sem viðfangsefni. Það er markmið okkar í sambandi við ný grunnskólalög að fjalla

um skóla án aðgreiningar og það er einmitt afar mikilvægt að við hættum að líta á börn og unglinga með einhvers konar frávik sem vandamál heldur bara sem eðlileg og sjálfsögð viðfangsefni. Þess vegna er mjög mikilvægt að úrræðin sem við beitum felist í að þjálfa starfsfólk innan skólanna, kennarana, og að við hættum að sætta okkur alltaf við það að menn biðji um að börn séu fjarlægð úr bekkjum eða að leitað sé annarra úrræða, að farið sé með þau eitthvert annað, heldur verði starfsfólk þjálfað til þess að vinna með þau sem hluta af hópnum. Því það er eins með þessi börn og mörg önnur, hvort sem um er að ræða fötlun, þroskafrávik eða ofvirkni eins og hér er verið að ræða um, að ef okkur tekst ekki að gera þetta að sameiginlegu viðfangsefni skólans og fjölskyldnanna í heild náum við engum árangri.

Ég spyr því hæstv. ráðherra hvort hann muni ekki leita eftir samstarfi við hæstv. menntamálaráðherra í sambandi við úrlausn á þessu og styðja síðan Samtök ísl. sveitarfélaga því þetta er auðvitað hluti af þeim kjaraumræðum sem í vændum eru.

[16:57]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg sammála síðasta ræðumanni um að auðvitað eigum við að stefna að skóla án aðgreiningar og skilgreina þessi verkefni sem eðlileg og sjálfsögð viðfangsefni, eins og hv. þingmaður orðaði það. Við stöndum hins vegar frammi fyrir þeirri staðreynd að sú þjónusta sem börn fá í skóla eftir greiningu er mjög misjöfn, mjög mismunandi eftir skólum, það er bara staðreynd og á því verður auðvitað að taka. Það er auðvitað forsenda þess að við náum árangri í þjónustu við þessi börn að þau fái þá þjónustu innan skólans sem þau þurfa á að halda og þar þarf auðvitað að vera til þjálfað starfsfólk sem hefur þekkingu til að takast á við það verkefni.

Hv. þingmaður spyr hvort ég ætli að leita samstarfs við menntamálaráðherra í þessu máli. Það er auðvitað sjálfsagt að gera það en ég minni enn og aftur á að menntamálaráðherra og menntamálaráðuneytið eiga fulltrúa í þeirri samstarfsnefnd sem vinnur með þau verkefni sem eru í aðgerðaáætluninni fyrir börn og ungmenni. En ég mun að sjálfsögðu ræða við menntamálaráðherra, og hef reyndar gert það, um að þetta sé mál sem við þurfum að taka sameiginlega á og ég vona að það verði gert.

[16:58]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það vekur athygli mína að í þingsal hefur enginn úr Sjálfstæðisflokknum tekið þátt í þessari umræðu. Það er auðvitað sorglegt þegar hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir talar hér um mjög merkilegt og þarft mál að enginn úr Sjálfstæðisflokknum skuli veita henni liðsstyrk og tala um að það þurfi að gera eitthvað. Mér sýnist að í þessu máli eins og í mörgum öðrum verði erfitt hjá henni að fá peninga til þess að leysa þetta mál eins og þarf. Þetta er mikið mál og þetta er samstarfsverkefni skóla og sveitarfélaga, fjölskyldna viðkomandi aðila, barna sem þurfa að fá aðstoð og meiri aðstoð en önnur börn í skólakerfinu. Ég dreg ekki í efa að hæstv. ráðherra vill gera eins og hún getur og koma til móts við þetta og laga þetta, en ég óttast að áhugaleysi sjálfstæðismanna, sem eru helmingur ríkisstjórnarinnar, spegli það sem hæstv. ráðherra þarf að glíma við, þ.e. áhugaleysi Sjálfstæðisflokksins og því muni hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, eiga erfitt með að fá peninga eins og þarf í þetta verkefni.

[17:00]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vegna þess að hv. þingmaður hefur áhyggjur get ég sagt að reynsla mín af samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn að því er þennan málaflokk varðar er alveg ágæt. Ég vil minna hv. þingmann á að fyrsta verkefni þessarar ríkisstjórnar var að setja fram aðgerðaáætlun í málum barna og ungmenna. Það var mjög góð samstaða um það milli stjórnarflokkanna. Verulegir fjármunir voru settir í fyrstu aðgerðirnar sem áætlunin kvað á um, þ.e. að fara í átaksverkefni til að taka á biðlistunum bæði hjá Greiningarstöðinni og BUGL. Ég varð ekki vör við að Sjálfstæðisflokkurinn væri eitthvað að streðast á móti þessari áætlun sem við settum fram í barnaverndarmálum. Ég hef því a.m.k. ekki enn fundið fyrir öðru en að við séum samstiga í því að framfylgja þessari áætlun. Ég vil þó taka það fram hér, og ástæða er til að hafa áhyggjur af því, að settir eru miklu minni fjármunir til málefna barna hér á landi en t.d. á hinum Norðurlöndum. Þar þurfum við að taka okkur verulega á vegna þess að hverri krónu sem sett er í að bæta stöðu barna í samfélaginu, ekki síst barna sem þurfa á aðstoð að halda, er vel varið.

Það er afskaplega dýrt að missa börn út í neyslu á fíkniefnum eða að þau flosni upp úr skóla. Það er dýrt fyrir samfélagið og við eigum að vera okkur alveg fullmeðvituð um að hverri einustu krónu sem við setjum í þennan málaflokk er vel varið og mun skila sér margfalt aftur til samfélagsins.

[17:02]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil enn og aftur segja að það vantar miklu meiri peninga í þennan málaflokk. Hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir staðfestir það þegar hún segir að við leggjum minna fé til málefna barna almennt en önnur þjóðfélög sem við viljum bera okkur saman við. Það staðfestir það sem ég hélt fram áðan að áhugaleysi sjálfstæðismanna (**ÓN:** Hvaða rugl er þetta?) er mikið hvað þessa málaflokka varðar, enda er hér enginn sjálfstæðismaður til að verja og ræða þessi mál. (**ÓN:** Hvaða kjaftæði er þetta?) Það segir mikið þegar 24 þingmenn sjá sér ekki fært að mæta til að taka þátt í umræðu um þessi alvarlegu mál sem snúa að geðheilsu barna og yfir höfuð að málefnum barna. Þetta er það sem þeir hafa gert í gegnum tíðina, að halda niðri fjárveitingum til þessara málaflokka. Sjálfstæðismenn eru nú búnir að vera í ríkisstjórn í 20 ár og hafa ekkert lagt þessu lið. Það er fyrst núna að það örlar aðeins á vilja hjá hæstv. félagsmálaráðherra að kippa þessum málum í liðinn. Ég óttast þó að það verði áfram mjög erfitt að bæta úr í þessum málaflokki vegna afstöðu sjálfstæðismanna frekar en annarra í þinginu.

[17:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Orð hæstv. félagsmálaráðherra um þá sérstöku fjárveitingu og átakið sem ákveðið var að fara í á sl. hausti í geðverndarmálum barna og ungmenna kveiktu í mér og urðu til þess að ég bað um orðið þótt svo sýndist sem umræðan væri að tæmast.

Það urðu nokkrar umræður um þessa framkvæmdaáætlun í síðustu viku í tilefni fyrirspurna minna til hæstv. heilbrigðisráðherra. Hann fer eðlilega með þau mál sem lúta að geðheilbrigðisþjónustu barna og ungmenna. Eins og hæstv. ráðherra nefndi voru settar 150 millj. kr. í sérstaka aðgerðaáætlun í ágúst sl. og skyldi aðgerðaáætlunin taka til 18 mánaða. Þegar átta mánuðir voru liðnir af þeim tíma spurði ég ráðherrann hvar áætlunin stæði, hvaða árangur hefði náðst og hvernig yrði með framhaldið. Í máli hans kom fram að 16. ágúst í fyrra, þegar þessi áætlun var samþykkt, voru 165 börn og unglingar á biðlista hjá barna- og unglingageðdeildinni, BUGL. Núna, átta mánuðum síðar, voru þau 107. Það hafði saxast verulega á listann en enn fleiri höfðu bæst á hann. Biðtíminn hafði styst eitthvað. En við skulum gera okkur grein fyrir því að þrátt fyrir að setja 50–60 millj. til BUGL til þess að bæta stöðuna, er árangurinn ekki meiri en þessi. Það eru enn þá 107 börn á biðlista eftir fyrsta viðtali á BUGL. Það er enginn að tala um innlögn eða aðstoð, þetta eru viðtal og greining. Það er auðvitað grafalvarlegt ástand.

Ég vil taka fram að það hafa líka styst biðlistar hjá Miðstöð heilsuverndar barna en betur má ef duga skal. Við skulum átta okkur á því, herra forseti, að við glímum við uppsafnaðan vanda. Á undanförnum áratugum hafa geðheilbrigðismál verið olnbogabarn í heilbrigðiskerfi okkar en geðheilbrigðismál barna og ungmenna hafa sætt þar afgangi. Við verðum bara að viðurkenna það. Við erum með allt of fáa sérfræðimenntaða menn í þessum fögum og ég vil hvetja til þess enn og aftur að stofnaður verði prófessorsstóll við læknadeild Háskóla Íslands í geðlækningum barna og ungmenna. Það mundi efla starfið á þessu sviði og væntanlega kalla á kandídata og stúdenta til þess að leggja þetta fyrir sig. Við erum einfaldlega með allt of fáa sérmenntaða menn á þessu sviði. Okkur hefur ekki tekist að kalla á sálfræðinga inn í þessa þjónustu við börn og ungmenni sem er þó svo brýn vegna þess að Tryggingastofnun hefur ekki greitt með sama hætti fyrir þjónustu sálfræðinga eins og hún gerir fyrir þjónustu geðlækna. Það er mikið verk að vinna þarna enn þá.

Eitt af því sem var í þessari aðgerðaáætlun og mig langar til að nefna hér er að kalla átti til sjálfstætt starfandi sérfræðinga sem eru með stofur sínar úti í bæ og fá þá til að koma inn í þessa þjónustu til að þétta netið. Árangur af því er því miður mjög lítill. Mér er kunnugt um að einungis einn sjálfstætt starfandi sálfræðingur hefur orðið við auglýsingu og hvatningu um að leggja málinu lið í þessu átaki þannig að það virðist ekki hafa tekist.

Á sama tíma er unnið leynt og ljóst að því að koma upp einkarekinni geðdeild barna og unglinga í Heilsuverndarstöð Reykjavíkur ehf., gömlu Heilsuverndarstöðinni sem illu heilli var tekin, seld og yfirgefin af ríki og borg sem aldrei skyldi verið hafa. Nú eru þar að hreiðra um sig einkaaðilar til þjónustu í heilbrigðismálum sem líta á þá þjónustu eins og hverja aðra vöru. Hún er kostuð af bönkum. Ef þú ert með gott kort frá tilteknum banka þá færðu afslátt af heilbrigðisþjónustu þarna. Hæstv. heilbrigðisráðherra upplýsti okkur í síðustu viku um að nú í þessari viku væri verið að opna þessa geðdeild barna og unglinga. Ég verð að segja alveg eins og er að ég tel að við höfum ekkert efni á því að dreifa kröftunum á þessu sviði. Við höfum mjög fáa sérhæfða starfsmenn á þessu sviði og þurfum á öllum þeirra sameinuðu kröftum að halda. Það er ekki hægt að horfa upp á það mótmælalaust og ógrátandi, hreint út sagt, að einkareksturinn sogi þarna til sín sérfræðinga frá BUGL á sama tíma og ríkið setur 150 millj. kr. í þá þjónustu, þar af 65 millj. kr., minnir mig, til að efla BUGL sérstaklega.

Rætt hefur verið um að þétta þurfi samvinnu sveitarfélaga og ríkisins. Ég tek undir það sem með hv. þm. Grétari Mar Jónssyni. Það er til fleiri átta að líta þar vegna þess að vandamál barna með geðraskanir eru svo fjölþætt að þau snerta ekki bara sveitarfélög og embætti hæstv. félagsmálaráðherra og hæstv. menntamálaráðherra. Þau snerta líka, eins og ég hef nefnt, verksvið hæstv. heilbrigðisráðherra og ekki síst hæstv. fjármálaráðherra. Við vitum að þrír þessara ráðherra koma frá Sjálfstæðisflokknum og einn frá Samfylkingu. Ég þarf auðvitað ekki að útlista hverjum ég treysti best í þeim efnum og hverjum ég treysti verst. Frá því hæstv. heilbrigðisráðherra tók við embætti hefur mér fundist hann fara um á verksviði sínu sem fíll í glervörubúð. Ég treysti honum ekki í þessum efnum, engan veginn, en ég vil hvetja hæstv. félagsmálaráðherra til dáða. Það þarf að styrkja barna- og unglingageðdeildina. Eitt af því sem gera átti í þessu átaki var að gera úttekt á starfsemi og stjórn til að byggja framtíðarstefnu og gera langtímaáætlun um úrræði við börn og unglinga með geðraskanir og það er gott. Ég óttast að ekkert sé verið að vinna að þeirri úttekt. Það kom ekkert fram um það í síðustu viku að úttektin væri hafin. Ég vil hvetja til þess að farið verði í slíka úttekt á vegum utanaðkomandi aðila og að verði litið til fleiri þátta en bara stífrar heilbrigðisþjónustu sem flokkuð er undir geðhjúkrun og geðlækningar. Það þarf að taka skólana og félagsþjónustu sveitarfélaganna og þétta allt netið því að það er dapurlegt til þess að vita að þegar mest á ríður í lífi fjölskyldna og barna skuli ekki vera til öryggisnet sem grípur þau. Þau eru í frjálsu falli í fleiri mánuði þangað til þeim býðst fyrsta úrræði. Ég vil hvetja hæstv. félagsmálaráðherra til dáða á þessu sviði og að hún samþætti starf sitt því starfi sem nú fer fram hjá heilbrigðisráðherra. Ekki veitir af.

[17:13]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætlaði að leiðrétta hv. þm. Álfheiði Ingadóttur um að hún gleymdi dómsmálaráðuneyti þegar hún taldi upp hvaða ráðuneyti mundu hafa afskipti af þessu fólki. Margir krakkar sem lenda í þessari ógæfu hafa jafnvel ekkert verið greindir eða greindir of seint. Þeir lenda í ógæfu, jafnvel í glæpum og í fangelsum þar sem dómsmálaráðherra er æðsti maður, enn þá a.m.k.

[17:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Grétari Mar fyrir að

minna mig á dómsmálaráðherra í þessu sambandi, ekki batnar staðan þegar enn einn sjálfstæðismaðurinn bætist við. (**ÓN:** Er þetta planið sem þið eruð á?) Þetta er planið sem við erum á vegna þess að við erum að fjalla um hvað ræður fjárveitingum og áherslum í málefnum barna og unglinga. Við tínum til eina fjóra ráðherra, hv. þm. Ólöf Nordal, og fjögur ráðuneyti sem að þessu koma sem eru í höndum Sjálfstæðisflokks, þar á meðal fjármálaráðuneytið, og svo eitt sem er í höndum hins stjórnarflokksins og ég hef lýst yfir fullum stuðningi við á þessu stigi.

Ég tek eftir því að í þessari framkvæmdaáætlun er vikið sérstaklega að meðferðarúrræðum, annars vegar fyrir unga kynferðisbrotamenn og hins vegar fyrir unga brotamenn almennt. Það er ákaflega mikilvægt verkefni. Það er dapurlegt að þurfa að horfa upp á að ungmenni skuli þurfa að fara í fangelsi innan um harðsvíraða glæpamenn, jafnvel glæpagengi, og koma þaðan út kannski skaddaðri á sálinni en þeir fóru þar inn. En nú vænkast hagur Strympu, herra forseti. Það eru komnir ekki færri en tveir sjálfstæðisþingmenn í salinn þannig að það gæti verið að þeir tækju til máls og við gætum haldið þessari umræðu eitthvað áfram.

[17:16]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég óska auðvitað hæstv. félagsmálaráðherra gæfu og gengis í þessu máli og efast reyndar ekki um heilindi hennar til að fylgja því eftir. En til að opna augu hugsanlega fleiri í þeirri baráttu er hér örlítið viðbótarnesti:

Einkenni barna með geðraskanir eru greinanleg oft og tíðum í frumbernsku þeirra eða fyrir fimm ára aldur. Ef ekkert er síðan að gert þegar barnið verður kynþroska, 12, 13, 14, 15 ára, er hver dagur í lífi foreldrisins skelfilegur. Það er dagur sem er upp á líf og dauða. Skyldi barnið mitt lenda í fíkniefnum á morgun? Gerist það? Það veldur andvökunóttum og þungum áhyggjum.

Það er dapurlegt til þess að vita og ég þekki dæmi þess að foreldrar slíkra barna sem hafa lent í þessum afbrotum og í fíkniefnum verða óánægðir með að börnin fái skilorðsdóm. Þeir telja þau betur komin í fangelsi en úti á götu. Það er ákaflega dapurlegt til þess að vita.

Þessi börn geta eyðilagt sig á sál og líkama á þeim árum sem fara í hönd, frá 13, 14 ára aldri til tvítugs. Barn sem þannig hefur eyðilagt sig með fíkniefnum og öðru getur kostað þjóðfélagið — og þessar tölur eru ekki út í hött — allt upp undir 300 milljónir á æviskeiði þess. Þá er ég að tala um lífeyri sem getur farið yfir 100 milljónir, um fangelsiskostnað sem er 9 eða 10 þús. kr. á dag, um eignatjón sem þessi börn kunna að valda og þar fram eftir götunum. Með því að bjarga einu barni úr klóm þessara erfiðleika sparar þjóðfélagið um 300 millj. kr. Með því að bjarga tíu börnum sparast e.t.v. 3 milljarðar. Það er til ótrúlega mikils að vinna. Þess vegna má ekki til neins spara.

Ég þykist vita að ef gerð yrði greining á föngum á Litla-Hrauni kæmi í ljós að ótrúlega stór hluti vistmanna á sögu slíkra erfiðleika að baki. Ég uppgötvaði reyndar í heimsókn á Litla-Hrauni í vetur að slíkar sjúkrasögur eða ferlar fylgja ekki föngunum. Mér þótti það nú miður. (Gripið fram í.) Þess vegna veldur það mér vonbrigðum að heyra aðeins tölurnar 35 millj. kr. eða hugsanlega meira vegna þess að hér þarf hundruð milljóna kr. til að gera vel.

Unnið er að tilraunaverkefni í skóla í Grafarvogi, ef ég man rétt. Þar er verið að búa til öryggisnet: Foreldri, barn, skólayfirvöld, heimilislæknir, sálfræðingur, iðjuþjálfi eða aðrir. Ef svona verkefni á að takast þá kostar það fjármuni. Það þýðir ekki að greina og greina ef viðbrögð fylgja ekki.

Ég verð að ítreka að úrræðin eru þekkt. Þau hafa verið reynd í Noregi, að ég hygg með góðum árangri. Það er til fjöldinn allur af skýrslum sem sýna fram á ýmis úrræði. Það sem á vantar nú eru peningar og það verulegir fjármunir. Ég skora á þingmenn Sjálfstæðisflokksins — ég ætla nú ekki að fara að skammast í þeim hér — að beita sér fyrir því að leggja verulegt fjármagn í þennan málaflokk á fjárlögum fyrir næsta ár. Þá er ég að tala um milljarða fremur en milljónir, hundruð milljóna.

Það er annað sem veldur vandræðum. Hér er ekki bara um að ræða kröfur á hendur ríkinu, að ríkið þurfi að leggja til fjármagn, heldur er þetta kostnaður við sveitarfélögin. Sveitarfélög á landsbyggðinni standa mörg hver mjög illa vegna þess að tekjustofnar þeirra eru ekki nægir og þau geta ekki sinnt þessum málaflokki eins og þeim ber líka skylda til og foreldrar eiga rétt til. Við það bætist að skortur er á læknum á landsbyggðinni auk þess að þúsundir einstaklinga í Reykjavík eru án heimilislæknis þannig að það kerfi er líka illa haldið hér í Reykjavík. Ég ítreka að ég óska hæstv. félagsmálaráðherra góðs gengis í þessum málaflokki.

[17:21]

Útbýting:

Heilsurækt og íþróttaiðkun aldraðra, 588. mál, fsp. SÖE, þskj. 910.

Hjúkrunarrými, 589. mál, fsp. JónG, þskj. 911.

[17:22]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Hér er rædd þessi ágæta tillaga til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum fram til næstu sveitarstjórnarkosninga árið 2010.

Þingmenn, ráðherra og formaður félagsmálanefndar, hv. þm. Guðbjartur Hannesson, sem hér hafa tekið til máls hafa reifað þetta mál mjög vel. Ég verð nú að segja alveg eins og er að eftir að við höfum farið yfir plaggið í félagsmálaráði þá finnst mér það vera mjög ítarlegt og gott.

Það er í rauninni alveg ótrúlega tæmandi á sumum sviðum og mér finnst sumpart að farið sé helst til nákvæmlega ofan í hlutina. En það er hins vegar rétt sem fram hefur komið hjá þingmönnum og síðasta ræðumanni sem hér talaði, hv. þm. Atla Gíslasyni, að það er ýmislegt í svona nákvæmri og viðamikilli áætlun sem kallar á meiri fjármuni.

Í þeim efnum er ég viss um að það kallar á hundruð milljóna ef farið er í þessa áætlun lið fyrir lið eins og hér er gert ráð fyrir og þeir fjármunir hafa ekki enn þá verið merktir nema að einhverju marki. Hins vegar er örugglega margt hér sem betur má gera með breyttum og bættum vinnubrögðum fyrir það fjármagn sem þegar hefur verið lagt í málaflokkinn.

Í ljósi þess að í dag stóð á forsíðu *Fréttablaðsins* að ríkissjóður mundi verða af 150 milljörðum á árunum

2008–2010 þá hefur maður pínulitlar áhyggjur af þessum hluta. Þetta er ekki endilega bara spurning um að skora á okkur stjórnarþingmenn að útvega fjármagn eða tryggja fjármagn í þetta. Við hljótum líka að spyrja okkur að því hvað höfum við af peningum fyrir framtíðina.

Hér var talað um að mikið fjármagn þyrfti til þessa og er þá fleira nefnt eins og t.d. þörfin á fleiri heimilislæknum hér á höfuðborgarsvæðinu. Þótt einhvern ákveðinn fjölda fólks vanti heimilislækna þýðir það ekki endilega að fólk sé í einhverjum vandræðum þess vegna. Það er mjög misjafnt hvernig það kemur til að fólk sækir í slíka þjónustu. Maður hafði engar áhyggjur af því að vera ekki með heimilislækni þegar maður þurfti aldrei á honum að halda, spurði ekki einu sinni um það og fór ekki fram á að fá einn slíkan.

Ég held að þetta verði kannski vandamál, alla vega til einhvers tíma litið. Við þurfum að herða sultarólina þegar kemur að fjármögnun ríkissjóðs og það er ekki aðeins bundið við okkur hér á Íslandi. Það klárlega eitthvað sem margar þjóðir standa frammi fyrir í ljósi þess að mjög svo hefur hægt á í efnahagslífinu víða, bæði austan við okkur og vestan við okkur. T.d. eru Bretar farnir að kalla saman neyðarfundi vegna þess.

Mér finnst þetta mjög metnaðarfull áætlun og mjög ítarlega unnin. Ég geri ekki lítið úr því sem bent hefur verið á að það vanti fjármagn í einstaka liði og finnst svo sem líka ástæða til að koma inn á það. Þetta er áætlun til ársins 2010. Þetta þarf náttúrlega ekki allt að gerast strax en þarna eru mjög mörg brýn málefni og alveg klárt að sum þeirra verða ekki unnin nema til komi auknar fjárheimildir. Ég vil þó undirstrika að það gæti orðið talsvert tekjufall í ríkissjóði á næstu þremur árum.

[17:27]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er aumkunarvert að hlusta á þingmanninn Ármann Kr. Ólafsson flytja ræðu um að það vanti peninga í verkefni í málefnum barna sem við ræðum hér, á sama tíma og verið er að eyða hundruðum milljóna, jafnvel milljörðum, til að komast í öryggisráðið.

Utanríkisráðherra er á þeysingi út um allan heim að reyna að fá atkvæði í öryggisráðið svo hún geti skipað einhvern fulltrúa þar. Verið er að skipa sendiherra sem hafa ekkert að gera og annað í þeim dúr. Bruðlið í þjóðfélaginu í hinum ýmsu málefnum er með þeim hætti að hv. þingmaður er bara aumkunarverður þegar hann talar um þessi mál, að ekki sé hægt að eyrnamerkja peninga í þetta. En það er hægt að setja peninga í alls konar vitleysu, alls konar dellu sem hefur verið gerð hér upp á síðkastið vegna þess að fyrir sex mánuðum síðan var allt í svo góðu ástandi. Það var samt ekki gert ráð fyrir því að setja pening í þetta málefni í desember þegar við samþykktum fjárlög fyrir árið 2008, þegar allt átti hér að vera í besta standi og í sögulegu hámarki.

Þetta er bara sorglegt að hlusta á þingmanninn. Það er líka sorglegt að þurfa að svæla þingmenn Sjálfstæðisflokksins í þessa umræðu af því þeir treysta sér ekki til að taka þátt í henni. Þess vegna tel ég nauðsynlegt að þingheimur ræði þessi mál betur en hann hefur gert og tali um hvernig fólk forgangsraðar verkefnum sem kosta peninga.

Það er til fullt af peningum en það þarf bara að raða þeim í rétta röð. Það á ekki að standa í bruðli og vitleysu og eyða peningum í óþarfa bull og þvælu, í ferðalög með þotum (Forseti hringir.) út um allan heim fyrir ráðherra sem eru í einhvers konar útrásarverkefni.

[17:29]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Til þess að róa Grétar Mar get ég upplýst hann um að við vorum hérna þrír þingmenn Sjálfstæðisflokksins að funda niðri í þingflokksherbergi. Við hlustuðum á umræðuna þar í gegnum sjónvarpið og tókum eftir því af mikilli athygli sem hv. þingmaður var að segja.

Hins vegar vísa ég því algjörlega á bug að það sé aumkunarverð staða að standa hér og tala um peningaleysi. Hitt er annað mál að það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir, það þarf að forgangsraða. Ég tek heils hugar undir það. Ef ég var ekki nógu skýrmæltur hér áðan þá sagði ég að hérna væru mjög brýn verkefni á ferðinni. Það er alveg á hreinu, það má gera betur í forgangsröðun á vegum ríkisins. Ég tek undir að bruðlið er víða í þjóðfélaginu. Það hefur verið algjörlega út í bláinn, ég er sammála því.

Þess vegna er það alltaf spurning um hvernig við eigum að eyða peningum úr þessum blessaða ríkissjóði. Ég útiloka ekki að taka þátt í einhverri uppstokkun á því hvernig þessum peningum er eytt. Ég held að ýmislegt sem kemur fram í þessari áætlun sé algjörlega bráðnauðsynlegt og að margt annað mætti víkja.

[17:31]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ágætt að hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson viðurkenni að það megi forgangsraða með öðrum hætti en gert er. Það er fyrsta skrefið. En hann nefndi ekki hvar er hægt að skera niður en það gerði ég. Við höfum tekist á um það frá síðustu kosningum hvernig standa eigi að því, hvernig eigi að forgangsraða.

Þegar fjárlögin voru samþykkt sem við erum að vinna eftir núna voru settir smáaurar í þetta, í það sem hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir hefur úr að moða í þessa málaflokka. Það er auðvitað sorglegt að á sama tíma ... (**ÁKÓ:** Smáaurar?) Smáaurar, segi ég. Þetta eru allt of litlir peningar í þetta málefni og til málefna barna fara of litlir peningar. Það er öllum ljóst. En sömu aðilar sóttust eftir að komast í öryggisráð Sameinuðu þjóðanna. Þeir ákváðu að það væri í lagi að setja pening í það. Þeir ákváðu líka að skipa fleiri sendiherra og búa til ný sendiráð um allan heim, sem kosta stórfé og skila engum árangri fyrir íslenska þjóð. Við höfum á launum sendiherra án sendiráða sem vinna einhver gæluverkefni eða tilgangslaus verkefni í utanríkisráðuneytinu.

Á þetta höfum við bent. Það er mikið bruðl í þjóðfélagi okkar og sorglegt að vita til þess að menn skuli ekki sjá sóma sinn í að breyta því og setja peningana fremur í málaflokk eins og hér er um að ræða, málefni barna.

[17:33]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér skildist á hv. þm. Grétari Mar Jóns-

syni að það væru smáaurar sem færu í félagsmálin í heild sinni þegar hann talaði um málaflokka ráðherrans. Hitt er annað mál að síðan breytti hann ræðu sinni og færði áhersluna á málefni barna.

Ég get tekið undir að auka megi fjármagnið sem fer í málefni barna. Og ég tek undir að það er auðvitað búið að bruðla of mikið í þessu þjóðfélagi. Það er hárrétt. Það er verst að ég er að mörgu leyti sammála þessum ágæta ræðumanni. Hann talaði til mín eins og við værum algerlega ósammála en ég get líka tekið undir að það megi örugglega skoða hversu dýr utanríkisþjónustan er, hvort við séum með of mörg sendiráð, hvort við ættum kannski vera með færri sendiráð og viðskiptaskrifstofur í stað sendiráða sums staðar.

Það hvort við erum með of marga eða of fáa sendiherra má allt saman ræða. Ég var alls ekki að útiloka þá umræðu ef hv. þingmaður skildi það þannig. Þótt mér sé ekkert allt of ljúft að þurfa að koma hér og taka undir margt sem hann sagði þá var margt af því af viti. Ég kem þess vegna upp og tek undir margt af því.

Varðandi öryggisráðið þá fara örugglega gríðarlega miklir fjármunir í þá umsókn en ég sé hins vegar ekki fyrir mér að þar verði aftur snúið úr því sem komið er. En hvort ég er endilega sammála því að sækja þar um og leggja verulega áherslu á það skal ósagt látið.

[17:35]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég stend upp til andsvara við hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson. Hann kvartaði yfir því að ríkissjóður mundi standa illa og að samdráttartími væri fram undan. Ég verð að taka fram að ríkissjóður stendur mjög vel, eins og ítrekaðar yfirlýsingar hæstv. fjármálaráðherra benda til. Þar er borð fyrir báru. En það er ekki efnilegt að heyra þessi orð hv. þingmanns þegar þarf svo sárlega milljarðatugi eða hundruð milljóna í þetta verkefni.

Hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson talar líka um forgangsröð. Þá spyr ég: Vill hv. þingmaður frekar ráðstafa eins og hann hefur gert, 2,3 milljörðum kr. í fjárlögum og fjáraukalögum til hernaðar og hernaðartengdra framkvæmda, til heræfinga á Íslandi á friðartímum, til herafla sem á að flýja ef stríð brýst út og Bandaríkin að taka við? Vill hv. þingmaður jafnframt eyða 1,5 milljörðum í varnarmálaskrifstofu, eins og hv. þingmaður samþykkti á þingi í gær, fremur en að verja börn og ráðstafa fé í þágu þeirra?

Það liggur fyrir áhættumat fyrir börnin. Það liggur fyrir greining en það liggur ekki fyrir nokkur þarfagreining á því að eyða þessum 3,8 milljörðum kr. í hernað og hernaðartengd atriði. Það svíður undan því að vita af þessum vanda þegar bruðlað er með peninga í þennan málaflokk með þeim hætti sem raun ber vitni. Það er ótrúleg forgangsröðun á algerlega óskilgreindri hættu.

[17:37]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það má vera að alltaf megi gera betur þegar kemur að málefnum barna. En það er ljóst að víða er staða barna verri, ekki síst þar sem eru börn sem lifa á stríðshrjáðum svæðum. Þar búa börn við allt aðrar og verri aðstæður heldur en hér eru. Almennt séð ætla ég að halda því fram að vel sé hlúð að börnum á Íslandi. Það er þannig og það veit hv. þingmaður mætavel.

Það að tala nánast sé eins og við séum að reka her á Íslandi er náttúrlega alveg hreinn og beinn útúrsnúningur. Að sjálfsögðu ber okkur að tryggja varnir landsins, það er alveg ljóst. Það mun alltaf fara einhver peningur í það. En hvort þetta á akkúrat að vera 3,8 milljarðar eða 2,3 milljarðar auk 1,5 milljarða með varnarmálaskrifstofunni, eða eitthvað örlítið meira eða örlítið minna, það er verkefni sem við verðum að leggjast yfir. Þess vegna komum við á forgangsröð.

Við ætlum ekki að sleppa því að vera með varnir. Þá gætum við lent illa í því, því miður. Við ætlum ekki sleppa því. Forgangsröðunin gengur út á hversu miklu við verjum til einstakra málaflokka. Ég get alveg hugsað mér að endurskoða hvað fer í varnarmálaskrifstofu, til heræfinga og hvað fer til málefna barna. Það er eitt af því sem liggur undir hjá fjárlaganefnd hverju sinni og ég sit reyndar í henni.

[17:39]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get verið sammála því að almennt er vel hlúð að börnum á Íslandi. Ég er alveg sammála því og foreldrar sinna því. En ég er að tala um hóp barna sem greinast með geðraskanir og alvarlegar persónuleikatruflanir. Það eru 3–5% af börnum fæddum í hverjum árgangi. Þetta eru 2.000 börn, í þessum áhættuhópi, á aldrinum frá fæðingu til 16–17 ára aldurs.

Ég einblíni á þessi börn sem eru í verulegum vanda. Þau eru í þeim áhættuhópi að lenda í fíkniefnum, afbrotum og fangelsum með stórkostlegum kostnaði fyrir þjóðfélag okkar. Hvert barn sem illa fer fyrir á árunum 13 til tvítugs, sem eyðileggur sig á sál og líkama, getur kostað þjóðfélag okkar 300 millj. kr. Þannig að ef maður bjargar 10 börnum þá er maður að spara, ef maður hugsar þetta í peningum, 3 milljarða kr.

Ég þarf ekki að fjölyrða um að það að eyða 3,8 milljörðum í hernað og hernaðartengd atriði og heræfingar á Íslandi er fráleitt þegar upplýst er að það eigi að fara með 35 millj. kr. inn í málaflokkinn sem hér er mælt fyrir um. (**Fél.- og trmrh.:** Það er miklu meira.) Það eru 55 millj. kr. Ég spurði hæstv. félagsmálaráðherra að þessari tölu. (**Fél.- og trmrh.:** Það er á fjárlögum núna og heldur áfram á næsta ári.) Já, en það vantar svo gríðarlega á þennan málaflokk að mér finnst þessi fjárveiting til hernaðar- og varnarmála geggjuð.

[17:41]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Það er margt og merkilegt sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur til málanna að leggja þegar við ræðum um barnaverndarmál. Ég heyrði ekki eitt einasta orð í hans ræðu sem sneri að tillögunni sem liggur fyrir en hins vegar getur hann talað lengi um Sjálfstæðisflokkinn. Mér finnst í sjálfu sér ágætt að hann skuli hafa svona mikinn áhuga á honum. Það sýnir náttúrlega þá virðingu sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur í þessu landi.

En það væri áhugavert ef Frjálslyndi flokkurinn, með Grétar Mar Jónsson í broddi fylkingar, hefði eitthvað raunverulegt til málanna að leggja, eitthvað annað en píp um hverjir séu hér, hverjir sitji og hlusti á skrifstofum sínum og hverjir séu í salnum. Ég held satt að segja að það væri skemmtilegra að eiga orðastað við mann sem hefði eitthvað raunverulegt til málanna að leggja.

Það væri gaman að spyrja hann út í nokkur atriði því ég er viss um að hv. þm. Grétar Mar Jónsson, frá Sandgerði, hefur lesið þessa tillögu afskaplega vel. Mig langar t.d. að vita hvaða skoðanir hann hefur á þeim rannsóknarverkefnum sem fjallað er um í þessari tillögu og hvort hann telji ekki til verulegra bóta að auka rannsóknir á umhverfi barna. Eða hvað finnst honum um að sérstök áhersla sé lögð á að veita athygli ungum börnum, eins og menn hafa rætt í dag, og þeim hættum sem að þeim steðja?

Heldur hv. þm. Grétar Mar Jónsson að Sjálfstæðisflokkurinn, sem ég veit ekki betur en sé í ríkisstjórn, styðji ekki mál hæstv. félagsmálaráðherra? Ekki fylgist hann vel með ef það er raunin.

[17:43]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra auðvitað. Auðvitað er sjálfsagt að halda áfram rannsóknum og auka rannsóknir á aðstæðum barna. Spurningin er ekki um það en það vantar samt meiri peninga í þennan málaflokk. Það er sjálfsagt mál.

Það er dálítið sérkennilegt hjá þingmanninum, þegar búið er að svæla tvo þingmenn frá Sjálfstæðisflokknum til að taka þátt í umræðunni en þeir hafa ekki verið í umræðunni um þessi mál, um málefni barna, að reyna að verja það að þau hafi forgangsraðað rangt við gerð fjárlaga. Þau hafa sett peninga í annað en þetta og ég óttast, eins og ég hef sagt áður, að það vanti fjármagn í málefni barna. Það er ekkert flókið.

Ég óttast, þrátt fyrir að á vorþingi hafi verið samþykkt svokallað velferðarfrumvarp Jóhönnu Sigurðardóttur sem var ekki með eyrnamerktum peningum, þ.e. engir peningar eyrnamerktir í nein ákveðin málefni … (**Fél.- og trmrh.:** Það er rangt.) Það er ekkert rangt, hv. þingmaður. Fjárveitingin kom í fjárlögum fyrir árið 2008 og þess vegna gagnrýnum við hvernig kökunni er skipt. Um það snýst málið. Við höfum komið inn á að það sé frekar valið að setja peninga í umsókn að öryggisráði Sameinuðu þjóðanna en að eyrnamerkja peninga í málefni barna. Bruðlið er á miklu fleiri sviðum. Ég talaði um öryggisráðið en ég talaði líka um sendiráðin og hitt og þetta bruðl.

[17:45]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Forseti vill benda hv. þingmanni á að Jóhanna Sigurðardóttir er hæstv. félagsmálaráðherra.

[17:45]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta fór nákvæmlega eins og mig grunaði, að hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur engan sérstakan áhuga á þessu máli eða að ræða það sem hér er um að tefla heldur þvælist hann bara fram og aftur og talar út og suður og getur ekki einu sinni farið rétt með það sem hann talar um. Það þarf ekki að fjölyrða neitt um það, ég fékk svar við því að hv. þingmaður hefur ekki fylgst sérstaklega vel með þessari umræðu eða kynnt sér það mál sem við erum að ræða hér. Það liggur þá bara fyrir.

[17:46]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það kemur bersýnilega í ljós í þessari umræðu að það fer illilega í taugarnar á hv. þm. Ólöfu Nordal að við skulum krítisera hvernig kökunni er skipt. Það fer virkilega í taugarnar á henni. Þegar hún talar um að við þekkjum ekki til málanna er það náttúrlega ekkert annað en ömurlegur útúrsnúningur. Ég þekki vel til þessara mála og ég þekki þær hörmungar sem margar fjölskyldur hafa lent í út af börnum sem hafa verið að vissu leyti veik út af þessu, misþroska og öðru, og þess vegna er sorglegt að lenda í svona umræðu um þetta. Það sem ég er að gagnrýna enn og aftur er að það vantar peninga í málaflokkinn. Flokksbróðir hv. þm. Ólafar Nordal, Ármann Kr. Ólafsson, tók undir þessi sjónarmið mín, að kökunni væri kannski vitlaust skipt og peningum vitlaust forgangsraðað í hin ýmsu málefni sem snúa m.a. að börnum, svo ég taki það fram enn og aftur. Það vantar aura og það þarf að stýra þeim og þegar við gagnrýnum hvar og í hvað aurarnir eru settir, peningarnir, virðist það koma við kaunin á hv. þm. Ólöfu Nordal.

Þess vegna segi ég enn og aftur: Það er ekki hægt að fara út í þessa sálma í einstaka atriðum, enda skiptir það kannski ekki máli, við erum að tala um málaflokkinn í heild sinni og það er af nógu að taka þar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og fél.- og trn.

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, fyrri umr.

Stjtill., 535. mál. — Þskj. 836.

[17:48]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

Þróun undanfarinna ára hefur sýnt að Ísland er hluti af alþjóðasamfélaginu og bæði vinnumarkaður og mannlíf allt hefur tekið stórstígum breytingum í átt til fjölþjóðlegra samfélags. Hin fjölmenningarlegu áhrif á efnahagslega velsæld og grósku eru óumdeilanleg og við tökum þátt í alþjóðlegri samkeppni um fólk og fyrirtæki, hugmyndir og nýsköpun. Frjáls flutningur fólks, fjármagns og þjónustu hefur skapað áður óþekkt tækifæri. Velmegun og samkeppnisforskot Íslands til framtíðar ræðst meðal annars af því að hingað laðist hæfileikafólk og að sköpuð verði skilyrði til að fjölbreyttur mannauður nýtist til að efla og styrkja stöðu Íslands í samfélagi þjóðanna. Í þessu felast ómæld tækifæri.

Án vinnuframlags innflytjenda stæði ýmis þjónusta, fiskverkun og byggingariðnaður höllum fæti. Um aldamót-

in voru erlendir ríkisborgarar 2,6% af mannfjöldanum hér á landi en nú eru þeir 6,8%, sem er umtalsverð aukning sem kallar á markvissar aðgerðir stjórnvalda. Sé litið til nágranna okkar hefur innflytjendum fjölgað mun meir hér á landi en í Danmörku og Svíþjóð á allra síðustu árum.

Fjöldi fullorðinna af erlendum uppruna hefur þrefaldast á þessum tíma úr rúmum 7 þúsund í tæplega 22 þúsund manns og fjöldi barnanna hefur ríflega tvöfaldast á sama tíma. Hér er því ekki einungis um erlenda starfsmenn að ræða heldur fjölskyldufólk sem sest hér að. Þetta skiptir miklu máli þegar hugað er að stefnumótun í málaflokknum. Enda einsetti ríkisstjórnin sér í stefnuyfirlýsingu sinni á síðastliðnu vori að samin yrði heildstæð framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda með það að markmiði að betur verði tekið á móti erlendu fólki sem flyst til landsins og því auðveldað að verða virkir þátttakendur í íslensku samfélagi.

Þrátt fyrir samdrátt í byggingariðnaðinum hefur lítið hægt á þróun á skráningum starfsfólks frá hinum nýju aðildarríkjum Evrópusambandsins. Helstu breytingarnar eru að hlutfallslega fjölgar þeim sem ráðast til verslunar- og þjónustustarfa og erlendum starfsmönnum fækkar í byggingariðnaði, einkum á landsbyggðinni.

Íslenskt samfélag hefur alla burði til að vera í fararbroddi hvað varðar farsæla og gagnkvæma aðlögun okkar sem fyrir erum í landinu og nýrra íbúa af erlendum uppruna. Við njótum þeirrar sérstöðu að innflytjendur eru virkir þátttakendur í atvinnulífinu og leggja sína skatta og skyldur til samfélagsins. Það er markmið okkar að allir sem hér búa hafi jafna möguleika til þátttöku í því. Til að svo megi verða þurfa stjórnvöld og stofnanir, sveitarfélög, atvinnulíf, félagasamtök, landsmenn og innflytjendur sjálfir að taka höndum saman.

Ég fól innflytjendaráði að hafa verkstjórn um gerð framkvæmdaáætlunarinnar sem ég mæli hér fyrir en hún er byggð á tillögu innflytjendaráðs sem samþykkt var á fundi ráðsins í mars síðastliðnum. Áætlunin byggir öðrum þræði á stjórnarsáttmálanum og á samþykktri stefnu í málefnum innflytjenda frá janúar 2007. Enn fremur er byggt á dýrmætri reynslu sem myndast hefur meðal þeirra sem starfa á þessum vettvangi og á efni frá fjölsóttu, opnu málþingi innflytjendaráðs í janúar 2008. Við gerð áætlunarinnar voru öll ráðuneytin beðin um að fara yfir verkefni sem þau eða stofnanir þeirra sinna með tilliti til þess hvað megi betur fara og til hvaða aðgerða þurfi að stofna svo ná megi markmiðum ríkisstjórnarinnar í innflytjendamálum.

Rétt er að geta þess að margt hefur þegar verið gert og annað er í burðarliðnum. Má hér nefna umtalsverða aukningu fjármagns til íslenskukennslu frá og með 2007. Árið 2006 voru veittir styrkir til námskeiða fyrir þrjú þúsund nemendur en á árinu 2007 var fjármagn veitt fyrir tæplega sex þúsund nemendur um leið og kostnaður nemenda lækkaði verulega.

Einnig má nefna að fyrir Alþingi liggja nú lagafrumvörp sem fela í sér bætt vinnubrögð. Það eru frumvörp til breytinga á lögum um atvinnuréttindi útlendinga og lögum um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins, sem meðal annars hafa það markmið að tryggja að ríkisborgarar ríkja utan svæðisins sem hér dvelja og starfa hafi til þess tilskilin dvalar- og atvinnuleyfi. Er lagt til að veiting leyfanna verði einfölduð og samræmd. Einnig að skráningar verði bættar, meðal annars með því að ríkisborgurum ríkja innan Evrópska efnahagssvæðisins verði gert kleift að skrá sig hjá einum aðila við komuna til landsins.

Fjölmenningarsetrið hefur verið eflt á undanförnum missirum og má einkum rekja það til aukins fjármagns sem setrið hefur fengið vegna mótvægisaðgerða ríkisstjórnarinnar. Verkefnastjóri með aðsetur á Austfjörðum mun meðal annars vinna með sveitarfélögunum að gerð móttökuáætlana, halda þeim til haga og útbúa góðar fyrirmyndir fyrir sveitarfélögin.

Þá var á síðastliðnu ári gefinn út bæklingurinn *Fyrstu skrefin* sem hefur að geyma mikilvægar upplýsingar fyrir innflytjendur á níu erlendum tungumálum auk íslenskunnar sem birtist alltaf með. Bæklingurinn var hugsaður fyrst og fremst fyrir fólk sem var að taka sín fyrstu skref hér á landi, en reynslan hefur sýnt að margir aðrir þurfa á honum að halda. Hann hefur þegar verið endurútgefinn.

Í janúar síðastliðnum voru í fyrsta sinn veittir styrkir úr þróunarsjóði innflytjendamála. Umsóknir í sjóðinn voru fjölmargar og bera gróskunni og grasrótarstarfinu ákaflega gott vitni. Alls voru veittir 17 styrkir samtals að fjárhæð rúmar 9 milljónir króna.

Í athugasemdum með tillögu þessari er gerð grein fyrir öðrum breytingum undanfarinna ára og áhrifum þeirra á íslenskt samfélag, greint er frá helstu atriðum sem taka þarf afstöðu til við samningu frumvarpsins um aðlögun innflytjenda, fjallað er um samstarf ríkis og sveitarfélaga og um gildi þess að samfélagið í heild takist á við það verkefni.

Á Íslandi hafa félagasamtök, símenntunarmiðstöðvar, ýmsar sjálfseignarstofnanir og fyrirtæki þróað þjónustu við innflytjendur og samfélagið allt á sviði fjölmenningar og innflytjendamála. Þetta er auðlind sem rétt er að hvetja stjórnvöld, stofnanir, atvinnulíf og samfélagið til að nýta öllum til hagsbóta. Vefur og þjónusta Fjölmenningarseturs getur orðið bakhjarl í þessu starfi og miðar að því að allar helstu upplýsingar stjórnvalda séu aðgengilegar á einum stað til frjálsra nota. Þá gegnir þróunarsjóður innflytjendamála mikilvægu hlutverki við að styðja við þróun og nýsköpun á þessu sviði.

Ég mun nú gera nokkra grein fyrir einstökum atriðum framkvæmdaáætlunarinnar, en þingsályktunartillagan er byggð upp af 16 verkefnum stjórnvalda sem hvert um sig felur í sér eina eða fleiri aðgerðir.

Helstu þættir áætlunarinnar felast í að samin verði löggjöf um aðlögun innflytjenda sem ætlað er að kveða á um atriði sem almenn löggjöf á einstökum sviðum tekur ekki til, að upplýsingamiðlun til innflytjenda verði efld og bætt og að öflun upplýsinga um innflytjendamál verði fest í sessi, meðal annars tölulegar upplýsingar af ýmsu tagi. Þá eru tilgreindar fjölmargar aðgerðir á sviði einstakra ráðuneyta og stofnana sem ítarlega er fjallað um í fjórða kafla athugasemdanna.

Ég mun stofna starfshóp til að semja frumvarp um aðlögun innflytjenda sem mun taka til atriða er varða upplýsingamiðlun og upplýsingasöfnun, réttarstöðu innflytjenda, svo sem til túlkaþjónustu og um starfsemi stofnana, ráða og nefnda í málaflokknum sem önnur löggjöf fjallar ekki um.

Samhliða legg ég áherslu á að þess verði ævinlega gætt að lagaákvæði sem eiga heima í almennri löggjöf verði þar en ekki í sérlöggjöf um aðlögun innflytjenda svo tryggt sé svo sem kostur er að ákvæði laga sem hafa áhrif á velferð innflytjenda fylgi meginstraumnum.

Stefnt er að því að tölulegar upplýsingar um innflytjendamál verði bættar og gagnagrunnur Hagstofunnar hafi að geyma upplýsingar um fyrstu og aðra kynslóð innflytjenda. Einnig verði gerðar reglubundnar kannanir bæði um aðstæður innflytjenda og viðhorf almennings til þeirra. Upplýsingamiðlun til innflytjenda er í brennidepli framkvæmdaáætlunarinnar og eru fjölmörg verkefni tilgreind, bæði þau sem ná til stjórnvalda í heild og einstök verkefni ráðuneyta eða stofnana. Má hér nefna uppbyggingu upplýsingavefs Fjölmenningarseturs á nokkrum tungumálum þar sem allar helstu upplýsingar um réttindi og skyldur innflytjenda í íslensku samfélagi verður að finna. Verður hann opnaður innan skamms.

Margar ríkisstofnanir hafa sett sér markmið sem birtast í áætluninni um aðgengi fólks af erlendum uppruna að upplýsingum, svo sem Tryggingastofnun ríkisins, Brunamálastofnun, Íbúðalánasjóður og Barnaverndarstofa.

Lagt er til að eftirlit með vinnustöðum verði bætt með það að markmiði að útlendingar á vinnumarkaði njóti sömu kjara og réttinda og aðrir. Þetta verkefni verður á ábyrgð Vinnumálastofnunar í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins. Einnig verður eftirlit hert með aðbúnaði, hollustuháttum og öryggi í starfsgreinum þar sem fjöldi erlendra starfsmanna er mikill og ber Vinnueftirlit ríkisins ábyrgð á þessu verkefni.

Í framkvæmdaáætluninni eru fjölmörg verkefni á ábyrgð menntamálaráðuneytisins, enda hvílir rík skylda á skólakerfinu gagnvart menntun og aðlögun innflytjenda og við að búa æsku landsins undir líf og starf í fjölbreyttara samfélagi. Verkefni menntakerfisins eru einkum að veita tækifæri til íslenskunáms, styðja við samfélags- og fordómafræðslu, auðvelda nám í öðrum kennslugreinum, útvega viðeigandi námsgögn og mennta kennara til að mæta fjölbreyttari þörfum nemenda.

Fjallað er sérstaklega um að innflytjendur hafi sama aðgang og aðrir að félagsþjónustu sveitarfélaga, að fólki með fötlun sem er af erlendum uppruna sé kynnt sérhæfð þjónusta og að börn af erlendum uppruna njóti þeirrar verndar sem íslensk barnaverndarlöggjöf kveður á um. Einnig er lögð áhersla á að innflytjendur hafi sama aðgang að heilbrigðisþjónustu og aðrir landsmenn og er brýnt að upplýsingar um heilbrigðiskerfið og sjúkratryggingar séu aðgengilegar á helstu tungumálum sem innflytjendur tala.

Ég vil að lokum nefna mikilvægi sveitarfélaganna í þessum efnum en þau veita nærþjónustu sem hefur mikil áhrif á daglegt líf fólks. Mér er kunnugt um að hjá Sambandi íslenskra sveitarfélaga fer nú fram skipulögð vinna við mótun stefnu þess í innflytjendamálum og einstök sveitarfélög leggja sig fram um að taka vel á móti innflytjendum. Snertifletir við sveitarfélögin eru fjölmargir og er sérstaklega fjallað um móttöku nýrra íbúa í framkvæmdaáætluninni. Gert er ráð fyrir að Fjölmenningarsetur útbúi fyrirmynd að móttökuáætlun sem sveitarfélögin geta notað í þessu skyni.

Við gerð þessarar framkvæmdaáætlunar var leitast við að afla nákvæmra upplýsinga um kostnað. Heildarkostnaður liggur ekki fyrir en ljóst er þó að margar aðgerðir eru innan ramma fjárheimilda ráðuneyta og stofnana. Fyrirsjáanlegur kostnaður er víða tilgreindur og allar tillögur að aðgerðum hafa verið unnar í samráði við þá sem á þeim bera ábyrgð og er gert ráð fyrir að þeir tryggi fjármagn við innleiðingu þeirra.

Virðulegi forseti. Þessi framkvæmdaáætlun ber það með sér að vera sú fyrsta sem Alþingi samþykkir. Í henni er komið á framfæri ábendingum til fjölmargra aðila í samfélaginu sem gegna mikilvægu hlutverki við farsæla aðlögun innflytjenda að íslensku samfélagi og þeir hvattir til dáða.

Hér hafa einungis nokkur verkefni verið nefnd. Ég vænti þess að áætlunin komist sem fyrst til framkvæmda en gert er ráð fyrir að hún verði endurskoðuð að tveimur árum liðnum í ljósi framvinduskýrslu og þá verði ný áætlun til fjögurra ára lögð fyrir Alþingi.

Ég legg til að að lokinni umræðu verði tillögunni vísað til félags- og tryggingamálanefndar.

[18:01]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir framsögu hennar hér og óska henni og okkur öllum til hamingju með þessa þingsályktunartillögu sem er sú fyrsta af þessu tagi. Vonandi á hún eftir að breyta og bæta verulega það svið í samfélaginu sem að þessu snýr að því ólöstuðu sem hingað til hefur verið gert en við höfum farið skrykkjótta leið í þessum málaflokki.

Orðalagið í þingsályktuninni með greinargerðinni er víða þannig að ábyrgð, framkvæmd og samstarf eru fyrst og fremst á opinberum vegum. Ég vil spyrja ráðherrann sérstaklega um það hlutverk sem aðrir, Alþjóðahúsið, verkalýðshreyfingin, Rauði krossinn og miðstöð innflytjendarannsókna í Reykjavíkurakademíunni eiga að hafa í þessu. Er ekki gert ráð fyrir því að starfa með (Forseti hringir.) þessum aðilum eða er það haft einhvers staðar þar sem ég sé ekki til?

[18:02]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við setjum nú fram fyrstu framkvæmdaáætlunina í þessum mikilvæga málaflokki og í kjölfar þess verða lög sett. Þessi málaflokkur hefur fengið að þróast án þess að til hafi verið um hann löggjöf eða sérstök áætlun. Það er kannski af hinu góða líka vegna þess að margir hafa komið að þessu máli um land allt, félagasamtök og ýmsir aðilar sem um þessi mál fjalla. Á því höfum við einmitt byggt í þessari áætlun.

En vegna fyrirspurnar hv. þingmanns um að ábyrgðin og framkvæmdin hvíli fyrst og fremst á opinberum vegum þá er eðlilegt að ábyrgðin sé fyrst og fremst þar. Það er þó ekkert í þessari áætlun sem kemur í veg fyrir að hún verði fengin öðrum aðilum til framkvæmda eins og þeim sem hv. þingmaður nefndi. Þetta verður vitaskuld skýrt nánar í þeirri löggjöf sem (Forseti hringir.) sett verður á grundvelli þessarar framkvæmdaáætlunar.

[18:03]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Ég þakka fyrir þessi svör. Mér heyrist ég og hæstv. ráðherra vera sammála um að sú þekking og reynsla sem byggst hafa upp, þær upplýsingar og gögn sem orðið hafa til hjá aðilum sem ekki eru hér sérstaklega nefndir sem ábyrgðar-, framkvæmdar- eða samstarfsaðilar, muni nýtast. Þeir sem ég nefndi hér, og auðvitað margir fleiri, verða þó leiddir til þessarar vinnu á þeim forsendum sem bestar sýnast í þessu efni. Ég þakka ráðherranum fyrir þau svör.

[18:04]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir greinargóða framsögu með þessari viðamiklu tillögu. Það vekur athygli mína að á blaðsíðu 5 í greinargerðinni segir m.a., með leyfi forseta:

„Stjórnvöld munu leitast við að hafa sem víðtækast samstarf við samfélag innflytjenda, félagasamtök, sjálfseignarstofnanir og atvinnulíf um framkvæmdina og nýta þannig þá sérþekkingu sem myndast hefur um málefni innflytjenda á margvíslegum vettvangi, svo sem innan Rauða kross Íslands og Alþjóðahúss.“

Þetta vekur upp spurningar um að hvað miklu leyti þessir aðilar hafa fengið aðkomu að samningu tillagnanna sem hér liggja fyrir, svo góðar sem þær kunna nú að vera, sem ég ætla ekki að tjá mig um á þessu stigi. En mér býður í grun að þessir aðilar hafi kannski ekki fengið fyllilega fullkomna aðild að samningu tillagnanna. Ég spyr þess vegna, með tilvísun í það sem hér segir í greinargerðinni: Hver hefur aðkoma frjálsra félagasamtaka, sérhæfða aðila Alþjóðahússins og Rauða krossins verið að samningu (Forseti hringir.) þessarar þingsályktunartillögu?

[18:05]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það var okkur mikið keppikefli í félags- og tryggingamálaráðuneytinu þegar við fórum að vinna að þessari framkvæmdaáætlun að nýta þá þekkingu og reynslu sem víða er til staðar í þjóðfélaginu í þessum mikilvæga málaflokki eins og hjá þeim aðilum sem hv. þingmaður nefndi, frjálsum félagasamtökum, Rauða krossinum, Alþjóðahúsi o.s.frv.

Ég veit ekki hvort það hefur farið fram hjá hv. þingmanni að það var haldið mjög fjölsótt málþing um þessa framkvæmdaáætlun þar sem allir þessir aðilar komu á. Þeir komu með mjög góðar ábendingar um ýmis atriði sem skiluðu sér rakleitt inn í þessa framkvæmdaáætlun. Mér er því til efs að í nokkrum öðrum málaflokki hafi verið haft eins víðtækt og breitt samstarf við alla aðila sem hafa þekkingu og mikla reynslu á þessum málum. Ég held að þessi tillaga beri þess glöggt vitni og ég veit ekki til þess að þeir sem best þekkja til í þessum málum séu með stórar athugasemdir við þessa framkvæmdaáætlun.

[18:06]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það kann vel að vera að það sé eins og hæstv. ráðherra segir. Það mun þá væntanlega koma fram þegar þetta mál kemur inn til meðhöndlunar nefndar og umsagnir koma frá þeim sem eðlilegt er að leita umsagna hjá.

Ég hjó bara eftir þessu orðalagi hér í greinargerðinni vegna þess að það gefur tilefni til þess að draga þá ályktun að þessir aðilar hafi ekki beinlínis verið þátttakendur í samningu þessara tillagna.

Hins vegar er mér alveg ljóst, og það kemur líka fram í greinargerðinni með þessari tillögu, að þetta þing var haldið í janúar og fjölmargar komu ábendingar þar, m.a. frá frjálsum félagasamtökum. En ég vildi bara hnykkja á þessu að spyrja hver formleg aðkoma frjálsra félagasamtaka ásamt Alþjóðahúsi og Rauða krossi, hafi verið að gerð tillögunnar sjálfrar.

[18:07]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þótt ég sé ánægð með þessa áætlun og telji að aðkoma margra að henni hafi tryggt að hún sé vel úr garði gerð þá kemur það auðvitað ekki í veg fyrir að ýmsir aðilar geti haft margvíslegar skoðanir á henni. Þeir geta kannski komið með góðar ábendingar í nefndarstarfinu í félags- og tryggingamálanefnd þegar tillagan fer þangað. Ég fagna öllu sem bætir tillöguna og vona bara að við getum þá náð breiðri samstöðu um það.

Við erum að stíga fyrstu skrefin hér til þess að móta áætlun og í framhaldi af því löggjöf í þessum málaflokki. Það er því mjög mikilvægt, bæði fyrir innflytjendur og samfélagið allt, að vel takist til í þeim efnum.

[18:08]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég fagna framkomu þessarar þingsályktunartillögu. Ástæða þess að ég kveð mér hljóðs hér er sú að ég á sæti á Norðurlandaráðsþingi í meðborgaranefnd sem fjallar einmitt um málefni innflytjenda. Þau hafa verið nokkuð til umræðu núna undangengin ár og unnar hafa verið margar góðar skýrslur varðandi mál innflytjenda.

Þess vegna fagna ég sérstaklega því að við skulum taka þennan málaflokk með þeim hætti sem hér hefur verið kynnt, með þingsályktunartillögunni annars vegar og svo lagasetningu í kjölfarið.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra í kjölfar þeirrar umræðu sem hér hefur verið um sérþekkingu. Hún er gríðarlega mikil á Norðurlöndunum í dag. Munum við þá annaðhvort í undirbúningi þessa verkefnis eða í nefndarstarfinu leita í smiðju þeirra aðila sem tekið hafa hvað mestan þátt í þessu starfi á norrænum vettvangi? (Forseti hringir.)

[18:09]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Að sjálfsögðu munum við gera það. Það er auðvitað sjálfsagt að nýta okkur reynslu þeirra þjóða sem betur þekkja til þessa málaflokks en við og sem hafa lengur haft innflytjendur í sínu landi. Einnig var litið til

reynslu þessara þjóða þegar við vorum að semja framkvæmdaáætlunina og mun það örugglega verða gert í enn meira mæli þegar við semjum frumvarpið.

Ég vil nefna það út af orðum hv. þingmanns og líka síðasta ræðumanns að ég var mjög óánægð með það á síðasta þingi hjá fyrri ríkisstjórn að hún skyldi ekki setja þá stefnumótun sem var þó unnin í síðustu ríkisstjórn fyrir Alþingi til skoðunar. Ég átti auðvitað þann kost að setja þetta mál ekki fyrir þingið heldur einungis að fá það samþykkt í ríkisstjórn eins og stefnumótunina.

Mér finnst sjálfsagt í svona stórum málaflokki að Alþingi eigi fulla aðkomu að þessu, bæði framkvæmdaáætlunina og auðvitað (Forseti hringir.) löggjöfina og hefði það átt að eiga aðild að stefnumótuninni líka.

[18:11]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla að byrja á því að óska hæstv. félagsmálaráðherra til hamingju og okkur öllum með þessa framkvæmdaáætlun fyrir innflytjendur því að hana hefur auðvitað vantað.

Við í Frjálslynda flokknum lögðum til fyrir síðustu kosningar að fresta frjálsu flæði fólks frá Búlgaríu og Rúmeníu. Við lögðum líka til að settir yrðu auknir peningar í íslenskukennslu. Eftir kosningar byrjaði ríkisstjórnin á því, þó að hún og flestir aðrir hefðu skammað okkur fyrir rasisma í kosningabaráttunni, að fresta frjálsri för Búlgara og Rúmena til Íslands. (Forseti hringir.) Síðan setti hún hundrað milljónir í íslenskukennslu.

[18:12]

Paul Nikolov (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra og vinnuhópi hennar fyrir þessa þingsályktunartillögu. Það er fagnaðarefni í sjálfu sér og jákvætt að tillagan kemur inn á svo margvísleg svið. Innflytjendamál eru ekki eitt tiltekið mál heldur snerta þau menntamál, heilbrigðismál, atvinnumál og fleira. Þess vegna finnst mér mikilvægt að benda á það sem liggur í framkvæmdinni. Ef við horfum á tillöguna í heild sinni sést hve mikil ábyrgð og mörg verkefni hvíla á fjölmenningarsetrum við að sjá um verkefnin. Það þýðir að peningar renna frá ríkissjóði til fjölmenningarseturs sem ríkisstofnunar. Í kjölfarið ráða svo fjölmenningarsetrin aðra aðila til að sjá um verkefnin. Þau ráða því hver fær hvað mikið og hver geri hvað. Þetta finnst mér frekar óskilvirk leið til að taka á þessum málum. Peningar tapast þegar einhver „milliliður“ stendur á milli umráðafjár og framkvæmdaraðila verkefna. Í ýmsum tilvikum í þessari þingsályktunartillögu renna peningar beint til þeirra sem sinna sjálfir verkefninu en það er samt gríðarlega mikið sem hvílir á fjölmenningarsetrum, sérstaklega á landsbyggðinni. Ég mundi frekar mæla með því að þessir styrkir rynnu beint til þeirra sem sjá um verkefnin. Þannig væri þessum markmiðum í þingsályktunartillögunni náð með skilvirkari hætti án þess að tapa peningum í milliaðila.

Ég vil líka benda á að á heimasíðu félags- og tryggingamálaráðuneytisins segir, með leyfi forseta:

„Öll ráðuneyti Stjórnarráðsins, Samband íslenskra sveitarfélaga og fjölmargir aðrir hafa komið að vinnslu áætlunarinnar. Meðal annars var byggt á upplýsingum og tillögum sem fram komu á opnu málþingi innflytjendaráðs um málefni innflytjenda sem haldið var í janúar síðastliðnum.“ — Og mín var ánægjan að taka þátt í því.

Það var talað um grasrótina. Ég sjálfur er nýbúinn að tala við Alþjóðahúsið og fleiri aðila um þessi mál og mér var sagt m.a. að síðan fyrrnefnt málþing innflytjendaráðs var haldið í janúar síðastliðnum hafa þau ekki heyrt orð um þessa áætlun fyrr en hún birtist á netinu. Grasrótin var í raun á ýmsan hátt lokuð úti við vinnslu þessarar áætlunar.

Að leita samráðs hefur ákveðna merkingu og þýðingu, það þýðir einmitt samráð og samvinna. Það er ekki til fyrirmyndar að að búa til einhverja risastóra áætlun eins og þessa þingsályktunartillögu án þess að leita stöðugt eftir nánu samráði og samvinnu þeirra sem málið snýst um og þeirra sem mesta þekkingu hafa. Ég tel það bara sjálfsagt mál.

Ég vil fara yfir nokkur mál sem mér finnst afar mikilvæg í þingsályktunartillögunni og vöktu athygli mína.

Í II. kafla greinargerðarinnar undir fyrirsögninni *Atvinnurekendur* segir m.a., með leyfi forseta:

„Mikilvægt er að atvinnurekendur mismuni ekki umsækjendum um atvinnu eftir uppruna og leitist við að styðja innflytjendur í starfi þannig að þeir njóti starfsþróunar á við aðra.“

Ég er auðvitað sammála þessu en spurning mín er um framkvæmdina, hvernig er hægt að tryggja að þetta sé framkvæmt?

Í IV. kafla greinargerðarinnar undir fyrirsögninni *Bæklingurinn Fyrstu skrefin* stendur m.a., með leyfi forseta:

„Reglubundin endurskoðun bæklings á níu erlendum tungumálum um fyrstu skrefin í íslensku samfélagi sem verður uppfærður eftir þörfum og dreift á helstu viðkomustöðum innflytjenda.“

Ég tel þetta frekar ónákvæma leið til að dreifa upplýsingum og ég mundi frekar mæla með að þessi bæklingur sé afhentur með atvinnu- og dvalarleyfi.

Í IV. kafla greinargerðarinnar undir fyrirsögninni *Dvalar- og atvinnuleyfi*, um einföldun skráningar ríkisborgara ríkja innan Evrópska efnahagssvæðisins, segir m.a.:

„Skráningarkerfi verði einfaldað þannig að útlendingar sem hafa heimild til að dvelja hér á landi án sérstakra dvalarleyfa skrái sig hjá einu stjórnvaldi við upphaf dvalar, sbr. tillögur í frumvarpi til laga um breytingu á lögum um útlendinga, nr. 96/2002, með síðari breytingum.“

Þetta er bara fínt mál en um markmið varðandi ríkisborgara ríkja utan Evrópska efnahagssvæðisins segir:

„Með samvinnu stjórnvalda sem koma að málefnum útlendinga, meðal annars með gagnkvæmri upplýsingagjöf þeirra á milli, verði komið í veg fyrir að ríkisborgarar ríkja utan Evrópska efnahagssvæðisins geti án afskipta stjórnvalda dvalið og eftir atvikum starfað hér á landi án tilskilinna leyfa.“

Hér er áhersla lögð á eftirlit og þetta fjallar bara um það. Hver er einföldunin fyrir þetta fólk, fyrir þá sem eru utan EES-svæðisins?

Í IV. kafla undir fyrirsögninni *Móttaka við búsetuflutning*, um að sveitarfélögum verði auðveldað að koma á skipulögðu móttökuferli fyrir nýja íbúa, segir m.a., með leyfi forseta.:

„Útbúin verði fyrirmynd að móttökuáætlun sveitarfélags sem miðist að því að tryggja að innflytjendur verði sem allra fyrst virkir þátttakendur í samfélaginu“ o.s.frv.

Hvernig þá? Sjá markmiðið „Að gera sveitarfélögum kleift að setja sig í samband við aðflutta útlendinga“ en þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Áætlað er að á næstu árum verði fyrirkomulag íbúaskráningar hjá Þjóðskrá tekið til endurskoðunar, þar á meðal tæknilegt umhverfi skrárinnar. Við þá endurskoðun verði búið svo um hnúta að sveitarfélög fái tilkynningar um alla útlendinga sem flytjast til þeirra.“

Spurningin er: Bera sveitarfélögin ábyrgð á því að kynna sér málin? Er þetta skylda eða eru þau bara hvött til þess?

Undir markmiðinu „Mat og viðurkenning á erlendri starfsmenntun og námi verði einfaldað“, stendur m.a., með leyfi forseta:

„Mat og viðurkenning á erlendri starfsmenntun og námi verði einfaldað og upplýsingar þar um þýddar á fleiri tungumál og gerðar aðgengilegar á vef ráðuneytisins sem og á vef Fjölmenningarseturs.“

Og einnig að mat og viðurkenning á erlendri starfsmenntun og námi heilbrigðisstétta verði einfaldað. Spurning mín er: Hvernig? Fyrir mig er þetta spurning um framkvæmd. Hvernig á að viðurkenna menntun fólks erlendis frá?

Nú ætla ég að koma inn á mikilvægt mál fyrir mig a.m.k. Það er undir fyrirsögninni *Atvinnumál og atvinnuþátttaka.* Í lið 8.1, um um bætt eftirlit með vinnustöðum, er lýsingin sú, með leyfi forseta:

„Samstarf stjórnvalda og aðila vinnumarkaðar um eftirlit með að gildandi lög og kjarasamningar séu virt og dvalar- og atvinnuleyfi í gildi í kjölfar samþykktar frumvarpa um útlendinga og atvinnuréttindi útlendinga.“

Í lið 8.2, um fræðslu til atvinnurekenda, er lýsingin sú, með leyfi forseta:

„Fræðsla og upplýsingamiðlun á netinu til atvinnurekenda um lög og reglur er gilda um ráðningu erlendra starfsmanna, hvort sem er á grundvelli laga um atvinnuréttindi útlendinga“ o.s.frv.

Við getum augljóslega gert ráð fyrir því að innlendir atvinnurekendur sé meðvitaðir um hvað stendur í lögum og kjarasamningum en hins vegar eru margir ef ekki flestir innflytjendur sem koma til landsins ekki vel upplýstir um atvinnuréttindi sín og skyldur. Samt er nákvæmlega ekkert í þingsályktunartillögunni sem skýrir hvernig ríkisstjórnin ætlar að (Forseti hringir.) upplýsa innflytjendur sem hingað koma um atvinnuréttindi sín og skyldur.

[18:23]

Erla Ósk Ásgeirsdóttir (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að fagna umræðu á hinu háa Alþingi um málefni innflytjenda. Umræða um málefni innflytjenda hefur aukist verulega undanfarin ár bæði meðal almennings og stjórnmálamanna en lítið hefur farið fyrir almennri stefnumótun hins opinbera í þessum málaflokki. Umræðan hefur að miklu leyti snúist um hvaða vandamál fylgi innflytjendum og hvernig herða og takmarka megi aðgengi þeirra að landinu, líkt og kom fram í máli hv. þm. Grétars Mars Sigurðssonar, í stað þess að horfa til þess hvernig innflytjendur styrkja og auðga íslenskt samfélag sé þeim veitt færi á að njóta sín í samfélaginu án fordóma.

Við þurfum að búa vel að innflytjendum og sjá til þess að þeir njóti jafnra tækifæra á við aðra þjóðfélagsþegna og gera þeim þannig kleift að verða hluti af samfélaginu, bæði í félagslegu og lagalegu tilliti. Mikilvægt er að sjá til þess að innflytjendur verði ekki einangraður minni hluti samfélagsins en hægt er að fyrirbyggja slíkt með markvissum aðgerðum og þar leikur stefnumótun stjórnvalda, upplýsingar og fræðsla lykilhlutverk.

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda sem hér liggur fyrir er að flestu leyti mjög góð og gott innlegg í umræðuna. Ég set hins vegar spurningarmerki við ríkisstofnanavæðingu ýmissa þátta í ályktuninni því að ljóst er að þriðji geirinn eins og hann er kallaður í ályktuninni — hér er átt við félagasamtök, símenntunarmiðstöðvar, einkaaðila o.s.frv., sem dæmi má nefna Alþjóðahús og Rauða krossinn og fleiri einkaaðila og stofnanir — hefur að miklu leyti tekið málefni innflytjenda upp á sína arma undanfarin ár og átt frumkvæði að margvíslegri þjónustu svo sem fræðslu, ráðgjöf, upplýsingagjöf og svo mætti lengi telja. Ljóst er að einkaaðilar eru fullfærir til þess að sinna mörgum af þeim verkefnum sem gert er ráð fyrir í framkvæmdaáætluninni.

Ég spyr hæstv. félagsmálaráðherra hvort ekki væri nær að styrkja og efla þriðja geirann sem nú er til staðar á markaðnum og hefur að geyma ómælda þekkingu í stað þess að keyra í átt til miðstýringar með þeim hætti sem hér er lagt til.

[18:25]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka félagsmálaráðherra fyrir yfirferð hennar á málinu í upphafi þar sem verið er að fjalla um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

Innflytjendamál hafa verið að breytast mjög hratt hér á landi á undanförnum árum og eins og ráðherra kom inn á er kannski ein mesta breytingin sú að hingað er komið margt fjölskyldufólk til að setjast að og verður sífellt hærra hlutfall í stað þess að áður fyrr kom hingað fólk sem dvaldi stutt og yfirgaf síðan okkar ágæta land aftur. Það hefur komið fram hér hjá ýmsum hv. þingmönnum og það hefur víðar komið fram í umræðunni og er eitt af því sem ég man að hæstv. menntamálaráðherra og Sjálfstæðisflokkurinn lagði mikla áherslu á í kosningabaráttunni, að auka þyrfti og bæta við íslenskukennslu sem er gríðarlega mikilvægt þegar tekið er á móti fólki sem kemur til að setjast hér að.

Þetta er ekki einfalt mál og það er í rauninni gríðarlega flókið fyrir skólakerfið. Bara í því sveitarfélagi, Kópavogi, þar sem ég þekki hvað best teljast í tugum löndin sem fólk kemur frá og er með börn í grunnskólum. Þetta er því orðið mjög flókið fyrir hið opinbera og um leið hlýtur það að vera mjög flókið fyrir fólkið líka að koma til að dvelja hér og búa í framandi landi eins og Ísland er fyrir margt af því. Þess vegna er mjög gott að í þessari aðgerðaáætlun er mikið lagt upp úr því að aðgangur að upplýsingum fyrir alla aðila sé góður og ekki bara að aðgangurinn sé góður heldur er líka mikið lagt upp úr því að miðlunin á upplýsingum verði markviss.

Ég vil líka undirstrika að mér finnst víða hafa verið unn-

ið vel í þessum málaflokki nú þegar. Víða um land er mjög vel unnið í þessum málaflokki og fjölmenningarsetrin þar standa sig mjög vel. Mér finnst í rauninni aðdáunarvert hvernig staðið hefur verið að þessum málum vestur á fjörðum, á Ísafirði. Það er búið að byggja upp mikla og góða þekkingu fyrir vestan og ég held að þessi tillaga til þingsályktunar þurfi einmitt að taka mið af því starfi, og hún gerir það að mörgu leyti, sem nú þegar er unnið að en hún þarf líka að ýta undir það að hin frjálsu félagasamtök og aðilar sem vinna í þessum málaflokki fái hvatningu. En eins og hv. þingmaður sem talaði á undan mér kom inn á getur þetta leitt til þess að farið verði inn í ákveðna miðstýringu sem gæti hugsanlega minnkað hvatana fyrir þessa frjálsu aðila. Ég tek heils hugar undir það en ég held að það sé eitthvað sem við munum skoða sérstaklega í félagsmálanefnd þegar málið verður þar til meðferðar.

Einnig er komið inn á þróunarsjóðinn og honum er væntanlega ætlað að vera hvati fyrir þessa aðila en þróun og nýsköpun eru auðvitað mjög mikilvæg atriði í þessum málaflokki. En jafnframt því að rannsóknir séu mjög öflugar og mikilvægar þarf að gera þær mjög reglulega þannig að hægt sé að átta sig á hver þróunin er í þessum málum frá einum tíma til annars, frá einu ári til annars, því að þetta umhverfi breytist í rauninni mjög hratt og breytist kannski með misjöfnum hætti milli byggðarlaga, milli landshluta, milli sveitarfélaga og jafnvel innan höfuðborgarsvæðisins.

Ég get líka tekið undir að nauðsynlegt er að efla eftirlit á vinnustöðum, og það er kannski það sem mesta umræðan hefur verið um, að ekki sé gengið á rétt þess fólks sem hingað kemur og er kannski ekki komið almennilega inn í lög og reglur varðandi ýmsa þætti hér. Maður þekkir dæmi þess að brotið hafi verið mjög gróflega á fólki en hins vegar finnst mér þó að viðhorfið sé að breytast og það sé orðin almenn samstaða hér á landi um að líða ekki slíkt. Ábendingar samfélagsins eru auðvitað mjög nauðsynlegar í þeim efnum.

Það er mjög mikilvægt að líta til þeirra landa sem eru mörgum árum og áratugum á undan okkur í þessari þróun og kannski ekki síst til Norðurlandanna. Ég held að þá sé ekki síst mikilvægt að spyrja hvað þau hafi gert rangt því að þau viðurkenna alveg að þau hafi gert margt rangt og vildu hafa farið öðruvísi að en raun ber vitni. Það er afar mikilvægt að fá þær upplýsingar líka til að við föllum ekki í sömu gryfju.

Að öðru leyti fagna ég þessari þingsályktunartillögu um leið og ég tek heils hugar undir það að hún verður að vera hvati fyrir þá aðila sem núna vinna mjög gott starf og hafa unnið mjög gott starf, aðila sem flokkast undir frjálsa aðila, eins og Alþjóðahús, Rauði krossinn og slíkir aðilar. Að sjálfsögðu veit ég líka að það má gera betur víða og þessi aðgerðaáætlun er vissulega stórt skref í þeim efnum.

[18:32]

Útbýting:

Ferðalán til fjarnema úr LÍN, 590. mál, fsp. MÁ, þskj. 912.

[18:32]

Ólöf Nordal (S):

Frú forseti. Hér er á ferðinni merkilegt mál frá hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra sem er tillaga til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda. Mér finnst góður bragur á því að hæstv. ráðherra skuli leggja þetta mál fyrir þingið vegna þess að það er ýmislegt í því sem er fróðlegt fyrir þingið að fjalla um og átta sig á hvað hæstv. félagsmálaráðherra hyggst fyrir í þessum málaflokki.

Það er auðvitað þekkt að innflytjendum hefur fjölgað gríðarlega á Íslandi á mjög skömmum tíma og við höfum rætt það áður á Alþingi hversu vel við höfum verið undirbúin á sumum sviðum og illa á öðrum til að taka á móti fólki svona skyndilega. Mér finnst rétt að taka fram strax í upphafi að það er mjög mikilvægt að gera greinarmun annars vegar á því fólki sem kemur hingað tímabundið til vinnu og fer væntanlega aftur til baka — og við erum þegar farin að sjá það núna að þeir starfsmenn sem komu hingað vegna ákveðinna verkefna eru að hverfa á braut og eins virðast gengismálin að einhverju leyti hafa áhrif á starfsmenn alla vega frá sumum löndum — og hins vegar því fólki sem kemur hingað til langs tíma.

Það sem mig langaði til að ræða hér er einkum tvennt. Í fyrsta lagi að íslensk tunga er rauður þráður í gegnum þessa framkvæmdaáætlun og meðferð íslenskunnar hjá þeim erlendu borgurum sem hér eru. Ég hef oft rætt stöðu íslenskunnar áður og ekki síst þegar kemur að innflytjendum sem hér búa. Ég er á þeirri skoðun að það sé algert grundvallaratriði að mikið sé lagt í íslenskukennsluna, það hefur verið gert að undanförnu og þess er skemmst að minnast að hæstv. menntamálaráðherra gaf verulega í hvað varðar fjármuni til íslenskukennslu.

Það er samt sem áður þannig að núna þegar slaknar svolítið á spennunni á vinnumarkaði kemur betur og betur í ljós að þeir sem ætla að búa hér þurfa helst að kunna íslensku. Ég gat ekki betur heyrt í fréttum í gær en að fjallað væri um það að útlendingar sem búa hér vilji í auknum mæli læra íslensku vegna þess að það er einn af samkeppnisþáttunum á íslenskum vinnumarkaði. Þegar meiri barátta verður hjá fólki á atvinnumarkaðnum kemur býsna vel í ljós að það að hafa lært íslensku skiptir verulegu máli fyrir þetta fólk og að það einangrist ekki í sínu lífi og við náum að aðlaga þessa nýju Íslendinga að okkar samfélagi og menningu. Ég held að við verðum alltaf að hafa það efst á blaði. Þess vegna finnst mér jákvætt að það er töluvert fjallað um þetta í framkvæmdaáætluninni. Ég get nefnt atriði er varða túlkaþjónustuna og eins auðvitað hið gríðarlega mikilvæga mál sem er íslenskunám fyrir fullorðna.

Ég tel líka gott að samráð sé mikið bæði við aðila vinnumarkaðarins og hagsmunaaðila, félagasamtök og slíka aðila sem hafa með þessi mál að gera. Ég trúi því að á vettvangi atvinnurekenda sé einnig mikill vilji og skilningur á því mikilvæga máli sem er að starfsmenn kunni íslensku því að við þurfum ekkert að ræða það hvers konar kostnaður það er að vera jafnvel með annað tungumál í fyrirtækjunum. Vegna þessa langar mig aðeins að nefna eitt atriði sem kemur fram í framkvæmdaáætluninni og það varðar það markmið að innflytjendur hafi aðgang að nauðsynlegum

upplýsingum um íslenskt stjórnkerfi og samfélag. Það kemur reyndar fram annars staðar líka að í þessu skyni er verið að leggja til að vefir og útgáfa verði á ensku og jafnvel móðurmáli viðkomandi sé um stóra hópa að ræða fyrir utan náttúrlega íslensku. Því vildi ég varpa því fram til umræðu, og líka fyrir hæstv. félagsmálaráðherra þegar hún heldur áfram að þróa þetta mál, að jafnvel þótt maður geri sér fulla grein fyrir því að menn verði að hafa aðgang að öllum nauðsynlegum upplýsingum og það sé kannski grundvallaratriði fyrir þá sem hingað koma að geta áttað sig á hvert eigi að leita með hin ýmsu mál, þá sé þetta samt einhvern veginn þannig að við séum fara út úr því aftur að vilja að íslenskan sé alltaf í fyrsta sæti og þetta sé frekar til að leysa úr einhverjum vanda en ekki að menn venjist á það að við séum alltaf með erlent tungumál og mikil áhersla sé lögð á það. Við vitum að stór hópur Pólverja býr á Íslandi og auðvitað sér þess merki að pólskan er farin að sjást víða og það er ekkert um það að segja í sjálfu sér. Þetta fólk talar ekkert endilega ensku, enda er ekki augljóst að enskan þurfi alltaf að vera annað tungumálið, ég er ekki að segja það heldur að í þessu vandasama verki gefi menn ekkert eftir varðandi tungumálið vegna þess að þegar menn búa á svona óskaplega litlu málsvæði þá er það svo mikilvægt og það verður aldrei of oft sagt hversu miklu máli það skiptir.

Einnig langar mig að fjalla um það sem reyndar hefur aðeins komið fram áður og það er samvinna við aðra aðila. Í því frumvarpi sem hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra er með í undirbúningi eru gríðarlega mörg atriði á ferðinni, þetta verður umfangsmikil löggjöf og það verður mjög fróðlegt að sjá hvernig því máli vindur fram hjá hæstv. ráðherra. Ég skil þetta svo að þarna sé verið að tvinna saman hluti frá ýmsum öðrum stöðum, stoppa í göt o.s.frv. En ég hef dálítinn áhuga á og kannski örlitlar áhyggjur af því hvernig við ætlum að huga að hinum svokallaða þriðja geira eða þeim sem hafa sinnt þessum málum úti í þjóðfélaginu. Ég vil endilega að það sé tryggt að aðkoma þeirra að málinu sé skýr og góð og við þurfum ekki að orðlengja það hversu merkilegt starf hefur verið unnið hjá Alþjóðahúsi svo dæmi sé tekið. Við getum nefnt fleiri aðila, við getum nefnt Rauða krossinn og fleiri. Ég vil gjarnan að menn horfi til þess þegar þetta frumvarp er í vinnslu í ráðuneytinu og eins vona ég að hv. félagsmálanefnd Alþingis horfi sérstaklega til þess, þegar hún fjallar um þessa þingsályktunartillögu, hvernig hnykkja megi á því að sem flestir geti komið að því að vinna þetta verk. Vegna þess að það hlýtur alltaf að vera best að sem flestir sem hlut eiga að máli taki þátt í verkefni eins og því að hjálpa innflytjendum að bæta stöðu sína. Að því hljótum við að stefna og ég hvet hæstv. ráðherra alveg sérstaklega í því efni.

Vegna þess hversu margþætt þessi starfsemi er og á vegum margra ráðuneyta, þetta eru ýmis verkefni, þá átta ég mig ekki alveg á forgangsröðuninni, hvort það er ákveðin forgangsröðun í einstökum málum. Maður sér að það eru einhver ártöl nefnd en það er dálítið vont að átta sig alveg á því, en væri fróðlegt að heyra hvaða mál umfram önnur ráðherra leggur mesta áherslu á og svo væri auðvitað fróðlegt að vita hver hæstv. ráðherra telur að kostnaðurinn af þessu verði. Það er nauðsynlegt fyrir okkur að vita hver hann er og jafnvel hvernig hann skiptist en ég veit að gert er ráð fyrir þessum kostnaði á næstunni. Það er alveg skýr stefna hjá ríkisstjórninni að vinna þessi mál vel en engu að síður væri dálítið fróðlegt að heyra þetta, sérstaklega með tilliti til forgangsröðunarinnar sem ég nefndi hér. Og ég vil þá aftur nefna að í mínum huga hlýtur íslensk tunga að vera gríðarlega mikið forgangsatriði og að fólk sem hingað kemur falli inn í samfélagið þannig að það geti notið þess að búa hérna og við getum talað við það og það geti verið hluti af okkar samfélagi.

[18:42]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég fagna því eins og aðrir að fyrir þingið er komin þingsályktunartillaga um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda. Ég fagna því að hún sé ekki bara stjórnarmál heldur einnig rædd utan þings. Þetta er mál sem fær þinglega meðferð, fer inn í nefnd og þar gefst tækifæri til þess að ræða við hagsmunaaðila sem vinna að innflytjendamálum, leita umsagna og kalla í viðtöl. Ég á von á því, eins og umræðan hefur verið og miðað við hve margir eru á mælendaskrá, að umræðan verði lífleg í félags- og tryggingamálanefnd. Við munum vinna að endurbótum á þessari áætlun eftir því sem þörf þykir.

Það er grundvallaratriði að við vinnum út frá þeim markmiðum sem þarna eru nefnd, þ.e. mannréttindum, jafnrétti, umburðarlyndi, einstaklingsfrelsi og samstöðu. Þau atriði verður öll að hafa í huga þegar við vinnum með innflytjendur. Við höfum mörg hver, flest sjálfsagt, dvalið um skemmri eða lengri tíma erlendis og notið þjónustu annarra landa. Oft hefur okkur þótt sú þjónusta sjálfsögð hvort sem það hefur verið á Norðurlöndum eða annars staðar. Við viljum með sama hætti taka á móti því fólki sem kemur hingað hvort sem er til lengri eða skemmri tíma, til vinnu, náms eða búsetu. Við viljum að það njóti sambærilegra lífskjara og Íslendingar og að þess sé gætt að farið sé með innflytjendur og þá sem hingað koma til starfa eða búsetu eins og Íslendinga á allan hátt.

Á þessu hefur verið svolítill misbrestur. Það er mikilvægt að þessi þingsályktunartillaga og öll sú vinna sem fer fram í málefnum innflytjenda leiði til umbóta frá því sem verið hefur á undanförnum árum. Mikill fjöldi hefur komið til starfa og við reyndumst ekki nógu vel undir það búin að taka við öllum þeim hópi.

Ég ætla í sjálfu sér ekki að fara yfir þessa þingsályktunartillögu eða einstök atriði hennar. Ég fæ tækifæri til þess í félags- og tryggingamálanefnd. En mig langar samt að ræða einn mikilvægan þátt vegna þess að mér finnst hafa gætt þess misskilnings í umfjölluninni hingað til að það sé ákveðin miðstýringarárátta í þeim hugmyndum sem hér koma fram. Það er rétt að ávallt þarf að gæta að því hvaða hlutverki ríkið gegnir í slíkum málum og að hve miklu leyti sveitarfélögin sinna verkefnum eða aðrir aðilar, þriðji geirinn, eins og það er kallað í þessari þingsályktunartillögu, sem vinnur sjálfstætt að eigin frumkvæði að málaflokknum.

Ég held að allir geri sér grein fyrir því að málefni innflytjenda verða ekki leyst af ríkinu. Þar þurfa allir að koma að. Skólarnir, leikskóli, grunnskóli og framhaldsskóli, hvort sem þeir heyra undir sveitarfélög eða ríki. Við getum talað um félög sem hafa gegnt gríðarlega miklu hlutverki og hafa

mikla reynslu eins og Rauða krossinn. Við getum nefnt gott frumkvæði og mikla vinnu einkafyrirtækis á borð við Alþjóðahúsið og svo mætti áfram telja.

Það hefur verið mjög ánægjulegt að sjá með hvaða hætti menn hafa fundið ný og góð úrræði. Menn hafa tekið upp samstarf jafnvel foreldrahópa eða einstaklinga í samfélögunum sem hafa bókstaflega tekið að sér að bjóða fólk velkomið í samfélagið, leiða það til starfa í íþróttahreyfingunni o.s.frv.

Eftir sem áður held ég að óhjákvæmilegt sé að þeim hluta sem ríkið ætlar að halda utan um verði sinnt með formlegum hætti. Til eru eldri ályktanir um Fjölmenningarsetur og um þær er fjallað í þessu máli sem eðlilegt er, m.a. í kafla á blaðsíðu 10 í þingsályktunartillögunni þar sem fjallað er um Fjölmenningarsetur sem sé byggt á grundvelli ályktunar frá Alþingi frá árinu 2000. Gert er ráð fyrir að tryggja að menn eigi aðgang að upplýsingum og geti safnað upplýsingum frá stofnunum, aðilum og fyrirtækjum sem vinna á sviðinu, kannski undir einn vef. Fjölmenningarsetrið mundi sinna upplýsingamiðlun til einstaklinga og sjái um samræmingu og ráðgjöf.

Það þýðir ekki að þeir eigi að veita ráðgjöfina heldur haldi utan um verkefnin og sjái til þess að þeim sé sinnt. Ég held að það sé of áhættusamt að treysta á að ólík fyrirtæki, einstaklingar og aðrir geri þetta. Það mun örugglega leiða til þess að enginn, og ekki er ráðuneytið burðugt til þess, héldi utan um, stoppaði í götin og tryggði jafnræði eða að fylgdi málum vel eftir.

Það er engin tilviljun að Fjölmenningarsetrið er staðsett á Vestfjörðum. Það er aðeins eitt Fjölmenningarsetur þótt hér hafi menn talað um slík setur í fleirtölu. Það er bara eitt Fjölmenningarsetur og eru engin áform um að setja á stofn fleiri þótt hugsanlega gætu verið tengiliðir úti á landi, eins og er á Austfjörðum, sem er raunar aðili að Fjölmenningarsetrinu en staðsettur annars staðar. Þar er um að ræða störf án staðsetningar. En í raun er eitt setur sem hefur þetta hlutverk. Ég held að það sé mjög mikilvægt að það fái að halda þeim sessi. Í því felst ekki að fela slíkri stofnun að sjá um sjálf verkefnin heldur er þriðji geirinn mjög mikilvægur. Allt það starf sem þar hefur unnist og sú gerjun sem þar hefur átt sér stað, eins og kom fram hjá hv. þm. Ólöfu Nordal, á einmitt að lyfta þessum geira og hjálpa til þess að taka frumkvæði og sinna verkum sínum. Til þess er Fjölmenningarsetrið mjög mikilvægt.

Auðvitað hafa ýmsir farið af stað og viljað eigna sér þetta hlutverk. Það hefur verið ákveðin togstreita, ég ætla bara að viðurkenna það, á milli Fjölmenningarsetursins og Alþjóðahússins sem þarf auðvitað að eyða. Mér finnst því eytt hér með þingsályktunartillögunni sem í engu skerðir mikilvægi hvors fyrir sig.

Einnig hafa komið upp hefðbundnar umræður um að Fjölmenningarsetrið sé statt á Vestfjörðum og sé ekki eins aðgengilegt fyrir alla. En það ýtir undir hlutverkið sem við erum að tala um að Fjölmenningarsetrið sinni. Það á ekki að vera í miðjunni eða að þangað eigi allir að koma og hitta fólk. Það eru aðrir sem sjá um það. Þetta er samræmingaraðilinn sá sem sér um upplýsingamiðlun og þar af leiðandi á þetta vel heima hvar sem er. Og eins og ég sagði áðan er eðlilegast að þetta sé statt á því svæði sem hefur haft innflytjendur til áratuga. Þar er mikil reynsla af slíkum málum og þar vita menn nákvæmlega hvernig á að skipa málum þótt ekki megi gera lítið úr því að einnig þarf að sækja reynslu frá útlöndum.

Ég fagna þessari tillögu og ætla að sinni ekki að fara dýpra í einstök atriði en þetta. Ég fagna því að þetta kemur þessa leiðina af því að þá hafa allir möguleika á að koma með athugasemdir og ábendingar til félags- og tryggingamálanefndar og óska eftir viðtali. Við getum með þeim hætti unnið áfram og bætt þessa áætlun. Þessu fylgir langur minnislisti og eflaust er margt sem þarf að bæta við. En við skulum hafa í huga að hversu vel sem ríkið sinnir þessu þá verður þjónustan sem sveitarfélögin veita, ýmis frjáls félög, smærri fyrirtæki og verkalýðsfélög, sem hafa gegnt gríðarlega miklu hlutverki, algjörlega ómissandi fyrir innflytjendur.

[18:50]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er fagnaðarefni að hæstv. ríkisstjórn skuli hafa lagt fram þingsályktun og þingmál um málefni innflytjenda þar sem reynt er að nálgast þessi viðfangsefni skipulega og á þann veg að innflytjendur geti aðlagast íslensku samfélagi og orðið okkur sem hér búum fyrir til sem mest gagns og við þeim.

Hún er að vísu nokkuð óvenjuleg þessi tillaga. Í henni er ekki mjög nákvæm útlistun á því sem gera á heldur er á henni stikkorðastíll og ljóst að nokkuð er óunnið í því að skýra betur þær línur sem ríkisstjórnin hyggst leggja í þessum málum. Þó má segja að þessi samsetning á stikkorðum í ályktuninni sé leiðarvísir um það hvert skuli haldið þótt innihaldið sé að nokkru leyti ekki alveg skýrt.

Ég held virðulegi forseti, að það sé eðlilegt að nálgast þessi viðfangsefni eins og menn hafa ákveðið að gera, þ.e. út frá því að við gengum í Evrópska efnahagssvæðið fyrir 14 árum. Þá var tekin um það pólitísk ákvörðun, ekki bara hér á landi heldur í öllum þeim ríkjum sem eru aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu, að hætta að miða svæði þjóða við ríki heldur við efnahagssvæðið allt. Með öðrum orðum var hin pólitíska ákvörðun sú að hætta að gera greinarmun á þeim sem búa í tilteknu landi eftir uppruna og þjóðerni.

Ákveðið var að líta á alla sem búa á tilteknu landsvæði sem íbúa þess en ekki sem innlenda og útlendinga. Kjarninn í þeirri pólitísku ákvörðun er einmitt sá að hætta að aðgreina menn eftir þjóðerni, hætta að mismuna mönnum eftir uppruna þannig að menn hafi allir sama rétt og beri sömu skyldur sem starfa í sama þjóðfélagi. Það er hinn pólitíski veruleiki, hin pólitíska ákvörðun sem var tekin á sínum tíma. Það er eins gott að menn átti sig á því að þetta er sú stefna sem menn hafa markað. Þetta er sú stefna sem ég hygg að allir stjórnmálaflokkar fylgi.

Ég veit ekki til þess að nokkur stjórnmálaflokkur hafi þá stefnu að segja upp samningnum um Evrópska efnahagssvæðið og ganga úr Evrópska efnahagssvæðinu. Þá afstöðu yrðu menn að hafa ef menn vildu ekki lengur samþykkja hina pólitísku stefnu sem felst í frjálsri för launþega um allt hið Evrópska efnahagssvæði. Þannig hljótum við að grundvalla alla stefnu okkar í málefnum útlendinga einmitt á þessari pólitísku niðurstöðu.

Sumir hafa þá afstöðu og áhuga á að Íslendingar eigi að gera meira en að vera aðilar að hinu Evrópska efnahagssvæði og eigi líka að ganga í Evrópusambandið eða íhuga hvort ekki sé rétt að sækja um aðild. Þeir sem hafa þá afstöðu hljóta að gera sér grein fyrir því að þar með væru þeir að festa enn frekar í sessi grundvallarþáttinn, þ.e. hina frjálsu för launþega um allt Evrópska efnahagssvæðið. Þá gengur ekki að búa til aðgreiningu á íbúum lands eftir þjóðernisuppruna, að meðhöndla þá með öðrum hætti gagnvart tryggingakerfi eða landamæraeftirliti og öðru slíku. Menn hafa ákveðið að um alla íbúa svæðisins gildi sömu reglur og þeir hafi sömu réttindi og sömu skyldur. Það hlýtur að vera grundvallaratriðið í framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, að byggja á þessu.

Það er ástæða til að rifja þetta upp, m.a. vegna þess hversu oft fjölmiðlaumræða um málefni útlendinga er óstöðug og sveiflukennd. Nýlega var mikil umræða í fjölmiðlum um málefni Pólverja. Mér fannst að mörgu leyti sem fjölmiðlarnir misstu sig í þeirri umræðu. Þar kom einhvers staðar fullyrðing um að einstaklingur í frétt væri talinn glæpamaður. Undir eins komu kröfur fram og málflutningur í fjölmiðlum um að þessi einstaklingur ætti að fara úr úr landi. Af hverju er ekki búið að reka manninn út landi? var spurt.

En þegar að er gáð eru málsatvik þannig að hann hafði aldrei verið dæmdur fyrir glæp. Hann hafði ekki einu sinni verið ákærður fyrir glæp. Ef við hættum nú að hugsa um einstaklinginn sem Pólverja heldur sem Íslending og spyrjum: Hverjum dettur í hug á Íslandi að handtaka mann af því að einhver segir að hann sé glæpamaður? Engum. Auðvitað dettur engum það í hug. Ég held að íslenskir fjölmiðlar, sem fjölluðu svona mikið um þetta mál, mættu hugleiða hvernig þeir setja fram fréttir sínar í ljósi þessarar umræðu.

Útlendingar hér á landi eiga sama rétt og Íslendingar. Þeir bera sömu skyldur. Það er kjarni málsins. Þess vegna gerum við ekki svo fáránlegar kröfur að ætlast til þess af lögregluyfirvöldum að þau handtaki mann sem er hvorki dæmdur né ákærður.

Ég held að grundvallaratriði í allri stefnu í málefnum útlendinga sé að leggja sig fram um að þeir læri íslensku. Það er lykillinn að því að þeir komist inn í íslenskt samfélag á þeim forsendum sem þjóðin hefur búið til. Þannig geta þeir skilið siði, hefðir og venjur og tileinkað sér, og lagt fram sína siði og sínar venjur og útskýrt fyrir þeim sem tala málið. Tungumálið er lykillinn að stefnu okkar í málefnum útlendinga. Ég vil gera nokkuð ríkar kröfur til þess að útlendingar læri íslensku. Það þýðir líka að það verður að gera ríkar kröfur til ríkis og sveitarfélaga, að bjóða upp á möguleika fyrir útlendinga á að læra íslensku. Það fer saman.

Ég held að það sé númer eitt, gagnvart þeim sem vilja búa og starfa um lengri eða skemmri tíma, að gera þá kröfu til þeirra að þeir læri íslensku fljótt og vel. Ég held að það sé lykilatriði. Ég er að sumu leyti dálítið íhaldssamur í þessum efnum. Það fer óskaplega í taugarnar á mér að koma á veitingahús, á hótel eða á mannamót og þurfa að tala útlensku við þann sem afgreiðir mig. Mér finnst það ekki rétt. Mér finnst ég eiga rétt á að geta talað mitt tungumál á öllum helstu stöðum.

Þótt ég sé ekki með þessu að amast á neinn hátt við þeim ágætu útlendingum sem þjónað hafa mér á ýmsum stöðum að þá verð ég bara að segja: Ég vil að þeir læri íslensku og tali hana í starfi sínu. Ég held að það sé eðlileg krafa. Ég held að útlendingar sjálfir séu sammála því að svona eigi að gera, að það eigi að leggja áherslu á tungumálið. Það er lykillinn að því að ná fram aðlögun þeirra að íslensku samfélagi og samþættingu þess samfélags við menningu þeirra og siði eftir atvikum. Auðvitað er þetta eins og annað í mannlegum samskiptum, gagnkvæmt og gagnvirkt, virðulegi forseti.

[19:01]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég vil enn og aftur fagna þessari þingsályktunartillögu um framkvæmdaáætlun varðandi innflytjendur. Ég fagna jafnframt starfsemi Fjölmenningarsetursins á Ísafirði og Alþjóðahúsinu í Reykjavík og ýmsu sem þessar stofnanir, ef stofnanir skulu kallast, hafa verið að gera. Þær eru á réttri braut. Það eru góð verk sem þeir vinna.

Útgáfa á bæklingum til innflytjenda er auðvitað spor í rétta átt og kynnir rétt þeirra og skyldur. Þróunarfélag innflytjenda er af því góða en það er auðvitað ýmislegt sem betur má fara. Við horfum upp á að börn innflytjenda eiga oft undir högg að sækja. Börn af annarri kynslóð, jafnvel þriðju kynslóð innflytjenda, lenda í því í skólakerfinu og í lífinu að verða fórnarlömb eineltis og í sumum tilfellum lenda þau í því að verða gerendur sem er kannski ekkert skárra nema síður sé. Það er auðvitað eitthvað sem við þurfum að koma í veg fyrir að gerist. Við þurfum að leggja áherslu á að aðlaga innflytjendur að íslensku samfélagi og, eins og komið hefur fram í þessari umræðu, setja þurfi meiri peninga í íslenskukennslu. Skólakerfið þarf líka að geta tekið á móti þessu fólki. Við í Frjálslynda flokknum lentum í því í síðustu kosningabaráttu fyrir ári síðan að tala um innflytjendamál. Það fór bersýnilega mjög í taugarnar á fólki í öðrum stjórnmálaflokkum á Íslandi að við skyldum voga okkur það. Við lögðum það til að fresta frjálsri för Búlgara og Rúmena til Íslands. Við lögðum til að settir yrðu meiri peningar í íslenskukennslu fyrir útlendinga, fyrir innflytjendur, og fengum bágt fyrir. En strax eftir kosningar tók ríkisstjórnin sig til og frestaði för Búlgara og Rúmena inn í landið okkar og setti 100 millj. í íslenskukennslu fyrir innflytjendur. Þetta var auðvitað ágætt svo langt sem það náði. Ég veit ekki hvsort 100 millj. kr. duga en ég held að féð hefði þurft að vera meira. Það þarf að gera meiri kröfur til atvinnurekenda, til verkalýðsfélaganna og til ríkis og sveitarfélaga sem hafa verulegar tekjur af innflytjendum. Sveitarfélögin hafa útsvarstekjur, ríkissjóður hefur tekjuskatt og atvinnurekendur reyna að bjarga rekstrinum með því að fá erlent vinnuafl. Þeir fá ekki vinnuafl á Íslandi og hafa þurft á innflytjendum að halda, bæði tímabundið og eins fólki sem vill setjast hér að. Verkalýðsfélögin hafa svo félagsgjöld af innflytjendum.

Það væri ekkert óeðlilegt að sú krafa væri gerð til vinnumarkaðarins og ríkis og sveitarfélaga að þau stæðu betur að því að aðlaga fólk, sem vill setjast hér að sérstaklega, að íslensku samfélagi. Það er kannski öðruvísi þegar fólk kemur hingað til að dveljast í stuttan tíma, í þrjá mánuði, sex mánuði eða eitthvað þess háttar. Það er ljóst að ríkið getur ekki

sett lög um að innflytjendur skili læknisvottorði eða sakavottorði um leið og þeir koma inn í landið en atvinnurekendur gætu hugsanlega gert þá kröfu. Sú krafa er auðvitað gerð á bæði Íslendinga og útlendinga sem vinna í matvælavinnslu, hvort sem það er í fiskvinnslu eða í kjötvinnslu, að þeir sýni læknisvottorð en erfiðara er að krefja þá um sakavottorð.

Þegar frjálst flæði byrjaði 1. maí 2006 þá segja atvinnurekendur mér margir hverjir að fólkið hafi breyst, að hingað hafi komið öðruvísi fólk eftir 1. maí en fólkið sem flutti til Íslands fyrir þann tíma. Þrátt fyrir að menn hafi haft passlega mikið álit á þessum svokölluðu atvinnumiðlunum þá voru atvinnurekendur að leita eftir samviskusömu fólki, duglegu fólki sem vildi vinna mikið. Eftir 1. maí 2006 breyttist þetta að töluverðum hluta. Þá fór að koma meira af fólki sem ekki var búið að fara í gegnum síu eins og það gerir hjá atvinnumiðlununum og þar af leiðandi var misjafn sauður í mörgu fé. Þetta var dálítið neyðarlegt en menn fögnuðu því að hér væri komið frjálst flæði og Íslendingar gætu farið út um allan heim og unnið. Það er auðvitað alveg rétt. En hverjir fóru og hverjir gátu nýtt sér þetta? Það var yfirleitt fólk með mikla menntun, jafnvel sérþekkingu á ákveðnum sviðum. Það hafði góða möguleika á að vinna á Evrópska efnahagssvæðinu. Láglaunafólkið á Íslandi, þ.e. verkamenn og jafnvel iðnaðarmenn, fékk mikla samkeppni frá því fólki sem kom inn í landið til að finna betri lífskjör en það hafði í sínu heimalandi, það er ekkert óeðlilegt. Það er með fólkið eins og þorskinn, það fer þar sem ætið er og lifibrauðið er betra, passlegur hiti og fæða. Sumir félagar mínir í þinginu segja að ég geti ekki haldið ræðu nema að koma þorskinum að. Það er auðvitað rangt. Ég get það alveg en stundum leyfir maður sér að koma honum að svona óvænt. Þetta eru auðvitað neikvæðir fylgikvillar þessarar nauðsynjar. Við þurfum nauðsynlega á innflytjendum að halda víða í samfélaginu. Við getum ekki mannað sum störf með Íslendingum. Þess vegna er það dýrmætt fyrir okkur að fá þetta fólk inn í landið til að manna fiskvinnslur og ýmis fyrirtæki.

Aðild að Evrópska efnahagssvæðinu auðveldar för allra þeirra sem búa á Evrópska efnahagssvæðinu. En við þurfum kannski að hafa meiri áhyggjur af nýjum löndum sem gerast aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu. Ég óttast satt að segja meira þegar þjóðir eins og Tyrkir eru orðnar aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu þar sem mjög ólík menning og trúarbrögð eru. Ég er ekki bara að tala um það af fenginni reynslu frá frændþjóðum okkar á Norðurlöndunum og Þýskalandi og víðar. Þar hafa vandamálin fyrst byrjað þegar fólk sem er með mjög ólík trúarbrögð og ólíka menningu flyst þangað.

Það er fagnaðarefni að fá þessa framkvæmdaáætlun frá félags- og tryggingamálaráðherra og ég vona að þetta verði til þess að færa okkur fram á við og gera betur í þessum málum heldur en við höfum gert. Ég vona jafnframt að við náum að koma í veg fyrir ýmis vandamál sem þessu gætu fylgt.

[19:11]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmann á hefðbundin ávörp úr ræðustóli Alþingis.

[19:11]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að það skuli vera komin fram sú tillaga sem hér ræðir um til þingsályktunar og tel að hér sé mun betur að verki staðið hjá hæstv. félagsmálaráðherra en gert var í tíð fyrri ríkisstjórnar. Þar voru menn að pukrast með þetta og málið var ekki lagt fyrir þingið. Ég tel þetta vera miklu betra verklag eins og hér er staðið að málum.

Ég get tekið undir með hv. þm. Paul Nikolov að það er gott að þessi þingsályktunartillaga skuli vera komin fram. Það er þó þannig að hér eru beinin sett fram en kjötið vantar. Það er það sem væntanlega á eftir að sjá dagsins ljós.

Ég tek undir varnaðarorð hv. þm. Erlu Óskar Ásgeirsdóttur varðandi efasemdir hennar um ríkisvæðinguna. Ég vil ræða það sem sett er fram í þingsályktunartillögunni, þ.e. í 1. lið um verkefni stjórnvalda. Þar segir að betur verði tekið á móti erlendu fólki sem flyst til landsins og því auðveldað að vera virkir þátttakendur í íslensku samfélagi. Síðan kemur að því að rækta menningu síns hóps. Það sem mér finnst skipta mestu máli er að við aðstoðum þá sem hingað flytja við að aðlagast því samfélagi sem það er flutt til, að fólk fái virkan stuðning við að læra tungumálið, fái virkan stuðning og möguleika á því að afla sér þekkingar á samfélagi, lögum, sögu og menningu þjóðarinnar. Það er grundvallaratriði að við höfum þá möguleika að takmarka aðkomu útlendinga við það sem þjóðfélagið og velferðarkerfið geta ráðið við. Í samningi um Evrópska efnahagssvæðið eru ákvæði um slíka takmörkun.

Skylda ríkisstjórnar er við þá sem í landinu búa og það er skylda ríkisstjórnarinnar að gæta þess að allir búi við sömu kjör, sömu lög, sama rétt og njóti þeirrar velferðar sem við teljum og viljum skapa fólkinu í landinu. Við frjálslynd höfum haft uppi ýmis varnaðarorð. Við höfum bent á vandamál vegna félagslegra undirboða. Við höfum bent á vandamál sem hafa komið til vegna þess að það hefur verið svo stríður fólksstraumur að velferðarkerfið hefur hreint og satt ekki staðið undir því sem þurfti að gera. Út úr þessu hefur verið snúið og stundum er heppilegra að vísa til annarra tíma þegar verið er að fjalla um mál sem mörgum er lagið að snúa út úr.

Mikill fólksstraumur úr einum stað til annars skapar ákveðin vandamál. Þess vegna vil ég, með leyfi virðulegs forseta, vísa í ræðu sem haldin var af þáverandi borgarstjóra í Reykjavík, dr. Gunnari Thoroddsen, þann 18. ágúst árið 1949, en hann var einn merkasti stjórnmálamaður síðustu aldar. Þar var að ræða mikinn fólksstraum af landsbyggðinni til höfuðborgarsvæðisins. Í ræðunni segir dr. Gunnar m.a., með leyfi forseta:

„Hinn mikli vöxtur Reykjavíkur að íbúatölu er ekki að óskum okkar Reykvíkinga. Við finnum glöggt þá örðugleika sem hið óeðlilega aðstreymi leggur okkur á herðar. Það skapar okkur gríðarlegan kostnað. Við þurfum þess vegna að leggja fleiri götur, byggja fleiri skóla og fleiri íbúðir. Mannvirki okkar, vatnsveita, raforkuver, hitaveita, höfn verða of lítil fyrr en varða mundi ef fjölgunin væri róleg og eðlileg. Þjóðhagslega er þessi þróun ekki æskileg.“

Dr. Gunnar Thoroddsen var einn gleggsti stjórnmálamaður síns tíma og hann greindi í þeirri ræðu sem ég hér

vísa til þau fjölmörgu vandamál sem skapast vegna þess að fólksstraumur verður örari en auðvelt er að ráða við. Á þeim tíma, eins og kemur fram í tilvitnaðri ræðu dr. Gunnars Thoroddsens, gerðu menn sér grein fyrir og töluðu um þann vanda sem mikill fólksstraumur veldur. Hins vegar hefur borið á að talsmenn fjölmenningarinnar hafi viljað viðurkenna þau vandamál sem hljóta alltaf að koma upp þegar mikill fjöldi fólks flyst af einum stað á annan til lengri dvalar. Að sjálfsögðu eru það sambærileg vandamál og dr. Gunnar benti á í ræðu sinni. Það er við þeim vandamálum sem við þurfum að bregðast og stjórnendur þjóðfélags bera ábyrgð gagnvart þeim sem undir þá heyra. Þeir bera ábyrgð á því að allir sem hér dvelja njóti mannréttinda og félagslegs atlætis. Þess vegna taldi ég og tel að íslensk stjórnvöld hefðu átt að grípa til ráðstafana á sínum tíma til að takmarka aðstreymi og gæta þess íslenska velferðarkerfið gæti ráðið við þann fólksstraum sem um væri að ræða.

Það var vandamál að útvega fólki kennitölur, að börn þeirra innflytjenda sem hingað komu til lengri dvalar gætu fengið skólavist eða eðlilega þjónustu. Við frjálslynd bentum á þau undirboð sem tíðkuðust og við bentum á þær aðstæður sem margir byggju við sem væru hreinlega ekki mannsæmandi. Við héldum því líka fram að það væri spurning um hvort til væri nægjanlega góð skráning á því hve mikill fjöldi væri í landinu.

Nú hefur komið í ljós, og var frétt um það í *Fréttablaðinu* fyrir nokkrum dögum, að þetta hefur allt reynst rétt. Það liggur fyrir að Vinnumálastofnun skráir nú fólk sem óvíst er hvort er búið að vera hér um lengri eða skemmri tíma en skráningin á sér stað núna. En ég verð að segja það hæstv. félagsmálaráðherra til hróss að ég hygg að það sé m.a. vegna þess að hún hefur beitt sér í þessu máli og viljað taka á málum af röggsemi að það komi ekki til þeirra vandamála sem ég hef rakið og sem vissulega var gagnrýnisvert. Það er ekki ásættanlegt að við búum ekki öllum þeim sem hér eiga rétt til veru mannsæmandi aðstæður í þessu velferðarþjóðfélagi okkar.

Ég tel að það skipti gríðarlega miklu máli að við tökum vel á móti því fólki sem hingað kemur, leitar sér lífshamingju og vill gerast nýtir þjóðfélagsborgarar í okkar samfélagi. Það hefur til þess fullan rétt en við eigum ávallt að fara varlega og gæta þess að það séu þeir sem vilja verða nýtir þjóðfélagsþegnar en ekki fólk sem getur verið ógn við það samfélag sem við búum í. Það verður að bregðast við því og hugsanlega hefur ekki verið gætt nægjanlega að málum þar. Ég vil að höfuðáhersla sé lögð á tungumálakennslu í sambandi við framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda. Lykillinn að því að þeir sem hingað flytja og dvelja í lengri tíma, geti notið þeirra samfélagslegu möguleika og úrræða sem við viljum að allt fólk hér í landi geti notið, er að þeir hafi góða þekkingu á íslenskri tungu. Það er lykillinn að því að önnur kynslóð og þriðja kynslóð innflytjenda aðlagist með sem bestum hætti. Það er líka lykillinn að því að þeir sem hingað flytjast hingað og ætla sér að búa hér hafi virka og nauðsynlega þekkingu á samfélaginu, á lögum samfélagsins, siðum þess og menningu. Það eru þessi atriði sem eru grundvallaratriði í sambandi við eðlilega og nauðsynlega aðlögun að samfélaginu. Það eru tunga, lög, menning og siðir sem við þurfum að leggja áherslu á. Að sjálfsögðu eigum við ekki að þvinga einn eða neinn en það eru mikilvæg atriði til þess að aðlögun og velmegun þessa hóps sem hingað kemur geti nýst og verið sem best og sem fyrst.

[19:21]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér hefur þótt athyglisvert að hlýða hér á þrjá þingmenn Frjálslynda flokksins flytja mál sitt. Mér fannst vera samhljómur í máli Grétars Mars Jónssonar hv. þingmanns og Kristins H. Gunnarssonar en mér fannst að það mætti greina annan tón hjá hv. þm. Jóni Magnússyni.

Það sem ég tók eftir í ræðu hv. þingmanns var að stjórnvöld verði að huga mjög að því fólki sem samfélaginu gæti staðið ógn af, þ.e. að stjórnvöld hafi ekki brugðist nægilega við slíku fólki sem hugsanlega kann að stafa einhver ógn af, ef ég skildi hv. þingmann rétt. Mig langar að kalla aðeins eftir því til hvaða aðgerða stjórnvöld gætu gripið og hvers konar fólk er verið að ræða hér um svona til að fá meira kjöt á beinin og átta mig betur á umræðunni.

Hv. þingmaður lagði líka ríka áherslu á það að stjórnvöld leggðu mikið upp úr því að útlendingar lærðu málið, siði, kynntust lögum, menningu og siðum mjög vel. En mér fannst ekki koma alveg vel nægilega fram hvernig ætti að bregðast við því ef viðkomandi vill ekki kynna sér þessa siði o.s.frv. Það er ekki erfitt að koma hér og setja fram svona sjónarmið en það er afar mikilvægt að fylgja því eftir og reyna að gera grein fyrir því til hvaða aðferða er hægt að grípa. Ég held að það væri til þess að dýpka og fylla þessa umræðu ef hv. þingmaður væri tilbúinn til þess að benda á slíkar aðgerðir. (Forseti hringir.)

[19:23]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er engin góður karlakór þar sem allir syngja í sömu tóntegund. Menn verða bæði að syngja í dúr og moll að sjálfsögðu. Og það er nú einu sinni þannig að — (Gripið fram í.) þeim mun betri, þeim mun betri og þú ert velkominn í karlakórinn, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon.

Varðandi það sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson var að vísa til þá get ég ekki greint að það sé meiningarmunur um þau helstu áhersluatriði sem um er að ræða. Við erum sammála um það að við viljum skapa almenna velferð fyrir þá sem hingað koma.

Þegar hv. þm. Lúðvík Bergvinsson spyr, hvað ef þeir sem hingað koma vilja ekki taka þeirri íslenskukennslu eða kennslu í samfélagsfræðum sem ég var að vísa til, þá vék ég einmitt að því í ræðu minni og ef hv. þingmaður hefði hlustað grannt eftir þá hefði hann heyrt það sem ég sagði, að sjálfsögðu viljum við ekki neyða neinn. Fólk verður að ráða sér sjálft. Við viljum ekki neyða ákveðnum hlutum upp á fólk. Það er nú frekar í anda þeirrar hugmyndafræði sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson aðhyllist en þeirrar sem lýtur að viðhorfum frjálslyndra manna í samfélagi. Að sjálfsögðu neyðum við engan til einhverra slíkra hluta. Fólk verður að ráða sér sjálft. Það verður að taka því hvort það vill nýta sér þá þjónustu sem ég tel að við ættum sem samfélag að bjóða útlendingum upp á.

Varðandi seinna atriðið sem hv. þingmaður vék að, þ.e. hvað stjórnvöld geti gert varðandi komur hópa til landsins sem talið er æskilegt að takmarka. Hvernig brugðust stjórnvöld við hópi vélhjólamanna sem ætlaði að koma til landsins? Þau brugðust einfaldlega þannig við að hópnum var ekki hleypt inn í landið. (Forseti hringir.) Úrræðin eru því fyrir hendi og svo ég vísi aftur í dr. Gunnar Thoroddsen, í lokaorð hans í áramótaávarpi: Vilji er allt sem þarf.

[19:25]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í fyrirspurn minni var ég kannski ekki endilega að vísa til hópa en hv. þingmaður talaði um að hingað kæmi fólk sem samfélaginu kynni að stafa ógn af og það gæti bæði verið um hópa eða einstaklinga að ræða. Ef svo er þá þarf vissulega að fara fram ákveðin vinna áður, til að greina hvers konar fólk er um að ræða eða hvaða hættur steðja að samfélaginu vegna komu þess. Slík vinna vissulega þarf þá að fara fram og það væri gott að það kæmi fram.

Hv. þingmaður vitnaði í ræðu sinni talsvert í dr. Gunnar Thoroddsen, fyrrverandi forsætisráðherra og borgarstjóra, og benti réttilega á að það er alveg ljóst að þegar fólk færir sig á milli staða hefur það vissulega áhrif, frjáls för fólks gerir það, hefur kostnað í för með sér o.s.frv., um það er ekki deilt.

Spurningin er kannski miklu frekar sú hvernig eigi að bregðast við. Ef þetta er vandamál sem á að reyna að komast hjá hvort þá sé verið að tala um að hefta frjálsa för fólks eða hvernig viðbrögð er verið að tala um. Það er kannski það sem mér finnst skipta máli að komi fram í þessari umræðu.

Hv. þingmaður setur fram sín sjónarmið og talar um það sé óheppilegt að allar raddir í kórnum séu eins, allir hafi sömu raddirnar. En það var hins vegar að heyra hér áðan að að minnsta kosti tveir fyrstu meðlimir kórsins tjáðu sig á svipaðan og sambærilegan hátt.

[19:27]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég leyfði mér að vísa í ræðu dr. Gunnars Thoroddsens heitins vegna þess að hann var borgarstjóri í Reykjavík á helstu umbrotatímum í íslensku samfélagi þegar um var að ræða eina mestu byggðaröskun í íslensku samfélagi.

Það er oft gott að rifa hlutina út úr því samhengi sem þeir eru í í raunveruleikanum í dag og átta sig á því hvað sagan getur kennt okkur. Þess vegna vísaði ég til og benti á að það eru sömu sjónarmið og röksemdir sem dr. Gunnar Thoroddsen benti á á sínum tíma fyrir 59 árum. Þau eiga með sama hætti, að breyttu breytanda, við í dag nema nú er um að ræða innflytjendur en þá var um að ræða fólk sem streymdi af landsbyggðinni til höfuðborgarinnar. Þar með skapast ákveðin vandamál en það koma líka ákveðnir góðir hlutir með þeim sem koma, að sjálfsögðu. Spurningin er hvernig við bregðumst við. Á þetta var ég að benda, þ.e. að við þurfum að gæta þess að það sé jafnvægi í samfélaginu og það verði ekki félagsleg undirboð og gæta þess að virða mannréttindi allra. Á þeim tíma þegar fólk streymdi af landsbyggðinni þá var nú heldur betur pottur brotinn. Fólk bjó í heilsuspillandi húsnæði í lengri tíma. Við slíku höfum við varað og viljað berjast gegn.

Það er eitt sem er grundvallaratriði, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson. Þegar við erum meira og minna að tala sama tungumálið um það að gæta réttinda þeirra sem hingað eru að koma, skapa þeim góð lífskjör, þá mega menn ekki reyna að búa til andstæðinga eða reyna að halda fram að menn séu að segja eitthvað annað en þeir eru raunverulega eru að (Forseti hringir.) segja.

[Fundarhlé. — 19:30]

[20:02]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda. Ég hef fylgst af athygli með þessari umræðu í dag og verð að segja að þegar á heildina er litið er samhljómur í því sem fólk er að segja. Það er samhljómur að því leyti að við erum öll sátt við meginboðskapinn sem hér kemur fram og lýtur að því styrkja löggjöf og stofnanir sem sinna aðkomufólki, fólki sem flust hefur til Íslands og hefur sest hér að til skamms eða langs tíma. Menn hafa sett fram ýmis varnaðarorð í þessu efni og eins og við munum hafa verið deildar meiningar um hve mikið við eigum að opna þjóðfélagið fyrir aðstreymi vinnuafls.

Það kom upp í aðdraganda kosninga, hygg ég að það hafi verið þegar ákveðið var að opna Ísland fyrir fólki frá hinum svokölluðu nýju Evrópusambandsríkjum. Við fluttum þá sameiginlega tillögu, Samfylkingin og Vinstri hreyfingin – grænt framboð, um að hafa ívið lengri frest en páv. ríkisstjórn var reiðubúin til að fallast á. Síðan voru aðrir sem vildu að þessi frestur yrði enn lengri. Staðreyndin er sú að þar vorum við aðeins að tala um frest á einhverju sem kæmi til með að verða að veruleika innan ekki svo ýkja langs tíma.

Staðreyndin er náttúrlega sú að heimurinn er allur að opnast til góðs og ills með kostum og löstum og það á einnig við um vinnumarkaðina. Sérstaklega á þetta að sjálfsögðu við um hið Evrópska efnahagssvæði en samstarf þeirra ríkja sem eiga aðild að því byggir m.a. á því að þar verði frjálst flæði vinnuafls. Nú er Ísland opið fyrir öllu hinu Evrópska efnahagssvæði þó að einhverjar skorður séu þar enn í vissum undantekningartilvikum.

Við mismunum hins vegar fólki eftir því hvaðan það kemur úr heiminum. Launafólki í Evrópu stendur Ísland opið en búi fólk annars staðar í heiminum þá er það lokað. Það sem mér finnst vera áhyggjuefni er að ríkisstjórnin ætlar núna að opna vinnumarkaðinn fyrir erlendu fólki utan hins Evrópska efnahagssvæðis ef það hefur próf upp vasann, ef það hefur próf upp á það sem vísað er til í greinargerð með frumvarpinu að vera hæfileikafólk. Hér er verið að opna á að við gefum heimild til t.d. starfsfólks í heilbrigðisþjónustu, læknum, hjúkrunarfræðingum.

Við skulum minnast þess hvað það þýðir fyrir þróunarlöndin sem missa í unnvörpum fólk úr þessum geira. Nei, þá ætla Íslendingar að búa til sérstaka glufu fyrir hæfileikafólkið svokallaða með háskólagráðu. Það liggur fyrir frum-

varp þessa efnis fyrir þinginu og er núna til umfjöllunar í félagsmálanefnd Alþingis. Við mismunum í þágu launafólks í Evrópu og þá á kostnað annars fólks, ef svo væri hægt að komast að orði. Þegar við ætlum núna að opna landið enn meira ætlum við að gera það á þessum forsendum. Ég hef um það ákveðnar efasemdir.

Hér hafa verið fluttar ýmsar ræður, þar á meðal með varnaðaraorðum um að Ísland sé að opnast of mikið og hratt, það komi of margt erlent fólk hingað á of skömmum tíma. Ég held að það sé mikið til í þessu og ég vara við því að leggja út á versta veg varnaðarorð sem menn setja fram með mjög málefnalegum hætti hvað þetta snertir. Við erum mjög lítið samfélag og það má lítið út af bregða til að hér fari ekki allt úr skorðum. Við getum ekki tekið á móti fólki eins og við viljum og maður heyrir þingmenn úr öllum flokkum tala fyrir.

Hvernig á að gera þetta? Hvernig á að hafa innstreymið til landsins það temprað að það valdi ekki ójafnvægi? Jú, það gerir maður einmitt með því að skapa jafnvægi, með því að koma í veg fyrir að hér skapist eftirspurn í stórum stökkum. Það er þarna sem samhengið liggur á milli þeirrar stefnu sem íslensk stjórnvöld hafa fylgt á undanförnum árum og mikils innstreymis erlendra launamanna til landsins. Þar erum við náttúrlega að tala um stóriðjustefnuna sem m.a. hefur sett allan vinnumarkaðinn á spil. Muna menn eftir því þegar við úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfðum einmitt uppi varnaðarorð hvað þetta snertir? Þetta er nokkuð sem okkur ber að læra af og draga rétta lærdóma af fyrir framtíðina.

Hæstv. forseti. Ég er ánægður með megininntakið í þessari þingsályktunartillögu. Hér er verið að stofnanagera og skapa lagalega umgjörð fyrir ýmsu sem er að verða til og er þegar orðið til hvað varðar móttöku útlendinga til landsins inn á íslenskan vinnumarkað. Þar hafa margir komið við sögu, verkalýðssamtökin og margvísleg grasrótarsamtök. Síðan hafa orðið til stofnanir á borð við Alþjóðahúsið og opinberar stofnanir á borð við Fjölmenningarsetrið á Vestfjörðum og þannig mætti áfram telja.

Menn hafa svolítið verið að ræða hvert eigi að vera hlutverk hins opinbera og svokallaðra grasrótarsamtaka eða þriðja geirans, eins og stundum er vísað til, stofnana á borð við Rauða krossinn, jafnvel Alþjóðahúsið og annað af því tagi. Ég segi fyrir mitt leyti að mér finnst alveg sjálfsagt að huga að því að gera samninga við slíka aðila um tiltekin verkefni. En ef við ætlum að taka þennan málaflokk eins alvarlega og mér heyrist þingið almennt vilja og þverpólitísk samstaða er um, á það að vera skipulagt á vegum samfélagsins. Þá á þessi þjónusta að sjálfsögðu að eiga sér kjölfestu í hinu opinbera kerfi.

Hér hafa sjálfstæðismenn komið upp og talað af fyrirlitningu um ríkisvæðingu. Hvers konar rugl er þetta eiginlega, þegar verið er að tala um hvað við sem samfélag ákveðum að gera í sameiningu og reka það á eins hagkvæman og markvissan hátt og við mögulega getum? Við skulum ekki gefa okkur neinar endanlegar niðurstöður í þessum efnum. Mér er kunnugt um að menn eru að ræða leiðir í þessu sambandi innan félagsmálaráðuneytisins og ég tel að stjórnvöld hefðu kannski átt að vera duglegri að sækja ráðgjöf og efna til umræðu við hina margbreytilegu flóru sem kemur að þessum málum. Ég held að það hefði verið heppilegt en við eigum ekki að festa okkur í einhverjum farvegi eins og ég heyrði á málflutningi ýmissa sjálfstæðismanna hér í umræðunni sem töluðu af fyrirlitningu um það sem þeir kölluðu ríkisvæðingu. Við erum einfaldlega að tala um starfsemi á vegum hins opinbera til að sinna mjög veigamiklum og mikilvægum málum.

[20:12]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Mér kemur örlítið á óvart inntakið í síðari hluta ræðu hv. þm. Ögmundar Jónassonar þar sem hann talaði þriðja geirann svolítið út af borðinu. Hann lagði áherslu á — já, væntanlega heitir það fyrsti geirinn, sem eru þá ríkisstofnanirnar. Mér þótti hv. þm. Paul Nikolov, flokksbróðir síðasta ræðumanns, einmitt tala um það hér að mikil þörf væri á frekari samvinnu fyrsta geirans og þriðja geirans. Ég held að það sé það sem við þurfum að rannsaka hér í framhaldi af þessari þingsályktunartillögu þegar hún hefur verið samþykkt hvernig samvinnunni verður háttað. Ég held að það sé einmitt mjög mikilvægt og er sömu skoðunar og hv. þm. Paul Nikolov að þriðja geirinn, þessi samtök, stofnanir óformlegar eða óopinberar stofnanir og félagasamtök, fái tækifæri til þess að beina kröftum sínum ásamt almannavaldinu að þessu efni.

Ég held líka, sérstaklega í þessum málum, að það sé auðveldara fyrir aðkomumennina, sem hv. þingmaður kallaði svo — sem er kannski ágætt nafn vegna þess að við erum bæði að tala um innflytjendur sem eru íslenskir ríkisborgarar, um innflytjendur sem ekki eru orðnir það og um erlenda verkamenn. Ég held að það sé auðveldara fyrir þá að tala við fólk úr þriðja geiranum en að tala beinlínis við fulltrúa ríkisstofnana, m.a. vegna þess að þó að mörgum þykir ríkið vont hjá okkur þá er það nú verra á ýmsum stöðum úti í heimi og þaðan sem aðkomumennirnir koma upphaflega.

[20:14]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég var í rauninni að vara við einhverjum allsherjarlausnum í þessu og hvetja til þess að við skoðuðum alla möguleika. Ég talaði um að mikilvægt gæti verið að semja við þau samtök og stofnanir sem hv. þm. Mörður Árnason vísaði til.

Ég talaði hins vegar fyrir því að það ætti að vera ákveðin kjölfesta í þessum mikilvæga málaflokki og lýsa minni skoðun á því að hún eigi að vera hjá hinu opinbera, það er mín skoðun. Það er langt því frá að ég tali af nokkurri vantrú um þriðja geirann, hvort sem það eru samtök á borð við Rauða krossinn eða Alþjóðahús eða verkalýðshreyfinguna. Ég tala nú almennt bara nokkuð vel um hana en gef mér ekki neitt fyrir fram í þessum efnum eins og mér fannst þingmenn Sjálfstæðisflokksins gera. Þeir töluðu um ríkið sem eitthvað af hinu illa þegar við töluðum um samfélagið og hvernig við getum gert hlutina á sem hagkvæmastan hátt. Þetta voru mínar áherslur.

Ég vek athygli á því að það kunna að vera mismunandi sjónarmið að ég hygg innan allra flokka um hvaða stofnanalegu leiðir er best að fara í þessum efnum. Við erum að

tala hér um þingsályktunartillögu sem tekur á mjög mörgum málasviðum, tungumálakennslu, vinnumarkaði, margvíslegum réttindum og það er ekkert endilega eitthvað eitt sem gildir um alla þessa þætti. Það er þetta sem var þungamiðjan í málflutningi mínum.

[20:16]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Þá er um þetta eins og oft er að hér er um misskilning að ræða og við hv. þm. Ögmundur Jónasson erum meira og minna sammála í þessu. Til dæmis elskum við ríkið og erum þeirrar skoðunar í pólitík að ríkið eigi að hafa sitt pláss og það eigi ekki að tala illa um ríkið og ekki um ríkisstarfsmenn. Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að einmitt í þessum málaflokki sé hlutverk þriðja geirans, og ég er ekki að tala um einkafyrirtæki eða hagnaðarfyrirtæki heldur um félagasamtök og hálfopinber samtök sem ég tel að Rauði krossinn í raun og veru sé og alþjóðabandalög af hans tagi, sé óvenju mikið í þessum efnum. Mér heyrist að við hv. þm. Ögmundur Jónasson séum bara sammála um það. Og í framhaldinu sé rétt að leita þeirra lausna á ýmsum vanda sem við stöndum frammi fyrir að athuga hvort ekki sé með þjónustusamningum eða að fela þessum samtökum í þriðja geiranum verkefni, hægt að leysa málin betur en að festa þau inni í ríkisstofnunum af ástæðum sem ég tilgreindi hér áður.

[20:18]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég held að við séum ekki ósammála í grundvallaratriðum í þessum efnum. Ég tel að sjálfsögðu mikilvægt að skoða hvernig hægt væri að gera þjónustusamninga við aðskiljanlega aðila um framkvæmd ýmissa verkefna en ég kvika ekki frá þeirri grundvallarafstöðu minni að mér finnst að þungamiðjan í þessu starfi eigi að vera hjá samfélaginu, hjá hinu opinbera. Ríkið hefur verið að gera ýmsar tilraunir í þessum efnum. Þannig var sett á laggirnar fjölmenningarsetur á Vestfjörðum. Ég þekki þessi mál ekki nægilega vel til að geta talað um þau af einhverri þekkingu og dýpt, málið kemur fyrir félagsmálanefnd og þá gefst okkur tækifæri til að setja okkur betur inn í þau mál. En ég spyr: Er hægt að efla þá stofnun til að sinna tilteknum þáttum eða vera þungamiðjan í þessu starfi? Mér finnst það vera nokkuð sem við hljótum að skoða. Síðan eru aðrir þættir sem eiga hugsanlega heima annars staðar.

Ég tel að með þessari þingsályktunartillögu sé verið að lýsa yfir vilja Alþingis og stjórnvalda til að taka á þessum málum á markvissan hátt. Ég hvet til þess að við gefum okkur engar endanlegar lausnir um útfærslur sem gefnar fyrr en að vel athuguðu máli.

[20:19]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á að taka undir með félögum mínum í þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem hafa lýst yfir því að við erum í meginatriðum mjög sátt við og ánægð með að þessi þingsályktunartillaga hefur verið lögð fram. Við lögðum á það mikla áherslu fyrir síðustu þingkosningar, eins og reyndar fleiri flokkar, að mótuð yrði heildstæð stefna í málefnum innflytjenda og að reynt yrði að taka myndarlega á þeim málum og að sjálfsögðu er verið að gera það með þeirri þingsályktunartillögu sem nú hefur verið lögð fram. Ég fagna því og vænti þess að hún fái góða og ítarlega umfjöllun í hv. félagsmála- og tryggingnefnd og þar verði farið yfir einstaka þætti þeirrar áætlunar sem hér er lögð fram og leitað umsagna þeirra aðila sem eðlilegt er að leita umsagna hjá um málið og hafa mikla reynslu og þekkingu á þessu málasviði. Þeir munu þá koma með frekari ábendingar og hugmyndir um viðbætur, breytingar o.s.frv. við málið í meðförum þingsins.

Það eru nokkur atriði sem ég hefði viljað hnykkja á. Hv. þm. Paul Nikolov fór yfir allmörg atriði í tillögunni og rakti viðhorf og lagði fram spurningar varðandi ýmis atriði. Ég ætla að hnykkja á nokkrum þeirra atriða sem okkur finnst mikilvægt að verði skoðuð og hugsanlega fást einhver viðbrögð við frá hæstv. félagsmálaráðherra við umræðuna. Ég ætla að byrja á að nefna það sem í þingsályktunartillögunni er kallað Fyrstu skrefin á bls 15 undir tölulið 3 um upplýsingamiðlun til innflytjenda. Þar er fjallað um að gefinn verði út sérstakur bæklingur sem heiti *Fyrstu skrefin.* Ég held að við getum öll verið sammála um að einmitt fyrstu skrefin, það sem mætir innflytjanda þegar hann kemur til landsins er ekki hvað síst mikilvægt, hvernig tekið er á móti fólki þegar það kemur fyrst til landsins. Það skiptir miklu máli fyrir þá upplifun sem það hefur af því að koma til landsins og hvernig það upplifir viðmótið til sín þegar það kemur hingað. Ég held að það sé mjög mikilvægt.

Talað er um að fara eigi fram reglubundin endurskoðun á bæklingi á níu erlendum tungumálum um fyrstu skrefin í íslensku samfélagi sem verði uppfærður eftir þörfum og dreift á helstu viðkomustöðum innflytjenda. Sem ábending væri kannski skynsamlegt og mikilvægt að bæklingur af þessu tagi væri hreinlega afhentur með atvinnu- og dvalarleyfi þegar fólk fær það, að þetta sé ekki bara til dreifingar á einhverjum tilteknum stöðum heldur sé þetta eitthvað sem er tryggt að fólk fái almennt þegar það kemur hingað til lands.

Hér hefur aðeins verið talað um réttindi ríkisborgara utan Evrópska efnahagssvæðisins og kannski er ekki mikil ástæða til að fara frekar yfir það. Það er líka tekið fyrir í öðru þingmáli sem hér er og hv. þm. Ögmundur Jónasson gat um og er þegar til umfjöllunar. Hv. þm. Paul Nikolov vakti athygli á því að það er afar mismunandi nálgun hvað varðar ríkisborgara ríkja innan EES-svæðisins annars vegar og þeirra sem koma frá ríkjum utan þess hins vegar. Hvað varðar dvalar- og atvinnuleyfi til ríkisborgara innan EES-svæðisins er lögð áhersla á að reyna að einfalda þá stjórnsýslu alla og hvernig á móti þeim er tekið en hvað varðar ríkisborgara utan EES-svæðisins er meiri áhersla á eftirlit með þeim og má velta því fyrir sér hvernig einföldunin á þessu stjórnkerfi mætir ríkisborgurum sem eru utan EES-svæðisins. Þetta er til umhugsunar, ekki ákveðnar tillögur í þessu efni á þessu stigi.

Hv. þm. Paul Nikolov vakti líka athygli á því í umfjöllun sinni um kaflann Móttaka við búsetuflutning á bls. 23 í tillögunni að sveitarfélögum verði gert auðveldara að koma á skipulegu móttökuferli fyrir nýja íbúa og þarna verði unnin einhver fyrirmynd að móttökuáætlun sveitarfélags, sem

ég held að sé ágætt. En það væri gott, finnst mér, að í þessu ferli sé þeirri spurningu líka svarað hvernig á að gera þetta og hvernig á svona móttökuáætlun að vera. Á hún að vera samræmd fyrir alla sem koma, óháð því í hvaða sveitarfélag þeir fara eða á þetta að vera með mismunandi hætti?

Ég vil einnig nefna mikilvægt mál sem varðar mat og viðurkenningu á erlendri starfsmenntun og námi. Hér er talað um að einfalda eigi þetta mat og viðurkenningu á erlendri starfsmenntun. Ég held að það sé mjög þýðingarmikið að gera þetta og vinna að því en hér má líka segja að þeirri spurningu er ósvarað hvernig á að gera það. Mér finnst ekki nóg í ályktun eins og þessari, sem er má segja ákveðin framkvæmdaáætlun, að það eigi að einfalda reglurnar eða þetta mat og viðurkenningu á erlendri starfsmenntun heldur verður að segja hvernig á beinlínis að ná þeim árangri sem þarna er að stefnt. Mér finnst það vanta og eðlilegt að um það sé frekar rætt á vettvangi nefndarinnar.

Það má velta fyrir sér umfjölluninni um aðlögun nemenda að íslensku skólakerfi. Þar er fjallað um að sérhver skóli geri sína áætlun um innritun og móttöku barna af erlendum uppruna. Þar vaknar líka spurningin: Eigum við að vera með margar mismunandi áætlanir sem hver skóli vinnur fyrir sig eða á samræma það eitthvað meira, hafa samræmda áætlun sem tekur mið af mismunandi bakgrunni þeirra nemenda sem koma til landsins þannig að nemendur með sambærilegan bakgrunn fái sömu móttökur óháð því í hvaða skóla þeir eru en það sé ekki undir hælinn lagt? Þetta eru atriði til umhugsunar og ábending um það hér af okkar hálfu.

Ég vek líka athygli á að á bls. 46 í tillögunni undir 15. kafla þar sem fjallað er um íslenskunám fyrir fullorðna er í grein 15.4 talað um starfstengt íslenskunám fyrir fiskvinnslufólk. Ég held að starfstengt íslenskunám sé almennt mjög mikilvægt og í raun og veru alveg óháð því hvaða atvinnugrein um er að tefla. Innflytjendur starfa ekki aðeins í fiski eða í frystihúsum, þeir starfa á mörgum öðrum atvinnusviðum. Mér finnst að svara þurfi þeirri spurningu hvort ekki sé ætlunin og markmiðið að koma á starfstengdu íslenskunámi fyrir allar atvinnugreinar ef svo má segja, að ekki sé aðeins ein atvinnugrein tekin út úr, takmörkuð eins og hún er. Mér finnst að þetta þurfi að koma til umfjöllunar í nefndinni og hugsanlega inn í nefndarálit o.s.frv.

Það síðasta sem ég vildi nefna í þessu samhengi, herra forseti, er það sem lýtur að atvinnuleyfum útlendinga. Um það er aðeins fjallað lítillega í tillögunni en mér sýnist að hér sé enn þá gert ráð fyrir að atvinnuleyfi séu veitt fyrirtækjum, atvinnurekendum, að það séu atvinnurekendur sem fá í raun og veru atvinnuleyfin eða atvinnuleyfi til útlendinga séu bundin tilteknum vinnuveitanda.

Við vinstri græn lögðum fram frumvarp á Alþingi í nóvember sl. þar sem m.a. er gert ráð fyrir því að atvinnuleyfi verði veitt til einstaklinga en ekki fyrirtækja og einstaklingarnir fái í hendur allar nauðsynlegar upplýsingar á móðurmáli sínu. Þetta voru áherslumál okkar. Við teljum mjög mikilvægt að einstaklingarnir fái atvinnuleyfin í hendur til sín. Um þetta hefur verið mikið rætt, þetta var eitt af áherslumálum okkar í kosningabaráttunni, þetta var líka eitt af áherslumálum Samfylkingarinnar í kosningabaráttunni fyrir síðustu kosningar. Mér leikur því forvitni á að vita hver afstaða hæstv. félagsmálaráðherra er til þessa máls, hvort hún styður hugmyndina í því þingmáli sem við höfum lagt fram um að atvinnuleyfin verði veitt einstaklingum en ekki atvinnurekendum, og hvort ekki væri eðlilegt að um þetta mál væri sérstaklega fjallað í þessari þingsályktunartillögu.

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta mál. Almennt líst (Forseti hringir.) okkur vel á það eins og það er lagt upp en að sjálfsögðu eru fjölmörg atriði sem við áskiljum okkur rétt til að fjalla frekar um í meðförum þingsins.

[20:30]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég stend hér aðallega upp til þess að þakka fyrir þá góðu og málefnalegu umræðu sem farið hefur fram um þessa fyrstu framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda. Ég held að þinginu væri mikill sómi að því ef svo færi að eftir umfjöllun í nefndinni væri hægt að ná breiðri samstöðu um málið og þingheimur væri einhuga um þessa áætlun. Ég geri mér fyllilega grein fyrir því að það hafa komið fram ýmsar ábendingar og athugasemdir sem ég vænti að verði skoðaðar nákvæmlega í félags- og tryggingamálanefnd sem fær þetta mál til umfjöllunar og hún muni þá eftir atvikum taka tillit til þeirra athugasemda sem hafa komið fram.

Mér þótti mjög ánægjulegt og fagnaði því mjög að við þessa fyrstu framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda hafi innflytjandi, Paul Nikolov, tekið þátt í umræðunni með mjög málefnalegum og góðum hætti. Við hljótum auðvitað að hlusta vel á hvað innflytjendur hafa til málanna að leggja í þessu sambandi.

Það hefur mikið verið talað um íslenskukennsluna sem er auðvitað grundvöllur fyrir því að innflytjendur geti aðlagast landi og þjóð vel og eðlilega. Það hefur líka sýnt sig í þeim könnunum sem hafa verið gerðar að innflytjendur vilja læra íslensku og ríkisstjórnin hefur lagt sig fram um að auka verulega fjármagn til íslenskukennslu sem var lítið til að byrja með, að mig minnir 15 milljónir. Hæstv. menntamálaráðherra hefur verið ötul við að auka fjármagn til íslenskukennslu sem nú er um 240 milljónir en ekki 100 milljónir eins og einn hv. þingmaður nefndi áðan. Það er auðvitað mjög mikilvægt að við aukum jafnt og þétt framlag til íslenskukennslunnar.

Einn eða tveir ræðumenn nefndu að við þyrftum að læra af t.d. Norðurlandaþjóðunum um það sem miður hefur farið og ég get vel tekið undir að það er mjög mikilvægt að gera það. Í því sambandi nefni ég að í Svíþjóð var gefin út svokölluð „svartabók“ þar sem skráð voru þau mistök sem Svíar sáu að þeir höfðu gert í þeirri þróun sem þeir hafa gengið í gegnum varðandi innflytjendur. Ég á von á því að þegar farið verður að móta löggjöf um innflytjendur hér muni það verða skoðað, þ.e. hvað aðrar þjóðir hafa talið til mistaka í þeirri þróun sem þær hafa gengið í gegnum í því ferli.

Þar sem engum sérstökum spurningum var beint til mín sé ég ekki ástæðu til að svara neinum spurningum en hins

vegar komu fram ábendingar og athugasemdir sem verða væntanlega ræddar í nefndinni. Varðandi spurningu síðasta ræðumanns, hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar, þá fórum við í gegnum þegar við ræddum frumvarpið um atvinnuréttindi útlendinga þá leið sem er lögð fram í því frumvarpi og er til umfjöllunar í félags- og tryggingamálanefnd. Þar var rædd nálgun í þessu máli sem ég veit að eru skiptar skoðanir um. Þar eru aðilar vinnumarkaðarins sammála og ég legg auðvitað mikið upp úr því að við höfum hliðsjón af því sem þessir aðilar leggja til. Þeir benda á í þessu sambandi að þetta fyrirkomulag leiði til þess að það verði auðveldara bæði fyrir stjórnvöld og stéttarfélög að fylgjast með því að ekki sé farið illa með útlendinga á innlendum vinnumarkaði, svo dæmi sé tekið. Þeir benda á t.d. að í því fyrirkomulagi sem er ábyrgist atvinnurekandi greiðslu heimferðar o.s.frv. Þetta mál er til umfjöllunar í félags- og tryggingamálanefnd og við fáum þá frekara tækifæri til þess að ræða það þegar það mál kemur aftur til 2. umr.

Að lokum ítreka ég þakklæti fyrir þá góðu umræðu sem hér hefur farið fram og þá breiðu samstöðu sem mér sýnist vera um þetta mikilvæga mál þó að eðlilega hafi ýmsir þingmenn sett fram ákveðnar athugasemdir og ábendingar sem verða væntanlega skoðaðar í nefndinni sem fær málið til umfjöllunar.

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og fél.- og trn.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 1. umr.

Stjfrv., 545. mál (búsetuskilyrði, EES-ríkisborgarar). — Þskj. 846.

[20:35]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna.

Með frumvarpi þessu er lögð til breyting á 13. gr. gildandi laga um Lánasjóð íslenskra námsmanna. Tilefni þess er að 19. júlí 2006 gaf Eftirlitsstofnun EFTA, ESA, eins og við þekkjum hana, út rökstutt álit þar sem fram kemur að búsetuskilyrði 3. og 4. mgr. 13. gr. laganna fyrir aðgangi að námslánum feli í sér óbeina mismunun gagnvart farandlaunþegum og fjölskyldum á framfæri þeirra og teljist þar með brot gegn 2. mgr. 28. gr. og 31. gr. samningsins um Evrópska efnahagssvæðið og 2. mgr. 7. gr. reglugerðar ráðsins (EBE) nr. 1612/68, um frelsi launþega til flutninga innan Evrópska efnahagssvæðisins, með síðari breytingum.

Í 3. mgr. 13. gr. laga um Lánasjóð íslenskra námsmanna kemur fram að ríkisborgarar ríkja á Evrópska efnahagssvæðinu sem hafa búsetu hérlendis vegna starfs síns, fjölskyldur þeirra og aðrir sem eru eða hafa verið á þeirra framfæri eigi rétt á námslánum eins og þar er lýst. Samkvæmt 4. mgr. 13. gr. laganna er það m.a. skilyrði lánveitingar að umsækjandi hafi haft fasta búsetu á Íslandi í tvö ár samfellt. Í 28. gr. EES-samningsins er aftur á móti mælt fyrir um réttindi launþega til frjálsrar farar á Evrópska efnahagssvæðinu og í 2. mgr. ákvæðisins er sérstaklega mælt fyrir um bann við mismunun gagnvart slíkum aðilum á grundvelli þjóðernis hvað varðar rétt til atvinnu, launakjara og annarra starfs- og ráðningarskilyrða. Þá er í 31. gr. samningsins lagt bann við hömlum á staðfesturétti ríkisborgara annarra aðildarríkja samningsins. Í framangreindum ákvæðum EES-samningsins er þannig mælt fyrir um jafna meðferð farandlaunþega og innlendra þátttakenda á vinnumarkaði að því er varðar félagsleg réttindi. Að mati ESA falla námslán undir félagsleg réttindi. Í rökstuðningi ESA kemur fram að jafnvel þótt framangreind búsetuskilyrði eigi jafnt við um Íslendinga og erlenda EES-ríkisborgara þá felist í þeim óbein mismunun í framkvæmd þar sem Íslendingar eigi auðveldara með að uppfylla þau en aðrir EES-ríkisborgarar.

Í svari íslenskra stjórnvalda til ESA hefur verið boðað að íslensk stjórnvöld hyggist endurskoða ákvæði 13. gr. laga um Lánasjóð íslenskra námsmanna og undirbúa frumvarp sem tekur tillit til framangreinda athugasemda ESA. Frumvarp það sem við nú ræðum er afrakstur þeirrar vinnu. Með þeim breytingum sem lagðar eru til í frumvarpinu er brugðist við athugasemdum ESA, jafnframt því sem lagaákvæði um hverjir eigi rétt til fyrirgreiðslu Lánasjóðs íslenskra námsmanna eru einfölduð án þess að vikið sé frá grundvallarskilyrðum um tengsl námsmanna við Ísland. Við samningu frumvarpsins voru höfð til hliðsjónar ákvæði danskra laga um námsaðstoð og enn fremur norskra laga um sama efni.

Virðulegi forseti. Ég mun hér gera grein fyrir meginefni þeirra breytinga sem lagðar eru til í 13. gr. laganna um lánasjóðinn:

1. Í 1. mgr. kemur fram sú almenna regla að námsmenn, sem eru íslenskir ríkisborgarar og uppfylla skilyrði laganna og reglna settra samkvæmt þeim, eiga rétt á námslánum.

2. Samkvæmt 2. mgr., sem samsvarar 3. mgr. 13. gr. gildandi laga, er lagt til að launþegar og sjálfstætt starfandi EES-ríkisborgarar verði lánshæfir hjá Lánasjóði íslenskra námsmanna með sama hætti og íslenskir ríkisborgarar uppfylli þeir að öðru leyti skilyrði laga um Lánasjóð íslenskra námsmanna og reglna sem settar eru með stoð í þeim. Sama rétt eiga fjölskyldur þeirra eins og nánar er lýst í almennum athugasemdum með frumvarpinu. Samkvæmt þessu mun réttur til námslána takmarkast af þeim réttindum sem launþegi eða sjálfstætt starfandi EES-ríkisborgari nýtur samkvæmt EES-samninginum eins og hann hefur verið skýrður fram til þessa. Þessi framsetning tekur m.a. mið af reglum norska námslánakerfisins þar sem m.a. er við það miðað að launþegar og sjálfstætt starfandi EES-ríkisborgarar hafi ákveðin tengsl við landið, hafi starfað þar um ákveðinn tíma og að starf þeirra sé af ákveðnu umfangi til þess að geta átt rétt til aðstoðar. Þykja slíkar takmarkanir réttmætar þegar annars vegar er horft til hins félagslega tilgangs námslánakerfisins og tilgangsins með reglunum um frjálsa för. Er gert ráð fyrir því að í reglum sem settar verða á grundvelli lokamálsgreinar ákvæðisins verði þessi skilyrði nánar útfærð.

3. Í 3. mgr. er lagt til að í stað búsetuskilyrðis 4. mgr. 13. gr. gildandi laga komi skilyrði um fimm ára samfellda búsetu gagnvart ríkisborgurum á Evrópska efnahagssvæðinu og fjölskyldum þeirra sem starfa ekki sem launþegar

eða sjálfstæðir atvinnurekendur á Íslandi. Gert er ráð fyrir undantekningum frá skilyrðinu um samfellda búsetu þegar um er að ræða nánar tilgreind atvik, sem rakin eru í 4. mgr. 1. gr. frumvarpsins. Þessi framsetning er að danskri fyrirmynd og byggir á niðurstöðu Evrópudómstólsins í svokölluðu Bidar-máli frá 15. mars 2005 þar sem fram kemur það mat dómstólsins að fallast beri á að ríkisborgarar frá öðrum EES-ríkjum þurfi að sýna fram á ákveðin tengsl við samfélagið til þess að koma í veg fyrir að innkoma þeirra valdi erfiðleikum í námslánakerfi viðkomandi lands.

4. Skýrt er tekið fram í 5. mgr. 1. gr. frumvarpsins að námsmenn eigi ekki rétt á námsaðstoð njóti þeir sambærilegrar aðstoðar frá öðru ríki. Er þetta sett til að sporna við mögulegri misnotkun í námslánakerfinu.

5. Í 6. mgr. er menntamálaráðherra veitt heimild til að setja reglur um rétt íslenskra og erlendra ríkisborgara til námsaðstoðar á Íslandi og erlendis, m.a. vegna þjóðréttarlegra skuldbindinga. Ákvæði þetta kemur í stað 1. og 2. mgr. 13. gr. gildandi laga. Í 1. mgr. 13. gr. gildandi laga er ákvæði þar sem stjórn Lánasjóðs íslenskra námsmanna er heimilt að ákveða að námsmenn frá Norðurlöndum, sem heimilisfastir eru á Íslandi og stunda nám hérlendis, hafi rétt til námslána samkvæmt lögunum með sama hætti og íslenskir námsmenn. Í 2. mgr. 13. gr. gildandi laga er svonefnd gagnkvæmnisregla sem felur í sér að heimilt er að láta ákvæði 13. gr. taka til einstakra annarra erlendra ríkisborgara njóti íslenskir námsmenn sambærilegra réttinda í heimalandi þeirra.

6. Jafnframt er í 6. mgr. gert ráð fyrir því að í reglum sem settar verða á grundvelli ákvæðisins megi ákveða að rétt íslenskra ríkisborgara annars vegar og launþega og sjálfstætt starfandi EES-ríkisborgarar hins vegar megi takmarka með því að líta til tengsla þeirra við íslenskt samfélag eða vinnumarkað. Þetta er mjög mikilvægt. Ekki er gert ráð fyrir því að í slíkum reglum verði gengið lengra en gert er í reglum norska námslánakerfisins að því leyti að miða rétt til láns vegna náms í öðru landi við búsetu hér á landi í allt að tvö ár á fimm ára tímabili. Slíkar takmarkanir mundu einnig gilda gagnvart íslenskum ríkisborgurum.

Hæstv. forseti. Að lokum leyfi ég mér að leggja til að frumvarpinu verði að umræðu lokinni vísað til 2. umr. og hv. menntamálanefndar

[20:42]

Guðný Hrund Karlsdóttir (Sf):

Herra forseti. Það eru 47 ár síðan Lánasjóður íslenskra námsmanna var stofnaður og var þá fyrst kominn vísir að jafnrétti til náms á Íslandi. Menn geta deilt um lánskjör og endurgreiðsluhlutföll en lánasjóðurinn opnaði möguleika sem ekki voru fyrir hendi áður fyrir fjölda fólks. Nú er annað sem stendur í vegi fyrir jafnrétti til náms á Íslandi og eru það fjarskipti. Víða á landsbyggðinni er internettenging algjörlega óviðunandi, þrátt fyrir að einstaklingar og sveitarfélög hafi lagt í mikinn kostnað til að koma upp sendum og fá einkaaðila á svæðið. Tenging er óstöðug, viðhaldi er ábótavant og bandvídd er ófullnægjandi. Stærsti þjónustuaðilinn, sem er nánast einráður á þessu sviði, sér engan hag í því að bæta þjónustuna því að enginn annar hefur áhuga á að veita hana, þ.e. markaðslegar forsendur eru ekki fyrir hendi.

Það sem gerir stöðu þessara notenda enn dapurlegri er að nú falla heimasvæði þeirra fæst undir útboð fjarskiptasjóðs. Óskiljanlegt, í besta falli illskiljanlegt. Ekki er hér um örfáa einstaklinga að ræða heldur heilu þorpin á landsbyggðinni. Það er sama hvort rætt er við aðila á Suðurlandi, í Borgarfirði eða á Norðausturlandi.

Á hátíðarstundum er rætt um mikilvægi þess að byggð sé í landinu öllu. Netsamband er grundvallaratriði og í raun forsenda þess að byggðin lifi, ekki annars flokks netsamband heldur samband sem m.a. gerir börnunum okkar kleift að standa jafnfætis jafnöldrum sínum þegar kemur að námi. Þetta er hagsmunamál allra, gott fjarskiptasamband er byggðamál.

Á öðrum stundum eru vangaveltur um tilverurétt minni byggðarlaga. Störfum fer sífellt fækkandi í landbúnaði og fiskvinnslu. Lítil sveitarfélög með einhæfa atvinnuvegi hafa átt erfitt með að bregðast við þróuninni. Atvinnutækifæri sem eru til þess fallin að hjálpa íbúum til að takast á við breytta tíma standa og falla með því að fjarskipti séu í góðu lagi. Bráðnauðsynlegt er að fámenn byggðarlög geti nýtt tæknina til fullnustu í heimabyggð. Tölvukunnátta er hluti af aðalnámskrá grunnskóla, hún er nauðsyn í framhaldsnámi og forsenda fjarnáms. Börn í dreifðum byggðum hafa dregist aftur úr hvað varðar aðgengi að upplýsingum á internetinu sem er sú vinnutilhögun í upplýsingaöflun sem tíðkast í samfélaginu í dag. Því miður er hætt við að dreifbýlisunglingurinn sé orðinn eftirbátur jafnaldra sinna í þéttbýli hvað varðar aðgengi að internetinu. Það er vaxandi áhyggjuefni. Hætta er á að með sama áframhaldi verði skaðinn óbætanlegur og að ungmennin hafi ekki sömu tækifæri í framhaldsskóla og um leið tækifæri um val á atvinnu í framtíðinni. Þetta varðar jafnrétti til náms.

Við tölum um störf án staðsetningar en skiljum ekki að slitrótt internettenging og lítil bandvídd eru gríðarlega hamlandi atriði víða. Undanfarið hef ég heyrt fólk undra sig á því af hverju ungt fólk flytur ekki unnvörpum út á land þar sem öll þjónusta er fyrir hendi, yndisleg náttúra og viðráðanlegt húsnæðisverð. Skýringin er einföld: Óviðunandi netsamband takmarkar atvinnumöguleika og dregur úr samkeppnishæfni. Samgöngur sem felast í háhraðatengingu eru ekki lúxus heldur nauðsyn.

Látum hugsjónir um jafnrétti til náms lifa, lifa í endurnýjaðri mynd. Hugsjónir frumherja Lánasjóðs íslenskra námsmanna mega ekki dofna. Breyttur tími kallar á fleira en framreikning fyrri samþykkta. Hann kallar á nútímavæðingu í samgöngum sem lýtur að öllum, hvort sem um er að ræða Jón eða séra Jón.

[20:46]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Guðnýju Hrund Karlsdóttur fyrir mjög snjalla ræðu og fyrir merkilegt framlag í þessa umræðu og jafnframt þarfa brýningu. Ég vil líta á þessa ræðu hv. þingmanns sem ákveðna brýningu til ríkisstjórnarinnar, til mín og hæstv. samgönguráðherra, um að taka á þessum málum sem skipta okkur svo miklu máli. Ég hef margoft sagt það úr þessum ræðustól að mikilvægustu byggðamálin í dag eru að efla samgöngur, fjarskipti og menntun. Það eru lykilatriðin varðandi umræðu um málefni

lánasjóðsins, málefni skólakerfisins alls út frá þeim forsendum sem hv. þingmaður gerði svo vel grein fyrir í ræðustól áðan. Ég vil því sérstaklega þakka fyrir þessar ábendingar sem munu stuðla að því, þ.e. þegar við fylgjum þeim eftir, að við munum áfram auka jafnrétti til náms og fjölga jöfnum tækifærum sem eru okkur svo mikilvæg varðandi menntunina. Ég vil enn og aftur þakka hv. þingmanni fyrir þetta innlegg. Hún þekkir málið líka vel af eigin reynslu sem fyrrum sveitarstjóri á landsbyggðinni.

[20:48]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er orðið dálítið erfitt að reyna að skilja þær miklu reglur sem búið er að koma upp í kringum samninginn um Evrópska efnahagssvæðið og ég verð að viðurkenna að þegar ég er búinn að lesa yfir frumvarpið og skýringar með því, og kannski sérstaklega það sem á nú að verða lagatexti, þá finnst mér málið ekki vera alveg skýrt. Það sem mér finnst verra er að málið er mjög opið. Þetta verður ansi mikil heimildalöggjöf miðað við þennan uppsetta lagatexta, sem ráðherra getur útfært eftir því sem honum sýnist rétt vera á hverjum tíma. Réttindin verða því óljósari, finnst mér, miðað við það sem gildir í dag. Ég held að nauðsynlegt væri að hv. menntamálnefnd skoðaði 1. gr. frumvarpsins í því ljósi að það sé þeim manni ljóst sem les textann hvaða réttur stendur hverjum til boða. Mér finnst það vera orðið ansi þokukennt þegar ég les mig í gegnum þennan texta hvað raunverulega felst í þessum ákvæðum.

Í lagatextanum segir, þegar fjallað er um hverjir eigi að falla undir þann rétt sem felst í 1. mgr. 13. gr., með leyfi forseta:

„Sama gildir um námsmenn sem eru ríkisborgarar ríkja á Evrópska efnahagssvæðinu og fjölskyldur þeirra.“

Síðan kemur tilvísun í reglugerð Evrópusambandsins nr. 1612/1968. Þá þarf að velta fyrir sér: Hverjir eru það sem falla þar undir? Hvaða skilgreiningar er að finna þar sem þarf að vita og hafa til hliðsjónar til að skilja hvaða takmarkanir felast í 2. mgr. þessarar 13. gr.? Mér finnst það vera dálítið óljóst satt að segja, svo ekki sé fastar að orði kveðið. Það kann að vera ljóst þeim sem eru með þessi plögg við höndina en íslenskur lagatexti er óljós vegna þess að það sem þarf til að skilja hann er að finna í öðrum texta og ekki endilega í íslenskum lagatexta þar að auki.

Síðan set ég spurningarmerki við 3. mgr. þar sem fjallað er um rétt ríkisborgara ríkja á Evrópska efnahagssvæðinu sem ekki eru starfandi launþegar eða sjálfstæðir atvinnurekendur hér á landi, að þeir öðlist fyrst rétt til námsaðstoðar eftir fimm ára samfellda búsetu á Íslandi. Ég set spurningarmerki við það hvort það standist örugglega að aðgreina réttinn svona því að athugasemdirnar í málinu hafa að nokkru leyti byggst á þessu. Er þá hægt að taka ákveðinn hluta íbúa landsins út úr og segja við þá: Þið fáið ekki þennan rétt fyrr en eftir fimm ára dvöl? Þeir sem eru starfandi hafa ákveðinn rétt en þeir sem ekki eru starfandi hafa annan rétt. Ég velti því fyrir mér hvort það standist í raun og veru jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar eða þá reglu sem samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið hefur um jafnan rétt borgara innan svæðisins.

Síðan kemur 4. mgr. þar sem er undanþága frá 3. mgr. en henni lýkur með því að segja, með leyfi forseta:

„Menntamálaráðherra getur sett reglur um námslánarétt eftirlaunaþega, öryrkja og annarra launþega eða sjálfstæðra atvinnurekenda sem ekki uppfylla skilyrði 3. mgr. um fimm ára samfellda búsetu á Íslandi.“

Þá spyr ég: Hvaða reglur? Hvaða reglur getur ráðherrann sett um námslánarétt þessara hópa? Getur ráðherrann ákveðið það að rétturinn sé jafnmikill og þeir fá sem hafa hann? Getur ráðherra ákveðið að rétturinn sé minni, að hann sé breytilegur eftir ráðherrum eða tímum? Hvaða reglur getur ráðherrann sett?

Mér finnst vanta afmörkun í lagatextann á þessu. Mér finnst þetta vera of mikið framsal á lagasetningarvaldi til ráðherra.

Síðan er það síðasta málsgreinin sem mér finnst líka vera allt of rúm en þar segir að ráðherra geti sett reglur um rétt íslenskra og erlendra ríkisborgara til námsaðstoðar á Íslandi og erlendis. Það er allsherjarframsal til ráðherra um að setja reglur hvort sem það lýtur að Íslendingum eða útlendingum, hvort sem það lýtur að námi á Íslandi eða erlendis.

Virðulegi forseti. Það er nú leitt að þurfa að ónáða menntamálaráðherra og formann menntamálanefndar á fundi þeirra hér í þingsalnum en ég get svo sem bara gert hlé á ræðu minni ef forseti (Gripið fram í.) vill fresta fundi þar til þessum fundarhöldum úti í sal lýkur. Mér finnst nú eðlilegt að þeir sem málið varðar hlusti á ræður þeirra sem hér tala. (Gripið fram í.) Ég vil nú segja, virðulegur forseti, að ég hef töluverðar efasemdir um að svo hafi verið, a.m.k. var það ekki að sjá. (Gripið fram í.) Nei, nei, það er svo sem alveg rétt.

Ég geri einnig athugasemd við síðustu málsgreinina þar sem um er að ræða mjög opið framsal á heimild til ráðherra að setja reglur um námsaðstoð og hnýta það svo við að þær reglur taki mið af tengslum við íslenskt samfélag eða vinnumarkað. Hvað þýðir það, tengsl við íslenskt samfélag eða vinnumarkað? Það getur í raun og veru þýtt það sem ráðherranum sýnist hverju sinni af því að þegar hann hefur fengið þá heimild er það hans að túlka hvað í henni felst. Það eru mýmörg dæmi um það í heimildalöggjöf að ráðherra hefur túlkað löggjöf eins og honum sýnist, jafnvel á óvæntan hátt sem ekki var gerð grein fyrir þegar frumvarpið var rætt eða menn höfðu látið sér detta í hug að gæti verið um að ræða.

Þess vegna er mér frekar illa við svona opnar heimildir og ég óska eftir því að hv. menntamálanefnd fari yfir þennan lagatexta til að reyna að ramma inn, afmarka heimildirnar, afmarka framsalið á lagasetningarvaldinu og gera það skýrara þannig að mönnum sé það betur ljóst en sjá má í þessu frumvarpi hvaða réttindi er verið að veita hverjum á hvaða tíma.

Það segir t.d. í athugasemdum við þessa síðustu málsgrein að þetta komi í stað ákvæðis sem er í gildandi lögum þar sem stjórn Lánasjóðs íslenskra námsmanna er heimilt að ákveða að námsmenn frá Norðurlöndum hafi tiltekinn rétt. Það segir þó ekkert um það í lagatextanum. Það er ekkert afmarkað við námsmenn frá Norðurlöndum og engin trygging fyrir því þegar þetta er orðið að lögum að þeir námsmenn hafi þann rétt sem þeir hafa í dag. Menn eiga

það þá bara undir ráðherranum á hverjum tíma — sem getur túlkað þetta og gefið út reglugerð eða sett reglur og breytt þeim — hvaða réttur á í hlut. Þetta er ekki þægileg staða fyrir námsmenn sem þurfa að vita hvaða reglur gilda og hvers þeir mega vænta á þeim tíma sem þeir ætla að stunda nám, um þá námsaðstoð sem er í boði af hálfu íslenska ríkisins. Þess vegna er nauðsynlegt að frumvarpið sé skýrt og reglurnar sem byggja á því séu augljósar þannig að það komi mönnum ekki í opna skjöldu sem síðar kann að verða ákveðið.

[20:57]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég ætla í örfáum orðum að tjá mig um það frumvarp til laga um breytingu á lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna sem hér er lagt fram. Breyting þessi er eingöngu gerð, sýnist mér, vegna þess að Eftirlitsstofnun EFTA, ESA, gaf út rökstutt álit þar sem fram kom að búsetuskilyrði 3. og 4. mgr. 13. gr. laga um Lánasjóð íslenskra námsmanna, nr. 21/1992, með síðari breytingum, fyrir rétt til námslána feli í sér óbeina mismunun gagnvart farandlaunþegum og fjölskyldum á framfæri þeirra. Það teljist þar með brot gegn 2. mgr. 28. gr. og 31. gr. samningsins um Evrópska efnahagssvæðið og 2. mgr. 7. gr. reglugerðar ráðsins nr. 1612/1968, um frelsi launþega til flutnings innan Evrópska efnahagssvæðisins, með síðari breytingum. Í téðri 4. mgr. 13. gr. laganna kemur fram að skilyrðið — áður en þessar breytingar verða samþykktar, ef þær verða það — er nú að umsækjandi þurfi að hafa fasta búsetu á Íslandi í tvö ár samfellt eða hafi haft fasta búsetu hér á landi í þrjú ár af síðustu tíu árum fyrir upphaf þess tímabils.

Ég tek undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni að 1. gr. frumvarpsins er ansi sérkennileg og þá er ég aðallega að tala um orðalag. Það er t.d. hér að breytingin sem á að gera með lögunum er sú að þeir eigi rétt á námslánum, ekki bara íslenskir ríkisborgarar heldur líka námsmenn, sem eru ríkisborgarar ríkja á Evrópska efnahagssvæðinu og fjölskyldur þeirra með þeim skilyrðum sem leiðir af rétti samkvæmt samningnum um Evrópska efnahagssvæðið. Síðan er vísað í ákvæði reglugerðar ráðsins nr. 1612 um frelsi launþega til flutninga innan Evrópska efnahagssvæðisins, með síðari breytingum, samanber 1. gr. laga nr. 47/1993, um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins. Ég velti fyrir mér hvort ekki væri hægt að skýra þetta ákvæði og gera það aðgengilegra þannig að þeir sem lesa lögin sjái svart á hvítu hvaða réttindi þeir hafa.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta lagafrumvarp en reikna með að fjallað verði um það í menntamálanefnd Alþingis.

[21:00]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við fyrstu sýn virtist þetta frumvarp fela í sér talsverða réttarbót til erlendra ríkisborgara sem stunda nám hér á Íslandi og fjölskyldumeðlima sem eru á framfæri erlendra námsmanna á Íslandi. Þetta varðar búsetuskilyrðin sem í núgildandi lögum hafa, eftir því sem Eftirlitsstofnun ESA kemst að niðurstöðu um, falið í sér óbeina mismunun gagnvart farandlaunþegum og fjölskyldum á framfæri þeirra. Þegar málið er lesið koma svona hlutir í ljós eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gerði að umtalsefni. Ég verð líka að segja að stundum þegar maður les lagatexta eða frumvörp er maður búinn að lesa hálfu og heilu blaðsíðurnar áður en maður áttar sig á því að maður hefur ekki haldið þræði þannig að ég er þakklát hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að draga fram í dagsljósið að þetta er einmitt eitt af þeim málum. Það er afar tyrfið, það er erfitt að skilja það og maður áttar sig ekki á því þó að maður rýni í það í sjálfu sér hvernig þetta kemur til með að virka, hverjar t.d. þessar takmarkanir eru sem getið er um í 2. mgr. 13. gr. laganna, hvaða takmarkanir það eru sem ESB-reglurnar innifela. Það kemur ekki fram í greinargerð með frumvarpinu. Maður áttar sig heldur ekki á því á hvern hátt þetta á að vera einföldun á því kerfi sem við erum með í dag og sömuleiðis skilur maður ekki það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson rakti hér, þ.e. á hvern hátt þetta varðar Norðurlandabúa.

Ég vil líka, og það er nú þess vegna sem ég kvaddi mér hljóðs, hæstv. forseti, benda þingheimi á það að hér fáum við til umfjöllunar í menntamálanefnd Alþingis enn eitt frumvarpið sem virðist vera einfalt en er það í sjálfu sér ekki og kann að útheimta yfirlegur á tyrfnum textum. Fimmtán starfsdagar eru eftir af starfi þessa þings. Þar af er gert ráð fyrir fimm fundardögum hjá menntamálanefnd auk þeirra nefndadaga sem eru til staðar og eins og ég gat um í máli mínu fyrr í dag er menntamálanefnd með fangið fullt og tekur við hér í dag þremur málum frá hæstv. menntamálaráðherra. Ég spyr: Hvað var því til fyrirstöðu að þetta mál kæmi fyrr fram? Þá hefði verið hægt að vinna það í nefndinni fyrri part vetrar. Ég verð að segja eins og er að ég tel ekki líklegt að það verði hægt að fara í þetta mál fyrr en þau skólafrumvörp sem við erum að vinna í eru komin í höfn.

Að lokum, hæstv. forseti, finnst mér umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins á baksíðu frumvarpsskjalsins athyglisverð. Í henni kemur fram að fyrir skólaárið 2007–2008 hafi alls 11 íslenskir ríkisborgarar og fjórir erlendir ríkisborgarar fengið synjun á námslánum á grundvelli ákvæða um búsetuskilyrði í núgildandi lögum. Ég skil sem svo að með þessu frumvarpi verði leiðrétt mismunun sem þetta fólk hefur efalaust sætt. Það kemur fram að útgjöld ríkissjóðs verði óveruleg miðað við þennan fjölda við þessar breytingar, þó sé óljóst hvort erlendum ríkisborgurum og íslenskum ríkisborgurum erlendis eigi eftir að fjölga á meðal lánþega lánasjóðsins.

Niðurlagssetning fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins er síðan þessi, með leyfi forseta:

„Gera verður einnig fyrirvara á því hvernig skilyrði um tengsl við Ísland við úthlutun námslána verði útfærð og túlkuð við meðhöndlun umsókna til íslenskra námslána.“

Þetta er ein af hinum óskiljanlegu setningum í þessu frumvarpi þannig að ég sé ekki annað en að hér sé heilmikið efni fyrir menntamálanefnd til að rýna í og fara ofan í saumana á. Ég verð að segja að þetta er eitt af þessum tyrfnu málum sem er kannski ekkert sérstaklega mikið tilhlökkunarefni að þurfa að bæta á sig þegar nefndin situr með fangið fullt eins og ég hef áður getið.

[21:05]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég lít nú svo á að það frumvarp sem hér liggur fyrir sé í sjálfu sér eðlileg og réttmæt og nauðsynleg réttarbót. Í beinu framhaldi af því máli sem við vorum að ræða áðan, um aðgerðaáætlun varðandi innflytjendur, erum við hér að tala um það hvernig við uppfyllum eðlileg og nauðsynleg skilyrði fyrir ríkisborgara ríkja Evrópska efnahagssvæðisins. Það er í sjálfu sér af hinu góða og mér finnst ástæða til að styðja þann hluta frumvarpsins sem lýtur að því ákvæði.

Í 3. mgr. erum við síðan að tala um víðtækari rétt þar sem talað er um ríkisborgara ríkja Evrópska efnahagssvæðisins sem starfa ekki sem launþegar eða sjálfstæðir atvinnurekendur á Íslandi. Í sjálfu sér er ekki við því að amast og þar er fjallað um eðlilegan ramma, þ.e. fimm ára samfellda búsetu á Íslandi, með þá tilvísun til 4. mgr. Síðan koma nánari skýringar á því sem um er að ræða í 4. mgr. sem er ágætt líka en síðan eru alveg réttmætar ábendingar í lokamálsgrein þeirrar málsgreinar, þ.e.: „Menntamálaráðherra getur sett reglur um námslánarétt eftirlaunaþega, öryrkja og annarra launþega eða sjálfstæðra atvinnurekenda sem ekki uppfylla skilyrði 3. mgr. um fimm ára samfellda búsetu á Íslandi.“ Þá er spurning með hvaða hætti slíkar reglur ættu að vera og hvort það sé ekki í sjálfu sér eðlilegt og tæmandi talið sem hér að framan getur og hvort það sé nokkur ástæða til að hafa þetta ákvæði í lögum. Það mætti þess vegna strika það út að skaðlausu. Ég er sammála þeim sem hér hafa talað um að það er óeðlilegt og óheppilegt að hafa víðtækt lagaframsalsvald til handa framkvæmdarvaldshafa í lögum eins og hér er að hluta til tekið upp.

Varðandi það að námsmenn eigi ekki rétt á námsaðstoð samkvæmt lögum þessum njóti þeir sambærilegrar aðstoðar frá öðru ríki er það sjálfsagt og eðlilegt ákvæði.

Þá komum við að lokamálsgreininni þar sem segir í byrjun: „Menntamálaráðherra getur sett reglur um rétt íslenskra og erlendra ríkisborgara til námsaðstoðar á Íslandi og erlendis, þar á meðal vegna þjóðréttarlegra skuldbindinga.“

Ég get séð að það geti verið ástæða til þess, þrátt fyrir að hér sé um framsal lagasetningarvalds að ræða, að veita stjórnvöldum þessa heimild svo fremi að menn orði þessa málsgrein með örlítið öðrum hætti, t.d. með því að strika út orðin „þar á meðal“ og setja bara punkt á eftir „þjóðréttarlegra skuldbindinga“. Lokamálsgrein greinarinnar mundi þá hljóða svo: „Menntamálaráðherra getur sett reglur um rétt íslenskra og erlendra ríkisborgara til námsaðstoðar á Íslandi og erlendis vegna þjóðréttarlegra skuldbindinga.“ Þá náum við því markmiði sem mér sýnist vera stefnt að í frumvarpinu en færum ekki lagasetningarvaldið um of eða með óeðlilegum hætti frá Alþingi þar sem það á að vera.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

Þjóðskjalasafn Íslands, 1. umr.

Stjfrv., 544. mál (rafræn gagna- og skjalasöfn o.fl.). — Þskj. 845.

[21:09]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til breytinga á lögum um Þjóðskjalasafn Íslands, nr. 66/1985.

Með frumvarpinu er lagt til að bætt verði í lögin ákvæðum sem fjalla sérstaklega um skilgreiningar á skjölum og hvenær beri að skila þeim til safnsins. Er þetta gert með tilliti til notkunar og varðveislu rafrænna gagna sem hafa verið vaxandi þáttur í skjalameðferð opinberra stofnana mörg undanfarin ár. Jafnframt er lagt til að Þjóðskjalasafninu verði gert mögulegt að setja reglur um rafræn gagna- og skjalasöfn opinberra aðila sem ber að afhenda safninu skjöl sín til varðveislu.

Á miðjum síðasta áratug mörkuðu stjórnvöld sér framsækna stefnu um málefni upplýsingasamfélagsins undir því metnaðarfulla formerki að „Íslendingar verði í fararbroddi þjóða heims við nýtingu upplýsingatækni í þágu bætts mannlífs og aukinnar hagsældar“. Var af því tilefni efnt til víðtæks samráðs um stefnumótun á þessu sviði. Meðal þeirra markmiða sem stefnt skyldi að var að endurskoða löggjöf, reglur og vinnubrögð stjórnsýslunnar með tilliti til upplýsingatækni í því skyni að örva tæknilegar framfarir og gera upplýsingar aðgengilegar almenningi án tillits til efnahags og búsetu.

Frá þeim tíma hafa ýmsar breytingar verið gerðar á lögum, herra forseti, til að greiða fyrir notkun upplýsingatækni í stjórnsýslunni. Með lögum nr. 51/2003 var nýjum kafla um rafræna meðferð stjórnsýslumála bætt við stjórnsýslulögin. Í greinargerð með frumvarpi til þeirra laga er lýst þeim lágmarkskröfum sem talið var rétt að gera til rafrænnar málsmeðferðar í stjórnsýslunni. Jafnframt var bent á að frekari lagabreytingar kynnu að vera nauðsynlegar á einstökum sviðum. Þá ber þess að geta eins og lýst er í almennum athugasemdum með frumvarpinu að allt frá árinu 1996 hefur Þjóðskjalasafn Íslands unnið með ýmsum hætti að undirbúningi móttöku rafrænna gagna frá skilaskyldum aðilum.

Í almennum athugasemdum er fylgdu frumvarpi því er varð að lögum nr. 51/2003 var m.a. bent á að í kjölfar þeirra þyrfti mögulega að breyta lögum um Þjóðskjalasafn Íslands. Meðal þeirra atriða sem talið var að huga þyrfti að og frumvarp þetta tekur mið af eru:

1. Skilgreiningar laganna á skjölum, en þá er átt við hvers konar gögn, jafnt rituð sem í öðru formi, sbr. 1. gr. frumvarpsins.

2. Skýr heimild fyrir Þjóðskjalasafn til að setja reglur um rafræn gagna- og skjalasöfn opinberra aðila sem skulu afhenda safninu skjöl sín til varðveislu.

3. Hvenær beri að skila slíkum skjölum til safnsins. Í frumvarpinu er miðað við að skjöl á rafrænu formi verði afhent safninu að jafnaði eigi síðar en þegar þau hafa náð fimm ára aldri.

4. Aðgangur að rafrænum skjala- og gagnasöfnum í Þjóðskjalasafni. Í frumvarpinu er lagt til að aðgangur að

slíkum skjölum verði opinn 20 árum eftir afhendingu þeirra til safnsins.

Það er orðið aðkallandi að Þjóðskjalasafnið hafi heimild til að setja reglur um rafræna skjalavörslu opinberra aðila. Sú aðferðafræði sem tíðkast víða um lönd við langtímavörslu rafrænna gagna og Þjóðskjalasafn leggur til að verði lögð til grundvallar varðveislu safnsins á slíkum gögnum byggir á að varðveita rafræn skjöl/gögn kerfisóháð, þ.e. ekki í því formi sem þau eru í skjalakerfum og gagnagrunnum skilaskyldra aðila, heldur með öðrum tryggum hætti samkvæmt opnum stöðlum og alþjóðlegum viðmiðunum. Slík aðferðafræði og sú breyting að gögnum sé skilað mjög ungum til Þjóðskjalasafns leggja áfram þær skyldur á stjórnvöld að veita borgurunum aðgang að gögnum sínum eins og stjórnsýslulög og góðir stjórnsýsluhættir gera ráð fyrir. Með þeirri breytingu sem lögð er til með 3. gr. frumvarpsins um að rafræn skjöl skuli afhent eigi síðar en þau hafa náð fimm ára aldri kann því að gefast tilefni til að huga að endurskoðun á ákvæði 20. gr. upplýsingalaga en samkvæmt því ákvæði skal Þjóðskjalasafn eða annað opinbert safn taka ákvörðun um aðgang að hinum umbeðnu gögnum. Í 5. gr. frumvarpsins er því áfram gert ráð fyrir að skilaskyldir aðilar skuli varðveita rafræn skjöl sín með tryggum hætti í a.m.k. 20 ár eða þar til aðgangur að þeim er veittur í Þjóðskjalasafni Íslands.

Ekki er vitað um umfang þeirra gagna sem um ræðir og því erfitt að meta kostnað ríkissjóðs vegna þessa, en ljóst er að ekki verður um viðbótarkostnað að ræða á árinu 2008. Til að hefja móttöku rafrænna gagna er áætlaður kostnaður Þjóðskjalasafnsins fyrsta árið eftir gildistöku laganna 33,5 millj. kr. en 26,2 millj. kr. næstu tvö ár þar á eftir. Kostnaður gæti orðið eitthvað hærri eftir þann tíma. Kostnaðurinn skiptist þannig að gert er ráð fyrir 26,2 millj. kr. til að ráða fimm starfsmenn, þ.e. tvo sérfræðinga vegna viðtöku rafrænna skjalasafna, tvo sérfræðinga til að fara með eftirlit fyrir hönd safnsins með þeim sem afhenda gögn til varðveislu og einn starfsmann í tölvumál. Þá er gert ráð fyrir 7,3 millj. kr. sem tímabundnum kostnaði vegna búnaðarkaupa.

Ekki hefur verið lagt mat á hugsanlegan kostnað ráðuneyta og stofnana vegna skila gagna á rafrænu formi en á móti gæti skapast hagræðing af minni pappírsnotkun.

Virðulegur forseti. Ég hef gert grein fyrir þessu frumvarpi. Því er m.a. ætlað að skýra hlutverk Þjóðskjalasafnsins og gera það markvissara hvað varðar rafræn gögn sem hluta af þeim gögnum sem safninu ber að taka á móti og varðveita.

Ég leyfi mér að lokum að leggja til að frumvarpinu verði að umræðunni lokinni vísað til 2. umr. og hv. menntamálanefndar.

[21:14]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingar á lögum um Þjóðskjalasafn. Þó að frumvarpið fjalli fyrst og fremst um það á hvern hátt Þjóðskjalasafni Íslands verði gert kleift með skýrari hætti en nú er að setja reglur um rafræn gagna- og skjalasöfn opinberra aðila sem ber að afhenda safninu skjöl sín til varðveislu gefur þetta frumvarp óneitanlega tilefni til að ræða málið örlítið dýpra. Ekki skal sú sem hér stendur setja sig upp á móti því að Þjóðskjalasafni sé gert kleift að taka á móti rafrænum skjölum og bregðast við þeim breyttu tímum sem óneitanlega eru í veröldinni með tilkomu tölvutækni og internets, tölvupósts og allra þeirra rafrænu samskipta sem menn eiga í.

Mér þykir þetta mál engu að síður gefa tilefni til að ræða örlítið um aðstöðu eða kannski öllu heldur aðstöðuleysi Þjóðskjalasafns Íslands. Í fjárlagaumræðunni í vetur var fjallað um þörf Þjóðskjalasafns fyrir aukna fjármuni og það var sett, ef ég man rétt, 100 millj. kr. fjárveiting til Þjóðskjalasafnsins, þ.e. það var breytingin frá frumvarpinu og til samþykktra laga. Ef ég man rétt komu að auki nokkrir tugir milljóna, hvort það voru 40 milljónir, í hlut Þjóðskjalasafnsins sem aukafjárveiting á yfirstandandi ári, þó hefur það sennilega verið á árinu 2007. Það væri fróðlegt að fá að heyra frá hæstv. menntamálaráðherra hér síðar í umræðunni hvernig fjármál Þjóðskjalasafns standa og hvernig Þjóðskjalasafni verður gert kleift að bæta þannig úr húsnæðisvanda sínum að hægt sé að búa í haginn fyrir þá breyttu starfsemi sem þessu frumvarpi fylgir.

Við þekkjum það sem starfað höfum hér á Alþingi um nokkurt skeið að Þjóðskjalasafnið fór í gegnum stóra og mikla úttekt. Niðurstaða hennar var birt í nóvember 2001, fyrir það löngu að síðan hefur auðvitað ýmislegt breyst. Sú úttekt leiddi í ljós að geymslumál Þjóðskjalasafnsins væru langbrýnust af öllum geymslumálum safna hér á Íslandi. Nú settum við töluverða fjármuni í það á fjárlögum yfirstandandi árs að bæta úr geymsluvandamálum safna og það er eðlilegt að við fáum að heyra í þessari umræðu á hvern hátt Þjóðskjalasafnið fær úrbætur hvað þetta varðar. Við höfum öll orðið vitni að því hvernig Þjóðskjalasafnið hefur barist fyrir tilveru sinni, seinagangur hefur verið við endurnýjun á húsnæðinu sem Þjóðskjalasafnið er í, gömlu Mjólkursamsölunni við Laugaveg. Við höfum fengið að sjá fréttamyndir þar sem skjalabunkarnir standa í stöflum á trébrettum og bíða þess að hægt verði að sinna þeim og skrá þá. Húsið er nægilega stórt en ekki hefur verið gengið frá því með þeim hætti að það sé viðunandi eða henti þannig starfsemi Þjóðskjalasafns að hægt sé að segja að sómi sé að málum.

Hæstv. ráðherra hefur viðurkennt þennan vanda safnsins í máli sínu hingað til. Það hefur komið fram í viðtölum við hana í fjölmiðlum að gera þurfi úrbætur hvað þetta varðar og ef ég man rétt hefur hún talið brýnustu þörfina hjá Þjóðskjalasafninu af öllum söfnum á Íslandi, þ.e. varðandi lagfæringar á geymsluhúsnæði. Líka hafa birst viðtöl í fjölmiðlum við merka héraðsskjalaverði eins og Hrafn Sveinbjarnarson, héraðsskjalavörð í Kópavogi, sem ber hag Þjóðskjalasafnsins sem eftirlitsstofnunar með skjalavörslu fyrir brjósti. Í athyglisverðu viðtali við Hrafn í Ríkisútvarpinu 2. febrúar 2008 segir hann að óskráð skjöl séu týnd skjöl þannig að það sé veruleg þörf á því að halda áfram þeirri skráningu sem Þjóðskjalasafnið á að hafa með höndum. Hrafn gagnrýnir harðlega í þessu viðtali hvernig búið er að Þjóðskjalasafninu, segir það þjakað af mannfæð, í safninu sé mýgrútur óskráðra skjala sem enginn viti hvað hafi að geyma og enginn viti hvað er geymt og hverju fleygt í hinum ýmsu stofnunum ríkisins. Rétturinn til að upplýsa um slíka hluti sé ekki nægilega virkur við þær aðstæður sem við búum við.

Ef ástandið hjá Þjóðskjalasafninu er eins og hér er lýst skiptir auðvitað verulegu máli að hæstv. ráðherra segi okkur hvernig hún sér fyrir sér þær breytingar sem eiga að gera safninu kleift að taka á móti þeim rafrænu skjalasöfnum sem þetta frumvarp mælir fyrir um. Ég sé ekki betur en að slík skjalavarsla og slík nýbreytni í starfsemi safnsins þurfi að kosta nýja aðstöðu og eins og kemur fram í umsögn frá fjármálaráðuneytinu felur hún það í sér að ráða þurfi a.m.k. fimm starfsmenn, þar af tvo sérfræðinga vegna viðtöku rafrænna skjala, tvo sérfræðinga til að fara með eftirlit og einn sérfræðing í tölvumálum. Hér er greinilega um svo breytta starfsemi að ræða að við verðum að fá að vita það, þingheimur, á hvern hátt við megum gera ráð fyrir því að Þjóðskjalasafnið fái úrlausn húsnæðismála sinna og sinnar bættu aðstöðu.

Eru t.d. uppi áform um að flytja Þjóðskjalasafnið í annað og hentugra húsnæði? Það hafa komið fram hugmyndir um það sem vert er að skoða í þessu sambandi og ég hefði viljað að hæstv. ráðherra svaraði einhverju um það hér enda þekkir hún þá umræðu eflaust manna best af þeim sem í þessum sal eru. Þó að hæstv. ráðherra sé ekki akkúrat í augnablikinu í salnum treysti ég og geri fastlega ráð fyrir því að hún hlýði á mál mitt og komi síðar í umræðunni með svör við þeim fyrirspurnum sem ég hef lagt hér fram.

[21:22]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Þessi dagur er hér búinn að vera fullkominn skrípaleikur hvað varðar dagskrá og fyrirkomulag vinnunnar. Þetta atvik sem hér á sér stað er til að kóróna þá vitleysu. Hér hefur verið rúmsterað fram og til baka með dagskrána, skipulag allra þeirra þingmanna sem tekið hafa þátt í umræðunni hefur þurft að víkja fyrir einhverri hentistefnu eða þörfum ráðherranna.

Hér legg ég fram fyrirspurnir til hæstv. menntamálaráðherra út af því frumvarpi sem hún mælti fyrir rétt í þessu um Þjóðskjalasafn Íslands. Ég er ekki fyrr búin að ljúka máli mínu þar sem ég hef raðað þessum fyrirspurnum og borið þær upp fyrir hæstv. menntamálaráðherra en mér er tilkynnt að engir fleiri hafi kvatt sér hljóðs.

Hvar er hæstv. menntamálaráðherra, hæstv. forseti? Ég krefst þess að fá hæstv. menntamálaráðherra hér í salinn til að ræða við mig þau álitamál sem ég reifaði í ræðu minni. Allt annað er lítilsvirðing, ekki bara við mig sem þingmann heldur við þingið sem löggjafarsamkundu Íslands. (Gripið fram í.)

[21:23]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Fyrr í vetur voru uppi miklar heitstrengingar um það hversu vel hin nýju þingsköp ættu að nýtast forseta sem skipuleggjanda vinnunnar í þinginu til að hér mætti ná málum fram, klára þau, ræða þau í heild, meira að segja málefnum ráðherra var raðað á sama dag, ráðherrar áttu að vera viðstaddir og það átti að vera hægt að klára málin.

Hér hefur umræðunni í dag í þrígang verið slitið í miðjum klíðum, algerlega í miðjum klíðum. Ég hef aldrei á minni lífsfæddri ævi upplifað annað eins skipulagsleysi og vanvirðingu á störfum og tíma þeirra sem hér vinna.

[21:24]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill áður en fleiri taka til máls undir liðnum um fundarstjórn forseta vekja athygli á því að forseta sýnist nú að allvel hafi gengið að vinna í þeim málum sem hér hafa verið á dagskrá í dag. (**KolH:** Ekki hefur forseti verið í henni.) Auk þess sér forseti ástæðu til að geta þess að í störfum þingsins er gerð tilraun til og mikill vilji er til þess að taka tillit til aðstæðna þingmanna og ráðherra, bæði þegar dagskrá er búin til og eins þegar unnið er á henni ef svo mætti segja. Það er því ekkert sérstakt eða nýtt að forseti taki tillit til aðstæðna þingmanna sem þurfa að gegna skyldustörfum utan þinghússins hverju sinni.

[21:25]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir þau sjónarmið sem hafa komið fram hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og Álfheiði Ingadóttur, það er með ólíkindum hvernig hefur verið staðið að málum í dag. Hvað eftir annað hefur dagskrá verið rofin og ekki farið að einu eða neinu leyti eftir þeirri tölusettu dagskrá sem var útbýtt í morgun. Sumir þingmenn eru búnir að bíða eftir því að komast í ræðustól í lengri tíma af því að þeir hafa búist við því að það væri eitthvert eðlilegt skipulag hér á málum en ekki algjört stjórnleysi eins og búið er að vera í dag.

Það er nú einu sinni þannig, virðulegi forseti, að tími okkar allra er jafnmikilvægur. Tími þingmanna og tími ráðherra er jafnmikilvægur. Þegar ráðherra labbar í salinn er hann eins og hver annar þingmaður, tími hans er ekkert merkilegri en annarra. Það er gjörsamlega óviðeigandi að þingmaður sé hér í miðri ræðu að bera fram fyrirspurnir til ráðherra (Forseti hringir.) og ráðherrann er ekki til andsvara um mál sem kemur viðkomandi við.

[21:27]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að hv. þingmaður sem hóf hér umræðu undir liðnum um fundarstjórn forseta hafði lokið ræðu sinni. Þegar forseti tilkynnti að ekki væru fleiri á mælendaskrá gerði hv. þingmaður athugasemd og óskaði eftir því að ráðherra svaraði tilteknum fyrirspurnum og forseta finnst það fullkomlega eðlileg athugasemd. Þess vegna gerir forseti ráð fyrir því þegar umræðum um fundarstjórn forseta lýkur að þessari umræðu verði frestað þannig að þingmaðurinn geti fengið svör frá hæstv. ráðherra við þeim fyrirspurnum sem fram voru bornar.

[21:27]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég held að ég hafi upplifað eitthvað í dag sem ég hélt að ég mundi aldrei upplifa í þingsölum. Í mínum huga hefur dagskráin ekki riðlast, hún hefur algjörlega farið úr böndunum.

Ég vil benda á það að þegar ég hafði hafið ræðu mína um opinbera háskóla bað ég um að hæstv. menntamálaráðherra yrði í salnum vegna þess að hún var þegar farin vegna

anna. Mér var þá tjáð af forseta Alþingis að umræðan mundi hefjast aftur kl. 17.30. Það varð ekki vegna þess að þá höfðu málefni félagsmálaráðherra verið tekin fyrir og mér var tjáð að umræðan mundi aftur hefjast um sjöleytið, eitthvað svoleiðis. Síðan kom reyndar kvöldverðarhlé og mér var sagt að ég mundi þá taka til máls um leið og umræða um félagsmálin yrði búin. Rétt áður en sú umræða átti að hefjast var mér tilkynnt að það væri enn einu sinni búið að snúa þessu við og málefni LÍN yrðu tekin á eftir. (Forseti hringir.) Ég bar þá örlitlu von í brjósti að ég gæti tekið til máls en þá þurfti hæstv. menntamálaráðherra frá að hverfa.

Þá spyr maður sig: (Forseti hringir.) Hvað með þingsköp Alþingis sem áttu (Forseti hringir.) að breyta þessu ástandi?

[21:29]

Mörður Árnason (Sf) *(um fundarstjórn)***:**

Forseti. Fyrir okkur sem oft ræddum um fundarstjórn forseta á síðasta kjörtímabili er skemmtilegt að heyra stórkostlegar ræður hér um að aldrei fyrr hafi annað eins tíðkast og að þetta sé einhver svívirðilegasta framkoma við þingmenn sem orðið hafi frá upphafi (Gripið fram í.) Alþingis hins nýja. (**ÁI:** … þingsköpum, áttu þau ekki að redda þessu?) Hitt verð ég þó að votta að það hafa orðið einhvers konar mistök hér í skipulagningu þessa dags í dag. Til dæmis var hér umræða sem ég ætlaði að taka þátt í um opinbera háskóla. Hún hófst fyrir hádegi eða átti að hefjast fyrir hádegi og nú eru líkur á að hún standi hugsanlega fram á næsta dag.

Þetta þótti okkur nú ekki mikið fyrir kosningar satt að segja en þetta er vissulega ekki heppilegt og ég verð að taka undir kvartanir manna með það. Hins vegar vil ég hrósa forseta fyrir (Forseti hringir.) þau viðbrögð að fresta umræðunni í því óheppilega tilviki sem áðan var og tel að þar hafi hann brugðist rétt við og drengilega.

[21:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir með þeim sem hér hafa gert athugasemdir við þingstörfin. Hæstv. forseti hefur ekki verið viðstaddur þingfundinn lungann úr deginum en þau hafa sem sagt verið eins og hér hefur verið lýst, þ.e. mál hafa verið sett inn og tekin út í miðjum klíðum allt eftir því hvernig ráðherrar hafa dottið inn og út úr þinghúsinu. Það hefur allt miðast við það á meðan almennir þingmenn sem hafa ætlað að taka þátt í umræðum hafa ekkert vitað hvenær þeir kæmust að með sínar ræður eins og hér hefur verið rakið. Þau svör sem þeir hafa fengið hafa jafnvel ekki staðist og margsinnis verið breytt frá þessu.

Í morgun fór fram atkvæðagreiðsla um það að halda þessum fundi fram á kvöld sem afbrigði frá hinum nýju þingsköpum sem forseti beitti sér fyrir. Nú er klukkan að verða hálftíu og ég hlýt að spyrja hæstv. forseta hvað hann hafi hugsað sér um framhald þingfundarins í dag. Á þessi ákvörðun um þingfund fram á kvöld að vera fram í nóttina líka eða hver eru áform forsetans í þessu efni? Það er mjög mikilvægt að við fáum svör við því. (Forseti hringir.)

[21:31]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Mér er bæði ljúft og skylt að þakka hæstv. forseta fyrir viðbrögð hans við því að umræðu um Þjóðskjalasafn verði frestað og að framhald verði á 1. umr.

Hæstv. menntamálaráðherra sýndi, eins og ég sagði áðan, þinginu þá lítilsvirðingu að ganga út úr húsi meðan ég stóð hér í miðjum klíðum með (Gripið fram í.) spurningar til hennar í annað sinn í dag, sem er rétt — og ég lýsi því yfir að hér situr löggjafarsamkoma þjóðarinnar í viðjum ríkisstjórnarinnar og það er bara skömm að því, hæstv. forseti, — og því vil ég gera kröfu um það að umræðunni um opinberu háskólanna verði líka frestað. Það er ekkert annað boðlegt. Ég óska eftir því að hæstv. forseti gefi yfirlýsingu um það hér úr þessum sama forsetastóli að þeirri umræðu verði líka frestað því auðvitað á hæstv. menntamálaráðherra ekkert annað skilið eftir þessa framkomu í dag.

[21:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill nú biðja hv. þingmenn um að sýna tillitssemi. Það er mikilvægt í störfum okkar að gera það vegna þess að bæði þingmenn, eins og forseti nefndi fyrr, og ráðherrar hafa margs konar skyldum að gegna og forseti reynir hverju sinni að taka tillit til þess og hefur að sjálfsögðu orðið við óskum um að umræðunni um annað dagskrármálið verði frestað.

[21:33]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég get tekið undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, virðulegur forseti hefur brugðist vel og drengilega við og tekið tillit til sjónarmiða þingmanna í ýmsu og hann á þakkir skildar fyrir það.

Spurningin er hvort hann muni halda áfram þeirri góðu iðju. Miðað við hvernig mál hafa skipast hér í dag þá tel ég eðlilegt að fundi verði slitið nú þegar og að ekki verði haldið áfram í því algjöra reiðileysi sem hér hefur verið meira minna í dag og aldrei meira en nú.

Ég beini þeim tilmælum til virðulegs forseta að þingfundi verði slitið og ný dagskrá verði lögð fram fyrir mánudaginn þar sem þessi mál verða tekin fyrir.

[21:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég hlýt að biðja um svör við því hvernig á að halda þessum fundi hér áfram í kvöld. Ég kom til þings í morgun klukkan hálfellefu og þá lá fyrir dagskrá. Nú er búið að hlaupa, eins og hér hefur verið skýrt, fram og til baka í henni allri.

Ég hef verið að bíða svolítið eftir 10. dagskrármálinu, umferðarlögum, en í morgun fór fram sérstök atkvæðagreiðsla, afbrigði, um hvort leyft yrði að ræða það. Ég spyr því hæstv. forseta: Hvenær á að ræða þetta mál sem var samþykkt í morgun að ræða? Er það einhvern tímann eftir miðnætti?

Ég spyr hvernig eigi að halda þessum fundi áfram, herra forseti, og ég styð þær tillögur sem hér hafa komið fram um að fundinum verði í heild frestað því þetta er ekki boðleg

framganga lengur á þessum degi. Það er nóg komið af þessum fíflaskap, vil ég leyfa mér að segja.

[21:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Áður en forseti gefur hv. 10. þm. Reykv. s. orðið um næsta mál, vill forseti geta þess að við munum leitast við að ljúka sem flestum þeirra mála sem hér eru á dagskrá. En það að sjálfsögðu fer alltaf eftir því hvernig okkur tekst það samstarf.

Umræðu frestað.

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, frh. fyrri umr.

Stjtill., 519. mál (flýting framkvæmda). — Þskj. 820.

[21:36]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það er bagalegt fyrir gæði umræðunnar á þinginu að það sé hlaupið á milli mála eins og hér er verið að gera. Okkur almennum þingmönnum er ætlað að fara úr þáttum sem heyra undir félagsmálaráðherra og síðan yfir í þætti sem varða menntamálaráðherra og þá loksins í mál sem varða hæstv. samgönguráðherra.

En það verður að taka því og sætta sig við það sem að manni er rétt þegar maður getur engu breytt í því efni. En það verður að segja það alveg eins og er að það er ekki líklegt að vandað löggjafarstarf komi út úr slíku eða að umræðurnar skili miklu varðandi vönduð lögskýringargögn svo sem ætlast má til varðandi það sem kemur frá Alþingi.

Hæstv. samgönguráðherra mælti fyrr í dag fyrir tillögu til þingsályktunar um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010 og rakti þar í góðri ræðu helstu breytingar og aðgerðir sem til stæðu og í sjálfu sér er margt gott um það að segja.

Í gær var ég á fundi með íbúum í svokölluðu þriðja hverfi í Reykjavík, þ.e. því hverfi sem liggur að helstu umferðaræð landsins, Miklabraut í Reykjavík frá Háaleitisbraut og niður fyrir Kringlumýrarbraut. Þar var verið að kynna hugmyndir og tillögur um að gera þá leið greiðari með gerð mislægra gatnamóta og að setja umferð í stokk á þessari mestu umferðaræð þjóðarinnar. Þetta var mjög góður og gagnlegur fundur og þar kom fram að íbúasamtökin í hverfinu höfðu unnið mjög gott og gagnlegt starf við það að gera grein fyrir því og undirbúa og sýna fram á þarna væri hægt að fara ákveðnar leiðir.

En þar var líka bent á, hæstv. samgönguráðherra, að þrátt fyrir að þær tillögur gangi eftir sem varða þennan hluta Miklubrautarinnar þá koma aðrir og austari hlutar Miklubrautarinnar sem á eftir að gera til þess að þar sé um greiða leið að ræða. Ég bendi á að þessi umferðaræð sem þjónar öllu landinu — því hvort sem okkur líkar það betur eða verr þá er þetta mikilvægasta umferðaræð landsins, þ.e. austur/vestur öxullinn í Reykjavík — er gjörsamlega sprungin. Við erum með öxulinn í Reykjavík eða sem sagt frá Reykjanesi og inn í Reykjavík, þ.e. suður/norður öxulinn sem er líka gjörsamlega sprunginn. Til viðbótar því sem gerist að öðru leyti varðandi samgönguáætlunina eins og hún var ákveðin á sínum tíma þá er hvergi gert ráð fyrir því að það sé hraðað eða gert neitt í því að lagfæra þessa hluti sem er einn mesti ljóður á samgöngukerfi okkar í þéttbýli.

Ég hlýt því að spyrja og velta fyrir mér þegar ég horfi hér yfir þingsali: Hvar eru þingmenn Reykvíkinga til þess að fjalla um Sundabraut og það með hvaða hætti væri hægt að hraða aðgerðum hvaða hana varðar? Það er tvímælalaust eitt mesta hagsmunamál bæði íbúanna hér og alls landsins.

En, virðulegi forseti, hér í salnum er enginn þingmaður Reykvíkinga, nema ég. (**Gripið fram í:** Ert þú ekki þingmaður Reykvíkinga?) Nema ég, sagði ég. Enda sagði hæstv. forseti að ég færi ógjarnan austur fyrir Elliðaár sem ég geri að vísu á hverjum degi en það er annað mál.

Það er til vansa að það sé ekki hugsað um það að leysa þau vandamál sem eru mestu vandamál samgangna í þéttbýli. Og þegar um er að ræða tillögu eins og þá sem hér um ræðir, um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun, þá tel ég að það sé mjög mikilvægt að þarna væri getið um það með hvaða hætti samgönguráðherra, framkvæmdarvaldið hyggst leysa, með hvaða hætti ríkisstjórnin ætlar sér að leysa þennan vanda.

Nú skal ég leyfa öllum að njóta sannmælis og öllum að fá það sem þeir eiga skilið. Þá ber að benda á það að hið langa kyrrstöðutímabil R-listans í Reykjavík leiddi af sér ákveðna stöðnun í umferðar- og samgöngumálum þessa svæðis þar sem menn gengu ekki frá tillögum eða unnu heimavinnuna sína til þess að hægt væri að gera kröfur og standa á hagsmunamálum allra landsmanna hvað varðar umferð í þéttbýli, þessara þjóðvega í þéttbýli.

Hvað svo sem því líður þá er það samt sem áður ekki vansalaust fyrir ríkisvaldið að láta þá hluti gerast með þeim hætti sem hér er, að á löngum tímum kvölds og morgna séu jafnmiklir erfiðleikar í samgöngum sem raun ber vitni.

Því hefur lýst yfir hvað meðalhraðinn væri á þessum samgönguæðum, sem er allgóður, en það er nú einu sinni þannig að umferð mun aukast, bílum mun fjölga og fólki fjölgar. Þar af leiðandi verða vandamálin meiri og meiri svo fremi að ekki sé brugðist við. Að mínu viti er það nauðsynlegasta forgangsverkefni í samgöngumálum í þéttbýli að Sundabrautin verði að veruleika sem allra fyrst og að allt verði gert sem hægt er til þess að láta þá framkvæmd verða sem allra fyrst.

Þá er það líka tvímælalaust verulega mikið atriði og eitt mikilvægasta atriðið varðandi samgöngur í þéttbýli, að austur/vestur öxullinn á höfuðborgarsvæðinu og norður/suður öxullinn verði þannig að þar sé um akfæra vegi að ræða þar sem fólk getur haldið eðlilegum meðalhraða.

Ég tek undir með þeim þingmönnum sem fyrr hafa talað í umræðunni um að það er mikilvægt að leggja vegi, þ.e. annars vegar vestur frá Reykjavík og hins vegar yfir Hellisheiði til Selfoss þar sem um er að ræða vegi sem eru 2+2 eða sem sagt aðskildar akreinar, a.m.k. tvær í hvora áttina. Það er eitt sem ber að varast, hæstv. samgönguráðherra, og það er að hugsa og skammta í samgöngumálum. Þegar við leggjum út í mannvirkjagerð þá má ekki hugsa eða horfa rétt fram fyrir tærnar á sér heldur verður að hugsa til framtíðar og leggja aðeins varanlegri vegi og miða við það að

þeir geti þjónað tilgangi til lengri tíma en nokkurra ára.

Þegar af þeirri ástæðu tel ég og tek undir með hv. þm. Árna Johnsen og hv. þm. Grétari Mar þar sem það kom fram í máli þeirra fyrr í umræðunni, í þessari sundurslitnu margklofnu umræðu, að það er nauðsynlegt að hafa og ganga vel frá þeim samgönguæðum sem eiga að liggja út frá Reykjavík til Suðurlands.

Við búum hér í mesta þéttbýli landsins og innan eða í um það bil klukkutímaakstursfjarlægð frá Reykjavík eða höfuðborgarsvæðinu búa yfir 70% landsmanna. Það hlýtur því að vera forgangsatriði að greiðar leiðir séu að og frá þessu svæði og greiðar leiðir innan þess. Því þar erum við að tala um hagsmunaatriði varðandi sparnað en við erum líka að tala um annað, hæstv. samgönguráðherra, við erum að tala um mannslíf. Og meðan það dregst að ganga frá viðunandi samgöngumannvirkjum í þéttbýli þá kostar það slys og það er það sem við verðum að horfast í augu við.

Þess vegna er það forgangsatriði þegar gera á breytingar eða koma með hugmyndir um breytingar eins og þessa, að menn skoði það að eyða slysagildrum og gera akvegina öruggari. Það hlýtur að vera forgangsatriði.

[21:46]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill minna hv. þingmenn á það í þessari umræðu og að jafnaði að þrátt fyrir að forseti hafi ríkan skilning á því að hv. þingmenn vilji tala beint til samgönguráðherra er það forsetinn sem á að ávarpa.

[21:47]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Við fjöllum hér um tillögu til þingsályktunar um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010. Mikill hluti af þessari tillögu kemur til vegna ákvarðana um mótvægisaðgerðir ríkisstjórnarinnar sem kynntar voru síðasta sumar og ber tillagan þess skýrt vitni. Eins og þar var ákveðið var framkvæmdum raðað þannig að farið var í þær framkvæmdir sem voru nokkuð á veg komnar og á þeim svæðum sem þorskniðurskurðurinn kom illa við. Hér er því um að ræða framkvæmdir að mestu leyti í landsbyggðarkjördæmunum þremur og gjarnan framkvæmdir sem hægt væri að fara í fljótt.

Það eru nokkur atriði sem mig langar til að nefna vegna þessa máls. Það er í fyrsta lagi að þarna er fjallað um og gert ráð fyrir að ráðist verði í Vaðlaheiðargöng í svokallaðri einkaframkvæmd, eða reyndar nýrri útfærslu á einkaframkvæmd getum við sagt. Ég vil lýsa þeirri skoðun minni að ég tel að það sé mikill bragur á því og gott að veggjöld séu nýtt til uppbyggingar samgöngumannvirkja. Ég mundi gjarnan vilja sjá meira af því í framtíðinni. Þetta á reyndar líka við um tvöföldun Suðurlandsvegar. Mér sýnist einnig að í ferjuþætti tillögunnar þar sem fjallað er um Vestmannaeyjaferju sé ákveðin útfærsla á einkaframkvæmd.

Það er alveg víst að Hvalfjarðargöng hefðu varla orðið að veruleika á sínum tíma ef ekki hefði verið fyrir frumkvæði Spalar og þeirra sem hafa árum saman sótt vinnu við Hvalfjörðinn og í Hvalfirðinum. Fyrirkomulag þeirra framkvæmdar, þ.e. álagning veggjaldanna, var algjör forsenda fyrir því að Hvalfjarðargöngin voru byggð og það er alveg víst að það hefur reynst mjög vel. Umferð um göngin hefur verið miklu meiri en allar spár gerðu ráð fyrir. Sannleikurinn er nefnilega sá, og það er alveg skýrt í mínum huga, að með því að hleypa einkaaðilum að uppbyggingu samgöngukerfisins, t.d. með því að fjármagna framkvæmdir að hluta til með veggjöldum, er hægt að efla vegakerfið verulega og þar með hlýtur þjóðhagslegur ábati að fylgja.

Veggjöld eru þekkt víða um heim í uppbyggingu samgöngumannvirkja. Bæði hafa þau verið notuð til fjárfestinga í samgöngukerfum en líka til að takmarka umferð á ákveðnum svæðum eins og t.d. í miðborgum. Við höfum farið varlega í að nýta þessa leið en ég held hins vegar að ástæða sé til þess að gera meira af því.

Nú er það þannig, herra forseti, að hér á höfuðborgarsvæðinu eru brýnar framkvæmdir sem ráðast þarf í. Mig langar að nefna Sundabraut sem er mikill og eindreginn vilji fyrir hjá borgaryfirvöldum, og ég held reyndar að svo sé í öllum flokkum, að ráðist verði í Sundabraut eins fljótt og hægt er. Í því efni langar mig til að benda hæstv. samgönguráðherra á að þegar horft er á umferðarþungann hér á höfuðborgarsvæðinu, sem ég held að enginn velkjist í vafa um að er verulegur — ég vil reyndar meina að það sé mál allra landsmanna að umferðin sé greið hér til og frá borginni, þá held ég að við þurfum að líta dálítið stærra á málin en við höfum oft gert. Við þurfum að horfa á höfuðborgarsvæðið í stóru samhengi. Sundabrautin er einn þáttur í þessu en auðvitað eru fleiri framkvæmdir sem við vitum að við þurfum að horfa til. Ég held að við verðum að horfa langt fram í tímann og reyndar á það við um samgöngumál almennt. Við verðum að reyna að horfa svo langt fram í tímann að það sem við gerum rekist ekki hvað á annars horn.

Við vitum að umferðarþunginn í Reykjavík er stöðugt að aukast og álagið á miðborgina mun aukast jafnt og þétt, ekki síst núna þegar allar þær stofnanir og háskólar og sjúkrahús eru komin niður í bæ. Þess vegna held ég að það sé gott að hugsa til þess hvernig hægt verði að koma fólki til og frá bænum.

Þá kem ég að öðru áhugamáli mínu sem er staðsetning flugvallarins á Reykjavíkurflugvelli. Nú er kveðið á um í þessari tillögu, eins og ég skil hana, að það gert verði flughlað við fyrirhugaða samgöngumiðstöð á Reykjavíkurflugvelli árið 2008. Ég verð nú að segja að ég er afar ánægð með að þannig sé verið að auka möguleika til þess að koma samkeppni á í innanlandsflugi. Þeir sem hafa þurft mikið að ferðast til og frá borginni og út á land — það á bæði við um fólk sem býr úti á landi og Reykvíkinga sem eiga oft erindi út á land — vita að það er gríðarlega kostnaðarsamt að fljúga milli landshluta á Íslandi. Það er gríðarlega þung byrði fyrir fjölskyldur að þurfa t.d. að fara í læknisferð til Reykjavíkur með nokkur börn. Það er eiginlega algjörlega óþolandi að hafa ekki neina valkosti í flugsamgöngum nema að skipta við eitt fyrirtæki, svo ágætt sem það nú er. Ég get ekki fallist á að stoppa eigi allt varðandi Reykjavíkurflugvöll bara vegna þess að menn deila um það hér í Reykjavík hvar flugvöllurinn eigi að vera. Þess vegna er ég mjög ánægð með að þarna sé verið að höggva á þennan leiðindahnút með flughlaðinu.

Þótt Reykjavíkurborg ákveði það innan einhverra ára að

Reykjavíkurflugvöllur eigi að fara eitthvert annað — það gæti þá aldrei orðið fyrr en eftir 20 ár, held ég — þá er ekki hægt að láta bara reka á reiðanum allan þann tíma. Mér finnst umræðan um Reykjavíkurflugvöll enn þá algjörlega út og suður þannig að ég er bara mjög ánægð með að það skuli þó verið að stíga þetta skref núna hvað varðar flughlaðið. Ég bind miklar vonir við að það verði til þess að við sjáum samkeppni í flugi.

Ég ætla ekki að hafa þetta lengra. Ég hlakka til að fjalla nánar um þetta mál í hv. samgöngunefnd og veit að það verður skemmtileg umræða þar. Ég vonast bara til að það gangi allt vel fyrir sig.

[21:55]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að koma með ákveðin atriði inn í umræðuna varðandi þennan viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun. Ég fagna því að aukið er í þá samgönguáætlun sem samþykkt var hér á síðasta þingi og tel að það sé vissulega spor í rétta átt enda var átak í samgöngumálum eitt af meginmálum í aðdraganda kosninga í vor. Það er líka ánægjulegt í ljósi þess að á undanförnum árum, á síðasta kjörtímabili, var þáverandi samgönguáætlun skert um fleiri milljarða kr. Mig minnir að það hafi verið á bilinu 4–6 milljarðar kr. sem vegáætlunin ein var skorin niður þannig að menn eru hér hægt og rólega að vinna það upp. Þar áður voru vegáætlanirnar líka skornar og voru þær þó ekkert beysnar fyrir. Það eru því ánægjulegar þessar viðbætur sem núna er verið að gera en þó er fjarri því að búið sé að vinna upp þau sviknu loforð eða þær áætlanir gerðar sem voru hér fyrr á árum. Ríkisstjórnir sem setið hafa hér á undanförnum 8–12 árum, tel ég, hafa minnst aðhafst í samgöngumálum. Ég vil meina að árið 2005 sé eitt lakasta árið um langt árabil í þeim efnum. Þegar horft er til þess er það þó ánægjulegt að hér skuli verið að grípa til aðgerða.

Ég vil hér minnast á örfá atriði og spyrja hæstv. ráðherra varðandi þessa viðbótaráætlun. Það er í fyrsta lagi varðandi flugvellina á Patreksfirði og Bíldudal. Hv. varaþingmaður Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir lagði fram fyrirspurn um Patreksfjarðarflugvöll nú fyrir skömmu og ég á inni svar við fyrirspurn um flugvöllinn á Bíldudal. Við vorum á fundi með sveitarstjórnum Vesturbyggðar og Tálknafjarðar nú í dag og þá kom fram að báðar sveitarstjórnirnar hafa ályktað mjög afdráttarlaust um að flugvöllurinn, sérstaklega á Bíldudal — sem þær hafa þá sameinast um að verði meginflugvöllur, a.m.k. undir þeim kringumstæðum sem nú eru — verði byggður upp, lengdur og gerður afkastameiri. Ég veit að hæstv. ráðherra er kunnugt um hvort tveggja. Ég get vitnað hér í ályktun hreppsnefndar Tálknafjarðarhrepps sem er samhljóða ályktun hreppsnefndar Vesturbyggðar um þetta þar sem skorað er á samgönguráðherra að hrinda í framkvæmd stækkun Bíldudalsflugvallar sem allra fyrst. Við það skal miðað að flugvöllurinn verði í það minnsta sambærilegur að stærð og Þingeyrarflugvöllur eða með um 1.200 m flugbraut ásamt tilheyrandi öryggissvæðum. Síðan er rökstutt hversu gríðarlega mikilvægt þetta er fyrir byggðarlagið, að flugvöllurinn geti annað meiri umferð, tekið á móti stærri vélum, bæði hvað varðar farþega og flutninga.

Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort það komi ekki til greina — þó að ég eigi þessa fyrirspurn inni þá er hún búin að vera þar lengi — að við tökum inn í þessa áætlun fjárveitingu til þess að kanna eða undirbúa lengingu og styrkingu flugvallarins á Bíldudal. Jafnframt spyr ég hvort ekki eigi að finna framtíðarhlutverk og stöðu fyrir Patreksfjarðarflugvöll eins og hæstv. ráðherra kom hér inn á í svari sínu við fyrirspurn hv. þm. Ingibjargar Ingu Guðmundsdóttur um daginn. Þetta er svo gríðarlega brýnt að þetta sé gert fyrir samfélögin þarna sem sjá fram á mikla möguleika í tengslum við þessa umferð. Ég þarf ekki að hafa fleiri orð um það, ég veit að hæstv. ráðherra er vel með á nótunum hvað þetta varðar.

Hitt sem ég vil líka spyrja hæstv. ráðherra út í varðar ferjusiglingar Baldurs um Breiðafjörð. Á fundinum fyrir vestan var lögð áhersla á að ferðum með Baldri yfir Breiðafjörð yrði ekki fækkað, frekar fjölgað en eins og nú stefnir í mun ferðum þar fækka. Það er rétt að greina frá því að 1. þingmaður kjördæmisins, hæstv. forseti Sturla Böðvarsson, rakti einmitt á þessum fundi að vegaframkvæmdum hefði seinkað sem hefði verið viss forsenda fyrir því þegar gert var ráð fyrir fækkun ferða. Það væru því mörg rök fyrir því að þessir samningar yrðu endurnýjaðir og ferðum fjölgað í samræmi við þann ferðafjölda sem nú er Breiðafjörð. Það mun líka þurfa að koma inn í samgönguáætlunina. Ég er hér með áskoranir frá íbúum í Vesturbyggð, Tálknafirði og einnig frá Framfarafélagi Flateyjar um þetta mál. Þetta vil ég því spyrja hæstv. ráðherra um.

Þá vil ég líka spyrja hæstv. ráðherra um vegasambandið um Súðavíkurhlíð, þ.e. milli Skutulsfjarðar og Álftafjarðar við Ísafjörð. Við fylgdumst jú með fréttum í vetur af því hve oft var tilkynnt um hættu á ferðum fyrir Súðavíkurhlíð og að snjóflóð féllu þar jafnvel svo tugum skipti á skömmum tíma. Í úttekt sem hefur verið gerð á snjóflóðahættu um Súðavíkurhlíð kemur fram að það er sá vegarkafli á landinu þar sem hvað oftast falla snjóflóð eða mest hætta vegna snjóflóða. Þetta er innan byggðar og rétt er að í röðun vegaframkvæmda á Vestfjörðum hafa menn gert ráð fyrir því að aðrar framkvæmdir yrðu þar á undan. En svo horfir maður til þess að allar vegaframkvæmdir á Vestfjörðum sem gerðar voru áætlanir um fyrir jafnvel tveimur áratugum síðan hafa dregist og dregist, færst aftar og aftar. Að mínu viti eru því mjög góð rök fyrir því að þarna sé líka rækilega aukið í, að taka vegabætur, jarðgöng eða þá aðra leið sem menn gætu séð þar fullnægjandi nú þegar inn á dagskrá. Það væri mjög ósanngjarnt að láta það seinka framkvæmdum sem nú eru í gangi, heldur ætti frekar að vinna upp þær tafir og þau svik sem hafa verið varðandi vegáætlun, vegagerð og samgöngubætur á Vestfjörðum á undanförnum áratugum.

Það var jú mörkuð sú stefna að það skyldi vera forgangsmál að tryggja samgöngur innan byggðarlaga. Samgöngur þarna á milli, þ.e. milli Ísafjarðarbæjar og Bolungarvíkur og Ísafjarðarbæjar og Súðavíkur — þetta er jú eitt byggðar- og atvinnu- og þjónustusvæði og á skilyrðislaust rétt á að vera tekið inn. Það er sjálfsagt að fagna því að nú skuli vera búið að bjóða út jarðgöngin um Óshlíð. Það var ekki hvað síst fyrir þrýsting og undirskriftir heimamanna að þau mál fóru á það skrið sem raun ber vitni þó að síðan sé sjálfsagt að þakka ráðherrum sem þar áttu hlut að máli þegar málin voru komin á þann rekspöl. Nú hefur það sama aft-

ur gerst varðandi íbúa í Súðavík. Þeir óska eftir samgöngubótum (Forseti hringir.) þar. Ég spyr því hæstv. ráðherra einnig um þetta mál, herra forseti.

Ég er ekki kominn að öllu sem ég vildi nefna. Þetta er svo stuttur tími en ég óska eftir að fara þá aftur á mælendaskrá þar sem ég get þá haldið áfram máli mínu, herra forseti.

[22:05]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið í umræðum í þingsal í dag liggur ekki fyrir samkomulag um þinghaldið en ljóst hver var ásetningur hæstv. forseta þingsins. Greitt var um það atkvæði í upphafi dags að fara með þennan fund fram á kvöldið óskilgreint að því að mér skilst þó að ég hafi ekki verið viðstaddur þá umræðu. En hvað um það. Fyrir hönd þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs kom ég þeirri ósk á framfæri við hæstv. forseta í kvöldverðarhléi í kvöld að þingfundurinn (Forseti hringir.) stæði ekki lengur en til klukkan tíu. Ég óska eftir því að heyra hver er ásetningur hæstv. forseta og hvort hann hyggist koma til móts við óskir okkar í þessu efni.

[22:07]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti tekur fram að að sjálfsögðu er það allt saman háð því hvernig þessari umræðu miðar, hvenær fundinum lýkur í dag. Enn eru allmargir á mælendaskrá undir því dagskrármáli sem hér er til umræðu, 8. dagskrármálið, þannig að forseti mun meta það þegar líður á þá umræðu hvernig fundinum verður fram haldið í kvöld. Það er svar forseta.

[22:07]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Nokkuð óljóst fannst mér vera svar hæstv. forseta. Við ræðum hér tillögu til þingsályktunar um viðauka við samgönguáætlun og allmargir eru á mælendaskrá í þeirri umræðu. Fyrir mitt leyti og okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði kæmi til álita að komast að samkomulagi um að ljúka því máli, þessu þingmáli, þó að við vildum helst að sjálfsögðu að hlé yrði gert á þingfundi þegar í stað, enda var farið með þinghaldið fram á kvöldið gegn okkar óskum. Ég lýsi því yfir að við erum reiðubúin til viðræðna um málamiðlun hvað það snertir að ljúka umræðu um þetta tiltekna þingmál (Forseti hringir.) en teljum alveg afdráttarlaust óeðlilegt að halda þingfundi áfram eftir að því lýkur.

[22:09]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég get tekið undir orð hv. síðasta ræðumanns, Ögmundar Jónassonar, og tel að við ættum að hætta þingstörfum í kvöld. Það var fallist á það í atkvæðagreiðslu í morgun að vera fram á kvöldið. Ég skildi það svo að það væri kannski til klukkan átta eða níu en nú er klukkan farin að ganga ellefu og ég held að við ættum að fara að stoppa núna.

[22:10]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég hygg að það væri til bóta og til að gera góðan brag á annars þetta tætingslega þinghald sem verið hefur í dag að tekin væri ákvörðun um það með hvaða hætti þinghaldið verður. Ég mælist til þess og beini þeim tilmælum til virðulegs forseta að lokið verði við umræðuna um það mál sem nú er á dagskrá og fundi síðan slitið. Ég beini þeim tilmælum eindregið til virðulegs forseta að taka ákvörðun um þetta þegar í stað þannig að þingmenn viti hvenær þingstörfum lýkur. Miðað við það að sjö voru á mælendaskrá síðast þegar ég skoðaði hana þá hygg ég að það sé a.m.k. rúmur klukkutími eftir til að ljúka þessu máli. En ég hygg að það væri til góðs að taka ákvörðun um það nú þegar að fundi verði slitið þegar þessu máli er lokið.

[22:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Það væri sannarlega til þess að bæta fyrir það sem miður hefur farið í dag í stjórn þessa fundar ef hæstv. forseti féllist á að verða við þeim sanngjörnu tilmælum sem hér hafa verið sett fram um að ljúka fundi þegar umræðu um viðauka við samgönguáætlun lýkur. En ég vek athygli á því að enn eru sjö þingmenn á mælendaskrá í því máli að sagt er. Þá er eftir á dagskrá fundarins Landeyjahöfn, stjórnarfrumvarp, 1. umr. Einnig er eftir stjórnarfrumvarp um umferðarlög, breyting á umferðarlögum. Og loks er enn opið á dagskránni þar sem hæstv. menntamálaráðherra hljóp frá í hádeginu, 4. mál á dagskrá um opinbera háskóla. Mér sýnist því, herra forseti, að það sé lítið annað að gera en að fallast á þessi sanngjörnu tilmæli.

[22:12]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill taka fram að honum er mjög vel ljóst hvaða mál eru á dagskrá þessa fundar og vill jafnframt vekja athygli á því að hér fer fram mjög efnismikil umræða um 8. dagskrármálið, mjög athyglisverð umræða, mjög góð og nauðsynleg umræða. Forseti vill því mælast til þess að hægt verði að halda áfram þeirri umræðu þannig að hann geti líka gefið sér tóm til að hugleiða þær óskir sem hér hafa komið fram. Forseti vill eindregið óska eftir því að hv. þingmenn gefi færi á því að umræðan haldi áfram.

[22:13]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil leyfa mér að mótmæla því að hæstv. forseti þurfi einhvern tíma til að hugleiða það hvort hægt sé að fresta þessum fundi eða klára fundinn þegar umræðu um samgönguáætlun er lokið. Hæstv. forseti getur ákveðið það hér og nú ef honum sýnist svo. En það er greinilegt að vilji hæstv. forseta stendur til annars. Það er í óþökk þeirra sem hafa verið hér í erfiðum umræðum, í málefnalegum umræðum, í miklum umræðum í allan dag. Fundurinn hefur staðið í tæpan hálfan sólarhring og hæstv. forseta ætti ekki að verða skotaskuld úr því að ákveða það hér og nú og tilkynna okkur hv. þingmönnum hvernig hann hyggst stýra þessum fundi til loka. Krafan er um að fundinum verði frestað þegar umræðu um samgönguáætlun lýkur.

Ég óska eftir því að hæstv. forseti gefi okkur svar núna.

[22:13]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti ætlar hins vegar að gefa hv. 9. þm. Reykv. n. orðið um fundarstjórn forseta.

[22:14]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Þetta er að verða mjög skrautlegur sólarhringur þar sem við erum að ræða þessi mörgu mál. Hér hefur margítrekað komið fram að mál hafa verið tekin út af dagskrá eða umræðu frestað og mál sett inn aftur eftir því sem ráðherrarnir hafa dottið inn. Ekki stóð til að vera með þennan fund nema fram á kvöld, það var samþykkt í atkvæðagreiðslu og ég hélt satt að segja að forseti mundi ekki beita því úrræði eftir nýju þingsköpin að fara í atkvæðagreiðslu þegar ágreiningur var um það hvort fundurinn ætti að standa fram á kvöld. Það var samþykkt með 26 atkvæðum, 6 greiddu atkvæði gegn því. Ég hef fylgst með því í allan dag og mér sýnist að það séu einkum og sér í lagi þeir sex þingmenn sem voru andvígir því að fundur stæði fram á kvöld sem hafa verið samviskusamlega í fundarsalnum í allan dag en hinir sem samþykktu fund fram á kvöld eru meira og minna flognir burt með vissum undantekningum, (Gripið fram í.) með vissum undantekningum eins og ég sagði. Mér finnst þetta afskaplega einkennilegt ráðslag, herra forseti, (Forseti hringir.) mér finnst að gera eigi kröfu um það að þeir sem heimta og vilja kvöldfund sitji þá hér. En ég óska eftir því að forseti taki ákvörðun um að fundi verði slitið (Forseti hringir.) þegar þessu máli er lokið.

[22:15]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég skildi orð virðulegs forseta svo að líta megi þannig á, miðað við þau orð sem virðulegur forseti viðhafði, að þegar umræðu lýkur um þetta dagskrármál verði þessum þingfundi slitið.

[22:16]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér þingsályktunartillögu um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun. Í henni er m.a. fjallað um ýmislegt sem flýtir samgönguáföngum frá því sem áður var áætlað. Sá sem hér stendur er mikill áhugamaður um bættar samgöngur hér á landi og fagnar því í sjálfu sér að rætt sé um að reyna að flýta vegaframkvæmdum, nauðsynlegum vegaframkvæmdum sem vissulega margir hefðu viljað sjá þegar orðnar að veruleika. Hvað um það, betra er samt að una við það sem gott er þótt seint komi og taka heils hugar á móti því sem lagt er til í þessari fjögurra ára áætlun.

Þessar flýtiaðgerðir í vegamálum sem menn kalla svo í ríkisstjórninni eru sumar hverjar a.m.k. ekki komnar til framkvæmda enn þá og óvíst að þær komist til framkvæmda á þessu ári, sem var þó vissulega áætlað þegar ríkisstjórnin tilkynnti að vegna niðurskurðar í þorskafla yrði verklegum framkvæmdum flýtt hér á landi og reynt að styrkja þannig byggðirnar frekar en verið hefur og efla þar verkefni sem gæti að einhverju leyti orðið til þess að fólk sæi fyrir sér bjartari framtíð en boðið er upp á nú um stundir með aflatillögum hæstv. sjávarútvegsráðherra, að ég tali ekki um eftir þá spá sem nú liggur fyrir eftir síðasta vorrall Hafrannsóknastofnunar sem ekki gefur tilefni til aukinnar bjartsýni í þeim efnum.

Þá er líka rétt að hafa í huga, hæstv. forseti, að þegar aðgerðir voru boðaðar um niðurskurð þorskafla orðaði forsætisráðherra það svo að þjóðfélagið væri svo afskaplega vel á vegi statt að það væri aldrei betur til þess fallið að taka á sig skerðingar í verkefnum og tekjum en einmitt um þessar mundir. Það dæmi hefur því miður algjörlega snúist við og ýmislegt bendir til þess í þjóðfélaginu núna að sú tíð sem forsætisráðherra sá fyrir sér og reyndar hæstv. fjármálaráðherra líka síðastliðið haust í ræðu sinni um fjárlögin sé horfin út í blámóðuna af ýmsum orsökum og að okkur steðji ýmiss vandi í efnahagsmálum og framtíð þessa lands í atvinnulegu tilliti sem menn áttu ekki von á á haustdögum, alla vega ekki innan ríkisstjórnarinnar.

Ég held að það sé rétt munað hjá mér að hinar vísu greiningardeildir bankanna vöruðu ekki við þeirri vegferð sem við stöndum frammi fyrir núna á Íslandi. Fjármálaráðuneytið spáði því ekki heldur. Það er því margt breytt í þjóðfélagi okkar frá því að menn tóku ákvörðun um að skera niður atvinnu með því að skerða þorskaflann svo harkalega sem raun ber vitni og þess vegna væri enn frekar ástæða til að reyna að flýta þessum framkvæmdum, þ.e. koma þeim á framkvæmdastig en ekki bara að setja þær inn í áætlun, en gert hefur verið fram til þessa.

Ég hygg að það sé ekki á marga landshluta hallað þótt því sé haldið fram af þeim sem hér stendur í ræðustól að Vestfjarðakjálkinn hafi setið harkalega eftir í vegaframkvæmdum á undanförnum árum og þar þurfi virkilega að taka til hendinni. Við erum hins vegar að lenda í því að deilt er um vegarstæði og framkvæmdir frestast á milli ára, eins, tveggja og jafnvel þriggja og það er auðvitað hörmulegt eins og staðan í samgöngumálum og vegakerfinu er á Vestfjörðum. Þetta á sérstaklega við um Barðaströndina alla, austur- og vesturhluta Barðastrandar. Hér eru hins vegar áætlanir um að reyna að flýta gerð vegar á vesturhluta Barðastrandar og væntanlega gengur það eftir. Ég legg sérstaka áherslu á það í þessari umræðu, hæstv. samgönguráðherra, að reynt verði að koma þeirri framkvæmd sem allra fyrst af stað. Menn þurfa að fara að sjá að gengið sé til verks í því að leggja þá nýju vegarkafla sem gert er ráð fyrir, ekki síst vegna þess að miklar deilur standa um þá framkvæmd sem við vildum fara með þverun fjarðanna fyrir vestan Bjarkarlund. Um það standa enn þá deilur hvernig vegarstæðið eigi að vera þó að langflestir Vestfirðingar hafi verið ákaflega sáttir við það sem þar var lagt til um þverun fjarða og styttingu leiða.

Við í Frjálslynda flokknum höfum á undanförnum árum verið miklir talsmenn þess að gert yrði átak í vegamálum í landinu. Fyrir nokkuð mörgum árum mótuðum við okkur þá stefnu að sett yrði í forgang að gera jarðgöng og stytta leiðir, auka umferðaröryggi með því og spara tíma og áhættu fólks sem ferðast um vegina. Ég sé í þessari flýtiáætlun að verið er að taka til hendinni í því. Búið er að tímasetja hvenær Dýrafjarðargöngum og Norðfjarðargöng-

um lýkur og eins er búið að tímasetja hvenær Vaðlaheiðargöngum og Óshlíðargöngum lýkur.

Þetta er nýmæli, hæstv. forseti. Ef við horfum aftur í tímann er það nýmæli að búið sé að setja jafnmörg verkefni í jarðgöngum á áætlun og hér er gert á næstu fáu árum í þeirri samgönguáætlun sem við ræðum nú. Ég vænti þess, einkanlega þar sem hv. Alþingi samþykkti þingsályktun frá okkur frjálslyndum á síðasta þingi um að vísa því til ríkisstjórnarinnar að haldið verði áfram að leggja drög að því að gera þau jarðgöng sem við teljum að þurfi að gera á Íslandi til að koma vegakerfi okkar niður á það sem ég kalla láglendisvegi, akfæra láglendisvegi allan ársins hring. Ég tel að með þeim merku áföngum sem hér eru boðaðir sé verið að stíga verulegt skref í öryggismálum þjóðarinnar í vegagerð og einnig til að stytta vegalengdir, sem ekki er vanþörf á hér á landi, og tryggja varanlegar samgöngur.

Sama tel ég eiga við um þverun fjarða og þær hugmyndir sem hafa verið uppi í þeim efnum. Sem betur fer hafa menn á undanförnum árum tekið þá stefnu að eðlilegt væri að fara yfir firðina og tryggja full vatnsskipti í þeim frekar en að fara með fjörunum og gjörbreyta fjörulandslagi í hverjum firðinum á fætur öðrum. Ég tel að það sé betri vegagerð að fara yfir firðina en að breyta fjörulandslaginu í öllum fjarðarbotnum, bæði út frá öryggi, út frá vetrarfærð og eins umhverfislega séð. Við höldum lífríkinu í fjörðunum svo til óbreyttu þó að vegur komi yfir fjarðarbotnana eða firðina ef við tryggjum að vatnsskiptin, sjóskiptin í fjörðunum séu eðlileg og lífríkið haldist.

Síðan er auðvitað hægt að taka undir það sem snýr að höfuðborginni sem er langt mál og verður ekki klárað í þessari ræðu minni. En ég undrast svolítið hvernig fjallað er um samgöngumál í höfuðborginni og ég átta mig ekki alveg á því, miðað við alla þá umferð sem nú er á götum borgarinnar, hvernig menn ætla að leysa samgöngumálin í Reykjavík ef setja á niður 20–30 þúsund manna byggð í vesturborginni með óbreyttum samgönguæðum. (Forseti hringir.)

Þetta vildi ég sagt hafa, hæstv. forseti, og óska þess að það sem hér er boðað gangi fljótt eftir í bættum samgöngum.

[22:26]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er rétt að það er fagnaðarefni að bætt skuli í samgönguáætlun í þessu strjálbýla landi okkar þar sem bílaflotinn, ekki síst flutningabílarnir, er löngu vaxinn upp úr vegakerfinu um landið, og ekki síður hér á höfuðborgarsvæðinu. Því miður virðist mér sem hugur margra standi helst til þess að auka nú enn á umferðarmannvirki á höfuðborgarsvæðinu, hækka helstu umferðargötur upp í loft í stað þess að hægja á umferðinni og viðurkenna að olíuverðshækkunin sem nú hefur riðið yfir er ekkert að hverfa, hún verður viðvarandi.

Hvernig á að bregðast við í því, herra forseti? Það verður að mínu viti best gert með því að gera mikið átak í almenningssamgöngum, ekki aðeins á höfuðborgarsvæðinu heldur líka úti um land. Því miður er ekki að sjá í þessum viðauka við samgönguáætlun neina stefnubreytingu hvað það varðar, að það sé nein viðurkenning á þeirri breyttu stöðu sem er uppi og hlýtur að vera uppi af tveim ástæðum í þessu landi, annars vegar þeirri sem ég nefndi áðan, olíuverðshækkuninni sem ég held að flestir séu sammála um að gangi ekkert til baka — sumir spá að tunnan fari í 200 dollara. Hitt er svo annað að útblásturinn og gróðurhúsaloftið sem umferðin okkar lætur frá sér hér á þessu landi er orðið svo mikið að þar verðum við að fara að snúa við. Við verðum að fara að draga úr útblæstri frá umferðinni, m.a. til að standa við þær skuldbindingar sem við höfum undirgengist á alþjóðavettvangi. Við skulum ekki gleyma því að við erum nú, Íslendingar, heimsmetshafar í útblæstri á koltvíildi á mann.

Um leið og ég fagna því að fé í samgöngubætur á landinu er aukið sakna ég þess að ekki skuli vera orðin áherslubreyting, að menn skuli ekki vera komnir lengra inn í öldina, inn í þessa öld þegar gróðurhúsaloftið á eftir að breyta öllum okkar aðstæðum, m.a. með hækkaðri sjávarstöðu. Menn hljóta að fara að hugsa sig um og breyta um kúrs.

Mig langar til þess, herra forseti, auk þess að nefna hér almenningssamgöngurnar, að segja vegna þessarar tillögu til þingsályktunar að það er afskaplega erfitt fyrir þá sem ekki eru innvígðir í framsetningu samgönguáætlunar að átta sig á því hvar raunverulega er verið að breyta, hvar er verið að bæta í. Mér hefði þótt þægilegra að það væri sett fram með skýrari hætti.

Ég sé samt að hér er beint framlag frá ríkinu, 250 millj. kr. á þessu ári sem mér sýnist vera hrein viðbót, til þess að gera við norðaustur/suðvesturbraut Keflavíkurflugvallar. Á Reykjavíkurflugvelli eru þrjár flugbrautir. Ein þeirra, norðaustur/suðvesturbrautin sem er sú stysta, er með engum flugleiðsögutækjum en liggur þannig að aðflug að henni í verstu veðrum þegar hún er notuð liggur yfir geðdeild Landspítalans eða þar um bil. Þessi flugbraut er sú hættulegasta og sú versta á Reykjavíkurflugvelli. Mig langar til að ítreka spurningu sem kom hér fram einhvern tíma fyrr á þessum sólarhring um hvort ekki sé alveg öruggt að þegar búið er að opna norðaustur/suðvesturbrautina á Keflavíkurflugvelli verði hægt að loka þessari hættulegu litlu, stuttu braut á Reykjavíkurflugvelli.

Ég tek einnig eftir því að vegna aðflugs- og öryggisbúnaðar til Reykjavíkurflugvallar er talað um 250 milljónir til viðbótar á þessu ári. Meðan flugið er í Vatnsmýrinni er mjög brýnt að bæta aðflugs- og öryggisbúnað. Ég hlýt að vona að þarna sé m.a. verið að tala um blindflugsbúnað á austur/vesturbrautina. Kannski er verið að tala um ratsjá þannig að það sé hægt að sjá hvaða flugvélar eru í aðflugi að flugvellinum en það, ágætu þingmenn, hefur einfaldlega ekki verið hægt. Blindflugsbúnaður hefur eftir því sem ég best veit aðeins verið á norður/suðurbrautinni.

Flugbrautir og flughlöð á Reykjavíkurflugvelli, 515 milljónir — nei, fyrirgefið, þessi aðflugs- og öryggisbúnaður, herra forseti, er á Keflavíkurflugvelli þannig að það eru 500 milljónir í Keflavíkurflugvöll. Það er ekki verið að reikna með viðbót við aðflugs- og öryggisbúnað á Reykjavíkurflugvöll, þetta er rangt hjá mér, ég hef farið hér línuvillt, herra forseti. Engu að síður vænti ég þess að það sé verið að loka þessari norðaustur/suðvesturflugbraut og ég vænti þess að komið verði upp blindflugsbúnaði á austur/vesturbrautina á Reykjavíkurflugvelli. Á meðan völlurinn

er þar er eins gott að hann sé eins öruggur og mögulegt er fyrir byggðina og fyrir farþega.

Það vekur athygli mína á bls. 8 í þessari þingsályktunartillögu, í stofnkostnaði grunnnets, hver hlutur verkefna á höfuðborgarsvæðinu almennt er. Mér sýnist sem hann sé á bilinu 19–19,5%, kannski ívið hærri á árinu 2010 þegar reiknað er með að framlög til grunnnetsins lækki verulega. Þetta, herra forseti, hefur oft verið gagnrýnt. Við sjáum hverjar föstu tekjurnar eru hér af umferðinni, markaðar tekjur af umferðinni eru 12–15 milljarðar. Það er varlega áætlað að helmingur þess fjár falli til á höfuðborgarsvæðinu og það hefur verið bent á að það er mikið misvægi í því að einungis, eins og ég segi, 19 til kannski 20% fari til uppbyggingar á grunnneti, stofnbrautum hér á þessu svæði. Það þarf virkilega að gera bragarbót þar á. Þar hefði verið, herra forseti, tilvalið tækifæri til að bæta í vegna almenningssamgangna á þessu svæði.

Ég sé að tíminn rennur frá mér, þetta er stórt og mikið mál og tiltölulega stuttur tími til að ræða þetta, en ég vil ekki, herra forseti, fara úr ræðustól án þess að rifja aðeins upp stöðuna sem er í siglingum yfir Breiðafjörð. Þar er í gildi samningur við Vegagerðina þess efnis að styrkir til ferjusiglinga yfir Breiðafjörð muni dragast saman og renna algjörlega út og verða að núlli í lok næsta árs. Ástæðan fyrir þessu er að það var reiknað með að þá yrði kominn vegur á Barðaströndina með bundnu slitlagi. Við vitum öll að svo er ekki, svo verður ekki á þessu ári og væntanlega ekki á því næsta. Ég tek undir áskoranir frá Framfarafélagi Flateyjar og frá bæjarráðum Vesturbyggðar og Reykhólahrepps um að þessi samningur verði endurskoðaður. Það er óviðunandi að verið sé að stytta ferðamannatímann á þessu landsvæði í báða enda með því að fækka ferðum Baldurs í byrjun júní og lok ágúst þegar þróunin öll kallar á að lengja þennan tíma (Forseti hringir.) í báðar áttir.

[22:37]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það kom margt athyglisvert fram hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur og það er víst að þetta er umfangsmikið mál og að mörgu leyti flókið að fjalla um á stuttum tíma. Ég get líka tekið undir með hv. þingmanni að það tekur alltaf talsverðan tíma að átta sig á framsetningunni í þessari tillögu til samgönguáætlunar.

Ég hlustaði með athygli á hv. þingmann og mig langar til að spyrja, herra forseti, eða fá nánari skýringar hv. þingmanns á hug hennar til flugvallarins í Reykjavík, þ.e. hvaða skoðanir hún hafi á stöðu flugvallarins í Reykjavík eins og nú er. Hún talaði nokkuð um þann búnað sem er á brautunum, reyndar töluvert um stuttu brautina en einnig um aðra af þeirri lengri. Ég skildi það þannig að hv. þingmaður teldi nauðsynlegt að flugvöllurinn í Reykjavík væri vel búinn. Mig langar bara til að fá fram hvort hv. þingmaður sé á þeirri skoðun að það sé ástæða til að fara í fjárfestingar á Reykjavíkurflugvelli þar sem hann er núna.

[22:38]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér er ljúft og skylt að upplýsa hv. þingmann og þingheim um það að ég virði þá niðurstöðu skipulagsyfirvalda í Reykjavík að Reykjavíkurflugvöllur muni í fyllingu tímans og á skipulagstímabilinu fram til 2016, eða fyrir 2016 minnir mig að það sé, hverfa úr Vatnsmýrinni. Ég tel það eðlilegt í sjálfu sér og ég væri til í að upplýsa hv. þingmann um hugmyndir mínar um hvað ætti að koma í staðinn fyrir hann við þetta tækifæri eða annað.

Ástæðan fyrir því að ég hef haft áhyggjur af flugvellinum í Vatnsmýri er ekki skipulagslegs eðlis. Ég álít að af því að hafa flugvöll í svo þéttri og miðri byggð sem hér er stafi nokkur hætta fyrir þá íbúa sem flugið er yfir höfðunum á allan daginn og reyndar einnig fyrir umhverfið. Við vitum að það hefur að meðaltali, þó ekki allra síðustu ár, orðið eitt alvarlegt slys á Reykjavíkurflugvelli á u.þ.b. 10 ára fresti og það er svipað og gerist með aðra flugvelli svipaðrar umferðar og stærðar. Ég tel að meðan flugvöllurinn er hér eigi ekkert til að spara að tryggja öryggi flugsins og byggðarinnar vegna þess að sambýli flugs og byggðar hér á þessu svæði er ansi mikið mál. Ég hef kynnt mér þessi mál og fylgst mjög náið með þeim um árabil og mér er ekki rótt, herra forseti, þegar ég horfi hér á það hvernig flugið fer langt út fyrir þau mörk sem þó eru leyfð og fyrirlögð.

[22:40]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Við ræðum þingsályktunartillögu um viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun. Þar er náttúrlega fjallað um alls konar samgöngur. En ég ætla ekki að fara sérstaklega ofan í það. Mig langar til þess að lesa 40. gr. stjórnarskrárinnar. Þar stendur, með leyfi herra forseta:

„Engan skatt má á leggja né breyta né af taka nema með lögum. Ekki má heldur taka lán, er skuldbindi ríkið, né selja eða með öðru móti láta af hendi neina af fasteignum landsins né afnotarétt þeirra nema samkvæmt lagaheimild.“

Og í 41. gr. segir, með leyfi forseta:

„Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárlögum eða fjáraukalögum.“

Svo ætla ég að lesa 26. gr. fjárreiðulaganna. Þar er þetta áréttað, með leyfi herra forseta:

„Í frumvarpi til fjárlaga skal leitað heimilda til lántöku, lánveitinga og ríkisábyrgða á fjárlagaárinu. Í athugasemdum skal jafnframt vera yfirlit um heildarlántökur ríkisaðila, lánveitingar til einstakra aðila utan A-hluta og um veitingu ríkisábyrgða og skiptingu þeirra eftir helstu ábyrgðarflokkum.“

Af hverju er ég að segja þetta? Vegna þess að menn eru búnir að finna nýjan aðila til að borga alls konar hluti. Jarðgöng verða til, þau detta ofan af himnum. Það er einhver sem borgar. Það er ekki ríkið. Þetta heitir einkaframkvæmd. Það virðist vera að guð almáttugur borgi þarna af gæsku sinni. Og þetta kemur ekki fram í fjárlögum. Þetta kemur ekki fram í fjáraukalögum. Þetta kemur ekki fram í lánsfjárlögum. Þetta kemur fram hérna í tillögu til þingsályktunar sem hefur ekkert lagagildi. Börnin okkar verða hissa þegar þessar byrðar detta á þau í framtíðinni. Og til þess eru þessi ákvæði í stjórnarskránni. Til þess eru ákvæðin í stjórnarskránni að hindra það að börnin okkar verði hissa á þeim skuldbindingum sem við erum búin að leggja á herðar þeirra. Hér stendur meðal annars í þessu skjali á síðu 3 neðst, með leyfi forseta:

„Gert er ráð fyrir samkvæmt áætlun þessari að byggð verði ný Vestmannaeyjaferja á árunum 2008–2010 sem sigli milli Vestmannaeyja og Landeyjahafnar.“

Það er fínt. Síðan stendur, með leyfi herra forseta:

„Ferjan og rekstur hennar hefur verið boðin út í einkaframkvæmd samkvæmt heimild í samgönguáætlun 2007–2010. Ekki er gert ráð fyrir að ríkissjóður eignist ferjuna að loknum 15 ára samningstíma og því verði um árlegar þjónustugreiðslur ríkissjóðs að ræða vegna hennar frá og með hausti 2010 í 15 ár. Gert er ráð fyrir að greiðslur þessar verði um 8.800 millj. kr. á tímabilinu ...“

Það eru 560 milljónir á ári. Halda menn, herra forseti, að fjármálaráðherrar framtíðarinnar geti sagt: „Nei, mér kemur þetta ekki við“? Ég er hræddur um ekki. Þetta er aldeilis skuldbinding fyrir ríkissjóð í blóra við stjórnarskrána. Þetta kemur hvergi fram annars staðar en hér.

Síðan stendur á síðu 9, með leyfi forseta:

„Gert er ráð fyrir að Vaðlaheiðargöng verði byggð í einkaframkvæmd með veggjöldum.“ — Það er fínt. — „Göngin verði þó fjármögnuð að hálfu af ríkissjóði með jöfnum árlegum greiðslum eftir að framkvæmdatíma lýkur árið 2011 í 25 ár.“

Í 25 ár rigna einhverjar greiðslur inn á ríkissjóð og fjárlaganefnd Alþingis, skyldi hún getað neitað því? Ónei. Hún bakar sér þá skaðabótaábyrgð. Það er búið að ráðstafa peningum ríkissjóðs án þess það standi í lánsfjárlögum eða í fjárlögum.

Ef menn halda að það sé hægt að plata skattgreiðendur framtíðarinnar, börnin okkar og barnabörn á þennan hátt þá mótmæli ég því. Þau eru ekki svona heimsk.

Síðan stendur hér á sömu síðu 9, með leyfi herra forseta:

„Gert er ráð fyrir að Suðurlandsvegur frá Hveragerði að sýslumörkum Gullbringusýslu verði gerður í einkaframkvæmd. Vegurinn verður fjármagnaður af ríkissjóði með jöfnum árlegum greiðslum eftir að framkvæmdum lýkur árið 2010 í 25 ár.“

Hér er sama sagan. Það kemur allt í einu flottur vegur, tvær akreinar í báðar áttir með bili á milli. Flott, fínt, fínt. Allir eru voða hamingjusamir og enginn borgar. Auðvitað borgum við þetta. Það er ekki víst að þeir þingmenn sem hér sitja núna borgi þetta endilega. Þeir verða komnir á eftirlaun. En börnin okkar munu borga þetta í 25 ár, til ársins 2030 og eitthvað, til 2033 verða menn að borga þetta, verða skattgreiðendur þessa lands að borga þetta. Ég skil ekki þennan feluleik, herra forseti. Ég vil að svona hlutir komi fram í fjárlögum og í fjáraukalögum og sem skuldbinding ríkissjóðs. Þetta er að verða allt of algengt.

Tónlistarhúsið hérna niður við höfn sem kostar, sumir segja 40 milljarða, það er heldur ekki neins staðar. (**Gripið fram í:** Breyta því ...) Það er heldur hvergi. Ég hélt að hv. þingmaður ætlaði að segja að það ylli ekki þenslu af því það væri í miðri Reykjavík en 10 millj. kr. framkvæmd á Vestfjörðum mundi valda mikilli þenslu og ekki hægt að fara út í. Það er (Gripið fram í.) hins vegar miklu alvarlegra mál. Nei. Málið er að menn eru að búa til ákveðinn feluleik til að plata sjálfa sig og skattgreiðendur um stöðu ríkissjóðs.

Það er sitthvað fleira í þessu, svona minni háttar. Hér stendur: „Markaðar tekjur fluttar frá fyrra ári“ um 361 milljón. Það er nú svo sem ekki stór peningur. Svo virðist vera að ríkissjóður sé að lána sjálfum sér. Lántökur þarna á árinu 2008, 1.406 milljónir, litlar, teknar að láni í tillögu til þingsályktunar, ekki í lánsfjárlögum, ekki í fjárlögum heldur í tillögu til þingsályktunar. Þar er tekin ákvörðun um að ríkissjóður taki lán hjá einhverjum.

Svo er þarna Vestmannaeyjaferjan. Þar er hætt við að setja 725 millj. kr. árið 2009 eða 2010. Það þarf ekki lengur af því guð almáttugur borgar þetta (Gripið fram í.) og svo framvegis.

Það sem mér þótti skrýtnast í þessu máli er Grímseyjarferjan. Það er gert ráð fyrir því að hún kosti árið 2008 260 milljónir og svo árið 2009 260 milljónir líka. Ég hélt að það væri búið að klára þessa ferju, herra forseti. Ég hélt að hún væri farin að sigla. Liggur þá ekki kostnaðurinn fyrir? Hvernig getur stofnkostnaður af ferju sem er að sigla fallið á árið 2009? Ég skil það bara ekki. (**Gripið fram í:** Hættu að borga.) Ja. (**Gripið fram í:** Borga seinna.) Borga seinna, já. Það er nefnilega málið. Ríkissjóður er að taka lán einhvers staðar. (**GAK:** Þetta er ríkisstjórnin þín sem ...) Þetta er gömul venja (Gripið fram í.) og ég vil fara að hætta þessu. (Gripið fram í.)

Þetta er mjög skrýtin (Gripið fram í.) tillaga til þingsályktunar þegar maður fer að skoða allar lánveitingar fram og til baka út og suður, frestanir og ég veit ekki hvað. Þetta er orðið mjög ógagnsætt og börnin okkar og erlendir lántakendur ríkissjóðs og aðrir, hugsa ég, eru hættir að sjá í gegnum þetta, þ.e. hvað ríkissjóður raunverulega skuldar.

Ég minni líka á Egilshöll sem R-listinn byggði og datt ofan af himnum og enginn borgaði. Ég minni líka á fótboltavelli sem menn hafa byggt suður í Keflavík og víðar sem duttu líka ofan af himnum og enginn borgaði. Halda menn að enginn borgi þetta? (Gripið fram í.) „Kópavogsbær borgar“ kemur fram í frammíkalli. Jæja, það er þá alla veganna einhver skynsemi einhvers staðar. Einhverjir skattgreiðendur vita hvað búið er að leggja á þá. Og það finnst mér vera grundvallaratriði að skattgreiðendur bæði ríkis og sveitarfélaga viti hvað sveitarstjórnarmenn og hvað alþingismenn eru búnir að leggja á þá til framtíðar.

[22:50]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætlaði einmitt að koma í minni seinni ræðu að því sem hv. þm. Pétur H. Blöndal gerði hér að umtalsefni, þ.e. að stjórnsýslulegri eða þinglegri stöðu málsins. Þetta er bara ályktunartillaga sem hefur ekkert lagalegt gildi á nokkurn hátt. Fyrir utan aðferðina sem beitt er með ósýnilegum lántökum — menn vita ekki á hvaða kjörum á að taka fé að láni eða neitt. Það liggur ekkert fyrir með neinum hætti — þá hefur þessi tillaga í sjálfu sér engan bindandi gjörning fyrir Alþingi sem slíkt og alls ekki.

Ég spyr því bara hvort samhliða þessari ályktun verði ekki lagt fram frumvarp til fjáraukalaga þar sem þetta kæmi þá alveg fram og fjárlaganefnd og Alþingi ræddi þetta mál á þeim forsendum sem stjórnarskrá og fjárreiðulög gera ráð fyrir.

Ég vil spyrja hv. þingmann hvort við stöndum ekki saman í því í fyrsta lagi að fara yfir hina löglegu hlið málsins ef þetta á að ganga fram svo vitlaust sem þetta er varðandi

fjármögnunina og líka að farið sé mjög ítarlega ofan í það hvaða leið er hagkvæmust í fjármögnun þessara verkefna en ekki bara lögð fram órökstudd — eins og hv. þingmaður gerði rækilega grein fyrir — órökstudd tillaga að skuldbindingum fram í tímann án þess að því fylgi nokkur rökstuðningur að það sé hagkvæm leið að skuldbinda ríkissjóð með þessum hætti.

Ég vildi, herra forseti, taka alveg afdráttarlaust (Forseti hringir.) undir sjónarmið hv. þingmanns um það hvers konar lögleysu menn eru hér að fremja varðandi fjármál ríkisins (Forseti hringir.) nema þá að því fylgi einhver annar lögformlegur gjörningur.

[22:52]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var nú ekki andsvar. Þetta var eiginlega meðsvar þannig að ég get nú eiginlega ekki svarað því. En auðvitað ætti svona tillögu að fylgja bæði lagafrumvarp, fjárlagafrumvarp í rauninni og lánsfjárlög inni í því.

[22:52]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil spyrja hv. þingmann: Er ekki eðlilegt að þessu fylgi nákvæm úttekt á fjármögnun ef það á að fara aðra leið? (**PHB:** Ég var að segja það.) Jæja, við erum bara eins og samlokur í þessu máli við hv. þm. Pétur H. Blöndal, virðulegi forseti, og það sýnir nú hvað hlutirnir geta verið mjög skemmtilegir.

Ég bara verð að segja það hv. þingmanni til hróss að einmitt varðandi hina lögformlegu umsýslu og stöðu fjármála ríkisins þá erum við oft sammála þó við séum ekki sammála í forgangsröðinni.

Ég tel það mjög alvarlegt mál sem hér er á ferðinni ef þetta á að fara í gegnum þingið eins og hér er lagt upp með því það tel ég fullkomna lögleysu.

[22:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Pétur H. Blöndal hreyfir hér mjög mikilsverðu máli sem er undarleg framsetning á fjármögnun tveggja verkefna í þessari aukasamgönguáætlun.

Nú er að vísu um tvö mjög óskyld verk að ræða, annars vegar Vaðlaheiðargöng sem er að mínu mati verkefni sem vel getur komið til greina að vinna með sérstökum hætti hvort sem menn kalla það einkaframkvæmd eða eitthvað annað og að þau standi undir sér eftir því sem þau geta með veggjöldum. Þetta er mjög sambærilegt dæmi og Hvalfjarðargöng á sínum tíma, hjáleið sem styttir og er valkostur við það að taka krókinn. Það hefur lengi legið fyrir að þau göng gætu séð um sig svona að hálfu leyti eða svo. Hitt er svo Suðurlandsvegurinn sem er almenn vegaframkvæmd og er náttúrlega alveg út í hött og er rugl að fara með í einkaframkvæmd.

En það er annað og öllu alvarlegra sem ég sé í forsendu þessarar vegáætlunar og það er að ríkið ætlar ekki að leggja sitt framlag með venjulegum hætti í formi fjármögnunar á byggingartíma heldur á að fá það lánað hjá framkvæmdaraðilanum og endurgreiða það með föstum greiðslum í 25 ár sem er alveg borðleggjandi dýrari kostur, alveg örugglega vegna þess að fjármögnun einkaaðilans verður mun dýrari og auðvitað á ríkisframlagið að koma á byggingartíma í tilviki Vaðlaheiðarganga með jöfnum greiðslum. Þá verða þau ódýrari og veggjöldin borga svo lántökuna sem til þarf á móti. En Suðurlandsveg á að sjálfsögðu að leggja eins og venjulegan þjóðveg með opinberum fjárveitingum. Hitt er bara rugl, þ.e. að taka einhverja búta af þjóðvegakerfinu og fara með þá yfir í eitthvað sem menn kalla einkaframkvæmd eða einkafjármögnun og gera það svo svona.

Ég held að hér sé verið að fara út í algjöra ófæru. Það þarf að reyna að koma vitinu fyrir menn í þessum efnum fyrr en seinna. Hér þarf þingið að taka í taumana og setja þessi mál í eðlilegan farveg.

[22:56]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er nú ekki alveg sammála hv. þingmanni að þessu leyti vegna þess að þegar fyrir liggur fjárveiting ríkissjóðs til dæmis til Suðurlandsvegar eða helmings Vaðlaheiðarganga og það liggur fyrir að það eigi að greiða svo og svo mikið á ári þá er það orðin ríkispappír og sá sem framkvæmir hann getur selt þann ríkispappír með nákvæmlega sömu ávöxtun og ríkissjóður sjálfur þannig að það á ekki að breyta neinu með fjármögnunarkostnaðinn.

En þetta þarf að koma fram. Það þarf að gefa út þennan pappír og hann þarf að liggja fyrir. Það finnst mér skorta. Og svo getur vel verið að í Suðurlandsvegi geti einkaaðili fundið ódýrari lausn á vegaframkvæmdinni sjálfri. Ég efa það ekki. Ég hugsa að ef þetta yrði boðið út þá gæti fundist mjög snjöll lausn á heildarveginum.

Hins vegar í því sambandi, ef ég má bæta við, þá finnst mér dálítil synd að menn skuli ekki skoða jarðgöng niður Kambana. Mér finnst dálítið dapurlegt að leggja tvöfaldan veg í hlykkjum þarna niður vegna þess að ég hugsa að eftir svona 10–15 ár muni menn gera þarna jarðgöng og þá er dálítið slæmt að vera búin að setja mjög dýran veg þarna niður brekkurnar í hlykkjum.

En peningar sem koma frá ríkissjóði örugglega og með ákveðnum hætti samkvæmt lögum, það er peningur sem ber sömu ávöxtun eins og ríkissjóður borgaði sjálfur.

[22:57]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er ekki alveg sammála hv. þingmanni um þetta vegna þess að einkaaðilinn verður að fjármagna verkið á byggingartíma. Þó hann hafi samning í höndunum þá verður hann að fá fjármagnið einhvers staðar frá á meðan og alla veganna er mjög líklegt að meiri fjármagnskostnaður hlaðist á verkefnið á framkvæmdartíma en ella þyrfti að gera.

Ríkið þarf ekkert að taka lán til þessara framkvæmda. Eða er þá ríkissjóður svona illa staddur eftir allt saman? Ef ríkissjóður þarf að taka lán er þá ekki eðlilegra að gera það bara með skuldabréfaútboði og borga þetta strax og ríkið endurgreiði svo bara skuldabréfin á gjalddögum þeirra? Það er miklu eðlilegri fjármögnunarleið en að fara þessa hjáleið við fjármögnun í gegnum framkvæmdaraðilann. Þetta er mjög óeðlileg uppsetning mála og ég held að menn séu að fara hér út í ófæru. Það vantar auk þess í öðru lagi alla

stefnumörkun hvað varðar almennt hvernig menn ætla að standa að málum með umferðaræðarnar hér út frá höfuðborgarsvæðinu. Að taka einn veg svona fyrir og fara með hann yfir í einkaframkvæmd en gera þetta svo með hefðbundnum hætti suður á Suðurnes og upp á Vesturland er auðvitað bara rugl. Auðvitað á að vera (Forseti hringir.) ein samræmd stefna í þessu. Það er ódýrast og eðlilegast að ríkið geri þetta sjálft.

[22:58]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef fjármögnun allrar framkvæmdarinnar liggur fyrir í byrjun þá er það ríkistryggð greiðsla. Fjármögnunarkostnaður á framkvæmdatímanum tekur mið af því að það er ríkisábyrgð á því. Vextir verða því í lágmarki fyrir framkvæmdaraðilann. Ég hugsa meira að segja að þeir geti verið lægri heldur en er í dag ef menn nota það snilldarlega. Ég sé ekkert að því að menn geri þetta í einkaframkvæmd.

Það sem ég er að gagnrýna hérna er ekki þetta heldur að þetta skuli hvergi koma fram. Það er ég að gagnrýna, að þetta kemur ekkert fram í fjárlögum eða í skuldbindingum ríkissjóðs. Ég er að gagnrýna þann endann og skattgreiðendur framtíðarinnar vita ekki hvað bíður þeirra.

[23:00]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Hér er verið að ræða viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010 sem er að mörgu leyti merkilegt plagg. Einhverjir hv. þingmenn hafa komið upp og sagt að þetta plagg hafi ekkert lagalegt gildi. Tæknilega er það örugglega rétt en ég hef trú á að það sé vilji þingsins sem kemur fram í því og þetta sé eitthvað sem á að vinna eftir.

Það er alveg ljóst að þingmönnum sem búa á höfuðborgarsvæðinu er kannski meira umhugað um hvernig samgöngumálum er háttað þar en aftur á móti tala þingmenn sem búa úti á landi fyrir framkvæmdum í einstökum kjördæmum. Mér finnst ekkert óeðlilegt við það.

Það sem ég hef hins vegar verið að spá í eru framkvæmdir á höfuðborgarsvæðinu, því að það er alveg ljóst að umferðarkerfið allt er að springa þar. Ég ætla að halda því fram að aukning á umferð verði ekki jafnmikil og verið hefur og það sé í rauninni tiltölulega einföld tölfræði sem ræður því, það eru fleiri bílar í landinu en ökuskírteini og það er afar hæpið að hver Íslendingur fari að aka fleiri en einum bíl í einu. Aukningin sem við höfum verið að sjá á vegamannvirkjum er ekki síst til komin vegna þess að bílaeign landsmanna hefur aukist mjög mikið sem hefur aftur leitt til þess að æ færri eru í hverjum bíl. Hins vegar verður aukningin alveg klárlega sú náttúrulega aukning sem verður meðal landsmanna að því gefnu að ekki komi til öflugri og betur nýttar almenningssamgöngur.

Eitt af því sem ríkisvaldið hefur tekið upp og vill gera er að láta sveitarfélögin sjá um vegi sem liggja innan einstakra sveitarfélaga. Það hefur harla lítið verið gerð grein fyrir með hvaða hætti það eigi að gerast. Þetta hefur verið lagt þannig upp að sveitarfélögin fái þessa vegi gefins að því tilskildu að þau sjái síðan um þá. Þetta getur komið mjög misjafnlega niður á sveitarfélögum, bæði eftir því hvað þau eru stór og eins hvernig viðkomandi vegir eru þegar tekið er við þeim.

Það sem ég vildi bera upp hér sem hugmynd, herra forseti, er að ríkisvaldið setjist niður með sveitarfélögunum á höfuðborgarsvæðinu og setji fram stóra og metnaðarfulla áætlun um það hvernig menn ætli að leysa þessa austur/vestur- og norður/suðurása á höfuðborgarsvæðinu, hvernig menn ætla að koma umferðinni frá syðstu og austustu byggðunum niður í miðbæ, því að það vill svo illa til að miðborg Reykjavíkur er byggð á skaga ef svo má segja og þess vegna er hún alls ekki miðsvæðis. Miðsvæðið er náttúrlega í Smáralindinni í Kópavogi, eins og allir vita, en svona er Reykjavíkursvæðið. Þess vegna held ég að það væri mjög gott að fá sveitarfélögin til að taka við þeim vegum sem eru innan viðkomandi sveitarfélaga með því skilyrði að um leið sé lögð fram metnaðarfull áætlun um það hvernig menn ætla að leysa umferðarþungann á höfuðborgarsvæðinu. Það gæti verið með öflugu vegakerfi og þar þyrftu væntanlega líka að koma til jarðgöng. Þar með ættu sveitarfélögin að geta verið sátt við að taka við þessum vegum ef þau sjá að fjármunirnir sem annars færu í þessa vegi nýtast í öflug og góð samgöngumannvirki því að allar þessar umferðaræðar eru að springa eins og við sjáum á hverjum morgni þó svo að við megum náttúrlega ekki alveg missa okkur í vitleysunni, því að auðvitað er ekkert óeðlilegt við það að þurfa að bíða eitthvað í umferðinni.

Þá komum við að öðru máli sem er hér í vegáætlun og það eru samgöngumálin en ég veiti því sérstaka athygli að ekki er hugsað mikið um almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu þar. Ég held að almenningssamgöngur muni styrkjast á komandi árum, ekki aðeins vegna þess að eldsneytisverðið er orðið svo hátt og mun væntanlega haldast hátt, heldur líka vegna þess að ég held að við munum gefa þeim leiðum sem almenningsvagnar aka eftir miklu meiri gaum en við höfum gert. Reykjavíkurborg hefur verið að koma á forgangsakreinum í borginni og forgangsakreinar þurfa að koma til miklu víðar. Ég nefni t.d. Kringlumýrarbrautina sérstaklega í því sambandi. Ég held að það sé langbesta auglýsingin fyrir almenningssamgöngur ef þeir sem fastir eru í umferðarhnút horfa á gula bílinn keyra fram hjá sér fullan af fólki, þegar fólk fer að sjá í rauninni hagnað, tímalegan hagnað í því að taka strætó svo ég tali nú ekki um peningalegan hagnað eins og það er klárlega er ef fólk tekur strætó. Auk þess er byggðin að þéttast sem er líka ein af stórum forsendum fyrir því að efla almenningssamgöngur. Ég geri mér vonir um að þessi samgöngumáti eigi eftir að aukast og að við eigum eftir að gefa honum miklu meira vægi en við höfum gert hingað til. Það ætti að einhverju leyti líka að geta komið til móts við aðrar framkvæmdir, þ.e. ef við eflum almenningssamgöngur er ekki víst að byggja þurfi upp aðrar samgönguæðar jafnhratt og ella þyrfti.

Annað mál sem mig langar að hreyfa varðandi samgöngumál á höfuðborgarsvæðinu eru hljóðvistarmál. Við þurfum að gefa hljóðvistarmálum miklu meiri gaum en gert hefur verið og það er alveg ljóst að íbúar höfuðborgarsvæðisins munu gera miklu meiri kröfur um það í framtíðinni. Við munum eftir þeim deilum sem urðu þegar Reykjanesbraut var tvöfölduð í gegnum Garðabæ og þeir sem ferðast

hafa þar um hafa sé þann risavegg sem þar er kominn, gríðarlega öflugur hljóðveggur. En það verður auðvitað að gæta samræmis á milli íbúa og hvort sem það verður lausn eins og við sjáum í Garðabæ, sú útfærsla, munum við horfa til þess að íbúar eiga rétt á því að um leið og vegir eru hannaðir séu gerðar ríkar kröfur um að hönnun hljóðvistar sé vönduð og komi strax inn þegar er verið að byggja nýja vegi.

Þá langar mig að koma aðeins inn á samgöngumiðstöðina sem á að fara að byggja. Ég ætla að leyfa mér að kalla þetta flugstöð. Ég held alla vega að sú hugmyndafræði að strætó fari þarna niður eftir sé hugmynd sem komi ekki til með að ganga upp. Það kemur til af því að verið er að lengja akstursleiðir vagnanna gríðarlega mikið ef þeir eiga að fara niður að Hótel Loftleiðum og þar í kring. Ég hef látið slá á það lauslega og mér sýnist að bara sá leggur muni kosta einhvers staðar á bilinu 130–180 millj. kr., bara aksturinn, og þá eftir að borga gjaldið fyrir að fá að vera inni í samgöngumiðstöðinni. Auk þess veit ég líka að ekki hefur verið haft mikið samráð við strætó vegna þessa. Það hefði verið æskilegra út frá samgöngum strætisvagna að samgöngumiðstöðin stæði miklu ofar en nú er raunin, einhver staðar nær Valssvæðinu eða þar í kring því að þetta er heilmikill útúrdúr og fyrir utan fjárhagslegan kostnað hefur þetta líka mikla mengun í för með sér.

Tvöföldun vega eru gríðarlega dýrar framkvæmdir. Ljóst er að tvöföldun vega er eitthvað sem allir vilja en ég tel að við ættum að vera opin fyrir því að hugsa í 2+1 lausnum því að slysahættan er náttúrlega langmest þar sem tveir andstæðir straumar mætast. Við getum lagt 2+1 veginn miklu hraðar en 2+2 vegi, miklu lengri vegarkafla fyrir sama pening og þar með getum við aukið umferðaröryggi alveg gríðarlega. Hins vegar held ég að ekki sé pólitískur vilji fyrir því að taka upp umræðu um þetta varðandi Suðurlandsveginn því að hann verður væntanlega 2+2 og búið er að gefa út yfirlýsingar um það.

Við ættum líka að skoða mjög alvarlega styttingu leiða norður yfir heiðar, norður yfir hálendið jafnvel, því að það væri gríðarleg lyftistöng fyrir Norðurland ef meiri samgöngur yrðu á milli landshlutanna. Hugmyndir um Kjalveg mundu náttúrlega bæta við alveg nýrri vídd þar sem Suðurlandið kæmi inn og verða til þess að auka gríðarlega ferðamennsku að vetrarlagi, ég ætla að leyfa mér að halda því fram. Þetta eru tvö ólík veðursvæði sem stutt yrði á milli og mundi þýða það að samgöngur á milli þeirra yrðu meiri og væri ágætt ef landinn færi bara norður í land í staðinn fyrir að fara í ítölsku Alpana.

Herra forseti. Tíminn er liðinn. Ég ætla samt að gefa eina yfirlýsingu hér: Ef Vestmannaeyingar vilja ekki Landeyjahöfn eða Bakkafjöruhöfnina ætla ég ekki að stuðla að því að hún verði byggð. Ef þeir vilja ekki höfnina eins og umræðan hefur verið undanfarna daga, (Forseti hringir.) ég veit reyndar ekki hvaða umboð þessir aðilar hafa til að tala fyrir alla Vestmannaeyinga, þá ætla ég ekki að þröngva höfninni upp á þá.

[23:10]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir þá hugmynd hv. þm. Ármanns Kr. Ólafssonar um að sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu taki við vegunum innan síns svæðis og endurskipuleggi umferðarkerfið í sameiningu með tilliti til þess einmitt sem hann sagði, að efla almenningssamgöngur, koma upp forgangsakreinum fyrir strætó þannig að fólk sjái það og finni að þeir sem ferðast með strætó þurfa ekki að hafa áhyggjur af olíukreppunni eða háu olíuverði og þurfi ekki heldur að hafa áhyggjur af því að bíða og sitja fastir í teppu í umferðinni. Ég held að þetta sé mjög góð hugmynd og það er verðugt verkefni fyrir sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu að ganga í þetta mál því að mér sýnist að samgönguyfirvöld á hinu háa Alþingi hafi a.m.k. ekki hingað til haft nægilega mikinn metnað til að byggja upp nauðsynlegar almenningssamgöngur á þessu svæði. Ég fagna þessum hugmyndum hv. þm. Ármanns Kr. Ólafssonar.

[23:11]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka undir þetta með mér. Ég undirstrika það að þegar kemur m.a. að almenningssamgöngum er það ekki bara spurning um að þetta eigi að vera verkefni sveitarfélaganna, þetta er spurning um það að sveitarfélögin og ríkið hafi sameiginlega sýn í umhverfismálum. Þegar sú sameiginlega er til staðar hljóta menn að vera sammála um að það sé hlutverk beggja aðila að huga að almenningssamgöngum. Ég vil hins vegar undirstrika það þegar ég segi þetta að vegunum sé ekki hent á sveitarfélögin án þess að þau fái nokkuð í staðinn, heldur verði gerð, eins og ég sagði, metnaðarfull áætlun um bættar samgöngur á höfuðborgarsvæðinu, eins konar átak sem skilar sér fljótt.

[23:13]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér er verið að ræða afar viðamikla tillögu til þingsályktunar um viðauka við samgönguáætlun. Það er von að mörgum hv. þingmönnum bregði þegar þeir hafa skyndilega lokið ræðutíma sínum og eiga mikið ósagt því að það er varla gerlegt að ræða í einhverjum smáatriðum um samgöngumál, og ekki bara vegamál heldur hafnamál og flugmál sem eru innifalin í þessu, á svo stuttum tíma. Þess vegna er ég ekki alveg viss um að það hafi verið góð breyting á sínum tíma þegar menn felldu allar þessar áætlanir inn í eina samgönguáætlun án þess þá að breyta ræðutíma eða þeim möguleika sem menn hafa til að ræða einstaka hluta áætlunarinnar í sæmilega skipulegu formi.

Ég vil segja fyrst, virðulegi forseti, um það sem er nýmæli í þessari ályktun að ég fagna því að hér er í fyrsta skipti lagt til að veita fjármagn til jarðganga milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar. Það hefur verið baráttumál lengi að koma þeim göngum á og smám saman hefur það komist áleiðis í umræðunni og síðar í þingskjölum en það er í fyrsta skipti sem segja má að formlega sé gerð tillaga um fjárveitingu til verkefnisins. Ef þingið fellst á hana má segja að málið sé í höfn að svo miklu leyti sem það getur verið í höfn áður en framkvæmdir hefjast. Ég mundi telja litlar líkur að hætt yrði við málið eftir að þetta hefur verið samþykkt.

Ég legg mikla áherslu á það, virðulegi forseti, þó að það

séu mörg verkefni á Vestfjörðum sem þörf er á að ráðast í að staðið verði við áform um Dýrafjarðargöng. Ég held að eitt það allra mikilvægasta fyrir Vestfirðinga sé að tengja saman firðina, norðursvæðið og suðursvæðið, í eina samgöngulega og í framhaldinu atvinnulega heild.

Í öðru lagi tel ég, og vildi biðja hæstv. ráðherra að huga að því, mikla þörf á að endurskoða áform um að leggja niður ferjusiglingar með flóabátnum Baldri. Eins og hæstv. ráðherra þekkir hefur verið gert ráð fyrir því að þegar vegurinn um Barðastrandarsýslu verður fullgerður leggist ríkisstyrktar ferjusiglingar yfir Breiðafjörðinn af. Nú er ljóst að það mun seinka verulega að ljúka þeim vegi og því nauðsynlegt að hæstv. ráðherra beiti sér fyrir því að áform um ferjusiglingar fylgi þeirri breytingu og að þær verði á næstu árum með þeim hætti sem verið hefur þar til a.m.k. vegurinn hefur verið kláraður sem vonandi verður fyrr en síðar. Það er greinilegt á öllu, virðulegi forseti, að atvinnufyrirtæki í Barðastrandarsýslu leggja mikið traust á að geta flutt afurðir sínar og aðföng til sín með flóabátnum þannig að ég held að það verði að endurskoða gildandi áform um að draga úr styrkveitingu og siglingum um fjörðinn á næstu árum. Það er svo síðari tíma verkefni að mínu viti að taka ákvörðun um hvort siglingar yfir flóann verði áfram styrktar þegar vegurinn verður uppbyggður. Við þekkjum það annars staðar frá að yfirleitt er reynslan sú að þegar kominn er góður vegur velja menn frekar að keyra veginn og þörfin fyrir ferjusiglingar leggst sjálfkrafa af. Það er ekki alveg víst að það gerist í þessu tilviki vegna aðstæðna en það er eitthvað sem menn þurfa að skoða þegar þar að kemur og meta þá.

Ég fagna því einnig sem er hér í áætluninni um Vaðlaheiðargöng. Ég tel mikla þörf á að ráðast í þá framkvæmd og Norðfjarðargöngin. Ég vil hins vegar segja um fjármögnunina á Vaðlaheiðargöngum og reyndar tvöföldununi á Suðurlandsveginum að ég hef efasemdir um að fara þá leið að dreifa kostnaði ríkisins á 25 ár. Með því móti sýna menn ekki raunverulegan kostnað sem fylgir þeirri ákvörðun að ráðast í framkvæmdirnar. Ég held að þingið verði að taka ákvörðun um fjármögnun og greiðslu á kostnaði á sama tíma og tekin er ákvörðun um framkvæmdina sjálfa. Það er ekki góður siður að mínu viti að slíta þetta í sundur. Við höfum eitt dæmi sem ekki er gott og hefur m.a. verið gagnrýnt af Ríkisendurskoðun, loforð um 35 ára framlög ríkisins til greiðslu á tónlistar- og ráðstefnuhúsi í Reykjavík. Ég tel þá leið sem þarna er farin ekki góða, að dreifa kostnaðinum með þessum hætti.

Ég held að það sé að mörgu að hyggja í þessu. Í fyrsta lagi þurfa stjórnmálamenn að varast að lenda inn á þær brautir sem mér finnst að menn hafi gert um of á síðustu árum, að gefa loforð um að velja dýrustu lausnina á hverju vandamáli sem við er að glíma. Menn verða að velja góðar lausnir en verða að hafa hóf og stilla sig um yfirboð í þeim efnum því að þegar menn lenda út á þær brautir er áður en menn vita af búið að ráðstafa tugum milljarða króna til úrlausnar á verkefnum umfram það sem þörf er á. Það bitnar á öðrum verkefnum því að menn eyða ekki sömu krónunni tvisvar.

Eitt af því sem menn hafa leiðst út í villigötur með að mínu viti er umræðan um 2+2 vegi. Loforð um slíkar úrlausnir eru langt umfram það sem rök standa til. Það er miklu kostnaðarmeira að fara í 2+2 vegi en 2+1 og ég held að menn eigi að horfa á að aðalatriðið í því er að aðgreina aksturleiðir og fækka tengingum inn á þessa vegi frá öðrum hliðarvegum. Það er það sem þarf að gera, þar skapast slysahættan. Af því að í umræðunni var nefnt að það þyrfti að huga að höfuðborgarsvæðinu vegna dauðaslysanna vil ég minna á að á síðasta ári voru öll dauðaslysin nema eitt á vegum utan höfuðborgarsvæðisins. Þar er einmitt þörfin fyrir aðgerðir til að auka öryggi manna í umferðinni. Og það er ekki bara fólkið sem býr á landsbyggðinni sem notar þá vegi, heldur nota líka höfuðborgarbúar þessa vegi að sumri, og vetri til í vaxandi mæli.

Ég hef orðið áhyggjur af Sundabraut vegna þess að mér sýnist sem málið muni lenda í sjálfheldu yfirboða pólitískra stjórnmálamanna sem hafa gleymt því að þeir þurfa þegar upp er staðið að bera ábyrgð á kostnaðinum. Það eru farnar að koma spurningar um þörfina fyrir Sundabraut. Sundabraut er fyrst og fremst, sýnist mér, til að greiða fyrir umferð frá Grafarvogi í miðbæ Reykjavíkur. Það er fyrst og fremst innanbæjarumferð. Umferðin sem kemur norðan að eða fer norður, til og frá höfuðborgarsvæðinu, er ekki meiri en svo að fjórar akreinar um Mosfellsbæinn duga vel fyrir þá umferð, það þarf ekki meira til að mæta henni þannig að hún geti gengið greitt í gegn. Ég held að menn verði aðeins að hugsa þessi mál áður en lengra er haldið og menn steypa sér út í tugmilljarða króna framkvæmdir.

Ég held líka, virðulegi forseti, að menn þurfi að huga að því að á höfuðborgarsvæðinu er ekki sjálfgefið að mæta öllum kröfum. Það er hvergi í stórborgum. Bæði í Lundúnaborg og Stokkhólmi hafa yfirvöld ákveðið að grípa til aðgerða til að takmarka umferð. Biðtíminn hér á höfuðborgarsvæðinu á umferðarálagi, hvort sem er að morgni eða síðdegis, er ekki meiri en svo að aksturstíminn er 10–15 mínútur lengri en ella væri. Hvað er réttlætanlegt að leggja út í mikinn kostnað til að stytta þennan biðtíma um fimm mínútur? Eða hvað telja menn hæfilegt í þeim efnum? Ætla menn að verja 30 milljörðum króna til að greiða fyrir umferð á mestu álagstímum þannig að menn séu fimm mínútum fljótari en ella?

Ég hlustaði á mjög fróðlegt viðtal í útvarpi við prófessor í umferðarfræðum uppi í Háskóla Íslands og hann sagði einfaldlega: Menn verða auðvitað að láta markaðslögmálin vinna sitt verk að nokkru leyti. Þegar of margt fólk er komið saman á einn stað er eðlilegt að fólk færi sig til, fari þangað sem vandinn er minni. Að hluta til eiga lausnirnar að vera þær að fólkið flytur sig til, eins og það er að gera. Að hluta til eiga menn auðvitað að mæta þessum nýju kröfum en ég geld varhuga við því, virðulegi forseti, að menn stökkvi til og lofi lausnum á öllum vanda á öllum gatnamótum á öllum tímum.

[23:23]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Bara örstutt, vegna atriða sem komu fram í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar get ég tekið undir það með honum að það er sjálfsagt mál að menn velti því fyrir sér hvað eigi að ráðast í umfangsmiklar framkvæmdir til að leysa vanda sem er kannski, a.m.k. í samanburði við

margt það sem menn þekkja í löndum í kringum okkur og víðar, ekkert endilega mjög stórkostlegur þó að hann sé tiltölulega nýr fyrir okkur Íslendinga, þ.e. umferðarteppur á höfuðborgarsvæðinu á vissum álagstímum. Það er eðlilegt að menn velti þessu fyrir sér og ég tek alveg undir það með honum, eða hvort menn vilji hugsanlega frekar beina fjármunum í annan farveg, eins og t.d. í bættar almenningssamgöngur innan höfuðborgarsvæðisins. Það eru auðvitað líka aðgerðir í samgöngumálum og geta verið þjóðhagslega miklu hagkvæmari.

Varðandi Sundabrautina vil ég aðeins segja að ég er ekki alveg sammála því mati þingmannsins að hún sé fyrst og fremst innanbæjarlausn, þ.e. milli Grafarvogs og miðborgar Reykjavíkur. Auðvitað er hún það, það er auðvitað mikilvægt hlutverk hennar að leysa þann vanda en hún hefur fleiri hlutverk, m.a. á hún að vera ein viðbótaræð út af höfuðborgarsvæðinu sem margir telja að skipti máli frá sjónarmiði um öryggis. Síðan er ekki æskilegt og varla boðlegt til langframa að vaxandi umferð vestur og norður um land eða frá Norður- og Vesturlandi til höfuðborgarinnar, þar með talið þungaflutningar, fari í gegnum byggðarlagið sem Mosfellsbær er. Þessi þjóðbraut klýfur byggðarlagið Mosfellsbæ algerlega í tvennt þannig að það eru margvísleg svona rök.

Síðan hitt, ég held að Sundabraut sé kannski besta leiðin til að stytta vegalengdina á milli, við skulum segja, Reykjavíkur og Akureyrar, a.m.k. í tíma talið, ekki endilega í kílómetrum en í tíma örugglega. Það er þjóðhagsleg hagkvæmni í því. (Forseti hringir.) Þessi braut hefur því margvíslegu hlutverki að gegna.

[23:25]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þó að ég haldi því fram að umferðin um Sundabrautina sé fyrst og fremst milli Grafarvogs og miðbæjar Reykjavíkur er ég ekki endilega að segja að Reykjavíkurborg eigi að borga það allt. Ég tel auðvitað sanngjarnt að ríkið taki þátt í því eins og það gerir víða, bæði á höfuðborgarsvæðinu og víðar, það tekur þátt í kostnaði við meginstofnæðar í viðkomandi byggðarlögum.

Ef við horfum á þetta eins og það lítur út núna eru fjórar akreinar í norður frá Reykjavík. Með Sundabraut kæmu væntanlega aðrar fjórar. Það yrðu þá átta akreinar norður en hins vegar eru ekki nema fjórar til Suðurnesja og fjórar til Suðurlands. Menn sjá að við yrðum búin að yfirfjárfesta eða fjárfesta miklu meira í umferðaræðum norður en til Suðurlands og Suðurnesja. Það held ég að ætti að verða mönnum áhyggjuefni, a.m.k. hvatning til að hugsa þessa fjárfestingu upp á nýtt.

Það er býsna margt sem menn þurfa að gera hér á höfuðborgarsvæðinu og ekki endilega að hlaupa á eftir öllum kröfum um ný umferðarmannvirki. Ég er alveg sammála hv. þingmanni í þeim efnum. Ég held t.d. að ef umferðin minnkaði um helming, ef einhverjar aðgerðir leiddu til þess, hyrfi öll þörf fyrir ný umferðarmannvirki á þessu svæði þar sem menn eru að glíma við að finna ásættanlegar lausnir. Ég held líka að það sé mjög óskynsamlegt þegar menn sem eru að finna lausnir fyrir það sem er í dag ætla sér á sama tíma að byggja 30 þúsund manna byggð í Vatnsmýrinni sem sprengir þessar lausnir um leið. Það þarf að vera eitthvert samhengi í því sem menn áætla á einum staðnum og þeim umferðarmannvirkjum sem menn telja skynsamlegt að leggja út í fyrir.

[23:27]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi leiðirnar út úr höfuðborginni til norðurs held ég að með tilkomu Sundabrautar sé ekki hægt að reikna með því að Vesturlandsvegur í gegnum Mosfellsbæ sé í raun og veru þjóðbraut vestur og norður um land, það mun breytast. Það verður auðvitað fyrst og fremst umferðaræð til að þjóna, má segja, Mosfellsbæ, vaxandi byggð í Úlfarsárdal, í Grafarvogi, Grafarholti o.s.frv. Það mun flytjast til. Það vekur líka furðu mína að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sé andvígur því að búa vel að umferðarstraumum frá höfuðborginni yfir í Norðvesturkjördæmi sem þessar brautir eru að sjálfsögðu.

Varðandi síðan aftur þetta með mannvirkin á höfuðborgarsvæðinu held ég að við getum verið sammála um að það þurfi að horfa á þessi mál með nýjum og öðrum hætti. Það hefur verið tilhneiging eins og t.d. hjá sveitarfélögunum hér á höfuðborgarsvæðinu, m.a. Reykjavíkurborg, undanfarin ár að reyna að horfa á umferðarmál með öðrum hætti. Við munum ekki geta leyst vaxandi umferðarþunga hér með sífellt nýjum umferðaræðum, það verður að leita nýrra lausna og það eru margvísleg rök sem tala fyrir því, samgöngupólitísk, fjárhagsleg, umhverfisleg rök að því er varðar umferðaröryggi o.s.frv. Við eigum að leggja meira fjármagn í þetta og það er það sem ég sakna auðvitað í heildarstefnumótun í samgöngumálunum hér, m.a. í samgönguáætlun, að menn taki þessa þætti inn, a.m.k. að því er höfuðborgarsvæðið varðar með miklu meira afgerandi hætti, almenningssamgöngur, möguleika á hjólandi umferð og gangandi. Hvað varðar uppbyggingu og þéttingu byggðar sem oft hefur verið rætt um er forsenda fyrir því að menn horfi á samgöngumálin út frá nýjum lausnum. Það er það sem ég veit að borgaryfirvöld vilja gjarnan gera og það þarf (Forseti hringir.) að komast hér inn í umræðuna um samgöngumál á Alþingi líka.

[23:29]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að eitt af því sem menn ættu að hugleiða til að hafa stjórn á þróuninni í miðborg Reykjavíkur sé að takmarka fjölda bílastæða þannig að menn komist einfaldlega ekki til vinnu sinnar hver og einn á sínum einkabíl, það bara séu ekki til nægjanlega mörg bílastæði fyrir alla þá sem hér vinna. Það þýðir einfaldlega að menn verða þá að koma sér í vinnuna eftir öðrum leiðum, almenningssamgöngum eða með öðrum hætti. Mér finnst ekkert að því að það sé hluti af lausninni, alveg eins og það að efla almenningssamgöngur sé líka hluti af lausninni. Mér finnst alveg koma til greina að ríkissjóður standi að einhverju leyti undir rekstri á almenningsvagnakerfi á höfuðborgarsvæðinu.

Varðandi leiðina norður í land er ég á þeirri skoðun, virðulegi forseti, að menn eigi þar eins og annars staðar ekki að leggja út í meiri fjárfestingu en þörf er á. Mér finnst

2+2 vegir sem menn hafa lofað hér frá Reykjavík og austur fyrir fjall vera alveg á mörkum þess að standa undir sér. Ég held reyndar að á Suðurlandi sé það eiginlega of í lagt. Ég held að 2+1 dugi alveg þó að menn séu búnir að binda sig að einhverju leyti. Ég tel að hið sama eigi við um leiðina norður og vestur um nema það mætti hugsanlega segja að um leiðina að Kjalarnesi sé það mikil umferð að ef það er talið forsvaranlegt að hafa 2+2 vegi um Suðurland gildi það líka um leiðina upp á Kjalarnes. Frá Hvalfjarðargöngum og upp í Borgarnes er að mínu viti alveg tómt mál að tala um að þar eigi að vera 2+2 vegir þar sem umferðin er rétt rúmlega 2.000 bílar á sólarhring, a.m.k. innan við 3.000 bílar. Þar er 2+1 alveg yfrið nóg og ég held að menn eigi ekki að vera að kalla á dýrari lausnir en þörf er á.

[23:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er að sjálfsögðu fagnaðarefni að nokkuð er verið að bæta við framkvæmdir í samgöngumálum þessi missirin og hér eru nokkrar viðbætur í þeim efnum á ferð í formi viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun. Það er tvímælalaust skynsamlegt og aðstæður bjóða upp á það að auka nú í samgönguframkvæmdir sem voru náttúrlega hlutfallslega mjög litlar á ákveðnu árabili og því borið við að það væri helsta viðleitni stjórnvalda til að halda aftur af þenslu. Það eru engu að síður nokkur atriði sem ég vill koma aðeins inn á.

Ég fagna því í fyrsta lagi að mikilvægar framkvæmdir í kjördæmi mínu, Norðausturkjördæmi, fá þarna úrlausn sem sumar hafa lengi verið á óskalistanum eins og lenging Akureyrarflugvallar. Ég fagna því reyndar líka að þar eru flughlöð, aðflugs- og leiðsögubúnaður fyrir sjálfvirkar lendingar, ILS aðflugs- og leiðsögubúnaður sem er ákaflega mikilvægur fyrir flugvöll sem ætlar sér að verða fullgildur alþjóðaflugvöllur með vonandi innan skamnms reglubundnu millilandaflugi allt ári. Ég bæti því svo við að vísu að það þolir náttúrlega ekki neina bið að stækka flugstöð á Akureyri og það verður að koma því máli í höfn.

Sömuleiðis er það svo með Vaðlaheiðargöng að það er gott að hér sé að einhverju leyti eytt þeirri óvissu sem verið hefur uppi um það hvort og þá hvernig best er að ráðast í þá framkvæmd. Þetta eru að vísu ekki gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax eins og hæstv. samgönguráðherra lofaði í kosningabaráttunni og fór mikinn og ég held að hæstv. ráðherra verði að þola að það sé aðeins rifjað upp að ráðherra fór þar allógætilega. Það kom m.a. í hlut þess sem hér stendur að reyna að taka hann aðeins niður á jörðina, m.a. á framboðsfundi á Akureyri þar sem ég varaði við þessum málflutningi vegna þess ósköp einfaldlega að ég var þeirrar skoðunar að það væri ekki málinu til framdráttar og það yrði mjög ólíklega þannig að hægt yrði að efna loforð um að ráðast strax í gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng, ólíklegt að um það yrði pólitísk samstaða og jafnvel erfitt að réttlæta það með samanburði við aðrar hliðstæður eða þá hliðstæðu sem auðvitað blasir við og eru Hvalfjarðargöng. Vaðlaheiðargöng eru um mjög margt sambærileg framkvæmd, þetta er stytting á leið þar sem auðvelt er að koma gjaldtöku við. Þetta er algjörlega sérstakt verkefni þar sem helstu rökin eru styttingin og það hagræði sem af framkvæmdinni er og það er ekkert óeðlilegt við þær aðstæður að sú umferð sem nýtur verulega góðs af hagræðingunni í formi minni tíma, eldsneytissparnaðar og mikilla þæginda t.d. yfir veturinn, leggi þá eitthvað af mörkum á móti með nákvæmlega sama hætti og menn réttlættu og réttlæta enn gjaldtökuna í Hvalfjarðargöngum.

Það er langt síðan ég fékk þá tilfinningu að göngin ættu að geta séð um sig sjálf að svona hálfu leyti. Í árdaga þessara hugmynda reiknaði ég það einu sinni út og notaði þá viðmið frá Hvalfjarðargöngum og fékk út þá tölu að göngin ættu að geta séð um svona 45–60% af kostnaði eftir því hvaða forsendur maður gaf sér með fjármagnskostnað og fleiri þætti, þannig að hér er farið mjög nálægt því ef þetta verður 50:50.

Þetta eru sem sagt ekki gjaldfrjáls göng strax eins og stóð á borðanum fræga við Ráðhústorgið og vonandi lærir hæstv. ráðherra af þessu svolitla lexíu úr því að örlögin voru svo glettin við hann að gera hann að samgönguráðherra hafandi lofað þessu hástöfum og þar með komst hann auðvitað í einstaka aðstöðu til að efna kosningaloforðið um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax en verður nú að játa sig sigraðan í því og leggur hér til frumvarp um að gjald standi undir helmingi kostnaðarins. Ég ætla ekkert að elta hæstv. ráðherra uppi frekar í þessum efnum en mér finnst allt í lagi að þetta sé í þingtíðindunum að svona er þessu komið og þarna er þá eitt loforð af þessu tagi farið fyrir lítið. Hvort hæstv. ráðherra skrapaði upp einhver atkvæði á Akureyri og Eyjafjarðarsvæðinu út á þetta skal ósagt látið en hann er þá ólíklegur til þess að fá þau aftur því að kjósendur eru heldur lítið fyrir það að láta fara svona með sig.

Það er annað og öllu verra sem ég hlýt að nefna í þessum efnum. Ég vara hér mjög við þeirri braut sem boðuð er eða gefið er í skyn að farið verði út á varðandi hina svokölluðu aðferð við einkafjármögnun. Hvað varðar Vaðlaheiðargöngin er í mínum huga einboðið að ríkið á að leggja sinn hlut fram á byggingartímanum. Þannig verða þau mun ódýrari og auðveldara fyrir framkvæmdaraðilann að bjóða í verkið ef hann þarf ekki að fjármagna allan hlut ríkisins allan framkvæmdatímann og síðan er þetta greitt með jöfnum greiðslum kannski á 25 árum. Ríkið á ekki að taka lán í gegnum framkvæmdaraðila með þessum hætti. Ef ríkið þarf að taka lán á það að gera það sjálft með skuldabréfaútgáfu eða einhverjum öðrum hætti og borga sinn hluta framkvæmdarinnar strax, það er langeðlilegast.

Ég vil líka spyrja í öðru lagi í þessu sambandi og ég vona að hæstv. samgönguráðherra geti gefið mér þar skýr og jákvæð svör: Er það ekki algerlega á hreinu að þessi framkvæmd verður sama eðlis og Hvalfjarðargöngin að því leyti að þegar samningstíma lýkur á ríkið mannvirkið og það verður hluti af vegakerfinu? Ég ætla rétt að vona að mönnum detti ekki annað í hug.

Varðandi hins vegar Suðurlandsveginn er það alveg fráleitt að mínu mati að fara út á þá braut sem hér er boðuð, að kalla það einkaframkvæmd sem ríkið á síðan að borga að fullu með framlögum á 25 árum er alveg út í loftið. Ef ríkið þarf lán þá tekur það lán og býður verkið út og lætur einkaframtakið sýna hvað það getur framkvæmt verkið á hagkvæman hátt, þetta snýst ekkert um annað. Þetta er bara önnur aðferð til að láta einhvern verktaka koma að því að

byggja veginn en það er það fyrirkomulag sem við höfum hvort sem er í dag, því að allar stærri framkvæmdir í vegamálum í landinu eru boðnar út og framkvæmdar af einkaaðilum. Þetta er orðaleikur og þetta er eiginlega skrípaleikur. Menn hengja sig í þetta af því að eitthvert tryggingafélag hélt að það hefði svo mikið vit á vegagerð, tryggingafélag, Sjóvá–Almennar. Hvaðan kemur því þessi óskapa þekking á vegamálum að það geti trompað betur en Vegagerðin sjálf og verktakarnir og allir framkvæmdaraðilarnir?

Þetta er mikil ófæra og það á ekki að fara út á þessa braut auk þess sem það er stefnuleysi að vinna sum verkin með hefðbundnum hætti en önnur svona. Hvers vegna á að bjóða út eina tiltekna leið í einkaframkvæmd út frá höfuðborgarsvæðinu en ekki hinar? Það er vonandi loksins að hilla undir endann á því að Reykjanesbrautin klárist, unnin á hefðbundinn hátt, hefði mátt takast betur, sérstaklega hvað varðar verktaka. En ég held að það sé almennt ekki deilt um það og fyrir liggja skýrslur og úttektir Ríkisendurskoðunar og fleiri aðila um að það er ódýrast að gera þetta svona. Ríkið fær lán á hagstæðustum kjörum ef það þarf að taka lán og menn hafa löngu fastmótað það verklag að verktakar byggja síðan vegina og ríkið á þá og rekur þá og heldur þá og þannig á það að vera. Ég skora á hæstv. samgönguráðherra að vaxa af því að slá þessa vitleysu niður. Hér er að vísu vonandi ekki verið að tala um að fara vitlausustu og dýrustu leiðina af öllum sem sumum hefur dottið í hug, þ.e. svokallaða skuggagjaldaleið, sem hefur reynst mjög illa, en þetta er ekki framfaraspor að mínu mati nema síður sé.

Ég vil auðvitað fagna öðrum áföngum hér eins og þeim sem bætast við á norðausturleið og víðar sem að sjálfsögðu eru jákvæðar og auðvitað löngu tímabært að það hilli loksins t.d. undir það að leiðin frá Húsavík og með ströndinni til Þórshafnar klárist. Þá er eftir og stendur upp á okkur þingmenn að finna leiðir til þess að klára bútana sem út af standa á Langanesströnd og þá er loksins hægt að fara að segja að þetta sé komið í lag og nútímavegasamgöngur séu að komast á á norðausturhorninu og vonandi styttist í það líka að það gerist á Vestfjörðum á því svæði sem búið hefur við langlakastar samgöngur að þessu leyti.

Svo vil ég segja eitt að lokum um blessað höfuðborgarsvæðið og leiðirnar út frá því. Ég legg til að hæstv. samgönguráðherra skipi sérstakan starfshóp sem fái það verkefni með aðild sveitarfélaganna að móta eina samræmda stefnu á faglegum grunni um það hvernig samgöngumálum út frá höfuðborgarsvæðinu er háttað, meginumferðaræðunum er háttað. Þá á ég við bæði hvernig lausnir eru valdar í sambandi við samgöngumál og hvaða staðlar verða lagðir til grundvallar. Þetta er tómt rugl eins og þetta er, menn yfirbjóða hver annan, það er jafnvel lagst svo lágt að fara inn í umræðuna þegar orðið hafa hörmuleg slys og reynt að pína vegina upp um staðal við það. Það eru 2+2 og 2+1 og allt í tómu rugli, engin fagleg nálgun. Það á auðvitað að leggja hér fagleg viðmið til grundvallar og byggja vegina í samræmi við umferðarspár og með slysavarnir í huga og annað því um líkt og það á að vera markmið að nýta peningana sem best til að draga úr slysum m.a. Þá er vænlegt að komast þrisvar sinnum lengri leið með 2+1 vegi ef það er nóg og fullnægir umferðarþörfunum. Stjórnmálamenn verða stundum að standa í lappirnar og láta ekki (Forseti hringir.) umræðuna fara bara út í einhverja vitleysu. Það vantar samræmda stefnumörkun og ég skora á samgönguráðherra að reyna að koma þessum málum í farveg.

[23:42]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa mörg orð um þetta þingmál, aðrir fulltrúar þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa farið efnislega yfir þingsályktunartillöguna.

Mig langar hins vegar til þess að beina fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra Kristjáns Möllers í tilefni af þessu þingmáli og ummælum hans í þinginu í október við stefnuræðu hæstv. forsætisráðherra þar sem hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller talaði um kosti einkaframkvæmdar. Hann vakti athygli þingheims á því að í samgönguráðuneytinu væri verið að huga að kostum einkaframkvæmdar á þremur fyrirhuguðum verkefnum, það væru göng undir Vaðlaheiði, tvöföldun Suðurlandsvegar og Sundabraut. Síðan segir hæstv. ráðherra í ræðu sinni, með leyfi forseta:

„Það er skoðun mín að okkur beri að leita leiða til að nýta kosti markaðarins við uppbyggingu og rekstur samgöngumannvirkja eins og þeirra sem hér voru nefnd. Það er mögulegt að auka sveigjanleika, viðbragðsflýti og hæfni til að leysa ákveðin verkefni. Sýnt hefur verið fram á að slík verkefni standast frekar tímaáætlanir. Nýjar lausnir eru notaðar og kostnaður hefur minni tilhneigingu til að fara úr böndum, enda er ábyrgð og áhætta fremur verktaka en verkkaupa.“

Hér vísar hæstv. samgönguráðherra væntanlega í einhverjar rannsóknir eða framkvæmdir þegar hann fullyrðir í þinginu að einkaframkvæmdin hafi þessa kosti umfram framkvæmdir á vegum Vegagerðarinnar, sem vel að merkja eru nánast allar og hafa verið um alllangt skeið unnar á útboðsmarkaði, það eru verktakafyrirtæki sem sinna sjálfri framkvæmdinni. Með einkaframkvæmd er hins vegar verið að stíga skrefið enn lengra með því að fela einkaaðila, fyrirtæki, vegaframkvæmdina og umsjón og jafnvel eign tímabundið eða í lengri tíma á vegakerfinu eða hverju sem sett er í einkaframkvæmd.

Ég hef séð athuganir og skýrslur innlendra aðila og erlendra um nákvæmlega þetta sem hæstv. samgönguráðherra fullyrðir svona afdráttarlaust í ræðu í þinginu og vísa í því efni t.d. til úttektar Ríkisendurskoðunar frá því í maí árið 2006. Þar er fjallað um kosti þess og ókosti að nota einkakvæmdarformið við stórframkvæmdir á borð við Sundabraut. Ríkisendurskoðun segir í þessari skýrslu að Hvalfjarðargöng hafi verið sett í einkaframkvæmd vegna þess að pólitískar forsendur hafi ekki verið fyrir gerð ganganna en hvorki hafi verið fólginn í því sparnaður né sé hægt að jafna Hvalfjarðargöngunum við aðra einkaframkvæmd af ýmsum ástæðum. Þetta kemur fram í skýrslu Ríkisendurskoðunar, þótt ég sé ekki alls kostar sammála öllu því sem kemur fram og m.a. því sem ég vísa hér til. Síðan segir, með leyfi forseta, í framhaldi:

„Niðurstaðan af því sem hér hefur verið rakið er því að framkvæmdir við Hvalfjarðargöng geta hvorki talist hrein

einkaframkvæmd í venjulegum skilningi þess orðs né er ástæða til þess að ætla að einkaframkvæmd skili þar betri árangri en hefði hún verið unnin á vegum ríkisins með hefðbundnum hætti. Þá er heldur ekki hægt að draga þá ályktun að sérstök rök mæli með því að fela einkaaðilum gerð og rekstur Sundabrautar, hvort sem er 1. áfanga eða þeirra síðari, fremur en að ráðast í framkvæmdina með hefðbundnum hætti á vegum ríkisins.“

Er þar verið að tala um það fyrirkomulag sem ég vísaði til, að ríkið annist framkvæmdina en með þeim hætti þó að verkið sé boðið út og verktakafyrirtæki komi þar við sögu.

Eins og ég nefndi áðan og las upp ummæli hæstv. samgönguráðherra kemur þar fram að verktakar standi betur við tímasetningar og kostnaður sé áreiðanlegri o.s.frv. auk þess sem í þessu felist sparnaður. Hvaðan hefur hæstv. samgönguráðherra þessar upplýsingar? Í hvaða skýrslur er hann að vísa? Er hann að vísa í athuganir innlendra aðila, er hann að vísa í athuganir erlendra aðila og þá hverra? Ég get vísað á fjölmargar úttektir sem gerðar hafa verið á þessu í Bretlandi t.d. og ef út í þá sálma væri farið og farið að rifja upp einkaframkvæmdina t.d. á Ermarsundsgöngunum eða neðanjarðarlestakerfinu í Kaupmannahöfn eða fleiri framkvæmdum um Evrópu alla, þá hefur reyndin ekki verið sú sem hæstv. samgönguráðherra Íslands segir og staðhæfir. Síðan höfum við þessa úttekt Ríkisendurskoðunar að auki.

Spurning mín til hæstv. samgönguráðherra eða ósk öllu heldur er sú að hann vísi okkur á þau gögn og rannsóknir sem hann byggir þessar afdráttarlausu staðhæfingar sínar á. Ég hefði haldið, hæstv. forseti, að við þær aðstæður sem nú eru uppi þar sem erfitt er að afla lánsfjármagns sé tilkostnaðurinn við einkaframkvæmd enn meiri, enn óhagstæðari en ella. Síðan höfum við því miður orðið vitni að því að verktakafyrirtæki hafa orðið gjaldþrota, við þekkjum það t.d. af Reykjanesbrautinni, framkvæmdum þar, þannig að hvar sem borið er niður í þessum staðhæfingum hæstv. ráðherra og reynt að finna þeim einhverja stoð í veruleikanum lendir maður sannast sagna í nokkrum ógöngum. Það verður fróðlegt að hlýða á mál hæstv. samgönguráðherra því að ég trúi ekki öðru en að hann gefi okkur greinileg svör við þessum spurningum.

[23:50]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Nú þegar líður að miðnætti og umræðu um þennan viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010 er að ljúka vil ég fyrst þakka þingmönnum fyrir þá ágætu umræðu sem hér hefur átt sér stað um samgöngumál í dag. Hún hefur verið bæði frjó og ágæt. Hér hafa menn lýst skoðunum sínum mjög vel og sitt sýnst hverjum eins og gengur og gerist.

Ég tek þó eftir því að í ræðum flestra þeirra þingmanna sem hér hafa komið lýsa þeir ánægju með þá áætlun sem hér er komin fram og það aukna fé sem er sett inn og þær flýtiframkvæmdir sem hér er verið að boða þó að menn diskúteri svo svolítið annað, eða skiptist á skoðunum réttara og betur sagt, um það hvernig ná skuli markmiðum þeim sem hér er talað um. Það er svo aftur hlutur sem verður vonandi alltaf, að menn verði ekki á eitt sáttir um þessi mál, hvernig þau eru unnin og hvernig skal vinna þau. Aðalatriðið er að við erum öll sammála um að gera sem mest, það þurfi að gefa í og það er það sem þessi ríkisstjórn er að gera.

Eins og ég sagði, virðulegi forseti, hefur þetta verið mikil og góð umræða og ég kemst ekki yfir það í tíma mínum hér og nú að fara yfir öll þau atriði sem hafa komið fram. Ég hef að sjálfsögðu setið hana alla og skrifað hjá mér vegna þess að hér komu líka fram ýmis atriði sem vert er að hafa í huga þegar við förum í að endurskoða stuttu áætlunina og leggja fram löngu áætlunina næsta haust. Það eru hlutir sem þingmenn tjá hug sinn um nú og koma með sem er sjálfsagt að fara í gegnum og skoða hvort hægt er að verða við og setja inn.

Eins og ég segi, virðulegi forseti, er mér svolítill vandi á höndum um hvar ég ætti að taka og á hverju byrja. Ég ítreka það sem ég sagði áðan, flestallir þingmenn hófu mál sitt á að lýsa yfir ánægju sinni með það sem gert er þó svo að margir hafi talað um að það þurfi svo að gera eitthvað annað og meira.

Margir hafa sett fram efasemdir um 2+2 vegi út frá höfuðborginni, eins og Suðurlandsveginn og Vesturlandsveginn. Ríkisstjórn hefur tekið þá ákvörðun að fara í 2+2 vegaframkvæmd á þessu svæði. Til dæmis hvað varðar Suðurlandsveg, ef menn eru að tala um 2+1 veg, er það bara þannig að miðað við umferðarspá förum við, ef ég man rétt, á 10 árum upp fyrir þær umferðartölur sem menn eru að tala um með 2+1 veg og verðum komin í 2+2. Eins og kom fram hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni sem talaði um þetta í dag eru líka margir sem tala um að síðan skulum við fara í að bæta við einni akrein og tvöfalda.

Þetta er ekki alveg svona auðvelt vegna þess að stundum, eins og á Suðurlandsvegi, er verið að byggja á þeim vegi sem er fyrir og menn ætla þá að byggja nýjan við hliðina. Það er ákveðinn kostur við að gera það þannig, en það væri ekki eins gott að gera ef við værum með 2+1 veg. Ég ítreka það sem ég sagði með Suðurlandsveginn, miðað við þá ofboðslegu aukningu umferðar sem við höfum séð undanfarin ár og þær spár sem eru fyrir er það alveg tvímælalaust rökstuðningur fyrir því að fara þessa leið, fara í 2+2 veg, og hið sama má segja um veginn frá Kjalarnesi upp að göngum þegar í það verður farið og tölum auðvitað ekki um framkvæmdirnar sem eru í gangi, þ.e. tvöföldun Reykjanesbrautarinnar. Menn geta e.t.v. sagt að það taki allt of langan tíma. Við sjáum það auðvitað og höfum fyrir augum okkar að það eru komin mörg dæmi sem rökstyðja að sú ákvörðun var rétt að fara strax í 2+2 veg á Reykjanesbrautinni. Þetta vildi ég segja um það sem hér hefur verið talað um hvað það varðar allt saman.

Ég ætla að koma aðeins inn á ræðu hv. þm. Jóns Magnússonar sem talaði hér fljótlega, talaði um framkvæmdir á höfuðborgarsvæðinu og það á mjög skynsamlegan hátt. Ég ætla að fara í gegnum þetta eins og hv. þingmaður gerði. Ég vil þá segja, bæði sem svar við fyrirspurn hans og svo eins við því sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon benti réttilega á, þ.e. hvatti til þess að samráðshópur yrði settur í gang á vegum samgönguyfirvalda; Vegagerðar, samgönguráðuneytis og höfuðborgarsveitarfélaganna; að það er töluvert langt síðan ég skrifaði Samtökum sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu og óskaði eftir tilnefningum þeirra um þrjá

menn til að setjast í samstarfsráðshóp. Sveitarfélögin eru búin að tilnefna í hann. Vegamálastjóri verður í honum og sjálfur ætla ég að sitja í þeim hóp og akkúrat vinna verkefni eins og báðir þessir hv. þingmenn hvöttu hér til. Ég hygg að það verði mjög fljótlega, á næstu dögum, sem þessi hópur kemur saman til fyrsta fundar og vinnur að því að búa til vinnuplan sem yrði farið í gegnum. Tilgangurinn er sá sem hv. þingmenn töluðu hér um áðan, að fara í gegnum og kíkja á forgangsröðunina, kíkja á hvort aðrar leiðir eru færar til að auka umferðarflæðið sem hv. þm. Jón Magnússon gerði töluvert mikið að sínu umræðuefni. Ég hef stundum sagt að það sé ólíkt því sem er á landsbyggðinni þar sem það er spurning hvort menn yfir höfuð komast milli svæða. Ég hef oft tekið dæmi af starfsmönnum í álverksmiðjunni á Reyðarfirði á Austurlandi sem hættu að vinna um tvöleytið á aðfangadag en komust ekki heim til sín á Norðfjörð fyrr en um miðnætti vegna þess að Oddsskarðsgöngin voru lokuð.

Nýlegt dæmi er líka af Fjarðarheiðinni þegar sjúklingur var fluttur frá Seyðisfirði upp á Hérað. Það tók að mér skilst átta tíma vegna þess að allt var ófært. Þetta er það sem við eigum við að glíma í samgöngumálum. Til að ítreka það enn einu sinni, á höfuðborgarsvæðinu snýst það um umferðarflæðið, hversu vel það gengur fyrir sig vegna þess að það er þjóðhagslega mjög óhagkvæmt að sá mikli fjöldi sem hér fer um sé í mikilli umferðarteppu og komist þess vegna ekki ferða sinna. Það hefur líka komið fram, eins og hjá hv. þm. Ármanni Kr. Ólafssyni, að vafalaust munum við aldrei geta uppfyllt það að menn komist jafnhratt í morgunumferð og síðdegisumferð, það hefur sennilega hvergi tekist í heiminum.

Hv. þm. Jón Magnússon gat líka áðan um mislægu gatnamótin og stokkalausnir sem talað er um á Miklubraut og Kringlumýrarbraut. Ég punktaði það hér hjá mér og hv. þingmaður var sammála mér um það þegar við töluðum aðeins um það eftir ræðu hans að auðvitað hafa þessi áform og þær áherslur sem eru þarna breyst eftir því hvernig meiri hluti hefur skipast í borginni. Það er hlutur sem við höfum farið vel yfir.

Hv. þm. Jón Bjarnason fagnar þessari aukningu eins og aðrir en spyr um bæði flugvöllinn á Patreksfirði og Bíldudal. Vegna þess að hv. þingmaður er farinn heim urðum við ásáttir um að ég mundi svara spurningum hans þegar ég tek fyrirspurnir hans fyrir. Hv. þingmaður er með fyrirliggjandi fyrirspurnir hér í þinginu um — (**ÖJ:** Hv. þingmaður er ekki farinn heim. Hann fylgist með umræðunum.) Allt í lagi, en við urðum samt ásáttir um að við mundum frekar fjalla um þær fyrirspurnir sem hann á um verkið sem slíkar en ekki hér og nú.

Þá kem ég að hv. þm. Álfheiði Ingadóttur sem líka fagnaði því að bætt væri í. Hún fór yfir í umræður um flugvöllinn og almenningssamgöngur sem eru auðvitað stórmál og ber að gefa meiri gaum. Við skulum hafa það í huga eins og alltaf að almenningssamgöngur eru eingöngu verkefni hvað varðar strætisvagna og rútubíla. Strætisvagnar eru verkefni sveitarfélaganna, ríkisvaldið kemur hins vegar að útboði í sérleyfisbílunum milli staða á landinu. Þetta er það kerfi sem hér hefur verið og hefur verið unnið eftir.

Ég er hins vegar ekki alveg sammála hv. þingmanni þegar hún ræðir um skiptinguna á vegafé til höfuðborgarsvæðis og landsbyggðar. Eins og hún ræddi um það hefur núna hallað á höfuðborgarsvæðið vegna flýtiframkvæmdanna sem hér hefur verið rætt um sem koma inn vegna þorskniðurskurðar. Hvort tekjurnar eru 50 á móti 50 skal ég ekki segja um en þetta er, held ég, ekki svona eins og þarna er sett fram. Við getum tekið sem dæmi skiptingu á símapeningunum margfrægu, 15 milljörðunum, þar eru um 10,6 milljarðar til höfuðborgarsvæðisins og 4,4 til landsbyggðar. Eitt sem við verðum líka að hafa þar í huga, virðulegi forseti, er lengd vega hér á höfuðborgarsvæðinu sem tilheyra ríkinu og svo aftur lengd vega úti um öll kjördæmi landsins, önnur kjördæmi sem tilheyra ríkinu. Þó að ég sé ekki alveg með þær tölur á hreinu munar þar mjög miklu.

Virðulegi forseti. Því miður kemst ég ekki lengra, a.m.k. ekki í þessari ræðu minni, við að bregðast við þeim spurningum sem hér hafa komið fram en ég ítreka það sem ég sagði áðan, umræðan hefur verið góð og þó að ekki sé hægt að svara öllum spurningum sem koma fram lít ég á margt af þessu líka sem ábendingar frá þingmönnum (Forseti hringir.) fyrir það verk sem við þurfum að vinna og samgöngunefnd á að vinna.

[00:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Að sjálfsögðu er ég sammála hæstv. ráðherra um að það á að leggja umferðarspár og aðrar faglegar viðmiðanir til grundvallar þegar ákvarðanir eru teknar um samgönguframkvæmdir og þar á að sjálfsögðu ekki að tjalda til einnar nætur. Ef spár gera ráð fyrir því að það þurfi 2+2 veg eftir tíu ár þá er það sjónarmið að fara í slíka framkvæmd. En það er líka staðreynd að við erum ekki með ótakmarkaða fjármuni og mjög mikilvægt er að nýta þá á sem árangursríkastan hátt, m.a. til að draga úr slysum og komast yfir lengri leiðir. Auðvitað er best að fá 2+2 og kaflar t.d. á leiðinni austur fyrir fjall eins og búturinn milli Hveragerðis og Selfoss kallar tvímælalaust nú þegar á 2+2 veg með mislægum gatnamótum á þeim hættulega kafla sem þar er. Svo er líka spurning hvort lausn eins og t.d. var valin á leiðinni upp í Mosfellsbæ, tveggja akreina vegur í báðar áttir en gatnamót í hringtorgum í staðinn fyrir mislæg, getur ekki vel dugað. Ég verð ekki var við annað en að sú framkvæmd sé ágætlega heppnuð og er þar þó ærinn umferðarþungi.

Ég fagna því að samráðshópur sé kominn á laggirnar um stefnumótun og að leggja faglegar viðmiðanir á leiðir út frá höfuðborgarsvæðinu og sama á auðvitað við víðar. Til dæmis þarf að fara að huga að því hvernig umferð verður fyrir komið út frá Akureyri og í næsta nágrenni Akureyrar þarf að fara að móta stefnu um það til framtíðar að hvaða marki þarf þar 2+2 eða 2+1 á umferðarþyngstu köflunum eins og norður frá Akureyri og norður yfir Moldhaugnaháls og að Ólafsfjarðarvegamótum o.s.frv.

Ég hefði svo gjarnan viljað vita ef hæstv. ráðherra hefði haft tíma til að svara spurningu minni um Vaðlaheiðargöngin alveg sérstaklega hvort nokkur vafi leiki á því að áformin þar ganga út á það að framkvæmdin verði eign ríkisins að samningstíma loknum og renni þá saman við hið almenna vegakerfi.

[00:03]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég þakka þingmanninum fyrir það innskot sem kom fram í andsvari hans eins og að umferðarspáin sem ég ræddi um varðandi Suðurlandsveginn er 2+2 miðað við umferðarspár til tíu ára og að við eigum ekki að tjalda til einnar nætur. Þetta er auðvitað hárrétt og þetta er það sjónarmið sem hefur verið haft í heiðri og fara á eftir og auðvitað er alltaf haft í heiðri líka að nýta peningana sem best til að fækka slysum á köflum. Ef ég heyrði rétt talaði hv. þingmaður um kaflann frá Selfossi til Hveragerðis og bara til að segja það hér vegna umræðu að það er sá kafli sem Vegagerðin og allir voru sammála um að kæmist sem fyrst í framkvæmd en jafnframt er hafin vinna við umhverfismat við kaflann frá Hveragerði að Selfossi.

Ég vil líka fá að minna á að þau sveitarfélög sem hafa verið að kalla á þessa framkvæmd eru núna fyrst að skila skipulagi á þessu svæði og hafa komið sér saman um hvernig það á að vera, þó svo að til mín hafi komið aðilar sem hafa rætt um aðrar leiðir eftir að sú niðurstaða var komin fram. Þannig er þetta einfaldlega að sitt sýnist hverjum í þessum málum.

Ég ætla líka að segja það, virðulegi forseti, af því að hv. þingmaður talar um mislæg gatnamót og slíkt sem kostar mikla peninga að ég hef séð tölur sem komu m.a. frá fulltrúum íbúasamtaka í þriðja hverfi höfuðborgarinnar út af gatnamótum Miklubrautar og Kringlumýrarbrautar eftir aðgerð sem þar var gerð. Ég hef séð tölur um umferðaróhöpp og slys eftir breytinguna og þar er stórkostlegur munur á og það er auðvitað miklu ódýrari framkvæmd en það sem verið er að tala um núna, mislægu gatnamótin, þriggja hæða og allt það. Sú aðgerð skilaði sér fullkomlega og hefur stórbætt ástandið þarna og fækkað slysum og er dæmi um góða framkvæmd.

[00:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Akkúrat, ég held að menn eigi ekki alltaf að þurfa að finna upp hjólið. Það er ágætisreynsla af lausnum eins og hringtorgum meðan umferðin er ekki meiri en svo að þau nægja. Það eru auðvitað margfalt ódýrari gatnamót, eins og breytingarnar sem gerðar voru og auðvitað allt of seint á mótum Miklubrautar og Kringlumýrarbrautar en hafa stórlagað ástandið þar með ljósastýringu og beygjuakreinum og öllu sem þar var bætt við og sýnir sig að stundum er fyrir miklu minni peninga en dýrustu og flottustu lausnirnar hægt að ná miklum árangri til að fækka slysum og það er það sem mér finnst menn verða að hafa í huga. Og 2+1 vegir, ef menn ná þrisvar til fjórum sinni lengri köflum fyrir sama fé, auka náttúrlega umferðaröryggi margfalt. Svíar hafa mjög góða reynslu af því að nota slíkar lausnir.

Enn bíð ég eftir svarinu um Vaðlaheiðargöng. Er það ekki algerlega á hreinu, getur ekki hæstv. ráðherra komið með þetta eina já, að það sé þannig að (Forseti hringir.) Vaðlaheiðargöngin verði eign ríkisins að samningstíma loknum og renni saman við vegakerfið?

[00:06]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er kannski rétt sem hér hefur komið fram að það þyrfti að vera meiri tími til að ræða þetta en svona er þetta nú.

Ég gleymdi því líka í ræðu minni áðan, og það var kannski vegna þess að ég var ekki kominn nógu aftarlega, að þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir það frumkvæði sem hann sýndi við einkaframkvæmdina við Hvalfjarðargöngin á sínum tíma sem auðvitað var þörf og góð framkvæmd og var sett í gagnið vegna þess að þessi leið var farin. Ég er ekki viss um að tekist hefði að koma henni eins fljótt og vel í gang nema vegna þeirrar framsýni sem þar var um að fara með verkið í einkaframkvæmd sem við erum enn að borga af. Má ég líka minna á, virðulegi forseti, að gjöldin hafa heldur betur lækkað þannig að það hefur sýnt sig að þetta er gott dæmi um einkaframkvæmd sem ríkið mun svo eignast í leiðinni.

Jú, það hlýtur að vera svoleiðis með Vaðlaheiðargöng að við séum að tala um sama formið. En ég vil taka það fram og hafa fyrirvara á, virðulegi forseti, vegna þess að við erum að fara í raun og veru inn á þá (Forseti hringir.) nýju braut núna í breyttu umhverfi að við þurfum að vera undirbúin á öllum stigum málsins við þessa einkaframkvæmdarleið að skoða og fara í gegnum það hvernig við klárum hana.

[00:08]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég hef fullan skilning á því að hæstv. samgönguráðherra hafi ekki getað svarað öllum þeim spurningum sem til hans var beint og þar á meðal minni sem var sett fram undir lok umræðunnar en það gefst tækifæri til þess núna.

Hæstv. samgönguráðherra hefur verið með mjög afdráttarlausar yfirlýsingar á Alþingi um kosti einkaframkvæmdar í þá veru að slík framkvæmd standist betur tímaáætlanir, hafi síður tilhneigingu til að fara úr böndum en auk þess hefur hæstv. ráðherra vísað í meiri sveigjanleika, viðbragðsflýti og hæfni. Þetta kom fram í ræðu sem hæstv. samgönguráðherra flutti 2. október sl. eftir stefnuræðu forsætisráðherra.

Spurning mín er þessi: Hvaðan hefur hæstv. samgönguráðherra upplýsingar sínar? Á hverju byggir hann þessar afdráttarlausu yfirlýsingar?

[00:09]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég er ákaflega stoltur af því sem ég sagði, og hv. þingmaður hefur lesið hér upp, í umræðunni um stefnuræðu forsætisráðherra frá síðasti hausti og stend við það allt saman og afstaða mín hefur ekkert breyst hvað það varðar.

Við höfum því miður ekki reynslu nema af einni einkaframkvæmd í vegamálum og það eru Hvalfjarðargöngin sem ég ræddi um áðan og þakkaði hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir frumkvæðið sem hann sýndi á þeim tíma

við að koma því á legg að Hvalfjarðargöng yrðu lögð. Það má eiginlega segja sem svar við spurningu hv. þingmanns ef við tökum bara innlenda dæmið að reynslan af því er á allan hátt mjög góð, áætlanir hafa staðist vel, reksturinn hefur gengið vel samanber það að gjöldin hafa verið að lækka, þau eru hlutfallslega orðin miklu lægri en þau voru í byrjun og þetta er hið besta mál. Þetta gerði það að verkum, eins og ég held að allir séu sammála um, að með því að taka Hvalfjarðargöngin í einkaframkvæmd voru þau lögð á þeim tíma, annars hefðu þau þurft að bíða eftir því að koma inn á hefðbundna samgönguáætlun.

Það hljóta þá að vera, virðulegi forseti, sem rök fyrir spurningu hv. þingmanns að taka þetta innlenda dæmi um Hvalfjarðargöng og eins og það hefur gengið fyrir sig, sem var frábær úrlausn og rekstur sem hefur gengið vel.

Vafalaust getur, eins og hv. þingmaður talaði um í ræðu sinni, erfitt ástand á fjármálamörkuðum ruglað svona dæmi. Ég var á sýningu í dag sem heitir *Verk og vit.* Ég ræddi þar við aðila sem eru og hafa verið í miklum framkvæmdum og spurði hvernig gengi. Þær hefur rekið í stopp vegna ástandsins á fjármálamörkuðum og þetta er í byggingarframkvæmdum á höfuðborgarsvæðinu.

Virðulegi forseti. (Forseti hringir.) Sem svar við spurningu hv. þingmanns og gott dæmi um einkaframkvæmd eru Hvalfjarðargöngin á Íslandi.

[00:11]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var nú ansi rýrt. Erlendis eru fjölmargar skýrslur til um einkaframkvæmd í samgöngumálum sem sýna hið gagnstæða, að hún hafi reynst dýrari, hún hafi iðulega farið úr böndunum og komið í bakið á skattgreiðendum. Hæstv. samgönguráðherra segir að hann byggi rök sín á því eina innlenda dæmi sem við höfum sem eru Hvalfjarðargöngin. Nú vill svo til að ég vísaði í skýrslu ríkisendurskoðanda sem tekur fram að ekki hafi verið pólitískar forsendur fyrir gerð Hvalfjarðarganganna nema þessi leið væri farin og þess vegna var hún farin. En hún var dýrari og stjórnarformaður Spalar hefur margoft sagt í mín eyru að það hefði verið miklu ódýrara ef ríkið hefði framkvæmt þessa … (Gripið fram í.)

[00:13]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, það getur vel verið að það sem hér kom fram hjá hv. þingmanni hefði verið dýrara, auðvitað hafa menn verið að borga af lánum og öðru slíku en það má þá líka segja að það kemur á móti að af þessum ríkissjóðspeningum hefur hann verið að fá vexti af því sem hann eyddi ekki. Aðalatriðið er að ríkissjóður notaði þá peninga í önnur verk þannig að einkaframkvæmdin Hvalfjarðargöng tók ekki neitt frá öðrum framkvæmdum og þess vegna fóru þau í gang. Svo getur verið að vextir hafi verið óhagstæðir í byrjun og ég hygg að ég hafi líka heyrt það að vegna deilna um hvort það væri yfir höfuð hægt að gera þetta hafi erlendir lánardrottnar gert hærri ávöxtunarkröfu. Síðan hefur lánunum verið skuldbreytt og fengist betri vextir á þau en grundvallaratriðið er þetta.

Virðulegi forseti. Það sem ég ætlaði segja, vegna þess að nú hef ég nákvæmar upplýsingar um þetta, að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, sem þá var samgönguráðherra, og hæstv. forseti Íslands, sem þá var fjármálaráðherra, voru þeir aðilar sem settu þetta verk í gang og skrifuðu (Forseti hringir.) undir samning um Hvalfjarðargöng. Það er svar mitt enn og aftur: Þau er besta dæmið um vellukkaða einkaframkvæmd í samgöngumálum.

[00:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hæstv. ráðherra ítrekaði hér að almenningssamgöngur eins og strætisvagnasamgöngur væru verkefni sveitarfélaga og ég veit að sveitarfélögin skorast ekki undan því að reka almenningssamgöngur og hafa eðlilega gert það með vaxandi þunga á höfuðborgarsvæðinu.

Hins vegar er dapurlegt að ríkisvaldið skuli beinlínis vinna gegn uppbyggingu almenningssamgangna á þessu svæði með því að leggja — hæstv. ráðherra, ég er að tala um að það sé dapurlegt að ríkisvaldið skuli vinna gegn uppbyggingu almenningssamgangna á höfuðborgarsvæðinu með því að leggja mjög íþyngjandi álögur sérstaklega á almenningssamgöngurnar. Þar er einkum tvennt sem ég vil tiltaka og það er að almenningsvagnar njóta ekki sömu endurgreiðslu á virðisaukaskatti að tveimur þriðju hlutum af kaupum á nýjum vögnum eins og hópferðabifreiðar gera. Þarna munar mörgum tugum milljóna sem lagt er á þessi fyrirtæki.

Það er líka annað, hæstv. ráðherra, að þegar þungaskatturinn var aflagður og olíugjaldið tekið upp átti það ekki verða íþyngjandi, ekki meira en þungaskatturinn var. Reyndin er önnur, þetta er íþyngjandi fyrir reksturinn, bæði stofnkostnaðurinn og reksturinn á almenningssamgöngum alls staðar á landinu, því að þær eru reknar víðar en á höfuðborgarsvæðinu, alls staðar kemur ríkið þvert á þá nauðsynlegu þróun sem er uppbygging almenningssamgangna í landinu. Þar er verk að vinna, hæstv. ráðherra.

[00:16]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Meðan strætisvagnarekstur er verkefni sveitarfélaganna þá er þetta sú verkaskipting sem við verðum að fara eftir og við höfum oft fjallað um þessi atriði, það er alveg klárt.

Síðan er það aftur spurning um hvernig tollar af virðisaukaskatti af strætisvögnum eru og öllu því. Það er væntanlega vegna þess að strætisvagnarekstur eða innheimtan af gjöldunum er hvorki innskattur né útskattur.

Hv. þingmaður var hér á þinginu þegar þungaskatti og olíugjaldi var breytt og ég get alveg tekið undir það að þá voru sett fram fögur markmið um að lækka og setja olíugjald til þess að auka notkun á dísilknúnum bílum. Þau hafa ekki gengið eftir vegna þess að olíuverð í heiminum hefur rokið miklu meira upp en bensínverð. Þetta er það sem hefur ruglað þetta dæmi og mér skilst að þetta sé til komið vegna þess að Kínverjar kaupi svo mikið af olíu. Það er kannski aðalorsökin, ég veit það ekki en ég hef lesið um það.

Þetta eru þeir hlutir sem hafa ruglað þetta dæmi. En ég ítreka það sem ég sagði áðan að strætisvagnarekstur er verkefni sveitarfélaganna. Við getum farið aftur í gegnum það sem hv. þingmaður minntist á, þ.e. skatta og álögur af tækjunum þegar þau eru keypt til landsins. En ég minni hins vegar á það, virðulegi forseti, að bæði á vegum fjármálaráðuneytis og samgönguráðuneytis, með aðild fulltrúa sveitarfélaganna en fulltrúar sveitarfélaganna eiga sæti í nefnd sem fyrrverandi hæstv. samgönguráðherra skipaði, er þessari vinnu að ljúka og við skulum bíða og sjá hvað kemur út úr því.

[00:18]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykir heldur leitt að þurfa að leiðrétta hæstv. ráðherra sveitarstjórnamála hér úr pontu hvað varðar almenningssamgöngur, hæstv. ráðherra, þær eru alls ekki lögboðin verkefni sveitarfélaga. Og það er ekkert sem segir til í neinum (**Gripið fram í:** … lögboðið.) … Nei. En hvað á hæstv. ráðherra þá við þegar hann segir að þetta séu verkefni sveitarfélaga? Þannig sé verkaskiptingin. Það er alveg augljóst hvernig á að skilja það. Það er að þetta sé lögboðið verkefni sveitarfélaganna og ríkið eigi ekki að koma að því.

Þetta er valkvætt verkefni sem sveitarfélögin hafa neyðst til að taka að sér, alein og óstudd gegn mjög íþyngjandi álögum af hendi ríkisins vegna þess að ríkið hefur algjörlega forsómað stefnumörkun og þátttöku í þessum mikilvæga þætti samgangna í landinu.

Aðeins eitt að lokum, hæstv. ráðherra. Það hafa ekki (Forseti hringir.) borist svör ráðherrans við spurningum sem nokkrir þingmenn hafa borið fram um áframhaldandi siglingar flóabátsins Baldurs yfir (Forseti hringir.) Breiðafjörð.

[00:19]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Aðeins vegna þess að hv. þingmaður nefndi hér áðan flóabátinn Baldur og nokkrir þingmenn hafi talað um hann þá er mér bæði ljúft og skylt að svara því. Ég hef hlustað á og fengið ályktanir frá sveitarfélögum þarna og fleirum, eins og þingmenn Norðvesturkjördæmisins hafa einnig fengið.

Mér sýnist ekki ætla að ganga eftir áform um hvenær almennilegur vegur á að vera kominn á þetta svæði, eins og talað var um þegar samningurinn var gerður við núverandi rekstraraðila Baldurs, svokallaður niðurtröppunarsamningur, og þá verðum við að sjálfsögðu að taka þetta upp og skoða á ný. Það er auðvitað grundvallaratriði því sá samningur var gerður miðað við að almennilegur vegur væri kominn á ákveðnum tíma. Það gengur ekki eftir og þá skoðum við þetta að sjálfsögðu aftur.

[00:20]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. samgönguráðherra hefur lýst því yfir úr ræðustól Alþingis að einkaframkvæmd sé hagkvæmari með tilliti til kostnaðar og með tilliti til þess að tímaáætlanir standist betur en þegar um er að ræða framkvæmd á vegum hins opinbera.

Ég hef spurt hvaðan hann hafi upplýsingar um þetta vegna þess að ég hef kynnt mér fjölmargar skýrslur um einkaframkvæmd, m.a. í Bretlandi og víðar í Evrópu þar sem reyndin hefur verið þveröfug við það sem hæstv. ráðherra lýsir. Þess vegna hef ég óskað eftir því að hann gerði þinginu grein fyrir því hvaðan hann hafi þessar upplýsingar vegna þess varla geta menn verið að fullyrða svona eitthvað út í loftið.

Ég trúi því ekki að ríkisstjórnin gangi erinda verktaka og að menn séu svo gagnrýnislausir í málflutningi sínum að þeir leyfi sér að fullyrða svona nokkuð gagnvart Alþingi og alþjóð án þess að byggja á einhverjum raunhæfum rannsóknum og skýrslum, þegar verið er að fullyrða um þetta fyrirkomulag með þeim hætti sem hæstv. ráðherra hefur verið gert.

Nú kemur á daginn að hann segist hafa upplýsingarnar frá Hvalfjarðargöngunum, einkaframkvæmdinni þar. Það hefur verið gerð úttekt á Hvalfjarðargöngunum af hálfu opinbers aðila, Ríkisendurskoðunar. Ég vísaði í þá úttekt en þar kemur fram og er skýrt á hvern hátt hafi ekki verið pólitískar forsendur, samstaða um að ráðast í verkefnið, nema með einkaframkvæmd. Það kemur líka í ljós að það hafi ekki verið ódýrara eða hagkvæmara að fara einkaframkvæmdarleiðina en hina leiðina. Það er einfaldlega verið að segja: Það hefði hins vegar ekki endilega verið gert.

Og þá er komið að veikleikum einkaframkvæmdarinnar því ég heyrði ýmsa hér í salnum segja: Það hefði ekkert verið framkvæmt, það hefði ekkert verið gert. Það má vel vera. Þess vegna hafa t.d. einkaframkvæmdarsinnar í Bretlandi verið að framkvæma geysilega mikið á kostnað framtíðarinnar. Skólar hafa risið. Sjúkrahús eru opnuð, allt saman í einkaframkvæmd. En í bókhaldi viðkomandi sveitarfélaga eða ríkis eru engar skuldir vegna þess að þær eru hjá einkaaðilanum sem framkvæmir en komandi kynslóðum er ætlað að borga.

Þessu er ekki þannig varið með Hvalfjarðargöngin. Þar eru það þeir sem fóru um göngin sem greiddu, því að sjálfsögðu er það þjóðin sem borgar. Hún borgar, hvort sem það er með sköttum eða notendagjöldum af því tagi sem hér um ræðir.

Hér er því verið að fjalla um hvort þetta fyrirkomulag, einkaframkvæmdin, sé dýrari eða ódýrari kostur. Hvort það standist betur áætlanir en framkvæmdir á vegum hins opinbera.

Ég leyfi mér að vísa í skýrslur sem unnar hafa verið um þetta efni og ítreka það, ég hef þær undir höndum, og furða mig á því að hæstv. ráðherra leyfi sér að fullyrða svona nokkuð og byggi síðan ekki á nokkru. Hann vísar í Hvalfjarðargöngin og reynsluna af þeim þegar fyrir liggur úttekt Ríkisendurskoðunar sem segir að sú framkvæmd hafi ekki verið hagstæðari fyrir skattborgarann eða notandann með þessu fyrirkomulagi og ráðleggur gegn því að ráðast í einkaframkvæmd á Sundabraut. Það er beinlínis tekið fram að það væri ekki heppileg leið að fara. Hér segir, með leyfi forseta:

„Þá er heldur ekki hægt að draga þá ályktun að sérstök rök mæli með því að fela einkaaðilum gerð og rekstur Sundabrautar, hvort sem er 1. áfanga eða þeirra síðari,

fremur en að ráðast í framkvæmdina með hefðbundnum hætti á vegum ríkisins.“ Þetta er það sem Ríkisendurskoðun er að segja. (Forseti hringir.)

[00:25]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég ætla rétt að vona að enginn haldi því fram að með því að vera hlynntur einkaframkvæmd eða beita sér fyrir einkaframkvæmd þá gangi menn þar með erinda verktaka eða verksala. Svoleiðis er það ekki.

Það er auðvitað keppikefli allra aðila sem standa að framkvæmdum að fá sem lægst og best tilboð, að sem flestir sem taki þátt í útboðum og skili inn tilboðum þannig að ríkissjóður og verkkaupinn, hver sem hann er, fái góð tilboð. Þó að auðvitað séu svo alltaf ákveðin mörk fyrir því hverju er hægt að taka. Stundum geta tölur verið þannig.

Hv. þingmaður gerði það að umtalsefni að ég hefði ekki vitnað í neina skýrslu. En ég hef lesið mikið um einkaframkvæmdir í Noregi þótt ég sé ekki með þær skýrslur fyrir framan mig. Við höfum líka átt fund með aðilum frá Noregi sem hafa sýnt okkar fram á hvernig þetta er gert. Ég held að þetta hafi gefist bara mjög vel.

Það verður áfram þannig, virðulegi forseti, að þótt ég og hv. þm. Ögmundur Jónasson séum sammála um ýmsa þætti, t.d. á félagslega sviðinu, þá verðum við sennilega aldrei sammála um einkaframkvæmd eða hlutafélög eða opinber hlutafélög eins og við ræddum hér ekki alls fyrir löngu með Keflavíkurflugvöll sem opinbert hlutafélag. Um þetta verðum við einfaldlega ósammála og það er bara hið besta mál. Það er ekkert að því.

En, virðulegi forseti, hér í þessu stutta andsvari langar mig til að spyrja hv. þm. Ögmund Jónasson hvort það hafi ekki verið fínn samningur sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon þáverandi samgönguráðherra og þáverandi hæstv. fjármálaráðherra Ólafur Ragnar Grímsson beittu sér fyrir og skrifuðu undir á vordögum 1991 sem var undanfari að framkvæmdinni við Hvalfjarðargöng, sem er eins og ég hef áður sagt hin besta framkvæmd. Var hv. þingmaður ekki ánægður með það verk sem þar var unnið?

[00:28]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég get alveg fullyrt það við hæstv. ráðherra að við Steingrímur J. Sigfússon erum algjörlega sammála í þessu máli. Samningur um Hvalfjarðargöng hefði verið enn betri, enn hagstæðari ef hann hefði verið framkvæmdur alfarið á vegum ríkisins. Það voru hins vegar ekki pólitískar forsendur fyrir því eins og fram kemur í úttekt Ríkisendurskoðunar á þessu máli.

Nú eru að dúkka upp um síðir einhverjar skýrslur frá Noregi sem hæstv. ráðherra segist hafa lesið. Fyrr við umræðuna sagðist hann hins vegar byggja sín sjónarmið fyrst og fremst á Hvalfjarðargöngunum. Þegar hann síðan er rekinn til baka með það þá er farið að reyna að klóra í einhverjar aðrar skýrslur. Halda menn að þingið láti bjóða sér svona málflutning? Ég ætla að vona að svo sé ekki.

Þessi framsetning hæstv. ráðherra og sjálfstæðisflokksmanna upp til hópa og reyndar margra úr stjórnarliðinu, því miður allt of margra hægri krata líka, gengur út á að láta stjórnast af hugmyndafræði. En það er hugmyndafræði fjármagnsins sem gengur erinda þess og staðhæfir algerlega út í loftið að markaðsvæðing, einkaframkvæmd sé betri. Síðan þegar kemur að því að færa málefnaleg rök fyrir máli sínu, sýna okkur dæmin, sýna fram á með málefnalegum rökum að þetta sé betra, að það sé hagkvæmari kostur og ódýrari kostur þá eru engin svör. Að minnsta kosti er mjög fátt um þau og það er óþægilega fátt um svör hjá hæstv. ráðherra, Kristjáni Möller.

[00:30]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður sagði að hann og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefðu verið algjörlega sammála um það sem gert var við Hvalfjarðargöng en að hægt hefði verið að gera það enn betur með því að fara í ríkisframkvæmd. Ég er ekki sammála því. Þá hefði verkið tafist um einhver ár, við vitum ekki hve mörg, fáum aldrei svar við því. Jákvæð áhrif á byggðaþróun á Vesturlandi hefðu þá komið miklu seinna. Hvað hefði það kostað á móti vöxtum sem e.t.v. voru hærri vegna þess að tekið var lán fyrir framkvæmdinni en ekki tekið beint úr ríkissjóði? Hv. þingmaður sagði að framkvæmdin hefði verið góð og glæsileg en gera hefði mátt hana enn betri með því að gera þetta. Þá verðum við að svara spurningunni: Ef göngin hefðu komið fimm, tíu eða fimmtán árum seinna, hvað hefði það kostað? Þá hefði það jákvæða sem gerðist með þeim ekki komið strax fram og eitthvað hefði það kostað.

Hér hefur verið rætt um Vaðlaheiðargöng og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon rifjaði upp kosningabaráttu okkar. Hann sagði í kosningabaráttunni að hann útilokaði ekki einkaframkvæmd, hann talaði jafnvel fyrir henni hér áðan með Vaðlaheiðargöng. Við áttum hér samræður ekki alls fyrir löngu, ég og einn helsti talsmaður Vinstri grænna í samgöngumálum, Árni Þór Sigurðsson — ég man ekki í hvaða umræðu það var. Þá töluðum við um einkaframkvæmd og veggjöld og hv. þingmaður lokaði ekki á að hann væri hlynntur skoðunum á þessum atriðum. Ég held ég muni þetta nokkurn veginn rétt svona.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson á ekki eintóma skoðanabræður í flokki sínum hvað þetta varðar. Ég hef nefnt hv. þm. Árna Þór Sigurðsson og 4. þm. Norðvest. var líka hlynntur einkaframkvæmd hvað varðar Vaðlaheiðargöng.

[00:32]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hæstv. samgönguráðherra leggur mér orð í munn um Hvalfjarðargöngin. Ég hef lagt áherslu á að við hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson og aðrir þingmenn í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum algerlega á einu máli hvað varðar einkaframkvæmd. Hún er þegar á heildina er litið eftir þeim upplýsingum sem við höfum aflað okkur — og við höfum farið talsvert vel í saumana á þessum málum — dýrari og óhagkvæmari kostur en sá að láta ríkið framkvæma beint. Þetta segir reynslan, við höfum skýrslur og ég vísa enn og aftur í úttekt Ríkisendurskoðunar. Þetta eru staðreyndir sem virð-

ast liggja á borðinu.

Síðan er það hitt, það eru hinar pólitísku hliðar um forgangsröðun og hvort af framkvæmdum yrði. Ég leyfi mér að vara almennt við þessari einkaframkvæmdarstefnu. Við höfum dæmin frá Bretlandi. Það er mjög auðvelt að vísa reikningum yfir á framtíðina, það er mjög auðvelt. Á þeirri forsendu hafa skólar verið byggðir og sjúkrahús reist, allt í einkaframkvæmd, miklu dýrara, tímaáætlanir hafa iðulega ekki staðist. Það á við um samgöngumálin líka.

Þetta vildi ég ræða í ljósi mjög afdráttarlausra yfirlýsinga frá hæstv. samgönguráðherra um kosti einkaframkvæmdar. Þegar farið er að grennslast nánar fyrir um á hverju hæstv. ráðherra byggir þá er það ekki neitt, þá er þetta bara eitthvert tal út í loftið. Ég hef af því miklar áhyggjur ef ríkisstjórnin og hæstv. samgönguráðherra (Forseti hringir.) er farinn að framkvæma á grundvelli svo óljósra hugmynda.

[00:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er kannski nauðsynlegt að rifja upp nokkrar staðreyndir í sambandi við Hvalfjarðargöng til þess að menn séu ekki að nota þau sögulega séð með óréttmætum hætti og blanda því inn í áform sem nú eru uppi um einkaframkvæmd í almennri vegagerð. Ég bið menn að fara ekki út í slíka lágkúru í málflutningi, af því að þeir sem þekkja söguna vita að þetta eru ósambærilegir hlutir, bæði hvað varðar hina pólitísku stöðu mála, eins og hún var og í sjálfu sér er, og þá staðreynd að Hvalfjarðargöng voru frá byrjun lögð upp sem algerlega sjálfstætt verkefni sem mundi borga sig sjálft, að umferðin mundi greiða þau til baka að fullu. Þau voru hvergi inni á vegáætlun og engin pólitísk samstaða er um að taka þau þangað inn og ýta öðrum framkvæmdum aftur fyrir. Þau voru hvergi inni í röð jarðgangaáforma á þessum tíma og þetta vissu allir. Opinber og hálfopinber fyrirtæki, Sementsverksmiðja ríkisins, Akraneskaupstaður og Járnblendiverksmiðjan, sem þá var, ef ég man rétt, að hálfu í eigu ríkisins, voru frumkvöðlar í málinu og á því byggði það að ráðist yrði í verkið.

Það má segja með Vaðlaheiðargöng að dæmið sé svipað hvað það varðar að efnisleg rök eru fyrir því að láta það hagræði sem umferðin sem um þau kemur til með að fara nýtur af göngunum að einhverju leyti hjálpa til við að borga þau. Það er algerlega ljóst að einfaldast og ódýrast væri að ríkið annaðist þá framkvæmd sjálft og tæki gjöldin til að borga þann hluta verksins sem umferðin getur séð um. En þetta eru alveg sérstök dæmi. Í báðum tilvikum hafa þau ekki verið inni í framkvæmdaröð.

Heldur hæstv. ráðherra, Kristján Möller, eitt augnablik að samstaða væri um það, eða er hann tilbúinn til að leggja það til, að fresta Oddsskarðsgöngum og byrja á Vaðlaheiðargöngum á undan með venjulegum hætti? Þannig talaði hv. þingmaður a.m.k. í vor þegar hann var í vesturhluta Norðausturkjördæmis, svo breyttust ræðurnar þegar hann var kominn austur á land. Ekki er hátt risið á slíkum málflutningi.

Það er fráleitt að bera þessi dæmi, og sérstaklega Hvalfjarðargöngin, saman við það sem nú virðist vera á döfinni, að fara í einkaframkvæmd á einstökum hlutum þjóðvegakerfisins sem samstaða er um að ráðast í eins og að bæta veginn austur fyrir fjall. Að fara þá leið sem gefið er í skyn að eigi að fara í samgönguáætluninni er alger ófæra, að senda allan reikninginn inn í framtíðina og að ríkið taki lán hjá framkvæmdaraðilunum á byggingartíma og borgi svo inn á verkið næstu 25 árin. Þetta er rugl og ég er sannfærður um að Ríkisendurskoðun er ekki margar vikur, ef hún fær að gera um það skýrslu fyrir hæstv. ráðherra, að koma fyrir hann vitinu og leiða fram sterk rök fyrir að þetta sé óráð og auðvitað eigi að fara í þessa framkvæmd eins og er bæði eðlilegast, einfaldast og ódýrast á venjulegum forsendum og að ríkið geri þetta sjálft, bjóði að sjálfsögðu framkvæmdina út og láti verktaka um að vinna verkið eins og við gerum almennt í okkar vegagerð.

Ég verð því að hryggja hæstv. ráðherra með því að tilraunir hans til þess að reyna að digta upp einhvern ágreining um þessi mál í röðum okkar þingmanna Vinstri grænna eru dæmdar til að mistakast því að hann er enginn fyrir hendi. Auðvitað má hæstv. ráðherra reyna að eyða tíma sínum í slíka vitleysu en það hefur bara ekkert upp á sig fyrir hann því að honum mun ekki verða kápan úr því klæðinu.

Hæstv. ráðherra hefur ekki allt of þykkan ís undir fótum í sumum tilvikum í þessum málum, hafandi talað eins og hann gerði, eða flokksbræður hans í Norðvesturkjördæmi, sem gerðu meira og minna alla sína kosningabaráttu út á það að þeir ætluðu að leggja niður gjaldtöku í Hvalfjarðargöngum, jafnmálefnalegt og það nú var. Hvar standa þeir nú með þau mál? Er það orðið markmið hjá Samfylkingunni að hýða sjálfa sig í hverju málinu á fætur öðru, að láta kosningaloforðin fara öll ofan í vaskinn bara í hvelli? Er ekki nóg að hann sé hálfstíflaður af *Fagra Íslandi?* Þarf meiri kekki ofan í vaskinn hjá Samfylkingunni, svo sem eins og öll loforðin í samgöngumálum? Ég bið hæstv. ráðherra að láta af þessum leik og eiga frekar málefnalegan orðastað við okkur um þessa hluti eins og þeir eru og eins og þeir liggja fyrir.

Enn hryggir það mig að hæstv. ráðherra skuli ekki hafa bein í nefinu til þess að taka af skarið um það hver er hans afstaða til þess að það sé að sjálfsögðu skilyrði að þessi mannvirki — verði þau að einhverju leyti, eins og Vaðlaheiðargöng, unnin í einkaframkvæmd — verði eign ríkisins að samningstíma loknum og renni (Forseti hringir.) þá til vegakerfisins.

[00:40]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, þetta er skemmtileg umræða. Við erum komin aftur til ársins 1991 og ætla ég enn einu sinni að þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, páv. samgönguráðherra, fyrir það frumkvæði sem þar var sýnt, að hafa kjark og þor til þess að beita sér fyrir samningum um Hvalfjarðargöng eins og þar var gert, sem var þá einkaframkvæmd. Ég vona, hæstv. forseti, að hv. þm. Ögmundur Jónasson hlusti nú á mig. Ég var að dásama þá ákvörðun sem tekin var af hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni 1991 að beita sér fyrir því sem samgönguráðherra að gera þann samning sem gerður var um Hvalfjarðargöng á sínum tíma, hann skrifaði algjörlega á blað þessa fyrstu einkaframkvæmd í sam-

göngumálum á Íslandi.

Nú er verið að fara svipaða leið. Hv. þingmaður ræddi hér um frumkvöðlastarf Sementsverksmiðjunnar og var það ekki Járnblendiverksmiðjan líka hvað varðar Hvalfjarðargöng? Nú höfum við frumkvöðla fyrir norðan, sem eru sveitarfélögin á svæðinu. Þau stofnuðu fyrirtækið Greið leið sem hefur unnið alla undirbúningsvinnuna og lögðu til að þessi leið yrði farin, einkaframkvæmdarleið, þar sem rukkuð yrðu veggjöld.

Er það ekki rétt munað hjá mér að hv. þingmaður hafi á kosningafundum fyrir norðan lýst yfir þeirri skoðun sinni að fara ætti í Vaðlaheiðargöng sem einkaframkvæmd? Hann gagnrýndi m.a. þann sem hér stendur fyrir að opna á það að verkið yrði unnið sem ríkisframkvæmd. Hv. þingmaður spurði mig þá hvort ég héldi að peningarnir kæmu af himnum ofan og þess vegna ætti að fara í Vaðlaheiðargöng sem einkaframkvæmd.

Virðulegur forseti. Ég segi það enn og aftur að ekki er samhljómur á milli þingmanna Vinstri grænna, einn talar í suður og annar talar í austur.

[00:42]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Aumingja ráðherrann, hæstvirtur, er bara fastur í því hjólfari sínu að reyna að snúa upp á málin með þessum hætti. Ég nenni ekki að eiga orðastað við hann á slíkum forsendum. Ég held að hæstv. ráðherra, Kristján Möller, ætti frekar að fara norður á Akureyri og halda fund og biðjast afsökunar á því að hafa verið með algerlega innstæðulaus loforð um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax — það átti að byrja á þeim í fyrrahaust ef marka mátti orð ráðherrans fyrir kosningar. Ef borðinn sem Samfylkingin strengdi yfir Ráðhústorgið er enn til, þar sem þetta stóð, væri gaman að bregða honum upp, ég hugsa að Akureyringar yrðu kampakátir ef ráðherrann kæmi og stæði undir borðanum þegar hann bæðist afsökunar á því að hafa verið með svona rugl, vegna þess að þetta var innstæðulaust og hæstv. ráðherra vissi það vel. Vaðlaheiðargöng hafa hvergi verið inni í röð jarðganga og engin pólitísk samstaða um að taka þau fram fyrir önnur. Áhugi heimaaðila í héraði á þessu þarfa verki er hins vegar lofsverður og ég hef að sjálfsögðu alltaf tekið undir það að það sé mjög spennandi kostur í samgöngumálum á þessu svæði að koma þessu verki áfram. En pólitískar forsendur eru þessar, sem raun ber vitni, í málinu og það vitum við vel.

Varðandi Hvalfjarðargöngin — þar voru náttúrlega fleiri hlutir sem voru algerlega sérstakir. Hér var verið að tala um að ráðast í fyrstu neðansjávarjarðgöng á Íslandi, umtalsverð áhætta var talin fólgin í verkefninu sem menn notuðu sem rök gegn því að til greina kæmi að taka það inn á vegáætlun og ýta öðrum verkefnum aftur fyrir það. Hugsunin var sú þegar lögin voru sett og samningurinn gerður. Það er alveg rétt að ég skrifaði undir þann samning, ásamt þeim forseta lýðveldisins sem nú er, uppi á Akranesi á sínum tíma, ég held að það hafi verið í janúarlok 1991. Ekki var haft hátt um það þegar sjálfstæðismenn voru að vígja göngin að einhverjir aðrir hefðu átt frumkvæðið að því að koma þeim af stað.

En þegar þetta var gert var það með fyrirvara um að kannski yrði ekkert af framkvæmdinni. Ef áhættan yrði talin (Forseti hringir.) of mikil og engir fengjust til fjármagna verkið þá sætu menn bara uppi með það. Það er óframbærilegur málflutningur að rugla þessu saman við umræðuna eins og hún er nú sett fram (Forseti hringir.) af hálfu hæstv. ráðherra sem almenna einkavæðingarárátusýki í vegamálunum, hæstv. ráðherra.

[00:44]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er mjög skemmtileg umræða. Hér kom fram að stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Norðausturkjördæmi hvað varðar Vaðlaheiðargöng var að vinna það verk í einkaframkvæmd. Það hefur komið fram og kom fram á kosningafundum og það hefur verið staðfest hér, í einkaframkvæmd með veggjaldi.

Hér kom líka fram, farið aftur til 1991, frá hv. þingmanni sem þá var samgönguráðherra, að áhættan sem var talin fylgja þessu mundi hafa áhrif á fjármögnun og kannski yrði ekkert úr verkinu vegna áhættu. Þá kemur það líka þarna inn og er staðfesting á því sem ég sagði áðan: Er það ekki ein af ástæðunum fyrir því að við fengum óhagstæð lán í byrjun og vorum kannski að borga hærri fjármagnskostnað þá, sem seinna lækkaði við endurfjármögnun, að það var dýrara vegna þessarar áhættu og þetta var fyrsta verkið?

Hér er því komin, virðulegi forseti, staðfesting á því og þá er búið að hrekja ýmislegt af því sem hv. þm. Ögmundur Jónasson var að tala um áðan hvað varðar Hvalfjarðargöng þar sem vitnað er í það að sú ágæta einkaframkvæmd hefði verið dýrari þegar upp var staðið. Hér hefur það komið fram, það var m.a. út af áhættuþættinum.

[00:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að þessi umræða af hálfu hæstv. ráðherra muni dæma sig sjálf og að þeir sem koma til með að lesa þetta, ef einhverjir nenna því síðar meir, verði fullfærir um að dæma það hvernig hæstv. ráðherra reynir hér að snúa upp á hlutina.

Það er að sjálfsögðu ekki stefna mín eða Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að Vaðlaheiðargöng séu unnin í einkaframkvæmd. Það er ekki stefna okkar. Ég hef margsagt — og á þessum fundum sem hæstv. ráðherra er að vitna hér í þá held ég að hafi nokkurn veginn örugglega alltaf tekið það fram af því það er mín skoðun (**Gripið fram í:** Peningarnir ...) — að einfaldast og ódýrast væri að ríkið ynni þessa framkvæmd ef það væri í boði, ef það væri hægt að ná fram pólitískri samstöðu um að gera það þannig. (**Samgrh.:** En það var ekki í boði.) Það var ekki í boði á sínum tíma og er ákaflega ólíklegt að það verði í boði allra næstu árin hvað varðar Vaðlaheiðargöng. (**Samgrh.:** ... einkaframkvæmd.) Það er veruleikinn sem við stöndum frammi fyrir í málinu. (**Samgrh.:** Og þess vegna ...) Áhugamenn í héraði hafa unnið að málinu á þessum forsendum. (**Samgrh.:** Og þess vegna ...) Veit hæstv. ráðherra þetta ekki? Hvað er hæstv. ráðherra að reyna að sanna með þessum frammíköllum? Heldur hann að hann bæti málflutning sinn með þessu? Hefur hæstv. ráðherra ekki burði til að

ræða þessi mál á grunni staðreynda sem má kalla svo þó það sé auðvitað alltaf kannski hæpið að nota orðið staðreyndir um pólitískan veruleika. En hann er eins og hann er. Samgönguráðherrar bæði núverandi og fyrrverandi hafa ekki verið með þessa framkvæmd inni í vegaáætlun. Það hefur ekki verið um það pólitísk samstaða. Halda menn að menn mundu taka því fagnandi fyrir vestan og austan ef jarðgöngin sem eru næst í röðinni ættu að frestast vegna þess að það ætti að ráðast í þessa framkvæmd sem auðvitað standa önnur rök fyrir en kannski þegar tekinn er út þröskuldur af því tagi sem ný Oddsskarðsgöng eiga að gera eða göng til Bolungarvíkur eða undir Hrafnseyrarheiði?

Hæstv. ráðherra vinnur hvorki málaflokknum né sjálfum sér gagn með því að reyna að fara með umræðuna niður á þetta plan. Þó ég sé nú ekki sérlega trúaður maður þá segi ég nú bara: Í guðs bænum, hæstv. ráðherra, (Forseti hringir.) hættu þessu nú.

[00:48]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Forseti. Ég ætla nú svo sem ekki að lengja þessa umræðu um vegamálin og þá sérstaklega Vaðlaheiðargöngin sem mætti nú fara að kalla Vaðalheiðargöngin miðað við þann vaðal sem hefur verið á samgönguráðherra í þeim málum hérna í kvöld. Það er þó þörf á að rifja hérna upp sumt af því sem núverandi samgönguráðherra sagði fyrir síðustu kosningar og á í erfiðleikum með að kannast við hér í kvöld, heyrist mér.

Hann fór mikinn, eins og sagt hefur verið og hann hlýtur að muna eftir því sjálfur. Alla vega hafði hann af því gaman að dreifa bæði barmmerkjum og blöðum og bæklingum og standa í myndatökum frammi fyrir stórum plakötum norður á Akureyri þar sem bærinn var skreyttur með þeim slagorðum að hér yrði borað í gegnum Vaðlaheiði, að hér yrðu gerð gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax og það væri hreinn ræfilskapur eða aumingjaskapur — ég man ekki hvað hann kallaði það í grein sem ég held að hafi verið á bloggsíðu hans frekar en á bloggsíðu Samfylkingarinnar — að fara ekki í þetta í hvelli, bara strax eftir kosningar, fyrir fyrstu snjóa haustið 2007. Það var nú ekkert flóknara en það. Þetta var ekkert flókin framkvæmd eða óyfirstíganlegt að nokkru leyti að ráðast í hana strax.

Á heimasíðu Samfylkingarinnar má finna ágæta grein eftir núverandi hæstv. samgönguráðherra Kristján L. Möller þar sem hann fer yfir þessi mál um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng í framkvæmd. Þar segir hann meðal annars, með leyfi forseta:

„Samfylkingin boðaði í janúar síðastliðnum“ — þetta er skrifað 20. apríl 2007 — „stórátak í samgöngumálum sem mótvægi við ætlan ríkisstjórnarinnar um uppbyggingu stóriðju á höfuðborgarsvæðinu ...“

Og ein af þeim leiðum voru gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng strax. Og áfram segir núverandi hæstv. samgönguráðherra um það mál, með leyfi forseta:

„Hlutafélagið Greið leið ehf. hefur unnið alla undirbúningsvinnu Vaðlaheiðarganga mjög faglega og á sinn reikning. Ætlan félagsins hefur verið að gera göngin sjálf með 750–1.000 milljón kr. framlagi ríkisins, auk ríkisábyrgðar ...“

Síðan reifar hann það mál frekar en skrifar síðan undir kafla sem hann skýrir „Veggjald ekki innheimt.“ Það er fyrirsögnin á næsta kafla í þessari fínu grein eftir hæstv. samgönguráðherra Kristján L. Möller. Með leyfi forseta, segir hann:

„Í ljósi seinagangs stjórnvalda í þessu brýna máli hef ég sett fram þá skoðun mína að við eigum að flýta gerð Vaðlaheiðarganga sem mest og hefja framkvæmdir ekki seinna en um næstu áramót ...“

Ég ítreka að þetta var skrifað 20. apríl 2007. Þau áramót eru liðin. (**Gripið fram í:** Hvenær ... áramót?) Þau áramót voru áreiðanlega í lok janúar venju samkvæmt. (**MS:** Nei, þau voru í lok desember.) Jú, í lok desember, segi ég, venju samkvæmt. Sá tími er liðinn.

Áfram skrifar hæstv. samgönguráðherra, með leyfi forseta:

„Þetta er hægt og svigrúm er fyrir þessa framkvæmd í hagkerfinu þar sem ekki verður af stórstækkun álversins í Straumsvík.

Vaðlaheiðargöng eiga að okkar mati að vera annaðhvort hefðbundin ríkisframkvæmd með fjárveitingu eða lántöku ríkissjóðs eða einkaframkvæmd ... Mér er kunnugt um mikinn áhuga nokkurra verktaka á [þessari framkvæmd].“

Þegar hæstv. samgönguráðherra er búinn að reifa fjármögnun ganganna og hvernig hann vilji láta framkvæma hana þá segir hann í grein sinni á heimasíðu Samfylkingarinnar, með leyfi forseta:

„Ég er með þessu að segja að veggjald verði ekki innheimt af notendum Vaðlaheiðarganga ...“

Svo einfalt var það nú, skýrt og skorinort. Ég veit ekki hvernig í ósköpunum er hægt að misskilja það sem þar kemur fram og þetta er enn öllum aðgengilegt á heimasíðu Samfylkingarinnar, undirritað af Kristjáni L. Möller sem þá skipaði fyrsta sæti lista Samfylkingarinnar í Norðausturkjördæmi eins og stendur undir greininni. Kristján L. Möller heldur áfram í sömu grein, með leyfi forseta:

„Verði framkvæmdum við Vaðlaheiðargöng flýtt og framkvæmdir hafnar, eins og hér að framan er rakið, verður hægt að opna þau um áramótin 2009–2010 ...“

Það er nú ekki langt í það þannig lagað. En ég er ekki viss um að það verði keyrt þar í gegn gjaldfrítt um áramótin 2009–2010. Ég er ekki tilbúinn að veðja miklum pening á það. Og hæstv. samgönguráðherra endar þessa ágætu grein sína á því að segja, með leyfi forseta:

„Sýnum [nú] meiri kraft en núverandi stjórnvöld [hafa gert] og ráðumst í gerð [gjaldfrírra] Vaðlaheiðarganga strax.“

Undir þetta skrifar Kristján L. Möller sem skipar fyrsta sæti á lista Samfylkingarinnar í Norðausturkjördæmi.

Þann 20. apríl er þetta birt á heimasíðu Samfylkingarinnar og þar stendur það enn. Reyndar er sjálfur hæstv. samgönguráðherra búinn að loka aðgangi að sinni eigin síðu sem innihélt nú reyndar margar skemmtilegar greinar sama efnis. En það leið ekki langur tími frá því að ríkisstjórn var mynduð að viðtal við samgönguráðherra kom í svæðisútvarpinu á Akureyri undir fyrirsögninni og inngangi fréttamanns: „Samgönguráðherra lofar ekki að flýta göngunum.“ Bíddu nú við. Samgönguráðherra lofar ekki að flýta göngunum. Hann var ekki að tala um að fresta þeim. Hann

var ekki að tala um að endurskoða málið. Hann lofaði ekki að flýta þeim. Í fréttum svæðisútvarpsins á Akureyri sagði, með leyfi forseta:

„Nýr samgönguráðherra vill ekki lofa því að framkvæmdum við Vaðlaheiðargöng verði flýtt. En hann leggur áherslu á að allir þingmenn kjördæmisins vinni að málinu í sátt og samlyndi.“

Þannig háði hæstv. samgönguráðherra Kristján L. Möller og Samfylkingin kosningabaráttu sína í Norðausturkjördæmi á sínum tíma og höfðu gaman af og lögðu mikið í, lögðu reyndar allt undir, máluðu bæinn rauðan með stórum plakötunum sínum og stóru borðunum um gjaldfrí Vaðlaheiðargöng strax. En síðan kom hann af sínum fyrsta fréttamannafundi fyrir norðan og sagði. „Ég lofa því ekki að flýta framkvæmdunum.“

Menn verða bara einfaldlega að kannast við það sem þeir sögðu. Það er ekki svo langt síðan ... (Gripið fram í.) Það er ekki svo langt síðan að þessi orð voru sögð. Menn verða einfaldlega að kannast við þau orð og það veit ég auðvitað að sveitungi minn, hæstv. samgönguráðherra Kristján L. Möller gerir og verður ekkert minni maður þó hann viðurkenni að hann hafi ekki getað — ég vil ekki segja svikið — hann hefur hreinlega ekki getað staðið við þau loforð sem hann gaf kjósendum í Norðausturkjördæmi eins og nú er að koma í ljós.

[00:56]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Birni Vali Gíslasyni fyrir það að lesa hér upp úr fyrstu málsgreininni sem var í þessari grein um að Samfylkingin boðaði stórátak í samgöngumálum vegna þess að það er sannarlega rétt. Það var gert. Það var gert af okkar foringja, okkar formanni Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur strax í kringum 10. eða 11. janúar í aðdraganda kosninga þar sem boðuð var ný byggðastefna sem byggðist á stórátaki í samgöngumálum, fjarskiptamálum og menntamálum. Ég er ákaflega stoltur af því sem þar var sett fram og það má sjá í stjórnarsáttmála. Ég skal þó líka segja það alveg hiklaust að allir aðrir flokkar komu þá á eftir með svipaða skoðun. Sem betur fer er það þannig að samhljómur er á Alþingi Íslendinga meðal allra flokka um stórátak í samgöngumálum.

Ég er ákaflega stoltur af því, virðulegi forseti, að hafa á um það bil átta til níu mánuðum komið því til leiðar að hér ræðum við þessa samgönguáætlun með þeim framkvæmdum sem þar eru, flýtiframkvæmdum ýmsum, 750 millj. kr. viðbótarframlagi við tengivegi en meðal annars sagði hv. þm. Vinstri grænna Jón Bjarnason strax í desember það alveg sérstaklega glæsilegan árangur að gera þetta því hann hafi oft talað fyrir viðbótum í því og sagði að þarna væri það að takast.

Ég er líka stoltur af því að hafa getað sett í þessa samgönguáætlun sem ríkisstjórnin stendur að sjálfsögðu öll bak við framkvæmd eins og Vaðlaheiðargöng og gert það á þennan hátt. Allir aðrir en ég sögðu í kosningabaráttunni fyrir norðan að hún ætti að vera í einkaframkvæmd og með veggjöldum og vildu ekki hlusta á hina framkvæmdina. Þess vegna vil ég núna, virðulegi forseti, af því að andsvaratíminn er búinn, spyrja hv. þingmann Björn Val Gíslason hvort hann hafi ekki verið sammála sínum oddvita sem á kosningafundi meðal annars í Sjallanum andmælti því (Forseti hringir.) að þetta ætti að vera ríkisframkvæmd og skammaði mig fyrir að ég héldi að peningar í það mundu falla af himnum ofan (Forseti hringir.) og tók undir að það ætti að vinna Vaðlaheiðargöngin í einkaframkvæmd með þá veggjöldum.

[00:58]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)*:

Forseti. Mér þykir hæstv. samgönguráðherra fara mikinn. Mér sárnaði samt að hann skyldi tala um sinn foringja í Samfylkingunni en kalla síðan minn ágæta formann eingöngu formann. Þarna er pínulítill áherslumunur í því hvernig menn líta á sína andlegu leiðtoga í stjórnmálum og hann er að þakka (Gripið fram í.) hæstv. utanríkisráðherra og formanni Samfylkingarinnar fyrir að hafa ýtt af stað átaki í samgöngumálum. Ég var ekkert að tala um það, (Gripið fram í.) hæstv. samgönguráðherra. Ég var að reyna að fá þig til að kannast við þau orð sem þú sagðir svo sannarlega í kosningabaráttu fyrir rétt tæpu ári eða um það bil ári, 20. apríl 2007. Það var nú ekki flóknara en það.

Þú ert örugglega stoltur af framkvæmdum við Vaðlaheiðargöng. Ég ætla ekkert að efa að þú sért það. En þetta var með öðrum hætti gert og er með öðrum hætti gert heldur en þú lofaðir að gera og það sem þú sagðist ætla að gera. Og ég skil ekki hvað þér finnst erfitt (Gripið fram í.) við að þurfa þá að kyngja því (**Gripið fram í:** Hæstv. ráðherra.) (Forseti hringir.) með þeim hætti ... Hæstv. ráðherra. Ég biðst afsökunar á að hafa sleppt virðingarheitunum. Ég átta mig ekki alveg á því hvers vegna hæstv. ráðherra Kristján L. Möller finnst þetta svona erfitt og getur ekki gengist við eigin orðum sem hann svo sannarlega sagði við kjósendur í Norðausturkjördæmi og ekki síst á Akureyri. Ég kann enga skýringu á því.

[01:00]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill minna hv. þingmenn á að beina orðum sínum til forseta en ekki einstakra hæstv. ráðherra eða hv. þingmanna.

[01:00]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég hélt að ekki þyrfti eitt augnablik að áminna menn um að menn könnuðust við það sem þeir hefðu sett fram í ræðu og riti. Það þarf ekki að koma til þess, hvorki að brýna til þess né efast um það, það er ekki. Ég veit ekki hvernig það er á þeim bæ sem hv. þingmaður starfar á, hvort það er þannig á þeim bæ sem hann var áður á, ég veit það ekki en ég vil ekki trúa því.

Ég kannast vel við allt sem ég hef sett fram sem stefnumál og barist fyrir. Ég ítreka það og segi: Ég er ákaflega stoltur af þessum verkum og að hafa komið þessu til leiðar ásamt mörgum öðrum góðum verkum sem við ræðum í þessum viðauka við samgönguáætlun. Svo gott sem allir þingmenn Vinstri grænna sem tóku til máls fögnuðu þeim

góðu verkum sérstaklega í upphafi málsins þó að þeir hefðu athugasemdir við ýmislegt annað sem stóð þar. (Gripið fram í.) Það fögnuðu því eiginlega allir. Það er gott dæmi um þann samhljóm sem er um að fara í stórátak í samgöngumálum þó að menn greini á um í hvaða verk á að fara og hvernig. (Gripið fram í.)

Hv. þingmaður gat þess ekki, einhverra hluta vegna, að ég sagði m.a. í kosningabaráttunni að það sem lægi á bak við þetta væri einfaldlega það atriði að jafnræði ætti að ríkja milli verka. Sveitarstjórnarmenn á Vesturlandi telja, og í ályktunum frá Sambandi sveitarfélaga á Vesturlandi hefur það komið fram, að Vaðlaheiðargöng eigi að vera gjaldfrjáls — og vona ég nú að hv. þingmaður taki eftir þó að foringinn hans, háttvirtur, sé að láta hann hafa punktana. Menn hafa talað um það að ef Vaðlaheiðargöng væru gjaldfrjáls ætti að fella gjaldið skilyrðislaust niður í Hvalfirðinum. Það hefði kostað 6,5 milljarða.

Má ég líka, virðulegi forseti, nefna það að Eyþing hefur áfram ályktað um það (Forseti hringir.) að hóflegt veggjald væri fínt gagnvart Vaðlaheiðargöngum, aðalatriði væri að koma verkinu sem fyrst í gang. (Forseti hringir.) Það liggur á bak við þetta hjá mér, það var ekki erfitt að taka þátt í því. En ég spyr, (Forseti hringir.) af því að mér finnst vera frekar neikvæður tónn í hv. þingmanni gagnvart framkvæmdinni: Er ekki hv. þingmaður mjög ánægður með (Forseti hringir.) að þetta skuli vera komið þetta langt?

[01:03]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti minnir á tímamörk sem hér gilda.

[01:03]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Lá það ekki ljóst fyrir fyrir síðustu kosningar, þegar hæstv. samgönguráðherra var að ræða um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng, að þau mundu kosta einhverja peninga? Kemur það honum á óvart núna, hæstv. ráðherra, að með því að hafa göngin gjaldfrjáls hefði það kannski þýtt aukin útgjöld eins og hann nefndi hér áðan?

Á framboðsfundi á Akureyri sem var tekinn upp, sýndur í sjónvarpsstöð fyrir norðan og er enn aðgengilegur á netinu — og það er hægt að horfa á hann þar. Þar komu allir frambjóðendur í Norðausturkjördæmi, í efstu sætum úr öllum flokkum, fram og ræddu þau mál sem brýn voru í kjördæminu, m.a. samgöngumál og m.a. Vaðlaheiðargöng. Þar var Kristján L. Möller, hæstv. samgönguráðherra, einn á báti í umræðu sinni um gjaldfrjáls Vaðlaheiðargöng, (Gripið fram í.) það var nú bara svo einfalt. (Gripið fram í.)

Forseti, má ég biðja þig um að biðja samgönguráðherra að hafa hljótt um sig meðan ég tala?

(**Forseti** (StB)**:** Forseti telur mikils virði að hv. þingmenn fái frið til þess að tala.)

Forseti. Allir frambjóðendur aðrir en Kristján Möller töluðu af ábyrgð um þá framkvæmd sem ætlunin var að fara í varðandi Vaðlaheiðargöng. Hann var þar einn á báti með sitt eilífa loforð um gjaldfrjáls göng í gegnum Vaðlaheiði sem ætti að byrja á strax haustið eftir kosningar — en þá var hæstv. samgönguráðherra sjálfur komin til valda. Um það er ég einfaldlega að spyrja: Kannast hann ekkert við það? Kannast hæstv. samgönguráðherra ekki við að hafa sagt slíkt og hvers vegna gengst hæstv. samgönguráðherra ekki við orðum sínum (Forseti hringir.) sem liggja þó ljós fyrir, öllum aðgengileg?

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og samgn.

Umferðarlög, 1. umr.

Stjfrv., 579. mál (gjald vegna vanrækslu á skoðun ökutækja). — Þskj. 895.

[01:06]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á 67. gr. umferðarlaga, nr. 50/1987, sem miðar að því að sérstakt gjald verði lagt á eigendur eða umráðamenn ökutækja sem vanrækja að færa ökutæki sitt til lögmæltrar skoðunar.

Ítrekað hefur verið bent á nauðsyn þess að ná til ökutækja í umferðinni sem eru óskoðuð og í lélegu ástandi. Af þeim sökum legg ég fram þetta frumvarp í þeirri trú að það muni, verði það að lögum, fækka óskoðuðum ökutækjum í umferð til muna.

Gjald það sem hér um ræðir er hugsað sem eins konar viðurlag vegna vanrækslunnar og þar með hvatning til eigandans að bæta ráð sitt og ber honum að greiða þegar mætt er með ökutækið í skoðun á skoðunarstöð. Til að hvetja eigendur til að draga ekki of lengi að færa ökutæki til skoðunar er gert ráð fyrir að gjaldið lækki um helming, sé það greitt innan ákveðins frests. Sé ökutæki fært til skoðunar en gjaldið ekki greitt er lagt til að það hækki um 100%. Jafnframt yrðu gerðar ráðstafanir til þess að taka skráningarnúmerin af viðkomandi ökutæki.

Gera má ráð fyrir því að eigendur ökutækja muni, ef frumvarpið verður að lögum, fremur kjósa að fara með ökutæki sín til skoðunar og komast þannig hjá því að borga gjaldið.

Virðulegi forseti. Ökutækjaeign landsmanna hefur aukist geysilega á undanförnum árum. Um síðustu áramót voru skráð ökutæki hér á landi 258.009, þar af voru 25.128 þeirra óskoðuð eða tæplega 10% af heildarökutækjafjölda landsmanna. Þetta er með öllu óviðunandi ástand út frá umferðaröryggissjónarmiðum, en skilvirk úrræði hefur til þessa skort eftirfylgni með því að óskoðuð ökutæki séu færð til skoðunar.

Spyrja má hvers vegna verið er að leggja til að gjald verði lagt á eigendur óskoðaðra ökutækja í stað þess að beita sektum. Því er til að svara að þetta refsivörsluúrræði, þ.e. að leggja á gjald í stað sektar, á rót sína að rekja til þess að reynst hefur þungt í vöfum að reka refsimál vegna umræddra brota. Með því fyrirkomulagi sem hér er lagt til verður gjaldið greitt þegar eigendur færa ökutæki sín til skoðunar á skoðunarstöðvum og er talsvert hagræði í því. Umferðaröryggisgjald er nú innheimt við skoðun ökutækis og hefur þetta fyrirkomulag reynst vel.

Til þessa hefur það fyrst og fremst verið verkefni lögreglunnar að hafa eftirlit með því að fylgt sé reglum um

skyldu eigenda ökutækis til þess að færa það til skoðunar. Mjög misjafnt er eftir landshlutum hversu vel lögreglan fylgist með því að óskoðuð ökutæki séu færð til skoðunar og fer það aðallega eftir því hvort mannafli er fyrir hendi til að sinna því verki.

Engum blöðum er um það að fletta að mjög brýnt er, og í þágu aukins umferðaröryggis, að eigendum ökutækja sé veitt aðhald þannig að þeir fylgi þeim reglum sem gilda um vátryggingu og skoðun. Þó svo að hér sé verið að gera tillögu um talsvert hátt gjald vegna vanrækslu á að færa ökutæki til skoðunar verður að skoða það í ljósi þess hver sú hætta er talin vera sem óskoðuð ökutæki, sem ekki eru í lagi, kunna að skapa í umferðinni.

Eins og staðan er nú getur lögreglan samkvæmt 69. gr. umferðarlaga tekið skráningarmerki af ökutæki sem ekki hefur verið fært til skoðunar þegar krafist er. Lögreglan hefur lýst því að hún kjósi að hafa sýnilega löggæslu í umferðinni sem mesta en síður sinna því að leita uppi óskoðuð ökutæki. Verði frumvarpið að lögum mundi lögreglan einungis hafa þau afskipti af óskoðuðum ökutækjum að taka skilyrðislaust skráningarmerki af ökutæki í umferð þegar vanrækt hefur verið að færa það til skoðunar í sex mánuði.

Almenna reglan er að ökutæki skal færa til aðalskoðunar á þriðja ári eftir að ökutækið er skráð í fyrsta sinn, síðan á fimmta ári og árlega eftir það. Í tengslum við frumvarpið er ráðgert að gerðar verði breytingar á þessum reglum þannig að ökutæki væru fyrst skoðuð eftir fjögur ár, en síðan á tveggja ára fresti. Er það til samræmis við það sem gerist almennt í Evrópu.

Til að auka umferðaröryggi er í tengslum við frumvarpið jafnframt stefnt að því að efla vegaeftirlit verulega með aukinni samvinnu lögreglunnar, eftirlitsmanna Vegagerðarinnar og skoðunarstöðva. Þegar er komin nokkur reynsla á slíka samvinnu í átaksverkefnum sem lofa góðu.

Virðulegi forseti. Í skýrslu nefndar um leiðir til að styrkja atvinnulíf á Vestfjörðum, sem skilaði forsætisráðherra tillögum sínum í apríl 2007, er lagt til að sýslumanninum í Bolungarvík verði falin eftirfylgni með því að óskoðuð ökutæki verði færð til skoðunar. Í niðurlagi 3. mgr. er opnað á þann möguleika með því að ráðherra getur sett nánari reglur um álagningu og innheimtu gjaldsins, og að heimilt sé að fela öðru stjórnvaldi innheimtu gjalds í vanskilum.

Helsti ávinningur með frumvarpinu er því að vænta má þess að óskoðuðum ökutækjum í umferð muni fækka verulega og að þetta fyrirkomulag muni almennt leiða til aukins umferðaröryggis.

Frumvarpið var sett til umsagnar á heimasíðu samgönguráðuneytisins og bárust gagnlegar ábendingar.

Virðulegi forseti. Ég vil leggja til að frumvarpinu verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar Alþingis.

[01:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Síðastliðið haust spurði ég hæstv. samgönguráðherra m.a. um skoðun á bílum og fjölda óskoðaðra bíla í landinu, einnig hvernig eftirliti og innköllun bíla væri háttað sem ekki væru færðir til skoðunar. Ég spurði einnig hæstv. ráðherra hversu margir óskoðaðir bílar hefðu tengst banaslysum undangengin fimm ár.

Svör hæstv. ráðherra í desember sl. báru það með sér að þá hafi 22 þúsund óskoðuð ökutæki verið á götunum og yfir 3 þúsund ökutæki sem ekki voru tryggð. Það kom líka fram í svörunum að enginn var í rauninni boðaður í skoðun með sinn bíl þó svo að skýrar reglur séu um það, eins og hæstv. ráðherra rakti áðan, hvernig og hvenær færa eigi bifreiðar til skoðunar og þær séu merktar samkvæmt því á númeraplötu. Það kom einnig fram að eftirliti með því að bílar væru færðir til skoðunar var mjög ábótavant. Skýringin var sú að lögreglan hefði öðrum hnöppum að hneppa og mikilvægari en að elta uppi óskoðaða bíla í umferðinni. Það kom líka fram að gjald sem sett var á með lagabreytingu á árinu 2004 hefði aldrei verið innheimt en með þeim lögum voru sektir felldar niður. Það kom einnig fram að dregið hefði úr klippingum, að klippa númeraplötur af, sem er þó talið ansi virkt úrræði.

Einnig kom fram að það er enginn fjárhagslegur hvati í kerfinu til þess að menn komi með bíla í skoðun. Þvert á móti geta menn sparað sér 3.000 kr. skoðunargjald með því að mæta ekki þetta árið með bílinn í skoðun vegna þess að það kemur ekki í bakið á þeim næst þegar þeir koma, af því að það er sama skoðunargjald þó svo að mörg ár líði. Og, herra forseti, það sem alvarlegast var að mínu viti að á þessum tíma tengdust 10 óskoðuð ökutæki banaslysum á þeim fimm árum sem spurt var um, á árunum 2003–2007. Það er auðvitað grafalvarlegt.

Aðdragandi þessara fyrirspurna minna, sem voru tvær á þingskjölum 124 og 125, var í raun tilkynning frá lögreglunni í Árnessýslu í desember 2006 vegna þriggja banaslysa sem höfðu orðið í umdæmi hennar síðustu tvö árin þar á undan. Í þeim slysum áttu í hlut bifreiðar sem hefðu ekki átt að vera á götunni að mati lögreglu, voru ekki í viðunandi ástandi en höfðu þó fengið skoðun á viðurkenndri skoðunarstöð.

Ég ætla ekki að rekja þá sorg og þá angist sem það veldur að missa ástvin í umferðarslysi en það er ekki forsvaranlegt að það skuli ekki vera betra eftirlit með óskoðuðum bílum í umferðinni. Almenna reglan er að menn skuli koma með bíla til skoðunar einu sinni á ári eftir að þeir eru orðnir fimm ára gamlir. Fyrst á að koma með nýja bíla eftir þrjú ár, síðan fimm ár og svo á hverju ári. Nú boðar hæstv. ráðherra að breyta eigi reglum um skoðunarskyldu og það er ein af ástæðunum fyrir því sem ég gagnrýni mjög harðlega það frumvarp sem hér liggur fyrir að gildistaka þess á ekki að vera fyrr en um næstu áramót. Það skiptir nefnilega ekki máli hversu oft á að skoða bifreiðar sem ekki eru færðar til skoðunar, aðalatriðið er að þær séu skoðaðar, ekki hvort það er á tveggja ára fresti eða á eins árs fresti. Taka þarf úr umferð þær bifreiðar sem ekki eru skoðaðar, það er aðalatriðið, ekki að breyta skoðunarreglum til samræmis við Norðurlöndin. Það er ekki það sem stendur okkur fyrir þrifum, hæstv. ráðherra, að reglurnar séu þær að færa eigi bifreiðar til skoðunar á hverju ári en ekki annað hvert ár eftir tiltekinn tíma eins og á Norðurlöndunum. Skoðun bíla hefur aðeins einn tilgang og það er að tryggja umferðaröryggi en til þess að svo sé verður skoðunin auðvitað að vera reglubundin, hún verður að vera án undantekninga og hún

verður að vera framkvæmd með sama hætti alls staðar.

Ég nefndi áðan að umferðarlögum var breytt á árinu 2004 þannig að í stað sekta kom gjald sem átti að leggja á ef bifreiðar væru ekki færðar til skoðunar. Það var aldrei innheimt og hefur aldrei verið innheimt. En gerð var önnur breyting á lögum og það var á árinu 1997 þegar Bifreiðaskoðun Íslands var einkavædd. Maður hlýtur að spyrja sig að liðnum 10 árum eftir að sú lagabreyting gekk í gegn hvort það var rétt skref að taka upp samkeppni í öryggiseftirliti sem þessu. Ég held að á þessum tíma hafi ástandið í þessum málum alla vega ekki batnað hér á landi.

Það kemur fram í þeirri tilkynningu sem ég nefndi frá lögreglunni í Árnessýslu frá því í desember 2006 að þar áttu í hlut bifreiðar sem hefðu ekki átt að vera á götunni að mati lögreglu, voru ekki í viðunandi ástandi en höfðu þó fengið skoðun á viðurkenndri skoðunarstöð. Í einu tilfellinu var um að ræða yfir 20 ára gamlan jeppa sem var að hrynja í sundur, enda losnaði yfirbyggingin hreinlega af undirvagninum við áreksturinn sem þar var um að ræða og skoðunarsaga þessa bíls var með endemum. Ég efast um það, hæstv. ráðherra, að rétt hafi verið að fara í samkeppni í öryggiseftirliti sem þessu og ég tel að taka eigi þessa einkavæðingu til endurskoðunar.

Þetta frumvarp er mér að vissu leyti mikil vonbrigði. Við hæstv. samgönguráðherra vorum sammála um það í vetur að mjög brýnt væri að taka til hendinni á þessu sviði. Ég spurði sérstaklega hvort hann væri mér sammála um að gera þyrfti stórátak í þessu efni en því var reyndar ekki svarað heldur að það þyrfti jú að endurskoða umferðarlögin til að kippa þessu í liðinn.

Hvað kemur svo? Það er heimildarákvæði um gjald frá 15 þús. kr. upp í 30 þús. kr. Það á að greiða þetta gjald við skoðunina. Ég geri ekki ágreining um þessar fjárhæðir, mér finnst þetta ekki háar fjárhæðir, sérstaklega ekki miðað við förgunargjaldið sem menn fá þegar þeir koma með bíl til förgunar sem er 15 þús. kr., því hefur reyndar ekki verið breytt frá árinu 2005. En ég hlýt að spyrja hvort gerður hafi verið samningur eða leitað álits hjá skoðunarstöðvunum, hvort þær séu tilbúnar til að innheimta þetta gjald og hvað undirbúningur að þessu mundi kosta.

Það kemur líka fram að setja eigi reglugerð um þetta og eins það að veita afslátt frá gjaldinu sem ég tel orka tvímælis. Annaðhvort á að hvetja menn til að koma með bílana til skoðunar innan tiltekins tíma og gegn einhverjum viðurlögum eða ekki, en ekki að veita einhvern aukafrest á það, ég sé engan tilgang með því. Eins og ég sagði áðan tel ég heldur ekki eðlilegt að bíða eftir því að ný reglugerð komi með breyttu fyrirkomulagi skoðunar hvað varðar tímalengdina.

Þarna er einnig lagt til að ráðherra verði heimilt að fela öðru stjórnvaldi innheimtu gjalds sem er komið í vanskil og eins og hér hefur verið rakið af hæstv. ráðherra er þar væntanlega um að ræða sýslumanninn í Bolungarvík sem sá þessa, við skulum hreinlega kalla það viðskiptahugmynd til þess að efla starfsemi embættis síns og ég held að það hafi verið mjög vel til fundið. Vestfjarðanefndin tók það síðan upp og ég held að það sé bara mjög gott mál.

Það sem ég vil fyrst og fremst gagnrýna er gildistökuákvæðið, að lögin eigi ekki að öðlast gildi fyrr en í janúar 2009. Það kemur fram að þarna er um u.þ.b. 25 þúsund ökutæki að ræða, 10% af öllum ökutækjum sem eru á götunum hér. Talið er að tæp 5 þúsund þessara ökutækja hafi ekki komið til skoðunar í meira en 25 mánuði og verið er að tala um að bæta sjö mánuðum við það. Talið er að 3.800 af þessum ökutækjum hafi ekki verið færð til skoðunar síðastliðna 13–24 mánuði og þá er verið að tala um umfram skoðunarskyldu, og þarna munu vera nær 10 þúsund ökutæki sem ekki hafa verið færð til skoðunar þó að liðnir séu 7–12 mánuðir fram yfir skoðunarfrest.

Ég hlýt að spyrja hæstv. ráðherra: Af hverju á ekki að láta þessi viðurlög og þessi lög taka gildi t.d. tveimur mánuðum eftir að þau eru samþykkt, 1. júlí skulum við segja, en þá yrði heimilt að beita þessum sektum og innheimta þetta gjald? Þá mundi kannski takast að taka eitthvað af þessum hryllilega hættulegu bílum úr umferð í júlí og ágúst þegar umferðin er hvað mest og þegar slysin verða sem flest. Ég trúi því ekki fyrr en ég tek á að hæstv. samgönguráðherra sé mér ekki sammála um að það sé hægt. Ég hvet hæstv. ráðherra og skora hreinlega á hann að stíga nú skrefið til fulls, að taka a.m.k. skref í þessum efnum sem munar um, því að það þarf að taka þessa bíla úr umferð og það er engin ástæða til að bíða með slíkar aðgerðir fram yfir næstu áramót. Það þarf ekki að bíða eftir endurskoðun á reglugerð hvað varðar skoðunartímann, það er ekki spurning hvenær þeir eiga að koma heldur hvort þeir koma til skoðunar. Það á að grípa á lofti tilboð sýslumannsins í Bolungarvík og setja hann strax í vinnu, láta hann fara að kalla inn til skoðunar bíla sem ekki hafa komið til skoðunar, þessa 25 þúsund bíla. Þetta er enginn vandi, við erum með rafræna bifreiðaskrá. Bankarnir gera þetta á hverjum einasta degi, þegar menn eru komnir yfir eitthvert tiltekið mark þá eru aldeilis sendar út sjálfkrafa áminningar, og mönnum ætti ekki að veitast það erfiðara í þessu.

Ég hlýt að nefna líka eitt atriði og það er hlutur lögreglunnar í þessu. Það þekkja allir ökumenn hvaða hvati það hefur greinilega verið í innheimtu á hraðakstursmálum þegar lögreglan í Húnavatnssýslum tekur sig til og leitar uppi þá sem aka of hratt. Það gæti kannski hugsast að rétt væri að koma einhvers konar hvata inn í þetta kerfi þannig að lögreglan teldi sér ekki bara skylt heldur væri henni ljúft að leita uppi bíla sem eru óskoðaðir og taka þá úr umferð.

Ég tel líka að að nota mætti tekjuaukann sem af þessu skapast, og tekinn er fram í athugasemdum frá fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins, til að setja einhvern hvata til lögreglunnar í þessu efni þannig að þeir gætu sinnt þessum málum betur. Einnig mætti hreinlega hækka greiðslu fyrir það að koma með bíla til afskráningar, (Forseti hringir.) í stað þess að menn fengju 15 þús. kr. að hækka þá upphæð og reyna að fá eitthvað af þeim bílum sem hafa verið óskoðaðir í allt að 25 mánuði (Forseti hringir.) umfram þann tíma sem þeir áttu að vera skoðaðir á. Ég skora á ráðherrann að taka skrefið til fulls í þessu.

[01:27]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þetta frumvarp er fyrst og fremst tillaga um aðgerðir í öryggismálum, til að auka öryggi vegfarenda í umferðinni. Eins og fram hefur komið í máli hæstv. ráðherra og hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur er full ástæða til

að grípa til aðgerða í því skyni.

Fram kemur í frumvarpinu að um 25 þúsund ökutæki séu óskráð, eða u.þ.b. tíunda hvert ökutæki. Það er býsna hátt hlutfall og færir rök fyrir því að full ástæða er til að grípa til aðgerða til að fækka óskráðum ökutækjum, koma þeim úr umferð og draga úr hættu sem af þeim stafar.

Ég spyr hæstv. ráðherra um það gjald sem ætlunin er að taka upp, hvort það sé ekki rétt skilið hjá mér í frumvarpstextanum að gjaldið eigi að innheimta í hvert sinn sem vanrækt er að færa ökutæki til skoðunar, sem þýðir að unnt sé að innheimta meira en eitt gjald af sama ökutæki ef það dregst lengi að færa það til skoðunar. Það er mikilvægt að hafa lagaákvæðin skýr í þeim efnum þannig að þeir sem vanrækja að færa ökutækin til skoðunar geti örugglega ekki komið sér undan sektargreiðslum af þessu tagi með því að draga það mjög lengi. Ég held að það ætti þá fremur að vera skýrt á hinn veginn að gjaldið muni frekar hækka með vaxandi vanrækslu.

Í greinargerð með frumvarpinu er vísað til þess að Vestfjarðanefnd hafi lagt til að þetta gjald verði tekið upp og að sýslumanninum í Bolungarvík verði falið að annast innheimtu þess og eftirfylgni með því að óskoðuð ökutæki verði færð til skoðunar. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra, til þess að taka af allan vafa um hvort það sé ekki rétt skilið að hann muni leggja það til, verði frumvarpið samþykkt, að sýslumanninum verði falið þetta verkefni eins og gefið er í skyn í greinargerðinni.

Að öðru leyti er ekki ástæða til að fjölyrða um efni frumvarpsins. Ég get tekið undir ýmislegt af því sem fram kom í máli hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur, eins og t.d. að skoða það að flýta gildistöku frumvarpsins, en ég vil lýsa yfir stuðningi við málið, virðulegi forseti.

[01:30]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir afdráttarlausan stuðning við frumvarpið sem hér er sett fram. Hann spurði mig einnar spurningar. Svarið við henni er einfaldlega: Jú.

Við höfðum tvo kosti hvað varðar þetta mál, þennan fjölda óskoðaðra ökutækja, þ.e. að bíða eftir heildarendurskoðun á umferðarlögum sem er í gangi — kannski kemur það á vorþingi 2009, kannski ekki fyrr en fyrir jól 2009 — og það vildum við einfaldlega ekki gera. Þess vegna er frumvarpið tekið fyrir núna eitt og sér til þess að koma þessu fyrr í gagn, bíða ekki eftir heildarendurskoðuninni heldur sýna strax alvöru málsins, hvernig við lítum á þetta.

Það að gjaldheimtan byrji ekki fyrr en 1. janúar nk. í staðinn fyrir 1. júní eða eitthvað annað — það þótti eðlilegt að gefa þennan aðlögunartíma en þó ekki aðlögunartíma vegna þess að hugmynd okkar er að auglýsa það mjög vel gagnvart óskoðuðum ökutækjum og umráðamönnum þeirra að fara með bifreiðarnar sem fyrst til skoðunar vegna þess að þá komist þeir hjá þessu gjaldi.

Það má líka segja, virðulegur forseti, að ekki er meiningin með frumvarpinu að búa til einhvern mikinn og góðan gjaldstofn og rukka þessi gjöld, vonandi þarf ekki að rukka neitt af þeim. Megintilgangurinn er að vekja athygli almennings á því að fara með bifreiðar sínar til skoðunar á réttum tíma og trassaskapur hvað það varðar geti varðað þeirri gjaldheimtu og þeim sektum sem hér er lagt til. Ég hef þá trú og von að þegar umræða um þetta er hafin, og hún verður vonandi meiri, fari þeir sem hafa ekki miða sem sýnir að búið sé að skoða ökutækið sem fyrst með bifreiðina til skoðunar.

[01:32]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er mjög gott að hæstv. ráðherra sá ekki ástæðu til þess að bíða eftir heildarendurskoðun umferðarlaga áður en þetta mál er hér lagt fram. Það er í sjálfu sér mjög gott að það er komið fram. Ég lýsi hins vegar endurtekið yfir vonbrigðum með að tækifærið skuli ekki notað og þessir bílar teknir úr umferð skipulega fyrir sumarið þegar umferðin er mest í júlí og ágúst.

Ég verð að segja, herra forseti: Þetta er hænufet. Hænufet mjaka mönnum jú áfram en það er betra og það er brýnt í þessu máli að stíga skrefið til fulls. Ég sé ekki að neitt í máli ráðherrans skýri þann drátt sem lagður er til á gildistökunni. Það er ekkert sem kallar á það að láta menn hafa einhvers konar aðlögunartíma upp á sjö mánuði í þessu efni. Það er kominn tími til að taka á þessu og koma þessum bílum af götunum, því fyrr því betra.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Út af dagskrá var tekið 9. mál.

Fundi slitið kl. 01:35.

---

94. FUNDUR

mánudaginn 21. apríl,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Opinberir háskólar, stjfrv., 546. mál, þskj. 847. — Frh. 1. umr.
3. Þjóðskjalasafn Íslands, stjfrv., 544. mál, þskj. 845. — Frh. 1. umr.
4. Landeyjahöfn, stjfrv., 520. mál, þskj. 821. — 1. umr.
5. Staðfest samvist, stjfrv., 532. mál, þskj. 833. — 1. umr.
6. Stjórnsýslulög, stjfrv., 536. mál, þskj. 837. — 1. umr.

Aðalmenn taka sæti á ný:

Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[15:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Einari K. Guðfinnssyni, 5. þm. Norðvest., um að hann sé á förum til útlanda í opinberum erindagerðum og geti ekki sótt þingfundi á næstunni. 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Guðný Helga Björnsdóttir bóndi, tekur sæti hans á Alþingi í dag. Hún hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðin velkomin til starfa á ný.

Tilkynning um dagskrá.

[15:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um kl. 3.30 í dag, að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma, fer fram utandagskrárumræða um nýja þjóðhagsspá fjármálaráðuneytis. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Hæstv. fjármálaráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Tilhögun þingfundar.

[15:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga forseta að þingfundurinn geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðum um dagskrármálin er lokið.

[15:05]

Útbýting:

Rannsóknir á lífríki sjávar, 562. mál, svar sjútv.- og landbrh., þskj. 913.

Umfjöllun fjárlaganefndar um skýrslu Ríkisendurskoðunar.

[15:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að með bréfi, dags. 17. apríl 2008, hefur forseti óskað eftir því að fjárlaganefnd fjalli um skýrslu Ríkisendurskoðunar um framkvæmd fjárlaga árið 2007 og ársáætlun 2008 í samræmi við reglur um þinglega meðferð skýrslna Ríkisendurskoðunar sem forsætisnefnd samþykkti 12. febrúar sl.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Lögreglu- og tollstjóraembættið á Suðurnesjum.

[15:06]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil minnast á stórt mál sem deilur hafa verið um, þ.e. lögreglu- og tollstjóraembættið á Suðurnesjum, sem einn mikilvægasta lið í vörnum Íslands. Við hv. þm. Bjarni Harðarson stóðum fyrir fundi á Suðurnesjum, mjög fjölmennum fundi, um 100 manns, og mikil eindrægni ríkti þar. Fólkinu suður frá og reyndar þjóðinni allri þykir þetta einhver skrýtnasta deila sem hefur komið upp við eitt mikilvægasta lögreglulið landsins sem stendur við höfuðdyr Íslands og hefur náð miklum árangri, bæði í að ná fíkniefnum og taka glæpalýð, þannig að hin miklu og góðu störf hafa vakið athygli. Nú geisa deilur um framtíð þessa embættis innan stjórnarflokkanna og niðurstaða þessa fundar var ályktun sem var samþykkt með öllum greiddum atkvæðum á fundinum, áskorun til hæstv. forsætisráðherra svohljóðandi, með leyfi hæstv. forseta:

„Opinn borgarafundur, haldinn á Ránni í Reykjanesbæ 17. apríl 2008, skorar á forsætisráðherra, Geir H. Haarde að höggva á þann hnút og deilur sem nú eru uppi um lögreglustjóraembættið á Suðurnesjum.

Fundurinn telur að ekki sé skynsamlegt að hrapa að breytingum og uppstokkun á embættinu því sameinað lögreglu- og tollstjóraembætti hefur náð miklum árangri.

Nú þegar er landsmönnum misboðið að fylgjast með þessum deilum sem veikja varnir Íslands.“

Nú liggur fyrir að annar stjórnarflokkurinn situr með frumvarp sem ríkisstjórnin hafði samþykkt fast hjá sér og það eru litlar líkur á því að deilur milli ráðherra hvað þetta varðar, á milli stjórnarflokkanna, séu að leysast. Þetta veikir og veldur mikilli óánægju hjá starfsfólkinu og reyndar hjá öllum Íslendingum. Þess vegna finnst mér mjög eðlileg niðurstaða sem þarna kom fram, að menn treysta því að hæstv. forsætisráðherra beri í rauninni skylda til þess við svona aðstæður að höggva á þennan hnút.

[15:08]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það eru engar deilur um það að rétt er og eðlilegt að styrkja og efla löggæslustarfsemina á Keflavíkurflugvelli. Hún hefur skilað miklum árangri í gegnum tíðina, bæði hvað varðar tolleftirlit og aðra mikilvæga þætti.

Hins vegar hefur verið mótuð sú stefna af hálfu dómsmálaráðherra að greina að annars vegar löggæsluna, hina almennu löggæslu, og hins vegar tollgæsluna og við þá stefnu er ekkert að athuga í sjálfu sér. Það er hins vegar verið að vinna nánar í þessu máli til að reyna að leiða það til farsælla lykta og ágreiningslaust og það er verkefni sem við í ríkisstjórninni vinnum núna að.

[15:09]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ekkert svar. Engin lausn. Stríð og deilur áfram. Jú, það er rétt, hæstv. dómsmálaráðherra hefur boðað að þetta embætti skuli höggvið upp. Það kom fram á fundi sem við þingmenn kjördæmisins áttum að núna vantar, miðað við áætlaða þörf og aukningu á ferðamönnum og öðru, 200 millj. Ef þetta er höggvið upp er talið að það vanti 400–500 millj. inn í þennan kassa.

Dómsmálaráðherra hefur sett fram stefnu sína. Í sjálfu sér er ekkert við hana að athuga. en hún virðist ekki ganga í gegnum stjórnarflokkana. Það er óánægja bæði í Sjálfstæðisflokknum sem hefur komið fram og einnig í Samfylkingunni og það grasserar óánægja á Suðurnesjum sem beinist gegn þessari ákvörðun. Þessi staða er mjög vond fyrir embættið og fyrir þessa stöðu.

Þetta embætti var sameinað í eitt fyrir 16 mánuðum og

hefur skilað gríðarlegum árangri. Hvers vegna, hæstv. forsætisráðherra, skal nú höggva upp og eyðileggja? Ég skora á hæstv. forsætisráðherra að taka á sig rögg og leysa þetta mál.

[15:11]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er ekki rétt með farið hjá hv. þingmanni að tollgæslan og löggæslan hafi verið sameinuð fyrir 16 mánuðum. Það voru lögregluembættin á Suðurnesjum sem voru sameinuð með prýðilegum árangri og bættri löggæslu eins og stefnumótun dómsmálaráðherra á þeim tíma gerði ráð fyrir. (**GÁ:** Þetta er allt í einu embætti.)

Málið er núna þannig að það er ágreiningur um það hvort kljúfa eigi embættið upp og með hvaða hætti það yrði þá gert. Markmið allra í málinu er að sjálfsögðu að tryggja sem besta þjónustu á þessum sviðum en jafnframt að tryggja að það sé gert á grundvelli eðlilegra fjárveitinga og innan fjárheimilda. Þetta er verkefnið sem blasir við okkur núna og í því er að sjálfsögðu verið að vinna.

Breytingar á starfsemi Landspítalans.

[15:12]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið í fréttum hefur verið starfandi sérstök tilsjónarnefnd með stjórnendum Landspítala – háskólasjúkrahúss en sú nefnd hefur jafnframt haft það verkefni á sinni könnu að koma fram með tillögur um breytingar á rekstri og hugsanlega rekstrarformum á sjúkrahúsinu. Í fjölmiðlum í gær var nokkuð fjallað um starf þessarar nefndar, þar á meðal á vefmiðlum Ríkisútvarpsins og Morgunblaðsins. Þar kom fram að nokkurs óróa gætti nú meðal starfsmanna Landspítalans vegna óvissu um framtíð sjúkrahússins en þessi nefnd sem er undir forsæti Vilhjálms Egilssonar, núverandi framkvæmdastjóra Samtaka atvinnulífsins, á að skila af sér í júnímánuði.

Á mbl.is segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Vilhjálmur Egilsson segir að skoðað verði hvort gera eigi Landspítalann að opinberu hlutafélagi en að nefndin hafi ekki tekið ákvörðun um neitt enn.“ Síðar í fréttinni er haft eftir Vilhjálmi Egilssyni, framkvæmdastjóra samtaka atvinnurekenda, að verði Landspítalinn gerður að opinberu hlutafélagi muni það auka sveigjanleika í rekstri sjúkrahússins.

Nú spyr ég: Hver er stefna ríkisstjórnarinnar í þessum efnum? Kemur það virkilega til greina, samkvæmt stefnu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, að Landspítalinn – háskólasjúkrahús verði gerður að hlutafélagi eins og Vilhjálmur Egilsson boðar í fréttum í gær?

[15:13]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég heyrði þessa hugmynd hafða eftir öðrum af starfandi forstjórum spítalans og ég hef ekkert við það að athuga að menn velti upp hugmyndum af þessu tagi. Skárra væri það nú ef menn hefðu ekki leyfi til þess, hv. þingmaður. Hins vegar hefur engin ný stefna um rekstrarform verið mótuð gagnvart spítalanum og hún er auðvitað endanlega tekin á Alþingi því að það þyrfti að breyta lögum um spítalann ef breyta ætti núverandi formi. Nefndin sem hv. þingmaður vísaði til hefur að sjálfsögðu tillögurétt í því efni og er ekkert athugavert við það.

Hins vegar verða menn aðeins að hugleiða í hvaða tilgangi fyrirbærið opinbert hlutafélag var stofnað og hvort það hæfir rekstri þar sem nánast allar tekjurnar koma úr ríkissjóði. Það þarf að velta því fyrir sér og það er ekki þar með sagt að þótt einhver maður hafi nefnt þetta sem hugmynd sé hún endilega besta hugmyndin sem völ er á í þessu sambandi.

[15:15]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ekki endilega besta hugmyndin, en ég spyr: Getur þessi hugmynd orðið að veruleika? Hæstv. forsætisráðherra segist hafa heyrt eftir lækningaforstjóra á sjúkrahúsinu að vel kæmi til álita að gera Landspítalann að hlutafélagi. Ég var að lesa hér upp úr tilvitnun í Vilhjálm Egilsson sem er formaður í nefnd sem formlega hefur verið falið að gera tillögur um þessi efni.

Ég vek athygli á því að Vilhjálmur Egilsson, sá ágæti maður, var fyrr á tíð framkvæmdastjóri Verslunarráðsins, núna Samtaka atvinnulífsins. Bæði þessi samtök hafa einkavæðingu velferðarþjónustunnar á sinni dagskrá.

Ég hefði gjarnan viljað fá að heyra álit Samfylkingarinnar um þetta efni, en það kemur út á eitt, formaður Sjálfstæðisflokksins talar fyrir báða flokka þegar heilbrigðismálin eru annars vegar, Sjálfstæðisflokk og Samfylkingu. Því miður.

Ég vek athygli þingheims á því að hæstv. forsætisráðherra neitar að svara því afdráttarlaust (Forseti hringir.) hvort til greina komi að gera Landspítalann að hlutafélagi.

[15:16]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Hv. þingmanni svellur hér móður eins og fyrri daginn Hann hefur stundum talað um okkar ágæta fyrrverandi kollega, Vilhjálm Egilsson, þannig að hann hlypi um gangana á Landspítalanum með niðurskurðarsveðjuna á lofti. Það sagði hann hér fyrir jólin þegar fjárlagaumræðan stóð sem hæst. Svona er málflutningurinn.

Það virðist sem hann vilji svipta þennan ágæta mann sem hefur gegnum árin verið afar tillögugóður á ýmsum sviðum, eins og við þekkjum hér öll, málfrelsinu, hann megi ekki segja frá því hvaða hugmyndir hann (**Gripið fram í:** … álit ríkisstjórnarinnar …) er með í nefndarstarfinu. Ég yrði ekkert hissa á því þótt fram kæmu ein eða fleiri hugmyndir, einhverjir valkostir til að skoða. Til þess er svona vinna sett í gang, hv. þingmaður. En við göngum að sjálfsögðu fordómalaust til þessara verka ólíkt hv. þm. Ögmundi Jónassyni. (**ÖJ:** … fordómunum.)

Frumvarp um lögreglustjóraembættið á Keflavíkurflugvelli.

[15:17]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Núna um helgina upplýsti hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason að frumvarp um breytingu á lögreglustjóraembættinu á Keflavíkurflugvelli hefði verið

samþykkt í ríkisstjórn.

Þess vegna spyr ég forsætisráðherra hvort frá ríkisstjórninni hafi verið samþykkt þetta frumvarp um breytingar á yfirstjórn tollgæslu á Suðurnesjum en er enn þá óafgreitt í þingflokki Samfylkingarinnar. Samþykktu ráðherrar Samfylkingarinnar frumvarpið í ríkisstjórn? Ef ekki, er þá yfir höfuð um stjórnarfrumvarp að ræða?

Mér finnst nauðsynlegt að þetta komi fram því að, eins og kom fram í máli hv. þm. Guðna Ágústssonar, ríkir mikil óvissa bæði hjá Suðurnesjafólki og starfsmönnum lögreglustjóraembættisins á Suðurnesjum sem búa við mikla óvissu. Það er mjög þarft að fá þessi mál á hreint því að það virðist vera einhver óvissa um þau.

[15:18]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Framgangur þingmála frá ríkisstjórninni er alveg í föstum skorðum. Ef hugmyndin er að leggja fram frumvarp á Alþingi sem stjórnarfrumvarp þarf það fyrst að fá samþykki í ríkisstjórninni og heimild til að ganga þaðan til þingflokka stjórnarflokkanna sem fjalla um það, gera hugsanlega á því breytingar, afgreiða það síðan annaðhvort með jái eða neii. Annaðhvort heimila þeir framlagningu þess eða ekki. Ef það er gert þá er komið fram stjórnarfrumvarp.

Þetta sem sagt gerist þannig að ríkisstjórnin fer að sjálfsögðu fyrst yfir málið og framvísar því síðan til stjórnarflokkanna, þingflokkanna, sem hafa það hlutverk að fara með gagnrýnum augum í gegnum slík mál.

Þetta á við um öll stjórnarfrumvörp. Það getur tekið misjafnlega langan tíma að koma þeim þannig fyrir að báðir þingflokkar séu ásáttir um efni og orðalag í slíkum frumvörpum. Þetta er alþekkt.

En það er nýtt hérna í þinginu, og hefur komið hér áður í vetur, að fyrir fram séu menn rukkaðir og kallað eftir því að þingmál komi fram sem eru til meðferðar í flokkunum áður en búið er að afgreiða þau. Ég man ekki betur en að fyrr í vetur hafi menn suðað eftir því í þingsal hvað liði orkumálafrumvarpi iðnaðarráðherra sem var bara í eðlilegri vinnslu milli þingflokkanna. Sama er með þetta, hér er spurt um þingmál sem er í vinnslu og bara í eðlilegri meðferð. Þannig er málið. (**GÁ:** … óvissa.)

Það er svo annað mál, hv. þingmaður, hvort það veldur óvissu eða ekki. Viðkomandi þingmaður, hv. þm. Grétar Mar Jónsson, var að spyrja um framganginn og hvernig þetta gengi fyrir sig. Ég tel mig hafa svarað því núna.

[15:20]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er auðvitað mjög óeðlilegt líka þegar að við fáum tilkynningar frá hæstv. dómsmálaráðherra um það að hæstv. fjármálaráðherra ætli að leggja fram tillögu og gera breytingu á tollamálum á Íslandi, ætli að setja alla tollara undir einn hatt. Það er mjög óeðlilegt að það sé gert með þeim hætti að við fáum að frétta af þessu í formi tilkynningar. Ekki nóg með það, það var ekki búið að tala við einn eða neinn í Samfylkingunni um málið og við fengum öll bara að heyra það að Alþingi ætti að samþykkja þetta fyrir þinglok og að 1. júlí tæki þessi breyting gildi.

[15:21]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég tel ekki að það hafi verið neitt óeðlilegt við þetta mál eða málsmeðferðina í því eftir að sú staða kom upp að þetta mál þyrfti að leysa með lagabreytingu. Þá liggur alveg fyrir að Alþingi hefur um það síðasta orðið. Það er einfaldlega þannig.

Hvernig menn vinna síðan málið innan þessara stjórnarflokka, eða gerðu innan fyrrverandi stjórnarflokka, er mál stjórnarflokkanna. Þeir hafa komið sér upp ákveðnum vinnuaðferðum í því efni.

Upplýsingar um launakjör hjá RÚV.

[15:22]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Fjölmiðill hér í bæ, visir.is, hefur mátt standa í ströngu gagnvart útvarpsstjóra í því skyni að knýja fram upplýsingar um launakjör tiltekinna starfsmanna hins opinbera hlutafélags, Ríkisútvarpsins ohf., sem eins og alþjóð er kunnugt var fyrir harðfylgi stjórnarandstöðunnar hér á síðasta kjörtímabili sett undir upplýsingalög, nr. 50/1996, sem ekki hafði verið meining þáverandi stjórnarflokka, Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks.

Nú hefur útvarpsstjóri neitað þessum fyrrnefnda fjölmiðli, visir.is, um umbeðnar upplýsingar sem samkvæmt almennum skilningi upplýsingalaga ættu að vera til reiðu.

Nú spyr ég, hæstv. forseti, hæstv. menntamálaráðherra: Er það með samþykki ráðherrans að Ríkisútvarpið ohf. neitar að gefa fjölmiðli upplýsingar um launakjör tiltekinna starfsmanna Ríkisútvarpsins ohf.? Samþykkir hæstv. ráðherra þetta pukur? Ég spyr: Hvernig má það vera í ljósi þess að hæstv. ráðherra gerði mikið úr þeim árangri sem stjórnarandstaðan náði þegar lögin fóru í gegnum Alþingi Íslendinga, að við náðum sem sagt þeim árangri að tryggja að upplýsingalögin giltu um Ríkisútvarpið ohf.?

Ég tel nauðsynlegt að upplýsa hvort þetta pukur sé með vitund og vilja hæstv. menntamálaráðherra.

[15:23]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Stutt svar: Nei.

[15:23]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kann vel að meta stutt og skorinorð svör en ég vil engu að síður knýja hæstv. ráðherra til að skýra þetta örlítið nánar. Skil ég hæstv. ráðherra rétt að hún sé þeirrar skoðunar að allar upplýsingar um launakjör starfsmanna Ríkisútvarpsins ohf. heyri undir upplýsingalög, nr. 50/1996?

[15:24]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

(**Gripið fram í:** Segðu já, segðu já.) Hæstv. forseti. Það er rétt að draga það fram að sú mikla rimma sem ég og hv. þingmaður, og reyndar fleiri þingmenn tóku þátt í varðandi Ríkisútvarpið ohf., var hluti af því að setja Ríkisútvarpið

undir upplýsingalög. Hluti af því að gera stofnunina sjálfstæða var líka að stofnunin yrði sjálfstæð. Hún lýtur ekki boðvaldi eða yfirvaldi menntamálaráðherra.

Það var algjört lykilatriði. Eitt af því sem við sögðum var að við værum að klippa á þessa pólitísku eða meintu pólitísku strengi sem margir héldu að væri á Ríkisútvarpinu. Þess vegna segi ég: Það er forstöðumaður, útvarpsstjóri Ríkisútvarpsins, sem fer með þetta mál og ég bendi líka hv. þingmönnum á að þeir einstaklingar sem vinna hjá Ríkisútvarpinu eru að sjálfsögðu ekki sviptir rétti sínum til að fara í mál ef þeir kjósa svo. (**Gripið fram í:** Stikkfrí. Stikkfrí.)

Evrópumál.

[15:25]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Um helgina hefur verið fjallað nokkuð um Evrópumál í fjölmiðlum. Það er mjög mikilvægt að þingheimur fái að vita og átta sig betur á hvað stjórnarsáttmálinn þýðir þar sem fjallað er um Evrópumál og þess vegna spyr ég hæstv. utanríkisráðherra um það.

Í stjórnarsáttmálanum stendur, með leyfi forseta:

„Skýrsla Evrópunefndar verði grundvöllur nánari athugunar á því hvernig hagsmunum Íslendinga verði í framtíðinni best borgið gagnvart Evrópusambandinu. Komið verði á fót föstum samráðsvettvangi stjórnmálaflokka á Alþingi sem fylgist með þróun mála í Evrópu og leggi mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga. Nefndin hafi samráð við innlenda sérfræðinga og hagsmunaaðila eftir þörfum.“

Það sem ég spyr um er í fyrsta lagi: Hvernig á að meta hagsmuni Íslendinga til framtíðar litið gagnvart Evrópusambandinu? Í öðru lagi: Á nefndin sem loksins hefur verið skipuð að leggja mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga? Hvernig mun koma okkur fyrir sjónir hér, hv. þingmönnum og þjóðinni, þetta mat sem nefndin mun væntanlega gera á þeim breytingum sem eiga sér stað í Evrópu og hvernig það kemur við hagsmuni Íslands?

Þetta eru sem sagt tvær spurningar og ég óska eftir því að hæstv. utanríkisráðherra geti leitt okkur í allan sannleika um þetta mikilvæga mál.

[15:27]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það var rétt sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir las upp úr stjórnarsáttmálanum um að það ætti að skipa nefnd sem þegar hefur verið komið á laggirnar sem ætti að fylgjast með þróun mála í Evrópu og leggja mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga.

Þessi nefnd hefur verið skipuð. Það er nokkurt jafnræði með flokkum í nefndinni. Allir þingflokkar skipa einn fulltrúa, þar fyrir utan er einn fulltrúi frá utanríkisráðherra og annar frá forsætisráðherra. Síðan eru fjórir aðilar frá ýmsum hagsmunaaðilum, viðskiptalífi, Samtökum atvinnulífsins, ASÍ og opinberum starfsmönnum. Þessi nefnd hefur ekki fengið neitt mjög stífa forskrift. Það er hennar að leggja þetta mat á hagsmunina. Við höfum falið henni það verkefni og hún hefur líka um það nokkuð frjálsar hendur með hvaða hætti hún stendur að þessu og hvernig hún skilar af sér.

Hvort hún gerir það með einhverjum áfangaskýrslum og tillögum til ríkisstjórnar eða Alþingis er henni nokkuð í sjálfsvald sett. Ég held að við verðum bara að gefa þessari nefnd ákveðið svigrúm til að fara af stað. Það er rétt nýbúið að skipa hana og ég geri ráð fyrir því að hún sé að leggja niður fyrir sér hvernig hún ætli að vinna. Ég tel eðlilegt að hún fái þetta svigrúm til að vinna þetta mál.

[15:28]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi gjarnan spyrja hæstv. ráðherra þá áfram hvort hún hafi trú á því að það komi mikil afurð frá þessari nefnd miðað við það hvernig tókst til um skipan hennar. Stjórnarflokkarnir gátu ekki komið sér saman um formann, þeir eru tveir eins og reyndar hefur komið fyrir áður í sögu lýðveldisins og einmitt í samstarfi þessara tveggja flokka.

Það er athyglisvert að í viðtali við hæstv. utanríkisráðherra í fjölmiðlum í gær minnist hún aldrei á ríkisstjórnina í sambandi við Evrópumálin. Hún talar um Alþingi Íslendinga og að meiri hluti þurfi þá að vera fyrir því á Alþingi ef það eigi að hefja vinnu vegna undirbúnings aðildar að Evrópusambandinu. Þetta er nokkuð sérstök nálgun hjá hæstv. ráðherra og formanni þess stjórnmálaflokks sem á aðild að ríkisstjórn. Er hún að boða þarna einhver ný vinnubrögð í sambandi við það að halda þessu máli vakandi sem hún lætur (Forseti hringir.) mikið yfir að sé hennar (Forseti hringir.) hjartans mál?

[15:30]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Mér fannst þetta nokkuð sérkennileg formúlering í lokin. Ég held að við sem störfum á Alþingi hljótum öll að virða þingræðið. Auðvitað á það sem ríkisstjórnin gerir og framkvæmdarvaldið á hverjum tíma að hafa á bak við sig þingmeirihluta þannig að það er ekkert óeðlilegt að vísa í þingið í því sambandi og ekki síst í eins miklu hagsmunamáli og hér er um að ræða.

Þingmaðurinn spyr mig hvort ég hafi trú á því að það komi einhver afurð út úr þessari nefnd miðað við hvernig til tókst um skipun hennar. Þessu verða flokkarnir svolítið að svara hver fyrir sig. Hvernig tókst til um skipan nefndarinnar af hálfu Framsóknarflokksins? Ég veit ekki hvort hv. þm. Birkir Jón Jónsson sem þar situr er fulltrúi Valgerðar Sverrisdóttur (Gripið fram í.) eða formannsins, Guðna Ágústssonar. Guðni Ágústsson formaður var á Rás 1 í morgun og talaði með ákveðnum hætti um Evrópusambandið. Valgerður Sverrisdóttir var á Bylgjunni og talaði með allt öðrum hætti þannig að það er nú talað tungum tveim í þessum flokki (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) Ég veit ekki alveg hvort hv. þm. Birkir Jón Jónsson er fulltrúi Valgerðar eða Guðna.

Umræður utan dagskrár.

Ný fjárhagsspá fjármálaráðuneytis.

[15:32]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er með nokkru hiki að maður tekur

hér upp umræðuna um efnahagsmál, sérstaklega í ljósi nýjustu línu frá ríkisstjórninni sem gengur út á að það sé yfir höfuð óheppilegt að ræða um efnahagsvandann. Þannig er það haft eftir forsætisráðherra á fundi Samtaka atvinnulífsins á föstudaginn var að mikil opinber umræða um þetta geti verið óheppileg og skapað óraunhæfar væntingar og þar með haft neikvæð áhrif.

Fjármálaráðherra, sem orðum er hér beint til, lét hafa eftir sér í Viðskiptablaðinu á miðvikudaginn, með leyfi forseta:

„Það er ekki allt fengið með því að tala voðalega mikið um þessa hluti.“

Þetta er hin nýja lína ríkisstjórnarinnar. Væntanlega er þá kominn hér nýjasti sökudólgurinn í efnahagsvandanum. Það er ekki lengur Seðlabankinn, ekki lengur Danir, ekki lengur vondir vogunarsjóðir — heldur umræðan sjálf. Það er hún sem er vandinn ef marka má þessi orð ráðherranna.

Lausnin er þá væntanlega að hætta að tala um vandann. Það sem er ekki rætt er ekki til, eða hvað? Nei, ætli menn verði ekki að láta sig hafa það, virðulegi forseti, að tala um þetta engu að síður og þar á meðal hina nýju þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins sem er afar athyglisverð, ekki síst þegar hún er borin saman við fáeinum dögum eldri þjóðhagsspá Seðlabankans. Það hlýtur að vekja mikla athygli að í hverju einasta tilviki er fjármálaráðuneytið bjartsýnna eða öllu heldur minna svartsýnt en Seðlabankinn. Fjármálaráðuneytið spáir mun minni verðbólgu strax á þessu ári en einkanlega á árunum 2009 og 2010. Það spáir því að verðbólguviðmið Seðlabankans náist á síðari hluta næsta árs en Seðlabankinn spáir því sjálfur að hans eigin verðbólgumarkmið náist ekki fyrr en á þriðja ársfjórðungi 2010.

Þetta er sérstaklega athyglisvert í ljósi þess að engu að síður er í forsendum þjóðhagsspár fjármálaráðuneytisins gert ráð fyrir röð af álversframkvæmdum sem væntanlega draga ekki úr þenslu og verðbólgu. Fjármálaráðuneytið spáir mun minni viðskiptahalla, einkanlega á næsta og þarnæsta ári. Þar munar uppsafnað sennilega um 150–200 milljörðum hvað viðskiptahallinn á að verða minni á núgildandi verðlagi samkvæmt spá fjármálaráðuneytisins en spá Seðlabankans.

Fjármálaráðuneytið spáir meiri hagvexti eða öllu heldur minni samdrætti strax á næsta ári og munar þar miklu þar sem Seðlabankinn spáir 2,5% samdrætti en fjármálaráðuneytið 0,7%, og fjármálaráðuneytið spáir vexti á árinu 2010 en Seðlabankinn 1,5% samdrætti.

Þegar kemur að fasteignaverði spáir fjármálaráðuneytið helmingi minni lækkun en Seðlabankinn fram til ársins 2010. Þegar kemur að gengi krónunnar spáir fjármálaráðuneytið að gengið taki að styrkjast á nýjan leik bæði fyrr og meir en Seðlabankinn gerir og munar þar miklu í lokin eða gengisvísitölu 130 í lok spátímans hjá fjármálaráðuneytinu en yfir 140 hjá Seðlabankanum.

Hvernig stendur á því að í hverju einasta tilviki er spá fjármálaráðuneytisins til muna hagstæðari? Er ekki eitthvað að, frú forseti, þegar þessum meginstofnunum sem gera spágerð af hálfu opinberra aðila ber svona illa saman? Þá kemur að minni fyrstu spurningu: Telur hæstv. fjármálaráðherra að þessi aðferðafræði gangi upp? Eða vantar okkur á nýjan leik faglega, sjálfstæða og óháða stofnun, eins konar þjóðhagsstofnun sem væntanlega mundi þá starfa í skjóli Alþingis og gæti með trúverðugum, sjálfstæðum og hlutlausum hætti gert vandaðar þjóðhagsspár?

Í öðru lagi spyr ég hæstv. fjármálaráðherra: Telur hann þetta ásættanlegar þjóðhagshorfur? Við skulum ekki gleyma efninu sjálfu, þeim kolsvörtu horfum sem eru fram undan að óbreyttu næstu þrjú árin. Hvað segir hæstv. fjármálaráðherra um þó að það séu ekki nema þjóðhagshorfurnar samkvæmt hans eigin spá svo að við tölum nú ekki um ef svo illa fer eins og Seðlabankinn spáir? Eru þetta þjóðhagshorfur sem við getum sætt okkur við, viðskiptahalli uppsafnaður af stærðargráðunni 500–600 milljarðar kr. á þessu ári og hinum tveimur næstu? Þolir þjóðarbúið þær erlendu viðbótarskuldir?

Í þriðja lagi, þó að það sé að bera í bakkafullan lækinn: Getur hæstv. fjármálaráðherra upplýst okkur eitthvað hér um tilvonandi aðgerðir? Bretlandsbanki hafðist að í morgun en það gerist lítið á Íslandi.

Í fjórða og síðasta lagi: Mun hæstv. fjármálaráðherra (Forseti hringir.) í ljósi þessara gjörbreyttu þjóðhagsforsendna leggja fyrir þingið fjáraukalög í vor?

[15:37]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er vissulega rétt hjá hv. þingmanni að það er verulegur munur á spá fjármálaráðuneytisins og spá Seðlabankans og það þarf ekki að vera neitt óeðlilegt við það. Þessar tvær stofnanir byggja á mismunandi þjóðhagslíkönum. Þjóðhagslíkan fjármálaráðuneytisins, svokallað Icemod-líkan, er líkanið sem Þjóðhagsstofnun notaði á árum áður og var þróað þar og byggist á tölum á ársgrundvelli. Þjóðhagslíkan Seðlabankans er svokallað QMM-líkan sem er miklu minna en byggir á ársfjórðungslegum tölum og það kann að vera ástæðan fyrir því að niðurstöður úr þeim spám eru að öllu jöfnu sveiflukenndari en úr þeim spám sem byggðar eru á gamla Icemod-líkaninu.

Það er algjörlega ástæðulaust fyrir hv. þingmann að reyna að gera það eitthvað tortryggilegt þó að það séu mismunandi niðurstöður og gera því skóna að einhverjar pólitískar línur séu lagðar fyrir hagfræðinga í þessum stofnunum um hver niðurstaðan eigi að vera. Ég ligg ekki yfir hagfræðingunum meðan þeir vinna áætlanir sínar og þær eru frá þeim komnar án ritskoðunar frá mér. Ég geri svo sannarlega ráð fyrir að hið sama eigi við um spá Seðlabankans, að þær niðurstöður séu frá hagfræðingunum komnar án þess að bankastjórar Seðlabankans hafi ritskoðað þær á nokkurn hátt.

Hins vegar er ljóst að sá þáttur sem sennilega hefur mest áhrif til þess að um mismunandi niðurstöður er að ræða er þróun gengisins og einnig það hvernig breytingar sem gert er ráð fyrir í báðum spánum koma fram í tíma. Ég tók sérstaklega eftir því að þegar hv. þingmaður bar saman hagvöxtinn eftir árum nefndi hann ekki árið 2008 en þar er einnig mjög mikið frávik, þá í hina áttina, þá er það Seðlabankinn sem spáir meiri hagvexti og umtalsvert meiri hagvexti en fjármálaráðuneytið.

Ég verð eiginlega að spyrja hv. þingmann þó að það sé kannski ekki vaninn í þessum umræðum: Af hverju sleppti hann árinu 2008? Af hverju sagði hann ekki frá því líka í

ræðunni þegar hann fór annars svona skilmerkilega yfir þessar tölur og mismuninn þar á milli?

Ég held, herra forseti, að það sé ekkert að í þessum efnum. Við mundum ekkert bæta okkur með því að fara aftur í tímann til tíma Þjóðhagsstofnunar, eins góð og hún reyndar var. Það eru miklu fleiri aðilar núna sem koma að því að vinna þjóðhagsspár, bæði innlendir og erlendir, og við erum í allt annarri og betri stöðu en við vorum þá þar þess vegna, höfum miklu meiri upplýsingar en áður.

Síðan spyr hv. þingmaður hvort þjóðhagshorfurnar séu ásættanlegar. Því er til að svara að horfurnar hafa breyst að undanförnu, þær eru áfram að breytast og samt sem áður í takt. Þær eru heldur neikvæðari núna en þær voru í janúarspánni en þær eru í takt við það að við gerðum ráð fyrir að þær mundu ganga niður í efnahagsmálunum hjá okkur. Horfurnar, eru þær ásættanlegar eða ekki? Ég tel að við þurfum að vinna í því að þær batni og ég tel að í meginatriðum séu tvær aðferðir til þess. Við þurfum að verja stöðu ríkissjóðs og styrkja stöðu útflutningsveganna, vera tilbúin til að taka við frekari erlendum fjárfestingum sem síðar munu leiða til frekari útflutningstekna. Það eru í meginatriðum þær aðgerðir sem við þurfum að fara í.

Hv. þingmaður minntist líka á að það væri verið að gera aðgerðir víða um heim. Mér finnst ágætt að hann gerði það, það bendir til þess að þrátt fyrir að það komi ekki fram í ræðu hans geri hann sér að einhverju leyti grein fyrir því að sá vandi sem við eigum við að etja eigi sér rætur annars staðar en á Íslandi. Hann nefndi sérstaklega til Englandsbanka en svipaðar aðgerðir og þar hafa verið gerðar síðustu sólarhringana hafa verið gerðar hér í Seðlabankanum til að bæta lausafjárstöðuna.

Ég held að sú tortryggni sem hv. þingmaður er að reyna að byggja upp með málflutningi sínum sé einmitt í anda þess sem hæstv. forsætisráðherra varaði við, (Forseti hringir.) að umræða á þeim nótum sem hv. þingmaður er með hérna er síst til þess fallin að hjálpa okkur til að leysa úr þeirri snúnu stöðu sem við vissulega erum í í dag. (Gripið fram í.)

[15:43]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið er athyglisvert þetta mikla misræmi milli spár fjármálaráðuneytisins og Seðlabankans þar sem Seðlabankinn dregur upp mun dekkri mynd af horfunum en ráðuneytið og í því sambandi staldra ég m.a. við þessa spá sem kemur fram um þróun húsnæðisverðs. Það er alveg ljóst að ef t.d. spá Seðlabankans gengur eftir um 30% lækkun á húsnæðisverði á næstu tveimur árum mun það auðvitað koma mjög harkalega við fjölmörg heimili í landinu, ekki síst vegna þeirrar þróunar sem hefur verið í vísitölunni og genginu vegna þess að fjölmargir eru með gengistryggð lán. Að því leyti til er þetta mjög alvarlegt mál.

Það er alveg ljóst að þær spár sem hafa birst að undanförnu bæði frá Seðlabanka og fjármálaráðuneyti og reyndar fleirum draga upp mjög dökka mynd af framhaldinu, því miður. Eins og komið hefur fram er fjármálaráðuneytið bjartsýnna en t.d. Seðlabankinn. Í þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins eru gerðir mjög miklir fyrirvarar og það eru engir smáóvissuþættir sem þar er um að ræða, bæði varðandi alþjóðlega fjármálamarkaði og aðstæður innan lands, þannig að þar eru mjög stórir fyrirvarar.

Hins vegar er það rétt sem kemur líka fram í þjóðhagsspánni að hin sterka staða ríkissjóðs og lífeyrissjóðakerfisins og auðvitað ásamt eðli hagkerfisins til aðlögunar eru styrkleikamerki. Ég tek undir með hæstv. fjármálaráðherra að það er mikilvægt að verja stöðu ríkissjóðs. Þar hvet ég menn til að veita aðhald í ríkisfjármálum.

Eftir stendur spurningin sem ekki var svarað hér áðan: Hvað telur fjármálaráðherra varðandi forsendur fjárlaga? Ég er þeirrar skoðunar að það hljóti að vera ástæða til að fara í gegnum þær og ég geri ráð fyrir að hv. formaður fjárlaganefndar tali hér og ég hlakka til að heyra hvað hann segir um það. Ég met það svo að í ljósi þróunarinnar og horfanna (Forseti hringir.) sé full ástæða til að endurmeta forsendur fjárlaga þessa árs.

[15:45]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Við áttum ofurlítinn orðastað um þetta í síðustu viku undir liðnum um störf þingsins, þ.e. umræðu um greiningardeildirnar, Seðlabankann og efnahagsskrifstofuna, og þá benti ég á að menn ættu að kynna sér frávikssþárnar og það væri í raun og veru samhljómur með þessum spám ef menn litu til beggja átta. Vissulega má segja að í þeim séu sveiflur sem ræðst af því að menn nota mismunandi reiknilíkön.

Við fengum efnahagsskrifstofuna á fund okkar í fjárlaganefnd og efnahags- og skattanefnd um miðjan janúar og þá ætluðu þeir að taka upp breytingar á reiknilíkani sínu með tilliti til þátta tekna en samkvæmt rammagrein 5 sem er núna í þjóðhagsspánni eru sýndar miklar sveiflur þar í þáttatekjunum. Menn vildu skoða það enn frekar en hins vegar er ekki að sjá að það sé búið að breyta reiknilíkaninu til þess. Það verður væntanlega gert á þessu ári.

Það sem ég hef aðallega skoðað, virðulegi forseti, er í raun og veru breytingin á spánni miðað við það sem boðað var þann 1. október þegar haustskýrslan kom út. Það er alveg augljóst að það eru þó nokkuð miklar breytingar í spánni, bæði í viðskiptahallanum, verðbólgunni og hagvextinum og síðan líka, eins og hér hefur komið fram, verður aukinn samdráttur í einkaneyslu og íbúðabyggingum sem leiðir til þess að hagvöxtur mun dragast saman meira en gert var ráð fyrir. Það víkur þar af leiðandi að forsendum fjárlaga og ég hef sagt að á þessu stigi telji ég ekki ástæðu til að endurskoða fjárlögin eða taka upp forsendurnar miðað við þær spár sem hafa komið fram núna, miðað við þriggja mánaða rekstur ríkisins. Hins vegar er ljóst að við verðum alltaf að horfa til með hverri spá fyrir sig og ef það þarf að taka upp forsendur fjárlaga að nýju held ég að hvorki nokkurt okkar sem hér erum inni, virðulegi forseti, (Forseti hringir.) né fjármálaráðuneytið víki sér undan slíku.

[15:47]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þessi nýjasta þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins er afar athyglisverð fyrir ýmissa hluta sakir, m.a. þeirra sem hv. málshefjandi vakti athygli á, sem eru

veruleg frávik í spá ráðuneytisins frá spá Seðlabankans. Það er hins vegar ekki nýtt. Við þekkjum það sem höfum komið nálægt fjárlaganefnd á síðustu árum að það er nokkuð landlægur eiginleiki hjá fjármálaráðuneytinu að spá með öðrum hætti en aðrir aðilar, t.d. bæði Seðlabanki og Þjóðhagsstofnun meðan hún var og hét.

Það sem mér finnst eiginlega athyglisverðast í þessari spá er að útlitið næstu árin er ekkert sérlega bjart. Hagvöxtur mun verða mjög lítill litið til næstu þriggja ára, hverfandi samanlagt yfir þessi þrjú ár. Ef horft er til næstu fimm ára má búast við samkvæmt þessari spá að hagvöxtur verði ekki meiri en 2–3% yfir fimm ára tímabil sem þýðir umtalsverða kjararýrnun á þessum tíma þegar það er borið saman við þá verðbólguspá sem er á þessu tímabili. Fjármálaráðherra segir einfaldlega með þessari spá að fram undan sé kjararýrnun og, það sem verra er, áframhaldandi skuldasöfnun við útlönd því að viðskiptahallinn verður áfram mjög mikill á komandi árum.

Það sem mér finnst athyglisverðast, virðulegi forseti, er að svör ráðuneytisins við þessari stöðu eru einungis þau að ráðast í frekari stóriðju. Það virðist ekki vera gert ráð fyrir því að þorskstofninn braggist á næstu fimm árum miðað við þær tölur sem sjá má í skýrslunni þannig að landsbyggðin á að búa sig undir áframhaldandi samdrátt í höfuðatvinnuvegi sínum. Hæstv. fjármálaráðherra sér engin sóknarfæri í þekkingariðnaðinum, fjármálastarfseminni (Forseti hringir.) og öðrum atvinnugreinum sem menn hafa horft til til að skapa ný störf á komandi árum, virðulegi forseti.

[15:49]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Í fjármálaheiminum og efnahagslífinu, nákvæmlega eins og í öðrum þáttum, snýst málið um trúverðugleika. Það er talað um að eitt helsta vandamál íslensks efnahagskerfis nú sé skortur á trúverðugleika. Það er talað um að bankarnir hafi farið svo offari erlendis að þeir hafi glatað eða misst stóran hluta af trúverðugleika sínum. Það er talað um að Seðlabankinn hafi með aðgerðum sínum eða aðgerðaleysi, hvað menn vilja kalla það, tapað trúverðugleika. Sá aðilinn sem hefur kannski tapað mestum trúverðugleika er ríkisstjórnin, þ.e. fjármálaráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Við sjáum hér og nú gjörólíkar þjóðhagsspár frá tveimur ríkisapparötum — Seðlabankinn á að framfylgja stefnu ríkisstjórnarinnar hverju sinni. Hann á að láta ríkisstjórnina vita ef það gengur ekki upp með þeim tækjum sem hann hefur þegar hann birtir þjóðhagsspá sína og einum eða tveim dögum seinna birtir fjármálaráðuneytið sína þjóðhagsspá sem er gjörólík. Þetta, frú forseti, kallast einmitt að hella olíu á eld ótrúverðugleikans og maður veltir fyrir sér hvort þessir tveir aðilar tali ekki saman.

Ég hef gagnrýnt stefnu fjármálaráðherra í ríkisfjármálum. Viðskiptahallinn fór meira en tvöfalt fram úr því sem spáð var af hálfu ráðuneytisins á árinu 2006. Hæstv. ráðherra fannst það allt í lagi. Við þurfum nú að sameinast um trúverðugleika í fjármálum ríkisins. (Forseti hringir.) Við þurfum að breyta efnahagsstefnu ríkisstjórnarinnar, frú forseti. Trúverðugleikinn birtist ekki í tveimur ólíkum þjóðhagsspám.

[15:52]

Illugi Gunnarsson (S):

Frú forseti. Ég er ekkert sérstaklega sannfærður um að það væri eitthvert trúverðugleikamerki að bæði Seðlabanki og fjármálaráðuneyti skiluðu nákvæmlega eins þjóðhagsspám. Það segði mér það eitt að þau væru með eins líkan. Það er heldur ekki slæmt að það komi nokkuð ólíkar spár vegna þess að það þýðir að þær kalla fram umræðu um það í hverju munurinn felst og þannig getum við fært okkur nær því sem einhver sannleikur kannski er fólginn í. Ég bendi á ágæta grein eftir Ásgeir Daníelsson sem birtist í Peningamálum þar sem hann fjallar um skekkjur í spálíkönum og kemst m.a. að þeirri niðurstöðu — og það ætti þá að gleðja þá sem kannski hafa mestar áhyggjur af því að hagvöxtur verði lítill — að bæði í gamla þjóðhagsstofnunarlíkanið sem nú er notað af fjármálaráðuneytinu og einnig hjá Seðlabankanum virðist vera innbyggt ákveðið vanmat á mögulegum hagvexti, þ.e. að menn hafi kerfisbundið mælt hagvöxtinn minni en hann raunverulega varð. Það ættu að vera ágætar fréttir við núverandi aðstæður.

Hvað varðar trúverðugleika ríkisstjórnarinnar í þessum málum bendi ég á að það er sitthvað að tala um efnahagsaðgerðir við þessar aðstæður sem við fáumst við núna og t.d. hefðbundinn vanda sem við Íslendingar þekkjum svo vel, að bregðast við aflasamdrætti og annarri slíkri óáran, vegna þess að eðli ýmissa þeirra aðgerða sem þarf að grípa til við þessar aðstæður er einmitt það að menn geta ekki tilkynnt þær fyrir fram og verða raunverulega að grípa til þeirra þegar þeir eru tilbúnir. Það er munurinn á þeim vanda sem við stöndum nú frammi fyrir sem á sér rætur fyrst og fremst erlendis, og á fjármálamarkaði, að menn verða að haga orðum sínum af mikilli gætni og mikilli varúð til að tryggja það að gera ekki erfitt ástand verra með einhvers konar galgopaskap eða yfir-yfirlýsingum þar sem menn lofa upp í ermina á sér hlutum sem ekki er hægt að standa við. Það er meginatriðið og ég lýsi (Forseti hringir.) yfir fullu trausti á bæði fjármálaráðherra og forsætisráðherra hvernig þeir hafa haldið á þessum málum hingað til. (**Gripið fram í:** Hvað með utanríkisráðherra?)

[15:54]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Við ræðum um þjóðhagsspá og þá stöðu sem er í hagkerfinu. Undir það get ég tekið hjá hæstv. fjármálaráðherra og hv. þm. Illuga Gunnarssyni að vitaskuld þarf ríkisstjórnin að hafa það andrými að geta framkvæmt án þess að tilkynna um þær aðgerðir fyrir fram. Stjórnarandstaðan hefur kallað eftir aðgerðum í efnahagsmálum núna í hartnær ár og ekki bólar á þeim enn. Það fer að verða svolítið hjáróma að tala um að það eigi að gera eitthvað sem eigi ekki að tilkynna um. Það er löngu kominn tími á aðgerðir í þessum efnum.

Það er annað sem mig langar til að bæta við í spurningabunkann hjá hæstv. fjármálaráðherra — sem ég geri mér grein fyrir að eru orðnar nokkrar en ég vil biðja hann þess lengstra orða að sleppa þessari ekki — hvort hann telji, einmitt vegna þeirra frávika sem eru í spánum, eitthvert samræmi í þeim litlu efnahagsaðgerðum sem hér eru nú í gangi og spá fjármálaráðuneytisins. Ég sjálfur tel, og veit

að margir hagfræðingar eru mér sammála í því, að það að halda uppi háum vöxtum þegar fyrirséður er samdráttur, og samdráttarskeið þegar hafið, nær ekki nokkurri átt. Það væri fróðlegt að vita hver afstaða fjármálaráðherra er til þess því að einmitt vegna þess að Seðlabankinn spáir því að þenslan haldist meiri en nokkur efni eru til og heldur en spáð er í spá fjármálaráðuneytisins ýtir það kannski undir að það sé hægt að réttlæta þessa hávaxtastefnu. Hún gengur þvert á það sem allar aðrar þjóðir við svipaðar aðstæður eru að gera og þvert á allar helstu kenningar. Við höfum í raun-inni ekki haft neitt gott af þessari hávaxtastefnu Seðlabankans, (Forseti hringir.) hvorki nú né fyrr.

[15:56]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Trúverðugleiki byggir að sjálfsögðu á vandaðri vinnu og ólíkar þjóðhagsspár segja ekkert um það hversu vel er unnin sú vinna sem að baki liggur, heldur þvert á móti eins og komið hefur fram í umræðunni eftir hvaða líkönum er unnið. Eins geta menn horft með ólíkum hætti á ólíkar forsendur og það er einkenni þeirra aðstæðna sem við búum við núna að forsendur er mjög erfitt að greina. Það er mjög erfitt að spá með mikilli vissu um framtíðarþróunina og sérstaklega þróun gengisins sem mun hafa meiri áhrif á það en flest annað hversu sannar spárnar reynast þegar á hólminn er komið. Ég held að það sé ekki hjálplegt að gera því skóna að þeim fræðimönnum og fagmönnum sem vinna spár af þessum toga gangi til annarlegir hlutir. Ég held að það sé mjög mikilvægt að treysta stofnunum fyrir spágerð af þessum toga.

Á hinn bóginn er alveg ljóst að það væri æskilegt að hafa jafnframt einhvers konar hlutlausa sjálfstæða efnahagsstofnun sem gerði spár samhliða þeim stofnunum sem fara með tiltekna þætti efnahagsstjórnunarinnar, eins og Seðlabankans annars vegar og fjármálaráðuneytisins hins vegar, þannig að það væri jafnframt hlutlaus stofnun sem að þessu kæmi.

Ég vil líka benda á að það væri mjög mikilvægt að vanda stöðugt gerð þjóðhagsreikninga og þær aðferðir sem þar eru notaðar. Ég hef áður úr þessum ræðustól rætt um mikilvægi þess að við endurmetum þáttatekjur í þjóðhagsbúskapnum. Það er athyglisverð grein í nýjasta hefti Peningamála um það efni. Það er mjög mikilvægt að við metum með raunhæfari hætti en við gerum í dag þann arð sem íslensk fyrirtæki fá af fjárfestingum á erlendri grundu þannig að við fáum betri sýn á samhengi skulda (Forseti hringir.) og eigna.

[15:59]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í fyrsta lagi beini ég þeirri beinu spurningu til hæstv. fjármálaráðherra hvort skilja eigi svör hans hér áðan þannig að ekki sé þörf fyrir meiri upplýsingar, hvað þá heldur upplýsingar sem ekki er beinlínis stýrt af ríkisstjórn á hverjum tíma. Hæstv. fjármálaráðherra sagði áðan að við hefðum miklu meiri upplýsingar en við hefðum haft á tímum Þjóðhagsstofnunar, og miklu betri. Ég leyfi mér að draga þetta í efa, hæstv. forseti, því að ég minnist þess ekki að þó að við höfum þessar greiningardeildir bankanna sem hæstv. fjármálaráðherra vitnaði til hafi þær á haustdögum spáð því sem við stöndum frammi fyrir núna. Ég minnist þess ekki og ég hvet menn til að lesa spárnar frá því í september og október. Ég held að þær hafi ekkert spáð því og þar af leiðandi er ekki mikið á því að byggja. Menn hafa kannski einhverja aðra hagsmuni fram að setja hjá bönkunum en það sem komið hefur í ljós.

Ég spyr líka hæstv. fjármálaráðherra hvort hann hafi talið rétt á sínum tíma að aflétta bindiskyldunni hjá Seðlabankanum. Var þar rétt skref þegar það var gert til að ýta undir fjárfestingar bankanna eða var það rangt skref? Ég held að menn verði að reyna að átta sig á því og svara þessum spurningum sem beint er til hæstv. fjármálaráðherra vegna þess að við erum auðvitað að reyna að læra af þessari reynslu. Við stöndum frammi fyrir því núna að við erum með mikinn vanda innan lands og sá vandi verður ekki leystur, hæstv. forseti, með þeirri umræðu sem margir tala um, að hoppa yfir í evru, norska krónu eða eitthvað slíkt. Vandinn er ekkert leystur á þeim nótum eins og hann er hér á landi nú um stundir.

[16:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er dálítið sérkennileg umræða að það sé ekkert að því og jafnvel bara gott að mat þessara máttarstólpa í hagstjórn, Seðlabanka og fjármálaráðuneytis, sé eins gjörólíkt og raun ber vitni. Það skapi bara umræður og sé frísklegt. Kannski væri betra að þeir væru enn þá meira ósammála og þá yrði enn þá meiri umræða — eða hvað?

Ég hafna svona rugli. Halda menn að það auðveldi þessum aðilum að ná saman um vitrænar ráðstafanir að þeir meta hlutina sem svona gjörólíkum hætti? Það er hægt að útskýra einhver frávik í spám en það er ekki sérstaklega trúverðugt þegar annar beinlínis spáir í austur og hinn í vestur. Ég er fyrst og fremst að kvarta yfir því hversu ólíkar spárnar eru í grundvallaratriðum og má ég þá minna á að Seðlabankinn telur miklu meiri hættu á að verðbólgu sé vanspáð en ofspáð á þessu tímabili. Það er eðlilegt að Seðlabankinn spái meiri hagvexti á þessu ári, hæstv. fjármálaráðherra, vegna þess að hann spáir mun meiri verðbólgu, viðskiptahalla og þenslu. Það þarf ekki að taka það fram að þannig hlýtur frávikið að vera.

Svör hæstv. ráðherra varðandi þjóðhagshorfurnar og hvað bæri að gera voru fátækleg eins og við var að búast frá þessari ríkisstjórn. Tvennt kom þó upp úr hæstv. ráðherra, að passa upp á ríkissjóð og meiri álver. Meiri álver, álver, álver. Það er það eina sem ríkisstjórninni dettur í hug eins og venjulega. Það er bara nýr skammtur, nýr afréttari. Meiri stóriðju. Að vísu er svo sagt að það kunni að reyna að þanþol efnahagslífsins en Seðlabankinn hækkar þá bara vexti, stendur hér í rammagrein I í spá fjármálaráðuneytisins.

Lokaorð hæstv. ráðherra voru hrokafull ónot í garð undirritaðs og ekki ný af nálinni. Ég á þá sjálfsagt öðrum mönnum fremur að taka til mín ummæli ráðherranna um að það eigi ekki að ræða um efnahagsvandann. Þeim verður ekki að ósk sinni. Því sá er munurinn að við höfum ekki bara rætt um vandann undanfarna mánuði, við höfum lagt (Forseti hringir.) fram tillögur um aðgerðir, fyrst flokka og lengi vel ein. Það væri betur að hæstv. ríkisstjórn væri með

einhverju sambærilegu lífsmarki.

[16:03]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir ágæta umræðu, miklu betri umræðu en ég átti von á eftir fyrstu ræðuna. En ef ég hef verið með hrokafull ónot í garð hv. þingmanns þá bið ég hann afsökunar á því. Hins vegar vil ég segja um það sem hann segir um samanburð á spánum tveimur að þær eru ekki í austur og vestur. Þær eru í sömu áttina, það er mismunandi hraði á breytingunum og breytingarnar ganga mismunandi langt. Í því felst meginmunurinn á spánum.

Og að ég hafi ekkert til málanna að leggja annað en stóriðju, það er ekki hægt að finna þess stað í orðum mínum. Ég talaði um fjárfestingar og var opinn fyrir því en sem betur fer eru þeir aðilar sem hafa áhuga á að fjárfesta á Íslandi fleiri og sumir hverjir annars eðlis en þeir hafa verið á undanförnum árum. Þar er ekki aðeins um álver að ræða og það er meira að segja svo að það er ekki bara um stóriðju að ræða ef hægt er að hafa annan skilning á stóriðju en að það sé álver.

Hv. þm. Jón Bjarnason er greinilega sligaður af trúverðugleikanum. (**JBjarn:** Það sligar ekki mig.) Það sem hann gerir í nánast hvert einasta skipti sem hann kemur hingað í pontu til að ræða þessi mál er að ráðast á trúverðugleika starfsmanna ráðuneyta og stofnana, að þetta fólk sitji undir því að ég stýri spánum hjá því. En ég vil taka undir með þeim ræðumönnum sem töluðu um það áðan að við þyrftum að gæta að stöðu ríkissjóðs og þó að vissulega sé óvissa í spánum eru ekki forsendur til þess að fara í það að breyta fjárlögunum. Það er reyndar líka í samræmi við það sem hv. málshefjandi sagði áðan að Seðlabankinn spáði meiri hagvexti á þessu ári en fjármálaráðuneytið og af þeim sökum ættum við þá ekki að þurfa (Forseti hringir.) að hafa áhyggjur af fjárlögum þessa árs.

[16:05]

Útbýting:

Bensíngjald og meðalútsöluverð bensíns, 552. mál, svar fjmrh., þskj. 914.

Opinberir háskólar, frh. 1. umr.

Stjfrv., 546. mál (heildarlög). — Þskj. 847.

[16:06]

Höskuldur Þórhallsson (F) (frh.)**:**

Frú forseti. Ég held nú áfram þar sem frá var horfið í ræðu minni síðastliðinn fimmtudag. Þá vantaði klukkuna eina mínútu í tólf svo því sé haldið til haga. Mér finnst samt miður að umræðunni skyldi frestað vegna þess að þetta er umræða sem margir í þjóðfélaginu, sérstaklega í háskólasamfélaginu, hafa mikinn áhuga á og vonandi verður það ekki til tjóns að slíta svona umræðuna í sundur.

Ekki þarf að eyða mörgum orðum um mikilvægi háskólanáms. Í raun tel ég að það að við Íslendingar eigum fjölbreytta og öfluga háskóla sé grunnurinn að því að hér á landi mælast lífskjör best í heiminum. Það þarf því að efla og styrkja háskólana okkar með ráðum og dáð þannig að þeir verði áfram grunnur að velsæld og velmegun í þjóðfélagi okkar.

Í umræðunni sem fór fram á fimmtudaginn eins og ég minntist á áðan var vikið að Háskóla Íslands og mikilvægi hans fyrir íslenskt samfélag. Ég tek undir það en vil um leið benda á mikilvægi Háskólans á Akureyri auk annarra háskóla sem munu væntanlega heyra undir lögin bráðlega og hafa vaxið gríðarlega mikið á undanförnum árum. Háskólinn á Akureyri hefur vaxið mjög mikið og það hefur hann gert þrátt fyrir oft og tíðum bága fjárhagsstöðu. Það má kannski segja að kraftur og dugnaður kennara og starfsmanna hafi gert skólann að því sem hann er í dag og ef hann fær áfram stuðning stjórnvalda, sem ég veit að er mikill vilji til, getur hann í mínum huga náð þeim standard að verða nefndur í sömu andrá og háskólarnir í Lundi og Uppsölum í Svíþjóð og í Tromsö í Noregi. Til að mynda fagna ég því sérstaklega að tekin hefur verið upp kennsla í heimskautarétti við lagadeildina sem sýnir kannski sérstöðu háskólans.

Frumvarp það sem hér hefur verið lagt fram er í mínum huga mun stærra en blaðsíðufjöldi þess gefur til kynna. Í því er á margan hátt verið að breyta rekstrarumhverfi opinberu háskólanna og þeim strúktúr sem háskólarnir á Íslandi hafa hingað til byggst upp á. Fyrsta spurningin er samt hvort þörf sé á frumvarpinu, hvort hægt hefði verið að ná fram sömu markmiðum með breytingum á núgildandi lögum um opinberu háskólana. Ég geri mér fyllilega grein fyrir því að um skólana verða að gilda lög sett frá Alþingi. Ég geri mér líka grein fyrir því að sameining Háskóla Íslands og Kennaraháskóla Íslands kallar á lagabreytingar svo sameiningin geti orðið að veruleika, sameining sem ég tel að sé mjög jákvæð. Við Íslendingar erum svo heppin að eiga fjölbreytta flóru góðra háskóla, hvort sem þeir eru opinberir eða einkareknir, en ég sé tilhneigingu í þessu frumvarpi til að steypa opinberu háskólana í sama mót. Ég tel að það sé röng stefna og velti því fyrir mér hvort hægt hefði verið að ná fram sömu markmiðum með lagasetningu á einhvern annan hátt, kannski með því að breyta núgildandi lögum og ná þá því markmiði fram að viðhalda og styrkja sérstöðu háskólanna okkar í stað þess að gera þá einsleitari.

Önnur spurning sem vaknar er tímasetning á framlagningu frumvarpsins. Lögin eiga samkvæmt því að taka gildi 1. júlí næstkomandi eða eftir rúma tvo mánuði. Um leið og frumvarpið verður til umfjöllunar á þinginu sem nú lifa eftir, ef ég tel rétt, aðeins 15 þingfundadagar, þá eru um leið til umfjöllunar í menntamálanefnd einhver viðamestu frumvörp sem komið hafa frá menntamálaráðuneytinu í langan tíma, um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla landsins. Mikil vinna hefur verið innt af hendi af hálfu menntamálanefndar og sú vinna mun halda áfram til loka þessa þings. Ég held að betra hefði verið í ljósi mikilvægis frumvarpsins að bíða með það og fá fram sjónarmið til að mynda háskólasamfélagsins í stað þess að keyra það í gegn með því offorsi sem mér finnst fara fram. Það er einmitt stærsti gallinn á frumvarpinu að við samningu þess var á engan hátt haft samráð við stúdentaráð eða nemendur opinberu háskólanna. Stúdentar hafa hingað til verið afar virkir í þjóðfélagsumræðunni og sá hópur sem hefur haft hvað mest áhrif

á framþróun háskólanáms á Íslandi. Ég harma að slík vinnubrögð skuli hafa verið viðhöfð. Það vekur líka upp þær spurningar hvort staðið hafi verið nægilega vel að undirbúningi frumvarpsins. Ég held að hæstv. menntamálaráðherra verði að útskýra það fyrir stúdentum af hverju þetta samráðsleysi stafaði.

Í athugasemdum við frumvarpið kemur fram á blaðsíðu 10 að tilgangur með framlagningu þess sé m.a. að einfalda þau lagaskilyrði sem gilda um starfsemi Háskóla Íslands með það fyrir augum að veita háskólum sem mest sjálfstæði í innri málefnum. Á það bæði við um skipulag og fagleg málefni. Þessi markmið eru góð og gild en það er einkum tvennt í frumvarpinu sem gengur í berhögg við þessi markmið laganna og endurspeglast í bæði 6. og 24. gr. frumvarpsins. Í 6. gr. frumvarpsins kemur fram að til standi að fækka fulltrúum stúdenta í háskólaráði. Í greininni kemur fram að rektor muni áfram eiga sæti í háskólaráði. Einn fulltrúi verði valinn samkvæmt ákvörðun háskólafundar. Einn fulltrúi verði valinn af heildarsamtökum nemenda við háskólann sem er þá fækkun á fulltrúum nemenda í ráðinu. Tveir fulltrúar verði valdir af menntamálaráðherra. Þessir fimm munu svo velja saman tvo fulltrúa til viðbótar í ráðið.

Ég tel að fækkun stúdenta í háskólaráði muni skerða mikið sjálfstæði opinberu háskólanna í innri málefnum og gangi því gegn markmiði laganna. Við megum ekki gleyma því að ein af ástæðum þess að við eigum öfluga háskóla er sú að nemendur hafa átt dugmikla fulltrúa í háskólaráði og rödd þeirra og sjónarmið hafa átt mikinn þátt í mótun háskóla landsins. Ég er sannfærður um að aðkoma stúdenta sé miklu betur til þess fallin að auka sjálfstæði í innri málefnum opinberu háskólanna og auka þar skilvirkni og skipulag en aðkoma einhverra óskilgreindra utanaðkomandi aðila.

Ég vil einnig benda á að áður hefur verið borin upp tillaga í Háskóla Íslands um að fækka fulltrúum stúdenta í háskólaráði en sem betur fer var horfið frá þeirri tillögu eftir mikla umræðu. Þetta frumvarp virðir algerlega að vettugi tillögur háskólasamfélagsins um að hafa þennan fjölda nemenda í háskólaráði og virðir þá að vettugi tillögurnar sem samþykktar voru á háskólafundi og háskólaráði.

Í öðru lagi vil ég benda á að í 6. gr. er gert ráð fyrir að menntamálaráðherra geti valið tvo utanaðkomandi aðila í háskólaráð. Þessir tveir aðilar munu svo ásamt rektor, fulltrúa háskólasamfélagsins og einum fulltrúa kjósa tvo fulltrúa í viðbót í ráðið. Þetta þýðir í rauninni að tveir fulltrúar menntamálaráðuneytisins geta með einu atkvæði í viðbót valið sér tvo fulltrúa og myndað hreinan meiri hluta. Þetta tel ég ekki til þess fallið að auka sjálfstæði háskólans.

Það eykur líka áhyggjur mínar og kannski hvað einna mest, og tengist þessum fyrirhuguðu breytingum á háskólaráði, að í 24. gr. frumvarpsins er lagt til að háskólaráð geti gert tillögu til ráðherra um breytingu á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda. Í athugasemdum við 24. gr. frumvarpsins segir, með leyfi forseta:

„Ákvæði 24. gr. frumvarpsins, sem fjallar um fjárhagsmálefni, fela ekki í sér grundvallarbreytingar á gjaldtökuheimildum háskóla en þó er beinlínis gert ráð fyrir að einstakir háskólar geri tillögu til ráðherra um fjárhæð skrásetningargjalda.“

Ég óttast að þessi breyting leiði til þess að háskólaráð neyðist vegna lítils fjármagns sem opinberu háskólarnir hafa á að skipa að óska eftir hækkun á skráningargjöldunum. Vissulega hefur háskólaráð hingað til haft stöðuga heimild til að óska eftir slíkri hækkun en ég vara við því og tel gagnrýnivert að ráðinu sé veitt lögformlegt leyfi til að óska eftir slíkri hækkun og má kannski segja að það sé hvati til að óska eftir hækkun. Ég tel einsýnt að með þessari breytingu ásamt breytingunni á skipan háskólaráðs, sem ég minntist á áðan, sé háskólaráði er ætlað að vera leiðandi í gjaldhækkunum á stúdenta framvegis.

Vandamálið við hækkun skrásetningargjalda er fyrst og fremst það að þar endurspeglast skökk samkeppnisstaða opinberu háskólanna. Hækkunin mun hafa verri áhrif fyrir stúdenta en til að mynda upptaka skólagjalda. Lánasjóður íslenskra námsmanna lánar nefnilega fyrir skólagjöldum en ekki skrásetningargjöldum. Ríkið kemur svo til móts við þá sem taka lán fyrir skólagjöldum í formi styrkja og þar með greiðir ríkið meiri peninga með stúdentum sem ganga í einkarekna skóla en þeim sem ganga í opinbera skóla. Ég ætla samt ekki að eyða meiri tíma í þá umræðu en ég mun biðja um utandagskrárumræðu um þessa ósanngjörnu samkeppnisstöðu opinberu háskólanna.

Ég sé að tími minn er senn á enda. Ég vil samt taka fram vegna þess að formaður menntamálanefndar, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, kom hér inn á hina svokölluðu skólagjaldaumræðu að í mínum huga og Framsóknarflokksins er alveg skýrt að markmið okkar ágæta skólakerfis má aldrei vera fjárhagslegt, (Forseti hringir.) það á að vera fyrir alla óháð efnahag og búsetu. Það er skýr stefna. En mér gefst væntanlega tími til að fjalla frekar um þessi (Forseti hringir.) málefni þegar frumvarpinu verður vísað til menntamálanefndar.

[16:19]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég get tekið undir það sem kom fram hjá hv. síðasta ræðumanni, hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni, að þetta frumvarp er í raun og veru stærra en fjöldi greinanna og blaðsíðanna sem því fylgir í frumvarpinu sjálfu og greinargerð. Í frumvarpinu er fjallað um háskólastigið í landinu, um opinbera háskóla sem nær þá, a.m.k. eins og sakir standa í dag til Háskóla Íslands, Háskólans á Akureyri og Kennaraháskólans sem áætlað hefur verið og ákvörðun tekin um að sameinist Háskóla Íslands á þessu ári.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur m.a. eftirfarandi fram, stuttlega í athugasemd við 1. gr., með leyfi forseta:

„Með lögum nr. 167/2007 voru þær breytingar gerðar á lögum nr. 57/1999, um búnaðarfræðslu, að yfirstjórn Landbúnaðarháskóla Íslands og Hólaskóla – Háskólans á Hólum færðist frá landbúnaðarráðuneyti yfir til menntamálaráðuneytis.“

Þarna kemur ekki nákvæmlega fram hvort þessi lög eiga að ná yfir þá skóla báða og mér þætti fróðlegt ef hæstv. menntamálaráðherra gæti gefið frekari svör við því.

Það er eðlilegt að umræðan hafi snúist mikið um nokkur grundvallar- má segja pólitísk viðfangsefni sem m.a. lúta að skólagjöldum, því jafnvel þó að því hafi verið haldið fram í þessari umræðu að frumvarpið fjalli í raun og veru ekki um skólagjöld í opinberum háskólum þá er engu að síður eðli-

legt, miðað við orðalag bæði frumvarpsins og ekki síður greinargerðarinnar, að pólitísk umræða fari fram um það mál í tengslum við frumvarpið um háskólana og að kallað sé eftir viðhorfum stjórnmálaflokkanna til þess álitaefnis. Einkum er það auðvitað mikilvægt ef í ljós kemur, eins og mér fannst í raun endurspeglast í stuttri umræðu hér um miðja síðustu viku, að flestir stjórnmálaflokkar, ekki alveg allir en flestir sem eiga fulltrúa hér á Alþingi, væru andvígir skólagjöldum í opinberum háskólum. Það er því eðlilegt að á því sé hnykkt í umræðunni, í umfjölluninni í menntamálanefnd og í nefndarálitum og hugsanlega með breytingum á orðalagi á því frumvarpi sem hér er til umfjöllunar til þess að taka af allan vafa þar að lútandi en ég mun koma betur að því á eftir.

Það eru nokkur atriði, frú forseti, sem ég vildi gera að umræðuefni sérstaklega í tengslum við þetta frumvarp en ég vil láta þess getið strax í upphafi að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum jákvæð gagnvart frumvarpinu eins og það er, meginhugsuninni á bak við það, og við teljum mikilvægt að það fái vandaða efnisumfjöllun. Það breytir því ekki að í frumvarpinu eru nokkur atriði sem við mundum vilja sjá með öðrum hætti, og a.m.k. höfum áhyggjur af og tökum undir gagnrýni sem hefur komið fram á nokkur tiltekin atriði, ekki bara hér á Alþingi heldur líka utan úr samfélaginu.

Í fyrsta lagi vil ég nefna 6. gr. sem fjallar um skipan háskólaráðs. Það hefur verið gagnrýnt að með þessu frumvarpi er gert ráð fyrir breytingum á skipan háskólaráðs þannig að meiri hluti háskólaráðsins, sem á alls að vera sjö manna, komi utan háskólans. Um þetta eru bersýnilega skiptar skoðanir. Hæstv. menntamálaráðherra hefur látið þá skoðun í ljósi að hún telji mikilvægt að meiri hluti ráðsins komi utan háskólasamfélagsins sjálfs. Ég segi fyrir mína parta að ég er ósammála þessu viðhorfi. Ég tel einmitt mikilvægt og ekki síst fyrir sjálfstæði háskólans sjálfs að hann sé sjálfráður að meiri hluta til um eigin málefni. Ég tel að það sé mótsögn fólgin í því að tala annars vegar um að efla og styrkja sjálfstæði háskólans og hins vegar síðan að taka völdin af háskólasamfélaginu sjálfu, ef svo má að orði komast, í skipan háskólaráðsins.

Þarna tel ég að séu mótsagnir á ferðinni. Ég tek undir þau viðhorf sem m.a. hafa komið frá stúdentum, stúdentaráði og frá samtökum stúdenta, bæði Röskvu og Vöku, þar sem þau leggja áherslu á að fulltrúum stúdenta í stúdentaráðinu sé ekki fækkað. Ég held að stúdentar hafi mjög mikið til málanna að leggja og það sé rétt sem hefur komið fram í málflutningi þeirra að háskólinn væri lítið ef ekki væru stúdentar og það sé mikilvægt að nýta sér reynslu þeirra, þekkingu og viðhorf í stjórn háskólanna.

Sömu rök eiga að sjálfsögðu við um fulltrúa háskólasamfélagsins, eins og það er orðað í 6. gr. Ég tek því ekki undir þau viðhorf sem endurspeglast í frumvarpinu um að meiri hluti háskólaráðs eigi að koma utan háskólasamfélagsins. Það þýðir ekki að ég telji ekki að það geti verið gott fyrir háskólasamfélagið að fá utanaðkomandi rýni og sjónarmið inn í starf sitt, ég tel að það geti alveg verið á sínum stað, en mér finnst ekki rétt að gera það með þeim hætti sem hér er lagt til.

Ég ætla síðan aðeins að nefna 1. gr. sem fjallar um gildissviðið og kalla eftir viðhorfum hæstv. menntamálaráðherra til þess að hér er ekki gert ráð fyrir því að háskólarnir séu í raun nafngreindir eða taldir upp í lögunum heldur sé það gert með auglýsingu sem menntamálaráðherra birtir. Það vekur auðvitað upp spurninguna um það hvort það sé þá hægt með einfaldri auglýsingu ráðherra að t.d. leggja niður háskóla eða sameina háskóla, t.d. að leggja niður opinberan háskóla í dag sem gæti risið upp á morgun sem einkaskóli, svo dæmi sé tekið. Það kann vel að vera að ég sé hér að mála þetta eitthvað svörtum litum en ég spyr að því: Hefði ekki verið eðlilegra að skólarnir væru hreinlega nafngreindir í lögunum? Hér er auðvitað um mjög mikilvæga starfsemi að ræða, starfsemi sem líka er fjallað um í fjárlögum og tekur verulega fjármuni úr ríkissjóði, sem við væntanlega viljum öll, til þess að efla þeirra starfsemi, en ég velti því fyrir mér hvort það sé ekki mikilvægt að þeir séu nafngreindir í lögunum sjálfum.

Ég nefni 12. gr. sem fjallar um skólana, forseta skóla og deildarformenn. Það hefur einhver umræða farið fram um hugtakið „skólar“ í þessu samhengi sem ég ætla ekki að blanda mér í og vænti þess að menntamálanefnd muni taka svona — ja, eigum við að segja íslensku umræðuna um það nákvæmlega hvað einstakar einingar eiga að heita, mér finnst það kannski ekki aðalatriði í þessu samhengi.

Ég velti því fyrir mér hvaða hæfiskröfur á að gera til þeirra sem stýra þessu starfi vegna þess að í athugasemd með 12. gr. segir, með leyfi forseta, um hlutverk forseta skóla:

„Þá munu þeir bera ábyrgð á gæðum kennslu, rannsókna, stjórnsýslu, stoðþjónustu og annarrar starfsemi sviðsins. Af þessu má ljóst vera að gera verður ríkar hæfiskröfur til þeirra sem ráðnir eru í störf forseta. Í frumvarpinu er farin sú leið að forsetar skuli uppfylla almenn hæfisskilyrði prófessora samkvæmt lögum.“

Í 12. gr. er ekki að finna þessar kröfur. Eins og ég les 12. gr. er hvergi sagt að forsetar eigi að uppfylla hæfiskröfur prófessora en það segir hins vegar í greinargerðinni. Ég spyr því hæstv. ráðherra: Hvernig stendur á þessu misræmi milli greinarinnar sjálfrar og athugasemda með frumvarpinu þar sem þessi grein er skýrð? Ég vil líka spyrja að því hvort ekki sé eðlilegt að sambærilegar hæfiskröfur séu gerðar til rektora háskólans eins og forseta einstakra sviða eða skóla. Ég fæ ekki séð að í frumvarpinu sé það gert og óska því eftir viðhorfi hæstv. menntamálaráðherra til þessa atriðis.

Síðan er auðvitað ekki hægt að fara í gengum þetta mál öðruvísi en að fjalla um það sem við höfum kallað skólagjöld og í 24. gr. frumvarpsins sem fjallar um fjárhagsmálefni er m.a. kveðið á um það, með leyfi forseta:

„Háskóla er heimilt að afla sér tekna til viðbótar við framlög skv. 1. mgr. með skrásetningargjöldum sem nemendur greiða við skráningu í nám, allt að 45.000 kr.“

Þar sem ég lít svo á að hér sé um þjónustugjald að ræða, þ.e. að skrásetningargjaldið sé þjónustugjald, þá er fyrsta spurningin sú: Er það virkilega þannig á 21. öldinni, árið 2008, að kostnaðurinn við að skrásetja nemanda sé 45 þús. kr. á ársgrundvelli? Getur það verið í tölvuvæddu samfélagi nútímans að það sé hinn raunverulegi kostnaður? Það er fyrsta spurningin.

Burt séð frá því segir einnig hér neðar í 24. gr., með leyfi forseta:

„Háskólaráð geta gert tillögu til ráðherra um breytingar á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda.“

Í skýringum við þá grein segir síðan, með leyfi forseta:

„Hér ber að undirstrika að um er að ræða heimildir til töku þjónustugjalda sem ætlað er að mæta þeim tilkostnaði sem hlýst af því að veita umrædda þjónustu. Þau rök sem búa hér að baki byggjast á því að rétt sé að virkja kostnaðarvitund, einkum nemenda og starfsmanna háskólanna, og á gjaldtakan að vera stjórntæki til að stýra eftirspurn eftir þeirri þjónustu sem um er að ræða hverju sinni.“

Nú geta menn auðvitað sagt: Já, gott og vel. En það er ómögulegt að skilja þetta öðruvísi en að það eigi að beita skólagjöldum eða upphæð skráningargjaldanna, sem verða þá skólagjöld um leið, til þess að afla skólanum frekari tekna. Það er ekki hægt að skilja þessa greinargerð öðruvísi en að þarna sé opnað á skólagjöld. Nú hristir hæstv. menntamálaráðherra höfuðið eins og ég vissi að hún mundi gera og þá spyr ég á móti: En eftir því sem ég hef best skilið þá er það ekki bara stjórnarandstaðan sem skilur þetta svona heldur háskólasamfélagið líka — og hún hristir áfram höfuðið og ég bið hana um að fara nú ekki alveg í hring með hausinn á búknum — en ég hef heyrt í mörgum úr háskólasamfélaginu sem skilja þetta þannig. Ég hlýt því að spyrja og velta því fyrir mér þegar málið kemur til umfjöllunar í menntamálanefnd hvort ekki sé rétt að taka af allan vafa þannig að það séu ekki mismunandi skoðanir á þessu. Ef hæstv. menntamálaráðherra og meiri hlutinn á Alþingi ætla sér alls ekki að opna fyrir skólagjöld er þá ekki einfaldast að taka bara algerlega fyrir það með jákvæðu ákvæði þar um í lögunum? Það hlýtur að verða samstaða um það nema tilgangurinn sé nákvæmlega sá sem ég var hér að rekja.

Við höfum spurt eftir afstöðu Samfylkingarinnar og þar hefur komið fram lítillegur blæbrigðamunur. Það hafa margir sagt, m.a. hv. þm. Katrín Júlíusdóttir, að það sé skýr stefna Samfylkingarinnar að það eigi ekki að taka upp skólagjöld í opinberum háskólum. En í Viðskiptablaðinu 15. október 2004 segir Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, formaður Samfylkingarinnar, orðrétt, með leyfi forseta:

„Mér finnst skólagjöld á háskólastigi alveg geta komið til álita. Það skiptir auðvitað verulegu máli hvernig þau eru lögð á, t.d. hvort það yrði á allt háskólastigið eða einvörðungu framhaldsnám. Það er líka verulegur munur á aðstæðum eftir háskólagreinum en ég sé engin sanngirnisrök fyrir því að fólk borgi verulegar fjárhæðir fyrir fullorðinsfræðslu og fyrir börn á leikskólum en ekkert fyrir aðgang að háskólum.“

Sú skoðun á sér bersýnilega einhverja talsmenn innan Samfylkingarinnar að það megi setja á skólagjöld í háskólum þannig að það er mikilvægt að fá þetta á hreint. Ég spyr því aftur: Ef það er … (**KJúl:** Fá hvað á hreint?) Hver afstaða Samfylkingarinnar raunverulega er, (**MÁ:** Hún er löngu komin fram.) já, ég er að vísa hér m.a. í formann Samfylkingarinnar (**MÁ:** Hún er fjögra ára gömul.) sem ég geri ráð fyrir að hafi eitthvað um það að segja hver afstaða Samfylkingarinnar er og það mun þá endurspeglast í vinnu menntamálanefndar þegar fram koma hugmyndir um það að taka af allan vafa, m.a. um það að setja jákvætt ákvæði um það í þetta frumvarp að það verði ekki heimilt að taka skólagjöld. Þá mun sú afstaða auðvitað koma fram, hvernig Samfylkingin greiðir atkvæði í því efni.

Ég fagna því auðvitað ef breið samstaða er um það hér, fyrir utan Sjálfstæðisflokkinn sem hefur lýst yfir og hefur landsfundarsamþykkt fyrir því að vilja taka upp skólagjöld í háskólum, þá fagnar maður því að sjálfsögðu ef Samfylkingin ætlar að standa að landsfundarsamþykkt sinni hvað þetta varðar.

Það hefur auðvitað verið heilmikil umræða um samkeppnisstöðu opinberu háskólanna gagnvart einkaháskólunum o.s.frv. Ég hef því miður ekki tíma, virðulegur forseti, í þessari fyrstu ræðu til þess að fara nánar út í það en hefði gjarnan viljað gera það og mun áskilja mér rétt til þess að koma aftur á mælendaskrá í þessari umræðu til þess að fara yfir þau mál. Ég hef sem sagt velt hér upp nokkrum álitamálum, m.a. spurningum til hæstv. menntamálaráðherra sem ég vona að geti brugðist við þeim síðar í umræðunni og gefið (Forseti hringir.) einhver svör við þeim atriðum sem ég hef komið hér inn á.

[16:35]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Þetta er orðið undarlegt með fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessu máli um opinbera háskóla og skólagjöld þar. Nú má að vísu segja að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hafi gefið upp boltann í þessum leik með því að taka upp sérstakan fréttaflutning af hálfu Samfylkingarinnar án þess að hann hafi kannski beinlínis verið um það beðinn. (Gripið fram í.) En það hefur líka verið leiðrétt, forseti, mjög skörulega. Það sá um hv. þm. Katrín Júlíusdóttir með því að lesa úr landsfundarsamþykkt flokksins, sem við tilheyrum, ég og hv. þingmaður, frá árinu 2007. Frá apríl 2007, frá landsfundinum sem haldinn var rétt fyrir kosningar. Skýrara getur þetta ekki orðið.

Það er sérkennilegt að fylgjast með hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni reknum áfram af flokknum sínum til þess að reyna að koma af stað einhverjum vafa um stefnu okkar í þessu efni. Skýringin kann hins vegar að vera sú að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hafi sett það á dagskrá hjá sér að reyna að koma þessum vafa inn í tilburðum sínum í stjórnarandstöðunni.

Ég tók eftir því að daginn eftir að hér var háð umræða um þetta mál var formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs allt í einu búinn að panta við sig viðtal í Moggann um sem gengur mjög greiðlega þegar um þá ágætu háttvirtu persónu er að ræða þar sem hann boðaði sérstakan leiðangur, sérstaka herferð af hálfu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gegn Samfylkingunni til þess að koma henni með einhverjum hætti á rétta línu í þessu máli.

Forseti. Þetta er algjör óþarfi, Samfylkingin hefur mjög skýra stefnu í þessu. Það hefur líka verið sagt af hálfu okkar, það gerði varaformaður menntamálanefndar, að þegar við erum búin að fara með þetta faðirvor, þá erum við reiðubúin til fordómalausrar umræðu um jafnrétti til náms og um jafnræði skólanna. (Forseti hringir.) Og auðvitað hljótum við að hlusta á hv. formann menntamálanefndar og um leið gefa honum aðkomu í því máli líka.

[16:37]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég veit ekki hver það er sem rekur hv. þm. Mörð Árnason áfram í skoðanaskiptum um þetta mál en ég get sagt fyrir mína parta að ég er hér að sjálfsögðu að tala út frá minni sannfæringu í þessu máli. Það vill svo til að hún fer ágætlega saman við sjónarmið Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, enda er ég þingmaður þess flokks og þarf ekki að koma sérstaklega á óvart að við þingmenn þess flokks erum mörg hver afskaplega sammála um þetta atriði.

Það sem við erum að segja er að það kom fram ákveðinn blæbrigðamunur þegar þetta mál var tekið til umræðu í síðustu viku. Það kann að vel að vera að ekki eigi að vísa hér í viðtöl frá árinu 2004 við formann Samfylkingarinnar. Látum það liggja á milli hluta. En í þessari umræðu kom fram blæbrigðamunur í málflutningi samfylkingarmanna, m.a. þeirra tveggja hv. þingmanna sem hér eru, Katrínar Júlíusdóttur og Marðar Árnasonar, annars vegar og hv. varaformanns menntamálanefndar hins vegar. Það kann vel að vera að þau hafi ekki greint þann blæbrigðamun en við gerðum það mörg. Við teljum sömuleiðis að orðalag í frumvarpinu sjálfu, sem er stjórnarfrumvarp samþykkt af báðum stjórnarflokkum, og í greinargerðinni gefi tilefni til þess að ætla að þar eigi að koma inn skólagjaldahugsuninni.

Og við spyrjum: Ef það er rangt hjá okkur, ef það er rangur skilningur, er þá ekki rétt að við sameinumst um að taka þannig á því máli að um það þurfi ekki að deila? Vilja menn ekki einu sinni gera það? Vill Samfylkingin ekki taka þátt í því að eyða þeirri óvissu eða þeim mismunandi sjónarmiðum sem reyndar eru ekki bara hér í þingsalnum um þetta atriði heldur líka úti í samfélaginu? Við höfum orðið vör við það og stúdentar hafa m.a. verið að tjá sig um þetta mál með blaðaskrifum og öðru slíku.

Það liggur ljóst fyrir að í landsfundarsamþykkt Sjálfstæðisflokksins frá 2007 segir klárlega að nemendur eigi að taka í auknum mæli þátt í kostnaði við nám sitt og það er það sem við óttumst að sé að endurspeglast í þessu frumvarpi. Ef það er rangt hjá okkur þá skulum við bara fá þetta mál út af borðinu með því að sameinast um nauðsynlegar breytingar (Forseti hringir.) á frumvarpinu til að um þetta þurfi ekki að deila.

[16:39]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Forseti. Ég ætla ekki að ræða efnisatriði hér því að ég er á mælendaskrá og fæ tækifæri til þess síðar. Stefna okkar er skýr hvaða blæbrigði sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs telja sig knúna til að lesa í mál manna í ræðustól. Hv. þm. Einar Már Sigurðarson hefur talað tvisvar um þetta mál, fyrst í umræðu um störf þingsins og síðar sérstaklega í þessari umræðu hér. Það er enginn vafi á því hvað hann fer með, ég lýsti því áðan. Samþykkt Samfylkingarinnar á landsfundi í apríl 2007, fyrir ári rétt fyrir kosningar, liggur líka fyrir. Hún er alveg ljós.

Hvað gerist í frumvarpinu? Það gerist að þar er ekkert minnst á skólagjöld. Það þarf sérstaka lagagrein til þess að setja skólagjöld á þannig að ef hún er ekki fyrir hendi þá er hún ekki með og það þarf ekki sérstaka lagagrein til að vara við því. Það gera menn í ræðum og í umfjöllun. Svoleiðis er það. Þess vegna er (Forseti hringir.) þetta frumvarp eins og það er, eins og hv. þm. Einar Már Sigurðarson sagði hér í ágætri ræðu.

[16:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil bara ítreka það sem komið hefur fram í máli mínu og ýmissa annarra sem hafa fjallað um frumvarpið nú þegar að í athugasemdum við 24. gr. er m.a. sagt að um sé að ræða heimildir til töku þjónustugjalda sem er ætlað að mæta þeim tilkostnaði sem hlýst af því að veita umrædda þjónustu og gjaldtakan eigi að vera stjórntæki til að stýra eftirspurn eftir þeirri þjónustu sem um er að ræða hverju sinni. Þetta stendur hér í skýringum með ríkisstjórnarfrumvarpinu. Það er ekki hægt að skilja þetta á annan veg en þann að það sé að minnsta kosti verið að opna einhverja glufu um leið og háskólaráðinu er fengin heimild til þess að leggja til breytingar á þessum skráningargjöldum. Þess vegna ítreka ég það að ef þetta er ekki skilningur samfylkingarþingmanna, sem ég fagna ef svo er, vilja þeir þá ekki taka þátt í því að eyða honum með afdráttarlausum hætti með nauðsynlegum efnislegum breytingum á frumvarpinu til þess að um þetta (Forseti hringir.) þurfi ekki að vera deilt?

[16:42]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Mér þykir alveg merkilegt að nú sé að koma í ljós að helstu áhugamenn um umræðu um skólagjöld eru hv. þingmenn Vinstri grænna vegna þess að í þessu frumvarpi er ekki um þau rætt. Ég fagna því reyndar að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson fjallaði a.m.k. efnislega um frumvarpið í ræðu sinni áðan sem er meira en sagt verður um aðra þingmenn Vinstri grænna sem hafa talað í þessu máli. Þeir hafa miklu frekar viljað tala um sitt greinilega mikla áhugamál sem eru skólagjöld við Háskóla Íslands eða skólagjöld við opinbera háskóla.

Ég get sannfært hv. þingmann um það og ég skil ekki svona leiðangur, að menn fari í þann leiðangur að grafa upp ummæli frá árinu 2004 sem taka ekki afdráttarlausa afstöðu með skólagjöldum í hvaða formi sem er þegar fyrir liggur stefna Samfylkingarinnar frá árinu 2007 þar sem á annað þúsund manns mættu á landsfund Samfylkingarinnar og kváðu skýrt úr um það hver afstaða Samfylkingarinnar er gagnvart skólagjöldum. Ég hef lesið það hér upp og ég get gert það aftur þannig að hv. þingmaður velkist ekki í neinum vafa um hver stefna okkar er. Hún er sú, með leyfi forseta:

„Samfylkingin vill stuðla að því að öllum standi til boða gjaldfrjáls menntun frá og með leikskóla til og með háskóla. Tryggja að skólagjöld verði ekki tekin upp í almennu grunn- og framhaldsnámi við opinbera háskóla.“

Ég vona að þetta dugi hv. þingmanni og hann geti þá sofið rólega í nótt og þangað til við samþykkjum þetta annars ágæta frumvarp, því að ég held að þetta ætti að færa honum heim sanninn um það hver stefna Samfylkingarinnar er og hann ætti að hætta að hafa þessar áhyggjur.

Ég vona að fólk geti farið að ræða um stóru drættina í

þessu frumvarpi (Forseti hringir.) og hætti að velta sér upp úr því sem ekki er þar þó að menn hafi sérstakan áhuga á því.

[16:44]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það liggur líka ljóst fyrir hver stefna okkar vinstri grænna er í skólagjaldamálum. Við höfum sömuleiðis samþykktir um þetta og þær eru á sama veg og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir hefur gert grein fyrir um samþykkt landsfundar Samfylkingarinnar. Ég held því að efnislega séum við sammála um ekki eigi að taka upp skólagjöld.

Það sem við erum hins vegar að segja er það … (**MÁ:** Eru þá ekki allir ánægðir nema Siggi Kári?) Hv. þingmaður, nú er ég að svara andsvari hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur og ég ætla að fá frið til þess. Það sem við erum hins vegar að segja er að um þetta atriði eru ekki allir sammála. Það skilja ekki allir texta frumvarpsins og greinargerðarinnar með sama hætti. Við erum að benda á að við teljum að það sé opnað á skólagjöldin í opinberum háskólum með því sem þar segir. Ég veit raunar og þykist þess fullviss að ákveðnir þingmenn Samfylkingarinnar hafa áhyggjur af nákvæmlega þessu orðalagi og eru ekki alveg rólegir yfir því þó að þeir komi hér að sjálfsögðu í hlutverki stjórnarþingmanna og beri blak af frumvarpi hæstv. menntamálaráðherra og orðalaginu þar. Þetta veit ég býsna vel. Ég ítreka enn og aftur það sem ég segi, við erum með þennan málflutning vegna þess að þau viðhorf og sjónarmið hafa komið upp í þessari umræðu bæði af okkar hálfu og ýmissa annarra úti í samfélaginu, m.a. í háskólasamfélaginu, að verið sé að opna á skólagjöld. Við viljum reyna að ná því fram að um það þurfi ekki að deila og að slík opnun verði örugglega ekki til staðar. Um það hljótum við að geta orðið sammála og þess vegna kalla ég eftir því að við förum í þann leiðangur til þess að allir geti unað glaðir við sitt.

[16:46]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er ánægð með að hv. þingmaður hefur áttað sig á stefnu okkar samfylkingarfólks í þessum efnum. Hún liggur skýr fyrir í umræðum um málið. Við getum þá farið að ræða efnisatriði frumvarpsins.

Ég er ein af þeim sem hafa lýst áhyggjum af ákveðnum þáttum í 24. gr. Það snýr ekki að því að verið sé að opna fyrir flæði skólagjalda heldur tel ég við þurfum að fara að ræða þessi þjónustugjöld og gera það opinskátt. Mun ég gera grein fyrir því í ræðu minni hér á eftir.

Ég hef talsvert undrast setninguna sem ýmsir hv. þingmenn úr stjórnarandstöðu hafa hengt sig í, þ.e. að háskólaráð geti gert tillögur til ráðherra um breytingar á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda. Mér finnst hún óþörf og ekki skipta neinu máli. Ég veit ekki betur en háskólaráð hafi hingað til getað fjallað um þessi mál ef það hefur viljað. Ekki þarf að gefa þeim einhverja heimild í lögum til þess eins og er í frumvarpinu. (Forseti hringir.)

Aðalatriðið er að skrásetningargjöld verða aldrei hækkuð nema það komi fyrir þingið fyrst. Talan (Forseti hringir.) er lögbundin verði frumvarpið að veruleika og hefur verið það hingað til.

[16:47]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sitt er hvað stefna eða stefnufesta. Mér er ljóst, eftir að hafa hlýtt á hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur, hver landsfundarsamþykkt Samfylkingarinnar er um málið. Ég vildi gjarnan sjá að við hana yrði staðið til hins ýtrasta í stjórnarsamstarfinu við Sjálfstæðisflokkinn. Ég minni um á leið á að Sjálfstæðisflokkurinn hefur samþykkt á sínum landsfundi að taka eigi upp skólagjöld. Nú mætast þessi ólíku sjónarmið og þá kemur að því hver stefnufestan er. Ég hvet Samfylkinguna eindregið til þess að standa fast á sínu. Hún mun eiga stuðning okkar í Vinstri grænum hvað það varðar að gæta að því að skólagjöld verði ekki tekin upp.

Ég er sammála hv. þingmanni um orðalagið í 24. gr., ég tel það algjörlega óþarft nema ef meiningin er með einhverjum hætti að opna á skólagjöldin. Ég segi því: Við skulum sameinast um það í vinnu þingsins, í nefndinni, að taka út (Forseti hringir.) svona skafanka þannig að þeir þurfi ekki að vera að þvælast fyrir okkur.

[16:49]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla að koma aðeins inn í þessa umræðu um frumvarp til laga um háskóla sem ég fagna mjög í grunninn. Ég fagna því ágæta frumvarpi vegna þess að þar er verið að bregðast við mjög ört stækkandi stofnunum, eins og Háskóla Íslands sem hefur stækkað allverulega með samrunanum við Kennaraháskóla Íslands. Það sem boðað er í frumvarpinu er afar áhugavert og mjög til bóta, verið er að skipta háskólanum upp í sterkari einingar, þ.e. innan þeirrar regnhlífar sem Háskóli Íslands yrði, og þannig brugðist við sístækkandi skóla og þjónustan færð nær neytandanum, þ.e. nemandanum.

En það breytir því ekki að ég tel að í megindráttum sé frumvarpið býsna gott. Við eigum þó eftir að fá að heyra mismunandi sjónarmið fyrir nefndinni þegar við förum að fá umsagnir og þá verður fjallað ítarlegar um málið. Enda veit ég ekki til þess að algjörlega fullkomið frumvarp hafi nokkru sinni verið lagt fyrir þingið.

Þó eru atriði í frumvarpinu sem ég hef áhyggjur af og ætla að gera örlitla grein fyrir. Ég hef í fyrsta lagi talsverðar áhyggjur, og hef tekið undir áhyggjur nemenda hvað það varðar, af nemendalýðræði í háskólaráði. Mér þykir margt í frumvarpinu bera þess merki, og þá ekki síst 6. gr., að ekki hafi verið haft samráð við nemendur við feril og vinnslu frumvarpsins sem sést í greinargerð með því. Þar sést hverjir tóku þátt í samningu frumvarpsins og undirbúningi og áttu nemendur ekki fulltrúa þar. Þetta sést t.d. í 6. gr. þar sem segir að fulltrúar séu valdir til setu í ráðinu til þriggja ára. Nemendur hafa hingað til haft sitt lýðræðislega kerfi við val á fulltrúum sínum í háskólaráð og er þetta á skjön við þann feril og hvernig hann hefur verið.

Í síðasta málslið 6. gr. segir að háskólaráð setji nánari reglur um val á fulltrúum háskólasamfélagsins og nemenda. Nemendur hafa lýðræðislegt módel og þeir eru hluti af háskólasamfélaginu og eru með lýðræðislega uppbyggingu sem á sér djúpar sögulegar rætur. Ég tel mjög mikilvægt að tekið sé tillit til þessara hefða námsmanna og nemenda við

Háskóla Íslands. Þar er nefnilega um mjög merkilegan hlut að ræða.

Mér finnst auk þess mjög mikilvægt að hlusta á þær raddir sem berast frá nemendum um fækkun fulltrúa þeirra í háskólaráði úr 20% niður í um 14%. Mér finnst mikilvægt að hlusta á það. Ég var á málþingi hjá stúdentaráði um daginn. Einn fyrirspyrjenda minnti á Bologna-ferlið en þar væri kveðið á um að nemendur eigi að eiga sína rödd. Maður spyr því hvort mögulega sé verið að stíga einhver skref aftur á bak hvað nemendalýðræði varðar. En þetta eigum við eftir að ræða í nefndinni.

Á þessu ágæta málþingi vaknaði líka sú spurning hvort það sama þyrfti að gilda um báða opinberu háskólana sem við vitum að falla undir frumvarpið, þ.e. Háskólann á Akureyri og Háskóla Íslands. Af hverju má ekki taka tillit til lýðræðislegra hefða og mismunandi hefða í þessum skólum. Mér finnst það áhugavert sjónarmið og ég veit að við eigum eftir að fjalla um það í nefndinni.

Ég hef líka áhyggjur af því að verið sé að fækka fulltrúum háskólasamfélagsins í háskólaráði og meiri hlutinn þar verði utan háskólans. Ég hef áhyggjur af þessu af mörgum ástæðum. Ekki síst út af þeirri lýðræðislegu akademísku hefð sem er innan Háskóla Íslands. Nýverið mældist Háskóli Íslands með traust 90% þjóðarinnar þannig að fyrirkomulagið sem þar hefur tíðkast hefur gefist vel. Ég efast ekki um að þessi mikla þátttaka og aðkoma fulltrúa innan háskólasamfélagsins eigi einhvern hlut í því. Það gæti átt hlut í því að gefa honum þessa sterku ímynd og veita honum þá traustu ásýnd sem hann hefur augljóslega meðal þjóðarinnar.

Um það hefur verið rætt, og hv. formaður menntamálanefndar benti á það í ræðu sinni, sem er að vissu leyti rétt, að með þessari breytingu sé verið að færa meiri völd undir skólana sjálfa og þar muni rödd nemenda geta komist að, þ.e. í verkefnum frá degi til dags. Ég bendi engu að síður á að þó aðkoma nemenda verði styrkt með einhverjum hætti í skólanum hefur háskólaráð, samkvæmt 5. gr., mjög mikið hlutverk sem er að marka heildarstefnu í kennslu og rannsóknum og móta skipulag háskóla. Það fer með almennt eftirlit með starfsemi háskólans í heild, einstakra skóla og háskólastofnana. Það fer með úrskurðarvald í málefnum háskólans, einstakra skóla og stofnana. Það ber ábyrgð á framkvæmd samstarfssamninga sem háskólinn gerir við fyrirtæki og aðrar stofnanir. Það hefur yfirumsjón með fyrirtækjasjóðum og almennum eignum háskólans og setur reglur og viðmið um ráðningu starfsliðs skóla. Þannig að hlutverk þess er enn þá mjög veigamikið og mikilvægt og ég held að við þurfum að fara varlega í að breyta samsetningunni í því með jafnafdrifaríkum hætti og hér er boðað.

Virðulegi forseti. Ég vil líka koma inn á 24. gr. frumvarpsins en hún fjallar um fjármögnun. Ég hef lýst áhyggjum af ákveðnum þáttum þar, b-liður þeirrar greinar er t.d. nýr í lögum. Þar er verið að bæta við heimild til að taka gjöld til að standa undir útgáfu staðfestra vottorða, gerð, fyrirlögn og yfirferð stöðu-, inntöku-, upptöku- og fjarprófa. Í greinargerðinni er fjallað um að á bak við heimild til þjónustugjalda búi þau rök að rétt sé að virkja kostnaðarvitund, einkum nemenda og starfsmanna háskólanna — gjaldtakan eigi að vera stjórntæki til að stýra eftirspurn eftir þeirri þjónustu sem um er að ræða hverju sinni.

Ég hef áhyggjur af þessu, virðulegi forseti, vegna þess að við eigum eftir að ræða tilgang og þróun slíkra þjónustugjalda. Ég vil ekki standa að því að þeir sem komast í upptökupróf eða í fjarpróf, svo við tökum sem dæmi, séu þeir sem eigi 3–8 þús. kr. eins og nú er tekið fyrir fjarprófin en hinir sem ekki eiga þessa þúsundkalla komist ekki.

Mér finnst skipta máli að við förum að ræða hvernig þetta er að þróast og ég vona að það komi fram í vinnu nefndarinnar, þ.e. hvernig þróun þeirra þjónustugjalda sem hér eru nefnd í fimm liðum hefur verið og hvernig þau eru byggð upp.

Varðandi b-liðinn get ég t.d. ekki fundið upplýsingar um annað en að innan Háskóla Íslands sé þetta eingöngu gert til þess að óska eftir gjöldum fyrir fjarpróf. Þá er það á bilinu 3–8 þús. kr. allt eftir því hvernig og hvar prófin eru tekin og þá fyrir hvert próf.

Við þekkjum öll álit umboðsmanns Alþingis út af kostnaði við inntökupróf í læknadeild sem varð umdeilt á sínum tíma, það dæmi þekkjum við líka úr Háskóla Íslands. Önnur dæmi þekki ég ekki um gjaldtöku fyrir það sem talið er til í b-lið 24. gr. Mér þætti vænt um að vera þá leiðrétt með það. Ég tel mikilvægt að við förum að fara yfir það hvert þessi þróun leiðir okkur. Ég tel heldur ekki ráðlegt að við séum með mjög mikið af gjöldum fyrir hitt og þetta. Þetta safnast allt saman og getur orðið veruleg upphæð sem ekki er tekið tillit til við veitingu námslána.

Ég vil líka, virðulegi forseti, nýta tækifærið og koma aðeins inn á orðalagið í greinargerð með 24. gr. þar sem fram kemur að menn virðast telja að upp hljóti að koma einhver kostnaðarvitund hjá nemendum við háskólann. Ég get sannfært fólk um það að ungt fólk sem þarf að sjá um sig sjálft og er á námslánum hjá Lánasjóði íslenskra námsmanna — þau eru ekki há og gerð er krafa um námsárangur til þess að fá þau greidd út — hefur ágætiskostnaðarvitund. Mér finnst því dálítið erfitt að kyngja því þegar menn draga þetta orðalag úr pússi sínu. Mér þykir miður að sjá það í greinargerð frumvarpsins. Ég er sannfærð um og veit að námsmenn hafa ágætiskostnaðarvitund. Ég held að við eigum ekki að tala um að fara að nota gjöld sem stýritæki eða til að stýra eftirspurn sérstaklega vegna þess að þá förum við mögulega að hafa áhrif á það hverjir geta tekið upp prófin sín og hverjir ekki.

Mér fannst mikilvægt, virðulegi forseti, að koma þessu hér að. Ég vona að við eigum eftir að eiga um þetta góða umræðu í menntamálanefnd. Ég ætla ekki að fara í djúpa umræðu um hina skökku samkeppnisstöðu. Því hefur þó verið fleygt í þessari umræðu að vilji Háskóli Íslands komast í hóp hundrað bestu háskóla í heimi verði að jafna samkeppnisstöðu hans og þar er ég að mörgu leyti sammála. Ég er hins vegar ósammála því að það verði endilega gert með skólagjöldum og þess vegna eigi að ræða skólagjöld við háskóla. Ef við skoðum hundrað bestu háskóla í heimi, hverjir það eru frá síðasta ári, eru þar a.m.k. sjö norrænir háskólar sem ekki taka skólagjöld. Skólagjöld eru ekki forsenda þess að háskólum vegni vel.

Og ég tel að við eigum að fara aðrar leiðir í að jafna samkeppnisstöðu og ég hef nefnt þær áður. Ég tel að rannsóknarsamningurinn sem gerður var við Háskóla Íslands sé

góðs viti. Þar er vísir að þeirri leið sem ég tel heillavænlegast að fara sem er að viðurkenna þá sérstöðu Háskóla Íslands að þurfa að kenna nánast allt undir sólinni. Gerð er allt önnur krafa á hann en aðra skóla í landinu. Við gerum kröfur um að hann kenni ýmsar þjóðlegar greinar sem ekki eru markaðsvænar ef svo má að orði komast. Hef ég því fagnað því að í rannsóknarsamningnum sé vísir að því að fara þessa leið og viðurkenna sérstöðu skólans. Auðvitað er það ekki allsherjarlausn en með því getum við að einhverju leyti jafnað samkeppnisstöðuna.

Ég tel á sama hátt mjög mikilvægt að við förum að ræða uppbyggingu á rannsóknarstarfi innan sjálfstæðu háskólanna vegna þess að þar hefur hallað á þá. Ég hef komið að því áður í ræðum mínum. Þetta þurfum við að fara mjög vandlega yfir og fordómalaust. Það er þetta sem við í Samfylkingunni eigum við þegar við erum að tala um fordómalausa umræðu um samkeppnisstöðuna. Það er ekki þannig að við séum að tala um fordómalausa umræðu um skólagjöld. Það virðist vera að hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs séu gjörsamlega með skólagjöldin á heilanum. Það er þetta sem við erum að tala um þegar við tölum um fordómaleysi.

Virðulegi forseti. Þar sem tími minn er að renna út verð ég líka að koma því að að mér finnst að hv. menntamálanefnd þurfi aðeins að skoða 18. gr. Mér þykir nálgunin í henni full neikvæð. Mér finnst að slík grein eigi að ganga út frá því að við viljum taka á móti öllum nemendum en ekki eins og hér virðist gert. Við göngum eiginlega út frá því að undir öllum kringumstæðum þurfi að takmarka aðgang að námi. Mér finnst við mega skoða orðalagið í þessu. Ég vil hafa lög jákvæð og ég vil hafa greinar af þessu tagi jákvæðar og mér finnst nálgunin hér vera fullneikvæð.

Virðulegi forseti. Í heildina litið tel ég þetta sterkt frumvarp fyrir Háskóla Íslands. Ég vona að góð umræða verði um þær þrjár greinar sem ég hef gert athugasemdir við. Við eigum eftir að fara vel í gegnum þær í nefndinni og vona ég að á þeim verði gerðar einhverjar þær breytingar þannig að ásýnd þeirra mildist.

Ég hlakka annars til umræðunnar í menntamálanefnd og vona (Forseti hringir.) að hún fari upp úr því fari skólagjaldaumræðu sem hefur verið en er algjörlega óviðeigandi í tengslum við frumvarpið.

[17:04]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Árið 1997 voru samþykkt frá Alþingi lög nr. 136, um háskóla. Þau leystu úr læðingi aukið frelsi, kraft, orku, metnað og nýsköpun í háskólum landsins. Á grundvelli þessara laga var Háskólinn í Reykjavík stofnaður árið 1998. Hið aukna frelsi í háskólum landsins gaf okkur nýja sýn, nýja möguleika og ný tækifæri til framþróunar. Gríðarleg sókn í háskólastarfseminni fylgdi í kjölfarið.

Ég vil minna á að árið 1998 voru einungis 13% starfsmanna á íslenskum vinnumarkaði með háskólapróf, mun lægra hlutfall en var í samanburðarlöndunum. Nú um áratug síðar er hlutfallið um 22%. Aftur til baka til ársins 1998, þá voru háskólanemar á Íslandi rétt ríflega 8 þúsund talsins, þeir eru nú hátt í 18 þúsund eða um 5,6% þjóðarinnar.

Við viljum öll virkja hugvit og nýta þekkingu til að byggja upp Ísland framtíðarinnar. Menntastefna þjóðar er nefnilega samfélagsstefna hennar, atvinnu- og efnahagsstefna, allt í senn. Við skiljum þetta vel og það gera líka þjóðirnar í kringum okkur. Sem dæmi vil ég nefna að í menntastefnu Breta sem var birt árið 2006 kom fram það markmið að 50% hvers árgangs í Bretlandi ætti að ljúka háskólanámi.

Herra forseti. Árið 2006 samþykkti Alþingi ný rammalög nr. 63, um háskóla. Er komin nokkur reynsla á þau lög og mælast þau vel fyrir. Í síðustu viku mælti svo hæstv. menntamálaráðherra fyrir frumvarpi um opinbera háskóla sem er til samræmis við þau ágætu háskólalög frá 2006 sem í gildi eru. Markmið með lögum um opinbera háskóla er m.a. að auka sjálfstæði háskólanna, einfalda lagaumhverfi þeirra og skapa þeim svigrúm til eflingar starfseminnar. Í máli mínu mun ég ræða nokkrar greinar frumvarpsins og tala svo að gefnu tilefni vegna umræðunnar hér um aðstöðumun einkarekinna og opinberra háskóla og svo um skólagjöld. Í stóru myndinni er frumvarpið að mínu mati gott. Það rímar vel við háskólalögin frá 2006 og er til þess fallið að auka styrk og efla opinbera háskóla í landinu.

Í 5. gr. frumvarpsins er hlutverk háskólaráðs skilgreint og skipan þess breytt frá því sem nú er. Ég tel breytingarnar af hinu góða og vil í því samhengi taka dæmi um núverandi háskólaráð Háskólans á Akureyri. Rektor er nú formaður háskólaráðs. Þar eru tveir fulltrúar kennara, einn fulltrúi stúdenta og einn skipaður af menntamálaráðuneytinu. Það sjá væntanlega allir sem rekið hafa starfsemi, stofnun eða fyrirtæki að þetta fyrirkomulag má bæta. Hér er ég ekki að draga í efa hæfni einstakra aðila sem sitja eða hafa setið í háskólaráði Háskólans á Akureyri, en það sjónarmið að fá inn fleiri utanaðkomandi aðila er mjög til bóta. Í stjórn stofnana og þar með háskóla þarf að mínu viti að fá inn aðila sem hafa sem víðtækust tengslanet, þekkingu og reynslu til að miðla af og geta þannig aukið víðsýni og aðstoðað við að efla starfsemi háskóla. Sem fyrrverandi rektor í Háskólanum í Reykjavík vil ég taka fram að það var háskólanum ómetanlegt að hafa fulltrúa úr atvinnulífinu í háskólaráði, fólk með góða og víðtæka menntun með öflugar tengingar við samfélagið og atvinnulífið og með haldgóða rekstrarreynslu sem reyndist Háskólanum í Reykjavík afar vel. Ég tel því að það að fá öfluga utanaðkomandi aðila inn í háskólaráðin sé mjög til bóta. Mér finnst þó einkennilegt að í nýju frumvarpi skuli háskólarektor enn ætlað að vera formaður háskólaráðs og þjóna þannig sem eins konar yfirmaður sinn og undirmaður hvort tveggja í senn eftir því hvaða hatt hann ber, þ.e. sá sem er yfirmaður rektors eða eins konar yfirmaður, þ.e. formaður háskólaráðs, og sá sem sinnir daglegum rekstri sem er rektorinn.

Í 8. gr. kemur t.d. fram að menntamálaráðherra skipi háskólarektor til fimm ára samkvæmt tilnefningu háskólaráðs en þar er einmitt rektor formaður. Þetta finnst mér að skoða þurfi sérstaklega.

Í 11. gr. frumvarpsins kemur fram að skólar séu meginskipulagseiningar í háskólum. Þarna verða til öflugar einingar í stjórnskipulagi háskóla sem stýrt er af forsetum. Forseti hefur frumkvæði að mótun stefnu fyrir skólann, hann er akademískur leiðtogi, ber ábyrgð á fjármálum og

rekstri ásamt þeim stofnunum sem undir skólann heyra og velur deildarforseta til tveggja ára í senn samkvæmt tilnefningu deildarfunda. Skólaráðið er myndað af forseta og deildarformönnum ásamt einum eða fleiri nemendum. Þar eru mikilvægar ákvarðanir deilda teknar, m.a. um námsframboð. Þarna er kjörinn vettvangur fyrir svokallað nemendalýðræði og ég held að það skipti miklu máli að þarna séu nemendur við borðið að fjalla um þessi mál. Ég tel að fyrirkomulagið geti styrkt opinbera háskóla og það sé af hinu góða.

Í 24. gr. er fjallað um fjárhagsmálefni háskóla. Þar er ekki grundvallarbreyting á gjaldtökuheimild háskóla en þó gert ráð fyrir að einstakir háskólar geri tillögu til ráðherra um fjárhæð skrásetningargjalda eins og þar stendur.

Skólagjaldaumræðan er viðkvæm og hún fer um víðan völl. Mikillar ónákvæmni hefur gætt í umræðunni. Þingmenn hafa kallað á fordómalausa umræðu um fjármögnun háskóla en margir hverjir brennt sig á því að stilla skólagjöldum upp sem helsta mun á fjármögnun einkarekinna og ríkisrekinna háskóla, úrslitaatriði sem þurfi að taka á til að gæta jafnræðis, eins og það er kallað, og þess að skólar sitji við sama borð hvort sem um er að ræða einkarekna eða ríkisrekna háskóla. Þessi málflutningur er mikil einföldun og hann er beinlínis rangur.

Virðulegi forseti. Ég minni á að skólagjöldin eru aðeins einn af fjölmörgum tekjuþáttum háskólanna. Í Háskólanum í Reykjavík sem dæmi, fyrir samruna Háskólans í Reykjavík og Tækniháskóla Íslands sem gekk í gildi 1. júlí 2005, komu einungis 45% tekna Háskólans í Reykjavík frá ríkinu. Aðrir tekjupóstar voru rannsóknarfjármunir sem komu úr samkeppnissjóðum, Evrópusjóðum og með ýmsum öðrum hætti, m.a. frá atvinnulífinu. Það var stjórnendaskóli Háskólans í Reykjavík, MBA-námið, ýmsir styrkir bæði frá fyrirtækjum og einkaaðilum, ýmis þjónusta og svo skólagjöldin sem voru yfirleitt um 17% af tekjum skólans.

Förum aðeins yfir staðreyndir málsins um jafnræði og að skólar sitji við sama borð í fjármögnun. Samkvæmt fjárlögum eru beinar fjárveitingar til Háskóla Íslands um 7,1 milljarður kr. en til Háskólans í Reykjavík tæplega 1,9 milljarðar. Nemendafjöldi þessara skóla samkvæmt upplýsingum á vef Hagstofunnar er 9.586 í HÍ og 2.907 í HR. Þarna munar 15% á fjárveitingu HÍ í vil en þetta segir alls ekki alla söguna. Rannsóknir eru sívaxandi þáttur í starfsemi allra háskólanna. Þar ríkir ekki jafnræði í framlögum. Eins og þingheimur veit var verulegu rannsóknarfjármagni úthlutað til Háskóla Íslands fyrir ríflega ári síðan. Einnig er beintenging milli Háskóla Íslands og opinberra vísindastofnana sem fá hundruð milljóna samkvæmt fjárlögum ársins 2008. HÍ nýtur Happdrættis Háskóla Íslands en áætlaður hagnaður árið 2008 er tæpur milljarður. Húsnæðismál HÍ eru að mestu leyti fjármögnuð af Happdrætti Háskóla Íslands en ég vil benda á að HR greiðir um 300 milljónir í húsaleigu á hverju ári og sá kostnaður mun verða enn meiri þegar farið verður í nýbygginguna í Vatnsmýrinni. Þá nefni ég að árlega rennur fjárhæð til Háskóla Íslands frá fólki utan trúfélaga. Á þessu ári er sú upphæð 200 millj. kr. Einkareknir háskólar greiða virðisaukaskatt en opinberir háskólar ekki. Talandi um fordómalausa umræðu og að skólar sitji við sama borð þarf að taka alla þessa þætti inn í samanburðinn á fjármögnun einkarekinna og ríkisrekinna háskóla.

Eftir sem áður er ég stolt af HÍ, ég er afar stolt af HÍ eins og allir landsmenn og vil sjá veg hans sem mestan. Við eigum að efla Háskóla Íslands og styrkja sem og aðra opinbera háskóla. Fram undan er mikilvægur samruni Kennaraháskóla Íslands og Háskóla Íslands þann 1. júlí nk. og merkilegt uppbyggingarstarf er þar fram undan sem ég vona innilega að verði til farsældar fyrir okkur öll. Við eigum sömuleiðis að efla aðra opinbera sem og einkarekna háskóla. Háskólinn í Reykjavík ætlar sér forustuhlutverk á alþjóðavettvangi og ég efast um að þingmenn viti almennt hversu öflugt starfið þar er, ekki síst á sviði rannsókna, samanber það álit hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sl. fimmtudag sem taldi að vegna þess hve ungur Háskólinn í Reykjavík er þyrfti e.t.v. ekki að styðja svo mikið við rannsóknarstarfið. Ég efa ekki að undir forustu núverandi rektors Háskólans í Reykjavík eigi skólinn eftir að eflast mjög hratt og verða einn af þeim skólum sem þekktir eru og viðurkenndir alþjóðlega fyrir nýsköpun, öfluga kennslu, alþjóðlegt samstarf og síðast en ekki síst öflugar og þverfaglegar rannsóknir.

Aftur að skólagjöldunum. Ég minni á að tekjutap einstaklings í háskólanámi er í raun dýrasti þáttur námsins. Tekjutapið má áætla í flestum tilvikum á bilinu 2–5 milljónir á ári og það fer vissulega eftir árstekjum viðkomandi nemanda. Því skiptir miklu að stúdentar klári námið á tilsettum tíma. Í úttekt Ríkisendurskoðunar frá júní 2007 á viðskiptafræði-, lögfræði- og tölvunarfræðinámi kom fram að miklu munar á útskriftarhlutfalli og brottfalli nemenda í einkareknum og ríkisreknum háskólum og þar koma einkareknu háskólarnir verulega betur út úr samanburðinum. Það munar miklu t.d. á Háskólanum í Reykjavík og Háskóla Íslands hversu hátt hlutfall nemenda í grunnháskólanámi lýkur námi á tilskildum tíma en eins og vitað er er áætlað að grunnháskólanám taki þrjú ár og að því ljúki með fyrstu háskólagráðu. Ríkisendurskoðun birti t.d. þær niðurstöður að nemendur sem hófu nám í viðskiptafræði 1999 og höfðu ekki lokið því að þremur árum liðnum — ég vek athygli á því, þeir sem höfðu ekki lokið því — voru 28% af HR-ingunum en 85% af þeim sem skráðust 1999 í HÍ, þ.e. aðeins 15% af þeim höfðu klárað nám á þessum þremur árum. Þegar skoðað var hversu margir af þeim sem hófu nám 1999 höfðu ekki klárað prófið eftir fimm ár kom í ljós að 18% HR-inga höfðu ekki klárað námið en 66% HÍ-nema höfðu ekki klárað á þessum fimm árum. Sem sagt 82% HR-inga kláruðu námið á innan við fimm árum og 34% HÍ-nema.

Annað sem skiptir afar miklu máli er brottfall nemenda. Ríkisendurskoðun birti upplýsingar sérstaklega fyrir viðskiptafræði, lögfræði og tölvunarfræði í HR og HÍ og er um að ræða meðaltal áranna 2003–2005. Í viðskiptafræði var brottfallið eftir eitt ár 30% í HR, 57% í HÍ, næstum tvöfalt brottfall. Í tölvunarfræði var brottfallið 38% í HR, 48% í HÍ. Í lögfræði var brottfallið eftir eitt ár 24% í HR og 43% í HÍ. Í HR þar sem nemendur greiða skólagjöld, 128 þúsund á önn, er brottfall mun lægra en í HÍ og útskriftarprósentan t.d. eins og ég nefndi áðan í viðskiptafræði sláandi hærri, eða 72% af þeim sem innrituðust 1999 kláruðu á þremur árum, eins og við viljum að nemendur okkar geri, en eins og

ég benti á áðan einungis 15% af þeim sem hófu nám í viðskiptadeild í HÍ.

Þetta er vissulega vert að skoða nánar og jafnframt þarf að velta fyrir sér hvort skuldbinding nemenda sem greiða skólagjöld geti að einhverjum hluta skýrt þennan mikla mun og ég undirstrika mikla mun. Í því samhengi þarf einnig að hafa í huga þann kostnað hvers námsárs sem mældur er í tekjutapi stúdenta og er langkostnaðarsamasti þáttur námsins. Ég hvet þingmenn til að taka vitræna og fordómalausa umræðu um skólagjöldin.

Virðulegi forseti. Góðu fréttirnar eru þær að við höfum verið í bullandi sókn í háskólastarfi hér á landi og ég efast um að leitun sé að öðru eins. Ég óska hæstv. menntamálaráðherra til hamingju með þær framfarir sem hafa orðið og ég veit líka að í framtíðinni verður lögð enn meiri áherslu á rannsóknarþáttinn, það á að auka rannsóknarfjármuni um 85% sé miðað við árið 2007 og fram til ársins 2010. Geri aðrir betur. Stöndum vörð um háskólana okkar. Styrkur þeirra veit á gott fyrir okkur öll, fyrir nemendur, fyrir framtíðina, fyrir okkur öll. (Forseti hringir.) Um leið og þetta er verðmætasta fjárfesting samfélagsins er þetta líka verðmætasta fjárfesting einstaklinganna.

[17:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni athyglisverða ræðu og vandaða, sérstaklega tölulegar upplýsingar sem þar komu fram. Það verður fengur að þeim fyrir menntamálanefnd þegar málið er komið til hennar. Það er sjálfsagt mál og eðlilegt að skoða nánar þá hluti sem hv. þingmaður getur um varðandi brotthvarf nemenda frá námi, brottfall og annað þess háttar. Ég er kannski ekki trúuð á að skólagjöldin ein séu alfa og omega í þeim efnum, ekki frekar en að ástæðan fyrir minna brottfalli hjá Háskólanum í Reykjavík sé sú að Háskóli Íslands geri meiri kröfur til nemenda sinna. Ekki eru einfaldar skýringar á þessum málum en athyglisvert verður að skoða það í nefndinni.

Hv. þingmaður kom inn á orðaskipti sem við áttum hér við fyrri umræðu um málið. Þá fjölluðum við um framlag til rannsókna og langar mig að vita í tilefni af orðum hv. þingmanns hvort hún telji eðlilegt að Háskólinn í Reykjavík, ungur háskóli sem hefur á undraskömmum tíma komið vel undir sig fótunum, eigi rétt á sambærilegu rannsóknarframlagi til allra greina sinna og Háskóli Íslands hefur náð á sínum 90 ára ferli?

[17:21]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Fyrst langar mig að taka undir það sem hv. þingmaður sagði: Það er ekki einfalt að gera grein fyrir því hvers vegna það munar svo miklu á brottfalli og á útskriftarprósentu, breyturnar eru margar. Má vera að gerðar séu meiri kröfur í öðrum skólanum en ég efast um að svo sé. Getur verið að Háskólinn í Reykjavík hafi fengið svo margar umsóknir að hann hafi þurft að velja nemendur, að nemendur keppist við að koma í skólann? Ég held að það sé hluti af skýringunni en breyturnar eru margar. Ég vil þó leggja áherslu á að við verðum að reyna að skoða að hvaða leyti mögulegt er að skýra þetta með skólagjöldunum.

Ég var spurð, ef ég skildi spurninguna rétt, hvort ég telji að Háskólinn í Reykjavík eigi rétt á sambærilegu fjármagni til rannsókna og Háskóli Íslands. Svarið er ofur einfalt. Ég held að það eigi að keppa um alla rannsóknarfjármuni — kannski ekki um alla, ég ætla ekki að fara það langt — en keppa á um sem mest af rannsóknarfjármunum á samkeppnisgrundvelli þannig að þeir bestu fái að verða sterkari. Það skiptir að mínu mati máli að við verðlaunum þá sem skila árangri.

Eftir að hafa sagt það verð ég að ítreka að Háskólinn í Reykjavík stundar nú þegar rannsóknir á heimsmælikvarða í nokkrum greinum. Það er ekki spurning að við það á að styðja.

[17:23]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er sammála hv. þingmanni um að full ástæða sé til þess að gefa gaum að þeim rannsóknum sem fara fram í Háskólanum í Reykjavík. Ég er líka sammála því að skoða eigi á hvern hátt megi auka framlag úr opinberum sjóðum til rannsókna í Háskólanum í Reykjavík. Ég er hins vegar ekki þeirrar skoðunar að Háskólinn í Reykjavík sé nú kominn á sama stað og Háskóli Íslands hvað varðar kröfur úr opinberum sjóðum. Hv. þingmaður svaraði ekki spurningu minni beint heldur sagði að hún vildi breyta því hvernig úthlutað er til rannsókna á Íslandi. Hún vildi meira og minna setja allt féð, eða stóran hluta þess, í samkeppnissjóði. Ég er sammála því að setja megi aukna fjármuni í samkeppnissjóðina en ég vara stórlega við því að sú leið verði alfarið farin, jafnvel ekki 50% — en stór hluti af rannsóknarfé má að mínu mati vera í samkeppnissjóðum.

Við verðum hins vegar að átta okkur á því hversu lítið samfélag okkar er og hversu veikar mjög margar greinar eru. Ég nefni íslensku og norræn fræði. Við getum ekki keppt um eitt eða neitt hér innan lands í þeim efnum. Við eigum bara eina deild, eina háskóladeild, sem kennir íslensku og norræn fræði. Það er í Háskóla Íslands, hugvísindadeild.

Við erum komin út á kaldan klaka í rannsóknarmálum ef við sköpum ekki ákveðið forskot fyrir íslenska menningu, fyrir þær greinar sem eðli máls samkvæmt eru ekki samkeppnisgreinar.

[17:25]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Samkeppni í vísindum er ólík samkeppni á markaði að því leyti að hún byggist á því að þeir sem fá fjármagn sýni fram á að styrkur þeirra sem vísindamanna sé þess eðlis að styðja beri við rannsóknir þeirra. Samkeppni um rannsóknarfjármuni í íslensku yrði aðallega á milli þeirra vísindamanna sem geta sýnt fram á að rannsóknir þeirra séu mikilvægar — og það er ekki flókið í vísindaakademíunni, alltaf er í gangi jafningjamat um hæfni hlutaðeigandi vísindamanns.

Það var fulllangt gengið að segja að ég vildi að allt fjármagn færi í samkeppnissjóði, það þarf að vera einhver grunnur til að byggja á. Ég tel líka að samræmi eigi að vera á milli skóla hvort sem þeir eru einkareknir eða ríkisreknir. Ef við Íslendingar viljum fjármagna rannsóknir eigum við

ekki að horfa á það hvort viðkomandi skóli er einkarekinn eða rekinn af hinu opinbera.

Ég er sammála hv. þingmanni um að það eigi að dreifa þessu. Það á að vera meira í samkeppnissjóðunum en í grunnframlaginu en grunnframlag á að vera til staðar. Við eigum að leggja fé í rannsóknir þeirra vísindamanna sem best kunna til verka en ekki horfa til rekstrarforms viðkomandi skóla.

[17:27]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. við erum að ræða frumvarp um opinbera háskóla. Ég geri ekki ráð fyrir að það komi fram mikið nýtt efnislegt í minni ræðu þar sem ég er þriðji samfylkingarmaðurinn sem ræði þetta mál. Ég vara menn við að svo kann að vera að hér verði eitthvað endurtekið sem þeir hv. þingmenn félagar mínir Einar Már Sigurðarson og Katrín Júlíusdóttir hafa sagt áður. Mig langar þó að taka þátt í þessari umræðu meðal annars vegna þess að ég á þess ekki kost að fjalla um málið í menntamálanefnd og ekki víst að ég geti verið með í síðari umræðum um þetta mál.

Fyrst vil ég segja að ég held að hér sé gott frumvarp á ferðinni og mér sýnist það vera nokkuð vel unnið án þess að geta fellt um það mikla dóma. Meginbreytingar frumvarpsins eru jákvæðar, þ.e. breytingarnar í kafla IV um nýtt skipulag í skólum og spretta eins og við vitum af sameiningu KHÍ og HÍ og þeim breytingum sem þar eiga að verða í kjölfarið. Má ég segja í því framhaldi að ég tel að menntamálanefnd þurfi að leggjast aðeins yfir þau orð sem notuð eru í þessu skyni. Það er ekki nógu gott að undirdeildir í háskólum skuli vera kallaðar skólar. Það gefur ekki nógu góða hugmynd um hvað hér er átt við. Ég legg til að menntamálanefnd reyni að virkja menn til að finna heppilegra orð. Það hefur ekki dottið ofan úr himninum í minn hug en það þýðir ekki að það sé ekki finnanlegt.

Ég tek undir efnisatriði öll í ræðu Einars Más Sigurðarsonar sem flutti svona heildarálit okkar samfylkingarmanna um þetta frumvarp og ég fagna því sérstaklega, eins og hann gerði, að ekki er gert ráð fyrir skólagjöldum af nokkru tagi í þessu frumvarpi. Ég tel að það sé eitt af helstu einkennum þess og að því beri að fagna en kem að öðru leyti að þeim málum síðar. Þetta er 1. umr., það er mikið starf eftir í nefndinni og ég vil nefna nokkur atriði og benda á sem þarf að ræða betur í menntamálanefnd og hugsanlega breyta og gera grein fyrir og tek þar með undir einkum flest efnisatriði í ræðu Katrínar Júlíusdóttur.

Í 6. gr. er fjallað um háskólaráð og skipan þess. Þar er um nýjungar að ræða og eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, formaður menntamálanefndar, nefndi þá er þetta með ýmsum hætti í þeim skólum sem hér starfa og það er eðlilegt að menn vilji með einhverjum hætti samræma það þegar lögin um skólana eru nú færð í ein. Á hitt er að líta að það er ekki endilega víst að sú samræming þurfi að vera að fullu og það getur ýmislegt átt við um hvern skóla fyrir sig.

Hér takast á tvö meginsjónarmið sem bæði eru nokkurs virði, annars vegar það sem mætti kalla svona tæknileg stjórnsýslusjónarmið nefndarinnar sem samdi þetta frumvarp og meginatriðin í því má lesa í greinargerðinni, þ.e. að það sé eðlilegt að háskólaráðið í hinni nýju skipan sinni fyrst og fremst skólanum öllum, að menn komi þannig að málum en séu þar ekki fulltrúar sérstakra einstakra sviða, deilda eða faga. Á hinn bóginn er auðvitað sjónarmiðið um sjálfstæði háskólans, að það felist sérstök verðmæti í því að háskólarnir, universitas, eins og það heitir á latínu, séu sjálfstæðir. Það þarf ekki annað en að skoða sögu háskólanna og háskólasamfélagsins á Vesturlöndum sem hefur breiðst út um heiminn til að sjá að verðmæti felast í þessu sjálfstæði. Þau eru vísindaleg og þar með efnisleg. Háskólarnir hafa bæði fært heiminn og mannkynið fram og þeir hafa líka verið miðstöð umræðu sem í sjálfu sér hvetur menn til lýðræðis og hvetur menn til þess að horfa hver á annan með augum jafnréttis og virðingar.

Háskólarnir, vestrænu háskólarnir sem við lítum til sem meginstofnana í menningu heimsins hafa starfað í ýmsu umhverfi, hafa starfað undir ýmsum leiðtogum, undir ýmiss konar stjórnsýslu, konungum af guðs náð, einræðisherrum hinum verstu, í lýðræðisríkjum af ýmsu tagi, í höfðingjaveldi og menn geta haldið áfram að nefna, en þeim hefur tekist flestum oftast að halda með einhverjum hætti sjálfstæði sínu og það er mjög mikilvægt eins og ég sagði áðan. Þess vegna hljóta menn að taka mark á þeirri röksemd sem nefnd er að óeðlilegt sé að meiri hluti í háskólaráði sé utan skóla og að hætta sé á því að utanskólamenn geti ráðið ýmsu sem eðlilegast er að háskólaborgararnir sjálfir — og þá á ég ekki við það í neinni upphafinni merkingu heldur að borgarar þessa háskólasamfélags, að þeir ráði. Ágæt hugmynd er sú að háskólaborgarar kalli á menn að utan til þess að taka þátt í stjórn skólans með sér vegna þess að þeir eru einmitt óháðir þessum sjónarmiðum, hagsmunum einstakra faga, deilda, nefnda, eru ekki inni í þeim átökum, reiptogi sem óhjákvæmilega kemur upp í stofnunum af þessu tagi.

Ég velti því hins vegar fyrir mér af hverju menntamálaráðherra, af hverju ríkisstjórnin og stjórnmálamennirnir þurfa að tilnefna hér tvo menn eins og hér er gert ráð fyrir inn í stjórnina. Ég geri mér grein fyrir að þetta er ekki nýtt ákvæði. Ég tel að það sé algjör óþarfi. Ég tel að háskólarnir geti algjörlega ráðið við það sjálfir að stjórna sér og gera þá samninga við menntamálaráðherra og við stjórnvöld sem þarf þannig að ég beini því til menntamálanefndar að skoða þetta betur og kem með þá lausn á málinu að fella burt þessa tvo fulltrúa menntamálaráðherra og hafa þetta þannig að innanskólamenn velji í sameiningu þá utanskólamenn sem þeir vilja hafa til þess að stjórna háskólanum með sér.

Sérstakt mál er svo það að Háskóli Íslands býr við forna hefð í þessum efnum um háskólaráðið. Nú er að vísu og vissulega um háskólaráð af öðru tagi að ræða hér en áður var. En gagnvart nemendum er það þannig að þeir börðust fyrir þeim rétti að fá fulltrúa í háskólaráð. Það var hluti af baráttu hér á sjöunda áratugnum einkum fyrir lýðræði í skólum og þeir fengu því framgengt að þeir fengu tvo menn í háskólaráð. Af hverju fengu þeir tvo en ekki þrjá eða einn? Kynni það að hafa stafað af þeirri staðreynd, má segja, þeirri að minnsta kosti löngu hefð í háskólanum, allt frá því í kringum 1970, að þar hafa einkum tekist á tvær meginfylkingar, tvær, ekki þrjár og ekki fimm, tvær meginfylkingar og þær hafa með þessum hætti getað sameinast nokkurn veginn í þessum faglegu efnum sem málefni há-

skólaráðs yfirleitt fjalla um með því að þar er sem sé einn frá hvorri fylkingu. Ég held að það eigi að taka tillit til þess arna og gera ráð fyrir þessu í lögunum.

Ég vil líka nefna 18. gr. um inntökuskilyrði og taka undir athugasemdir hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur um þau. Stefna okkar hvað varðar háskólann á að vera sú að opna háskólann, að auka möguleika manna á að komast inn í háskólann, ekki að loka háskólanum. Þá er ég að segja að eitt það sísta sem gerst hefur á þessum vettvangi undanfarin ár er að Háskóli Íslands hefur hvað eftir annað af fjárhagsástæðum þurft að loka, talið sér skylt eða talið sig þurfa að loka á aðra en stúdenta, á aðra en þá sem eru með sérstakt stúdentspróf til inngöngu í háskólann. Ég ætla ekki að fara út í umræður um numerus clausus og aðrar lokunarhugmyndir en tel að hér eigi orðalag og meginhugsun að vera allt önnur en hún er í 18. gr. og að þetta hljóti að vera einhver misskilningur sem stafar kannski af því að þarna hafi komið við sögu í samningu frumvarpsins menn sem horfa kannski einkum á vandræði skrifstofunnar og bókhaldsins í þessum efnum en ekki á meginsjónarmið þau sem ég ræddi.

Í þriðja lagi eru svo prófgjöldin og önnur gjöld sem nefnd eru í 24. gr. Þá er rétt að fagna því fyrst að vegna innritunargjaldanna eða skrásetningargjaldanna er sérstaklega tiltekið í lagagreininni að þau, með leyfi forseta:

„... skulu eigi skila háskóla hærri tekjum en sem nemur samanlögðum útgjöldum háskólans vegna nemendaskráningar og þjónustu við nemendur sem ekki telst til kostnaðar við kennslu og rannsóknastarfsemi, ...“

Þetta er nýjung hvað varðar Háskóla Íslands og Háskólann á Akureyri. Þetta er nýjung. Þetta var ekki í lögum, þ.e. er ekki í lögum um þessa skóla. En það er reyndar í lögunum um Kennaraháskóla Íslands. Þar stendur, með leyfi forseta:

„Skrásetningargjald skal taka mið af kostnaði vegna innritunar, kennsluefnis og pappírsvara sem skólinn lætur nemendum í té og nauðsynlegt er vegna starfsemi háskólans.“

Ég tel þetta mikilvægt, einkum í ljósi þess máls sem hér var mikið deilt um á síðasta kjörtímabili þegar allir skólarnir þrír komust að því að hið æskilega skrásetningargjald væri 45 þús. kr. íslenskar og hver gerði það, að því er haldið var, á sinn hátt með sínum útreikningi. Við gagnrýndum hér nokkur þessa skrýtnu aðferð við þetta og töldum að hér væri um samræmt gjald að ræða sem ekki væri þjónustugjald í venjulegum skilningi þess orðs. Nú er það ljóst samkvæmt þessu frumvarpi að það verður þjónustugjald og háskólarnir þurfa hver um sig að rökstyðja þá upphæð sem þeir fara fram á þar sem hún á að nægja fyrir þjónustu sem veitt er en ekki meira. Í þessu ljósi er reyndar sérkennilegt orðalag það sem síðar kemur og fallið til þess að valda misskilningi og ég legg til að menntamálanefnd kanni það sérstaklega. Það er um að háskólaráðið geti gert tillögu til ráðherra um breytingar á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda vegna þess að skilyrði þau sem upphæðin á að styðjast við hlýtur að miðast við tillögu háskólaráðs eða tillögu frá háskólanum sem byggist á tilteknum útreikningum. Þess vegna er þessi grein óþörf og það er ekki snjallt að hafa hana inni í frumvarpinu og getur hún leitt til misskilnings.

Ég verð svo að segja að vissulega, eins og hér hefur verið rætt, er orðalagið í 24. gr. um prófgjöldin afar sérkennilegt og ég vil líta svo á, með fullri virðingu fyrir þeim sem menntamálaráðherra hefur haft í að semja þetta, að hér hafi orðið um mistök að ræða og misskilning. Það getur ekki verið að menn ætli að nota upphæð sem á að borga fyrir upptökupróf, sjúkrapróf og inntökupróf og fjarpróf eða hvernig þetta var nú sem einhvers konar stjórntæki. Það gengur ósköp einfaldlega ekki upp vegna þess að það stjórntæki virkar þá aðeins á þá nemendur sem eiga lítið af peningum en ekki á þá nemendur sem eiga mikið af peningum. Mér dettur ekki í hug að halda að menntamálaráðherra eða þeir sem hafa komið nálægt frumvarpinu hugsi þannig.

Ég legg því til að hvað sem líður nú þessum gjöldum sjálfum, sem hljóta að vera að minnsta kosti þjónustugjöld þótt það fari eftir — eða maður kynni að ætla að það væru einungis þjónustugjöld — þá geri menntamálanefnd sérstaka grein fyrir því í nefndaráliti eða með öðrum hætti, ræðu formanns eða með öðrum hætti að skilningur hennar og þingsins sé ekki sá sem gefinn er í skyn með þessum mistakasetningum í greinargerð frumvarpsins. Við verðum að setja markaðnum ákveðin landamæri. Hann á heima sums staðar og lögmál hans, ekki annars staðar. Markaðurinn er þjónn, ekki húsbóndi, segjum við í Samfylkingunni og segjum við jafnaðarmenn. Í þessu máli um það hvort Gunna og Jón fái að taka aftur próf eða vera veik í öðru prófi eða taka fjarpróf, þar á markaðurinn ekki heima. Menn verða að gjöra svo vel að stjórna því með öðrum hætti ef einhver grunur er um misnotkun eða ofnotkun í þessu skyni.

Forseti. Ég ætlaði að ræða hér líka almennt um skólagjöld af því að umræðan hefur gefið tilefni til þess en mér tekst nú ekki að gera það á þeim tíu sekúndum sem eftir eru af ræðu minni núna. Ég ætla að hafa um það aðra fimm mínútna ræðu sem er fundarform sem ég hef ekki prófað áður og hlakka mjög til að koma öllum mínum meiningum um skólagjöldin til skila á þeim tíma.

[17:42]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég tók eftir því í máli hv. þm. Marðar Árnasonar að hann tók undir þá gagnrýni sem meðal annars hefur komið fram frá okkur þingmönnum Vinstri grænna um 6. gr. frumvarpsins og er nú ánægjulegt að geta bent á að gagnrýni okkar á þetta frumvarp hefur ekki bara verið um skólagjöldin. Það hafa ýmis önnur atriði komið fram af okkar hálfu. Það vekur athygli mína að hv. þm. Mörður Árnason tekur í raun undir þá gagnrýni sem við höfum komið fram með á þetta atriði þannig að ég vænti þess að það fái efnislega umfjöllun á vettvangi nefndarinnar og það gefist kostur á því að fjalla betur um það. Fleiri aðilar, meðal annars stúdentar, hafa gert athugasemdir við þetta ákvæði sérstaklega þannig að mér finnst ástæða til þess að vekja athygli á því að þrátt fyrir að hér sé á ferðinni stjórnarfrumvarp er bersýnilegt að menn áskilja sér rétt til þess að fjalla efnislega um það og taka ákvarðanir eins og eðlilegt er að sé gert að sjálfsögðu af hálfu Alþingis og í þingnefndum, þ.e. að menn fari efnislega yfir þessi mál.

Vísað er til þess í umfjöllun um þetta mál að sú þróun hafi verið meðal annars í háskólum í kringum okkur að það

hafi komið aðilar utan úr samfélaginu inn í háskólaráðin og jafnvel hefur verið látið að því liggja að þeir skipi þar meiri hluta og það mun vera þannig í einhverjum tilvikum. En eftir því sem ég best þekki til mun þessi þróun heldur vera á undanhaldi, að þó hún hafi átt sér stað undanfarin ár muni það heldur vera á undanhaldi og menn séu frekar að fara aftur í þann farveg að háskólasamfélagið sjálft sé með meiri hluta í háskólaráðunum, jafnvel í þeim háskólum í löndunum í kringum okkur þar sem þróunin var á hinn veginn. Menn eru svona að fara aftur í þessu. Ég bara fagna því að þetta viðhorf hefur komið fram hjá hv. þingmanni (Forseti hringir.) varðandi 6. gr.

[17:44]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Já, ég þakka fyrir hól og hrós frá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni. Við erum sennilega sammála um þetta. Þetta er nú ekki skoðun sem ég hef tekið upp hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, að henni að öðru leyti algjörlega ólastaðri, heldur hef ég haft þessa skoðun sjálfur og þar að auki tek ég mark á félögum mínum, meðal annars félögum mínum í ungum jafnaðarmönnum sem hafa gefið út sérstaka ályktun um þetta frumvarp og reyndar um ummæli eins tiltekins hv. þingmanns sem ég ætla ekki að nefna hér. Þar segja ungir jafnaðarmenn meðal annars, með leyfi forseta:

„Samkvæmt frumvarpinu verður meiri hluti hvers háskólaráðs skipaður einstaklingum sem engin bein tengsl hafa við viðkomandi háskóla. Þá er það sérstakt áhyggjuefni að dregið verður úr áhrifum kennara og stúdenta í háskólaráðum opinberra háskóla en áhrif menntamálaráðuneytisins aukin að sama skapi. Gengur það þvert gegn yfirlýstu markmiði menntamálaráðherra með frumvarpinu, en þar kemur fram að auka eigi sjálfstæði háskólanna.“

Ég held að þessi ályktun, sem er lengri, sé eitt af þeim gögnum sem menntamálanefnd þarf að athuga þegar hún fjallar um þetta að mörgu leyti ágæta frumvarp um opinbera háskóla.

Síðan er það hitt sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð og hv. þingmenn hennar eru kannski að velta fyrir sér og það er að ekki skuli vera hér eitt hallelúja um öll stjórnarfrumvörp. Það er bara eins og það á að vera. Ég held að á fyrra kjörtímabili og fyrri kjörtímabilum höfum við lifað kannski við svolítið skekktar þinglegar venjur í því efni. Það voru stór tíðindi ef þingmenn stjórnarliðsins höfðu einhverjar smávægilegar athugasemdir við stjórnarfrumvörp. Sá tími er bara liðinn.

[17:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, ég get tekið undir það. Eins og ég sagði áðan finnst mér eðlilegt að málin séu tekin til efnislegrar meðferðar á Alþingi. Ekki á að líta svo á að þótt frumvörp séu stjórnarfrumvörp megi ekki hrófla við nokkrum hlut í þeim. Það er eðlilegt að stjórnarfrumvörp séu rædd, menn taki við umsögnum, meti þær og breyti eftir atvikum. Það er bara jákvætt.

Hitt vakti athygli mína að hér hefur verið nokkur rimma, ef svo má segja, um hugsanlega innleiðingu skólagjalda í opinbera háskóla. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum verið gagnrýnd fyrir það af samfylkingarfólki að við gerum út á það og reynum jafnvel að koma því inn í umræðuna að fjallað sé um skólagjöld í frumvarpinu. Við höfum reynt að verjast því, reynt að færa fyrir því málefnaleg rök að það sé a.m.k. ekki alveg á hreinu hvað ætlast er fyrir með ákvæði 24. gr. Það var því athyglisvert þegar hv. þingmaður gerði einmitt í máli sínu athugasemdir við þessa sömu klásúlu og við mörg höfum gert athugasemd við í greinargerð með 24. gr. Mér sýnist hann sammála okkur um að þar sé það gefið í skyn og að klásúlan megi að ósekju fara út. Mér fannst það sama koma fram í máli annars þingmanns Samfylkingarinnar, hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur. Vonandi getum við sammælst um að a.m.k. í nefndaráliti verði allur vafi tekinn af hvað það snertir að ekki sé verið að feta inn á braut skólagjalda.

[17:48]

Mörður Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það skiptir ekki máli hver er sammála hverjum, hver sagði hvað fyrst eða hvort pabbi minn er sterkari en pabbi þinn þúsund sinnum hvað sem þú segir. En það er rétt að við erum sennilega nokkuð sammála um að setningin í greinargerðinni á bak við b-lið 24. gr. er misheppnuð. Það er ekki einungis að ég efist um að það sé rétt sem þar stendur, eða það sé snjallt a.m.k., heldur benti ég líka á það, og er tilbúinn að gera það aftur, að í þessari efnisgrein í greinargerðinni er innri ósamkvæmni.

Annars vegar er undirstrikað, með frekar óíslenskulegu orðalagi, að um sé að ræða heimildir til töku þjónustugjalda sem ætlað er að mæta tilkostnaði sem hlýst af því veita umrædda þjónustu, fjarpróf, inntökupróf, upptökupróf og hvað þetta er nú. Hins vegar segir að rökin sem búi að baki byggist á því að rétt sé að virkja kostnaðarvitund og að gjöldin eigi að vera stjórntæki til að stýra eftirspurn eftir þeirri þjónustu sem um er að ræða. Þessa passar ekki. Ef menn eru að tala um þjónustugjöld þá eru þau ósköp einfaldlega byggð á því hvað hlutirnir kosta. Ef við teljum — ég hef ekki gert það upp við mig — að taka eigi þjónustugjald fyrir inntökupróf eða upptökupróf eða hvað það nú er á það að byggjast á því hvað hlutirnir kosta. Slík gjaldtaka er ekki stjórntæki til eins eða neins annars og virkjar enga kostnaðarvitund sem menn vildu koma upp — ég tel reyndar, eins og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir, að engin þörf sé á því.

[17:50]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hefði óskað eftir því að hæstv. menntamálaráðherra væri í salnum þar sem ég þarf að beina orðum mínum að hluta til hennar. Ef hún er í húsinu þætti mér alla vega eðlilegt að hún væri viðstödd.

Margt gott er að segja um frumvarp til laga um opinbera háskóla sem hér liggur fyrir en þó verður að skoða ákvæði í frumvarpinu og gera breytingar á. Margir hv. þingmenn hafa vakið athygli á ýmsum hlutum sem þarf að skoða og get ég tekið undir flest þau sjónarmið sem fram komu í ræðu hv. þm. Marðar Árnasonar áðan. Ég vil byrja á að vísa til ummæla sem hæstv. menntamálaráðherra lét falla í andsvari við hv. þm. Kristin H. Gunnarsson þegar málið var til

umfjöllunar á fimmtudaginn var. Það er einu sinni þannig að það gliðnar því miður dálítið í þessari umræðu en þá sagði hæstv. menntamálaráðherra, með leyfi forseta:

„Frjálslyndi flokkurinn vill ekki samkeppni, vill ekki fjölbreytni á háskólastigi.“

Virðulegi forseti. Þetta voru orð hæstv. menntamálaráðherra við þá umræðu. Þó að það þyki e.t.v. ekki þinglegt ætla ég að leyfa mér að segja: Þvílíkt endemis rugl.

Á hverju skyldi hæstv. menntamálaráðherra, sem hér var að koma í salinn, byggja þessa skoðun? Skyldi hún byggja þessa skoðun á stefnu Frjálslynda flokksins? Ég get vísað til stefnu Frjálslynda flokksins um háskólastigið þar sem segir:

„Áhersla er lögð á að skólagjöld verði ekki tekin upp í ríkisreknum háskólum. Frjálslyndi flokkurinn er hlynntur markaðslausninni í rekstri menntastofnana á háskólastigi, þó með þeim formerkjum að tryggt sé að sú menntun sem boðið er upp á í einkareknum skólum standist þær kröfur sem almennt eru gerðar til þess skólastigs.“ — Síðan er talað um aukin fjárframlög til háskólasamfélagsins.

Ég spyr: Hvað kemur hæstv. menntamálaráðherra til að fullyrða að frjálslyndur flokkur sé ekki hlynntur markaðslausnum? Hvað kemur hæstv. menntamálaráðherra til að segja að frjálslyndur flokkur sé ekki fylgjandi samkeppni? Hvað kemur hæstv. menntamálaráðherra til að segja að frjálslyndur flokkur vilji ekki fjölbreytni á háskólastigi þvert ofan í yfirlýsingar flokksins og ályktanir um þau málefni. (Gripið fram í.) Ég átta mig á því — nei, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson getur haft sína skoðun á því en ekkert í orðum hans gaf tilefni til þessara andsvara af hálfu menntamálaráðherra. Ef svo hefði verið hefði ég ekki tekið þetta upp með þeim hætti sem ég geri hér. Þessar ræður liggja allar fyrir þannig að auðvelt er að fletta þeim upp og ég leyfi mér að fullyrða að ekkert gaf tilefni til þessara andsvara.

Ég spyr: Með hvaða hætti rökstyður hæstv. menntamálaráðherra þessi ummæli um stefnu Frjálslynda flokksins í þessum málum? Ég get hvergi séð, í neinu því sem frá talsmönnum flokksins hefur komið í menntamálum, neitt sem getur réttlætt þessi ummæli. Á þessu vil ég vekja sérstaka athygli og vænti ég þess að hæstv. menntamálaráðherra leiðrétti þau ummæli sem hún viðhafði og ég hef vísað til.

Hv. þm. Guðfinna Bjarnadóttir sagði að við ættum að standa saman um að efla háskólana okkar og ég er henni fyllilega sammála. Ég tel að frumvarpið sem hér er til umræðu sé að mestu leyti til þess fallið að búa opinberum háskólum eðlilega og nauðsynlega lagaumgjörð. Þó koma nokkur mál til skoðunar. Ég hef m.a. skoðað ákveðnar athugasemdir við frumvarpið — hv. þm. Mörður Árnason vakti m.a. athygli á spurningunni um það með hvaða hætti ákvæðum yrði komið fyrir varðandi fulltrúa í háskólaráð samkvæmt 6. gr.

Þegar ég var nemandi í Háskóla Íslands tók ég þátt í baráttu sem tryggði stúdentum tvo fulltrúa í háskólaráði. Á þeim tíma töldum við sem vorum þá forustumenn í Vöku, félagi lýðræðissinnaðra stúdenta, og til andsvara í stúdentaráði Háskóla Íslands, að það væri mjög mikilvægt að háskólasamfélagið byggðist á lýðræði og lýðræðislegum hugmyndum og að nemendur hefðu mjög víðtækan rétt til afskipta og til að vita hvernig hlutirnir gengju fram. Mér finnst að verið sé að fara ranga leið með þeim ákvæðum sem kveðið er á um í 6. gr. frumvarpsins. Ég hefði viljað sjá að lögð hefði verið fram tillaga um það að háskólasamfélagið væri lýðræðislegra en þar er gert ráð fyrir og fulltrúum stúdenta í háskólaráði yrði ekki fækkað. Mér finnst það skipta miklu máli að rödd stúdenta fái að heyrast og fái að heyrast þannig að eftir því verði tekið. Það er alveg hárrétt, sem hv. þm. Mörður Árnason benti á í ræðu sinni áðan, að í tugi ára hafa tvær meginfylkingar stúdenta tekist á um völdin og það er að mínu viti lýðræðislegt að báðar fylkingarnar eigi möguleika á að eiga fulltrúa í háskólaráði í Háskóla Íslands.

Þar sem við erum ekki eingöngu að fjalla um Háskóla Íslands heldur einnig um aðra opinbera háskóla þá er ekki endilega víst að ein lausn henti fyrir alla háskóla. Frumvarpið er að mínu mati um of stjórnlynt og gefur ekki nægjanlegt svigrúm til þess að háskólarnir megi sjálfir móta sér sínar reglur hvað varðar stjórnun og annað fyrirkomulag. Það er ósköp eðlilegt að setja rammareglur um það með hvaða hætti farið skuli með hlutina varðandi opinbera háskóla en mér finnst hins vegar skipta miklu að stakkurinn sé þó þannig sniðinn að háskólarnir hafi mikið svigrúm til þess að ákveða sjálfir hvernig þeir starfa í lýðræðislegu samfélagi.

Mér finnst líka skipta miklu — og einmitt vegna hugleiðinga hv. þm. Marðar Árnasonar áðan um það hvort fulltrúar háskólasamfélagsins ættu fyrst og fremst að koma að stjórnuninni eða einhverjir utan háskólasamfélagsins — að fulltrúar háskólasamfélagsins, valdir með lýðræðislegum hætti, hafi með stjórnunina, að gera að sjálfsögðu undir eftirliti menntamálaráðherra. Út af fyrir sig er ekki óeðlilegt að menntamálaráðherra skipi einn fulltrúa í háskólaráð opinberra háskóla en það ætti að duga til að augu og eyru almannavaldsins væru þar eins og nauðsynlegt er. Þannig bærust hæstv. menntamálaráðherra jafnan þau sjónarmið og skoðanir sem uppi eru hverju sinni þannig að taka mætti á og gera ráðstafanir ef ástæða þætti til. Að öðru leyti á háskólasamfélagið í lýðræðisþjóðfélagi að mótast og stjórnast af sjálfu sér á lýðræðislegum grunni og mér finnst ákvæði 6. gr. og raunar 5. gr. ekki taka nægjanlegt tillit til þeirra sjónarmiða sem ég er að rekja.

Ég fékk mjög góða tillögu senda frá Vöku, félagi lýðræðissinnaðra stúdenta, þar sem vakin er athygli á því að með frumvarpinu eigi að fækka fulltrúum nemenda í æðsta ráði háskólans, þ.e. háskólaráði, og ég tek undir þau sjónarmið sem þar koma fram. Þá kemur líka fram í áliti Vöku að verið sé að sækjast eftir hærri skrásetningargjöldum. Ég sé í sjálfu sér ekki að endilega sé verið að tala um það í frumvarpinu sem hér liggur fyrir. Það er hins vegar nauðsynlegt, af því að skrásetningargjöld og skólagjöld hefur borið á góma, að háskólasamfélagið hafi heimild til þess, þegar um sérnám er að ræða, eða breytingar frá því almenna, að gera ráðstafanir til að geta fjármagnað sig með ýmsum hætti. Vísa ég þá til ágætrar ræðu hv. þm. Guðfinnu Bjarnadóttur um þau atriði.

Meginatriðið er samt að við höfum opinbera háskóla sem ákveðin flaggskip íslenskrar menntunar og menningar.

Þar verðum við að miða við að sjónarmiðin varðandi jafnrétti til náms gildi og þess vegna eigum við að vera með skóla sem standa öllum opnir. Skólagjöld eða skráningargjöld í opinbera háskóla mega því ekki vera utan þeirra marka að allir sem hafa vilja og getu til eigi þess kost að njóta háskólamenntunar. Það skiptir máli að vel takist til því að framtíð og velferð íslensku þjóðarinnar byggist að töluverðu leyti á því að vel sé búið að æðstu menntun. Gæði menntunar, lýðræði og fjölbreytni eiga að gera opinbera háskóla á Íslandi að þeim bestu sem til eru í veröldinni.

[18:02]

Björn Valur Gíslason (Vg):

Virðulegi forseti. Í tengslum við það frumvarp sem við ræðum hér, frumvarp til laga um opinbera háskóla, hefur skiljanlega verið rætt talsvert um skólagjöld, reyndar hefur umræðan að langmestu leyti snúist um skólagjöld hvort heldur af hálfu hv. þingmanna stjórnarliða eða annarra hv. þingmanna. Það er að mörgu leyti skiljanlegt. Til að mynda hélt hv. þm. Katrín Júlíusdóttir ágæta ræðu áðan, mjög fína ræðu sem ég get efnislega tekið undir að langstærstum hluta. Lungann úr þeim tíma sem hún hélt sína ræðu fjallaði hún um skólagjöld, þ.e. um 24. gr. frumvarpsins sem fjallar um þau mál, þ.e. um fjárhagsmálefni opinberra háskóla og í raun og veru þau gagnrýnisatriði sem ég hef áður nefnt í umræðunni hér og við vinstri grænir. Sömu sögu má í raun segja um þá ræðu sem hv. þm. Mörður Árnason hélt í dag um sama mál þar sem hann fór einnig mörgum orðum um hugsanlega gjaldtöku og það sem hann vildi kalla mistakasetningar í frumvarpinu sem að vísuðu til þess að opnað væri fyrir heimild til gjaldtöku. Í þessu frumvarpi er víða opnað á þann möguleika að hægt sé að innheimta gjöld umfram þau sem eru nefnd í frumvarpinu sjálfu. Þess vegna sjá hv. þingmenn bæði stjórnarandstöðu og stjórnarliða ástæðu til að taka það mál upp hér og vara við því orðalagi sem þar er, hvort sem menn kalla það mistök, mistakasetningar eða að þær hafi komið þar inn að yfirlögðu ráði sem ég held að hljóti að vera þegar um stjórnarfrumvarp er að ræða.

Í 24. gr. frumvarpsins um fjárhagsmálefni er rakið hvernig standa eigi að fjárveitingum til skólanna og þar á meðal er talað um skrásetningargjöld sem nemendur greiði við skráningu. Þar er talað um gjöld til að standa undir yfirferð stöðu-, inntöku-, upptöku- og fjarprófa. Þar er talað um gjöld fyrir þjónustu sem háskólinn veitir og grundvölluð er á samningi við ráðuneyti o.s.frv.

Hvað sem okkur finnst um slík gjöld þá er víða fjallað um gjaldtöku í þessu frumvarpi og sérstaklega í 24. gr. Það sem hefur t.d. verið gagnrýnt af okkur í þessu frumvarpi og mér heyrist hv. stjórnarþingmenn í Samfylkingunni, margir hverjir, taka undir er heimildin eða eins og stendur orðrétt í frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Háskólaráð geta gert tillögu til ráðherra um breytingar á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda.“

Það þýðir að háskólaráði er heimilt að sækja um hækkun gjaldanna eða breytingar á gjöldunum og það breytir í rauninni ekki því þótt skráningargjaldið sé lögfest 45 þús. kr. eins og stendur í frumvarpinu. Hvað ætla þingmenn að gera þegar háskólaráðið kemur með beiðni um hækkun gjalda vegna þess að háskólar hafa verið fjársveltir? Hvernig ætla þingmenn að taka á þeirri beiðni þegar hún kemur frá háskólaráðinu? Eru menn tilbúnir til að neita háskólaráði um gjaldtökuna eða munu þeir færa þau rök fyrir því að ósk um hækkun gjaldanna komi frá háskólanum og þess vegna verði menn að verða við henni?

Hvernig er staðan hjá háskólunum í dag, hvernig er fjárhagsstaða háskólanna? Í skýrslu Ríkisendurskoðunar sem var birt í þessum mánuði kemur fram að 12 af 13 stofnunum sem Ríkisendurskoðun fjallar um í þeirri skýrslu stóðu í verulegum halla í árslok 2007. Aðeins ein stofnun sem Ríkisendurskoðun skoðaði skilaði afgangi og það er kannski tímanna tákn að það skuli hafa verið sendiráð Íslands sem var með ónýtta heimild eftir að hafa fengið yfir hálfan milljarð í viðbótarheimild fyrir rekstur sinn á síðasta ári. Skólar voru hins vegar, hvort sem um er að ræða háskóla eða framhaldsskóla, allir í bullandi mínus, hver einn og einn einasti. Ef við vitnum í skýrslu Ríkisendurskoðunar og hvað segir um Háskólann á Akureyri og stöðuna þar þá er sá háskóli með uppsafnaðan halla upp á 321 millj. árið 2005, 337 millj. árið 2006 og 336 millj. árið 2007. Og hvað ætla hv. þingmenn stjórnarliðsins að segja við stjórnendur þessa skóla þegar þeir koma og óska eftir hærri skólagjöldum til að standa undir rekstrinum? Ég held að það liggi nokkuð ljóst fyrir.

Það eru fleiri en við í stjórnarandstöðunni, þingmenn Vinstri grænna, sem hafa haft áhyggjur af þessum skólagjöldum og heimildinni til að taka gjöld, því að fyrir örfáum dögum sendu ungir jafnaðarmenn frá sér ályktun um málið þar sem þau vara mjög við því sem þau eins og flestir aðrir sjá í frumvarpinu, og þingmenn Samfylkingarinnar hafa sumir hverjir tekið undir, varðandi aukna gjaldtöku og þá ekki síður hugmyndafræðina sem felst í frumvarpinu og athugasemdum við 24. gr. sem ég er ekki viss um að hugnist samfylkingarþingmönnum eins og ég hef reyndar heyrt koma fram hér í ræðum þeirra. Það er kannski þess vegna sem ungir jafnaðarmenn sjá ástæðu til að ályktа með þessum hætti en í ályktun þeirra segir að ungir jafnaðarmenn setji mikinn fyrirvara við ákvæði frumvarpsins um að auka gjaldtökuheimildir á nemendur vegna inntöku-, upptöku- og fjarprófa. Ekki sé sett hámark á þessar heimildir eins og gert er um innritunargjöldin og gagnrýna ungir jafnaðarmenn sérstaklega þau ummæli í greinargerð með frumvarpinu að gjaldtakan eigi að vera stjórntæki til að stýra eftirspurn eftir þeirri þjónustu sem um er að ræða hverju sinni.

Ég held að varla sé hægt að fara lengra frá grundvallarhugsjón jafnaðarmennskunnar en þetta, að stýra eigi þjónustunni sem háskólarnir eiga að veita, þ.e. möguleikum fólks að geta sótt háskóla og sótt sér menntun, með gjaldtöku. Lengra verður ekki farið, held ég. Ég trúi þeim hv. þingmönnum Samfylkingar sem hér hafa talað og að þeir tali af hjartans einlægni um það sem hefur komið fram í ræðum þeirra að þeir séu andsnúnir þessum orðum frumvarpsins. En þau standa þarna engu að síður og eftir sem áður er þetta stjórnarfrumvarp. Þetta er stjórnarfrumvarp ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar. Það er ekki hægt að komast undan því.

Hv. þm. Mörður Árnason skrifar ágæta grein á heima-

síðu Samfylkingarinnar einmitt um þessi mál, og tekur undir ályktun ungra jafnaðarmanna rétt eins og hann gerði í ræðustóli Alþingis fyrr í dag, og segir þar, með leyfi forseta, orðrétt:

„Langeðlilegast er að ríkisvaldið leggi opinberu skólagjaldafríu háskólunum til fé umfram „venjulegt“ framlag með hverjum nemanda, samkvæmt sérstökum reglum.“

Hann segir í löngu máli álit sitt á skólagjöldum eins og þau koma fram í frumvarpinu og hann taki ekki undir þau. Núna vill hann kalla þetta einhvers konar mistök, mistakasetningar, sem mér finnst reyndar dálítið bíræfið af mönnum að ætla sér að fjalla um frumvarp með þeim hætti að þar hafi slæðst inn einhverjar villur. En það eru ekki allir þingmenn Samfylkingarinnar sammála um þetta mál. Það er bara þannig eins og margoft hefur komið fram.

Í umræðu um þetta mál í síðustu viku, í stuttri en snarpri umræðu um þetta frumvarp, kom m.a. fram í máli hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar, varaformanns menntamálanefndar og fulltrúa Samfylkingarinnar þar, að hann væri tilbúinn til að skoða aukna gjaldtöku í opinberum háskólum. Hann lýsti því hreinlega yfir að hann væri ekki bundinn af landsfundarsamþykkt Samfylkingarinnar. Hann segir það nánast berum orðum að hann sé tilbúinn til að skoða þessi mál frá öllum hliðum, fordómalaust eins og hann kallar það og er þá væntanlega að vitna til þess að gætt hafi einhverra fordóma í stefnu Samfylkingarinnar um að hafna algjörlega skólagjöldum.

Í kjölfar hans í síðustu viku kom hins vegar í ræðustól hv. þingmaður og samflokksmaður varaformanns menntamálanefndar, Katrín Júlíusdóttir, og leiðrétti varaformanninn nánast og sagði að það væri ekki rétt að Samfylkingin væri tilbúin að endurskoða þennan hluta í stefnumálum sínum. Stefna Samfylkingarinnar væri hvellskír, að sögn hv. þingmanns, og flokkurinn væri jafnstaðfastur og áður að tryggja að skólagjöld yrðu ekki tekin upp í opinberum háskólum. Ég trúði hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur þegar hún fór með þessa ræðu því að ég vil trúa því að hún tali af hjartans einlægni og það sé sannfæring hennar að ekki eigi að taka upp skólagjöld í opinberum háskólum. Um það vitnar allur ferill hennar í þeim málum. En maður skyldi ætla að varaformaður menntamálanefndar, hv. þm. Einar Már Sigurðarson, væri talsmaður Samfylkingarinnar í menntamálum og varðmaður stefnu flokksins í menntamálanefnd. En á hvorum á þá að taka mark, hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni, varaformanni menntamálanefndar og fulltrúa Samfylkingarinnar í menntamálanefnd og talsmanni flokksins þar hlýtur að vera, eða hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur þegar hún fer öðrum orðum um þessi mál en varaformaðurinn?

Það er líka athyglisvert að heyra hvað aðrir þingmenn Samfylkingarinnar og þar á meðal ráðherrar Samfylkingarinnar hafa sagt um þessi mál, um gjaldtöku í opinberum skólum. Í viðtali við ríkissjónvarpið þann 14. janúar 2007 sagði Björgvin G. Sigurðsson, núverandi hæstv. viðskiptaráðherra, eftirfarandi um skólagjöld, og fyrirsögnin er reyndar *Þingmaður Samfylkingarinnar útilokar ekki skólagjöld.* — Nú sé ég að formaður menntamálanefndar, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, kinkar kolli og brosir þakklátur stuðningnum. — En Björgvin G. Sigurðsson, hæstv. viðskiptaráðherra, segir eftirfarandi um skólamál, aðspurður um álit á þeim málum, með leyfi forseta:

„En það þarf fyrst og fremst að ráðast í uppstokkun og endurskoðun á fjármögnun háskólastigsins alls þar sem skoðuð eru skólagjöld, þar sem skoðuð er aðkoma fyrirtækja og einstaklinga að rekstri skólanna.“ — Ég ítreka „þar sem skoðuð eru skólagjöld, þar sem skoðuð er aðkoma fyrirtækja og einstaklinga að rekstri skólanna.“

„En skólagjaldtöku á sumum sviðum er ekki hægt að útiloka að mínu mati“, segir hæstv. núverandi viðskiptaráðherra, Björgvin G. Sigurðsson. Það er nú varla hægt að tala öllu skýrara um þau mál. Ég heyrði það hér fyrr í dag að þingmönnum Samfylkingarinnar fannst það ómaklegt að vitnað væri í formann sinn, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur, í viðtal sem tekið var við hana í Viðskiptablaðinu fyrir aðeins liðlega þremur árum þegar hún var í formannsslag, að berjast fyrir því að komast í formannssæti í Samfylkingunni. Undir fyrirsögninni *Á samkeppnismarkað nýrra hugmynda*, er viðtalið við Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur og í undirfyrirsögn er talað um að skólagjöld í opinberum háskólum séu raunhæfur kostur. Hvorki meira né minna, alls ekki útilokað. Ég vitna í þetta viðtal þar sem blaðamaður spyr verðandi formann Samfylkingarinnar að því hvort hún sé sammála menntamálahópi flokksins sem segir að banna eigi grunnskólum sem fá opinbert fé að innheimta skólagjöld. Með leyfi forseta, svarar hæstv. núverandi utanríkisráðherra því:

„Mér finnst ekki að það eigi að banna þeim að innheimta skólagjöld.“

Þetta er alveg hreint og klárt, klippt og skorið. Það er ekki hægt að velkjast í vafa með það hvað formaðurinn á við. Og hæstv. núverandi utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, ítrekar þessa skoðun sína í viðtalinu þegar hún er spurð að því hvar hún nákvæmlega standi í skólagjaldamálum varðandi opinbera skóla, og segir, með leyfi forseta:

„Mér finnst skólagjöld á háskólastigi alveg geta komið til álita.“

Það er að koma á daginn núna með þessu frumvarpi ríkisstjórnarinnar sem hér er til umræðu. Hæstv. utanríkisráðherra, hæstv. viðskiptaráðherra og sumir þingmenn hv. Samfylkingarinnar eru ekki bara þeirrar skoðunar að þeir telji að þetta komi til greina heldur eru þeir með stuðningi sínum við þetta stjórnarfrumvarp að lýsa (Forseti hringir.) yfir þeirri skoðun sinni að það komi ekki bara til greina heldur séu þeir stuðningsmenn skólagjalda.

[18:17]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég sé mig knúna til þess að koma hér upp út af orðum hv. þingmanns þar sem hann var að hafa eftir hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni og gera honum upp orð. Það er augljóst að hv. þingmaður var ekki með ræðu Einars Más Sigurðarsonar fyrir framan sig þegar hann hélt því fram að það væri hans skoðun að það ætti að ræða sérstaklega skólagjöld í því samhengi að jafna stöðu háskólanna að öðru leyti en því að hann segir í sinni ræðu að það sé verkefni stjórnarflokkanna að tryggja jafnstöðu háskólanna en hvaða leið sé best til þess sé hins vegar rétt að skoða fordómalaust. Lykilatriði í þeirri umræðu — og þetta

vil ég biðja hv. þingmann að hlusta vel á — af því að hv. þm. Einar Már Sigurðarson, varaformaður menntamálanefndar, sagði, með leyfi forseta:

„Lykilatriðið í þeirri umræðu er að jafnstaðan sé tryggð og jafnrétti til náms sé tryggt.“

Þetta sagði hv. þingmaður. Hann endurtekur í sinni ræðu að það sé grundvallaratriði að jafnrétti til náms sé tryggt. Síðan veltir hann upp sömu spurningum og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði hér fyrir helgi þegar við ræddum þetta mál fyrst um hvort það sé eðlilegt að skólagjöld séu tekin af ýmsu námi, til dæmis á framhaldsstigi. Þetta gerði hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir einnig í sinni ræðu hér fyrir helgi og var þar að vísa til MBA-námsins. Við skulum hafa það alveg á hreinu að stefna okkar er auðvitað skýr í þessu.

Ég vil gjarnan koma inn á fleira í hans máli sem var beinlínis, já, dálítið undarlegt og ég átta mig ekki alveg á tilgangi þess. Ég kem að því í mínu seinna andsvari. Ég vil að hv. þingmaður dragi þá fram (Forseti hringir.) hvaðan hann hefur þetta eftir hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni, þetta sem hann hélt fram hér áðan. Ég er með ræður hans hér fyrir framan mig og þær segja allt (Forseti hringir.) aðra sögu en hv. þingmaður hélt hér fram.

[18:20]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Mér er ljúft og skylt að bregðast við þessum orðum hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur um þau orð sem hv. þm. Samfylkingarinnar Einar Már Sigurðarson, varaformaður menntamálanefndar viðhafði hér um þessi mál í síðustu viku. Mér finnst reyndar dálítið merkilegt að það sé það eina sem hún hafi að athuga við ræðu mína sem lýsir því kannski best hversu sammála við erum um þessi skólagjaldamál eins og ég ítrekaði að ég hefði getað tekið undir nánast allt það sem kom fram í ræðu hv. þingmanns hér áðan um þau mál. Ég held að það sé ekkert langt á milli okkar í því.

Með leyfi forseta, segir hv. þm. Einar Már Sigurðarson, varaformaður menntamálanefndar, í umræðu á Alþingi í síðustu viku um störf þingsins:

„Ég vil leyfa mér að segja að því miður er ekki 100% jafnrétti til náms í dag vegna þess að við tökum skólagjöld nokkuð óskipulega í okkar kerfi.“

Hann gefur þar með í skyn að með skipulegum skólagjöldum megi auðvitað jafna stöðu skólanna. Það er varla hægt að skilja það öðruvísi.

Síðar segir hann í sinni ræðu, með leyfi forseta, þar sem hann er að velta fyrir sér hugsanlegum skólagjöldum:

„Við getum auðvitað velt upp þessum spurningum: Er eðlilegt að skólagjöld séu tekin af ýmsu námi t.d. á framhaldsskólastigi? ... Ég held að við þurfum að setja ramma utan um þetta mál og við eigum að nálgast það fordómalaust ...“

Hvað á hv. þingmaður við með að nálgast þetta fordómalaust annað en það að hann er að vísa til stefnu Samfylkingarinnar um að tryggja beri það að ekki verði tekin upp skólagjöld í opinberum háskólum? Það eru fordómarnir sem hann er að vitna til að mönnum beri að forðast.

[18:22]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Maður veit ekki eiginlega hvort maður á að nenna að standa í svona vitleysu vegna þess að hv. þingmaður nefnir hér setningu í ræðu hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar og fer með hana hálfa. Hann fer með hana hálfa! Hvaða skrípaleikur er þetta? Getum við ekki rætt þessi mál heiðarlega?

Ég get sagt það, virðulegi forseti, að hann hefur hér eftir hálfa setningu eftir hv. þm. Einar Má Sigurðarson sem segir, með leyfi forseta:

„Ég held að við þurfum að setja ramma utan um þetta mál og við eigum að nálgast það fordómalaust ...“

Hv. þingmaður setur þar punkt. En það er rangt haft eftir vegna þess að hv. þm. Einar Már Sigurðarson heldur síðan áfram og segir, með leyfi forseta::

„... með það sem grundvallaratriði að tryggja jafnrétti til náms.“

Ég skil ekki, virðulegi forseti, hvaða dellu maður er að standa hér í. Við skulum ræða þessi mál heiðarlega en ekki klippa (Gripið fram í.) í sundur setningar fjarstaddra manna sem ekki geta verið hér til að verja orð sín.

Einu verð ég líka að koma hér á framfæri. Hér er mikið vitnað í orð hv. þingmanns og hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur frá árinu 2004. Við skulum alveg hafa það á hreinu að það eru tekin há skólagjöld til dæmis í Háskóla Íslands í framhaldsnámi, í MBA-námi eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir benti á í síðustu viku í sinni ræðu. Sumir eru hlynntir þeim. Aðrir eru það ekki. Hæstv. ráðherra var bara að lýsa þarna líka ákveðnum veruleika sem blasir við í skólakerfinu.

Ég get líka sagt hv. þingmanni frá því að frá árinu 2004 hefur Samfylkingin rætt málefni skólanna og hefur rætt skólagjöld og komst síðan að þeirri afdráttarlausu niðurstöðu sem landsfundurinn komst að árið 2007 eða fyrir réttu ári síðan um að það kæmi ekki til greina að taka þau upp og við það stendur. Við það stendur. (Forseti hringir.) Ég vil biðja menn um að hafa hér rétta hluti eftir og halda þeim til haga.

[18:24]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Varðandi þau ummæli sem ég hafði eftir hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni, varaformanni menntamálanefndar, og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir botnaði hér fyrir mig áðan þá setningu sem ég lauk ekki við þá segir hún og niðurlag þeirrar setningar dálítið mikið um skoðun hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar á þessu máli, með leyfi forseta:

„Ég held að við þurfum að setja ramma utan um þetta mál og við eigum að nálgast það fordómalaust með það sem grundvallaratriði að tryggja jafnrétti til náms.“

Hann er að tala um skólagjöld. Hann er að velta fyrir sér spurningunni um skólagjöld, hvort það eigi að taka upp skólagjöldin og að það eigi að gera það fordómalaust með það að grundvallaratriði að tryggja jafnrétti til náms.

Það er líka athyglisvert í þessu sambandi að kynna sér skoðun hv. formanns menntamálanefndar Alþingis Sigurðar Kára Kristjánssonar á ummælum formanns Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísla-

dóttur sem vitnað er til, en þau nefnir hv. þingmaður á heimasíðu sinni eftir að hafa fjallað í löngu máli um afstöðu sína og útskýrt afstöðu sína til skólagjalda á háskólastigi þar sem hann kemur hreinn og beinn fram í sínum skoðunum. Hann vitnar í viðtal við formann Samfylkingarinnar og segir, með leyfi forseta:

„Ég fæ ekki betur séð en að í þessum orðum felist nokkur skilningur á þeim sjónarmiðum sem ég hef hér mælt fyrir og tek undir orð Ingibjargar Sólrúnar frá árinu 2004. Og ég finn ekki annað en að frá þeim tíma er viðtalið var tekið hafi skilningur á skólagjöldum á háskólastigi aukist innan Samfylkingarinnar.“

Það er hans mat að það hafi aukist innan Samfylkingarinnar og menn hljóta að finna það bara á umræðum innan nefndarinnar við aðra hv. þingmenn sem þar starfa innan stjórnarinnar.

[18:26]

Útbýting:

Fellihýsi, tjaldvagnar og húsvagnar í umferð, 595. mál, fsp. ÁI, þskj. 919.

Framkvæmd Dyflinnarsamningsins á Íslandi, 597. mál, fsp. MÁ, þskj. 921.

Hlutafélagavæðing Landspítala, 594. mál, fsp. VS, þskj. 918.

Meðferð hælisumsóknar, 596. mál, fsp. MÁ, þskj. 920.

Uppsagnir svæfingarhjúkrunarfræðinga, 593. mál, fsp. SF, þskj. 917.

Viðbrögð við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, 592. mál, fsp. SF, þskj. 916.

Þróun efnahagsmála í nokkrum ríkjum, 591. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 915.

[18:27]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef því miður ekki nema fimm mínútur til að halda seinni ræðu mína í þessari umræðu. Mig langar til að byrja á því að vísa á bug ummælum sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir viðhafði í byrjun ræðu sinnar. Hún vakti athygli á því að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefði flutt málefnalega og efnislega ræðu sem væri öfugt við það sem aðrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefðu gert fram að því. Ég held að ég hafi verið eini þingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem hafði þá haldið ræðu og ég vísa því á bug að hún hafi ekki verið efnisleg. (**SKK:** Hún var mjög efnisleg.) Hún var mjög efnisleg, segir hv. formaður menntamálanefndar. Ég þakka fyrir staðfestinguna á því. Þó að ég hafi eytt megninu af tíma mínum í að ræða um skólagjöld tel ég það hafa verið fullkomlega eðlilegt í ljósi þess hvernig umræðan hefur þróast.

Það er líka eðlilegt að það komi við kaunin á þingmönnum Samfylkingarinnar þegar við förum með skólagjöldin inn í þessa umræðu af þeim krafti sem ræður þingmanna bera vitni um. Ég ber fulla virðingu fyrir síðustu landsfundarályktun Samfylkingarinnar og ég veit að tekist hefur verið á um stefnu flokksins í þessum efnum. Tekist hefur verið á um ummæli sem viðhöfð hafa verið — ummæli hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, hæstv. viðskiptaráðherra, Björgvins G. Sigurðssonar, og fleiri úr þingmannaliði Samfylkingarinnar — en það er rétt að kúrsinn hefur verið leiðréttur hvað þetta varðar. Var það gert á síðasta landsfundi Samfylkingarinnar. Það breytir því ekki að Samfylkingin er undir gríðarlegum þrýstingi frá samstarfsflokknum, Sjálfstæðisflokki, um að láta af þeirri stefnu sem samþykkt var á landsfundi flokksins.

Ég vil því halda því fram með nokkrum rökum að umræða um skólagjöld sé fullkomlega eðlileg, bendi í því sambandi á leiðara í *Viðskiptablaðinu* nú í vikunni — nú verð ég, hæstv. forseti, að játa á mig þau afglöp að ég er ekki með dagsetninguna á leiðaranum. Fyrirsögnin var: „Skólagjöldin vantar“. Leiðarahöfundur heldur því fram að markmið frumvarpsins sé frekar bitlaust, ýmsar lagfæringar séu jú góðra gjalda verðar en í frumvarpinu sé fátt verulega bitastætt. Það verði hvorki talið umdeilanlegt né stórpólitískt. Það sé hins vegar verulega athyglisvert að eitt mál vanti …

(**Forseti** (KÓ)**:** Er hv. þingmaður með farsíma?)

Ég biðst afsökunar, hæstv. forseti, á að ég skuli hafa verið með farsíma í vasanum. Það skyldu þingmenn aldrei gera. Ég er búin að slökkva á honum, hæstv. forseti.

Það er eðlilegt að mikið hafi verið rætt um skólagjöldin þó að ekki sé talað um þau í frumvarpinu vegna þess að allt ber í raun að sama brunni í þeim efnum. Það er vilji Sjálfstæðisflokksins, hæstv. menntamálaráðherra og hv. formanns menntamálanefndar að innleiða skólagjöld í opinberu háskólana. Þau vilja jafna það sem þau kalla samkeppnisstöðu háskólanna með því að heimila opinberu háskólunum að leggja á skólagjöld. Þau komust hins vegar ekki alla leið í þeim efnum í þessu frumvarpi. Eflaust hefur verið tekist á um það milli stjórnarflokkanna, ég geri ráð fyrir því, og niðurstaðan orðið sú sem við sjáum í frumvarpinu, að ekki eigi að fara þá leið að sinni. Ég held því hins vegar fram að styttra sé í það en okkur grunar að sú leið verði knúin fram. Ég tel verulega þörf á því að menntamálanefnd tali afar skýrt í nefndaráliti sínu þegar málið verður afgreitt frá nefndinni. Ég mun beita mér fyrir því í umræðum nefndarinnar þegar þar að kemur.

Mér þykir mjög mikilvægt að hafa fylgst með þessari umræðu. Í athugasemdum manna hefur margt merkilegt og greinargott komið fram, t.d. hafa stjórnarþingmenn, eins og hv. þm. Mörður Árnason, tekið undir ábendingar mínar um notkunina á íslensku. Talað hefur verið um skipun háskólaráðs sem ég gerði einnig athugasemd við — ég held að við verðum að fá því breytt. Ef ég fæ einhverju breytt um hugmyndafræðina sem liggur á bak við 24. gr. mun ég leggja allt í sölurnar í starfi nefndarinnar í þeim efnum.

[18:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Þetta er orðin þó nokkur umræða og hef ég náð að fylgjast með henni að mestu leyti a.m.k. á seinni sprettinum. Margt hefur verið vel og gáfulega sagt og ætla ég ekki að tyggja það upp sérstaklega sem aðrir hafa sagt á undan mér, og ég er eftir atvikum sammála. En nokkur atriði þessa máls vekja mig þó til umhugsunar.

Ég dreg ekki í efa að í frumvarpinu er margt ágætt sem snýr að skipulagi mála í opinberum háskólum, annað orkar

tvímælis. Ég fór hins vegar aðeins að velta því fyrir mér hvers vegna frumvarpið væri sett upp með þessum hætti. Það er sett upp sem einhvers konar rammalög um opinbera háskóla og falla þá úr gildi þau sérlög sem til staðar eru — um hvað? Fyrst og fremst um tvo háskóla, Háskóla Íslands og Háskólann á Akureyri. (Gripið fram í.) Háskólinn á Akureyri er hvort sem er að hverfa inn í Háskóla Íslands, hv. þingmaður, þannig að ekki þarf að hafa áhyggjur af því meir. Mér skilst meira að segja að Listaháskólinn, þó að lög um listmenntun á háskólastigi eigi að falla niður við gildistöku þessara laga, muni sem sjálfseignarstofnun heyra undir hin almennu háskólalög.

Ég er ekki sammála því að þetta sé rétt að gera. Það kann vel að vera að sameina megi í eina löggjöf lagarammann sem hinir opinberu háskólar starfa eftir en hvers vegna þarf að fella nafn Háskóla Íslands, sem eru tæpra 100 ára, svo munar einu ári, úr lögum og hvers vegna þarf að fella niður sérlög um Háskólann á Akureyri, þ.e. nafnið? Er það vegna þess að ekki er sjálfgefið að þessar stofnanir starfi áfram sem sjálfstæðir opinberir háskólar? Er þörfin svona mikil af því að við séum með einhverja fleiri tugi almennra opinberra háskóla sem alla þurfi að sameina í einni rammalöggjöf? Nei, skólarnir eru tveir. Frá og með miðju sumri eru þeir tveir: Háskóli Íslands, flaggstofnun æðri menntunar í landinu, elsta háskólastofnunin og stolt þjóðarinnar á sínum tíma — um hann voru sett lög árið 1909 og hann tók til starfa 1911 (**Gripið fram í:** Og var m.a. í þessu húsi.) — já, og var m.a. í þessu húsi. Er það þá orðið sérstakt markmið að nafnið Háskóli Íslands komi hvergi fyrir í lögum? Er ég eitthvað að misskilja þetta? (**Menntmrh.:** Fjárlögum, alltaf í fjárlögum.) Fjárlögum, já, meðan hann er til. En reyndar er það ekki þannig því að hinir snjöllu höfundar frumvarpsins hafa séð við ætluninni og passað upp á það að Háskóli Íslands er á einum stað í frumvarpinu. Hann læðist inn í 25. gr., um þjónustusamninga — sennilega eru það mistök — en þar stendur, með leyfi forseta:

„Háskólaráði er heimilt að semja við stúdenta, samtök þeirra og félög, hollvinasamtök, einstaklinga, samtök þeirra og fyrirtæki eða opinberar stofnanir um að taka að sér þjónustu fyrir hönd Háskóla Íslands …“ — Þarna er hann. En það er í eina staðnum og það er sennilega fyrir mistök.

Ég segi einfaldlega: Það eru full rök til þess að Alþingi hafi það í lögum að Háskóli Íslands skuli vera til og heita Háskóli Íslands og starfa. Það eru líka full rök fyrir því að Háskólinn á Akureyri, hinn stóri almenni háskólinn með þá miklu sérstöðu að starfa á landsbyggðinni, sé líka í lögum. Ég vil ekki sjá að nafn Háskólans á Akureyri standi hvergi í lögum frá og með miðju þessu ári eða hvað það nú er. Það er ekkert vandamál að umorða 1. gr. á þann veg, ef ég má taka það að mér í ræðustólnum, að segja: Lög þessi gilda um Háskóla Íslands, Háskólann á Akureyri og aðra háskóla sem reknir eru sem opinberir háskólar o.s.frv. Þá er a.m.k. ekki verið að leggja formlega niður nöfnin á þessum tveimur merku stofnunum í lögum. Og ég spyr: Angrar það einhvern þó að það fái að standa áfram a.m.k. á einum stað í lagasafninu að til sé Háskóli Íslands eins og verið hefur í tæp 100 ár og að Háskólinn á Akureyri, sem mönnum er eðlilega annt um, og vilja sjá að hafi tryggan og öruggan sess í okkar stjórnskipun, sé líka til staðar í lögum? Ég legg því til a.m.k. þessar breytingar á málinu þegar í stað.

Í öðru lagi verð ég að segja að ég fæ ekki mikinn botn í þær breytingar sem á að gera á samsetningu háskólaráðs í 6. gr., eða háskólaráða í opinberum háskólum, og er ég þá sérstaklega að hugsa um Háskóla Íslands. Þar get ég í sjálfu sér að mestu leyti gert ræðu hv. þm. Marðar Árnasonar að minni. Ef ég hef tekið rétt eftir áherslu hans eða afstöðu í málinu þá er hann ósammála því að sú staða geti komið upp að aðilar utan háskólans nái nokkurn tíma meiri hluta í háskólaráði. Það er ég líka, mér finnst það fráleitt, mér finnst það afturför. Mér finnst að ekki eigi að rýra hlut nemenda eins og á að gera með umræddum breytingum og í andstöðu við þá. Hvað vinna menn með því? Hefur það verið eitthvert vandamál að nemendur við Háskóla Íslands ættu a.m.k. tvö sæti í háskólaráði þannig að tvær meginfylkingar sem þar hafa boðið fram, eða við skulum segja tveir stærstu hóparnir sem sameinast um framboð til háskólaráðs, eigi kost á því að fá menn kjörna? Ég hef ekki orðið var við að það væri mikið vandamál. Ég kaupi ekki þær röksemdir að það sé svo nauðsynlegt fyrir háskólann að fá aðila utan frá til að stjórna sér að jafnvel eigi að fórna því að háskólinn sjálfur, starfsmenn hans, kennarar og nemendur og eftir atvikum rektor, ef hann er þá þar áfram, séu með meiri hluta í háskólaráði. Þannig finnst mér ekki að það eigi að vera.

Ég lít á það sem afturför í akademísku tilliti og hvað varðar starfsmannalýðræði að bjóða upp á hættuna á hinu — hún er til staðar þegar maður er loksins búinn að berjast í gegnum þessa torræðu samsetningu á kosningum, sérstaklega 4. tölul. í 6. gr. Það er nokkuð undarlegt því í byrjun skulu tveir fulltrúar valdir inn í ráðið af þeim fulltrúum sem fyrir eru og síðan eiga þeir sem kosnir verða inn á grundvelli 1., 2. og 3. töluliðar að sameinast um að velja hina í framtíðinni. Menntamálaráðherra fær þarna inn tvo menn og þá þarf ekki flókna útreikninga til að sjá að sú staða blasir við og sú hætta er til staðar. Ef t.d. einn af einstaklingunum þremur sem þarna eru þá inni, rektor, fulltrúi háskólasamfélagsins og fulltrúi nemenda, er á einhvern hátt þannig settur að hann verður að láta undan þrýstingi hinna utanaðkomandi aðila, fulltrúa menntamálaráðherra, og mynda meiri hluta með þeim um að taka inn einhverja tvo menn utan háskólasamfélagsins er meiri hluti þeirra sem eru innan skólans fallinn í háskólaráði. Þetta er alveg út í hött að mínu mati og á ekki að bjóða upp á slíkt. Þetta mætti t.d. leysa með því einfaldlega að hafa áfram tvo fulltrúa, annars vegar frá háskólasamfélaginu og hins vegar frá nemendum. Þeir eru þá jafnmargir og fulltrúarnir sem menntamálaráðherra má skipa og þessi hætta kemur ekki upp eða a.m.k. miklu síður.

Það getur verið markmið í sjálfu sér, og ágætt að hafa það opið, að það komi einhverjir aðilar utan að til ráðuneytis og samstarfs inn í háskólaráð. Ég er alls ekki að gera lítið úr því án þess að ég haldi að það geri endilega kraftaverk. Almennt held ég að menn séu alveg menn til að stjórna sér sjálfir í háskólum. Er ekki til eitthvað sem heitir akademískt frelsi? Gengur það ekki út frá því að háskólar eigi í grófum dráttum að ráða sér sjálfir? Þeir séu best til þess fallnir og aðrir hafi yfirleitt ekki meira vit til þess að ráða þeirra ráðum en þeir sjálfir. Það hélt ég. Mér finnst það vera afturför ef þetta verður svona sett upp og ræð frá þessu. Þetta er

ekki í þágu starfsmannalýðræðis, svo mikið er víst — ef menn hafa einhvern tíma heyrt það hugtak í ríkisstjórninni — og þetta er ekki í þágu akademísks frelsis eins og ég sé það.

Þá að fjármögnunarkaflanum. Ég get líka tekið undir það að ég staldra við 18. gr., um innritun. Ég hef ekki haft tíma til að bera hana nákvæmlega saman við núgildandi ákvæði í lögum en mér finnst þetta heldur þrengslalegt og það er eins og andi gömlum gusti af numerus clausus í þessu öllu saman, það þurfi að vera hægt að skrúfa þetta heldur saman og pakka þessu inn. Ég vildi auðvitað frekar sjá að við værum fyrst og fremst með áherslur sem lytu að því að greiða götu fólks inn í háskóla og öllum hópum samfélagsins. Þarna mætti að mínu mati vera ákvæði sem væri sérstaklega hugsað til þess að auðvelda hópum, sem ástæða væri til að hafa áhyggjur af að ættu ekki hlutfallslega sína fulltrúa í háskólanámi, að koma þar inn. Ég er kannski ekki að segja að það þurfi beinlínis mismunarákvæði eins og víða eru þekkt í háskólum til að auka hlut — hér áður voru það kannski konur, frumbyggjar, innflytjendur eða einhverjir slíkir. Þetta er vel þekkt í háskólasamfélaginu vestan hafs. Það stendur væntanlega ekki á Sjálfstæðisflokknum að taka eitthvað þaðan, ef það kemur frá guðs eigin landi, að einhver slík ákvæði væru hugsuð til þess að segja: Við viljum hafa alla með þannig að fólk úr öllum geirum samfélagsins geti komið í háskóla og aflað sér háskólamenntunar. Ég minni á að það að afla sér háskólamenntunar er ekki bara einhver — það á ekki að hugsa þetta eins og útungun á tannhjólum í gangvirki framleiðslusamfélagsins. Það snýst um mannréttindi að hver og einn hafi frjálsborinn rétt til þess að mennta sig og þroska hæfileika sína. Það er aðalatriðið. Þess vegna er jafnrétti til náms heilagra en flest annað í mínum huga. Það tengist grundvallarmannréttindum og aldrei á að selja það að réttur hvers og eins til að þroska hæfileika sína, afla sér þekkingar og mennta sig á að vera heilagur.

Þá erum við komin að skólagjöldunum. Þau tengjast þessu nefnilega líka. Það þýðir ekki að vera að ræða um þau eins og eitthvert hlutlaust fyrirkomulagsatriði sem snúist bara um fjármögnun háskóla. Halda menn að það verði til peningar í samfélaginu, að þeir komi af himnum ofan ef þeir heita skólagjöld? Nei, það kostar um það bil það sama að reka skólana. Spurningin er bara hvernig það er borgað. Ég hef varla heyrt aðra eins vitleysu og þá að eina leiðin fyrir Háskóla Íslands til að komast í röð fremstu háskóla sé að fá að taka upp skólagjöld. Af hverju? Er það vegna þess að það er borin von að um það verði pólitísk samstaða á Íslandi að búa svo vel að Háskóla Íslands, og láta hann fá þannig fjárveitingar, að hann geti af þeim rammleik orðið í hópi bestu háskóla í heimi? Það er það sem menn eru að segja, að ekki sé pólitískur vilji til að leggja úr opinberum sjóðum nægjanlegt fjármagn til opinberu háskólanna til að þeir geti verið í fremstu röð. Það er þar sem bresturinn verður. Ekki vegna þess að það sé efnaleysi í samfélaginu, ekki vegna þess að ekki sé samstaða um að menntun sé ein besta fjárfesting sem við getum ráðist í — án þess að ég vilji skrifa upp á það, samanber það sem ég sagði áður, að fyrst og fremst eigi að líta þannig á hana. Það er ekki bara um það sem þetta snýst. Spurningin er um pólitískan vilja.

Viljum við leggja það mikla fjármuni í menntum að við getum eignast menntastofnanir sem skara fram úr og eru í fremstu röð eins og við að mörgu leyti höfum gert? Menn hafa gert ótrúlega mikið úr litlu í íslenska háskólasamfélaginu og í það heila tekið er unnið þar mjög metnaðarfullt og gott starf. En það hefur vissulega verið unnið við erfiðar aðstæður oft á undanförnum árum. Auðvitað hefur manni runnið það til rifja hversu hin gamla og merka stofnun, Háskóli Íslands, hefur verið sveltur mörg undanfarin ár eða hvernig vöxtur og uppbygging Háskólans á Akureyri hefur nú verið bremsuð niður nokkur ár í röð með því að hann hefur ekki fengið fjárveitingar í samræmi við aðsókn og eftirspurn eftir þjónustu hans, t.d. fjarkennslu og öðru slíku. Vissulega hefur orðið þar bót á ákveðnum hlutum eins og rannsóknarsamningarnir. Þess ber að geta að það var að sjálfsögðu skref í rétta átt þegar þeir voru gerðir, fyrst við Háskóla Íslands og síðan eftir allnokkurn barning hafðist í gegn samningur, reyndar að nokkru leyti með stuðningi utanaðkomandi aðila, við Háskólann á Akureyri sem varð til góðs að sjálfsögðu.

Aftur að skólagjöldunum. Það er fullkomlega eðlilegt að menn ræði þau hér. Samfylkingarfólk má ekki fara á taugum þó að þeim sé haldið við efnið í því. Það má ekki vera þannig. Við erum að reyna að hjálpa ykkur til að standa í lappirnar í þessu. En fáránleiki málsins verður náttúrlega ljósastur þegar haft er í huga að LÍN borgar svo skólagjöldin að uppistöðu til, lánar fyrir þeim. Hvaða rugl er þetta þá í opinberu háskólakerfi að það verði til einhverjir nýir fjármunir sem lyfti þessu öllu á hærra plan með því að menn fái lánað fyrir skólagjöldum í opinberum námslánasjóði sem er að helmingi byggður á beinum framlögum ríkisins? Ef ég man þetta rétt er það þannig að LÍN þarf um helming af tekjum hvers árs frá ríkissjóði til að standa undir skyldum sínum. Það segir allt sem segja þarf um þann þátt málsins, herra forseti.

[18:48]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ágæta ræðu. Hann kom inn á áhugaverða þætti sem ekki endilega hafa verið ræddir svo mikið hér í dag.

Mig langar að byrja á að þakka honum fyrir, eins og hann heldur fram, að hann haldi Samfylkingunni við efnið en bendi honum í leiðinni á það að hann kom hvergi nærri þegar við héldum landsfund okkar í fyrra og samþykktum ályktun sem ég hef hér kynnt þó nokkrum sinnum. (Gripið fram í.) Hv. þingmanni var hvorki boðið né heldur kom hann af fúsum og frjálsum vilja. Hann hefði þó verið velkominn í okkar hóp og ávallt velkominn enda oft snertifletir í málflutningi okkar.

Hv. þingmaður kom inn á áhugaverðan hlut, það að helmingurinn af öllum námslánunum sé í raun styrkur frá ríkinu, helmingurinn af útlánum Lánasjóðs íslenskra námsmanna. Það kom fram í svari til mín í fyrra frá hæstv. menntamálaráðherra. Það sem ég spurði um var hversu hátt þetta hlutfall yrði sem í raun og veru væri kostnaður LÍN af öllum veittum lánum ef tekin yrðu upp sambærileg skólagjöld við opinberu skólana og eru í einkaskólunum. Þau mundu þá bætast við og lánasjóðurinn lána fyrir þeim eins

og til hinna. Þá kom fram, sem mér þótti dálítið merkilegt, frá hæstv. menntamálaráðherra að það gæti orðið allt að 65%.

Þetta er mjög áhugaverð umræða. Við þurfum þá að fara að ræða það ef menn ætla að fara að taka upp skólagjöld við opinberu háskólana að því fylgir líka gríðarlegur kostnaður fyrir ríkið og við þurfum að velta fyrir okkur hverjir væru kostir þess að velta þeim fjármunum frá ríkinu í gegnum nemendur með þeim hætti sem skólagjaldið er. Hvaða kostir eru fólgnir í því í staðinn fyrir að greiða þetta bara til skólanna beint? Mér þykir þetta áhugaverð umræða og vildi koma þessum punktum hér að.

[18:50]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka fyrir þessar upplýsingar. Þær eru áhugaverðar. Þær staðfesta nokkurn veginn það sem ég þóttist muna, þ.e. að um helmingur af tekjum lánasjóðsins þurfi að koma í formi ríkisframlags til að mæta því sem er í raun og veru fólgið í lágum vöxtum, afskriftum lána, tekjutengdum endurgreiðslureglum, tilteknum tímamörkum og öllu þessu sem þýðir það mikla afskrift af lánunum að um helmingurinn kemur í reynd til baka.

Þar með erum við líka að segja að helmingur af skólagjöldum sé borgaður af ríkinu sjálfu í gegnum þetta endurgreiðsluverk og færi í tvo þriðju ef tekin yrðu upp sambærileg skólagjöld í opinberu háskólunum. Þá er þetta eiginlega að verða alveg að brandara ef menn reyna svo að segja að eina leiðin til að lyfta þessum skólum á hærra plan sé að þeir fái að taka skólagjöld sem að tveimur þriðju yrðu borguð af ríkinu sjálfu hvort sem er, væru skattpeningar. Þá er málið náttúrlega meira og minna komið í hring og orðið tóm endileysa.

Það sem menn þurfa að snúa sér að því að gera er að finna eðlilegan samstarfsgrunn fyrir háskóla sem tekur mið af því að sjálfstætt reknir háskólar, svokallaðir þó að þeir séu auðvitað borgaðir af ríkinu, taka skólagjöld í þó nokkrum mæli og það er ekki sanngjörn staða sem kemur upp ef þeir fá að vera einhvers konar forréttindaskólar og fá að fullu sömu fjárveitingar frá ríkinu plús skólagjöldin. Það er ósanngjörn samkeppnisstaða og aðrar þjóðir sem sumar hverjar búa við blandað kerfi af þessu tagi hafa farið þá leið að búa út tilteknar leiðréttingarformúlur, reynt að finna sanngjarnar leiðréttingarformúlur sem jafna þessi starfsskilyrði upp að vissu marki.

Þetta höfum við, vinstri græn, skoðað heilmikið í nokkur ár, m.a. og (Forseti hringir.) ekki síst fyrirkomulagið í Svíþjóð og höfum svona helst sótt okkur fyrirmyndir þangað um einhverja slíka reikningsreglu.

[18:52]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er sammála því sem kom fram í máli hv. þingmanns, það þarf að finna einhverja leiðréttingarreglu. En það er ekki bara út af því að skólagjöld eru lögð á nemendur í sjálfstæðu skólunum, heldur tel ég það líka mikilvægt vegna þess að Háskóli Íslands er eðlisólíkur þeim skólum sem eru kallaðir sjálfstæðir háskólar. Við gerum þær kröfur til Háskóla Íslands að hann kenni nánast allt sem til er undir sólinni. Við gerum til hans þá kröfu að hann sé með breitt námsframboð, í honum séu kenndar þjóðlegar greinar, íslenska og guðfræði, ýmsar greinar sem ekki eru kannski markaðsvænar ef svo mætti að orði komast og sem hinir sjálfstæðu skólar hafa frekar einbeitt sér að.

Af þeim ástæðum fagnaði ég mjög þegar hæstv. menntamálaráðherra gerði rannsóknarsamning við Háskóla Íslands. Þar var vísir að viðurkenningu á þessu breiða námsframboði Háskóla Íslands. Ég held að lausnin hjá okkur gæti frekar falist í því að ganga lengra í þeim efnum en gert var í þeim samningi og fara frekar slíkar leiðir.

Ég hef ekki verið sammála samþingmanni hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, Kolbrúnu Halldórsdóttur, sem hefur haldið því hér fram að lausnin felist í því að skerða framlag til sjálfstæðu skólanna sem nemur þessum skólagjöldum. Ég held að það sé miklu skynsamlegra að fara þá leið sem ég nefni hér, að viðurkenna þetta breiða námsframboð og viðurkenna að í öllu þessu námsframboði getur háskólinn aldrei mætt þeirri lágmarksstærð af hópum sem ætlast er til í reiknilíkaninu og því hefur farið sem farið hefur að menn þurfa að færa til peninga þar innan húss.

[18:55]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg hárrétt að það er fleira en skólagjöld sem þarf að hafa í huga, þar á meðal hlutverk og staða háskólanna. Háskóli Íslands er, eins og hv. þingmaður kallaði það, eðlisólíkur öðrum skólum um margt. Hann hefur mikla sérstöðu. Hann er einhvers konar flaggskip háskólamenntunar okkar og honum er ætlað að bera það að kenna ýmis fög sem við viljum að séu kennd í landinu og aðrir skólar sinna ekki eða hafa ekki áhuga á og er varla við að búast að sé nema á einum stað eins og málvísindi, rannsóknir í íslenskum fræðum og tungu og öðrum slíkum þjóðlegum fögum eða hvað það nú er.

Háskólinn á Akureyri hefur líka sérstöðu. Hann er eðlisólíkur öðrum stofnunum um margt. Hann er almennur háskóli á landsbyggðinni sem leggur metnað sinn í að taka mið af þeirri staðreynd í starfi. sínu, haga námi þannig, t.d. í kennaramenntun að þeir nemendur sem þaðan útskrifast séu vel undir það búnir að kenna við aðstæður á landsbyggðinni.

Og útkoman er glæsileg. Tilkoma Háskólans á Akureyri og kennaranámsins þar hefur verulega lyft upp hlutfalli réttindakennara á landsbyggðinni og það sýnir sig að nemendur útskrifaðir þaðan fara frekar í störf þar enda vel undir það búnir. Hann hefur sérstöðu um sjávarútvegsnám og fleira í þeim dúr og ekki síst í fjarkennslunni þar sem hann sérhæfir sig til þess að sinna þörfum dreifðra byggða þar sem fólk safnast í hópa og vill fá aðgang að háskólanámi í gegnum fjarnám og þá opnast möguleikar á að það geti það í staðinn fyrir að þurfa að bregða búi eða flytja sig til til að sækja námið.

Þetta eru aftur rök fyrir því sem ég hóf mál mitt á, þ.e. að þessir tveir háskólar séu sérgreindir í lögum upp að vissu marki vegna sérstöðu. Það getur aftur spilað inn í það (Forseti hringir.) sem við vorum svo að ræða um, þ.e. hvernig reikniformúlur eru stilltar af þegar þetta er allt saman metið.

[18:57]

Útbýting:

Skipan Evrópunefndar, 598. mál, fsp. ÁÞS, þskj. 922.

[18:57]

Paul Nikolov (Vg):

Forseti. Ég tek undir margt sem hér hefur verið bent á. Það er þó eitt sem ég vil vekja athygli á. Æ fleiri koma hingað til landsins með menntun erlendis frá. Stundum er þessi menntun viðurkennd, stundum ekki.

Mér sýnist að reglur í þessum efnum séu óskýrar. Hvort maður fær menntun sína viðurkennda fer kannski eftir því hvaðan maður er. Þess vegna bendi ég á 21. gr. þar sem m.a. stendur, með leyfi forseta:

„Háskólaráð skal setja reglur um prófhald, þ.m.t. viðurkenningu erlendra prófa …“

Því spyr ég: Eru til grunnreglur um hvernig háskóli viðurkennir erlend próf, þ.e. einhver rammi sem háskólinn starfar eftir, og ef ekki: Hyggst hæstv. menntamálaráðherra grípa til aðgerða í þessum málum?

[18:58]

Mörður Árnason (Sf):

Forseti. Ég tel ástæðu til að þakka hv. þingmanni Páli Nikolov fyrir góða ábendingu hér sem ég held að menntamálanefnd eigi að taka til greina.

Ég vil segja það í tilefni af þeim umræðum sem hér hafa orðið í dag og hafa að nokkru staðið milli okkar hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur annars vegar og þingmanna VG hins vegar að við færumst nú mjög nær því að ná niðurstöðu eða einhvers konar tengingarbandi í þessum málum öllum. Til að signa það endanlega lýsi ég eiginlega stuðningi við tillögu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar um það að nefna þessa tvo háskóla sem hér eru sannarlega starfandi, Háskóla Íslands og Háskólann á Akureyri, í 1. gr. frumvarpsins. Mér finnst algjörlega eðlilegt að gera það og kæmi það þá í veg fyrir þá dellu sem hugsanlega gæti orðið í menntamálaráðuneytinu þó að það verði ekki undir setu núverandi hæstv. og ágæts menntamálaráðherra að menn leggi þessa skóla niður eða breyti þeim án samþykkis Alþingis.

Ég vil að vísu leiðrétta hv. þingmann með það að Háskóli Íslands komi hvergi annars staðar fyrir en í þessari grein ef þetta verður samþykkt. Hann kemur vissulega fyrir í lögum um sóknargjald þar sem okkur sem stöndum utan safnaða er skylt að borga í þann háskóla, en t.d. ekki til Háskólans á Akureyri eins og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson hefur lagt fram tillögu — kannski ekki um en a.m.k. út af henni hér á þinginu.

Ég ætlaði að ræða um skólagjöld. Það hefur verið gert. Sú umræða vaknaði í undanfara þessa frumvarps. Við höfum haldið því fram, samfylkingarmenn, að við þurfum að ræða fordómalaust um jafnrétti til náms, um jafnræði eða jafnstöðu háskóla. Við höfum gert það vegna þess að staðan er sú núna að skólagjöld eru við lýði í einkareknum skólum og við höfum bent á það að ekki er jafnræði milli þessara einkareknu skóla að þessu leyti og síðan opinberu skólanna sem sést ágætlega á svari hæstv. menntamálaráðherra við fyrirspurn sem ég bar fram fyrr í vor þar sem fram kom að skólarnir njóta verulegs stuðnings af opinberu fé því að eins og hér kom fram er helmingurinn af lánum úr lánasjóðnum í raun styrkur.

Það verður líka að líta á í þessu sambandi að fyrir utan þau pólitísku rök sem samfylkingarmenn og fleiri hafa um að það eigi ekki að taka skólagjöld í öllum skólum, það eigi að vera opin, gjaldfrjáls leið í gegnum menntakerfið, vilja alls ekki allar deildir og raunar fæstar deildir í hinum opinberu skólum þessi skólagjöld. Þessi hugmynd er fyrst og fremst á kreiki í samkeppnisdeildunum en ekki hinum og menn þar segja að það mundi spilla fyrir starfi í þeim deildum að taka upp slík gjöld.

Það má líka draga það fram fyrir utan það sem hér var sagt áðan í ágætum samræðum hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur og Steingríms J. Sigfússonar að það kæmi nokkur svipur á ágæta skólamenn í útlöndum sem hingað til hafa tekið við nemendum án þess að heimta af þeim skólagjöld — sjálfur naut ég þeirrar velvildar bæði í Noregi og Frakklandi — ef Íslendingar færu að senda nemendur út í lönd sem þeir gera hundruðum saman, þúsundum þegar allt er tekið, og ætlast til þess að önnur lönd borgi þar fyrir þá skólavist þegar á Íslandi væru tekin skólagjöld.

Það er rétt hjá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur að opinberu skólarnir gegna sérstöku hlutverki. Þeir eru kjarni menntasamfélagsins, hafa ákveðnar skyldur um námsframboð og rannsóknir sem einkareknu skólarnir, að þeim algjörlega ólöstuðum, hafa ekki. Að öllu samanlögðu er það ákveðið úrlausnarefni að hér ríkir ekki jafnstaða milli skólanna. Og ég er sammála hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur um að okkur beri að kanna fyrst þá leið að bæta opinberu skólunum þetta upp með nokkurri rannsókn á því hver staðan er í ríkisframlagi með hverjum nemanda.

Ég vil ljúka þessari ræðu minni á tilvitnun í hæstv. menntamálaráðherra sem sagði í þessari umræðu, eða að minnsta kosti einhverri skyldri umræðu, þau ágætu orð að ekkert reiknilíkan væri heilagt. Ég held að við ættum að taka þessi (Forseti hringir.) reiknilíkön og breyta þeim í samræmi við þá stefnu sem í þessu frumvarpi (Forseti hringir.) felst.

[19:04]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu sem farið hefur fram í þingsal um frumvarp um opinbera háskóla og þakka tóninn sem verið hefur sleginn. Flestir hafa sagt að í megindráttum telji þeir málið mikilvægt, að þetta sé mikilvægt frumvarp o.s.frv. Ég fagna þeim umræðum þó að ég muni í máli mínu fara stuttlega yfir þær athugasemdir og spurningar sem hefur verið beint til mín vegna þessa máls.

Það er rétt að draga það fram strax að þetta frumvarp snýst ekki um skólagjöld. Það er engin skólagjaldaheimild í þessu frumvarpi. Þetta frumvarp er samþykkt af báðum stjórnarflokkunum, af öllum ráðherrum í ríkisstjórn og það er engin skólagjaldaheimild í þessu, svo það sé á hreinu þannig að ekki sé verið að gefa út neinar misvísandi tilkynningar um það. Hins vegar er það frumvarp sem við ræðum hér algerlega í samhengi við þær breytingar sem við höfum staðið fyrir, þær gríðarlega miklu breytingar sem átt hafa sér stað á háskólasamfélaginu sem slíku. Allir háskólar

landsins hafa eflst, bæði opinberir háskólar og einkareknir háskólar. Flestallir sem ég hef rætt við og þeir sem talað hafa um rammalöggjöfina svonefndu sem var samþykkt fyrir tveimur árum um háskóla, hafa fagnað því hvernig því máli lyktaði. Háskólarnir eru byrjaðir að vinna mjög ötullega eftir þeim ákvæðum öllum. Það voru allir sammála um þá aðferðafræði sem sett var fram þar. Sömu nefndinni var falið að semja það frumvarp sem við ræðum nú, hér er um sömu aðferðafræði að ræða. Rætt var við rektora háskólanna en aðrir sem málið snertir — og þeir eru náttúrlega mjög margir — höfðu tækifæri til að koma sínum sjónarmiðum að, enda er alltaf mismunandi hvernig menn setja málin fram eða hver samráðsvettvangurinn er. Ég tel gríðarlega mikilvægt, og ég veit að hv. menntamálanefnd mun sinna því hlutverki mjög gaumgæfilega, að fá fram öll þau sjónarmið sem þetta mál snertir.

Ég undirstrika það sem kom síðast fram í orðum hv. þm. Marðar Árnasonar að það er rétt að reiknilíkanið varðandi háskólana er til endurskoðunar. Verið að endurskoða hvern reikniflokk fyrir sig. Verið er að skoða kostnað á bak við hvert fræðasvið fyrir sig, varðandi hjúkrunarfræðina og hugvísindin, varðandi læknisfræðina og mismunandi þætti. Það er verið að kryfja það mál allt til mergjar og endurskoða í samræmi við þær breytingar sem átt hafa sér stað á undanförnum árum, þannig að það sé upplýst hér.

Menn hafa spurt: Af hverju á að fara þessa leið? Af hverju á að setja sérlöggjöf? Það var ein af þeim spurningum sem sett var fram. Það er alveg ljóst að þegar rammalöggjöfin og rammalöggjafarfrumvarpið voru sett fram var líka tekið fram að það þyrfti sérstaklega að setja lög um opinberu háskólana þó að rammalöggjöfin nái að sjálfsögðu til opinberu háskólanna. Af hverju þurfa opinberu háskólarnir sérstök lög? Það er auðvitað vegna þess að stjórnsýsla ríkisins er lögbundin og ég gat um það í framsöguræðu minni. Í fyrsta lagi verða því allar heimildir til fjárhagsráðstafana í ríkisrekstri að byggjast á lögum. Þá er bæði um að ræða framlög til lögbundinnar starfsemi og eins fjáröflun til annarra verkefna. Það verður að vera skýr lagaheimild fyrir þessu, fyrir opinberu háskólana.

Í öðru lagi eru það ráðstafanir varðandi réttindi og skyldur starfsmanna og nemenda að hafa bæði heimild og stoð í lögum þegar snertir opinberu háskólana. Það verða að vera lagaheimildir fyrir þessu, ég held að það sé mikilvægt. Í þriðja lagi er við það miðað að megindrættirnir í skipulagi ríkisrekstrar séu ákvarðaðir af Alþingi, m.a. hvað varðar skipun yfirstjórnar opinberra stofnana og síðan hvernig fjárframlögum er dreift til viðkomandi stofnana. Ég tel því mikilvægt að aðgreiningin er þarna á milli opinberu háskólanna og einkaskólanna. Þess vegna þarf þessa löggjöf og eftir henni hafa háskólarektorar opinberu háskólanna einmitt verið að kalla. Þeir hafa verið að kalla nákvæmlega eftir þessu frumvarpi.

Varðandi skipan háskólaráðs annars vegar og 24. gr. um gjaldtökuheimildina hins vegar — um innritunargjöldin — hefur eftirfarandi verið rætt: Á háskólaráð að vera skipað að meiri hluta til af háskólafólki sem er starfandi innan háskólans eða ekki? Ég er þeirrar skoðunar að svo eigi ekki að vera og þess vegna birtist þetta hér og hefur ríkisstjórnin m.a. samþykkt það. Af hverju? Þetta er ekki bara úr lausu lofti gripið heldur er þetta almenn þróun, til að mynda á hinum Norðurlöndunum og er rétt að geta þess að í nýjum norrænum háskólalögum er ekki gert ráð fyrir rektor eða aðstoðarrektor. Það var mikil umræða um það innan nefndarinnar og við veltum því síðar fyrir okkur þegar frumvarpið kom frá nefndinni, hvort við ættum að hafa háskólarektor innan háskólaráðsins. Ég tel mikilvægt í ljósi þess að við erum að fara inn í nýtt umhverfi, til að mynda með sameiningu Háskóla Íslands og Kennaraháskólans, að háskólarektor sitji og stjórni háskólaráðinu. En um þetta eru mjög skiptar skoðanir, sérstaklega á hinum Norðurlöndunum og þess vegna hafa háskólarektorar m.a. verið teknir út úr háskólaráðum. Ein röksemdin er sú að þar sem háskólaráð hefur í auknum mæli eftirlit með innra starfi háskólans eigi að sinna endurskoðunarhlutverki og ákveðnu úrskurðarhlutverki sé ekki rétt að meiri hlutinn komi frá þeim stað sem það á síðan að hafa eftirlit með, að háskólaráð hafi síðan ekki eftirlit með sjálfu sér. Þetta eru röksemdir sem settar hafa verið fram á Norðurlöndunum. Þær hafa m.a. verið settar fram í skýrslu Ríkisendurskoðunar. Samtök evrópskra háskóla lögðu það til í úttektum á sínum tíma að fjölga bæri a.m.k. utanaðkomandi fulltrúum í háskólaráði til að draga fram fleiri sjónarmið, fólk sem að sjálfsögðu hefði hagsmuni háskólans í huga. Þess vegna er m.a. sagt í greinargerð með frumvarpinu að þeir utanaðkomandi fulltrúar sem valdir eru, séu valdir með heildarhagsmuni háskólanna í huga og á grundvelli faglegrar hæfni sinnar en séu ekki beint starfsmenn. Það geta verið fyrrverandi starfsmenn háskólanna en ekki núverandi starfsmenn þeirra.

Þetta tel ég vera gríðarlega mikilvægt og í algeru samræmi við það sem við höfum verið að gera. Við höfum verið að auka sjálfstæði háskólanna og í þessu er enn frekar undirstrikaður möguleiki opinberu háskólanna að skipta skólanum upp í það sem við nefnum í frumvarpinu „skóla“. Ég vil hins vegar hvetja hv. menntamálanefnd að taka tillit til þess sem hv. þingmaður Mörður Árnason sagði varðandi orðalag. Það er umdeilanlegt hvort nota eigi orðið „skólar“ eða hvort nota eigi annað orð. Það sama gildir varðandi forsetahugtakið sem er nánar tiltekið í 12. gr. frumvarpsins, að mig minnir. Hv. menntamálanefnd skoðar það en ég tel miklu máli skipta að háskólaráðið sé að meiri hluta til skipað fólki utan háskólans en lúti engu að síður forustu háskólarektors.

Hvers vegna er það gert? Það er vegna þess að hlutverk svonefndra „skóla“ sem skólunum verður skipt í, verður aukið mjög. Þar hafa nemendur mun meira vald en þeir hafa núna í svonefndum deildum og vægi „skólanna“ mun verða gríðarlega mikið innan háskólanna, þar eru starfsmenn háskólans sem stjórna og ráða för. Háskólaráðið hefur síðan eftirlit með öllu saman og þess vegna tel ég mikilvægt að í háskólaráði sé að meiri hluta til utanaðkomandi fólk. Ég vil undirstrika það að m.a. á Norðurlöndunum, í Danmörku, eru háskólaráðin skipuð að öllu leyti fólki utan háskólanna. Ég taldi ekki rétt að ganga alla leið, ég valdi að fara þessa leið. Sumir segja að þetta sé ákveðin millileið. Ég held að þetta sé farsæl leið hjá okkur þar sem við tengjum með þessu saman aðila innan háskólans og aðila sem hafa þá faglegu hæfni sem við leitum að og koma utan frá. Ég vonast til að það verði öflugir menn og konur sem hafa

sterk tengsl við atvinnulífið eða rannsóknir á stofnunum o.s.frv. Það má skoða þetta með margvíslegum hætti en tel ég þetta gríðarlega mikilvægt til að við getum byggt upp sjálfstæða háskóla enn frekar, öfluga háskóla og jafnframt háskóla sem eru í svipuðu umhverfi og við keppum við á alþjóðlegum vettvangi.

Varðandi 24. gr. er einhver misskilningur í gangi, vísvitandi eða óafvitandi, um að verið sé að lauma inn einhverri skólagjaldaheimild þar. Það er af og frá. Ég ítreka það sem ég sagði: Það er engin skólagjaldaheimild í þessu frumvarpi. Það er hins vegar verið að setja inn í 24. gr. mikilvægið sem háskólaráðið hefur. Við segjum: Hafið í guðanna bænum skoðun á því hver inntökugjöldin eiga að vera. Það getur vel verið að þau verði lægri. Eins og við þekkjum, og hv. þm. Mörður Árnason fór ágætlega yfir, þá settu allir opinberu háskólarnir fram sömu tölu. Gott og vel. Fram til þessa hefur aðferðin verið sú að það er í rauninni bara ráðherra og þingið sem hafa komið að því að móta þessa 45 þús. kr. tölu. Ég held að það sé mikilvægt að háskólaráð a.m.k. hafi skoðanir á því þannig að við segjum að háskólaráðið geti komið með tillögu sem verður aldrei hærri en það sem þingið samþykkir. Í dag eru það 45 þúsund og svo verður maður líka að hafa það í huga að það verður að sjálfsögðu að vera rökstuðningur fyrir því hver innritunargjöldin eiga að vera. Við þekkjum öll umræðuna um þjónustugjöld eða skólagjöld. Það verða að vera ákveðnar forsendur fyrir því að hægt sé að innheimta innritunargjald í háskólanum og ég tel mikilvægt að háskólaráð sitji ekki hjá og sé skoðunarlaust um hvert það er. Ég held að það sé fagnaðarefni að það séu fleiri en þing og ráðherra sem hafi skoðanir á þessu. Ég tel mikilvægt að fá formlega skoðun háskólaráða hverju sinni. Það kann að vera umdeilanlegt en ég tel að það séu fleiri sem munu þá hafa skoðanir og koma með tillögur að þessu en þingið sjálft. En á endanum er það alltaf þings að ákveða hvert innritunargjaldið er hverju sinni og það verður að vera í samræmi við önnur lagaskilyrði og lagaforsendur sem gerðar eru til innritunargjalda.

Varðandi 1. gr. og af hverju nöfn Háskóla Íslands og Háskólans á Akureyri eru ekki í þeirri grein þá get ég alveg upplýst að ég hef mikla samúð með þeim sjónarmiðum sem sett hafa verið fram hér og tel mikilvægt að hv. menntamálanefnd skoði það sérstaklega. Hins vegar vil ég geta þess að hugsjónin á bak við þetta er sú að menn vita það að háskólinn á Hvanneyri fellur undir menntamálaráðuneytið en lýtur enn þá lögum um búfræðslu. Endurskoðun á þeim lögum mun eiga sér stað innan tíðar og þegar hún hefur farið fram mun háskólinn á Hvanneyri falla undir þessi lög. Í staðinn fyrir að þurfa aftur að breyta lögunum um háskóla þá þarf í rauninni einfalda auglýsingu. Sumir sögðu að menn ætluðu með þessu að fara einhverja fjallabaksleið í átt til einkavæðingar. Það er útúrsnúningur að segja að menn ætli sér það. Það eru önnur lög sem halda utan um skólana og fjárframlög, það eru fjárlögin. Þar kemur skýrt fram hvert framlag til opinberu háskólanna er, til Háskólans á Akureyri og Háskóla Íslands. Enginn ætlar sér að einkavæða Háskóla Íslands eða Háskólann á Akureyri, enda eru þetta þær meginstoðir sem við höfum varðandi háskólastarfsemi. Við gerum meiri kröfur til þessara háskólastofnana en við getum gert til annarra. Þær standa undir þeim kröfum með prýði. Þetta er eitthvað sem nefndin getur farið yfir en hugsunin er engu að síður sú að þarna verði svigrúm og sveigjanleiki til að geta tekið við Hvanneyri þegar þar að kemur, Hvanneyri getur þá fallið beint undir þessi lög með einfaldri auglýsingu. Ég hvet hv. menntamálanefnd og þingmenn að fara vel yfir þetta.

Ég hef farið yfir helstu atriðin en stóru málin virðast vera þau sem eru tengd háskólaráðinu annars vegar og 24. gr. hins vegar. Ég tel að ég hafi farið yfir þau sjónarmið (Forseti hringir.) sem sett hafa verið fram en að öðru leyti mun menntamálanefnd gefast tækifæri til að fara yfir önnur þau atriði (Forseti hringir.) sem bent hefur verið á í þessari umræðu.

[19:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Nú er það einmitt svo eins og hæstv. menntamálaráðherra veit og hefur sagt að hér með er málið komið í hendur þingsins, þ.e. úr höndum framkvæmdarvaldsins og í hendur þingsins sem kemur til með að fjalla um það í menntamálanefnd.

Það er alveg ljóst að það ríkir ágreiningur um ákveðna þætti þessa frumvarps milli stjórnarflokkanna þótt svo að hæstv. menntamálaráðherra hafi hér í ræðu sinni sagt að frumvarpið hafi verið samþykkt í ríkisstjórninni með þeim „prinsippum“ sem fram koma í því. Þar átti hún sérstaklega við skipan háskólaráðsins.

Nú vitum við að ungir jafnaðarmenn hafa ályktað á aðra vegu varðandi skipan háskólaráðs en það sem hæstv. menntamálaráðherra hefur lagt til í frumvarpi sínu. Það sjónarmið hefur notið ákveðinnar velvildar hjá hv. þingmönnum Samfylkingarinnar sem hér hafa talað í dag svo það er alveg ljóst að það verður ágreiningur inni í nefndinni um það hvernig taka eigi á málefnum háskólaráðsins.

Ég vildi nú bara undirstrika hér að það eru ákveðnir þættir í þessu máli. Það er ekki bara 24. gr. og skólagjöldin heldur er það líka skipan háskólaráðsins þar sem núningur er milli stjórnarflokkanna og við tökum á því máli núna, þingið og hv. þingmenn í menntamálanefnd.

En ég vek athygli á því varðandi hugmyndir um að halda nöfnum háskólanna inni í lögunum. Ég er hlynnt því að það verði gert. Ég kem til með leita eftir stuðningi við það í menntamálanefnd. Þótt svo við þurfum að breyta einni grein í lögum þegar Landbúnaðarháskóli Íslands fellur inn undir þessi lög þá gerum við það bara.

Ég mun leita eftir stuðningi við það inni í menntamálanefnd að við fáum að telja nöfn háskólanna upp í 1. gr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

[Fundarhlé. — 19:22]

Þjóðskjalasafn Íslands, frh. 1. umr.

Stjfrv., 544. mál (rafræn gagna- og skjalasöfn o.fl.). — Þskj. 845.

[19:50]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég kem hingað til að svara spurningum sem komu fram í ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur. Þær snerta tvo þætti, annars vegar aðstöðuleysi Þjóðskjalasafnsins sem var fyrri spurningin og síðan var spurning er tengdist m.a. viðtali við Hrafn Sveinbjarnarson, héraðsskjalavörð í Kópavogi, og ég bendi á að í viðtali sem var tekið við Hrafn annars vegar á Rás 1, Víðsjá og síðan í Speglinum, og síðan í Morgunblaðinu hefur þeim verið margsvarað, bæði af mér, Ólafi Ásgeirssyni þjóðskjalaverði og öðrum sem eru ekki sammála Hrafni.

Ég vil draga það fram að akkúrat núna og undanfarin ár má í rauninni taka undir það að hlúa þarf enn betur að málefnum Þjóðskjalasafnsins. Þá er ég sérstaklega með húsnæði þess í huga, en ég vil líka segja að það er skondið að sjá það dregið fram í umræðunni akkúrat á þessum mánuðum og síðustu missirum þegar Þjóðskjalasafnið fær aukin fjárframlög og aukið svigrúm til að mæta þeim kröfum sem gerðar eru til safnsins. Núna er betur búið og hlúð að Þjóðskjalasafninu en oft hefur verið gert áður.

Síðan vil ég draga fram það sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir talaði um skjöl sem hefur verið eytt og ég vil vitna í því sambandi til Ólafs Ásgeirssonar þjóðskjalavarðar þar sem hann segir m.a. í Morgunblaðsviðtali, með leyfi forseta:

„Það er auðvitað fjarstæða að halda því fram að við séum haldin einhverri eyðingaráráttu hér á Þjóðskjalasafninu, þvert á móti. Þau eru tekin afskaplega alvarlega, skilaboð um að eyða ekki gögnum. Þeim er ekki eytt nema það sé í raun vandræðalaust.“

Síðan bætir Ólafur við: „Ég kann ekkert dæmi um að embættismenn eyði gögnum vísvitandi, það hef ég ekki séð“ þannig að þeirri gagnrýni Hrafns sé svarað.

Síðan er hitt og það er miklu stærra mál, þ.e. hvernig aðbúnaður allur er hjá Þjóðskjalasafninu. Það er rétt sem kom fram í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur að fjárveitingar til Þjóðskjalasafnsins hafa verið auknar, t.d. á þessu ári, sérstaklega til að mæta mikilli geymsluþörf. Það má segja að stór hluti þess fjármagns sem er eyrnamerktur Þjóðskjalasafninu sé með það að markmiði að Þjóðskjalasafnið taki á þeim vanda sem er hvað brýnastur. Hluti af þessu fjármagni verður eflaust notaður til að taka á leigu húsnæði til að brúa bilið meðan unnið er að varanlegri lausn á geymslumálum safna.

Ég vil líka geta þess að núna er vinnuhópur að störfum sem hefur það hlutverk og markmið að fara yfir það sem ég hef m.a. lagt til, að meginverkefnið varðandi uppbyggingu menningarstofnana, fyrir utan náttúruminjasafnið sem við vonandi sjáum verða að veruleika innan fáeinna ára, er verkefni í húsnæðismálum sem snerta Þjóðleikhúsið, Listasafn Íslands og síðast en ekki síst Þjóðskjalasafnið. Það liggur alveg ljóst fyrir, m.a. samkvæmt skýrslu frá starfshópi sem ég bað um að fara yfir geymslumál safna, að brýnasta úrræðið og brýnustu lausnina þarf Þjóðskjalasafnið. Það hefur margvíslegt hlutverk en ábyrgð þess og kröfur til safnsins eru alltaf að aukast, ekki síst með tilliti til þess að við höfum m.a. einkavætt ríkisfyrirtæki sem hefur leitt til þess að Þjóðskjalasafninu ber að taka á móti margvíslegum gögnum frá þeim stofnunum og ríkisfyrirtækjum sem hafa verið einkavædd, bæði bönkunum, Símanum og fleiri fyrirtækjum þannig að geymslumálin eru tvímælalaust stærsta vandamál Þjóðskjalasafnsins. Þjóðskjalasafnið þarf á nýju húsnæði að halda.

Ég vonast til þess að starfshópurinn sem ég gat um áðan og hefur það hlutverk að fara yfir þarfirnar, yfir mögulegar lausnir, skili af sér innan tveggja mánaða og þá verði hægt að fara vel yfir það hvaða möguleikar og hvaða leiðir eru til að uppfylla þarfir Þjóðskjalasafnsins.

Ég vil líka geta þess að það er hugsanlegt að við þurfum á bráðabirgðaúrræði að halda vegna yfirtöku varnarmálagagnanna. Það er smærra mál. Stóra málið er að koma Þjóðskjalasafninu í varanlegt húsnæði. Mér er til efs að það húsnæði sem það er í núna sé nægilega stórt til að sinna þeim verkefnum sem safninu eru falin en ég vil líka geta þess að stór hluti nýjustu verkefna Þjóðskjalasafnsins er unninn úti á landi í samvinnu við héraðsskjalasöfnin. Ég get nefnt Ísafjörð varðandi skráningu gagna í utanríkisráðuneytinu og síðan má geta Akureyrar og Héraðsskjalasafnsins á Húsavík. Þetta eru verkefni sem er mjög auðvelt að úthýsa og við erum um leið að byggja upp þekkingu víðar en á höfuðborgarsvæðinu varðandi skráningu gagna.

Ég held að með þessu, frú forseti, hafi ég svarað spurningum hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur. Ég veit að hún mun fylgja þeim eftir hjá hv. menntamálanefnd enda tel ég mikilvægt að þeim sé fylgt þar eftir. Þjóðskjalasafnið þarf á þessum lögum sem við erum að ræða um núna að halda í kjölfar þeirra laga sem við samþykktum 2003, breytingar á stjórnsýslulögunum, og þessum heimildum varðandi það að fylgja eftir rafrænni skráningu opinberra gagna hjá opinberum stofnunum. Þetta mun þýða aukið umfang Þjóðskjalasafnsins eins og kemur fram í kostnaðaráliti frá fjármálaráðuneytinu en um leið vil ég geta þess að við erum sérstaklega að skoða hvað hægt er að vinna í samvinnu við þá aðila sem ég hef rætt um nú þegar og það eru héraðsskjalasöfnin á landsbyggðinni. Ég tel tvímælalaust að þetta frumvarp sé til þess að efla og styrkja starfsemi Þjóðskjalasafnsins. Stóra málið varðandi Þjóðskjalasafnið sem slíkt til lengri tíma litið er síðan að það fái varanlegt húsnæði þannig að Þjóðskjalasafnið geti sinnt þeim skyldum sem kveðið er á um með lögum að það eigi að uppfylla.

[19:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil örstutt koma upp og þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir þau svör sem hún hefur veitt við þeim spurningum sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir setti fram í síðustu viku þegar umræða um þetta mál hófst. Hún lagði þá fram nokkrar fyrirspurnir til hæstv. ráðherra. Hæstv. ráðherra hefur nú svarað þeim og ég þakka fyrir það og ítreka að þær spurningar, þær vangaveltur og þau svör munu fylgja málinu til umfjöllunar í hv. menntamálanefnd.

Þingmaðurinn mun að sjálfsögðu fylgja því eftir þar.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og menntmn.

[19:58]

Útbýting:
Útboðsheimild fyrir hjúkrunarheimili við Suðurlandsbraut, 599. mál, fsp. SF, þskj. 923.

[Fundarhlé. — 19:58]

Landeyjahöfn, 1. umr.

Stjfrv., 520. mál (heildarlög). — Þskj. 821.

[20:12]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):
Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um Landeyjahöfn. Með frumvarpinu er lagt til að byggð verði ferjuhöfn í Bakkafjöru á Landeyjum sem þjóna muni ferjusiglingum milli fastalandsins og Vestmannaeyja.

Virðulegi forseti. Þetta mál á sér nokkurn aðdraganda sem ég tel rétt að reifa stuttlega í byrjun.

Upphafið má rekja til þingsályktunartillögu sem samþykkt var á 126. löggjafarþingi 2000–2001 um að fela samgönguráðherra að hlutast til um við Siglingastofnun Íslands að hefja sem fyrst rannsóknir á ferjuaðstöðu við Bakkafjöru og öðrum aðstæðum tengdum ferjuleið milli lands og Eyja. Nefndu flutningsmenn meðal annars að slík framkvæmd mundi gjörbylta samgöngum milli lands og Eyja, bæði með verulega styttri ferðatíma, allt niður í 20 mínútur, og verulegri fjölgun ferða, á 30–60 mínútna fresti.

Í framhaldinu var ákveðið að skipa starfshóp til að fjalla um samgöngur til Vestmannaeyja og skilaði hópurinn lokaskýrslu árið 2006. Þar var meðal annars mælt með ferjuhöfninni til að bæta almenningssamgöngur á þessari leið.

Í júlí 2006 var síðan skipaður stýrihópur til að vinna forathugun og forhönnun á ferjuhöfn í Bakkafjöru. Hópurinn skilað skýrslu í mars 2007 og voru niðurstöður hennar mjög jákvæðar. Var það álit stýrihópsins að ferjuhöfn á þessum stað væri mjög góður kostur fyrir samgöngur milli lands og Eyja. Stýrihópurinn lagði til að tekin yrði ákvörðun um að ráðast í hafnargerðina og smíði nýrrar ferju svo fljótlega yrði hægt að byrja undirbúning að gerð hafnarinnar.

Skemmst er frá því að segja að ákveðið var að fara að tillögum stýrihópsins og byggja ferjuhöfn í Bakkafjöru í Landeyjum. Þá var ákveðið að framkvæmdin yrði alfarið fjármögnuð af ríkissjóði og höfnin síðan rekin af ríkinu. Er gert ráð fyrir fjármagni í framkvæmdir í samgönguáætlun 2007–2010 og fjárlögum 2008.

Þar sem um einstaka framkvæmd er að ræða, sem að öllu leyti verður fjármögnuð af ríkinu, eiga gildandi hafnalög ekki að öllu leyti við um höfnina og má sem dæmi nefna að hafnalögin gera ekki ráð fyrir að hafnir séu í eigu ríkisins.

Því er nauðsynlegt að setja sérlög sem gilda um þessa ferjuhöfn eingöngu og er með frumvarpinu lagður til rammi um framkvæmdir og rekstrarform hennar. Þar sem frumvarpinu sleppir er gert ráð fyrir að hafnalögin gildi eftir því sem við á.

Hæstv. forseti. Ég mun nú stuttlega gera nánari grein fyrir helstu efnisatriðum frumvarpsins.

Frumvarpið fjallar fyrst og fremst um fjármögnun framkvæmdanna við byggingu hafnarinnar auk eignarhalds og rekstrarforms hennar að loknum framkvæmdum.

Í fyrsta lagi er að nefna að lagt er til að ferjuhöfnin nefnist Landeyjahöfn. Hefur ekki annað komið fram í undirbúningsvinnu allri en að almennt séu menn sáttir við þá nafngift.

Í öðru lagi er lagt til að höfnin verði að fullu í eigu ríkisins, yfirstjórn hafnarinnar verði hjá samgönguráðherra en Siglingastofnun Íslands hafi fyrir hönd ríkisins umsjón með framkvæmdum og rekstri og gegni hlutverki hafnarstjórnar.

Í þriðja lagi er lagt til að heimilt verði að gera þjónustusamning um rekstur hafnarinnar.

Í fjórða lagi er lagt til að heimilt verði að taka eignarnámi land undir höfnina og efni til byggingar hennar.

Það er ljóst að án lands eða efnis verður engin höfn byggð. Því er nauðsynlegt að tryggja að ekki komi upp sú staða að land eða efni fáist ekki og fyrirhuguðum framkvæmdum með því stefnt í voða.

Eins stjórnarskrá okkar kveður á um verður land eða efni ekki tekið eignarnámi nema lagaheimild sé fyrir hendi til þess. Engar eignarnámsheimildir eru í hafnalögum eða öðrum lögum vegna hafnargerðar og er ákvæðinu um eignarnámsheimild í frumvarpinu ætlað að bæta úr því.

Rétt er að benda á að hér er um sambærilega eignarnámsheimild að ræða og er að finna í vegalögum vegna þjóðvegagerðar enda eiga sömu sjónarmið um almannahagsmuni við í þessu tilviki, en eins og ég nefndi áðan er ferjuhöfnin mikilvægur þáttur í almenningssamgöngum milli lands og Eyja og því almannahagsmunir verulegir af því að höfnin verði að veruleika.

Að sjálfsögðu er gert ráð fyrir að fullar bætur komi fyrir það sem tekið er eignarnámi eins og stjórnarskráin mælir fyrir um og að farið verði eftir lögum nr. 11/1973, um framkvæmd eignarnáms.

Virðulegi forseti. Ég hef nú rakið helstu efnisatriði frumvarpsins en því til viðbótar má nefna að í frumvarpinu er að finna reglugerðar- og gjaldtökuheimild auk þess sem fjallað er um uppgræðslu sanda á Bakkafjöru.

Eins og fram hefur komið er hér um mikilvægt mál að ræða sem á eftir að gjörbreyta samgöngum milli lands og Vestmannaeyja bæði hvað varðar ferðatíma og ferðatíðni. Mikið hefur verið rætt um samgöngumál milli lands og Eyja og nauðsyn þess að bæta verulega úr þeim. Frumvarpið um Landeyjahöfn er liður í þeim úrbótum og er nauðsynlegur rammi til að hægt verði að ráðast í framkvæmdir við byggingu ferjuhafnarinnar.

Hæstv. forseti. Ég tel ekki ástæðu til að hafa þessi orð lengri heldur legg til að frumvarpið verði að lokinni þessari umræðu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[20:18]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):
Frú forseti. Hér er komið til umfjöllunar við 1. umr.

frumvarp hæstv. samgönguráðherra til laga um Landeyjahöfn. Hæstv. ráðherra hefur rakið tildrög þess að þetta frumvarp er lagt fram og vísaði þar meðal annars til samþykktar Alþingis, í nokkurra ára gamla þingsályktun sem fól ráðherra að hefja rannsóknir á ferjuaðstöðu í Bakkafjöru. Síðan hefur þetta mál verið til umfjöllunar og til athugunar og rannsóknar meðal annars af hálfu Siglingastofnunar og því er þetta mál hér nú flutt.

Framlagning þessa frumvarps vekur upp fjölmargar spurningar. Hér er í raun brotið í blað. Það má kannski segja að hér sé að vissu leyti afturhvarf til gamalla tíma þegar landshafnir voru til en þær voru lagðar af fyrir sennilega hálfum öðrum áratug, þær þrjár eða fjórar sem þá voru starfræktar og hafnir voru almennt og eru almennt í landinu reknar sem sveitarfélagahafnir. Þannig er það samkvæmt þeim hafnalögum sem núna eru í gildi að ég hygg að allar hafnir landsins séu reknar í eigu sveitarfélaga. Þess vegna hlýtur það að sjálfsögðu að vera áleitin spurning hvers vegna það eigi ekki við um þessa höfn og hverju það sætir að setja þurfi sérstök lög um þessa höfn og víkja til hliðar hinum almennu hafnalögum að minnsta kosti að einhverju leyti eins og fram kom í framsöguræðu hæstv. samgönguráðherra enda þótt gert sé ráð fyrir því að ákvæði hafnalaga geti gilt þar sem það á við eins og hér er sagt. Það er því ákveðin grundvallarspurning að mínum dómi hvers vegna þessi leið er farin.

Nú má segja að hér sé um að ræða höfn uppi á landi sem eigi að þjóna samgöngum til Vestmannaeyja og ef til vill er það skýringin að sveitarfélögin sem þarna eiga hlut að máli hafa ekki getað komið sér saman um rekstur eða eignarhald eða rekstrarform þessara hafnar. Svo kann vel að vera. Engu að síður finnst mér fullgilt að menn velti því fyrir sér hvernig þessu víkur við.

Um leið vekur þetta mál spurningar almennt um samgöngumál til Vestmannaeyja. Skemmst er að minnast þess að hópur Vestmannaeyinga hefur tekið sig saman og staðið fyrir undirskriftasöfnun og í raun lagst gegn því að ráðist verði í þessa framkvæmd og afhent hæstv. ráðherra mótmælaskjal eða einhvers konar yfirlýsingu þar sem lagt er til að fallið verði frá þessum áformum. Ég tók eftir því að í viðtölum við fjölmiðla sagði hæstv. ráðherra að þetta mál væri komið of langt. Það væri ekki hægt að snúa við og þessi mótmæli og athugasemdir væru of seint fram komnar. Nú held ég að það sé ágætt fyrir framkvæmdarvaldið — og ég hef sjálfur mikla reynslu af því sem stjórnmálamaður í meiri hluta í borgarstjórn Reykjavíkur og ábyrgðarmaður fyrir ýmsum mikilvægum málaflokkum eins og skipulagsmálum og samgöngumálum, umhverfismálum — að engin ákvörðun er svo heilög að það megi aldrei á neinum tímapunkti velta því upp hvort hún hafi endilega verið rétt og skynsamleg. Ég held að það sé fullt tilefni til þess bæði með framlagningu þessa frumvarps og með vísan til þess sem ég gat um varðandi athugasemdir ýmissa heimamanna að fullt tilefni sé til að velta þessari spurningu fyrir sér. Það hafa verið skiptar skoðanir um þessa lausn. Margir skipstjórnarmenn hafa verið gagnrýnir á siglingaöryggi og maður hefur jafnvel heyrt það frá reyndum skipstjórnarmönnum að þeir mundu ekki fara inn í þessa höfn með farþega.

Nú ætla ég ekki að fullyrða að þessi gagnrýni sé endilega á rökum reist eða hún vegi það þungt að hún eigi að verða ofan á ef svo má segja. Það er bara hlutur sem mér finnst eðlilegt að verði fjallað um á þinginu í meðförum þess á þessu máli þannig að ég vil ekki gefa mér fyrir fram neina ákveðna skoðun í því. En ég vil velta upp spurningum sem óneitanlega vakna, eins og til dæmis hvaða heildarmat hafi farið fram á samgöngukostum milli lands og Eyja. Hefur til dæmis þessi kostur verið borinn saman við jarðgöng eins og sumir hafa talað fyrir meðal annars á Alþingi eða aðra leið sem hefði falist í hraðsigldari ferju milli Eyja og Þorlákshafnar og hugsanlega betri flugsamgöngur? Hefur verið reiknuð þjóðhagsleg hagkvæmni einstakra kosta? Mér finnst mikilvægt að fá það fram hvort farið hafi verið yfir þjóðhagslega hagkvæmni einstakra valkosta í þessu efni vegna þess að þó að siglingaleiðin milli Vestmannaeyja og Landeyjahafnar sé tiltölulega stutt, miklu styttri en til Þorlákshafnar, þá koma aðrir þættir á móti, til dæmis mun lengri akstursvegalengd til höfuðborgarinnar og ekki má gleyma því að langflestir þeirra sem fara þessa leið frá Vestmannaeyjum eru á leið til höfuðborgarsvæðisins. Þetta er spurning. Hefur verið farið yfir þessa kosti út frá þjóðhagslegri hagkvæmni? Ég vil segja fyrir mína parta að ég tel alls ekki að Landeyjahöfn sé neitt sérstaklega slæmur kostur út af fyrir sig. Ég vil að það komi fram. Ég tel að þetta sé alls ekki alvondur kostur nema síður sé og að fullgild rök kunni að vera fyrir þessu. Ég hef hlustað á fulltrúa Siglingastofnunar koma á fund samgöngunefndar og gera grein fyrir þessu mannvirki, þessum framkvæmdum og þeirra kynning bendir tvímælalaust til þess að hér sé um tæknilega færa leið að ræða. En ég vil aftur minna á öryggismálin sem ég nefndi áðan.

Af hálfu míns flokks í Suðurkjördæmi fyrir síðustu kosningar var sú afstaða mótuð og meðal annars hefur hún komið fram frá hv. þm. Atla Gíslasyni sem er þingmaður okkar í Suðurkjördæmi — hann gat því miður ekki verið við þessa umræðu í kvöld þar sem hann er á mikilvægum fundi í Hveragerði um önnur brýn þjóðþrifamál, virkjanamál á Hellisheiði. En hann hefur ásamt okkar flokki í Suðurkjördæmi mótað þá afstöðu fyrir síðustu kosningar að í raun væru jarðgöng og stórbættar ferjusiglingar til Þorlákshafnar kannski betri kostur en Landeyjahöfn þótt þeirri leið hafi alls ekki verið hafnað sem slíkri. Síðan hefur þeirri spurningu verið velt upp hvort þessi höfn verði kannski eitthvað annað og meira en ferjuhöfn, hvaða aðrar framkvæmdir hún kallar á til dæmis í vegagerð eða landgerð varðandi byggingar og hvaða áhrif þessi leið hefur á framgang hugmynda um bætta hafnaraðstöðu í Vestmannaeyjum. Ég vil nota þetta tækifæri til þess að beina þeirri fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra hvort hann muni beita sér fyrir því að í næstu samgönguáætlun verði gert ráð fyrir uppbyggingu Vestmannaeyjahafnar með nýjum viðlegukanti norðan Eiðis sem ég tel að sé mikilvægt að halda til haga í þessari umræðu. Það má ekki detta upp fyrir í samhengi við þessa umræðu um Landeyjahöfn. Ég legg áherslu á þetta. Ég er fyrir mína parta algerlega reiðubúinn að skoða þetta mál opið og án allra fordóma og ætla alls ekkert fyrir fram að leggjast gegn því að þessi verði niðurstaðan. Ég velti samt sem áður upp þessum sjónarmiðum og vek athygli á því að þau hafa komið fram líka af hálfu heima-

manna, þó alls ekki allra, og eftir því sem mér skilst hefur sveitarstjórnin, bæjarstjórnin sem slík ekki tekið undir þau viðhorf sem koma fram í undirskriftasöfnuninni þannig að bersýnilegt er að skiptar skoðanir eru um málið og þess vegna mikilvægt að yfir það sé farið. Þetta er meðal annars spurning um samfélagslega og þjóðhagslega hagkvæmni. Það er spurning hvort þessi lausn verður þegar upp er staðið kannski dýrari og hvort hún þjóni ekki nægilega vel samgöngum til og frá Vestmannaeyjum.

Þetta finnst mér mikilvægt að komi fram. Ég hef séð menn halda því fram og skrifa um að uppi séu efasemdir um að þetta sé góð lausn fyrir þá sem treysta á samgöngur við Vestmannaeyjar um Bakkafjöru. Það hefur líka verið velt upp þeirri spurningu hvort ekki væri eðlilegt að gefa bæjarbúum í Vestmannaeyjum kost á að tjá sig til dæmis í einhvers konar atkvæðagreiðslu um þetta mál. Það er spurning sem mér finnst sjálfsagt að vekja upp í þessu samhengi.

Hæstv. ráðherra fór yfir frumvarpið og hugmyndina á bak við það og rakti það í stuttu máli. Það eru í þessu atriði sem ég velti aðeins fyrir mér eins og með eignarhaldið og rekstur, hér er sem sagt farin önnur leið heldur en almennt gildir í hafnalögunum. Í 4. gr. er fjallað um eignarnámsheimildir sem ég mundi í meðförum nefndarinnar vilja fá frekari skýringar á, þ.e. af hverju menn eru að leita eftir heimild til eignarnáms fyrir fram, hvort það sé eitthvað sérstakt sem liggur í raun í augum uppi að verði að fara í. Það má líka spyrja sig, af því að ráðherrann gat þess að í hafnalögunum væru ekki eignarnámsheimildir, að sveitarfélögin sem eru eigendur hafna hafa auðvitað heimildir til að fara í eignarnám meðal annars af skipulagsástæðum en að sjálfsögðu verða þau að fara eftir lögum og reglum hvað það snertir og leita samninga fyrst og þess háttar. Ég velti þessu að sjálfsögðu upp í þessu samhengi.

Varðandi gjaldtökuheimildir er gert ráð fyrir að ráðherra setji gjaldskrá og einnig það er í mótsögn við hina almennu reglu í hafnalögum. Ég velti því líka fyrir mér hvort það sé í raun eðlilegt með vísan til þess að ákvarðanir um gjaldtöku eru kæranlegar samkvæmt almennri reglu hafnalaganna til samgönguráðherra og velti því þá upp hvaða kæruleiðir séu færar gagnvart notendum þessarar hafnar því að væntanlega eiga þeir að hafa sama rétt og aðrir hvað þetta snertir.

Ég vil líka nefna að í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir að Siglingastofnun gegni hlutverki hafnarstjórnar eins og það er skilgreint í almennu hafnalögunum. Það finnst mér líka svolítið sérstök aðferð vegna þess að Siglingastofnun hefur samkvæmt almennu hafnalögunum í raun hlutverk sem stjórnsýslustofnun á þessu sviði, meðal annars með alls konar eftirlitshlutverk með starfsemi hafna og þá veltir maður því fyrir sér hver eigi að sinna því hlutverki gagnvart þessari höfn. Hér er sem sagt verið að meðhöndla þessa einu höfn í landinu með allt öðrum hætti en allar aðrar hafnir og ég hef sem sagt um það verulegar efasemdir. Ég hef kannski ekki alveg nákvæmlega á reiðum höndum hugmyndir um það hvernig ætti þá að reka þessa höfn með öðrum hætti nema þá einfaldlega að um hana giltu ákvæði almennu hafnalaganna og hún væri þá rekin af hálfu þess sveitarfélags þar sem hún er staðsett sem er auðvitað líka alveg hægt að velta fyrir sér.

Ég hugsa líka um og velti því upp hver verði þróunin með þessa höfn, hvort hún muni í raun í fyllingu tímans taka við margs konar annars konar hlutverki heldur en að þjóna bara sem ferjuhöfn milli lands og Eyja og hugsanlega þá sem almenn flutningahöfn og hvaða áhrif það mundi síðan hafa á Vestmannaeyjar og Vestmannaeyjahöfn. Mér finnst eðlilegt að menn velti því svolítið fyrir sér því þar er auðvitað heilmikil fjárfesting í innviðum og spurning hvort skynsamlegt sé að gera þetta með þessum hætti.

Virðulegur forseti. Ég ætla alls ekki að leggjast sérstaklega gegn því máli sem hér er lagt fram. Mér finnst hins vegar í ljósi þeirrar umræðu sem orðið hefur í samfélaginu og í samfélaginu í Vestmannaeyjum líka mikilvægt að velta upp þessum spurningum og að við köllum eftir frekari upplýsingum og svörum við þeim í samgöngunefnd þar sem málið kemur til umfjöllunar og að við munum síðan að sjálfsögðu taka þann tíma sem er nauðsynlegur í nefndinni til að fara í saumana á þessu máli, fá umsagnir, gefa hagsmunaaðilum og öðrum sem málið varðar tækifæri til að tjá sig fyrir nefndinni þannig að við getum skipst á skoðunum og að við munum síðan væntanlega taka það til afgreiðslu þaðan þegar það er bært til þess.

Þessi viðhorf vildi ég, frú forseti, láta koma fram við 1. umr. og vonast til að við eigum síðan ánægjuleg skoðanaskipti í meðförum þingsins á þessu frumvarpi.

[20:33]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um Landeyjahöfn í Bakkafjöru. Hugmyndin að þessari hafnargerð er að bæta samgöngur til Vestmannaeyja, að auka öryggi í siglingum milli lands og Eyja og auka ferðatíðni milli lands og Eyja.

Ég hef haft efasemdir um þessa hafnargerð. Ég hef aðallega haft áhyggjur af því að þetta verði ekki sú samgöngubót sem menn ætla og vona að verði. Ég held að öryggið verði minna en áður og minna en það er í dag. Ég hef sagt að fyrirhugaðir hafnargarðar þyrftu að vera 300 metrum utar en fyrirhugað er í þessu frumvarpi. Ég byggi það á því að 300 metrum fyrir utan svokallað hafnarmynni er sandrif sem grynnkar verulega á og byrjar að brjóta á í tiltölulega góðu veðri og ég sem skipstjóri í 30 ár, og stýrimaður í tvö, þrjú ár á undan mínum skipstjórnarferli, þekki það. Það eru þrjár hafnir á Íslandi í dag þar sem við þurfum að kljást við brimlendingar eða sigla út og inn í brimi, þ.e. í Sandgerði, Grindavík og Hornafirði, Hornafjarðarósinn, eftir að hafnirnar á Stokkseyri og Eyrarbakka voru lagðar af.

Það fylgir því ákveðin hætta að sigla í gegnum brimgarð og ég hef ekki trú á því að Vestmanneyingar, skipstjórarnir sem hafa verið á Herjólfi og aðrir, láti sig hafa það að sigla í gegnum brimgarð. Það er allt of hættulegt og alls ekki hægt á bílaferju með konur og börn. Það er kannski hægt í einstaka tilfellum að fara á réttu róli á fiskiskipi með allan mannskapinn þjálfaðan, góða og vana menn hvað varðar öll öryggisatriði. En að fara inn í brimi með, eins og ég segi, konur og börn, er ekki ásættanlegt og ég hef ekki trú á að skipstjórar á þessari ferju, fólksferju, fari oft inn í gegnum þann brimgarð sem er þarna. Ég hef meira að segja séð

hann sjálfur. Það var farið 27. eða 29. apríl í fyrra og voru teknar myndir í þeirri ferð sem hafa verið sýndar í tölvu, m.a. var einn maður uppi á stýrishúsinu á Lóðsinum úr Vestmannaeyjum og hann blotnaði upp í mitti þegar siglt var yfir þetta svæði sem á að verða og verður það svæði sem sigla þarf inn í höfnina.

Ég ætla að gefa mér að það takist að byggja þarna grjótgarða þannig að þeir haldi, þeir sem þekkja til þarna í fjörunni og annars staðar með suðurströndinni, þetta er fyrsta höfn sem gerð er á suðurströndinni í sandfjöru. Það er auðvitað alls ekki víst að það gangi. En ég ætla að þeir aðilar sem hanna þetta hafi vit á því og viti um hvað þeir eru að tala þegar þeir tala um að setja svokallaðar mottur undir grjótgarðana sem eiga að koma í veg fyrir að sandurinn grafi undan þeim eða þeir sökkvi hreinlega í sand. En það hefur gerst áður á Íslandi á þremur stöðum þar sem byggðir hafa verið grjótgarðar eða varnargarðar við hafnir eins og í Bolungarvík, Grímsey og Bakkafirði og garðarnir hurfu í brjáluðu veðri, í vondu veðri. Ég treysti því samt þó að menn séu að bera þetta saman. Reyndar eru þessir tæknimenn að bera saman, eftir því sem mér skilst, aðstæður í Norðursjó þar sem öldulag er allt öðruvísi en hér í Norðaustur-Atlantshafinu. Þar eru ekki jafnstórar og þykkar öldur. Þær eru öðruvísi þó að þar geti verið vont veður og leiðinlegar öldur, en það þekkjum við sem höfum siglt úr Norðursjó og í gegnum Pentil og út í Norðaustur-Atlantshafið að það er allt annað sjólag og með allt öðrum hætti.

Kostnaður við þessa grjótgarða og höfn er ekki ætlaður nema rúmir 3 milljarðar. Ég hef stundum sagt að ef gera á þarna alvöruhöfn og fara með grjótgarðana út fyrir rifið sem er 300 metrum fyrir utan fyrirhugaða hafnargarða, þá séum við að tala um upphæð sem nálgast 16–18 milljarða. Þetta kemur fram í skýrslu Gísla Viggóssonar hjá Siglingamálastofnun og ég óttast að þarna verði ekki góð höfn og nothæf fyrr en búið er að setja þá upphæð í þessa hafnargerð.

Þegar talað var fyrir þessu máli í Vestmannaeyjum var talað um að Vestmanneyingar ætluðu að eiga 60% í þessari höfn og Rangárþing eystra 40%. En eitthvert ósamkomulag hefur verið á milli þessara sveitarfélaga þannig að nú er talað um það að þetta verði hreinlega ríkishöfn sem ég skil ekki að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson skuli vera á móti því að vinstri grænir hafa nú talað fyrir því að ríkið ætti að eiga sem flest og mest. Þetta stingur samt í stúf við annað, það eru engar ríkishafnir í dag. Það voru þrjár landshafnir, þ.e. á Rifi, Keflavík og Þorlákshöfn, og ríkið afhenti þeim sveitarfélögum sem þær voru í þær skuldlausar að mig minnir. Það má því segja að þetta sé dálítið spor aftur á bak og kannski ekki í takt við það sem er í dag. En það er auðvitað ekki annað hægt en að óska Rangárþingi eystra til hamingju með að fá ókeypis höfn í sveitarfélagið og það á ábyggilega eftir að nýtast því vel en kannski að sumu leyti í samkeppni við Vestmannaeyjahöfn.

Ég hef trú á því að ef þeir miklu gámaflutningar sem eru með fisk í dag t.d. frá Vestmannaeyjum til Þorlákshafnar og keyrðir eru þaðan á trukkum í skip í Reykjavík verða áfram er hætt við því að skip sem koma til að setja ferskan fisk á erlendan markað, svokallaðan gámafisk, muni hreinlega nota sér höfnina í Bakkafjöru eða þessa Landeyjahöfn og þar af leiðandi væri Vestmannaeyjahöfn farin að tapa hafnargjöldum út af samkeppni við þessa nýju höfn. Þetta er auðvitað hlutur sem er kannski ekki hægt að segja alveg til um hvernig verður en ekki ólíklegt að menn nýti sér þetta og Rangárþing eystra mun auðvitað nýta sér þann möguleika sem höfn í sveitarfélaginu gefur. Ég reikna ekki með öðru en að það muni nýta það í botn eins og maður segir.

Mig langar að spyrja hæstv. samgönguráðherra um samgöngur frá Bakka til Reykjavíkur. Talað er um að sigla þarna, ef af þessu verður, og þegar best er og blíðast verður væntanlega hægt að sigla þarna á milli sex sinnum á dag, jafnvel átta sinnum. En þá er ekki nóg að flytja fólk frá Vestmannaeyjum og upp í Bakkafjöru, það að þarf að koma því lengra. Það þarf að koma því inn í samgöngukerfið, hvort sem fólk ætlar að fara til Reykjavíkur eða jafnvel austur á land. Það eru ýmsar svona spurningar í þessu sem mér finnst vanta svör við. Ég sé samt ekki að þetta verði sú lausn í samgöngum sem Vestmannaeyingar væntu eða óskuðu sér en auðvitað eru þeir eins og allir aðrir að reyna og vona að þeir fái bættar samgöngur, enda veitir þeim ekki af. Samgöngur við Vestmannaeyjar eru mjög óöruggar bæði í flugi og siglingum og hafa tekið of langan tíma.

Varðandi fyrrnefnda hafnargerð hefði náttúrlega verið ósköp eðlilegt af hálfu bæjarstjórnar í Vestmannaeyjum að leyfa bæjarbúum að kjósa um samgöngubætur, hvort þeir vildu Bakkafjöru, jafnvel hefði verið hægt að nefna jarðgöng, Bakkafjörusiglingar eða nýjan og stærri Herjólf sem gengi 25–30 mílur til Þorlákshafnar, nýtt skip sem hefði kannski kostað 4–5 milljarða. Það hefði verið lausn fyrir íbúana að komast frá Vestmannaeyjum til Þorlákshafnar á kannski einum og hálfum klukkutíma, á stóru góðu skipi sem gengi meira, 10 eða 15 mílum meira en gamli Herjólfur gerir í dag. Þá mætti segja að vandi þeirra hefði lagast verulega.

Safnað var undirskriftum frá fólki í Vestmannaeyjum á einni viku þar sem um helmingur bæjarbúa í Vestmannaeyjum lagði til að þetta yrði endurskoðað og hætt við þessa hafnargerð. Ég held að bæjarstjórnin í Vestmannaeyjum og samgönguráðherra gætu, ef þeir vildu, frestað þessu á meðan þessi mál væru skoðuð betur.

Ég segi enn og aftur, þetta var og er hugmynd að bættum samgöngum til Eyja til að auka öryggi, þ.e. að menn geti reiknað með því að skipið gangi á milli. Í því felst öryggið sem ég er að tala um, ekki bara öryggi á siglingaleiðinni hvað varðar slysahættu heldur t.d. að fiskverkendur í Vestmannaeyjum sem kaupa fisk uppi á landi viti að hann getur komið til Eyja og það sé örugg sigling á milli Eyja og lands þannig að þeir fái hráefni til að vinna og lendi ekki í því að gámarnir bíði uppi á landi í svo og svo langan tíma eftir að fært verði í Bakkafjöru en ég tel að það verði miklu meiri óvissa með ferðir á milli Bakkafjöru og Vestmannaeyja en siglingar í Þorlákshöfn.

Það má líka minnast á að það er mikið sandfok í fjörunni þarna af landi sem mun fara ofan í höfnina og síðast og ekki síst verður mikill sandburður neðan sjávar inn í höfnina. Siglingamálastofnun getur auðvitað ekki áttað sig á því hve mikið magn verður á ferðinni, í skýrslu hennar hefur verið talað um eitthvað 25 þús. rúmmetra sem er auðvitað algjört skot út í loftið. En menn vita samt af því, enda

vita þeir sem best þekkja sandinn þarna að hann er allur á fleygiferð.

Þetta er auðvitað einn partur af því vandamáli sem það er að gera höfn í fjörunni þarna og eins og sagði áðan tel ég að það verði erfitt að gera það svo vel sé nema að setja miklu meiri peninga í það verk en reiknað er með. Rúmir 3 milljarðar í þessa hafnargerð eru einfaldlega allt of lítil upphæð og munu ekki duga til að gera almennilega höfn í Bakkafjöru.

[20:48]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að óska samgönguráðherra og þjóðinni til hamingju með að þetta mál er þó komið það vel áleiðis að við erum að tala um lög um Landeyjahöfn og ég vona að úr því sem komið er muni þessi framkvæmd ganga vel og hnökralaust fyrir sig. Fyrir byggðina í Vestmannaeyjum hljótum við að vera samtaka í að berjast fyrir bættum samgöngum. Ég vil hafa þann fyrirvara á hamingjuóskum um þetta mál að ég treysti því að menn hafi þá leyst fyllilega úr þeim tæknilegu spurningum og vafamálum sem hafa verið varðandi það að þetta sé fær leið, hún sé heppileg út af brimskaflinum sem margir reyndir sjómenn og skipstjórar í Vestmannaeyjum hafa verið gagnrýnir á. Ég tel raunar að hið háa Alþingi og framkvæmdarvaldið geti ekki annað en treyst ráðgjöf færustu sérfræðinga í þessum efnum.

Það eru samt tvær hliðar á þessu máli og gleðin yfir því að sjá núna mikinn áfanga í samgöngumálum Vestmannaeyinga blandast því um leið að mjög lengi hafa stjórnvöld skellt skollaeyrum við því að gera þarna úrbætur og kannski þegar við förum núna í þessa framkvæmd er að vissu leyti klaufalega að undirbúningi staðið. Ég held að við fáum þess vegna þann andróður sem við fréttum núna af í Vestmannaeyjum þar sem stór hluti íbúa hefur skrifað undir undirskriftalista og er hreinlega á móti framkvæmdinni.

Við höfum haft um nokkuð margar leiðir að velja í þessu vandamáli og það eru nokkuð mörg ár síðan þingmenn Framsóknarflokksins undir forustu Hjálmars Árnasonar lögðu til í þingumræðu og almennri umræðu að horft yrði til þess að fá hraðskreiðara skip milli Þorlákshafnar og Vestmannaeyja. Það hefði verið ekki eins dýr leið og við hefðum getað ráðist í hana miklu fyrr. Sá Herjólfur sem nú þjónar var kannski viðunandi sjóskip þegar hann var tekinn í notkun fyrir tveimur áratugum en óneitanlega reyndar alltaf nokkuð veltinn eftir að hafa verið styttur og algerlega barn síns tíma. Það hefði verið hægt og væri hægt að stytta samgönguleiðina þarna á milli verulega með hraðskreiðara og nútímalegra skipi sem hefði verið eðlileg framþróun í samgöngum milli lands og Eyja. Það þýðir þó ekki að æðrast yfir því sem ekki var gert á liðnum árum og mikilvægt að núna er lagt út í vegferð sem mun skila mikilli samgöngubót milli lands og Eyja. Vissulega munar um að stytta samgöngutímann á sjó, enda fólki mishent að vera lengi í sjóferðum. Sjálfur þekki ég það úr kosningaferðalögum mínum að það getur verið ansi óþægileg tilfinning að halda stjórnmálafund eftir mikið volk í sjó og eftir að hafa orðið sjóveikur á leiðinni. Verra er það þó auðvitað fyrir fólk sem býr við slíkt alla daga að geta þurft að fara þarna á milli í misjöfnum veðrum.

Aðeins varðandi það sem hér hefur verið rætt um kostnað við þessa framkvæmd, ég tek undir með hv. þm. Grétari Mar Jónssyni að ég hef efasemdir um að þeir 3 milljarðar sem hér eru tilgreindir sem kostnaður við þessa höfn séu nægileg upphæð. Mér þætti vænt um það ef hæstv. samgönguráðherra væri til í að reifa þær tölur betur, hvaða möguleikar eru á því að þetta muni duga og hvort einhverjar frávíksspár séu í þeim efnum.

Síðan varðandi eignarhald á hafnarmannvirkjunum, ég tel í rauninni eðlilegt eins og að þessu er staðið að höfnin verði í eigu ríkisins, a.m.k. fyrst um sinn. Menn geta horft til annarra leiða seinna meir þegar framkvæmdin er komin upp en við ætlum að kosta þessa framkvæmd algerlega af ríkisfé og þess vegna er óeðlilegt að yfirfæra hana til sveitarfélaganna fyrr en þá eftir að framkvæmdum er lokið. Það er að því leytinu til svolítið flókið að hagsmunir Rangárþings eystra af því að eiga þessa höfn þar sem höfnin er staðsett eru ekki eins miklir og Vestmannaeyinga. Vissulega mun þetta þó verða lyftistöng fyrir mannlíf í Landeyjum og þar erum við komin einmitt á það svæði á Suðurlandi þar sem gætir ekki lengur, getum við sagt, þensluáhrifa frá höfuðborgarsvæðinu.

Það eru tvö atriði í lagafrumvarpinu sem ég vil gera athugasemdir við og spyrja um, annars vegar varðandi 4. gr., um eignarnámsheimildir. Ég velti fyrir mér hvers vegna sérstaklega þurfi að tilgreina eignarnámsheimildir í þessum lögum. Það kann að vera ókunnugleiki minn en ég hefði haldið að við framkvæmdir eins og þessar giltu almennar reglur um eignarnám sem væri þá hægt að styðjast við ef svo færi að samningaleiðin reyndist ekki fær. Æskilegra teldi ég að hægt væri að fara hana. Varðandi eignarnámsheimild fyrir efnistöku vekur sú grein nokkra undrun mína. Þar segir, með leyfi forseta:

„Landeiganda ber að leyfa efnistöku í landi sínu á því efni sem þarf til hafnargerðarinnar, hvort heldur er grjót, möl eða önnur jarðefni, enda komi fullar bætur fyrir.“

Landeigendum almennt í öllu næsta nágrenni eða landeigendum þar sem ríkinu líst vera hagstæðast að taka þetta efni? Nú er það þannig að efni til þessara mannvirkja má örugglega taka mjög víða í víðlendu héraði og ég á einhvern veginn bágt með að trúa því að ekki sé hægt að fara samningaleiðina gagnvart einhverjum landeigendum. Ég tel það alveg kostandi til þó að kannski þurfi að fara einhverjum kílómetrum lengra eftir efni ef þá er hægt að komast hjá því að taka land eignarnámi sem á að vera neyðarúrræði en ekki eitthvert ráð sem við notum bara ef það hentar betur.

Hitt atriðið sem ég vil gera athugasemd við í frumvarpinu er málfræðilegt og lýtur að notkun á örnefnum í 4. gr. Það segir í beinu framhaldi af því sem ég las áðan, með leyfi forseta:

„Þá er samgönguráðherra heimilt að ákveða, að fengnum tillögum Siglingastofnunar Íslands, að ríkið taki eignarnámi land er þarf fyrir varnargarða meðfram Markarfljóti og Álunum …“

Ég tel að miðað við þá málvenju sem ég hef vanist austur frá eigi þetta ekki að vera með greini þarna. Markarfljót er ekki haft með greini enda væri það ankannalegt. Það er

einnig ankannalegt að tala um Álana, með greini. Þetta er fleirtöluorð, Álar, og þetta er örnefni sem vísar til þess að þarna rann Markarfljótið lengst af í álum þvers og kruss yfir allar Landeyjarnar sem voru vissulega eyjar á þeim tíma. Ég held að greinirinn hafi slæðst inn fyrir einhver mistök og óska eftir að ráðherra taki til greina að breyta því.

Bæjarstjórn Vestmannaeyja telur að við eigum að fara í þessa framkvæmd með þessum hætti og þrátt fyrir að það sé nokkur ágreiningur um þetta mál í Vestmannaeyjum held ég að við eigum alls ekki að fresta því meðan ekki liggur fyrir að það séu neinir tæknilegir hnökrar á því að sigla þessa leið. Byggð í Vestmannaeyjum þolir ekki að vera enn og aftur sett á ís með þetta. Þar er byggðaþróun alls ekki með nógu hagfelldum hætti og ef eitthvert byggðarlag á það algerlega inni hjá sinni þjóð fyrir verðmætasköpun sína til margra áratuga að núna í allsnægtunum sé komið vel til móts við þarfir hennar varðandi samgöngur er það þessi stærsta verstöð Íslendinga til áratuga.

[20:59]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég efast ekki um að þeir Sunnlendingar geti komið sér saman um það þar sem um örnefni er að ræða hvort þau eigi að vera með greini eða ekki og það verði auðvelt að fá niðurstöðu í því. Hins vegar er ég að spá í það í ljósi þess að mér skilst að á viku hafi um 40% Vestmannaeyinga skrifað undir að þeir vildu frekar fá nýjan og öflugri Herjólf en fara í þessa framkvæmd truflar það mig talsvert mikið. Eins og hv. þm. Bjarni Harðarson kom inn á áðan er a.m.k. um 3 milljarða kr. framkvæmd að ræða og eins og hann sagði sjálfur er þar um frávíksspá að ræða (**BjH:** Ég sagði það ekki.) og sennilega muni þetta kosta mun meira.

Þá langar mig að spyrja hv. þingmann hvort honum finnist að ekkert eigi að hlusta á Vestmannaeyinga í þessum efnum heldur bara bæjarstjórnina eina og hvort ekki sé harla lítið spennandi að fara í þessa framkvæmd upp á alla þessa peninga ef Vestmannaeyingar vilja ekki fá þetta, ef það er staðreyndin, ef það er rétt sem mér er sagt að á viku hafi 40% lagst gegn — (**Gripið fram í:** Yfir 40.) nú, yfir 40%. Mig langar að spyrja hann út í þetta og ég segi hæstv. samgönguráðherra að ég er mjög hugsi yfir því hvort ég geti stutt það að fara í þessa framkvæmd ef Vestmannaeyingar eru sjálfir á móti henni. Ég efast ekkert um að fólk í Landeyjum vilji fá þetta og að framkvæmdin yrði lyftistöng fyrir það byggðarlag en ég held að við séum meira að hugsa um Vestmannaeyingana í þessu tilviki.

[21:01]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil að það sé alveg ljóst að þótt ég hafi minnst hér á Landeyjar tel ég ekki að ráðast eigi í þessa framkvæmd fyrir Landeyjarnar einar. Ég hef vissulega áhyggjur af því, og tek undir það með hv. þm. Ármanni Ólafssyni, að andstaða er við málið í Vestmannaeyjum. Ég hef verið hugsi yfir því. Ég tel engu að síður að okkur beri að virða forræði sveitarstjórnar í Vestmannaeyjum í þessum efnum.

Ég skal aftur á móti viðurkenna að ef við værum að tala um helming kosningabærra manna liti málið í mínum huga töluvert öðruvísi út. Ef helmingur eða meira af kosningabærum mönnum skrifar undir eitthvað, gerir einhverja kröfu, er sveitarstjórn eftir það ekki stætt á því að standa á móti slíkri kröfu. Mitt pólitíska siðferði segir það. Í þessu tilfelli er, eftir því sem ég best veit, ekki um það að ræða. Mér finnst þetta ekkert öfundsverð staða, hvorki fyrir Vestmannaeyinga, fyrir bæjarstjórnina þar né fyrir okkur sem tökum ákvörðun um þetta.

Ég legg áherslu á að samgöngumál í Vestmannaeyjum eru í óviðunandi ástandi. Um það höfum við, framsóknarmenn, fjallað og fjölluðum talsvert um það á síðasta kjörtímabili að við teldum að menn hefðu sofið í þessu máli og hefðu átt að sinna úrbótum miklu fyrr. Betur að svo hefði verið. Þá værum við ekki í þessari stöðu nú. Úr því að svo varð ekki liggur okkur virkilega mikið á vegna þess (Forseti hringir.) að staða byggðaþróunar í Vestmannaeyjum er ekki nógu góð.

[21:03]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tek undir með hv. þm. Bjarna Harðarsyni hvað það varðar að bæta þurfi samgöngur til Eyja en ef Eyjamenn vilja fá nýtt og öflugt skip frekar en Landeyjahöfn finnst mér að hlusta eigi á það. Það liggur fyrir hér að hv. þingmaður telur að ef fram kemur undirskriftalisti með nöfnum helmings kosningabærra manna sé í rauninni búið að fella málið og þá geti hann ekki stutt það. Undirskriftum var safnað tiltölulega óskipulega í viku og höfðu yfir 40% ritað nafnið sitt þar á. Hvað ef menn fara nú í skipulega söfnun? Ég yrði ekki hissa á að þá færi þetta yfir 50%.

Þá spyr maður: Væri ekki æskilegt að gera eina skoðanakönnun áður en við afgreiðum þetta endanlega héðan út? Eina skoðanakönnun þar sem úrtakið væri kosningabærir íbúar í Eyjum. Ætlum við að samþykkja þessa aðgerð með þá fullvissu að meira en helmingur Eyjabúa er á móti því, um það bil helmingur sé með framkvæmdinni og helmingur á móti? Við verðum að hafa í huga að við erum að tala um gríðarlega fjármuni. Ég tel þetta hæpið. Við verðum að endurskoða þetta í þessu ljós og eins í ljósi yfirlýsingar þess sem talaði hér á undan mér, þingmanns þessa kjördæmis, hv. þm. Bjarna Harðarsonar.

[21:05]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla ekki að karpa um það hérna hvort það geti verið að á næstu dögum komi fram undirskriftasöfnun eða upplýsingar um það að meira en helmingur Vestmannaeyinga hafi skrifað undir lista þann sem nú gengur. Ég hef þó síður trúað því að það gerist. Ég held reyndar að það sé ekki alls kostar rétt lýsing að sú undirskriftasöfnun sem þar hefur verið í gangi hafi verið algerlega óskipulögð. En ég legg áherslu á að menn átti sig á að hvor leiðin sem farin er, ný ferjuleið um Bakkafjöru, eða þá að kaupa nýjan Herjólf, að það tekur töluvert langan tíma að undirbúa slíkt.

Ég hef gagnrýnt það að undirbúningur í þessu máli og yfir höfuð forsaga þessa máls undanfarin ár og forsaga þessa máls í hendi þáv. samgönguráðherra, hæstv. forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssonar, hafi ekki verið með þeim

hætti sem ég hefði viljað sjá hana. Því ég hef talið að menn hefðu átt að kanna alla kosti löngu fyrr og miklu ítarlegar áður en ákvörðun var tekin. En nú erum við komin á þann tímapunkt að við getum ekki beðið öllu lengur eftir samgöngubótum til Eyja. Það gæti kostað okkur gríðarlega mikið ef það yrði til þess að rústa byggðinni í Eyjum vegna þess að byggðin er þar þegar í mjög örum samdrætti. Það er mjög alvarleg staða þegar byggð er komin í þá stöðu eins og Vestmannaeyjar eru í dag.

[21:07]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er hægt að leysa þessi mál strax. Víða um heim er hægt að fá stórar, góðar og hraðskreiðar ferjur. Síðastliðið haust, að mig minnir, var fengin ferja til að leysa Herjólf af þegar hann bilaði og þurfti að fara í slipp. Þá var tekið stórt og hraðskreitt skip. Ég veit ekki hvort það var miklu hraðskreiðara en Herjólfur en það var bæði stærra og á margan hátt fullkomnara. Það er ekkert mál að fá stærra skip ef menn vilja gera það. Það er sorglegt til þess að vita að það vanti 60–70 millj. kr. til að rannsaka almennilega hvað göng kosta, það er sorglegt að við skyldum ekki klára það.

Eins og ég segi: Það er hægt að leigja skip. Ég ætla að spyrja hæstv. samgönguráðherra að því hvort tilboðið sem kom í þennan nýja Herjólf sé ekki 50% hærra en kostnaðaráætlun gerði ráð fyrir og kosti kannski 4 milljarða. Það er því strax verið að tala um — ef því tilboði væri tekið, ódýrasta tilboðinu — að þetta sé þegar komið á áttunda milljarð. Ef mín spá reynist svo rétt, að það þurfi að setja í þetta, má hækka þá tölu kannski um 15 milljarða, sem mér finnst vera orðið dálítið mikið þó það væru bara 12–15 milljarðar.

Undirskriftasöfnunin hefur bara staðið yfir í sjö daga. En þetta mál á að snúast um samgöngur til Vestmannaeyja númer 1, 2 og 3, hvaða leið, hve hratt og hvernig getum við farið á milli á sem stystum tíma. Það er málið í dag.

[21:09]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Grétari Mar Jónssyni hvað hann gerir mér hátt undir höfði, hann spyr mig sem ég væri samgönguráðherra. Ég verð að hryggja hann með því að ég hef ekki umboð til að svara fyrir hönd samgönguráðherra, við treystum þá á velvilja hans að muna þessar spurningar þangað til að honum kemur á eftir.

Undir hitt get ég algerlega tekið með hv. þingmanni að ég tel (Gripið fram í.) að klára hefði átt þær rannsóknir sem farið var af stað með vegna jarðgangagerðar. Ég tel að menn hafi verið of fljótir á sér að kasta þeim möguleika út af borðinu. Þegar við tölum um þessar samgönguleiðir, hvort sem það eru ferjusiglingar milli Þorlákshafnar og Vestmannaeyja eða milli Bakkafjöru og Vestmannaeyja, þá er ekki bara mikill stofnkostnaður í þeim heldur er rekstrarkostnaður líka verulegur. Hann hefur verið, eins og þetta hefur gengið fyrir sig, um milljarður á ári. Þannig að það þarf mikla peninga. Það er alveg ljóst hvernig sem við snúum okkur að það er dýrt að halda uppi nútímalegum samgöngum við stað eins og Vestmannaeyjar. Og töluverðu er til þess kostandi að hægt sé að gera það með sambærilegum hætti og við aðrar byggðir, þ.e. með beinni vegtengingu.

En ég held að að öðru leyti greini okkur hv. þm. Grétar Mar Jónsson ekki svo mjög á um þessi mál, að á þessu eru tvær hliðar. Ég held aftur á móti að úr því sem komið er, og miðað við þá stöðu sem við erum í núna, sé ekki ráðlegt að fleygja þeim hugmyndum sem liggja fyrir um Bakkafjöruhöfn út af borðinu til þess að fara enn einu sinni að setja (Forseti hringir.) málið í núllstöðu.

[21:11]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég var að spyrja hv. þm. Bjarna Harðarson og benda honum á að hægt væri að grípa til aðgerða strax. Hægt væri að leigja skip og það er ekki of seint að snúa við og hætta þessari kannski allt of áhættusömu aðgerðum sem verða ekki nógu góðar fyrir samgöngur til Vestmannaeyja. Þess vegna kom ég inn á að það væri slys að hafa ekki rannsakað betur það sem sneri að göngunum.

Ef við erum að tala um eitthvað sem kostar orðið yfir 20 milljarða — og þurfum svo að reka skip fyrir milljarð, einn og hálfan milljarð, á hverju ári í meðgjöf frá ríkinu eða frá samfélaginu — er engin spurning um það að á tíu árum erum við komin upp í 30 milljarða með stofnkostnaði og rekstri á skipi. Ef þetta fer eins og ég held að það verði þarf að setja í þetta yfir 20 milljarða, 18 milljarða í hafnarframkvæmdir, 4 milljarða kr. í nýjan Herjólf, sem búið er að bjóða út, og á tíu árum þurfi síðan að setja í það milljarð, einn og hálfan milljarð, að reka skipið á hverju ári. Ég veit reyndar ekki nákvæmlega hvaða tilboð voru í það en væntanlega getur hæstv. samgönguráðherra upplýst okkur um það hvaða tilboð komu í Herjólf og hvað hann á að kosta, nýja ferju sem á að sigla samkvæmt þeirra hugmyndum í Bakkafjöru.

Þetta er hlutur sem ég vildi koma inn á. Það er hægt að gera ýmislegt strax, hv. þm. Bjarni Harðarson.

[21:13]

Sturla Böðvarsson (S):

Hæstv. forseti. Hér fer fram athyglisverð umræða um mjög mikilvægt mál, sem er löggjöf um Landeyjahöfn, sem er verkefni í þeim tilgangi hugsað að bæta verulega samgöngur við Vestmannaeyjar.

Umræðurnar sem hér hafa farið fram í kvöld um þetta mál hlutu að geta leitt til þess að ég segði hér nokkur orð. Ekki síst vegna þess að ég held að kannski hafi ekki allir gert sér grein fyrir því að aðgerðir til að bæta samgöngur við Vestmannaeyjar hljóta að kosta mjög mikla fjármuni. Það hefur lengi legið ljóst fyrir.

Á síðasta kjörtímabili var unnið mjög að því að bæta samgönguþjónustu við Eyjar, bæði með því að koma að flugi til Vestmannaeyja af hálfu ríkisins og einnig með því að stórfjölga ferðum Herjólfs á milli lands og Eyja í samræmi við óskir heimamanna. Allt voru þetta aðgerðir sem ég tel að út af fyrir sig hafi heppnast ágætlega.

Á hinn bóginn hefur lengi legið fyrir að Herjólfur, sá sem nú siglir, uppfyllir ekki þær kröfur sem gerðar verða og gerðar eru um siglingar á þessari leið. Ef hann ætti að

sigla áfram þyrfti að gera á honum umfangsmiklar og kostnaðarsamar breytingar. Allt var það skoðað mjög vandlega á sínum tíma af starfshópi sem hæstv. samgönguráðherra nefndi hér áðan, starfshópi sem vann á vegum samgönguráðuneytisins í góðu samstarfi við heimamenn að því að leita úrbóta.

Sá hópur sem vann að skoðun á kostum var settur á laggirnar í samstarfi við þingmenn Suðurkjördæmis á sínum tíma og þar var verið að velta fyrir sér jarðgöngum því að það var sú leið sem Eyjamenn vonuðu í lengstu lög að gæti verið raunhæfur kostur. Verið var að skoða það að fá nýtt skip til að sigla til Þorlákshafnar, hraðskreitt skip, eins og var nefnt hér réttilega að ástæða hefði verið til að skoða. Síðan var það Bakkafjöruleiðin svokallaða sem er hér til umræðu í formi þess að setja á laggirnar sérstaka landshöfn við Landeyjahöfn.

Allir þessir kostir voru skoðaðir vandlega og það er kannski rétt að rifja það upp — vegna þess að mér finnst stundum að menn tali eins og ekkert samráð hafi verið haft við Eyjamenn — að ekki voru færri en þrír fyrrverandi bæjarstjórar í þeim starfshópi sem lagði línurnar og komst að þeirri niðurstöðu, eftir vandlega skoðun, undir forustu Páls Sigurjónssonar verkfræðings, fyrrverandi forstjóra Ístaks, að áfram bæri að skoða Bakkafjöruleiðina. Það var sú niðurstaða sem síðar varð eftir að annar vinnuhópur lagðist yfir málið til þess að skoða hina tæknilegu útfærslu.

Ég held að við þingmenn eigum að meta vinnu allra þessara aðila og líka framsóknarmenn, hv. þingmenn úr þeim ágæta flokki, sem báru auðvitað ábyrgð á sinn hátt, þáverandi þingmenn og ráðherrar úr Framsóknarflokknum, á þessari niðurstöðu í samstarfi við okkur sjálfstæðismenn í ríkisstjórn þá. Þessi hópur allur á að leggjast á árar með þeim hætti að við ljúkum þessu verki til hagsbóta fyrir Vestmannaeyjar. Við getum ekki dregið lappirnar í því. Þetta varð niðurstaða ríkisstjórnarinnar á síðasta kjörtímabili og Alþingi samþykkti hana. Alþingi samþykkti samgönguáætlum sem gerði ráð fyrir Bakkafjörulausninni og gerði ráð fyrir fjármunum til þess verks.

Framsóknarflokkurinn er því að sjálfsögðu með í þessu og ég vona svo sannarlega að þingmenn Suðurkjördæmis flækist ekki fyrir í þessu máli. Það væru nú meiri ósköpin ef við stæðum frammi fyrir því. Ég vona að hæstv. samgönguráðherra þurfi ekki að fá neitt annað en byr í seglin til þess að ljúka þessu verki, ljúka verki sem var afgreitt á síðasta þingi, 17. mars árið 2007 með samþykkt samgönguáætlunar.

Vil ég því biðja hv. þm. Bjarna Harðarson að koma með okkur í þetta lið. Koma með okkur sem höfðum og höfum mikinn áhuga á bættum samgöngum við Vestmannaeyjar. Landeyjahöfn mun bæta þær.

[21:19]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Já, það má segja að það sé slæmt að þurfa að tala um þetta mál í dag. Þetta ætti að vera gert með öðrum hætti. Ég harma að þessi leið hafi verið valin. Þetta er ekki besta leiðin. Að mínu mati er þetta versta leiðin af þremur mögulegum. Ég hefði viljað sjá alvörugöng, og ef ekki göng þá hefði ég viljað nýrri Herjólf. Og þó að menn hefðu verið að hugleiða göng í dag sem ættu kannski að kosta 25–30 milljarða hefði ekkert veitt af því að kaupa eða leigja stóran Herjólf sem gengi hratt á milli lands og Eyja, skip sem gengi 25–30 mílur og væri ekki nema einn og hálfan tíma á milli og jafnvel ekki svo lengi.

Það er hægt að ræða þessi mál út frá þessu. Það er af og frá að þingmenn Suðurkjördæmis séu að vinna á móti þessu máli. Þeir eru að vinna að bættum samgöngum í Vestmannaeyjum. Þeir hafa áhyggjur af því að við búum kannski við þær á meðan Alþingi Íslendinga safnar 16–18 milljörðum í hafnarframkvæmdir í Bakkafjöru sem við gætum lent í ef við þurfum að fara með garðana út fyrir svokallað rif svo að hægt verði að nota höfnina.

Þetta er hlutur sem bæði skipstjórar í Vestmannaeyjum og sjómenn hafa bent á og margir hverjir hafa varað við því að þessi leið yrði farin. Það er ekkert að ástæðulausu að 45% Eyjamanna safnast saman og skrifa undir undirskriftalista á einni viku til að mótmæla þessum gjörningi. Það er verið að tala um að við séum að fara aftur á bak í samgöngumálum við Vestmannaeyjar. Um það snýst (Forseti hringir.) málið.

[21:21]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég kem hér upp vegna orða hv. þingmanns og forseta um það að þingmenn Suðurkjördæmis þvælist vonandi ekki fyrir þessu máli. Ég vona að ég hafi talað nógu skýrt áðan.

Ég tel einmitt að úr því sem komið er eigum við enga aðra færa leið í þessari stöðu en að halda ótrauð áfram með þessa framkvæmd og ég hef óskað samgönguráðherra til hamingju með að hafa lagt þetta frumvarp fram.

Ég tel engu að síður að hægt hefði verið að standa betur að ýmsum undirbúningsþáttum. Ég tel að það að hefði mátt rannsaka til hlítar jarðgangakostinn og ég tel að líka hefði mátt grípa fyrr inn í varðandi samgöngubætur til Vestmannaeyinga en geri mér alveg grein fyrir því að auðvitað togast alltaf á þörfin og svo það fjármagn sem til ráðstöfunar er til samgöngubóta.

Það er rétt sem hér kom fram hjá hæstv. forseta Alþingis og fyrrverandi samgönguráðherra að vissulega voru lítils háttar samgöngubætur til Vestmannaeyja á síðasta kjörtímabili en þá hafði líka verið í rauninni stöðnun í mjög langan tíma þar á undan.

Varðandi þá ósk að þingmenn Suðurkjördæmis flækist ekki fyrir hef ég í rauninni meiri áhyggjur af því að hér hafa stjórnarþingmenn komið upp og talað mjög á móti þessari framkvæmd og talað á móti því að Alþingi afgreiði málið frá sér. Ég held að þess vegna sé enginn vafi á því að í þessu máli eins og í svo mörgum öðrum góðum framfaramálum skipum við hæstv. forseti Alþingis og sá sem hér talar sömu sveit.

[21:23]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að þakka þeim þingmönnum sem um þetta mál hafa talað hér fyrir innlegg þeirra í þessa umræðu. Ég gat ekki heyrt annað en að það væri mikil sátt um það sem hér hefur komið fram fyrir utan

kannski einn þingmann sem hefur lýst efasemdum sínum.

Ég tók eftir því að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í samgöngunefnd og talsmaður þeirra í samgöngumálum, kallaði þetta ekki slæman kost og talaði alls ekki gegn þessu. Hann talaði um skoðanaskipti og velti upp nokkrum sjónarmiðum. Hann nefndi það m.a. að hann hefði verið á fundum þar sem fulltrúar Siglingastofnunar hefðu útskýrt þetta mál og talið þessa leið mjög tæknilega færa. Og auðvitað er það svoleiðis. Hv. þingmaður talaði eins og ég segi hér vel um þetta þó að hann hafi haft einhverja fyrirvara um að ræða þetta frekar í samgöngunefnd eins og gengur og gerist.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur hins vegar verið frekar efins um þetta og er með alls konar fyrirvara í máli sínu og við því er ekkert að gera. Það verður þó að segjast alveg eins og er að hv. þingmaður talaði svona í austur og vestur, hann talaði í eitt skiptið um að þetta væri of hættuleg höfn en á hinn bóginn spáir hann því að drekkhlaðin fiskiskip komi í höfnina til að landa og svo komi skip sem eru að flytja út svokallaðan gámafisk og taki fiskinn þar. Það virðist þá töluverður munur á ölduhæð ef svo má að orði komast hvað þennan málflutning varðar. Ef ferjan á að komast þarna inn eins og hún mun auðvitað gera — þetta sýnir í raun og veru að þetta er ekki alveg sannfærandi málflutningur sem kom fram.

Ég ætla ekki að fara út í umræðuna hér um jarðgöng sem hv. þingmaður talaði um en hann fór með tölur sem eru ekki alveg réttar. Í sumar þegar skýrsla lá fyrir frá Verkfræðistofu Sigurðar Thoroddsens um Vestmannaeyjar og jarðgöng tók ríkisstjórnin í framhaldi af henni þá ákvörðun að leggja þetta til hliðar og snúa sér að þeim valkosti sem við erum að ræða núna sem ég segi að um hafi alltaf verið, þrátt fyrir þær undirskriftir sem hafa komið, allmikil sátt meðal Eyjamanna. Ég vitna þar til fulltrúa þeirra sem er bæjarstjórn Vestmannaeyja sem ályktaði strax og skýrsla stýrihópsins kom fram um þetta. Eftir því hefur verið unnið.

Hv. þm. Bjarni Harðarson talaði líka, vil ég segja, mjög vel um þetta verkefni, óskaði okkur til hamingju með að þetta væri komið fram og óskaði þess að verkið gengi vel og hnökralaust fyrir sig. Hann treysti þeim færustu sérfræðingum sem hafa unnið þetta mál fyrir okkur. Þessir sérfræðingar sem margir hverjir eru með þeim fremstu í heimi hafa jafnframt farið út fyrir landsteinana og hefur verið leitað eftir skoðun á verkum þeirra sem hafa fengið heldur betur fína stimpla, sama hvort við erum að tala um danska verkfræðistofu eða Det norske veritas.

Aðeins um það sem hv. þingmaður nefndi um að hv. fyrrverandi þm. Hjálmar Árnason hefði lagt til að farið yrði í að kaupa hraðskreitt skip sem sigldi til Þorlákshafnar. Það er alveg rétt, ég man það líka. Hv. fyrrverandi þm. Hjálmar Árnason var ásamt hv. fyrrverandi þm. Ísólfi Gylfa Pálmasyni, báðum þingmönnum Framsóknarflokksins þá, flutningsmaður að þingsályktunartillögu sem Árni Johnsen og fleiri, þar á meðal sá sem hér talar, eru flutningsmenn að, þ.e. um að láta kanna Bakkafjöruhöfn. Það hefur leitt til þessarar niðurstöðu.

Ég tek undir með fyrrverandi hæstv. samgönguráðherra Sturlu Böðvarssyni að auðvitað er það þannig að Framsóknarflokkurinn, bæði sem fyrrverandi ríkisstjórnarflokkur og svo með tilliti til þessarar tillögu sem ég hef lagt fram, hefur stutt þetta mál vel og dyggilega. Ég vil nota tækifærið og þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir það sem hann hefur sagt hér um þetta verkefni.

Það er auðvitað það sem við eigum að sameinast um núna. Það er búið að rannsaka og kanna nóg. Nú er bara komið að þeim tímapunkti eins og hv. þm. Bjarni Harðarson nefndi hér áðan að við þolum ekki lengri bið. Við þurfum ekki frekari skoðanir en eigum að einhenda okkur í það verkefni sem við erum hér að gera og eigum öll að sameinast um það. Ég vona svo að þetta takist allt saman vel og er ekki í nokkrum vafa um að svo verði. Miðað við þær skýrslur og þau gögn sem maður hefur lesið um þetta leyfi ég mér að efast um að nokkur hafnarframkvæmd hafi verið undirbúin jafn vel og dyggilega og hér hefur verið gert þar sem okkar færustu sérfræðingar sem, eins og ég áður sagði, eru margir hverjir á heimsklassa, hafa svo leitað út fyrir landsteinana til að láta skoða verk sitt og fara yfir það og það hefur fengið stimplun hjá þeim stofnunum sem ég nefndi hér áðan. Það er auðvitað ánægjulegt til þess að vita.

Ég ítreka það sem ég sagði áðan og tek undir með hæstv. fyrrverandi samgönguráðherra og núverandi forseta Alþingis að við eigum að meta vel vinnu þeirra sem unnu í stýrihópnum og settu hana þar fram. Í raun og veru set ég það fram bara eins og hér hefur verið sagt að vonandi gengur framkvæmdin vel og hnökralaust fyrir sig.

Ef ég man rétt á að opna tilboð 5. júní næstkomandi í veginn, í hafnargerðina. Þetta er allt saman vel tímasett og sett fram og vonandi fáum við góð tilboð í þá framkvæmd.

Svo gerist það núna á þeim erfiðleikatímum sem ganga yfir heimsbyggðina, bæði með háu olíuverði og öðru slíku og plús það sem leggst á okkur Íslendinga út af gengisfalli krónunnar, að við sjáum hér hærri tilboð en við höfum reiknað með hingað til og kostnaðaráætlanir hafa að sjálfsögðu hækkað. Það sjáum við í öllum verkum sem við erum að opna tilboð í núna.

Ég vil svo bara, virðulegi forseti, hér í lokin segja það vegna þeirra undirskrifta sem mér voru afhentar fyrir nokkrum dögum að þær eru einfaldlega of seint fram komnar. Málið er komið það langt í undirbúningi og vinnslu að ekki verður hætt við það hér og nú.

Ég tók sem samgönguráðherra við samgönguáætluninni eins og hér var getið um. Bakkafjöruhöfn var samþykkt í þeirri samgönguáætlun 17. mars árið 2007 og líka hefur þetta verið unnið í nánu samstarfi við bæjarstjórn Vestmannaeyja sem er öll hlynnt þessari framkvæmd.

Þrátt fyrir þann fjölda sem skrifaði undir þar hef ég auðvitað líka fengið áskoranir um að við höldum ótrauð áfram við það verkefni sem við erum hér að tala um. Þó að einhver andstaða sé við það meðal þeirra sem skrifuðu þarna undir skulum við ekki gleyma því að þar eru líka stuðningsmenn.

Það er kannski ekkert óeðlilegt við það, virðulegi forseti, að fólk skiptist á skoðunum um samgöngumál. Það eru sennilega oft upp undir 310.000 sérfræðingar í samgöngumálum á Íslandi í dag og það á vafalaust við um þetta verk eins og ýmis önnur.

Virðulegi forseti. Ég legg áherslu á að Landeyjahöfn

verði vönduð framkvæmd og veit að það er mikill stuðningur við málið hér á Alþingi. Ég legg áherslu á að ég held að við eigum að einhenda okkur í að vinna þetta verk vel og ég vona auðvitað að vel takist til. Ég er alveg viss um að þegar upp verður staðið vildu allir þessa Lilju kveðið hafa.

[21:32]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í fyrsta lagi vil ég leiðrétta þann misskilning að drekkhlaðin skip fari inn á Bakkafjöru. Ég er ekki að tala um að loðnuskip, síldarskip eða kolmunnaskip landi í Bakkafjöruhöfn. Það er langt í frá. En skip gætu komið þar og landað nokkrum gámum og vertíðarbátur sem er helmingi minni en ferjan sem er verið að smíða, 150 tonna vertíðarbátar geta komið þarna þó þeir séu ekki drekkhlaðnir. Þeir síga jafnvel ekki nema um eitt fet þó þeir séu með fulla lest af fiski. Það er náttúrlega dæmigerður útúrsnúningur og þekkingarleysi sjálfs samgönguráðherra þegar hann talar með þessum hætti vegna þess að í dag landa vertíðarbátar gámafiski í Vestmannaeyjum sem er fluttur með Herjólfi upp í Þorlákshöfn og trukkaður þaðan í skip í Reykjavík. Svo sigla skipin fram hjá Vestmannaeyjum og koma ekki við þar og Vestmannaeyingar tapa auðvitað hafnargjöldum af þessu. Það kostar að fara með gámafisk með Herjólfi og það er hægt að gera það ódýrara með því að fara inn á Bakkafjöru og landa þar.

Þú svaraðir ekki þeim spurningum sem þú varst spurður um. Hvað var tilboðið í nýju ferjuna sem á að sigla upp á Bakka? (**Gripið fram í:** Hæstvirtur.) Þú hefur ekki svarað því. (**Gripið fram í:** Hæstvirtur ráðherra.)

(**Forseti** (MS)**:** Forseti minnir á að beina orðum til forseta en ekki einstakra þingmanna.)

Hæstv. forseti. Ég ætlaði að spyrja hæstv. ráðherra að því hvað ferjan nýja kostaði sem verið var að opna tilboð í.

Tæknifræðingar bjuggu til garðana sem hurfu. Í Bolungarvík var grjótgarður sem týndist í vondu veðri. Á Bakkafirði tapaðist einn garður og (Forseti hringir.) í Grímsey. Það hafa verið slys í (Forseti hringir.) í byggingum hjá tæknifræðingum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

Staðfest samvist, 1. umr.

Stjfrv., 532. mál (heimild presta til að staðfesta samvist). — Þskj. 833.

[21:34]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um staðfesta samvist, nr. 87/1996, með síðari breytingum, sem er að finna á þskj. 833. Tilgangur frumvarps þessa er, í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, að heimila prestum og forstöðumönnum skráðra trúfélaga að staðfesta samvist tveggja einstaklinga af sama kyni. Samkvæmt núgildandi lögum um staðfesta samvist eru það eingöngu sýslumenn og löglærðir fulltrúar þeirra sem annast staðfestingu samvistar.

Með lögfestingu frumvarpsins yrði því stigið enn eitt skref í þá átt að jafna réttarstöðu fólks óháð kynhneigð. Samkynhneigð pör munu þá geta staðfest heit sitt hvort gagnvart öðru frammi fyrir presti eða forstöðumanni skráðs trúfélags líkt og gildir um hjúskap karls og konu. Kemur frumvarpið í framhaldi af mikilvægum réttarbótum á þessu sviði undanfarin ár.

Má þar fyrst nefna samþykkt laga nr. 87/1996, um staðfesta samvist, þar sem sambúð tveggja einstaklinga af sama kyni var veitt svipuð staða að lögum og hjónabandi karls og konu.

Með lagabreytingu árið 2000, sbr. lög nr. 52/2000, var einstaklingi í staðfestri samvist heimilað að ættleiða barn maka síns.

Árið 2006 var síðan á grundvelli frumvarps þáverandi forsætisráðherra, Halldórs Ásgrímssonar, samþykkt víðtæk breyting á ýmsum lögum, sbr. lög nr. 65/2006. Þau lög fólu meðal annars í sér rýmkun skilyrða fyrir stofnun staðfestrar samvistar þannig að ekki var lengur krafist fastrar búsetu á Íslandi þegar íslenskir ríkisborgarar eiga í hlut, tekið var af skarið um að jafnt samkynhneigð pör sem gagnkynhneigð gætu fengið sambúð skráða í þjóðskrá, samhliða var lagaákvæðum á fjölmörgum sviðum breytt til þess að ljóst væri að óvígð sambúð samkynhneigðra væri lögð að jöfnu við óvígða sambúð gagnkynhneigðra. Þá varð heimild samkynhneigðra para til að ættleiða börn sú sama og gagnkynhneigðra para. Kona í óvígðri sambúð eða staðfestri samvist með annarri konu fékk enn fremur heimild til að gangast undir tæknifrjóvgun líkt og á við um gagnkynhneigð pör.

Við undirbúning og afgreiðslu lagabreytinganna árið 2006 var ákveðið að breyta ekki að svo stöddu vígsluheimildum þjóðkirkjunnar og trúfélaga. Réttaráhrif staðfestrar samvistar voru því að öllu leyti þau sömu og hjúskapar en ákvæði um stofnun þessara tveggja gerninga voru áfram ólík. Eins og fram kemur í áliti háttvirtrar allsherjarnefndar um frumvarp það sem varð að lögum nr. 65/2006, samanber þskj. 1181 á 132. löggjafarþingi, taldi nefndin að umræða um breytingar á vígslurétti trúfélaga þyrfti lengri aðdraganda.

Undanfarin ár hefur farið fram mikil umræða innan þjóðkirkjunnar um þetta tiltekna atriði sem út af stóð við lagabreytingarnar 2006. Á kirkjuþingi 2007 var síðan samþykkt ályktun þess efnis að yrði lögum um staðfesta samvist breytt þannig að trúfélög fengju heimild til að staðfesta samvist þá styddi kirkjuþing það að prestum þjóðkirkjunnar, sem eru vígslumenn að lögum, yrði það heimilt. Lagði kirkjuþing áherslu á að frelsi presta í þessum efnum yrði virt. Samkvæmt því hefur náðst sátt innan þjóðkirkjunnar og ekkert er því til fyrirstöðu að lögfesta heimild þessa.

Frumvarp þetta hefur verið unnið í nánu samráði við dóms- og kirkjumálaráðuneytið en samkomulag varð um að forsætisráðherra flytti það enda kemur frumvarpið í beinu framhaldi af lagabreytingunum árið 2006 sem fyrr eru nefndar.

Frumvarpið er aðeins tvær greinar sem skýra sig að mestu sjálfar. Lagt er til í 1. gr. frumvarpsins að prestum og forstöðumönnum skráðra trúfélaga verði heimilað að staðfesta samvist tveggja einstaklinga af sama kyni. Þar með

verði þeim sömu og hafa vígsluheimild skv. 17. gr. hjúskaparlaga, nr. 31/1993, heimilað að annast staðfestingu samvistar. Eins og frumvarpið ber með sér verður hér um heimild að ræða en ekki skyldu. Eins og fram kemur í athugasemdum við frumvarpið verður að virða frelsi presta og forstöðumanna skráðra trúfélaga í þessum efnum en jafnframt er á því byggt að þeir muni ekki synja um staðfestingu þegar lagaskilyrði eru fyrir hendi af öðrum ástæðum en vegna trúarsannfæringar sinnar.

Í 1. gr. frumvarpsins er jafnframt að finna orðalagsbreytingar á gildandi lögum í þá veru að talað verði um að vígslumenn staðfesti samvist frekar en að þeir framkvæmi staðfestingu. Enga efnisbreytingu er þar um að ræða.

Í 2. gr. frumvarpsins er kveðið á um gildistöku 27. júní 2008 og er það til samræmis við gildistöku annarrar þýðingarmikillar löggjafar á þessu sviði að hana hefur borið upp á alþjóðlegan mannréttindabaráttudag samkynhneigðra.

Virðulegi forseti. Við Íslendingar höfum verið í fararbroddi þjóða að því er varðar viðurkenningu á réttindum einstaklinga án tillits til kynhneigðar. Um þær breytingar hefur verið allvíðtæk samstaða í þjóðfélaginu og meðal allra stjórnmálaflokka. Er það von ríkisstjórnarinnar að hið sama eigi við um þær breytingar sem finna má í frumvarpi því sem ég hefi nú mælt fyrir.

Að svo mæltu legg ég til, virðulegi forseti, að frumvarpinu verði, að lokinni þessari umræðu, vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

[21:40]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þó ég sé næst á mælendaskrá kýs ég að nota andsvarsformið til að fá fram strax upplýsingar hjá hæstv. forsætisráðherra sem mælir fyrir þessu máli. Þetta er mál sem stefnir í rétta átt en nær ekki alla leið að mínu mati og ég mun færa fram rök fyrir því á eftir í minni ræðu.

Ég vil gjarnan spyrja hæstv. forsætisráðherra alveg sérstaklega út í það sem kom fram í ræðu hans hérna áðan. Ef ég man ártölin rétt þá var það árið 2000 að þingið heimilaði samkynhneigðum að ættleiða börn maka síns.

Árið 2006 samþykkti þingið að samkynhneigðar konur gætu farið í tæknifrjóvgun og það sama ár, 2006, samþykktum við að samkynhneigðir gætu ættleitt börn almennt, þ.e. annar hvor aðilinn í parinu þurfti ekki að vera líffræðilegt foreldri barnsins sem ættleitt er.

Er það ekki algjörlega á hreinu og er það ekki algjörlega túlkun hæstv. forsætisráðherra að með þessum nýjungum sem við samþykktum árið 2000 og 2006 þá er þingið að segja mjög skýrt að samkynhneigðir séu algjörlega jafnhæfir uppalendur og gagnkynhneigðir og alls ekkert síðri? Er ekki algjörlega klárt í huga hæstv. forsætisráðherra að samkynhneigðir geta veitt börnum algjörlega jafngott uppeldi og öruggt skjól og gagnkynhneigðir foreldrar?

Ég tel að það sé mikilvægt að þetta komi hér fram af því það eru þau rök sem kirkjan hefur helst notað gegn því að veita leyfi fyrir hjúskap samkynhneigðra, þ.e. að það gildi (Forseti hringir.) ein hjónabandslög í landinu.

[21:42]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég sé nú ekki betur en að þetta séu alveg tvö aðskilin mál. Annað málið var afgreitt með löggjöf fyrir nokkrum árum síðan. Hitt málið sem ég hef mælt hér fyrir snýst eingöngu um það að til viðbótar við sýslumenn og löglærðra fulltrúa þeirra þá geti kirkjunnar menn eða forstöðumenn skráðra trúfélaga gengið frá því að viðkomandi geti staðfest heit sitt frammi fyrir slíkum aðila. Með öðrum orðum, það er ekki verið að tala um börn í þessu samhengi. Þetta er alveg óháð því hvort börn koma við sögu í viðkomandi hjúskap.

Hitt er annað mál að ég held varðandi barnauppeldi að þá fari það fyrst og fremst eftir persónuleika viðkomandi einstaklinga en ekki kynhneigð hvernig til tekst um uppeldi barna.

[21:43]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er reyndar tengt. En það er rétt sem hér kemur fram að frumvarpið sem hér var mælt fyrir áðan fjallar ekki beint um börn. En það fjallar um að við erum að taka skref í þá átt að nú verður prestum og forstöðumönnum trúfélaga heimilt að staðfesta samvist alveg sérstaklega kjósi þeir að gera það. Þeir geta líka hafnað því. Það er frelsi. En við erum ekki að stíga skrefið til fulls, þ.e. að koma því þannig fyrir að ekki sé gerður neinn mismunur á samkynhneigðum og gagnkynhneigðum varðandi hjónaband eins og mörg önnur ríki hafa gert.

Ég spurði sérstaklega um uppalendahlutverkið af því það er það atriði sem kirkjan hefur dregið helst fram í röksemdafærslunni gegn því að prestum og forstöðumönnum trúfélaga verði veitt heimild til að vígja samkynhneigða í hjónaband, sem sagt að hafa þá engan mun lagalegan á hjónabandi samkynhneigðra og gagnkynhneigðra, þ.e. þá full réttindi og engan mismun.

Ég fagna því sem kom hér fram hjá hæstv. forsætisráðherra sem sagði að það væri persónubundið hvernig uppalendur foreldrarnir væru en það færi ekki eftir kynhneigð. Ég tel að það sé algjörlega skýrt að samkynhneigðir geta alið börn afar vel upp og það að nota uppeldi barna og svo þennan kynferðislega mun á körlum og konum sem sérstök rök gegn því að stíga skrefið til fulls og heimila trúfélögum að vígja samkynhneigða í hjónaband standist ekki.

[21:45]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Ég vil bara ítreka hvert efni þessa frumvarps er, virðulegi forseti. Ég held að þetta sjónarmið um uppeldi barna komi reyndar þessu tiltekna þingmáli lítt við vegna þess að allir samkynhneigðir geta núna að gildandi lögum fengið sína samvist staðfesta og ættleitt börn og geta gert það með því að leita til sýslumanns eða fulltrúa þeirra. Ef fólk vill hins vegar frekar af trúarlegum ástæðum að heit þeirra sé staðfest frammi fyrir presti eða forstöðumanni trúfélags viðkomandi þá er það það sem þetta frumvarp og þessi væntanlegu lög heimila að því gefnu að trúarsannfæring viðkomandi prests eða forstöðumanns standi því ekki gegn því þá yrði að leita til einhvers annars í sömu stöðu. Allir

sem vilja staðfesta samvist sína í dag frammi fyrir sýslumanni eða fulltrúa geta gert það og geta ættleitt börn á grundvelli gildandi lagaákvæða. En þeim sem vilja frekar gera það frammi fyrir kirkjunnar mönnum verður það núna frjálst að því gefnu að viðkomandi prestar eða forstöðumenn hafi þá trúarsannfæringu sem þarf til. (Gripið fram í.)

[21:47]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Forseti. Mér þykir rétt að fagna þessu fram komna frumvarpi um breytingu á lögum um staðfesta samvist sem hér er til umræðu og tek undir þær breytingar sem þar eru boðaðar. Ég tel reyndar að þetta séu löngu tímabærar breytingar og að það hafi dregist um of að koma þeim til framkvæmda. Sjálfsagt mætti nefna fjölmargar orsakir fyrir því hvers vegna þetta hefur ekki komið fyrr til afgreiðslu á þingi. En það er komið hérna og ég fagna því.

Ég tek hins vegar undir það sem komið hefur fram hjá Samtökunum 78 þar sem þau hafa bent á þá þversögn sem þau segja að ef lögin verða samþykkt hér á þingi þá sé engin þörf lengur á sérlöggjöf um staðfesta samvist. Næsta skref hlyti þá að vera að sameina hjúskaparlög samkynhneigðra og gagnkynhneigðra í eina löggjöf. Ég held að það hljóti að vera næsta skref á Alþingi að stíga skrefið til fulls hvað það varðar og eyða þar með öllum sýnilegum mismun hvað lagalega þætti varðar.

Hitt sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir nefndi áðan um uppeldishlutverk og deilur innan kirkjunnar og víðar reyndar um hæfni samkynhneigðra til að ala upp börn þá eiga þær deilur sér langa sögu bæði hér heima og erlendis á meðal fræðimanna en ef eitthvað er hefur það fyrir löngu verið viðurkennt að á þessu er enginn munur. Þetta er persónulegur munur rétt eins og hæstv. forsætisráðherra sagði áðan. En þetta kemur kannski þessu máli við óbeint hvað það varðar því þetta er í raun það eina sem stendur í vegi (Forseti hringir.) fyrir því að sameina löggjöfina um gagnkynhneigða og samkynhneigða undir einn lagabálk.

[21:49]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel að það hafi eftir atvikum gefist vel hér á landi að innleiða breytingar á þessu sviði smám saman. Ég hygg að í Noregi hafi verið lagt fram nýlega frumvarp um það efni að gert væri ráð fyrir sama hugtakinu yfir hjúskap karls og konu og tveggja einstaklinga af sama kyni. Það hafa orðið mótmæli í landinu vegna þess máls. Það er umsvifamikið frumvarp. Ég tel því að það hafi gefist vel að innleiða þessar breytingar smám saman. En eftir að það frumvarp hefur verið samþykkt sem er núna til umræðu þá er auðvitað vert að ræða það sem hv. þingmaður nefndi, hvort tímabært sé að sameina hjúskaparlögin og lögin um staðfesta samvist og búa til úr því einn lagabálk. Ég tel miðað við aðdragandann að þessu öllu saman á undanförnum árum að þá þurfi að gefa sér nokkurn tíma áður en farið yrði í slíkt og leyfa mönnum að átta sig á reynslunni af þessum nýju lögum því aðalatriðin og efnisatriðin verða þá komin öll í lög og það er svo frekar lagatæknilegt atriði hvort þetta eigi allt heima í sömu lögunum eða ekki.

[21:50]

Björn Valur Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get tekið undir það að hluta til sem kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra að vel fari á því að breytingar hvað þetta varði eigi sér smám saman stað en fyrr má vera finnst mér að það hafi verið dálítill hægagangur í þessum málum í gegnum tíðina þótt vissulega hafi orðið hraðaaukning á því að undanförnu ef það má orða það þannig og að rétt sé að gefa tíma á það. Ég vara samt við því að það dragist um of. En ég fagna samt orðum hæstv. forsætisráðherra um að rétt sé kannski að í framhaldi af þessu, verði lög þessi samþykkt hérna, að hefja þá þegar umræðu og vinnu að því að sameina réttindi og löggjöf samkynhneigðra og gagnkynhneigðra í ein hjúskaparlög. Ég vona að það verði.

[21:52]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á því að fagna frumvarpinu sem hér er komið fram. Það er alveg örugglega hægt að kvitta upp á að þetta er skref í rétta átt þó að sú er hér stendur hefði viljað ganga lengra. Miðað við stöðuna í öðrum ríkjum má segja að réttindi samkynhneigðra séu orðin betri á Íslandi heldur en víðast hvar annars staðar. Þó við getum alveg bent á lönd þar sem staðan er enn þá betri þá erum við þó mundi ég segja í forustu landa varðandi réttindi samkynhneigðra.

Það er alveg ljóst að það hafa verið miklir fordómar í garð samkynhneigðra í langan tíma og það hefur orðið alveg geysilega mikilvæg og jákvæð viðhorfsbreyting í þeirra garð á allra síðustu árum sem ber mjög að fagna. Það er bara þannig, virðulegi forseti, að samkynhneigðir eru hluti af okkar samfélagi og ég vil bara segja að ég fagna því. Þetta er skemmtilegt fólk og bara eins og gagnkynhneigðir, alls kyns fólk sem þar er á ferðinni og alls ekki hópur sem á að misvirða á nokkurn hátt.

Ég hef átt því láni að fagna að kynnast aðeins þessum hópi sem er í Samtökunum 78 og það var kannski fyrir hálfgerða slysni á sínum tíma. Ég var beðin um að aðstoða í Gay Pride göngunni að selja vörur. Allir stjórnmálaflokkar voru beðnir um það og Framsóknarflokkurinn tók því bara vel. Við seldum nokkuð vel í göngunni. Þetta var mjög skemmtilegt verkefni.

Framsóknarmenn hafa lagt mikla áherslu á að allri mismunun á grundvelli kynhneigðar verði útrýmt og ég vil vitna aðeins í ályktun sem er reyndar orðin úrelt núna af því að það er búið að gera ýmislegt í málaflokknum. En á sínum tíma samþykktum við, með leyfi virðulegs forseta:

„Framsóknarflokkurinn leggur áherslu á að einstaklingum sé ekki mismunað eftir kynferði, kynhneigð, þjóðerni eða litarhætti.

Allir eiga að njóta sömu möguleika við ættleiðingu barna og leggur Framsóknarflokkurinn til að réttindi samkynhneigðra verði jöfnuð við réttindi gagnkynhneigðra. Framsóknarflokkurinn telur jafnframt brýnt að annarri mismunun á grundvelli kynhneigðar verði útrýmt.“

Nú er búið að jafna réttindi varðandi ættleiðingu barna. Það var harðdræg leið. Það gekk ekkert fyrir sig einn, tveir og þrír og það voru skiptar skoðanir um það. En þingið tók

af skarið og því ber að fagna.

Grundvallarstefnuskrá Framsóknarflokksins er okkar leiðarljós. Þar kemur fram, með leyfi virðulegs forseta:

„Við höfnum hvers konar mismunun sem gerir greinarmun á fólki t.d. eftir kynþætti, kynferði, tungu, trú, þjóðerni, kynhneigð, búsetu eða stjórnmálaskoðunum.“

Og, með leyfi forseta:

„Við stefnum að samfélagi umburðarlyndis og víðsýni svo margbreytileiki þjóðlífs og einstaklinga fái notið sín.“

Það er alveg ljóst að Framsóknarflokkurinn er umburðarlyndur framfaraflokkur í stefnu sinni og hefur mótað sér skýra stefnu í málefnum samkynhneigðra.

Ég vil aðeins gera að umtalsefni innihald þessa frumvarps sérstaklega. Það eru einungis tvær greinar og önnur er gildisgreinin þannig að þetta er ekki umfangsmikið frumvarp en mikilvægt samt. Aðalinnihaldið er í b-lið 1. gr. og þar segir að prestum og forstöðumönnum skráðra trúfélaga er hafa vígsluheimild skv. 17. gr. hjúskaparlaga, nr. 31/1993, er heimilt að staðfesta samvist. Það er jákvætt. Hins vegar vil ég taka það fram, virðulegur forseti, að það liggur annað frumvarp fyrir þinginu. Það er aðeins búið að minnast á það hér. Það er frumvarp til laga um breyting á ýmsum lagaákvæðum sem varða réttindi samkynhneigðra. Það frumvarp er í bandormsformi þar sem verið er að fara inn í hinar og þessar greinar í lögum. Megininnihaldið er að þar er verið að leggja til að hjúskaparlögin gildi fyrir alla, bæði fyrir hjúskap karls og konu en líka fyrir hjúskap tveggja einstaklinga af sama kyni. Þar er verið að leggja til að lögin um staðfesta samvist verði felld á brott. Niðurstaðan yrði þá að það mundu gilda ein hjúskaparlög í landinu fyrir alla. Það tel ég vera mikið réttlætismál. Fyrsti flutningsmaður þessa frumvarps er Kolbrún Halldórsdóttir sem hefur verið ötull talsmaður réttinda samkynhneigðra í langan tíma. Aðrir flutningsmenn eru Atli Gíslason, Katrín Jakobsdóttir, Ögmundur Jónasson, Bjarni Harðarson, Siv Friðleifsdóttir og Grétar Mar Jónsson.

Virðulegi forseti. Þarna eru sem sagt þingmenn úr öllum flokkum, reyndar hvorki úr Sjálfstæðisflokki né Samfylkingu, en ég veit þó til þess að þingmenn úr báðum þessum flokkum, bæði Sjálfstæðisflokknum og Samfylkingunni, eru sammála frumvarpinu en vilja kannski gefa þessu lengri tíma og taka þetta skref fyrir skref. Það ber líka að virða það og það kom fram hjá hæstv. forsætisráðherra að allt hefði sinn tíma og það ber að virða. Eigi að síður hef ég kosið að gerast talsmaður fyrir þessu máli af því að ég tel að það verði engar breytingar ef menn ætli bara að bíða, það þurfi virkilega að tala fyrir málum til að ná þeim fram.

Um það mál sem ég er að fjalla um hér og er nátengt því sem er til umræðu í þinginu núna — það gengur bara lengra — hafa komið umsagnir og ég tel afar mikilvægt að þegar mál það sem við erum núna að fjalla um kemur inn til nefndarinnar — ég sé að í hliðarsal er formaður allsherjarnefndar, hv. þm. Birgir Ármannsson — ég tel að það séu eðlileg vinnubrögð í allsherjarnefnd að við ræðum þá þessi mál saman. Þau fjalla eiginlega um það sama. Það er bara spurning hvað menn vilja ganga langt.

Í því máli er dregið fram að það er mismunun að hafa sitt hvora löggjöfina fyrir samkynhneigða og fyrir gagnkynhneigða og það eru eiginlega engin rök, alla vega að mínu mati, fyrir að hafa ekki sömu lögin. Það er fjallað um það í greinargerðinni að Svíar eru að skoða þessi mál hjá sér og þeir nálgast málin svolítið skemmtilega. Þeir fara meðal annars yfir öll rök gegn því að leyfa einstaklingum af sama kyni að ganga í hjónaband. Hver eru rökin gegn því? Eru gagnkynhneigðir að missa einhver réttindi við það ef samkynhneigðir fá að ganga í hjónaband alveg á sama hátt og gagnkynhneigðir? Maður sér ekki hvaða tap það er fyrir gagnkynhneigða, en það er gróði fyrir samkynhneigða. Þetta er hluti af þeirra réttindabaráttu. Svíarnir eru að fara yfir þetta skipulega. Þeir fjalla líka um það í skýrslu sem þeir hafa gefið út um þessi mál að það sé ekki skilyrði fyrir því að einstaklingar teljist hjón að þeir eigi saman börn. Það er ekki skilyrði. Það stendur hvergi og er ekki. En það eru samt svolítið sterkar raddir úr kirkjunni sem halda sig við það. Þó eru aðrar raddir úr kirkjunni sem eru á því að það eigi að ganga alla leið, ganga lengra en frumvarpið sem við erum að fjalla um hér geri, þ.e. að ganga alla leið þannig að samkynhneigðir geti líka gengið í hjónaband á sama hátt og gagnkynhneigðir þannig að kirkjan er ekki öll sammála í þessu.

Í sænsku skýrslunni er líka reynt að skoða málin frá sjónarhóli barnsins. Það er mikilvægt og þeir segja þar að mikilvægara virðist að samband foreldra og barns sé gott og tryggt en að foreldrar þess séu karl og kona. Ef eitthvað er til í þeirri fullyrðingu að það veiti barninu sérstaka öryggiskennd ef uppalendur þess eru hjón er erfitt að réttlæta þá stefnu að þeir megi ekki giftast því þeir eru af sama kyni. Sú röksemdafærsla að hjónaband verði einungis að gilda um karl og konu af því að það sé hin náttúrulega og líffræðilega aðferð við að eignast börn stenst ekki þegar að er gáð. Samfélagið er allt öðruvísi í dag og við erum búin að viðurkenna að samkynhneigðir geti alið upp börn og eru góðir foreldrar. Því eru þessi rök ekki lengur til staðar til að útiloka samkynhneigða í að ganga í hefðbundið hjónaband. Rökin fyrir breytingu á hjúskaparlögum virðast miklu sterkari heldur en rökin á móti þannig að sömu lög ættu að gilda gagnvart samkynhneigðum eins og gagnkynhneigðum og við ættum því að láta orðin karl og kona falla út úr hjúskaparlögunum og segja í staðinn tveggja einstaklinga en ekki sérstaklega kyngreina karl og konu.

Það er alveg ljóst að Samtökin 78 hafa fagnað mjög því frumvarpi sem er í allsherjarnefnd um þessar mundir og lýsa yfir eindregnum stuðningi við það. Þau draga fram í sinni umsögn að eina hindrunin eða eina mismununin sem eftir er núna sé að réttarstaðan er í tveimur lagabálkum í dag gagnvart hjúskaparstofnun en ætti að vera í einum.

Talsmenn kirkjunnar hafa fjallað talsvert um að hjónabandið verði að vera milli karls og konu af því að það sé líffræðilega grunneiningin sem getur af sér barn og að það séu hagsmunir barnsins að karl og kona ali það upp. Á sama tíma færir kirkjan líka rök fyrir því að samkynhneigðir geti verið góðir uppalendur þannig að þetta er svolítið mótsagnakennt.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að tala miklu lengur. Ég fagna málinu og styð það eindregið en ég vil svo gjarnan að við hefðum gengið lengra. Ég vil nota tækifærið hér til að spyrja, af því að ég átta mig á því að forsætisráðherra og stjórnarflokkarnir sömdu um það á Þingvöllum — og þetta

er í stjórnarsáttmálanum — að fara þá leið sem hér um ræðir en ekki ganga lengra að þessu sinni, og að freista þess að reyna að fá kannski skýrari svör hjá hæstv. forsætisráðherra. Því langar mig gjarnan að spyrja hvort hæstv. forsætisráðherra telji nokkrar líkur á því að við stígum skrefið til fulls á þessu kjörtímabili, þ.e. að við heimilum samkynhneigðum að ganga í hjónaband, heimilum kirkjunni, prestum og forstöðumönnum trúfélaga að vígja — ég nota orðið vígja — samkynhneigða í hjónaband ef þeir vilja það og að þeir hafi frelsi til þess. Þeir hafa ekki frelsi til þess í dag og ekki heldur verði þetta frumvarp að lögum. Þá hafa þeir ekki frelsi til að vígja samkynhneigða í hjónaband. Hefur forsætisráðherra trú á því að við stígum það skref á þessu kjörtímabili? Líklega er svarið nei, fyrst það skref er ekki tekið núna. Ef svo er ekki, telur hæstv. forsætisráðherra líklegt að við gætum hugsanlega tekið það á næsta kjörtímabili og er forsætisráðherra tilbúinn til að segja það hér með nokkuð skýrum hætti að hæstv. ráðherra gæti hugsað sér að beita sér í því máli þannig að við gætum hugsanlega í byrjun næsta kjörtímabils stigið það skref? Þá væru stjórnmálaflokkanir væntanlega með það á sinni kosningastefnuskrá fyrir næstu kosningar að klára þetta mál af því að mörg önnur ríki hafa tekið þetta skref og við erum alls ekki fyrst. Þau ríki eru talin upp í umsögn Samtakanna 78. Það eru fimm ríki sem hafa ein hjúskaparlög auk tveggja fylkja í Bandaríkjunum. Þetta eru Belgía, Holland, Kanada, Suður-Afríka og Spánn. Í Bandaríkjunum eru það tvö ríki, Massachusetts og Iowa. Þar segir að í hjúskaparlögum Kanada og Spánar sé enginn greinarmunur gerður á réttindum samkynhneigðra para en í hjúskaparlögum hinna ríkjanna er enn gerður greinarmunur hvað varðar búsetu og ríkisfang. Svo segir að þing Svíþjóðar hafi sams konar breytingu á dagskrá þannig að við værum alls ekki fyrsta ríkið í heiminum en við værum með þeim fyrstu samt.

Er hæstv. forsætisráðherra tilbúinn til að gefa út einhvers konar fyrirheit í þessa átt? Ég tel svo mikilvægt að stjórnmálamenn leiði þessa umræðu. Kirkjan stóð ekki sameinuð um ættleiðinguna og ekki um tæknifrjóvgunina eins og ég skil það og sú nefnd sem undirbjó þær lagabreytingar. En við stjórnmálamennirnir tókum af skarið. Stundum þurfum við að gera það með allri virðingu fyrir kirkjunni. Ég vil taka það fram að ég tel mig vera trúaða manneskju. Ég er ekki einu sinni gift sjálf (Forseti hringir.) þannig að ekki er ég að berjast fyrir eigin réttindum að þessu leyti eða neitt slíkt. Ég hef valið annað sambúðarform. Ég tel samt að samkynhneigðir (Forseti hringir.) eigi að geta gengið í hjónaband eins og gagnkynhneigðir.

[22:07]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég svaraði þessu í rauninni áðan í svari við andsvari hv. þingmanns sem hér tók til máls en ég vil bara ítreka það að ég tel að þegar þessi breyting er í höfn verði tímabært að ræða það mál betur. Hvort þetta eigi heima í einum lagabálki, ég treysti mér ekki til að gefa neinar slíkar yfirlýsingar, hvorki varðandi þetta kjörtímabil né næsta. Það er ekki í minni hendi.

Hitt er annað mál að ég tel mikilvægt að um allt þetta mál sé gott samstarf við kirkjuna. Ég tel mjög mikilvægt að kirkjan skuli hafa náð sameiginlegri niðurstöðu á kirkjuþingi um frumvarpið sem nú er verið að ræða. Ég tel að við verðum að fá reynslu af framkvæmd þessara laga áður en lengra er gengið. Eins og ég sagði áðan þá skiptir það kannski ekki öllu máli fyrir viðkomandi einstaklinga, eða þá sem hlut eiga að máli, hvort fyrirkomulagið er þannig að sérstök lög séu um staðfesta samþykkt. Ég tel ekki að það skipti grundvallarmáli, alla vega ekki varðandi réttarstöðu viðkomandi.

[22:08]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Já, við viljum gjarnan fá reynslu af því frumvarpi sem hér er verið að fjalla um. Það er ágætt að fá reynslu en ég held ég geti nokkurn veginn verið viss um að reynslan verður góð. Ég tel því ekki að við þurfum að bíða neitt sérstaklega eftir reynslunni. Ég held þetta snúist frekar um það hvað við treystum okkur til að ganga langt. Ég skil alveg að menn vilji síður ganga mjög sterkt gegn kirkjunni, ég virði það sjónarmið. En ég tel að við stjórnmálamenn verðum að leiða umræðuna eins hratt og örugglega og hægt er.

Miðað við það sem er að gerast, og þær breytingar sem eru að verða á viðhorfum til samkynhneigðra, er samfélagið að mínu mati reiðubúið til að samþykkja að við göngum þessa götu til enda, jöfnum réttindin fullkomlega, höfum ein hjúskaparlög í landinu. Ég tel líka, þó að ég hafi ekki gert á því vísindalega könnun, miðað við þekkingu mína á Alþingi Íslendinga og þeim sem hér sitja, að meiri hluti sé fyrir því. Ef hver einasti þingmaður fengi algert frelsi óháð flokkum til að greiða atkvæði tel ég að við mundum samþykkja að samkynhneigðum verði kleift að ganga í hjónaband eins og öðrum, þ.e. að þeir prestar kirkjunnar sem vildu vígja samkynhneigða til hjónabands fengju heimild til að gera það.

Fordæmi eru fyrir slíku í ýmsum málum hér. Ég nefni boxið, bjórinn og þegar við breyttum vindstigum í metra á sekúndu o.s.frv. Ég tel að þingið sé tilbúið í þetta og samfélagið en ég vil þó þakka þau svör að forsætisráðherra vill ræða framhaldið. Það er jákvætt.

[22:11]

Erla Ósk Ásgeirsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á að fagna frumvarpi um breytingu á lögum um staðfesta samvist sem hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, leggur fram fyrir hönd ríkisstjórnarinnar. Með frumvarpinu er gert ráð fyrir að prestum og forstöðumönnum skráðra trúfélaga er hafa vígsluheimild samkvæmt hjúskaparlögum verði heimilt að staðfesta samvist tveggja einstaklinga af sama kyni kjósi þeir það.

Hér á landi hefur náðst mikill árangur í mannréttindabaráttu samkynhneigðra og síðast árið 2006 voru samþykktar fjölmargar breytingar á lagaákvæðum er varða réttarstöðu samkynhneigðra, svo sem er varða sambúð, ættleiðingar, tæknifrjóvgun og fleira.

Með frumvarpinu sem lagt er fram í dag er gert ráð fyrir að skrefið sé stigið til fulls, þ.e. að samkynhneigðir einstaklingar hafi sama rétt fyrir lögum og gagnkynhneigðir. Með samþykkt frumvarpsins verðum við vonandi öðrum þjóðum

til fyrirmyndar og eftirbreytni. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar á heiður skilið fyrir að útrýma misrétti gagnvart samkynhneigðum í lögum og tryggja að mannréttindi samkynhneigðra séu til jafns við gagnkynhneigða.

[22:12]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég skildi síðustu ræðu á þann veg að við værum að klára þessi mál og værum að stíga skrefið til fulls, að allt væri komið í höfn og nú ættu samkynhneigðir að vera mjög glaðir. Samkynhneigðir eru sjálfsagt glaðir með frumvarpið af því að það er skref í rétta átt en skrefið er alls ekki stigið til fulls, það er einhver misskilningur ef hv. þingmaður telur það.

Samtök samkynhneigðra hafa einmitt bent á að ekki er verið að stíga skrefið til fulls með þessu máli. Það værum við að gera ef við samþykktum málið sem liggur nú í allsherjarnefnd, þá værum við að stíga skrefið til fulls. Þá værum við að veita prestum eða forstöðumönnum trúfélaga heimild til að vígja samkynhneigða til hjúskapar eins og gagnkynhneigða. Þá er engin mismunun eftir. Mismunun verður enn eftir gagnvart þessum hópi þó að við samþykkjum það mál sem nú er lagt til. Það er skref í rétta átt. Það er gott en ekki er verið að ganga alla leið. Það er að mínu mati slæmt en allt í lagi. Það kemur síðar.

Ég er sannfærð um að þetta verður samþykkt síðar, það er bara spurning um tíma. Það verður ekki þannig í framtíðinni að við teljum eðlilegt að tvenn hjúskaparlög séu í landinu, annars vegar fyrir gagnkynhneigða og hins vegar fyrir samkynhneigða. Það verður ekki framtíðin. Svo að það sé alveg skýrt þá erum við ekki að stíga skrefið til fulls gagnvart þessum hópi. Hann mun áfram berjast fyrir því að ein hjúskaparlög verði í landinu og þeirri baráttu mun ekki ljúka fyrr en það er í höfn.

[22:14]

Erla Ósk Ásgeirsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég átti við það að nú munu samkynhneigðir hafa sömu réttindi fyrir lögum og aðrir. Ég tel því ekki rangt að segja að skrefið sé stigið til fulls þegar einstaklingar hafa sömu réttindi fyrir lögum. Um mannréttindamál er að ræða og okkur ber að fagna því að stjórnvöld á Íslandi séu tilbúin til að vera leiðandi í þessari umræðu. Nefnt var hér áður að fimm þjóðir í öllum heiminum hefðu stigið sambærilegt skref og við stígum í dag. Það er rétt að fagna því.

[22:15]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er rétt að við eigum að fagna frumvarpinu sem hér er verið að flytja en það gengur ekki nógu langt. Það er skref í rétta átt en ekki er verið að tryggja samkynhneigðum sömu réttindi að hjúskaparlögum. Þeir falla ekki undir hjúskaparlögin, það eru önnur lög. Það verða tvenn lög í landinu. Önnur lögin verða fyrir samkynhneigða og hin fyrir gagnkynhneigða og við munum enn hafa orðin „staðfest samvist“ í lögum. Það gufar ekki upp þannig að við erum ekki að ganga götuna til enda.

Við erum samt í forustu ríkja hvað varðar réttindi samkynhneigðra og það er gott. En ég tel að við hefðum átt að ganga alla leið núna. Það verður hugsanlega ekki samþykkt, ég átta mig á því að stjórnarflokkarnir hafa sameinast um að stíga þetta skref. Á sínum tíma steig Framsóknarflokkurinn mjög jákvætt skref. Við gengum ekki alla leið þá, við gerðum það ekki og ekki er heldur verið að ganga alla leið núna. Ég hef talað fyrir því að við göngum alla leið. Ég hef gert það áður og ég mun gera það áfram. Ég mun halda því merki á lofti þar til við höfum klárað þetta eins og hin ríkin sem ég nefndi hér áðan.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Stjórnsýslulög, 1. umr.

Stjfrv., 536. mál (stjórnsýsluviðurlög). — Þskj. 837.

[22:17]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á stjórnsýslulögum, nr. 37/1993. Lagafrumvarp þetta er samið á grundvelli tillagna nefndar undir forsæti dr. Páls Hreinssonar, núverandi hæstaréttardómara, um viðurlög við efnahagsbrotum sem fram koma í skýrslu hennar frá 12. október 2006 og aðgengileg er á heimasíðu forsætisráðuneytisins.

Í skipunarbréfi nefndarinnar var henni falið að fjalla um hlutverk eftirlitsaðila og verkaskiptingu þeirra á milli, þar á meðal skil á milli þeirra sem heimilt er að beita stjórnvaldssektum og lögreglu- og ákæruvalds. Markmið nefndarinnar skyldi vera að eyða óvissu um verkaskiptingu og stuðla að virkum rannsóknarúrræðum til að uppræta efnahagsbrot.

Tillögum nefndarinnar má í meginatriðum skipta í fernt. Snúa þær í fyrsta lagi almennt að stjórnsýsluviðurlögum og refsingum, í öðru lagi að viðurlögum við brotum á fjármálamarkaði, í þriðja lagi að viðurlögum við brotum á samkeppnislögum og loks að setningu lagaákvæða til að tryggja réttaröryggi þeirra sem eru aðilar að stjórnsýslumálum sem lokið getur með álagningu stjórnsýsluviðurlaga eða kæru til lögreglu.

Frumvarpinu er ætlað að hrinda í framkvæmd fjórða þætti tillagna nefndarinnar. Á 133. löggjafarþingi voru samþykktar breytingar á samkeppnislögum, sbr. lög nr. 52/2007, og á lögum um fjármálafyrirtæki, sbr. lög nr. 55/2007, sem lutu að öðrum þáttum tillagna nefndarinnar.

Eitt af helstu markmiðum frumvarpsins er að færa íslensk lög til samræmis við þær meginreglur sem leiddar verða af 6. gr. mannréttindasáttmála Evrópu, sbr. lög nr. 62/1994, og túlkun Mannréttindadómstóls Evrópu á ákvæðinu og tryggja réttindi manna sem sæta stjórnsýsluviðurlögum. Er hér einkum litið til tveggja atriða; annars vegar miða ákvæði frumvarpsins að því að tryggja rétt einstaklings til að fella ekki á sig sök, eða svokallaðan þagnarrétt, við rannsókn máls á stjórnsýslustigi og hins vegar miða þau að því að tryggja rétt aðila að stjórnsýslumáli til aðgangs að dómstólum til þess að fá endurskoðaða ákvörðun stjórn-

valds um álagningu stjórnsýsluviðurlaga.

Samkvæmt frumvarpinu er nýjum kafla bætt við stjórnsýslulög, nr. 37/1997, er fjalli um svokölluð stjórnsýsluviðurlög, þ.e. stjórnvaldssektir, álag, upptöku ólögmæts ávinnings, sviptingu réttinda, afturköllun leyfis og aðrar eðlisskyldar ákvarðanir. Í þeim kafla verði almenn ákvæði um þær meginreglur sem gilda um beitingu stjórnsýsluviðurlaga. Er þá jafnframt gert ráð fyrir því í 3. gr. frumvarpsins að felld verði brott samhljóða ákvæði þar sem þau eru komin inn í sérlög.

Með lögfestingu frumvarpsins má ætla að náðst hafi fram þær lagaumbætur sem lagðar voru til í skýrslu nefndar um viðurlög við efnahagsbrotum og miða að því að auka skilvirkni við meðferð slíkra mála að teknu tilliti til réttinda þeirra einstaklinga og lögaðila sem eiga í hlut.

Ég ætla ekki að fjölyrða um efni frumvarpsins en vísa til hinna rækilegu athugasemda sem fylgja því en frumvarpið unnu fyrir forsætisráðuneytið þau dr. Páll Hreinsson, núverandi hæstaréttardómari, og prófessor Björg Thorarensen.

Að svo mæltu legg ég til að frumvarpinu verði vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Fundi slitið kl. 22:21.

---

95. FUNDUR

mánudaginn 28. apríl,
kl. 3 síðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, stjfrv., 577. mál, þskj. 893. — 1. umr. *Ef leyft verður*.
3. Ættleiðingar, stjfrv., 578. mál, þskj. 894. — 1. umr. *Ef leyft verður*.
4. Bjargráðasjóður, stjfrv., 587. mál, þskj. 909. — 1. umr. *Ef leyft verður*.

Aðalmenn taka sæti á ný:

Ágúst Ólafur Ágústsson, 4. þm. Reykv. s. (25.4.),
Ásta Möller, 7. þm. Reykv. s. (25.4.),
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust. (25.4.).

Fjarvistarleyfi:

Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.,
Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.,
Ögmundur Jónasson, 6. þm. Suðvest.

Lagt fram á lestrarsal:

Viðauki við tillögu til þingsályktunar um fullgildingu fríverslunarsamnings EFTA og Kanada.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:03]

2.–4. dagskrármál voru of seint komin fram. — Samþ. með 33 shlj. atkv. að taka þau til meðferðar.

[15:03]

Útbýting:

Samræmd neyðarsvörun, 191. mál, nál. allshn., þskj. 924; brtt. allshn., þskj. 925.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Verðbólguþróun.

[15:04]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Sú spurning sem ég ætla að bera upp við hæstv. forsætisráðherra er auðvitað þyngri en tárum taki. Því miður gengur margt illa í íslensku samfélagi en það verður að segja hæstv. forsætisráðherra til virðingar að hann situr hér og kannski er þetta að verða eins og í Njálu að hann stritar við að sitja.

Það kom fram í fréttum dagsins að verðbólgan er komin í 12% og það kom fram í fréttum dagsins að engin ríkisstjórn hefur í 20 ár verið jafnmáttvana frammi fyrir efnahagsvandanum sem blasir við. Verkalýðshreyfingin fordæmir í rauninni aðgerðaleysið og atvinnulífið talar um evru sem lausn þó að allir viti að evra verður ekki einhliða tekin upp á Íslandi. Allt sem við framsóknarmenn höfum sagt mánuðum saman er að koma fram. Það er alvarlegt efnahagsástand á Íslandi og hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórnin ber þar meiri ábyrgð en nokkur annar. Það hefur verið horft blindum augum til Seðlabankans eins og hann hafi verið kjörinn til að stjórna Íslandi. Seðlabankinn hefur beitt stýrivaxtahækkunum og er með hæstu stýrivexti í veröldinni í dag á íslenskum launþegum, skuldugum heimilum og fyrirtækjum. Það er ekkert úrræði miðað við vandann. Við stöndum frammi fyrir efnahagslegum vanda sem kemur að utan, hækkunum á nauðsynjum, broti af heimskreppu og vandræðum innan lands. Þessi vandræði verða ekki leyst í Seðlabankanum. Það er forustumaður ríkisstjórnarinnar, það er ríkisstjórnin sjálf sem verður að bretta upp ermar við þessar alvarlegu aðstæður. Satt að segja hefur þetta gengið svona mánuðum saman (Forseti hringir.) og nú er komið í

ljós að ekkert af því sem forsætisráðherra og ríkisstjórnin sagði hefur gengið eftir. Verðbólgan vex, vandræðin vaxa og ég tel að ríkisstjórnin eigi að segja af sér.

[15:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Nú vantaði bara að hv. þingmaður segði að hann byðist sjálfur til að taka við. Verðbólgutölurnar sem birtust í morgun eru auðvitað slæmar og þær eru verri en við bjuggumst við og flestir voru búnir að spá. Hins vegar hefur það legið í hlutarins eðli undanfarnar vikur að við mundum ganga í gegnum tiltekinn verðbólgukúf og miðað við þær tölur sem nú liggja fyrir er líklegt að hann gangi hraðar yfir en menn höfðu áður haldið. Með öðrum orðum, að verðbólgan muni minnka hratt á næstunni úr þeim 11,8% sem hún mælist núna miðað við síðustu 12 mánuði. Það eru góðu fréttirnar í þessu.

Hins vegar er það svo og meira að segja hv. þingmaður gekkst við því, þó að hann kenni ríkisstjórninni um alla skapaða hluti, að heimsmarkaðsverð á hinum og þessum nauðsynjum hefur verið að hækka, t.d. á korni, hveiti, olíu og afurðum sem eru unnar úr olíu, plasti og mörgu fleiru sem mikið er notað hér á landi. Þetta verð hefur verið að hækka í erlendum gjaldmiðli komið hingað til lands. Það sem er svo meginskýringin á verðhækkununum núna er auðvitað það að gengi krónunnar hefur lækkað mjög hratt og mjög mikið á undanförnum vikum og sú breyting skilar sér mun hraðar í verðlaginu en venja er og það er sennilega vegna þess hversu snögg gengislækkunin varð. Það er líka hugsanlegt að einhverjir séu í skjóli þeirra breytinga að neyta aðstöðu sinnar til að hækka verðlag að ástæðulausu. Gegn því þurfum við að vera á verði og það er þess vegna sem ríkisstjórnin, að frumkvæði viðskiptaráðherra, hefur ákveðið að beita sér fyrir tilteknum ráðstöfunum, sem hann hefur og mun gera nánar grein fyrir, til að hamla gegn slíku. Það er það sem gera þarf á næstunni, virðulegi forseti.

[15:09]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég heyrði í Grétari Þorsteinssyni, forseta ASÍ. Hann sagðist sakna þeirra vinnubragða sem hefðu verið uppi meðan Framsóknarflokkurinn var í ríkisstjórn 2001 og 2002. Þá hefðu menn sett allt í gang. Nú er eins og það dugi að stinga 4 litlum milljónum í vasann á hæstv. viðskiptaráðherra sem á að fara einn út á völlinn að berjast við verðbólguna með 4 millj. að vopni. Þvílík háðung. Þetta er vond staða, hæstv. forseti, sem hæstv. forsætisráðherra er kominn í, því miður, og hann hefur fengið meiri aðvaranir en nokkur annar. Núna er núverandi ríkisstjórn líkt við ríkisstjórn sem var 1988 og náði ekki samstöðu um eitt einasta atriði og sprakk í beinni útsendingu.

Ég spyr hæstv. forsætisráðherra: Er svona erfitt að eiga við Samfylkinguna í efnahagslegum úrræðum? Er hún ábyrgðarlaus eða hvað hefur gerst innan Sjálfstæðisflokksins?

[15:10]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Stundum hefur maður á tilfinningunni að hv. þingmaður, formaður Framsóknarflokksins, skilji ekki alveg eðli þeirra mála sem verið er að fjalla um. (**GÁ:** Það á við um fleiri.) Við erum að glíma við innfluttan verðbólguvanda og aðstæður sem enginn sá fyrir þegar kjarasamningar voru gerðir 17. febrúar sl. Ríkisstjórnin lá þá undir ámæli fyrir að gera ekkert til að stuðla að kjarasamningum. Svo þegar þeir voru komnir þakkaði enginn ríkisstjórninni eitt eða neitt fyrir atbeina hennar að því máli.

Forsendur hafa vissulega breyst. Það er verkefni okkar allra að takast á við hinar breyttu aðstæður og það munum við að sjálfsögðu gera í góðu samstarfi við aðila vinnumarkaðarins. Það hefur þegar verið ákveðinn fundur á svokölluðum samráðsvettvangi. Hann verður haldinn áður en langt um líður þegar allir fundarmenn sem þangað eru boðaðir geta mætt. Ég geri ráð fyrir að það verði strax eftir helgi og þá munum við taka til óspilltra málanna að því marki sem slíkur vettvangur getur gripið inn í framvindu mála.

Uppsagnir á Landspítalanum.

[15:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Blikur hafa verið á lofti í heilbrigðisþjónustu landsmanna allt frá því að núverandi ríkisstjórn tók við. Við höfum í vetur orðið vitni að hverri atlögunni á fætur annarri ýmist í formi niðurskurðar á nauðsynlegri þjónustu á heilbrigðisstofnunum landsmanna eða með tilburðum sem uppi hafa verið í þá átt að búta þá þjónustu niður og henda henni í smápörtum út á markaðinn.

Þau tækifæri sem hæstv. forsætisráðherra lýsti svo vel í Valhöll síðastliðið haust sem nú gæfust til að breyta heilbrigðisþjónustunni meira í ætt við stefnu Sjálfstæðisflokksins en áður hefur verið gert hafa sannarlega ekki verið látin ónotuð og við höfum þess vegna rætt heilbrigðisþjónustuna í nær hverri einustu viku í allan vetur. En, herra forseti, oft var þörf en nú er nauðsyn. Allt virðist benda til þess að neyðarástand sé að skapast á Landspítalanum og það innan þriggja sólarhringa vegna uppsagna u.þ.b. 100 skurðhjúkrunarfræðinga og 50 geislafræðinga sem gætu komið til framkvæmda næstkomandi fimmtudag. Afleiðingarnar geta orðið hörmulegar og öryggi sjúklinga er stefnt í stórfelldan voða. Það ótrúlega er að lítið virðist vera að gerast og landsmenn heyra fréttir dag eftir dag um að það sé engin lausn í sjónmáli. Ég hlýt því að spyrja hæstv. forsætisráðherra því að ekki vil ég láta hæstv. fjármálaráðherra og heilbrigðisráðherra vísa hvor á annan: Hvað er ríkisstjórnin að gera til að afstýra því ástandi sem við blasir innan þriggja sólarhringa?

[15:13]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hef góðar vonir um að úr þessu máli muni rætast með viðeigandi hætti áður en mjög langt um líður.

[15:13]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það kann vel að vera að góðar vonir séu

eðlilegar og ekki skal ég forsmá það en ég tel nauðsynlegt að hæstv. forsætisráðherra upplýsi þingmenn um hvað er að gerast í stöðunni. Við höfum orðið vitni að því að búið er að ræða við þessa 150 starfsmenn einn og einn í einu. Ég hlýt að spyrja hæstv. forsætisráðherra um hversu háar fjárhæðir er hér að tefla. Hvaða fjármunir eru það sem þarna er látið steyta á þegar um svo mikilvæg mál er að ræða? Ég vil geta þess að fulltrúi vinstri grænna í heilbrigðisnefnd hefur óskað eftir því og fengið samþykkt að um þetta mál verði fjallað í þingnefndinni í fyrramálið og að deiluaðilar komi þar að borði. En það er líka eðlilegt að Alþingi sem hefur fjárveitingavaldið viti um hvað þessi deila snýst peningalega.

[15:14]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hef grun um að þessi deila snúist um annað og meira en eingöngu peningagreiðslur, að þarna komi hvíldartímatilskipanir og annað þess háttar til skjalanna. En ég vil endurtaka það sem ég sagði áðan að ég hef góðar vonir um að áður en þessi dagur er að kvöldi kominn verði komin viðunandi niðurstaða í þetta mál.

Afstaða ríkisstjórnarinnar til aðildarumsóknar að ESB.

[15:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Síðustu viku eða svo hefur mikið verið rætt um aðild að Evrópusambandinu í kjölfar skoðanakönnunar sem *Fréttablaðið* birti um þarsíðustu helgi. Þá kom fram, af hálfu varaformanns Sjálfstæðisflokksins, að ljóst væri að ríkisstjórnin mundi ekki sækja um aðild að Evrópusambandinu á þessu kjörtímabili. Þá kom líka fram, af hálfu formanns Samfylkingarinnar, að ekki væri útilokað að slíkt yrði gert.

Ég vil því, virðulegi forseti, spyrja hæstv. forsætisráðherra um afstöðu ríkisstjórnarinnar í þessu máli. Mun ríkisstjórnin ekki undirbúa umsókn að Evrópusambandinu á þessu kjörtímabili eða er útilokað að hún taki það mál til athugunar?

Ég vil einnig, virðulegi forseti, inna hæstv. forsætisráðherra eftir því hvort allir séu til í þá vinnu að breyta stjórnarskránni, eins og fram hefur komið hjá hæstv. utanríkisráðherra, á þann veg að unnt verði að framselja dómsvald, löggjafarvald og framkvæmdarvald úr landi til að undirbúa hugsanlega aðild að Evrópusambandinu. Er hæstv. ríkisstjórn tilbúin til að beita sér fyrir breytingu á stjórnarskránni til að unnt verði að framselja vald úr landi?

[15:17]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ef mér leyfist að svara fyrri spurningunni fyrst þá hefur engin afstaða verið tekin til þessa atriðis á vettvangi ríkisstjórnarinnar og ég geri ekki ráð fyrir því að farið verði í breytingar á stjórnarskránni fyrr en undir lok kjörtímabilsins. Þannig að þessi spurning er ekki tímabær að svo stöddu.

Hvað varðar Evrópusambandið þá er það ljóst að stjórnarflokkarnir tveir hafa ólíka afstöðu í því máli. Þeir sömdu hvorugur um það að breyta afstöðu sinni þegar stjórnarsáttmáli ríkisstjórnarinnar var gerður. Það segir ekkert um það í stjórnarsáttmálanum að það eigi að ganga í Evrópusambandið. Það á að setja á laggirnar nefnd sem nú er að hefja störf til að fylgjast með þróuninni þar, svokallaða vaktstöð sem mun vakta ástandið.

Það stendur í sjálfu sér heldur ekki að ekki eigi að ganga í Evrópusambandið. En ef það ætti að gera það, þ.e. að ganga í Evrópusambandið, þyrfti að semja um það upp á nýtt og þá þyrfti annar stjórnarflokkurinn, Sjálfstæðisflokkurinn, að skipta um afstöðu frá því sem hann hefur í dag. Það er ekki meiningin.

[15:18]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin, þá liggja þau skýr fyrir hvað varðar afstöðuna til aðildarumsóknar að Evrópusambandinu. Ríkisstjórnin mun ekki hefja undirbúning að því að sækja um og hún mun ekki sækja um. Það er alveg ljóst, virðulegi forseti, eftir þessi svör hæstv. forsætisráðherra og formanns Sjálfstæðisflokksins að ríkisstjórn hans mun ekki gera það.

Hvað varðar breytingar á stjórnarskránni þá er það út af fyrir sig hefðbundið og rétt, og ég er sammála hæstv. forsætisráðherra um það, að þingheimur hugar að breytingum á stjórnarskránni undir lok kjörtímabils ef ástæða þykir til. Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort við þá vinnu undir lok kjörtímabilsins verði ekki, eins og verið hefur hingað til, því aðeins ráðist í breytingar að um það sé mjög víðtæk samstaða á Alþingi?

[15:19]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hef áður svarað fyrirspurn hér í þingsal um stöðu stjórnarskrármálsins og get endurtekið það að það mál liggur í eins konar dvala í bili. Við höfum ekki tekið upp þráðinn frá því sem frá var horfið í marsmánuði 2007. Ég hef talið hyggilegt að hvíla það mál aðeins vegna þess að engin niðurstaða náðist þá eins og margir muna. Ég hef talið rétt að við mundum huga betur að því máli á vettvangi allra flokka þegar lengra líður á kjörtímabilið. Það er sem sagt ekki komin niðurstaða í það mál.

Hvort stjórnarskrárbreytingar eigi að lúta því lögmáli að um þær verði alger samstaða er svo annað mál. Svo hefur stundum verið og stundum ekki en oftast hefur verið góð samstaða um slíkar breytingar á undanförnum árum. Það er æskilegast en ekki er hægt að lofa því.

Ferjusiglingar á Breiðafirði.

[15:20]

Herdís Þórðardóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann sé reiðubúinn að hætta við fyrirhugaðan niðurskurð á framlögum Vegagerðarinnar til Sæferða ehf. vegna ferða Baldurs yfir Breiðafjörð þannig að ekki komi til fækkunar á ferðum í sumar.

Ferjan hefur tryggt heilsársamgöngur við sunnanverða Vestfirði um áratugi og er íbúum, fyrirtækjum og ferða-

mönnum nauðsynlegur ferðamáti. Ekki þarf að hafa mörg orð um ástand vega á sunnanverðum Vestfjörðum og því miður hafa orðið tafir á úrbótum í þeim efnum. Í núgildandi samningi milli Vegagerðarinnar og Sæferða er gert ráð fyrir stiglækkandi opinberum stuðningi við ferjusiglingar samhliða vegabótum. Fyrirséð er að vegna tafa á vegabótum muni stiglækkandi opinber stuðningur við ferjusiglingar leiða til verri samgangna við sunnanverða Vestfirði.

Á síðasta fundi í samgöngunefnd vakti ég máls á þeirri stöðu sem uppi er og gat ekki greint annað en að samstaða væri í nefndinni um að tryggja áframhaldandi stuðning við ferjusiglingar á Breiðafirði. Það skiptir byggðarlögin fyrir vestan miklu máli en þau treysta í æ ríkari mæli á ferðaþjónustuna yfir sumarmánuðina. Ég skora á ráðherra að gaumgæfa hagsmuni íbúa og fyrirtækja á svæðinu og taka á málinu strax.

[15:22]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og hv. þingmaður gat um er hér um samning að ræða, svokallaðan niðurtröppunarsamning. Samkvæmt þeim samningi er gert ráð fyrir að ferðum fækki til ársins 2010 og að þær verði þá ekki ríkisstyrktar lengur. Eins og kom fram hjá hv. þingmanni er þetta tengt framkvæmdum á sunnanverðum Vestfjörðum.

Töluverðar framkvæmdir eru fyrirhugaðar þótt sumar séu ekki komnar í gang enn. Því miður hafa kærumál og annað slíkt tafið fyrir, t.d. í Teigsskógi, í Gufufirði og í Djúpafirði, og hefur málið komið til ráðuneytisins bæði frá sveitarfélögum á sunnanverðum Vestfjörðum og eins frá ferðamálasamtökum. Mér er einnig kunnugt um að málið var rætt við þingmenn Norðvesturkjördæmis ekki alls fyrir löngu á fundi á Patreksfirði. Ég hef sagt það áður og skal segja það einu sinni enn að við verðum að skoða þessa hluti á jákvæðan hátt ef vegaframkvæmdum á sunnanverðum Vestfjörðum verður ekki lokið og vegir komnir í almennilegt ástand árið 2010 eins og ætlað var þegar samningurinn var gerður.

Ég ítreka það sem hér hefur verið sagt: Þessi niðurtröppunarsamningur var gerður og í honum er gert ráð fyrir fækkun ferða en þó eru ferðir ríkisstyrktar yfir vetrartímann þegar ástandið er hvað verst. Ég vona því að þetta svari spurningu hv. þingmanns en þakka henni jafnframt fyrir að taka málið upp hér á Alþingi. Við verðum að skoða málið í framhaldi af því sem ég sagði hér áðan, þ.e. hverju fram vindur með samgöngubætur á sunnanverðum Vestfjörðum.

[15:23]

Herdís Þórðardóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra svör hans. Ég lýsi vonbrigðum mínum yfir því að hann skuli ekki getað tekið af skarið hér og nú.

Eins og við vitum hafa byggðirnar á sunnanverðum Vestfjörðum þurft að taka á sig miklar aflaskerðingar á síðustu missirum vegna fyrirmæla stjórnvalda. Ferðaþjónustan vegur því þungt á þessu svæði og því finnst mér í lagi að samgönguyfirvöld taki vel á þessum málum.

Það er þungt högg fyrir byggðarlögin fyrir vestan að fella niður ferðir nú í sumar sem nemur fjórum vikum án þess að til staðar séu viðunandi samgöngur á vegum. Viðbótarkostnaður ríkisins við það að hafa óbreytt ástand er hverfandi miðað við hagsmuni fólksins sem þarf að lifa við þær aðstæður sem þarna eru yfir þann bjargræðistíma sem ferðamannatíminn er. Ég skora enn og aftur á samgönguráðherra að taka þetta til greina.

[15:24]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrir árið 2007 áforma Sæferðir 457 ferðir eins og þeir gera samkvæmt samningnum öll þessi ár og mun Vegagerðin greiða 395 ferðir. Eins og segir í samningnum, sem gerður var árið 2005, eru það nokkrar ferðir sem detta niður á þessu ári. Á næsta ári detta fleiri ferðir niður, þeim fækkar um einar 40 ferðir.

Ég hef í sjálfu sér ekki miklu við þetta að bæta. Ekki er verið að vinna í neinu hvað varðar sumarið. Samningurinn var gerður milli Vegagerðarinnar og Sæferða á sínum tíma og gerir ráð fyrir að árið 2010 hætti Vegagerðin að greiða með þessum ferðum. Það er háð því að samgöngur hafi verið bættar á sunnanverðum Vestfjörðum en að því er stefnt og hafa verk m.a. verið sett í flýtiframkvæmd. Við skulum vona að það gangi eftir. Ef hins vegar lítur út fyrir að svo verði (Forseti hringir.) ekki verðum við að sjálfsögðu að taka málið upp.

Hvíldartímaákvæði bílstjóra og verð á dísilolíu.

[15:26]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Öllum er ljóst að samgöngur í nútímaþjóðfélagi skipta sköpum fyrir atvinnulífið og borgara þessa lands og fyrir liggur að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er kveðið á um stórátak í samgöngumálum.

Á undanförnum dögum hefur ríkt ófremdarástand. Vörubílstjórar hafa gert ákveðnar kröfur og farið á fund ráðherra, m.a. samgönguráðherra. Ráðherra hefur brugðist við með ákveðnum hætti.

Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra út í atriði sem brenna hvað heitast á þessari stétt manna en þau varða breytingar á hvíldartíma bifreiðarstjóra. Hvað hefur ráðherra gert í því og til hvaða aðgerða hyggst hann grípa? Þá skiptir máli hvernig slíkar reglur eru útfærðar og hvaða möguleiki er til þess að útfæra þær á þann veg að ekki þurfi að fylgja því upp á mínútu að menn séu sektaðir eða beittir viðurlögum ef farið er fram úr tímaviðmiðum. Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra með hvaða hætti hann treystir sér til að koma til móts við bifreiðarstjóra hvað það varðar.

Verð á dísilolíu skiptir líka máli hvað þetta varðar og snertir einnig samgöngur í landinu, vöruflutninga, vísitölu og lækkun verðbólgu. Þessar stóru bifreiðar nota almennt dísilolíu. Það er spurningin um það, miðað við þau fyrirheit sem gefin hafa verið, hvort það sé stefna í samgöngumálum að verð á dísilolíu verði lægra en verð á bensíni. Það skiptir gríðarlega miklu máli að svo verði vegna þess að þessar stóru vöruflutningabifreiðar eru almennt reknar á dísilolíu. Lækkun á verði dísilolíu mundi lækka vöruverð í landinu.

[15:28]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil taka skýrt fram að einungis hluti vörubílstjóra hefur tekið þátt í aðgerðunum undanfarið, sem betur fer ekki allur hópurinn. Stór hópur hefur haft samband við mig og sent póst í ráðuneytið og sagt að þeir styðji ekki það sem verið er að gera. Þeir eru mjög ánægðir með það sem við erum að gera hvað það varðar að sækja um ákveðnar undanþágur varðandi reglugerðir um akstur og hvíld.

Ég tek það hins vegar skýrt fram að á fundi með aðalmótmælendunum kom fram skýlaus krafa um að reglugerðin yrði í heild sinni, sektarákvæði og allt saman, felld úr gildi, að ekkert af þessu tagi yrði til. Það kemur auðvitað ekki til greina og er ekki á dagskrá.

Það er dálítið merkilegt að Samtök atvinnulífsins og ASÍ komust að samkomulagi um ákveðin atriði sem þau óskuðu eftir að við gerðum að okkar til að sækja um undanþágur frá þessari reglugerð og það hefur verið gert. Þeim undanþágubeiðnum eða þeim tillögum hefur verið fylgt eftir m.a. nýlega á fundi úti í Brussel, á fundi með starfsmönnum hjá Eftirlitsstofnun Evrópu. Þar eru sérískenskar aðstæður settar fram og er of langt mál að fara í gegnum það á þeim stutta tíma sem við höfum. Ég er þó viss um að allt er það til bóta og mikilvægt að samstaða sé um það.

Ég vil einnig geta þess að á vegum okkar er nú samstarfsvettvangur, svokallað landflutningaráð, sem hv. þm. Einar Már Sigurðarson m.a. stýrir. Ég held að þar séu þessir hlutir líka í góðum farvegi.

Ég ítreka það sem ég sagði: Við höfum rætt þetta og kannski kem ég betur að því hér á eftir. Vörubílstjórar hafa m.a. talað um að ræða við Vegagerðina um hvernig (Forseti hringir.) farið verður með eftirlitið. Ég held hins vegar að það sé í góðu standi.

[15:30]

Jón Magnússon (Fl):

Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svör hans varðandi hvíldartímann og ég reikna með því, miðað við þær yfirlýsingar sem hann hefur gefið, að það sé í góðum farvegi. Það er hins vegar eitt sem ég vék að áðan sem hann vék sér undan að svara, það er spurningin hvernig menn sjá fram á að breyta eldsneytisverði þannig að tekið sé tillit til umhverfissjónarmiða og beitt sé ákveðnum aðgerðum til lækkunar á vöruverði. Þá er ég fyrst og fremst að víkja að því sem ég spurði líka um, þ.e. dísilolíunni, hvort það sé meiningin að við í hópi nokkurra Evrópuþjóða verðum með hærra verð á dísilolíu en bensíni. Ég spyr hvort áform séu uppi hjá ríkisstjórninni um að lækka verð á dísilolíu umfram verð á bensíni til að greiða fyrir landflutningum, eðlilegum samgöngum til lækkunar vöruverðs.

[15:31]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég gerði það viljandi að koma að þessum þætti í seinna svari mínu. Þegar sú breyting var gerð að þungaskattskerfið var lagt af og olíugjald tekið upp var megintilgangurinn m.a. sá að dísilolían yrði 10–12 kr. ódýrari en bensínlítrinn. Það gekk hins vegar ekki eftir en það voru ekki innlendar ástæður fyrir því heldur breyting á heimsmarkaðsverði á olíu gagnvart bensíni. Þar hefur þetta algjörlega snúist við og er heimsmarkaðsverð á olíu nú orðið hærra en á bensíni.

Vegna þess að hv. þingmaður spyr út í það er rétt að geta þess að hlutur stjórnvalda sem prósenta af heildardísilolíuverðinu er 49 eða tæp 50% á meðan við sjáum lönd í nágrenni okkar fara langleiðina í 60%. Hlutfallið sem slíkt hefur lækkað, vörugjaldið sem svo er kallað eða dísilolíugjaldið er 41 kr. Að stærstum hluta rennur það til vegagerðar og vegamála núna og það fer einmitt í það sem hv. þingmaður talaði um áðan í stórátak í (Forseti hringir.) samgöngumálum og það stendur yfir. Aldrei hefur jafnmiklu fé verið veitt til samgöngumála og einmitt núna.

Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, 1. umr.

Stjfrv., 577. mál (lagaval í málum er varða fjármál hjóna). — Þskj. 893.

[15:33]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á Norðurlandasamningi um alþjóðleg einkamálaréttarákvæði um hjúskap, ættleiðingu og lögráð.

Með frumvarpinu er lagt til að heimilt verði að fullgilda samkomulag sem gert var 26. janúar 2006 um breytingar á samningi milli Íslands, Danmerkur, Finnlands, Noregs og Svíþjóðar um alþjóðleg einkamálaréttarákvæði um hjúskap, ættleiðingu og lögráð er undirritaður var í Stokkhólmi 6. febrúar 1931. Einnig er lagt til að samkomulagið öðlist lagagildi hér á landi á sama hátt og á við um samninginn sjálfan og fyrri breytingar á honum.

Samkomulagið hefur að geyma reglur um val á lögum í málum er varða fjármál hjóna. Ákvæðin um fjármál hjóna í norræna samningnum um alþjóðleg einkamálaréttarákvæði um hjúskap, ættleiðingu og lögráð hafa verið í gildi óbreytt frá undirritun samningsins í Stokkhólmi 6. febrúar 1931. Breytingar á ýmsum öðrum ákvæðum samningsins hafa á hinn bóginn verið gerðar, þ.e. með samkomulagi samningsríkjanna frá 26. mars 1953, 3. nóvember 1969, 20. nóvember 1973, 25. febrúar 2000 og 6. febrúar 2001. Frá því að norræni samningurinn frá 1931 var gerður hafa orðið breytingar á lögum norrænu ríkjanna um fjármál hjóna og eru þau nú mun ólíkari en þá var þótt byggt sé á svipuðum grundvallarsjónarmiðum.

Meginatriði samkomulagsins eru tvíþætt. Annars vegar er lagt til að ákveðinn aðlögunartími skuli líða að því er varðar beitingu laga nýs búseturíkis hjóna sem flytja frá einu norrænu ríki til annars um fjármál þeirra.

Samkvæmt norræna samningnum eins og hann er nú gilda þær reglur, að þegar hjón flytja frá einu norrænu ríki til annars, gilda lög hins síðarnefnda ríkis um fjármál þeirra þegar eftir flutninginn. Ákvæðum samkomulagsins um tiltekinn aðlögunartíma að því er varðar beitingu laga nýs búseturíkis er m.a. ætlað að koma í veg fyrir að hjón, við þessar aðstæður, komist að því eftir skilnað að ólíkar reglur gildi um fjármál þeirra í nýja búseturíkinu. Er því lagt til í

samkomulaginu að ekki skuli beitt lögum þess ríkis sem hjónin fluttu til fyrr en þau hafa búið þar í a.m.k. tvö ár.

Hins vegar er lagt er til að hjón hafi heimild til að semja um val á lögum, þ.e. lögum hvaða norræns ríkis skuli beita um fjármál þeirra. Hjón geta þó einungis samið um að beitt skuli lögum ríkis sem þau hafa tengsl við vegna búsetu sinnar eða vegna þess að þau eiga þar ríkisfang.

Í norræna samningnum eins og hann er nú er slík heimild ekki fyrir hendi. Þessu þykir brýn þörf á að breyta, einkum vegna þess hve lög norrænu þjóðanna um þetta efni hafa breyst á liðnum áratugum og hafa nú að geyma ólíkari reglur en áður var. Heimildir hjóna til að semja um lagaval um þetta efni eru almennt viðurkenndar í alþjóðlegum einkamálarétti nú til dags og eru m.a. heimilaðar samkvæmt Haag-samningi um þetta efni og varðar val á lögum um fjármál hjóna frá 1978.

Virðulegi forseti. Ég hef í meginatriðum gert grein fyrir efni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Ættleiðingar, 1. umr.

Stjfrv., 578. mál (gildistími forsamþykkis). — Þskj. 894.

[15:37]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um ættleiðingar.

Frumvarpið er samið í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu. Með því eru lagðar til tvenns konar breytingar á lögum um ættleiðingar.

Í fyrsta lagi er lagt til að ef sótt er um framlengingu á forsamþykki til ættleiðingar barns og forsamþykkið hefur verið gefið út á síðustu fjórum árum og umsókn um ættleiðingu er til umfjöllunar hjá erlendu ættleiðingaryfirvaldi verði ekki skylt að leita umsagnar barnaverndaryfirvalda nema hagir umsækjenda hafi breyst verulega að mati sýslumanns.

Í öðru lagi er lagt til að gildistími forsamþykkis til ættleiðingar barns verði lengdur úr tveimur árum í þrjú ár.

Sú þróun hefur átt sér stað í ættleiðingarmálum hér á landi að sá tími sem líður frá því að forsamþykki til ættleiðingar barns erlendis frá er gefið út og þar til upplýsingar um barn sem laust er til ættleiðingar berast umsækjendum hefur lengst til muna frá því sem verið hefur. Meginástæða þess virðist vera sú að færri börn koma frá þeim ríkjum sem láta frá sér börn til ættleiðinga á Vesturlöndum.

Samkvæmt lögum um ættleiðingar er þeim sem er búsettur hér á landi óheimilt að ættleiða erlent barn nema fá til þess forsamþykki frá sýslumanni. Við setningu laganna var á sínum tíma ákveðið að gildistími slíks forsamþykkis skyldi vera tvö ár sem væri u.þ.b. sá tími sem það tæki að ljúka ættleiðingarferli á barni erlendis frá. Með lögum nr. 69/2006 var dómsmálaráðherra, sem samkvæmt þágildandi ættleiðingarlögum gaf út forsamþykki, veitt heimild til þess að framlengja gildistíma forsamþykkis í allt að 12 mánuði. Var það gert svo unnt væri að koma til móts við þá væntanlegu kjörforeldra sem fengju upplýsingar um barn til ættleiðingar um það leyti sem gildistími forsamþykkis væri að renna út.

Biðtími eftir barni til ættleiðingar erlendis frá hefur nú enn lengst og ef fram heldur sem horfir er líklegt að algengara verði að framlengja þurfi gildistíma forsamþykkis. Til hagsbóta fyrir væntanlega kjörforeldra og einföldunar á allri málsmeðferð er því lagt til í frumvarpi þessu að gildistími forsamþykkis sé lengdur úr tveimur árum í þrjú. Áfram er gert ráð fyrir að í undantekningartilvikum verði unnt að framlengja gildistíma forsamþykkis um tólf mánuði frá útgáfu þess enda ekki útilokað að þær aðstæður skapist að réttmætt geti verið að grípa til slíkra framlenginga. Er þá jafnframt lagt til að sýslumanni verði í þeim tilvikum að forsamþykki hefur verið gefið út á síðustu fjórum árum og umsókn um ættleiðingu er til umfjöllunar hjá erlendu ættleiðingaryfirvaldi ekki skylt að leita umsagnar barnaverndarnefndar nema hagir umsækjenda hafi breyst verulega að mati sýslumanns.

Virðulegi forseti. Ég hef nú gert grein fyrir efni frumvarpsins og legg til að því verði að lokinni þessari umræðu vísað til hv. allsherjarnefndar og 2. umr.

[15:40]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég kýs að nota andsvarsheimildina til að afla mér upplýsinga en ekki til að halda hér langa ræðu um mál sem er lítið umleikis en líklega mjög gott eins og ég skil það. Mig langar að nýta tækifærið og spyrja hæstv. dómsmálaráðherra aðeins út í málið.

Verið er að lengja svokallað forsamþykki úr tveimur árum í þrjú ár af því að færri börn eru til ættleiðingar og tíminn því lengri sem væntanlegir foreldrar þurfa að bíða eftir að fá barn. Mig langar að inna hæstv. dómsmálaráðherra eftir því hvort einhvern tíma hafi reynt á þetta ákvæði að því leyti að væntanlegir foreldrar hafi lent í miklum vandræðum út af því eða hefur alltaf verið gefið út undantekningarleyfi þannig að faktískt hafi enginn lent í vandræðum, fólk hafi getað reddað sér með undantekningarleyfunum. Mér finnst mikilvægt að það komi hér fram af því að það er auðvitað mjög slæmt ef fólk hefur ratað í mikil vandræði úr af þessu. Er ekki málið þannig vaxið að það sé bara verið að lengja tímann þannig að það þurfi síður að láta reyna á undantekningarleyfin?

[15:42]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Verið er að lengja tímann af því að hann er lögbundinn og yfirvöld hafa að sjálfsögðu ekki haft leyfi til að fara lengra en lögin heimila. Þarna er verið að rýmka tímann til að þetta svigrúm aukist og koma í veg fyrir að fólk lendi í þeim vandræðum sem hv. þingmaður nefndi, að þessir lögbundnu frestir í lögunum standi því fyrir þrifum að fólk geti notið þess að ættleiða börn. Það er verið að skapa aukið svigrúm fyrir yfirvöld til að koma til móts við slíkar óskir vegna þess að það er augljóst að tíminn hefur orðið lengri hjá ættleiðingaryfirvöldum í viðkomandi ríkjum.

[15:42]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Eins og ég skil málið verður áfram um það að ræða að fólk geti sótt um undantekningarleyfi þó að tíminn verði lengdur úr tveimur árum í þrjú ár. Ég kýs því að túlka svar hæstv. dómsmálaráðherra svo að enginn hafi lent í alvarlegum vandræðum út af reglunum eða lögunum eins og þau eru núna, það sé bara verið að taka til þannig að það reyni síður á undantekningarleyfin. Það verði þá færra fólk sem lendi í því að þurfa að sækja um undantekningarleyfi en það verði samt ekki útilokað að gera það ef biðtíminn eftir barni er lengri en þrjú ár.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Bjargráðasjóður, 1. umr.

Stjfrv., 587. mál (brottfall laganna). — Þskj. 909.

[15:44]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um brottfall laga um Bjargráðasjóð, nr. 146/1995, með síðari breytingum. Markmið þessa frumvarps er að leggja niður Bjargráðasjóð og skipta hreinum eignum sjóðsins milli eigenda hans sem eru ríkissjóður, Bændasamtök Íslands og sveitarfélögin.

Þetta frumvarp byggir í meginatriðum á samþykkt stjórnar Bjargráðasjóðs frá 12. nóvember 2007. Í þeirri samþykkt var lagt til að unnið yrði að tillögum um breytingar á starfsemi sjóðsins og með þeirri vinnu yrði tekið tillit til óska um að fjármögnun og rekstur sjóðsins verði færður frá sveitarfélögunum. Í samræmi við þessa samþykkt stjórnarinnar voru unnar tillögur um með hvaða hætti eignum og skuldbindingum sjóðsins verði skipt upp milli eigenda, þ.e. hvernig fyrirkomulagið eigi að vera á tryggingamálum landbúnaðarins er síðan vísað til umræðu á vettvangi Bændasamtaka Íslands og sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins.

Bjargráðasjóður Íslands á sér langa sögu. Því er hér vissulega um nokkur tímamót að ræða nú þegar lagt er til að hann verði lagður niður. Sjóðurinn var stofnaður með lögum nr. 45 árið 1913 eða fyrir 95 árum í þeim tilgangi að koma til hjálpar landsmönnum í hallæri eða til að afstýra hallæri. Á þeim tíma gat búfjárfellir og önnur áföll í landbúnaði haft mjög alvarlegar afleiðingar fyrir íbúa sveitarfélaganna og getur raunar enn haft. Leiðir til að mæta slíkum áföllum eru hins vegar mun fleiri í dag en voru þá. Það er einmitt komin ein rík ástæða til þess og með árunum hefur tilgangur sjóðsins minnkað mjög. Hlutverk sjóðsins hefur þannig tekið verulegum breytingum frá stofnun hans enda hafa sveitarfélögin og aðrir opinberir aðilar ríka skyldi til að mæta áföllum sem dunið gætu á landsmönnum. Má sem dæmi nefna að sett hafa verið lög um félagsþjónustu sveitarfélaga, Viðlagatyggingu Íslands, Tryggingasjóð sjálfstætt starfandi einstaklinga og Atvinnuleysistryggingasjóð. Fjölmörg úrræði sem ekki voru til staðar við setningu upphaflegra laga um Bjargráðasjóð eru því fyrir hendi í dag til að bæta áföll sem einstök landsvæði kunna að verða fyrir, m.a. í landbúnaði. Möguleikar til töku margvíslegra trygginga á frjálsum markaði hafa einnig stóraukist. Það hafa atvinnurekendur og einstaklingar nýtt sér í ríkum mæli.

Önnur ástæða þess að Bjargráðasjóður hefur misst tilgang sinn og tilverugrundvöll felst í þróun í landbúnaði. Ákvarðanir einstakra búgreinafélaga hafa leitt til þess að iðgjöld til Bjargráðasjóðs hafa farið lækkandi og tilteknar búgreinar hafa kosið að hætta aðild að sjóðnum. Mestu munar nú að það hefur verið eindregin afstaða félagsmanna í Landssambandi kúabænda að búgreinin hætti þátttöku í búnaðardeild Bjargráðasjóðs. Aðrar búgreinar, t.d. hrossarækt, eiga aðild að sjóðnum en greiðslur til Bjargráðasjóðs virðast ekki vera í samræmi við þróun og umfang í þeirri búgrein. Ýmsar nýjar búgreinar sem nú eru stundaðar, svo sem skógrækt og kornrækt, eiga ekki aðild að sjóðnum. Jafnframt eru skiptar skoðanir um það innan einstakra búgreina sem enn þá eiga aðild að Bjargráðasjóði hvort þeirri aðild verði haldið áfram. Smám saman hefur því verið að fjara undan starfsemi búnaðardeildar sjóðsins að frumkvæði landbúnaðarins eða vegna ákvarðana einstakra búgreinafélaga.

Þriðja ástæðan fyrir því að leggja eigi Bjargráðasjóð niður, eins og ég mæli nú fyrir um, felast í greiðsluframlögum sveitarfélaganna. Greiðsluframlög sveitarfélaganna til Bjargráðasjóðs hafa í tímans rás þróast þannig að líta má á þau sem beinan styrk eða stuðning við hluta einnar atvinnugreinar í landinu þrátt fyrr að mikilvægi landbúnaðar sem atvinnugreinar sé allt annað og minna en í upphafi 20. aldar. Stjórn Sambands ísl. sveitarfélaga hefur bent á að verkefni Bjargráðasjóðs eru ekki sveitarstjórnarmál heldur atvinnumál. Því sé eðlilegt að landbúnaðarráðuneytið fari með þessi mál í samvinnu við Bændasamtökin. Einnig má benda á að um það bil tveir þriðju hlutar framlaga sveitarfélaga til sjóðsins koma frá íbúum á höfuðborgarsvæðinu en þar er landbúnaður nánast enginn. Aðeins þær tilteknu búgreinar sem tekið hafa ákvörðun um að greiddur skuli hluti búnaðargjalds til sjóðsins af framleiðslugreinum hafi notið þessa stuðnings. Lögbundin framlög sveitarfélaganna á grundvelli laga nr. 146/1995 hafa því vakið ýmsar spurningar, m.a. um jafnræði og samkeppnisstöðu einstakra atvinnugreina og hvort rétt sé að sveitarfélögum sé skylt samkvæmt lögum að styðja eina atvinnugrein umfram aðra. Þetta sjónarmið sveitarfélaganna hefur notið skilnings eins og lesa má í bókun stjórnar Bjargráðasjóðs frá 12. október 2007 þegar skýr vilji sveitarfélaganna um að hætta aðkomu sinni að sjóðnum var kynntur stjórnarmeðlimum. Sá vilji birtist í niðurstöðu viðamikillar könnunar sem ráðist var í til að fá upp á borðið ríkjandi viðhorf hagsmunaaðila til Bjargráðasjóðs.

Virðulegi forseti. Á undanförnum árum hefur farið fram umræða um að leggja Bjargráðasjóð niður. Ég hef nú rakið veigamestu rökin fyrir því að það beri að gera. Rökin liggja í því að í fyrsta lagi er tryggingaframboð mun meira en áður var og úrræðin gagnvart hallæri mun meiri en árið 1913 þegar sjóðurinn var stofnaður. Í öðru lagi hafa veigamikil samtök bænda hætt aðkomu sinni að sjóðnum og valið aðrar leiðir. Í þriðja lagi hafa sveitarfélögin ekki áhuga á því

lengur að leggja honum til fé.

Þetta eru allt ríkar ástæður til að samþykkja það frumvarp sem ég legg nú fram. Hér er ekki verið að boða endalok á stuðningi við sveitir landsins. Hann verður í boði eftir sem áður eftir fjölmörgum öðrum leiðum, bæði almennum tryggingamarkaði, þegar hættur steðja að og á vegum hins opinbera. Eins er ljóst að rök sveitarfélaganna þess efnis að hér sé um atvinnumál að ræða, leiða til þess að skynsamlegt er að starfsemi Bjargráðasjóðs, ef menn kjósa að halda henni áfram í breyttri mynd, verði alfarið í höndum landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytis og þá í samráði við Bændasamtökin án afskipta sveitarfélaga.

Það er mikilvægt að hafa í huga að frumvarp það sem ég legg nú fram er í takt við samþykkt stjórnar Bjargráðasjóðs og veigamiklar kröfur hagsmunaaðila. Í samþykkt stjórnar sjóðsins felst sú afstaða stjórnar Bjargráðasjóðs að lögskylduaðild sveitarfélaganna að sjóðnum verði afnumin og að eignum hans og skuldbindingum verði skipt upp milli eigenda sem eru ríkissjóður, sveitarfélögin og Bændasamtök Íslands. Það er í grundvallaratriðum efni frumvarpsins.

Virðulegi forseti. Að lokum er rétt að hafa nokkur orð um fjárhagslega hlið þessa frumvarps. Nettóeign Bjargráðasjóðs í árslok 2007 var samkvæmt ársreikningi 659,3 millj. kr. Ef sjóðnum yrði skipt upp miðað við þær forsendur kæmu 219,7 millj. kr. í hlut hvers eiganda, þ.e. ríkissjóðs, Bændasamtaka Íslands og sveitarfélaganna, eins og áður sagði. Verði sjóðurinn lagður niður í núverandi mynd í samræmi við efni frumvarpsins er gert ráð fyrir að það taki nokkra mánuði að ljúka uppgjöri á innsendum umsóknum miðað við þær forsendur sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Yrði þá endanlega ljóst hver hlutur eigendanna yrði. Ákvæði frumvarpsins gera ráð fyrir því að hlutur sveitarfélaganna renni til Sambands ísl. sveitarfélaga og að sambandið noti þá eignarhlutdeild m.a. til að kaupa 15% hlutdeild Bjargráðasjóðs í 5. hæð húseignarinnar Borgartúni 30 í Reykjavík sem metin er í ársreikningi 2007 á tæpar 24 millj. kr. og til að mæta ábyrgð á lífeyrisskuldbindingum Bjargráðasjóðs sem Sambandið yfirtæki. Samtals nema skuldbindingar rúmlega 50 millj. kr. í árslok 2007.

Að því sögðu og á grundvelli þeirra raka sem ég hef tíundað vonast ég til þess, virðulegur forseti, að frumvarp þetta njóti skilnings á hinu háa Alþingi, fái góðar undirtektir og verði eftir reglubundna og málefnalega meðferð þingsins að lögum.

Virðulegi forseti. Ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði frumvarpinu vísað til 2. umr. og hv. samgöngunefndar.

[15:53]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Hér er mælt fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um Bjargráðasjóð þar sem lagt er til að sjóðurinn verði lagður niður. Ég vil fyrst segja að það vekur nokkra furðu þegar þetta mál er tekið fyrir að það beri að með svo hröðum hætti sem raun ber vitni. Hér þurfti í upphafi þingfundar að óska eftir afbrigðum til að fá að taka þetta frumvarp á dagskrá og er engu líkara en hæstv. samgönguráðherra liggi lífið á við að koma frumvarpinu í gegn. Ég vil þó segja strax í upphafi þessarar umræðu að ég tel að hér sé á ferðinni býsna stórt mál sem full ástæða er til að ræða ítarlega um. Ég áskil mér allan rétt til þess á vettvangi samgöngunefndar að taka þann tíma sem mér gefst til að fjalla um málið þar, leita umsagnar og fá viðbrögð þeirra aðila sem hér eiga hagsmuna að gæta. Ég vil sem sagt að það komi strax fram í upphafi að ég tel ekki að það sé svo brýnt að fá niðurstöðu þá sem frumvarpið gerir ráð fyrir að málið megi ekki fá eðlilega umfjöllun hér. Ég kalla það ekki eðlilega umfjöllun þegar taka þarf málið á dagskrá með afbrigðum. Það er greinilega verið að leggja upp með að það eigi að fara hraðferð gegnum þingið og ég gagnrýni það.

Menn geta þar fyrir utan haft ýmsar skoðanir á því hvort eðlilegt sé að gera þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Ég þekki mjög vel þær umræður sem átt hafa sér stað, sérstaklega á vettvangi sveitarfélaganna á undanförnum árum og missirum. Þar hefur einkum og sér í lagi verið rætt að ekki sé eðlilegt að sveitarfélögin séu þátttakendur í Bjargráðasjóði með þeim hætti sem hingað til hefur verið gert. Því hefur verið haldið fram að Bjargráðasjóður hafi verið settur á laggirnar á sínum tíma til að standa undir afleiðingum af einhvers konar hallæri eða þess háttar í sveitum landsins sem er vafalaust alveg rétt. Þess vegna hafi hann verið nauðsynlegur en nú sé ekki lengur sá tími sem þá var, þegar lögin voru sett á öndverðri 20. öld, þess vegna sé ástæða til að gera þær breytingar sem hér eru lagðar til. Ég ætla ekki að gera lítið úr þessu viðhorfi. Ég skil þetta sjónarmið mætavel og hef verið þeirrar skoðunar að eðlilegt sé að endurskoða þetta fyrirkomulag m.a. að því er lýtur að aðkomu sveitarfélaganna að málinu. Mér finnst þó fullmikið sagt þegar sagt er í umsögn stjórnar Sambands ísl. sveitarfélaga frá því í október sl. að starfsemi Bjargráðasjóðs sé miklu fremur atvinnumál tiltekinna starfsgreina en sveitarstjórnarmál. Þar með er gefið í skyn að það komi sveitarfélögunum ekki við. Mér finnast atvinnumál koma sveitarfélögunum við þótt þau séu ekki sveitarstjórnarmál í sjálfu sér. Atvinnumál byggðanna og sveitarfélaganna eru að sjálfsögðu mál er varða sveitarstjórnirnar, að sjálfsögðu. Þar með er ekki endilega sagt að þau eigi að koma að Bjargráðasjóði með þeim hætti sem verið hefur.

Ég vil líka segja að ég hef aðeins kynnt mér með hvaða hætti þetta mál hefur borið að Bændasamtökunum. Eftir því sem mér er sagt — það eru vísu kannski eitthvað misvísandi fregnir af þeim vettvangi — var ekkert samráð haft t.d. við forustu Bændasamtakanna um að þetta mál væri núna á leið inn í þingið. Virðist þá vera sama háttalag á þessu hjá hæstv. ríkisstjórn eins og þegar matvælafrumvarpið var afgreitt inn í þingið. Ekki var haft samráð við stóra hagsmunaaðila þá en í þessu máli eru Bændasamtökin stór hagsmunaaðili. Ég gagnrýni það líka, virðulegi forseti, að það virðist eins og ekki hafi verið haft viðhlítandi samstarf eða samráð við þá aðila sem hér hafa eðlilega átt mikilla hagsmuna að gæta.

Það er rétt sem hæstv. samgönguráðherra segir í framsöguræðu sinni að sjónarmið búgreinafélaganna eru aðeins mismunandi. Sumar búgreinar eru ekki aðilar að þessum sjóði eins og þar kom réttilega fram og aðrar hafa þar mikla hagsmuni. Sumar vilja fara út, a.m.k. að einhverju leyti. Hér var sérstaklega vísað til Landssambands kúabænda en á

minnisblaði sem ég hef undir höndum frá nefndinni sem endurskoðaði framtíðarhlutverk Bjargráðasjóðs segir m.a. að eindreginn vilji félags Landssambands kúabænda hafi verið að greinin hyrfi út úr búnaðardeild Bjargráðasjóðs. Hins vegar hafi samtökin viljað vanda sig og lagt áherslu á ítarlegan undirbúning frekar en að vinna málið hratt. Hér virðist mér sem sagt að verið sé að vinna þetta mál giska hratt og mér finnst það ekki við hæfi með svona stórt mál.

Í greinargerð með frumvarpinu varðandi afstöðu Sambands ísl. sveitarfélaga kemur eftirfarandi fram á bls. 4, með leyfi forseta:

„Hafa fulltrúar sambandsins rætt málið við ráðherra sveitarstjórnarmála á undanförnum missirum en jafnframt lagt áherslu á að ná þyrfti sátt við Bændasamtök Íslands um málið.“

Þetta segir í greinargerðinni þannig að þar er líka aðkoma af hálfu sveitarfélaganna. Þau vilja þrátt fyrir allt að þau fari út úr Bjargráðasjóði sem ég ætla ekki að gera ágreining um, alls ekki. Ég vil ekki að ég sé misskilinn með þeim hætti en þau segja samt sem áður að það þurfi að ná sátt um þetta mál. Mér sýnist af þeim gögnum sem ég hef um þetta mál, á þeim flýti sem málið kemur inn í þingið og þeim samtölum sem ég hef átt við Bændasamtökin að ekki hafi verið leitað nægilegs samráðs og samstöðu um framgang málsins.

Í gögnum þessa máls bls. 5 í greinargerð varðandi skiptingu þessa sjóðs segir, með leyfi forseta:

„Sú uppskipting þarf ekki að leiða til þess að starfsemi Bjargráðasjóðs verði lögð niður.“

Gott og vel. Með því eru menn auðvitað að viðurkenna að sjóðurinn hafi hlutverki að gegna og að starfsemin gagnvart þessari atvinnugrein sé mikilvæg en í þessu frumvarpi segir ekkert um hvað tekur við heldur er aðeins sagt: Þetta eru þá málefni atvinnugreinarinnar og sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Þá spyr ég: Tala þessir ráðherrar ekki saman? Voru þeir kannski ekki saman á ríkisstjórnarfundi þegar málið var afgreitt þar? Var landbúnaðarráðherra kannski ekki á ríkisstjórnarfundinum þegar þetta mál var afgreitt út úr ríkisstjórn? Hefur hæstv. samgönguráðherra fjallað um það eða rætt það við landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra hvað taka á við? Mér finnst mjög mikilvægt að svör fáist við því við meðferð þessa máls. Á sama tíma og verið er að leggja til að Bjargráðasjóður verði lagður niður sem á m.a. að liðsinna þessari atvinnugrein þegar áföll dynja yfir þá er inni í þinginu matvælafrumvarp þar sem gert er ráð fyrir því að opnað verði fyrir innflutning á fersku kjöti. Hvað stendur upp úr hjá þeim aðilum sem komið hafa til að veita umsagnir um það mál? Jú, það er sjúkdómahætta og aftur sjúkdómahætta. Það er það sem menn tala um. Ætli menn hefðu ekki viljað hafa traustan bakhjarl, landbúnaðurinn, við þær aðstæður til að takast á við hugsanleg áföll af þeim sökum hvort sem það er Bjargráðasjóður eða Lánasjóður landbúnaðarins, blessuð sé minning hans, eða aðrir slíkir sjóðir? Þetta vil ég leyfa mér að gagnrýna. Ég tel sem sagt að hér sé ekki nægilega vandaður undirbúningur á ferðinni. Ég ítreka það sem ég sagði í upphafi að ég er ekki með því að segja að ég sé andvígur því að hlutverki Bjargráðasjóðs verði breytt, að sveitarfélögin verði leyst undan því að vera aðilar að honum. Ég er ekki fyrir fram andvígur því en ég gagnrýni með hvaða hætti þetta mál ber að. Ég gagnrýni samráðsleysið við samtök bænda og spyr hæstv. samgönguráðherra um leið, af því að ég hef þegar nefnt tvö mál sem koma nú inn í þingið sem varða landbúnaðinn miklu og voru ekki rædd við samtök bænda fyrir fram: Er von á fleiri slíkum málum frá hæstv. ríkisstjórn inn í þingið þar sem þessi mikilvægu samtök eru sniðgengin? Það væri fróðlegt að fá upplýsingar um það.

Síðan er fjallað í þessu frumvarpi um eign sjóðsins og hvernig á að skipta henni. Þar er gert ráð fyrir að hún skiptist í jöfnum hlutföllum milli þessara þriggja eignaraðila sem eru ríkið, sveitarfélögin og Bændasamtökin. M.a. er gert ráð fyrir því að hlutur sveitarfélaganna renni til Sambands ísl. sveitarfélaga til að standa undir lífeyrisskuldbindingum starfsmanna Bjargráðasjóðs m.a. og kaup á fasteign sjóðsins. Ég ætla ekki að hafa sérstaka skoðun á þessu en ég spyr hins vegar: Hefur hæstv. ráðherra á takteinum upplýsingar um það hver raunveruleg eign þessara aðila er í sjóðnum? Hún er áreiðanlega ekki í þremur jöfnum hlutum eins og hér er gert ráð fyrir að andvirði sjóðsins verði skipt í. Kemur til álita af hálfu ríkisstjórnarinnar — hæstv. ráðherra — að hann gefi yfirlýsingu um að það fjármagn sem er í eigu Bændasamtakanna og ríkisins í þessum sjóðum fari áreiðanlega annaðhvort í breyttan sjóð eða annan sjóð til að gegna því mikilvæga hlutverki sem við hljótum öll að vera sammála um að þurfi að gera að því er varðar landbúnaðinn? Það kemur reyndar fram í greinargerð með frumvarpinu sem ráðherrann mælti fyrir að það sé mikilvægt. Í greinargerð með frumvarpinu segir, með leyfi forseta:

„Ákvörðun um hvort starfsemi Bjargráðasjóðs verði fram haldið með breyttu fyrirkomulagi sem tryggingasjóði einstakra búgreina er eðlilegast að ræða og taka á vettvangi landbúnaðarins, milli sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og Bændasamtakanna, án afskipta sveitarfélaganna.“

Gott og vel. En er þá ríkisstjórnin reiðubúin til að tryggja að það fjármagn sem er í þessum sjóði fari í þetta verkefni eftir sem áður? Með hvaða hætti sér ríkisstjórnin það þá fyrir sér? Af hverju er það þá ekki sýnt í þinginu um leið og þetta frumvarp kemur fram hvernig á að taka á því? Þetta finnst mér sárlega vanta upp á málið og ég mun að sjálfsögðu kalla eftir þessum upplýsingum um viðbrögð við því þegar málið kemur til umfjöllunar í nefnd.

Ég vil líka segja varðandi tryggingamál að mér finnst það vera ábyrgðarlaust að ætla bara að vísa þessari atvinnugrein algerlega á hinn frjálsa tryggingamarkað vegna þess að við vitum að tryggingafélögin munu ekki geta tekið að sér þessar skuldbindingar með viðunandi hætti eða veitt þá þjónustu eða tryggingar sem landbúnaðurinn þarf á að halda við þessar aðstæður. Við ræðum í vaxandi mæli um fæðuöryggi, hreina ómengaða matvöru. Allt þetta skiptir máli og það er mjög brýnt að mínu mati að landbúnaðurinn sé vel í stakk búinn til að takast á við þessar ögranir sem eru að sjálfsögðu breyttar kröfur neytenda í sambandi við matvælaöryggi. Þess vegna finnst mér ekki sanngjarnt að segja það í sambandi við þetta mál að tveir þriðju hlutar íbúa sveitarfélaganna búi á suðvesturhorninu og að þeim komi landbúnaður ekki við, eins og er nánast sagt hér. Og

þó að landbúnaður sé ekki stundaður í þéttbýlinu, á höfuðborgarsvæðinu að neinu marki nema að vísu á Kjalarnesi í Reykjavíkurkjördæmi norður, sem ég er þingmaður fyrir, þá er ekki hægt að halda því fram með neinni sanngirni að matvælaframleiðslan í landinu, landbúnaðurinn, komi ekki íbúum á höfuðborgarsvæðinu við, matvælaöryggið og allt það. Mér finnst menn þarna taka ansi mikið upp í sig. Ég leyfi mér að gagnrýna það og vara við því að menn gangi þannig um þetta mál. Síðan eru þættir sem Bjargráðasjóður á jafnframt að taka á, tjón af völdum náttúruhamfara og ýmislegt annað sem við erum ekki laus við hér á landi til framtíðar jafnvel þótt Samfylkingin sé komin í ríkisstjórn. Með einhverju móti þarf því að setja undir þennan leka sem augljóslega verður, verði frumvarpið óbreytt að lögum, þ.e. verði sjóðurinn lagður niður án þess að við höfum neitt fyrir framan okkur með hvaða hætti sinna á þeim brýnu verkefnum og því hlutverki sem sjóðurinn hefur í dag og hefur sinnt.

Hér eru, frú forseti, margvíslegar athugasemdir af minni hálfu við þetta mál, m.a. að það skuli bera að með því hraði sem raun ber vitni. Ég hef margvíslegar efnislegar athugasemdir við hvernig afgreiða á málið. Það er alla vega upplegg ríkisstjórnarinnar að afgreiða það án þess að hafa svör við því hvað tekur við. Mér finnst skipta miklu máli að svörin við því liggi fyrir. Ég ítreka enn og aftur að ég geri ekki athugasemd við að breyta eigi fyrirkomulagi Bjargráðasjóðs, að taka eigi sveitarfélögin út og leysa þau undan þessari ábyrgð. Ég skil það sjónarmið mætavel og hef sjálfur tekið þátt í að móta þá afstöðu á vettvangi sveitarfélaganna. Það þýðir þó ekki að fara megi í þetta mál með hvaða hætti sem er og án þess að leita að þeirri breiðu samstöðu og sátt sem þarf að sjálfsögðu að ríkja um málið.

[16:08]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Frú forseti. Ég get á margan hátt tekið undir þá ræðu sem ræðumaðurinn hér á undan, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, flutti og vil gera margt af hans orðum að mínum.

Það fyrsta er kannski að þetta er mun stærra mál en það lítur í fljótu bragði út fyrir að vera. Það eru að mér skilst 12 þingdagar eftir af þinginu og hér í dag var beitt fráviki frá þingsköpum til að málið mætti koma á dagskrá. Ég verð að segja fyrir mína parta að mér finnst þetta afskaplega undarleg vinnubrögð.

Það er ekki svo langt síðan að hér fór öll dagskrá þingsins nánast út um þúfur og umræður um mál í menntamálanefnd, samgöngunefnd og félagsmálanefnd stóðu langt fram yfir miðnætti. Það var gert með þeim rökum að keyra þyrfti þetta í gegn. Ég sé nú ekki að það sé mikið á dagskrá í dag og þess vegna spyr maður sig og veltir fyrir sér af hverju þetta komi fram núna. Ég set fyrirvara við þessi vinnubrögð.

Frumvarpið um brottfall laga um Bjargráðasjóð, nr. 146/1995, fjallar fyrst og fremst um það að starfsemi Bjargráðasjóðs skuli lögð niður og eignum og skuldbindingum sjóðsins skipt á milli eignaraðila hans í samræmi við ákvæði þessara laga. Og þá veltir maður fyrir sér hvaða vinnubrögð hafi verið viðhöfð vegna þess að þetta er í sjálfu sér ekki lítið mál.

Með leyfi forseta hafa Bændasamtök Íslands lýst undrun sinni yfir því að náið samstarf skuli ekki hafa verið haft við samtökin um þetta mál þar sem svo stórir og víðtækir hagsmunir hafi verið í húfi. Þau setja líka fyrirvara við það að nefnd sem var skipuð af stjórn sjóðsins árið 2006 til að fjalla um framtíðarhlutverk hans hafi aðeins fundað einu sinni og ekki leitað til stjórnar Bændasamtaka Íslands vegna þeirrar vinnu sem virðist hafa farið fram við samningu þessa frumvarps.

Ég minnist þess að þessi nýja ríkisstjórn átti að vera ríkisstjórn sátta, samlyndis og samráðs en á einhvern hátt virðist hún vera og snúast um eitthvað allt annað. Kannski mætti snúa þessu við og segja að hún virðist ætla að beita sér fyrir ósætti, sundurlyndi og óráði. Öllum fullyrðingum um hið fagra Ísland virðist bara hafa verið kastað í ruslið.

Það sem maður veltir fyrir sér er hvað komi í staðinn fyrir Bjargráðasjóð. Ég heyrði á máli hæstv. samgönguráðherra að bændum og þeim sem hagsmuna hafa að gæta verði komið til bjargar eftir fjölmörgum öðrum leiðum. Maður veltir fyrir sér hvaða leiðir um sé að ræða. Hvernig á að fara að því að koma til móts við þá aðila? Það væri ágætt að fá skýr svör um þetta atriði.

Hér hafa verið færð fram nokkur rök um það af hverju Bjargráðasjóður er lagður niður. Það var vísað í að það væru til almannatryggingar, Samband íslenskra sveitarfélaga virðist vilja kljúfa sig út úr honum og ýmsir aðrir hagsmunaaðilar. Vandinn hefur verið sá, og það er kannski ástæðan fyrir tilvist sjóðsins, að það eru ekki til tryggingar sem eru fyllilega sambærilegar við bótareglur Bjargráðasjóðs. Það hefur verið litið svo á, og ég held að það sé rétt, að ekki hafi verið unnt að koma á slíku tryggingakerfi á almennum markaði þó að tryggingafélögin bjóði hinar og þessar tryggingar af ýmsu öðru tagi en Bjargráðasjóðurinn, svo sem brunatryggingar og rekstrarstöðvunartryggingar. Vissulega er það þannig að með breyttum búskaparháttum og stærri búum hafa æ fleiri bændur keypt slíkar tryggingar.

Ég held að það sé rétt að endurskoða þetta fyrirkomulag og benda kannski á að frumvarpið byggist á samþykkt stjórnar Bjargráðasjóðs frá 12. nóvember 2007 þar sem lagt var til að unnið yrði að tillögum um breytingar á starfsemi og rekstri sjóðsins og að í þeirri vinnu yrði tekið tillit til óska um að fjármögnun og rekstur sjóðsins yrði færð frá sveitarfélögunum.

Samþykktin snerist ekki um að leggja sjóðinn niður heldur breyta honum. Ég held að það sé ráð og að betur þurfi að fara yfir þetta mál, kannski frá upphafi.

Ég tek undir með hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni þegar hann benti réttilega á að atvinnumálin eru að sjálfsögðu sveitarstjórnarmál. Það eru mjög skrýtin rök sem koma í kjölfar athugasemda með frumvarpinu um að tveir þriðju hlutar framlaga sveitarfélaga til sjóðsins komi frá íbúum höfuðborgarsvæðisins þar sem landbúnaður sé þar nánast enginn. Ég held að það þurfi að fara aðeins betur yfir þetta. Það er vissulega þannig að höfuðborgin og landsbyggðin þurfa hvort á öðru að halda, hvorugt getur lifað án hins aðilans. Það að annar þeirra notar þau rök að landbúnaður komi Reykjavík eða höfuðborgarsvæðinu lítið við finnst mér ekki góð rök.

Ég vil í sjálfu sér ekki flytja um þetta lengri ræðu. Ég

endurtek orð mín um að betur verði farið yfir þetta mál í heild sinni. Það eru fyrirhugaðar breytingar á landbúnaðarkerfinu og maður óttast svolítið vegferð Samfylkingarinnar í þeim efnum. Þetta snýst að mínu mati um fæðuöryggi þjóðarinnar og ég bara vona að Sjálfstæðisflokkurinn standi í lappirnar í þeim málum vegna þess að það er mjög mikilvægt að talsmenn bænda finnist enn þá meðal ríkisstjórnarflokkanna.

[16:16]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég hef fylgst með umræðunni sem hér fer fram um frumvarp til laga um brottfall laga um Bjargráðasjóð, hef hlýtt á framsöguræðu hæstv. ráðherra og ræður þeirra þingmanna sem hafa tekið til máls. Taka má undir margt af því sem kom fram í málflutningi þeirra og auðvitað verður farið yfir þau mál í þingnefnd. Það eru þó örfá atriði sem ég vil aðeins koma að.

Ástæða þess að ég vil fara aðeins yfir þau er að ég hef unnið um nokkuð langan tíma við hliðina á Bjargráðasjóði og þekki nokkuð til starfa þar. Það mun hafa verið Samband garðyrkjubænda, eða garðyrkjuframleiðendur á Íslandi, sem ekki er nefnt í athugasemdum við frumvarpið sem fyrst búgreinafélaga sagði sig frá Bjargráðasjóði. Það var af þeirri einföldu ástæðu, en ég var þar á þeim tíma í forustu fyrir þá búgrein, að menn greiddu til sjóðsins tiltekið iðgjald en höfðu aldrei fast land undir fótum hvað varðaði bætur. Það voru nefnilega engir skilmálar ákveðnir fyrir fram í þessum tryggingasjóði. Þess vegna var það að um og upp úr árinu 1980 fór sú búgrein á frjálsa tryggingamarkaðinn og leitaði eftir skilmálum við þau tryggingafélög sem þá voru starfandi, sem mörg hver hafa sameinast núna og heita öðrum nöfnum, og búnir voru til skilmálar í samstarfi búgreinarinnar og þessara tryggingafélaga. Þeir tryggingaskilmálar hafa þróast og tekið mið af skilmálum í nágrannalöndum okkar. Ég álít að þetta fyrirkomulag hafi skilað sér mjög vel hvað þessa búgrein varðar og þess vegna hef ég í sjálfu sér ekkert á móti því að menn taki það upp og skoði hvort halda eigi áfram í þá veru sem verið hefur hjá þessum gamla sjóði sem er frá 1913. Ég held þar af leiðandi að við eigum að ganga óbundin og opin að því að skoða þessi mál. Hins vegar má ekki horfa fram hjá því að aðstæður búgreinanna eru mismunandi og það er kannski það sem taka verður tillit til. Þess vegna finnst mér og fannst þegar sú lagabreyting var gerð líklega 1995 að búgreinafélögin gátu sjálf ákveðið hvort þau greiddu í eða væru með í sjóðnum að ef nú er að koma í ljós að Landssamband kúabænda ætlar að fara úr sjóðnum og það er sú búgrein sem borgar sennilega vel yfir 50–60% og jafnvel meira af iðgjöldunum í sjóðinn, augljóst að það hljóti að vera kominn tími til að skoða hvort ekki sé rétt að fara öðruvísi að hvað þessar tryggingar varðar.

Mig langar aðeins í minni stuttu ræðu að spyrja hæstv. ráðherra um þann hluta frumvarpsins sem varðar slit sjóðsins, hvernig fara eigi með þá fjármuni sem um er að ræða sem eru tæpar 700 millj. en það kemur fram í frumvarpinu að þeir skiptist á þrjá ólíka aðila. Það kom fram í framsöguræðu hæstv. ráðherra að 290 millj. kæmu í hlut Sambands íslenskra sveitarfélaga sem ráðstafi þeim til kaupa á fasteign sjóðsins og í lífeyrissjóðsskuldbindingar. Mér finnst það kannski ekki óeðlilegt að sambandið geti ráðstafað þeim fjármunum. Hins vegar kom ráðherra ekki inn á hlut ríkisins, hvort ráðstafa ætti honum fyrir fram eða hvort hann ætti bara að leggjast inn í ríkissjóð sem skattur. Það var heldur ekki farið yfir það hvernig ráðstafa ætti hlut Bændasamtaka Íslands en það eru fjölmenn samtök og mikil breidd þar. Hugmynd mín í þessu efni er, og ég vil koma henni á framfæri í þessari umræðu, að þeir fjármunir sem ekki eru bundnir eins og þeir sem greint hefur verið frá að renni til húsnæðiskaupa Sambands íslenskra sveitarfélaga og lífeyrissjóðsskuldbindinga, renni óskertir til Lífeyrissjóðs bænda.

Alþingi samþykkti lögin um Bjargráðasjóð og að ríkissjóður borgaði í þann sjóð sem ákveðið væri í fjárlögum hverju sinni. Það var ákveðið að sveitarfélögin borguðu tiltekið gjald til þessarar atvinnugreinar og hún fengi að njóta þess. Alþingi samþykkti líka lög um Lífeyrissjóð bænda sem eru líklega síðan 1971 og illu heilli voru ákveðnar hámarksinngreiðslur í þann lífeyrissjóð. Reiknað var út eitthvert vísitölubú og bændur borguðu í lífeyrissjóðinn samkvæmt því vísitölubúi og þeir sem voru með stærri búrekstur fengu endurgreitt í lok hvers uppgjörsárs. Réttindi bænda eru þar af leiðandi mjög lítil í Lífeyrissjóði bænda. Það er að stórum hluta Alþingi að kenna og mér finnst þingið bera ábyrgð á því.

Þess vegna legg ég til að sá hluti sem ekki bundinn í sérstökum greiðslum eins og vegna lífeyrissjóðsskuldbindinga og húsnæðis sjóðsins renni beint til Lífeyrissjóðs bænda. Það væri myndarlegt af Alþingi að samþykkja að þeir fjármunir, u.þ.b. 600 millj., færu beint inn í Lífeyrissjóð bænda og mundu nýtast bændum þar eins og til var stofnað með þeim lögum og því framlagi sem þessir aðilar hafa lagt til Bjargráðasjóðs og átti að nýtast þessari atvinnugrein. Þá værum við að sýna svolítinn myndarskap gangvart þessum lífeyrissjóði sem er afskaplega veikur í dag.

[16:23]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég hlustaði með athygli á ræðu hæstv. samgönguráðherra sem reyndar er horfinn úr salnum í augnablikinu en hlýtur að fara að skila sér. Hæstv. ráðherra flutti rök fyrir því að leggja ætti niður Bjargráðasjóð. Þegar maður lítur á frumvarpið í heild og skoðar textann sem þar liggur að baki kemur fram að Bjargráðasjóður Íslands var stofnaður með lögum árið 1913 í þeim tilgangi að koma til hjálpar landsmönnum í hallæri eða til að afstýra því eins og það er orðað. Maður sér það á textanum að langt er um liðið síðan sjóðurinn var stofnaður. Í 1. gr. laganna er hallæri t.d. skilgreint svo að sveitarfélag verði svo illa statt að það megni ekki af eigin rammleik að forða mönnum og skepnum við harðrétti eða felli. Þetta hljómar kannski fornaldarlegt en gerðar hafa verið breytingar á sjóðnum eftir þetta, gildandi lög um Bjargráðasjóð eru frá 1995 og sett var reglugerð á grundvelli þeirra laga 1998. Þingið hefur því skoðað lögin tiltölulega nýlega og sá þá ekki ástæðu til að leggja sjóðinn niður.

Hæstv. ráðherra færði rök fyrir því ýmsar stofnanir og félög væru til staðar núna sem gætu tekið yfir starfsemi

Bjargráðasjóðs. Nefnd voru félagsþjónusta sveitarfélaga, Viðlagatrygging Íslands, Tryggingasjóður sjálfstætt starfandi einstaklinga, Atvinnuleysistryggingasjóður o.s.frv. En það kemur líka fram í málinu eins og rakið hefur verið af öðrum þingmönnum að það er eiginlega ekkert sem kemur algjörlega í staðinn fyrir Bjargráðasjóð. Þar er enn hlutverk sem enginn annar gegnir eða getur leyst af hendi. Að mínu mati er IV. kafli greinargerðar frumvarpsins kannski mikilvægasti kaflinn og þar sem skýrast er farið yfir þetta mál. Þar kemur fram að til umræðu hafi verið um nokkurt skeið að leggja Bjargráðasjóð niður og athuga hvort tryggingar geti tekið við hlutverki hans og aðalástæðan sé sú að tjón eru ekki bætt að fullu og eigin áhætta tjónþola hafi hækkað á liðnum árum. Gerðar hafa verið kannanir á bótakerfi sjóðsins og það hefur verið borið saman við tryggingar sem í boði eru hjá tryggingafélögum. Svo kemur fram og ég ætla að vitna beint í textann hér, með leyfi forseta:

„Vandinn hefur einkum verið sá að ekki eru til tryggingar sem eru fyllilega sambærilegar við bótareglur Bjargráðasjóðs. Enn fremur hefur verið litið svo á að ekki væri unnt að koma á slíku tryggingakerfi á almennum markaði á meðan sjóðurinn er starfræktur.“

Þarna kemur fram að ekki sé til neitt sambærilegt og meðan sjóðurinn sé starfandi muni tryggingafélög líklega ekki fara inn á þennan markað og því spyr maður sig hvort tryggingafélög muni gera það verði sjóðurinn lagður niður. Maður áttar sig ekki á því og getur illa séð inn í framtíðina hvað það varðar. Mér finnst því eðlilegt að hæstv. samgönguráðherra, sem er nú kominn inn í salinn aftur, reyni að upplýsa þingheim hver framtíðin er. Hvað með það hlutverk sem sjóðurinn hefur haft og engin sambærileg trygging er fyrir í dag á almennum markaði? Verður ekki hægt að koma til móts við bændur þar eða er líklegt að almennu tryggingafélögin taki við því hlutverki, sem maður efast svolítið um sjálfur?

Hér er líka rakið að nefnd hafi farið yfir framtíðarhlutverk sjóðsins og í nefndinni sátu aðilar sem hafa kannski haft mestra hagsmuna að gæta, þ.e. Bændasamtök Íslands, félagsmálaráðuneytið, landbúnaðarráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga. Það kemur fram að Samband íslenskra sveitarfélaga hafi tekið skýrasta afstöðu gagnvart þessu máli, þ.e. sambandið vill leggja sjóðinn niður í núverandi mynd og afnema framlög sveitarfélaga til hans. Það eru ágætisrök fyrir þeirri afstöðu þeirra að hér sé frekar um að ræða atvinnumál tiltekinnar starfsgreinar en sveitarstjórnarmál og þótt það sé líka rétt sem kom fram m.a. í máli hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar að atvinnumál eru að sjálfsögðu málefni sveitarfélaga þá má færa rök fyrir því að sveitarfélögin eigi ekki að koma beint að einni atvinnugrein umfram aðrar.

Fram kemur að fulltrúar Sambands íslenskra sveitarfélaga hafa rætt málið við ráðherra sveitarstjórnarmála á undanförnum missirum og lagt áherslu á að ná þyrfti sátt við Bændasamtök Íslands um málið. Það er sérstaklega tekið fram að Samband íslenskra sveitarfélaga, sem er kannski stærsti aðilinn sem hefur viljað knýja á um að leggja Bjargráðasjóð niður, hefur lagt áherslu á að sátt náist við Bændasamtökin um málið.

Síðan kemur fram, virðulegur forseti, að Landssamband kúabænda hafi líka viljað að búgreinin hætti þátttöku í búnaðardeild Bjargráðasjóðs en svo kemur fram að Bændasamtök Íslands og ýmis búgreinafélög, svo sem Landssamtök sauðfjárbænda, Svínaræktarfélag Íslands, Félag kjúklingabænda og Félag eggjaframleiðenda, hafi ekki lýst jafneindreginni afstöðu til áframhaldandi starfsemi Bjargráðasjóðs. Þessi félög telja Bjargráðasjóð veita bændum mikilvæga tryggingavernd þótt starfsemin sé nokkuð umdeild meðal bænda. Jafnframt kunni að vera erfitt fyrir búgreinafélögin að fá góða sjúkdómatryggingu fyrir sína félagsmenn. Meðal annars var nefnd sú hugmynd að Bændasamtök Íslands gætu tekið að sér að reka sjóðinn og gert um það samning við sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið ef sveitarfélögin og Landssamband kúabænda hætta þátttöku.

Þetta kemur allt mjög skýrt fram, virðulegur forseti, og því er eðlilegt að hæstv. ráðherra upplýsi það í seinni ræðu sinni hvort hér sé algjörlega tekið út af borðinu að Bændasamtök Íslands geti tekið að sér að reka sjóðinn af því að þær hugmyndir hafa verið á lofti. Eins og ég hef skilið málið hefur ekki verið haft eðlilegt samráð við Bændasamtökin um niðurstöðu þessa máls, það eru a.m.k. þau skilaboð sem maður heyrir þó að það kunni að vera málum blandið og því eðlilegt að hæstv. samgönguráðherra upplýsi það í lokaræðu sinni hvernig þessu samráði var háttað við Bændasamtökin. Hvernig var þetta samráð? Er það rétt sem maður heyrir að það hafi verið lítið sem ekkert samráð? Getur það verið? Getur verið að Bændasamtökin hafi heyrt af því á skotspónum að þetta mál hafi verið lagt fram á þinginu? Getur það staðist? Eða eru þetta rangar upplýsingar sem maður hefur fengið? Ég vil gjarnan að hæstv. ráðherra upplýsi þingmenn nákvæmlega í hverju þetta samráð fólst. Hvernig það var og hver niðurstaðan af því var. Var niðurstaðan sú að leggja fram þetta frumvarp fram núna með afbrigðum og drífa það í gegn?

Í 2. gr. frumvarpsins kemur fram að verði sjóðurinn lagður niður, eins og hér er lagt til, verði einungis miðað við tjón sem verði fyrir 30. júní 2008. Þau eru styrkhæf. Fram kemur að skila verði umsóknum um bætur úr sjóðnum fyrir 15. nóvember 2008 til að tjón fáist bætt og að almennt hafi verið miðað við að umsóknir berist sjóðnum innan árs frá tjónsatburði. Talin er ástæða til að stytta þann frest í frumvarpinu til að draga ekki um of úr vinnu við niðurlagningu sjóðsins. Það á bara að drífa þetta í gegn og gefa ekki þetta ár eins og verið hefur hingað til til að skila inn umsóknum um styrki frá þeim sem lenda í áföllum. Það á bara að drífa þetta af til að það taki sem stystan tíma að leggja niður sjóðinn.

Ég tel ástæðu fyrir þingheim að fá það upplýst núna við 1. umr. hvort til greina komi af hálfu ríkisstjórnarinnar eða af hálfu hæstv. samgönguráðherra sem flytur málið fyrir hönd ríkisstjórnarinnar að endurskoða þetta. Hvort miklir hagsmunir séu í húfi við það að lengja þennan frest. Hvort ekki megi hafa hann áfram eitt ár eins og verið hefur. Ég tel að það kosti ekki nein fjárútlát og að auðveldlega væri hægt að hafa þennan frest jafnlangan og hann hefur verið hingað til.

Ég vil líka inna hæstv. ráðherra eftir því, eins og aðrir þingmenn hafa gert, hvert verði hlutverk ríkissjóðs gagnvart þessu máli. Nú er ljóst að ríkissjóður hefur verið að

leggja fram 10 millj. á ári miðað við það sem hér kemur fram. Framlag ríkissjóðs hefur verið 10 millj. á ári undanfarin ár. Er meiningin að taka þessa upphæð af bændum? Er það meiningin? Á ekki að setja þetta fjármagn með öðrum hætti inn í aðstoð við bændur? Þetta eru peningar sem ríkið hefur verið að leggja fram, eiga þeir að gufa upp eða stendur til að bændur njóti áfram góðs af þessari upphæð?

Virðulegur forseti. Ég tel mjög mikilvægt að farið verði vel yfir þetta mál í samgöngunefnd þingsins vegna þess að almennt stendur landbúnaðurinn frekar höllum fæti, því miður. Það eru miklar hækkanir á aðföngum, til stendur að flytja inn hrátt kjöt o.s.frv. og ýmsar ógnanir steðja því að landbúnaði. Hann getur lent í áföllum sem Bjargráðasjóður hefur aðstoðað við að bæta og þó að ég hafi að sjálfsögðu skilning á því að alltaf sé ástæða til að endurskoða starfsemi sjóða og stofnana, sérstaklega þegar nýjar stofnanir og nýir sjóðir koma til eins og hægt er að færa rök fyrir í þessu tilviki, þá hefur sjóðurinn samt haft ákveðið hlutverk sem er mjög óskýrt hvort einhver taki að sér. Það vekur upp óróleika og ég sé sérstaka ástæðu til að hæstv. samgönguráðherra reyni að skýra það betur fyrir þingheimi hvað verði um þau tilvik sem enginn virðist eiga að sinna verði sjóðurinn lagður niður og ekkert kemur í staðinn.

Ég ítreka það að ég vil gjarnan að ráðherra upplýsi um samráðið sem haft var við Bændasamtökin af því að gefið hefur verið út af núverandi ríkisstjórn að hún ætli að stunda mikið samráð en ítrekað er verið að taka ákvarðanir í engu samráði hvorki við aðra stjórnmálaflokka né hagsmunasamtök og það er mjög alvarlegt. Fyrsta alvarlega málið að þessu leyti var í sumar þegar meiri hluti Alþingis breytti uppbyggingu ráðuneyta. Þá voru t.d. skógræktarmálin færð frá landbúnaðarráðuneyti yfir í umhverfisráðuneyti í algjörri óþökk Skógræktarinnar og í engu samráði við hana. Það var að mínu mati til mikillar skammar því að ekki einn einasti umsagnaraðili mælti með þessu. Enginn. Það voru algjörlega kaup kaups milli stjórnarflokkanna. Sjálfstæðisflokkurinn var að bæta upp fyrir þá málaflokka sem hann fékk meiri völd í með því að færa völd yfir til Samfylkingarinnar, færa skógrækt yfir til umhverfisráðuneytisins frá landbúnaðarráðuneytinu. Það er alveg ljóst að það voru kaup kaups í algjörri ósátt við hagsmunasamtök og í engu samráði við þau frekar en við stjórnarandstöðuna.

[16:36]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka þeim þingmönnum sem hér hafa komið og tjáð sig um þetta frumvarp. Það kemur mér satt að segja svolítið á óvart ýmislegt sem hér hefur komið fram. Hér hafa reyndar a.m.k. tveir þingmenn, sem hafa verið frekar andvígir frumvarpinu, talað um að það sé eðlilegt að endurskoða lögin og þátttöku sveitarfélaga og annarra í þessu og lög sjóðsins þá í heild sinni. Taka ber fram að á fundi Bjargráðasjóðs 7. desember 2005 var samþykkt að gera úttekt á framtíðarhlutverki sjóðsins og tryggingum í landbúnaði í samráði við Bændasamtök Íslands. Úttektina á að vinna af sérfróðum aðilum og eru tryggingar laga og búrekstrar í samræmi við áðurnefnda aðila. Í framhaldi af því samþykkti stjórn Bjargráðasjóðs 2. mars 2006 að skipa nefnd til að fjalla um framtíðarhlutverk sjóðsins í samráði við stjórnarmenn. Óskað var eftir tilnefningum í nefndina frá Bændasamtökum Íslands, félagsmálaráðuneytinu, landbúnaðarráðuneytinu og Sambandi ísl. sveitarfélaga.

Þetta kom fram strax 7. desember 2005 og stjórn Bjargráðasjóðs samþykkti þetta 2. mars 2006. Þá hóf stjórn Bjargráðasjóðs, sem fyrrv. félagsmálaráðherra, ráðherra Framsóknarflokksins, hefur þá væntanlega skipað í, þetta verk. Þess vegna kemur mér það dálítið spánskt fyrir sjónir þeir framsóknarmenn, sem hér hafa talað um þetta mál, skuli koma algjörlega af fjöllum vegna þess að mér sýnist að verkið hafi hafist í þeirra tíð. Það verður líka að taka skýrt fram að það mál sem hér er rætt um hafa fulltrúar sambandsins rætt við fyrrverandi ráðherra sveitarstjórnarmála á undanförnum missirum. Það gerðist fyrir áramót áður en sveitarstjórnarmál fluttust í samgönguráðuneytið. Fulltrúar þessara samtaka hafa ekkert rætt við mig eftir að sveitarstjórnarmál fluttust í samgönguráðuneytið, þannig að það sé alveg á hreinu.

Á þessum tíma var að frumkvæði þeirrar nefndar sem fyrrv. félagsmálaráðherra skipaði, gerður samningur við ráðgjafafyrirtækið ParX þann 22. júní 2007 um að kanna viðhorf hagsmunaaðila til Bjargráðasjóðs. Síðan er málið rakið alveg lið fyrir lið í IV. kaflanum á bls. 4 þar sem Samband íslenskra sveitarfélaga tekur skýra afstöðu. Það vill leggja sjóðinn niður í núverandi mynd og afnema framlög sveitarfélaga til hans sem voru á síðasta ári 40 milljónir.

Síðan kemur hér fram að Landssamband kúabænda, sem einnig hefur tekið skýra afstöðu, vill að búgreinin hætti þátttöku í búnaðardeild Bjargráðasjóðs.

Virðulegi forseti. Eftir því sem ég kemst næst eru tveir fulltrúar tilnefndir af stjórn Bændasamtakanna sem eru í stjórn sjóðsins, þeir Hörður Harðarson og Guðbjartur Gunnarsson. Þeir eru tilnefndir í stjórn sjóðsins af Bændasamtökunum. Þetta hlýtur þá allt saman að vera gert í fullu samráði við þá en ég tek skýrt fram að málið kom inn á mitt borð síðar. Þótt þetta mál hafi komið hér inn með afbrigðum og verið sé að drífa það í gegn þá er það ekki endilega þannig að mikið liggi á. Ég segi við hv. samgöngunefnd að hún skuli auðvitað taka þann tíma sem hún þarf í þetta mál. Það er ekkert kappsmál frá minni hálfu að þessu máli ljúki endilega fyrir þingfrestun í lok maí. Nefndin getur farið í gegnum það líka og tekið það þá upp á septemberfundum okkar hér ef við viljum fara í gegnum það frekar. Það liggur ekki þannig á að koma málinu í gegn. Aðalatriðið er að samgöngunefnd sendi málið út og kalli eftir viðbrögðum við því sem hér kemur fram.

Í framhaldi af skýrslu ParX var samþykkt bókun í stjórn Bjargráðasjóðs 12. október 2007 um framtíðarhlutverk sjóðsins. Þar er lagt fram minnisblað frá 10. október og 11. október. Þarna er m.a. Þórður Skúlason, framkvæmdastjóri Bjargráðasjóðs, sem jafnframt er framkvæmdastjóri Sambands ísl. sveitarfélaga. Á þeim fundi kom fram skýr vilji fulltrúa sveitarfélaganna um að aðkomu þeirra að sjóðnum verði hætt og lýstu aðrir nefndarmenn skilningi sínum á því sjónarmiði.

Síðan er umræðu haldið áfram um að þetta verði fært frá sveitarfélögunum og segir hér á bls. 5:

„Í samræmi við það voru unnar tillögur um með hvaða hætti eignum og skuldbindingum sjóðsins verði skipt upp

milli eigenda. Fyrirkomulagi í tryggingamálum landbúnaðarins er síðan vísað til umræðu á vettvangi Bændasamtaka Íslands og sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins.“

Þetta er sett hér svona fram, virðulegi forseti, og er í sjálfu sér ekkert meira um það, það skýrir sig sjálft í frumvarpinu. Ég tók eftir m.a. að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson taldi mjög eðlilegt að endurskoða þetta ákvæði og, eins og hann orðaði það sjálfur, að sveitarfélögin yrðu leyst undan þessari þátttöku. Sama heyrðist mér koma fram hjá hv. þm. Siv Friðleifsdóttur um að nauðsynlegt væri að endurskoða málið þó að landbúnaðurinn standi höllum fæti gagnvart innflutningi á hráu kjöti og öðru slíku. Nú er það ekki þannig að Bjargráðasjóður muni koma inn í það verkefni.

Virðulegi forseti. Ég ítreka það sem ég sagði áðan, um leið og ég þakka fyrir þessa umræðu, að segja að mér finnst bara eðlilegt að samgöngunefnd taki sér þennan tíma til að ræða málið. Frá minni hálfu þarf málinu ekki að ljúka fyrir maílok þegar áætlað er að fresta þingi. Við getum tekið það upp í september og unnið þetta áfram.

[16:43]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fagna þeirri yfirlýsingu hæstv. samgönguráðherra að ekkert liggi á af hans hálfu þannig að ljúka þurfi meðferð málsins hér í þinginu fyrir þingfrestun í vor. En það fer ekkert hjá því að þegar mál ber að með þeim hætti eins og gerðist í dag að m.a. er óskað eftir afbrigðum til að koma því á dagskrá, þá læðist að mér sá grunur að mönnum liggi óskaplega mikið á. Ég fagna yfirlýsingu hans sem flytjanda þessa frumvarps að ekkert liggi á. Það sé þá samgöngunefndarinnar að taka ákvörðun um hvaða tíma hún tekur til umfjöllunar um málið og velti því fyrir sér.

Hins vegar komu fram hér nokkrar spurningar, m.a. af minni hálfu, sem lutu m.a. að samráðinu sem haft hefði verið við viðkomandi hagsmunaaðila. Ég minni hér á handbók um undirbúning og frágang lagafrumvarpa sem er merkilegt skjal og gefið er út af forsætisráðuneyti, dóms- og kirkjumálaráðuneyti og skrifstofu Alþingis. Mér leikur forvitni á að vita að hve miklu leyti það hafi verið haft til hliðsjónar við undirbúning og vinnslu þessa máls.

Síðan spurði ég líka hæstv. ráðherra að því hvort hann hefði upplýsingar um það hvernig eign sjóðsins í dag skiptist milli þeirra sem eru eignaraðilar í samræmi við þær inngreiðslur sem hafa komið. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að því sé skipt í þrjá jafna hluta. Ég spyr því enn: Liggja fyrir upplýsingar um það hver hin raunverulega innborgun hvers aðila um sig er í sjóðinn og hvernig er eignarhlutföllunum þá skipt?

[16:45]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Já, hv. þingmaður fagnar því að ekki þurfi að keyra þetta áfram. Ég ítreka bara það sem ég sagði áðan og það þarf svo sem ekkert að ræða neitt meira um það. En varðandi samráð við Bændasamtökin þá eiga, eins og ég sagði áðan, Bændasamtökin tvo fulltrúa í stjórn Bjargráðasjóðs og í þessu frumvarpi er því lýst hvernig stjórn sjóðsins skipaði nefnd og vann þetta áfram. Þá hlýtur það að hafa verið gert í fullu samráði við stjórn Bændasamtakanna af fulltrúum Bændasamtakanna í stjórninni.

Hitt varðandi eignaskiptinguna og hvernig þessi eignaskipting hafi orðið til frá upphafi þá sé ég það ekki í frumvarpinu, virðulegi forseti, og kann ekki að segja frá nákvæmlega hvernig innborganir og annað slíkt hafa farið inn þannig að það verður þá bara hlutverk samgöngunefndar að kalla eftir því ef hún vill fara nánar í það til þess að skoða hvernig þessi eignaskipting er.

[16:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nú kann vel að vera að það sé rétt að fulltrúar Bændasamtakanna í stjórn Bjargráðasjóðs hafi gert að einhverju leyti grein fyrir þessu ferli eins og það hefur blasað við þeim gagnvart stjórn eða forustu Bændasamtakanna. Mínar upplýsingar eru hins vegar að þær hafi ekki að minnsta kosti skilað sér til forustu Bændasamtakanna. Hún kvartar yfir því að hafa ekki vitað af málinu fyrr en í raun á síðustu stundu, að það væri að koma inn í þingið.

Ég vil þess vegna spyrja hæstv. ráðherra hvort það sé rétt að forusta Bændasamtakanna hafi óskað eftir fundi með honum um málið og hvort slíkur fundur hafi farið fram eða hvort ekki hafi verið orðið við beiðni forustu Bændasamtakanna um fund með hæstv. samgönguráðherra til þess að fjalla um þetta mál og hvort ekki sé eðlilegt þegar hæstv. ráðherra mælir fyrir máli af þessum toga sem varðar svona mikla hagsmuni að hann sjálfur gangi að minnsta kosti úr skugga um það hvernig samráðinu hefur verið hagað.

[16:47]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Jú, ég veit ekki hvort bréf Bændasamtakanna til ráðuneytisins var sent til þingmanna en alla vega sé ég að afrit hefur verið sent sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og formanni sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar Alþingis. Það er dagsett 15. apríl. Ég get sagt að haft hefur verið samband við forustusveit Bændasamtakanna sem skrifaði undir þetta bréf, þ.e. Ernu Bjarnadóttur, og fundur er fyrirhugaður í ráðuneytinu út af því.

Ég ítreka það sem ég sagði áðan, að fulltrúar Bændasamtakanna í stjórninni hljóta að hafa verið að vinna þessa vinnu eins og henni er hér lýst, með forustu Bændasamtakanna.

[16:48]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hér kom fram í máli hæstv. samgönguráðherra að nokkrir þingmenn hefðu andmælt því að Bjargráðasjóður verði lagður niður. Ég þarf kannski aðeins að útskýra þetta betur fyrir hæstv. samgönguráðherra.

Miklir hagsmunir eru í húfi og algjör óvissa ríkir um það hvort tryggingafélög á almennum markaði muni tryggja þá hagsmuni sem eru í húfi fyrir bændur og fleiri sem hér eiga í hlut. Það er algjör óvissa um hvað komi í staðinn. Ég saknaði þess svolítið að fá ekki skýrari svör um það atriði. Ég tel mjög eðlilegt í ljósi þeirrar óvissu að

leggja til að Bjargráðasjóði verði breytt í stað þess að leggja hann niður.

Hæstv. samgönguráðherra vísaði einnig til þess að málið hefði kannski hafist hjá ráðherrum Framsóknarflokksins. Í mínum huga er þetta ekkert annað en útúrsnúningur. Það stendur hérna efst á blaðsíðu 2 að það var samþykkt í stjórn Bjargráðasjóðs að lagt yrði til að unnið yrði að tillögum um breytingar á starfsemi og rekstri sjóðsins. Þetta eru tillögur um breytingar á rekstri. Ekki er lagt til að hann verði lagður niður. Maður hefur það stundum á tilfinningunni að ef það er eitthvert óþægilegt mál hjá ráðherrum Samfylkingarinnar þá vísa þeir alltaf til þess að ferlið hafi hafist hjá ráðherrum Framsóknarflokksins.

Varðandi samráðið við Bændasamtökin vil ég aðeins koma inn á það sem hæstv. samgönguráðherra sagði og fullyrti að það hefði verið haft samráð. Það er komið fram bréf sem Bændasamtökin rita þar sem þau segja að þau hafi haft af því spurnir að samgönguráðherra hafi látið vinna frumvarpið til laga um að Bjargráðasjóður (Forseti hringir.) verði lagður niður og lýsa svo undrun sinni á (Forseti hringir.) að náið samstarf skuli ekki hafa verið haft við samtökin.

[16:51]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Já, Bændasamtökin verða auðvitað að eiga það við sína fulltrúa í stjórn Bjargráðasjóðs ef ekkert samráð hefur verið þar á milli, ef fulltrúarnir í stjórn Bjargráðasjóðs eru ekki að vinna með þeim sem skipa þá í nefndina. Mér finnst það mjög skrýtið ef það er eins og Bændasamtökin segja, þ.e. að þau hafi haft spurnir af þessu. Þau hefðu átt að hafa spurnir af því frá þessum fulltrúum. Þeim á líka að vera kunnugt um það vegna þess að þeir áttu fulltrúa í þessari nefnd samkvæmt því sem kemur hér fram í IV. kafla á blaðsíðu 4 við þessa endurskoðun.

Hitt varðandi ráðherra Framsóknarflokksins þá ég lít ekkert á að það sé útúrsnúningur þó að menn nefni ráðherra Framsóknarflokksins af og til vegna þess að þeir eiga sér ákveðna forsögu og þingflokkur Framsóknarflokksins. Ég ítreka það sem ég sagði áðan að maður sér þetta hér vegna þess að mín aðkoma að þessu máli hefst frá og með síðustu áramótum. Ég tek eftir því að 2. mars 2006 er þetta rætt í stjórn Bjargráðasjóðs og 7. desember 2005.

Ég hef aldrei skipað neinn mann í þessa stjórn. Ég hef ekki gert það þannig að þetta er auðvitað forvinna sem er búin að eiga sér stað. Nú veit ég ekkert hvort menn vilji kannast við það. En svona er þetta bara hins vegar. Þetta eru þær staðreyndir sem við okkur blasa, það sem kemur hér fram, hvernig er búið að vinna að þessum undirbúningi. Bændasamtökin eiga tvo fulltrúa í stjórninni.

Varðandi tryggingar á almennum markaði og óvissu, þá veit ég ekkert um það en vísa í það sem talað er um hérna að verði þessi uppskipting þá leiðir hún ekki endilega af sér að starfsemi Bjargráðasjóðs verði lögð niður. En ákvörðun um hvort starfsemi Bjargráðasjóðs verði framhaldið með breyttu fyrirkomulagi sem tryggingasjóður einstakra búgreina er eðlilegast að ræða og taka á vettvangi landbúnaðarins milli sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis og Bændasamtaka án afskipta sveitarfélaganna.

[16:53]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er kannski málum blandið hvernig þetta samráð hefur verið. En ég held að það komi bersýnilega í ljós á þessu bréfi til hæstv. samgönguráðherra að Bændasamtökin setja mikinn fyrirvara við málið og vilja fara betur yfir það. Þess vegna fagna ég því að hér kom fram yfirlýsing áðan um að hæstv. samgönguráðherra sé reiðubúinn til að seinka málinu. Ég held að það sé ráð að gera það og fara þá um leið yfir málið með Bændasamtökunum og kannski þá vinna þetta aðeins betur.

Enn á ný sakna ég þess að það komi ekki fram svör við því hvað eigi að koma í staðinn. Það er kannski mesti óttinn sem blasir við þegar maður les þetta frumvarp.

[16:54]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég heyri að hæstv. ráðherra vill ekki koma upp og svara því hvað kemur í staðinn. Hann kýs að víkja sér undan því að koma hér upp í annað skipti í andsvari við virðulegan þingmann Höskuld Þórhallsson.

Það er að verða ansi sérstakt að hlusta á ráðherra Samfylkingarinnar koma hérna ítrekað upp í opinberri umræðu og tala um fyrri ráðherra. Hvenær hættir þessi rispaða plata að hljóma? Þetta er verða bara hálfhallærislegt að mínu mati. Í hvert einasta skipti sem reynt er að fara í einhverja rökræðu við ráðherra, sérstaklega frá Samfylkingunni, miklu síður við hæstv. ráðherra Sjálfstæðisflokksins, er farið að tala um fyrri ráðherra. Ég ætla að minna hæstv. samgönguráðherra á að hann er búinn að vera ráðherra síðan í maí í fyrra. Það er að verða ár síðan. Ekki er það Framsóknarflokkurinn sem er að leggja þetta mál fram. Það er ríkisstjórnin. Núverandi ríkisstjórn er að leggja það fram. Auðvitað var eðlilegt að skoða málið. Samband íslenskra sveitarfélaga vildi fara út úr sjóðnum. Auðvitað var eðlilegt að það væri skoðað. En ákvörðunin er tekin af öðrum. Hún er tekin af núverandi ríkisstjórn og það þýðir ekkert að vísa í einhverja fyrri ráðherra hér endalaust eins og rispuð plata. Það er ekki við hæfi.

Virðulegur forseti. Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra: Hafði hæstv. samgönguráðherra samráð við Bændasamtökin? Það kom fram hér í máli hæstv. ráðherra að hann tók við þessu máli um áramótin og núna er að koma maí. Hæstv. ráðherra hefur haft fimm mánuði til þess að ræða við Bændasamtökin. Hafði hæstv. ráðherra samráð við Bændasamtökin um þetta mál og eru Bændasamtökin sátt við niðurstöðuna? Þessar eru mínar spurningar, virðulegur forseti, til hæstv. samgönguráðherra.

[16:56]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Aðeins út af því sem hv. þingmaður sagði fyrst um hvað komi í staðinn og að ég hefði ekki viljað svara því. Ég var að enda við að svara hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni því sem kemur hérna fram og skal þá lesa það aftur, með leyfi forseta:

„Sú uppskipting þarf ekki að leiða til þess að starfsemi Bjargráðasjóðs verði lögð niður. Ákvörðun um hvort starf-

semi Bjargráðasjóðs verði fram haldið með breyttu fyrirkomulagi sem tryggingasjóði einstakra búgreina er eðlilegast að ræða og taka á vettvangi landbúnaðarins, milli sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og Bændasamtakanna, án afskipta sveitarfélaganna.“

Hérna stendur þetta bara og er sett fram á blaðsíðu 5 þannig að ég tel mig hafa vera búinn að svara hv. þingmanni hvað þetta varðar.

Ég ætla ekkert að diskútera það eða rökræða við þingmenn Framsóknarflokksins um forsögu málsins. Ég vakti bara athygli á því að þetta mál á sér langan aðdraganda. Það hefst, eins og ég segi, með fundi stjórnar Bjargráðasjóðs 7. desember 2005 og stjórn Bjargráðasjóðs samþykkir 2. mars 2006 — sú stjórn sem þá var — að fá nefnd til að fjalla um framtíðarhlutverk sjóðsins í samráði við stjórnarmenn. Þar eru tveir fulltrúar Bændasamtakanna. Jafnframt var óskað tilnefningar í nefndina frá Bændasamtökum Íslands, félagsmálaráðuneytinu — sem þá var ráðuneyti sveitarstjórnarmála — landbúnaðarráðuneyti og Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Afraksturinn af því er sá sem hér kemur fram.

Varðandi spurningu hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur til mín um hvort ég hafi haft samráð við Bændasamtökin um þetta mál er svarið við því nei. Ég hef ekki átt neinn sérstakan fund með stjórn Bændasamtakanna út af þessu máli. Svo hefur ekki verið. Hins vegar ítreka ég það sem ég sagði áðan um tvo fulltrúa Bændasamtakanna í stjórninni og að þetta hljóti að hafa verið gert. Fulltrúar Bændasamtakanna hljóta að hafa haft samband við sín heildarsamtök við undirbúning þessa máls.

[16:58]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þá er það bara komið skýrt fram hér og ég þakka fyrir það skýra svar. Hæstv. samgönguráðherra hafði ekki samráð við Bændasamtökin. Hann hafði til þess fimm mánuði en kaus að gera það ekki. Þá er þetta mál lagt fram án þess að hafa samráð við Bændasamtökin. Þá vitum við það.

Varðandi það að finna út úr því hvernig eigi að taka við þeim skuldbindingum sem Bjargráðasjóður hefur og verða í lausu lofti eftir að hann er lagður niður vil ég gjarnan spyrja hæstv. ráðherra: Er ekki miklu eðlilegra að það verði gengið frá því áður en sjóðurinn verður lagður niður — sveitarfélögin þurfa ekkert endilega að vera með í því — og þá verði farið yfir hvernig eigi að fara með tryggingasjóði einstakra búgreina? Bændur vita hvað þeir hafa í dag. Þeir vita ekkert hvað kemur. Er ekki eðlilegt að fara yfir það áður en sjóðurinn er lagður niður og gera þetta í þeirri röð? Það væri langeðlilegast, virðulegur forseti.

[16:59]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að segja alveg eins og er að miðað við þennan málflutning fulltrúa Framsóknarflokksins með sína fortíð í þessu máli sé Framsóknarflokkurinn, held ég, að reyna að slá hér pólitískar keilur til að koma sér í mjúkinn hjá bændum.

Grundvallaratriðið er þetta, sem ég hef margoft sagt og hv. þingmaður gerir sér fullkomlega gein fyrir og hún hefur líka setið sem ráðherra, að fulltrúar Bændasamtakanna í stjórninni hljóta að hafa haft samband við sín samtök um þetta mál. Ég get ekki vitað til þess hvenær einhver ágreiningur er hugsanlegur eða ekki og kallað til fulltrúa hinna og þessara samtaka til skrafs og ráðagerða um svona mál. Það hljóta þau að gera.

Ég ítreka það sem ég sagði hér áðan: Þá hlýtur líka undirbúningsvinnan að hafa verið unnin með fullum vilja eða má ég spyrja hv. þingmann að því, virðulegi forseti, hvort fyrrverandi félagsmálaráðherrar, ráðherrar Framsóknarflokksins, hafi kallað fulltrúa úr þessari stjórn inn til sín til að vinna að undirbúningi þessa máls. (**Gripið fram í:** Það kemur ekki svar.)

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og samgn.

[17:01]

Útbýting:

Dragnótaveiðar, 563. mál, svar sjútv.- og landbrh., þskj. 926.

Fundi slitið kl. 17:01.

96. FUNDUR

þriðjudaginn 29. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Samræmd neyðarsvörun, stjfrv., 191. mál, þskj. 205, nál. 924, brtt. 925. — 2. umr.
3. Breytt stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, þáltill., 339. mál, þskj. 575. — Fyrri umr.
4. Stjórnarskipunarlög, frv., 385. mál, þskj. 629. — 1. umr.
5. Þjóðlendur, frv., 386. mál, þskj. 630. — 1. umr.
6. Tóbaksvarnir, frv., 388. mál, þskj. 632. — 1. umr.
7. Raforkuver, frv., 393. mál, þskj. 637. — 1. umr.
8. Hámarksmagn transfitusýra í matvælum, þáltill., 430. mál, þskj. 686. — Fyrri umr.
9. Aðlögunarstuðningur við lífrænan landbúnað, þáltill., 461. mál, þskj. 732. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:
Atli Gíslason, 7. þm. Suðurk.,
Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.,
Valgerður Sverrisdóttir, 2. þm. Norðaust.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.,
Ögmundur Jónasson, 6. þm. Suðvest.

Störf þingsins.
Efnahagsmál – málefni geðfatlaðra.

[13:31]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég kveð mér hljóðs vegna grafalvarlegrar stöðu í efnahagsmálum. Við höfum nú í þessum sal hlýtt á þau orð ríkisstjórnarinnar og stjórnarliða að verið sé að undirbúa aðgerðir og verið sé að ræða hvað skuli gert og reyndar nú upp á síðkastið mjög dularfullar yfirlýsingar, vil ég segja, um að ekki sé hægt að upplýsa frá degi til dags hvað sé í undirbúningi. En þjóðin bíður, hún bíður þess að eitthvað verði gert og þess vegna má kannski segja að mjór sé mikils vísir þegar nú hafa loksins birst efnahagsaðgerðir ríkisstjórnarinnar, en mér þykir það frekar bera vott um eitthvert undarlegt skopskyn þegar boðað er að heilum 4 millj. kr. eigi að verja til að stemma stigu við verðbólgu í landinu.

Er ríkisstjórn Íslands að gera at í efnahagsástandinu? Eða er það ætlan manna að 4 millj. kr. hafi raunveruleg áhrif á verðbólguþróunina sem er komin í tveggja stafa tölu og við stefnum hraðbyri inn í ástand sem verður æ verra að ráða við. Bæði við framsóknarmenn og raunar fleiri í stjórnarandstöðunni höfum margítrekað lagt fram tillögur í vetur um hvað hægt væri að gera í þessum málum. Við höfum talað fyrir því að unnið verði að þjóðarsátt. Sama hefur verkalýðshreyfingin gert og það eru alveg hreinar línur að það er hægt að stemma stigu við verðbólgunni. Við búum við sterkan ríkissjóð og það er í rauninni það eina sem við höfum heyrt frá hæstv. ríkisstjórn að hún eigi sterkan ríkissjóð — ég sakna þess nú að það er enginn úr ríkisstjórninni hér í dag — en það þarf að nota hann. (Forseti hringir.) Ég óska eftir svari við því hvort það sé eining um það algera aðgerðaleysi og þá 4 millj. kr. aðgerð sem nú er farið út í í efnahagsmálum.

[13:34]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður saknaði þess að ríkisstjórnin væri ekki viðstödd þessa umræðu (Gripið fram í.) og lítur svo á að 4 milljónir til að stemma stigu við verðhækkunum séu grín. Ég get fullvissað hv. þingmann um að ríkisstjórnin er ekki að fara að tillögu Framsóknarflokksins í efnahagsmálum, sem kom fram á þinginu í gær, um að hún segi af sér. Það er verið að vinna að allt öðrum hlutum.

Ég held að allir deili áhyggjum þingmannsins af þeirri þróun sem uppi er í íslensku samfélagi og efnahagslífi landsins sem birtist okkur mjög grimmilega þessa dagana. Við getum séð að hækkanir á verði erlends gjaldeyris hafa verið um 25% frá áramótum og óhjákvæmilega hlýtur það að koma fram á öllum sviðum þjóðlífsins, ekki síst í ljósi hækkana á erlendum aðföngum, svo sem olíu og matvöru. Engu að síður lít ég svo á að eftir góðæri undangenginna ára virðast einkum þrjú heimatilbúin atriði valda þeirri miklu spennu sem ríkir hér á landi og ég vil tiltaka þau sérstaklega. Það er mikill kaupmáttur fólks, lítið verðskyn og loks vil ég nefna skort á samkeppni í verslun. Þetta eru allt þættir sem vega inn í þessa umræðu og ber líka að taka til umræðu hér.

Varðandi þessa þrjá þætti held ég að hollt sé fyrir okkur að hugleiða hvernig verðlag hefur þróast, sérstaklega þegar gengi krónunnar var að styrkjast, og spyrja okkur að því hvernig málum muni reiða af þegar hún fer að styrkjast á ný. Það er óhjákvæmilegt að fljótt mun slá á einkaneyslu í samfélaginu og við hljótum að taka tillit til þess í fjárlagagerðinni fyrir komandi ár. Við höfum rætt það hér og ég veit að það var til umræðu í fjárlaganefnd fyrir stuttu síðan (Forseti hringir.) að bráðabirgðauppgjör fyrir fyrstu þrjá mánuðina gaf ekki tilefni til aðgerða en í ljósi þeirrar þróunar sem hefur orðið nú í apríl er full ástæða til þess að fjárlaganefnd setjist niður.

[13:36]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég held að það skipti mjög miklu máli að unnið sé af trúverðugleika. Þess vegna tel ég að fjárlaganefnd eigi að taka fjárlög ársins upp og endurskoða þau miðað við breyttar forsendur. Í haust var gert ráð fyrir að verðbólga yrði 3,3% og það eru forsendur fjárlaga sem unnið var með við fjárlagagerðina. Í janúar var spáð af hálfu fjármálaráðuneytisins að verðbólgan yrði 4,3%, í apríl spáir fjármálaráðuneytið að verðbólgan sé 8,3% og nú er hún 11,8 eða tæplega 12%. Ein af grundvallarforsendum fjárlaga eru því brostnar og það sem verra er, fjármálaráðuneytið virðist vera einhvers staðar úti að aka.

Ef við lítum á gengi íslensku krónunnar þá var gert ráð fyrir því í forsendum fjárlaga að það yrði 119. Í janúar gerir fjármálaráðuneytið ráð fyrir að gengið fyrir árið 2008 verði 121. Í apríl gerir fjármálaráðuneytið ráð fyrir að gengi krónunnar verði 135. Núna er það í kringum 150. Grunnforsendur fjárlaga eru því brostnar og ríkisstjórnin virðist lifa í einhverjum veruleikafirrtum heimi. Ég tel að eitt brýnasta málið nú sé að koma ríkisstjórninni til veruleikans. Það má skipta um ríkisstjórn. Við höfum haft ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins í 17 ár og nú biður hún um biðlund, hún er að biðja um að sér sé sýnd biðlund og að leitað verði samskota meðal almennings til að rétta við fjárhaginn og stofna eitthvað sem heiti þjóðarsjóður, eftir 17 ára ríkisstjórnarferil Sjálfstæðisflokksins. (Forseti hringir.) Það er alveg hárrétt að skipta um ríkisstjórn en númer eitt er að vera með réttar tölur og vinna út frá réttum forsendum, herra forseti.

[13:38]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Núverandi ríkisstjórn hefur setið að völdum í rétta 11 mánuði. Staðan í efnahagsmálum er þannig núna að verðbólgan síðustu 12 mánuði er 11,8% og hefur ekki verið hærri í 18 ár. Mestur hlutinn af þessari verðbólgu hefur komið til á síðustu mánuðum. Á síðustu þremur mánuðum hefur hækkunin verið 6,4% — 6,4%

verðbólga á síðustu þremur mánuðum af 11,8% verðbólgu á síðustu 12 mánuðum og bara á síðasta eina mánuði er verðbólgan 3,4%. Það er alveg ljóst að nú eru komin þau vatnaskil að öll ábyrgð á stöðu efnahagsmála um þessar mundir er komin yfir á herðar núverandi ríkisstjórnar. Þessar tölur bera það með sér að vandinn hefur farið vaxandi eftir því sem ríkisstjórnin hefur setið lengur. Í stað þess að ný ríkisstjórn hefði átt að hafa stöðu til að koma stefnu sinni í framkvæmd, skynsamlegri stefnu sem hefði tekið á þeim tilefnum sem undirliggjandi voru og hefði við þessar aðstæður í dag átt að skila lágri verðbólgu ef ríkisstjórnin hefði haft skynsamleg efnahagsmarkmið og einhvern innri styrk til að fást við stjórn efnahagsmála hér á landi.

Það sem blasir við er að ríkisstjórnin er á öfugri leið. Hún flatrekur undan vindinum. Það er enginn skipstjóri um borð, virðulegi forseti, og hvar er áhöfnin sem á að róa með skipstjóranum? Það er það sem vantar, virðulegi forseti, bæði skipstjóra og áhöfn til að stjórna þjóðarskútunni í gegnum þá stöðu sem við ráðum að sumu leyti ekki við. (**Gripið fram í:** Hér situr hásetinn.) En hér situr einn háseti, virðulegi forseti, með hendur í vösum.

[13:41]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Sú staða sem komin er upp í efnahagslífi þjóðarinnar er afar alvarleg og við heyrðum hér eina nýja söguskýringu. Hv. þm. Kristján Þór Júlíusson sagði að hér væri of mikill kaupmáttur, lítið verðskyn og lítil samkeppni. Þetta er alveg ný söguskýring á því efnahagsástandi sem við erum að upplifa. Hið rétta er að hér situr vanmáttug ríkisstjórn sem hefur ekkert gert, það er hægt að skrifa hluta af ástandinu á hana og hluta á erfiðar aðstæður erlendis, en mikill hluti skýringarinnar er framtaksleysi ríkisstjórnarflokkanna.

Hér var ríkisstjórninni líkt við skútu án skipstjóra og áhafnar. Ég vil leyfa mér að líkja ríkisstjórninni við strúta sem stinga höfðinu í sandinn. Þetta er ríkisstjórn sem hefur tekið upp sið strúta, að stinga höfðinu í sandinn og gera ekki neitt. Það er engin lína. Forsætisráðherra segir að það sé erfitt að bregðast við vandanum af því að hann komi utan frá. Það er ekki alveg rétt hjá honum, það er einungis hluti vandans. Hæstv. utanríkisráðherra segir að við eigum að grípa inn í málin og aðstoða bankana þannig að það eru gefin fyrirheit um að gripið verði til aðgerða og það ganga sögur um að talað hafi verið við norræna banka. Það kemur ekkert út úr því. Við vitum ekki hvað ríkisstjórnin ætlar að gera. Hún ætlar ekki að gera neitt, sýnist okkur. Hún kemur með 4 millj. í verðlagseftirlit. Það er allt of lítið, virðulegi forseti. Ég tel að það verði að gera eins og Seðlabankinn hefur svarað okkur framsóknarmönnum, við lögðum fram fyrirspurnir til Seðlabankans og þeir segja að fara verði yfir forsendur fjárlaga. Því neituðu formaður fjárlaganefndar og hæstv. fjármálaráðherra fyrir viku síðan en nú verður að fara í það. (Forseti hringir.) Ég skora á hv. þm. Kristján Þór Júlíusson að beita sér fyrir því að fjárlaganefnd verði kölluð saman hið fyrsta til að fara yfir forsendur fjárlaga sem eru algerlega brostnar.

[13:43]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Þingmenn stjórnarandstöðunnar hafa gert gys að 4 millj. sem á að verja í verðlagseftirlit. Það er nákvæmlega sá grunnur sem þarf að leggja og þó að þessi upphæð sé lág og táknræn undirstrikar hún hins vegar mjög mikilvæg sannindi og þau eru að verðbólgutölurnar sem við sjáum núna eru grafalvarlegar og þær eru aðför að hagsmunum heimila í landinu. Það er mjög mikilvægt að við snúum bökum saman og hefjum þjóðarátak í að vinna gegn þeirri sjálfvirku hrinu verðhækkana sem komin er í gang.

Fyrir fáeinum árum hafði Alþýðusamband Íslands forgöngu um að snúa til baka frá hengifluginu og kallaði til liðs við sig Samtök atvinnulífsins, stærstu fyrirtæki landsins og bankana, alla saman og sagði: Nú verðum við að snúa til baka. Og það tókst.

Vandinn núna er gríðarlegt alvöruleysi í samfélaginu yfir stöðunni eins og hún er orðin. Hagsmunir fólks og hagsmunir fyrirtækja eru í húfi og ástandið er orðið grafalvarlegt. Þess vegna hlýtur maður að kalla eftir því að fyrirtækin leggist nú á árarnar með Alþýðusambandinu og vinni að því að endurheimta stöðugleika í landinu, því að það má ekki verða seinna en strax. (Gripið fram í.) Ríkisstjórnin mun að sjálfsögðu taka þátt í þeirri vegferð. Hitt er svo aftur annað mál að við erum ekki gæfulaus þjóð og getum þakkað fyrir a.m.k. eina blessun við þessar erfiðu aðstæður og það er sú blessun að við höfum Framsóknarflokkinn ekki í ríkisstjórn (Gripið fram í.) vegna þess að við höfum séð hvaða tillögur hann hefur fram að færa í þessum málum sem eru þrjú álver og vaxtalækkun strax. Hvernig menn ætla að haga skynsamlegri efnahagsstefnu við þær aðstæður er auðvitað öllum skynsömum mönnum hulin ráðgáta. En þetta er uppskriftin sem Framsóknarflokkurinn býður upp á (Gripið fram í.) og það er mjög gott að við höfum ekki slíka brennuvarga í slökkviliðinu í dag. (**Gripið fram í:** En fjármálaráðherra?)

[13:45]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ræða hv. þm. Árna Páls Árnasonar hér á undan var athyglisverð. Hv. þingmaður kemur í ræðustól og kallar eftir ábyrgð fyrirtækjanna í samfélaginu á því ástandi sem nú er uppi í efnahagslífinu. Hvað sögðu þessi sömu fyrirtæki á haustmánuðum þegar ný ríkisstjórn var að myndast við að móta fjárlög ársins 2008? Slappið af, sýnið aðhald í ríkisfjármálum því að 20% hækkun á útgjaldaramma ríkissjóðs á árinu 2007–2008 gaf náttúrlega tóninum um að það yrði ekki stöðugleiki í íslensku samfélagi á árinu 2008. (**Gripið fram í:** … kosningar.) Með því að slá þann tón ber ríkisstjórnin ábyrgð á því hver staða efnahagsmála er í dag. Það er fullkomlega ábyrgðarlaust af hv. þm. Árna Páli Árnasyni að koma hér upp og kenna fólkinu í landinu eða fyrirtækjunum um þá stöðu sem er uppi. Ríkisstjórnin hefur sýnt fullkomið ábyrgðarleysi í þessum málaflokki. Og ég ætla að minna hv. þingmann á rauða kverið sem heitir *Jafnvægi og framfarir*, en það er rit sem Samfylkingin gaf út í aðdraganda síðustu kosninga.

Hvað hafa Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn sýnt á fyrsta ári sínu í meiri hluta á þingi? Algjört ábyrgðarleysi í

efnahagsmálum þjóðarinnar. Verðbólgan er nú hærri en hún hefur verið í 20 ár. Við erum með hæstu stýrivexti í heimi. Skuldir heimilanna eru að aukast og kaupmáttur almennings og kannski ekki síst aldraðra og öryrkja er að stórskerðast þessi missirin. Svo koma stjórnarliðar upp og segja að nú eigi almenningur og fyrirtækin að fara að sýna ábyrgð. Ja, þvílíkur málflutningur. Ríkisstjórnin er greinilega gjörsamlega stikkfrí ef marka má málflutning sjálfstæðismanna og samfylkingarmanna í þessari umræðu. Staðreyndin er sú að ríkisstjórnin ber ábyrgð á undirliggjandi óstöðugleika í samfélaginu. Við því varaði OECD, við því varaði Seðlabankinn. (Forseti hringir.) En það er engin áhöfn og engin skipstjóri á ríkisstjórnarfleyinu. Okkur rekur stjórnlaust.

[13:47]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Verðbólgumæling Hagstofunnar á síðustu dögum hefur sýnt fram á að gengisfall krónunnar hefur farið hraðar í gegn en menn áttu von á. Engar greiningardeildir, fjármálaráðuneytið eða aðrir áttu von á að þetta gengi svona hratt. Þetta segir mér að samkeppni hér á landi er ekki nægilega mikil og að menn taka ekki nægilega mikið tillit til innlends kostnaðar þegar þeir meta verðlag. Þetta ástand er mjög alvarlegt fyrir heimilin, fyrir kjarasamningana og fyrir fyrirtækin í landinu.

Krónan hefur reyndar styrkst síðan þessi mæling fór fram og nú búast allir við að þetta gangi hratt til baka og að við munum jafnvel upplifa verðhjöðnun ef krónan styrkist nægilega mikið. En ég tek undir að aðalvandinn er skortur á samkeppni og skortur á verðskyni. Svo er spurning hvort verðlag fari eins hratt niður og það fór upp. Það er nokkuð sem menn hafa tekið eftir að er ekki alltaf samræmi í.

Hvað veldur því að ég trúi því að krónan muni styrkjast? Það er gífurlegur útflutningur og aukning í útflutningi á áli sem kemur einmitt til núna þessa dagana. Það er mjög sterkur útflutningur á sjávarafurðum og verð á sjávarafurðum hefur hækkað mjög mikið erlendis. Það eru mjög sterkar útflutningsgreinar sem standa undir sterkri krónu og þess vegna mun krónan ekki falla meira. Ég geri ráð fyrir að hún styrkist frekar og endi í gengisvísitölunni 140 og jafnvel neðar.

Staða okkar er mjög góð til að mæta þessum áföllum. Hér er lítið atvinnuleysi og ríkissjóður er skuldlaus. Það er framlag ríkissjóðs til stöðugleika að hann hefur verið rekinn með afgangi í fjölda ára.

[13:50]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Síðastliðið haust flutti ég ræðu þar sem ég furðaði mig á áhuga- og stefnuleysi sjálfstæðismanna í efnahagsmálum. Svo virtist sem þjóðarskútan sigldi áfram stefnulaust og ekki væri ljóst hvert ný ríkisstjórn væri að fara. Nú liggur það ljóst fyrir. Ákvörðun ríkisstjórnarinnar um að gera ekki neitt sýnir algjört aðgerðaleysi og beinir þjóðarskútunni beint í klettana þrátt fyrir að allar viðvörunarbjöllur glymji. Verðbólgan mælist nú 11,8% sem er það hæsta sem hún hefur mælst frá því í október 1990. Það er met. Nú er líka komið á daginn að óráðsía nýrrar ríkisstjórnar í fjárlögum reyndist, eins og við framsóknarmenn bentum á, olía á verðbólgueldinn.

Ég furða mig á ummælum hv. þm. Kristjáns Þórs Júlíussonar, sem gerði grín að þessum tillögum okkar framsóknarmanna í haust, að hann komi núna fram með tillögur þess efnis að það eigi að taka þetta inn í fjárlagagerð næsta árs. Allar upplýsingar lágu fyrir við fjárlagagerð síðasta árs og það hefði hæglega verið hægt að taka þetta upp þá. Þá stæðum við ekki frammi fyrir þeim vanda sem íslenskt efnahagslíf stendur frammi fyrir í dag.

Ég furða mig líka á ummælum hv. þm. Árna Páls Árnasonar sem sagði áðan að það væri gríðarlegt alvöruleysi í samfélaginu yfir þeirri stöðu sem blasir við núna. Hvað með alvöruleysi ríkisstjórnarinnar? Hún gerir ekki neitt. Mikill meiri hluti stjórnarmeirihlutans situr. Þetta eru kannski samræðustjórnmálin, að tala um hlutina en aðhafast ekki neitt. (**Gripið fram í:** Þrjú álver, er það lausnin?)

[13:52]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að full ástæða sé til að taka undir það að verðbólgumælingarnar sem við urðum vitni að að fá upp á borðið í gær eru mjög alvarlegar og það taka allir þær mjög alvarlega.

Það er hins vegar athyglisvert í þessari umræðu sem stjórnarandstaðan efnir til að hún leggur ekkert inn í umræðuna. (Gripið fram í.) Hún segir jafnvel að hún hafi séð fyrir hrávöruverðshækkanir, matvöruverðshækkanir, olíuverðshækkanir, hrun á krónunni o.s.frv. Jafnvel hv. þm. Jón Bjarnason fer yfir það að fjármálaráðuneytið hafi ekki spáð nákvæmlega fyrir um hver gengisvísitalan yrði á hverjum degi.

Það er einfaldlega þannig með spádóma að menn vinna með þær forsendur sem eru til staðar hverju sinni. Það sá enginn fyrir að þetta mundi gerast á þann hátt sem það gerði í mars og við höfum síðan orðið vör við að hefur komið fram í verðlaginu og hækkun á verðbólgu. Þetta liggur alveg klárt fyrir.

Það er líka athyglisvert á að hlýða hvernig Framsóknarflokkurinn hefur fundið nýjan guð í Seðlabankanum. Það er mjög athyglisverð lína sem nú er komin upp. Seðlabankinn hefur fyrst og fremst talað um að vinna á verðbólguvæntingum og jafnvel vísað til þess að seðlabanki Bandaríkjanna hafi gert það upp úr 1980. Seðlabanki Bandaríkjanna bjó við allt aðrar aðstæður. Það var lokað hagkerfi með stórri mynt. Seðlabanki Íslands berst við einn þriðja eða þar um bil af þeirri mynt sem er hér í umferð í minnsta hagkerfi í heimi. (Gripið fram í.) Þetta er ekki sambærilegt og þetta er því mjög athyglisverð umræða.

Virðulegi forseti. Ríkisstjórnin vinnur af fullum krafti í þessum málum og mun halda því áfram. Hún mun hins vegar halda ró sinni, hún mun ekki fara á taugum eins og mér virðist vera lína stjórnarandstöðunnar í (Forseti hringir.) þessu máli. En það væri líka fróðlegt af því að stjórnarandstaðan efnir til þessarar umræðu að fá þó ekki væri nema eitt sjónarmið um það hvernig á að bregðast við núna. Það gæti verið innlegg.

[13:54]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Þessi umræða er með miklum ólíkindum þar sem þingmenn Samfylkingarinnar virðast helst hafa sér til dundurs að telja álver líkt og þeir sem verða andvaka telja kindur. En hér hafa nú ekki aðrir staðið að álvæðingu en Samfylkingin á síðustu missirum. Það skiptir miklu máli að við tölum um þetta af alvöru. Þegar því er haldið fram að stjórnarandstaðan hafi ekki lagt fram tillögur í efnahagsmálum þá helgast það af því sama og að stjórnarliðum kom algjörlega í opna skjöldu á útmánuðum að það væri efnahagskreppa á heimsvísu. Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson segir: Þingmenn stjórnarandstöðunnar þykjast hafa séð þetta fyrir. Þingmenn stjórnarandstöðunnar lásu einfaldlega blöðin, það stóð einfaldlega í öllum blöðum: Hrávöruverð mun hækka, hlutabréf munu fara niður. Þetta vissu allir. Og allur sá leikaraskapur sem leikinn hefur verið af stjórnarmeirihlutanum að láta eins og efnahagskreppan sem nú ríður yfir hafi komið að óvörum (Gripið fram í.) og sé algjörlega óvænt tíðindi er barnaskapur og í rauninni móðgun við þjóðina sem á það undir og hefur treyst þessari stjórn til að fara með stjórn efnahagsmála. Hún hefur algjörlega brugðist því trausti. (**Gripið fram í:** Af hverju ert þú ekki alþjóðlegur fjármálaráðgjafi?)

Hv. þingmaður hefur það eitt til málanna að leggja að hún spyr hví ég sé ekki alþjóðlegur fjármálaráðgjafi. Þetta lýsir mjög alvöruleysi málsins að það er aldrei hægt að ræða um hlutina hér án þess að vera í skítkasti. Við höfum lagt fram tillögur um það hvernig bregðast megi við í efnahagsmálum og það er miklu meira en þessi ríkisstjórn hefur gert og stjórnarmeirihlutinn.

Nú þegar efnahagskreppan er komin í þær hæðir að verðbólgan er komin í tveggja stafa tölu og ekkert lát þar á þá talar hv. þm. Árni Páll Árnason um að alvaran í (Forseti hringir.) samfélaginu þurfi að vera meiri. Hver á að leiða aðila vinnumarkaðarins saman? Hver á að leiða þjóðina til þess að grípa til ráðstafana ef ekki ríkisstjórn (Forseti hringir.) Íslands?

[13:56]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Sú umræðu sem hér hefur farið fram er dálítið sérstök og einkennist af því að stjórnarliðar verja að sjálfsögðu sitt lið og svo sækir stjórnarandstaðan á.

Ég ætla að brydda aðeins upp á þeim tillögum sem bornar voru upp af talsmanni fjárlaganefndar í aðdraganda þess að við samþykktum fjárlögin. Þær voru tvær. Annars vegar að draga saman í samgöngumálum og hins vegar að hætta við bætur á kjörum lífeyrisþega. (**Gripið fram í:** Þetta er rangt.) Þessar tillögur talsmanns Framsóknarflokksins í fjárlagagerðinni (**Gripið fram í:** … eins og allir sjálfstæðismenn …) hlutu að því ég best veit ekki miklar og góðar viðtökur innan þingflokks Framsóknarflokksins. Það getur vel verið að óeiningin þar stafi af því að þeir hafi ekki lesið blöðin nægilega vel. Dettur mönnum í hug að einhver trúi því að hægt sé að stýra fjármálum íslenska ríkisins með dagblaðalestri? Hvaða ábyrgðarleysi er þetta?

Að sjálfsögðu get ég tekið undir það sem hér hefur komið fram að við eigum og þurfum að efla vöxt í landinu með því stuðla að því að framleiðsluatvinnuvegirnir blómstri og gefi eitthvað af sér. Menn hafa notað hér líkingar við sjómennsku. Ég veit ekki til þess að margir hv. þingmenn hafi migið í saltan sjó. (**Gripið fram í:** Jæja?) Enda kemur það fram … ekki margir, fyrirgefðu, hv. þingmaður. (**Iðnrh.:** Ég hef gert það.) Hæstv. iðnaðarráðherra tilkynnir hér hátíðlega að hann hafi gert það og skal þakkað fyrir það. En í málflutningi þeirra sem taka samlíkinguna af sjónum kemur fram að þeir hafa ekki hugmynd um um hvað þeir eru að ræða. Þeir bera þá líkingu upp með mjög misjöfnum hætti eins og þeir koma fram í umræðu um efnahagsmál landsins. Hún einkennist af þeirri ókyrrð og þeim óstöðugleika sem er vissulega nú um stundir. Til þess að taka á honum þurfa allir að leggjast á eitt með að vinna sig út úr þeim vanda.

[13:59]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það er nokkuð óþægilegt að rjúfa þessa umræðu núna og fara í allt annað mál þegar svo stutt er eftir af tímanum sem við höfum í þennan dagskrárlið.

Ég vildi fá að spyrja hv. formann félagsmálanefndar, Guðbjart Hannesson, um stefnu ríkisstjórnarinnar og þá sérstaklega Samfylkingarinnar varðandi verndaða vinnustaði eða vinnuumhverfi geðfatlaðra og þeirra sem þurfa á stuðningi að halda hvað varðar atvinnu. Ég veit að ýmislegt er í boði í dag sem ekki var fyrir nokkrum árum og var ekki í boði þegar Bergiðjan, starfsendurhæfingardeild Landspítalans, áður starfsendurhæfingarstöð Kleppsspítalans, var sett á laggirnar. En eftir sem áður stendur að 1. maí næstkomandi, eftir tvo daga, verður þessari starfsemi lokað og endurhæfing geðdeildar Landspítalans mun alfarið verða þar innan húss. Þarna vinna einstaklingar sem eiga mjög erfitt með að fara út á hinn almenna vinnumarkað þrátt fyrir að það sé með stuðningi. Það verða því miður alltaf til einstaklingar sem ekki geta verið úti á hinum almenna vinnumarkaði með stuðningi þó að góður vilji sé fyrir hendi

Því vil ég spyrja hv. formann félagsmálanefndar hvort hann og flokkur hans hafi skoðað þá stöðu (Forseti hringir.) sem upp er komin við lokun Bergiðjunnar, starfsendurhæfingardeildar Landspítalans.

[14:01]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Spurt er almennt um stefnu Samfylkingarinnar, sem ég hélt að Vinstri grænir þekktu manna best. Það hefur verið í stefnuskrá hjá okkur, og ég ítreka að Samfylkingin er stofnuð um það, að berjast fyrir jafnrétti og mannréttindum. Þar er sérstaklega talað um að tryggja réttindi fatlaðra þannig að þeir búi við sambærileg lífskjör og aðrir þjóðfélagsþegnar. Sú er stefnan í hnotskurn og markmiðið hlýtur því ávallt að vera að búa þannig um hnútana að fatlaðir búi við sem allra bestu starfsskilyrði þannig að þeir geti verið á almennum vinnumarkaði og eftir atvikum tekið þátt í alls kyns atvinnuhæfingu og fjöliðju eða unnið á vernduðum vinnustað eins og fyrirspyrjandi kallaði það.

Með nýrri ríkisstjórn og nýjum ráðherra í félags- og tryggingamálaráðuneyti hafa mörg verkefni varðandi atvinnumál fatlaðra verið sett á dagskrá einmitt með þetta að leiðarljósi. Þess má geta að unnið er að því að færa atvinnu-

mál fatlaðra undir Vinnumálastofnun, sem er í samræmi við lög um vinnumarkaðsaðgerðir sem voru samþykkt 2006. Stefnt er að þeirri yfirfærslu í haust og þó að það dragist hugsanlega eitthvað er hugmyndafræðin þar algjörlega skýr. Það er verið að styrkja endurhæfingarþáttinn hjá Vinnumálastofnun þannig að fatlaðir eigi aðgengi að vinnumarkaðnum og þeim úrræðum sem þar eru. Þessu samhliða getum við nefnt Straumhvarfaátakið en það er sérstakt aðstoðarverkefni sem á að auðvelda geðfötluðum að komast út á vinnumarkaðinn og Hugarafl hefur einnig verið að vinna öflug sérhæfð verkefni í samstarfi við ráðuneytið.

Bergiðjan er á forræði Landspítalans og ákvarðanir um það hvernig málum er hagað varðandi endurhæfingu eru teknar af þeim, og sérstaklega þá af geðdeildinni þar, og eru í samræmi við nýjar hugmyndir um það hvernig haga skuli málefnum fatlaðra. Þessi mál eiga að vera áfram í skoðun, þau hafa ekki verið (Forseti hringir.) tekin sérstaklega fyrir í félagsmálanefnd (Forseti hringir.) en að sjálfsögðu fylgjumst við með. Það hlýtur að vera markmið okkar allra að reyna að búa fötluðum (Forseti hringir.) öflug atvinnuúrræði jafnt og öðrum þegnum landsins.

[14:03]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Nýjar stefnur eru uppi í málefnum fatlaðra og vönduð stefna hefur verið mótuð í félagsmálaráðuneytinu í málefnum geðfatlaðra. Mig langar að minna á að geðfatlaðir eru einn af fáum hópum fatlaðra sem getur náð bata. Verið er að hverfa frá vernduðum vinnustöðum, talið er að það sé úrelt form og Bergiðjan er að verða liðin tíð. Nú er lögð áhersla á að geðfatlaðir fari út á almennan vinnumarkað, fái þar störf við hæfi og stuðning eftir þörfum eins og lög gera ráð fyrir. Endurhæfing þeirra fer þá fram í samfélaginu.

Mig langar að minna á Straumhvarfaverkefnið, sem er átaksverkefni í málefnum geðfatlaðra og er kostað af símapeningunum að hluta til, en þar er ég formaður verkefnisstjórnar. Þar hefur verið stutt verulega við ýmis fjölbreytt verkefni sem auðvelda geðfötluðum að komast út á vinnumarkaðinn. Mig langar að minna á verkefnið „Notandi spyr notanda“ þar sem geðfatlaðir spyrja aðra notendur þjónustunnar hvernig þeim líki þjónustan o.s.frv. Ég hef séð ótrúlegar framfarir í heilbrigði hjá þeim einstaklingum sem hafa starfað að þessum verkefnum.

Ég vil minna á Múlalund. Þar hefur verið stutt við verkefni sem styður þennan hóp fatlaðra út í samfélagið að nýju, út á vinnumarkaðinn. Fyrirtæki hafa lagt drjúgan skerf, ég vil minna á matvörukeðjurnar, sparisjóðinn og ýmis stórfyrirtæki. Þessi leið, að fá sína endurhæfingu úti í samfélaginu, hefur skilað ótrúlegum árangri og fjölmargir hafa náð góðum tökum á lífi sínu og jafnvel þó nokkrum bata. Þeir hafa (Forseti hringir.) þannig getað lagt sitt af mörkum til samfélagsins.

Umræðu lokið.

Samræmd neyðarsvörun, 2. umr.

Stjfrv., 191. mál (heildarlög). — Þskj. 205, nál. 924, brtt. 925.

[14:06]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti allsherjarnefndar um frumvarp til laga um samræmda neyðarsvörun. Nefndin hefur fjallað um málið á allnokkrum fundum, fengið á sinn fund fjölmarga gesti og farið yfir umsagnir.

Frumvarpið felur í sér heildarendurskoðun laga um samræmda neyðarsímsvörun. Lagt er til að nýtt heiti komi á lögin þannig að miðað verði við hugtakið „neyðarsvörun“ sem er víðtækara hugtak en neyðarsímsvörun. Neyðarsvörun er ætlað að stuðla að auknu öryggi þeirra sem eru staddir á landinu og í næsta nágrenni. Einnig er henni ætlað að uppfylla skyldur stjórnvalda til að veita viðtöku tilkynningum um bruna, slys og önnur neyðartilvik í því skyni að koma tilkynningu um það til hlutaðeigandi stjórnvalds eða þess sem sinnir neyðarþjónustu í hverju tilviki. Neyðarnúmerið 112 er sameiginlegt fyrir öll ríki Evrópska efnahagssvæðisins og var Neyðarlínan hf. upphaflega sett á fót með þátttöku einkaaðila en er nú að mestu leyti í eigu opinberra aðila.

Allsherjarnefnd leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu. Í fyrsta lagi er lögð til sú breyting á 3. mgr. 2. gr. að í stað orðsins „leyfi“ komi „heimild“. Þetta þykir réttara orðalag í ljósi þess að fjarskiptafyrirtæki hafa almenna heimild til starfa skv. 4. gr. laga um fjarskipti en þurfa ekki að fá úthlutað leyfi til þess. Þá er lagt til að við sama ákvæði bætist nýr málsliður þess efnis að þeir aðilar sem skilgreindir eru í 3. mgr. 2. gr. skuli gera nauðsynlegar ráðstafanir til að vaktstöð samræmdrar neyðarþjónustu berist sjálfvirkt með rafrænum hætti nýjustu gögn um notendur, auðkenni þeirra og staðsetningu, eftir því sem við verður komið.

Þá er lagt til að 1. mgr. 3. gr. verði breytt þannig að í stað þess að kveðið verði á um að vaktstöðvar skuli vera í Reykjavík og á Akureyri verði lögbundið að vaktstöðvar séu tvær og önnur verði í Reykjavík. Ekki er þá með lögunum tekin afstaða til þess hvar hin stöðin skuli vera staðsett.

Lagðar eru til tvenns konar breytingar á 4. mgr. 5. gr. Er annars vegar lagt til að í stað orðsins „beiðni“ í 1. málsl. komi orðið „tilkynning“ til samræmis við aðra hugtakanotkun í frumvarpinu. Hins vegar er lögð til breyting á 2. málsl. þess ákvæðis og er þar kveðið á um að það varði refsingu að senda vísvitandi ranga tilkynningu til samræmdrar neyðarsvörunar eða að misnota að öðru leyti þjónustu hennar við boðun viðbragðsaðila. Nefndin leggur til að orðin „við boðun viðbragðsaðila“ falli brott til að ákvæðið verði ekki óþarflega þröngt.

Þá er lögð til, til skýringar, orðalagsbreyting á 6. gr., lítils háttar breytingar.

Lagðar eru til tvenns konar breytingar á 8. gr. Í fyrsta lagi að fallið verði frá því fyrirkomulagi að jöfnunargjald, sem lagt er á samkvæmt fjarskiptalögum, verði notað til að greiða kostnað við uppbyggingu og rekstur vaktstöðvar. Kostnaður við uppbyggingu og rekstur vaktstöðvar skal því greiðast úr ríkissjóði og af þeim tekjum sem vaktstöð hefur

af þjónustu sinni. Í öðru lagi er lagt til að við bætist ákvæði um að kveða skýrt á um aðskilnað þeirrar starfsemi sem stunduð er í almennri samkeppni og þeirrar starfsemi sem tengist rekstri vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar. Leggur nefndin í því sambandi til að við 8. gr. bætist ný málsgrein sem verði í samræmi við 14. gr. samkeppnislaga, nr. 44/ 2005. Þetta tvennt sem ég nefndi hér síðast eru þær helstu efnislegu breytingar sem allsherjarnefnd leggur til, annars vegar að jöfnunargjald, sem fram til þessa hefur verið lagt á símfyrirtækin, og hefur staðið undir hluta af kostnaði Neyðarlínunnar — að í þessum lögum verði ekki lengur gert ráð fyrir því að jöfnunarsjóðsgjaldið sé lagt til Neyðarlínunnar heldur að sá kostnaður sem þar um ræðir, sem mér finnst líklegt að geti verið einhverjir tugir milljóna, kannski 30 milljónir, á þessu ári, greiðist þess í stað úr ríkissjóði.

Ástæður þessa eru deilur sem hafa um allnokkurt skeið átt sér stað milli fjarskiptafyrirtækjanna og Fjarskiptastofnunar vegna álagningar þessa jöfnunargjalds og ráðstöfun þess en um það er lagalegt ágreiningsefni hvort heimilt sé að nota jöfnunargjald með þeim hætti sem um ræðir, bæði hvort lagastoðin hér innan lands sé fullnægjandi og hvort þessi tilhögun samræmist skuldbindingum okkar samkvæmt samningnum um Evrópska efnahagssvæðið. Af þessum sökum, án þess að afstaða sé tekin til þess hvað sé rétt eða rangt í þeim efnum, þykir allsherjarnefnd betur fara á því að þessi kostnaður sem tengist neyðarsvörun sé borinn af ríkissjóði frekar en fjarskiptafélögunum sérstaklega. Þess má geta að fjarskiptafélögin eru skyldug samkvæmt öðrum ákvæðum til þess að veita aðgang að neyðarnúmeri notendum að kostnaðarlausu og það breytist ekki. Það sem breytist með þessu er það að í rekstri Neyðarlínunnar verður ekki hægt að gera ráð fyrir þessu framlagi frá fjarskiptafélögunum en þess í stað mun koma framlag úr ríkissjóði.

Hin breytingin, sem telja má efnislega, varðar það að með skýrum hætti verði greint á milli samkeppnisrekstrar og þess rekstrar Neyðarlínunnar sem verndaður er sem opinber þjónusta. Komið hafa upp ágreiningsmál sem tengjast því að Neyðarlínan hafi farið út í starfsemi sem telja má í samkeppni við einkaaðila á afmörkuðum sviðum og til þess að það sé alveg skýrt leggur nefndin til að slík starfsemi, þ.e. samkeppnisstarfsemi Neyðarlínunnar, verði aðskilin frá öðrum þáttum starfseminnar með sama hætti og gert er ráð fyrir í samkeppnislögum þannig að tryggt sé að um rekstrarlega aðgreiningu sé að ræða að því leyti.

Ég hef nú gert grein fyrir nefndarálitinu og þeim breytingartillögum sem allsherjarnefnd gerir.

Undir nefndarálitið rita auk mín Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Sigurður Kári Kristjánsson, Herdís Þórðardóttir, Karl V. Matthíasson og Atli Gíslason skrifaði undir með fyrirvara. Ágúst Ólafur Ágústsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Að lokum, herra forseti, vildi ég geta þess að ég mun gera tillögu um það við afgreiðslu málsins við 2. umr. að það gangi til nefndar að nýju milli 2. og 3. umr., ekki vegna þess að ég hafi uppi nein áform um efnislegar breytingar heldur til þess að tryggja að vel sé gengið frá ákveðnum lagatæknilegum atriðum. Legg ég því til að málið gangi að nýju til nefndar á milli 2. og 3. umr.

[14:15]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir fyrirvara hv. þm. Atla Gíslasonar í þessu máli en eins og fram kom í máli hv. formanns nefndarinnar gerir hv. þm. Atli Gíslason fyrirvara við nefndarálitið. Sá fyrirvari lýtur fyrst og fremst að 8. gr. og mun ég fara yfir sjónarmið hans og okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í ræðu minni.

Fyrst vil ég þó segja að ég fagna því að hv. formaður nefndarinnar skuli hafa gefið þá yfirlýsingu að málið verði tekið að nýju inn í nefndina að lokinni þessari umræðu. Ég tel fulla ástæðu til að svo verði gert.

Hæstv. forseti. 8. gr. frumvarpsins fjallar um rekstur og rerkstrarform vaktstöðvarinnar, vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar. Í frumvarpstextanum er gert ráð fyrir að vaktstöðin sé í höndum hlutafélags um rekstur slíkrar stöðvar og dómsmálaráðherra falið, samkvæmt orðanna hljóðan, að semja við rekstraraðila um fyrirkomulag, fjármögnun og þátttöku í rekstrinum.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum áður gert athugasemd við það að neyðarsvöruninni skuli vera fyrir komið í hlutafélagaformi. Að okkar mati er um að ræða þjónustu við almannaheill og öryggi borgaranna, þjónustu sem ómögulegt er að reka öðruvísi en af opinberu fé í þágu almannaheilla en ekki með hagnaðarvon að leiðarljósi eins og hlutafélögum er eðli máls samkvæmt gert að reka sig. Með því að hafa neyðarsvörunina alfarið í rekstri hins opinbera, ríkisins eingöngu eða ríkis og sveitarfélaga, mundum við tryggja það að upplýsingalög, lög um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna og stjórnsýslulög, giltu um þessa starfsemi. Það hlýtur að teljast eðlilegt, t.d. í ljósi 7. gr. frumvarpsins þar sem segir að starfsfólki vaktstöðvarinnar skuli gert að gæta þagmælsku um atriði sem það fær vitneskju um í starfi sínu og leynt skuli fara samkvæmt lögum og reglugerðum eða eðli máls. Einnig er tekið fram í lagagreininni að þagmælskan skuli gilda jafnvel þó að menn láti af störfum og að starfsfólki verði gert að undirrita þagnarheit áður en það hefur störf.

Hér er verið að lýsa skyldu sem hvílir eðli máls samkvæmt á opinberum starfsmönnum og er eðlilegt að hvíli á þeim starfsmönnum hins opinbera, ríkis og/eða sveitarfélaga, sem fá upplýsingar af því tagi sem hér um ræðir. Ekkert í eðli þessa starfs, neyðarsvörunar, krefst þess að um hlutafélag sé að ræða, enda eru menn í tómu tjóni með þá árekstra sem nú þegar eru orðnir við einkaaðila sem eru í rekstri og þar nefni ég fjarskiptafyrirtækin. Eins og hv. formaður nefndarinnar gat um er nefndin með breytingartillögu um það að þeim þáttum rekstrarins sem rekast á við almenn fyrirtæki á markaði skuli haldið aðgreindum í bókhaldi. Af hverju eru menn að fíflast enn eina ferðina með eitthvert svona samkrull sem gengur ekki upp? Af hverju látum við ekki einkaaðilana sjá um að reka það sem einkaaðilanna er í hlutafélögum sem eru um slík fyrirtæki og samkvæmt þeim reglum og lögmálum sem gilda um slíka aðila og höldum síðan neyðarsvöruninni innan opinbera geirans? Ég óska eftir því að fá svör við þessum spurningum í þessari umræðu frá meiri hluta nefndarinnar, frá hv. formanni og meiri hluta nefndarinnar.

Ég vil líka gera athugasemd, hæstv. forseti, við þær

reglugerðarheimildir sem eru í frumvarpinu. Vil ég þá nefna 4. gr. sem fjallar um réttindi og skyldur viðbragðsaðila — af því að ég nefni orðið „viðbragðsaðili“ geri ég smáútúrdúr á ræðu minni, hæstv. forseti. Í reglugerð kemur fram að skilgreina þurfi sérstaklega eða mæla fyrir um hverjir teljist viðbragðsaðilar samkvæmt þessum lögum. Mig langar að spyrja hv. formann nefndarinnar hvort nú þegar liggi á borðum nefndarmanna einhvers konar upptalning eða listi yfir viðbragðsaðila. Ég sé ekki að það komi fram í þessum gögnum en mér þætti fengur að því við þessa umræðu ef slíkt væri lagt fram.

Um reglugerðarheimild hæstv. dómsmálaráðherra, í 4. gr., segir að ráðherranum sé heimilt að ákveða í reglugerð til hvaða aðila framangreind skylda tekur, þ.e. skyldan sem tengist vaktstöð samræmdrar neyðarsvörunar, og að kveða eigi nánar á um fyrirkomulag á upplýsingagjöf. Ég tel nauðsynlegt að hæstv. ráðherra sýni þingmönnum eða nefndinni á þau spil sem hann er með í hendi hvað þetta varðar. Mögulega er þessi reglugerðarheimild of víð. Vel má vera að rétt væri að skilgreina þessa aðila mun nánar í lagatextanum, þ.e. til hvaða aðila á þessi reglugerð að ná? Ég tel mjög nauðsynlegt að við fáum inn í umræðuna einhverjar hugmyndir um það hvað nefndin sér fyrir sér í þessum efnum.

Þá vil ég, hæstv. forseti, nefna athugasemdir Símans hf. við frumvarpið. Síminn sendi inn umsögn sem dagsett er 29. nóvember. Athugasemdir Símans hf. lúta fyrst og fremst að 8. gr. frumvarpsins sem varðar jöfnunarsjóðinn fyrir alþjónustu. Hv. formaður nefndarinnar gerði grein fyrir því í nefndaráliti, og gerð er grein fyrir því í nefndarálitinu líka, að meiri hluti nefndarinnar leggur til breytingu á þessu jöfnunarsjóðsgjaldi.

Nú er það svo að þessi alþjónusta svokallaða, sem skilgreind er í fjarskiptalögum nr. 81/2003, fjallar um þá þætti fjarskipta sem að tilteknum lágmarksgæðum eru boðnir öllum notendum á viðráðanlegu verði óháð landfræðilegri staðsetningu þeirra. Síminn bendir á og kannski fleiri umsagnaraðilar — ég tek það fram að þar sem ég starfa ekki í nefndinni hef ég ekki kynnt mér allar umsagnirnar, en ég tel að umsögn Símans sé afar greinargóð hvað þetta atriði varðar. Í henni er tekið fram að rekstur varðstöðvar fyrir samræmda neyðarsvörun teljist ekki til alþjónustu. Þess vegna ákveður nefndin að taka jöfnunarsjóðsgjaldið, sem er 25 millj. kr. á árinu 2007, undan þessum jöfnunarsjóði og bæta því á ríkissjóð. Í sjálfu sér er ekkert við það að athuga en það er hins vegar umhugsunarefni að inni í alþjónustunni skuli ekki vera neyðarsvörun sem nái til allra aðila. Ég velti því fyrir mér hver rökin séu fyrir því að neyðarþjónustan er ekki skilgreind inni í alþjónustunni. Það skyldi þó ekki vera að það væri vegna þess að neyðarþjónustan sé þess eðlis að hún eigi ekki heima inni í þeim rekstri sem fjarskiptafyrirtækin annast og sem alþjónustan leggur fjarskiptafyrirtækjunum á herðar að sinna. Alþjónustan snýst um atriði eins og tiltekið magn gagnaflutnings til allra sem búa í viðkomandi landi eða viðkomandi ríki, burt séð frá búsetu, hvar í sveit menn eru settir. Ég hefði haldið að hugleiða ætti þessar athugasemdir frá Símanum varðandi lágmarksþjónustuna sem heyrir undir alþjónustu, hugleiða hvort neyðarsvörunin ætti kannski heima undir þeirri skilgreiningu. Þar með erum við líka að styrkja þau rök sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum fyrir því að halda því fram að neyðarsvörunin eigi að vera í rekstri opinberra aðila, hvort sem það er ríkissjóðs eingöngu eða ríkis og sveitarfélaga í einhvers konar samstarfi.

Mig langar, hæstv. forseti, að nefna þessa hugmynd, það sem rætt er í nefndarálitinu þar sem fjallað er um að Neyðarlínan hafi upphaflega verið sett á fót með þátttöku einkaaðila mestmegnis í eigu opinberra aðila — ég held nokkurn veginn eingöngu, ég man ekki hvort það kom fram í umsögn Neyðarlínunnar sjálfrar að hún væri nú alfarið í eigu opinberra aðila og að hlutur ríkisins væri 73%. Þegar til var stofnað á sínum tíma var gert ráð fyrir því að þetta gæti farið í einhvers konar rekstur einkaaðila og einkaaðilar yrðu eitthvað ginkeyptir fyrir því að komast inn í þetta, en nú er ljóst að svo er ekki. Nú standa einungis opinberir aðilar að Neyðarlínunni og 73% eru í eigu ríkisins og það eru enn ein rökin fyrir því að skilja eigi á milli opinbers rekstrar og einkarekstrar og að Neyðarlínan eigi að vera í eigu hins opinbera, þess vegna ríkisins einvörðungu, og ekkert vera að grauta þeim rekstri inn í eitthvað sem varðar samkeppnisumhverfi eða samkeppnisrekstur.

Hæstv. forseti. Þetta er sjónarmið okkar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og koma kannski engum á óvart. Þau eru í samhljómi við það sem við höfum sagt áður í umræðum um Neyðarlínuna og umræddа neyðarsímsvörun. Ég tel því að ég hafi í þessari ræðu gert grein fyrir fyrirvara hv. þm. Atla Gíslasonar sem situr fyrir Vinstri græna í allsherjarnefnd.

[14:25]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nokkur atriði í ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur gefa tilefni til svara eða skýringa. Svo að ég fari í þetta í öfugri röð vildi ég fyrst nefna að skilgreiningar á alþjónustu eða ekki alþjónustu falla utan við þessi lög, þessi lög sem slík, um neyðarsvörun, taka ekki á því, um það er fjallað í fjarskiptalögum. Íslensku fjarskiptalögin eru byggð á tilskipunum Evrópska efnahagssvæðisins sem hér gilda þar sem m.a. er að finna skilgreiningu á alþjónustu. Án þess að ég fari nánar út í það snýst partur af þeim ágreiningi sem hefur verið á milli símafélaganna og Póst- og fjarskiptastofnunar um það hvar nákvæmlega þessi stigsmunur liggur. En um það erum við ekki að fjalla í nefndarálitinu eða taka afstöðu til þess. Við erum að ýta viðfangsefninu til hliðar út fyrir ramma þessa máls með því að segja: Við látum þennan kostnað falla á ríkið og gerum ekki ráð fyrir að jöfnunargjaldið sé notað til að standa undir þessari þjónustu.

Varðandi það sem var rauði þráðurinn í ræðu hv. þingmanns, þ.e. spurninguna um það hvort þarna ætti að vera opinbert hlutafélag eða ríkisstofnun, er því til að svara að þetta félag er hlutafélag, hefur verið það. Það er rétt að í upphafi voru einkaaðilar með, þeir eru ekki lengur fyrir hendi en hins vegar eru það ýmsir opinberir aðilar sem eiga þetta og ekki eru áform um að breyta því. Þetta fyrirkomulag hefur reynst vel, hefur ekki verið vandamál í sambandi við rekstur þessarar starfsemi og engin ástæða var til að

breyta því að mati meiri hluta nefndarinnar.

Hv. þm. nefndi ágreining og árekstra einkaaðila en við erum að leysa úr þeim málum með þeim breytingum sem við leggjum til á frumvarpinu þannig að ekki er ástæða til að hafa áhyggjur af því að einhver lagaleg spursmál verði um það í framtíðinni.

[14:28]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég geri mér grein fyrir því að alþjónustan er skilgreind í póst- og fjarskiptalögum eins og ég sagði reyndar. Það breytir því ekki að ég tel umhugsunarefni hvers vegna neyðarsímsvörunin heyrir ekki undir alþjónustuna. Ég velti fyrir mér í þeim efnum þeim sjónarmiðum sem eru á bak við ýmsar tilskipanir Evrópusambandsins sem eru viðskiptalegs eðlis í meira mæli en góðu hófi gegnir.

Mér finnst alþjónustuskilgreiningin í tilskipuninni og í fjarskiptalögum okkar vera með þeim hætti að það vanti inn í hana. Kannski er þetta enn eitt dæmi um það að við látum tilskipanir fara hér í gegn án þess að skoða þær gagnrýnum augum. Við kyngjum þeim iðulega hráum, leggjumst á bakið og segjum: Evrópusambandið segir að þetta eigi að vera svona, við verðum þá víst að hafa það þannig. En það er ekki svoleiðis. Við höfum rétt á því að gera fyrirvara við þær tilskipanir sem við erum að taka upp og þó að ég sé ekki að mæla fyrir því að við gerum afturvirkan fyrirvara við nákvæmlega þá tilskipun sem hér um ræðir er ég að gera grein fyrir grundvallarsjónarmiði sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði tölum fyrir, og stöndum á því fastar en fótunum, að þjónusta af því tagi sem hér um ræðir eigi eðli málsins samkvæmt að vera opinber þjónusta og um hana eigi að gilda upplýsingalög, starfsmannalög og sérstjórnsýslulög. Það er kjarninn í málflutningi okkar.

[14:29]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætla ekki að fara út í grundvallarumræðu við hv. þingmann í þessu stutta andsvari, um þá spurningu hvaða starfsemi þurfi að vera á hendi hins opinbera og hver ekki og enn síður um þá spurningu, sem er auðvitað mjög uppi um þessar mundir, hvort hægt sé að láta eftir atvikum einkaaðila, hlutafélög eða opinber hlutafélög hafa með höndum starfsemi sem fjármögnuð er af hinu opinbera án þess að um ríkisstofnanir sé að ræða. Um þetta er auðvitað grundvallarágreiningur og ég er þeirrar skoðunar að sjálfsagt sé að leita leiða til þess að starfsemi sem einkaaðilar, hlutafélög, opinber hlutafélög eða aðrir geta sinnt, jafn vel eða betur en aðrir, sé á þeirra hendi jafnvel þó að þeir starfi undir skýrum lagafyrirmælum, skýrum reglugerðarfyrirmælum og séu kostaðir af hinu opinbera. Þess vegna náum við hv. þingmaður ekki saman um þetta, komumst ekki lengra í þeirri umræðu. Við erum einfaldlega ósammála um þetta. Ég tel að hlutafélagaformið hafi reynst vel og sé til þess fallið að skila ágætum árangri til frambúðar og sé ekki tilefni til að breyta því. Ég bendi líka á að ýmsir opinberir aðilar eiga þetta félag saman og ég veit ekki til þess að nein sérstök áform séu um að breyta því. Þegar margir aðilar eiga eitthvað saman er hlutafélagaformið margreynt og gott fyrirkomulag sem ekki er ástæða til að breyta.

Ég ætla að nefna enn eitt atriði í fyrri ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur þar sem hún fjallar um reglugerðarheimild í 4. gr. Ég vildi koma því að að það ákvæði er óbreytt frá núgildandi lögum. Það var ekki tekið sérstaklega til skoðunar að breyta því. Það getur verið heppilegt að hafa upptalningu á viðbragðsaðilum í reglugerð en ekki í lagatexta. Breytingar kunna að verða í hópi viðbragðsaðila og ástæðulaust að fara þurfi í lagabreytingar til þess að bregðast við því.

[14:32]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er auðvitað rétt hjá hv. þingmanni að við erum í grundvallaratriðum ósammála um rekstrarform þeirrar þjónustu sem hér um ræðir. Ég hef skýrt sjónarmið okkar vinstri grænna í þeim efnum og ég geri ekki ráð fyrir að við náum svo sem saman um þau. Við þurfum sennilega áfram að hamra það járn ef við eigum að fá Sjálfstæðisflokkinn á okkar band í þeim efnum. Ég er svo sem ekkert vongóð um að það takist, alla vega ekki á þessu kjörtímabili, hvað svo sem síðar verður.

Ég fagna því hins vegar sem hv. þingmaður sagði varðandi 4. gr. og það reglugerðarákvæði að þetta sé ekki breyting frá því sem verið hefur hingað til. Ég tel engu að síður eðlilegt að nefndin skoði hverjir viðbragðsaðilarnir eigi að vera úr því að málið kemur aftur inn til hennar milli 2. og 3. umr., það er einnar messu virði að skoða það.

Varðandi fjarskiptalögin almennt sem ég ræddi hér í fyrra andsvari mínu þá vil ég segja að heimildir eru fyrir því í fjarskiptalögum að þjónusta sem varðar öryggi borgaranna geti verið skilgreind undir alþjónustunni, eftir því sem mér skilst. Þá tel ég það vera tilefni fyrir þingheim að taka til frekari skoðunar hvort neyðarþjónusta af þessu tagi eigi ekki að fara inn í skilgreiningu alþjónustunnar.

Það kemur fram í máli hv. þm. Birgis Ármannssonar að um þetta er ágreiningur milli Póst- og fjarskiptastofnunar og fjarskiptafyrirtækjanna. Ég teldi eðlilegt að við, löggjafinn, tökum það mál inn til skoðunar og athugum hvort ekki sé hægt að færa mál þar til betri vegar.

[14:34]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Ég skrifa undir nefndarálit allsherjarnefndar varðandi þetta mál sem við erum að fjalla um hér, frumvarp til laga um samræmda neyðarsvörun. Ég ætla nú ekki að rekja nefndarálitið, það hefur hv. þm. Birgir Ármannsson gert hér fyrir hönd nefndarinnar.

Mig langar einungis að grípa aðeins niður í þær breytingar sem við gerum á 8. gr. Það er alveg ljóst að þegar nefndin fór yfir þetta mál þá kom fram talsverð óánægja hjá fjarskiptafyrirtækjunum, bæði hjá Vodafone og Símanum. Við tókum tillit til þeirrar óánægju sem fram kom. Hún fólst í því að fjarskiptafyrirtækin töldu óeðlilegt að svokallað jöfnunargjald væri nýtt til þess að greiða kostnað við uppbyggingu og rekstur vaktstöðva.

Eins og hér hefur komið fram í umræðunum fyrr í dag þá hefur verið mikið tog um þetta mál og ágreiningur milli

Fjarskiptastofnunar og fjarskiptafyrirtækjanna. Við ákváðum að skera á þann hnút með því að leggja til að ríkissjóður beri þennan kostnað en ekki fjarskiptafyrirtækin og þetta eru einhverjir tugir milljóna króna sem falla þá á ríkissjóð.

Ég styð því að lögin kveði á um að ríkissjóður beri þennan kostnað þannig að þá er þessi ágreiningur væntanlega leystur. Menn geta hætt að deila og snúið sér að þeim verkefnum sem þeir eru að vinna í.

Ég vildi að það kæmi skýrt fram hér, virðulegur forseti, að ég styð þá niðurstöðu sem varð í nefndinni og skrifa undir þetta nefndarálit án fyrirvara.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Breytt stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, fyrri umr.

Þáltill. JM o.fl., 339. mál. — Þskj. 575.

[14:36]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég flyt tillögu til þingsályktunar ásamt hv. þm. Guðjóni A. Kristjánssyni, Grétari Mar Jónssyni, Atla Gíslasyni, Jóni Bjarnasyni og Ögmundi Jónassyni, þar sem segir:

„Alþingi ályktar að hlíta beri niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá 24. október 2007 í máli nefndarinnar nr. 1306/2004, þess efnis að fiskveiðistjórnarkerfi Íslendinga sbr. lög nr. 116/2006, áður lög nr. 38/1990, brjóti í bága við alþjóðasamning um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi sem Ísland staðfesti með auglýsingu utanríkisráðherra nr. 10 frá 28. ágúst 1979 í samræmi við þingsályktun hinn 8. maí 1979. Enn fremur að breyta verður lögum um stjórn fiskveiða í samræmi við ofangreindan úrskurð til að tryggja jafnræði borgaranna, sanngirni og mannréttindi.“

Það er skemmst frá því að segja að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna tók afstöðu til þess máls sem hér um ræðir og komst að þeirri niðurstöðu að um væri að ræða brot. Að Ísland bryti gegn 26. gr. alþjóðasamningsins um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi með því með hvaða hætti fiskveiðiréttarlöggjöfinni væri háttað.

26. gr. alþjóðasamningsins um borgaraleg réttindi er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Allir eru jafnir fyrir lögunum og eiga rétt á sömu lagavernd án nokkurrar mismununar. Lögin skulu því í þessu skyni banna hvers konar mismunun og ábyrgjast öllum mönnum jafna og raunhæfa vernd gegn mismunun svo sem vegna kynþáttar, litarháttar, kynferðis, tungu, trúarbragða, stjórnmálaskoðana eða annarra skoðana, þjóðernisuppruna“, o.s.frv.

Það er þarna sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna kemst að þeirri niðurstöðu að við brjótum gegn ákvæðinu um almenn mannréttindi. Við skulum hafa það í huga að mannréttindi eru algild. Frá þeim verður ekki vikið. Í niðurstöðu meiri hluta nefndarinnar varðandi meginálitaefnið hvort kærendur verði að lögum skyldaðir til að greiða samborgurum sínum fé til að afla sér fiskveiðiheimilda sem séu nauðsynlegar til eiga kost á að veiða í atvinnuskyni kvótasettar fisktegundir í eigin lögsögu segir:

Það er óeðlilegt að ákveðinn hópur fiskveiðimanna þurfi að kaupa eða leigja kvóta frá fyrri hópnum eða öðrum sem hefur keypt kvóta af honum ef þeir vilja stunda veiðar á kvótasettum fisktegundum, af þeirri einföldu ástæðu að þeir áttu ekki eða ráku fiskiskip á því tímabili sem þar er fjallað um.

Við flutningsmenn þessarar þingsályktunartillögu teljum að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi sé ósanngjarnt. Það brjóti gegn jafnrétti manna samanber einnig jafnræðisreglu íslensku stjórnarskrárinnar. Þá telja flutningsmenn verulegan vafa leika á því að lög nr. 116/2006, um fiskveiðistjórnun samrýmist ákvæðum 75. gr. stjórnarskrárinnar um atvinnufrelsi.

Í niðurstöðum álits mannréttindanefndar segir m.a., með leyfi forseta:

Þar sem aðildarríkið hefur ekki sýnt fram á að þessi sérstaka skipan á útfærsluformi kvótakerfisins fyrir nýtingu takmarkaðra auðlinda við samninginn sem slíkan þá ályktar nefndin að í sérstökum aðstæðum fyrirliggjandi máls séu forréttindi í mynd varanlegs eignarréttar sem veitt voru upphaflegum handhöfum kvótans til óhagræðis fyrir höfundana og ekki byggð á sanngjörnum forsendum. Þ.e. til óhagræðis fyrir alla þá sem þurfa að kaupa veiðiheimildir og ekki byggðar á sanngjörnum forsendum. Það kerfi sem við búum við varðandi fiskveiðistjórnun er til óhagræðis og það er ekki byggt á sanngjörnum forsendum.

Mannréttindanefndin telur sem sagt að þarna sé um brot á 26. gr. samningsins sem ég vísaði til áðan. Og síðan segir að í samræmi við þetta sé aðildarríkið, það er Ísland, skuldbundið til að gera raunhæfa úrbót og borga skaðabætur og endurskoða fiskveiðistjórnarkerfið sitt.

Síðan segir í áliti nefndarinnar, með leyfi forseta:

„Hafandi í huga að aðildarríkið hefur sem aðili að valkvæðu bókuninni viðurkennt valdsvið nefndarinnar til að ákveða hvort brot á samningnum hafi átt sér stað eða ekki og að aðildarríkið hafi tekið að sér samkvæmt 2. gr. samningsins að tryggja öllum einstaklingum á yfirráðasvæði innan lögsögu þess þau réttindi sem viðurkennd eru í samningnum og veita raunhæfa og aðfararhæfa úrbót ef brotið hefur verið staðfest, þá óskar nefndin eftir upplýsingum frá aðildarríkinu innan 180 daga um ráðstafanir sem gerðar hafa verið til að bregðast jákvætt við skoðunum nefndarinnar.“

Nú vil ég taka fram virðulegi forseti að þessari þingsályktunartillögu var dreift hér á Alþingi fyrir 98 dögum. Núna eru eftir 44 dagar af þeim fresti sem íslenskum stjórnvöldum var gefinn til að bregðast við áliti mannréttindanefndarinnar. Þeim var gefinn þessi frestur til að gera ráðstafanir, að bregðast jákvætt við skoðunum nefndarinnar, hætta mannréttindabrotum og gera þær breytingar — eða alla vega að gera grein fyrir því með hvaða hætti ætti að koma hér á reglum varðandi fiskveiðar þannig að mannréttindum væri fylgt. Að fylgt væri ákvæðum um jafnræði, um sanngirni þannig að ekki væri brotið gegn ákvæðum 26. gr. mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Í grein sem Þorgeir Örlygsson skrifaði og nefndist „Hver á kvótann?“, segir hann m.a. um þetta álitaefni, með

leyfi forseta:

Þegar svo er komið málum sem hér hefur verið rakið er eðlilegt að menn spyrji sig þeirrar spurningar hvort það fái staðist að afhenda tiltölulega fáum einstaklingum jafn verðmæt réttindi yfir sameiginlegri auðlind þjóðarinnar. Því er til að svara að í lagalegum skilningi stenst þetta kerfi í aðalatriðum. Hvort það stenst hins vegar siðferðilega og er að öllu leyti réttlátt er fyrst og fremst háð siðferðilegu og pólitísku mati, ekki lögfræðilegu.

Það má lesa út úr því sem hinn virti fræðimaður Þorgeir Örlygsson segir þarna að hann telur að á það skorti að þarna sé kerfi sem standist siðferðilega og sé réttlátt. En það er að sjálfsögðu háð pólitísku mati og þess vegna er þessi þingsályktunartillaga lögð fyrir Alþingi Íslendinga. Við, hv. alþingismenn, leggjum siðferðilegt og pólitískt mat á hið óréttláta kerfi, á þau mannréttindabrot sem verið er að fremja á hverjum einasta degi og tökum þá ákvörðun að gera breytingar hvað þetta varðar.

Það er athyglisvert að ákvæðin um aðildina að mannréttindanefndinni og þegar fyrir lá sú niðurstaða mannréttindanefndarinnar sem hér um ræðir og ég hef vísað til, þá brást hæstv. sjávarútvegsráðherra við með þeim hætti að segja að þetta álit væri ekki bindandi að lögum. Hvað hafði hann fyrir sér í því?

Ekki hafði hann niðurstöðu mannréttindanefndarinnar fyrir sér í því, því að í áliti mannréttindanefndarinnar sem ég vísaði til áðan er bent sérstaklega á að aðildarríkið Ísland hafi að öllu leyti viðurkennt þann samning og lögsögu sem um er að ræða auk þess sem aðildarríkið Ísland hafi tekið til varnar fyrir nefndinni. Um þetta atriði segi hinn virti lögfræðilegi fræðimaður og fyrrverandi forseti Hæstaréttar, Magnús Thoroddsen, með leyfi forseta:

„Heyrst hafa þær raddir að álit mannréttindanefndarinnar sé ekki bindandi fyrir íslenska ríkið. Því er ég ósammála af ástæðum þeim sem hér greinir ...“

Hann segir og að íslenska ríkið sé aðili að alþjóðasamningnum um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi og hafi einnig fullgilt valfrjálsa bókun við samninginn. Í öðru lagi bendir Magnús Thoroddsen á að það sé viðurkennd regla í lögfræði að túlka beri samninga með hliðsjón af tilgangi þeirra.

Í þriðja lagi segir hann að alþjóðasamningurinn um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi hafi ekki lagagildi hér á landi en það hefði mannréttindasáttmáli Evrópu heldur ekki haft þó að farið hafi verið eftir honum í dómaframkvæmd engu að síður.

Að lokum bendir Magnús Thoroddsen á að í þessu sambandi sé rétt að vekja athygli á því sem meiri hluti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna hefur sjálfur um þetta að segja og sem hann vísaði til hér áðan.

Í mjög góðri og vel gerðri úttekt sem laganeminn Aðalheiður Ámundadóttir við Háskólann á Akureyri gerði, fjallar hún lögfræðilega um gildi álits mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og bendir á mjög gild rök um það hvert gildi álitsins sé að þjóðarrétti. Hún kemst að þeirri niðurstöðu að samningurinn sé óumdeilanlega bindandi fyrir íslenska ríkið að ...

Ég sé ekki ástæðu til þess á þessum stutta tíma sem ég á eftir í ræðustóli að fara að rekja þetta lögfræðilega álit. Ég vil hins vegar vísa til þess sem sérfræðingur ríkisins í þessum málum, Björg Thorarensen, prófessor við lagadeild Háskóla Íslands, hefur sagt eftirfarandi varðandi þetta álitaefni og birtist m.a. í Fréttablaðinu 12. janúar 2008, með leyfi forseta:

„Ég lít alls ekki svo á að stjórnvöld geti hunsað álitið þó að það hefði engar lagalegar afleiðingar.“

Hvað er lagaprófessorinn að segja með þessu? Hún segir: Það kemur enginn og tekur í lurginn á okkur og það er ekkert erlent yfirvald sem sektar okkur eða gerir eitthvað þess háttar. Hitt er annað mál að ég lít þannig á að við verðum að fara eftir þessu áliti.

Þannig hef ég rakið hér, virðulegi forseti, að okkar virtustu lögfræðingar hafa hver eftir annan komið fram og bent á það að hvað sem öðru líði þá sé hér um bindandi álit að ræða að þjóðarrétti þó að við yrðum ekki fyrir neinum viðurlögum öðrum en þeim að sjálfsögðu að við mundum bíða verulegan álitshnekki sem þjóð. Við mundum setja okkur í hóp örfárra þjóða sem eru þekktar fyrir að brjóta mannréttindi ef við færum ekki að því áliti sem hér er um að ræða.

Virðulegi forseti. Ég benti á að nú væru 44 dagar eftir fyrir stjórnvöld til að bregðast við því sem hér kemur fram í áliti mannréttindanefndar að koma með álit um það með hvaða hætti þau ætla að láta af mannréttindabrotum. Við hér á hv. Alþingi höfum beðið í 98 daga eftir að hægt sé að hefja umræður um þessa þingsályktunartillögu sem fjallar um það að við, flutningsmenn tillögunnar, gerum kröfu til þess að íslensk stjórnvöld framfylgi mannréttindum eins og þau hafa verið túlkuð og skilgreind af mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna.

Við flutningsmenn tillögunnar erum sammála um að fiskveiðistjórnarkerfið sé ósanngjarnt. Það er í samræmi við álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þetta er ósanngjarnt kerfi. Það er brot á 26. gr. ákvæðanna sem við höfum undirgengist. Það er brot á jafnræðisreglu þegnanna.

Hvernig eigum við að bregðast við? Ég tel að hér sé svo stórt og svo afdrifaríkt mál að ekki sé hægt að bregðast við með öðrum hætti en þeim að taka undir þá kröfu sem við frjálslynd m.a. höfum ítrekað sett fram, að gjafakvótakerfið verði afnumið. Við höfum gert þá kröfu að komið verði á allt öðrum viðmiðunum varðandi stjórn fiskveiða þannig að atvinnufrelsis borgaranna sé gætt, að fullnægt sé ákvæðum stjórnarskrárinnar um atvinnufrelsi og að gætt sé jafnræðisreglu þannig að einn þurfi ekki að kaupa það sem annar fær gefins.

Ég ætla virðulegi forseti leyfa mér að vísa í lokin til þess sem segir í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar en þar segir:

„Tryggja skal stöðugleika í sjávarútvegi. Gerð verður sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða.“

Hver eru áhrifin? Það liggur fyrir. Byggðirnar eru að komast í þrot. En áfram skal haldið mannréttindabrotunum og við hv. þingmenn hljótum að gera kröfu til þess að ríkisstjórnin svari okkur nú þegar hvernig hún ætlar að bregðast við og koma í veg fyrir (Forseti hringir.) og hætta að brjóta mannréttindi.

[14:51]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég er einn af flutningsmönnum þessarar þingsályktunartillögu um að við Íslendingar virðum álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Ég er einn þeirra sem hafa haldið því fram síðustu 24 árin eða frá 1984 þegar við byrjuðum með hið svokallaða kvótakerfi — hið svokallaða gjafakvótakerfi, þar sem fiskurinn í sjónum var afhentur fáum útvöldum sem síðan fengu þann rétt að versla með óveiddan fisk, leigja hann, selja hann og veðsetja hann, reyndar eftir 1991, þegar frjálsa framsalið var illu heilli sett á.

Verið var að brjóta atvinnufrelsi á mönnum og jafnræðisreglu og aldrei hefur verið hægt að sætta sig við það. Ég hef því talað gegn kvótakerfinu alla tíð. Því til viðbótar hefur kvótakerfið ekki skilað neinum árangri, ekki náð að byggja upp fiskstofnana og ekki náð tilsettum árangri á öðrum sviðum. Í upphafi var talað um að það ætti í fyrsta lagi að byggja upp fiskstofnana og í öðru lagi að auka hagræðingu. Sjávarútvegur skuldar í dag hátt í 400 milljarða og veiðar í flestum fiskstofnum, samkvæmt áliti Hafrannsóknastofnunar, hafa verið skornar niður — ef ég man rétt er aðeins verið að veiða úr tveimur fiskstofnum yfir meðaltali í tveimur kvótabundnum tegundum. Aðrir stofnar eru allir í sögulegu lágmarki og má þar nefna rækju, loðnu og þorsk — það er reyndar sérstakt að Hafrannsóknastofnun hefur alltaf vanmetið þorskstofninn. Þeir gerðu það um leið og kvótakerfið var sett á og notuðu það kannski til þess að keyra það niður, að þorskstofninn væri í hættu og þess vegna væru forsendur til þess að setja þetta gjafakvótakerfi á.

Auðvitað var þessum auðlindum úthlutað ókeypis sem er náttúrlega sérkapítuli út af fyrir sig, að afhenda auðlindina ókeypis. Með kvótakerfinu voru búnir til leiguliðar og þarf kannski ekki að fara út í það hér einu sinni enn að þetta hefur haft áhrif á sjávarbyggðir hringinn í kringum landið og afkomu fólks. Er raunverulega skammarlegt af Alþingi að hafa ekki í öll þessi ár hlustað á rök þeirra manna og kvenna sem hafa varað við þessu kerfi, hvaða afleiðingar það hefur og hvaða ógæfu það hefur leitt yfir landsmenn. Örfáir útvaldir hafa orðið auðkýfingar á íslenskum mælikvarða en aðrir mátt éta það sem úti frýs. Þetta er raunverulega það sem fiskveiðistjórnarkerfið sem við höfum búið við hefur leitt af sér.

Það er sorglegt til þess að vita að menn sem kenna sig við jafnaðarmennsku og bjóða sig fram fyrir jafnaðarmenn skuli láta sér detta í hug að hafa þetta kerfi óbreytt áfram, þrátt fyrir álit mannréttindanefndarinnar. Eftir 24 ár höfum við fengið rauða spjaldið frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna sem staðfestir það sem ég og mínir líkar höfum haldið fram, að kerfið standist ekki mannréttindi, standist ekki jafnræði og stangist á við atvinnufrelsi manna.

Við fengum 6 mánaða frest, íslenska þjóðin, til að svara áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, hvað við ætluðum að gera til þess að vinda ofan af þessu og leiðrétta þann misgjörning sem verið hefur í gangi þessi 24 ár. Eftir 44 daga eigum við að vera — ef við nýtum okkur þennan frest að fullu, en sjávarútvegsnefnd Alþingis og Alþingi sjálft hefur ekkert heyrt af því hvað er í gangi hjá hv. sjávarútvegsráðherra. Við vitum ekkert hvað ríkisstjórnin ætlar að gera í þessum málum. Ætlar hún að virða þetta, ætlar hún að hunsa þetta eða hvað? Það er mjög sárt fyrir fólk af landsbyggðinni, sem hefur verið fórnarlömb í þessu kerfi, að fá ekkert að vita um hvað er í gangi. Ég skora því á þá sem ráða ferðinni að upplýsa Alþingi og íslensku þjóðina um hvað þeir ætla að gera og auðvitað á Alþingi að koma að því að útbúa ný lög, nýjar reglur. Við eigum að kynna mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna reglur til þess að vinna eftir í framtíðinni þar sem við vindum ofan af þessu óréttláta kerfi og virðum mannréttindi Íslendinga sem brotið hefur verið á í 24 ár.

Víða í heiminum nota menn aflamarkskerfi eins og við höfum hér á Íslandi en það er ekki jafnlokað. Ekki er búið að eyrnamerkja hvern titt, hvern fisk, hvert kíló eins og við gerum. Þar ákveða menn að þeir ætli að veiða 100 þúsund tonn, eða hvaða tölu sem við nefnum, og þeir skipta því á milli þeirra sem eiga skip. Það eru aflamarkskerfi. En þessum aflamarkskerfum fylgja margir gallar, og sérstaklega í blönduðum tegundum sem koma í veiðarfæri eða á veiðarfæri, m.a. brottkast og annað þegar menn eru orðnir kvótalitlir í ákveðnum tegundum. Að hluta til hefur ekki náðst að byggja upp fiskstofnana beinlínis út af þessu kvótakerfi á allar tegundir. Það hefur beinlínis leitt það af sér að við höfum veitt miklu meira af fiski en við höfum á skýrslu. Vigtarnótur eru ekkert heilagar og eru ekki alltaf réttar. Það eru tegundatilfærslur, það eru ýmiss konar hagræðingar í gangi varðandi ísprufur til að drýgja kvóta og í þeim dúr sem kannski er ekki rétt að fara ofan í í þessum ræðutíma en verður gert síðar. Núverandi kerfi kallar á ýmiss konar svindl og svínarí og hefur gert það frá því að það var tekið upp.

Það hvort við virðum álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna hlýtur að hafa áhrif á umsókn okkar og framboð til öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna. Ég vitna í Guðmund Alfreðsson þjóðréttarlögmann sem benti okkur á það í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd að við yrðum nánast að fara eftir tilmælum mannréttindanefndar og leitast við að uppfylla þau skilyrði sem við þurfum til þess að mannréttindanefndin geti sætt sig við tillögur okkar. Það er þannig að við töpum öllu áliti út á við ef við virðum ekki álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Samfylkingin talaði fyrir kosningar á þann veg að hún vildi gera breytingar á núverandi fiskveiðistjórnarkerfi og margir í Samfylkingunni hafa talað um að þetta væri handónýtt kerfi. Fyrrverandi formaður Samfylkingarinnar, hv. þm. og nú ráðherra, Össur Skarphéðinsson, talaði þannig að þetta væri handónýtt kerfi sem ekki væri hægt að nota. En Samfylkingin talar tveimur tungum. Annað var sagt fyrir kosningar en það sem var sagt eftir kosningar og ekki nóg með það, nú tala margir í Samfylkingunni um að ekki sé hægt að virða álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Hv. þm. Ellert B. Schram var síðast á Útvarpi Sögu nú í hádeginu og talaði þar um að ekki væri hægt að gera róttækar breytingar á núverandi fiskveiðistjórnarkerfi.

[15:01]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Hér er lögð fram þingsályktunartillaga um

að Alþingi hlíti niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá 24. október 2007 sem fjallar um það að það kerfi sem við höfum komið okkur upp í sambandi við fiskveiðistjórnarmálin brjóti í bága við mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Ég verð að segja eins og er að ég geri algerlega ráð fyrir því að íslenska ríkisstjórnin fari eftir tilmælum mannréttindanefndarinnar.

Eitt af því sem einkennir lýðræðisríki, og þau ríki sem hvað stoltust eru af velferðarkerfi og réttindum þegnanna, er að þau taka þátt í því og skuldbinda sig til að fara eftir alþjóðlegum samningum um mannréttindi. Það er bara eitt af grundvallaratriðunum. Þegar verið er að gefa þjóðum stjörnur, ef svo má að orði komast, eða þegar talað er um að eitt þjóðfélag sé betra en annað telja menn upp ýmsa kosti og galla og menn telja jákvætt að mannréttindi séu virt og að ríkisstjórnir landa fari eftir því sem þær hafa skrifað undir í sambandi við mannréttindi og velferð þegnanna og meta stöðu ýmiss konar mála sem veita lífsgæði og öryggi.

Við sáum í beinni útsendingu þegar Saddam Hussein var tekinn af lífi. Hann var dæmdur til dauða fyrir mannréttindabrot og árásir á þegna og annað. Í ýmsum ríkjum þótti þetta sjálfsögð aftaka en ég held að flestum Íslendingum hafi þótt hún afar ljót og ömurlegt að þurfa að horfa upp á þetta í fjölmiðlunum. Þarna var talið að verið væri að uppfylla réttlætið, hann hefði m.a. gerst sekur um mannréttindabrot og ráðist á þjóðarbrot og hópa, en við erum engu að síður algerlega andvíg dauðarefsingum á Íslandi. Ég ætla svo sem ekki að segja að brotið gagnvart sjómönnunum sem sóttu sinn rétt til Sameinuðu þjóðanna sé eins ömurlegt og var að gerast í Írak. En ég legg áherslu á að við hljótum, og mér finnst eiginlega hálfskrýtið að þingsályktunartillaga af þessu tagi komi fram, vegna þess að ég reikna algerlega með því að ríkisstjórn þessa lands muni taka þennan úrskurð mannréttindanefndarinnar til skoðunar. (**JM:** Hvenær?) Geri það á tilskildum tíma. Ég geri fastlega ráð fyrir því að mikil vinna hafi átt sér stað í sjávarútvegsráðuneytinu og menn reyni að finna út hvernig hægt er að svara þessu áliti á viðeigandi hátt. Ég býst ekki við neinu öðru.

Ég ítreka það sem ég sagði áðan að samfélag eins og okkar sem er þjóðfélag í fremstu röð, ríki í fremstu röð þar sem meðalaldur er hæstur í heiminum og heilbrigði og velferð eru í fyrirrúmi — ein af ástæðunum fyrir því að við búum við þetta góða kerfi er einmitt að mannréttindi eru virt og tillitssemi við fólk og við hópa. Ég reikna því ekki með neinu öðru en því að mjög gaumgæfilega verði hlustað á þennan úrskurð.

[15:07]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ljóst að Alþingi hefur verið niðurlægt á margan hátt. Það hefur ekki fengið að koma að þeirri tillögugerð sem ríkisstjórnin er væntanlega að undirbúa, sem við höfum reyndar ekkert heyrt af. Okkur hefur ekki verið sagt að neitt væri í gangi hvað það varðar að koma með tillögur til að leiðrétta þessi ólög sem við höfum búið við. Með lögum skal land byggja en með ólögum eyða. Við skulum ekki gleyma því. Alþingi hefur ekkert komið nálægt þessu. Við vitum ekkert hvað er í gangi. Þetta er alfarið í höndum sjávarútvegsráðherra eftir því sem maður best veit. Það getur vel verið að hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra séu með í ráðum en alla vega er þingið ekki haft með í ráðum með neinum hætti, ekki einu sinni sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd sem ætti væntanlega að fjalla um einhverjar breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu.

Hv. þm. Karl V. Matthíasson má ekki gleyma því að þessar hörmungar, þessi ógæfa sem hefur dunið yfir fólk, atvinnuleysi og ýmis félagsleg vandamál, er afleiðing núverandi fiskveiðistjórnarkerfis og þó að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefði aldrei veitt okkur gult spjald eða rautt hefðum við þurft að breyta til þess að laga til í samfélaginu. Það er ekki hægt að horfa upp á það að aðalauðlind þjóðarinnar, sennilega upp á þúsund milljarða, sé afhent fáum útvöldum og aðrir skildir eftir úti í frostinu. Það er ekki hægt að sætta sig við það og það ættu jafnaðarmenn alls ekki að sætta sig við.

[15:09]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Grétari Mar Jónssyni fyrir orð hans hér. Ég er á þeirri skoðun að við upphaf laganna um fiskveiðistjórnina hafi fáum útvöldum verið úthlutuð þessi auðlind og því miður á þetta sér stað oftar. Sumir eru á þeirri skoðun t.d. að þegar Búnaðarbankinn var seldur hafi eitthvað svipað átt sér stað. Ég ætla svo sem ekki að fara út í neina langhunda um það hér en benda má á að oft er verið að láta af hendi gæði sem samfélagið á allt í fárra hendur. Það er vert fyrir þjóð og þegna landsins að hugsa um það hvernig þessum málum er háttað og hvert menn vilja stefna í þessu. Auðlindaumræðan öll þarf að vera miklu magnaðri í landinu að mínu viti en úrskurði mannréttindanefndarinnar er náttúrlega vísað til ríkisstjórnarinnar.

Þegar mannréttindanefnd fellir úrskurð fer úrskurðurinn til ríkisstjórnarinnar og hún á að bregðast við. Ég á sjálfur von á því að ríkisstjórnin muni bregðast þannig við að þá komi einhvers konar frumvarp um breytingar á lögum um stjórn fiskveiða. Ég geri ekki ráð fyrir öðru og þá mun þingið fá það til umfjöllunar. Það er aðskilnaður á milli, framkvæmdarvaldið sér um framkvæmdina á hlutunum og löggjafarvaldið setur lögin.

[15:11]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ekki hægt að bera saman sölu á Búnaðarbankanum, þó að einhverjum kunni að hafa fundist hún vera döpur eða léleg og verðið ekki sanngjarnt — en það var þó sala. Búnaðarbankinn var seldur fyrir einhverja 12–13 milljarða. En það er verið að tala um gjöf á aðalauðlind þjóðarinnar, þ.e. öllum fiski í sjónum. Endurnýjanleg auðlind var afhent fáum útvöldum og miðað við síðasta verð sem vitað er um á kvóta má ætla að útgefnar veiðiheimildir á Íslandsmiðum séu um þúsund milljarða virði. Það er það sem hv. þm. Karl V. Matthíasson verður að átta sig á. Það er ekki það sama að selja banka ódýrt fyrir 12–14 milljarða og að afhenda fáum útvöldum auðæfin. Það er ekki eins og það bitni ekki á öðrum landsmönnum, björgin er frá þeim tekin. Möguleikinn til að bjarga sér er tekinn af

fólki sem hefur byggt og á heima í sjávarbyggðum hringinn í kringum landið. Húsnæðisverð hrynur á þessum stöðum hringinn í kringum landið og það er hægt að fá fínustu einbýlishús víða úti á landi fyrir 2–3 millj. kr. Það er skammarlegt að menn skuli leggja þetta tvennt að jöfnu, sölu á banka og kvótakerfið. Það er ekki síst furðuleg afstaða hjá manni sem er prestur og ætti að vera að þjóna fólkinu, og frumvarp ætti auðvitað að koma til sjávarútvegsnefndar og Alþingis.

[15:13]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér finnst hv. þm. Grétar Mar Jónsson gera fullmikið úr þessari samlíkingu. Ég var bara að tala um það að í mörgum tilvikum fyndist fólki að ýmis gæði væru afhent fyrir lítið eða ekkert. Ég nefndi að slíkt hefði komið til umræðu á sínum tíma hvað varðar Búnaðarbankann, ég var alls ekki að leggja þetta að jöfnu.

Ég vil taka undir það sem hv. þingmaður talar um í sambandi við byggðirnar. Það er alveg ljóst að eftir að lög um stjórn fiskveiða tóku gildi hefur líf í sjávarbyggðum farið niður á við. Ekki þarf annað en fara í heimabyggð hv. þingmanns og margar aðrar byggðir til að sjá að varla eru gerðir út bátar lengur þar sem áður var blómlegt líf í kringum útgerð, það er kristaltært. Aflaheimildirnar hafa farið frá litlu útgerðunum, þeim hefur fækkað og þær fara á æ færri hendur. Fiskveiðistjórnarkerfið er hræðilega lélegt og mér finnst það hörmulegt þegar menn tala um að gera það að einhvers konar útflutningsvöru eins og um hvern annan saltfisk sé að ræða. Það er náttúrlega dapurlegt og á að forðast það.

En ég undirstrika það sem ég sagði áðan vegna andsvars hv. þingmanns: Úrskurður mannréttindanefndarinnar kemur inn á borð ríkisstjórnarinnar og hún hlýtur að vinna úr honum og svara honum. Þannig virkar þetta. Ríkisstjórnin leggur þá væntanlega fram frumvarp sem Alþingi Íslendinga hlýtur að fjalla um. En mér þykir leitt að hv. þingmaður lagði svona mikla áherslu á þessa líkingu, hún var ekki sögð til þess að leggja þetta tvennt að jöfnu.

[15:16]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Karl V. Matthíasson sagði í ræðu sinni áðan að hann gerði ráð fyrir að farið hefði fram mikil vinna í sjávarútvegsráðuneytinu og gaf sér að ríkisstjórnin mundi fara að áliti mannréttindanefndar. Þá segi ég: Hvaða upplýsingar hefur hv. þm. Karl V. Matthíasson um það? Ég man ekki betur en að hæstv. sjávarútvegsráðherra hafi heldur betur vafist tunga um tönn þegar samflokksmaður hv. þm. Karls V. Matthíassonar, hv. þm. Ellert B. Schram, innti hæstv. sjávarútvegsráðherra eftir því hvernig þetta væri. Þá tók hæstv. sjávarútvegsráðherra einmitt fram að við værum ekki bundin af þjóðarrétti að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Ég tók sérstaklega eftir því að hv. þm. Karl V. Matthíasson gat ekki lýst yfir stuðningi við þá þingsályktunartillögu sem við flytjum hér, sex þingmenn, um að Ísland láti af mannréttindabrotum, hann gat ekki lýst yfir stuðningi. Þess vegna vil ég spyrja hann hreint út: Styður hann að farið verði að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna eða styður hann það ekki?

Varðandi það síðan að koma og vísa til dauðarefsinga í Írak velti ég fyrir mér hvaða erindi það ætti í umræður um þetta mál sem er allt annað mál. Mér varð fyrst fyrir að hugsa: Eru þeir samfylkingarmenn lagstir í það mikil ferðalög að þeir séu orðnir víðs fjarri íslenskum þjóðarveruleika, að þeir skynji ekki hvaða vandamál brennur á fólkinu í landinu? Kemur skírskotun þeirra og öll upphefð að utan?

[15:18]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það sem ég var að tala um í sambandi við Írak var bara almennt um mannréttindi, hvað þau væru misjöfn í löndum og hvað þegnar og ríkisstjórnir færu misjafnlega í það að hlíta mannréttindum. Í framhaldi af því sagði ég að mín skoðun væri sú að ríkisstjórnin mundi fara eftir úrskurði mannréttindanefndarinnar. Íslenska ríkið hefur undirgengist þá skilmála þannig að ég reikna ekki með neinu öðru, hv. þm. Jón Magnússon, auðvitað geri ég ekki ráð fyrir neinu öðru, og það er bara svar mitt við þessu, en að ríkisstjórnin taki þetta til þeirrar meðferðar sem fullnægjandi er. Ég reikna ekki með neinu öðru, við erum búin að skrifa undir þennan sáttmála.

[15:19]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég beindi sérstaklega þeirri spurningu til hv. þm. Karls V. Matthíassonar hvort hann styddi það meginefni þeirrar þingsályktunartillögu sem hér um ræðir að farið yrði að áliti mannréttindanefndarinnar. Hér er mjög einföld og skýr spurning og hann kinokar sér við að svara, hann kemur sér undan því að svara og ég spyr hann aftur: Telur hv. þm. Karl V. Matthíasson að íslenska ríkið eigi að fara að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og láta af mannréttindabrotum eða er hann á móti þessari þingsályktunartillögu, já eða nei? Ég hvet hv. þingmann til að svara því skilyrðislaust þannig að fólkið í landinu geri sér grein fyrir hinni raunverulegu afstöðu þingmannsins.

Annað atriði sem hv. þm. Karl V. Matthíasson ruglaði hér inn í umræðuna var sala á Búnaðarbankanum. Ef farið hefði verið að einkavæðingu á bönkunum með sama hætti og gjafakvótakerfið hefði það verið með svipuðum hætti og að á ákveðnum föstudegi í ákveðnum mánuði fyrir 20 árum eða 30 hefði Landsbankanum verið lokað á ákveðnum tíma og þá hefði verið sagt: Þeir sem eru inni í bankanum núna eiga bankann, gjörið svo vel. Það var þannig sem kvótakerfið varð til. Það var gjafakvótakerfi, þeir sem voru inni í bankanum, þeir sem voru inni í kerfinu, áttu bankann, þeir áttu kvótann. Það er það sem við erum á móti og það er það sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna segir: Þetta gengur ekki, það er ekki hægt að skylda ákveðinn hluta borgaranna til að kaupa það sem þjóðin á meðan aðrir fá þetta gefins.

Ég spyr ítrekað hv. þm. Karl V. Matthíasson: Ertu sammála því að mannréttindabrot haldi áfram á Íslandi eða ertu (Forseti hringir.) sammála þingsályktunartillögu okkar?

[15:21]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti áminnir hv. þingmenn um að beina orðum sínum til forseta.

[15:21]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er eiginlega — að svara spurningu já eða nei. (**JM:** Það er einfalt.) Ég er búinn að flytja hér ræðu í dag og ef hv. þingmaður hefur skilið orð mín öðruvísi en að ég sé þeirrar skoðunar að ríkisstjórninni beri að hlíta þessum úrskurði er eitthvað að, þá bara — (**GMJ:** Trúirðu á Jesú Krist, já eða nei?)

Mig langar bara til að segja að þegar menn eru farnir að tala hér með þessum hætti og spyrja svona spurninga — það náttúrlega jaðrar við að vera rannsóknarréttarsystem. Það er bara þannig, hæstv. forseti. — Ég er þeirrar skoðunar, og það er mitt svar, að ríkisstjórninni ber að hlíta úrskurði mannréttindanefndarinnar, okkur ber að fara eftir úrskurði hennar. Við getum ekki sagt: Við förum eftir þessu en ekki eftir hinu. Ég vona að hv. þm. Jón Magnússon hafi skilið orð mín — ég er búinn að flytja hér örugglega 15–16 mínútna ræðu um þetta efni aftur og aftur — að við ættum að fara eftir þessu. Svo bara spyr hann: Já eða nei? (**Gripið fram í:** Og þú ert búinn að svara já.) Ég náttúrlega svaraði já en ég á erfitt með að átta mig á þessum ákafa fullhugans mikla, Jóns Magnússonar.

[15:23]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hér ræðum við tillögu til þingsályktunar um breytta stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Eins og komið hefur fram hér hjá 1. flutningsmanni, hv. þm. Jóni Magnússyni, er þessi tillaga flutt af þrem þingmönnum Frjálslynda flokksins, þeim hv. þm. Jóni Magnússyni, Guðjóni Arnari Kristjánssyni og Grétari Mar Jónssyni, og auk þess af þrem þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs, þeim Atla Gíslasyni, Jóni Bjarnasyni og Ögmundi Jónassyni.

Þessi tillaga kveður á um að Alþingi skuli hlíta niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá 24. október 2007 í máli nefndarinnar þess efnis að fiskveiðistjórnarkerfi Íslendinga, sbr. lög nr. 116/2006, áður lög nr. 38/1990, brjóti í bága við alþjóðasamninga um borgaraleg réttindi og stjórnmálaleg réttindi sem Ísland hefur staðfest með auglýsingu þar að lútandi. Alþingi hefur þá samþykkt það líka með þingsályktunartillögu frá 8. maí 1979 þar sem Alþingi hefur staðfest það að fara eftir áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þetta er því í sjálfu sér grafalvarlegt mál.

Hvers vegna er þessi þingsályktunartillaga þá flutt? Var ekki sjálfgefið að ríkisstjórnin mundi svara því til að hún mundi þegar í stað setja í gang vinnu til að fullnægja áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna? Ef það hefði verið gert hefði ekki verið tilefni til að flytja þessa tillögu.

Nei, ríkisstjórnin brást nefnilega allt öðruvísi við og lét að því liggja að ekki væri ætlunin að fara að þessu áliti.

Ég er með Fréttablaðið frá 16. janúar sl. þar sem forsætisráðherra Geir H. Haarde segir, með leyfi forseta:

„Þetta álit er athyglisvert. Það er hins vegar ekki bindandi fyrir Íslendinga að þjóðarrétti og veitir engar vísbendingar um hvernig nefndin ætlast til að við sé brugðist. Og rökstuðningur er fátæklegur.“

Þarna gefur forsætisráðherra dómnefndinni, mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna, berlega langt nef og að segja að þetta sé athyglisvert er það fínasta orð sem hæstv. forsætisráðherra getur notað. Síðan gerir hann lítið úr rökstuðningi nefndarinnar o.s.frv. þannig að það er ekki að heyra á áliti hans þarna að ætlunin sé að fara eftir þessu.

Hins vegar segir hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún í sama viðtali, með leyfi forseta:

„Ég hef sagt að okkur beri að taka áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna mjög alvarlega.“

Ég ítreka það, þarna strax komu ólík viðbrögð forustumanna ríkisstjórnarflokkanna sem sýndu að það var engan veginn víst að það ætti að fara eftir þessu máli.

Það er síðan áréttað í fréttum hvað eftir annað, fulltrúar og ráðherrar Sjálfstæðisflokksins draga lappirnar og gefa lítið út á álitið, tortryggja það, tala niður til þess, segja að það sé illa unnið, það sé engin ástæða fyrir Íslendinga til að fara eftir þessu. Það var því orðin fyllileg ástæða til að flytja hér formlega þingsályktunartillögu af hálfu Alþingis sem kvæði skýrt á um þetta mál.

Í sjónvarpsfréttum frá 11. janúar 2008 segir þannig, með leyfi forseta:

„Íslendingar geta ekki ætlast til þess að aðrar þjóðir virði mannréttindi fari þeir ekki eftir niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna um fiskveiðikerfið.“

Þetta segir Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanríkisráðherra.

Sjávarútvegsráðherra telur hins vegar ólíklegt að lögum verði breytt í kjölfar niðurstöðunnar. Bæði forsætisráðherra og sjávarútvegsráðherra töluðu þannig að það væri engin ástæða til að gera neitt sérstakt með álit nefndarinnar og það er einmitt ástæðan fyrir því að þessi þingsályktunartillaga er flutt þó að það sé í sjálfu sér á vissan hátt Alþingi og ríkisstjórninni til háðungar að þurfa að flytja hér sérstaka tillögu á Alþingi um að Íslendingar fari að alþjóðalögum og alþjóðasamningum sem við höfum undirgengist. Auðvitað er það dapurlegt og hefði verið betur að til þess hefði ekki þurft að koma.

Ég leyfi mér nú, herra forseti, að spyrjast fyrir: Hvar er formaður landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar? Hér hefur varaformaður landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar upplýst að hann haldi að það sé einhver vinna í gangi í sjávarútvegsráðuneytinu eða einhvers staðar varðandi þetta mál (Gripið fram í.) en þegar nánar hefur verið innt eftir því hvað sé að gerast getur hv. varaformaður landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar, Karl V. Matthíasson, engu svarað. Ég krefst þess hér, herra forseti, að fá formann sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur til að koma hingað og svara hvað sé að gerast. Ég þykist vita að sjávarútvegsráðherra sjálfur sé erlendis en mér er ekki kunnugt um að formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar hafi neina fjarvist. Þetta er stórmál sem verið er að tala um og gera tillögu um, þ.e. að íslenska þjóðin fari að lögum. Ég spyr því um formann landbúnaðar- og sjávarút-

vegsnefndar, eða er kjarkleysi Sjálfstæðisflokksins svo algjört í þessu máli að hann þori ekki einu sinni að vera hér í þingsalnum sem ber ábyrgð á ferli þess hér innan þings?

Meðan verið er að ná í hv. formann landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar, þingmann Sjálfstæðisflokksins, vil ég víkja áfram að þessu máli. (Gripið fram í.) Já, það er hægt að rekja frekari fréttaflutning.

Hér segir Ragnar Aðalsteinsson hæstaréttarlögmaður:

„Það er dýrkeypt ef Íslendingar ætla að hunsa álit Sameinuðu þjóðanna.“

Utanríkisráðherra verður þó að njóta þess sannmælis, formaður Samfylkingarinnar, að hún hefur lagt áherslu á að það yrði farið eftir álitinu enda gerir hæstv. utanríkisráðherra sér grein fyrir því að það væri hálfnöturleg staða að sækja samtímis um aðild að öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og jafnframt lýsa því yfir að ætla ekki að fara eftir meginsamþykktum þeirra. Það stendur ekki á okkur, og eðlilega, að hafa hátt um það ef aðrar þjóðir fara ekki að mannréttindaákvæðum Sameinuðu þjóðanna, grunnþáttum Sameinuðu þjóðanna sem Sameinuðu þjóðirnar eru í rauninni stofnaðar um, einmitt mannréttindi, réttindi alls fólks, einstaklinga og þjóða. Þá er mikilvægt að fá úr því skorið hvort íslensk stjórnvöld ætli ekki að virða þau.

Ef við víkjum frekar að þessu málefni kveður þetta á um, eins og segir í þingsályktunartillögunni og hefur verið rakið hér mjög ítarlega — kveður dómurinn á um að allir séu jafnir fyrir lögunum og eigi rétt á sömu lagavernd án nokkurrar mismununar. Lögin skulu því í þessu skyni banna hvers konar mismunun og ábyrgjast öllum mönnum jafna og raunhæfa vernd gegn mismunun, svo sem vegna kynþáttar, litarháttar, kynferðis, tungu, trúarbragða, stjórnmálaskoðana og annarra skoðana, þjóðernisuppruna og félagslegs uppruna. Það er það sem mannréttindanefndin kemst að raun um að hafi ekki verið gert við úthlutun á fiskveiðiheimildunum í upphafi og þess vegna beri að taka þetta mál til skoðunar.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum einmitt líka lagt fram frumvarp á Alþingi, herra forseti, þar sem kveðið er á um að stjórn fiskveiða og skipulag þeirra skuli allt tekið til endurskoðunar (Forseti hringir.) enda hafa þau markmið sem sett voru við setningu laganna engan veginn náðst og við erum kannski fjær því nú en nokkru sinni síðan þau lög voru sett, herra forseti. (Forseti hringir.)

Ég ítreka, herra forseti, að ég hef óskað eftir því að formaður landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar komi hér áður en við ljúkum þessum umræðum.

[15:33]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill upplýsa að gerðar hafa verið ráðstafanir til að upplýsa hv. formann landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar um að þessi umræða fari hér fram.

[15:34]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég veit ekki hvar formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar er. Við störf vænti ég. En ég er varaformaður þessarar nefndar og hv. þingmaður spurði mig hvað væri að gerast í ráðuneytinu í þessum málum.

Ég náttúrlega er ákaflega lítið uppi í ráðuneyti. Ég er alþingismaður og er hérna í þinginu (**SF:** Þú situr með ráðherrunum í þingflokknum.) og sit reyndar með hæstv. ráðherrum hér í sal stundum. (**SF:** Í þingflokknum.) Það sem ég sagði áðan var að ég reiknaði fastlega með því að það væri verið að vinna í þessu máli og í raun er ekki öðru til svara. Ég get svo sem skroppið upp í ráðuneyti og spurt að því fyrir hv. þingmann ef það er eitthvað vandamál. En málið er bara eins og ég segi að ég veit ekki annað en að verið sé að vinna að þessu máli. Það er búið að láta ríkisstjórnina fá þennan úrskurð í hendur og hún hlýtur að vera að fjalla um hann. Þetta er það alvarlegt mál.

En hvort að formaður sjávarútvegsnefndar þurfi að koma hingað til að svara því sérstaklega hvað sé að gerast uppi í ráðuneyti, mér finnst það nú ekki endilega það nauðsynlegasta í þessu því ég býst ekki við öðru en að svörin verði mjög svipuð og koma af mínum vörum hér.

[15:36]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég virði góðan hug hv. þm. Karls V. Matthíassonar í þessu máli þó ég geri mér jafnframt grein fyrir vanmætti hans í að fylgja þessu máli fram. Hv. þingmaður nefndi það hér til málsbóta að hann treysti því eða að hann byggist við að unnið væri að þessu máli í sjávarútvegsráðuneytinu. Ekki var það ég sem nefndi það að fyrra bragði.

Hins vegar hlýtur maður að velta því fyrir sér hver staðan sé. Ég vitnaði til orða hæstv. forsætisráðherra sem talaði þannig að það þyrfti ekkert að gera neitt sérstakt með þetta álit mannréttindanefndarinnar. Ég vitnaði til orða hæstv. sjávarútvegsráðherra sem var á sömu skoðun. Ég vitnaði einnig til orða hæstv. utanríkisráðherra, formanns Samfylkingarinnar, sem taldi að það ætti að gera eitthvað með álitið. Gagnvart þinginu og gagnvart alþjóð og gagnvart alþjóðasamfélaginu er því hér talað í kross, talað í tvær áttir af hálfu forustumanna ríkisstjórnarflokkanna. Það er einmitt ástæðan fyrir því að við flutningsmenn þessarar þingsályktunartillögu viljum fá þetta mál formlega inn í þing. Við treystum ekki, eðlilega, ríkisstjórninni til að fara með málið og þess vegna er eðlilegt að málið sé tekið hér inn í þing.

Ég virði góða viðleitni og orð hv. þm. Karls V. Matthíassonar. En ég hygg að hann sé alveg jafnnær að svara fyrir hvað sé að gerast í málinu af hálfu Sjálfstæðisflokksins og ég (Forseti hringir.) að öðru leyti en því að getað vísað til þeirra yfirlýsinga sem hafa komið fram í fjölmiðlum um hvernig þeir líta á það að það eigi ekkert að gera.

[15:38]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú svo sem litlu við þetta að bæta. Ég bara ítreka það sem ég sagði áðan að ríkisstjórnin fær þennan úrskurð í sínar hendur og þetta er úrskurður mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Ég ítreka aftur enn á ný að eitt af því sem við teljum vera falleg blóm í barmi góðra ríkja, það er að fara eftir alþjóðasáttmálum og alþjóðalögum, sérstaklega hvað mann-

réttindi varðar. Við hljótum að taka svona úrskurð mjög alvarlega. Ég á ekki von á neinu öðru. Ég reikna ekki með því að ráðherrar, hvorki Sjálfstæðisflokksins né Samfylkingarinnar, ætli sér ekkert að gera með þennan úrskurð.

[15:39]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hálfvorkenni nú hv. þm. Karli V. Matthíassyni að tala hér um hvað hugsanlega ráðherrar Sjálfstæðisflokksins séu (**KVM:** Þakka þér fyrir samúðina, hún er mér mikils virði.) að hugsa í þessu máli. Ég get ekki ætlast til þess að hv. þm. Karl V. Matthíasson geti svarað fyrir ráðherra Sjálfstæðisflokksins þannig að mér finnst nú rétt að hann láti það alveg ógert. Þeir hafa talað. Forsætisráðherra hefur sagt að þetta álit sé illa grundað og rökin fátækleg og að ekki sé sérstök ástæða til þess að grípa til neinna aðgerða þeirra vegna. Það eru 44 dagar eftir af þeim fresti sem íslensk stjórnvöld hafa til þess að svara mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hvað þetta varðar og enn bólar ekki á neinni vinnu í þá veruna. Í orðum og ræðum hv. þm. Karls V. Matthíassonar varaformanns sjávarútvegsnefndar bendir ekkert til að unnið sé að því að koma með svör og viðbrögð fyrir þann frest sem gefinn er. Orð ráðherra Sjálfstæðisflokksins benda til þess að það eigi ekkert að gera með það. Þeir vilja halda óbreyttu fiskveiðistjórnarkerfi þó svo að það brjóti gegn mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Þeir munu reyna að verja óbreytt fiskveiðistjórnarkerfi þó svo það brjóti sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Og mér er spurn: Ætlar Samfylkingin að þola þeim það? Ætlar hún bara svona að setja það í viðræðunefnd?

Ég krefst þess og ítreka kröfu mína, herra forseti, að formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, hv. þm. Sjálfstæðisflokksins, Arnbjörg Sveinsdóttir, komi hér og (Forseti hringir.) geri grein fyrir því hvaða vinna er að fara fram formlega af hálfu sjávarútvegsnefndar og þá af hálfu Sjálfstæðisflokksins hvað þetta mál varðar.

[15:42]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í upphafi máls ber þakka fyrir það að hv. þm. Karl V. Matthíasson, varaformaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, skyldi þó vera í salnum til að ræða þessi mál. Hann hefur vissulega gert það og ber að þakka það.

Ég verð hins vegar segja það, hæstv. forseti, að ég sakna Sjálfstæðisflokksins í salnum. Það er enginn þingmaður Sjálfstæðisflokksins hér til að ræða það mikilsverða mál sem við erum að fjalla um sem er það hvort mannréttindi séu brotin á Íslandi og það er auðvitað niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna í þessu máli að svo sé. Ef hins vegar má draga þá ályktun af orðum hv. þm. Karls V. Matthíassonar að sjálfstæðismenn sem fara með þetta ráðuneyti og þeir sem huga að málum þar séu að vinna að málinu og séu ekki staddir hér þess vegna þá fagna ég því alveg sérstaklega ef svo er. Og ef það er svo að allur Sjálfstæðisflokkinn þurfi að skoða málið er það auðvitað fagnaðarefni líka en ég sé samt að einn hv. þingmaður þeirra er nú þegar genginn í salinn og er þar af leiðandi ekki upptekinn við að bæta úr því mannréttindaákvæðisbroti sem við erum að fjalla um.

Okkur þótti ástæða til þess nokkrum þingmönnum Frjálslynda flokksins og Vinstri grænna að flytja þetta mál til þess að fá fram ályktun Alþingis, vilja Alþingis og afstöðu gagnvart þeirri niðurstöðu sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna komst að í málinu sem var sú að jafnræði og mannréttindi væru brotin á þegnum landsins hvað varðar aðgengi að þeirri atvinnugrein að stunda fiskveiðar hér við land. Almenna reglan hjá okkur sjálfum í málum sem varða takmörkun á atvinnufrelsi byggir á því að slíkt frelsi megi eingöngu takmarka að því gefnu að það sé í almannaþágu, að það þjóni hagsmunum þjóðarinnar alveg sérstaklega að meina mönnum þátttöku í einhverri atvinnugrein og fyrir því þurfi að færa sérstök rök. Þau rök voru borin á borð þegar þetta kerfi var sett á og þá eingöngu til reynslu í eitt ár haustið 1983. Þá þóttust menn sjá ýmis merki þess að þorskstofninn væri á verulegri niðurleið og rétt væri að bregðast við því. Niðurstaðan var sú að menn settu á tímabundið kvótakerfi. Þegar kvótakerfinu var komið á giltu hins vegar ýmis önnur lög og reglur sem gerðu það að verkum að þeir sem áttu útgerð gátu breytt stöðu sinni og gert út. Þar að auki voru minni bátar undanþegnir kvótakerfinu á þeim tíma og þar af leiðandi höfðu þegnar íslenska ríkisins möguleika á að hefja útgerð eins og lögin voru þá úr garði gerð og voru reyndar fram undir 1990 þegar hægt var að hefja útgerð með tiltölulega frjálsum heimildum í ákveðnum útgerðarflokkum, einkum á svokölluðum minni bátum eða bátum sem hafa löngum þjónað smærri sjávarbyggðum landsins.

Þannig var þetta kerfi lengi vel og það var í rauninni ekki fyrr en eftir árið 2000 sem Sjálfstæðisflokkurinn barðist sérstaklega fyrir því að leggja algjörar hömlur á það atvinnufrelsi með því að afnema öll lög sem snúa að frelsi til fiskveiða og einnig hvað varðaði smábátana. Það er saga sem væri náttúrlega hægt að rekja í þinginu að þar með var kerfinu endanlega lokað. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna komst hins vegar að þeirri niðurstöðu að rétt sé að byggja úrskurðinn á þeirri lagasetningu sem gerð var árið 1990 þegar frjálsa framsalið var innleitt í kvótakerfið. Þegar mönnum sem þá höfðu notað veiðiheimildir og haft þær undir höndum var gefinn sá réttur að geta selt þær eða leigt og sá réttur í raun og veru tekinn af íslensku þjóðinni sem henni er markaður í lögum um stjórn fiskveiða að auðlindin í hafinu sé sameign íslensku þjóðarinnar sem á þar af leiðandi forgang til afgjalds af sameigninni, og að henni eigi að stýra og úthluta með sem mestu jafnræði milli þegnanna og þar á fólkið í sjávarbyggðunum allt í kringum landið eðlilega líka sérstakan rétt til að viðhalda eignastöðu sinni og atvinnufrelsi. Brotið var á þessum atriðum og mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna kemst að þeirri niðurstöðu að það sé ólögmætt. Það sé ólögmæt mismunun sem upp hafi verið tekin að setja þá kvöð á menn að þurfa að kaupa veiðiréttinn, óveiddan fisk í sjónum af einstaklingum sem fengu réttinn, eða að leigja heimildirnar af einstaklingum sem fengu hann úthlutaðan. Þetta er meginefni málsins.

Þegar menn heyrðu það úti í þjóðfélaginu að viðbrögð forustumanna Sjálfstæðisflokksins, forsætisráðherra og sjávarútvegsráðherra vil ég nefna sérstaklega, voru þau að

ekki væri sérstök ástæða til að taka mikið tillit til þessarar niðurstöðu, að mannréttindanefndin hefði jafnvel hæpna lögsögu í málinu og því bæri ekki að fara sérstaklega eftir þessu áliti, þá fannst okkur þingmönnum sem flytjum málið sérstök ástæða til koma með það hingað inn og fá það til umræðu í hv. Alþingi í formi þingsályktunartillögu þar sem þinginu, sem er löggjafarvald okkar, gæfist kostur á að lýsa afstöðu sinni til málsins með því að fjalla um það og væntanlega afgreiða það sem þingsályktun

Tíminn telur og dögunum fækkar sem okkur ber að svara því áliti sem við erum með fyrir framan okkur og enn bólar ekkert á því að ríkisstjórnin eða forustumenn í ríkisstjórninni ætli með neinum hætti að koma með málið inn í þingið. Ég held að samkvæmt vinnuskipulagi þingsins séu annaðhvort tólf eða þrettán fundardagar eftir í hv. Alþingi. Þar til viðbótar eru nefndadagar og annað en það eru aðeins þrettán fundardagar eftir. Málið hefði því þurft að vera komið fyrir þingið ef við ætlum að fjalla um það og vinna það skipulega og ég vænti þess, hæstv. forseti, að það fari ekki svo að meiri hlutinn á hv. Alþingi, 43 þingmenn, sjái til þess að málið náist ekki aftur inn til síðari umr. og afgreiðslu. Ég vænti þess að slíku gerræði verði ekki beitt. Það væri afar miður ef við ætlum að ljúka þinginu án þess að Alþingi taki afstöðu til þeirrar tillögu sem við fjöllum hér um og lýsi því yfir að það telji nauðsynlegt að breyta löggjöfinni hvað þetta varðar og við förum eftir áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Það er meginmál, hæstv. forseti.

Ef það er svo að sjálfstæðismenn séu á kafi í vinnu við að undirbúa þetta þingmál í ráðuneytum og nefndum úti í bæ, sem við óbreyttir þingmenn höfum reyndar ekkert frétt af og ég held að samstarfsflokkurinn viti ekkert af heldur því sagt var að talið væri að menn væru að vinna í þessu máli, og vonandi er það rétt, en ef svo er væri nær að málið kæmi inn í þingið strax á morgun. Og ég mælist til þess við hæstv. forseta að hann beri þau skilaboð mín til fyrsta forseta Alþingis að séð verði til þess, ef málið er í vinnslu einhvers staðar úti í bæ, að það komi inn í þingið ekki seinna en á morgun ef við eigum að ræða það af skynsemi og á nægum tíma til að afgreiða það með þeim hætti sem okkur ber.

[15:52]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við ræðum hér þingsályktunartillögu um stjórn fiskveiða sem tengist niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Í tillögugreininni segir m.a., með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að hlíta beri niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá 24. október 2007 …“

Jú, það er ágætt að leggja fram svona tillögu, virðulegur forseti, en af því að 1. flutningsmaður er í salnum, hv. þm. Jón Magnússon, þá langar aðeins áður en lengra er haldið að inna hann eftir því hvað þetta þýðir nákvæmlega, sérstaklega í því ljósi að niðurstaða nefndarinnar er óljós, þ.e. hún er óljós að því leyti að það er ekki skýrt hvað eigi að gera, hvernig eigi að bregðast við. (**GAK:** Það er okkar.) Já, það er væntanlega okkar verkefni að finna út úr því þó að okkur hafi ekki verið boðið að því borði, hv. þingmönnum eða öllum stjórnmálaflokkum. En ég vil samt inna hv. þm. Jón Magnússon eftir því hvað hv. þingmaður sjái fyrir sér, ef þetta yrði samþykkt í þinginu, að færi þá fram nákvæmlega. Líklega færi fram það ferli að menn settust niður og reyndu að finna út hvernig ætti að bregðast við. Mig langar samt að fá það fram af því að þegar þetta er lesið svona „Alþingi ályktar að hlíta beri niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna“ o.s.frv. þá er alveg ljóst að það verður að koma skýrt fram að það sé talsvert mikið og flókið mál að verða við niðurstöðunni af því að hún er talsvert óljós. Að þessu sögðu vil ég að það komi skýrt fram að ég er þeirrar skoðunar að við hljótum að þurfa að bregðast við á einhvern hátt en ég hef ekki svarið við því á hvern hátt.

Ég hef kosið, virðulegur forseti, að leggja fram fyrirspurn af því að ég heyri að þingmenn eru almennt að kalla eftir viðbrögðum. Hvað er ríkisstjórnin að gera? Hvað er hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra að gera? Eru menn að gera eitthvað?

Hv. þm. Karl V. Matthíasson, varaformaður landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar, kom hér upp í pontu og það er alla vega ekki að heyra að forustumaður Samfylkingarinnar í þessum málaflokki skynji hvað verið er að vinna í málinu. Það er alveg ljóst, það komu ekki svör frá honum. Þetta mál er því væntanlega unnið mjög lokað en ég trúi ekki öðru en að verið sé að gera eitthvað í því. Ég hef því kosið að leggja fram fyrirspurn í þinginu sem ég vona að verði svarað bráðlega. Sú fyrirspurn er til hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um viðbrögð við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þar er spurt hvort brugðist verði við álitinu fyrir tilsettan tíma sem er 11. júní. Þá rennur tímaglasið út. Það er kannski allt í lagi að bíða einhverja daga en það má ekki bíða mjög lengi með að klára niðurstöðuna eða segja hver verða viðbrögð okkar. Í öðru lagi spyr ég hæstv. ráðherra um það hvort hann muni æskja samstarfs við alla stjórnmálaflokka svo að sem best sátt náist um viðbrögð Íslands við áliti nefndarinnar. Ég sé ekki að verið sé að vinna neitt á þeim nótum, það er ekki leitað samstarfs við stjórnmálaflokkana. Ég spyr sjálfa mig líka: Er verið að ræða þetta mál á milli stjórnarflokkanna? Svör hv. þm. Karls V. Matthíassonar gefa ekki tilefni til að ætla að stjórnarflokkarnir séu nokkuð að tala um málið sín á milli í augnablikinu þótt einungis séu 44 dagar þangað til að við eigum að skila viðbrögðum.

Ég tel því ástæðu til að spyrja hv. þm. Karl V. Matthíasson, sem einmitt núna gekk inn í salinn, hvort hv. þingmaður, sem er talsmaður Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum, telji eðlilegt í ljósi orða hans sem féllu fyrr í dag um að þetta sé stórt mál, mikilvægt mál, mikilvægt að bregðast við því, ekki þýði neitt annað: Er ekki eðlilegt að allir stjórnmálaflokkarnir komi að þeirri vinnu? Er eðlilegt að þetta mál sé bara unnið af stjórnarflokkunum og svo komi einhver tilkynning um hver niðurstaða þeirra varð? Er ekki eðlilegt að reyna að fá alla stjórnmálaflokkana að borðinu af því að málið er stórt, það er flókið, það eru mjög skiptar skoðanir um það, um kvótakerfið?

Við höfum verið þeirrar skoðunar, framsóknarmenn, að kvótakerfið hafi haft bæði kosti og galla. Við höfum reynt að sníða gallana af eftir því sem tími hefur gefist í mála-

flokknum og tilefni var til. Kvótakerfið hefur vissulega gefið okkur margt jákvætt, sjávarútvegurinn var á fallandi fæti um tíma og kvótakerfið hefur gefið okkur margt jákvætt en það eru líka gallar á því. Það voru gallar á því gagnvart þeim byggðum sem kvótinn var seldur frá og byggðin sat eftir kvótalítil eða kvótalaus, það er auðvitað galli á kerfinu. Á sama tíma og maður skoðar kostina eru þeir kostir líka gallar að vissu leyti hjá ákveðnum aðilum í samfélaginu.

Ég vil líka gera að umtalsefni niðurstöðu mannréttindanefndarinnar af því að eins og ég skil hana og fram kemur í greinargerð með þingsályktunartillögunni þá telur meiri hluti nefndarinnar að mismununin sem felst í kvótakerfinu eins og nefndin túlkar það sé grundvölluð á ástæðum sem samsvari eignarstöðu. Að mínu mati er það alveg skýrt í lögum um stjórn fiskveiða og það kemur fram í 1. gr laganna að nytjastofnar á Íslandsmiðum eru sameign íslensku þjóðarinnar, það stendur þar. Þetta ákvæði höfum við ekki þreyst á að minnast á, framsóknarmenn, og við styðjum það. Við teljum að fiskveiðiauðlindin sé sameign þjóðarinnar. Hins vegar höfum við líka sagt að við viljum fá slíkt ákvæði í stjórnarskrá til þess að það vegi enn þyngra og sé enn skýrara, en það er þó í lögum um stjórn fiskveiða, í 1. gr. laganna.

Ef maður les athugasemdir við 1. gr. frumvarpsins, þegar það var flutt á sínum tíma, þá segir þar, með leyfi forseta:

„Nytjastofnar á Íslandsmiðum eru langmikilvægasta auðlind íslensku þjóðarinnar o.s.frv.“ — Og svo stendur neðar: — „Enda þótt frumvarpið byggi á því að fiskstofnarnir verði skynsamlegast nýttir með því að fela þeim sem daglega starfa að fiskveiðum víðtækt ákvörðunarvald í þessum efnum má það ekki verða til þess að með því verði talin myndast óafturkallanlegt og stjórnarskrárvarið forræði einstakra aðila yfir auðlindinni.“

Þetta var alveg skýrt þegar gengið var frá 1. gr. á sínum tíma í þinginu, 1. gr. laga um stjórn fiskveiða. Hins vegar hafa margir sem vinna í greininni farið að túlka þetta sem einkaeign og að sumu leyti ber kerfið það með sér að maður skilur að menn fari að túlka það þannig af því að kvótinn gengur kaupum og sölum. Þegar einhver hefur keypt kvóta og það er kannski búið að selja hann nokkrum aðilum í gegnum tíðina fara menn auðvitað að líta á þetta eins og einkaeign. En það er alveg skýrt samkvæmt 1. gr. laga um stjórn fiskveiða að svo er ekki. Nytjastofnar á Íslandsmiðum eru sameign íslensku þjóðarinnar og í greinargerðinni er alveg skýrt að þetta á ekki að mynda óafturkræfan stjórnarskrárvarinn eignarhluta

Vegna þess að menn hafa verið að deila um þetta kusum við framsóknarmenn á síðasta kjörtímabili að leggja mikla áherslu á að gengið yrði frá þessu máli í stjórnarskránni og það var ákvæði um það í stjórnarsáttmálanum að Sjálfstæðisflokkurinn og Framsóknarflokkurinn vildu setja þetta ákvæði inn í stjórnarskrá. Því miður tókst ekki að lenda því.

Ég hef verulegar áhyggjur af því vegna þess að hæstv. forsætisráðherra sagði í fyrra svari til mín í þinginu að hann teldi enga ástæðu til að fara í neina vinnu varðandi stjórnarskrána nema með áhlaupi svona rétt fyrir kosningar. Rétt fyrir næstu kosningar, sagði hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde. Á sama tíma segir í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar að endurskoða eigi stjórnarskrána, haldið verði áfram endurskoðun á stjórnarskrá lýðveldisins, áhersla verði lögð á að leiða til lykta ágreining um þjóðareign á náttúruauðlindum í ljósi niðurstöðu sérnefndar um stjórnarskrármál um það atriði á síðasta þingi. Punktur. Ríkisstjórnin gefur það út að hún ætli að breyta stjórnarskránni og skoða sérstaklega ágreining um þjóðareign á náttúruauðlindum, á sjávarútvegsauðlindinni, en svo segir hæstv. forsætisráðherra á sama tíma: Nei, nei, við skulum ekki fara í þessa vinnu. Hæstv. utanríkisráðherra kallar eftir því að þessi vinna fari í gang en nefndin (Forseti hringir.) sem hefur verið í þessu starfi hefur ekki verið kölluð saman og hæstv. forsætisráðherra hefur engan áhuga á að gera það nema rétt fyrir næstu kosningar með svokölluðu áhlaupi sem eru fáránleg vinnubrögð að mínu mati og ég (Forseti hringir.) tel þetta allt of stórt mál til að fara þannig að.

[16:03]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir að koma með þá ábendingu sem hún byrjaði á í ræðu sinni. Hún spurði hvað væri átt við, hvernig eigi að bregðast við og talaði síðan um að niðurstaðan væri nokkuð óljós. En það er ekki um það að ræða. Þetta er mjög skýrt og einfalt vegna þess að það sem málið snýst um í hnotskurn er það sem kemur fram í grein 10.4 í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, lokasetningu þar sem segir, með leyfi forseta:

„... forréttindin í mynd varanlegs eignarréttar, sem veitt voru upphaflegum handhöfum kvótans til óhagræðis fyrir höfundana, [eru] ekki byggð á sanngjörnum forsendum.“

Þingsályktunartillagan tekur því til þess að þetta ósanngjarna kerfi sem þarna er vísað til verði afnumið og það sem sagt komi þá annað kerfi sem fullnægir ákvæðum um mannréttindi þannig að hér er ekki að neinu leyti óljós niðurstaða. Þetta er einfalt atriði.

Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir spyr: „Hvað vilja menn þá gera í staðinn?“ Það er einu sinni þannig að við flutningsmenn vorum ekki að setja fram aðra valkosti. Við vorum einmitt að setja fram að það kæmi skýrt fram að það væri hægt að afgreiða málið fljótt á Alþingi, að það væri vilji löggjafans að farið sé að mannréttindum. Það er þungamiðjan í málinu. En ég get svarað fyrir okkur frjálslynda. Við viljum að þeir sem vilja veiða geti gert það á jafnréttisgrundvelli. Það er inntak fiskveiðistefnu Frjálslynda flokksins að þeir sem vilja veiða geti gert það á jafnréttisgrundvelli. Við höfum lagt fram ítarlega stefnu í þessu máli. En þetta er undirstaðan og forsendan þannig að mannréttindi (Forseti hringir.) séu virt og jafnrétti og atvinnufrelsi.

[16:05]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Niðurstaðan er skýr að því leyti að mannréttindanefndin segir: Hér er ekki rétt farið að og því þurfi að bregðast við og þið hafið 180 daga, eitthvað svoleiðis til að bregðast við. Það er alveg skýrt. En það að hlíta niðurstöðunni — næsta verkefni er að koma með nýtt kerfi og, eins og hv. þm. Jón Magnússon kaus að kalla það, að

koma með annað kerfi. Það er rétt. Eins og ég les málið og miðað við útskýringar hv. þingmanns, ef þetta yrði samþykkt þá væru menn bara að segja: Jú við ætlum að hlíta niðurstöðunni en síðan förum við í það verkefni að finna út hvaða kerfi eigi að koma á. Það er auðvitað mjög mikið pólitískt verkefni að gera það þannig að ég skil hv. þingmann þannig. Ég býst líka við því að hv. þingmaður sé að reyna að draga fram þann ágreining sem við höfum séð á milli stjórnarflokkanna í málinu þar sem hæstv. utanríkisráðherra og formaður Samfylkingar, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, segir og hefur sagt mjög skýrt: Þetta er alvarleg niðurstaða. Þau ríki sem vilja láta taka sig alvarlega í mannréttindamálum taka ekki niðurstöðuna, rífa hana og henda henni bara á bak við sig. Menn þurfa að bregðast við og gera breytingar á kerfinu þó að hún kveði ekkert upp úr um það á þessu stigi hverjar þær verða. Á sama tíma hafa bæði hæstv. forsætisráðherra og landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra sagt: Ja, líklega þarf ekki að breyta neinu. Líklega þarf ekki að gera neinar lagabreytingar. Það er mjög ólíklegt. Það er því mikill ágreiningur á milli stjórnarflokkanna. Ég hef líka velt því fyrir mér hvort sá ágreiningur sé svo djúpstæður að þess vegna sé málið unnið á lokuðu borði í sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytinu og talsmaður Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum (Forseti hringir.) veit ekkert hvað er að gerast í þessu máli.

[16:07]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Að mínu viti er mjög einfalt hvað hér er um að ræða. Það þarf í sjálfu sér ekki að endurtaka það. En það ber að undirstrika. Ég tel að eftir að kerfi hefur staðið svona lengi, óréttlátt kerfi þar sem var úthlutað með þeim hætti sem gert var, þá sé mjög mikilvægt að reynt verði að koma á og ná sem víðtækastri samstöðu um að koma á öðru kerfi sem styðst við réttlæti, miðar við að fylgt sé og hlítt mannréttindum og að fylgt verði því grundvallaratriði að menn geti aflað og unnið í þessari atvinnugrein á jafnréttisgrundvelli. Það er útgangspunkturinn í málinu. Á það erum við í raun að benda. Og hvort hv. þm. Karl V. Matthíasson skokkar upp í sjávarútvegsráðuneyti eða ekki, það er ekki höfuðatriði málsins, heldur að íslenska þjóðin, íslenska ríkið (Forseti hringir.) fylgi mannréttindum.

[16:08]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er mikilvægt að við virðum mannréttindi. Við höfum ákveðið að verða aðilar að samningnum um þessa nefnd þannig að við þurfum að bregðast við því þegar hún kemur með svona niðurstöðu þó að mér sýnist niðurstaðan vera óljós að því leyti að ég átta mig ekki á því hvaða breytingar við getum gert til þess að það nægi til að nefndin verði sátt við hið nýja kerfi. Það væri mjög óheppilegt ef við mundum gera breytingar og síðan væri aftur kært til sömu nefndar og hún kæmi aftur með þá niðurstöðu að nýja kerfið stæðist ekki. Það væri alveg svakalega óheppilegt þannig að við þurfum helst að tryggja að það kerfi sem hér verður sett upp, hvernig sem það lítur út, standist skoðun nefndarinnar. (**Gripið fram í:** Fá alvöru lögfræðing í málið.)

Ég tel mjög ólíklegt, virðulegi forseti, að full samstaða myndist um þetta mál. Ég tel þó að málið sé þess eðlis og sé þannig vaxið að stjórnarflokkarnir eigi að fá aðra flokka (Forseti hringir.) að lausninni og freista þess að ná eins mikilli samstöðu og hægt er þó ég geri mér grein fyrir því að hún verði aldrei fullkomin.

[16:09]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir boðaði fyrirspurn sem hún vildi leggja fyrir hæstv. sjávarútvegsráðherra um hvað ríkisstjórnin aðhafðist eða hygðist aðhafast. Vil ég af því tilefni vekja athygli hv. þingmanns og annarra á því að ég held að það hafi verið 2. apríl síðastliðinn sem ég bar fram fyrirspurn um það til hvaða ráða ríkisstjórnin hygðist grípa varðandi þetta álit mannréttindanefndarinnar. Það liggja fyrir skýr svör og lágu fyrir hjá hæstv. ráðherra. Hann tók fram að hann tæki þetta mál mjög alvarlega og því mundi verða svarað með fullnægjandi hætti, það væri unnið að undirbúningi og síðast en ekki síst tilkynnti hann að hann mundi greina Alþingi frá því áður en hið endanlega álit yrði sent til mannréttindanefndarinnar að hvaða niðurstöðu ríkisstjórnin kemst í þessu máli þannig að þessar upplýsingar liggja allar fyrir.

Að því leyti liggur það líka fyrir að ráðherrann mun taka málið alvarlega og hann mun leggja það fyrir þingið þannig að sú tillaga sem hér er lögð fram er góðra gjalda verð. Hún var flutt í janúar eða febrúar áður en þessar upplýsingar lágu fyrir. En nú liggur það alveg skýrt fyrir hvernig með þetta mál verður farið.

[16:11]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er gott að fá þessar upplýsingar. En það er kannski ekki mjög hátt á því risið að koma því hér á framfæri að hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra ætli að greina þinginu frá því til hvaða aðgerða verður gripið. Það er þvílíkt sjálfsagt mál að hæstv. ráðherra hlýtur að gera það. Við eigum að grípa til aðgerða eða koma okkar sjónarmiðum á framfæri fyrir 11. júní. Þinginu lýkur í lok maí þannig að ef menn ætla að standa nokkurn veginn við þann tímaramma þá hljóta viðbrögðin að sjá dagsins ljós einhvern tíma í lok maí áður en þingið fer heim. Ekki á ég von á því að þingið verði kallað sérstaklega saman út af þessu. Mér finnst það mjög ólíklegt.

Önnur leið væri að ríkisstjórnin mundi draga þetta í allt sumar og treysta á að það yrðu ekki gerðar neinar athugasemdir við það og mundi kynna þinginu niðurstöðu sína einhvern tíma í ágúst eða september kannski. Það væri ansi seint í rassinn gripið að mínu mati miðað við þær reglur sem gilda.

En það sem ég vil fá fram hjá hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra og spyr um það í minni fyrirspurn er hvort hæstv. ráðherra ætli að reyna að ná samstarfi milli stjórnmálaflokka um þetta mál því tíminn er svo knappur sem er eftir. Ríkisstjórnin hefur boðað að gerð verði sérstök athugun á reynslunni á aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrif þess á þróun byggðar. Ríkisstjórnin ætlar að gera það og hún ætlar líka að endurskoða stjórnarskrána

sérstaklega vegna þjóðareignarinnar á náttúruauðlindum. Það hefur komið fram í máli hæstv. forsætisráðherra Geirs H. Haarde að hann telji — og auðvitað er það bara sjálfsagt að allir stjórnmálaflokkar sitji í nefnd sem er að endurskoða stjórnarskrána þannig að það vekur furðu hjá mér að ríkisstjórnin skuli vinna málið svona þröngt. Þetta er stórt og mikilvægt mál sem varðar hagsmuni þjóðarbúsins (Forseti hringir.) verulega miklu. En þetta er bara unnið einhvers staðar í fanginu á landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra og enginn veit hvað er að gerast.

[16:13]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Varðandi spurningar hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur um það hvort ég telji að margir eigi að koma að endurskoðuninni um stjórn fiskveiða varðandi þetta álit þá er náttúrlega mjög gott ef víðtæk samstaða næst um þessi mál. Málið er í höndum ráðuneytisins og ráðuneytinu ber skylda og Stjórnarráðinu þá öllu til að svara áliti mannréttindanefndarinnar. Það er ekki Alþingis að gera það. Það er mín skoðun. Síðan kemur ríkisstjórnin með svarið sem að mínu áliti felur það í sér að lagt verði fram frumvarp til breytinga á lögum um stjórn fiskveiða og þá mun þingið afgreiða það. En almennt séð er ég hlynntur því að í veigamiklum málum sé víðtækt samstarf í samfélaginu um hin og þessi mál hvort sem það víkur að þessu máli eða einhverjum öðrum mikilvægum málum eins og til dæmis bara öðrum auðlindamálum í sambandi við eignarhald á fallvötnum, vatni, heitu vatni í iðrum jarðar og allt hvað eina.

Núna er til stjórnarskrárnefnd. Í henni eru, held ég, þingmenn allra flokka og ég vona að þessi mál muni koma til umræðu þar um eignarhaldið á auðlindinni og að það verði undirstrikað allt saman með það.

[16:15]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er til svokölluð stjórnarskrárnefnd og í henni eru fulltrúar allra flokka. En hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde hefur sagt að hann ætli ekki að láta þá nefnd gera nokkurn skapaðan hlut. Það eigi að gera breytingar á stjórnarskránni með áhlaupi rétt fyrir næstu kosningar. Sú nefnd vinnur því ekki neitt. Hún heldur enga fundi eða gerir neitt. Ég tel það algjörlega óboðlegt af því að við erum að tala um mjög stór mál, neitunarvald forseta, náttúruauðlindina, hvort ráðherrar eigi að sitja á þingi eða ekki, dómstólakaflann o.s.frv. Þetta eru stór mál sem ekki er hægt að vinna með áhlaupi, korteri fyrir kosningar, því miður, virðulegu forseti.

Hv. þm. Karl V. Matthíasson hefur þá fallegu hugsjón að vilja almennt ná góðri og víðtækri samstöðu um mál. Það er virðingarvert að hafa þá stefnu og skoðun. Hér er um stórt mál að ræða og það hefur hv. þingmaður og fleiri sagt hér í þessum ræðustól, þetta er stórt mál og það er pólitískt mjög viðkvæmt.

Það er ekki verið að vinna að neinu samráði í dag. Það er ekki einu sinni það mikið samráð að sjálfur hv. þm. Karl V. Matthíasson, talsmaður Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum, hann veit ekki hvar málið er statt. Það er nú samráðið. Það er ekki einu sinni samráð á milli stjórnarflokkanna, hvað þá við aðra flokka.

Ég vil því spyrja hv. þingmann: Er það ekki skrýtið að talsmaður Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum viti ekki hvar þetta mál er statt heldur giskar á að líklega sé verið að vinna það uppi í ráðuneyti? Er það ekki skrýtið samráð? Er það ekki steindautt samráð? Er það nokkurt samráð?

Hefði hv. þingmaður ekki talið eðlilegt að allir stjórnmálaflokkarnir kæmu að þessu máli og reyndu að ná samstöðu eins langt og hægt er? Ég geri mér grein fyrir því að við mundum aldrei (Forseti hringir.) ná fullri samstöðu en hefði það ekki verið eðlilegt í þessu máli? Væntanlega kemur það lagafrumvarp í haust eins og hv. þingmaður segir, að þá verði búið að reyna að ná (Forseti hringir.) einhverri sátt um það.

[16:18]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Kannski er samráðshefðin ekki svo sterk hérna í ríkisstjórninni eins og t.d. hjá síðustu ríkisstjórn. Framsóknarflokkurinn var nú held ég í 20 eða 30 ár eða gríðarlega langan tíma í síðustu ríkisstjórn og það var aldrei nein samráðshefð þar, hvorki var talað við kóng né prest. Þeir komu með þessi lög sem gilda nú í dag um stjórn fiskveiða sem hafa leitt til þess að við fengum þennan úrskurð í hausinn frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna, því miður.

En ég ítreka það sem ég hef sagt að vinnan í þessu máli er í höndum ríkisstjórnarinnar. Þegar mannréttindanefnd fellir úrskurð, sendir frá sér álit eða annað, þá sendir hún það til viðkomandi ríkisstjórnar. Ríkisstjórnin hlýtur að bregðast við þessum (Forseti hringir.) úrskurði. Þingið gerir það ekki fyrr en ríkisstjórnin kemur fram með frumvarp til að bregðast við málinu (Forseti hringir.) ef þess þarf.

[16:19]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þá er það bara alveg skýrt að hv. þm. Karl V. Matthíasson telur að það sé réttast að ríkisstjórnin klári málið, að Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin klári þetta mál. Það komi þá inn í þingið í formi lagafrumvarps þegar þar að kemur, væntanlega í haust. Væntanlega verður svarið núna í kringum 11. júní það að ríkisstjórnin hyggist leggja fram lagafrumvarp sem sé þess eðlis að það uppfylli þann úrskurð sem við fengum sem er reyndar óljós. Málið verði þá bara unnið með hefðbundnum hætti hér þinginu þegar þar að kemur í haust.

Þetta er aðferð sem hægt er að nota og er reyndar yfirleitt notuð. Yfirleitt ber mál að með þeim hætti að ríkisstjórnin leggur fram frumvarp sem síðan er komið í gegnum þingið.

En ég hefði talið mjög æskilegt í ljósi þess að málið er viðkvæmt og stórt, (Forseti hringir.) að við hefðum haft samráð á fyrra stigi áður en frumvarp verður lagt fram.

[16:20]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Tilefni þessarar umræðu hér og framlagningu tillögu til þingsályktunar er að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna kvað upp álit sitt seint á síðasta ári um

að fiskveiðistjórnarkerfið og lögin sem um það gilda hér á landi brjóti í bága við borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi og séu jafnframt brot á mannréttindum.

Þetta hefur gefið mönnum tilefni til þess að benda enn og aftur á ýmsa þá galla sem gilda um fiskveiðistjórnarkerfið og þessi umræða ber þess keim.

Eins og rifjað hefur verið upp hér við þessa umræðu er nú liðinn nær aldarfjórðungur eða um það bil frá því að kvótakerfi var komið á sem slíku, árið 1984 ef ég man rétt. Ég held að þrátt fyrir vangaveltur og gagnrýni á það kerfi þá hefði verið hægt að skýra það út með skynsamlegum rökum að nauðsyn hafi verið að setja einhvers konar takmarkanir á fiskveiði Íslendinga vegna þess að gengið var á fiskstofna. Þannig að það mátti að mörgu leyti réttlæta kvótakerfið sem slíkt þó að það hafi að mörgu leyti verið gallað og engin sérstök sátt um það.

Árið 1991 var heimilað með lögum að selja, leigja eða veðsetja fiskkvótana. Þá var hið frjálsa framsal innleitt með þeim annmörkum og afleiðingum sem það hafði í för með sér og þeim miklu deilum sem hafa síðan árum saman staðið um þá ákvörðun og það fyrirkomulag.

Ég hef verið eindreginn andstæðingur þessara laga um hið frjálsa framsal alla tíð og er enn. Það er af pólitískum, siðferðislegum og lagalegum ástæðum. Ég er ekki einn um það, það hafa fjölmargir aðrir tekið þátt í því. Hv. þm. Jón Magnússon minntist hér á og vitnaði í lagaálit virtra sérfræðinga og lögfræðinga. Ég vil bæta við að mér fannst eiginlega mest um vert það álit sem held ég að hann hafi nú ekki getið um, þ.e. álit sem kom fram af hálfu prófessors Gauks Jörundssonar á sínum tíma þar sem fullyrt var að sú löggjöf, sem þá var sett og ég hef vitnað til, stæðist ekki stjórnarskrá.

Gerðar hafa verið margar atlögur að þessu kerfi á þeim aldarfjórðungi sem liðinn er. Það hafa verið stofnaðir heilir stjórnmálaflokkar til þess að berjast fyrir afnámi þessa kerfis eða breytinga á því. Það hafa verið kveðnir upp dómar og málið hefur farið oftar en einu sinni til Hæstaréttar. Það hefur verið kosið til Alþingis margoft og þetta kerfi hefur haft mjög afdrifaríkar afleiðingar og áhrif fyrir atvinnu og byggðarlög vítt um landið.

En staðreyndin er sú sem við verðum auðvitað að horfast í augu við, að þrátt fyrir flokka, kosningar eða dóma og aðrar atlögur þá hefur það staðist. Það er enn þá í gildi vegna þess að það hefur notið meiri hluta fylgis hér á Alþingi og ég hygg að svo sé enn. Því miður, segi ég, en svo er enn. Við verðum auðvitað að horfast í augu við þá lýðræðislegu staðreynd að þetta kerfi hefur stuðst við meiri hluta á Alþingi.

Það verður líka að draga þá ályktun að sennilega hefur þjóðin, þegar hún hefur gengið til kosninga, sömuleiðis hafnað því að þessu kerfi væri bylt. Því miður hefur það verið niðurstaðan kosningar eftir kosningar að þeir flokkar sem hafa stutt þetta kerfi og staðið vörð um það, einkum og sér í lagi Sjálfstæðisflokkur og Framsóknarflokkur, hafa fengið nægilega mikið fylgi til þess að viðhalda þessu kerfi. Það verð ég nú bara að segja vegna þess að menn verða að horfast í augu við staðreyndir og veruleikann sem þeir lifa við.

Ég er þeirrar skoðunar að þegar álit mannréttindanefndar birtist núna þá vefengi enginn að taka eigi það alvarlega. Ég held allir geri það. Ég held að enginn ætli, hvorki í stjórn né stjórnarandstöðu, að virða það að vettugi.

Ég vitnaði áðan í andsvari mínu í svör sem ég fékk frá hæstv. sjávarútvegsráðherra þegar hann var spurður um hvað liði aðgerðum ríkisstjórnarinnar. Hann sagði alveg afdráttarlaust að álitið sem þarna er gefið út væri tekið alvarlega. Ríkisstjórnin tekur það alvarlega og hafinn er undirbúningur að svari við þessu áliti mannréttindanefndarinnar. Að því er unnið, eftir því sem ég best skil, af sérfræðingum í viðkomandi ráðuneyti.

Það er engin ástæða til að vefengja það. Það eru þær fréttir sem ég hef af þessu máli og það var staðfest af hæstv. ráðherra í þingræðu. Á þessu stigi málsins er það því ekki sanngjarnt að segja að þingið eigi að fara að skoða málið. Við eigum að geta fylgst með því en fyrst og fremst hlýtur að þurfa að skoða hin lagalegu og tæknilegu atriði sem felast í því þegar þetta álit er skoðað og hvernig bregðast á við því. Ég tel að ekkert sé óeðlilegt við þau vinnubrögð.

Það er undirbúningur sem er í gangi og ráðherrann hefur lýst því yfir að Alþingi verði greint frá því hver niðurstaðan af þessum undirbúningi verður þegar þar að kemur.

Ég vil þess vegna taka fram að efnislega er ég alveg sammála þessari þingsályktunartillögu sem hér er til umræðu. Ég er sammála henni og hefði skrifað undir hana ef mér hefði boðist það. Mér þykir það sjálfsagt mál að Alþingi kveði upp úr með að það beri að hlíta þessari niðurstöðu og þessu áliti og það eigi að bregðast við því.

En ég hef hins vegar upplýst, og það ætti að vera hér í þingskjölum, að hæstv. ráðherra hefur nú þegar tilkynnt að þessum niðurstöðum verði hlítt, hverjar svo sem þær verða efnislega. Það verður brugðist við þeim. Að því leyti tel ég að þessi tillaga, sem er góðra gjalda verð, sé barn síns mánaðar, janúar eða febrúar. Í millitíðinni hafa fengist svör við því að það verði orðið við því sem hér er efnislega farið fram á í þessari tillögu.

Ég vil aðeins bregðast við fullyrðingum sem fram komu hér áðan um að Samfylkingin hafi samþykkt að þola þetta ástand eins og það er, þ.e. að hún hafi hugsanlega breytt um skoðun. Ég hef ekki breytt um skoðun á þessum lögum. Ég er jafnandvígur þessu fyrirkomulagi á fiskveiðistjórnarkerfinu eins og áður. Samfylkingin hefur líka haft sína stefnu í þessum málum og hefur enn.

En við verðum bara að horfa á þann veruleika að hafa stofnað til ríkisstjórnar milli tveggja flokka. Annar þeirra hefur mikið fylgi, 36–37% þjóðarinnar. Hann hafnaði því að þessu kerfi yrði bylt að einhverjar róttækar breytingar yrðu gerðar. Til samstarfsins var gengið á þeim forsendum þannig að það er nú eins og annað í lífinu að það er ekki allt fengið með látum eða með því að lemja í borðið. Auðvitað er þetta mál ekki dautt. Við hljótum að halda því áfram sem viljum fá þessu breytt að breytingarnar verði. Ég á ekki von á því að það verði gert undir merkjum núverandi ríkisstjórnar jafnvel þó að Samfylkingin sé með í því ágæta stjórnarsamstarfi.

Mitt afdráttarlausa svar í þessum efnum er að það eigi að halda áfram þeirri baráttu sem háð hefur verið um að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu. Það á að opna það, taka til-

lit til atvinnufrelsis og jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar og gera margar aðrar breytingar á þessu kerfi. Það tekur tíma. Það er náttúrlega erfitt að vinda ofan af vitleysunni og ranglætinu eftir 24 eða 25 ára löggjöf og fyrirkomulag. Það eru margir hagsmunir sem þar er í húfi og þá verða menn að nálgast þetta viðfangsefni af skynsemi og átta sig á að það gerist ekkert strax á morgun þannig að það verði róttækar breytingar eða bylting. Það er bara einfaldlega fólgið í því að maður horfi raunsætt á stöðuna eins og hún er. (Forseti hringir.)

[16:31]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Ellert B. Schram talar um að meirihlutafylgi sé fyrir óbreyttu fiskveiðistjórnarkerfi. Nú er það alveg ljóst að við verðum að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu ef við ætlum að virða álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og það er ljóst að stjórnarandstaðan öll vill gera breytingar á álitinu og uppfylla þau skilyrði sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna setur okkur.

Þá er það spurningin um einn stjórnmálaflokk öðrum fremur, sem heitir Samfylkingin. Hvað vill hún? Ætlar hún að taka þátt í því að breyta lögum um stjórn fiskveiða til að uppfylla skilyrði í áliti mannréttindanefndarinnar eða ætlar hún að leyfa íhaldinu að ráða ferð? Hér er náttúrlega enginn frá íhaldinu í salnum og enginn í Sjálfstæðisflokknum hefur tekið þátt í þessari umræðu. Tveir þingmenn Samfylkingarinnar hafa lagt orð í belg. Það er sorglegt að horfa upp á hvernig stjórnarliðar haga sér.

Ég segi: Auðvitað er verið að svíkja kosningaloforð. Auðvitað er Samfylkingin að svíkja kosningaloforð þegar hún lofar fyrir kosningar að beita sér fyrir breytingum á fiskveiðistjórnarkerfinu og telur að það sé óréttlátt og allt það. Eftir kosningar er ekkert gert, ekki eitt einasta snitti. Þegar tveir flokkar mynda saman ríkisstjórn taka þeir venjulega tillit hvor til annars en ekki hefur verið stigið hænufet í rétta átt hvað varðar fiskveiðistjórnarkerfið af hálfu samfylkingarmanna.

[16:33]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur flutt þessa ræðu áður á þinginu og hann hefur flutt hana áður á fundum. Þetta er ágæt ræða og sjálfsagt hjá honum að halda áfram að flytja þessa ræðu. En það er alveg sama hvað maður talar hátt og hvað maður talar oft, staðreyndirnar liggja á borðinu og það er ekki þannig í stjórnmálum eða í mannlegum samskiptum að maður lemji einhvern til hlýðni. Maður hlýtur að reyna að vinna mál sitt með rökum og skynsemi og með þolinmæði.

Samfylkingin hefur ekki svikið nein kosningaloforð frekar en aðrir flokkar sem hafa sína stefnuskrá í kosningabaráttu en verða síðan að beygja af þegar þeir þurfa að mynda stjórn með öðrum flokkum, þá nást ekki öll mál fram. Það er öllum ljóst sem hafa einhvern snefil af þekkingu á pólitík og almennum venjulegum samskiptum. Þessi svikabrigsl eru ekki sanngjörn vegna þess að hv. þingmaður veit vel hver hugur okkar er, hann veit hver afstaða okkar er og verður að bera virðingu og taka tillit til þeirra staðreynda sem blasa við. Sjálfstæðisflokkurinn hefur ekki fram að þessu verið fáanlegur til þess að breyta eða beygja út af stefnu sinni, og ég get ekkert um það sagt. Það er ekki á mínu valdi enda er ég ekki í þeim flokki — ef ég væri í Frjálslynda flokknum gæti ég haldið ræður eins og hv. þingmaður gerir mjög vasklega aftur og aftur.

[16:34]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er þörf á því að tala um það þegar flokkar lofa einu fyrir kosningar og gera annað eftir kosningar. Það er staðreynd og Samfylkingun getur ekki losað sig undan því. Þegar menn lofa að breyta, og leggja áherslu á það við myndun ríkisstjórnar, stefnu í sjávarútvegsmálum eiga þeir að standa við það. Það er ekki eðlilegt að einn flokkur fái algjöran yfirráðarétt í heilum málaflokki eins og í sjávarútvegsmálum þegar verið er að mynda ríkisstjórn. Ef menn meina það sem þeir segja fyrir kosningar þá eiga þeir að standa við það og ná einhverju fram, a.m.k. hænufetum. En auðvitað ættu loforð þeirra að duga til helminga í ríkisstjórn. Ráðherraembættum er skipt til helminga. Auðvitað ætti að vera hægt að skipta málefnum til helminga.

[16:36]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það hefur kannski verið ljóður á ráði Samfylkingarinnar í þeim stjórnarmyndunarviðræðum sem fóru fram að kalla ekki til liðveislu hv. þingmanns og fá ráð hjá honum hvernig flokkurinn ætti að haga sér í samskiptum sínum við Sjálfstæðisflokkinn. Ég er þó ekki viss um að það hefði leitt til farsællar niðurstöðu.

Ég held að þetta mál sé miklu flóknara en svo að hægt sé að takast á við það með þeim hætti sem hér er verið að tala um. Það er líka nauðsynlegt að minna á það að slagurinn um fiskveiðistjórnarkerfið fór fram í kosningum 1999 og líka árið 2003. Þar voru átökin mjög hörð. Þau voru miklu minni í síðustu alþingiskosningum. Við verðum bara að horfast í augu við það. Samfylkingin lagði t.d. ekki eins mikla áherslu á breytingar á fiskveiðistjórnarkerfi á síðasta ári og hún gerði fjórum árum þar á undan. Það er því ekki rétt, sem hér er fullyrt, að Samfylkingin hafi gefið loforð sem hún er nú að svíkja.

[16:37]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Ellert B. Schram segist vera efnislega sammála þeirri tillögu sem hér er flutt og hefði verið flutningsmaður ef honum hefði gefist kostur á. Því miður var hann staddur erlendis þegar tillagan var í undirbúningi og frá henni gengið. Annars hefði honum að sjálfsögðu verið boðið að vera með og ég leitaði eftir því en það er annað mál.

Baráttan gegn óréttlætinu tekur aldrei enda. Menn geta aldrei gefið sér það að þó að múrar ófrelsis og óréttlætis standi muni þeir gera það um eilífð. Ef fólkið í Moskvuborg hefði gert það þegar skriðdrekar kommúnistastjórnarinnar fóru inn í borgina til að berja niður sjálfstæðisvitund og sjálfstæðishreyfingu gegn kommúnismanum væri kommúnisminn sennilega enn við lýði. Ef Boris Jeltsin

hefði ekki sagt: „Þetta er vonlaus barátta, ég fer ekki að klifra upp á skriðdreka," væru múrar ófrelsisins hugsanlega enn um miðja Evrópu. Baráttan fyrir réttlætinu tekur aldrei enda og við megum aldrei gefa okkur að málstaðurinn sé vonlaus. Ég ætla að benda hv. þm. Ellerti B. Schram á þetta.

Það er rangt að meiri hluti sé á þingi fyrir því að viðhalda kvótakerfinu. Vinstri grænir, Frjálslyndir og Samfylkingin hafa ákveðna stefnu um að afnema eigi kvótakerfið (Gripið fram í.) og formaður Framsóknarflokksins hefur gefið þá yfirlýsingu líka. Þessu óréttláta gjafakvótakerfi er við haldið í dag eingöngu vegna stuðnings Samfylkingarinnar, þvert á samþykktir flokksins.

[16:39]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hér er verið að fjalla um mál sem snýr að því að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur kveðið upp úrskurð um að lög á Íslandi stangist á við almenn mannréttindi, borgaraleg og stjórnmálaleg. Þetta er kjarni málsins. Samfylkingin, og ég leyfi mér að fullyrða Sjálfstæðisflokkurinn líka, báðir ríkisstjórnarflokkarnir, vilja virða þetta álit og vilja standa vörð um mannréttindi og ég er sannfærður um að niðurstaða þessa máls, frá hverjum sem hún er runnin og hvernig sem að henni er staðið, mun verða á þá leið að tillit verði tekið til þess að við stöndum vörð um mannréttindi.

[16:40]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki spurningin um að virða, við eigum að fara eftir þessu áliti. Við eigum aldrei að samþykkja það að mannréttindi séu ekki virt. (**EBS:** Hef ég samþykkt það?) Nei, nei, ég var ekki að halda því fram. Ég vil taka það fram vegna frammíkalls hv. þm. Ellerts B. Schrams að ég ber miklu meiri virðingu fyrir honum, og hef meiri tiltrú á honum, en svo að ég ímyndi mér að hann vilji ekki virða slíkt. Það veldur mér því vissum vonbrigðum að í honum er að hluta til einhver uppgjafartónn, eitthvert vonleysi í sambandi við það að berjast gegn ófrelsinu eða gegn skerðingum mannréttinda. Ég hef þá trú að þau skörð hafi verið rofin í múra gjafakvótakerfisins að lag sé til að takast á við þetta skrímsli og það eigum við að gera óhrædd. Við eigum að velta þessu kerfi um koll. Það er okkar hlutverk, sjálfstæðra manna á Íslandi.

[16:41]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Er nokkru við þetta að bæta? Á endanum getum við öll sameinast um það að standa vörð um mannréttindi. Að lokum þessarar viðureignar vil ég geta þess að ekkert vonleysi kemur fram í málflutningi mínum eða framgöngu minni í þessu máli. Ég hef fulla trú á því, eins og ég tók fram áðan, að menn virði mannréttindi og standi vörð um þau. Ég þarf varla að skýra það frekar og vona að ekki sé snúið út úr því.

Það er aftur annað mál hvernig eigi að gera það. Það getur vel verið að allir vilji breyta en hvernig vilja menn breyta? Ég er ekki viss um að mikil samstaða sé um það. Spurningin er þessi: Er gamli, góði Framsóknarflokkurinn tilbúinn til að kollvarpa fóstri sínu, einn tveir og þrír með einföldu jái eða neii, eins og margoft hefur verið óskað eftir hér og kallað eftir?

[16:42]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég hnaut um eitt í ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams. Hann sagði að við ættum ekki að hafa neinar áhyggjur af þessu máli, unnið væri að því í ráðuneytinu, embættismenn væru að vinna að því að búa til svarið sem yrði þá sent út í kringum 11. júní. Ég vil af því tilefni spyrja hv. þingmann hvort hann sjái fyrir sér á hvaða nótum svarið verður miðað við hvernig hann orðaði það áðan. Er ekki ólíklegt að svarið verði eins konar embættismannasvar? Er ekki ólíklegt að svarið verði: Ísland mun gera breytingar á fiskveiðistjórnarlögunum á næsta þingi, í haust, þannig að þau uppfylli niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna? Er ekki ólíklegt að svarið verði á þann veg? Verður svarið ekki frekar á aðeins pólitískari nótum, hvernig menn ætla að nálgast viðfangsefnið, hvernig menn ætla að taka tillit til niðurstöðunnar? Mér finnst mjög ólíklegt að svarið verði hlutlaust embættismannasvar og engar (**SKK:** Hvaða viðhorf er þetta til embættismanna?) leiðbeiningar um hvernig eigi að gera þetta, virðulegi forseti. Mér finnst það mjög ólíklegt, ég vil fá eitthvað fram um það frá hv. þingmanni.

Það var smáuppgjafartónn í ræðu hv. þingmanns, sérstaklega varðandi það að þegar tveir flokkar semja þurfi annar að gefa eftir o.s.frv. (Gripið fram í.) Það er hins vegar rétt hjá hv. þingmanni að það stendur í stjórnarsáttmálanum að tryggja eigi stöðugleika í sjávarútvegi, því hefur Sjálfstæðisflokkurinn komið inn. En þar stendur líka að endurskoða eigi stjórnarskrána og leggja eigi áherslu á það að leiða til lykta ágreining um þjóðareign á náttúruauðlindum og ég er alveg viss um að Samfylkingin hefur náð því inn. Við náðum þessu líka inn á síðasta kjörtímabili, framsóknarmenn. Því miður náðum við þessu ekki í höfn. Því miður vorum við líklega of sein til að berjast fyrir þessu ákvæði, Sjálfstæðisflokknum tókst að lama okkur svolítið í því og reyndar hljóp stjórnarandstaðan öll út og suður að lokum, það verður að viðurkennast.

[16:45]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef minnst á það áður í umræðunni og ítreka það enn að hér er verið að tala um fiskveiðistjórnarkerfið sem var sérstakt eftirlæti Framsóknarflokksins í 12 ár á meðan hann var í ríkisstjórn og hann stóð þéttan vörð um það. Það er út af fyrir sig athyglisvert ef Framsóknarflokkurinn er tilbúinn til þess núna að brjóta niður kerfi sem hann hefur staðið vörð um svo lengi með einföldum yfirlýsingum af þessu tagi í þinginu. Ég veit ekki hvort ég á að taka það alvarlega.

Hv. þingmaður spyr: Hvað felst í þessum undirbúningi? Ég játa að mér er ekki kunnugt um það, ég hef ekki verið upplýstur um það, ég hef ekki verið tekinn inn í það starf en hæstv. ráðherra svaraði mér í byrjun apríl á þá leið að svarið væri í undirbúningi. Það væri ekki bara tæknilegs eðlis,

það væri líka pólitísk ákvörðun vegna þess að álit mannréttindanefndarinnar felur í sér gagnrýni á hinu pólitíska sviði sem Framsóknarflokkurinn hefur verið að búa til og staðið vörð um allan þennan tíma.

[16:46]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég túlka þetta svar sem svo að hv. þingmaður telji að það komi pólitískt svar með pólitísku innihaldi um hvað eigi að gera. Gott og vel. En ég vil benda á að það hefur verið stefna Framsóknarflokksins um langt skeið að sjávarútvegsauðlindin sé sameign þjóðarinnar. Það stendur líka í 1. gr. laga um fiskveiðistjórnarkerfið. Við vildum fá þetta inn í stjórnarskrá og það var samið um það við Sjálfstæðisflokkinn á síðasta kjörtímabili og það var í stjórnarsáttmálanum eða stefnuyfirlýsingunni. Það mál náðist ekki í höfn. Menn hafa deilt um hverjum sé þar um að kenna en sjálfstæðismenn voru ekki að flýta sér í því máli, alls ekki. Nú hefur Samfylkingin líka náð þessu inn í stefnuyfirlýsinguna. Gott, mjög gott, og ég vona að Samfylkingin nái þessu máli í höfn. Við munum gera það sem við getum til að aðstoða við það. Við flytjum einmitt mál um það seinna í dag. Hv. þm. Guðni Ágústsson er 1. flutningsmaður að því máli að auðlindirnar verði sameign þjóðarinnar, ákveðnar auðlindir. (Forseti hringir.) Ég vona að Samfylkingin gefi það ekki eftir, þó að ég viti að hún muni þurfa að gefa ýmislegt eftir í stjórnarsamstarfinu vona ég að þetta verði ekki gefið eftir og við munum reyna að hjálpa henni við það.

[16:47]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Við erum sammála um að þetta ákvæði þarf að komast inn í stjórnarskrána og þarf ekki að hafa fleiri orð um það. Þetta mál snýst um það hvort virða eigi mannréttindi sem eru fólgin í atvinnufrelsinu og jafnræðinu. Það eru kannski megingallarnir á fiskveiðistjórnarkerfinu sem hér hefur verið við lýði. Talað er um að breyta því hvað varðar þessi tvö mikilvægu atriði, atvinnuréttinn og jafnræðið. Ég gef mér það, ef bregðast á við þessu áliti af einhverju viti og raunsæi, að þá hljóti að verða tekið á þessum tveimur atriðum með einum eða öðrum hætti. Meira get ég ekki sagt um það mál.

[16:48]

Útbýting:

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, 401. mál, nál. samgn., þskj. 928.

[16:48]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Með þessari ræðu verður hv. þm. Grétari Mar Jónssyni að ósk sinni að einhver þingmaður Sjálfstæðisflokksins taki þátt í umræðunni en yfir því var mikið skammast áðan að enginn þingmaður Sjálfstæðisflokksins hefði látið til sín taka hér þrátt fyrir að ég væri búinn að vera á mælendaskránni í alllangan tíma til að fjalla um þessa tillögu til þingsályktunar um breytta stjórn fiskveiða í samræmi við úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Það er kannski ástæða til að geta þess vegna yfirskriftar þingsályktunartillögunnar að hér er ekki um úrskurð mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna að ræða heldur álit og á því er töluvert mikill munur.

Flutningsmenn þessarar þingsályktunartillögu eru hv. þingmenn Jón Magnússon, Guðjón A. Kristjánsson, Grétar Mar Jónsson, Atli Gíslason, Jón Bjarnason og Ögmundur Jónasson. Þessir hv. þingmenn leggja það til að Alþingi álykti að hlíta beri niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá 24. október 2007. Í framhaldinu verði lögum um stjórn fiskveiða breytt í samræmi við álit nefndarinnar eða úrskurð, eins og segir í ályktuninni sjálfri, til að tryggja jafnræði borgaranna, sanngirni og mannréttindi. Þetta verði gert vegna þess álits sem við ræðum hér.

Eins og áður segir kom þetta álit frá mannréttindanefndinni 24. október 2007 og hefur töluvert verið rætt síðan, m.a. í tengslum við þessa þingsályktunartillögu. Það hefur komið mér dálítið á óvart hversu lítil efnisleg umræða hefur farið fram um álitið sjálft og það vekur athygli mína hversu mikið þingmenn gera úr því að 44 dagar séu til stefnu þar til ríkisstjórnin á að svara álitinu. Með öðrum orðum, fresturinn er ekki liðinn og mér finnst ekki ástæða til annars en að menn nýti tímann vel til að fara yfir þetta álit frá mannréttindanefndinni og ástæðulaust að gera það tortryggilegt að menn nýti hann. Fresturinn er ekki útrunninn. Menn geta svo gert athugasemdir þegar hann er útrunninn en hann er það ekki. Það eru 44 dagar til stefnu og það er sá tími sem menn hafa til að bregðast við.

Ég hef alltaf sagt að mér finnst sjálfsagt að ræða þetta álit sem hér er til umfjöllunar. Það hafa menn gert, m.a. menn sem ekki sitja á hinu háa Alþingi. Einn þeirra sem það hefur gert er ágætur lögfræðingur og fyrrum forsætisráðherra og formaður Sjálfstæðisflokksins, Þorsteinn Pálsson, ritstjóri Fréttablaðsins. Hann skrifaði ágætan leiðara þann 15. janúar sl. en þar segir ritstjórinn, með leyfi forseta:

„Meiri hluti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna hefur lýst þeirri skoðun að takmörkuð eignarréttindi á veiðiheimildum með frjálsu framsali séu andstæð mannréttindum. Sú niðurstaða stangast á við stjórnarskrá Íslands. Mikilvægt er að ræða þetta álit og bregðast við því. Verði álit meiri hlutans túlkað á þann veg að breyta þurfi fiskveiðistjórnun í grundvallaratriðum blasa við alvarlegar efnahagslegar og félagslegar þrengingar.

Ýmsir hafa óttast um hagsmuni sjávarútvegsins ef Ísland gerðist aðili að Evrópusambandinu. Ef taka ætti mark á meiri hluta mannréttindanefndarinnar fæli það í sér að við hefðum undirgengist mun meira framsal á sjálfsákvörðunarrétti en þar er um að tefla. Aðildin að Sameinuðu þjóðunum hefði þannig mun alvarlegri og víðtækari áhrif á sjávarútveginn og sjávarplássin en Evrópusambandsaðild.“

Ég er ekki viss um að ég geti tekið undir það með Þorsteini Pálssyni að aðild Íslands að Evrópusambandinu hefði jákvæðari áhrif á íslenskan sjávarútveg en ef farið yrði að niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Hvort tveggja hefði í för með sér alvarlegar afleiðingar fyrir atvinnugreinina. En að öðru leyti tek ég undir með ritstjóra Fréttablaðsins. Verði álit meiri hluta nefndarinnar túlkað á þann veg að breyta þurfi stjórnkerfi fiskveiða í

grundvallaratriðum er viðbúið að slíkt mundi hafa í för með sér alvarlegar efnahagslegar og félagslegar þrengingar. Vilji menn túlka niðurstöðu mannréttindanefndarinnar bókstaflega og telja að þær bindi hendur stjórnvalda hljóta þeir hinir sömu að fallast á að niðurstöður hennar hefðu ekki einungis í för með sér breytingar á íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu heldur einnig á fiskveiðistjórnarkerfum annarra ríkja sem byggja á kvótakerfi en ekki síður stjórnkerfum landbúnaðarins sem byggja að grunni til á sömu undirstöðum. Má þar nefna fiskveiðistjórnarkerfi Nýsjálendinga, Ástrala, Alaskabúa, Evrópusambandsins og fleiri.

Ég leyfi mér, frú forseti, að efast um að þessar þjóðir mundu sætta sig við slíka íhlutun nefndarinnar í innanríkismál sín. Hins vegar er óumdeilt að álit nefndarinnar er ekki bindandi fyrir þjóðríkin og þar af leiðandi ekki heldur fyrir okkur Íslendinga. Því er rétt að taka undir með ritstjóra Fréttablaðsins þegar hann segir að ef taka ætti mark á meiri hluta mannréttindanefndarinnar fæli það í sér að við hefðum undirgengist mun meira framsal á sjálfsákvörðunarrétti okkar. Það höfum við hins vegar ekki gert, Ísland er enn þá fullvalda og sjálfstætt ríki og verður það vonandi áfram. Þó svo að í landinu fyrirfinnist stjórnmálamenn sem telja frekara framsal löggjafarvalds og dómsvalds til annarra ríkja og yfirþjóðlegra stofnana til hagsbóta fyrir Íslendinga þá ráðum við enn okkar eigin málefnum. Alþingi setur lög og reglur sem hér gilda og íslenskir dómstólar dæma samkvæmt þeim. Því hefur ekki verið breytt þrátt fyrir þetta álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Hins vegar er allt í lagi að ræða álitið og bregðast við því.

Þegar álit meiri hluta nefndarinnar er lesið kemst maður ekki hjá því að sjá að niðurstaða hennar byggir á alvarlegum misskilningi á grundvelli íslenska fiskveiðistjórnarkerfisins. Ég held að það sóknarfæri sem íslensk stjórnvöld fá nú með því að svara þessu áliti sé að leiðrétta þann misskilning sem þar kemur fram. En það skiptir miklu máli að það sé gert á yfirvegaðan og ígrundaðan hátt vegna þess að hér eru verulegir hagsmunir í húfi. Íslensk stjórnvöld mega ekki fara á taugum þó svo að frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna komi álit sem mælir fyrir um það að ákvæði fiskveiðistjórnarlaganna brjóti í bága við samninginn um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Það má vel vera að ég og fleiri sem tilheyrum stjórnarmeirihlutanum séum annarrar skoðunar en þeir ágætu menn sem sátu í þessari nefnd og komust að þessari niðurstöðu en sannleikurinn er hins vegar sá að sem betur fer er þetta álit ekki bindandi. Það er Alþingi Íslendinga sem fer enn þá með löggjafarvaldið á Íslandi.

Íslenskur sjávarútvegur hefur á síðustu mánuðum orðið, og það vitum við öll og ég held að við deilum ekkert um það, fyrir alvarlegum áföllum og einkum vegna skerðingar þorskveiðiheimildanna. Að mínu mati má þessi atvinnugrein ekki við frekari áföllum. Þess vegna er mjög mikilvægt að menn fari rólega með hagsmuni sjávarútvegsins í huga. En við verðum líka að hugsa út í hvert hlutverk Alþingis er. Þegar ég tala svona gegn þessu áliti vegna þess að ég tel að það sé rangt og byggist á röngum forsendum, þá má vel vera að einhverjir hv. þingmenn segi að ég sé varðhundur útgerðarinnar, varðhundur kvótaeigenda og kvótakerfisins. (**JM:** Sem þú ert.) Sem ég er, ég skal gangast við því að ég styð núverandi kvótakerfi og ég styð íslenskan sjávarútveg en ég tek í þessari ræðu líka til varna fyrir Alþingi og alþingismenn. Mér finnst það alvarlegt mál að hingað komi þingmenn og beri fram tillögur sem mæla fyrir um það að þingið og við sem löggjafi og Alþingi sjálft eigi að taka við fyrirmælum frá nefndum úti í heimi og afsala okkur valdi sem við höfum aldrei afsalað okkur. Þetta er að mínu mati alvarlegur hlutur sem við ættum að ræða og það þarf að skoða þessa tillögu í ljósi þess. Sem betur fer er það svo að við erum enn þá sjálfstætt ríki. Við höfum ekki framselt neinn rétt til mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, ekki frekar en önnur ríki, hv. þingmaður, sem hafa undirritað þann ágæta prótókoll. Það er ágætt að taka þessa umræðu (Forseti hringir.) en ljóðurinn á ráði þeirra sem flytja tillöguna er sá að þeir eru ekki með neinar lausnir á vandanum eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir benti á.

[16:59]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég styð íslenskan sjávarútveg og ég styð íslenskt alþýðufólk sem hefur lifað á íslenskum sjávarútvegi í gegnum tíðina. Það er sorglegt að vita til þess að á Alþingi sitja allt of fáir sem hafa dýft hendinni í kalt vatn eða migið í saltan sjó. Það eru allt of fáir sem vita út á hvað lífið gengur í sjávarbyggðum landsins og er kannski ágætur þingmaður, Sigurður Kári Kristjánsson, dæmi um mann sem aldrei hefur migið í saltan sjó og veit ekkert um hvað lífið snýst í sjávarbyggðum, og hefur jafnvel verið meira og minna á vernduðum vinnustað alla sína ævi frá því að hann byrjaði að vinna.

Að vitna í Þorstein Pálsson, fyrrverandi sjávarútvegsráðherra, sem var einn almesti varðhundur kvótakerfisins og leiddi af sér einhverjar mestu hörmungar inn í íslenskan sjávarútveg til margra ára er náttúrlega alveg með ólíkindum og hroðalegt. Og þar opinberar hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson þekkingarleysi sitt þegar hann fer að tala um aflamarkskerfi. Aflamarkskerfi á Íslandi og víða í heiminum eru ekki bundin eignarhaldi í prósentu í hverjum stofni upp á kíló eða gramm. Þar er munurinn. Þegar menn fjalla um mál eins og sjávarútvegsmál er nauðsynlegt að þeir viti um hvað þeir eru að tala, skilji og viti muninn. Mannréttindabrot eru mjög alvarleg. Þess vegna hlýtur það að vera hlutverk Alþingis að koma strax að tillögum eða hugmyndum sem ríkisstjórnin og ríkisstjórnarflokkarnir standa að og auðvitað hljótum við þingmenn og þingnefndir að þurfa að fá að fjalla um þessi mál áður en eitthvað er sent til mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

[17:01]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Þetta var merkileg ræða. Það er eins og hv. þingmaður haldi að ég sé fæddur með gullskeið í munninum og viti ekkert út á hvað lífið gengur, hafi aldrei verið á sjó og ég veit ekki hvað og hvað. Ég get upplýst hv. þingmann um það að ég hef verið á sjó og róið frá Snæfellsnesi, öll mín móðurætt er þaðan og afi minn heitinn var hafnarverkamaður. Í hina ættina er ég ættaður frá Vestfjörðum, úr Sléttuhreppnum á Hornströndum, og afi minn og amma sárfátækt fólk sem stundaði sjávarútveg og verkavinnu. Að koma hér

upp og halda því fram að maður viti ekkert um hvað lífið snýst er náttúrlega ekkert innlegg í þessa umræðu, og þó svo að það væri þannig er ekki þar með sagt að ég megi ekki hafa skoðun á málunum. Þetta er bara einfaldlega mín skoðun, hv. þingmaður.

Ég tel að niðurstaða mannréttindanefndarinnar sé röng. Ég tel að það fiskveiðistjórnarkerfi sem við búum við brjóti ekki í bága við mannréttindi — þrátt fyrir að einhverjir sérfræðingar úti í heimi komist að þeirri niðurstöðu er ekki þar með sagt að sú niðurstaða sé sú eina rétta, alls ekki. En ég frábið mér svona málflutning eins og hér hefur komið fram, að ég hafi ekki hundsvit á því hvernig lífi alþýðufólk hefur lifað. Bíddu, ég er kominn af alþýðufólki í báðar ættir og það er ágætt að hv. þingmaður viti það, mig grunar nefnilega að hann hafi alist upp við meiri efni en sá sem hér stendur.

[17:03]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er mjög alvarlegt þegar menn verja mannréttindabrot og treysta sér hreinlega til þess að segja að við skulum viðhalda mannréttindabrotum, það er mjög alvarlegt. Það er kannski enn alvarlegra af því að viðkomandi þingmaður, Sigurður Kári Kristjánsson, er löglærður og ætti að vita muninn á því hvað er að brjóta lög og hvað ekki.

Það er ótrúlegt að hv. þingmaður skuli gera lítið úr áliti 18 sérfræðinga sem settu fram þetta álit hjá Sameinuðu þjóðunum, með ólíkindum að hann skuli voga sér að draga í efa hæfileika þeirra til þess að meta hvort við séum að brjóta mannréttindi hér á Íslandi.

[17:04]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er ekki að gera lítið úr áliti þeirra sérfræðinga sem mynduðu meiri hluta þeirrar nefndar sem skilaði frá sér þessu áliti. Ég er miklu frekar að taka undir álit þeirra sem voru í minni hlutanum. Það er rangt að ég sé hér að verja mannréttindabrot, ég hef aldrei varið (Gripið fram í.) mannréttindabrot, alls ekki. (**GMJ:** Þú ert að verja mannréttindabrot.) Ég vil mannréttindi og veg þeirra alveg jafnmikinn og hv. þingmaður.

Það þýðir hins vegar ekki að ég þurfi að vera sammála öllu því sem hv. þingmaður segir, fylgisveinar hans eða þessir ágætu sérfræðingar hjá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Ég er ekki sammála öllu því sem þaðan kemur. Ég hugsa að ef hv. þingmaður mundi skoða sögu umræddrar nefndar væri hann ekki sammála öllum þeim niðurstöðum sem þaðan hafa komið.

[17:05]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég kann hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni þakkir fyrir að gera okkur grein fyrir því hvað hann er vel ættaður, en það er í sjálfu sér ekki sérstakt innlegg í þetta mál. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson er sá fyrsti í þessari umræðu sem kemur og segir að hann sé á móti þingsályktunartillögunni sem hér liggur fyrir. Hann er á móti henni, hann vill hafa kerfið óbreytt og hann vill ekki að farið sé að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Þar sem hann er eini talsmaður Sjálfstæðisflokksins í þessari umræðu verð ég að líta þannig á að hann sé að túlka skoðun flokks síns í málinu. Þar með er spurningin: Er þetta sama skoðun og hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur? Á að bregðast við með þeim hætti, eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson heldur fram að eigi að gera, að það eigi akkúrat ekki að gera neitt?

Síðan segir hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson: Það er óumdeilt að niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna er ekki bindandi. Er það óumdeilt? Ég hélt því fram í ræðustól hér áðan, þegar ég mælti fyrir þingsályktunartillögunni, að ég teldi að þetta væri bindandi að þjóðarrétti. Ég gerði grein fyrir því að m.a. fyrrverandi forseti Hæstaréttar, Magnús Thoroddsen, hefði tjáð sig afgerandi með þeim hætti að þetta væri bindandi að þjóðarrétti.

Í *Stjórnartíðindum* , C-deild, frá 1979 er vísað til þeirrar þingsályktunartillögu sem lögð var fram þegar við fullgiltum þann samning sem hér er um að ræða. Það er nú einu sinni þannig að frjáls og fullvalda ríki hafa með samskiptum við aðrar þjóðir kosið að deila fullveldi sínu með einum eða öðrum hætti. Það gerðum við þegar við gengum í Sameinuðu þjóðirnar, það gerðum við þegar við gengum í Atlantshafsbandalagið og það gerðum við þegar við samþykktum samninginn um Evrópska efnahagssvæðið. Þetta var eitt af því (Forseti hringir.) sem við deildum varðandi það, við gengumst undir það að hlíta niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

[17:07]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður getur verið með hvaða útleggingar sem hann vill í andsvari sínu, ég er einungis að túlka mína eigin skoðun. Hv. þingmaður getur túlkað orð mín eins og hann vill en ég veit að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra er fullfær um að túlka sína skoðun á þessu máli.

Hv. þingmaður sagði að ég væri á móti tillögunni. Ég lýsti því hér yfir að mér finnst sjálfsagt að ræða þetta álit efnislega og málið í heild sinni. Ég er hins vegar á móti því að Alþingi sem löggjafarvald hér á Íslandi og alþingismenn séu reiðubúnir til þess að hlíta í einu og öllu, án nákvæmrar skoðunar, áliti frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna sem okkur er ekki skylt að þjóðarrétti að fylgja.

Er hv. þingmaður þeirrar skoðunar að álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sé bindandi? (**JM:** Já.) Ef hv. þingmaður er þeirrar skoðunar telur hann þá ekki að á grundvelli þessa álits mannréttindanefndarinnar þurfi að taka fiskveiðistjórnarkerfi annarra ríkja, eins og t.d. Nýja-Sjálands, Ástralíu, Alaska og Evrópusambandsins — og meira og minna landbúnaðarkerfin í flestum löndum í heiminum — til endurskoðunar? Ég spyr hv. þingmann að þessu, verða menn ekki að draga þá ályktun?

[17:10]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er tilbúinn til þess, þegar við höfum kollvarpað því óréttláta gjafakvótakerfi sem við búum

við, að snúa mér að baráttunni fyrir því að leiðrétta þau óréttlátu kerfi sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vísaði til. Ég þekki hins vegar ekki nægilega vel til þeirra til að geta tjáð mig með þeim hætti enda kannski eðlilegra að aðrir skipti sér af því ef svo er.

Það sem er höfuðatriðið hér, og það sem máli skiptir, er að við erum lýðræðisríki sem gerum kröfu um að mannréttindi séu virt. Ég var því mjög fylgjandi að það mál sem hér er fjallað um, og var lagt undir mannréttindanefndina, færi þangað og niðurstaða fengist. Niðurstaðan fékkst, þetta er liður í baráttunni gegn óréttlætinu og við höfum á öllum stigum, þar sem mál hafa verið lögð fyrir dómstóla, fengið sigur (Forseti hringir.) í slíkum málum og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson ætti að taka tillit til þeirra sjónarmiða.

[17:11]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður vill að mannréttindi séu virt og við erum sammála um það. Við erum hins vegar ósammála um það hvort núverandi fiskveiðistjórnarkerfi feli í sér mannréttindabrot eða ekki, eins og við erum eflaust ósammála um ýmsar túlkanir á mannréttindaákvæðum t.d. íslensku stjórnarskrárinnar. (**Gripið fram í:** Mannréttindi eru algild.) Já, já, mannréttindi eru algild.

Mig langar til að benda hv. þingmanni á að u.þ.b. 100 þjóðir hafa fullgilt umræddan samning. 75 þeirra hafa fengið á sig álit sem eru sambærileg því sem við ræðum hér. Það þýðir ekki að öll þessi ríki fari fram með mannréttindabrotum, alls ekki.

Það er allt í lagi að ræða um fiskveiðistjórnarkerfi okkar (Forseti hringir.) en sé maður ósammála niðurstöðu nefndarinnar má ekki halda því fram að maður sé fylgjandi mannréttindabrotum eins og hér hefur verið haldið fram.

[17:12]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér fannst hv. þingmaður ekki greina það rétt um hvað málið fjallar. Það fjallar um framkvæmd á ákveðnum grunnþáttum í fiskveiðistjórnarkerfi okkar. Mannréttindanefndin er í sjálfu sér ekki að kveða upp úrskurð um það hvort beita megi kvótakerfi eða ekki, heldur ákveðnum ráðstöfunum þess.

Í ágætri grein Magnúsar Thoroddsens segir, með leyfi forseta:

„Þeir sem upphaflega hafi fengið úthlutað veiðiheimildum og nýttu þær eigi, hafi getað selt þær eða leigt á markaðsverði í stað þess að skila þeim aftur til ríkisins til úthlutunar til nýrra veiðiréttarhafa í samræmi við sanngjarna og réttláta mælikvarða. Íslenska ríkið hafi ekki sýnt fram á, að þessi úthlutunarmáti á veiðiréttarheimildum fullnægi þeim kröfum er gera verði um sanngirni.“ — Þess vegna er álit mannréttindanefndarinnar á þennan veg.

Fiskveiðistjórnarkerfið sem við búum við hefur heldur ekki náð markmiðum sínum ef út í það er farið. Hver er 1. gr. þar? Jú, að vernda fiskstofnana, byggja þá upp. Svo hrapallega hefur tekist til að sumir hverjir eru í verra ástandi en nokkurn tíma áður að mati vísindamanna. Fiskveiðistjórnarkerfið átti líka að efla byggð og treysta atvinnu í landinu. Það hefur ekki heldur náðst þannig að ekki er nú hægt að hæla því.

Ég spyr hv. þingmann: Er hægt að ganga fram í þeirri blindu trú, eins og hv. þingmaður gerir, að útfærsla kvótakerfisins sé svo algóð eins og hún er núna að ekki megi einu sinni taka mark á og til alvarlegrar meðferðar álit mannréttindanefndarinnar (Forseti hringir.) á tilgreindum ágalla þess sem snertir að hennar mati mannréttindi?

[17:14]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef aldrei sagt að íslenska fiskveiðistjórnarkerfið sé algott og ég hef ekki útilokað að breytingar á því geti ekki leitt til betri afkomu sjávarútvegsfyrirtækjanna og sjávarbyggðanna í landinu. Ég held að eflaust sé hægt að gera ýmsar breytingar á kvótakerfinu sem gætu orðið til góðs.

Hv. þingmaður nefndi úthlutunina í upphafi eins og hún var á árunum 1983–1984 og hv. þm. Grétar Mar Jónsson nefndi hana líka, að hún hefði verið ósanngjörn. Það má vel halda því fram að öðruvísi hefði mátt standa að úthlutun aflaheimilda þegar kvótakerfinu var komið á. En síðan eru liðin mörg ár, eins og segir í ákveðnu dægurlagi, og frá því að kvótanum var úthlutað í upphafi hefur hann skipt um hendur. Ég hygg að 80–90% af upphaflegum aflaheimildum hafi skipt um hendur í frjálsum viðskiptum. Mér finnst í ljósi þess ekki við hæfi eða vera tilefni til að ræða það í dag hvernig kvótakerfinu var komið á fyrir u.þ.b. 20 árum.

Mig langar hins vegar til þess að spyrja hv. þingmann að því, af því að hann tekur nú þátt í þessari umræðu, hvort hann telji að þegar við Íslendingar gengum í Sameinuðu þjóðirnar og gerðumst aðilar að því bandalagi höfum við framselt sjálfsákvörðunarrétt okkar með þeim hætti að álit eins og það sem við fjöllum hér um sé bindandi fyrir okkur að þjóðarétti og Alþingi Íslendinga, löggjafarvaldið, (Forseti hringir.) þurfi að beygja sig í einu og öllu undir það álit og efni þess.

[17:17]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við höfum gengist undir þetta ákvæði. Við höfum skrifað upp á það og þá ber okkur að hlíta því. Við höfum í sjálfu sér ekki framselt neitt annað en að lúta þessu mannréttindaákvæði.

Mér finnst hv. þingmaður sem er löglærður gera ansi mikið úr því þegar talað er um meiri hluta og minni hluta í mannréttindanefndinni. Er það ekki svo að Hæstiréttur er fjölskipaður dómur? En það er meiri hlutinn sem kveður upp úr og það er dómur Hæstaréttar. Þess vegna finnst mér svo aumt þegar stöðugt er verið að færa málsbætur fyrir þá sem höfðu aðrar skoðun en Hæstiréttur en dómurinn liggur fyrir.

Ef litið er á hverjir hafa aðrir fengið svona ábendingar þá má benda á að Danmörk hefur einu sinni fengið athugasemd og brást þá vel við. Það má nefna það að Finnland (Forseti hringir.) hefur fimm sinnum fengið athugasemdir og brást vel við í fjögur skipti og eitt er þar í meðförum. Þannig að aðrar þjóðir hafa (Forseti hringir.) brugðist við, frú forseti. Það sem ég óttast hér er hversu talað er niður til mannréttindanefndarinnar. (Forseti hringir.)

[17:18]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Síðast þegar ég vissi þá var nú skoðanafrelsi í þessu landi og menn mega segja skoðun sína. Menn tala ekki niður til Hæstaréttar eða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna eða einhverra annarra þótt þeir séu ekki sömu skoðunar og sú nefnd eða dómstólar eða hv. þm. Jón Bjarnason.

Eins og ég nefndi áðan þá eru um það bil 100 ríki sem hafa undirritað þennan sáttmála, 75 þeirra hafa fengið álit á sig. Það er allur gangur á því hvernig með það hefur verið farið. En það sem ég er að reyna að kasta hér fram í umræðuna er að það er ekkert einsdæmi að þjóðir fái álit eins og þetta á sig.

Úr því að hér var nefndur meiri og minni hluti þá er það þannig að oft eru minnihlutaákvæði bæði hjá Hæstarétti og eins og í þessu tilviki mannréttindanefndarinnar. Ég er í þessu tilviki (Forseti hringir.) ekki sammála meiri hlutanum. Með því er ég ekki að kasta rýrð á nefndina, alls ekki. Ég er bara ósammála henni.

[17:20]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Hér hafa menn verið að ræða um aflamarkskerfi og talað um að þau séu öll eins í heiminum. Það er auðvitað langur vegur frá og það er ekki frjálst framsal alls staðar í aflamarkskerfum og nýliðun kemst inn í aflamarkskerfið víðast hvar í heiminum. Það er ekki bundið upp á kíló eða gramm. Það er með allt öðrum hætti. Þess vegna segi ég stundum að menn sem tala um þessa hluti og hafa ekki vit á málunum, eiga að kynna sér þetta betur.

Okkar aflamarkskerfi er með allt öðrum hætti þar sem kvóti er framseljanlegur milli ára. Það er hægt að selja nýtingarréttinn. Það er hægt að veðsetja kvótann og það er hægt að leigja hann.

Við þurfum að athuga að hvernig sem við ætlum að taka á þessum málum núna varðandi álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna þá eru málaferli í gangi á ýmsum sviðum sem snúa að sjávarútvegi og kvótakerfinu. M.a. eru landeigendur sjávarjarða í málaferlum og búnir að fara með mál sín erlendis til þess að reyna að fá þar leiðréttingu á þeim.

Við höfum hlustað hér á afstöðu stjórnarliða. Það virðast vera skiptar skoðanir milli stjórnarflokkanna ef marka má þá sem hér hafa lagt orð í belg. Það virðist beinlínis vera að hluti Sjálfstæðisflokksins eða allur flokkurinn vilji hunsa álit mannréttindanefndar. Alla vega er það skoðun Sigurðar Kára Kristjánssonar að ekki þurfi að fara eftir þessu áliti.

Það virðast vera skiptar skoðanir innan Samfylkingarinnar. Þar tala flestir menn óljóst. (Gripið fram í.) En hv. varaformaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar sem hefur nú verið að fjalla um þessi mál talar kannski skýrast. Aðrir virðast vera búnir að missa móðinn og trúa því að það sé meiri hluti í þinginu fyrir óbreyttu kvótakerfi sem á samkvæmt því sem maður heldur ekki að vera rétt vegna þess að hluti Samfylkingarinnar hefur viljað breyta þessu. (Gripið fram í.) En þeir ætla kannski að snúa af þeirri leið og sættast við stefnu íhaldsins í þessu eins og mörgu öðru.

En þegar Framsókn fer að tala um kvótann og hvaða leiðir eigi að fara í staðinn þá verður maður nú eiginlega orðlaus vegna þess að faðir kvótakerfisins var lengi vel formaður Framsóknarflokksins og þar að auki sjávarútvegsráðherra. Halldór Ásgrímsson var sjávarútvegsráðherra árið 1984 þegar þetta illræmda kvótakerfi var sett á og hefur hann borið ábyrgð á þessu kvótakerfi allar götur síðan.

Þess vegna er það fagnaðarefni þegar framsóknarmenn lýsa því yfir núna að þeir vilji að farið verði að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þar er auðvitað verið að taka U-beygju í þessum málum en ég hef ekki trú á því að samfylkingarfólk vilji vera í hópi mannréttindaníðinga. Ég trúi því aldrei að þeir muni leggjast svo lágt að fara þá leið.

Það er endalaust hægt að tala um þetta og það eru mörg atriði sem maður getur komið inn á. Hæstiréttur Íslands hefur dæmt í málum varðandi íslenskan sjávarútveg og kvótakerfi og um réttmæti hans. Við munum öll eftir Vatneyrarmálinu. Við munum öll eftir Valdimarsmálinu. En þessir dómar sem Hæstiréttur dæmdi eru að mati mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna ekki löglegir. Það er dálítið skondin staða að þeir tveir sem lögðu mál sitt fyrir mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna þurfa núna að leita til Hæstaréttar á Íslandi (Forseti hringir.) um bætur.

[17:25]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Eins og hv. þingmaður veit þá eru skiptar skoðanir á kvótakerfinu í Samfylkingunni. Þar eru margir sem hafa miklar efasemdir um það kerfi. Ég var t.d. lengi framan af einn af þeim sem studdu þetta kerfi alveg af lífi og sál. Ég gerði það út frá sjónarmiðum verndarstefnu, þ.e. ég tók mark á þeim upphaflega tilgangi kvótakerfisins, að það væri vel til þess fallið að vernda stofnana og koma í veg fyrir ofveiði.

Síðan horfi ég framan í reynslu sem bendir til þess að kvótakerfið dugi ekkert til þess að vernda stofnana í hafinu. Við verðum bara að horfast í augu við þá staðreynd. Þess vegna hef ég sagt að menn verða að skoða alla þætti þessa kerfis. Ég þekki það sem byggðamálaráðherra hvernig skuggahliðar þess hafa leikið landsbyggðina. En við þetta bætist að ég hef efasemdir um að þetta kerfi eins og það er rekið í dag sé nægilega vel fallið til þess að vernda stofnana í hafinu. Við þurfum ekki annað en að horfa á þróun þorskstofnsins. Hún hefur öll verið á sömu leið. Það er hugsanlegt að einhverjar sveiflur séu í hafinu, vaxandi hiti og annað sem á sinn þátt í þessu.

En það breytir ekki hinu að þegar menn standa andspænis niðurstöðu reynslunnar allar götur frá 1984 með þetta í höndunum sem við höfum í dag þá verða menn auðvitað að skoða þetta kerfi upp á nýtt. Það er ekki bara niðurstaða sem menn komast að út frá dómi mannréttindanefndar heldur er það veruleikinn.

Svo vil ég, af því að Framsóknarflokkurinn er algjörlega fjarstaddur þessa umræðu, taka upp hanskann fyrir hann. Hv. þingmaður gat þess réttilega að það væri fyrrverandi formaður Framsóknarflokksins sem væri höfundur kvótakerfisins. En batnandi fólki er best að lifa. Framsóknar-

flokkurinn fer batnandi. Formaður Framsóknarflokksins hefur lýst því yfir að hann vilji gjörbreyta kvótakerfinu og vilji taka þátt í því að skoða það upp á nýtt.

[17:27]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru vissulega gleðitíðindi að heyra hér ráðherra úr ríkisstjórninni tala um að það þurfi að breyta þessu fiskveiðistjórnarkerfi. Ég fagna því. Ég hef reyndar vitnað í orð hans hér frá 2003 þegar hann var formaður Samfylkingarinnar. Þá talaði hann fyrir því og minnti á að þetta væri óréttlátasta fiskveiðistjórnarkerfi sem til væri og annað í þeim dúr.

Ég get ekki annað en fagnað því að enn þá er einhver dugur í fólki í Samfylkingunni sem vill gera breytingar á kerfinu og er ekki búið að missa móðinn eins og kannski einhverjir aðrir í flokknum.

Hæstv. forseti. Ég vil bara enn og aftur segja að þetta eru gleðitíðindi og ég vona að þetta skili sér inn í ríkisstjórnina. En það væri samt gaman að heyra álit hæstv. iðnaðarráðherra og byggðamálaráðherra Össurar Skarphéðinssonar, hvort honum finnist ekki tímabært að þingið fái að koma að þeim breytingum sem fyrirhugaðar eru til þess að uppfylla skilyrði mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna þannig að málinu sé ekki haldið inni í sjávarútvegsráðuneytinu eingöngu án þess að aðrir fái að koma að málinu.

Mér finnst það vera skylda ríkisstjórnarinnar að Alþingi fái að koma að þessu, að það og nefndir þess verði ekki hunsuð í þessu máli. Ég tel þess vegna nauðsynlegt að við fáum að heyra álit hæstv. iðnaðarráðherra Össurar Skarphéðinssonar, hvað hann leggur til í þessum efnum.

[17:29]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef nákvæmlega sömu afstöðu og ég hafði þegar ég var kosinn fyrsti formaður Samfylkingarinnar. Þá hafði ég forgöngu að því að Samfylkingin mótaði sér stefnu varðandi stjórnkerfi fiskveiða. Hún gengur undir nafninu fyrningarstefnan.

Ég er enn þá sömu skoðunar. Ég tel að það væri farsælast að fyrna kvótann og setja hann á markað. Ég veit að margir í þessum sal eru ekki á sömu skoðun. Mér heyrist þó að þeir séu fleiri í stjórnarandstöðunni sem hníga að því. M.a. hefur hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins, talað á þá vegu.

Ég sem byggðamálaráðherra veit það mætavel að flutningur á veiðiheimildum af landsbyggðinni hefur leitt til mikilla hörmunga fyrir landsbyggðina. Ég veit það líka að þar er að finna atorkusamt fólk og sterka frumkvöðla sem mundu, ef þeir ættu kost á því að keppa á jafnréttisgrundvelli um veiðiheimildir m.a. vegna landfræðilegrar legu nær miðunum heldur en suðvesturhornið, sennilega standa sig betur í því en þeir sem núna fara með kvótann.

Ég er þeirrar skoðunar að það væri farsælast að taka upp einhvers konar fyrningarleið. Og ég er líka þeirrar skoðunar að það væri farsælast að allur afli sem er veiddur við Íslandsstrendur færi á markað. Þetta er nú mín skoðun.

Hv. þingmaður veit að það eru ekki allir sömu skoðunar og ég innan Samfylkingarinnar. Þetta er ekki það sem ríkisstjórnin ákvað að gera þegar hún var mynduð í upphafi. En þetta er mín skoðun, þetta hefur verið mín skoðun og þetta verður mín skoðun.

[17:31]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tel það töluverð tíðindi að heyra hæstv. byggðamálaráðherra Össuri Skarphéðinssyni lýsa þessu yfir. Það hefur verið eitt af baráttumálum Frjálslynda flokksins til langs tíma að allur fiskur fari á fiskmarkað. Reyndar var þetta komið fram hjá öðrum stjórnmálaflokkum hér á árum áður, þ.e. gamla Alþýðuflokknum, að mig minnir. Og eitthvað hefur nú Samfylkingin fjallað um þetta en ekki fylgt því eftir af neinni hörku og alls ekki núna við myndun þessarar ríkisstjórnar.

Það þyrfti náttúrlega fleira að gera eins og aðskilja veiðar og vinnslu og það má alveg nefna það sem hugsanlega aðferð, af því menn hafa hér talað um að ekki hafi verið bent á neinar leiðir, og það er einfaldlega að bjóða upp veiðiheimildir, að ríkið bjóði upp veiðiheimildir. Ríkið á veiðiheimildirnar og það er ekkert að því að ríkið bjóði upp veiðiheimildir annaðhvort í aflamarkskerfi í tonnum og kílóum eða, eins og ég hefði viljað sjá, bjóða upp veiðidaga. Við vitum hvað við þurfum marga veiðidaga til að veiða þann afla sem má veiða og það hefði verið sniðugra með tilliti til þess að þegar við bjóðum upp fisk í kílóum þá myndast hvati til brottkasts sem er mjög alvarlegur hlutur í íslenskum sjávarútvegi og ótrúlega lítið er gert með þann vanda. Og svo þekkist aftur alls konar svindl og svínarí í þessu kerfi. Ég hyggst leggja fram frumvarp til að reyna að opna og upplýsa hvað það er. Þetta frumvarp liggur fyrir hér í þinginu og ég fæ væntanlega að mæla fyrir því fyrr en seinna. En ég get ekki annað en lýst yfir ánægju minni með viðbrögð byggðamálaráðherra í þessari umræðu.

[17:33]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmann á hefðbundin ávarpsorð úr ræðustól Alþingis. (**GMJ:** Ég lofa bót og betrun.) Forseti fagnar því.

[17:34]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Það er alveg ljóst að mjög ólíkar skoðanir eru innan þingsins eftir stjórnmálaflokkum um hvernig skuli nálgast umræðu um stjórn fiskveiða og endurbætur og breytingar á henni. Það er kannski þeim mun alvarlegra að fulltrúar annars stjórnarflokksins, þeim sem virðist ráða för — það er Sjálfstæðisflokkurinn sem virðist ráða för í þessari ríkisstjórn sem fyrri ríkisstjórnum og Sjálfstæðisflokkurinn hefur átt aðild að og stýrt ríkisstjórn í samfellt um 17 ár. Og það má horfa á þann feril ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins hvort heldur í efnahagsmálum eða í stöðu fiskstofnanna að þeir virðist aldrei vera í verri stöðu en nú. Við ræddum fyrr í dag stöðu efnahagsmála og við höfum aldrei á þessu tímabili verið með hærri verðbólgu — vextir eru hærri og ótryggt ástand er í efnahagsmálum — heldur en undir ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins eftir 17 ára setu. Og

nú biður Sjálfstæðisflokkurinn um sér sé sýnd biðlund, sýnd þolinmæði meðan að málin eru að fara enn verr. Hið sama er upp á teningnum í sjávarútvegsmálunum. Fiskveiðistjórnarkerfið sem sett var á var einmitt til þess að vernda fiskstofnana. Hefur það gengið eftir? Nei. Er það til að stuðla að hagkvæmri nýtingu þeirra? Nei. Er það til að treysta atvinnu? Nei. Því fer fjarri. Er það til að efla byggð í landinu? Nei. Fiskveiðistjórnarkerfinu hefur einmitt verið beitt til þess að rústa byggð á stórum landsvæðum.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum þess vegna lagt fram frumvarp til laga á þingi þar sem við leggjum til að fiskveiðistjórnarkerfið verði tekið til heildarendurskoðunar, að menn viðurkenni í raun að þau markmið sem sett voru hafi ekki náðst og þess vegna verði að endurskoða kerfið.

Við leggjum til að að skipuð verði nefnd með aðild allra þingflokka og hagsmunasamtaka sem koma að þessu. Og markmið nýrra laga um stjórn fiskveiða skal vera að nytjastofnar á Íslandsmiðum verði óvefengjanlega sameign íslensku þjóðarinnar og að þau tryggi verndun, sjálfbærni og hagkvæma nýtingu sjávarauðlinda og lífríkis sjávar sem og trausta atvinnu og byggð í landinu öllu.

Mikilvægustu atriðin við mótun nýrrar stefnu í sjávarútvegi eru einmitt þau sem ég taldi hér upp, ekki síst að sjávarútvegurinn lagi sig að markmiðum sjálfbærrar þróunar og vinni markvisst að því að bæta umgengni um náttúruna og lífríkið, þ.e. einstaka nytjastofna, vistkerfi hafsbotnsins og hafsbotninn sjálfan og sjávarútvegurinn treysti í raun byggð og efli atvinnu í landinu öllu ásamt því að stuðla að aukinni fullvinnslu framleiðslunnar og þar með aukinni verðmætasköpun og hámarksafrakstri auðlinda innan lands. Ný tækifæri í sjávarútvegi felast ekki hvað síst í aukinni verðmætasköpun. Sjávarútvegurinn er í raun þekkingariðnaður sem skiptir miklu máli að sé búið að með þeim hætti að hægt sé að þróa hann til framtíðar. Það þarf að leggja miklu meiri áherslu á aukna fiskvinnslu innan lands.

Við horfum síðan ítrekað á ranglætið eins og að héðan skuli fluttur út óunninn fiskur í gámum í auknum mæli af Íslandsmiðum án þess að íslenskar fiskvinnslur hafi möguleika á að bjóða í hann til innlendrar vinnslu. Við horfum á það óréttlæti. Maður horfir líka á dóm og álit mannréttindanefndarinnar sem segir að úthlutun fiskveiðiheimildanna standist ekki jafnræðisreglu mannréttindanefndarinnar. Svo er það framsalið, framleigan á kvótanum. Þegar einn aðili fékk úthlutað nýtingarrétti á ákveðinni auðlind, seldi hana eða leigði frá sér og nýtti hana ekki sjálfur þá er það mat mannréttindanefndarinnar að það standist ekki grunnreglur hennar.

Mér finnst það verulegt áhyggjuefni (Forseti hringir.) þegar forsvarsmenn Sjálfstæðisflokksins segja að það þurfi ekki að fara að áliti mannréttindanefndarinnar. Mér finnst það mjög mikið áhyggjuefni, herra forseti, og spyr: Er Samfylkingin virkilega sammála því að þannig sé þessu farið? (Forseti hringir.) Við höfum hér hæstv. ráðherra. Hann segir hér nokkur falleg orð. En við skulum heyra hvað hann segir, herra forseti.

[17:39]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var mjög merkileg ræða. Hv. þingmaður flutti snjallt mál þar sem hann framsagði fyrir þingsályktunartillögu sem ekki er til umræðu hér í dag, tillögu sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur lagt fram um einhverja nefnd. Herra trúr! Hvar eru tillögur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs? Það er hægt með mörgum aðferðum að verða við því að breyta lögum um stjórnkerfi fiskveiða þannig að það stæðist sennilega þær forsendur sem er að finna í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. En hvaða leið vill Vinstri hreyfingin – grænt framboð fara? Hv. þingmenn VG koma hér upp í hverju málinu á fætur öðru. Þeir eru góðir og manna snjallastir í að gagnrýna. En því miður sýnir reynslan það og sérstaklega þessi ræða hv. þm. Jóns Bjarnasonar áðan, að þeir hafa aldrei ráð. Það er kannski af því að þeir eru búnir að vera svo lengi í stjórnarandstöðu að þeir hafa ekki vanist því að það er skylda ábyrgra stjórnmálamanna að leggja fram ráð til lausnar þrautum sem upp koma.

Ég spyr. Hvar var í þessum orðaflaumi hv. þingmanns að finna eitt ráð eða eina skoðun á því hvernig VG vill koma til móts við þennan úrskurð mannréttindanefndarinnar? Ætli þar séu ekki uppi jafnmörg viðhorf og til dæmis varðandi stjórnkerfi fiskveiða almennt? Það verður að segjast Vinstri hreyfingunni – grænu framboði til hróss að þar eru menn svo hugulsamir og svo snjallir að þeir hafa uppi margar stefnur varðandi það mál.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur til dæmis í gegnum áranna rás verið fylgjandi sömu skoðun og ég varðandi stjórn fiskveiða, þ.e. hann vill fyrningarkerfi. Ég hef aldrei skilið það hvaða skoðun hv. þm. Jón Bjarnason hefur haft. Ég gæti hins vegar lagt fram hérna þrjú þingmál sem VG hefur lagt fram í áranna rás um stjórnkerfi fiskveiða og ekkert þeirra er sama málið. Svo ég spyr: (Forseti hringir.) Hvað vill VG?

[17:41]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var ágætisræða hjá hæstv. ráðherra, (**Gripið fram í:** ... mjög góð.) mjög góð. Það eina sem upplýsist er hversu gleyminn hann er því að VG, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, er sá flokkur sem hefur lagt fram mjög mótaða stefnu í sjávarútvegsmálum, (**Gripið fram í:** Þrjár.) mótaða heildstæða stefnu og lagt hana til grundvallar í sinni málefnavinnu og sinni kosningabaráttu á undanförnum árum. Við erum ekkert að hlaupa frá henni frá degi til dags eins og Samfylkingin gerir.

Í þessu ágæta frumvarpi sem við leggjum hér fram þá leggjum við okkar stefnu inn í það púkk. En við vitum að aðrir flokkar eru okkur ekki sammála. En það er mjög mikilvægt að þjóðin sameinist um stefnuna í sjávarútvegsmálum. Við leggjum okkar stefnu í púkk. Samfylkingarstefnan virðist vera týnd. Hæstv. ráðherra sagði áðan. „Ég var fylgjandi fyrningarleið“ (**Gripið fram í:** Nei.) og er það enn. En það eru mjög skiptar skoðanir í flokki ráðherrans. Þá opinberast að Samfylkingin er ekki með neina heildstæða stefnu í sjávarútvegsmálum og er það kannski þess vegna sem við

heyrum nú hér tvær skoðanir á því hvernig taka skuli á úrskurði mannréttindanefndarinnar? Formaður Samfylkingarinnar segir eitt. Formaður Sjálfstæðisflokksins segir allt allt annað. Ég spyr hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson hvaða skoðun hann hafi þá á því hvort beri að hlíta áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem við höfum skrifað upp á. Mun hæstv. ráðherra beita sér innan ríkisstjórnarinnar fyrir því að það verði orðið við þessu áliti en ekki látinn vera uppi vafi um það hvort við ætlum að hlíta (Forseti hringir.) alþjóðalögum sem við höfum skrifað upp á. Ég vil fá skýr svör, herra forseti.

[17:43]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Jón Bjarnason nuddar mér vaxandi aldri um nasir og segir að ég sé farinn að gleyma. Það getur vel verið að minni mitt sé orðið hverfult. Ég man hins vegar allar tillögur VG varðandi breytingar á stjórnkerfi fiskveiða og ég fullyrði að engin þeirra breytinga né heldur sú stefna sem VG bar fram fyrir síðustu kosningar mundi duga til þess að fullnægja þeim úrskurði sem féll hjá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Þess vegna spurði ég hv. þingmann og gekk eftir því hérna áðan: Hvernig vill VG gera það? Hv. þingmaður kom og hélt eina af sínum snjöllu ræðum. Um hvað? Um einhverja nefnd, um einhverja stefnu sem hv. þingmaður ætlar að leggja í púkkið. Bíddu nú við. Hefur VG stefnu í þessu eða hefur það hana ekki? Það er punctum saliens í þessu máli. Og það kemur í ljós að VG hefur ekki stefnu í þessu. Þeir ætla að búa til nefnd. Nefnd til hvers? Og hvað ætla þeir að leggja í púkkið? Er til of mikils mælst þegar hv. þingmaður kemur hér upp og lemur alla eins og harðfisk yfir því að ekki sé búið að ganga frá svari við því hvernig eigi að verða við þessum úrskurði að hann segi sína skoðun á því? Nei, herra forseti. Það er ekki til of mikils mælst. Það er ekki hörð krafa.

Hv. þingmaður spyr mig síðan sem þingmann og ráðherra hvort ég telji að það eigi að verða við úrskurði mannréttindanefndarinnar. Svarið er alveg afdráttarlaust já. Ég sagði í fyrri ræðu minni í dag að margar leiðir séu til þess að verða við því. Sumar ganga langt. Sumar eru einhver kattarþvottur. Það er alveg klárt að það eru margar leiðir.

Ef hv. þingmaður hefði borið gæfu til þess að styðja mína stefnu eindregnar hér á árum fyrr í staðinn fyrir að fara alltaf eins og köttur í kringum heitan graut þá hefðum við kannski getað sameinast um það á þeim tíma að mynda ríkisstjórn um að breyta stjórnkerfi fiskveiða í anda (Forseti hringir.) fyrningarstefnu og þá hefðum við ekki fengið þennan dóm á okkur.

[17:46]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er ekki of seint að iðrast fyrir hæstv. ráðherra Samfylkingarinnar þó að hann hafi hlaupið út undan sér og skriðið upp í bólið hjá íhaldinu, hann tekur þar ekki stærra pláss en Framsókn gerði áður og lætur lítið á sér kræla. (**Gripið fram í:** Næstsætasta stelpan.) Næstsætasta stelpan á ballinu fór upp í. En það er aldrei of seint að iðrast.

Ég held að það sé rétt varðandi sjávarútvegsmálin að Vinstri grænir og Samfylkingin væru mun betri samstarfsaðilar til að ná fram breytingum í sjávarútvegsmálum. Mér heyrist Samfylkingin ekki ætla að ná neinum breytingum fram með Sjálfstæðisflokknum. Erum við þó minnug digurra orða fyrir síðustu alþingiskosningar. Hér er stefna vinstri grænna í sjávarútvegsmálum mjög vel útfærð. Hún hefur verið til í nokkur ár og stendur óhögguð áfram, herra forseti. Það sem mannréttindanefndin finnur fyrst og fremst að er framsalið á fiskveiðiheimildum, nýtingarréttinum sem úthlutað var eftir ákveðnum hætti sem er umdeilanlegur. Mannréttindanefndin gagnrýnir það að viðkomandi sem fékk þann rétt skuli leigja hann eða selja hann burt frá sér án þess að nýta hann. Meginókostur kvótakerfisins er þetta framsal sem mannréttindanefndin er að gagnrýna og í tillögum vinstri grænna er einmitt tekið á þessu máli, á þessu framsali.

Þess vegna ætla ég að leyfa mér, herra forseti, að afhenda hæstv. iðnaðarráðherra stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í sjávarútvegsmálum sem er ein traustasta og best (Forseti hringir.) byggða stefna í sjávarútvegsmálum sem nokkur þingflokkur hefur lagt fram á Alþingi, fullyrði ég.

[17:48]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl):

Virðulegi forseti. Þeir hv. þingmenn sem hafa kvatt sér hljóðs við þessa umræðu hafa með einni undantekningu lýst stuðningi við þá þingsályktunartillögu sem hér liggur fyrir. Sumir með ákveðnum fyrirvörum, sumir með tilkynningu um að það sé kannski til of mikils mælst að ætla að berjast gegn óréttlætinu, en bent hefur verið á að menn hafi þurft að gera það fyrr og haft fullan sigur.

Einn hv. þingmaður, Sigurður Kári Kristjánsson, kom hins vegar upp og gerði grein fyrir því að hann væri algjörlega ósammála niðurstöðu meiri hluta mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og taldi að ekki þyrfti að breyta neinu varðandi fiskveiðistjórnarreglur okkar. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson er eini þingmaður Sjálfstæðisflokksins sem talað hefur við þessa umræðu og ekki verður hjá því komist að líta þannig á, einkum og sér í lagi ef miðað er við t.d. ákveðin ummæli hæstv. forsætisráðherra, sem ég mun vísa til á eftir, með leyfi virðulegs forseta, þar sem hann talar með sama hætti og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson gerði áðan. En hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson gaf sér það og sagði að það væri enginn ágreiningur um að niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sé ekki bindandi að þjóðarétti. Þetta er rangt. Það er ágreiningur um það. Helstu lögfræðingar þjóðarinnar hafa komið fram og sagt að hún sé bindandi að þjóðarétti en það hefur hins vegar komið fram hjá nokkrum talsmönnum Sjálfstæðisflokksins að svo sé ekki.

Ég vísaði áðan í orð fyrrverandi forseta Hæstaréttar, Magnúsar Thoroddsens. Ég get vísað til þess að í auglýsingu frá 28. ágúst 1979 er vísað til þingsályktunar frá 8. maí 1979 sem send var framkvæmdastjóra Sameinuðu þjóðanna um fullgildingu á alþjóðasamningi um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Við fullgiltum samninginn og vorum eftir það bundin af samningnum að þjóðarétti.

Prófessor Björg Thorarensen við lagadeild Háskóla Íslands sagði í samtali við Morgunblaðið, með leyfi forseta:

„Íslendingar eru aðilar að samningnum um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi og hafa skuldbundið sig til að virða ákvæði hans. Sá samningur hefur umtalsverð áhrif á Íslandi. Hann hefur verið notaður í dómsmálum og til hans verið vísað, til að mynda þegar íslenskir dómstólar túlka ákvæði stjórnarskrárinnar, enda tekur 65. grein stjórnarskrárinnar mið af 26. grein samningsins, sem var til skoðunar í þessu máli …“

Björg Thorarensen bætir við, með leyfi forseta:

„Þetta er álit og það er sem slíkt ekki þjóðréttarlega skuldbindandi eins og um dóm væri að ræða en á hinn bóginn hefur það mikið vægi því mannréttindanefndin er mikilvæg stofnun innan Sameinuðu þjóðanna. Ísland hefur samþykkt þessa kæruleið um að nefndin fjalli um kærur á hendur ríkinu.“

Af þessum orðum Bjargar Thorarensen má vera ljóst að íslensk stjórnvöld geta ekki komist upp með að láta sem ekkert sé. Ríkisstjórnin verður að taka afstöðu með því hvernig hún ætlar að bregðast við. Ég tel og hef lýst því hér að alþjóðasamningurinn um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi sé mannréttindasamningur sem Ísland er aðili að sé óumdeilanlega bindandi fyrir íslenska ríkið að þjóðarétti. Í fyrsta lagi, svo ég noti alkunnugt orðalag, ber orðalag hans það með sér. Í öðru lagi kveða þjóðréttarreglur skýrt á um að alþjóðasamningur er bindandi. Í þriðja lagi er í 2. gr. samningsins kveðið á um skyldur ríkjanna til að virða og tryggja borgurum sínum þau réttindi sem viðurkennd eru í samningnum. Í fjórða lagi er samningurinn skuldbindandi fyrir aðildarríkin og aðildarríkin skuldbinda sig til að gera nauðsynlegar ráðstafanir að lögum til að fara eftir honum og tryggja að honum sé framfylgt. Og í fimmta lagi eru ríkin skyldug til að veita raunhæfar úrbætur til þeirra sem hafa orðið fyrir einhverri skerðingu vegna mannréttindabrota.

Um þetta fjallaði lögfræðingurinn Aðalheiður Ámundadóttir með mjög skýrum og glöggum hætti (**Gripið fram í:** Hvar?) í ritgerð sem hún gerði einmitt varðandi þessa niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þessi atriði … (Gripið fram í.) Já, og ræddi nú fyrir nokkru á málþingi Samfylkingarinnar þar sem m.a. var fjallað um þessi atriði. Þau atriði sem ég nefndi hér varðandi gildi þessa alþjóðasamnings að þjóðarrétti eru að mínu viti óvefengjanleg en hins vegar er alveg hárrétt að við getum komist upp með það að hunsa þetta álit. Það er engin alþjóðalögregla til að framfylgja þessu áliti. Hitt er annað mál að íslenska ríkið gæti orðið bótaskylt gagnvart þeim sem hafa verið órétti beittir. En spurningin fyrir okkur sem þjóð er fyrst og fremst sú: Viljum við vera í fremstu röð þegar um er að ræða mannréttindi eða viljum við það ekki?

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson endurómaði sjónarmið sem hafa komið fram hjá ýmsum í Sjálfstæðisflokknum. Sem betur fer eru þar þó margir sem hafa áttað sig á að gjafakvótakerfið stenst ekki og það verður að víkja frá því.

Hæstv. forsætisráðherra sagði á aðalfundi LÍÚ í október 2006, með leyfi forseta:

„Núverandi kvótakerfi hefur sannað gildi sitt. Það hefur leitt til bæði ábyrgrar og hagkvæmrar nýtingar auðlindarinnar.“

Til „ábyrgrar og hagkvæmrar nýtingar auðlindarinnar“. Ábyrgðin og hagkvæmnin er sú að frá því að kvótakerfið var tekið upp eru stöðugt minni og minni aflaheimildir. Kvótakerfið var tekið upp sem verndarkerfi til að tryggja það að ekki yrði gengið of nærri þorskstofninum. Og af því að við þurftum að setja verndarkerfi um þorskstofninn voru síðan aðrar tegundir kvótasettar. Af hverju? Hvaða þörf var á því? Það var engin önnur þörf á því en sú að gjafakvótagreifarnir voru búnir að koma ár sinni fyrir annað borð og þurftu að koma ár sinni fyrir bæði. Og Sjálfstæðisflokkurinn og síðan Framsóknarflokkurinn hlupu á eftir og fóru að vilja þeirra. Fyrrverandi forsætisráðherra, Steingrímur Hermannsson, hefur lýst því í ævisögu sinni að þetta hafi allt saman verið gert að kröfu Landssambands íslenskra útgerðarmanna sem hafi í raun verið lagahöfundar og samið það frumvarp sem varð síðan að lögum sem fyrstu kvótaólög þessa lands.

Það alvarlegasta sem hæstv. forsætisráðherra sagði í ræðu sinni þann 20. október 2006 á aðalfundi Landssambands íslenskra útvegsmanna var þetta:

„Eyða þarf enn frekar óvissu um réttarstöðu útgerðarmanna, þannig að ljóst liggi fyrir að réttindi þau sem þeir nú kaupa á markaði muni ekki á einni nóttu verða af þeim tekin.“ — Þ.e. eyða þarf óvissunni og tryggja gjafakvótakerfinu enn þá öruggari sess.

Þess vegna fagna ég mjög þeim ummælum sem hæstv. iðnaðarráðherra lét falla úr þessum ræðustól í dag þar sem hann í raun lýsti yfir eindregnum stuðningi við þá þingsályktunartillögu sem við ræðum hér, þar sem hann tekur algjörlega af skarið og lýsir sig andvígan gjafakvótakerfinu. Ég gat ekki betur heyrt en að hæstv. iðnaðarráðherra segði að hann væri tilbúinn til að standa að breytingum á gjafakvótakerfinu, fella gjafakvótakerfið niður og að hann vildi fara fyrningarleið að því marki.

Þá er náttúrlega spurningin þessi. Hafa einhverjar umræður orðið um þetta í ríkisstjórninni? Hafa einhverjar umræður orðið í ríkisstjórninni um það hvernig bregðast eigi við því áliti sem hér liggur fyrir? Alþingi Íslendinga hefur ekki verið upplýst um að verið sé að gera einar eða neinar ráðstafanir í þá veru.

[17:58]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var fínn lögfræðifyrirlestur hjá hv. þm. Jóni Magnússyni og hefði sómt sér vel við lagadeild Háskóla Íslands. Ég tek það þó skýrt fram að ég er ekki fylgjandi því að hv. þingmaður verði sendur þangað úr þessum sölum. Ég held að hann sé vel geymdur hér og leggur jafnan margt mjög snjallt og gott til málanna.

Hv. þingmaður spyr hvort þetta mál hafi verið rætt í ríkisstjórn Íslands. Að sjálfsögðu. Það kom fram áður í þessum sölum. Að sjálfsögðu ræðir ríkisstjórn Íslands mál sem er jafnalvarlegt og þetta. Ég tek þetta alvarlega og það liggur alveg ljóst fyrir af minni hálfu að ég tel að verða þurfi við þessum úrskurði. Það þarf að svara honum með aðgerðum. Ég er algjörlega klár á því.

Ég minnist þess ekki að hafa heyrt þá sem þingmenn Frjálslyndra kalla í dag talsmenn ríkisstjórnarinnar bera

einhverjar brigður á það. Ég er algjörlega klár á því og þurfti ekki þennan lærða fyrirlestur hv. þingmanns til að hafa það á hreinu að við erum aðilar að þessum samningi og okkur ber þess vegna að fara að þessum úrskurði. Og þó að ekki sé til það sem hv. þingmaður réttilega kallar alþjóðalöggu til að berja þá í hausinn sem reyna að skjóta sér undan því þá getum við það ekki móralskt. Við verðum að gera það.

Það sem vantaði í ræðu hv. þingmanns þegar þessari fínu lögfræði sleppti var með hvaða hætti hv. þingmaður vill bregðast við. Það eru ýmsar leiðir til þess. Ég vildi gjarnan fá svör við því hjá þeim ágætu þingmönnum sem flytja hér skeleggar tillögur um málið með hvaða hætti þeir vilja bregðast við þessu. Sú tillaga sem hér er til umræðu er jú flutt af þingmönnum tveggja eða þriggja stjórnmálaflokka en þessir flokkar hafa allir mismunandi afstöðu til stjórnkerfis fiskveiða og enginn þeirra nema hugsanlega stakur þingmaður í einum flokkanna hefur svo ég hafi heyrt í þessum sölum lagt fram einhverja afstöðu um það með hvaða hætti á að verða við því.

[18:00]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að vera hæstv. iðnaðarráðherra ósammála um að ég hafi flutt hér mjög lærðan lögfræðilegan fyrirlestur, það var ekki um það að ræða. Það kann vel að vera að hæstv. iðnaðarráðherra sé óvanur að hlusta á lærða lögfræðilega fyrirlestra og þess vegna hafi hann talið að um einn slíkan væri að ræða. Hefði verið um það verið að ræða hefði mun betur verið vandað til en hér var gert en það er aukaatriði.

Hæstv. iðnaðarráðherra spyr: Með hvaða hætti vilja menn breyta þessu? Ég vil taka það fram að ég var að fara yfir það hvernig stendur á því að við erum bundin af þjóðarétti vegna þess að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson kom hér upp og sagði að það væri ágreiningslaust að þessi niðurstaða mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna væri ekki bindandi að þjóðarétti. Það var þess vegna sem ég sagði að að sjálfsögðu væri þetta bindandi að þjóðarétti og rakti af hverju. Ég er mjög ánægður að heyra það frá hæstv. iðnaðarráðherra að sú umræða sem hafi farið fram í ríkisstjórninni sé með þeim hætti að þetta sé bindandi að þjóðarétti og að taka beri tillit til þeirra sjónarmiða sem þarna koma fram. Það þýðir þá að menn ættu að vera sammála þeirri þingsályktunartillögu sem hér liggur fyrir eins og hæstv. iðnaðarráðherra hefur lýst yfir að hann sé.

Hann spyr: Með hvaða hætti vilja menn breyta fiskveiðistjórnarkerfinu? Ég get svarað því í stuttu máli eins og ég gerði raunar fyrr í umræðunni: Það er með þeim hætti að allir hafi jafnan aðgang að því að stunda fiskveiðar á jafnræðisgrundvelli. Það er spurningin um hvaða leiðir við eigum að fara, t.d. með uppboði veiðiheimilda eins og hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur ítrekað bent á.

[18:02]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það getur vel verið að hv. þm. Jón Magnússon hafi þá ofurtrú á hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni sem lagaspekingi að hann telji að það sé nauðsynlegt að standa hér lengi dags í ræðupúlti hins háa Alþingis til þess að andmæla honum. Ég ber fulla virðingu fyrir hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni. Ég hef stundum látið heldur óvirðuleg orð falla um tilteknar lögfræðilegar túlkanir hans en það eru nú óskyld mál.

Alla vega þykir mér vænt um að hv. þingmaður sagði þó að hann telji að besta leiðin til þess að verða við þessum úrskurði sé sú að setja allar veiðiheimildir á markað og selja þær á uppboði. Þá mætti kannski renna sér aftur til ræðu hæstv. forsætisráðherra á þingi LÍÚ sem hv. þingmaður nefndi hér í fyrri ræðu sinni. Ég var alveg sammála því sem hæstv. forsætisráðherra sagði varðandi það að afnema þau réttindi á einni nóttu. Ég tel ekki að það eigi að gera. Mín lögfræði kann að vera heldur óbeysin eins og hv. þingmaður vék að í máli sínu hér áðan en ég hef þó lesið heima og ég er auðvitað klár á því að menn geta ekki gert það. Ég hef lesið álitsgerð Þorgeirs Örlygssonar prófessors sem þá var og Sigurðar Líndals. Þeir komust að þeirri niðurstöðu að unnt væri að fyrna þessi veiðiréttindi en það yrði að gera á hæfilegum tíma og af máli þeirra mátti ráða að það yrði ekki gert á skemmri tíma en sjö árum. Ég er til í að gera það á miklu lengri tíma ef prinsippið verður lögfest. Ég veit að ég er sennilega í minni hluta hér á þessu þingi varðandi það.

Þetta er alla vega afstaða Frjálslynda flokksins og hún er virðingarverð þó að hv. þingmaður nefni að vísu bara einn þingmann flokksins, hv. þm. Grétar Mar Jónsson, sem .... Ég spyr: Er þetta stefna Frjálslynda flokksins? Ég hugsa að svo sé og ber engar brigður á það. Hitt liggur alveg ljóst fyrir að aðrir flokkar sem standa að þessari tillögu eru allt annarrar skoðunar. Þeir sem bera fram hér tillöguna geta ekki einu sinni komið sér saman um með hvaða hætti á að finna lausn á vandanum.

[18:05]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hefði hæstv. iðnaðarráðherra fylgst hér með umræðunni í dag hefði hann fengið svör við ýmsum af þeim spurningum sem hann varpar hér fram. (Gripið fram í.) Já, já, meira að segja þeim staðhæfingum. Meðal annars vísaði ég til greinar Þorgeirs Örlygssonar sem skiptir máli varðandi þessa tillögu.

Ég sagði ekki, hæstv. iðnaðarráðherra, að ég hafi einhverja ofurtrú á lögfræðiþekkingu Sigurðar Kára Kristjánssonar þó að ég telji hann hinn ágætasta lögmann. (Gripið fram í.) Hitt er annað mál að hann er eini þingmaðurinn sem hefur lýst því yfir að hann sé andvígur þeirri þingsályktunartillögu sem hér liggur fyrir og sagt að álit mannréttindanefndarinnar sé ekki bindandi að þjóðarétti. Það er þess vegna sem ég tók þannig til máls eins og ég gerði áðan.

Varðandi lögfræði hæstv. iðnaðarráðherra hef ég ekki gert lítið úr þeirri lögfræðiþekkingu því að hann hefur setið svo lengi á þingi að ég hygg að hann hafi heyjað sér töluverðan fróðleik í þeim málum. Það sæmir honum illa að vera með þetta lítillæti. (Gripið fram í.) Ja, ég hef nú ekki orðið var við það fyrr, þetta er kannski nýbreytni.

Varðandi það með hvaða hætti breyta á fiskveiðistjórnarkerfinu þá hafa stjórnarandstöðuflokkarnir ítrekað reynt að gera ákveðið samkomulag og komust reyndar að sam-

komulagi á sínum tíma. Við í Frjálslynda flokknum höfum lagt fram skýra, ótvíræða stefnu um það með hvaða hætti eigi að fara þessa leið. Höfuðatriðið er jafnræði, réttindi, þannig að allir borgarar þessa þjóðfélags fái að sitja við sama borð og hafi full atvinnuréttindi.

[14:17]

Útbýting:

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, 243. mál, nál. umhvn., þskj. 927.

[18:07]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Herra forseti. Hér hafa mörg orð fallið í tilefni umræðu þessarar tillögu til þingsályktunar um að hvetja til þess að farið verði eftir áliti mannréttindanefndar út af fiskveiðistjórnarkerfinu. Vegna þeirra orða sem fallið hafa hér gefur þetta álit öllum stjórnmálaflokkum á Íslandi tilefni til þess að velta því fyrir sér hvort stefna þeirra flokks samrýmist mannréttindaálitinu. Er það hugsanlegt t.d. að í stefnu Vinstri grænna, Frjálslyndra, Samfylkingarinnar, Sjálfstæðisflokksins eða Framsóknarflokksins, felist mannréttindabrot ef henni væri framfylgt? Þetta þurfa flokkarnir að fara yfir því að viðhorfin og sjónarmiðin til útdeilingar auðlindarinnar eru mörg eins og fram hefur komið og sumir segja að þau séu 300 þúsund eins og þegnar landsins. Þetta held ég að sé verðugt verkefni fyrir stjórnmálaflokkana að íhuga.

Ég er á þeirri skoðun, herra forseti, og er sannfærður um að stefna Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum uppfyllir þær kröfur sem gerðar eru til mannréttinda og birtist í frumvarpi til laga sem lagt hefur verið fram á fyrri þingum um stjórn fiskveiða þar sem fyrningarleiðin kemur fram. Mig langar til að geta þess í þessu sambandi að ekki alls fyrir löngu hélt sjávarútvegsnefnd Samfylkingarinnar málþing sem bar heitið *Kvótakerfi á krossgötum* og fékk þar mæta þegna landsins til að koma og fjalla um þessi mál. Þar á meðal kom fram Jóhann Ársælsson, fyrrverandi alþingismaður, og kom með svör við því hvað væri til ráða og hvernig við ættum að bregðast við í sambandi við kvótakerfið okkar. Þar útskýrði hann vel, talaði vel og greinilega um fyrningarleiðina, hvernig hún væri farin og hvað það mundi þýða ef við færum hana. Það mundi ekki verða nein kollsteypa, útgerðin færi ekki á hausinn og það sem eftir væri af sjávarplássunum mundi ekki riða algjörlega til falls. Stundum hefur verið sagt að ef við förum fyrningarleiðina sem Samfylkingin hefur lagt til og verið fylgjandi — og ég veit ekki um neinar aðrar samþykktir um það hjá Samfylkingunni enda er stefna hennar sú að við förum eftir henni — þá uppfyllum við þau skilyrði sem sett eru. Þar gætum við jafnræðisreglunnar gagnvart aðgangi að fiskimiðunum. Um leið viljum við passa upp á að ekki verði kollsteypa á útgerðinni sem fyrir hendi er eða að bátarnir verði bundnir við bryggju og ekki verði róið neitt meira. Það verður náttúrlega líka að vera ábyrgð gagnvart því lífi sem þegar er fyrir hendi.

Í umræðunni um þessi mál öll finnst mér reyndar ósanngjarnt þegar verið er að skamma útgerðina. Þar eru menn sem búa við þær aðstæður sem lögin setja þeim og það er óþarfi að skattyrðast út í þá sem fara eftir lögum sem Alþingi hefur sett. Það er frekar að skattyrðast út í löggjafann sem leggur þessar reglur á borðið fyrir þá til þess að vinna eftir.

[18:12]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er góð spurning sem hv. þm. Karl V. Matthíasson spyr, hvort stefna stjórnmálaflokkanna standist fyrir mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Það er ekkert víst að svo sé. Sumir, eins og við í Frjálslynda flokknum ætluðum að gera þetta á nokkrum árum, byrja neðan frá, skipta útgerðinni upp í fjóra flokka, byrja á smæstu bátunum, taka tegundir út úr kvóta og annað í þeim dúr sem ég sé ekki ástæðu til að rekja hér.

Ef allir verða jafnir fyrir aðgangi að auðlindinni, allir eiga sama möguleika á að veiða fisk ef þeir eiga til þess skip, get ég ekki séð að það þurfi að gera þetta miklu hraðar en við lögðum til í stefnuskrá okkar og í kosningabaráttu okkar sl. vor. Sama má segja um Samfylkinguna þegar hún talar um fyrningu á jafnvel á tíu eða 20 árum, alveg sama hvort er, þá er ekki verið að leiðrétta hlutina nema á löngum tíma. Það dugar einfaldlega bara ekki til þess að uppfylla þessar kröfur mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Ef byrjað væri á því að taka veiðiheimildir út úr kvóta og bjóða þær upp, hvort sem það væri í tonnum, kílóum eða dögum þá gæti það gengið en það þarf auðvitað að vera eitthvert magn svo það skipti einhverju máli.

Að skamma útgerðina, segir þingmaðurinn. Við megum ekki gleyma því að margar af stóru útgerðunum hafa lagt sig fram um að verja þetta kerfi og við megum heldur ekki gleyma því að sumir hafa borgað (Forseti hringir.) í kosningasjóði og greitt prófkjör fyrir pólitíkusa.

[18:14]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Sjálfsagt hefur útgerðin lagt stjórnmálamönnum til eyri eins og bankar og verslanir og hinir og þessir. Það er nú þannig að menn gefa út blöð, sjómannablöð, verkalýðsblöð og alls konar blöð og þeir hringja í fyrirtækin og óska eftir stuðningi og fá hann. Það hefur náttúrlega verið mikil umræða um þetta í þinginu og lög sett um stjórnmálaflokka og stuðning við stjórnmálaflokka, ef ég man rétt, sem voru samþykkt ekki alls fyrir löngu vegna þessarar umræðu.

Grundvallarmálið er það að við getum breytt kerfinu sem er mjög ranglátt að mínu mati og einnig að mati mannréttindanefndarinnar og margra annarra. Það er búið að loka fiskimiðunum fyrir fleiri þúsundum manna eða hundruðum þúsunda manna sem vilja róa. Það sem mér finnst skipta mestu máli er að þó að það taki 20 eða 25 ár að breyta kerfinu þannig að það verði réttlátt og sanngjarnt er það þeirrar ferðar virði. Við erum að tala um framtíðina til langs tíma, hvernig úthlutun auðlindarinnar á að vera um ókomin ár og hvaða siðferði og grundvallargildi eiga að vera þegar fólki er veitt leyfi til að sækja sjóinn.

[18:16]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vegna orða hv. þm. Karls V. Matthíassonar vil ég benda á að þegar kvótakerfið var sett á upplýsti Steingrímur Hermannsson það í ævisögu sinni að LÍÚ hefði komið, ásamt Halldóri Ásgrímssyni þáverandi sjávarút-

vegsráðherra, að því að búa til fiskveiðistjórnarkerfi í því formi sem það var upphaflega. Og alltaf og oftast þegar einhverjar breytingar hafa verið þá hefur það verið að tilmælum LÍÚ. Þeir lögðu áherslu á að taka línutvöföldunina af sem var og fengu og ýmsar reglur hafa þeir gert. Núna liggur fyrir þessu þingi frumvarp um að kvótasetja smábáta. Ég er ekki alveg frá því að þeir hafi ekki átt einhverja tillögu um að það yrði að koma í veg fyrir að þeir hefðu frelsi til þess að veiða eins og þeir hafa verið að gera á þessum litlu bátum, sjóstangveiðibátum.

En þetta er nú bara svona einn hluti af þessu. En það er hægt að gera ýmislegt, hv. þm. Karl V. Matthíasson. Það er hægt að byrja á því að taka tegundir út úr kvóta sem ekki þurfa að vera þar. Fullt af tegundum er hægt að taka út þó menn væru áfram inni með kannski þorsk og ýsu og ufsa, eitthvað þess háttar. En það er hægt að byrja á að gera þetta hratt og það er hægt að gera þetta með ýmsum hætti. Það er búið að benda á það í gegnum tíðina. En þetta hefur aldrei snúist um fiskvernd eða hagræðingu. Þetta hefur snúist um eignarhald á veiðiheimildum. Enda, eins og ég hef sagt hér áður, er kvótaeign Íslendinga í dag (Forseti hringir.) 1.000 milljarða virði.

[18:18]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson hefur tvisvar sinnum í dag metið til fjár kvótann. Mér finnst ekki rétt að vera tala þannig. Íslenska auðlindin er ómetanleg og það er ekkert verið að tala um þetta í einhverjum krónum og aurum. Þetta er ómetanleg eign sem er bara eign þjóðarinnar og ég vona að sú stjórnarskrárnefnd sem er nú að störfum taki þetta inn í sína vinnu og að það verði lögð rík áhersla á það, þetta með auðlindina. (**GMJ:** ... að leyfa braskið.) Grundvallaratriðið er í mínum huga, herra forseti, að við snúum ofan af kerfinu þannig að við komum að þeim stað þar sem það verði réttlátt og sanngjarnt fyrir alla þegna landsins. Það er grundvallaratriði. Svo geta menn náttúrlega, eins og farið er að heyrast hér, farið að deila um það á hversu marga vegu það eigi að gera þetta. Best er að byrja á smábátunum. Eigum við ekki að byrja á togurunum? Eigum við ekki að fara að banna flottroll? Eigum við ekki að banna snurvoð og svo framvegis, upphefja línutvöföldun og ég veit ekki hvað og hvað, sem er nefnt í þessari umræðu? Lykilatriðið er að komast til þess staðar sem við verðum að komast, þ.e. að það sé réttlátt samfélag og réttlátt þjóðfélag sem veitir þegnunum jafnan rétt.

Þó að LÍÚ hafi einhvern tímann komið að því og lagt til við ráðamenn að þetta kerfi ætti að vera svona eða hinsegin þá eru þeir í raun ekki ábyrgir fyrir því sem Alþingi Íslendinga hefur samþykkt. Það er bara svo einfalt. Margir koma til þingmanna og biðja um eitt og annað. En þeir eru ekkert ábyrgir fyrir því sem þeir biðja um. Það eru þingmennirnir og það er Alþingi sem er ábyrgt fyrir (Forseti hringir.) sínum gerðum.

[18:21]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir þau orð sem hér voru sögð af hv. þm. Karli V. Matthíassyni að það er ekkert skrítið þó menn reyni að verja þá hagsmuni sem þeim hefur verið úthlutað. Það er algjörlega rétt að það eru auðvitað lögin sem við setjum á Alþingi sem marka þann ramma sem menn vinna eftir.

Þó ég hafi oft og tíðum gert miklar athugasemdir við kvótakerfið og framkvæmd þess þá er það samt sem áður svo að útgerðarmenn vinna í kerfinu og vinna eftir lögum og sumir eru útsjónarsamari en aðrir í að vinna eftir lögunum og hafa notað sér lög og reglur. En ég hef ekki haldið því fram að þeir hafi framið lögbrot við að nýta sér lögin. Vissulega hafa íslenskir útgerðarmenn varið þann rétt sem þeir hafa fengið á undanförnum árum í þeim miklu verðmætum sem þeir eru með í höndunum sem hefur svo verið útfærður þannig að menn geta leigt hann og selt og gert aðra að leiguliðum sínum eða notendum heimildanna. Það hefur hins vegar búið til það misrétti sem mannréttindanefndin kemst að að sé óásættanlegt fyrir mannréttindi okkar. Þeir vitna réttilega í að þessi löggjöf var sett með lögum nr. 38/1990 þegar kvótakerfinu var komið á fót varanlega, eins og við viljum kalla það, þ.e. þegar útgerðarmenn fengu lagalegan rétt afhentan á Alþingi til að geta selt og leigt frá sér veiðiheimildir.

Þessi er staðreynd málsins. En hún hefur hins vegar haft ýmsar afleiðingar. Þetta hefur meðal annars haft þessar afleiðingar, eins og er sýnt hér, hvernig skuldastaða sjávarútvegsins hefur vaxið. Núna við síðustu gengisfellingu má gera ráð fyrir því að þessar skuldir sjávarútvegsins sem voru taldar rúmir 300 milljarðar á síðastliðnu ári, þ.e. í júní á síðastliðnu ári, séu nú farnar að nálgast 360–370 milljarða eftir síðustu gengisfellingu því megnið af lánaskuldbindingunum er í erlendri mynt.

Það er alvarlegt fyrir okkur að skuldir sjávarútvegs skuli vaxa eins og þær hafa gert á undanförnum árum. Undanfarin tíu ár hafa þær vaxið úr því að vera 95 milljarðar kr. upp í þá tölu sem ég var hér að nefna án þess að aflaverðmætið hafi breyst mjög mikið.

En málið sem við ræðum snýst um það hvort við ætlum að taka á því óréttlæti sem hefur viðgengist í kvótakerfinu að Íslendingar sitja ekki við sama borð þegar þeir vilja stunda þessa atvinnu eða sækja inn í þessa atvinnugrein og um það snýst auðvitað málið. Þar er af mörgu að taka og rétt kannski í örstuttu máli benda á að þegar Hæstiréttur felldi Valdimarsdóminn á sínum tíma var niðurstaða Hæstaréttar sú að ekki þyrfti tvöfalda takmörkun, það þyrfti ekki bæði veiðileyfi og líka kvóta. Þar með datt úreldingarreglan út eins og menn vita og allir gátu fengið veiðileyfi. En hvað gerðu þá íslensk stjórnvöld í framhaldinu? Þau fjölguðu fisktegundum í kvótakerfinu. Það voru allar tegundir tíndar inn, sandkoli, skötuselur, keila, langa og svo framvegis og við sátum uppi með það að framkvæmd sjávarútvegsráðherra sem hefur þetta vald — það er sjávarútvegsráðherrann sem hefur það vald að ákveða hvort fiskur sé í kvóta eða ekki í kvóta. Sjávarútvegsráðherra gæti í dag tekið fjöldamargar tegundir út úr kvótakerfinu. Hann hefur vald til þess. Það er nefnilega gert með reglugerðarákvæði að ákveða aflamark á kvóta. En í kjölfar Valdimarsdómsins var tegundunum fjölgað og þar með lokaðist þessi leið sem dómurinn opnaði mönnum til að fá að stunda veiðar á þeim tegundum sem þá voru utan kerfisins.

Niðurstaða laganna frá 1990 um frjálsa framsalið olli

því að mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna kemst að þeirri niðurstöðu að mannréttindi séu ekki virt á Íslandi að því er varðar þennan rétt, að jafnrétti milli manna sé ekki virt og atvinnufrelsi sé ekki virt. Svona er þetta í heildina í málinu. Á þessu þurfum við að taka. Það er hægt að fara margar leiðir út úr þessu kerfi. Það þarf örugglega að stíga þau skref — ég tek undir það sem sagt hefur verið í (Forseti hringir.) því — það er hægt að fara margar leiðir til að fyrna sig út úr þessu kerfi.

[18:26]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Fyrst verð ég að segja að mér finnst undarlegt ástandið í þjóðmálum Íslands að það skuli vera þannig að þessi þingsályktun þurfi yfir höfuð að koma fram. Það er einfaldlega þannig. Ég held að það sé alveg rétt sem kemur fram í þessari þingsályktunartillögu, ég get bara get tekið undir það, að Alþingi álykti að hlíta beri niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá 24. október 2007 þess efnis að fiskveiðistjórnarkerfi Íslendinga brjóti í bága við alþjóðasamning um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi sem Ísland staðfesti með auglýsingu utanríkisráðherra nr. 10 frá 28. ágúst 1979 í samræmi við þingsályktun hinn 8. maí 1979. Enn fremur að breyta verður lögum um stjórn fiskveiða í samræmi við ofangreindan úrskurð til að tryggja jafnræði borgaranna, sanngirni og mannréttindi.

Við höfum bundið okkur að þjóðarétti að gera einmitt þetta. Ef við mundum bara fara eftir því þá hefði þessi þingsályktunartillaga aldrei þurft að koma fram. Þannig lít ég nú á þetta.

Íslands hefur samþykkt, fullgilt, undirritað alþjóðasamning um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi í samræmi við ofangreinda þingsályktunartillögu frá 8. maí 1979 og skuldbundið sig til að virða úrskurðarvald mannréttindanefndarinnar í kærumálum um meint brot á honum og skuldbundið sig að þjóðarétti til að fylgja niðurstöðum hennar. Í mínum huga er þetta ekkert mikið flóknara en það.

Aftur á móti verð ég að segja að við framsóknarmenn erum fylgjandi því að hér sé kerfi sem takmarkar aðgang að fiskveiðiauðlindinni á einn eða annan hátt. Þetta er ekki tæmandi auðlind og á henni verður að vera einhvers konar stjórn. Það voru góð og gild rök fyrir því á sínum tíma að koma kvótakerfinu á. Við áttum okkur hins vegar á því að á kvótakerfinu eru ýmsir agnúar sem má laga. Það er ekkert svo í heiminum þannig að ekki megi breyta því á einn eða annan hátt sér í lagi þegar það kemur álit frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna sem við höfum skuldbundið okkur til að fylgja.

Hæstv. iðnaðarráðherra hefur komið ítrekað í pontu í dag sem er vel og ég fagna því að það sé þó ráðherra sem taki til máls í þessu máli og mér finnst virðingarvert að hann skuli sjá af tímanum sínum en sé ekki að flækjast einhvers staðar í útlöndum eins og sumir kollegar hans. Hann hefur spurt hvað eigi að gera. Hvað eiga stjórnvöld að gera?

Í fyrsta lagi eiga náttúrlega ríkisstjórnarflokkarnir að setjast niður og taka ákvörðun um það. Það er bara einfaldlega þannig sem meiri hluti Alþingis vinnur.

Við framsóknarmenn höfum talað um að það verði bara einfaldlega sett á laggirnar samráðsnefnd allra flokka sem fari yfir þetta mikilvæga mál og nái lendingu, nái þjóðarsátt um málið. Ég held að það sé ágætistillaga sem ég hef svona vonir um að hæstv. iðnaðarráðherra geti tekið undir.

Mig langar líka að benda á tillögur okkar framsóknarmanna um breytingar á stjórnarskránni þannig að það verði staðfest að auðlindir sem eru ekki í einkaeigu séu sameign þjóðarinnar. Ef það ákvæði hefði verið í lögum, í stjórnarskránni, á þeim tíma sem þessi brot voru framin þá held ég að hægt hefði verið að koma í veg fyrir þetta álit vegna þess að hér stendur að meiri hluti nefndarinnar taldi að mismununin sé grundvölluð á ástæðum sem samsvari eignarstöðu. Þar liggur hundurinn að miklu leyti grafinn, herra forseti.

Afar fáir sjálfstæðismenn eru í þingsalnum með einni undantekningu þó. Mér finnst málflutningur þeirra vera afar undarlegur. Ég man á fyrri tímum þegar við ræddum þetta mál — mig minnir að það hafi verið utandagskrárumræða — að þá sögðu þeir, ef ég man það rétt, að álitið væri á margan hátt illa unnið og að það væri óljóst. Ég tel að svo sé nú reyndar ekki. Ég held að niðurstaðan sé skýr. Hún kveður á um að stjórnvöld eigi að bregðast við og tíminn er að renna frá stjórnvöldum. Það er mikið að gera á þinginu þannig að maður óttast að þetta náist ekki í tækan tíma. Ég held að þetta snúist kannski um hvort við ætlum að virða þjóðarétt almennt. Í mínum huga er engin spurning, eins og hefur komið fram hjá hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni, að auðvitað virða allir mannréttindi og vilja ekki að þau séu brotin. En við erum búin að skuldbinda okkur að þjóðarétti sem er réttarsvið sem er kannski ekki alveg fullmótað. Það vantar kannski skýrar lagareglur en byggist mikið á venjum og fordæmum. Þetta snýst um að við Íslendingar ætlum að virða þjóðarétt, fara eftir honum í einu og öllu.

Nú hef ég svo sem ekki mikið meira um þetta mál að segja. Ég skora á stjórnvöld að bregðast fljótt við og taka ákvörðun um hvað þau ætla að gera vegna þess að miklir hagsmunir eru í húfi. Það er mikilvægt að sjávarútvegurinn og þeir sem þar vinna viti hvað stjórnvöld ætla sér. Það verður að liggja fyrir fyrr en seinna. Allt hökt og óákveðni einfaldlega skaðar út frá sér.

[18:34]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson er annar framsóknarmaðurinn sem tekur þátt í umræðunni hér í dag, og er það vel, og talar um þjóðarsátt. Það hefur lengi verið talað um þjóðarsátt í allri þessari umræðu um stjórn fiskveiða og m.a.s. hafa verið skipaðar nefndir til að ná þjóðarsátt. Eftir vinnu einnar nefndar varð niðurstaðan sú að setja ætti veiðileyfagjald eða veiðigjald á fiskinn, það var nú ekki meira, en mikill hluti manna var ekki sáttur við þá niðurstöðu.

Ég leyfi mér að spyrja hv. þingmann: Hv. þingmaður sagði að auðlindin væri takmörkuð og við erum sammála því, ekki er hægt að veiða fisk takmarkalaust, en hvernig á þá að útdeila þessum heimildum? Á að gera það með því að ráðherra eða sveitarstjórnarmenn eða einhverjar nefndir skammti fiskinn á hvern bát eða væri rétt að setja heimildirnar á uppboð þar sem fleiri en einn hafa möguleika á að keppa um þær?

[18:35]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Já, við framsóknarmenn höfum lagt til að einhvers konar þjóðarsátt náist og að stjórnvöld kalli að alla aðila þingflokkanna til þess að komast að sameiginlegri niðurstöðu. Þetta er þó tillaga vegna þess að það er akkúrat ekkert að gerast í málinu. Tíminn er að renna út og ef ekkert verður gert rennum við einfaldlega á rassinn með þetta eins og svo margt annað hjá núverandi ríkisstjórn.

Ég vil líka benda á að við höfum lagt fram tillögu til frumvarps til stjórnarskipunarlaga, um breytingu á stjórnarskrá lýðveldisins Íslands, með síðari breytingum.

Þar segir í 1. gr.:

„Við lögin bætist ný grein sem verður 79. gr. laganna og orðast svo: Náttúruauðlindir og landsréttindi, sem ekki eru háð einkaeignarrétti, eru þjóðareign eftir því sem nánar er ákveðið í lögum. Ríkið fer með forsjá, vörslu og ráðstöfunarrétt þessara auðlinda og réttinda í umboði þjóðarinnar.“

Ef Samfylkingin lítur þannig á að þjóðarsáttarleiðin sé fullreynd er a.m.k. leið hér til þess að koma í veg fyrir að við fáum aftur á okkur álit eins og við fengum frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Ég held að Samfylkingin ætti bara að skoða þessar tillögur í ró og næði. Ég ætla mér ekki að fara út í einhverjar umræður um kvótakerfið enda snýst þessi tillaga í sjálfu sér ekki um það, en ítreka að við erum hlynntir því að hér sé kerfi. Kvótakerfið hefur ýmsa galla en það hefur líka (Forseti hringir.) ýmsa kosti.

[18:38]

Karl V. Matthíasson (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Já, kvótakerfið hefur ýmsa kosti og ýmsa galla — ég veit reyndar ekki alveg hverjir kostirnir eru við það, en það er önnur saga. Framsóknarflokkurinn var í ríkisstjórn í 16 ár eða 12, var það í mörg ár, og þeim tókst ekki að koma þessu inn í stjórnarskrána enda fór þetta ekki inn í stefnuskrá þeirra fyrr en líklega fyrir fjórum árum, þá var farið að tala um þetta.

Ber mér að skilja tillögu framsóknarmanna á þann veg að nytjastofnar sjávar séu í þjóðareign? Felur tillagan það í sér eða gerir tillagan ráð fyrir því að nú þegar hafi myndast eignarhald í sjávarútveginum þannig að ekki megi innkalla kvóta frá þeim útgerðum sem hafa kvóta í dag? Felur tillagan þetta í sér eða felur hún það í sér að fiskstofnarnir og auðlindir almennt, sjávar og lands, séu sameign þjóðarinnar? Það væri gott að fá svar við því.

[18:39]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég verð að viðurkenna að mér fannst þessi síðasta ræða svolítið undarleg. Ég verð eiginlega að ráðleggja hv. þm. Karli V. Matthíassyni að lesa þetta frumvarp til stjórnarskipunarlaga. Þetta er mjög skýrt, því miður komst það ekki á dagskrá í dag en það verður tekið fyrir seinna.

Hér kemur fram:

„Náttúruauðlindir og landsréttindi, sem ekki eru háð einkaeignarrétti, eru þjóðareign eftir því sem nánar er ákveðið í lögum. Ríkið fer með forsjá, vörslu og ráðstöfunarrétt þessara auðlinda og réttinda í umboði þjóðarinnar.“

Það var einfaldlega þannig að við framsóknarmenn reyndum að koma þessu í gegn í síðustu ríkisstjórn en það tókst ekki. Ætli Samfylkingin hafi ekki aðeins klikkað í því máli öllu saman, og stjórnarandstaðan var nú ekki til bóta. Það hefði í sjálfu sér ekki verið neitt mál að koma því í gegnum þingið þá en því miður tókst það ekki.

Ég ætla ekki að hafa um þetta fleiri orð en þar sem Samfylkingin hefur tekið afskaplega vel í þessa þingsályktunartillögu held ég að hún renni frekar ljúflega í gegnum þingið nema þetta sé bara hluti af þessum samræðustjórnmálum sem ég er nú að upplifa trekk í trekk, en ekkert gerist. Það er talað og talað, og það gerir hv. þm. Karl V. Matthíasson m.a., en ekkert gerist. (Gripið fram í.)

[18:42]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er dálítið skondið þegar Framsóknarflokkurinn er farinn að tala um að þeir vilji gera stjórnarskrárbreytingu og setja inn í lögin að fiskurinn í sjónum sé sameign þjóðarinnar. Það er nú hreint og beint þannig að Framsókn kom þessu bannsetta kvótakerfi á á sínum tíma og vildi í upphafi að þetta yrði einkaeign en því var forðað. Svo vildi til að Alþýðuflokkurinn sálugi kom því inn að orðalagið væri á þann veg að fiskurinn í sjónum væri sameign þjóðarinnar. Það er nú kannski þess vegna sem við getum verið að tala um einhverjar breytingar í dag á núverandi fiskveiðistjórnarkerfi, þetta er sameign þjóðarinnar þrátt fyrir að LÍÚ og útgerðarmenn, smærri bátar líka, hafi þennan nýtingarrétt og séu að braska með nýtingarréttinn. Þetta er oft misskilið af fólki og almenningi og af þingmönnum. Þeir eru ekki betur að sér en það að þeir rugla oft saman nýtingarréttinum sem þeir eru að leigja, veðsetja eða selja. Það er það sem þetta brask gengur út á, það snýst allt um nýtingarréttinn á auðlindinni.

Það stendur fallegum stöfum í 1. gr. laga um stjórn fiskveiða að fiskurinn í sjónum sé sameign þjóðarinnar, en handhafar veiðiheimilda á hverjum tíma eru með nýtingarréttinn, geta braskað með hann. Ég vil að lokum spyrja hv. þm. Höskuld Þórhallsson: Lítið þið þannig á að kvótinn í dag sé eign þeirra sem hafa hann?

[18:44]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Nei, við lítum ekki þannig á málin. Þess vegna erum við að leggja fram frumvarp þar sem endanlega er kveðið skýrt á um að þetta sé þjóðareign. Við höfum aldrei litið á að þetta sé einhver einkaeign og þarna myndist einhver einkaeignarréttur. Að þetta sé einhver ný hugsun hjá Framsóknarflokknum, ég hafna því algjörlega. Við höfum talað fyrir þessu í mörg ár. Vissulega komum við kvótakerfinu á í samráði við aðra stjórnarflokka og eins og ég hef sagt eru á kvótakerfinu agnúar sem má laga, en á þeim tíma var þörf á því að koma einhverjum böndum á þessa auðlind. Það var einfaldlega þannig að skipin mokuðu fiskinum upp úr sjónum en samt sem áður var enginn arður af því. (Gripið fram í.)

Þú getur tekið dæmi af Austurlandi, öllum skipum var siglt í höfn um leið og menn óðu fiskinn upp að hnjám, kvótakerfið var sett af þeirri ástæðu. Það þarf að gæta sann-

girni, finnst mér, í þessari umræðu, sem reyndar fjallar ekki um kvótakerfið heldur um ályktun Frjálslynda flokksins um að farið verði eftir lögum og þjóðréttarlegum skuldbindingum. Óþörf þingsályktunartillaga sem þörf skapaðist reyndar fyrir vegna þess að ríkisstjórnin er svo óamstíga, og getur ekki komið sér saman um nokkurn skapaðan hlut, að hún hefur engin ráð, (Forseti hringir.) veit ekkert hvað hún ætlar að gera.

[18:46]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þessi þingsályktunartillaga er nauðsynleg og auðvitað ættu allir hér í þingsalnum að átta sig á því, en saga Framsóknar og fiskveiðistjórnarkerfisins er hörmungarsaga. Framsóknarflokkurinn hefur stutt núverandi fiskveiðistjórnarkerfi alla tíð, verið þátttakandi í því að gera þær breytingar frá upphafi, sem eru orðnar, held ég, 36 eða 37, og þær hafa allar verið til hins verra.

Það er enginn að tala um að veiða umfram tillögur fiskifræðinga þó að ekki verði kvótakerfi. Hægt er að halda sig við tillögur um hvað sé rétt að veiða úr hverjum stofni með ýmsum öðrum hætti, þetta snýst ekkert um það. Það er hægt að ákveða í hve marga daga verður veitt eða hvernig á að gera þetta. Það er hægt að hafa banndaga, stoppdaga og takmarka veiði eftir geðþótta, hægt að loka svæðum og annað þess háttar. Það eru nefnilega menn sem þekkja ekki til og átta sig ekki á því hvað fiskveiðistjórnarkerfið er. Það eru landhelgislínur og lokuð svæði og annað í þeim dúr. (Gripið fram í.) Meðal annars er hægt að nota færeysku leiðina, þó svo að gera þyrfti á henni ákveðnar breytingar til þess að hún væri nothæf.

Það er þess vegna skrýtið, og kemur mér afskaplega einkennilega fyrir sjónir, að menn tali um að þeir styðji breytingar á stjórn fiskveiða til þess að fullnægja áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna en komi ekki með tillögur um það hvernig þeir ætli að gera það, og hafa samt sem áður stutt þetta kvótakerfi. Auðvitað fagnar maður því þegar formaður Framsóknarflokksins lýsir því yfir að hann vilji gera breytingar og fara að áliti mannréttindanefndar (Forseti hringir.) Sameinuðu þjóðanna, það er fengur að því að fá liðsauka.

[18:48]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í stutta stund hélt ég að ræða hv. þm. Grétars Mars Jónssonar mundi bara vera skammarræða út í Framsóknarflokkinn en hann lauk ræðu sinni á að fagna því að (Gripið fram í.) formaður Framsóknarflokksins sé reiðubúinn að skoða breytingar. Um það hefur málflutningur minn og annarra framsóknarmanna snúist í dag.

Jú, ég sagði að þetta væri nauðsynleg ályktun og að við framsóknarmenn hefðum stutt kerfið. Vissulega hafa breytingarnar kannski ekki allar heppnast nægilega vel en lengi má reyna og við verðum að hafa einhvers konar kerfi. Ég er svolítið hissa á því að enn sé verið að halda því fram að færeyska leiðin sé einhvers konar útgönguleið. Hún hefur ekki komið neitt sérstaklega vel út í Færeyjum, síður en svo. Enda sagði hv. þm. Grétar Mar Jónsson að vissulega þyrfti að gera á því breytingar. Hvaða breytingar? Það þarf að koma fram — að standa hér í pontu (**GMJ:** Lestu stefnuskrá Frjálslynda flokksins.) og tala um að kvótakerfið sé ómögulegt o.s.frv. en koma svo ekki með neinar haldbærar breytingar nema þá breytt færeyskt kerfi. (Gripið fram í.)

Að lokum vil ég segja að við framsóknarmenn erum einmitt með tillögur. Við erum með tillögur um breytingu á stjórnarskránni sem mundi koma í veg fyrir þetta álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem taldi einfaldlega að þarna hefði myndast eignarréttur sem við teljum að við verðum þá á einhvern hátt (Forseti hringir.) að koma í veg fyrir.

[18:50]

Flm. (Jón Magnússon) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þá umræðu sem hér hefur farið fram í dag um þingsályktunartillögu okkar sex þingmanna, þriggja frá Frjálslynda flokknum og þriggja frá þingflokki Vinstri grænna. Allir þeir sem hafa tjáð sig í málinu, allir þeir þrír hv. þingmenn, hafa með einum eða öðrum hætti lýst stuðningi við þá þingsályktunartillögu sem hér er um að ræða og það er vel. Eingöngu málsvari Sjálfstæðisflokksins við umræðuna hefur lýst sig algjörlega andvígan og telur að kvótakerfið sé ágætt og því eigi ekki að breyta í neinu.

Ég tel að það skipti okkur máli að þekkja söguna. Við þurfum að nota söguna til þess að draga lærdóm af henni en við eigum ekki að láta hana þvælast fyrir okkur og þess vegna hefur mér fundist mjög kærkomið að verða vitni að því að þeir þingmenn Framsóknarflokksins sem hér hafa tjáð sig í dag hafa lýst því yfir afdráttarlaust að þeir telji nauðsynlegt að fara að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og gera þær breytingar á kvótakerfinu sem kveðið er á um í því áliti.

Ég er líka mjög ánægður með það líka að þingmenn Samfylkingarinnar, þar á meðal hæstv. iðnaðarráðherra, hafa tjáð sig með þeim hætti að fara þurfi að áliti mannréttindanefndarinnar og gera þær breytingar sem mælt er fyrir um í því áliti. Ég lít því þannig á að í þessum umræðum hafi komið fram að breiður meiri hluti sé fyrir því að gera þær lagfæringar sem þarf að gera til þess að kvótakerfið uppfylli þau skilyrði að þau standist mannréttindi, að þau standist þær niðurstöður og forsendur sem koma fram í áliti meiri hluta mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og það er vel.

Í hnotskurn er þar spurningin um þetta, að forréttindin í núverandi kerfi myndi ímynd varanlegs eignarréttar sem veitt voru upphaflegum handhöfum kvótans, að það sem sagt standist ekki, að það sé ekki byggt á sanngjörnum forsendum. Mér hefði fundist eðlilegt — af því að í desember sl. fékk ríkisstjórn Íslands að vita um þessa niðurstöðu mannréttindanefndarinnar, töluvert áður en aðrir landsmenn fengu að vita um hana — að þegar hefði verið brugðist við og ráðstafanir gerðar til þess að lagfæra og breyta, ekki fara í skotgrafirnar og segja: Þetta er ekki bindandi að þjóðarétti, heldur hafa frumkvæði að því, gera ráðstafanir strax og segja: Við Íslendingar ætlum að vera fyrirmyndarþjóð og fara að mannréttindum í hvívetna. Mannréttindi eru algild og við eigum að virða þau og við eigum að vera stolt af

því sem þjóð að virða mannréttindi og það er það sem málið snýst um.

Í stjórnarsáttmálanum, eins og ég vék að, er talað um að tryggja skuli stöðugleika í sjávarútvegi og að gerð verði sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða. Sú athugun hefur ekki farið fram, engir tilburðir eru til þess að uppfylla þetta ákvæði kvótakerfisins. Við flutningsmenn þessarar þingsályktunartillögu — og það skal ítrekað — teljum að núverandi fiskveiðistjórnarkerfi sé ósanngjarnt, að það brjóti gegn jafnrétti manna og einnig jafnræðisreglu íslensku stjórnarskrárinnar. Við teljum að verulegur vafi sé á því að lög um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, samrýmist atvinnufrelsisákvæði 75. gr. stjórnarskrárinnar um atvinnufrelsi.

Mér fannst mjög ánægjulegt að þrátt fyrir þá þvergirðingslegu afstöðu sem einkennt hefur málflutning ráðherra og hv. þingmanna Sjálfstæðisflokksins í þessu máli skuli þann 13. janúar sl. hafa birst leiðari í *Morgunblaðinu* þar sem niðurlagsorð eru með þessum hætti, með leyfi hæstv. forseta:

„Þetta er ekki í fyrsta sinn, sem réttindabarátta íslenskra borgara, sem ekki hafa hlotið náð fyrir augum stjórnvalda eða dómstóla á Íslandi, hlýtur stuðning frá þeim sem fjalla um mannréttindi í útlöndum. Hvað skyldi valda þessari tilhneigingu stjórnvalda og dómstóla til að brjóta á réttindum fólks?“

Ég spyr: Er ekki komið nóg af því góða? Gerum við ekki þá kröfu að farið sé að mannréttindum?

Umræðu lokið.

Tillagan gengur til síðari umræðu og sjútv.- og landbn.

Út af dagskrá voru tekin 4.–9. mál.

Fundi slitið kl. 18:57.

---

97. FUNDUR

miðvikudaginn 30. apríl,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Til fjármálaráðherra:

2. Ríkisábyrgð til handa deCODE Genetics Inc., fsp. ÞBack, 570. mál, þskj. 884.

Til forsætisráðherra:

3. Kostnaður við flug í einkaþotu til Búkarest, fsp. ÁI, 568. mál, þskj. 877.
4. Grænlandssjóður, fsp. KHG, 569. mál, þskj. 878.

Til heilbrigðisráðherra:

5. Sameining heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni, fsp. KHG, 564. mál, þskj. 870.
6. Endurskoðun laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði, fsp. ÞBack, 573. mál, þskj. 887.
7. Uppsagnir sæfingarhjúkrunarfræðinga, fsp. SF, 593. mál, þskj. 917.

Afturköllun þingmáls.

[13:32]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Fyrirspurn á þskj. 917, uppsagnir sæfingarhjúkrunarfræðinga, mál 593, er afturkölluð.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Klukkan 3 í dag fer fram utandagskrárumræða um málefni Landspítalans. Málshefjandi er hv. þm. Siv Friðleifsdóttir. Hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Frumvarp um losun gróðurhúsalofttegunda.

[13:33]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þann 19. nóvember sl. beindi ég fyrirspurn til hæstv. iðnaðarráðherra um það hvort fyrir lægi stuðningur ríkisstjórnarinnar við uppbyggingu álvers við Bakka á Húsavík og hvort ríkisstjórnin hygðist beita sér fyrir því að þau áform gætu orðið að veruleika með því að vinna að því að afla fyrirtækinu útblásturslosunarheimilda. Hæstv. iðnaðarráðherra svaraði fyrirspurninni með þessum hætti, með leyfi forseta:

„Hins vegar vil ég að það komi alveg skýrt fram að ég hef viðrað það, bæði við aðra ráðherra og einnig í ríkisstjórninni, að það sé tryggt að þær heimildir sem ríkisstjórn Íslands hefur aflað og hefur sérstaklega til ráðstöfunar vegna stórframkvæmda af þessu tagi einskorðist ekki bara við suðvesturhornið.“

Enn fremur sagði hæstv. ráðherra í svari sínu, með leyfi forseta:

„Ég vil segja hins vegar alveg skýrt að ég er þeirrar skoðunar sem byggðamálaráðherra að ríkisstjórnin eigi að beita sér fyrir breytingu á lögum um losunarheimildir sem tryggja að þær dreifist jafnt á það sem við köllum hið hefðbundna þéttbýli og líka dreifbýlið.“

Ég vil í ljósi þess að tæpir sex mánuðir eru liðnir síðan þessi orðaskipti áttu sér stað, og nú fer að styttast sá tími sem ríkisstjórnin hefur til að leggja fram mál á þingi, í þeim tilgangi að þau verði afgreidd sem lög fyrir vorið, spyrja hæstv. umhverfisráðherra hvort þess sé að vænta að fljótlega komi fram frumvarp um breytingu á lögum um losun gróðurhúsalofttegunda sem mætir þeim sjónarmiðum sem hæstv. iðnaðarráðherra hefur sett fram í þinginu fyrir hönd ríkisstjórnarinnar.

[13:35]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson spyr um úthlutanir losunarheimilda gróðurhúsalofttegunda. Staða þess máls er þannig að verið er að fara yfir forsendur úthlutunar. Starfandi er úthlutunarnefnd. Formaður hennar er úr iðnaðarráðuneytinu og síðan eru þar fulltrúar fjármálaráðuneytis og umhverfisráðuneytis. Þessi ágæta nefnd er sem sagt að fara yfir forsendur úthlutunar. Eins og menn vita eru lögin þannig að úthlutun ber að endurskoða á hverju ári og auðvitað er hægt að senda inn umsóknir um losunarheimildir á hverju ári. Þegar úthlutað var síðasta haust var um 85% þeirra losunarheimilda sem til eru á Kyoto-tímabilinu úthlutað þannig að ekki er mjög mikið eftir. En það þarf að skoða það mjög vel hvort, hvernig og hvenær þeim er úthlutað.

Hvað forsendurnar varðar vil ég, og hef beðið um það, að farið sé mjög vandlega yfir bæði öryggismál, losunarspár og allar tölur í loftslagsbókhaldinu áður en næst verður úthlutað. Einnig liggur fyrir að við þurfum að innleiða viðskiptakerfi Evrópusambandsins á losunarmarkaði, við verðum hluti af markaði með losunarheimildir í framtíðinni, og ég hygg að það sé það skref sem mestu máli skiptir þegar upp er staðið.

Hvað varðar spurningu hv. þingmanns um byggðasjónarmiðin þá er mér fullkunnugt um skoðun hæstv. iðnaðarráðherra á því máli en ég verð að viðurkenna að ég hef ekki, a.m.k. ekki enn þá, komið mér upp fullri sannfæringu fyrir þeim.

[13:37]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir svörin. Málið snýst um það, eins og fram kom í máli hæstv. iðnaðarráðherra á sínum tíma, að breyta þarf lögunum um gróðurhúsalofttegundir og úthlutun þeirra. Eins og gildandi lög eru er ekki hægt að koma við þessum sjónarmiðum byggðamálaráðherrans um að tiltækum heimildum verði ráðstafað jafnt á landsbyggðinni sem á höfuðborgarsvæðinu.

Mér þykir miður, virðulegi forseti, að það komi fram á þessu stigi að ekki er einhugur í ríkisstjórninni um þetta sjónarmið. Ég vil hvetja hæstv. ráðherra til að endurskoða afstöðu sína eða leitast við að styrkja sannfæringu sína í þessu máli þannig að hún samræmist afstöðu byggðamálaráðherrans og fyrrverandi formanns Samfylkingarinnar.

[13:38]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Viðskipti með losunarheimildir eru ekki byggðamál. Þetta liggur ekki þannig. Viðskipti með losunarheimildir snúast um að koma upp markaðskerfi með verðmæti, sem losunin vissulega er, og koma í veg fyrir að menn séu að losa of mikið, þ.e. umfram þá samninga sem við höfum gert. Að því ber að stefna. Ég hef áður sagt að menn skyldu gera sér grein fyrir því að úthlutun ókeypis losunarheimilda mun heyra sögunni til, mjög líklega árið 2013. Um það er verið að semja í loftslagssamningaferlinu og það sem skiptir mestu í umræðunni hér heima er að fólk og fyrirtæki geri sér grein fyrir því að gríðarleg verðmæti eru á ferðinni sem tiltekin einstök fyrirtæki fá nú ókeypis á silfurfati.

Niðurstaða PISA-könnunar 2006.

[13:39]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við viljum yfirleitt bera okkur saman við önnur lönd eins og eðlilegt er og við vitum að við stöndum mjög vel í heilbrigðismálum en við stöndum höllum fæti í menntamálum. Fyrr í mánuðinum var umfjöllun í *Fréttablaðinu* um skólamál þar sem fram kom að okkur hefur hrakað verulega í menntamálum á síðustu árum samkvæmt PISA-könnuninni. Þetta er mikið áfall og afar slæmar fréttir en niðurstaða PISA-könnunarinnar árið 2006, um færni 9. og 10.-bekkinga í stærðfræði, náttúrufræði og lesskilningi, voru mjög mikil vonbrigði. Könnunin var gerð í 57 löndum og reyndist Ísland miðlungsþjóð hvað varðar árangur en efst þegar kemur að fjárútlátum í málaflokkinn. OECD gagnrýndi yfirvöld í kjölfarið og benti á að árangurinn gæti ekki talist ásættanlegur miðað við að Ísland eyddi meira fjármagni en nokkur önnur þjóð innan OECD á hvern nemanda.

Ísland tók þátt í sams konar könnun árið 2001 og sýndu niðurstöðurnar árið 2006 að nemendum hafði hrakað á tímabilinu í öllum greinum. Okkur hafði hrakað í öllum greinum frá 2001 til 2006. Það er því eðlilegt að hæstv. menntamálaráðherra hafi áhyggjur af þessu og skoði kannski eigin rann varðandi þetta mál. Fram kom í umræddri umfjöllun í *Fréttablaðinu* að hæstv. menntamálaráðherra væri að bíða eftir svörum frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Kennarasambandinu, Heimili og skóla og fleiri áður en brugðist yrði við. Í ljósi þess að við tökum þessa stöðu mjög alvarlega, þegar okkur hrakar svona í menntamálum í landinu — við erum að reyna að sækja fram en niðurstaðan er þveröfug, okkur hrakar — er eðlilegt að heyra hvað hæstv. menntamálaráðherra hefur um þetta að segja. Fara þessi svör að skila sér og hvenær megum við vænta einhverra viðbragða af hálfu hæstv. ráðherra?

[13:42]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil þakka fyrir þessa fyrirspurn sem þó hefur áður komið fram á þinginu. Ég hef þegar svarað þessari fyrirspurn nokkrum sinnum en engu að síður er gott að ræða þessi mál og mikilvægt.

Ég vara hins vegar við því, eins og áður hefur komið fram, að við miðum eingöngu við PISA. PISA er mjög mikilvægur mælikvarði en má ekki stjórna öllu skólastarfi — mikilvægur mælikvarði, ákveðið leiðsögutæki fyrir okkur hvar megi gera betur. Ég fagna því að hv. þingmaður Framsóknarflokksins skuli taka þetta mál upp því í rauninni er þegar verið að bregðast við þessu.

Í fyrsta lagi vil ég fara út í skammtímaaðgerðir. Okkur eru að berast svörin frá þeim aðilum sem við sendum

spurningar og farið verður í sérstakt átak til skemmri tíma. En auðvitað er þetta langtímamál. Við þurfum að hvetja foreldra til að lesa meira fyrir börnin sín heima. Það þýðir ekki að setja alla ábyrgðina á herðar skólanna.

Í öðru lagi erum við með frumvörp til meðferðar í þinginu sem hafa lykilþýðingu til að geta tekið stórstígum framförum í því að efla menntakerfið. Þar segir: „Við þurfum að efla og styrkja kennaramenntunina enn frekar.“ Það er eitt af þessum stóru svörum varðandi PISA-könnunina. Við þurfum að efla og styrkja kennaramenntunina, halda betur utan um kennarana okkar og styðja þá til frekari dáða og góðra verka. Við þurfum að auka sveigjanleikann í kerfinu. Við þurfum að láta leikskólann, grunnskólann og framhaldsskólann ræða betur sín á milli, auka svigrúmið og tækifærin þannig að einstaklingarnir geti fundið sinn farveg innan skólakerfisins. Á þessu er einmitt verið að taka. Í fyrsta sinn fær Alþingi tækifæri til að líta á skólakerfið heildstætt. Við eigum að grípa það tækifæri og samþykkja öll frumvörpin nú í vor.

[13:44]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst, miðað við hvernig hæstv. ráðherra svaraði í *Fréttablaðinu*, að ekki var verið að tala um þau frumvörp sem nú liggja fyrir þinginu. Það var ljóst þegar það svar var gefið að þau frumvörp voru komin inn í þingið. Það var verið að vísa í einhver önnur viðbrögð. Það var verið að bíða eftir svörum frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Kennarasambandinu, Heimili og skóla og fleirum áður en brugðist yrði við. Hæstv. menntamálaráðherra upplýsir að fara eigi í eitthvert sérstakt átak til skemmri tíma þegar þessi svör hafi borist og þau eru að skila sér þessa dagana, heyri ég líka. Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra: Hvaða sérstaka átak er þetta? Er þetta eitthvert átak sem við munum sjá verða að veruleika strax í upphafi næsta skólaárs? — af því að það er sett til skemmri tíma, segir hæstv. ráðherra.

[13:45]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Eins og ég gat um áðan þurfum við að horfa á þetta aðallega sem langtímamál, langtímahagsmunamál. Það kostar krafta og tekur tíma að snúa þessu stóra og mikla skipi sem menntamálaskipið er.

Hins vegar er rétt að það þarf að huga að málum til skemmri tíma og á næsta ári, 2009, verður farið aftur af stað. Þá fer OECD aftur af stað með könnun sína, þá með þungamiðjuna í náttúrufræði. Það þarf að auka hvatningu til fólks, foreldra fyrst og fremst, til að lesa meira fyrir börnin sín. Það þarf að reyna að fjölga raungreinamenntuðu fólki innan skólanna, efla raungreinakennaramenntunina með t.d. tímabundnu endurmenntunarátaki meðal raungreinakennara. Þetta er meðal þess sem við þurfum að gera og við þurfum að gera það í samstilltu og góðu samstarfi við sveitarfélögin. Þau reka grunnskólann en við höfum öll hagsmuni af því að efla okkur og styrkja. Við viljum auðvitað komast hærra á PISA-listanum, en við verðum að gera það markvisst og vera meðvituð um hvert við erum að fara.

Lengd viðvera í grunnskóla.

[13:46]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv forseti. Á liðnum árum hafa flest sveitarfélög boðið upp á lengda viðveru eða einhvers konar frístundaheimili eða skóladagvist. Þessi þjónusta hefur einkum verið fyrir sex til níu ára börn og er til að tryggja samfellda og örugga viðveru barna í framhaldi af daglegum skólatíma á meðan foreldrar eru í vinnu.

Í slíkri lengdri viðveru á frístundaheimili eða í skóladagvist er oftast boðið upp á blöndu af skipulegum og frjálsum leik. Oft er boðið upp á heimanám og bæði úti- og inniveru. Dvalartíminn getur verið mismunandi, frá tveimur upp í fjórar klukkustundir á dag til viðbótar við lögboðna skólagöngu.

Formin eru sem sagt mörg og breytileg sem og aðstaðan sem börnunum er búin. Þessi þjónusta er komin til að vera. Aðsóknin er vaxandi og treyst er á þetta úrræði af foreldrum og mikilvægt að geta búið börnunum öruggan og góðan dvalarstað í stað þess að þau þvælist ein um. Lyklabörnin eru sem sagt að mestu horfin.

Nokkur umræða varð í blöðum í liðinni viku þegar dagblaðið *24 stundir* vakti máls á úttekt á húsnæði félagsmiðstöðva og frístundaheimila í Reykjavík og fram kom gagnrýni á öryggisþætti og aðbúnað á nokkrum stöðum. Vitað er að þessi þjónusta er mjög misgóð. Aðstaðan er breytileg. Mönnun er mjög mismunandi eftir sveitarfélögum og menntun starfsfólks einnig. Víða hafa starfsmenn enga uppeldismenntun.

Foreldrasamtökin Heimili og skóli hafa sent Sambandi íslenskra sveitarfélaga, menntamálaráðuneyti og síðast samgönguráðuneyti sem sveitarfélagaráðuneyti erindi þar sem lýst er eftir ábyrgðarskyldu sveitarfélaga og ítrekað mikilvægi þess að ávallt fari fram mat og eftirlit með gæðum þjónustunnar og óskað hefur verið eftir því að menntamálaráðherra setji reglugerð um starfsemi lengdrar viðveru.

Í grunnskólafrumvarpinu sem nú er til umfjöllunar í menntamálanefnd þingsins er einmitt fjallað um lengda viðveru og þar er vísað á að settar verði reglur um aðbúnað og starfshætti en þó ekki kveðið skýrar á um það. Það eru einstök sveitarfélög sem eiga að gera þetta.

Ég spyr hæstv. menntamálaráðherra, því að ég tel brýnt að þessi mál séu skoðuð frekar: Hyggst hæstv. menntamálaráðherra beita sér fyrir því að sett verði lög eða viðmiðunarreglur varðandi lágmarksaðstöðu og starfsmannahald í skóladagvistun (Forseti hringir.) eða frístunda- og tómstundaheimilum?

[13:48]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Guðbjarti Hannessyni fyrir að taka upp þetta mál sem brennur mjög oft á okkur barnafjölskyldum sem erum með það ung börn að þau þurfa að vera í þessari lengdu viðveru eða inni á frístundaheimilum eftir skóla.

Gott og vel. Þannig að ég svari því strax, ég mun ekki beita mér fyrir því að lögunum sjálfum verði breytt og ég segi þetta sérstaklega í ljósi sjálfsákvörðunarréttar sveitar-

félaga. Hins vegar er alveg ljóst að það er hægt að setja þetta í reglugerð og það er hægt að beita sér fyrir því að setja þetta í reglur en það verður að gerast í samvinnu og í samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga sem hefur alla tíð í málflutningi sínum lagt ríka áherslu á að fá sjálfsstjórn sína og halda henni þegar kemur að uppbyggingu grunnskólamála.

Hins vegar vil ég líka ítreka að málin eru með misjöfnum hætti. Sum sveitarfélög standa sig gríðarlega vel á þessu sviði og eru með öflugt og blómlegt starf, samfelldan skóladag og fleira, hvort sem það er hér á höfuðborgarsvæðinu eða víða úti á landi. Sveitarfélögin standa sig misvel.

Ég held að það sé ekki rétt að við förum í það að miðstýra þessu með löggjöf, ég er í rauninni sannfærð um það. Ég held að við fáum ekki mikið út úr því. Hins vegar er ég sannfærð um að við getum leitt þessi mál í betri farveg hjá þeim sveitarfélögum sem eru ekki með aðbúnaðinn algjörlega í lagi, þ.e. ef við förum í gott samstarf við þá.

Þess vegna þakka ég hv. þm. Guðbjarti Hannessyni fyrir þessa fyrirspurn og ítreka það sem ég hef sagt, að sjálfsögðu munum við skoða þetta í samvinnu við Heimili og skóla og Samband íslenskra sveitarfélaga.

[13:50]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir skýr svör. Ég tek undir það sem ráðherra sagði, almennt er þetta til fyrirmyndar og sum sveitarfélög hafa sett sér viðmiðanir. Ég held einmitt að á því eigi að byggja og menn eigi að sammælast um að setja viðmið í reglugerð eða reglur sem unnar yrðu þá af sveitarfélögum og ríkinu sameiginlega. Þetta er búið að fá að gerjast það lengi og það er komin það góð reynsla á þetta að það eru komnar forsendur til að stíga skrefið örlítið lengra, formgera þetta og vinna svona viðmið varðandi bæði mönnun, menntun þeirra sem þarna vinna og ytri aðbúnað, svipaðar reglur og hafa verið settar að hluta til í Reykjavík. Ég veit að Hafnarfjörður hefur unnið að svona reglum, og fleiri sveitarfélög.

Ég geri það að tillögu minni að skipaður verði starfshópur sem í samráði við sveitarfélögin skoði regluverkið á þessu og með hvaða hætti hægt sé að ná utan um þetta umhverfi og setja skýrar reglur með hagsmuni barnanna í huga.

Endurskoðun forsendna fjárlaga.

[13:51]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Þann 20. febrúar sl. sendi þingflokkur Framsóknarflokksins bréf til Seðlabankans þar sem óskað var svara við nokkrum spurningum er snerta efnahagsmál þjóðarinnar enda veitir svo sannarlega ekki af.

Þann 18. apríl sl. svaraði Seðlabankinn spurningum okkar framsóknarmanna er vörðuðu efnahagsmál þjóðarinnar þar sem m.a. kom fram það álit Seðlabankans að ríkisstjórnin hefði við fjárlagagerð vegna ársins 2008 ekki gætt nægjanlegs aðhalds til að tryggja og varðveita stöðugleikann í íslensku samfélagi.

Útgjaldarammi fjárlaga hækkaði þá um 20%. Við framsóknarmenn vöruðum mjög mikið við því í því ferli sem þá fór fram og hvöttum menn til að ganga hægt um gleðinnar dyr, sögðum að gæta ætti aðhalds í fjármálum hins opinbera á þeim tímum sem nú væru uppi. Hið sama sagði Seðlabankinn þá, sama sögðu OECD, greiningardeildir bankanna og aðilar vinnumarkaðarins. En ríkisstjórnin ákvað að hlusta ekki á þessi aðvörunarorð og gaf því tóninn að þeim óstöðugleika sem nú er uppi í samfélaginu. Staðreyndin er sú að verðbólga hefur ekki verið meiri í 18 ár en nú er. Þó gerði ríkisstjórnin ráð fyrir því að verðbólga á árinu 2008 yrði 3,3%. Hún er miklu hærri í dag, er í raun tveggja stafa tala. Það er alveg ljóst að þær forsendur sem ríkisstjórnin gaf sér við fjárlagagerð vegna ársins 2008 eru brostnar, mölbrotnar.

Og það var athyglisvert hér í gær þegar hv. þingmaður og varaformaður fjárlaganefndar Kristján Þór Júlíusson kom upp, gaf loksins eftir og tók undir með okkur stjórnarandstæðingum um að það ætti að fara í þá vinnu að endurskoða forsendur fjárlaga.

Því spyr ég hæstv. ráðherra hvort hann hyggist beita sér fyrir því að mölbrotnar forsendur fjárlaga verði nú loksins endurskoðaðar (Forseti hringir.) þannig að hægt sé að fá einhverja raunsanna mynd af stöðu fjárlaga ríkisins (Forseti hringir.) fyrir árið 2008.

[13:54]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa fyrirspurn. Það er mjög athyglisvert að fylgjast með þeirri umræðu sem hefur spunnist vegna svars Seðlabankans við fyrirspurnum framsóknarmanna.

Sérstaklega er athyglisvert hvernig formaður Framsóknarflokksins velur úr svari Seðlabankans það sem honum finnst vera rétt og það sem honum finnst vera rangt, það sem honum finnst hafa leitt til þeirrar niðurstöðu að það væri þensla og það sem honum finnst að hafi ekki leitt til þess að það væri þensla.

Honum finnst t.d. að hækkanir á lánshlutfalli Íbúðalánasjóðs hafi ekki leitt til þenslu. Honum finnst t.d. að skattalækkanir hafi ekki leitt til þenslu. Ef marka má það sem formaður Framsóknarflokksins segir eru það fjárlög þessa árs sem valda allri þeirri þenslu og öllu því sem menn hafa haft áhyggjur af síðustu daga og ár í efnahagsmálunum. Ekkert af því sem veldur honum áhyggjum gerðist fyrr en eftir að Framsóknarflokkurinn fór úr ríkisstjórn síðasta vor.

Seðlabankinn segir hins vegar ekki í þessu svari að þær ákvarðanir sem voru teknar í fjárlögunum hafi verið rangar. Hann undirstrikar að forsendur hafi breyst verulega frá því að fjárlög voru samþykkt. Ef maður ætti síðan að draga ályktanir af því sem kemur fram hjá Seðlabankanum mætti draga þá ályktun að Seðlabankinn teldi að við ættum í dag að fara í það að draga úr þeim umsvifum sem ríkisstjórnin hefur ætlað að halda uppi á þessu ári. Ég er ekki þeirrar skoðunar að það sé skynsamlegt.

Mér þætti hins vegar vænt um að vita hvort Framsóknarflokkurinn telur það skynsamlegt, hvort þetta atriði í svari Seðlabankans sé eitt af því sem hann ætli að draga út eða ekki. (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) Ég hef ekki enn þá séð þær forsendur sem leiða til þeirrar þarfar að fara í að

endurskoða grunn (Forseti hringir.) fjárlaganna umfram það sem hefðbundið er, frú forseti, þegar unnið er að fjáraukalögum fyrir haustið.

[13:56]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég held að það sé alveg ljóst að sjálfstæðismenn þurfi að fara tala betur saman á þeim ólgutímum sem nú ríkja í íslensku efnahagslífi. Varaformaður fjárlaganefndar Alþingis kemur í ræðustól í gær og segir að það sé nauðsynlegt að endurskoða forsendur fjárlaga. Hæstv. fjármálaráðherra, sjálfstæðismaðurinn Árni M. Mathiesen, kemur svo í ræðustól Alþingis daginn eftir og segir að það sé ekki ástæða til að endurskoða forsendur fjárlaga.

Hæstv. forseti. Það er alveg ljóst að ríkisstjórnarliðið og sjálfstæðismenn eru út og suður í umræðunni um efnahagsmál. Úrræðaleysið er algjört. (Gripið fram í.) Erlend matsfyrirtæki hafa gagnrýnt ríkisstjórnina fyrir framtaksleysi í (Gripið fram í.) efnahagsmálum þjóðarinnar, hafa gagnrýnt það að við vitum ekkert hvað ríkisstjórnin ætlar sér að gera til að bregðast við hæstu verðbólgu til 18 ára, hæstu stýrivöxtum í heimi, hækkandi skuldum heimilanna (Forseti hringir.) og minnkandi kaupmætti almennings.

Hvað ætlar ríkisstjórnin að gera? Hún talar út og suður úr (Forseti hringir.) ræðustól Alþingis dag eftir dag og við hljótum að krefjast þess, hæstv. forseti, að (Forseti hringir.) við fáum einhver raunhæf svör frá ríkisstjórninni þegar kemur að svo grafalvarlegum (Forseti hringir.) málum er snerta efnahag þjóðarinnar.

[13:57]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Það er athyglisvert að heyra málflutning hv. þingmanns sem væri trúverðugur ef hv. þingmaður sem fyrrverandi formaður fjárlaganefndar vissi ekki hvernig unnið er að fjárlagagerð, ef hann vissi ekki að hvaða verkefnum er unnið í ráðuneytinu þessa dagana, bæði vegna undirbúnings fjárlaga næsta árs og eins fjáraukalaga sem að jafnaði koma fram á haustin. Hann veit alveg hvað verið er að vinna í ráðuneytinu.

Auðvitað er ekkert skrýtið að þingmaður Framsóknarflokksins reyni að dreifa umræðunni eitthvað (Gripið fram í.) og sýna fram á að menn séu ósammála í fleiri flokkum en hjá þeim. Við höfum orðið vitni að „comeback“ hjá fyrrverandi formanni flokksins þegar hann ryðst fram á ritvöllinn (Forseti hringir.) og leggur til að Framsóknarflokkurinn taki upp nýja stefnu í Evrópumálunum. Og formaður flokksins þarf að standa (Gripið fram í.) í því að bera af sér árásirnar. (Forseti hringir.)

Íslenska ákvæðið í Kyoto-bókuninni.

[13:59]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Undanfarið hafa menn rætt um álver á Grundartanga, Húsavík og víðar og hefur hæstv. umhverfisráðherra þá sagt að við séum komin upp í þak varðandi íslenska ákvæðið og getum ekki virkjað meir.

Þann 23. janúar 2008 sagði hæstv. ráðherra, með leyfi frú forseta, og miðaði þá við losun af bílaumferð á Íslandi:

„Losun frá kolaorkuveri sem mundi knýja álver jafnstórt álveri Fjarðaáls þegar það verður komið í fulla vinnslu mundi losa um sexfalt meira en því nemur.“

Kárahnjúkar spara mannkyninu sem sagt sexfaldan útblástur allrar bílaumferðar á Íslandi. (Gripið fram í.)

Spurningar mínar til hæstv. ráðherra eru:

1. Þar sem meginmáli skiptir hvort rafmagn er framleitt með kolum eða hreinni vatnsorku á Íslandi eða gufu gildir þá ekki það sama um stækkun álvers á Grundartanga og álverið við Húsavík og gildir um Fjarðaál?

2. Getur verið að það þak sem hæstv. umhverfisráðherra nefnir sé öndvert hagsmunum mannkynsins? Að íslenska ákvæðið sé öndvert hagsmunum mannkynsins?

3. Getur hæstv. umhverfisráðherra ekki sagt umheiminum frá þessu og boðist til að hverfa frá íslenska ákvæðinu, hverfa frá þakinu sem hindrar okkur í að virkja umhverfisvæna orku fyrir mannkynið? Getur hæstv. umhverfisráðherra ekki boðist til að virkja með hagsmuni alls hnattarins í huga og mannkynsins alls? (Gripið fram í.)

Ég er ekki endilega að hugsa um álver. Þó að þessa dagana sé ljúft til þess að vita að álútflutningur tvöfaldist að verðgildi miðað við árið í fyrra, og ekki slæmt í stöðunni eins og hún er núna, vil ég ekki endilega að við bindum okkur við álver. En ég held að það sé mjög mikilvægt að við nýtum íslenska orku, (Forseti hringir.) sem er umhverfisvæn, til hagsbóta fyrir mannkynið.

[14:01]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Hv. þm. Pétur H. Blöndal hefur áður spurt mig í þessa veru á hinu háa Alþingi í vetur. Hann vísar hér í tíðindi síðustu viku um að vísbendingar séu um að Íslendingar geti jafnvel ekki staðið við skuldbindingar sínar innan Kyoto-tímabilsins 2008–2012, sem eins og við öll vitum eru nokkuð rýmri en þær skuldbindingar sem aðrir tóku sér á herðar, við fengum sem sagt plús 10% í almennri losun og svo hið íslenska ákvæði.

Flestir héldu og hafa haldið að ekki yrði mjög erfitt fyrir Íslendinga, miðað við þann orkubúskap sem við höfum, að standa við gerða samninga í þessu efni. Mér þykja þessar vísbendingar alvarlegar og hef því beðið um nýja losunarspá á gróðurhúsalofttegundum þannig að við getum betur séð hvert stefnir nú þegar við erum komin inn á fyrsta skuldbindingartímabilið og komin í samninga um hið næsta.

Hv. þingmaður ræðir hagsmuni mannkyns, um það snýst allt þetta mál, það er það sem verið er að ræða í samningaviðræðum um loftslagssamning Sameinuðu þjóðanna. Ég er nýkomin af fundi umhverfisráðherra OECD-ríkjanna. Þar voru líka ráðherrar annarra landa, m.a. frá Kína, Brasilíu, Suður-Afríku og fleiri löndum, sem ræddu mestmegnis um loftslagsmálin við okkur. Þar eru menn á einu máli og gildir þá einu úr hvaða stjórnmálaflokki þeir koma, um það að mestu skipti (Forseti hringir.) að ná a.m.k. helmingsminnkun í losun gróðurhúsalofttegunda fyrir árið 2050.

[14:04]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Þetta er ákaflega dapurlegt svar. Það er greinilegt að hæstv. ráðherra er ekki að hugsa um mannkynið í heild sinni. Losun er jafnmikil hvort sem ál er framleitt í Kína eða á Íslandi, burt séð frá raforkuframleiðslunni sjálfri. Álverið sjálft veldur sömu mengun á Íslandi og annars staðar á sama hnetti. Það er spurning ef við ætlum að framleiða ál yfirleitt hvort staðsetningin skiptir nokkru máli.

Það sem skiptir meginmáli er hvernig raforkan er búin til. Í Kína er nú verið að reisa raforkuver sem brenna heilu fjöllunum af kolum til þess að framleiða þetta sama ál. (Gripið fram í.) Ég segi: Við Íslendingar eigum að bjóða okkar mengunarlausu orku, við skulum bjóða mannkyninu að virkja eins og við mögulega getum en sleppum Gullfossi og Dettifossi. (Gripið fram í.)

[14:05]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ef hv. þingmaður er þeirrar skoðunar að eftirspurn eftir áli og eftirspurn eftir orku, hverrar tegundar sem hún er — sem er í raun óendanleg — sé það sama og hagsmunir mannkyns þá erum við einfaldlega algjörlega ósammála. Það er ósköp einfaldlega þannig að á jörðinni búa 6,5 milljarðar manna, árið 2050 verða hér um 9 milljarðar. Ef allir 9 milljarðarnir ætla að nýta orku með sama hætti og Vesturlandabúar gera verður — ég veit eiginlega ekki hvernig ég á að orða það — katastrófa er líklega vægt til orða tekið.

Hv. þingmaður er haldinn þráhyggju vegna kolaorkuvera í Kína og álversframleiðslu og vil ég því benda honum á (Forseti hringir.) að þorri áls í heiminum er framleiddur með endurnýjanlegri orku. Samanburðurinn við Kína stenst ekki (Forseti hringir.) þegar grannt er skoðað og er fullkomlega ábyrgðarlaus áróður.

Um fundarstjórn.

Viðvera ráðherra í óundirbúnum fyrirspurnatíma.

[14:06]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Við tökum eftir því að einn hæstv. ráðherra vantar á ráðherrabekkinn af þeim ráðherrum sem auglýst var að yrðu hér í óundirbúnum fyrirspurnatíma, þ.e. hæstv. heilbrigðisráðherra. Við erum tveir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem höfðum hugsað okkur að leggja fyrirspurn fyrir hæstv. heilbrigðisráðherra. Nú er það ljóst að hann sýnir sig ekki hér í þinginu. Mér finnst það ámælisvert.

Mér finnst rétt að benda á það hér að ráðherrar hafa með nýjum þingskapalögum fengið miklu rýmri heimildir þingsins til þess að mæta hér eða ekki. Við verðum vör við að hæstv. ráðherrar mæta sjaldnar í upphafi þingfunda en áður en þingskapalögum var breytt. Ég vek því athygli á lausung sem komin er í þinghaldið hvað þetta varðar og auglýsi eftir viðveru hæstv. heilbrigðisráðherra. Ég vona að hann hafi a.m.k. fullnægjandi skýringar fyrir því að hunsa þá þingmenn sem vilja bera upp við hann fyrirspurn. Mér finnst háttalag af þessu tagi lýsa lítilsvirðingu í garð hins háa Alþingis.

[14:08]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vill upplýsa að þingið hefur komið boðum til hæstv. heilbrigðisráðherra og í heilbrigðisráðuneytið og sú tilkynning hefur borist þaðan að ráðherrann hefði forfallast í óundirbúnum fyrirspurnum.

[14:08]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég vil hafna því algjörlega fyrir hönd okkar ráðherranna að af okkar hálfu sé einhver lausung komin á þinghaldið. Hér eru ráðherrar eins og eftir er óskað, hér eru nægilega margir ráðherrar til þess að svara fyrirspurnum.

Það kann vel að vera, og ég skil að hv. þingmaður telji það, að sérstakar ástæður séu uppi til þess að óska eftir því að eiga orðastað við hæstv. heilbrigðisráðherra. Alltaf geta komið upp þær aðstæður í lífi sérhvers manns, líka ráðherra, að þeir forfallist með litlum fyrirvara.

Ég hafna því aftur á móti algjörlega að eitthvað minna sé um það, og spyr hvort hún hafi einhverja tölfræðilega samantekt um það, að ráðherrar séu minna hér en áður. Ég veit ekki betur en að í gær, þegar ég hélt að mér þótti margar glæsilegar ræður í svörum við hv. þingmenn Vinstri grænna, hafi þeim þótt helst til mikið af ráðherrum í húsinu. Ég hafna því algjörlega að ráðherrar séu ekki hér til þess að svara fyrirspurnum. (**Gripið fram í:** Hvar eru þeir?) Það er frumskylda ráðherra að mæta í þingið til þess. (**Gripið fram í:** Hvar eru þeir?)

Hér voru fimm ráðherrar, það er nóg í dag. (Gripið fram í.) Ég kom hér, var (**Gripið fram í:** Þú varst ekki auglýstur.) Ég var víst auglýstur. Ég var beðinn um að koma hér fyrir tveimur dögum, ég átti ekki að vera hér en ég kom. Ég geri allt fyrir þingmenn Vinstri grænna.

[14:09]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil leyfa mér að koma hér aftur að lokinni ræðu hæstv. iðnaðarráðherra til þess að undirstrika það sem ég sagði hér áðan: Nýbreytni sú sem við höfum verið að innleiða í þinghaldinu gerir það að verkum að þegar óundirbúnir fyrirspurnatímar eru tvisvar í viku og tilteknir ráðherrar auglýstir með viðveru mæta aðrir ekki. Sú var tíð hér á síðasta ári að þinghaldið var með þeim hætti að við hófum fundi á atkvæðagreiðslum í mun meira mæli en við gerum núna. Þess vegna voru ráðherrar alltaf undirbúnir og voru hér í upphafi þingfunda. Það er með nýjum þingskapalögum liðin tíð.

Ég vil ítreka að mér finnst að hæstv. heilbrigðisráðherra hefði átt að vera hér eins og gert hafði verið ráð fyrir. Þingið hafði látið það boð út ganga að hann yrði hér og þingmenn eiga erindi við hæstv. heilbrigðisráðherra.

[14:10]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti ítrekar að sú tilkynning hefur borist úr heilbrigð-

isráðuneytinu að heilbrigðisráðherra hafi forfallast en vill minna á að klukkan þrjú fer fram utandagskrárumræða um málefni Landspítalans og mun hæstv. heilbrigðisráðherra, Guðlaugur Þór Þórðarson, þá að sjálfsögðu verða viðstaddur. (Gripið fram í.)

[14:11]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Hægt væri að setja á sérstakan tíma til umræðu um þá ágætu breytingu, að mínu mati, sem varð á þingskapalögum. Rétt er að undirstrika að þegar gömlu lögin voru í gildi voru óundirbúnar fyrirspurnir á tveggja vikna fresti, síðan ekki söguna meir. Nú höfum við tvisvar í viku óundirbúnar fyrirspurnir og það er miklu betra skipulag. Að mínu mati hefur umræðan í þinginu orðið dýnamískari og kraftmeiri fyrir utan það að þingmenn koma meira hingað upp í ræðustól hvort sem þeir eru í stjórnarandstöðu eða stjórn.

Mér finnst þinginu hafa verið gefið mun meira vægi með þessum breytingum sem allir flokkar stóðu að nema Vinstri grænir, sem kemur náttúrlega ekki á óvart.

[14:12]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Eins og hæstv. menntamálaráðherra segir er ástæða til að ræða þessi mál. Sitt sýnist hverjum um það hvernig til hefur tekist með þessi þingsköp. Ég verð að segja fyrir mig, frú forseti, að mér finnst ankannalegt ef ekki beint hallærislegt að hafa óundirbúnar fyrirspurnir sem skyldudagskrárlið á þeim dögum sem reglulegar fyrirspurnir eru á dagskrá. Þessi liður gerir lítið annað en að ýta frá og fram hjá — (Gripið fram í.) já, ég á afmæli á morgun, þakka þér fyrir, hæstv. ráðherra, ég er mér vel meðvituð um hvaða dagur er á morgun og það kemur þessu máli lítið við.

Þetta er einn af þeim þáttum sem við þurfum að endurmeta. Það er verið að ýta skriflegum fyrirspurnum aftar á dagskrána fyrir þessa óundirbúnu tíma og þar að auki er ekki hægt, (Forseti hringir.) samkvæmt nýju þingsköpunum, að taka upp mál sem eru brennandi með þeim fyrirvara sem þar segir. (Forseti hringir.) Utandagskrárumræður daga hér uppi eftir margar vikur án þess að ráðherrum þóknist að taka þær.

[14:13]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti biður hv. þingmenn að virða tímatakmörk.

[14:13]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er óvænt að við skulum lenda í umræðum um breytingar á þingsköpum en gott og vel, það geta verið rök fyrir því að ræða þau einmitt núna. Komið hefur fram talsverð gagnrýni á fyrirkomulagið eins og það er núna en ég vil verja það fyrirkomulag sem við höfum ákveðið að taka upp. Það er skoðun mín að nýju þingsköpin skapi miklu meira svigrúm en við höfum séð áður fyrir þingmenn til að taka þátt í umræðum í upphafi hvers einasta þingfundar í hálftíma um málefni dagsins, annaðhvort í óundirbúnum fyrirspurnum til ráðherra eða í umræðum um störf þingsins. Ráðherrarnir koma hingað tvisvar í viku fimm í einu í staðinn fyrir að hafa þetta á hálfsmánaðarfresti eins og áður var. Ég sé því ekki betur en ráðherrarnir séu aðgengilegri í dag en þeir voru áður.

Ég tel því að þingið hafi mikinn sóma af nýjum þingsköpum og að almenningur hafi líka fundið fyrir jákvæðum breytingum. Nú getur almenningur í upphafi hvers einasta fundar (Forseti hringir.) séð í hálftíma hvað er mikilvægast á dagskrá í þjóðmálaumræðunni.

[14:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Svo háttaði til að auglýst var að hæstv. heilbrigðisráðherra yrði til andsvara svo að þingmenn gætu beint til hans óundirbúnum fyrirspurnum. Það er skiljanlegt að einstaka þingmönnum þyki miður að hæstv. ráðherra kom ekki og það gekk ekki eftir, eðlilegt að mönnum finnist það ekki nógu gott.

Á hitt ber að líta, svo allrar sanngirni sé gætt, að hæstv. ráðherra hefur sérstaklega í dag miklum skyldum að gegna í starfi sínu og örugglega eru ríkar ástæður fyrir því að hann gat ekki komið og kaus að verja tíma sínum við að leysa brýnni vandamál sem blasa við honum. Ég held að menn verði að sýna bæði sanngirni og velvild þegar aðstæður eru eins og þær eru í dag.

[14:16]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vildi láta það koma fram, af því að þessi umræða er farin af stað, að ég var einn af þeim sem hafði lagt fram óundirbúna fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra og reiknaði með því að sú fyrirspurn yrði tekin fyrir milli klukkan hálftvö og tvö. Mér hefur borist tilkynning um að ráðherrann sé önnum kafinn og við getum öll ímyndað okkur út af hverju það er, mjög alvarlegu ástandi á Landspítalanum. Mér finnst það fullkomlega lögmæt afsökun og ástæða fyrir hann að taka það mál fyrir í staðinn fyrir að sitja hér og svara fyrirspurnum sem geta beðið, áreiðanlega fleiri fyrirspurnir en bara mín.

[14:17]

Útbýting:

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 600. mál, fsp. KolH, þskj. 929.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 601. mál, fsp. KolH, þskj. 930.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 602. mál, fsp. KolH, þskj. 931.

Útstreymi gróðurhúsalofttegunda, 603. mál, fsp. KolH, þskj. 932.

Vísindaveiðar á hrefnu, 605. mál, fsp. JónG, þskj. 934.

Þróun þorskverðs, 604. mál, fsp. JónG, þskj. 933.

Ríkisábyrgð til handa deCODE Genetics Inc.

Fsp. ÞBack, 570. mál. — Þskj. 884.

[14:18]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra um ríkisábyrgð handa deCODE Genetics Inc., þetta er allt á ensku, og fyrirspurnin er stutt:

Mun ráðherra beita sér fyrir afnámi ríkisábyrgðar á skuldabréfum útgefnum af deCODE Genetics Inc., sbr. lög nr. 87 frá 15. maí 2002?

Hæstv. forseti. Mér var skapi næst að fresta þessari fyrirspurn þar sem í mínu hjarta, og flestra okkar hér, brenna aðrar spurningar en þessi í dag. Eftir sem áður er þetta liður í því að fylgja málum eftir og skoða hvort við séum með í gildi lög sem eru þarflaus og úrelt eða mætti afnema. Spurningin er sett fram samhliða fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra um endurskoðun laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði. Eins og við vitum eru í gildi lög um gagnagrunn á heilbrigðissviði sem Íslensk erfðagreining er umsjónarmaður yfir. Sá gagnagrunnur hefur aldrei litið dagsins ljós og má segja að málið sé þar með fallið um sjálft sig. En ríkisábyrgðin stendur.

Mikil átök voru um hugmyndafræðina á bak við miðlægan gagnagrunn á heilbrigðissviði. Vil ég nefna að samkvæmt þeim lögum, sem eru frá 15. maí 2002, samþykkti Alþingi sérlög um heimild til handa fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs til að ábyrgjast skuldabréf, allt að 200 milljónir bandaríkjadollara, vegna fjármögnunar nýrrar starfsemi Íslenskrar erfðagreiningar ehf., dótturfélags deCODE. Það er meginregla að ekki sé unnt að afnema ríkisábyrgð sem komin er til framkvæmda með tilliti til lögmætra væntinga ábyrgðarþega og þriðja aðila, þ.e. þeirrar lánastofnunar sem veitt hefur lán sem ríkisábyrgðinni er ætlað að dekka.

Framangreind lög eru hins vegar einungis heimildarlög og hafa aldrei komið til framkvæmda eins og ég sagði hér áður.

Samkvæmt viðtali við forstjóra Íslenskrar erfðagreiningar hefur hann og Íslensk erfðagreining frekar haft ama af umræddri ríkisábyrgð en hitt (Forseti hringir.) og talið að hún þvældist frekar fyrir fyrirtækinu en að hún gerði því eitthvert gagn.

[14:21]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Ég þakka fyrirspurnina en hún hljóðar svo:

„Mun ráðherra beita sér fyrir afnámi ríkisábyrgðar á skuldabréfum útgefnum af deCODE Genetics Inc., sbr. lög nr. 87 frá 15. maí 2002?“

Af orðalagi fyrirspurnarinnar mætti ætla að fyrirspyrjandi álíti að veitt hafi verið ríkisábyrgð á skuldabréfum útgefnum af deCODE Genetics Inc. og vilji nú vita hvort fjármálaráðherra muni beita sér fyrir afnámi þeirrar ríkisábyrgðar. Þannig liggur ekki í málinu, engin ríkisábyrgð hefur verið veitt á skuldabréfum útgefnum af umræddu fyrirtæki.

Með lögum nr. 87, frá 15. maí 2002, samþykkti Alþingi hins vegar að fjármálaráðherra væri heimilt, í þeim tilgangi að stuðla að uppbyggingu hátækniiðnaðar á sviði lyfjaþróunar hér á landi, að veita einfalda ábyrgð á skuldabréfum útgefnum af móðurfélagi Íslenskrar erfðagreiningar ehf., deCODE Genetics Inc., að fjárhæð allt að 200 milljónir bandaríkjadala, til fjármögnunar nýrri starfsemi Íslenskrar erfðagreiningar ehf. á sviði lyfjaþróunar. Samkvæmt lögunum skyldi ráðherra veita ábyrgðina að uppfylltum þeim skilyrðum sem hann mæti gild.

Sú heimild til ríkisábyrgðar sem lögin kváðu á um tengdist áformum umrædds fyrirtækis er nánar var lýst í frumvarpi til heimildarlaganna um uppbyggingu hátækniiðnaðar á sviði lyfjaþróunar hér á landi. Kom fram í frumvarpinu að talið væri að fjárfestingin gæti numið um 35 millj. kr. og gert ráð fyrir að 250–300 ný störf gætu skapast hér á landi á nokkrum árum ef fyrirrætlanir fyrirtækisins gengju eftir. Frá upphafi lá fyrir að veiting ríkisábyrgðarinnar væri háð samþykki Eftirlitsstofnunar EFTA en stjórnvöld töldu að hún uppfyllti skilyrði ríkisaðstoðar til rannsóknar- og þróunarverkefna eins og þau eru tilgreind í leiðbeiningarreglum stofnunarinnar um ríkisaðstoð. Málið var því sent ESA til skoðunar. Tók meðferð málsins hjá stofnuninni lengri tíma en vonir höfðu staðið til. Var athugun ESA enn ekki lokið þegar Íslensk erfðagreining ehf. tilkynnti stjórnvöldum í apríl 2004 að fyrirtækið væri búið að afla þess fjár sem það þyrfti til þess að byggja upp umrædda lyfjaþróun með því að selja breytanleg skuldabréf án ríkisábyrgðar. Fór fyrirtækið þess á leit við stjórnvöld að þau drægju málið til baka úr höndum ESA og var það gert.

Staða málsins er því einfaldlega sú að forsendur til veitingar umræddrar ríkisábyrgðar eru ekki lengur til staðar þar sem fyrirtækinu tókst að fjármagna þá lyfjaþróunarstarfsemi sem lagaheimildin laut að án ríkisábyrgðar. Lagaheimildin var ekki opin og tímalaus heimild heldur tengd fjármögnun tiltekinna lyfjaþróunaráforma sem síðan reyndist unnt að fjármagna á annan hátt. Þar með brustu efnisleg skilyrði fyrir nýtingu heimildarinnar. Engin þörf er þar af leiðandi á því að fella lögin formlega úr gildi þar sem skilyrði til að veita umræddu ríkisábyrgð eru ekki lengur fyrir hendi. Eru ýmis dæmi í gegnum tíðina um heimildarlög sem samþykkt hafa verið á Alþingi og haldast formlega í gildi þótt ekki hafi komið til þess að þau væru nýtt og efnisleg skilyrði til nýtingar þeirra séu ekki lengur til staðar.

[14:25]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Þuríði Backman þessa fyrirspurn og hæstv. fjármálaráðherra svarið. Hæstv. ráðherra tilkynnti þinginu að forsendur fyrir því að veita ríkisábyrgð til handa deCODE Genetics Inc. séu brostnar.

Af mörgum furðulegum lögum sem Alþingi hefur samþykkt hygg ég að umrædd lög séu í hópi þeirra allra furðulegustu. Þingmenn markaðshyggjuflokkanna beittu sér fyrir því að hafa afskipti af markaðnum með mjög óeðlilegum hætti. Aðeins einn þingmaður Sjálfstæðisflokksins stóð í fæturna og greiddi atkvæði gegn þessu ruglfrumvarpi, að mínu mati, um ríkisábyrgð til handa einkafyrirtæki, það var hv. þm. Pétur Blöndal.

Nú blasir þessi spurning við okkur: Á að grípa til ákveðinnar ríkisábyrgðar til handa einkafyrirtækjum vegna þess að staðan er bág? Á að beita einhverjum svipuðum aðferð-

um varðandi bankana í landinu sem hingað til hafa sagt að okkur komi ofurlaun þeirra ekki við (Forseti hringir.) af því að um væri að ræða sjálfstæð, frjáls fyrirtæki?

[14:26]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Fyrirspurnin er fráleit. Alþingi setur lög, ekki framkvæmdarvaldið. Alþingi á ekki að biðja framkvæmdarvaldið um að setja lög. Hv. þm. Þuríður Backman getur bara flutt frumvarp um þetta sjálf, ég mun styðja það. Ég var á sínum tíma á móti umræddri ríkisábyrgð, ég taldi að hún mundi skaða fyrirtækið, skaða efnahagslífið og allt í kring enda hefur komið í ljós að hún hefur skaðað fyrirtækið. Ég barðist mikið gegn þessu á sínum tíma og ég legg til að hv. þm. Þuríður Backman fái nokkra þingmenn með sér í því að afnema þessi lög. Það er greinilegt að ekki er þörf á þeim og það yrði sennilega ágæt lagahreinsun.

[14:27]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. fjármálaráðherra svörin og ekki síður góðan stuðning Péturs Blöndals. Ég held að við bæði séum á réttri leið þegar við getum stutt hvort annað og það held ég að sé í þessu máli — þegar hægri og vinstri ná saman á einum punkti held ég að við séum á réttri leið.

Þetta er rétt ábending hjá hæstv. ráðherra, þetta er heimild en heimildin stendur. Ég hef áhuga á því og fullan vilja til þess að fara fram með frumvarp um breytingar bæði hvað varðar ríkisábyrgðina og þá sérstaklega lög um gagnagrunn á heilbrigðissviði þar sem lögin eru til staðar þó að þau hafi ekki verið nýtt eða framkvæmdinni ekki komið á. Ég tel að rétt sé að skoða hvort ekki sé rétt að afnema þau, nema þau úr gildi. Með fullri virðingu fyrir hinu ágæta fyrirtæki, Íslenskri erfðagreiningu, sem vinnur mjög metnaðarfullt starf og hefur stundað mikilvæga starfsemi fyrir íslenskt vísindasamfélag og langt út fyrir landsteinana, styð ég ekki þá hugmyndafræði sem liggur á bak við miðlægan gagnagrunn í hendi þessa einkafyrirtækis.

Ég vona að ég fái fleiri í lið með mér til þess að flytja slíkt frumvarp og leggja það fyrir þingið, af því yrði hreinsun í lagasafni Alþingis.

Umræðu lokið.

Kostnaður við flug í einkaþotu til Búkarest.

Fsp. ÁI, 568. mál. — Þskj. 877.

[14:29]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Flestir héldu reyndar að um aprílgabb væri að ræða þegar visir.is skýrði frá því um hádegisbil 1. apríl að oddvitar ríkisstjórnarflokkanna hygðust, ásamt fríðu föruneyti, taka á leigu sérstaka einkaþotu til þess að fara á NATO-fund í Rúmeníu. Fréttin vakti nokkuð hörð viðbrögð, leitað var skýringa og ýmsar voru gefnar. Óverulegur munur á kostnaði, mjög góður díll, styttri fjarvera ráðherra, þetta er meðal þess sem aðstoðarmaður hæstv. forsætisráðherra sagði. Vísað var til þess að oddvitarnir mundu vegna þessa háttalags ná að sitja fund með Seðlabankanum og þá fyrst varð þjóðin sannfærð um að um aprílgabb væri að ræða því að eins og menn vita hefur ekki mikið verið um fundarhöld milli ríkisstjórnar og Seðlabanka og það þrátt fyrir óvissu í efnahagsmálum.

En þann 2. apríl var þessi frétt enn í fullu gildi því að þann dag fóru ráðherrarnir í einkaþotu við ellefta mann og komu til baka að kvöldi þess fjórða eftir að hafa lagt blessun Íslands yfir endurnýjað vígbúnaðarkapphlaup í Evrópu en til þess var leikurinn í Búkarest gerður.

Sagan er ekki öll sögð því að þennan sama dag, 2. apríl, sagði ráðuneytisstjóri forsætisráðuneytisins að kostnaður við þessa einkaþotuferð yrði ekki gefinn upp.

Hann sagði orðrétt í viðtali við *Vísi* , frú forseti:

„Við gerðum heiðursmannasamkomulag við leigusalann um að gefa ekki upp kostnaðinn og stöndum við það.“

Þessi sami fjölmiðill hafði þá komist að þeirri niðurstöðu að umframkostnaður án afsláttar væri um 6 millj. kr. Sú sem hér stendur gat ekki orða bundist á þeim tíma vegna hins nýja stíls sem upp var tekinn og lagði því fram þá fyrirspurn sem hér er á dagskrá og reyndar aðra sem hefur beðið svars um hríð og er að finna á þskj. 861, og er spurning um utanferðir allra ráðherra í ríkisstjórn Geirs Haardes.

Frú forseti. Spurningum mínum á þskj. 877 er ætlað að leiða í ljós hver heildarkostnaður var við þessa för í einkaþotunni, leiða í ljós samanburð við ódýrasta farþegaflug, hvernig komist var að þeirri niðurstöðu að velja dýrari ferðamáta og við hvað var þá miðað í útreikningum, hvort umhverfislegur kostnaður vegna útblásturs þotunnar var tekinn með í reikninginn og síðast en ekki síst, frú forseti, hvort ráðherra telur að hægt sé að gera heiðursmannasamkomulag um að leyna opinberum útgjöldum og samningum þar um.

[14:32]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Flestum spurningum hv. þingmanns á þskj. 877 var svarað með fréttatilkynningu sem gefin var út í forsætisráðuneytinu 8. apríl sl. en mér er ljúft að endurflytja þær upplýsingar.

Kostnaðurinn við flugið var 4,2 millj. kr. Það var sá kostnaður sem eigandi vélarinnar bauð þetta flug á og þar mun hafa verið um að ræða afslátt en ég hef ekki upplýsingar um hvað ferðin hefði kostað án afsláttar.

Það var jafnframt liður í samkomulagi milli ráðuneytisins og flugrekandans að þar sem um kynningarafslátt væri að ræða yrði kostnaður ekki gefinn upp, en það er ljóst að ríkið getur ekki fallist á slíka skilmála og flugrekandinn gerði sér grein fyrir því eftir á og féllst á að þessar upplýsingar yrðu veittar. Þess vegna liggur það fyrir hvað þetta flug kostaði.

Ástæðan fyrir því að þessi leið var valin var sú að með því var hægt að spara tíma og fyrirhöfn og það kom á daginn að kostnaðarauki var það lítill að okkar dómi að okkur þótti það réttlætanlegt. Þegar öll kurl voru komin til grafar, eftir því hvernig það er reiknað, segir í fréttatilkynningu ráðuneytisins að kostnaðaraukinn, miðað við að farið hefði verið með áætlunarflugi, hafi verið um 200 þús. kr. sem

skiptist jafnt á milli forsætis- og utanríkisráðuneytisins eins og annar kostnaður af þessari ferð.

Hér er spurt:

„Með hvaða hætti var allra leiða leitað við að finna ódýrasta áætlunarflug og halda kostnaði við ferðina niðri?“

Það er að sjálfsögðu alltaf gert en í ferðum sem þessum er ekki reynt að leita fargjalda þar sem miklar skuldbindingar eru vegna þess að það kann að þurfa að breyta ferðum á síðustu stundu og það er oft gert. Í þessari ferð hættu tveir menn við að fara á síðustu stundu vegna annarra starfa og hefðum við setið uppi með þann kostnað ef slíkir farmiðar hefðu verið keyptir. Ég tel því að þetta hafi verið skynsamleg ráðstöfun, hún er reyndar algjör undantekning, það er algjör undantekning að þessi leið sé farin til að koma fólki milli staða. En það hefði verið flókið mál, það var búið að panta fargjald í gegnum London og síðan átti að fljúga frá flugstöð nr. 5, þessari nýju þar sem allt hefur verið í vandræðum — það var líka visst atriði í þessu að losna við áhættuna af því að lenda í því klandri sem þar var og byrjaði daginn áður, þ.e. 1. apríl. Við styttum því ferðina um einn dag, fórum 2. apríl og komum heim þann 4. eins og hv. þingmaður lét getið.

Ég hef svarað þessu með upplýsingar varðandi þetta mál. Segja má að ákveðin mistök hafi verið gerð í upphafi en þau hafa verið leiðrétt. Auðvitað er kostnaður við ferðir ráðamanna landsins ekki leyndarmál, slíkar upplýsingar liggja ævinlega fyrir.

Varðandi umhverfisþáttinn í þessu er það alveg rétt hjá þingmanninum að hann var ekki reiknaður út sérstaklega en forsætisráðuneytið hefur gerst aðili að Kolviðarverkefninu svokallaða og allar ferðir á þess vegum eru „afkolaðar“ eins og það heitir.

[14:36]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Er í sjálfu sér undarlegt að almenningi hafi blöskrað þessar tíðu utanlandsferðir ráðherranna einmitt nú þegar við stöndum frammi fyrir efnahagsvanda sem er reyndar að stórum hluta tilkominn vegna stjórnvaldsaðgerða sömu ráðherra?

Það er kannski ekki það sem rekur mig til að koma hér upp heldur þau orð hæstv. forsætisráðherra, sem einnig hefur verið fjármálaráðherra og ætti að kunna lögin um fjárreiður ríkisins, að kostnaðurinn við ferðina verði ekki gefinn upp, það sé heiðursmannasamkomulag gagnvart þeim aðila sem leigði þeim vélina að gefa hann ekki upp. Hæstv. ráðherra hefði átt að vita að það er lögbrot. Það er út af fyrir sig ánægjulegt að hæstv. forsætisráðherra skuli hafa áttað sig á því en (Forseti hringir.) mér blöskraði það dómgreindarleysi hans, og hann er fyrrv. fjármálaráðherra, að ekki þyrfti að gefa kostnaðinn upp, frú forseti.

[14:37]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil segja við hæstv. forsætisráðherra að mér þykir tvennt gott við svar hans. Í fyrsta lagi það að hann skuli viðurkenna þau mistök að hafa ekki gefið upp kostnaðinn við ferðina strax og í öðru lagi að hann skuli segja að þetta sé algjör undantekning. Það verður að vera það. Þegar við horfum fram á þrengingar í efnahagslífi er ekki hægt að bjóða þjóðinni upp á þær skýringar sem hún fékk að þetta væri svo lítill kostnaðarauki. Þá var reyndar talað um milljón en ekki 200 þúsund eins og hæstv. ráðherra segir okkur að kostnaðaraukinn hafi verið miðað við að farið hefði verið í almennu áætlunarflugi. Ef við settum fram slík rök í hverri ferð, að kostnaðaraukinn sé svo lítill, ein milljón, að það skipti ekki máli til eða frá, hvaða skilaboð erum við þá að senda út til þjóðarinnar?

Þetta er mjög alvarlegt mál, ég held að þjóðin hafi litið það mjög alvarlegum augum og ég held að hæstv. forsætisráðherra verði að tryggja þjóðinni og okkur það að þetta verði alger undantekning.

[14:38]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Mér fundust svör hæstv. forsætisráðherra afar skýr og ég tek eftir því að hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur finnst það líka og þakkar honum þau.

Ég kem hins vegar upp vegna þess að hv. þm. Jón Bjarnason kemur hér og slær keilur með því að segja að honum og þjóðinni hafi blöskrað utanlandsferðir ráðamanna. (Gripið fram í.) Það kann vel að vera að honum hafi blöskrað það. Það er einfaldlega þannig að sumum ráðherraembættum fylgja meiri ferðalög en öðrum. Hæstv. forsætisráðherra þarf eðli starfsins vegna oft að ferðast til útlanda, m.a. til þess að semja við önnur ríki. Sama gildir t.d. um hæstv. utanríkisráðherra.

Ég minnist þess að þegar ég var óbreyttur þingmaður í stjórnarandstöðu tók ég að mér trúnaðarstörf fyrir þingið, ég sat í Evrópuráðinu. Mér voru falin trúnaðarstörf þar. Það kallaði á töluvert margar ferðir af minni hálfu. Ég spyr: Hvar er formaður VG í dag? Hvar er formaður þingflokks VG? Jú, þeir eru báðir staddir erlendis, þeim hafa verið falin trúnaðarstörf af hálfu þingsins og ætli það útheimti ekki í tilviki formanns VG einar 14 til 15 ferðir á ári. Ekki amast ég við því, (Forseti hringir.) hann gerir það á vegum þingsins. Sum störf, í okkar veröld eins og hún er í dag, útheimta einfaldlega ferðalög. Því ætti hv. þingmaður að gera sér grein fyrir og (Forseti hringir.) skammast sín fyrir að gera það tortryggilegt.

[14:40]

Fyrirspyrjandi (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. forsætisráðherra þessi svör. Það er ekki svo að þau séu mjög skýr eins og hæstv. iðnaðarráðherra vildi vera láta hér áðan, en þau eru ágæt engu að síður.

Samstarf og samskipti á alþjóðavettvangi eru að sönnu mikilvæg og útheimta svo sannarlega ferðalög, frú forseti. En það er engin afsökun fyrir því að ausa út fé án þess að hugsa sig um og ég spyr: Hvar er hin hagsýna húsmóðir í Samfylkingunni ef svo er komið fyrir henni?

Forsætisráðherra endurtekur hér fréttatilkynningu sína frá 8. apríl og er það nýmæli að fyrirspurnum þingmanna skuli svarað með fréttatilkynningum og síðan hér í þingsal löngu síðar. Niðurstaða hæstv. ráðherra er á þann veg að þetta sé allt í góðu lagi. Ég er honum einfaldlega ekki sammála um það. Það er alveg ljóst að þetta er eitt mesta PR-klúður í sögu ríkisstjórnarinnar og þótt víðar væri leitað. Ríkisstjórnin er í tómu tjóni með þann nýja stíl sem hún

kynnti fyrir þjóðinni því að þjóðinni einfaldlega ofbauð.

Margir telja nefnilega að það sé hvorki upphæðin sem um er að tefla né leyndin sem átti að hafa sem sé aðalmálið heldur hitt að brotið er í blað í því hvernig ráðamenn þjóðarinnar hegða sér. Við höfum að jafnaði lagt áherslu á það, Íslendingar, að landið okkar væri þannig statt að stutt væri í kjörna fulltrúa og þeir væru í vissum skilningi ekki bara fulltrúar almennings heldur hluti af þessum sama almenningi. Með þeim nýja stíl sem þarna var kynntur til sögunnar voru oddvitar ríkisstjórnarinnar í huga þjóðarinnar að segja sig frá þeim samningi og ganga í björg með þotuliðinu.

[14:42]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Þetta er nú enginn nýr stíll, þetta var bara aðferð til að komast á milli staða með hagkvæmum hætti. Notuð að þessu sinni til að fara þessa leið alveg eins og menn leigja sér stundum flugvélar hér innan lands til að komast leiðar sinnar hvort sem það er til Vestmannaeyja eða annarra staða. Þetta er útreikningsdæmi. Vel má vera að hv. þingmaður hafi mestar áhyggjur af því að þetta hafi verið PR-klúður, ég skal ekki taka fyrir það. Mér heyrist nú að þingmaðurinn sé býsna ánægður með að hafa fengið slíkt PR-klúður til að hamra á hér í þinginu. En það breytir ekki efni málsins sem er náttúrlega það að leitað var hagkvæmrar leiðar til að koma þessum hópi fólks, sem átti að vera tíu manns, örugglega fram og til baka á þennan mikilvæga fund sem var. Svo blandast það inn í þetta að hv. þingmaður er andvígur því að íslenskir ráðamenn sæki NATO-fundi, það litar málflutning þingmannsins að þetta skuli hafa verið fundur af því taginu en ekki einhver annar fundur.

Upphaflega áttu tíu manns að fara þessa ferð, það urðu átta, fjögur sæti voru til ráðstöfunar þar fyrir utan. Við buðum fjórum fjölmiðlum að hagnýta sér það, þrír þáðu það. Fyrir vikið varð umfjöllun um fundinn, held ég, miklu meiri og skilmerkilegri en ella hefði verið. Ég tel að það hafi líka verið ótvíræður kostur fyrir íslenskan almenning að hafa getað fengið milliliðalausar fréttir af umræddum fundi.

Ég hef setið í ríkisstjórn í tíu ár, hef ekki áður leigt mér flugvél af þessu tagi til að komast á milli staða en í þessu tilfelli þótti það skynsamlegt miðað við hvað hópurinn var stór og miðað við hvernig stóð á ferðum þarna og ýmsum öðrum þáttum sem raktir hafa verið. En auðvitað er það almenna reglan, eins og á að vera, að við öll í þessum sal ferðumst með venjulegu áætlunarflugi.

Umræðu lokið.

Grænlandssjóður.

Fsp. KHG, 569. mál. — Þskj. 878.

[14:44]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Lög um Grænlandssjóð voru sett árið 1980 og í 3. gr. þeirra segir að ríkissjóður skuli leggja í sjóðinn árin 1981 og 1982 125 millj. kr. hvort ár og ber þá að hafa í huga að um var að ræða gamlar krónur en myntbreytingin varð um áramótin næstu eftir að lögin voru sett.

Í minnisblaði sem lagt var fram í stjórn sjóðsins fyrir skömmu kemur fram að aðeins helmingur framlagsins hafi runnið til sjóðsins og talið er ljóst að seinni hluti framlagsins, sem kveðið er á um í lögunum, hafi ekki verið greiddur í sjóðinn.

Ég leyfi mér því að spyrja, virðulegi forseti, hæstv. forsætisráðherra:

1. Hafa verið greiddar úr ríkissjóði í Grænlandssjóð þær fjárhæðir sem mælt er fyrir um í 3. gr. laga um Grænlandssjóð, nr. 102/1980?

Í öðru lagi vek ég athygli á því að í 3. gr. sjóðsins er kveðið á um að stjórn sjóðsins skuli leita eftir framlögum í sjóðinn frá fyrirtækjum, stofnunum, félagasamtökum og einstaklingum. Mér leikur forvitni á að vita, virðulegi forseti, hver afraksturinn hafi orðið í þeim efnum og spyr því hæstv. ráðherra:

2. Hve mörg framlög hafa borist í sjóðinn frá fyrirtækjum, stofnunum, félagssamtökum og einstaklingum og hvað nema þau hárri fjárhæð samtals?

Í þriðja lagi, í ljósi þess að sjóðurinn er ekki öflugur — eigið fé hans er rétt liðlega 36 millj. kr. og hann hefur úthlutað liðlega 1 millj. kr. í nýjustu úthlutun sinni — spyr ég hæstv. ráðherra:

3. Er ráðherra reiðubúinn til þess að efla starfsemi Grænlandssjóðs með sérstökum framlögum úr ríkissjóði?

Ég hygg, virðulegi forseti, svo að ég setji fram skoðun mína á þessu, að vel væri viðeigandi að við settum meira fé til sjóðsins, efldum það starf sem honum er ætlað að beita sér fyrir og leiddum hugann að auknum samskiptum Íslendinga við þessa nágrannaþjóð sína.

[14:47]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Frú forseti. Í lögum um Grænlandssjóð segir að ríkissjóður skuli leggja í sjóðinn á árunum 1981 og 1982 125 millj. kr. gamlar, fyrir myntbreytingu sem sé, hvort ár sem stofnfé. Árið 1981 var ígildi umræddrar fjárhæðar, sem þá var 1.250 þús. danskar krónur, greitt úr ríkissjóði. Nú nýverið hefur komið í ljós, og stjórn sjóðsins hefur upplýst forsætisráðuneytið um það, að síðari hluti framlagsins var aldrei greiddur. Mér þykir hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fundvís á gamlar vanefndir stjórnvalda að hafa aflað upplýsinga um þetta, sem hann hefur greinilega verið búinn að gera. Samkvæmt upplýsingum frá stjórn sjóðsins hafa engin framlög önnur en stofnfjárgreiðslan borist í sjóðinn og þar með er 2. lið fyrirspurnarinnar svarað.

Hv. þingmaður spyr hvort ráðherra sé tilbúinn til að efla starfsemi Grænlandssjóðs með sérstökum framlögum úr ríkissjóði. Ég get ekki svarað því öðruvísi en svo að mér finnst eðlilegt að taka það til athugunar í ljósi þess að á sínum tíma hafi hugsanlega verið um vanefndir að ræða. En ég tek undir það sem hv. þingmaður sagði í lok fyrirspurnar sinnar: Það er sjálfsagt, eðlilegt og rétt að reyna að efla og styrkja sambandið við Grænland eins og við mögulega getum, hvort sem Grænlandssjóðurinn er besti farvegurinn til þess eða ekki. Hann hefur hins vegar ekki úr miklum peningum að spila eins og þingmaður nefndi, ráðstöfunarfé

sjóðsins í ár var 1,1 millj. kr. og umsóknir um styrki voru 12. Var samþykkt að styrkja fjögur verkefni, að vísu ágæt en þau hefðu auðvitað gjarnan mátt vera fleiri ef meira fé hefði verið til ráðstöfunar.

Þetta er sem sagt mál sem við þurfum að skoða nú þegar upplýst er um þetta, en ég hygg að það sé aðeins einn þingmaður sem var á Alþingi þegar lögin um Grænlandssjóð voru sett, hæstv. núverandi félags- og tryggingamálaráðherra, þannig að ekki er hægt að draga marga til ábyrgðar fyrir vanefndir í þessu.

[14:49]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin og tek undir þau sjónarmið hans að eðlilegt sé að horfa til þess að efla eigið fé sjóðsins einmitt vegna þess að ekki tókst betur til en svo með að uppfylla ákvæði laganna frá sínum tíma. Að mínu viti er ekki lagaskylda fyrir ríkissjóð núna að greiða þetta framlag, lagaskyldan kvað á um framlögin á þessum árum og þau eru liðin. Ég skil því lagatextann á þann veg að ekki sé hægt að krefja ríkissjóð um þessa seinni greiðslu, en mér þætti að mörgu leyti eðlilegt að ríkissjóður legði til sjóðsins frekara fé hvort sem það verður í samræmi við þessa fjárhæð framreiknaða eða aðra.

Tilefni kann að vera til þess að endurskoða hlutverk Grænlandssjóðs og að hæstv. ráðherra beitti sér fyrir því að málin verði tekin upp, lögin um hann endurskoðuð og hlutverk hans og verkefni. Eins og hæstv. ráðherra nefndi er ekki víst að sjóðurinn sjálfur sé alltaf eðlilegasti farvegur fyrir þau verkefni eða málefni sem menn hafa í huga og lúta að samskiptum við Grænland. Ég hef t.d. sérstaklega í huga samskipti milli Íslands og Grænlands á ýmsum sviðum viðskipta. Ísland er jú það land sem er næst Grænlandi og Vestfirðir standa austurströnd Grænlands næst, Ísafjarðarhöfn og Ísafjarðarflugvöllur eru ákjósanlegur staður fyrir samgöngur milli Grænlands og annarra landa.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 14:51]

Umræður utan dagskrár.

Málefni Landspítala.

[15:01]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Upp er komin afar alvarleg staða á Landspítalanum. Um miðnætti fara um 100 skurð- og svæfingarhjúkrunarfræðingar úr störfum sínum og neyðarástand mun skapast með það sama.

Mig langar í upphafi til að gera aðeins grein fyrir þeim mikla óróleika sem ríkir núna innan LSH almennt. Það er alveg ljóst að Sjálfstæðisflokkurinn hefur gefið út mjög brattar yfirlýsingar um hvað eigi að gera hér í heilbrigðismálum á næstunni. Hæstv. forsætisráðherra sagði á sínum tíma að það ætti að gera miklar breytingar á heilbrigðiskerfinu og þær breytingar hefði ekki verið hægt að gera með neinum öðrum en Samfylkingunni, þ.e. ekki Framsóknarflokknum, ekki Vinstri grænum og ekki Frjálslyndum. Miklar breytingar fram undan.

Sjálfstæðisflokkurinn hefur líka ályktað um að það eigi að fara út í einkavæðingu á sviði heilbrigðis-, mennta- og orkumála. Þannig er landsfundarsamþykkt Sjálfstæðisflokksins. Það er einkavæðing. Það stendur ekki einkarekstur, það stendur einkavæðing.

Það er búið að setja upp nefnd sem Vilhjálmur Egilsson stýrir og hún á að fara yfir kjarnastarfsemi Landspítalans og skilgreina hana. Ég giska á að hún muni skilgreina hana mjög þröngt og svo á væntanlega að reyna að koma öllu sem ekki er kjarnastarfsemi út á einkamarkaðinn ef ég þekki þessar tilhneigingar rétt hjá sjálfstæðismönnum.

Hæstv. forsætisráðherra hefur líka sagt að ekki hefði verið hægt að gera breytingar á svokölluðum sjúkratryggingum nema í samstarfi við Samfylkinguna, þetta hafi verið rætt við Framsóknarflokkinn á sínum tíma. Það er alrangt, þetta var aldrei rætt. (Gripið fram í.)

Það hefur líka komið fram að hugsanlega eigi að koma Landspítalanum í hlutafélagaform. Bæði hefur Vilhjálmur Egilsson komið því á framfæri opinberlega, líka Björn Zoëga, annar settur forstjóri spítalans, og fleiri. Forsætisráðherra hefur ekki neitað því. Það er mjög mikið óöryggi og mikill óróleiki sem ríkir á spítalanum. Ofan á þetta allt saman er búið að svæla frá forstjórann sem var og hann hefur lýst því vel í fjölmiðlum hvernig það var gert. Ekkert samráð var haft við hann hjá hæstv. heilbrigðisráðherra. Það er búið að setja tvo forstjóra yfir spítalann til fimm mánaða, bráðabirgðaforstjóra, gott fólk sem er að gera sitt besta en það er greinilegt að það er búið að veikja forustu spítalans mjög mikið.

Í öllum þessum óróleika er verið að gera breytingar á vaktakerfi skurð- og svæfingarhjúkrunarfræðinga, breytingar sem fela í sér talsverðar breytingar sem skerða kjör þessa hóps. Þessi hópur átti frekar von á því að kjörin yrðu bætt en skert og ég vil minna á að í stjórnarsáttmálanum stendur að það eigi að minnka óútskýrðan launamun kynjanna hjá ríkinu, stefnt að því að minnka hann um helming á kjörtímabilinu, og það eigi sérstaklega að endurmeta kjör kvenna hjá hinu opinbera, einkum þeirra stétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta. Það er þessi stétt. Hér er farið í ranga átt.

Það er verið að tala um vaktakerfið og að í samræmi við EES-tilskipanir þurfi að breyta því. Það er rétt að skoða það, mjög eðlilegt að það sé skoðað. En eins og staðið hefur verið að málunum sætta svæfingar- og skurðhjúkrunarfræðingar sig ekki við framkomu heilbrigðisyfirvalda og forustu Landspítalans þegar þetta er kynnt. Það er kynnt að það eigi að reyna að fresta þessum vaktabreytingum en þá er ekki neitt gefið eftir. Á sama tíma tjá sig báðir settir forstjórar, annar segir: Það á ekkert að breyta vaktafyrirkomulaginu, ekki neitt. Það var sagt opinberlega á laugardaginn. Hinn setti forstjórinn segir: Þessi tími á að nýtast í að skoða þjálfun á þessum hjúkrunarfræðingum. Mjög lítið er gefið í skyn að það eigi eitthvað að hlusta á sjónarmið hjúkrunarfræðinganna. Það er mikil harka í málinu. Hjúkrunarfræðingarnir hafa ákveðið að standa við sitt og ganga út á miðnætti.

Ég tel þetta mjög alvarlegt, og ekki líklegt að hægt sé að fá erlenda hjúkrunarfræðinga til starfa. Það er ekki líklegt

að sjúkrahúsin hér í grenndinni getið tekið við þessu. Það getur enginn tekið við þessu. Hér mun strax hlaðast upp biðlisti og það verður einungis farið í að sinna neyðaraðgerðum. Þetta verður óbærileg staða.

Þess vegna spyr ég hæstv. heilbrigðisráðherra hvort ekki sé mikið óráð að grípa til lagasetningar við þessar aðstæður. Hve lengi telur hæstv. ráðherra að hann geti verið án 100 svæfingar- og skurðhjúkrunarfræðinga að störfum á Landspítalanum? Ætlar ráðherra að gefa út einhvers konar yfirlýsingu (Forseti hringir.) um að hann vilji hlusta á sjónarmiðin til að freista þess að ná þessum hópi til baka? Hann verður að gera það, virðulegur forseti.

[15:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir að þessi umræða fer hér fram en vil aðeins út af orðum hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur og ræðu hennar um að miklar breytingar væru í farvatninu í heilbrigðismálunum hvetja hana til að lesa stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar þar sem þetta kemur skýrt fram.

Nú er það svo að mjög svipaðar áætlanir voru uppi í ríkisstjórnarsáttmála Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks árið 1999. Reyndar er eitt af því sem ég hef þurft að gera að leysa upp nefnd sem átti að framkvæma það. Ætli hún hafi ekki verið sett á laggirnar 1999 en hún fundaði sex sinnum og lítið kom út úr því.

Það tengist, eins og menn þekkja, kostnaðargreiningu, fjármagn fylgir sjúklingi, og öðru slíku sem hefur verið fagnað mjög af þeim aðilum innan heilbrigðiskerfisins sem hafa stýrt stofnunum, sérstaklega Landspítalanum. Sú stofnun er komin lengra og var komin miklu lengra í þeirri vinnu en ráðuneytið á sínum tíma. Það er rétt að halda því til haga þegar reynt er að gera þetta að tortryggilegu máli og svo að því sé til haga haldið er enginn að hvika frá því markmiði okkar að sjá til þess að hér verði heilbrigðisþjónusta á heimsmælikvarða fyrir alla Íslendinga.

Þetta snýst um að nota þau tæki sem menn hafa gert í öðrum löndum með góðum árangri og er ekkert leyndarmál að við horfum sérstaklega til Svíþjóðar í því efni.

En ég minni hér á mikilvægi hófstilltrar umræðu þegar við ræðum þessi mál. Það er mikilvægt núna eins og ávallt þegar menn tala um hluti eins og þessa. Hér er um það að ræða eins og við þekkjum að upp er komin staða hjá mjög mikilvægum starfsmönnum, bæði geislafræðingum og hjúkrunarfræðingum sem er öflugt starfsfólk sem sinnir afskaplega mikilvægum störfum og öllum er ljóst að framlag þess er mjög mikilvægt.

Eins og menn þekkja, virðulegi forseti, eru deilur um kaup og kjör ekki á borði heilbrigðisráðherra og deilur um vaktafyrirkomulag ekki heldur að öllu jöfnu. Hins vegar hvílir ábyrgð á þjónustunni hér og er þetta mál nú komið í þann farveg að allra leiða er leitað til að ná lausn í málinu.

Ég legg áherslu á að hér er ekki um sparnaðarráðstöfun að ræða, heldur fyrst og fremst endurskipulag vakta. Eins og þingheimi er kunnugt kynntu stjórnendur Landspítalans þá ákvörðun sína í fyrradag að fresta breytingum á vaktafyrirkomulagi fyrir skurð- og svæfingarhjúkrunarfræðinga og geislafræðinga fram til 1. október nk. Þetta gerðu stjórnendur í því augnamiði að tryggja lengri tíma til samráðs og var ætlunin að nýta þann tíma til að fara yfir ýmsar hugmyndir um fyrirkomulag vaktanna í sjúkrahúsinu. Fresturinn var til þess ætlaður að finna nýjar útfærslur í samvinnu við starfsmenn. Ég ítreka það, að finna nýjar útfærslur í samvinnu við starfsmenn. Mér finnst að þetta hafi kannski ekki komið alveg nógu skýrt fram og er það miður.

Ég tel að það hafi verið rétt ákvörðun hjá stjórnendum spítalans að taka þessa ákvörðun. Eins og við hins vegar þekkjum drógu hjúkrunarfræðingar ekki uppsagnir sínar til baka en geislafræðingar munu fresta þessu um einn mánuð og vilja freista þess að ná samkomulagi. Ég fagna þeirri ákvörðun.

Varðandi aðkomu mína að þessu máli er þetta eins og allir vita afskaplega stórt mál og mikilvægt að ná eins góðri lausn og lendingu og mögulegt er. Mun ég leggja mitt af mörkum, og hef gert það, til að leysa þetta. Ég hef verið í góðri samvinnu við stjórnendur spítalans sem tóku þessa ákvörðun í byrjun árs og jafnframt hef ég átt mjög góðan og málefnalegan fund með hjúkrunarfræðingum og kynnt mér sjónarmið þeirra.

Við þeim blasir margvíslegur vandi. Þeir vinna erfið störf og hefur verið skortur á sérmenntuðu fólki, ekki síst að undanförnu. Hluti skurð- og svæfingarhjúkrunarfræðinga þarf að vinna mun meira en þeir vilja vegna aðstæðna á deildum. Við lausn þessarar deilu þarf því að horfa til margra og ólíkra þátta í vinnuumhverfi hjúkrunarfræðinga. Ég hef átt góðar viðræður í dag við hjúkrunarfræðingana og vænti þess að svo verði áfram.

Það er hins vegar orðið nauðsynlegt að skipuleggja viðbrögð fari allt á versta veg og stjórnendur og starfsmenn Landspítalans hafa verið að undirbúa viðbragðsáætlun sem ætlað er að tryggja öryggi sjúklinga. Jafnframt kallaði ég í gærkvöldi til stjórnendur annarra sjúkrahúsa sem geta hlaupið undir bagga ef til útgöngu kemur og hafa þeir þegar skilað fyrstu hugmyndum sínum um aðstoð. Náið samstarf verður milli þeirra og stjórnenda LSH komi til þess að hjúkrunarfræðingar standi við uppsagnir sínar.

Virðulegi forseti. Ég vonast samt sem áður til þess og við hljótum öll að vonast til þess að ásættanleg lending náist þannig að ekki þurfi að koma til þeirra mála. Ég veit að við öll hér inni erum einbeitt í því og munum leggja okkar af mörkum til að svo megi verða.

[15:11]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það stefnir í neyðarástand, ekki eingöngu á Landspítala – háskólasjúkrahúsi heldur í heilbrigðisþjónustunni um allt land. Það ástand sem nú siglir í á háskólasjúkrahúsinu mun hafa áhrif um allt land, sérstaklega hér á nærsvæðinu.

Það að 100 skurð- og svæfingarhjúkrunarfræðingar og geislafræðingar skuli standa við uppsagnir sínar segir okkur hvað þau vinnubrögð sem hafa viðgengist hjá stjórnendum stofnunarinnar hafa verið stíf og lítið samráð verið haft við þessa starfsmenn á því þriggja mánaða tímabili sem liðið er frá því að þeir sögðu upp. Dýrmætum tíma hefur verið sóað og við stöndum nú frammi fyrir neyðarástandi.

Forsendur fyrirhugaðra breytinga hafa verið á floti, þ.e. sparnaður, samræming og nú síðast vinnulöggjöf Evrópusambandsins, þessi hringlandaháttur sýnir vel á hve veikum

grunni stífni stjórnendanna byggist.

Það verður að hafa ríkt í huga að þó að uppsagnir skurðstofuhjúkrunarfræðinga á Landspítala – háskólasjúkrahúsi taki gildi á sama tíma og almennir kjarasamningar BHM renna út sögðu þær upp á eigin forsendum og sem einstaklingar og liggja uppsagnirnar því algjörlega fyrir utan almenna kjarasamninga. Uppsagnirnar beinast að einni stofnun og afmörkuðu vinnuferli innan háskólasjúkrahússins.

Hæstv. forseti. Það þarf mikið til og það er eitthvað mikið að í því vinnuumhverfi og þeim kjörum sem hrekur svo stóran hóp sérfræðinga innan (Forseti hringir.) heilbrigðisþjónustunnar og kvennastéttar til slíkra örþrifaráða. Heilbrigðisþjónustan (Forseti hringir.) er borin uppi af konum, fjöldinn er í umönnun og þjónustu. Vaktavinna er (Forseti hringir.) og verður hlutskipti þessara kvenna og þessum kjörum og starfsaðstöðu verður að breyta. Ábyrgðin er heilbrigðisráðherrans.

[15:14]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Landspítalinn er flaggskip íslensks heilbrigðiskerfis en það er alveg ljóst að Landspítalinn er ekki mikið án starfsfólksins sem þar vinnur mikið og gott starf. Það ástand sem hugsanlega skapast á Landspítalanum er því grafalvarlegt. Ég bind hins vegar miklar vonir við að hægt verði að komast hjá neyðarástandi á Landspítalanum eins og hefur verið gert reyndar varðandi geislafræðingana.

Ég vil því hvetja aðila máls til að setjast niður á ný og reyna að komast að niðurstöðu sem allir aðilar geta sætt sig við, lausn sem er bæði í samræmi við reglur en einnig í einhverju samræmi við óskir starfsfólksins. Við verðum að finna lausn á þessu máli. Við höfum enga aðra valkosti.

Auðvitað er það áhyggjuefni að starfsánægja á Landspítalanum er ekki meiri en raun ber vitni. Við því verður að bregðast. Fólki verður að líða vel á vinnustað sínum, ekki síst með kjör sín og vinnutíma. Sáttin er lykilatriði en hún næst ekki fram nema með sveigjanleika.

Herra forseti. Stjórnvöld taka þetta mál mjög alvarlega. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur lagt sitt af mörkum og mun halda áfram að gera svo. Heilbrigðisnefnd Alþingis mun sömuleiðis fara yfir málið seinna í dag á sérstökum aukafundi. Það er hagur okkar allra að þetta mál leysist fljótt og vel.

[15:16]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Vissulega getur verið eðlilegt að ræða vinnuskipulag og vinna þarf að sameiginlegum lausnum. Vinnuálagið er vissulega mikið á Landspítala og það er breytilegt.

Málið er hins vegar komið í þann farveg að í því er greinilega mikil kergja og vantraust milli aðila. Þegar mál eru komin í hnút þarf að brjótast út úr því og finna því vegferð. Ég held að menn ættu að skoða það í fullri alvöru, hæstv. heilbrigðisráðherra sérstaklega, að fá einhvern utanaðkomandi til að koma að málinu og leggja þar gott til, til þess að leysa þá deilu sem menn standa frammi fyrir. Hún hlýtur að vera leysanleg eins og allar aðrar deilur, það endar með því að menn leysa deilur. Ef menn þurfa að taka eitthvað til baka af orðum sínum og hörðustu ákvörðunum verða menn bara að gera það þegar málin eru komin í hnút.

Ég beini þeim tilmælum til hæstv. heilbrigðisráðherra að hann horfi til þess að fá einhvern sem aðilar treysta til að koma að deilunni, leggja gott til málanna og leysa hana og ná þá fram þeirri stöðu að uppsögnum sé frestað í því ljósi að menn séu að ná saman um niðurstöðu máls en ekki setja fyrir framan fólkið fullyrðingar um það að eitthvað skuli gerast 1. október, eins og yfirlýsingar eru nú um. Ég held að menn verði allir að brjóta odd af stífni sinni og komast í réttan farveg með þetta mál.

[15:18]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið er um grafalvarlegt mál að ræða og ástæða að óska hæstv. heilbrigðisráðherra og deiluaðilum góðs gengis í því að leysa úr þeirri erfiðu deilu sem nú er uppi í flaggskipi íslenskrar heilbrigðisþjónustu sem Landspítalinn er. Við höfum öll fylgst með atburðarásinni á síðustu dögum og fylgst með fréttaflutningi af því hvernig deilan hefur svo augsýnilega stefnt í harðari hnút.

Þann 18. apríl sl. sagði Erla Björk Birgisdóttir skurðhjúkrunarfræðingur að stjórnunin á spítalanum líktist rússneskum stjórnunarháttum. Þann 19. apríl sagði Vigdís Árnadóttir skurðhjúkrunarfræðingur að verið væri að berja hjúkrunarfræðinga til hlýðni — þetta er fyrir mörgum dögum — sem lýsti náttúrlega ákveðnum viðhorfum hjá hjúkrunarfræðingum til æðstu stjórnenda spítalans. Það er alveg ljóst að stjórnendur spítalans ætluðu að keyra málið í gegn því að þann 26. apríl, sl. laugardag, er haft eftir Önnu Stefánsdóttur, settum forstjóra, orðrétt, með leyfi forseta:

„Við munum ekki hætta við vaktabreytingarnar.“

Tveimur dögum síðar kom útspil stjórnendanna fram, að ákveðið væri að fresta þessum aðgerðum. En þá er kominn mjög mikill hiti í deiluna og bregðast stjórnendur spítalans allt of seint við miklum yfirlýsingum hjúkrunarfræðinga. Allt of seint er gripið til aðgerða og viðræðna í öllu þessu ferli og því er deilan komin í mjög harðan hnút, það ætti okkur öllum að vera ljóst.

Ég tek undir með þeim sem segja: Við skulum vanda orðaval í þessari umræðu. Um mjög viðkvæmt mál er að ræða, en ég tel einsýnt, eftir að hafa farið yfir málflutning hjúkrunarfræðinga og fréttaflutning af þessari alvarlegu deilu, (Forseti hringir.) að menn hefðu þurft að grípa miklu fyrr inn í og þá væri hugsanlega hægt að koma með einhverja lausn í dag á viðkvæmri stöðu. Staðan, hæstv. forseti, er grafalvarleg.

[15:20]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hæstv. heilbrigðisráðherra sagði í ræðu sinni hér áðan að hann hefði átt í viðræðum við hjúkrunarfræðinga sem hafa sagt upp störfum á Landspítalanum í dag. Við verðum að vona og óska að þær leiði til jákvæðrar niðurstöðu. Það er góðs viti að geislafræðingar hafa þegar frestað uppsögnum sínum um mánuð þannig að við væntum hins besta af viðræðum ráðherra við hjúkrunarfræðingana. Það skiptir miklu máli að menn eru að ræða saman. Það hafa allir áhyggjur af þeirri stöðu sem hefur verið uppi og ekki síst hjúkrunarfræðingarnir sem hafa sagt

upp, sem gera sér sennilega manna best grein fyrir áhrifum þessara aðgerða á þjónustu spítalans, og ég veit að staðan veldur þeim miklum áhyggjum.

Skurð- og sveifingahjúkrunarfræðingar eru mjög sérhæfðir fagaðilar sem hafa aflað sér áralangrar sérþekkingar og reynslu í störfum sem enginn annar getur leyst af hendi. Deilan snýst fyrst og fremst um fyrirkomulag vinnutíma þótt sjónarmið um laun og öryggi sjúklinga hafi einnig borið á góma. Vinnutímatilskipunin hefur á undanförnum árum leitt af sér margvíslegar breytingar á vinnutíma starfsmanna á heilbrigðisstofnunum landsins, en þær hafa komist á í gegnum kjarasamninga og með samkomulagi við starfsmenn. Mjög misvísandi upplýsingar hafa hins vegar komið fram um áhrif hinna áður boðuðu breytinga á vinnutímafyrirkomulag, m.a. á laun hjúkrunarfræðinga, og hefur því bæði verið haldið fram að þær leiði til sparnaðar og til kostnaðaraukningar hjá spítölunum og áhrif þeirra á öryggi sjúklinga eru heldur ekki ljós. Breytingarnar snúast reyndar einnig um samræmingu á vinnutilhögun á skurðstofum í Fossvogi og á Hringbraut og um ráðstafanir til að efla spítalana til að takast á við breytta tíma, aukið umfang og breyttar kröfur um nýtingu skurðstofa á sérhæfðasta sjúkrahúsi landsins.

Vel má vera að betur hefði mátt standa að undirbúningi og ég tel reyndar að sú staða sem upp er komin hafi meira með mannleg samskipti að gera en nokkuð annað. Það þarf að ná niðurstöðu í málið og það er kappsmál allra. Heilbrigðisnefnd mun nú klukkan fjögur funda um málið á sérstökum fundi eins og fram hefur komið. (Forseti hringir.) Ég veit að aðilar munu nota daginn í dag og ég veit að þeir munu reyna að gera sitt fyllsta til að ná niðurstöðu.

[15:22]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Bara svo að það komi hér fram er umræddur fundur í heilbrigðisnefnd að beiðni hv. þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Við erum þakklát fyrir að það skuli vera orðið við honum. Að öðru leyti vísa ég ástandinu sem ríkir nú á Landspítala alfarið á hendur hæstv. heilbrigðisráðherra. Það er hæstv. heilbrigðisráðherra og ríkisstjórnin öll sem verður að standa ábyrg fyrir því sem þar er að gerast.

Hæstv. ráðherra talar um að deilur um kaup og kjör séu ekki á borði hæstv. ráðherra. Hann segir að ekki sé um sparnaðarráðstöfun að ræða. Hann segir að leysa eigi málið í samvinnu við starfsmenn. Síðast í gærkvöldi horfðum við á talsmenn hjúkrunarfræðinga í sjónvarpi segja: Það hefur ekkert verið talað við okkur.

Við fáum viðtal við hæstv. ráðherra í útvarpsfréttum í gær þar sem hann er spurður hvort hann hafi ekki haft tök á því að beita starfsmannalögunum og fresta uppsögnunum, fresta því að þær taki gildi. Það kemur upp úr kafinu að hæstv. heilbrigðisráðherra hefur ekki hugmynd um 37. gr. starfsmannalaga, veit ekkert um hvað fréttamaðurinn er að tala. Hann hafði í hendi sinni að fresta áhrifum uppsagnanna um allt að sex mánuði ef hann hefði haft döngun og dug í sér til að gera það, ef hann hefði bara axlað ábyrgð í málinu. Það hefur hann ekki gert, hæstv. forseti. (Gripið fram í.)

Það er ljóst að taka þarf undir með þeim sem hafa gagnrýnt stjórnvöld fyrir að hér sé talað af vankunnáttu um störf hjúkrunarfræðinga. Það lýsir sér í yfirlýsingu frá hjúkrunarfræðingum á Fjórðungssjúkrahúsinu á Akureyri þar sem fram kemur að það hafi verið talinn raunhæfur möguleiki, af íslenskum stjórnvöldum og stjórnendum Landspítala, að senda hóp hjúkrunarfræðinga til útlanda í skyndiþjálfun en skurð- og sveifingahjúkrun er eins og hálfs árs sérfræðinám eftir fjögurra ára nám hjúkrunarfræðinga.

Það verður líka að taka fram að vinnutímatilskipunin er ekki sett til þess að skerða kjör starfsmanna eða launþega (Forseti hringir.) heldur til að vernda fólk við erfiðar aðstæður. Ekki má (Forseti hringir.) beita vinnutímatilskipuninni fyrir sig á rangan hátt eins og mér finnst hafa borið á bæði hjá hæstv. ráðherra og talsmönnum sjúkrahússins.

[15:25]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það er nokkuð sérstakt að við skulum hér í þingsal vera að ræða mál sem lúta að vinnuskipulagi á ákveðnum vinnustað í landinu. Það undirstrikar hins vegar mikilvægi Landspítala fyrir heilbrigðisþjónustuna í landinu og séreðli þessa vinnustaðar. Það er því mikið áhyggjuefni hvernig nú er komið málum.

Ég get ekki fallist á það þegar menn höfða til þess að þegar stórar umönnunarstéttir, sem að stærstum hluta eru skipaðar konum, eiga í hlut eigi annað um þær að gilda en aðrar stéttir og að þær stéttir eigi með einhverjum hætti að sýna aðra ábyrgð á aðstæðum sem upp geta komið við erfiðar kjaradeilur. Allar stéttir eiga rétt á því að koma fram með kröfur sínar og allar stéttir eiga rétt á því að á þær sé hlustað.

Það virðist sem mikill misbrestur hafi orðið á því að aðilar hafi náð saman á þessum vettvangi og ég tel óskaplega mikilvægt að menn geri allt sem mögulegt er til þess að ná saman meðan enn er tími til. Jafnframt þarf að leita tímabundinna leiða til að þróa vinnufyrirkomulag sem allir geta lifað við. Það er eðli þessarar deilu að hún verður aldrei leyst nema með samkomulagi milli hjúkrunarfræðinga og geislafræðinga annars vegar og yfirstjórnar spítalans hins vegar. Þegar menn vita að samkomulag er forsenda lausnar eiga menn að einhenda sér í að ná því samkomulagi og setja sér jafnframt að standa ekki upp frá borði fyrr en því er lokið.

[15:27]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Á stundum sem þessum verða stjórnmálamenn að hafa í huga að heilbrigðisþjónusta er sett á fót fyrir almenning í landinu. Hún er sett fram og hún er veitt til þess að hjúkra sjúkum þannig að veikir og aðrir sem þurfa á aðstoð að halda og notfæra sér þjónustuna geti gengið að henni og fengið úrlausn mála sinna. Þess vegna er mikilvægast að tryggja að ekki verði misbrestur á því og ekki rof í þessari þjónustu. Menn mega ekki gleyma sér í því að þetta er aðalatriði málsins, þjónustuna verður að veita.

Í þessu máli á hið fornkveðna við að þegar tveir deila veldur sjaldnast annar. Ég held að menn verði að hafa í huga að þegar komin er mikil kergja í mál og illindi á það sér aðdraganda, að því er forsaga sem hefur skapað þessa

kergju, eitthvað sem sagt hefur verið hefur hlaðið upp spennu. Ef til vill hafa mönnum í yfirstjórn Landspítalans að einhverju leyti verið mislagðar hendur. Menn verða þá einfaldlega að fara yfir þau mál og greiða úr þeim. Það er þeirra verkefni, þess vegna eru þeir stjórnendur.

Að sama skapi verða starfsmenn í heilbrigðisþjónustu að hafa í huga að þeir bera ábyrgð og það er vissulega til marks um að þeir eru orðnir afar þreyttir á ástandinu þegar gripið er til uppsagna. En menn verða að hafa í huga, eins og hér hefur komið fram, að deila er aldrei leyst með því að annar aðilinn gangi í burtu. Hún verður því aðeins leyst að aðilar sem í hlut eiga tali saman.

[15:29]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Fram kom hjá hæstv. heilbrigðisráðherra að stjórnendur Landspítala hefðu tekið þessa ákvörðun í byrjun árs. Hæstv. ráðherra er að reyna að firra sig ábyrgð, reyna að nota gamla, góða teflon-trixið, vera einhvers konar teflon-ráðherra og vísa ábyrgðinni yfir á aðra.

Hæstv. heilbrigðisráðherra ber ábyrgð, þeir sem hafa völd bera líka ábyrgð, þeir geta ekki hlaupist undan því. Það er ljóst að starfsmennirnir hafa gefist upp á ástandinu, hjúkrunarfræðingar hafa gefist upp. Nýjustu skilaboðin í morgun frá öðrum bráðabirgðaforstjóranum, settum, eru þau að hann voni að hjúkrunarfræðingarnir geri sér grein fyrir þeirri ábyrgð sem þeir axla með þessum aðgerðum. — Aðgerðum, þetta eru lögmætar uppsagnir.

Ég spyr hæstv. ráðherra: Ber ekki hæstv. ráðherra ábyrgð, getur hann verið ábyrgðarlaus? Hvað telur hæstv. heilbrigðisráðherra að spítalinn þoli marga daga án tæplega 100 svæfinga- og skurðhjúkrunarfræðinga? Þarna fara fram 50–60 aðgerðir á dag. Það á bara að fara í neyðaraðgerðir, neyðarkeisaraaðgerðir, það á ekki að fara í almennar kvensjúkdómaaðgerðir, ekki í hjartaaðgerðir, það hleðst upp biðlisti strax. Hvað þolum við þetta í marga daga?

Í öðru lagi vil ég spyrja hæstv. ráðherra: Ætlar hæstv. ráðherra að veita forustu Landspítalans svigrúm til að koma með yfirlýsingu um að tekið verði tillit til sjónarmiða starfsfólks? Mér fannst athyglisvert að heyra að fulltrúi Samfylkingarinnar, hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, sagði einmitt þetta, tók undir þetta: Taka þarf tillit til sjónarmiða starfsfólks.

Ég skora á hæstv. heilbrigðisráðherra að koma annaðhvort með skýra yfirlýsingu sjálfur eða veita Landspítalanum svigrúm til þess að koma með slíka yfirlýsingu (Forseti hringir.) þannig að hjúkrunarfræðingar sjái sér fært að stíga til baka.

[15:32]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir hófsama og málefnalega umræðu og ítreka það sem ég sagði hér áðan: Það er mjög mikilvægt, og það er ástæðan fyrir því að stjórnendur spítalans settu fram þá tillögu að fresta gildistökunni, að aðilar komi að málinu og fari yfir það. Ég nefndi það sérstaklega í ræðu minni að kannski hefði það ekki komið nógu skýrt fram, þó að það komi skýrt fram í fréttatilkynningunni sem þeir sendu út.

Ég les beint úr henni, með leyfi forseta:

„Vegna sjónarmiða sem fram hafa komið, að starfsmenn fái lengri tíma til samráðs og til að koma að sínum sjónarmiðum, hefur frestun þessi verið ákveðin. Jafnframt er höfð til hliðsjónar sú áskorun sem Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga setti fram um lengri tíma til að tryggja samráðsferli milli stjórnenda og starfsmanna.“

Það er mjög mikilvægt að þetta komi fram, enn og aftur, og þetta stendur að sjálfsögðu.

Ég er afskaplega ánægður, virðulegi forseti, með hvernig umræðan hefur farið hér fram. Ég er ekki viss um — það kom mjög skýrt fram hjá fulltrúa Vinstri grænna — að forstöðumenn spítalans hefðu átt að fresta uppsögnunum. Ég er ekki viss um, virðulegi forseti, að það hefði haft góð áhrif. (Gripið fram í.) Nei, það er ekki ráðherra, virðulegi forseti, það er forstöðumaður og það kemur skýrt fram í 46. gr.

Það er mjög auðvelt að gera mistök í stöðu sem þessari. Ég er ánægður með hvernig umræðan var hér vegna þess að við erum öll sammála um að við viljum ekki sjá þessa stöðu lengur. Við erum öll sammála um að það er mjög mikilvægt að þeir góðu aðilar sem að málum koma fái niðurstöðu sem allir geta sætt sig við.

[15:34]

Útbýting:

Afgreiðsla tóbaks, 608. mál, fsp. ÞBack, þskj. 941.

Eftirlit með útsölustöðum tóbaks o.fl., 609. mál, fsp. ÞBack, þskj. 942.

Fæðingar- og foreldraorlof, 387. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 935; brtt. fél.- og trn., þskj. 936; brtt. ÖJ, þskj. 937.

Innflutningur á fínkorna tóbaki, 606. mál, fsp. ÞBack, þskj. 939.

Tekjuskattur, 325. mál, frhnál. meiri hluta efh.- og skattn., þskj. 938.

Tóbaksvarnir, 607. mál, fsp. ÞBack, þskj. 940.

Út af dagskrá voru tekin 5.–7. mál.

Fundi slitið kl. 15:36.

98. FUNDUR

þriðjudaginn 6. maí,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Samræmd neyðarsvörun, stjfrv., 191. mál, þskj. 205, nál. 924, brtt. 925. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, stjfrv., 243. mál, þskj. 263, nál. 927. — 2. umr.
4. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 631, nál. 935, brtt. 936 og 937. — 2. umr.
5. Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, stjfrv., 401. mál, þskj. 647, nál. 928. — 2. umr.
6. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945. — 3. umr.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest. (5.5.).

Fjarvistarleyfi:

Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Karl V. Matthíasson, 7. þm. Norðvest.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.,
Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvest.

Varamaður tekur þingsæti.

[13:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá Jóni Magnússyni, 10. þm. Reykv. s., um að hann geti ekki sótt þingfundi á næstunni af persónulegum ástæðum. Eins og forseti hefur áður tilkynnt á vef þingsins tók 1. varamaður Frjálslynda flokksins í Reykv. s., Kjartan Eggertsson skólastjóri, sæti á Alþingi í gær.

Kjörbréf Kjartans Eggertssonar hefur þegar verið rannsakað og samþykkt en hann hefur ekki tekið sæti á Alþingi áður og ber því að undirrita drengskaparheit að stjórnarskránni skv. 2. gr. þingskapa.

[Kjartan Eggertsson, 10. þm. Reykv. s., undirritaði drengskaparheit um að halda stjórnarskrána.]

[13:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Kjartan Eggertsson hefur undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og er boðinn velkominn til starfa á Alþingi.

Tilkynning um dagskrá.

[13:35]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um kl. 2 í dag, að loknum óundirbúnum fyrirspurnartíma, fer fram utandagskrárumræða um manneklu á velferðarstofnunum. Málshefjandi er hv. þm. Þuríður Backman. Hæstv. fjármálaráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur yfir í hálfa klukkustund.

[13:36]

Útbýting:

Brot á verklagsreglum vegna Grímseyjarferju, 507. mál, svar samgrh., þskj. 948.

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, 362. mál, nál. viðskn., þskj. 943; brtt. viðskn., þskj. 944.

Tekjuskattur, 325. mál, brtt. KHG o.fl., þskj. 945; frhnál. minni hluta efh.- og skattn., þskj. 950.

Umferð á stofnbrautum, 481. mál, svar samgrh., þskj. 947.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Franskar herþotur.

[13:37]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil inna hæstv. utanríkisráðherra eftir heræfingum eða lofteftirliti Frakka sem nú er að hefjast og spyrja í fyrsta lagi um kostnað í því sambandi. Samkvæmt fjárlagafrumvarpi eru 200 millj. kr. áætlaðar í slík útgjöld, óþörf sem þau eru, og er þá gert ráð fyrir því að fjórum sinnum á ári í tvær til þrjár vikur í senn verði slíku loftrýmiseftirliti, eins og það heitir víst á fagmálinu, haldið uppi.

Nú kemur í ljós að franska sveitin á að vera hér í sex vikur og má þá ætla að kostnaðurinn verði á annað hundrað millj. kr. Þá er fyrsta spurningin: Er fjárlagaramminn þá þegar sprunginn og stefnir í framúrkeyrslu á þessum lið? Verður sótt um aukafjárveitingu í því skyni því að upplýst er að bæði Bandaríkjamenn og jafnvel Kanadamenn muni verða hér alllengi við sömu iðju í haust?

Í öðru lagi kemur fram í hinni beittu og gagnrýnu frétt ríkissjónvarpsins í gærkvöldi að hlutverk frönsku sveitarinnar sé ekki aðeins að gæta loftrýmisins heldur einnig að stöðva óæskilega flugumferð. Ég vil spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Hver er réttarstaða frönsku sveitarinnar þegar kemur út fyrir 12 mílna lofthelgina og er það skilningur utanríkisráðherra að hún geti stöðvað gegnumferð eða flug erlendra flugvéla jafnvel þó svo að þau flugför hafi ekki tilkynnt um komu sína hingað? Og það sem að sjálfsögðu er gagnrýnisvert: Hvaða heimildir kemur hin franska flugsveit til með að hafa í umboði íslenskra stjórnvalda að þessu leyti á hafsvæðum eða í loftrýminu utan 12 mílna lofthelgi Íslands en eins og kunnugt er nær fullveldisréttur Íslands að sjálfsögðu eingöngu til lofthelginnar upp að 12 mílna lögsögunni?

Í þriðja lagi vil ég spyrja: Þar sem frönsku sveitirnar eiga að vera vopnaðar, bera bæði skotvopn og flugskeyti, hefur ríkislögreglustjóri sett, í samræmi við 78. gr. laga um loftferðir, reglur um meðferð skotvopna, skotfæra og vopna í loftförum innan íslenskrar lofthelgi og hvernig eru þá þær reglur?

[13:39]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Hér var spurt um ýmis atriði sem kannski er ekki hægt að búast við að menn séu með á hraðbergi í óundirbúnum fyrirspurnum eins og t.d. það hvort ríkislögreglustjóri hefði sett reglur um meðferð vopna. Ég hygg líka að slík fyrirspurn eigi betur heima hjá dómsmálaráðherra enda heyrir ríkislögreglustjóri undir það ráðuneyti.

Hvað varðar þessa frönsku sveit sem hingað er komin þá er hún komin í samræmi við þá niðurstöðu sem fékkst á vettvangi NATO eftir að forsætisráðherra hafði óskað eftir því að NATO legði á það mat með hvaða hætti við þyrftum að halda úti eftirliti með lofthelgi okkar á Íslandi þannig að viðunandi væri. Niðurstaða NATO varð sú að við þyrftum að hafa ratsjáreftirlitskerfi sem væri tengt við NATINADS eftirlitskerfi NATO í Evrópu og síðan flugsveitir til eftirlits ársfjórðungslega, það mundi vera við hæfi. Eftir þessu er unnið.

Nú er komin hingað frönsk sveit eins og hér hefur réttilega komið fram. Ég held að það hljóti að teljast nokkur tíðindi að Frakkar séu komnir hingað með eftirlitssveit sína. Þetta er í fyrsta skipti sem aðrir en bandarískar sveitir hafa eftirlit með íslenskri lofthelgi og er reyndar liður í Evrópuvæðingu öryggis- og varnarmála okkar. Það merkilega við þetta er líka að Frakkar hafa hingað til staðið fyrir utan hermálanefnd NATO og ekki verið þátttakendur í því starfi.

Kostnaður, samkvæmt ramma fjárlaga í utanríkisráðuneytinu, við allt eftirlit í lofthelgi, er 200 millj. kr. og ekki er gert ráð fyrir því að fara fram úr þeim ramma.

[13:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég var ekki að spyrja um utanríkispólitík Frakka. Ég var að spyrja um utanríkis- og öryggismál Íslendinga og okkar stefnu. Þetta er vissulega óundirbúin fyrirspurn en það á ekki að þýða að málið sé óundirbúið af hálfu stjórnvalda. Það er skrýtið ef ekki liggja fyrir svör við hlutum af því tagi sem ég spurði um og varða reglur um meðferð vopna sem þessar flugvélar ætla að bera. Þær eru innan lofthelginnar. Þær eru væntanlega á jörðu niðri í Keflavík í augnablikinu vopnaðar bæði skotvopnum og eldflaugum. Og mér finnst skipta máli að fyrir liggi hvernig takmarkanir verði settar á umferð þeirra og meðferð.

Ég verð líka að segja að það sem hér er á ferðinni, og hæstv. utanríkisráðherra kallar Evrópuvæðingu, er auðvitað ekkert annað en NATO-væðing og vígvæðing íslenskra utanríkis- og öryggismála. Vill þá hæstv. utanríkisráðherra líka svara því, úr því að NATO metur það fullnægjandi að svona eftirlit sé í tvær til þrjár vikur í senn ársfjórðungslega, hver á að passa upp á okkur þess á milli.? Getur hæstv. ráðherra með einhverjum hætti útskýrt fyrir okkur hér og almenningi í landinu tilganginn með þessu rugli?

[13:42]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég geri ráð fyrir því að það sama gildi um þessar frönsku sveitir og hefur hingað til gilt um bandarískt lið sem var á Íslandi í hartnær 60 ár með vopn á jörðu niðri og með vopn í flugvélum sem hér fóru um. Ég geri ekki ráð fyrir því að einhverjar aðrar reglur gildi um Frakka en Bandaríkjamenn sem hafa verið hér í áratugi og sinnt þessu eftirliti. Ég geri ráð fyrir því að það sama eigi við. Ef talið er að setja þurfi sérstakar reglur á vegum ríkislögreglustjóra þá er það dómsmálaráðuneytisins að fara yfir það en Frakkarnir gefa ekkert sérstakt tilefni til þess.

Að tala um vígvæðingu íslenskra varnarmála er náttúrlega slíkt öfugmæli að allt annað (Gripið fram í.) — vígvæðingu, sagði þingmaðurinn hér áðan. Það hefur ekki verið minna um vígbúnað á Íslandi í 60 ár en er nú um stundir. Þetta eru öfugmæli hjá hv. þingmanni. (**Gripið fram í:** Enda erum við komin til Afganistans og Íraks.)

[13:44]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að gefa gott hljóð til að umræða geti farið fram.

Endurskoðun kvótakerfisins.

[13:44]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar segir að gera skuli sérstaka athugun á reynslunni af fiskveiðistjórnarkerfinu og áhrifum þess á sjávarbyggðir landsins.

Annar af forustumönnum ríkisstjórnarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, sagði nýverið að í ljósi skoðanakönnunar þar sem 68% vildu skoða aðild að ESB ætti þegar í stað að leita eftir þeim farvegi að tengjast Evrópusambandinu með aðild, enda væri slíkt ekki gegn stefnu ríkisstjórnarinnar.

Í ljósi þess að 72% landsmanna eru samkvæmt skoðanakönnun Gallups óánægð með kvótakerfið og að mælt er með endurskoðun á árangri eða réttara sagt árangursleysi kvótakerfisins og í ljósi þess ákvæðis 1. gr. laga um stjórn fiskveiða að kerfið eigi að tryggja trausta atvinnu og byggð í landinu, óska ég að sjávarútvegsráðherra lýsi því nú yfir fyrir þingi og þjóð hvort hann vinni að því og hafi vilja til þess að afleggja kvótakerfið eða breyta því verulega að vilja mikils meiri hluta þjóðarinnar samkvæmt skoðanakönnun. Eða er þessi skoðanakannanavilji og fylgni aðeins bundið við Samfylkinguna? Hversu langt er endurskoðun á veg komin? Hvenær verða verklok í þeirri vinnu ef hún er hafin?

Einnig spyr ég hæstv. sjávarútvegsráðherra: Ætlar sjávarútvegsráðherra að lagfæra reglur um línuívilnun svo þær þorskveiðiheimildir sem gert var ráð fyrir í línuívilnuninni nýtist til veiða og vinnslu á þessu fiskveiðiári í sjávarbyggðum landsins eða munu heimildir sem ónýttar voru verða færðar milli fiskveiðiára til aukinnar atvinnu og mótvægisaðgerða á næsta fiskveiðiári?

Nú eru þorskveiðiheimildir aðeins 130 þús. tonn og nú þrengir verulega að enda minnka þorskveiðiheimildir ört. Við þessu þarf að bregðast með öllum tiltækum ráðum.

[13:46]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég hef margoft lýst því yfir að breytingar sem gerðar eru á fiskveiðistjórnarkerfinu eigi að gera

vegna þróunar frekar en að þar sé um að ræða kollsteypur. Ég held að allra hluta vegna sé langskynsamlegast að standa þannig að málum og ekki síst vegna þess hve sjávarútvegurinn gegnir miklu hlutverki. Við þurfum auðvitað að gera þær kröfur til sjávarútvegsins og sjávarútvegurinn til stjórnvalda að hann hafi einhvern fyrirsjáanleika sem hann getur stuðst við og þess vegna hefur sjávarútvegsstefnan verið í stöðugri endurskoðun. Það hefur oft verið bent á að gerðar hafi verið miklar breytingar á lögunum um stjórn fiskveiða og ég geri ráð fyrir að þær breytingar muni halda áfram þó að ég telji sjálfur og ítreki að þær eigi að vera á grundvelli þróunar en ekki kollsteypu.

Það er alveg rétt að í stjórnarsáttmálanum er kveðið á um það að fara skuli yfir reynsluna af aflamarkskerfinu og sérstaklega með hliðsjón af stöðu byggðanna. Að því verður unnið. Það hefur verið unnið að því að draga saman tilteknar upplýsingar en hins vegar hefur ekki verið skipuð sérstök nefnd í þessum tilgangi en ég geri ráð fyrir að það verði gert nú á vormánuðum og hún geti þá unnið í þessum efnum.

Hins vegar hafa ýmsir aðrir þættir verið til sérstakrar athugunar. Nefnd sem starfað hefur á mínum vegum hefur m.a. verið að fara yfir einn þátt fiskveiðistjórnarkerfisins sem hefur verið mjög umræddur, þ.e. framsalsþátturinn. Sú vinna er í gangi en niðurstaðan liggur ekki fyrir í þeim efnum.

Hv. þingmaður spurði hvort ég vildi afleggja kvótakerfið. Ég tel mig hafa svarað því með því sem ég vísaði til. Og varðandi línuívilnunina þá er ekki á þessari stundu að vænta neinna sérstakra breytinga á því fyrirkomulagi. Ég tel reyndar að línuívilnunin hafi almennt talað reynst vel. Hins vegar var hún sett, og það er alveg rétt hjá hv. þingmanni, við þær forsendur að við vorum að veiða meiri afla og þess vegna datt niður dauður hluti af þeirri línuívilnun sem ella hefði getað verið notuð.

[13:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ekki voru svörin skýr við þeim spurningum sem ég bar fram. Ég held að ég verði að byrja á að endurtaka spurninguna um línuívilnunina: Hyggst sjávarútvegsráðherra breyta reglum þannig að sá afli sem gert var ráð fyrir í línuívilnuninni nýtist til þess að halda úti veiðum og vinnslu og auka það eins og frekast er kostur á þessu fiskveiðiári eða hyggst hann færa heimildirnar á milli fiskveiðiára og nýta þær á næsta fiskveiðiári?

Það er alveg ljóst, hæstv. forseti, að sjávarútvegsráðherra hefur ekki mikinn vilja til að breyta fiskveiðistjórnarkerfinu. Og enda þótt við höfum haft fyrir því orð og athafnir samfylkingarþingmanna hvað gera þyrfti í kvótakerfinu, m.a. Jóhönnu Sigurðardóttur sem kallaði sjálfstæðismennina gæslumenn kvótans, gjafakvótans, (Forseti hringir.) þá virðist ekki vera vilji til þess í ríkisstjórninni að lagfæra það kerfi sem við búum við þó að það hafi engum árangri skilað.

[13:49]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég held að ekki sé með sanngirni hægt að segja að ekki hafi verið vilji til að gera breytingar á lögunum um stjórn fiskveiða því að eins og hv. þingmaður hefur margoft sagt sjálfur úr þessum ræðustól hafa verið gerðar mjög miklar breytingar einmitt á þeim lögum. Það þarf ekki annað en að fara yfir lögin til að sjá það. Ég ítreka hins vegar að ég tel að það skipti máli m.a. fyrir sjávarútveginn og þar með hinar dreifðu byggðir að þær breytingar sem við gerum séu liður í þróun en ekki í kollsteypu. Ég tel að leggja eigi málin upp nákvæmlega þannig.

Ég svaraði spurningunni alveg skýrt um línuívilnunina. Á þessari stundu er ekki verið að undirbúa neinar lagabreytingar í þeim efnum. Línuívilnunin hefur verið umdeild en ég hef hins vegar verið ákafur talsmaður hennar og tel að hún hafi reynst vel.

Húsnæðismarkaðurinn og Íbúðalánasjóður.

[13:50]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Það fer að verða hálflýjandi að koma upp í ræðustól Alþingis og spyrja hæstv. félagsmálaráðherra um hvað þessi aðgerðalausa ríkisstjórn ætli að gera til að bregðast við þeirri stöðu sem nú ríkir á fasteignamarkaði.

Eins og alþjóð veit ríkir nú algjör stöðnun á þeim mikilvæga markaði. Nær aldrei hefur jafnfáum kaupsamningum verið þinglýst og um þessar mundir. Fasteignasalar standa nær verkefnalausir og við heyrum af miklum erfiðleikum hjá verktakafyrirtækjum og aðilum sem tengjast þessum markaði vegna þess ástands sem þar ríkir.

Eins og ég nefndi í upphafi ræðu minnar hefur hæstv. félagsmálaráðherra verið þráspurð um það hér hvað ríkisstjórnin ætli að gera, en hæstv. ráðherra sagði á síðastliðnu hausti að það ríkti algjört neyðarástand á markaðnum. Nú eru liðnir um átta mánuðir síðan þær fögru yfirlýsingar voru látnar falla úr ræðustól Alþingis en ríkisstjórnin gerir ekki neitt til að styrkja stöðu Íbúðalánasjóðs á markaði og ýta undir eðlilega viðskiptahætti á markaðnum því að bankarnir eru hættir að lána til íbúðakaupa í landinu. Og við skulum ekki gleyma því, hæstv. forseti, að við erum að tala um þau grundvallarmannréttindi fólks að koma sér upp þaki yfir höfuðið.

Svo er annað sem athyglisvert væri að heyra hæstv. ráðherra svara hér. Er hún sammála þeirri söguskýringu margra sjálfstæðismanna að Íbúðalánasjóður hafi stuðlað að þeirri miklu þenslu sem ríkt hefur á þessum markaði? Á árabilinu 2004–2006 lækkuðu útlán Íbúðalánasjóðs um 20%. Að sjálfsögðu voru það því bankarnir sem ruddust inn á þennan markað. En nú er þeim ekki til að dreifa í útlánum og því spyr ég: Hyggst hæstv. ráðherra auka (Forseti hringir.) heimildir Íbúðalánasjóðs til þess að stuðla að eðlilegum fasteignaviðskiptum hér á landi?

[13:53]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Herra forseti. Hv. framsóknarmenn hafa verið iðnir að fara hér upp í ræðustól og vara við þenslu og aukinni verðbólgu. Það er einmitt það sem ég horfi til þegar ég velti því fyrir mér hvort örva eigi fasteignamarkaðinn, hvaða áhrif það mundi hafa á þenslu og verðbólgu. Því miður gæti farið

svo ef við færum á þessu stigi máls að örva eitthvað fasteignamarkaðinn að það hefði neikvæð áhrif á markaðinn sem er ekki eins helfrosinn og margir vilja vera láta vegna þess að síðast í morgun hafði ég samband við Íbúðalánasjóð og bað um samanburð á útlánum sjóðsins á fyrstu fjórum mánuðum þessa árs og fyrstu fjórum mánuðum síðasta árs og útlánin eru ósköp svipuð, 3, 4 og 5 milljarðar á þessum mánuðum. Markaðurinn er því ekki frosnari en það.

Ég hef auðvitað áhyggjur af stöðu íbúðarkaupenda eins og margir hafa vegna þess að ef sú spá Seðlabankans gengi eftir um 30% lækkun á íbúðaverði mundi fara illa fyrir mörgum. Ég held að það hafi verið mjög óskynsamlegt af Seðlabankanum að tala fasteignamarkaðinn niður með þeim hætti sem hann gerði. Ég held að það sé mjög alvarlegt að gera slíkt. (Gripið fram í.)

Spurningin um hvort ég sé sammála sjálfstæðismönnum eins og hv. þingmaður orðaði það, að það sé Íbúðalánasjóði að kenna að hér hafi allt farið úr böndunum. Ég hef ávallt sagt og sagt það gegnum árin að það hafi fyrst og fremst verið innkoma bankanna, sú innspýting sem þeir komu með inn á markaðinn sem hafi valdið þessari þenslu. En margir líta líka svo á að framsóknarmenn hafi farið offari í því að keyra strax í kjölfarið með 90% lánum þegar bankarnir komu inn á markaðinn en halda ekki (Gripið fram í.) áætlun sinni eins og Framsóknarflokkurinn lagði upp með, að fara í 90% á einhverjum tilteknum tíma.

Ég get fullvissað hv. þingmann um að eins fljótt og verða má, og tímasetning skiptir þar máli, munum við fara í aðgerðir í húsnæðismálum. (Forseti hringir.) Ég ítreka að tímasetningin skiptir þar öllu máli.

[13:55]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir heiðarleg svör. Það er ljóst að stjórnarflokkarnir ganga ekki takt þegar talið berst að málefnum Íbúðalánasjóðs og ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að standa vörð um þann sjóð.

Hins vegar er það líka morgunljóst, hæstv. forseti, að ætli ríkisstjórnin sér ekki að gera neitt í húsnæðismálum og aðgerðum á því sviði mun spá Seðlabankans rætast, þá mun verð á fasteignum lækka um 30% fram til ársloka 2010. Fólk kallar, fasteignasalar og aðilar á markaði kalla eftir einhverjum aðgerðum af hálfu ríkisstjórnarinnar í húsnæðismálum. En ég er alveg viss um það að hæstv. fjármálaráðherra heldur fast utan um félagsmálaráðherrann í því að auka ekki við útlánaheimildir Íbúðalánasjóðs eða annað sem snertir málefni Íbúðalánasjóðs, enda var það hlutverk framsóknarmanna áður fyrr og nú Samfylkingarinnar í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn að standa vörð um Íbúðalánasjóð. En því miður (Forseti hringir.) virðist Sjálfstæðisflokkurinn bera ægivald yfir Samfylkinguna í þessum mikilvæga málaflokki (Gripið fram í.) því að ekkert er verið að gera til (Forseti hringir.) að bæta stöðu húsnæðiskaupenda hér á landi (Gripið fram í.) hvað Íbúðalánasjóð varðar.

[13:56]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á að hér heldur bara einn ræðu hverju sinni.

[13:56]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Herra forseti. Sem betur fer eru þeir ekki margir sem telja að spá Seðlabankans gangi eftir. Ég vil hins vegar segja út af orðum hv. þingmanns um samskipti mín og hæstv. fjármálaráðherra að því er varðar húsnæðismálin að þau eru bara ágæt og hafa verið það hingað til og ég á ekki von á öðru en þau verði það áfram. Við ræðum mjög mikið stöðuna á húsnæðismarkaðnum og hvort ástæða sé til og tímabært að vera með inngrip á þeim markaði í þeirri stöðu sem við erum í núna. Við erum alveg samstiga í því að það sé ekki tímabært þótt það geti breyst fyrr en seinna. Ég hef ekki hitt einn einasta sérfræðing sem fjallar um húsnæðismálin, fasteignamarkaðinn og fjármálamarkaðinn, sem mælir því bót eða telur ástæðu til þess að örva fasteignamarkaðinn akkúrat á þessari stundu. (**Gripið fram í:** Fasteignasalarnir.) Nema fasteignasalarnir. Og ég er alveg viss um að við gerum unga fólkinu ekki greiða með því að hvetja það til íbúðarkaupa núna þegar vextir (Forseti hringir.) eru háir og kjörin eins og þau eru.

Húsnæðissparnaðarreikningar.

[13:58]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Hæstv. forseti. Það fer kannski vel á því að ég komi í kjölfarið á síðustu fyrirspurn. En í yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 17. febrúar, í tengslum við kjarasamninga á almennum vinnumarkaði, er sagt að komið verði á húsnæðissparnaðarkerfi með skattfrádrætti fyrir einstaklinga 35 ára og yngri til að hvetja til sparnaðar hjá þeim sem hyggja á fyrstu kaup eigin húsnæðis eða búseturéttar.

Nú hefur hæstv. fjármálaráðherra lagt fram frumvarp á Alþingi sem kveður á um það að fella skuli niður stimpilgjöld hjá þeim sem kaupa íbúð í fyrsta sinn sem er mjög jákvætt að mínu mati. Um leið og ég fagna fyrrgreindri yfirlýsingu tel ég nauðsynlegt að stíga fleiri skref, enda held ég að það sé mun skynsamlegra að hvetja fólk til sparnaðar í stað þess að hvetja fólk til skuldasöfnunar eins og núverandi vaxtabótakerfi í raun gerir. Það hefur hingað til ekki þurft að hvetja Íslendinga til að taka lán en hins vegar er mikilvægt að koma upp kerfi sem hvetur til sparnaðar.

Því spyr ég hæstv. fjármálaráðherra: Hvenær getum við átt von á að sjá tillögur um húsnæðissparnaðarreikning með skattafslætti fyrir þá sem eru að kaupa sína fyrstu íbúð? Það er nauðsynlegt fyrir ungt fólk að koma sér upp sæmilegri eiginfjárstöðu áður en ráðist er í fyrstu íbúðarkaup.

[13:59]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er rétt hjá hv. þingmanni að það er nauðsynlegt að hvetja til sparnaðar og hvetja til þess að þeir sem fara út í íbúðarkaup séu búnir að leggja málin vel niður fyrir sér og undirbúa sig undir þau kaup og sú ákvörðun sem tekin var, að taka upp skattfrádráttarkerfi á ný, er einmitt gerð í þeim tilgangi að ná því markmiði.

Eins og hv. þingmenn vita var hér við lýði um rúmlega tíu ára skeið frá 1985 og fram undir 2000 kerfi sem var í

þessa veru og við erum að skoða það og fara yfir það núna hvernig það virkaði og hvaða lærdóm er hægt að draga af þeirri reynslu sem þar var um að ræða. Frá því að fallið var frá þessu kerfi hafa svipuð kerfi verið við lýði og verið að þróast í nágrannalöndunum og við erum einnig að skoða hver reynslan er þar á þessu sviði og hvernig best er að standa að þessum málum. Það koma auðvitað upp mörg álitamál þegar farið er ofan í þetta og er nauðsynlegt að rétt og vel sé að þessu staðið í upphafi.

Ég geri mér vonir um að geta lagt fram til kynningar á þessu þingi frumvarp um húsnæðissparnaðarreikninga en það gengur auðvitað á tímann, það er ekki mikill tími eftir. En ég mun kappkosta að geta lagt slíkt frumvarp fram til kynningar áður en þingið fer í sumarleyfi.

[14:01]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka fjármálaráðherra fyrir þessi svör og vona svo sannarlega að tillögur komi fram á þessu þingi um slíkan sparnaðarreikning fyrir þá sem eru að kaupa íbúð í fyrsta sinn. Ég vil líka vekja athygli á því að reikningur sem þessi getur orðið til þess að styðja við þær aðgerðir sem Seðlabankinn er að beita til að ná niður verðbólgustigi í landinu. Aukinn sparnaður þýðir auðvitað að verðbólga minnkar og yrði sannarlega til þess að hjálpa og vonandi stuðla að því að vaxtalækkunarferli Seðlabankans gæti hafist. Því fagna ég þessu alveg sérstaklega.

Olíuhreinsistöð á Vestfjörðum.

[14:02]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ekki fyrir svo mjög löngu svaraði hæstv. iðnaðarráðherra mér hér því til varðandi undirbúning að uppbyggingu olíuhreinsistöðvar á Vestfjörðum hver aðkoma ríkisstjórnarinnar hefði verið að því máli. Í svarinu kom enn fremur fram að fyrirhuguð olíuhreinsistöð mundi losa yfir 500 þús. tonn af koldíoxíði sem ekki rúmaðist innan loftslagsheimilda Íslendinga. Ýmislegt fleira kom fram í svari hæstv. ráðherra sem ekki beint gaf tilefni til þess að mati margra að haldið væri áfram með málið. Það hefur hins vegar engu að síður verið gert og enn gengur á með gylliboðum þar vestra. Það nýjasta er að í útvarpinu var í síðustu viku rætt við Raphael Baron, rússneskan forsvarsmann Geostream, sem segir að framkvæmdir gætu hafist strax á næsta ári við að reisa olíuhreinsistöð á Vestfjörðum.

Það er ljóst, herra forseti, að ekki verður hægt að ganga lengra áfram svona með þessum gylliboðum um litla sæta olíuhreinsistöð. Menn verða að fara að snúa sér að því að gera umhverfismat sem er bæði flókið og vandasamt verkefni en einnig mjög dýrt.

Ég vil því spyrja í ljósi aðkomu ríkisins að þessu máli hingað til hvort hæstv. iðnaðarráðherra telji það koma til álita að ríkissjóður kosti gerð umhverfismats fyrir olíuhreinsistöð á Vestfjörðum að hluta til eða að öllu leyti. Ég spyr enn fremur hæstv. ráðherra hvort erindi þess efnis hafi borist inn á borð ráðherrans eða ráðuneytisins.

[14:04]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Spurningu hv. þingmanns er fljótsvarað, mér er ekki kunnugt um að neitt slíkt erindi hafi borist til iðnaðarráðuneytisins þar sem farið er fram á að umhverfismat eða að eitthvað annað sem tengist meintri olíuhreinsistöð verði kostað af iðnaðarráðuneytinu eða ríkissjóði. Eins og mig minnir að hafi komið fram í svari mínu til hv. þingmanns á sínum tíma hefur aðkoma ráðuneytisins og ríkisstjórnarinnar verið sú ein að á sínum tíma var lofað að greiða ferðakostnað fyrir menn sem fóru til þess að kynna sér olíuhreinsistöðina. Ég stóð við það loforð þegar ég kom í ráðuneytið og mig minnir að sú upphæð hafi verið 1,8 millj. kr.

Sömuleiðis minnist hv. þingmaður þess örugglega að þegar fjárlög voru afgreidd af Alþingi (**Gripið fram í:** Fjáraukalög.) eða fjáraukalög, nú man ég ekki lengur hvort heldur var, var hið háa Alþingi svo vinsamlegt að búa til sérstakan lið undir iðnaðarráðuneytinu þar sem á voru settar 5 millj. kr. til að kanna staðarval. Það er sú eina aðkoma sem að mér hefur snúið eða mínu ráðuneyti og ríkisstjórninni svo að ég viti til.

Hv. þingmaður spyr síðan hvort ég telji koma til greina að ríkissjóður mundi kosta slíkt mat á umhverfisáhrifum. Nei, ég tel það ekki koma til greina. Ég tel að það hljóti að fara eftir þeim sömu reglum og yfirleitt gilda um þessi mál og eins og hv. þingmaður veit er þeim með öðrum hætti farið. Hv. þingmaður orðaði það svo, minnir mig, í fyrirspurn sinni hérna áðan hvort ekki væri rétt að fara að slá botn í þetta sem hún kallaði „litla olíuhreinsistöð“ fyrir vestan. Þetta eru 8 millj. tonna á hverju ári sem þarna er verið að ræða um, það er verið að tala um 100 skip sem geta borið 80–100 þús. tonn hvert til siglinga fyrir Vestfjörðum. Ég kalla það ekki litla (Forseti hringir.) olíuhreinsistöð.

[14:06]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er óþarft að snúa út úr orðum mínum. Ég sagði að það yrði að linna þessum gylliboðum um „litla, sæta olíuhreinsistöð í sátt við umhverfið“ því að sú er auðvitað ekki raunin. Þetta voru öfugmæli eins og mátti vitaskuld skilja.

Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þau svör að ekki komi til greina að hans mati að ríkið kosti gerð umhverfismats fyrir olíuhreinsistöð á Vestfjörðum. Ég tel mjög mikilvægt að það liggi fyrir. Við skulum minnast þess að það var áætlað að umhverfismatið fyrir Kárahnjúkavirkjun kostaði um 300 millj. kr. og ég hygg að það hafi losað 500 millj. þegar upp var staðið. Hér er um gríðarlega dýrt verkefni að ræða, það er líka eðli máls samkvæmt mjög flókið og ég fagna því að ríkið ætlar ekki að borga þetta fyrir framkvæmdaaðilann — sem ekki einu sinni er vitað hver er.

[14:08]

Útbýting:

Slit flutningabíla á vegum, 575. mál, svar samgrh., þskj. 949.

Samræmd neyðarsvörun, frh. 2. umr.

Stjfrv., 191. mál (heildarlög). — Þskj. 205, nál. 924, brtt. 925.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:09]

1. gr. samþ. með 44 shlj. atkv.
Brtt. 925,1 samþ. með 44 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv.
Brtt. 925,2–4 samþ. með 43 shlj. atkv.
3.–7. gr., svo breyttar, samþ. með 44 shlj. atkv.

Brtt. 925,5 samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KjE, KÓ, KHG, LB, MS, PHB, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

19 þm. (ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, BjarnB, BBj, GHH, GuðbH, GÞÞ, JBjarn, KVM, KÞJ, KLM, ÓN, REÁ, RR, SF, VS, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

8. gr., svo breytt, samþ. með 37:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KjE, KÓ, KHG, LB, MS, PHB, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, PN, SJS, ÞBack.

19 þm. (ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, BjarnB, BBj, GHH, GuðbH, GÞÞ, JBjarn, KVM, KÞJ, KLM, ÓN, REÁ, RR, SF, VS, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

9.–10. gr. samþ. með 44 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til allshn.

Umræður utan dagskrár.

Mannekla á velferðarstofnunum.

[14:15]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það er nokkuð um liðið frá því að ég óskaði eftir utandagskrárumræðu um manneklu á velferðarstofnunum og á þeim tíma hafa töluverðar sviptingar orðið í efnahagslífinu og dregið úr spennu á vinnumarkaði, sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu. Sveiflur í atvinnulífi hafa áhrif á framboð af fólki til umönnunarstarfa og því er útlitið ekki eins dökkt við ráðningar í sumarafleysingastörf nú og þegar beiðnin var lögð fram eftir mjög erfiðan vetur. Þetta breytir þó engu um undirliggjandi vanda velferðarstofnana sem nær allar eiga erfitt með að veita fullnægjandi þjónustu vegna þröngs fjárhagsramma, rekstrarstöðu eða úlfakreppu sem virðist vera notuð sem stjórntæki allt fram að afgreiðslu fjáraukalaga eins og gert hefur verið undanfarin ár.

Þessi aðferð getur ekki talist til góðra stjórnunarhátta, einkum og sér í lagi þegar stofnanir eru við afgreiðslu fjárlaga skildar eftir með skuldastöðu, aukið umfang, illa mannaðar og gert að halda uppi óbreyttri þjónustu. Fjáraukalög eiga að vera til að bregðast við óvæntum útgjöldum en ekki til að bæta upp óraunhæf fjárlög eins og gert hefur verið undanfarin ár. Á þetta höfum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs bent, lagt fram raunsannar breytingartillögur án þess að ná eyrum ríkisstjórnarflokkanna. Er nema von að maður spyrji: Hvað býr að baki slíkum vinnubrögðum? Er verið að þrengja svo að opinberum rekstri að hann klofni í smærri rekstrareiningar, afmörkuðum einingum sé úthýst og velt yfir í einkarekstur? Er þetta aðferðin til að fá starfsfólk velferðarþjónustunnar til að trúa því að einkarekstur sé eina leiðin til að bæta launakjör?

Undir þessum stjórnunarháttum fer starfsemi velferðarstofnana að snúast um rekstur í stað þjónustu. Á opinberum stofnunum er allri ábyrgð komið á herðar forstöðumanna. Þeir eiga að bera ábyrgð á því að halda rekstrinum innan fjárlagarammans. Þeirra er ábyrgðin að reka stofnunina án þess að draga úr þjónustu þótt fjármagn skorti. Hvorki fjármálaráðherra, heilbrigðisráðherra né félagsmálaráðherra bera ábyrgð á þjónustu. Í besta falli vísa þeir hver á annan en geta allir sameinast um að senda ábyrgðina heim í hérað til stofnananna sjálfra. Mönnunarvandi velferðarþjónustunnar er þekktur. Ástand á stofnunum og rót vandans er einnig þekkt. Því verður að ráðast hið fyrsta í að viðurkenna þennan fyrirliggjandi vanda og staðreyndir og bæta rekstrargrunn velferðarstofnananna, hvort sem þær fá daggjald eða eru á fjárlögum svo að hægt sé að manna stofnanirnar eins og eðlilegt er og verður að vera til að veita þá þjónustu sem er sambærileg við það sem tíðkast annars staðar á Norðurlöndum, hvað þá ef á að ná þeim metnaðarfullu áformum ríkisstjórnarinnar að veita þjónustu á heimsmælikvarða.

Um 70% rekstrarkostnaðar velferðarstofnana eru launakostnaður. Þar sem umönnunarstörf eru nær eingöngu kvennastörf, störf sem dregist hafa aftur úr á hinum almenna vinnumarkaði í launum, auk þess sem stór hluti er láglaunastörf er ljóst að það eru ekki ofurlaun sem valda auknum útgjöldum í velferðarþjónustunni heldur aukið umfang.

Hæstv. forseti. Það er komin mikil þreyta í starfsfólk þessara stofnana eftir langvarandi álag og ljóst að ef ekki verður farið í sértækar aðgerðir til að rétta rekstrargrunn velferðarstofnananna munu þeir sem fram til þessa hafa þraukað, verið það akkeri sem þarf til að halda uppi starfseminni, ganga til annarra starfa.

Vaktavinna er hlutskipti flestra umönnunarstétta. Vaktavinna ein og sér veldur auknu álagi, eykur hættu á ákveðnum sjúkdómum og styttingu ævilengdar um nokkur ár. Þetta er staðreynd sem verður að viðurkenna og bæta sérstaklega í kjörum þessa fólks. Uppsagnir hjúkrunarfræðinga og geislafræðinga á LSH snerust um vaktafyrirkomulag en undirliggjandi er kraumandi óánægja með laun og kjör og má líta á þessar sérstöku aðgerðir sem nú hefur verið frestað sem toppinn á ísjakanum. Kvennastéttirnar eru sá hópur sem verður að koma til móts við í næstu kjarasamn-

ingum. Að öðrum kosti blasir við neyðarástand í allri heilbrigðis- og velferðarþjónustunni í landinu, ekki tímabundið heldur til langs tíma.

Í komandi kjarasamningum er tækifæri fyrir ríkisstjórnina til að uppfylla þau ákvæði stjórnarsáttmálans að koma á jafnrétti í reynd og minnka óútskýrðan launamun. Því vil ég, hæstv. forseti, fá að beina nokkrum spurningum til hæstv. fjármálaráðherra:

Telur hæstv. ráðherra að hægt sé að ná markmiði ríkisstjórnarinnar um að á Íslandi sé veitt heilbrigðisþjónusta á heimsmælikvarða með viðvarandi manneklu á velferðarstofnunum? Telur ráðherra að mannekla sé farin að koma niður á gæðum velferðarþjónustunnar og er verið að vinna að endurmati á störfum umönnunarstétta með það að markmiði að bæta kjör og efla virðingu fyrir störfum þessara stétta? Munu þess sjást merki í komandi kjarasamningum að tekið verði á launamun kynja og vaktavinnufólks? Telur hæstv. fjármálaráðherra viðvarandi (Forseti hringir.) manneklu á velferðarstofnunum ásættanlega? Að lokum, hæstv. forseti: Ef ekki, hvaða úrræði hafa velferðarstofnanirnar sem bundnar eru af daggjaldagreiðslum, fjárlögum eða öðrum föstum greiðslum til að ráða til sín starfsfólk í samkeppni við hinn almenna launamarkað?

[14:20]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég reyni fyrst að skilgreina og flokka velferðarstofnanir, þá er væntanlega verið að vísa til þeirra stofnana sem sinna öldrunarþjónustu sem fyrst og fremst er þá á vegum sveitarfélaga og sjálfseignarstofnana, einnig þeirra stofnana sem sinna þjónustu við fatlaða, einkum á sambýlum sem ríkið á og rekur, og svo þeirra sem starfa á heilbrigðisstofnunum sem ríkið á og rekur í flestum tilfellum. Allir þessir aðilar eru í samkeppni við einkamarkaðinn um starfsfólk auk þess sem þeir eru í samkeppni innbyrðis um að fá til sín starfsfólk. Aðstæður aðila til að fá til sín aukið starfsfólk eru mjög misjafnar, einkum eftir staðsetningu á landinu. Þær velferðarstofnanir sem eru utan höfuðborgarsvæðisins eiga í minni vandræðum með að fá til sín fólk en velferðarstofnanir á höfuðborgarsvæðinu þar sem mönnunarvandinn hefur verið hvað verstur. Þá er vandinn helst bundinn við störf tengd þrifum og í eldhúsi en minna vandamál hefur verið í fagstéttum. Það eru engin ný sannindi að það sé mannekla á stofnunum af þessu tagi og það eitt að hækka launin hefur yfirleitt reynst skammgóður vermir.

Af hverju hefur mannekla stafað á þessum stofnunum? Meginástæðan er sú að það hefur vantað fólk til starfa á íslenskum vinnumarkaði og miðað við spár Samtaka atvinnulífsins er ekki fyrirsjáanlegt að á því verði breyting í náinni framtíð. Hins vegar gefa spár um aukið atvinnuleysi annað til kynna þannig að þetta gæti breyst og jafnvel er þegar farið að breytast eins og kom fram í máli hv. þingmanns. Annað er að möguleikar á framþróun í starfi fyrir þá starfsmenn sem hér um ræðir eru afar takmarkaðir. Þar eru kannski helstu sóknarfærin fyrir opinbera vinnuveitendur. Auknir möguleikar starfsmanna til menntunar og framþróunar í starfi og nýrra tækifæra gætu leitt til þess að auka sókn fólks í áðurnefnd störf. Því miður hafa tækifæri þeirra starfsmanna sem þessum störfum sinna, hjúkrunar- og umönnunarstörfum, oft verið takmörkuð og ýmsir múrar verið reistir sem komið hafa í veg fyrir að starfsfólk hafi getað aukið réttindi sín og þróað starf sitt í nýjar áttir. Þetta er kannski það sem við þurfum helst að huga að til að ná fram raunverulegum og varanlegum breytingum í þessu efni þannig að starfsumhverfið og þeir möguleikar sem bjóðast fólki í þessum störfum þegar litið er til framtíðar séu fjölbreyttari og meiri. Við skulum vona að þeir aðilar sem reka þessar stofnanir — hér er auðvitað um rekstur að ræða, við megum ekki gleyma því — beri gæfu til að líta til þessara þátta og þróa þá í störfum sínum í framtíðinni.

[14:23]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Við ræðum um vandamál sem eins og málshefjandi, hv. þm. Þuríður Backman, vék að er í rauninni undir miklum breytingum þessa mánuðina vegna þess að sú mannekla sem hefur verið í láglaunastörfum á Íslandi mun breytast mjög hratt á næstu vikum og mánuðum miðað við þær fréttir sem við höfum af hagkerfinu og miðað við það aðgerðaleysi sem ríkisstjórnin er mjög staðföst í að viðhafa gagnvart vandamálinu. Það er auðvitað hægt að fagna því að hæstv. fjármálaráðherra hefur vissan velvilja gagnvart þessum stofnunum. Öllu meira gat ég ekki fundið ánægjulegt í ræðu hans því að það var ekki um að ræða nein fyrirheit varðandi það atvinnuleysi, heldur er frekar litið til þess að hér sé vandamálið að leysast af sjálfu sér. Ekkert er svo slæmt að það skoði ekki einhverjar þær breytingar sem hjálpa öðru og í þessu tilfelli mun atvinnuleysi og rýrnandi kjör valda því að auðveldara verður að manna þessi láglaunastörf.

Mér þykir það undarleg hagfræði hjá hæstv. fjármálaráðherra að það sé skammgóður vermir í þessu máli að hækka launin. Sjálfur hef ég verið nokkuð trúaður á þau hagfræðilögmál sem byggja á framboði og eftirspurn. Það getur vel verið að flokkur fjármálaráðherra hafi sagt skilið við trú á þau hagfræðilögmál. Ég er sjálfur sannfærður um að hærri laun til umönnunarstétta mundu skila sér í mjög breyttu umhverfi og væri líka full þörf á vegna þess að þarna eru laun mjög víða skammarlega lág. (Forseti hringir.)

Það var vikið að þreytu starfsfólks í þessum umönnunargeira. Ég hef í rauninni meiri áhyggjur af þeirri almennu þreytu sem kemur fram (Forseti hringir.) hjá starfsfólki í hæstv. ríkisstjórn á Íslandi.

[14:26]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að taka þessi mál upp. Vissulega hefði verið gaman að ræða þau fyrr því að eins og hér hefur komið fram má kannski segja að á umliðnum mánuðum hafi sú mannekla sem velferðarstofnanir hafa almennt staðið frammi fyrir breyst og menn ráðið nú í störfin. Við getum hins vegar ekki sleppt því að horfa til þess sem við höfum upplifað á umliðnum mánuðum og árum varðandi launamálin á velferðarstofnununum. Það er atriði sem við öll höfum talað fyrir og vissulega er það þannig á velferðarstofnunum, hvort sem er hjá ríki eða

sveitarfélögum eða einkareknum „non-profit“-stofnunum sem hafa verið að vinna í velferðarmálunum, að þar eru konur í miklum meiri hluta starfsmanna og það er einfaldlega þannig að þær stéttir hafa orðið eftir í launaskriði. Ég ætla ekki að víkja mér undan því og get sagt það hér, virðulegi forseti, að það er sérstakt áhugamál mitt að stuðla að því að þær stéttir sem hafa orðið eftir, hinar hefðbundnu kvennastéttir, hvort sem er á velferðarstofnunum eða annars staðar, fái leiðréttingu á kjörum sínum. Ég heyri ekki betur en að hér sé almennur hljómgrunnur fyrir því.

Auðvitað höfum við horft upp á alls konar vandamál við að manna störfin en eins og hér hefur komið fram er gjörbreyting á síðustu mánuðum. Ég þekki það best á rekstri leikskóla í sveitarfélögum þar sem sveitarfélögin stóðu frammi fyrir því að geta ekki mannað störf sem er hægt að manna í dag. Allt þetta tengist því umhverfi sem við stöndum frammi fyrir í dag og þess vegna, virðulegi forseti, er vissulega áhyggjuefni líka að horfa upp á það að Hagstofan birtir nýjar tölur um viðskiptajöfnuðinn í apríl og sýnir að hann er neikvæður um rúma 7 milljarða. Það eru tölur sem ég átti ekki von á og það (Forseti hringir.) segir manni í raun og veru að maður verður að fara að horfa til fjárlagagerðarinnar með hliðsjón af því að viðskiptajöfnuðurinn (Forseti hringir.) heldur áfram að aukast og er um 10 millj. kr. meiri, króna á móti krónu, en fyrir ári.

[14:28]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Fólk sem starfar í velferðarþjónustunni er með lægstu laun sem þekkjast í landinu. Það er ekki hægt að bjóða fólki sem starfar á sjúkrahúsum, sambýlum, elliheimilum, við heimaþjónustu og annað að vera með lægstu launin. Þau eru með lítið hærri laun en öryrkjar og aldraðir sem eru langt fyrir neðan hungurmörk og það er auðvitað ekki hægt að sætta sig við þetta til langs tíma. Þessu þarf að breyta.

Það er ekki auðvelt að breyta því. Eitt væri samt hægt að byrja á að gera og það er að breyta tekjuskiptingu á milli sveitarfélaga og ríkis. Það er leið til að tryggja þeim verkefnum sem sveitarfélögin þurfa að sjá um, eins og heimahjúkrun, elliheimili og annað í þeim dúr, meiri peninga. Við vitum það og þekkjum að sveitarfélög hringinn í kringum landið hafa enga möguleika til að yfirtaka þessi verkefni og sinna þeim eins og þarf að gera. Bróðurparturinn af kostnaði við reksturinn er launagjöld. Þess vegna er mjög nauðsynlegt að hækka þessa liði. Auðvitað ættum við að skoða með tilliti til aukafjárlaga að bæta þetta upp því að verðbólgan sem er nú þegar orðin mun skekkja dæmið hjá öllum rekstraraðilum, hvort sem er á vegum ríkisins eða sveitarfélaga. Þess vegna þurfum við að gera breytingar á þessu, það þarf meiri peninga í málaflokkana en maður veit svo sem að stjórnarflokkarnir hafa ekki komið sér saman um fjármagn í velferðarkerfið.

[14:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir að taka þetta brýna mál upp á Alþingi. Það er nú svo að það hefur tekist, eða tókst a.m.k. að halda Sjálfstæðisflokknum frá heilbrigðisráðuneytinu í tvo áratugi eða svo en hann er ekki fyrr kominn þangað inn en allt virðist einhvern veginn vera komið í uppnám.

Forsætisráðherra sagði við myndun þessarar ríkisstjórnar að loksins væri hægt að taka til í heilbrigðismálum enda hefði Samfylkingin verið svo huppleg að hleypa íhaldinu þangað inn. Nú vitum við hvað tiltektin forsætisráðherrans þýðir, hún þýðir að reka yfirmenn sem eru ekki viljalaus verkfæri ráðamanna, einkavæða einstakar deildir, jafnvel þótt það sé mun óhagkvæmara og dýrara, úthýsa heilum starfsstéttum, fautast á starfsfólki með skipunum að ofan og valdníðslu, hrekja fólk úr störfum og skapa manneklu til að réttlæta enn frekari einkarekstur og einkavæðingu. Það er tiltektin og hún er ekki í anda jöfnuðar og réttlætis. Nei, hún er skólabókardæmi um nýfrjálshyggju þar sem þarfir og hagsmunir markaðarins, fjármagnsins, gróðafyrirtækja, ríkja en hagsmunir alls almennings, sjúklinga, aðstandenda og starfsfólks, víkja. Það er bara ekkert öðruvísi.

Heilbrigðiskerfið hefur verið mergsogið fjárhagslega undanfarin ár og er þarft að minna á að Sjálfstæðisflokkurinn hefur ráðið fjármálaráðuneytinu í 17 ár eða þar um bil og þann tíma vilja íslenskir jafnaðarmenn lengja enn frekar. Þetta kom m.a. glöggt fram í deilu heilbrigðisstjórnvalda við skurð- og svæfingarhjúkrunarfræðinga og geislafræðinga fyrir skemmstu þar sem stjórnvöld sáu fram á algjört neyðarástand á spítölunum ef starfsmenn hefðu hætt störfum, sáu sitt óvænna og bökkuðu að sjálfsögðu með ósanngjarnar kröfur sem þau höfðu sett fram í upphafi.

Ég ætla að minna hér á kosningaloforð Samfylkingarinnar og ákvæði í stjórnarsáttmála um launajafnrétti. Það er mjög mikilvægt að taka á launamálum á velferðar- og umönnunarstofnunum til að ná þeim árangri sem þar (Forseti hringir.) er sett fram markmið um. Fjármálaráðherra hefði hér átt að gefa svör um það að taka þurfi myndarlega á launum starfsmanna í velferðarþjónustunni.

[14:33]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Þær umbreytingar hafa orðið í mönnunarmálum á stofnunum að þau hafa breyst til hins betra á síðustu mánuðum en hins vegar er alveg ljóst að vinnuálag hefur verið mikið á stofnunum velferðarkerfisins og m.a. svo að skortur á starfsfólki hefur leitt til þess að dregið hefur úr starfseminni. Nú eru merki um viðsnúning í þessum efnum og samkvæmt upplýsingum frá Landspítalanum hefur gengið t.d. ágætlega að ráða í störf aðstoðarmanna í umönnun og hjúkrun í sumar, ekki síst á geðdeildunum, en enn vantar þó á að manna störf hjúkrunarfræðinga og sjúkraliða.

Stjórnendur hafa þó orðið varir við auknar fyrirspurnir frá hjúkrunarfræðingum eftir störfum á sjúkrahúsi í kjölfar þess að þrengst hefur um á vinnumarkaði fyrir þessa stétt fyrir utan hið almenna og opinbera heilbrigðiskerfi. Hið sama á við um öldrunarstofnanirnar, þar hefur gengið betur að manna störf en áður og einnig í sambýlum fyrir geðfatlaða eins og komið hefur fram í fréttablöðum. Á Hrafnistu er nú t.d. verið að opna hjúkrunarrými sem hafa verið lokuð undanfarið vegna skorts á starfsfólki.

Mönnun á velferðarstofnunum fylgir oft hagsveiflunni.

Þegar hægist um leitar starfsfólkið í öruggara starfsumhverfi sem opinber fyrirtæki bjóða upp á öðrum fremur. Ég tel reyndar að jákvæðar auglýsingar um störf á hjúkunarheimilum og mikil áhersla á bættan aðbúnað á þessum stofnunum sé að skila sér í aukinni aðsókn fólks í störf þar. Það er mjög mikilvægt. Skort á faglegu starfsfólki þarf þó að leysa til lengri tíma og það hefur komið fram að stórir árgangar hjúkrunarfræðinga eru að fara á lífeyri. Þess vegna fagna ég því að nýverið var fjöldatakmörkunum í hjúkrunarfræðinám aflétt sem gefur möguleika á að takast enn betur á við þennan vanda. Það er líka mikilvægt að gefa starfsfólki í umönnun aukin tækifæri til að afla sér menntunar í störfum og það hefur m.a. verið gert með svokallaðri sjúkraliðabrú upp á síðkastið.

Það verður hins vegar ekki fram hjá því litið að það er horft til næstu kjarasamninga um bætt kjör umönnunarstétta enda var gert ráð fyrir því í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar.

[14:35]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir að vekja athygli á þessu máli hér í sölum Alþingis enda er um mikilvægt mál að ræða. Ég get ekki tekið að öllu leyti undir að mjög hart hafi verið gengið að almannaþjónustu í landinu á síðustu árum, raunframlög til heilbrigðis-, mennta- og félagsmála hafa verið aukin um tugi prósenta á síðustu árum og í raun hefur samneyslan sem hlutfall af þjóðarframleiðslu ekki verið hærri síðan 1993. Við höfum ekki varið eins háu hlutfalli af sameiginlegu skattfé almennings og núna síðan árið 1993. Það er náttúrlega engin hægrimennska í því, hæstv. forseti.

Hins vegar snýst þetta mál um forgangsröðun. Menn hafa rætt um það á mörgum undanförnum árum og gengið mjög takmarkað í að minnka svokallaðan launamun kynjanna eða kynbundinn launamun. Staðreyndin er sú að í umönnunarstéttum eru yfir höfuð konur, konur sem sinna sjúkum og börnum, og þetta hlýtur að vekja okkur til umhugsunar um mat okkar á störfum í samfélaginu.

Þeir sem handfjatla peninga hjá ríkinu fá margfalt hærri upphæðir í launaumslög sín um hver mánaðamót en þeir sem kenna börnunum okkar eða sinna sjúkum og öldruðum. Ég held að það sé tími til kominn að menn endurskoði þessi gildi í íslensku samfélagi. Menn hafa talað um að við horfum mikið til mammons og ekki eins á þessi mannlegu gildi. Ég held að við þurfum öll að líta í eigin barm í þeim efnum og ég fagna því að stjórnvöld ætli sér að minnka kynbundinn launamun. Það segir okkur að þá þarf að hækka kjör þeirra stétta sem hugsa um börnin okkar og aldraða og fleiri aðila og ríkisstjórnin að sýna að hún ætli sér eitthvað í þeim efnum, hún hefur gefið fyrirheit um það (Forseti hringir.) og nú er að standa við stóru orðin, hæstv. forseti.

[14:37]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hv. málshefjanda fyrir að vekja máls á þessu brýna úrlausnarefni, tel að það eigi fullt erindi inn í hið háa Alþingi. Ég held að það sé óþarfi að flækja þetta mál mjög mikið, sú mannekla sem við höfum áhyggjur af stafar aðallega — ég segi ekki eingöngu en að langstærstum hluta til — af launa- og kjaramálum. Þó að eitthvað hafi ræst úr núna varðandi starfsráðningar og meira vinnuafl breytir það ekki þeirri staðreynd að það þarf að gera bragarbót á þeim kjörum sem umönnunarfólk býr við nánast yfir alla línuna.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er kveðið á um að tekið verði á þessum láglaunavanda og hinum kynbundna launamun — (**Gripið fram í:** Trúirðu þessu?) Það þarf ekkert að trúa því sem stendur í ríkisstjórnarsáttmálanum, ég er að lesa upp staðreynd um það hvað ríkisstjórnin hafi hugsað sér að gera í þessum málum. Þetta er grafalvarlegt mál, launamunur kynjanna er mjög stórt og mikið og alvarlegt vandamál. Ég tek þessa yfirlýsingu mjög alvarlega, held að við ættum öll að gera það og ég treysti því að henni verði fylgt eftir.

Mannekla á velferðarsviðinu á sér fyrst og fremst skýringu í launa- og kjaramálum kvenna og það er verkefni stjórnarflokkanna og meiri hlutans á hinu háa Alþingi að taka á því misrétti. Það er gott að heyra að um það ríki góður samhljómur innan allra stjórnmálaflokka.

[14:39]

Kjartan Eggertsson (Fl):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir að vekja máls á því ástandi sem er á mörgum velferðarstofnunum vegna manneklu. Mörg störfin á velferðarstofnunum eru illa launuð þannig að það er enginn slagur um þau. Hvort sem ríkið, sveitarfélögin eða aðrir aðilar halda á málum í kjarasamningum starfsfólks velferðarstofnana hefur ríkissjóður mest um það að segja hversu mikið er eftir af launum fólks þegar skattar eru frádregnir. Skattleysismörkum þarf að lyfta upp með því að hækka persónuafslátt.

Ef ríkisstjórnin vill leysa úr manneklu á velferðarstofnunum ásamt því að koma til móts við aldraða og öryrkja á hún að hækka persónuafslátt launa. Það er ekki eðlilegt að reiknaður sé tekjuskattur af launum sem duga ekki fyrir framfærslu.

Frjálslyndi flokkurinn hefur á stefnuskrá sinni og leggur áherslu á það að persónuafsláttur verði hækkaður. Við Íslendingar höfum löngum unnið langan vinnudag og sumt af því fólki sem lægstar hefur tekjurnar vinnur nærri tvöfaldan vinnudag sökum þess hve stór hluti launanna fer beint til ríkisins í formi skatta. Það er löngu kominn tími til að hætta þessari skattáþján og lina erfiði þeirra sem lægstu launin hafa auk þess að bæta vinnuaðstæður. Um leið mundi manneklan á velferðarstofnunum samfélagsins stórlega minnka.

[14:41]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil fá að upplýsa hæstv. fjármálaráðherra um eftirfarandi: Á velferðarstofnunum er starfsmannavelta mikil, sérstaklega hjá lægstlaunaða, ófaglærða hópnum. Erlendir starfsmenn hafa smám saman fyllt þau störf sem þurft hefur að manna og hefur hlutfall þeirra farið yfir helming á viðkomandi stofnunum og orðið hærra á einstökum vöktum. Þessir erlendu starfsmenn hafa bjargað því

að ekki hefur komið til lokunar eða verulegs samdráttar á mörgum stofnunum. Þó að allt sé gott um þessa starfsmenn að segja hafa þeir ekki allir náð tökum á íslenskunni og veldur það álagi og samskiptaleysi við þá sem þeir eiga að annast eða þjóna. Þetta er staðreynd sem verður að horfast í augu við, hliðarverkun á láglaunastefnu ríkisstjórnarinnar.

Hæstv. forseti. Ég lýsi miklum vonbrigðum með ræðu hæstv. fjármálaráðherra og svör hans við þeim spurningum sem ég varpaði hér fram. Hæstv. fjármálaráðherra virðist trúa á að markaðslögmálið bjargi hér öllu. Hann nefndi ekki einu einasta orði og kom ekki neitt inn á ríkisstjórnarsamþykktina um að hækka laun kvenna og draga úr kynbundnum launamun. Hann vísaði í engu til komandi kjarasamninga, hann vakti engar vonir um að bæta ætti kjör þessa fólks heldur nefndi eingöngu að launin væru ekki allt. Virðing felst í launum, launin endurspegla virðingu og það er virðingarleysi fyrir störfum þessa fólks sem hefur haft djúpstæð áhrif.

Ég vil, hæstv. forseti, beina því til ráðherra að það er kominn tími til að ráðherrar axli ábyrgð á rekstri og starfsumhverfi velferðarþjónustunnar, bæði faglega og rekstrarlega, og hætti að vísa hver á annan þegar vandamálin blasa við (Forseti hringir.) sem verður að leysa. Ég vil sérstaklega hvetja Samfylkinguna til að láta ekki Sjálfstæðisflokkinn draga sig inn í markaðslögmálin og treysta á fyrirsjáanlega kreppu (Forseti hringir.) í efnahagslífinu til að leysa þann vanda sem nú blasir við og mun verða til framtíðar ef ekki verður gripið inn í í kjarasamningum.

[14:43]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Kjarasamningar verða ekki til lykta leiddir í þingsölum.

Það er hins vegar athyglisvert að hv. þm. Grétar Mar Jónsson, sem hefur gert að umræðuefni hér að undanförnu hvað þenslan í þjóðfélaginu sé mikil, kallar á meiri peninga. Hv. þm. Bjarni Harðarson talar um aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar en hv. flokksbróðir hans, Birkir Jón Jónsson, talar um að samneyslan hafi aldrei verið meiri, eða frá 1993, sem er rétt hjá honum. Staðreyndin er sú að við Íslendingar erum í þriðja eða fjórða sæti hvað opinber fjárframlög varðar til heilbrigðiskerfisins. Það getur því vel verið að það sé rétt hjá honum að hér sé um vandamál að ræða sem við getum kallað að sé forgangsröðun. Þær stofnanir sem um er að ræða í þessu tilfelli eru heilbrigðisstofnanir, það eru stofnanir félagsmálaráðuneytisins og þegar hann fer að tala um kynbundinn launamun er það verkefni jafnréttisráðuneytisins, félagsmálaráðuneytisins. Öll þessi þrjú ráðuneyti, öll þessi þrjú verkefni hafa verið í höndum Framsóknarflokksins síðustu átta árin eða þangað til fyrir tæpu ári — (**BJJ:** Menntamálin?) Félags-, heilbrigðis- og jafnréttismálin. Aðgerðaleysið sem hv. þm. Bjarni Harðarson talaði um hlýtur að skrifast á reikning Framsóknarflokksins sem fór með þessa málaflokka yfir þetta tímabil. (Gripið fram í.)

Það eru fleiri atriði í þessu sem skipta máli en launin. Það er, eins og hv. þm. Þuríður Backman talaði um, starfsumhverfi og faglega umhverfið sem ég held að skipti verulega miklu máli í þessu. Það skiptir máli þegar fólk velur sér starfsvettvang hvernig það sér að starf þess muni þróast. Það hugsar ekki bara um launin, það hugsar líka um þann faglega metnað sem það getur haft og fengið útrás fyrir.

Herra forseti. Þetta er flóknara en launin eingöngu en ég vil gjarnan svara hv. þm. Kjartani Eggertssyni þar sem hann talaði um að hækka persónuafsláttinn: (Forseti hringir.) Það er verið að gera það. Frumvörp um það liggja fyrir á hv. Alþingi.

[14:46]

Útbýting:

Sértryggð skuldabréf, 611. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 951.

Út af dagskrá voru tekin 3.–6. mál.

Fundi slitið kl. 14:46.

---

99. FUNDUR

þriðjudaginn 6. maí,
að loknum 98. fundi.

Dagskrá:

1. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 611. mál, þskj. 951. — 1. umr. *Ef leyft verður.*

2. Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, stjfrv., 243. mál, þskj. 263, nál. 927. — 2. umr.

3. Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, stjfrv., 401. mál, þskj. 647, nál. 928. — 2. umr.

4. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 631, nál. 935, brtt. 936 og 937. — 2. umr.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:48]

1. dagskrármál var of seint komið fram. — Samþ. með 32 shlj. atkv. að taka það til meðferðar.

Of skammt var liðið frá útbýtingu 1. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 33 shlj. atkv.

Sértryggð skuldabréf, 1. umr.

Stjfrv., 611. mál (staða afleiðusamninga). — Þskj. 951.

[14:49]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breyting á lögum um sértryggð skuldabréf, nr. 11/2008.

Lög um sértryggð skuldabréf tóku gildi 4. mars sl. Síðan þá hefur Fjármálaeftirlitið unnið að gerð reglna sem eftirlitinu er heimilt að setja samkvæmt ákvæðum laganna. Lögin hafa verið þýdd á ensku og síðast en ekki síst hafa fjármálafyrirtæki hafið undirbúning að útgáfu sértryggðra skuldabréf í samræmi við ákvæði laganna.

Af því tilefni hafa komið fram ýmsar ábendingar og fyrirspurnir sem varða efni laganna og fjármálafyrirtækin eða Fjármálaeftirlitið höfðu ekki komið auga á áður en málið var unnið að til þess kæmi.

Það er einkum og sér í lagi hvað varðar 14. gr. laganna, þar sé sérstaklega tekið fram að sértryggð skuldabréf falli ekki í gjalddaga þótt bú útgefanda sé tekið til gjaldþrotaskipta. Þetta er talið nauðsynlegt, ella gildi hin almenna regla laga um gjaldþrotaskipti. Á hinn bóginn sé þess ekki sérstaklega getið að afleiðusamningar, sem gerðir kunna að hafa verið samkvæmt lögunum, falli ekki í gjalddaga.

Við gerð laganna fyrr í vetur þótti ekki rétt að kveða sérstaklega á um stöðu afleiðusamninga í 14. gr. laganna. Ástæðan er sú að tilvitnuð regla 1. mgr. 99. gr. laga um gjaldþrotaskipti tekur til einhliða krafna á hendur þrotamanni sem þó getur vissulega sprottið af samningi sem upphaflega var gagnkvæmur. Afleiðusamningar eru gagnkvæmir samningar sem eiga undir XV. kafla laga um gjaldþrotaskipti. Samkvæmt 1. mgr. 91. gr. laga um gjaldþrotaskipti getur því skiptastjóri tekið ákvörðun um að þrotabúið gangi inn í afleiðusamning. Það er ljóst að það ber skiptastjóra að gera í slíkum tilvikum ella gæti hann bakað sér skaðabótaábyrgð. Á það hefur verið bent að óheppilegt geti verið að skiptastjóri hafi val um það hvort þrotabúið gangi inn í afleiðusamninga eða ekki. Auk þess hefur verið bent á að afleiðusamningar séu oft þannig að um einn aðalsamning sé að ræða og marga undirsamninga. Geti staða þeirra verið mismunandi þannig að það kunni að vera hagstætt fyrir þrotabúið að skiptastjórinn ákveði að þrotabúið skuli ganga inn í suma undirsamninga en ekki aðra. Þótt ekki sé talið líklegt að þessi staða komi upp má taka undir að ekki sé heppilegt að skiptastjóri hafi val um það hvort þrotabúið skuli ganga inn í samningana eða ekki og öruggast væri að mælt væri fyrir um það í lögunum að þrotabúið gangi inn í slíka samninga án fyrirvara. Með því móti má komast hjá því að skiptastjóri lendi í þeirri stöðu að þurfa að velja á milli hagsmuna kröfuhafa samkvæmt sértryggðu skuldabréfi og hagsmuna annarra kröfuhafa.

Þess vegna er lagt til í frumvarpinu að bætt sé málslið við 14. gr. þar sem tekið sé af skarið um að búið taki við réttindum og skyldum samkvæmt afleiðusamningum sem gerðir hafa verið á grundvelli laganna.

Þá hefur verið vakin athygli á því að lög um sértryggð skuldabréf geri ráð fyrir að bæði hin sérvörðu skuldabréf og afleiðusamningar njóti fullnusturéttar í tryggingasafni því sem stendur til tryggingar sértryggðum skuldabréfum útgefanda. Ekki sé hins vegar tekið fram í lögunum hver innbyrðis staða þessara skuldbindinga er, meðal annars hvort skuldbindingar samkvæmt afleiðusamningum njóti stöðu samkvæmt 111. gr. laga um gjaldþrotaskipti líkt og sértryggðu skuldabréfin eða hvort staða afleiðusamninganna sé önnur.

Sú regla gildir, að þegar þrotabú gengur inn í gagnkvæman samning samkvæmt reglum XV. kafla laga um gjaldþrotaskipti gildir regla 3. mgr. 91. gr. laganna um réttháð greiðslna sem inna á af hendi smátt og smátt. Slíkar greiðslur njóta stöðu samkvæmt 3. mgr. 110. gr., það er skiptakostnaður. Í þessu sambandi verður að vekja athygli á 3. mgr. 111. gr. laganna en samkvæmt henni njóta greiðslur samkvæmt afleiðusamningum, tengdum útgáfu sértryggðra skuldabréfa, aðeins stöðu eins og þær væru skiptakostnaður af verðmæti hinnar veðsettu eignar. Í þessu felst í stuttu máli að greiðslur samkvæmt afleiðusamningum njóta sömu stöðu og kröfur samkvæmt sértryggðu skuldabréfi.

Til að taka af öll tvímæli, það er ef ekki yrði talið að afleiðusamningur uppfyllti það skilyrði að greiðslur ætti að inna af hendi smátt og smátt, er lagt til í frumvarpinu að skýrt sé tekið fram hver sé staða krafna samkvæmt afleiðusamningum sem gerðir eru í samræmi við ákvæði laga um sértryggð skuldabréf. Lagt er til að bætt sé við 14. gr. laganna sérstökum málslið þar sem tekið er af skarið um þetta. Samkvæmt þeirri reglu njóta kröfur samkvæmt afleiðusamningum sömu stöðu í skuldaröð og kröfur samkvæmt sértryggðu skuldabréfi.

Verði frumvarpið að lögum ætti því óvissu að vera eytt um stöðu þeirra afleiðusamninga sem gerðir hafa verið í þeim tilgangi að verja eignir í tryggingasafni því sem stendur til tryggingar sértryggðum skuldabréfum útgefanda.

Rétt til að rifja upp að inntak þessa máls þá hefur þörfin fyrir setningu laga og útgáfu þeirra aukist með aukinni útgáfu sértryggðra skuldabréfa og þess vegna voru lögin sett hér fyrr í vetur. Byggðust þau á ýmsum evrópskum lögum um sama efni, sérstaklega þeim sænsku. Um er að ræða fjármálagerninga sem bera öll helstu einkenni skuldabréfs. Það er skrifleg einhliða, óskilyrt skuldaviðurkenning, með öðrum orðum loforð um að greiða tiltekna fjárupphæð á einum eða fleiri gjalddögum, sama og á við um önnur skuldabréf sem eru ýmist með eða án tryggingar.

Algengustu tryggingaskuldabréf eru veð- eða ábyrgðir einstaklinga eða lögaðila en sértryggðu skuldabréfin eru hins vegar ekki tryggð með eiginlegu veði og heldur ekki með sérstakri ábyrgðarlýsingu þriðja manns og njóta sérstaks tryggingaréttar í tryggingasafni. Þessi lagasetning opnaði íslensku fjármálafyrirtækjunum nýja valkosti, fjárfesta til lengri tíma, stofnanafjárfesta, lífeyrissjóða og líftryggingafélaga. Það er nýr og öruggur valkostur sem að öllu jöfnu getur fengið sjálfstætt mat matsfyrirtækja. Íslensku fjármálafyrirtækin hófu strax að nýta sér þessa löggjöf eftir að hún var samþykkt í byrjun mars. Fyrir liggur að sum þeirra verða sér nú úti um töluverða fjármuni byggða á sértryggðum skuldabréfum. Þau hafa rekist á þessa óvissu sem hér hefur verið rakin og er nauðsynlegt að eyða henni til að það verði ekki fyrirstaða við framgang og notkun fjármálafyrirtækjanna á sértryggðum skuldabréfum.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, 2. umr.

Stjfrv., 243. mál (hættumat í dreifbýli). — Þskj. 263, nál. 927.

[14:57]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti umhverfisnefndar um frumvarp um breyting á lögum um snjóflóð og skriðuföll sem umhverfisráðherra mælti fyrir fyrr á þessu þingi. Nefndarálitið liggur fyrir á þingskjali 927 og geta menn kynnt sér efni þess þar.

Í stuttu máli varðar efni frumvarpsins að veita umhverfisráðherra heimildir til að gera úttektir á snjóflóðahættu í dreifbýli um leið og heimildir hans til gerða þeirra í þéttbýli takmarkast nú þegar við byggða byggð.

Nefndin leitaði umsagnar ýmissa aðila, sveitarfélaganna, Viðlagatryggingar, Samtaka fjármálafyrirtækja og Veðurstofu Íslands. Skemmst er frá því að segja að enginn umsagnaraðilanna gerði athugasemdir við efni frumvarpsins.

Nefndin fékk á sinn fund fulltrúa Veðurstofunnar sem annast um gerð hættumats. Þær úttektir sem hér er gert ráð fyrir eru talsvert viðaminni en hið formlega hættumat. Þær eru fyrst og fremst ætlaðar til þess að gera stöðumat á svæðum.

Nefndin taldi hins vegar að þær takmarkanir í heimildinni sem sneru að því að heimild ráðherra ætti ekki að ná til frístundabyggðar, væru ekki fyllilega réttmætar. Það væru annars vegar efnisleg rök til þess og jafnræðisreglan stæði til þess að þeir sem eiga lögheimili eða fast aðsetur í frístundabyggð eins og dæmi eru um þótt óljóst sé um hve stóran hóp er að ræða þar. Gagnvart honum sé nauðsynlegt að fram fari sams konar úttekt og gagnvart annarri byggð. Sömuleiðis væri rétt að láta heimildir ráðherra ná til úttektar á þyrpingu þegar byggðra frístundahúsa. Það er um það að ræða að nokkrar slíkar þyrpingar eru á þekktum snjóflóðasvæðum sem ástæðulaust er að gera ekki úttekt á þegar verið er að gera úttektir í dreifbýli á annað borð, enda eru dæmi um að snjóflóð og skriðuföll hafi fallið í slíkri byggð.

Þá kom í ljós við umfjöllun nefndarinnar að þó að ekki sé um það getið í heimildinni þá hafa úttektirnar auðvitað náð til húsa þar sem fólk á ekki lögheimili en safnast saman, eins og skóla og félagsheimila og annarra slíkra. Taldi nefndin rétt að taka af öll tvímæli um það að heimildin næði einnig til þeirra húsa. Þess vegna eru lagðar til lítils háttar breytingar í breytingartillögu nefndarinnar um umfang heimildar ráðherra. Heimildir ráðherra til þess að gera úttektir á snjóflóðahættu eru auknar frá því sem ráðherra gerði ráð fyrir í sínu frumvarpi, þó ekki þannig að það hækki kostnað verulega.

Gert er ráð fyrir því í frumvarpinu að heimilt verði að kosta þessar úttektir úr ofanflóðasjóði. Breytingartillaga nefndarinnar lýtur þá að því að heimildin nái til frístundabyggðar þar sem fólk hefur lögheimili eða fast aðsetur, til þyrpingar þegar byggðra frístundahúsa og sömuleiðis til staða þar sem fólk safnast saman, félagsheimila, skóla o.s.frv.

Nefndarálitið er eitt og samhljóða en auk mín standa að því hv. þm. Kjartan Ólafsson, Kolbrún Halldórsdóttir, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Höskuldur Þórhallsson og Ólöf Nordal.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, 2. umr.

Stjfrv., 401. mál (EES-reglur, öryggisstjórnun skipa). — Þskj. 647, nál. 928.

[15:02]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti samgöngunefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 76/2001, um áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Ragnhildi Hjaltadóttur og Ólaf Pál Vignisson frá samgönguráðuneytinu. Umsagnir um málið bárust frá Hafnasambandi Íslands, Olíudreifingu ehf., Persónuvernd, Vegagerðinni, Félagi vélstjóra og málmtæknimanna, Landhelgisgæslu Íslands, Byggðastofnun, Slysavarnafélaginu Landsbjörg, Landssambandi björgunarsveita, Umhverfisstofnun, Siglingastofnun Íslands, Eyþingi – Sambandi sveitarfélaga í Eyjafirði og Þingeyjarsýslum og ríkislögreglustjóraembættinu.

Með frumvarpinu er lagt til að innleitt verði ákvæði um alþjóðlegt öryggisstjórnunarkerfi, ISM-kóðann, í íslenskan rétt. Með innleiðingunni er leitast við að tryggja öryggi á sjó, koma í veg fyrir slys eða manntjón og forðast mengun umhverfisins, einkum sjávar, og skemmdir á eignum.

Einnig er lagt til að innleidd verði tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins um gagnkvæma viðurkenningu á skírteinum sjómanna sem aðildarríkin gefa út. Sú tilskipun mælir fyrir um hvernig fara skuli með skírteini gefin út innan EES, einnig breytir hún og bætir við ákvæðum tilskipunar um lágmarksþjálfun sjómanna sem mælir fyrir um útgáfu skírteina í samræmi við kröfur STCW-samþykktarinnar.

Á fundum nefndarinnar kom fram að markmiðið með innleiðingu reglnanna er m.a. að stuðla að auknu öryggi þeirra sem starfa á sjó með því m.a. að skylda útgerðir skipa til að koma sér upp skilgreindu og skilvirku öryggisstjórnunarkerfi. Skulu viðkomandi útgerðir sjá til þess að æfingar verði haldnar í samræmi við kerfið. Ræddi nefndin sérstaklega í þessu sambandi vandamál sem geta skapast vegna ónógrar tungumálakunnáttu ef upp koma neyðartilvik og áhafnarmeðlimir skilja ekki skipanir skipstjóra. Samkvæmt gildandi lögum er það ætíð á ábyrgð skipstjóra að skipanir komist til skila. Telur nefndin mikilvægt að taka fram að samkvæmt ISM-kóðanum eiga útgerðir að vera með öryggisfulltrúa á sínum snærum og að útgerðirnar bera ríka ábyrgð að þessu leyti.

Fyrir nefndinni komu fram upplýsingar um að sýslumenn og tollstjóri gefa ekki lengur út sérstök íslensk atvinnuskírteini heldur sér Siglingastofnun alfarið um útgáfu þeirra og eru skírteinin alþjóðleg. Leggur nefndin því til að felldir verði brott 1. og 2. málsl. 1. mgr. 4. gr. laganna sem varða útgáfu sýslumanna og tollstjóra á skírteinum.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með

eftirfarandi breytingu:

Á eftir 2. gr. komi ný grein, svohljóðandi: 1. og 2. málsl. 1. mgr. 4. gr. laganna falla brott.

Undir nefndarálitið rita auk formanns, sem hér stendur, Ólöf Nordal, Herdís Þórðardóttir, Karl V. Matthíasson, Árni Þór Sigurðsson, Guðni Ágústsson, Ármann Kr. Ólafsson og Guðjón Arnar Kristjánsson en Árni Johnsen var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 15:05]

Fæðingar- og foreldraorlof, 2. umr.

Stjfrv., 387. mál (viðmiðunartímabil launa o.fl.). — Þskj. 631, nál. 935, brtt. 936 og 937.

[15:09]

Frsm. fél.- og trn. (Ármann Kr. Ólafsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um fæðingar- og foreldraorlof þar sem hv. þm. Guðbjartur Hannesson er ekki á landinu. Ég geri það sem varaformaður félagsmálanefndar en ber kæra kveðju til þingheims frá honum. Eins og fram kom í máli hæstv. forseta er hér nefndarálit um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Bjarnheiði Gautadóttur og Guðrúnu Sveinsdóttur frá félags- og tryggingamálaráðuneyti, Guðrúnu J. Jónsdóttur og Skúla Eggert Þórðarson frá ríkisskattstjóra og Halldór Grönvold frá ASÍ. Jafnframt bárust nefndinni umsagnir um málið frá ríkisskattstjóra, Alþýðusambandi Íslands og nokkrum einstaklingum.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á ákvæðum laga um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. Viðamesta efnisbreyting frumvarpsins varðar það viðmiðunartímabil sem lagt er til grundvallar útreikningum á greiðslum úr Fæðingarorlofssjóði þar sem það er stytt og fært nær töku fæðingarorlofsins.

Núverandi fyrirkomulag hefur sætt nokkurri gagnrýni og því er sú breyting lögð til að miðað verði við meðaltal heildarlauna foreldris yfir tólf mánaða samfellt tímabil sem lýkur sex mánuðum fyrir fæðingardag barns eða þann dag sem barn kemur inn á heimili við frumættleiðingu eða töku í varanlegt fóstur. Þó er gert ráð fyrir að viðmiðunartímabil vegna foreldra sem eru sjálfstætt starfandi einstaklingar verði tekjuárið á undan. Sú breyting mun hafa í för með sér raunhækkun á greiðslu úr Fæðingarorlofssjóði en jafnframt er aukin heimild til að taka mið af öðrum greiðslum en atvinnutekjum. Frumvarpið gerir einnig ráð fyrir að forsjárlausir foreldrar geti öðlast rétt til fæðingarstyrks, sem og að atriði er varða rétt námsmanna til fæðingarstyrks, sem eingöngu hefur verið kveðið á um í reglugerð, verði færð í lög. Í frumvarpinu er jafnframt gert ráð fyrir að eftirlit með framkvæmd laganna verði fært frá skattyfirvöldum til Vinnumálastofnunar.

Nefndin telur rétt að árétta það sem fram kemur í kostnaðarumsögn með frumvarpinu að þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir fela í sér aukin útgjöld fyrir ríkissjóð en ætla má að árleg útgjöld muni aukast samtals um 180–320 millj. kr. á ári. Útgjöldin á árinu 2008 eru áætluð 110–190 millj. kr. og bent er á að ekki er gert ráð fyrir þessum útgjöldum í fjárlögum 2008. Við umfjöllun nefndarinnar kom fram að svigrúm er fyrir þessa aukningu á útgjöldum sjóðsins innan markaðra tekna hans.

Á fundum sínum ræddi nefndin sjónarmið um aðgang Vinnumálastofnunar að gögnum skattyfirvalda en ákvæðið er sambærilegt ákvæði í lögum nr. 22/2006, um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna, og í lögum um atvinnuleysistryggingar, nr. 54/2006. Telur nefndin nauðsynlegt að gætt sé meðalhófs við framkvæmd slíkra ákvæða og að persónuvernd sé tryggð. Leggur nefndin því til breytingar á b-lið 13. gr. frumvarpsins í þá veru að fram komi á umsókn um fæðingarorlof upplýsingar til umsækjanda um að hann samþykki jafnframt að skattyfirvöld láti Vinnumálastofnun í té upplýsingar sem nauðsynlegar eru eftirlitinu með framkvæmd laganna, enda sé það forsenda bótanna.

Nefndinni barst erindi þar sem meðal annars var bent á að samkvæmt frumvarpinu væri ekki litið á það sem þátttöku á vinnumarkaði á viðmiðunartímabilinu ef foreldrar hefðu fengið tekjutengdar greiðslur vegna langveikra eða alvarlega fatlaðra barna samkvæmt III. kafla laga um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna. Nefndin telur mikilvægt að slíkar greiðslur verði taldar til þátttöku á vinnumarkaði — þetta er mjög mikilvægt — líkt og gert er varðandi greiðslur úr Atvinnuleysistryggingasjóði og fleiri greiðslur samkvæmt 8. og 9. gr. frumvarpsins og leggur í því skyni til breytingar á fyrrnefndum greinum frumvarpsins.

Loks ræddi nefndin ósk er kom fram í umsögn og á fundum nefndarinnar um að orlofsgreiðslum yrði bætt ofan á greiðslur til foreldra í fæðingarorlofi og leggur til að það verði skoðað í tengslum við fyrirhugaða lengingu á fæðingarorlofi á kjörtímabilinu.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Hv. þm. Árni Johnsen var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Hv. þm. Ögmundur Jónasson og Birkir J. Jónsson skrifa undir álit þetta með fyrirvara.

Þrátt fyrir það vil ég taka fram að almennt séð er mjög mikil samstaða um frumvarpið í nefndinni og ekki er hægt að segja annað en nefndin sem slík hafi unnið vel saman að málinu. Ég vil hins vegar vekja athygli á því að í ljósi þeirra breytinga sem orðið hafa á íslensku efnahagslífi og þeim skakkaföllum sem við verðum nú fyrir vegna erlendrar lánsfjárkreppu er mjög hætt við að krafturinn í atvinnulífinu verði ekki sá sami og verið hefur undanfarin ár. Mig langar því að benda þingheimi alveg sérstaklega á það að þetta kostar 180–320 millj. kr. Þetta er eitt af þeim frumvörpum sem við höfum lagt fram á þessu þingi sem fela í sér aukinn kostnað en umrædd umbreyting í efnahagslífinu hefur verið að gerast á til þess að gera fáum vikum. Ég held því að þingheimur þurfi alltaf að hugsa mjög varlega um að þetta verði vonandi að veruleika. Við verðum að hafa það hugfast í framhaldsstörfum þingsins að við munum ekki sjá fram á jafngríðarlega tekjuaukningu hjá ríkissjóði og verið

hefur undanfarin ár. Við verðum að hafa það í huga.

[15:16]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir með hv. frummælanda um frumvarpið, að það er almenn þverpólitísk samstaða um þær breytingar sem hér er verið að gera á lögum um fæðingar- og foreldraorlof. Það er verið að færa margt til betri vegar, t.d. að breyta viðmiðunartíma fæðingarorlofsgreiðslnanna sem er tvímælalaust spor fram á við.

Einn er þó hængur á þessu máli og það er að ekki sitja allir við sama borð. Hugsunin með fæðingarorlofslögunum á sínum tíma var sú að bæta stöðu foreldra, auðvelda þeim að vera samvistum við börn sín á heimili, bæði mæðrum og feðrum. Það var hugsunin þarna á bak við. Um þetta myndaðist víðtæk sátt í samfélaginu. Þetta voru hugmyndir, óskir og kröfur sem komu frá verkalýðshreyfingu og var vel tekið á Alþingi á sínum tíma og í ríkisstjórn og það var tvímælalaust mikið framfaraspor að haga þessum málum eins og gert var.

Ég sagði að það hefði verið einn hængur á í þessu máli. Þannig er að hugsunin var sú að í fæðingarorlofi ætti fólk að búa við mjög svipuð kjör og það ella hefði haft væri það á vinnumarkaðnum og þá væri verið að greiða orlofslaun þannig að þegar kæmi að því að fólk tæki sumarleyfi þá gæti það gert það þrátt fyrir að hafa verið með börnum sínum í fæðingarorlofi. Núna á þetta við um þá sem starfa hjá hinu opinbera, starfsmenn ríkis og sveitarfélaganna. Þar eru greidd slík orlofslaun þannig að þegar fæðingarorlofinu sleppir á fólk rétt á sínu fríi eins og ekkert hafi í skorist.

Verkalýðshreyfingin hefur tekið þetta mál upp og BSRB var með mjög ríkar áherslur í þessu efni. En þótt það gilti um flesta félagsmenn í aðildarfélögum BSRB að þeir nytu orlofs síns eftir fæðingarorlof þá gilti annað um þá sem störfuðu hjá fyrirtækjum sem höfðu verið einkavædd eða gerð að hlutafélögum. Þar giltu sömu reglur og á almennum vinnumarkaði og nefni ég þar t.d. póstþjónustuna. En það var og hefur verið mjög afdráttarlaus krafa af hálfu BSRB að þetta gangi yfir allan vinnumarkaðinn.

Það sama gildir um Alþýðusamband Íslands sem hefur lagt mjög ríkar áherslur í þessu efni. Ég held að tillaga um breytingu á fæðingarorlofslögunum hafi fyrst verið flutt á árinu 2004–2005 en hefur síðan verið margflutt af þeim sem hér stendur og núverandi félagsmálaráðherra í ríkisstjórninni, hæstv. ráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur. Við fluttum breytingartillögu við fæðingarorlofslögin í þá veru að greiða skyldi orlofslaun af greiðslum úr Fæðingarorlofssjóði og vildum þannig laga þessi mál. Frumvarpi okkar var skotið til umsagnar hjá verkalýðshreyfingunni og víðar í þjóðfélaginu og þá birtust mjög afdráttarlausar yfirlýsingar, bæði frá BSRB og Alþýðusambandi Íslands. Ég ætla að leyfa mér að vitna í umsögn ASÍ frá 2004, af þessu tilefni en þar segir, með leyfi forseta:

„Alþýðusambandi Íslands hefur borist til umsagnar frumvarp til laga um fæðingar- og foreldraorlof, 22. mál, orlofslaun. Markmiðið með frumvarpinu, verði það að lögum, er að tryggja að foreldrar í fæðingarorlofi fái greidd orlofslaun vegna greiðslna úr Fæðingarorlofssjóði. Hér er að mati ASÍ um mikilvægt réttlætismál að ræða.“

Ég ætla ekki að lesa allt upp en í umsögninni er vikið að því að málið var látið ganga til þeirra aðila sem eiga að kveða upp úr um réttmæti þess að mismuna á vinnumarkaði og síðan fór málið reyndar fyrir dómstóla. Í umsögn ASÍ frá þessum tíma kemur fram að dómurinn hafi ekki fallist á kröfu ASÍ og hafi sýknað Tryggingastofnun um að mismuna fólki í fæðingarorlofi eftir því hvar á vinnumarkaði það var. En í umsögninni segir áfram, með leyfi forseta:

„Þótt héraðsdómur sýknaði Tryggingastofnun af kröfu Alþýðusambandsins tók hann undir mikilvæga þætti í málflutningi ASÍ fyrir dóminum. Þannig féllst dómurinn á að misræmi sé á milli ákvæða orlofslaga og tilskipunar ESB um að launafólk eigi rétt á orlofslaunum í orlofi og þess að lögin um fæðingar- og foreldraorlof tryggi ekki að þau njóti orlofslauna í orlofi vegna fæðingarorlofs. Síðan segir dómurinn: „Misræmi sem stefnandi vísar til breytir ekki efni þessara reglna, enda ber að hafna því sjónarmiði stefnanda að dómurinn geti túlkað reglurnar sem hér gilda á þann hátt að slíkt misræmi verði með því leiðrétt.“

Þá ber að geta þess að í tengslum við breytingar sem gerðar voru á lögunum um fæðingar- og foreldraorlofið 2004 lagði Alþýðusambandið „ríka áherslu á að tækifærið sem nú gefst við endurskoðun laganna um fæðingar- og foreldraorlof verði notað til að taka af öll tvímæli um að foreldrar sem eiga aðild að Alþýðusambandi Íslands fái greidd orlofslaun samkvæmt 7. gr. laga um orlof, nr. 30/1987, vegna þess tíma sem þeir eru í fæðingarorlofi og njóta greiðslu úr sjóðnum samkvæmt 2. mgr. 13. gr. laga um fæðingar- og foreldraorlof.“ Eins og segir í umsögn ASÍ um frumvarpið 19. maí 2004. Við þessum ábendingum ASÍ var ekki orðið.

Það er ljóst að launafólk á almennum vinnumarkaði getur ekki sætt sig við þá niðurstöðu sem nú blasir við og felur í sér að fæðingarorlof fólks á almennum vinnumarkaði er í reynd styttra en annarra. Með því er með alvarlegum hætti brotið gegn þeim markmiðum fæðingarorlofslaganna að jafna réttindi launafólks á íslenskum vinnumarkaði.“

Enn segir, með leyfi forseta: „Fyrir liggur að með niðurstöðu héraðsdóms í máli ASÍ gegn Tryggingastofnun er málið komið á hinn pólitíska vettvang og það er hlutverk Alþingis að sjá til þess að lögin verði með þeim hætti að markmiðum þeirra verði náð.“

Þetta er úr umsögn Alþýðusambandsins frá þeim tíma þegar ég og hæstv. núverandi félagsmálaráðherra lögðum fram tillögu um það sem vísað er í í þessari afdráttarlausu yfirlýsingu frá Alþýðusambandi Íslands. Nú spyr ég: Hvað ætlar hæstv. félagsmálaráðherra að gera þegar breytingartillagan sem hér er lögð fyrir þingið og snýr nákvæmlega að þessu verður borin undir atkvæði á Alþingi? Og það minnsta er að þingheimur fái upplýsingar um hvað valdi því að þessar breytingar sem við gerðum tillögu um, ég og hæstv. félagsmálaráðherra á sínum tíma, ná ekki fram að ganga og birtast ekki í stjórnarfrumvarpinu. Hvað dvelur orminn langa? Hver er skýringin á þessu? Ég hef aldrei efast um góðan ásetning núverandi hæstv. félagsmálaráðherra enda höfum við verið samherjar í þessari baráttu og ég veit að hennar sannfæring er sú að úr þessu eigi að bæta. Þess vegna spyr ég: Er það Sjálfstæðisflokkurinn sem stendur í vegi fyrir þessu eða er andstaða gegn þessu innan Samfylk-

ingarinnar? Eða eru menn þar búnir til úr brjóski en ekki beini? Geta menn ekki staðið að þeim tillögum sem við gerðum sameiginlega fyrr á tíð? Við stóðum að þessu saman, þáverandi stjórnarandstaða úr Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og Samfylkingunni. Hvernig stendur á því að þær tillögur sem við fluttum sameiginlega, ég og hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir, er ekki að finna í núverandi frumvarpi ríkisstjórnarinnar? Það er vikið að því mjög óljósum orðum í nefndaráliti að það eigi að spjalla um þetta síðar í mánuðinum en það eru engin fyrirheit gefin um neinar efndir og ég spyr: Hver er skýringin á þessu? Að sjálfsögðu munum við kalla eftir skýringum áður en þetta mál er til lykta leitt í þinginu.

[15:25]

Frsm. fél.- og trn. (Ármann Kr. Ólafsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var talsvert rætt í nefndinni, það að gefa orlof ofan á orlof og það má svo sem vel vera að það hljómi mjög skynsamlega, ekki síst af því að það er í sjálfu sér það sem gert er almennt séð, þ.e. þegar menn eru í sumarfríi reiknast orlof þar ofan á. Hins vegar er þetta náttúrlega hártogun. Mér finnst það mjög einkennilegt að gefa frí ofan á frí, orlof ofan á orlof, því í rauninni er verið að tala um að lengja orlofið um þrjár vikur. Það er bara það sem er verið að tala um, að lengja þetta um u.þ.b. þrjár vikur. Það fer náttúrlega eftir því hvaða viðmið við tökum en það er í það minnsta verið að tala um að lengja orlofið um einhverjar vikur. Það er það sem þetta snýst um. Menn geta alveg haft þá skoðun að þetta orlof eigi að vera lengra.

Það sem menn voru sammála um í nefndinni í ljósi þess að breytingar á fæðingarorlofi ættu eftir að koma inn í þingið samkvæmt stjórnarsáttmála, var að rétt væri að bíða með umfjöllun og umræðu um að setja orlof ofan á orlof, varðandi það að lengja þetta enn frekar. Það snýst um að lengja þetta enn frekar. Það er það sem hv. þingmaður er að tala um. Sú lenging mun verða, það verður lengra. Hins vegar varðandi mismunun á milli almenna markaðarins og opinbera vinnumarkaðarins þá er hann því miður ansi víða. En ég get algerlega tekið undir það að í þessu tilviki eiga menn að sjálfsögðu í sem flestum tilvikum að sitja við sama borð þegar kemur að réttindum milli opinberra starfsmanna og þeirra sem eru á almenna vinnumarkaðinum.

[15:28]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er alveg rétt að þar sem er mismunað á að reyna að greiða úr og jafna upp á við, ekki niður á við, sérstaklega þegar um er að ræða almennt launafólk sem er á lágum og millitekjum. En ég verð að lýsa svolitlum áhyggjum yfir þeirri áherslu og þeirri sýn sem kemur frá fulltrúa Sjálfstæðisflokksins við þessa umræðu. Hann talar um orlof á orlof ofan, að það sé verið að gefa fólki frí, það sé bara frí. Á fólkið að vera þremur vikum lengur í fríi? Við erum að tala um fæðingarorlof til að foreldrar geti verið heima hjá börnum sínum og sinnt þeim. Það getur verið gaman og gott, og góð tilfinning en þetta er ekki hugsað sem frí. Þetta er hugsað sem tækifæri fyrir foreldra til að sinna börnum sínum og heimili. Það er hugsunin. Staðreyndin er sú að fólk sem er á opinberum vinnumarkaði nýtur þess að greidd eru orlofslaun af greiðslum sem ganga til Fæðingarorlofssjóðs þannig að fólk getur þá fengið sumarfrí eins og ekkert hafi í skorist. Hugsunin á bak við þetta var að þetta yrði samsvarandi kjaraumhverfi og menn hefðu notið í vinnu. Út á það ganga tillögur okkar — ég segi okkar af því að ég hef alltaf fyrrverandi flutningsmann minn með mér í þessu efni, núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, en það var hugsunin á bak þessum hugmyndum og tillögum okkar. Er það Sjálfstæðisflokkurinn sem hefur stoppað það?

[15:30]

Frsm. fél.- og trn. (Ármann Kr. Ólafsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sjálfstæðisflokkurinn er ekkert að stoppa þetta. Samkomulag var um það innan meiri hlutans í nefndinni að þetta yrði tekið upp síðar meir í tengslum við lenginguna.

Þegar ég fer í sumarfrí og hef börnin með mér þá er ég í fríi, ég er í fríi frá vinnu með fjölskyldunni. Ég hef eitthvað misskilið hlutina ef ekki er litið á það sem frí frá vinnu að vera með börnunum. Mér þykir best af öllu að fá frí frá vinnu til að vera með börnunum, ég lít ekki á það sem vinnu, ég lít á það sem frí. Það getur varla skipt máli hvort barnið er eins vikna eða fimmtán ára, ég sé engan mun á því, það er nú bara þannig.

Þess vegna er hægt að segja: Við viljum lengja fæðingarorlofið. Já, já það er fín umræða. En mér finnst þetta svolítill útúrsnúningur. Ég tala nú ekki um ef það er ekki flokkað sem sumarfrí ef ég tek börnin mín með í frí. Það er dálítið sérstök nálgun. Ég vona að hv. þingmaður taki börnin sín með í frí og líti þá þannig á að hann sé enn í fríi.

[15:32]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að við séum komnir út í orðhengilshátt hér og það getur vel verið að það eigi við um okkur báða. (**Gripið fram í:** Já, það held ég.) Stóra málið er að við viljum með þessari tillögu okkar draga úr eða afnema þá mismunun sem er á milli þeirra sem starfa hjá ríki og sveitarfélögum annars vegar og hinna sem starfa á almennum vinnumarkaði. Út á það gengur þessi tillaga okkar, segi ég, og er þar alltaf með í huga fyrrum meðflutningsmann, núverandi hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhönnu Sigurðardóttur, því að við börðumst fyrir þessu saman. Ég er sannfærður um að hér í þingsalnum eru margir sem eru sammála okkur og hygg að þar sé að finna fólk úr öllum stjórnmálaflokkum.

Það var og er mjög eindregin afstaða Alþýðusambands Íslands, það er mjög eindregin afstaða BSRB, það er mjög eindregin afstaða aðila á vinnumarkaði almennt að fá úr þessu bætt og ég legg áherslu á að við sameinumst um það núna, við afgreiðslu þessa frumvarps, að samþykkja þessa breytingartillögu.

[15:33]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður var ekki alveg með markmið fæðingarorlofsins á hreinu. En svo vill til að jómfrúræða

mín fjallaði einmitt um fæðingarorlof. Á þeim tíma var fæðingarorlofið eingöngu ætlað konum til þriggja mánaða og það var krónutala og hún var mjög lág. Ég fjallaði um það að nauðsynlegt væri að koma á jafnræði, að fæðingarorlofið færi til beggja, þannig að karlar yrðu jafndýrir konum á vinnumarkaði, það er sögulega skýringin.

Meginmarkmiðið á bak við fæðingarorlofið var að auka jafnrétti kynjanna. Það var meginmarkmiðið þó að blessuð börnin njóti þess líka með meiri samvistum við foreldrana og feðurnir njóti þess sérstaklega. Þessu vildi ég koma á hreint.

En breytingin úr þremur mánuðum, föst krónutala og konur yfir í níu mánuði, tekjutengt 80% og bæði kyn var óskaplega mikil breyting og tekin til fyrirmyndar um allan heim, bara svo að því sé haldið til haga. Menn geta síðan rifist um það hvort það eigi að vera 10% lengra með því að bæta orlofi ofan á orlof. Menn geta rifist um það. Það er allt í lagi. En í stjórnarsáttmálanum stendur að fæðingarorlof skuli lengt í áföngum. Það verður gert. Og þá kemur þetta inn í umræðuna um það hvort kalla eigi þetta orlof ofan á orlof eða ekki. Það skiptir ekki máli.

Þó að opinberir starfsmenn séu með þessi réttindi en ekki fólk á almennum vinnumarkaði, þá eru bara fjöldamörg atriði þar sem opinberir starfsmenn hafa forréttindi. Ég nefni t.d. B-deildina þar sem eftirlaunareglan hefur hækkað lífeyrinn um 50, 60, 70% umfram verðlag og menn tala ekki mikið um. Opinberir starfsmenn hafa fjöldann allan af forréttindum, ég nefni áminningarréttinn sem dæmi. Ég minni líka á að allar þessar bætur eru borgaðar af einhverjum.

[15:35]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var geysilega fróðlegt innlegg. Nú held ég að ég sé að byrja að skilja málið. Eða var hv. þm. Pétur H. Blöndal að segja okkur að fæðingarorlofslöggjöfin sé öll honum að þakka? Að þetta hafi verið pínulítil kennslustund í sögu þessa máls sem á sér náttúrlega rætur í umræðum innan verkalýðshreyfingarinnar til margra ára þegar fólk vildi leita leiða til þess að tryggja fólki fæðingarorlof á annan hátt en áður hafði verið. Um það myndaðist síðan víðtæk sátt.

Ég hrósaði jafnan fyrri ríkisstjórn fyrir þau skref sem hún steig í þessum efnum sem ég taldi mjög til framfara. Ég tel löggjöfina almennt hina bestu, en vil engu að síður bæta hana. Ég ítreka að fram hefur komið mjög eindregin krafa frá verkalýðshreyfingunni, bæði Alþýðusambandi Íslands og BSRB, um að fá úr þessu bætt og út á það gengur breytingartillaga okkar.

Við getum síðan spjallað um mismunun sem er að finna í lífeyriskerfi og annars staðar og vonandi fáum við tækifæri til þess að ræða það ef meiri hlutinn hleypir út úr allsherjarnefnd frumvarpi um lífeyrisréttindi þingmanna og ráðherra. Ég velti því fyrir mér hvað dvelur nefndina í þeim efnum. Ég vænti þess að hv. þm. Pétur H. Blöndal beiti sér í því að fá það frumvarp út svo að við getum fengið það til umfjöllunar. Þar sem hann lýsir sig áhugamann um að jafna réttindin þá held ég að við ættum að byrja þar. Við ættum að byrja á þeim punkti.

En ég ítreka að afstaða okkar, sem stöndum að þessu máli, er sú að þarna eigi að jafna kjörin á milli þeirra sem vinna hjá ríki og sveitarfélögum og hinna sem eru á almennum vinnumarkaði.

[15:37]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætlaði mér alls ekki að halda því fram að ég einn hefði sett fæðingarorlofslögin á, alls ekki, langt í frá. Það er nú ekki hlustað svo mikið á mig hér á hinu háa Alþingi að sú sé reyndin. Það var auðvitað ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins sem flutti þetta frumvarp á sínum tíma, undir forsæti Sjálfstæðisflokksins. Þetta var mikið framfaraskref svo að því sé haldið til haga.

En varðandi kröfur um eitt og annað, að hækka þetta og hækka hitt, þá er það allt saman greitt af einhverjum. Ef öll réttindi væru jöfnuð upp á við þýðir það meiri álögur á hinn vinnandi mann. Það er hann sem á endanum borgar þetta allt saman. Og þá er það spurningin: Viljum við leggja meira á hinn vinnandi mann en gert er í dag eða viljum við það ekki? Menn hljóta að spyrja sig að því. Vilja menn hafa þessi dúndurlífeyrisréttindi sem gamalt fólk og vera í nauðþurftum alla sína vinnandi tíð? Það er líka spurning sem vert er að velta fyrir sér.

Hv. þingmaður kom inn á lífeyrisréttindi þingmanna. Ég veit ekki betur en ég sé eini þingmaðurinn sem hef flutt frumvarp um að breyta því. Ekki man ég til þess að hv. þingmaður flytti svoleiðis frumvarp. Ég er eini þingmaðurinn sem hefur flutt frumvarp um að breyta því fyrir utan hv. þm. Valgerði Bjarnadóttur. En ég er ekki sáttur við það frumvarp vegna þess að það gerir ráð fyrir því að þingmenn hafi sömu réttindi og opinberir starfsmenn sem eru ekki sömu réttindi og umbjóðendur okkar og kjósendur hafa. Það eru nefnilega allt önnur réttindi.

Ég hefði viljað að þingmenn hefðu sömu réttindi og meginhluti þjóðarinnar, og ég lagði það til í mínu frumvarpi að ganga í einhvern lífeyrissjóð. Lífeyrissjóð verslunarmanna eða einhvern lífeyrissjóð að eigin vali, borga iðgjaldið þar og hlíta því að þau réttindi verða skert ef sjóðurinn nær ekki ávöxtun. Það er nefnilega reginmunur á opinberu sjóðunum og almennu sjóðunum, almennu sjóðirnir þurfa að skerða réttindi ef ávöxtun næst ekki en opinberu sjóðirnir ganga í ríkissjóð ef sú staða kemur upp.

[15:39]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Í fyrsta lagi er það misskilningur, hæstv. forseti, hjá hv. þm. Pétri H. Blöndal að ég tali fyrir því að jafna öll réttindi. Ég talaði um réttindi láglaunafólks, millitekjuhópa, að jafna ætti þau réttindi upp á við. Síðan hef ég verið ófeiminn við að tala um nauðsyn þess að taka ýmislegt niður og er þar með að tala um lífeyrisréttindi ráðherra og þingmanna og æðstu embættismanna. Sannast sagna finnst mér tvískinnungur hv. þm. Péturs H. Blöndals í þeim efnum ævintýralegur.

Ég man ekki betur en að hv. þingmaður hafi samþykkt það frumvarp á sínum tíma. Er það ekki rétt hjá mér? (Gripið fram í.) Það skertust ekki kjör neinna vegna þess að menn áttu val, sem þá sátu í þessum sal og greiddu atkvæði,

um að velja besta kostinn. Þannig var það nú. Og hv. þm. Pétur H. Blöndal, ef hann í einhverju tilviki yrði skertur, gat valið traustari kostinn þannig að það er nú ekki rétt.

Ég held því að menn sem samþykktu þessi lög, eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal gerði — hann stóð með ríkisstjórninni og stjórnarmeirihlutanum að samþykkt þeirra laga. Það er staðreynd þessa máls. En nú getum við vonandi látið reyna á í atkvæðagreiðslu um þau lög, vonandi fyrir þinglok, og þá kemur í ljós hver afstaða hv. þm. Péturs H. Blöndals er í þeim efnum.

Hæstv. forseti. Ég held að öll sjónarmið hafi í reynd komið fram í þessu máli. Þau hafa einnig gert það við fyrri umræður. Þau liggja fyrir í yfirlýsingum frá verkalýðshreyfingunni, frá Alþýðusambandi Íslands, í yfirlýsingum BSRB frá fyrri tíð og í tillöguflutningi mínum og hæstv. núverandi félagsmálaráðherra um nákvæmlega þetta þingmál. (Forseti hringir.) Og ég mun náttúrlega ganga eftir því að fá skýringar á því hvað valdi því að þessi breytingartillaga er ekki inni í núverandi stjórnarfrumvarpi.

[15:42]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Í upphafi ræðu minnar vil ég segja að við höfðum kannað hvort mögulegt hefði verið að hafa hæstv. félagsmálaráðherra viðstadda þessa umræðu en þar sem við vitum að fram undan er fundur á samráðsvettvangi milli aðila vinnumarkaðarins og ráðherra í ríkisstjórn Íslands viljum við ekki trufla þær mikilvægu umræður. Stjórnarandstaðan hefur kallað mjög mikið eftir því að ríkisstjórnin láti sig þau mál varða og loks þegar að einhverjum hugsanlegum aðgerðum kemur í þeim efnum viljum við að sjálfsögðu ekki trufla það mikilvæga starf, enda er ástandið í samfélaginu og þjóðfélaginu með þeim hætti að mikilvægt er að ríkisstjórnin láti sig það varða á þessum síðustu og verstu tímum.

Hæstv. forseti. Við fjöllum hér um frumvarp til laga um breytingu á lögum um fæðingar- og foreldraorlof en þau lög voru samþykkt á Alþingi árið 2000 og er því ekki um gamla löggjöf að ræða. Í meginatriðum erum við sammála, fulltrúar allra flokka sem í nefndinni sitja, um þær breytingar sem lagðar eru til en hins vegar greinir menn á um hvaða skref eigi að taka í framtíðinni í þeim efnum að bæta enn frekar þá löggjöf sem við ræðum hér. Breytingarnar sem félags- og tryggingamálanefnd öll leggur til eru breytingar á viðmiðunartímabili sem lagt er til grundvallar útreikningum á greiðslum úr Fæðingarorlofssjóði þar sem það er stytt og fært nær töku fæðingarorlofsins. Við það munu fæðingarorlofsgreiðslur til foreldra hækka í kjölfarið. Er gert ráð fyrir að árleg útgjöld aukist um 180–320 milljónir á ári sem er náttúrlega umtalsvert en með hliðsjón af framkvæmd fyrri löggjafar þótti rétt að fara í þessar breytingar sem við framsóknarmenn styðjum.

Hins vegar var athyglisvert að hlusta á upprifjun hv. þingmanna um tildrög fæðingarorlofsins en það var ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks sem flutti frumvarp á Alþingi undir forustu þáverandi félagsmálaráðherra, Páls Péturssonar, um þessa tímamótalöggjöf árið 2000. Við höfum, mörg, haldið því fram að hér sé um að ræða eitt stærsta skref sem stigið hefur verið í jafnréttismálum á síðustu áratugum, skref sem aðrar þjóðir horfa miklum öfundaraugum til. Enda er þetta kerfi mjög dýrt og það eru ekki nema mjög efnuð samfélög og þjóðfélög sem geta haldið uppi þvílíku kerfi sem við Íslendingar höfum komið á sem eins og ég sagði er gríðarlega stórt jafnréttismál því að eins og bent hefur verið á var fæðingarorlofið fyrir einungis örfáum árum þrír mánuðir, föst krónutala og eingöngu bundið við móðurina.

Þær breytingar sem lagðar voru til árið 2000 voru gríðarlegar enda naut frumvarpið mikillar hylli í sölum Alþingis. Eins og ég gat um áðan studdu sjálfstæðismenn á þingi okkur framsóknarmenn í meginatriðum í þessu máli en það verður þó að rifja upp að Sjálfstæðisflokkurinn var ekki alveg samhljóma í afstöðu sinni gagnvart því lagafrumvarpi því að Samband ungra sjálfstæðismanna beitti sér af mikilli hörku á sínum tíma fyrir því — og ég man það sem aðstoðarmaður félagsmálaráðherra þá — að allir níu mánuðirnir yrðu valkvæðir á milli foreldra þannig að ekki væri verið að skilyrða feður í fæðingarorlof í þrjá mánuði og mæður í þrjá. Þetta var vissulega mikil barátta, hæstv. forseti, og ég sé að margir þingmenn brosa hér, en vissulega var Samband ungra sjálfstæðismanna og er enn mjög öflug ungliðahreyfing og rödd hennar heyrðist náttúrlega inn í ríkisstjórnarsamstarfið á sínum tíma. Engu að síður var ákveðið að binda þrjá mánuði við hvort foreldrið og tryggja þannig rétt barnsins til að umgangast bæði föður og móður á upphafsárum sínum. Þetta var verulega gott skref sem var stigið á sínum tíma undir forustu þáverandi félagsmálaráðherra og ríkisstjórnar.

Við erum sem sagt að betrumbæta þetta kerfi í dag og menn greinir á um hversu langt eigi að ganga í því. Ég tók eftir því að hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson benti á stöðu ríkissjóðs í þessu samhengi, að forsendur fjárlaga hafa umbylst gjörsamlega á einungis örfáum mánuðum og að taka beri tillit til útgjalda ríkissjóðs í því samhengi. Ég er hv. þingmanni sammála um það að við eigum að sjálfsögðu að horfa til stöðu ríkissjóðs enda var það markmið fyrri ríkisstjórnar að gera ríkissjóð helst skuldlausan. Við getum horft aftur til ársins 1998 þegar ríkissjóður var mjög skuldugur að þá vörðum við Íslendingar sem samsvaraði öllum útgjöldum ríkisins til menntamála í vaxtagjöld. Það er dýrt að vera fátækur og fyrri ríkisstjórn kom því þannig fyrir að hún skilaði af sér skuldlausum ríkissjóði.

Nú bendir hins vegar margt til þess að svo geti farið að ríkissjóður verði rekinn með tugmilljarða króna halla og við slíkar aðstæður þarf að sýna aðgát. Við framsóknarmenn bentum á það við fjárlagaumræðuna á síðasta hausti að ríkisstjórnin væri að þenja efnahagslífið með ansi kröftugum hætti, enda hækkuðu fjárlög á milli ára um heil 20% sem segir okkur að þegar slík skilaboð eru send út í hagkerfið er ekki von á góðu og ekki er stöðugleika að vænta. Við framsóknarmenn ásamt Seðlabankanum, OECD og fleirum vildum sjá að ríkisstjórnin yrði á bremsunni hvað þessi mál áhrærir.

Það sem við ræðum hér er að jafna réttindi á milli starfsmanna hins opinbera og starfsmanna á almenna vinnumarkaðnum og eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson benti á áðan fluttu hv. þingmenn Ögmundur Jónasson og Jóhanna Sigurðardóttir breytingartillögur um það á síðasta kjörtímabili.

Þáverandi ríkisstjórn vann þá að marghátttuðum breytingum á þessari löggjöf og það var ákvörðun á sínum tíma að samþykkja ekki þær breytingartillögur sem þessir þingmenn, núverandi hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir og hv. þm. Ögmundur Jónasson, lögðu þá fram. En eftir að hafa farið mjög ítarlega yfir þetta mál í mjög góðri samvinnu á milli allra flokka innan félags- og tryggingamálanefndar þingsins finnst mér rétt að við reynum að jafna aðstöðu og kjör milli einstakra þjóðfélagshópa eins og minnst var á hér áðan, á milli starfsmanna hins opinbera og starfsmanna á almennum markaði.

Það er hárrétt sem hv. þm. Pétur H. Blöndal benti á áðan að það er mikill mismunur á réttindum opinberra starfsmanna og starfsfólks á almenna vinnumarkaðnum og við eigum að reyna að vinna að því að jafna réttindi á milli þessara hópa rétt eins og við höfum rætt hér á vettvangi þingsins, sum, um réttindi og eftirlaun þingmanna. Það var eitt af fyrstu verkum þess sem hér stendur að samþykkja þau umdeildu lög á sínum tíma og það var mikill darraðardans í kringum það. Ég held að almenningur hafi það á tilfinningunni að þar hafi óbreyttir þingmenn verið að bæta sérstaklega kjör sín. Mér reiknaðist svo til að með því að samþykkja þessa umdeildu löggjöf skertu margir óbreyttir þingmenn eftirlaun sín en aftur á móti bættust eftirlaun margra ráðherra allverulega við þetta. Ég er á því eins og margir aðrir þingmenn sem stóðu að þessari löggjöf þá að við þurfum líka að endurskoða þá löggjöf og samræma réttindi á milli þjóðfélagshópa hvað þessi mál áhrærir og get þar með sagt að ég hafi skipt um skoðun á nokkrum árum eftir að hafa fylgst með þjóðfélagsumræðunni, eftir að hafa rætt þetta í hópi þingmanna og við fólk í samfélaginu, því að við finnum hversu gríðarleg ólgan er m.a. vegna þess gjörnings sem var framkvæmdur á sínum tíma, sem reyndar fór þannig af stað að menn ætluðu að allir þingflokkar mundu standa að löggjöfinni sem varð svo ekki.

Hæstv. forseti. Það verður því áhugavert að fylgjast með atkvæðagreiðslunni um þetta mál, hvort hæstv. ráðherra Jóhanna Sigurðardóttir, sem af eðlilegum ástæðum gat ekki verið viðstödd umræðuna núna, styðji þá breytingartillögu sem hún lagði fram ásamt hv. þm. Ögmundi Jónassyni á síðasta kjörtímabili. Ég hef lýst skoðun minni hvað það varðar, að við þurfum að rétta af í þessum málum og ég er þar af leiðandi tilbúinn að styðja slíkt frumvarp, en ég minntist á það áðan að við þurfum líka, eins og hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson minntist hér á, að taka tillit til aðstæðna í efnahagslífinu, hvernig ríkissjóður stendur. Við stjórnarandstæðingar í þingsölum Alþingis höfum óskað eftir því og í raun og veru krafist þess að á vettvangi þingsins og fjárlaganefndar fari fram endurskoðun á forsendum fjárlaga sem eru mölbrotnar eins og hér hefur oft komið fram. Við getum tekið sem dæmi að í forsendum fjárlaga fyrir árið í ár var gert ráð fyrir að verðbólgan yrði 3,3% á þessu ári. Verðbólgan síðustu þrjá mánuði er 28% og það hefði átt að klingja einhverjum bjöllum um að ástæða væri til að endurskoða forsendur fjárlaga og sjá þar af leiðandi hver staða ríkissjóðs er og hver áætlunin er á þessu ári um afkomu ríkissjóðs því að hér er um miklar fjárhæðir að ræða sem eru að sveiflast úr plús í mínus og þar af leiðandi þyrftum við umræðunnar vegna og þeirra ákvarðana sem við ætlum að taka á vettvangi þingsins á næstunni að vera meðvituð um stöðu ríkissjóðs.

Ég tel að ráðast eigi í breytingu sem þessa og vil minna á að enda þótt staða ríkissjóðs sé með þeim hætti að aðgæslu sé þörf getum við líka rætt um ákveðna forgangsröðun. Þegar fjárlagafrumvarpið var lagt fram á síðasta hausti af nýrri ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks var liður utanríkisráðuneytisins hækkaður um 21,2% á milli ára. Ég minni á málflutning varaformanns Samfylkingarinnar, hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar, sem talaði um að utanríkisþjónustan væri sífellt að þenjast út og hvort diplómatar í utanríkisþjónustunni kynnu ekki að nota tölvupóst. Staðreyndin er hins vegar sú að þegar formaður Samfylkingarinnar gerðist utanríkisráðherra hækkuðu framlög til þess málaflokks um 21,2% þegar fjárlagafrumvarpið var lagt fram á meðan framlög til heilbrigðis- og tryggingamála hækkuðu um rúm 8%. Þó að staða ríkissjóðs sé að mörgu leyti erfið í ljósi nýlegra atburða er þetta fyrst og síðast spurning um ákveðna forgangsröðun. Í hvað vilja menn verja peningunum sérstaklega, á hvaða málaflokka leggja menn áherslu?

Hæstv. forseti. Við framsóknarmenn, í góðu samstarfi við sjálfstæðismenn, lögðum metnað okkar í að semja mjög framsækna löggjöf um fæðingar- og foreldraorlof um síðustu aldamót og við eigum að standa vörð um þá löggjöf sem þá var samþykkt á vettvangi þingsins og við eigum að bæta hana. Það er að hluta til verið að gera með nefndaráliti og breytingartillögum félagsmálanefndar sem hér hafa verið lagðar fram en við þurfum að gera betur. Fyrst og síðast snýst þetta um forgangsröðun og það hefur verið forgangsmál okkar framsóknarmanna að bæta stöðu barnafjölskyldna með þeim hætti að lengja fæðingarorlofið og auka þannig réttindi barna til þess að njóta samvista bæði við föður og móður. Eins og ég sagði í upphafi ræðu minnar held ég að hér sé um tímamótalöggjöf að ræða sem samþykkt var árið 2000 og eitt mesta framfaraskref í jafnréttisátt sem við Íslendingar höfum tekið í áratugi.

[15:55]

Frsm. fél.- og trn. (Ármann Kr. Ólafsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég kem upp til að taka undir með hv. þm. Birki Jóni Jónssyni og ég hef komið inn á það áður að mér finnst eðlilegt að það sé samræmi á milli opinbera markaðarins og einkamarkaðarins þegar kemur að þessum efnum. Ég sé ekki af hverju það á að mismuna, ég sé ekki að þörfin sé einhver önnur hjá opinberum starfsmönnum en þeim sem eru á almennum vinnumarkaði. Ég held að allir þingmenn hljóti að vera sammála um það. Hins vegar, af því að hv. þingmaður kom inn á það að fróðlegt verði að sjá hvernig hæstv. félagsmálaráðherra greiðir atkvæði, vil ég vil undirstrika það sem ég hef áður sagt að það var rætt sérstaklega um þetta mál í nefndinni og menn bentu á að það ætti eftir að endurskoða í samræmi við stjórnarsáttmálann lögin um fæðingarorlof og þetta verður alveg klárlega tekið þar inn í. Hvort sem það verður jafnað upp á við eða niður á við þá mun ég taka undir að það verði jafnað. Með hvaða hætti það verður gert verður bara að koma í ljós. Hafandi fylgt og stutt mörg góð mál sem hæstv. félagsmálaráðherra hefur

lagt fram þá veit ég líka að hún gerir sér fulla grein fyrir því að fíllinn verður ekki étinn í einum munnbita og hún mun alveg klárlega gera sér grein fyrir því að þó að þetta fari í gegn með þessum hætti verður umræðan hvað hitt varðar tekin í framhaldinu.

Hins vegar sé ég líka ástæðu til að fagna því hversu ábyrg afstaða stjórnarandstöðufulltrúans er gagnvart ríkisfjármálunum. Það er rétt sem kom fram hjá honum að það var lagt mikið upp úr því að greiða upp skuldir ríkissjóðs og ég verð að segja að við stæðum ansi miklu verr í dag í þeirri lánsfjárkreppu sem nú ríkir ef það hefði ekki verið gert. Við megum ekki spilla því trausta orðspori sem (Forseti hringir.) ríkissjóður hefur og ég vona svo sannarlega að hann hafi ekki rétt fyrir sér að hallinn verði tugir milljarða.

[15:57]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil bara lýsa því yfir að við erum greinilega sammála í meginatriðum í þessu máli, við hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson, að jafna þurfi þetta með einhverjum hætti. Hins vegar er hæstv. ráðherra óneitanlega í erfiðri stöðu ef hún þarf að greiða atkvæði gegn því mikla baráttumáli sem hún barðist fyrir á síðasta kjörtímabili, hafandi flutt það í mörg ár. Ég held að allir geti verið sammála um það.

Það er rétt sem hv. þingmaður sagði í ræðu sinni áðan og í andsvari að við þurfum að hafa stöðu ríkissjóðs undir í þessu og hárrétt að við værum í mun erfiðari stöðu til að bregðast við aðstæðum á fjármálamarkaði í dag ef ríkissjóður stæði ekki eins vel og raun ber vitni. Við hv. þingmaður erum sammála um það. Hins vegar erum við örugglega ekki sammála um það hvernig ríkisstjórnin hefur brugðist við þeim aðsteðjandi vanda sem uppi er. Við stjórnarandstæðingar hefðum viljað sjá ríkisstjórnina fara miklu fyrr í ákveðnar aðgerðir hvað það varðar og úrræðaleysið sem mér finnst ríkja á stjórnarheimilinu er að verða þjóðinni mjög dýrt .

Hins vegar skal ég fagna því að aðilar vinnumarkaðarins og ráðherrar í ríkisstjórninni ætli að hittast í dag, akkúrat núna klukkan fjögur, held ég, og við skulum vona að það beri einhvern árangur.

[15:59]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir hans jákvæðu ræðu í garð þeirra breytinga sem hér er verið að gera á fæðingar- og foreldraorlofslögunum. Hann fór ágætlega yfir söguna en mér fannst svolítið gaman að því hvað hann hældi sínum flokki, Framsóknarflokknum, mikið í ræðu sinni fyrir þá löggjöf sem við höfum og búum við í þessum efnum og er afar góð, en um hana var auðvitað mjög breið samstaða og algjörlega þverpólitísk samstaða á sínum tíma sem var mjög jákvætt.

Ég vil þá spyrja hv. þingmann, vegna þess að stærsta breytingin sem verið er að gera í þessu frumvarpi núna er kannski sú að laga viðmiðunartímabilið í núgildandi lögum þar sem sumir lenda í því að verið er að miða við jafnvel 36 mánaða gamlar tekjur og fólki er mismunað eftir því hvenær á árinu börn þess fæðast. Þetta þekkir þingheimur allur, þetta gríðarlega óréttlæti sem verið er að leiðrétta í því frumvarpi sem hér verið að afgreiða. Og þá vil ég auðvitað spyrja hv. þingmann hvort hann skrifi ekki þá breytingu líka á Framsóknarflokkinn miðað við það hvernig hann hældi sér af löggjöfinni áðan.

Það sem ég ætti kannski líka að spyrja hv. þingmann um er hvort Framsókn hafi ekki séð ljósið núna og styðji þessa breytingu og þá gríðarlega nauðsynlegu leiðréttingu sem við erum að gera á þessum lögum þannig að þau geti farið að virka eins og þau áttu að gera upphaflega, en undir forustu Framsóknarflokksins var því breytt á síðasta kjörtímabili þannig að það óréttlæti sem við búum við núna varð staðreynd.

Þessu vildi ég koma á framfæri, virðulegi forseti, og spyrja hv. þingmann áðurnefndra spurninga.

[16:01]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, hv. þm. Katrín Júlíusdóttir undrar sig á því að ég skuli ræða um þátt Framsóknarflokksins þegar við ræðum um þessa stórgóðu löggjöf sem samþykkt var árið 2000.

En það var nú einu sinni þannig að það var þáverandi hæstv. framsóknarráðherra Páll Pétursson félagsmálaráðherra sem lagði málið fram. Ég man að hann bar það starf uppi innan félagsmálaráðuneytisins í ágætu samstarfi við verkalýðshreyfinguna og Samtök atvinnulífsins. Það var heilmikið mál að koma þessari löggjöf á og að sjálfsögðu var það þannig líka að því frumvarpi var vel tekið hér á vettvangi Alþingis.

Ég tel nú að Framsóknarflokkurinn megi nú alveg eiga það inni að hann sé nefndur nú þegar við ræðum um þessa framfarasinnuðu löggjöf sem fæðingar- og foreldraorlofið er.

Hins vegar er þetta ekki gömul löggjöf. Hún var lögfest hér árið 2000 og gerðar hafa verið breytingar á henni í áranna rás. Ég held að það sé svo sem ekki neitt til sem heitir óréttlæti eða eitthvert sérstakt réttlæti þegar menn tala um viðmiðanir.

Hins vegar var það umtalsefni í aðdraganda síðustu kosninga, ég man það. Þá kom fólk sem benti mér á að það væri ákveðið óréttlæti eða óhagræði í þeirri viðmiðun sem þá var. Ég man ekki betur en að flestir stjórnmálaflokkar hafi staðið að því í aðdraganda síðustu kosninga að bæta fæðingar- og foreldraorlofið sem þessu næmi og lengja það. Ég byggi m.a. málflutning minn hér á því að lengja beri fæðingarorlof starfsfólks á almennum vinnumarkaði rétt eins og hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur mælt hér fyrir um.

Ég man ekki betur en að hv. þingmaður hafi á síðasta kjörtímabili stutt þá tillögu hv. þm. Ögmundar Jónassonar og þáverandi hv. þm. Jóhönnu Sigurðardóttur. Því er eðlilegt að spyrja hvort hv. þingmaður muni ekki styðja þá tillögu sem lögð verður fram (Forseti hringir.) hér í atkvæðagreiðslu um fæðingar- og foreldraorlof sem mun fara fram á næstunni.

[16:03]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil halda því til haga, þar sem við erum að fara yfir þessa ungu löggjöf hér og ræða hana opinskátt, að árið 2004 breytti þáverandi ríkisstjórn undir forustu Framsóknarflokksins í félagsmálaráðuneytinu viðmiðunartímanum þannig að lögin voru hætt að ná markmiðum sínum.

Þessu mótmælti hv. þáverandi þm. Jóhanna Sigurðardóttir, núverandi félagsmálaráðherra, á sínum tíma mjög harkalega. Hún benti á að með þeim viðmiðunartíma sem þá var samþykktur og þeirri breytingu sem þá var gerð mundi það fela í sér ójafnræði millum foreldra. Það mundi jafnframt fela í sér að þegar tekið er mið af 36 mánaða gömlum tekjum mundi ungt fólk með 80% af launum sínum í fæðingarorlofi ekki ná því. Það hefur líka verið raunin og þess vegna er verið að gera þessar mikilvægu breytingar á þessum lögum nú og hefði mátt gera þær fyrr.

Varðandi lengingu á fæðingarorlofi þá er ég þeirrar skoðunar að lengja eigi fæðingarorlof almennt hjá öllum upp í 12 mánuði og það sama eigi að gilda fyrir öll börn, sama hvar foreldrar þeirra starfa. Það á að vera réttur allra barna að fá tólf mánuði með foreldrum sínum.

Um það er kveðið á í stjórnarsáttmála að fæðingarorlofið verði lengt á kjörtímabilinu og við það verður staðið, veit ég. Það er sérstaklega kveðið á um það í tillögu um aðgerðaáætlun í málefnum barna sem var samþykkt hér fyrir þinginu í júní síðastliðnum. Hluti af þeirri aðgerðaáætlun er að lengja fæðingarorlofið.

Virðulegi forseti. Ég tel ekki rétt að slíta einn hóp úr samhengi við aðra heldur eigi að líta á (Forseti hringir.) alla foreldra sem eina heild.

[16:05]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur þau svör sem hún veitti hér, svo langt sem þau náðu. Reyndar voru ræður hv. þingmanns meira í fortíðinni en í framtíðinni. Ég vil horfa til framtíðar hvað snertir þessa löggjöf því að þetta er löggjöf sem snertir gríðarlega margar fjölskyldur hér í landinu.

Það er ekkert óeðlilegt í ljósi þeirra væntinga sem ríkisstjórnin hefur gefið um að bæta þessa löggjöf að fólk geri kröfur (Gripið fram í.) um ákveðnar úrbætur. Ríkisstjórnin hefur lofað að lengja orlofið úr níu mánuðum í tólf. Það eru orð ríkisstjórnarinnar.

Mér hefði fundist að nú þegar liðið er næstum eitt ár frá því að ríkisstjórnin tók við, mundi hún gera þingheimi grein fyrir í hvaða áföngum það yrði lengt. Það er ekki gert. Við fórum fram á það í nefndinni að menn mundu reyna að tímasetja einhverjar lengingar þannig að fólk gæti gert sínar áætlanir og fengi að vita hverjar horfurnar væru hjá ríkisstjórninni í aðgerðum í þessum mikilvæga málaflokki.

En það liggur því miður ekki fyrir, rétt eins og í svo mörgum öðrum málum. Ríkisstjórnin virðist vera gjörsamlega úrræðalaus þegar kemur að svo mörgum mikilvægum málaflokkum, að við tölum nú ekki um efnahagsmálin sem eru að sjálfsögðu grunnur að baki löggjöf um fæðingar- og foreldraorlof sem er mjög dýr löggjöf. Það eru miklir peningar sem fara úr fæðingar- og foreldraorlofssjóðnum og þar af leiðandi þurfa undirstöðurnar í þjóðfélaginu almennt séð að vera styrkar. Það er atvinnulífið sem heldur þessum sjóði uppi.

En vegna aðgerða- og úrræðaleysis þessarar ríkisstjórnar er mjög erfitt ástand í samfélaginu. Ríkisstjórnin er greinilega ekki vandanum vaxin í efnahagsmálum og það mun hugsanlega getað bitnað á greiðslum til foreldra nýfæddra (Forseti hringir.) barna, því miður.

[16:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er eins og fram hefur komið hér allgóð samstaða um að afgreiða frumvarpið sem lög frá Alþingi og gera á því smávægilegar breytingar til að mæta athugasemdum og ábendingum sem fram komu við meðferð málsins í félags- og tryggingamálanefnd.

Ég vil aðeins nefna nokkuð sem ekki hefur verið bætt úr enn og lýtur að mismunandi rétti þeirra sem annars vegar eru á almennum vinnumarkaði og hins vegar opinberir starfsmenn hvað varðar orlof í fæðingarorlofi. Þar er vissulega um mismun að ræða sem ekki er unnt að búa við til lengri tíma og stjórnvöld verða að finna lausn á fyrr en seinna.

Þingflokkur Frjálslynda flokksins hefur rætt þessi mál í sínum röðum og komist að þeirri niðurstöðu að það sé rétt að vinna að því að samræma þessi réttindi þannig að ekki verði sá munur á sem er í gildandi lögum og ekki er tekið á með þessu frumvarpi.

Það eru svo auðvitað ýmsar leiðir til að jafna réttindi sem eru mismunandi eins og í þessu tilviki. Eðlilegast er að líta til þess að bæta réttindin hjá þeim hópi þar sem þau eru lökust til samræmis við það sem er hjá hinum sem hafa þau betri. Það er líklega það sem flestir hafa í huga.

Ég held samt að það verði að vekja athygli á því, svo mönnum sé það ljóst að veruleikinn er nú stundum á annan veg en óskirnar standa til, að fyrir fjórum árum var löggjöfinni um fæðingarorlof breytt. Dregið var verulega úr réttindum fólks eins og menn geta kynnt sér með því að skoða stjórnarfrumvarpið sem þá var lagt fram og breytingarnar sem gerðar voru á lögunum. Það var gert af þeirri ástæðu að kostnaðurinn við Fæðingarorlofssjóðinn fór fram úr því sem stjórnvöld reiknuðu með og voru reiðubúin til að standa undir. Þá var gripið til þess ráðs að draga úr réttindunum þannig að kostnaðurinn minnkaði verulega. Mig minnir að í heildina hafi samdrátturinn numið um 1.300 millj. kr. þegar allt var tekið til. Það er auðvitað ansi mikil breyting sem gerð var þá og var rökstudd með því að það væri einfaldlega ekki pólitískur vilji til þess að setja meira fé í sjóðinn á þeim tíma en sem nam þessu.

Auðvitað eru réttindi af þessu tagi alltaf háð því hvað menn komast langt á hverjum tíma. Í þessu frumvarpi nú er verið að stíga að hluta til skref til baka. Það er að hluta til verið að afturkalla þá skerðingu sem gripið var til fyrir fjórum árum. Það er ekki gengið að fullu til baka og skerðingin afnumin. Enn vantar töluvert mikið upp á að réttindin verði þau sömu nú eftir samþykkt þessa frumvarps eins og þau voru fyrir fjórum árum. Ég býst við því að skýringin á því sé einfaldlega sú að það sé að það er einfaldlega ekki póli-

tískur vilji til þess að stíga stærra skref til þess að endurheimta þau réttindi sem voru skert.

Sama á við um þann þátt sem ég nefndi, samræmingu á orlofsréttindunum. Það er alveg óvíst hvort unnt verði að ná fram pólitískum meiri hluta á þingi fyrir því að jafna muninn þannig að allir fái þau réttindi sem opinberir starfsmenn hafa nú. Ég býst við því að flestir gætu tekið undir að það væri æskilegasti kosturinn og ég held að það eigi við um minn þingflokk. En ég held að það sé ekki rétt að vekja miklar vonir um að ná því fram í skyndingu eða í fyrirsjáanlegri framtíð. Það er alveg ljóst að núverandi ríkisstjórn er ekki tilbúin til að ganga lengra til þess að draga úr fyrri skerðingu en raun ber vitni. En það er þó skref sem munar um og þingheimur hefur sameinast um að styðja.

Annað atriði vil ég nefna sem mér finnst ástæða til að benda á og þykir nú miður ef framsögumaður nefndarinnar er ekki hér. Ég býst þá við því að hann heyri mál mitt. Það er breytingartillaga við 13. gr. frumvarpsins sem er ekki í samræmi við nefndarálit nefndarinnar. Í frumvarpinu er lagt til að skattyfirvöld láti Vinnumálastofnun í té upplýsingar sem nauðsynlegar eru eftirliti með framkvæmd laganna. Það var rætt í nefndinni menn gætu fallist á að Vinnumálastofnun færi með eftirlitið sem er ekkert sjálfgefið mál. Ég er ekki sannfærður um að það sé rétt að hafa eftirlitið með framkvæmd laganna hjá sama aðila og þeim sem framkvæmir lögin. Vinnumálastofnun á að framkvæma þessi lög og samkvæmt lagafrumvarpinu á hún líka hafa eftirlit með þeim. Ég er ekki sannfærður um að það sé besta fyrirkomulagið. Ég get að mörgu leyti tekið undir ábendingar ríkisskattstjóra í þeim efnum.

En gott og vel. Það er alla vega vilji stjórnarmeirihlutans að hafa þetta með þessu laginu. Þá kemur til álita að sá sem á að hafa eftirlitið með höndum, Vinnumálastofnun, þarf að fá upplýsingar til að staðreyna þær upplýsingar sem lagðar eru fram og réttindi viðkomandi einstaklings til fæðingarorlofs byggjast á. Það er sem sé mælt fyrir um það í frumvarpinu að skattyfirvöld skuli láta Vinnumálastofnun í té upplýsingar sem nauðsynlegar eru eftirliti með framkvæmd laganna. Það er nú býsna mikið að ætlast til þess af skatteftirlitinu að það afhendi upplýsingar út fyrir sín vébönd.

Í nefndinni var rætt um að fallast á þetta með því fororði, eins og segir í nefndarálitinu, með leyfi forseta:

„Telur nefndin nauðsynlegt að gætt sé meðalhófs við framkvæmd slíkra ákvæða og að persónuvernd sé tryggð. Leggur nefndin því til breytingar á b-lið 13. gr. frumvarpsins í þá veru að fram komi á umsókn um fæðingarorlof upplýsingar til umsækjanda um að hann samþykki jafnframt að skattyfirvöld láti Vinnumálastofnun í té upplýsingar sem nauðsynlegar eru eftirlitinu með framkvæmd laganna, enda sé það forsenda bótanna.“

Umsækjandi þarf að samþykkja að Vinnumálastofnun geti fengið upplýsingarnar hjá skatteftirlitinu. Þá er ekki bara um að ræða að í lögum sé kveðið á um að skattyfirvöld skuli láta upplýsingarnar í té af hendi heldur liggi líka fyrir samþykki viðkomandi einstaklings fyrir því að skattyfirvöld afhendi upplýsingarnar. Það er nauðsynlegt að mati okkar sem töluðum fyrir þessu.

Nefndarálitið er sem sé algjörlega í samræmi við það sem varð niðurstaðan í nefndinni en breytingartillagan er það ekki. Hún er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Á eftir orðunum „eftirlitinu með framkvæmd laganna“ í b-lið 13. gr. komi: enda hafi umsækjandi verið upplýstur um það.“

Það er allt annað, virðulegi forseti. Það er ekki það sama að umsækjandi sé upplýstur um að Vinnumálastofnun geti sótt upplýsingar til skattyfirvalda. Það er ekki það sama og hann hafi samþykkt það.

Ég fer fram á það að þessu verði breytt, virðulegi forseti, annaðhvort fyrir atkvæðagreiðslu núna — það er hægt að gera breytingar á þingskjalinu í skyndingu — eða þá í síðasta lagi við 3. umr. málsins. Ég hygg að þetta sé einhver handvömm. Ég beini þessu til varaformanns nefndarinnar sem er hér staddur og ég vona að hann taki þetta til athugunar. Ég undirstrika að ég tel að það sé ekki ágreiningur í nefndinni um þá niðurstöðu sem fram kemur í nefndarálitinu. Ég tel að það hafi verið niðurstaðan. Ef niðurstaðan hefur verið sú sem stendur í breytingartillögunni þá kemur það mér á óvart og þá er ágreiningur í nefndinni.

Virðulegi forseti. Ég held ég hafi ekki fleiri orð um málið. Ég styð það fyrirvaralaust. Auðvitað er margt í því sem maður vildi hafa á annan veg. Það er eins og gengur með öll stór mál sem eru margir fletir á, að það er enginn vandi fyrir hvern og einn þingmann að finna í lögum eða í frumvarpi eitthvað sem hann vill hafa öðruvísi. En menn verða alltaf að lokum að svara því: Ætla þeir að styðja það sem lagt er til og breið samstaða er um? Svar mitt við því er já. Og svo höldum við áfram að breyta lögunum í framfaraátt á næstu árum eftir því sem okkur endist pólitískt líf og heilsa til.

[16:19]

Frsm. fél.- og trn. (Ármann Kr. Ólafsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil byrja á að þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir málefnalega umræðu og ég tek undir það með honum að þetta var skilningur í nefndinni, þ.e. að viðkomandi einstaklingar mundu samþykkja að veita aðgang að skattgögnum sínum. Það væri forsenda þess að viðkomandi fengju tilteknar bætur eða tilteknar greiðslur.

Þetta er líka, held ég, fordæmisgefandi þó finna megi það í einstaka tilvikum að lög kveða á um að aðgangurinn sé án þessara skilyrða, þ.e. að einstaka stofnanir geti leitað eftir upplýsingum án þess að upplýst samþykki liggi fyrir þá hefur verið bent á að það sé mjög æskilegt að þróunin verði með þessum hætti til þess að viðkomandi aðilar séu algjörlega upplýstir um að það kunni að verða leitað þessara upplýsinga. Ég held að þetta sé bara réttlætismál gagnvart einstaklingunum.

Svo er það annað mál nákvæmlega hvaða aðferðafræði við notum. Nú tala ég hérna bara fyrir mig. Ég veit ekki hvort formaðurinn hefur einhverja aðra skoðun á þessu. Ég sæi í rauninni ekkert að því að fá þetta inn í nefndina aftur og klára það þannig.

[16:21]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get alveg fallist á þá málsmeðferð að málið verði tekið til nefndar aftur milli 2. og 3. umr. og

menn ræði þá þetta orðalag í 13. gr. og breyti því í samræmi við nefndarálitið. Engu að síður mundi ég þá ekki styðja þessa tillögu þegar hún kemur til atkvæðagreiðslur eftir 2. umr. Ég mundi sennilega sitja hjá við þetta orðalag vegna þess að ég er ekki sammála því. Síðan trúi ég því að málið taki breytingum og verði að lokum eins og nefndarálitið kveður á um.

Það er alveg rétt hjá hv. þm. Ármanni Kr. Ólafssyni að það eru dæmi um það í nýsettum lögum að yfirvöld fái heimildir til að afla sér upplýsinga um einstaklinga hvert hjá öðru, skattyfirvöld hjá þessum og svo framvegis. En það er ekki rökstuðningur fyrir því að halda áfram á þeirri braut, þvert á móti. Þessi dæmi sýna okkur að þingið hefur einhverra hluta vegna haft lögin svona og það er ástæða til að staldra við og velta því fyrir sér hvort löggjöf eigi almennt að þróast í þessa veru, að kerfið hafi frjálsan aðgang að upplýsingum um einstaklinga, hvort sem það eru skattupplýsingar, heilbrigðisupplýsingar eða hvað sem er.

Ég held að niðurstaðan verði eins og hún varð í félags- og tryggingamálanefnd. Menn vilja þetta ekki. Það er þægilegt hins vegar að kerfið geti skipst á upplýsingum. Það getur verið þægilegt fyrir einstaklinginn og það er sjálfsagt að hafa opna leið til þess að það geti gerst að fengnu samþykki viðkomandi einstaklings sem alltaf verður að vera kjarni málsins. Einstaklingurinn getur þá valið að segja nei. Hann verður þá að sæta því að fá ekki bætur eða fæðingarorlof nema hann sjálfur afli þeirra upplýsinga sem þarf (Forseti hringir.) og komi þeim til skila.

Þetta fannst mér nú, virðulegi forseti, heldur harkalegt.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Það var nú ekki meiningin.)

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[16:23]

Útbýting:

Tekjur af endursölu hugverka, 612. mál, fsp. KolH, þskj. 953.

Fundi slitið kl. 16:24.

---

100. FUNDUR

miðvikudaginn 7. maí,
kl. 12 á hádegi.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.

Til viðskiptaráðherra:

2. Jarðskaut, fsp. ArnbS, 504. mál, þskj. 799.

Til heilbrigðisráðherra:

3. Sameining heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni, fsp. KHG, 564. mál, þskj. 870.

4. Endurskoðun laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði, fsp. ÞBack, 573. mál, þskj. 887.

Til samgönguráðherra:

5. Öryggi vegasambands við Ísafjörð um Súðavíkurhlíð, fsp. JBjarn, 390. mál, þskj. 634.

6. Stofnanir á sviði samgöngumála og Háskólinn á Akureyri, fsp. ÓN, 417. mál, þskj. 668.

7. Lenging flugbrautar á Bíldudal, fsp. JBjarn, 490. mál, þskj. 782.

8. Fargjöld með Herjólfi, fsp. BjH, 508. mál, þskj. 803.

Til utanríkisráðherra:

9. Færanleg sjúkrastöð í Palestínu, fsp. ÞBack, 571. mál, þskj. 885.

Til iðnaðarráðherra:

10. Orkusparnaður, fsp. ÁÞS, 479. mál, þskj. 767.

Til umhverfisráðherra:

11. Rannsóknaboranir í Gjástykki, fsp. ÞBack, 576. mál, þskj. 892.

Til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra:

12. Erfðabreytt matvæli, fsp. KolH, 585. mál, þskj. 904.

13. Viðbrögð við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, fsp. SF, 592. mál, þskj. 916.

Til fjármálaráðherra:

14. Innflutningur á fínkorna tóbaki, fsp. ÞBack, 606. mál, þskj. 939.

Til forsætisráðherra:

15. Samskipti ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans, fsp. SJS, 584. mál, þskj. 903.

16. Skipan Evrópunefndar, fsp. ÁÞS, 598. mál, þskj. 922.

Tilhögun þingfundar.

[12:01]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Um fyrirkomulag þinghaldsins í dag vill forseti geta þess að þingfundur hefst á 2. dagskrármáli, sem er fyrirspurn til viðskiptaráðherra, og verður haldið áfram með fyrirspurnir til klukkan hálftvö en þá hefst dagskrárliðurinn Störf þingsins. Að honum loknum verður haldið áfram með fyrirspurnir fram til klukkan hálffjögur en þá fer fram utandagskrárumræða um bætur almannatrygginga. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Hæstv. forsætisráðherra, Geir H. Haarde, verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

[12:01]

Útbýting:

Almannatryggingar, 614. mál, stjfrv. (fél.- og trmrh.), þskj. 956.

Áhrif niðurskurðar þorskkvóta og mótvægisaðgerðir, 438. mál, svar forsrh., þskj. 952.

Fjölgun úthaldsdaga rannsóknaskipa Hafrannsóknastofnunarinnar, 610. mál, þáltill. KolH o.fl., þskj. 946.

Sjúkratryggingar, 613. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 955.

Jarðskaut.

Fsp. ArnbS, 504. mál. — Þskj. 799.

[12:02]

Fyrirspyrjandi (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Í vestrænum nútímasamfélögum söfnum við að okkur tækjum og tólum sem nota sífellt meiri raforku. Þessari tæknivæðingu heimila og fyrirtækja fylgir rafmengun og útgeislun rafsegulbylgna frá raflagnakerfum mannvirkja. Miklu skiptir því að frágangur rafkerfa sé með þeim hætti að sem minnst rafmengun verði eftir í umhverfi okkar. Rafmengun sést ekki með berum augum en auðvelt er að mæla hana með réttum mælitækjum. Fólk gengur þó ekki í það að láta mæla hjá sér rafmengun upp úr þurru. Það er helst ef ljósaperurnar eru að farnar að springa í óeðlilega miklum mæli, raftæki ganga ekki eðlilega, tölvurnar frjósa svo oft að það er orðið pirrandi, að menn fara að skoða málin.

Stundum eru það veikindi sem ekki verða útskýrð með öðrum hætti en með rafóþoli sem verða til þess að fólk kallar á sérfræðinga til að mæla hjá sér rafmengun. Vandamálin eru þó oftast tengd jarðskautum mannvirkja og hvernig frá þeim er gengið. Í eldra húsnæði hafa jarðskaut stundum verið aftengd þegar skipt er um lagnakerfi undir húsum en í nýrri húsum er gjarnan ekki gengið rétt frá í upphafi.

Í skýrslu Orkulausna um spennujöfnun og jarðbindingu mannvirkja eftir Hall Hallsson og Sveinbjörn Einarsson er bent á ýmislegt í reglugerðarumhverfi okkar sem betur má fara. Einnig er bent á að túlkun á reglugerðum er mismunandi á milli orkufyrirtækja og enn að hönnun rafkerfa húsa og mannvirkja er oft ábótavant í meira lagi ef fylgja á reglugerðum. Þær aðferðir sem Brynjólfur Snorrason hefur þróað hafa dugað mjög vel til þess að uppræta og fyrirbyggja rafmengun. Hann hefur stundað rannsóknir á fyrirbærinu í fjölda ára og tekist að þróa lausnir til að draga úr rafsegulsviði og yfirtíðni í byggingum ásamt því að minnka leiðni hita í búnaði rafmagnstaflna.

Í skýrslu Orkulausna er gerð grein fyrir nokkrum verkefnum þar sem aðgerðir Brynjólfs hafa orðið til þess að gera húsnæði nothæft hvað varðar tölvubúnað og fleiri tæki og einnig í landbúnaði þar sem í kjúklingabúum hefur verið ráðist gegn kampýlóbakter, júgurbólgu í kúm og sauðfé o.fl. og þetta hefur oft einu nafni verið nefnt húsasótt.

Nú er það svo að ekki hafa allir aðgang að Brynjólfi Snorrasyni og félögum í Orkulausnum. Það er því spurning hvernig neytendavernd er háttað þegar um svo tæknilegt mál er að ræða og í raun ósýnilegt svið fyrir allan almenning.

Ég hef því lagt eftirfarandi spurningar fyrir hæstv. viðskiptaráðherra:

1. Hvernig er eftirliti háttað með framkvæmd á reglugerð um raforkuvirki þar sem mælt er fyrir um fyrirkomulag og gerð jarðskauta og jarðskautstauga? (Forseti hringir.)

2. Hvert geta neytendur snúið sér með kærur vegna ónógs frágangs á jarðskautum?

3. Hver er ábyrgð hönnuða á því að frágangur jarðbindinga sé í samræmi við reglugerðina?

[12:06]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa athyglisverðu fyrirspurn. Hún spyr fyrst hvernig eftirliti sé háttað með framkvæmd á reglugerð um raforkuvirki þar sem mælt er fyrir um fyrirkomulag og gerð jarðskauta og jarðskautstauga.

Þegar um er að ræða jarðskaut og jarðskautstaugar í eigu rafveitna skal ábyrgðarmaður raforkuvirkja og viðkomandi rafveitu sjá til þess að reglulegt eftirlit sé haft með ástandi þeirra af hálfu rafveitunnar. Meðal annars skal athuga:

1. jarðrask, t.d. vegna byggingarframkvæmda,

2. breytingu á grunnvatnsstöðu vegna framræslu lands,

3. ástand tenginga og jarðskautstauga þar sem hætta er á áverkum og annars staðar þar sem tengingar og taugar eru sýnilegar utan frá,

4. hvort breytingar og/eða viðbætur á jarðskautum hafi verið færðar inn á teikningar á greinargóðan hátt,

5. hvort breytingar hafi orðið í virkinu sem hækka hönnunarstrauminn verulega, þ.e. nýjar línur eða strengir tengist virkinu, spennar hækkaðir og þar fram eftir götum.

Þá skal reglulega mæla eða endurteikna jarðskautsviðnám ásamt skref- og snertispennu eftirtalinna virkja og endurmeta í samræmi við breyttan hönnunarstraum: Jarðskautskerfi háspenntra stöðva, orkuveraspenni rof- og tengistöðva, jarðskautskerfi um möstur í háspennulínum og jarðskautskerfi fyrir rekstrarjarðtengingum.

Þessi ákvæði eru samkvæmt verklagsreglum sem Neytendastofa gefur út. Skýrslur um frágang og skoðun ofangreindra kerfa skulu vera skráðar í innra öryggisstjórnunarkerfi viðkomandi rafveitu og faggiltar skoðunarstofur á vegum Neytendastofu gera síðan árlega úttekt á innra öryggi í stjórnunarkerfum og raforkuvirkjum rafveitnanna.

Þegar um er að ræða jarðskaut og jarðskautstaugar almennra bygginga, þ.e. neysluveitna, er almenna reglan sú að jarðskaut þeirra kemur í heimtaug frá viðkomandi rafveitu sem ber því ábyrgð, samanber ofangreint, að afhendingarstaðnum, þ.e. tengistað heimtaugarinnar. Ábyrgð á tengingu jarðskautstauga í rafmagnstöflu nýrra neysluveitna bera löggiltir rafverktakar og sama á við þegar um er að ræða sérskaut nýrra neysluveitna, t.d. þegar ekki er notast við jarðskaut rafveitu. Árlega framkvæma faggiltar skoðunarstofur á vegum Neytendastofu skoðanir á verkum sem löggiltir rafverktakar hafa tilkynnt og um er að ræða úrtaksskoðanir og fjölda verka sem skoðuð eru hjá hverjum rafverktaka, frá 10% og allt upp í 60% á ári, allt eftir aðstæðum hverju sinni. Jarðskaut og jarðskautstaugar eldri neysluveitna eru, eins og annað í raflögninni, á ábyrgð eigenda þeirra eða umráðamanna. Árlega lætur Neytendastofa skoða raflagnir fjölda eldri neysluveitna auk þess að gefa út fræðsluefni þar sem eigendur og umráðamenn eldri neysluveitna eru hvattir til að láta yfirfara raflagnir þeirra, t.d. jarðskaut.

2. spurningin var þessi: „Hvert geta neytendur snúið sér með kærur vegna ónógs frágangs á jarðskautum?“

Það er náttúrlega mjög mikilvægt að það liggi fyrir og að neytendur séu meðvitaðir um það. Hér er um að ræða, eins og hv. þingmaður gat um í framsögu sinni, mjög mikil-

vægt mál sem snertir marga og það er oft erfitt fyrir neytandann að átta sig á því hvort þessir hlutir séu í lagi eða ekki, hvort þurfi að láta skoða þetta og mæla — það var nefnt hér áðan að margir telja sig kenna sér meins og heilsuleysis út af spennu o.s.frv., þannig að þetta þarf allt að skoða vel. Neytendur geta snúið sér til löggilts rafverktaka eða viðkomandi rafveitu eftir atvikum telji þeir frágang á jarðskautum ófullnægjandi. Þeir geta að sjálfsögðu — og það er náttúrlega lykilatriði — snúið sér til Neytendastofu sem mundi þá leiðbeina þeim um framhaldið og halda utan um málið. Neytendastofa er brjóstvörn íslenskra neytenda í öllu sem neytandinn telur út af bregða eða vera óljóst. Neytendastofa upplýsir, leiðbeinir og fer með mál eftir því sem við á, það er algjört lykilatriði í þessu svari. Þangað leitar neytandinn og getur alltaf leitað þegar hann er í óvissu eða telur brotið á sér og hefur ekki fengið málinu fylgt eftir annars staðar.

3. spurningin var þessi: „Hver er ábyrgð hönnuða á því að frágangur jarðbindinga sé í samræmi við reglugerðina?“

Því er til að svara að hönnuðir raforkuvirkja bera ábyrgð á vinnu sinni samkvæmt almennum reglum, en í reglugerðum raforkuvirkja eru hins vegar ekki ákvæði sem taka til ábyrgðar hönnuða raforkuvirkja.

[12:11]

Fyrirspyrjandi (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Það er ljóst af svari ráðherra, sem ég vil þakka kærlega fyrir — og ég skil hann svo að hann sé mér sammála í því að um mjög alvarlegt mál sé að ræða hvað varðar neytendur. Það er gríðarlega mikil eigendaábyrgð hjá orkuveitunum sem þeir verða að fylgja eftir en menn hafa séð, það eru allt of mörg dæmi um það að ekki er nógu vel að verki staðið þarna. Það er mjög mikilvægt að hafa það í huga að almenningur er mjög berskjaldaður vegna ósýnileika vandamálsins, þ.e. ósýnileikans með berum augum. Ég hef þó orðið vitni að því þar sem verið var að skipta um kerfi undir húsum, bæði rafkerfi og neysluvatnskerfi, að jarðskautið var einfaldlega tekið úr sambandi og stóð út úr þvottahúsveggnum. Þetta er vandamál sem fólk áttar sig ekki á nema fagaðilar bendi á það.

Það er mikil þörf, það þyrfti að fylgja því eftir með öðru máli, á rannsóknum á áhrifum rafmengunar á mannslíkamann. Tíðni krabbameins og hvítblæðis auk margra annarra óvenjulegra sjúkdóma hefur hækkað og leiddar hafa verið líkur að því að rafmengun eigi mikinn þátt í því. Þetta þarf að rannsaka og Ísland er auðvitað mjög ákjósanlegur vettvangur fyrir margra hluta sakir til slíkra rannsókna.

Eitt af því sem Brynjólfur Snorrason hefur verið að rannsaka er mismunandi hraður vöxtur baktería í mismunandi (Forseti hringir.) rafmenguðu umhverfi og þetta eru líka rannsóknir sem þarf að fylgja eftir og ég vona að það verði tekið upp þó að síðar verði.

[12:13]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Frú forseti. Allt er það rétt. Ég mun óska eftir því við Neytendastofu, í framhaldi af þessari fyrirspurn, að hún geri úttekt á stöðu þessara mála því að þetta er mjög mikilvægur málaflokkur, að hún geri úttekt á stöðu rafskauta og tenginga og hvernig þessu sé háttað á heimilum og ekki síst í eldri húsum.

Það sem undirstrikar sérkenni málsins er, eins og þingmaðurinn nefndi, ósýnileiki vandans. Margir sem búa nálægt háspennulínum hafa bent á að — hv. þm. Drífa Hjartardóttir, fyrrverandi alþingismaður, fjallaði stundum um þessi mál og margt merkilegt kom fram í umfjöllun hennar — ekki hafa verið gerðar ítarlegar eða fullnægjandi rannsóknir á áhrifum þess á heilsu fólks að búa nálægt háspennulínum, oft nokkra metra frá eins og mörg dæmi eru um. Í mörgum tilfellum hefur Landsvirkjun nánast vaðið yfir þak heimila með háspennulínur sínar vítt og breitt um sveitir landsins, hægt er að telja upp mörg dæmi beint úr stólnum. Þessu hefur ekki verið nægur gaumur gefinn, langt frá því. Fyrirtækið hefur verið skeytingarlaust um vandann, hann er til staðar. Það getur vel verið að áhrifin á heilsu sumra einstaklinga, stundum grafalvarleg, þingmaðurinn nefndi áðan hvítblæði, krabbamein o.fl., séu talsverð. Þessu hefur aldrei verið almennilega svarað. Það er ástæða til að svara þessu sérstaklega og leita eftir skýrum rannsóknum á því hver áhrifin eru. Það er mjög erfitt að útiloka að þau séu nokkur, eins og forsvarsmenn Landsvirkjunar og fleiri hafa gert. Menn hafa ekki viljað viðurkenna að um stórmál sé að ræða sem þurfi að rannsaka og taka síðan á.

Umræðu lokið.

Sameining heilbrigðisstofnana á landsbyggðinni.

Fsp. KHG, 564. mál. — Þskj. 870.

[12:15]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Á vef heilbrigðisráðuneytisins birtist þann 7. mars tilkynning um að ráðherra hefði ákveðið að ráðast í að sameina heilbrigðisstofnanir á þremur svæðum, á Vesturlandi, Vestfjörðum og Norðurlandi. Þar er jafnframt greint frá því að stefnt er að því að tillögur um framkvæmd sameiningarinnar liggi fyrir í byrjun júní og að þær verði að fullu komnar til framkvæmdar um næstu áramót. Þetta kom mér dálítið á óvart í ljósi þess að þegar nýsett heilbrigðislög frá því í mars 2007 eða lög um heilbrigðisþjónustu voru sett lýsti þáverandi heilbrigðisráðherra, hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, því yfir að það væru engar áætlanir um skipulagðar sameiningar heilbrigðisstofnana í kjölfar þeirra laga sem þá voru fyrir Alþingi, þó að auðvitað gæti enginn ákveðið fram í tímann hvað yrði gert þá lægju alla vega ekki fyrir neinar áætlanir um slíkt á þeim tíma. En lögin eru þannig að samkvæmt 5. gr. hefur ráðherra heimild til að sameina heilbrigðisstofnanir með reglugerð, stofnanir sem eru innan sama heilbrigðisumdæmis. Auk þess hefur ráðherra í sömu lagagrein heimild til að breyta og ákvarða umdæmi með reglugerð þannig að það er hægur vandi út af fyrir sig að sameina hvaða stofnanir sem er á landinu út frá þessum tvöföldu heimildum ráðherra til reglugerðarsetningar.

Virðulegi forseti. Fjárlög eru líka lög og það kemur mér á óvart að þessi lög um heilbrigðisþjónustu ganga lengra en fjárlög og að unnt sé að sameina stofnanir án þess að fjár-

lög geri ráð fyrir því. Ég hef engar frekari upplýsingar um þetta mál og það er dálítið athyglisvert að þingið skuli hafa afgreitt þessa lagasetningu sem ég hef nefnt á þann veg að ekki þurfi að gera þinginu grein fyrir þessum áformum, aðeins Sambandi íslenskra sveitarfélaga og viðeigandi sveitarfélögum. Þess vegna held ég að óhjákvæmilegt sé að inna hæstv. ráðherra eftir því hvaða sameiningar eru á döfinni. Ég hef því lagt fram fyrirspurnir um það á þskj. 870 í þremur liðum þar sem í fyrsta lagi er spurt hvaða heilbrigðisstofnanir sé ráðgert að sameina á þessum þremur svæðum, Vesturlandi, Vestfjörðum og Norðurlandi, í öðru lagi hvaða breytingar séu áformaðar á núverandi starfsemi einstakra stofnana og í þriðja lagi hvort einhver sérstök vandkvæði séu í rekstri þeirra stofnana sem sameina á varðandi fjárhag eða þjónustu sem (Forseti hringir.) sameiningunni er ætlað að bæta úr.

[12:19]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir þessa fyrirspurn. Eins og hv. þingmaður fór yfir þá hefur um langt skeið eða um ákveðið skeið verið heimilt samkvæmt lögum að sameina stofnanir í eigu ríkisins fyrir heilbrigðisráðherra.

Í lögum um heilbrigðisþjónustu, nr. 40 frá 27. mars 2007, er ráðherra heimilt að sameina heilbrigðisstofnanir innan heilbrigðisumdæma með reglugerð og hliðstæð heimild var í eldri lögunum. Nú þegar er búið að sameina heilbrigðisstofnanir víða um land, til dæmis á Austurlandi árið 1999, en það svæði nær frá Vopnafirði til Djúpavogs og er reynslan af þeirri sameiningu góð. Einnig má nefna að heilbrigðisstofnanir á Suðurlandi voru sameinaðar árið 2004 og er það dæmi vel heppnaða sameiningu. Fleiri dæmi mætti nefna.

Hv. þingmaður spyr meðal annars hvaða stofnanir sé verið að sameina. Því er til að svara að á Vesturlandi er ætlunin að sameina heilsugæslustöðvarnar í Ólafsvík, Grundarfirði, Borgarnesi, Búðardal, Reykhólum og Heilbrigðisstofnunina í Stykkishólmi. Á Vestfjörðum eru það heilbrigðisstofnanir á Ísafirði og Bolungarvík sem áætlað er að sameina og á Norðurlandi munu heilbrigðisstofnanir á Blönduósi og Sauðárkróki vera sameinaðar í eina stofnun og síðan eru það heilsugæslustöðvarnar á Dalvík og Ólafsfirði og Heilbrigðisstofnunin á Siglufirði sem verða sameinaðar. Markmiðið með sameiningu stofnana er eins og áður að styrkja heilbrigðisþjónustuna á viðkomandi svæðum og skapa sterkari rekstrareiningar með samþættingu í starfsemi stofnana og samnýtingu ýmissa kostnaðarþátta. Sameiningunni er ætlað að efla þá heilbrigðisstarfsemi sem þegar er á svæðunum en ekki veikja.

Fjárveitingar til heilbrigðisstofnana eru meðal annars metnar út frá stærð þjónustusvæðisins og fjölda íbúa á svæðinu og er ekki gert ráð fyrir því að þar verði neinar breytingar á.

Hv. þingmaður spyr hvort það séu einhver sérstök vandræði í rekstri þeirra stofnana sem sameina á varðandi fjárhag eða þjónustu sem sameiningu er ætlað að bæta úr. Því er til að svara að ekkert slíkt er tilefni þessara aðgerða. Reynslan er hins sú að stærri stofnanir hafa meira bolmagn til ýmissa verka, svo sem að fá til sín sérhæfða heilbrigðisþjónustu og þar með efla þá þjónustu sem fyrir er á svæðinu. Meiri þjónusta fer fram í heimabyggð, mönnun er tryggari og fleira mætti nefna.

Ég endurtek að markmið sameiningarinnar er að efla og styrkja heilbrigðisþjónustuna á svæðinu. Hliðstæð dæmi mætti nefna úr öðrum geirum opinberrar þjónustu sem og annarri þjónustu. Það er því mitt mat að um jákvæða og eðlilega þróun sé að ræða sem muni koma íbúum á viðkomandi svæði til góða.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessar upplýsingar svari spurningum hv. þingmanns.

[12:21]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég held að flestum hafi komið mjög á óvart að fá það sem tilkynningu frá heilbrigðisráðherra að nú ætti að leggja niður heilbrigðisstofnanir víða um land og sameina þær bara með svona bréfi án nokkurs fyrirframsamráðs við heimafólk, án nokkurs fyrirframsamráðs við sveitarstjórnir. Það var jú boðað eftir að búið var að senda út bréfið og taka ákvörðunina að framkvæmdin yrði síðan skoðuð í einhverju samráði við heimafólk. En ekkert hefur heyrst í þeim efnum.

Ég tel þetta mjög varhugaverða þróun, óunna og óskipulega. Ég tel að stoppa eigi þetta ferli nú og taka upp raunverulegar viðræður við heimafólk um skipan heilbrigðismálanna í héraðinu. Þetta eru grunnþættir fyrir samfélagið og grunnþættir í búsetuskilyrðum viðkomandi (Forseti hringir.) samfélaga og á ekki að umgangast það með tilskipunarformi.

Í lokin, frú forseti: Ég tel líka að þetta samrýmist ekki lögum um fjárreiður ríkisins því þetta er þegar sundurgreint á fjárlögum og það verður þá að gera það um næstu áramót ef út í það væri farið.

[12:23]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil aðeins fá að koma inn í þetta mál og nefna það að þó að orðið sé heimilt í lögum að sameina heilbrigðisstofnanir á landsbyggðinni þá er langur vegur frá því að hafa þá heimild eða gera það með valdboði eins og núna hefur verið boðað. Hér spurði hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson um fyrirhugaða sameiningu heilbrigðisstofnana á Vesturlandi. En sama staðan er uppi í Norðausturkjördæmi þar sem til stendur að sameina heilsugæslustöðvarnar á Dalvík, Heilsugæsluna á Ólafsfirði og Heilbrigðisstofnunina á Siglufirði. Þetta eru hugmyndir sem koma alveg þvert á hugmyndir heimamanna um eflingu þjónustunnar á svæðinu og með allt öðrum hætti en hér er lagt til. Það er skrýtið að láta sér detta í hug að fara í sameiningu á svo mikilvægri (Forseti hringir.) starfsemi án samráðs og án þess að fá það besta út úr sameiningunni, þ.e. ekki bara sameiningarinnar vegna heldur þannig að hún skili einhverju.

[12:24]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Í þessum efnum er eðlilegt að skoða hvert mál fyrir sig og ástæðulaust að leggjast gegn breyt-

ingum að óathuguðu máli. Ég er tilbúinn að skoða þessa hluti ef hæstv. ráðherra hefur einhvern áhuga á því að hafa samráð og samstarf við þingmenn kjördæmisins um þetta mál.

Ég tók eftir því, virðulegi forseti, að ekki er gert ráð fyrir að sameina sjúkrahúsin á Vesturlandi, Stykkishólmi og Akranesi heldur aðeins heilsugæslustöðvar. Ég velti því fyrir mér hver sé skýringin á því. Ég er dálítið gagnrýninn á samráðsskortinn í þessu máli. Ég er dálítið tortrygginn á breytingar í ljósi þess sem maður hefur séð þróunina verða þar sem slíkt hefur átt sér stað. Við höfum nýleg dæmi um slæma afleiðingu slíkra ákvarðana sem hafa gengið á annan veg en sagt var, til dæmis á forsíðu eins Reykjavíkurdagblaðanna í dag þar sem greint er frá því að á öldrunarheimilinu á Þingeyri er svo komið að það á að loka því og flytja vistmennina til að spara peninga í sumarleyfum starfsmanna. Það er ekki lengur neinn læknir á Þingeyri. Það er ekki lengur neinn læknir búsettur á Flateyri og það er enginn læknir búsettur á Suðureyri þannig að það er bara læknir á Ísafirði. Ég spyr: Hvernig verður þróunin í sameinaðri stofnun milli Ísafjarðar og Bolungarvíkur svo dæmi sé tekið? Verður eitthvað úr áformum heimamanna í Bolungarvík um uppbyggingu þeirrar stofnunar? Það er fyllsta ástæða til þess, virðulegur forseti, fyrir hæstv. ráðherra að hafa samráð um framkvæmd og útfærslu í þessum efnum, ekki bara við þá sem lögbundið er heldur kannski ekki hvað síst við Alþingi þar sem hlutirnir eiga að verða ákveðnir.

[12:27]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Fyrst aðeins út af orðum hv. þm. Jóns Bjarnasonar því hann virtist ekki alveg hafa áttað sig á málinu. Hann talaði um að það yrði kannski best að þetta yrði bara um næstu áramót. Það er nákvæmlega það sem verður og ég held að það sé ekki hægt að vinna það betur en taka þennan góða tíma sem við erum að gefa til að fara yfir þetta og eðli málsins samkvæmt er þetta mótað í samráði við þá aðila sem að þessu málum koma. Það hefur verið gert og það verður gert áfram.

Varðandi áskoranir hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar þá er alveg sjálfsagt að fara yfir það með þingmönnum viðkomandi kjördæmis og hefur ekkert staðið annað til, enda er ekki hægt að vinna að svona málum án þess að vinna það með þeim aðilum sem að málinu koma. Það vitum við öll í þessum sal.

Það er alveg hárrétt hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni að máli skiptir að þetta sé lagt upp með þeim hætti að þeim sem þurfa á þjónustunni að halda og viðkomandi heimamönnum sé ljóst hvað þarna sé um að ræða og að verið sé að fara yfir það. Það gefast ýmis sóknarfæri í þessu og hann nefndi ákveðið byggðarlag, Bolungarvík, í því sambandi. Ég lít svo á að þetta muni styrkja þjónustuna þar og þannig er lagt upp með þessa sameiningu.

Við þekkjum að þjónustan er að verða miklu sérhæfðari en verið hefur áður. Þetta er þverfagleg vinna í auknum mæli og mönnun byggist meðal annars á því hvernig gengur að hafa, þ.e. hvort hægt sé að bjóða upp á þá þjónustu sem starfsmenn vilja líka vinna við. Þess vegna hafa þessar stærri einingar gengið vel. Austurland er ágætisdæmi sem ég veit að hv. þm. Þuríður Backman þekkir vel. Ég held að enginn vilji snúa til baka eftir þá sameiningu. Það eru ýmis (Gripið fram í.) dæmi um slíkt og sem betur fer hafa bættar samgöngur breytt hlutum mjög á landsbyggðinni. Ég held að við (Forseti hringir.) getum náð góðum árangri og veit að við getum náð góðum árangri enda tökum við góðan tíma í að undirbúa þetta eins og allir vita sem skoða málið.

Umræðu lokið.

Endurskoðun laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði.

Fsp. ÞBack, 573. mál. — Þskj. 887.

[12:29]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Málefni Íslenskrar erfðagreiningar hafa verið nokkuð í umræðunni upp á síðkastið af ýmsum ástæðum, bæði vegna þess hvað fyrirtækið og starfsmenn þess hafa staðið sig vel í rannsóknum og því sem snýr að rekstri vísindastarfsemi fyrirtækisins og eins hafa verið skrif um hinn miðlæga gagnagrunn á heilbrigðissviði sem Íslensk erfðagreining fékk til rekstrar á sínum tíma með sérstökum lögum þar um. Þessi skrif urðu til þess að ég hugsaði til upphafs þessa máls og stöðu hins miðlæga gagnagrunns eins og hann er í dag en eins og öllum er kunnugt varð ekkert af þeim hugmyndum að koma upp miðlægum gagnagrunni á heilbrigðissviði og fela gagnagrunninn einkaaðila, þ.e. Íslenskri erfðagreiningu eða deCODE. Ég lagði fram fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra um hvort hæstv. fjármálaráðherra mundi beita sér fyrir afnámi ríkisábyrgðar á skuldabréfum út gefnum af deCODE, fyrirspurn sem hæstv. ráðherra er búinn að svara. Þetta var heimild sem var bundin rekstri gagnagrunnsins.

Í þessu vil ég sambandi spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra um endurskoðun laga um gagnagrunn á heilbrigðissviði, hvort ráðherrann hafi endurskoðun á lögum um gagnagrunn á heilbrigðissviði, nr. 139/1998, í huga, samanber 19. gr. laganna og hvort hæstv. ráðherra hafi tekið afstöðu til tímabundins rekstrarleyfis Íslenskrar erfðagreiningar til starfsrækslu gagnagrunnsins.

Hæstv. forseti. Heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra gaf út tímabundið rekstrarleyfi á grundvelli laganna til Íslenskrar erfðagreiningar ehf. þann 22. janúar árið 2000, til gerðar og starfrækslu gagnagrunnsins og gildir rekstrarleyfið til 12 ára. Rekstrarleyfið fellur því úr gildi eftir tæp fimm ár, eða þann 22. janúar 2012. Ég vil í þessu sambandi benda á að svo lengi sem lögin eru í gildi er þessi heimild til staðar og gæti einnig endurvakið heimild til ríkisábyrgðar ef málið færi í gang. Ég hefði talið að miðað við stöðu mála væri það hreinsun í lagasafni Alþingis að fella þessi lög úr gildi en mig langar til að heyra álit hæstv. ráðherra á því.

[12:33]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir fyrirspurnina. Það stóð til að svara henni ásamt fleiri fyrirspurnum síðasta miðvikudag en þá gekk mikið á hjá þeim

sem hér stendur við að leysa mál sem allir voru öll sammála um að væri mikilvægt að yrði leitt til lykta og hv. þingmaður brást því vel við beiðni um að bíða aðeins með þetta og tók þar með hagsmuni heilbrigðisþjónustunnar fram yfir sína eigin og ber að þakka hv. þingmanni fyrir það eins og margt annað sem hv. þingmaður hefur gert.

Hv. þingmaður spyr mig að því hvort ráðherra hafi endurskoðun á lögum um gagnagrunn á heilbrigðissviði, nr. 139/1998, samanber 19. gr. laganna. Því er til að svara, virðulegi forseti, að hinn 30. desember árið 1998 tóku gildi lög um gagnagrunn á heilbrigðissviði. Í 19. gr. umræddra laga er ákvæði um að þau skuli endurskoðuð eigi síðar en tíu árum eftir gildistöku þeirra. Í tilefni af dómi Hæstaréttar frá 27. nóvember 2003 þar sem viðurkenndur var réttur dóttur til að synja um að upplýsingar um látinn föður hennar yrðu færðar í gagnagrunninn var ráðist í endurskoðun á ákveðnum þætti laganna.

Í frumvarpi sem unnið var í heilbrigðisráðuneytinu á árinu 2005 voru lagðar til breytingar á 7. og 10. gr. laganna. Umrætt frumvarp var ekki lagt fyrir þingið og réðst það fyrst og fremst af því að í reynd höfðu lög um gagnagrunn á heilbrigðissviði aldrei komist í framkvæmd og ekkert bendir til að svo verði á næstunni. Segja má að lögin séu í reynd dauður bókstafur og því er ekki talin ástæða til að ráðast í endurskoðun þeirra. Að óbreyttu er því gert ráð fyrir að lögin verði felld úr gildi eigi síðar en þegar rekstrarleyfi Íslenskrar erfðagreiningar til starfrækslu gagnagrunnsins rennur út í janúar 2012.

Hv. þingmaður spyr líka hvort ráðherra hafi tekið afstöðu til tímabundins rekstrarleyfis Íslenskrar erfðagreiningar til starfrækslu gagnagrunns á heilbrigðissviði. Rekstrarleyfið gildir til og með 21. janúar árið 2012. Eins og áður sagði er gert ráð fyrir að lög um gagnagrunn á heilbrigðissviði verði felld úr gildi eigi síðar en þegar rekstrarleyfið rennur út og því engar áætlanir um endurnýjun leyfisins eða útgáfu nýs leyfis til að reka gagnagrunn á heilbrigðissviði.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessi svör svari fyrirspurn hv. þingmanns.

[12:35]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. heilbrigðisráðherra fyrir svörin og eins það sem ég skil af orðum hans að hann telji ekki að þessi gagnagrunnur muni verða að veruleika. Ég er fegin að heyra það því að miðlægur gagnagrunnur á heilbrigðissviði, eins góður og hann getur verið þá held ég að hann mundi gagnast þjóðinni best með því að vera í vörslu hennar og til vísindarannsókna fyrir alla. En að því slepptu vil ég leita eftir frekari sjónarmiðum hæstv. ráðherra á því hvort hann telji það eðlilegt að tíminn verði látinn líða og leyfin falla úr gildi árið 2012, þ.e. eftir fjögur ár, eða hvort hann telji ekki eðlilegt að þar sem allar líkur séu á því að það verði ekkert af þessu og hugsanlega lítill áhugi í dag fyrir því að koma þessu á, að afnema þá heimild sem felst í lögunum.

[12:37]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Það er skemmst frá því að segja að þetta mál hefur ekki verið í neinum forgangi í heilbrigðisráðuneytinu á undanförnum árum eða frá því að núverandi heilbrigðisráðherra og ný ríkisstjórn tók við og ég á ekki von á því að það verði á næstunni svo það sé bara sagt eins og það er. Þess vegna hefur ráðuneytið eða ráðherra ekki verið með neitt upplegg í því máli af ástæðum sem komu fram í svari mínu. Það er því eitthvað í það að þetta verði sett í forgang, það verður varla nema einhverjar breytingar eða nýjar aðstæður komi upp.

Umræðu lokið.

Öryggi vegasambands við Ísafjörð um Súðavíkurhlíð.

Fsp. JBjarn, 390. mál. — Þskj. 634.

[12:38]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini eftirfarandi spurningum til hæstv. samgönguráðherra:

1. Hvað líður áformum um aukið öryggi vegasambands við Ísafjörð um Súðavíkurhlíð?

2. Hefur verið gert áhættumat á núverandi vegi milli Ísafjarðar og Súðavíkur? Ef svo er, hvernig kemur það mat út miðað við tilsvarandi vegarkafla innan og milli byggðarlaga annars staðar?

3. Kemur til greina að gerð jarðganga um Súðavíkurhlíð verði sérstakt flýtiverkefni með tilliti til öryggis?

Íbúar Vestfjarða hafa mátt horfa upp á að fyrirheit stjórnvalda um vegabætur hafa verið svikin ár eftir ár. Öllum er minnisstætt þegar ríkisstjórnin skar niður fjármagn til vegaframkvæmda á árinu 2006, frestaði sérstaklega framkvæmdum á Vestfjörðum til að slá á þenslu á suðvesturhorninu.

Árið 1997 komu Vestfirðingar sér saman um forgangsröðun í vegagerð í fjórðungnum til næstu 10 ára. Á þeim tíma átti hringvegur að vera kominn með bundnu slitlagi sem tengdi allar byggðir fjórðungsins saman. Vonbrigði Vestfirðinga og meginþorra þjóðarinnar með sleifarlag stjórnvalda í vegagerð eru mikil því mikið vantar á að þessum markmiðum sé náð og þótt nokkuð að bætt sé í nú frá því sem aumast var á árunum 2004–2006 er fjarri því að vonir Vestfirðinga uppfyllist hvað þetta varðar fyrr en að nokkrum árum liðnum. Samgöngurnar skipta gríðarlega miklu máli, bæði milli héraða en ekki síður innan héraðs. Það var ekki síst fyrir þrýsting heimafólks í Bolungarvík og Ísafjarðarbæ sem ríkisstjórnin lét undan og samþykkti að fara í gerð jarðganga milli Bolungarvíkur og Hnífsdals og óska ég íbúum til hamingju með að framkvæmdir þar eru hafnar.

Ég held að fleirum sé farið líkt og mér að það slær að manni óhug þegar lesnar eru fréttir af snjó- eða skriðuföllum á vegi eða byggðir. Þó brennur slíkt heitast á viðkomandi íbúum. Íbúar Súðavíkur hafa svo sannarlega mátt færa þessum náttúruöflum fórnir. Ítrekað mátti heyra í fréttum sl. vetur um að snjóflóð hafi fallið á Súðavíkurhlíð og menn biðu með öndina í hálsinum teftir að heyra framhaldið, hvort slys hafi orðið á fólki.

Því miður hafa hlíðarnar út frá Ísafirði tekið sinn toll. 12. febrúar sl. mátti sjá frétt í *Bæjarins besta:* „Um 40 snjóflóð á Súðavíkurhlíð á tveim dögum.“ Það er því ekki að undra þótt íbúar þessara byggðarlaga kalli á úrbætur þegar í stað. Nú þegar hafa íbúarnir á þessu svæði gripið til þess vopns sem oft hefur verið beitt á Íslandi, þ.e. að efna til undirskrifta undir kjörorðinu um að grípa nú þegar til aðgerða um að tryggja öryggi samgangna um Súðavíkurhlíð sem talið er að best verði gert með göngum. Um 1.500 manns hafa skrifað undir þetta áskorunarskjal.

Frú forseti. Þess vegna beini ég fyrrgreindum spurningum mínum til hæstv. samgönguráðherra og vonast eftir jákvæðum og öflugum svörum frá jafnsnöfurmannlegum ráðherra.

[12:42]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Eins og kom fram hjá hv. fyrirspyrjanda Jóni Bjarnasyni þá spyr hann mig um öryggi vegasambands um Ísafjörð og Súðavíkurhlíð. Fyrsta spurningin hljóðar svo:

„Hvað líður áformum um aukið öryggi vegasambands við Ísafjörð um Súðavíkurhlíð?“ Undanfarin ár hefur verið nokkur fjárveiting á vegáætlun á hverju ári til að bæta öryggi á leiðinni milli Súðavíkur og Bolungarvíkur. Í stórum dráttum hefur verið unnið eftir tillögum í greinargerð vinnuhóps Vegagerðarinnar um öryggi Djúpvegar milli Súðavíkur og Bolungarvíkur frá árinu 2002. Á veginum um Súðavíkurhlíð hafa verið gerðar ákveðnar endurbætur til að minnka grjóthrun á veginn og hefur náðst verulegur árangur í því efni. Þetta hefur verið gert með því að breikka rásir og er þeim áfanga lokið að miklu leyti.

Aðrar ákvarðanir um aðgerðir liggja ekki fyrir. Í nefndri greinargerð frá 2002 eru ýmsar tillögur settar fram og mismunandi leiðir bornar saman. Miðað var við snjóflóðatíma frá 1991–2000 og var tími snjóflóða um 56 á ári eða um 2,5 snjóflóð í hverju gili. Ódýrasta leiðin til endurbóta sem nefnd er í greinargerðinni, kostur 6, er talin kosta um hálfan milljarð kr. á núverandi verðlagi. Áætlað er að snjóflóðatími á veginn eftir þær endurbætur væru 16 flóð á ári.

Önnur spurningin hljóðar svo: „Hefur verið gert áhættumat á núverandi vegi milli Ísafjarðar og Súðavíkur? Ef svo er, hvernig kemur það mat út miðað við tilsvarandi vegarkafla innan og milli byggðarlaga annars staðar?“ Áhættan á því að bíll lendi í snjóflóði er hlutfallsleg við fjölda snjóflóða margfaldað með umferðinni. Í greinargerðinni frá 2002 var borin saman áhætta á hlíðunum í nágrenni Ísafjarðar. Þá voru líkurnar á því að bíll lenti í snjóflóði taldar meiri á milli Ísafjarðar og Bolungarvíkur en á milli Ísafjarðar og Súðavíkur. Síðan hafa verið gerðar nokkrar endurbætur á leiðinni Ísafjörður/Bolungarvík þannig að röðin hefur snúist við. Veðurstofan gerði athugun á málinu 2006 og miðaði við árabilið 1997–2005. Þá er tekið tillit til þeirra endurbóta sem gerðar höfðu verið og áhættan á því að bíll lenti í snjóflóði á leiðinni frá Ísafirði til Súðavíkur er talin mun meiri eða 75% meiri en á leiðinni frá Ísafirði til Bolungarvíkur eftir að endurbætur voru gerðar þar.

Ekki er þekkt önnur leið þar sem líkur á snjóflóðum eru jafnmiklar. Þó er mikilvægt að taka fram að grjóthrunshætta er talin með ef hættustig er hærra á Bolungarvíkurleiðinni en það breytist með þeim jarðgöngum sem nú er búið að bjóða út.

Í þriðja lagi er spurt: „Kemur til greina að gerð jarðganga um Súðavíkurhlíð verði sérstakt flýtiverkefni með tilliti til öryggis?“ Til eru frumathuganir á nokkrum möguleikum á legu jarðganga á milli Skutulsfjarðar og Álftafjarðar. Sú lausn sem talin var best án tillits til kostnaðar var að gera rúmlega 60 metra löng göng úr mynni Sauradals fyrir ofan Súðavík að Naustum nærri ytri enda Ísafjarðarflugvallar. Kostnaður gæti verið 5–6 milljarðar kr. Jarðgöng um Súðavíkurhlíð eru vissulega áhugaverður kostur sem vert er að skoða. Engin breyting hefur þó orðið á Súðavíkurhlíð á undanförnum árum sem kallar á nauðsyn þess að gripið sé til flýtiverkefnis á þessari leið. Það hefur m.a. verið mat a.m.k. þriggja síðustu samgönguráðherra, svo dæmi séu tekin af handahófi, og núverandi ráðherra deilir þeirri skoðun með þeim en telur þó brýnt að íhuga gaumgæfilega hvort ekki sé ástæða til að ræða þetta við gerð næstu 12 ára samgönguáætlunar.

[12:46]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Full ástæða er til að þakka fyrir góða fyrirspurn hv. þm. Jóns Bjarnasonar um jarðgöng. Ég vil líka þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin, það sem hann leggur til málanna, að horfa jákvæðum augum á þessi mál. Við höfum tekið eftir því að veðurfar og annað í tengslum við náttúruna breytist oft fljótt og ört og eftir því sem við verðum vör við að snjóflóðum fjölgar og hætta verður meiri af að aka þennan veg á milli Ísafjarðar og Súðavíkur hljótum við að taka þessar ábendingar alvarlega og óskir fólksins um að fara að huga að þessari vinnu með tilliti til öryggissjónarmiða.

[12:47]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin þó að mér finnist hann mega taka aðeins fastar á. Þetta er ekkert smámál, öryggismál í vegasamgöngum á þessu svæði um Súðavíkurhlíð. Ég benti á fréttir hér áðan: „40 snjóflóð á tveim dögum“, og ég get hér rakið fleiri fréttatilkynningar frá síðasta vetri: „Umferð fylgt um Súðavíkurhlíð“, „Snjóflóð féll á Súðavíkurhlíð“, „Ók inn í snjóflóð á Súðavíkurhlíð“ o.s.frv.

Öryggismál eru eitt af því mikilvægasta í samgöngum hér á landi og hæstv. ráðherra beitti sér einmitt fyrir því að enn væri hnykkt á þeim þætti í vegalögum nú fyrir skömmu. Hvað er mikilvægara í öryggisskyni en að ráðast í varanlega, örugga vegagerð um þetta svæði? Þarna eru börn að fara til og frá skóla, þetta er eitt samfélag, fólk sækir vinnu beggja megin frá. Þessi hættulegi kafli girðir fyrir að hægt sé að taka upp eðlileg samskipti þarna á milli.

Ég hvet hæstv. ráðherra til að beita sér fyrir því að þetta fari í flýtiframkvæmd, þetta á ekki að hafa nokkur áhrif á aðrar framkvæmdir á Vestfjörðum sem þegar hafa orðið fyrir seinkun, frekar er ástæða til þess að kýla á auknar framkvæmdir. Það gæti líka verið skoðun að nýta samlegðaráhrif og byggja göngin samtímis því að verið er að gera

Bolungarvíkurgöngin. Við eigum ekki að líta þannig á að þetta dragi úr öðrum framkvæmdum, frekar að þetta sé liður í að vinna að öryggi á milli staða á Vestfjörðum og vinna líka upp (Forseti hringir.) nokkur af þeim sviknu loforðum í vegaframkvæmdum sem Vestfirðingar hafa orðið að þola á undanförnum árum.

[12:49]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa fyrirspurn og hv. þingmanni sem tók þátt í þessari umræðu. Öll vitum við um nauðsyn þess að bæta vegasamgöngur, hvort sem er á höfuðborgarsvæðinu eða á landsbyggðinni. Á landsbyggðinni bætast svo aðrir þættir við eins og hv. þingmaður nefndi hér, skriðuföll og annað slíkt, það er nú bara þannig.

Þar sem hv. þingmaður vill að ég kveði fastar að orði en ég hef hér gert — ég hef sagt að þetta sé áhugaverður kostur að skoða og að við þurfum að taka þetta upp og skoða við gerð næstu tólf ára samgönguáætlunar. Næsta áætlun, sem við erum að vinna eftir, var að vísu ekki samþykkt af þeim hv. þingmanni sem flytur fyrirspurnina heldur sat hann hjá, en þar var þessum framkvæmdum á Vestfjörðum raðað inn. Bolungarvíkurgöngin eiga t.d. að opnast laugardaginn 17. júlí 2010. Við höfum sett inn göng milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar sem hafist verður handa við á næstu árum en þar er ekki talað um Súðavíkurgöng. Ég get sagt, virðulegi forseti, og hef sagt það áður, að mér fannst alltaf mjög undarlegt að Súðavíkurgöng væru ekki rædd meira af þingmönnum Norðvesturkjördæmis. Ég þekki þennan veg vel og þetta svæði af því að ég fer oft þarna um. En þetta var samþykkt, þar á meðal af þingmönnum Norðvesturkjördæmis og engar breytingartillögur komu fram hvað þetta varðar, ekki einu sinni frá hv. þm. Jóni Bjarnasyni. (Gripið fram í.)

Hv. þingmaður talar um að kýla á framkvæmdir. Það er ódýrt að tala en við þurfum hins vegar að fjármagna svona dæmi og þrátt fyrir vel upp setta samgönguáætlun, með miklum peningum í, er þetta leiðin sem við erum að vinna að þarna á norðanverðum Vestfjörðum, Bolungarvíkurgöng og Dýrafjarðargöng þar á eftir. Hv. þingmaður talar um að gera þau samhliða, Súðavíkurgöng og Bolungarvíkurgöng. Þetta er nú frekar ódýrt, ef svo má að orði komast, vegna þess að það má spyrja — þó að ég vilji síður gera það hér þar sem hv. þingmaður hefur ekki (Forseti hringir.) tækifæri til að svara fyrir það, hann gerir það kannski seinna — hvort hv. þingmaður vilji kannski fresta Dýrafjarðargöngum? (**JBjarn:** Nei, það vil ég alls ekki.)

Umræðu lokið.

Stofnanir á sviði samgöngumála og Háskólinn á Akureyri.

Fsp. ÓN, 417. mál. — Þskj. 668.

[12:52]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Hæstv. forseti. Ekki þarf að fjölyrða um mikilvægi uppbyggingar samgöngukerfis landsmanna. Það má segja að um leið og stórum verkefnum sé lokið blasi önnur og stærri við. Á það við hvort sem er á sviði siglingamála, vegamála, flugmála eða fjarskipta.

Stofnanir samgönguráðuneytisins eru afar mikilvægar þegar horft er til styrkingar innviða í landinu. Þær gegna lykilhlutverki til að efla búsetu hér, ekki síst í hinum dreifðari byggðum landsins. Við verjum miklum fjármunum til þessa kerfis og við ætlumst til afar mikils af því. Þess vegna hlýtur að þurfa að horfa sérstaklega á þróun þess, fylgjast með straumum og stefnum og átta sig á hvert við ætlum að stefna með þetta allt saman. Í því skyni hljóta rannsóknir og samstarf við háskóla að skipta máli.

Höfuðstöðvar allra þessara stofnana eru í Reykjavík þótt flestar hafi þær útibú víða um land. Þegar horft er til eflingar opinberra starfa á landsbyggðinni er ljóst að stofnanir samgönguráðuneytisins henta hvað best enda um að ræða starfsemi sem að stórum hluta er úti á landi. Nú blasir t.d. við að Vegagerðin þarf á auknu húsnæði að halda sem kann að reynast býsna kostnaðarsamt. Væri hægt að nýta tækifærið sem flutningur hennar innan höfuðborgarsvæðisins hefði í för með sér til þess að horfa út á land. Ríkisstjórnin hefur metnaðarfull markmið um störf án staðsetningar og um eflingu byggðar í landinu. Það hefur verið reynt að flytja stofnanir í heilu lagi út á land og það hefur gengið misvel eins og gengur. Sjálfsagt hefur það haft áhrif hvar sem staður hefur verið valinn og hvernig sem jarðvegurinn hefur verið fyrir þær á hverjum stað. Skógrækt ríkisins sómir sér t.d. vel á Egilsstöðum. Af hverju er ekki hægt að hugsa sér að þungi ákveðinna stofnana sem hafa mikla skírskotun til landsbyggðarinnar flytjist þangað?

Ég vil spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann telji að hægt sé að horfa sérstaklega til stofnana samgönguráðuneytisins og þá hvort hægt sé að nýta þær til að treysta atvinnulíf og menntakerfi landsbyggðarinnar.

Akureyri hefur breyst mikið á undanförnum áratugum og óhætt er að segja að háskólinn hafi reynst einn af máttarstólpum Akureyrar frá stofnun hans fyrir röskum 20 árum. Viðamikið rannsóknarstarf er unnið á vegum háskólans, ekki síst á sviði byggðaverkefna ýmiss konar. Vel er hægt að hugsa sér að samvinna hans og stofnana samgönguráðuneytisins gæti verið heppileg fyrir þróun byggðar í landinu.

Vegna þessa vil ég spyrja hæstv. samgönguráðherra:

1. Telur ráðherra mögulegt að færa hluta af starfsemi stofnana á sviði samgönguráðuneytis, t.d. á sviði vegamála og siglingamála, til Akureyrar?

2. Er að mati ráðherra grundvöllur fyrir samstarfi milli Háskólans á Akureyri og stofnana á sviði samgöngumála til að renna frekari stoðum undir starfsemi skólans?

[12:55]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Ólöf Nordal beinir til mín fyrirspurn um stofnanir á sviði samgöngumála og Háskólann á Akureyri.

Fyrri spurningin er svohljóðandi:

„Telur ráðherra mögulegt að færa hluta af starfsemi stofnana á sviði samgönguráðuneytis, t.d. á sviði vegamála og siglingamála, til Akureyrar?“

Vegagerðin hefur þegar flutt hluta af starfseminni til Akureyrar í samræmi við þá stefnu að efla starfsemi í starfsstöðvum sínum úti á landi. Auk starfsfólks sem vinnur að uppbyggingu, umsjón og viðhaldi vegakerfisins á Norðausturlandi er á Akureyri starfsfólk sem vinnur að veghönnun, jarðfræði, umferð, umferðareftirliti og stjórnun verkefna á landsvísu. Samtals starfa 36 manns í starfsstöð Vegagerðarinnar á Akureyri.

Siglingastofnun er lítil stofnun og því óhentugt að flytja hluta af starfsemi hennar. Við slíkt þyrfti að hafa í huga að stofnunin er þjónustustofnun í miklum samskiptum við ráðuneyti og stofnanir, sveitarstjórnir, sjómenn og útgerðarmenn auk hagsmunasamtaka. Umfram allt þyrftu þessir aðilar að vera samþykkir færslu stofnunarinnar til Akureyrar. Fulltrúar þeirra aðila sem hafa aðsetur úti á landi samnýta gjarnan ferðir til höfuðborgarinnar og hitta fulltrúa fleiri en einnar stofnunar og samtaka í sömu ferð. Þá má minna á mótmæli fulltrúa útgerðarinnar er flytja átti skipaskráningar til Ísafjarðar árið 2006. Ég vil svo minna á að Siglingastofnun er með starfsstöð á Ísafirði og Hornfirðingar hafa líka bankað upp á og verið að sækja eftir starfi þangað, sem reyndar er unnið af ágætum íbúa á Hornafirði. Ég vil geta þess líka að Ríkisendurskoðun vinnur nú að úttekt á mögulegum skipulagsbreytingum Vegagerðar og Siglingastofnunar. Þær tillögur verða skoðaðar gaumgæfilega í samgönguráðuneytinu þegar þær líta dagsins ljós.

Önnur spurning frá hv. þingmanni, virðulegi forseti, er svohljóðandi:

„Er að mati ráðherra grundvöllur fyrir samstarfi milli Háskólans á Akureyri og stofnana á sviði samgöngumála til að renna frekari stoðum undir starfsemi skólans?“

Vegagerðin hefur nú þegar svipað samstarf við Háskólann á Akureyri og hún hefur við Háskóla Íslands og Háskólann í Reykjavík. Það samstarf felst einkum í rannsóknum sem Vegagerðin semur um framkvæmd á við viðkomandi háskólastofnanir. Siglingastofnun hefur átt gott samstarf við Háskóla Íslands, Háskólann á Akureyri, Háskólann á Bifröst, Háskólann í Reykjavík og Fjöltækniskóla Íslands. Í sumum tilfellum hefur verið um kaup á hagrænum úttektum að ræða en í öðrum samvinnu um einstök rannsóknarverkefni eða lokaverkefni.

Árið 2005 gerði Siglingastofnun samning við Háskóla Íslands um kennslu á námskeiðum í strandverkfræði á meistarastigi umhverfis- og byggingafræðiskorar og hefur það gengið vel. Við val á háskóla til samstarfs hefur staðsetning ekki skipt máli heldur hvort viðkomandi háskóli hafi haft sérfræðinga á því sviði sem verkefnin hafa kallað á hverju sinni. Í því sambandi má nefna að lektor við Háskólann á Akureyri hefur unnið fyrir stofnunina á sviði skiparannsókna.

Eitt af því sem Flugmálastjórn keppir að er að stunda skuli rannsóknir og þróun á sviði flugmála til að styðja vandaða ákvarðanatöku og eftirlit. Flugmálastjórn er einnig í tengslum við fjölda erlendra stofnana tengdar flugi. Ekkert er því til fyrirstöðu að vinna að slíkum verkefnum í samstarfi við Háskólann á Akureyri.

[12:59]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég tek undir þau sjónarmið sem komu fram hjá hv. fyrirspyrjanda, Ólöfu Nordal, um að opinber verkefni sem þessi eigi að geta verið út um land.

Hæstv. ráðherra minntist á að hann væri nú að láta vinna tillögur að skipulagsbreytingum eða fara yfir skipulag Vegagerðarinnar. Ég vona að hann lendi ekki í sömu gryfju og fyrrverandi samgönguráðherra sem fór líka í slíkar skipulagsbreytingar undir því flaggi að efla ætti starfsemina úti um land en það þveröfuga gerðist, þannig að deildirnar, útibú Vegagerðarinnar á Ísafirði, Borgarnesi, Sauðárkróki eða minni útibú Vegagerðarinnar á öðrum stöðum, voru lagðar af eða starfsemi þeirra verulega skert. Við tókumst á um það í síðustu vegalögum, sem hæstv. ráðherra flutti þá, að einkavæða ætti og bjóða út þessa sömu starfsemi og við berjumst fyrir, frú forseti. Sem betur fer tókst að koma í veg fyrir það.

[13:00]

Fyrirspyrjandi (Ólöf Nordal) (S):

Frú forseti. Ég hvet hv. þm. Jón Bjarnason til að horfa fram á veginn og leita leiða til að efla landsbyggðina eins og kostur er. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svarið. Ég geri mér fulla grein fyrir að þessum spurningum er ekki auðsvarað en við hljótum að þurfa að velta því fyrir okkur hvernig við sjáum þróun byggðar í landinu og hvað við getum gert til að efla stóra kjarna. Ég er afar ánægð sem þá starfsemi sem Vegagerðin hefur á Akureyri, sérstaklega er gott að hönnun vega skuli vera þar.

Ég veit að sjónarmið stofnunarinnar skipta máli, frú forseti, en dropinn holar steininn. Akureyri er langstærsti byggðarkjarninn utan höfuðborgarsvæðisins. Þar er allt til alls. Innviðir eru sterkir, mannlíf er fjölbreytt, menningarlíf er í blóma og menntakerfið er sterkt. Stjórnvöld eiga að horfa til Akureyrar með það að markmiði að efla hana enn frekar. Það hjálpar höfuðborgarsvæðinu líka, af því að við megum ekki gleyma því að landsbyggðin og höfuðborgarsvæðið eiga alls ekki að vera andstæðir pólar. Þvert á móti þurfum við öll að vinna saman. Það hentar okkur ekki að allir búi hér á þessu horni. Við hljótum að stefna að fjölbreyttari mannlífi í landinu og hjálpa til með það eins og hægt er.

Ég vil gjarnan spyrja þingheim að því og hv. þm. Jón Bjarnason hvernig hann sjái Ísland árið 2050. Viljum við sjá öfluga höfuðborg með stuðningi í sterkum byggðarkjörnum um landið eða viljum við sjá höfuðborg sem er yfirfull af fólki, vanda í miðbæ og landið í auðn? Ég mála þetta andstæðum litum en stundum er það besta leiðin til að átta sig á hvað við viljum og hvert við stefnum. Við skulum horfa fram á veginn, langt fram á veginn.

[13:02]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og hv. þm. Ólöfu Nordal fyrir að bera fram þessa mikilvægu spurningu sem auðvitað er spurning sem sífellt á að bera fram á hinu háa Alþingi.

Þó að hv. þm. Jón Bjarnason hafi hátt um þessi atriði kemur það ekki á óvart. Ég vil t.d. svara því og segja að það er mjög ánægjulegt að ýmis sveitarfélög banka upp á hjá okkur núna og óska eftir að fá að taka að sér ýmis verkefni á sviði samgöngumála, eins og viðhald og vetrarviðhald vega, rekstur flugstöðva og flugvalla o.s.frv. þar sem þau

ætla þá að samþætta það sinni starfsemi eins og væntanlega áhaldahúsi viðkomandi svæðis. Þetta er hið besta mál og að þessu erum við að vinna og þetta er einmitt gert í framhaldi af vegalögum sem bæði sá sem hér stendur og talar og hv. þm. Jón Bjarnason og aðrir samþykktu á sínum tíma í fyrra.

Spurningin sem hv. þingmaður bar fram er auðvitað spurning sem, eins og ég sagði áðan, má sífellt spyrja sig: Hvað getum við gert til að flytja störf út á landsbyggðina frá höfuðborgarsvæðinu eða til að efla störf á höfuðborgarsvæðinu? Ég hef hins vegar stundum sagt að við megum ekki byggja landsbyggðina eingöngu upp á störfum á vegum ríkisins. Það þarf meira til, við þurfum meira.

Eins og hv. þm. Ólöf Nordal gat um er það metnaðarfullt atriði í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, störf án staðsetningar, og við skulum vona að það gangi vel eftir á kjörtímabilinu. Við skulum ekki dæma það strax á fyrstu mánuðunum. Við þurfum að sjálfsögðu að flytja fleiri störf ef það er hægt. Það er auðvitað betra að staðsetja nýjar stofnanir úti á landsbyggðinni en að taka gamlar og grónar stofnanir upp og flytja þær. Það er stundum erfitt og sársaukafullt fyrir starfsfólk. Þess vegna hef ég sagt að ég sé hlynntari því að flytja störf, ef hægt er, en að taka heilu og hálfu stofnanirnar upp og flytja þær.

Höfuðborg — landsbyggð. Við skulum vona að sá draumur okkar rætist að að landsbyggðin og höfuðborgin vinni (Forseti hringir.) saman en ekki hvor gegn annarri vegna þess að við þurfum bæði á öflugri höfuðborg og öflugri landsbyggð að halda.

Umræðu lokið.

Lenging flugbrautar á Bíldudal.

Fsp. JBjarn, 490. mál. — Þskj. 782.

[13:04]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra um lengingu flugbrautarinnar á Bíldudal. Fyrirspurnin hljóðar svo:

1. Hvað er flugbrautin á Bíldudal löng og hver er afkastageta vallarins við núverandi aðstæður?

2. Liggja fyrir áform um lengingu flugbrautarinnar?

3. Hvað mundi kosta að lengja flugbrautina um 250–300 metra og eru einhverjar tæknilegar hindranir fyrir því?

4. Hvaða áhrif hefði lengingin á afkastagetu og þjónustustig flugvallarins?

5. Hvaða áhrif gæti lenging brautarinnar haft fyrir aukna ferðamennsku og sjóstangveiði vestra og útflutning sjávarfangs þaðan?

6. Kæmi til greina að lenging flugbrautarinnar yrði sértæk flýtiaðgerð til að skjóta styrkari stoðum undir samgöngur og auka samkeppnishæfni þjónustu og atvinnulífs á sunnanverðum Vestfjörðum?

Rætt var um það áðan að horfa til framtíðar og ég tek undir það með hv. þm. Ólöfu Nordal að horfa til framtíðar fyrir landið allt. Þess vegna flyt ég þessa fyrirspurn um flugvöllinn á Bíldudal en hann gegnir lykilhlutverki fyrir samgöngur við sunnanverða Vestfirði. Ytri skilyrði til lendinga á flugvellinum eru almennt góð og fellur áætlunarflug sjaldan niður. Hins vegar er núverandi flugbraut einungis rúmir 900 metrar, eða 940 metrar, og takmarkar það bæði stærð og þyngd flugvéla sem farið geta um völlinn. Hefur það m.a. háð flutningum á dagvöru til svæðisins og öðrum vöruflutningum að og frá og þjónustu sem hægt væri að efla með fluginu.

Það má benda á að nýlega var póstþjónustan skert við svæðið og fer hún nú öll landleiðina sem þýðir að póstur og pakkavara er fleiri daga að berast til og frá stöðunum. Starfsmanninum sem ók póstinum frá flugvellinum og um byggðina daglega hefur verið sagt upp störfum og er póstinum ekið frá Reykjavík. Ekki var það atvinnubót eða hækkun á þjónustustigi við Vestfirði eða við þetta svæði, frú forseti.

Bæði bæjarstjórnir Tálknafjarðar og Vesturbyggðar hafa einmitt ályktað mjög ákveðið um að ráðast þurfi í lengingu og endurbætur á flugvellinum á Bíldudal. Hv. þm. Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir ræddi hér fyrir skömmu um Patreksfjarðarflugvöll. Í þeim aðgerðum sem við erum að takast á við núna til að styrkja og efla innviði þessara byggðarlaga eigum við að grípa til þeirra tækja sem eru fyrir hendi og hægt er að efla og byggja upp og þar á meðal er flugvöllurinn á Bíldudal. Því beini ég þeirri fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra hvort til greina komi að setja það í sérstaka flýtiframkvæmd að lengja flugvöllinn á Bíldudal þannig að hann svari (Forseti hringir.) betur kröfum framtíðarinnar.

[13:08]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Sem svar við fyrstu spurningu í fyrirspurn sem hv. þingmaður hefur lagt fram um lengingu flugbrautar á Bíldudal vil ég segja þetta:

Flugbrautin á Bíldudal er 940 metra löng og 30 metra breið. Gert er ráð fyrir að með afkastagetu sé átt við hverjar séu helstu flugvélar sem geta notað flugbrautina. Þær flugvélar sem hafa verið notaðar í áætlunarflugi innan lands og gætu notað flugbrautina eru Dash8, Dornier, Twin Otter og minni flugvélar. Einnig geta Jetstream 32 flugvélar flugfélagsins Ernis notað flugbrautina en með mjög miklum takmörkunum á flugtaksþunga.

Ég kýs að svara annarri og þriðju spurningu samhliða en þær hljóða svo: „Liggja fyrir áform um lengingu flugbrautarinnar? Hvað mundi kosta að lengja flugbrautina um 250–300 metra og eru einhverjar tæknilegar hindranir fyrir því?“ Og svarið við þessum spurningum er:

Á þessu ári mun fara fram athugun á lengingu flugbrautar í 1.199 metra langa braut. Gerð verður framkvæmda- og kostnaðaráætlun og munu niðurstöður liggja fyrir í haust. Þegar niðurstöður liggja fyrir verður væntanlega tekin ákvörðun um hvort svigrúm sé til þess að ráðast í þessa framkvæmd innan flugmálaáætlunar. Þá mun einnig koma fram í athuguninni hvort einhverjar tæknilegar hindranir séu fyrir framkvæmdinni. Samráð verður haft við Flugmálastjórn um málið.

Fjórða spurningin hljóðar svo: „Hvaða áhrif hefði lengingin á afkastagetu og þjónustustig flugvallarins?“

Miðað við 1.199 metra langa braut geta Jetstream 32 flugvélar Ernis notað flugvöllinn með fullum flugtaks-

þunga. Sækja yrði sérstaklega um heimild til Flugmálastjórnar um notkun flugvallarins fyrir F50 flugvélar Flugfélags Íslands hliðstætt og gert hefur verið varðandi flugvöllinn í Grímsey.

Fimmta spurningin hljóðar svo: „Hvaða áhrif gæti lenging brautarinnar haft fyrir aukna ferðamennsku og sjóstangveiði vestra og útflutning sjávarfangs þaðan?“

Með stærri flugvélum er unnt að flytja fleiri ferðamenn í hverri ferð. Sem dæmi mundu F50 vélar geta flutt 50 ferðamenn í stað 38 ferðamanna sem hægt er að flytja miðað við núverandi aðstæður. Samkvæmt Ferðamálasamtökum Vestfjarða telja þau líklegt að miðað við eftirspurn í dag muni 38 sæta vélar duga enn um sinn. Innan fárra ára gæti staðan hafa breyst og þá yrði þörf fyrir stærri vélar. Ekki hefur verið gerð könnun á því hvaða vöruflutningavélar gætu notað flugbrautina fyrir útflutning á sjávarfangi.

Síðasta spurningin hljóðar svo, virðulegi forseti: „Kæmi til greina að lenging flugbrautarinnar yrði sértæk flýtiaðgerð til að skjóta styrkari stoðum undir samgöngur og auka samkeppnishæfni þjónustu og atvinnulífs á sunnanverðum Vestfjörðum?“

Slíkt kemur ætíð til greina. Í fljótu bragði verður þó ekki séð að þörf sé á að grípa til slíkra aðgerða nú þar sem að mati Ferðamálasamtaka Vestfjarða duga núverandi aðstæður vel en þá fyrst og fremst miðað við sjóstangveiði en ekki er talið að lenging vallarins og stærri vélar hafi áhrif á aðra ferðaþjónustu. Eftir nokkur ár gætu þessar aðstæður hafa breyst eins og áður sagði. Í dag er líklegra að fleiri flug til staðarins hefðu góð áhrif á ferðaþjónustu á svæðinu.

[13:11]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin hvað laut að því að ráðist yrði í sumar, eftir því sem ég skildi, í bæði tæknilega og kostnaðarlega úttekt á möguleikum á lengingu flugvallarins upp í 1.199 metra þannig að það lægi fyrir í haust og því væri hægt að taka tillit til þess við fjárlagagerð næsta árs.

Eins og fram kom hjá hæstv. ráðherra þá eru aðgerðir á flugvellinum á Bíldudal ekki á samgönguáætlun eða flugmálaáætlun. Þess vegna er einmitt brýnt og mikilvægt að heyra þessi orð hæstv. ráðherra. Ég vil árétta það sem ég sagði áðan að það skiptir gríðarlega miklu máli fyrir þetta svæði að fá þangað öflugt flug og að flugvélar sem bæði flytja fleiri farþega og meiri flutninga hafi möguleika á að geta lent þar og athafnað sig. Eins og nú er takmarkar afkastageta flugvallarins stærð véla sem geta flutt bæði vörur og farþega.

Ég vitna til, frú forseti, fréttasíðu bildudalur.is frá 7. maí þar sem greint frá því að vegna þess hve flugvöllurinn er lítill varð að skilja eftir flutning í Reykjavík vegna þess að flugvélin gat ekki tekið hann og því varð að fara tvær ferðir með litlar vélar sem hefði verið mun hagkvæmara að gera með einni auk þess sem meiri flutningsgeta væri í boði og aðilar bæði á sunnanverðum Vestfjörðum og höfuðborgarsvæðinu gætu reitt sig á öflugri flutningsgetu. Ég er ekki sammála hæstv. ráðherra að ekki liggi á að gera þetta. Jú, það liggur á (Forseti hringir.) að lengja flugbrautina á Bíldudal, frú forseti.

[13:13]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég hef svo sem ekki mikið við þetta að bæta umfram það svar sem ég gaf í fyrri ræðu minni, en inn í þetta blandast auðvitað líka þegar menn tala um stærðir flugvéla og lengd braut, hvaða flugvélar geta lent þar. Við þekkjum það að Flugfélag Íslands sem er mest með Fokker Friendship 50 sæta vélar í gangi hafa fækkað viðkomustöðum sínum. Það er sennilega bara hagkvæmnin sem þar ræður vegna þess að hlutir sem þarf að leggja saman eru auðvitað farþegafjöldinn og hvort þetta borgi sig vegna þess að eins og ég sagði áðan getur það stundum verið þannig að fleiri flug með minni vélum sé betra fyrir staðina en færri flug með stærri vélum sem eru illa nýttar og eru þá ekki reknar með nægilegum hagnaði eða kannski tapi sem endar þá í enn hærra fargjaldi sem þegar er nógu hátt.

Ég ítreka því fyrra mitt svar við þessari spurningu. En ég veit auðvitað, ég hef fengið heimsóknir frá sveitarstjórnum á þessu svæði og öðrum aðilum sem eru með hið frábæra átak í gangi sem er sjóstangveiðiferðamennskan, að sá mikli fjöldi ferðamanna sem hefur verið að koma á þessa staði undanfarin ár og er boðaður í sumar er vaxtarbroddur. Og ég vil segja það, virðulegi forseti, að við í samgönguráðuneytinu höfum lagt okkar að mörkum hvað það varðar að skapa regluverk í kringum það mál. Nefnd sem ég skipaði er að störfum og er að vinna frekar að þessum málum í fullri sátt og samráði við þá aðila sem stunda þessa mikilvægu ferðaþjónustu.

Umræðu lokið.

Fargjöld með Herjólfi.

Fsp. BjH, 508. mál. — Þskj. 803.

[13:15]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Það sem mig langar að bera upp tengist umræðu sem var nokkuð mikil fyrir kosningar meðal kjósenda í Vestmannaeyjum. Fulltrúar flestra flokka, þar á meðal þess flokks sem hæstv. samgönguráðherra situr fyrir í ríkisstjórninni, gáfu þar fyrirheit um að gjaldskrá vegna Herjólfs yrði endurskoðuð. Þó að fargjald þetta sé langt í frá þannig að það dugi til reksturs ferjunnar þá er það mikill skattur fyrir þá sem í Eyjum búa. Ég get tekið þar sem dæmi að fimm manna fjölskylda með þrjú börn sem komin eru yfir 11 ára aldur — ef ég man þessi aldursmörk rétt — má reikna með því að ferðalag til Þorlákshafnar og til baka kosti um 23.760 kr., rétt um 24 þús. kr., eftir þá hækkun sem varð í febrúar. Þá sleppum við öðrum ferðakostnaði frá bryggjunni í Þorlákshöfn.

Það er alveg ljóst að það voru Eyjamönnum nokkur vonbrigði að sú hækkun skyldi ganga að fullu í gegn eiginlega þvert á fyrirheit um að gjaldskráin yrði endurskoðuð. Þannig háttar til með samning við rekstraraðila Herjólfs að heimilt er að hækka fargjaldið einu sinni á ári út frá svokallaðri ferjuvísitölu sem tekur tillit til hluta eins og launa, olíu og annarra slíkra þátta. Það sem menn spyrja eðlilega um í Vestmannaeyjum nú er hvort til standi að endurskoða

þetta fyrir næsta vetur þegar aftur kemur að því að hækka út frá ferjuvísitölu. Þá getum við nokkurn veginn gefið okkur miðað við þá þróun sem er fyrirsjáanleg að hækkunin verður meira en 8% ef ekki verður gripið inn í. Ég tel að það sé allt of mikið að ein fjölskylda þurfi að borga um 100 þús. kr. fyrir fjórar ferðir milli lands og Eyja og full ástæða sé til að endurskoða þessa gjaldskrá, enda tók ég undir það í kosningabaráttunni. Ég kalla eftir afstöðu samgönguráðuneytisins til þess hvort slík vinna sé farin í gang og hvort hún tengist þá fjárlagavinnu. Er kannski ástæða til að láta Eyjamenn vita af því að gjaldskráin verði ekki endurskoðuð þann tíma sem Herjólfur mun eiga eftir að sigla til Þorlákshafnar þangað til höfn kemur við Bakkafjöru?

[13:18]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Í samningi milli Vegagerðar og Eimskipafélags Íslands ehf. um rekstur Herjólfs er gert ráð fyrir að verktaki geti óskað eftir endurskoðun á gjaldskrá einu sinni á ári og skal þá höfð hliðsjón af verðbreytingum samnings sem eru með eftirfarandi hætti:

Vinnulaun: 1% breyting á launavísitölu breytir samningsverði um 0,6%.

Olíukostnaður: 1% breyting á verði gasolíu til skipa breytir samningsverði um 0,2%.

Hafnargjöld: 1% breyting á hafnargjöldum breytir samningsverði um 0,1%.

Annar rekstrarkostnaður: 1% breyting á byggingarvísitölu breytir samningsverði um 0,1%.

Verðbreytingar miðað við framangreinda þætti voru rétt rúm 8% á tímabilinu frá janúar 2007 til janúar 2008 og var Eimskipafélaginu því heimilað að hækka gjaldskrána sem því nemur. Gildir sú hækkun út árið 2008.

Hafa ber í huga að leiðin milli Vestmannaeyja og Þorlákshafnar eru 74 km og bifreiðaeigendur sem aka sömu vegalengd bera kostnað af akstrinum. Ökumenn þurfa að greiða fyrir bensín og olíu jafnharðan og þeir kaupa hana og þar með finna þeir jafnt og þétt fyrir verðhækkunum á eldsneyti. Farþegar Herjólfs finna fyrir sambærilegum hækkunum árlega. Ferðakostnaðarnefnd ríkisins hefur reiknað almennt akstursgjald, 76 kr. á km, sem samsvarar 5.624 kr. fyrir hverja 74 km akstur. Fargjald með Herjólfi á árinu 2008 fyrir bíl og tvo fullorðna farþega er 6.480 kr. án afsláttar. Með afslætti er hægt að ná verðinu niður í 3.938 kr. Flestir sem fara oft með ferjunni nýta sér afsláttinn. Við upphaf siglinga á milli Vestmannaeyja og Landeyjahafnar er gert ráð fyrir stórfelldri lækkun á fargjöldum með Herjólfi, enda er siglingaleiðin mun styttri.

[13:21]

Fyrirspyrjandi (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir greinargott yfirlit um það hvernig að verðútreikningum þessum er staðið. En það er alveg ljóst að miðað við þær tölur sem hæstv. samgönguráðherra gefur upp sem fargjald þá er greinilega reiknað með því að farþegar þurfi ekki að kaupa sér koju milli lands og Eyja en það er aðeins fyrir sjóhraustustu menn að vera á dekki Herjólfs, því miður. Það hafa sagt mér menn sem hafa stundað sjó að jafnvel þó að þeir kenni sér aldrei sjóveiki við veiðar þá finni þeir fyrir henni í þessu skipi ef eitthvað er að sjó.

Varðandi síðan kostnaðinn við að aka 74 km þá vitum við auðvitað að útgjöld við fjölskyldubíllinn eru ekki sambærileg við það sem ríkið borgar starfsmönnum sínum og þess vegna er þessi tala alls ekki sambærileg. Það var sameiginlegur skilningur margra frambjóðenda, þess sem hér talar og a.m.k. tveggja hv. frambjóðenda hjá Samfylkingunni — annar þeirra gegnir nú stöðu aðstoðarmanns samgönguráðherra — að þessi gjaldskrá væri of há. Nú heyri ég á samgönguráðherra að hann hefur ekki sömu sýn á hlutina og telur, ef ég skil hann rétt og ég vildi fá ítrekun á því svari, að það standi alls ekki til að endurskoða þessa gjaldskrá. Hún verði með óbreyttum hætti og muni taka að fullu á sig verðlagshækkanir í febrúar á næsta ári sem verða ef að líkum lætur verulegar og mun meiri en 8%. Með þessu er ég ekki að halda því fram að Vestmanneyjabúar eigi ekki líkt og aðrir landsmenn að þola það að olíuverð fari hækkandi í heiminum. Ég er einfaldlega að vísa til þess að það var sameiginlegur skilningur okkar mjög margra að þessi gjaldskrá sé of há fyrir venjulegt alþýðufólk sem býr í Vestmannaeyjum. Það væri of dýrt að komast milli lands og Eyja (Forseti hringir.) og þess vegna ætlumst við til að það sé endurskoðað.

[13:23]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tek eftir að hv. þingmaður þakkar fyrir og er ánægður með hvernig svarið sem ég gaf við fyrirspurninni er sett fram. Auðvitað verða alltaf umræður eða skoðanaskipti um hvað svona hlutir eiga að kosta.

Unnið er eftir samningi vegna útboðs sem m.a. Framsóknarflokkurinn samþykkti á síðasta kjörtímabili. Það gerði m.a. leiðtogi flokksins í Suðurkjördæmi, hv. þm. Guðni Ágústsson, formaður Framsóknarflokksins, sem hefur beitt sér fyrir þeim samningi sem þarna er gerður með þeim vísitöluákvæðum sem ég hef rakið. (**Gripið fram í:** ... lofaði þeim endurskoðun.) Nú veit ég ekki, virðulegi forseti, hverju formaður Framsóknarflokksins lofar í hvert og eitt skipti. (**Gripið fram í:** ... markaðurinn en ekki formaður flokksins.) En ég tók líka eftir því, virðulegi forseti, að hv. þm. Guðni Ágústsson skiptir mikið um skoðun vegna þess að mér skilst að á síðasta miðstjórnarfundi Framsóknarflokksins hafi hann verið orðinn harður Evrópusinni. Ég veit ekki hvort hv. þm. Bjarni Harðarson skrifar upp á það.

Virðulegi forseti. Að öllu gamni slepptu þá er samningurinn um Herjólf og aðrar ferjur í gildi. Hann er með þessum vísitöluákvæðum sem vega auðvitað þyngra núna í því ástandi sem er í heiminn með olíuverðshækkunum og öðru sem við fáum á okkur á öllum sviðum, alveg sama hvort það er hækkun matarverðs eða samningur varðandi útboð Vegagerðarinnar. Þetta kemur allt inn af fullum krafti núna. Það er því miður þessi ískaldi sannleikur sem blasir við okkur að vísitalan (Gripið fram í.) þar sem vísitölutrygging er kemur þarna inn.

Umræðu lokið.

[Fundarhlé. — 13:25]

Störf þingsins.

Svör við fyrirspurn – frumvarp um sjúkratryggingar – forsendur fjárlaga.

[13:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs við upphaf þessa fundar til að ræða um störf þingsins nú þegar komið er fram í maímánuð, u.þ.b. vika liðin af maímánuði og væntanlega ekki nema um tíu þingfundadagar eftir samkvæmt starfsáætlun þingsins. Mig langar að beina máli mínu til hæstv. forseta Alþingis vegna þess að ég hef að undanförnu verið að reka á eftir því að fá svar við skriflegri fyrirspurn sem ég lagði fram í þinginu í febrúarmánuði síðastliðnum til hæstv. forsætisráðherra. Í 49. gr. þingskapalaga segir, með leyfi forseta:

„Ef óskað er skriflegs svars sendir ráðherra forseta það að jafnaði eigi síðar en tíu virkum dögum eftir að fyrirspurn var leyfð.“

Tíu virkir dagar eftir að fyrirspurn er leyfð er sá tími sem ráðherrar hafa almennt til að svara skriflegum fyrirspurnum. Nú liggur fyrir að 25 skriflegar fyrirspurnir liggja hjá ráðherrum ríkisstjórnarinnar sem ætti að vera svarað nú þegar samkvæmt þingskapalögum. Elsta fyrirspurnin sem ekki hefur verið svarað er frá því í nóvember sl. og 11 fyrirspurnum er ósvarað frá febrúar- og marsmánuði.

Það vekur athygli að flestar fyrirspurnir sem er ósvarað eru til hæstv. heilbrigðisráðherra eða sex, fjórar til fjármálaráðherra og fjórar til forsætisráðherra svo dæmi séu tekin. Ég tel að þetta sé algjörlega óviðunandi og ég hlýt að kalla eftir svörum frá hæstv. forseta við því: Hvað ætlar forseti að gera til að reka á eftir því að ráðherrar ríkisstjórnarinnar virði þingskapalög eða ræði a.m.k. við viðkomandi þingmenn sem lagt hafa fram fyrirspurnir til að skýra (Forseti hringir.) hvað veldur drætti á því að svör fáist við fyrirspurnunum?

[13:33]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti hefur kannað stöðu fyrirspurna sem bíða þess að verða svarað skriflega. Svörin eru í vinnslu í ráðuneytunum og sum eru það viðamikil að afla þarf gagna víða til að svara þeim sem skyldi og það tekur tíma. Það er m.a. ástæða þess að bið hefur verið á þeim fyrirspurnum sem hér er spurt um. Forseti hefur einnig kannað hver staðan er á þessum fyrirspurnum og fengið þær upplýsingar að svörin eru væntanleg á næstu dögum.

[13:34]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Fyrir skömmu síðan var það tekið upp á opinberum vettvangi, og það var hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir sem gerði það, að búið sé að auglýsa eftir forstjóra í nýrri stofnun, stofnun um sjúkratryggingar. Hún gagnrýndi það og taldi það sýna mikinn hroka hjá hæstv. heilbrigðisráðherra að auglýsa eftir forstjóra í stofnun sem ekki er til. Boðað hafði verið að hingað kæmi lagafrumvarp um slíka stofnun en við höfum ekki séð það frumvarp. Því hefur hins vegar verið dreift í dag í hliðarsal í ljósrituðu eintaki og mér skilst að til standi að taka það á dagskrá á morgun. Ríkisstjórnin átti að skila frumvörpum sínum inn 1. apríl eða fyrr og sá tími er löngu liðinn, virðulegi forseti.

Þetta frumvarp inniheldur 73 greinar og fjögur bráðabirgðaákvæði þannig að það er mikið að vöxtum. Ef taka á þetta mál á dagskrá á morgun þarf að veita afbrigði sem ríkisstjórnarflokkarnir geta rúllað upp af því að þeir eru með meira en tvo þriðju hluta atkvæða í þinginu. Ég tel að það sé algjörlega ólíðandi ef þingið á að ljúka þessu máli á þeim tíma sem eftir er. Það eru átta eða níu þingdagar eftir, (**Gripið fram í:** Sjö.) eða sjö, alla vega er mjög stutt eftir og þrír dagar sem ætlaðir eru í nefndastörf.

Ég vil þess vegna spyrja virðulegan forseta: Á virkilega að traðka á þingræðinu? Á að traðka þannig á þingræðinu að það eigi að reyna að klára þetta mál sem er 73 greinar og fjögur bráðabirgðaákvæði og mörg álitamál? Á virkilega að klára það á þessum tíma, virðulegur forseti? Ég vil gjarnan fá svar við því.

[13:36]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég kem upp út af því máli sem hv. 10. þm. Suðvesturkjördæmis nefndi og það kemur vel á vondan, ef þannig má að orði komast, að það skuli vera forseti Samfylkingarinnar sem fær það hlutverk að svara spurningum sem varða frumvarp um sjúkratryggingar þar sem þetta málefni var náttúrlega grundvallaratriði í sambandi við samning stjórnarflokkanna um myndun ríkisstjórnar.

Nú spyr ég hæstv. forseta: Hvernig má það vera að þetta mál skuli vera að koma inn í þingið núna þegar svo fáir dagar eru eftir, þegar ríkisstjórnin er búin að hafa allan veturinn til að vinna að málinu og borist hafa fregnir af því að málið sé búið að vera alllengi hjá ríkisstjórninni og hafi farið inn og út úr ríkisstjórninni? Ég veit ekki hvort það er rétt en hæstv. forseti þekkir það sjálfsagt. Ég mótmæli því náttúrlega að vinna eigi þetta mál á örfáum dögum. Gera á grundvallarbreytingu á heilbrigðiskerfinu með þessu frumvarpi og það gengur ekki að gera slíkt á tíu dögum eða svo. Ég held að það sé betra að hæstv. forseti lýsi því strax yfir að málið verði geymt til haustsins og þá getum við sinnt öðrum málum sem vissulega eru í heilbrigðisnefnd og í öðrum nefndum þingsins.

[13:38]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hvað varðar málið sem hér er til umræðu, frumvarp um sjúkratryggingastofnun, þá liggur fyrir að það er komið í dreifingu og það var náttúrlega vitað að þetta frumvarp yrði lagt fram.

Um áramótin var samþykkt á hinu háa Alþingi frumvarp sem varðaði verkaskiptingu milli ráðuneyta og í því frumvarpi var bráðabirgðaákvæði um heimild til að skipa stjórn og ráða forstjóra til þessarar stofnunar. Um helgina var auglýst starf forstjóra þessarar nýju stofnunar.

Hv. heilbrigðisnefnd vissi af þessu frumvarpi í vor og það er rétt að nefndin hefur beðið eftir því. Við höfum líka haft ákveðið svigrúm, við vitum hvað fram undan er, það eru nefndadagar fram undan. Óskað hefur verið eftir því að málið verði tekið til umræðu á morgun og þingheimur veiti afbrigði til að frumvarpið verði tekið til umræðu og við fá-

um þannig svigrúm til að senda það til umsagnar og fjalla um það á nefndadögunum sem hefjast á föstudaginn í næstu viku.

Við fjölluðum talsvert um þetta mál í haust þegar verkaskiptingarfrumvarpið var til umræðu. Þar var einmitt rætt um ákveðin prinsipp varðandi sjúkratryggingar en mér er fullkomlega ljóst að þingmenn hafa áhuga á að ræða þetta enn frekar. Við höfum óskað eftir því að málið komi til umræðu á morgun svo við getum fjallað um það á nefndadögunum og óskað eftir því við nefndasviðið að fá töluvert rými á þessum dögum til að ræða það. Það er því ekki svo að fólki sé ekki kunnugt um málið. Fólk veit um hvað málið snýst og það er alveg ljóst að lögð var áhersla á að málið kæmist til umræðu (Forseti hringir.) og yrði afgreitt fyrir vorið.

[13:40]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tek undir þau mótmæli sem hér hafa komið fram að mál af þessu tagi skuli sett á dagskrá með afbrigðum, sem reyndar er ekki búið að veita. Við skulum átta okkur á því að þótt það sé áform stjórnarflokkanna að koma málinu á dagskrá á morgun er ekki búið að gefa græna ljósið.

Ég vil líka mótmæla þeim hroka sem kom fram í máli hv. formanns heilbrigðisnefndar rétt áðan sem felur það í sér að ef fjalla á um þetta mál, þetta hitamál á nefndadögum í næstu viku verður það gert án þess að umsagnaraðilar verði búnir að veita sínar umsagnir. Hvað ætlar hv. formaður heilbrigðisnefndar að veita þeim umsagnaraðilum sem eðlilegt er að tjái sig um málið langan tíma til að fjalla um það og veita faglega umsögn? Engan, nákvæmlega engan.

Ég bendi á að það eru sjö þingfundadagar eftir af þinginu ef frá er talinn eldhúsdagur og þingfrestunardagur, sjö almennir þingfundadagar. Það er auðvitað út úr öllu korti að ætla að setja mál, sem gerir ráð fyrir því að heilbrigðisþjónusta á Íslandi verði meira og minna sett á markað, á dagskrá þegar eftir eru sjö þingfundadagar. Því er eðlilegt að slíkum vinnubrögðum sé mótmælt, hæstv. forseti, og ég treysti því að forseti Alþingis hafi vit fyrir stjórnarmeirihlutanum í þessum efnum og neiti að taka málið á dagskrá á morgun.

[13:42]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég kem upp til að taka undir það sem sagt hefur verið af hálfu þeirra sem hafa gert athugasemdir við vinnubrögðin hér. Fyrst vil ég þakka frú forseta fyrir svörin við þeirri fyrirspurn sem ég kom með í upphafi, það var ágætt að fá að vita það. Mér finnst engu að síður að forseti þurfi ekki aðeins að kanna stöðu mála, mér finnst að ráðherrar eigi að fá þau skilaboð frá forseta að þurfi þeir miklu lengri frest en þingsköpin kveða á um sé lágmark að þeir hafi samband við þann þingmann sem á viðkomandi fyrirspurn og reyni að semja um með hvaða hætti fyrirspurninni verði svarað og á hvaða tíma svo menn geti verið sæmilega sáttir við það og viti hvaða orsakir liggja þar að baki en menn bíði ekki og bíði og viti ekkert hvað ráðherrarnir eða ráðuneytin eru að gera í því efni.

Varðandi það mál sem síðan var tekið upp, heilbrigðisþjónustufrumvarpið, er rétt í því sambandi að vekja athygli á að það er ekki bara eina stóra stjórnarfrumvarpið sem er að koma hér inn undir lok þingsins, mörg stór stjórnarfrumvörp hafa komið inn eftir að frestinum lauk 1. apríl og bersýnilega er ætlast til að þau verði afgreidd fyrir sumarhlé.

Spurningin er því þessi: Stóð ekki til af hálfu hæstv. forseta m.a. þegar hann tók við því starfi eftir síðustu kosningar að bæta vinnubrögðin á Alþingi, bæta löggjafarstarfið og gefa rýmri tíma til löggjafarstarfsins þannig að vinnubrögðin yrðu betri og löggjöfin betri? Var það ekki meiningin? Er það ekki m.a. ástæðan fyrir því að menn setja sér frest til 1. apríl til að leggja fram ný þingmál, a.m.k. ef ætlast er til að þau verði afgreidd?

Mér finnst að forsetar verði að taka umræðu um þetta mál og taka af skarið hvað þetta snertir. Ef ætlast er til að mál séu afgreidd verða þau að koma fyrir 1. apríl. Að öðrum kosti verða ráðherrarnir að sætta sig við að þau fáist ekki afgreidd fyrir vorið, (Forseti hringir.) enda eru líka dagarnir í september væntanlega til þess að taka af einhvern kúf í þessum efnum.

[13:44]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess vegna gagnrýni um að mál sé seint fram komið að sú gagnrýni snýr ekki að forseta heldur að ríkisstjórninni og vill forseti beina því til hv. þingmanna að snúa sér að fulltrúa ríkisstjórnarinnar og beina gagnrýni sinni til réttra aðila.

[13:45]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég trúi því ekki sem ég var að heyra. Ég trúi því ekki að hv. þm. Ásta Möller, formaður heilbrigðisnefndar Alþingis, ætli virkilega að moka þessu máli í gegn á örfáum dögum. Þetta eru 73 greinar og 4 bráðabirgðaákvæði. Í fyrstu setningunni varðandi efni málsins, umsögn um frumvarp til laga um sjúkratryggingar, þá stendur hér, með leyfi virðulegs forseta:

„Með frumvarpinu er lagt til að sett verði ný heildarlög um sjúkratryggingar og sjúklingatryggingar.“

Þarna er verið að fara inn á einkarekstrarbrautina í auknum mæli, talað um útboð o.s.frv., fullt af málum sem þarf að skoða miklu betur. Það er ekki boðlegt að stunda ekki fagleg vinnubrögð á Alþingi. Það er liðin tíð. Það þýðir ekki að koma hér upp og ætla að moka þessu máli í gegn á örfáum dögum. Það gengur ekki upp, virðulegi forseti. Það er niðurlæging fyrir þingið ef klára á þetta mál á þetta fáum dögum. Hvernig á að fá umsagnir um svona stórt mál á svona fáum dögum, virðulegi forseti?

Ég vil líka spyrja virðulegan forseta: Forsetaembættið hefur mikil áhrif á það hvernig unnið er í þinginu. Starfandi hæstv. forseti er ágætlega að sér um heilbrigðismál þannig að ég vil gjarnan fá að heyra í starfandi hæstv. forseta þingsins hvort það er virkilega þannig að við getum ekki fengið svör um hvort þetta mál verður rætt á morgun og hvort á að klára það áður en þingi lýkur, á þessum örfáu dögum. Ég trúi ekki að það eigi að niðurlægja þingið. Ég mótmæli því, virðulegi forseti.

[13:47]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það hefur komið fram og ég hef rætt það við þingflokksformenn stjórnarandstöðuflokkanna að við höfum óskað eftir því að þetta mál komi á dagskrá á morgun. Ég reikna satt að segja með því að forseti verði við þeim óskum og við höfum þá atkvæðagreiðslu sem á þarf að halda til að þetta frumvarp geti verið á dagskrá. Það verður auðvitað ekki gert nema þingheimur leyfi það og þess vegna mun sú atkvæðagreiðsla sem væntanlega fer fram á morgun skera úr um hvort við ræðum þetta frumvarp á morgun eður ei. Ég tel fullkomlega eðlilegt að það verði gert því að eins og kom mjög skýrlega fram í máli hv. þm. Ástu Möller, formanns heilbrigðisnefndar, þá hafa menn vitað af því að frumvarpið væri á leiðinni inn í þingið. Menn þekkja meginlínurnar í þessu frumvarpi þannig að ég trúi því (Gripið fram í.) að þingmenn hafi gert ráð fyrir því að eiga eftir að ræða þetta mál í vetur. (Gripið fram í.) Umsagnaraðilar munu væntanlega líka koma sínum sjónarmiðum á framfæri varðandi þetta mál. Ég trúi ekki öðru. Það eru venjuleg vinnubrögð í þinginu. En ég tel það sem sagt fullkomlega eðlilegt miðað við forsögu málsins að málið verði rætt á morgun.

[13:49]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Það er í sjálfu sér ekki mjög miklu að bæta við það sem kom fram í máli hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur. En ég vil taka það fram að mörg af þeim ákvæðum sem eru í þessu frumvarpi sem var til dreifingar í dag þekkja hv. þingmenn mætavel því að verið er að flytja ákveðin ákvæði úr heilbrigðisþjónustulögum yfir í þetta frumvarp. Ég geri því ekki ráð fyrir að það verði mikill ágreiningur um það, síst þar sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir beitti sér fyrir því að þau lög voru sett sl. vor.

Varðandi umsagnirnar þá er það alveg sjálfsagt mál að kalla alla umsagnaraðila inn á fund nefndarinnar. Það er afar eðlilegt og eins og ég sagði áðan hef ég gert ráðstafanir til að heilbrigðisnefnd fái gott svigrúm til að kalla til alla þá aðila sem óskað er eftir.

Ég vil líka benda á að þessar hugmyndir eru t.d. ekki alveg ókunnar þingmönnum Framsóknarflokksins. (Gripið fram í.) Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar frá 1999 var þá þegar rætt um að aðskilja kaupendur og seljendur í heilbrigðisþjónustu og Framsóknarflokkurinn var í þeirri ríkisstjórn. Þáverandi heilbrigðisráðherra skipaði þá nefnd til að skoða nákvæmlega þessa þætti. Meðal annars var ákveðið að hvetja Landspítalann til að halda áfram með DRG-kerfið, öldrunarstofnanir prófuðu áfram RAI-kerfið. Það er því ýmiss konar vinna sem hefur verið unnin á síðustu árum sem byggir undir þá ákvörðun sem hefur verið tekin núna þótt fyrr hefði verið. Ég vænti því þess að þingmenn Framsóknarflokksins veiti þessu máli lið því að þetta er mikið framfaramál.

[13:51]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Íslenskt efnahagslíf stendur nú frammi fyrir meiri vanda en blasað hefur við um áratugaskeið. Ríkisstjórn Íslands hefur sýnt þessum vanda algert sinnuleysi. Ábyrgðarleysi er algert og stjórnarliðar keppast nú um að kenna einhverju öðru um en eigin úrræðaleysi og hæst fer sú skoðun að vandinn komi einungis erlendis frá.

Í fyrrasumar gaf Seðlabankinn út spá þar sem greint var frá því að blikur væru á lofti, m.a. versnandi verðbólguhorfum og líkum á gengislækkun íslensku krónunnar. Þá vöruðu margir við versnandi horfum á alþjóðlegum mörkuðum með tilheyrandi afleiðingum. Síðasta ríkisstjórn stóð fyrir mikilli uppbyggingu atvinnulífsins og kaupmáttur launa jókst. Það lá fyrir að ný ríkisstjórn þyrfti að fara sér hægt í sakirnar. Um þetta voru fyrrum stjórnarflokkar sammála auk þess sem önnur vestræn ríki bjuggu sig undir fyrirliggjandi vanda á alþjóðlegum mörkuðum.

Þrátt fyrir þessa staðreynd er í nýjum fjárlögum boðað eyðslufyllerí. Ríkisútgjöld voru aukin um heil 20% og þrátt fyrir sterk varnaðarorð okkar framsóknarmanna, Seðlabankans, ýmissa innlendra og erlendra sérfræðinga og greiningarfyrirtækja, voru þau keyrð í gegn. Nú er kreppa efnahagslífsins blákaldur veruleiki. Það er staðreynd að forsendur síðustu fjárlaga eru brostnar. Tekjutap ríkissjóðs er ekki bara fyrirliggjandi heldur borðleggjandi og augljós fylgifiskur þess mikla frosts sem nú ríkir á erlendum fjármálamörkuðum.

Fyrri spurning mín er því sú til hv. formanns fjárlaganefndar: Ætla stjórnarflokkarnir að horfast í augu við þá staðreynd og endurskoða forsendur fjárlaga?

Seinni spurningin er: Hvenær ætlar Samfylkingin að axla þá ábyrgð sem fylgir því að vera í ríkisstjórn eða má þjóðin eiga von á því að getu- og úrræðaleysinu verði skýlt á bak við fyrri ríkisstjórn Framsóknarflokks (Forseti hringir.) og Sjálfstæðisflokksins út þetta kjörtímabil?

[13:53]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegur forseti. Það er orðin venja á þingi að hv. þingmenn Framsóknarflokksins elti okkur uppi, formann fjárlaganefndar og varaformann fjárlaganefndar, varðandi þessi mál og svarið hefur verið samhljóma hjá okkur. Það er að ekki er ástæða til að endurskoða forsendur fjárlaga og að hefur ekki verið ástæða til þess á umliðnum mánuðum. Ástæðan er einfaldlega sú að tekjustreymi í ríkissjóð er með þeim hætti sem var gert ráð fyrir í forsendum fjárlaga. Ég held að þingmenn Framsóknarflokksins ættu að þekkja þetta, ekki hvað síst fyrrverandi formenn fjárlaganefndar. Þeir ættu að geta sagt hv. þm. Bjarna Harðarsyni og Höskuldi Þórhallssyni hvernig í þessu liggur því að veltuskattarnir hafa verið að aukast á umliðnum mánuðum. Við sjáum það bara á tölum Hagstofunnar í gær sem koma vissulega á óvart, að viðskiptajöfnuðurinn í aprílmánuði er neikvæður um rúma 7 milljarða og viðskiptajöfnuðurinn frá áramótum er orðinn neikvæður um 33 milljarða sem er 10 milljörðum meira en á sama tíma í fyrra í krónu á móti krónu.

Ef við lítum síðan á þensluna í fjárlögunum er það einu sinni þannig að síðasta ríkisstjórn reið um sveitir — og ekki þá síður Framsóknarflokkurinn í því samstarfi — á vormánuðum 2007 og setti fram loforð um hátt á annan tug milljarða. (Gripið fram í.) Þær tölur endurspegluðust í forsend-

um fjárlaga. (Gripið fram í.) Á þetta var bent á vormánuðum 2007 og við þessu búi tók ríkisstjórnin. Ég fann ekki annað en að þegar við ræddum þetta í fjárlaganefnd í desember sl. hafi verið samhljómur um að halda áfram með þessi verkefni. Það eina sem kom frá Framsóknarflokknum þegar við vorum að ljúka (Forseti hringir.) fjárlögunum voru tillögur um að fresta ákveðnum stofnframkvæmdum sem boðaðar höfðu verið með löngum fyrirvara. (**Gripið fram í:** Þetta er ósatt.)

[13:55]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Viðfangsefni stjórnmálamanna í efnahagsmálum eru það alvarleg um þessar mundir að það er fyllsta ástæða til að ræða þau í samræmi við það fremur en efna til deilna á milli einstakra stjórnmálaflokka sem keppast um að koma ábyrgð hvor á annars hendur. Við vitum að staðan er grafalvarleg. Við stöndum frammi fyrir meiri verðbólgu en við höfum gert um 18 ára skeið. Afleiðingarnar af því lenda á herðum íslensku þjóðarinnar, á herðum íslenskra launamanna. Það eru þeir sem borga brúsann af því ástandi sem upp er komið og stjórnmálamenn geta ekki vikið sér undan því að þeir bera ábyrgð á því ástandi að verulegu leyti. Þess vegna skiptir nú fyrst og fremst máli að skýra hvað það er sem menn ætla að gera til að ná tökum á ástandinu og gera það fljótt þannig að skaði almennings verði sem minnstur og byrðunum af ástandinu verði jafnað þannig að þeir sem eru tekjulágir þurfi síður að axla þær en hinir sem eru tekjuháir. Þess vegna eru t.d. hugmyndir ríkisstjórnarinnar um almenna skattalækkun með hækkun persónuafsláttar afleitar vegna þess að þær auka á vandann sem við er að glíma og auka á misrétti byrðanna sem hver og einn þarf að axla. Þær hugmyndir eru þess eðlis að ríkisstjórnin á sem fyrst að endurskoða þær, hætta við almenna lækkun skatta um þessar mundir. Það er ástæða til að huga að kjörum þeirra sem lakast eru settir og bæta þau. En það er ekki ástæða til að auka útgjöld úr ríkissjóði og bæta kjör þeirra sem hafa góðar tekjur og auka á erfiðleikana í efnahagslífinu með því, virðulegi forseti.

[13:57]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Þessi umræða er mjög mikilvæg en það er erfitt að draga stjórnarliða að alvöru þess máls að ræða um efnahagsástandið og mikil endemi að heyra enn og aftur hrópað að Samfylkingin hafi, þegar hún settist að stjórnarborði, verið tilneydd til að efna kosningaloforð Framsóknarflokksins. Aldrei varð ég var við þá umræðu hjá hv. formanni fjárlaganefndar í fjárlaganefnd að þeir væru tilneyddir til að leggja fram fé og ráðast í útgjöld vegna einhverra vamma og skamma Framsóknarflokksins. Umræða á þessum nótum er svo lágkúruleg og tilgangslaus að engu tali tekur.

Það alvarlegasta í þessu er að þjóðin hefur beðið eftir efnahagsaðgerðum í allan vetur og loksins hafa þær litið dagsins ljós, það skal viðurkennt. Ríkisstjórnin hefur ákveðið að verja heilum 4 millj. kr., 4 millj. íslenskra króna til að stemma stigu við verðbólgunni. Til hamingju með það. En það vill til að þjóðin, stjórnarandstaðan og reyndar þingheimur allur, gera sér grein fyrir því að þetta er bara brandari, þetta er ekki til þess fallið að leysa neinn efnahagsvanda. Það er heldur ekki fallið til að leysa neinn efnahagsvanda, að hér skuli stjórnarliðar æ ofan í æ koma upp og tala um að ástæðan fyrir efnahagsvandanum nú sé sú að ráðherrar hafi lofað fjárframlögum rétt fyrir kosningar. Vissulega var lofað einhverju lítils háttar. [Hlátur í þingsal.] En minnst af því kom frá ráðherrum Framsóknarflokksins (Gripið fram í.) og í dag höfum við einnig rætt um loforð Samfylkingarinnar sem virðast vera léttvæg á þessum tíma. Aðalatriðið er staðan í efnahagsmálum í dag og að menn hætti karpinu.

[14:00]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég held að það sé ekki ofmælt að ástandið í efnahagsmálum er mjög alvarlegt og alvarlegast er að við sitjum uppi með gersamlega aðgerðarlausa ríkisstjórn sem ber reyndar ábyrgð á því hvernig komið er. Hefur þar ekki orðið nein breyting á þótt Samfylkingin tæki þar mál Framsóknarflokksins sýnist mér. (**VS:** Það hefur versnað mikið.) En hvað er það sem ríkisstjórnin leggur þá næst fram og telur brýnast í efnahagsumræðunni? Jú, það er einkavæðingarfrumvarp um heilbrigðiskerfið sem troða á hér á dagskrá á morgun. Hefði ekki verið nær að ríkisstjórnin hefði komið með frumvarp, álit eða tillögu um bráðaaðgerðir í efnahagsmálum? Nei, það skal lemja á sjúklingum.

[Hlátur í þingsal.]

Það skal lemja á sjúku fólki og troða inn á þing með afbrigðum væntanlega frumvarpi um markaðsvæðingu heilbrigðiskerfisins. Já, þingmenn mega hlæja því að vonandi eru þeir flestir frískir en ég er ekki viss um að það fólk sem þarf að sækja heilbrigðisþjónustu sé ánægt með þá forgangsröðun sem ríkisstjórnin hefur. (Gripið fram í.) Það verður dapurlegt að horfa á (Gripið fram í.) þegar Samfylkingin fer að greiða atkvæði um afbrigði ríkisstjórnarinnar til að koma markaðsvæðingarfrumvarpi heilbrigðisþjónustunnar á dagskrá. Ég bíð eftir því þegar það verður innlegg Samfylkingarinnar inn í efnahagsumræðuna að koma markaðsvæðingarfrumvarpi heilbrigðisþjónustunnar á dagskrá.

Ég velti líka fyrir mér, frú forseti, hvernig það er með forseta sem beitti sér fyrir breytingum á þingsköpum fyrir jól sem áttu að bæta vinnubrögð þingsins, sem áttu að koma í veg fyrir að ný frumvörp kæmu á dagskrá á síðustu dögum þings. Það var settur frestur fyrir 1. apríl og hann lagði þunga áherslu (Forseti hringir.) á góð vinnubrögð í nefndum. Ætlar nú Samfylkingin að fara að greiða atkvæði með afbrigðum? (Forseti hringir.) Á að koma einkavæðingarfrumvarpi heilbrigðiskerfisins á dagskrá á morgun? (Forseti hringir.) Ríkisstjórnin var stofnuð um einkavæðingu heilbrigðiskerfisins, (Forseti hringir.) frú forseti, og hún ætlar greinilega að standa (Forseti hringir.) undir því nafni.

Umræðu lokið.

Færanleg sjúkrastöð í Palestínu.

Fsp. ÞBack, 571. mál. — Þskj. 885.

[14:03]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. utanríkisráðherra um færanlega sjúkrastöð í Palestínu. Ástæða þess að fyrirspurnin er lögð fram er sú að fyrir ári var samþykkt tillaga til þingsályktunar um kaup og rekstur á færanlegri sjúkrastöð í Palestínu. Þeirri þingsályktunartillögu var vísað til hæstv. ríkisstjórnar til afgreiðslu.

Það er fljótlegt að greina frá því að frá hæstv. ríkisstjórn hefur ekkert komið. Ekkert kom fram á afgreiðslu fjárlaga. Ekkert hefur komið fram sem bendir til þess að verið sé að vinna með þingsályktunartillöguna eða að í undirbúningi sé að standa að færanlegri sjúkrastöð í Palestínu.

Því miður, hæstv. forseti, hefur ástandið í Palestínu ekkert batnað frá því að þessi þingsályktunartillaga var lögð fram fyrir þremur þingum og ástandið frekar versnað á mörgum svæðum. Það er alveg ljóst að þrengt hefur verið að Palestínumönnum og möguleikum þeirra á að sinna heilbrigðisþjónustu og sinna særðum og sjúkum og að ástandið hefur versnað.

Það hefur einnig komið fram, og því tel ég að þessi þingsályktunartillaga hafi verið samþykkt, að það er vilji okkar Íslendinga að standa, þó ekki nema með veikum mætti, að baki Palestínumönnum í þrengingum þeirra. Ein leiðin er að festa kaup á slíkri færanlegri sjúkrastöð sem væri hægt að nota við þær aðstæður sem eru í dag.

Síðasta tilboð eða stuðningsyfirlýsing sem birst hefur frá Íslandi er að taka á móti flóttamönnum frá Palestínu og þá einstæðum konum og börnum. Það er gott mál og við tökum á móti þeim og sinnum þeim hér á landi. Það er mjög erfitt að sinna sjúkum og særðum þar í landinu og því vil ég spyrja hæstv. (Forseti hringir.) utanríkisráðherra hvað þessari þingsályktunartillögu líður.

[14:06]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Þingsályktunartillagan sem hér er vísað til var lögð fram á 131., 132. og 133. löggjafarþingi. Í greinargerð með tillögunni kom fram að þörf fyrir heilbrigðisþjónustu á herteknum svæðum Palestínu aukist mjög þar sem aðgerðir Ísraelsmanna hindri eðlilegan aðgang fjölda Palestínumanna að almennri heilsugæslu og bráðaþjónustu sem ógni heilsu fólks og kosti mannslíf.

Samkvæmt tillögunni ályktar Alþingi að fjármálaráðherra beiti sér fyrir því að fé verði varið til kaupa og reksturs á færanlegri sjúkrastöð. Utanríkismálanefnd fjallaði um þessa tillögu þann 15. mars 2007 og lagði til að málinu yrði vísað til ríkisstjórnarinnar þannig í sjálfu sér var þingsályktunartillagan ekki samþykkt heldur var málinu vísað til ríkisstjórnarinnar.

Í ferð minni til Palestínu í júlí á síðasta ári var fjallað sérstaklega um þessa þingsályktunartillögu á fundi sem ég átti með dr. Mustafa Barghouti sem er kunnur meðal Íslendinga og samtökum hans Union of Palestinian Medical Relief Committees. Samtökin, sem eru frjáls félagasamtök, voru stofnuð árið 1979 og starfa að heilsugæslumálum á hernumdu svæðunum. Þau eru ein stærstu félagasamtökin á því sviði sem þar starfa.

Eftir þennan fund hefur utanríkisráðuneytið, í samstarfi við þessi samtök, unnið að ítarlegri framkvæmd á fjárhagsáætlun um þetta verkefni, þ.e. um kaup og rekstur á færanlegri sjúkrastöð. Samtökin hafa lagt mat á hvar staðsetning hennar verður út frá mannúðarsjónarmiðum og hvar þörfin er mest. Ákveðið hefur verið að þessi stöð verði staðsett í Salfeet-héraði þar sem ástandið er mjög slæmt.

Fyrir liggur sérstakt verkefnisskjal um þetta mál og gert er ráð fyrir því að verkefnið hefjist í haust og fjárveiting er til þess á lið þróunarmála í utanríkisráðuneytinu. Gert var ráð fyrir því að það væri hluti af þessari aðgerðaráætlun varðandi málefni Palestínu sem nú er unnið eftir í utanríkisráðuneytinu.

Samkvæmt þessu verkefnisskjali verður, auk þjónustu sem færanlega sjúkrastöðin veitir, lögð áhersla á forvarnir, þjálfun og þátttöku hins almenna borgara í þessu starfi og uppbyggingu á færni og valdeflingu hjá hinum almenna borgara. Þetta verkefnisskjal liggur sem sagt fyrir og þar sem fyrirspyrjandi hefur áhuga á þessu máli og fylgir því hér eftir — enda var hún einn af flutningsmönnunum, aðrir voru Jón Kristjánsson, Guðrún Ögmundsdóttir, Jón Bjarnason og Magnús Þór Hafsteinsson — ætla ég að afhenda henni þetta verkefnisskjal þannig að hún geti kynnt sér málið og hver staða þess er.

[14:09]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef nú sjaldan verið jafnfegin og ánægð með svör við fyrirspurn á Alþingi. Því miður er það oft svo að maður verður frekar ósáttur við gang mála og óþreyjufullur eftir að verkin gangi fram. En ég vil lýsa ánægju minni með að þetta mikilvæga mál skuli þó vera komið á rekspöl, að það skuli vera komið inn í aðgerðaráætlun og að unnið sé í sátt og að tilstuðlan þeirra lækna sem hvað harðast og einbeittast hafa beitt sér á þessum vettvangi.

Verk af þessu tagi skila ekki árangri nema í samvinnu við heimamenn. Það er nógu erfitt að komast inn á svæðið og styðja Palestínumenn í þeirra verkum, og í raun þeim áróðri sem þeir verða að halda uppi til þess að vonir standi til að einhver friður nái að ríkja á þessu svæði.

Við sem stóðum að þingsályktunartillögunni höfðum öll farið út til Palestínu og kynnt okkur mál Palestínumanna og hvernig aðbúnaður þar er. Eftir þá heimsókn er mér, og ég held öllum, ljóst að ekki næst friður á þessu svæði fyrr en gengið verður það hart að Ísraelsmönnum að þeir brjóti niður þann aðskilnaðarmúr sem þeir halda áfram að reisa. Að þeir fari í burtu af hernámssvæðunum (Forseti hringir.) eða landnemasvæðunum og að þeir leggi af áætlanir um að hernema eða taka austurhluta (Forseti hringir.) Jerúsalem undir sína stjórn.

Umræðu lokið.

Orkusparnaður.

Fsp. ÁÞS, 479. mál. — Þskj. 767.

[14:12]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Það er kunnara en frá þurfi að segja að orkunotkun á hvern íbúa á Íslandi er með því mesta sem þekkist í heiminum. Við státum okkur raunar oft af því að hér sé hlutfall innlendrar endurnýjanlegrar orku sérlega hátt eða um 70%. En það segir þó alls ekki alla söguna því að hin mikla raforkunotkun hérlendis skýrist fyrst og fremst af því að Íslendingar eiga heimsmet í álframleiðslu á hvern íbúa og á sama tíma er losun koltvísýrings á sama mælikvarða með hvað mesta móti hér á landi og við nálgumst nú óðfluga Bandaríkin í því efni.

Hvað heimilin í landinu varðar, og þá hag alls almennings, eru orkuútgjöld umtalsverð. Gert er ráð fyrir því að meðalheimili eyði árlega í kringum 200–300 þús. kr. í orkukaup og sú fjárhæð er væntanlega á nokkurri uppleið jafnvel hraðri uppleið. Á sama tíma og hallar undan fæti í efnahagsmálum þjóðarinnar, verðbólgan er á fleygiferð og vextir gríðarháir, skipta öll útgjöld heimilanna að sjálfsögðu afar miklu máli og brýnt að reyna eftir megni að ná fram sparnaði í orkunotkun.

Það á auðvitað við um eldsneyti en það á líka við um húshitun og raforkunotkun. Enda þótt þar sé um að ræða umhverfisvæna orku ef svo má segja, að minnsta kosti að verulegu leyti, er engin ástæða til annars en að huga einnig að sparnaði í notkun hennar.

Ég vil líka nefna í þessu sambandi samgöngumálin en notkun jarðefnaeldsneytis er mikil í samgöngum og losun gróðurhúsalofttegunda þar með. Líklega eru samgöngumálin eitt af okkar stærstu málum í umhverfismálunum, ekki síst má kannski segja í þéttbýlinu. Rétt að nefna hér bæði hinn almenna bílaflota landsmanna en einnig fiskiskipa- og farskipaflotann.

Þessi málefni, frú forseti, eru orðin þýðingarmikil í allri almennri stjórnmálaumræðu víða um heim og við þurfum að sjálfsögðu að horfa langt fram á veg á allt sviðið en ekki bara einblína á það sem er næst okkur í tíma og rúmi. Það má t.d. velta því fyrir sér hversu mikið hefur verið gert hér á landi í hönnun og byggingarlist til að draga úr orkunotkun íbúðar- og atvinnuhúsnæðis, það skiptir auðvitað miklu máli hvernig hús eru hönnuð með tilliti til þess.

En ég hef sem sagt leyft mér, virðulegi forseti, í þessu samhengi að leggja fram fyrirspurn til hæstv. iðnaðarráðherra um orkusparnað svohljóðandi:

Hyggst ráðherra beita sér fyrir átaki til orkusparnaðar og betri orkunýtingar? Ef svo er, með hvaða hætti verður það gert?

[14:15]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa fyrirspurn og ég er alveg sammála áherslunum sem koma fram í máli hans. Hv. þingmaður spyr um orkusparnað og orkunýtingu til skamms tíma en vekur líka eftirtekt á því að í þessu máli er nauðsynlegt að horfa langt fram í tímann.

Í fyrsta lagi vil ég segja það að hið almenn svar er já. Ég ætla að skýra fyrir honum stefnu ráðuneytisins í þessu máli. Í fyrsta lagi nefnir hann hönnun húsa. Ég vil þá upplýsa að nýr orkumálastjóri er sérfræðingur í orkusparnaði húsa og hefur verið falið að útfæra sérstaka stefnu um það. Það er komið af stað.

Í öðru lagi veltir hann fyrir sér möguleikum á að draga úr kostnaði vegna húshitunar með rafmagni hjá þeim sem borga allt of mikið og meira en allir aðrir. Þá nefni ég einkum þrennt: Í fyrsta lagi hefur þessi ríkisstjórn ákveðið að verja 200 millj. kr. til jarðhitaleitar á næstu þremur árum.

Í öðru lagi hefur Orkustofnun verið falið að gera sérstakt átak til þess að kanna möguleika á notkun varmadælna þar sem ekki er hægt að finna hefðbundinn jarðhita en tækninni hefur fleygt fram á því sviði.

Í þriðja lagi nefni ég nú svo, af því það er lítið og krúttlegt verkefni, að á vegum ráðuneytisins er verið að kanna möguleika á svokölluðum spónaveitum sem byggjast á því að hita vatn með framleiðslu úr íslenskum orkuskógum, sem ég leyfi mér að kalla svo.

En svo ég snúi mér að því sem mér finnst mestu máli skipta og varðar framtíðina þá er það alveg rétt sem hv. þingmaður segir. Við erum blessuð, íslenska þjóðin, með því að hafa hér gríðarlega hátt hlutfall endurnýjanlegrar orku og mætum ekki 70%, eins og hv. þingmaður sagði, heldur 80% af orkuþörf okkar með henni. Vandamálin eru þessi 20% sem eftir eru. Það er skylda okkar bæði sem stjórnvalds og líka út á við gagnvart umheiminum að taka þátt í að þróa nýja orkugjafa og finna nýjar leiðir.

Mig langar svo, ef ég hef tíma, frú forseti, til þess að drepa hér örstutt á tíu atriðum sem eru í gangi og hafa verið í gangi af hálfu ráðuneytisins. Í fyrsta lagi hafa sérfræðingar þess nýlega birt grófa úttekt á möguleikum Íslendinga til þess að nýta innlenda orku í stað innflutts eldsneytis og ég bendi hv. þingmanni á heimasíðu ráðuneytisins um það.

Í öðru lagi er á þessu ári varið 220 millj. kr. í áframhaldandi þróun á vetnistækni og í framhaldi af tilraunum með vetnisknúna almenningsvagna eru nú á götum borgarinnar 13 vetnisbílar sem eru í tilraunaverkefni.

Í þriðja lagi hefur ráðuneytið ákveðið að beita sér fyrir þátttöku í þróun smárra og ódýrra vetnisstöðva fyrir bifreiðar sem búa til sitt eigið vetni. Ég vona að fyrirtækið sem þar er í fararbroddi eigi eftir að verða stórt útflutningsfyrirtæki á borð við Marel eða nafna minn Össur í útflutningi. Fyrsta stöðin af þessu er ráðgerð hér í vesturbæ Reykjavíkur.

Í fjórða lagi er það stefna ráðuneytisins að beita sér fyrir því að raf- og vetnisvæðing að minnsta kosti hluta bílaflotans verði undirbúin með því að slíkar litlar vetnisstöðvar verði nægilega margar hringinn í kringum landið til þess að hægt verði að aka hringinn á vetni. Fjöldaframleiðsla á vetnisbílum er talin leiða til þess að þeir verði samkeppnishæfir á næsta áratug.

Í fimmta lagi, af því að hv. þingmaður spyr um skip þá er ráðuneytið aðili að verkefni þar sem fyrsta vetnisknúna ljósavélin hefur verið sett í skip hér á landi.

Í sjötta lagi er ráðuneytið aðili að verkefni sem miðar að því að framleiða umtalsvert magn af lífeldsneyti úr heyi með nýjum aðferðum sem byggjast m.a. á íslenskri örverutækni, á fyrningum hvers árs en líka með því að rækta gras

til framleiðslunnar. Þeir sem þarna eru í fararbroddi ætla sér stóra hluti í þessu. Við sjáum hvað úr því verður.

Í sjöunda lagi hafa stofnanir ráðuneytisins m.a. átt þátt í rannsóknum til þess að nýta þekkta ferla til að breyta koltvísýringi í metanól sem hægt er að nýta beint á bíla. Búið er að stofna um það íslenskt fyrirtæki. Hægt er að leiða þessa tækni lengra áfram yfir í að búa til dísil. Þetta er eitt af verkefnunum sem Nýsköpunarmiðstöðin starfar að.

Í áttunda lagi hefur ráðuneytið nýlega átt í viðræðum við fleiri en eitt fyrirtæki um að þróa ræktun þörunga úr heitu vatni sem fellur til við raforkuframleiðslu úr jarðhita. Eins og þingmenn vita þá er léleg nýting á slíkri orkuöflun, 10–12% í besta falli, með því er hægt að auka hana. Þar að auki er það skoðun mín að þörungaræktun með þessum hætti sé aðferð framtíðarinnar til þess að búa til lífeldsneyti og þar hafa Íslendingar einstaka möguleika til að margefla nýtingu á orku úr jarðhita, ekki síst affallsins sem ég nefndi.

Í níunda lagi er síðan hafin sérstök úttekt á möguleikum Íslendinga til að nota rafmagn beint á bíla og hvers konar skipulag, t.d. með hleðslu af opinberri hálfu að setja upp til að auðvelda landsmönnum notkun á því. Það er enginn annar en fyrrverandi formaður VG í Reykjavík sem hefur umsjón með því verkefni af hálfu ráðuneytisins.

Í tíunda lagi hefur ráðuneytið lýst sig reiðubúið til að taka þátt í verkefnum þar sem verið er að þróa tækni til þess að knýja skip með rafmagni. Vonir standa til þess að síðar á þessu ári leggi (Forseti hringir.) fyrsta skipið sem með þeim hætti er knúið, úr höfn á Íslandi.

[14:20]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. iðnaðarráðherra fyrir þessi mjög svo greinargóðu og jákvæðu svör og ég óska honum til hamingju með hvað mikið er að gerast á þessum vettvangi. (Gripið fram í.)

Nú kann vel að vera að byrjað hafi verið á því í tíð Framsóknarflokksins. Úr því að það má kenna Framsóknarflokknum um það sem illa fer þá má kannski líka þakka honum fyrir það sem vel var gert því að það kann að vera að eitthvað sé um slíkt að ræða. En látum það eiga sig.

Ég tel að hér séu afskaplega mörg og merkileg verkefni á ferðinni, þau sem hæstv. ráðherra nefndi og horfa til framtíðar og verða að sjálfsögðu langtímaverkefni og ekki er við því að búast að menn sjái beinlínis útbreidda notkun þess háttar orkugjafa alveg á næstunni. Engu að síður eiga sér þar stað mjög merkilegar tilraunir og rannsóknir.

Nú má ekki gleyma því að rafmagnið t.d. er líka auðlind sem er takmörkuð í sjálfu sér. Þess vegna skiptir mjög miklu máli að við eigum nægilegan stofn eða birgðir, ef svo má segja, til þess að nýta það í þau fjölmörgu verkefni sem hér eru á ferðinni og það tengist að sjálfsögðu stóriðjustefnunni beint.

Varðandi þau verkefni sem hann nefndi sem eru meira til skemmri tíma litið þá er þar mjög margt merkilegt og spennandi á ferðinni. Mér finnst sérstaklega ánægjulegt að heyra að verið er að vinna í málum eins og hönnun húsa og öðru slíku.

Ég vil einfaldlega hvetja hæstv. ráðherra til þess að vinna áfram að þessum málum. Mér kemur til hugar að hugsanlega mætti setja einhverja sérstaka átaksvinnu eða samráðsvinnu aðila sem koma að þessum málum því að það eru sannarlega margir sem gera það. Það eru ríkið og orkufyrirtækin, orkustofnanir, sveitarfélögin, neytendur, aðilar vinnumarkaðarins og rannsóknarstofnanir. Þá horfi ég kannski meira á það sem þarf að gera núna til skamms tíma, þ.e. að hvetja til almenns orkusparnaðar. Það er alveg ljóst að (Forseti hringir.) full ástæða er til þess og ég vil hvetja hæstv. ráðherra til þess að vinna að átaksverkefni í því sambandi.

[14:23]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Af því minnst var hér á frumkvæði Framsóknarflokksins þá hef ég aldrei dregið dul á að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir beitti sér fyrir margvíslegum jákvæðum nýjungum í ráðuneytinu. Ég hef oft sagt að ég hafi tekið við alveg prýðilegu búi þar.

Til dæmis vil ég nefna það sérstaklega að hún beitti sér fyrir orkusparnaðarsetrinu á Akureyri þar sem eru snillingar sem m.a. gefa mönnum kost á því að reikna út hagkvæmustu bifreiðarnar og með hvaða hætti einstaklingar geta best lagt sitt litla lóð á vogarskálarnar.

Það sem skiptir máli í þessu er að Íslendingar noti sína sérstöðu. Hún felst í því að við eigum hér gnótt af rafmagni sem er ódýrt og sem fer lækkandi að raunvirði á meðan þróunin er alveg öfug erlendis. Það gerir það að verkum að við getum leyft okkur þann munað t.d. að horfa fram til þess að geta knúið bílaflota okkar í framtíðinni með vetni og rafmagni, ekki öðru hvoru heldur hvoru tveggja.

Ég held það skipti ákaflega miklu máli fyrir okkur að finna leiðir til þess að geta nýtt rafmagn til þess að knýja farartæki hér á landi, bæði bifreiðar og skip ef það er mögulegt.

Þá hlýtur að þurfa að koma til samspils lítils lands annars vegar og hins vegar stórra bílaframleiðenda. Þess vegna skiptir miklu máli að það takist að fjöldaframleiða bifreiðir sem ganga fyrir þessum orkuberum og orkugjöfum.

Ég tek sem dæmi skipin. Gríðarlega stór partur af okkar losun á CO_2 kemur frá þeim. Við þurfum að reyna að kanna leiðir til þess að knýja þau með öðrum hætti. Það er dálítið umhendis. Það þarf að hanna skipin alveg frá grunni með tilliti til þess ef menn ætla að nota vetni og rafmagn eða hvort tveggja.

Ég hef t.d. lýst því yfir í samstarfi sem er að hefjast milli Íslands, Bandaríkjanna, Nýja-Sjálands og nokkurra fleiri ríkja sem mætti flest flokka undir eyríki, að eitt af stóru verkefnunum sem þessi ríki eiga að vinna að saman er einmitt að beita sér fyrir hönnun skipa (Forseti hringir.) sem eru knúin vetni. Framtíðin liggur í þessum orkugjöfum. Ég er sammála hv. þingmanni um það. Við þurfum að horfa langt í þessum efnum.

Umræðu lokið.

Rannsóknaboranir í Gjástykki.

Fsp. ÞBack, 576. mál. — Þskj. 892.

[14:25]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. umhverfisráðherra um rannsóknaboranir í Gjástykki sem til stendur að fara í í sumar. Í byrjun apríl var haldinn kynningarfundur norður á Húsavík um stöðu mála hvað varðar undirbúning að fyrirhugaðri byggingu álvers á Bakka við Húsavík. Þar kynntu sveitarstjórnarmenn og Landsvirkjun stöðuna.

Þar kom m.a. í ljós að í sumar er fyrirhugað að fara í rannsóknaboranir inni á Gjástykki og leyfi til slíkra borana liggja fyrir. Í fyrstu var samþykkt heimild til rannsókna á yfirborði svæðisins en síðan, degi fyrir kosningar, var samþykkt að fara í boranir inni á svæðinu ef þyrfti.

Nú hafa öll fyrirheit verið um það að hlífa þessu svæði í lengstu lög. Þó að rannsóknir haldi áfram og undirbúningur að fyrirhuguðu álveri sé í gangi að þá verði leitað allra leiða að finna orku fyrir þetta fyrirhugaða álver á öðrum stöðum en í Gjástykki.

Þetta háhitasvæði er nær ósnortið í dag og er mikil perla fyrir okkur Íslendinga, fyrir ferðamenn og fyrir ferðaþjónustuna. Það býður upp á mjög mikla möguleika á svæðinu til þess að byggja upp aðrar atvinnugreinar og þá sérstaklega ferðaþjónustuna, aðra en þá sem er bundnir eru við fyrirhugað álver.

Mér er mikið í mun að Gjástykki, þessu háhitasvæði, sé hlíft í lengstu lög þrátt fyrir að mjög umdeilt leyfi sé til staðar, þ.e. á borunum til að leita að hita.

Ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvort hann hyggist beita sér fyrir frestun á fyrirhugaðri rannsóknaborun í Gjástykki með tilliti til verndargildis svæðisins og ólíkra hagsmuna einstakra atvinnugreina þar nyrðra uns niðurstöður liggi fyrir úr yfirstandandi rannsóknum á mögulegri orkunýtingu frá Þeistareykjum, Bjarnarflagi og Kröflu.

Er staðan (Forseti hringir.) orðin sú á þessum stöðum þar sem þegar er farið að bora að allt útlit er fyrir að þarna fáist ekki næg orka úr svæðinu? (Forseti hringir.)

[14:29]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Eins og hv. þm. Þuríður Backman veit líklegast þá er það hæstv. iðnaðarráðherra sem veitir rannsóknar- og nýtingarleyfin og stjórnsýsla þeirra er í iðnaðarráðuneytinu.

Ég skal nú samt gera heiðarlega tilraun til þess að svara spurningu þingmannsins en þó með þeim fyrirvara að í raun og veru er spurningunni beint til rangs ráðherra. (**Gripið fram í:** Nei.)

Leyfi til rannsóknaborunar var veitt af hæstv. þáverandi iðnaðarráðherra Jóni Sigurðssyni, þingmanni Framsóknarflokksins og fyrrverandi formanni þess flokks, 10. maí 2007 eða tveimur dögum fyrir síðustu alþingiskosningar. Svo mun vera að það gildir til 10. maí 2010 samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef. Mér hefur einnig verið sagt að Landsvirkjun ráðgeri að bora eina rannsóknaholu á þessu ári samkvæmt þessu leyfi.

Um þessar mundir hefur Skipulagsstofnun til umfjöllunar tilkynningu Landsvirkjunar um rannsóknaborun í Gjástykki vegna ákvörðunar um matsskyldu.

Þá er því við að bæta að ég ritaði hæstv. iðnaðarráðherra og iðnaðarráðuneytinu bréf 18. september 2007 þar sem grennslast var fyrir um ástæður þess að ekki hafi verið farið eftir þeirri verklagsreglu að leita umsagnar umhverfisráðuneytisins þegar leyfið var veitt í tíð síðustu ríkisstjórnar tveimur dögum fyrir kosningar.

Við þetta hefur umhverfisráðuneytið gert athugasemdir og það liggur alveg fyrir að þegar þetta var gert 10. maí 2007 var það í einhvers konar flýtimeðferð hjá þáverandi hæstv. iðnaðarráðherra. Af einhverjum ástæðum var ekki farin sú venjubundna leið að fá umsögn frá umhverfisráðuneytinu. Því verður því miður ekki breytt eftir á en það er alveg ljóst af okkar hálfu í umhverfisráðuneytinu að hér var ekki farið eftir þeim reglum sem vanalega er unnið eftir.

Ég hef einnig gert grein fyrir þessum málavöxtum í bréfi til Landverndar sem skrifað var 15. apríl síðastliðinn en þar var sérstaklega spurt um Gjástykki og rannsóknarleyfisveitinguna frá því 10. maí 2007.

Í raun er það svo, herra forseti, hvað rannsóknarleyfið varðar og veitingu þess að málið var afgreitt frá iðnaðarráðuneytinu þó að það sé algjörlega ljóst af minni hálfu að það hafi ekki verið gert með þeim hætti sem það hefði átt að vera þann 10. maí árið 2007.

[14:32]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi segja nokkur orð í sambandi við þetta mikilvæga mál sem er það að veitt var rannsóknarleyfi í Gjástykki fyrir rétt tæplega ári síðan og skipti það mjög miklu máli í sambandi við það verkefni sem er bygging álvers á Bakka við Húsavík. Það hafði verið rætt í langan tíma hve mikilvægt væri að Gjástykki yrði rannsakað líka þar sem ekki liggur fyrir enn og því síður á þeim tíma hvort sú orka sem fæst á öðrum svæðum sem nefnd hafa verið sé nægileg. Þess vegna var þetta mikilvægt mál. Hvað varðar umsögn frá umhverfisráðuneytinu þá ætla ég ekki að hafa sérstaka skoðun á því en ég reikna með að hæstv. umhverfisráðherra fari með rétt mál þar að leita hefði mátt (Forseti hringir.) umsagnar þeirra. Engu að síður er þetta mál mjög mikilvægt og ég vildi bara að þessi tónn kæmi inn í umræðuna.

[14:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það var auðvitað hreinasta hneyksli og jaðraði við valdníðslu að veita rannsóknarleyfi í Gjástykki tveimur dögum fyrir kosningar síðastliðið vor. Hér er upplýst að sú gjörð orkar í rauninni enn meira tvímælis en áður hefur komið fram opinberlega vegna þess að þar var ekki sinnt réttum verklagsreglum sem eru þær að leita eftir umsögn frá umhverfisráðuneytinu. Ég get ekki sætt mig við það, hæstv. ráðherrar Samfylkingarinnar, að þetta sé eitt af þeim málum sem ekki verði breytt eftir á. Rannsóknarleyfið hefur sannarlega verið gefið út en það hefur ekki verið gefið út með réttum hætti.

Ég spyr: Hver á Landsvirkjun? Hver á fyrirtækið og

hver stýrir fyrirtækinu sem ætlar sér að ráðast inn á Gjástykki í sumar til að eyðileggja það með einni rannsóknaborholu og það löngu áður en fullreynt er hvort hægt er að ná í nægilega orku til framkvæmda annars staðar (Forseti hringir.) fyrir norðan? Hver á Landsvirkjun? Og ég endurtek: Var ekki Samfylkingin nýlega að skipa fulltrúa sína í stjórn þessa fyrirtækis? (Forseti hringir.) Það er hægt að breyta svona hlutum eftir á ef vilji er fyrir hendi.

[14:35]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á því að virða tímamörk.

[14:35]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel mig hafa beint fyrirspurn minni til rétts ráðherra. Ég beini fyrirspurn minni til umhverfisráðherra, þess ráðherra sem á að standa vörð um náttúruna og náttúruvernd hér á landi. Meðan ekki er farið að bora í Gjástykki — það ferli, rannsóknaborunin sjálf og sú röskun sem verður af henni sem slíkri er nú hjá Skipulagsstofnun til umsagnar, ferlið er að hluta til komið aftur til umhverfisráðherra.

Ég tel, sama hvernig allt fer fyrir norðan, að ekki sé fullreynt um orku á öðrum háhitasvæðum sem þegar er farið að raska og skemma út frá sjónarmiði náttúruverndar og það sé óafsakanlegt að byrja að bora í Gjástykki að svo komnu máli. Gjástykki er það háhitasvæði sem ég tel að við eigum að slá skjöld um og varðveita fyrir komandi kynslóðir. Það var inni í fyrsta áfanga rammaáætlunar, Gjástykki er í öðrum áfanga. Það þýðir ekki að segja eftir nokkur ár: Því miður, við getum bara ekki haft þetta inni í rammaáætluninni um þau svæði sem við komum til með að nýta vegna þess að við erum þegar búin að fara inn á þau.

Á að draga svo gerð rammaáætlunar um verndun og nýtingu að það verði búið að raska öllum svæðum sem mikilvæg eru þegar loksins verður hægt að taka hana í gildi? Við höfum möguleika á að vernda Gjástykki þrátt fyrir allt og ég tel að það sé á hendi umhverfisráðherra að gera allt sem í hennar valdi stendur til að forða því að farið verði inn á það með þessa rannsóknaborholu. Ein (Forseti hringir.) borhola er nægileg til að gjörspilla svæðinu. Það sjáum við á þeim borunum sem (Forseti hringir.) þegar eru hafnar á öðrum svæðum.

[14:37]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég dreg enga dul á að þetta mál er þannig vaxið að þar hefur ekki verið staðið rétt að verki að mínu mati. Hins vegar eiga allir hæstv. ráðherrar í ríkisstjórn Íslands, þeirri sem nú situr og öðrum sem áður sem hafa setið og vonandi í framtíðinni líka, að standa vörð um náttúruna og auðvitað ber umhverfisráðherra þar mesta ábyrgð en það er líka á ábyrgð sveitarfélaganna í landinu, sem fara með hið örlagaríka og mikilvæga skipulagsvald, að gæta náttúrunnar. (Gripið fram í.) Hv. þingmaður, sem leggur það í vana sinn að taka samtöl við þá sem halda hér ræður, nei, það er alveg rétt en hæstv. umhverfisráðherra veitir heldur ekki rannsóknarleyfi. Það liggur algjörlega fyrir og það vita allir þingmenn sem hafa tekið þátt í þessari umræðu. Þess vegna leyfði ég mér að benda á það í upphafi svars míns að ef til vill hefði átt að beina þessari fyrirspurn til hæstv. iðnaðarráðherra.

Að sjálfsögðu hefði verið miklu betra ef í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar hæstv. þáverandi iðnaðarráðherra, Jóns Sigurðssonar, formanns Framsóknarflokksins, hefði verið staðið rétt að málum. En af einhverjum ótrúlegum og kannski óskiljanlegum ástæðum þurfti að koma þessu máli í gegn 48 klukkustundum fyrir alþingiskosningarnar 12. maí 2007.

Umræðu lokið.

Erfðabreytt matvæli.

Fsp. KolH, 585. mál. — Þskj. 904.

[14:39]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef lagt fyrir hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra tvær spurningar um erfðabreytt matvæli og eins og kemur fram á þingskjali 904 vísa ég í spurningum mínum til áðurfenginna svara um sama efni.

Ég spyr hæstv. ráðherra hvað valdi því að enn hafi ekki verið sett reglugerð um merkingu erfðabreyttra matvæla. Spurningum á fyrirspurn minni í febrúar 2005, á þingskjali 752, var svarað því að reglugerð varðandi rekjanleika matvæla og merkingu erfðabreyttra lífvera og fóðurs sem framleitt er úr erfðabreyttum lífverum hafi tekið gildi hjá Evrópusambandinu 18. apríl 2004. Það væri unnið að upptöku hlutaðeigandi gerða í EES-samninginn og þegar það hefði verið gert yrðu þær teknar upp í íslenskan rétt. Þáverandi hæstv. umhverfisráðherra sem svaraði þessari spurningu sagði hins vegar útilokað að segja á því stigi hver dagsetningin yrði en á svarinu má skilja að ákvörðun sé skammt undan. Ég spyr einnig hæstv. ráðherra hvað valdi þeim drætti sem orðinn er á útgáfu fræðslubækling fyrir almenning um erfðabreytt matvæli sem í fyrrgreindu svari kom fram að ætlunin væri að gefa út.

Ég vil vekja athygli hæstv. ráðherra á því að umræðan um erfðabreytt matvæli og merkingar þeirra og þörfina á merkingum er alltaf að aukast. Við Íslendingar drögum lappirnar í þessum efnum og erum komin langt, langt aftur úr nágrannalöndum okkar, löndum Evrópusambandsins, að ekki sé talað um Norðurlöndin en Norðmenn hafa sett reglur um merkingar og erfðabreytt matvæli, sem eru kannski þær ströngustu í heimi, að mjög vel athuguðu máli.

Neytendasamtökin hafa hvað eftir annað, bæði í tímariti sínu og með formlegum erindum til ráðherra, óskað eftir því að farin sé svipuð leið hér á landi og farin er á Norðurlöndunum. Eftir því sem mér hefur skilist á því sem ég hef kynnt mér skrifuðu Neytendasamtökin á síðasta ári bréf til umhverfisráðherra, sem þá mun hafa haft þessi mál á sínum höndum, þar sem krafist er merkinga á erfðabreyttum matvörum, en ég sé ekki á síðu samtakanna að borist hafi svar.

Nú held ég að hæstv. ráðherrar geti ekki dregið það lengur að svara íslenskum neytendum afdráttarlaust um

þetta. Við getum svo deilt um það á öðrum vettvangi hversu hættuleg erfðabreytt matvæli eru en merkingar á matvælunum verða að vera til staðar til að neytendur eigi möguleika á því að velja erfðabreytt matvæli eða hafna þeim. Annað er fásinna. Ég óska eftir því að hæstv. ráðherra svari mér skýrt og skorinort (Forseti hringir.) hvað þetta varðar.

[14:43]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Eins og kunnugt er hafa orðið verulegar breytingar á lagaumhverfi varðandi matvæli og matvælaeftirlit eins og hv. þingmönnum er kunnugt um. Þær breytingar tóku gildi um síðustu áramót. Fram að þeim tíma fór umhverfisráðuneytið með þennan málaflokk sem hv. þingmaður er að vísa til. Og eins og hv. þingmaður vakti athygli á var spurningu hennar, sem hún raunar vísar til í fyrirspurn sinni, svarað á sínum tíma.

Því miður er það svo að mjög svipað svar á við enn þann dag í dag. Reglugerðin frá Evrópusambandinu sem hv. þingmaður vitnaði til, nr. 1829 frá 2003, um erfðabreytt matvæli og fóður, og reglugerð Evrópusambandsins, nr. 1830 frá sama ári, um rekjanleika og merkingu erfðabreyttra lífvera og rekjanleika matvæla og fóðurs sem er framleitt úr erfðabreyttum lífverum, tóku gildi hjá Evrópusambandinu 18. apríl 2004. Enn þá er verið að vinna að upptöku þessara gerða í EES-samninginn og það verður ekki fyrr en það hefur verið gert sem þær verða raunverulega teknar upp í íslenskan rétt. Í framhaldi af því er eðlilegt að settar verði reglur hér á landi til samræmis við þær reglur sem þá verða teknar upp í EES-samninginn. Málið er þess vegna enn í vinnslu og ég treysti mér ekki á þessari stundu til að nefna dagsetningar um gildistöku. En ég tek undir það með hv. þingmanni að auðvitað er nauðsynlegt að reyna að hraða þessari vinnu þannig að reglurnar liggi sem skýrastar fyrir. Og ég held að það sé alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að við getum lagt til hliðar deilur um erfðabreytt matvæli, og ég geri ráð fyrir að ég og hv. þingmaður séum kannski ekki alveg sammála þar, en það breytir ekki því að ég er út af fyrir sig sammála því að reglur varðandi merkingarnar þurfa að liggja fyrir og eðlilegast að við reynum að hraða því í framhaldi af þeim gerðum sem ég vitnaði til.

Eins og ég nefndi áðan ná reglurnar yfir matvæli og fóður. Þessi málaflokkur var vistaður í fleiri en einu ráðuneyti en fellur núna undir sjávarúvegs- og landbúnaðarráðuneyti. Svonefnd slepping erfðabreyttra tegunda í íslenska náttúru er þó enn þá á forræði umhverfisráðherra. En í raun og veru mun þetta mál sérstaklega snúast um notkun nytjaplantna í landbúnaði sem hafa verið kynbættar með þeim aðferðum sem leiða til þess að þær eru skilgreindar sem erfðabreyttar. Samstarfið á milli þessara ráðuneyta, þ.e. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins og umhverfisráðuneytisins, verður þess vegna að vera mjög náið þegar verið er að vinna að þessum málum og það mun auðvitað verða þannig.

Hv. þingmaður spyr mig jafnframt að því hvað valdi þeim drætti sem sé orðinn á útgáfu fræðslubæklings fyrir almenning um erfðabreytt matvæli sem í fyrrgreindu svari kom fram að ætlunin væri að gefa út. Ég get út af fyrir sig ekki svarað því að öllu leyti. Eftir því sem ég hef upplýsingar um tengist það hins vegar þeim drætti sem hefur orðið á upptöku þessara gerða í EES-samninginn og raunar kom þetta fram líka í svari hæstv. umhverfisráðherra árið 2005.

Ég ítreka það að ég tel mjög mikilvægt að auka fræðslu um erfðatækni og hlut hennar í kynbótum nytjategunda, m.a. til framleiðslu matvæla. Og jafnvel þó að talsvert mikið hafi verið um þessi mál fjallað á hefur það að hluta til verið gert á frekar fræðilegum nótum þó að við leikmenn höfum líka tjáð okkur um þessi mál. Þess vegna er það alveg rétt sem hv. þingmaður nefndi og kemur í rauninni fram í fyrirspurn hennar, og ég held að um það sé enginn ágreiningur og síst af öllu við ráðuneyti sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis, að stuðla þurfi að þessari fræðslu. Ég hef að minnsta kosti fullan hug á því að fylgja eftir ásetningi fyrirrennara míns um að efla þessa kynningu í tengslum við upptöku reglnanna í íslenskan rétt.

[14:46]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég vil þakka umræðuna, að þetta mál skuli vera tekið hér upp, ég held að full ástæða sé til. Ég vil minna á að við áttum, nokkrir fulltrúar frá Alþingi, sæti á Norðurlandaráðsþingi 15. apríl sl. þar sem farið var yfir mál er varða erfðabreytt matvæli, upplýsingagjöf eins og hér er rædd. Þar kom m.a. fram að u.þ.b. 20% af svínafóðri í Danmörku eru erfðabreytt.

Ég vil taka undir það að upplýsingar vantar og fræðslu og ekki síst hvað það varðar að erfðabreytt matvæli eru ekki endilega hættuleg fyrir menn og dýr. Við náum oft og tíðum meiri uppskeru og minnkum stórkostlega notkun á eiturefnum sem eru okkur hættuleg. Við þurfum að fá fræðslu og upplýsingar um þetta mál og þess vegna tek ég undir þessa fyrirspurn.

[14:48]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Mig langar til upprifjunar að lýsa því að á sínum tíma voru merkingar á erfðabreyttum matvælum skoðaðar í umhverfisráðuneytinu. Við töldum þá, eins og ég heyri að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra segir, að frekar stutt væri í að gengið yrði frá þessu máli, þ.e. að við gætum farið að merkja matvæli þannig að skýrt kæmi fram hve mikið innihald af erfðabreyttum matvælum væri í viðkomandi vöru. En það hefur greinilega dregist varðandi EES-samninginn að koma þessu í gegn og það lengi. Það er svolítið merkilegt að heyra að við gefum hér sömu svörin ár eftir ár.

Ég vil taka undir það sem fram hefur komið. Það er mjög mikilvægt að merkja vörurnar, óháð því hvort maður styður eða er andsnúinn hugmyndafræðinni á bak við erfðabreytt matvæli. Það er alveg ljóst að ef ekki væru erfðabreytt matvæli væru mjög miklar líkur á að mikil hungursneyð væri í heiminum. Það eru því bæði kostir og gallar við þessa vöru.

[14:49]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir miklum vonbrigðum með

svör hæstv. ráðherra. Það er hárrétt, sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, fyrrverandi hæstv. umhverfisráðherra, segir, það er óásættanlegt að ráðherrar gefi hér árum saman sömu svörin. Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir stóð í sömu sporum og hæstv. ráðherra stendur nú og gaf svipuð svör fyrir sjö til átta árum.

Þeir eru orðnir þrír umhverfisráðherrarnir sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum spurt um nákvæmlega þessa hluti. Svörin eru alltaf þau sömu og þau eru núna, árið 2008, níu árum eftir að Vinstri hreyfingin – grænt framboð sat sitt fyrsta þing, nákvæmlega sömu svörin. Hæstv. ráðherra getur ekki sagt okkur hvar málið er statt eða hversu langt er í að íslenskir neytendur geti, líkt og neytendur annars staðar í Evrópu, valið á milli þess að kaupa erfðabreytt fæði ofan í sjálfa sig, börn sín og fjölskyldur, eða ekki.

Ég læt liggja á milli hluta, af því að ekki er tími til, umræðuna um hversu hættuleg erfðabreytt matvæli geti verið heilsu fólks. Ég sé það bara að neytendur gera þessa kröfu. Við opnum varla blað nú orðið án þess að sjá einhverjar greinar um erfðabreytt matvæli og þessar kröfur sem neytendur gera. Síðast var það í *DV* í dag þar sem er stór fyrirsögn um að erfðabreytt soya sé hættulegt börnum.

Ég hvet hæstv. ráðherra til að reka af sér slyðruorðið, ganga í þetta mál, skoða hvar það er statt, hvað er búið að vinna mikið af forvinnu í því og drífa það fram hér þannig að íslenskir neytendur þurfi ekki lengur að búa við óforsvaranlega óvissu varðandi þessi mál.

[14:51]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég hef engan áhuga á því að þetta mál tefjist lengur en nauðsynlegt er. Almennt talað tel ég mjög mikilvægt fyrir okkur sem framleiðslu- og matvælaþjóð að allar upplýsingar um uppruna og innihald vöru sem verið er að framleiða liggi sem gleggst fyrir. Ég hef verið ákafur talsmaður þess eins og ég veit að hv. þingmanni er ljóst.

Ég held að það séu hagsmunir okkar sem matvælaframleiðenda að allar þessar reglur séu sem skýrastar og þessi fræðsla liggi fyrir. Ég ætla líka að láta liggja á milli hluta spurninguna um erfðabreytt matvæli þó að ég hafi ákveðnar skoðanir á því en það er ekki kjarni þess máls sem við ræðum hér. Við erum að ræða um að upplýsingar þurfi að liggja fyrir um innihaldið í þessum vörum og ég tel að það sé mikilvægt fyrir okkur að svo verði.

Ég mun að sjálfsögðu reyna að hraða þessari vinnu. Þessi mál komu undir mitt ráðuneyti fyrir fáeinum mánuðum og ég skal viðurkenna að þetta hefur kannski ekki verið efst á forgangslista í starfsemi míns ráðuneytis, kannski má virða mér það til verri vegar. Ég get þó ekki tekið undir að svörin séu hin sömu og fyrir sjö eða átta árum því það var í apríl 2004 sem Evrópusambandið gerði þetta að lögum og síðan átti eftir að taka þetta inn í EES-samninginn og ganga frá þessu hér á landi.

En þannig hefur verið litið á að eðlilegast væri að gera það í þessari röð, að við mundum taka þetta inn í EES-samninginn og koma því síðan inn í íslenska löggjöf og íslenskrar reglur og þannig gætum við reynt að koma fram með þessar upplýsingar — ég tek undir með þeim sem hér hafa talað, það er eðlilegt og nauðsynlegt og sjálfsagt að þær séu til staðar.

Umræðu lokið.

Viðbrögð við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Fsp. SF, 592. mál. — Þskj. 916.

[14:52]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegur forseti. Ég vil spyrja hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra út í álitið sem mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna gaf fyrir ekki löngu, það var 24. október á síðasta ári. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra út í það hvort til standi að vera með einhvers konar samráð um það hvernig taka eigi á þessum málum. Við eigum að skila svari 11. júní og klukkan tifar, tæplega 40 dagar til stefnu. Það er stutt í að við þurfum að skila svari.

Þegar þetta mál kom upp voru yfirlýsingar frá hæstv. ráðherrum ríkisstjórnarinnar mjög misvísandi. Bæði hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra og forsætisráðherra töluðu um að kannski þyrfti ekki að breyta lögunum, það væri frekar ólíklegt. Hæstv. utanríkisráðherra talaði hins vegar um að það þyrfti nú aldeilis að bregðast við og gaf í skyn að gera þyrfti breytingar á lögum.

Um daginn voru þessi mál rædd hér og þá kom fram hjá hv. þm. Karli Matthíassyni, sem er talsmaður Samfylkingarinnar í sjávarútvegsmálum, að hann hafði ekki hugmynd um hvar málið væri statt. Ekki virðist mikið samráð vera í Samfylkingunni og maður hefur á tilfinningunni að málið sé unnið í einhverju lokuðu umhverfi uppi í ráðuneyti. Hjá hv. þm. Ellerti B. Schram komu fram ákveðnar vísbendingar um að svarið sem kæmi frá okkur yrði hugsanlega ekki pólitískt svar heldur nokkurs konar embættismannasvar, ef þannig má orða það.

Ég vil því gjarnan heyra hvað hæstv. ráðherra hefur að segja um þessi mál. Verður svarið sem við munum gefa bráðlega, íslensk stjórnvöld, með einhverjum hætti skýrt? Eða verður bara sagt: Við munum bregðast við og ekkert gefið nánar út um það á þessu stigi? Eða hvernig ætlar hæstv. ráðherra að halda á málinu? Og á eitthvað að vera með samráð við aðra flokka?

Í röksemdafærslu mannréttindanefndarinnar má lesa út þá túlkun að niðurstaðan sé grundvölluð á ástæðum sem samsvari eignastöðu, eins og kvótinn sé orðinn að eign. Er það ekki algjörlega ljóst, virðulegur forseti, að hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra geti staðfest það að kvótinn sé ekki eign? Í 1. gr. laga um fiskveiðistjórn okkar Íslendinga kemur fram að kvótinn er sameign þjóðarinnar og alveg skýrt í nefndarálitinu eða í greinargerðinni með því frumvarpi þegar það var samþykkt að ekki er nein eignarréttarstaða að skapast í kerfi okkar eins og það er í dag. Ég vil því gjarnan fá að heyra hvað hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra hefur að segja um svör okkar og þetta með eignina á kvótanum.

[14:56]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir þessa spurningu. Eins og hv. þingmaður rakti hefur þetta mál komið allnokkrum sinnum til umræðu hér í þinginu og sumt af því sem sagt verður, af mér og öðrum, er kannski einhver endurtekning á því sama efni.

Ég lýsti því yfir strax á fyrsta degi að þetta álit yrði tekið alvarlega. Ég vakti að vísu athygli á því að við hefðum kannski ekki þjóðréttarlegar skuldbindingar í þessum efnum. Við erum hins vegar aðilar að þessum sáttmála og þess vegna tökum við þetta álit alvarlega og því verður að sjálfsögðu svarað í tæka tíð og með fullnægjandi hætti.

Ég hef að vísu miklar efasemdir um röksemdafærsluna sem að baki býr. Hún er nokkuð rýr en að svo miklu leyti sem hægt er að draga fram einhverja röksemdafærslu á bak við niðurstöðu nefndarinnar hef ég miklar efasemdir um hana. Það breytir í sjálfu sér engu um álitið. Það er komið, það er endanlegt og því verður ekkert breytt. Svar okkar Íslendinga, á hvaða veg sem það verður, mun í sjálfu sér ekki gera það að verkum að álitinu verði breytt. Mannréttindanefndin kallar hins vegar eftir viðbrögðum stjórnvalda og þau munu líta dagsins ljós og verða kunngerð nefndinni á réttum tíma með réttum hætti.

Eins og hv. þingmaður nefndi verður svarið að vera sambland af fræðilegri vinnu og pólitísku svari. Verið er að vinna að fræðilega hlutanum en að því máli hafa komið allmargir aðilar sem við höfum kallað eftir aðstoð frá. Sú vinna hefur tekið sinn tíma og verður að liggja til grundvallar. En svarið er líka pólitískt og verður ríkisstjórnin að bera þá ábyrgð. Erindinu er beint til ríkisstjórnarinnar eðli málsins samkvæmt og hún verður að hafa forustu um það að komast að hinni pólitísku niðurstöðu.

Hv. þingmaður spyr hvort við munum æskja samstarfs við alla stjórnmálaflokka svo að sem best sátt náist um viðbrögð Íslands við áliti nefndarinnar. Það hljómar vel en við vitum, að fenginni reynslu í rúmlega 20 ár, að miklar deilur hafa staðið um þessi mál. Sumir segja reyndar að þær deilur séu ekki eins háværar og þær hafa oft og tíðum verið áður. Ég ætla út af fyrir sig ekki að leggja neinn dóm á það. Aðalatriðið er að við vitum að í þessu máli er mikill ágreiningur ríkjandi í þjóðfélaginu milli stjórnmálamanna og jafnvel innan stjórnmálaflokka og ætla ég ekki að ímynda mér að við getum náð einhverri sátt eða samkomulagi um það hvernig svara eigi þessu áliti.

Ég geri t.d. ráð fyrir að þeir hv. þingmenn í Frjálslynda flokkunum sem hafa verið að kalla eftir því að leggja niður kvótakerfið, eins og hv. þingmaður, formaður flokksins, gerði fyrir fáeinum dögum, eigi ekki samleið með flokki hv. fyrirspyrjanda sem hefur verið dyggur talsmaður framseljanlegra aflaheimilda og kvótakerfis. Ég geri því ekki ráð fyrir því að við mundum ná saman um málið þrátt fyrir góðan vilja, jafnvel ekki þó að við mundum setjast niður undir þeirri forskrift að öll dýrin í skóginum skuli nú vera vinir.

Á vettvangi sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar Alþingis hefur hins vegar farið fram heilmikil vinna. Formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar Alþingis hefur haft um það forustu að kalla fyrir ýmsa fulltrúa úr atvinnulífinu, úr þjóðfélaginu, fræðimenn og fleiri, til þess að varpa ljósi á málið. Þar hafa stjórnmálaflokkarnir átt ágætan samstarfsvettvang um málið. Ég vona að svar ríkisstjórnarinnar liggi fyrir áður en þingið fer heim um mánaðamótin og að ég geti gert grein fyrir niðurstöðu ríkisstjórnarinnar í þessum efnum.

[15:00]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég heyri ekki betur á svari hæstv. sjávarútvegsráðherra en að hann ætli ekki að bjóða Alþingi upp á það að fá að fjalla um málið. Það er auðvitað grafalvarlegt ef Alþingi Íslendinga á ekki að fá að fjalla um þetta mál því að ef svara á áliti mannréttindanefndar gengur það út á það að gera verði breytingar á lögum um stjórn fiskveiða, um kvótakerfið, og þá hlýtur Alþingi að þurfa að fá að koma að málinu. Annars er verið að lítilsvirða Alþingi og alla alþingismenn og það er ekki hægt að sætta sig við slík vinnubrögð. Þingið hlýtur að fá að koma að þessu, það er ekki hægt að sætta sig við að Alþingi komi ekki að málinu og það komi fram hverjar eru tillögur stjórnarflokkanna í þessu máli. Ekki vilja hinir ágætu menn í ríkisstjórninni verða mannréttindaníðingar?

[15:01]

Kjartan Eggertsson (Fl):

Virðulegur forseti. Út úr áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna má lesa að þau lög sem gilda á Íslandi um fiskveiðirétt samrýmist ekki alþjóðasáttmálum um mannréttindi. Það er ekki hægt að lesa neitt annað út úr því áliti. Ríkisstjórn Íslands og Alþingi þarf að bregðast við. Við getum ekki verið þekkt fyrir annað. Við höfum enn þá tíma til þess og Frjálslyndi flokkurinn væntir samvinnu um verkefnið.

[15:02]

Fyrirspyrjandi (Siv Friðleifsdóttir) (F):

Virðulegi forseti. Mér fannst þetta mjög spennandi svar sem hér var gefið. Það var kveðið skýrt upp úr með það að svar kæmi fyrir þinglok og það yrði pólitískt. Ég vil þakka hæstv. landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra sérstaklega fyrir þetta beinskeytta svar og nú bíðum við bara eftir því að það komi. Að vísu hefði ég talið mjög æskilegt að meira samráð væri haft um niðurstöðuna. Ég er hins vegar sammála því að það er mjög ólíklegt að fullkomin sátt hefði náðst um viðbrögð, ég geri mér grein fyrir því, það hafa verið það miklar deilur um kvótakerfið. Framsóknarflokkurinn hefur í meginatriðum stutt kvótakerfið en þó viljað sníða agnúana af. Það eru vissir gallar á kerfinu en jafnframt eru líka kostir í leiðinni og þetta er því ansi flókið. Við teljum mjög mikilvægt að bregðast við álitinu og helst þannig að ekki komi aftur niðurstaða á sama veg. Það þarf að gera þannig breytingar að við teljum að það standist til framtíðar, af því að gera má ráð fyrir að málið verði tekið aftur fyrir mannréttindanefndina af aðilum sem sætta sig ekki við kerfið eins og það væntanlega verður. Því er mjög mikilvægt að vel takist til.

Ég tel afar brýnt að við endurspeglum sem fyrst í stjórn-

arskránni ákvæðið í 1. gr. laganna um stjórn fiskveiða að nytjastofnar á Íslandsmiðum séu sameign íslensku þjóðarinnar af því að ég skil niðurstöðu mannréttindanefndarinnar þannig að nefndin telji að einhvers konar eignarréttarákvæði sé að myndast á kvótanum sem er algerlega ljóst að Framsóknarflokkurinn hefur aldrei viljað og alltaf haldið til haga að væri ekki.

Ég vona svo sannarlega að ríkisstjórnin beri gæfu til að klára þetta mál þó að ég hafi reyndar orðið fyrir vonbrigðum með svör hæstv. forsætisráðherra um daginn um sama efni þar sem kom fram að ekki ætti að gera breytingar á stjórnarskránni fyrr en með áhlaupi rétt fyrir næstu kosningar.

[15:04]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Siv Friðleifsdóttur að mikilvægt er að bregðast við og eins og ég hef sagt æ ofan í æ í allri þeirri umræðu sem farið hefur fram um þessi mál er mjög mikilvægt að vel takist til með svarið. Þess vegna eru menn að reyna að vanda sig eins vel og hægt er við þetta svar. En gallinn og vandinn sem við stöndum m.a. frammi fyrir er sá að þrátt fyrir allt er þetta álit ekki mjög skýrt. Ef það væri alveg skýrt væru t.d. engar deilur um það hvernig bæri að túlka það. Það getur vel verið að menn hafi uppi mjög eindregin sjónarmið í þeim efnum hvað menn lesi út úr álitinu en það er óvefengjanlegt að ekki eru allir sáttir við það eða sammála um hvað þetta álit, þessi skoðun nefndarinnar í raun og veru felur í sér. Á vissan hátt er vandinn sem við stöndum frammi fyrir núna þegar við erum að reyna að svara þessu, að bregðast við áliti sem er ekki allt of skýrt. Við höfum eins og ég sagði áðan reynt að fara mjög vel yfir þetta og líka að afla gagna um það hvernig beri að svara áliti af þessu tagi, hvernig beri að bregðast við þegar álit af þessu tagi kemur frá mannréttindanefndinni og það er líka hlutur sem þarf að vanda sig við.

Ég er alveg ósammála því sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson sagði að í svari mínu hefði falist að Alþingi ætti ekki að fá að fjalla um málið. Má ég þá vekja athygli á því að ég held að frá fyrsta degi eftir að þetta álit kom fram var það rætt á Alþingi. Mjög fljótlega var a.m.k. kallað eftir viðbrögðum mínum í þessum efnum og ég hef ekkert látið á mér standa í því, ég hef látið í ljós sjónarmið mín. Ég man ekki hversu margar utandagskrárumræður hafa farið fram um þetta mál í þinginu. Ég man heldur ekki hvað ég er búinn að fá margar fyrirspurnir undirbúnar og óundirbúnar í þessum efnum en þær eru allmargar. Ég vek athygli á að það hefur legið fyrir þingmál um þessi mál í þinginu. Ég vek líka athygli á að bæði sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd eru hvað eftir annað búnar að sitja yfir þessu máli. Það er því ekki hægt að segja að Alþingi sé hlunnfarið í umræðu um þessi mál. Það er ljóst að við vitum um sjónarmiðin í þessum efnum. Alþingi hefur haft mörg tækifæri til að fara yfir þetta. Og ég hef lýst því yfir að ef hægt væri mundi ég gjarnan vilja að það gæti farið fram umræða um þessi mál fyrir þinglok.

Umræðu lokið.

Innflutningur á fínkorna tóbaki.

Fsp. ÞBack, 606. mál. — Þskj. 939.

[15:07]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil spyrja hæstv. fjármálaráðherra um ólöglegan innflutning á fínkorna tóbaki, hvort fínkorna tóbak hafi verið gert upptækt við tollskoðun og ef svo er, hve mikið magn hefur tollgæslan lagt hald á árlega undanfarin fimm ár?

Ástæðan fyrir því að ég spyr um þetta efni er sú að ég tel alveg ljóst að notkun á fínkorna tóbaki, neftóbaki eða munntóbaki, hefur aukist jafnt og þétt og er það í takt við það sem gerst hefur víða annars staðar. Við höfum mjög sterka fyrirmynd sérstaklega frá Svíþjóð og í ýmsum greinum íþrótta þar sem fínkorna tóbak hefur verið notað. Notkunin er aðallega meðal ungra manna, ungra pilta sem stunda íþróttir og eru vel meðvitaðir um skaðsemi reykinga og vilja ekki láta reykinn hafa hamlandi áhrif á þol og úthald en leita eftir „kikkinu“ eða áhrifunum af nikótíninu í gegnum þetta tóbak. Fínkorna neftóbak hefur mun meira nikótínmagn í hverju grammi en íslenska neftóbakið, er margfalt sterkara og því er eftir nokkru að slægjast að nota það í nös eða munn. Uppsog í gegnum slímhúðina er líka mjög fljótvirkt þannig að áhrifin koma mjög fljótt fram.

Nikótín er sterkasta ávanabindandi efnið sem er á markaðnum í dag, bæði löglegt og ólöglegt. Ég tel að það geri sér ekki allir grein fyrir því að það er sterkara en heróín og kókaín sem ávanabindandi efni. Ástæðan er auðvitað sú að reykingar eða tóbaksnotkun hefur verið leyfð svo lengi að hún er orðin hluti af þeirri menningu sem við búum við. Ég tel að fínkorna tóbaki hafi ekki verið gefinn jafnmikill gaumur og skyldi þar sem áherslan hefur verið lögð á að fólk hætti reykingum og að unglingar byrji ekki að reykja.

Ég vil því spyrja hæstv. fjármálaráðherra um upptöku í tolli. (Forseti hringir.) Telur hann að tolleftirlitið taki smygli á þessari vöru jafnalvarlega og annarri ólöglegri vöru sem reynt er að flytja inn?

[15:10]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Spurningin sem hv. þingmaður bar fram í lok ræðu sinnar er alls ekki fyrirspurnin sem lögð var fram á þingskjalinu en hún er svohljóðandi:

„Hefur fínkorna tóbak verið gert upptækt við tollskoðun? Ef svo er, hve mikið magn hefur tollgæslan lagt hald á árlega undanfarin fimm ár?“

Í tölfræðiupplýsingum tollgæslunnar á landsvísu er haldlögðum varningi skipt upp í ákveðna flokka þar sem eðlislíkur varningur fer í sama flokk. Hvað varðar tóbak þá hefur tölfræðiupplýsingum tollgæslu verið skipt upp í eftirfarandi þrjá flokka: Í fyrsta flokki eru vindlingar í stykkjum, í öðrum flokki eru vindlar í stykkjum og í þriðja flokki er annað tóbak í grömmum eða kílógrömmum.

Í tölfræðiupplýsingum tollgæslunnar er ekki að finna sérstaka sundurliðun á fínkorna tóbaki en fínkorna neftóbak og munntóbak sem er ólöglegt samkvæmt 5. mgr. 8. gr. laga nr. 6/2002, um tóbaksvarnir, fellur undir síðastnefnda flokkinn. Undir þennan flokk getur þá einnig fallið annað

tóbak og jafnframt er þar undir haldlagning á tóbaki sem er löglegt en fer umfram leyfilegt magn.

Árið 2003 voru flutt inn 165,5 kg af öðru tóbaki, 2004 132,5 kg, 2005 liðlega 112 kg, 2006 158,5 kg og 2007 tæplega 180 kg. Samtals hefur því tollgæslan lagt hald á 748,5 kg af öðru tóbaki en vindlum og vindlingum á umræddu tímabili, þ.e. á árunum 2003–2007. Sem áður segir er fínkorna tóbak meðtalið í þessum upplýsingum en upplýsingar um frekari sundurliðun liggja ekki fyrir.

[15:12]

Fyrirspyrjandi (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Það er erfitt að átta sig á því hve mikið magn hefur verið reynt að flytja inn og gert upptækt í tolli af fínkorna tóbaki samkvæmt þessari upptalningu þar sem þetta er allt saman í einni tölu og er svipað í gegnum árin. En einhvers staðar kemur þetta fínkorna tóbak inn í landið því að notkunin er töluverð og ásókn er eftir þessu fínkorna tóbaki þannig að einhverjar hliðarleiðir eru þá fyrir innflutningi á þessu tóbaki.

Ég bar fram fyrirspurnina til hæstv. ráðherra í upphafi máls míns en bætti síðan við þeirri hugrenningu minni hvort hugsanlegt sé að við tolleftirlit sé þessi vara kannski ekki litin mjög alvarlegum augum eða litið fram hjá henni þar sem hún væri ekki talin mjög hættuleg. En á sama tíma og við horfum hugsanlega góðlátlega fram hjá þessari notkun held ég að við gerum okkur ekki alveg grein fyrir því hvaða áhrif þetta sinnuleysi getur haft til lengri tíma litið ef við leyfum þessari þróun að halda áfram og við lendum í sömu sporum og t.d. Svíar sem hafa lent í miklum erfiðleikum vegna neyslu á fínkorna tóbaki og mikilli nikótínfíkn. Fyrir liggur frumvarp um lyfjalög og eins þingsályktunartillaga um að selja nikótíntyggjó í almennum verslunum eða þar sem tóbak er selt án þess að fólk geri sér grein fyrir hversu sterkt eituefni þetta, því að banvænn skammtur af nikótíni er eitt milligramm á hvert kíló mannslíkamans. (Forseti hringir.) Meðalmaður þarf því samsvarandi mörg milligrömm af nikótíni til að taka inn banvænan skammt (Forseti hringir.) og þá sjáum við hvaða áhrif nikótíntyggjóið getur haft á börn, hæstv. forseti.

[15:15]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill enn á ný minna hv. þingmenn á að virða tímamörk.

[15:15]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er auðvitað ekki hægt fyrir mig að leggja eitthvert mat á það núna hvort tollgæslan gangi nægilega hart fram í eftirliti með þessum varningi. Ég held hins vegar að við getum leitt að því líkur, þó að það sé bagalegt að upplýsingarnar séu ekki nákvæmari, að mestallt það magn sem ég taldi áðan sé fínkorna tóbak því annað tóbak af þessu tagi eða munntóbak er ekki ólöglegt og því frekar ólíklegt að verið sé að reyna að smygla því inn í landið og þar af leiðandi lagt á það hald.

Það er auðvitað þeim mun erfiðara að fylgjast með ólöglegum innflutningi af þessu tagi þegar um er að ræða vöru sem er lögleg í löndunum í kringum okkur og þar af leiðandi ekki verið að leita að því eins og öðrum þeim efnum sem við bönnum innflutning á, þ.e. hefðbundnum fíkniefnum. Þó að einhver kaupi 10 bauka af þessu í útlöndum og komi með þá heim í vasanum eða töskunni hjá sér þá er mjög ólíklegt að lögregluyfirvöld einhvers staðar annars staðar í heiminum gefi út viðvörun eða upplýsingar um að svona innflutningur sé í gangi. Þótt ég efist ekki um heilan hug hv. þingmanns í þessum efnum og áhuga hennar á því að vinna gegn tóbaksnotkun þá held ég að það sé að ýmsu leyti erfiðara að vinna gegn þessu en ýmsu öðru sem við erum að reyna að varna að berist til landsins.

Umræðu lokið.

Samskipti ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans.

Fsp. SJS, 584. mál. — Þskj. 903.

[15:17]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Það er ekki nýtt að samskipti ríkisstjórnar og Seðlabanka beri á góma í þessum sölum. Satt best að segja er það þannig að um nokkurra ára skeið hefur það verið kunnuglegt stef í umræðum um efnahagsmál að þessir tveir aðilar gengu ekki nægilega vel í takt. Það ber að taka skýrt fram að það á ekki bara við um núverandi ríkisstjórn heldur var það kannski ekki síður áberandi á árunum 2005–2007 að ráðgjöf og álit Seðlabanka í ýmsum málum gekk talsvert á skjön við það sem ríkisstjórn aðhafðist á sama tíma og það virtist ekki vera um mikla samstillingu kraftanna að ræða.

Núverandi ríkisstjórn hefur á köflum valdið áhyggjum. Þannig þykist ég t.d. muna rétt að hæstv. forsætisráðherra hafi á einhverju stigi í sumar eða haust tekið þannig til orða að vaxtaákvörðun Seðlabanka þá væri óheppileg. Hæstv. utanríkisráðherra hefur gengið enn lengra og hefur ítrekað síðsumars, í haust og fram eftir vetri haft uppi opinberar efasemdir um að stýritæki og vopn Seðlabankans væru að virka. Augljóst er að það er ekki heppilegt að jafnvel ráðherrar í ríkisstjórn og forustumenn stjórnarflokka dragi þannig beinlínis í efa virkni aðgerða Seðlabankans eða lýsi sig þeim ósammála. Ég tek að vísu eftir því að hæstv. forsætisráðherra hefur hagað orðum sínum um þessi samskipti nokkuð á annan hátt núna bak páskum og það er vel. Þó er ekki lengra síðan en svo að 4. mars sl. áttum við orðastað um efnahags-, atvinnu- og kjaramál og þá innti ég hæstv. ráðherra eftir því hvernig væri háttað samskiptum ríkisstjórnar og Seðlabanka varðandi peningamálastefnuna og hvort fyrirhugaðar væru viðræður milli ríkisstjórnar og bankans um að breyta henni. Svarið var stutt og laggott: Engar slíkar viðræður hafa farið fram og ekkert verið ákveðið um slíkt. Ég verð að segja að ég varð nokkuð hugsi þegar ég fékk þetta svar og í framhaldinu hvort það væri virkilega svo að enn ræddu menn ekki saman með eðlilegum hætti um þessi mál og stilltu saman strengi.

Nú er einfaldlega svo komið eða búið að vera um margra mánaða skeið í efnahagslífi okkar að við höfum ekki efni á því að menn gangi ekki í takt og við verðum að

grafa gamlar stríðsaxir djúpt í jörðu. Gamlar væringar, stofnanakergja eða óheppileg efnahvörf milli manna mega ekki verða til þess að trufla taktinn í hagstjórn í landinu lengur. Mér þótti því rétt að gefa hæstv. forsætisráðherra færi á því með fyrirspurn á Alþingi að svara fyrir um það hvernig þessum samskiptum er nú háttað og líka vegna þess að ýmiss konar orðasveimur hefur verið í gangi um að hlutirnir væru þar ekki með eðlilegum hætti. Ég hef því spurt út í samskiptin, fundi, orðsendingar, nótur og eins hvernig samskiptum Seðlabanka og ríkisstjórnar hvað varðar undirbúning að því að auka gjaldeyrisvaraforðann hafi verið háttað.

[15:20]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þessi fyrirspurn kemur mér eilítið á óvart vegna þess að hún ber keim af því, eins og hv. þingmaður sagði, að byggjast á orðasveimi eða kjaftasögum frekar en einhverju öðru. Það gilda auðvitað ákveðin lög í landinu um Seðlabanka Íslands. Hann heyrir undir forsætisráðherra og samskipti milli ráðuneytisins og bankans eru í föstum skorðum með mjög eðlilegum hætti og hafa verið í allan vetur. Það eru haldnir reglubundnir formlegir fundir sem eru undirbúnir fyrir fram þar sem báðir aðilar leggja fram ákveðið efni sem síðan er farið yfir og slíkir fundir hafa verið með venjubundnum hætti. En vegna þeirra aðstæðna sem hafa verið að undanförnu, eins og allir þekkja í hinum alþjóðlega fjármálaheimi með þeim áhrifum sem það ástand hefur haft hér á landi, þá hefur þetta samstarf verið enn meira og enn þéttara en oft áður.

Ég hef setið fundi fjármálaráðherra og bankans og forsætisráðherra og bankans meira og minna af og til í 25 ár, mætti fyrst á slíkan fund árið 1983 ef ég man rétt. Það duttu að vísu út nokkur ár þegar hv. þm. fyrirspyrjandi sat í ríkisstjórn ásamt sínum félögum en ég hef verið viðriðinn þetta fundahald afskaplega lengi, bæði sem starfsmaður bankans, fjármálaráðuneytisins og svo ráðherra, bæði í forsætis- og fjármálaráðuneytinu. Ég fullyrði því að hér er allt með eðlilegum og hefðbundnum hætti nema það að ástandið hefur verið þannig að þetta samstarf hefur þurft að vera meira, tíðara og óformlegra en oft áður. Menn hafa verið að funda mjög mikið um ákveðin atriði, bæði símleiðis og með öðrum hætti og síðasti fundurinn um þessi mál var óvænt í morgun. Þetta er því allt saman eins og það á að vera.

Ég hef hins vegar ekki látið taka saman hversu margir þessir fundir eru, hversu mörg símtöl hafa átt sér stað eða hvaða orðsendingar hafa gengið á milli. Mér finnst það ekki hafa nokkra þýðingu í þessu. En ég tel að með svona fyrirspurn sé verið að gera því skóna að það sé eitthvað óeðlilegt í þessu sambandi og það er ekki raunin.

Kem ég þá að síðari spurningunni sem er auðvitað í kjaftasögustíl og er fáránleg, um það hvort ríkisstjórnin hafi fyrir nokkrum mánuðum hafnað eða ekkert gert með beiðni frá Seðlabankanum um að auka gjaldeyrisvaraforðann. Þetta er hrein fjarstæða, herra forseti, og bæði ríkisstjórn og Seðlabanki, eins og ég hef margoft látið koma fram, vinna af fullum krafti í því máli.

[15:23]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er mjög mikilvægt að samskipti ríkisstjórnar og Seðlabanka á hverjum tíma séu sem best og ég ætla að vona að ef einhverjir hnökrar eru á þeim samskiptum um þessar mundir þá verði úr því bætt hið bráðasta. En það sem mér finnst kannski ástæða til að nefna eru ummæli einstakra ráðamanna sem torvelda trúverðugleika þeirra verkefna sem Seðlabanka Íslands eru falin, þ.e. að halda aftur af verðbólgu og tryggja stöðugleika hér á landi.

Tveir ráðherrar hafa nýlega lýst því yfir að krónan, hinn íslenski gjaldmiðill, sé ónýt. Fyrir fáum dögum sagði hæstv. utanríkisráðherra opinberlega að krónan væri ónýtur gjaldmiðill en við eigum að búa við hann enn um sinn. Ég vil segja, virðulegi forseti, að mér finnst þessi ummæli afar óheppileg og gagnrýni þau harðlega því ég tel að með slíku tali séu ráðherrar að grafa undan því sem ríkisstjórnin er þó að stefna að.

[15:24]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er rétt sem hér hefur komið fram að ráðherrar ríkisstjórnarinnar hafa talað mjög óvarlega. Þeir verða að gæta sín hvað þeir segja mun meira en margur annar. Það hafa líka komið fram hjá hæstv. forsætisráðherra fyrirheit um að gripið yrði til aðgerða og að menn mundu líta til þess að styrkja gjaldeyrisvaraforðann. Það kemur aftur fram nú í dag.

Virðulegi forseti. Þessi fyrirheit komu fram fyrir þó nokkru síðan. Svo skilst manni, þó að maður hafi engar sannanir fyrir því, að það hafi verið leitað til norrænna banka og þeir hafi ekki séð sér fært að lána okkur. Kannski er verið að vinna meira í því. En það er a.m.k. ljóst að maður veltir fyrir sér af hverju sé verið að gefa slík fyrirheit ef ekkert skeður svo í langan tíma. Hefði ekki verið nær að bíða með þau? Er það virkilega svo að við megum búast við því á allra næstu dögum að við fáum einhverjar fréttir af því hvort farið verði í að styrkja gjaldeyrisvaraforðann, af því að bæði Framsóknarflokkurinn og Vinstri grænir hafa ítrekað talað um að það sé nauðsynlegt að gera það?

[15:25]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Það er auðvitað ekki ástæða til annars hjá hæstv. forsætisráðherra en að taka þessari fyrirspurn vel og þakka fyrir hana, þakka fyrir tækifæri til fá að upplýsa um þessi mál og svara fyrir um samskipti ríkisstjórnar og Seðlabanka. Það er gott ef hæstv. forsætisráðherra getur fullvissað okkur um að þau séu núna meiri og þéttari en áður hafði verið og ég hef ekki ástæðu til að ætla annað, enda hef ég tekið eftir því hvernig hæstv. ráðherra hefur farið að haga ummælum sínum um þetta bak páskum. En ég hef því miður ástæðu til að ætla að mikið hafi verið hæft í því sem var almælt á mánuðum þar á undan, að einn angi veikleikanna í hagstjórn okkar og stöðu mála hafi þá verið og lengi verið lítil samskipti og ósamræmt göngulag ríkisstjórnar og Seðlabanka í þessum málum.

Ég tek undir það sem hér er líka sagt að ég held að hæstv. forsætisráðherra eigi miklu frekar að einbeita kröft-

um sínum að því að hafa hemil á eigin liðsmönnum í ríkisstjórninni og biðja þá sem þar fara með mikilvæg embætti að gæta orða sinna, tala ekki niður gjaldmiðilinn og gera ekki illt verra með einhverju rugli um Evrópusambandsaðild eða hvað það nú er og reyndar mega fleiri taka það til sín sem eru á fundi um þessar mundir.

Það er gott að það liggi ljóst fyrir að ríkisstjórn og Seðlabanki vinni saman að þessu máli. Samskipti þessara aðila eiga ekki að vera leyndarmál. Þvert á móti finnst mér að það eigi að liggja alveg ljóst fyrir hvernig þessir aðilar vinna saman og það má ekki rugla því saman við stjórnskipulega stöðu og stjórnskipulegt sjálfstæði Seðlabankans. Það er að sjálfsögðu á sínum stað þó að Seðlabankinn og ríkisstjórn vinni síðan saman. Það hefur líka gætt tilhneigingar til þess að gera Seðlabankann að sökudólgi og skamma hann fyrir að vera ekki að gera eitthvað allt annað en honum er fyrir mælt samkvæmt lögum og samkomulagi við ríkisstjórn. Þess vegna verða stjórnmálamenn að hafa bein í nefinu til að axla ábyrgð á því sem þeir bera ábyrgð á, sem eru lögin um Seðlabankann og samkomulag stjórnvalda um Seðlabankann um hvernig peningamálastefnunni sé hagað.

[15:27]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er ástæðulaust að endurtaka það sem ég sagði hérna áðan um þetta mál. Ég tel að fyrirspurnin sé tilefnislaus og ég hef svarað henni efnislega. En að gefnu tilefni vil ég segja að að öðru leyti eru bæði bankinn og ríkisstjórnin að vinna sína vinnu hvað varðar það að styrkja varnir landsins út á við, t.d. með því að efla gjaldeyrisforðann. En þau mál eru þess eðlis að það er ekki hægt að tala mikið um þau úr ræðustól Alþingis. Hitt er annað mál að aðstæður á fjármálamörkuðum hafa verið að batna, okkur í hag og núna er hægt að spara heilmikla peninga með því að hafa frestað lántöku um einn eða tvo mánuði vegna þess að kjörin hafa batnað. Þeir sem tala núna um það að þeir hefðu viljað fyrir svo og svo löngu síðan að það væri farið út á markaðinn og tekið lán ættu að reikna það út hvað væri miklu ódýrara að gera það núna eða á næstunni, miðað við það sem þá var. Það þýðir ekki að koma hérna og tala og tala út í loftið þegar fólk virðist ekki hafa nein tök á því sem það er að tala um.

Umræðu lokið.

[15:29]

Útbýting:

Sértryggð skuldabréf, 611. mál, nál. viðskn., þskj. 957.

Umræður utan dagskrár.

Bætur almannatrygginga.

[15:31]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það var staðfest í félags- og tryggingamálanefnd Alþingis á dögunum með fulltrúum aldraða og öryrkja ásamt Gylfa Arnbjörnssyni frá ASÍ að ríkisstjórn Geirs H. Haardes hefur svikið samkomulag sem ríkisstjórn Geirs H. Haardes í samstarfi við Framsóknarflokksins gerði við þetta fólk. Það var fyrir forgöngu Halldórs Ásgrímssonar, þáverandi forsætisráðherra, að þessi sáttanefnd var skipuð og svo mikið var í hana lagt að Ásmundur Stefánsson ríkissáttasemjari var formaður enda samkomulagið aldrei nefnt annað en Ásmundarsamkomulagið.

Nú spyr ég þingmenn Samfylkingarinnar sem telja sig verkalýðstengda, ekki munu þeir efast um útreikninga ASÍ ef ég þekki þá rétt: Hvers vegna hafa menn 3,6 milljarða á ári af þessu fólki sem býr við lægstu bætur? Það eru drottinsvik. Sá sem hefur lágmarkstekjur og vantar tíu þús. kr. í launaumslagið sitt í hverjum mánuði finnur sárt fyrir þessu hundsbiti. Við framsóknarmenn fordæmum þennan gjörning og þessi svik.

Hæstv. forsætisráðherra. Mikil er skömm ríkisstjórnarinnar, þetta er lágkúra. Þetta er vont mál fyrir hæstv. forsætisráðherra, þetta er vont mál fyrir Sjálfstæðisflokkinn. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks gerði samkomulag árið 2006 við Alþýðusamband Íslands, Öryrkjabandalag Íslands og aldraða um viðmið almannatryggingabóta. Í tillögunum var lagt upp með að hækka þá þrjá flokka tryggingabóta sem mundu mynda lágmarksgrunnlífeyri og setja viðmið við dagvinnutryggingu launafólks í stað lægstu taxta enda gefur það mun raunsannari mynd af raunverulegum launum á vinnumarkaði. Þetta var nokkurs konar kjarasamningur við öryrkja og eldri borgara enda ríkissáttasemjari sem stýrði verkinu sem formaður nefndarinnar. Við kjarasamninga eiga menn að standa, hæstv. forsætisráðherra, við svona samninga eiga menn að standa.

Ný ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar hefur breytt þessu viðmiði í það að miða við lægsta taxta sem finnast í launatöflu. Það er aldeilis drenglyndi hjá Samfylkingunni þegar hún er komin í ríkisstjórn, að taka þátt í því með Sjálfstæðisflokknum að svíkja samkomulag sem gert var á hátíðisdegi í ráðherrabústaðnum. Það veldur því að bætur almannatrygginga eru um tíu þús. kr. lægri í dag en ef viðmið fyrri ríkisstjórnar hefði verið óbreytt. Þar með er allur ávinningur af samkomulaginu síðan 2006 tekinn til baka og gott betur. Fjárframlög til lífeyrisþega skerðast eins og ég sagði áður um 3,6 milljarða á á ári. Það er gott að sjá prestinn hér við þær aðstæður ganga í salinn. (Gripið fram í.) Ofan á kjaraskerðingu ríkisstjórnarinnar mun vaxandi verðbólga éta snarlega þá hækkun sem þessum hópum var úthlutað nýverið upp á 7,3%.

Hæstv. forsætisráðherra svaraði fyrirspurn minni í óundirbúnum fyrirspurnatíma um þessi mál hér á Alþingi fyrir stuttu. Hann sagði að ekkert hefði breyst í viðmiðun útreikninga á kjarabótum elli- og örorkulífeyrisþega. Það er ekki rétt og auðvelt er að sjá það svart á hvítu. Ég treysti útreikningum Alþýðusambands Íslands fullkomlega, ég trúi útreikningum eldri borgara og öryrkja í þessu efni. Þess vegna tek ég þetta mál hér upp í dag til umræðu og vonandi verður það til þess að hæstv. ríkisstjórn og stjórnarmeirihluti hér í þinginu vilji efna það samkomulag sem gert var 2006. Ég álít að það standi svona rétt eins og hver annar kjarasamningur. Svona er ekki hægt að gera.

[15:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það var vissulega stór stund þegar gengið var frá samkomulagi við Landssamband eldri borgara í júlímánuði árið 2006 og við hv. þm. Guðni Ágústsson, þáv. landbúnaðarráðherra, sátum báðir á blaðamannafundi og kynntum það samkomulag. Því miður heyrist mér samt að hv. þingmaður hefði átt að setja sig betur inn í það sem hann var þá að kynna og eins það sem gert var núna í kjölfar síðustu kjarasamninga. Það er alveg greinilegt að hann er ekki með aðferðafræðina í þessu á hreinu. Í báðum tilfellum var stuðst við sömu aðferð sem hefur verið notuð árum saman, að hækka bætur almannatrygginga með sama hætti og almenn laun hækka að meðaltali. Þannig hefur aðferðin verið.

Það sem gerðist sumarið 2006 var að nýttar voru þær aðstæður sem þá höfðu skapast vegna kjarasamninga á almennum vinnumarkaði. Tillaga nefndarinnar um að steypa saman nokkrum bótaflokkum var útfærð þannig að það varð 15 þús. kr. hækkun sem var það sama og samið var um í kjarasamningum. Það átti bara við í þetta eina sinn og hafði ekkert fordæmisgildi gagnvart framtíðinni.

Það er líka rétt að taka það fram, fyrst hv. þingmaður nefnir ævinlega ASÍ til sögunnar hér og svo hagsmunasamtökin sem þarna var samið við, að þau hafa viljað fara aðrar leiðir í gegnum árin. Þau reyndu að fá ráðherra Framsóknarflokksins árum saman á bilinu 1995–2007 til þess að fara aðra leið en þá sem ég var að lýsa, þ.e. að miða jafnan við hækkun lægstu launanna. Á það var ekki fallist, hvorki af heilbrigðisráðherrum Framsóknarflokksins né af ríkisstjórninni á þeim tíma. Það var bara heiðarlegur ágreiningur um þetta atriði við Alþýðusambandið. Hann kemur aftur upp núna eins og hv. þingmaður lýsti.

Sumarið 2006 voru stigin önnur mikilvæg skref í réttindabaráttu eldri borgara í samstarfi við ríkisstjórnina. Þetta var listi upp á 16 atriði sem m.a. vék að búsetumálum, kjaramálum, breytingum á bótum, lagfæringum á skerðingarhlutföllum, hækkun lífeyrisgreiðslna o.s.frv. Þetta var mikilvægt skref sem heldur áfram að koma til framkvæmda allt til ársins 2010 og var talið mundu kosta 15,5 milljarða þegar allt væri komið til framkvæmda, einföldun bótakerfis, lækkun skerðinga bóta vegna tekna maka o.s.frv. Sem betur fer hefur okkur miðað áleiðis á þessari braut. Það sem ég vil leggja sérstaka áherslu á nú í þessu sambandi er að í stefnuyfirlýsingu núverandi ríkisstjórnar er lögð áhersla á að halda áfram á þessari braut með því að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja, með því að draga úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu. Strax á síðasta sumri samþykktum við hér á Alþingi ný lög sem kváðu á um að atvinnutekjur ellilífeyrisþega eldri en 70 ára skyldu ekki lengur skerða lífeyrisgreiðslur þeirra. Þetta var fyrsta skrefið af mörgum og við erum enn þá á þessari vegferð og höfum ekkert lokið henni.

Í desember sl. gaf núverandi ríkisstjórn út aðra yfirlýsingu um frekari aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja, m.a. var skerðing tryggingabóta vegna tekna maka afnumin frá 1. apríl sl. Það mun kosta 1.800 milljónir á heilu ári og er þegar komið til framkvæmda. Við höfum gripið til sérstakra aðferða til að draga úr of- og vangreiðslum tryggingabóta eins og félags- og tryggingamálaráðherra hefur kynnt. Vasapeningar vistmanna á stofnunum hafa verið stórhækkaðir eða um 30% frá 1. apríl sl. Frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára hefur verið hækkað og á Alþingi er til meðferðar frumvarp sem mun tryggja að ellilífeyrisþegar fái að lágmarki jafngildi 25 þús. kr. á mánuði úr lífeyrissjóði frá því um mitt þetta ár í þeirri útfærslu sem frumvarpið býður upp á. Með sama hætti höfum við hækkað frítekjumark öryrkja og margt fleira. Allt var þetta kynnt nákvæmlega hér fyrir jólin og er um að ræða aðgerðir sem bætt hafa og munu bæta kjör lífeyrisþega um 8 milljarða kr.

Það er því algjör misskilningur hjá hv. þingmanni að hér sé um einhver svik að ræða. (Gripið fram í.) Ég hef gert grein fyrir því, hv. þingmaður, að það er ágreiningur við ASÍ um þetta mál. En mætti ég vitna í hv. forseta Íslands sem sagði sem fjármálaráðherra einu sinni úr þessum sama ræðustól hér: Alþýðusambandið er nú engin heilög kirkja. Það er stundum ágreiningur við Alþýðusambandið. Þó að við séum í mjög góðu sambandi (Gripið fram í.) og samstarfi við það höfum við ekki náð sameiginlegri lendingu hvað þetta varðar. Hv. þingmaður veit vel að svona var þetta því að hann sat lengi í ríkisstjórn.

Hins vegar er það leitt ef hv. þingmaður hefur ekki almennilega náð utan um þá hluti sem hann stóð sjálfur að í ríkisstjórn í öll þessi ár. (Gripið fram í.) Ég átta mig vel á þessum hlutum og skil þá vel (Forseti hringir.) en ég óttast hins vegar og mér heyrist að hv. þingmaður geri það ekki.

[15:41]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir að fylgja eftir fyrirspurn sinni um vanefndir á hækkun lífeyrisgreiðslna til aldraðra og öryrkja og taka undir málflutning hv. varaþingmanns Ölmu Lísu Jóhannsdóttur sem vakti athygli á málinu hér í þingsal Alþingis 1. apríl sl. eða þann dag sem lífeyrisgreiðslur hækkuðu um 4%, 4–5 þús. kr. í stað 18 þúsund eins og lífeyrisþegar höfðu vænst.

Hæstv. forseti. Það má veifa prósentum og reikna sig frá staðreyndum eins og mér sýnist oft gert þegar vísað er til prósentuhækkana frekar en nefna hækkanir í rauntölum þegar verið er að semja um lág laun eða upphæð lífeyrisgreiðslna. Staðreyndin í þessu máli er sú að þegar lífeyrisþegar sem byggja afkomu sína á lífeyristekjum sitja þeir enn eftir sem láglaunahópur. Það er ekkert sem bendir til þess að ríkisstjórnin ætli sér að hækka lífeyrisgreiðslurnar til jafns við lægstu laun eins og gert var í síðustu kjarasamningum ASÍ.

Í Ásmundarsamkomulaginu svokallaða var samið um 18 þús. kr. hækkun á lægstu laun í upphafi samningstímans. Í þessu fólst viðurkenning á því að lægstu laun yrði að hækka umfram önnur þar sem flatar prósentuhækkanir kjarasamninga undanfarinna tímabila hafa ekki skilað sér í hárri krónutölu til þeirra sem eru á lægstu töxtunum. Ríkisstjórnin hafði í kjölfar síðustu kjarasamninga tækifæri til að leiðrétta lífeyrisgreiðslurnar og viðurkenna að þær svöruðu til lægstu launataxta. Það hefði hún getað gert í fullri sátt við launþegasamtökin og fólkið í landinu. Þess í stað fer ríkisstjórnin þá leið að reikna út hækkanir meðallauna. Hún

hafði tækifæri til að standa undir væntingum lífeyrisþega en hún brást og Samfylkingin þá sérstaklega sem fór í síðustu alþingiskosningum með fögur fyrirheit um að bæta afkomu lífeyrisþega.

Hæstv. forseti. Hvenær geta lífeyrisþegar vænst þess að staðið verði við kosningaloforðin? Þeir geta ekki beðið fram til næstu kosninga í ljósi þess að það eru (Forseti hringir.) versnandi kjör þessa fólks vegna verðhækkana, aukinna þjónustugjalda og hækkandi verðbólgu.

[15:44]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Guðna Ágústssyni fyrir að taka þetta mál hér upp til umræðu, kjör lífeyrisþega, og það er mikilvægt að við ræðum þau hér á þinginu. Á stuttum tíma getur ríkisstjórnin fagnað mörgum góðum áföngum og verkum sem hún getur verið stolt af sem snúa að lífeyrisþegum en betur má ef duga skal.

Auðvitað er eðlilegt að lífeyrir aldraða og öryrkja fylgi þróun lægstu launa í landinu. Auðvitað er eðlilegt að aldraðir og öryrkjar horfi til 18 þús. kr. hækkunar lægstu launa og sinna eigin kjara. Það er mikilvægt að sú nefnd sem nú mun skila tillögum á vegum félagsmálaráðherra um lífeyrisgreiðslur hinn 1. júlí nk. tryggi að í þeim sé að finna eðlilegar kjarabætur til þessa hóps enda sér hver maður það að 7% kjarahækkun dugar skammt í 11% verðbólgu. Nú þegar liggur það fyrir af þeirri ástæðu að frekari hækkanir munu koma til þessara hópa en orðið er. Enda var það stefna beggja stjórnarflokkanna, Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, í alþingiskosningum fyrir innan við ári síðan og eitt af brýnustu verkefnunum á þessu kjörtímabili, að bæta kjör lífeyrisþega.

Þau skref sem þar hafa verið stigin og eru hvað mikilvægust eru auðvitað þau að afnema tengingar við tekjur maka. Það skapar líka öldruðum og öryrkjum frelsi til sjálfshjálpar að létta af þeim tekjutengingum sem báðir flokkar hafa árum saman barist fyrir. Það er nú orðið að veruleika að lífeyrisþegum er ekki lengur refsað fyrir sparnað. Auk þess koma hækkanir á skattleysismörkum, sem eru fram undan, öryrkjum og (Forseti hringir.) öldruðum til góða. En ég tek undir þau sjónarmið að eðlilegt sé (Forseti hringir.) að kjör aldraðra og öryrkja fylgi lægstu launum í landinu.

[15:46]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Umræðan sýnir auðvitað að það er ekki jafnræði með elli- og örorkulífeyrisþegum og þeirri launaþróun sem verið hefur í landinu. Það var samið um 18 þús. kr. sérstaka hækkun á lægstu launin í síðustu kjarasamningum. Sú hækkun hefur ekki gengið til eldri borgara og öryrkja.

Þó nú sé talað um að það eigi að bæta stöðu þeirra sem lakast eru settir í lífeyriskerfinu með sérstakri 25 þús. kr. greiðslu þá mega menn ekki bera það hér á borð eins og það sé eitthvað sem kemur í buddu fólksins. Menn verða að tala um hlutina eins og þeir eru. Þegar búið er að skerða þær bætur sem koma frá Tryggingastofnun, þ.e. 25 þús. kr., með 35% skerðingarreglu, þegar búið er að taka skattinn af upphæðinni að fullu eins og tekjuskattsprósentan er, þá heldur fólkið sáralitlu eftir af þeirri upphæð eða innan við 10 þús. kr. Það er staðreyndin með þær 25 þús. kr. sem eru settar í gegnum lífeyrissjóðina.

Ríkið veit auðvitað að það fær mest af þeim peningum til baka aftur sem settir eru út með þessari aðferð vegna skerðingarreglnanna og skatta. Menn eiga bara að tala um hlutina eins og þeir eru en ekki eins og menn segja hér að þetta sé sérstök uppbót sem komi fólki til góða.

Það eru auðvitað rauntekjurnar sem skipta máli fyrir eldri borgara, fyrir öryrkja og fyrir láglaunafólkið. Við í Frjálslynda flokknum lögðum það til við gerð síðustu kjarasamninga að hafður væri sérstakur persónuafsláttur fyrir láglaunafólkið sem gerði það að verkum að rauntekjur þess hækkuðu verulega. Sú aðferð ein og sér hefði bætt kjör láglaunafólks, eldri borgara og öryrkja miklu betur og varanlegar en það sem verið er að gera hér í dag.

[15:48]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég fagna þeirri umræðu sem hér fer fram því hún er nauðsynleg. En ég verð að viðurkenna að ég varð fyrir miklum vonbrigðum með framgöngu forsætisráðherra í ræðustól áðan.

Við erum að tala um þá þjóðfélagshópa sem hafa lægstu kjörin í samfélaginu, hópa sem höfðu miklar væntingar til nýrrar ríkisstjórnar sem talaði mikið um að bæta kjör eldri borgara og öryrkja. Fólk átti því ekki von á að ríkisstjórnin mundi fara fram með þeim hætti sem hún hefur gert, þ.e. að lækka viðmið á kaupi og kjörum þessara stétta í tengslum við gerð kjarasamninga.

Voru það ekki réttmætar væntingar eldri borgara og öryrkja til nýrrar ríkisstjórnar að hún léti nú ekki svo lítið að lækka ekki viðmiðið sem gert var árið 2006? Nú segir forsætisráðherra að það sem gert hafði verið í fortíð sé engin ávísun á það sem gera á í framtíð. En það er staðreynd að það hafa verið gefin mikil loforð um að bæta kjör þeirra sem hafa hvað lægstu kjörin á Íslandi í dag. Staðreyndin er sú að ríkisstjórnin hefur ákveðið að veita þessum hópum 7,3% hækkun í kjarasamningum þeirra.

Hver var verðbólgan síðasta árið? 11–12%. Síðustu þrjá mánuði er verðbólgan 28% og því spyr ég: Eru þetta breiðu bökin í samfélaginu sem eiga að þola kjaraskerðingu?

Þegar hæstv. forsætisráðherra, sem við framsóknarmenn áttum svo ágætt samstarf við í ein tólf ár, fer að minna á fortíð Framsóknarflokksins í þeim efnum þá skal ég alveg upplýsa það hér kinnroðalaust að ekki voru þær allar farnar til fjár ferðirnar sem ráðherrar Framsóknarflokksins fóru til ráðherra Sjálfstæðisflokksins þegar þeir héldu utan um fjármálaráðuneytið.

Sjálfstæðisflokkurinn hefur haldið utan um fjármálaráðuneytið í 17 ár og ég hafna þeim dylgjum (Forseti hringir.) að framsóknarmenn hafi staðið sérstaklega í vegi fyrir því að (Forseti hringir.) bæta kjör aldraðra og öryrkja í gegnum tíðina. (Forseti hringir.) Ég hafna því.

[15:51]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Umræðan snýst um hækkun á launum sem um var samið í byrjun árs, upp á 18 þús. kr. lágmark á taxta. Þessir samningar voru afskaplega skynsamlegir

vegna þess að þeir tóku mið af þeirri erfiðu stöðu sem þjóðarbúið stendur í og það var talið að meiri hluti launþega fengi ekki launahækkun. Það var talið að einungis einn fjórði eða einn þriðji hluti launþega hefði fengið launahækkun út úr þessum samningum.

Þegar þetta er borið saman við hækkun lífeyris til elli- og örorkulífeyrisþega þá verða menn að taka allar greiðslur, því lífeyrisþegar fá víða tekjur. Þeir fá úr lífeyrissjóði, þeir fá úr Tryggingastofnun, eigin tekjur og hugsanlega fjármagnstekjur. Ef við lítum bara á það frá Tryggingastofnun og tökum inn í dæmið það frumvarp sem fyrirhugað er að samþykkja og stjórnin ætlar að samþykkja um 25 þús. kr., þá hækkar lífeyrir hjá þeim sem eru verst settir, hjá ellilífeyrisþegum og þeim sem búa einir, um 22 þús. kr. Þannig að þeir ná þessum 18 þús. kr. fyrir skatt. Þetta er því ekki vandamál.

Öryrkjar hafa fengið uppbót, aldurstengda uppbót á lífeyri sem líka kemur eins og 25 þús. kr. til hækkunar. Sú uppbót var hækkuð mikið hjá öryrkjum. Hverjir eru svo hinir alverst settu lífeyrisþegar í þjóðfélaginu? Það eru þeir sem aldrei borguðu í lífeyrissjóð alla ævi, ef þeir eru á ellilífeyrisaldri fá þeir 22 þús. kr. meira á mánuði.

Það er hugsanlegt að þeir sem eru með um 25 þús. á mánuði úr lífeyrissjóði séu eilítið verr settir. En ég vil benda á það að lífeyrisgreiðslur úr lífeyrissjóðum hækka eins og verðlag. Þær hafa hækkað um 12% núna síðustu tvo mánuðina. Það má ekki gleyma því, það er líka hækkun því það var reiknað inn í þessar 18 þús. kr. vegna þess að taxtarnir voru ekki verðtryggðir.

[15:53]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér kjör þeirra sem margir hverjir hafa lægstar ráðstöfunartekjur í landinu. Það er komið nærri ár frá kosningum en fyrir kosningar voru gefin stór loforð. Sérstaklega af Samfylkingunni í þessum efnum að þetta skyldu vera þeir þjóðfélagshópar sem fengju fyrst og strax bót sinna kjara. Það er dapurlegt að þetta ár skuli nú líða án þess að þau loforð séu efnd og munar þar miklu.

En það sem ég ætla að víkja hér að, forseti, er að ellilífeyrisþegar þurfa ekki aðeins að búa við svona skert kjör heldur eiga þeir á hættu að fá allt í einu bréf frá Tryggingastofnun um að þeir verði krafðir endurgreiðslu á lífeyri sem þeir fengu fyrir nokkrum árum síðan. Þeir verða jafnvel að verja stórum hluta af bótum sínum til þess að greiða þessar gömlu skuldir. Þessar kröfur hafa komið ellilífeyrisþegum í opna skjöldu og þeir upplifa sig sem sakamenn í þeim efnum. Sök sér væri ef um væri að ræða einstakt tilvik en svo er ekki, 82% þeirra sem fá greiðslu ellilífeyris fá endurreikning og meginþorri þeirra fær bakkröfur. Menn velta fyrir sér hvað sé að. Þetta virðist ekki batna á milli ára. Nýlega féll dómur í Héraðsdómi Reykjavíkur þar sem felld var úr gildi ákvörðun Tryggingastofnunar um að krefja ellilífeyrisþega um greiðslu á rúmum 600 þús. kr. vegna ofgreiddra bóta fyrir árið 2003 og 2004.

Þarna er um stórmál að ræða gagnvart mörgum ellilífeyrisþegum, ekki aðeins upphæðirnar sem þarna er um að ræða heldur einnig hvernig þessi þjóðfélagshópur upplifir ágang opinberra aðila á sig. Því velti ég fyrir mér hvort ríkisstjórnin muni hugleiða að fara ofan í (Forseti hringir.) þennan dóm sem getur haft mikið fordæmisgildi (Forseti hringir.) gagnvart mörgum ellilífeyrisþegum, herra forseti.

[15:55]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Skinhelgi stjórnmálanna er vel lýst með þessum málatilbúnaði framsóknarmanna um bætur almannatrygginga. Eftir tólf ára setu í ríkisstjórn með forræði yfir heilbrigðis- og félagsmálum skildu þeir þannig við málefni aldraðra að það hefur þurft tæplega 10 milljarða kr. fjárveitingar á fyrsta ári núverandi ríkisstjórnarinnar til að rétta kúrsinn og draga úr ranglætinu og vanrækslunni. (Gripið fram í.) Framsóknarflokkurinn hefur því miður ekki úr háum söðli að detta.

Hæstv. ríkisstjórn hefur látið hendur standa fram úr ermum til að bæta þetta ástand með hækkuðum bótum, afnámi tekjutengingar, hærri persónufrádrætti, auknum frítekjumörkum og fleira er í bígerð.

Það er hins vegar rétt að lífeyrisbætur hækkuðu minna en efni stóðu til eftir að samið var á hinum almenna vinnumarkaði nú fyrr á árinu. Fyrir vikið hefur gliðnun milli dagvinnutaxta, lægstu dagvinnutaxta og ellilífeyrisbóta, farið aftur af stað. (Gripið fram í.) Hér munar um 9 þús. kr. á mánuði. Ég get upplýst að fern samtök um málefni aldraðra, Landssamband eldri borgara, Félag eldri borgara í Reykjavík, Samband eldri sjálfstæðismanna og 60+ í Samfylkingunni hafa í sameiginlegri yfirlýsingu hvatt til þess að leiðrétta þennan halla.

Ég minni á að ríkisstjórnin tilkynnti í yfirlýsingu sinni að gerð yrði úttekt á framfærsluþörf aldraðra og ákvarðanir um bætur teknar í framhaldinu og eigi síðar en 1. júlí næstkomandi. Ég geng þar af leiðandi út frá að þegar því ferli er lokið muni aldraðir fá sinn hlut bættan.

Hæstv. ríkisstjórn hefur stórbætt hagsmuni og lífskjör aldraðra á síðustu tólf mánuðum. Ég er stoltur af þeirri frammistöðu og geng út frá því að áfram verði haldið á þeirri braut til þess að moka flórinn eftir Framsóknarflokkinn.

[15:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Á haustdögum 2006 sameinaðist þáverandi stjórnarandstaða undir forustu Samfylkingarinnar um það að flytja þingmál um nýskipan lífeyrismála. Fyrsti flutningsmaður var núverandi utanríkisráðherra. Fjórði flutningsmaður var núverandi tryggingamálaráðherra.

Kjarninn í þessari nýskipan lífeyrismála var sá sem stjórnarandstaðan þáverandi sameinaðist um að bera fram til að koma á fót afkomutryggingu fyrir aldraða og öryrkja. Það sem var sérstaklega og harðlega gagnrýnt af hálfu stjórnarandstöðunnar á þeim tíma var að á árinu 1996 hefði verið afnumin tenging bóta almannatrygginga við vikukaup verkamannavinnu með þeirri afleiðingu að kjör aldraðra og öryrkja hefðu rýrnað verulega. Sem dæmi um það hafi kaupmáttur lágmarkslauna aukist um 56% en kaupmáttur lífeyris aðeins um 25%.

Eftir kosningar komst Samfylkingin í þá lykilaðstöðu að geta valið um samstarfsaðila í nýrri ríkisstjórn. Hún hlaut auðvitað að velja þá eftir því hvað væri líklegra til þess að ná fram því máli sem flokkurinn berðist hvað harðast fyrir,

nýskipan lífeyrismála, bættum kjörum elli- og örorkulífeyrisþega, eða hvað?

Hún valdi Sjálfstæðisflokkinn með þeirri niðurstöðu að áfram gildir hin gamla skipan lífeyrismála. Það er áfram þannig að kjör elli- og örorkulífeyrisþega samkvæmt bótum trygginga hækka minna en lágmarkstaxtar kaups.

Hvernig má þetta nú vera, virðulegi forseti, að öllum stóru orðunum, hinni miklu stefnu sem flutt var hér í þinginu, að það sé búið að pakka henni niður í samstarfi við (Forseti hringir.) Sjálfstæðisflokkinn?

[16:00]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Betra er að veifa röngu tré en öngvu. Það gerði hæstv. forsætisráðherra við þessa umræðu. Hv. þingmenn Samfylkingarinnar, Helgi Hjörvar og Ellert B. Schram, hafa staðfest það í þessari umræðu að ræða hæstv. forsætisráðherra var röng.

Samfylkingin skilur stórt eftir í flórnum og hv. þm. Ellert B. Schram viðurkennir það hér að það séu 9 þús. kr. á hverjum einasta mánuði sem eldri borgarar og öryrkjar hafi verið sviknir um. Hann staðfestir að Samfylkingin hafi svikið eldri borgara og öryrkja í þessu nýja samstarfi. Að vísu hótar hann því að hann ætli að reyna að standa við það. Ég óska honum góðs í því og að hann muni reynast maður til þess. En við Framsóknarflokkinn þarf hann ekki að sakast. Því hér er í rauninni verið að ræða um kjarasamning sem Framsóknarflokkurinn stóð fyrir og stóð að. Þess vegna frábið ég mér allar dylgjur. Ég þakka Helga Hjörvari hv. þingmanni fyrir drengilega ræðu þar sem hann staðfesti í rauninni allt sem ég sagði.

Það er ljóst, hæstv. forseti, að í tillögunum frá 2006 var lagt upp með að hækka þá þrjá flokka tryggingabóta sem mynda lágmarksgrunnlífeyri og setja viðmið við dagvinnutryggingar launafólks í stað lægstu taxta enda gefur það raunsannari mynd eins og ég sagði.

Síðan vil ég segja við hæstv. forsætisráðherra: Staðreyndin er sú að það hefur verið gengið til þess að taka skerðingar í burtu í stórum stíl, þ.e. bæturnar hafa verið hækkaðar til þeirra sem hafa það betra í þessum hópi en af þeim sem hafa það verra eru teknar 10 þús. kr. til þess að ríkissjóður fari hallalaus út úr málinu.

Þetta er því allt saman mikil skömm fyrir ríkisstjórnina. Sjálfstæðisflokkurinn er sjálfum sér líkur en Samfylkingin verður að sýna að (Forseti hringir.) hún standi við stóru orðin. Það var skömm að ræðu hv. þm. Ellerts B. Schrams. En hann viðurkenndi þó, (Forseti hringir.) og er maður að meiri, að þetta voru svik.

[16:02]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það getur líka verið betra, hv. þingmaður, að veifa öngvu tré heldur en röngu. Það hefði hv. þingmaður átt að muna áður en hann hóf mál sitt hér í dag því hann hefur því miður farið með rangt mál. Hann getur ekki heimfært útfærsluna frá því sumarið 2006 upp á þá afgreiðslu sem átti sér stað nú um daginn varðandi hækkun bóta. Það er ekki sama málið. Það var ekki gerður neinn samningur um það.

Það hittist þannig á (Gripið fram í.) sumarið 2006 að það voru nákvæmlega þær aðstæður að það var hægt að sameina bótaflokka í samræmi við tillögur nefndarinnar sem þá var að störfum þannig að það urðu 15 þús. kr., eins og hin almenna hækkun á vinnumarkaðnum var. Það var reyndar hálfgerð tilviljun að það atvikaðist þannig en hefur ekkert með hina venjulegu útfærslu á þessu máli að gera sem var framkvæmd allan tímann sem Framsóknarflokkurinn sat í ríkisstjórn, bæði í félags- og heilbrigðismálaráðuneytinu. Ég minnist þess ekki af okkar góða og langa samstarfi í ríkisstjórn að hv. þingmaður t.d. hafi gert neinar sérstakar athugasemdir við þá útfærslu.

Nei, virðulegi forseti. Nýja ríkisstjórnin sem nú situr hefur tekið þetta mál mjög föstum tökum og er að vinna að margvíslegum umbótum í þessu efni. Auðvitað verður að taka með í reikninginn, eins og hv. þm. Pétur H. Blöndal nefndi, að það er fleira sem kemur inn í tekjur ellilífeyrisþeganna en bara bætur almannatrygginganna. Það þarf að skoða það nákvæmlega, hvernig aðrar tekjur hafa þróast með tilliti til þeirra 18 þús. kr. sem hér eru gerðar að umtalsefni.

Síðan vildi ég vekja athygli á einu sem hv. þm. Helgi Hjörvar sagði sem skiptir miklu máli en það er að lífeyrisþegarnir eru einu hóparnir sem hafa sjálfkrafa verðtryggingu meðal landsmanna. Ef það kemur á daginn að verðbólgan hefur verið meiri en sem nemur hækkun tryggingabótanna þegar þetta ár verður gert upp þá verður það bætt. Það stendur í lögum. Það á ekki við um almenna launþega en það á við um þennan hóp og að sjálfsögðu verður við þetta (Forseti hringir.) staðið.

[16:05]

Útbýting:

Brottfall laga um læknaráð, 463. mál, nál. heilbrn., þskj. 959.

Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, 543. mál, nál. utanrmn., þskj. 965.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 468. mál, nál. viðskn., þskj. 966; brtt. viðskn., þskj. 967.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 525. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 970.

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, 516. mál, nál. sjútv.- og landbn., þskj. 958.

Samræmd neyðarsvörun, 191. mál, þskj. 954.

Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, 277. mál, nál. utanrmn., þskj. 963.

Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, 274. mál, nál. utanrmn., þskj. 960.

Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, 276. mál, nál. utanrmn., þskj. 962.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 541. mál, nál. viðskn., þskj. 968; brtt. viðskn., þskj. 969.

Út af dagskrá var tekið 16. mál.

Fundi slitið kl. 16:07.

101. FUNDUR

fimmtudaginn 8. maí,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, stjfrv., 243. mál, þskj. 263, nál. 927. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 631, nál. 935, brtt. 936 og 937. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, stjfrv., 401. mál, þskj. 647, nál. 928. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 611. mál, þskj. 951, nál. 957. — 2. umr.
6. Almannatryggingar, stjfrv., 614. mál, þskj. 956. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
7. Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, stjfrv., 362. mál, þskj. 603, nál. 943, brtt. 944. — 2. umr.
8. Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, stjfrv., 541. mál, þskj. 842, nál. 968, brtt. 969. — 2. umr.
9. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 747, nál. 966, brtt. 967. — 2. umr.
10. Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, stjfrv., 516. mál, þskj. 817, nál. 958. — 2. umr.
11. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737, nál. 959. — 2. umr.
12. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826, nál. 970. — 2. umr.
13. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945. — 3. umr.
14. Skyldunámsefni fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, þáltill., 276. mál, þskj. 310, nál. 962. — Síðari umr.
15. Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, þáltill., 274. mál, þskj. 308, nál. 960. — Síðari umr.
16. Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, þáltill., 277. mál, þskj. 311, nál. 963. — Síðari umr.
17. Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, stjtill., 543. mál, þskj. 844, nál. 965. — Síðari umr.
18. Þjóðlendur, frv., 386. mál, þskj. 630. — 1. umr.
19. Endurbætur björgunarskipa, þáltill., 488. mál, þskj. 778. — Fyrri umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Bjarni Benediktsson, 3. þm. Suðvest.,
Ragnheiður E. Árnadóttir, 9. þm. Suðvest.

Tilhögun þingfundar.

[10:34]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um fyrirkomulag þinghaldsins í dag vill forseti geta þess að að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma fer fram umræða utan dagskrár um stefnu ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum. Málshefjandi er hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson en heilbrigðisráðherra verður til andsvara. Að loknum utandagskrárumræðum fara fram atkvæðagreiðslur. Forseti vill vekja alveg sérstaka athygli á því við hv. þingmenn að fram fara atkvæðagreiðslur um 2.–4. og 6. dagskrármálið. Að lokinni umræðu og atkvæðagreiðslu um 5. dagskrármálið verður settur nýr fundur svo að 3. umræða um sértryggð skuldabréf geti farið fram.

Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa, um lengd þingfunda, er það tillaga forseta að þingfundur geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðu um dagskrármálin er lokið.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:36]

Afbrigði um 4. mgr. 10. gr. þingskapa samþ. með 28:9 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, KjE, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, RR, SF, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁÞS, GÁ, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack, ÖJ.

26 þm. (ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BBj, GSB, GAK, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KaJúl, KLM, MS, PHB, REÁ, SKK, ÖS) fjarstaddir.

[10:36]

Útbýting:

Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, 278. mál, nál. utanrmn., þskj. 964.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Frumvarp um sjúkratryggingar, Lýðheilsustöð.

[10:37]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mig langar til að byrja á því að vitna til orða hæstv. heilbrigðisráðherra sem hann viðhafði í tengslum við stefnuræðu forsætisráðherra. Þá segir hæstv. heilbrigðisráðherra, með leyfi forseta:

„Breyttir tímar kalla á nýjar lausnir. Við verðum á hverjum tíma að nálgast viðfangsefnin með opnum hug. Við þurfum að hafa að leiðarljósi að finna lausnir sem nýtast best fólkinu í landinu. Ég mun sem ráðherra heilbrigðismála leitast við að ná sem víðtækastri sátt um þennan mikilvæga málaflokk. Við erum í grundvallaratriðum sammála um meginmarkmiðin.“

Þetta segir hæstv. heilbrigðisráðherra við þessar aðstæður. Nú velti ég því fyrir mér hvort vinnubrögð hæstv. ráðherra eru í samræmi við þessi orð, m.a. hvað varðar það að

hann lagði fram frumvarp í gær um sjúkratryggingar sem samkvæmt orðum formanns heilbrigðisnefndar á að afgreiða á þessum örfáu dögum sem eftir eru þangað til þingi lýkur í vor. Nú er þetta mál ekki á dagskrá þingsins í dag. Það gefur mér von um að hæstv. ráðherra, ríkisstjórn og stjórn þingsins hafi tekið ákvörðun um að breyta afstöðu sinni í þessu máli og fara að tillögu okkar framsóknarmanna. Hún er sú að þetta mál verði ekki afgreitt fyrr en í haust en við gerum ekki athugasemdir við að mælt yrði fyrir því núna.

Annað sem ég nefni í leiðinni varðar vinnubrögð hæstv. ráðherra og ýmsar stofnanir ríkisins. Þar hefur hann verið að ryðja forstöðumönnum úr vegi. Nýjasta dæmið er Lýðheilsustöð. Þar beitir hæstv. ráðherra 23. gr. starfsmannalaganna þannig að hann auglýsir þessa stöðu og ég spyr: Er fjármálaráðuneytið, sem fer með þessi lög, sammála þessari túlkun hæstv. ráðherra? Er hér um stefnubreytingu að ræða hvað varðar túlkun greinarinnar? Hversu oft hefur henni verið beitt (Forseti hringir.) með þeim hætti sem hæstv. ráðherra gerir hér?

[10:39]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir þessa fyrirspurn. Ég hvet þingmenn til að fara aðeins yfir efni sjúkratryggingafrumvarpsins. Þegar menn skoða það — og það er nákvæmlega í þess anda sem rætt hefur verið og kynnt — þá kemur í ljós að fyrst og fremst er verið að færa þætti sem eru í öðrum lögum yfir í þennan lagabálk. Ég hvet sérstaklega hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur til að fara yfir heilbrigðislögin sem voru samþykkt síðasta vor af öllum þingmönnum. Þar er sérstaklega skýrt kaupendahlutverk hins opinbera en við setjum hér þá aðila sem hafa sinnt samninganefnd heilbrigðisráðherra, það sem snýr að heilbrigðisráðuneytinu að öðru leyti og sjúkratryggingastofnun, inn í eina stofnun þannig að hér eru viðhöfð fagleg og góð vinnubrögð. Það er í rauninni það sem þetta frumvarp gerir. Ég er alveg sannfærður um að ef menn skoða þetta og fara vel yfir málið þá komast þeir enn að þeirri niðurstöðu að góð sátt ætti að geta náðst um þetta, enda er hér um að ræða atriði sem hafa verið rædd og samþykkt á þinginu áður. Ég vek athygli á því að heilbrigðislögin voru samþykkt með öllum greiddum atkvæðum.

Síðan varðandi stofnanir þá liggur alveg fyrir og hefur legið fyrir að mjög miklar breytingar verða á lýðheilsumálum og sömuleiðis þeirri stofnun sem snýr að þeim þætti. Þess vegna var farið í þessa aðgerð en því fer hins vegar fjarri að ég vilji (Forseti hringir.) eitthvað annað en að nýta krafta þess starfsmanns sem þar er og ég vonast til að við munum gera það eins lengi og mögulegt er.

[10:41]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Vegna síðustu orða hæstv. ráðherra þá fannst mér hann í raun vera að segja að sá starfsmaður sem þarna hefur gegnt forustuhlutverki verði ráðinn aftur. Þá veltir maður því fyrir sér: Hvers vegna á þá að auglýsa starfið? (**Gripið fram í:** Á ekki að auglýsa störf?) Það er ekki nauðsynlegt að auglýsa störf. (**Gripið fram í:** Nú, ...)

Í sambandi við þessi faglegu vinnubrögð og orð hæstv. ráðherra um frumvarpið þá var ég ekki að fjalla um efni þess, ég hef ekki komið fram með neina afstöðu til málsins efnislega. Ég var hins vegar að gagnrýna þessi vinnubrögð miðað við þau fögru orð sem hæstv. ráðherra lét falla um það hve hann væri áhugasamur um gott samstarf við alla aðila um heilbrigðismál. Þau vinnubrögð að henda þessu frumvarpi inn núna á síðustu dögum þingsins eru ekki boðleg. Þess vegna vonast ég til þess að hann staðfesti það síðar í ræðu sinni að hann muni ekki leggja áherslu á að þetta mál fari í gegn á þessu vori.

[10:43]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ef við erum að tala um breytingar, frumvörp og annað slíkt þá komast menn ekki hjá því að líta á hvert efni málsins er. Ef við tölum hér um að greiða atkvæði um frumvarp þar sem menn setja einn lagabálk sem samþykktur hefur verið á þinginu í öðrum lögum fram til þessa þá er ekki verið að gera neinar stórvægilegar breytingar. Ef sátt var um þetta í heilbrigðislögunum síðasta vor þegar allir þingmenn á Alþingi greiddu atkvæði með því, hvers vegna í ósköpunum skyldi ekki vera sátt um það núna? Því í ósköpunum skyldi það ekki vera? (Gripið fram í.) Og það sem ég er hreinlega að fara fram á er að menn setjist niður og skoði þetta. Um leið og menn gera það þá geta þeir ekki komist að annarri niðurstöðu en þeirri að þetta sé sjálfsagt og eðlilegt mál og þar af leiðandi sé hægt að ljúka þessu máli hratt og vel. (**Gripið fram í:** Óboðleg vinnubrögð.)

Urriðafossvirkjun.

[10:44]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Nú hefur það gerst að meiri hluti kosningabærra íbúa Flóahrepps hefur ritað undir áskorun til sveitarstjórnarinnar um að taka Urriðafossvirkjun af aðalskipulagi. Þá hafa níu af tíu eigendum landa við Urriðafossvirkjun austan Þjórsár skrifað undir eindregna andstöðu við þessar virkjanir. Það er því óhjákvæmilegt að eignarnáms er þörf eigi að verða af virkjuninni.

Þessar undirskriftir og yfirlýsingar hafa verið afhentar ráðherra og forstjóra Landsvirkjunar. Í *Fréttablaðinu* á þriðjudaginn er haft eftir forstjóranum, með leyfi herra forseta:

„Ríkið á 93% af vatnsréttindum vegna Urriðafossvirkjunar og Landsvirkjun hefur umboð ríkisins til að fjalla um þau mál.“

Forstjórinn gefur líka skýrt í ljós að hann muni beita öllum heimildum sem hann hefur í þessu máli og þar með talið eignarnámi. Það er ljóst samkvæmt skýrri niðurstöðu Ríkisendurskoðunar frá í desember að atbeina Alþingis er þörf ef á að afsala þessum vatnsréttindum þar með talið til að veita umboð.

Herra forseti. Ég spyr því hæstv. umhverfisráðherra: Hefur ríkisstjórnin veitt Landsvirkjun slíkt umboð og liggur það fyrir skjalfest? Ef svo er, í hverju felst efni umboðsins, hvort sem það er skjalfest eða munnlegt?

Í öðru lagi: Liggur fyrir samþykki þingflokka ríkis-

stjórnarinnar fyrir þessu?

Í þriðja lagi: Af hverju hefur ekki verið leitað atbeina Alþingis um þessa ráðstöfun vatnsréttinda þrátt fyrir skýra niðurstöðu Ríkisendurskoðunar?

Loks spyr ég hæstv. umhverfisráðherra: Er hún samþykk því að Landsvirkjun krefjist eignarnáms þrátt fyrir þessa skýru andstöðu eigenda þessara landa bæði austan og vestan Þjórsár? (Forseti hringir.) Og að ljá máls á því að Landsvirkjun fari fram með eignarnám í málinu, hver er afstaða hæstv. umhverfisráðherra?

[10:46]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir fyrirspurnina. Eins og fram hefur komið hafa íbúar í Flóahreppi skorað á sveitarstjórnina að taka Urriðafossvirkjun — (**ÓN:** Hluti af þeim.) margir íbúar í Flóahreppi hafa skorað á sveitarstjórnina að taka Urriðafossvirkjun út af aðalskipulagi.

Ég hygg að það sé hlutverk sveitarstjórnarmanna eins og annarra kjörinna fulltrúa í landinu að hlusta á og taka tillit til óska íbúa í sínum sveitarfélögum. Ég veit fullvel að sveitarfélögin fara með skipulagsvaldið. Það er ægimikið vald í þessu landi og þeim ber að fara mjög vel með það og huga að framtíðinni þegar því er beitt og þegar skipulagt er til framtíðar.

Hvað varðar spurningar hv. þingmanns, ég held ég hafi náð þeim öllum: Nei, það hefur ekki verið samþykkt í ríkisstjórn að Landsvirkjun hafi heimild til eignarnáms eða að því verði beitt þar. Nei, það hefur ekki verið samþykkt í þingflokkum stjórnarflokkanna. Nei, sú sem hér stendur er því ekki samþykk að eignarnámi verði beitt, og ég tel reyndar enga þá almannahagsmuni í húfi að hægt sé að færa málefnaleg rök fyrir því.

Ég vil líka benda hv. þingmanni á að búið er að kjósa nýja stjórn í Landsvirkjun og þar á fulltrúi þess flokks sem ég er í, Samfylkingin, tvo fulltrúa.

[10:48]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég verð að þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir skýr svör. En ég verð að segja það að þetta umboð er samningur, hvort sem hann er skjalfestur eða munnlegur, og hann er vanvirðing. Umboðið er vanvirðing við löggjafarvaldið, umboðið er vanvirðing við Alþingi. Og þetta er gjörsamlega óþolandi.

Ég get líka spurt hæstv. umhverfisráðherra: Hyggst hún beita sér eitthvað til þess að afturkalla þetta umboð sem forstjóri Landsvirkjunar virðist bera fyrir sig? Hyggst hún beita sér fyrir því, bæði hún innan ríkisstjórnar og fulltrúar Samfylkingar í Landsvirkjun, að eignarnám fari ekki fram? Íbúar við Þjórsá eiga rétt á skýrum svörum. Þeir eiga ekki að þurfa að una því að sitja í gíslingu virkjunarframkvæmda sem nú hafa staðið yfir í meira en átta ár. Það er gjörsamlega óþolandi. Hér er um að ræða vanvirðingu gagnvart Alþingi og líka gagnvart íbúum, þeim sem þarna eiga heima.

[10:49]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Svo það liggi algjörlega fyrir þá hefur forstjóri Landsvirkjunar ekkert umboð frá ríkisstjórninni til eignarnáms. Ég svaraði því hér áðan og ég get svarað því aftur. Þannig liggur í málinu.

Það má vel vera að forstjóri fyrirtækisins haldi einhverju öðru fram. En það liggur algjörlega fyrir af minni hálfu að forstjóri Landsvirkjunar hefur ekki umboð frá ríkisstjórn Íslands til þess að fara í eignarnám.

Framlag Íslands til umhverfismála.

[10:50]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Mikið hefur verið fjallað um Ísland í erlendum fjölmiðlum undanfarnar vikur og ég hygg að það hafi ekki alltaf verið á þá lund sem okkur hefur best líkað. En þannig er það með hlutina eins og árferðið hefur verið.

En svo brá við um daginn að áhugaverð umræða var um Ísland í tímaritinu *Newsweek* sem mér finnst ástæða til þess að ræða við hæstv. forsætisráðherra, herra forseti. Mig langar til þess að varpa spurningum fram til hans.

Þar kom fram að Ísland væri, að mati tímaritsins, grænasta land í heimi og forsætisráðherra þjóðarinnar grænasti forsætisráðherrann. Þetta finnst Vinstri grænum afskaplega skemmtilegt en þetta sýnir á hvaða götum við erum hér á Íslandi í umræðum um umhverfismál þegar horft er á stöðuna í heiminum.

Mig langar að spyrja hæstv. forsætisráðherra að því, herra forseti, hvað honum þyki um þá umræðu sem hefur verið í heiminum um umhverfismál og sérstaklega stöðu Íslands, og þá framlag Íslands til umhverfismála í heiminum sem mér þykir ástæða til að ræða meira hér í sölum Alþingis. Ég vil einnig spyrja hvort hann telji að þessi umræða muni hafa einhver áhrif á þær umræður sem hér hafa verið og hvort við þurfum kannski í sumum tilvikum að setja hlutina á svolítið annað plan í því.

Um leið og ég þakka hv. þm. Atla Gíslasyni fyrir þá umræðu sem varð hér áðan, um Þjórsá og þær virkjanir sem þar eru, held ég líka að við þurfum að ræða stöðu Íslands í umhverfismálum í töluvert stærra samhengi. Ég kalla eftir því við virðulegan þingheim. Ég (Forseti hringir.) hef áhuga á að heyra hvaða skoðanir hæstv. forsætisráðherra hefur á því. (**ÖJ:** Ljótt að gera grín að ríkisstjórninni.)

[10:52]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að mikið er fjallað um Ísland í mörgum fjölmiðlum erlendis og hefur verið í allan vetur. Um sumt höfum við ekki notið sannmælis, sérstaklega í umfjöllun um fjármálalíf og efnahagsmál, en að mörgu öðru leyti höfum við gert það. Ábyrgari fjölmiðlar hafa fjallað af mikilli skynsemi um efnahags- og fjármál og einnig um umhverfis- og orkumál. Var ánægjulegt að sjá umrædda umfjöllun í hinu fræga tímariti *Newsweek* um stöðuna hvað varðar umhverfis- og orkumálin.

Þó að mitt nafn hafi verið dregið þar sérstaklega fram er verið að fjalla um Ísland og stöðu Íslands og lít ég á hana sem eins konar viðurkenningu á því sem hér hefur verið gert á undanförnum árum. Ég get glatt hv. þm. Ögmund Jónasson með því að ég tek þetta ekki sérstaklega til mín, frammíkall hans um að forsætisráðherra sé orðinn græningi.

Að öllu gamni slepptu hefur mjög margt áunnist í þessum málum á undanförnum árum. Það er mjög gott ef heimsbyggðin tekur eftir því að — þrátt fyrir deilur hér innan lands um þessi mál og þrátt fyrir vandann sem víða er við að fást hvað varðar umhverfis- og orkumál í útlöndum — staða okkar er auðvitað alveg einstök, og Framsóknarflokkurinn má alveg eiga sinn heiður af því eins og allir aðrir sem að þeim málum hafa komið á undanförnum árum.

Við eigum að hefja okkur yfir flokkadeilurnar þegar mál liggja svona fyrir. Við megum vera ánægð með það að landið okkar er talið skara fram úr hvað varðar nýtingu endurnýjanlegra orkulinda og við eigum að færa þann boðskap sem víðast.

Eins og sjá mátti í samtali í gærkvöldi í sjónvarpinu, samtali norrænu forsætisráðherranna, snerist umræðan nánast eingöngu um umhverfis- og orkumál og hvernig við ætlum að höndla Kyoto-framhaldið og ráðstefnuna í Kaupmannahöfn á næsta ári. Við munum ekki skorast undan ábyrgð.

[10:54]

Ólöf Nordal (S):

Herra forseti. Sannleikurinn er sá að Ísland hefur mjög margt fram að færa í umhverfismálum og við eigum að vera stolt af því sem við höfum gert vel. Við eigum ekki alltaf að tala eins og gert hefur verið hér, að hér sé allt í kaldakoli þegar kemur að umhverfismálum. Það er ekki rétt, heimsbyggðin tekur eftir því. (Gripið fram í.)

Ég hefði nú haldið að af minna tilefni hefðu menn stokkið hér upp í ræðustól og fjallað um það sem fram kom í *Newsweek*, en það var ekki svo þegar kom að umræðu um umhverfismál. Ég held að menn ættu einmitt að fagna því og þakka fyrir það að talað sé af viti og alvöru um það sem við erum að gera á Íslandi. Ég held að við eigum að þakka fyrir það. Ég er sammála hæstv. forsætisráðherra í því að það varðar ekki flokka, það varðar landið sjálft. Það varðar hagsmuni Íslands og þar eigum við öll að standa vörð. Það er skylda okkar og heiður að gera það, og það á við í umhverfismálum einnig. (**Gripið fram í:** Standa vörð um Þjórsá.)

[10:55]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég fagna því þegar erlendir fjölmiðlar fjalla um stöðu okkar í þessu máli með þeim hætti eins og þarna var gert. Það hafa margir aðrir fjölmiðlar verið að gera, sjónvarpsstöðvar, tímarit eins og *National Geographic* nú nýverið og margir aðrir, dagblöð og annars konar fjölmiðlar að undanförnu.

Á tímum hækkandi orkuverðs eins og við upplifum núna, þegar olíuverðið er komið upp í 120 dollara tunnan, er náttúrlega alveg ljóst að orkulindirnar verða æ verðmætari á sama hátt og matvælin sem við framleiðum verða verðmætari með hækkandi matvælaverði í heiminum.

Við höfum ótrúlega mikla möguleika og miklar auðlindir. Við eigum að spila úr þeim af skynsemi og í samvinnu við aðra eftir atvikum. En augu heimsins eru að opnast fyrir því sem hér hefur verið gert á undanförnum árum og áratugum og fagna ég því mjög að sú athygli skuli vera með svo jákvæðum hætti sem raun ber vitni.

Reglugerð um menntun tónlistarkennara.

[10:57]

Kjartan Eggertsson (Fl):

Virðulegur forseti. Fyrirspurn mín er til hæstv. menntamálaráðherra og hljóðar svo: Áætlar hæstv. menntamálaráðherra samhliða setningu laga um framhaldsnám tónlistarnema að setja reglugerð um menntun tónlistarkennara eða gæti hann hugsað sér að slíkt yrði gert?

Ég vil nota tækifærið og lýsa yfir ánægju minni með fyrirætlan hæstv. menntamálaráðherra um setningu laga um framhaldsnám í tónlist. Ég veit að sveitarfélögin, tónlistarskólarnir, kennarar tónlistarskólanna og nemendur bíða í ofvæni eftir þessum lögum sem munu leysa margan vanda við menntun tónlistarnema á framhaldsstigi. Vonast er til að sveitarfélögin noti tækifærið í kjölfar setningar laganna og endurskoði niðurgreiðslu námskostnaðar annarra tónlistarnema til jöfnunar, þannig að allir tónlistarnemendur í sambærilegu námi njóti sömu niðurgreiðslna og sé ekki mismunað til náms.

Í lögum um tónlistarskóla frá 1975 var ákvæði um að menntamálaráðherra setti reglugerð um réttindi og skyldur tónlistarkennara. Sú reglugerð var aldrei sett og ákvæðið var tekið út úr lögunum árið 1987. Tónlistarkennarar eru fjölmenn og mikilvæg stétt en þeir hafa búið við það alla tíð að engin opinber námskrá er til um tónlistarkennaramenntun. Ýmsir tónlistarskóla hafa í áranna rás rekið kennaradeildir og þaðan hafa menn útskrifast með misjafnlega mikla menntun.

Menntun tónlistarkennara þarf að samræma. Mjög margir tónlistarkennarar hafa mikla tónlistarmenntun en þó ekki formlegt tónlistarkennarapróf og vandi þeirra er að þeir geta hvergi sótt opinbera viðurkenningu á menntun sinni. Einnig eru nýnemar í tónlistarkennaranámi óöruggir um réttindi sín að loknu námi. Með setningu reglugerðar um tónlistarnám eða útgáfu á opinberri námskrá til tónlistarkennaraprófs mætti færa málefni tónlistarkennslunnar í landinu til betra horfs.

[10:59]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir þessa fyrirspurn, ítarlega og mikilvæga fyrirspurn sem tengist máli sem áður hefur komið upp — frumvarp sem ég hef áður lýst yfir að ég muni leggja fyrir á næsta haustþingi sem er þá heildarendurskoðun á lögum um tónlistarskóla.

Það er alveg ljóst og ég hef ekkert leynt því að það á eftir að semja um ákveðin málefni á milli ríkis og sveitarfélaga hvað tónlistarskólana varðar. En málið er brýnt, það hefur legið allt of lengi óleyst og ég mun reyna að beita mér fyrir því að það verði leyst í samhengi og í samræmi við það sem hv. þingmaður kom inn á í fyrirspurn sinni. Það er

rétt og ég vil undirstrika það líka að reglugerðin, sem heimildin í lögunum frá 1975 veitir, hefur ekki verið sett enn þá.

Samhliða því að við munum fara í endurskoðun á lögum um tónlistarskóla munum við fara yfir tónlistarkennaramenntunina líka og ég held að ágætt tækifæri gefist nú þegar við erum með heildarendurskoðun á öllu skólakerfinu fyrir framan okkur.

Hæstv. forseti. Já, ég mun fara yfir tónlistarkennaramenntunina samhliða endurskoðun á tónlistarskólunum.

[11:00]

Kjartan Eggertsson (Fl):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. menntamálaráðherra fyrir svarið en mig langar að geta þess að flestir nemendur á framhaldsstigi í tónlist eru einmitt að búa sig undir atvinnuþátttöku í faginu sem tónlistarkennarar en þarna undir eru mjög mörg fög önnur og mikilvægt að þessi mál komist til betra horfs. Það má nefna hljóðfæraleikara, tónskáld, tónmenntakennara, kórstjóra, tónfræðinga, organista, dægurtónlistarmenn — alveg endalaust. Það eru mjög margir sem þurfa á samræmdri menntun að halda.

Framkvæmd náttúruverndaráætlunar.

[11:01]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hæstv. forsætisráðherra sagði í ræðustóli áðan að staða okkar í umhverfismálum, umhverfis- og orkumálum eins og hann orðaði það, væri alveg einstök — með áherslu á einstök. Ég vil áminna fólk um að grauta ekki svo saman umhverfis- og orkumálum að menn greini ekki á milli gríðarlegra óafturkræfra náttúruspjalla sem stafa af orkuöflun til mengandi stóriðju fyrir erlend stórfyrirtæki og verndar ómetanlegra náttúrugersema og náttúruauðlinda sem forsjónin og almættið hefur falið okkur, einmitt okkur, að varðveita fyrir heimsbyggðina alla til langrar framtíðar. Tækið sem við höfum til að vernda náttúrugersemarnar okkar er náttúruverndaráætlun sem samkvæmt lögum um náttúruvernd á að leggja fram á Alþingi á fimm ára fresti.

Náttúruverndaráætlun var samþykkt á Alþingi Íslendinga 28. maí 2004. Henni var ætlað að gilda til þeirra fimm ára sem nú eru um það bil að líða. Samkvæmt henni átti að friðlýsa 14 náttúruverndarsvæði. Það má strangt til tekið segja að það sé búið að friðlýsa eitt á þessum fimm árum sem liðin eru frá því að við samþykktum náttúruverndaráætlunina.

Nú er Samfylkingin búin að sitja í umhverfisráðuneytinu í tæpt ár. Hvað hefur hæstv. umhverfisráðherra gert til að reka slyðruorðið af fyrri ríkisstjórnum og fyrri umhverfisráðherrum í þessum efnum? Ekkert. Henni hefur ekki tekist að bæta við einu einasta svæði sem er þó á náttúruverndaráætlun.

Og ég spyr: Hvað líður efndum um náttúruvernd þessarar ríkisstjórnar? Hvenær megum við gera ráð fyrir því að þau 12 svæði sem út af náttúruverndaráætlun standa verði friðlýst?

[11:03]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Því er til að svara að núgildandi náttúruverndaráætlun tekur til fleiri verkefna en þeirra 14 svæða sem hv. þingmaður nefnir. Það er alveg rétt að það hefur dregist mjög að vinna að friðlýsingu þessara svæða. Það er unnið að friðlýsingu nokkurra þeirra og þar hefði þurft að standa að málum með öðrum hætti en gert var.

Við skulum hins vegar ekki gleyma því að núgildandi náttúruverndaráætlun mælir fyrir um stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs sem er án nokkurs efa langstærsta náttúruverndarverkefni sem íslensk stjórnvöld og íslensk þjóð hafa ráðist í. Sá þjóðgarður verður stofnaður núna í júní og unnið hefur verið sleitulaust í heilt ár að stofnun hans samkvæmt lögum um þjóðgarðinn. Það eru líka aðrir hlutir í þessari náttúruverndaráætlun sem unnið er að, svo sem verndun plantna og annað slíkt.

Jafnframt er verið að endurskoða og fara í gegnum núgildandi náttúruverndaráætlun og undirbúa gerð nýrrar áætlunar fyrir árin 2009–2012 í ráðuneytinu. Hún verður lögð hér fram í haust og ég hef áttað mig á í ljósi reynslunnar af núgildandi náttúruverndaráætlun að það er ekki nóg að lista upp svæðin heldur þarf að vera með friðlýsingu svæðanna ákveðið markmið, innihald, verkfæri og síðast en ekki síst fjármunir til að stuðla að og standa að friðlýsingu þannig að hún standi undir nafni. Þess vegna hef ég nú varið ásamt starfshópi um nýja náttúruverndaráætlun umtalsverðum tíma í að fara ofan í innihaldið, verklagið og peningana sem þurfa að fylgja til að náttúruverndaráætlun geti staðið undir nafni.

[11:05]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég dreg ekki úr mikilvægi þess að Vatnajökulsþjóðgarður skuli vera að líta dagsins ljós. Það er alveg rétt sem hæstv. umhverfisráðherra segir, að því máli hefur verið unnið og því ber auðvitað að fagna. Eftir standa engu að síður svæði eins og Álftanes, Akrar, Löngufjörur, Álftanes, Skerjafjörður, Austara-Eylendið, Látrabjarg, Veiðisandur, Vestmannaeyjar, Öxarfjörður, Látraströnd, Náttfaravíkur, Njarðvík, Loðmundarfjörður, Geysir í Haukadal, Reykjanes, Eldvörp, Hafnarberg, Vatnshornsskógur í Skorradal. Öll þessi svæði verðskulda vernd og Alþingi Íslendinga er búið að samþykkja að þessi svæði eigi að vernda.

Hæstv. umhverfisráðherra hefur rétt fyrir sér í að það þurfi að tryggja fjármuni. Og hvað gerði Samfylkingin í því að tryggja fjármuni til náttúruverndar í síðustu fjárlögum, fyrstu fjárlögum þessarar ríkisstjórnar þar sem Samfylkingin hafði möguleika á að láta til sín taka? Hún gerði það ekki. Í stað þess grautar hún saman í samstarfi við hæstv. forsætisráðherra Geir Haarde orku- og umhverfismálum og talar alltaf um það í sama orðinu. Nú á að gera rammaáætlun um nýtingu og verndun náttúrusvæða í stað þess að hafa hreina (Forseti hringir.) og klára náttúruverndaráætlun annars vegar og nýtingaráætlun hins vegar eins og var (Forseti hringir.) í tíð fyrri ríkisstjórnar.

[11:07]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Nú er gaman að lifa þegar hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir er farin að sakna umhverfisráðherra Framsóknarflokksins. Gott og vel, það má vel vera að þannig sé stemningin í þingflokki Vinstri grænna þessa dagana og (Gripið fram í.) ég hef svo sem ekkert um það að segja. En vegna upptalningarinnar vil ég segja að nú er unnið hörðum höndum að friðlýsingunni, Vestmannaeyjum, Austara-Eylendinu, Látrabjargi, en við vitum líka öll sem hér erum að það er ekkert friðlýst nema sveitarfélögin vilji það líka. Það samstarf þarf að vera í lagi og það þarf að brýna þá skyldu íslenskra sveitarfélaga að náttúruvernd sé ekki verkefni ríkisvaldsins, náttúruvernd er verkefni sveitarfélaganna, allra 78 eða 79 eða hvað þau eru nú orðin mörg.

[11:08]

Útbýting:

Stofnun norrænna lýðháskóla, 275. mál, nál. utanrmn., þskj. 961.

Umræður utan dagskrár.

Stefna ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum.

[11:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mikilvægt er að stefna ríkisstjórnar á hverjum tíma í heilbrigðismálum liggi fyrir með skýrum og afdráttarlausum hætti. Nokkuð vantar upp á að svo sé um þessar mundir. Það kemur fram hjá fyrrverandi forstjóra Landspítalans í nýlegu blaðaviðtali. Hann segir að stefna stjórnvalda sé nokkuð óljós og spyr sérstaklega hvað felist í áformum um frekari einkarekstur.

Rúnar Vilhjálmsson, prófessor við Háskóla Íslands, bendir á í nýlegri grein að íslenska heilbrigðiskerfið sé í eðli sínu félagslegt og að samkvæmt könnun sem hann gerði árið 2006 sé almenn sátt um að hið opinbera skipuleggi heilbrigðisþjónustuna, greiði að mestu leyti fyrir hana og starfræki helstu rekstrareiningar. En áform ríkisstjórnarinnar eru um aukinn einkarekstur sem Rúnar telur að færi heilbrigðisþjónustuna frá kjörmynd félagslegs heilbrigðiskerfis.

Kostnaður við heilbrigðisþjónustuna var liðlega 117 milljarðar kr. á síðasta ári og OECD telur að hann muni vera orðinn um 200 milljarðar kr. árið 2050 ef ekkert verður að gert. Fyrir aldarfjórðungi var kostnaðurinn aðeins þriðjungur þess sem nú er. Til að þjóðin geti búið áfram við heilbrigðisþjónustu sem er í fremstu röð í heiminum verður að bregðast við þessum horfum.

Spurningin er: Hverju á að breyta og hvernig?

Fjármögnun þjónustunnar er þannig að hið opinbera greiðir um 83% útgjaldanna en einstaklingar um 17%. Fyrsta spurningin til heilbrigðisráðherra er þessi: Mun hið opinbera halda áfram að greiða sinn hluta með almennum sköttum eða eru áform um breytingar á fjármögnun ríkisins á sínum hlut?

Í öðru lagi: Hvaða breytingar hyggst ríkisstjórnin gera á þjónustugjöldum sjúklinganna? Þau eru slíkur frumskógur sundurlausra og misvísandi ákvarðana undanfarinna áratuga að óskiljanlegt er. Kostnaðarhlutur er breytilegur eftir sjúkdómum, læknismeðferð, líkamshluta, aldri og hvar þjónustan er veitt svo að eitthvað sé nefnt. Ég tel að skynsamlegt væri að halda skiptingu kostnaðarins milli ríkisins og einstaklinga sem næst óbreyttum á komandi árum en ég velti upp þeirri hugmynd að hlutur sjúklinganna verði greiddur af sérstakri sjúkratryggingu sem allir landsmenn 18 ára og eldri greiði til. Iðgjaldið gæti verið sem svarar 2,5–3% af launum.

Í þriðja lagi minni ég á að hið opinbera hefur víða takmarkað greiðsluþátttöku ríkissjóðs. Ég spyr ráðherra hvort til standi að gera tryggingaverndina víðtækari en nú er og láta hana ná til sálfræðiþjónustu og allra líkamshluta, svo sem munnhols og einnig til hjálpartækja fyrir sjón og heyrn svo að nefnd séu nokkur dæmi. Skipulag þjónustunnar skiptir miklu máli og eðlilegt að stjórnvöld hugi að því. Í skýrslu sérfræðinga Tryggingastofnunar ríkisins frá 2005, *Réttlátari notendagjöld í sjúkratryggingum á Íslandi*, er bent á að erlend rannsókn hefur dregið fram að óþarfar ákvarðanir í heilbrigðiskerfinu, svo sem ónauðsynlegar rannsóknir, meðferð eða lyf, geti numið allt að 30% af heilbrigðisútgjöldum. Víst er að miklir möguleikar eru til að spara háar fjárhæðir með endurbótum á kerfinu sjálfu án þess að skerða sjálfa þjónustuna.

Ég vísa til margvíslegra tillagna um breytingar á núverandi skipulagi sem fram komu með skýrslu nefndar um endurskilgreiningu verksviða innan heilbrigðiskerfisins frá því í mars 2006. Nefndin var undir forustu Jónínu Bjartmarz, fyrrverandi alþingismanns, starfaði í rúm tvö ár og skilaði ítarlegri skýrslu sem var nefnd *Hver gerir hvað í heilbrigðisþjónustunni?* Einhverra hluta vegna hefur skýrslan legið í láginni í pólitískri umræðu um heilbrigðisþjónustu á Íslandi og er það miður því að nefndin lagði upp í hendurnar á stjórnmálamönnum kjörið tækifæri til vandaðrar umræðu og stefnumörkunar á þessu sviði. Ég spyr ráðherra hvernig hann hyggist vinna úr tillögum nefndarinnar.

Ég bendi á eina tillögu nefndarinnar sem ráðherra ætti að íhuga alvarlega, þá að stofna þverfaglega nefnd stjórnvöldum til ráðgjafar sem meti beiðnir um kaup á nýjum verkum eða nýjum aðferðum í heilbrigðisþjónustu með tilliti til gagnreyndrar þekkingar, hagkvæmni, notagildis og ábata samfélagsins.

Að lokum vil ég árétta að óumflýjanlegt er af fjárhagsástæðum að vinna að endurbótum á heilbrigðiskerfinu en breytingar sem ráðist verður í verða að falla að viðhorfum almennings um félagslegt heilbrigðiskerfi.

[11:13]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að taka þetta mál upp með þessum hætti. Hv. þingmaður spyr hver stefna ríkisstjórnarinnar sé í heilbrigðismálum. Eins og hv. þingmaður veit hefur sjaldan verið kveðið eins skýrt á um stefnu ríkisstjórnar í heilbrigðismálum þjóðarinnar og gert er í stefnuyfirlýsingu núverandi ríkisstjórnar frá því í maí á síðasta ári. Mér er ljúft og skylt að endurtaka fyrir þingheimi nokkuð af því sem þar kemur fram.

1. Veita skal heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða.

2. Kostnaðargreina skal heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun og heilbrigðisstofnanir taki inn fjármagn er fylgi sjúklingum.

3. Skapað verði svigrúm til fjölbreytilegra rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum.

4. Tryggt verði að allir hafi að henni jafnan aðgang óháð efnahag.

5. Stóraukin áhersla verði lögð á forvarnir á öllum sviðum og stuðlað að heilbrigðari lífsháttum.

6. Leita skal leiða til að lækka lyfjaverð og einfalda greiðsluþátttöku hins opinbera.

Þetta kemur fram í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Það er stefnan í heilbrigðismálum eins og í öðrum ríkisrekstri að gera reksturinn markvissari og skilvirkari.

Markmið ríkisstjórnar í heilbrigðismálum eru skýr:

1. Að tryggja sjúkratryggðum á Íslandi aðgang að fullkomnustu heilbrigðisþjónustu og aðstoð sem á hverjum tíma eru tök á að veita og að allir sjúkraþegar njóti heilbrigðisþjónustu óháð efnahag og búsetu.

2. Að stuðla að rekstrar- og þjóðhagslegri hagkvæmni heilbrigðisþjónustu og hámarksgæðum hennar eftir því sem frekast er unnt á hverjum tíma.

Að gefnu tilefni vegna fyrirspurnar þingmannsins vil ég vekja athygli á því að það er stefnan að leitast við að tryggja öllum sjúkratryggðum einstaklingum gott aðgengi að þjónustunni hvar sem þeir eru búsettir. Þessu hyggst ríkisstjórnin ná fram með því að styrkja hlutverk ríkisins til kaupa á heilbrigðisþjónustu. Þetta verður gert með því að sameina hjá einni stofnun þá verkþætti hjá ríkinu sem fara með samninga um kaup á heilbrigðisþjónustu og greiðslu endurgjalds fyrir hana. Þessa verkþætti er í dag að finna hjá samninganefnd heilbrigðisráðherra, fjármála- og rekstrarsviði í heilbrigðisráðuneytinu og sjúkratryggingasviði Tryggingastofnunar ríkisins. Með sameiningu þessara verkþátta og frekari styrkingu þeirra nást samlegðaráhrif þeirrar þekkingar sem er að finna hjá ólíkum aðilum sem starfa nú á vegum heilbrigðisráðuneytisins. Í takt við kröfur um aukna sérfræðiþekkingu vegna samninga, kaupa og greiðslna fyrir heilbrigðisþjónustu og vaxandi kröfur um gegnsæi í samskiptum ríkisins og borgaranna er nauðsynlegt að byggja upp og styrkja slíka sérþekkingu á einum stað innan heilbrigðiskerfisins. Samningar milli veitenda heilbrigðisþjónustu og kaupenda verða það samskiptaform sem ákvarða mun tegund, magn, gæði og endurgjald fyrir veitta þjónustu svo og fyrirkomulag eftirlits og greiðslu, þ.e. hvort um er að ræða fastar greiðslur eða árangurstengdar að einhverju leyti.

Á undanförnum árum hafa forsvarsmenn þjónustustofnana kallað eftir samningum þar sem skýrar sé kveðið á um hvaða þjónustu þeim sé ætlað að veita, magn, gæði þjónustu og fjárfestingar. Því má segja að nú sé fyrir alvöru með skipulegum hætti hafin sú samningavæðing heilbrigðisþjónustunnar sem aðilar innan hennar hafa beðið eftir. Skipulag heilbrigðismála, þ.e. hin nýja stofnun sjúkratryggginga sem nánar er fjallað um í frumvarpi sem nú er komið fram í þinginu, mun taka mið af þessum áformum ríkisstjórnarinnar og byggja á fjórum meginstoðum undir yfirstjórn heilbrigðisráðuneytisins:

Eftirlitsstofnun með veitingu og framkvæmd heilbrigðisþjónustu, þ.e. landlækni og Lyfjastofnun, sem ætlað er að tryggja að þjónusta sé veitt með öruggum hætti og í samræmi við kröfur um gæði og árangur, þjónustustofnun, þ.e. heilbrigðisstofnun, sjúkrahúsum, heilsugæslustöðvum og fyrirtækjum sem veita almenna og sérhæfða heilbrigðisþjónustu og að síðustu stofnun sem m.a. annast lýðheilsumál, samhæfingu forvarna o.fl.

Aðeins vegna fyrirspurnar hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar um hvort hið opinbera muni halda áfram að greiða sinn hlut með almennum sköttum eða sé með áform um breytingar á fjármögnun ríkisins á sínum hlut er skemmst frá því að segja að önnur fjármögnun hefur ekki verið rædd.

Í öðru lagi spurði hann hvaða breytingu hæstv. ríkisstjórn hygðist gera á þjónustugjöldum sjúklinga. Þingmaðurinn fór yfir þann frumskóg sem þau eru. Þau hafa verið sett í sérstaka nefnd undir forustu hv. þm. Péturs H. Blöndals og Ástu Ragnheiðar Jóhannesdóttur. Þar er unnið að einföldun og því að gera það kerfi skilvirkara og réttlátara.

Einnig spyr hv. þingmaður — sem er mjög við hæfi hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni — um Jónínunefndina og niðurstöður hennar. Ég hvet hv. þingmann til að kynna sér það plagg því að það er algerlega hárrétt hjá þingmanninum að það er mjög vel unnið og margt þar sem einmitt er unnið að núna. Þar er m.a. lagt mikið upp úr því að styrkja hlutverk kaupenda hjá heilbrigðisþjónustunni, nákvæmlega það sama og komið hefur fram í flestum úttektum og skýrslum sem hafa verið gerðar um íslensk heilbrigðismál. Það er nákvæmlega það sem menn eru að gera, þ.e. í praxís, en í raun voru menn búnir að gera það með síðustu lögum um heilbrigðisþjónustu sem allir þingmenn á þinginu greiddu atkvæði með.

[11:19]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Íslenskt heilbrigðiskerfi er í hættu og almenningur óttast um afdrif þess í höndum Sjálfstæðisflokksins. Það er full ástæða til að óttast. Menn þekkja samþykktir flokksins um einkavæðingu heilbrigðisþjónustunnar, og verk og vinnubrögð hæstv. heilbrigðisráðherra að undanförnu hafa ekki orðið til þess að draga úr óttanum.

Stjórnarsáttmáli þessarar ríkisstjórnar kveður á um að skapa skuli svigrúm til fjölbreytilegra rekstrarforma með útboðum og þjónustusamningum. Við vitum hvað þetta þýðir. Þetta þýðir frekari einkavæðingu með einkarekstri og einkafjármögnun. Forsætisráðherra sagði í Valhöll í haust að nú væri lag að sveigja heilbrigðisþjónustuna betur að stefnu Sjálfstæðisflokksins en áður. Og Vilhjálmur Egilsson, sérlegur yfirráðherra í málefnum Landspítalans, hefur kynnt hugmyndir um að hlutafélagavæða spítalann.

Meðan þessu fer fram hefur algjörlega gleymst að spyrja um vilja ríkisstjórnarinnar. Það var nefnilega ekki kosið um þá stefnu Sjálfstæðisflokksins síðastliðið vor að einkavæða heilbrigðisþjónustuna. Það var heldur ekki spurt á kjörseðlinum hvort Samfylkingin ætti að afhenda Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið.

En þjóðin hefur verið spurð og það hefur komið fram í nýrri könnun frá 2006 að 81,5% Íslendinga vilja að við leggjum meira fé í heilbrigðisþjónustuna okkar. 81% vill að

hið opinbera reki sjúkrahúsin. Aðeins 0,8% vildu að sjúkrahúsin væru aðallega rekin af einkaaðilum, 18,5% vildu að þau yrðu rekin sameiginlega og jafnt af einkaaðilum og hinu opinbera.

Í hvers umboði er þá Vilhjálmur Egilsson að undirbúa hlutafélagavæðingu Landspítalans? Hver kaus hann til þeirra verka? (**GÁ:** … Samfylkingarinnar.) Maður spyr sig: Ætlar Samfylkingin áfram að hlaupa eftir landsfundarsamþykktum Sjálfstæðisflokksins og kröfum Samtaka atvinnulífsins? Og síðast en ekki síst: Ætlar Samfylkingin að fara að kröfum hæstv. heilbrigðisráðherra hér og þvinga í gegn (Forseti hringir.) lagabálk um sölumiðstöð heilbrigðisþjónustu sem er næsta (Forseti hringir.) skref í skipulagðri eyðileggingarherferð á íslenska heilbrigðiskerfinu?

[11:21]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ríkisstjórn Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokks leggur ríka áherslu á öfluga velferðarþjónustu. Stefna hennar er að beita sér fyrir heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða, lækka lyfjaverð, einfalda greiðsluþátttöku hins opinbera, kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna, auka forvarnir, heilsueflingu, geðheilbrigði fyrir börn og beita sér fyrir auknum jöfnuði. Hæstv. heilbrigðisráðherra vinnur ötullega að þessum verkefnum.

Fyrirmyndir að þeim breytingum sem eru í undirbúningi eru sóttar til Norðurlandanna, Norðurlandanna sem eru þekkt um allan heim fyrir góða heilbrigðisþjónustu og öflugasta velferðarkerfi sem til er. Nefndin sem er að fara yfir rekstur Landspítalans skoðaði t.d. þrjú háskólasjúkrahús á Norðurlöndum til að hafa sem fyrirmynd í störfum sínum. Ef ætlunin hefði verið að einkavæða hefði þá ekki verið leitað eitthvað annað? Við erum að horfa til norræna velferðarkerfisins og reynslunnar þar.

Verið að koma á Sjúkratryggingastofnun til að annast kaup og sölu fyrir hið opinbera í heilbrigðisþjónustu að sænskri fyrirmynd. Norðurlöndin hafa fyrir löngu kostnaðargreint öll verk í heilbrigðisþjónustunni. Það er nauðsynlegt til að gera kerfið skilvirkt. Það er í þágu sjúklinga. Það er í þágu skattgreiðenda og það er í þágu allra landsmanna. (**ÖJ:** Nei.)

Í undirbúningi er nýtt greiðslukerfi í heilbrigðisþjónustunni fyrir almenning sem á að auka jöfnuð og réttlæti. Það kemur í stað núverandi kerfis sem hefur gengið sér til húðar og er bæði óréttlátt og yfirmáta flókið. Í nýja kerfinu verða allir sjúklingar varðir fyrir miklum heilsufarskostnaði. Og skipting kostnaðar milli sjúklinga og hins opinbera er óbreytt, það nefni ég vegna orða hv. þingmanns. (**ÖJ:** Ekki allra.) Þessar breytingar eru líka sóttar til Norðurlandanna sem hafa búið við það kerfi um árabil og hafa af því góða reynslu.

Í öllum þessum breytingum er það grundvallarmarkmið jafnaðarstefnunnar tryggt að fólki verði ekki mismunað eftir efnahag, búsetu eða stöðu. Og enginn getur greitt sig fram fyrir í röðinni. (Forseti hringir.) Við munum standa vörð um það. Heilbrigðiskerfið okkar verður áfram félagslegt. Það er ekkert að óttast. (**ÖJ:** Jú. … fólk.)

[11:23]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vildi að þau orð sem hér voru látin falla í lokin, að ekkert væri að óttast, væru sönn. En það er nú ekki þannig. Vægt til orða tekið ríkir óöryggi í heilbrigðismálum, fólk er mjög óöruggt um framtíðina. Hvað er verið að bralla? Það er nefnilega verið að bralla ýmislegt sem ekki kom fram í orðum hæstv. ráðherra áðan.

Hann sagði að stjórnarsáttmálinn væri skýr hvað þetta varðar og það eru vissulega þó nokkur orð um heilbrigðismál. Það er hins vegar ekki minnst á heilsugæslu, ekki minnst á hana í stjórnarsáttmálanum. Heilsugæslan hefur að mati okkar framsóknarmanna verið grundvöllur í heilbrigðisþjónustu á Íslandi. Við höfum viljað standa vörð um heilsugæsluna og í þeim stjórnarsáttmála sem við áttum aðild að stóð, með leyfi forseta:

„Efla þarf heilsugæsluna sem hornstein heilbrigðisþjónustunnar í landinu.“

Nú er þetta ekki lengur með. Hvað þýðir þetta ef hæstv. ráðherra vildi gjöra svo vel að útskýra það aðeins fyrir okkur? Ég meira að segja velti fyrir mér hvað eigi að gera eins og í sambandi við heilsugæsluna í Reykjavík? Á að kljúfa hana? Er það eitt af því sem það frumvarp felur í sér sem við höfum ekki rætt enn þá?

En ég lýsi náttúrlega mikilli ánægju með að málshefjandi hér, hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson, er nú loksins búinn að átta sig á því að málin voru í dálítið góðum höndum hjá Framsóknarflokknum. Það er nefnilega stóra málið. (**ÖJ:** … er það ekki.) Hann er nú búinn að átta sig á þessu, hv. þingmaður, það var viðhaft félagslegt kerfi og það er þetta félagslega kerfi sem er í hættu vegna þess að Sjálfstæðisflokkurinn fer með heilbrigðismál. Það er stóra málið. Við treystum honum aldrei til að fara með heilbrigðismál í þau 12 ár sem við unnum með honum en það virðist ekki hafa verið erfitt fyrir Samfylkinguna að skrifa undir það.

[11:25]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í orðum hæstv. heilbrigðisráðherra og talsmanns Samfylkingarinnar hér kemur fram að menn ætli að standa vörð um réttlátt kerfi og efla þjónustu við sjúklinga í anda velferðarkerfa Norðurlandanna. Ekki leggjumst við gegn því í Frjálslynda flokknum.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að almennt eru Íslendingar sáttir við sitt góða heilbrigðiskerfi og fáa hef ég rætt við sem vilja einkavæða heilbrigðiskerfið í heild sinni. Flestir svara því til að þá vilji þeir frekar greiða hærri skatta til ríkisins en nú er til að tryggja hér gott og mannsæmandi heilbrigðis- og tryggingakerfi. Það eru grundvallaratriði í stefnu Frjálslynda flokksins að allir landsmenn eigi sama rétt til heilbrigðisþjónustu óháð búsetu og efnahag.

Kosti einkaframtaks þarf vissulega að nýta verði því komið við til að fjármunir almennings nýtist sem best. Ríkisvaldið á hins vegar að sjá um fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar í hvaða rekstrarformi sem hún er veitt.

Greiða þarf kostnað sjúklinga bæði til lyfja- og læknisþjónustu og setja skýrar kostnaðarþátttökureglur með hámarksþaki fyrir hvern einstakling. Markmiðið á að vera að allir landsmenn njóti bestu heilbrigðisþjónustu sem völ er á

hverju sinni. Heilbrigðiskerfið á að vera félagslegt kerfi með ásættanlegum lágmarksþátttökukostnaði sem allir greiði og kerfið á að ná til allra sjúkdóma fólks óháð líkamshluta, aldri, búsetu eða stöðu í þjóðfélaginu að öðru leyti.

[11:27]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegur forseti. Það er ljóst í samstarfssamningi Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks í ríkisstjórn að stefnt er að því að veita heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða. Það er líka ljóst og hefur komið fram að fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar er af opinberu fé. Það er líka ljóst að það á að reyna að skapa svigrúm til fjölbreytilegra rekstrarforma. Hvers vegna? Vegna þess að við treystum fólki til að sinna þessari þjónustu alveg jafn vel og aðrir virðast treysta eingöngu hinu opinbera til.

Við treystum fólki til þess að koma að fjölbreyttu rekstrarformi til að veita betri og öflugri þjónustu. Það hefur sýnt sig á undanförnum dögum með samningi um t.d. augnsteinaaðgerðir. Með þeim samningi sem þar var gerður er verið að fjölga þeim aðgerðum úr 1800 í 2600 með þessum hætti, með fjölbreytilegra rekstrarformi, með því að hleypa fleirum að. Við treystum fólki. Það má kannski segja að það sé öfugt með margan annan hér inni.

Það er líka klárt í þessum samningi að heilbrigðisþjónustan í landinu er fyrir alla óháð efnahag. Það er algjörlega kýrskýrt. Sú umræða sem hér fer fram um eyðileggingu Sjálfstæðisflokksins í heilbrigðisráðuneytinu á heilbrigðiskerfi þjóðarinnar (Gripið fram í.) er algjörlega óásættanleg. Hún er ómálefnaleg og hún er óásættanleg.

Það er verið að stefna að því að veita heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða, betri og öflugri þjónustu með breyttum rekstrarformum í samræmi við það sem stendur í samningnum og enginn er að tala um að einkavæða. Það er tími til kominn að hv. þingmenn Vinstri grænna viti hvað orðið einkavæðing þýði. Og takk fyrir gjammið, hv. þm. Álfheiður Ingadóttir. Þú hefur ekki hugmynd um hvað orðið einkavæðing þýðir. (Gripið fram í.)

(**Forseti** (MS)**:** Forseti minnir hv. þingmenn á að beina orðum sínum til forseta.)

[11:30]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir að hefja þessa umræðu. Hún er mjög mikilvæg. Eitt vil ég þó gagnrýna í framsögu hans. Þegar hann talar um að sú kostnaðarskipting sem nú er á milli hins opinbera og einstaklingsins sé ásættanleg og það sé eðlilegt að viðhalda henni, þá tel ég að sjúklingurinn sé að greiða allt of mikið. Það hefur komið fram í skýrslum landlæknisembættisins að efnalítið fólk hefur ekki efni á því að sækja heilbrigðisþjónustu sem skyldi. Ég vísa þar sérstaklega til tannlæknaþjónustunnar en einnig til annarrar þjónustu. Þetta þekkir fólk sem þarf að leita þjónustu á Landspítalanum og í heilbrigðiskerfinu og þarf að greiða mikla peninga fyrir hana.

Það er einnig mjög mikilvægt að ríkisstjórn hafi stefnu í heilbrigðismálum, en hvernig birtist sú stefna okkur? Hún hefur t.d. birst okkur í því að það verður dregið úr framlagi til Landspítalans, ekki í krónum talið, ekki samkvæmt vísitölu heldur samkvæmt umfangi og verkefnum spítalans og á þeim forsendum hefur Ríkisendurskoðun farið í þau mál. Hún hefur líka birst okkur í því að ríkisstjórnin og Landspítalinn hafa boðið út heilar deildir á spítalanum. Hún hefur birst okkur í því að það er byrjað að úthýsa starfsstéttum á borð við læknaritara til að spara á kostnað þessara stétta í launum og kjörum. Þetta eru staðreyndir.

Við höfum líka orðið vitni að því að það er verið að opna heilbrigðisstofnanir eins og Heilsuverndarstöðina ehf. sem auglýsir 20% afslátt til gullkorthafa Kaupþings. En Samfylkingin sér ekkert og vill ekkert segja nema að það sé ekkert að breytast. (Forseti hringir.) Það er heilmikið að breytast. Það er verið að gera grundvallarbreytingar á heilbrigðiskerfinu.

Að lokum, hæstv. forseti. (Forseti hringir.) Þegar hæstv. heilbrigðisráðherra talar um að allt sé þetta gert á grundvelli heilbrigðislaga (Forseti hringir.) sem allur þingheimur samþykkir þá vil ég benda honum á efasemdir okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. (Forseti hringir.) Við óttumst að þær heimildir sem þarna væri verið að opna á mundu leiða til þess sem nú er að gerast undir stjórn Sjálfstæðisflokksins.

[11:32]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill minna hv. þingmenn á þau tímamörk sem gilda og hér fær hver og einn þingmaður að tala í tvær mínútur. Ég vek athygli á því að síðasti hv. ræðumaður talaði 30 sekúndur umfram tímann. (**ÖJ:** Hefði getað talað miklu lengur.) Forseti vill beina þeim tilmælum til hv. þingmanna að virða þær reglur sem hér gilda.

[11:33]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að fagna orðum hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar og lýsa því yfir að mér þótti ræða hans afar málefnaleg þó að ég væri kannski ekki endilega sammála öllu sem hann sagði. Það skiptir nefnilega ákaflega miklu máli þegar við erum að ræða heilbrigðismálin að þau séu rædd á yfirvegaðan og málefnalegan hátt. Málaflokkurinn er viðkvæmur og hann snertir marga. Því vil ég líka leyfa mér að segja það hér, herra forseti, að málflutningur af því tagi sem hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hafði í frammi er málinu ekki til framdráttar og það er að mínu mati allt of oft sem menn viðhafa það í þessum ræðustól að reyna að halda því fram að hvítt sé svart eins og hv. þingmaður gerði.

Hér er því haldið fram fullum fetum að einkavæðing Landspítalans standi fyrir dyrum. Það er ekkert — ekkert sem gefur til kynna að það sé fram undan og ég vil nota þetta tækifæri til að vísa því alfarið á bug. En eins og ég segi, hér koma menn upp í ræðustól og halda því fram að hvítt sé svart og það er málinu ekki til framdráttar.

Það eru nokkur atriði, grundvallaratriði sem verða að vera á hreinu í umræðu um heilbrigðismál og hafa komið fram í ræðum stjórnarþingmanna. Í fyrsta lagi er algert grundvallaratriði að veita þjónustu í heilbrigðiskerfinu óháð efnahag og það er algert grundvallaratriði að það sé eitt þjónustukerfi fyrir alla landsmenn og að fólk geti ekki

borgað sig fram fyrir.

Að lokum, þó að ég hafi stuttan tíma hér eftir, herra forseti, þá vil ég segja að það er erfitt að ræða heilbrigðiskerfið án þess að koma inn á kaup og kjör kvennastéttanna vegna þess að það eru kvennastéttirnar sem bera heilbrigðiskerfið á Íslandi uppi og það er alveg klárt í stefnuyfirlýsingu þessarar ríkisstjórnar að það stendur fyrir dyrum að bæta kaup og kjör kvennastéttanna í heilbrigðiskerfinu og þá er ég ekki bara að tala um háskólamenntuðu (Forseti hringir.) konurnar heldur ekki síður þær lægst launuðu. Að þessu þarf að huga líkt og annarri umgerð í (Forseti hringir.) heilbrigðiskerfinu.

[11:35]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Við framsóknarmenn erum mjög stolt af því heilbrigðiskerfi sem hér er rekið. Það er rekið á félagslegum grunni og við höfum alltaf lagt mikla áherslu á að fólk hafi gott aðgengi að þjónustunni á viðráðanlegu verði. Núna er kostnaðarhlutdeild sjúklinga í kringum 17% sem er frekar lágt miðað við önnur lönd og við viljum halda því þannig. En það þarf örugglega að skoða hvernig þeim byrðum er dreift. Það þarf örugglega að skoða það.

Auðvitað þarf að þróa heilbrigðiskerfið áfram. Það stoppar ekki núna þótt komin sé ný ríkisstjórn. Auðvitað þarf að þróa það en það er ekki sama hvernig það er gert og við framsóknarmenn þekkjum áhuga Sjálfstæðisflokksins á umfangsmiklum einkarekstri og við kunnum líka að lesa, hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, við kunnum að lesa. Við höfum lesið út úr samþykktum landsfundar Sjálfstæðisflokksins að hann hefur samþykkt þá stefnu að hann vilji stefna að einkavæðingu, ég er ekki að tala um einkarekstur, einkavæðingu á heilbrigðissviði. Það stendur í ályktunum landsfundarins og því velti ég því fyrir mér hvort hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir hafi greitt atkvæði gegn þessari ályktun. Ég velti því fyrir mér af því að Sjálfstæðisflokkurinn virðist reyna að hlaupa frá sinni stefnu alla daga þegar á hana er minnst. Og það er ekki skrýtið að þingmenn í stjórnarandstöðu vilji halda þessu til haga af því að við vitum um tilhneigingar Sjálfstæðisflokksins í þessa veru.

Hér er búið að tala svolítið um Landspítalann. Það er búið að skapa geysilegan óróa um Landspítalann. Það er búið að reka þar frá og flæma burt forustuna og forustan sem var flæmd burt hefur haldið því á lofti opinberlega og það sé rétt að stefnan sé óljós, mjög óljós varðandi Landspítalann. Í lögum stendur að hæstv. heilbrigðisráðherra hafi heimildir til að fara í útboð á þjónustu. Það er rétt, nú þegar. Það stendur líka að Landspítalinn á að vera háskólasjúkrahús og þar eigi að fara fram kennsla og þjónusta í megingreinum í sjúkdómafræði. (Forseti hringir.) Við munum algerlega hafna því ef á að rústa þeirri starfsemi sem fer fram á Landspítalanum og sporin hræða í þessu öllu, virðulegur þingmaður.

[11:37]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og þeim þingmönnum sem tóku þátt í umræðunni fyrir þeirra framlag. Ég held að kjarninn sé sá að víða í þjóðfélaginu er uppi nokkur ótti um þær breytingar sem áformaðar eru. Þær eiga kannski rót sína að rekja til samþykktar á landsfundi Sjálfstæðisflokksins og það er óskað eftir skýringum á því af hálfu stjórnarliðsins hvað felist í boðuðum breytingum sem endurspeglast í auknum einkarekstri. Það er eðlilegt að fólk sé spurult um þetta efni og órói tengist því.

Það skiptir miklu máli hvernig staðið er að breytingum í heilbrigðiskerfinu. Þær breytingar eru óhjákvæmilegar. Ég vænti þess að allir þingmenn átti sig á því að við getum ekki búið við óbreytt ástand. En það skiptir hins vegar máli hvernig breytingarnar eru gerðar. Ég geri ekki ráð fyrir því að það verði ósátt um breytingu eins og þá sem felst í að bjóða út heilsugæslustöð í Salahverfi í Kópavogi. Sú leið hefur tekist mjög vel. Það má segja að um einkarekstur sé að ræða og engin ósátt er um það meðal landsmanna, að ég hygg. Fleiri dæmi má nefna, t.d. þjónustu öldrunarsjúklinga. Það skiptir máli í þessu hvernig menn ætla að gera hlutina. Það er það sem þarf að fá skýrar fram og ég vonast til þess að þessi umræða hafi skýrt stefnu ríkisstjórnarinnar að þessu leytinu til.

Ég vil segja varðandi ábendingu hv. þm. Ögmundar Jónassonar að við erum ekki ósammála um að núverandi fyrirkomulag er þannig að sjúklingar borga of mikið. Ég geri mér hins vegar grein fyrir því að það er ekki raunhæft að ætla að bæta þessum 20 milljörðum kr. yfir á ríkissjóð til viðbótar við þær 100 millj. kr. sem ríkissjóður greiðir í dag. Þess vegna legg ég til að þessum sjúklingahlut verði deilt, ekki bara á þá sem nota kerfið heldur líka hina með sérstöku gjaldi.

Virðulegi forseti. Ég ítreka þakkir mínar fyrir þessa umræðu.

[11:39]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni fyrir afskaplega málefnalega umræðu og reyndar er það svo að þingmenn Framsóknarflokksins hafa almennt fjallað mjög málefnalega um málaflokkinn. En það væri kannski betur að það ætti við hjá öllum en látum það liggja milli hluta.

Hér hefur verið talað um verk Sjálfstæðisflokksins þennan skamma tíma og ríkisstjórnarinnar, Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar, og þá væri kannski ágætt að vitna í viðtal við formann Félags hjartalækna. Hann segir í *Fréttablaðinu* 4. maí, með leyfi forseta:

„Vinnubrögðin sem samninganefnd hefur sýnt í þessu máli hafa verið fagleg og vönduð og útgangspunkturinn hefur verið að taka tillit til þjónustuþarfar hjartasjúklinga. Sú var ekki raunin fyrir tveimur árum og því sáum við þá engan annan kost í stöðunni en að segja okkur frá samningum.“

Varðandi árangurinn þá kemur í ljós að meðan allt hækkar í þjóðfélaginu, því miður, þá lækka lyfin, virðulegi forseti, samheitalyfin sem menn eru búnir að reyna að lækka ég veit ekki hvað lengi. Talsmaður stærsta fyrirtækisins sagði að það væri ljóst að stjórnvöld væru nú loksins að fara í alvöru að lækka lyfjakostnaðinn. Við tókum, virðulegi forseti, umræðu um BUGL um daginn og hún var allt öðruvísi en áður og það er vegna þess að sú aðgerð sem

menn lögðu af stað með hefur skilað árangri. Hér hefur verið minnst á augnsteinaaðgerðir en þar stendur til að fara í mikið átak til að ná niður biðlistum. (Gripið fram í.) Nei, virðulegi forseti, við erum ekki að tala um gerðir Framsóknarflokksins, við erum að tala um gerðir þessarar ríkisstjórnar.

Aðeins af því að hv. þm. Ögmundur Jónasson segir að ekki sé nógu mikið fjármagn til Landspítalans út af afköstum. Hv. þm. Ögmundur Jónasson segir að leið ríkisstjórnar, virðulegi forseti, sú leið að kostnaðargreina sé hárrétt. Það er það sem hann er að segja með þessum orðum.

Virðulegur forseti. (Forseti hringir.) Ég vil þakka fyrir þessa umræðu og lýsa yfir ánægju minni með hana og það er ánægjulegt að við séum að ná árangri í þessum málaflokki þótt við höfum ekki starfað í honum (Forseti hringir.) nema í 10 mánuði.

Um fundarstjórn.

Ummæli í utandagskrárumræðu.

[11:42]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Þegar tekist er á um helstu átakaefni í stjórnmálum er erfitt að sitja undir því að það sé borið upp á þingmenn eins og þá sem hér stendur að hún og aðrir þingmenn Vinstri grænna skilji ekki um hvað málin snúast eða um hvað einkavæðing snýst. Ég er komin til að gera grein fyrir skilningi okkar á því hvað einkavæðing opinberrar þjónustu er. Hún er í rauninni þríþætt.

Í fyrsta lagi er um að ræða sölu á opinberum eigum eins og við þekkjum það frá Símanum og frá bönkunum. Það er eignasala.

Í öðru lagi er um að ræða tilfærslu á rekstri eða framkvæmd frá hinu opinbera til einkaaðila, (Forseti hringir.) þ.e. þjónustusamninga eða einkarekstur.

Í þriðja lagi (Forseti hringir.) tilfærslu fjármögnunar frá hinu opinbera til einkaaðila, þ.e. sjúklingaskattar í þessu tilfelli. Það er óásættanlegt að sitja undir …

(**Forseti** (MS)**:** Forseti vill benda hv. þingmanni á að hún óskaði eftir að fá að ræða fundarstjórn forseta …)

Ég óskaði eftir því við hæstv. forseta að fá að bera af mér sakir. Það var ekki veitt. Það eru ekki önnur tækifæri til þess (Forseti hringir.) samkvæmt þingsköpum að gera það heldur en svona, hæstv. forseti. (Forseti hringir.) Ef hæstv. forseti getur bent mér á aðra leið til þess þá þigg ég þá leiðbeiningu.

(**Forseti** (MS)**:** Forseti vekur athygli á því að ræðutíminn er liðinn og það var ekki mat forseta að það væri tilefni til að gefa hv. þingmanni orðið til að bera af sér sakir í þeirri umræðu sem fór fram áðan.)

Nei, en það gefst vonandi tækifæri til þess.

(**Forseti** (MS)**:** Nú er tíminn liðinn sem hv. þingmaður hafði.)

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:45]

6. dagskrármál var of seint komið fram. — Samþ. með 48 shlj. atkv. að taka það til meðferðar.

Of skammt var liðið frá útbýtingu 6. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 50 shlj. atkv.

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, frh. 2. umr.

Stjfrv., 243. mál (hættumat í dreifbýli). — Þskj. 263, nál. 927.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:46]

Brtt. í nál. 927 samþ. með 51 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fæðingar- og foreldraorlof, frh. 2. umr.

Stjfrv., 387. mál (viðmiðunartímabil launa o.fl.). — Þskj. 631, nál. 935, brtt. 936 og 937.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:48]

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2.–7. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. 936,1 samþ. með 49 shlj. atkv.
8. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 936,2 samþ. með 51 shlj. atkv.
9. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 937 felld með 33:14 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, GÁ, HöskÞ, KolH, MS, PN, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KÓ, KÞJ, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb.

4 þm. (GMJ, GAK, KjE, KHG) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjarnB, BjH, BBj, ISG, JBjarn, KaJúl, KLM, LB, REÁ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:50]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Þessi breytingartillaga er um að greiða skuli orlofslaun af greiðslum úr Fæðingarorlofssjóði.

Breytingartillagan er flutt samkvæmt óskum og reyndar kröfum frá verkalýðshreyfingunni, frá Alþýðusambandi Íslands, frá BSRB, og ég vil vekja athygli þingheims á því að hún hefur verið flutt áður. Þá voru flutningsmenn tveir, sá sem hér stendur og hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir.

Um hana urðu miklar umræður hér í þingsal og ég minnist þess að undir þessa tillögu tóku þingmenn Samfylkingarinnar auk ýmissa annarra hér í þingsalnum.

Þannig er að á almennum vinnumarkaði nýtur fólk þess ekki sem fólk gerir hjá hinu opinbera, hjá ríki og sveitarfélögum. Þar fær fólkið notið sumarfrísins (Forseti hringir.)

að loknu fæðingarorlofi. Það á ekki við um fólk á almennum vinnumarkaði þannig að hér er verið að gera tillögu um að fá (Forseti hringir.) úr þessu réttlætismáli bætt.

10. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
11.–12. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 936,3 samþ. með 29 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁRJ, BÁ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KVM, KÓ, KÞJ, MS, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb.

19 þm. (AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, BJJ, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, KjE, KolH, KHG, PN, PHB, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjarnB, BjH, BBj, ISG, JBjarn, JónG, KaJúl, KLM, LB, ÓN, REÁ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:53]

Kristinn H. Gunnarsson:

Virðulegi forseti. Ég vek athygli á ósamræmi sem er á milli nefndarálitsins og breytingartillögunnar í þessu tilviki. Um er að ræða að bæta við frumvarpsgreinina ákvæði sem gerir það að verkum að umsækjandi um fæðingarorlof þarf að samþykkja að skattyfirvöld láti Vinnumálastofnun í té upplýsingar sem nauðsynlegar eru.

Í breytingartillögunum er ekki kveðið á um samþykki umsækjanda heldur aðeins að umsækjandi hafi verið upplýstur um þetta. Það tel ég ekki vera eins og um var samið í nefndinni og reyndar ekki eins og ég tel að hann eigi að líta út þannig að ég mun sitja hjá við þessa tillögu. Framsögumaður nefndarinnar gat um að málið yrði tekið aftur inn í nefnd milli 2. og 3. umr. og þetta atriði tekið fyrir og lagfært og ég bind vonir við það, virðulegi forseti.

[11:54]

Ásta R. Jóhannesdóttir:

Virðulegi forseti. Nefndarmenn í félagsmálanefnd eru sammála þessari athugasemd frá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni og eru samþykkir því að málið fari aftur til nefndar. Þessi breytingartillaga er ekki í samræmi við nefndarálitið og vilja nefndarinnar þannig að það er nauðsynlegt að málið fari inn til nefndarinnar og gerð verði breyting á þessari breytingartillögu sem verið er að samþykkja.

Það getur vel verið að þurft hefði að draga þessa breytingartillögu til baka áður en málið var kallað til nefndar en það skiptir ekki máli. Við breytum þessu þegar málið kemur til nefndar eftir þessa umræðu.

13. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
14.–21. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
22. gr. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JónG, KVM, KjE, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, MS, ÓN, PN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

12 þm. (ÁMM, ÁMöl, BjarnB, BjH, BBj, ISG, JBjarn, KaJúl, KLM, LB, REÁ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:57]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið við atkvæðagreiðslu um þetta frumvarp þá nýtur það víðtæks stuðnings. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði teljum að hér sé verið að stíga ýmis mikilvæg framfaraskref.

Hins vegar veldur það mér mjög miklum vonbrigðum að Samfylkingin skuli við þessa atkvæðagreiðslu fella tillögu um að greidd skuli orlofslaun af greiðslum úr Fæðingarorlofssjóði og blása þannig á kröfur sem komið hafa frá verkalýðshreyfingunni um augljóst réttlætismál.

Hæstv. félagsmálaráðherra sem er mjög félagslega sinnaður stjórnmálamaður, og ég veit að hún hefur barist fyrir þessum málum af einurð, hefur greinilega ekki fengið sínum vilja framgengt í ríkisstjórninni. (Forseti hringir.) Eftir að við verðum vitni að því að Samfylkingin lætur Sjálfstæðisflokkinn valta yfir sig í heilbrigðismálum (Forseti hringir.) og þetta gerist í ofanálag þá spyr ég: Er þessi flokkur úr brjóski en ekki beini?

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til fél.- og trn.

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, frh. 2. umr.

Stjfrv., 401. mál (EES-reglur, öryggisstjórnun skipa). — Þskj. 647, nál. 928.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:00]

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. í nál. 928 (ný grein, verður 3. gr.) samþ. með 49 shlj. atkv.

3.–7. gr. (verða 4.–8. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Sértryggð skuldabréf, 2. umr.

Stjfrv., 611. mál (staða afleiðusamninga). — Þskj. 951, nál. 957.

[12:01]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

[Hávaði í bílflautum utan dyra.] Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum um sértryggð skuldabréf.

Markmið frumvarpsins er að gera breytingar á lögum um sértryggð skuldabréf. Lýtur breytingin að stöðu afleiðusamninga komi til gjaldþrots útgefanda sértryggðs skuldabréfs en lög um sértryggð skuldabréf tóku gildi 14. mars síðastliðinn (**GAK:** ... hv. þm. að hækka róminn.) og vinnur Fjármálaeftirlitið nú að gerð reglna sem því er heimilt að setja á grundvelli laganna. Ýmsar ábendingar og fyrirspurn-

ir um efni laganna hafa borist frá fjármálafyrirtækjum. Meðal annars hafa komið fram ábendingar um að í 14. gr. laganna sé sérstaklega tekið fram að sértryggð skuldabréf falli ekki í gjalddaga þótt bú útgefanda sé tekið til gjaldþrotaskipta enda sé þetta nauðsynlegt þar sem ella ætti hin almenna regla 1. mgr. 99. gr. laga um gjaldþrotaskipti við. Á hinn bóginn sé þess ekki getið að afleiðusamningar sem gerðir kunna að hafa verið samkvæmt lögunum falli ekki í gjalddaga. Ekki þótti ástæða til þess að taka þetta fram þar sem 1. mgr. 99. gr. laga um gjaldþrotaskipti tekur til einhliða krafna á hendur þrotamanni, sem þó getur vissulega sprottið af samningi sem upphaflega var gagnkvæmur. Afleiðusamningar eru gagnkvæmir samningar sem eiga undir XV. kafla laga um gjaldþrotaskipti en samkvæmt 1. mgr. 91. gr. laga um gjaldþrotaskipti getur því skiptastjóri tekið ákvörðun um að þrotabúið gangi inn í afleiðusamning. Ljóst er að það ber skiptastjóra að gera í slíkum tilvikum, ella gæti hann bakað sér skaðabótaábyrgð. Bent hefur verið á að óheppilegt geti verið að skiptastjóri hafi val um það hvort þrotabúið gangi inn í afleiðusamninga eða ekki, auk þess sem bent hefur verið á að afleiðusamningar séu oft þannig að um einn aðalsamning sé að ræða og marga undirsamninga og geti staða þeirra verið mismunandi, þannig að það kunni að vera hagstætt fyrir þrotabúið að skiptastjórinn ákveði að þrotabúið skuli ganga inn í suma undirsamninga en ekki aðra. Ekki er talið líklegt að þessi staða komi upp. Þó má taka undir að ekki sé víst að það sé heppilegt að skiptastjóri hafi val um það hvort þrotabúið skuli ganga inn í afleiðusamninga eða ekki og öruggast væri að mælt væri fyrir um það í lögunum að þrotabúið gangi inn í slíka samninga, án fyrirvara. Með því móti má komast hjá því að skiptastjóri lendi í þeirri stöðu að þurfa að velja á milli hagsmuna kröfuhafa samkvæmt sértryggðu skuldabréfi og hagsmuna annarra kröfuhafa. Þess vegna er lagt til í frumvarpi þessu að bætt sé málslið við 14. gr. þess efnis að búið taki við réttindum og skyldum samkvæmt afleiðusamningum sem gerðir hafa verið á grundvelli laganna.

Einnig hefur verið vakin athygli á því að í lögunum sé gert ráð fyrir að bæði hin sértryggðu skuldabréf og afleiðusamningar njóti fullnusturéttar í tryggingasafninu. Ekki sé hins vegar tekið fram í lögunum hver innbyrðis staða þessara skuldbindinga er, meðal annars hvort skuldbindingar samkvæmt afleiðusamningum njóti stöðu samkvæmt 111. gr. gjaldþrotaskiptalaga, líkt og sértryggðu skuldabréfin, eða hvort staða afleiðusamninganna sé önnur.

Þegar þrotabú gengur inn í gagnkvæman samning samkvæmt reglum XV. kafla laga um gjaldþrotaskipti gildir regla 3. mgr. 91. gr. laganna um rétthæð greiðslna sem inna á af hendi smátt og smátt. Slíkar greiðslur njóta stöðu samkvæmt 3. tölul. 110. gr., þ.e. sem skiptakostnaður. Samkvæmt 3. mgr. 111. gr. laganna njóta greiðslur samkvæmt afleiðusamningum, tengdum útgáfu sértryggðra skuldabréfa, aðeins stöðu eins og þær væru skiptakostnaður af verðmæti hinnar veðsettu eignar. Samkvæmt þessu njóta greiðslur samkvæmt afleiðusamningum sömu stöðu og kröfur samkvæmt sértryggðu skuldabréfi.

Til að taka af öll tvímæli, þ.e. ef ekki yrði talið að afleiðusamningur uppfyllti það skilyrði að greiðslur ætti að inna af hendi smátt og smátt, er með frumvarpinu lagt til að skýrt sé tekið fram hver sé staða krafna samkvæmt afleiðusamningum sem gerðir hafa verið samkvæmt lögum nr. 11/2008. Er því lagt til að bætt sé við 14. gr. laganna málslið þar sem tekið er af skarið um þetta. Samkvæmt þeirri reglu njóta kröfur samkvæmt afleiðusamningum sömu stöðu í skuldaröð og kröfur samkvæmt sértryggðu skuldabréfi.

Á fund viðskiptanefndar komu fulltrúar Fjármálaeftirlitsins og Samtaka fjármálafyrirtækja ásamt fulltrúa viðskiptaráðuneytisins og töldu allir gestir nefndarinnar mjög mikilvægt að frumvarpið næði fram að ganga.

Undir nefndarálitið skrifa eftirtaldir þingmenn: Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Ellert B. Schram, Jón Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir og Höskuldur Þórhallsson.

Hér er um lítils háttar breytingu að ræða á frekar nýlegum lögum sem ég vona að sé full samstaða um að fari með þeim hætti í gegn sem hér er lagt til. Það skiptir miklu máli að þessi lög virki vel, lög um sérvarin skuldabréf og ekki síst kannski í því ásandi sem núna ríkir á fjármálamarkaðnum. Ég vona að þingheimur sé sameinaður í því að gera þessi góðu lög enn betri.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:08]

1. gr. samþ. með 44 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 44 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Út af dagskrá voru tekin 7.–19. mál.

Fundi slitið kl. 12:09.

---

102. FUNDUR

fimmtudaginn 8. maí,
að loknum 101. fundi.

Dagskrá:

1. Sértryggð skuldabréf, stjfrv., 611. mál, þskj. 951. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

2. Almannatryggingar, stjfrv., 614. mál, þskj. 956. — 1. umr.

3. Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, stjfrv., 362. mál, þskj. 603, nál. 943, brtt. 944. — 2. umr.

4. Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, stjfrv., 541. mál, þskj. 842, nál. 968, brtt. 969. — 2. umr.

5. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 747, nál. 966, brtt. 967. — 2. umr.

6. Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna

Merkis og Arnarhóls, stjfrv., 516. mál, þskj. 817, nál. 958. — 2. umr.

7. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737, nál. 959. — 2. umr.

8. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826, nál. 970. — 2. umr.

9. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945. — 3. umr.

10. Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, þáltill., 276. mál, þskj. 310, nál. 962. — Síðari umr.

11. Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, þáltill., 274. mál, þskj. 308, nál. 960. — Síðari umr.

12. Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, þáltill., 277. mál, þskj. 311, nál. 963. — Síðari umr.

13. Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, stjtill., 543. mál, þskj. 844, nál. 965. — Síðari umr.

14. Þjóðlendur, frv., 386. mál, þskj. 630. — 1. umr.

15. Endurbætur björgunarskipa, þáltill., 488. mál, þskj. 778. — Fyrri umr.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:10]

Of skammt var liðið frá síðustu umr. 1. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 42 shlj. atkv.

Sértryggð skuldabréf, 3. umr.

Stjfrv., 611. mál (staða afleiðusamninga). — Þskj. 951.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:11]

Frv. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EBS, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KVM, KjE, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞBack, ÖJ.

21 þm. (ÁI, ÁMM, ÁMöl, BjarnB, BjH, BBj, EMS, GHH, GMJ, HöskÞ, ISG, JBjarn, JónG, KaJúl, KLM, LB, MS, REÁ, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddur.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 976).

Almannatryggingar, 1. umr.

Stjfrv., 614. mál (frítekjumark örorkulífeyrisþega). — Þskj. 956.

[12:12]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, með síðari breytingum.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 23. maí síðastliðnum er fjallað sérstaklega um bættan hag aldraðra og öryrkja og að unnið verði að einföldun almannatryggingakerfisins.

(**Forseti** (RR)**:** Forseti biður um ró í salnum og ef hæstv. félagsmálaráðherra gæti ívið hækkað rödd sína.)

Þá segir einnig að fylgt verði eftir tillögum örorkumatsnefndar um stóraukna starfsendurhæfingu og nýtt matskerfi varðandi örorku og starfsgetu. Jafnframt verði komið til móts við þann hóp sem er með varanlega skerta starfsgetu.

Frumvarp það sem ég mæli hér fyrir felur í sér breytingar á lögum um almannatryggingar en í því felast umtalsverðar hækkanir frítekjumarka vegna atvinnutekna örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sett verði ákvæði til bráðabirgða um að frítekjumark vegna atvinnutekna örorkulífeyrisþega verði hækkað í 100 þúsund krónur á mánuði frá og með 1. júlí 2008. Hið sama mun gilda um endurhæfingarlífeyrisþega. Þetta þýðir að örorku- og endurhæfingarlífeyrisþegar geta aflað sér tekna af atvinnu upp að 100 þúsund krónum á mánuði án þess að það hafi áhrif til skerðingar á lífeyrisgreiðslur þeirra í stað rúmlega 27 þúsund króna áður.

Alþingi samþykkti á yfirstandandi þingi lög um breytingu á lögum um almannatryggingar og lögum um málefni aldraðra. Þar var kveðið á um margvíslegar breytingar á greiðslum í þágu aldraðra og öryrkja í samræmi við tillögur verkefnisstjórnar sem ég setti á laggirnar á síðasta ári sem ríkisstjórnin gerði grein fyrir í yfirlýsingu þann 5. desember 2007. Í hinum nýsamþykktu lögum er m.a. kveðið á um að frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára verði hækkað úr rúmlega 27 þús. krónum í 100 þúsund krónur á mánuði frá og með 1. júlí 2008. Hér er því gert ráð fyrir sams konar breytingu að því er varðar örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega en síðastliðið vor var sú breyting gerð á almannatryggingalögum og lögum um málefni aldraðra að atvinnutekjur 70 ára og eldri hafa engin áhrif til skerðingar á bótum frá Tryggingastofnun ríkisins.

Megintilgangur þess að hækka frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega er að stuðla að aukinni atvinnuþátttöku og gera þeim kleift að afla sér aukinna tekna af atvinnu án þess að bætur frá Tryggingastofnun ríkisins skerðist. Í greinargerð með frumvarpi því er Alþingi samþykkti og varð að lögum í mars sl. kom fram að framkvæmdanefnd forsætisráðherra um endurskoðun örorkumats og eflingu starfsendurhæfingar ynni að tillögum um framkvæmd sem ætlað væri að ná svipuðum markmiðum hvað varðar örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega og hvetja einstaklinga til vinnu. Fram kom að slíkar tillögur sem miði að því að tryggja örorkulífeyrisþegum 100 þúsund króna frítekjumark vegna atvinnutekna eða ígildi þess yrðu síðar lagðar fyrir Alþingi.

Þar sem fyrir liggur að niðurstöður vinnu framkvæmdanefndar forsætisráðherra um endurskoðun örorkumats og eflingu starfsendurhæfingar munu ekki liggja fyrir fyrr en síðla árs er með frumvarpi þessu lagt til að við lög um almannatryggingar bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða. Þar verði kveðið á um að þrátt fyrir ákvæði 3. málsliðar b-liðar

2. mgr. 16. gr. laganna, skuli örorkulífeyrisþegi á tímabilinu 1. júlí 2008 til 1. janúar 2009 geta valið um að hafa 100 þúsund króna frítekjumark á mánuði vegna atvinnutekna eða telja 60% af atvinnutekjum til tekna við útreikning tekjutryggingar. Með þessu verður, eins og áður segir, frítekjumark atvinnutekna örorkulífeyrisþega hækkað til samræmis við hækkun frítekjumarks vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára, eða í 100 þúsund krónur á mánuði. Ef miðað er við heilt ár er viðmiðunin því 1,2 millj. kr. í stað þess 327 þúsund króna frítekjumarks á ári samkvæmt gildandi lögum. Lagt er til að hækkunin öðlist gildi 1. júlí 2008 og gildi til bráðabirgða þar til endurskoðað örorkumatskerfi hefur öðlast gildi og komi í stað frítekjumarksins.

Sú breyting sem nú er lögð til hefur til dæmis þau áhrif að bætur til einhleyps örorkulífeyrisþega, sem hefur 1.200 þúsund krónur í árslaun af atvinnu, munu hækka um tæplega 30 þúsund krónur á mánuði eða liðlega 356 þúsund krónur á ári. Ef þessi sami lífeyrisþegi hefði auk þess 600 þúsund krónur á ári í lífeyrissjóðstekjur munu bætur til hans hækka um rúmlega 13 þúsund krónur á mánuði til viðbótar vegna þess frítekjumarks sem samþykkt var í marsmánuði síðastliðnum vegna lífeyrissjóðstekna öryrkja og hækkunar á aldurstengdri örorkuuppbót. Greiðslur frá Tryggingastofnun hjá þessum öryrkja hækka þannig úr 85.421 krónum í júní í 128.814 krónur í júlí eða samtals um 43.400 krónur á mánuði. Heildartekjur hans hækka því um samtals 520 þúsund krónur á ári.

Samkvæmt upplýsingum frá Tryggingastofnun ríkisins voru liðlega 30% örorkulífeyrisþega með launatekjur eða reiknað endurgjald í desember 2007 eða um 4.600 einstaklingar. Samkvæmt útreikningum stofnunarinnar má áætla að þar af muni um 2.650 einstaklingar hafa ávinning af hækkun frítekjumarks á atvinnutekjur í 100 þúsund krónur á mánuði. Ekki er unnt að áætla fyrir fram þann fjölda sem mun nýta sér nýjar viðmiðunarreglur varðandi frítekjumark á atvinnutekjur en þess má vænta að talsvert fjölmennur hópur örorkulífeyrisþega nýti sér þetta tækifæri til þess að feta sig út á vinnumarkaðinn. Breytingin mun því fela í sér aukin tækifæri til handa örorkulífeyrisþegum með þeim auknu lífsgæðum sem þátttaka á vinnumarkaði felur í sér fyrir lífeyrisþegana sjálfa og samfélagið í heild.

Rannsóknir hafa jafnframt sýnt að það er þjóðhagslega hagkvæmt að öryrkjar vinni, kjósi þeir að gera það. Þannig sýnir rannsókn Rannsóknarseturs verslunarinnar við Háskólann á Bifröst að slíkt muni auka framleiðni og þjóðhagslega hagkvæmni samfara því að tekjutengingar aldraðra og öryrkja verði afnumdar.

Eins og áður segir má gera ráð fyrir að hækkun frítekjumarksins muni leiða til aukinnar atvinnuþátttöku örorkulífeyrisþega og hafa þannig í för með sér hærri tekjur og lífsgæði þeim til handa. Öryrkjabandalag Íslands hefur lagt áherslu á hækkun frítekjumarks í baráttunni fyrir bættum kjörum öryrkja og virkrar þátttöku þeirra í samfélaginu og er þessi breyting í samræmi við þeirra áherslur. Breytingin er jafnframt í samræmi við þau markmið sem hugmyndir örorkumatsnefndar um starfshæfnismat og starfsendurhæfingu byggja á. Í ljósi fyrirhugaðra breytinga á örorkulífeyriskerfinu með áherslu á starfshæfnismat og starfsendurhæfingu mun hækkun frítekjumarks örorkulífeyrisþega aðeins gilda til bráðabirgða þar til nýtt kerfi með nýjar viðmiðunarreglur hefur verið tekið upp. Mikilvægt er að svo sé til þess að nýjar aðgerðir hefti ekki starf og bindi ekki hendur þess starfshóps sem nú starfar að því að byggja upp nýtt örorkulífeyriskerfi.

Virðulegi forseti. Ég hef fjallað um þær breytingar sem í frumvarpinu felast og undirstrika að í því eru ákvæði sem stuðla að bættum kjörum öryrkja og eru til nokkurrar einföldunar á almannatryggingakerfinu. Ég vil jafnframt leggja mikla áherslu á að þeirri nefnd sem ég skipaði á síðastliðnu ári var falið að skila mér samræmdum tillögum fyrir 1. nóvember á þessu ári varðandi heildarendurskoðun almannatryggingalöggjafarinnar er miði að einföldun hennar. Ég geri ráð fyrir því við séum sammála um nauðsyn þess að sú vinna fari fram og oft hefur komið fram í umræðum á Alþingi að núverandi kerfi sé allt of flókið og full þörf á því að einfalda það. Ég mun halda áfram að beita mér fyrir úrbótum í lífeyristryggingakerfinu sem leiða til bættra kjara fyrir lífeyrisþega og jafnframt til réttlátara og einfaldara kerfis.

Ég læt þessari yfirferð yfir efni frumvarpsins og einstök ákvæði þess lokið og leyfi mér, hæstv. forseti, að leggja til að frumvarpinu verði vísað til hv. félags- og tryggingamálanefndar og til 2. umr.

[12:20]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir það frumvarp sem hann hefur lagt hér fram. Hér er um að ræða mikilvægt kjaramál fyrir öryrkja og líka réttindamál og varða miklu um lífsgæði öryrkja yfir höfuð. Þetta er enn eitt skrefið í því að uppfylla þau kosningaloforð sem stjórnarflokkarnir, Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn, gáfu þessum hópi í aðdraganda síðustu kosninga.

Með þessu frumvarpi er verið að draga verulega úr tekjutengingum sem hafa verið óhóflegar í garð öryrkja og hækka umtalsvert frítekjumarkið eða upp í 100 þús. kr. þannig að öryrkjar geta frá 1. júní haft 100 þús. kr. í atvinnutekjur án þess að það bitni á bótum. Þannig er verið að hvetja fólk til sjálfshjálpar sem er ekki bara mikilvægt vegna tekna öryrkja heldur líka til þess að bæta heilsufar og lífsgæði að öðru leyti. Það er ávinningur í sjálfu sér í því fyrir þá sem fást við heilsufarsvandamál eða örorku af einhverjum ástæðum að vera í starfi, að njóta þeirra lífsgæða sem felast í því að vera í vinnu.

Það hefur verið mjög til vansa hversu það hefur verið óhagstætt í mörgum tilfellum fyrir öryrkja að fara út á vinnumarkaðinn og bjarga sér sjálfir. Það er alveg ljóst að þegar við berum okkur saman við nágrannalöndin þá skortir verulega upp á að við höfum gert nægilega mikið í starfsendurhæfingu öryrkja og að hvetja öryrkja út á vinnumarkaðinn. Hér er um að ræða mjög mikilvægt skref í þá átt.

Ég hlakka til að sjá hvaða árangri þessar breytingar munu skila okkur á næstu missirum því að ég held að í sjálfu sér sé þessi aðgerð — þ.e. að létta tekjutengingunum af öryrkjum og skapa þeim forsendur til þess að sækja sér atvinnutekjur og fara í ríkari mæli út á vinnumarkað sér til

sjálfshjálpar og aukinna lífsgæða — nái að langmestu leyti þeim markmiðum sem örorkumatsnefndin svokallaða setti sér. Ásamt því sem ákveðið var í síðustu kjarasamningum tel ég að þessi einfalda aðgerð geti að verulegu leyti náð því að auka virkni öryrkja á vinnumarkaði. Hún eflir einnig starfsendurhæfingu til langframa með ákaflega jákvæðum áhrifum á kjör, tekjur öryrkja og á heilsufarsleg og félagsleg lífsgæði sem felast í því að vera virkur á vinnumarkaðnum.

[12:23]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir að hafa mælt fyrir þessu mikilvæga frumvarpi sem felur í sér kjarabætur til öryrkja sambærilegar við þær kjarabætur sem aldraðir öðluðust við samþykkt breytinga á lögum um almannatryggingar nú á vorþinginu.

Þetta eru auðvitað kjarabætur fyrir öryrkja sem geta nú aukið tekjur sínar um 100 þúsund krónur án þess að það hafi áhrif á almannatryggingagreiðslurnar. Almannatryggingakerfið hefur verið mjög vinnuletjandi sem hefur haft það í för með sér að margir öryrkjar hafa veigrað sér við að fara út á vinnumarkaðinn. Oft er það svo að fólk sem er við mismunandi góða heilsu fer út á vinnumarkaðinn, vinnur sér inn einhverjar fjárhæðir en missir svo aftur heilsuna. Þá lendir það í endurkröfu og skerðingum hjá Tryggingastofnun.

Ég þekki mjög mörg dæmi um þetta hjá geðsjúkum sem eru hópur sem mikilvægt er að geti verið úti í samfélaginu og haldið vinnu þann tíma sem heilsan leyfir. Þetta er verulega mikilvæg breyting hvað þá varðar sem eru með geðsjúkdóma og auðvitað alla aðra öryrkja. Þetta er hvatning til þátttöku í samfélaginu og dregur úr vinnuletjandi þáttum kerfisins.

Getið var um það í nefndaráliti með breytingum sem gerðar voru í mars að bíða ætti eftir niðurstöðum frá framkvæmdarnefnd forsætisráðherra sem endurskoðar nú örorkumat og fjallar um eflingu starfsendurhæfingar. Nú er ljóst að sú nefnd mun ekki skila á tilsettum tíma. Áætlað er að hún skili niðurstöðum síðla á árinu þannig að það er mikilvægt að þessi bráðabirgðaákvæði komi hér inn í lögin þannig að öryrkjar standi jafnvígir öldruðum, 67 ára til sjötugs, og hafi umrætt 100 þús. kr. frítekjumark á mánuði. Þetta eru 1,2 millj. á ári og er mikilvægt fyrir alla öryrkja, sérstaklega þá sem hafa veigrað sér við að fara út í samfélagið vegna þessara skerðingarákvæða gagnvart atvinnutekjum.

Þetta er mikilvægt, bæði hvað varðar aukin lífsgæði, auknar ráðstöfunartekjur og einnig varðandi endurhæfingu því að atvinnuþátttaka er mjög mikilvæg endurhæfing fyrir stóran hóp öryrkja. Þar langar mig til að nefna aftur geðfatlaða af því ég hef verið að vinna í málefnum þeirra. Þeir hafa fengið mikla endurhæfingu og aukinn bata t.d. með því að fá tækifæri til þess að vera þátttakendur úti á almennum vinnumarkaði. Þetta ákvæði í lögunum er einmitt hvatning til þeirra til að fara og nýta sér slík endurhæfingarúrræði.

Ég fagna þessu því mjög. Það eru margir sem geta hagnast á þessu eins og kemur hér fram í greinargerðinni með frumvarpinu. Annars hefur hæstv. ráðherra farið ágætlega yfir þetta mál og kynnt það þannig að ég ætla ekki að lengja umræðuna um það. Ég fagna því aftur að þarna sé verið að rétta hlut öryrkja hvað þetta varðar.

[12:28]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir ánægju minni með að þetta mál skuli vera lagt hér fram. Þetta mun bæta kjör örorkulífeyrisþega á almenna vinnumarkaðnum og því fögnum við framsóknarmenn frumvarpinu sem hér hefur verið lagt fram. Þetta mál er hluti af miklu stærra samhengi sem snertir kjör og aðstæður öryrkja og örorkulífeyrisþega.

Ég nefndi það héðan úr ræðustól Alþingis fyrir nokkrum vikum að ég hefði miklar áhyggjur af því að svokölluð örorkumats- og starfsendurhæfingarnefnd forsætisráðherra hefði ekki fundað í allmarga mánuði, nefnd sem hefur það ábyrgðarmikla hlutverk að koma á fót nýskipan í þessum málum til framtíðar litið. Ég reifaði þessar áhyggjur mínar við hæstv. félagsmálaráðherra á sínum tíma og tók hæstv. ráðherra undir að það væri áhyggjuefni að þessi nefnd, sem á að hafa með höndum að koma á nýskipan í þessum málum, hefði ekki komið saman lengi. Ég held því að það sé eðlilegt, í ljósi þess máls sem við ræðum hér, að við innum hæstv. ráðherra eftir því hvort hún hafi einhverjar upplýsingar um það hvort þessi nefnd hafi eitthvað hist að undanförnu og hvernig mál standi. Eins og þau svör voru sem ég fékk hér fyrir nokkru átti þessi nefnd að skila af sér fljótlega. Nú er talað um að hún eigi að skila af sér síðla þessa árs. Ég held því að það sé nauðsynlegt fyrir okkur að fá upplýsingar um hvernig það starf sem þessi nefnd á að skila af sér er statt, því að þetta snertir hagsmuni öryrkja mjög mikið. Það þarf virkilega að spýta í lófana í því starfi sem þar á að fara fram ef staðan er með þeim hætti sem hún var fyrir nokkrum vikum þegar ég innti hæstv. ráðherra eftir störfum nefndarinnar — nefndin heyrir reyndar undir hæstv. forsætisráðherra en ég hef trú á því að hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra fylgist mjög vel með því sem þar fer fram.

Hæstv. forseti. Áætlað er að útgjöld ríkissjóðs aukist um 200 milljónir á þessu ári vegna þessarar lagabreytingar. Gert er ráð fyrir að gildistakan sé 1. júlí, þannig að við getum áætlað að árlegur útgjaldaauki sé tæpar 400 millj. kr. um það bil. Það er mjög gott að öryrkjar skuli fá þær bætur, það var á stefnuskrá allra stjórnmálaflokka í aðdraganda síðustu kosninga að bæta kjör aldraðra og öryrkja og var það forgangsmál hjá flestum þeirra.

Í gær ræddum við hér málefni aldraðra og öryrkja. Þá vitnuðum við, stjórnarandstaðan, í útreikninga Alþýðusambands Íslands á því að vegna breyttra viðmiða vegna kjarasamninga hefðu aldraðir og öryrkjar orðið af 3.600 millj. kr. Við erum að tala hér um mjög gott mál sem er upp á tæplega 400 milljónir. Ég vil inna hæstv. félagsmálaráðherra eftir því, þar sem hún fer með tryggingamálin í ríkisstjórn, hvernig staðið var að því að semja við aldraða og öryrkja í tengslum við gerð kjarasamninga þar sem viðmiðið var lækkað.

Mikill áfangi náðist árið 2006 af hálfu aldraðra og öryrkja í viðræðum við ríkisstjórnina hvað það varðar að taka upp nýtt viðmið sem tengdist gerð kjarasamninga og var miðað við svokallaða tekjudagvinnutryggingu launafólks

en ekki lægsta taxta verkafólks eins og áður var gert. Þetta var mikið fagnaðarefni sumarið 2006, aldraðir og öryrkjar fögnuðu þessum áfanga. En nú árið 2008 er búið að lækka viðmiðið á ný hjá nýrri ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks.

Gylfi Arnbjörnsson, framkvæmdastjóri Alþýðusambands Íslands, fór mjög vel yfir það á fundi félags- og tryggingamálanefndar að þessi ákvörðun ríkisstjórnarinnar, að lækka þetta viðmið, kostaði þessa hópa um 3.600 millj. kr. Það eru miklir fjármunir þegar við erum að tala um tæpar 400 milljónir í þessu máli til handa öldruðum og öryrkjum. Við þurfum útskýringar á því hvers vegna ný ríkisstjórn ákvað að breyta þeirri ákvörðun og því viðmiði sem var sett árið 2006.

Margir hópar í samfélaginu hafa verið að ræða kaup og kjör við sína viðsemjendur og því vil ég líka spyrja hæstv. ráðherra: Hvernig hefur samráði og viðræðum ríkisstjórnarinnar við aldraða og öryrkja verið háttað að undanförnu, sérstaklega í ljósi þessarar ákvörðunar? Fóru fram viðræður af hálfu ríkisstjórnarinnar við aldraða og öryrkja vegna þessarar nýju ákvörðunar sem ríkisstjórnin tók eða var þetta einhliða ákvörðun ríkisstjórnarflokkanna?

Mínar upplýsingar eru þær að ekki hafi verið mikið um formlegar samningaviðræður vegna þessa en ég vona að hæstv. ráðherra geti leiðrétt það hér. Hin nýja ríkisstjórn fór af stað með það að leiðarljósi að auka samráð og samræðu á milli ólíkra þjóðfélagshópa og það væri því mjög alvarlegt, ef rétt reynist, að hún hafi einhliða ákveðið við hvað miða ætti bætur aldraðra og öryrkja við nýgerða kjarasamninga og þvert á það sem ríkisstjórnin boðaði þegar hún tók til starfa.

Í tilefni af utandagskrárumræðu í gær þar sem hæstv. forsætisráðherra var til andsvara og sagði að menn deildu um meiningar í þessu — hann notaði þau orð að Alþýðusamband Íslands væri ekki heilög kirkja í sínum augum — vil ég spyrja hæstv. ráðherra hvort samstaða sé í ríkisstjórninni um viðhorf gagnvart samkomulaginu sem gert var árið 2006. Hæstv. forsætisráðherra sagði hér í gær að þar hefði verið um að ræða ákvörðun í eitt skipti sem ekki hefði átt að gefa neitt fordæmi en þeir samningsaðilar sem áttu viðskipti við ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks árið 2006 litu svo á að búið væri að hækka viðmiðið varanlega.

Ég vil líka spyrja hæstv. ráðherra að því hvort hún leggi traust og trúnað á útreikning Alþýðusambands Íslands vegna þeirrar kjaraskerðingar sem þessir þjóðfélagshópar verða fyrir, heila 3,6 milljarða. Það hefði kostað ríkissjóð 3,6 milljörðum meira til bóta almannatrygginga ef farið hefði verið eftir gamla viðmiðinu. Það er mikilvægt, í ljósi þess að við ræðum þetta ágæta frumvarp, að við fáum sjónarmið hæstv. félagsmálaráðherra fram því að mikil reiði er hjá öldruðum og öryrkjum og forsvarsmönnum Alþýðusambands Íslands vegna þessarar ákvörðunar sem ríkisstjórnin tók á dögunum. Hæstv. núverandi félagsmálaráðherra — sem hélt margar ágætar ræður hér á síðasta kjörtímabili um að um væri að ræða hópa sem hefðu ekki breiðustu bökin — þarf nú að standa hér og gera grein fyrir því hvers vegna ríkisstjórnin ákvað að hafa 3,6 milljarða af þessum tveimur þjóðfélagshópum.

Ég hélt einfaldlega, þegar stjórnmálaflokkarnir komu fram með loforð sín í aðdraganda síðustu kosninga, að menn ætluðu að bæta við í málaflokkinn, ekki að taka 3,6 milljarða úr einum vasanum og færa yfir í annan. Hér er náttúrlega um stórt mál að ræða, eitt stærsta baráttumál allra stjórnmálaflokka sem tóku þátt í síðustu kosningabaráttu og við þurfum að fá skýr svör.

Að öðru leyti vil ég fagna því frumvarpi sem við ræðum hér. Við munum fara yfir það á vettvangi félagsmálanefndar þingsins og hef ég trú á því að við munum gera það hratt og vel þannig að þessar greiðslur muni skila sér til örorkulífeyrisþega. Mér finnst nauðsynlegt, um leið og við ræðum frumvarpið, að fá svör við því sem snertir aðra þætti mála hjá öldruðum og öryrkjum. Ég spyr: Hvers vegna ákvað ríkisstjórnin að ganga á bak þess samkomulags sem ríkisstjórn Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks gerði sumarið 2006 við samtök öryrkja og aldraðra? Hvers vegna, hæstv. forseti?

[12:38]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Í frumvarpinu er lagt til að til bráðabirgða verði lögum um almannatryggingar breytt þannig að öryrkjar sem hafa einhverjar tekjur af atvinnu njóti þess á þann hátt að þær tekjur skerði ekki bæturnar sem þeir fá frá Tryggingastofnun ríkisins meðan þær eru undir 100 þús. kr. á mánuði. Það er fagnaðarefni að áformað er að bæta kjör þess hóps sem frumvarpið nær til því að það liggur nokkuð ljóst fyrir að sá hópur er afar tekjulágur og hefur ekki úr miklu að spila. Ég geri því ekki ráð fyrir að ágreiningur verði um það hér á Alþingi að grípa til þeirra aðgerða sem frumvarpið mælir fyrir um. Eins og fram kom í máli síðasta hv. ræðumanns eru margir fletir á þessu máli sem ástæða er til að draga fram í þessari umræðu og kannski ekki hvað síst í ljósi ræðu hæstv. félagsmálaráðherra hér á þingi í gær um lífeyrismál — ástæða er til að kalla eftir skýrari svörum um hvert ríkisstjórnin stefnir í þeim efnum.

Fyrst er það tillagan sjálf. Hún er til bráðabirgða vegna þess að ekki hefur tekist að koma fram með tillögur sem ætlunin var að lægju fyrir á þessum tíma, um framtíðarskipulag varðandi öryrkja. Ég vil taka undir óskir um að ráðherra geri grein fyrir því hvað valdi því að ekki hefur tekist að ganga frá tillögunum eins og til stóð. Er einhver ágreiningur uppi í málinu á milli ríkisstjórnarinnar og öryrkja um hvaða leið skuli fara? Mér finnst líklegast að það hljóti að vera það sem helst tefji fyrir að aðilar málsins séu ekki sammála um hvernig útfæra eigi þessa hluti. Ég kalla eftir hugmyndum ráðherra og ríkisstjórnar um þau efni og skýringum um áform eða vilja öryrkja þannig að við getum lagt mat á hvað hvor aðilinn vill í þessu efni. Ég held að það sé eðlilegt að þinginu sé gerð grein fyrir stöðu mála með þessum hætti eins og það stendur núna.

Ég vil aðeins staldra við ummæli hæstv. ráðherra um að stefnt verði — ja, kannski áður en ég vík frá þessu, ég á svolítið erfitt með að sjá fyrir mér hvað annað getur orðið, eftir að þessi útfærsla er orðin að lögum. Mér finnst vandséð hvernig hægt er að hafa hlutina með öðrum hætti þaðan í frá. Rætt hefur verið um að örorkubætur verði lagðar niður, allir verði á tímabundnum ákvörðunum um bætur eða

lífeyri og kerfið leitist við að þjálfa einstaklingana til starfa sem þeir geti ráðið við þannig að einhver hvati sé til þess að ýta einstaklingunum út úr því fari sem þeir eru í og yfir í það að geta fundið sér viðfangsefni við hæfi, menntað sig til þeirra og annað slíkt. En þrátt fyrir að kerfinu yrði breytt eitthvað í þá veru — sem mér finnst vera áhugavert og er þekkt erlendis eins og t.d. í Svíþjóð — sé ég samt ekki hvernig útfærslan sem frumvarpið gerir ráð fyrir ætti að geta verið öðruvísi. Hvað annað ætti að geta skilað þessum einstaklingum því að þeir geti aflað sér tekna án þess að bætur skerðist? Mér þætti vænt um ef ráðherrann gæti þá útlistað hvaða hugmyndir eru uppi í þeim efnum þannig að maður átti sig betur á því hver valkosturinn gæti verið við þessa útfærslu.

Ráðherrann nefndi margt í gær í ræðu sinni, að það þyrfti að einfalda almannatryggingakerfið og samspil þess við lífeyriskerfið. Gott og vel, þróunin er sú í dag, og hefur verið á undanförnum árum, að draga úr tekjutengingum sem hvað mest var komið á fyrir hartnær 20 árum — ég hygg að hæstv. félagsmálaráðherra muni eftir því tímabili. Tiltölulega erfitt árferði var í ríkisfjármálum og halda þurfti aftur af útgjöldum, skulum við segja, fremur en að skerða þau til þessa málaflokks. Var þá gripið til þess að hafa mjög víðtækar tekjutengingar. Það var ekki rökstutt með því að lítið væri til af peningum, það var rökstutt með því að ekki væri eðlilegt að opinber sjóður væri að leggja fé til einstaklinga sem hefðu fjárgreiðslur frá öðrum aðilum sem dygðu þeim til framfærslu, annaðhvort með því að vinna sjálfir eða hafa öflugan lífeyrissjóð eða eitthvað slíkt. Það er rökstuðningur fyrir tekjutengingunni að dreifa fé ríkissjóðs eða almennings með þeim hætti að það fari þangað sem þörf er á en ekki þangað sem ekki er þörf á.

Í hópi þeirra sem fá lífeyristekjur í dag er vaxandi fjöldi sem fær mjög háar lífeyrisgreiðslur. Ef við drögum úr tekjutengingum og afnemum þær alveg — eins og við erum langt komin með að gera, a.m.k. gagnvart atvinnutekjum og einnig byrjuð á gagnvart lífeyristekjum — erum við í þeirri stöðu að ekki er litið til efnahags einstaklinga við ákvörðun bóta úr ríkissjóði eða frá Tryggingastofnun. Einstaklingur sem t.d. fær 600 þús. kr. á mánuði úr lífeyrissjóði sínum fengi sömu bætur frá almannatryggingakerfinu og einstaklingur sem hefði bara brot af þeim tekjum úr lífeyrissjóði. Er það sanngjarnt? Er það jafnaðarstefna, svo að ég vitni til umræðunnar sem var fyrir nærri 20 árum? Menn sögðu þá að ekki væri sanngjarnt að sá sem hefur mikið fái háar fjárhæðir úr almannatryggingakerfinu, jafnvel jafnháa og sá sem hefur lítið. Það er eðlið að reyna að jafna tekjur manna með þessu kerfi fremur en að borga út úr því óháð efnahag þess sem fær fjármunina.

Ég spyr því hæstv. félagsmálaráðherra: Er það markmið hans og ríkisstjórnarinnar kannski að greiðslur úr almannatryggingakerfi renni til einstaklinga óháð efnahag þeirra, að það skipti engu máli hvernig þeir eru staddir, hvaða réttindi þeir eiga, að það sé sanngirnismál að engar tekjutengingar séu og því eigi allir að fá sömu fjárhæðir? Svo geti þær verið breytilegar eftir aðstæðum en þá eru það aðstæðurnar sem réttlæta það en ekki réttindi úr lífeyrissjóðum. Er það þetta sem að er stefnt og hæstv. félagsmálaráðherra átti við í gær þegar hún sagði að það væri óviðunandi að almannatryggingakerfið vinni gegn lífeyriskerfinu þannig að tekjur úr öðru skerði tekjur úr hinu? Ég get ekki skilið þetta öðruvísi en að það eigi algjörlega að skilja þarna á milli og engin tenging verði þannig að greiðslur úr almannatryggingakerfinu eigi að vera algjörlega óháðar lífeyrisréttindum einstaklinga. Er það svo, virðulegur forseti? Ég vil gjarnan að ráðherrann taki af allan vafa um að að því sé stefnt.

Þá spyr ég: Er það sanngjarn endir á málinu og hvernig hyggst ráðherra þá bregðast við og jafna mismunandi efnahag lífeyrisþega? Ég sé ekki nema eina lausn á því, sem út af fyrir sig er alveg fær leið við þessar aðstæður, og hún er sú að hafa mismunandi skattþrep, taka upp nýtt skattþrep þannig að þeir sem hafa meira samanlagt í tekjur borgi meiri skatt en hinir sem hafa minna. Þannig væri hægt að jafna að nokkru leyti til baka mismunandi efnahag einstaklinganna á þann veg að sá sem hefði mikinn lífeyrisrétt og fengi jafnháa fjárhæð úr almannatryggingakerfinu og hinn sem á lítinn lífeyrisrétt — að það mundi jafnast til baka með hærri skattgreiðslu. Mér finnst þetta fær leið og ég get alveg hugsað mér að hafa bótakerfi ríkisins með þessum hætti, t.d. varðandi barnabætur. Ég held að ég muni það rétt að á einhverjum tíma þegar ég skoðaði þetta var það þannig í Svíþjóð að barnabætur voru ákvarðaðar, fjárhæðin, óháð efnahag foreldranna og svo fólst jöfnunin í skattkerfinu sjálfu. Bæturnar voru reiknaðar inn í tekjur fjölskyldunnar eða einstaklinganna og menn borguðu síðan bara skatt af því og kom þá út jöfnun á hlutunum að lokum. Mér finnst í sjálfu sér að ef markmiðið er að aðskilja þessi kerfi verði hitt að fylgja, að jöfnun í gegnum skattkerfið verði að fylgja. Hún gerir það ekki eins og skattkerfið er nú, virðulegi forseti. Ætli hæstv. ráðherra eða ríkisstjórnin að stefna í þessa átt er hugsanlegt að hægt sé að styðja ríkisstjórnina í því en þá þarf að fylgja með jöfnunarhlutverkið sem ég sé ekki að geti verið í öðru formi en hærra skattþrepi hvernig sem það er útfært, hvort það er sérstakt hátekjuskattþrep eða eitthvað slíkt. Það væri því fróðlegt ef hæstv. ráðherra vildi útskýra frekar þessi nýju pólitísku markmið um greiðslu bóta án efnahags viðtakanda.

Ég vil svo segja líka um almannatryggingabæturnar, og kannski óháð því sem ég var að tala um núna, en tengist því að einfalda kerfið, að mér finnst fyrirkomulagið eins og það er afar óeðlilegt. Það er verið að senda stærstum hluta lífeyrisþega bréf á hverju ári og krefja þá um endurgreiðslu á því sem þeir hafa fengið eða tilkynna þeim að þeir eigi eitthvað inni. Oftast eru þetta ekki háar fjárhæðir þannig að hægt er með tiltölulega einföldum hætti að fækka þessum afstemmingum. Ég held að langeinfaldasta leiðin sé sú að greiddar bætur verði endanlegar bætur. Það sem lífeyrisþegi hefur fengið hefur hann fengið og heldur. Hann eigi síðan á hverjum tíma, eftir því sem lög kveða á um, að gera grein fyrir stöðu sinni og berist nýjar upplýsingar getur stofnunin breytt greiðslum til hans í því ljósi frá og með þeim tíma. Þá er ekki verið að stemma af liðinn tíma, þá losnar stofnunin við það, og ég held að hæstv. ráðherra ætti að íhuga hvort ekki væri rétt að breyta útgreiðslunni með þessum hætti frá því að vera innágreiðsla á ársréttindi yfir í það að vera endanlegt uppgjör í hverri mánaðargreiðslu sem síðan sæti athugun og leiðréttingu til framtíðar litið en ekki aftur á bak nema um sviksamlega háttsemi sé að ræða, sem auð-

vitað kann að vera, en það eru allt önnur málefni, allt aðrar aðstæður en ég er að tala um.

Það fer ákaflega illa í lífeyrisþega að geta ekki treyst því að það sem þeir hafa fengið í bætur á hverjum tíma sé raunverulega í þeirra höndum og að þurfa að óttast um lengri eða skemmri tíma að fá bakreikning frá stofnuninni. Ég held að það væri mikið framfaraskref að geta losnað við þá framkvæmd mála, virðulegi forseti.

[12:52]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Það var sjálfsagt að veita afbrigði frá þingsköpum og taka frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar á dagskrá í dag og afgreiða það á þessu vorþingi svo að komið geti til þeirra kjarabóta til öryrkja sem það segir til um.

Hæstv. forseti. Ég vil spóla aðeins til baka og rifja upp þær umræður sem voru hér þegar samsvarandi frítekjumark var innleitt til aldraðra, til þeirra sem taka ellilífeyri en þá var það gagnrýnt mjög harðlega hér í þingsal að samsvarandi ákvæði næðu ekki einnig til öryrkja.

Öllum er hollt að vera meðal manna og taka þátt í atvinnulífi ef heilsa leyfir og vilji er til. Það hefur jákvæð áhrif á heilsuna, andlega og líkamlega, og rýfur félagslega einangrun. Að því á að stefna í þeim breytingum sem verið er að vinna að undir stjórn hæstv. félagsmálaráðherra. Stefnt er að því að breyta laga- og starfsumhverfi og þeim félagslega stuðningi sem snýr að öryrkjum, að breyta því kerfi þannig að það verði frekar hvetjandi en letjandi að fara út á vinnumarkaðinn, að meira verði horft á endurhæfingu en gert hefur verið.

Það var undarlegt í meira lagi að sú hækkun sem hér er verið að leggja til, að frítekjumarkið yrði miðað við 100 þús. kr. á mánuði, skyldi ekki tekin upp á sama tíma og þó það væri áætlað tímabundið. Hver mánuður skiptir máli fyrir þessa einstaklinga.

Ég ætla ekki að reyna að geta hér í eyðurnar, töfina sem orðið hefur eða væntingar um að breytingar á löggjöf, ný heildarlöggjöf um þjónustu við öryrkja, líti dagsins ljós. Ég geri mér fyllilega grein fyrir því að það tekur tíma að umbylta rótgrónu kerfi eins gallað og það er og það kostar vinnu. Það er kannski það sem löggjafarvaldið hefur skort, og þá vegna mikils þrýstings frá framkvæmdarvaldinu, þ.e. að gefa okkur þann tíma sem eðlilegur þykir við að undirbúa og undirbyggja meiri háttar breytingar í stjórnskipun þessa lands, eins og þær sem nú standa fyrir dyrum hvað varðar uppdeilingu á lífeyris- og sjúkratryggingum. Þetta eru meiri háttar kerfisbreytingar og við verðum að gefa okkur tíma til að vinna þær vel til þess að þær náist fram.

En að frumvarpinu. Ég tel mikilvægt að viðkomandi aðilar verði kallaðir til og farið verði yfir málið í hv. félagsmálanefnd vegna þess að þetta er bara hluti af kjörum öryrkja eins og þau eru í dag. Við vorum með utandagskrárumræðu í gær um hækkun á lífeyrisgreiðslum og því miður fór það þannig — samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef var það gert einhliða án nokkurs samráðs við öryrkja og ellilífeyrisþega — að breytt var þeirri viðmiðun sem hafði verið komið á árið 2006, þegar valið var að taka meðaltal dagvinnutryggingar launafólks sem viðmiðun til hækkana. Nú var því breytt.

Það þýðir að vonir öryrkja og lífeyrisþega um að grunnlífeyririnn mundi hækka um 18 þús. kr., eins og þeir sem eru með lægstu launin fengu sérstaklega í sinn hlut í síðustu kjarasamningum, brugðust, urðu að engu. Það munar um hvern tíuþúsundkallinn og þarna urðu þessir aðilar og launþegasamtökin í landinu fyrir miklum vonbrigðum með að ekki væri staðið undir þeim væntingum og verið væri að breyta þessari viðmiðun sem þýddi að hækkanirnar urðu ekki nema 4–5 þús. kr. á mánuði í staðinn fyrir 18 þús. kr. eins og menn höfðu talið að yrði. Þetta er því hluti af stærri heild.

Það þarf líka að huga að áframhaldandi samráði við öryrkja, við alla lífeyrisþega, samráði sem var byrjað á og sem Samfylkingin hafði sem eitt af höfuðmarkmiðunum í kosningabaráttu sinni — samráðsstjórnun, samræðustjórnmál, ný sýn á það hvernig fara ætti inn í stjórnmálin og samskipti við fólk og ákveðna hópa í landinu. Samræðustjórnmál — sú samræða virðist ekki vera komin á. Ég hvet hæstv. félagsmálaráðherra til að taka upp þráðinn og halda uppi þessu samráði og hlusta á lífeyrisþega þegar þeir koma fram með réttmætar kröfur.

Ekki gefst tími til að fara yfir í frekari skoðun á þessari heildarsýn. Tími verður til þess síðar. Skattkerfið kemur þarna inn, hvernig við byggjum það upp. Á að halda áfram á þeirri braut sem verið hefur, að hygla þeim sem hafa það betra? Á að hygla hátekjufólki? Á að setja á réttlátara skattkerfi þannig að þeir sem minna mega sín geti fengið hærri lífeyri, lifað betra lífi, fengið lífeyri sem stendur undir neysluþörfum og eðlilegum kostnaði við daglegt líf sem er ekki í dag?

Hæstv. forseti. Það eru mannréttindi að fá að taka virkan þátt á vinnumarkaði eftir því sem heilsan leyfir og frumvarpið er skref í þá átt. En miklu meira þarf til til þess að við getum sem þjóð verið stolt af því öryggisneti og þeim grunnlífeyri sem lífeyrisþegar eiga skilið og eiga rétt á.

[Fundarhlé. — 13:02]

[13:32]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér mál sem snýr sérstaklega að öryrkjum, um flýtiaðgerð til að koma á sérstöku frítekjumarki fyrir öryrkja. Er ekkert nema gott um það að segja.

Stjórnarandstaðan á síðasta kjörtímabili lagði sameiginlega fram tillögu um sérstaka sýn á lífeyrismál eldri borgara og öryrkja með það að markmiði að öllum væri tryggð lágmarksframfærsla og það var lagt sérstaklega upp með að horfa til þeirrar útfærslu. Stjórnarandstaðan lagði til að tekið yrði upp frítekjumark fyrir alla sem væru 67 ára og eldri og einnig fyrir öryrkja. Við lögðum einnig til að skoðað yrði sérstaklega hvernig útfæra mætti frítekjumark að því er varðar lífeyristekjur.

Ýmislegt hefur gengið í þá átt sem Samfylkingin, Vinstri grænir og Frjálslyndi flokkurinn lögðu til á síðasta kjörtímabili og voru með í kosningabaráttu sinni og sumt af þeim áhersluatriðum hefur verið að ganga eftir í tíð núverandi ríkisstjórnar. Því er kannski rétt að draga saman eða fara í örstuttu máli yfir það sem hefur verið gert og hvað

hefur ekki verið gert og hvernig samspilið er í þessum málaflokki þegar við lítum yfir farinn veg og það ber auðvitað að þakka það sem vel hefur verið gert og þá áfanga sem hafa náðst.

Fyrsta sem gerðist eftir myndun núverandi ríkisstjórnar var að Sjálfstæðisflokkurinn náði fram því markmiði sínu að þeir sem væru eldri en 70 ára mættu hafa hvaða tekjur sem væri og fengju engar skerðingar í tryggingakerfinu, þ.e. þær mundu ekki valda skerðingu á neinum bótum í neinu tryggingakerfi sama hversu háar þær væru. Það var svolítið merkilegt að menn skyldu fara af stað í þessa vegferð en þetta var forgangsmálið. Síðan hefur ýmislegt gerst. En þarna er þó búið að leggja þá línu að það verði engin skerðing á almannatryggingabótum þeirra sem eru 70 ára og eldri hversu háar sem tekjur þeirra eru. Og í ljósi þess held ég að við þurfum að hugsa um það sem við erum að aðhafast núna og höfum aðhafst.

Þá var sett í lög að þeir sem eru 67–70 ára mættu hafa 100 þús. kr. í tekjur án þess að fá neinar skerðingar á bætur sínar. Það var algjörlega í samræmi við þá stefnumótun sem stjórnarandstaðan setti fram á síðasta kjörtímabili í sameiginlegu tillögum sínum, sem ég tel að hafi markað nokkuð merkileg þáttaskil í viðhorfi okkar til tryggingamála og væntanlega þeirrar framtíðar sem við viljum sjá.

Síðan hefur verið tekið á því að séreignarsparnaður sem er lífeyrissparnaður einstaklinga, einstaklingsbundinn sparnaður sem erfist til annarra, valdi ekki skerðingu á tryggingabótum. Það er búið að ganga frá því í löggjöf.

Einnig hefur verið gengið frá því stefnumarkmiði sem við vorum sammála um á síðasta kjörtímabili, stjórnarandstaðan, að aðskilja tekjur maka þannig að tekjur maka valdi ekki skerðingu á tekjum sambúðaraðila. Það er komið í gegn. Þá vantar samt enn, hæstv. forseti, einhvers konar frítekjumark á lífeyrissjóðstekjur almennra lífeyrisþega. Það skref hefur ekki verið stigið nema hjá þeim sem eru 70 ára og eldri.

Við ræðum svo núna að tryggja skuli að allir þeir sem hafa minna en 25 þús. kr. lífeyrisréttindi í almennum lífeyrissjóði fái a.m.k. greiðslu sem því nemur úr lífeyrissjóði sínum og lagfæra þannig stöðu þeirra sem lakast eru settir í lífeyrissjóðum. En gallinn við þessa útfærslu er sá að það er ekkert frítekjumark á lífeyrissjóðstekjum úr almennum lífeyrissjóðum og því stendur sáralítill hluti eftir af þeim tekjum sem rauntekjur vegna þess að bæði skerða þær tryggingabæturnar og greiða þarf af þeim fullan skatt. Rauntekjurnar af þessum 25 þús. kr. mundu þar af leiðandi liggja á bilinu 8–10 þús. kr.

Þar sem við erum að setja sérstaka löggjöf núna, hálfgerða flýtilöggjöf til að koma öryrkjum inn í frítekjumarkið með hundrað þúsund krónurnar, það er búið að gera það vegna þeirra sem eru 67 ára og eldri og varðandi séreignarsparnaðinn og vegna tekna maka, en það stendur upp á okkur að ljúka við lagfæringu vegna almennra lífeyristekna og því spyr ég, hæstv. forseti, þar sem nú á að reyna að bæta þeim sem lakast eru settir í tryggingakerfinu með millifærslu í gegnum lífeyrissjóðina, hvort það væri þá ekki rétt að taka þannig á því að a.m.k. þessi 25 þús. kr. greiðsla úr lífeyrissjóði skerði ekki bætur hjá Tryggingastofnun ríkisins. Það sem Sjálfstæðisflokkurinn og Framsóknarflokkurinn treystu sér þó til í upphafi tillagna sinna meðan þeir voru saman í ríkisstjórn var að leggja til 25 þús. kr. frítekjumark en eingöngu fyrir atvinnutekjur.

Ég spyr hæstv. ráðherra, sem ég veit að er vel meinandi í tryggingamálum, hvort það væri ekki rétt þar sem við erum með bæði þessi mál undir, þ.e. flýtiaðgerðina fyrir öryrkja og það að enginn fái minna en 25 þús. kr. lágmark úr lífeyrissjóði og ríkið eigi að tryggja það, að stíga það skref að þær 25 þús. kr. skerði að minnsta kosti engar bætur. Ég held að við ættum að vera samkvæm sjálfum okkur og leggja það til núna við þessa lagfæringu og ég beini þeirri spurningu til hæstv. ráðherra hvort hún tæki ekki undir slíka tillögu, kæmi hún fram í þinginu, að það skref væri stigið samhliða því sem við erum að gera hér með 100 þús. krónurnar. Þá værum við alla vega komin af stað með það að lífeyrissjóðstekjur skerði ekki sjálfkrafa tekjutryggingu eins og þær gera í dag og þarna væri alla vega einhver lágmarksupphæð. Þá erum við kannski líka komin af stað með það sem ég held að hæstv. ráðherra hafi boðað á fundi um lífeyrismál og haft var eftir henni í fjölmiðlum — ég vona að ég fari rétt með það, hæstv. ráðherra leiðréttir mig þá ef svo er ekki — að stefna eigi að því að lífeyriskerfin tvö, almannatryggingakerfið og lífeyriskerfið, virki ekki til skerðingar hvort á annað.

Ég hef alltaf skilið það svo að í framtíðinni mundum við horfa til þess, og ég tel að við höfum mótað þá tillögu saman stjórnarandstaðan á síðasta kjörtímabili, að draga úr skerðingum lífeyrisgreiðslna á bótatekjur frá Tryggingastofnun og því spyr ég hvort ekki sé rétt að leggja í þá vegferð.

Ég get líka endurtekið spurningu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar: Hvað á hæstv. ráðherra við þegar hún segir að hún vilji aðskilja þessi kerfi? Er verið að tala um algeran aðskilnað eða er ætlunin að horfa til þess, sem var stefnumið okkar í stjórnarandstöðunni á síðasta kjörtímabili, að tryggja að allir hafi lágmarksframfærslu? Og beita skerðingarreglum og eins skattareglum þannig að tryggt sé að þeir sem búa við lægstar tekjur í þjóðfélaginu, þ.e. annars vegar tryggingabætur og hins vegar lægstu greiðslur úr lífeyrissjóði, hvort heldur það eru eldri borgarar eða öryrkjar, hefðu aldrei minna en að það dygði þeim til framfærslu sem er sennilega í dag eftir verðbreytingar, hækkun vöruverðs o.fl. komið upp undir 170–180 þús. kr. á mánuði?

Þetta er markmið sem ég lít alla vega til og taldi að við hefðum verið nokkuð sammála um á síðasta kjörtímabili, þáverandi stjórnarandstaða, og ég vænti þess að Samfylkingin sé enn þá ákveðin í að útfæra kerfið þannig að lágmarksrauntekjur fólks dugi til framfærslu. Ég er tilbúinn og minn flokkur til að taka þátt í því. Ég set hins vegar spurningarmerki við það, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gerði í ræðu sinni, hvort við getum stigið það skref í framtíðinni, og ég er ekkert viss um að það sé rétt ef við ætlum að reyna að tryggja lágmarksframfærsluna, að allar tekjur úr lífeyrissjóðum valdi ekki neinni skerðingu sama hversu háar þær eru. Ég held að það sé grundvallarspurning sem við verðum að spyrja okkur að þrátt fyrir að við höfum sett löggjöfina um 70 árin og við verðum að svara þeirri spurningu: Ætlum við að fara þá leið, þ.e. með 70 árin, að hvaða tekjur sem Íslendingur hefur hafi engin áhrif á skerð-

ingar eða ætlum við að leitast við að tryggja lágmarksframfærslu allra og vera þá auðvitað með einhverjar skerðingar og einhverja röðun á því og horfa til þess að allir geti komist af? Það hlýtur að vera grunnmarkmiðið. Það er alla vega sú sýn sem ég hef haft á félagslegu réttlæti sem tryggingakerfið eigi að veita og ég veit ekki annað en að mikil samstaða sé um það í mínum flokki.

Þess vegna spyr ég að lokum, hæstv. forseti. Hvað á hæstv. ráðherra við þegar hún talar um að kerfin tvö skuli vera aðskilin? Lífeyriskerfið, tryggingakerfið, búið er að aðskilja séreignarsparnaðinn og þá stendur út af almenna lífeyrissjóðskerfið. Hvernig ætlum við að útfæra það? Auðvitað er það svo skattkerfið í lokin sem við verðum að horfa á því það rauntekjurnar í vasa fólksins eru það sem skiptir máli en ekki bruttótölur á blaði.

[13:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Það er sjálfsagt að allir Íslendingar hafi möguleika á að lifa af þeim tekjum sem í boði eru frá ríkinu. Það er ekki há upphæð sem Tryggingastofnun borgar þeim sem verst eru staddir. Þegar ellilífeyrisþegar og öryrkjar hafa innan við 100 þús. eða um 100–110 þús. kr. á mánuði til framfærslu þá eru hlutirnir ekki í lagi.

Lágmarkið til framfærslu eru 180 þús. kr. á mánuði eða jafnvel meira, bara til að geta skrimt, til þess að geta lifað. Upp á það er ekki boðið í okkar kerfi. Eins og ræðumenn hér á undan mér hafa rakið þá eru skerðingarákvæði Tryggingastofnunar vegna tekna eða tekna úr lífeyrissjóðum hlutir sem ganga bara ekki upp að mínu mati. Ég veit að hæstv. félagsmálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir hefur vilja til að gera gott og bæta um betur í þessum málum þótt henni gangi illa að tryggja sér fjármagn í þessi velferðarmál. Þess vegna er þetta ekki betra en raun ber vitni. Fyrir nokkrum árum flutti hún tillögu um lágmarkslaun, hvað þyrfti til svo að fólk gæti lifað af lágmarkslaunum.

Það sama á við um lágmarkslaun fyrir ellilífeyrisþega og öryrkja. Á hverju ári er reiknað út hvað fólk þarf að hafa til framfærslu. Menn hældu sér af því hér á haustdögum að Íslendingar væru best stadda þjóðin nánast í heiminum, ríkasta þjóð í heimi og að allt væri best hjá okkur. Það er skrýtið að ekki skuli hafa komið fram tillögur frá ríkisstjórninni, stjórnarflokkunum, um að bæta stöðu þessa hóps, sem er kannski ekki svo fjölmennur, sem hefur ekkert nema lægstu bætur eða laun frá Tryggingastofnun.

Ég hefði viljað sjá miklu hærri tölur í þessu efni og skora á hæstv. félagsmálaráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur að beita sér enn þá betur fyrir þetta fólk. Það er okkur til skammar, Alþingi Íslendinga og íslensku þjóðinni, að ákveðinn hópur skuli búa við svo hrikalega léleg kjör að það er ekki hægt að sætta sig við það.

Á sama tíma eyðum við peningum í ýmis gæluverkefni út um allan heim. Við flytjum inn fólk frá Írak og það er auðvitað mjög gott að við skulum treysta okkur til þess. En það er nú góð regla að byrja að taka til í garðinum hjá sjálfum sér áður en maður fer að taka til í garðinum hjá öðrum.

Það er það sem við þurfum að gera. Við þurfum að einhenda okkur í það að bæta stöðu þessara Íslendinga sem búa við bág kjör og hafa langt um minna milli handanna en það sem er talið eðlilegt til framfærslu. Við þurfum að bæta kjör þessa fólks. Ég trúi því og treysti að það verði gert. Við í Frjálslynda flokknum höfum flutt margar tillögur þess efnis, bæði á þessu þingi og áður sem væru til verulegra bóta fyrir það fólk sem hefur þessi skammarlegu lágu laun og skammarlegu lélegu lífsskilyrði. Þetta fólk er oft og tíðum upp á aðra komið í fjölskyldum sínum bara til að geta þraukað svona skítsæmilega, eins og maður segir á venjulegri og góðri íslensku.

[13:50]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka þær umræður sem hér hafa farið fram um þetta frumvarp og reyndar kjör lífeyrisþega almennt. Ég get ekki skilið annað af umræðunni en að menn séu almennt sáttir við frumvarpið sem ég hef hér mælt fyrir þó að eðli málsins samkvæmt hafi menn rætt almennt um almannatryggingakerfið og kjör lífeyrisþega sem er auðvitað eðlilegt og sjálfsagt að gera þegar tækifæri gefst til hér á hv. Alþingi.

Mig langar að svara nokkrum af þeim spurningum sem hér hafa komið fram og vil byrja á ágætri ræðu hv. 9. þm. Norðvest. Kristins H. Gunnarssonar sem fór yfir ýmsa þætti sem snúa að lífeyrismálum og kjörum lífeyrisþega. Sumu af því sem hann setti fram í ágætri og málefnalegri ræðu er ég sammála.

Hv. þingmaður fór nokkuð ofan í skerðingar annars vegar á greiðslum úr lífeyrissjóðum og hins vegar úr almannatryggingakerfinu og vitnaði til ummæla minna um það sem ég viðhafði á ráðstefnu í gær. Það sem ég vitna til er að það verður að taka á samspili lífeyristryggingakerfisins við almannatryggingakerfið. Það er nú með þeim hætti að um leið og stjórnvöld reyna að bæta kjör lífeyrisþega í gegnum almannatryggingakerfið eru þau skert hjá lífeyrissjóðunum og síðan öfugt. Þetta bítur því í skottið hvað á öðru sem er alveg ótækt.

Við vitum að lífeyrissjóðirnir hafa ekki alls fyrir löngu verið að skerða mjög mikið kjör hjá öryrkjum sem bitnaði á fátækustu öryrkjunum. Mér sýnist t.d. að þær miklu kjarabætur sem við réðumst í og tóku gildi 1. apríl og taka svo aftur gildi 1. júlí, gætu ef ekkert er að gert, skert aftur greiðslur úr lífeyrissjóðakerfinu á næsta ári. Þetta er auðvitað óviðunandi að samspil almannatryggingakerfisins og lífeyrissjóðanna sé með þeim hætti.

Ég lít nú svo á að það sé eitt af meginverkefnunum í þeirri nefnd sem er að skoða almannatryggingakerfið og reyna að einfalda það, að gera það skilvirkara og betra þannig að það þjóni betur fólkinu, að það taki á þessum málum. Ég heyri ekki betur en að það sé vilji fyrir því innan lífeyrissjóðanna og í þessari nefnd að skoða hvernig þessi kerfi geti unnið betur saman.

Það er auðvitað ekki markmið, eins og mér fannst liggja í orðum hv. þingmanns, að við séum að stefna að því að greiðslur úr almannatryggingakerfinu renni til einstaklinga óháð efnahag. Ég held að við förum aldrei inn á þá braut. En við erum að byrja að feta okkur inn í einfaldara og skynsamlegra kerfi, m.a. með því að taka upp þessi frítekjumörk sem aldraðir eru með og við setjum hér á tímabundið fyrir

öryrkjana. Jafnframt gerum við það með því að taka upp frítekjumark fyrir öryrkjana að því er varðar greiðslur úr lífeyrissjóðnum. Þar er sett þak á 25 þús. kr.

Það hlýtur að vera næsta skref — og vísa ég þá í hv. þingmann Guðjón A. Kristjánsson sem ræddi hér um það áðan að það þyrfti að vera frítekjumark á lífeyrisgreiðslum. Við erum búin að stíga skrefið gagnvart öryrkjum og þurfum að stíga það líka gagnvart öldruðum.

Lífeyrisþegarnir fá hér greiðslur sem öryrkjarnir fá t.d. ekki sem er þessi 25 þús. kr. uppbót á lífeyri fyrir þá sem ekkert hafa úr lífeyrissjóðum. Þarfir þessara tveggja hópa eru mismunandi og við verðum að horfa á þá með það fyrir augum. Við eigum ekki endilega að setja úrbætur í málefnum þeirra í sama farið. Við getum þurft að fara mismunandi leiðir að því. Öryrkjar eru t.d. með aldurstengda örorku eins og örorkuuppbót o.s.frv.

Ég held að það sé verðugt verkefni að skoða samspil lífeyriskerfisins og almannatryggingakerfisins og reyndar skattkerfisins líka. Ég held að það sé alveg nauðsynlegt að taka á því. Ég tek undir með Guðjóni A. Kristjánssyni að það þarf líka að skoða frítekjumarkið í lífeyrissjóðum gagnvart öldruðum og ég vona að það verði næsta skrefið.

Mig langar að fara út í það sem fram kom hjá hv. þm. Birki Jóni Jónssyni þar sem hann ræddi um greiðslur almannatrygginga í tengslum við nýgerða kjarasamninga og spurði ýmissa spurninga af því tilefni sem mér er ljúft að svara. Ein spurningin var hvort haft hefði verið eitthvert samráð við öryrkja og aldraða að því er varðar hlut þeirra í nýgerðum kjarasamningum. Ég kallaði til mín forsvarsmenn aldraðra og öryrkja áður en ég setti reglugerðina um 7,4% hækkun á lífeyrisgreiðslum til þeirra á þessu ári. Það var því farið yfir þetta með þeim.

Á þeim fundum var ekki hreyft mótmælum við þeim hugmyndum sem ég setti fram þótt þær hafi komið fram síðar. Það er því ljóst að haft var samráð við þessa hópa áður en reglugerðin var gefin út.

Hv. þingmaður heldur því fram, og ég hef heyrt formann hans halda því fram líka, að með þeim greiðslum sem runnu til lífeyrisþega í tengslum við kjarasamningana sé verið að ganga á bak einhverju samkomulagi sem framsóknarmenn og sjálfstæðismenn gerðu á árinu 2006. Ég bið hv. þingmann að finna þessum orðum sínum stað. Ég hef verið að leita að þessu og ég hef bara alls ekki fundið þetta. Ég hef litið á þetta samkomulag sem gert var 2006 og ég heyrði forsætisráðherra segja hér í gær að þetta hefði verið samkomulag sem hefði verið gert í eitt skipti en ekki til frambúðar. En framsóknarmenn setja dæmið upp með þeim hætti að gerður hafi verið samningur um að hér eftir ættu kjör lífeyrisþega að miðast við dagvinnutryggingu eða lágmarkslaun. Ég hef bara ekki fundið þessu stað í gögnum sem ég hef flett og ég skora á hv. þingmann að setja það fram.

Staðreyndin sem við stöndum frammi fyrir er að kjör lífeyrisþega byrjuðu fyrst að skerðast með þeim hætti sem gert hefur síðastliðin tólf ár þegar slitið var á tengsl launa og lífeyris árið 1996. Þá byrjuðu fyrst hremmingarnar hjá lífeyrisþegunum.

Ég hef undir höndum töflu þar sem verið er að skoða aftur í tímann, alveg til 1988, hvernig lífeyrisgreiðslur frá Tryggingastofnun hafa haldist í hendur við lágmarkslaun. Þá er ég að tala um lágmarksgreiðslur til þeirra sem ekkert hafa nema greiðslur frá Tryggingastofnun ríkisins. Ef sú tafla er skoðuð, hver er þá staðreyndin, virðulegi forseti? Er það allt í einu núna sem ekki er greitt í samræmi við lágmarkslaun sem var annars gert allan tímann sem framsóknarmenn voru í ríkisstjórn? Nei, það er bara í þetta eina skipti, árið 2006, sem greitt var í samræmi við samninga um lágmarkslaun. Aldrei var greitt í samræmi við lágmarkslaun nema í þetta eina skipti á meðan Framsókn var í ríkisstjórn.

Og hvernig kom það til, virðulegi forseti? Það var vegna þess þegar samningar voru gerðir árið 2006 á miðju ári sat nefnd að störfum, Ásmundarnefndin. Hún reyndi að finna einhverjar úrbætur í kjörum lífeyrisþega eftir það sem á undan hafði gengið í að skerða kjör þeirra. Hún hafði ekki skilað niðurstöðu þegar samningarnir voru í höfn á miðju ári. Til þess að Ásmundarnefndin gæti nú skilað einhverju í bættum kjörum til lífeyrisþega þá voru þessar 15 þús. kr., sem þá var samið um, færðar til Ásmundarnefndar svo að hún gæti útfært þær og skilað einhverju í úrbótum til lífeyrisþega sem hún ella hefði kannski ekki gert. Þetta er nú staðreyndin í þessu máli.

Þegar ég horfi á þetta samkomulag sem gert var í lífeyrismálum 2006 þá sé ég að það er útfært alveg fram til ársins 2010. Þá áttu kjarabæturnar, sem áttu að koma fram til 2010 til þess að bæta kjör lífeyrisþega, að skila 400 millj. til lífeyrisþega á árinu 2008, 700 millj. til lífeyrisþega á árinu 2009 og 1 milljarði til lífeyrisþega árið 2010. Þetta var nú það sem um var samið.

En hvað er búið að skila miklu til lífeyrisþega á þessu tæpa ári sem þessi ríkisstjórn hefur setið? Það er búið að skila 9 milljörðum til lífeyrisþega en ef þessi ríkisstjórn framsóknarmanna hefði setið áfram, hefðu 400 millj. kr. skilað sér til lífeyrisþega árið 2008, 700 millj. árið 2009 og 1 milljarður árið 2010. Þetta eru nú staðreyndir málsins.

Í þessu samkomulagi frá 2006 sem framsóknarmenn eru alltaf að vitna í þá segir, með leyfi forseta:

Tillögur um bætur almannatrygginga gera ráð fyrir að hækkun launa um 2,9% og verðlags um 4,6% á árinu 2007.

Og síðan bið ég hv. þingmann um að hlusta:

Endanleg ákvörðun bóta á árinu 2007 ræðst á hinn bóginn af ákvæðum laga um almannatryggingar.

Þetta er það sem stendur í samkomulaginu frá 2006. Í því samkomulagi sem ríkisstjórnin gerði núna í tengslum við kjarasamninga þar sem fjallað er um bætur almannatrygginga þá segir:

Bætur almannatrygginga hækki í samræmi við gildandi lög.

Ég sé ekki að neitt sé hér fest á blað um að til frambúðar eigi greiðslur almannatrygginga til lífeyrisþega að miðast við dagvinnutryggingu eða lágmarkslaun. Það er ekkert um það. Þvert á móti er verið að ítreka að um bætur almannatrygginga eigi að gilda ákvæði laga um almannatryggingar. Það sem komið hefur hér fram hjá framsóknarmönnum um drottinsvik, eins og formaður flokksins orðaði það, er bara ekki satt.

Kveðið er á um í samkomulaginu sem aðilar vinnumarkaðarins fengu í hendur, sem er afar mikilvægt og menn

skyldu ekki gera lítið úr, að bætur almannatrygginga hækki í samræmi við gildandi lög. Ég heyrði þá aldrei mótmæla því og sat ég nú þessa síðustu fundi með aðilum vinnumarkaðarins þegar verið var að ganga frá þessu plaggi. Síðan kom eftirfarandi, með leyfi forseta:

„Þá mun nefnd á vegum félags- og tryggingamálaráðherra sem hefur það meginverkefni að gera tillögur um róttækar breytingar á almannatryggingakerfinu í því skyni að einfalda það skoða leiðir til að setja ákveðin lágmarksviðmið í framfærslu.“

Það er það sem hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson 6. þm. Norðvest. var að kalla eftir, að sett væru slík lágmarksviðmið. Eftir að þessi pappír var frágenginn var gengið frá því milli mín og forsætisráðherra að þetta framfærsluviðmið ætti ekki að liggja fyrir 1. nóvember heldur var sagt að það ætti að liggja fyrir 1. júlí næstkomandi. Í það var bætt að það ætti að taka mið af samningunum eða lægstu launum í nýgerðum kjarasamningum. Það á að liggja fyrir núna 1. júlí.

Mér finnst því að framsóknarmenn séu að kasta steinum úr glerhúsi þegar þeir reyna að gera lítið úr því sem gert hefur verið fyrir lífeyrisþega í tíð þessarar ríkisstjórnar á tæpu ári. Ég fullyrði hér og nú að það hefur aldrei áður, hversu langt sem litið er aftur í tíðina, verið gert jafnmikið á jafnskömmum tíma fyrir lífeyrisþega eins og gert hefur verið í tíð þessarar ríkisstjórnar. Hér er um að ræða verulega fjármuni, 9 milljarða kr.

Það sem enn á eftir að koma inn í þingið er uppbót á lífeyri fyrir þá sem ekkert hafa úr lífeyrissjóðunum, aðeins bætur almannatrygginga sem eru nú 137 þús. kr. Þeir eiga að fá þarna 25 þús. kr. Það er rétt að þær munu skerðast eins og hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson benti á. Vegna skerðingar almannatrygginga getum við farið með það niður í 15 þús. kr., það er þá fyrir skatt. Ef við leggjum 15 þús. kr. ofan á þær 137 þús. kr. sem þeir, þ.e. aldraðir sem ekkert hafa annað en bætur almannatrygginga, hafa núna, þá fá þeir 152 þús. kr. og eru þá komnir upp fyrir dagvinnutrygginguna sem er 145 þús. kr.

Þetta er alveg hægt að bera saman við lágmarkslaunin. Ef maður ber þá sem fengu 15 þús. kr. hækkun á lágmarkslaunum saman við þetta þá á eftir að taka skatta af þeirri upphæð líka. Ef allrar sanngirni er gætt í þessu þá fá þeir, sem lægst hafa og fá engar greiðslur nema úr almannatryggingakerfinu, þessar 25 þús. kr. Við skulum bara setja þær niður í 15 þús. kr. strax út af skerðingunni en þá eru þeir komnir upp fyrir þessa dagvinnutryggingu eða yfir 7 þús. kr.

Ég verð að segja, virðulegi forseti, og ætla nú ekki að kveða sterkt að orði að mér fannst hv. þingmaður mjög ósanngjarn í málflutningi sínum hér áðan þegar hann brigslaði ríkisstjórninni um að hafa svikið lífeyrisþega að því er varðar eitthvert samkomulag sem Framsóknarflokkurinn á að hafa gert sem átti að gilda inn í framtíðina en ég fæ þó ekki séð það. Jafnframt fannst mér ósanngjarnt af honum að saka ríkisstjórnina um að hafa ekkert eða lítið gert fyrir lífeyrisþega. Staðreyndin er sú að aldrei hefur jafnmikið verið gert á jafnstuttum tíma.

[14:06]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svör við hluta af þeim spurningum sem komu fram í fyrri ræðu minni í dag. Í ljósi þess að það fundarform sem andsvörin eru er frekar knappt hyggst ég nýta fimm mínútur til þess að fara örlítið yfir það því að mér fannst hæstv. félagsmálaráðherra vega dálítið hart að Framsóknarflokknum og kannski ekki síst að þeim hagsmunaaðilum sem stóðu að samkomulagi við ríkisstjórnina árið 2006. Það verður ekkert um það deilt að í því samkomulagi var miðað við kaupbryggingu, það verður ekkert um það deilt. (**Félmrh.:** Fram í tímann líka?) Fram í tímann, segir hæstv. ráðherra. Hvernig töluðu stjórnmálamenn í aðdraganda síðustu kosninga? Áttu aldraðir og öryrkjar virkilega að eiga von á því að það viðmið yrði lækkað? Hvers lags málflutningur er þetta eiginlega hjá hæstv. ráðherra?

Hún beinir heldur ekki máli sínu eingöngu að okkur framsóknarmönnum um að við höfum ekkert meint með því sem gert var árið 2006, hún beinir málflutningi sínum líka að Alþýðusambandi Íslands, Landssambandi eldri borgara og Öryrkjabandalaginu. Því til staðfestingar ætla ég að lesa ályktun sem þessir þrír aðilar sendu ríkisstjórn Íslands á dögunum og ég vona að hæstv. ráðherra hafi lesið hana en ályktunin hljóðar svo, með leyfi hæstv. forseta:

„Alþýðusamband Íslands, Öryrkjabandalag Íslands og Landssamband eldri borgara mótmæla harðlega þeirri ákvörðun ríkisstjórnarinnar að hækka elli- og örorkulífeyri um einungis 4–5 þús. kr. í kjölfar nýgerðra kjarasamninga.

Meginmarkmið verkalýðshreyfingarinnar í nýgerðum kjarasamningum var að bæta kjör þeirra verst settu í þjóðfélaginu og í samræmi við það náðu aðildarsamtök ASÍ og Samtaka atvinnulífsins samkomulagi um hækkun lægstu launa um 18 þús. kr. á mánuði. Við frágang kjarasamninga var talað um sögulegt samkomulag og almenn sátt og ánægja ríkti í samfélaginu um þá leið sem farin var enda lýsti ríkisstjórnin sérstaklega yfir ánægju sinni með þessar áherslur.

Það þarf enginn að fara í grafgötur með að fjöldi fólks í hópi öryrkja og aldraðra er meðal þeirra sem lægstar hafa tekjurnar í okkar þjóðfélagi. Það skýtur því algerlega skökku við að bætur lífeyrisþega eigi í kjölfar nýgerðra kjarasamninga aðeins að hækka um 4% sem gildir 4–5 þús. kr. hækkun á lægstu bótum. Hvernig ríkisstjórnin getur komist að þeirri niðurstöðu að 18 þús. kr. hækkun lægstu launa á vinnumarkaði samsvari hækkun bóta almannatrygginga um 4–5 þús. kr. á mánuði er óskiljanlegt. Sú upphæð er eins og við blasir aðeins lítill hluti þess sem samið var um í kjarasamningunum.

Það er því ljóst að ríkisstjórnin er með þessari ákvörðun sinni að ganga þvert gegn grundvallaráherslu og markmiðum kjarasamninganna, markmiðum sem hún áður hafði tekið undir og samþykkt. Með ákvörðun sinni er ríkisstjórnin að svipta lífeyrisþega mikilvægum og nauðsynlegum kjarabótum.

Alþýðusambandið, Öryrkjabandalagið og Landssamband eldri borgara krefjast þess að ríkisstjórnin standi við fyrri yfirlýsingar sínar og hækki bætur almannatrygginga til jafns við kjarasamninga, það þýðir hækkun um kr. 18 þús.

kr. á mánuði fyrir þá sem eru á lægstu bótum.“

Hæstv. forseti. Það var því dapurlegt að heyra málflutning hæstv. ráðherra hér áðan og það er rangt sem ráðherra hefur sagt að ég hafi haldið því hér fram að núverandi ríkisstjórn hafi ekki gert neitt fyrir þessa þjóðfélagshópa, það er rangt. Það sem ég hef bent á er að sú leið sem ríkisstjórnin hefur farið gagnvart þessum hópum er að spara ríkissjóði 3,6 milljarða sem hægt er þá að fjármagna með öðrum vinsælum málum. Ég hélt að miðað við orð hæstv. ráðherra í aðdraganda síðustu kosninga hefðu menn ætlað að bæta í málaflokkinn en ekki að láta eitt koma í staðinn fyrir annað.

Hæstv. forseti. Það er því með fullkomlega málefnalegum hætti sem ég kem hér upp og gagnrýni þessa ákvörðun ríkisstjórnarinnar sem hæstv. ráðherra stendur að. Það er ekki sæmandi fyrir hæstv. ráðherra að tala með þeim hætti sem hún gerði hér áðan í garð okkar framsóknarmanna og jafnvel til þeirra viðsemjenda sem stóðu að samningnum árið 2006.

Ég vil að endingu, hæstv. forseti, benda á að Landssamband eldri borgara hefur sent þingflokkum stjórnarflokkanna bréf þar sem segir m.a., með leyfi forseta:

„Vinnuhópurinn lítur svo á að hér sé um að ræða 9.100 kr. á mánuði sem upp á vanti að lífeyrisþegar fái þann lífeyri sem þeir ættu að fá vegna kjarasamninganna.“

Þetta segja eldri borgarar í röðum Samfylkingarinnar, Sjálfstæðisflokksins og þeirra samtaka sem stóðu að samningunum 2006. Af hverju kemur hæstv. ráðherra hér upp og segir að við framsóknarmenn förum með staðlausa stafi? (Forseti hringir.) Að sjálfsögðu höfðu eldri borgarar innan þessara flokka sem og þessar stéttir almennt miklar væntingar til ríkisstjórnarinnar og ríkisstjórnin ætti að sjá sóma (Forseti hringir.) sinn í því að leiðrétta þá ósvinnu sem unnin var á dögunum án samráðs, vil ég segja, því að hæstv. ráðherra tilkynnti umræddum stéttum (Forseti hringir.) um þau kjör sem þær áttu að fá vegna nýgerðra kjarasamninga.

[14:11]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér kemur út af fyrir sig ekkert á óvart að hv. síðasti ræðumaður vék ekki einu orði að því að á þeim tólf árum sem hann var í ríkisstjórn hafi bara einu sinni, í eitt skipti verið staðið við það að lífeyrir lífeyrisþega héldist í hendur við lágmarkslaun. Það væri ágætt að heyra svar hv. þingmanns við því: Hvernig stendur á því að á tólf ára ferli þeirrar ríkisstjórnar var einu sinni staðið við það að lífeyrir almannatrygginga héldist í hendur við lágmarkslaun? Ef við skoðum árin þar á undan, svo við tökum bara 1990–1996, þá var alltaf staðið við það og gott betur en það að lífeyrir lífeyrisþega héldist í hendur við lágmarkslaun.

En á fyrsta ári núverandi ríkisstjórnar, þegar búið er að setja fram verulegt fjármagn til þess að bæta það sem síðasta ríkisstjórn gerði ekki fyrir öryrkja, taka á ýmsum þáttum sem lengi hefur verið beðið eftir af hagsmunasamtökum, eins og makatengingu o.fl., á tæpu ári er búið að setja meira en 9 milljarða til þessa hóps, sem þeir sannarlega áttu skilið, þá hefur Framsóknarflokkurinn það eitt fram að færa að við séum að hlunnfara lífeyrisþega. Mér finnst nú, virðulegi forseti, að það sé verið að kasta grjóti úr glerhúsi þegar hv. þm. Birkir J. Jónsson kemur hér upp og skammar ríkisstjórnina fyrir að hafa ekkert gert fyrir lífeyrisþega. (Gripið fram í.) Ja, hafi gert lítið.

Ég minni á það sem ég hef sett fram, að það er ekki öll nótt úti enn þá. Í nefnd á mínum vegum er einmitt verið að skoða, í tengslum við kjarasamningana, lágmarksframfærslu sem á að taka mið af lægstu launum 1. júlí nk. Ég bið nú hv. þingmann að vera bara alveg rólegan, við skulum sjá hvað setur í þeim efnum, (Forseti hringir.) en hann á ávallt að muna að það hefur engin ríkisstjórn gert jafnmikið fyrir lífeyrisþega á jafnstuttum tíma (Forseti hringir.) og þessi ríkisstjórn.

[14:14]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra vék hér mikið að fortíðinni og við skulum fara yfir það. Það voru mörg jákvæð skref stigin í kjarabótum aldraða og öryrkja á síðustu tólf árum. Það mátti gera betur, það var sagt í aðdraganda síðustu kosninga, en staðreyndin er sú að árið 2006 náðu aldraðir og öryrkjar því fram að það yrði miðað við kauptryggingu. Það er alveg rétt sem hæstv. ráðherra sagði að það var í eina skiptið á þeim tólf árum sem lægstu bætur fóru upp fyrir lágmarkslaun.

Hæstv. ráðherra talaði í hneykslunartón um þann lélega árangur fyrrverandi ríkisstjórnar. En að hverju stendur þá hæstv. ráðherra í dag? Lægstu bætur eru komnar undir lágmarkslaun. Hæstv. ráðherra kemur hér og gumar af góðum árangri ríkisstjórnarinnar í þessum málaflokki, gagnrýnir í aðra röndina Framsóknarflokkinn fyrir að hafa einungis, stuttu fyrir síðustu kosningar eða árið 2006, gengið frá því að bætur almannatrygginga yrðu ekki lægri en lágmarkslaun og hneykslast á lélegum árangri fyrrverandi ríkisstjórnar og þar af leiðandi sjálfstæðismanna líka, en kemur svo hér upp og tilkynnir öldruðum og öryrkjum að bætur þeirra verði lægri en lágmarkslaun. Það er fyrsta verkefni þessarar ríkisstjórnar.

Er nema von að eldri borgarar í Samfylkingunni, að eldri borgarar í Sjálfstæðisflokknum, að Öryrkjabandalagið, að Alþýðusamband Íslands skuli senda svo harðorð mótmæli og kröfur um að þetta verði leiðrétt? Eða erum við framsóknarmenn og allir þessir hópar einhvers staðar úti á túni hérna í þessari umræðu? Við lítum svo á að það viðmið sem sett var árið 2006 hefði ekki átt að lækka enda er það algjörlega andstætt þeim málflutningi sem allir stjórnmálaflokkar hafa haft í málefnum eldri borgara og öryrkja. (Forseti hringir.) Það átti að bæta kjörin en ekki skerða þau með þeim hætti sem ríkisstjórnin hefur gert á þessu sviði kjara þessara hópa.

[14:16]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það eina ár sem framsóknarmenn, stjórnuðu á tólf ára tímabili, sem lágmarkslífeyrir hélst í hendur við lágmarkslaun þá er það 100,3. Það sem sagt aðeins rétt skríður þarna yfir. Ef við tökum þessar 25 þús. kr. með, sem ég var að nefna, sem er uppbótarlífeyrir til þeirra

sem ekkert hafa úr lífeyrissjóðum sem aldraðir munu fá en frumvarp um þær á eftir að koma hér inn í þingið, og eins og ég segi, tökum það bara niður í 15 þús. kr., þ.e. eftir skerðingu, þá erum við samt þegar við horfum á þetta sem hlutfall af lágmarkslaunum 101,2 á móti því sem Framsóknarflokkurinn gerði best sem er bara 100,3.

Ég spyr hv. þingmann: Ætlar hann að mótmæla því að þegar þeir sem lægst hafa úr almannatryggingakerfinu, þ.e. aldraðir sem lægst hafa úr almannatryggingakerfinu, eru búnir að fá þessar 25 þús. kr. sem verða 15 þús. kr. þegar það er búið að sæta skerðingum og fer þá 7 þús. kr. upp fyrir tekjutrygginguna, ætlar hann að halda því fram að þessir aðilar — af því að hann fullyrti hér að allir mundu verða undir dagvinnutryggingunni á lágmarkslaunum — ætlar hann að halda því fram að þegar þetta er komið fram þá muni þetta verða undir dagvinnutryggingunni? Auðvitað getur hv. þingmaður ekki haldið því fram vegna þess að það er rangt.

Síðan erum við að ná áfanga í málum lífeyrisþega. Ég held ég hafi sjaldan fengið eins marga pósta og símtöl frá lífeyrisþegum og 1. apríl þegar fyrstu aðgerðir ríkisstjórnarinnar voru að koma til framkvæmda eins og makatengingin og fleira, þar sem lífeyrisþegar voru mjög ánægðir með aðgerðir ríkisstjórnarinnar. Auðvitað vilja lífeyrisþegar fá meira í sinn vasa. Ég get tekið undir það, virðulegi forseti. En við skulum bíða og sjá hvað setur. 1. júlí er eftir. Þá stígum við vonandi enn einn áfangann í viðbót til þess að bæta kjör lífeyrisþega. Síðan er það 1. nóvember þar sem við erum að fara inn í mikla (Forseti hringir.) endurskoðun á almannatryggingakerfinu sem örugglega á eftir að skila enn betri úrbótum til lífeyrisþega (Forseti hringir.) en við sjáum núna fyrir.

[14:18]

Birkir J. Jónsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra enn og aftur ágæt svör. Í raun kristallast í umræðunni að sú viðmiðun sem framsóknarmenn og sjálfstæðismenn notuðu árið 2006 er ekki notuð núna af ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks. Hver er mismunurinn vegna nýgerðra kjarasamninga? Hann er 10 þús. kr. í laun á mánuði fyrir lífeyrisþega. Lífeyrisþegar verða af 10 þús. kr. mánaðarlega vegna þessarar nýju viðmiðunar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks.

Þessir flokkar eru líka að spara ríkissjóði 3,6 milljarða sem að sjálfsögðu er þá hægt að nota til þess að koma með önnur vinsæl mál fram. (**Félmrh.:** Hefur þingmaðurinn reiknað út spar...) Nú heyri ég að hæstv. ráðherra kallar hér fram í. Þegar hún sakar þann sem hér stendur um að halda því fram að ríkisstjórnarflokkarnir hafi ekki gert neitt í málefnum aldraðra og öryrkja þá er það bara rangt. Ég er einungis að benda hér á að það er ekki verið að gera sams konar samkomulag við aldraða og öryrkja og framsóknarmenn og sjálfstæðismenn gerðu árið 2006. (Gripið fram í.)

Ég er ekki að gera lítið úr því frumvarpi sem við erum að ræða hér og er undirliggjandi. Ég hef ekki gert það. Ég hef fagnað því. Ég hef hins vegar bent á að það vantar 3,6 milljarða inn í þetta samkomulag og mér finnst því miður dapurlegt að hæstv. félagsmálaráðherra skuli ekki svara því skýrt — og í raun og veru hefur hún hafnað því — að þessum viðmiðunum verði breytt þrátt fyrir að eldri borgarar, öryrkjar, eldri sjálfstæðismenn og eldri samfylkingarmenn hafi kallað til stjórnarflokkanna um að breyta þessu viðmiði í þá átt sem gert var í tíð (Gripið fram í.) ríkisstjórnar Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks. Nú kallar hæstv. ráðherra fram í: „Hef ég hafnað því?“ Ég vona að hæstv. ráðherra muni beita sér fyrir því að þessu viðmiði verði breytt, að ríkisstjórnin breyti þessu viðmiði, því að það er alveg ljóst að að öllu óbreyttu eru kjör (Forseti hringir.) aldraðra og öryrkja að skerðast á þessu ári sem verður svo hugsanlega leiðrétt þá um næstu áramót samkvæmt lögum. En (Forseti hringir.) það er ekki verið að bæta kjörin sérstaklega hvað varðar viðmiðun við kjarasamninga, hæstv. forseti.

[14:21]

Forseti (Þuríður Backman):

Ég vil biðja hv. þingmenn að gæta að tímasetningu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fél.- og trn.

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, 2. umr.

Stjfrv., 362. mál (EES-reglur). — Þskj. 603, nál. 943, brtt. 944.

[14:21]

Frsm. viðskn. (Guðfinna S. Bjarnadóttir) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, en það eru lög nr. 57/2005, með síðari breytingum.

Markmið frumvarpsins er að innleiða ESB-tilskipun frá árinu 2005. Sérstaklega er í frumvarpinu fjallað um óréttmæta viðskiptahætti gagnvart neytendum á innra markaði. Tilskipunin mælir fyrir um allsherjarsamræmi efnis hennar á EES-svæðinu.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Tryggva Axelsson og Þórunni Önnu Árnadóttur frá Neytendastofu og Atla Frey Guðmundsson frá viðskiptaráðuneyti.

Með frumvarpinu eru leidd í lög ákvæði tilskipunar 2005/29/EB frá 11. maí 2005 um óréttmæta viðskiptahætti gagnvart neytendum á innri markaðnum. Tilskipuninni er ætlað að samræma löggjöf aðildarríkja ESB, eins og áður kom fram, og einnig fjallar tilskipunin um vernd fjárhagslegra hagsmuna neytenda gagnvart óréttmætum viðskiptaháttum fyrirtækja. Tilskipunin mælir fyrir um allsherjarsamræmingu á ákvæðum hennar á EES-svæðinu eins og áður sagði.

Til að innleiða tilskipunina réttilega er þörf á ákveðnum breytingum á gildandi lögum. Með frumvarpinu er lagt til að við lög um eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins bætist fimm nýir kaflar sem komi í stað II. kafla laganna og einnig eru lagðar til breytingar á nokkrum greinum laganna.

Þeir kaflar sem breytast verða nú nýr kafli II, Bann við

óréttmætum viðskiptaháttum, nýr kafli III, Vernd fjárhagslegra hagsmuna neytenda, kafli IV, Vernd annarra hagsmuna neytenda en fjárhagslegra, kafli V, Háttsemi milli fyrirtækja og að lokum kafli VI, Ábyrgðaryfirlýsingar, trúnaðarskyldur o.fl.

Tilskipunin fjallar sem fyrr segir einkum um vernd fjárhagslegra hagsmuna neytenda en gildandi lög fjalla almennt um neytendavernd en gera ekki greinarmun á hagsmunum neytenda með sama hætti og nú er lagt til. Ákvæði gildandi laga vernda einnig hagsmuni neytenda og keppinauta jöfnum höndum en gera ekki sérstakan greinarmun þar á. Tilskipunin greinir hins vegar á milli háttsemi fyrirtækja gagnvart neytendum og háttsemi fyrirtækja gagnvart keppinautum sínum. Til að tryggja rétta innleiðingu tilskipunarinnar og til að leitast við að framkvæmdin verði sambærileg við framkvæmd annars staðar á Evrópska efnahagssvæðinu er lagt til að í lögum hér á landi verði með sama hætti greint þarna á milli og byggjast tillögur frumvarpsins á því, á þessari aðgreiningu.

Nefndin leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu. Lögð er til orðalagsbreyting á 1. mgr. f-liðar 2. gr. Sömuleiðis er lögð til lagfæring á orðalagi 2. mgr. i-liðar 2. gr. en með ákvæðinu er ætlunin að undirstrika að sérreglur III. kafla frumvarpsins ganga framar vísireglu 1. mgr. i-liðar 2. gr. frumvarpsins. Lögð er til sú breyting á a- og b-lið 3. gr. frumvarpsins að í stað orðsins „athafnir“ komi „viðskiptahættir“. Er þetta gert til að samræma orðanotkun við þá kafla sem vísað er til í greininni og einnig svo að greinin taki jafnt til athafna sem athafnaleysis. Þá er einnig lagt til að við upptalningu á þeim köflum sem tilgreindir eru í greinunum bætist tilvísun í VII. kafla um eftirlit með gagnsæi markaðarins og VIII. kafla um upplýsingaskyldu.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Árni Páll Árnason, Björk Guðjónsdóttir og Höskuldur Þórhallsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

Þetta er undirritað á Alþingi 29. apríl 2008 og undirrita það hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, formaður nefndarinnar, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Birkir J. Jónsson og Jón Gunnarsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[14:26]

Útbýting:

Fjármálafyrirtæki, 615. mál, frv. JBjarn o.fl., þskj. 972.

Kostnaður við lögreglubifreið á Reykjanesbraut, 580. mál, svar dómsmrh., þskj. 971.

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, 243. mál, þskj. 973.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 2. umr.

Stjfrv., 541. mál (löggilding á rafverktökum). — Þskj. 842, nál. 968, brtt. 969.

[14:27]

Frsm. viðskn. (Guðfinna S. Bjarnadóttir) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um um breytingu á lögum nr. 146/1996, um öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga.

Lagt er til að við núverandi lög frá 1996 bætist fjórar nýjar greinar. Þær fjalla um skilyrði fyrir löggildingu og takmarkaða löggildingu til rafvirkjastarfa við háspennuvirki og lágspennuvirki.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Atla Frey Guðmundsson og Jón Ögmund Þormóðsson frá viðskiptaráðuneyti.

Með frumvarpinu er lagt til að ákvæði um löggildingu rafverktaka verði sett í lög um öryggi raforkuveitna, neysluveitna og raffanga en hingað til hafa þessi ákvæði verið í reglugerð. Frumvarpið er m.a. lagt fram vegna athugasemda umboðsmanns Alþingis, samanber mál nr. 4388/2005.

Rétt er að taka fram að á vegum viðskiptaráðuneytis stendur yfir heildarendurskoðun á ákvæðum laganna.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali en þær eru flestar tilkomnar vegna athugasemda frá Neytendastofu sem annast löggildingu rafverktaka.

Birkir J. Jónsson og Höskuldur Þórhallsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir þetta rita 7. maí 2008, hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, formaður nefndarinnar, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Ellert B. Schram, Jón Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 2. umr.

Stjfrv., 468. mál (einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 747, nál. 966, brtt. 967.

[14:30]

Frsm. viðskn. (Guðfinna S. Bjarnadóttir) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög. Um er að ræða einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé o.fl.

Markmiðið er að einfalda reglurnar í lögunum um hlutafélög og að nokkru leyti lögunum um einkahlutafélög um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé við stofnun eða hlutafjárhækkun án þess að slíkt dragi úr vernd hluthafa og lánardrottna.

Nefndin hefur fjallað um málið og fékk á sinn fund Evu Bryndísi Helgadóttur frá Lögmannafélagi Íslands, Guðrúnu Björk Bjarnadóttur frá Samtökum atvinnulífsins og Ás-

laugu Árnadóttur og Jón Ögmund Þormóðsson frá viðskiptaráðuneyti.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög hvað varðar greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé við stofnun eða hlutafjárhækkun. Breytingin felst einkum í því að verði frumvarpið að lögum verður í ákveðnum tilvikum ekki krafist sérfræðiskýrslu þegar hlutir í hlutafélögum eru greiddir í formi verðbréfs eða peningamarkaðsskjals eða verðmæti greiðslu fyrir hluti kemur beint fram í endurskoðuðum, lögmæltum ársreikningum. Samkvæmt lögum um einkahlutafélög er við stofnun eða hækkun hlutafjár ekki gerð krafa um sérfræðiskýrslu heldur yfirlýsingu frá löggiltum endurskoðanda eða lögmanni, sbr. 1. mgr. 6. gr. laganna. Því er lagt til að í sérstökum tilvikum þurfi slík yfirlýsing ekki að fylgja. Í frumvarpinu eru einnig lagðar til rýmkaðar reglur um eigið fé hlutafélaga auk þess sem lögð er til breyting til einföldunar á ákvæði um tilgreiningu á heimili félags í samþykktum þess.

Hvað varðar þau ákvæði frumvarpsins sem lúta að breytingum á reglum um greiðslu hlutafjár og reglum um eigið fé, þá er tekið mið af óbindandi ákvæðum í tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins frá 6. september 2006 um breytingu á tilskipun um stofnun hlutafélaga og tilskilið hlutafé þeirra og breytingar á því, samanber fylgiskjal I með frumvarpinu. Þess má einnig geta að við samningu frumvarpsins hefur verið byggt á drögum að norsku lagafrumvarpi varðandi innleiðingu þessarar EES-gerðar.

Við umfjöllun málsins í nefndinni var fjallað um 3. gr. frumvarpsins þess efnis að nægilegt sé að taka fram í hvaða sveitarfélagi félag teljist hafa heimilisfang, þ.e. ekki þarf að kveða nánar á um heimilisfang en í hvaða sveitarfélagi það er. Þykir þessi breyting vera til einföldunar þar sem samþykktum félags verður aðeins breytt á hluthafafundum. Í 4. gr. laga um fyrirtækjaskrá eru aftur á móti talin upp atriði sem fyrirtækjaskrá skal skrá eftir því sem við á, þar með talið heimilisfang sbr. 3. tölul. ákvæðisins. Nefndin telur rétt að fjármálaráðherra kanni hvort breyta þurfi 4. gr. laga um fyrirtækjaskrá þar sem upp hafa komið efasemdir um hvort á grundvelli hennar sé skylt sé að tilkynna breytingu á heimilisfangi.

Nefndin leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu. Lagt er til að 1. og 9. gr. verði gerðar skýrari. Þá er lögð til lagfæring á 2. og 7. gr. Jafnframt er lagt til að við frumvarpið bætist ný grein þess efnis að ríkisstjórninni sé heimilt að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 95 frá 6. júlí 2007 um breytingu á XXII. viðauka við EES- samninginn frá 2. maí 1992. Það hefur tíðkast að utanríkisráðherra flytji sérstaka tillögu til þingsályktunar um staðfestingu ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar. Slíkar tillögur hafa verið til meðferðar hjá utanríkismálanefnd þingsins sem verður þannig kleift að hafa yfirsýn yfir stöðu innleiðinga EES-gerða. Í framhaldinu hefur hlutaðeigandi ráðherra svo lagt fram frumvarp um efnið. Nefndin telur mikilvægt að samræma framkvæmd þess hvernig ríkisstjórninni er veitt heimild til að staðfesta ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar og aflétta þannig stjórnskipulegum fyrirvara af EES-gerðum sem kalla á lagabreytingar hér á landi.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Hv. þingmenn Birkir J. Jónsson og Höskuldur Þórhallsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, formaður, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Ellert B. Schram, Jón Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, 2. umr.

Stjfrv., 516. mál. — Þskj. 817, nál. 958.

[14:36]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd fjallaði um málið og fékk Sigurgeir Þorgeirsson ráðuneytisstjóra á sinn fund. Umsagnir bárust frá tveimur aðilum, þ.e. Fljótsdalshéraði og Biskupsstofu.

Með frumvarpinu er lagt til að sveitarstjórn Fljótsdalshéraðs verði heimilt að ráðstafa andvirði vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls á Jökuldal til félagslegra framkvæmda í sveitarfélaginu. Skilyrði fyrir ráðstöfuninni er að hún sé samræmanleg hinum forna tilgangi kristfjárgjafa.

Við meðferð málsins í nefndinni kom fram að andvirði vatnsréttindanna nemur rúmum 20 millj. kr. Einnig kom fram að kirkjuráð telur ráðstöfun andvirðisins samrýmast eins og unnt er í dag upphaflegum tilgangi kristfjárjarða, sem var framfærsla fátækra

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Arnbjörg Sveinsdóttir, Atli Gíslason, Grétar Mar Jónsson, Gunnar Svavarsson, Helgi Hjörvar, Jón Gunnarsson, Karl V. Matthíasson, Kjartan Ólafsson og Valgerður Sverrisdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Brottfall laga um læknaráð, 2. umr.

Stjfrv., 463. mál. — Þskj. 737, nál. 959.

[14:37]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um brottfall laga nr. 14/1942, um læknaráð.

Heilbrigðisnefnd fjallaði um málið og fékk á sinn fund Áslaugu Einarsdóttur frá heilbrigðisráðuneyti. Jafnframt bárust nefndinni fimm umsagnir um málið.

Margt hefur breyst á þeim 66 árum sem liðin eru frá því að lög um læknaráð voru sett. Hlutverk læknaráðs er að láta

dómstólum, ákæruvaldi og stjórn heilbrigðismálanna í té sérfræðilegar umsagnir um læknisfræðileg efni. Ætla má að ekki séu lengur fyrir hendi þær forsendur sem voru áður fyrir starfsemi læknaráðs sem helgast aðallega af því að dómstólar hafa nú greiðari aðgang að sérfræðingum en árið 1942. Jafnframt hafa áherslur í málsmeðferð stjórnsýslunnar breyst, samanber einkum þær breytingar sem urðu á málsmeðferð með gildistöku stjórnsýslulaga, nr. 37/1993.

Verulega hefur dregið úr starfsemi læknaráðs undanfarin ár þar sem nú er talið eðlilegra að leysa úr ágreiningi um læknisfræðileg álitaefni með aðstoð dómkvaddra matsmanna og sérfróðra meðdómenda. Jafnframt hefur Hæstiréttur Íslands gert athugasemdir við starfsemi læknaráðs í dómum sínum og afgreiðsla ráðsins hefur í mörgum tilfellum ekki verið talin standast stjórnsýslulög. Dómur Mannréttindadómstóls Evrópu frá 2007 rennir jafnframt stoðum undir það að í dag standist læknaráð ekki reglur um hæfi. Því telur nefndin að nauðsynlegt sé að fella lög um læknaráð úr gildi.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson, Árni Páll Árnason, Ellert B. Schram, Pétur H. Blöndal, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Valgerður Sverrisdóttir og Þuríður Backman.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 2. umr.

Stjfrv., 525. mál (EES-reglur, rafræn skráning upplýsinga). — Þskj. 826, nál. 970.

[14:40]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá hv. efnahags- og skattanefnd um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 2/2995, um hlutafélög, og breytingu á lögum nr. 138/1994, um einkahlutafélög, með síðari breytingum. Nefndarálitið er að finna á þskj. 970.

Nefndin hefur fjallað um málið og fékk á sinn fund gesti og umsagnir eins og segir í nefndarálitinu.

Með frumvarpinu eru lagðar til efnislega samsvarandi breytingar á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög og er þeim ætlað að innleiða ákvæði um rafræna skráningu upplýsinga í hlutafélagaskrá samkvæmt Evróputilskipun. Aðrir þættir tilskipunarinnar hafa verið innleiddir með lögum nr. 18/2006.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, Gunnar Svavarsson, Magnús Stefánsson, Lúðvík Bergvinsson, Paul Nikolov og Kristján Þór Júlíusson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tekjuskattur, 3. umr.

Stjfrv., 325. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945.

[14:41]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 90/2003, um tekjuskatt, lögum nr. 45/1987, um staðgreiðslu opinberra gjalda, lögum nr. 113/1990, um tryggingagjald, lögum nr. 94/1996, um staðgreiðslu skatts á fjármagnstekjur, og lögum nr. 50/1988, um virðisaukaskatt, með síðari breytingum. Framhaldsnefndarálitið er frá meiri hluta efnahags- og skattanefndar og er að finna á þskj. 938.

Málinu var vísað til nefndarinnar að lokinni 2. umr. og hefur hún fjallað um málið á ný og fengið á sinn fund Maríönnu Jónasdóttur og Ingibjörgu Helgu Helgadóttur frá fjármálaráðuneyti, Ingvar Rögnvaldsson, Guðrúnu Jenný Jónsdóttur og Guðmund Guðbjarnason frá ríkisskattstjóra, Ólaf Darra Andrason frá Alþýðusambandi Íslands, Gest Steinþórsson frá skattstjóranum í Reykjavík, Steinþór Haraldsson frá skattstjóranum í Suðurlandsumdæmi, Harald Inga Birgisson frá Viðskiptaráði og Pál Harðarson og Árnínu Steinunni Kristjánsdóttur frá Kauphöll Íslands OMX. Þá hafa nefndinni borist viðbótarumsagnir frá ríkisskattstjóra, Alþýðusambandi Íslands og Eyþingi.

Á fundum nefndarinnar var rætt um kosti þess og galla að gera söluhagnað af hlutabréfum skattfrjálsan og hvort þetta væri skynsamleg leið til að hindra flutning fjármagns úr landi og laða jafnframt fyrirtæki og fjármagn til landsins. Einnig voru ræddar þær breytingar sem meiri hluti efnahags- og skattanefndar lagði til við 2. umr. Af því tilefni bárust nefndinni viðbótarumsagnir frá ríkisskattstjóra og Alþýðusambandi Íslands, eins og fyrr er nefnt.

Alþýðusamband Íslands leggst gegn frumvarpinu og telur brýnna að reistar verði skorður við því að eigendur fjármagns komist hjá eðlilegri skattlagningu með flutningi þess úr landi. Sambandið gagnrýnir enn fremur tímasetningu á framlagningu frumvarpsins í ljósi núverandi aðstæðna í efnahagsmálum þjóðarinnar. Hvað varðar þær breytingar sem meiri hluti efnahags- og skattanefndar lagði til við 2. umr. frumvarpsins varar Alþýðusambandið sérstaklega við afnámi takmörkunar á heimild til að draga kostnað við öflun tekna sem undanþegnar eru skattskyldu frá öðrum tekjum.

Bæði Viðskiptaráð og Kauphöll Íslands OMX fagna markmiðum frumvarpsins og telja að þær breytingar sem lagðar voru til við 2. umr. hafi verið til góðs. Þessir aðilar benda á að tekjur ríkissjóðs af skatti á söluhagnað hlutabréfa hafi verið litlar vegna frestunarheimilda í lögum og að meiri ávinningur felist í því að skapa fyrirtækjum hagstætt skattaumhverfi. Þessu til stuðnings benda aðilarnir á mikinn vöxt íslenskra fjármálastofnana sem skapað hafa þjóðinni miklar tekjur.

Meiri hlutinn telur ekki líklegt að ríkissjóður eigi að óbreyttum lögum eftir að uppskera miklar tekjur vegna frestaðra skattskuldbindinga. Meiri hlutinn bendir á að fjármagn er kvikur skattstofn og að aðilar hafi haft heimild til

að fresta skattlagningu varanlega með ráðstöfun hans til kaupa á innlendum jafnt sem erlendum hlutabréfum. Umræddar frestunarheimildir eru vandmeðfarnar í skattframkvæmd.

Á fundum nefndarinnar hefur í þessu sambandi verið farið yfir þann greinarmun sem gerður er á hlutabréfum sem keypt eru til fjárfestingar og veltuhlutabréfum. Frestunarheimildir laganna taka til hinna fyrrnefndu en í skattframkvæmd hefur reynst erfitt að viðhalda þessari aðgreiningu. Þá hafa fyrirtæki sem heimild hafa til að fresta skattlagningu söluhagnaðar getað dregið frá kostnað vegna söluhagnaðarins sem étið hefur upp aðrar tekjur. Frumvarpinu er ætlað að takmarka uppsöfnun á yfirfæranlegu tapi og um leið afnema þann greinarmun sem gerður hefur verið á fjárfestingarhlutabréfum og veltuhlutabréfum.

Meiri hlutinn væntir þess að breytingarnar hvetji fyrirtæki til að setjast að hér á landi eða halda höfuðstöðvum hér og stuðli að því að fyrirtæki og fjármagn fari ekki úr landi. Í ríkjandi lagaumhverfi hefur borið á að aðilar stofni eignarhaldsfélög í ríkjum sem skattleggja ekki söluhagnað.

Á fundum nefndarinnar var rætt um þá breytingu sem meiri hlutinn lagði til við 2. umr. frumvarpsins að láta það taka til afleiðuviðskipta. Fram kom að þáttur afleiðuviðskipta í Kauphöllinni væri vaxandi og að miklu skipti fyrir hagkvæmni slíkra viðskipta að breytingin næði fram að ganga. Einnig komu fram ábendingar um að hér væru á ferðinni flókin viðskipti og tekjuskattslög taki ekki sérstaklega á því hvernig fara eigi með þau í skattalegu tilliti. Fjármálaráðuneytið lýsti því yfir að tími væri kominn til að huga að endurskoðun tekjuskattslaga hvað afleiðuviðskipti varðar og að nýta mætti tímann fram á haust til þess. Með hliðsjón af athugasemdum ríkisskattstjóra vill meiri hlutinn undirstrika að breytingunni er ætlað að tryggja að afleiðuviðskipti sem fram fara á skipulegum verðbréfamarkaði, þar sem undirliggjandi verðmæti eru eingöngu hlutabréf, fái sömu skattalegu meðferð og sala þeirra hlutabréfa sem frumvarpið fjallar um. Breytingin tekur því ekki til afleiðna almennt heldur gildir hún aðeins um mjög afmarkaðan þátt afleiðuviðskipta.

Loks ræddi nefndin þann þátt frumvarpsins sem varðar skattumsýslu stórfyrirtækja og töldu gestir sem komu á fund nefndarinnar að með því að koma umsýslunni fyrir á einum stað yrði eftirlit skilvirkara og þjónusta við fyrirtækin betri. Með frumvarpinu stæði ekki til að skera niður starfsemi skattstofa á landsbyggðinni.

Að öðru leyti vísar meiri hlutinn til álits meiri hluta efnahags- og skattanefndar við frumvarpið frá 11. mars 2008.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt.

Hv. þingmenn Gunnar Svavarsson og Magnús Stefánsson skrifa undir álit þetta með fyrirvara.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Gunnar Svavarsson, með fyrirvara, Magnús Stefánsson, með fyrirvara, Lúðvík Bergvinsson og Kristján Þór Júlíusson.

[14:47]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Ögmundur Jónasson) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég veit ekki hvort menn heyrðu hvað það var sem hv. þm. Pétur H. Blöndal, formaður efnahagsnefndar þingsins, sagði hér áðan fyrir hönd stjórnarmeirihlutans. Ef það skyldi hafa farið fram hjá einhverjum ætla ég að endurtaka nokkur orð úr umsögn meiri hluta efnahags- og skattanefndar um frumvarpið.

Það er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþýðusamband Íslands leggst gegn frumvarpinu og telur brýnna að reistar verði skorður við því að eigendur fjármagns komist hjá eðlilegri skattlagningu með flutningi þess úr landi. Sambandið gagnrýnir enn fremur tímasetningu á framlagningu frumvarpsins í ljósi núverandi aðstæðna í efnahagsmálum þjóðarinnar. Hvað varðar þær breytingar sem meiri hluti efnahags- og skattanefndar lagði til við 2. umr. frumvarpsins varar Alþýðusambandið sérstaklega við afnámi takmörkunar á heimild til að draga kostnað við öflun tekna sem undanþegnar eru skattskyldu frá öðrum tekjum.“

Áfram hélt hv. formaður efnahags- og skattanefndar Alþingis, Pétur H. Blöndal, með leyfi forseta:

„Bæði Viðskiptaráð og Kauphöll Íslands OMX fagna markmiðum frumvarpsins og telja að þær breytingar sem lagðar voru til við 2. umr. hafi verið til góðs.“

Ég ætla ekki að vitna meira. Þarna er vísað í tvö hagsmunaöfl í okkar samfélagi, annars vegar verkalýðshreyfinguna, sem leggst eindregið gegn frumvarpinu, og hins vegar heim fjármálafyrirtækja sem fagna því. Alþýðusambandið segir enn fremur að óráðlegt sé að koma með þetta frumvarp og þessar lagabreytingartillögur fram núna í ljósi þeirra aðstæðna sem uppi eru í samfélaginu.

Hæstv. forseti. Fyrir fáeinum dögum átti 3. umr. um frumvarpið að fara fram, ég hygg að það hafi verið sett á dagskrá á miðvikudag. Ég óskaði eftir því þá formlega, á fundi með formönnum þingflokka Alþingis og forseta þingsins, að það yrði tekið út af dagskrá. Það var orðið við þeirri beiðni. Það var ekki bara það að mér þætti frumvarpið slæmt heldur benti ég á að þetta væri — og kannski hefði verið betra að fá það þá fram — táknrænt að því leyti að síðar þennan sama dag var efnt til fundar í ráðherrabústaðnum með fulltrúum aðila á vinnumarkaði, verkalýðshreyfingar, Samtökum atvinnurekenda og Sambandi sveitarfélaga, en þennan fund sátu oddvitar ríkisstjórnarflokkanna auk hæstv. fjármálaráðherra og hæstv. félagsmálaráðherra. Ég held að frumvarpið hefði ekkert verið sérstaklega gott innlegg í þann fund og hvet ég þá menn til að kynna sér umsögn Alþýðusambandsins sem leggst gegn – og ég endurtek, hæstv. forseti — sem leggst mjög eindregið gegn því að þetta frumvarp verði gert að lögum.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur sett fram breytingartillögur, sem ég er einnig flutningsmaður að, og mun hann hér á eftir gera grein fyrir breytingartillögum okkar. Ég mæli hins vegar fyrir framhaldsnefndaráliti frá minni hluta efnahags- og skattanefndar sem við stöndum að, hv. þm. Paul Nikolov og ég.

Í þessu framhaldsnefndaráliti er í upphafi vísað til þeirra sem komu á fund nefndarinnar við umfjöllun málsins en

síðan segir, með leyfi forseta:

„Skattlagning á fyrirtæki og fjármagnstekjur á Íslandi er með því lægsta sem gerist innan OECD og er enn haldið áfram á þeirri braut að lækka skatta á þessa aðila. Þannig liggur fyrir þinginu tillaga um að lækka tekjuskatt fyrirtækja um þrjú prósentustig. Með þessu frumvarpi er lagt til að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum verði gerður skattfrjáls. Þegar frumvarpið var lagt fram var gert ráð fyrir að frádráttur vegna kostnaðar við hlutabréfaviðskipti félli niður. Þessu breytti meiri hlutinn við 2. umr. Athygli vekur að farið var að óskum fjármálafyrirtækja í þessu efni en gengið gegn ábendingum og óskum verkalýðshreyfingarinnar. Minni hlutinn tekur undir sjónarmið ASÍ og telur að með frumvarpinu sé stigið skref í átt til takmarkalausrar skattasamkeppni þjóða sem ekki sér fyrir endann á. Þá er rétt að vekja sérstaka athygli á umsögn embættis ríkisskattstjóra um frumvarpið þar sem talað er um „stílbrot“ gagnvart meginreglu skattalaga.“

Áfram orðrétt, með leyfi forseta:

„Enn er rétt að vekja athygli á sjónarmiðum sem fram komu hjá Eyþingi og fleirum varðandi mikilvægi þess að taka tillit til byggðasjónarmiða við verkaskiptingu innan skattkerfisins. Minni hlutinn leggst gegn samþykkt frumvarpsins.“

Hér kemur einnig fram að hv. þm. Grétar Mar Jónsson hafi setið fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og að hann styðji þetta álit.

Í fylgigögnum sem fylgja framhaldsnefndarálitinu er að finna tvær umsagnir frá Alþýðusambandi Íslands og einnig minnisblað frá ríkisskattstjóra. Að lokum er fjórða fylgigagnið, umsögn frá Eyþingi, Sambandi sveitarfélaga í Eyjafirði og Þingeyjarsýslum.

Það skal tekið fram að á frumvarpinu voru gerðar breytingar frá því að það kom fyrst fram og mun ég víkja að þeim.

Ég ætla að byrja á því að vísa í umsögn Alþýðusambands Íslands, fyrri umsögnina sem barst 7. mars sl.

Þar er vísað í það að afloknum inngangsorðum að frumvarpið feli í sér tvíþætta tillögu að breytingum á skattlagningu aðila í atvinnurekstri.

Í fyrsta lagi séu lagðar til breytingar á reglum um skattskyldu söluhagnaðar lögaðila af hlutabréfum, og lögð er til tilfærsla á skattaumsýslu þeirra lögaðila sem mest umsvif hafa í íslenskum þjóðarbúskap til sérstakrar starfseiningar innan Reykjavíkurumdæmisins.

Það skal tekið fram að í umsögn Alþýðusambandsins er ekki tekin afstaða til síðari þáttarins, þ.e. breyttrar verkaskiptingar innan skattaumsýslunnar. Það eru vissulega ýmsar hliðar á því máli. Talað er um mikilvægi þess að til verði sérhæfð vinnueining sem geti sinnt því að sýsla með stórfyrirtæki og söluhagnað og annað af því taginu og bent á að þeirri starfsemi væri best borgið hér á höfuðborgarsvæðinu. Síðan voru önnur sjónarmið uppi um að við ættum að nota þetta tækifæri til að efla stjórnsýsluna á landsbyggðinni og það kemur m.a. fram í umsögn frá Eyþingi, Sambandi sveitarfélaga í Eyjafirði og Þingeyjarsýslum, eins og áður er getið.

Innan raða Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa verið mjög sterk sjónarmið í þá veru að við eigum að nota þetta tækifæri til að efla stjórnsýsluna á landsbyggðinni og geri ég ráð fyrir að það eigi eftir að koma fram betur hér við umræðuna.

Svo að ég haldi áfram með umsögn Alþýðusambandsins segir hér, með leyfi forseta, enn fremur:

„ASÍ leggst gegn þeirri breytingu sem lögð er til, að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum verði skattfrjáls en á móti falli frádráttur vegna kostnaðar við hlutabréfaviðskiptin niður.“

Þannig var það sem sagt upphaflega, þá átti þessi frádráttur vegna kostnaðar við hlutabréfaviðskiptin að falla niður, en þessu var síðan breytt á síðari stigum. Hvað er þá að gerast? Þá eru menn að leggja til að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum verði skattfrjáls og að vinnan við að afla þessara skattfrjálsu tekna verði einnig undanþegin skatti eða komi einnig til frádráttar, það er sem sagt verið að bæta í. Nú er ég ekki kominn lengra en að vitna í fyrri umsögn Alþýðusambandsins.

Hér segir enn fremur, með leyfi forseta:

„Þrátt fyrir að á undanförum árum hafi verið gerðar veigamiklar breytingar á skattaumhverfi lögaðila hefur það ekki leitt til aukinnar fjárfestingar erlendra aðila hér á landi og heldur ekki dugað til að halda fé í landinu. Ástæðan er ekki sú að skattlagning lögaðila sé almennt ekki samkeppnisfær við þau lönd sem við viljum bera okkur saman við. Tekjuskattar lögaðila eru með því lægsta sem þekkist meðal OECD landa og hlutfall tekna ríkissjóðs af tekjuskatti lögaðila einnig með því lægsta sem þekkist. Nýverið boðaði ríkisstjórnin að tekjuskattur lögaðila yrði lækkaður um 3 prósentustig eða um 16,7%. Þá er rétt að hafa í huga að skattur af fjármagnstekjum er einnig með því lægsta sem þekkist.“

Varðandi þau rök sem lesa má úr greinargerð frumvarpsins að líkur séu á að þessi skattur skili fremur litlum tekjum vegna þess að hægt sé að fresta skattlagningunni óendanlega og einnig að mörg íslensk félög hafa flutt eignarhald á hlutabréfum til landa sem ekki skattleggja söluhagnað, þá vega þau ekki þungt að mati ASÍ. Eðlilegra er að bregðast við með því að kanna með hvaða hætti hægt er að koma í veg fyrir slík skattundanskot. Í því samhengi má benda á þann vanda að bæði virðist hægt að komast hjá því að greiða eðlilegan skatt af söluhagnaði og einnig af hagnaði með því að færa fjármagn úr landi. Ástæðuna má án vafa rekja til þess að íslensk skattalög eru varnarlítil fyrir aðgerðum af þessum toga en Ísland er eitt fárra landa í vesturálfu sem ekki hefur leitt í lög nein ákvæði sem hindra eða takmarka flutning á hagnaði til annarra landa án eðlilegrar skattlagningar.

ASÍ leggst því eindregið gegn þeirri breytingu að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum verði undanþeginn skattskyldu.“

Þetta er úr álitsgerð Alþýðusambandsins frá 7. mars og ég ítreka að varðandi seinni þáttinn, þ.e. verkskiptingu innan skattstjórnsýslunnar, tekur Alþýðusambandið ekki afstöðu, það leggst ekki gegn þeim breytingum sem eru boðaðar með frumvarpinu.

Eftir að meiri hlutinn í efnahags- og skattanefnd þingsins hafði farið höndum um frumvarpið og bætt í að kröfu Kauphallarinnar og fjármálafyrirtækjanna, að gera vinnu

við að afla tekna sem við erum að undanþiggja skattskyldu líka frádráttarbæra frá skatti, þá er ekkert undarlegt að Kauphöllin og fjármálafyrirtækin fagni þessum gjörðum ríkisstjórnarinnar og finnist hv. þm. Pétur H. Blöndal standa sig afburða vel í sínu starfi. Það er klappað úti um allan bæ í fjármálafyrirtækjunum fyrir hv. þm. Pétri H. Blöndal og hve hann sinni sínu hlutverki frábærlega vel. (Gripið fram í.)

En Samfylkingin, er það ekki flokkurinn sem kallaði sig Jafnaðarmannaflokk Íslands? Er það ekki flokkurinn sem hér fyrr á tíð vildi leggja rækt við tengsl sín við verkalýðshreyfinguna? Hvað segir hann í þessu máli, er hann sáttur við þetta? Er hann sáttur við að við samþykkjum á Alþingi lög sem ganga þvert á það sem verkalýðshreyfingin óskar eftir? (**PHB:** Hún hefur ekki löggjafarvald.) Nei, hún hefur ekki löggjafarvald, segir hv. þm. Pétur H. Blöndal. (**Gripið fram í:** En fjármálafyrirtækin?) En fjármálafyrirtækin? Það er ágæt ábending héðan úr þingsalnum að beina þeirri spurningu til hv. þingmanns.

Auðvitað hafa þessir aðilar ekki löggjafarvald en á þinginu erum við 63 fulltrúar sem viljum leggja rækt við mismunandi sjónarmið, á því byggist okkar pólitík. Ég var að spyrja um pólitík, um stefnu Samfylkingarinnar vegna þess að hér er komið að kjarna máls. Fjármálafyrirtækin fagna en verkalýðshreyfingin er mjög andvíg þessum lagabreytingum.

Ég var kominn að því, hæstv. forseti, að vísa í seinni umsögn frá Alþýðusambandinu sem frá 23. apríl sl. eftir að meiri hlutinn hafði farið höndum um frumvarpið og bætt í skattundansláttinn að ósk fjármálafyrirtækja og Kauphallarinnar. Þá segir Alþýðusambandið, með leyfi forseta:

„Alþýðusamband Íslands hefur þegar sent inn umsögn um mál 325. Í meðförum þingsins hafa orðið veigamiklar breytingar á frumvarpinu og vill ASÍ koma á framfæri frekari athugasemdum.

ASÍ leggst gegn þeirri breytingu að gera söluhagnað af afleiðusamningum sem seldir eru á skipulegum verðbréfamörkuðum, þar sem undirliggjandi verðmæti eru eingöngu hlutabréf.

ASÍ leggst gegn þeirri breytingu sem gerð er á 2. gr. frumvarpsins að opna fyrir það að kostnaður við öflun tekna sem undanþegnar eru skattskyldu geti verið dregnar frá öðrum tekjum. Þessi breyting þýðir með öðrum orðum að kostnaður sem fellur til við að afla tekna sem undanþegnar eru skattskyldu getur komið til frádráttar öðrum tekjum og lækkað þar með aðrar skattgreiðslur viðkomandi. Ætla má að þetta sé gert til einföldunar þar sem upphaflegt ákvæði bauð upp á mjög flókna skattframkvæmd. ASÍ varar eindregið við þessari breytingu og því fordæmi sem hún skapar. Ef sú leið sem lögð er til í upphaflegu frumvarpi er ekki talin framkvæmanleg eru það enn frekari rök gegn því að umræddur hagnaður sé undanþeginn skattlagningu.

Frumvarpinu er ætlað að hafa áhrif á skattskyldu lögaðila þegar á yfirstandandi ári. Það er aldrei æskilegt að gera slíkar breytingar með afturvirkum hætti. Fyrir slíkum afturvirkum breytingum, ef þær á annað borð eru gerðar, þurfa að vera veigamikil rök. Engin slík rök er að finna í frumvarpinu eða greinargerð þess.

ASÍ leggst því eindregið gegn þeirri breytingu að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum og afleiðum verði undanþeginn skattskyldu.“

Undir þetta skrifar f.h. Alþýðusambands Íslands, Ólafur Darri Andrason, hagfræðingur samtakanna.

Það eru fleiri fylgigögn með þessu frumvarpi eins og ég gat um áðan, þar á meðal frá ríkisskattstjóra sem í reynd er afar hógvært. Ég verð að segja að stjórnsýslan, bæði ráðuneyti og stofnanir á vegum hins opinbera eiga oft í erfiðleikum þegar þær eru að fjalla um mál sem eru framkvæmdarvaldinu hugleikin. Fjármálaráðuneytið og sérfræðingar þess fá það verkefni að tala fyrir þeim frumvörpum sem ráðuneytin unga út, færa fyrir þeim rök, færa hin pólitísku rök og réttlætingar ráðherranna inn í nefndarstarfið, en þá skortir oft á að við sem sinnum aðhaldshlutverki og komum að löggjöfinni fáum fullnægjandi og góðar upplýsingar. Reyndar höfum við yfirleitt fengið mjög góðar upplýsingar frá embætti ríkisskattstjóra og reyndar fleiri stofnunum. Engu að síður þurfti nánast að toga út með töngum að fá á blað greinargerðir um þessi mál sem hefðu að finna einhverja gagnrýni.

Hjá ríkisskattstjóra er starfandi mjög fært fólk og góðir sérfræðingar og ég held að við hljótum að taka alvarlega þegar þetta embætti talar um stílbrot frá almennri reglu skattalaga. Þá á Alþingi að leggja við hlustir. Ég spyr, hæstv. forseti: Í stað þess að samþykkja þessa löggjöf núna væri ekki ráð og væru það ekki hyggindi að láta málið bíða, að við bíðum með þetta mál a.m.k. fram á haustið til þess að skoða það betur? Væri ekki ráð að gera það?

Hvað stendur upp úr í þeim umsögnum sem okkur eru að berast? Í fyrsta lagi er bent á þá röksemd sem iðulega er teflt fram þegar skattar eru lækkaðir á fjármagn og fyrirtæki að þetta sé vakur skattstofn, eins og það er kallað, og ef skattlagt sé of hátt sé líklegt að hann leiti út fyrir landsteinana og inn í holur í kerfunum í umheimi okkar. Við þekkjum hvernig unnið hefur verið að því á vegum OECD, Efnahags- og framfarastofnunarinnar, að útrýma svokölluðum skattaparadísum sem grafa undan velferðarkerfum heimsins. Þangað flýja fyrirtæki og óprúttnir fjármálamenn til að komast hjá því að greiða til samfélaga sinna. Þetta er eitt. Engu að síður er skattlagning sumra ríkja á mörkum þess að vera siðleg að mínu pólitíska mati. Menn hafa t.d. vísað þar til Hollands, að fyrirtæki flýi til Hollands og jafnvel Noregs, að þar séu slíkar holur og hægt að komast hjá því að greiða eins mikla skatta og annars staðar. En er það þá markmið okkar að elta slíkt uppi? Eigum við ekki að taka þátt í viðleitni siðaðra þjóða til að hafa og efla samstarfið okkar í milli þannig að ekki verði grafið undan skattkerfunum sem eru þegar allt kemur til alls til þess smíðuð að fjármagna velferðarsamfélagið? Að í staðinn fyrir að láta hinn sjúka mann greiða þegar hann er orðinn veikur greiði hann heilbrigður í gegnum sína skatta? Hann greiðir fyrir börnin sín og annarra til að afla menntunar og spurningin er: Hvar innheimtum við skattana? Allir fagna því þegar þeir losna við skatta sjálfir. Það gefur augaleið, (Gripið fram í.) flestir gera það. Það gefur augaleið að þegar sköttum léttir af fyrirtækjum finnst þeim það ágætt og eins er það með flesta einstaklinga svo lengi sem þeir skoða málið þröngt. En þegar farið er að kanna málin í víðara samhengi og skoða hinar samfélagslegu afleiðingar kemur á daginn, eins og sagt var

úti í sal, að fólk vill borga skatta. Það vill ekki bíða þangað til það verður veikt og borga þá við útidyrnar á Landspítalanum. Nei, það vill borga meðan það er heilbrigt og er í starfi og er aflögufært.

Þá kemur að því hvernig á að dreifa þessum skattbyrðum. Á að láta þá sem hafa mestu tekjurnar borga hlutfallslega mest eða á að láta þá sem hafa minnst borga? Hvaða leið velur ríkisstjórnin í þessum efnum? Getur það verið, hæstv. forseti, að fyrir utan hæstv. forseta, sem er hér af starfsskyldu, sé enginn þingmaður úr Jafnaðarmannaflokki Íslands viðstaddur umræðuna? Getur verið að það sé tilviljun? Eða getur verið að þeim finnist þetta óþægileg umræða? Getur verið að þeim finnist þetta frumvarp og þessi lagasmíð ríkisstjórnarinnar óþægilega mikið í anda fjármagnsins, fjármálafyrirtækjanna, að kröfu Kauphallarinnar? Því eitt er víst að frumvarpið og lagasmíðin gengur gegn vilja og óskum og kröfum verkalýðshreyfingarinnar, það gerir hún. (Gripið fram í.) Við skulum bara taka Alþýðusambandið eins og það kemur … (Gripið fram í.) Nei, nei, það er alveg rétt, en þetta eru hin almennu sjónarmið þar. Ég get alveg fullvissað hv. þm. Pétur H. Blöndal um það.

Annars vegar segja menn að í stað þess að búa til holur hjá okkur, og jafnvel til að laða aðra að sem eru þá að flýja sín samfélög, eigum við að stoppa upp í þessi göt. Og ég held að við höfum farið það rækilega út af sporinu á síðustu græðgisárum að það sé kominn tími til að endurskoða afstöðu okkar í öllum þessum málum. Ég man þá tíð, það er ekki svo ýkjalangt síðan, ætli það hafi ekki verið 1998 eða eitthvað svoleiðis, rétt eftir að bankarnir voru gefnir, að þá sagði bankastjóri Landsbankans, að ég held, sem var að réttlæta skattaparadís á Cayman Islands, að það væri skiljanlegt, ég held að ég muni þetta orðrétt, að menn vildu vera í skjóli með öll sín stærri mál. Það var í viðhafnarviðtali í Morgunblaðinu sem þetta kom fram.

Hver veitir skjólið núna? Það er ríkisstjórnin og verkstjóri hennar í skattamálum, ágætur hv. þm. Pétur H. Blöndal. Hann hefur gengið fram galvaskur í þessu máli og komið með breytingartillögur á frumvarpi fjármálaráðherra sem valda geysilegum fögnuði í Kauphöllinni og í fjármálafyrirtækjunum eins og kemur fram í álitsgerð meiri hlutans með þessu frumvarpi.

Ég spyr líka, af því að ég sé að hv. þm. Pétur H. Blöndal hefur óskað eftir að veita andsvar: Finnst honum ekkert óþægilegt þegar stjórnsýslan varar okkur við stílbroti? Finnst honum í lagi núna þegar ríkisstjórnin og meiri hlutinn gerir tilraun til að efna til þjóðarsáttar, samkomulags í samfélaginu, að koma fram með frumvarp sem gengur eins freklega gegn óskum og kröfum verkalýðshreyfingarinnar og þetta frumvarp gerir? Finnst honum það ekkert óþægilegt? Finnst honum það ekki vera neitt stílbrot? Það væri gaman að heyra hugleiðingar hv. þm. Péturs H. Blöndals um það efni.

Hæstv. forseti. Ég er kominn að lokum þess tíma sem ég hef hér við 3. umr. málsins. Það er svolítið óvenjulegt að mál sé kallað aftur til nefndar eftir 2. umr. máls en það var gert í þessu tilfelli að gefnu tilefni. Mótmælin og aðfinnslurnar sem á okkur dundu sem eigum sæti í efnahags- og viðskiptanefnd voru orðin slík að við töldum ekki annað fært en að kalla málið inn aftur. Mér var mjög ljúft að gera það vegna þess að ég hef alltaf verið á móti þessu frumvarpi og legg til og ítreka þær óskir mínar að við göngum ekki til atkvæða um málið heldur taki ríkisstjórnin, báðir flokkarnir í ríkisstjórn, Sjálfstæðisflokkur og ekki síður Samfylkingin, vegna þess að ég hef þá trú að hún vilji hlusta á sjónarmið frá verkalýðshreyfingunni, alla vega lætur hún svo í orði, og beiti áhrifum sínum til þess að frumvarpið verði ekki að lögum í vor. Ég held að það væri hyggilegt að fresta þessu máli og gefa okkur sumarið til að skoða það, gaumgæfa það. Það eru bæði skattatæknileg atriði sem þurfa skoðunar við og síðan þarf náttúrlega að taka alla pólitíkina sem þetta frumvarp byggir á til endurskoðunar og helst að henda henni á haugana.

[15:18]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil nú fyrst benda á að undir nefndarálitið rita sex hv. þingmenn og ég er ekki einn. Ég ræð ekki nefndinni einn eins og hv. þingmanni er vel kunnugt. Auk þess veit hv. þingmaður að ég dansa yfirleitt ekki að kröfu eins eða neins, hvorki Kauphallarinnar né er ég verkstjóri ríkisstjórnarinnar. Þetta ætti hv. þingmaður að þekkja mjög vel úr samstarfstíð okkar hér á þinginu. (Gripið fram í.)

Það vill bara svo til að mín heimsmynd fer saman við heimsmynd margra í atvinnulífinu. Ég þekki atvinnulífið. Ég þekki þarfir þess og alveg sérstaklega núna þannig að það er ekkert skrýtið.

Mig langaði til að fara í gegnum þessa skattasamkeppni þjóða. Mig langar til að spyrja hv. þingmann hvaða stöðu hinn einfaldi borgari, hinn venjulegi launamaður, hefur gegn ofurvaldi ríkisins þegar kemur að sköttum? Við sjáum dæmi um það hversu varnarlaus borgarinn, launþeginn var gagnvart ríkisvaldinu frá Skandinavíu, frá Svíþjóð þar sem skattlagningin fór upp í 80–90% af tekjum. Af hverjum þúsund krónum sem aflað var til viðbótar.

Það er ekki þannig að allir peningar sem fara til ríkisvaldsins fari beint í velferðarkerfið. Það fer heilmikið í sóun og bruðl og í kostnað við rekstur á kerfinu einu og sér. Hv. þingmaður hefur margoft gagnrýnt það.

Ég tel því að þessi alþjóðlega samkeppni sé björg borgarans gegn ofurvaldi ríkisins. Það er mín heimssýn og ég er ánægður með hana því að hún hvetur okkur til að fara betur með peningana. Menn skattleggja skynsamlegar og gera velferðarkerfið skilvirkt en ég legg áherslu á að velferðarkerfið er líka mjög mikilvægt.

[15:20]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tek það mjög skýrt fram að ég hef aldrei gefið til kynna að hv. þm. Pétur H. Blöndal sé viljalaust verkfæri eins eða neins. Hann tekur mjög sjálfstæða afstöðu.

En það er rétt hjá honum að sjónarmið hans og þessara aðila fara saman. Þótt hann sé ekki viljalaust verkfæri þá er ég einmitt að gagnrýna þennan vilja, þennan pólitíska vilja. (Gripið fram í.)

Ég vil líka taka undir með hv. þingmanni að það fara miklir peningar í sóun og bruðl og ekki síst hjá þeirri ríkisstjórn sem nú situr sem ætlar að fara að pumpa milljörðum í nýja varnarmálastofnun, svo að nýjasta dæmið sé tekið og kannski það alvarlegasta. Það er alveg rétt.

Það er líka rétt að skattborgarinn og þeir sem eiga allt sitt undir almannatryggingum, ríkisvaldinu og sveitarfélögum komið eru oft varnarlausir t.d. gagnvart þeirri ríkisstjórn sem nú situr. Við vorum að ræða það hér áðan hvers vegna skattleysismörk væru ekki hækkuð, hvers vegna kjör öryrkja væru ekki bætt meira en raun ber vitni. Síðar í dag fáum við síðan þetta frumvarp sem hv. þingmaður talar fyrir, um að bæta kjör þeirra sem hafa þau best í þjóðfélaginu og um þetta fjallar pólitíkin. Við tökumst á um þessar áherslur.

Það er mikill misskilningur að halda að hinn almenni maður sé betur kominn, að ég tali nú ekki um láglaunamanninn, öryrkjann og hinn aldraða, ef opnaðar eru hér allar gáttir fyrir fjármagni og auðvaldsdraumum.

Nei. Við eigum að leggja metnað okkar í að bæta kjör þeirra sem hafa þau lökust í landinu og kjör millitekjuhópanna einnig en það er nokkuð sem þessi ríkisstjórn mun ekki geta stært sig (Forseti hringir.) af að gera.

[15:22]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef aldrei gert lítið úr heimssýn hv. þingmanns og ég reikna með því að hún sé alveg rétt úr frá hans sjónarhorni. Ég virði hana. Ég hef bara allt aðra heimssýn. Ég t.d. er ánægður með það að hér hafi myndast alþjóðleg fyrirtæki sem skapa þúsundum manna hálaunuð störf. Þá er ég að nefna bankana sem allir eru orðnir alþjóðlegir og hafa stóran hluta af tekjum sínum erlendis frá, sem streyma inn í landið og veita fólki þjónustu og öllu í kringum sig miklar tekjur og vinnu.

Ég er mjög ánægður með það. Ég er mjög ánægður með þann litla þátt sem ég hef átt í því að hér hafa myndast hálaunafyrirtæki með hálaunastörfum. Þau draga nefnilega með sér önnur laun í landinu. Þau valda því að hér er lítið atvinnuleysi, eiginlega ekki neitt, og það verður til þess að öryrkjar og þeir sem fátækari eru eiga auðveldara með að fá vinnu og eru hærra launaðir. Þetta er bara þannig.

Laun hafa hækkað hér á landi, síst minna en annars staðar. Ef hv. þingmaður getur nefnt mér eitt land þar sem laun hafa hækkað meira umfram verðlag á síðustu 10–15 árum þá er ég mjög ánægður með það. Ég er búinn að leita að því lengi. Þetta er því mjög góð niðurstaða.

Ég tel að þessi heimssýn mín og fjölmargra annarra sé ekkert verri þó að hún hafi skapað þetta, ekkert verri. Undirstaða þess að við getum haft sterkt velferðarkerfi er að hér sé fólk sem borgar háa skatta og fyrirtæki sem veita hálaunastörf. Það er bara niðurstaðan úr þessu öllu saman og tímasetningin núna er einmitt rétt í þessu frumvarpi. Það segir atvinnulífinu og öllum í heiminum að ríkisstjórnin stendur með atvinnulífinu en ekki gegn því.

[15:24]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Pétri H. Blöndal verður tíðrætt um heimssýn sína. Ég verð nú að segja að ég er hræddur um að það sé pínulítil móða á hinum pólitísku gleraugum hv. þm. Péturs H. Blöndals þegar hann talar. Ég hefði haldið að hann mundi tala af meiri hógværð og varkárni um fjármála- og bankakerfið nú um stundir. Eftir að það var einkavætt þá hefur það stefnt okkur í mikla glæfraför. Við erum því miður orðin einhver skuldugasta þjóð heimsins, einhver skuldugasta þjóð heimsins. (Gripið fram í.) Það eru eignir á móti en við vitum ekki hvernig fer.

Við vonum að vel fari og hvetjum mörg hver til sáttar og samstöðu með þjóðinni um að koma hér á jafnvægi. Við höfum sett fram tillögur í því efni í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og talað fyrir slíkri stefnu almennt í samfélaginu. Ég mundi því fara svolítið varlega um ágæti fjármálastofnana sem hafa farið með okkur í þá glæfraför sem þessar stofnanir hafa haldið.

Við í mínum flokki og aðrir úr hinum félagslega ranni samfélagsins, höfum talað fyrir öðrum áherslum sem ég held að hefðu verið vænlegri til árangurs en það sem hv. þm. Pétur H. Blöndal hefur stefnt okkur inn í. (Gripið fram í.)

Hæstv. forseti. Ég legg áherslu á í samræmi við þá heimssýn sem fulltrúi Sjálfstæðisflokksins básúnar hér að sé svo ágæt þá erum við að samþykkja frumvarp sem ívilnar þeim öflum í samfélaginu sem hafa mest umleikis, hafa bestu kjörin á sama tíma og stigið er á þá sem hafa minnstu kjörin.

[15:26]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Fyllsta ástæða er til að hafa nokkur orð um frumvarpið áður en það gengur til lokaafgreiðslu á þinginu, kannski ekki hvað síst í ljósi þess að um er að ræða stærstu skattaniðurfellingu sem sögur fara af á Íslandi svo mér sé kunnugt.

Í frumvarpinu er lagt til að strika út allar skattskuldbindingar síðustu ára sem myndast hafa í hlutafélögum vegna frestaðs söluhagnaðar lögaðila. Það eru engar smáfjárhæðir sem liggja úti í einstökum félögum skráðar í bókhaldi þeirra sem skattskuldbinding, skuld félagsins við ríkissjóð, og er færð til skuldar eða lækkunar á eigin fé í hlutaðeigandi fyrirtæki. Fjárhæðirnar sem samanlagt hafa verið taldar fram síðan 2001–2006, á sex tekjuárum, eru 620 milljarðar kr., í söluhagnað af hlutabréfum. Sundurliðun á þessum tölum fyrir síðasta árið, árið 2006, sem er það langstærsta af þessum sex — en á því ári er fram talinn söluhagnaður hlutabréfa 336 milljarðar kr., bara á því eina ári. Ef fyrirtækin hefðu greitt af þessum tekjum, sem búið er að færa í bækur viðkomandi félaga, 18% skatt, sem hlutafélögum ber að greiða af hagnaði, væru þetta um 60 milljarðar kr. á þessu eina ári. Fyrirtækin frestuðu þessum skattgreiðslum þannig að fyrir árslok 2008, fyrir árslok þessa árs, ber þeim að standa skil á sköttum sínum þar sem fresturinn rennur út. Svo heppilega vill til, ef frumvarpið verður að lögum, að þessi skuldbinding fellur niður, hún verður strikuð út — 60 milljarða kr. niðurfelling á skuldbindingum í hlutafélögum landsins er strikuð út með einu pennastriki og allt að 100 milljarðar kr. eru þannig strikaðir út fyrir þessi sex tekjuár, 2001–2006. Þetta er stærsta

skattaniðurfelling Íslandssögunnar.

Þegar skoðuð er sundurliðun á því eftir atvinnugreinum í hvaða félögum þessi söluhagnaður myndaðist kemur í ljós að langstærsti hluti af þessum 336 miljörðum kr. fyrir árið 2006 myndaðist í flokki sem heitir fasteignaviðskipti, leigustarfsemi, ýmis sérhæfð þjónusta og þar undir eru eignarhaldsfélög, 201 milljarður kr. bara undir þessum eina lið.

Ég geri athugasemdir við þetta vegna þess að ég tel að hlutafélag eins og aðrir aðilar í íslensku þjóðfélagi eigi að leggja sitt af mörkum til að standa undir velferðarkerfinu, standa undir menntakerfinu, standa undir öryggisgæslunni og standa undir samgöngunum. Það á enginn að vera stikkfrí, virðulegi forseti, og ég hlýt að spyrja: Hvað gengur nýrri ríkisstjórn til að gefa auðugustu mönnum landsins eftir skatta upp á tugi milljarða króna? Hvað gengur mönnum til? Þar sem ekki hefur tekist að hafa tök á efnahagsstjórn landsins leggjast þungar byrðar á axlir almennings í formi verðbólgu, sem þýðir kjararýrnun, sem þýðir vaxandi útgjöld án þess að tekjur vaxi á móti. Á sama tíma ætlar ríkisstjórnin að gefa 60 milljarða kr. í tekjuskatt hlutafélögum sem áttu að borga hann núna. Ég spyr: Hvað gengur mönnum til?

Þetta gera menn þrátt fyrir athugasemdir og ábendingar frá ríkisskattstjóraembættinu sem bendir réttilega á að maðkur kunni að vera í mysunni í framkvæmdinni á frestun söluhagnaðar á hlutabréfum. Samkvæmt skattalögum er fyrirtækjum heimilt að fresta hagnaði af sölu hlutabréfa við tilteknar aðstæður en þetta ákvæði, sem er orðið 10 ára gamalt í skattalögum, sá kannski ekki fyrir þá þróun sem síðar varð að fjölmörg eignarhaldsfélög hafa orðið til síðan með þá starfsemi eina að kaupa og selja hlutabréf. Dettur nokkrum manni í hug að það eigi að vera almenn regla í atvinnustarfsemi að ef fyrirtæki er rekið með hagnaði megi fresta hagnaðinum? Hvers konar vitleysa er þetta? Enda er þetta vitleysa, virðulegi forseti. Ríkisskattstjóraembættið gaf út umburðarbréf um það á sínum tíma að þessi félög, sem væru í slíkri starfsemi eingöngu, gætu ekki frestað söluhagnaði af sölu hlutabréfa en það virðist samt hafa fengið að ganga eftir.

Það er sérstakt athugunarefni hvers vegna skattyfirvöld landsins taka ekki fyrir það og ganga gegn umburðarbréfi ríkisskattstjóraembættisins. Fram kemur í umsögn embættis ríkisskattstjóra, dagsettri 3. mars, þar sem gerð er grein fyrir þessu, að þessi eignarhaldsfélög eigi ekki að hafa heimild til að fresta söluhagnaði. Hvað er þá verið að gera, virðulegi forseti? Hafa ber í huga að stærsti hluti söluhagnaðar sem var frestað er runninn frá fyrirtækjum sem samkvæmt tekjuskattslögum, 21. gr., eiga ekki að fá að fresta hagnaðinum heldur eiga að borga skatta af honum strax. Nú er verið að leggja til að fella hann niður. Mér þykja það svo alvarlegar upplýsingar að það eitt og sér hefði átt að duga til að stöðva framgang málsins. Hv. þingnefnd hefði átt að gaumgæfa þetta, kynna sér sjónarmið ríkisskattstjóraembættisins betur og taka fyrir það þannig að jafnvel þótt það sé einbeittur ásetningur ríkisstjórnarinnar að afsala ríkissjóði þessum tekjum afmarkist það þá eingöngu við þau fyrirtæki sem hafa heimild til að fresta söluhagnaði af hlutabréfum en ekki hin sem hafa það ekki. Það var ekki gert, sem segir mér að allan tímann var það ásetningur hjá stjórnarliðinu að koma þessu í gegn. Það var meðvitaður ásetningur, virðulegi forseti, hjá Sjálfstæðisflokknum og hjá Samfylkingunni að senda út ávísun á tugi milljarða kr. til fyrirtækja sem áttu og eiga lögum samkvæmt að borga skatt af söluhagnaði hlutabréfa.

Ég hlýt, virðulegi forseti, að vekja athygli á þessu og kalla eftir því að þeir sem ætla sér að bera þetta á herðum sér um ókomna framtíð geri grein fyrir sjónarmiðum sínum. Var það kannski bara sjónarspil allan tímann að Samfylkingin væri flokkur öreiganna, láglaunafólksins, öryrkjanna, lífeyrisþeganna? Hún er ekki sá flokkur. Hún er flokkur stóru eigendanna, þeirra sem eiga tugi milljarða. Það eru þeir sem eru að fá eftirgjöf á sköttum, skattskuldbindingum, í stórum stíl og það mun hafa þær afleiðingar, og á það er bent í einni umsögninni við þingmálið, að eigið fé fyrirtækjanna, þar sem skattskuldbindingin er skráð, mun hækka um milljarða kr. Að sjálfsögðu eru það fyrst og fremst fjármálafyrirtæki landsins sem munu á einni nóttu hækka eigið fé sitt um milljarða kr. vegna þess að skuld sem þau eru búin að skrá hjá sér við ríkissjóð er strikuð út og hún breytist þá í eign.

Hvað skyldu fjármálafyrirtæki í eigu Landsbanka Íslands fá mikla gjöf frá ríkisstjórninni með þessu frumvarpi? Hvað skyldi stærsti eigandinn, sem keypti Landsbankann, eða tæplega helminginn í honum, fyrir 12 milljarða kr. fá mikið í öllum þeim fyrirtækjum sem Landsbankinn á og eru í fjármálastarfsemi og eignarhaldsfélög og eru skráð með skuldbindingu vegna þess að þau hafa hagnast feiknalega á síðustu árum eins og flest önnur fjármálafyrirtæki af sölu hlutabréfa? Það er engin leið að ná því saman, virðulegi forseti, þær upplýsingar eru múraðar inni í kerfinu. Ráðherrar Samfylkingarinnar geta örugglega fengið þessar upplýsingar og ég hvet þá til þess að verða sér úti um þær. En ég vil setja fram þá ágiskun að næsta víst sé að þeir sem keyptu ríkisbankana, á því verði sem þeir greiddu á sínum tíma, fái nú meira gefið frá ríkissjóði en þeir borguðu ríkissjóði fyrir bankana. Ég vil setja fram þá ágiskun mína og tel mig hafa nokkuð sterk rök fyrir því að hún sé rétt. Ég hvet stjórnarmeirihlutann til þess að ná áttum í þessu máli, láta ekki þennan ásetning ná fram að ganga. Þeir sem munu bera ábyrgð á þessu munu þurfa að bera þá ábyrgð með sér um ókomin ár. Þetta mál mun varpa löngum skugga á þá stjórnmálamenn sem sjá til þess að þessi eftirgjöf verði að veruleika. Það mál mun aldrei deyja í íslenskum stjórnmálum ef menn ganga þessa götu til enda.

Það er ekki bara svo að verið sé að hlífa fjármálafyrirtækjunum blessuðum, sem eiga svo mikla peninga, við því að borga tekjuskatt af hagnaðinum. Svo vel er búið að þeim fyrir athafnaleysi hv. þingnefndar, fyrir athafnaleysi ríkisstjórnarinnar, að hægt hefur verið að flytja 100 milljarða kr. á aðeins þremur árum undan lögsögu íslenskra skattyfirvalda og í skjól þar sem menn borga minni eða engan skatt. Ég vek athygli á greinum Indriða H. Þorlákssonar um það efni sem ég hef ekki tíma til að fara yfir. Það eru 400 milljarðar bara á tveimur árum sem eru færðir í eignarhaldsfélög í Hollandi og Lúxemborg. Hvers vegna? Það er tvísköttunarsamningur við Holland þannig að hægt er að flytja arðinn til og frá án þess að borga af honum nokkurn skatt. Enginn skattur er greiddur af söluhagnaði frá landinu þannig að ís-

lensku fyrirtækin skrá viðskiptin í Hollandi og koma sér undan söluhagnaði og undan því að borga skatta af honum. Svo koma þau sér undan því líka að borga skatta af arðinum — og nú brosir hv. formaður efnahags- og skattanefndar. Hann veit þetta allt saman þannig að það er nærri því jafnhá fjárhæð þessum 600 milljörðum á síðustu sex árum þar sem söluhagnaði hefur verið frestað, fjárhæð sem er búið að flytja úr landi og lítill sem enginn skattur hefur verið greiddur af og lítill sem enginn skattur mun verða greiddur af þegar arðurinn fer að flæða.

Tökum sem dæmi Landsbankann, 52% af eignarhaldi hans er í fyrirtækjum sem eru skráð erlendis og mér er næst að halda að það eignarhald sé fyrst og fremst Íslendinga sem kjósa að skrá eignarhald sitt þar vegna þess að þeir hafa fundið það út að með því móti geta þeir komist hjá því að borga skatta til íslenska ríkisins sem þeir annars hefðu gert. Þegar svona vel er búið að þessum ágætu mönnum er þá ekki verið að bera í bakkafullan lækinn með því að fella niður skattskuldbindinguna af þessum söluhagnaði, virðulegi forseti?

[15:42]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það hefur heldur betur sýnt sig að ástæða var til þess að hv. þingnefnd tæki þetta mál aftur til skoðunar og hefði verið slys ef það hefði laumast í gegnum þingið og ekki fengið þá athygli sem það verðskuldar en það læðist að manni sá grunur að það hafi átt að reyna láta fara eins lítið fyrir því og hægt væri af hálfu aðstandenda málsins, þ.e. stjórnarflokkanna.

Það sem við erum með í höndunum er ákaflega dæmigert fyrir þá staðreynd, þann veruleika sem auðvitað er orðinn manni löngu ljós, að örlæti ríkisstjórnarinnar, örlæti Sjálfstæðisflokksins og skiptir þá ekki öllu máli hverjir samstarfsaðilar hans virðast vera á hverjum tíma, örlæti þessara afla þegar kemur að fjármagninu, gróðaöflunum í landinu, eru engin takmörk sett. Þá er hægt að gera allt sem beðið er um. Þessu örlæti hefur almenningur hins vegar lítið kynnst á sömu árum, sérstaklega lágtekjufólkið sem hefur sætt þyngri skattbyrði að undanförnu vegna þess hvernig persónuskattar hafa verið útfærðir og skattleysismörk ekki verið látin fylgja verðlagsþróun hvað þá launaþróun.

Hér er dæmi um þetta takmarkalausa örlæti og í raun og veru gagnrýnislausa örlæti. Það er ekki einu sinni hugað að því hvað menn geta verið að gera í leiðinni, hvers konar fordæmi menn gætu verið að skapa og hvernig þeir hlutir gætu komið út. Það er afar athyglisvert. Ég hef t.d. ekki heyrt aðstandendur málsins, hv. þm. Pétur Blöndal, og formann þingflokks Samfylkingarinnar sem heiðrar okkur með nærveru sinni, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, ræða efnislega um varnaðarorð og athugasemdir ríkisskattstjóra. Hver eru svör hv. þingmanna gagnvart þeim varnaðarorðum? Hvernig fullvissa þeir þingheim um að það sé ekki ástæða til að óttast að verið sé að gefa fordæmi, stílbrot í almennri skattframkvæmd sem með þessu fari að eiga sér stað?

Það er auðvitað þannig að búið hefur verið til nánast einstætt bómullarumhverfi fyrir fjármagnseigendur og fyrirtækjaeigendur hér á landi á síðustu 10–15 árum. Það er staðreynd. Það er staðreynd að skattalegt umhverfi fyrirtækja, lögaðila og þeirra sem hafa tekjur af fjármagni, arð af innstæðum eða hagnað af sölu hlutabréfa eða annað í þeim dúr, er með því hagstæðasta eða það allra hagstæðasta sem þekkist innan aðildarríkja Efnahags- og framfarastofnunarinnar OECD. Það er veruleikinn. Nú á enn að gera betur við fyrirtækin því að á borðum eru frumvörp um að lækka tekjuskatt lögaðila úr 18% niður í 15 og þá er það hlutfall sannanlega orðið það næstlægsta innan OECD. (**Gripið fram í:** Írland?) Nei, ég held að færa megi fyrir því rök að Írar séu lægri en þó eru að vísu ekki alveg sambærilegir skattstofnarir sem þar eiga við. Það verður auðvitað að skoða frádráttarheimildir og breidd skattstofnsins líka. (**Gripið fram í:** Hann er mjög …) Hann er að vissulega nokkuð almennur hér en þetta er líka lægsta eða næstlægsta hlutfall sem til er. Fjármagnstekjuskatturinn hér er í reynd sá lægsti sem til. (Gripið fram í.) Að vísu ekki, en 10% hlutfall er held ég hvergi til sem almennt hlutfall upp úr, óháð tekjum. Ég held að nánast alls staðar annars staðar séu miklar fjármagnstekjur skattlagðar eitthvað hærra. En þetta dugar ekki til.

Hver voru rökin á sínum tíma þegar verið var að réttlæta það að keyra skatthlutföll fyrirtækja langt niður úr því sem gildir um tekjur almennings? (**PHB:** Skatttekjur ríkissjóðs.) Það væri svo nauðsynlegt að tryggja samkeppnishæft umhverfi fyrir atvinnulífið og missa það ekki úr landi. Ætli það hafi ekki verið sagt nokkrum sinnum úr þessum ræðustóli, m.a. af hv. þm. Pétri Blöndal, að við verðum að bjóða betur til að missa fyrirtækin ekki úr landi en þau fóru samt, eða hvað? Það dugar sem sagt ekki að búa til algert bómullarumhverfi með einhverju lægsta hlutfalli tekjuskatts af hagnaði lögaðila, einhverjum lægsta fjármagnstekjuskatti sem fyrirfinnst, ef menn finna enn smugur til að komast jafnvel hjá þeim óverulega skatti reyna menn það og þá á bara að láta það eftir þeim. Þá eiga þeir að ráða ferðinni í staðinn fyrir t.d. að menn skoði það hvort skattalöggjöfin sé kannski háskalega götótt hér hvað það varðar að menn geti flutt óhindrað úr landi skattskyld verðmæti og komist hjá skattinum. Það er eitt af því sem ríkisskattstjóri og fleiri fagaðilar á þessu sviði hafa dregið athyglina að. Ættum við kannski að líta á þá hlið mála? Ef það er rétt að þessi verðmæti og þessir skattar séu gengnir okkur úr greipum eru auðvitað tvær leiðir til í því. Önnur er uppgjafarleiðin, að gera bara eins og þeir biðja um, eins og núverandi ríkisstjórnin grípur til. Hin er sú að segja: Við þurfum kannski að skoða þetta. (**PHB:** Setja höft?) Setja höft? Já, komi hv. þm. Pétur Blöndal hér og haldi eina ræðuna enn um það. Gjörðu svo vel, hv. þingmaður, orðið er örugglega laust. Það má sem sagt aldrei velta því fyrir sér hvort hafa eigi einhverjar reglur um hlutina, þannig að þeir sem vilja losna við að borga skatta geti það. Hv. þm. Pétur Blöndal vill bara að gróðamenn og stórfyrirtæki losni við að borga skatta með öllum tiltækum leiðum og hann eltir þau, hann eltir götuna og er boðberi þeirra erinda inn á Alþingi að því er virðist nánast samkvæmt pöntunum eins og breytingarnar á 2. gr. þessa frumvarps við 2. umr. voru auðvitað með endemum.

Það alveg ljóst og um það hefur ekki verið deilt að við þurfum að hafa samkeppnisfært umhverfi fyrir atvinnulíf okkar á Íslandi og um það hafa engin átök verið. Átökin hafa verið um það hvort ganga eigi lengra, hvort búa eigi til

alveg einstakt bómullarumhverfi hér á landi, einhverja skattasmugu. Auðvitað voru hér á ferðinni fáránlegar æfingar í þá átt, lög sem er jafnvel búið að fella úr gildi aftur, þegar menn dreymdi drauma um það og sóttu sér hugmyndafræði í rit Hannesar Hólmsteins um að búa til eitthvert alveg sérstakt bómullarumhverfi hér fyrir fyrirtæki skráð erlendis sem kæmu hingað og hefðu heimilisfang í skúffum og borguðu 5% skatta. Það fór eins og það fór en menn hafa lítið lært af því. Og hér kemur sem sagt frumvarp sem gengur í raun og veru algerlega erinda þessara sjónarmiða, ákveður bara að hundruð milljarða króna í skattskyldum tekjum, sem þær auðvitað eru, söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum er skattskyldar tekjur og höfðu verið allan tímann, sé bara gefið eftir á einu bretti sisvona. Þetta hafa verið og eru að gildandi lögum skattskyldar tekjur, skattskyldur hagnaður með þeirri einu undanþágu að menn hafa mátt fresta greiðslu skattsins í tvö ár og hann fellur niður menn endurfjárfesta innan þeirra tímamarka á móti. Auðvitað má velta því fyrir sér hvort þær reglur voru of glannalega útfærðar, sérstaklega í samhenginu við það að menn gætu flutt hinn skattskylda hagnað úr landi á meðan í skjóli frestunarinnar en það er auðvitað það sem birtist okkur núna. Nei, menn fara ekki að skoða það, velta því fyrir sér hvort reglurnar þyrftu kannski í grunninn að vera einhvern veginn öðruvísi. Nei, heldur segja menn: Við skulum bara gefa þeim þetta eftir. Þeir eru örugglega vel að því komnir, er það ekki? Það er hugsunin. En að það örli fyrir einhverju slíku örlæti gagnvart skattpíndum almenningi í landinu, nei. Þá kemur kannski að því að einhver hefði látið sér detta í hug að það yrði einhver breyting á þegar Samfylkingin kom í ríkisstjórn. Heitir hún ekki Jafnaðarmannaflokkur Íslands á viðhafnardögum? Hún bætir því aftan við heitið, held ég. Jafnaðarmannaflokkur Íslands ætlar að standa að þessu gegn mótmælum Alþýðusambandsins, gegn varnaðarorðum ríkisskattstjóra. Það er athyglisvert. Það virðast engar vomur vera á Samfylkingunni í þeim efnum. Færust himinn og jörð ef menn tækju sér tíma til að skoða þetta aðeins betur? Það held ég ekki. Úr því að allur þessi óskapa hagnaður er kominn til Hollands eða Noregs eða hvert það nú er og er geymdur þar í skúffum í bili, þá það. Þjóðhollusta höfðingjanna sem fengju hér meira og minna almannaeignir á silfurfati hefur ekki reynst meiri en svo að þeir fara í allar smugur sem þeir geta uppgötvað, þefað uppi með lögfræðingunum sínum, til að losna við að borga einhverjar krónur í ríkissjóð Íslands hafandi fengið, sumir hverjir, þjóðbankana meira og minna að gjöf. Þannig er þetta.

Ég held að engin ástæða sé til að hrapa svona að þessu ráðslagi hér og við ættum frekar að snúa okkur að því sem auðvitað hefði átt að vera okkar leiðarljós í skattasamstarfi þjóða allan tímann, að vera með í baráttunni um að stoppa upp í skattasmugur og koma í veg fyrir skaðlega skattasamkeppni því að þetta er ekkert annað. Hvar endar sá hugsunarháttur að elta alltaf þann sem opnar nýja og nýja smugu einhvers staðar? Hann endar auðvitað í því að fjármagnið og gróðinn fær að valsa um heiminn algerlega frjálst og án þess að leggja neitt af mörkum og launamennirnir sitja einir eftir með skattbyrðarnar. Þess vegna er það auðvitað til skammar hvað Ísland hefur skorið sig úr og verið aumingjalegt t.d. á vettvangi OECD eða í samstarfi Norðurlandanna þar sem menn hafa verið að reyna að reisa sameiginlegan norrænan front í þeim efnum að Norðurlöndin beittu sér á alþjóðavettvangi í þágu þess að koma í veg fyrir skaðlega skattasamkeppni, „skadelig skattekonkurranse“ eins og það heitir á skandinavísku. En … (**PHB:** Það var búið að ræða það.) Aldeilis ekki. Já, það má kannski endurtaka það, hv. þm. Pétur Blöndal, það er spurning um þykktina á hljóðhimnunum, (Gripið fram í.) hvort eitthvað kemst inn um þær. (**PHB:** ... við umræðuna.) Ég fylgdist með þessari umræðu allri saman frá byrjun, hv. þm. Pétur Blöndal, og þarf ekki svona glósur. Er hv. þingmanni orðið órótt? Er óþægilegt að þetta sé rætt svona? (Gripið fram í.) Er það vont fyrir Sjálfstæðisflokkinn að staðreyndir þessara mála séu aðeins rifjaðar upp? Er það vont? (**PHB:** Það er vont að endurtaka það.) Ég held ekki. Ég held að það sé mjög gagnlegt að endurtaka vissa hluti, alveg sérstaklega þegar næmnin er ekki meiri en raun ber vitni hjá sumum þeim sem á hlýða. (**Gripið fram í:** Ég hef …)

Síðan er það eitt enn, herra forseti, sem ég ætla að nota eina eða tvær mínútur í að ræða og það er sú undarlega ráðstöfun sem þessu máli tengist að færa með lögum störf af landsbyggðinni til Reykjavíkur. Samfylkingin reyndi að ná í fylgi út um landið fyrir kosningar og talaði þá mikið um ást sína á landsbyggðinni og hinum dreifðu byggðum og einbeittan ásetning sinn að færa opinber störf út á land og það var fundið upp hugtakið „störf án staðsetningar“. Það kemur að vísu í ljós að það er aðallega auglýsing með staðsetningu í Reykjavík en hér er gengið lengra, hér er gengið enn lengra. Hér eru ekki bara auglýst störf í Reykjavík þvert á stefnu stjórnarinnar, hér eru færð störf með lögum af landsbyggðinni til Reykjavíkur á ákaflega veikum og hæpnum forsendum verð ég að segja. Eða er það boðlegt að segja að öflugustu skattskrifstofur á landsbyggðinni eins og á Akureyri ráði ekki við að sinna stórum fyrirtækjum? Nei, það er ekki boðlegt, það er verið að tala niður til þess starfs sem þar er unnið og það er með öllu ólíðandi að menn komist upp með svona þvælu í röksemdum eða greinargerðum með stjórnarfrumvörpum eða málflutningi. Það er aðstandendum þessa máls til skammar að reyna að bera það á borð að ekki séu aðrar leiðir í þessum efnum en að færa með lögum þessa umsýslu alla til Reykjavíkur. Því ef svo er að það vanti eitthvað upp á að t.d. einhver af fámennari og fáliðaðri skattumdæmunum á landsbyggðinni ráði vel við þetta verkefni þá eru mörg önnur ráð fær í þeim efnum en færa það allt til Reykjavíkur. Það væri auðvitað hægt með verkaskiptingu að ákveða að þetta yrði ekki nema á tilteknum skattskrifstofum. Það væri t.d. hægt að ákveða að þetta yrði allt á Akureyri. Tölvurnar virka í báðar áttir, netið virkar í báðar áttir, ljósleiðarinn virkar í báðar áttir. Það væri alveg prýðileg ráðstöfun að efla þá starfsemi með því að hún fengi þetta viðfangsefni, nokkur störf í viðbót, og gæti styrkt sig með ráðningu sérhæfðra og fróðra manna á þessu sviði. Eða halda menn að ekki séu til löggiltir endurskoðendur utan við 101? Hvers konar þvæla er þetta? Þetta eru sömu aumingjarökin og voru notuð gegn því á árabili að það væri ekki hægt að koma á fót háskóla á Akureyri, það mundi aldrei ganga. Það fengjust aldrei neinir menntaðir menn til að kenna þar. Og tæpum 100 árum áður voru þau

notuð til að reyna að sannfæra Norðlendinga um að það þýddi ekkert fyrir þá að reyna að koma upp menntaskóla. Menn hafa ekkert lært, ekkert. Kansellíið í 101 og hinir auðsveipu stjórnmálamenn sem bera boðskap þess hingað inn eru eins og þeir voru fyrir 100 árum. Það hefur ekkert breyst. Ég skora á menn að gera þetta ekki og hætta við afgreiðslu þessa frumvarps af báðum þeim efnisástæðum sem ég hef rakið (Forseti hringir.) og kalla það til baka og láta það ekki sjást í þessum búningi á Alþingi.

[15:57]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það voru athyglisverð sjónarmið sem komu fram í máli hv. þingmanns. Mig langaði til að mæta a.m.k. einu eða tveimur þeirra í stuttu andsvari. Í fyrsta lagi var rædd sú hugmynd sem býr að baki því frumvarpi sem hér er til afgreiðslu að skattstofur geti sérhæft sig. Sú umræða fór fram í nefndinni að færa mætti verkefni á hvaða skattstofu sem er. Meðal annars var það rætt að sjávarútvegur gæti átt heima í Vestmannaeyjum, að landbúnaður gæti átt heima á Hvolsvelli o.s.frv. Það er enginn einstreymisloki í þessum efnum og að sjálfsögðu hljóta menn að skoða þau mál mjög vandlega.

Í annan stað langaði mig til að spyrja hv. þingmann vegna þess að ég skildi hann á þann veg, á sama hátt og ég skildi hv. þm. Kristin H. Gunnarsson, að sú skattfrestun sem ákveðin var fyrir 10 árum hefði í raun og veru verið dálítið glannaleg og menn hafi misst tökin á henni. Jafnvel í skattframkvæmd hafi það gerst að þeir sem hugsanlega áttu að greiða skatt fengu að fresta honum. Því hafi bæði skattframkvæmdin og löggjöfin hugsanlega ekki verið í því standi sem hún átti að vera. Á þann hátt hafi skattskuldbindingar safnast upp innan fyrirtækja án þess að þær komi nokkurn tíma til greiðslu. Þá er eðlilegt að spurt sé, af því að hv. þingmaður fór hér mikinn um hvað hér væri að gerast, hvað leggur hv. þingmaður til? Leggur hann til að þessar skattfrestanir verði í raun og aflagðar með öllu og 600 milljarðar lagðir á fyrirtækin í því ástandi sem nú er í íslensku samfélagi og íslensku atvinnulífi? Er verið að leggja það til? Hvað er verið að leggja til? Er verið að leggja það til að farið verði með sum fyrirtæki sérstaklega ef þau flytja fjármagn úr landi eða eiga starfsemi annars staðar en á Íslandi? Hvað er verið að reyna að segja (Forseti hringir.) bara svo við óbreyttir þingmenn skiljum eða fáum einhvern botn í hvað hv. þingmaður er að fara.

[15:59]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Að skattstofur geti sérhæft sig, sjávarútvegurinn verði í einu umdæmi, landbúnaður í öðru og eitthvað annað í því þriðja, er frumleg hugsun. Ég held að almennt séð eigi íbúar hvar sem þeir eru staddir í landinu og fyrirtæki hvar sem þau eru stödd í landinu rétt á að hafa þessa þjónustu sem næst sér. Það er hugsunin með því að hafa skattumdæmi í landinu og skrifstofur dreifðar í landinu. (**LB:** Það er engin breyting á því.) Það eru þá bara sérhæfðustu verkefni sem geta verið einhver rök fyrir að hafa á sérstökum stöðum en það er ekki þar með sagt að þau þurfi öll að fara til Reykjavíkur. Tilhneigingin sem við erum að sjá í skattinum, í tollinum og á fleiri sviðum er öll í þessa átt og það sem ég var að leyfa mér að vekja athygli á er að það er í orði kveðnu þvert á stefnu stjórnarflokkanna og ekki síst Samfylkingarinnar sem hún reynir greinilega ekki að standa við, meinar ekkert með eða gefur bara eftir sisvona þegar þar að kemur.

Hvað legg ég til? Í fyrsta lagi að fresta afgreiðslu þessa frumvarps. Í öðru lagi legg ég til við hv. þm. Lúðvík Bergvinsson að hann reyni einstöku sinnum þegar gagnrýnd er sú málafylgja sem hann stendur fyrir að verja hana en breyta ekki umræðunni yfir í það að það sem öllu máli skiptir sé hvað við leggjum til. Af hverju notaði hv. þm. Lúðvík Bergvinsson ekki eina sekúndu af andsvari sínu til að verja frumvarpið, útskýra að það væri réttlætanlegt? Nei, hann reyndi það ekki en spurði: Ætlið þið bara að gjaldfella þetta allt á einu bretti, 600 milljarða? Það hefur enginn talað um það, þó að maður velti því fyrir sér hvort frestunarákvæðin í samhengi við skattaréttinn að öðru leyti séu kannski að reynast göróttari en til stóð. Ég tek það skýrt fram að ég taldi á sínum tíma og hef talið enn að það sé að mörgu leyti eðlilegt að fyrirtæki hafi einhvern umþóttunartíma ef þau innleysa verðmæti vegna fjárfestinga hvort þau fjárfesti aftur. (Forseti hringir.) Í sjálfu sér er ég ekki andvígur skynsamlegum og innan hóflegra marka frestunarreglum af þessu tagi en það skiptir máli í hvaða samhengi þær eru og það skiptir máli hvort þær eru orðnar aðferð til að koma slíkum skattskyldum tekjum úr landi skattfrjálst.

[16:02]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er kannski styttra á milli okkar en ég taldi í upphafi þegar hv. þingmaður flutti ræðu sína. Að sjálfsögðu hafa allir aðgang að skattstofum. Það er ekki verið að breyta því á nokkurn hátt. Skattumdæmin verða áfram til staðar. Allir einstaklingar hafa aðgang að skattstofum.

Sú hugsun sem við stöndum fyrir birtist í því frumvarpi sem liggur fyrir. Í reynd er hér verið að losa um að nokkru leyti misheppnaða skattalöggjöf sem bæði í framkvæmd og löggjöf sem ekki hefur að öllu leyti gengið eftir.

Það er líka rétt hjá hv. þingmanni, og það leiðir af eðli máls að þessi leið er farin, að hún er vissulega liður í því að styrkja fyrirtækin. Ég held að það sé skynsamleg aðgerð í því árferði sem við búum við og við höfum hér á þinginu heyrt ítarlegar óskir og hvatningu frá stjórnarandstöðunni til þess að koma til móts við það ástand sem nú ríkir í íslensku efnahagslífi.

Hér er ekki um að ræða stórt skref en það má segja sem svo að hér sé annars vegar um það að ræða að verið er að losa um og lagfæra að mörgu leyti misheppnaða tíu ára gamla löggjöf. Einnig er verið að koma til móts við fyrirtæki í því ástandi sem nú ríkir í íslensku efnahagslífi. Að öðru leyti stendur hugsunin og hugmyndin sem lögð er fram fyrir sér sjálf í því frumvarpi sem hér liggur fyrir.

[16:04]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er feginn því að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson reynir ekki að ræða það frekar sem hverjum manni er ljóst og stendur hér í texta að með þessu frumvarpi er

verið að færa störf af landsbyggðinni til Reykjavíkur með lögum. Skýrara getur það ekki verið, það er ekkert hægt að snúa upp á slíkt. Einhverjar yfirlýsingar eru um að hægt væri að gera eitthvað annað, að færa störf í hina áttina. Jú, jú, við höfum svo sem heyrt slíkt áður.

En hér er verið að leggja til í frumvarpi frá ríkisstjórninni að færa störf af landsbyggðinni til Reykjavíkur með lögum innan skattkerfisins. Það er endi þess máls. (**Gripið fram í:** Þetta er rangt.) Það er þannig. Það er auðvitað augljóst mál að einhver störf tengjast umsýslu um skattamál stærstu fyrirtækjanna á landsbyggðinni sem með þessu færast hingað.

Varðandi efni frumvarpsins að öðru leyti þá finnst mér nú hv. þingmaður eiginlega reyna að koma sér hjá að ræða hið stóra í því, þessa stóru sumargjöf ríkisstjórnarinnar til gróðafyrirtækjanna eins og á undanförnum árum með að því að reyna að færa það inn í erfiðleikana í íslensku efnahagslífi í augnablikinu. Farið er að líta á þetta sem einhverja meðgjöf, stuðning eða hjálp við fyrirtækin í núverandi ástandi.

Ætli það sé þá ekki eðlilegra að horfa til afkomu þeirra á meðan þessar tekjur og hagnaður mynduðust og velta fyrir sér hvort fyrirtækin skuldi ekki ríkinu talsvert af sköttum ef þau ætla ekki og hafa ekki fjárfest aftur fyrir þann hagnað og tekjur sem þau höfðu?

Er þá niðurstaðan af stóriðju og útrásarveisluhöldum undanfarinna ára að á sama tíma gátu fyrirtækin komist hjá sköttum af svona stórum fjárhæðum? Og nú á að gefa þeim það eftir. Nú er örlæti ríkisstjórnarinnar og Samfylkingarinnar slíkt. Jafnaðarmannaflokkur Íslands ætlar að færa þessa rausnarlegu sumargjöf til auðmanna landsins. Það er von að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson sé svolítið (Forseti hringir.) kindarlegur þegar þetta efni málsins er rætt.

[16:06]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Hér er til umræðu afar þýðingarmikill málaflokkur, skattamálin. Hægt er að nálgast frá mörgum hliðum það mál sem hér er til 3. umr.

Ég vil fyrst segja vegna orða hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar, formanns þingflokks Samfylkingarinnar, hér áðan um að frumvarpið væri liður í að koma til móts við atvinnulífið í erfiðu árferði, að þær skýringar eru eftiráskýringar og innantómar í raun og veru.

Má þá minna á að það eru örfáir sólarhringar síðan ríkisstjórnin átti samráðsfund í ráðherrabústaðnum með aðilum vinnumarkaðarins, sveitarfélögunum, verkalýðshreyfingunni og atvinnulífinu til þess að fjalla um stöðuna í efnahagsmálum. Á þeim fundi kom ekkert fram, engar tillögur af hálfu ríkisstjórnarinnar um aðgerðir í efnahagsmálum. Svo kemur hv. þingmaður hér og segir núna eftir á að þetta frumvarp sé liður í því. Það stenst enga skoðun, herra forseti, og er eingöngu sett fram í þeim tilgangi að reyna að friða eigin samvisku því að hún hlýtur að vera slæm í röðum samfylkingarmanna. Samfylkingin hlýtur að vera með óbragð í munninum ef eitthvað er eftir af jafnaðarmennskunni sem þeir státa af á tyllidögum, að minnsta kosti í nafni sínu.

Það kom líka fram í máli hv. framsögumanns nefndarinnar Péturs H. Blöndals að þetta frumvarp væri algjörlega í anda heimssýnar hans. Það veit allur þingheimur. Raunar veit þjóðin öll hver heimssýn Péturs H. Blöndals er þegar kemur að skattamálum, þegar kemur að jöfnuði o.s.frv. (Gripið fram í.)

Og það er kompásinn sem Samfylkingin, hv. þm. Árni Páll Árnason og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, ætla að hafa í þessu máli. Það er kompásinn frá hv. þm. Pétri H. Blöndal.

Sannleikurinn er auðvitað sá að skattar eru mikilvægir sérhverju samfélagi. Til hvers? Til þess að standa undir sameiginlegri neyslu okkar og sameiginlegum þörfum. Það er geysilega mikilvægt að skattar séu sem fjölbreyttastir, að skattaundirlagið sé breitt. Af hverju er það mikilvægt? Það segir sig sjálft að eftir því sem skattaundirlagið er breiðara, þeim mun hófsamari getur skattlagningin á hvern einstakan skattstofn verið. Þess vegna er það mikilvægt.

Hér er verið að fara í öndverða átt. Hér er í raun og veru verið að fara í þá átt að fækka skattstofnum. Það þýðir einfaldlega að meiri byrðar lenda á þeim sem eftir sitja. Væntanlega er það allur almenningur í landinu.

Tímasetning sem ríkisstjórnin velur fyrir þessar aðgerðir hlýtur líka að vekja athygli. Ríkisstjórnin hefur boðað og flutt tillögu um að lækka tekjuskatt lögaðila. Ef ég man rétt þá er talað um í stefnuyfirlýsingu þessarar ríkisstjórnar, sem ég verð nú að viðurkenna að ég hef nú ekki alveg á hraðbergi, að lækka tekjuskatt á almenning. Það bólar ekki á neinum tillögum um það.

Það má raunar halda því fram að við þær aðstæður sem eru að skapast núna í efnahagslífinu séu skattalækkanir óskynsamlegar frá hagstjórnarlegu sjónarmiði, afskaplega óskynsamlegar almennt séð. Það breytir ekki því að það getur verið fullt tilefni til þess að flytja til skattbyrðina innan kerfisins.

En hverjir eru það þá sem ættu helst að njóta þess? Eru það þeir sem lagt er til með þessu frumvarpi hér, sem sagt fyrst og fremst stórfyrirtækin sem fá niðurfellingu á skattlagningu söluhagnaðar hlutabréfa með þessu frumvarpi? Eru það stórfyrirtækin sem helst þurfa á því að halda?

Það kom fram í máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar hér áðan að tekjutap ríkisins yrði allt að 60 milljörðum kr. Ég verð að segja alveg eins og er að þær upphæðir koma mér verulega mikið á óvart. Þær hafa ekki verið hraktar hér til að mynda, (**PHB:** Þær verða hraktar.) ekki af hv. formanni efnahags- og skattanefndar. Ekkert í þá veru kemur fram í frumvarpinu sjálfu þ.e. í kostnaðarmati fjármálaráðuneytisins. (Gripið fram í.) Í raun og veru kemur ekkert fram þar um áhrifin á ríkissjóð sem er undarlegt. (**PHB:** Kemur fram í greinargerðinni.) Það kemur ekki fram í kostnaðarmatinu. Kostnaðarmatið ætti að sjálfsögðu að segja til um það hver áhrifin verða. (Gripið fram í.)

Sannleikurinn er auðvitað sá að við horfum fram á það væntanlega á þessu ári að ríkissjóður verður af verulegum tekjum miðað við það sem lagt er upp með í fjárlögum ársins 2008 vegna samdráttar í efnahagslífinu, verulegum tekjum. Þar er áreiðanlega um að ræða milljarðatugi.

Kann að vera að hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður fjárlaganefndar Alþingis, skrifi hér undir framhaldsálit meiri hlutans með fyrirvara af þessum sökum? Eða hver er fyrirvarinn sem hv. þm. Samfylkingarinnar Gunnar Svav-

arsson gerir, þingmaður Samfylkingarinnar og formaður fjárlaganefndar? Hann kemur ekki fram í nefndaráliti. Hann hefur ekki komið fram hér í umræðu. Það væri fróðlegt að heyra frá hv. þm. Gunnari Svavarssyni af hverju hann setur fyrirvara.

Mig rennir grun í að það kunni m.a. að vera vegna fjárhagslegra áhrifa á ríkissjóð en kannski kann það líka að vera að hann, gamli jafnaðarmaðurinn úr Hafnarfirði, hafi vissar pólitískar efasemdir um þá leið sem hér er verið að fara.

Ég vil líka vekja athygli á því að í framhaldsnefndaráliti meiri hluta efnahags- og skattanefndar er vísað í umsögn Alþýðusambands Íslands þar sem því er lýst að Alþýðusambandið leggist gegn frumvarpinu og telji brýnna að reistar verði skorður við því að eigendur fjármagns komist hjá eðlilegri skattlagningu með flutningi þess úr landi. Síðan segir hér áfram, með leyfi forseta:

„Sambandið gagnrýnir enn fremur tímasetningu á framlagningu frumvarpsins í ljósi núverandi aðstæðna í efnahagsmálum þjóðarinnar.“

Meiri hlutinn svarar í engu þessum athugasemdum Alþýðusambands Íslands. Ekki með einu orði er þessum athugasemdum svarað. Það vekur satt að segja furðu að Samfylkingin skuli taka þátt í þessum leik, að ganga veg Sjálfstæðisflokksins í átt að meira ójafnrétti og ójafnræði í samfélaginu.

Það er gríðarlega mikilvægt að allir aðilar í samfélaginu leggi sitt af mörkum til samfélagsþjónustunnar. Það er mjög þýðingarmikið og það á ekki að taka einn aðila út úr eins og hér er gert með þessu frumvarpi og segja að hann sé stikkfrír. Hvaða skilaboð eru fólgin í því til alls almennings í landinu? Hvað er Samfylkingin í raun og veru að hugsa?

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði hér áðan að líklega væri með þessu frumvarpi verið að færa þeim sem fengu ríkisbankana fyrir slikk, jafnmikla fjármuni ef ekki meiri en þeir greiddu fyrir bankana á sínum tíma. Ég man ekki betur en að Samfylkingin og formaður hennar hafi gagnrýnt það á sínum tíma m.a. í frægum Borgarnesræðum, fyrstu, annarri eða þriðju, og jafnframt gagnrýnt hvernig Sjálfstæðisflokkurinn stóð að því.

En nú er verið að fara þessa sömu leið. Samfylkingin virðist hér algjörlega snúa við blaðinu. Ég held að Samfylkingin átti sig ekki á því hvað verið er að fara. Það getur varla verið. (Gripið fram í.) Já, það er sko gott og betra en ekkert á þessum síðustu og verstu tímum.

Eða hvað segir Samfylkingin við umsögn Alþýðusambands Íslands þar sem Alþýðusambandið leggst gegn þeirri breytingu sem lögð er til? Hér segir svo áfram í umsögn Alþýðusambandsins, með leyfi forseta:

„Varðandi þau rök sem lesa má úr greinargerð frumvarpsins að líkur séu á að þessi skattur skili fremur litlum tekjum vegna þess að hægt sé að fresta skattlagningunni óendanlega og einnig að mörg íslensk félög hafa flutt eignarhald og hluta til landa sem ekki skattleggja söluhagnað þá vega þau ekki þungt að mati ASÍ. Eðlilegra er að bregðast við með því að kanna með hvaða hætti er hægt að koma í veg fyrir slík skattaundanskot.“

Það eru skattaundanskot sem Samfylkingin ætlar að samþykkja.

„Í því samhengi má benda á þann vanda að bæði virðist vera hægt að komast hjá því að greiða eðlilegan skatt af söluhagnaði og einnig af hagnaði með því að færa fjármagn úr landi.“

Í framhaldsumsögn Alþýðusambandsins, viðbótarumsögn sem kemur eftir breytingartillögurnar frá nefndinni leggst Alþýðusambandið einnig gegn þeirri breytingu að gera söluhagnað af afleiðusamningum sem seldir eru á skipulegum verðbréfamörkuðum.

Og hér segir enn fremur, með leyfi forseta:

„ASÍ varar eindregið við þessari breytingu og því fordæmi sem hún skapar. Ef sú leið sem lögð er til í upphaflegu frumvarpi er ekki talin framkvæmanleg eru það enn frekari rök gegn því að umræddur hagnaður sé undanþeginn skattlagningu.“

Þetta segir Alþýðusamband Íslands.

Nú kom reyndar hæstv. forsætisráðherra hér í dag eða gær og minnti þingheim á það sem einhvern tímann hafði verið sagt að Alþýðusamband Íslands væri engin heilög kirkja. Og kannski er það mottóið hjá Samfylkingunni líka nú orðið eftir að hún komst í ríkisstjórn, að taka ekki mark á þessari fjöldahreyfingu, þessum stóru heildarsamtökum launafólks í landinu.

Þess vegna segi ég það enn og aftur: Ég trúi því varla að Samfylkingunni sé sjálfrátt að hún ætli að standa að þessu máli. Ég tek undir með þeim sem hafa hér sagt: Takið þið þetta frumvarp til baka. Látið það ekki ganga til atkvæðagreiðslu. Farið betur yfir málið í sumar með þeim hagsmunaaðilum sem hér hafa varað við þessu máli. Hér hefur Alþýðusambandið verið nefnt og ýmsir ræðumenn hafa komið inn á umsögn ríkisskattstjóra sem er auðvitað alveg sérstakt umfjöllunarefni í raun og veru.

Það getur ekki verið að svo mikið liggi á að afhenda stórfyrirtækjunum þessa sumargjöf, sem hér hefur verið kölluð svo, að menn setjist ekki yfir málið og hugleiði það betur. Í ljósi þeirra aðstæðna sem nú eru að skapast varðandi efnahagsástandið í þjóðfélaginu þá er þetta ekkert annað en blaut tuska framan í almenning í landinu, ekkert annað en blaut tuska.

Skilaboðin sem í þessu felast — jafnvel þótt það væri rétt sem sagt er að áhrifin á tekjur ríkissjóðs séu lítil, það er að vísu umdeilt eins og hér hefur komið fram í umræðum nú þegar — en jafnvel þótt svo væri þá eru skilaboðin til samfélagsins svo skelfileg að það tekur engu tali. Ríkisstjórnin á auðvitað að sjá sóma sinn í því að skilja það og skynja. Þetta er ekki leið sem leitt getur til þjóðarsáttar í samfélaginu, með engu móti.

Ef ríkisstjórnin meinar eitthvað með því að hún vilji þjóðarsátt, að hún vilji ná samstöðu við sem allra flesta, að ekki sé talað um aðila vinnumarkaðarins og launþegahreyfinguna, þá getur hún ekki farið með málið í atkvæðagreiðslu.

Má nú aftur minna á að kjarasamningar við opinbera starfsmenn eru í farvatninu. Kjarasamningar við Alþýðusambandið eru í uppnámi, það sjá allir og vita og þá kemur þetta innlegg af hálfu ríkisstjórnarinnar.

Virðulegi forseti. Manni blöskrar að flokkur sem kallar sig jafnaðarflokk — jafnvel þótt það sé ylur í hlýjunni í stjórnarsamstarfinu við Sjálfstæðisflokkinn og það kunni að

vera þægilegt að vera þar þá hlýtur jafnaðarmannaflokkur að hafa einhvern snefil af sjálfsvirðingu enn þá. Hann hlýtur þá að hugsa og taka mark og mið af því sem launafólkið í landinu segir. Það getur ekki verið að það sé kompásinn á Pétri H. Blöndal sem ræður ferðinni.

Þess vegna skora ég, virðulegi forseti, enn og aftur á ríkisstjórnina og einkum og sér í lagi á Samfylkinguna sem ég hef sjálfur mikla og góða reynslu af samstarfi við. (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) Nei, ég hef aldrei verið í Samfylkingunni, virðulegi þingmaður. Ég skora á Samfylkinguna (Forseti hringir.) að sjá til þess að þetta mál gangi ekki til atkvæðagreiðslu.

[16:21]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði að það kæmi ekki fram í kostnaðarmati Fjármálaeftirlitsins hvað þetta frumvarp kostaði. Það er vegna þess að það fjallar um tekjur. Kostnaðarmatið fjallar nefnilega um kostnað og má kannski segja að það ætti kannski að víkka út kostnaðarmatið og að það fjalli líka um tapaðar tekjur.

En það kemur fram í frumvarpinu á síðu 5 eins og það var lagt fram upphaflega, ekki núna heldur eins og það var lagt fram upphaflega, með leyfi frú forseta:

„Álagður tekjuskattur lögaðila nam 42,7 milljörðum króna á þessu ári vegna reksturs ársins 2006. Ekki liggja fyrir upplýsingar um hver sé hluti hagnaðar af sölu hlutabréfa í þeirri fjárhæð. Lausleg athugun sýnir að sá hluti sé hverfandi þar sem fyrirtæki nýti sér í afar ríkum mæli þá frestunarheimild sem til staðar er í gildandi lögum. Hins vegar liggja fyrir upplýsingar um árlega fjárhæð frestaðs hagnaðar lögaðila vegna sölu af hlutabréfum á undanförnum árum, en sú fjárhæð hefur farið stigvaxandi, sbr. eftirfarandi tölur, sem unnar eru upp úr skattframtölum lögaðila.“

Þar kemur fram, á bls. 6, að árið 2006 hafi 336 milljörðum verið frestað. Síðan segir hér að þegar á heildina sé litið sé þó talið að áhrif þessara breytinga sem að framan greinir, þ.e. að fella niður skattana, verði hverfandi á tekjuhlið ríkissjóðs.

Þannig að þetta er fugl í skógi en ekki í hendi sem menn eru að tala um. Og það að reikna 18% af 336 og fara að bóka það inn í ríkissjóð er bara ekki til í dæminu. Það er svona svipað eins og farið væri að reikna með því að allur þorskur í sjónum væri kominn á land. Menn væru búnir að veiða hann. Hann er sko úti í sjó.

[16:24]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrst varðandi kostnaðarmatið þá finnst mér það hártogun að tala um að kostnaðarmatið eigi bara að fjalla um útgjöld. Kostnaðarmat á auðvitað að fjalla um áhrifin á ríkissjóð og áhrifin á ríkissjóð eru ekki bara útgjaldaauki heldur getur breyting á tekjum, m.a. tekjutap, haft áhrif á ríkissjóð sem á auðvitað að gera grein fyrir í kostnaðarmati.

Varðandi það sem hins vegar kemur hér réttilega fram hjá hv. þingmanni þá segir að lausleg athugun sýni að þessir hlutir séu hverfandi. Ég verð að segja að ég geri meiri kröfu en svo að það sé hægt að koma hér inn með svona stórt mál og segja að lausleg athugun sýni þetta og hitt.

Það hefur verið vikið að því í þingræðum, m.a. hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni, sem er nú afskaplega töluglöggur maður eins og þingheimur veit, að hér sé um verulega fjármuni að ræða. Ég tek fullt mark á því og a.m.k. tel ég fulla ástæðu til þess að fara rækilega í saumana á því hvort það kunni að vera rétt sem þar kemur fram, hvort þessi áhrif séu með þeim hætti sem þingmaðurinn sagði í þingræðu sinni.

Mér finnst það undarlegt að menn skuli að minnsta kosti ekki vilja leita af sér allan vafa ef svo má segja og það finnst mér ekki hafa komið fram í þessu máli.

[16:25]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í greinargerð með frumvarpinu er bent á leiðina til að komast hjá þessu, þ.e. að endurfjárfesta. Ef eitthvert fyrirtæki á hlutabréf upp á milljarð í Glitni og selur það fyrir 2 milljarða þá fjárfestir það í Kaupþingi fyrir 2 milljarða og borgar ekki skatt. Þessi leið er fær og hún er ætluð til þess að halda fjármagni í atvinnulífinu. Þessi leið gerir það að verkum að menn borga ekki skatta af þessu. Það er bara þannig.

Svo er hin leiðin sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson benti á sem var mjög athyglisverð en hann hélt því fram að 400 milljarðar hefðu siglt frá Íslandi til Hollands. Það eru einmitt þeir peningar sem við ætlum að reyna að ná til baka.

[16:26]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í máli hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar féllu mörg stór orð og ekki var nú innstæða fyrir þeim öllum frekar en oft áður í svikabrigslum vinstri grænna á hendur Samfylkingunni sem við erum satt að segja farin að verða nokkuð vön hér í þingsölum.

Í því frumvarpi sem hér um ræðir er um einfalda tiltekt að ræða og verið að afskrifa kröfur sem, eins og fram hefur komið, er ólíklegt að hægt verði að innheimta.

Hv. þingmaður talaði hér af miklum móð um hvað þetta væri óskiljanleg ráðstöfun af hendi jafnaðarflokksins Samfylkingarinnar. En skýst nú alveg yfir þá staðreynd að hagnaður af sölu hlutabréfa er alfarið skattfrjáls í Noregi, svo dæmi sé tekið, þar sem flokksbræður hans sitja í ríkisstjórn.

Er hér kannski enn og aftur að sannast að í Vinstri grænum hér á landi höfum við afturhaldssamasta vinstri flokk í vesturálfu, þann sem virðist bera minnst skynbragð á alþjóðlega strauma jafnt í fyrirtækjarekstri og í fjármagnsflutningum, og er einhvern veginn mest utanveltu þegar kemur að því að bera skynbragð á það að saman geti farið hagsmunir almennings og hagsmunir fyrirtækja?

Það er a.m.k. greinilegt að félagar hv. þingmanns í vinstri grænum í Noregi hafa náð einhverri sýn á þetta mál þó að það sé ofviða hv. þingmanni að ná sömu sýn á það hér.

Við í Samfylkingunni leggjum reyndar ekki til að hagnaður af sölu hlutabréfa sé skattfrjáls eins og félagar hv. þingmanns í Noregi hafa gert. En það er fullkomlega eðlilegt að hv. þingmaður útskýri (Forseti hringir.) frekar fyrir okkur heimsmynd sína en að vera að kalla eftir að við skýrum þá heimsmynd sem við höfum.

[16:28]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er nú sjaldan sem maður heyrir jafninnantómt glamur úr ræðustól Alþingis eins og það sem hér heyrðist. Í fyrsta lagi kemur það fram í gögnum málsins að hér sé verið að ganga mun lengra en var gert í Noregi og þingmaðurinn mun væntanlega geta lesið sér til um það í þeim gögnum sem fylgja málinu, svo það komi fram.

Í öðru lagi er það auðvitað eðlilegt að hér sé kallað eftir sýn ríkisstjórnarflokks. Það er mjög eðlilegt að það sé kallað eftir því. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, var spurður að því hér áðan í andsvörum m.a. hvernig hann sæi hlutina fyrir sér og gerði ágætlega grein fyrir því. Það voru engin innantóm orð.

Hins vegar koma hér orðaleppar eins og það að vinstri græn séu afturhaldssamasti vinstri flokkur, ég veit eiginlega ekki hvar, í víðri veröld eða guð má vita hvar, kannski í Evrópu því heimssýn hv. þingmanns nær nú yfirleitt ekki mikið lengra en til Evrópu.

Svona orðaleppar hafa enga merkingu, þeir hafa ekki nokkra merkingu. Afturhaldssemi, hvað er það? Er það þá svo og svo mikil framsýni sem hv. þingmaður stendur fyrir að vilja að auka misskiptingu í skattkerfinu eins og hér hefur augljóslega verið lagt til?

Það er auðvitað verið að auka misskiptingu þegar verið er að taka einn hóp, tiltekna tegund fyrirtækja og gera þau skattfrjáls. Hér er verið að tala um það að söluhagnaðurinn af hlutabréfum verði skattfrjáls. Það er sem sagt verið að búa til nýtt skattfrelsi og það þýðir það einfaldlega að þeir sem bera skattbyrðarnar til að standa undir samfélagsþjónustunni verða færri. Það verða færri herðar. Og hverjir sitja eftir? Það er að sjálfsögðu allur almenningur í landinu.

Það kann vel að vera að í augum og huga þingmannsins sé það afturhaldssemi að vilja standa vörð um hagsmuni almennings, vilja standa vörð um einhvers konar sátt í samfélaginu um hvernig byrðunum er dreift. Það kann vel að vera að það sé afturhaldssemi í huga (Forseti hringir.) hv. þingmanns og ef það er svo þá skammast ég mín ekkert fyrir þá afstöðu.

[16:30]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Markmiðið með þessum breytingum er einfalt, þ.e. að reyna að komast í þá peninga sem við vitum að fyrirtæki eru að gefa upp í öðrum löndum vegna þess að fyrirtæki eiga valið um að fara á milli landa. Það er viðþekkt vandamál að skattbyrðar leggjast í auknum mæli á launþega og í minna mæli á fyrirtæki sem eru kvik. Það er alþjóðlegt vandamál. Við leysum það hins vegar varla með höftum eða banni á fjármagnsflutninga eða með öðrum slíkum aðgerðum. Mér finnst skorta í þessu máli sem og iðulega áður í málflutningi hv. þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs raunhæf úrræði til að bregðast við þessari þróun, önnur en einfaldlega að tala undan og ofan af einhvers konar höftum og bönnum sem ljóst er að geta ekki náð tilgangi sínum.

[16:32]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég fagna yfirlýsingu hv. þingmanns og viðurkenningu á því sem ég var nákvæmlega að segja áðan, að skattbyrðin færi í auknum mæli yfir á herðar almennings og af fyrirtækjunum. Ég er að segja að ég vara við þeirri þróun vegna þess að það er mjög mikilvægt til að standa undir samneyslunni að skattstofnarnir séu breiðir, þeir séu margir og þeir séu breiðir, það leggi allir eitthvað af mörkum og það á að vinna gegn öllum tilraunum til þess að fækka þessu frekar en að segja: „Ja, nú er þetta bara svona. Við ráðum ekki við það og við ætlum bara að gefast upp gagnvart þessu.“ Þess vegna höfum við verið að segja núna, sérstaklega á þessum tímum þegar við erum að reyna að ná og skapa, ríkisstjórnin, einhverja þjóðarsátt og samstöðu með meðal annars verkalýðshreyfingunni sem algerlega leggst gegn þessu frumvarpi, þ.e. þá væri nær að við segðum: „Gott og vel, tökum okkur tíma. Látum þetta mál ekki klárast í vor, förum yfir það í sumar og athugum hvort (Forseti hringir.) hægt sé að finna leiðir og lausnir sem allir geta vel við unað.“

[16:33]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér kom talsvert á óvart að hv. þingmaður skyldi kvarta undan orðfæri hv. þm. Árna Páls Árnasonar í ljósi þeirrar ræðu sem hv. þingmaður flutti áðan þar sem stóryrðin voru ekki spöruð án þess að mikil innstæða væri fyrir því sem sagt var. Ef ég skil hv. þingmann rétt þá var meginþemað nokkurn veginn þetta: Það mætti leggja á þær skattskuldbindingar sem nú eru inni í fyrirtækjunum 18% skatt og það væri verið að skjóta því undan ríkissjóði eða gefa afslátt af því. Þetta var með öðrum orðum svona nokkurn veginn og á þessari fullyrðingu byggist síðan það að verið sé að vega að almenningi, það sé verið að vega að öllum, það sé verið að færa á milli, það sé verið að hampa sumum en ekki öðrum og svo framvegis. (Gripið fram í.) Þetta er nokkurn veginn það sem hv. þingmaður sagði. Það kemur hins vegar mjög skýrt fram og hefur komið skýrt fram bæði í greinargerðinni og fyrir nefndinni að það eru nánast engar líkur á því að nokkuð af þessu innheimtist. Þess vegna hlýt ég að spyrja hv. þingmann: Hvernig leyfir hann sér að koma hér í ræðustól og segja mjög stór og mikil orð byggð á yfirlýsingum eins og þessari sem hér um ræðir, að það sé verið að skjóta undan 18% af þeim skattskuldbindingum sem nú eru í bókum fyrirtækisins, því það er vitað og kom skýrt fram í nefndinni að þetta muni aldrei innheimtast. Ég held að hv. þingmaður hljóti að þurfa að gera einhverja grein fyrir fullyrðingum af þessum toga ef á að vera hægt að taka hann alvarlega í umræðu eins og þeirri sem hér fer fram. Það held ég að hljóti að vera (Forseti hringir.) lykilatriði, virðulegi forseti.

[16:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég sagði ekki í minni ræðu að fyrirtækin væru að skjóta undan 18%. Það er rétt að þingmaðurinn hafi það rétt eftir. Ég vísaði meðal annars í ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar sem ég sagði að ég teldi fulla ástæðu til að taka mark á og fara yfir og skoða hvort þær tölur sem hann setti fram ættu við rök að styðjast og ég las upp úr umsögn Alþýðusambands Íslands sem fjallar um skattundanskot. Það var það sem ég gerði hvað þetta snertir þannig að mér finnst mjög mikilvægt að þingmaðurinn hafi þetta á hreinu. Þetta voru mín orð. Við höfum sagt og það kom meðal annars fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar áðan að við höfum ekki sagt að það eigi ekki að vera einhvers konar frestun á skattgreiðslum eins og eru í dag á söluhagnaði eða á arðgreiðslum. Það er ekki endilega deila um það atriði. En það er deila um þær ákvarðanir sem verið er að fara hér með þessu frumvarpi og við höfum bent á tímasetningarnar, efnahagsástandið og þá tilraun sem verið er að gera til að ná þjóðarsátt og við teljum að þetta sé ekki gott innlegg í þá umræðu. (Gripið fram í.) Þess vegna hlýt ég að spyrja að því, virðulegi forseti, (Gripið fram í.) var til dæmis farið yfir þetta frumvarp á samráðsfundinum í ráðherrabústaðnum? Fóru ráðherrar ríkisstjórnarinnar yfir það með fulltrúum Alþýðusambandsins og launþegahreyfingarinnar hvað ríkisstjórnin væri að gera? Það var sagt í þessari umræðu að þetta væri innlegg til að mæta ástandinu í efnahagsmálunum, að koma til móts við fyrirtækin í þessu efnahagsástandi. Var þetta rætt í ráðherrabústaðnum? Var hlustað á sjónarmið Alþýðusambandsins þar? Af hverju var það ekki gert eins og mér býður í grun að sé staðreyndin?

Ég bið menn um að taka þeirri gagnrýni sem við komum fram með af karlmennsku og reyna þá frekar að svara (Forseti hringir.) henni málefnalega heldur en vera með einhvern útúrsnúning eins og hér hefur borið á.

[16:37]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég hef sjaldan eða aldrei heyrt nokkurn þingmann flýja úr einum málflutningi á jafnskömmum tíma og hér varð raunin. (Gripið fram í.) Hv. þingmaður sagði í ræðu sinni að verið væri að færa byrðar af fyrirtækjum yfir á almenning. Hér er um það að ræða að verið er að lagfæra skattalöggjöf í raun og veru þannig að það eru skattskuldbindingar inn í fyrirtækjum sem aldrei innheimtast. Þetta mun ekki hafa nokkur áhrif á ríkissjóð. Þrátt fyrir það flytja menn svona innblásnar ræður með jafnmiklum stóryrðum eins og raun ber vitni enda held ég að staðreyndin sé sú að það sé nokkurn veginn þannig að þegar hefur komið til breytinga á skattalögum hafi Vinstri hreyfingin – grænt framboð undantekningarlaust haft rangt fyrir sér. Ég held að það sé nokkurn veginn staðreynd og ef nokkur getur bent mér á eitthvað annað þá er ég tilbúinn til að ræða það. En ég held að það sé nokkurn veginn svona (Forseti hringir.) að þær tillögur sem Vinstri grænir hafa lagt fram þegar kemur að breytingum á skattalögum hafa ekki reynst góðar.

[16:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er því miður þannig að það hefur kannski ekki reynt mikið á það að tillögur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í skattamálum hafi orðið að veruleika því að (**ÁPÁ:** Þess vegna getið þið sagt þetta.) það háttar þannig til að við höfum ekki verið í aðstöðu til þess í ríkisstjórn að koma þeim á framfæri.

Það að hér sé verið að flýja frá málflutningi er að sjálfsögðu tómt rugl. Það sem ég sagði var og ég stend við það, að verið er að flytja skattbyrðina til með þessu frumvarpi nema náttúrlega að það sé ásetningur hæstv. ríkisstjórnar að skera niður útgjöld á móti, að það sé meiningin að skera niður í ríkisútgjöldum á móti. Svo kann vel að vera. (**ÁPÁ:** Það sagði ég ekki.) Það er verið að (Gripið fram í.) flytja til skattbyrði. Það er verið að aflétta skattskyldu tiltekinna aðila og þessi hreyfing er að verða. Hv. þm. Árni Páll Árnason tók undir með mér áðan að skattbyrðin mundi aukast á almenningi (Forseti hringir.) og minnka á fyrirtækjum. Undir það tók hann og þótt hv. þm. Lúðvík Bergvinsson komi hér síðan og segi að það sé ekki rétt þá hefur það verið staðfest meðal annars af einum flokksbróður hv. þingmanns.

[16:40]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Þessi umræða er ákaflega áhugaverð. Mér finnst t.d. mjög áhugavert það sjónarmið sem kemur fram í umræðunni að ekki þurfi ekki að taka neitt mið af því sem Alþýðusamband Íslands setur nú fram sem athugasemdir við frumvarpið og menn þurfi ekki að hlusta á neinar tillögur eða varnaðarorð frá Alþýðusambandinu. En þegar Alþýðusambandið leggst á árarnar með að gera kjarasamninga hælir ríkisstjórnin því á hvert reipi, hvað menn séu skynsamir, hvað þeir hafi tekið markverð skref í því að styðja við stöðugleikann. Svo þegar allt er komið í hnút er hóað í menn á vordögum til að ræða við þá. Samt var ekki hægt að fara eftir þeim tillögum sem ASÍ vildi í sambandi við skattamál almennings, um að hækka sérstakan persónuafslátt fyrir það fólk sem lægst hefur launin og styrkja þannig stöðu láglaunahópanna í þjóðfélaginu og væntanlega stöðugleikann í þjóðfélaginu og hafa áhrif á það að rauntekjur fólks væru hærri og verðbólguhraðinn kannski minni. Á góðum stundum er Alþýðusambandinu hælt fyrir góð verk en þegar mönnum líka ekki aðfinnslur þess er gert lítið úr því og þeim málflutningi og athugasemdum sem koma frá Alþýðusambandi Íslands.

Hæstv. forseti. Mér finnst undarlegt hvernig menn standa að þessu máli og tek undir þær áhyggjur sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson lýsti yfir úr þessum ræðustóli, að samkvæmt hans mati gæti eftirgjöfin af þegar uppsöfnuðum frestuðum skatti af söluhagnaði til ríkisins numið allt að 60 milljörðum kr. Ég hef ekki heyrt menn benda á það með rökum að þessi staðhæfing hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar ætti ekki við rök að styðjast. (**PHB:** Jú.) Ég hef ekki heyrt neinn benda á það með rökum. Það þýðir ekkert, hv. þm. Pétur H. Blöndal, að tala um fugla í skógi. Eigum við að tala um geirfugl sem verið er að bera á borð fyrir Samfylkinguna? (**PHB:** En fiska í sjónum?) Það þýðir ekk-

ert að vera með svona rök, hv. þingmaður. (Gripið fram í.)

Hæstv. forseti. Alþýðusamband Íslands segir í umsögn sinni, með leyfi forseta:

„Alþýðusamband Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til laga um tekjuskatt, breyting ýmissa laga, 325. mál.

Frumvarpið felur í sér tvíþætta tillögu að breytingum á skattlagningu aðila í atvinnurekstri:

1. Lagðar til breytingar á reglum um skattskyldu söluhagnaðar lögaðila af hlutabréfum.

2. Lögð er til tilfærsla á skattaumsýslu þeirra lögaðila sem mest umsvif hafa í íslenskum þjóðarbúskap til sérstakrar starfseiningar innan Reykjavíkurumdæmis.“

Síðan segir efnislega um þetta mál, hæstv. forseti:

„ASÍ leggst gegn þeirri breytingu sem lögð er til, að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum verði skattfrjáls en á móti falli frádráttur vegna kostnaðar við hlutabréfaviðskiptin niður.

Þrátt fyrir að á undanförum árum hafi verið gerðar veigamiklar breytingar á skattaumhverfi lögaðila hefur það ekki leitt til aukinnar fjárfestingar erlendra aðila hér á landi og heldur ekki dugað til að halda fé í landinu.“ (**PHB:** Athyglisvert.) Athyglisvert.

„Ástæðan er ekki sú að skattlagning lögaðila sé almennt ekki samkeppnisfær við þau lönd sem við viljum bera okkur saman við.“ — Segir í umsögn Alþýðusambandsins.

Við höfum staðið að því að lækka skatta á fyrirtæki niður í 18% og væntanlega munum við fara með þá niður um 3% í viðbót og lækka þá í 15%, skattafslátturinn er upp á 16 eða 17% sem við erum að lækka skattana á fyrirtækjunum.

Ekki er hægt að kvarta undan því, hæstv. forseti, að Alþingi og ríkisstjórnin hafi ekki á undanförnum árum lagt sitt á vogarskálarnar til að lagfæra skattumhverfi fyrirtækja. Það hefur markvisst verið gert og í miklu meira mæli en að lagfæra skattumhverfi almennings til lækkunar eins og dæmin sanna og margoft hefur verið sýnt fram á hér í rökræðum. Í því sambandi er hægt að minna á sérstaka forgangsröðun Sjálfstæðisflokksins í skattalækkunum til hátekjufólks á Íslandi þegar sá flokkur tók það upp sem sérstakt forgangsmál í skattamálum að afnema hátekjuskattinn. Það var alveg sérstakt forgangsmál og fyrsta skattamálið sem hér kom inn af því sem ríkisstjórnin vildi ná fram í stefnu Sjálfstæðisflokksins. Það voru náttúrlega alveg geysileg mistök en var í raun og veru gert á sama tíma og við vorum með hálaunasamningana, ráðningarsamningana og eftirágreiðslurnar upp á tugi og hundruð þúsunda til einstakra manna sem störfuðu í fjármálafyrirtækjum og í fjármálageiranum sérstaklega. Stór hluti af því sem hér er verið að ræða um snýr m.a. að umsýslu slíkra fyrirtækja eða fyrirtækja í eigu slíkra fyrirtækja og ég hygg að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hafi bent á það í máli sínu áðan.

Áfram segir í umsögn ASÍ, með leyfi forseta:

„Varðandi þau rök sem lesa má úr greinargerð frumvarpsins að líkur séu á að þessi skattur skili fremur litlum tekjum vegna þess að hægt sé að fresta skattlagningunni óendanlega og einnig að mörg íslensk félög hafa flutt eignarhald á hlutabréfum til landa sem ekki skattleggja söluhagnað þá vega þau ekki þungt að mati ASÍ.“

Í þessari umræðu er ekki gert nokkurn skapaðan hlut með þessa ályktun ASÍ og aðvaranir. Það er svolítið furðulegt, hæstv. forseti, að þegar stærstu heildarsamtök launþega í landinu koma með sérstakar ábendingar um þetta mál, þá er ekkert gert með þær. Mikið er gert með tillögur ASÍ þegar kemur að launamálum eins og ég vék að áðan, ASÍ var mikið hælt fyrir samningana sem gerðir voru í vetur. Það er eins og að eingöngu sé tekið mið af orðum og tillögum forustumanna launaþegasamtaka á Íslandi þegar það hentar málflutningi ríkisstjórnarinnar, þegar það fellur að þeim áherslum sem ríkisstjórnin leggur til. Þannig er það.

Ég tek undir að það væri miklu nær að bregðast við eins og segir í ályktun ASÍ:

„Eðlilegra er að bregðast við með því að kanna með hvaða hætti hægt er að koma í veg fyrir slík skattundanskot.“

Ég átta mig ekki á því hvers vegna þingmenn í ríkisstjórnarmeirihlutanum líta svona algjörlega fram hjá leiðbeiningum Alþýðusambands Íslands um þetta mál. Mér finnst það vægast sagt skrýtið, hæstv. forseti, að ekkert skuli gert með aðfinnslur Alþýðusambandsins. Ég tel að við séum algjörlega á rangri leið með þetta mál. Við ættum miklu frekar að huga að því hvernig við getum tryggt að fyrirtæki á Íslandi greiði eðlilega skatta hér á landi af hagnaði sínum og þess vegna söluhagnaði og búa þannig um hnúta að þeir peningar renni til ríkissjóðs eins og eðlilegt er að þeir geri samkvæmt skattalögum en segja ekki sem svo: Vegna þess að það er hægt að finna leiðir til að skjóta þessu undan og fresta þessu er ekki annað að gera en að fella þetta niður, þurrka þetta bara út. (**SJS:** Rausnarlegt.) Já, það væri rausnarlegt ef menn gerðu það sama fyrir venjulega Íslendinga sem skulda skatta, ef það væri bara þurrkað út af því að þeim hafi ekki tekist að borga þá. Það væri mjög rausnarlegt. Ég er hræddur um að hv. þm. Pétur H. Blöndal mundi þá rísa öndverður gegn því og tala um að verið væri að gefa mönnum gjafir sem stæðu ekki í skilum.

Ég vil líka velta upp þeirri spurningu, hæstv. forseti, sem kom fram í máli einhvers ræðumanns áðan, ég man ekki nákvæmlega hver það var en held að ég hafi rétt eftir efnislega að þetta mál væri efnahagsaðgerð í núverandi ástandi, í núverandi efnahagsástandi á Íslandi á stöðu fyrirtækja, ég man ekki nákvæmlega hvernig það var orðað, þetta væri sérstök efnahagsaðgerð til að laga stöðu fyrirtækjanna. (**Gripið fram í:** Lúðvík Bergvinsson.) Ég verð að viðurkenna að ég átta mig ekki á því hvert þessi rök eru sótt og hvernig menn setja þau upp. Ég hefði haldið að við ættum að reyna að framfylgja skattalögum okkar í hverju sem er og ef þau eru ekki nægilega góð að þessu leyti — að menn geti skotið sér endalaust undan því að greiða skatta af því sem þeir eiga að greiða skatt af — eigum við auðvitað að lagfæra skattalögin í þá veru að reyna að ná inn þeim gjöldum sem við teljum eðlilegt að fyrirtækin beri á hverjum tíma, alveg eins og við gerum gagnvart einstaklingum. Annað er óeðlilegt, hæstv. forseti, og mér finnst það engin rök í málinu að af því að einhver skattur innheimtist illa skuli bara hætt við hann í staðinn fyrir að reyna að lagfæra löggjöfina þannig að við tökum þá skatta sem við höfum ákveðið að taka og við teljum eðlilegt að séu greiddir hvort heldur af fyrirtækjum eða einstaklingum.

Hér hefur verið vikið að því að nauðsynlegt væri að lækka skatta til að koma í veg fyrir að fyrirtækin færu úr landi. Hvar skyldum við enda með þeirri stefnu? Mér er það ekki ljóst en ég þykist þó hafa einhverja hugmynd um að lengi sé hægt að finna lönd í veröldinni, svokallaðar skattaparadísir, sem ég held að menn geti ekki sett sig í stellingar við að keppa við. Við hljótum að horfa á þessi mál öðruvísi en að reyna að elta sérstakar skattaparadísir að þessu leyti. Ég er þeirrar skoðunar að þetta mál sé illa til fundið inni á Alþingi og því eigi helst að vísa frá en lágmark er þó að því sé frestað og það tekið til miklu betri skoðunar en hér hefur verið gert en ætlunin virðist vera að keyra það í gegn. Ég minni einnig á minnisblað ríkisskattstjóra þar sem eru mikil varnaðarorð gagnvart þeirri breytingu sem hér er verið að leggja til. Ég tel að hér sé verið að fara óeðlilega leið í skattamálum og legg til að málinu verði frestað.

[16:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Það hefur komið fram áður í umræðunni og það er prentað hér á þingskjali, framhaldsnefndaráliti meiri hluta efnahags- og viðskiptanefndar, að einn af aðstandendum málsins sem hlýtur að teljast, fulltrúi Samfylkingarinnar í hv. efnahags- og skattanefnd, Gunnar Svavarsson, formaður fjárlaganefndar, ritar undir nefndarálitið með fyrirvara. Nú hef ég ekki orðið þess var að hv. þingmaður hafi komið hér og gert grein fyrir þeim fyrirvara sem mér finnst eðlilegt og við eigum nokkra heimtingu á sem ræðum þetta mál og þar á meðal og ekki síst auðvitað við ábyrgðaraðila þess, talsmenn stjórnarflokkanna. Ég óska því eftir því að virðulegur forseti geri gangskör að því að gera hv. þingmanni ljóst að þessi umræða fer nú hér fram og að eftirspurn er eftir því að hv. þm. Gunnar Svavarsson, formaður fjárlaganefndar, komi og geri grein fyrir og útskýri fyrirvara sinn. Það getur ekki borið svo brátt að eða verið þvílík tímanauð í störfum hér að ekki megi gera hlé á umræðunni meðan þess er beðið að hv. þingmaður eigi þess kost að koma hingað (Forseti hringir.) og útlista fyrirvara sinn. Ég óska eftir því að forseti komi þessu til leiðar.

[16:55]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti mun gera ráðstafanir til þess að láta hv. þm. Gunnar Svavarsson vita af því að hans er æskt við umræðuna.

[16:56]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Þetta frumvarp, sem fjallar um breytingu á lögum um tekjuskatt og staðgreiðslu opinberra gjalda, hefur verið rætt hér við 3. umr. Ég vil spyrjast fyrir um örfá atriði hvað varðar frumvarpið og ákvæði þess.

Frumvarpið miðar að því að fella niður skatta á arði af sölu hlutabréfa. Er þar enn verið að auka skattfríðindi þeirra sem hafa, margir hverjir, á undanförnum árum fengið mestar skattalækkanir í samfélaginu. Enn er verið að bæta í. Maður veltir fyrir sér forgangsröðinni í þeim efnum. Mér finnst það siðlaust, frú forseti, að réttlæta með lögum og gera löglegar gjörðir og athafnir skattaðila sem varða við lög, jaðra við að vera lögbrot. Til þess er gripið hér á Alþingi að gera gjörninga löglega sem eru brot á lögum, það er út af fyrir sig siðlaust, hvað þá með innheimtu skattanna að öðru leyti.

Ef ríkisstjórnin hefði viljað beita þessu gagnvart aðilum sem frekar ættu að njóta þessa, ef menn vilja hygla skattgreiðendum á annað borð svo nemur tugum milljörðum króna — ég nefni aðila sem eru nú að fá innheimtubréf til að endurgreiða ofgreiddar lífeyrisgreiðslur vegna mistaka eða vegna einhverra atriða.

Ég minntist á það í umræðum hér á Alþingi í gær að Héraðsdómur Reykjavíkur hefur með nýlegum dómi sínum fellt úr gildi ákvörðun Tryggingastofnunar ríkisins frá 22. nóvember 2007 um að krefja ellilífeyrisþega um greiðslu á rúmum 600 þús. kr. vegna ofgreiddra bóta fyrir árið 2003 og 2004. Um 82% lífeyrisþega fá athugasemdir og lífeyrir þeirra er endurreiknaður. Meginhluti þessa hóps fær bakkröfur vegna ofgreiðslu eða vegna mistaka í lífeyrisgreiðslum. Í þessu tilviki var talið að Tryggingastofnun ríkisins hefði ekki getað fært nægileg rök fyrir því og þess vegna voru þær felldar niður.

Ég þekki dæmi þess að ekkjur hafa verið krafðar um greiðslu á lífeyri sem maki þeirra fékk og voru síðan taldar ofgreiddar tveimur árum síðar, makinn hafði þá verið dáinn í eitt ár. Fjöldi lífeyrisþega fær slíkar bakkröfur um það sem kallaðar eru ofgreiddar lífeyrisgreiðslur. Deilt er um réttarstöðu slíkra lífeyrisgreiðslna. Er þetta ekki framfærslugrunnur? Er þetta ekki framfærslufé? Og hefur þetta ekki stöðu launa? Að mínu mati er það svo. Þetta er framfærslugrunnur þess fólks sem í hlut á og þess vegna hefur enginn rétt til að skerða hann með þessum hætti.

Margir fá skerðingar nokkrum árum seinna á lífeyri sínum vegna þess að þeir hafa selt einhverja eign, og ekki endilega hlutabréf. Fólk hefur kannski selt hlut í gamla bátnum sínum. Ég þekki bónda sem var hættur búskap. Hann var ekki með háar lífeyrisgreiðslur, en hann átti skektu og seldi hana. **(Gripið fram í:** Var kvóti?) Nei, bara skipið sjálft, gamla skektu sem hann seldi og fékk einhverjar krónur fyrir. Tveimur eða þremur árum seinna fékk hann bréf frá sýslumanni: Þar sem hann hefði selt skektuna á einhverjar milljón krónur verði hann að endurgreiða stóran hluta af lífeyri sínum. Það er þá tekið af lífeyrisgreiðslum næsta árs og hann efast um að hann muni lifa svo lengi að geta greitt þetta upp. Þessi maður var ekki af ráðnum hug í vanskilum, alls ekki. Væri ekki nær að líta til þessa fólks, til ellilífeyrisþega, úr því að menn vilja fara út í það að gefa upp hugsanlegar áfallnar skattgreiðslur eða endurgreiðslur? Í frumvarpinu er verið að gefa eftir arðgreiðslur af skatti á arði af sölu hlutabréfa, sá hópur er tekinn út.

Ég hefði viljað sjá, úr því þetta er nú hluti af kjarasamningi, og átti að verða til þess að styrkja stöðu fyrirtækjanna til að þau geti greitt hærri laun — þannig var það kynnt í vetur, það koma fram. Ég hefði viljað taka þennan hóp — ef menn eru að fara út í tilfæringar af þessu tagi á annað borð — ellilífeyrisþega, sem fá bréf, oft með því orðalagi að fólk er fyrir fram stimplað sem óbótamenn, um að greiða til baka lífeyrisbætur. Þetta er líka með tilsvarandi hætti reiknuð skuld sem ríkið er þarna að krefjast. Ég vil spyrja

hv. þm. Pétur H. Blöndal hvort þessi hópur, sem fær bréf um að skila til baka, að því er talið er, ofgreiddum lífeyri, hafi aðra stöðu en þeir sem fá arð af hlutabréfum. Úr því menn eru að fara út í svona fimleika, af hverju telst það ekki meira réttlætismál að taka á slíkum málum?

Fyrr í dag var til meðferðar frumvarp til laga til breytingu á lögum um hlutafélög og lögum um einkahlutafélög þar sem verið var að rýmka það sem skilgreina mætti sem greiðslur inn í hlutafélög. Þetta var frumvarp til laga um breytingar á lögum um hlutafélög, nr. 2 frá 1995. Með frumvarpinu voru lagðar til breytingar á lögunum hvað varðar greiðslu á hlutafé í öðru en reiðufé við stofnun eða hlutafjárhækkun. Í umræðum, þegar við vorum með þetta í nefnd, kom m.a. fram að þarna mætti setja inn sem hlutafé hross, að nota mætti Gránu eða Grána sem greiðslu inn í hlutafélög. Þá spyr ég: Þegar verður nú farið að selja Grána aftur og arður verður af honum verður hann þá skattfrjáls? Verða aðrar eignir sem ganga inn sem jafngildi hlutafjár inn í hlutafélög skattfrjálsar? (**Gripið fram í:** Já.) Já. Gildir þetta þá bara um peninga sem eru greiddir inn í hlutafélögin eða gildir þetta um önnur verðmæti sem tekin eru sem jafngild inn í hlutafélögin? Við vorum hér að afgreiða — það var verið að rýmka reglur. Það má nota ýmiss konar verðbréf, það má nota peningamarkaðsskjöl og það má nota hluti sem greiðslu upp í hlutafélögin. Ef þetta verður nú selt til baka aftur, ef Gráni verður seldur aftur á hærra verði, er sá arður skattfrjáls? Gráni var notaður til greiðslu á hlutafé, svo var hann seldur aftur, er þá arðurinn skattfrjáls samkvæmt þessum lögum? Ég bara spyr. Ég skil það svo að ekki sé gerður greinarmunur þarna á. Mér þætti a.m.k. fróðlegt að heyra frá hv. þm. Pétri H. Blöndal hvort frumvarpið, sem hér er verið að fjalla um, nái eingöngu til hlutabréfa eða til annarra greiðslna sem notaðar eru sem jafngildi peninga sem greiðsla fyrir hlutabréf.

Ég vildi koma þessu á framfæri, frú forseti. Mér finnst með endemum að í þessari umræðu um kjaramál, þar sem ég hélt að allir ætluðu að sameinast um að vernda og berjast fyrir kjörum þeirra sem hafa lægstu launin og að allt fjármagn sem væri til yrði nýtt til þess, númer eitt — ég hefði viljað sjá frumvarp í þá veruna, þar sem lækkaðir hefðu verið skattar á lágtekjufólki eða að skattleysismörkin yrðu hækkuð úr því að ríkissjóður telur sig hafa efni á því að fórna þarna nokkrum tugum milljarða sem þetta frumvarp felur í sér. Nei, þá er þetta forgangshópurinn. Þá er þetta forgangsröðun hjá ríkisstjórninni, á sama hátt og skattalækkanirnar á undanförnum árum hafa fyrst og fremst verið fyrir hátekjufólk. Skattar á lægri tekjum hafa hækkað hlutfallslega og þetta er allt á sömu bókina lært: Úr því að ríkissjóður telur sig hafa efni á að fórna tugum milljarða króna þá skulu þeir renna til skattalækkana á arði af hlutabréfum og öðru slíku sem almenningur er yfirleitt ekki með.

Alþýðusambandið er ekki í vafa. Fulltrúar almenns launafólks fordæma frumvarpið og telja að verið sé að ganga fram með þveröfugum hætti. Það er stórfurðulegt að ríkisstjórn, sem samanstendur af Sjálfstæðisflokknum — okkur kemur það ekki á óvart, Sjálfstæðisflokkurinn hefur alltaf varið þá sem fara með fjármagnið á hverjum tíma, hátekjufólkið, fyrirtækin og það sem tengist fjármagninu. Það kemur manni hins vegar á óvart að þetta skuli vera eitt af meginmálum Samfylkingarinnar í umræðum um jafnrétti, jöfnuð og kjaramál ekki síst á þessum tímum. Að Samfylkingin skuli vaða gagnrýnislaust inn í stefnu Sjálfstæðisflokksins, án nokkurrar viðspyrnu — og skattalækkanirnar skila sér fyrst og fremst til fjármagnseigenda eins og áður var að skattalækkanirnar skiluðu sér til þeirra sem höfðu hæstu launin. Þetta er sama stefnan og undirstrikar að Samfylkingin virðist ekki leggja neitt af fyrri baráttumálum sínum hvað varðar jöfnuði inn í ríkisstjórnina heldur liggur marflöt fyrir Sjálfstæðisflokknum. Það má sjá í frumvarpinu.

[17:10]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég innti eftir því hér áðan hvað liði því að hv. þm. Gunnar Svavarsson kæmi og gerði grein fyrir fyrirvara sínum við þetta mál, formaður fjárlaganefndar og stjórnarþingmaður sem stendur að málinu. Hann ritaði undir nefndarálitið með fyrirvara en hefur ekki útskýrt það eða rökstutt hér í umræðunum. Ég óskaði eftir því að honum yrði gert viðvart og þess gæfist kostur að hann næði til umræðunnar og gæti upplýst okkur um þann þátt málsins áður en umræðu lyki, henni yrði þá frekar frestað en að klára hana.

Ég vil einnig inna virðulegan forseta eftir því hvað til standi að halda hér lengi fram fundi í dag. Nú er hvítasunnuhelgi fram undan og almennt talað hefur verið stefnt að því að fundir á fimmtudögum stæðu ekki langt fram eftir degi, alla vega ekki langt fram á kvöldið þegar svo stendur á að fram undan er helgi þar sem margir fara til síns heima, út í sín kjördæmi o.s.frv.

Mér er að vísu ljóst að samþykkt (Forseti hringir.) voru afbrigði við reglubundinn fundartíma í morgun en það þýðir ekki endilega að halda þurfi fund langt fram á kvöld. Mér þætti því fróðlegt (Forseti hringir.) að virðulegur forseti svaraði til um þessi tvö atriði.

[17:11]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti hefur gert ráðstafanir til þess að láta hv. þm. Gunnar Svavarsson vita af því að þess sé óskað að hann verði hér við umræðuna. Varðandi þinghaldið í dag þá var tilkynnt úr forsetastóli fyrr í dag að gert væri ráð fyrir kvöldfundi.

[17:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er nú að togna svolítið á hinum háleitu markmiðum um skipulegan og reglulegan fundartíma í anda hinna nýju þingskapa, finnst manni, og gerist æ oftar að brugðið er til afbrigða í þeim efnum. Þau fyrirheit eru nú svolítið að fara út um dal og hól hjá forustu þingsins sem uppi voru höfð og um höfð fögur orð hér í byrjun.

Frú forseti. Ég geri ráð fyrir, þar sem ég er hér í minni annarri ræðu, að ég hafi hér tíu mínútna ræðutíma. Er það ekki rétt athugað?

Ég vil í fyrsta lagi gera athugasemdir við það sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson gerði að umtalsefni.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Hv þingmaður hefur fimm mínútur í

síðari ræðu samkvæmt þingsköpum.)

Er þetta ekki önnur ræða af mörgum mögulegum fyrir 3. umr. frumvarps, frú forseti?

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Þetta er önnur ræða og þetta er rétt hjá hv. þingmanni.)

Já, ég hef grun um það. Ég hélt nú að aðrir ættu að kunna þessi nýju þingsköp betur en ég. En svo er greinilega ekki, ég verð þá að leyfa mér að leiðrétta þetta hjá hæstv. forseta. En það skiptir nú ekki öllu máli. Ef klukkan verður bara stillt upp á nýtt þá er ég hæstánægður.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti verður að leiðrétta hv. þingmann. Samkvæmt nýjum þingsköpum er ræðutími í 3. umr. sá sami og í 1. umr. og þá er ræðan í annað sinn fimm mínútur. Þetta var rétt hjá forseta.)

Það er naumt skammtað, verður að segja, fimm mínútur til þess að ræða þessi mál. En kannski ég fengi þá þær fimm mínútur ef þessi orðaskipti yrðu dregin frá.

Frú forseti. Ég ætla þá að reyna að þjappa máli mínu saman og hafa þetta stuttar athugasemdir. Í fyrsta lagi er það afar sérkennilegt innlegg í þessa umræðu, sem kom frá hv. þm. Lúðvík Bergvinssyni, að hér sé um hluta af efnahagsráðstöfunum ríkisstjórnarinnar að ræða. Það er þá í raun og veru það fyrsta af slíku tagi sem lítur dagsins ljós. Og það er afar athyglisvert hvað það er. Það er í raun og veru afturvirk skattaaflétting af þegar tilföllnum skattskyldum hagnaði fyrirtækja á veltiárunum að undanförnu. Frestaður skattskyldur hagnaður af sölu hlutabréfa sem ríkisstjórn, með jafnaðarmannaflokk Íslands innanborðs, ætlar að afhenda fyrirtækjunum á einu bretti. Skattstofn upp á 600 milljarða kr. ef ég veit rétt eða þar um bil.

Hver er rökstuðningur meiri hluta nefndarinnar hér í framhaldsnefndaráliti? Þar segir: „Meiri hlutinn telur ekki líklegt að ríkissjóður eigi, að óbreyttum lögum, eftir að uppskera miklar tekjur vegna frestaðra skattskuldbindinga.“ Þetta eru nú nákvæmnisvísindin, meiri hlutinn telur ekki líklegt að ríkissjóður eigi eftir að uppskera miklar tekjur. Heyrðu, við skulum bara gefa þeim þetta eftir strákar — ég held að þetta séu nú allt karlar sem skrifa hér undir nefndarálitið. Þannig er nú örlæti þeirra og þetta er í stíl og í takt við annað sem þessi ríkisstjórn — og reyndar sú fyrri líka, þar sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur í báðum tilvikum ráðið ferðinni — hefur staðið fyrir. Það er búið að búa til bómullarumhverfi, bómullarumhverfi í skattalegu tilliti, fyrir gróðafyrirtæki, fyrir hátekjufólk, fyrir stóreignafólk með niðurfellingu eignaskatta og fyrir fjármagnstekjuhafa. (**Gripið fram í:** Lífeyrissjóðir.) Þetta eru hinar miklu skattkerfisbreytingar á undanförnum árum.

Það er auðvitað sérstakt umræðuefni, og til þess þyrfti góðan tíma, að ræða það afrek Sjálfstæðisflokksins, sem hann fékk Framsóknarflokkinn með sér í, að fella niður hátekjuskatt. Að fella niður þetta litla álag sem var á hæstu laun í landinu, 4% skitin, sem voru á tekjur fyrir ofan viss mörk. Hvenær var það gert? Það var gert á tímum ofurlaunanna. Það var gert þegar ofurlaunin komu til sögunnar á Íslandi, einmitt þá, á þeim árum, gerði ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks það að forgangsverkefni að fella niður skattinn.

Eftir á að hyggja, og skoðað í ljósi efnahagsaðstæðna nú, og hagstjórnarmistakanna sem menn gerðu í þenslunni, er það sennilega fráleitasta ráðstöfunin af öllum. Sennilega fráleitasta ráðstöfunin af öllum, sú félagslega óréttlátasta og dapurlegasta og auðvitað til marks um það hversu glórulaust frjálshyggjuofstækið er í Sjálfstæðisflokknum, sérstaklega þegar kemur að þessum hlutum. Hvað gerir ríkisstjórnin sem nú er komin með völd? Hver eru hennar fyrstu mál í skattalegu tilliti? Lækka skatta enn á gróðafyrirtækjum um þrjú prósentustig og munar um minna, úr 18% niður í 15%, og það er gert strax — gefnar væntingar um að launamenn fái kannski einhverja leiðréttingu skattleysismarka í áföngum á þremur árum, en fyrirtækin skulu fá allt sitt strax.

Og svo kemur þessi sumargjöf núna. Sumargjöf ríkisstjórnarinnar til stóru fjármálafyrirtækjanna og þeirra sem hafa grætt, mynduðu gríðarlegan gróða með viðskiptum með hlutabréf á umliðnum árum. Réttlætingin er, að því er virðist, tvíþætt: Annars vegar séu herrarnir að talsverðu leyti farnir með þennan gróða úr landi og þar með ekki líklegt að ríkissjóður hefði að óbreyttu fengið mjög miklar tekjur af þessu. — Þetta er nú örlæti, verð ég að kalla, og ekki í miklu samræmi við þá skattaframkvæmd sem gildir almennt gagnvart öðrum sem eru hundeltir, boðnir upp. Almennir launamenn, eigendur smáfyrirtækja — ef þeir ná ekki að standa í skilum eða geta ekki borgað til baka ofgreiddar bætur eða útistandandi vörsluskatta eða annað því um líkt er ekki miskunnarinnar að mæta hjá ríkisstjórninni eða innheimtumönnum. En hér skal örlætið ríkja, hér er gæska ríkisstjórnarinnar takmarkalaus. (Forseti hringir.)

[17:19]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Hér hefur verið rætt um kosti þess og galla að gera söluhagnað af hlutabréfum skattfrjálsan og hvort það væri skynsamleg leið til að hindra flutning fjármagns úr landi og laða jafnframt fyrirtæki og fjármagn til landsins. Þetta var allt rætt í nefndinni. Einnig voru ræddar þær breytingar sem meiri hluti efnahags- og skattanefndar lagði til við 2. umr. Í því tilefni bárust viðbótarumsagnir frá ríkisskattstjóra og Alþýðusambandi Íslands og það eru kannski þær umsagnir sem ég vil ræða aðeins.

Alþýðusamband Íslands leggst gegn frumvarpinu og telur brýnna að reistar verði skorður við því að eigendur fjármagns komist hjá eðlilegri skattlagningu með flutningi þess úr landi. Sambandið gagnrýnir enn fremur tímasetningu á framlagningu frumvarpsins í ljósi núverandi aðstæðna í efnahagsmálum þjóðarinnar.

Nú stendur í viðbótarumsögninni frá Alþýðusambandinu að ASÍ leggist gegn þeirri breytingu sem gerð er á 2. gr. frumvarpsins að opna fyrir það að kostnaður við öflun tekna sem undanþegnar eru skattskyldu geti verið dregnar frá öðrum tekjum. Þessi breyting þýðir með öðrum orðum að kostnaður sem fellur til við að afla tekna sem undanþegnar eru skattskyldu geti komið til frádráttar öðrum tekjum og lækkað þar með aðrar skattgreiðslur viðkomandi. Ætla má að þetta sé gert til einföldunar þar sem upphaflegt ákvæði bauð upp á mjög flókna skattframkvæmd. ASÍ varar eindregið við þessari breytingu og því fordæmi sem hún skapar. Ef sú leið sem lögð er til í upphaflegu frumvarpi er ekki talin framkvæmanleg eru það enn frekari rök gegn því

að umræddur hagnaður sé undanþeginn skattlagningu.

Ég vil líka gera að umræðuefni umsögn embættis ríkisskattstjóra þar sem talað er um „stílbrot“ gagnvart meginreglu skattalaga. Minni hluti nefndarinnar vekur einnig athygli á sjónarmiðum sem fram komu hjá Eyþingi og fleirum varðandi mikilvægi þess að taka tillit til byggðasjónarmiða við verkaskiptingu innan skattkerfisins.

Mig langar aðeins að reifa í stuttu máli úr minnisblaði frá ríkisskattstjóra, dagsettu 18. apríl 2008. Þar segir, með leyfi forseta:

„Breytingin frá gildandi lögum felst í því að öll sala lögaðila á hlutabréfum verður gerð skattfrjáls (hagnaður frádráttarbær) og skiptir ekki máli hvort um er að ræða viðskipti með fjárfestingarhlutabréf sem í dag má fresta eða veltuhlutabréf, þ.e. sala hlutabréfa sem keypt eru með endursölu í huga og hagnaður er skattskyldur í dag. Félag sem er með hlutabréfaviðskipi í umboðssölu, án þess að teljast kaupandi eða seljandi, en tekur þóknun fyrir væri aftur á móti skattskylt af þóknuninni.

Þessi breytingartillaga að gera tiltekna starfsemi skattfrjálsa er því stílbrot gagnvart þeirri meginreglu 21. gr. að falli sala undir atvinnurekstur skattaðila eða hafi eigna verið aflað í þeim tilgangi að selja þær aftur með hagnaði teljist hagnaður af sölu þeirra ávallt að fullu til tekna á söluári.“

Litlu neðar segir ríkisskattstjóri, með leyfi forseta:

„Jafnframt má halda því fram að það sé stílbrot að annars vegar sé kostnaður við öflun tekna frádráttarbær frá tekjum og hins vegar að hinar sömu tekjur séu frádráttarbærar að öllu leyti óháð kostnaði, sem myndar þá tap, þrátt fyrir tilraunir við gerð frumvarpsins til að komast hjá slíkum þversögnum.“

Þessi tvö álit finnst mér mjög sannfærandi og ég held að það sé ráð að fresta afgreiðslu þessa frumvarps. Ég tek undir með stjórnarandstöðuflokkum sem hafa mælt fyrir um það. Mér finnst ekki tímabært að þetta komi fram núna. Það eru einfaldlega of sterk rök á móti því að keyra þetta í gegn. Svo veltir maður líka fyrir sér að bílstjórar þeyttu flautur sínar fyrir utan Alþingishúsið í dag og af hverju ekki megi fella niður olíugjaldið tímabundið eða lækka það til að koma til móts við þá hækkun á olíuverði sem hefur átt sér stað að undanförnu og er að sliga bæði heimili og fyrirtæki.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta en ítreka að við framsóknarmenn teljum að fresta eigi afgreiðslu þessa frumvarps og vinna það betur og í samráði við þá sem hafa gert hér mjög skýrar og greinargóðar athugasemdir.

[17:25]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mér sýnist að ég hafi tíu mínútna ræðutíma.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Fimm mínútur.)

En klukkan er eitthvað að hrekkja okkur þannig að ég ... (**Gripið fram í:** Nei, það er nú misskilningur.)

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Það er misskilningur. Það eru fimm mínútur í síðari umferð því að ræðutími er sá sami og í fyrri umferð í 3. umræðu frumvarps.) (**Gripið fram í:** Þú mátt tala aftur og aftur í ...) (**Gripið fram í:** Nei.)

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Nei.)

Við frumvarp, lagafrumvarp?

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Já.)

(Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** Nei, nei.)

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Þetta er 3. umræða.) (Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** Já, já.)

Já, þetta er 3. umræða. Þá eru það fimm mínútur.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Já.)

Fyrirgefðu forseti. Að efast um þekkingu forseta á þingsköpum! En svona getur það gerst.

Ég vil geta um breytingartillögu sem ég flyt ásamt hv. þm. Ögmundi Jónassyni og Paul Nikolov til breytinga á þessu hrófatildri sem frumvarp er kallað og er kannski fullvirðulegt nafn fyrir innihald þess. En breytingartillagan gerir ráð fyrir því að breyta frumvarpinu á þann veg að verði hún samþykkt þá verður felld niður heimild til að fresta söluhagnaði og hann gengur þá til skatts hverju sinni það ár sem hann myndast og úr frumvarpinu eru felld ákvæði um að fella niður eldri skuldbindingar og felld niður úr frumvarpinu ákvæði um að heimila frádrátt frá framtíðarsöluhagnaði með því að lækka aðrar tekjur fyrirtækisins. Ef breytingartillagan nær fram að ganga þá verður lagabreytingin með þessum hætti.

Ég vildi vekja athygli á því, virðulegi forseti, að eitt af því sem gerð hefur verið athugasemd við er skortur á löggjöf til að taka fyrir þennan möguleika sem er sá, og ég nefndi í fyrri ræðu minni, að það er hægt að flytja fjármagn á milli landa og koma sér undan skattlagningu hér á landi á söluhagnaði. Það er í raun til viðbótar þeim söluhagnaði sem frumvarpið tekur á og þá er til söluhagnaður sem aldrei hefur verið talinn fram hér á landi heldur verið fluttur aðallega til Hollands og Lúxemborgar, þ.e. um 450 milljarðar kr. á þremur árum, mest af því til Lúxemborgar og Hollands sem þannig hefur verið flutt undan lögsögu íslenskra skattyfirvalda (Gripið fram í.) og það hefur verið gerð athugasemd við það. Meðal annars kemur það fram í ábendingum sem Indriði H. Þorlákssson, fyrrverandi ríkisskattstjóri, hefur gert grein fyrir opinberlega og hann segir frá því í einni grein sinni í vetur að tillögur skattyfirvalda um úrbætur í þessum efnum hafi legið á borðum stjórnvalda árum saman án þess að þeim hafi verið sinnt, virðulegi forseti, án þess að þeim hafi verð sinnt. Það er því meðvituð ákvörðun ráðherranna og stjórnarmeirihlutans á undanförnum árum sem hafa vitað um þessar athugasemdir að sinna þeim ekki þrátt fyrir ábendingar aðila í skattkerfinu, virðulegi forseti. Það er ekkert utan úr bæ. Það eru aðilar í skattkerfinu. Það er á það bent í grein Indriða að með þessum möguleika sem er hafður opin og ekki tekið fyrir er verið að snuða ríkissjóð Íslands um háar fjárhæðir sem ættu að renna í hann en gera ekki vegna þess að þessi glufa í lögunum er höfð opin og ábendingum um úrbætur á löggjöf er ekki sinnt, virðulegi forseti. Í grein Indriða H. Þorlákssonar frá því í mars í vetur segir, með leyfi forseta:

„Erlent eignarhald á íslenskum félögum, hvort sem það er raunverulega erlent eða dulið íslenskt eignarhald, hefur mikil áhrif á tekjur ríkisjóðs.“

Um þetta hefur stjórnvöldum verið kunnugt. Ég veit ekki hvort hv. formanni nefndarinnar, Pétri H. Blöndal, hefur verið kunnugt um þetta en alla vega hefur fjármálaráðherra sem setið hefur á síðustu árum verið kunnugt um

þetta og hefur ekki brugðist við. Það er ekki hægt að kenna samningnum um Evrópska efnahagssvæðið um þetta því þetta er ótengt því. Þetta er bara skortur á vilja íslenskra yfirvalda á síðustu árum til að tryggja að fyrirtæki borgi eðlilegan (Forseti hringir.) skatt til íslenska ríkisins af hagnaði sem verður til hér á landi.

[17:30]

Jón Bjarnason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Forseti. Ég tek undir mál um fundarstjórn forseta vegna þess að komið hefur fram beiðni um að formaður fjárlaganefndar komi hingað áður en umræðu lýkur. Það eru grundvallaratriði í þessu frumvarpi sem lúta að fjárlagagerðinni og stöðu fjárlaga í ár þar sem verið er að afnema tekjustofn og tekjur sem hefur verið gert ráð fyrir í samþykktum fjárlögum ársins. Hér er líka verið að afnema tekjur, eignir sem hefðu átt að vera til ráðstöfunar, um er að ræða uppsafnaðan ógreiddan skatt sem er hluti af ráðstöfunarfé ríkissjóðs innan fjárlagaársins.

Ég vil því ítreka það hér að þessu máli ljúki ekki (Forseti hringir.) fyrr en formaður fjárlaganefndar hefur komið (Forseti hringir.) og bæði gert grein fyrir því hvaða áhrif þetta hafi á fjárlög ríkisins og eins þeim fyrirvara sem formaður fjárlaganefndar gerir við nefndarálitið sem (Forseti hringir.) þingheimur á rétt á að fá að vita.

[17:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti hefur upplýst að gerðar hafi verið ráðstafanir til þess að láta hv. þm. Gunnar Svavarsson vita af því að hans er æskt við umræðuna. Forseti hefur ekki fengið upplýsingar um hvort það hafi tekist en vill benda á að hv. þingmaður getur gert grein fyrir fyrirvara sínum við afgreiðslu málsins í atkvæðagreiðslu þegar 3. umr. lýkur.

En hann verður upplýstur, náist til hans, um að hans er æskt við umræðuna.

[17:32]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel mjög eðlilegt að hæstv. forseti fresti nú þessum fundi og verði við því að fá formann fjárlaganefndar hingað í salinn. Það er ekki viðunandi að við klárum ræðutíma okkar og fáum ekki að heyra þann fyrirvara sem formaður fjárlaganefndar — sem er nú enginn aukvisi — þ.e. að hann geri grein fyrir því hvaða fyrirvara hann hefur við þetta mál. Við erum búin að hlusta á held ég tvo ræðumenn frá Samfylkingunni, aðallega í andsvörum að ég held. Ég hef ekki fest neina sérstaka hönd á því hvað þar fór fram. En ég geri kröfu til þess, hæstv. forseti, þar sem veigamikill foringi í stjórnarliðinu, formaður fjárlaganefndar, gerir sérstakan fyrirvara í þessu máli, að sá fyrirvari komi hér fram svo að við getum tekið mið af honum í umræðunni. Ég veit ekki út á hvað þessi fyrirvari gengur og óska eftir því að hann komi fram.

[17:33]

Jón Bjarnason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég ítreka spurningu mína til virðulegs forseta um hvort forseti muni verða við þeirri sjálfsögðu beiðni að fresta fundi. Ég á bara eftir eina ræðu og hana ætlaði ég að nota til þess að spyrja (Gripið fram í.) formann fjárlaganefndar. Ég bendi á, frú forseti, að formaður efnahags- og skattanefndar er ekki formaður fjárlaganefndar, bara til að hafa það á hreinu. Ég ber mikla virðingu fyrir formanni fjárlaganefndar og ég veit að hann hefur ekki að ástæðulausu skrifað undir nefndarálit með fyrirvara. Ég krefst þess að fundi verði frestað, ég þurfi ekki að verja síðustu ræðu minni samkvæmt þessum þingsköpum án þess að hann sé kominn í salinn því að ég hafði hugsað mér einmitt (Forseti hringir.) að spyrja hv. þm. Gunnar Svavarsson. Ég spyr forseta: Mun fundinum verða frestað? Ég krefst þess.

[17:35]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir þau sjónarmið sem hér hafa komið fram og óskir og kröfur um að umræðu um þetta mál verði frestað. Það hefur komið fram að formaður fjárlaganefndar Alþingis, sem jafnframt á sæti í efnahags- og skattanefnd, er með fyrirvara um þetta frumvarp. Það er í hæsta máta óeðlilegt að ekki verði orðið við óskum okkar í stjórnarandstöðunni um að hann komi til þings og geri grein fyrir því á hvaða forsendum hans fyrirvari byggir. Þess vegna ítreka ég þær óskir sem hér hafa komið fram um að þessari umræðu verði ekki lokið núna, að henni verði frestað og við fáum fram á hvaða forsendum þessir fyrirvarar byggja.

[17:36]

Bjarni Harðarson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég kem einungis upp til þess að taka undir kröfu félaga minna um að umræðu um þetta mál verði frestað og að það verði ekki keyrt í gegn með því offorsi að ekki megi bíða eftir formanni fjárlaganefndar því að mér er svo farið, verandi fjárlaganefndarmaður, að ég ber mikla virðingu fyrir skoðunum formanns fjárlaganefndar og tel mikilvægt að vita, eins og hér hefur verið vikið að, í hverju fyrirvari hans í þessu máli liggur. Því vil ég taka undir og skora á forseta að fresta þessari umræðu — það er hægt að halda áfram dagskránni að öðru leyti — og vísa þessu máli til síðari umræðu.

[17:37]

Frsm. minni hluta efh.- og skattn. (Ögmundur Jónasson) (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég verð að lýsa yfir vonbrigðum mínum vegna þess að hér virðist ekki eiga að taka mark á óskum stjórnarandstöðunnar um að þessari umræðu verði frestað þar til formaður fjárlaganefndar þingsins, sem jafnframt á sæti í efnahags- og skattanefnd, komi til þings og geri grein fyrir því á hvaða forsendum hann reisi sinn fyrirvara gagnvart þessu frumvarpi.

Ég minni á að við erum að fjalla um frumvarp sem verkalýðshreyfingin á Íslandi hefur óskað eftir að verði ekki samþykkt frá þinginu. Ég spyr: Ætlar Samfylkingin, ætlar jafnaðarmannaflokkur Íslands, sem gumar af því að hafa tengsl við og vilja hlusta á þau sjónarmið sem koma frá verkalýðshreyfingunni, að hunsa þessar óskir? (Forseti

hringir.) Ég ítreka að það sé eðlilegt (Forseti hringir.) núna í það minnsta að gert verði hlé á þessum þingfundi og við komum saman, fulltrúar þingflokkanna, (Forseti hringir.) til að ræða um framhaldið.

[17:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Það er með mig farið eins og hv. þm. Jón Bjarnason að við höfum báðir talað í þessu máli einu sinni og við höfum samkvæmt gildandi þingsköpum aðeins heimild til þess að tala tvisvar við þessa umræðu. Við höfum bent á það, eins og reyndar fleiri hér, að það er fyrirvari á nefndarálitinu frá meiri hlutanum af hálfu hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar. Við höfum líka sagt að það liggi ekki fyrir í gögnum málsins hvaða áhrif þetta frumvarp hefur hugsanlega á stöðu ríkissjóðs, meðal annars á fjárlögin á yfirstandandi ári og því næsta. Það er óhjákvæmilegt að fá upplýsingar um það inn í þessa umræðu. Það er ekki hægt að láta menn eyða sínum tveimur ræðum án þess að þetta komi fram af hálfu formanns fjárlaganefndar.

Hér hefur verið reist krafa um það til hæstv. forseta að umræðu verði frestað þangað til hv. þm. Gunnar Svavarsson getur komið og tekið þátt í þessari umræðu með okkur. Ég ítreka við hæstv. forseta að við því verði orðið.

[17:40]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill endurtaka það sem hann sagði fyrr á fundinum að það er verið að gera ráðstafanir til þess að ná hv. þm. Gunnari Svavarssyni til fundarins. En það er enn nokkuð eftir af umræðunni og við höldum henni hér áfram.

[17:40]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég verð að lýsa strax í upphafi yfir miklum vonbrigðum með þá fundarstjórn sem hér er viðhöfð og að forseti skuli ekki verða við eðlilegum óskum um að hægt sé að eiga orðastað við forustumenn hér í þinginu um svona mikilvægt mál. Það er hrein og klár valdníðsla í raun ...

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Það er búið að gera ráðstafanir.)

(Gripið fram í.) að það skuli ekki vera ... Já, þá á að fresta umræðunni þangað til þingmaðurinn er kominn í hús og getur átt orðastað við aðra þingmenn.

Ég vil taka til máls að nýju um þetta mál vegna þess að það er á þeim tíma sem okkur gefst ekki kannski færi á að fara yfir þetta mál í heild sinni. Þetta er viðamikið mál eins og hér hefur komið fram. Ég vil í þessari ræðu fyrst og fremst tala um mikilvægi skattheimtu almennt til þess að afla tekna til samfélagsþjónustunnar og hversu mikilvægt er að rekin sé ákveðin tekjujöfnunarpólitík í gegnum skattkerfið.

Í velferðarsamfélagi eins og því sem við viljum og teljum okkur vera viljum við halda uppi öflugri samfélagsþjónustu sem stendur landsmönnum til boða óháð efnahag. Hér erum við að tala um hluti eins og heilbrigðisþjónustuna, félagsþjónustuna og menntakerfið, skólagönguna. Þetta eru kannski grundvallarstoðir velferðarþjónustunnar. En að sjálfsögðu erum við af hálfu samfélagsins að fjárfesta í fjölmörgum öðrum málaflokkum, t.d. á sviði samgangna, í umhverfismálum, í atvinnumálum, byggðamálum og svo framvegis. Til þess að samfélagið hafi fjármuni til að standa undir þessum mikilvægu þáttum þurfum við að sjálfsögðu að afla fjár. Skoðanakannanir hafa sýnt að fólk almennt í landinu borgar skattana sína með glöðu geði. Það veit að skattarnir fara til góðra samfélagslegra verka. Fólk vill heldur greiða fyrir samneysluna í gegnum skattkerfið en til dæmis með þjónustugjöldum. Þannig vill fólk heldur borga fyrir heilbrigðisþjónustuna í gegnum skattkerfið meðan það er fríska en að þurfa að borga aðgöngumiða inn í Landspítalann þegar það verður veikt. Þetta er svo mikilvægt í velferðarsamfélaginu að það verður aldrei of oft á það lögð áhersla. Þess vegna er svo mikilvægt að allir leggi sitt af mörkum til samneyslunnar, líka stórfyrirtækin, líka fyrirtækin sem menn hafa áhyggjur af að fari úr landi. Þau verða að skilja að það verður engin sátt og samstaða í samfélaginu nema allir leggi sitt af mörkum og það verður að gerast með sanngjörnum hætti. Það sem við höfum verið að gagnrýna hér fyrst og fremst er að það er verið að flytja til skattbyrði í raun og veru. Það er verið að taka einn ákveðinn hóp út og segja: „Hann á ekki að þurfa að borga skatt.“ Svo koma talsmenn þessa stjórnarfrumvarps og segja: „Ja, það hefði svo lítið komið inn hvort eð var.“ Ja, margt smátt gerir eitt stórt, má kannski segja í þessu, fyrir nú utan að það eru áhöld um það hversu miklum tekjum ríkissjóður verður af við þessar breytingar og það fæst ekki einu sinni rætt hér á þinginu við formann fjárlaganefndar hvaða áhrif þetta hefur á fjárlög ársins og næstu ára.

Það er alveg með eindæmum hvernig staðið er að málum hér og ríkisstjórnin virðist ætla að knýja þetta mál í gegn. Við stjórnarandstöðuþingmenn höfum ekki síst gagnrýnt Samfylkinguna, ekki vegna þess að okkur sé eitthvað verr við Samfylkinguna en Sjálfstæðisflokkinn per se heldur vegna þess að þetta er stefna Sjálfstæðisflokksins og við höfum alltaf mátt búast við henni af hans hálfu. Við höfum hins vegar haft meiri væntingar til þess að Samfylkingin og jafnaðarmannaflokkurinn mundi reka hér einhverja samfélagslega áherslu í skattamálum. Því er ekki að heilsa og þess vegna verður hann að þola gagnrýni og þess vegna svíður honum undan gagnrýni af því að hann hefur vondan málstað að verja. Hann veit upp á sig skömmina og það er auðvitað kjarninn í þessu máli og þeirri gagnrýni sem við höfum lagt fram.

Við höfum bent á að Alþýðusambandið hefur í mjög ítarlegri umsögn, fyrst umsögn og svo viðbótarumsögn, (Gripið fram í.) lýst yfir eindreginni andstöðu við að þetta frumvarp verði samþykkt og það á að taka mark á slíkri umsögn.

Umræðu frestað.

[17:45]

Útbýting:

Aðgerðir gegn kynbundnum launamun, 618. mál, fsp. PN, þskj. 984.

Almannavarnir, 190. mál, nál. allshn., þskj. 977; brtt. allshn., þskj. 978.

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, 401.

mál, þskj. 975.

Heilsurækt og íþróttaiðkun aldraðra, 588. mál, svar heilbrrh., þskj. 981.

Kostnaður við Kárahnjúkavirkjun, 616. mál, fsp. ÁI o.fl., þskj. 982.

Samráðsvettvangur um efnahagsmál, 617. mál, fsp. JBjarn, þskj. 983.

[Fundarhlé. — 17:47]

Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 276. mál. — Þskj. 310, nál. 962.

[17:59]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti hv. utanríkismálanefndar um tillögu til þingsályktunar um gerð skyldunámsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum og mannréttindi. Hér er um að ræða tillögu sem lögð er fram af Íslandsdeild Vestnorræna ráðsins og felur í sér að Alþingi álykti til samræmis við ályktun Vestnorræna ráðsins um sama efni.

Utanríkismálanefnd hefur fjallað um málið og fengið um það umsagnir frá Jafnréttisstofu, Norræna félaginu, Kvenréttindafélagi Íslands og menntamálaráðuneytinu, auk þess sem málið var lagt fyrir félags- og tryggingamálanefnd og menntamálanefnd Alþingis til umsagnar.

Með tillögunni er lagt til að Alþingi skori á ríkisstjórnina að gera samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um gerð skyldunámsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum og mannréttindi.

Nefndin tekur undir þau sjónarmið sem fram koma í tillögunni og telur að námsefni á borð við það sem hún gerir ráð fyrir geti stuðlað að viðhorfsbreytingu í þá átt að konur njóti aukinna mannréttinda og mannhelgi. Hins vegar telur nefndin að það kunni að ganga gegn sjálfstæði skóla að gera námsefnið að skyldunámsefni og leggur til breytingu á tillögunni þess efnis að um verði að ræða almennt námsefni sem verði aðgengilegt í skólum landsins en ekki skyldunámsefni. Það er því tillaga nefndarinnar að þingsályktunartillagan verði samþykkt með þeirri breytingu að tillögugreinin orðist svo:

Alþingi skorar á ríkisstjórnina að gera samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum og mannréttindi.

Bjarni Benediktsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita auk mín hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Lúðvík Bergvinsson, Kristinn H. Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 274. mál. — Þskj. 308, nál. 960.

[18:02]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um tillögu til þingsályktunar um aukna samvinnu og samráð um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna og við önnur ríki við Atlantshaf.

Nefndin hefur fjallað um málið og umsagnir bárust um það frá Slysavarnafélaginu Landsbjörgu, Siglingastofnun, Landhelgisgæslu Íslands og ríkislögreglustjóranum, auk þess sem álit barst frá allsherjarnefnd Alþingis.

Hér er um að ræða tillögu sem á rætur að rekja til Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins og er lagt til að Alþingi álykti með sama hætti og Vestnorræna ráðið hefur gert um umfjöllunarefni tillögunnar. Tillagan gerir ráð fyrir að Alþingi skori á ríkisstjórnina að gera samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um að auka samvinnu og samráð um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna og við önnur ríki við Norður-Atlantshaf. Þá er lagt til að komið verði á sameiginlegum björgunaræfingum til að samræma viðbúnað og samhæfa viðbrögð við alvarlegum slysum á Norður-Atlantshafi og leggur utanríkismálanefnd til að þingsályktunartillagan verði samþykkt.

Bjarni Benediktsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins en undir nefndarálitið rita auk mín hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Lúðvík Bergvinsson, Kristinn H. Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 277. mál. — Þskj. 311, nál. 963.

[18:04]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir áliti hv. utanríkismálanefndar um tillögu til þingsályktunar um samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum. Hér er um að ræða tillögu sem Íslandsdeild Vestnorræna ráðsins hefur lagt fram og er í samræmi við tillögu sem Vestnorræna ráðið samþykkti á ársfundi sínum í ágúst sl.

Utanríkismálanefnd fékk umsagnir um málið frá Landhelgisgæslu, ríkislögreglustjóranum, Slysavarnafélaginu Landsbjörgu og Siglingastofnun auk þess sem leitað var álits allsherjarnefndar Alþingis.

Í tillögunni er lagt til að Alþingi skori á ríkisstjórnina að gera samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um að stuðla að og styrkja samstarf slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í löndunum þremur. Utanrík-

ismálanefnd tekur undir þau sjónarmið sem fram komu í tillögunni og bendir á að sameiginleg björgunaræfing Vestur-Norðurlandanna er fyrirhuguð 7. júní nk. í tengslum við þemaráðstefnu Vestnorræna ráðsins um björgunarsamvinnu í Norður-Atlantshafi sem haldin verður í Þórshöfn í Færeyjum 5. til 8. júní nk. og mun þar Landhelgisgæsla Íslands m.a. taka þátt.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt. Bjarni Benediktsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita auk mín hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Lúðvík Bergvinsson, Kristinn H. Gunnarsson og sBjörk Guðjónsdóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, síðari umr.

Stjtill., 543. mál. — Þskj. 844, nál. 965.

[18:06]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir áliti hv. utanríkismálanefndar um tillögu til þingsályktunar um fullgildingu fríverslunarsamnings milli ríkja Fríverslunarsamtaka Evrópu EFTA og Kanada.

Utanríkismálanefnd hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund fulltrúa utanríkisráðuneytisins, Benedikt Jónsson og Bergþór Magnússon. Með tillögunni er leitað heimildar Alþingis til fullgildingar á fríverslunarsamningi EFTA og Kanada sem undirritaður var í Sviss 26. janúar sl. Fullgildingarferli er hafið og eru Kanadamenn komnir vel á veg með fullgildingu samningsins.

Samningurinn er sá fyrsti sinnar tegundar sem Kanada gerir við ríki í Evrópu og nær fyrst og fremst yfir vöruviðskipti. Hann hefur jafnframt að geyma ákvæði um að viðræður um sambærilegan samning varðandi þjónustuviðskipti verði teknar upp innan þriggja ára. Sú fríðindameðferð sem Ísland veitir Kanada samkvæmt viðauka 2 við landbúnaðarsamning ríkjanna hefur með einni undantekningu þegar verið veitt fyrir vörur sem upprunnar eru í löndum Evrópusambandsins. Undantekningin er sú að í samningnum við Kanada er veitt lækkun á tolli af frystum, sneiddum og skornum kartöflum úr 76% í 46% en lækkunin er tilkomin að kröfu Kanadamanna.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt og ríkisstjórninni þannig heimilt að fullgilda fríverslunarsamninginn.

Bjarni Benediktsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálit þetta rita auk mín hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Lúðvík Bergvinsson, Kristinn H. Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

[18:08]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er svo sem ekki með neitt andsvar við þessari ágætu þingsályktunartillögu. Mig langaði bara að spyrja hv. þm. Árna Pál Árnason hvaða hagsmunir séu fólgnir í þessum fríverslunarsamningi. Ég tel að hann geti verið mjög mikilvægur fyrir hagsmuni íslensku þjóðarinnar. Eru það þá ekki fleiri samningar sem geta hagnast íslenska ríkinu, sérsamningar við til að mynda Kína, Indland og fleiri ríki? Mér þætti fróðlegt að heyra sjónarmið þingmannsins varðandi þann hag sem við Íslendingar höfum af þessum samningi. Ég tel ótvírætt að þetta sé mjög mikilsverður og góður fríverslunarsamningur.

[18:09]

Frsm. utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þingmanni að fríverslun er mikils virði og mjög mikilvægt að net fríverslunarsamninga sé svo gott sem kostur er. Það er líka mikilvægt að fríverslun og allar viðskiptahindranir séu úr vegi og raunveruleg fríverslun tryggð og viðskipti þvert á landamæri. Þeir fríverslunarsamningar sem EFTA hefur gert hafa í ríkum mæli snúist um vöruviðskipti en í þessum tiltekna samningi er gert ráð fyrir frekari viðræðum um þjónustuviðskipti í kjölfarið.

EFTA-ríkin hafa unnið að fríverslunarsamningagerð við Kína og Indland og önnur ríki. Ég tel að það sé mikils virði. Fríverslunarsamninganet okkar þarf að verða enn stærra og betra. Það er hins vegar erfitt við það að eiga því að við erum ekki stórt markaðssvæði og EFTA-ríkin sjálf eru ekki heldur stórt markaðssvæði. Það er dýrt og flókið að gera fríverslunarsamninga og ekki alltaf mögulegt fyrir EFTA-ríkin að fá að gera fríverslunarsamninga við fjarlæg ríki. Því hafa EFTA-ríkin í flestum tilvikum gengið í fótspor Evrópusambandsins, þ.e. þegar Evrópusambandið hefur gert við ríki fríverslunarsamninga eða EFTA-ríkin fylgt í kjölfarið. Síðan skiptir auðvitað máli fyrir fríverslun að ný lota samninga innan Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar skili árangri þannig að enn frekari fríverslun verði möguleg. Þjónustuviðskipti aukast þannig enn til muna og eins viðskipti með landbúnaðarvörur eins og stefnt er að núna í síðustu viðræðulotunni, Doha-lotunni, innan Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Þjóðlendur, 1. umr.

Frv. BjH o.fl., 386. mál (sönnunarregla og fráfall réttinda). — Þskj. 630.

[18:12]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F):

Frú forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi sem við flytjum saman, þingmenn þriggja flokka, Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Frjálslynda flokksins, um að inn í lög um þjóðlendur bætist nýjar greinar sem kveða á um að sönnunarbyrðin sé færð til þess aðila sem gerir kröfu um eignarrétt í þinglýstu landi. Þetta er í rauninni mikil sanngirniskrafa og hefur verið í umræðu í þjóðlendumálum sem hafa valdið deilum og erfiðleikum víða á landinu og þá einkanlega það að ríkið hefur með ásælni gert kröfu um að fá eignarrétt yfir landi sem menn hafa sannanlega, og oft og tíðum í marga

mannsaldra, greitt skatta og skyldur af og ríkið viðurkennt sem þeirra eign.

Þess eru meira að segja dæmi í þessu sambandi að ríkið hafi selt einstaklingum og sveitarfélögum land sem það síðan ásælist með kröfugerð í þjóðlendumálum og í nokkrum tilvikum hafa dómar gengið þannig að ríkið hefur með þeim hætti eignast aftur land sem það hafði þó selt við verði til aðila í samfélaginu og þegið fyrir greiðslu. Eitt skýrasta dæmið um þetta er kannski fjallið Skjaldbreiður sem ríkið, fyrir hönd Þingvallakirkju, seldi Grímsneshreppi á sínum tíma sem lét þá í staðinn koma jörðina Kaldárhöfða sem ríkið eignaðist með þessum hætti. Ríkið hafði þar með vatnsréttindi Kaldárhöfða þegar kom að virkjunum á því svæði en Grímsneshreppur hafði afréttarnotin af Skjaldbreið. Þegar þjóðlendumálin koma til þá er það aftur dæmt að Skjaldbreiður sé eign ríkisins þó að hann á sínum tíma hafi með þessum hætti komist úr eigu ríkisins.

Ég mun ekki rekja greinargerð frumvarpsins í smáatriðum en vísa til hennar og einnig munu aðrir flutningsmenn gera nánari grein fyrir þeim atriðum. Mig langar til að nota þennan ræðutíma til að gera frekar grundvallargrein fyrir þjóðlendumálinu og þeim hugmyndum sem þar eru baki, sem eru kannski einn síðasti anginn, sem við hér á hinu háa Alþingi glímum við, af sósíalismanum. Samfélag okkar hefur vissulega þegið margt gott af sósíalisma en ekki hvað því viðkemur að ríkið skuli leggja undir sig eigur. Grunnhugmyndin þar á bak við er kannski enn eldri og nær aftur til þess þegar þjóðhöfðingjar töldu að allt vald væri þeim frá guði komið og allt sem fólk ekki átti með séreignarrétti í ríkinu væri eign konungsins. Á þeirri hugmynd er það byggt að land sem einhver vafi leikur á að einstaklingar eigi sé þar með eign ríkisins, og með því að það sé eign ríkisins sé það þar með einhvers konar sameiginleg sameign fólksins í landinu.

Í þessu er mikill misskilningur fólginn vegna þess að fólkið í landinu er ekki handhafar eigna sem ríkið fer með og reyndar er það svo að oft og tíðum eru eignir sem ríkið fer með fjær almenningi en eignir sem einstakir aðilar í samfélaginu eiga. Ríkiseign á landi og yfir höfuð opinber eign á landi hefur líka þann stóra ókost að þar verður til land án hirðis, rétt eins og í fjármálageiranum getur orðið til fé án hirðis.

Við höfum séð þess mjög mörg dæmi á undanförnum árum og áratugum hvernig land sem ríkið hefur með að gera — mér er í þessu efni hugstætt land og umráðasvæði við Gullfoss, þá miklu náttúruperlu, sem lengi vel hefur verið, og er að nokkru leyti enn, í mikilli vanhirðu og miklu verri hirðu en sambærilegar náttúruperlur sem eru í einkaeigu eða í eigu sveitarfélaga. Reyndar getur eignarhald sveitarfélaga líka orkað tvímælis, sérstaklega ef það er flókið, sameign margra sveitarfélaga verður oft og tíðum fyrir sams konar hirðuleysi hins opinbera. Það þekki ég vel frá mínum uppvaxtarstað, Laugarási í Biskupstungum, sem var eign læknishéraðsins þar — hirðuleysi með jarðeignina var þar meira en mögulegt hefði verið ef um eign einstaklings eða eign eins sveitarfélags hefði verið að ræða.

Ein sterkustu rökin fyrir þjóðlendumálunum hafa gjarnan verið þau að land sem ekki tilheyrir heimatúni bónda, ekki er í nánasta nágrenni við bústað á jörð, hljóti að vera almenningseign. Það hljóti að vera eitthvað annað en einkaeign og við heyrum gjarnan talað um að hreint útilokað sé að jöklar eða einstök fjöll geti verið í einkaeigu. Um þetta má auðvitað deila. Ég vil samt ítreka þá skoðun mína, og ég sakna þess að ekki eru í þingsal fulltrúar þess flokks sem hefur kannski oftast talað fyrir eignarréttinum — það gæti að vísu orðið breyting á því núna. En það skiptir svolitlu máli að — (Gripið fram í.) ég bið þingmenn forláts á því ef ég hef ekki tekið eftir nærveru þeirra hér í salnum eða verið lítils háttar utan við mig.

Ég ætla að halda áfram ræðunni þar sem frá var horfið. Sú hugmynd að land geti ekki verið í einkaeigu vegna þess að það feli í sér einhver almenn verðmæti eins og jöklar vissulega gera, sömuleiðis fallvötn, sömuleiðis stór afréttarlönd — en í þessu sambandi skiptir máli að hve miklu leyti land er séreign einstaklings. Og það er þar sem ég held að við sem störfum á Alþingi, við sem gætum hagsmuna hinna landlausu þegna þessa lands, höfum brugðist því að það er miklu brýnna að við tryggjum þessa almennu umgengni um allt land sem ekki er beinlínis notað til ræktunar eða annarra slíkra nota, að umgengni fólks um það sé eigandanum til baga. Mjög stór hluti af landi hér á landi er óræktaður og landeigandi þarf ekki á því að halda að takmarka umferð almennings um það. Að nokkru leyti gera lög ráð fyrir því að landeiganda sé þetta ekki heimilt en þeim lögum er mjög slælega fylgt eftir og við höfum víða mjög mörg dæmi um að aðgengi fólks, m.a. að fjöllum, að opnum heiðarlöndum, sé takmarkað meira en ástæða er til.

Það er þarna sem hagsmunir hinna landlausu Íslendinga liggja en ekki í því að ríkið gangi þvert á hinn almenna eignarrétt. Með því að ríkið gangi á hinn almenna eignarrétt, eins og gert er í þjóðlendulögunum, erum við að veikja eina af mikilvægustu grunnstoðum réttarkerfisins. Þessi verndun eignarréttar er oft talin til marks um hversu gott stjórnskipulag er í löndum. Við Íslendingar höfum, samkvæmt mælingum sem hafa verið birtar, verið frekar ofarlega, ekki efstir, taldir í tíunda sæti meðal þjóða heimsins. Hjá fátækustu þjóðunum er eignarrétturinn lítils virtur og mjög freklega er gengið á hann.

Einnig má horfa til þess að þegar talað er um að óviðeigandi sé að einstök fjöll eða partar af jöklum landsins séu í einkaeigu þá á það við um margt annað sem við viljum að sé sameign þjóðarinnar. Það á við um einstakar byggingar sem við viljum öll hafa aðgang að, sem við viljum öll geta séð. Við getum ekki fellt okkur við að þær séu í einkaeigu með þeim hætti að fólki sé heimilt að gera hvað sem er við þær. Gott dæmi um þetta er sú húseign sem mikið hefur verið tekist á um hér í Reykjavík að undanförnu sem Thor Jensen byggði og var nú nýlega seld einum af afkomendum hans. Vissulega höfðu einhverjir á móti því að hún væri seld til einkaeignar en hún verður þar í sömu stöðu og mjög margar aðrar húseignir (**Gripið fram í:** Talaðu varlega.) sem við höldum mikið upp á. Það mikilvægasta í slíku eignarhaldi er að eigandanum verður ekki gefið frítt spil að gera hvað sem er við eignina.

Það sama á við um land. Eigandi lands hefur ekki leyfi til þess að fara með það hvernig sem er. Um slíkt gilda þau lög að hann þarf að hafa samstöðu um það við sveitarfélög, við stjórnvöld og við náttúruverndaryfirvöld að raska ekki

verðmætum sem eru með vissum hætti sameign þjóðarinnar þrátt fyrir séreignarréttinn á landinu. Það er mikilvægt að hafa þessi sjónarmið í huga — með því að standa vörð um eignarhald á landi erum við ekki að segja að aðrir þegnar en þeir sem eiga jarðir séu réttlausir. Landið verður eftir sem áður sameign okkar allra og sjálfur tala ég hér sem einn hinna landlausu manna í þessu landi.

Þau rök hafa verið færð fyrir því að höfða þjóðlendumál að þar með sé verið að skera úr um réttaróvissu til langs tíma, þar með sé verið að útkljá deilumál þannig að við séum laus við þá réttaróvissu um ýmis landsvæði sem ella sé fyrir hendi. Þau rök standast ekki þær grundvallarreglur sem réttarríkið setur okkur um það að við höfðum ekki dómsmál að óþörfu. Það þarf að vera raunveruleg ástæða fyrir því að reka mál fyrir dómstólum, raunverulegir hagsmunir bak við það að málið sé keyrt þá leið. Ekki er um það að ræða í þjóðlendumálum, þ.e. sá sem gerir hér kröfu um að eignast landið, verða skilgreindur sem eigandi að því, ætlar ekki að nýta það á neinn hátt.

Við höfum einmitt gott dæmi um þetta, og hvaða árekstra þetta getur skapað, varðandi eina af þeim þjóðlendum sem ríkið hefur fengið dæmda í sína eigu núna en það eru Hrunaheiðar ofan byggðar í Hrunamannahreppi. Þar fékk ríkið, með úrskurði dómstóla, staðfest að heiðar þessar væru þjóðlenda. Í framhaldi af því fór landeigandi á bænum Tungufelli fram á að ríkið tæki þátt í að girða þessa eign sína af gagnvart því landi sem hann nýtir fyrir sitt fé og sitt beitarland, það voru ekki hans hagsmunir að hans fé gengi inn á land ríkisins eða að fé, sem ríkið leyfir að gangi á þessum heiðum, gangi inn á hans land. Hann hafði því lögvarða og eðlilega hagsmuni af því að þarna væri sett upp girðing. En svarið kom frá ráðuneytinu löngu eftir tilskilinn frest um það að svar komi og á þá leið að það hefði engan áhuga á þessari girðingu, enda vandséð hvaða hagsmuni ráðuneyti, í þessu tilviki forsætisráðuneytið, eða ríkið sem slíkt, hefur af þessu eignarhaldi. Það hafði ekkert við þetta eignarhald að gera. Þetta mál var einungis höfðað til þess að búa til einhverja ímyndaða stöðu sem síðan verður framkvæmd og er hagnýtingu landsins á þessu svæði til trafala en ekki til framdráttar.

Þetta er í rauninni sambærilegt við mál sem kom upp í kaupstað úti á landi fyrir nokkrum árum þar sem sveitarstjórn datt í hug að mæla lóðir upp að nýju. Þar hafði lóðum verið úthlutað eins og við þekkjum á Íslandi með hnitum sem kannski voru ekki allt of nákvæm enda sett löngu áður en nokkur tækni var til þess að gefa upp GPS-hnit og lóðir áttu að vera svo og svo margir metrar. Síðan höfðu íbúar í þessum kaupstað skilgreint lóðamörkin með girðingum, með trjáplöntum milli lóða og annarri slíkri venjulegri hagnýtingu. Þegar sú hugmynd kom upp að mæla þessar lóðir allar upp á nýtt kom í ljós að mörkin sem gefin voru á pappírum og mörkin á landinu sjálfu pössuðu ekki alfarið saman. Ef þessu hefði verið fylgt eftir út í æsar hefðu svo og svo margir tapað sínum trjárunnum, aðrir hefðu orðið að færa girðingarnar enn út og stækka lóðirnar og enginn hafði hagsmuni af þessu í sjálfu sér vegna þess að það vantaði engan að stækka eða minnka sínar lóðir. Það hefði verið eðlilegt ef tveir eigendur hefðu farið að deila um lóðarmörk sín í milli að fara þá í eitt einstakt mál út af því en menn sáu fljótlega að það yrði til þess eins að æsa til ófriðar að keyra slík mál yfir heilt samfélag og var því horfið frá því ráði. Það sama hefur gerst í þjóðlendumálunum. Þau hafa fyrst og fremst orðið til þess að efna til ófriðar og hafa ekki bætt neitt í samfélagi okkar.

Mig langar síðan að víkja aðeins að framkvæmd þessara mála sem hefur í raun öll verið með allt öðrum hætti en stjórnmálamenn gáfu fyrirheit um. Það má með rétti halda því fram að þróunin hafi í rauninni orðið með öðrum hætti en menn sáu fyrir. Ég er ekki einn þeirra sem studdu þjóðlendufrumvarpið og hef aldrei verið hlynntur þeim grunnhugmyndum, en samt sem áður má alveg rökstyðja að þar hafi verið á ferðinni ákveðnar grundvallarhugmyndir um skilgreiningu á afréttarlandi sem gátu kannski gengið upp.

En misbresturinn á því að saman hafi farið hinn pólitíski vilji sem kom fram við samþykkt laganna og síðan í framkvæmdinni er mjög mikill og má fyrst og fremst rekja til þess að sönnunarbyrðin varðandi eignarhald á þinglýstu landi hefur verið færð yfir á eigendur landsins en ekki á þann sem gerir kröfur um landið sem er þó í þinglýstri eigu og menn hafa greitt skatta og skyldur af til mjög langs tíma. Þá hugmynd að hægt sé að höfða mál til þess að skera úr um réttaróvissu framtíðarinnar þarf einnig að athuga í þessu sambandi. Það má vissulega segja að það gæti verið til bóta ef menn vissu alveg fyrir víst fyrir fullt og fast hvar liggi landamerki milli þess sem er opinbert land og þess sem er einkaland og milli landamerkja einstaklinga og einstakra jarða.

En það er ekki svo að þjóðlendumálin muni hjálpa okkur í þessu. Það hafa komið fram mjög alvarlegar efasemdir fræðimanna við framgang þjóðlendumálanna og við þær sönnunarreglur sem þar er stuðst við. Fræðimaðurinn Einar G. Pétursson á Árnastofnun hefur bent á í mjög góðu erindi að það mat sem menn hafa lagt á skjöl fyrri tíðar hafi í rauninni verið mat nútímamanna og mat út frá nútímaforsendum á gerningum fyrri tíða. Það er ekki nóg að lögfræðingar finni þannig skjöl því það þarf að túlka skjölin út frá þeim veruleika sem þau voru gerð í og upp á þetta hefur vantað.

Sú hugmynd réttarkerfisins í dag sem er þó sú hugmynd sem Hæstiréttur og þjóðlenduyfirvöldin vinna eftir, að líta á skráðar heimildir, þar á meðal Landnámu, sem sönnunargögn er líka mjög umdeilanleg. Þannig hefur Sveinbjörn Rafnsson fært nokkuð sannfærandi rök fyrir því að Landnáma sé í rauninni pólitískt rit af því tagi að það sé alls ekki hægt að styðjast við hana sem gagn í málaferlum sem þessum. Og það getur komið að því að sú skoðun verði almenn í fræðasamfélagi okkar að það verði einfaldlega litið á þetta sem bernsku okkar tíma að menn skuli hafa tekið Landnámu sem heilögum sannleika varðandi landamerki og þar með mundu þjóðlendumálin öll meira og minna vera fallin.

Enn skiptir líka máli í þessum efnum að þegar við leggjum þessa algeru kröfu á það að menn geti fært bréf fyrir fyrir jörðum sínum þá erum við í rauninni að gera mjög upp á milli landa eftir sögu þeirra. Því það vill til að um kotjarðir, ýmsar jarðir sem hafa lengst af verið í eigu einstaklinga en ekki komist í eigu kirkju eða konungs eru oft mjög lítil og fáfengileg skjöl og landamerkja þeirra er þar af leiðandi ekki getið í máldögum. Í rauninni hefur það dugað samfé-

laginu algerlega að landamerkin hafa verið í minni manna allt fram undir lok 19. aldar þegar sett voru lög sem voru að mörgu leyti sambærileg því sem menn vildu gera með þjóðlendulögunum. Þá voru sett lög um landamerki og menn skyldu lýsa landamerkjum sínum og fá mótaðila þeirra landamerkja til þess að vottfesta þau. Síðan var þessum landamerkjum þinglýst og þau hafa staðið til þessa. Út frá þessum landamerkjum hafa menn greitt skatta og skyldur og menn hafa því selt og keypt lönd í góðri trú eftir þessum landamerkjum. En nú eru bornar brigður á að þetta sé nægilegt og einkanlega horft til þess ef það tekst að finna eldri gögn en þessi. Meginreglan hefur nánast verið sú að því eldri sem gögnin eru því öruggari eru þau, því frekar eigi að taka mark á þeim. Þótt það sé ekki jafneinhlítt og ætlað er.

Þarna er hinu ritaða orði gegn hinu talaða gert hærra undir höfði en réttlætanlegt er og það sem gengið hefur í munnmælum allt fram undir aldamótin 1900, í gamla bændasamfélaginu, á í rauninni að njóta alveg sama réttar og það sem kannski var fært á blað einhverjum hundruðum árum fyrr. Með þessu er ég ekkert að kasta rýrð á öll slík gögn en vil fyrst og fremst að vekja athygli á því að með þessu móti er réttarstaða jarðeigenda sem ekki geta fundið gögn eins og þessi dregin í efa án þess að það sé nokkur réttur til að gera það.

Síðan er enginn vafi á því að menn hafa fráleitt við þau þjóðlendumál sem rekin hafa verið í samfélaginu leitað af sér allan grun varðandi skjöl. Þetta hafa margir fræðimenn bent á þar á meðal Einar G. Pétursson sem ég minntist á áðan, að það er margt skjala og gagna í skjalasöfnum sem menn hafa ekkert farið yfir. Það er í rauninni allsendis fráleitt að það sé hægt við ferli eins og þetta að komast yfir að kanna öll skjöl þar til hlítar þannig að það mun enn kalla á það að þjóðlenduúrskurðir sem núna eru kveðnir upp verði af komandi kynslóðum teknir upp að nýju og að bornar verði brigður á þá með ýmsum hætti.

Við framkvæmd þjóðlendulaga hefur hæstv. fjármálaráðherra gefið fyrirheit um, síðast á þessu þingi nú í vetur en einnig í kosningabaráttu og á síðasta kjörtímabili, að þær aðferðir sem viðhafðar eru við kröfugerð verði mildaðar.

Nú ætla ég ekki að vera svo óvæginn að halda að þar hafi ekki að neinu leyti verið komið til móts við kröfur bænda því það liggur í hlutarins eðli í raun og veru að það hefur verið gert þar sem fjármálaráðuneytið hefur tekið mið af þeim dómum sem fallið hafa. Það er fljótsagt að miklu oftar hafa þinglýstir eigendur jarða haft betur í þessum málaferlum. Það breytir ekki því að þar sem ríkið hefur náð undir sig þinglýstum löndum þá hefur það oft og tíðum gert það með mjög hæpnum réttindum og vegna þess, eins og ég vék að áðan, að það er ekki horft á sönnunargögn með algerlega hlutlausum hætti. Það er um of einblínt á gildi ritaðra gagna og of lítið gert úr gildi munnlegrar geymdar í þessu sambandi.

Þess vegna hefur það legið í hlutarins eðli að kröfugerðin hefur tekið breytingum, sumt til hins betra og kannski munar þar mest um svokallaða fjallatoppakenningu sem hefur tekið mið af m.a. málaferlum við Esju og í Smjörfjöllum, ef ég man að fara rétt með þessi örnefni.

En það er engu að síður svo að ráðuneytið hefur ekki efnt pólitísk loforð hæstv. fjármálaráðherra um að það sé byrjað að fara samningaleiðina að þessum málum. Ráðuneytið hefur heldur ekki alls kostar efnt það að ekki séu gerðar kröfur inn í þinglýstar jarðir. Á norðvestursvæðinu sem er nýjasta svæðið sem ríkið gerir kröfur í, hafa nú þegar verið gerðar kröfur inn í 40–50 þinglýstar jarðir og það eru meira að segja gerðar kröfur inn í skíðasvæði Norðlendinga og fleira mætti þar telja sem nær vitaskuld ekki nokkurri átt að ríkið skuli sælast til eignar á.

Ég gæti talað um þetta mun lengur en tími minn er nú senn á þrotum. En ég vonast til að þingið taki það til athugunar að breyta lögum þessum og hvort sem það tekst á þessu þingi eða ekki þá er þessari baráttu fráleitt lokið.

[18:42]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég bíð spenntur eftir að hlusta á hv. þm. Árna Johnsen en ég veit að mér gefst tækifæri til þess á eftir.

Eins og hv. þm. Bjarni Harðarson kom inn á áðan þá ætla ég að fara aðeins betur í frumvarpið sjálft og þær lagabreytingar sem lagt til að verði gerðar og fara kannski örstutt yfir lögfræðina sem kemur fram í greinargerðinni. Þar er farið mjög ítarlega í ástæður fyrir lagabreytingum.

Svo ég reifi örstutt það sem kemur fram í athugasemdum við 1. gr. þá segir þar:

„Lagt er til að í lögin um þjóðlendur verði tekin viðtekin sönnunarregla íslensks réttar, þannig að vefengi ríkið eignarrétt þinglýsts eiganda að jörð hefur ríkið sönnunarbyrðina fyrir staðhæfingum þess efnis að hinn þinglýsti eigandi hafi ekki eignarrétt að öllu landi innan merkja jarðarinnar. Ríkið verður að sýna fram á að eignarheimild að jörð sé ógild eða sé svo áfátt að sá sem á henni byggir teljist ekki hafa sýnt fram á eignarrétt sinn.“

Í athugasemdum við 2. gr. segir og er þetta til að sýna það jafnræði sem kemur fram í þessu lagafrumvarpi:

„Í fáeinum tilvikum hefur Hæstiréttur dæmt að hluti lands jarðar skuli teljast þjóðlenda og eru dómar þessir byggðir á fyrrnefndri strangri sönnunarreglu mótaðri af Hæstarétti í þjóðlendumálum. Þeir dómar hafa þegar haft réttaráhrif og eru bindandi milli málsaðila. Lagt er til að íslenska ríkið falli frá þeim rétti sem þannig hefur stofnast því til handa og þinglýsi yfirlýsingu þar um á viðkomandi jarðir að eigin frumkvæði og á sinn kostnað. Með þessari reglu er tryggt jafnræði milli jarðeigenda í landinu í þeim skilningi að þeir sitja allir við sama borð sem hafa fært fram sambærileg sönnunargögn fyrir eignarrétti sínum og merkjum jarða sinna.“

Í lögum nr. 58/1998 er ekki að finna sérstakar sönnunarreglur sem gildi í þjóðlendumálum, þ.e. um ágreining um hvort land teljist eignarland eða þjóðlenda. Það kom samt skýrt fram í undirbúningsgögnum laganna að niðurstöður skuli ráðast af almennum sönnunarreglum. Orðalagið er þannig: „Ekki verði í lögum settar sérstakar sönnunarreglur eða lagaskilyrði fyrir því að land teljist eignarland í merkingu laganna, heldur ráðist það af almennum sönnunarreglum og réttarheimildum sem færðar eru fram í hverju einstöku tilviki.“

Mig langar í nokkrum orðum að reifa þessar almennu sönnunarreglur og vil því, með leyfi forseta, vísa í útdrátt

sem Eiríkur Tómasson hefur gefið út í fyrirlestrum sínum um sönnun. Þar er jafnframt vísað til greinanna *Sönnun og sönnunarbyrði* sem birtist í Úlfljóti, *Réttlát málsmeðferð fyrir dómi* — þetta eru greinar eftir Eirík — og *Allt orkar tvímælis þá gert er* sem birtist í Úlfljóti 2000 og einnig grein Hrafns Bragasonar: *Er þörf á að breyta meðferð opinberra mála fyrir Hæstarétti Íslands?* Þetta er það sem ég ætla að vísa í almennt um sönnunarbyrði í einkamálum. Þar er meginreglan sú að sá sem staðhæfir að eitthvað hafi gerst verði, ef því er mótmælt af gagnaðila, að færa sönnur á þá staðhæfingu sína. Nokkrar reglur tengjast einmitt þessari meginreglu eins og að sá sem ber fyrir sig eitthvað ómögulegt eða afbrigðilegt verður að sanna slíkt, og sá sem byggir á fráviki frá venju á tilteknu sviði verður sömuleiðis að sanna slíkt.

Hér er vísað í fjölmarga hæstaréttardóma sem hafa staðfest þessa reglu, hæstaréttardóm 1996, bls. 620 í dómasafni Hæstaréttar og bls. 3323 og 3474 og hæstaréttardóm 1997/746. Þetta er hin almenna meginregla sem ég tel að eigi alveg jafnt við í þessum þjóðlendumálum en Hæstiréttur hefur ekki tekið tillit til og þar liggur kannski fyrst og fremst ósanngirnin í þessum málum.

Óumdeilt er að almennt var talið að sú sönnunarregla gilti í ágreiningsmálum um eignarrétt að fasteignum að sá sem taldi til eignarréttar yfir fasteign, sem var þinglýst eign annars, bar sönnunarbyrðina fyrir staðhæfingu sinni um betri rétt. Þetta er orðað mjög svipað og sú meginregla sem ég vísaði til áðan og í greinargerðinni er vísað til hæstaréttardóms 1961, bls. 629, samanber og Þorgeir Örlygsson: *Kaflar úr eignarrétti I* , handrit til kennslu við lagadeild Háskóla Íslands, Reykjavík 1998, en ekki síður til Ólafs Lárussonar: *Eignarréttur I* , Reykjavík 1950. Þar segir m.a. á bls. 150, með leyfi forseta:

„Það mundi vera rétt að telja þann mann, sem hefur þinglýsta heimild til eignarinnar, eiga tilsvarandi rétt yfir henni, þar til annað sannaðist, með öðrum orðum, sá sem vill vefengja heimild, sem styðst við veðmálabækurnar, myndi hafa sönnunarbyrðina um það, að sú heimild væri ógild.“

Verður að ætla að þegar þjóðlendufrumvarpið var til umræðu og ákvörðunar á Alþingi, þá hafi alþingismenn við samþykkt frumvarpsins gengið út frá því að þinglýstar eignarheimildir og þar með þinglýst landamerkjabréf hefðu sama sönnunargildi sem fyrr og að eigendur jarða með þinglýst landamerki mættu treysta því að við merkjum jarða þeirra yrði ekki hnikað nema fram kæmi sönnun um heimildarbrest þeirra.

Annað kom á daginn eins og þjóðlendumálin sýna öll og má ráða af samtölum við þingmenn sem samþykktu þetta skilja þeir það svo að þessi almenna sönnunarregla hafi átt að gilda og telja að ríkið hafi gengið of langt þegar það hóf að gera kröfu fyrir óbyggðanefnd um hvernig draga skyldi línur milli þjóðlendna og eignarlanda einstakra jarða. Þá kemur einnig í ljós að ríkið virti ekki eignarheimildir samkvæmt þinglýstum landamerkjabréfum sem eigendum jarða hafði verið skylt að gera samkvæmt fyrirmælum í eldri landamerkjalögum, nr. 5/1882, og yngri landamerkjalögum, nr. 41/1919.

Það kom á óvart að Hæstiréttur féllst óvænt á röksemdir ríkisins um takmarkað sönnunargildi þinglýstrar eignarheimilda að fasteignum og gerði um leið þær kröfur til eigenda jarða, sem ríkið gerði eignartilkall til, að til viðbótar þinglýstum landamerkjabréfum samkvæmt landamerkjalögunum frá 1882 eða 1919 yrðu þeir að leggja fram frekari og eldri gögn sem styddu sannindi hinna þinglýstu landamerkjabréfa. Í þessu felst í stuttu máli að Hæstiréttur lítur svo á að það væru eigendur jarðanna sem gerðu eignartilkall á hendur ríkinu og því bæru þeir sönnunarbyrðina um eignarrétt sinn að landi innan þinglýstra landamerkja. Og það er engum blöðum um það að fletta að um leið er staða landeigenda gerð mjög erfið og þeir þurfa að leggja í gríðarmikla vinnu og kostnað við að grafa upp þessi gögn sem í mörgum tilvikum er algerlega ómögulegt að finna.

Það sem kom kannski líka á óvart var að Hæstiréttur gerði ekki neinar sönnunarkröfur á hendur ríkinu þess efnis að það sýndi fram á að eignarheimildum þinglýstra eigenda væri áfátt. Hér teljum við sem leggjum fram þetta frumvarp að hafi verið um algerlega nýja sönnunarreglu í íslenskum rétti að ræða, og undir það taka lagasérfræðingar og prófessorar, án þess að reglan ætti stuðning í ákvæðum þjóðlendulaga eða öðrum réttarheimildum. Því miður verður ekki ráðið af dómum Hæstaréttar hvert er tilefni mótunar þessarar nýju sönnunarreglu og hvers vegna þörf var á nýrri og strangari sönnunarreglu þrátt fyrir þær forsendur í undirbúningsgögnum laganna að almennar sönnunarreglur íslensks réttar skyldu gilda um mat á eignarheimildum. Sem betur fer bendir einn hæstaréttardómari einmitt á þetta atriði í sératkvæði sínu. Í sératkvæði Ólafs Barkar Þorvaldssonar hæstaréttardómara í dómi Hæstaréttar í málinu nr. 27/2007, sem kveðinn var upp hinn 4. október 2007, segir m.a., með leyfi forseta:

„Ég tel að í fyrrnefndum dómum Hæstaréttar hafi rétturinn á ýmsan hátt gert strangari kröfur til sönnunarfærslu um eignarréttindi að fasteignum en rétt hefði verið að gera og finna má einnig eldri fordæmi fyrir að áður hafi verið gert.“

Það er undarlegt að Hæstiréttur skuli ekki í þjóðlendudómum sínum hafa fallist á þessar röksemdir og röksemdir landeigenda og lögmanna þeirra án þess þó að rökstyðja að skilyrði aukinnar sönnunarbyrði eigi sér lagastoð.

Nú vil ég taka það fram að ég ber fullt traust til Hæstaréttar og tel að hann sé réttsýnn og við landsmenn búum vel að eiga góðan Hæstarétt, en hvort sem hann hefur rétt fyrir sér eða ekki þá er þessi regla ósanngjörn. Hún er líka nýmæli og með þessu frumvarpi er einfaldlega verið að rétta við þann órétt sem við teljum að landeigendur hafi því miður verið beittir. Landeigendum, núverandi eigendum jarða, var nánast gert ókleift að axla þá sönnunarbyrði sem Hæstiréttur lagði á þá samkvæmt framansögðu en nú eru liðin fjögur kynslóðabil frá því að megnið af landamerkjabréfunum voru gerð og þeim þinglýst og því er afar ólíklegt að varðveist hafi þau gögn og upplýsingar sem landamerkin voru byggð á. Það sem er kannski ósanngjarnast í þessu er að það er í rauninni hending ein sem ræður hvort til eru eldri gögn sem styðja hinar þinglýstu landamerkjalýsingar, það er einfaldlega þannig að þinglýsing á að skera úr um eignarrétt á fasteign og ef einhver vill afsanna það eða sýna fram á að sýslumaður hafi gert mistök ber hann sönnunarbyrðina.

Í þessu frumvarpi er lagt til að úr framangreindu verði bætt, eins og ég kom inn á áðan, með því að orða í lögunum þá almennu sönnunarreglu sem talin var gilda þegar þjóðlendulögin tóku gildi. Það verður líka að hafa í huga að allt frá gildistöku fyrri landamerkjalaganna frá 1882 hefur að meginreglu verið kveðið á um einkarétt jarðeiganda til veiði fugla, fiska og annarra nytjadýra á jörð sinni.

Með vísan til ofanritaðs og þess sem kemur fram í greinargerðinni og í ljósi tilgangs landamerkjalaga má ætla að jarðeigendur hafi mátt vænta þess að jarðir með þinglýstum landamerkjum teljist beinum eignarrétti undirorpnar og þær væntingar njóti verndar 72. gr. stjórnarskrárinnar, samanber einnig 1. gr. 1. viðauka mannréttindasáttmála Evrópu. Núverandi þinglýstir eigendur jarðanna eru ekki höfundar hinna þinglýstu landamerkjabréfa. Þeir hafa eignast jarðirnar í flestum tilvikum fyrir kaup eða arf, en í sumum tilvikum á opinberum uppboðum, og hafa því verið í góðri trú um gildi þinglýstra landamerkja jarða sinna. (Forseti hringir.) Sú góða trú nýtur verndar íslensks réttar.

Ég held ég eigi rétt á að koma aftur í ræðustól og mun því halda áfram þá, ég átti eftir nokkur atriði sem mig langaði að koma inn á.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 18:59]

Tekjuskattur, frh. 3. umr.

Stjfrv., 325. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945.

[19:32]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég frétti að menn hefðu viljað hafa mig með í þessari umræðu. Mér þykir leitt að hafa ekki komist fyrr og bið alla afsökunar á því að hafa bókað mig á annan fund og í önnur verkefni, en sem betur fer náðist þetta allt heim og saman.

Ástæðan fyrir því að hv. þingmenn, sem tekið hafa þátt í umræðum í dag, vildu fá mig til umræðna hér var fyrirvari minn í efnahags- og skattanefndinni við frumvarpið. Ég lýsti því yfir í nefndinni, við formann nefndarinnar, hv. þm. Pétur Blöndal, og aðra sem þar voru — og átti viðræður um það við hv. þingmenn Kristin H. Gunnarsson, Ögmund Jónasson o.fl. — að þrátt fyrir að frumvarpið sé í sjálfu sér athyglisvert, og ég hafi ekki neitt á móti því, snýst fyrirvari minn um þá skattfrestun sem hefur verið viðhöfð. Má kannski segja sem svo að þau lög sem verið er að vinna eftir í dag séu gölluð að því leyti til að það hefur ekki gengið eftir sem lagt var upp með á sínum tíma, að mínu mati. Auk þess hefur það umhverfi sem lögaðilar og fyrirtæki búa við í dag breyst á umliðnum árum. Fyrirtæki hafa í miklum mæli nýtt sér umrædda skattfrestun sem með þessum lögum er verið að fella niður og þar af leiðandi búa til nýtt umhverfi fyrir umrædda lögaðila.

Fyrirvari minn, eins og fram hefur komið bæði í nefndinni og í samtölum við hv. þingmenn utan þingsalar, snýst um það að mér þótti eðlilegt að skoða enn frekar þá skattfrestun sem er núna í skattkerfinu og velta því fyrir mér hvort það yrði tekið upp með öðrum hætti. Þá má kannski segja sem svo að um sé að ræða tæknilega skoðun á slíku eða skoðun á verklagi þrátt fyrir að það sé mín tiltrú, eins og fjölmargra annarra þingmanna og þeirra sem hafa komið að málum, að umrædd skattfrestun verði út í hið endanlega og þeir skattar sem menn hugsanlega hefðu getað búist við ef lögin hefðu verið með öðrum hætti muni aldrei verða að veruleika. Því má segja sem svo að ég hafi lýst því yfir í nefndinni að ég hafi verið fylgjandi frumvarpinu en þó með þeim fyrirvara að ég hefði viljað skoða þetta mál enn frekar hvað varðar þennan litla hlut sem tengist þá hinni afturvirku skattbreytingu.

Nú kann einhver að velta því fyrir sér, virðulegur forseti, hvort ég sé hér að rýna í tekjustofna ríkisins og þá tengt fjárlögunum. Nú er það einu sinni svo að ég sit bæði í fjárlaganefnd og í efnahags- og skattanefnd og hef því nokkuð góða yfirsýn yfir það sem er að gerast á báðum stöðum, bæði tekjuhliðina og gjaldahliðina. Það hefur kannski ekki verið þannig á umliðnum árum að hv. þingmenn hafi setið í þessum báðum nefndum samhliða. En mér hefur alla vega þótt það vera mikilvægt, og ekki síður í störfum mínum í fjárlaganefnd, að geta séð hvernig verið er að fara með tekjuhlið ríkisreikningsins og tekjuhlið fjárlaganna með því að skoða þær breytingar sem hafa farið fram í efnahags- og skattanefnd.

Ég taldi þar af leiðandi í þessu tilfelli að menn hefðu átt að gefa sér örlítið meiri tíma þrátt fyrir að það sé alveg ljóst, miðað við þær forsendur og það upplegg sem við höfum varðandi fjárlögin, að ekki er verið að fella niður neinar tekjur sem gert var ráð fyrir í fjárlögum þessa árs. Fjárlög þessa árs byggjast ekki á tekjustreymi gagnvart þessum þáttum enda er það svo, eins og væntanlega hefur komið hér fram í umræðunni í dag, að fyrirtækin og lögaðilar hafa nýtt sér umræddа skattfrestun í hvívetna. Það kemur einnig fram í fylgiskjali með frumvarpinu að fjárlagaskrifstofan metur það sem svo að frumvarpið leiði ekki til teljandi útgjalda fyrir ríkissjóð. Ég tel að fjárlagaskrifstofan hefði komið því á framfæri við yfirlestur á frumvarpinu ef hún hefði talið að um verulega tekjurýrnun væri að ræða gagnvart ríkissjóði.

Með öðrum orðum má segja, virðulegur forseti, að fyrirvari minn sé fyrst og fremst tæknilegs eðlis og byggist á því að ég hefði viljað endurrýna í verklag og horfa til þeirra sjónarmiða sem komu fram í umræðunni, bæði frá þeim gestum sem komu á fund nefndarinnar og einnig í þeim umsögnum sem voru lagðar fram. Að öðru leyti tel ég að allt annað í umræddu frumvarpi, eins og hér hefur verið lýst, sé jákvætt og eigi að fá hljómgrunn í þinginu, sérstaklega með hliðsjón af breytingum, eins og ég kom að áðan, virðulegur forseti, á alþjóðlegum vettvangi og breytingum á mörkuðum á Íslandi, á umsvifum Kauphallarinnar og um leið má kannski segja í tengslum við það efnahagsumhverfi sem við búum við og höfum búið til.

Ég geri ráð fyrir því að þetta sé það sem hv. þingmenn voru að bíða eftir og ítreka að ég hafði átt orðastað við formann efnahags- og skattanefndar og þingmenn stjórnarandstöðunnar um þetta í efnahags- og skattanefnd. Hinn tæknilegi fyrirvari minn lá því alveg ljós fyrir. En ef ég hefði vit-

að af því að menn vildu hafa mig hér í umræðunni í dag hefði ég auðvitað gert ráðstafanir til þess að geta verið hér með hv. þingmönnum og tekið ríkan þátt í þessari umræðu.

[19:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru nokkur vonbrigði að hv. þingmaður skuli fyrst og fremst tala um fyrirvara sinn sem tæknilegan. Ég hafði satt best að segja verið að gera mér vonir um að hv. þingmaður og krati úr Hafnarfirði ætlaði að koma hér og ræða þetta mál á efnislegri forsendum og ætlaði að standa í lappirnar fyrir hönd jafnaðarstefnunnar eða leifanna af henni sem enn er vonandi að finna í Samfylkingunni.

Það er nú svo að maður gerir sér helst vonir um að fyrir utan hæstv. félagsmálaráðherra sé það kannski hv. þm. Gunnar Svavarsson, eðalkrati úr Hafnarfirði, sem reyni aðeins að passa upp á leifarnar af jafnaðarmennsku og jafnaðarhugsun í Samfylkingunni. Það hefði rímað við að hann hefði á þessu máli hreinan efnislegan fyrirvara vegna þessa örlætis í garð gróðafyrirtækjanna sem hér er á ferðinni.

Hitt virði ég við hv. þingmann að hann ítrekar að það séu atriði í þessu máli sem hann hefði viljað skoða betur og auðvitað eru það gild rök fyrir því að fresta afgreiðslu þess. Það er afar sérkennilegt að í nefndaráliti meiri hlutans er t.d. talað um að endurskoða þurfi tekjuskattslög og að fjármálaráðuneytið viðurkenni þörfina fyrir því. En það megi þá nýta tímann til haustsins til þess, stendur svo hér í nefndarálitinu. Af hverju ekki að fresta þá þessu máli? Er einhver nauðsyn til að knýja afgreiðslu þess í gegn á þessum síðustu vordögum?

Ég tel líka að ekki sé hægt að fullyrða að ekki sé með þessu verið að afsala ríkissjóði tekjum. Hér er um áfallnar skattgreiðslur að ræða, hverra greiðslum hefur verið frestað. Þær er bókfærðar sem þegar áfallinn skattur í bókhaldi fyrirtækjanna sem þau hafa þó ekki þurft að greiða — sem dregur athyglina að hinni hliðinni að þau geta væntanlega, verði þetta að lögum, stórhækkað sinn efnahagsreikning eða eigið fé sitt því það er verið að færa þeim gríðarlega sumargjöf.

Ég (Forseti hringir.) vil spyrja hv. þingmann hvort hann sé þá ekki til viðtals um að fresta afgreiðslu frumvarpsins, skoða það efnislega í sumar og sjá (Forseti hringir.) hvað fjármálaráðuneytið kemur með í haust?

[19:43]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Bjarni Harðarson sagði mér að ég hefði verið mærður svo hér í dag að ég ætti að setja ræðurnar inn á spólu og hlusta á þær ef mér liði illa. Ég held ég setji þetta andsvar hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar inn á þá spólu. Ég er í sjálfu sér upp með mér að heyra að ég og hæstv. félagsmálaráðherra stöndum vörð um jafnaðarmennskuna á Íslandi og ekki hvað síst að menn viti að það sé gert í Hafnarfirði alla daga.

En auðvitað er það svo að í ræðu minni og í fyrirvara mínum liggur efnisleg afstaða þó ég hafi tekið það upp á þann veg að þetta snerist um að skoða verklagið og þann útreikning sem af breytingunni leiðir mun frekar, og ég ræddi það sérstaklega í nefndinni. Ég taldi hins vegar ekki ástæðu til að fresta framgangi laganna heldur einfaldlega að koma afstöðu minni á framfæri gagnvart þessu og jafnt sem allar líkur benda til þess, miðað við það skattaumhverfi sem við höfum búið við á grundvelli núgildandi laga, að umræddir skattar muni ekki falla í ríkissjóð.

Ég skal vera fyrstur manna til að segja að umrædd lög á sínum tíma — hafi það verið vilji löggjafans að skattarnir mundu falla í ríkissjóð — það voru í sjálfu sér um ákveðin mistök af hálfu löggjafans, því að umrædd lög eru meingölluð. Ég tel að með þessu móti séum við að fara fram með betri lög en ég ítreka fyrirvara minn.

[19:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Gölluð lög er hægt að bæta og þeim er hægt að breyta. Það er ekki þar með sagt að eina leiðin sé sú sem hér er lögð til af stjórnarmeirihlutanum að gefast bara upp og að fella niður frestaðar tekjuskattsgreiðslur lögaðila af tekjustofni sem er af stærðargráðunni 450–600 milljarðar kr. Það munar nú um minna. Það er ekki á hverjum degi sem menn færa slíka sumargjöf og á einu bretti á silfurfati.

Það er að vísu rétt að það er sýnd veiði en ekki gefin að hve miklu leyti skattar kæmu til af þessum frestaða söluhagnaði. Þó segir um það í nefndaráliti meiri hlutans, með leyfi forseta:

„Meiri hlutinn telur ekki líklegt að ríkissjóður eigi að óbreyttum lögum eftir að uppskera miklar tekjur ...“

Þarna er ekki fullyrt að engar greiðslur hefðu komið til ef menn hefðu ekki farið út í þessa breytingu. Þetta er að vísu ákaflega huglægt mat og ekki mikil nákvæmnisvísindi. En ég minni bara aftur á það að þetta eru áfallnar tekjur, tilkomnar tekjur sem á að greiða skatt af en menn hafa á grundvelli heimilda frestað greiðslunum og þannig er það bókfært. Það er raunveruleikinn.

Þess vegna finnst mér það dálítið ódýr afgreiðsla að gefa sér bara að það sé engin efnisleg aðgerð í sjálfu sér að slá striki yfir þetta allt saman. Hugsum okkur líka fordæmið sem þarna er gefið og samræmi í þessari skattaframkvæmd að öðru leyti. Er það venjan að öðrum aðilum en þessum stærstu gróðafyrirtækjum landsins í fjármálaheiminum séu færðar svona gjafir? Hefur örlætið verið svona þegar launamenn eða smáatvinnurekstur hafa lent í vandræðum og skulda skattinum? Ég hef ekki orðið var við það.

En stórfyrirtækin sem hafa fundið smugur fram hjá því að greiða eðlilega skatta af þessum mikla gróða undanfarin (Forseti hringir.) ár. Þau eiga nú að fá allt saman fellt niður með einu pennastriki. Það er undarleg jafnaðarmennska hvort sem menn koma úr Hafnarfirði eða hvaðan sem þeir eru ættaðir, (Forseti hringir.) verð ég að segja.

[19:48]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tók það sem svo að hv. þingmaður væri að beina því til mín, að ég ætti að gefa enn frekar í vegna þess að ég væri ættaður úr Þingeyjarsýslu eins og hann sjálfur. Þar af leiðandi hlyti þetta nú allt að fara að smella saman á milli okkar.

Auðvitað má segja sem svo að þeirri ræðu sem hv. þingmaður flutti fylgi ákveðin efnisleg rök, ég að neita því ekki. Það eru fjölmargir sem hugsa á sama hátt og hv. þingmaður

Steingrímur J. og ég ætla ekkert að vera að gera lítið úr því, enda hef ég ekki gert það hér.

Ég hef hins vegar sagt að fyrirvari minn snúist einmitt um þetta atriði sem ég kom hér að. Ég hefði viljað gefa þessu meiri tíma. Hins vegar tel ég varðandi þessa umræddu skattfrestun að þessar tekjur muni ekki koma í ríkissjóð.

Það má hugsanlega leiða að því líkur að þegar hin nýju lög taka gildi — og við erum farin að sjá breytingar á efnahagsreikningi fyrirtækjanna — muni það hugsanlega leiða af sér að tekjuskattur og arður fyrirtækjanna verði meiri en ella. Það er það sem er jákvætt í lögunum. Þetta er spurningin um á hvora hliðina á peningnum við horfum. Kannski stöndum við báðir, ég og hv. þm. Steingrímur J., ekki á annarri hvorri hliðinni, heldur á röndinni á peningnum og erum svona að hugsa um það hvorum megin við viljum detta.

[19:50]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna þingmenn á að nefna hv. þingmenn með fullu nafni og nota hefðbundin ávörp Alþingis.

[19:50]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það var mjög athyglisvert að heyra ræðu hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar, leiðtoga Samfylkingarinnar hér í þinginu hvað fjármál ríkisins varðar.

Honum finnst upphæð upp á 400–500 milljarða kr. ekki skipta neinu máli í fjárlagadæmi ríkisins. (Gripið fram í.) Hann segir að ekki sé víst að allt innheimtist o.s.frv. og kemur með gildishlaðnar ágiskanir. Það má svo sem velta því fyrir sér varðandi skatta almennt, um ógoldna skatta einstaklinga sem jafnvel ekki hafa efni á að borga skattana sína, að það er ekki víst að það skili sér allt.

Ekki leyfum við okkur þó að nota það orðbragð. Það kemur samt fram í umsögn meiri hlutans að ekki megi gefa sér að þetta sé allt tapað fé. Ég velti því fyrir mér hvort hv. þingmaður og formaður fjárlaganefndar geti bara haldið því blákalt fram að afskrifa á einu bretti 400–500 milljarða kr. án þess að það komi fjárlögum eða fjárhag ríkisins við. Þá er nú aldeilis stórt höggvið spaðið ef þetta skiptir ekki máli.

Ég vil því spyrja hv. þingmann: Er það í raun og veru svo? Hefur hv. þingmaður ekki lesið (Forseti hringir.) umsögn Alþýðusambandsins? Hefur hann ekki lesið minnisblað frá ríkisskattstjóra þar sem varað (Forseti hringir.) er eindregið við því að þetta sé samþykkt og talið mikið óréttlætismál að gera það með þessum hætti?

[19:52]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla nú ekki að fara að lengja þessa umræðu en vil þó segja að við megum ekki rugla saman skattstofni og sköttum annars vegar og hins vegar milljörðum og milljónum.

Ég skildi það sem svo að hv. þm. Jón Bjarnason væri að segja að við værum með skattstofn upp á 400–500 milljarða í umræddri skattfrestun. Það hefur komið fram í umræðunni þannig að við erum ekki að þurrka hér út 400–500 milljarða í skatta sem mundu falla inn í ríkissjóð enda eru nú fjárlögin eins og við þekkjum þau í ár upp á 464 milljarða þannig að það er nú ólíku saman að jafna.

Hins vegar er það svo að ég hef skoðað umsagnir bæði frá ASÍ og frá ríkisskattstjóra og við höfum fengið þessa gesti á fund nefndarinnar, efnahags- og skattanefndar. Ég vék að því hér í andsvari mínu við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon að það hefði einmitt vakið mig til umhugsunar og þar af leiðandi hefði ég sett fram umræddan fyrirvara.

Fyrirvari minn er nokkuð skýr. Þegar ég segi að umræddir skattar af skattstofni, 400–500 milljarðar, muni líklegast ekki skila sér þá einfaldlega byggi ég á því sem hefur verið að gerast á umliðnum árum varðandi þessa skattfrestun sem ég tel kost að sé nú tekin í burtu fyrst verið er að taka til í lögunum. En ég hefði hins vegar viljað skoða lengur það sem gerst hefur á umliðnum árum. Þess vegna kom þessi fyrirvari fram.

[19:55]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg hárrétt ábending að þetta er ekki skatturinn sjálfur en þetta er það sem ríkið getur horft á sem undirstöðu fyrir tekjuöflun sína. Þegar verið er að afskrifa með þessum hætti þá er það ekki lengur sem slíkur tekjustofn.

Ég hjó líka eftir því hjá hv. þingmanni að hann sagði að mörg lög væru gölluð og þar á meðal væru lögin um þennan tekjuskatt. Er það þá rétt leið að fella ákvæðin úr gildi vegna þess að þau eru að hans mati gölluð? Hefði ekki verið réttara að breyta þeim aðeins í þá veruna að þeir skiluðu eðlilegum skatttekjum til ríkisins?

Ég hugsa að flestum finnist mörg skattalög vera óréttlát. Ég veit að elli- og örorkulífeyrisþegar finnst það sem nú eru krafðir um endurgreiðslu á ofgreiddum lífeyri frá fyrri árum, tveggja til fimm ára gömlum, sem þeir eiga að standa skil á af litlum og lágum bótum sínum. Þeir mundu segja: Eigum við ekki að breyta þeim lögum? Af hverju er verið að breyta endurútreikningum á yfir 80% ellilífeyrisþega? Þetta eru greinilega kolvitlaus lög. Eigum við ekki líka að taka þau úr gildi, frú forseti?

[19:56]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég heyri það að sérstaða mín í málinu vekur hv. þm. Jón Bjarnason upp. Þegar ég horfi hér yfir þingsalinn, virðulegur forseti, má kannski segja að sérstaða mín í þessu máli byggi einfaldlega á því sem ég hef sagt hér í ræðu minni og andsvörum. Ég sé hv. þingmenn í salnum sem hafa verið með sérstöðu í ýmsum málum. Það þarf ekki að vera neitt sérstakt þótt menn séu hér með ákveðinn fyrirvara. Ég hef komið því á framfæri um hvað fyrirvarinn snýst.

Ég sagði í ræðu minni að ég hefði átt orðastað um þetta við þingmenn í efnahags- og skattanefnd, m.a. formanninn, en einnig við hv. þm. Kristin H. Gunnarsson og Ögmund Jónasson. Þeir höfðu hins vegar önnur sjónarmið uppi um efni frumvarpsins en fylgdu mér í þessu máli, þ.e. hvað athugasemdir mínar varðar. Er þá líkt á komið með okkur í því.

Ég hef hins vegar gert fullkomlega grein fyrir þessu öllu

saman og tel að lögin eigi að fá afgreiðslu á þinginu þrátt fyrir að einstaka þingmenn séu með fyrirvara gagnvart þeim.

[19:58]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Það var mjög athyglisvert að heyra ræðu hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar og talsmanns Samfylkingarinnar í fjármálum ríkisins. Ég verð að segja þingmanninum til hróss að það er þó virðingarverð sú viðleitni sem fram kemur í máli þingmannsins að hann skrifar undir nefndarálitið með fyrirvara. Það er alltaf gefið fyrir viðleitni. (Gripið fram í.) Ég held að hv. þingmaður eigi líka að fá að njóta þess.

Hins vegar sakna ég þess að myndugleiki talsmanns Samfylkingarinnar í fjármálum skuli ekki vera meiri. Er þetta forgangsmál Samfylkingarinnar í skattamálum í því umróti sem við stöndum nú frammi fyrir í efnahagsmálum, í kjaramálum, þegar hrópað er að beita þurfi almenning 25% kjaraskerðingu til þess að ná verðbólgunni niður? Og hvar kemur það harðast niður? Jú, einmitt á tekjulægsta fólkinu að sjálfsögðu sem hefur minnst úr að moða. Það hefur lægstu launin og þess vegna verður hver skerðing miklu alvarlegri.

Ég minnist loforða Samfylkingarinnar frá því fyrir kosningar um hækkun á lífeyri til elli- og örorkulífeyrisþega. Mér telst til — og hv. þingmaður og formaður fjárlaganefndar Gunnar Svavarsson getur þá leiðrétt mig — að það vanti 3,6 milljarða upp á að staðið sé við þau loforð sem standa beint upp á ríkisstjórnina að efna. Þar á ég við að elli- og örorkulífeyrisþegar fái tilsvarandi hækkun á grunnlífeyri sínum eins og samið var um í síðustu kjarasamningum við aðila Alþýðusambands Íslands. Þá var samið um hækkun á lægstu launum um 18 þús. kr. á mánuði en hækkun til elli- og örorkulífeyrisþega var aðeins um átta, níu þús. á mánuði.

Ég hefði frekar viljað byrja á þessari upphæð, að ekki sé minnst á skattleysismörkin sem ýmsir, einkum Samfylkingin, lofuðu svo hátíðlega að mundu hækka fyrir síðustu kosningar. Hæsta boðið voru 150 þús. kr. hjá frambjóðendum Samfylkingarinnar sem nú sitja á þingi. Ég hefði talið að það væri í samræmi við jafnaðarstefnuna að fyrst yrði horft til þessara þátta áður en menn færu að skera niður uppsafnaða og ógreidda skatta af fyrirtækjum.

Ég velti því fyrir mér hvort formaður fjárlaganefndar geti kannski bent á fleiri hópa og aðra hópa sem sanngjarnara væri að fengju slíka niðurfellingu, bara svona með einu pennastriki. Það er ekkert víst að allir geti endurgreitt útistandandi skuldir, t.d. standa margir íbúðareigendur frammi fyrir miklum vanda vegna verðbólgu og hækkunar á lánum sínum. Væri ekki nær að koma til móts við þá með einum eða öðrum hætti en þessa aðila?

Hér eru að auki umsagnir frá Alþýðusambandi Íslands sem m.a. Samfylkingin hefur talið sig vera að vinna í takt við í ýmsum tilvikum og mætti gera það í fleirum líka þar sem brennur á eins og í þessu. Alþýðusamband Íslands leggst alfarið gegn þessu og telur þetta skapa mjög slæmt fordæmi og að skilaboðin til almennings, til launþega séu þau verstu sem hægt er að hugsa sér. (Forseti hringir.) Ég tek því undir þá kröfu að þessu máli verði frestað til haustsins. (Forseti hringir.) Það er ekkert sem liggur á, menn tapa ekki neinum tekjum. (Forseti hringir.) Ég skora á hæstv. forseta að beita sér fyrir því að málinu (Forseti hringir.) verði frestað til haustsins, frú forseti.

[20:04]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil leiðrétta hér nokkuð sem kom fram í magnaðri ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Nú skilst mér að búið sé að breyta lögum um eftirlaunaþega í þá veru sem — eða ekki í þá veru sem hv. þingmaður lýsti. Ég vil einnig minna á að samkvæmt 17. gr. varðandi söluhagnað af íbúðarhúsnæði eru í lögunum þar gefin tækifæri til skattfrestunar eða skattniðurfellingar og það má auðvitað finna víða svona atriði eins og hér hefur verið farið yfir.

Það sem skiptir verulegu máli í þessu er að hér er ekki verið að strika út með einu pennastriki eins og var látið að liggja tekjur sem eru hér áætlaðar í ríkissjóð á þessu ári eða næsta. Ég sagði í ræðu minni að ég teldi að umrædd löggjöf væri að vissu leyti barn síns tíma eins og hún var sett upp fyrir tíu árum síðan og þar af leiðandi er það ákveðið framfaraskref að hafa tekið löggjöfina upp og unnið með hana og komið með hana inn á þingið og fengið umræddа aðila til að fara yfir. Þar af leiðandi vil ég enn og aftur vísa einfaldlega til bæði ræðu minnar og andsvars fyrr í þessari umræðu gagnvart þeim fyrirvara sem ég er með við þetta frumvarp.

Ég fagna því hins vegar hvað hv. þm. Jón Bjarnason er búinn að kynna sér vel jafnaðarmennskuna og stefnu Samfylkingarinnar og jafnaðarmanna almennt og á svo sem von á því að bráðlega fari Vinstri grænir þá að fjalla um Evrópumál af meiri krafti en hefur verið á umliðnum mánuðum og árum.

[20:06]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er mjög athyglisvert að heyra ef það er einhver liður í inngöngu í Evrópusambandið að fella niður þessa uppsöfnuðu skatta. (Gripið fram í.) Það er nýtt fyrir mér. En svona geta þræðirnir legið og það var athyglisvert að heyra það hjá hv. þingmanni að svo geti verið.

Það sem ég aftur á móti hegg eftir er að boðað er að það eigi að endurskoða skattalögin, tekjuskattslögin í heild sinni og boðað að það eigi helst að gerast sem fyrst. Þá eru menn væntanlega að horfa til haustsins eða næsta vetrar. Þá spyr maður sig hvers vegna sé þá verið að keyra þetta í gegn þegar fullyrt er að það að fella þetta niður með þessum hætti hafi engin áhrif á tekjur ríkissjóðs því að þetta komi hvort eð er ekkert inn. Það ætti þá enn þá frekar að árétta að það bráðliggur ekki svona á þessu þannig að þetta gæti orðið hluti af heildartekjuskattsendurskoðun. Ég spyr af hverju hv. þm. Gunnar Svavarsson stendur þá ekki með okkur um að þetta bara fari í það heildarpúkk.

Ég sakna þess líka hér í umfjölluninni og í umsögn fjármálaráðuneytisins að það sé gefið tölulega upp um hversu mikið fjármagn hér sé að ræða sem gæti verið að tapast eða gæti verið að koma inn. Það eru bara látin standa gildishlaðin orð um að nokkur hluti eða einhver hluti geti verið tapaður eða einhver hluti geti innheimst. Ég spyr hv. þingmann og formann fjárlaganefndar: (Forseti hringir.) Er slíkt

orðalag og meðferð á fjármunum ríkisins ásættanlegt?

[20:08]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég kom að því hér áðan að það væru miklar líkur á því að umræddir fjármunir sem eru í skattfrestun mundu ekki skila sér í ríkissjóð. Jafnmiklar líkur eru taldar á því að sú breyting sem er verið að gera muni hafa þau áhrif að jafnvel muni skattar aukast í tengslum við umrædda breytingu með hliðsjón af því að efnahagur fyrirtækjanna breytist og umhverfi þeirra verður, má segja, samanburðarhæfara í alþjóðlegu tilliti.

Ég hafna því hins vegar að verið sé að keyra þetta mál í gegn með ofurhraða. Þetta mál kemur eðlilega inn og fær eðlilegan tíma í efnahags- og skattanefndinni, fær mikla umræðu þar og fjölmargir gestir koma og fjalla um málið. Þó að einstaka þingmenn hafi sérstöðu í málinu, hvort sem er í þingflokki Vinstri grænna eða annarra, þá er það einu sinni þannig að í þessu þingræði þurfa mál eins og þetta að fá umræðu eins og hefur verið hér í dag og menn lýsa yfir sínum skoðunum. Síðan finnst mér eðlilegt með þetta mál eins og fjölmörg önnur — við höfum verið með fjölmörg mál í efnahags- og skattanefndinni, meðal annars þingmannamál — að það hefði mátt vera komið í þingsali til 2. eða 3. umr. Það er mín skoðun að það eigi alla jafna að vera með það öfluga starfsemi á þinginu að sem flest mál komist í 2. og 3. umr., ekki einungis stjórnarfrumvörp heldur líka þingmannamál.

[20:10]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst mjög athyglisvert að heyra orð hv. þingmanns og talsmanns Samfylkingarinnar hér á þingi í ríkisfjármálum, Gunnars Svavarssonar, og líka þá forgangsröðun sem sá flokkur, Samfylkingin, virðist hafa hér hvað varðar skattamál eða aflausn skatta því að þetta er ekkert annað en að hér er verið að fella út annars vegar uppsafnaðan skatt og hins vegar er verið að fella út í rauninni skattstofn. Hv. þingmaður getur komið að því í seinni ræðu sinni.

Er þetta forgangsröðun Samfylkingarinnar í skattamálum, að fella burt skatt af arði af sölu hlutabréfa fyrirtækja? Ég vil ítrekað benda á hvað Alþýðusamband Íslands segir. Lokaorð umsagnar þeirra eru, með leyfi forseta:

„ASÍ leggst því eindregið gegn þeirri breytingu að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum [og afleiðum] verði undanþeginn skattskyldu.“

Þetta eru ein stærstu launþegasamtökin með einmitt hina almennu launþega sem sína félagsmenn.

Ríkisskattstjóri segir nákvæmlega það sama. Er ekkert mark takandi á þessum aðilum? Það er verið að tala um að þetta breyti engu. Hvers vegna er þá ekki í lagi að fresta málinu þegar koma svo alvarlegar og ákveðnar athugasemdir og áskorun um að (Forseti hringir.) málið gangi ekki fram?

Frú forseti. Ég vona að hv. þingmaður komi hér og geri þá grein fyrir forgangsröðun Samfylkingarinnar (Forseti hringir.) ef þetta skal vera forgangsröðun og forgangsmál hennar fyrir launþega í landinu.

[20:12]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Við höfum átt hér ákaflega ánægjulega og fróðlega umræðu um þetta mál í allan dag og hefur sitt sýnst hverjum. Ég vil byrja á því að segja að sumir telja sig eiga fiskinn í sjónum sem syndir þar um óveiddur, aðrir telja sig eiga fugla í skógi en það hefur löngum verið sagt að betri sé einn fugl í hendi en tveir í skógi, og svo er með skatttekjur ríkisins af þessum skattstofni. Það er nefnilega búið að vera mjög lengi ákvæði í skattalögum, það kemur fram í 18. gr. laga um tekjuskatt, að fjárfesti menn aftur fyrir hlutabréf fellur hagnaðurinn ekki til af sölu hlutabréfa. Þetta er sambærilegt ákvæði og á við um íbúðarhúsnæði, talandi um að stórgrósserar njóti þessa ákvæðis eingöngu. Ég veit ekki betur en að allir Íslendingar undanfarið hafi verið að selja íbúðir meira og minna. Talið er að um 10–15% af þjóðinni skipti um íbúð á ári. Íbúðaverðmæti á Íslandi er 2.300 milljarðar og við erum því að tala um að svona 230 milljarðar skipti um hendur á ári. Ég hugsa, miðað við þá hækkun sem verið hefur undanfarið, upp undir tvöföld, að þá sé helmingurinn af þessum sölutölum hagnaður og hann er samkvæmt nákvæmlega sömu skattalögum, reyndar 17. gr., með leyfi forseta:

„Hagnaður af sölu íbúðarhúsnæðis telst að fullu til skattskyldra tekna á söluári hafi maður átt hið selda húsnæði skemur en tvö ár, en hafi hann átt hið selda í tvö ár eða lengur telst söluhagnaðurinn ekki til skattskyldra tekna.“

Þarna nýtur almenningur í landinu, launþegar landsins, skattfrelsis, menn borga ekki skatt af söluhagnaði ef þeir hafa átt húsnæðið lengur en tvö ár, það er svona hefðin og reyndin. Þetta ákvæði er eldgamalt. Ég reikna með að það sem einstaklingar hafa notið skattfrelsis vegna söluhagnaðar af íbúðarhúsnæði séu svona 200–300 milljarðar á ári og þar er skatturinn 10% eins og kunnugt er. Þetta á því ekki bara við um stórgróssera.

Mikil umræða var í nefndinni um þann hagnað sem menn eru búnir að afla og bíður í tvö ár — það er heimilt að geyma hagnaðinn í tvö ár — upp á 330 milljarða. Auðvitað munu menn endurfjárfesta fyrir hann til að sleppa við skattinn, það er alveg fyrirséð. Menn nota ákvæði 18. gr. til þess, vegna þess að þeir geta fjárfest í hverju sem er, hvaða hlutabréfum sem eru, eigin dótturfélögum o.s.frv. Þetta hafa menn verið að gera. Þess vegna eru það ímyndaðar tölur sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson er að reikna hér út. Hann fær aldrei þessar tekjur, hann getur leikið sér með þær eins og hann vill en það er eins og með fuglana í skóginum, ef þeir eru ekki í hendi eru þeir einskis virði.

Þetta eru rökin sem nefndin beygði sig fyrir, fyrir utan það að í ljós er komið, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson sagði og hann nefndi tölu, að 400 milljarðar hafa streymt til útlanda, frú forseti, frá Íslandi til Hollands. Viljum við það? Nei, ég vil það ekki. (Gripið fram í.) Jú, ég er nefnilega að bjóða jafngóð kjör og í Hollandi, það er engin ástæða til að flytja peningana til Hollands núna, af því að við erum að taka upp nákvæmlega sömu reglur og sumir segja jafnvel eitthvað betri reglur en Hollendingar. Sumir segja það.

Hvers vegna skyldi þessi söluhagnaður vera skattfrjáls í

Hollandi og Noregi? Af hverju er hann það? Hefur einhver velt því fyrir sér? Hefur hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hlustað á þá röksemdafærslu sem ég kom með við 1. umr. málsins? Það er dálítið leiðinlegt, frú forseti, að þurfa að endurtaka aftur og aftur sömu rökin, af því að menn eru ekki viðstaddir umræðuna eða gleyma þeim. Málið er það, og ég útskýrði það þá, að þegar hlutabréf eru seld á hærra verði en innra virði fyrirtækisins, þá er það vegna þess að kaupandinn býst við hagnaði í framtíðinni umfram ávöxtunarkröfu á markaði. Hann býst við að ná fram meiri hagnaði út úr fyrirtækinu en sú ávöxtun sem almennt gildir á markaði fyrir áhættulaust fé. Þess vegna borgar hann hærra verð fyrir bréfin og þá myndast hagnaður hjá þeim sem seldi. Hann er í rauninni að selja framtíðarhagnað fyrirtækisins umfram venjulega ávöxtun. Þegar þessi hagnaður kemur inn í framtíðinni verður hann skattaður hjá viðkomandi fyrirtæki, hann verður skattaður þar. Því er um tvísköttun að ræða þegar þetta er gert svona, hagnaðurinn verður skattaður inni í fyrirtækinu þegar hann kemur til í framtíðinni. Þess vegna hafa menn ákveðið að skattleggja hann ekki, það eru rökin á bak við þetta. Fyrir utan það að þegar ávöxtunarkrafan í heiminum hækkar lækkar verð á öllum hlutabréfum eins og við höfum upplifað núna síðustu tíu mánuðina. Þá fellur allur þessi gervigróði, hann fellur og hverfur, þannig að þeir 330 milljarðar sem komu fram í greinargerð með frumvarpinu verða miklu, miklu minni tala í lok þessa árs ef svo heldur fram sem horfir. Við erum því að tala um fugla í skógi, frú forseti, en ekki raunverulega fugla í hendi.

Þá vildi ég gjarnan koma inn á umsögn ASÍ sem mikið hefur verið rædd, það er eins og ASÍ hafi einhvers konar löggjafarvald hér á landi. Þeir segja hér, með leyfi forseta, þetta er fyrsta umsögn þeirra:

„ASÍ leggst gegn þeirri breytingu sem lögð er til, að söluhagnaður lögaðila af hlutabréfum verði skattfrjáls en á móti falli frádráttur vegna kostnaðar við hlutabréfaviðskiptin niður.“

Ekkert meira um það. Það eru engin rök fyrir því af hverju þeir eru á móti þessu, ekki orð. Svo segja þeir:

„Þrátt fyrir að á undanförum árum hafi verið gerðar veigamiklar breytingar á skattumhverfi lögaðila hefur það ekki leitt til aukinnar fjárfestingar erlendra aðila hér á landi og heldur ekki dugað til að halda fé í landinu.“

ASÍ segir þetta. Þeir segja einmitt það sem við erum að segja, það vantar erlendar fjárfestingar inn í landið og það vantar að halda íslensku fé í landinu. ASÍ segir einmitt það í umsögninni. Hvað fleira þurfa menn til að átta sig á því að við þurfum að gera eitthvað í málunum?

Í seinni umsögninni segja þeir, með leyfi forseta:

„ASÍ leggst gegn þeirri breytingu að gera söluhagnað af afleiðusamningum sem seldir eru á skipulegum verðbréfamörkuðum, þar sem undirliggjandi verðmæti eru eingöngu hlutabréf.“

Ekki orð meir. Af hverju eru þeir á móti þessu? Ekki orð um það.

Svo segja þeir aftur af því að þeir leggjast gegn þeirri breytingu, sérstaklega því að falla frá kostnaðinum:

„Ætla má að þetta sé gert til einföldunar þar sem upphaflegt ákvæði bauð upp á mjög flókna skattframkvæmd.“

Þetta segja menn sjálfir hjá ASÍ. ASÍ varar eindregið við þessari breytingu og því fordæmi sem hún skapar þrátt fyrir að þetta bjóði upp á mjög flókna skattframkvæmd.

Það er nefnilega þannig að þessi kostnaður getur verið af ýmsum toga. Fyrirtæki tekur lán. Á sama tíma kaupir það vörubíl og hlutabréf og þá er spurningin: Var lánið ætlað til að kaupa vörubílinn eða var það ætlað til að kaupa hlutabréfin? Hver ætlar að dæma um það og kostnaðinn af láninu hvort er hann af hlutabréfinu eða vörubílnum? Það er útilokað að finna út úr því, menn geta rifist um það endalaust. Kostnaðurinn er því alls ekki á hreinu.

Síðan kom í ljós þegar við fórum að skoða þetta að kostnaðurinn dreifist yfirleitt á mörg ár. Menn keyptu hlutabréf einhvern tíma fyrir þrem, fjórum árum og selja þau í dag. Kostnaðurinn dreifist á mörg ár en það er eingöngu kostnaður síðasta árs sem meiningin var að taka til með þessum vafasömu formerkjum. Sá kostnaður var bara síðasta árið, hann gat verið fyrir einn mánuð, það skipti ekki máli. Menn gátu flutt hann eins og þeir vildu yfir á annan helming þannig að þessi kostnaður sem var í upphaflega frumvarpinu skipti í rauninni ekki stóru máli. Þess vegna var skrefið stigið til fulls af skynsemisástæðu og vegna þess að hlutirnir verða svo miklu einfaldari og því var ákveðið að fella allan kostnaðinn niður. Þarna er bara verið að horfast í augu við raunveruleikann, hann er svona.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði að við værum að búa til bómullarumhverfi og þetta væri gert fyrir erlenda fjárfestingu og að almenningur væri skattpíndur. Hann er ekki skattpíndur meira en svo að ég nefndi hér söluhagnaðinn af íbúðarhúsnæði sem almenningur nýtur í stórum stíl, allir sem selja íbúðirnar sínar hafa notið þess að söluhagnaður af íbúðarhúsnæði er skattfrjáls. Það eru ekki litlar tölur þegar menn selja íbúð kannski upp á 80 milljónir, einbýlishús í Reykjavík. Yfir helmingurinn, sennilega um 60 milljónir eru hagnaður og hann er skattfrjáls. Af því þyrftu menn að borga fjármagnstekjuskatt upp á 6 milljónir en gera ekki, frú forseti. Þarna er verið að aðstoða litla manninn. Líka þá sem eiga minni íbúðir í blokk og selja íbúð fyrir 40 milljónir eða 30 milljónir og hagnast um hugsanlega 20 milljónir. Þar er líka verið að aðstoða menn, þeir borga þá ekki 2 milljónir í fjármagnstekjuskatt. Við erum líka að aðstoða litla manninn.

Við höfum nefnilega verið að lækka skatta, Sjálfstæðisflokkurinn, allt síðasta kjörtímabil sem hefur valdið mjög miklu góðæri. Það er bara hægt að segja það með einu orði, góðæri. Laun hafa hækkað eins og hvergi annars staðar í heiminum og ef það er ekki góð niðurstaða, frú forseti, þá veit ég ekki hvað er góð niðurstaða. Atvinnuleysi er nánast ekki neitt, sem er mjög gott sérstaklega fyrir tekjulágt fólk sem á erfitt með að fá vinnu, mjög gott fyrir öryrkja sem eiga erfitt með að fá vinnu. Ég tel að atvinnuleysi sé eitt það versta sem getur komið fyrir nokkurn mann og það sé hlutverk stjórnmálamanna að halda atvinnuleysi eins lágu og hægt er og það hefur tekist mjög vel með þessum skattalækkunum. Svo hafa skattar auk þess verið lækkaðir eins og hátekjuskatturinn sem var felldur niður, sem var farinn að bíta í venjulegt launafólk og sjómenn.

Ég tel því ekki að við séum að búa til neitt bómullarumhverfi og ef svo er þá er það bara fínt því að það er nefni-

lega þannig að atvinnulífið stendur undir velferðarkerfinu. Atvinnulífið borgar há laun eða lág laun ef það er illa rekið eða er í lélegu umhverfi. Ef það er í góðu umhverfi getur það borgað há laun og fólk borgar þá góða skatta af þeim háu launum auk þess sem það borgar þá meiri neysluskatta o.s.frv.

Hv. þm. Jón Bjarnason sagði aftur og aftur að það væri verið að gefa eftir skatt sem hefði verið svikinn. Að sjálfsögðu er þetta ekki svikinn skattur, menn fara nákvæmlega eftir skattalögunum. Það stendur í 18. gr. að ef menn kaupa hlutabréf þurfi þeir ekki að borga skatt, það stendur í lögunum, menn fara bara beint eftir lögunum. Það er enginn að svíkja undan skatti. Þetta er algjörlega frábrugðið því þegar menn eru að gefa út viðskipti nótulaust o.s.frv.

Svo ætla ég rétt í lokin að koma inn á tímasetninguna, það hefur dálítið verið rætt um tímasetningu og menn hafa rætt um erfiða stöðu þjóðarbúsins og erfiða stöðu launþega o.s.frv. Ég held að fyrir íslenskt atvinnulíf sé mjög mikilvægt einmitt núna í stöðunni að gefa merki um það að stjórnvöld standi með atvinnulífinu og það er það sem þetta frumvarp gerir. Það sýnir að menn ætli að búa til gott umhverfi á Íslandi eins og er í Hollandi, eins og er í Noregi og við erum að lækka skatta líka. Við erum að gefa erlendum fjárfestum merki, erlendu umhverfi, erlendum lánveitendum um að stjórnvöld standi með atvinnulífinu. Þess vegna er ég mjög ánægður með að umræðan skuli vera svona mikil á Alþingi. Þó að hún hafi verið mjög neikvæð er hún það mikil að hún vekur athygli á því að verið sé að gera heilmikið fyrir íslenskt atvinnulíf og það er gott. Ég þakka þeim þingmönnum sem hafa gagnrýnt þetta sem mest því að þeir hafa vakið athygli á málinu og það er jákvætt. Það er nefnilega þannig, frú forseti, að það er svo mikilvægt fyrir Íslendinga alla, launþega jafnt sem aðra, að íslensk fyrirtæki fái gott lánshæfismat í útlöndum, það skiptir sköpum núna. Umræðan er mjög góð til að vekja athygli á því að íslensk stjórnvöld, þeir tveir stjórnarflokkar sem að þessu standa, standa þátt á bak við íslenskt atvinnulíf því að þeir vita að ef íslenskt atvinnulíf stendur sig ekki kemur það niður á launþegum, það kemur niður á jafnrétti, það kemur niður á velferðarkerfinu, það kemur niður á öllu. Þess vegna er svo mikilvægt að íslenskt atvinnulíf standi sig og njóti besta umhverfis sem hægt er að bjóða í heiminum og það er það sem við stefnum að. Þegar við gerum það geta íslensk fyrirtæki borgað há laun og mikla skatta og íslenskir launþegar geta borgað háa skatta sem standa þá undir góðu og skilvirku velferðarkerfi.

[20:27]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst ástæða til að víkja að nokkrum atriðum í ræðu hv. þingmanns, það er svo óvíst að mér endist tími til að koma að því öllu.

Fyrst vil ég leiðrétta það sem fram kom í máli hv. þingmanns um söluhagnað af íbúðarhúsnæði. Þingmaðurinn sagði aðeins hálfan sannleikann. Staðreyndin er sú að fyrir einstakling sem á venjulegt íbúðarhúsnæði og hagnast á sölu þess þá er það ekki skattlagt, en sett eru takmörk fyrir því hversu mikið það má vera og það er aðeins að því marki að heildarrúmmál íbúðarhúsnæði seljanda fari ekki fram úr 600 rúmmetrum ef um einstakling er að ræða en 1.200 rúmmetrum ef um hjón er að ræða. Eigi einstaklingur stærra hús eða fleiri þannig að samanlagt pláss er meira en þetta þá er tekinn skattur af söluhagnaði af því sem umfram er. (Gripið fram í.) Já, það er ríflegt sem fólki er leyft að eiga af íbúðarhúsnæði og hagnast af sölu án þess að borga skatt en það þýðir líka, sem er kannski hin hliðin á málinu, að það eru býsna margir sem hafa tapað á sölu íbúðarhúsnæðis og hafa ekki fengið neina bót sinna mála í þeim efnum. (Gripið fram í.)

Ég held að kjarni málsins sé sá, virðulegi forseti: 336 milljarðar voru taldir fram árið 2006 sem söluhagnaður hjá hlutafélögum. Af því ber að borga um 60 milljarða kr. í tekjuskatt af hagnaði. Fyrirtækin frestuðu þessum hagnaði, skattskuldbindingin er skráð í bækur fyrirtækjanna og hún rennur út á þessu ári og þau eiga að borga skattinn á þessu ári (Forseti hringir.) nema þau kjósi að endurfjárfesta í annarri fjárfestingu en þá lækkar líka sú fjárfesting þannig að skatturinn vaknar aftur upp síðar.

[20:30]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að það sé mjög sjaldgæft að menn hafi tapað á íbúðarhúsnæði undanfarið, a.m.k. ekki á Reykjavíkursvæðinu, fullyrðing mín stendur því eftir sem áður og við erum að tala um mjög stórt húsnæði sem menn mega eiga, það eru u.þ.b. 200–300 fermetrar.

Varðandi þessa 60 milljarða sem hv. þingmaður þykist hafa í hendi, fyrirtækin þurfa bara að endurfjárfesta og nóg er af hlutabréfum til kaups á markaði, þannig að þau sem sýndu þennan hagnað eiga auðvelt með að kaupa hlutabréf og hafa þegar gert það. Þennan hagnað sér hv. þingmaður aldrei í hirslum ríkissjóðs nema forstjóri fyrirtækisins sé sofandi fyrir því að fjárfesta. Það er mjög auðvelt að fjárfesta þetta og í dag eru sérstaklega góð tækifæri til þess — fyrir utan það að nú hefur þessi tala sennilega lækkað umtalsvert vegna verðlækkunar á hlutabréfum. Núna sýna menn tap sem þeir færa á móti.

Þessi tala var, þessir 330 milljarðar, hún var. Ég vona að hún verði ekki mjög lengi í huga hv. þingmanns því að síðustu sex mánuðina hefur hagnaður síðustu tveggja ára í íslensku atvinnulífi almennt séð horfið. Við heyrðum af því fréttir í dag að eitt fyrirtæki hefði tapað 70 milljörðum frá áramótum þannig að ég er hræddur um að þessi feiknalegi fugl sem hv. þingmaður taldi sig hafa í hendi sé enn flögrandi í skóginum.

[20:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki rétt sem hv. þingmaður segir að framtalinn söluhagnaður sé eins og fugl í skógi. Hann er framtalinn, hann er bókfærður og skuldbindingin er útreiknuð og skráð í bækur fyrirtækjanna. Í umsögn Samtaka fjármálafyrirtækja kemur m.a. fram að ýmis fjármálafyrirtæki muni hagnast verulega á samþykkt frumvarpsins á þann veg að þessi skattskuldbinding hverfur og verður að eigin fé og eigið fé þeirra muni jafnvel hækka um milljarða króna. Það er því ekki fugl í skógi þegar eigið fé fyrirtækis hækkar um milljarða króna með samþykkt eins

frumvarps, það er verið að láta af hendi raunveruleg verðmæti, virðulegi forseti.

Það stendur upp á hv. þingmann, formann efnahags- og skattanefndar, ásamt stjórnarliðinu, að sjá til þess að íslenskir eigendur hlutabréfa, sérstaklega í fjármálafyrirtækjum, borgi þá skatta sem þeim ber. Skattalögin gera ráð fyrir því að söluhagnaði megi ekki fresta í þessum fyrirtækjum þar sem aðalstarfsemin er kaup og sala verðbréfa. Þau hafa komist upp með það og ég hlýt að spyrja hv. þingmann: Hvers vegna gerir hann ekki gangskör að því að stöðva þá framkvæmd og tryggja að lögin séu virt í stað þess að leggja til frumvarp sem fellir þetta niður, skattinn sem átti alltaf að borga?

Það stendur líka upp á hv. þingmann að beita sér fyrir löggjöf — og ábendingar hafa komið fram um það frá skattkerfinu að setja slík lög — sem skyldar íslenska aðila sem eiga fyrirtæki erlendis til að veita upplýsingar um þau, eignir og afkomu, þannig að íslenska ríkið geti skattlagt (Forseti hringir.) tekjur þeirra og hagnað eins og rétt er í stað þess að þau geti komið sér undan því að borga skatta eins og við þekkjum.

[20:34]

Frsm. meiri hluta efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrirtæki geta frestað því að skattleggja söluhagnað í tvö ár. Allan þann tíma geta þau endurfjárfest hlutinn og þá hverfur söluhagnaður. (**Gripið fram í:** Það er ósatt.) Jú, hann fer inn í nýju kaupin, (Gripið fram í.) það stendur í lögunum. Hann fer inn í nýju kaupin, lækkar verðið á nýju kaupunum, þannig að ef menn selja það aftur myndast meiri hagnaður en söluhagnaðurinn hverfur úr bókum félagsins, það gerist, og þessir 60 milljarðar verða allir endurfjárfestir, menn geta alveg treyst því. Þeir koma ekki sem skatttekjur inn í ríkissjóð, aldrei, ekki nema viðkomandi forstjóri standi sig illa. Þessir 60 milljarðar sem eru gjaldfallnir, sem hafa reyndar lækkað mjög mikið á árinu 2007 og lækka enn meira á árinu 2008, munu aldrei koma inn í ríkissjóð, og þetta er það sem nefndin sá.

Varðandi það að menn borgi þá skatta sem þeim ber, það er í fyrsta lagi deiluatriði og í öðru lagi nefndi hv. þingmaður einmitt það sem menn vilja forðast og það er að enn meiri peningar fari til Hollands. Ef menn fara að beita mjög ströngum reglum hér á íslensk fyrirtæki til þess að ná í skattinn sjáum við hvorki skatt né fyrirtæki. Það getur vel verið að hv. þingmaður vilji að allir séu jafnfátækir í landinu en það vil ég ekki. Ég vil halda fjármagninu á Íslandi, (Gripið fram í.) ég vil helst fá erlend fyrirtæki inn í landið — ASÍ kvartar undan því að ekki sé nægilega mikil erlend fjárfesting hér á landi. Ég vil sjá það aukast, ég vil búa fyrirtækjum svo gott umhverfi að erlend fyrirtæki komi til Íslands og íslensk fyrirtæki flýi ekki land eins og mér sýnist að hv. þingmaður vilji gjarnan sjá.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá var tekið 15. mál.

Fundi slitið kl. 20:37.

103. FUNDUR

fimmtudaginn 15. maí,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, stjfrv., 362. mál, þskj. 603, nál. 943, brtt. 944. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, stjfrv., 541. mál, þskj. 842, nál. 968, brtt. 969. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 747, nál. 966, brtt. 967. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, stjfrv., 516. mál, þskj. 817, nál. 958. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
6. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737, nál. 959. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
7. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826, nál. 970. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
8. Tekjuskattur, stjfrv., 325. mál, þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
9. Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, þáltill., 276. mál, þskj. 310, nál. 962. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
10. Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, þáltill., 274. mál, þskj. 308, nál. 960. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
11. Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, þáltill., 277. mál, þskj. 311, nál. 963. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
12. Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, stjtill., 543. mál, þskj. 844, nál. 965. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
13. Sjúkratryggingar, stjfrv., 613. mál, þskj. 955. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
14. Uppbót á eftirlaun, stjfrv., 547. mál, þskj. 848. — 1. umr.
15. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204, nál. 977, brtt. 978. — 2. umr.
16. Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, stjfrv., 243. mál, þskj. 973. — 3. umr.
17. Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, stjfrv., 401. mál, þskj. 975. — 3. umr.
18. Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, þáltill., 278. mál, þskj. 312, nál. 964. — Síðari umr.
19. Stofnun norrænna lýðháskóla, þáltill., 275. mál, þskj. 309, nál. 961. — Síðari umr.
20. Þjóðlendur, frv., 386. mál, þskj. 630. — Frh. 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Ásta R. Jóhannesdóttir, 8. þm. Reykv. s.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Sturla Böðvarsson, 1. þm. Norðvest.

Lagt fram á lestrarsal:

Ársskýrsla Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar fyrir árið 2007.

Ályktanir Landssambands sauðfjárbænda.

Tilkynning um dagskrá og tilhögun þingfundar.

[10:32]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Um fyrirkomulag þinghaldsins í dag vill forseti geta þess að að loknum óundirbúnum fyrirspurnum fer fram atkvæðagreiðsla um 2.–13. dagskrármálið.

Um kl. 1.30, að loknu hádegishléi, fer fram umræða utan dagskrár um stöðu tollgæslu- og lögreglumála á Suðurnesjum. Málshefjandi er hv. þm. Siv Friðleifsdóttir. Hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa, um lengd þingfunda, er það tillaga forseta að þingfundur geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðum um dagskrármálin er lokið.

[10:33]

Útbýting:

Almenn hegningarlög, 184. mál, nál. meiri hluta allshn., þskj. 988.

Sala upplýsinga um erfðamengi einstaklinga, 572. mál, svar heilbrrh., þskj. 980.

Samræmd neyðarsvörun, 191. mál, brtt. BÁ, þskj. 985; frhnál. minni hluta allshn., þskj. 989.

Strandsiglingar, 619. mál, þáltill. JBjarn o.fl., þskj. 986.

Sykurneysla og forvarnir, 397. mál, svar heilbrrh., þskj. 979.

Tæknifrjóvgun, 620. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 992.

Útboð fjarskiptasjóðs um uppbyggingu háhraðanetteninga, 582. mál, svar samgrh., þskj. 991.

Þróun þorskverðs, 604. mál, svar sjútv.- og landbrh., þskj. 990.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Frumvarp um eftirlaun.

[10:34]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Haustið 2003 voru samþykkt lög um eftirlaun þingmanna, ráðherra og embættismanna á Alþingi. Ég held að það deili enginn um að þessi lög voru sett í óþökk þjóðarinnar. Í aðdraganda síðustu alþingiskosninga komu eftirlaunalögin svonefndu til umfjöllunar og ég minnist mjög eindreginna yfirlýsinga formanns Samfylkingarinnar, núverandi hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, og í kjölfarið mikillar umfjöllunar í fjölmiðlum um frumvarpið og var svo að skilja að Samfylkingin mundi beita sér fyrir afnámi laganna. Ég fagnaði því mjög þegar lagt var fram á þingi frumvarp þessa efnis. Þar var 1. flutningsmaður hv. varaþingmaður Valgerður Bjarnadóttir en þarna var einnig að finna aðra þingmenn Samfylkingarinnar, þar á meðal formann fjárlaganefndar Alþingis.

Nú hefur þetta mál verið vakið upp að nýju af hálfu formanns Samfylkingarinnar og velkjast menn í vafa um hver raunveruleg afstaða flokksins er í þessu máli. Mun Samfylkingin styðja frumvarp þingmanna Samfylkingarinnar sem kveður á um afnám laganna eins og kjósendum var gefið í skyn að Samfylkingin mundi beita sér fyrir í aðdraganda síðustu alþingiskosninga? Við þurfum að fá mjög afdráttarlaus og skýr svör af hálfu formanns Samfylkingarinnar, núverandi utanríkisráðherra.

[10:37]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er rétt sem kom fram hjá hv. þingmanni að samþykkt voru umdeild lög á Alþingi rétt fyrir jólin 2003 sem byggðu á frumvarpi sem flutt var af forsætisnefnd þingsins, af þingmönnum allra flokka á Alþingi. Allir flokkar þingsins komu að upphafi þessa umdeilda máls, þar eru Vinstri grænir ekki undanskildir. Síðan leiddi umræðan til þeirrar niðurstöðu að ekki treystu allir sér til að samþykkja lögin þegar þau komu til afgreiðslu og þar á meðal þingmenn Vinstri grænna og Samfylkingarinnar að undanskildum þeim þingmanni sem flutti frumvarpið.

Í aðdraganda síðustu kosninga sagði ég að ég mundi beita mér fyrir því að þessi lög yrðu endurskoðuð og meira samræmi komið á í lífeyriskjörum þingmanna, ráðherra og almennings. Inn í stjórnarsáttmálann kom ákvæði þess efnis að ríkisstjórnin muni beita sér fyrir því að eftirlaunakjör alþingismanna og ráðherra verði endurskoðuð og meira samræmi komið á í lífeyrismálum ráðamanna og almennings. Að því er unnið í ríkisstjórninni að finna leiðir til að þetta geti orðið að veruleika.

Þegar frumvarp Valgerðar Bjarnadóttur, varaþingmanns Samfylkingarinnar, og fleiri kom til umræðu í þinginu sagði ég að ég teldi mikilvægt að hreyfa við þessu máli en það væri ekki þar með sagt að þetta væri eina færa leiðin í málinu. Það er ástæða til að leiðrétta það að frumvarp Valgerðar afnemur ekki lög, það breytir lögum, það breytir lífeyrisréttinum til samræmis við það sem almennt gildir hjá ríkisstarfsmönnum en felur ekki í sér afnám eftirlaunalaga. Einhver lög verða auðvitað að gilda í þessu efni en frumvarpið felur í sér mjög viðamikla breytingu. Ég tel mikilvægt að það náist samstaða um þetta mál, ekki bara í ríkisstjórninni heldur (Forseti hringir.) hefði ég auðvitað kosið að það næðist líka samstaða meðal þingmanna allra flokka.

[10:39]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er einhver dapurlegasta ræða sem ég hef hlustað á í Alþingi og hlýtur að vera dapurleg ræða fyrir samfylkingarfólk og fyrir kjósendur þessa flokks sem stóðu í þeirri trú að Samfylkingin mundi af heilum hug beita sér fyrir afnámi hinna umdeildu og illræmdu eftirlaunalaga. Það var kjósendum gefið til kynna í aðdraganda síðustu alþingiskosninga.

Núna er verið að drepa þessu máli á dreif. Nú er talað um að hreyfa málinu. Frumvarp Valgerðar Bjarnadóttur og

hv. þm. Ellerts B. Schrams og fleiri þingmanna Samfylkingarinnar kveður á um afnám þessara laga. Það er hins vegar ekki hreyft við þeim réttindum sem þegar hafa skapast, það er rétt. En það er gerð tillaga um að þingmenn, embættismenn og ráðherrar sem ávinna sér 6% lífeyrisréttindi á ári hverju á móti innan við 2% sem (Forseti hringir.) almennt gerist og 3% sem þingmenn ávinna sér, það er ekki hreyft við þeim, það er ekki hreyft við sérréttindum þeirra sem sitja hér á ráðherrabekknum, (Forseti hringir.) og nú er verið að reyna að drepa þessu máli á dreif. Það liggur fyrir þinginu frumvarp og við krefjumst þess að það komi (Forseti hringir.) til atkvæðagreiðslu í þinginu. Annað er í hæsta máta ólýðræðislegt.

[10:40]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Eftirlaunalögin, eins og þau voru samþykkt, eru auðvitað meingölluð lög og ég vona að við séum flest hver sammála um það og það er full ástæða til að skoða þau og reyna að ná um það samkomulagi hvernig við getum hagað þessum hlutum. Ég er ekkert á móti því að skoða ávinnslu réttinda eins og þau eru í lögunum eða aldursmörkin sem eru í lögunum eða hið tvöfalda launakerfi sem er í lögunum. Ég er heldur ekki andsnúin því að skoðað verði með hvaða hætti hægt sé að láta þessi lög ná til þeirra sem nú þegar taka tvöföld laun samkvæmt þessu kerfi og ég lýsti því yfir þegar frumvarp Valgerðar kom til umræðu að ég vildi að það yrði skoðað. Á því er ekki tekið í frumvarpi Valgerðar og ég lýsti því sem kannski helsta gallanum á því frumvarpi þegar það var til umræðu. En ég ítreka að það er sjálfsagt og við eigum að endurskoða þessi lög og við eigum að vinna að því að færa lífeyrisréttindi þingmanna og ráðamanna nær því sem almennt gerist. (**ÖJ:** Eitt sagt fyrir kosningar, annað eftir kosningar.) Nákvæmlega það sem ég sagði fyrir kosningar ef þú hlustar á Stöð 2.

Umræða um Evrópumál.

[10:42]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það eru tíðindi að gerast í íslenskri pólitík. Það hefur gerst nú á síðustu dögum að þingflokkur sjálfstæðismanna er í fundaherferð um landið. Einhverjir kalla það taugaveiklunarferð en látum það vera. [Hlátrasköll í þingsal.] Við skulum nú fara aðeins yfir það sem verið er að segja á þessum fundum. (Gripið fram í.) Það er óþarfi að fara á taugum strax, vil ég bara að segja við hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins.

Hvað er verið að segja á þessum fundum? Það er ekkert smáræði. Það er bókstaflega verið að segja það að fara eigi að skoða kosti og galla ESB og að meta eigi kosti og galla þess að gerast aðili að Evrópusambandinu. Þetta er náttúrlega stórfrétt því að það hefur ekki mátt tala um Evrópusambandið í Sjálfstæðisflokknum. [Hlátrasköll í þingsal.] Já, já, ég veit alveg að þið ætlið að hlæja að þessu en þetta er nú samt svona. Ég þekki það alveg af eigin raun. [Hlátrasköll í þingsal.] Forseti. Fæ ég ekki smáaukatíma?

Til viðbótar því sem formaðurinn sagði á Akureyri fyrir nokkrum dögum, þá segir varaformaðurinn ekkert smáræði í Kópavogi. Hún segir að Sjálfstæðisflokkurinn eigi að vera í forustu í umræðu um Evrópumál og hún segir að það eigi að kjósa um aðild að Evrópusambandinu á næsta kjörtímabili. Það þýðir að breyta þarf stjórnarskránni á þessu kjörtímabili. Þá spyr ég: Hvenær á að fara í þá vinnu? Ég veit að formaðurinn, Jón Kristjánsson, er í startholunum að hefja vinnuna hvenær sem hann (Gripið fram í.) fær skilaboð frá hæstv. ríkisstjórn.

Svo ætla ég að segja að lokum, hæstv. forseti, að miðstjórnarfundur Framsóknarflokksins hafði ekki lítil áhrif í þessu þjóðfélagi miðað við þetta. [Hlátrasköll í þingsal.]

[10:44]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég þakka fyrir tækifærið til að koma í ræðustólinn en hv. þingmanni láðist að spyrja mig einhverra spurninga þannig að ég hef enga spurningu til að svara. (**VS:** Mig vantaði tíma.) Það er hins vegar rétt sem fram hefur komið að Sjálfstæðisflokkurinn er í fundaferð þessa vikuna. Það hafa verið kjördæmadagar eins og hv. þingmenn vita og við nýtum þá til að halda fundi og við höfum haldið marga ágæta og vel sótta fundi. Þar hefur að sjálfsögðu verið rætt um Evrópusambandið eins og gert hefur verið á fundum okkar frá því að elstu menn muna, vil ég segja, og þar eru kostir og gallar Evrópusambandsins ræddir eins og mér skilst að gert sé í öðrum flokkum. Það eru hins vegar ekki nein merki sem ég veit um innan flokksins um að það verði einhverjar breytingar á stefnu flokksins, alla vega ekki eins og staðan er í dag. Það getur auðvitað gerst með meiri umræðu og einhverju sem við vitum ekki að hafi gerst. Ég get ekkert sagt til um það.

Hvort það verður atkvæðagreiðsla hér á landi um aðild að Evrópusambandinu er líka algerlega óljóst en ég held að það sé alveg ljóst að það verður engin slík atkvæðagreiðsla á þessu kjörtímabili. Ef Sjálfstæðisflokkurinn væri í forustu fyrir slíkri atkvæðagreiðslu þyrfti hann að hafa mótað sér nýja stefnu og aðra stefnu en hann hefur í dag og það þyrfti að liggja ljóst fyrir að flokkurinn ætlaði að leggja til að þjóðin gengi í Evrópusambandið. Þá stefnu hefur flokkurinn ekki markað sér og ég sé ekki (Forseti hringir.) fyrir mér að það gerist alveg á næstunni. Ég held því að umræðan, herra forseti, sé algerlega ótímabær af hálfu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur.

[10:46]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það er nú aldeilis ekki að umræðan sé ótímabær, varaformaður Sjálfstæðisflokksins hefur sagt það hér að umræðan sé tímabær og að þjóðin fái að kjósa um það á næsta kjörtímabili hvort við gerumst aðilar að Evrópusambandinu. Fyrsta spurningin getur þá verið: Er hæstv. fjármálaráðherra ósammála hæstv. menntamálaráðherra um að það eigi að kjósa um það á næsta kjörtímabili hvort við gerumst aðilar að Evrópusambandinu? [Hlátrasköll í þingsal.]

Svo er það annað: Er hæstv. fjármálaráðherra sammála hæstv. utanríkisráðherra um að Evrópunefndin hafi mikið

svigrúm, að henni sé í sjálfsvald sett hvernig hún starfar og að hún geti komið fram með tillögur og að hún hafi frjálsar hendur og hafi ekki fengið stífa forskrift? Þessu vil ég fá svar við, mjög skýrt svar, hvort hæstv. fjármálaráðherra er sammála um þetta mikla svigrúm sem hæstv. utanríkisráðherra segir að Evrópunefndin hafi, því að það skiptir mjög miklu máli.

[10:48]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það sem ég átti við með hvað væri ótímabært, herra forseti, var að það er ótímabært að tala um einhverjar dagsetningar um þjóðaratkvæðagreiðslu, (Gripið fram í.) það held ég að sé algjörlega ótímabært. Umræðan um Evrópusambandið er búin að vera í gangi um langan tíma og mun halda áfram.

Hvað varðar Evrópunefndina hefur hún ekki fengið neina stífa forskrift. Hún hefur heilmikið frjálsræði í störfum sínum og hlutverk hennar er að vakta þessi mál, fylgjast með því sem er að gerast. Það er mjög margt að gerast í þessum málum þessa dagana og ég held að við höfum lagt upp með ágæta starfsemi þar. Það hefur reyndar verið unnið ágætlega að þessum málum innan Stjórnarráðsins á síðasta kjörtímabili og það liggja fyrir ýmsar skýrslur um það sem sjálfsagt er að nefndin hafi hliðsjón af. Ég gæti nefnt a.m.k. þrjár skýrslur sem fyrir liggja sem eru gott veganesti og hafa bæði verið unnar undir forustu, herra forseti, framsóknarmanna og sjálfstæðismanna.

Reglugerð um gjafsókn.

[10:49]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Aðgengi að dómstólum, þ.e. að einstaklingar geti leitað til dómstóla og sótt rétt sinn eða tekið til varna, telst til mannréttinda og hér skiptir auðvitað mestu máli að hver einstaklingur hafi fjárhagslegt bolmagn til að gera það. Við höfum tryggt þetta bæði með aðild að mannréttindasáttmálum og með lögum nr. 91/1991. Það var höggvið í þessi mannréttindi árið 2005 með því að afnema heimild til að veita gjafsókn í fordæmismálum og málum er vörðuðu miklu fyrir einkahagi einstaklingsins, einstaklingsfrelsi hans til að sækja til dómstóla. Þessu var harðlega mótmælt af stjórnarandstöðuflokkum og þar fóru þingmenn Samfylkingarinnar mikinn.

Nú hefur það gerst að aðgengi einstaklinga vegna fjárhags hefur verið skert þannig að til skerðinga á mannréttindum horfir. Hæstv. dómsmálaráðherra hefur sett reglugerð nr. 45/2008 sem gerir það að meginreglu að einstaklingur megi ekki hafa tekjur sem fari yfir 133 þús. kr. á mánuði til að fá gjafsókn og hjón 208 þús. kr. á mánuði. Það sér hver í hendi sér að það fer enginn í dómsmál með 150 eða 160 þús. kr. á mánuði, eða hvað það er. Það kostar 300, 400, 500 þús. kr. að reka eitt venjulegt dómsmál. Það er mælt fyrir um undantekningar í reglugerðinni en þær megna engan veginn að breyta þeirri staðreynd að aðgengi einstaklinga að dómstólum hefur verið skert.

Herra forseti. Ég spyr því hæstv. dómsmálaráðherra hvort þessi reglugerð feli í sér stefnu ríkisstjórnarinnar, þar með talið Samfylkingarinnar, í gjafsóknarmálum. Í öðru lagi hvort Samfylkingin hafi samþykkt þessa breytingu. Ég spyr jafnframt hæstv. dómsmálaráðherra um markmið og tilgang þessara breytinga og loks: Hvað telur hæstv. ráðherra að þessi breyting með reglugerðinni, sem ég tel að hafi ekki lagastoð, spari mikið fé fyrir ríkissjóð?

[10:51]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Reglugerðin hefur verið sett, það er rétt hjá hv. þingmanni. Ráðuneytið telur að hún falli að lögum enda hefði hún ekki verið sett nema vegna þess að ráðuneytið telur að hún falli að lögum. Spurningar hv. þingmanns voru þess eðlis að frekar en að bera þær fram í óundirbúnum fyrirspurnatíma hefði verið eðlilegra að leggja fram fyrirspurn, jafnvel skriflega þannig að hægt væri að svara einstökum þáttum. Reglugerðin var ekki lögð fyrir ríkisstjórn. Þetta er reglugerð sem gefin er út af dóms- og kirkjumálaráðuneytinu og hefur verið lengi í undirbúningi í samráði við fjármálaráðuneytið og gjafsóknarnefnd. Það hefur lengi verið gagnrýnt að það séu of há útgjöld úr ríkissjóði til þessara þátta og þetta er viðleitni af hálfu ráðuneytisins til að taka utan um þann málaflokk þannig að það samrýmist þeim heimildum sem samþykktar eru hér í þingi um fjárútlát. Ég tel því að reglugerðin svari líka mörgum athugasemdum sem hafa komið fram hjá umboðsmanni Alþingis varðandi framkvæmd gjafsóknarmála. Að sjálfsögðu er eðlilegt að þessi mál séu rædd hér á þingi og menn fari yfir þetta og skoði.

Eins og hv. þingmaður nefndi var fyrir nokkrum árum flutt frumvarp og samþykkt lög um breytingu á gjafsóknarreglum. Þetta er viðfangsefni sem sífellt þarf að ræða og sjálfsagt er að ræða en ég tel að þessi reglugerð standist þær kröfur sem á að gera til reglugerða.

[10:53]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég ítreka að það sér hver maður í hendi sér að einstaklingur með 133 þús. kr. á mánuði getur hvorki sótt né varið dómsmál. Hér er verið að skerða einstaklingsfrelsi af hálfu hæstv. dómsmálaráðherra, það er ekkert öðruvísi. Hér er verið að skerða grundvallarréttindi um aðgengi að dómstólum, það er bara þannig.

Hver eru rökin fyrir því að það fari of mikið fé í þetta? Á maður að spara á mannréttindum, eru það rökin, að það fari of mikið fé í að tryggja mannréttindi einstaklinganna, einstaklingsfrelsið, að það réttlæti að skerða mannréttindi með þessum hætti? Það er aldeilis fráleitt að mínu mati.

Við erum bundin mannréttindasáttmálum sem segja okkur að tryggja aðgengi einstaklinga að dómstólum og það kemur mér mjög á óvart að einstaklingshyggjuflokkurinn, Sjálfstæðisflokkurinn, skuli setja þessa steina á brautir mannréttinda og brautir einstaklinga.

[10:54]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Það er ekki brot á mannréttindum að setja reglur um þetta og reglugerðin hefur stoð í lögum og reglugerðin stenst lög.

Samráð um lífeyrismál.

[10:54]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil spyrja hæstv. utanríkisráðherra um tilburði hennar til að vinna að samstöðu og taka upp hér lífeyrisréttindamál sem hafa verið rædd á opinberum vettvangi upp á síðkastið og reyndar í langan tíma. Þegar hv. þm. Valgerður Bjarnadóttir tók mál sitt fyrir hér í þinginu kom hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir því mjög skýrt á framfæri að þingmenn úr öllum flokkum ættu að koma að því að leysa þetta mál og undirstrikaði sérstaklega að þingmenn úr öllum flokkum hefðu komið að því að leggja málið fyrir þingið. Það er rétt sem sagt hefur verið að það voru þingmenn úr Samfylkingunni, Vinstri grænum og úr Frjálslynda flokknum ásamt þáverandi stjórnarflokkum, Sjálfstæðisflokknum og Framsóknarflokknum, þannig að það voru þingmenn úr öllum flokkum sem stóðu að þessu.

Mér finnst því mjög ankannalegt, virðulegur forseti, að hæstv. utanríkisráðherra kjósi að fara efnislega í málið rétt fyrir þinglok og koma með þrjú efnisatriði. Í fyrsta lagi að það eigi að afnema svokallaðar tvöfaldar greiðslur, í öðru lagi að það eigi færa réttindin nær almenna markaðnum og í þriðja lagi að það eigi að skoða afturvirkni laganna.

Ég vil því spyrja hæstv. utanríkisráðherra hvort hún telji að með þessari orðræðu á opinberum vettvangi sé verið að vinna að samstöðu í málinu. Eins og ég skynja þetta mál er verið að vinna að sundrungu í málinu. Ef allir flokkar eiga að koma að lausninni þýðir ekkert að einhver einn flokkur fari fram í einhverja efnislega umræðu um málið korteri áður en þinginu lýkur, það gengur ekki upp.

Ég vil því spyrja hæstv. utanríkisráðherra: Hvernig í ósköpunum á þetta háttalag að leiða til einhverrar samstöðu um þetta mál?

[10:57]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Já, ég tel auðvitað mikilvægt að við gætum náð samstöðu um að leysa þetta mál. Í því sambandi minni ég reyndar á að það var lagt upp með það stuttu fyrir síðustu kosningar af hálfu Halldórs Ásgrímssonar, hygg ég, þegar hann var forsætisráðherra, að reyna að finna lausn í þessu máli. Þá strandaði sú lausn á því að ekki náðist samstaða á milli formanna stjórnarflokkanna um málið, (Gripið fram í.) m.a. vegna þess að sumir vildu, hv. þingmaður, og leyfðu mér að tala út, að sum okkar vildu einmitt ganga lengra og afnema þann tvöfalda rétt sem sumir fyrrverandi ráðherrar hafa núna og fá því tvöföld laun úr ríkissjóði. Við vildum ganga lengra í því efni en þáverandi forsætisráðherra Halldór Ásgrímsson (Gripið fram í.) var tilbúinn til að gera.

Ég hef leitað mér lögfræðiálits á því að það sé hægt að fara inn í málin með þeim hætti sem við í Samfylkingunni höfum hugmyndir um og ég tel raunar mikilvægt að gera það vegna þess að það misbýður réttlætisvitund fólks að fólk fái tvöföld laun úr ríkissjóði. Ég tel mikilvægt að við reynum að leita leiða til þess að leysa málið á þeim nótum og ná samstöðu um þetta en það er ekki forsenda þess að hér séu gerðar breytingar í réttlætisátt á þessum lögum. Ef menn eru ekki tilbúnir til þess að koma að því máli að leiðrétta verstu skafankana á þessum lögum og færa þau í réttlætisátt (Gripið fram í.) verður auðvitað bara svo að vera og þá verða þeir sem það vilja bara að þvælast fyrir.

Ég tel ekkert að því að það fari fram orðræða um þetta mál á opinberum vettvangi frekar en um önnur mál. Samfylkingin hefur tvisvar tekið málið upp í þinginu, fyrst með frumvarpi sem Margrét Frímannsdóttir og Jóhanna Sigurðardóttir fluttu, síðan með frumvarpi sem Valgerður Bjarnadóttir og fleiri þingmenn fluttu hér. (Forseti hringir.) Við höfum lengi staðið fyrir umræðu um þetta á opinberum vettvangi (Forseti hringir.) og það er engin ástæða til þess að við hættum því.

[10:59]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ekki er nú hæstv. utanríkisráðherra á réttri leið. Hér er ausið aur í allar áttir og reynt að grafa sig ofan í einhverjar skotgrafir. Mér finnst þetta ekki góð þróun, virðulegur forseti. Ef það á að ná samstöðu þarf að ræða saman. Þá þýðir ekkert að stilla flokkum svona upp við vegg eins og hæstv. utanríkisráðherra hefur gert. (**Gripið fram í:** Stjórnarflokkarnir ná ekki saman.) Hæstv. utanríkisráðherra hefur stillt Sjálfstæðisflokknum upp við vegg í þessu máli með því að fara efnislega inn í þrjú atriði í málinu á opinberum vettvangi.

Til þess að lausn náist þurfa ríkisstjórnarflokkarnir fyrst að koma sér saman um hvað þeir vilja gera, það er númer eitt. Síðan þarf að tala við stjórnarandstöðuna og ná samstöðu við hana, það er númer tvö. Þetta er ferlið. Það þýðir ekkert að einn flokkur kljúfi sig svona út eins og Samfylkingin er að reyna að gera núna og stilli öðrum upp við vegg. Það verður engin lausn úr því.

Virðulegur forseti. Ég tel því miður að málið sé komið í þann farveg (Forseti hringir.) að við munum ekki sjá lausn fyrir þinglokin (Forseti hringir.) og það verði að nota sumarið til að ná samstöðu milli allra flokka og þá verður hæstv. utanríkisráðherra að láta af því háttalagi sem við sjáum hér.

[11:00]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er merkilegt að líta svo á að þingmönnum annarra flokka sé stillt upp við vegg þó að nefnd séu þrjú efnisatriði. Þá hlýt ég að skilja það svo að einhver af þessum þremur efnisatriðum séu þess eðlis að þingmenn allra flokka geti ekki fallist á þau. (Gripið fram í.) Hvað er það? Er það að menn geti ekki verið á tvöföldum launum? Er það þess konar mál sem menn geta ekki fallist á að leiðrétta? Hvað er það? Að færa eftirlaunaaldurinn upp fyrir þau 55 ár sem hann getur verið í núna? Er það eitthvað sem menn vilja ekki fallast á, að færa þann eftirlaunarétt upp?

Er það spurningin um að það nái til þeirra sem taka tvöföld laun? Vilja menn ekki laga það? Eru einhverjir hérna algerlega á móti því og telja sér stillt upp við vegg í því máli? Það verður þá bara að koma fram, virðulegur forseti,

að framsóknarmenn telji að þeim sé stillt upp við vegg með því að lagfæra a.m.k. þessi þrjú efnisatriði og e.t.v. fleiri ef mönnum sýnist svo. (Gripið fram í.)

Rústabjörgunarsveit til Kína.

[11:01]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Við heyrum í fréttum af miklum hörmungum sem hrella vini okkar í Kína. Um er að ræða miklar náttúruhamfarir með skelfilegum afleiðingum, miklu manntjóni og miklu eignatjóni. Íslendingar eiga alþjóðabjörgunarsveit, rústabjörgunarsveit, sem er viðurkennd af alþjóðasamfélaginu og er byggð upp samkvæmt stöðlum Sameinuðu þjóðanna um meðalþunga sveit. Meðlimir hennar hafa lagt á sig mikla og skipulagða þjálfun á undanförnum árum og þeir hafa sérstakar þjálfunarbúðir á Gufuskálum sem þykja með þeim bestu sem völ er á til að þjálfa sveitir til að takast á við þessi verkefni. Búnaður sveitarinnar hefur verið byggður upp á undanförnum nokkrum árum með það að markmiði að sveitin geti tekið þátt í verkefnum á alþjóðavettvangi þar sem um er að ræða fyrst og fremst fallnar byggingar eða jarðskjálftasvæði. Sveitin hefur samning við utanríkisráðuneytið og svona sveitir hafa skipt sköpum í björgun mannslífa þegar vá sem þessa ber að höndum.

Mörgum finnst kannski að fjarlægðin til Kína sé mikil og að ekki sé raunhæft að tala um að íslensk alþjóðabjörgunarsveit eigi erindi þangað. Í Pakistan, í þeim miklu náttúruhamförum sem þar voru fyrir þremur árum, voru það sveitir frá Bretlandi sem fyrstar komu á vettvang og björguðu tugum mannslífa, sveitir svipaðar og okkar sveit. Þessi sveit hefur farið til Alsírs, Marokkós og víðar. Hún hefur tekið þátt í alþjóðlegum æfingum og staðið sig með sóma.

Spurning mín til utanríkisráðherra er: Var vinaþjóð okkar Kínverjum boðin aðstoð þessarar sveitar og var það skoðað í fullri alvöru að senda hana á vettvang (Forseti hringir.) við þessar náttúruhamfarir?

[11:04]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það er rétt sem hér kemur fram hjá þingmanninum að jarðskjálftinn í Kína er auðvitað mjög alvarlegt mál. Hann hefur alvarlegar afleiðingar fyrir tugþúsundir Kínverja og leiðir miklar hörmungar yfir það svæði sem verst verður úti vegna jarðskjálftanna. Það er líka rétt sem þingmaðurinn sagði að við eigum ágæta rústabjörgunarsveit sem gæti nýst vel við slíkar aðstæður. Auðvitað stendur slík sveit til boða þar sem hörmungar vegna jarðskjálfta leiða til mikils hruns mannvirkja og er sjálfsagt að leggja hana af mörkum ef eftir því er óskað. Kínverjar hafa enn ekki óskað eftir atbeina erlendra liðsveita til að takast á við þetta mál. Þeir telja sig væntanlega vera ágætlega sjálfir í stakk búna til þess. En ef Kínverjar óska eftir einhverju slíku liðsinni þá er meira en sjálfsagt að við skoðum það með hvaða hætti við getum lagt okkar af mörkum, m.a. með þessari rústabjörgunarsveit.

Eins og ég sagði, getur það líka verið viðkvæmt hjá ríkjum hvort leita eigi til erlendra aðila til aðstoðar og Kínverjar hafa enn ekki gert það en geri þeir það munum við að sjálfsögðu bregðast vel við þeirri beiðni. [Háreysti og lófatak á þingpöllum.]

[11:05]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli gesta á því að gefa þingheimi frið til starfa. [Háreysti á þingpöllum.]

[11:06]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Fyrirkomulagið á þessum hlutum er þannig í alþjóðasamfélaginu að þjóðir bjóða fram aðstoð sína og þær þjóðir sem hafa orðið fyrir áföllum taka síðan ákvörðun um það hvort þær þiggja þá aðstoð sem í boði er eða ekki. Það sem er þrándur í götu þessarar sveitar eru flutningsmöguleikarnir til skaðasvæða um heiminn þar sem hún getur tekist á og skilað verkefnum sínum. [Háreysti á þingpöllum.] Það er af því að utanríkisráðuneytið hefur ekki skipulagt það og ekki sett það í forgang að koma þessari sveit á vettvang almennt séð.

Við horfum núna upp á að verið er að borga hundruð milljóna í svokallað loftrýmiseftirlit og í rekstrarratsjárstöð suður á Keflavíkurflugvelli. Ég hef talað um að verkefnaval okkar sé ekki rétt, virðulegi forseti, þegar við veljum okkur verkefni á hernaðarlegum forsendum í þátttöku okkar innan og utan NATO. Ég hef talið og tel að við eigum að velja okkur verkefni við hæfi þar sem styrkur okkar, geta og þekking (Forseti hringir.) geta komið að notum. Við eigum að velja okkur verkefni á þessum forsendum. (Forseti hringir.) Við getum sett það í samband við umsókn okkar um aðild að öryggisráði Sameinuðu þjóðanna, (Forseti hringir.) hvort ekki væri betra að fara með þetta málefni (Forseti hringir.) í farteskinu til að leita atkvæða (Forseti hringir.) á alþjóðavettvangi en það sem við höfum í dag.

[11:07]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Það geta auðvitað verið deildar meiningar um hvaða verkefni við eigum að velja okkur og hvort við eigum að halda uppi loftrýmiseftirliti með ratsjárstöðvum okkar og með eftirlitssveitum ársfjórðungslega eins og nú er raunin. Ástæðan fyrir því að við höldum uppi loftferðaeftirlitinu og tökum ársfjórðungslega á móti þessum sveitum er að forsætisráðherra fór á fund NATO og óskaði eftir mati NATO á því hvernig þessu skyldi háttað. Þetta varð niðurstaðan hjá NATO. Ef þingmaðurinn er mjög ósáttur við þá niðurstöðu hygg ég að hann verði að ræða það í sínum ranni en ekki við mig.

[11:08]

Útbýting:

Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, 621. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 995.

Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, 622. mál, stjtill. utanrrh., þskj. 996.

Afbrigði um dagskrármál.

[11:09]

Þuríður Backman (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um hvort við eigum að taka mál á dagskrá sem í raun og veru hefur verið beðið eftir í vetur. Frá því að við afgreiddum lög um heilbrigðisþjónustu á stuttu sumarþingi fyrir tæpu ári síðan hafa orðið breytingar á lögum um almannatryggingar sem skipta upp lífeyristryggingum hjá almannatryggingum og sjúkratryggingar eiga að fara í sérstofnun. Þetta vitum við og búið er að bíða eftir þessu frumvarpi sem kom allt of seint fram. Þetta er þungt og mikið mál. Verið er að fara í mikla skipulagsbreytingar og ef ríkisstjórnin ætlar að standa við þær yfirlýsingar sem hún hefur ítrekað gefið, að afgreiða eigi málið núna á þessum fáu dögum sem eftir eru, þá tel ég það hneisu. Það er hneisa að mál af þessu tagi skuli ekki fá tíma til að fara til umsagnar og sé ekki unnið eins og vinna á (Forseti hringir.) mál af þeirri stærðargráðu sem þetta er. (Forseti hringir.) Því munum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði greiða atkvæði (Forseti hringir.) gegn því að það verði tekið á dagskrá undir þeim formerkjum ríkisstjórnarinnar (Forseti hringir.) að afgreiða það núna.

[11:10]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegur forseti. Þingflokkur Framsóknarflokksins mun ekki styðja að þetta mál verði tekið til efnislegrar umfjöllunar. Þar með erum við ekki að taka afstöðu til málsins sjálfs enda ekki tímabært. Með þessu erum við að lýsa yfir að við teljum að þau vinnubrögð sem hér stefnir í séu ekki boðleg. Þetta er mál sem er að vissu leyti umdeilt, við vitum það. Það eru fimm þingdagar og þrír nefndadagar eftir. Við hefðum getað fallist á að mælt væri fyrir málinu og það væri sent til nefndar og til umsagnar. Síðan væri málið tekið fyrir á haustþingi í september því að með nýjum þingsköpum er opið fyrir þann möguleika að mál séu vakandi fram að næsta haustþingi. Það væru hin eðlilegu vinnubrögð. Það er algerlega óeðlilegt að ætla að klára þetta mál á þessum stutta tíma. Við áttum von á því að með nýjum þingsköpum yrði hætt að sýna þau vinnubrögð sem hér stefnir í þannig að við munum ekki styðja (Forseti hringir.) að þetta mál verði tekið fyrir.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:12]

13. dagskrármál var of seint komið fram. — Samþ. með 38:15 atkv. að taka það til meðferðar og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KjE, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

10 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, EMS, GHH, GÁ, HerdÞ, KaJúl, StB) fjarstaddir.

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, frh. 2. umr.

Stjfrv., 362. mál (EES-reglur). — Þskj. 603, nál. 943, brtt. 944.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:13]

1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 944,1 samþ. með 50 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 944,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
4.–5. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, frh. 2. umr.

Stjfrv., 541. mál (löggilding á rafverktökum). — Þskj. 842, nál. 968, brtt. 969.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:15]

Brtt. 969,1 (ný grein, verður 1. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 969,2 samþ. með 54 shlj. atkv.
1. gr. (verður 2. gr.), svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
2. gr. (verður 3. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Hlutafélög og einkahlutafélög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 468. mál (einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 747, nál. 966, brtt. 967.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:16]

Brtt. 967,1 samþ. með 54 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 967,2 samþ. með 54 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
3.–6. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 967,3 samþ. með 54 shlj. atkv.
7. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
8. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 967,4 samþ. með 54 shlj. atkv.
9. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
10.–12. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 967,5 samþ. með 54 shlj. atkv.
13. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
14. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, frh. 2. umr.

Stjfrv., 516. mál. — Þskj. 817, nál. 958.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:20]

1. gr. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KjE, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

4 þm. (ÁI, KolH, PN, SJS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, JBjarn, KaJúl, StB, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KVM, KjE, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

5 þm. (ÁI, ÁPÁ, KolH, PN, SJS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GMJ, GÁ, HerdÞ, JBjarn, KaJúl, StB) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Brottfall laga um læknaráð, frh. 2. umr.

Stjfrv., 463. mál. — Þskj. 737, nál. 959.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:21]

1. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Hlutafélög og einkahlutafélög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 525. mál (EES-reglur, rafræn skráning upplýsinga). — Þskj. 826, nál. 970.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:22]

1. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tekjuskattur, frh. 3. umr.

Stjfrv., 325. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 883, frhnál. 938 og 950, brtt. 945.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:23]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Með þessum lögum er kveðið á um að söluhagnaður fyrirtækja af hlutabréfum verði gerður skattfrjáls. Ekki nóg með það heldur er kveðið á um að vinnan sem innt er af hendi við að afla þessara skattfrjálsu tekna verði einnig frádráttarbær frá skatti. Ég held að það hafi verið á þessum punkti, þegar krafan um þessa viðbótarbreytingu á upphaflegu frumvarpi kom frá fjármálafyrirtækjunum og Kauphöllinni, sem ríkisskattstjóraembættið setti fram umsögn sína um að á ferðinni væri stílbrot við meginreglu skattalaga.

Þessum lögum hefur verið fagnað af fjármálafyrirtækjum, hefur verið fagnað af Kauphöllinni en andæft mjög eindregið af verkalýðshreyfingunni. Alþýðusamband Íslands (Forseti hringir.) sendi tvívegis inn umsagnir til að reyna að koma viti fyrir stjórnarmeirihlutann.

[11:24]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Eins og hv. þingmenn vita hefur verið í gildi regla um skattfrestun á söluhagnaði sem hefur þýtt að ríkissjóður hefur ekki haft tekjur af þeim gjaldstofni um nokkurt árabil. Það hefur hins vegar verið þannig að frestaður söluhagnaður, sem hugsanlega yrði skattlagður einhvern tímann seinna, hefur færst sem skuldbinding í efnahagsreikning fyrirtækjanna. Það hefur því verið íþyngjandi fyrir fyrirtækin að sú skuldbinding, sem mjög ólíklegt er að einhvern tíma þyrfti að efna, væri í efnahagsreikningunum og staða fyrirtækjanna því litið verr út.

Verulegu máli skiptir fyrir fyrirtækin í landinu, vegna samkeppnisstöðu þeirra, að efnahagsreikningurinn endurspegli þann raunveruleika sem þau starfa innan en ekki séu fyrir hendi skuldbindingar sem mjög ólíklegt er að efna þurfi. Það er þess vegna sem (Forseti hringir.) þetta mál er flutt og þetta mun styrkja íslenskt (Forseti hringir.) efnahagslíf á næstu árum.

[11:25]

Magnús Stefánsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Nú kemur þetta mál um tekjuskatt og fleira til lokaafgreiðslu hér á Alþingi. Eftir að efnahags- og skattanefnd þingsins fjallaði um málið fyrir 3. umr. stend ég að framhaldsnefndaráliti meiri hlutans með fyrirvara en hann lýtur fyrst og fremst að ákvæðum frumvarpsins um að söluhagnaður hlutabréfa verði skattfrjáls, ásamt öðrum ákvæðum sem því tengjast og einnig hvað varðar afturvirkni í ákvæðum frumvarpsins.

Við umfjöllun um málið hafa komið fram rökstuddar athugasemdir, m.a. frá ríkisskattstjóraembættinu, ASÍ o.fl. sem leggjast gegn því að málið verði afgreitt nú með þeim

hætti sem fyrir liggur. Með tilvísun í þessar athugasemdir m.a. mun þingflokkur Framsóknarflokksins sitja hjá við atkvæðagreiðsluna.

[11:26]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Í þessu frumvarpi ríkisstjórnarinnar er verið að leggja til að þeir sem hagnast af því að kaupa og selja hlutabréf og önnur verðbréf séu meðhöndlaðir með allt öðrum hætti en aðrir sem standa í atvinnurekstri á Íslandi í dag. Meginreglan er sú að atvinnurekstur þarf að telja tekjur sínar fram til rekstursreiknings og skatts og greiða af þeim skatta og skyldur.

Hér er verið að festa í sessi þá reglu að þeir sem hagnast af þessari tilteknu starfsemi, kaupum og sölu á hlutabréfum, þurfa ekki að borga skatta. Þessi starfsemi er ekki lítil í íslensku efnahagslífi. Hagnaður af henni, söluhagnaður á árinu 2006 einu, nam 336 milljörðum kr. Það er sá hagnaður sem á að borga skatt af fyrir næstu áramót, taka ákvörðun um meðhöndlun þess. Það eru um 60 milljarðar kr. sem þetta (Forseti hringir.) frumvarp fellir niður af eiginfjárreikningum viðkomandi fyrirtækis sem skuldbindingu og breytir því í eigið fé þeirra.

[11:28]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Hér er verið að breyta skattalögum í takt við raunveruleikann. Það er þannig í dag að skattfrestunarheimildir leiða til þess að skattar eru ekki greiddir. Ekki verður því um neina breytingu að ræða hvað þetta varðar nema hvað efnahagsreikningur fyrirtækja endurspeglar raunveruleikann, ekkert annað. Það kemur kannski ekki á óvart að stjórnarandstaðan sé andvíg raunveruleikanum.

Í annan stað verður að segja, vegna þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram, að markaðirnir hafa heldur betur endurmetið skattskuldbindingarnar sem hér um ræðir, ætli þær hafi ekki fallið um 60–70%. Það er athyglisvert í þessari umræðu hvernig stjórnarandstaðan hefur reynt að varpa ryki í augu almennings í þessu máli. Hér er einfaldlega verið að samræma lög raunveruleikanum og þannig eiga lög að vera, virðulegi forseti.

[11:29]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Til viðbótar þeim einstaka rausnarskap sem ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar ætlar með þessu máli að sýna gróðafyrirtækjum, að klæðskerasauma sérstök skattafríðindi fyrir þá sem hafa hagnað af sölu hlutabréfa, er í frumvarpinu ákvæði sem ég get með engu móti sætt mig við.

Í frumvarpinu á með lögum að færa störf af landsbyggðinni til Reykjavíkur. Færa á með lögum störf úr skattumdæmum landsbyggðarinnar til Reykjavíkur. Það er til mikillar skammar fyrir þá hv. þingmenn — sem héðan úr þessum ræðustól og örugglega á fundum, ekki síst þegar þeir eru komnir út í kjördæmi sín, fara mikinn í því að þeir vilji efla landsbyggðina og færa þangað störf og umsvif — að standa að máli af þessu tagi þó að það vegi ekki mjög þungt. En prinsippið sem með þessu er ákveðið hér og afgreitt, að flytja með lögum störf í þessa átt, það er með miklum endemum í ljósi (Forseti hringir.) allrar umræðunnar um að menn vilji færa störf í gagnstæða átt. Ég greiði atkvæði gegn frumvarpinu, herra forseti, og tel það reyndar alveg með endemum að þetta skuli eiga að (Forseti hringir.) afgreiðast svona.

[11:30]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég stend að umræddu nefndaráliti meiri hluta efnahags- og skattanefndar með fyrirvara. Fyrirvari minn lýtur fyrst og fremst að afturvirkninni sem hér hefur verið fjallað um. Hins vegar má leiða að því líkur að þær breytingar sem verða á efnahagsreikningi fyrirtækjanna geti hugsanlega valdið því að umræddar tekjur muni berast í ríkissjóð. Ég lýsti því í löngum ræðum síðasta fimmtudagskvöld, virðulegur forseti, að lögin sem hér er verið að samþykkja eru mun betri en núgildandi lög og munu endurspegla það umhverfi sem við erum hluti af í alþjóðlegu tilliti. Ég mun því greiða atkvæði með umræddri löggjöf þrátt fyrir fyrirvara minn sem kom fram í ræðum mínum og í nefndarálitinu.

Brtt. 945 felld með 33:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, KjE, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, KVM, KaJúl, SVÓ, StB) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:31]

Kristinn H. Gunnarsson:

Virðulegi forseti. Ég flyt þessa breytingartillögu ásamt tveimur hv. þingmönnum Vinstri grænna. Hún breytir frumvarpinu á þann veg að eftir að tillagan nær fram að ganga munu allar þær tekjur sem um ræðir verða skattskyldar og af þeim greiddur skattur.

Hér hefur verið haldið fram af hæstv. fjármálaráðherra og reyndar fleirum að veruleikinn sé sá að þrátt fyrir ákvæði laganna sé enginn skattur greiddur þannig að þessir ágætu þingmenn geta óhræddir stutt þessa tillögu, virðulegi forseti.

[11:32]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Eins og fram hefur komið verður þessi skattur aldrei greiddur, það er raunveruleikinn. Sú tillaga sem við ræðum hér gerir ráð fyrir að hann verði samt greiddur. Þetta er sem sagt afturvirkt og íþyngjandi og ég greiði atkvæði gegn því.

Frv. samþ. með 33:13 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁMöl, BÁ,

BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JónG, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, KjE, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack, ÖJ.

6 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, KVM, KaJúl, SVÓ, StB) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:33]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Sagt er: Betri er fugl í hendi en tveir í skógi. Það á við um þetta að þær gífurlegu hagnaðartölur sem menn eru að tala um eru í skógi, fljúgandi þar um og lenda aldrei í ríkissjóði. Hér er því verið að horfast í augu við raunveruleikann og stíga það skref að segja að þetta sé skattfrjálst eins og það hefur í reynd verið — eins og reyndar gildir líka um íbúðarhúsnæði einstaklinga, hagnaður af sölu íbúðarhúsnæðis er líka skattfrjáls þannig að þetta er ekkert stílbrot umfram það, þetta hefur verið í gildi í fjölda ára hér á Íslandi.

Við erum að gefa atvinnulífinu það merki að ríkisstjórnin eða stjórnarflokkarnir standi með því. Það er mjög mikilvægt að þjóðin hafi gott og heilbrigt atvinnulíf sem getur borgað há laun, sem getur borgað háa skatta og starfsmennirnir borga háa skatta inn í ríkissjóð, þannig að það standi undir góðu og skilvirku — (Gripið fram í.) það er nefnilega málið, við gefum signal þannig að þeir geti skilað góðum hagnaði og haft fólk með há laun og borgað háa skatta (Forseti hringir.) í ríkissjóð þannig að við getum haft gott og skilvirkt velferðarkerfi.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1002).

Gerð námsefnis fyrir unglinga um ólík kjör og hlutskipti kvenna á norðurslóðum, frh. síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 276. mál. — Þskj. 310, nál. 962.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:35]

Brtt. í nál. 962 (ný tillgr.) samþ. með 50 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KjE, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, VS, ÞKG, ÞBack.

13 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, KaJúl, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1003).

Samvinna um öryggis- og björgunarmál milli Vestur-Norðurlandanna, frh. síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 274. mál. — Þskj. 308, nál. 960.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:36]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KjE, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack.

13 þm. (ÁI, ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, KaJúl, SVÓ, StB, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1004).

Samstarf milli slysavarnafélaga og björgunarsveita á sjó og landi í vestnorrænu löndunum, frh. síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 277. mál. — Þskj. 311, nál. 963.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:36]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KjE, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack.

14 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, HöskÞ, KaJúl, MS, SVÓ, StB, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1005).

Fríverslunarsamningur milli EFTA-ríkja og Kanada, frh. síðari umr.

Stjtill., 543. mál. — Þskj. 844, nál. 965.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:36]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KVM, KjE,

KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack.

12 þm. (ÁJ, ÁRJ, BjörgvS, EKG, GHH, GÁ, HerdÞ, KaJúl, SVÓ, StB, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1006).

Sjúkratryggingar, 1. umr.

Stjfrv., 613. mál (heildarlög). — Þskj. 955.

[11:37]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um sjúkratryggingar.

Tildrög frumvarpsins má rekja til stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar frá því í maí 2007. Þar kemur fram að veita skuli heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða hér á landi. Til þess að það sé unnt á að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgi sjúklingum. Þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Skapað verði svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum, en jafnframt tryggt að allir hafi að henni jafnan aðgang, óháð efnahag.

Við myndun núverandi ríkisstjórnar var enn fremur samþykkt að vinna að einföldun og nútímavæðingu stjórnsýslunnar, aukinni notkun á upplýsingatækni til að bæta opinbera þjónustu, auka skilvirkni og einfalda samskipti milli almennings og stjórnvalda. Stefnan er að gera ríkisrekstur markvissari.

Með þetta að leiðarljósi ákvað ríkisstjórnin að breyta verkaskiptingu ráðuneyta með það fyrir augum að skipa skyldum málaflokkum undir eina stjórn. Í þessu skyni var lögum um Stjórnarráð Íslands breytt á síðasta löggjafarþingi með lögum nr. 109/2007. Einnig voru samþykkt lög nr. 160/2007, um breytingu á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð, lögum um sjúklingatryggingu, lögum um heilbrigðisþjónustu, lögum um málefni aldraðra og lögum um eftirlaun til aldraðra. Með þeim var verkaskiptingu heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins og félagsmálaráðuneytisins breytt og fluttist hluti af verkefnum Tryggingastofnunar ríkisins, þ.e. lífeyristryggingar almannatrygginga og félagsleg aðstoð ríkisins, auk málefna aldraðra, að undanskilinni heilbrigðisþjónustu við aldraða, frá heilbrigðisráðuneyti yfir til félagsmálaráðuneytisins. Var nöfnum ráðuneytanna breytt til samræmis við tilflutning verkefna.

Frumvarp það sem hér er mælt fyrir kemur í beinu framhaldi af lögum nr. 160/2007 en þar var lagður grunnur að heildarskipulagi fjármögnunar og stýringar innan heilbrigðiskerfisins með því að samþykkt var að starfrækja sérstaka stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem m.a. hefði það hlutverk, eins og segir í 18. gr. laganna, að annast kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu.

Frumvarpið er að stofni til byggt á ákvæðum laga nr. 100/2007, um almannatryggingar, og laga nr. 40/2007, um heilbrigðisþjónustu. Uppistaða frumvarpsins er annars vegar kafli um sjúkratryggingar, þ.e. V. kafli, úr lögum um almannatryggingar, sem hér stendur efnislega óbreyttur að mestu en í talsvert öðru formi, og hins vegar IV. kafli úr lögum um heilbrigðisþjónustu sem fjallar um samninga um heilbrigðisþjónustu.

Hér eru með öðrum orðum þau nýmæli að gert er ráð fyrir að þessum lagaákvæðum sé steypt saman í einn lagabálk þar sem annars vegar er að finna þau ákvæði sem lúta að réttindum einstaklinga til bóta eða heilbrigðisþjónustu, og hins vegar lagaákvæði sem lúta að aðferðum og aðgerðum við öflun og gerð samninga um endurgjald fyrir heilbrigðisþjónustu til að mæta þörfum sjúkratryggðra. Með því að mæla fyrir um réttindi sjúkratryggðra og samninga um veitta heilbrigðisþjónustu er verið að tryggja að það markmið náist að samningar um kaup og greiðslur fyrir heilbrigðisþjónustu miðist við þarfir og réttindi sjúkratryggðra og snúist um það hvernig tryggja megi þjónustuna við þá með öruggum og hagkvæmum hætti.

Gert er ráð fyrir að framkvæmd laganna muni að mestu hvíla á sjúkratryggingastofnun, sérstakri stjórnsýslustofnun sem mun starfa undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra. Sjúkratryggingastofnun mun því í umboði ráðherra bera annars vegar ábyrgð á framkvæmd sjúkratrygginga gagnvart einstaklingum og hins vegar fara með það hlutverk að semja við heilbrigðisstofnanir, sveitarfélög, sjálfseignarstofnanir, fyrirtæki og einstaklinga um veitingu heilbrigðisþjónustu og endurgjald fyrir veitta þjónustu til handa sjúkratryggðum einstaklingum í samræmi við stefnumörkun ráðherra.

Lög um heilbrigðisþjónustu fjalla annars vegar um skipulag heilbrigðisþjónustu og markmið, skipulag og hlutverk stofnana ríkisins sem veita heilbrigðisþjónustu og hins vegar um ábyrgð og valdheimildir ráðherra og hlutverk hans og ráðuneytisins gagnvart þessum þjónustustofnunum ríkisins. Með frumvarpi því sem hér er mælt fyrir er verið að styrkja þau stjórntæki sem heilbrigðisráðherra hefur yfir að ráða samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu til að ná fram stefnu og markmiðum í heilbrigðisþjónustu. Enn fremur fjallar frumvarpið um hvernig umboði hans til þeirra hluta skuli fyrir komið innan heilbrigðiskerfisins. Frumvarpið gerir ráð fyrir að gerðir verði samningar við alla þjónustuaðila innan heilbrigðiskerfisins þar sem nánar er samið um endurgjald fyrir tiltekna þjónustu, magn hennar og gæði. Frumvarpið gerir ráð fyrir að undir öllum kringumstæðum skuli ákvörðun um gerð samninga fyrst og fremst byggð á hlutlægum og málefnalegum forsendum þar sem tekið er tillit til ákvæða laga nr. 40/2007, um heilbrigðisþjónustu, og faglegra sjónarmiða, svo sem hæfni, gæða, rekstrar- og þjóðhagslegrar hagkvæmni, kostnaðar, öryggissjónarmiða, viðhalds nauðsynlegrar þekkingar og jafnræðis. Með sérstakri skírskotun til laga nr. 41/2007, um landlækni, gerir frumvarpið ráð fyrir öflugu og vel skipulögðu eftirliti með gæðum og öryggi þjónustunnar sem og öflugu innra og ytra eftirliti með þeim samningum sem stofnunin stendur að.

Virðulegi forseti. Tilgangurinn með frumvarpi því sem hér er mælt fyrir er í fyrsta lagi að mæla fyrir með skýrum hætti um réttindi einstaklinga á Íslandi til að njóta sjúkratrygginga og þar með til heilbrigðisþjónustu sem greiðist úr

ríkissjóði. Í öðru lagi er tilgangur frumvarpsins að kveða á um hvernig staðið skuli að samningum, kaupum og greiðslum hins opinbera fyrir heilbrigðisþjónustu.

Stefnt er að því að ná markmiði ríkisstjórnarinnar um blandaða fjármögnun, þ.e. að auk fastra greiðslna til stofnana skuli fjármagn fylgja sjúklingum og að greiðslur ríkisins til veitenda heilbrigðisþjónustu séu þannig tengdar við þörf og fjölda verka. Markmið með frumvarpinu er að tryggja sjúkratryggðum aðgang að fullkomnustu heilbrigðisþjónustu og aðstoð sem á hverjum tíma eru tök á að veita og að allir sjúkratryggðir njóti umsaminnar þjónustu, óháð efnahag. Þá er það markmið frumvarpsins að tryggja hámarksgæði í heilbrigðisþjónustu eftir því sem frekast er unnt á hverjum tíma, í samræmi við lög um heilbrigðisþjónustu, lög um réttindi sjúklinga og önnur lög eftir því sem við á, en jafnframt stuðla að rekstrarlegri og þjóðhagslegri hagkvæmni þjónustunnar til lengri og skemmri tíma. Gert er ráð fyrir því að þessum markmiðum megi ná með því að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu og að það verði gert með því að kostnaðargreina þjónustuna, ásamt því að byggja upp meiri þekkingu og beita faglegum aðferðum sem sérstaklega miðast við samningagerð um kaup á heilbrigðisþjónustu og stjórnun slíkra samninga.

Virðulegi forseti. Ég mun nú fara lauslega yfir helstu þætti frumvarpsins.

1. Eins og áður sagði er sjúkratryggingakafli laga nr. 100/2007, um almannatryggingar, fluttur í frumvarpið og ákvæðin sett upp með öðrum hætti. Kveðið er skýrar á um markmið með sjúkratryggingum, gildissvið laga um sjúkratryggingar er afmarkað og helstu hugtök skilgreind, sbr. I. kafla frumvarpsins.

2. Kveðið er á um nýja sjúkratryggingastofnun, hlutverk hennar, stjórn og forstjóra, sbr. II. kafla. Hlutverk stjórnar og forstjóra eru sambærileg hlutverki stjórnar og forstjóra Tryggingastofnunar ríkisins.

3. Sjúkratryggingar eru skilgreindar með ítarlegri hætti en í lögum um almannatryggingar. Sjúkratryggingar taka til heilbrigðisþjónustu og annarrar aðstoðar sem ákveðið hefur verið með lögunum, reglugerðum eða samningum að veita á kostnað ríkisins eða með greiðsluþátttöku ríkisins. Jafnframt taka sjúkratryggingar til bóta samkvæmt lögunum sem greiddar eru í peningum. Sjúkratryggðir eiga rétt til aðstoðar svo sem nánar er mælt fyrir um í lögunum.

4. Ákvæði um hverjir eru sjúkratryggðir eru skýrari og ítarlegri en í lögum um almannatryggingar, t.d. er tekið mið af ákvæðum EES-samningsins um almannatryggingar, sbr. III. kafla A.

5. Ákvæði um réttindi sjúkratryggðra eru efnislega óbreytt en hafa verið sett upp með öðrum hætti og orðalag gert skýrara, sbr. III. kafla B–D.

6. Gert er ráð fyrir að ákvæði um styrk til að kaupa bifreið verði flutt úr sjúkratryggingum í lög nr. 99/2007, um félagslega aðstoð, og heyri þar með undir félags- og tryggingamálaráðherra, sbr. 3. tölul. 58. gr. Ekki er um efnislega breytingu á réttindum einstaklinga að ræða.

7. Gjaldtökuákvæði eru sett í eina grein í frumvarpinu og eru efnislega óbreytt. Vegna ábendinga fjármálaráðuneytisins voru ákvæðin gerð ítarlegri en ekki er verið að breyta gjaldtöku af sjúkratryggðum.

8. Gert er ráð fyrir að heimilt sé að kæra ágreining um bætur til úrskurðarnefndar almannatrygginga með sama hætti og er heimilt samkvæmt lögum um almannatryggingar.

9. Sérstakur kafli, IV. kafli, fjallar um samninga um heilbrigðisþjónustu og hlutverk sjúkratryggingastofnunarinnar að því er varðar samningagerð. Ákvæði og samningaheimildir heilbrigðisráðherra eru flutt úr lögum nr. 40/2007, um heilbrigðisþjónustu, og jafnframt eru ítarlegri ákvæði um endurgjald fyrir heilbrigðisþjónustu, gagnreynda þekkingu, gæði og eftirlit, upplýsingaskyldu, vanefndir og aðgerðir vegna vanefnda og hvernig skuli fara með ágreining.

10. Gert er ráð fyrir að lögin öðlist gildi 1. september 2008 en eigi síðar en 1. júlí 2009 taki sjúkratryggingastofnunin við samningsgerð sem nú er í höndum heilbrigðisráðuneytisins. Þá er gert ráð fyrir að stofnunin taki við samningsgerð við heilbrigðisstofnanir í eigu ríkisins og samningsgerð við sveitarfélög og aðra er reka hjúkrunarheimili eigi síðar en 1. janúar 2010.

11. Gert er ráð fyrir að ákvæði um mat sjúkratryggðra á þörf fyrir heilbrigðisþjónustu í hjúkrunarrýmum verði sett í lög um heilbrigðisþjónustu, sbr. 4. tölul. 59. gr. Ákvæðin eru nú í lögum nr. 125/1999, um málefni aldraðra.

12. Gert er ráð fyrir að sjúkratryggingastofnunin taki við hlutverki Tryggingastofnunar ríkisins 1. september 2008 að því er varðar framkvæmd laga nr. 111/2000, um sjúklingatryggingu, sbr. 61. gr.

13. Gert er ráð fyrir að starfsmönnum Tryggingastofnunar ríkisins sem hafa starfað við sjúkratryggingar almannatrygginga og/eða sjúklingatryggingu og eru í starfi við gildistöku laganna skuli boðið starf hjá sjúkratryggingastofnuninni, sbr. ákvæði til bráðabirgða I. Hið sama gildir um þá starfsmenn heilbrigðisráðuneytis, heilsugæslunnar og Landspítala sem sinnt hafa samningsgerð og öðrum verkefnum er munu falla undir verksvið stofnunarinnar.

14. Gert er ráð fyrir að forstjóri sjúkratryggingastofnunarinnar hafi heimild til að undirbúa gildistöku laganna, þar með talið að bjóða tilteknum starfsmönnum Tryggingastofnunar ríkisins, heilbrigðisráðuneytis og Landspítala starf hjá stofnuninni frá 1. september 2008, sbr. ákvæði til bráðabirgða II.

15. Gert er ráð fyrir að sjúkratryggingastofnunin taki við eignum, réttindum og skyldum Tryggingastofnunar ríkisins að því er varðar framkvæmd sjúkratrygginga, sbr. ákvæði til bráðabirgða III.

16. Gert er ráð fyrir að ráðherra ákveði daggjöld vegna heilbrigðisþjónustu í hjúkrunarrýmum sjúkrahúsa, öldrunarstofnana og hjúkrunarheimila sem ekki eru á föstum fjárlögum þar til sjúkratryggingastofnunin tekur við því hlutverki að semja um heilbrigðisþjónustu í síðasta lagi 1. janúar 2010, sbr. ákvæði til bráðabirgða IV.

Virðulegi forseti. Ég vil leyfa mér að vekja sérstaka athygli á því að sá kafli frumvarpsins sem fjallar um samninga um heilbrigðisþjónustu er að stofni til IV. kafli laga nr. 40/2007, um heilbrigðisþjónustu, sem samþykkt voru á Alþingi hinn 17. mars 2007 með 48 greiddum atkvæðum þingmanna úr öllum flokkum, 14 þingmenn voru fjarverandi en einn sat hjá.

Ég vil enn fremur leyfa mér að vekja athygli þingheims

á því að Jónínunefndin svokallaða skilaði skýrslu í febrúar 2006 með yfirskriftinni „Hver geri hvað í heilbrigðisþjónustunni“ með áliti nefndar þáverandi heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra um endurskilgreiningu verksviða innan heilbrigðisþjónustunnar. Í skýrslunni segir m.a., með leyfi forseta:

„Rannsóknir sýna að samningsbundin kaup á heilbrigðisþjónustu, í stað fastrar fjármögnunar, er líklegasta aðferðin til að bæta árangur og er þá jafnframt nauðsynlegt að aðgreina hlutverk kaupanda og seljenda/veitenda heilbrigðisþjónustunnar“.

Leggur nefndin þar til að hlutverk kaupanda heilbrigðisþjónustu verði skilið frá hlutverki veitenda/seljenda heilbrigðisþjónustu. Í nefnd þessari áttu sæti alþingismenn, forustumenn stærstu sjúkrahúsa og faghópa innan heilbrigðisþjónustunnar og fulltrúar Háskóla Íslands.

Ég tel rétt að geta þess að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks árið 1999 kemur fram, með leyfi forseta:

„Skilja þarf á milli hlutverks ríkisins sem kaupanda þjónustu annars vegar og veitanda hennar hins vegar í því skyni að auka ráðdeild.“ Ekkert varð hins vegar úr framkvæmd á því kjörtímabili.

Af þessu má ljóst vera að þessi hugmynd er ekki ný í sjálfu sér, en í þessu frumvarpi hefur hugmyndin hins vegar fengið faglega og lagalega útfærslu í þeirri stefnumótunarvinnu sem tók við innan heilbrigðisráðuneytisins í kjölfar stefnuyfirlýsingar núverandi ríkisstjórnar.

Virðulegi forseti. Verði þetta frumvarp að lögum er lagður grunnur að því að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu og þar með þeirri kerfisbreytingu sem felur í sér aðskilnað milli kaupanda og seljenda. Hér á Íslandi er verið að koma slíku fyrirkomulagi á til að skapa kringumstæður innan kerfisins sem í fyrsta lagi gera kerfið gegnsærra og í öðru lagi jafna þekkingarlega stöðu kaupanda og seljenda með sameiginlegri kostnaðar- og gæðavitund beggja aðila. Þannig er knúið á um betri skilgreiningar á því hver er að gera hvað fyrir hvern, og hvernig gæði þjónustunnar skuli skilgreind og verð hennar ákveðið. Gerðar eru kröfur um betri upplýsingar um þjónustuna sem veitt er hverju sinni, magn hennar, gæði og verð. Samningagerð um kaup og greiðslur fyrir þjónustuna er lykillinn að kostnaðargreiningu þjónustunnar. Samningar eru þau stjórntæki sem munu gera stjórnvöldum kleift að beita mismunandi greiðsluformum, láta fjármagn fylgja sjúklingum og kalla fram fjölbreytilegri rekstrarform í heilbrigðisþjónustu.

Þá er alveg ljóst af þessu frumvarpi að þeir ólíku verkþættir sem felast í því að greina og meta þörf fyrir heilbrigðisþjónustu, afla og semja um endurgjald fyrir þjónustuna, og skipuleggja og annast veitingu þjónustunnar, verða betur skilgreindir og þar með langtum gegnsærri en nú er raunin.

Virðulegi forseti. Ef einhver vill kenna þetta við „væðingu“ af einhverju tagi þá á hugtakið „samningavæðing“ þjónustunnar hér ef til vill best við. Frumvarpið boðar stórlega aukið gegnsæi upplýsinga hjá þeim aðilum heilbrigðisþjónustunnar sem semja um kaup og endurgjald, þeim sem veita þjónustuna, þeim sem nota þjónustuna og þeim sem fara með framkvæmd eftirlits. Því er svo sannarlega hægt að segja að hér sé á ferðinni stórt skref í átt til nútímavæðingar í opinberri þjónustu.

Í frumvarpinu er mælt fyrir um starfsemi sjúkratryggingastofnunar þar sem byggja á upp þekkingu og heildarsýn á það gangverk heilbrigðiskerfisins sem snýr að réttindum sjúkratryggðra og samningum um kaup og endurgjald fyrir heilbrigðisþjónustu.

Ég er þess fullviss að verði þetta frumvarp að lögum mun það vera skref í átt til þess að gera heilbrigðisráðherra og ríkisstjórn kleift að ná því markmiði að á Íslandi verði veitt besta mögulega heilbrigðisþjónusta með hagkvæmni og jöfnuð að leiðarljósi, og að kynslóðir framtíðarinnar eigi þar með betri möguleika á að njóta sömu gæða og við njótum í dag.

Virðulegi forseti. Ég leyfi mér því að leggja til að frumvarpinu verði vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

[11:52]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra vísaði hér til lagabreytinga um heilbrigðisþjónustu og að allir þingmenn hefðu greitt þeim lagabreytingum atkvæði. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gerðum það. Við gerðum það líka með breytingartillögum og sátum hjá við ákveðnar greinar og gerðum grein fyrir okkar afstöðu í því stutta ferli sem það frumvarp fékk hér á þinginu. Við gagnrýndum það mjög að lög um heilbrigðisþjónustu skyldu ekki hafa fengið betri og faglegri umfjöllun og unnin betur hér á þinginu.

Það sama gerum við varðandi þetta frumvarp. Þótt í ákvæði til bráðabirgða í lögum um heilbrigðisþjónustuna sé getið um þessa stofnun, og þar af leiðandi hafi verið vitað að þessar skipulagsbreytingar stæðu fyrir dyrum, þá hefur eftir sem áður komið í ljós að aðvaranir okkar við gildistöku laga um heilbrigðisþjónustuna, þ.e. að skiptingu á milli Tryggingastofnunar og sjúkratrygginga var ætlaður allt of skammur tími, voru á rökum reistar.

Því vil ég spyrja hæstv. ráðherra um það hvort hann telji raunhæft að fylgja málinu eftir. Telur hann lýðræðislegt að mál af þessari stærðargráðu, skipulagsbreytingar af þessari gerð, séu afgreidd með þeim hraða hér inni á þinginu sem hann gerir ráð fyrir? Ég vil líka spyrjast fyrir um reglugerðir og hugmyndir um útfærslu. Eru þetta ekki mál af þeim toga að þingmenn verði að sjá meira á spilin til (Forseti hringir.) að átta sig á hvað býr þar að baki og hvaða hugmyndir eru uppi um útfærslu á (Forseti hringir.) lagagreinunum?

[11:54]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alveg hárrétt hjá hv. þm. Þuríði Backman að þingmenn Vinstri grænna studdu frumvarp um heilbrigðislögin og sömuleiðis var fulltrúi þeirra í nefndinni sem samdi og kom með tillögu um lögin á sínum tíma.

Það er mikilvægt að ljóst sé að hér er fyrst og fremst um praktíska útfærslu að ræða þegar kemur að kaupum á heilbrigðisþjónustu á því sem samþykkt var í þeim lögum. Þetta er fyrst og fremst praktísk útfærsla. Eins og þingmenn

vita var það samþykkt að ráðherra hefði vald til þess að kaupa þjónustu eins og gert er ráð fyrir í þessum lögum. Honum var veitt heimild til þess að láta nefnd fjalla um það og koma því í framkvæmd sem hefur verið gert og samninganefnd heilbrigðisráðherra hefur gert það fram til þessa.

Það sem hér er hins vegar um að ræða er að menn eru að reyna að þétta það þannig að þeir sem sinna þessu hafi eins mikla og góða faglega þekkingu og mögulegt er. Þá tökum við undir þau fjölmörgu sjónarmið sem hafa komið fram, bæði þeirra sem fjalla um þetta innan lands og sömuleiðis þeirra erlendu aðila sem skoða þetta. Verið er að að styrkja hið svonefnda kaupendahlutverk þjónustunnar, þ.e. að sá sem kaupir þjónustuna sé styrktur faglega til þess að takast á við það verkefni. Það er eitthvað sem ég held að mjög erfitt sé að vera á móti.

Þetta er í rauninni það sem við erum að fjalla um hér og er ekki um meiri efnislegar breytingar að ræða. Þá er ekkert því til fyrirstöðu að þessi öflugu þingmenn sem hér eru afgreiði þetta mál. Ég veit að þeir gera það ef þeir leggja sig fram við það og þeir hafa nú afgreitt miklu stærri mál á skemmri tíma en þetta.

[11:57]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hraði á afgreiðslu mála er oft og tíðum Alþingi ekki til sóma. Hvað varðar viðkvæman málaflokk eins og þennan þá tel ég að það eigi að hafa þá með í ráðum sem málið snertir og sinna því hlutverki að undirbúa lagafrumvarp eða lög eins og mönnum sæmir.

Þar sem við þurfum að leggja saman þetta frumvarp og lög um heilbrigðisþjónustu þá er hæstv. ráðherra heilbrigðismála gefið mikið vald í lögum um heilbrigðisþjónustu með setningu reglugerða á hinum ýmsu sviðum. Í raun og veru er þetta svo opið að erfitt er að sjá fyrir hvernig þjónustan getur þróast.

Með yfirlýsingu og samstarfssamningi ríkisstjórnarflokkanna á að leita hér í fjölbreyttari þjónustu, heitir það. Það á að leita í meiri einkarekstur. Það á að breyta því umhverfi sem við höfum í dag. Það á að brjóta upp rekstur Landspítalans. Verið er að vinna að breytingum á greiðsluþátttöku sjúklinga í lyfjakostnaði til að byrja með og síðan á að yfirfæra það yfir á heilbrigðisþjónustu.

Þetta er allt fyrirhugað í nánustu framtíð og er eitthvað sem verið er að vinna að en við hér á hv. Alþingi höfum ekki aðgang að. Við fáum ekki að sjá á spilin hjá hæstv. ráðherra eða ríkisstjórn, þ.e. hvernig vinna á að þessu. Ég tel að við þurfum að líta til hinna Norðurlandanna þegar mál af þessu tagi eru unnin. Þar liggja hugmyndir að reglugerðarbreytingum fyrir samhliða svo maður getur lesið út úr textanum um það sem býr að baki. Textinn er eitt (Forseti hringir.) og útfærslan er annað og veldur þar hver á heldur, eins og ég sagði hér við afgreiðslu laga um heilbrigðisþjónustuna.

[11:59]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður verður náttúrlega að fara rétt með það sem er í þessu frumvarpi. Hér er ekkert verið að tala um breytt hlutverk Landspítalans. Ég hvet menn til þess að skoða lögin sem þeir hafa sjálfir samþykkt. (**Gripið fram í:** Ég nefndi það …)

Virðulegi forseti. Það er lykilatriði að menn geri það því að hér samþykktu menn lög, allir úr öllum flokkum, um heilbrigðisþjónustu fyrir rétt um ári síðan. Þar hljóta menn að skoða VII. kafla þeirra laga og fara yfir hvað þeir samþykktu þá. Og ef það er svo að menn eru ósáttir við þann kafla laganna þá hefðu þeir átt að nota tækifærið til þess að greiða þá ekki atkvæði með þeim. Það er það sem var gert og var algjör samstaða um það á þingi og var ástæða til. Þetta sem hér er verið að ræða (Gripið fram í.) er eitthvað sem allir þingmenn samþykktu fyrir ári síðan.

Ég ætla mönnum ekki annað, virðulegi forseti, en að þeir hafi vitað hvað þeir voru gera því að það er mjög alvarlegt ef þeir gerðu það ekki. Það er nú ekki eins og þetta sé flókið. Það getur hver leikmaður sem les þennan kafla séð hvað þarna er á ferðinni og er alveg ljóst að menn vissu hvað þeir voru að gera þegar þeir sömdu þessi lög og samþykktu þau, sem fulltrúi vinstri grænna kom að, virðulegi forseti.

[12:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í hraðfluttri stuttri ræðu um þetta mikla frumvarp þar sem hæstv. ráðherra taldi upp í 16 liðum þær breytingar sem helstar væru í frumvarpinu, voru að hans mati aðeins örfáar þar sem um raunverulega breytingu var að ræða. Því sem gott er í íslenskri heilbrigðisþjónustu munum við þingmenn Vinstri grænna ekki amast við og að því verði ekki breytt með þessu frumvarpi. Við munum fagna því. Það sem við óttumst eru þær breytingar sem ráðherrann hefur boðað og þetta frumvarp sýnir okkur. Það er nöturlegt ef ekki á að vera hægt að kalla eftir eðlilegum umsögnum aðila og fá gesti á fund heilbrigðisnefndar til að fara yfir þetta stóra mál.

Ég vil staldra við 45. gr. sem fjallar um eftirlit með gæðum í heilbrigðisþjónustunni vegna þess að í heilbrigðisnefnd er núna verið að skoða samning flaggskips einkavæðingar í heilbrigðisþjónustunni, samninginn við Sóltún, og ég spyr hæstv. ráðherra hverju þau ákvæði sem þessu frumvarpi fylgja, hefðu breytt í þeim ágreiningi eða við úrlausn hans. Það er mjög mikilvægt að það komi fram því að það mál er með ólíkindum.

Það vekur einnig athygli mína, sem ég vil spyrja hæstv. ráðherra um, að á bls. 30 í greinargerð er vakin athygli á því að eftirlit með gæðum í sölusamningum heilbrigðisþjónustu, sem þar er fjallað um, í þeim tveimur löndum sem vísað er til sé ekki á hendi þess aðila sem sér um kaupin, þ.e. á sölu stofnunarinnar. Í 45. gr. frumvarpsins er hins vegar gert ráð fyrir að svo verði hér á landi.

[12:03]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er ekki viss um að það standist skoðun að hér sé um mikið frumvarp að ræða a.m.k. þegar talað er um efnislegar breytingar. Kannski hafa menn ekki tekið þá umræðu sem er nauðsynleg um heilbrigðisþjónust-

una almennt og kannski hafa menn ekki áttað sig á því hvernig hún er uppbyggð núna og hvernig hún var uppbyggð eftir að lögin voru samþykkt. Ég skal ekki segja neitt um það. Þá er ég ekki að vísa í neina ákveðna einstaklinga en hins vegar er mjög gott fyrir okkur að taka þessa umræðu því að ég held að hún sé mjög upplýsandi í alla staði. Það er ágætt að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir tók einmitt þennan þátt um eftirlitið, því að ég held að við séum sammála um mikilvægi þess að skerpa á því, ég held að það sé mjög mikilvægt. Það sem verið er að leggja upp með hér, ekki það að menn geti ekki alveg gert það samkvæmt núgildandi lögum, er að reyna að vinna það eins praktískt og hægt er að auka gegnsæið í heilbrigðisþjónustunni og þá skiptir engu máli hver er veitandi þjónustunnar. Ég held að við séum sammála um að við viljum hafa gegnsæið eins mikið og mögulegt er og að þetta liggi allt saman hreint og klárt fyrir, þannig að þegar um er að ræða samninga um heilbrigðisþjónustu séu eins fáir núningspunktar og mögulegt er. Það er sú vegferð sem menn eru að leggja upp með og enn frekar en gert hefur verið áður. Þá kemur einmitt að þessum eftirlitsþáttum. Það liggur fyrir að Ríkisendurskoðun mun eðli málsins samkvæmt vera eftirlitsaðili yfir öllu. Síðan er landlæknir sérstakur faglegur eftirlitsaðili. Hins vegar er alveg ljóst að sá sem kaupir þjónustuna, og þannig hefur það verið, verður að hafa eitthvert eftirlit með því að hún sé veitt. Hér er verið að skerpa línurnar og sérstaklega með áherslu á eftirlitsþáttinn, sem ég þakka hv. þm. Álfheiði Ingadóttur fyrir að koma inn á, sem er mjög mikilvægt að sé góður.

[12:05]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil fyrst segja við hæstv. ráðherra að það er algerlega óþarft að tala niður til þingmanna með þeim hætti sem hæstv. ráðherra leyfði sér að gera ítrekað, bæði í fyrstu ræðu sinni og í andsvörum. Það er alger óþarfi, hæstv. ráðherra, ekki síst þegar litið er til þess að hæstv. ráðherra gerir ekki minnstu tilraun til að svara þeim spurningum sem fyrir hann voru lagðar. Þær voru mjög skýrar. Ég spurði: Hvað er það í þessu frumvarpi sem gæti breytt meðferð þess ágreinings sem uppi er varðandi Sóltúnsmálið núna, þetta flaggskip einkavæðingar í heilbrigðisþjónustu, sem er strand og er greinilega búið að vera strand með fullri vitneskju ráðuneytisins frá því 2003? Ég tel mjög brýnt áður en lengra er gengið á einkavæðingarbrautinni í heilbrigðisþjónustunni að beðið verði eftir því hverjar lyktir þess máls verða. Ég spurði sérstaklega að því, af því að vísað er svona sterkt bæði til Svíþjóðar og Bretlands þar sem eftirlitskerfið með sölusamningum sem þessum er óháð þeim sem kaupir þjónustuna, af hverju svo væri þá ekki í þessu frumvarpi. Við þessu fékk ég engin svör, herra forseti.

Ég vil vekja athygli á því að að mínu viti er ekkert í þessu frumvarpi sem hefði breytt þeirri asnalegu og erfiðu stöðu sem ríkið er í gagnvart Sóltúni komi slíkur ágreiningur upp. Ég er ekki að dæma þjónustu þeirrar stofnunar en ég hefði viljað sjá þegar farið er í mál af þessu tagi að það yrðu skýr ákvæði til að mynda um tímalengd samninga. Um það m.a. þarf að taka sérstaka ákvörðun hér, (Forseti hringir.) og eins hvernig brot og bætur reiknast. Það veldur mér vonbrigðum, herra forseti, að ráðherrann skuli nýta andsvaratíma sinn til að tala niður til fólks en ekki til að svara spurningum.

[12:08]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg hjartanlega sammála hv. þingmanni að það er ekki gott að neinn tali niður til annars aðila og ef ég hef gert það bið ég afsökunar á því. Ég taldi mig ekki hafa gert það og það er ekkert sem bætir umræðuna eða bætir í ef menn gera það með þeim hætti og það var ekki ætlun mín.

Varðandi eftirlitsþáttinn þá er landlæknir faglegur eftirlitsaðili og hann er óháður aðili og sömuleiðis Ríkisendurskoðun sem hefur eftirlit með öllum þessum þáttum og hægt er að beina athugasemdum til eins og við þekkjum. Hins vegar liggur alveg fyrir að sá aðili, og sú umræða hefur verið tekin, eins og ráðuneytið er núna — það eru í raun inni þrír aðilar með þetta, þ.e. kaupendahlutverkið, það er samninganefnd heilbrigðisráðherra, það er hluti af heilbrigðisráðuneytinu og þar með sjúkratryggingar — sem borgar fyrir þjónustuna verður að hafa einhvers konar eftirlitsþátt. Það eru allir sammála um það. Hann verður að fylgjast með því að það sem greitt er fyrir og samið hefur verið um gangi eftir.

Ég er ekki viss um að það sé gott, virðulegi forseti, að taka hér upp einstök mál. Ýmis mál hafa komið upp í heilbrigðisþjónustunni sem eru miður og það er vont þegar menn takast á um það, ég held að það upplýsi ekki umræðuna að taka upp einstök mál í tengslum við það. Þeir sem tala um heilbrigðisþjónustuna á Íslandi og eru ánægðir með hana tala líka um að einkareksturinn í heilbrigðisþjónustunni sé góður og hann er u.þ.b. 30% af þjónustunni. Þannig er það (Gripið fram í.) og menn geta ekki komist hjá því. Ef menn vilja þurrka út einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni þá er það orðið stórt og viðamikið verkefni og ég er sannfærður um að það mundi gera allt annað en að bæta þjónustuna.

[12:10]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Fyrr á þessu ári var skipuð stjórn yfir þeirri stofnun sem við erum nú að ræða um og er ekki komin með lagagrundvöll.

Hér segir, væntanlega byggt á yfirlýsingu frá heilbrigðisráðuneytinu í einhverjum vefmiðlinum, með leyfi forseta:

„Guðlaugur Þór Þórðarson heilbrigðisráðherra hefur skipað fyrstu stjórn nýrrar sjúkratryggingastofnunar sem tekur að fullu til starfa í haust. Benedikt Jóhannesson framkvæmdastjóri verður formaður stjórnar sjúkratryggingastofnunar sem ætlað er að semja um og kaupa heilbrigðisþjónustu fyrir hönd heilbrigðisráðuneytisins. Stofnunin varð til með lögum sem tóku gildi um áramót.“

Það er alveg rétt. Sett voru lög sem heimiluðu hæstv. heilbrigðisráðherra að ráða stjórnina og að hún fengi heimild til að ráða framkvæmdastjóra, ef ég man rétt. Það var lagagrundvöllurinn sem við hér á Alþingi gagnrýndum.

Hvers vegna? Vegna þess að við vildum fá hingað inn á borð frumvarp frá ríkisstjórninni um þessa stofnun þar sem við gætum tekist á um, eða orðið sammála um eftir atvikum, hvernig við vildum haga þessum málum. Um þetta urðu talsverðar deilur hér í þinginu og ég hef grun um að í stjórnarliðinu hafi leynst margir sem voru okkur sammála um að þessi vinnubrögð væru ekki til fyrirmyndar.

Hæstv. ráðherra, ef ég man rétt, sagði að Alþingi gæfist góður tími til að fara yfir þessi mál þegar frumvarp ríkisstjórnarinnar kæmi fram með vorinu, og nú er komið vor, 15. maí. Gert er ráð fyrir að ljúka þingi um næstu mánaðamót. Er hæstv. heilbrigðisráðherra, fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, í alvöru að tala um að þingið afgreiði þennan lagabálk fyrir vorið? Er mönnum virkilega alvara að bjóða þinginu og landsmönnum upp á slík vinnubrögð?

Okkur þótti mörgum heilbrigðisfrumvarpið, sem hæstv. ráðherra vísar til, og samþykkt var frá Alþingi í mars sl., of snöggsoðið. Við töldum æskilegt að það frumvarp fengi lengri tíma, en við urðum undan að láta og urðum reyndar fyrir miklum þrýstingi frá ýmsum aðilum sem töldu að í frumvarpinu væri það margt gott að við mættum ekki láta það sem illt væri tefja fyrir því. Þetta voru skilaboð sem við fengum víða að úr heilbrigðiskerfinu.

Nú kemur hæstv. ráðherra með helstu röksemd sína, að því er virðist, fyrir því að við hljótum að geta afgreitt þetta mál hratt og vel, að á þessum tíma höfum við léð samþykki okkar frumvarpinu sem ég var að vísa til, og hann vísar sérstaklega í VII. kafla þess frumvarps þar sem umdeildustu atriðin af okkar hálfu er að finna.

Hvernig skyldum við hafa greitt atkvæði þegar VII. kafli frumvarpsins kom til umfjöllunar? Þar er að finna greinar í heilbrigðislögum frá 23.–32. gr. Við greiðum t.d. atkvæði gegn lagaákvæði sem heimilar ráðherra að bjóða út rekstur heilbrigðisþjónustu og kaup á heilbrigðisþjónustu samkvæmt lögum þessum. Vinstri hreyfingin – grænt framboð var andvíg þessu.

Hitt er rétt að við greiddum atkvæði með ákvæði til bráðabirgða sem er að finna í 39. gr. þar sem kveðið er á um að starfrækja skuli stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hafi m.a. það hlutverk að annast kaupgreiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu, greinin er aðeins ítarlegri. Hér höfðum við fengið ábendingar og hvatningu frá Öryrkjabandalaginu m.a. sem vildi koma á nýskipan í þessum málum í sérstakri stofnun og það var hugsun sem við vorum fylgjandi, en þetta voru okkar takmarkanir og okkar skilmálar og skilyrði. Ef hlustað er á það sem sagt var hér á þinginu, það sem menn skrifuðu í blöðum og sögðu í útvarpi og á opinberum vettvangi er mjög ósanngjarnt að væna okkur um að vera ekki sjálfum okkur samkvæm í þessu máli. Ekki er hægt að nota það sem röksemd við þessa umræðu.

Mig langar, hæstv. forseti, af þessu tilefni, til að vitna orðrétt í atkvæðaskýringu sem ég gaf þegar þingið afgreiddi þessi lög. Ég sagði, með leyfi forseta:

„Við greiðum atkvæði um mikinn lagabálk sem hefur verið lengi í vinnslu. Það er sitthvað gott í lögunum en við hefðum talið heppilegra að þau hefðu fengið enn meiri umfjöllun. Við tölum um lagasmíð, grundvöll sem á að gilda til langs tíma. Heilbrigðisþjónustuna á að skipuleggja á grundvelli velferðarsjónarmiða en ekki viðskipta. Frumvarpið byggir að verulegu leyti á viðskiptahugsun. Það fjallar um kaupendur og seljendur, það fjallar um kaup og sölu. Að mínu mati þarf að hugsa langt fram í tímann og máta löggjöf af þessu tagi í heimi þar sem viðskiptaöfl ásælast sífellt stærri hlut í velferðarþjónustunni og nýta sér lagalegar skilgreiningar oft frammi fyrir dómstólum. Hér skipta alþjóðlegir samningar og skuldbindingar máli. Ég vísa í þessu sambandi í átökin sem hafa átt sér stað um mótun og síðan skilgreiningar í þjónustutilskipun Evrópusambandsins og þá ekki síður í fyrstu ákvæði GATT-samninganna en þar er velferðarþjónustan undanskilin markaðsskuldbindingum nema þegar hún er skipulögð á viðskiptagrunni, jafnvel þótt hið opinbera greiði fyrir þjónustuna. Við þurfum að hafa það í huga að þetta umhverfi er allt saman á hreyfingu og við þurfum að gæta að okkur og hugleiða hvert við viljum fara, hvort við ætlum að ýta þjónustunni út á markaðstorgið.“

Heimur á hreyfingu, umhverfi sem tekur örum breytingum. Það hefur vissulega gerst hér í þessum sal, við erum komin með nýja ríkisstjórn. Við minnumst þess þegar formaður Sjálfstæðisflokksins fagnaði því sérstaklega að vera laus við Framsókn, sem var hemill á villtustu markaðsvæðingardrauma íhaldsins, og kominn með Samfylkinguna upp í til sín. Hæstv. forsætisráðherra og formaður Sjálfstæðisflokksins talaði, ef ég man rétt, í mjög háttstemmdri ræðu í Valhöll í lok septembermánaðar. (**RR:** Varst þú þar?) — Nei, blaðamaður *Morgunblaðsins* var þar og skrifaði ágæta grein um ræðu hæstv. forsætisráðherra, formanns Sjálfstæðisflokksins, sem talaði um hin miklu tækifæri sem nú væru að opnast. Það er hæstv. ráðherra heilbrigðismála, Guðlaugur Þór Þórðarson, sem talar fyrir þessu frumvarpi, sem menn bundu þar vonir sínar við, og nú er slagurinn hafinn.

Heilar deildir eru boðnar út, nú síðast á Landakoti, og verið er að færa þessa þjónustu út á markaðstorgið. Okkur var kynnt ný lína, sölulína, hjá fyrirtæki sem búið hefur um sig í gömlu Heilsuverndarstöðinni og heitir nú Heilsuverndarstöðin ehf. og hún auglýsir 20% afslátt til gullkorthafa Kaupþings. Þetta eru þau nýju sjónarmið sem eru að ryðja sér til rúms.

Þegar Sjálfstæðisflokkurinn talar um að ríkið, hið opinbera, eigi að greiða fyrir alla heilbrigðisþjónustu vil ég minna á tvennt: Í fyrsta lagi hefur ekki alltaf verið hamrað á þessum sjónarmiðum af hálfu þess flokks. Í bæklingi sem hæstv. núv. forsætisráðherra og þáv. fjármálaráðherra gaf út 1998 er talað um að með einkavæðingu og einkaframkvæmd eigi að stefna að því að notandinn greiði sem mest. Síðan hefur Sjálfstæðisflokkurinn horfið frá þessari stefnu, alla vega í orði, og talar nú um að skattborgarinn eigi að greiða en við eigum ekki að skipta okkur af því eða gera okkur rellu út af því hver framkvæmi. Hugsunin er þar rökrétt, hljómar ekki illa, að þingið og pólitíkin eigi að hafa það hlutverk að ákvarða hvað eigi að gera, hve miklir fjármunir eigi að renna til viðkomandi starfsemi — sjá um að eftirlit sé í góðu lagi en ekki endilega skipta sér af framkvæmdinni, sú er hugsunin. Þetta er sú hugsun sem hefur líka verið boðuð í Bretlandi þar sem menn hafa verið að rífa niður heilbrigðisþjónustuna sem var sett á laggirnar með einni löggjöf árið 1948 í kjölfar stríðsins. Smám sam-

an hafa Bretar verið að fikra sig út á markaðstorgið, hverfa frá þeirri hugsun að veita þjónustu á grundvelli velferðar sem er bundin landsvæði og yfir í það að skilgreina hana upp á nýtt, setja hana í bókhaldsbúning. Hvert viðvik skuli bókhaldsfært og síðan inn á sölutorgið með hana, það er hugsunin.

Í sjálfu sér hljómar þessi hugsun ekki illa, hún hljómar rökrétt og getur hljómað sannfærandi. Það hljómar t.d. ágætlega sannfærandi að einstaklingur geti valið að peningarnir fylgi honum og hann sé þá sjálfráður um hvert hann fer, hvert hann leitar, það er alveg rétt, þetta hljómar ekki illa. Reyndin hefur orðið sú í Bretlandi og þar sem menn hafa farið út á þessar brautir að þetta hefur leitt til aukinnar mismununar og að markaðshugsun er að víkja til hliðar hinni gömlu velferðarhugsjón. Ég tel mjög mikilvægt að fram fari mjög rækileg umræða um frumvarpið og um stefnuna í heilbrigðismálum. Það er mjög mikilvægt vegna þess að ekki einungis eru skoðanir skiptar, menn greinir á um skilgreiningar, menn greinir á um ýmsa þætti sem eru til umræðu í nefndum og starfshópum. Menn greinir t.d. á um það hvort fara eigi með heilbrigðisþjónustuna inn í auglýsingar. Varaformaður Samfylkingarinnar hefur flutt frumvarp þess efnis og ég hef spurt einn helsta gúrú Sjálfstæðisflokksins, talsmann flokksins í tryggingamálum, hv. þm. Pétur H. Blöndal, hvort hann telji eðlilegt að læknar geti auglýst viðskipti sín og berjist að hluta til á vettvangi auglýsinganna og markaðstorgsins og hann er því fylgjandi. Þetta er verkstjóri ríkisstjórnarinnar, annar tveggja verkstjóra, í nefnd sem fjallar um heilbrigðismálin og nýsköpun þar og endurskipulagningu. Það er þá fráhvarf frá þeirri hugsun sem ríkisstjórnin boðar um að ríkið eigi að borga allt og sjúklingurinn ekki neitt.

Þurfum við ekki að ræða þetta betur? Ætlum við að láta bjóða okkur að lagt sé fram frumvarp sem er rökstutt með því að allur þingheimur hafi samþykkt undirstöður þess í mars sl., og ég hef rakið hvernig það var, og síðan eigi að afgreiða málið fyrir vorið? Hvers konar vinnubrögð eru þetta? Ætlar ríkisstjórnin að temja sér að gera handarbakið að vinnuborði sínu í öllum málum?

Við vorum að samþykkja lög, þingið, meiri hlutinn, fyrir nokkrum mínútum sem ganga gegn ábendingum ríkisskattstjóraembættisins og látnar liggja milli hluta félagspólitískar athugasemdir sem koma frá verkalýðshreyfingu. Hvert málið á fætur öðru er með þessum hætti. Ég beini því vinsamlegast til ríkisstjórnarinnar og hæstv. ráðherra að efnt verði til vandaðrar umræðu og horfið frá því að reyna að hraða þessu (Forseti hringir.) máli eins og hæstv. ráðherra lýsti yfir hér fyrir stundu að hann hygðist beita sér fyrir.

[12:25]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í ræðu hv. þingmanns kom mat hans fram, hann telur að markaðshugsunin sé að víkja fyrir velferðarhugsun í heilbrigðismálum. Ég er alls ekki sammála því. Við erum einmitt að nýta þjónustuna, nýta fjármagnið, nýta starfsfólkið og nota markaðshugmyndir til að veita fólki tækifæri til að bæta þjónustu við almenning. Þær hugmyndir sem við erum að vinna með eru fyrst og fremst til þess gerðar að bæta þjónustuna, bæta nýtingu á fjármagni.

Við erum þar að feta í fótspor annarra þjóða, m.a. Breta og Svía, eins og komið hefur fram, og flestra annarra Evrópuþjóða. Þær hafa farið frá föstu fjármagni til heilbrigðisþjónustu og meira yfir í samninga, samninga um heilbrigðisþjónustu burt séð frá rekstrarformi, enga fordóma um hverjir veita þjónustuna svo framarlega sem almenningur fær góða og víðfeðma þjónustu.

Hv. þingmaður kvartar mikið undan því að þetta hafi lítið verið rætt. Hugmyndir um kaupendur og seljendur í heilbrigðisþjónustu hafa hins vegar verið til umræðu a.m.k. síðustu 10 til 15 árin, bæði hér á landi og erlendis. Í þeirri umræðu sem farið hefur fram á síðustu missirum hefur m.a. komið fram — þessi prinsippumræða hefur oft farið fram nú í vetur, bæði í tengslum við frumvarpið sem var til umræðu í haust og líka í utandagskrárumræðu og í hvert sinn sem heilbrigðismál hafa verið tekin upp hér á hinu háa Alþingi. Ekki er því um að ræða skort á umræðu en við gerum okkur hins vegar grein fyrir því að ágreiningur er um leiðirnar. Við gerum okkur fullkomlega grein fyrir því að það eru helst Vinstri grænir sem setja sig upp á móti þessum hugmyndum. Ég tel hins vegar ekkert því til fyrirstöðu (Forseti hringir.) að við afgreiðum þetta mál hér í vor, og mun ég fara í það í seinna andsvari mínu.

[12:28]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Jú, heilbrigðismálin hafa vissulega komið til umfjöllunar hér á Alþingi af og til. Við tókum umræðu um úthýsingu á störfum læknaritara svo dæmi sé tekið. Við tókum umræðu um það þegar ríkisstjórnin ákvað að bjóða út heila deild á öldrunardeild Landspítalans og önnur málefni sem við höfum tekið fyrir og tengjast heilbrigðisumræðunni höfum við reynt að fá hingað til umræðu.

Ég hef engar efasemdir um að það vaki ekki fyrir okkur öllum að bæta þjónustuna, okkur greinir hins vegar á um hvaða leiðir séu heppilegar í því efni. Hér er vísað til reynslu annarra þjóða. Eigum við ekki að setjast yfir málin saman og skoða þá reynslu? Fyrsta þingmálið sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð flutti sl. haust var nákvæmlega að við gerðum þetta. Nú spyr ég: Þó að það væri ekki nema sá hluti tillögunnar sem snýr að rannsókn á reynslu annarra þjóða af þeim kerfisbreytingum sem hér er verið að boða teldi ég það skref fram á við að við færum yfir þá reynslu og mætum hana. Ég held að það sé mjög hollt og gott ef við gerum þetta og fólk geti þá skipt um skoðun ef því er að skipta og kem ég aftur að því að vísa ekki í eitthvað sem gerðist í gær eða fyrradag. Við erum stödd á deginum í dag og horfum inn í framtíðina en við getum lært af því sem gerðist í gær og við getum lært af þeim kerfisbreytingum sem hafa t.d. verið innleiddar í Bretlandi. Samkvæmt mínum heimildum og þeim bókum sem ég hef lesið og þeim skýrslum sem ég hef farið í gegnum, sem eru ekki mjög fáar, (Forseti hringir.) er reynslan af þessum kerfisbreytingum ekki góð, hún er m.a.s. mjög slæm.

[12:30]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og ég mun fara yfir í ræðu minni

hér á eftir þegar ég mun rekja aðdragandann að þessum hugmyndum þá kemur það einmitt fram að þessar hugmyndir hafa verið lengi á lofti og margar þjóðar hafa hrint þeim í framkvæmd. Það er þá kostur við það þó við tökum upp þessar hugmyndir svona seint því við getum lært af þeim. Það eru auðvitað misvísandi skoðanir á því og misvísandi rannsóknir um niðurstöðuna. En því getum við alla vega tekið mið af þeim og lært af þeim þegar við erum að byggja upp þessa hugmynd hér á landi.

Hv. þingmaður ræðir hérna um að bjóða út verkefni varðandi læknaritun og veita þjónustu inni á öldrunardeild Landspítala. Það er nú bara þannig að útboð varðandi læknaritara var þess eðlis að það var verið að fá fólk til þess að vinna verkefni sem ritarar höfðu ekki komist yfir. Það var engum sagt upp. Þarna var verið að færa út ákveðna þekkingu, meira að segja flytja störf út á land í hugmyndinni í framhaldinu til þess að bæta þessa þjónustu.

Varðandi öldrunardeildina á Landakoti þá var það þannig að það var ekki starfsfólk til staðar til þess að sinna öldruðum þannig að með opnun þeirrar deildar, 18 rúma deildar, var hægt að sinna 18–20 öldruðum til viðbótar sem annars hefðu verið heima. Þetta er nú ekki svart og hvítt eins og hv. þingmaður vill meina.

Varðandi vinnuferlið hjá okkur innan heilbrigðisnefndar þá er meginuppistaðan í því frumvarpi sem við erum með hér fyrir framan okkur annars vegar lög um almannatryggingar, sjúkratryggingakaflinn, og hins vegar lög um heilbrigðisþjónustu, VII. kafli þeirra. Það er meginuppstaðan og við höfum tekið þá umræðu. Síðan get ég upplýst það hér að ég hef þegar sent málið til umsagnar sem formaður nefndarinnar, fengið leiðbeiningar frá nefndasviðinu um fordæmi í þá veru (Forseti hringir.) þannig að umsagnir munu liggja fyrir á þriðjudaginn.

[12:32]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held (Gripið fram í.) nú að við þurfum að gera hlé á þessari umræðu og taka sérstaklega fyrir þennan yfirgang formanns heilbrigðisnefndar. Upp á sitt eigið frumkvæði tekur hv. þingmaður, formaður nefndarinnar, ákvörðun um að senda málið til umsagnar áður en það kemur til nefndar (**SF:** Málið var tekið á dagskrá með afbrigðum.) og áður en það kemur á dagskrá.

Ég legg til, hæstv. forseti, að við gerum hlé á þessari umræðu og að formenn þingflokka komi saman því þetta eru fáheyrð vinnubrögð og við sættum okkur ekki við þau.

En varðandi efni andsvars hv. þingmanns þá vil ég segja að þegar hv. þingmaður talar um að við séum seint á ferðinni að þá vorum við sem betur fer ekki eins snemma á ferðinni og Nýsjálendingar sem eru búnir að rústa sína velferðarþjónustu og ekki eins snemma á ferðinni og Bretar. Við getum alla vega reynt að draga lærdóm af reynslu Breta varðandi kerfisbreytingar í heilbrigðisþjónustunni sem eru vægast sagt mjög umdeildar.

Iðulega er vitnað til Svíþjóðar. Þar er heilbrigðisþjónustan skipulögð á grundvelli léna sem eru rúmlega 20 talsins, ef ég man rétt, og miklar og vaxandi deilur eru í Svíþjóð um stefnumótun í heilbrigðisþjónustunni. Því er mjög misvísandi að tala um það sem eina heila mynd.

Varðandi læknaritarastörfin og úthýsingu þeirra þá ætla ég að vona að sem flestir læknaritarar fylgist með þessari umræðu því þetta var gert í óþökk (Forseti hringir.) læknaritara og eftir því sem ég hef fregnað þá er það rangt (Forseti hringir.) að útvistunin hafi snúið að þeim verkefnum sem höfðu hlaðist upp.

Að lokum, (Forseti hringir.) hæstv. forseti, af því að ég tafðist hérna áðan vil ég bara skjóta inn athugasemd um að það hefði þurft að bjóða (Forseti hringir.) út heila öldrunardeild á Landspítalanum vegna þess að það væri mannekla. (Forseti hringir.) Hvers vegna skyldi hún vera? Verður málið leyst auðveldlegar þegar þetta er komið í hendur (Gripið fram í.) á útboðsaðilum? Það held ég ekki. Þetta er spurning um fjármagn.

[12:35]

Ásta Möller (S) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi það að sú sem hér stendur, formaður heilbrigðisnefndar, hefur sent málið til umsagnar þá leitaði ég til nefndasviðs um slíkt og hvort fordæmi væri fyrir slíku og fékk það svar hjá nefndasviði að það væri fordæmi fyrir slíku, meðal annars á sínum tíma innan efnahags- og viðskiptanefndar. Málið var komið fram í þinginu. Ég sendi sem sagt málið í mínu nafni og óskaði eftir umsögn hinna ýmsu aðila eftir lista sem ég hafði fyrir framan mig. Auðvitað mun ég gefa nefndarmönnum tækifæri til að bæta á þann lista ef svo ber við (Gripið fram í.) eins og venjan er til. Alla vega var þetta sent út til umsagnar eins og ég hef þegar lýst fyrir hvítasunnu og ég geri ráð fyrir því (Forseti hringir.) að umsagnirnar liggi fyrir á borðum heilbrigðisnefndar á þriðjudaginn þegar nefndin (Forseti hringir.) fundar um málið.

[12:36]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég lýsi mig ekki reiðubúna til þess að vinna með hæstv. formanni heilbrigðisnefndar að framgangi þessa máls. Ég á sæti í heilbrigðisnefnd og mér finnst freklega á mér brotið, herra forseti. Mér finnst freklega á mér brotið með það að þetta frumvarp sem er boðað hér með fimm mánaða fyrirvara — það var til umræðu hér síðast 10. desember síðastliðinn — að því skuli hent inn í þingið, það skuli tekið á dagskrá með afbrigðum, að það eigi að keyra það í gegn, að það sé kynning á því á kvöldfundi á föstudegi og síðan eigi umsagnir að liggja fyrir á þriðjudegi til þess að nefndarmenn fái að líta yfir það.

Ég styð eindregið þá kröfu sem hér hefur komið fram frá formanni þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um að umsvifalaust verði gert hlé á þessum fundi og þessi vinnubrögð skoðuð því það dugir ekki að vísa í fordæmi einhvern tímann, einhvers staðar (Forseti hringir.) eins og hv. formaður nefndarinnar gerði.

[12:37]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Nú þekki ég ekki þau fordæmi sem hv. þingmaður vísar hér til og þá hvort þar hafi verið byggt á samkomulagi undir einhverjum alveg sérstökum kringumstæðum. Ég þekki það ekki. En ég veit hitt, að jafnan þegar

reynt hefur verið að hafa þennan hátt á þá hefur því verið andmælt. Ég veit ekki til þess að nokkurt fordæmi sé fyrir því að formaður í nefnd þingsins skuli án þess að gera minnstu tilraun til samráðs við aðra nefndarmenn upp á sitt eigið fordæmi skjóta máli út til umsagnar — og eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir benti á — áður en málið er komið á dagskrá. Það var tekið hér á dagskrá með afbrigðum í upphafi þessa þingfundar. En hv. formaður heilbrigðisnefndar upplýsir okkur nú um að þegar fyrir hvítasunnu (Forseti hringir.) hafi hún sent málið út til umsagnaraðila. En hún ætlar af góðmennsku sinni að leyfa (Forseti hringir.) samnefndarmönnum sínum að koma með einhverjar tillögur um viðbótaraðila til að veita umsögn um málið. Þetta eru vinnubrögð sem ganga ekki og ég held að við verðum (Forseti hringir.) að gera hlé á fundinum og koma saman, formenn þingflokka, til þess að ræða þetta mál.

[12:39]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Nú ofbjóða mér algjörlega vinnubrögðin. Þetta er kornið sem fyllir mælinn eftir að búið er að koma þannig fram við þingið að frumvarpið kemur inn þegar örfáir dagar eru eftir, þetta stóra mál upp á tugi greina, tekið hér inn með afbrigðum á þessum fundi til umræðu enda hafa stjórnarflokkarnir það ríflegan meiri hluta að þeir geta tekið mál hér á dagskrá í raun þegar þeim sýnist. Og þetta gerist þrátt fyrir það að í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar segi að það eigi að standa vörð um sjálfstæði Alþingis.

Hæstv. forseti. Þetta eru þannig vinnubrögð að ekki er hægt að sætta sig við þau. Til viðbótar þessu sagði hæstv. heilbrigðisráðherra í tengslum við stefnuræðu forsætisráðherra að hann vildi ná sem víðtækastri sátt um þann mikilvæga málaflokk sem heilbrigðismálin eru. Þetta eru sáttatillögur stjórnarflokkanna og þetta er heilbrigðisráðherrann (Forseti hringir.) og Sjálfstæðisflokkurinn í hnotskurn.

[12:40]

Árni Páll Árnason (Sf) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Mér þykja nokkuð miklar yfirlýsingar gefnar hér út af þessu máli. Hv. þm. Ásta Möller, formaður heilbrigðisnefndar, hefur upplýst um að hún hafi fengið um það ráð frá sérfræðingum nefndasviðs að þessi framgangsmáti ætti sér fordæmi og væri þar af leiðandi ekki í ósamræmi við nokkrar reglur. Meðan það hefur ekki verið hrakið þá sé ég ekki um hvað þessi deila snýst.

Ef vilji stjórnarandstöðunnar stendur til þess, eins og hún lætur í orði, að þetta mál fái vandaða umfjöllun og upplýsta umræðu þá held ég að enginn geti sett sig á móti því að málið fari sem fyrst til umsagnaraðila, eins margra og kostur er. Það hefur nú verið gert. Því ættu hv. þingmenn að fagna og þá getum við haldið áfram að verja hér dýrmætum tíma okkar til þess að ræða efnisatriði þessa máls. Þau eru það sem skiptir máli. Engin ástæða er til þess að búa til stórmál út af því sem ekki verðskuldar það.

[12:41]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegur forseti. Ég verð að lýsa því yfir að ég er mjög hissa á því sem á sér stað í þingsalnum núna. Við erum að tala hér um mál sem kemur inn allt of seint og það á að fara með það í gegnum þingið á miklum hraða. Við erum mjög ósátt við það. Og þá í 1. umr. hrekkur upp úr formanni heilbrigðisnefndar hv. þm. Ástu Möller, það bara hrekkur hérna upp úr hv. þingmanni að hún sjálf hafi sent málið til umsagnar. Maður er eiginlega orðlaus yfir þessu. (Gripið fram í.) Maður bara áttar sig ekkert á því hvað er að gerast með stjórn þingsins og hvernig komið er fram við þingræðið.

Hvað er hér á ferðinni? Það er verið að senda mál til umsagnar án þess að búið sé að fara í gegnum 1. umr., án þess að búið sé að kalla saman nefndina og við (Forseti hringir.) fréttum það af því það hrekkur upp úr hv. þingmanni. Ég tek undir með þingflokksformanni (Forseti hringir.) Vinstri grænna og fer fram á að þetta verði nú rætt meðal þingflokksformanna við forsetaembættið. (Forseti hringir.)

[12:43]

Þuríður Backman (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að það réttlæti ekki gerðan hlut að vísa til þess að þingsköpin hafi verið brotin einhvern tímann áður. Ef við ætlum að halda uppi aðskilnaði framkvæmdarvalds og löggjafarvalds þá verðum við að fara eftir settum reglum. Hér fer mál ekki til nefnda fyrr en búið er að leggja það fram með tilskildum fyrirvara eða afbrigðum eins og gert var í dag og nefndin vísar málinu áfram til umsagnar. Þannig eru reglurnar.

Ég er alveg viss um að það hefur verið vilji hjá heilbrigðisnefndarmönnum úr því sem komið er — að málið er komið hér á dagskrá — að hafa stuttan aukafund í dag (Forseti hringir.) til að vísa málinu til umsagnar. Vonandi næst þá samkomulag um að (Forseti hringir.) tíminn fram til haustsins verði notaður til að fara vel yfir frumvarpið.

En þetta er það alvarlegt brot, hæstv. forseti, að ég tek undir þá kröfu (Forseti hringir.) að það verði gert hlé og formenn þingflokkanna verði kallaðir saman með forseta.

[12:44]

Ásta Möller (S) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Eins og ég sagði áðan þá var þetta gert að höfðu samráði við nefndasvið og með tilvísun í fordæmi. Þó það sé óvenjulegt þá liggja slík fordæmi fyrir. Að öðrum kosti hefði það ekki verið gert. Fyrst og fremst er þetta náttúrlega hugsað til þess að greiða fyrir störfum nefndarinnar. Ég held að aðalatriðið sé að þegar við förum að funda um málið annað kvöld reyndar og síðan aftur á þriðjudaginn að þá liggi fyrir þau gögn í málinu sem við þurfum að styðjast við.

Hvort það er þessi tímasetning eða einhver önnur varðandi hvenær málið er sent til umsagnar svo framarlega sem það er gert eftir þeim leiðbeiningum sem ég fæ frá nefndasviði þá er ekkert við það að athuga. Ég held að það sé engin ástæða til annars heldur en við höldum okkur áfram við umræðuna og að ræða efnisatriði málsins, það frumvarp sem er hér til umræðu. Þetta var gert (Forseti hringir.) til þess að greiða fyrir störfum nefndarinnar fyrst og fremst.

[12:46]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég tel ekki rétt og nóg af hv. formanni heilbrigðisnefndar að vísa til ráðgjafar frá nefndasviði. Ég óska eftir því að formenn þingflokka fari nákvæmlega ofan í það hvaða sérfræðingar nefndasviðs það voru sem hv. þm. Árni Páll Árnason nefndi áðan eða nefndasvið almennt, hverjir ráðlögðu hv. þm. Ástu Möller þetta, hvaða fordæmi voru nákvæmlega, síðan hvenær eru þau og af hvaða tilefni þetta var gert.

Herra forseti. Auk þess að fara nákvæmlega ofan í þetta mál og vinnubrögðin sem eru ekki boðleg, en eins og ég segi þá er mér sem nefndarmanni í heilbrigðisnefnd mjög misboðið með vinnubrögðum sem þessum, þá þarf líka að gæta þess að þetta (Forseti hringir.) verði ekki fordæmi sem síðar verður vísað til og það er þess vegna, herra forseti, sem það er nauðsynlegt að rannsaka (Forseti hringir.) þetta mál nú þegar og það mjög ítarlega.

[12:47]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Það er alveg ljóst að við í Framsóknarflokknum teljum að það sé verið að standa mjög ófaglega að þessu máli. Við hefðum ekki viljað að þetta yrði tekið fyrir með þessum hætti og hvað þá núna þegar við fréttum að hv. þm. Ásta Möller, formaður heilbrigðisnefndar, hefur upp á sitt einsdæmi talað við nefndasviðið. Nefndasviðið á ekki að vinna þetta mál, það er heilbrigðisnefndin sem á að vinna þetta mál. Ekki er rætt við neinn í heilbrigðisnefndinni, a.m.k. ekki við stjórnarandstöðuna, málið er sent til umsagnar og svo er sagt: Við verðum komin með umsagnirnar á þriðjudaginn, ef ég heyrði rétt í hv. þingmanni. Hvað þýðir það? Í dag er fimmtudagur. Umsagnaraðilar eiga að hafa föstudaginn, þ.e. morgundaginn, og mánudaginn. Þetta eru vinnudagarnir sem umsagnaraðilar eiga að hafa til að skila umsögnum um þetta mál. Þetta er fáránlegt. Þetta eru fáránleg vinnubrögð, þetta gengur ekki upp, virðulegi forseti. (Forseti hringir.) Og á sama tíma segir sama fólk sem fer með þetta mál að það vilji samstarf, samstarf um breytingar á þessu. (Forseti hringir.) Það er verið að traðka aftur á þingræðinu, virðulegi forseti.

[12:48]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er mjög alvarlegt mál sem hér er komið upp. Ég minnist þess ekki á öllum mínum þingferli í 20 ár að svona hafi komið upp, svona framkoma af formanni þingnefndar gagnvart þinginu, gagnvart nefndinni, að senda mál út til umsagnar án þess að aðrir nefndarmenn viti af því, í eigin nafni. Hversu oft hefur ekki verið kallað á nefnd inn í hliðarherbergi eftir að máli hefur verið vísað til nefndar til að senda það út til umsagnar vegna þess að það eru reglurnar? Þetta er Alþingi Íslendinga sem setur lögin í landinu.

[12:49]

Árni Páll Árnason (Sf) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég ítreka það að ef vilji stjórnarandstöðunnar stendur til þess að ræða þetta mál með upplýstum hætti þá er þvert á móti hrósvert að hv. formaður heilbrigðisnefndar hafi tekið þennan pól í hæðina því þá er tryggt að umsagnaraðilar fá lengri tíma (Gripið fram í.) til að senda inn umsagnir sínar og mér þykir menn fara ansi frjálslega með orð að segja að traðkað sé á þingræðinu. Í mínum huga felst þingræðið fyrst og fremst í því að (Gripið fram í.) Alþingi fái tækifæri til að fjalla um málið með málefnalegum hætti. Til þess stendur vilji stjórnarmeirihlutans. Ég held að það sé öllum fyrir bestu að þetta mál komist sem fyrst til hv. nefndar og að það sé mjög jákvætt að umsagnaraðilar hafi fengið rýmri tíma en ella til að útbúa umsagnir sínar (Gripið fram í.) og að nefndin geti þá hafið umfjöllun sína um (Forseti hringir.) málið sem allra fyrst, ef menn vilja viðhafa málefnalega umræðu.

[12:50]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti biður hv. þingmenn um að gefa ræðumönnum tóm til að flytja mál sitt.

[12:50]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Það er alveg rétt. Það er mikilvægt að koma málum til nefnda þannig að þau geti fengið þar umfjöllun og verið send út til umsagnar en það er ákveðið ferli sem gildir um það mál.

Núna kl. 13.00 hefur verið boðað til fundar í félagsmálanefnd Alþingis. Hvað er á dagskrá þar? Að vísa málum til umsagnar út í þjóðfélagið. Þar er gert ráð fyrir að meiri hluti verði á staðnum þannig að þetta fari fram á lýðræðislegan hátt, opinn hátt. Þetta er vinnuferlið. Það er þetta ferli sem verið er að brjóta. Til hvers? Til að greiða fyrir þingstörfum. Er það líka til að greiða fyrir þingstörfum að þetta mál kemur svona seint fram? (Forseti hringir.) Væri það ekki til að greiða óendanlega fyrir þingstörfum ef hæstv. ráðherra og formaður hv. heilbrigðisnefndar réðu þessum málum bara alveg sjálf (**SF:** Og kláruðu bara málið?) og kláruðu málið?

Hæstv. forseti. Ég ítreka beiðni um að það verði efnt til fundar með formönnum þingflokka þar sem við förum yfir þetta mál. (Forseti hringir.) Ef það verður ekki gert tökum við þessa umræðu aftur upp að lokinni utandagskrárumræðu kl. 13.30.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 12:53]

Umræður utan dagskrár.

Staða tollgæslu- og lögreglumála á Suðurnesjum.

[13:31]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Fyrir stuttu síðan voru gerðar breytingar á stjórnsýslu toll- og lögreglumála í landinu, bæði tollaumdæmum og lögregluumdæmum var fækkað. Við það tækifæri skilst mér að hæstv. dómsmálaráðherra hafi fagnað breytingunum og samrekstri löggæslu og tolls á

Suðurnesjum. Nú hafa hins vegar hæstv. dómsmálaráðherra og ríkisstjórnin boðað að gera eigi breytingar á einu þessara umdæma, þ.e. að kljúfa upp toll-, lögreglu- og öryggisdeild á Suðurnesjum. Það á að færa tollstjórn frá Suðurnesjum til Reykjavíkur og maður spyr af hverju. Á Íslandi eru átta tollstjórar og sjö þessara embætta eru samrekin með lögreglunni þannig að það eru sjö toll- og lögreglustjóraembætti. Það er eitt embætti sem ekki er þannig og það er í Reykjavík, þar er sér tollstjóraembætti.

Hér er því ekki verið að boða að skipta stjórnsýslunni almennt upp eftir málaflokkum ráðuneyta eins og sumir stjórnarsinnar hafa verið að segja af því að þá hefði væntanlega öll tollstjórn verið færð af landsbyggðinni í miðlægt embætti, þá líklega hér í Reykjavík. Hér er verið að fara alveg sértækt inn í einungis eitt embætti. Að mínu mati, og reyndar einnig starfsmanna embættisins, er fjárhagslegt og stjórnunarlegt óhagræði að breytingunni sem ríkisstjórnin hefur boðað. Starfsmenn embættisins hafa sagt það opinberlega að þeir telji að boðaðar breytingar veiki varnir á Keflavíkurflugvelli og skaði þannig landsmenn alla.

Tollverðir á Suðurnesjum eru einhuga í afstöðu sinni til þessa máls og ég ætla, með leyfi virðulegs forseta, að lesa upp úr ályktun þeirra:

„Tollverðir mótmæla einhliða ákvörðun dómsmálaráðuneytisins er varðar upplausn sameinaðs löggæsluembættis Suðurnesja. ... tollverðir sjá engar efnislegar eða fjárhagslegar ástæður fyrir þessari ákvörðun og óska eindregið eftir að hún verði tekin til endurskoðunar. Tollverðir óttast þau áhrif sem ákvörðunin getur haft á hinn góða starfsanda og frábæra árangur, sem undanfarin ár hefur einkennt embætti Jóhanns R. Benediktssonar lögreglu- og tollstjóra. Tollverðir óttast einnig að hin áratuga langa og góða samvinna löggæsluaðila á Suðurnesjum muni minnka. Þá óttast tollverðir að fíkniefnaeftirlit, tolleftirlit, eftirlit með innflutningi á vopnum og öðrum ólöglegum varningi og innheimta aðflutningsgjalda verði óskilvirkari og versni í kjölfar þessara breytinga.“

Það eru öll greidd atkvæði á félagsfundi tollvarða sem samþykkja þetta. Ég kaus að lesa þetta upp af því að þetta lýsir svolítið vel innihaldi þessa máls.

Ég vil líka vekja athygli á því að Landssamband lögreglumanna ályktaði á landsþingi sínu í Munaðarnesi um síðustu mánaðamót að lögreglumenn séu sammála um að fjárveitingar sem ætlaðar eru til lögregluembætta séu í engu samræmi við þær skyldur sem á þau eru lagðar. Þeir ályktuðu líka um að styðja baráttu lögreglustjórans á Suðurnesjum fyrir leiðréttingu á fjárveitingum til þessa annars stærsta lögregluembættis landsins. Það er því alveg ljóst að þeir starfsmenn sem þarna eiga hlut að máli eru afar andsnúnir því að skipta þessu embætti upp.

Ég finn að stjórnarsinnar eru ósammála í málinu, mér hefur alla vega skilist á mönnum í þingflokki Samfylkingarinnar að þeir muni ekki ljá máls á því að þetta mál fái framgang. Þeir muni þá stoppa hæstv. dómsmálaráðherra af þrátt fyrir að Samfylkingin samþykkti málið í ríkisstjórn, þó með einhvers konar fyrirvara um samþykki þingflokksins.

Vegna þessa vil ég leggja fram eftirfarandi spurningar fyrir hæstv. dómsmálaráðherra:

Hver eru rökin fyrir aðskilnaði og toll-, lögreglu- og öryggisdeilda á Suðurnesjum?

Er fjárhagslegur ávinningur og/eða annar ávinningur að breytingunum?

Ef svo er, hver reiknaði þann ávinning út og hver er hann?

Hvaða rök eru fyrir því að færa tollstjórn frá Suðurnesjum til Reykjavíkur en ekki frá öðrum tollumdæmum um landið?

Mun ráðherra beita sér fyrir því að færa lögreglustjórn frá Suðurnesjum til Reykjavíkur?

Mun ráðherra beita sér fyrir því að færa lögreglustjórn almennt frá landsbyggðinni til Reykjavíkur?

Mun ráðherra taka tillit til sjónarmiða starfsmanna sem mótmælt hafa fyrirhuguðum breytingum?

Virðulegur forseti. Þetta eru spurningar mínar til hæstv. ráðherra og ég vil hér að lokum taka fram að árangurinn sem náðst hefur hjá embættinu á Keflavíkurflugvelli er stórkostlegur. Það hefur fengið viðurkenningar vegna mikils árangurs og ég tel að það sé mjög óæskilegt að gera breytingar á því sem virkar vel, sérstaklega þegar ekki er um neina heildarendurskoðun að ræða. (Forseti hringir.) Það er bara verið að pikka í eitt embætti og ég tel að það sé mjög óeðlilegt að gera það, virðulegur forseti.

[13:36]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Undir lok febrúar á þessu ári var ljóst að lögreglustjórinn á Suðurnesjum taldi sig ekki geta rekið embætti sitt innan fjárheimilda ársins 2008 eins og þær eru í fjárlögum. Munaði þar rúmum 200 millj. kr. Dóms- og kirkjumálaráðuneytinu kom þetta í opna skjöldu þar sem fjárlagatillögur embættisins fyrir árið 2008 sýndu enga slíka fjárvöntun. Stóð ráðuneytið í raun frammi fyrir sambærilegu viðfangsefni og árið 2007 en þá var lögð fyrir það tillaga að rekstraráætlun embættisins með um 200 millj. kr. halla. Þá fól ráðuneytið nefnd sérfróðra manna að fara í saumana á rekstri og fjárumsýslu embættisins. Tókst að draga úr hallanum en hann varð þó um 800 millj. kr. í árslok. Nefndin taldi að bæta þyrfti rekstrarskilyrði embættisins og aðskilja bæri fjárhag einstakra verkþátta þess og fella þá a.m.k. fjárhagslega undir viðkomandi ráðuneyti, þ.e. að lögregla og landamæravarsla yrði hjá dóms- og kirkjumálaráðuneyti, tollamál hjá fjármálaráðuneyti og flugöryggismál hjá samgönguráðuneyti.

Ákvörðun ráðuneytisins um skiptingu embættisins byggist á sömu sjónarmiðum og nefndarinnar. Meginrökin fyrir þessari skiptingu felast í faglegri verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Er eðlilegt að gagnvart þessu embætti eins og endranær beri hvert ráðuneyti ábyrgð á sínum verkþætti, bæði stjórnsýslulega og fjárhagslega. Núverandi skipan má rekja til dvalar varnarliðsins sem lauk í september 2006. Hún byggist hvorki á faglegum rökum um rekstur flugvalla né löggæslu eða landamæravörslu á flugvöllum.

Ráðuneytið hefur lagt til að verkskil innan embættisins verði 1. júlí 2008. Í bréfi, dagsettu 13. maí, tekur lögreglustjórinn á Suðurnesjum undir að miðað verði við þá dagsetningu við aðskilnað hinna ólíku verkþátta. Hvernig sem á málið er litið er óhjákvæmilegt að leiða lögreglustjóra-

embættið út úr árlegum fjárhagsvanda en hann veikir innviði þess meira en nokkuð annað. Ráðuneytið hefur lagt fyrir lögreglustjóra að embætti hans sé rekið innan fjárheimilda og gjöld umfram þær heimildir verði langt innan við 200 millj. kr. í lok þessa árs. Óþarft ætti að vera að tíunda fyrir þingmönnum að fjárlög ber að virða. Ríkisendurskoðun hefur auk þess ítrekað hvatt til strangs fjárlagaeftirlits ráðuneyta og aðhalds af forstöðumönnum ríkisstofnana.

Um skiptingu verkþátta innan Suðurnesjaembættisins var haft samráð við fjármálaráðuneyti og samgönguráðuneyti. Hvort ráðuneyti um sig ákveður hvernig það hagar framkvæmd verkefna á sínu sviði. Alþingi samþykkti nýlega breytingar á tollalögum, um stækkun tollumdæma. Þar er m.a. mælt fyrir um að tollstjórn, sem áður var í höndum sýslumanna í Stykkishólmi, Borgarnesi og á Akranesi, falli undir tollstjórann í Reykjavík. Lögreglustjórinn á höfuðborgarsvæðinu fer ekki með tollamál. Það er því síður en svo einsdæmi að lögreglustjóri annist ekki tollstjórn. Skipan tollamála á Suðurnesjum eru í höndum fjármálaráðherra og Alþingis ef og þegar til lagabreytinga kemur en ríkisstjórnin hefur samþykkt þessa breytingu fyrir sitt leyti.

Í umræðum um stærð lögregluumdæma hef ég lýst þeirri skoðun að hvorki skuli haggað við skipan mála á höfuðborgarsvæðinu né Suðurnesjum við frekari stækkun. Forustumenn sveitarstjórna á Suðurnesjum og embættismenn dóms- og kirkjumálaráðuneytisins hafa rætt leiðir til að efla löggæslu í umdæminu. Er afar brýnt að þannig verði búið um hnúta að lögreglustjóri á Suðurnesjum geti einbeitt sér að því að efla löggæslu og landamæravörslu. Við framkvæmd skiptingar embættisins verður sérstaklega hugað að réttarstöðu starfsmanna. Ráðuneytið hefur lýst vilja sínum til að fá óháðan lögfræðing til að gæta hagsmuna þeirra. Um breytingar í opinberum rekstri gilda fyrirmæli í lögum og reglum og verður þeim að sjálfsögðu fylgt.

[13:41]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Fjárframlög ríkisstjórnarinnar til löggæslu í þágu almennings, til grenndargæslu, til allrar löggæslu sem mestu máli skiptir í þágu borgaranna og raunverulegs öryggis þeirra hafa almennt staðið í stað undanfarin ár eða verið skert þrátt fyrir stóraukin verkefni. Á sama tíma hefur embætti ríkislögreglustjóra þanist út og útgjöld hækkað ár frá ári um hundruð milljóna í svokölluð öryggis- og varnarmálaverkefni. Ástandið í þessum grenndargæslumálum er sýnu verst á Suðurnesjum. Það liggur fyrir að verkefni lög- og tollgæslu þar hafa margfaldast og það er nöturlegt að fá fregnir af því að eftir sameiningu hafi lögreglumönnum á þessu svæði fækkað um 18. Fólk segir á svæðinu, Grindavík, Sandgerði og Vogum, að lögreglumenn þar séu að verða jafnsjaldséðir og hvítir hrafnar. Þessi samdráttur í grenndargæslu skapar óöryggi fyrir íbúa, skaðar öryggiskennd þeirra og er ávísun á aukin afbrot.

Herra forseti. Einhliða skipulagsbreytingar hæstv. dómsmálaráðherra án nokkurs samráðs eyðileggja nýlegar og afar vel heppnaðar breytingar á embættunum í Keflavík og breyta í engu þeim vanda sem íbúar og lög- og tollgæslumenn standa frammi fyrir, í engu. Það hefur ekki verið sýnt fram á það. Þessi vandi verður einungis leystur með stórauknum fjárframlögum. Hæstv. dómsmálaráðherra verður að sýna fram á hvernig skipulagsbreytingar einar sér leysa þann vanda mannafla sem blasir þarna við.

Herra forseti. Það er til vansa að hæstv. dómsmálaráðherra hefur til þessa nánast aðeins hellt olíu á eld vandamálanna á Suðurnesjum og fengið íbúa, lög- og tollgæslumenn þar upp á móti sér.

[13:43]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Árangurinn hjá embættinu á Suðurnesjunum hefur verið einstaklega góður enda hefur embættið ásamt embættinu á höfuðborgarsvæðinu fengið samfélagsverðlaun fyrir framgöngu sína. Þess vegna er mjög mikilvægt, ef ráðast á í breytingar, að þær verði vandlega undirbúnar.

Afstaða þingflokks Samfylkingarinnar til þessa máls hefur komið fram. Hún er sú að það sé faglega og fjárhagslega best að það sé ein yfirstjórn fyrir þeim málaflokkum sem heyra undir embættið í Keflavík. Sú afstaða hefur ekki breyst á nokkurn hátt og engin rök hafa í reynd komið fram sem réttlæta breytingu á þeirri afstöðu.

Þegar horft er til þróunar löggæslumála undanfarin missiri er það hins vegar mat mitt að við höfum misst embætti ríkislögreglustjóra langt umfram það sem hefði átt að gerast. Ég held að við þurfum núna að skoða það mjög vandlega að leggja niður embætti ríkislögreglustjóra í þeirri mynd sem það er. Hugmyndin með stofnun þess embættis á sínum tíma var að þar yrði til lítil samræmingarmiðstöð löggæslumála í landinu og það er sú leið sem Danir eru núna að hverfa aftur til. Þeir fara nú frá þessari miðlægu hugmynd með löggæslu, hverfa aftur til þess skipulags sem áður var. Staðreyndin er sú að fólkið í þessu landi vill grenndarlöggæslu fyrst og fremst, það vill vita af sínum löggæslumönnum en ekki hafa miðlæga löggæslu langt frá sinni heimabyggð og það er það sem við þurfum að sjá. Vandinn við embættið suður frá er fyrst og fremst sá, eins og Ríkisendurskoðun hefur komist að, að fjárveitingar þingsins hafa ekki fylgt þeim verkefnum sem þar hefur verið við að glíma og úr því þarf þingið að bæta.

[13:45]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Í mínum huga hafa aldrei verið nein rök fyrir því að aðskilja lögreglu, tollgæslu og öryggisgæslu hjá lögreglustjóraembættinu á Suðurnesjum. Það eru engin rök fyrir fjárhagslegum ávinningi af því að brjóta þetta upp en það er augsýnilega ávinningur að því að hafa þetta samrekið, vera með sömu stjórnina yfir þessum þremur liðum, þ.e. tolli, lögreglu og öryggisgæslu. Þess vegna er fáránlegt að bara fyrir 17 mánuðum síðan þegar lögreglan hjá sýslumannsembættinu í Keflavík var sameinuð lögreglustjóraembættinu á Keflavíkurflugvelli voru það rök að það væri svo gott að vera með þetta samrekið, það væri mun ódýrara, skilvirkara og betra í alla staði. Þess vegna áttar maður sig ekki á hvað er verið að gera. Eru þetta einhver persónuleg átök á milli lögreglustjóra? Eru menn kannski í einhverri undarlegri glímu um áhrif og stærð embætta sem ekki kemur fram í umræðunni? Eru þetta átök á milli ríkislögreglu-

stjóra og annarra? Af hverju er verið að búa til risabákn úr ríkislögreglustjóraembættinu í Reykjavík á kostnað allra embætta úti á landsbyggðinni? Af hverju eru menn að hugleiða að koma meiru undir ríkislögreglustjóra en verið hefur? Ég segi að það er röng aðferðafræði. Færum þetta frekar út í byggðirnar þar sem þetta á heima.

[13:47]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka fyrir að vakið er máls á þessu stóra vandamáli varðandi löggæslu og eftirlit á Suðurnesjum og ég vil jafnframt mótmæla þeim orðum sem hér komu fram hjá hæstv. dómsmálaráðherra að það hafi komið þeim algerlega í opna skjöldu að fjárveitingar til embættisins hafi ekki verið nægilegar. Það var algerlega ljóst við fjárlagaundirbúning á síðasta ári að gögn til að gera ábyrgar tillögur til fjárlaganefndar fyrir þetta embætti voru mjög brotakennd enda var verið að sameina embættin. Gögn lágu ekki fyrir fyrr en í rauninni eftir að tillögur okkar voru komnar fram. Það kom okkur sem erum í fjárlaganefnd og heimsóttum þetta embætti á liðnu hausti ekki í opna skjöldu að þetta embætti byggi við fjárþröng.

Ég kalla eftir svörum varðandi bréf, sem hæstv. dómsmálaráðherra vék að, frá lögreglustjóraembættinu frá 13. maí þar sem embættið hafði tekið undir að miðað væri við daginn 1. júlí 2008 varðandi aðskilnað rekstrarþátta embættisins. Minn skilningur er sá að embættið hafi í bréfinu aðeins tekið undir að gerður væri fjárhagslegur aðskilnaður innan embættisins en ekki að embættinu væri skipt upp og yfirstjórnin færð til þriggja þátta eins og ráðagerðin er. Ég tel í rauninni mjög bagalegt að nú þegar komið er vor og við þingmenn erum að fara heim sé það enn í lausu lofti hvernig löggæslu verður háttað. Ég kalla eftir ábyrgð ráðuneytisins í þeim efnum vegna þess að það er alveg ljóst að ef embættið á að fara að fjárlögum verður löggæsla algerlega óviðunandi á Suðurnesjum og sömuleiðis verður tolleftirlit og aðrir þættir sem þetta embætti hefur með að gera ekki með viðunandi hætti. Miðað við þær upplýsingar sem við höfum í fjárlaganefnd hefur embættið ekki skýr svör um (Forseti hringir.) að leyst verði úr vanda þess við gerð fjáraukalaga.

[13:49]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Ég velti fyrir mér tímasetningu þessarar umræðu í dag. Við ræddum þessi mál á svipuðum forsendum fyrir nokkrum vikum og ekkert nýtt hefur komið fram í málinu. (**BjH:** Hún hefur ekkert gert.) Það hefur ekkert komið fram í málinu. Það er vitað að stjórnarfrumvarp er í undirbúningi. Það lá líka fyrir á sínum tíma. Það er vitað að Ríkisendurskoðun er að fara yfir þessi mál samkvæmt sérstakri ósk frá þingflokki Frjálslynda flokksins. Niðurstaða á því er ekki komin. Að mörgu leyti hefði það verið heppilegra og hefði gefið þessari umræðu meiri dýpt ef hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hefði beðið eftir því að þessar niðurstöður lægju fyrir áður en hún kallaði eftir umræðu um frumvarp sem er ekki komið fram eða um mat Ríkisendurskoðunar sem ekki heldur er komið fram. Því miður finnst mér þessi umræða einkennast töluvert mikið af upphrópunum og órökstuddum fullyrðingum eins og umræðan um daginn. Það væri hugsanlega ekki svo ef við hefðum þau gögn í höndunum, annaðhvort „konkret“ frumvarp til að ræða um eða þá niðurstöðu Ríkisendurskoðunar sem við vitum að er á leiðinni. Þessi umræða er ekki til þess fallin að leysa úr þeim málum sem eru fyrir hendi á Suðurnesjum. Hún er einhvers konar upphlaup eins og mörg ummæli hv. þingmanna stjórnarandstöðunnar hafa bent til í dag.

Við vitum að þetta embætti (Gripið fram í.) hefur ítrekað farið fram úr fjárlögum. Fjárlaganefnd hefur þurft að takast á við það margoft á undanförnum árum og reynt hefur verið að leysa úr þeim málum. Fjárveitingar hafa þó ítrekað ekki dugað fyrir rekstrarkostnaði og þess vegna hefur þurft að taka á málum. Þarna er skipan mála ekki með þeim hætti sem við lifum almennt við í landinu (Forseti hringir.) og þá þýðir ekki að benda á lítil embætti úti á landi þar sem kannski eru einn eða tveir tollverðir. Við erum ekki að tala um sambærilega hluti. (Forseti hringir.) Sambærilegt kerfi er fyrst og fremst í Reykjavík þar sem fjöldi tollvarða vinnur, (Forseti hringir.) tollgæslan er aðskilin frá löggæslunni (Forseti hringir.) og það er sú hugmynd sem frumvarpið mun ganga út á. (Forseti hringir.) En ég held að hv. þingmenn ættu að bíða eftir því að fram komi upplýsingar, (Forseti hringir.) frumvörp og skýrsla Ríkisendurskoðunar sem beðið hefur verið um áður en menn endurtaka umræðuna sem átti sér stað 1. apríl sl.

[13:52]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti biður hv. þingmenn að virða tímatakmörk í umræðum.

[13:52]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Málefni löggæslunnar sem við ræðum um er tvíþætt: Annars vegar er skipuleg sveltistefna ríkisstjórnarinnar undir forustu hæstv. dómsmálaráðherra gagnvart almennri löggæslu í landinu og hins vegar eru þær meintu skipulagsbreytingar sem á að keyra í gegn og það skipulagslega rugl sem hefur verið í gangi á undanförnum missirum í löggæslumálum, líka styrkt af hæstv. dómsmálaráðherra.

Það er rangt og ómaklegt af hæstv. dómsmálaráðherra að segja hér að embætti sýslumannsins á Keflavíkurflugvelli hafi farið fram úr fjárlögum án þess að búið hafi verið að gera grein fyrir því á Alþingi að fjárveitingar vantaði til eðlilegs starfs. Við afgreiðslu fjárlaga í haust lá þetta alveg fyrir og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lögðum fram breytingartillögu við fjárlögin sem tók á þeim augljósa vanda sem lá fyrir. Forgangsröðun þessarar ríkisstjórnar er mjög furðuleg. Annars vegar er valið að efla og styrkja embætti ríkislögreglustjóra — og ég tek undir orð hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar að það mál hafi þróast á allt annan veg en ráð var fyrir gert og allt á kostnað almennrar löggæslu. Hins vegar eru það áherslur Samfylkingarinnar á að setja upp heræfingar, varnarmálastofnun og fá erlenda heri til þess að stunda heræfingar gegn einhverri óskilgreindri ógn erlendis frá. Þetta horfa hin almenna löggæsla og almennir borgarar á. Væri ekki

nær að taka þó ekki væri nema einn milljarð af þessum 1,5 milljörðum sem á að verja til heræfinga (Forseti hringir.) og hernaðarútgjalda til að styrkja almenna löggæslu í landinu, herra forseti?

[13:55]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Sameining lögregluembættanna á höfuðborgarsvæðinu og stofnanir lögregluembættisins á Suðurnesjum eru til þess að gera nýafstaðnar. Við þær skipulagsbreytingar var almenningi í landinu gefið fyrirheit um að þær yrðu til að auka öryggi almennings og vægi almennrar löggæslu. Það er margt sem bendir til þess að fjárveitingar til embættis lögreglustjórans á Suðurnesjum séu ekki fullnægjandi miðað við þá þjónustu sem lagt var upp með að veitt yrði. Vandi embættisins sýnist því í hnotskurn vera sá að fjárveitingarnar dugi ekki til að halda uppi því þjónustustigi. Í því efni er auðvitað ábyrgð Alþingis mikil sem fer með fjárveitingavaldið og það er mikilvægt að við áttum okkur á því að í opinberri þjónustu, hvort sem það er í löggæslu eða öðrum þáttum, er ekki sífellt hægt að skrúfa niður þjónustustig til að mæta breytingum á fjárveitingum. Við verðum að tryggja öryggi. Fólk finnur fyrir auknu óöryggi á götum og í sínu nærumhverfi nú. Því er eðlilegt að við horfum til að efla og styrkja almenna löggæslu. Ég held því að við eigum frekar að horfa til þess að flytja verkþætti frá ríkislögreglustjóraembættinu til hinna kröftugu lögreglustjóra í Reykjavík og á Suðurnesjum. Með þeim hætti mundum við gefa þeim færi á því að nýta þau samlegðaráhrif sem þannig kunna að verða til ef sá mannskapur og sú fjárfesting og sú þekking sem þar eru fyrir hendi gæti nýst þeim til að styrkja löggæslu í nærumhverfi fólksins á þessum þéttbýlu stöðum á suðvesturhorninu.

[13:57]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Samrekstur lögreglu, tolls og öryggisgæslu hefur að því er virðist komið vel út og sátt hefur verið um fyrirkomulagið á Suðurnesjum. Eftir að hafa skoðað málið er það mat okkar að samvinna aðila sé til góðs og árangur starfa og afköst séu mikil. Við teljum að taka verði mark á þeim vilja starfsmanna að núverandi fyrirkomulag efli samstarfsanda og árangur. Eina yfirstjórn á Suðurnesjum á að styrkja en ekki veikja eins og nú virðist stefna í, hæstv. forseti.

Vonandi liggur niðurstaða Ríkisendurskoðunar fyrir í næstu viku áður en lengra er haldið í þessu máli. Ég tel það mikið vafamál, hæstv. forseti, að halda áfram að þróa það sem ég vil leyfa mér að kalla yfirfrakkastjórn ríkislögreglustjóra. Ég tel að það sé ekki rétt leið þó að það sé sú stefna sem ríkisstjórnin vill fara (**Gripið fram í:** Eins og Samfylkingin?) eins og málum er nú komið. Ég held að það væri mjög æskilegt að menn reyndu að vinna úr því skipulega sem komið hefur í ljós við þau störf sem unnin hafa verið á Suðurnesjum á undanförnum árum og efla þann samstarfsanda og samstarfsvilja sem er á milli þeirra starfsstétta sem um ræðir. Ég tel að það verk sé okkur til góðs og muni skila sér í framtíðinni í aukinni nýtingu á fjármunum þótt vissulega vanti enn upp á í þeim efnum.

[13:59]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Áðan talaði hæstv. dómsmálaráðherra og það er augljóst að það er ekkert svikk á hæstv. ráðherra. Hér er talað eins og málið fari í gegn á næstunni, það er talað um að hér verði gætt hagsmuna starfsmanna o.s.frv. þegar málið verður afgreitt bráðlega. Hæstv. ráðherra vék engum hlýjum orðum að þeim árangri sem starfsmennirnir hafa náð heldur talaði bara ísköldum orðum um að embættið væri með allt niður um sig fjárhagslega. Hins vegar er alveg ljóst og það var vitað að fjárveiting til embættisins var of lág, það var alveg vitað. Í fréttatilkynningu ráðuneytisins frá 28. mars segir að þessar skipulagsbreytingar miði ekki að því og séu ekki settar fram í sparnaðarskyni þannig að umræða um fjárveitingar var mjög sérstök.

Hins vegar finnast mér langmerkilegust skilaboð Samfylkingarinnar eftir að hafa hlustað á þessa umræðu. Talsmaður Samfylkingarinnar, hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, segir að það séu engin rök sem réttlæti breytingarnar sem ríkisstjórnin og hæstv. dómsmálaráðherra vilja gera. Talsmaður Samfylkingarinnar gefur dómsmálaráðherra á lúðurinn með stálkrepptum hnefanum og segir að það eigi að leggja niður ríkislögreglustjóraembættið í núverandi mynd. Þetta er engin smáyfirlýsing, virðulegi forseti. Ég held að maður geti notað júdómál til samlíkingar, þetta er bara „ippon“ hjá talsmanni Samfylkingarinnar. Fyrst ræðst hæstv. dómsmálaráðherra að embættinu á Suðurnesjum, síðan ræðst þingflokksformaður Samfylkingarinnar að ríkislögreglustjóraembættinu þannig að þetta boðar ekki gott, virðulegi forseti.

[14:01]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég get vel tekið undir það að það kom mér á óvart að menn væru að ræða um ríkislögreglustjóraembættið hér í þessum umræðum. Umræðurnar snerust alls ekki um það. Ef menn vilja taka sérstaka umræðu um ríkislögreglustjóraembættið þá finnst mér að þeir eigi að beita sér fyrir því á hinu háa Alþingi.

Það er alrangt að það hafi verið tekin verkefni frá Suðurnesjum og flutt til ríkislögreglustjóraembættisins. Það sem hefur verið gert er að sérsveit lögreglunnar hefur verið skipulögð undir ríkislögreglustjóraembættinu í góðri sátt við þá sem stóðu að þeim ákvörðunum á sínum tíma. Það er eina breytingin sem orðið hefur. (Gripið fram í.) Þetta er hreinn útúrsnúningur hjá hv. þingmönnum (Gripið fram í.) þegar þeir fara út í það að beina þessum umræðum að ríkislögreglustjóraembættinu.

Ég skorast ekki undan (Gripið fram í.) því að taka þær umræður á þinginu og fara ofan í það og greina það. Ef það er vandamálið í þessu efni að það þurfi að ræða ríkislögreglustjóraembættið þá er það algjört nýmæli fyrir mig í þessum umræðum um skipulagsbreytingar á Suðurnesjum, þ.e. ef þær eiga að snúast um ríkislögreglustjóraembættið. Ég hafði ekki heyrt það áður. Þessar ákvarðanir (Gripið fram í.) hafa verið teknar vegna þess meðal annars hvernig skilið var við þetta embætti af hv. fráfarandi utanríkisráðherra Valgerði Sverrisdóttur, (Gripið fram í.) hvernig staðið var að öllum fjárveitingum og öllum undirbúningi að því að

embættið fluttist úr umsjá utanríkisráðuneytisins til dóms- og kirkjumálaráðuneytisins. Allur grunnur að rekstri embættisins var í molum þegar við tókum við þessu embætti. Niðurstaða okkar og allra þeirra sérfræðinga sem hafa komið að þessum málum er sú að það sé skynsamlegt að gera þá aðgreiningu í starfi embættisins sem fellur að starfsskiptingu innan Stjórnarráðsins, það sé ekki haldið í gamla fyrirkomulagi sem var hjá utanríkisráðuneytinu þar sem þetta var ein samsuða og þróaðist þannig að enginn hafði í raun yfirsýn yfir það eins og kemur fram þegar embættið er ár eftir ár rekið með halla á fjárlögum.

Um fundarstjórn.

Frumvarp um sjúkratryggingar.

[14:03]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Rétt upp úr klukkan ellefu í morgun hófst umræða um umdeilt frumvarp hæstv. heilbrigðisráðherra um nýja verslunarmiðstöð í heilbrigðiskerfinu. Það er deilt um tvennt. Það er deilt um innihald frumvarpsins og það er deilt um málsmeðferð. Hæstv. ráðherra lýsti því yfir fyrir hönd ríkisstjórnarinnar að kappkostað væri að keyra málið í gegn fyrir þinglok. (**Gripið fram í:** Afgreiða.)

Við höfum miklar efasemdir um þessa málsmeðferð innan stjórnarandstöðunnar mörg hver, greiddum meðal annars atkvæði gegn því að afbrigði yrðu veitt til þess að taka málið á dagskrá, en samkvæmt þingskapalögum verður að greiða atkvæði um afbrigði komi mál þetta seint fram eða eftir 1. apríl.

Síðan upplýsir formaður heilbrigðisnefndar þingsins, hv. þm. Ásta Möller, að hún hafi gert sitt til að flýta málsmeðferðinni því upp á sitt eindæmi hafi hún tekið ákvörðun um að senda málið til umsagnar út í þjóðfélagið (Forseti hringir.) áður en málið er komið á dagskrá, hvað þá (Forseti hringir.) að það hafi komið fyrir heilbrigðisnefnd þingsins.

Ég legg til, (Forseti hringir.) hæstv. forseti, að þetta mál verði (Forseti hringir.) umsvifalaust tekið af dagskrá í dag og (Forseti hringir.) komi ekki aftur til umræðu (Forseti hringir.) fyrr en í næstu viku.

[14:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Lengi getur eitthvað nýtt borið við á Alþingi. Ég hef aldrei áður svo vitað sé orðið vitni að því að formaður í nefnd telji sig hafa til þess vald og umboð að senda mál út til umsagnar áður en málið er komið á forræði nefndarinnar, meira að segja áður en búið er að taka það fyrir á Alþingi. Það mun hafa verið upplýst hér að þetta hafi hv. þm. Ásta Möller gert áður en Alþingi var meira að segja búið að samþykkja að taka málið fyrir því til þess þurfti afbrigði.

Það er alveg skýrt í 27. gr. þingskapalaga að það eru lög í landinu að nefnd öðlast ekki forræði yfir máli fyrr en búið er að vísa því þangað að lokinni 1. umr. Þá tekur nefndin, nefndin, ekki formaðurinn, til athugunar hvernig með málið skuli farið. Og í 28. gr. segir að nefnd geti við umfjöllun máls óskað skriflegra umsagna um það frá aðilum utan þings. Þetta bréf eða útsending hv. þm. Ástu Möller sem hefur ekkert meira um málið að segja fyrr en það er komið til nefndarinnar heldur en hver annar þingmaður er því markleysa. Hún á að kalla það (Forseti hringir.) til baka, biðjast velvirðingar á því og það á að senda með venjulegum hætti málið út til umsagnar þegar eða (Forseti hringir.) ef nefndin fær það til umfjöllunar.

[14:06]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Þetta mál var tekið upp áðan á vettvangi þingflokksformanna. Þar var leitað upplýsinga eftir fordæmum sem hér var vísað í fyrr í dag af hv. þm. Ástu Möller, formanni heilbrigðisnefndar.

Mér skilst að til séu fordæmi frá tímum efnahagsnefndar þegar Vilhjálmur Egilsson var formaður og þá séu líklega fleiri en eitt fordæmi — við vitum ekki hvað mörg. Ég trúi ekki öðru en þau séu afar fá — fyrir þessu vinnubrögðum af því þetta eru algjörlega óeðlileg vinnubrögð. Það kom reyndar ekkert fram hvort þáverandi formaður nefndarinnar, Vilhjálmur Egilsson, hefði haft samráð við aðra nefndarmenn þannig að við vitum það ekki. En það er sjálfsagt hægt að grafa þetta upp.

Ég vil mótmæla þeim vinnubrögðum að hv. formaður heilbrigðisnefndar sendir mál til umsagnar áður en málið er komið til nefndar. Ég tel að við eigum að taka málið af dagskrá og (Forseti hringir.) fara yfir þessi vinnubrögð. Það er ekki bjóðandi nefndum að starfa svona eða (Forseti hringir.) að formenn nefnda starfi svona, virðulegur forseti.

[14:07]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram vegna þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram að forseti átti fund með formönnum þingflokka í hádegishléi þar sem yfir þetta mál var farið. Þar var úrskurður forseta að málinu yrði fram haldið eins og samþykkt hafði verið á morgunfundi. Hins vegar tilkynnti forseti það jafnframt að hann mundi eiga fund með formanni heilbrigðisnefndar sem forseti hefur nú þegar gert. Þar var yfir málið farið og ákveðið að formaður mundi boða til fundar í heilbrigðisnefnd svo fljótt sem verða má eftir að málinu hefur verið vísað til nefndarinnar, þar verði farið yfir þá umsagnaraðila sem hv. þingmaður hefur sent og óskað eftir umsögnum hjá. Nefndin hefur þá að sjálfsögðu forræði málsins á hendi sér og mun fara yfir það hverjir fá málið til umsagnar frá nefndinni og hversu langur fresturinn verður.

[14:08]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Þetta mál hefur fengið alla þá afgreiðslu sem það þarf til þess að vera hér á dagskrá þannig að ég tek ekki undir óskir þeirra þingmanna sem hafa óskað eftir að það væri tekið af dagskrá. Málið er búið að liggja nógu lengi í þinginu til þess að það megi koma hér á dagskrá og auk þess var fallið frá fyrirvaranum 1. apríl, þ.e. það var samþykkt að þrátt fyrir að málið væri lagt fram eftir 1. apríl þá mætti ræða það í þinginu.

Ég tel fulla ástæðu til að ræða þetta mál. Það hefur komið fram hjá þingmönnum að sumir hafa efnislegar athugasemdir við frumvarpið. Þess vegna held ég að það sé mjög

nauðsynlegt að þær efnislegu athugasemdir komi fram við 1. umr. og málið fari síðan sína eðlilegu leið í heilbrigðisnefnd og að þar verði málið (Forseti hringir.) síðan sent til umsagnar ef menn telja að þess sé þörf því það er auðvitað (Forseti hringir.) ákvörðun nefndarinnar að gera það á hverjum tíma.

[14:10]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég tel lágmark við þessar aðstæður að umrætt bréf hv. þm. Ástu Möller verði kallað til baka og það strax, að allir þeir sem hún sér valdi sem umsagnaraðila fái tilkynningu um að það hafi ekki verið þinglegt að þetta bréf fór, það verði kallað til baka og viðkomandi muni væntanlega eftir ákvörðun nefndarinnar fá annað bréf með beiðni um umsögn. Þetta er að mínu viti ekki neitt sem hv. heilbrigðisnefnd þarf að taka ákvörðun um. Þetta er það sem hv. þm. Ásta Möller á að sjá sóma sinn í að taka ákvörðun um og ganga í það strax.

Það er greinilegt, því miður, herra forseti, að þetta er mikil vanvirða við Alþingi, við þingsköpin og við heilbrigðisnefnd sem slíka. En þetta er líka mikil vanvirða, eins og ég nefndi í máli mínu áðan, við nefndarmenn í hv. heilbrigðisnefnd. Formaður sem þannig gengur fram ber ekki mikla virðingu fyrir samnefndarmönnum sínum. Ég verð að segja, herra forseti, að það er mjög erfitt fyrir almenna nefndarmenn (Forseti hringir.) í þeirri nefnd að bera virðingu fyrir formanni sem þannig fer fram.

[14:11]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég kem upp eins og aðrir til þess að mótmæla þessum vinnubrögðum, þessum þjösnalegu vinnubrögðum formanns heilbrigðisnefndar. Hv. formaður þingflokks sjálfstæðismanna sagði áðan að þetta mál hefði fengið alla þá afgreiðslu sem þarf til að vera hér á dagskrá. Við skulum hafa það í huga að þegar formaður heilbrigðisnefndar sendir málið út til umsagnar þá er það ekki þingtækt. Það var ekki þingtækt. Þá var ekki búið að samþykkja nein afbrigði á hinu háa Alþingi til þess að taka málið á dagskrá. Hún veit því ekkert um það hvort það verður samþykkt á Alþingi að þetta mál verði tekið á dagskrá þegar hún sendir það út til umsagnar í eigin nafni. Það þurfti samþykki hv. Alþingis til þess að það mætti ræða málið. (**Gripið fram í:** ... tækt til að ræða ...) Því er ekki hægt að segja að þetta mál (**Gripið fram í:** ...í dag.) hafi fengið alla þá afgreiðslu sem það þurfti. Það er (Forseti hringir.) alveg óskiljanlegt hvernig hv. formanni heilbrigðisnefndar dettur í hug að vinna með þessum hætti.

[14:12]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Þetta er nú, ég veit ekki hvort ég á að segja, ys og þys út af engu. En mér finnst kannski fulllangt gengið. Hér er ekki verið að vinna eftir þingsköpum. Það sem hér er í gangi er (**Gripið fram í:** Nú?) það að hv. þingmaður sendir út og óskar umsagnar. Þá hlýt ég að spyrja. Það er ekkert óeðlilegt að spyrja. Menn mega ekki rugla saman formi og efni í þessu. Hvaða tjón hefur þinginu verið valdið við að fjalla um málið? Ekki neinu. (Gripið fram í.) Málið verður á dagskrá í dag. (Gripið fram í.) Augnablik. Hvaða vald hefur verið tekið af nefndinni? Ekki neitt. Málið mun koma fyrir nefndina. Nefndin mun velja sér umsagnaraðila og senda málið út þannig að í raun hafa engin réttarspjöll verið unnin og ekkert tjón unnið á málsmeðferðinni. Það eina sem hugsanlega má finna er að það hefði verið betra að það hefði verið samráð við nefndarmenn um þessa útsendingu. (Gripið fram í.) Ekkert tjón hefur verið unnið á málinu og (Gripið fram í.) það verður tryggt (**Gripið fram í:** Þú meinar þetta ekki.) að Alþingi mun fá tækifæri (Forseti hringir.) til þess að fjalla um það í nefndinni alveg eins og þingsköp kveða á um. (Forseti hringir.) En hins vegar getur stjórnarandstaðan (Forseti hringir.) ólmast hér út af einhverju öðru tilefni. (**Gripið fram í:** Er einhver ... í gangi hérna?)

[14:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Hv. þm. Ásta Möller mun hafa fært það hér fram í umræðunni sem rök fyrir flýtimeðferð málsins að hún væri búin að greiða fyrir því með því að senda málið út til umsagnar. Hv. þingmaður var bersýnilega að leggja það að jöfnu við það að málið færi með hefðbundnum hætti út til umsagnar þannig að málsvarnir sem hér eru síðan uppi hafðar eru nú fátæklegar.

Er það ekkert mál að skýr afdráttarlaus ákvæði þingskapalaga séu hunsuð? Það er ekkert yfir að fara í þessu máli, herra forseti, og það er undarlegt að forseti skyldi ekki koma þessu máli út úr heiminum með því að fela þingmanninum að leiðrétta mistök sín eða stendur ekki til að fara eftir 27. og 28. gr. þingskapalaga, herra forseti? Um hvað er verið að röfla hér? Það eru fortakslaus og skýr ákvæði í lögunum um það hvernig umboði er háttað í þessum tilvikum, hvenær nefnd fær forræði yfir máli. Þangað til hefur formaður þingnefndar sem og aðrir nefndarmenn nákvæmlega sömu stöðu og aðrir þingmenn gagnvart málinu og ekkert umboð til þess að láta sem hún sé í sérstöku hlutverki gagnvart því. (Forseti hringir.) Það er bara þannig. Og í reynd var máli enn á forræði framkvæmdarvaldsins þangað til Alþingi samþykkti (Forseti hringir.) að taka það fyrir með afbrigðum hérna áðan.

[14:15]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er ekki lítið og léttvægt mál. Þetta snýst um þingsköp Alþingis, þetta snýst um virðingu, þetta snýst um sjálfstæði þessarar stofnunar. Þetta snýst um það að framkvæmdarvaldið geti ekki komið inn með frumvarp og haft sterkan þingmeirihluta sér til fulltingis og komið málum í gegn eins og þeir þingmenn sem styðja ríkisstjórnina vilja án þess að fara eftir þingsköpum. Það er því alvarlegt mál að fara ekki eftir 27. og 28. gr. Mál er ekki komið á valdsvið nefnda fyrr en það hefur verið rætt í þinginu og vísað til nefndarinnar og það er nefndarinnar að ákveða hvort málið sé sent út til umsagnar eða aðilar kallaðir fyrir. Ég hvet hv. þm. Ástu Möller til að sjá sóma sinn í því að kalla umrætt bréf til baka og vísa til umsagnar nefndarinnar með þá umsagnaraðila sem nefndin velur.

[14:17]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Mér þykir leitt að hafa strokið hv. þingmönnum stjórnarandstöðunnar öfugt í dag. Það vakti fyrir mér að greiða fyrir því að málið væri tekið til umræðu innan nefndarinnar og leitaði ég þá til nefndasviðs sem fordæmi. Það fordæmi fékk ég. Bréfið var sent út í mínu nafni, ekki í nafni heilbrigðisnefndar eins og fordæmi voru fyrir. Auðvitað fer málið til nefndar eins og þingsköp mæla fyrir um. (**ÞBack:** Ætlar þú að kalla bréfið aftur?) Það er engin ástæða til að kalla bréf aftur sem var sent í mínu nafni — (**Gripið fram í:** ... Ástu Möller?) margir þingmenn hafi óskað eftir umsögnum um mál í sínu nafni til hinna ýmsu aðila. Ég mun hins vegar kalla til fundar í dag eða á síðasta lagi á morgun, fer eftir því hvað umræðan í dag tekur langan tíma, þar sem þessu verður vísað með eðlilegum hætti eins og eðlilegt er. Það hefur aldrei staðið annað til. (**Gripið fram í:** Hvað ætlar þingmaðurinn að gera við þessa einkaframkvæmd?)

[14:18]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Vald spillir. Við horfum upp á hv. þingmenn stjórnarliðsins sem geta í krafti mjög aukins meiri hluta í þingsal og nefndum troðið nánast hverju sem er ofan í kokið á minni hlutanum og grípa til vinnubragða sem eru algerlega óþekkt í þingsögunni fyrir. Þegar óskað er eftir því að prívatbréf hv. þm. Ástu Möller sé kallað til baka, nei, það er óþarfi og þá segir hv. formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins: Skrifar þú aldrei bréf, Álfheiður? Þetta er virðingin fyrir þingsköpunum.

Svo kemur hv. þingflokksformaður Samfylkingarinnar glottandi og segir að engin réttarspjöll hafa verið unnin. Jú, hér hafa verið unnin réttarspjöll gagnvart þingsköpum Alþingis, gagnvart heilbrigðisnefnd sem sendir mál út til umsagnar, gagnvart nefndarmönnum í heilbrigðisnefnd sem gera tillögu um hvert mál fara til umsagnar. Ekki síst hafa verið framin réttarspjöll gagnvart þeim aðilum (Forseti hringir.) sem eiga að fá málið til umsagnar með því að þeir sitja ekki við sama borð og (Forseti hringir.) þeir munu væntanlega ekki fá sama frest til að skila inn umsögnum sínum ef bréfið verður ekki dregið til baka. (Forseti hringir.) Það er þess vegna sem ég krefst þess, herra forseti, að þetta prívatbréf (Forseti hringir.) verði dregið til baka og það verði aldrei lagt sem forsenda (Forseti hringir.) fyrir umsagnir og ákvörðun (Forseti hringir.) heilbrigðisnefndar.

[14:20]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti verður að vekja athygli hv. þingmanna á því að það eru tímamörk við þessa umræðu.

[14:20]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst að fulltrúi Samfylkingarinnar telur þetta ósköp eðlileg vinnubrögð og hefur ekkert við það að athuga að formaður heilbrigðisnefndar sendi út mál til umsagnar á meðan við vitum öll að þetta er algerlega óeðlilegt. Það er líka ljóst að í þingsköpunum stendur að það er nefndin sem tekur málið til sín þegar búið er að mæla fyrir því og sendir það til umsagnar. (**Gripið fram í:** Hún mun gera það.) Hins vegar hefur það nú gerst að formaður heilbrigðisnefndar, hv. þm. Ásta Möller, hefur sent málið til umsagnar og ég geri ráð fyrir því að það hafi verið sent frá hv. þingmanni í krafti þess að hv. þingmaður er formaður heilbrigðisnefndar. Það er ekki þannig að þingmenn séu að senda einhver prívatmál til umsagnar hist og her. Það eru alls ekki vinnubrögðin sem tíðkast í þinginu þannig að þetta er algerlega óeðlilegt.

Ég tel að forseti verði að úrskurða um það þannig að við heyrum það, þingheimur, hvort fara eigi að þingsköpum eða ekki. Ég óska eftir því að hæstv. forseti úrskurði um það.

[14:21]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram vegna orða hv. þingmanns að að sjálfsögðu verður farið að þingsköpum, annað hefur aldrei staðið til. Forseti mun að sjálfsögðu ekki úrskurða neitt annað en að farið verði að þingsköpum.

[14:21]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Hér er rætt um tvö mál, annars vegar hvort halda eigi áfram umræðu um dagskrármálið. Því er til að svara af minni hálfu að ég sé enga ástæðu til annars en að umræðu verði haldið áfram. Málið hefur verið samþykkt á dagskrá með lögmætum hætti þannig að engar forsendur eru fyrir því að leggja stein í götu þess að umræðan geti farið fram.

Hitt málið varðar síðan umfjöllun um þetta mál þegar það kemur til heilbrigðis- og tryggingarnefndar eða heilbrigðisnefndar eins og hún heitir núna. Það er nefndarinnar sjálfrar að ákveða um það hvernig hún fer með málið og mun auðvitað vera vísað til hennar héðan frá þinginu og nefndin koma saman og ákveða hvað hún gerir.

Það sem hefur vakið upp deilur er frumkvæði formanns nefndarinnar að senda málið út til umsagnar sem hann hefur gert sem formaður nefndarinnar, það getur ekki verið neinn vafi á því. (**SF:** Nei, er það?) Nei, ég mæli ekki með því, virðulegi forseti, jafnvel þó að fyrrverandi ráðherra segi að það sé allt í lagi með það.

[14:23]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mér finnst stór orð notuð í þessari umræðu og ég held að það sé — (**Gripið fram í:** Hann er nú óvanur því.) hv. þingmaður er afar óvanur því. Það er dálítið gróft að fullyrða að þingsköp hafi verið brotin. Á sama tíma er fullyrt að málið sé ekki komið til meðferðar þingsins, þingskapareglurnar eiga þá væntanlega ekki við vegna þess að málið er ekki komið til meðferðar þingsins. Það verður að vera einhver „common sense“, svo að ég noti það orðalag, í þessu þó að menn hafi vissulega afstöðu til málsins. Ég get alveg unnt mönnum þess að hafa mismunandi afstöðu til málsins en mér finnst að menn eigi að spara stóru orðin og geyma fullyrðingar um brot á þingsköpum.

Að sjálfsögðu mun þetta mál fara að þingsköpum: 1.

umræðu verður væntanlega lokið, þaðan fer það til nefndar, þaðan fer það til útsendingar og svo ræður nefndin því hvort málið komi inn aftur eða ekki þannig að engin þingsköp verða brotin. Hins vegar verður hv. þingmaður náttúrlega að útskýra það hvort hún vilji sem þingmaður senda þetta sérstaklega út eða ekki. En engin þingskapalög verða brotin, ekki er hægt að halda því fram.

[14:24]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég hef fylgst með þessari umræðu um þetta mál og er eiginlega alveg dolfallinn yfir því hvernig þetta ber allt saman að. Hér hefur því verið haldið fram að málið hafi verið sent af hálfu formanns heilbrigðisnefndar, hv. þm. Ástu Möller, til umsagnar til að flýta fyrir þingstörfum og umfjöllun þingsins um málið. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur sagt að hann vilji vandaða umfjöllun um þetta frumvarp. Engu að síður kemur málið seint inn í þingið. Ég trúi því vel að hæstv. heilbrigðisráðherra vilji vandaða umfjöllun en það er augljóst að sá málatilbúnaður og sú málsmeðferð sem hér hefur verið höfð í frammi er ekki til að flýta fyrir þessu máli. Menn hljóta að velta því fyrir sér, þegar málið var tekið inn með afbrigðum í atkvæðagreiðslu fyrr í dag, hvort meiri hluti stjórnarflokkanna vissi þá að frumvarpið hafði þá þegar verið sent til umsagnar af hálfu formanns heilbrigðisnefndar. Var það með vitund og vilja stjórnarflokkanna, þingmanna Sjálfstæðisflokksins og þingmanna Samfylkingarinnar?

Sjúkratryggingar, frh. 1. umr.

Stjfrv., 613. mál (heildarlög). — Þskj. 955.

[14:26]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Það er búið að hleypa mjög illu blóði í þessa umræðu með því að ástunda vinnubrögð eins og raun ber vitni. Í rauninni er það ekki afstaða okkar framsóknarmanna að þetta sé afleitt mál, a.m.k. ekki á þessari stundu. Við viljum alla vega fá umfjöllun um málið í nefnd áður en við tökum þá ákvörðun að beita okkur gegn því vegna þess að í rauninni er þar ýmislegt sem fellur að því sem við hefðum gjarnan viljað sjá gerast. Hér hefur verið vitnað til svokallaðrar Jónínunefndar sem kennd er fyrrverandi ráðherra, Jónínu Bjartmarz, sem leiddi ákveðið starf sem ég tel hafa verið gott og skilað ýmsu sem hægt er að nýta. Að því leyti til er það mjög alvarlegt ef vinnubrögð og yfirgangur stjórnarsinna og ríkisstjórnar verða til þess að málið fær á sig þann svip að það sé algjörlega ótækt. Ég vil alla vega ekki taka þá afstöðu á þessari stundu að þetta sé ótækt mál.

Það má kannski segja að sporin hræða, því að það hvernig hæstv. heilbrigðisráðherra, og ekki bara hann heldur miklu fleiri einstaklingar sem tilheyra stjórnarmeirihlutanum, hefur hagað störfum sínum á undanförnum mánuðum og gefið undir fótinn með mikinn einkarekstur og miklar breytingar á heilbrigðiskerfinu, grundvallarþáttum heilbrigðiskerfisins, gerir það að verkum að maður óttast að þetta mál geti leitt af sér miklar og óæskilegar breytingar. Það getur alla vega gert það því að málið er í rauninni galopið þannig lagað séð að ómögulegt er að átta sig á við lestur frumvarpsins hversu langt verður gengið í sambandi við einkarekstur eða einkavæðingu. Einkavæðing er orð sem kemur fyrir í samþykktum Sjálfstæðisflokksins frá landsfundi í sambandi við heilbrigðiskerfið og það er ekki af tilviljun. Því má segja að með samþykkt þessa frumvarps sé þingið í raun að veita hæstv. heilbrigðisráðherra gríðarlega mikið vald sem við vitum ekki hvernig farið verður með. Ég get fullvissað hv. þingmann um það að ég væri miklu rólegri við að samþykkja svona frumvarp ef framsóknarmaður færi með málaflokkinn. Það þarf kannski ekki að koma neinum á óvart. (Gripið fram í.) Ég tel að það væri í raun allt annað mál.

Mörg falleg orð er að finna í greinargerðinni og ég efast í rauninni ekki um að þeir sem ráða för ætli sér einhverja hluti sem þeir telja að verði til hagsbóta fyrir hinn almenna borgara og fyrir heilbrigðiskerfið sem slíkt en það er náttúrlega pólitískt mat manna á því, ýmissa, að það sé ekki það sem koma skal og að hið félagslega heilbrigðiskerfi sem rekið hefur verið hér með ágætum í mörg ár sé í raun í hættu.

Mikið er gert úr því að verið sé að styrkja stjórntæki sem heilbrigðisráðherra hafi yfir að ráða. Ég vitna hér t.d. til ákvæða í greinargerð en þar stendur, með leyfi forseta:

„Því þarf ráðherra að geta falið sérstakri stjórnsýslustofnun að framfylgja stefnu og ákvörðunum ráðuneytisins og gera um þær áætlanir byggðar á faglegum ákvörðunum og fylgja þeim eftir svo að stefna og forgangsröðun ráðherra og ríkisstjórnar nái fram að ganga.“

Það er sem sagt álit ríkisstjórnarinnar og hæstv. ráðherra að það fyrirkomulag sem er í dag og þau lög sem gilda í dag dugi ekki til þess að ná fram stefnu Sjálfstæðisflokksins í heilbrigðismálum. Og það er vissulega athyglisvert að hæstv. ráðherrar Samfylkingarinnar virðast komnir með eitthvert óbragð í munninn út af þessu öllu saman miðað við ýmis orð sem þeir hafa látið falla upp á síðkastið. Þá er ég sérstaklega að tala um hæstv. utanríkisráðherra og hæstv. félagsmálaráðherra. Til dæmis sagði hæstv. félagsmálaráðherra nýlega að Samfylkingin væri engin framlenging á Sjálfstæðisflokknum í velferðar- og heilbrigðismálum og að allt tal um einkavæðingu heilbrigðiskerfisins sé út í hött. Enn fremur sagði hæstv. félagsmálaráðherra, með leyfi forseta:

„Við viljum ekki heldur að einkaaðilar geti dregið út úr Landspítalanum læknisverk sem þeir líta á sem arðsöm og spítalinn standi eftir með annað.“

En þetta er einmitt það sem verið er að leggja drög að í Sjálfstæðisflokknum. Ég held því að hæstv. ráðherrar hefðu kannski átt að hafa varann á áður en þeir samþykktu framlagningu þessa máls miðað við þau orð sem voru látin falla eftir að málið kom fram.

Þegar talað er um Landspítalann er okkur náttúrlega ofarlega í huga hvernig þar var gengið fram gagnvart forstjóranum og hann látinn hætta. Yfirregnhlíf rekstrar Landspítalans er nú fyrrverandi þingmaður, Vilhjálmur Egilsson, og hann hefur ekki útilokað það að Landspítalanum verði breytt í hlutafélag, hann hefur látið að því liggja að allar leiðir séu skoðaðar og allt komi til greina. Vissulega hefur verið reynt að bera þessi orð til baka af hálfu annars fram-

kvæmdastjóra spítalans, að þetta standi ekki til, en þessi orð voru engu að síður látin falla.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði líka nýlega að engin áform séu uppi um það í ríkisstjórninni að fara í einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu og lét einnig þau orð falla að Samfylkingin væri engin framlenging. Það er greinilega kominn af stað titringur í samstarfsflokki Sjálfstæðisflokksins, Samfylkingunni, um það að kannski búi eitthvað meira að baki en látið var í ljós þegar þetta mál fór loksins í gegnum ríkisstjórnina sem var náttúrlega allt of seint miðað við það að þingið fái örfáa daga til að fjalla um þennan lagabálk sem er ekkert smáræði.

Förum aðeins yfir það hver saga málsins er og hvernig ríkisstjórnin hefur stigið skrefin sem eru aðdragandi þess að við fjöllum nú um þetta frumvarp. Það byrjaði náttúrlega á því að það kom fram frumvarp fyrir jólin og í 18. gr. þess er með örfáum orðum skotið stoðum undir þessa nýju stofnun, sjúkratryggingastofnun, og gefin heimild til þess að skipa stjórn og síðan forstjóra. Búið var að auglýsa starf forstjóra stofnunarinnar áður en frumvarpið kom fyrir almannasjónir og áður en það kom fram á hv. Alþingi sem ég hef aldrei sagt að væri ólöglegt en mér finnst það óboðlegt. Við framsóknarmenn sátum hjá við afgreiðslu 18. gr. í frumvarpinu um almannatryggingar og tilflutning verkefna vegna þess að okkur fannst það vera hæpið að byggja heila stofnun sem gæti farið að starfa í raun, alla vega ráðið sér forstjóra, samkvæmt einni örlítilli lagagrein án þess að Alþingi hefði fjallað um stofnunina sem slíka. Við greiddum hins vegar atkvæði gegn gildistökuákvæði þess frumvarps vegna þess að lögin áttu í raun að taka gildi örfáum dögum eftir samþykkt þeirra. Það var allt gert með miklum hraða sem er yfirleitt ekki til bóta.

Hvers vegna liggur svona mikið á? Það er mér algjörlega ómögulegt að skilja vegna þess að hvaða máli skiptir það fyrir heilbrigðiskerfið, fyrir notendur þess og fyrir landsmenn hvort þessi lög öðlast gildi 1. september eins og lagt er til í þessu frumvarpi eða um áramót? Það er yfirleitt ekki síðra að miða við áramót. Því höfum við lagt til að málið verði til umfjöllunar í nefndinni nú í þessum mánuði en verði hins vegar tekið fyrir aftur fyrir í september og gert að lögum í þeim mánuði. Það eru miklu meiri líkur á að þannig næðist samstaða, meiri samstaða um málið sem hæstv. heilbrigðisráðherra hefur lagt áherslu á að ná um sín mál í sínum mikilvæga málaflokki, en það er eins og orð og athafnir fari ekki saman. Sú hraðferð sem á að vera á málinu er náttúrlega ekki boðleg. Það er alveg óhætt að segja það. Og svo það sem við höfum verið að fjalla um í dag sem varðar framgöngu formanns heilbrigðisnefndar sem sendi málið í eigin nafni til umsagnar áður en það var þingtækt og það var ekki vitað á þeim degi sem það var sent út hvort það yrði yfirleitt tekið til umfjöllunar á Alþingi. Það var ekki vitað, það er aldrei hægt að ákveða fyrir fram hvernig þingmenn greiða atkvæði. Það er nú sá grundvallarréttur sem þingmenn hafa, að greiða atkvæði samkvæmt sannfæringu sinni. Þetta gerir málið allt saman enn tortryggilegra og vinnubrögðin alvarlegri.

Hæstv. forseti. Nefndin fer væntanlega yfir þetta mál og sendir til umsagnar í dag eða á morgun samkvæmt þingskapalögum og svo verður að koma í ljós hvað sagt verður af hálfu þeirra sem um það mál fjalla í umsögnum.

Það er mikið talað um að sótt sé fordæmi og upplýsingar til frænda okkar á Norðurlöndum og m.a. til Svíþjóðar. Mér finnst það ekki slæmt en mér finnst það bara dálítið skoplegt af því að sjálfstæðismenn hafa ekki verið sérstaklega hrifnir af því kratafyrirkomulagi sem hefur verið byggt upp á Norðurlöndunum og sérstaklega í Svíþjóð. Ég hef a.m.k. oft heyrt þau orð af vörum ýmissa háttsettra í Sjálfstæðisflokknum. Við skulum ekki útiloka að það geti verið hægt að sækja ýmsa góða hluti til Svíþjóðar en hver er kostnaðurinn við heilbrigðiskerfið í Svíþjóð borið saman við Íslandi? Það er ekki mikill munur þar á ef við horfum á það sem hlutfall af landsframleiðslu. Hjá okkur eru það 9,5% en hjá Svíum 9,1%. Kannski er alls ekki meiningin að spara peninga með þessu fyrirkomulagi, kannski býr eitthvað allt annað að baki, t.d. það að koma einkaaðilum inn í heilbrigðiskerfið sem geta síðan farið að mata krókinn. Það er ekki ólíklegt að það skipti einhverju máli.

Þetta er samanburðurinn á kostnaði við þessi kerfi og þá verðum við að hafa í huga að við erum 300 þúsund manna þjóð en Svíar eru um 9 milljónir og ættu því að geta gert ýmsa hluti með meiri hagræðingu en við sem búum í strjálbýlu landi og það er náttúrlega eitt af því sem gerir kerfið okkar dýrara en ella. Við getum ekki boðið upp á það að horfa bara til mannfjölda á stöðunum. Það höfum við aldrei gert og ég vona að ekki verði tekið upp á því núna. Við tölum um að veita landsmönnum góða þjónustu hvar sem þeir búa á landinu. Þess vegna var heilsugæslan byggð upp eins og raun ber vitni, það var byrjað á því að byggja hana upp á landsbyggðinni áður en hún var byggð upp í Reykjavík sem vissulega hefur þann galla að Reykvíkingar eru að mínu mati ekki nægilega duglegir að nota þá þjónustu. Þeir hafa bókstaflega ekki vanist því. Og kannski stæðum við betur að vígi ef hægt hefði verið að koma heilsugæslunni á Reykjavíkursvæðinu á fyrr. En þetta er fyrirkomulag sem landsbyggðarmenn nota og þykir mjög gott og þeir treysta mjög vel á heilsugæslukerfið. Mér þótti það ekki gott, og ég veit ekki hvort það er tilviljun eða hvort það er úthugsað, en í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar er ekki eitt orð um heilsugæsluna, þennan grundvallarþátt heilbrigðiskerfisins. Hvort það boðar stefnubreytingu veit ég ekki, ég vona að svo sé ekki, en það væri gott að fá upplýsingar um það hjá hæstv. ráðherra.

Svo mætti náttúrlega nefna atriði eins og eftirlitið. Það eru mjög margir sem fást við eftirlit samkvæmt þessu frumvarpi. Fyrir utan þessa nýju stofnun verður það náttúrlega landlæknir sem hefur þar hlutverki að gegna, ríkisendurskoðandi o.s.frv. Það getur því orðið eitthvað skrautlegt að mínu mati ef það verður ekki sett nákvæmar niður í reglugerð hvernig eftirlitið með þessu fyrirbæri öllu saman á að vera. Þá veltir maður líka fyrir sér talandi um heilsugæsluna, svo ég komi aftur að henni: Hvaða hugmyndir eru uppi t.d. í sambandi við heilsugæsluna á Reykjavíkursvæðinu? Á að kljúfa hana upp og fara út í sjálfstæðar rekstrareiningar á hverri stöð fyrir sig? Það er eitt af því sem maður gæti óttast að yrði.

Eins og áður sagði, hæstv. forseti, er mörgum spurningum ósvarað í frumvarpinu og vonandi fáum við svör við þeim í heilbrigðisnefnd. En á þessu (Forseti hringir.) stigi

málsins ætla ég hvorki að lýsa stuðningi við málið né lýsa algjörri andstöðu við það.

[14:41]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að þetta mál er komið til efnislegrar umræðu á hinu háa Alþingi og tel að það sé mikilvægt að við byrjum að ræða á málefnalegum forsendum um innihald þessa frumvarps. Stór orð hafa fallið af hálfu stjórnarandstöðunnar í aðdraganda þess að frumvarpið kom fram um hvað ríkisstjórninni gengi til með þeim breytingum sem mælt er fyrir um í því. En ég held að það sé mun viturlegra að lesa einfaldlega frumvarpið og fara yfir það sem í því stendur, að byggja á því og texta þess í umræðu um málið en á upphrópunum, ranghermi eða gróusögum.

Af hálfu Samfylkingarinnar hefur verið lögð á það mikil áhersla allt frá því fyrir síðustu þingkosningar að breytingar yrðu gerðar í heilbrigðiskerfinu í þá átt sem frumvarp þetta kveður á um. Við höfum lagt áherslu á að endurbæta þurfi heilbrigðiskerfið, gera þjónustuna markvissari og betri. Jafnframt ættum við ávallt að tryggja jöfnuð og gott aðgengi en líka gæði, öryggi og hagkvæmni. Í kosningastefnu Samfylkingarinnar lögðum við áherslu á þau höfuðmarkmið sem er að finna í þessu frumvarpi og þá sérstaklega að tryggja áfram aðgengi allra landsmanna að heilbrigðiskerfinu óháð efnahag, að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna, taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgi sjúklingum og heilbrigðisstofnanir fái því fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Við vildum auka vægi útboða á þjónustusamninga í heilbrigðisþjónustu eins og við á þó að aðgengi að þjónustunni verði ávallt tryggð óháð efnahag. Þessara áherslna sér stað í stjórnarsáttmálanum þar sem er að finna ákvæði í þessa átt og er frumvarp hæstv. heilbrigðisráðherra sem nú er komið fram, í samræmi við þá stefnumörkun.

Það er ein spurning sem við þurfum að spyrja okkur í upphafi umbóta og breytinga í heilbrigðiskerfinu, þ.e. hvers konar heilbrigðiskerfi við viljum hafa. Þess hefur gætt í umræðu að menn grauti saman ólíkum hlutum, rugli saman hugtökum, blandi saman ólíkum atriðum og telji jafnvel að ýmis þau vandamál sem einkarekin tryggingaheilbrigðiskerfi eiga við að glíma eigi við að einhverju leyti um norræn þjónustukerfi. Við leggjum á það höfuðáherslu að á Íslandi sé norrænt þjónustukerfi í heilbrigðisþjónustu, með öðrum orðum að heilbrigðisþjónustan sé veitt með þeim hætti að aðgengi að henni sé tryggt óháð efnahag. Hún standi öllum til boða og almenningur þurfi ekki að leggja út fyrir heilbrigðisþjónustu og fá síðan endurgreitt með einum eða öðrum hætti. Kerfið þarf þar af leiðandi að byggja á því að ríkið semji um veitingu þjónustunnar en þjónustan sé ókeypis fyrir þann sem hennar nýtur nema að því marki sem kveðið er á um í almennum gjaldtökuheimildum innan kerfisins.

Við sjáum auðvitað annars konar kerfi. Það eru til kerfi þar sem hið opinbera eða tryggingafélög greiða að einhverju leyti útlagðan kostnað fólks vegna heilbrigðisþjónustu með einum eða öðrum hætti. Þannig fyrirkomulag viljum við ekki.

Á síðustu árum hefur skapast óþægilegur vísir að slíku kerfi þegar ákveðnir hópar lækna hafa ekki verið á samningi við Tryggingastofnun ríkisins heldur utan samningakerfisins, hins heildstæða þjónustukerfis. Hið opinbera hefur svo gefið út reglugerðir um endurgreiðslu kostnaðar samkvæmt gjaldskrá sem þjónustuveitendurnir eru hins vegar ekki bundnir af og verðlagningin er frjáls. Ef slíkt kerfi fengi að festast í sessi væri það mjög skaðlegt. Það væri til þess fallið að auka kostnað af kerfinu, eins og reynslan af tryggingakerfum annars staðar í heiminum sýnir, og það væri jafnframt til þess fallið að draga úr samfélagslegri samstöðu um veitingu á heilbrigðisþjónustu. Þess vegna er það okkur mikið ánægjuefni að í frumvarpi því sem hér er til umræðu er í 38. gr., þar sem fjallað er um heimild ráðherra til að gefa út reglugerðir við þessar sérstöku aðstæður, skýrt tekið fram að þessi heimild sé undantekningarheimild og hana megi einungis nota tímabundið. Á henni verði ekki byggt varanlegt endurgreiðslukerfi samhliða hinu opinbera þjónustuveitingakerfi. Grundvallarreglan á eftir sem áður að vera sú að hið opinbera semji við alla veitendur þjónustu um heilbrigðisþjónustu.

Það er athyglisvert að í nýlegri skýrslu OECD þar sem fjallað er um íslenska heilbrigðiskerfið er bent á að þótt kostnaður sé mikill við kerfið, sem er auðvitað áhyggjuefni því við erum frekar ung þjóð, þá sé ekkert sem bendir til þess að það sé hagkvæmt að beita einkatryggingum til að ná fram lægri kostnaði. Þvert á móti er lögð til sú aðferð sem hér er farin, þ.e. að lykilaðstaða ríkisins sem aðalkaupanda heilbrigðisþjónustu verði styrkt enn frekar. Möguleikar ríkisins til að ná fram betri árangri jafnt í verði sem í gæðum þjónustunnar eru þar af leiðandi auknir. Það er því niðurstaða okkar að við eigum að byggja á hinu norræna þjónustukerfi í heilbrigðisþjónustu en við þurfum að styrkja innviði þess og veita kaupanda þjónustunnar, almannavaldinu, betri tæki til að halda aftur af kostnaði og tryggja gæðin.

Við þurfum að hverfa frá núverandi kerfi fastra fjárveitinga til heilbrigðisstofnana. Allir vita í hvers konar ógöngur það kerfi hefur leitt okkur. Umræða um heilbrigðiskerfið og heilbrigðisþjónustu er neikvæð. Hún einkennist af umræðum um biðlista, fjárskort, ófullnægjandi gæði, manneklu og of langan vinnutíma. Meginreglan í núverandi kerfi er sú að menn beita fjárveitingavaldinu til að ákveða þjónustustigið eða öfugt. Menn hringla með þjónustustigið til að halda sig innan fjárheimilda með hörmulegum afleiðingum fyrir fólk sem ekki fær fullnægjandi þjónustu. Grundvallaratriðið hlýtur að vera að horfa á kerfið út frá hagsmunum sjúklingsins, út frá þeim sem þjónustuna á að fá, og greiðir fyrir þá þjónustu sem veitt er, það er höfuðmarkmiðið í kerfinu öllu. Við þurfum í því samhengi að byggja upp þekkingarumhverfi þar sem þeir sem veita þjónustuna eru ekki valdlaus verkfæri eins og allt of oft er í dag, heldur hafi þeir raunveruleg áhrif á það hvernig þjónustan er veitt, enda eru það þeir sem í flestum tilvikum taka ákvarðanir um hvernig hún er veitt. Það er sama hversu gáfaður og skynsamur forstjóri er ráðinn á spítala, hann mun ekki ráða því hvaða meðferð verður veitt. Það ákveður hjúkrunarstarfsfólkið og læknirinn sem sér um meðferðina. Við verðum því að nýta okkur krafta og hæfileika þess fólks sem vinnur störfin og

leysa úr læðingi möguleika þess til að hafa áhrif á starf sitt og umhverfi.

Sú sjúkratryggingastofnun sem gert er ráð fyrir að sett verði á fót er byggð að sænskri og breskri fyrirmynd. Í umræðunni hefur oft verið talað um að eitt og annað hafi farið úrskeiðis við þá framkvæmd. Það er auðvitað svo með mannanna verk að þau eru ekki fullkomin, jafnvel ekki hjá jafnaðarmönnum í Svíþjóð og Bretlandi þótt þau fari auðvitað nær því þar en annars staðar. Kosturinn er sá að við getum tekið á þeim vandamálum sem aðrir hafa þurft að fást við og við getum lært af reynslu þeirra með auðveldari hætti en ella. Það er heldur engin ástæða fyrir okkur að finna upp hjólið og það er engin afsökun fyrir aðgerðaleysi að benda á að erfiðleikar við breytingar hafi komið upp í Bretlandi eða Svíþjóð. Þvert á móti er það okkur hvati að takast á við vandamálin og á við þetta úrlausnarefni með sama hætti og þeir gerðu, þ.e. með því að veita heildstæða þjónustu, tryggja að kostnaðurinn fari ekki úr böndum og að gæði þjónustunnar séu fullnægjandi.

Í því frumvarpi sem hér er til umræðu er því fyrst og fremst gerð tillaga um faglegt verklag. Í flestum tilvikunum er um að ræða að valdheimildir ráðherra eru þegar markaðar í gildandi lögum og þær eru ekki útvíkkaðar, þær eru þvert á móti þrengdar. Sú meginregla er sett að þjónusta og gæði verði forsenda greiðslna hjá öllum, ekki bara þeim sem eru svo heppnir að vera með þjónustutengda samninga við ríkið heldur líka þeim sem nú reka heilbrigðisstofnanir á föstum fjárveitingum. Það munu því allir, líka ríkisstofnanirnar, njóta aukinnar áherslu á þjónustu og gæði. Hinar opinberu stofnanir sem hingað til hafa verið undir hinum kæfandi hrammi fastra fjárlaga losna nú undan þeirri ömurlegu stjórnunaraðferð.

Í frumvarpinu eru líka ítarleg ákvæði um eftirlit með gæðum veittrar þjónustu. Það eru ákvæði um að ekki sé hægt að úthýsa bestu verkefnunum af opinberum sjúkrahúsum heldur eigi að taka tillit til þarfa stóru sjúkrahúsanna, og þá sérstaklega Landspítalans til að gegna annars vegar háskólahlutverki sínu, kennsluhlutverki og hins vegar þjóðaröryggishlutverki. Það er því beinlínis girt fyrir þær hættur að hægt sé að taka arðbærustu verkefnin ein úr opinberri þjónustu. Þá verður hætt að semja við hagsmunasamtök veitenda þjónustunnar um sjálfa þjónustuna. Það eru tímamót. Héðan í frá verður ekki samið við félög lækna heldur einungis einstaka veitendur þjónustu þannig að ríkið þarf ekki að sæta því héðan í frá að aðilar á markaði loki markaðnum með samstilltum aðgerðum og þvingi þannig ríkið til að sæta afarkostum.

Eins og ég rakti, virðulegi forseti, eru lögin um heilbrigðisþjónustu sem samþykkt voru fyrir ári síðan með rýmri valdheimildum án takmarkana um faglega umgjörð eða eftirlit með sama hætti og er í frumvarpinu. Við þurfum að tryggja að samningsframkvæmd sé alltaf góð og að hægt sé að fylgjast með gæðum þeirrar þjónustu sem veitt er. Við höfum séð mýmörg dæmi þess að núverandi umgjörð skapar ekki fullnægjandi möguleika fyrir ríkið sem kaupanda til að fylgjast með gæðum eða rækja samningssamband sitt við viðsemjendur með fullnægjandi hætti. En felst í þessu frumvarpi að hægt sé að kaupa sig fram fyrir? Nei, það er sérstaklega girt fyrir að það verði hægt samkvæmt þessu frumvarpi, öfugt við það sem er í gildandi lögum þar sem engir sérstakir varnaglar eru í því efni. Ég bendi sérstaklega á 43. gr. frumvarpsins í því samhengi sem kveður á um að það gjald sem sjúkratryggður greiðir fyrir þjónustuna sé ákveðið með gjaldtökuákvæðinu í 29. gr. og að veitendum þjónustu sé óheimilt að krefja hana um frekara gjald. Skýrara getur það ekki orðið, bannað er að kalla eftir því að menn borgi sig fram fyrir.

Er í frumvarpinu mismunað eftir efnahag? Nei, það er sérstaklega girt fyrir þann möguleika sem þó væri hægt að segja að sé í núverandi lögum. Í 1. gr. frumvarpsins, markmiðsákvæðinu, er sett ákvæði um að tryggja eigi aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag og sú skylda lögð á herðar hinni nýju stofnun í 40. gr. að tryggja aðgengi að sjúkratryggðra að þjónustunni óháð efnahag. Samsvarandi ákvæði er ekki að finna í gildandi lögum. Eins og ég rakti áðan er sérstaklega lokað fyrir þá bakdyraleið að hinu ameríska kerfi sem mörg okkar óttast með aukinni ásókn sérfræðilækna í að vera utan samninga

Það er bæði gamalt verkefni og nýtt að við þurfum að haga fjárveitingum í samræmi við þarfir og það er ekkert nýtt að semja við sjúkrahús. Ég minni á það sem hv. þáverandi þingmaður, Vilmundur Jónsson landlæknir, sagði í ræðu í þessum sal í umræðu um frumvarp til laga um berklavarnir árið 1932. Hann lagði til breytingartillögu um að Stjórnarráðið mundi semja við þau sjúkrahús sem teldust hæf til að taka á móti berklasjúklingum og sagði, með leyfi forseta:

„Ég býst við að um það mat á sjúkrahúsum verði að hlíta dómi ríkisstjórnarinnar. ... Hins vegar minnir tillagan á að eigi skuli semja við sjúkrahús, sem eru verulega ófullkomin, illa sett eða innréttuð, svo ekki sé hægt að einangra þar sjúklinga o.s.frv.“

Viðfangsefni hans var nákvæmlega það sama og okkar í dag, að semja við hæf sjúkrahús en til þess þurfum við líka að hafa tæki til að meta hæfni og gæði. Hann kallaði sérstaklega eftir því árið 1932 (Forseti hringir.) að þau tæki yrðu til. Þau tæki verða til með þessu frumvarpi, virðulegi forseti.

[14:56]

Útbýting:

Almannavarnir, 190. mál, nál. minni hluta allshn., þskj. 997; brtt. minni hluta allshn., þskj. 998.

[14:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er full ástæða til og tímabært að taka heilbrigðismálin til umfjöllunar og hefur svo sem verið gert á fyrri þingum þó að ekki hafi komið fram frumvarp í líkingu við það sem við höfum fyrir framan okkur í dag. Ég minni á umfjöllun um skýrsluna *Hver gerir hvað í heilbrigðisþjónustunni* sem fór hér fram í marsmánuði 2006. Mér finnst raunar að sú skýrsla sem þá var unnin hafi fengið miklu minni umfjöllun en vert væri og ætlast var til af þáverandi heilbrigðisráðherra sem skipaði nefndina og nefndinni sjálfri sem vann tillögurnar og skilaði þeim af sér.

Það er skaði af því hversu mikið rof varð í pólitískri umræðu um stefnu í heilbrigðismálum eftir að umrædd skýrsla kom fram. Hún hefur að geyma ýmsar tillögur sem eru góð-

ur grundvöllur að pólitískri umræðu um það hvernig stjórnmálaflokkarnir vilja hafa heilbrigðiskerfið og hvaða breytingar menn vilja ræða um eða gera á kerfinu. Ég hef saknað þess, virðulegi forseti, að meira væri unnið úr þeim tillögum sem fyrir lágu í nefndinni sem kennd var við formann sinn, Jónínu Bjartmarz. Það frumvarp sem hér er til umfjöllunar er unnið upp úr þessari skýrslu og ef til vill hefur meginefni þess orðið til þegar gengið var frá þeim tillögum sem þar er að finna. Ég vek athygli á því að þær tillögur voru lagðar fram af allri nefndinni í góðri samstöðu og bent á þau viðfangsefni sem við er að glíma í heilbrigðiskerfinu og það sem fram undan er.

Við ræddum nýlega skýrslu OECD um heilbrigðiskerfið á Íslandi þar sem m.a. var vakin athygli á því — fyrir utan það hversu gott kerfið sé og hve góðum árangri það skilar fyrir íslenska þjóð — að þegar horft er til framtíðar er uppi vandi sem stjórnmálamenn geta ekki komið sér undan að taka á. Sá vandi er kostnaður. Kostnaðurinn við heilbrigðiskerfið var á síðasta ári um 120 milljarðar kr., um 10% af vergri landsframleiðslu og um fjórðungurinn af öllum fjárlögum eða svo. OECD spáir því að á næstu áratugum, fram til ársins 2050, muni kostnaður vaxa um 50% eða svo. Ef það er yfirfært á síðasta ár mundi það þýða um 200 milljarða kr. Kostnaður er þáttur sem menn komast ekki undan að ræða. Það vita allir að takmörk eru fyrir því hvað stjórnmálamenn og ríkisstjórnir treysta sér til að leggja af sköttum á þegna sína og mér finnst nokkuð líklegt að ríkisstjórn, bæði þessi og þær sem síðar eiga eftir að koma, muni ekki treysta sér til að leggja til að hækka skatta sem þessu nemur. Menn verða því að ræða hvaða leiðir eru færar til þess að hafa áfram gott heilbrigðiskerfi sem kostar minna en spáð er að muni verða.

Ein af þeim tillögum sem er að finna í skýrslu Jónínunefndar er einmitt sú að greint verði á milli kaupanda- og seljendahlutverks hjá ríkinu og að einn aðili hjá ríkinu hafi það hlutverk með hendi að annast kaup á heilbrigðisþjónustu af opinberum aðilum sem öðrum og semja um það við þá. Þetta er tillaga nr. 5 í umræddri skýrslu. Frumvarpið um sjúkratryggingastofnun er nákvæmlega þessi tillaga. Það var ástæðan fyrir því að þingflokkur Frjálslynda flokksins ákvað að styðja hana síðasta vetur þegar verið var að setja það inn í lög fyrir áramót að fara þessa leið. Þótt við höfum ekki tekið formlega afstöðu til frumvarpsins styðjum við þennan þátt málsins, að fara þessa leið. Það liggur fyrir. Það er síðan viðfangsefni fulltrúa okkar í nefndinni að fara ofan í einstök efnisatriði í frumvarpinu, texta og annað, og skoða hvort þar leynast einhver atriði sem menn hnjóta um. Það er eins og gengur og gerist að eitt er almenn stefna og annað útfærsla sem getur verið á þann veg að eitthvað þurfi að laga hlutina til.

Í meginatriðum teljum við þessa leið til bóta. Hún felur í sér endurbætur á kerfi án þess að breyta kerfinu gagnvart sjúklingunum. Hún breytir ekki kostnaði þeirra, hún breytir ekki aðgengi þeirra að kerfinu en hún breytir væntanlega kostnaði ríkissjóðs á þann veg að hann verður minni og hún breytir þjónustustigi sjúklinga á þann veg að það er tryggara eftir en áður að þeir fái þá þjónustu sem ríkið borgar fyrir að þeim verði veitt. Þetta tel ég meginkjarnann í þessu máli.

Í skýrslu Jónínunefndarinnar er greint frá því að Svíar hafi farið þessa leið og það sé mat þeirra að bæði kostir og gallar séu við þessa lausn eins og allar aðrar lausnir en niðurstaðan sé sú að 10% fjárhagslegur ávinningur sé af þessari skipulagsbreytingu. Breyting á skipulagi kerfisins skilar að þeirra mati 10% ávinningi. Hjá okkur, ef sambærilegt gerist, hafa menn þá um 12 milljarðar kr. til ráðstöfunar, skulum við segja, í frekari heilbrigðisþjónustu fyrir fólk. Menn verða að horfa á þessa hluti.

Menn verða líka að hafa í huga skýrslu sem sérfræðingar Tryggingastofnunar ríkisins gáfu út árið 2005, í nóvembermánuði, þar sem bent var á að töluvert væri um að kostnaður í heilbrigðiskerfinu væri umfram það sem þyrfti að vera. Sérfræðingarnir vísuðu til kanadískrar rannsóknar en niðurstöður hennar voru á þann veg að sá kostnaður sem væri umfram í kerfinu væri u.þ.b. 30%. Það er náttúrlega gríðarlega há tala ef rétt reynist. Um er að ræða eina rannsókn. Hún er ekki bein sönnun á því sem rannsakað er en vissulega vísbending og segir okkur alla vega að hægt er að spara verulega kostnað í heilbrigðiskerfinu með skipulagsbreytingum. Heilmikið er um það að verið sé að ráðast í rannsóknir sem ekki þarf að ráðast í, rannsóknir sem gerðar hafa verið annars staðar og annað slíkt, það er verið að stofna til útgjalda að óþörfu. Skipulagsbreytingar geta tekið á þessum þætti, það segja sérfræðingar Tryggingastofnunar ríkisins. Ef menn gera það, einbeita sér að því, er hægt að ná árangri og ná kostnaði niður án þess að það breyti neinu um þjónustuna eða kostnað sjúklinga.

Því heilbrigðiskerfið er eins og hvert annað kerfi ófullkomið. Enginn hefur fundið upp hið fullkomna kerfi og allra síst stjórnmálamenn. Það sjá menn þegar þeir skoða frumskóginn sem þeim hefur tekist að búa til um kostnaðarþátttöku sjúklinga í einstökum þjónustuþáttum heilbrigðiskerfisins. Það er slíkur frumskógur að það er sennilega doktorsverkefni að læra það. Það er kannski við hæfi að dr. Pétur Blöndal hefur verið fenginn til þess að reyna að endurskoða það kerfi og koma einhverju viti í það. Ég hef aðeins fylgst með því í starfi þeirrar nefndar og mér sýnist að hv. þm. Pétur H. Blöndal sé að gera alvarlega tilraun til þess að ná fram endurbótum á þessu greiðsluþátttökukerfi sjúklinga í þá veru — að mínu mati væri um framför að ræða ef hugmyndir hans ná fram að ganga og verða eins og þær voru þegar ég sá þær fyrir nokkru. Það er að minnsta kosti verið að reyna að takast á við kerfi sem er flókið og dýrt fyrir sjúklinga.

Ég vil vekja athygli á því að ákveðnir grunnþættir eru óbreyttir í umræddu frumvarpi. Fjármögnun kerfisins er úr ríkissjóði, það er stóra málið. Um 85% af fjármagni kerfisins koma úr ríkissjóði. Lagt er til að gera breytingar á því þannig að sjúkratryggingastofnun fer væntanlega með allar þessar fjárveitingar, ef ég skil rétt, og semur um greiðslur við einstaka aðila, hvort sem það eru spítalar eða aðrir, og getur blandað greiðslum með föstum framlögum og síðan einstaklingsbundnum greiðslum. Ég held að skynsamlegt sé að fara þá leið. Ég er ekki viss um að þar sé allur sannleikurinn fundinn. Ég þykist vita að menn hafi rekið sig á það sums staðar að ekki var allur vandinn leystur með þeirri leið. En hún er engu að síður framför og ég held að menn nái árangri til bóta fyrir kerfið og ríkissjóð með því að fara

þessa leið, ég vara hins vegar við því að menn telji sig geta leyst meiri vanda eins og raun ber vitni þegar upp verður staðið.

Ég velti aðeins fyrir mér útfærslunni. Ég er ekki viss um að það sé rétt að allar fjárveitingar fari í gegnum sjúkratryggingastofnun, alla vega ekki á spítölunum eins og Landspítalanum. Ég spyr hvort hugmyndin sé að hluti, sem við getum kallað fasta hlutann, verði ekki bein fjárframlög úr ríkissjóði fram hjá sjúkratryggingastofnun eða hvort hún eigi að fara með samninga um allar fjárhæðirnar. Það er mjög mikilvægt, til þess að gera kerfið þjálla og skilvirkara, að brjóta aðeins niður stofnanahlutann í þessu. Samstarf á milli Landspítala og annarra sjúkrahúsa er mjög mikilvægt og breytileg fjárveiting með þjónustu hjálpar til við að láta þjónustuna fara milli stofnana og aðila á þann hátt að ávinningur sé af því fyrir kerfið og kerfið geti þjónað fleiri sjúklingum fyrir sama fé. Við þurfum á því að halda.

Gjaldtakan er óbreytt í frumvarpinu frá því sem er, mér finnst út af fyrir sig ekki að við eigum að stefna að því. Ég tala fyrir því að við breytum sjúklingahlut heilbrigðiskerfisins frá því sem nú er. Mér fyndist að í lögum ætti að vera stefnuyfirlýsing um skiptingu og heildarkostnað milli ríkissjóðs og sjúklinga. Það er í dag um 85,15% eða 83,17%. Mér fyndist að pólitíska yfirlýsingu ætti að gefa um það að sjúklingahluturinn væri innan einhverra tiltekinna marka, 15% eða 17% eða eitthvað slíkt.

Ég tel miklu sanngjarnara að dreifa þeim hluta, sjúklingahlutanum, í gegnum sjálfstætt tryggingakerfi eða samlag sem allir tækju þátt í að gera, ekki bara þeir sem nota kerfið á hverjum tíma heldur allir 18 ára og eldri. Ég reiknaði það út mér til fróðleiks hvað þetta gæti verið mikið ef sjúklingahlutinn yrði greiddur af allri þjóðinni 18 ára og eldri. Það yrðu þá um 2,5–3% af launum hvers manns sem rynnu inn í slíka tryggingu og hún mundi greiða allan sjúklingahlutann. Það dregur úr kostnaði þeirra sem þurfa að nota kerfið, sérstaklega þeirra sem þurfa að nota það mikið. Þeir bera töluvert mikinn kostnað. Sum lyfin eru að öllu leyti á kostnað sjúklinga. Sumar aðgerðir eru að verulegu leyti á kostnað sjúklinga því að það er ekki bara krónutölugreiðsla heldur líka hlutfallsgreiðsla. Ég hefði viljað skoða útfærslu á gjaldtökuþættinum en það er pólitískt verkefni. (**EBS:** Eru tannlækningar inni í þessu?) Eins og hv. þm. Ellert B. Schram minnir okkur á er tryggingakerfið ekki heldur altækt. Það vantar suma sjúkdóma eða sumt inn í það sem mér finnst að tryggingarnar ættu að ná yfir.

Farið var yfir það í Jónínunefndinni hvað út af stendur. Ég vildi sjá þetta kerfi þannig að það næði yfir miklu meira en það gerir í dag eins og tannlækningar og eyru og augu, það er að sumu leyti undanskilið í tryggingakerfinu, og hjálpartæki þar við. Það held ég megi bæta.

Virðulegi forseti. Það er svo sem hægt að segja margt um þetta mál til viðbótar en tími minn er á þrotum þannig að ég held að ég láti staðar numið. Ég ítreka að í öllum meginatriðum tel ég þetta vera á réttri leið. Mér finnst eftirlitsþátturinn í frumvarpinu kannski fullveikur og að þar þurfi að vera ákveðnari ákvæði sem lúti að hlutverki landlæknisembættisins til að skilgreina þjónustustigið þannig að það sé ekki fljótandi og að tryggt verði að sjúklingar fái góða þjónustu hvar svo sem þeir eru staddir.

[15:12]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér erum við að fjalla um frumvarp til laga um sjúkratryggingar. Það hefur verið nokkuð langur aðdragandi að þessu máli, ekki bara vikur eða missiri heldur ár. Frumvarpið er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um breytta verkaskiptingu ráðuneyta og breyttar áherslur í fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar þar sem í stað fastra fjárlaga liggur kostnaðargreining á einstökum þáttum hennar til grundvallar greiðslum fyrir þjónustu. Frumvarpið er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar eins og hefur komið fram fyrr í dag varðandi það að kostnaðargreina eigi heilbrigðisþjónustuna, fjármagn fylgi sjúklingum og fjármagn í samræmi við fjölda verka og þörf. Það má því segja að ríkisstjórnin hafi starfað í þeim anda sem kemur fram í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, að aðskilja kaupendur og seljendur í heilbrigðisþjónustu og er þetta frumvarp næsta skref í þeirri viðleitni.

Eins og komið hefur fram fyrr í umræðunni og öllum er kunnugt, var rétt fyrir jól samþykkt frumvarp þar sem lífeyristryggingahluti almannatrygginga var færður yfir til félagsmálaráðuneytisins og varð að félags- og tryggingamálaráðuneyti. Þau lög tóku gildi 1. janúar 2008 og í þeim var bráðabirgðaákvæði sem kvað á um að starfrækja skyldi stofnun undir yfirstjórn heilbrigðisráðherra sem hefði það hlutverk að annast kaupgreiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu og framkvæmd þeirra málaflokka almannatrygginga sem heyra undir heilbrigðisráðherra. Jafnframt var samþykkt ákvæði um heimild til að skipa stofnuninni stjórn og skipa forstjóra hennar. Þetta hefur gengið eftir og hefur stjórn stofnunarinnar verið skipuð og því má segja að þetta mál sé komið á ákveðinn rekspöl, mikil og umfangsmikil vinna hefur farið í upplýsingaöflun um fyrirmynd og skilgreiningu á starfsemi og hlutverki slíkrar stofnunar og m.a. leitað tengsla og upplýsinga í Svíþjóð, Bretlandi og fleiri löndum. Ég vil taka fram að það hefur verið staðið einstaklega vel að undirbúningi þessa máls, að því sem ég hef fylgst með. Við vonumst til þess að stofnunin geti fengið vængi og tekið til starfa eins og fyrir er mælt í því frumvarpi sem hér er til umfjöllunar.

Eins og glöggt má sjá þegar farið er yfir frumvarpið er það samsett úr ýmsum ákvæðum sem annars vegar eru tekin úr lögum um almannatryggingar, þ.e. sjúkratryggingakafla almannatryggingalaga, og hins vegar úr VII. kafla laga um heilbrigðisþjónustu sem varðar kaup á heilbrigðisþjónustu og svo eru nýmæli sem varða sérstaka stofnun sjúkratrygginga, hlutverk og verkefni hennar.

Varðandi þau ákvæði frumvarpsins sem eru tekin úr almannatryggingalögunum og úr heilbrigðisþjónustulögunum eru litlar sem engar efnislegar breytingar á þeim ákvæðum með því að flytja þau úr þeim lögum og yfir í það frumvarp sem hér er til umræðu. Þó að uppsetningin sé nokkuð ólík er þetta efnislega mjög líkt. Því má benda á að þó að það vaxi fólki kannski í augum að fjalla um frumvarp sem er upp á 74 greinar þá er stór hluti þess kunnuglegur og þegar tekið er tillit til þess þá er verkefnið kannski ekki eins flókið og annars mætti ætla.

Það hefur verið rifjað upp í umræðunni að sl. vor voru samþykkt ný lög um heilbrigðisþjónustu með fulltingi allra

stjórnmálaflokka. Það frumvarp var afrakstur nefndar sem hafði starfað um þriggja ára skeið og ég var m.a. í þeirri nefnd sem fulltrúi Sjálfstæðisflokksins og nefndin skilaði frumvarpi til heilbrigðisráðherra sem var niðurstaða nefndarinnar í heild, fulltrúa allra flokka og allra fagstétta sem komu að málinu. Þar var m.a. nýmæli að í lögin var settur sérstakur kafli um samninga um heilbrigðisþjónustu þar sem tekið er á hvernig staðið skuli að slíkum samningum en þeim sem voru að vinna að undirbúningi að frumvarpinu var alveg ljóst að slík ákvæði vantaði sárlega í heilbrigðisþjónustulög sem var þá grundvöllur að samningum við heilbrigðisstéttir og við þá aðila sem samið var við, sérstaklega þó sérfræðinga.

Í 29. gr. heilbrigðisþjónustulaga segir m.a. að samningar um heilbrigðisþjónustu skuli gerðir í samræmi við stefnumörkun samkvæmt 3. gr., m.a. um skipulag heilbrigðisþjónustu, forgangsröðun verkefna innan hennar, hagkvæmni og gæði þjónustunnar og aðgengi að henni. Samningar skuli m.a. kveða á um magn og tegund þjónustu, hvar hún skuli veitt, af hverjum o.s.frv.

Í greinargerð til laga um heilbrigðisþjónustu segir m.a. eftirfarandi um heimildir heilbrigðisráðherra til að semja um kaup á heilbrigðisþjónustu, með leyfi forseta:

„Ljóst er að heimild ráðherra til að semja við sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn og aðra rekstraraðila um veitingu heilbrigðisþjónustu er afar mikilvægt stjórntæki í höndum ráðherra er kemur að skipulagningu heilbrigðisþjónustunnar og forgangsröðun verkefna. Svo að þetta stjórntæki ráðherra sé virkt verður að tryggja að hann hafi á hverjum tíma fullnægjandi lagaheimildir til að haga samningsgerð sinni þannig að hann geti hrundið í framkvæmd stefnumörkun sinni í heilbrigðismálum, sbr. 3. gr. frumvarpsins. Ber þannig að skoða samningsheimildir ráðherra í samhengi við stefnumörkunarhlutverk hans og almenna heimild hans til að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að framfylgja stefnu sinni. Í grófum dráttum má skilgreina samningsheimildir ráðherra samkvæmt frumvarpinu með eftirfarandi hætti:

1. Heimild til að ákveða hvort tiltekin heilbrigðisþjónusta sé falin sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmönnum eða öðrum sjálfstæðum rekstraraðilum með samningum. Í þessu felst jafnframt að ráðherra getur ákveðið að tiltekin heilbrigðisþjónusta, með greiðsluþátttöku ríkisins, skuli einungis veitt innan heilbrigðisstofnana sem reknar eru af ríkinu.

2. Heimild til að ákveða magn þeirrar heilbrigðisþjónustu sem samið er um.

3. Heimild til að ákveða í samningi hvar umsamin heilbrigðisþjónusta skuli veitt.

4. Heimild til þess, að tilteknum skilyrðum uppfylltum, að takmarka samningsgerð við hluta þeirra heilbrigðisstarfsmanna sem veitt geta þá þjónustu sem samið er um.

5. Heimild til þess að fela sveitarfélögum og öðrum aðilum en þeim sem falinn er rekstur heilbrigðisþjónustu samkvæmt lögunum að sjá um framkvæmd og rekstur tiltekinna þátta þeirrar heilbrigðisþjónustu sem heilbrigðisstofnunum ríkisins er ætlað að veita samkvæmt lögunum.“

Í umræðunni sem fór fram sl. vor var því alveg ljóst í hvaða átt stefndi og að horft væri til þess að gera kaupandahlutverk ríkisins mun sterkara. Þetta er náttúrlega ekkert ókunnugt hlutverk því að fyrir hafa verið samninganefndir á vegum ráðherra og samninganefndir Tryggingastofnunar og jafnvel einstakar stofnanir hafa verið að semja um veitingu heilbrigðisþjónustu. Eins og hefur komið fram hér áður eru 30% af þeim verkefnum sem flokkast undir heilbrigðisþjónustu á öðrum höndum en opinberra aðila. Það má því segja að það frumvarp sem hér er til umfjöllunar sé rökrétt framhald af þessum kafla laga um heilbrigðisþjónustu og til þess gert að styrkja stöðu stjórnvalda sem samningsaðila um heilbrigðisþjónustu burt séð frá rekstrarformi. Jafnframt er einstaklingum sem hafa þekkingu á þessu sviði en starfa nú hjá Tryggingastofnun, heilbrigðisráðuneyti og á ýmsum stofnunum ríkisins gefinn kostur á að sameina krafta sína og vinna með enn öflugri hætti að þessum málum og styrkja stöðu stjórnvalda sem samningsaðila.

Það er langur aðdragandi að þessu máli og það ýmislegt hefur gerst á síðustu árum eins og ég hef rakið. Þegar í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Davíðs Oddssonar frá 1999 var fjallað um þetta og segir þar m.a. um áherslur ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum, með leyfi forseta:

„Skilja þarf á milli hlutverks ríkisins sem kaupanda þjónustu annars vegar og veitanda hennar hins vegar í því skyni að auka ráðdeild.“

Sambærileg ákvæði voru endurtekin í þeirri ríkisstjórn sem mynduð var af Sjálfstæðisflokki og Framsóknarflokki á árinu 2003. Framsóknarflokkurinn var í forustu í heilbrigðismálum á þessum árum og sú undirbúningsvinna sem þeir lögðu í málið nýtist nú þegar þeim er hrint í framkvæmd undir stjórn Sjálfstæðisflokksins.

Á árinu 2000 var sett á laggirnar nefnd til að undirbúa þetta verkefni um að aðskilja kaupanda þjónustu og veitanda hins vegar. Sú nefnd var undir forustu þáverandi ráðuneytisstjóra, Davíðs Á. Gunnarssonar. Á árinu 2004 spurði ég þáverandi heilbrigðisráðherra um hvernig verkefninu miðaði. Í svari ráðherrans kom fram að nefndin hefði skoðað framgang DRG-kerfis sem LSH var að vinna að og var spítalanum falið að vinna áfram að því verkefni. Einnig hefur í framhaldi af starfi nefndarinnar verið tekin ákvörðun um að setja á laggirnar samninganefnd ráðherra um heilbrigðisþjónustu sem tók yfir ákveðin verkefni frá TR og gerðar voru nauðsynlegar lagabreytingar til að ná þessu fram og jafnframt hefði verið haldið áfram með þróun RAI-kerfisins sem er notað á öldrunarstofnunum eins og kunnugt er.

Þau skref sem voru tekin í tíð Framsóknarflokksins í áttina að því að aðskilja kaupendur og seljendur í heilbrigðisþjónustu eru því nú að skila sér ríkulega í undirbúningi fyrir stofnun sjúkratryggingastofnunar. Þar er ekki síst mikilvæg sú vinna sem hefur t.d. farið fram á vettvangi Landspítalans með DRG-kostnaðargreiningunni sem er í raun grundvöllur þess að það er hægt að hrinda þessu verkefni af stað með þeim hætti sem frumvarpið leggur upp með gagnvart sjúkrahúsum. Ég verð að hrósa framsýni og elju stjórnenda LSH við að halda þessu verkefni áfram en kostnaðurinn af því var að mestu borinn uppi af rekstrarfé spítalans.

Heilbrigðisráðherra hefur í ræðu sinni gert grein fyrir hlutverki nýrrar stofnunar sjúkratrygginga sem má skilgreina eftirfarandi hátt eins og segir í greinargerð með

frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Í stuttu máli er í lagafrumvarpi þessu skilgreint hverjir eru sjúkratryggðir á Íslandi, í hverju réttindi þeirra eru fólgin, þ.e. hvaða þjónustu og bótum þeir eigi rétt á, hver skuli meta og koma til móts við þessi réttindi eftir því sem við á, tryggja afgreiðslu umsókna um bætur og aðgang að viðeigandi heilbrigðisþjónustu og með hvaða hætti það skuli gert.“

Þetta eru stór og mikil markmið og tímabært að þau séu sett fram með þessum hætti. Það hefur sérstaklega vakið athygli t.d. í lögum um almannatryggingar sem eru nú gildandi, að þar er ekkert um markmiðssetningu, markmið laganna, og miðað við hversu lögin eru gömul er dálítið sérstakt að hvergi hafi komið fram markmiðssetning með lögunum. Flest Evrópuríki hafa gripið til þess ráðs að tengja fjármögnun í heilbrigðisþjónustu við afköst og gæði að hluta til eða öllu leyti og það kemur m.a. fram í skýrslu hinnar svokölluðu Jónínunefndar, sem skilaði af sér á árinu 2006. Ég ætla ekki að endurtaka það sem kom hér fram hjá hv. þm. Árna Páli Árnasyni þar sem hann vísar í skýrsluna að markviss kaup á heilbrigðisþjónustu feli í sér val á bestu leiðum til að hámarka árangur heilbrigðisþjónustunnar. En, eins og ég segi, mörg lönd hafa tekið upp þessar hugmyndir með mismunandi markmiðum sem varða þá m.a. forgangsröðun og betri nýtingu fjármagns, að bæta frammistöðu veitenda þjónustu, að minnka umfang stjórnunar með því að færa ákvörðunarvald nær vettvangi þjónustunnar. Jafnframt hafa þessar hugmyndir verið notaðar, það er ekkert leyndarmál, til þess að losa um stíft stjórnkerfi ríkisstofnana og losa aðeins um báknið.

Að þessu sögðu og þeim ávinningi sem skattgreiðendur og notendur þjónustunnar geta haft af boðuðum skipulagsbreytingum sem það frumvarp sem hér er til umfjöllunar býður upp á þá er mjög áhugavert að hlusta á fulltrúa stjórnarandstöðunnar sem hafa tekið þátt í umræðunni. Það var mjög ánægjulegt að heyra að bæði fulltrúar Framsóknarflokksins og Frjálslynda flokksins eru almennt jákvæðir gagnvart þessu enda væri ekki hægt að segja annað en það væri stílbrot hjá Framsóknarflokknum að setja sig upp á móti þessu máli því að hann hefur unnið mjög ötullega að framgangi þess á síðustu árum og tekið mið af því í áætlunum sínum innan heilbrigðisráðuneytisins. Þar hefur m.a. verið farið eftir ábendingum frá Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni. Í skýrslu stofnunarinnar árið 2000, sem ber heitið *World Health Report*, er fjallað um frammistöðu heilbrigðiskerfa heimsins og þar leggur stofnunin áherslu á og ráðleggur ríkjum heims að hefja kerfisbundin kaup á heilbrigðisþjónustu til að bæta virkni og árangur heilbrigðisþjónustu og leggur til að þjóðlönd breyti áherslum sínum í fjármögnun, frá fastri fjármögnun eða greiðslu á framlögðum reikningum í að stunda markviss kaup á tilgreindri þjónustu. Sams konar ábendingar komu jafnframt fram í skýrslu OECD um heilbrigðismál á Íslandi sem var til umfjöllunar nú fyrir stuttu og kom fram í vetur.

Ráðgjafar ríkisstjórnarinnar á hverjum tíma hafa jafnframt komið með þessar ábendingar í skýrslu frá árinu 2004 á vegum Hagfræðistofnunar sem bar heitið *Fjármögnun og rekstur heilbrigðisþjónustu*, eftir Axel Hall og Sólveigu F. Jóhannsdóttur, en þar benda þau einmitt á að styrkja kaupendahlutverkið og Jónínunefndin, eins og hefur komið fram hér á undan, tók sömu afstöðu. Það má því segja að það sé almennt samhljóða álit þeirra sérfræðinga og aðila sem hafa tekið þátt í þessari umræðu á síðustu árum að þeir hafa ráðlagt stjórnvöldum að fara þessa leið. Ég tek undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni þar sem hann lýsti því að þetta væri ákjósanleg leið. Mig langar síðan að enda á að vísa í skýrslu svokallaðrar Jónínunefndar þar sem segir, með leyfi forseta:

„Fyrirkomulag er felur í sér að kaup heilbrigðisþjónustu skuli vera á einni hendi og stofnun þverfaglegrar nefndar hefur bæði kosti og galla. Helstu kostir eru að stefnumörkun heilbrigðisyfirvalda verður markvissari, kaupandinn, sem umboðsmaður almannatrygginga, fær aukið ákvörðunarvald og gagnsærra verður hvernig kostnaðarmyndun og útgjöldum innan heilbrigðisþjónustunnar er háttað. Einnig getur valfrelsi sjúklinga aukist. Ókostir er þeir helstir að framkvæmdafrelsi og vald veitenda þjónustunnar minnkar, skipulag og samhæfing heilbrigðisþjónustu getur orðið erfiðari, samningskostnaður eykst svo og þekkingarþörf kaupanda. Kostir breytts fyrirkomulags eru taldir vega gallana upp, m.a. meta Svíar fjárhagslegan ávinning af breytingum á fjármögnun í heilbrigðisþjónustunni nærri 10% auk aukinnar ánægju sjúklinga með þá meðferð er þeir fá. Það er því eftir miklu að slægjast.“

[15:27]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þm. Ásta Möller er mikill talsmaður einkavæðingar í heilbrigðisþjónustu og við höfum heyrt það og það hefur oft komið fram í umræðum í þinginu í vetur. Síðasta ræða hennar bar einnig vott um það og mig langar þess vegna til þess að rekja hér lítillega niðurstöður könnunar sem gerð var á árinu 2006, stór landskönnun á vegum Háskóla Íslands, landlæknis og Lýðheilsustöðvar, þar sem landsmenn voru spurðir um afstöðuna til heilbrigðisþjónustunnar og hvernig eigi að kosta hana, þ.e. hvort hún eigi að vera fyrst og fremst á forræði hins opinbera, hið svokallaða félagslega heilbrigðiskerfi eins og við þekkjum það og hefur tíðkast á Norðurlöndunum um áratugaskeið, eða hvort það eigi að kosta heilbrigðisþjónustu af aflafé manna. Niðurstöðurnar voru mjög athyglisverðar því að það kom fram að mikill meiri hluti vill fyrst og fremst að hið opinbera reki þessa starfsemi, sjúkrahús og heilsugæslu, upp undir 90%, heilsugæsluna um 76%.

Ég vil spyrja hv. þm. Ástu Möller hvort hún hafi kynnt sér niðurstöður þessarar könnunar og hvort hún telji að stefna ríkisstjórnarinnar um fjölbreytt rekstrarform — les einkavæðingu — sé í takt við vilja þjóðarinnar.

[15:29]

Ásta Möller (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Það er kannski að bera í bakkafullan lækinn að fara að leiðrétta enn eina ferðina hugtakið einkavæðing, og ég er ekki talsmaður einkavæðingarinnar innan heilbrigðisþjónustunnar, ég er hins vegar talsmaður þess að það sé aukið samstarf á milli einkaaðila og stjórnvalda um rekstur í heilbrigðisþjónustu. Á því er mikill munur og ég er talsmaður þess að ríkið og stjórnvöld verði áfram megin-

greiðendur fyrir heilbrigðisþjónustu hér eftir sem hingað til.

Varðandi þá spurningu sem til mín er beint um rannsókn um íslenska heilbrigðiskerfið eftir Rúnar Vilhjálmsson þá þekki ég þá skýrslu afar vel og veit hvað hún inniheldur. Það segir kannski meira en nokkuð annað um hvernig hefur tekist til hjá okkur með samvinnu við einkaaðila og sjálfseignarstofnanir varðandi rekstur að fólk gerir ekki greinarmun á því hvort um ríkisrekstur eða einkarekstur er að ræða vegna þess að þar er enginn munur á t.d. greiðsluþátttöku fólks. Fólk sem t.d. fer til heilsugæslustöðvanna í Salahverfi eða í Lágmúla borgar það sama og það borgar í heilsugæslustöðvum annars staðar, þ.e. þeim heilsugæslustöðvum sem reknar eru af ríkinu, en heilsugæslustöðvarnar í Lágmúla og Salahverfi eru, eins og hv. þingmaður veit, reknar af einkaaðilum. Almenningur gerir engan greinarmun á því hvort það er ríkið eða einkaaðilar eða sjálfseignarstofnun sem veita þjónustuna vegna þess að sama verð er greitt fyrir hana. Þegar ég las þetta gerði ég þær athugasemdir í mínum huga að það væri ekki hægt að draga þá ályktun að með þessu væri fólk að segja að það væri á móti því að einkaaðilar væru að reka heilbrigðisþjónustu fyrir hönd ríkisins. Ég held einmitt að það hafi komið í ljós að t.d. einkaaðilar sem reka heilsugæslustöðina í Salahverfi standa sig mjög vel (Forseti hringir.) og fólk er mjög ánægt með þá þjónustu, ánægðara en með aðrar heilsugæslustöðvar.

[15:32]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Spurningin sem lögð var fyrir menn í þessari könnun var mjög skýr.

Hún hljóðaði svo, með leyfi forseta:

Hvort finnst þér að eftirfarandi starfsemi eigi að vera rekin (starfrækt) af hinu opinbera (ríki, sveitarfélögum) eða einkaaðilum?

Ég held að það sé algjörlega óþarft fyrir hv. þm. Ástu Möller að gera lítið úr orðaskilningi fólks sem svaraði þessari spurningu og var á aldrinum 17–85 ára. Ég held að fólk hafi alveg vitað hverju það var að svara. Niðurstöðurnar eru sláandi, 80,7% vilja að sjúkrahús séu fyrst og fremst rekin af hinu opinbera, 76% vilja að heilsugæslustöðvar séu það, hjúkrunarheimili 60%, heimahjúkrun 60%, lýðheilsustarfsemi 64% og tannlækningar barna 63,3%.

Þá erum við kannski komin að einkarekstrinum, þá erum við komin að því hvað það getur þýtt í raun þegar hið tvöfalda kerfi einkaframkvæmdarinnar og hins opinbera kerfis er upp komið. Þá er niðurstaðan sú að fólk hefur einfaldlega ekki efni á því að nota þjónustu jafnvel þó að hún sé mjög brýn og nauðsynleg. Meira að segja 44% svarenda töldu að hið opinbera ætti fyrst og fremst að greiða eða kosta tannlækningar fullorðinna.

Hv. þm. Ásta Möller taldi að fólk hefði ekki skilið þessa spurningu. Þá er náttúrlega ekki nema von að hv. þingmaður hafi ekki viljað svara seinni hluta spurningarinnar, sem sé hvort ríkisstjórnin væri að fara fram með vilja þjóðarinnar eða gegn honum.

[15:34]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég sagði ekki í ræðu minni að fólk hefði ekki skilið spurninguna. Ég sagði að fólk gerði ekki greinarmun á því (Gripið fram í.) hvort ríki eða einkaaðilar veiti þjónustuna þegar það borgar það sama og viðmótið er mjög svipað.

Nú mátti skilja á hv. þingmanni að forsenda spurningarinnar eða rannsóknaraðilans væri að það yrði tvöfalt heilbrigðiskerfi, (**ÁI:** Nei, ég var að tala um tannlækningarnar.) eitt fyrir ríka — það mátti skilja það á hv. þingmanni. Um það er ekkert að ræða, það eru engin áform í þá veru. Til þess að hnykkja aðeins á afstöðu fólks gagnvart þessari spurningu vill nú til að ég er með þessa skýrslu fyrir framan mig. Í henni kemur fram að 50% svarenda telja að endurhæfingarstöðvar eigi fyrst og fremst að vera reknar af hinu opinbera en 44% af einkaaðilum. Reyndin er hins vegar sú að 90% af endurhæfingarþjónustu er á höndum einkaaðila. Það er m.a. talað um Reykjalund og NLFÍ, endurhæfingarstofnanir eru um 90% í höndum einkaaðila. Satt að segja skoðaði ég þessa skýrslu af áhuga og komst að þeirri niðurstöðu að þarna væri verið að rugla saman ákveðnum þáttum.

Aðalatriðið er að með því að auka samstarf við einkaaðila gefum við fólki ákveðna valkosti um þjónustu. Við gefum fagfólki tækifæri til þess að vinna á öðrum stöðum en hjá ríkinu, þ.e. fleiri valkosti um hvar það starfar, og við erum að auka gæði þjónustunnar. Það er markmiðið og einnig að nýta betur fjármagnið.

Eins og kom fram í ræðu minni hér áðan og var niðurstaða í skýrslu svokallaðrar Jónínunefndar, er, samkvæmt reynslu Svía, með þessum skipulagsbreytingum einum (Forseti hringir.) hægt að ná fram 10% fjárhagslegum ávinningi.

[15:36]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég ætla ekki að eyða miklum hluta af tíma mínum í að ræða vinnulag og vinnubrögð, það var gert hér fyrr í dag. Ég vil þó vekja athygli á því að þetta frumvarp var boðað í desember. Það var kallað eftir því að tiltekin mál biðu þar til það væri komið fram en við þeirri sanngjörnu ósk var ekki orðið. Síðan var málið tekið inn með afbrigðum í morgun, fimm mánuðum síðar.

Ég vil vekja athygli á því að áður en til þessa þingfundar kom í morgun var samkomulag um vinnulag í heilbrigðisnefnd. Þegar fyrirhugað var í síðustu viku að taka málið inn með afbrigðum á fimmtudegi varð samkomulag um að haldinn yrði fundur í hv. heilbrigðisnefnd til þess að senda málið út til umsagnar. Eins og hér hefur komið fram hefur hv. þm. Ásta Möller sent beiðni um umsagnir upp á sitt eindæmi og hún hefur með því sett vinnulag og vinnu heilbrigðisnefndar í mikinn voða að mínu viti. Ég vara við því að áfram verði gengið svo fram sem hér er byrjað á, að málið er tekið inn með afbrigðum og hv. þingmaður tekur að sér að vera allt í senn Alþingi Íslendinga og heilbrigðisnefnd þingsins. Ég spyr hvenær hv. þm. Ásta Möller hyggst taka málið úr heilbrigðisnefndinni.

Ég vil vekja athygli á því að mjög mikil sátt hefur verið um heilbrigðisþjónustuna í þessu landi. Sú sátt er rofin, allir skynja að heilbrigðiskerfið okkar er á krossgötum og heilbrigðisþjónustan er í hættu, m.a. og ekki síst vegna einka-

væðingaráforma Sjálfstæðisflokksins sem Samfylkingin veitir brautargengi í þessari ríkisstjórn.

Frumvarpið sem hér liggur fyrir kallar á víðtæka umræðu um heilbrigðisþjónustuna. Við höfum oft rætt um grundvöll heilbrigðisþjónustunnar í vetur en það hefur yfirleitt verið í stuttum andsvaratímum eða óundirbúnum fyrirspurnum þar sem lítið tóm hefur gefist til þess að fara ofan í hlutina. Maður hlýtur að spyrja sig þegar mál sem þetta er komið á dagskrá hvert brýnasta verkefnið er á sviði heilbrigðismála í landinu. Við vitum að almennt er heilsufar Íslendinga mjög gott og öfundsvert að mati OECD en það þýðir ekki að það séu ekki mörg verkefni óleyst. Ég vil fyrst nefna aðbúnað og laun fólks sem sinnir störfum í heilbrigðisþjónustunni. Laun og aðbúnaður hjúkrunarfólks og umönnunarfólks eru því miður mjög léleg. Svo virðist sem ríkisstjórnin ætli sér að efna öll önnur loforð, kosningaloforð og loforð stjórnarsáttmála, áður en kemur að því að útrýma kynbundnum launamun sem stendur þessari starfsemi, bæði á sjúkrahúsunum og öðrum heilbrigðisstofnunum og hjúkrunarheimilum, fyrir þrifum. Það verður að hækka laun og bæta aðbúnað á þessum stöðum þannig að það verði eftirsóknarvert að vinna þar.

Ég spyr hæstv. ráðherra í fyrsta lagi: Hvað líður efndum á því loforði að útrýma kynbundnum launamun sem við vitum að þarf að byrja á eða þarf að vera mjög framarlega, í þeim stéttum sem vinna við heilbrigðisþjónustu?

Í öðru lagi vil ég nefna sem brýnt verkefni rekstrar- og nú stjórnunarvanda á sviði heilbrigðisþjónustunnar og reyndar líka Landspítalans. Ég vek athygli á því að yfirráðherra Landspítalans, Vilhjálmur Egilsson sem stýrir nefnd ráðherra til þess að taka út rekstur spítalans, hefur sagt að það komi vel til greina að gera spítalann að opinberu hlutafélagi. Annar af tveimur forstjórum spítalans nú um stundir hefur sagt að það þurfi að skoða það mál mjög vel. Fram hefur komið að nefnd Vilhjálms Egilssonar er ætlað að skila niðurstöðum í júní. Nú vil ég spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra hvort hann hyggst láta kalla heilbrigðisnefnd Alþingis saman til þess að kynna þá skýrslu þegar hún er tilbúin en það mun væntanlega ekki verða fyrir þinglok í vor.

Í þriðja lagi vil ég nefna heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu sem brýnt verkefni á sviði heilbrigðisþjónustu. Er ég þá ekki að gera lítið úr vanda sem getur verið víða um landsbyggðina. Íbúar á höfuðborgarsvæðinu búa því miður við lakari þjónustu sem fyrir vikið verður ríkinu dýrari vegna skorts á heilsugæslulæknum og þess stóra, þunga batterís sem heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu er.

Hæstv. ráðherra skipaði nefnd til þess að skoða heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu fyrr í vetur. Það var upplýst þá að hún ætti að skila tillögum í aprílmánuði. Sá mánuður er nú liðinn sem kunnugt er og ég vil spyrja hæstv. ráðherra hvenær fyrirhugað er að þessi nefnd skili störfum og hvort fyrirhugað sé að kynna niðurstöður hennar fyrir heilbrigðisnefnd þingsins.

Í fjórða lagi nefni ég aðbúnað aldraðra. Það er alveg greinilegt, frú forseti, að þar þarf mikilvirkt átak. Ég ætla ekki að nota ræðutíma minn hér í að lýsa þeim aðbúnaði og aðstæðum sem þar eru uppi. Nýlega var boðinn út rekstur einnar deildar fyrir aldraða á Landakoti sem hafði verið lokuð um hríð og ég spyr: Hvað er í pípunum til þess að bæta aðstöðu aldraðra hjúkrunarsjúklinga í landinu?

Það má til sanns vegar færa að ekki er allt nýtt í þessu frumvarpi. Hér er víða um endurtekið efni að ræða og margt mjög gott um það að segja, annað hvort væri nú, allur tryggingapakkinn okkar er auðvitað góður og gegn. En það sem hræðir er hverjir eru við stjórnvölinn. Það ákvæði getur hafa virst ósköp sakleysislegt sem var í heilbrigðislögunum sem samþykkt voru hér sl. vor og fjallaði um að setja ætti á fót stofnun til þess að annast kaup og sölu á heilbrigðisþjónustu. En þegar það er svo sett í gegn með þeim formerkjum að í stjórnarsáttmála er talað um að stefna eigi að fjölbreyttari rekstrarformum í heilsugæslunni og til þess lagt sérstakt fjármagn í fjárlögum, þá spyr maður auðvitað hvað hér sé á ferðinni. Það er mjög brýnt að menn átti sig algjörlega á því hvað um er að ræða þegar einkavæðing er á ferðinni í heilbrigðisþjónustu okkar sem byggir á félagslegu kerfi eins og við þekkjum það best frá Norðurlöndunum og okkur sjálfum hér áratugum saman. Það hefur sannarlega skilað okkur miklu.

Hér hefur oft verið tekist á í vetur um hvað einkavæðing er og menn hafa gleymt sér í ýmiss konar orðhengilshætti og frösum og vænt okkur þingmenn Vinstri grænna um að vita ekki um hvað við tölum. Ég vek athygli á því að í fræðilegri umræðu er talað um einkavæðingu og þá er átt við þrennt: Það er í fyrsta lagi átt við sölu á opinberri stofnun eða fyrirtæki, eignasölu beinni og hreinni eins og við þekkjum hana, hvort sem við viljum tala um hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja eða bara Símann í því sambandi. Í öðru lagi er um að ræða tilfærslu á rekstri eða framkvæmd frá hinu opinbera til einkaaðila, þ.e. svokallaða einkaframkvæmd eða einkarekstur. Í þriðja lagi er um að ræða tilfærslu fjármögnunar frá hinu opinbera til einkaaðila, þ.e. í þessu tilfelli sem við erum að tala um hér, sjúklingaskatta. Greiðslubyrðin færist frá hinu opinbera til einkaaðilanna, í þessu tilfelli sjúklinganna.

Ég vil vekja athygli á því, frú forseti, að í greinargerð frumvarpsins á bls. 31 er talað um að hafa verði í huga að grundvallarmunur sé á einkavæðingu rekstrar og einkavæðingu fjármögnunar. Mér sýnist því að þeir sem skrifuðu greinargerðina séu mér fyllilega sammála um þennan fræðilega grunn sem er og þarf að leggja til grundvallar þegar menn tala um einkavæðingu. Það hefur verið nokkur einkavæðing í íslenska heilbrigðiskerfinu á undanförnum árum að því er varðar einkaframkvæmd og einkarekstur en einnig einkafjármögnun vegna þess að hlutdeild sjúklinga í rekstri heilbrigðisstofnananna hefur vaxið á undanförnum árum. Það sem mér finnst miður í því sambandi er að þessi einkavæðing hefur átt sér stað skipulagslítið og tilviljanakennt án þess að fyrir hafi legið mat á því hvort hún mundi skila einhverju og þá hverju.

Ég vil minna á að einkaframkvæmd í heilbrigðisþjónustu, þ.e. einkarekstri, geta fylgt ýmiss konar ókostir og hafa fylgt ókostir. Eitt af því er hækkun þjónustugjalda, hækkun sjúklingaskatta. Annað er að þjónustusamningar hins opinbera við einkaaðila geta leitt til ósveigjanleika í heilbrigðisþjónustunni, þ.e. að upp geta komið nýjar þjónustuþarfir á samningstímanum. Við skulum bara muna eftir að samningurinn við Sóltún er til 25 ára og ekki er hægt að segja honum upp nema um stórfelldar vanefndir sé að ræða.

Þetta býður upp á ákveðinn ósveigjanleika. Í heilbrigðisþjónustunni okkar þekkjum við líka að þeir þættir sem hafa verið einkavæddir og sendir út á markaðinn — þar er oft veitt ósjálfbær þjónusta. Oft lenda erfiðu tilfellin og jafnvel meðferðarmistök einkaaðilanna hjá opinberum þjónustuaðilum. Þeim er stundum vísað til þeirra eða inn á stóru spítalana.

Að lokum vil ég nefna að einkaframkvæmd í heilbrigðisþjónustunni getur leitt til ósamhæfðrar og ósamfelldrar þjónustu, þ.e. það verða úr þessu svokallaðar punkta- eða partalækningar sem eru gerðar án tillits til heildarinnar og ekki batnar það ef margir ótengdir aðilar veita þjónustu í samkeppni hver við annan. Almennt má líka segja um einkavæðingu af þessum toga að hún dregur ekki úr heildarkostnaði við heilbrigðisþjónustuna en getur þvert á móti aukið hann. Þetta eru hlutir sem lítið hafa verið til umræðu hér og allra síst hjá þeim sem draga vagninn í einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni.

Það er annað sem gerist varðandi einkafjármögnun heilbrigðisþjónustunnar, þ.e. varðandi sjúklingaskattana í heilbrigðiskerfum eins og okkar, að hækkaður tilkostnaður sjúklinga getur leitt til frestunar eða jafnvel niðurfellingar á heimsóknum til þjónustuaðila. Þetta þekkjum við best úr tannlækningunum. Þar af leiðir að einkafjármögnun af þessu tagi — og ég minni á að þetta er hluti einkavæðingar, menn skulu ekkert loka augunum fyrir því — getur valdið ójöfnuði í aðgengi að þjónustu og þar með grafið undan þeirri góðu heilbrigðisþjónustu sem við höfum.

Frú forseti. Það er óskaplega stuttur tími sem gefst hér við 1. umr. til þess að fara ítarlega ofan í þetta mikla mál. Ég taldi nauðsynlegt vegna umfangs þess og pólitíkurinnar og stefnunnar sem það boðar, í greinargerðinni sérstaklega, að ræða almennt um heilbrigðisþjónustuna og þær stefnur og strauma sem nú ógna þeim góða grunni sem heilbrigðisþjónustan okkar stendur á.

[15:52]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér þótti ræða hv. þingmanns einkennast af miklum stóryrðaflaumi og ég saknaði þess að ekki var fyrr en í lok hennar tæpt á efnisatriðum frumvarpsins sem hér er til umræðu. Hv. þingmaður klifaði á orðinu „einkavæðing“ og sagði að í einkavæðingu fælist m.a. tilfærsla á greiðslubyrði til einkaaðila, sjúklingaskattar, eins og í þessu máli hér. Þetta er rakalaus málflutningur, hvergi í frumvarpinu er talað um aukna greiðsluþátttöku almennings. Það eru bein ósannindi að halda því fram, hv. þingmaður. Greiðsluheimildir eru algjörlega tæmandi taldar í 29. gr. frumvarpsins og í 43. gr. er í fyrsta skipti kveðið á um að óheimilt sé að krefja um frekara endurgjald en stendur í 29. gr., það er beinlínis verið að koma í veg fyrir að hægt sé að krefja fólk um meiri greiðslur.

Talað er um að Sóltún sé dæmi um það að vandasamt sé að gera langa samninga við einkaaðila vegna þess að þarfir breytist. Ef hv. þingmaður hefði lesið frumvarpið þokkalega hefði væntanlega verið ljóst að í 48. gr. er sérstaklega talað um úrræði til að grípa til í samningum eins og þessum, að í lögum sé beinlínis kveðið á um hvernig fara eigi með breytingar á þjónustuþörf og annað slíkt í samningum um þjónustu til langs tíma.

Hv. þingmaður talaði um að þjónustumistök einkaaðila væru borin af hinu opinbera. Það er rétt að upplýsa það að allir veitendur heilbrigðisþjónustu eru tryggðir fyrir því að þjónustumistök þeirra séu greidd af opinberum aðilum, þeir þurfa að greiða þá tryggingu. Hv. þingmaður, það væri æskilegt í umræðu um þetta mál að fjalla frekar um efnisatriði þess. Það er ljóst að ekki er verið að leggja auknar byrðar á almenning í landinu og ekki er kveðið á um fleiri sjúklingaskatta. Þessi málflutningur er sannarlega óboðlegur hér í þingsölum.

[15:54]

Forseti (Þuríður Backman):

Ég vil minna hv. þingmann á að beina orðum sínum til hæstv. forseta.

[15:54]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ósköp er Samfylkingunni brugðið. Er eitthvert óbragð í munninum á mönnum vegna þessa máls? Ég átta mig ekki á þessu geðvonskukasti sem lendir hér á mér, frú forseti. (Gripið fram í.) Já, það er einhver mikill … Frú forseti. Það er einfaldlega þannig að frumvarpið er svo nýlega komið í mínar hendur að ég finn ekki einu sinni greinina um gjaldtökuna. (**ÁPÁ:** 29. gr.) Já, 29. gr., hér er hún.

Ég vil hins vegar þakka hv. þm. Árna Páli Árnasyni fyrir að gefa mér tækifæri til að ræða sérstaklega þann efnisþátt þessa máls sem er að finna í 2. tölul. 29. gr. þar sem segir að heimilt sé að taka gjald fyrir almenna og sérhæfða heilbrigðisþjónustu á göngudeild, dagdeild, slysadeild og bráðamóttöku sjúkrahúsa sem veitt er án þess að um innlögn á sjúkrahús sé að ræða.

Mig langar til að spyrja hæstv. ráðherra hvernig þetta atriði er túlkað. Mér er kunnugt um að menn hafa þurft að gangast undir viðamiklar rannsóknir og dýrar, ég veit um reikning upp á 30 þús. kr., til þess að gangast undir aðgerð á sjúkrahúsi en þessar rannsóknir eru framkvæmdar … (**Heilbrrh.:** Er þetta andsvar?) Þetta er andsvar um gjaldtökuna, ég er að spyrja hæstv. ráðherra um gjaldtöku og ég var að þakka sérstaklega fyrir að hafa fengið tækifæri til þess. Þessar rannsóknir, sem eru nauðsynleg forsenda (Forseti hringir.) innlagnar á sjúkrahús, gætu verið gerðar með tilvísun (Forseti hringir.) í þessa grein og því vil ég spyrja um túlkunina á henni.

[15:56]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var athyglisvert svar hjá hv. þingmanni. Það er greinilegt að hv. þingmaður er á harðahlaupum undan þeim rangfærslum sem hún hafði í frammi í ræðustól áðan. Þingmaðurinn sagði að með frumvarpinu væri verið að færa greiðslur til einkaaðila og koma á sjúklingasköttum, hún staðhæfði það æ ofan í æ. Hv. þingmaður er nú á harðahlaupum frá þeim málflutningi.

Það er líka ljóst að hv. þingmaður kýs að ræða ekki frekar þær ábendingar mínar að í frumvarpinu er beinlínis girt fyrir ýmis vandkvæði sem komið hafa upp í samningum við einkaaðila hingað til. Í reynd er því verið að skapa

heilbrigðari og traustari grundvöll undir samninga, jafnt við opinbera aðila sem einkaaðila, um veitingu heilbrigðisþjónustu og tryggja faglegra eftirlit með slíkum samningum og faglegri umgjörð um framkvæmd þjónustunnar en verið hefur hingað til.

Það er satt að segja, eins og ég nefndi hér áðan, ekki boðlegt að sitja æ ofan í æ undir rangtúlkunum, undir röngum áburði. Hv. þingmenn hafa ekki einu sinni tilburði í frammi til að reyna að rökstyðja mál sitt þegar gengið er á þá og óskað eftir rökstuðningi. Hér er geipað um einkavæðingu daginn út og daginn inn en þegar bent er á hversu holur hljómur er í þessum innantóma málflutningi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, afturhaldssamasta vinstri flokks í Evrópu, kemur í ljós að það er ekkert sem hönd á festir. Þingmaðurinn flögrar satt best að segja hér um eins og fiðrildi á haustdegi og reynir að komast undan því að svara spurningum sem til hennar er beint. Hvar er verið að koma sjúklingasköttum á fólk í frumvarpinu, hv. þingmaður? Hvar er verið að koma á frekari einkavæðingu sem felst í því að verið sé að auka greiðslubyrði almennings af heilbrigðisþjónustu? Hvar er verið að gera það?

[15:59]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason getur ekki hvort tveggja í senn skammað mig, sem hér stend, fyrir að ræða ekki efnisatriði frumvarpsins og einnig sagt að það sem ég hafi sagt fjalli um efnisatriði frumvarpsins.

Ég hef hér — að gefnu tilefni, æ ofan í æ hefur verið kallað eftir skilgreiningum okkar Vinstri grænna á einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni — rakið fræðilegar forsendur í þeirri umræðu og bent á að einn af ókostum einkavæðingar í heilbrigðisþjónustu er einkafjármögnunin sem bent er á í greinargerð með frumvarpinu, (**ÁPÁ:** Þetta eru rangfærslur.) og ég vísaði sérstaklega í á bls. 31 í greinargerðinni að mig minnir. (**ÁPÁ:** Í hverju felast sjúklingaskattar?) Sjúklingaskattar eru það sem í þessum fræðum sem ég var að vísa til er einkafjármögnun í heilbrigðisþjónustu, þ.e. þegar greiðslubyrðin er flutt frá hinu opinbera yfir á almenning. Það köllum við á íslensku sjúklingaskatta. (**Heilbrrh.:** Hver er að gera það?)

Frú forseti. Það er búið að snúa þessum þingsköpum þannig að maður fær 15 mín. til þess að ræða mjög stórt og mikið mál. Ítrekað hefur verið kallað eftir því í allan vetur að við Vinstri græn gerðum grein fyrir afstöðu okkar og grunnskilgreiningum í þessu máli og, frú forseti, ég tel mig hafa gert það hér. Það tók bara þennan tíma, það verður bara að segjast eins og er, og í seinni ræðu minni í dag verður að gefast tími til að fara efnislega í frumvarpið.

[16:01]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Frú forseti. Það er alveg ljóst að ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks vill að heilbrigðisþjónusta á Íslandi verði ávallt í fremstu röð. Rúmlega fjórðungi fjárlaga ríkisins er varið til heilbrigðismála og nýting fjármuna, skipulag og rekstur heilbrigðiskerfisins er því mál sem varðar alla.

Heilbrigðisþjónustan á Íslandi er á margan hátt til fyrirmyndar en í mannauði heilbrigðisgeirans felst mikil og dýrmæt auðlind. Það er gott aðgengi hér fyrir alla þá sem eru bráðveikir eða slasaðir og árangur á mörgum sviðum er eftirtektarverður og með því besta sem þekkist í heiminum, svo sem lágur ungbarnadauði, hátt hlutfall í lífun eftir stór áföll, árangursrík glasafrjóvgun og framúrskarandi meðferð kransæðasjúklinga og í krabbameinslækningum.

Þrátt fyrir öflugt og hæfileikaríkt starfsfólk heilbrigðiskerfisins eru hins vegar ýmsar brotalamir á kerfinu. Verulega hefur skort á heildrænt skipulag þessa umfangsmikla málaflokks. Það þarf því að mínu mati að ráðast í kerfislægar endurbætur og forðast ómarkvissar og illa ígrundaðar niðurskurðartillögur.

Fyrir nokkrum árum lýsti Samfylkingin sig reiðubúna til að taka þátt í að endurbæta heilbrigðiskerfið með opnum huga með það að leiðarljósi að kerfið yrði gert markvissara og skilvirkara fyrir notendur. Stöðugt yrði að leita bestu aðferða til að ná fram betri árangri og forsenda endurbóta í heilbrigðiskerfinu væri að markmið jafnaðarstefnunnar stæði óhaggað. Þannig yrði mannúð, jafnræði og árangur og skilvirkni best tryggð.

Þess vegna, frú forseti, verða menn að vera óragir við nýjungar en taka um leið fulla ábyrgð á þeim og hætta við þær ef árangur er ekki viðunandi eða í samræmi við markmið en festa þær í sessi ef vel tekst til. Og þegar kemur að breytingum í heilbrigðiskerfinu þarf að sjálfsögðu ætíð að hafa öryggi sjúklinga í öndvegi.

Eins mikilvægt og það er að hvetja til góðrar nýtingar fjármuna á þessu sviði er jafnmikilvægt að ýta undir framfarir og fjárfestingar þannig að nauðsynlegar breytingar, umbætur og ný form í rekstri og framkvæmd eigi sér stað í samstarfi og jákvæðu andrúmslofti.

Jafnaðarmenn vilja tryggja jafnræði til heilbrigðisþjónustu óháð efnahag og frá þeirri stefnu má aldrei hvika. Jafnaðarmenn vilja jafnframt nýta markaðsaðferðir þar sem það á við til að tryggja hagkvæmni, m.a. í rekstri, án þess að það komi niður á jafnréttinu. Í yfirskrift mikillar vinnu Samfylkingarinnar í heilbrigðismálum fyrir nokkrum árum setti flokkurinn sér þrjú markmið. Í fyrsta lagi að endurskipuleggja heilbrigðiskerfið frá grunni með betri heilbrigðisþjónustu og betri nýtingu fjármuna að leiðarljósi. Í öðru lagi að fjárfesta í rannsóknum og þróun heilbrigðisgeirans. Í þriðja lagi að tryggja að aðgengi að heilbrigðisþjónustu verði óháð efnahag og öðrum félagslegum aðstæðum.

Samfylkingin hefur enn fremur sett sér fjórar forsendur fyrir öllum breytingum í heilbrigðiskerfinu. Í fyrsta lagi að aðgengi allra landsmanna að heilbrigðiskerfinu sé óháð efnahag. Í öðru lagi að þjónusta við sjúklinga batni. Í þriðja lagi að beinn kostnaður við sjúklinga aukist ekki. Í fjórða lagi að fjármunir hins opinbera nýtist vel.

Frú forseti. Þessi markmið og forsendur eru uppfyllt í þessu frumvarpi um sjúkratryggingastofnun. En förum nú aðeins yfir nokkur grundvallaratriði sem birtast í frumvarpinu.

Í greinargerð frumvarpsins segir að meginmarkmiðið með stýringu innan heilbrigðiskerfisins hér á landi sé þríþætt. Í fyrsta lagi að tryggja öllum borgurum þjóðfélagsins bestu þjónustu heilbrigðiskerfisins með aðgangi óháð efnahag. Í öðru lagi að tryggja hagkvæman rekstur heilbrigðisstofnana. Í þriðja lagi að tryggja þjóðhagslegan hámarksá-

vinning af rekstri heilbrigðiskerfisins með forgangsröðun og útgjaldastýringu og ná þannig stjórn á heildarútgjöldum og hámörkun á heilbrigði miðað við tilkostnað Þetta eru mikilvæg markmið og ég vona að flestir geti tekið undir þau markmið.

Í öðru lagi kemur fram í frumvarpinu að aðgangur að heilbrigðiskerfinu verður óháður efnahag. Við þurfum ekki annað en að líta á 1. gr. frumvarpsins, en þar segir:

„Markmið laga þessara er að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði og jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag …“ .

Ákvæðið felur í sér lýsingu á grundvallarréttindum sjúkratryggðra sem líta ber til við framkvæmd laga um sjúkratryggingar og hafa til fyllingar við skýringu einstakra ákvæða laganna.

Í 40. gr. segir einnig:

„Við samningsgerð skal tryggja aðgengi sjúkratryggðra að þeirri heilbrigðisþjónustu sem samið er um óháð efnahag.“

Aftur er minnst á þetta grundvallarprinsipp.

Í þriðja lagi segir í frumvarpinu í greinargerð þess:

„Ekki er um aukna gjaldtöku að ræða frá núgildandi ákvæðum laga um almannatryggingar og laga um heilbrigðisþjónustu.“

Í 43. gr. stendur beinlínis:

„Um gjald sem sjúkratryggður greiðir fyrir þjónustuna fer skv. 29. gr. og er veitendum þjónustu óheimilt að krefja hann um frekara gjald.“

Og í greinargerðinni stendur:

„Veitanda þjónustunnar er þannig óheimilt að krefja sjúkratryggðan um annað eða hærra gjald en gert er ráð fyrir að hann greiði samkvæmt 29. gr. frumvarpsins.“

Þetta þýðir á mannamáli að það er einfaldlega bannað að kaupa sig fram fyrir röðina. Í þessu frumvarpi er verið að banna það að fólk njóti fjárhagslegs forskots í heilbrigðiskerfinu.

Frú forseti. Þá erum við komin með þessi þrjú mikilvægu atriði á hreint. Þjónustan verður óháð efnahag, það eru engar auknar gjaldtökuheimildir í þessu frumvarpi og það verður ekki leyfilegt að kaupa sig fram fyrir röðina. Þetta er nú ekki amalegt. Ég held að Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin geti verið stolt af þessum áhersluatriðum í frumvarpinu. Það er spurning hvað hv. þingmenn Vinstri grænna segja um þessi atriði sem standa skýrum orðum í frumvarpinu en eins og kom hér fram áðan er óvíst hvort þeir hafa lesið frumvarpið.

Í fjórða lagi segir í frumvarpinu, í 39. gr., að sjúkratryggingastofnunin geri samninga við heilbrigðisstofnanir, samanber lög um heilbrigðisþjónustu, sveitarfélög, sjálfseignarstofnanir, fyrirtæki og einstaklinga um veitingu heilbrigðisþjónustu og greiðir þeim endurgjald í samræmi við ákvæði samninganna.

Og í athugasemdum við þessa grein segir:

„Ekki er gert ráð fyrir að stofnunin semji við fagfélög eða stéttarfélög eins og tíðkast hefur.“

Þetta er gríðarlega mikilvægt og mun koma í veg fyrir að heilu heilbrigðisstéttirnar nái einokunarstöðu gagnvart hinu opinbera með því að sameinast gegn því undir þeirri hótun að náist ekki samningar á forsendum stéttanna verði enginn úr stéttinni tilbúinn að vinna fyrir hið opinbera. Og þessu tengt er að sjálfsögðu gríðarlega mikilvægt að vel sé búið að hinni nýju stofnun og vel sé til vandað varðandi kostnaðargreininguna.

Í 5. gr. frumvarpsins kemur fram að að viðmót þjónustunnar megi ekki vera lakara en nú er og er gert ráð fyrir því að Tryggingastofnun og sjúkratryggingastofnun reki m.a. sameiginlega afgreiðslu og þjónustu.

Í 38. gr. frumvarpsins segir að séu samningar um heilbrigðisþjónustu ekki fyrir hendi sé í sérstökum tilfellum heimilt tímabundið að endurgreiða sjúkratryggðum útlagðan kostnað vegna heilbrigðisþjónustu á grundvelli gjaldskrár sem sjúkratryggingastofnunin gefur út. Þetta ákvæði er nýmæli. Í athugasemdum við 38. gr. segir:

„Meginreglan er enn sem fyrr að í öllum tilvikum þurfi að liggja fyrir samningar milli sjúkratryggingastofnunarinnar og veitenda þjónustu ef til þess á að koma að ríkið greiði hlutdeild í kostnaði við heilbrigðisþjónustu. Í einstökum afmörkuðum tilvikum þykir þó rétt að sjúkratryggingastofnuninni sé heimilt að endurgreiða sjúkratryggðum útlagðan kostnað vegna heilbrigðisþjónustu á grundvelli gjaldskrár sem sjúkratryggingastofnunin gefur út. Gert er ráð fyrir að ávallt verði gripið til slíks úrræðis tímabundið og að ákvæðið heimili ekki að komið sé á varanlegu endurgreiðslukerfi án þess að fyrir liggi samningar milli sjúkratryggingastofnunarinnar og viðsemjenda. Einkum er gert ráð fyrir að ákvæðið verði nýtt til að brúa millibilsástand þegar samningaviðræður standa yfir og ekki hafa verið gerðir fullnægjandi samningar um heilbrigðisþjónustu á afmörkuðu sviði.“

Hér er verið að koma, á mannamáli, í veg fyrir að myndist varanlega ástand samningslausra lækna.

Í sjötta lagi langar mig að minnast aðeins á 40. gr. en þar kemur fram að við samningsgerð um heilbrigðisþjónustu skuli þess gætt að raska ekki þeirri þjónustu sem veita ber samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu. Og í greinargerð um þetta ákvæði er beinlínis sagt, frú forseti:

„Ekki er gert ráð fyrir að samið sé við einkaaðila um veitingu þjónustu ef slíkt raskar hinu opinbera þjónustukerfi. Þannig er ekki unnt að tína út ábatasömustu þjónustuþættina ef það þýðir að opinber stofnun missi hæfni til að veita þjónustu á hagkvæman og öruggan hátt.“

Í sjöunda lagi er skilið í frumvarpinu á milli kaupanda og veitanda þjónustunnar, enda á það ekki að skipta máli hvernig kötturinn er á litinn svo fremi sem hann veiðir. Þetta er í anda þess sem nágrannaþjóðirnar hafa fyrir löngu gert og það er ekkert leyndarmál að sænska kerfið er sérstök fyrirmynd að þeirri uppstokkun sem hér á sér stað. Auðvitað er það sérstök ánægja fyrir alla krata að hér skuli hafa verið leitað til höfuðvígis jafnaðarmanna, Svíþjóðar, þegar kom að samningu þessa frumvarps og þess er skemmst að minnast að vinstri menn þar hafa einnig stutt þær breytingar sem við erum að tala hér fyrir. Þess vegna kemur afstaða vinstri grænna enn á óvart hvað þetta varðar.

Eftir samþykkt þessa frumvarps verður ríkið hins vegar áfram aðalkaupandinn. Í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir breytingu á því. Það kemur fram að tæplega þriðjungur af útgjöldum vegna heilbrigðisþjónustu rennur nú til greiðslu fyrir þjónustu sem aðrir en ríkið veita og þar er nefnt að

ýmsar öldrunarstofnanir, endurhæfingarstofnanir, einkareknar rannsókna- og læknastofur, heilsugæslustöðvar og sjálfstætt starfandi hjúkrunarfræðingar eru innan þess kerfis sem nú þegar er fyrir hendi. Enn fremur má nefna starfsemi félagasamtaka eins og Krabbameinsfélags Íslands, SÁÁ og endurhæfingarstöð Styrktarfélags lamaðra og fatlaðra sem dæmi um einkarekna heilbrigðisþjónustu sem vinstri grænir virðast alls ekki geta þolað. Starfsemi þessara aðila hefur alla tíð verið fjármögnuð úr opinberum sjóðum og þeim sem á þurfa að halda hefur verið tryggður aðgangur að þeirri þjónustu, svo gott sem, ef ekki algerlega að kostnaðarlausu.

Herra forseti. Hér er því á ferðinni gott frumvarp sem tryggir að aðgangur að heilbrigðisþjónustunni verður óháður efnahag. Það hefur engar nýjar gjaldtökuheimildir. Það bannar kaup fram fyrir röðina. Það kemur í veg fyrir einokunarstöðu heilbrigðisstétta gagnvart hinu opinbera og takmarkar möguleika lækna að vera utan samninga. Þá aðskilur frumvarpið veitanda og kaupanda þjónustunnar í anda sænsku leiðarinnar og kemur í veg fyrir að hæfni opinberra stofnana sé skert með þeim hætti að einkaaðilar tíni ábatasömustu þjónustuþættina út. Frumvarpið tryggir sömuleiðis að fjármagn fylgi sjúklingnum. Það hlýtur að vera fagnaðarefni allra sem vilja setja sjúklingana í forgang. Og það er hugsunin á bak við þetta frumvarp, herra forseti. Markmiðið um betra heilbrigðiskerfi fyrir alla ætti því að nást enn betur með því skrefi sem þetta frumvarp getur um.

[16:13]

Útbýting:

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 541. mál, brtt. ÁÓÁ, þskj. 987.

[16:13]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Við ræðum frumvarp til laga um sjúkratryggingar. Áhugavert var að fylgjast með atkvæðagreiðslu fyrr í dag þar sem glögglega komu í ljós geðþóttaákvarðanir sumra stjórnarandstöðuþingmanna um það hvaða frumvörpum á að hleypa í gegn með skilyrðum og hverjum ekki. Sumir þingmenn hafa hleypt í gegn frumvörpum sem komu inn og bar að með sama hætti og sjúkratryggingafrumvarpið, og nefni ég almannatryggingafrumvarpið, en hafna síðan sjúkratryggingafrumvarpinu. Geðþóttaákvörðun heitir þetta, hæstv. forseti, og það kemur í ljós að í þinginu eru stjórnarandstöðuþingmenn sem eru ekki einu sinni sjálfum sér samkvæmir í atkvæðagreiðslu hvað þá öðru. Þeim er umhugað um þingsköp en ég held, hæstv. forseti, að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hafi farið nærri því að brjóta þingsköp með því að bera fram spurningu til hæstv. ráðherra í fyrra andsvari sínu til hv. þm. Árna Páls Árnasonar. Menn ættu þá að kynna sér þingsköpin og vera samkvæmir sjálfum sér í því sem öðru.

Hæstv. forseti. Markmiðið með umræddu frumvarpi til laga um sjúkratryggingar er að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði og jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag samkvæmt nánari ákvæðum frumvarpsins og er í samræmi við lög um heilbrigðisþjónustu, lög um réttindi sjúklinga og önnur lög eftir því sem við á. Jafnframt er það markmið frumvarpsins að stuðla að rekstrar- og þjóðhagslegri hagkvæmni heilbrigðisþjónustunnar og hámarksgæðum hennar. Það er einnig markmið frumvarpsins að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustunnar og að kostnaðargreina þjónustuna. Allt þetta fer fyrir brjóstið á vinstri grænum.

Í III. kafla frumvarpsins, 9.–38. gr., er með skýrum hætti mælt fyrir um réttindi einstaklinga til að njóta sjúkratrygginga og þar með til heilbrigðisþjónustu sem greiðist úr ríkissjóði. Þá er og í IV. kafla frumvarpsins, 39.–49. gr., kveðið á um hvernig staðið skuli að samningum um heilbrigðisþjónustu og endurgjald ríkisins fyrir þá þjónustu.

Hæstv. forseti. Helstu breytingar sem felast í frumvarpinu eru að sjúkratryggingakafli laga nr. 100/2007, um almannatryggingar, er fluttur í frumvarpið og ákvæðin sett upp með öðrum hætti. Kveðið er skýrar á um markmið sjúkratrygginga, gildissvið laga um sjúkratryggingar er afmarkað og helstu hugtökin skilgreind sbr. I. kafla. Sjúkratryggingar eru skilgreindar með ítarlegri hætti og taka til heilbrigðisþjónustunnar og annarrar aðstoðar sem ákveðið hefur verið með lögum, reglugerðum eða samningum að veita á kostnað ríkisins eða með greiðsluþátttöku ríkisins. Jafnframt taka sjúkratryggingar til bóta samkvæmt lögum sem greiddar eru með peningum. Þetta, hæstv. forseti, virðist fara fyrir brjóstið á vinstri grænum í frumvarpinu.

Kveðið er á um nýja sjúkratryggingastofnun, hlutverk hennar, stjórn og forstjóra skv. II. kafla og 5. gr. Hlutverk stjórnar og forstjóra nýrrar stofnunar er sambærilegt hlutverki stjórnar og forstjóra Tryggingastofnunar ríkisins. Ég minnist þess ekki að hafa heyrt vinstri græna hreyta ónotum í þá stofnun eða þá forstjóra og ráð er fyrir gert að þessar tvær stofnanir, sjúkratryggingastofnun og Tryggingastofnun ríkisins, reki sameiginlega afgreiðslu, þjónustu og upplýsingagjöf til notenda þjónustunnar og er það vel.

Hæstv. forseti. Mér segir svo hugur að væntanlega geti flestir þingmenn verið jákvæðir gagnvart frumvarpinu að því leyti sem það tekur til annarra þátta en nýrrar stofnunar en skv. 5. gr. er hlutverk sjúkratryggingastofnunar, með leyfi forseta:

„Að annast framkvæmd sjúkratrygginga skv. III. kafla.

2. Að semja um heilbrigðisþjónustu skv. IV. kafla.

3. Að annast kaup á vörum og þjónustu sem henni ber að veita skv. III. kafla.

4. Að greiða endurgjald fyrir heilbrigðisþjónustu sem veita ber samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu eða samið hefur verið um, sbr. IV. kafla.

5. Að sinna öðrum verkefnum sem henni eru falin samkvæmt lögum, stjórnvaldsfyrirmælum eða ákvörðun ráðherra.“

Hæstv. forseti. Við Íslendingar berum okkur gjarnan saman við önnur lönd og vísum oftar en ekki til Norðurlandanna og annarra vestrænna ríkja í því sambandi. Heilbrigðiskerfin í Svíþjóð og Bretlandi eiga það sameiginlegt með íslenska heilbrigðiskerfinu að kostnaður við þjónustuna er fjármagnaður með sköttum og opinber rekstur á sér langa sögu í þessum löndum eins og á Íslandi. Þessi lönd eru meðal þeirra landa sem hafa hvað mesta reynslu af innleiðingu á fyrirkomulagi kaupenda og seljenda innan opinbers heilbrigðiskerfis. Þau og þá einkum Svíþjóð eru góð

viðmið fyrir það verkefni sem nú er fram undan í íslenska heilbrigðiskerfinu.

Sérstaklega ber að taka fram að með hugmyndinni sjúkratryggingastofnun og orðunum „kaupandi“, „seljandi“ eða „veitandi“ þjónustu er ekki, ég ítreka það, verið að opna frjálsan markað þar sem kaupendur og seljendur ryðjast inn til að eiga viðskipti heldur eru hugtökin notuð til þess að skilgreina betur tvo mismunandi þætti þjónustunnar og er afar mikilvægt að allir hafi það í huga og reyni ekki að gera það tortryggilegt. Þessir þættir tveir, kaupandi og seljandi, eru til staðar í dag, þ.e. sá aðili sem greiðir fyrir þjónustuna og sá sem veitir hana. Hér á Íslandi verður ríkið áfram eini kaupandinn en þeir sem veita þjónustuna, seljendurnir, geta verið ríkið, sjálfseignarstofnanir, félagasamtök, einkaaðilar og í sumum tilfellum sveitarfélög. Við höfum þetta svona í dag.

Hæstv. forseti. Með nýrri stofnun er líka stefnt að því að sameina alla þá þekkingu sem er innan ríkisgeirans sem fer með greiðslur, samninga og kaup fyrir heilbrigðisþjónustu til að ná samlegðaráhrifum slíkrar þekkingar á einn stað og þróa slíka þekkingu miðað við aukna sérfræðiþekkingu sem þessir verkþættir þurfa að hafa og kalla á, en ekki síður, hæstv. forseti, til að mæta vaxandi kröfum um gegnsæi í samskiptum ríkisins og borgaranna. Það skiptir máli.

Það að skilgreina ríkið sem kaupanda og þjónustuaðila sem seljendur er gert til að gera heilbrigðiskerfið gegnsærra, auka kostnaðar- og gæðavitund sem knýr á um betri skilgreiningu á því hver er að gera hvað og hvernig ber að skilgreina og verðleggja þjónustu. Þetta er sú leið sem mörg nágrannaríki okkar fara og hafa farið til að leita leiða við að stýra betur rekstri heilbrigðiskerfa sinna, veita gæðaþjónustu og auka hagkvæmni.

Hæstv. forseti. Jónínunefndin svokallaða, sem Jón Kristjánsson, þáverandi heilbrigðisráðherra, skipaði þann 8. október 2003, skilaði af sér í mars 2006 en hafði áður, í aprílmánuði 2004, skilað áfangaáliti um starf nefndarinnar og jafnframt leitað eftir lengri tíma til að ljúka því starfi og var það veitt. Í þessari nefnd áttu sæti, með leyfi hæstv. forseta, Jónína Bjartmars formaður, Drífa Hjartardóttir, Elsa B. Friðfinnsdóttir, Garðar Garðarsson, Halldór Jónsson, Magnús Pétursson, þáverandi forstjóri Landspítala – háskólasjúkrahúss, Margrét Frímannsdóttir, Sigurbjörn Sveinsson og Stefán B. Sigurðsson. Skýrslan ber heitið *Hver gerir hvað í heilbrigðisþjónustunni?* og í tillögu nefndarinnar stendur m.a., með leyfi forseta:

„Nefndin leggur til: Samningur um kaup á hvers kyns heilbrigðisþjónustu sem greidd er af opinberu fé verði á einni hendi innan stjórnsýslunnar. Skilgreindur verði einn kaupandi heilbrigðisþjónustu á landinu er hafi yfirsýn, geti metið kosti og velji þá viðskiptahætti sem hverju sinni eru taldir skila bestum árangri, svo sem bein kaup, útboð eða annars konar fyrirkomulag allt eftir aðstæðum.“

Hæstv. forseti. Hér er forskriftin að nýrri stofnun í 5. gr. frumvarpsins og nefnd er sjúkratryggingastofnun. Það vekur hins vegar furðu mína að hv. þm. Siv Friðleifsdóttir, sem tók við embætti heilbrigðisráðherra af Jóni Kristjánssyni, gerði ekkert með þessar tillögur, að pólitískri umræðu um heilbrigðiskerfið var ekki fram haldið þegar skýrslan var kynnt í þinginu í mars 2006. Það er skondið að fylgjast með hv. þingmönnum Framsóknarflokksins sem nú reyta hár sitt yfir þessu frumvarpi og finna því eiginlega allt til foráttu. Umrædd nefnd var nefnilega ekki einungis skipuð sjálfstæðismönnum, eða hvað? Má ekki finna þar innan borðs þekkta flokksmenn annarra flokka en samt, hæstv. forseti, leggja þeir til tillögur til úrbóta í heilbrigðisþjónustunni eins og þeir gera. Öðruvísi mér áður brá.

Hæstv. forseti. Íslenska heilbrigðiskerfið hefur til að bera styrkleika sem ætla má að gefi framkvæmdinni þó nokkurt forskot miðað við það sem gerðist í Svíþjóð og í Bretlandi. Meiri fjölbreytileiki er nú þegar til staðar í íslenska kerfinu og framkvæmd heilbrigðisþjónustunnar hér á landi er á hendi ríkisins, sjálfseignarstofnana, félaga og einkaaðila. Í íslenska kerfinu er þegar til staðar umtalsverð þekking á þróun reiknilíkana, greiðslukerfa og samningatækni sem nýtast mun strax í upphafi innleiðingar. Sameining og þar með samþjöppun sérþekkingar innan einnar stofnunar, eins og 5. gr. kveður á um, mun verða styrkur í innleiðingu þessara breytinga hér á landi.

Hæstv. forseti. Töluvert hefur verið rætt um félagslegt heilbrigðiskerfi. Í félagslegum heilbrigðiskerfum er þjónustan fyrst og fremst fjármögnuð af hinu opinbera sem skipuleggur þjónustuna og greiðir þjónustuveitendum fyrir að veita hana. Heilbrigðiskerfið á Íslandi verður áfram fjármagnað af hinu opinbera. Þar verður engin breyting. En fleiri koma að því að skipuleggja þjónustuna, veita hana og fá greitt fyrir. Við þekkjum það fyrirkomulag í dag, t.d. á hjúkrunarheimilum, og maður spyr sig: Hvað er það sem hv. þingmenn Vinstri grænna óttast í raun í frumvarpinu? Hvað hefur verið nefnt einkavæðing? Hvar er það sem ógnin gagnvart íslenska heilbrigðiskerfinu liggur í þessu ágæta frumvarpi? Ef eitthvað, hæstv. forseti, er verið að gera heilbrigðiskerfið heilbrigðara. Það er verið að gera það gegnsærra. Það er verið að sýna fram á hvar og hvernig við ætlum sem þjóð að veita einstaklingum í landinu frábæra heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða með því úrvalsfagfólki sem við eigum innan heilbrigðisgeirans. Það er dapurt að í pólitík, þegar menn greinir á um markmið og leiðir, sjái menn ekki ljós í frumvarpi sem þessu og nýti sér allt, hvar sem það er að finna, til að gera hluti tortryggilega. Það er í mínum huga afar sérkennileg pólitík. Það er ekki póltík sem gagnast þjóðinni minni. Það er ekki pólitík sem gagnast sjúklingum í heilbrigðiskerfinu. En fyrst og fremst, hæstv. forseti, er heilbrigðiskerfinu með frumvarpinu ætlað að tryggja öllum þegnum samfélagsins jafnan aðgang og á því verður engin breyting.

[16:26]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér fannst hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir beina orðum sínum það oft að málflutningi okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og okkar stefnu og okkar vinnubrögðum, þ.e. að við værum ekki samkvæm sjálfum okkur með afgreiðslu um málið þar sem við hefðum greitt atkvæði gegn því að taka málið á dagskrá í dag. Málið kom seint fram en við höfum greitt atkvæði með öðru máli, um almannatryggingafrumvarp, sem einnig kom mjög seint fram og veitt því brautargengi á þinginu. Ég vil benda hv. þingmanni á að það frumvarp

sem kom fram um almannatryggingar var lítið að vöxtum, einfalt — laut að réttarbótum til öryrkja sem allir voru sammála um og allir vildu vinna að framgangi málsins. Þetta var einfalt mál, þetta var réttindamál og það er mjög auðvelt að verða við ósk ríkisstjórnarinnar um að koma með frumvarp til hagsbóta fyrir öryrkja og aldraða.

Það mál sem hér hefur komið fram og sem beðið hefur verið eftir, um sjúkratryggingar, er aftur á móti mál sem við höfum kallað eftir frá því fljótlega eftir áramótin vissum við að það var í smíðum, til að geta farið vandlega yfir það. Það er mikið að vöxtum og margir þurfa að koma að því, frumvarpið lesa aðilar út frá mismunandi forsendum og sjónarmiðum. Vísað er til þess að verið sé að fara eftir sænskum og breskum forskriftum en þetta viljum við skoða og þess vegna viljum við ekki að málið fari með hraðferð í gegnum þingið. Ég tel því að fullt samræmi sé í atkvæðagreiðslu okkar á þinginu.

[16:29]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég kalla það ekki samræmi í atkvæðagreiðslu ef menn velja hvenær þeir ætla að hleypa frumvarpi í gegn háð skilyrðum og hvenær ekki. Að það sé efnisinnihald frumvarpsins sem eigi að ráða hverju sinni, það þykja mér lítt haldbær rök. En til að svara hv. þm. Þuríði Backman, hæstv. forseti, þá er þetta frumvarp afar einfalt. Það er sett fram til að bæta heilbrigðiskerfið í landinu og stóran hluta þessa frumvarps ætti þingheimur og þeir sem hér hafa setið lengi að þekkja en það er hluti sjúkratryggginga sem kemur úr almannatryggingakaflanum. Það er afar einfalt, hæstv. forseti. En ég kalla það ósamræmi í atkvæðagreiðslu og nefnd, og þingmenn ekki sjálfum sér samkvæmir, ef það er innihald frumvarpanna sem á að skipta máli, þá erum við farin að tala um pólitík, þá erum við ekki að tala um þingsköp.

Við skulum halda okkur við þingsköpin þegar við ræðum um þingsköp og halda okkur við pólitík þegar við ræðum um pólitík. Það er þannig sem þetta á að vera. Ég ítreka enn og aftur, hæstv. forseti, að ég tel að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hafi farið gegn þingsköpum í dag þegar hún krafði hæstv. heilbrigðisráðherra um svör í andsvari við hv. þm. Árna Pál Árnason. En það virðist vera þannig að stundum má maður og stundum má maður ekki. Þetta er í mínum huga geðþóttaákvörðun og slíkt hefur mér aldrei fallið í geð.

[16:30]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hér er mikill þingmeirihluti og það er alveg ljóst að vilji stjórnarþingmenn hleypa málum í gegn eða taka á dagskrá mál sem þarf heimild þingsins til að taka á dagskrá geta þeir það og gera það. Stjórnarandstöðunni ber að skoða hvort þetta eru mál sem eru mikil að vöxtum og pólitískt umdeild eða hvort þetta eru mál af þeim toga að sjálfsagt sé að veita þeim brautargengi. Ég tel að það sé ábyrg pólitík að meta mál sem ríkisstjórnin ætlar að koma með löngu eftir þann tíma sem þingsköp segja til um að mál eigi að liggja frammi og ég spyr hv. þingmann: Hvers vegna segja þingsköpin til um það að mál skuli vera komin fyrir 1. apríl? Er það ekki til þess að löggjafarþingið vinni eins og á að vinna og geti farið yfir málin? Það er ekki að ástæðulausu.

Ég vil líka nefna annað sem hv. þingmaður kom inn á. Hún talar um að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gerum allt svart. Við höfum í raun og veru ekki tjáð okkur um efnisinnihald þessa frumvarps. Við viljum fara að vinna og skoða frumvarpið og við ætlum að skoða það með opnum huga. Við höfum efasemdir um margt eins og þegar verið er að líta til Bretlands þar sem við vitum að þar hefur markaðsvæðingin ekki gengið að óskum. Það er ekki eingöngu að það sé ekki við hæfi eins og þingmaðurinn lýsti að mála allt svart, það er heldur ekki við hæfi í pólitík að mála allt gyllt og í raun og veru að blekkja fólk með gylliboðum þegar ekki er innihald fyrir lýsingunni.

[16:33]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þingsköp eru þingsköp og það er algerlega klárt í mínum huga að annaðhvort heldur maður sig við þau eða maður fer á skjön við þau. Maður gerir það ekki stundum, eins og hv. þm. Þuríður Backman segir hér, eftir því hvert innihald frumvarpsins er og skammast síðan yfir því að ekki sé farið að þingsköpum.

Ég kalla það enn geðþóttaákvörðun að ákveða að hleypa frumvarpi í gegn af því að það hentar umræðunni en hleypa því ekki í gegn af því að það hentaði líka umræðunni hjá hv. þingmönnum Vinstri grænna. Þetta er í mínum huga geðþóttaákvörðun og ég þarf ekki að segja það oftar.

Ég vil einnig, hæstv. forseti, benda á að IV. kaflinn, samningur um heilbrigðisþjónustu, byggir eins og margoft hefur komið fram á lögum frá því 17. mars 2007 sem þingheimur samþykkti. Ég geri ráð fyrir að hv. þingmenn Vinstri grænna, margir hverjir, þekki þann lagabálk um heilbrigðisþjónustu og heilbrigðislögin. Þeir finna að því er virðist, og ég leyfi mér að segja það aftur, hæstv. forseti, þessu frumvarpi allt til foráttu þó að það sé byggt að stórum hluta á lögum sem þegar hafa verið samþykkt í þinginu.

Ég get hins vegar tekið undir það að þegar verið er að setja lög um þingsköp og reglur um að málum eigi að skila inn fyrir 1. apríl, þá ætti þingheimur og jafnframt framkvæmdarvaldið og ráðherrar að halda sig innan þeirra tímamarka en þá á líka þingheimur allur að vera sjálfum sér samkvæmur hvað það varðar en segja ekki stundum já og stundum nei. Það er geðþóttaákvörðun. Annaðhvort segir maður já alltaf eða segir nei alltaf en ekki stundum, hæstv. forseti.

[16:35]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Margt hefur verið sagt í dag um það frumvarp sem við fjöllum nú um og spurning hve mikið við getum tekið inn í umræðuna á þessu stigi við 1. umr. málsins. Það er mikilvægt að fá góða kynningu á málinu frá þeim sem hafa samið frumvarpið og kynnast því hvernig þeir sjá fyrir sér útfærsluna á þessu frumvarpi um sjúkratryggingar.

Eins og við öll vitum hefur það verið hávær krafa lífeyr-

isþega, þ.e. öryrkja og ellilífeyrisþega, um langan tíma að skipta upp Tryggingastofnun ríkisins, þ.e. hafa lífeyrisgreiðslur alveg sér. Þessi þrýstingur, þessi réttmæta krafa hefur þyngst með árunum og kom m.a. inn í samningaferlið sem fyrrverandi ríkisstjórn hóf með lífeyrisþegum, sérstaklega ellilífeyrisþegum, á síðasta kjörtímabili þar sem leitað var samráðs og lagðar fram hugmyndir til að bæta kjör og stöðu lífeyrisþega og þar var m.a. ítrekuð sú krafa að umsýsla lífeyrisins væri alveg sér. Undir þetta tókum við og höfum gert það sem þýðir að sjúkratryggingar verða þá þar fyrir utan og auðvitað skiptir máli hvernig haldið er á þeim hluta, þessu framkvæmdastigi heilbrigðisþjónustunnar, nú erum við komin með lífeyrisgreiðslurnar í Tryggingastofnun og auðvitað skiptir máli hvernig þetta þróast svo áfram.

Ég efast um að búið sé að leysa alla hnúta og rekja upp þetta þétta samspil sem var hjá Tryggingastofnun ríkisins þegar sú stofnun fór með lífeyrisgreiðslurnar og sjúkratryggingarnar og hafði einnig löngum innan sinna vébanda hlutverk samningsaðila sem fór frá Tryggingastofnun fyrir nokkru síðan og hefur verið á ábyrgð heilbrigðisráðherra. Þetta þétta samspil í Tryggingastofnuninni þarf auðvitað að losa um og það skiptir miklu máli hvernig það er gert, hvað verður eftir hjá Tryggingastofnun og hvað fer inn í sjúkratryggingarnar. Ég veit ekki hvort menn hafa séð þennan veg alveg til enda. Ég rek t.d. augun í það, hæstv. forseti, að í þessu frumvarpi um sjúkratryggingar er ákvæði um hjálpartæki og ég er ekki sannfærð um að hjálpartækin séu á réttum stað þegar þau lenda í sjúkratryggingaflokknum. Horfum við ekki á hjálpartæki sem hluta af endurhæfingu, sem hluta af því sem stuðlar að því að fólk geti lifað sjálfstæðu og eðlilegu lífi fyrir utan hina hefðbundnu heilbrigðisþjónustu? Það eru hlutir af þessum toga sem ég hefði viljað að við gætum farið vel í. Þetta er bara eitt lítið dæmi um hina vandmeðförnu uppstokkun á þeirri stóru og miklu stofnun sem Tryggingastofnun var og verður áfram.

Þegar lesið er yfir frumvarpið kannast maður auðvitað við flest af því sem þar er, bæði úr umræðu og eins það sem tekið er úr öðrum lögum og yfirfært er í þetta nýja frumvarp. Þetta er því ekki allt nýtt. En hér eru líka komnar inn nýjar greinar eins og greinin um gjaldtöku, hvaða þjónusta það er sem taka má gjald fyrir. Þetta er betur skilgreint en það er í dag en það er ekki þar með sagt að ég sé alveg sátt við og sammála því að taka eigi eins mikið gjald og kveðið er á um í frumvarpinu og eins og gert er í dag. Ég hefði líka viljað heyra frá fólki og sérstaklega notendum þessarar þjónustu sem þurfa mikið á henni að halda, hvort með þessu frumvarpi séum við í raun og veru að vernda gjaldtöku sem hefur smátt og smátt verið að þróast í það að vera eins og hún er í dag, að taka gjald af öllum rannsóknum, taka gjald á göngudeildum sjúkrahúsanna. Ætti það ekki frekar að vera hluti af starfsemi sjúkrahúsanna að hafa þjónustuna á göngudeild en ekki í formi innlagna og ná fram sparnaði þar? Ættum við ekki frekar að flýta rafrænni sjúkraskrá, flýta samtengingu þannig að ekki sé verið að eyða fjármunum í endurteknar rannsóknir, meðferð, lyf og annað sem er eingöngu vegna þess að ekki er tenging á milli stofnana? Ef við náum fram með frumvarpinu möguleikum á að halda útgjaldaliðum niðri, er það þá endilega besta leiðin að tína til allar þessar heimildir til gjaldtöku? Getum við ekki náð niður kostnaði með því að fækka þeim aðgerðum og rannsóknum sem gerðar eru?

Þá vaknar líka önnur spurning: Spörum við með því að hafa gjaldtöku hjá heilsugæslunni? Er hugsanlegt að ná niður kostnaði með því að hafa heilsugæsluna gjaldfrjálsa þannig að það verði hvatinn til að nota þá þjónustu og grunnþjónustuna? Náum við niður kostnaði með því að byggja upp heilsugæsluna á höfuðborgarsvæðinu þannig að fólk hafi möguleika á að fara á heilsugæslustöð? Hvert eigum við að beina fólki frá þeim sjálftökurétti sem það hefur í dag, sem er að velja sér þann sérfræðing sem það telur sjálft að það eigi að fara til? Ef því er illt í eyranu fer það til eyrnasérfræðings, ef því er illt í puttanum fer það til einhvers annars o.s.frv. og enginn heldur utan um þetta því að tengingin er engin þarna á milli. Þjónustan, hversu góð sem hún er hjá þeim sérfræðingum sem viðkomandi sjúklingur leitar til, er dýrari, sérfræðiþjónustan er dýrari og það er spurning hvort hún veitir, þegar upp er staðið, þessum einstaklingum betri þjónustu af því að það vantar allar tengingar inn í heildarsýnina. Er hugsanlegt að þessir sjúklingar hefðu frekar farið á heilsugæsluna og nýtt sér þá þjónustu sem þar er, grunnþjónustu, ef þar væri lægri eða engin gjaldtaka? Nú er gjaldtaka á heilsugæslustöðvum orðin töluverð ef rannsóknir, röntgen og annað slíkt er talið með. Það má líka horfa á stýringu.

Þegar við förum í gegnum frumvarpið þá er samningsumboðið hjá þessari stofnun og henni ber að fara að þeim markmiðum sem viðkomandi heilbrigðisráðherra hefur sett eða viðkomandi ríkisstjórn og það er auðvitað alveg opið hérna hvar áherslan mun liggja. Nú hefur núverandi ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar sett sér það markmið að fara út úr þeim ramma sem við höfum í dag og auka hlut einkareksturs umfram það sem verið hefur. Það er rétt að umtalsverður hluti af rekstrinum í dag er ekki bara í einkarekstri heldur líka í sameignarrekstri eða sf. — þetta er ekki allt ehf. eða hf. heldur er líka stór hluti hjúkrunarheimila og dvalarheimila sem ekki er í opinberum rekstri í sameignarrekstri. Ég geri stóran greinarmun á því hvort heilbrigðisþjónusta er rekin í hagnaðarskyni til að ná arði út úr þjónustunni, að nota sjúkleika fólks, öldrun eða bæklun til að hafa af því ábatasama atvinnu, eða hvort rekin er þjónusta þar sem hugsanlegur ágóði fer til að bæta þjónustuna, borga fólki laun og borga þann rekstur sem til þarf og verði einhver afgangur fari hann í að byggja upp þjónustuna. Ég geri mikinn greinarmun á því hvort reynt er að mjólka út úr rekstrinum í eigin hagnaðarskyni, hvort þetta eru orðin hrein viðskipti eða hvort þjónustan er í fyrirrúmi. Að þessu sögðu og ef stefna ríkisstjórnarinnar er þessi, þá hefur maður ákveðinn fyrirvara á þessum greinum, um möguleikana á útboði, á frekari einkarekstri ásamt slíku.

Hér hafa verið nefndir tveir atburðir bara frá síðustu viku og nú í vor sem má vísa til einkareksturs sem hefur verið hampað og aðeins haldið til hliðar. Sá fyrri var útboð á öldrunardeild á Landakoti og sagt að það væri fínt að deildinni væri lokað og með því að bjóða hana út fengju 18 sjúklingar þjónustu. Gleymist ekki að skoða hvers vegna þessari deild var lokað? Var það ekki vegna þess að stofnunin hafði ekki haft tækifæri til eða möguleika á að manna deildina? Fjárhagsrammi stofnunarinnar er svo þröngur að

ekki var hægt að greiða þau laun að hægt væri að halda í fólk og til að manna þessa deild varð að fá starfsfólk af öðrum deildum til að hlaupa í skarðið sem vann þá yfirvinnu og auðvitað varð reksturinn dýrari. Útboðið var hærra en viðkomandi stofnun, Landspítalanum, var gert að reka sína deild á. Er þetta þá sparnaður? Nei, segi ég, sparnaðurinn hefði auðvitað verið að halda samfellu í þjónustunni og standa þannig að rekstri stofnunarinnar að hún hefði möguleika á að ráða fólk og halda þjónustunni gangandi. Það er hægt að mola þjónustuna niður og segja: Útboðið er fínt, það bjargar þessum 18 einstaklingum. En það hefði verið hægt að halda þjónustunni í samfellu þótt ekki hefði verið gert annað en að stofnunin fengi sömu greiðslu og útboðið hljóðaði upp á.

Síðara dæmið er Sóltún sem veitir mjög góða þjónustu en er rekið sem einkarekstur með ágóða í huga sem fer þá ekki inn í stofnunina heldur til eigenda, rekstraraðila. Þar er byggt á því að fjármagn eigi að fylgja sjúklingi samkvæmt svokölluðu RAI-mati og nú stendur allt fast og ágreiningur er á milli aðila um túlkun á því hvernig greiða eigi samkvæmt RAI-matinu. Er um ofgreiðslu að ræða eða vangreiðslu eða hvernig á að nota þetta RAI-mat?

Hæstv. forseti. Ég vil þá spyrja, þar sem einungis eru nokkrar sekúndur eftir af ræðutíma mínum, ef við eigum að horfa á þetta frumvarp til laga og breytingar með þeim gleraugum að við séum að koma á betri rekstri og hagkvæmni og þar á að vera eftirlit og gæðaeftirlit: Erum við þá ekki að fara út í umgjörð og rekstur sem verður undir miklu eftirliti og er þá ekki rétt að horfa á RAI-málið með það að leiðarljósi og skoða hvort þetta sé það kerfi sem við viljum vinna eftir? Á stór hluti hjúkrunarfræðinga bara að vinna við skráningu til að uppfylla þetta RAI-mat? (Forseti hringir.) Þarf svona stórt eftirlitsbatterí til að fylgja þessu eftir og skoða hvort greitt sé samkvæmt þessu mati? Erum við ekki komin út fyrir þann ramma sem við þurfum að búa til? (Forseti hringir.) Ég vil, hæstv. forseti, að við skoðum þetta mál og vinnum það þannig að allir verði sáttir þegar upp er staðið.

[16:50]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka þessa ágætu ræðu þar sem hv. þingmaður fór yfir sviðið og spurði margra gagnlegra spurninga. Ég er sammála hv. þingmanni að það er mjög mikilvægt að hefja vinnu að sameiginlegri rafrænni sjúkraskrá sem er eitt brýnasta verkefni sem við stöndum frammi fyrir í heilbrigðismálum í dag. Það þarf að gera það með ódýrum hætti og byggja á lausnum sem vel hafa reynst annars staðar frá en vera ekki að finna upp hjólið hér heima á Íslandi.

Við eigum líka að horfa til þess, eins og hv. þingmaður nefndi, að gera sérstaklega heilsugæsluna hér á höfuðborgarsvæðinu ókeypis eða með öðrum hætti hvetja fólk til að nota hana.

Hv. þingmaður talaði aðeins um ríkisrekstur og einkarekstur, þ.e. þegar ríkið eða einkaaðilar reka þjónustueiningarnar. Hún taldi að þjónusta væri í fyrirrúmi ef ríkið ræki þjónustueiningarnar en að aðsemi væri í fyrirrúmi ef einkaaðilar rækju þær. Ég er ekki alveg jafnsannfærður um þetta. Ég held satt að segja að það kerfi ríkisrekstrar sem við höfum í dag sé mjög vont út frá þjónustu og að nú sé þjónusta ekki í fyrirrúmi heldur sé aðalatriðið að vera innan fjárheimilda. Það er það sem er í fyrirrúmi í rekstrinum í dag, þjónustan er algjört aukaatriði. Meira að segja er dæmi um að hið opinbera skipi stofnunum að skera niður þjónustu til þess að þær haldi sig innan fjárveitinga.

Ég held því að það dæmi sem hv. þingmaður nefndi af Sóltúni sé einmitt mjög gott dæmi, og allir séu sammála um að þjónustan sé góð þar.

Ég legg áherslu á að í því frumvarpi sem hér um ræðir er verið að búa til eðlilega umgjörð svo að allar stofnanir, ekki bara þær sem reknar eru af einkaaðilum heldur allar stofnanir, geti fengið að njóta slíks rekstrarumhverfis þar sem greitt er fyrir þjónustuna á forsendum þeirrar þjónustu sem veitt er. Þjónustan er lykilatriði í fjárveitingunum þar en ekki dyntir fjárveitingavaldsins. Ég held því að þetta kerfi sé til þess fallið að greiða fyrir því að allir geti haft þjónustuna í fyrirrúmi, jafnt (Forseti hringir.) einkaaðilar sem opinberar þjónustustofnanir.

[16:52]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir að fá að heyra álit hv. þingmanns á samræmdri, rafrænni sjúkraskrá og að heilsugæslan eigi í reynd að verða fyrsti viðkomustaður. Það verði þá gert bæði með uppbyggingu og framlögum úr ríkissjóði. Ég fagna því ef hægt verður að skoða það.

Hvað varðar núverandi kerfi, opinber framlög og fjárlög þá vil ég mótmæla því að þeir starfsmenn sem vinna við opinbera heilbrigðisþjónustu séu ekki að hugsa um þjónustuna. Aftur á móti hefur það orðið þannig að hlutirnir hafa meira og minna snúist um að spara, að láta allt vera innan fjárlagarammans og er ekki við það fólk að sakast. Við skulum horfa á fjárlög ríkisins og hvernig þau eru unnin. Ég nefni hér sem dæmi heilbrigðisstofnun Austurlands sem skilin var eftir með 70 millj. kr. halla nú um síðustu áramót. Hvernig á hún að halda óbreyttum rekstri þegar hún fer inn í nýtt fjárlagaár með skuld á bakinu?

Staða þessarar stofnunar getur ekki snúist um annað en að reyna að halda sjó. Þá er ekki hægt að koma með einhver nýmæli, framþróun, bæta þjónustuna eða auka hana eins og krafan er um. Það hefur ekki fylgt eftir íbúaþróun eða neinu slíku. Það er engin uppbygging á húsnæði eða viðgerðir á húsnæði. Ég tel ekki hægt að kenna opinberum rekstri um, að hann sé ekki góður, heldur er fjárlagagerðin algjörlega óviðunandi (Forseti hringir.) eins og hún er í dag.

[16:55]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er alveg hjartanlega sammála hv. þingmanni. Kosturinn við það kerfi sem hér er lagt til að koma á er að losa starfsfólkið í hinum opinberu stofnunum undan þeirri aðstöðu að skera við nögl þjónustu vegna þess að fjárveitingarnar eru ákvarðaðar á grundvelli annarra sjónarmiða en þeirra að greitt sé fyrir þá þjónustu sem verið er að veita. Að fjármagnið fylgi sjúklingunum, þeirri þjónustu sem verið er að veita og að borgað sé fyrir hana. Eins

og nú háttar til í fjárlagagerðinni skera menn einfaldlega niður þjónustustig til að falla innan fjárlagaramma.

Það sem þetta kerfi gerir er að frelsa opinberar stofnanir sem veita heilbrigðisþjónustu úr þessu kæfandi faðmlagi fjárlagavaldsins og skapar þeim nýjar forsendur til að veita þjónustu með vitrænum hætti. Ég held að við hv. þingmaður getum verið algjörlega sammála um að þetta er skynsamlegt fyrirkomulag til þess að losa fólk úr þeirri aðstöðu.

Síðan er gert ráð fyrir að komið verði á heildstæðu eftirlitskerfi þannig að það verði ekki íþyngjandi og að veitendur þjónustunnar geti sannarlega snúið sér að því að hugsa um þá sem þjónustunnar þurfa með en ekki að standa í eilífri skýrslugerð.

Hv. þingmaður nefndi eitt í ræðu sinni sem ég vil taka undir, þ.e. hvort búið væri að rekja upp samspil Tryggingastofnunar ríkisins og sjúkratrygginga og hvort ýmislegt væri þar ekki óklárað. Þar er ég alveg sammála henni. Þess vegna skiptir svo miklu að þetta frumvarp verði afgreitt nú á vorþingi þannig að það komi skýr skilaboð frá löggjafarþinginu sem fyrst um það hvernig þessu eigi að hátta. Þá þarf starfsfólkið ekki lengur að búa við óvissu um það hvorum megin hryggjar það lendir heldur er hægt að ganga í málið af mikilli ákveðni og löggjafinn mun ekki skila auðu hvað það (Forseti hringir.) varðar.

[16:57]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef alltaf verið jákvæð gagnvart þeirri hugmynd að taka hér upp blandað fjármagnskerfi eða blandaðan grunn á fjárframlögum til heilbrigðisstofnana. Ég hef horft til þess að hugsanlega gæti slíkt blandað kerfi orðið til þess að sýna í raun starfsemi og losa um fjárlagagerðina eins og hún hefur verið stunduð.

Nú er það ekki svo að fjárlaganefnd sé ekki kunnugt um stöðu heilbrigðisstofnana. Hún fær greinargerð, rekstraryfirlit og það sem kallað er eftir til þess að fara yfir stöðuna. Það á því að vera alveg ljóst við afgreiðslu fjárlaga hvort verið er að þrengja að eða ekki. Þetta er bara ákveðin stefna sem verið hefur í gangi, að þrengja að, hafa það í tæpasta lagi og meira en það. Það er vitað að ef það gengur ekki mun það verða bætt í fjáraukalögum. Þetta er náttúrlega fjárlagagerð sem stenst ekki nútímakröfur. Það verður bara að segjast eins og er. Þetta er ekki hægt og setur rekstur þessara stofnana í algjört uppnám.

En hvort við erum á réttri leið með því að nota RAI-matið hef ég fengið nokkrar efasemdir um eftir að hafa kynnst því hvernig gengið hefur hjá þeirri stofnun sem hefur fengið greitt að hluta til samkvæmt þessu RAI-mati, þ.e. blandaða greiðslu. Ég held að það sé mikilvægt að við skoðum vel hvort í matinu felist ekki bara of mikil vinna og of mikið eftirlit (Forseti hringir.) til þess að þetta gangi þokkalega, hvort möguleiki sé að raunmeta hjúkrunarþyngd viðkomandi (Forseti hringir.) stofnana með öðrum hætti.

[16:59]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ágæta ræðu og var ekki hægt að skilja annað en ýmis atriði væru í frumvarpinu sem hún gæti samþykkt. Það kom m.a. fram að hún hafi talað fyrir blandaðri fjármögnun í stað fastrar fjármögnunar eins og er í dag. Til þess að ná því markmiði sem hv. þingmaður talar um þá er einmitt verið að skipta fjármögnuninni með þessum hætti, að breyta um skipulag og skipta þjónustunni í kaupendur og veitendur. Þetta er sú leið sem við höfum valið til þess að ná því markmiði sem hv. þingmaður talar fyrir.

Hv. þingmaður kom mjög víða við í ræðu sinni og m.a. velti hún fyrir sér ýmsum atriðum sem eru fyllilega verð umræðu eins og t.d. varðandi gjaldtökuákvæði sem er núna í heilbrigðisþjónustulögum. Þau ákvæði koma síðan óbreytt inn í það frumvarp sem hér er til umfjöllunar.

Í sjálfu sér er því ekki ástæða til þess að taka þá umræðu sérstaklega núna. Þetta mál var rætt í fyrra. Á hinn bóginn verður líka að benda á að verið er að skoða gjaldtöku í heilbrigðiskerfinu. Eins og hv. þingmanni er kunnugt um fer fram vinna í nefnd um greiðsluþátttöku í heilbrigðisþjónustunni undir forustu hv. þm. Péturs Blöndals. Hið sama á við um rafrænu sjúkraskrána sem hv. þingmanni er mjög umhugað um og það á við um fleiri. Nú liggja fyrir drög að frumvarpi um sjúkraskrá.

Þetta mál velktist fyrir framsóknarmönnum í langan tíma, í mörg kjörtímabil, en loksins er að sjá einhvern afrakstur af því. Öll þessi mál eru því í vinnslu og við sjáum fyrir endann á þeim en það verður kannski ekki allt rætt í umræðunni um þetta frumvarp.

[17:01]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef ekki haldið fram mikilvægi þess að taka upp blandað greiðslukerfi eða haldið ræður um það en ég hef alltaf verið jákvæð gagnvart hugmyndinni út frá þeirri vitneskju sem ég hef um fjárhagsstöðu flestra heilbrigðisstofnana en eins og staðið hefur verið að fjárlögum undanfarin ár þá gengur þetta ekki svona, þannig að ég hef viljað skoða þennan möguleika vel. Samkvæmt nýjustu upplýsingum sem við höfum fengið um RAI-matið og hversu mikil vinna liggur í því þá vil ég hafa einhvern fyrirvara á því hvort þetta sé rétt leið.

Hér hefur verið vísað til Bretlands, bresks kerfis og sænsks kerfis, en Bretar hafa gengið í gegnum töluverðar sviptingar, heilbrigðisþjónusta þeirra hefur í raun og veru tekið kollhnís og greiðsluþátttaka sjúklinga hefur aukist og ekki viljum við fara þá leið. Ég harma að þingsályktunartillaga okkar Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um rannsókn á áhrifum markaðsvæðingar samfélagsþjónustunnar skuli ekki hafa fengið fullnægjandi afgreiðslu og vinnslu á þinginu þannig að við hefðum möguleika á að skoða það nánar og fara faglega í þetta. Er verið að breyta breytinganna vegna eða viljum við breyta vegna þess að við sjáum að það eru möguleikar á bættri þjónustu með annars konar greiðslufyrirkomulagi af hálfu ríkisins eða samningagerð af hálfu ríkisins? Eða viljum við læra af mistökunum og bæta og styrkja það sem við höfum í dag (Forseti hringir.) og standa betur að fjárlagagerðinni en gert hefur verið?

[17:04]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta frumvarp er ekki til að breyta

breytinganna vegna heldur vegna þess að breytinga er þörf en eins og kom fram í ræðu hv. þingmanns varðandi fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar þá hefur hún gengið sér til húðar. Við erum eina landið innan OECD og í Vestur-Evrópu og jafnvel þótt víðar væri leitað þar sem fjármögnun heilbrigðisþjónustu er með þeim hætti sem hún er hjá okkur í dag, þ.e. á föstum fjárlögum þar sem ein summa fer til stofnananna sem tekur mið af þeirri summu sem fór til stofnunarinnar fyrir ári síðan, í besta falli uppreiknað með vísitölu. Með því er það ákvörðun innan hverrar stofnunar hvaða þjónustu á að veita þannig að heilbrigðisyfirvöld hafa í rauninni ekki yfirsýn yfir hvaða þjónustu er verið að veita.

Með kerfi þar sem þjónustan er kostnaðargreind er hins vegar fengin ákveðin yfirsýn, það eru gerðar tilraunir til þess að koma í veg fyrir t.d. oflækningar, það er alveg ljóst hvað er verið að kaupa og kaupin fara eftir mati á þörfum á hverjum tíma. Ég fagna því að hv. þingmaður hefur ekki sett sig alfarið á móti þessu frumvarpi, öðru nær, heldur hefur hún fært ákveðin rök fyrir því að það ætti að ganga fram og ég vona að ég sé ekki að oftúlka orð hv. þingmanns með orðum mínum.

Varðandi útboð sem hv. þingmanni og liðsmönnum hennar innan Vinstri grænna hefur orðið tíðrætt um er það nú svo að útboð hafa tíðkast innan Landspítalans um árabil. Árum saman hafa verið útboð þó að það hafi ekki farið hátt, m.a. um rekstur öldrunardeildar, hvíldarinnlagnir og slíkt. Varðandi deildina sem var opnuð í gær er ljóst að kostnaðurinn er lægri núna en undir rekstri Landspítalans og þar munar u.þ.b. 16 til 18 milljónum á ári, ef ég man rétt. Því til viðbótar er verið að taka við (Forseti hringir.) sjúklingum sem að öðrum kosti hefðu þurft að vera heima hjá sér og jafnvel orðið verri eftir.

[17:06]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hlustaði á andsvar hv. þm. Ástu Möller og mér fannst hún oftúlka orð mín. Ég vil fá að skoða frumvarpið og fara í gegnum það og kynnast viðhorfum þeirra sem stóðu að samningagerð eða framsetningu þess til að vita hvað liggur þarna að baki. Að því tilskildu og skoðuðu mun afstaða mín koma í ljós. Ég fór yfir nokkur atriði sem ég tel að vert sé að ræða við 1. umr. málsins.

Hæstv. forseti. Við vitum að margt er að breytast og það stendur til að gera margt. Það eru starfandi nefndir sem vinna að breytingu á greiðsluþátttöku sjúklinga, ein gengur undir nafninu Péturs Blöndals nefndin, og önnur nefnd vinnur að framtíðarskipan Landspítalans, Vilhjálms Egilssonar nefndin, og það á stokka upp starfsemi Landspítalans og auðvitað hangir þetta allt saman saman þegar maður horfir til framtíðar. Hvernig verður greiðsluþátttaka sjúklinganna, hvernig verður þetta kerfi? Er það hugsað inn í þessar breytingar sem hér eru til umræðu eða er þetta algjörlega óháð þeim? Munum við taka þetta allt saman upp, þennan sjúkratryggingaþátt algjörlega, þegar nýja greiðsluþátttökukerfið kemur?

Varðandi útboð væri mjög þarft að fara í kostnað vegna útboðs og vegna einkareksturs innan Landspítalans. Hann hefur verið stundaður þar, bæði hvað varðar hjúkrunarþjónustu og ýmsa starfsemi. Af einhverju er verið að hætta við einkarekna hjúkrunarþjónustu inni á Landspítalanum. (Forseti hringir.) Málið var að hún var dýrari.

Það er líka hægt (Forseti hringir.) að gylla hlutina og segja að með útboðum séu þeir ódýrari sem eru það þó ekki þegar nánar er skoðað.

[17:08]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Þrátt fyrir langar umræður og margvísleg vandamál og viðfangsefni í heilbrigðiskerfinu, skiptar skoðanir og mismunandi áherslur þá held ég að við getum öll verið sammála um að það heilbrigðiskerfi sem við búum við er með því besta sem þekkist í öllum heiminum. Ég held að umræðan um það frumvarp sem hér er lagt fram hafi leitt í ljós að það er ekki verið að breyta þessu kerfi, hvorki í stóru né smáu, hvort heldur það er rekið af opinberum aðilum eða einkaaðilum. Það er ekki verið að leggja á nýjan sjúklingaskatt, það er ekki verið að gera einum né neinum kleift að kaupa sig fram fyrir í röðinni. Það er ekki verið að setja heilbrigðisþjónustuna á markað sem slíka og öllum er áfram tryggður aðgangur að þessari þjónustu óháð efnahag, kyni, aldri o.s.frv. Í umræðunni hefur komið fram að fjórir af fimm stjórnmálaflokkum, fulltrúum stjórnmálaflokkanna, hafa verið jákvæðir í garð þessa frumvarps enda liggur það fyrir að frumvarpið er afrakstur af skýrslum og viðamiklum athugunum á breytingum í kerfinu, í rekstri kerfisins, og þær tillögur sem hér eru lagðar fram þurfa í sjálfu sér ekki að koma á óvart. Þær eru að mínu mati nokkurs konar lagfæring í samræmi við þær tillögur sem fram komu í áðurnefndum skýrslum og fela það í sér að reynt er að koma auknu skikki á í regluverkinu og vinnubrögðunum í því mikla kerfi sem heilbrigðisþjónustan er og hefur kallað á allt upp í fjórðung fjárlaga á undanförnum árum.

Útgjöld ríkisins hafa því miður oftar en ekki farið úr böndum. Heilbrigðiskerfið hefur notað meira fjármagn en fjárlög hafa gert ráð fyrir og þetta hefur verið vandi sem Alþingi hefur staðið frammi fyrir og fyrir vikið hefur myndast viss þreyta og togstreita sem engum er til góðs. Ég leyfi mér að fullyrða að þetta frumvarp hér til sjúkratryggginga sé viðleitni til að takast á við þennan vanda. Hér er um að ræða að skilgreina ríkið annars vegar, sem borgar brúsann, og sjúklingana og neytendurna hins vegar, sem þiggja þjónustuna, þannig að hægt sé að ganga að því nokkuð vísu, þeim verðmiða sem lagður er á hjúkrun og lækningar og þjónustu sem um er að ræða. Þetta er gegnsætt fyrirkomulag, það er talað um kaupanda og seljanda og skilgreiningar mjög skýrar.

Hér hefur verið minnst á skýrslu ríkisendurskoðanda varðandi dvalar- og hjúkrunarheimilið Sóltún þar sem því hefur verið haldið fram í skýrslunni að rekstraraðilar Sóltúns hafi fengið meira fé en reglur og ákvarðanir sögðu til um. Ég ætla ekki að gerast dómari í því máli hvor hafi rétt fyrir sér vegna þess að fulltrúar Sóltúns hafa mótmælt þessum ásökunum og úr því verður væntanlega skorið á réttum stað og réttum tíma. Ég held að þetta mál sem snýr að Sóltúni og athugasemdum ríkisendurskoðanda staðfesti nauðsyn þess að svona frumvarp nái fram að ganga sem felur í sér að allir stuðlar, allar leikreglur og öll viðmið séu skil-

greind út frá hagsmunum beggja eða með tilliti til hagsmuna beggja og þá þurfi jafnvel ekki svona ágreiningsmál að koma upp eins og það sem snýr að rekstri Sóltúns. Þarna er um að ræða viðleitni til þess að kostnaðargreina hvert verk, þjónustuna, lækninguna, hjúkrunina og alla umönnun og ég held að þetta sé spor í rétta átt sem við eigum að taka undir og fagna.

Ég geri ráð fyrir því eða a.m.k. dreg ég þá ályktun af þeirri umræðu sem hér hefur farið fram að flestir ef ekki allir stjórnmálaflokkar hafi engar athugasemdir við það að ríkið skipuleggi bætt eftirlit og aukna yfirsýn af sinni hálfu í þessum viðamikla málaflokki sem hið opinbera kostar og mun áfram kosta og bera fulla ábyrgð á enda liggur það fyrir og er margítrekað í frumvarpinu að heilbrigðisþjónustan sinni skjólstæðingum sínum óháð efnahag, kyni, aldri o.s.frv. Velferðarsjónarmiðin að þessu leyti eru grundvöllur þess kerfis sem við höfum búið við og munu verða það áfram.

[17:15]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er kannski athyglisverðast við þetta mál, að minnsta kosti hvernig það ber að hvað þann þátt varðar, að það skuli koma á dagskrá og til umræðu 14. maí og hafa verið tekið á dagskrá þingsins með afbrigðum í morgun. Þetta mál er skilgetið afkvæmi af þeim breytingum á Stjórnarráðinu og breyttri verkaskiptingu þar sem hæstv. ríkisstjórn boðaði með miklum lúðrablæstri fyrir um rétt tæplega ári.

Það er athyglisvert verklag, þó ekki sé meira sagt, að málið skuli koma hér þegar fimm, sex virkir dagar eru eftir af starfstíma Alþingis á þessu vori. Alveg sérstaklega ef það er virkilega svo að hæstv. ríkisstjórn telji það eðlileg vinnubrögð og eðlilegan framgangsmáta að málið fái afgreiðslu fyrir 29. maí næstkomandi, að gefast eigi réttar tvær vikur þá til að fjalla um þetta stóra og viðamikla mál.

Við vorum mörg á því að stjórnarráðsbreytingar og Þingvallasamkomulag formanna stjórnarflokkanna um að hrókera til verkefnum í Stjórnarráðinu væri ekki bara vanbúið og vanreifað heldur í raun langt frá því að vera þannig undirbúið og hugsað að það væri tækt til afgreiðslu á þingi, því skamma vorþingi sem var í júnímánuði síðastliðnum, eða um mánaðamótin maí/júní fyrir tæpu ári.

Ég held að það sé að koma á daginn, og þessi málafylgja hæstv. heilbrigðisráðherra sannar það, að það er meira en að segja það að ætla sér að stokka upp verkaskiptingu af þessu tagi og ekki er sá svipur á hlutunum sem ég held að menn geti verið stoltir af að bera þetta fram örfáum dögum fyrir þinglok, þurfa að koma því á dagskrána með afbrigðum einum og hálfum mánuði eftir að frestur til að leggja fram þingmál og fá þau tekin fyrir með eðlilegum hætti og án afbrigða er útrunninn.

Það var líka nokkuð athyglisvert að aðstandendum málsins, sem ég leyfi mér að ímynda mér að séu t.d. hv. þm. Ásta Möller, lá svo mikið á að farið var út í þær óvenjulegu aðgerðir að senda málið út til umsagnar í nafni formanns heilbrigðisnefndar áður en málið komst á dagskrá hvað þá meira. Hvað þá að 1. umr. hefði farið fram og málið væri komið til heilbrigðisnefndar á forræði hennar.

Ekki óþekkt, kallar hér fram í hv. þingmaður Ásta Möller. Og þar mun vera átt við eitt, mögulega tvö fordæmi eftir því sem ég best veit sem voru gagnrýnd mjög á sínum tíma og þóttu ekki til eftirbreytni. Það var flokksbróðir hv. þingmanns, Vilhjálmur Egilsson, þáverandi formaður í efnahags- og viðskiptanefnd, sem mun vera aðallega borinn fyrir og notaður hér sem fordæmi sem að sjálfsögðu skapar engan rétt, enga hefð sem byggjandi er á þó að einhver þingmaður einhvern tímann áður hafi gert sömu vitleysuna.

Ég fullyrði, enda var ég á vettvangi á þeim tíma og í þeirri nefnd, að um það var engin samstaða og hv. þingmaður og núverandi framkvæmdastjóri Samtaka atvinnulífsins eða hvað það nú er, var einmitt mjög gagnrýndur fyrir þessa málafylgju sína. Það var aldrei litið svo á að þar með hefði málið farið af stað í formlegt umsagnarferli.

Ég ætla ekki að endurtaka það sem þar fór fram. Ég hef áður komið afstöðu minni á framfæri hvað það varðar í athugasemdum um fundarstjórn, að það er algerlega fráleitt að ætla að fara að ýta til hliðar skýrum ákvæðum þingskapalaga að þessu leyti. Það er ekki til þess fallið að auka traust og tiltrú og virðingu á öguðum og skipulögðum vinnubrögðum á Alþingi. Það er léleg stjórnarandstaða sem ekki reynir að standa eitthvað í ístaðinu þegar kemur þó að lögvörðum réttindum um vandaða málsmeðferð og reynslan sýnir að passa þarf upp á stjórnarandstöðuna. Því aðstandendur mála, ráðherrar og liðsmenn þeirra freistast alltaf til þess og réttlæta það með tímaþröng og öðru slíku að reyna að sveigja slíkar reglur sér hag, þ.e. stytta málsmeðferðina og einfalda hana, eins og það mundi sýna ef Alþingi léti bjóða sér það að afgreiða þetta mál sem hér er til umræðu á örfáum dögum. Þetta er nú einu sinni frumvarp til heildarlaga um sjúkratryggingar í landinu og ekkert lítið undir í þeim efnum, tengt við kerfisbreytingu þar sem margt er enn óljóst hvernig til tekst, t.d. sundurdrátturinn á verkefnum þess sem áður var og er Tryggingastofnun ríkisins í tvær stofnanir o.s.frv.

Gaman hefur verið að fylgjast með málflutningi aðstandenda málsins, stjórnarliða, sem hafa ýmist eins og hv. síðasti ræðumaður reynt að sannfæra menn um og róa hvað það varðar að engar breytingar séu í frumvarpinu. Í hinu orðinu hafa aðrir ræðumenn hins vegar talað mikið um þessa mikilvægu og nauðsynlegu kerfisbreytingu sem sé að fara fram. Hvort á nú að gilda? Ætli það sé ekki einhver blanda af hvoru tveggja. Ætli það sé ekki hyggilegt að taka þetta mál og skoða það, ekki bara einangrað sem einhverja eyju í heilbrigðiskerfinu óháð tíma og rúmi, óháð aðstæðum og óháð stjórnarstefnu heldur sem hluta af þessu öllu saman. Þar um er greinargerð frumvarpsins besta heimild.

Það má í sjálfu sér hrósa því, að ég held, að greinargerðin er nokkuð heiðarleg vegna þess að þar er farið rækilega yfir það hvernig frumvarpið tengist breyttum áherslum og nýrri stefnu í heilbrigðismálum á Íslandi, stefnu Sjálfstæðisflokksins sem ræður nú ríkjum. Enginn þarf að fara í grafgötur um að þar er verið að ryðja braut og leggja grunninn að umtalsverðri kerfisbreytingu í heilbrigðismálum á Íslandi sem gengur í átt til þess að kostnaðarmeta og kostnaðarreikna alla hluti eins og um viðskipti með varning eða eitthvað annað væri að ræða og auka mjög þátttöku einkaaðila í rekstrinum. Þetta er í grófum og einföldum drátt-

um það sem hér er á ferðinni.

Enda segir, með leyfi forseta, í inngangi að athugasemdum við frumvarpið:

„... í samræmi við samþykkt núverandi ríkisstjórnar um breytingar á verkaskiptingu ráðuneyta og breyttar áherslur í kostnaðargreiningu heilbrigðisþjónustu og fjármögnun hennar.“

Síðar segir:

„Frumvarpið byggist á stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar en þar segir m.a.: „Kostnaðargreina á heilbrigðisþjónustuna og taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgir sjúklingum. Þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Skapað verði svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum,“ — en bætt svo við, væntanlega til að róa kjósendur Samfylkingarinnar — „en jafnframt tryggt að allir hafi að henni jafnan aðgang, óháð efnahag.““

Síðan er fjallað um hvernig staðið skuli að samningum um heilbrigðisþjónustu og endurgjald ríkisins til heilbrigðisþjónustu og talað um kaupendur heilbrigðisþjónustu og þar fram eftir götunum. Í raun þarf ekki frekar vitnanna við. Þetta frumvarp er auðvitað hluti af þeirri kerfis- og stefnubreytingu sem verið er að byrja að ryðja hér braut og sér stað með ýmsum hætti og á að skoðast sem slíkt.

Ef við völd væri önnur ríkisstjórn með aðrar áherslur í þessum efnum sem hefði stillt kompásinn öðruvísi mundu menn sjálfsagt skoða frumvarpið í þó nokkuð öðru ljósi. Það er vissulega rétt að að stærstum hluta til eru hér kunnugleg ákvæði núgildandi laga um sjúkratryggingar á ferð. En það er bara ekki þannig sem þetta virkar, að það inntak frumvarps eða laga sé óháð þeim sem síðan ætla að framkvæma hlutina, sé óháð þeirri stefnu sem siglt er eftir. Það er ekki þannig.

Auðvitað er þetta hluti af einkavæðingarleiðangri Sjálfstæðisflokksins í heilbrigðismálum. Það er algjörlega morgunljóst. Þetta er hluti af því að fara að meðhöndla þessa samfélagsþjónustu eins og hver önnur viðskipti þar sem allt sé hægt að verðleggja og borga helst eftir afköstum. Menn vinni í akkorði eins og að snyrta flök í fiskvinnslu. Það er hugsunin. Því miður er það svo að slík hugsun er stórvarasöm og gengur alls ekki upp nema með miklum ófarnaði ef menn fara með hana of langt inn í kjarna velferðarþjónustunnar.

Þetta getur litið ágætlega út á pappírunum og slegnir eru varnaglar. Talsmenn Samfylkingarinnar spretta hér upp og benda á það. „Já, en það eiga allir að hafa jafnan aðgang án tillits til efnahags“ o.s.frv. Þannig getur þetta vel litið út og jafnvel verið í byrjun. En menn eru ekki sjóaðir í þessum efnum og þekkja ekki mikið til pólitískrar sagnfræði ef þeir velta því ekki fyrir sér. Já, en hvað svo? Hvernig þróast svo hlutirnir þegar grunnurinn hefur verið lagður með þessum hætti? Þetta galopnar að sjálfsögðu allar gáttir fyrir því að koma svo í kjölfarið með kröfur um aukna kostnaðarþátttöku sjúklinga vegna þess að allt er verðlagt, metið og reiknað, hvert viðvik og hver einstaklingur. Þannig hefur einkavæðingin alltaf verið sett inn í kerfið, að byrjað er á að kostnaðargreina hana.

Hvað gerðu menn í skólamálum þegar þeir voru að undirbúa það að hægt væri að einkavæða skólahúsnæði? Menn fóru að kostnaðargreina það. Menn fóru að láta opinbera skóla borga sjálfum sér leigu. Ríkið borgar sjálfu sér leigu bókhaldslega séð til að geta svo sagt í næstu umferð: Já, en það er nú hvort sem er verið að borga leigu. Við getum alveg eins borgað hana einkaaðila eins og ríkinu. Ríkið getur alveg eins leigt af öðrum en sjálfu sér. Brautin rudd. Og við skulum ekki tala tæpitungu um þetta eða öðruvísi en þetta er. Þetta er gamalkunnug aðferð. Og þá skiptir hugmyndafræðin sem á bak við er og ásetningur þess sem ætlar að framkvæma hlutina miklu máli. Hann er sá sem við þekkjum. Þetta er hluti af kerfisbreytingu í anda og í þágu ákveðinnar hugmyndafræði sem fyrst og fremst Sjálfstæðisflokkurinn stendur fyrir í þessum efnum en á sér reyndar mjög dygga stuðningsmenn, marga hverja í röðum samfylkingarþingmanna, því miður. Þar hefur farið kannski fremstur í flokki varaformaður flokksins, hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, en á sér þó sennilega líka stuðningsmann í hv. þm. Árna Páli Árnasyni heyrist mér.

Þetta hefur á sér sem sagt sakleysislegt yfirbragð. En þá er rétt að skyggnast á bak við tjöldin og skoða það sem á bak við liggur. Hvar ætla menn að draga mörkin? Hvað á að verðleggja og hvað ekki? Allt að lokum? Hvern einasta hlut? Verður kerfið manneskjulegra við það? Verður það betra? Er skynsamlegt að brjóta hlutina þannig upp, t.d. í rekstri eininga út um land, þar sem við þurfum sárlega á því að halda að reyna að safna saman þó þeirri þjónustu og þó þeim kröftum sem hægt er að viðhafa til að veita sem besta og almennasta þjónustu, t.d. á heilbrigðisstofnunum í héruðum landsins almennt? Er slík hugsun gáfuleg þar? Nei. Greiðir þessi hugsun götu þess að auðveldara sé að manna starfsemina og veita þjónustuna? Er það ódýrara ef þetta fer allt út í einhvers konar verktakabransa? Halda menn það? Ég held ekki.

Hvað er notað sem rök? Það sem notað er sem rök eru m.a. annars þær þrengingar sem margar heilbrigðisstofnanir eru í og sagt að það kerfi sé ómögulegt. Er það kerfið sem er að sliga Landspítalann? Það að hann fær of litla peninga? Hann er í fjárhagslegri spennitreyju. Hann er sveltur. Halda menn að það sé aðferðin við að koma fjármununum til Heilbrigðisstofnunar Austurlands sem er að keyra hana í þrot þessa dagana? Nei. Það er einfaldlega sú staðreynd að ekki er veitt fjármagn til að hægt sé að halda þjónustunni uppi svo að hægt sé að bjóða sæmileg kjör, þannig að hægt sé að manna starfsemina.

Sveltistefnan gagnvart hinum opinbera hluta þessa rekstrar undanfarin ár er hluti af hugmyndafræðinni, af kerfinu. Ryðja brautina fyrir einkavæðinguna. (**Gripið fram í:** Enda auka...) Og leiðarahöfundur og tilvonandi ritstjóri Moggans, Ólafur Stephensen, afhjúpaði þetta mjög vel í leiðara í *24 stundum* þar sem hann nánast hlakkaði yfir erfiðleikum Landspítalans og gladdist yfir því að þetta mundi ryðja einkavæðingunni brautina. Þannig er hugarfarið.

Auðvitað geta menn farið með þessa hugsun alveg á enda og sagt: Við ætlum að borga allt eftir afköstum og einingum. Eigum við að taka lögregluna sem dæmi? Hvernig væri nú að kostnaðargreina starfsemi hennar og fara að

borga lögreglunni eftir því hvað hún væri dugleg við að taka menn fasta? Það er vissulega hægt. Það er fræðilega mögulegt. En er eitthvert vit í? Nei. Vegna þess að það er starfsemi, það er verkefni í samfélagi okkar sem einmitt má ekki fara með inn á markaðstorgið. Það er stórhættulegt. Það gildir líka um mikilvæga og viðkvæmustu hluta kjarnans í heilbrigðisþjónustunni. Þar á þetta ekki heima.

Þess vegna þýðir ekkert að ræða þetta einangrað og óháð stefnunni eins og hún er, (Forseti hringir.) hugmyndafræðinni sem að baki liggur, menn eiga að vera menn til að kannast við hana.

[17:30]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil glaður kannast við að í þessu frumvarpi er leitast við að koma í framkvæmd kosningastefnu Samfylkingarinnar í síðustu kosningum þar sem við lofuðum m.a. kostnaðargreiningu á heilbrigðisþjónustunni og að fjármagn mundi fylgja sjúklingum.

Hv. þingmaður rakti hér m.a. að frumvarpið væri varhugavert vegna þess hver sæti í heilbrigðisráðuneytinu. Ég vil benda hv. þingmanni á að valdheimildir ráðherra til samninga eru ekki nýjar í þessu frumvarpi. Þær eru þegar fyrir hendi. Eini munurinn er sá að þær eru óheftar í núverandi lögum en í því frumvarpi sem hér er til umræðu eru sett viðmið. Það er gerð krafa um að heilbrigðisþjónustan sé veitt óháð efnahag. Það er í fyrsta skipti sett í lög að bannað sé að greiða sig fram fyrir í biðröð. Ef hv. þingmaður sefur ekki rólegur á nóttunni yfir því að hæstv. heilbrigðisráðherra Guðlaugur Þór Þórðarson hafi þau völd sem hann hefur þá held ég að ég verði að hvetja hv. þingmann til að hjálpa okkur við að hraða þessu frumvarpi gegnum þingið. Hér er í fyrsta skipti búinn til rammi, faglegur rammi, utan um ákvörðun ráðherra að þessu leyti og komið í veg fyrir að mögulegt sé að beita því með tilviljanakenndum hætti.

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður talaði af mikilli fyrirlitningu um kostnaðargreiningu. Ef við erum með tvö sjúkrahús sem bæði kosta 500 millj. á ári og annað þjónustar 300 sjúklinga og hitt 500 og bæði vantar peninga, á þá að láta bæði fá pening ef við vitum ekki hvernig kostnaðurinn er til kominn? Ef við vitum ekki hvaða þjónusta hefur verið veitt, er ekki fullkomlega eðlileg forsenda og lágmarksforsenda að við byrjum á því að kanna hvaða þjónusta er veitt og þjónustan sjálf (Forseti hringir.) sé forsenda greiðslna?

[17:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það má taka undir að í lögum hafa að undanförnu verið opnar heimildir sem maður hefur að sjálfsögðu haft áhyggjur af en þær hafa ... (Gripið fram í.) Það er nú upp og ofan, hv. þingmaður. En þær hafa ekki verið fyrr en nú upp á síðkastið í samhengi við þá einkavæðingar- og úthýsingarstefnu sem er leiðarljós þessarar ríkisstjórnar. Það sem ég var að reyna að sýna fram á í málflutningi mínum var að lögin eru eitt og stefnan og framkvæmdin annað og sú hugmyndafræði sem þar liggur að baki. Það þarf að hafa hana í huga þegar við veltum því fyrir okkur hvað gerist svo. Hvernig þróast svo kerfið í framhaldinu? Ég talaði ekki af fyrirlitningu um kostnaðargreiningu sem slíka og að sjálfsögðu ... (Gripið fram í.) Ja, menn geta þá kallað það hvað sem þeir vilja. Menn geta jarmað hér alveg eins og þeir vilja fram í fyrir mér, lesi menn þá bara ræðu mína. Ég er ekki að tala um að við þurfum ekki að hafa kostnaðarþáttinn í huga og ég veit ekki betur en það hafi verið gert. Menn hafa verið með ýmsar viðmiðanir og samanburð, mælt okkur og borið okkur saman við aðra o.s.frv. þótt það hafi ekki verið á grundvelli þessarar hugmyndafræði að sjálfsögðu. Menn eiga ekki að láta eins og það kerfi sem verið hefur fram að þessu sé frumstætt og algert miðaldakerfi. Hvers konar lítilsvirðing er það um heilbrigðismál og þá sem þar hafa ráðið ferðinni á Íslandi á undanförnum áratugum? Eru innstæður fyrir því að tala þannig um það fyrirkomulag sem hér hefur verið við lýði og þá sem borið hafa á því pólitíska og faglega ábyrgð undanfarna áratugi? Ég tel ekki. Menn geta ekki sagt í öðru orðinu að heilbrigðiskerfið sé mjög gott og fái háa einkunn og talað svo um það svona að hinu leytinu til.

Það sem ég er hins vegar að ræða er hugmyndafræðin og hversu langt menn ætla að ganga og hver þróunin verður í framhaldinu. Það skiptir að mínu mati mestu og það er sjálfsagt ekkert leyndarmál og leynist sjálfsagt ekki að þar treystum við illa þeim sem nú fara með völdin.

[17:35]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég túlka ræðu hv. þingmanns þannig að hann deili með mér þeirri skoðun að æskilegt sé að leiða í lög umgjörð sem skilgreinir með hvaða hætti hægt er að beita þeim heimildum sem nú þegar eru í lögum. Markmið þessa frumvarps er að koma á faglegri umgjörð fyrir ákvarðanir um greiðslur hins opinbera fyrir heilbrigðisþjónustu. Við þurfum að losa hina opinberu þjónustuveitendur undan því kverkataki fjárlagavaldsins sem þeir búa við í dag þar sem þeir þurfa að sæta því að fjárlagavaldið skikki þá til að breyta þjónustustiginu til að falla innan fjárlagaheimilda og menn eiga einskis annars úrkosti. Þvert á það sem hv. þingmaður sagði áðan má ætla að breyting í þá átt að fjármagn fylgi sjúklingum og að greitt sé fyrir þjónustu með faglegum hætti verði til að styrkja smáar rekstrareiningar úti á landsbyggðinni.

Aðstöðumunurinn sem þær búa við í samanburði við stórar rekstrareiningar á höfuðborgarsvæðinu þar sem auðveldara er að jafna niður rekstrarkostnaðinn verður væntanlega jafnaður vegna þess að skýrt er tekið fram í lögunum að samningar sjúkratryggingastofnunar eigi að taka mið af því að tryggja aðgang að þjónustunni óháð búsetu. Hér erum við í grunninn að jafna aðstöðumun á milli hinna opinberu aðila og einkaaðilanna sem hafa verið með samninga. Einkaaðilarnir hafa yfirleitt verið með samninga sem hafa verið tengdir þjónustu og því fengið greitt fyrir unnin verk. Opinberir aðilar hafa ekki búið við þær aðstæður. Það er mikilvægt að hinir opinberu þjónustuveitendur geti fengið þannig greiðslur líka og við losum þannig hinar opinberu þjónustustofnanir úr þessum ógöngum sem þær hafa verið í hvað þetta varðar.

[17:37]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Kverkatak fjárveitingavaldsins, ógöngur opinberra stofnana. Halda menn að það sé kerfið sem þar hafi brugðist? Heldur hv. þm. Árni Páll Árnason að það verði til nógir peningar bara ef við gerum þessa kerfisbreytingu? Er þá bara hægt að stórauka fjárveitingarnar fyrir heilbrigðisstofnanir út um allt land? Er það tilgangur málsins? Ég hélt nú ekki. Ég hélt að eitthvað annað stæði hér og hefði reyndar staðið upp úr ýmsum ræðumönnum. Mér finnst nokkuð sérkennilegt að tala eins og við komumst inn í einhvern allt annan veruleika með þessari kerfisbreytingu þar sem peningar séu aldrei vandamál og allir geti gert allt sem þeir vilja í heilbrigðismálum. Auðvitað hafa menn litið svo á að það væri nauðsynlegt að halda sig innan fjárlaga og að veitt væri aðhald að fjárlögum þegar þau hafa einu sinni verið ákveðin. Deilurnar hafa staðið um að veita næga peninga til að þessi þjónusta gæti farið fram með sómasamlegum hætti, að ekki væru sumarlokanir eða nauðungarflutningar á veiku fólki o.s.frv. Halda menn að kerfið hafi brugðist gagnvart því að það sé jafnrétti hvað varðar endurgreiðslu, t.d. vegna ferðakostnaðar sjúklinga? Nei, það hefur vantað peninga í það. Halda menn að kerfið hafi brugðist þegar kostnaðarþátttaka sjúklinga vegna lyfja hefur rokið upp á undanförnum árum? Nei, það vantar peninga til þess að lyf væri nægjanlega mikið niðurgreidd. Það er ekki hægt að stilla hlutunum svona upp, hv. þingmaður, að þetta sé bara spurning um einhverja kerfisbreytingu. (Gripið fram í.) Nei, það er ekki verið að tala um það. (**ÁPÁ:** Jú, ...) Það er voðalega erfitt að ræða við þessa hv. þingmenn sem hafa greinilega engan áhuga á málefnalegri umræðu um þetta mál, þola hana ekki. Það má ekki ræða grundvallarhugmyndafræðina sem hér er á ferðinni, þá fer allt á flug í þingsalnum og sjálfstæðismenn og samfylkingarmenn verða eins og flær á skinni út um allan sal, kallandi fram í. Má ég biðja um að menn reyni þá bara að ræða um þetta á þeim grunni sem ég hef gert, að ræða um grundvallarhugmyndafræðina, (Forseti hringir.) stefnuna í heilbrigðismálunum vel? Þora ríkisstjórnin og talsmenn hennar kannski ekki að gangast við sinni eigin stefnu (Forseti hringir.) og ákvæðum stjórnarsáttmálans?

[17:39]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fór í gegnum það í ræðu minni áðan, sem ég veit ekki hvort hv. þm. hefur hlustað á, að fyrir liggja skýrslur sérfræðinga bæði innan lands og erlendis þar sem þeir mæla sérstaklega með því að við förum frá því fjármögnunarkerfi sem er í dag. Það gerum við með sérstökum fjárlögum yfir í að kostnaðargreina þjónustuna og aðskilja kaupendur og seljendur að heilbrigðisþjónustu, kaupendur og veitendur, svo ég noti orð sem kannski hugnast hv. þingmönnum Vinstri grænna betur. Hvers vegna ættum við að líta fram hjá þessum ágætu sérfræðingum? Það liggja fyrir fleiri skýrslur sem komið hafa frá þeim í gegnum árin. Af hverju ættum við líta fram hjá niðurstöðum sem komu fram í svokallaðri Jónínuskýrslu þar sem þeir segja að Svíar meti fjárhagslegan ávinning af breytingum á fjármögnun í heilbrigðisþjónustu nærri 10% auk meiri ánægju sjúklinga með þá meðferð sem þeir fá? Það er því er eftir miklu að slægjast. 10% innan heilbrigðisþjónustunnar eru hreint og beint 10–12 milljarðar kr. Það er töluvert fjármagn.

Við höfum ágæta reynslu hér á landi varðandi vinnu sjálfseignarstofnana og einkaaðila í þessa veru. Við getum m.a. séð það á fregnum um rekstur í Salahverfinu, þar eru afköst, afköst sem fóru mjög fyrir brjóstið á hv. þingmanni áðan. Afköstin þar eru 60% meiri heldur en almennt gerist á heilsugæslustöðvum. Á svipuðum tíma voru gerðar kannanir um ánægju fólks með þjónustuna og þar skoruðu þeir hæst. Ég get ekki séð annað en að við höfum þannig dæmi fyrir augunum á okkur að við getum ekki litið fram hjá þessu. Við fáum meira fyrir peninginn, við fáum betri þjónustu þó að það sé ekki alveg hægt að alhæfa en margar vísbendingar eru í þá veru. Af hverju ættum við að hunsa þær?

[17:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þær eru margar skýrslurnar og flestar eru þær unnar á grundvelli sömu hugmyndafræði sem hefur verið ráðandi í þessum efnum og knúin hefur verið fram meira og minna á öllum Vesturlöndum á undanförnum áratugum samkvæmt forskrift frá Efnahags- og framfarastofnuninni, Alþjóðabankanum og fleiri aðilum. Það er hugmyndafræði, nýfrjálshyggju og markaðsvæðingar og við þekkjum hana mjög vel. Jafnvel þótt tekin séu dæmi frá Norðurlöndunum þá breytir það litlu um að sú hugmyndafræði hefur líka síast þar mikið inn. Það eru um það mjög harðar deilur hversu farsæl og gæfuleg þróunin hefur verið þessum efnum, líka í þeim löndum þar sem menn hafa fylgt þessum módelum, í Bretlandi, Svíþjóð, Nýja-Sjálandi og víðar. Um það er mikill pólitískur ágreiningur. Skýrsla sú sem hv. þingmaður vitnaði til, Jónínu-skýrslan svokallaða, var mjög umdeild og ég veit ekki betur en að þáverandi heilbrigðisráðherra og flokkssystir skýrsluhöfundar hafi meira og minna afneitað henni. Það er því ekki eins og það sé heilagur sannleikur þó að það hafi komið út á skýrslu og jafnvel ekki þó fyrrv. hv. þm. Jónína Bjartmarz hafi verið formaður nefndarinnar, að það sé hinn eini og endanlegi sannleikur og um hann þurfi ekki að deila.

Mat á kostnaði og fyrirkomulag greiðslna eru að sjálfsögðu mikilvægir þættir þegar við skoðum þessa hluti en það á ekki að slíta úr samhengi við eðli viðfangsefnisins. Þetta er ekki akkorð eins og að snyrta dauð fiskflök á færibandi þegar kemur að viðkvæmri samfélagsþjónustu og heilbrigðisþjónustu, gleymum því aldrei. Varnaðarorð okkar snúa annars vegar að þessu sérstaklega, að eðli starfseminnar, og hins vegar að því að kerfisbreytingin sem sett er í samhengi við þá hugmyndfræði sem nú ræður ríkjum í heilbrigðisráðuneytinu og hjá ríkisstjórn er göróttur kokteill. Við þurfum að velta því fyrir okkur hvernig þetta getur litið út eftir fimm eða tíu ár ef menn keyra þetta áfram á sömu braut. En það má greinilega ekki ræða mikið þann þátt málsins við hv. stjórnarliða því að verið er að reyna að læða málinu í gegn á örfáum sólarhringum eins og það sé svo sem ekki neitt neitt.

[17:43]

Ásta Möller (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að hv. þingmaður geti ekki kvartað undan því að hv. þingmenn stjórnarliða taki ekki þátt í umræðum í dag. Ef eitthvað er hafa þeir verið virkari í umræðunni en stjórnarandstaðan eða það má að minnsta kosti ekki á milli sjá. Það er ekki hægt að saka okkur um að hafa ekki viljað taka þátt í umræðunni og höfum við ekki verið að hlífa okkur við því að svara stjórnarandstæðingum.

Það vakti athygli mína hvað hv. þingmaður var umsnúinn og viðskotaillur þegar verið var að tala um kostnaðargreiningu, að allt eigi að vera verðlagt, metið og reiknað. Hvað er að því að meta verð og reikna í kringum heilbrigðisþjónustu? Það er gert í dag, m.a. varðandi kostnað við röntgenrannsóknir, varðandi keisaraskurði og slíkt. Það er meira að segja hægt að nota þetta sem stjórnunartæki til að gera enn betur. Ég get tekið dæmi um kostnað við keisaraskurð á Íslandi, að hann væri meiri hér en erlendis. Farið var að skoða hverju þetta sætti. Í framhaldinu voru gerðar ákveðnar ráðstafanir sem bæði bættu þjónustuna og gerðu hana ódýrari. Það er ekkert athugavert við að verðmeta þjónustu með þessum hætti og í því felst engin ástæða til að halda að umhyggja, hjúkrun, lækning eða endurhæfing fari út úr kerfinu, öðru nær. Við fáum meira út úr kerfinu með þessu. Ég átta mig reyndar ekki á þessari hræðslu hv. þingmanns við nýjar aðferðir til að bæta stjórnunaraðferðir innan kerfisins. Ég fullyrði, og hv. þingmaður veit það jafn vel og ég, að stjórnendur heilbrigðisstofnana kalla eftir þessari kostnaðargreiningu og eftir því að gera þjónustusamninga.

[17:46]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það getur vel verið að það sé bara þannig að það sé um að gera að setja verðmiða á hvern einasta mann og verðreikna hvert einasta viðvik og reikna svo bara út hvað mannslífið má kosta og svo framvegis. (**Gripið fram í:** Útúrsnúningur.) Ja, er það endilega útúrsnúningur? Hversu langt ætlum við að fara í þessum efnum? Er það endilega þannig að þetta sé sú hugmyndafræði sem við viljum leggja til grundvallar í einu og öllu á öllum sviðum hins mannlega lífs, þ.e. að það séu peningarnir og kostnaðurinn sem alls staðar eigi að vera leiðarljósið og ráða ferð? Er það hið manneskjulega og góða velferðarsamfélag sem við viljum búa í? Ég er ekki jafnsannfærður í þeim efnum greinilega og hv. þingmaður um ágæti þessa.

Það er að sjálfsögðu rétt og skylt að ræða á hverjum tíma nýjar leiðir og hvað við getum gert til að bæta þjónustu og festa hana í sessi. En er þetta ný leið? Er þetta ekki 30–40 ára gömul nýfrjálshyggju- og markaðsvæðingarhugmyndafræði sem var troðið inn í velferðarþjónustu Vesturlanda? Og þessi öfluga aflvél einkafjármagnssjónarmiðanna ryður brautina áfram, að minnsta kosti hér uppi á Íslandi þó að það sé farið að slá dálítið í hugmyndafræðina víða annars staðar satt best að segja.

Við höfum lagt til nýjar leiðir — nýjar og gamlar og góðar — eins og að efla grunnheilsugæsluna, hafa hana á opinberri hendi, hafa hana samþætta. Þar sem þjónustan er að mínu mati best á Íslandi þá er hún einmitt þannig eða hefur verið, í einni öflugri samþættri heilsugæslustöð eins og á Akureyri og á Eyjafjarðarsvæðinu. Ég hef oft sagt það hér og get endurtekið það að mér er til efs að nokkurt svæði á landinu búi við jafngóða og heilsteypta þjónustu vegna þess að þar er hún uppbyggð samþætt og heildstæð og á hendi hins opinbera.

Við höfum til dæmis lagt til að einhvers konar valfrjáls tilvísun væri skoðuð í kerfinu. Er það ekki tiltekin leið, tiltekin aðferð? En hún er ekki endilega þessi markaðsvæðingar- og verðmiðaleið að hengja verðmiða (Forseti hringir.) á hvern einasta hlut sem hv. þm. Ásta Möller og hæstv. heilbrigðisráðherra og Samfylkingin virðast vilja sjá.

[17:48]

Útbýting:

Framlag áliðnaðarins til þjóðarbúsins, 624. mál, fsp. VS, þskj. 1018.

Grunnskólar, 285. mál, brtt. menntmn., þskj. 1008.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 288. mál, nál. menntmn., þskj. 1013; brtt. menntmn., þskj. 1014.

Vegir og slóðar á miðhálendi Íslands, 472. mál, svar umhvrh., þskj. 1016.

Vottað gæðakerfi í heilbrigðisþjónustu, 623. mál, fsp. VS, þskj. 1017.

[17:49]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Þetta er síðari ræða mín um þetta stjórnarfrumvarp og hef ég aðeins fimm mínútur til þess að ræða þetta mikilvæga frumvarp, örlagaríka, gæti orðið. Það er athyglisvert að fylgjast með umræðunni hér í dag. Annars vegar er stillt upp kerfinu eins og það er, fjársveltu kerfi, og hins vegar er stillt upp kerfi með þeim breytingum sem ríkisstjórnin sér fyrir sér, en þar eru nógir peningar.

Hv. þm. Árni Páll Árnason, talsmaður Samfylkingarinnar í þessari umræðu, talar um að losa verði kverkatak fjárveitingavaldsins á heilbrigðiskerfinu. Við reyndum að losa um þetta kverkatak pínulítið við afgreiðslu fjárlaga núna fyrir áramótin. Þá var sýnt að Landspítalinn, svo dæmi sé tekið, gæti ekki sinnt þeim verkefnum sem væru á hans könnu á þessu ári með óbreyttum fjárveitingum. Okkur tókst ekki að losa um þetta kverkatak. En nú sjá menn það fyrir sér greinilega að með þessum kerfisbreytingum sem eru boðaðar verði skyndilega til meiri fjármunir. Þetta held ég að sé röng hugsun.

Síðan er hitt að menn séu hér að boða einhverja nýja tíma. Staðreyndin er sú að sá grunnur sem velferðarkerfi Norðurlandanna, Bretlands og þeirra ríkja sem við iðulega berum okkur saman við er ekkert ýkja gamall. The National Health Service í Bretlandi var sett á laggirnar með löggjöf árið 1948. Það var sama ár og ég fæddist og er ég nú ekki háaldraður maður. Nú hafa menn verið að breyta þessu kerfi með lögum, 20, 30 lagasetningum og alltaf hefur formúlan verið sú sama, sú sem við höfum heyrt hér frá Sjálfstæðisflokknum og því miður talsmönnum Samfylkingarinnar líka við þessa umræðu, að í reynd væri ekki verið að breyta neinu, sjúklingar mundu ekki finna fyrir neinni breytingu. En skyndilega stöndum við uppi með kerfi sem er farið að mismuna fólki, sem hefur minni fjármuni handa

í milli og byggir á annarri hugsun, viðskiptahugsun, og það var það sem hv. þm. Árni Páll Árnason sagði, þ.e. að hér væri verið að framfylgja loforðum í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar um að innleiða kostnaðargreiningu — held ég að hann hafi sagt — kostnaðargreiningu í heilbrigðiskerfinu.

Eins og ég sagði í fyrri ræðu minni þá er það nú svo að þetta hljómar ágætlega sannfærandi eins og mörg kerfi gera þegar menn halda sig bara við teoríuna. Mörgum þótti Sovétríkin vera skynsamlegt kerfi. Sovétríkin hrundu. Kerfið gekk ekki upp þegar það var sett í framkvæmd. Gæti nú verið að þessir miklu kerfissmiðir sem standa að þessum breytingum af hálfu ríkisstjórnarinnar gætu verið að brenna sig á einhvern hátt líka? Við erum að hvetja til þess að skoða reynslu annarra þjóða.

Hljómar það ekki vel að kostnaðargreina hvert viðvik, að peningarnir fylgi sjúklingnum? Jú, það er margt gott við þá hugsun. En ágætur læknir benti mér á eitt lítið dæmi: Þú gerir slíka samninga við ríkisvaldið um að fá greitt fyrir þessi og hin viðvikin. En ef þeir sem leita til þín sem læknis eða heilbrigðisstofnanirnar komast að þeirri niðurstöðu að það sé ekkert að þér, það sé bara allt í góðu lagi með þig, gæti verið að þá reyndist vera til staðar tilhneiging í kerfinu að skrifa pínulítið um of? Það er þetta sem ég á við, að kerfi sem hljóma óskaplega skynsamlega og vel ganga ekki alltaf upp í veruleikanum.

Við Samfylkinguna vil ég segja þetta: Gæti verið að hún ætti að fletta pínulítið upp í eigin sögu? Ég nefni til dæmis grein eftir ágætan fræðimann, fyrrum ráðherra, Gylfa Þ. Gíslason. (Forseti hringir.) Hún er orðin nokkuð gömul sú grein, var skrifuð árið 1943 í hið merka tímarit Helgafell (Forseti hringir.) um þann grunn sem Bretar reistu sitt heilbrigðiskerfi á. Þar talaði maður sem talaði (Forseti hringir.) ekki sama tungumál og hv. þm. Árni Páll Árnason eða varaformaður Samfylkingarinnar — ég biðst afsökunar á þessari lengingu (Forseti hringir.) — Ágúst Ólafur Ágústsson.

[17:54]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil upplýsa hv. þm. Ögmund Jónasson um að sú stefna sem er fram borin í þessu frumvarpi byggir á kosningastefnu Samfylkingarinnar. Sú stefna byggir á því markmiði sem hefur verið óbreytt markmið íslenskra jafnaðarmanna allt frá því fyrir seinni heimsstyrjöld, að heilbrigðisþjónusta eigi að vera aðgengileg öllum óháð efnahag og að þar eigi ekki að mismuna fólki. Þess vegna eru skrifaðar inn í þetta frumvarp í fyrsta skipti hömlur við því að hægt sé að mismuna fólki að þessu leyti og það er skrifað inn í fyrsta skipti að það sé bannað að borga sig fram fyrir í biðröð. Mér finnst því að hv. þingmaður eigi að fjalla aðeins meira um efni þessa máls og aðeins minna um það sem hann heldur að standi í frumvarpinu.

Hv. þingmaður benti á að auðvitað gæti kerfi sem umbunaði mönnum fyrir ávísanir eða fyrir læknismeðferðir leitt til oflækninga. Auðvitað er það alveg ljóst. Ég bendi bara hv. þingmanni á að lesa frumvarpið og ummæli í greinargerðinni, til dæmis bæði um 46. gr. og 48. gr. Það er gert ráð fyrir því í þessu frumvarpi að þarna sé búið til greiðslukerfi sem sé síðan þróað og þroskað og hvetji ekki til oflækninga. Menn eru ekki að leitast við að búa hér til kerfi oflækninga. Staðreyndin er sú að við veitum meira fé til heilbrigðismála en eðlilegt er út frá aldri þjóðarinnar þannig að kostnaður okkar er hlutfallslega meiri en annarra OECD-ríkja. Ég held að óhjákvæmilegt sé að við reynum að horfa á kostnað veittrar þjónustu og árangur af henni. Þar er hins vegar Vinstri hreyfingin – grænt framboð úti um víðan völl. Hv. þm. Ögmundur Jónasson getur hugsað sér kostnaðargreiningu, hv. þm. Þuríður Backman sömuleiðis, en hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon talar hér niður hugmyndir um kostnaðargreiningu af miklum móð og (Forseti hringir.) líkir því við lélega færibandavinnu. Það er því ekki alveg ljóst (Forseti hringir.) hvaðan Vinstri hreyfingin – grænt framboð er að koma eða hvert hún er að fara í þessari umræðu.

[17:57]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Nei, ég var að gera margt í senn á þessum litla tíma, minna á sögulegar rætur jafnaðarstefnunnar og hvernig þeir sem tóku þátt í að skapa velferðarkerfi á Íslandi byggðu á allt annarri hugsun og hugmyndafræði en þeirri sem Samfylkingin fylgir nú í samkrulli með Sjálfstæðisflokknum. (Gripið fram í.) Það er staðreynd.

Síðan er það náttúrlega viðurkennt og sagt að það sé rétt að hægt sé að misnota öll kerfi. Það er alveg rétt. Það er hægt að misnota öll kerfi. En hvernig ætla menn að ráða bót á því? Hvernig skyldu menn fara að því? Það gera þeir með eftirliti, með gagnsæjum samningum, er talað um, og síðan eftirlitsstofnunum. Hvernig gengur nú að beita því eftirliti? Hvernig gengur það til dæmis á Sóltúni? Er eðlilegt að endurskoðendur og bókhaldsmeistarar fari ofan í sjúkraskrárnar? Verður það þannig? Ég held ekki. Getur verið að við lendum í því sama og Nýsjálendingar hafa lent í þar sem heilbrigðisstofnanir neita hinu opinbera um aðgang að sínum innri gögnum öllum vegna þess að þetta eru fyrirtæki á markaði? Við erum að halda með heilbrigðiskerfið okkar inn á þennan vettvang. Við því er ég að vara.

Auðvitað sé ég margt gott í þeirri lagasmíð sem hér hefur orðið til á undanförnum árum. En ég sé mörg hættumerki líka. Við erum að hvetja til þess að áður en við umbyltum kerfinu, reisum annan grunn undir kerfið, að þá eigum við að taka miklu betri og vandaðri umræðu. Við erum að hvetja til þess að tekið verði á því þverpólitískt og farið í saumana á reynslu annarra þjóða, Norðurlandanna, Breta, Ný-Sjálendinga, (Forseti hringir.) annarra þjóða áður en við tökum áhættu á því að eyðileggja kerfið, íslenska heilbrigðiskerfið sem er þegar allt (Forseti hringir.) kemur til alls mjög gott.

[17:59]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Það eru stór orð, virðulegi forseti, að við séum að hætta á að eyðileggja íslenska heilbrigðiskerfið. Við erum ekki að veita ráðherra nýjar valdheimildir. Við erum að takmarka núverandi valdheimildir sem þegar eru í lögum og búa þeim faglegan búning. Hvernig það getur falið í sér eyðileggingu er hulið mínum skilningi og líklega flestra annarra

sem hafa haft fyrir því að lesa þetta frumvarp.

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður talar hér af nokkru steigurlæti um sögu íslenskra jafnaðarmanna og þykist vera þess umkominn að reyna að kenna mér jafnaðarmennsku. Ég ætla bara að vitna í þáverandi hv. þm. Vilmund Jónsson, sem ég vitnaði í í ræðu minni fyrr í dag. Það er greinilega þörf á að endurtaka það hér því að hv. þingmaður hefur augljóslega ekki heyrt það.

Hann sagði árið 1932 í umræðu um berklavarnir er hann mælti fyrir breytingartillögu sinni að Stjórnarráðið ætti að semja við sjúkrahúsin, þau sem eru til þess hæf, að taka á móti berklasjúklingum, með leyfi forseta:

„Ég býst við, að um það mat á sjúkrahúsunum verði að hlíta dómi ríkisstjórnarinnar.“

Svo segir hann, með leyfi forseta:

„Hins vegar minnir tillagan á, að eigi skuli semja við sjúkrahús, sem eru verulega ófullkomin, illa sett eða innréttuð, svo að ekki sé hægt að einangra þar sjúklinga o.s.frv.“

Hvað vakti fyrir hv. þm. Vilmundi Jónssyni þegar hann stóð í þessum stól 1932? Jú, nákvæmlega það sem vakir fyrir okkur í dag, að tryggja almennilega þjónustu við þá sem á þjónustunni þurfa að halda, tryggja gæði þjónustunnar og tryggja að hún sé borin fram með fullnægjandi hætti. Hann saknaði þess hins vegar að ekki væri fyrir hendi nauðsynleg umgjörð til þess að leggja faglegt mat á hæfni þeirra sem veittu þjónustuna og kallar sérstaklega eftir því að svo verði gert. Hann egir að því miður verði að una við mat ríkisstjórnarinnar á því og gerir sér grein fyrir því að það kunni að vera handahófskennt.

Ó, nei, góðir félagar. Við erum nú fyrst að gera það sem Vilmundur Jónsson kallaði eftir 1932, að koma hér á faglegu kerfi, skilvirku kerfi, tryggja eftirlitið með gæðum þjónustunnar. Ég frábið mér að hv. þm. Ögmundur Jónasson reyni að gera lítið úr jafnaðarmennsku Samfylkingarinnar. Það sem við erum að gera er að ljúka því verki sem Vilmundur Jónsson hóf.

[18:01]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég leyfi mér nú að gagnrýna áherslur Samfylkingarinnar sem ég tel vera komna inn á svipaðar brautir og hægri kratar hafa farið inn á, t.d. í Bretlandi undir forustu Tonys Blairs. Þær áherslur sem við höfum heyrt frá hinum ágæta hv. þm. Árna Páli Árnasyni og síðan einnig varaformanni Samfylkingarinnar (**ÁPÁ:** Hvað með vinstri græna í Svíþjóð?) eru á þessari línu. Já, hvað með áherslur sænskra sósíaldemókrata og þá vaxandi gagnrýni sem kemur nú fram í þeirra röðum á stefnu íhaldsmanna?

Þegar menn alhæfa um sænska heilbrigðiskerfið vilja þeir gleyma því að það er skipulagt á lénsvísu og mismunandi áherslur uppi. Það er mikil og lífleg umræða núna í Svíþjóð um stefnumótun í sænska heilbrigðiskerfinu. Ég vísa þar í erindi sem Göran Dahlgren flutti hér fyrir fáeinum missirum um þróun innan sænska heilbrigðiskerfisins.

Nei, þær áherslur sem hv. þingmaður hefur eru ansi fjarri því sem ég sé hjá gömlum jafnaðarmönnum og sósíalistum sem reistu íslenska velferðarkerfið hér á fjórða áratugnum og síðan á þeim áratugum sem fóru í hönd. (Gripið fram í.)

Við greiddum atkvæði gegn þeirri lagagrein í heilbrigðislögunum í mars síðastliðnum sem kveður á um heimildir til ráðherra að bjóða út rekstur heilbrigðisþjónustunnar og kaup á heilbrigðisþjónustu samkvæmt lögum þessum. Þegar núverandi ríkisstjórn komst til valda hefur hún, með ásetningi Sjálfstæðisflokksins og stuðningi Samfylkingarinnar um að markaðsvæða kerfið, farið í ríkari mæli en verið hefur út á markaðstorgið. Þá horfa menn á alla þessa lagasmíð í nýju ljósi. (Forseti hringir.) Menn horfa til þeirra markmiða sem ríkisstjórnin setur sér, að sjálfsögðu gerum við það.

[18:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er eðlilegt, eins og ég rakti í fyrri ræðu minni hér í dag, að hér verði nokkurs konar eldhúsdagur um stefnuna í heilbrigðismálum. Það þýðir voðalega lítið fyrir talsmenn ríkisstjórnarflokkanna, og þá sérstaklega talsmann Samfylkingarinnar í heilbrigðismálum hv. þm. Árna Pál Árnason, að kveinka sér undan því. Í 2. gr. þess frumvarps sem hér liggur fyrir segir m.a., með leyfi forseta:

„Heilbrigðisráðherra markar stefnu innan ramma laga þessara, laga um heilbrigðisþjónustu og annarra laga.“

Það kemur fram að ráðherra er heimilt enn fremur að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að framfylgja þeirri stefnu, m.a. hvað varðar skipulag heilbrigðisþjónustu, forgangsröðun verkefna innan hennar, hagkvæmni, gæði og öryggi þjónustunnar og aðgengi að henni.

Því er eðlilegt að rætt sé hér um þá stefnu sem ráðherrann hefur, eins og hann lýsir henni, og eins og hún birtist í þeim verkum sem við þekkjum nú þegar.

Það er líka nauðsynlegt að benda á að það er auðvitað í valdi ráðherra og ráðuneytisins að setja margar reglugerðir, ég veit ekki hversu margar. Ég hef ekki komist yfir að lesa eða telja hversu margar reglugerðir ráðherrann á að setja hér með þessum lagagreinum. En það er alveg ljóst að eins og þetta mál er lagt upp og eins og bent hefur verið á í dag þá skiptir höfuðmáli hver heldur á stefnunni, hver heldur utan um málaflokkinn. Stefna hans, flokks hans og þeirrar ríkisstjórnar sem um ræðir mótar auðvitað framkvæmdina fyrst og fremst. Það er beinlínis áskilið í lögum og í frumvarpinu að svo skuli vera. Í greinargerðinni er meira að segja lögð áhersla á að það þurfi skýra pólitíska leiðsögn og forustumenn, skýra sýn o.s.frv.

Ég vil í þessum stutta seinni ræðutíma mínum benda á að í greinargerð með frumvarpinu er fjallað á blaðsíðu 25 í sérstökum kafla um þessa svokölluðu styrkingu á hlutverki ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu sem hv. þm. Árni Páll Árnason hefur lagt mikla áherslu á að skipti höfuðmáli. Þar er talið upp í einum sex liðum ef ekki fleirum hvaða ávinningur er í þessu.

Þar er sameining þessara verkþátta kaupenda heilbrigðisþjónustunnar sem eru á þremur stöðum í kerfinu núna. Sagt er í greinargerðinni að þetta muni stórbæta samningsstöðu ríkisins og muni styrkja til muna stefnumótunar- og skipulagshlutverk ráðuneytisins. Jafnframt er sagt að það skapist möguleikar á að bæta eftirlit með því hvað ríkið fær fyrir peningana og að það auki yfirsýn og sveigjanleika. Það gerir mögulegt að stýra áherslum innan kerfisins m.a. í þeim tilgangi að stytta biðlista og biðtíma. Síðan kemur hér

í sjöunda lagi þessi setning, herra forseti:

„Auk þess má með samningum og blönduðum greiðslukerfum kalla fram fjölbreytilegri rekstrarform sem geta fjölgað valkostum hjá bæði starfsfólki og notendum.“

Þetta ásamt því sem vísað er í stefnu ríkisstjórnarinnar um fjölbreytilegri rekstrarform í heilbrigðisþjónustu með útboðum og þjónustusamningum hefur auðvitað orðið grunntónninn í umræðum okkar vinstri grænna hér í dag. Það er full ástæða til þess að óttast um framtíð íslenskrar heilbrigðisþjónustu í höndum Sjálfstæðisflokksins og ég held að þjóðin viti það. Mönnum er ekkert rótt, allra síst þegar gengið er fram með þeim hætti sem birst hefur hér í dag, með offorsi — ég vil kalla það valdníðslu — þar sem tekið er fram fyrir hendurnar á þinginu sem slíku og þeirri nefnd sem lögum samkvæmt á að fara með þessi mál.

Það er mikilvægt að heilbrigðisþjónustan verði ekki sett undir skilmála markaðskerfisins þar sem hagnaðar- og viðskiptasjónarmið eru grundvöllurinn. Við vinstri græn (Forseti hringir.) munum berjast gegn því með öllum ráðum sem við mögulega getum gripið til.

[18:09]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil gera athugasemd við orð hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur þar sem hún segist tala fyrir hönd þjóðarinnar, að hún óttist um heilbrigðiskerfið í höndum Sjálfstæðisflokksins.

Ég vissi að Álfheiður Ingadóttir væri þokkalega tengd en hún segist hér í ræðustóli tala fyrir hönd þjóðarinnar þar sem m.a. eru kjósendur Sjálfstæðisflokksins sem er stærsti stjórnmálaflokkurinn í landinu með flesta kjósendur að baki sér, það er hluti þjóðarinnar.

Ég get fullyrt það, hæstv. forseti, að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir talar ekki fyrir kjósendur Sjálfstæðisflokksins. Að leyfa sér að standa hér í ræðustól og tala fyrir hönd þjóðarinnar, þingmaður sem eru í níu manna þingflokki, er í sjálfu sér hlálegt.

Ég virði hins vegar þær skoðanir hv. þingmanns, hæstv. forseti, að hún sé ekki sammála því sem stendur í þessu frumvarpi. Það er hennar val að hún sé ekki tilbúin að taka þau skref sem frumvarpið gerir ráð fyrir og hún vilji tortryggja allt það sem þar stendur. En Álfheiður Ingadóttir, hv. þingmaður vinstri grænna, hæstv. forseti, talar ekki fyrir hönd þjóðarinnar, í það minnsta ekki fyrir hönd kjósenda Sjálfstæðisflokksins, hvorki í heilbrigðsmálum né öðrum. Það er nokkuð ljóst.

[18:11]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það vill svo til að ég er að vitna í skoðanakönnun. Ég er að vitna í könnun á viðhorfi þjóðarinnar sem er bara alls ekki sammála stefnu Sjálfstæðisflokksins um einkarekstur í heilbrigðiskerfinu. Það er bara þannig.

Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir. Þar kemur fram að 81,5% af þjóðinni vilja að hið opinbera, ríki og sveitarfélög, leggi aukið fjármagn til heilbrigðisþjónustunnar. Það er nú bara þannig.

Og ég er glöð yfir því að það skuli vera hluti af kjósendum Sjálfstæðisflokksins sem skynjar hætturnar á þeirri vegferð sem flokkurinn er í og vill leggja meira fé til þessa málaflokks. Það eru 80,7% sem vilja að sjúkrahúsin séu fyrst og fremst rekin af hinu opinbera.

Ég leyfi mér að fullyrða þó að ég hafi aldrei kosið Sjálfstæðisflokkinn að þá hljóti í þeim hópi að vera einhverjir kjósendur Sjálfstæðisflokksins, hv. þingmaður.

Þessi ríkisstjórn hefur farið þvert á vilja þjóðarinnar í stefnumörkun sinni. Það er verið að reka ákveðinn endahnút á það ferli hér með þessari innkaupastofnun sem Sjálfstæðisflokkurinn ætlar sér auðvitað að nota til þess að breyta um rekstrarform eins og það heitir á fallegu máli í heilbrigðisþjónustunni. Hann ætlar að grípa til einkavæðingar í heilbrigðisþjónustunni, einkum í formi einkaframkvæmdar.

Það er margt sem bendir til þess í hvað stefnir, landsfundur Sjálfstæðisflokksins, samþykktin um einkavæðinguna, stjórnarsáttmáli ríkisstjórnarinnar og síðan er ákall m.a. frá forustumönnum lækna og Samtökum atvinnulífsins um meiri einkavæðingu, sérstaklega einkaframkvæmd og einkarekstur. Það er þetta sem þjóðin skynjar auðvitað.

Þess vegna, herra forseti, get ég alveg (Forseti hringir.) vitnað um hvað skoðanakannanir segja um hug sjálfstæðismanna í þeim efnum þó að ég sé ekki í Sjálfstæðisflokknum.

[18:13]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hefur hér verið að vitna í grein, *Íslenska heilbrigðiskerfið á krossgötum* , eftir Rúnar Vilhjálmsson. Og (**Gripið fram í:** ... könnun) Það er hér grein (**Gripið fram í:** Um könnun ...) sem heitir *Íslenska heilbrigðiskerfið á krossgötum* eftir Rúnar Vilhjálmsson.

Hæstv. forseti. Er það ég sem hef orðið eða hv. þm. Álfheiður Ingadóttir?

Í inngangi greinarinnar stendur og er spurt hvort manni finnist að eftirfarandi starfsemi eigi að vera starfrækt af hinu opinbera eða rekin af hinu opinbera. Við erum að tala um að heilbrigðisþjónustan í landinu eigi að vera rekin af hinu opinbera af skattfé og fjármögnuð af skattfé, hv. þm. Álfheiður Ingadóttir. Það er ekkert flóknara en það. Það er verið að tala um að hið opinbera greiði heilbrigðisþjónustuna í landinu. Það er verið að tala um að heilbrigðisþjónustan verði aðgengileg öllum óháð efnahag.

Þessi þráhyggja vinstri grænna er með ólíkindum. Og ef þeir vilja berja hausnum við steininn frá upphafi til enda um að þetta frumvarp sé færsla í þá veru að fara að auka kostnað sjúklinga, það þurfi að gera þetta og hitt eins og þeir nefna, þá legg ég til að þeir lesi frumvarpið. Það kom greinilega fram í fyrri ræðu hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur, hæstv. forseti, að hún hafði ekki lesið frumvarpið. Hún vissi ekki hvað stóð í því en hún hafði um nóg annað í heilbrigðiskerfinu að tala en það frumvarp sem hér liggur fyrir.

Það er algjörlega kýrskýrt hvað stendur í þessu frumvarpi. Heilbrigðiskerfið verður áfram fjármagnað af hinu opinbera. Ríkið verður kaupandinn. Seljendur sem veita þjónustuna gera með sér samning og þar kemur sjúkratryggingastofnun inn.

Þótt hægt sé að vitna í skoðanakannanir, þá er ekki hægt

að tala um að þjóðin óttist heilbrigðiskerfið og heilbrigðismálin undir stjórn Sjálfstæðisflokksins en hún gæti gert það, hæstv. forseti, ef breytingar yrðu á stjórn í (Forseti hringir.) heilbrigðisráðuneytinu.

[18:15]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Það er alveg makalaust, herra forseti, hvað menn grípa til þess að tala niður til pólitískra andstæðinga úr þessum stól. (Gripið fram í.) Hvað hefur hv. þingmaður fyrir sér í því að ég hafi ekki lesið frumvarpið? Ég tók það alveg skýrt fram í dag að þetta frumvarp væri mér tilefni til umræðu um pólitíska stefnumörkun í heilbrigðisþjónustunni (**Gripið fram í:** Það er rangt …) og þannig mundi ég … Hvað segir þingmaðurinn? (**Gripið fram í:** Það er rangt. Það var málflutningur hv. þingmanns þar sem vitnaði og vissi ekki hvað stóð í greinunum sem ...) Þetta er einfaldlega rangt, herra forseti, það er einfaldlega rangt. Ég er búin að lesa þetta frumvarp, að vísu ekki nema einu sinni í gegn, það verður að viðurkennast, og las greinargerðina í flugvél í gærkvöldi. Ég er því búin að lesa þetta frumvarp og veit alveg hvað í því stendur. Ég vitnaði í seinni ræðu minni, og gerði það reyndar í andsvörum í dag, í greinargerð frumvarpsins og einstakar greinar og hv. þingmaður ætti að geta markað það af því að ég hef lesið frumvarpið. Ég varði hins vegar tíma mínum hér í það að benda á þann vanda sem einkaframkvæmd í heilbrigðisþjónustunni fylgir, m.a. ósveigjanleika samninga, m.a. partalækningar og ósamfellu í þjónustunni og m.a., herra forseti, hækkun á gjöldum ýmist ríkisins, þ.e. kostnaðurinn við þjónustuna verður meiri, eða sjúklinga beint, hækkun sjúklingaskatta. Ég leyfði mér að benda … (Gripið fram í.) Ég var að tala um einkaframkvæmdina almennt sem er alfa og omega í greinargerð þessa frumvarps. Þetta snýst í rauninni um pólitíska stefnumörkun ríkisstjórnarinnar og Sjálfstæðisflokksins um önnur rekstrarform í heilbrigðisþjónustunni en nú eru. Það þýðir ekkert að kveinka sér undan því og fara allt í einu að tala um jöfnuð í heilbrigðismálum (Forseti hringir.) eins og menn grípa hér til í nauðvörn sinni.

[18:17]

Útbýting:

Framhaldsskólar, 286. mál, nál. meiri hluta menntmn., þskj. 1009; brtt. meiri hluta menntmn., þskj. 1010.

Fæðingar- og foreldraorlof, 387. mál, þskj. 974.

Grunnskólar, 285. mál, nál. menntmn., þskj. 1007.

Leikskólar, 287. mál, nál. menntmn., þskj. 1011; brtt. menntmn., þskj. 1012.

[18:18]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Það verður að segjast eins og er að þegar ég hlustaði á þessa sennu þar sem hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir benti hv. þm. Álfheiði Ingadóttur á hversu hjákátlegt það var að tala fyrir hönd þjóðarinnar, þá minnti það mig á þegar ég var líklega um 10 ára gamall og bar út blað í Borgarnesi. Það voru rosalega fáir áskrifendur og þeir þurftu endilega að dreifa sér um allt plássið þannig að það tók langan tíma að bera út en það vantaði ekki nafnið, það var auðvitað Þjóðviljinn þó að eiginlega enginn keypti það (**ÁI:** Veit ráðherra ekki hvaðan nafnið er komið?) og enn þá færri læsu það og það fór nú eins og allir vita, afskaplega illa. En það vantaði ekki stórt nafn. Ég man að ég las stundum þetta blað og alltaf voru menn að tala, eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, fyrir hönd þjóðarinnar.

Virðulegi forseti. Ég var á ágætisfundi í gær eða hvort það var í fyrradag þar sem heilbrigðismálin voru rædd og þar sagði einn maður þetta, sem ég hélt að öllum væri ljóst, að það þyrfti ekkert að deila um það í íslenskri pólitík, það væru allir flokkar inni á því, að við vildum hafa heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða fyrir alla landsmenn. Það er svo sannarlega stefna okkar flokks, Sjálfstæðisflokksins, og hefur alltaf verið. Ég veit ekki af hverju og hvað það er sem fær menn, virðulegi forseti, til að hamast við og reyna að leggja þannig upp hlutina, og það er það sem þingmenn Vinstri grænna hafa því miður reynt hér, sumir hverjir, ekki allir, að búa til eitthvað annað úr þessari stefnu og vilja Sjálfstæðisflokksins, Samfylkingarinnar og ríkisstjórnarinnar. Það er bara þannig að þetta er verkefni, og reyndar er það ekki sérislenskt, allra þeirra landa sem við berum okkur saman við. Og þegar hv. þm. Álfheiður Ingadóttir kemur hér upp og er með einhver gífuryrði um að heilbrigðisþjónustan sé í hættu, hvað er hv. þingmaður þá að tala um?

Hv. þingmaður var, ef ég man rétt, virðulegi forseti, upphafsmaður að umræðu um BUGL. Er BUGL í hættu, loksins þegar við sjáum árangur á því sviði, sem var engin tilviljun, sem kom til út af mjög mikilli vinnu við undirbúning sem er loksins að skila sér? Við þekkjum það öll, þingmenn, að það hefur oft verið rætt um þann málaflokk en aldrei með jafnjákvæðum formerkjum og síðast vegna þess að það var ástæða til. Er hv. þingmaður kannski að tala um lyfjamálin? Er eitthvað í hættu þar? Velkist einhver í vafa um að við höfum náð árangri þar eftir að hafa lagt mikla vinnu í það? Það gerðist svo sannarlega ekki af sjálfu sér.

Virðulegi forseti. Eru menn kannski að tala um samninga við hjartalækna? (**ÖJ:** Og læknaritara?) Hvað sagði formaður Læknafélagsins? Hann sagði að þeir hefðu farið af samningi vegna þess að ekki hafi verið unnið faglega af hálfu samninganefndar heilbrigðisráðuneytisins þegar þeir fóru af honum. En það sem var mikil breyting þar á er að þar náðu menn saman. Það er kannski stóra hættan? Eða voru það kannski fréttir um að nú sé Landspítalinn farinn að taka að sér tannréttingar barna með klofinn góm? Er það kannski hættan á þessum tímapunkti? Eða fréttin í dag, virðulegi forseti, í Fréttablaðinu, sem ber yfirfyrirsögnina *Átján rúma einkarekin deild fyrir heilabilaða var opnuð í gær á Landakoti ?* Og fyrirsögnin: *Léttir álagi af Landspítala* svo ég megi lesa hana, með leyfi forseta:

„Átján rúma deild fyrir heilabilaða á Landakoti, sem rekin er af Hjúkrunar- og dvalarheimilinu Grund, tók til starfa í gær. Þegar er byrjað að flytja sjúklinga af Landspítalanum en ætlunin er að deildin verði fullsetin sjúklingum þaðan á föstudag. Eftir þá flutninga er áætlað að aðeins 21 aldraður sjúklingur, sem lokið hefur meðferð á spítalanum en kemst ekki í hjúkrunarrými, verði þar eftir.“

Síðustu ár hefur sá fjöldi þó verið að meðaltali um 70–90 og hafa viðvarandi teppur verið á spítalanum vegna þessa. Í janúar 2004 biðu 140 manns. Er þetta kannski hættan? Þarna erum við samninga við þennan stórhættulega

einkaaðila, Grund, þennan stórhættulega einkaaðila að mati vinstri grænna. Það er athyglisvert vegna þess að hér eru menn að reyna að búa til eitthvað allt annað en er til staðar. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hikar ekki við að fullyrða að þetta frumvarp og einkarekstur almennt ýti undir hækkun þjónustugjalda, hún hikar ekki við að fullyrða það. Ekkert bendir til þess. Hv. þingmaður segir hér, og aðrir, að fram til þessa hafi einkavæðing og einkarekstur í heilbrigðiskerfinu verið tilviljunarkenndur. Það er þá eitthvað fyrir hv. þingmenn í stjórnarandstöðunni að fara yfir. Þeir geta farið yfir það. (Gripið fram í.) Það liggur fyrir að ef það yrði gert yrðu miklu minni líkur á að menn fari að vinna faglegar en áður og það er sannarlega það sem menn leggja upp með hér.

Það var athyglisvert, virðulegi forseti, og ég veit ekki hvort menn áttuðu sig á því en þegar gengið var á formann Vinstri grænna, hv. þm. Steingrím J. Sigfússon, þá talaði hann um að koma ætti á tilvísanakerfi. Hví skyldi það vera? Það skyldi þó ekki vera til þess að gæta aðhalds í kostnaði af kerfinu? Hvort sem okkur líkar betur eða verr þá verðum við að gera það. Það er algerlega óþolandi að menn fullyrði hvað eftir annað að hér hafi verið einhver sveltistefna í heilbrigðismálum þegar allar úttektir sýna að það eru mjög fáar þjóðir ef nokkrar sem leggja meira til heilbrigðismála. (**PHB:** Og svona ung þjóð.) Það sem er sérstaklega athyglisvert er að við erum ung þjóð, eins og hv. þm. Pétur Blöndal kallaði fram í. Samt sem áður erum við í fjórða sæti þegar kemur að aukningu útgjalda til heilbrigðismála á síðustu 10 árum og það liggur fyrir að kostnaðaraukningin sem hefur lagst af fullum þunga á aðrar þjóðir á eftir að koma hjá okkur. Þetta er enginn ævintýraheimur, þetta er mannheimur, virðulegi forseti. Það liggur fyrir að menn þurfa að huga að því hvernig þetta er fjármagnað og það er ekkert í þessu frumvarpi eða stefnu ríkisstjórnarinnar sem kallar á það að menn tali með þeim hætti sem þeir gera hér og í rauninni þvert á móti.

Þetta frumvarp samanstendur af tvennu. Annars vegar af sjúkratryggingum í almennu tryggingunum og hins vegar þeim heimildum sem allir þingmenn greiddu atkvæði með í heilbrigðislögunum fyrir rétt tæpu ári. Það liggur alveg fyrir að ef mönnum finnst ráðherra hafa of miklar heimildir, þá eru menn löngu búnir að greiða atkvæði með því. Það er furðulegt þegar menn segja í fullri alvöru að þeir greiði atkvæði með lögum eftir því hvaða ráðherra eða ríkisstjórn er. Þetta er eitt það sérkennilegasta sem ég hef heyrt. (**ÖJ:** Greiddirðu ekki atkvæði með þessum samningum?) Virðulegi forseti. Vinstri grænir greiddu atkvæði með heilbrigðislögunum og þeir geta ekki sagt núna: Við meintum það ekki. Annaðhvort greiða menn atkvæði með lögum eða ekki. (**ÖJ:** Við greiddum atkvæði með ...) Það er til lítils að koma hér og segja: Já, virðulegi forseti, við greiddum atkvæði með lögunum, við vorum bara ekkert ofsalega mikið að meina það. Annaðhvort greiða menn atkvæði með lögum eða ekki. (**ÖJ:** Á að taka þennan ráðherra alvarlega?) Það liggur alveg fyrir … (Gripið fram í.) Virðulegi forseti. Ég hvet menn til að fletta því upp hverjir greiddu atkvæði með heilbrigðislögunum síðasta vor. (Gripið fram í.) Það er mjög einfalt að fletta því upp. (**ÖJ:** Vesalings ráðherrann.)

Það var hins vegar margt gott sem kom fram í þessari umræðu og það var athyglisvert að heyra hv. þm. Kristin H. Gunnarsson fara yfir málið. Hann sagði nokkurn veginn að frumvarpið væri afleiðing Jónínuskýrslunnar og tiltók þar sérstaklega tillögu nr. 5, að þetta væri bein afleiðing af henni. Ég held að það sé mjög mikið til í því hjá hv. þingmanni. Þeir sem hafa skoðað málið fram til þessa og þarf ekki Jónínuskýrsluna til, menn geta vísað í fyrri fagskýrslu í heilbrigðisráðuneytinu og þekki ég það ágætlega, að þá hafa menn verið samstiga um að þetta sé skynsamleg leið til að ná enn betri þjónustu en nú er. Ef menn eru að tala almennt um einkareksturinn, eins og t.d. útboð á þjónustu á stofnunum Landspítalans, þá held ég að ég fari rétt með það, virðulegi forseti, að það hafi verið gert síðan 1995. Svo sannarlega hefur ekki verið neinn aukinn kraftur í því núna á síðustu mánuðum. Það er ekkert sem bendir til þess. Þegar menn tala um að þeir hafi áhyggjur af heilsugæslunni, m.a. út af rekstrarvanda sem menn taka við, Landspítalinn m.a. út af rekstrarvanda, þá er algerlega fráleitt að menn séu á móti því að sest sé yfir þau mál og þau skoðuð. Raunar var Jónínunefndin sett með það nákvæmlega að markmiði að skoða sérstaklega Landspítalann og spítalann á Akureyri og sérstaklega hlutverk hans og það kemur fram í því erindisbréfi sem var lagt upp með þar. Nema hvað? Það er athyglisvert, og það er kannski ekki mikil samstaða um það innan stjórnarandstöðunnar, við skulum átta okkur á því, að t.d. hafa vinstri grænir oftar en einu sinni og oftar en tvisvar talað um að það sé allt of mikil miðstýring í heilsugæslunni á höfuðborgarsvæðinu.

Hvað sem því líður er aðalatriðið það að þetta frumvarp samanstendur af þessum tveimur þáttum sem ég nefndi, annars vegar köflum í heilbrigðislögunum sem voru samþykkt síðasta vor og það frumvarp var flutt eins og menn vita af ráðherra Framsóknarflokksins, og síðan sjúkratryggingakaflanum. Það eru engar efnisbreytingar á því heldur er fyrst og fremst verið að setja þetta upp með skipulegri og betri hætti en áður hefur verið. Þær breytingar sem eru til staðar eru raktar ágætlega og vissulega eru breytingar á þessu frumvarpi en ekki efnislega stórar. Eins og hér hefur komið fram eru menn að reyna að ná því takmarki sem lagt var upp með og lögð mikil áhersla á, bæði af þeim aðilum innan lands sem hafa fjallað um málið og svo erlendum aðilum, að reyna þegar kemur að því að skipuleggja heilbrigðisþjónustuna og kaupa þjónustu af aðilum, sem svo sannarlega er gert núna, það er gert af samninganefnd heilbrigðisráðherra, af aðilum innan heilbrigðisráðuneytisins og hjá Tryggingastofnun, að það sé gert af eins faglegri og góðri þekkingu og mögulegt er. Geta menn ekki verið sammála um að það sé skynsamlegt? Það er nákvæmlega það sem er niðurstaða Jónínuskýrslunnar, nákvæmlega það sem lagt er upp með þar og nákvæmlega það sem lagt er upp með í nefnd sem sett var á laggirnar á árinu 1999 og hafði það að markmiði að styrkja kaupendahlutverk hins opinbera. Sú nefnd starfaði í mörg ár þótt hún hafi ekki skilað af sér.

Ég held að þegar við setjumst yfir þetta mál og skoðum það sé enginn vafi á að í þessum málaflokki er miklu fleira sem sameinar menn á þinginu og landsmenn alla en sundrar þeim. Í rauninni held ég að það sé ekki mjög margt sem sundrar íslenskum stjórnmálaöflum ef menn fara yfir þetta í rólegheitunum, a.m.k. tel ég og vil trúa að menn séu sam-

mála um markmiðin.

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir umræðuna. Hún var að mörgu leyti upplýsandi og ég er tilbúinn til að svara þeim spurningum sem væntanlega verður beint til mín.

[18:32]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla ekki að eyða stuttum tíma mínum hér í andsvari til þess að kenna hæstv. heilbrigðisráðherra sögu en ég skora á hann að kynna sér hvernig nafnið á Þjóðviljanum var til komið og hvaðan. Það gæti verið upplýsandi fyrir hæstv. ráðherra.

Ég nefndi í ræðu minni fyrr í dag hver ég taldi að væru brýnustu verkefnin í heilbrigðismálum. Þess vegna var algjörlega óþarfi af hæstv. ráðherra að spyrja hvað mér eða öðrum fyndist um hitt eða þetta. Það er alveg klárt hvað ég nefndi sem brýnustu verkefni. Ég lagði meira að segja fram ítarlegar spurningar til ráðherrans, meðal annars um tvær nefndir sem eru nú að störfum á hans vegum, um verklok þeirra og hvort ætlunin væri að skila því inn í heilbrigðisnefnd þingsins.

Ég nefndi laun og aðbúnað starfsmanna í heilbrigðisþjónustunni. Ég nefndi vandann á Landspítalanum og hugmyndir um að hlutafélagavæða hann og ég spurði um Vilhjálmsnefndina, yfirráðherrann þar. Ég spurði um nefnd sem er að vinna við Heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins og ég spurði um aldraða. Ég hef ekki fengið svör við þessu enn þá.

Það er alrangt að ég hafi fullyrt að þetta frumvarp hækki þjónustugjöld. Það sem ég hef sagt er að stefna ríkisstjórnarinnar um einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni og það sem greinargerðin hér ber með sér, að tilgangurinn með þessu frumvarpi sé stefna sem felur í sér stórkostlega hættu á því að sjúklingaskattar muni hækka, að hagkvæmni í heilbrigðisþjónustunni muni minnka og að aðgengi að góðri heilbrigðisþjónustu að verði misskipt á milli þjóðarinnar. Það er ekkert öðruvísi.

Við þingmenn Vinstri grænna höfum lagt fram mörg fræðileg og ítarleg rök fyrir þessari fullyrðingu og þau hafa ekki verið hrakin. (Forseti hringir.)

[18:34]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég á ekki von á öðru en að mál nefnda sem skila af sér verði rædd á þinginu. Eins og hv. þingmaður veit út af mikilvægi málanna þá voru settar nefndir af stað til að fara yfir málið — nema hvað? — undir forustu Guðjóns Magnússonar og Vilhjálms Egilssonar. Það er alveg rétt að aðbúnaður starfsmanna er stórt mál og við þurfum að skoða ýmislegt í því samhengi. (Gripið fram í.)

Varðandi stefnu ríkisstjórnarinnar um einkavæðingu þá veit ég ekki, virðulegi forseti, af hverju hv. þingmaður klifar á þessu og tengir það við að þá minnki aðgengi eða þjónustugjöldin hækki og slíka hluti. Það er bara ekkert sem bendir til þess. Á undanförnum árum undir forustu ráðherra Framsóknarflokksins var farið út í alls kyns einkarekstur. Er hv. þingmaður að halda því fram að heilsugæslustöðin í Salahverfi minnki eitthvað aðgengi þess fólks sem þar býr? Er hv. þingmaður að halda því fram? (**Gripið fram í:** Nei.) Er hv. þingmaður að halda því fram að Læknavaktin takmarki eitthvað aðgengið? Er hv. þingmaður að halda því fram? Er hv. þingmaður að halda því fram að þær öldrunarstofnanir, einkareknar öldrunarstofnanir sem eru 80% af öldrunarstofnunum, takmarki aðgengið? Er hv. þingmaður að halda því fram? Varðandi öll þau mál sem hv. þingmaður nefndi sem verkefni þá skiptir engu máli hvort um er að ræða ríkisrekstur, sveitarfélagarekstur eða einkarekstur. Menn geta lent í öllu þessu við slík rekstrarform. Því miður hafa menn nú ekki náð hinu fullkomna kerfi í ríkisrekstrinum. Þá væri þetta lítið vandamál. Þá þyrfti ekki mikið að ræða.

[18:36]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nú ætla ég að gera eins og hæstv. ráðherra gerir yfirleitt, að gefa einkunnir og palladóma. Þetta er einhver sú ómálefnalegasta ræða sem ég hef hér heyrt. Ekki kemur eitt einasta svar við þeim spurningum sem ég bar fram.

Ég var ekki að gagnrýna það að hæstv. ráðherra skipaði nefndir. Ég var að spyrja hvernig yrði við verklok þessara nefnda — önnur átti nú að vera búin að skila samkvæmt áætlun — hvernig yrði með það farið, hvort þau verklok og skýrslur og tillögur yrðu kynntar heilbrigðisnefnd þingsins því manni virtist að þær mundu ekki koma fram fyrr en þingið er farið heim. Ég fékk engin svör við þessu heldur einhverja allt aðra plötu (Gripið fram í.) og hana heldur bilaða.

Það hefur verið talað um að ég hafi tekið stórt upp í mig um afstöðu þjóðarinnar með því að ég hef verið að vitna hér í könnun á viðhorfi til heilbrigðisþjónustunnar. Ég vil, þannig að það fari ekki ósvarað úr þessum sal, taka fram að þetta var landskönnun sem unnin var á vegum Háskóla Íslands, á vegum landlæknisembættisins og á vegum Lýðheilsustöðvar. Þetta var þess vegna fullkomlega marktæk könnun sem Rúnar Vilhjálmsson prófessor við hjúkrunarfræðideild Háskóla Íslands stýrði.

Að lokum, frú forseti, því ekki hef ég tækifæri til þess að koma oftar upp og ræða þetta mál þá verð ég að segja að þegar spurt er í lokin hvert sé brýnasta verkefnið í heilbrigðismálum þessarar þjóðar þá er það eftir þessa umræðu í dag í mínum huga eitt og það er að koma Sjálfstæðisflokknum út úr heilbrigðisráðuneytinu.

[18:38]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég gleðst yfir þeirri yfirlýsingu hv. þingmanns að hún sé ekki á móti því að setja eigi á fót sérstakar nefndir eða starfshópa til að skoða málefni Landspítalans og heilsugæslunnar. (**ÁI:** Ég var ekkert að gagnrýna það.) Virðulegi forseti. Það er bara gott (Gripið fram í.) að það er komið fram (**ÁI:** ... að spyrja.) því menn hafa verið að leggja hér upp með að það hefði verið hið óeðlilegasta mál að gera það. Það er bara gott að það er komið skýrt fram hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur. Ég vek bara athygli þingheims (**ÁI:** Ég var að spyrja.) á því.

Ef menn hafa áhuga á því að vitna í kannanir þá flutti ég ræðu sem hv. þingmanni þótti mjög ómálefnaleg. Ég var að vísa í og ræða þær fullyrðingar hv. þingmanns um að ef menn noti einkarekstur í kerfinu þá leiði það af sér hækkun þjónustugjalda og skert aðgengi og svo framvegis. En ég fór yfir það, virðulegi forseti, dæmi um einkarekstur í dag og spurði hv. þingmann hvort það hefði eitthvað skert aðgengið. Hv. þingmaður svaraði því ekki enda er svarið augljóst. Auðvitað hefur það ekki gert það. Það hefur ekki gert það. (**Gripið fram í:** Hvað með tannlækningarnar?)

Virðulegi forseti. (**Gripið fram í:** ... framkvæmd.) Hér er hv. þingmaður viljandi að rugla saman hlutum, (**Gripið fram í:** Nei.) viljandi að rugla saman hlutum. Flestir sérfræðingar á Íslandi (Gripið fram í.) eru sjálfstætt starfandi og sem betur fer hafa flestir (Gripið fram í.) samninga við samninganefnd heilbrigðisráðherra. Ef það bregst sem hefur stundum gerst þá er það ekki gott. (Gripið fram í.)

Hins vegar liggur það alveg fyrir — menn tala hér um kannanir og vitna í kannanir. Það hefur verið kannað. Heilsugæslan í Salahverfi til dæmis sem er nú kannski gott dæmi um einkarekstur. Þar er ekkert í eigu hins opinbera, ekki einu sinni húsið en það er í einkarekstri inni í þessu kerfi. Það er skemmst frá því að segja að gríðarleg ánægja er meðal viðskiptavina þeirra með þessa stöðu. (**ÁI:** Eins og á flestum heilsugæslustöðvum ...) Að vísu mun betra en hjá hinum. (**ÁI:** Nei.) (**Gripið fram í:** Það er rangt.) (Forseti hringir.) Það er ekki (**Gripið fram í:** ... ráðherra að fara rétt með.) rangt, virðulegi forseti. Það er bara einfaldlega ... (**Gripið fram í:** ... ráðherrann að fari rétt með.) Já, ráðherrann (Forseti hringir.) fer rétt með þegar ég tala um að almennt er mesta ánægjan með þá ágætu stöð. (**ÞBack:** Miklu betri en með allar aðrar ...) (Gripið fram í.)

[18:41]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er nú svolítið erfitt að átta sig á stefnu Sjálfstæðisflokksins vegna þess að annars vegar er fullyrt að það eigi að greiða að fullu fyrir heilbrigðisþjónustu og á hinn bóginn tala ýmsir talsmenn flokksins fyrir því að ofan á grunninn sem ríkið og samfélagið tryggir komi heimildir til þess að setja sérstakt markaðsálag sem þá fari inn á samkeppnismarkað. Á þessa lund hefur hv. þm. Pétur H. Blöndal til dæmis talað. Þetta er nú bara staðreynd og er ég þar að vitna í umræðu sem ég hef átt við hann á formlegum vettvangi þingsins.

Hæstv. forseti segir að Vinstri græn séu ekki sjálfum sér samkvæm. (**Gripið fram í:** Hæstv. ráðherra.) Hvað sagði ég? (**Gripið fram í:** Hæstv. forseti.) Hæstv. heilbrigðisráðherra — ég biðst forláts — að við séum ekki sjálfum okkur samkvæm. Við höfum í reynd stutt stefnu sem við erum að gagnrýna hér vegna þess að við höfðum greitt atkvæði með heilbrigðislögunum á sínum tíma, í mars á síðasta ári. Ég er búinn að fara mjög rækilega yfir það hvernig við greiddum atkvæði sérstaklega gegn þeim greinum þess frumvarps þar sem meðal annars var kveðið á um heimildarákvæði til ráðherra til útboða og höfum gert rækilega grein fyrir afstöðu okkar hvað þetta snertir.

Þá er spurningin: Erum við að gera ríkisstjórninni og hæstv. ráðherra upp skoðanir eins og hann telur okkur gera, að við séum að gefa til kynna að verið sé að búa til eitthvað annað en raunverulega vaki fyrir mönnum? Við erum að segja að hægt og bítandi sé verið að skapa grundvöll fyrir markaðsvæðingu kerfisins og þetta sé einn hlekkur, (Forseti hringir.) einn liður, skref á þessari vegferð. Það erum við að segja og að þar, á þeim vettvangi, verði síðan framfylgt (Forseti hringir.) yfirlýstri stefnu Sjálfstæðisflokksins að færa heilbrigðiskerfið í ríkari mæli en nú er inn á (Forseti hringir.) markaðstorgið.

[18:43]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Sjálfstæðisflokkurinn hefur ákveðna stefnu í heilbrigðismálum sem var samþykkt á síðasta landsfundi og hefur verið samþykkt sambærileg á landsfundi á undan. Ég ætla bara að lesa þetta fyrir þingheim, með leyfi virðulegs forseta:

„Landsfundur leggur áherslu á rétt allra landsmanna til fullkomnustu heilbrigðisþjónustu sem á hverjum tíma eru tök á að veita. Landsfundurinn vill nýta kosti fjölbreyttra rekstrarforma á sem flestum sviðum og tryggja þannig hagkvæma nýtingu opinbers fjármagns.

Sjálfstæðisflokkurinn vill viðhalda almannatryggingum og að heilbrigðisþjónusta sé að mestu greidd úr sameiginlegum sjóðum“

Þetta er stefna Sjálfstæðisflokksins. Þegar maður gengur á hv. þingmann — og ég, virðulegi forseti, er ánægður með að hv. þingmaður er aðeins að draga í land með þessi gífuryrði og er nú kominn á þá skoðun að þetta sé samt bara eitthvert samsæri, að menn ætli að byrja smátt, og að smátt og smátt eigi þetta að verða eitthvað, sem ég að vísu veit ekki alveg hvað er og ég veit ekki hverjir hagsmunir Sjálfstæðisflokksins séu að koma einhverju slíku kerfi sem hann er að teikna upp. Ég hef ekki hugmynd um það. Ég hef ekki hugmynd um af hverju það ætti að vera. Ég er alveg sannfærður um að allir landsmenn séu sammála þegar kemur að því (Gripið fram í.) eða langflestir ... Ég sagði að ég væri sannfærður um það. Ég er ekki að tala fyrir hönd einna eða neinna. Þetta er bara mín skoðun, virðulegi forseti, (Gripið fram í.) að þeir séu sammála um að við viljum sjá hér (Gripið fram í.) heilbrigðisþjónustu fyrir alla landsmenn, (Gripið fram í.) fyrir alla landsmenn og að því erum við að vinna. (Gripið fram í.) Virðulegi forseti. Það er erfitt að komast að fyrir hv. þingmanni núna. En þetta er markmiðið. Að þessu erum við að vinna. Ég held að hv. þm. Ögmundur Jónasson sé nú hættur að tala með þeim hætti sem hann hefur gert fram til þessa. Ég held að hann sé búinn að sjá að sér. Ég rétt leyfi mér að vona það. Ég útiloka þó ekkert í þeim efnum. Hann er að reyna að tala um að við séum svona smátt og smátt í einhverjum samsærishugmyndum að reyna að koma einhverju öðru á heldur en er yfirlýst stefna okkar. Ég get fullyrt það að svo er ekki.

[18:45]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég næ þessu ekki alveg með gífuryrðin og breyttar áherslur mínar í þessari umræðu. Ég hef verið, held ég, sæmilega sjálfum mér samkvæmur í þessum efnum

og margoft bent á að við búum við heilbrigðiskerfi sem er eins konar kokkteill, sambland af einkarekstri og almannarekinni þjónustu. Þetta finnst hæstv. ráðherra vera mjög undarlegt og lætur í veðri vaka að ég sé að flytja einhver ný tíðindi. Þetta hef ég náttúrlega margoft sagt.

Við erum með stofnanir sem hafa verið reknar eins og opinberar stofnanir hafa verið reknar. Sjálfseignarstofnanir sprottnar upp úr samtökum sjúklinga og verkalýðshreyfingar, Hrafnista, Reykjalundur og annað af því tagi.

En hann talaði jafnframt um hagsmuni. Hverra hagsmunir gætu þetta verið? Ja, það er nú það. Einn af höfuðeigendum Öldungs ehf. lýsti því yfir í viðtali á sínum tíma að hafa mætti geysilegan fjárhagslegan ávinning af öldruðum með því að komast inn í þennan bisness. Þegar Ríkisendurskoðun skoðaði verkefni Öldungs ehf. þá kom á daginn að ástæðan fyrir því að ríkið greiddi meira til þeirrar stofnunar en til sjálfseignarstofnananna eins og Hrafnistu og DAS var sú að eigendurnir þurftu að fá arð. Það er mergurinn málsins. Sjálfstæðisflokkurinn vill að hagsmunaaðilar á markaði fái reksturinn en almenningur greiði síðan.

Það sem við erum að ræða er hvar þessi landamæri eigi að liggja milli einkarekstrar annars vegar og almannaþjónustunnar hins vegar. Ég er að segja og við höldum því fram og erum ekkert að tala um það sem allsherjarsamsæri, við erum bara að tala um veruleikann eins og hann er að þróast fyrir augunum á okkur, að í hverju frumvarpinu á fætur öðru er verið að færa allar (Forseti hringir.) skilgreiningar í heilbrigðiskerfinu inn í bókhaldsbúning og undirbúa þannig (Forseti hringir.) eða gera auðveldara að markaðsvæða kerfið.

[18:48]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Já, þá er það komið. Nú er hv. þm. Ögmundur Jónasson farinn að tala um að þetta sé blandað kerfi einkarekstrar og opinbers rekstrar. Það er gott að það er komið fram. Þá liggur það fyrir.

En hv. þingmaður var á móti því að sjálfseignarstofnunin Grund mundi reka deild á Landakoti. Hann var hreinlega á móti því og fór mikinn hérna, virðulegi forseti, gegn því. Skelfilegt. Skelfileg einkaframkvæmd að Grund skyldi fara í þennan rekstur. (Gripið fram í.) Virðulegi forseti. Það var utandagskrárumræða um málið. Ég veit þegar ég er skammaður. Virðulegi forseti. (Gripið fram í.) Það var nákvæmlega um það að Grund skyldi fá þetta.

Ef ég hefði hlustað á hv. þm. Ögmund Jónasson hefði þessi deild aldrei verið opnuð núna fyrir 18 einstaklinga. Svo einfalt er það. Menn komast ekkert hjá því. (Gripið fram í.) Ef við förum aðeins yfir þetta, virðulegi forseti, ég er að reyna að skilja samsæriskenningarnar hans Ögmundar, þá gengur það held ég út á það að Sjálfstæðisflokkurinn sjái sér einhvern sérstakan hag í því að láta einhverja hluti til einhverra einkaaðila sem eiga að græða rosalega mikið. Ég veit ekki af hverju það ætti að vera af hálfu Sjálfstæðisflokksins að gera það. En allt í lagi, út á það gengur samsæriskenningin. Ef einhverjir hafa slíkar hugmyndir þá er besta leiðin til að koma í veg fyrir slíkt að kostnaðargreina og leita útboða vegna þess að þá geta fleiri boðið í og meiri líkur á því að hagstætt tilboð komi í það. En alveg hreint og klárt að kostnaðargreina svo það verði engin slys þegar eitthvað slíkt kemur upp.

Síðan hef ég ekki hugmynd um, virðulegi forseti, af hverju hv. þm. Ögmundur Jónasson er með þessar samsæriskenningar. Mér er algjörlega fyrirmunað að skilja það. Ég hef starfað í Sjálfstæðisflokknum frá því ég var fimmtán ára gamall og fullyrði að enginn af þeim sem ég hef kynnst þar hefur áhuga á slíkum hlutum, en kannski er það í einhverjum öðrum stjórnmálaflokkum sem ég þekki minna til.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Uppbót á eftirlaun, 1. umr.

Stjfrv., 547. mál. — Þskj. 848.

[18:50]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um uppbót á eftirlaun.

Frumvarp þetta er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 23. maí á síðasta ári um fyrstu aðgerðir í þágu aldraða og öryrkja og einnig í samræmi við yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 5. desember 2007 um að ríkissjóður mundi tryggja að ellilífeyrisþegar fái að lágmarki 25 þús. kr. á mánuði frá lífeyrissjóði, að viðbættri uppbót á eftirlaun, frá 1. júlí 2008.

Frumvarpinu er ætlað að bæta kjör þeirra sem hafa engin eftirlaun úr lífeyrissjóði eða eftirlaun sem ekki ná 25 þús. kr. á mánuði. Almennt mun uppbót sú sem frumvarpið mælir fyrir um koma til viðbótar við þær tekjur sem þessir einstaklingar hafa frá Tryggingastofnun ríkisins, að teknu tilliti til atvinnu- og fjármagnstekna. Þá mun hún hafa sambærileg áhrif á aðrar greiðslur frá ríkinu og lífeyrissjóðsgreiðslur hafa og skattleggjast með sama hætti.

Samkvæmt frumvarpinu mun réttur til uppbótar ná til þeirra sem orðnir eru 67 ára og hafa hafið töku eftirlauna úr lífeyrissjóði sem ekki ná 25 þús. kr. á mánuði, sem og þeirra sem náð hafa sama aldri og ekki eiga réttindi til eftirlauna. Hafi viðkomandi einstaklingur aðrar tekjur, svo sem atvinnutekjur eða fjármagnstekjur, koma þær til lækkunar á uppbótinni enda er henni ætlað að styrkja stöðu þeirra eftirlaunaþega sem hafa litlar sem engar tekjur fyrir utan greiðslur úr almannatryggingum. Bætur almannatryggingakerfisins, fjárhagsaðstoð sveitarfélaga og húsaleigubætur teljast ekki til tekna í þessu sambandi.

Samkvæmt upplýsingum skattyfirvalda falla um 5.000 einstaklingar undir gildissvið frumvarpsins sé miðað við skattframtöl ársins 2007. Útreikningur uppbótar fer fram hjá skattyfirvöldum við álagningu opinberra gjalda ár hvert og miðast hann við tekjur síðastliðins tekjuárs. Gert er ráð fyrir að uppbót verði greidd með jöfnum mánaðarlegum greiðslum í tólf mánuði, að frádregnum tekjuskatti og útsvari, og er greiðslutímabil frá ágúst og fram í júlí árið eftir. Verði frumvarpið að lögum hefjast greiðslur 1. ágúst næstkomandi. Gert er ráð fyrir að skattstjórar í hverju umdæmi annist framkvæmd þessara laga.

Áætlaður heildarkostnaður ríkissjóðs vegna uppbótar á eftirlaun, að teknu tilliti til skatta og áhrifa á almannatryggingar, er um 600 millj. kr. Gera má ráð fyrir að samhliða því sem þeim fækkar sem ekki eiga réttindi í lífeyrissjóðum, eftir því sem fram líða stundir, muni færri þurfa á uppbót á eftirlaun að halda og því má áætla að kostnaður ríkissjóðs af uppbót á eftirlaun muni ekki hækka samfara fjölgun aldraðra á Íslandi.

Frú forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að aflokinni þessari umræðu.

[18:53]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það verður að segjast alveg eins og er að þótt ekki sé stigið stórt skref er þetta þó fyrsti vísirinn að því að viðurkenna það að þeim sem eiga lítil réttindi í lífeyrissjóði, skuli tryggð þau.

En vandinn í þessari útfærslu er hins vegar sá hversu afskaplega lítið stendur eftir af þeirri greiðslu þegar búið er að setja þetta eftir þessari leið inn í lífeyrissjóðina og viðhalda annars vegar 35% skerðingarreglu á bætur almannatrygginga og hins vegar náttúrlega að skattleggja greiðsluna. Manni hefði nú fundist að annað væri þó alla vega nóg, að þetta væri skattlagt meðan við skattleggjum lífeyrissjóðstekjur eins og við gerum en þessi litla upphæð færi ekki líka á fullu í skerðingarregluna inn í aðrar bætur.

Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra hvort ekki sé tilefni til þess, af því að búið er að stíga nokkur skref í lagfæringu á þessu kerfi, og eðlilegt að við setjum þá reglu að þessi einstaka viðbót sem fyrst og fremst er ætluð þeim sem hafa ekkert annað, eru lakast settir í bótakerfinu, að þessi sérstaka greiðsla sem ætlað er að hífa upp lægstu tekjur verði þannig útfærð að hún skerði ekki reglur bóta hjá Tryggingastofnun.

[18:56]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skil mjög vel að hv. þingmaður vilji gera enn betur en hér er lagt til. En ég held hins vegar að sú aðferð sem hann leggur til sé ekki skynsamleg. Það sem við erum að reyna að gera er að koma öllum inn í það kerfi sem lífeyrisgreiðslurnar eru. Fyrir þá sem ekki fá greiðslur úr lífeyrissjóðunum erum við að líkja eftir lífeyrissjóðakerfinu sem er það grunnkerfi sem við ætlum okkur að byggja á í þessum efnum í framtíðinni.

Þess vegna held ég að sú aðferð sem hann nefnir sé ekki skynsamleg. Við eigum að reyna að láta alla vera í sama kerfinu og láta sömu reglur gilda um alla.

Hv. þingmanni finnst lítið koma út úr þessu þegar það er búið að fara í gegnum kerfið. En samt sem áður er það nú svo að þessi hópur sem minnst hefur, þessi eina aðgerð hækkar tekjur þeirra um rétt tæplega 10%.

Fyrir þá sem eru í sambúð er samsvarandi tala 14%. Ég held því að þetta séu umtalsverðar bætur sem hér er um að ræða og ég held að þetta sé skynsamleg aðferð til að koma öllum inn í lífeyriskerfið sem við ætlum að byggja á til framtíðar.

[18:57]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er ekki sammála hæstv. ráðherra um að þetta sé í samræmi við það kerfi sem menn hafa verið að byggja upp. Menn hafa núna verið að setja reglur um það að atvinnutekjur skerði ekki upp í 100 þús. kr., hvorki hjá öldruðum né öryrkjum. Þar fyrir utan er nú komin sérregla sjálfstæðismanna um að þeir sem eru 70 ára og eldri megi hafa eins miklar tekjur og þeir vilja án þess að það valdi neinni skerðingu. Við erum einnig búin að setja regluna um að séreignarlífeyrissparnaðurinn valdi ekki skerðingu.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að mér finnst þetta eiginlega stinga alveg í stúf við það sem við höfum verið að gera í löggjöfinni á undanförnum missirum, mánuðum og árum, að skilja þessa einstöku greiðslu þannig eftir að hún skerði á öllum stigum. Af tryggingabótum sé líka greiddur fullur skattur o.s.frv. þegar við horfum til þess hvað við höfum verið að gera.

Hæstv. forseti. Að mínu mati er þessi aðgerð vissulega til bóta það sem hún er en hún er ekki í takt við það sem menn hafa verið að gera á undanförnum árum og mánuðum í því að lagfæra kerfið almennt. Hún fylgir ekki þeirri meginhugsun því þetta er eina greiðslan sem skerðir allt. Það gera ekki tekjurnar. Það gerir ekki séreignarsparnaðurinn. Það gera ekki lengur tekjur maka o.s.frv. Sú túlkun er því ekki rétt, hæstv. ráðherra, að þetta sé í samræmi við það sem menn hafa verið að vinna að á undanförnum árum. Þetta skýtur skökku við miðað við það.

[18:59]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Já. Við verðum sjálfsagt að lifa með það eins og stundum áður að vera ósammála, ég og hv. þingmaður. En ég tel að þetta skjóti ekki skökku við þar sem við erum hér að greiða uppbót á lífeyrisgreiðslur eða lífeyrisgreiðslur til þeirra sem ekki eiga rétt annars staðar og koma þeim inn í þetta kerfi. Þau atriði sem hv. þingmaður nefndi áðan eru annars eðlis en hér er um að ræða.

Varðandi það að fjármagnstekjur dragist frá þessu er um það að ræða að þetta er fyrir þá aðila sem eru komnir á eftirlaun og eru eða ættu að vera farnir að taka greiðslur úr lífeyrissjóðum. Ég held að það væri alls ekki réttlátt að þeir aðilar sem ekki hafa greitt í lífeyrissjóð en ráðstafað þeim fjármunum sem þeir annars hefðu átt að greiða í þann sjóð í annars konar fjárfestingar og hafa þá af þeim tekjur, að þeir væru að fá þetta líka. Þá værum við ekki að ná þeim tilgangi sem frumvarpinu er ætlað að ná. En þeir sem ekki hafa greitt í lífeyrissjóð og hafa kannski ráðstafað því annað, í fjárfestingar sem síðan hafa farið illa og eiga þá hvorki rétt né eitthvað annað til þess að lifa af, fá auðvitað úr þessu á sama hátt og aðrir.

[19:01]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Við ræðum frumvarp til laga um uppbót á eftirlaun og mér liggur við að segja loksins, loksins, frú forseti. Loksins, loksins er farið að huga að þeim sem verst eru settir, þeim sem eru með svokallaðar strípaðar bætur

Tryggingastofnunar og alltaf er verið að vísa í en enginn hefur tekið á. Loksins, loksins, frú forseti.

Það er ákveðinn hópur fólks í þjóðfélaginu sem ekki á rétt í lífeyrissjóði. Það eru í fyrsta lagi heimavinnandi konur sem fóru aldrei út á vinnumarkaðinn vegna þjóðfélagsaðstæðna og eru orðnar háaldraðar. Það er orðið mjög sjaldgæft nú orðið að konur séu heimavinnandi alla ævina og séu aldrei á vinnumarkaði. Þær eru háaldraðar og fá ekkert úr lífeyrissjóði. Það eru hins vegar sjálfstæðir atvinnurekendur sem borguðu fyrir starfsfólkið sitt en „gleymdu“ að borga fyrir sig og fóru þannig á svig við lögin. Oft var reksturinn ekki svo beysinn að hann stæði undir því og þá var þetta sparað. Svo eru það hreinlega þeir sem svikust um að greiða í lífeyrissjóð. Þegar ég var formaður Landssambands lífeyrissjóða var það reiknað út að það voru 40 þúsund manns sem áttu að greiða í lífeyrissjóð á þeim tíma en gerðu það ekki af því að það voru engin viðurlög við lögunum. Menn létu bara borga sér út 6% og borguðu ekki 4%. Af hverju er verið að hjálpa því fólki? Það er í vandræðum. Það fær ekki lífeyri úr lífeyrissjóði, það borgar ekki í lífeyrissjóð og ef það hefur gert eitthvað annað við iðgjaldið og fjárfest þá hefur það með fjármagnstekjur þannig að það skerðir þessar bætur.

Við hjálpum því fólki sem fær engar tekjur, hvorki fjármagnstekjur né annað, ekki neitt. Það má segja að við séum líka að borga aðgerðir fyrir þá sem fá krabbamein í lungun vegna reykinga. Við refsum mönnum ekkert fyrir að hafa gert eitthvað sem var óskynsamlegt. Við erum sem sagt loksins núna að taka á kjörum þeirra sem verst eru settir í þjóðfélaginu, þ.e. ellilífeyrisþegum sem eru með svokallaða strípaða taxta. Þeir eru nokkuð margir. Í frumvarpinu kemur fram að þeir eru 2.600 sem ekki fá neitt og samtals munu 5 þúsund einstaklingar fá einhverja uppbót, þ.e. 5 þúsund einstaklingar sem eru annaðhvort með ekki neitt eða undir 25 þús. kr. í lífeyrissjóði.

Eftir að þessi breyting hefur átt sér stað hækka lægstu tekjur aldraðs manns sem býr einn. Í dag eru þær 135.928 kr. eða 136 þús. kr., en þær hækka upp í 148.516 fyrir skatt. Þá er ég að tala um að teknu tilliti til skerðingar Tryggingastofnunar. Við getum þá sagt og tilkynnt það út um víðan heim, í Skandinavíu og víðar, að það er enginn ellilífeyrisþegi sem býr einn með minna en 149 þús. kr. á Íslandi í bætur. Ég hygg að þetta sé með því hærra ef ekki það hæsta sem gerist í Skandinavíu. Það getur vel verið að gengisfall krónunnar hafi skert þetta eitthvað síðustu daga.

Hjón eru núna í dag með 111.072 fyrir skatt, hvort um sig, algert lágmark. Þá hafa þau engar tekjur og ekkert úr lífeyrissjóði. Við þessa breytingu hækkar sú upphæð upp í 126.485 kr., sem sagt um 15 þús. kr., þ.e. um 14%. Eru hjónin þá samanlagt með 253 þús. kr. ef þau hafa ekkert úr lífeyrissjóði. Þetta er algert lágmark, það lægsta sem nokkur hjón fá. Við erum þá með þessari aðgerð búin að ná því að hækka það. (**Gripið fram í:** Svo er skattur ofan á það.) Svo kemur skattur ofan á það, það er eins og með lægstu laun í þjóðfélaginu og annað slíkt. Þessir hópar hækka báðir, annar hækkar um 12.600, þ.e. þeir sem búa einir. Hjónin, hvort um sig hækka um 15.400. Þegar til viðbótar kemur sú hækkun sem varð um áramótin og sú hækkun sem varð við kjarasamningana þá eru báðir hóparnir farnir að fá nokkuð meira en 18 þús. kr. sem talað er um í kjarasamningi sem algert lágmark. Þeir sem eru með algert lágmark og ekki neinar tekjur neins staðar ná þessum 18 þús. kalli og vel það, nokkuð umfram það.

Hér er talað um að skerða þessar bætur vegna fjármagnstekna og tekna annars staðar og vegna tekna úr lífeyrissjóði o.s.frv. enda er hugsunin sú, frú forseti, að bæta þeim sem eru alverst settir þannig að þeir fái a.m.k. þetta. Sú leið að fara yfir lífeyrissjóðina er nokkuð snjöll því að hún gerir það að verkum að athygli manna beinist að lífeyrissjóðunum og það er jákvætt.

Það er lítið um þetta frumvarp annað að segja. Verið er að taka á kjörum þeirra sem verst eru settir. Sá hópur hefur haft því miður frekar veika málsvara, bæði hér á þingi og annars staðar. Menn eru alltaf að gera kröfur um að lækka skerðingar sem kemur þeim til góða sem eru með hærri tekjur. Sumir eru jafnvel að tala um að skattleggja lífeyri með fjármagnstekjum sem kæmi þeim náttúrulega afskaplega illa sem hafa engan lífeyri. En hátekjulífeyrisþegum kæmi það mjög vel fyrir utan að það er algerlega órökrétt sem hefur reyndar verið rætt mörgum sinnum og ég hef rætt úr þessum stóli. En ég fagna þessu frumvarpi og mér finnst það vera mjög gott og það leysir vanda þess hóps sem kannski er verst settur. Það eru aldraðar konur sem aldrei voru á vinnumarkaði af þjóðfélagsástæðum og þeir sem af einhverjum ástæðum borguðu aldrei í lífeyrissjóð þó að þeir hefðu átt að gera það. Svo eru það að sjálfsögðu fatlaðir sem aldrei eru á vinnumarkaði.

[19:09]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er rétt að taka það fram svo að athugasemdir mínar og aðfinnslur valdi ekki misskilningi að við í Frjálslyndum styðjum að sjálfsögðu þetta frumvarp. Það er vísir að því að laga örlítið kjör þeirra sem lakast eru settir. Sá sem hér stendur hefur iðulega bent á þessa hópa í umræðu um það sem ég hef kallað að tryggja fólki lágmarksafkomu, lágmarkslífeyri, lágmarksrauntekjur, reyndar eftir skatta. Samspilið í því hvernig fólk kemst af í þessu þjóðfélagi byggist annars vegar á því að fólk hafi tekjur, hvort sem það eru atvinnutekjur eða tekjur frá Tryggingastofnun. Það hefur tekjur úr lífeyrissjóðum sínum, úr séreignarsparnaði eða fjármagnstekjur ef það hefur einhverjar tekjur. Endapunkturinn er þó alltaf það sem við þurfum að horfa á en það eru rauntekjur þess fólks sem um er að ræða. Við viljum að allir sem lifa með okkur í þjóðfélaginu, einnig þeir sem lakast eru settir, komist af á lágmarksrauntekjum sínum. Þar spilar skattkerfið óneitanlega inn í. Þess vegna höfum við, þingmenn Frjálslynda flokksins, rætt um það og flutt sérstakt mál um það. Við viljum fá sérstakan persónuafslátt sem einkum kæmi þeim til góða sem lægstar hafa tekjurnar. Það er einfaldlega vegna þess að við viljum að allir séu tryggðir þannig að þeir hafi að minnsta kosti lágmarkstekjur sér til framfærslu.

Þrátt fyrir að lagfæra eigi nú stöðu þeirra sem eru með engar eða mjög litlar tekjur út úr lífeyrissjóði þá náum við samt ekki að tryggja að samanlagðar tekjur, annars vegar úr almannatryggingakerfinu og hins vegar lágmarkstekjur, 25 þús. kr. sem mönnum eru tryggðar í gegnum lífeyriskerfið,

dugi til þess að tryggja mönnum lágmarksframfærslu. Við náum því ekki þó að hér séum við vissulega að stíga skref í þá átt að bæta kjör þeirra sem lakast eru settir.

Ég sagði í andsvari áðan að ég teldi að ekki væri verið að fara þá leið sem við hefðum verið að feta okkur í átt til á undanförnum mánuðum og árum við breytingar á tryggingakerfinu. Stjórnarandstaða síðasta kjörtímabils, Samfylking, Frjálslyndir og Vinstri grænir, mótaði þá stefnu að taka upp sérstaka lífskjaratryggingu í einu sameiginlegu máli. Þá var lagt út af því hverjar rauntekjurnar væru og hvað fólk þyrfti sér til framfærslu. Það var útgangspunkturinn. Það er auðvitað tvennt sem spilar þar inn í, annars vegar eru það skerðingarreglurnar á bætur frá Tryggingastofnun sem aldraðir eða öryrkjar eiga að fá, þeir sem hafa jafnvel verið öryrkjar alla sína ævi og hafa þar af leiðandi aldrei greitt í lífeyrissjóð eða eignast einhver réttindi. Því miður er það enn þá svo að fjölmargir bændur, sennilega einkum konur, sem eiga afar lítil réttindi í lífeyrissjóði. Það á reyndar einnig við um heimavinnandi húsmæður sem störfuðu heima lengst af ævi sinni og hafa sáralítil réttindi. Maður veit auðvitað um fjölmargt gamalt fólk á stofnunum í dag sem fær örfáa þúsundkalla út úr lífeyrissjóðnum sínum. Því miður er það enn þá svo.

Þess vegna finnst mér, hæstv. forseti, að þó að þetta mál sé vissulega til bóta og verið sé að reyna að lagfæra stöðu þeirra sem lakast eru settir, þá hefði átt að stíga skrefið lengra þannig að bæturnar mundu ekki skerðast. Við erum þegar búin að setja lög um að þeir sem orðnir eru 67 ára mega hafa 100 þús. kr. í atvinnutekjur án þess að fá skerðingar á bótum. Þeir sem eru orðnir 70 ára og eldri mega hafa eins góðar tekjur og þeir vilja og mögulega geta haft án þess að fá neinar skerðingar á bótum. Við erum núna með frumvarp í þinginu um að öryrkjar megi hafa 100 þús. kr. í tekjur án þess að fá skerðingar á bótum. Hér erum við að taka á þeim hópi sem er kannski lakast settur. Við ætlum að fara með þetta inn í lífeyrissjóðina og viðhalda þeirri reglu að upphæðin sem kemur út úr lífeyrissjóðunum skerði bæturnar um 35%. Mér finnst þetta stangast á við það sem við höfum verið að gera þegar við höfum verið að búa til frítekjumark. Við erum búin að afnema skerðingu varðandi séreignarsparnað. Við erum búin að afnema skerðingu á lágmarkstekjum upp að 100 þús. kr. á mánuði, bæði fyrir öryrkja og aðra. Síðan er sérstaka 70 ára reglan sem Sjálfstæðisflokkurinn kom með inn í þingið fyrir ári síðan eftir alþingiskosningar um að 70 ára og eldri megi hafa eins miklar tekjur og þeir vilja án þess að til skerðinga komi. Það er því ákveðið stílbrot í því að þessi litla upphæð sem ætlað er að hífa upp þá sem lakast eru settir skuli áfram valda skerðingu á tekjutryggingunni. Mér finnst þetta ekki í samræmi við þá stefnu sem við höfum verið að vinna á undanförnum árum. Ég skora á ríkisstjórnarflokkana að skoða í fullri alvöru að breyta þessari reglu til samræmis við lög hvað þetta varðar en ekki að hafa þessa einu greiðslu þannig að hún leiði til fullrar skerðingar hjá Tryggingastofnun ríkisins. Það væri rauntekjuhækkun fyrir þetta fólk þó að það borgi síðan tekjuskatt af launum sem dugar því ekki til framfærslu. Persónuafslátturinn er ekki nógu hár þannig að fólk sé skattlaust af lágmarkstekjum sem ætlað er að dugi til framfærslu.

Þetta er staðan, hæstv. forseti. Þeir sem svona er ástatt fyrir eiga auðvitað ekki margra kosta völ. Flest af þessu fólki þarf annaðhvort að njóta stuðnings vina og ættingja eða að leita félagslegrar aðstoðar hjá bæjarfélögum til að komast af. Við í Frjálslynda flokknum viljum að menn stígi skrefið áfram í þá átt sem hér var hafið í tíð síðustu stjórnarandstöðu og ríkisstjórnin hefur vissulega unnið að því að setja frítekjumark varðandi tekjur í lög. Búið er að setja frítekjumark á öllum sviðum, þ.e. varðandi atvinnutekjur öryrkja, eldri borgara, séreignarsparnaðinn, afnema tengingar við tekjur maka o.s.frv. Þetta er það eina sem út af stendur. Þarna erum við að tala um að reyna að hífa upp stöðu þeirra sem lakast eru settir. Mér finnst, hæstv. forseti, að þetta skref eigi að stíga og breyta þessu frumvarpi í þá veru að þær bætur sem fólk fær út úr lífeyrissjóðum sínum, sem eru aðeins 25 þús. kr. eða minna, valdi ekki skerðingu á bótum Tryggingastofnunar. Þetta er einföld lagabreyting og auðvitað kostar hún fjármuni eins og allt sem við gerum í tryggingabótakerfinu en ég tel að það eigum við að gera. Ég ítreka að þetta mál er vissulega til bóta fyrir þá sem ekkert hafa og lakast eru settir í kerfinu en það er hægt að halda sig við þann stíl, vil ég leyfa mér að segja, sem búið er að mynda varðandi frítekjumörkin og séreignarsparnaðinn og tekjutengingu maka. Þessi greiðsla á heldur ekki að verða til skerðingar.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu og efh.- og skattn.

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, 3. umr.

Stjfrv., 243. mál (hættumat í dreifbýli). — Þskj. 973.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, 3. umr.

Stjfrv., 401. mál (EES-reglur, öryggisstjórnun skipa). — Þskj. 975.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 278. mál. — Þskj. 312, nál. 964.

[19:20]

Frsm. utanrmn. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf):
Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti utanríkis-

málanefndar um tillögu til þingsályktunar um aukna samvinnu milli vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Karl V. Matthíasson, formann Vestnorræna ráðsins og Íslandsdeildar þess, og Þórð Þórarinsson, framkvæmdastjóra Vestnorræna ráðsins. Umsagnir bárust um málið frá Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, Hafrannsóknastofnuninni, Landssambandi íslenskra útvegsmanna og Háskólanum á Akureyri, auk þess sem álit barst frá sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd Alþingis.

Með tillögunni er lagt til að Alþingi skori á ríkisstjórnina að gera samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um að koma á reglubundinni samvinnu milli landanna um stofnstærðarrannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, frekari samræmingu rannsóknaraðferða og skilvirkari upplýsingagjöf um útbreiðslu fiskstofna og sjávarspendýra.

Með ályktun nr. 5/2007 sem samþykkt var á ársfundi Vestnorræna ráðsins 23. ágúst 2007 samþykkti ráðið að beina þessari áskorun til ríkisstjórna Íslands, Færeyja og Grænlands.

Nefndin telur aukið samstarf á sviði fiskirannsókna vestnorrænu þjóðanna æskilegt þar sem löndin eiga afkomu sína að miklu leyti undir sjávarútvegi og leggur til að tillagan verði samþykkt.

Bjarni Benediktsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir álitið rita Árni Páll Árnason, varaformaður, Steingrímur J. Sigfússon, Ásta R. Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Lúðvík Bergvinsson, Kristinn H. Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

[19:22]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Ég fagna þessari tillögu og tel að hún sé af því góða. Ég hvet til þess að við höldum áfram að rannsaka sameiginlega nytjastofna og styrkjum meira og betra samstarf við nágrannaþjóðir okkar á sem flestum sviðum, til dæmis hvað varðar fiskstofna og nýtum aðra möguleika. Ekki væri verra að þetta tengdist því að verkefnalítill floti á Íslandi fengi aukin verkefni út á þetta aukna samstarf og ég hvet til þess að við leggjum okkur fram um að stuðla að því að þessar rannsóknir verði sem bestar. Betur sjá oft augu en auga og það á kannski við um okkar vísindamenn hjá Hafrannsóknastofnun að með þátttöku annarra vísindamanna frá öðrum löndum gæti vel verið að ýmislegt skildist betur og vinnubrögð yrðu kannski faglegri en við horfum upp á hjá til dæmis Hafrannsóknastofnun sem einblínir á svokallað togararall og notar það eitt og sér til þess að mæla vísitölu stofna. Það er, að mínu mati, eins og hefur oft komið áður fram, ekki nothæft eitt og sér.

Ég hef væntingar til þess að þetta verði til þess að við áttum okkur betur á lífríkinu, viðurkennum ákveðnar staðreyndir sem við gerum ekki, eins og að það eru margir þorskstofnar við Ísland. Það eru án efa nokkrir þorskstofnar við Grænland líka og Færeyjar. Með DNA-rannsóknum hafa menn komist að þessum niðurstöðum. Síðan þegar við höfum þessa vitneskju, að það liggur fyrir að það eru margir þorskstofnar til, þá er auðvitað léttara að fylgjast með göngu ákveðinna stofna yfir til Færeyja, yfir til Noregs, yfir til Grænlands, suður í höf og út um allar trissur. Þetta er þess eðlis að okkur vantar meiri og betri upplýsingar. Við þurfum að vita meira. Við vitum ýmislegt en förum kannski stundum illa með þá vitneskju sem við höfum, eins og að halda að við getum verið með fiskveiðistjórnarkerfi og gerum ráð fyrir því að þorskstofninn sé ein tegund, einn stofn og úthlutum þess vegna kvóta í einn stofn. Ég er alveg sannfærður um að með aukinni vitneskju og þekkingu muni menn hætta þessum aðgerðum og breyta fiskveiðistjórnarkerfinu með hliðsjón af þessari vitneskju. Við höfum ekki borið gæfu til að gera það eða að við höfum ekki horft upp á að íslenskir vísindamenn svokallaðir noti þessa aðferðafræði og bendi á þetta til þess að leiðrétta kúrsinn í fiskveiðistjórn, að benda á að um marga stofna er að ræða og þess vegna þurfi að haga veiðum með allt öðrum hætti og stjórn fiskveiða með allt öðrum hætti en við höfum gert.

Ég vonast til þess að þetta muni opna augu fleiri aðila og í samstarfi við útlenda sem eru ekki jafnfastir í einhverju kerfi, þ.e. veiðistjórnarkerfi, heldur horfa á hlutina miklu meira faglega og taka þessa hluti eins og þeir eru burt séð frá því hvaða pólitískur vilji er hjá stjórnmálamönnum fyrir stjórn veiða og öðru í þeim dúr. Þeir eru sjálfstæðari, sérstaklega danskir og færeyskir fiskifræðingar en nokkurn tíma íslenskir fiskifræðingar sem oft og tíðum að manni finnst séu deild í ákveðnum stofnunum, hjá ákveðnum klíkuhópum. Ef búið væri til skipulagsrit hefur maður oft og tíðum haldið að þeir væru partur í ákveðnum stofnunum sem þeir ættu að vera undir ákveðnum aðilum. Svo ég tali bara skýrt þá hefur manni stundum fundist að áhrif LÍÚ á Hafrannsóknastofnun séu allt of mikil og þeir ráði gjörðum Hafrannsóknastofnunar allt of mikið, áhersluatriðum um hvernig vísindastarfið er stundað og hvað miklir peningar fari í ákveðin verkefni og hafi þar af leiðandi óæskileg áhrif enda er æðioft svoleiðis. Í stjórn Hafrannsóknastofnunar á Íslandi eru fimm menn og oft hefur maður haldið að að minnsta kosti þrír af þessum fimm stjórnarmönnum væru beintengdir LÍÚ, einn skipaður af ráðherra á hverjum tíma, einn af LÍÚ og svo einn af Fiskifélagi Íslands, en LÍÚ ræður að töluverðu leyti hvað gert er þar, hverjir eru skipaðir og kosnir.

Þetta er svona útúrdúr í þessari umræðu. En ég fagna því að menn séu að reyna að fara einhverjar nýjar leiðir í samstarfi við þessar þjóðir og vænti þess að ýmsar staðreyndir og upplýsingar verði nýttar og að við nýtum okkur þessar upplýsingar með hag þjóðarinnar, heildarinnar, þ.e. höfum heildarhagsmuni að leiðarljósi en ekki hagsmuni einhverra fárra útvaldra.

[19:29]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Tillagan sem við ræðum hér á rætur sínar að rekja til þess að á fundi Vestnorræna ráðsins í Nuuk á Grænlandi síðasta sumar var lögð fram ályktun um að reyna að efla samstarf ríkjanna með reglubundinni samvinnu um stofnstærðarrannsóknir helstu nytjastofna, einkum þeirra sem sameiginlegir geta talist. Enn fremur að rannsaka betur orsakasamhengi milli stofnstærða annars

vegar, umhverfisþátta, afráns og veiða hins vegar og koma á skilvirkri upplýsingagjöf milli landanna um útbreiðslu fiskstofna og sjávarspendýra.

Tillagan er ansi víðtæk enda full ástæða til vegna þess að það er þetta samspil sem ræður því að langmestu leyti hvernig fiskstofnar okkar komast af, hvernig þeim tekst að vaxa, hversu mikil afföll verða á stofnunum vegna afráns og þess að önnur dýr leggja sér viðkomandi stofna til munns en þar sé ekki alltaf eingöngu horft á veiðar mannsins þó að vissulega þurfi þær að vera inni í myndinni.

Það er samt orðið afar nauðsynlegt að leggja meiri áherslu á nýtingu náttúrunnar og samspil dýrastofnanna í náttúrunni sem a.m.k. sá sem hér stendur telur að hafi í raun og veru miklu meiri áhrif en við almennt höfum gert okkur grein fyrir á það að stofnar ýmist hníga eða rísa eða vaxa. Síðast en ekki síst er auðvitað sjávarhitinn og straumafarið sem allt er miklum breytingum undirorpið og það er auðvitað það sem við erum að sjá og upplifa að straumakerfið í hafinu er engan veginn eins frá ári til árs og hitafarið ekki heldur.

Við Íslendingar höfum kannski tekið mest eftir þessu á undanförnum árum að því er varðar loðnuna, sem hefur greinilega hagað sér talsvert öðruvísi á síðustu árum, einkum eftir að sjór hlýnaði verulega hér við land fyrir tæpum áratug. Enn er hlýsjór við ströndina sem við sjáum mjög vel í því að þorskurinn heldur sig nánast allan ársins hring að stórum hluta á grunnsævinu innan 12 sjómílna eða jafnvel innan flóa og fjarða í miklu meira mæli en fyrir nokkrum árum. Dæmi um þessa breytingu er að þegar hið svokallaða togararall var hannað á árunum 1984 og 1985, og sá sem hér stendur tók þátt í því, þá var hamast við að setja út togin á grunnslóðinni þannig að þau væru sem allra lengst frá landi. Þau voru sett út í skápana nánast eins utarlega í viðkomandi hólf og nokkur tök voru á af okkur skipstjórnarmönnum.

Hvers vegna gerðum við þetta? Það var auðvitað vegna þess að rallið fer fram að öllum jafnaði í marsmánuði á hverju ári og þá var það reynsla okkar sem stunduðum þessar fiskveiðar á árunum 1970–1980 að strandsjórinn var orðinn kaldur, meira að segja mjög kaldur og svo kaldur að þegar maður kom siglandi sunnan af Selvogsbanka í marsmánuði — vegna þess að það var kannski lítill og enginn fiskur fyrir vestan vegna þess að það var orðið svo kalt í hafinu — og sigldi norður yfir Kolluálinn og yfir Breiðafjörðinn og þegar maður nálgaðist Látrabjargið hrundi sjávarhitinn úr 4 eða 5 gráðum og niður í mínus og var mínus alla leiðina fyrir Látrabjarg og fyrir alla núpa þar til við komum í höfn á þeim stað á Vestfjörðum sem við vorum að sækja til. Hvaðan kom þessi kuldi? Jú, hann kom af veðurfarinu á ströndinni. Þetta var strandsjórinn sem menn komu inn í sem var svona kaldur á þessum árum og þess vegna var enginn fiskur sem neinu nam nærri landinu. Þar af leiðandi settu menn út togararallið af þeirri reynslu sem þeir byggðu á þá.

Ef menn væru að setja út togararall í dag miðað við hitann undanfarin tíu ár og hegðun fisksins hefðu þau troll sem sett voru út á grunnslóðinni alveg örugglega verið sett út með allt öðru hugarfari og með allt annan grunn að baki en gert var á þessum árum, vegna þess að veiðireynslan á grunnslóðinni undanfarin ár hefur verið sú að þar hefur verið miklu meiri fiskur. Reyndustu menn eins og Magnús í Tungu á Tálknafirði sagði mér fyrir tveimur dögum að síðustu tvö eða þrjú ár hefði fiskurinn að jafnaði verið mun stærri en hann var árin þar á undan. Hann þakkaði það m.a. hlýindunum sem verið hafa og því að fiskurinn hefur haldið sig meira á grunnslóðinni og innan 12 mílna. Þar af leiðandi er fiskmunstrið með allt öðru sniði en það var fyrir 30, 40 árum. Það er bara bláköld staðreynd að svona er þetta. Og ef við ætlum að mæla staði sem við settum út fyrir 30, 40 árum síðan í allt öðru umhverfi og allt öðrum sjávarhita, verum við auðvitað að mæla allt annan hlut og ekki í neinu samræmi við það sem lífið býður upp á í hafinu í dag.

Þetta sýnir okkur að það er afar nauðsynlegt fyrir okkur að endurskoða fræðin, við höfum verið verulega fastir í því á undanförnum árum að hægt væri að fara í sömu bremsuförin og fyrir 40 árum síðan og þar ætti bara að vera fiskur. Það er auðvitað ekki hægt og fiskifræðingar verða að átta sig á því að það er ekki hægt að mæta í þessi bremsuför og taka sama fisk og maður tók fyrir 40 árum við allt önnur lífsskilyrði í hafinu. Menn eru því miður algjörlega fastir í þessu. Ég vona að með því að opna samstarf við aðrar þjóðir í kringum okkur sem hugsa hlutina öðruvísi en við, verði kannski hægt að ýta fiskifræðingunum út úr bremsufarinu sem þeir eru í til þess að fara að fást við hlutina með öðru hugarfari.

Ég held að það sé afar nauðsynlegt, hæstv. forseti, að brjótast inn með aðra hugsun og aðra sýn en við höfum verið föst í á Íslandi á undanförnum árum. Ég heyri það á flestum sjómönnum sem ég hef rætt við á þessari vertíð, og ræði ég við marga, að þeir eru sammála um það nánast allt í kringum land að það sé mun meira af stórfiski við landið núna — það kom reyndar fram í netarallinu m.a. fyrir Norðurlandi — en menn hafa séð undanfarin ár. Passar það vel við reynslu tæplega áttræðs skipstjóra vestur á Tálknafirði, Magnúsar Guðmundssonar frá Tungu, sem er einhver reyndasti og athugulasti maður sem ég hef rætt við um fiskveiðar og fiskveiðisögu og er í raun og veru hafsjór af fróðleik.

Veiðikerfin í þessum þremur löndum, Færeyjum, Grænlandi og Íslandi, eru mjög ólík. Við erum með kvótakerfi, magnkerfi, vegna þess að við erum alltaf að passa upp á að veiða ákveðin kíló. Við getum jafnvel fengið allt aðra aflasamsetningu að landi en veiðist á miðunum, þó að það eigi ekki alltaf við og sé breytilegt og það eru margar ástæður fyrir því að sá breytileiki er í veiðikerfi okkar. Það er auðvitað geysilega hátt verð á leigukvótum og það eru mjög takmarkaðir kvótar, eins og t.d. núna þar sem þorskkvótinn er aðeins 130 þús. tonn og kallar á þá hegðun hjá fiskimönnum að leita með logandi ljósi alls staðar þar sem stærsti þorskurinn er og sækja í hann, eðlilega, en ýtir mönnum líka til að horfa á það að fiskurinn sem er 1,5 kíló borgar ekki leiguverðið og það er vafasamt að hann komi að landi á stundum.

Færeyingar eru með sóknarkerfi í sínum veiðum, skipt upp í svæðaskiptar veiðar milli hinna ýmsu flotagerða og stjórna veiðunum eingöngu með dagakerfi sem hefur að hluta til verið framseljanlegt en þeir hyggjast taka allan framseljanleika úr þannig að menn verði eingöngu með nýt-

ingarkerfi, þ.e. að menn fái daga og geti nýtt þá til veiða, punktur. Ég held að við þyrftum í raun og veru að gera það sama hér, hvort sem við notum kvótakerfi eða annað kerfi, sem gerði það að verkum að veiðikerfið væri nýtingarréttur, að þeir sem fá úthlutað aflaheimildum í dögum eða svæðum skuli sækja verðmætin og þann forgang sem þeim var veittur með því að stunda fiskveiðar en ekki með því að setjast niður og liggja á heimildunum þangað til þeir geta pínt einhverja aðra til að leigja þær á ofurverði. Það er talsvert um það í okkar kerfi og gefur oft afar ranga mynd af því hvernig eðlilegar fiskveiðar gætu gengið fyrir sig.

Við Íslendingar erum dálítið fastir í þessum slæmu bremsuförum sem við völdum okkur og fylgja m.a. kvótakerfinu og þeirri hugsun: Þetta er „titturinn minn“ sem syndir þarna niðri og hann er tekinn frá okkur ef einhver annar veiðir hann. Færeyingar hafa ekki innleitt þessa hugsun og ekki Grænlendingar heldur. Grænlendingar eru með tvískipt veiðikerfi, annars vegar þorsk innan skerja, eins og þeir orða það, hann er ekki takmarkaður við magn, menn mega veiða þorsk í Grænlandi innan skerja án magntakmarka, og hins vegar með kvóta sem þeir nýta sjálfir að hluta en leigja Evrópusambandinu að hluta og öðrum þjóðum ýmsan veiðirétt. Þeir þurfa á því að halda, Grænlendingar, að fá frystiskipin í firðina sína til að taka við smábátaaflanum á sumrin þegar ísa leysir vegna þess að það eru ekkert endilega vinnslustöðvar í öllum fjörðum Grænlands. Þessi frystiskip sem vinna þorsk við Grænland fá stundum veiðiheimildir í staðinn sem nokkurs konar afgjald fyrir að liggja í fjörðunum og vinna fisk frá smábátunum yfir sumartímann. Veiðikerfin eru því mjög ólík.

Þetta sýnir okkur að lífríkið er mjög breytilegt og fjölbreytt og það sama á ekki við alls staðar. Útbreiðsla þorsksins og tilfærsla hans er miklu meiri en menn vilja viðurkenna hér á landi. Það er algjör misskilningur að miðin við Ísland séu fiskabúr. Þorskurinn fer yfir til Grænlands þegar svo ber við og hann hefur gert það rækilega á undanförnum árum, hóf þær göngur verulega í kringum árið 2001–2002 þegar hér ríkti suðaustanátt nánast heilt haust og þá byrjaði allt í einu að fiskast þorskur við Austur-Grænland vegna þess að hitaskilin lágu mjög utarlega, norðarlega og norðvestarlega og tveggja, þriggja ára gamall fiskurinn úr köntunum hjá okkur við Víkurál og Hala færðist langt í norðvestur. Hann ólst þar upp að miklu leyti og hefur núna tekið upp sína gömlu hegðun að ganga hér til hrygningar á vorin og til baka aftur á sumrin. Menn hafa orðið varir við hann á djúpslóðinni milli Íslands og Grænlands nokkur undanfarin ár sem ekki var áður á svokallaðri Hampiðjuslóð eða grálúðutorgi á 300, 400, 500 faðma dýpi þar sem stórfiskur gengur hér inn í átt að grunnunum snemmvetrar til að finna sér skilyrði til hrygningar. Þorskurinn hefur það innbyggt í sér svipað og laxinn að hann leitar til heimahaganna svo framarlega sem hann hefur afl til þess og hefur fengið nægafæðu til að leggja í það ferðalag og skilyrðin sem hann leitar að séu í lagi. Á sama átt leitar hann aftur að miklu leyti til Grænlands þegar hann er búinn að hrygna hér við land. Það er í rauninni mjög ánægjulegt að það skuli vera að gerast núna síðustu tvö árin því að það hefur verið fæðuskortur á Íslandsmiðum vegna þess að loðnan hefur verið í lágmarki. Sandsílið var einnig í lágmarki þó að það kæmi verulega upp seinni part sumars hér við land eins og sjá mátti á kríunni sem var að verpa jafnvel seinni partinn í júlí og var enn þá með rétt fleyga unga í byrjun október. Krían veit alveg hvenær hún á að verpa, hún verpir þegar hún fær æti. Það er þannig með allar dýrategundir að þær færa sig eftir ætinu, menn þurfa ekki að stunda flókin náttúruvísindi til að átta sig á því. Gæsin kemur hingað á vorin og hvað gerir hún? Hún étur stanslaust af túnunum þangað til hún finnur sér hreiðurstæði. Þetta er sameiginlegt með öllum dýrastofnum að finna sér æti og sækja það.

Ég tel afar nauðsynlegt að við aukum samstarf okkar við Grænlendinga og Færeyinga á rannsóknum á þorski, grálúðu og karfa sem eru í raun og veru sameiginlegir stofnar þar sem þessir stofnar eru umhverfis Ísland og í lögsögu þeirra beggja og færa sig til og flakka eftir aðstæðum í hafinu. Hér er því eftir miklu að slægjast, hygg ég, fyrir utan það að ég vænti þess að viðhorfin sem ríkja í Færeyjum og Grænlandi geti orðið til þess að taka okkur svolítið upp úr bremsuförunum hér á landi að því er varðar fiskrannsóknir og viðhorf fiskifræðinga til þess hvernig fiskstofnar komast af og hvað skiptir máli. Það eru ekki bara veiðarnar sem skipta máli, það er svo fjöldamargt annað, sjávarhitinn, straumarnir, útbreiðslan og fæðið, sjávarspendýrin o.s.frv. Með hlýnandi sjó höfum við svo fengið inn einstaka stofna sem eru búnir að leggja undir sig svæði nánast allt í kringum landið. Það hefði nánast þótt feigðarboði ef menn hefðu fengið skötusel í Húnaflóa fyrir svona 40 árum því að hann var ekki þekktur þar en hann veiðist þar í dag vegna þess að sjór hefur hlýnað. Skötuselurinn er líka sérhannað veiðitæki, það er hægt að líkja honum við mink, held ég, hann liggur á botninum og dinglar hausugganum þangað til einhver fiskur syndir fyrir framan kjaftinn á honum og þá étur hann hann. Hann er líka kraftmikill í því að taka til sín smáfiskinn á grunnslóðinni við Ísland. Ég skil reyndar ekki hvers vegna mönnum datt í hug að setja skötuselinn í kvóta, ég held að það hafi verið einhver mesta vitleysa sem mönnum hefur dottið í hug hér á landi en það er eftir öðru. Menn hugsa alltaf: Þetta er „titturinn minn“ sem einhver annar veiðir. Við erum búin að flækja kvótakerfið miklu meira en nauðsynlegt er með því að festa okkur í svona rugli, hæstv. forseti, og það er mikil ógæfa ef við ætlum ekki að komast út úr því. Ég vona að raunverulegir veiðimenn eins og Grænlendingar og Færeyingar geti leiðrétt kúrsinn með okkur og að þetta samstarf sem við erum að sækjast eftir verði til þess að menn sjái að hér er um að ræða lifandi náttúru sem er mjög breytileg og það þýðir ekkert að setja sig í bremsuförin og mæla á staðnum hvort þar var fiskur fyrir tíu árum og hvort hann sé þar ekki enn.

[19:48]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil hefja mál mitt á því að þakka fyrir ágætar umræður sem hér hafa verið og reyndar stórfróðlegar fyrir alla þá sem hafa áhuga á hafrannsóknum og lífríki hafsins. Ég get auðvitað ekki með nokkrum hætti státað af viðlíka þekkingu eins og fram hefur komið í þessum umræðum, m.a. hjá hv. síðasta ræðumanni.

En það leiðir hugann að því og minnir okkur á að eitt af þeim vandamálum sem uppi eru hvað varðar hafrannsóknir

á Íslandi er einmitt að samtvinna þekkingu vísindamannanna sem m.a. og kannski fyrst og fremst starfa hjá Hafrannsóknastofnun og hins vegar þekkingu veiðimanna, fiskimannanna, sem eyða allri sinni ævi við það að eltast við fisk og veiða fisk. Lesa í náttúruna og skilja hana og átta sig á samhengi hlutanna. Það er einmitt sú þekking sem vísindamennirnir eru að reyna að grípa utan um, reyna að setja niður í einhvers konar hugmyndakerfi. En þetta tvennt er þegar saman er virt eitt og hið sama, þ.e. þekking veiðimannsins og þekking vísindamannsins. Þetta er sama þekkingin. Spurningin er hvernig menn geta nýtt sér báða hlutina þannig að við getum náð betri árangri við hafrannsóknir.

Það er reyndar svo að sennilega er engin ein vísindagrein jafnmikilvæg fyrir okkur Íslendinga og hafrannsóknir. Þá er sama hvort á það er horft í þjóðhagslegu tilliti eða út frá sjónarmiðum hinna dreifðu byggða. Hvað varðar hið þjóðhagslega tillit er ljóst að eftir því sem við getum veitt meira, eftir því sem við getum flutt út meira af sjávarafurðum því betur gengur okkur að afla okkur gjaldeyris og efla þannig lífskjör í landinu. Það er jafnljóst og við höfum séð það á undanförnum árum að þegar dregur úr veiðinni, þegar dregur úr þorskveiðinni eða þegar illa gengur að veiða loðnu segir það mjög til sín fyrir hinar dreifðu byggðir, reyndar ekki bara hinar dreifðu byggðir heldur samfélagið allt. Við höfum séð það á undanförnum árum sérstaklega út af þorskveiðinni að fjarað hefur víða undan í sjávarbyggðunum um landið, einkanlega í hinum minni byggðum, og það er trú mín að við munum aldrei ná almennilega utan um byggðamál á Íslandi fyrr en okkur tekst og auðnast að auka þorskveiðina þannig að við skjótum undir atvinnuvegina í þessum byggðum styrkari stoðum.

En vandinn við hafrannsóknir er jú sá að þetta eru í fyrsta lagi alveg gríðarlega flókin vísindi. Bara það eitt að reyna að ná saman í líkan, eitthvert heildstætt líkan samspili hinna lífrænu þátta í hafinu, samspili tegundanna og samspili hitastigs við afkomu tegunda o.s.frv. er alveg gríðarlega flókið viðfangsefni.

Þetta er ekki mjög stór fræðigrein á alþjóðavísu. Það eru ekki mjög margir sem stunda hana miðað við ýmsar aðrar fræðigreinar, t.d. eins og hagfræði sem einmitt byggir á því að menn reyni að „módelera“ eða búa til líkön til þess að lýsa hinum hagræna raunveruleika og spá fyrir um óorðna tíð. Sama eru menn að reyna að gera hvað varðar hafið, að reyna að búa til líkön og setja inn í þau gögn og spá fyrir um það sem mun gerast á næstu missirum og árum, þannig að eitt er það flækjustig sem snýr að sjálfum fræðunum.

Annað gerir þetta enn þá erfiðara og inn á það kom hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson að mínu mati mjög vel og benti einmitt á það hvaða gögn það eru sem við setjum inn í þessi líkön sem skipta svo miklu máli.

Því ber að fagna að sjávarútvegsráðherra beitti sér fyrir því að setja meiri peninga til hafrannsókna, sérstaklega til að fjölga togstöðum. Ef ég man rétt voru settar einar 50 millj. kr. til hafrannsókna sérstaklega til að vinna gegn þessum vanda. En ég er sammála hv. þingmanni að það er akkúrat þarna sem hægt er að setja puttann á einmitt einn mesta vandann sem fylgir þessum hafrannsóknum.

Síðan höfum við Íslendingar farið þá leið, og það má auðvitað mjög vel skilja þá ákvörðun sem tekin var, að við höfum hafrannsóknir okkar meira og minna í einni ríkisrekinni stofnun. Ég hef áður úr þessum ræðustóli lýst þeirri skoðun minni hvaða vandamál geta fylgt því að hafa ríkisrekin vísindi og alveg sérstaklega vísindi sem eru jafnóviss í eðli sínu og hafrannsóknir.

Hafrannsóknir kalla ýmist á að það sé umræða, tekist sé á af vísindalegum grunni milli jafningja, þ.e. milli vísindalegra stofnana eða vísindamanna sem eru fullburðugir til að eiga vísindalegar samræður til þess að leiða einmitt fram þekkinguna til að festa sig ekki í einhvers konar módelum sem menn síðan verja, ekki til að leita að sannleikanum heldur til þess einfaldlega að verja þá þekkingu sem menn telja sig vera einir handhafa.

Nú má ekki skilja orð mín svo að ég telji að það sé endilega niðurstaðan með Hafrannsóknastofnun. Ég hef bara forsendur til þess að meta það. En ég horfi á það umhverfi sem stofnuninni er búið og það umhverfi sem við höfum búið íslenskum hafrannsóknum. Því er ekki hægt annað en að segja að ástæða sé til að ætla það að sú hætta geti verið uppi.

Því hef ég lagt það til áður og mælt fyrir því að við reynum að virkja betur háskólasamfélagið á Íslandi til þess að við fáum betra og öflugra rannsóknarumhverfi fyrir hafrannsóknir sem ég tel og er sannfærður um að séu einhver mikilvægustu vísindarannsóknir sem Íslendingar geta stundað.

Hvað varðar einmitt það vandamál að ná saman annars vegar þekkingunni sem við höfum á lífríki hafsins og hins vegar hvernig við skipuleggjum fiskveiðarnar verð ég að segja að því miður fór það svo árum saman að vegna deilna um eignarhaldið á auðlindinni, vegna deilna um hið svokallaða auðlindagjald þá skipuðu menn sér í skotgrafir. Öðrum megin voru þeir sem sögðu: Við viljum kvótakerfi og vísindalegar fiskveiðar byggðar á niðurstöðum Hafrannsóknastofnunar og hinum megin voru þeir flokkaðir allir sem voru þá á móti vísindunum og skynsamlegum fiskveiðistjórnaraðferðum.

Ég er þeirrar skoðunar og er eindreginn talsmaður þess að við byggjum fiskveiðar okkar á séreignarréttinum. En ég tel ekki þar með sagt að við séum búin að finna upp hið eina og endanlega fiskveiðistjórnarkerfi. Og eitt af þeim stóru verkefnum sem við stöndum frammi fyrir er að ná að þætta betur saman þekkingu okkar á hafinu og hvernig best er að haga fiskveiðunum og hnýta það saman við fiskveiðistjórnina sjálfa.

Það er alveg rétt sem komið hefur fram í umræðunum að auðvitað hljótum við að velta því fyrir okkur hvaða afleiðingar það hefur ef það eru fleiri en einn og fleiri en tveir þorskstofnar við landið. Getum við brugðist við því? Þurfum við að bregðast við því? Við hljótum líka að velta því fyrir okkur hvaða afleiðingar það hefur t.d. þegar við ákveðum að veiða meira eða minna af loðnu. Hvaða afleiðingar hefur það fyrir efnahagslega afkomu, t.d. þeirra sem byggja sitt á þorskveiðum? Hvaða stöðu höfum við til að ákveða með stjórnvaldsaðgerðum hvaða stofnar eiga að vaxa og hverjir ekki? Þetta eru allt stjórnvaldsaðgerðir sem hafa gríðarleg áhrif á afkomu þeirra sem stunda fiskveiðar. Allt þetta skiptir miklu máli að mínu mati.

Þess vegna er ég mjög hlynntur þeirri tillögu sem hér er til umræðu um aukið samstarf milli Íslands, Grænlands og Færeyja vegna þess að ég tel að það sé þáttur í því að auka þekkingu okkar, m.a. með því að geta borið betur saman okkar eigin raunveruleika og okkar niðurstöður við það sem aðrir eru að gera. Vegna þess einmitt að það eru önnur fiskveiðistjórnarkerfi sem liggja til grundvallar og við getum þá betur borið saman árangurinn af þeim kerfum og þann árangur sem við náum í okkar eigin fiskveiðum. Þetta skiptir máli.

Ég legg einnig áherslu á það þegar við horfum til þessara þátta að við reynum að gera þetta þannig að það sé ekki bara í gegnum Hafrannsóknastofnun sem það samstarf fari fram heldur líka að reyna að virkja háskólasamfélagið, hvort sem það er Háskóli Íslands eða Háskólinn á Akureyri eða aðrar slíkar stofnanir sem gætu komið að því samstarfi. Ég held að það sé mikilvægt til að breikka þekkingargrundvöllinn í hafrannsóknum og raunverulega vinna okkur þar með hægt og rólega frá þeirri stöðu að það sé bara einn ríkisrekinn aðili sem sé handhafi allrar þekkingar hér á hafrannsóknum.

Það má svo með sanni segja að það sé skiljanlegt að menn hafi áhyggjur af því og hafi uppi þær skoðanir að sú niðurstaða sem kemur úr slíkri stofnun hljóti í það minnsta að vera umdeilanleg þó ekki væri nema bara vegna þess umhverfis sem stofnunin býr við. Það kastar ekki með nokkrum hætti rýrð á störf þeirra vísindamanna sem þar starfa. Ég er þess fullviss að þeir vinna af miklum heilindum og af bestu getu.

En á meðan við búum ekki til það umhverfi sem þeir þurfa til þess að geta sinnt vísindum sínum með þeim hætti sem ég tel að þurfi að vera þá er eðlilegt að uppi séu þær raddir sem svo gjarnan heyrast að eitthvað sé að í þeirri ráðgjöf sem við njótum núna frá Hafrannsóknastofnun.

[19:58]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Illugi Gunnarsson hefur nú opnað á það að fleiri aðilar ættu að koma að hafrannsóknum en Hafrannsóknastofnun Íslands og það er auðvitað vel.

En nota bene, það verður að taka með í reikninginn líkan og að setja upplýsingar inn í líkön. Líkön eru ekki nauðsynleg til þess að fá bestu vitneskju um það hvort lítið eða mikið er af fiski í sjónum, hvort hann er að aukast eða minnka. Það er ekki nóg. Og þrátt fyrir að menn hafa sett meiri peninga í svokallað togararall þá er það bara til að fjölga togum en ekki til þess að auka þekkinguna að öðru leyti. Þá á ég við að taka línubáta sem viðmið, hvernig gengur hjá þeim? Hvernig gengur hjá netabátum? Það er netarall, en það er ekki notað. Það er ekki farið eftir því og öðru í þeim dúr.

Þegar við tölum um þetta, þ.e. stjórn fiskveiða, þá er svo margt að og að hluta til eru vísindamennirnir okkar að þjónka ákveðinni klíku sem ræður allt of miklu í íslenskum sjávarútvegi, sem hefur náð að mylja undir sig allan fiskveiðikvótann á Íslandi. Fiskveiðikvóta sem er þúsund milljarða virði er búið að afhenda ókeypis.

Því fagnar maður þessari tillögu sem gengur út á það að fara eigi að vinna með útlendingum, mönnum sem eru óháðir og ótengdir svona hagsmunatengslum eins og okkar vísindamenn eru. Séreignarréttur á fiskinum í sjónum er náttúrlega það fáránlegasta sem til er. Að halda að það gangi eitthvað betur þannig er auðvitað hin mesta (Forseti hringir.) vitleysa sem haldið hefur verið fram í Íslandssögunni.

[20:00]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hvað varðar líkan og líkanasmíð í hafrannsóknum þá er það nú einu sinni svo að til þess að geta náð utan um þá þekkingu sem er um að ræða, til þess að vísindamenn geti unnið sína vinnu — og þeir gera það jú þannig — að þá safna þeir saman allri þeirri þekkingu sem þeir komast yfir og leggja mat á til dæmis samspil tegunda, samspil hitastigs og viðkomu tegundanna og svo framvegis. Síðan reyna menn að koma allri þessari þekkingu saman í eitthvert heildarkerfi. Og það sem gerist síðan er að menn reyna þá að kanna hvernig það líkan eða sú hugmynd öllu heldur passar við raunveruleikann. Það er nú það sem gert er hvað varðar líkön. Þá fá menn eitthvert mat á það og í flestum vísindagreinum þróast það hægt og rólega í þá áttina að menn bæta sig jafnt og þétt og sjá betur og betur hvernig líkönin passa við raunveruleikann og ná betri árangri þannig.

En til þess að slíkt geti gerst þá þarf að fara fram mjög eindregin og opin vísindaleg umræða, gagnrýnin vísindaleg umræða. Og það er það sem ég hef verið að hafa áhyggjur af í umhverfi hafrannsókna á Íslandi að það fari ekki fram nægilega opin og nægilega gagnrýnin vísindaleg umræða.

Hvað varðar síðan erlent samstarf þá er rétt að muna eftir því að íslenskir vísindamenn eru auðvitað í heilmiklu samstarfi við erlenda kollega sína innan Alþjóðahafrannsóknaráðsins og víðar við háskóla erlendis þannig að það er ekki svo að þeir séu þá með þessari tillögu að komast í fyrsta sinn í tæri við erlenda vísindamenn. Það er langt í frá.

Ég held að það sé of stuttur tími til að fara að ræða hér grunninn að séreignarréttarkerfi og almennt opnum aðgangi að fiskveiðiauðlindinni. En það er þó alla vega mín skoðun að reynslan sýni okkur að einhver erfiðasta leiðin til að stjórna fiskveiðum sé að hafa opinn aðgang. Ég held að (Forseti hringir.) slík nálgun mundi aldrei ganga upp.

[20:02]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sóknarstýring, sóknardagar mæla hvort fiskiríið er meira eða minna frá degi til dags. Þeir mæla frá viku til viku, frá mánuði til mánaðar, frá ári til árs. Sóknarstýring eins og Færeyingar nota — þeir kalla það reyndar dagakerfi — er miklu betri gagnagrunnur til þess að byggja á og þegar skoðað er síðan stærðarhlutfall á fiski, hann aldursgreindur og annað í þeim dúr þá fást betri og meiri upplýsingar en við höfum nokkurn tímann hérna með svokölluðu togararalli okkar. Vísitölumælingin á þorskinum byggir aðallega á togararalli og að fjölga einhverjum togum til eða frá. Það breytir ekki neinu. Það þarf að taka öll veiðarfæri inn í einhvers konar rall og mæla afla á þeim á svipuðum tíma miðað við strauma og annað þess háttar sem ekki er

gert í togararalli.

Aflamarki fylgir brottkast. Þegar einhver á ákveðið magn í sjónum af fiski þá vill hann fá sem mest verðmæti fyrir það. Það er ekkert óeðlilegt. En þá fara líka menn að freistast til þess að henda fiski í sjóinn, henda verðmætum og það má kannski segja að það sé eitt af stóru vandamálunum við þennan séreignarrétt sem hv. þm. Illugi Gunnarsson er að lofa. En það er nefnilega gallinn. Svo er um þennan séreignarrétt sem reyndar íslenskir útgerðarmenn hafa sem betur fer ekki nema á nýtingarréttinum. Það stendur alveg skýrt í lögum um stjórn fiskveiða að fiskurinn sé sameign þjóðarinnar. En menn eru hér að leika sér að því að braska með nýtingarréttinn, leigja hann, selja hann, veðsetja hann. Þess vegna vonar maður (Forseti hringir.) að betri upplýsingar og betri vinnubrögð verði tekin upp í (Forseti hringir.) hafrannsóknum með samstarfi við aðrar þjóðir.

[20:05]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki svo að sóknarstýring sé með öllu alvont kerfi. Það er langt í frá. En það sóknarkerfi sem ég gæti þó í það minnsta hugleitt væri byggt á séreignarréttinum. Ég held að sóknarkerfi byggt á þeim aðferðum sem við höfðum hér á árum áður þar sem allir gátu farið að veiða endi auðvitað bara með því að við þurfum að takmarka það mjög hvenær menn geta beitt sínum skipum og haldið þeim til hafs. Ég man það bara sjálfur sem drengur norður á Siglufirði hvernig aflameðferðin var í þeim keppnisveiðum og ekki eru eftir hafandi lýsingar á meðferðinni á þeim afla.

Það sem skiptir máli hérna er að við náum að tvinna saman þekkingu sjómannanna, þekkingu þeirra á hafinu og lífríkinu og störf vísindamannanna. Það er grundvallaratriði. Það er grundvallaratriði líka að halda áfram að þróa áfram okkar fiskveiðistjórnarkerfi til að aðlaga það jafnt og þétt og betur að þeirri þekkingu sem við höfum á lífríki hafsins. Þetta eru grundvallaratriði málsins.

Ég tel að það hafi sýnt sig hjá okkur Íslendingum að sú grunnhugsun að hafa séreignarrétt á nýtingarréttinum hafi skilað árangri. Það er nóg að horfa á niðurstöður fiskveiðanna á Íslandi síðastliðin fimmtán ár eða svo, þ.e. afkomu útgerðarinnar, til þess að átta sig á því að þrátt fyrir þann niðurskurð sem við höfum mátt búa við þá hefur kerfið að minnsta kosti verið þannig að við höfum komist í gegnum þetta. En það breytir ekki því að við þurfum meiri og betri þekkingu. Við þurfum að skilja betur samhengi veiðanna og afkomu stofnanna. Alla þessa þætti þurfum við að rannsaka. Því hljótum við að fagna þessari tillögu og styðja hana bæði með ráðum og dáð.

[20:07]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Að margra áliti, ekki síst skipstjórnarmanna og sjómanna sem hafa lært af reynslunni, sem hafa lært af því að umgangast auðlindina í hafinu áratugum saman, sem þekkja bleyður og boða, dranga og trintur og læra ákveðin ferilskeið fiskanna í sjónum — margir þessir menn hafa þá skoðun að Hafrannsóknastofnun vaði að mörgu leyti í villu og svíma, sé eins og sértrúarsöfnuður sem rottar sig saman innbyrðis og siglir svo út á miðin á árabát en áralausum.

Því miður er líklega allt of mikill sannleikur í þessari nöpru lýsingu því ekki ríður við einteyming sú tortryggni sem ríkir í garð Hafrannsóknastofnunar og að mörgu leyti má finna rök fyrir þeirri tortryggni því það er svo augljóst í mörgum tilvikum að Hafrannsóknastofnun tekur geðþóttaákvarðanir. Það eru ekki góðar niðurstöður þegar stór hluti af afkomu þjóðarinnar byggist á því að skynsamlega sé staðið að verki og menn skyldu aldrei hunsa brjóstvitið og reynsluna.

Við getum ugglaust að einhverju leyti sótt reynslu til erlendra vísindamanna. En við eigum býsna marga snjalla vísindamenn á Íslandi og við eigum fyrst og fremst að nýta reynslu þeirra. Það er alveg rétt sem hv. þm. Illugi Gunnarsson gat um í ræðu sinni áðan að það skiptir öllu máli að tvinna saman þekkingu vísindamanna og skipstjórnarmanna. Það er lykilatriði í okkar framtíðarmúsík í þessum efnum og það hefur verið hunsað allt of lengi. Menn eru að fela sig á bak við það að talað sé við einn, tvo, þrjá skipstjóra í síma eða eitthvað slíkt. En það eru bara engin vinnubrögð. Það eru engin vinnubrögð. Þó að líkan Hafrannsóknastofnunar sé byggt á reynsluþáttum þá er líkan bara líkan, þ.e. líkan sem byggist á mælingu sem er ónákvæm og mikil óvissa ríkir um, því ekki geta mælingar fiskifræðinga tekið nema á hluta þess lífs sem fram fer í hafinu og rúmar magnaða fléttu eða keðju sem er samhengi þess að fiskstofnar og fiskveiðar gangi upp á eðlilegan hátt.

Í fyrsta lagi þurfum við ekki á því að halda að sækja til erlendra vísindamanna. Það er ágætt að leita til þeirra. En við skulum ekki gleyma því að það er mjög mikil samtrygging innan vísindastofnana, ótrúleg samtrygging því þar ætti tortryggnin að vera mest. Þar ætti efinn að vera mestur og þar ættu menn að leita spurninga sem erfitt getur verið að fá svör við. En þetta er bara ekki þannig.

Það var gott dæmi þegar hér á landi í fyrra eða hittiðfyrra var ráðstefna sem tengdist hvalveiðum. Þá komu upplýsingar frá Alþjóðahvalveiðiráðinu og hér var slatti af erlendum vísindamönnum og þeir hlupu allir inn á það á hálftímadæmi að vera sammála íslensku hvalveiðisérfræðingunum. Þó voru þar svo augljósar gloppur að hver einasti leikmaður sem fylgdist með þessu og setti sig eitthvað inn í það sá að þessar yfirlýsingar voru ekki byggðar á rökum. En jú, jú, þeir urðu allir jábræður fyrir kokkteilinn um kvöldið. Þannig er bara fullt af sýndarmennsku í þessu sem er staðreynd og er engin ástæða til að horfa fram hjá. Það er heldur engin ástæða til að gera of mikið úr því. En þetta er verkefni sem þarf að vinna.

Við eigum að sækja í þekkingu vísindamanna okkar, ekki bara þeirra sem eru í trúarbragðahópnum í Hafrannsóknastofnun. Það eru margir aðrir vísindamenn sem eru annarrar skoðunar. Þeir eru ekki spurðir. Það er ekki leitað í þá. Það er ekki vitnað til þeirra. Þeim er bara hent fyrir borð, rugludallar, afgreitt. Þetta er ekki skynsamleg aðferð. Hún elur á tortryggni. Hún elur á fáfengilegheitum í framvindu mála og í framgangi rannsókna af því að rannsóknir eru þess eðlis að það á að taka tillit til allra þátta, fá þá upp á borðið og vinna síðan úr þeim á rökum. Það eina sem er hægt að byggja á í þessum efnum eru rök. Og varðandi haf-

ið sjálft sem er sýnd veiði en ekki gefin, ósýnileg að mörgu leyti, byggir á spádómum þeirra sem eru ofansjávar þá verður að nýta öll færi til þess að skoða öll sjónarmið og brjóta þau til mergjar.

Sá er hér stendur hefur um áratugaskeið haldið því fram að við ættum að sækja verulega miklu meiri þekkingu og ráðgjöf til skipstjórnarmanna á Íslandi, leita eftir ábendingum þeirra, reynslu þeirra og óska þess að okkar færustu skipstjórnarmenn og okkar færustu vísindamenn sem ég ætla ekki að skilgreina hverjir eru, beri saman bækur sínar. Þeir eru margir með mikla reynslu. En þeir eru sumir fastir í hjólfarinu sínu og það er slæmt. Þeir eru komnir í einhverja öryggishöfn embættis síns og það er ekki kreist út úr þeim sú þekking eða það frumkvæði sem þeir ættu að stunda, sú elja og metnaður sem þarf að vera að baki öllum rannsóknum ekki síst þeim sem snúa beinlínis að hversdagslífi Íslendinga.

Það er alla vega mjög dapurlegt og nöturlegt að horfa til þess að um þessar mundir eru margar helstu veiðiklær landsins með bundna báta sína við bryggju. Þeir dóla við pollana og eru svona að spá í það hvenær þeir fari næst á sjó vegna þess að þeir þurfa að forðast þorskinn sem veður um allan sjó. Þeim er ekki stætt að fara á sjó vegna mikillar þorskgengdar víðast hvar um landið. Þó mælistikan í líkani Hafrannsóknastofnunar segi eitt þá segja mennirnir með reynsluna annað. Það er ekki hægt að segja að vísindamenn og skipstjórnarmenn séu ósammála í öllu. Sem betur fer er það nú ekki svo slæmt. En það er hunsað að taka tillit til þeirra og hunsað að ganga til verka þannig að einhver sátt sé og eitthvert traust sé á aðferðinni.

Það var sérkennilegt nú í vetur þegar loðnuveiðar voru í biðstöðu, virðulegi forseti, að það voru sjómenn, skipstjórnarmenn sem færðu í rauninni fram rökin fyrir því að ástæða væri til þess að leyfa meiri loðnuveiði. Þetta voru nýmæli. En það voru meginástæðurnar að mínu mati fyrir því að þetta var leyft og aðeins opnað hliðið meira en ráðgert hafði verið og boðað hafði verið.

En það þýðir enga sýndarmennska í þessu, engan hégóma. Menntaðir vísindamenn eru ekkert betri, hvorki betri né verri en skipstjórnarmenn eða sjómenn. Það sitja allir við sama borð. Það er ekki nóg að geta bablað á bók. Þau verk sem höndin hefur lagt að verki, hugsunin í reynslunni, þekkingin hjá skipstjóranum sem veit nákvæmlega að þessa vikuna og þennan dag getur hann siglt á þessi mið, á þessa trintur, út á 400 faðma dýpi og fiskað þar ákveðna tegund af fiski, það er þekking. Sumir hafa kallað það fiskinef. Það er hluti dæmisins. En fyrst og fremst er það næmi þeirra fyrir þessari þekkingu sem þeir hafa lært sjálfir af því að umgangast slóðina.

Þess vegna skiptir svo miklu máli að gengið verði í það fullum fetum að móta þau vinnubrögð sem oft hefur verið lofað í orði af stjórnmálamönnum en aldrei fylgt eftir, að nýta reynslu skipstjórnarmanna, til dæmis að kalla saman 30, 50 skipstjóra, reynda skipstjóra frá öllum landshlutum einu sinni eða tvisvar á ári til að bera saman bækur sínar og bera saman tillögur Hafró og vera með tillögur þannig að menn mundu finna farveg sem skapar traust.

Það er engin spurning að þegar traust er ekki til staðar þá virða menn ekki þær reglur sem eru settar. Þá koma upp margar efasemdir um brottkast og ýmsa þætti í veiðunum sem erfitt er að festa hendur á í gjörðum. Engu að síður er öruggt mál að víða er pottur brotinn í þeim efnum.

Það vita allir sem þekkja til sjávarbyggða landsins, þekkja til veiðimennskunnar, þekkja til þess þegar einhver veiðimaður á að gera eitthvað sem hann segir og trúir að sé tóm vitleysa að þá tekur brjóstvitið við og það gengur framar einhverjum boðuðum reglum sem menn kalla einu orði kjaftæði. Þetta er verkið sem þarf að vinna, hnýta saman þekkingu íslenskra vísindamanna, íslenskra veiðimanna, skipstjórnarmanna og það getur verið allt í lagi að kalla til einhverja þekkingu hjá erlendum vísindamönnum. En því er alveg eins farið og með jarðfræðinga að það eru nánast engir jarðfræðingar í heiminum sem þekkja jarðfræði Íslands nema íslenskir jarðfræðingar. Þeir þekkja auðvitað ákveðnar grunnlínur. En þeir þekkja ekki persónuleikann í jarðfræðikerfi Íslands, þekkja ekki tiktúrurnar og sveiflurnar og þá verður það spádómur. Við þurfum því ekkert að sækja þessa þekkingu annað. Við eigum hana innan lands og það skiptir öllu máli að virkja hana sem best.

[20:20]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Vegna orða hv. þm. Illuga Gunnarssonar áðan um gæði á fiski, eftir að kvótakerfið var tekið upp byggði það töluvert á því að stuttu eftir að kvótakerfið kom á eða á sama tíma byrjuðu menn að flytja fisk út í gámum. Það var mjög vel gengið frá þeim fiski, hann var vel ísaður í kör og vel þrifinn og hreinsaður. Síðan 1986 eru komnir fiskmarkaðir á Íslandi og þessir fiskmarkaðir leiddu það auðvitað af sér að umgengni um fiskinn lagaðist, bæði gámaútflutningurinn og íslenskir fiskmarkaðir leiddu það af sér að umgengni um fisk var betri en lélegri fiski var oft kastað fyrir borð. Það er í þessu svokallaða aflamarkskerfi sem við höfum búið við frá 1984 og það leiddi af sér auðvitað að að meðaltali var fiskurinn skárri. Bæði smáfiski og ódýrari fiski og ég tala nú ekki um tveggja og þriggja nátta netafiski var hent, sem var alltaf hirtur áður.

Við eigum fullt af vísindamönnum sem vita mikið um hafið og fiskana í hafinu. Skipstjórnarmenn eru þar að mínu mati fremstir í flokki, menn sem eru allt upp í 300 daga á sjó á ári 30, 40 ár. Þeir hljóta að vita mikið um fiskifræði þó að þeir séu ekki með próf í fiskifræði sem slíkir en þeir eru með atvinnuskírteini, þeir hafa verið ráðnir aftur og aftur og þeir hafa fengið skip og verið í vinnu við þetta af því að þeir hafa verið kunnugir, þekkt aðstæður í hafinu, getað nýtt sér þær til að veiða fisk og það hefur verið þeirra gæfa og velferð þeirra hefur byggst á því hvað þeir þekktu vel til aðstæðna.

Dagakerfi er auðvitað skárri kostur en aflamarkskerfi og jafnvel þó að séreign væri á dagakerfi væri skárra að vera með dagakerfi en aflamarkskerfi í séreign. Hvorugu ætla ég að mæla með en það væri þó a.m.k. komið í veg yfir brottkast og ýmsar aðrar hvatir eins og að landa fiski fram hjá eða falsa tegundir á fiski og annað í þeim dúr á hafnarvogum. Þótt það væri séreign á dagakerfinu væri það skárra kerfi m.a. til þess að við vissum hvað mikið væri drepið af fiski því að það er enginn hvati í dagakerfi til að henda fiski, koma ekki með allt sem maður drepur í land.

Það vakti auðvitað athygli í vetur þegar loðnutorfan, loðnukökkurinn var 11 mílur austan við Ingólfshöfða þá mældu tvö skip torfuna og komust að því að það væru um 330 þús. tonn í torfunni. Þá var Hafrannsóknastofnun að fara í frí og fór í helgarfrí með rannsóknarskip sitt sem var að fylgjast með loðnunni. Sex dögum síðar mættu þeir aftur á miðin og mældu þá sömu torfu að hún væri orðin 470 þús. tonn. Þeir töldu að allt fram yfir 400 þús. tonn væri óhætt að veiða og þeir leyfðu að veiða 70 þús. tonn til að byrja með. Síðan urðu þeir varir við viðbótarloðnu og þar af leiðandi bættu þeir aðeins við kvótann.

Það má taka undir það hjá hv. þm. Árna Johnsen að við eigum marga frábæra vísindamenn, ekki bara með próf í fiskifræði, við eigum líka fiskifræðinga sem hafa verið á allt annarri skoðun en fiskifræðingarnir á Hafrannsóknastofnun. Ég nefni t.d. Jón Kristjánsson fiskifræðing sem hefur verið ráðgjafi m.a. í Færeyjum varðandi hafrannsóknir þar og ég ætla nú ekki að gleyma öllum skipstjórunum, félögum mínum gegnum tíðina sem hafa mikla þekkingu og reynslu af þessu. Þetta er auðvitað nauðsynlegt að ræða og maður vonast til þess að það verði faglegri vinnubrögð í hafrannsóknum með samstarfi við útlendingana.

Í þessu frumvarpi er talað um að auka samstarf við útlendinga, sérstaklega á norðurslóðum, þ.e. Grænlandshafinu, við Grænland, Ísland og Færeyjar. Þetta er það svæði sem okkar stofnar svamla um á og þorskur eða aðrar tegundir, grálúða, hvaða tegundir sem það eru virða ekkert strik í sjókorti. Þær synda á milli landa og eru ekki að pæla í því hvort þær eru Grænlandsmegin eða Íslandsmegin eða Færeyjamegin eða Íslandsmegin að austanverðu eða jafnvel austur í hafi, jafnvel austur í Barentshafi. Við glímum því við að fiskarnir okkar synda í allar áttir og við þurfum ekki að ímynda okkur að Íslandsmið séu fiskabúr sem sé varið miðað við 200 mílur, það er bara ekki svoleiðis. En þetta er einmitt það sem við glímum við hjá misvitrum vísindamönnum, þeir halda því jafnvel fram að þetta sé með þeim hætti að þetta sé íslenskur fiskur, alinn upp við Ísland og við eigum hann og hann fari ekki neitt. Þetta eru bara hlutir sem ekki ganga upp í fiskifræðinni.

Ég minntist hér áðan á loðnu og þorsk. Það þótti sjálfsagt að bæta við loðnukvótann eftir sex daga þegar þeir á Árna Friðrikssyni voru búnir að fara í helgarfrí. En við gleymdum því og hæstv. sjávarútvegsráðherra sá ekki ástæðu til að endurskoða þorskinn eða þorskaflann sem var í sögulegu hámarki í vetur á öllum slóðum hringinn í kringum landið og hann hélt sig við það að bæta ekki við þorskkvótann þó að það hefði verið full ástæða til þess, í fyrsta lagi líffræðilegar ástæður. Það má segja að það sé það góða við Hafrannsóknastofnun í gegnum tíðina að hún hefur ævinlega vanmetið þorskstofninn einan og sér en stundum ofmetið aðra stofna eins og ýsustofninn og aðra stofna sem þeir hafa verið að gefa út mikinn kvóta í sem hefur jafnvel ekki náðst þrátt fyrir mikla sókn í viðkomandi stofna.

Ég segi enn og aftur: Það er full ástæða til þess að við fögnum þessari þingsályktunartillögu sem slíkri og auðvitað hvetjum við okkar menn til þess að vera sjálfstæðari. Við tökum líka eftir því að það þarf enginn að segja mér að vísindamenn á Hafrannsóknastofnun Íslands séu alltaf sammála. Við tökum eftir íslenskum hagfræðingum sem eru að rífast um hvort það eigi að hækka vexti eða lækka vexti hjá Seðlabankanum, stýrivexti, þegar á að ná niður verðbólgu. Við tökum eftir því að lögfræðingar rífast um hvað sé rétt og hvað sé rangt að gera. Þetta horfum við upp á og þetta horfum við upp á innan háskóla og ýmissa stofnana að menn eru ekki á sama máli og þeir koma jafnvel fram og segja hvaða skoðanir þeir hafa, annar segir já og hinn segir nei.

Þegar kemur að Hafrannsóknastofnun Íslands þá virðast aldrei vera skiptar skoðanir þar innan dyra og þar virðast allir vera mótaðir, bakaðir í sama mótinu og allir með eins hugsun, sömu hugsun eða eins og sumir hafa haldið fram og ég held með réttu, að það sé hreinlega skoðanakúgun á Hafrannsóknastofnun. Það sé bara eitt álit látið út og aðrir sem ætli sér að hafa einhverjar aðrar skoðanir eða tala fyrir öðrum málum eru einfaldlega þaggaðir niður og þurfa jafnvel að fá sér vinnu annars staðar.

Ég fagna þessu þingmáli eftir sem áður og vonast til þess að það muni leiða af sér að í framtíðinni fáum við öruggari, betri og meiri þekkingu og öruggari og faglegri vinnubrögð af vísindamönnum okkar. Og auðvitað þarf að taka tillit til sjónarmiða skipstjóra á íslenska flotanum og þar er gríðarlega mikil þekking og reynsla til staðar.

[20:31]

Frsm. utanrmn. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram, hún hefur að mínu mati verið mjög góð. Sú þingsályktunartillaga sem við ræðum lýtur að því að efla samstarf milli Íslendinga, Færeyinga og Grænlendinga í rannsóknum en umræðan hefur kannski að meira leyti snúist um íslensku Hafrannsóknastofnunina og það er í sjálfu sér allt í lagi — ýmis sjónarmið hafa komið fram sem mér finnst full ástæða til að ræða og skoða. Það er vitaskuld rétt að hafrannsóknir eru flókin vísindi og útilokað að í þeim fræðum séu allir ætíð sammála um alla hluti, það er alveg útilokað.

Markmiðið hlýtur að vera að reyna að tryggja að íslensk þjóð hafi aðgang að bestu upplýsingum sem völ er á. Til þess að svo verði þarf að leita til allra og gefa öllum sem þekkingu hafa kost á að koma að því borði og setja fram sjónarmið sín sem að sjálfsögðu þroskar þekkinguna, þroskar umræðuna og gefur okkur sem þjóð betri niðurstöðu. Þetta er eitt af því sem við þurfum að skoða mjög vandlega og það er því eðlilegt að umræða í tengslum við þetta mál snúist einnig um Hafrannsóknastofnun. Staðreyndin er nefnilega sú, hvort sem Hafrannsóknastofnun veður reyk eða hefur svör við öllum lífsins gátum, þegar kemur að lífríkinu neðan sjávar, að allt of mikil togstreita og vantrú ríkir milli vísindamanna og sjómanna og það bil verður að brúa.

Ég get að mörgu leyti tekið undir þau viðhorf sem fram komu hjá hv. þm. Illuga Gunnarssyni um að skipta Hafrannsóknastofnun að einhverju leyti upp, tengja hana háskólasamfélaginu og, eins og ég skildi hv. þingmann, dreifa stofnuninni víðar um landið. Ég held að það sé lykilatriði fyrir stofnunina að hún fái vaxið og dafnað í umhverfi sem hentar henni. Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að það henti ekki endilega Hafrannsóknastofnun að dvelja lang-

dvölum á póstnúmeri 101, ekki vegna þess að þar sé endilega slæmt að vera heldur miklu frekar að hún muni frekar vaxa og dafna í umhverfinu sjálfu, í greininni, í faginu. (**Gripið fram í:** Fara með hana til Vestmannaeyja.)

Það kæmi náttúrlega vel til álita að tilteknir þættir, eins og þorskrannsóknir, væru í Vestmannaeyjum, rækjurannsóknir fyrir vestan þannig að samskipti milli sjómanna og skipstjóra annars vegar og vísindamanna hins vegar væru nánast dagleg, menn fái daglega upplýsingar um það sem væri að gerast í sjónum. Eins og staðan er núna er farið út í einhver skipti á ári, hvort sem það er í togararall eða netarall einu sinni á ári o.s.frv., og þannig koma upplýsingarnar. Síðan eru þær vegnar og metnar en ekki í samstarfi aðila heldur kemur út úr því mati einhver niðurstaða Hafrannsóknastofnunar. Fyrir alla aðila og fyrir íslenska þjóð er afar mikilvægt að samtvinna þekkingu sjómannsins og þekkingu vísindamanna. Mitt mat er það, og hefur verið um nokkurt skeið, að leita megi betri leiða, finna betri lausnir en við búum við í dag.

Ég vil því taka undir sjónarmið margra sem hér hafa talað um að menn eigi að nálgast þetta verkefni með opnum huga. Það er alveg kórrétt sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson sagði hér áðan, þegar kemur að jafnflókinni vísindagrein og hafrannsóknum er útilokað að allir geti verið sammála. Við þurfum því að láta umræðuna þroskast, við þurfum að kalla fram fleiri sjónarmið og ég held að besta leiðin til þess sé að efla samkeppni í þessum rannsóknum og við eigum að nálgast þá umræðu mjög opið. Í framhaldi af þeirri ágætu umræðu sem hér hefur farið fram ætti að skoða hvernig við getum bætt og lagfært hafrannsóknir á Íslandi því að öll höfum við á endanum sama markmið hvað það varðar, hvaða viðhorf sem menn kunna síðan að hafa til þess hvernig veiðunum er stjórnað.

[20:36]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Varðandi síðustu orð hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar vil ég segja: Allir höfum við sama markmið. Við viljum gera betur, við viljum ná meiri árangri, afla meiri þekkingar til þess að geta veitt meiri fisk og haft meiri og betri afkomu. Við höfum haft þetta fiskveiðistjórnarkerfi í 24 ár, eða réttara sagt frá 1984, aflamarkskerfi. Þegar við tókum aflamarkskerfið upp veiddum við u.þ.b. 270 þús. tonn af þorski og þá var okkur sagt að með aflamarkskerfinu næðum við að byggja upp þorskstofninn þannig að hægt væri að veiða 350–450 þús. tonn, ef við færum að tillögum fiskifræðinga í þrjú ár.

Staðan er sú að á þessu ári ætlum við að veiða 130 þús. tonn, meira en helmingi minna en þegar útlitið var hvað svartast. Það átti að byggja þetta allt upp á vísindafræðilegum forsendum — ef við gerðum eins og Hafrannsóknastofnun legði til yrðum við farnir að veiða þetta mikið eftir tvö til þrjú ár. Raunin er allt önnur og þess vegna sárnar manni að vita af stjórnmálamönnum sem halda áfram að verja þetta vonda kerfi, allt á þeirri forsendu að ákveðnir aðilar fengu eignarhald á nýtingarréttinum, þeir geta veðsett hann, leigt hann, selt hann. Það er málið. Þeir eru ekki að berjast fyrir þessu nema vegna þess að þeir hafa þennan nýtingarrétt og þeir telja sig eiga fiskinn í sjónum, kvótann. Á þeirri forsendu berjast þeir eins og þeir geta við að halda óbreyttu kerfi þó að þeir sjái það sjálfir og viðurkenni undir fjögur augu að þetta sé tóm vitleysa, fiskveiðistjórnin sé í klessu. En eignarhaldið vegur mest. (Forseti hringir.) Fiskveiðiheimildir á Íslandi eru þúsund milljarða virði, ókeypis, (Forseti hringir.) afhentar ókeypis.

[20:38]

Frsm. utanrmn. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit ekki hvort við náum að tæma þennan þátt málsins í stuttu andsvari en það er allt hárrétt sem hv. þingmaður segir varðandi það hvað við veiddum áður en við hófum að stjórna veiðunum á þann hátt sem gert er í dag og hvað við veiðum í dag.

Við höfum rætt hér um hafrannsóknir og ýmsir halda því fram að hefðum við ekki heft veiðarnar væri staðan mun verri en hún er í dag. Aðrir segja, til að mynda sjómenn, að aldrei hafi verið meiri fiskur í sjónum en einmitt núna, varla sé hægt að bleyta veiðarfæri nema fylla þau af fiski, varla hægt að dýfa humartrolli niður vegna þess hversu mikið er af þorski. Ef þetta er allt saman rétt er sjórinn fullur af fiski, þá er staðreyndin sú að kerfið hefur virkað.

Það breytir ekki hinu að umræður á þessum grunni eru alltaf í tilgátuformi vegna þess að við verjum ekki nægilegu fjármagni í hafrannsóknir, við komum ekki upp samkeppni í hafrannsóknum og geysilega lítið traust er á milli vísindamanna og sjómanna. Úr þessu verðum við að greiða, burt séð frá því hvaða viðhorf við höfum til þess hvernig stjórna eigi fiskveiðunum.

[20:40]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Svokallaðar vísitölurannsóknir á þorski eru vitlaust framkvæmdar. Við byggjum á einni tegund veiðarfæra sem heitir troll. Við erum með föst tog í 24 ár að stærstum hluta, yfir 90% eru föst tog frá ári til árs. Aðstæður hafa breyst, skilyrði í sjónum hafa breyst en við höldum samt áfram að nota þetta. Ef nota á veiðarfæri sem mælingu eða aðferð til að telja fiskana í sjónum verðum við að nota öll veiðarfæri sem notuð eru til að nýta fiskimiðin og nota það með þeim hætti sem einhvers konar stikkprufu.

Auðvitað er besta mælingin sóknarstýringarkerfi þar sem við sjáum hvort við veiðum meira í dag en í gær eða minna þessa vikuna, þennan mánuðinn, þetta árið. Þá fáum við nákvæmari mælingu á því hvernig ástandið er á fiskimiðunum. Við vitum hvað við fáum í hverjum róðri, að meðaltali hvað við fáum á hverjum mánuði og annað í þeim dúr. Þetta er nefnilega þannig, þetta er ekkert flókið.

Eins og ég kom inn á áðan snýst þetta alltaf um það að verja þessa þúsund milljarða sem voru afhentir ókeypis, það er mergur málsins að við erum fastir í því. Þeir sem eru handhafar þessara ókeypis veiðiheimilda og eru handhafar þessara þúsund milljarða vilja ekki breytingar. Það er alveg sama hvaða tillögur komið væri með þeir vilja ekki breyta. Þeir eru alltaf að hugsa um að kvótinn sé þetta mikils virði og hann sé lífeyrissjóðurinn þeirra og þetta geti þeir selt og farið með þegar þeir (Forseti hringir.) fara út úr greininni, peningana sem þeir fengu ókeypis hjá þjóðinni. Jafnaðar-

menn, eins og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, (Forseti hringir.) eiga að sjá sóma sinn í því (Forseti hringir.) að breyta núverandi fiskveiðistjórnarkerfi.

[20:42]

Frsm. utanrmn. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þessu fiskveiðistjórnarkerfi hefur verið breytt oftar en nokkur getur talið. (**GMJ:** Aldrei í grundvallaratriðum.) Hv. þingmaður nefndi hversu flókið það gæti verið að telja fiskana í sjónum — maður mér nokkuð nákominn, sem hefur ágæta þekkingu á sjónum, orðaði þetta á þá leið að það væri mjög athyglisvert að fiskifræðingar gætu á haustin sagt okkur hve margir fiskar væru í sjónum því að jafnvel þó að Vatnsdalshólarnir væru uppi í landi, kyrrir á sínum stað, gengi illa að telja þá. Þessi sami maður hefur oft sagt mér að hann hafi takmarkaða trú á því að talningin sé mjög nákvæm miðað við hve erfitt hefur reynst að telja aðra hluti í náttúrunni, jafnvel þá sem standa mönnum nær og eru mun færri.

Það var líka athyglisvert í andsvari hv. þm. Grétars Mar Jónssonar að hann vísaði til þess að togslóðirnar, sem togararallið hefði verið stundað á, hefðu verið nánast á sömu bleðlum eða sömu bleyðum (**GMJ:** Sömu strikin.) — sömu strikin. Þeim hefur verið fjölgað verulega að undanförnu. Það var kannski ekki síst fyrir orðræðu hv. þm. Guðjóns Arnars Kristjánssonar sem m.a. kom að upphafi togararallsins með því að skipuleggja hvar ætti að toga. Hann hafði orð á því að fiskarnir hefðu sporð og gætu fært sig og ef búið væri að rústa lífríkinu væri ekki galið að reyna fyrir sér einhvers staðar annars staðar.

Í þessum tveimur litlu sögum endurspeglast kannski að mikil þekking er meðal sjómanna sem við eigum að nýta og við eigum að þróa fiskifræðina og rannsóknir með sjómönnunum. Það hefur okkur ekki tekist hingað til.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stofnun norrænna lýðháskóla, síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 275. mál. — Þskj. 309, nál. 961.

[20:45]

Frsm. utanrmn. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um stofnun norrænna lýðháskóla, frá utanríkismálanefnd. Nefndin hefur farið yfir málið og fengið á sinn fund Karl V. Matthíasson, formann Vestnorræna ráðsins og Íslandsdeildar þess, og Þórð Þórarinsson, framkvæmdastjóra sama ráðs. Nokkrar umsagnir hafa einnig borist vegna málsins og allar eru þær mjög jákvæðar.

Með tillögunni er lagt til að Alþingi skori á ríkisstjórnina að gera samkomulag við landsstjórnir Færeyja og Grænlands um fjárhagslegan stuðning við vinnuhóp á vegum Vestnorræna ráðsins sem í samvinnu við forsætisnefnd og skrifstofu ráðsins útfæri tillögu að stofnun norrænna lýðháskóla á Íslandi, Grænlandi og í Færeyjum. Með ályktun nr. 8/2007 sem samþykkt var á ársfundi Vestnorræna ráðsins 23. ágúst 2007 samþykkti ráðið að beina þessari áskorun til ríkisstjórna Íslands, Færeyja og Grænlands og benti á að á tíu ára afmæli þess væri tilefni til að ráðast í verkefni sem vitnaði um þau markmið ráðsins að efla samvinnu milli Vestur-Norðurlandanna og styrkja stöðu þeirra innan norræns samstarfs.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt.

Bjarni Benediktsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir álitið rita hv. þm. Árni Páll Árnason, Steingrímur J. Sigfússon, Ásta R. Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Kristinn H. Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir og Lúðvík Bergvinsson.

[20:47]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil fagna framkominni tillögu um stofnun lýðháskóla og þeim hugmyndum sem hv. þm. Lúðvík Bergvinsson lýsti. Ég kalla aðeins eftir svörum um það hvar standi umræða um staðarval slíkrar stofnunar því við höfum heimildir um það að sveitarstjórn Rangárþings eystra hefur boðið fram Skóga sérstaklega fyrir stofnun eins og þessa.

Ég vil bara koma því hér á framfæri að nefndin skoði þann möguleika mjög vel því það er staður sem gæti hentað einkar vel fyrir framtak sem þetta. Bæði vegna þess húsakosts sem þar er og einnig vegna þeirrar miklu starfsemi sem þar er við uppbyggingu á safnakosti og möguleikum á því að tengja lýðháskólafræðslu þjóðfræðimenntun sem er nú sú háskólamenntun sem er í hvað örustum vexti hér á landi og víða um lönd.

[20:48]

Frsm. utanrmn. (Lúðvík Bergvinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Umræða í nefndinni gekk reyndar ekki út á það hvar koma mætti svona skóla niður. Hér er í reynd verið að leggja til að Alþingi skori á ríkisstjórnina að styrkja vinnuhópinn sem hefur það að markmiði að koma þessum skólum á laggirnar. Ég geri ráð fyrir því að ríkisstjórnin hafi þá frumkvæði að því að móta stefnu af Íslands hálfu um hvar slíkur skóli geti risið.

Ég tek undir með hv. þingmanni að það svæði sem hv. þingmaður nefndi er án efa vel til þess fallið að hýsa svona skóla þannig að mér finnst hugmynd hv. þingmanns vera mjög góð.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Þjóðlendur, frh. 1. umr.

Frv. BjH o.fl., 386. mál (sönnunarregla og fráfall réttinda). — Þskj. 630.

[20:49]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Þjóðlendumálið hefur verið tekið í rykkjum hér til umræðu á hv. Alþingi. Sauðkindin er þvermóðskufull skepna, ein sú erfiðasta í heiminum í þeim efnum. Nánast sama á við um stjórnvöld og framgang þeirra varðandi þjóðlendurnar.

Það var alveg ljóst að það var tímabært þegar farið var

af stað í þann leiðangur að stokka upp spilin, fara yfir stöðu mála í heild. Það var mikil áhersla lögð á það að vinna það í sátt og samlyndi, að efla friðinn en egna ekki til ófriðar. En því miður var sú leið farin með ótrúlegri frekju og yfirgangi af hálfu embættismanna sem véluðu um málið. Þetta eru einfaldar staðreyndir. Það var farið offari af hálfu embættismanna í lagasetningu og sérstaklega í túlkun og sókn en það hefur verið hráskinnsleikur, leikur kattarins að músinni eins og ríkisvaldið hefur hegðað sér. Það hefur ugglaust ekki verið meiningin í hugsun margra sem búa í okkar góða landi að það eigi að vera verklag sem sé viðurkennt og tekið orðalaust. Þess vegna er ástæða til að berja höfðinu við steininn og vekja athygli á því að þetta hefur verið og er enn þá í ófullnægjandi farvegi.

Á fyrra falli heimtu lands í skjóli þjóðlendulaga fór ekki á milli mála að það var þjösnast á rétti bænda og landeigenda og þeim gert að sanna eignarrétt sinn þótt því hefði auðvitað átt að vera öfugt farið. Heldur hafa sóknartökin og yfirgangur linast í tíð núverandi hæstv. fjármálaráðherra en mikils óréttlætis hefur gætt samt sem áður eins og dæmin sanna, t.d. í Öræfum og víðar í Suðurkjördæmi og núna síðast á Norðurlandi þar sem ríkisvaldið ræðst á eignarréttinn með frekum hætti.

Það er raunar svo að lögin eins og þau eru þau gefa færi á því að á þessu sé tekið með geðþóttaákvörðun og í skjóli þess hafa tökin verið linuð. Það á ekki að vera hægt að gera þetta í skjóli geðþóttaákvarðana. Þetta er allt of alvarlegt og persónulegt mál og mikilvægt í stöðu fólksins í landinu, bændanna um allt land og þeirra sem rækta landið.

Búseta og eignarréttur, rétturinn í þeim efnum á ekki að vera byggður á geðþótta. Þess vegna er nauðsynlegt að breyta lögunum eins og það frumvarp sem hér er fjallað um mælir fyrir. Það er til að sníða af vankantana og koma á ró með skynsamlegum rökum og réttlæti. Það þarf að taka af öll tvímæli og friðmælast en ekki beita valdníðslu.

Það hefur verið hart sótt til að mynda að mörgum Öræfingum og ég veit það á eigin geði, langalangafi minn var Öræfingur, búsettur á Hofi í Öræfum, að þeir gefa aldrei tommu eftir. Ekki nema að rök séu færð til til þess að gera hlutina. (**KHG:** Er það rétt að þeir geti hvorki sagt já eða nei?) Þeir í Öræfum eru þekktir fyrir það að segja frekar já eða nei en margir aðrir Skaftfellingar. (Gripið fram í.)

Það var eins og Björn í Úthlíð sagði í upphafi þessa máls. Á fyrsta fundi sem líklega var fyrir um sjö, átta árum, kannski níu, í Aratungu í Biskupstungum þá sagði Björn í Úthlíð: Við Haukdælir munum berjast til síðasta blóðdropa í þessu máli. Og það eru margir Haukdælirnir sem ganga til liðs við þá raunverulegu Haukdæli því þetta er spurning um tæran lýðræðisrétt en ekki logn eða moðsuðu valdbeitingarmanna.

Það er mikilvægt að friður ríki um fornar hefðir og út úr kú þegar ríkisvaldið heimtar ljósrit frá 10. öld og nær lætur að gert hafi verið í framgangi þjóðlendumálsins. En þessir ágætu embættismenn virðast gleyma því að það voru ekki til ljósritunartæki á þeirri öld. Og því minna um rafurmagnið.

Sýnum bændum landsins þá virðingu að virða rétt þeirra og víst er að þeir eru bestu vörslumenn íslenskrar foldar og kannski verða þeir ankerið sem dugar þegar erlendar valdafléttur munu sækja að Íslandi hvort sem það verður Evrópubandalagið eða einhver önnur valdablokk sem Íslendingar munu vonandi aldrei treysta á.

Þetta er kannski spurning um gamla Sovét og nýja Sovét. Fyrirbæri sem er ekki mikilsvert að púkka upp á fyrir okkur Íslendinga. Við höfum lifað af vegna þess að við höfum alla tíð verið sjálfstæðir í hugsun og sjálfstæðir í framgangi þótt að okkur hafi verið sótt.

Á Íslandi ætti það að vera svo að bændur og landeigendur nytu vafans en ekki ríkisvaldið þegar kemur að þjóðlendumálunum. Það væri í samræmi við hefðirnar og sjálfstæðið, sjálfstæðið sem varð þess valdandi að Ísland er byggt.

[20:57]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við erum hér að ræða svolítið sérstakt mál. Því miður missti ég af ræðu hv. þm. Árna Johnsens vegna þess að það var fundur í heilbrigðisnefnd til að taka ákvörðun um að senda út bréf.

En ég vænti þess að hv. þingmaður, eins og aðrir sem hér hafa talað, hafi gert athugasemdir við þau lög sem í gildi eru og við nokkrir hv. þingmann flytjum breytingartillögur við. Við leggjum til breytingar á lögum um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda.

Hæstv. forseti. Það er afar nauðsynlegt að mínu viti að lagfæra þessi lög vegna þess að framkvæmdin hefur verið með þeim hætti að það sem maður hefur talið að væri nokkuð tryggt og nokkuð víst, þ.e. viðurkennd eignarmörk manna á landi þar sem byggt hefur verið á þinglýstum pappírum eða samningum til margra ára, byggt á landamerkjum sem menn hafa verið sammála um að lægju milli landa sinna o.s.frv., að þau mættu halda gagnvart íslenska ríkinu, hefur ekki reynst vera þannig. Niðurstaðan hefur orðið sú í sumum þeirra mála sem ríkið hefur hafið á hendur landeigendum að það sem menn töldu að væri eignarréttur sinn í góðri trú og höfðu ekki ástæður til annars samkvæmt pappírum og gögnum sem þeir höfðu undir höndum, byggt á þinglýstum landamerkjabréfum samkvæmt landamerkjalögum frá 1882 eða 1919 eða öðrum skilmerkilegum pappírum, hefur ekki staðist. Og einkanlega einnig vegna þess að umræddir landeigendur hafa verið að gjalda ríkinu það sem ríkisins er sem afgjalds af jörðum sínum, þ.e. ríkið hefur krafið menn um skatta og eignarskatta eftir atvikum meðan þeir voru í gildi og menn hafa greitt skatta og skuldbindingar af því sem þeir hafa talið sína eign.

Jafnvel eru dæmi um að þó að ríkið sjálft hafi selt mönnum jarðir og verið aðili að samningnum þá standist það ekki heldur. Þess vegna er afar nauðsynlegt að tekið sé á þessum málum og þetta frumvarp gengur út á það að laga þessa réttarstöðu og færa hana til þess horfs að það fáist almennt viðurkennt að gögn sem menn hafa undir höndum um eign sína og landamerki standi og menn þurfi ekki að leggja til annað en löggilta pappíra að því leyti til og sérstaklega með tilliti til þess að þeir hafa jú verið greiðendur til íslenska ríkisins af eignum sínum og jörðum.

Hæstv. forseti. Ég tel því það sem hér er lagt til vera réttlætismál, að lagfæra stöðu landeigenda að þessu leyti. Ég hef stundum orðað það þannig bara með einföldum

hætti að ég vissi varla hvernig menn ætluðu að vinna þessi mál ef menn gætu ekki treyst því að það sem þeir hefðu haft til margra ára sem eign sína, greitt af skatta og skyldur til íslenska ríkisins, ef það stæði ekki þá væru menn komnir út í slíkt fúafen að það fyndist enginn fastur fótur fyrir stöðunni í málinu.

Þess vegna, hæstv. forseti, höfum við lagt þetta frumvarp hér fram og ég vænti þess þótt stutt sé eftir af þingtímanum að þar sem frumvarpið er í sjálfu sér ekki flókið að efni til, aðeins tvær greinar og gildistökugreinin þriðja, þá fáist það afgreitt á yfirstandandi þingi og við lagfærum þá réttarstöðu og þá óvissu og ég vil leyfa mér að segja ósanngirni sem hefur verið í framkvæmd þjóðlendukrafna og dóma.

[21:02]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hér er á dagskrá mikilvægt mál sem er búið að valda miklum óróa í þjóðfélaginu að ástæðulausu að mínu mati miðað við hvernig upphafið var og miðað við umræðuna hér á hv. Alþingi þegar lögin voru sett um þjóðlendur. Þá var ég þingmaður og sat í allsherjarnefnd þingsins þar sem það mál kom til umfjöllunar. Ég hef farið yfir framsöguræðu þáv. hæstv. forsætisráðherra Davíðs Oddssonar þegar hann mælti fyrir málinu og hef að sjálfsögðu lesið frumvarpið aftur og greinargerð. Allt það sem þar stendur bendir til þess að það hafi átt að halda allt öðruvísi á þessu máli en raunin hefur orðið.

Þar bera fyrrv. fjármálaráðherra Geir H. Haarde og núv. fjármálaráðherra Árni Mathiesen ábyrgð á vegna þess að það er fjármálaráðuneytið sem gerir kröfu í landið. Svona er staða málsins, það er búið að valda miklum óróa og mótmælum á þeim svæðum þar sem krafa hefur verið gerð í lönd landeigenda sem hafa jafnvel borið óvefengd þinglýst eignarbréf. Það virðist ekki hafa skipt fjármálaráðuneytið nokkru máli. Í mörgum tilfellum er um land að ræða sem landeigendur hafa keypt af ríkinu og ríkið gerir síðan aftur kröfu í. Hér er því um mál að ræða sem ég held að sé á margan hátt alveg einstakt í sögu þingsins.

Fjármálaráðherrar, sérstaklega sá sem nú situr, hafa gefið yfirlýsingar — ekki síst fyrir síðustu kosningar — um að ætla að breyta vinnubrögðum og koma fram af meiri mildi gagnvart landeigendum en áður var. Það mjög hæpið að hægt sé að segja að hæstv. ráðherra hafi staðið við þau orð sem þar hafa verið látin falla, m.a. á fundum sem stjórn Félags landeigenda hefur átt með hæstv. ráðherra.

Þetta mál er lagt fram vegna þess að a.m.k. nokkrum þingmönnum ofbýður þessi málsmeðferð og telja það alla vega lágmark að þegar um þinglýst landamerkjabréf er að ræða sem ekki hafa verið vefengd þá eigi þau að gilda og þau beri að virða. Það er eiginlega lágmarkskrafa og það er sú krafa sem gerð er í þessu litla frumvarpi sem lætur ekki mikið yfir sér kannski en er þó gríðarlega mikilvægt.

Það er athyglisvert að ekki skuli fleiri þingflokkar hér á hv. Alþingi hafa treyst sér til þess að eiga aðild að málinu. Það er einnig athyglisvert að það skuli aðeins einn þingmaður Sjálfstæðisflokksins, hv. þm. Árni Johnsen, hafa treyst sér til þess að flytja þetta mál en sú er raunin. Vinstri flokkarnir, Vinstri grænir og Samfylking, treystu sér ekki til þess að vera á þessu máli. Það hefur kannski sínar skýringar þegar litið er til þess að það eru ekkert óskaplega mörg ár síðan formenn þessara flokka — ef ég get talað um „þessa flokka“ — þ.e. flokka sem eru grundvöllur núverandi vinstri flokka, Alþýðuflokkur og Alþýðubandalag. Formenn þeirra flokka, hv. þingmenn sem þá voru, Jón Baldvin Hannibalsson og Ólafur Ragnar Grímsson, fóru um landið *Á rauðu ljósi* eins og sú fundaherferð var kölluð og Jón Baldvin síðar með herferðina *Hver á Ísland?* Að sjálfsögðu var það þeirra skoðun að það væru ekki landeigendur í þeim skilningi sem við leggjum almennt í það orð sem ættu Ísland heldur væri allt í sameign þjóðarinnar.

Það var upp úr þessu sem þáverandi stjórnarflokkar, Sjálfstæðisflokkur og Framsóknarflokkur, tóku þá ákvörðun að reyna að koma þessum málum á hreint hvað varðar eignarhald á landi þar sem m.a. hafði fallið dómur sem gerði það mál allt mjög óljóst og því var lagt fram frumvarp til þjóðlendulaga. Það var mikilvægt að mínu mati á þeim tíma að þessir tveir flokkar, Framsóknarflokkur og Sjálfstæðisflokkur, beittu sér í málinu vegna þess að þessir flokkar hafa virt eignarréttinn fram til þessa. Það gerir Sjálfstæðisflokkurinn ekki lengur, hann virðir ekki eignarréttinn, hann vill bara taka landið af landeigendum miðað við það sem á undan er gengið. Það eru vissulega mikil tíðindi í íslenskri pólitík.

Svona standa málin, hæstv. forseti. Á þessu frumvarpi eru flutningsmenn sem hér segir: Bjarni Harðarson, Magnús Stefánsson, Höskuldur Þórhallsson, Árni Johnsen, Kristinn H. Gunnarsson og Guðjón A. Kristjánsson. Það eru sem sagt fyrst og fremst þingmenn Framsóknarflokksins og Frjálslynda flokksins sem flytja málið en einn hv. þingmaður Sjálfstæðisflokksins, þingmaður Suðurkjördæmis, Árni Johnsen.

Ég tek undir orð síðasta ræðumanns, ég vonast til þess að þetta mál fái meðferð í þinginu. Það var a.m.k. lagt fram nógu snemma til þess að fá þinglega meðferð. Það er ekki hægt að segja um öll þau mál sem hafa verið tekin hér til umfjöllunar í dag og virðist mikill áhugi á og mikill þrýstingur á að koma í gegnum þingið á þessum örfáu dögum sem eftir eru. Þetta mál kemur fram nægilega snemma og vel það þó að það sé fyrst tekið til umfjöllunar í dag, það er reyndar mál út af fyrir sig að ekki skuli hafa verið hægt að ræða það fyrr. Ég veit að það eru ýmsir sem taka eftir því að þetta mál kemur seint hér á dagskrá, hvað sem veldur því.

[21:10]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég held að það sé rétt að leggja aðeins orð í belg þó að þau verði ekki mörg að þessu sinni um þetta ágæta mál um breytingar á lögum um þjóðlendur sem hv. þm. Bjarni Harðarson er fyrsti flutningsmaður að. Fyrst vil ég aðeins rifja upp söguna. Það má vera að ég muni hana ekki alveg rétt en í mínu minni voru fundaherferðirnar *Á rauðu ljósi* og *Hver á Ísland?* tvær en ekki ein. Herferðin *Hver á Ísland?* sem Jón Baldvin Hannibalsson, formaður Alþýðuflokksins, stóð fyrir á árunum 1985 og 1986, ef ég man rétt, þegar hann var að rífa upp Alþýðuflokkinn og ná honum upp í 30% fylgi í skoðanakönnunum í aðdraganda

kosninga 1987. Örlögin léku hann svo grátt að eitt kjaftshögg hér við Austurvöll á Albert heitinn Guðmundsson varð til þess að hann náði miklu flugi í stofnun Borgaraflokksins og það virtist slá Alþýðuflokkinn út af laginu í þeim kosningum. Kosningasigurinn sem var innan seilingar varð miklu minni þá en menn töldu efni standa til.

Hin herferðin, *Á rauðu ljósi*, var af öðrum toga. Þá fóru þeir saman, Jón Baldvin Hannibalsson og Ólafur Ragnar Grímsson árið 1989 (Gripið fram í.) og voru þá í raun og veru að byrja að þoka flokkunum saman og undirbúa sameiningu flokkanna á vinstri væng stjórnmálanna. Þetta er sagan eins og ég man hana. Það má vel vera að það vanti eitthvað inn í þetta en (Gripið fram í.) ég taldi rétt að stinga þessu inn í umræðuna fyrst þessar fundaherferðir bar hér á góma.

Það er einkennilegt hvernig þetta þjóðlendumál hafa farið út af því spori sem þau voru sett á í upphafi og hefur verið vitnað til hér af fyrri ræðumönnum hvernig flutningsmenn málsins á þeim tíma ætluðu að það gengi fram. Það hefur ekki orðið og hefur orðið bændum landsins þyngra í skauti en annars hefði orðið, annars vegar vegna mikillar kröfu um sönnunarbyrði sem menn áttu ekki von á að Hæstiréttur legði á þá. Hins vegar er það vegna mikillar kröfuhörku umboðsmanna fjármálaráðherra í þessu máli. Menn hans hafa gengið fram af meiri óbilgirni en nokkrum manni gat dottið í hug á þeim tíma þegar verið var að ræða lagasetninguna í þinginu á sínum tíma. Ég man nokkuð glöggt eftir því en ég sat þá hér á þingi eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir og hv. þm. Árni Johnsen.

Ég skal svo sem ekki segja hvernig á því stendur að málin hafa farið í þennan farveg. Alla vega erum við í þeirri stöðu og þá þarf að bregðast við. Frumvarpið gerir það að mínu viti, það setur málið í þann farveg sem upphaflega stóð til og mun leiða til sanngjarnrar og eðlilegrar niðurstöðu í að úrskurða um eignarhald á landi.

Ég hef samt nokkrar áhyggjur af því hvernig mál hafa verið að þróast á undanförnum árum, hvernig viðhorfin hafa verið að breytast gagnvart dreifbýlinu. Kannski endurspeglast það í viðhorfi gagnvart bændum og stöðu þeirra í íslensku þjóðfélagi. Þjóðlendumálið sýnir ákveðna viðhorfsbreytingu í hnotskurn. En það er annað frumvarp sem hér er í þinginu sem er kannski ekki betra — ef það er ekki bara verra — sem lýsir viðhorfi sem kemur mjög á óvart að skuli vera sett fram af hálfu ríkisstjórnar í garð bænda og landeigenda. Það sýnir líka einkennilegan skilning á lögum. Það er frumvarpið sem hæstv. félagsmálaráðherra er með hér í þinginu um sumarhúsabyggð. Þar er beinlínis verið að leggja til með lögum að taka af landeiganda samningsfrelsi hans, frelsi hans til að gera samninga við aðila, einstaklinga eða aðra, um ráðstöfun leigu á sínu landi eða sölu eða annað slíkt. Samningsfrelsið sjálft er afnumið í frumvarpinu sem er kannski sá grundvöllur sem þjóðfélag okkar byggist á.

Í öðru lagi er tekið af landeigandanum forræði lands hans með því að setja inn í frumvarpið ákvæði um að sá sem tekur landið á leigu hafi í raun og veru öll ráð í hendi sér. Hann getur framlengt leigusamning um 25 ár og líklega eins oft og verða vill. Hann getur framleigt það sem hann á ekki þriðja aðila og tekið til sín t.d. alla verðhækkun landsins sem orðið hefur á þeim tíma sem hann hefur haft umráð yfir landinu. Landeigandinn getur mjög illa tekið landið til sín aftur sem hann á og það virðist vera að frumvarpið sé byggt á því að það sé eitthvað óeðlilegt við það að þegar tveir aðilar gera samning um leigu á landi renni samningurinn út og sá sem tók landið á leigu skili því. Grundvöllurinn að málinu er sá að það er afskaplega ósanngjarnt að sá sem tók landið á leigu skuli þurfa að sæta því að samningurinn renni út og það bara verði að bregðast við því með því að setja lög sem veiti þeim sem ekki á eignina rétt á henni. Ég spyr sjálfan mig: Á hvaða vegferð er íslensk ríkisstjórn komin þegar hún flytur frumvarp af þessum toga sem er hér í þinglegri meðferð? Umsagnaraðilar sumir hverjir hafa gert mjög alvarlegar athugasemdir við þetta og talið að það brjóti gagnvart ákvæðum stjórnarskrárinnar á þrjá eða fjóra vegu.

Mér finnst að þarna endurspeglist viðhorfsbreyting sem er einhvern veginn á þann veg að ef þeir sem eru búsettir hér í þéttbýlinu eða á höfuðborgarsvæðinu hafa ekki þann aðgang að landi eða nytjum landsins sem þeim líkar þá verða bara sett lög til þess að tryggja mönnum það sem þeir vilja fá. Menn þurfi ekki að hafa fyrir því að kaupa landið eða semja um afnot af því. Ég held að það sé ástæða til að hafa alvarlegar áhyggjur af þessari hugarfarsþoku sem skollin er á í þinginu í þessum efnum þegar menn telja það virkilega vera vandamál að samningur um leigu á landi renni út. Ég spyr: Hvenær komast menn að þeirri niðurstöðu að það væri álíka vandamál þegar samningur um leigu á íbúð rennur út, þá þurfi að setja lög sem veiti leigutakanum rétt til þess að hafa umráð fyrir íbúðinni nánast svo lengi sem hann kýs og á því verði sem hann getur sætt sig við? Þetta er alveg ótrúlegt satt að segja, virðulegi forseti, hvað menn eru komnir langt í þessum efnum. Nei, ég held að menn verði auðvitað að virða almennar leikreglur og hefðbundinn skilning á eignarrétti í þessum efnum og þetta frumvarp styður þau sjónarmið.

Ég vil líka láta það koma fram, virðulegur forseti, að ég tel ekki sjálfgefið að eignarrétturinn að landi nái til nytja sem ekki hafa verið til staðar til þessa af eðlilegum ástæðum. Til dæmis finnst mér ekki eðlilegt að landeigandi eigi jarðhita langt undir jörðinni vegna þess einfaldlega að fram til þessa hefur landeigandi aldrei getað nýtt slíka hluti. Mér finnst eðlilegt að það sé frekar skilgreint sem þjóðareign og ríkið slái eign sinni á þau réttindi núna þegar tæknin er komin á það stig að hægt er að sækja jarðhita langt niður í jörðina sem áður var ekki hægt.

Ég minni á frumvarp sem flutt var um þetta efni fyrir nokkuð mörgum árum, líklega sama þingveturinn og þjóðlendulögin voru hér í þinginu. Það var frumvarp um breytingu á stjórnarskránni einmitt í þá veru að jarðhiti sem væri neðar en 100 m undir yfirborði jarðar væri þjóðareign. Mér finnst það að mörgu leyti eðlilegt sjónarmið. Svo má líka velta fyrir sér orkunni í fallvatni sem rennur í gegnum landareign, hvort orkan sjálf eigi að vera eign landeigandans eða hvort hún eigi að vera þjóðareign. Orkan sem slík hefur ekki nýst landeiganda þann tíma sem landið hefur verið byggt en þær nytjar sem landeigandi hefur haft af vatni, rennandi vatni eða köldu — það er eðlilegt að það sé eins og verið hefur á forræði landeigandans.

Þegar nýir möguleikar skapast í þessum efnum til að nýta náttúruauðlindir sem ekki voru til staðar eða hafa verið til staðar þau 1100 ár sem landið hefur verið byggt þá finnst mér það ekkert sjálfgefið að það sé landeigandinn sem eigi það. En það sem hefur verið nytjað til þessa og er hefðbundið á að vera eins og verið hefur. Þetta sjónarmið vildi ég setja fram, virðulegi forseti, þannig að það liggi fyrir a.m.k. á þessu stigi málsins að menn þurfa að taka afstöðu til þátta eða atriða sem ekki hafa verið uppi. Þá er eins gott að menn hafi einhvern tíma velt því fyrir sér hvernig fara eigi með slíkt.

Virðulegi forseti. Ég held ég hafi ekki fleiri orð um þetta mál nema ég ítreka stuðning minn við það og hvet þingheim til þess að afgreiða málið fyrir þingfrestun síðar í þessum mánuði.

[21:22]

Flm. (Bjarni Harðarson) (F):

Herra forseti. Ég vil þakka fyrir þá góðu umræðu sem hefur verið um frumvarpið þó að hún hafi verið svolítið sundurlaus. Við vorum fyrirvaralaust send heim um daginn þegar við vildum ljúka umræðunni á kvöldfundi, en fáum að ljúka henni núna.

Hins sakna ég mjög við báðar þessar umræður að sætin hér að baki mér, sæti framkvæmdarvaldsins, ríkisstjórnarinnar, eru auð og mætti ætla af umræðunni, sem hlýtur að vera vegvísir um vilja Alþingis ef þingið starfar lýðræðislega, að eining sé um málið og það fari hér í gegnum þingið. Ég vona svo sannarlega að svo sé en hef samt lítils háttar grunsemdir um að í raun og veru sé um það að ræða að þeir sem eru andsnúnir málinu láti sig algerlega vanta við umræðuna en muni síðan koma til skjalanna þegar kemur að atkvæðagreiðslu ef til þess kemur yfir höfuð.

Ég vil byrja á því að taka undir það sem hér hefur komið fram, og mjög mikilvægt er að halda því til haga, að við erum með þessu máli að koma hlutum í það horf sem var vilji Alþingis við samþykkt hinna upphaflegu þjóðlendulaga. Það er ekkert nýmæli að breyta þurfi lögum til að ná fram upphaflegum markmiðum með lagasetningunni, það er alveg ljóst að stórfelld eignaupptaka var ekki upphaflegt markmið og það var heldur ekki markmiðið að setja eignarréttinn á Íslandi í óvissu. Það er mikilvægt að þeim þætti sé til haga haldið að það að eignarréttur sé óviss, það að eigendur þinglýstra eigna geti ekki gengið að því sem vísu að það sem þeir eiga í dag eigi þeir á morgun, er eitt mikilvægasta atriðið í réttarríki okkar. Þetta er það sem hefur einkennt lönd þar sem stjórnarfar hefur verið gott og raunar hafa alþjóðlegar stofnanir sett upp kvarða yfir það hversu tryggur eignarrétturinn er og þar höfum við Íslendingar sem betur fer verið frekar ofarlega, langt í frá í fyrsta sæti, og sjálfsagt spila þjóðlendumál þar inn í — við höfum verið í tíunda sæti, að talið hefur verið, á þessum kvörðum undanfarin ár. En í löndum þar sem hvað mest fátækt ríkir og spilling er mikil, þar sem stjórnarfar er hvað verst, þar sem ríkir hálfgert óaldarfyrirkomulag, hefur eignarrétturinn verið mjög ótraustur.

Ég sakna þess líka að fleiri af okkar góðu lögfræðingum taki ekki þátt í umræðunni. Ég hygg, án þess að ég hafi í handraðanum hvaða próf hver þingmaður er með, að margir þingmenn séu lögfræðingar, en aðeins einn lögfræðingur hefur tekið þátt í þessari umræðu, hv. þm. Höskuldur Þórhallsson. Þetta er einmitt mál sem kemur mjög inn á grundvallaratriði réttarríkisins og grundvallaratriði lögfræðinnar: Hvað er eðlilegt að ríkisvaldið geti gengið nærri réttindum einstaklinga, réttindum borgaranna í landinu? Sjálfur er ég ekki lögfræðingur en hef af sumum verið talinn, og kannski ekki alveg út í loftið, einhvers konar draugafræðingur, og ég held að í þessu máli sé ákveðinn draugagangur sem er ekki óalgengur í pólitík, sem er sá að gamlar hugmyndir, sem við héldum að væru algjörlega burtreknar og úreltar, ganga aftur. Við losnum ekki við þær. Þó að við séum búin að gera upp við grunnhugmyndina, okkur hafi þótt hún röng, ganga þessar hugmyndir aftur eins og draugar inn í nútímasamfélag. Hér sjáum við dæmi um það hvernig gamlar royalistahugmyndir, um að konungurinn eigi allt, renna aftur inn í það róttækasta og versta í sósíalismanum, alræðiskenninguna um að ríkið eigi allt — þetta eru hugmyndirnar sem ganga aftur í þjóðlendumálunum og í raun og veru er hægt að rekja hugmyndasögu þjóðlendumálanna aftur til þeirra manna sem töluðu um miðbik 20. aldar fyrir einhvers konar þjóðnýtingu á landi.

Sú lagaframkvæmd sem nú er viðhöfð í þjóðlendumálum er ekki hafin yfir allan vafa hjá lögfræðingum þessa lands eða í dómum. Ég vil þar sérstaklega minna á sératkvæði eins hæstaréttardómara, Ólafs Barkar Þorvaldssonar, í dómi Hæstaréttar frá árinu 2007 þar sem hann gerir að umfjöllunarefni að hann telji að Hæstiréttur geri strangari kröfur til sönnunarfærslu um eignarrétt á fasteignum en rétt væri að gera og finna megi fordæmi fyrir að hafi verið gert. Það lagaframvarp sem hér liggur fyrir tekur einmitt á þessu atriði, það er einfaldlega að færa sönnunarbyrði þess sem krefst þinglýstrar eignar annars aðila á kröfuhafa frá kröfuþola, og það er í samræmi við almenna lagatúlkun eins og kemur fram í sératkvæði Ólafs Barkar — og fjölmargir aðrir lögfræðingar hafa raunar fjallað um þetta í opinberri umræðu því að mikið hefur verið fjallað um þjóðlendumál í landinu á undanförnum árum.

Þetta er, eins og ég vék að, hófsöm krafa, þetta er ekki krafa um að hætt verði við öll þjóðlendumál eins og mér hefði verið skapi næst að flytja hér í þinginu. Ég veit að gagnvart mörgum af þeim bændum sem hafa staðið í þessu stríði þykir mönnum skammt gengið með þessu en þetta er samt sem áður grundvallaratriði til þess að draga úr því óréttlæti sem nú ríkir.

Það er annað sem frumvarpið mun færa okkur, það mun spara ríkissjóði mikið fé. Kostnaður við þjóðlendumálin hleypur á tugum milljóna og tilfellið er að kostnaður við þau hefur farið fram úr fjárlögum á undanförnum árum og þó hefur rannsókn mála alls ekki verið fullnægjandi. Á það hafa fræðimenn bent, fleiri en einn, að alls ekki sé fullleitað í öllum þeim aragrúa skjala sem til er, enda að leita uppi öll skjöl fyrir allt landið, eins og þarf í þessu tilfelli þar sem þetta snertir nánast allar landjarðir á Íslandi, eða allar jarðir sem eiga land að hálendisbrúninni — jarðir í mínum heimasveitum sleppa helst, okkar Flóamanna, sem eru líka litlar eins og allt er hjá okkur í Flóanum.

Ef ríkið hættir að gera kröfu inn á þinglýst lönd manna sparar það stórlega mikið fé við þessa rannsókn og við

málarekstur allan. Þetta væri því ekki bara bændum til hagsbóta heldur líka samfélaginu öllu því að tilfellið er að þeir landvinningar sem ríkið hefur haft af því að gera þessar kröfur eru afskaplega litlir, þeir eru minni en svo að ríkið hefði getað keypt þau lönd af mönnum fyrir minna fé en það hefur varið í þennan óþarfa, óvinsæla og óréttláta málatilbúnað. Hagsmunir ríkisins af því að fara þessa leið eru alls engir, hagsmunir þess væru einmitt að styðja þessa réttarbót og að Alþingi samþykkti þessa réttarbót sem þjónar ekki bara hagsmunum bænda heldur líka hagsmunum ríkisins.

Þá langar mig, í lok þessarar umræðu, að víkja aðeins að hagsmunum þeirra sem oft er reynt að halda fram að hafi andstæða hagsmuni við jarðeigendur, þ.e. að hagsmunum hinna landlausu einstaklinga í landinu, okkar sem eigum ekki jarðir. Í mínum huga er það skýrt að hagsmunir landlausra Íslendinga eru ekki þeir að ríkið nái löndum af bændum. Í fyrsta lagi eignast landlausir Íslendingar ekki landið þó að ríkið nái að slá hrammi sínum yfir það. Í öðru lagi eru þetta, eins og ég vék að áðan, svo litlir landvinningar, þetta eru fyrst og fremst ófriðarmálaferli þar sem menn þurfa að verja eigur sínar með kjafti og klóm en lokaniðurstaðan hjá Hæstarétti hefur í langflestum tilvikum verið sú að ásælni ríkisins hefur verið óréttmæt og það má velta því fyrir sér hvað slík óréttmæt ásælni — hversu langt bil er á milli þess að vera með ásælni af því tagi og þess að reyna að ná hlutum til sín ófrjálsri hendi, bilið þar á milli er mjög naumt og bitamunur en ekki fjár.

Hinn landlausi almenningur hefur ákveðna hagsmuni og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson vék einmitt að því hér áðan varðandi eignarréttinn. Það er mjög brýnt úrlausnarefni að skilgreina með markvissari og betri hætti hvar mörk eignarréttarins liggja. Allir lögfræðingar eru sammála um að eignarréttur á landi er ekki sambærilegur við eignarrétt á t.d. lausum hlut eins og þessu glasi sem ég held hér á í hendi, sem ég má í sjálfu sér ef ég ætti það — ég býst reyndar við að Alþingi eigi þetta glas — gera hvað sem er við, engum dettur í hug að svo megi nokkur maður fara með eign eins og land. Mjög ríkar skyldur eru lagðar á landeigendur og landið heldur með vissum hætti áfram að vera sameign allrar þjóðarinnar. Spurningin sem varpað var fram hér áðan í ræðu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, úr hinni gömlu fundaherferð kratanna á sínum tíma *Hver á Ísland*? — Íslendingar eiga auðvitað Ísland saman. Landeigandi, sem er vörslumaður landsins með sínum landamerkjum, hefur ekki leyfi til að gera hvað sem er við þessar náttúruperlur eða til að hefta umgengni eða nýta það með hvaða hætti sem er. Um það gilda lög sem almenningur kemur að að samþykkja og um það gilda reglur og samskipti við náttúruverndaryfirvöld og fleiri aðila og þessar reglur þurfum við að skerpa, sérstaklega þegar kemur að umgengni um landið og rétti landeigenda til þess að setja upp girðingar, leggja vegi og annað slíkt. Þetta verður að vera gert í meiri almennri sátt þannig að landið haldi áfram að vera eign okkar allra. En við þurfum að virða séreignarréttinn á jörðunum, við þurfum að virða þinglýst landamerki, þau landamerki sem hafa verið grundvöllur fyrir skattheimtu öldum saman, konungs og seinna lýðveldisins á hendur borgurunum. Það er algerlega ófært að slíkur eignarréttur sé dreginn í efa eins og gert hefur verið með framkvæmd þjóðlendulaga og það frumvarp sem hér liggur frammi mundi bæta mjög úr þeirri réttarstöðu.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og allshn.

Út af dagskrá var tekið 15. mál.

Fundi slitið kl. 21:37.

104. FUNDUR

miðvikudaginn 21. maí,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Til forsætisráðherra:

2. Skipan Evrópunefndar, fsp. ÁÞS, 598. mál, þskj. 922.

3. Samráðsvettvangur um efnahagsmál, fsp. JBjarn, 617. mál, þskj. 983.

Til fjármálaráðherra:

4. Tekjur af endursölu hugverka, fsp. KolH, 612. mál, þskj. 953.

Aðalmaður tekur sæti á ný:

Jón Magnússon, 10. þm. Reykv. s. (19.5.).

Tilhögun þingfundar.

[13:32]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill tilkynna að gert er ráð fyrir atkvæðagreiðslum á nýjum fundi að loknum fyrirspurnum. Þær verða upp úr klukkan hálffjögur í dag.

[13:32]

Útbýting:

Aðgerðir gegn skattsvikum, 404. mál, svar fjmrh., þskj. 1031.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, 558. mál, nál. meiri hluta utanrmn., þskj. 1024.

Ársskýrsla Ríkisendurskoðunar 2007, 626. mál, álit fjárln., þskj. 1020.

Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, 521. mál, nál. samgn., þskj. 1025.

Eftirlit með hlutum, tækni og þjónustu sem hafa hernaðarlega þýðingu, 628. mál, stjfrv. (utanrrh.), þskj. 1040.

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, 362. mál, þskj. 999.

Ferðalán til fjarnema úr LÍN, 590. mál, svar menntmrh., þskj. 994.

Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, 493. mál, nál. utanrmn., þskj. 1022.

Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, 499. mál, nál. utanrmn., þskj. 1021.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 468. mál, þskj. 1001.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 545. mál, nál. menntmn., þskj. 1039.

Opinber störf á landsbyggðinni, 583. mál, svar iðnrh., þskj. 1027.

Skattlagning á starf björgunarsveita, 501. mál, svar fjmrh., þskj. 1030.

Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007 um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, 557. mál, nál. utanrmn., þskj. 1023.

Stjórnsýsluúttekt Ríkisendurskoðunar á Þróunarfélagi Keflavíkurflugvallar ehf., 627. mál, skýrsla þskj. 1038.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 602. mál, svar dómsmrh., þskj. 993.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 482. mál, svar samgrh., þskj. 1015.

Tekjuskattur, 515. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 1036; brtt. efh.- og skattn., þskj. 1037.

Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, 477. mál, nál. umhvn., þskj. 1026.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 541. mál, ISG, þskj. 1000.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Afstaða Samfylkingarinnar til hvalveiða.

[13:35]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra út í hina sérkennilegu svo ekki sé sagt einstæðu uppákomu að ráðherrar annars stjórnarflokksins, Samfylkingarinnar, sendu frá sér yfirlýsingu og lýstu sig andvíga ákvörðun landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra, að heimila veiðar á 40 hrefnum á dögunum. Nú er auðvitað ljóst að þessi gjörningur Samfylkingarinnar er fremur aumlegur kattarþvottur því að sjálfsögðu bera stjórnarflokkarnir báðir og meiri hluti þeirra sameiginlega pólitíska ábyrgð á verkum ríkisstjórnarinnar, á tilveru hennar, á virðingu jafnt sem vömmum. Eða heldur e.t.v. Samfylkingin að það sé hægt að eiga bara hlutdeild í vinsælum hlutum, því sem er þægilegt og gott en segja sig frá hinu?

Gagnrýni okkar, þingflokks Vinstri grænna, og andstaða, ég tala nú ekki um við að leyfa veiðar á stórhval í atvinnuskyni (Gripið fram í.) liggur fyrir og nú segist Samfylkingin andvíg þessum veiðum. Þá vaknar spurningin: Þarf ekki að fara að huga að því við hvaða þingstyrk þessi framganga framkvæmdarvaldsins styðst? Þótt til sé að verða 10 ára gömul ályktun í þessum efnum þarf framganga framkvæmdarvaldsins á hverjum tíma að sjálfsögðu að vera völduð af nægilegum þingstyrk. Ef ríkisstjórnin styðst ekki við þingstyrk Samfylkingarinnar hvernig er þá staða málsins að þessu leyti? Ég hlýt að spyrja hæstv. forsætisráðherra: Telur hann það ganga upp að ríkisstjórn hans hafi opinberlega tvenns konar stefnu í máli af þessu tagi? Kemur það til greina að utanríkisráðherra geti verið á móti málinu heima fyrir en varið það að sögn erlendis? (Gripið fram í.) Má vænta þess að fleiri dæmi komi fram á næstunni um sams konar tvíhyggju eða tvíeðli ríkisstjórnarinnar? (Forseti hringir.) Telur hæstv. forsætisráðherra að það sé svona mynd af ríkisstjórn í landinu sem við þurfum helst á að halda um þessar mundir, ríkisstjórn sem getur ekki einu sinni komið sér saman um afdrifaríkt mál af þessu tagi?

[13:38]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Það hefur löngum verið vitað að það eru skiptar skoðanir um hvalveiðar meðal Íslendinga og sömuleiðis á hinu háa Alþingi og það hefur legið fyrir að innan flestra flokka eru mismunandi sjónarmið hvað þetta mál varðar. Það var ekki tekið á þessu máli í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar, það var vitað að stjórnarflokkarnir tveir væru ekki á sömu línu í málinu. Málið er hins vegar á forræði sjávarútvegsráðherrans og hann fylgir þeirri stefnu sem mörkuð var í fyrri ríkisstjórn, að halda úti takmörkuðum veiðum í stuttan tíma m.a. til að halda fram rétti okkar í þessu máli gagnvart öðrum þjóðum.

Það er auðvitað óvenjulegt að annar stjórnarflokkurinn skuli lýsa sig andvígan því en að mörgu leyti er það hreinlegra en fara í felur með slíka afstöðu. Þar með liggur þetta fyrir. En eins og hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur sagt og hv. þingmaður vék að, þá er unnið hér á grundvelli ályktunar sem Alþingi samþykkti fyrir allnokkrum árum um þetta málefni. (**Gripið fram í:** Þarf ekki að endurskoða hana?)

[13:39]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Sjaldan hefur fátæktin verið meiri í svörum frá einum forsætisráðherra, af því að það stendur ekkert um þetta í stjórnarsáttmálanum er í lagi að ríkisstjórnin sé ósammála. Á það þá almennt að verða þannig að ríkisstjórnin geti haft uppi algerlega gagnstæð sjónarmið hvað varðar framkvæmd viðkvæmra mála svo lengi sem það er ekki bannað í stjórnarsáttmálanum? Er þetta metnaðurinn sem hæstv. forsætisráðherra hefur fyrir hönd sinnar eigin ríkisstjórnar? Ég vil segja alveg eins og er að ég hef varla heyrt annað eins. Við vitum að hvalveiðar og allt sem þeim tengist vekur yfirleitt mikla athygli erlendis og það mun verða svo nú og er þegar orðið að mjög viðkvæmir hagsmunir á báða bóga eru hér í húfi. Mér finnst engan veginn boðlegt að hæstv. forsætisráðherra reyni að afgreiða málið svona og skauta yfir það svona vegna þess að þetta er ekki einskiptisákvörðun sem svo er bara liðin tíð. Nú eru veiðarnar að hefjast og verða í gangi næstu mánuði og árekstrarnir við ferðaþjónustu og umræður um þetta á alþjóðavettvangi o.s.frv. Ætlar ríkisstjórnin í gegnum þetta svona?

[13:41]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Á bak við þessa ákvörðun liggur auðvitað sú stefna að nýta þessar sjávarauðlindir með ábyrgum og sjálfbærum hætti. Utanríkisráðherra hefur sagt að hún muni útskýra þetta sjónarmið á alþjóðavettvangi út frá þessum sjónarmiðum. (**Gripið fram í:** Hvernig á hún að fara að því?) En auðvitað er fyrirliggjandi að það eru skiptar skoðanir um þetta. (**Gripið fram í:** Það verður hlegið að henni.) Hvað sagði hv. þingmaður? (**GÁ:** Það verður hlegið að þeim.) Það verður ekki hlegið eins mikið að henni og var hlegið að hv. þm. Guðna Ágústssyni á skemmtunum um landið. (Gripið fram í.) En málið er auðvitað … ég er byrjaður að hlæja strax. [Hlátrasköll í þingsal.]

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur náttúrlega góða reynslu af því að sitja í ríkisstjórn þar sem ekki voru tveir ósamstæðir flokkar heldur þrír og ég geri ekki mikið úr því þó að í einu máli sem þessu komi upp ágreiningur á milli flokkanna. Það er ekkert óeðlilegt.

Eftirlaunalögin.

[13:42]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Við fengum að heyra áðan um ágreining stjórnarflokkanna í hvalveiðimálum og það virðist að í því máli séu tvær ríkisstjórnir í landinu.

Það er líka annað mál sem er ágreiningsefni milli stjórnarflokkanna og virðist ganga illa að ná einhverri niðurstöðu í og það eru eftirlaunalögin. Þann 11. maí kom frétt í sjónvarpinu með viðtali við formann Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, sem hófst á þeim orðum að umdeild lög um eftirlaun æðstu embættismanna þjóðarinnar yrðu felld úr gildi. Þetta eru lög sem fá þennan harða dóm hjá öðrum stjórnarflokknum og fátítt er að nokkur lagasetning hafi fengið þyngri ummæli en þessi. Það sem er kannski einkennilegast í þessu máli er að sá sem ber einna mesta ábyrgð, af þeim sem nú sitja á þingi, á þeirri löggjöf er hæstv. forsætisráðherra. Hin harða gagnrýni frá öðrum stjórnarflokknum beinist því fyrst og fremst að formanni hins stjórnarflokksins. Ég hlýt að vekja athygli á því, virðulegi forseti, og kalla eftir því: Ætlar hæstv. forsætisráðherra að sitja undir þessum svívirðingum frá Samfylkingunni og jafnvel frumvarpi sem einstakir þingmenn hennar flytja gegn því máli sem hann stóð að og bar í gegnum þingið ásamt fleiru góðu fólki? Eiga átökin í stjórnmálunum á næstu vikum að vera á milli stjórnarflokkanna í þingsalnum og fjölmiðlum?

Fyrir utan þau tvö mál sem hér hafa verið nefnd vil ég nefna álver þar sem einn ráðherra leggur sig í líma við að koma í veg fyrir að álverið verði reist og annar fagnar því að það skuli komast á koppinn. Fleiri mál má nefna af þessu tagi, virðulegi forseti. (**Gripið fram í:** Það er enginn samhljómur í stjórnarandstöðunni.) Mun hæstv. ríkisstjórn ná að sitja út sumarið, virðulegi forseti?

[13:44]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Frú forseti. Ef þetta var spurningin eftir allan þennan langa formála þá er svarið einfalt. Það er já. [Hlátrasköll í þingsal.]

[13:44]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er nú orðið svo að það er helsta ráð ríkisstjórnarinnar að bregða á gamanmál. En það munu þá sitja tvær ríkisstjórnir, virðulegi forseti, í sumar. Annars vegar ríkisstjórnin sem ætlar að afnema eftirlaunalögin og hins vegar ríkisstjórnin sem ætlar að halda þeim í gildi, annars vegar ríkisstjórnin sem ætlar að hefja hvalveiðar og hins vegar ríkisstjórnin sem ætlar að banna þær, annars vegar ríkisstjórnin sem ætlar að byggja ný álver og hins vegar ríkisstjórnin sem ætlar að koma í veg fyrir það, annars vegar ríkisstjórnin sem ætlar að virkja neðri hluta Þjórsár og hins vegar ríkisstjórnin sem ætlar að koma í veg fyrir það.

Virðulegi forseti. Við getum ekki búið við það á Íslandi að sitja með tvær ríkisstjórnir við völd samtímis. (**Gripið fram í:** Góð ræða.)

[13:45]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Þetta er mjög athyglisvert hjá hv. þingmanni. Miðað við það er erfitt fyrir hann að gera upp við sig hvorri ríkisstjórninni hann ætlar að vera á móti. [Hlátur í þingsal.]

Heimsmarkaðsverð á olíu.

[13:45]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla að taka upp við hæstv. forsætisráðherra olíuverð á heimsmarkaði. Það er mikið áhyggjuefni að nú er olían komin í 130 dollara og verið er að spá því að fyrir árslok fari hún í 150 dollara. (Gripið fram í.) Sumir spá því jafnvel að á næsta ári muni fatið fara í 200 dollara, en látum það vera, ég er að tala um 150, en sérfræðingar tala um hitt.

OPEC-ríkin hafa ákveðið og gefið það út að þau muni ekki auka framleiðsluna. Ég spyr því hæstv. forsætisráðherra. Hvaða vinna er í gangi af hálfu ríkisstjórnarinnar sem lýtur að þessum staðreyndum? Maður veltir t.d. fyrir sér hvaða áhrif þetta muni hafa á umferð á vegum. Hvað um almenningssamgöngur og hvernig verður með flutninga á milli landshluta sem verða þá kostnaðarsamari? Hugsanlega getur þetta haft áhrif á búsetu í landinu. Það eru mjög margar spurningar sem vakna.

Ég vil líka nefna að á árinu 2005 var ákveðið að vörugjald af bílum sem nýta að verulegu leyti eða öllu leyti hreint eldsneyti yrði 240 þús. lægra en ella. Nú er það svo að þessi sérregla gildir aðeins til ársloka 2008 en fyrir þann tíma var gert ráð fyrir að mótuð yrði heildarstefna um skattlagningu bifreiða sem nýta umhverfisvæna orkugjafa. Í lok þessa árs þarf ný stefna að liggja fyrir um þetta efni. Ég spyr hæstv. forsætisráðherra. Hvað líður þeirri vinnu?

[13:47]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður hreyfir mjög alvarlegu og mikilvægu máli sem er að setja svip sinn ekki bara á þjóðarbúskap okkar heldur á alþjóðleg efnahagsmál út um allt, efnahagsmál í öllum löndum.

Ef það verður svo að olíuverð hækki upp í 150 eða jafnvel í námunda við 200 dollara á næstu mánuðum þá er verulega illt í efni mjög víða. Við þurfum að horfast í augu við það og reyna að móta okkur áætlun um að bregðast við. Við erum reyndar svo heppin að við nýtum olíuna eingöngu til bílaflotans, fiskiflotans og annarra farartækja, flugvéla.

Hvað getum við gert? Það hefur enga þýðingu í þessu sambandi að hnika til gjöldum ríkisins upp á nokkrar krónur niður á við. Gjaldtakan á þetta er hvort eð er orðin innan við helmingur af útsöluverðinu. Það verður að fá fólk til að breyta hegðun sinni, fá fólk til að nýta aðra orkugjafa. Ríkisstjórnin mótaði fyrir nokkrum árum ákveðna stefnu sem hv. þingmaður vitnaði til. Ég var fjármálaráðherra þá þegar þetta gjald var lækkað um 240 þús. Í fyrra lagði ég fram í þáverandi ríkisstjórn tillögu um að ríkisstjórnin mótaði sér stefnu um að nýta sér vistvæn ökutæki og ég man ekki betur en vörugjöld t.d. á metanbílum hafi þá farið niður í 0 kr. Metan er innlendur orkugjafi sem við eigum að nýta í miklu ríkari mæli en við gerum í dag á bílaflotann. Við eigum að grípa til aðgerða til að hvetja til slíks.

Við eigum við öll möguleg tækifæri að reyna að draga úr notkun hinna innfluttu orkugjafa og spara notkun þeirra. Bæta nýtingu ökutækja og kaupa ökutæki sem nýta betur eldsneytið. Nýta frekar dísilolíu en bensín o.s.frv. Um þetta hlýtur allur þingheimur að geta (Gripið fram í.) sameinast — og sittu nú bara kyrr, hv. þm. Guðni Ágústsson.

[13:49]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég heyri að hæstv. forsætisráðherra veltir þessum hlutum fyrir sér. Það er spurning hvort ekki er (**Gripið fram í:** Hann gerir ekkert.) mikilvægt t.d. að skipa nefnd, þó væri nú ekki annað, sem gæti þá reynt að átta sig á afleiðingunum sem þetta getur haft.

Að mínu mati þarf, hæstv. forseti, að koma hvati frá ríkisstjórninni. Það var ákveðið að búið yrði að móta framtíðarstefnu í þessum efnum hvað varðar tollana fyrir lok þessa árs. Árið 1998 var þessi stefna mynduð og mótuð af þeirri ríkisstjórn sem þá sat og þá var aðeins ein ríkisstjórn í landinu á þeim tíma, ég tek það fram. Hún mótaði þá stefnu að reyna að leggja sig fram um að Ísland yrði fyrsta landið í heiminum sem gæti orðið óháð jarðefnaeldsneyti.

Þetta var stór yfirlýsing en hún vakti líka mikla athygli. Ef við vinnum vel að þessum málum eigum við möguleika á að gera (Forseti hringir.) stóra hluti, því það eru eingöngu samgöngurnar og fiskiskipaflotinn sem notar jarðefnaeldsneyti eins og kom fram hjá forsætisráðherra.

[13:51]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Já. Ég vil raunar taka undir meginefni þess sem kom fram hjá hv. þingmanni síðast. Ég held að við séum í öllum meginatriðum sammála um þetta, enda unnum við saman að framgangi þeirrar stefnu í mörg ár.

En fjármálaráðherrann núverandi hefur verið að láta vinna heilmikla vinnu í sambandi við gjaldtöku á eldsneyti og ég vænti þess að sú vinna sé á lokastigi. Þar tengjast saman mörg sjónarmið, bæði að spara eldsneytið, lækka olíureikning þjóðarbúsins með því að nota minna eldsneyti og nota frekar ódýrari tegundir af því, nota tæki sem nýta eldsneyti betur o.s.frv. Þarna koma líka við sögu mikilvæg umhverfissjónarmið um að við reynum að gæta þess að frá farartækjum sem nýta jarðefnaeldsneyti komi sem allra minnst mengun og minnstur útblástur.

Merking grænmetis.

[13:52]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Íslenskir grænmetisframleiðendur hafa auglýst á undanförnum missirum: Veljið íslenskt. Þið vitið hvað þið hafið í höndunum.

Nú er það svo að mikil brenglun á sér stað á merkingum

á grænmeti á íslenskum markaði. Grænmeti sem getur verið flutt inn frá Ameríku, Asíu, Evrópu eða Afríku. Það er skolað upp úr íslensku vatni og selt sem íslensk framleiðsla. Þetta hef ég fengið staðfest frá Matvælaeftirlitinu og það skákar í skjóli einhverra reglna sem ekki munu vera mjög skýrar varðandi umpökkunaraðferðir. En það er staðreynd að verið er að selja grænmeti á Íslandi sem íslenskt en það er ekki íslenskt.

Þá spyr ég, virðulegi forseti. Hvers vegna kvarta ekki íslenskir framleiðendur? Einfaldlega vegna þess að þeir þora það ekki. Ef þeir kvarta þá er allt sem bendir til þess að þeim fáu birgjum, stóru birgjum sem flytja inn grænmeti til Íslands og skipta jafnframt við íslenska framleiðendur yrði refsað og þeim úthýst af markaði. Þess vegna segja þeir ekkert.

Því spyr ég hæstv. viðskiptaráðherra hvort ekki sé fyllilega tímabært að grípa inn í og tryggja að á Íslandi séu réttar merkingar á íslensku grænmeti og það velkist ekki fyrir neinum að menn séu að kaupa íslenskt, eða ekki íslenskt, og að grípa (Forseti hringir.) þurfi í taumana. Þess vegna spyr ég hæstv. viðskiptaráðherra.

[13:54]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ljótt væri ef satt reyndist af því að um er að ræða mál sem mundi flokkast undir gróft lögbrot og alvarleg vörusvik ef satt reyndist að verið væri að falsa vöru með slíkum hætti og blekkja upp á neytendur þannig að innfluttar erlendar vörur, grænmeti í þessu tilviki, væri selt sem innlend hérræktuð íslensk vara.

Formlega séð heyra merkingar á matvælum undir Matvælastofnun og hvort sú stofnun hefur skoðað málið þekki ég ekki nákvæmlega. En ef fólk býr yfir vísbendingum um slík brot, slíkar blekkingar og vörusvik er ástæða til að hvetja þá hina sömu, hvort sem eru neytendur úti í bæ eða þeir sem hafa með smásölu eða aðra verslun að gera, að leggja slík gögn til Neytendastofu og koma þannig rökstuddum grunsemdum á framfæri við til þess bæran aðila. Um væri að ræða gífurlega alvarlegt mál sem þyrfti að leiða til lykta eftir þar til gerðum leiðum, því einfaldlega væri verið að brjóta svo gróflega á íslenskum neytendum og svindla vöru inn á þá sem hefði allt annan uppruna en gefið er til kynna eða fullyrt á umbúðunum.

En merkingar á matvælum heyra undir Matvælastofnun og væri fróðlegt að vita hvort þeim hafi borist einhverjar slíkar ábendingar á síðustu mánuðum eða þá Neytendastofu sem fer með frekari rannsókn slíkra mála.

[13:56]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Ég held að ekki sé mikil ástæða til að bíða eftir ábendingum eða slíku heldur er ástæða til að hvetja viðskiptaráðherra til þess að taka í taumana. Ég hef fengið þetta staðfest hjá Matvælastofnun og þetta er slík bjögun að ekki er hægt að bjóða upp á það.

Eða eigum við til að mynda að taka upp þá reglu að ef Kínverji kemur til Íslands og hann fer í íslenskt bað í íslensku vatni þá væri hann orðinn Íslendingur? Þetta er sambærilegt á sinn hátt.

Ég held að við eigum að verja íslenska framleiðslu til hins ýtrasta og tryggja að svona vinnubrögð gangi ekki í ljósi einhverra óyfirvegaðra umpökkunarreglna.

[13:57]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég tek eindregið undir með hv. þingmanni að það væri algjörlega óþolandi ef slíkt viðgengist og að sjálfsögðu munum við aldrei láta það líðast.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vekja athygli á þessu og þá góðu ábendingu sem hérna kemur fram. Hún mun sjálfsagt verða til þess að þar til bærar stofnanir grípi inn í málið og taki það föstum tökum og kanni hvort einhverjar vísbendingar séu um slíkt og hvort rökstuddur grunur liggi fyrir um að slíkur háttur sé hafður á. Ég mun að sjálfsögðu vekja athygli þeirra og engin ástæða er til að ætla annað en að málið verði skoðað ofan í kjölinn. Ég mun hvetja mjög eindregið til þess að það verði gert.

Þetta er grafalvarlegt mál sem er fráleitt hægt að leiða hjá sér án þess að það verði leitt fullkomlega til lykta hvort um alvarleg vörusvik er að ræða eða ekki. Ég fagna ábendingu frá hv. þingmanni og þakka honum fyrir að vekja athygli á þessu. Það verður alveg örugglega kannað til hins ýtrasta.

Bætt kjör umönnunarstétta.

[13:58]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Nú standa yfir kjaraviðræður og hefur að sjálfsögðu verið nokkur aðdragandi að þeim eins og gengur og gerist. Fyrir nokkrum vikum síðan hélt hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir ræðu um jafnréttismál og sagði þar nokkur vel valin orð. Mig langar að vitna í þá ræðu, virðulegi forseti. Þar segir, með leyfi forseta:

„En það eru stór verkefni fram undan á sviði kjarasamningagerðar, einkum hjá ríki og sveitarfélögum. Þar mun reyna á stjórnarsáttmálann og þar verðum við að finna leiðir til þess að fjölmennum kvennahópunum, sem halda uppi almannaþjónustunni og hafa setið eftir í launaþróuninni, verði lyft án þess að körlunum sem sitja á toppnum verði lyft margfalt í leiðinni.

Ég tel það vera eitt brýnasta jafnréttismál samtímans og um leið eitt brýnasta verkefni ríkisstjórnarinnar að tryggja bætt kjör uppeldis- og umönnunarstétta. Þetta er líka eitt stærsta málið í endurreisn okkar velferðarkerfis. Það er óþolandi ástand að ekki sé hægt að manna mikilvæg störf sem snúa að þjónustu við börn, sjúka og aldraða.“

Þetta eru mjög þung orð að mínu mati, virðulegur forseti, og forustumenn í kjarasamningagerðinni hafa tekið undir þetta. Ég vitna meðal annars í Signýju Jóhannesdóttur sem er forustumaður í Starfsgreinasambandinu en hún hefur sagt að ráðherrar í ríkisstjórninni hafi gefið kvennastéttum geysilega mikla von um að laun þeirra verði hækkuð. Þess vegna langar mig að spyrja hæstv. fjármálaráðherra, sem ber mesta ábyrgð á kjarasamningum við þessar stéttir, hvort verið sé að vinna í anda þessara geysilegu væntinga sem hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra hefur ýtt und-

ir hjá þeim sem eru að reyna að semja með þessum (Forseti hringir.) afar einbeittu orðum sem hér var vitnað til.

[14:00]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Eins og kom fram hjá hv. fyrirspyrjanda eru kjarasamningar í gangi. Við, forustumenn ríkisstjórnarinnar, höfum átt viðræður við fulltrúa þeirra bandalaga sem ríkið er að semja við um mál sem hv. þingmaður nefndi. Þau hafa borið þar á góma og þau eru til umræðu í þessum kjarasamningum á einn eða annan hátt. Í því tilboði sem þegar hefur verið kynnt, til dæmis BSRB, eru áþreifanleg skref í þessa átt.

Það er afar vandmeðfarið að fjalla í þingsölum um kjarasamninga sem standa yfir og eins og ég hef oft sagt áður þá verða þessi mál ekki leyst á þessum vettvangi. En ég leyfi mér að vona að staðan í kjarasamningunum sé þokkalega góð um þessar mundir og að niðurstaðan sem út úr þeim komi muni skila okkur í áttina að því sem bæði viðsemjendurnir og ríkisstjórnin stefna að í þessum efnum.

[14:01]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Ég geri mér grein fyrir því að það er viðkvæmt að ræða um kjarasamninga þegar þeir eru í bígerð en hæstv. ráðherrar í ríkisstjórninni hafa leyft sér að gera það og það með jafnbröttum hætti og ég gat um áðan. Það er bara hæstv. jafnréttismálaráðherra Jóhanna Sigurðardóttir sem tekur svona sterkt til orða og auðvitað ætlast þeir sem verið er að reyna að semja við til þess að staðið verði við stóru orðin.

Það kemur líka fram í stjórnarsáttmálanum að ríkisstjórnin stefni að því að minnka um helming launamun milli kynja hjá hinu opinbera. Það eru þessar stóru stéttir sem eru núna í þessari kjarasamningagerð. Ég átta mig á því að það er flókið fyrir hæstv. fjármálaráðherra að vera mjög aðdráttarlaus en það að segja að verið sé að vinna að þessu máli með einum eða öðrum hætti var ekki mjög lofandi. En ég vona svo sannarlega að ráðherrar (Forseti hringir.) ríkisstjórnarinnar hafi ekki verið að gefa konum falskar vonir með því að tala svona bratt. Ég vona að það komi eitthvað gott út úr kjarasamningunum.

Niðurstaða nefndar um skattlagningu eldsneytis.

[14:03]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Ég er á svipuðu spori og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir var áðan. Mig langar til að beina fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra um störf þeirrar nefndar sem nefnd var áðan og hefur verið starfandi nú í meira en ár og átti að fjalla um tillögur um skattlagningu bíla og eldsneytis. Markmiðið með starfi þessar nefndar var meðal annars það að draga úr orkunotkun, minnka útblástur koltvíoxíðs og auka notkun innlendra orkugjafa. Allt eru þetta mjög mikilvæg verkefni og hluti af stóru verkefni ríkisstjórnarinnar, að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Ég leyfi mér að fullyrða hér að ljóst er að ríkisstjórnin á í talsverðum erfiðleikum við að koma því verkefni í höfn.

Tvær sérfræðinganefndir sem settar hafa verið á laggirnar af hæstv. umhverfisráðherra, annars vegar hagfræðinganefnd og hins vegar vísindanefnd áttu að skila niðurstöðum, að minnsta kosti önnur ef ekki báðar, í apríl. Það er búið að fresta þeim niðurstöðum þannig að ljóst er að þetta þing á eftir að fara heim áður en nokkrar tillögur líta dagsins ljós hvað varðar stefnumörkun þessarar ríkisstjórnar í loftslagsmálunum.

Nú er þessi nefnd sem nefnd var áðan varðandi skattlagningu á eldsneyti og ökutæki á verksviði hæstv. fjármálaráðherra. Eftir því sem ég best veit átti hún að skila af sér í febrúar, mun kannski hafa gert það. En það er eðlilegt að spurt sé: Hvað líður niðurstöðum þessarar nefndar? Hvenær fáum við að sjá þær og hvers er að vænta í þeim efnum?

[14:05]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Sú nefnd sem hv. þingmaður vísaði til mun skila af sér innan mjög skamms tíma. Hún er bara alveg rétt að koma. Það eru reyndar tvær aðrar nefndir sem ég hef nefnt í þessu samhengi að undanförnu á svipuðu róli, annars vegar efnd um almenningssamgöngur og hins vegar nefnd um jöfnun á flutningskostnaði á landsbyggðinni. Þetta eru allt saman nátengd mál.

Uppleggið með þeirri nefnd sem fyrst var nefnd til sögunnar er að hafa áhrif á þær ákvarðanir sem við tökum og hvernig við nýtum eldsneyti og þar með á losunina. Það getur síðan haft áhrif á hagsmuni þjóðfélagsþegna á mismunandi hátt. Ef við gerum breytingar á innheimtu gjalda á eldsneyti og farartækjum þá getur það haft áhrif á það hvernig fólk hagar sínum málum og þá skiptir verulega miklu máli að um valkost sé að ræða, annan valkost en einkabílinn og þar koma almenningssamgöngurnar til sögunnar. Á hinn bóginn eru almenningssamgöngur í þessu samhengi ekki valkostur alls staðar á landinu. Það er sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu í þéttbýlinu sem þær geta verið valkostur. Því er nokkuð vandasamt að útfæra tillögur um það hvernig gera eigi breytingar sem ná þessum markmiðum án þess að skaða hagsmuni einhverra sérstakra hópa. Auðvitað bæta ekki úr skák í þeim efnum þær miklu hækkanir sem orðið hafa á olíuverði eins og bar á góma fyrr í dag (Forseti hringir.) þó auðvitað geti þær verðhækkanir, frú forseti, sem þar koma fram líka haft áhrif á hegðun fólks í þessum efnum.

[14:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég er sammála hæstv. fjármálaráðherra um að það er mikilvægt að nefndir af þessu tagi sem við höfum verið að setja á laggirnar velti fyrir sér þessum erfiðu málum, þeim úrlausnarefnum sem við er að glíma. En ég er ekki sannfærð um að við leysum hugarfarsbreytinguna með því að setja málin í nefnd. Ég ætla að leyfa mér að halda því fram að þessi ríkisstjórn hafi kannski verið fullglöð við að setja málin í nefndir og látið málin liggja um of inni í nefndum og sinnt í engu, litlu sem engu, þeirri vinnu sem þarf að fara fram varðandi hugarfarsbreytinguna því hæstv. forsætisráðherra sagði í þessum ræðustóli áðan að

það skipti verulegu máli að breyta hugarfari þjóðarinnar. Hvernig ætlar ríkisstjórn að gera það? Ætlar hún að ganga á undan með góðu fordæmi? Ætlar hún að ganga á undan með góðu fordæmi varðandi sjálfbæra orkustefnu? Ekki sýnist mér það. Svörtu stífbónuðu drossíurnar hérna fyrir utan gefa mér engin merki um að þessi (Forseti hringir.) ríkisstjórn ætli sér að ganga á undan með góðu fordæmi og leggja af notkun jarðefnaeldsneytis.

[14:08]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Hæstv. forseti. Það er hárrétt hjá hv. þingmanni að það er erfitt að breyta hugarfari þjóðarinnar. Ég held reyndar að í einhverjum skilningi höfum við sem hér erum inni tekið að okkur það verkefni á einhvern hátt og í einhverju málefni því öll erum við að berjast fyrir okkar hugðarefnum og sækja fylgi til fólks á þeim forsendum. En áður en við leggjum upp í það að verk að breyta hugarfarinu verðum við að vera búin að móta það með okkur hvert við viljum fara og hvaða tæki við ætlum að nota til að breyta hugarfarinu. Eitt af þessum tækjum er verðlagningin, kostnaðurinn til dæmis, að kostnaðurinn við einstaka þætti í þessu endurspeglist í verðinu sem ekki alltaf gerist. Þetta er langt frá því að vera einfalt mál og langt frá því að vera eitthvað sem við vinnum í skyndingu, frú forseti.

Skipan Evrópunefndar.

Fsp. ÁÞS, 598. mál. — Þskj. 922.

[14:10]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Hinn 31. mars síðastliðinn skipaði hæstv. forsætisráðherra sérstaka nefnd um þróun Evrópumála og segir meðal annars í erindisbréfi nefndarinnar að verkefni hennar sé, með leyfi forseta:

„1. Að fylgja eftir tillögum Evrópunefndar frá mars 2007 um aukna þátttöku stjórnmálamanna og embættismanna í hagsmunagæslu tengdri Evrópustarfi.

2. Að framkvæma nánari athugun á því hvernig hagsmunum Íslendinga verði best borgið í framtíðinni gagnvart Evrópusambandinu, á grunni niðurstaðna Evrópunefndar frá mars 2007.

3. Að fylgjast með þróun mála í Evrópu og leggja mat á breytingar út frá hagsmunum Íslendinga.“

Þessi nefndarskipun kemur meðal annars í framhaldi af vinnu Evrópunefndar sem skilaði ítarlegri skýrslu á síðasta ári og hér er í bréfi forsætisráðherra einnig vísað í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar núverandi þar sem ákveðið var að setja slíka nefnd á laggirnar.

Nú er ljóst að sveitarfélögin gegna gríðarlega þýðingarmiklu hlutverki í stjórnsýslunni og raunar ekki bara í stjórnsýslunni heldur sem aðilar á vinnumarkaði má segja. Sveitarfélögin eru einn stærsti vinnuveitandinn í landinu og gegna þar af leiðandi miklu hlutverki. Í skýrslu sem hæstv. utanríkisráðherra hefur lagt fram á Alþingi að minni beiðni og fleiri þingmanna um skuldbindingar sveitarfélaganna í EES-samningnum kemur fram að áætlað sé að sveitarfélögin eða svokölluð staðbundin stjórnvöld beri ábyrgð á um þremur fjórðu eða 75% af allri löggjöf Evrópusambandsins sem hér er innleidd þannig að augljóslega eru þar á ferðinni mjög ríkir hagsmunir.

Þess má líka geta að í upphafi voru staðbundin stjórnvöld eða sveitarfélög ekkert sérstaklega nefnd í sáttmála Evrópusambandsins en með þeim svokallaða Lissabonsáttmála sem nú er í fullgildingarferli er hlutverk staðbundinna stjórnvalda, sveitarfélaganna þar á meðal, í fyrsta skipti nefnt á nafn og þeim er fengið alveg sérstakt hlutverk. Það hefur einnig verið gert með stofnun héraðanefndarinnar frá Maastrichtsamningnum þannig að ljóst er að hlutverk og verkefni sveitarfélaganna hafa færst mjög í vöxt og þau bera mjög ríka skyldu og ábyrgð á innleiðingu löggjafar sem kemur frá Evrópusambandinu. Það skýtur þess vegna nokkuð skökku við, frú forseti, að mínu mati, að sveitarfélögin hafi ekki verið kölluð að þessum samráðsvettvangi sem Evrópunefndin er, einkum þegar það er haft í huga hversu mikilvægu hlutverki þau hafa að gegna. Ég hef þess vegna leyft mér, virðulegur forseti, að leggja fram eftirfarandi fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra:

Hverju sætir að sveitarfélögin eiga ekki aðild að nýskipaðri Evrópunefnd sem á að fjalla um hagsmuni Íslands í Evrópustarfi og hafa sveitarfélögin þó, samkvæmt nýlegri skýrslu utanríkisráðherra til Alþingis, (Forseti hringir.) ríkar skuldbindingar í EES-samningnum og eiga þar mikilla hagsmuna að gæta?

[14:13]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Hinn 2. maí síðastliðinn ritaði Samband íslenskra sveitarfélaga mér bréf og óskaði eftir því að tilnefna fulltrúa og annan til vara í umrædda nefnd um þróun Evrópumála. Þann 7. maí svaraði ég þessu bréfi. Ég vísaði í upphaflega bréfið frá sambandinu og bætti síðan við, með leyfi forseta:

„Ekki er á þessu stigið talið tilefni til slíkrar fjölgunar í nefndinni.

Upphaflega var fyrirhuguð stofnun samráðsvettvangs stjórnmálaflokka á Alþingi um Evrópumál. Síðan var ákveðið að stofna nefnd fulltrúa flokkanna og helstu hagsmunaaðila í atvinnulífinu sem fylgjast skyldi með þróun mála innan Evrópusambandsins og hugsanlegum áhrifum á Evrópska efnahagssvæðið og Ísland. Ekki var gert ráð fyrir sérstökum fulltrúum stjórnsýslustiganna tveggja heldur að fulltrúar stjórnmálaflokkanna í nefndinni kæmu þar á framfæri sjónarmiðum ríkis og sveitarfélaga og gættu hagsmuna þeirra. Mikilvægt var talið að stuðla að skilvirkni í þessu nefndarstarfi með því að halda fjölda nefndarmanna innan ákveðinna marka.

Samband íslenskra sveitarfélaga er hvatt til að leita til formanna nefndarinnar, Illuga Gunnarssonar alþingismanns og Ágústs Ólafs Ágústssonar alþingismanns, eftir upplýsingum eða vegna sérstakra áherslna.

Jafnframt fylgir hjálagt listi yfir alla nefndarmenn.“

Ég hygg að þetta bréf svari fyrirspurn hv. þingmanns. Ég get bætt því við að það var ekki hugmyndin, eins og segir í bréfinu, að þarna væru endilega fulltrúar stjórnsýslustiganna. Það er enginn sérstakur fulltrúi ráðuneyta til dæmis í þessari nefnd. Þó að sveitarfélögin gegni vissulega

mikilvægu hlutverki og hafi heilmikilla hagsmuna að gæta gagnvart Evrópumálum og þróun þeirra þá er þessi nefnd ekki þannig saman sett að viðeigandi sé að þau tilnefni fulltrúa beint. Auðvitað verður til þeirra leitað og þau geta leitað til nefndarinnar eftir þörfum. En fulltrúar stjórnmálaflokkanna munu hafa það hlutverk að gæta hagsmuna bæði ríkis og sveitarfélaga í þessu ef svo mætti segja.

[14:16]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Ég tek undir þau orð hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar að það hefði átt að taka sveitarfélögin með inn í þessa nefnd. Fulltrúi Framsóknarflokksins í nefndinni, hv. þm. Birkir Jón Jónsson, gerði einmitt athugasemd við þetta á fyrsta fundi nefndarinnar, að mér skilst. Samkvæmt því sem fram hefur komið opinberlega hafa formenn stjórnarflokkanna ekki alveg sömu sýn á hvað nefndin á að gera. Mér skilst að hæstv. forsætisráðherra segi að nefndin eigi að vera á vaktinni en hæstv. utanríkisráðherra opnar fyrir að nefndin komi með beinharðar tillögur. Alla vega á nefndin að fylgjast vel með Evrópumálunum og sveitarfélögin eru þar stór aðili eins og hér hefur komið fram. Sveitarfélögin eru t.d. með fulltrúa úti í Brussel sem gætir hagsmuna þeirra þannig að þau eru komin lengra en t.d. Alþingi í þeim efnum í Brussel. Við höfum rætt það á vettvangi þingsins hvort við eigum að koma upp fulltrúa þarna úti.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra (Forseti hringir.) hvort það komi til greina að setja fulltrúa sveitarfélaganna síðar inn í nefndina af því að ráðherra sagði að á þessu stigi kæmi það ekki til greina.

[14:17]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Já, það er sannarlega þörf á því að mínu mati að sveitarfélögin fái aðkomu að Evrópunefndinni enda er hér um mjög stórt hagsmunamál að ræða fyrir sveitarstjórnarstigið í landinu hvernig við Íslendingar högum okkar samskiptum við Evrópu. Það er rétt sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir sagði áðan að ég spurði hæstv. forsætisráðherra á fyrsta fundi nefndarinnar hvort það hefði ekki verið æskilegt að fulltrúar Sambands ísl. sveitarfélaga sætu í þessari nefnd fyrst á annað borð var farið að útvíkka hana. Ég tel einboðið að setja eigi fulltrúa sveitarstjórnarstigsins inn í þessa nefnd. Hún sinnir mikilvægu verkefni, þ.e. að kanna samskipti Íslands við Evrópu til framtíðar litið. Sveitarstjórnarstigið er mjög stórt stig sem veltir tugum milljarða. Þetta er stór vinnuveitandi og gegnir mjög miklum skyldum gagnvart almenningi í landinu. Það er ófært annað að mínu viti en að sveitarfélögin fái (Forseti hringir.) aðkomu að þessari nefnd. Ég skora hér með á hæstv. forsætisráðherra að verða við þeirri ósk að sveitarfélögin fái aðkomu að Evrópunefndinni.

[14:18]

Fyrirspyrjandi (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir greinargott svar. Ég vil þó segja að ég er algjörlega ósammála þessu mati og ég held að í því felist hálfgerð meinloka eða hugsanlega vanþekking eða misskilningur á hlutverki sveitarfélaganna í þessu samhengi.

Nú hefur verið starfandi um nokkurra ára skeið svokölluð héraðanefnd Evrópusambandsins sem er vettvangur staðbundinna stjórnvalda til þess að fjalla um löggjöf sem er í vinnslu hjá Evrópusambandinu. Sveitarstjórnarstigið í Evrópusambandinu á aðild að þessari nefnd. Hún er skipuð 344 fulltrúum, ekki 222 eins og segir hér í svari hæstv. utanríkisráðherra varðandi þetta mál. Samband íslenskra sveitarfélaga hefur samband við þessa nefnd. Í skýrslunni sem ég hef áður vitnað til frá hæstv. utanríkisráðherra segir m.a. að íslensk stjórnvöld telji mikilvægt að nýta tækifæri af þessu tagi til áhrifa. Þar er verið að vísa í tengsl Sambands íslenskra sveitarfélaga inn í verk Evrópusambandsins, einnig samtök evrópskra sveitarfélaga sem er sá vettvangur sem Evrópusambandið sjálft hefur samstarf við á sviði mála sem snerta sveitarfélögin. Í mörgum tilvikum er það svo að það er ekki síður sveitarstjórnarstigið sem veitir ríkisvaldinu upplýsingar um það sem er í gangi, það þekki ég persónulega mætavel. Ráðuneytin hér á landi hafa jafnframt sagt að það sé í sumum tilfellum þannig. Ég held að nefndin yrði þá breiðari og fengi meiri þekkingu og kunnáttu inn í starf sitt ef fulltrúi sveitarfélaganna sæti í nefndinni.

Ég hef enga trú á að það sé af illum hug gagnvart sveitarfélögunum að þau skuli ekki eiga fulltrúa í Evrópunefndinni, ég held að þetta sé gleymska. Það þarf að horfast í augu við að það er skynsamlegt að fá sveitarfélögin að þessu borði. Þau hafa ríkra hagsmuna að gæta en þau hafa líka mikið til málanna að leggja. (Forseti hringir.) Ég vil því hvetja hæstv. forsætisráðherra til þess að skoða þetta mál á nýjan leik.

[14:20]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Sjálfsagt geta menn haft mismunandi skoðanir á því hvernig skipa eigi svona nefnd. Það kom auðvitað til greina að setja í hana fulltrúa ráðuneytanna, utanríkisráðuneytis, fjármálaráðuneytis og kannski félagsmálaráðuneytis, vegna þess að vinnumarkaðurinn hefur mikil tengsl við Evrópusambandið. Þá hefði verið eðlilegt að Samband ísl. sveitarfélaga væri þarna líka.

Farin var önnur leið og ég er búinn að útskýra hver hún var. Síðan á þetta nefndarstarf auðvitað eftir að þróast og þá kemur í ljós hvort það er ástæða til þess að gera einhverjar breytingar á þessu. Ekkert af þessu tagi er óumbreytanlegt. Þá skoðum við bara hvort það er ástæða til þess að fara betur yfir þetta og þess vegna sagði ég áðan „á þessu stigi“. Ég held að rétt sé að gefa nefndinni tækifæri til þess að koma störfum sínum af stað og finna rétta taktinn í þetta. Svo geta menn rætt störf hennar hér á Alþingi þegar þar að kemur.

Umræðu lokið.

Samráðsvettvangur um efnahagsmál.

Fsp. JBjarn, 617. mál. — Þskj. 983.

[14:22]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. forsætisráðherra sem er þannig:

Hyggst ráðherra leita eftir aðild Bændasamtaka Íslands að samráðsvettvangi um efnahagsmál?

Ekki þarf að fara um það mörgum orðum hve alvarlegt efnahagsástandið er hér í dag. Verðbólgan mælist nú í tveggja stafa tölu og horfur eru á að svo verði áfram a.m.k. um hríð. Þetta gerist þrátt fyrir að stefna bæði ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans síðasta ár hafi verið sú að halda verðbólgunni innan 3% markanna. Vöruverð hækkar og fólk sér verðtryggð lán sín rjúka upp við hæstu vexti í heimi enda hefur fólk miklar áhyggjur af vaxandi greiðslubyrði af lánum sínum og lánhæfismat ríkissjóðs var lækkað í morgun.

Ég ætla ekki hér að tíunda nein hagstjórnarmistök ríkisstjórnarinnar á síðustu árum þó að það væri hægt heldur hitt hvernig bregðast skuli við og ná á tökum á verðbólgunni, snúa hana niður og verja kaupmátt og kjör almennings á þeim viðsjárverðu tímum sem nú virðast fara í hönd. Að frumkvæði forsætisráðherra hefur verið skipaður samráðsvettvangur um efnahagsmál þar sem hafa setið á fundi auk hans aðrir ráðherrar ríkisstjórnarinnar og fulltrúar frá Samtökum atvinnulífsins, Alþýðusambandi Íslands, Sambandi íslenskra sveitarfélaga, BSRB og BHM. Mér finnst þetta skynsamleg ráðstöfun af hálfu forsætisráðherra.

Forustumenn ríkisstjórnarflokkanna hafa ítrekað tekið sér í munn orðið „þjóðarsátt“, nú þurfi að vinna að þjóðarsátt og mikilvægt sé sem flestir aðilar komi að því máli. Ég vona reyndar að það sé ekki þjóðarsátt um óbreytt ástand.

Ég minnist þess að 1. maí birtist grein eftir formann Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, um þjóðarsáttarsamninga. Þá minntist hún einmitt þjóðarsáttarsamninganna frá 1990–1991 þegar aðilar vinnumarkaðarins, ríki, sveitarfélög og samtök bænda sameinuðust gegn verðbólgunni og kölluðu eftir nýrri þjóðarsátt. Í máli formanns Samfylkingarinnar kom fram, að því er virtist, að það væri eðlilegt að Bændasamtökin ættu aðild að því starfi.

Þó að þjóðarsáttarsamningarnir frá 1990–1991 væru kannski gerðir við örlítið aðrar aðstæður tóku Bændasamtökin engu að síður þátt í þeim samningum og í því sem skipti sköpum um að sátt náðist. Reyndar urðu bændur að taka á sig ef til vill meiri kjaraskerðingu nokkur annar hópur sem aðild átti þar að. Ég er ekki að mælast til þess að það verði endurtekið. En allt þetta skiptir gríðarlega miklu máli, bændur og íslenskur landbúnaður, staða hans og framtíð í bæði nútíð og framtíð, matvælaöryggi þjóðarinnar og verð á landbúnaðarvörum. (Forseti hringir.) Þess vegna spyr ég hæstv. forsætisráðherra hvort hann hyggist ekki leita eftir aðild Bændasamtaka Íslands að samráðsvettvangi um (Forseti hringir.) efnahagsmál sem hefur tekið til starfa. (Forseti hringir.) Það mundi styrkja hópinn verulega að mínu mati.

[14:25]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Frú forseti. Þegar ríkisstjórnin var mynduð var ákveðið að setja á laggirnar þennan samráðsvettvang og hann hóf störf á sl. sumri. Efnahagsástandið í dag er alveg óháð tilvist þessa hóps en hann mun áreiðanlega nýtast vel til samráðs um þetta ástand eins og þegar hefur reyndar komið á daginn. Hugmyndin með honum var að leiða saman aðila vinnumarkaðarins, sveitarfélögin — Samband ísl. sveitarfélaga á þarna fulltrúa — og svo fulltrúa úr ríkisstjórn Íslands til þess að fara sameiginlega yfir stöðu mála hverju sinni og gera það með reglulegum hætti. Bændasamtökin eru ekki þarna með, það er alveg rétt. Það er fullt af samtökum sem ekki eru með, það er ekki hægt að taka alla að sama borðinu. Að því leyti til er þetta svipað og fyrri spurningin sem ég svaraði hér í dag, það fer eftir því hvernig hlutirnir eru hugsaðir í byrjun.

Ég geri ekki lítið úr starfi Bændasamtaka Íslands, þvert á móti, ég tel að það sé mjög mikilvægt. Ríkisstjórnin mun hafa mjög gott samráð og eiga mjög gott samstarf áfram við þau samtök eins og við eigum í dag um svo fjölmörg mál, bæði lagafrumvörp og margt, margt fleira þannig að þetta dregur ekki úr því. Ef sérstök ástæða verður til að ræða við Bændasamtökin í stærri hópi vegna aðgerða sem tengjast núverandi efnahagsástandi þá gerum við það auðvitað, það er svo einfalt.

[14:27]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Bændur þessa lands vinna mikilvægt starf í þágu neytenda og stuðla að fæðuöryggi þjóðarinnar. Eins og hv. þm. Jón Bjarnason nefndi hér áðan skipti aðkoma Bændasamtakanna að síðustu þjóðarsátt sköpum árið 1990. Bændur lögðu þar verulega af mörkum til þess að ná böndum á þeirri miklu verðbólgu sem þá var. Þess vegna vekur það ákveðna furðu að Bændasamtökin skuli ekki hafa verið tekin að samningsborðinu nú þegar verðbólgan er á þessu skriði. Það er ljóst að grípa þarf í taumana og við framsóknarmenn höfum talað fyrir þjóðarsátt. Bændasamtökin eru ekki bara einhver samtök. Hér er um að ræða fjöldahreyfingu fólks, þúsunda bænda í landinu, sem skiptir sköpum á erfiðum tímum. Það er því nauðsynlegt, hæstv. forseti, að kalla Bændasamtökin að þessu borði eins og aðra (Forseti hringir.) stóra hagsmunaaðila því að þau eru stór hagsmunaaðili í þessu samhengi, hæstv. forseti.

[14:28]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir að koma með þessa fyrirspurn og leggja fyrir hæstv. forsætisráðherra. Þó að samráðsnefndin hafi verið skipuð á sl. sumri undir allt öðrum formerkjum og við allt aðrar aðstæður en blasa við í dag tel ég mikilvægt að endurskoða hlutverk þessa samráðsvettvangs atvinnulífsins og launþega og stjórnvalda miðað við þær aðstæður sem við búum við nú. Við eigum að taka Bændasamtökin og bændastéttina með, sérstaklega með tilliti til þess að fyrir Alþingi liggur frumvarp um matvælatilskipun Evrópusambandsins sem hefur áhrif bæði á matvælaöryggi og matarverð í landinu. Það hefur ekki svo lítið að segja í því umhverfi sem við tölum um hér. Ef halda á verðbólgunni niðri eða ná henni niður verður það ekki gert nema með samstilltu (Forseti hringir.) átaki og bændur gegna þar mikilvægu hlutverki.

[14:30]

Fyrirspyrjandi (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Bændasamtök Íslands eru ekki bara einhver

samtök án þess að ég ætli að fara að tala neitt niður til annarra samtaka sem um er rætt. Búið er að kalla að borðinu Samtök atvinnulífsins, Samtök launafólks, ríkisstjórnina og Samtök sveitarfélaga. Samtök bænda og landbúnaðurinn eiga enga aðild að neinum þessara þátta. Engu að síður er þeirra hlutur, matvælaframleiðslan, fæðuöryggið, verð á matvöru, mikilvægur þáttur í íslensku þjóðarbúi. Steingrímur Hermannsson, sem leiddi þjóðarsáttarsamningana á sínum tíma, lagði mikla áherslu á aðild Bændasamtakanna og taldi að hún hefði skipt sköpum.

Nú er mikið rætt um ástandið hvað varðar matvæli í heiminum. Síðast í morgun var greint frá neyðarfundi nokkurra forustumanna stærstu þjóða heims í New York um ástand matvælamarkaðarins í heiminum og framleiðslu matvara. Þeir töldu að þær hættur sem þar væru á ferðinni gætu ógnað næsta heimsfriði, baráttan og samkeppnin um mat. Það sama á við hér. Þetta skiptir gríðarlega miklu máli. Ég skil ekki af hverju hæstv. forsætisráðherra hefur á móti því að leita eftir því að Bændasamtökin fái aðild að þessum samráðsvettvangi. Mér finnst það með ólíkindum.

Ég vitnaði til þess að formaður Samfylkingarinnar taldi Bændasamtökin upp sem nauðsynlegan aðila á þeim samráðsvettvangi í grein sinni þann 1. maí. Ég ítreka það því, (Forseti hringir.) frú forseti, að ég skora á hæstv. forsætisráðherra, og vona að hann beri gæfu til þess, að kalla (Forseti hringir.) Bændasamtök Íslands að þeim samráðsvettvangi sem hann hefur skipað.

Umræðu lokið.

Tekjur af endursölu hugverka.

Fsp. KolH, 612. mál. — Þskj. 953.

[14:32]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Frú forseti. Kveikjan að fyrirspurninni er aðalfundur Bandalags íslenskra listamanna sem haldinn var þann 16. febrúar sl. Þar voru samþykktar nokkrar ályktanir, m.a. ályktun um það mál sem hér ber á góma.

Ég lagði fyrirspurnir fyrir hæstv. menntamálaráðherra fyrir skemmstu í tengslum við þessar ályktanir Bandalags listamanna. Ég bar upp þá spurningu sem nú er borin upp til fjármálaráðherra, þ.e. hvort ráðherra telji koma til greina að tekjur höfunda af endursölu hugverka verði flokkaðar sem fjármagnstekjur, samanber áskorun Bandalags íslenskra listamanna.

Hæstv. menntamálaráðherra svaraði þeirri spurningu á þá lund að hún teldi koma til greina að hugverk gætu fallið undir skilgreiningu á eign í skattalegu tilliti en vísaði að öðru leyti til hæstv. fjármálaráðherra með svör.

Menn hafa verið að reyna eftir fremsta megni, eftir því sem okkur hefur skilist, að einfalda skattkerfið og samræma það svo sem kostur er. Þannig háttar til í því kerfi að eignatekjur bera 10% skatt, t.d. leigutekjur af húseignum og öðrum eignum og hlunnindi hvers konar, t.d. vegna bújarða, ég nefni veiðihlunnindi í því sambandi.

Ég spyr hæstv. fjármálaráðherra hvort hann telji hugsanlegt að líta svo á að hugverk hvers konar væri í skattalegu tilliti hægt að skilgreina sem eign. Ég velti því þá fyrir mér á þeim nótum að listamenn, sem eru t.d. að semja sögur eða ljóð, eru á launum sem þeir greiða af launatekjuskatt, eðlilega launatekjuskattsprósentu. En þegar listaverkin halda síðan áfram að afla höfundi sínum tekna, þ.e. þegar endursala kemur til síðar á ævinni — leikskáld selur leikverk ungur að árum en á efri árum er leikverkið aftur tekið til sýningar. Þá er spurning hvort þær tekjur sem listamaðurinn fær af þeirri sýningu sé ekki hægt að skilgreina sem eignatekjur.

Ég held að þetta sé afar forvitnilegt og mikið hagsmunamál fyrir listamenn. Fjöldi listamanna starfar í landinu. Þeir flá fæstir feitan gölt ef svo mætti að orði komast. Við höfum í gegnum listamannasjóðinn okkar styrkt listamenn eða greitt þeim laun, sett þá til starfa, og góður árangur hefur verið af þeirri fjármögnun hins opinbera. Ég spyr því hvort ekki megi halda áfram að horfa jákvæðum augum til listamanna og tryggja að endursala listaverka verði skattlögð á sama hátt og eignatekjur.

[14:35]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Frú forseti. Í fjármálaráðuneytinu vinnur starfshópur sem samanstendur af starfsmönnum ráðuneytisins og fulltrúum ríkisskattstjóra og fjallar um skattlagningu endurfluttra hugverka eða hugverkaréttinda á þann hátt sem fyrirspyrjandi nefndi í inngangsorðum sínum. Sá hópur væri ekki að störfum nema vegna þess að ég tel koma til greina að hugverk eins og þessi verði skattlögð á sama hátt og fjármagnstekjur.

Ég geri ráð fyrir því að þessi starfshópur skili af sér í næsta mánuði og á grundvelli þeirrar niðurstöðu tek ég ákvörðun um það hvort lengra verður farið með málið.

[14:36]

Fyrirspyrjandi (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Frú forseti. Mér varð að orði hér áðan að kannski væri nóg komið af nefndum og starfshópum og við vildum sjá aðgerðir ríkisstjórnarinnar frekar en að mál séu sett í starfshópa og nefndir.

Nú ætla ég hins vegar að leyfa mér að fagna því að hæstv. ráðherra skuli vera með nákvæmlega þetta mál í starfshópi. Ég treysti því að hópurinn, sem samkvæmt svari hæstv. ráðherra á að skila af sér innan skamms, komist að þeirri niðurstöðu að tekjur af því tagi sem hér um ræðir verði skattlagðar sem eignatekjur, þ.e. með 10% skattprósentu. Ég hvet hæstv. ráðherra til dáða í þessum efnum og þakka kærlega fyrir svörin.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 14:38.

105. FUNDUR

miðvikudaginn 21. maí,
að loknum 104. fundi.

Dagskrá:

1. Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, stjfrv., 243. mál, þskj. 973. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
2. Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, stjfrv., 401. mál, þskj. 975. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
3. Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, þáltill., 278. mál, þskj. 312, nál. 964. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
4. Stofnun norrænna lýðháskóla, þáltill., 275. mál, þskj. 309, nál. 961. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
5. Samræmd neyðarsvörun, stjfrv., 191. mál, þskj. 954, frhnál. 989, brtt. 985. — 3. umr.
6. Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, stjfrv., 362. mál, þskj. 999. — 3. umr.
7. Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, stjfrv., 541. mál, þskj. 1000, brtt. 987. — 3. umr.
8. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 1001. — 3. umr.
9. Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, stjfrv., 516. mál, þskj. 817. — 3. umr.
10. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737. — 3. umr.
11. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826. — 3. umr.
12. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Gunnar Svavarsson, 2. þm. Suðvest.,
Jóhanna Sigurðardóttir fél.- og trmrh., 5. þm. Reykv. n.

Tilhögun þingfundar.

[14:38]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að atkvæðagreiðslur verða síðar á þessum fundi og gert er ráð fyrir að þær verði upp úr klukkan hálffjögur.

Samræmd neyðarsvörun, 3. umr.

Stjfrv., 191. mál (heildarlög). — Þskj. 954, frhnál. 989, brtt. 985.

[14:39]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti minni hluta allsherjarnefndar um frumvarp til laga um samræmda neyðarsvörun. Frumvarpi til laga um neyðarsvörun var vísað að nýju til allsherjarnefndar að lokinni 2. umr. um málið. Við gerum athugasemdir við að í 1. mgr. 8. gr. frumvarpsins er kveðið á um að rekstur samræmdrar neyðarsvörunar skuli vera í höndum hlutafélags. Ég ítreka, skuli vera höndum hlutafélags um rekstur slíkrar stöðvar.

Þær upplýsingar hafa borist nefndinni að eignarhald á hlutafé í Neyðarlínunni hf. skiptist þannig að ríkissjóður eigi 73,6%, Reykjavíkurborg 10,5%, Landsvirkjun 7,9% og Orkuveita Reykjavíkur 7,9%.

Neyðarlínan fagnar frumvarpinu en gerir tvær athugasemdir. Við annarri þeirra hefur þegar verið orðið en ekki hinni en sú lýtur að orðalaginu „skuli vera í höndum hlutafélags“. Neyðarlínan gekk nú ekki lengra en að leggja til að orðalagið yrði „geti verið í höndum hlutafélags.“ Ekki var fallist á það í nefndinni.

Í umsögn ríkislögreglustjóra er gerð grein fyrir stofnun Neyðarlínunnar um rekstur neyðarsímsvörunar og þar er vísað til þess að Neyðarlínan eigi hlut í fyrirtæki og fjarskiptakerfi öryggis- og björgunaraðila á landsvísu, svonefnt Tetra-kerfi sem ég kem að síðar. En síðan segir orðrétt í umsögn ríkislögreglustjóra:

„Ríkislögreglustjóri telur mikilvægt, með hliðsjón af eðli starfseminnar, að forræði félagsins sé á hendi íslenska ríkisins.“ Tiltekur reyndar ekki hvort það eigi að vera hlutafélag eða annað félag en að það sé öruggt að það sé á forræði þess.

Fyrir hönd minni hlutans verð ég að taka undir þessi sjónarmið og gera athugasemdir við það að rekstrinum skuli komið fyrir í höndum hlutafélags. Ástæðurnar fyrir afstöðu minni eru þær að um er að ræða þjónustu við almannaheill. Öryggi borgaranna. Almannaþjónusta sem ómögulegt er að reka öðruvísi en af almannafé en ekki með hagnaðarvon að leiðarljósi líkt og í hlutafélögum. Við þetta bætist að að neyðarsvöruninni koma aðeins opinberir aðilar sem sinna löggæslu, landhelgis-, flugstjórnar- og heilbrigðismálum og annarri almannaþjónustu sem vöktunaraðilar koma fleiri að, þ.e. fyrir utan eignaraðilana, það eru frjáls félagasamtök sem sinna björgunarmálum í samfélagsþágu, í sjálfboðavinnu og af hugsjónum og hafa að leiðarljósi akkúrat enga hagnaðarvon í þessu dæmi.

Með því að skipa neyðarsímsvörun þannig að hún yrði rekin af hinu opinbera er tryggt að um starfsmenn þeirrar stofnunar sem sinnir almannaþjónustu giltu lög um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins. Enn fremur að um starfsemina giltu stjórnsýslulög og upplýsingalög sem ég tel afar brýnt á þessu mikilvæga sviði. Það er afar brýnt að aftengja ekki þessa almannaþjónustu þeim lögum sem gilda um opinberan rekstur. Það tryggir jafnframt réttaröryggi þeirra sem nýta sér þessa mikilvægu þjónustu og eru að kalla eftir neyðaraðstoð. Að þeir eigi athvarf í upplýsingalögum og stjórnsýslulögum ef út af ber.

Ég vil líka nefna það sem rökstuðning fyrir þessum sjónarmiðum að það hlýtur að vera eðlilegt, með vísan til 7. gr. frumvarpsins, að starfsfólk gæti að þagmælsku um vitneskju sem það fær í starfi og eðlilegt er að fari leynt. Jafnframt er kveðið á um að slík þagmælska haldist eftir að starfsfólk lætur af störfum.

Að mæla fyrir því að Neyðarlínan sem starfar að al-

mannaþjónustu skuli vera í höndum hlutafélags hreint og klárt, og engar undanþágur frá því, er að mínu mati hrein kredda. Þetta eru bókstafstrúarbrögð. Kredda og bókstafstrúarbrögð sem þjóna engum skynsamlegum rökum. Það hefur hvergi komið fram í frumvarpinu eða í lögskýringargögnum með frumvarpinu til hvers það er að þessu sé skipað á þennan hátt. Það er algjörlega órökstutt. Ég ítreka enn og aftur að almannaþjónusta, samfélagsþjónusta sem þarna er stunduð, á að vera á höndum ríkisins í ríkisrekstri. Látum ekki kreddur afvegaleiða okkur í þessum efnum.

Frú forseti. Ég verð enn fremur að marggefnu tilefni að gagnrýna það enn og aftur að með frumvarpinu eru lagðar fjárhagslegar skyldur á sveitarfélögin sem mörg hver, allt of mörg, standa illa fjárhagslega, við vitum það öll sem hér störfum, án þess að sveitarfélögum séu tryggðar tekjur eða tekjustofnar til að mæta þeim óhjákvæmilegu fjárframlögum sem þarna fylgja.

Frumvarpinu fylgir lögum samkvæmt greining fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins. Þar kemur skýrt fram að samhliða þessum lögum og samhliða starfsemi neyðarsímsvörunar eigi að byggja upp nýtt kerfi fjarskipta, öryggis- og björgunaraðila á landsvísu, svonefnt Tetra-kerfi. Inn í það kerfi þurfa sveitarfélögin að laga sig með tilheyrandi kostnaði og það verulegum kostnaði. Bæði við kaup á þessum stöðvum og við rekstur þeirra. Og síðan við þjónustugjöld eða gjald sem tekið er fyrir þessi fjarskipti. Fjárlagaskrifstofan kemst að þeirri niðurstöðu að þetta muni ekki hafa í för með sér fjárútlát fyrir ríkið en gleymir sveitarfélögunum. Enn og aftur gleymast sveitarfélögin.

Við þetta gerir Samband íslenskra sveitarfélaga athugasemdir í umsögn sinni, dags. 29. nóvember 2007. Í umsögninni kemur fram að frumvarpið geri ráð fyrir að allir viðbragðsaðilar verði samtengdir í einu samræmdu viðbragðskerfi í gegnum vaktstöð samræmdrar neyðarsvörunar, eins og mælt er fyrir um í 4. gr. frumvarpsins. Þar er átt við Tetra, fjarskipta- og staðsetningakerfið. Kemur beinlínis fram í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga að í þessari kerfisupptöku Tetra-kerfisins muni felast verulegur kostnaður fyrir sveitarfélögin og er bent enn fremur á að afnotagjöld af Tetra-kerfinu séu mun hærri en af VHF-talstöðvum. Þeir benda líka á að sá kostnaður hafi ekki verið metinn á grundvelli samkomulags frá 30. desember 2005 um kostnaðarmat lagafrumvarpa og stjórnvaldsfyrirmæla gagnvart sveitarfélögunum.

Þetta gagnrýni ég harðlega. Þetta er vanefnd á samningnum frá 2005. Þetta gerist ítrekað. Sveitarfélögin gleymast. Þau verða út undan. Verið er að leggja á sveitarfélögin kostnað hér, kostnað þar og kostnað út um allt. Þegar saman er tekið standa verst settu sveitarfélögin ekki undir þessu.

Einnig kemur fram í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga að árlegar heimildir samkvæmt fjárlögum til að endurgreiða vask á búnaði slökkviliða hafi verið lágar á undanförnum árum og alls ekki dugað til að greiða lögbundna endurgreiðslu á virðisaukaskatti. Ég er ekki bara að tala um slökkvibíla heldur búnaðinn. Hluti af búnaði í þá hjálparbíla er auðvitað talstöðvar, Tetra-talstöðvar og þessi kerfi. Sambandið bendir á að setja verði gjaldskrá sem taki tillit til þessa og verði samræmd þannig að tryggt verði að einstök sveitarfélög greiði ekki hærri afnotagjöld fyrir hverja talstöð en aðrir viðbragðsaðilar. Svo mörg voru þau orð.

Ég vil líka í þessu samhengi leyfa mér að minna á bréf Sambands íslenskra sveitarfélaga til fjárlaganefndar Alþingis sem er dagsett 19. nóvember 2007. Þar kvartar sambandið sárlega yfir þeim vanhöldum sem hafa orðið við gerð fjárlaga á endurgreiðslum virðisaukaskatts vegna kaupa á slökkvibifreiðum og búnaði slökkviliðanna.

Í því bréfi sambandsins til fjárlaganefndar Alþingis kemur fram að í árslok 2007 eigi sveitarfélögin óuppgerðar endurgreiðslur að fjárhæð 32 millj. kr. og það eru ekki ætlaðar nema 30 millj. kr. í þessar endurgreiðslur á fjárlagaárinu 2008. Þeir telja að einar 40 milljónir vanti upp á að rétt sé gefið í þeim málum. Þær byrðar er verið að leggja á sveitarfélögin, þessa neyðarsímsvörun, án þess að á móti komi framlög frá ríkinu eða tekjustofnar. Alþingi verður fyrr en seinna að fara að taka á þeim vanda. Ríkissjóður stendur vel og menn berja sér á brjóst og segja: Ríkissjóður stendur vel. En smærri sveitarfélög úti á landi og jafnvel víðar standa afar illa fjárhagslega.

Sömu sjónarmið koma fram í fylgiskjali með umsögn borgarstjórans í Reykjavík. Því fylgdi bréf slökkviliðsstjóra höfuðborgarsvæðisins, Jóns Viðars Matthíassonar, dags. 28. nóvember 2007. Þar bendir hann á þá skyldu að viðbragðsaðilar skulu samkvæmt 4. gr. hafa aðgang að öryggis- og fjarskiptakerfi. Og síðan segir orðrétt, með leyfi frú forseta:

„Þótt tilgangur ákvæðisins sé góður og taka beri undir hann þá þarf að afmarka betur í hverju afgangurinn skuli fólginn og hvernig greiða skuli fyrir þann aðgang. Þá er nauðsynlegt að rýna betur í kostnaðaraukningu sveitarfélaga vegna þessa. Lagt er til að ríki og sveitarfélög sjái um aðgang viðbragðsaðila að kerfinu án þess að það endurspeglist í afnotagjöldum þeirra en á þann hátt verður best tryggð öflug notkun viðbragðsaðila á kerfinu. Einnig er nauðsynlegt að dómsmálaráðherra setji gjaldskrá fyrir víðtækari þjónustu til viðbragðsaðila og einnig fyrir afnotagjöld að öryggis- og fjarskiptakerfi samræmdrar neyðarsvörunar.“

Svo mörg voru þau orð. Það endurómar frá öllum sveitarfélögum og sambandi þeirra að verið sé að leggja fjárhagslegar byrðar á sveitarfélögin sem ekki hefur verið svarað með fjárframlögum eða tekjustofnum. Það er reyndar skoðun mín að þessi kostnaður ætti allur að vera á hendi ríkisins og í opinberum rekstri.

Í breytingartillögum okkar leggjum við til að 1. mgr. 8. gr. verði breytt á þann veg að rekstur samræmdrar neyðarsvörunar verði á hendi ríkisins og við leggjum til að frumvarpið verði samþykkt með svohljóðandi breytingu, með leyfi frú forseta:

„1. mgr. 8. gr. orðist svo:

Rekstur vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar skal vera í höndum ríkisins.“

Frú forseti. Mælirinn er löngu fullur hvað það varðar að ríkið sé að varpa verkefnum yfir á sveitarfélög án tekjustofna. Þetta gerist vikulega á þinginu ef ég má segja svo. Það er að koma inn ótrúlegur fjöldi þar sem mætti kalla minni háttar tilskipanir frá Evrópusambandinu sem leggur

skyldur á sveitarfélögin. Yfirleitt eru þær keyrðar hér í gegn orðalaust eða orðalítið og samþykktar. En það er nánast undantekning ef hugað er að fjárhagslegum hagsmunum sveitarfélaga í þessum efnum.

[14:54]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Frumvarp þetta gekk til allsherjarnefndar milli 2. og 3. umr. eins og þegar hefur komið fram. En meiri hluti nefndarinnar sá ekki tilefni til þess að gefa út framhaldsnefndarálit. Hins vegar vil ég áður en lengra er haldið geta þess að ég hef sem formaður nefndarinnar flutt eina minni háttar breytingartillögu sem liggur fyrir á sérstöku þingskjali, 985 þar sem um er að ræða orðalagsbreytingu sem ekki hefur neina efnislega eða á ekki hafa neinar efnislegar breytingar í för með sér. Þar er einungis lagt til að síðari málsliður 2. mgr. 2. gr. orðist svo:

„Einnig er óheimilt að nota orðin „neyðarnúmer“ og „neyðarsímanúmer“ ein og sér eða í orðasamböndum um aðra starfsemi hér á landi en lög þessi kveða á um.“

Og þar er eiginlega bara verið að breyta og í eða, ef ég man rétt. Þetta er bara prófarkalestur í rauninni.

En vegna ræðu hv. þm. Atla Gíslasonar og þeirra sjónarmiða sem hann mælti fyrir og fram koma í framhaldsnefndaráliti hans og breytingartillögu vil ég geta þess að Neyðarlínan hf. hefur um allnokkurt skeið verið rekin sem hlutafélag. Það stafaði af því eins og menn þekkja upphaflega að ýmsir aðilar komu að þeim rekstri, tóku sig saman um þennan rekstur og stofnuðu um það hlutafélag, bæði opinberir aðilar og einkaaðilar.

Hv. þingmaður gat þess réttilega að eignarhlutanum er þannig fyrir komið í dag að ríkissjóður á 73,6%, Reykjavíkurborg 10,5%, Landsvirkjun 7,9% og Orkuveita Reykjavíkur 7,9%. Mér vitanlega hafa ekki verið uppi hugmyndir um að breyta þessu eða selja bréf eða færa þau á milli aðila. Ég þekki það ekki og það kom ekki fram í nefndarstörfum.

Það var eðlilegt að stofna um þetta hlutafélag í upphafi vegna þess að þar var verið að ná saman ýmsum aðilum að því verkefni og hlutafélagaformið er heppilegt form á slíkum rekstri þar sem fleiri en einn aðili koma saman. Ekki stendur til að breyta þessu. Reynslan af rekstrarforminu hefur verið góð. Ekkert hefur komið fram um að það hafi skapað vandræði í störfum Neyðarlínunnar að hafa þetta í hlutafélagaformi. Þess vegna taldi meiri hluti nefndarinnar enga ástæðu til að breyta fyrirkomulaginu.

Ef ákvörðun er tekin um að breyta þessu er vissulega hægt að skoða það. Hins vegar hefur ekki komið fram nein þörf eða nauðsyn á að breyta því. Þetta hefur reynst ágætlega og engin vandamál sem mér er kunnugt um hafa komið fram vegna þess að um hlutafélagaform er að ræða. Ég get því ekki tekið undir þá breytingartillögu sem hv. þm. Atli Gíslason leggur fram og mælt er fyrir.

Um þetta er í sjálfu sér ekki margt annað að segja. Aðrar athugasemdir hv. þm. Atla Gíslasonar lúta að mínu mati ekki sérstaklega að efnisatriðum frumvarpsins heldur fremur að fjárhagslegum samskiptum ríkis og sveitarfélaga almennt. Ég held að ljóst sé að mikilvægt er, eins og kemur fram í 4. gr., að um samtengingu viðbragðsaðila sé að ræða, mikilvægt er að hafa þetta ákvæði þar inni. Ég sé ekki, þó að menn geti haft ýmsar skoðanir eins og kunnugt er á fjárhagslegum samskiptum ríkis og sveitarfélaga almennt, að það breyti nokkru um hvernig þetta frumvarp er sett fram. Ég sé ekki fyrir mér að við mundum taka út þá skyldu sem er gert ráð fyrir í frumvarpinu. Ég ætla í sjálfu sér ekki að fara nánar út í það mál heldur legg áherslu á að frumvarpið nái fram að ganga í því formi sem það er eftir 2. umr. með þó þeirri smávægilegu lagfæringu sem ég gerði tillögu um.

[15:00]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil aðeins koma inn á það sem þingmaðurinn nefndi stuttlega í ræðu sinni og var í raun viðbrögð við málflutningi hv. þm. Atla Gíslasonar um það sem varðar fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga. Nú vill svo til að í nóvember sl. var gefin út af hálfu ríkisstjórnarinnar, þ.e. forsætisráðuneytinu, dóms- og kirkjumálaráðuneytinu og skrifstofu Alþingis, *Handbók um undirbúning og frágang lagafrumvarpa*, grá bók, hálfgerð Grágás, sem á að vera einhver leiðarvísir til handa framkvæmdarvaldinu um það hvernig ganga eigi frá lagafrumvörpum og hvað eigi að koma fram í þeim. Á bls. 56 er m.a. birt samkomulag um kostnaðarmat lagafrumvarpa og stjórnvaldsfyrirmæla gagnvart sveitarfélögum. Þar segir skýrum stöfum:

„Ríkisstjórn Íslands og Samband íslenskra sveitarfélaga staðfesta hér með eftirfarandi samkomulag um kostnaðarmat lagafrumvarpa og stjórnvaldsfyrirmæla sem hafa í för með sér kostnaðaráhrif fyrir sveitarfélögin.“

Samkvæmt þessu á sem sagt að meta kostnaðaráhrifin af hálfu allra ráðuneyta um öll stjórnarfrumvörp og reglugerðardrög. Eins og hv. þm. Atli Gíslason vék að koma nánast vikulega inn í þingið frumvörp sem ekki uppfylla þessi skilyrði sem stjórnvöld hafa sjálf sett sér um góðan undirbúning þingmála. Ég hlýt að spyrja hv. þingmann að því: Hverju sætir það að slíkt gerist hér skipti eftir skipti að ríkisvaldið hunsar eigið samkomulag og ekki er einu sinni gerð tilraun til þess í meðförum þingsins að gera einhverja bragarbót á handvömminni af hálfu ráðherranna? Spurningum um það hver kostnaðaráhrifin eru á sveitarfélögin er ekki svarað. Samband íslenskra sveitarfélaga er ekki einu sinni virt viðlits í þingnefndinni og reynt að kalla fram svör við þessum (Forseti hringir.) spurningum sem eiga að sjálfsögðu að fylgja frumvarpinu. Ég hlýt að spyrja hv. þingmann að því hverju þetta sætir.

[15:02]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki svarað neinu varðandi undirbúning þessa lagafrumvarps en hitt get ég sagt að þau sjónarmið sem hv. þm. Atli Gíslason vitnaði í í umræðu áðan komu auðvitað fram í nefndinni. Hins vegar fæ ég ekki séð að það breyti neinu um efni þessa frumvarps eða gefi okkur tilefni til að afnema það ákvæði sem talið er leggja skyldur á sveitarfélögin, að þessar upplýsingar hafi ekki legið fyrir í upphafi málsins. Ég tel að menn eigi að hafa það í huga ef þeir ætla að ræða hér um fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga að gera það þá í tengslum við fjárlagaumræðu en ekki í tengslum við þetta frumvarp sem gerir aðeins þá

eðlilegu kröfu að viðbragðsaðilar samtengist þannig að þetta mikilvæga öryggiskerfi haldist í lagi.

[15:03]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hér skiptir auðvitað máli að farið sé eftir því hvernig standa á að samningu lagafrumvarpa og að það samkomulag sem ríkið hefur gert sé virt. Það þýðir ekki endilega að einhver tiltekin frumvörp fái einhverja aðra mynd eða yrðu hugsanlega ekki afgreidd. Tilgangurinn er auðvitað sá að þessar upplýsingar liggi fyrir, að þingheimur, Alþingi, viti hvaða fjárhagslegar skuldbindingar það er að leggja á sveitarfélög í hverju einstöku máli sem það er að afgreiða og varða sveitarfélögin að verulegu eða öllu leyti. Það er auðvitað tilgangurinn með þessu samkomulagi og að þær upplýsingar liggi fyrir í umræðunni um hin fjárhagslegu samskipti ríkis og sveitarfélaga sem fara fram á öðrum vettvangi og í tengslum við umræðu um fjárlög, fjáraukalög o.s.frv. Best er að þær liggi fyrir sem fylgiskjal með frumvarpinu þegar það er lagt fram en að öðrum kosti ætti að gera þá kröfu að þær upplýsingar séu kallaðar fram í vinnunni í þinginu og þær komi t.d. fram í nefndaráliti frá nefndinni, að kallað hafi verið eftir þessum upplýsingum, þær liggi fyrir og svona sé það í pottinn búið að þetta muni kosta sveitarfélögin svo og svo miklar upphæðir. Það liggur þá fyrir og sveitarfélögin geta svo reynt að sækja það í samningum við ríkið um fjárhagsleg samskipti þeirra eða nefndin mælt með því að tekið sé tillit til þess á einhvern hátt eða ríkisvaldið hvatt til þess að semja við sveitarfélögin um það hvernig mæta eigi þessum kostnaði. Það er það sem ég er að gagnrýna í þessu tilfelli, ekki endilega að þær skyldur sem þetta frumvarp leggur á sveitarfélögin verði ekki til staðar heldur gagnrýni ég málsmeðferðina, málatilbúnaðinn og að þetta eru að mínu mati ekki vönduð vinnubrögð og alls ekki í samræmi við það sem ríkið hefur sagst ætla að gera og skrifað undir samkomulag við sveitarfélögin um að það muni gera.

[15:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það var tvímælalaust mikið framfaraspor þegar samræmd neyðarsímsvörun var tekin upp eða komst á á sínum tíma og þeir aðilar sem beittu sér fyrir því og tóku sig saman um það eiga þakkir skildar. Ég held að fólk átti sig ekki alltaf á því og eðlilega, þeir sem ekki lenda í því að þurfa að nota þessa þjónustu, hversu gríðarlega mikilvægt er að hún sé ekki bara til staðar og augljóslega skilvirk — enda er það fyrirkomulag að segja má alls staðar orðið notað í þróuðum samfélögum að þar sé um einn aðila að ræða, eitt númer, alþjóðlegt staðlað númer — heldur sé þjónustan á bak við fagleg, að hún sé veitt fumlaust og skjótt og það sé fagfólk sem sinnir henni. Með öðrum orðum, það er gríðarlega mikilvægt að þarna sé vel þjálfað reynt fólk, að þarna sé ekki mikil starfsmannavelta og ekki mikið los á hlutunum. Ég tel að breyttu breytanda vísi þetta allt í þá átt að heppilegast sé að einn aðili sé ábyrgur fyrir þessu verkefni og hafi það á sinni hendi — ríkið. Auðvitað eru svo þarna undirstofnanir sem eru á verksviði sveitarfélaganna eins og slökkvilið. Engu að síður er það þannig að ríkisvaldið ber yfirábyrgð á eiginlega öllum þeim þáttum sem lúta að öryggi fólks og samræmir þá hluti þó að fjölmargir aðilar leggi síðan sitt af mörkum þegar kemur út í aðgerðirnar, hvort sem það er slökkvilið, björgunarsveitir, sjúkraflutningamenn, lögregla eða hverjir það eru.

Það vill svo til að undirritaður hefur sjálfur lent í því að eiga sína línu við lífið í gegnum starfsmann þessarar stofnunar í eins og hálfa klukkustund og ég held að ég geti alveg borið um það hversu gríðarlega miklu máli það skiptir að þá sé á hinum endanum faglegur aðili, vel þjálfaður, sem leysir það vandasama verk vel af hendi að halda sambandi við þann sem í hlut á, samtímis því að skilaboðunum er komið af stað áleiðis í kerfinu og menn kunni sitt fag. Mér finnst einkavæðingar- eða einkarekstrarveikin bera menn algerlega ofurliði þegar þeir ætla að ganga þannig frá þessu í lagatexta eins og hér er gert að þetta skuli vera í hlutafélagaformi. Þau rök finnst mér fátækleg að þetta hafi verið samstarf opinberra aðila og einkaaðila á sínum tíma þegar litið er til þess hverjir standa fyrir starfseminni í dag. Það eru allt opinberir aðilar, ríkið, stærsta sveitarfélag landsins og tvö stór orkufyrirtæki sem leggja þarna af mörkum, annað í 100% eigu ríkisins, hitt sameignarfélag í 100% eigu sveitarfélaga, og þá er ekki miklum einkarekstri orðið til að dreifa. Auðvitað mætti þá byrja á að spyrja: Væri þó a.m.k. ekki skref í rétta átt að þetta væri opinbert hlutafélag og væri nokkuð því til fyrirstöðu þegar aðilarnir eru þessir? Með því er ég þó ekki að segja að lagaramminn um opinber hlutafélög sé fullnægjandi. Hann er allt of veikur að mínu mati og það er nánast nafngift en ekki mikið inntak sem í því er fólgið þó að það færi málin að vissu leyti í átt til sviðs hins opinbera rekstrar og nær upplýsinga- og stjórnsýslulögum og öðru slíku. Það sem er undarlegt er að menn skuli banna að þetta gæti verið á öðru formi. Látum vera að það væri haft opið og það væri þá sagt eins og Neyðarlínan sjálf mun leggja til að þetta geti eftir atvikum verið í hlutafélagaformi. En að það skuli vera svo að það sé bannað, t.d. að færa þetta inn í hefðbundinn ríkisrekstur, finnst mér alveg ótrúleg þrengsli, verð ég að segja. Ég heyri engin rök hjá formanni nefndarinnar fyrir því að ekki mætti koma til móts við breytingartillögu minni hluta allsherjarnefndar í þeim efnum eða a.m.k. mætast á miðri leið og banna það ekki að þarna gæti orðið breyting á og ríkið yfirtæki þetta verkefni, t.d. í tengslum við einhverjar breytingar í samskiptum aðila, ríkis og sveitarfélaga o.s.frv. Þarna eru ekki stórir fjármunir á ferð en oft er rætt um það að fara yfir hlutina þegar einhver breyting er að verða á verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga og það gæti t.d. gerst í slíkum tilvikum að það væri sniðugt að ríkið byðist, gegn einhverju öðru, til að taka það alfarið að sér og kosta rekstur samræmdrar neyðarsvörunar, sem ég held að væri auðvitað langeðlilegasti hluturinn.

Það má líka spyrja hvort mikið samræmi sé í þessu máli og því sem er einnig á dagskrá á sviði almannavarna þar sem stefnan er öll í gagnstæða átt, að taka hlutina frá sveitarfélögum og færa þá alla undir ríkið eða forræði þess, ríkislögreglustjóra og það batterí. Ég held að það sé mjög mikilvægt líka að hafa í huga og muna, eins og hv. þm. Atli Gíslason rakti mjög vel í ræðu sinni og rekur í framhaldsnefndaráliti minni hluta allsherjarnefndar, hvers eðlis þessi

starfsemi er. Ef það er eitthvað sem mér finnst eiga að vera handan allrar hugsunar um einkarekstur og einkagróða þá er það rekstur neyðarsvörunar því varla ætla menn að fara að rukka inn gjöld, það væri a.m.k. handleggur að ná því inn í þeim tilvikum sem illa fer, af þeim sem leita þarna aðstoðar. Það er eiginlega svo fáránlegt að vera með bollaleggingar af því tagi að það hálfa væri nóg. Þetta á auðvitað að reka fyrir opinbert fé og þarna erum við ekki að tala um neinn slíkan umtalsverðan kostnað að það þurfi að fæla neinn frá. Mér finnst líka miklu eðlilegra að þeir misjafnlega settu aðilar sem tengjast starfseminni, sem eru sveitarfélög eða stofnanir þeirra, frjáls félagasamtök og hjálparaðilar, séu allir jafnsettir gagnvart því að ríkið er þarna á endanum, ber kostnaðinn og tryggir þessa þjónustu og leggur þar með af mörkum í þágu öryggis borganna við þessar aðstæður.

Ég tek mjög undir það að þessu þarf að breyta í frumvarpinu og ég verð að segja alveg eins og er að ég hefði helst viljað sjá að menn gerðu eina tilraun enn til að ná saman um þetta mál í hv. allsherjarnefnd, því að það er eiginlega dálítið dapurlegt ef menn þurfa að fara að afgreiða einn þátt þessa máls eða kannski tvo í ágreiningi. Það ætti ekki að þurfa að vera einhver pólitískur eða efnislegur ágreiningur uppi um mál af þessu tagi. Ég held líka að það sé að mörgu leyti í þágu þess sem ég byrjaði á að nefna, sem snýr að stöðugleika og festu í þessari starfsemi, að þetta væru fastráðnir opinberir starfsmenn að öllu leyti á skilmálum hins opinbera vinnumarkaðar og innan hins opinbera rekstrarsviðs þannig að lög um réttindi og skyldur starfsmanna ættu þarna við vegna líka þess að þessir starfsmenn meðhöndla viðkvæmar trúnaðarupplýsingar. Þarna þarf að hafa ákvæði um trúnað og ákvæði um meðferð og geymslu upplýsinga og förgun upplýsinga og annað í þeim dúr. Það hafa reyndar verið einhver brögð að ásókn í að hagnýta upplýsingar úr þessu kerfi. Fjölmiðlar hafa sótt mjög á — um það er mér fullkunnugt — um að fá að draga upplýsingar út úr kerfinu, matreiða þær og gera þær að krassandi söluvöru. Ég er ekki viss um að það sé alltaf þægileg staða sem upp getur komið hjá þeim sem í hlut eiga og eru settir í þá aðstöðu að þurfa að fara að svara því hvort þeir gefi samþykki sitt fyrir slíku og annað í þeim dúr. Þarna er á ýmsan hátt um starfsemi að ræða sem mörg og mismunandi rök, rök úr ólíkum áttum getum við sagt, hníga að því sama að það sé langgæfulegast að hafa tryggilega um þetta búið innan lagaramma hins opinbera rekstrar. Stjórnsýslu- og upplýsingalög geta að sjálfsögðu komið hér við sögu, þ.e. í báðar áttir, og lög um meðferð persónuupplýsinga. Allt þetta þarf að hafa í huga og svo náttúrlega réttaröryggi þeirra sem leita til Neyðarlínunnar og ég hef minnst á, t.d. í sambandi við meðferð trúnaðarupplýsinga í framhaldinu.

Helst hefði ég viljað sjá það, frú forseti, að við gætum gert hlé á þessari umræðu meðan hún er opin og enn er svigrúm til að flytja breytingartillögur. Ef ekki er, eins og mér heyrðist því miður á formanni allsherjarnefndar, hljómgrunnur fyrir því að samþykkja tillögu minni hlutans, gætum við kannski rætt breytingar, eitthvert annað orðalag á 1. mgr. 8. gr. sem betri samstaða gæti orðið um, t.d. því að fara að ósk Neyðarlínunnar sjálfrar um að hafa þetta opið, hafa þetta valkvætt. Með því er ekki verið að segja að það verði endilega horfið frá núverandi rekstrarformi, alla vega ekki í bráð, en það væri a.m.k. ekki bannað að gera það ef sú kynni að verða niðurstaðan einhvern tíma. Mér þætti vænt um ef hv. formaður allsherjarnefndar gæti komið upp og fært fram einhver einustu haldbær rök fyrir því að það þurfi að vera bannað að rekstrarformið gæti verið annað en hlutafélag. Ég hefði mjög gaman af því að heyra hver þau rök væru.

Lengi skal manninn reyna. Það kann vel að vera að hv. þm. Birgir Ármannsson sé svo öflugur að hann geti hugsað upp einhver rök sem haldi vatni en ég á voðalega erfitt með að sjá þau og býst, satt best að segja, ekki við því að þau verði beysin nema þau séu þá handan raunvísindanna og komin yfir á eitthvert trúarlegt stig, að þetta verði að vera svona, þetta eigi að vera svona, það séu einhverjar æðri tilskipanir sem geri það að verkum að svona skuli þetta vera.

[15:17]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Atli Gíslason nefndi í framsöguræðu sinni að menn mættu ekki vera blindaðir af kreddum og ég bið samflokksmenn hans að hafa það í huga þegar við ræðum þessi mál. Við höfum haft hlutafélagaform á þessum rekstri um langt skeið, það hefur reynst vel, það hefur ekki valdið vandræðum að hafa það rekstrarform á. Það er ekki afstaða ríkisstjórnarflokkanna eða meiri hlutans í allsherjarnefnd, sem reyndar samanstendur af öllum öðrum en Vinstri grænum, að tilefni sé til að breyta þessu rekstrarformi og því er alveg ástæðulaust að fara að tillögu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessu efni. Það er sjálfstæð ákvörðun að breyta þessu úr hlutafélagaformi í ríkisstofnun, sem tillaga Vinstri grænna gengur væntanlega út á. Hún er ekki á borðinu hjá ríkisstjórninni eða stjórnarflokkunum og því alveg ástæðulaust að hafa orðalag þessara laga eitthvað óljóst um það í hvers konar rekstrarformi þetta eigi að vera.

Ég er þeirrar skoðunar að ef sú ákvörðun yrði tekin að þetta ætti að vera ríkisstofnun eða ríkisfyrirtæki þyrfti til þess skýr lagafyrirmæli og þar með hvort sem er breytingar á þessum lögum. Ég hygg því að það sé ótækt að reka ríkisstofnun á grundvelli jafnóljóss ákvæðis eins og heimildarákvæðis til þess að reka þetta í hvaða formi sem er. (Forseti hringir.) Ég held að það stæðist ekki.

[15:19]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru að sjálfsögðu engin rök fyrir því að það verði að banna að rekstrarformið geti verið annað að núverandi ríkisstjórn hafi ekki áform um að breyta þessu, (Gripið fram í.) það eru engin rök. Hér liggur fyrir ósk frá þessum aðila sjálfum um að vera ekki að binda þetta svona og hafa þetta þá a.m.k. frekar valkvætt.

Talandi um kreddur þá held ég að engin deila sé um hvorum megin kreddan liggur hér. Hún liggur hjá hv. þm. Birgi Ármannssyni og þeim sem ætla að reyna að telja okkur trú um að það verði að banna að rekstrarformið sé annað en hlutafélag. Við erum alveg til viðræðu um það hér, þó að

við séum þeirrar skoðunar að eðlilegast sé að þetta sé ríkisrekstur, og að því ætti að vinna, að mætast á miðri leið og hafa þetta bara valkvætt opið. Fyrir því eru ein góð og gild rök þó svo að ríkisstjórnin hafi ekki áform um að þetta breytist — og eru það mikil tíðindi að þetta stórmál skuli hafa verið á borðum ríkisstjórnarinnar eða ríkisstjórnanna — það yrði þó a.m.k. ekki bannað samkvæmt lögum að hefja undirbúning að breytingum ef okkar leið yrði farin, ef leið Neyðarlínunnar yrði farin.

Hvernig verður litið á það ef lögin standa svona, að það verði bannað að þetta sé í öðru formi en hlutafélagaformi? Menn munu líta svo á að þeir hafi ekki heimild til þess svo mikið sem skoða það eða fara að undirbúa það að einhverjar breytingar gætu orðið þarna á.

Hlutafélög eru góð til síns brúks, alveg prýðilegt form í rekstri, einkahlutafélag fyrir lítinn rekstur hóps manna eða fjölskyldna og stærri almenningshlutafélög, sérstaklega ef myndarlega er að þeim staðið og þau heiðarlega rekin í stærri rekstur, en þau eiga ekki alls staðar við. Á hlutafélagaformið sérstaklega við þegar ríkið, Reykjavíkurborg, Landsvirkjun og Orkuveitan eiga saman í félagi? (Forseti hringir.) Sitja þeir þá í stjórn fjármálaráðherra, borgarstjórinn, forstjóri Orkuveitunnar og forstjóri Landsvirkjunar? (Forseti hringir.) Hvaða grín er þetta?

[15:22]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það sem ég er að vekja athygli á í þessu sambandi er það að mér finnst að í lagatexta af þessu tagi eigi að vera skýrt í hvaða rekstrarformi viðkomandi starfsemi er, að það eigi ekki að vera óljóst. Ef þetta væri ríkisstofnun þyrfti að koma með skýrum hætti fram í lögunum að þetta ætti að vera ríkisstofnun. Ekki er hægt að stofna ríkisstofnanir öðruvísi en þær grundvallist á lögum þannig að sú ákvörðun að breyta þessu úr núverandi fyrirkomulagi hlutafélags í ríkisstofnun krefðist lagabreytingar hvort sem er þannig að það að hafa þetta eitthvað opið í lagatextanum er ótæk leið að mínu mati.

Ég er þeirrar skoðunar að mjög góð reynsla sé af þessu fyrirkomulagi og tel því ekki tilefni til þeirrar breytingar sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon talar fyrir, ég tel alveg ástæðulaust að hafa þær áhyggjur sem hann og hv. þm. Atli Gíslason hafa látið í ljós vegna þessa félagaforms. Ég bendi á að einhver millileið sem felst í óljósu orðalagi í frumvarpstextanum er að mínu mati ófullnægjandi grunnur undir breytingu á rekstrarformi stofnunarinnar. Ef menn vilja breyta þessu í ríkisstofnun kemur það með skýrum hætti fram í lagafrumvarpi eða lagatexta, ekki með einhverjum óljósum hætti þar sem ekki er tekin afstaða til þess hvort viðkomandi stofnun eða fyrirtæki eigi að vera ríkisfyrirtæki eða hlutafélag.

[15:24]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það getur vel verið að menn mundu kjósa að gera einhverjar breytingar á lögunum samtímis því að þetta yrði gert að hefðbundnum ríkisrekstri. Munurinn er sá að ef málið yrði afgreitt í þá veru sem við tölum fyrir yrði það a.m.k. ekki bannað.

Ég tel að besta orðalagið hér væri á þann veg, og mér finnst þetta ekki skýrt eins og hv. þingmaður reynir að halda fram — alltsvo hvar liggur ábyrgðin nákvæmlega í þessu tilviki? Ég tel að þarna ætti að standa: Rekstur vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar skal vera á ábyrgð ríkisins, þannig að það sé ljóst að ríkið ber yfirábyrgð á því að þessi þjónusta sé veitt og að hún sé til staðar. Til málamiðlunar gæti ég alveg sæst á, eða teldi það a.m.k. til verulegra bóta, að þar stæði: Rekstur vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar skal starfræktur á ábyrgð ríkisins en heimilt er þó að hafa reksturinn í höndum hlutafélags o.s.frv. Þá er ábyrgðin skýr, ríkið ber ábyrgð á því að þessi starfsemi sé til staðar.

Segjum nú að einhverjir aðilar að hlutafélaginu vilji losna, segi: Við lítum ekki lengur á það sem okkar skyldu að eiga bundið fé í hlutafélagi um þetta mál. Hver ætlar þá að vera ábyrgur, hver ætlar að leysa hlutinn þeirra til sín? Ætli það yrði ekki ríkið? Auðvitað ætti það að vera skýrt í lagatextanum. Segjum svo að þeir mæti allir á morgun, Reykjavíkurborg, Landsvirkjun og Orkuveitan, og segi: Við viljum út. Hvað ætla menn að gera? Ætla menn að leggja starfsemina niður, leysa upp hlutafélagið, á að fara að reyna að selja einhverjum öðrum hlutinn o.s.frv.?

Ætli þetta sé nú endilega eins skýrt, vandað og þaulhugsað og hv. þingmaður vill vera láta? Mér finnst ekki nógu skýrt um þetta búið, ég tel að það eigi að vera algerlega kristaltært að ríkið stendur á bak við þetta, ber ábyrgðina á og tryggir að þessi starfsemi verði til staðar, (Forseti hringir.) sér um hana sjálft. Eftir atvikum gæti af sögulegum ástæðum alveg verið í lagi að fyrst um sinn a.m.k. (Forseti hringir.) héldist það samstarf sem er við lýði í dag en því mætti þó auðvitað breyta að mínu mati.

[15:26]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla aðeins að blanda mér í þá umræðu sem hér fer fram um það ágæta frumvarp sem hér er til umræðu um samræmda neyðarsvörun. Ég vil byrja á að hnykkja á því sem ég sagði hér áðan í andsvörum við hv. formann allsherjarnefndar, hv. þm. Birgi Ármannsson, og lýtur að samskiptum við sveitarfélögin. Ég tel að hér sé enn eitt dæmið um að farið sé á svig við það samkomulag sem fyrir liggur milli ríkis og sveitarfélaga um það hvernig meta eigi kostnaðaráhrif af stjórnvaldsfyrirmælum og lagafrumvörpum, reglugerðum o.s.frv. Ég tel þetta mjög bagalegt og hef fjallað um það í tengslum við önnur mál sem hér hafa komið inn. Hv. þm. Atli Gíslason orðaði það þannig hér áðan, og ég tók undir það, að nánast í hverri viku kæmu lagafrumvörp inn með þessum hætti þar sem ekki er uppfyllt samkomulag sem ríkið hefur sjálft gert og skrifað undir fyrir sína hönd ásamt Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Það tel ég mjög bagalegt.

Annað mál sem hefur orðið talsverð umræða um er ákvæði 8. gr. um að rekstur vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar skuli vera í höndum hlutafélags um rekstur slíkrar stöðvar. Óneitanlega vekur nokkra athygli að orðalagið skuli vera með þeim hætti að það skuli bundið niður að það þurfi nauðsynlega að vera hlutafélag sem sér um þennan rekstur. Talað var um það hér áðan að einhverjar

kreddur væru í gangi í umræðunni um rekstrarform en ég held að öllum sé ljóst að um er að ræða opinbera starfsemi sem óneitanlega verður á ábyrgð opinberra aðila. Hvernig svo sem færi með hugsanlegt hlutafélag sem hefði þennan rekstur á sínum herðum er óhjákvæmilegt að hið opinbera axli ábyrgð á starfseminni sem þarna fer fram.

Þetta kemur m.a. fram í umsögnum sem um þetta mál hafa verið skrifaðar og fylgja gögnum nefndarinnar. Ríkislögreglustjóri segir m.a. í umsögn sinni, með leyfi forseta:

„Ríkislögreglustjóri telur mikilvægt með hliðsjón af eðli starfseminnar að forræði félagsins sé á hendi íslenska ríkisins.“

Þetta segir í umsögn ríkislögreglustjóra, hann vísar sem sagt til eðlis starfseminnar og telur eðlilegt og mikilvægt að forræðið sé á hendi íslenska ríkisins. Þessu sjónarmiði hefur ekki verið svarað, hvorki af hálfu hv. þm. Birgis Ármannssonar, eftir því sem ég best fæ séð við að hlaupa yfir gögn málsins, né í nefndaráliti. Þá er spurningin: Var fjallað sérstaklega um þetta efni á fundum nefndarinnar, tók hún þetta sjónarmið fyrir á fundum sínum og varð það niðurstaða hennar að ekki þyrfti að taka tillit til þessa sjónarmiðs eða er nefndin einfaldlega ósammála því? Mér finnst mikilvægt að menn geri grein fyrir afstöðu sinni til þessa álitaefnis.

Í raun og veru kemur sama sjónarmið fram í umsögn Neyðarlínunnar sjálfrar þar sem beinlínis er lagt til að orðalagið sé ekki með þeim hætti sem er í 8. gr. frumvarpsins. Í þeirri umsögn segir:

„Þarna mætti vera „getur verið í höndum hlutafélags“.“

Neyðarlínan sjálf bendir sem sagt á það, og vísa væntanlega þar til eðlis þjónustunnar, að ekki eigi að negla það niður að þetta skuli vera í höndum hlutafélags. Í raun og veru kom skýrt fram, fannst mér, t.d. í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar — hann spurði: Hver mun axla ábyrgðina ef hlutafélagið er ekki lengur til staðar eða með þeim hætti sem lagt er upp með? Verður það ekki ríkið sem tekur þá við þessum rekstri alfarið? Hér hefur einnig komið fram að þeir aðilar sem standa að Neyðarlínunni í dag eru allt opinberir aðilar. Ríkið sjálft er með um 3/4 eignarhlut og síðan eru þar aðrir opinberir aðilar.

Að binda það niður að þetta skuli vera í höndum hlutafélags, ekki einu sinni opinbers hlutafélags, er kredda ef eitthvað er kredda í þessu máli. Það er eins og menn hafi bitið það í sig að allt sé fengið með því að búa til hlutafélag um svona starfsemi. Ég er þeirrar skoðunar að þetta sé starfsemi sem hentar alls ekki til slíks. Ég tek undir með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, hlutafélög eru að sjálfsögðu ágæt til síns brúks þar sem þau eiga við en í eðli hlutafélaga liggur að eignarhaldinu er skipt í hluti sem eðli máls samkvæmt ganga kaupum og sölum, það er eðli hlutafélaga. Hlutafélagaformið er því hentugt í starfsemi þar sem það á við, þar sem eðlilegt er að hlutir geti gengið kaupum og sölum. Ekki er verið að tala um það hér, vænti ég, eða hvað?

Mér finnst að menn hafi dottið í pytt, meiri hlutinn, bæði af hálfu ráðherra, sem flytur málið, og meiri hlutinn í nefndinni. Menn eru fastir í einhverjum hlutafélagavæðingarpytt eins og það rekstrarform eigi að ná út yfir gröf og dauða alveg sama hvaða starfsemi um er að ræða. Ég held að engum detti í raun og veru annað í hug en að hið opinbera mun alltaf þurfa að axla ábyrgð á starfsemi af þessu tagi hvernig sem allt fer að öðru leyti.

Ég hvet hv. þm. Birgi Ármannsson og aðra nefndarmenn í allsherjarnefnd til þess að hugsa þetta mál örlítið betur og þá m.a. með hliðsjón af því hvort ekki sé hægt að breyta orðalaginu í þessari grein, t.d. með þeim hætti sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon lagði til eða með þeim hætti sem lagður er til á sérstöku þingskjali og hv. þm. Atli Gíslason hefur flutt við þessa umræðu.

[15:34]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég sé mig knúinn til þess að taka til máls í umræðu um frumvarp um samræmda neyðarsvörun og vekja athygli á nokkrum atriðum í því, sérstaklega það skilyrta ákvæði að þetta skuli vera hlutafélag.

Ég sit í fjárlaganefnd Alþingis fyrir þingflokk Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og þar hafa ítrekað komið á borð vandkvæði varðandi fjárhag og fjárreiður, rekstur og umgjörð opinberra hlutafélaga. Þarna er um að ræða hlutafélög sem eru að meiri hluta í eigu ríkisins eða að öllu leyti, eru að langmestu leyti á framfæri Alþingis eða fá fjárveitingar sínar í gegnum það en geta þrátt fyrir það rekið fjárhag sinn og starfsemi utan við öll eftirlitskerfi og aðkomumöguleika Alþingis.

Það hafa ítrekað komið fram mjög alvarlegar athugasemdir af hálfu Ríkisendurskoðunar með skipan þessara mála. Það hefur verið bent á að þessi hlutafélagavæðing á opinberri þjónustu, á opinberum verkefnum, sé alvarlegasta meinsemd sem sé að grafa um sig á íslenskri opinberri fjármálastjórn.

Ég get nefnt dæmi. Ég hef því miður ekki, frú forseti, skýrslur Ríkisendurskoðunar hér en ég spyr formann nefndarinnar, formann allsherjarnefndar hv. þm. Birgi Ármannsson, hvort umsagna Ríkisendurskoðunar varðandi þetta mál hafi verið leitað. Það er dapurlegt ef við fáum og Alþingi fær reglulega skýrslur og ábendingar frá Ríkisendurskoðun ef ekkert er svo gert með það.

Ég hefði talið mjög fróðlegt að heyra viðhorf Ríkisendurskoðunar varðandi umrætt mál því mér sýnist að allar reglur í kringum stofnun hlutafélags á samkeppnismarkaði séu hér brotnar. Þegar hlutafélag er stofnað þá er það hlutafélag um rekstur á samkeppnismarkaði. Því eru settar almennar reglur um starfsemi og reglur um hvernig skuli hátta arðsemiskröfum, útdeilingu arðs o.s.frv. Það hentar vel í almennum atvinnurekstri. Ég krefst þess því að hv. formaður allsherjarnefndar svari því hvort umsagnar Ríkisendurskoðunar hafi verið leitað og hvort nefndin hafi kynnt sér þær alvarlegu aðfinnslur sem hafa komið fram í skýrslum stofnunarinnar á undanförnum missirum varðandi þetta rekstrarform á opinberri þjónustu, á opinberu fyrirtæki.

Ég tel það mjög til vansa ef svo er ekki og ég vona að ég hafi rangt fyrir mér í því og að formaður nefndarinnar hafi kannað þetta. En það er mjög til vansa ef við fáum hér ár eftir ár aðfinnslur og ábendingar frá Ríkisendurskoðun sem síðan er ekkert gert með.

Í 4. gr. er kynnt að öllum viðbragðsaðilum sé skylt að tengjast vaktstöð samræmdrar neyðarsvörunar, þ.e. að tengjast rekstri og starfsemi þessa hlutafélags. Þetta hlutafé-

lag er það eina á markaðnum og því er engin samkeppni í sjálfu sér en samkeppni er forsenda þess að maður stofni hlutafélag um rekstur af þessu tagi eða öðru, atvinnurekstur. Þar á það vel heima en ekki í opinberri grundvallarþjónustu í öryggismálum þjóðarinnar. Í 4. gr. er þar af leiðandi grunnþáttur hlutafélagsformsins brotinn að mínu mati og hér er því fullkomin lögleysa á ferð, þ.e. þessi blinda trú á að allt skuli bundið í hlutafélögum. Hlutafélög eru góð þar sem þau eiga við en það á ekki að misnota hlutafélagaformið eins og verið er að gera í umræddu frumvarpi.

Mér þætti líka fróðlegt að vita og vona að hv. formaður allsherjarnefndar heyri orð mín: (Gripið fram í.) Hvernig er skattgreiðslum þessa fyrirtækis háttað? Hvernig er virðisaukaskattsrétti þess háttað, fyrirtækis sem að langmestu leyti er fjármagnað af opinberu fé með beinum og óbeinum hætti? Ég hefði viljað sjá það. Af því að ég sit ekki í nefndinni þá veit ég ekki hvort ríkisskattstjóri hafi gefið umsögn með þessu frumvarpi.

En ég veit það að með hliðstæð fyrirtæki, t.d. Flugstoðir þar sem hlutafélag var stofnað um starfsemi sem er nánast alfarið fjármögnuð af ríkinu og ber þar gríðarlega mikla ábyrgð gagnvart opinberri þjónustu ríkisins þá fær það fyrirtæki að valsa nánast frjálst um, er áskrifandi að fjármagni frá ríkinu en ríkið og ríkisstofnanir fjárlaganefnd og aðrir aðilar geta ekki beitt því eftirliti sem þarf og ber lögum samkvæmt.

Ég hélt að það væri að myndast sátt og skilningur á því að það að stofna hlutafélag um rekstur og þjónustu ríkisins væri fíflagangur, að menn væru að átta sig á að þetta væri á villigötum og stæðist ekki einu sinni almenn lög. Ég vil því ítrekað spyrja hvort búið sé að setja þessu fyrirtæki arðsemiskröfur eins og ber að gera varðandi hlutafélög. Ég er ekki að leggja það til að þetta fyrirtæki eigi að fara að stunda slíkt en ef opinber neyðarþjónusta af þessu tagi er sett inn í form um hlutafélög, þó að það heiti ohf., þá ber að uppfylla þessi hin ýmsu skilyrði.

Ég vil líka spyrja formann allsherjarnefndar, af því að þingmaðurinn hefur verið svo blindur á að það verði að binda þetta í hlutafélagareksturinn, hvort hann hafi kynnt sér hvernig starfsemi og rekstri annarra hlutafélaga í opinberri eigu er háttað, t.d. Flugstoða, og hver hamingja sé með það rekstrarform gagnvart opinberri stjórnsýslu, gagnvart eftirlitsaðilum með fjárlögum hins opinbera. Það er sko engin sæla um það. Á þetta hefur Ríkisendurskoðun einmitt bent svo rækilega í skýrslum sínum, í ábendingum og athugasemdum til Alþingis (**Gripið fram í:** Jæja?) sem ekkert virðist eiga að gera með ef þessi ógjörningur á að ná fram að ganga, órökstuddur eins og hann hefur verið borinn hér fram.

Þessu vil ég koma á framfæri, frú forseti, og ég vísa til starfa minna í fjárlaganefnd, í fjárstjórn ríkisins en þar birtist svo rækilega í hvers konar ólestri hún er gagnvart þessum rekstrarformum. Og hv. þm. Birgi Ármannssyni ætti að vera þetta vel kunnugt, hvers konar vandamál það er í fjársýslunni og í fjármálastjórninni með þessi opinberu hlutafélög sem eru ein á markaðnum með grundvallarþjónustu af hálfu hins opinbera og fá meiri hluta fjármagnsins þar. Áframhald á þessari braut, þar sem þetta form með grunnþátt öryggismála á að ríkja, neyðarsímsvörun sem allir eiga að vera tengdir og treysta á og allir vilja grípa til þegar á þarf að halda, ekki bara þegar samkeppnisaðilanum hentar það gengur ekki.

Það má vel vera að stjórnarliðunum finnist þetta málþóf. Það er það ekki, þetta snýst um grundvallaratriði í fjársýslu ríkisins og þó að það hafi verið farið með það af léttúð á undanförnum árum þá finnst mér vera komið nóg. Ég veit að formaður fjárlaganefndar hefur fjarvist í dag en ég hefði viljað heyra t.d. varaformann fjárlaganefndar blessa þessa aðgerð og hlutafélagavæðingu eða slíkt hlutafélagsform á öryggisþjónustu, hafandi verið í fjárlaganefnd og heyrt þær alvarlegu athugasemdir sem þar hafa komið fram og ábendingar um hversu vitlaust og vanhæft þetta rekstrarform er gagnvart opinberri þjónustu sem fær fjármagn frá ríkinu.

Frú forseti. Ég hef lagt hér fram nokkrar spurningar sem ég sem fulltrúi í fjárlaganefnd tel að ég eigi að fá svör við áður en þessu máli er haldið áfram. Ég legg reyndar til eða mundi meta það af svörum formanns allsherjarnefndar, hvernig hann getur rökstutt og svarað því sem ég hef hér spurt um, en annars legg ég til að umræðunni um þetta mál verði frestað og frekari upplýsinga um það aflað áður en það er keyrt lengra á þennan hátt.

Umræðu frestað.

[15:45]

Útbýting:

Námsstöður í heimilislækningum, 630. mál, fsp. VS, þskj. 1043.

Skráning samheitalyfja, 632. mál, fsp. VS, þskj. 1045.

Starfsemi kvennadeildar Landspítala, 631. mál, fsp. VS, þskj. 1044.

Tilraunaverkefni um rekstur Gaulverjaskóla, 629. mál, fsp. AtlG, þskj. 1042.

Varnir gegn snjóflóðum og skriðuföllum, frh. 3. umr.

Stjfrv., 243. mál (hættumat í dreifbýli). — Þskj. 973.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:49]

Frv. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HerdÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KÓ, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞKG, ÞBack, ÖS.

25 þm. (ÁI, ÁJ, BBj, EKG, EMS, GMJ, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KolH, KHG, KLM, MS, PN, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1053).

Áhafnir íslenskra farþegaskipa og flutningaskipa, frh. 3. umr.

Stjfrv., 401. mál (EES-reglur, öryggisstjórnun skipa). — Þskj. 975.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:50]

Frv. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, GHH, GuðbH, GSB, HerdÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KÓ, KolH, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞKG, ÞBack, ÖS.

25 þm. (ÁI, ÁJ, BBj, EKG, EMS, EBS, GMJ, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JóhS, KVM, KaJúl, KHG, KLM, MS, PN, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1054).

Samvinna vestnorrænu landanna um rannsóknir á helstu nytjastofnum sjávar innan lögsögu þeirra, frh. síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 278. mál. — Þskj. 312, nál. 964.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:51]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HerdÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞKG, ÞBack, ÖS.

22 þm. (ÁJ, BBj, EKG, EMS, GMJ, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JóhS, KaJúl, KHG, KLM, MS, PN, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1055).

Stofnun norrænna lýðháskóla, frh. síðari umr.

Þáltill. KVM o.fl., 275. mál. — Þskj. 309, nál. 961.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:51]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EBS, GHH, GuðbH, GSB, HerdÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KÓ, KolH, KÞJ, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

21 þm. (ÁJ, BBj, EKG, EMS, GMJ, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JóhS, KaJúl, KHG, KLM, MS, PN, StB, VS, ÖJ) fjarstaddur.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1056).

[15:52]

Útbýting:

Samræmd neyðarsvörun, 191. mál, brtt. SJS, þskj. 1052.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:52]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 1052. — Afbrigði samþ. með 40 shlj. atkv.

[Fundarhlé. — 15:52]

Um fundarstjórn.

Svör við fyrirspurnum.

[18:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Erindi mitt í þennan ræðustól er að spyrja um afdrif fyrirspurnar sem útbýtt var í þinginu 2. apríl síðastliðinn. Fyrirspurnin fjallar um ferðalög, utanferðir ráðherra frá myndun núverandi ríkisstjórnar. Ég spyr í þessari fyrirspurn og óska skriflegra svara meðal annars um það hversu oft hver ráðherra ríkisstjórnarinnar hefur verið í útlöndum, farið til útlanda í opinberum erindagjörðum, hvert sé tilefni ferðarinnar, hversu margir hafa verið í fylgdarliði og svo framvegis. Loks spyr ég um heildarkostnað.

Herra forseti. Hér eru tólf ráðherrar, tólf ráðuneyti. Mér er kunnugt um að allflest ef ekki öll ráðuneytin hafa fyrir löngu skilað svörum við þessum fyrirspurnum til forsætisráðuneytisins. Ég hef margítrekað spurt eftir því hér frammi á þingfundaskrifstofu hverju það sæti að svar sé ekki komið við þessari fyrirspurn og ég veit að nokkur ráðuneyti hafa nú þegar sent svör sín til fjölmiðla en þó ekki öll. Þau hafa sent þau sem sagt bæði til forsætisráðherra og til fjölmiðla. En sum ráðuneyti hafa bara sent þetta til forsætisráðuneytisins. Mér finnst þetta, herra forseti, ekki nógu gott verklag og alls ekki í (Forseti hringir.) samræmi við þingsköp og ég vil spyrja hverju þetta sætir.

[18:02]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti hefur ekki svör á reiðum höndum eins og ég veit að hv. þingmaður skilur. En forseti mun koma þessum athugasemdum á framfæri í því skyni að fyrirspurninni verði svarað.

[18:02]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Álfheiði Ingadóttur þegar hún var að vekja máls á því hversu lengi hefur dregist að svara ýmsum fyrirspurnum. Ég tók sjálfur þetta mál hér upp fyrir ekki mjög löngu síðan og vakti máls

á því hversu mörgum fyrirspurnum væri ósvarað og að það hefði dregist oft lengi.

Sjálfur gerði ég athugasemd við að ég á hér fyrirspurn frá því í febrúarmánuði síðastliðnum til forsætisráðherra sem mér skilst reyndar af embættismönnum þingsins að sé hér einhvers staðar í prentvélinni í húsinu og það standi til að dreifa svari við hér á hverri mínútu. Engu að síður er þetta auðvitað allt of langur tími og miklu lengri tími en þingsköpin gera ráð fyrir og mér finnst eðlilegt að þessi vinnubrögð séu tekin til frekari umræðu á vettvangi stjórnar þingsins.

[18:04]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég þakka kærlega fyrir það og treysti því að hæstv. forseti taki þetta mál upp. Ég tek undir það sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði áðan, að því miður er þetta ekki eina dæmið um að það dregst úr hömlu að svara fyrirspurnum.

Veit ég vel að þessi fyrirspurn er kannski ekki mjög einföld. Hins vegar eiga svör við henni að sjálfsögðu að liggja fyrir í öllum ráðuneytum og gera það eftir því sem ég best veit.

[18:04]

Útbýting:

Ársreikningar, 527. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 1051.

Komugjöld aldraðra og öryrkja, 633. mál, fsp. ÖJ, þskj. 1046.

Samræmd neyðarsvörun, frh. 3. umr.

Stjfrv., 191. mál (heildarlög). — Þskj. 954, frhnál. 989, brtt. 985 og 1052.

[18:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Við tökum nú til við að ræða aftur frumvarp til laga um samræmda neyðarsvörun sem hér var á dagskrá fyrr í dag. Þar var nokkuð til umræðu og einkum og sér í lagi orðalag 8. gr. um rekstrarform eða fyrirkomulag þessarar starfsemi. Ég leyfði mér þar að reifa munnlega mögulega breytingu sem mér finnst að ætti að geta orðið grundvöllur sátta miðað við þá umræðu sem hér hafði farið fram, þær breytingartillögur sem fyrir liggja og svör formanns allsherjarnefndar þar um, þar sem vísað var meðal annars til þess að reksturinn væri í hlutafélagi í dag og að því stæðu tilteknir aðilar og að það fyrirkomulag hefði gefist vel.

Okkar gagnrýni hefur ekki síst snúið að því að okkur finnst óeðlilegt að bannað sé með lögum að opna möguleikana á annars konar rekstrarfyrirkomulagi og aðilinn sjálfur sem málið varðar, þ.e. Neyðarlínan eða miðstöðin, bendir á þann möguleika í umsögn sinni að þetta verði haft valkvætt, það sé sem sagt opið að hafa þetta í hlutafélagi en því ekki endilega slegið föstu að svo þurfi að vera. Aðrir aðilar, eins og ríkislögreglustjóri, benda á mikilvægi þess að ábyrgð ríkisins í þessu sambandi sé fortakslaus, það sé ljóst að þessi starfsemi skuli fara fram eða henni skuli haldið úti og að ríkið þurfi að bera þar ábyrgð. Ég ímynda mér að þetta mætti þá leysa á þann hátt, eins og ég hef síðan flutt breytingartillögu um á þingskjali 1052, að 1. málsl. 1. mgr. 8. gr. orðaðist eitthvað á þessa leið, með leyfi forseta:

„Rekstur vaktstöðvar samræmdrar neyðarsvörunar skal starfræktur á ábyrgð ríkisins en heimilt er að hafa reksturinn í höndum hlutafélags um rekstur slíkrar stöðvar í samstarfi við aðra opinbera aðila.“

Ég viðurkenni að þetta er ekki á neinni sérstakri gullaldaríslensku, herra forseti, en ég held að þetta skiljist alveg og merkingarlega sé nákvæmlega það sem ég var hér að gera grein fyrir og ég hefði vonast til að gæti verið ásættanlegur málamiðlunarkostur fyrir aðila málsins. Með öðrum orðum er þá ekki hróflað við núverandi fyrirkomulagi og það hefur trausta lagastoð. Það er heldur ekki útilokað að einhvern tímann síðar gætu orðið á breytingar. Það sem vinnst með þessu er að mínu mati það að ábyrgðin sé ótvíræð, að ábyrgðin sé ríkisins, að þessi starfsemi skuli vera til staðar og að samstarfsaðilar ríkisins eftir atvikum séu þá hinir sömu og í dag, þ.e. opinberir aðilar, sveitarfélög eða opinber fyrirtæki eins og á við um.

Þetta fyrirbyggir ýmislegt ef út í það væri farið. Það er ljóst að þá getur ekki orðið neitt los á eignarhaldinu. Það fer ekki úr höndum þessara opinberu aðila, ríkis, sveitarfélaga, opinberra fyrirtækja eða stofnana sem eðlilegt getur verið út af fyrir sig og eftir atvikum að komi að þessu máli. Það er opið fyrir það að fleiri slíkir bætist við ef því væri að skipta og þetta lokar heldur ekki á að hið opinbera eignarhald taki breytingum, þ.e. að einhverjir minnki sinn hlut eða hverfi úr hópnum og aðrir bætist við og svo framvegis.

Ég held því að svona sé þá um málið búið á þann hátt að allir ættu að gera vel við unað. Með þessu er komið til móts við athugasemdir bæði Neyðarlínunnar og ríkislögreglustjóra og þau sjónarmið sem helst hafa verið uppi hér í umræðunni. Mætti þetta verða til þess að menn gætu afgreitt málið síðan í sátt og samlyndi, kannski með fyrirvörum þó sem hér hafa verið uppi um kostnaðarmál sem tengjast sveitarfélögum og öðru slíku þá held ég að það væri nú skemmtilegri svipur á því fyrir Alþingi að mál af þessu tagi næði höfn í góðri þverpólitískri sátt af því, eins og ég sagði hér fyrr í dag, þá á ekki að þurfa að vera einhver flokkspólitískur eða efnislegur ágreiningur uppi um mál af þessu tagi. Satt best að segja held ég að Alþingi sé ekki alveg að vinna vinnuna sína ef það kemur sér ekki í gegnum að leysa slík mál og klára málið í samstöðu.

[18:10]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil í tilefni af þessari breytingartillögu nýframkominni frá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni segja að mér finnst ekki tilefni til þess að taka hana inn. Ég er sáttur við frumvarpstextann eins og hann er eftir 2. umr. í þinginu og eftir þá meðferð nefndar sem átti sér stað milli 1. og 2. umr. og tel ekki tilefni til að hrófla við þessu.

Ég ítreka það sem ég sagði áðan um það að ef pólitískur meirihlutavilji hér á þinginu skapast til þess að breyta rekstrarformi Neyðarlínunnar þá þarf að mínu mati alltaf að

breyta lögum um þetta efni. Ég tel að slíkur vilji sé ekki fyrir hendi. Hann kom ekki fram í störfum allsherjarnefndar þar sem fulltrúar allra flokka nema Vinstri grænna stóðu að sameiginlegu meirihlutaáliti sem gerir ráð fyrir því að þetta ákvæði verði óbreytt. Þess vegna sé ég ekki nú undir lok 3. umr. um málið ástæðu til þess að lýsa stuðningi við þessa breytingu heldur þvert á móti þá tel ég að heppilegra sé að frumvarpið nái fram að ganga í því formi sem það er nú eftir 2. umr.

[18:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að segja alveg eins og er að mér finnst formaður allsherjarnefndar með endemum þversum í þessu máli og óliðlegur. Ég undrast að það skuli ekki einu sinni vera svo mikið sem opnuð glufa á að reyna að afgreiða málið hérna í samkomulagi. Þegar við reynum að teygja okkur mjög langt í átt til þeirra sjónarmiða sem hv. þingmaður hefur hér talað fyrir og erum langt frá því að leggja þá bara til það sem við teldum auðvitað eðlilegast í þessum efnum.

Hv. þingmaður verður að horfast í augu við að hér er uppi ágreiningur sem enginn vilji er af hans hálfu til að brúa, enginn. Ég tel að það séu veikleikar í málinu eins og allsherjarnefnd ætlar að ganga frá því eða meiri hluti hennar, til dæmis að ábyrgðin skuli ekki vera skýrð í þessum efnum. Það ber nýrra við ef þingmenn Sjálfstæðisflokksins gera ekkert með athugasemdir og ábendingar frá til dæmis ríkislögreglustjóra eins og þarna eru eða frá málsaðilanum sjálfum, Neyðarlínunni. Er það orðið markmið í sjálfu sér hjá hv. þingmanni að afgreiða þetta í ágreiningi? Er ekki einu sinni hægt að stíga eitt hænufet í átt til einhverra annarra sjónarmiða? Hv. þingmaður fær í rauninni allt sitt fram hvað það varðar að ekki er verið að hrófla við núverandi rekstrarfyrirkomulagi og ríkisstjórnin getur bara haft allar sínar meiningar í þeim efnum og sofið alveg róleg út kjörtímabilið. Hún er þá að minnsta kosti við völd á meðan og hefur meiri hluta hér á þingi ef svo fer og þarf ekki að óttast breytingar. Það er í raun ekki verið að rugga bátnum á nokkurn hátt heldur koma þarna til móts við málefnalegar og rökstuddar athugasemdir utan úr greininni sem að þessu snúa.

Mér finnst það vera dálítið umhugsunarefni að hv. þingmaður skuli án umhugsunar koma hér upp og hafna algjörlega öllum hugmyndum um að menn mætist einhvers staðar, ekki einu sinni, á miðri leið kannski í þessu heldur reyni þó eitthvað til að leita sátta. Það skal þá vera alveg á hreinu að það hefur verið upp á það boðið af okkar hálfu og við gengið mjög langt í þeim efnum að bjóða upp á samkomulag um málið og það gerum við vegna þess að í hlut á starfsemi af þessu tagi sem mikilvægt er að menn standi vel að og helst þarf að (Forseti hringir.) ríkja sæmileg pólitísk sátt um.

[18:14]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í þessu máli hafa sjónarmið og andstaða Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við ákvæðið um hlutafélagið alltaf legið fyrir. Það kom fram hér við 1. umr. Það kom fram í nefnd milli 1. og 2. umr. og raunar einnig þegar málið gekk aftur til nefndar milli 2. og 3. umr. Það er ljóst að sjónarmið Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessa veru áttu ekki hljómgrunn hjá neinum öðrum flokki þannig að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur verið alveg úti í kanti í þessu máli. Þegar það er komið núna á elleftu stundu, þegar búið er að afgreiða málið tvisvar sinnum út úr nefnd og fjalla um það hér í umræðum — þetta er 3. umr. sem á sér stað um málið í þinginu — og komið er með tillögu af þessu tagi þá þarf hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon ekkert að undrast það að málinu sé ekki kippt úr meðferð til þess að fara í nýtt samningaferli um orðalag sem hann er þar að leggja til.

Það sem ég hef bent á og ítreka enn einu sinni er auðvitað það að núverandi orðalag ákvæðisins gefur fullt tilefni til þess að reka fyrirtækið eða stofnunina með sama hætti og verið hefur. Það eru ekki áform um að breyta því. Ef slík áform verða af hálfu meiri hluta þingsins eða ríkisstjórnar á einhverjum tíma þá fer það auðvitað bara sinn vanagang í gegnum löggjafarferlið og niðurstaða liggur fyrir. Ég held því að í þessu máli (Forseti hringir.) séum við í þeim sporum að við náum einfaldlega ekki saman. Stundum er það bara þannig að við getum ekki komið til móts við sjónarmið allra.

[18:16]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nei, það er auðvitað ekki komið til móts við sjónarmið, hvorki allra né fárra ef enginn vilji er til þess. Ég skil hv. þingmann þannig að hann hafi ekki nokkurn minnsta vilja til þess að ljúka þessu máli hér í samkomulagi. Það væri sennilega alveg sama hversu langt við reyndum að teygja okkur, það er orðið að mottói hjá hv. þingmanni að það megi bara ekki gera breytingar á þessu.

Hv. þingmaður svarar í engu og reynir ekki að bera í bætifláka fyrir þá veikleika í frumvarpinu sem ég tel mig hafa bent á. Þeir eru auðvitað alvarlegir og ríkislögreglustjóri hefur bent á þá líka, þ.e. að ábyrgðin er ekki skýr í þessum efnum. Það segir bara að samræmd neyðarsvörun skuli sinna þessum verkefnum, það segir að málið heyri undir dómsmálaráðherra. Hvar í textanum er talað um ábyrgð ríkisins á því að þessi starfsemi sé veitt? Hvergi, eftir því sem ég fæ best séð. Ég var að ímynda mér að málið yrði lagfært og styrkt með breytingartillögu af þessu tagi.

Við erum ekki bara að tala hér fyrir okkar sjónarmiðum, við erum að taka undir athugasemdir aðila sem ég hélt að hv. þingmaður tæki tillit til. Telur hann heppilegt að haga málum algerlega óháð því að sjónarmið komi frá þeim sem annast starfsemi eins og Neyðarlínuna eða frá mikilvægum aðila að málinu eins og ríkislögreglustjóra fyrir hönd löggreglunnar í landinu? Það eru þá sennilega einhver jaðarsjónarmið, eða hvað hv. þingmaður kallaði það.

Síðan má spyrja, ef mér leyfist, herra forseti: Hvað hefur hv. þingmaður á móti orðalagi af því tagi sem er í breytingartillögu á þskj. 1052? Hefur hann eitthvað á móti því? Hvað er það sem hann getur ekki sætt sig við í þeim efnum, hvað er það nákvæmlega efnislega? Honum er skylt að svara því. Hvað er það sem hér er svo frábrugðið því sem er

þá í textanum að öðru leyti en það sem augljóslega er til bóta að hv. þingmaður getur ekki stutt það? (Forseti hringir.) Það er ekkert annað eftir en þrákelknin í hv. þingmanni, löngun hans til að vera þversum sem er kannski vegna þess að málið er (Forseti hringir.) ættað frá dómsmálaráðuneytinu.

[18:18]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég tek hér aftur til máls til þess að ganga eftir svörum frá hv. þingmanni, formanni allsherjarnefndar, Birgi Ármannssyni. Ég ítreka spurningar mínar varðandi það form sem er hér um ræðir, hlutafélagaformið. Ég get vitnað í framkvæmd fjárlaga, skýrslu Ríkisendurskoðunar, þar sem vikið er að því að hlutafélagaform í ríkiseigu er orðið til vandræða innan fjársýslukerfisins. Þarna eru fyrirtæki sem eru að fullu eða mjög stórum hluta með tekjustofna sína í opinberu fé, annaðhvort í beinum framlögum frá ríki og sveitarfélögum eða þá vegna þjónustu sem opinber fyrirtæki að stórum hluta kaupa af þessum aðila. Þetta er að fullu opinber rekstur. Hins vegar lýtur hann ekki eftirlitsskyldu Alþingis í gegnum fjárlaganefnd og Ríkisendurskoðun má heldur ekki birta almenna reikninga slíkra fyrirtækja.

Ég spyr því um hvort nefndin hafi kannað eða leitað umsagna Ríkisendurskoðunar um að þetta skuli vera hlutafélag og farið ofan í þá kosti og galla þess sem núna eru ræddir. Ég vitnaði til umræðunnar í fjárlaganefnd þar sem fjársýsla þessara fyrirtækja er orðin til mikilla vandræða.

Ég spurði líka hvort þetta fyrirtæki væri með virðisaukaskattsnúmer og fengi endurgreiddan útskatt sinn af keyptum aðföngum og tækjum en það er einmitt ein forsenda og röksemd fyrir því að menn geti rekið hlutafélag í því umhverfi sem lagaumgerð og tilgangur hlutafélaga er. Ég vil spyrja hv. þingmann að því hvort þetta liggi ljóst fyrir því að ég tel að þetta skipti miklu máli varðandi þá umgjörð sem verið er að setja þetta mál í. Ég spurði að því hvort sú umgjörð sem þarna væri samræmdist fjárreiðulögum hvað þetta varðar, að þetta er fyrirtæki sem þiggur að meginhluta fjármagn frá opinberum aðilum til starfsemi sinnar. Það er í eins konar einokunarrekstri. Það er öllum skylt að hafa samband og bindast þessari þjónustu og allt gott um það að segja. Þetta er einn grunnþáttur öryggisþjónustu landsmanna og þess vegna mikilvægt að öll umgjörð þess sé sem vönduðust. Herra forseti. Ég ítreka þessar spurningar til hv. þm. og formanns nefndarinnar.

[18:22]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vek athygli á því að spurningar hv. þingmanns tengjast ekki frumvarpinu sem slíku nema með mjög óbeinum hætti. Ég ætla ekki hér í stuttum umræðum að fara í almennar umræður við hv. þingmann um kosti og galla hlutafélagarekstrar eða þess að opinber þjónusta eða þjónusta sem ríkið hefur með höndum sé að einhverju leyti rekin í formi hlutafélaga eða opinberra hlutafélaga. Það sem ég hef bent á í þessari umræðu er að það hafa ekki verið nein vandkvæði í starfsemi Neyðarlínunnar vegna rekstrarformsins. Það kom skýrt fram í nefndinni og var talsvert fjallað um það þar. Neyðarlínan hefur verið í hlutafélagaformi frá upphafi og það hefur ekki valdið neinum vandræðum í rekstrinum og þess var ekki talið tilefni til þess að breyta því.

Varðandi spurningar hv. þingmanns um hvort leitað hafi verið umsagna hjá Ríkisendurskoðun vegna þessa frumvarps þá var það ekki gert. Ég hef auðvitað ekki setið jafnlengi á þingi og hv. þm. Jón Bjarnason en ég minnist þess ekki að Ríkisendurskoðun hafi fengið mál af þessu tagi til umsagnar og veit ekki alveg hvort það væri við hæfi að Ríkisendurskoðun veitti umsagnir um starfsemi af þessu tagi sem hún á að skoða út frá öðrum forsendum og öðrum enda, ef svo má segja.

Varðandi aðrar spurningar hv. þingmanns, t.d. hvort þarna sé um að ræða starfsemi sem beri virðisaukaskattskyldu og þess háttar er auðvitað um að ræða (Forseti hringir.) hlutafélag sem ber réttindi og skyldur sem önnur hlutafélög í landinu og hefur ekki sérstöðu að því leyti. (Forseti hringir.) Varðandi fjárreiðulögin hef ég enga ástæðu til þess að ætla að neitt í starfsemi Neyðarlínunnar sé í andstöðu við fjárreiðulög.

[18:25]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil ítreka og vekja athygli hv. þingmanns og formanns nefndarinnar á þeirri umræðu og athugasemdum sem koma til þingsins, m.a. til fjárlaganefndar vegna fjárstýringar á opinberum hlutafélögum sem að stórum hluta taka fjármagn og rekstrarfé af opinberu fé. Þar er mikið vandamál á ferð og fjárstýring af hálfu fjármálaráðuneytisins gagnvart þessum aðilum er í ólestri. Þess vegna spurði ég hv. þingmann hvort hann hefði leitað umsagnar ríkisendurskoðanda. Það hefði a.m.k. verið hægt að lesa skýrslur og ábendingar ríkisendurskoðanda sem liggja fyrir varðandi þetta form. Mér finnst að það hefði verið eðlilegt að nefndin hefði einmitt kannað það fyrst verið er að binda í lög að reksturinn skuli vera í þessu formi.

Ég get vitnað til umræðunnar um Flugstoðir hf. sem fær líka meginfjármagn sitt beint af fjárlögum og hefur lent í því sama að hafa ekki rétt til þess að innheimta t.d. virðisaukaskatt, útskatt af aðföngum sínum, vegna þess að það var fyrirtæki á ríkisframfæri. Þess vegna er jafnfáránlegt að setja það í hlutafélagaform. Ég spurði því hv. þingmann hvort við værum að lenda í sömu vandræðum með þetta fyrirtæki og við höfum gert með ýmis önnur fyrirtæki sem telja að þau séu í (Forseti hringir.) rekstrarumhverfi sem ekki reynist síðan fyrir hendi.

[18:27]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í tilefni af ummælum hv. þm. Jóns Bjarnasonar í þessu andsvari ítreka ég að mér er ekki kunnugt um að það hafi verið nein vandræði í rekstri Neyðarlínunnar sem tengjast með nokkrum hætti hlutafélagaforminu. Ekkert í umsögnum aðila eða þeim umræðum sem fóru fram í nefndinni gefur tilefni til að ætla að svo sé og þess vegna var ekki talin þörf á að fara í sérstaka skoðun á þessu.

Ég endurtek það svo sem ég sagði áðan að ég sé ekki að þau atriði sem hv. þm. Jón Bjarnason er að fjalla hér um tengist efni frumvarpsins nema með óbeinum hætti. Ég vísa að öðru leyti til þess sem ég hef áður sagt um það að hlutafélagaformið hefur reynst vel í þessu fyrirkomulagi. Meiri hluti nefndarinnar taldi enga ástæðu til þess að breyta því og hélt sig þess vegna við það orðalag sem var í frumvarpstextanum. Ef síðar myndast pólitískur vilji til þess að gera Neyðarlínuna að ríkisstofnun þarf málið hvort sem er að fara í gegnum lagabreytingarferli í þinginu. Ég held að talað sé með skýrum hætti um hvaða félagaform eigi að vera á þessu í lagatextanum. Ef menn vilja breyta því rekstrarformi á að gera það skýrt í nýjum lagatexta.

[18:29]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Herra forseti. Það veldur mér auðvitað miklum vonbrigðum að sjónarmið Neyðarlínunnar skuli ekki ná fram að ganga hérna, ekki einu sinni málamiðlunartillaga sem gengur þó í þá veru sem ríkislögreglustjóri mælir með sem lykilaðili í almannavörnum, þ.e. um að ábyrgðin sé á valdsviði ríkisins.

Ég vil líka minna á það að fram komu ábendingar í athugasemdum Sambands íslenskra sveitarfélaga um skipun nefndar — það var viðbót við 8. gr. — þar sem þessi ábyrgð var sett á rétta aðila. Það er því alveg sama hvert litið er, það er kredda sem ræður afstöðu ríkisstjórnarinnar í málinu, frjálsræðiskredda, „af því bara“-hlutafélag. Það gengur ekki.

Er þetta þá teikn um að við munum setja lögregluna í hlutafélag næst, er það næsta kredda? Þessi stofnun, neyðarsímsvörun, gegnir nánu og næstum beinu tengslahlutverki milli lögreglu og almennings, slökkviliðs og björgunarsveita. Þetta er gríðarlega mikilvæg stofnun sem á að heyra undir ríkið. Ég ítreka það hér sem komið hefur fram að það hafa ekki komið fram haldbær rök fyrir því, hv. formaður allsherjarnefndar, Birgir Ármannsson, af hverju það þarf að vera inni í hlutafélagi í samkeppnisformi eins og hlutafélagalögin mæla fyrir um. Af hverju er það? Af hverju má ekki fara eftir sjónarmiðum Neyðarlínunnar? Af hverju má ekki fara eftir sjónarmiðum æðsta yfirmanns lögreglumála eða næstæðsta, ríkislögreglustjóra? Hvað er það sem veldur þessu?

Það eina sem ég bið um er að fá haldbær rök. Er þá verið að teikna upp hlutafélagavæðingu lögreglunnar næst? Það er algjört lágmark fyrir almenning í landinu að það komi fram skýringar. Sjálfstæðisflokkurinn og Vinstri hreyfingin – grænt framboð deila um einkavæðingu og einkarekstur o.fl. á öllum sviðum þjóðlífsins en ég hélt að við værum sammála um að þjónusta sem snýr að almannaheillum, eins og lögregla, neyðarsvörun og annað, væri á ábyrgð og á vegum ríkisins. Fyrir mér er það alveg gjörsamlega augljóst.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, 3. umr.

Stjfrv., 362. mál (EES-reglur). — Þskj. 999.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, 3. umr.

Stjfrv., 541. mál (löggilding á rafverktökum). — Þskj. 1000, brtt. 987.

[18:32]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Erindi mitt í ræðustól í dag er frekar lítið en ég mæli hér fyrir breytingartillögum um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 146/1996, um öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga.

Það kom í ljós að við þurfum að leiðrétta eina villu í textanum þannig að í stað orðsins „háspennuvirkja“ í 4. tölulið 1. mgr. d-liðar 2. gr. komi orðið: lágspennuvirkja. Það er einfaldlega verið að skipta um þessi hugtök svo þetta sé rétt, þ.e. að í stað orðsins háspennuvirkja komi lágspennuvirkja.

[18:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú dálítið bagalegt þegar upp koma atvik af þessu tagi, að það kemur í ljós að menn hafa snúið merkingu hlutanna alveg við en andstæða háspennuvirkja er náttúrlega lágspennuvirki. Þetta er dæmi um það að menn mega ekki flýta sér um of.

Ég vil því spyrja hv. þingmann af þessu tilefni hvort þess sé að vænta eða hvort því megi treysta, skulum við nú orða það með jákvæðum formerkjum, að það leynist engar frekari villur af þessu tagi í málinu hjá hv. þingnefnd eða hv. aðstandendum málsins.

[18:34]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það megi treysta því að það séu ekki frekari villur í þessu máli en málið var afgreitt með stuðningi allra flokka innan nefndarinnar. Á hvaða stigi þessi villa kom fram átta ég mig ekki alveg á en ég vona að ég geti fullvissað hv. þingmann um að það séu ekki fleiri villur í þessu máli. En það var eins gott að við náðum að breyta þessu áður en umfjölluninni lýkur í hér í þingsal og ég tel að þingheimur geti sýnt því skilning.

[18:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er að sjálfsögðu mikið happ að svona lagað uppgötvist áður en málið er afgreitt frá þinginu og gert að lögum. En hér munaði hársbreidd, ekki satt? Því þetta mun vera 3. umr. þessa máls. Þetta minnir okkur á

mikilvægi þess að menn flýti sér ekki um of og vandi yfirferð á frumvörpum. Það má kannski skjóta því hér inn í að því miður virðist mér af því sem ég sé eða frétti í nefndum að sá gamli góði siður að lesa frumvörp endanna á milli í heyranda hljóði í þingnefnd við upphaf umfjöllunar um þau sé eiginlega alveg aflagður. Mönnum kann að finnast það forneskjulegt en þetta var nú gert og gaf alveg ágæta raun. Því strax við slíka fyrstu yfirferð á málum þá kom iðulega í ljós að orðalag var eitthvað bjagað og jafnvel voru merkingarvillur í málum.

Má ég þá minna á að í þá tíð, herra forseti, fóru lagafrumvörp í gegnum þrennar umræður í tvennum deildum? Öll nema fjárlagafrumvarp. Og það var mjög algengt að bjarga þyrfti fyrir horn með breytingartillögu við lokaumfjöllun málsins vitleysum af því tagi sem hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson var hér að upplýsa, þær uppgötvuðust í seinni deild og málið var sent aftur til fyrri deildar til endanlegrar afgreiðslu.

Þegar Alþingi var gert að einni málstofu voru miklir svardagar uppi um að það yrði ekki til þess að umfjöllun þingsins grynnkaði eða hættur ykjust á einmitt gáleysismistökum af þessu tagi. Ég er því miður ekki viss um að menn standi nógu vel að því í öllum tilvikum nú þegar mál fá aðeins þrjár umferðir í einni deild og í einni þingnefnd, — því vel að merkja þá voru tvö sett af öllum þingnefndum þegar Alþingi starfaði í tveimur málstofum (Forseti hringir.) — að þetta sé nógu vandað. Ég tek orð hv. þingmanns gild um að við þurfum ekki að hafa áhyggjur af frekari mistökum en ég kem þessum varnaðarorðum á framfæri.

[18:37]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég get tekið undir orð hv. þingmanns. Að sjálfsögðu ber löggjafanum að vanda sig og ekki síst þegar málin koma gölluð frá Stjórnarráðinu eða ráðuneytinu. En auðvitað geta orðið mistök eins og hv. þingmaður veit um og hefur eflaust lent í á sínum langa þingferli.

En að sjálfsögðu get ég tekið undir það að þingheimur þarf að vanda sig vel. Þau atriði sem við erum að afgreiða hér á hinu háa Alþingi snerta grundvallaratriði, snerta löggjöf landsins. Og auðvitað skiptir máli að þingheimur allur og sérstaklega þingnefndir fari mjög vel yfir mál og ég held að þingnefndir séu nú nokkurn veginn tilbúnar til að gera það, fara vel yfir mál og sérstaklega þegar þau eru eins flókin og þetta mál.

En mig langar hins vegar samt að fagna því að okkur tókst að koma í veg fyrir þessi mistök og auðvitað get ég ekki annað en beðist velvirðingar á þeim þótt ég sjái ekki á hvaða stigi mistökin áttu sér stað. En það var gott að við náðum saman um að þessi leiðrétting nái fram að ganga.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 3. umr.

Stjfrv., 468. mál (einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 1001.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, 3. umr.

Stjfrv., 516. mál. — Þskj. 817.

[18:38]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Við lokaumfjöllun þessa máls vil ég minna á að ég hafði uppi ákveðna fyrirvara í umræðum um það og treysti mér ekki til að greiða því atkvæði mitt við 2. umr. Og fyrir því eru m.a. þær ástæður að mér finnst ekki nógu vel að því staðið af hálfu löggjafans og framkvæmdarvaldsins að setja þessi mál í einhvern nútímalegan umbúnað og ganga frá því í raun og veru í eitt skiptið fyrir öll hvernig staðið sé að því þegar þessar jarðir eiga í hlut.

Það er dálítið sérkennilegt að það skuli alltaf þurfa einhver sérlagaákvæði í hverju einstöku tilviki þegar jörð af þessu tagi skiptir um hendur, auðvitað ekki að skipta um hendur heldur þegar eitthvað sem varðar hana og hagsmuni hennar, arð frá henni eða annað í þeim dúr, á í hlut. Auðvitað ættu hér að vera komin almenn lög sem tækju á því hvernig með slíkt er farið og hvernig andvirðinu er ráðstafað og hvernig búið verður um þetta í frambúðar í lögum. Ég held að það standi upp á Alþingi, löggjafann eða þá eftir atvikum að ráðuneyti hafi frumkvæði að því að endurskoða þau ákvæði sem í gildi eru og samræma þau og búa út eitthvert fyrirkomulag sem getur þá átt við í hverju tilviki svo ekki þurfi að meðhöndla sérstaklega á Alþingi hvert sinn.

Það sem mér finnst umhugsunarefni, sérstaklega í þessu tilviki þegar í hlut eiga verðmæti sem spretta af vatnsréttindum, hlunnindum þessara jarða, er að þeim sé ráðstafað í eitt skipti fyrir öll með eins skiptis útgreiðslu af einhverju tagi sem í raun gengur gegn anda hinnar upphaflegu hugsunar um kristfjárjarðirnar sem er að þær skuli vera ævarandi eign þeirra himnafeðga og það sem þær gefa af sér skuli á hverjum tíma og jafnt og þétt renna til þeirra verkefna sem þær voru helgaðar á sínum tíma.

Auðvitað er það ekki í sjálfu sér bundið við lagaákvæði um kristfjárjarðir eða þær reglur sem um þær gilda að það fyrirkomulag er haft á að þegar vatnsréttindi jarða eru bætt þá er það gert með eins skiptis bótum sem taka mið af einhverjum afskriftartíma virkjunar og reyndar er nú deilt um hversu háar þær eigi að vera nú í landinu eins og menn þekkja. Það er meingallað fyrirkomulag og það sannast eiginlega í þessu. Það sýnir sig hversu vitlaust það er að varanleg verðmæti sem tilheyra eignarjörðum séu ekki greidd ef menn hafa afnot af þeim með jöfnum greiðslum, einhvers konar leigugreiðslum eða föstum greiðslum á ári hverju heldur bættar í eitt skipti sem er auðvitað ígildi þess að hlunnindin séu tekin undan jörðunum um aldur og ævi

vegna þess að þegar handhafinn hefur í eitt skipti bætt réttindin með eingreiðslu þá eru þau horfin frá jörðunum.

Þetta er brot á þeirri grunnreglu, t.d. jarðalaga sem mjög lengi hefur verið, að ekki skuli aðskilja hlunnindi og jarðir nema í sérstökum undantekningartilvikum. Það hefur fyrst og fremst verið þegar ríkið sjálft hefur átt jarðir og selt þær frá sér og það hefur þá haldið eftir tilteknum réttindum við söluna, námuréttindum og öðru slíku. Fyrir því geta menn fært ákveðin rök að þegar slíkt hefur komist í almannaeigu þá haldist það þar en ekki á hina hliðina.

Mér finnst í reynd að með þessari aðferðafræði sé brotið gegn anda þessarar hugsunar, mönnum kann að finnast þetta hreint smámál og ekki stórt en þannig var nú málið hugsað á sinni tíð að með því að gefa þeim himnafeðgum jarðirnar og ganga frá því þannig að afrakstur af þeim, tekjur af þeim skyldu á hverjum tíma renna til þessara þörfu málefna, til fátækra og til bágstaddra á viðkomandi svæði, þá er það að sjálfsögðu hugsað þannig að það muni gilda um aldur og ævi. Því fátæka höfum vér ætíð á meðal vor, sagði maðurinn.

Hér er hins vegar í raun og veru verið að búa til tiltekna hjáleið sem þýðir að þessi verðmæti ganga endanlega undan jörðunum, eru bætt í eitt skipti miðað við skamman afskriftatíma eins og það er í rauninni hugsað þó að í hlut eigi kannski fjárfesting í virkjun sem getur gefið af sér hundruð ára. En það eru aðeins fyrstu fjörutíu árin eða um það bil sem þeir í raun og veru fá til sín leigutekjurnar eigendurnir, þeir guð almáttugur og Jesús Kristur sonur hans, og þær renna til þeirra verkefna sem þær eiga að gera. (**Iðnrh.:** En hvað fær heilagur andi?) Hér er því miður ekki að mínu mati alveg nógu vel að málum staðið.

Það veldur mér þeim hugleiðingum að ég eiginlega sætti mig ekki alveg við það að Alþingi afgreiði málin svona aumingjalega aftur og aftur eins og gert hefur verið með þessar kristfjárjarðir sem af og til dúkka hér upp og ætíð er um að ræða einhverja sértæka smíð sem tengist hverju tilviki fyrir sig en ekki eru til staðar almennar reglur sem um þetta gilda. Auðvitað má segja sem svo að það standi upp á mig og að það sé aumingjaskapur og leti að hafa ekki bara farið í það sjálfur að reyna að skoða þetta almennilega og finna þessu einhvern varanlegan búning. En maður mæðist nú mörgu eins og kunnugt er og kannski væri ekki til of mikils ætlast að þau ráðuneyti sem fara með framkvæmd þessara mála tækju þetta til skoðunar hjá sér, að koma þessu í einhvern varanlegan fastan og framtíðarbúning þannig að við þurfum ekki að vera með þetta svona í höndunum af og til eins og raun ber vitni.

[18:45]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil aðeins koma inn á þetta mál, um ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarða, sem er til 3. umr. Ég vil rifja það upp að þegar hin nýju jarðalög, þ.e. þau jarðalög sem nú eru í gildi, voru í vinnslu og síðan samþykkt á Alþingi 2004, átti að gera heildstæðan lagabálk um meðferð jarða, bæði jarða í einkaeign og jarða í opinberri eigu. Í þeirri umfjöllun voru ekki teknar með kristfjárjarðir né heldur jarðir sem tilheyrðu beint í eigu kirkjunnar. Ég gagnrýndi þetta þá og taldi eðlilegt að úr því að verið væri að setja heildstæð jarðalög mundu þau lög líka taka til meðferðar kristfjárjarða þar sem væri farið ofan í þann rétt sem þær jarðir hafa og ráðstöfun þeirra yrði þá sett líka inn í jarðalögin. Við því var ekki orðið, því miður. Jarðalögin sem samþykkt voru 2004 voru afgreidd þannig að allmargar jarðir sem höfðu sérstöðu hvað eignarhald varðar voru ekki teknar þar með.

Ég vil taka undir sjónarmið sem komu fram hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni um meðferð og ráðstöfun á kristfjárjörðum, því að eins og segir í athugasemdum við lagafrumvarpið eru kristfjárjarðir sjálfseignarstofnanir eða ígildi þeirra sem gefnar voru í því skyni að fátæklingar mættu njóta afgjalds þeirra. Það að fara að taka sér heimildir til þess að skipta upp þessum eignum, svipta þær varanlega ákveðnum réttindum og gæðum eins og hér er gert, þó svo að andvirði þeirra renni síðan til félagslegra verkefna á heimasvæði þeirra, allt gott og blessað með það, mjög gott með það, þá er þetta engu að síður um eins skiptis aðgerð að ræða sem markmiðið með kristfjárjörðunum var ekki. Markmiðið með þeim var að þetta gæfi grunn til ókominna kynslóða á þeim forsendum sem þar er tilgreint. Alveg fram til þessa tíma var það virt af íslenskum stjórnvöldum og dönskum stjórnvöldum þegar við heyrðum undir þau, að réttarstaða þessara jarða var virt þannig að meira að segja danski kóngurinn, sem var þá um tíma yfirmaður kirkjunnar líka, taldi sig ekki hafa rétt til þess að svipta kristfjárjarðir þeirri eignarlegu forsjá sem þær voru komnar undir. Þetta hefur þá breyst núna á allra síðustu árum þar sem Alþingi telur að það geti ráðstafað þeim, eins og þessi gjörningur hefði nánast ekki verið til.

Ég vil, herra forseti, vekja athygli á að ég lagði til við vinnslu og afgreiðslu jarðalaga á sínum tíma og skilaði um það sérstakri greinargerð í nefndaráliti mínu einmitt um meðferð kristfjárjarða, að það hefði átt að skapa lögformlegan ramma samhliða meðferð og ráðstöfun á öðrum jarðeignum og jarðréttindum og fá þannig stöðu til frambúðar sem menn hefðu getað virt og unnið eftir. Ég verð því að segja að ég hef í sjálfu sér ekki athugasemdir við það að fjármagnið sem fyrir þetta fæst skuli renna til viðkomandi samfélags á þann hátt sem er lagt til. Hins vegar get ég ekki stutt það að jarðir séu með þessum hætti sviptar náttúrulegum auðlindum sínum um ókomin ár. Reyndar er sama hvort um er að ræða jarðir í almennri eigu ríkisins eða í einkaeigu, mér finnst að það eigi ekki heldur að vera hægt að svipta jarðir þannig réttindum sínum og auðlindum og allra síst með jarðir eins og þessar, kristfjárjarðir, sem okkur er fyrst og fremst falið að varðveita samkvæmt þeim tilgangi sem þær voru gefnar til ókominna kynslóða. Það að gera svona eins skiptis aðgerð við að ráðstafa þessum verðmætum, get ég ekki stutt, herra forseti.

Ég vildi láta þetta koma fram og ítreka að ég tel að jarðalögin sem á sínum tíma voru samþykkt 2004 voru afar hroðvirknislega unnin. Þá var opnað fyrir almenna sölu á jörðum. Ábúðarlögin sem höfðu gilt nærri öld voru afnumin svo að réttur ábúenda á jörðum var mjög skertur og sömuleiðis var réttur landbúnaðarins til jarðnæðis líka mjög skertur samkvæmt þeim lögum. Við höfum því mátt horfa á afleiðingar þess að æ fleiri jarðir, meira að segja jarðir sem voru í ríkiseigu, eru að fara undan landbúnaði og í einka-

eign, í eigu fólks sem alls ekki býr á svæðinu eða tekur þar þátt í samfélaginu eins og ráð var fyrir gert. Við horfum upp á það í auknum mæli að land er tekið úr landbúnaðarnotum án þess að fyrir því séu nein gild rök. Frumvarp þetta er einn meiður af ágöllum eða vanköntum þeirrar löggjafar, herra forseti, og sýnir á vissan hátt virðingarleysi Alþingis gagnvart þeim rétti sem kristfjárjarðirnar hafa notið í gegnum aldirnar.

[18:54]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Mál það sem við ræðum telst kannski ekki mjög veigamikið en mér finnst samt ástæða til að koma að ákveðnum grundvallarforsendum bak við þetta mál. Hér er sem sagt lagt til að ákveðnum hluta af þeim höfuðstól sem fyrir liggur til framfærslu fátækra verði varið í einu lagi til félagslegra framkvæmda á Fljótsdalshéraði. Ég set ákveðið spurningarmerki við það þar sem tvímælalaust er um að ræða, eins og var skilningur forfeðra okkar, eign Jesú Krists sjálfs sem skuli varið til framfærslu fátækra. Í því felst ekki að taka höfuðstólinn og eyða honum heldur að vextirnir á hverju ári séu notaðir til framfærslu fátækra. Þess vegna hefði mér þótt eðlilegra að hér væri verið að ræða í hvað mætti nota vexti af þeim peningum og þá ætti náttúrlega að nota áfram með sama hætti og verið hefur með jarðaafgjöld kristfjárjarða en ekki að ráðstafa þessu með þessum hætti.

Hitt vekur líka töluverðar spurningar, þ.e. um aðkomu Alþingis að málinu, hversu eðlileg hún er. Lengi vel í sögu okkar voru það sveitarstjórnirnar í okkar frumstæðu stjórnskipan í rauninni, þá voru það engu að síður alfarið sveitarstjórnirnar sem sáu um kristfjárjarðirnar en ekki konungur eða ríkisvaldið með atbeina konungs. Þess vegna hef ég ákveðnar efasemdir um aðkomu Alþingis, hvort hún sé nauðsynleg og hvort hún sé hreinlega viðeigandi í þessu tilviki, hvort þetta sé ekki mál sem ætti alveg að vera á forræði viðkomandi sveitarstjórnar.

Kristfjárjarðir voru, ef ég kann þessa sögu rétt og ég hygg að það fari nokkuð nærri að ég muni hana, gefnar ákveðnum sveitarfélögum. Það var ekki alltaf bundið því að kristfjárjörð væri innan sama sveitarfélags og eignaðist hana. Ég man eftir því að í minni sveit átti sveitarstjórnin kristfjárjörð niðri í Flóa en það var vegalengd þar á milli. Biskupstungnahreppur, sem sagt hinn forni, átti kristfjárjörðina Kolsholt í Flóa. Sú þróun hefur reyndar orðið á seinni árum að sveitarfélögin hafa seilst til að selja þær eignir og ég tel það í rauninni miður. En grundvallarforsenda þess að í slík viðskipti sé ráðist — og það getur vel verið að mönnum þyki einmitt lag að gera slíkt þegar sæmilegt verð fæst fyrir jarðir, sem hefur verið akkúrat síðustu ár — að þá sé engu að síður myndaður sjóður til að hjálpa fátækum því að það er alls ekki svo að ekki séu til fátækir í þessu landi eins og verið hefur.

Um lagafrumvarp þetta er það að segja að ég hef efasemdir um aðkomu löggjafarvaldsins að málinu þar sem sveitarstjórnin hefur með þetta að gera. Ég sakna þess að kirkjan skuli ekki hafa beinan atbeina að ráðstöfun í þessu. Það hefur í rauninni fylgt þeirri ríkisvæðingu sem hér hefur verið á undanförnum áratugum, að ríkið hefur verið að yfirtaka hlutverk ýmissa sjálfstæðra stofnana sem voru áður mun stærri í samfélaginu. Þar á meðal er íslenska kirkjan. Miklu nær væri að máli þessu væri vísað til þjóðkirkjunnar til afgreiðslu og að Alþingi hefði ekkert um það að segja, það þætti mér hinn eðlilegi gangur málsins. Það mætti skoða í sambandi við fleiri kristfjárjarðir að kirkjan hefur jafnvel farið þá leið að vilja vísa málunum til ríkisins og láta ríkið hafa fyrirhöfnina af þessu, en það tel ég mjög miður og væri í rauninni full ástæða til að endurskoða ráðstöfun allra kristfjárjarða í landinu.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[18:59]

Útbýting:

Grunnskólar, 285. mál, brtt. JM, þskj. 1057.

Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, 577. mál, nál. allshn., þskj. 1059.

Rafræn eignarskráning verðbréfa, 476. mál, nál. viðskn., þskj. 1058.

Skipulagsbreytingar í Stjórnarráðinu, 441. mál, svar forsrh., þskj. 1041.

Brottfall laga um læknaráð, 3. umr.

Stjfrv., 463. mál. — Þskj. 737.

[19:00]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Hér er lítið mál og einfalt í sniðum sem full samstaða hefur verið um að afgreiða frá þinginu sem lög, þ.e. að fella niður 66 ára gömul lög frá 1942 um læknaráð. Á nefndaráliti hv. heilbrigðisnefndar kom fram að sú sem hér stendur var fjarverandi við afgreiðslu málsins og ég átti ekki tök á því að taka til máls þegar málið kom til 2. umr. Ég vil því nota þetta tækifæri til að fara um það örfáum orðum.

Læknaráð hefur starfað í óbreyttri mynd allt frá árinu 1942 og eitt af hlutverkum þess frá upphafi átti að vera að láta í té sérfræðilegar umsagnir um læknisfræðileg efni til stjórnar heilbrigðismála. Nú er ljóst að mjög miklar breytingar hafa orðið í stjórnsýslunni og allri málsmeðferð þar frá því að þessi lög voru sett. Gerðar hafa verið athugasemdir við hæfi þeirra sem í læknaráði sitja og Hæstiréttur Íslands er meðal þeirra sem gert hafa athugasemdir við það. Þá er í nefndaráliti vísað til dóms Mannréttindadómstóls Evrópu frá 2007 sem rennir stoðum undir að læknaráð standist ekki þær reglur um hæfi sem eðlilegt er að gera.

Ég vil minna á, herra forseti, að fyrir þinginu þingsályktunartillaga m.a. frá þeirri sem hér stendur um að kanna hvort ekki megi gera landlæknisembættið að sjálfstæðara embætti sem heyrði beint undir Alþingi með svipuðum hætti og ríkisendurskoðandi gerir eða umboðsmaður Alþingis. Málið er nefnilega að þetta verkefni læknaráðs, að gera sérfræðilegar umsagnir um læknisfræðileg efni, virkaði lengst til þannig að leitað var til læknaráðs þegar kvartanir bárust en kvartanir eiga að berast sem kunnugt er til landlæknisembættisins. Ýmsir telja að ekki sé alltaf gætt nægilegs aðskilnaðar í eftirliti og framkvæmd við afgreiðslu slíkra mála með því að landlæknisembættið heyrir

með sama hætti undir heilbrigðisráðuneytið og þær stofnanir sem embættinu er ætlað að hafa eftirlit með og rannsaka hugsanleg brot hjá, heilbrigðisstarfsmanna eða stofnana sem slíkra. Jafnvel þó svo að lög um læknaráð verði felld úr gildi er ekki víst að tryggt verði með fullnægjandi hætti að athugun á kærum eða kvörtunum vegna starfsemi eða þjónustu heilbrigðisstofnana eða heilbrigðisstarfsmanna standist allar hæfisreglur.

Ég vil minna á að á árinu 2006 bárust landlæknisembættinu um 270 kvartanir á mánuði. Ég hlýt að nota þetta tækifæri til að ítreka nauðsyn þess að búa vel að landlæknisembættinu, ekki síst núna þegar verið er að leggja læknaráðið af og ríkið er þar með að spara 2,5 millj. kr. á ári.

Í umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins um þetta litla frumvarp segir, með leyfi forseta:

„Með frumvarpinu er lagt til að lög nr. 14/1942, um læknaráð, verði felld brott og læknaráð þar með lagt niður. Ekki er gert ráð fyrir að útgjöld ríkissjóðs aukist með samþykkt frumvarpsins en á undanförnum árum hefur árlegur kostnaður við læknaráð numið um 2,5 millj. kr., en hann fellur niður við gildistöku laganna.“

Herra forseti. Ég vildi ekki láta það tækifæri ónotað að vekja athygli á því að þarna eru fjármunir sem auðvitað hefði með réttu átt að láta renna til landlæknisembættisins til að styrkja embættið í því að afgreiða og fjalla um kvartanir og gefa álit um læknisfræðileg álitamál eins og læknaráðinu var ætlað upphaflega.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[19:05]

Útbýting:

Almenn hegningarlög, 184. mál, brtt. minni hluta allshn., þskj. 1047.

Hlutafélög og einkahlutafélög, 3. umr.

Stjfrv., 525. mál (EES-reglur, rafræn skráning upplýsinga). — Þskj. 826.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá var tekið 12. mál.

Fundi slitið kl. 19:07.

---

106. FUNDUR

fimmtudaginn 22. maí,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Samræmd neyðarsvörun, stjfrv., 191. mál, þskj. 954, frhnál. 989, brtt. 985 og 1052. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
3. Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, stjfrv., 362. mál, þskj. 999. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
4. Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, stjfrv., 541. mál, þskj. 1000, brtt. 987. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
5. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 468. mál, þskj. 1001. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
6. Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, stjfrv., 516. mál, þskj. 817. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
7. Brottfall laga um læknaráð, stjfrv., 463. mál, þskj. 737. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
8. Hlutafélög og einkahlutafélög, stjfrv., 525. mál, þskj. 826. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
9. Leikskólar, stjfrv., 287. mál, þskj. 321, nál. 1011, brtt. 1012 og 1071. — 2. umr.
10. Grunnskólar, stjfrv., 285. mál, þskj. 319, nál. 1007, brtt. 1008, 1057 og 1070. — 2. umr.
11. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 320, nál. 1009 og 1061, brtt. 1010. — 2. umr.
12. Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, stjfrv., 288. mál, þskj. 322, nál. 1013, brtt. 1014 og 1069. — 2. umr.
13. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 620. mál, þskj. 992. — 1. umr. *Ef leyft verður.*

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Jóhanna Sigurðardóttir fél.- og trmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Umfjöllun félags- og tryggingamálanefndar um skýrslu Ríkisendurskoðunar.

[10:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill tilkynna að með bréfi, dagsettu 13. maí 2008, hefur forseti óskað eftir því við félags- og tryggingamálanefnd að hún fjalli um skýrslu Ríkisendurskoðunar um stjórnsýsluúttekt á Vinnumálastofnun í samræmi við reglur um þinglega meðferð skýrslna Ríkisendurskoðunar sem forsætisnefnd samþykkti 12. febr. sl.

Tilhögun þingfundar.

[10:31]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga forseta að þingfundur geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðum um dagskrármálin er lokið.

[10:31]

Útbýting:

Endurskoðendur, 526. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 1049; brtt. efh.- og skattn., þskj. 1050.

Framhaldsskólar, 286. mál, nál. minni hluta menntmn., þskj. 1061.

Grunnskólar, 285. mál, brtt. KolH, þskj. 1070.

Leikskólar, 287. mál, brtt. KolH, þskj. 1071.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 288. mál, brtt. KolH, þskj. 1069.

Störf þingsins.

Afganistan – matvæli – ríkislögreglustjóri – hvalveiðar.

[10:32]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að margir hv. þingmenn hafa óskað eftir því að taka til máls undir liðnum Störf þingsins og hún hyggst reyna að hafa þann háttinn á að gefa þeim öllum kost á að taka til máls og spyrja þess sem þeir hyggjast spyrja. Þeir sem þeir vilja eiga orðastað við geta síðan komið og svarað en síðan verða aðrar umræður að koma í kjölfarið í lokin þegar allir hafa fengið að bera fram mál sitt og þeir sem þeir vilja eiga orðastað við hafa svarað.

[10:33]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Við höfum rætt allnokkrum sinnum á þessum vettvangi í vetur um málefni Afganistans og veru íslenska friðargæsluliðsins þar. Við höfum m.a. rætt um tillögu okkar vinstri grænna um heimkvaðningu íslenska friðargæsluliðsins frá Afganistan. Í þeirri umræðu höfum við bent á hversu hrikalegt það stríð er sem geisar í Afganistan með öllum þeim afleiðingum sem stríðsrekstur hefur ævinlega í för með sér, svo sem morðum, pyndingum, nauðgunum og hvers konar ofbeldi.

Fyrir ekki löngu síðan var m.a. greint frá því að NATO-menn í Afganistan hefðu verið teknir fyrir að kaupa sér vændi sem setur að sjálfsögðu ljótan blett á starf þeirra og raunverulegan vilja til að láta gott af sér leiða, magnar átökin, tortryggnina og hatrið á milli ólíkra menningarheima og gerir uppbyggingarstarfi erfitt fyrir.

Nýlega var einnig greint frá því í fjölmiðlum að ný rannsókn sendimanns mannréttindaráðs Sameinuðu þjóðanna sýndi að hermenn NATO-hersins í Afganistan hefðu drepið 200 óbreytta borgara, afganska borgara, frá áramótum og þar að auki hefði herinn fellt um 300 uppreisnarmenn talibana frá upphafi ársins 2008. Það er alveg ljóst að í þessu stríði eins og öllum stríðum eru það almennir borgarar sem verða fyrir barðinu á stríðsrekstrinum.

Við erum aðilar að Genfarsáttmálanum frá 1949 um vernd almennra borgara á stríðstímum og það er ljóst að þeir verða fyrir barðinu á þessu NATO-herliði og þessu NATO-stríði. Með þeim hætti má fullyrða að Ísland sé samábyrgt með öðrum NATO-ríkjum fyrir aðgerðum í Afganistan og að lífi óbreyttra borgara er ekki þyrmt og að við séum sek um að brjóta Genfarsáttmálann frá 1949. (Forseti hringir.) Ég vil spyrja formann utanríkismálanefndar hvort þetta sé friðargæsla sem íslensk stjórnvöld vilji vinna að og telji sig sæmd af og hvort hann telji ekki að Genfarsamningurinn eigi að eiga við og að við eigum að virða hann.

[10:35]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Sú skýrsla sem hv. þingmaður vísaði til hefur farið til skoðunar hjá NATO og er eins konar bráðabirgðaniðurstaða um þetta efni en þær vísbendingar sem þar koma fram ber að sjálfsögðu að taka alvarlega og að sjálfsögðu hljótum við að vilja styðja við það að Genfarsáttmálinn sé virtur í hvívetna. Það vekur hins vegar athygli í þessari umræðu hver nálgun hv. þingmanns er á það viðfangsefni sem við er að glíma í Afganistan. Staðreyndin er sú að fyrir ekki mörgum árum, árið 2001 var 90% af landinu undir stjórn talibana og þegar hv. þingmaður víkur að því í máli sínu að það sé ástæða til að hafa áhyggjur af ástandinu í Afganistan vegna þeirrar tortryggni sem þar ríkir, þar séu framin morð og pyndingar, hvernig var þetta þegar talibanar réðu í Afganistan? Þá var það einfaldlega þannig að þeir gerðu sér leik að því úti á leikvöngum að myrða fólk fyrir framan fjöldann. Það var þannig. Á þeim tíma þegar hersveitir NATO komu til Afganistans að beiðni Sameinuðu þjóðanna og með stuðningi frá stjórnvöldum voru börn ekki í skólum. Í dag ganga 6 milljónir barna í skóla í Afganistan, þar af 2 milljónir stúlkubarna. Hvernig er það með kvenfrelsisflokkinn Vinstri græna? Kann hann ekki að meta þann árangur sem náðst hefur í þessu tilliti? Hvað með stöðu kvenna í Afganistan þegar hún borin er saman við þá stöðu sem þær höfðu áður (**ÁÞS:** Nauðga og drepa.) en talibönum var hrint frá? (**ÁI:** Nauðga og drepa í stríði. Það er hlutskipti kvennanna.) Það verður að taka þessa umræðu af einhverri yfirvegun og jafnvægi og einblína ekki einungis á það sem miður fer. Auðvitað er það þannig alls staðar þar sem átök eiga sér stað að þar eru alvarlegir hlutir á ferð.

[10:38]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Fyrir Alþingi liggur frumvarp um matvælalöggjöf sem mun, ef hún fer í gegn óbreytt, heimila m.a. innflutning á hráu kjöti til Íslands frá löndum Evrópusambandsins. Fyrir landbúnaðar- og sjávarútvegsnefnd hafa komið fjölmörg álit vegna þessa máls og m.a. mjög vönduð greinargerð prófessors Margrétar Guðnadóttur, sem er einn virtasti fræðimaður okkar á sviði veirusýkinga, þar sem hún varar mjög eindregið við þessum innflutningi vegna þeirrar hættu sem hann getur skapað fyrir heilbrigði manna í landinu. Í rauninni eru fjölmargir váboðar í þessu, það eru ekki

bara tríkínur sem geta borist úr svínum í menn og er sjúkdómur sem við erum laus við heldur fjöldi annarra sjúkdóma sem hafa verið alveg óþekktir hér á landi. Í raun og veru býður þessi innflutningur upp á þá hættu, sérstaklega ef svo fer að hrátt kjöt berst af heimilum eða úr iðnaði inn í lífríkið, sem getur hæglega gerst í gegnum fóðrun t.d. hænsnfugla á heimilum og fóðrun gæludýra, að við fáum inn í landið dýra- og mannasjúkdóma sem hafa áður verið óþekktir. Þess vegna beini ég þeirri spurningu til hv. þm. Ástu Möller, sessunautar míns: Hefur hún sem formaður heilbrigðisnefndar leitt hugann að þessum þætti málsins, hver er afstaða hennar sem formanns heilbrigðisnefndar? Vegna þess að ég held að þetta mál lúti að þeim hagsmunum sem heilbrigðisnefnd Alþingis er ætlað að verja með þjóðinni, það heilbrigði sem okkur hefur tekist að verja með heilbrigðum landbúnaði. Það skiptir mjög miklu máli að við höfum verið laus við salmonellu og kampýlóbakter um margra ára skeið en sjúkdómar af þeirra völdum geta verið fólki lífshættulegir.

[10:40]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa fyrirspurn til mín sem formanns heilbrigðisnefndar en eins og hann veit er málið fyrst og fremst á forræði landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar og hefur ekki verið tekið upp í heilbrigðisnefnd sérstaklega. Eins og hv. þingmönnum er kunnugt gerir ESB kröfu um að við tökum upp matvælalöggjöf sambandsins og þar liggja m.a. viðskiptahagsmunir að baki hjá okkur, sérstaklega varðandi fiskinn, því að við eigum stóra markaði í Evrópu.

Talað hefur verið um að þessar breytingar séu óhjákvæmilegar og það er rétt að það hafa komið fram raddir, m.a. hjá mjög virtum vísindamanni, Margréti Guðnadóttur prófessor, þar sem hún dregur fram að það gæti verið ákveðin hætta fyrir hendi varðandi sjúkdóma. En við höfum líka heyrt svör yfirdýralæknis. Hann telur að ekki séu miklar líkur á að lýðheilsu sé stefnt í voða eða í aukna hættu með þessum breytingum og það séu jafnvel meiri líkur á að sjúkdómar berist til landsins með fólki en með löglega innfluttu hráu kjöti. Hægt er að fara fram á ákveðnar tryggingar varðandi slíkan innflutning hvað varðar salmonellu en hins vegar hafa verið ákveðnar áhyggjur hvað varðar kampýlóbakter. Það er ákveðin vinna í gangi í Evrópu varðandi það atriði, m.a. hafa Danir beitt sér fyrir því, og ég geri ráð fyrir að við fylgjum þeirri umræðu og leggjum áherslu á þá þætti. Jafnframt hefur verið bent á að það sé meiri hætta á því að sýkingar berist í gegnum fóðurmjöl úr sláturúrgangi. Við höfum þegar gert ráðstafanir innan okkar EES-samnings til að koma í veg fyrir innflutning á sýktu fóðurmjöli. Það var gert fyrir nokkrum árum.

[10:42]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég hef áhuga á að spyrja hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur út í miklar yfirlýsingar hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar en þau eru bæði þingflokksformenn í stjórnarflokkum. Um daginn í umræðu um löggæslumál og tollamál á Suðurnesjum réðst hv. þm. Lúðvík Bergvinsson að embætti ríkislögreglustjóra með mjög afgerandi yfirlýsingu og sagði að skoða þyrfti mjög vandlega að leggja niður embætti ríkislögreglustjóra í þeirri mynd sem það er. Ég er reyndar alls ekki sammála þessari yfirlýsingu og sagði í þinginu 13. nóvember að ég teldi eðlilegt að styrkja embætti ríkislögreglustjóra. Það eru mjög breyttar aðstæður í okkar samfélag, för fólks yfir landamæri er orðin miklu meiri en áður. Það er alveg ljóst að við þurfum að bregðast við alþjóðlegri glæpastarfsemi og ekki bara við Íslendingar heldur líka aðrar þjóðir. Það er því eðlilegt að embætti ríkislögreglustjóra sem tekur á þessum þáttum, sé sterkt þótt maður útiloki að sjálfsögðu aldrei til framtíðar að færa einhverja verkþætti á milli embætta.

Ég tel að þessi yfirlýsing sé þess eðlis að fá verði fram afstöðu þingflokks Sjálfstæðisflokksins í þessu efni, af því að Sjálfstæðisflokkurinn fer með löggæslumál í landinu og maður getur ekki talað um þau mál af einhverri léttúð. Ég vil því gjarnan spyrja hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur: Ætlar Sjálfstæðisflokkurinn að greiða fyrir áherslum Samfylkingarinnar í löggæslumálum og standa að því að leggja niður embætti ríkislögreglustjóra í þeirri mynd sem það er? Eða lítur þingflokkur Sjálfstæðisflokksins á þessa yfirlýsingu hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar sem sérstakt léttmeti og ætlar láta hana fara inn um annað eyrað og út um hitt og líta frekar á hana sem hefnd fyrir það að hæstv. dómsmálaráðherra Björn Bjarnason hefur verið að pressa á embættið á Suðurnesjum?

[10:45]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að leggja mat á þessi síðustu orð hv. þingmanns en það hefur alls ekki staðið til að leggja niður embætti ríkislögreglustjóra. Hins vegar held ég að mönnum sé að verða meira og meira ljóst að það er ástæða til þess að styrkja það embætti og hafa þar starfsemi sem er ekki hægt að dreifa mjög víða. Menn verða að hafa ákveðna þætti saman þar sem sérfræðiþekking kemur til og mjög eðlilegt að hafa það í embætti ríkislögreglustjóra.

Ég held að það hafi hvergi komið fram í stefnuyfirlýsingum, ekki okkar sjálfstæðismanna og ég hef ekki heyrt að það sé sérstaklega í stefnu Samfylkingarinnar að leggja niður embætti ríkislögreglustjóra og það er alls ekki í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. Ég get því satt að segja ekki haft aðra skoðun á þessu máli en þetta sé persónuleg skoðun hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar og hann mun örugglega skýra það betur. Ekki held ég að þarna sé með nokkrum hætti hægt að túlka að þar sé verið að flytja stefnu ríkisstjórnarinnar eða ríkisstjórnarflokkanna.

Ég tek undir orð hv. þingmanns um að auðvitað á ekkert að ræða um þessi mál af léttúð. Það er ástæða til þess að ræða löggæslumál í landinu með yfirvegun og að þar fari menn fram af fullri alvöru þegar verið er að ræða þau mál (Forseti hringir.) og þar á meðal embætti ríkislögreglustjóra.

[10:47]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég ætla að beina orðum mínum til hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar, formanns þingflokks Samfylk-

ingarinnar. Árið 1999 var samþykkt á Alþingi í marsmánuði að Alþingi Íslendinga styddi eðlilegar veiðar á hvalastofnum hér við land að uppfylltum tillögum Hafrannsóknastofnunar um að hafnar skyldu veiðar o.s.frv. Alþingi fól ríkisstjórninni að undirbúa hvalveiðar og standa vel að þeirri kynningu.

Sú kynning og það kynningarstarf allt tóku reyndar ansi langan tíma. Farið var vítt og breitt um heiminn til að kynna þá afstöðu okkar Íslendinga að við teldum að við ættum fullan rétt til þess að nýta hvalastofnana með sjálfbærum hætti og viðhalda þeirri náttúrunýtingu sem hér hefur viðgengist um aldir, þ.e. hefð okkar til hvalveiða og nýtingar hvalastofnanna. Margar aðrar þjóðir hér í norðurhöfum hafa einnig áskilið sér þennan rétt og má t.d. nefna Grænlendinga, Færeyinga og Norðmenn og fleiri þjóðir í því sambandi.

Nú ber svo við að þegar er tekin ákvörðun um að veiða hér aðeins 40 hrefnur af þeim heimildum sem Hafrannsóknastofnun mælir með þá bregst formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, við og gefur yfirlýsingu fyrir hönd allra ráðherranna um að Samfylkingin og ráðherrar hennar séu andvíg málinu og þessari stefnu.

Ég vil þess vegna spyrja hæstv. formann þingflokksins hvort það sé ætlun þingflokksins að fylgja þessari stefnu fram með sérstökum tillöguflutningi hér á Alþingi eða hver er stefna þingflokks Samfylkingarinnar í málinu? (Forseti hringir.)

[10:49]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni sérstaklega fyrir þessa fyrirspurn. Eins og hv. þingmaður rakti þá gaf formaður Samfylkingarinnar, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, út yfirlýsingu þess efnis að ráðherrar Samfylkingarinnar styddu ekki ákvörðun sjávarútvegsráðherra um að gefa út hrefnukvóta, þ.e. fyrir 40 dýr.

Hæstv. ráðherra skýrði mjög vel út hvers vegna þessi yfirlýsing væri gefin. Hún var gefin vegna þess að veiðar á þessum 40 dýrum skipta ekki sköpum fyrir íslenskan efnahag og hafa í reynd sáralítil sem engin áhrif. Hæstv. ráðherra sagði einfaldlega: Hættan er sú að með því að gefa út þennan kvóta sé verið að fórna meiri hagsmunum fyrir minni við þær aðstæður sem nú eru uppi. Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson þekkir það mætavel að afstaða umheimsins til hvalveiða hefur verið nokkuð stíf í þá átt að hvalur sé ekki veiddur. Þjóðir heims hafa tekið nokkuð skýra afstöðu og við höfum haft af því áhyggjur að þessi ákvörðun ógni að einhverju leyti hagsmunum okkar meðan hún skilar okkur ekki neinu.

Það breytir hins vegar engu um að við höfum talað fyrir sjálfbærri nýtingu á auðlindum hafsins. Það talar enginn um það í þessu samhengi. Hér er aðeins talað um að hættan sé sú að með þessari ákvörðun sé verið að fórna meiri hagsmunum fyrir minni. Virðulegi forseti. Ég sé að tími minn er að renna út en vonast til þess að ég geti komið hér að síðar og tekið aðeins þátt í umræðu um löggæslumál.

[10:51]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs hér til þess að koma inn í þá umræðu sem hv. þm. Siv Friðleifsdóttir hóf hér áðan varðandi embætti ríkislögreglustjóra. Ég tek undir orð formanns þingflokks Sjálfstæðisflokksins, hv. þm. Arnbjargar Sveinsdóttur, um að það er ekki á dagskrá að leggja þetta embætti niður þó að hv. þm. Lúðvík Bergvinsson hafi lýst persónulegri skoðun sinni hér í þinginu í síðustu viku.

Mér finnst mikilvægt þegar menn ræða þetta embætti að átta sig á því hvaða hlutverki þetta embætti gegnir. Það gegnir annars vegar stefnumótunar- og samhæfingarhlutverki fyrir löggæslumál í landinu sem verða auðvitað að vera á einhverjum einum stað. Það er skýrt samkvæmt lögum um embættið að þetta er eitt meginhlutverk þessa embættis. Þar að auki rekur ríkislögreglustjóraembættið einstakar deildir sem eiga að þjóna löggæslunni yfir allt landið og þykir eðlilegt að hafa á einum stað en ekki dreift á einstök lögregluembætti.

Þegar rætt hefur verið um vöxt þessa embættis þá er mikilvægt að menn velti því fyrir sér hvað það er sem hefur vaxið. Ég velti fyrir mér hvort menn séu ósáttir við það að efnahagsbrotadeildin hafi vaxið nokkuð. Finnst mönnum hún ekki hafa næg verkefni? (Gripið fram í.) Ég velti fyrir mér hvort mönnum finnist það sé minni ástæða til þess að sinna alþjóðadeildarmálum. Alþjóðleg samskipti hafa kallað á meiri vöxt að þessu leyti. (Gripið fram í.) Eru menn ósáttir við greiningardeildina sem er skipuð fjórum mönnum og hefur greiningarhlutverki að gegna fyrir lögregluna alls staðar á landinu sem er starfsemi sem alltaf þarf að eiga sér stað í lögreglustarfi? Eru menn ósáttir við almannavarnadeildina? Er það það sem mönnum finnst hafa farið (Forseti hringir.) úr böndunum? Eru menn ósáttir við sérsveitina? Menn vita að það hefur fjölgað í sérsveitinni en það liggur líka fyrir að sérsveitarmenn sinna almennum löggæsluverkefnum (Forseti hringir.) þegar þeir eru ekki í sérsveitarverkefnum. Þetta verða menn að hafa í huga þegar (Forseti hringir.) þessi umræða er tekin.

[10:54]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Varðandi það mál sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson rakti hér áðan um Afganistan þá er það svo að óháð því hvort Atlantshafsbandalagið komi að málum í Afganistan eða ekki eru full rök fyrir því að Ísland taki þátt í friðargæslu í Afganistan. Afganistan er fimmta fátækasta ríki í heimi og þar hafa verið gríðarlega erfiðar aðstæður og samfélagsumbrot.

Það er því alveg ljóst að fyrir þátttöku Íslands í friðargæslu í Afganistan eru gild rök. Þess vegna er afstaða vinstri grænna svo undarleg, að það sé með einhverjum hætti réttlætanlegt að Íslendingar einir þjóða hér í Norður-Evrópu skerist úr leik og fari frá Afganistan án þess að nokkuð annað komi í staðinn. Íslendingar eru þar að beiðni Sameinuðu þjóðanna. Atlantshafsbandalagið er þar í umboði Sameinuðu þjóðanna og þannig er aðkomu okkar að þessu verkefni háttað. Síðan þarf auðvitað að tryggja að ekkert fari úrskeiðis í friðargæslunni og mjög mikilvægt að vanda þar til rannsókna. Slík rannsókn stendur yfir og er

ekki nema gott að farið sé yfir málin.

Varðandi embætti ríkislögreglustjóra þá er það engin prívatskoðun hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar heldur deili ég þeirri skoðun með honum. Það er skynsamlegt að auka samlegðaráhrif löggæslu sem mest hjá lögreglustjórunum í þessum fjölmennu löggæsluumdæmum eins og á Suðurnesjum og hér á höfuðborgarsvæðinu þannig að þeir hafi sem flesta verkþætti innan embætta sinna og geti nýtt mannafla sem best. Síðan á stefnumótunar- og samræmingarhlutverk auðvitað að vera í höndum ríkislögreglustjóra. En þessir stóru verkþættir eiga að vera í höndum lögreglustjóranna hér í þessum (Forseti hringir.) mannfreku umdæmum sem þurfa á meiri styrk að halda, sannarlega.

[10:56]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að bregðast aðeins við svari hv. þm. Bjarna Benediktssonar varðandi fyrirspurn mína hér í upphafi fundarins. Ég verð fyrst að segja að það er auðvitað tómur útúrsnúningur þegar byrjað er að snúa þessari umræðu upp á þá sem hafa efasemdir um veru NATO og íslensku friðargæslunnar í Afganistan og fara að tala um hvernig ástandið var 2001.

Það er áreiðanlega enginn skoðanaágreiningur milli mín og hv. þm. Bjarna Benediktssonar um það að ástandið í Afganistan árið 2001 var skelfilegt undir stjórn talibana. Um það snýst þetta mál ekki heldur núverandi stríðsrekstur og hvort hann skilar einhverjum árangri og hvort íslensku friðargæsluliðarnir séu þarna í samræmi við íslensk lög um friðargæsluna. Við höfum haft efasemdir um það og gagnrýnt að vera íslenskra friðargæsluliða í Afganistan sé ekki í samræmi við lögin um friðargæsluna. Það hefur ekkert með ástandið í Afganistan árið 2001 að gera og það er útúrsnúningur að fara í umræðuna á þeim forsendum.

Jafnvel þótt ástandið hafi verið skelfilegt á tilteknum tíma þá hlýtur maður samt að spyrja: Er þá allt leyfilegt? Hvað sem er? Og finnst mönnum allt í lagi að fórna lífi óbreyttra borgara (Gripið fram í.) og virða ekki Genfarsáttmálann frá 1949? Þess vegna var spurning mín þessi, hvort þessi friðargæsla sé sú sem íslensk stjórnvöld vilja vinna að og telja sig sæmd að. Ég fékk ekkert svar við þeirri spurningu, væntanlega vegna þess að menn skammast sín fyrir málið.

Sjá formaður utanríkismálanefndar, utanríkismálanefnd og meiri hlutinn hér á Alþingi ekki í hvers konar fúafen þetta stríð er komið? Svona stríðsrekstur skilar engum árangri. Það hefur ekkert gerst í friðarátt í þessu landi síðan 2004. Forseti Afganistans hefur haldið því fram í fjölmiðlum að undanförnu að þetta sé komið í tómt óefni. Samt sem áður berja menn hausnum (Forseti hringir.) við steininn hér á Vesturlöndum undir stjórn hernaðaríkisins Bandaríkjanna.

[10:58]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs til að taka undir áhyggjur hv. þm. Bjarna Harðarsonar vegna þeirra áhrifa á lýðheilsu og heilbrigði þjóðarinnar sem samþykkt matvælaframvarpsins sem liggur fyrir þinginu kann að hafa. Hv. þm. Ásta Möller benti á það réttilega að nú færi fram mikil vinna í Evrópu í baráttunni gegn kampýlóbakter og salmonellu. Það er eðlilegt vegna þess að í allri Evrópu er landlægt smit, sérstaklega í kjúklingakjöti, og nú er svo komið að í Danmörku elda menn helst ekki ferska kjúklinga öðruvísi en með einnota hönskum. Er þetta það ástand sem við viljum innleiða hér á landi? Ég segi bara nei takk.

Evrópubúar hafa nefnilega ástæðu til þess að horfa öfundaraugum til okkar hér á landi. Meðal kosta þess að búa á Íslandi eru einmitt heilnæm matvæli sem eru laus við sýkingar, sem eru laus við hormóna og sem eru laus við sýklalyf. Þetta eru gæðin sem við viljum halda í og við viljum ekki fórna þeim á altari Evrópusambandsins.

Við höfum ekki aðeins náð miklum árangri í baráttunni gegn salmonellu og kampýlóbakter. Árangur okkar í baráttu gegn búfjársjúkdómum eins og visnu og mæði er heimsfrægur. Þessir sjúkdómar eru landlægir í sauðfé og geitfé um alla sunnanverða Evrópu. Hv. þingmenn. Innflutningur á hráu kjöti og ógerilsneyddri mjólk frá þessum svæðum mun setja áratuga baráttu í hættu en mikill kostnaður hefur verið lagður í hana. Ég segi: Ef eitthvert álitamál er uppi í þessum efnum (Forseti hringir.) skulu menn hlusta á Margréti Guðnadóttur prófessor sem er nestor í þessum fræðum og nýtur heimsviðurkenningar.

[11:01]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að inna hv. formann heilbrigðisnefndar, Ástu Möller, frekar eftir því hvort heilbrigðisnefnd hafi kallað eftir að fá til umsagnar og skoðunar þetta mjög svo umdeilda matvælafrumvarp sem rætt er um, þ.e. heimild til innflutnings á hrámeti til landsins, hráu kjöti og hráum kjötvörum. Ég tel að í þeirri umfjöllun sem verið hefur á undanförnum dögum og þær umsagnir sem komið hafa fram um málið krefjist þess raunar að heilbrigðisnefnd taki málið til umfjöllunar. Þetta er snar þáttur og skiptir heilbrigði fólks miklu máli, þ.e. fæðan og sýkingarmöguleikar henni tengdir sem geta borist með matvælum hingað til lands ef þetta frumvarp fer í gegn. Það er því ábyrgðarhluti ef hv. heilbrigðisnefnd Alþingis Íslendinga tekur þetta mál ekki til skoðunar og fer yfir þá hættu sem að heilbrigðismálum snýr. Ég hvet því hv. formann heilbrigðisnefndar Alþingis og heilbrigðisnefnd alla til að óska eftir því með formlegum hætti að fá þetta mál til umfjöllunar. Ég hvet einnig formann landbúnaðar- og sjávarútvegsnefndar til þess að hafa frumkvæði, átta sig á alvarleika málsins og senda það heilbrigðisnefnd til umsagnar.

[11:03]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins byrja á því að leiðrétta hv. þm. Guðjón Arnar þegar hann talar um að ráðgjöf Hafrannsóknastofnunar í hrefnuveiðum séu 200 dýr, það hafa verið 400 dýr í nokkurn tíma. Afstaða ráðherra Samfylkingarinnar í hvalveiðimálinu gagnvart ákvörðun sjávarútvegsráðherra að gefa út kvóta á 40 hrefnum kemur vissulega á óvart. Það eru reyndar fordæmi fyrir þessu í sögu Alþingis og sögu ríkisstjórnar. Þegar Ísland færði landhelgi sína út í 50 mílur gerði Ólafur Jóhannesson, þáverandi forsætisráðherra, samkomulag við Breta sem fól í sér viðurkenningu á

50 mílna landhelgi landsins. Ráðherrar í ríkisstjórn hans, þáverandi alþýðubandalagsráðherrar, komu með einhliða yfirlýsingu gegn þeim samningi á þeim tíma.

Það er hluti af þessari vinstri stefnu, virðulegi forseti, að tala niður atvinnulífið, hér megum við ekki virkja, hér megum við ekki byggja upp atvinnutækifæri út um land byggð á framkvæmdum við náttúruauðlindir okkar, hér megum við ekki veiða hvali í sjónum með sjálfbærum hætti. Atvinnulífið stendur reyndar svo til einhuga að þessari tillögu að undanskilinni ferðaþjónustu. Öll hagsmunasamtök í sjávarútvegi, sjómenn, útgerðarmenn, vélstjórar, Farmanna- og fiskimannasambandið eru öll sammála okkur. Það er dálítið sérstakt að Norðmenn geta gefið út kvóta upp á 1053 hrefnur ár eftir ár og það er ekki í fréttum. Af hverju? Vegna þess að það er pólitísk samstaða um það. Menn hafa tekist á innan lands um málið en það er pólitísk samstaða um að standa á bak við þá ákvörðun og það hefur verið síðan 1993. Þegar talað er um að þjóðir heims taki afstöðu gegn hvalveiðum er hlutfallið innan Alþjóðahvalveiðiráðsins um það bil 50:50 og hefur verið (Forseti hringir.) samþykkt þar tillaga sem mælir með hvalveiðum. Þegar sífellt er talað um meiri hagsmuni fyrir minni (Forseti hringir.) þá kalla ég eftir því hvar þeir liggja. Það krefst skýringa að tala um meiri hagsmuni fyrir minni þegar ákveðið er að veiða 40 hrefnur eða fara í hvalveiðar. (Forseti hringir.) Hvar liggja þessir meiri hagsmunir?

[11:06]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Vegna ræðu hv. síðasta ræðumanns held ég að óhætt sé að fullyrða að hver einasti þingmaður á hinu háa Alþingi vill veg atvinnulífsins sem mestan. Það er enginn sem vinnur markvisst að því að draga úr gildi og vægi atvinnuveganna þannig að umræða af þessum toga dæmir sig sjálf og er í sjálfu sér ekki mikið meira um hana að segja.

Hins vegar kvað ég mér hljóðs, virðulegi forseti, vegna umræðu um löggæslumál. Það er ekkert nýtt að sá er hér stendur hafi þau sjónarmið uppi að sú þróun sem orðið hefur á embætti ríkislögreglustjóra sé ekki í takt við það sem ég vildi sjá. Sú umræða hefur farið fram í mörg ár og ég hef ekki breytt þeirri skoðun minni. En umræða um löggæslumál þarf að vera á breiðum grundvelli. Hún má ekki snúast um eitt embætti til eða frá. Það sem ég hef sagt í þessum efnum er að við viljum sjá miklu meiri löggæslu í nærsamfélaginu, við viljum sjá fjármunina nýtta í nærsamfélaginu og fyrir almenning. Það er það sem ég hef talað fyrir.

Áðan var talað um öflugt eftirlit með útlendingum og alþjóðlegri glæpastarfsemi. Það eftirlit fer fyrst og fremst fram hjá embættinu á Suðurnesjum. Það er öflugasta landamæravarsla í Evrópu en því miður hafa verið að koma fram hugmyndir sem setja það í uppnám. Hér er á ferðinni mjög mikilvæg umræða um stefnu í löggæslumálum og hún á að fara fram. Hún er ekki léttvæg fundin eins og nefnt var í umræðunni áðan. Við höfum haft mjög skýra stefnu í þessum málum. Hún var kynnt fyrir löngu síðan. En það má heldur ekki gleyma í þessari umræðu að þó að Sjálfstæðisflokkur og Samfylking standi saman í ríkisstjórn þá er ekki um að ræða samruna þessara flokka. Þeir hafa ekki breytt um stefnu eða viðhorf. Þetta er spurning hvernig eigi að nýta fjármuni og staðreyndin er sú að það getur aldrei verið gott að nýta fjármuni á þann veg að tvær höfuðstöðvar séu byggðar upp á svæði með 500 metra radíus.

Umræðu lokið.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:09]

13. dagskrármál var of seint komið fram. — Samþ. með 39 shlj. atkv. að taka það til meðferðar.

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 1070 og 1071. — Afbrigði samþ. með 40 shlj. atkv.

Um fundarstjórn.

Lengd þingfundar.

[11:11]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Samþykkt var að fundi yrði haldið áfram í dag á þingi þar til dagskrá yrði tæmd. Vegna skipulagningar, fjölskyldumála minna og annarra spyr ég frú forseta að því hvort hún hyggist setja þessum umræðum tímamörk í kvöld, hvort vænta megi þess að umræðan standi fram yfir 10, fram yfir miðnætti eða jafnvel fram á nótt.

[11:11]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti gat þess í upphafi fundar að fundur stæði þar til umræðu um dagskrármálin yrði lokið þannig að það eru ekki tímamörk.

[11:12]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Þetta er mjög undarleg tilkynning í ljósi nýju þingskapanna og þess málflutnings sem var uppi hafður af aðstandendum þess máls að einn megintilgangur þeirra væri sá að skipuleggja betur þingstörfin. Þetta yrði fjölskylduvænni vinnustaður og næturfundur heyrði sögunni til. Nú er fundur á morgun og þess vegna finnst mér mjög sérkennilegt að forseti skuli þá ekki jafnframt taka það fram að þó að menn ætli sér, ef það gengur, að klára dagskrána þá séu samt einhver tímamörk gefin, þ.e. til dæmis þannig að fundur verði þá aldrei lengur en til miðnættis. Ella sé ég ekki annað en að menn stefni vísvitandi í að brjóta sín eigin fyrirheit og svardaga um það hvernig störfum verði háttað á þingi í anda hinna nýju þingskapa.

Nú liggur fyrir mjög viðamikil dagskrá með stórum og miklum málum sem alveg ljóst er að miklar umræður verða um. Einn þingflokkur hefur, ef ég veit rétt, óskað eftir að nota rétt sinn til tvöföldunar ræðutíma í máli sem hér er á dagskrá þannig að þess hlýtur að vera að vænta að umræður verði miklar og langar í dag. Ég fer eindregið fram á það að forseti (Forseti hringir.) veiti upplýsingar um hvort þess sé að vænta og menn megi treysta því t.d. að fundur standi ekki lengur en til kl. 10 eða í mesta lagi til miðnættis en varla getur verið ætlunin að fara fram yfir. (Forseti hringir.)

[11:13]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Vegna þeirrar umræðu sem hér fór fram tók forseti fram í upphafi að fundur mundi standa fram á kvöld og ekki voru gerðar neinar athugasemdir við það þannig að það er ekki ástæða til að ræða það neitt sérstaklega.

Hitt vildi ég nefna, vegna orða hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, að frá því að þingskapabreytingin gekk í gegn held ég að á þessum vetri hafi verið færri kvöldfundir en nokkurn tíma. Að því leytinu til hefur þetta tekist nokkuð vel og ég tel mig fara með rétt þegar ég segi að kvöldfundirnir hafi verið 4–5 í vetur. Hugmyndafræðin um fjölskylduvænni vinnustað hefur fengið nokkurt flug í vetur og að því leyti hafa breytingar á þingsköpum tekist mjög vel og ég held að það sé full ástæða til að fagna því. Um leið er mikilvægt að tryggja að næg (Forseti hringir.) og góð umræða fari fram um þau mikilvægu mál sem við ætlum að ræða í dag.

[11:14]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegi forseti. Það er rétt að búið er að samþykkja að hafa fund fram eftir kvöldi, við gerum ekki athugasemd við það enda vill maður greiða fyrir þingstörfum núna á lokasprettinum. Við ætlum að hætta á fimmtudaginn hér í þinginu samkvæmt starfsáætlun og það er stuttur tími eftir.

Hins vegar er það þannig að við viljum líka fara eftir þeim reglum sem við höfum sjálf sett um að stytta þingið þannig að við séum ekki að vinna inn í nóttina eins og var nokkuð algengt í fyrri tíð. Við höfum þar vísað til fjölskyldumála þannig að ég tek undir þá beiðni sem hér hefur komið fram að það væri mjög æskilegt að forseti mundi tilkynna núna hvenær þingfundi ljúki. Ég tel það afar óheppilegt ef við förum fram yfir miðnætti. Ég held að það sé alveg útilokað. Þingflokkur Framsóknarflokksins hefur beðið um tvöfaldan ræðutíma um framhaldsskólafrumvarpið. Ég held að ekki sé hægt að bjóða upp á að sú umræða hefjist t.d. um miðnætti og fari inn í nóttina. Það væri algerlega fráleitt, (Forseti hringir.) virðulegi forseti.

[11:16]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Ég vil fyrst víkja að orðum formanns þingflokks Samfylkingarinnar, hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar, varðandi fundartímann í dag en ég tók eftir því að að fundur skyldi standa fram á kvöldið. Í mínum huga er fram á kvöldið ekki lengur en til klukkan tíu — við sem erum kvöldsvæf teljum það reyndar enn fyrr — mér sýnist það vera alveg augljóst. Ég fagna yfirlýsingu hv. þingmanns og þingflokksformanns Samfylkingarinnar í þessum efnum og vona að því megi treysta að hann hafi haft til þess makt að mega segja þetta.

Ég vil leggja áherslu á og minna á þá miklu umræðu sem varð hér við breytingar á þingsköpunum fyrir jól um að það ættu ekki að vera kvöld-, nætur- eða helgarfundir (Forseti hringir.) að ástæðulausu, enda verður sett framhaldsþing í haust til að taka á þeim málum sem þingið (Forseti hringir.) kemst ekki yfir nú með eðlilegum hætti, frú forseti.

[11:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Í þingsköpunum segir um þingfundartíma:

„Reglulegir þingfundir samkvæmt starfsáætlun skulu ekki standa lengur en til klukkan 8 síðdegis. Frá því má þó víkja ef þingflokkar ná samkomulagi þar um eða ef þingið samþykkir, sbr. 67. gr.“

Forseti hefur ekki borið fram tillögu um lengdan fundartíma en í raun og veru boðað að þess megi vænta með ummælum sínum um að til standi að ljúka dagskránni. Síðan stendur:

„Tillögu um lengri fundartíma getur forseti borið upp án nokkurs fyrirvara. Þá getur forseti ákveðið að þingfundur standi til miðnættis á þriðjudagskvöldum.“

Það er engin leið að lesa þessa málsgrein öðruvísi en þannig að ekki sé gert ráð fyrir næturfundum og eingöngu fundum til miðnættis á þriðjudögum. Ég tek því þá þannig að hér liggi fyrir, samanber ummæli formanns þingflokks Samfylkingarinnar, að það megi vænta fundar eitthvað fram á kvöldið, að þess megi vænta að forseti beri upp tillögu einhvern tíma í dag um lengri fundartíma en til klukkan 8 á kvöld, (Forseti hringir.) þ.e. eitthvað lengra inn í kvöldið, en hér verði ekki næturfundur.

[11:18]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanns á því að greidd voru atkvæði um það hér í upphafi þingfundar … (**Gripið fram í:** Nei.) Nei, það var samþykkt án atkvæðagreiðslu. Það voru ekki gerðar athugasemdir við það að dagskráin yrði kláruð í dag. Það er vakin athygli á því.

[11:19]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Menn ræða hér fundarstjórn forseta en eru í raun ekkert að ræða um fundarstjórn forseta. Menn eru að ræða um þingsköpin, menn eru að ræða um eitthvað allt, allt annað. (Gripið fram í.) Ég undirstrika það að forseti bar það fram í upphafi fundar hvort einhver hefði við það að athuga að fundi yrði lengur fram haldið og hvort menn óskuðu eftir atkvæðagreiðslu. Það óskaði enginn eftir því.

Ég skora á forseta að halda áfram stjórn fundarins og taka fyrir næsta dagskrárlið en sérstaklega finnst mér slæmt að þingmenn skuli fara fram úr ræðutímanum þegar þeir kvarta undan því að það náist ekki að klára umræðuna.

[11:19]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Frú forseti. Í dag verða tekin til umræðu mjög stór og viðamikil mál sem hafa fengið ágæta umfjöllun í meðferð menntamálanefndar. Ég hef óskað eftir tvöfaldri umræðu um framhaldsskólafrumvarpið og mér sýnist að sú umræða, ef hún verður eins og ég held, muni byrja einhvern tíma í kvöld. Því óska ég eftir að fá að vita fyrir fram hvað stendur til að halda fund lengi.

Það er rétt að það var ákveðið áðan að hafa lengri fund en það þýðir ekki að sá fundur eigi að vera standa yfir miðnætti, frú forseti. (Gripið fram í.) Ég held að ég hafi meira að segja reiknað það þannig að stjórnarandstaðan hafi verið

í meiri hluta í þingsalnum áðan þannig að við hefðum getað stöðvað það. (Gripið fram í.) Ég skora einfaldlega á stjórnarliðana að mæta betur. (Gripið fram í.) Við erum búin að samþykkja það, frú forseti, (Forseti hringir.) að fundur verði lengri en það kemur ekki til greina að svo mikilvæg umræða fari fram yfir miðnætti.

[11:21]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég hef lifað tímana tvenna í þinginu og man langt aftur í tímann og hef verið hér alllengi. (Gripið fram í.) Ég held að þetta teljist tímamótaþing sem við höfum lifað hér í vetur. Það var mikið samkomulag milli stjórnar og stjórnarandstöðu um breytingu á þingsköpunum, að vísu voru Vinstri grænir andvígir, þeir eru málþófsflokkur og vilja tala lengi og mikið. (Gripið fram í.) Niðurstaðan varð sú að þeim var breytt. Þess vegna held ég að hér megi enginn níðast á öðrum, næturfundir eiga að heyra fortíðinni til, ekki bara út af fjölskyldumálum heldur líka út af þeirri virðingu sem okkur ber að hafa fyrir þessum vinnustað. Við eigum ekki að þrasa hér á nóttunni og sýna þjóðinni þann skilning að við vinnum þegar aðrir vaka.

Þess vegna er ekki hægt, hæstv. forseti, að halda því fram að heil dagskrá verði kláruð á þessum degi. (Forseti hringir.) Ég skora á hæstv. forseta að lýsa því yfir að þingfundur standi ekki fram yfir miðnætti og það verði meginregla þingsins héðan í frá.

[11:22]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að taka undir með hv. þm. Pétri Blöndal að ég held að við ættum að reyna að snúa okkur að dagskrármálunum og ræða þau frekar en að endurtaka umræðu hér hvað eftir annað um fundarstjórn forseta. (Gripið fram í.) Spurt er af hverju ég sé þá kominn hérna. Það er til að svara hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni vegna þess að mér fannst hann misskilja tiltekið ákvæði þingskapa gersamlega. Í ákvæðinu segir:

„Reglulegir þingfundir samkvæmt starfsáætlun skulu ekki standa lengur en til kl. 8 síðdegis. Frá því má þó víkja ef þingflokkar ná samkomulagi þar um eða ef þingið samþykkir. Tillögu um lengri fundartíma getur forseti borið upp án nokkurs fyrirvara.“

Þarna er ekki verið að setja nein takmörk á því hversu lengi fundur getur staðið og hann getur þess vegna staðið fram yfir miðnætti ef þörf krefur. Síðan kemur síðasti málsliðurinn:

„Þá getur forseti ákveðið að þingfundur standi til miðnættis á þriðjudagskvöldum.“

Það er alveg skýrt að það er sérregla sem á við um þriðjudagskvöldin (Forseti hringir.) en hins vegar eru engin takmörk í þessari grein á því hversu lengi þingfundur geti staðið ef samþykkt er (Forseti hringir.) að halda þingfundi lengur áfram.

[11:24]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég verð að lýsa furðu minni á þessum lagatúlkunum hv. formanns allsherjarnefndar. Mér finnst þetta í rauninni vera hártogun vegna þess að eins og málið var kynnt og lagt upp voru þriðjudagar þeir dagar sem fundir gætu staðið lengur, allt til miðnættis, var sagt. Á það féllust menn, (Gripið fram í.) á það féllst þingið að á þriðjudagskvöldum gætu fundir staðið allt til miðnættis. Það átti að vera það lengsta sem þingfundir gætu staðið. (**Gripið fram í:** Nei.) Undantekningarákvæðið um að hægt sé að halda fundum áfram á öðrum dögum er ekki hægt að skilja þannig að það geti verið eins lengi og mönnum dettur í hug. Svo minni ég á að það eru nefndarfundir strax í fyrramálið og þingfundur klukkan hálfellefu á morgun þannig að það er algerlega óeðlilegt við þær aðstæður að halda áfram lengur en til miðnættis. Ég skora á forseta að kveða upp úr um það.

[11:25]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég kem upp út af umræðunni um lengd fundarins og sérstaklega til að vekja athygli hv. þm. Birgis Ármannssonar á því að samkvæmt Morgunblaðinu sem ég hef á borðinu hjá mér er fimmtudagur í dag en ekki þriðjudagur og undanþáguákvæðið um tímann til klukkan tólf á miðnætti á þriðjudögum hefur þess vegna ekkert inn í þessa umræðu að gera, það er þessu máli algerlega óviðkomandi. Við hljótum því að taka það sem svo að tillaga forseta um að fundur yrði lengri styðjist við eitthvert meðalhóf. Ég vek athygli á því að stjórnarandstaðan hefur verið mjög samningafús í þessum efnum, það vill svo til að stjórnarandstaðan er heldur duglegri við að mæta í þingsal og þannig hagaði til í þingsalnum þegar þessi tillaga var borin upp af forseta að stjórnarandstaðan var í meiri hluta í salnum en hún beitti ekki þeim meiri hluta fyrir sig. (Forseti hringir.) Ef stjórnarliðar vilja að þingið fari í þann farveg að stjórnarandstaðan beiti (Forseti hringir.) sér með þeim hætti verður þeir alla vega að fara að mæta betur.

[11:27]

Birgir Ármannsson (S):

Hæstv. forseti. Mér heyrist að við hv. þm. Bjarni Harðarson séum nokkuð sammála um að við erum að tala hér um tvær reglur sem felast í 10. gr. þingskapanna. Annars vegar regluna sem kveður á um sérstaka heimild forseta til að ákveða lengri þingfundi á þriðjudögum, sem er sérmál, og þar sem við hv. þm. Bjarni Harðarson erum sammála um að í dag er fimmtudagur en ekki þriðjudagur á hún ekki við. Hins vegar er almenn heimild til að ákveða, að tillögu forseta, að þingfundur standi lengur sem á við um alla daga, fimmtudaga sem aðra daga. Það er sú regla sem beitt hefur verið í dag og þeirri reglu eru engin tímatakmörk sett. Hver niðurstaðan verður hlýtur að ráðast af því hvernig umræður þróast í dag (Gripið fram í.) og hvaða efni standa til þess að halda uppi löngum umræðum. Þar verður forseti auðvitað að hafa svigrúm og meta aðstæður (Forseti hringir.) og það er ég sannfærður um að forsetar munu gera í kvöld eða nótt eftir atvikum.

[11:28]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er bara eitt lítið atriði sem mér dettur

í hug því að svona umræða verður frekar leiðinleg og fellur illa inn í þingstörfin, en af því að við höfum haft mikið og gott samstarf í vetur held ég að það væri mjög mikilvægt að hæstv. forseti frestaði fundi í eins og tíu mínútur og kallaði þingflokksformenn saman til að reyna að ná sameiginlegri niðurstöðu frekar en að standa í þessu þrefi. Ég skora á hæstv. forseta að fresta fundinum og ganga til rökræðu við þingflokksformenn og kanna hvort ekki geti orðið sameiginleg niðurstaða um gang mála á þessum fallega degi.

[11:29]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil fara fram á að virðulegur forseti, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, reyni að kveða upp úr um það hvað skuli gera hér. Það er að mínu mati óeðlilegt að við förum fram yfir miðnætti með þennan fund. Hér á að ræða mikilvæg mál, menntamál, og Framsóknarflokkurinn hefur beðið um tvöfaldan ræðutíma í umræðu um framhaldsskólafrumvarpið af því að það er umdeilt mál. Mér finnst ekki hægt að bjóða upp á það þegar við teljum að mikilvægt mál sé á ferðinni og biðjum þess vegna um þá undanþágu sem er í þingskapalögunum að fá tvöfaldan ræðutíma, að sú umræða eigi að fara fram um miðja nótt þar sem enginn getur fylgst með henni nema e.t.v. örfáir þingmenn sem eru hér inni. Auðvitað fara þær ræður inn í þingtíðindin, það er gott og vel, en það er bara ekki hægt að bjóða upp á það á Íslandi árið 2008 að við höldum næturfundi um mikilvæg mál. Ég tel það mjög óeðlilegt. Ég ætla því að fara fram á það að virðulegur (Forseti hringir.) forseti kveði upp úr um þetta eða haldi fund með þingflokksformönnum t.d. í hádegishléi sem hlýtur að koma bráðlega.

[11:30]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Frú forseti. Þetta er orðin þó nokkur umræða. En því miður kalla hinar ötulu ferðir hv. þm. Birgis Ármannssonar á nokkur andsvör þannig að ég sé mig knúinn til að svara þeim.

Hann vísaði í 10. gr. þingskapalaga. Ég vil taka það fram að meginreglan er að reglulegir þingfundir samkvæmt starfsáætlun skuli ekki standa lengur til klukkan 8 síðdegis. (Gripið fram í.) Það er meginreglan. Síðan kemur undantekning. Frá því má þó víkja ef þingflokkar ná samkomulagi þar um eða ef þingið samþykkir, samanber 67. gr. (Gripið fram í.) Eins og lögmenn almennt vita, og Birgir Ármannsson, þá á að túlka undanþágureglur þröngt. Hún hlýtur því að miðast að því sem kemur hér á eftir og sagt er um þriðjudagskvöld. Þar er gerð önnur undantekning og sagt að þingfundur eigi að standa til miðnættis. Það er einmitt það sem við erum að (Forseti hringir.) fara fram á, að það sé einfaldlega — (Forseti hringir.) að forseti gefi það upp hvort það eigi að fara hér fram yfir miðnætti. (Forseti hringir.)

[11:32]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti hyggst nú senn hefja atkvæðagreiðslur sem eru á dagskrá en vill geta þess vegna umræðunnar um fundarstjórn forseta að það var samþykkt hér án atkvæðagreiðslu í upphafi fundar að fundur stæði þar til umræðunni um dagskrármálin (**Gripið fram í:** Nei.) væri lokið. (**Gripið fram í:** .. samþykkja það.) Það var samþykkt í upphafi fundar. (Gripið fram í.) Það var gert (Gripið fram í.) á ...

Forseti vill geta þess að frá áramótum — ef hann fær hljóð til þess — þá vill hann geta þess að frá áramótum þá hafa verið haldnir 58 þingfundir. Þar af hafa þrír þingfundir staðið til rúmlega átta og fjórir þingfundir hafa verið fram eftir kvöldi, bara svo hv. þingmenn (**GÁ:** Við viljum hafa hann í kvöld en ekki í nótt.) hafi það hv. á hreinu. (Gripið fram í.)

[11:33]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil leyfa mér í fyrsta lagi að mótmæla orðum hæstv. forseta og í öðru lagi að skýra það hvers vegna ég var ekki stödd hér í upphafi þingfundar á mínútunni klukkan hálfellefu til að hlusta á tilkynningu — og ég undirstrika tilkynningu — hæstv. forseta um að gert væri ráð fyrir að dagskráin yrði tæmd.

Það er ákveðinn staður hér í þessu húsi þar sem bjallan þegar hringt er til þingfundar nær ekki til og ég áttaði mig ekki á því þegar ég var á leiðinni upp tröppurnar hér að þingfundur væri hafinn þannig að ég tel mig hafa löggilda afsökun fyrir því að hafa ekki verið stödd í þingsalnum klukkan hálfellefu (Gripið fram í.) til þess að gera athugasemd við orð hæstv. forseta.

Síðan vil ég segja þetta: Hæstv. forseti segir réttilega að okkur hafi ekki verið íþyngt með mörgum kvöldfundum í vetur. Það er fínt. Við erum öll sátt við það. Það gefur forseta ekki heimild til að níðast á þingstörfunum núna þegar mikið er í húfi. Forseti hefur tvo möguleika (Gripið fram í.) á því að hafa hér langan fund og bera það undir atkvæði þingsins (Forseti hringir.) eða þingflokksformenn. Þeir tveir einu möguleikar eru í stöðunni fyrir hæstv. forseta, engir (Forseti hringir.) aðrir. Hvorugur möguleikinn hefur verið notaður. (Forseti hringir.)

[11:34]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Til þess er vísað að hér hafi fáir kvöldfundir verið í vetur og það er vissulega rétt og enginn kvartar undan því. Ástæðan er einfaldlega sú að ríkisstjórnin hefur ekki verið tilbúin með málin sín inn í þingið. Það er ekki fyrr en á allra síðustu dögum að menn hafa getað komið sér saman um hvernig eigi að afgreiða stærstu mál út úr nefndum og menn eru ekki einu sinni búnir að því. Þetta vitum við.

Þess vegna er verið að undirbúa næturfundi langt fram í næstu viku. Ég leyfi mér bara að túlka orð hv. stjórnarþingmanna sem hér hafa talað í þá veru. Menn ætla sér bara að afgreiða málin í skjóli nætur og mér þykir miður, hæstv. forseti, að það sé notað sem afsökun fyrir því að það hafi verið fáir þingfundir í vetur. Það er ekki boðlegt að forseti geri það.

Samræmd neyðarsvörun, frh. 3. umr.

Stjfrv., 191. mál (heildarlög). — Þskj. 954, frhnál. 989, brtt. 985 og 1052.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:36]

Brtt. 985 samþ. með 39 shlj. atkv.

Brtt. í nál. 989 felld með 33:6 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, ÞSveinb.

24 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GAK, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1052 felld með 34:6 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, GMJ, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, ÞSveinb.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GAK, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [11:38]

Steingrímur J. Sigfússon:

Frú forseti. Hér er lögð fram af minni hálfu tilraun til sátta í þessu máli og tilraun til að bæta þetta frumvarp sem er gallað vegna þess að það er ekki skýrt hver skuli bera ábyrgð á því að sú starfsemi sem Neyðarlínan annast sé veitt. Þessi breytingartillaga er algjörlega í samræmi við óskir Neyðarlínunnar sjálfrar og ábendingar lögregluyfirvalda um að ábyrgð ríkisins á því að þessi rekstur sé til staðar sé tryggð og að hún sé skýr.

Það er undarleg þrákelkni ef meiri hlutinn undir forustu formanns allsherjarnefndar hefur það sem sérstakt markmið að afgreiða þetta mál í ágreiningi. Það ætti að geta verið góð sátt um að ganga frá því eins og þessi breytingartillaga hljóðar. Með því er ekki hróflað við fyrirkomulagi rekstrarins í dag, að hann geti verið í hlutafélagi þeirra opinberu aðila sem að honum standa nú, ríkisins, Reykjavíkurborgar, Landsvirkjunar og Orkuveitunnar. En um leið er ábyrgð ríkisins á því að þessi starfsemi sé til staðar skýrð í samræmi við ábendingar lögregluyfirvalda þar um. Ef ekki er einu sinni hægt að samþykkja þessa sáttatillögu af okkar hálfu þá hljótum við að þurfa að líta svo á að það sé markmið meiri hlutans að hafa um þetta mál ágreining. (Forseti hringir.)

[11:39]

Birgir Ármannsson:

Hæstv. forseti. Ég legg til að breytingartillaga hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar verði felld af þeirri ástæðu að frumvarpið er í dag skýrt um það hvaða rekstrarform eigi að vera á því félagi eða stofnun sem þarna er um að ræða. Hlutafélagaformið hefur verið ráðandi í þessum rekstri frá upphafi. Það hefur reynst vel og ekki verið ástæða til þess að breyta því.

Komi til þess að þyki ástæða til að breyta því og pólitískur vilji myndist hér í þinginu til þess að breyta því yfir í ríkisstofnun eins og hv. þingmenn Vinstri grænna vildu (Gripið fram í.) helst þá er ljóst að málið þarf hvort sem er að fara fyrir þingið og verður þá breytt þar með lögum. Mér finnst nauðsynlegt að það sé skýrt í frumvarpinu hvaða rekstrarform eigi að vera á þessu og (Forseti hringir.) ég vil segja að ég er ekki í nokkrum vafa um að ábyrgð ríkisins er skýr í þessu sambandi. Ríkið setur lög um að þessi starfsemi skuli fara fram. (Forseti hringir.) Dómsmálaráðherra setur reglur um það og gerir samning við þann aðila sem um ræðir auk þess sem (Forseti hringir.) ríkið á þrjá fjórðu af (Forseti hringir.) hlutabréfum í þessu fyrirtæki. Ég held því að áhyggjur hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar af (Forseti hringir.) forræði ríkisins í þessu sé ástæðulausar.

Frv., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, GMJ, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, ÞSveinb.

6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS) greiddu ekki atkv.

24 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, LB, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [11:41]

Atli Gíslason:

Frú forseti. Það er algjörlega ljóst að Neyðarlínan óskaði eftir því að það væri valkvætt hvernig þessum rekstri yrði fyrir komið, að þeir gætu valið það eftir reynslu sinni. Ríkislögreglustjóri gerði athugasemdir og vildi að ábyrgðin væri tryggð, að hún væri hjá ríkinu. Við erum að tala um samfélagsþjónustu. Þetta er sambærilegt við löggreglustarfsemi og annað slíkt. En þá kemur þessi kredda, þessi bókstafstrú að þetta verði að vera í hlutafélagi jafnvel þó stjórnendurnir sjái aðra skynsamlegri leið. Ég sit hjá við þessa atkvæðagreiðslu um frumvarpið.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1073).

Eftirlit með óréttmætum viðskiptaháttum og gagnsæi markaðarins, frh. 3. umr.

Stjfrv., 362. mál (EES-reglur). — Þskj. 999.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:42]

Frv. samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, GMJ,

GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞSveinb.

23 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1074).

Öryggi raforkuvirkja, neysluveitna og raffanga, frh. 3. umr.

Stjfrv., 541. mál (löggilding á rafverktökum). — Þskj. 1000, brtt. 987.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:43]

Brtt. 987 samþ. með 40 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, GMJ, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞSveinb.

24 þm. (ÁJ, ÁMM, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, LB, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1075).

Hlutafélög og einkahlutafélög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 468. mál (einföldun reglna um greiðslu hlutafjár í öðru en reiðufé, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 1001.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:44]

Frv. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, GMJ, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞSveinb.

24 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1076).

Ráðstöfun andvirðis vatnsréttinda kristfjárjarðanna Merkis og Arnarhóls, frh. 3. umr.

Stjfrv., 516. mál. — Þskj. 817.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:45]

Frv. samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EMS, GMJ, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, ÞSveinb.

4 þm. (ÁI, ÁPÁ, KolH, SJS) greiddu ekki atkv.

26 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BjH, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, JBjarn, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1077).

Brottfall laga um læknaráð, frh. 3. umr.

Stjfrv., 463. mál. — Þskj. 737.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:45]

Frv. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EMS, GMJ, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞSveinb.

25 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BjH, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1078).

Hlutafélög og einkahlutafélög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 525. mál (EES-reglur, rafræn skráning upplýsinga). — Þskj. 826.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:46]

Frv. samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörkG, EMS, GMJ, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, ÞSveinb.

26 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GÁ, HHj, ISG, JóhS, KLM, MS, PN, REÁ, StB, VS, ÞKG, ÞBack, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1079).

Leikskólar, 2. umr.

Stjfrv., 287. mál (heildarlög). — Þskj. 321, nál. 1011, brtt. 1012 og 1071.

[11:47]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti menntamálanefndar um frumvarp til laga um leikskóla. Eins og sjá má þá hefur nefndin lagt fram fjölmargar breytingartillögur á þingskjali 1012, breytingartillögur í 23 liðum og er reynt að gera grein fyrir meginatriðum þeirra í því nefndaráliti sem ég mæli hér fyrir.

Nefndin hefur fjallað um þetta mál og fengið fjölmarga gesti á sinn fund sem tilteknir eru í nefndarálitinu og þá er gerð grein fyrir því hverjir sendu nefndinni umsagnir vegna málsins.

Það má segja í upphafi til þess að ég geri að minnsta kosti tilraun til að greiða fyrir umræðunni að að ýmsu í þessu nefndaráliti sem ég mæli hér fyrir er einnig vikið í nefndaráliti menntamálanefndar um frumvarp til laga um grunnskólann þannig að til þess að vera ekki að endurtaka sömu atriðin hér í umræðunni þá mun ég vísa hluta af þeim álitaefnum og umfjöllunarefnum sem fram koma í þessu nefndaráliti til umræðunnar um frumvarp til laga um grunnskóla.

Nefndarálitið er mjög ítarlegt. Það er upp á heilar 11 síður þannig að ítarleg grein er gerð fyrir þeim atriðum sem nefndin tók til umræðu í sínu nefndarstarfi.

Ég vil byrja á því að víkja að hlutverki leikskóla og segja að mikill hluti þess starfs sem fram fer innan leikskólans snýr að umönnun barna. Menntamálanefnd er sammála um mikilvægi þess að gera umönnunarhlutverki leikskóla ekki lægra undir höfði en uppeldis- og menntunarhlutverki hans. Telur nefndin því áríðandi að það komi skýrt fram í frumvarpinu og leggur til breytingartillögu þess efnis sem hv. þingmenn geta kynnt sér á breytingartillöguskjali þar um.

Önnur grein frumvarpsins fjallar um markmið í leikskólastarfi. Leggur nefndin til breytingu á orðalagi 2. gr. þar sem lagt er til að hugtakinu kristinni arfleifð íslenskrar menningar verði fellt inn í markmiðsákvæðið. Ég mun nú óska eftir því að umræðu um það atriði verði frestað þar til við fjöllum um grunnskólafrumvarpið enda er nánari grein gerð fyrir því atriði í nefndaráliti um það frumvarp. Ég vísa að öðru leyti til þess sem fram kemur í þessu nefndaráliti.

En það er fleira varðandi 2. gr. sem nefndin leggur til. Hún telur að málörvun barna á leikskólaaldri sé afar mikilvæg og undirstrikar hlutverk leikskóla í máltöku barna. Nefndin telur enn fremur að með því að styrkja stöðu íslenskunnar og stuðla að eðlilegri færni í íslensku sé stutt verulega við börn með annað móðurmál en íslensku. Álítur nefndin að með aukinni áherslu á þetta hlutverk leikskólans sé með sem bestum hætti leitast við að tryggja að leikskólabörn fái þá málörvun sem þau þarfnast á viðkomandi aldursskeiði.

Á undanförnum áratugum hefur samfélagið staðið frammi fyrir miklum þjóðfélagsbreytingum. Breyttar neysluvenjur, aukin kyrrseta og þyngdaraukning er staðreynd í íslensku samfélagi líkt og annars staðar á Vesturlöndum. Í ljósi þessa telur nefndin mikilvægt að sporna við aukinni þróun í þessa átt með því að vekja börn, strax á leikskólaaldri, til umhugsunar um heilbrigða lífshætti. Er það álit nefndarinnar að áhersla á heilbrigðisvitund barna eigi heima í ákvæðum laga um leikskóla og leggur fram breytingartillögu þar um. Leggur nefndin jafnframt áherslu á að allir leikskólar skuli leitast við að bjóða heilnæmt fæði og taka tillit til ráðlegginga Lýðheilsustöðvar og manneldisráðs um mataræði og næringarefni.

Ég ætla nú næst að víkja að stofnun leikskóla. Leikskólastigið er skilgreint sem fyrsta skólastigið hér á landi þótt ekki sé kveðið á um almenna leikskólaskyldu. Það er jafnframt á forræði sveitarfélaga að starfrækja leikskóla þótt menntamalaráðherra fari með yfirumsjón þeirra málefna sem gildandi leikskólalög og frumvarp þetta taka til. Í IX. kafla frumvarpsins er fjallað um stofnun og rekstur leikskóla og kemur meðal annars fram að það sé sveitarstjórnar að tilkynna ráðuneytinu þegar það stofnar eða hættir rekstri leikskóla, veitir rekstrarleyfi fyrir starfsemi leikskóla eða fellir slíkt úr gildi. Telur nefndin það skýrt að hér er einungis um tilkynningarskyldu sveitarstjórnar að ræða. Þessu til stuðnings bendir nefndin á að í athugasemdum við 3. gr. frumvarpsins kemur fram að ábyrgð menntamálaráðuneytis taki ekki til stofnunar, fjármögnunar eða reksturs leikskóla. Í 1. mgr. 3. gr. frumvarpsins er aftur á móti sagt að yfirstjórn menntamálaráðherra nái ekki til byggingar og reksturs leikskóla. Nefndin telur þetta orðalag ekki nægjanlega skýrt og leggur til að notað verði orðið „stofnun“ í stað byggingar þannig að ekki verði nokkur vafi á að það sé á forræði sveitarfélaganna sjálfra að stofna leikskóla en ekki einungis að annast byggingu þeirra og rekstur.

Í 25. gr. frumvarpsins er að finna heimildarákvæði um rekstur leikskóla til handa öðrum en sveitarfélögum, svo sem sjálfseignarstofnunum, hlutafélögum eða öðrum viðurkenndum rekstrarformum en slík heimild er bundin við samþykki viðkomandi sveitarfélags. Í ákvæðinu er gerð sú krafa að í rekstrarleyfi sé meðal annars kveðið á um samskipti, eftirlit og skipulag og framkvæmd sérfræðiþjónustu. Fram kemur í greininni að leikskólar sem starfa á grundvelli slíks leyfis skuli lúta sömu lögum og reglum og aðrir leikskólar sem reknir eru af hálfu sveitarfélaganna sjálfra og að ákvæði stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, eiga við um þær ákvarðanir sem kæranlegar eru samkvæmt 30. gr. frumvarpsins, þ.e. um rétt til sérstakrar aðstoðar og þjálfunar og um aðgang að skóla. Aftur á móti er tekið fram í greininni að ákvarðanir um gjaldtöku sjálfstætt starfandi leikskóla séu undanþegnar slíkri kæruheimild. Töluverðar umræður áttu sér stað innan nefndarinnar um þessa heimild. Lutu þær fyrst og fremst að jafnræðissjónarmiðum, hvort tryggt væri að sjálfstætt reknir leikskólar yrðu að hlíta ákvæðum frumvarpsins ásamt ákvæðum um gjaldtöku. Leggur nefndin áherslu á að þau lög og þær reglur sem eiga við um leikskóla gildi jafnframt um sjálfstætt rekna leikskóla og rekstraraðila þeirra. Samkvæmt 5. málslið 1. mgr. 25. gr. frumvarpsins eru ákvarðanir er lúta að gjaldtöku sjálfstætt starfandi leikskóla ekki kæranlegar. Enn fremur segir í 2. mgr. 27. gr. frumvarpsins að slíkir leikskólar séu jafnframt undanskildir gjaldtökuákvæði þess. Í 1. mgr. 27. gr. er lögfest sú venjuhelgaða heimild sveitarfélaga að innheimta gjald

fyrir dvöl barns á leikskóla sem þó má ekki vera hærra en sem nemur meðalraunkostnaði dvalar hvers leikskólabarns. Af orðanna hljóðan má ráða að frumvarpinu sé ekki ætlað að veita sveitarfélögum vald til að hafa áhrif á gjaldtöku sjálfstætt rekinna leikskóla. Í umsögn Reykjavíkurborgar kom aftur á móti fram að slíkt væri erfitt fyrir sveitarfélög að sætta sig við og að einhver úrræði þyrfti til að setja því mörk hversu hátt slíkt gjald getur orðið. Tekur nefndin að mörgu leyti undir með sjónarmiðum Reykjavíkurborgar og telur að með því að veita sveitarfélögum vald til að hafa áhrif á fjárhæð gjaldtöku sjálfstætt rekinna leikskóla megi styrkja stoðir jafnréttissjónarmiða. Er nefndin sammála um að það eigi ekki að vera á valdsviði ríkisins hvort og þá hvernig sveitarfélög kjósa að haga sínum málum og skilyrðum fyrir veitingu rekstrarleyfa, slík umræða eigi að fara fram á sveitarstjórnarstiginu. Telur nefndin því að ekki sé rétt að útiloka sveitarfélög frá því að geta haft áhrif á gjaldtöku sjálfstætt rekinna leikskóla í viðkomandi sveitarfélagi og leggur til að 25. gr. frumvarpsins verði breytt á þann hátt að sveitarstjórnum verði heimilt að gera þjónustusamning við viðkomandi skóla um hvort tveggja, fyrirkomulag þjónustu og gjaldtöku. Enn fremur telur nefndin nauðsynlegt að gera breytingar á 2. mgr. 27. gr. frumvarpsins með tilliti til þessa og leggur til að gjaldtökuákvæði 27. gr. skuli jafnframt ná til sjálfstætt rekinna leikskóla sé kveðið á um slíkt í þjónustusamningi við sveitarfélagið.

Í 1. mgr. 12. gr. frumvarpsins er að finna ákvæði er varðar gerð leikskólahúsnæðis og þá kröfu um að húsnæðið og aðbúnaður þess skuli tryggja öryggi og vellíðan barna, svo sem varðandi húsbúnað, hljóðvist, lýsingu og loftræstingu. Nokkur umræða um þessa grein átti sér stað innan nefndarinnar. Eru nefndarmenn sammála um að jafnframt verði að hafa öryggi og vellíðan starfsfólks leikskóla að leiðarljósi hvað varðar leikskólahúsnæði og aðbúnað þess.

Í næsta kafla þessa nefndarálits er vikið að mati og eftirliti með gæðum leikskólastarfs en um það eru ítarleg ákvæði í frumvarpinu sjálfu og í greinargerð með því. Nefndin leggur til ákveðnar breytingar á þeim kafla frumvarpsins en fram komu athugasemdir frá sveitarfélögunum um að ákvæði frumvarpsins leiddu til of mikillar skriffinnsku og — ja, hvað eigum við að segja — þunglamalegs kerfis vegna þess að frumvarpið gerði ráð fyrir að leikskólarnir sem eru fjölmargir, meðal annars í Reykjavík, þyrftu að senda slíkar skýrslur árlega til ráðuneytisins. Undan þessu kvörtuðu sveitarfélögin og, ég held ég leyfi mér að segja, að nefndin hafi komið til móts við sjónarmið þeirra að því leyti að gera breytingar á ákvæðum þess kafla sem hefur það að markmiði að létta alla stjórnsýslu og skriffinnsku í kringum þetta matskerfi allt saman sem frumvörpin kveða á um, þ.e. að skólanum verði ekki skylt að senda þessar skýrslur árlega til ráðuneytisins til yfirferðar þar.

Ég ætla næst að víkja að starfsfólki leikskóla. Staða starfsfólks leikskóla og hlutverk þess var eitt af meginumræðuefnum innan nefndarinnar. Hélst sú umræða í hendur við umræður um 9. og 20. gr. frumvarps til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla.

Ég ætla að leyfa mér að geyma hluta þeirrar umræðu til umfjöllunar minnar um nefndarálit menntamálanefndar vegna frumvarpsins um menntun og ráðningu sem er á dagskrá hér síðar í dag en víkja þá örlítið að öðrum þáttum sem varða starfsfólk leikskóla, en að málefnum þeirra er vikið í 6. gr. frumvarpsins.

Í fjölda umsagna voru gerðar athugasemdir við heiti III. kafla og greinarinnar. Nefndin er sammála þeim athugasemdum sem gerðar voru um að nota orðið starfsfólk leikskóla í stað starfslið leikskóla og leggur til að því verði breytt og samræmt í ákvæðum frumvarpsins.

Í 2. mgr. 6. gr. er kveðið á um að leikskólastjóri, aðstoðarleikskólastjóri og leikskólakennarar skuli hafa menntun leikskólakennara, samanber lög um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Telur nefndin rétt að undirstrika í ákvæðinu, líkt og gert er í gildandi lögum, að heimilt verði að ráða starfsfólk sem hafi reynslu og ákveðna þjálfun í störfum innan leikskólans. Þetta er í fullu samræmi við 1. mgr. 9. gr. og 20. gr. frumvarps til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Leggur nefndin því til að á eftir 2. málslið 2. mgr. 6. gr. komi nýr málsliður sem kveður á um heimild starfsfólks sem ekki hefur leikskólakennaramenntun til að taka þátt í að annast uppeldi og menntun barna, enda fáist ekki leikskólakennari til starfsins.

Í 8. gr. frumvarpsins er kveðið á um rétt leikskólastjóra og leikskólakennara til símenntunar. Þau sjónarmið komu fram hjá einstökum nefndarmönnum að eðlilegra væri að ákvæði um símenntun ættu almennt heima í kjarasamningum en ekki í lagaákvæðum enda sé um samningsatriði að ræða. Hins vegar komu umsagnir í þá átt að tryggja þyrfti að til staðar væri sambærilegur símenntunarsjóður fyrir leikskólakennara og til er fyrir grunnskólakennara og jafna þannig stöðu þeirra frekar. Enn fremur kom fram hörð gagnrýni frá verkalýðshreyfingunni um stöðu annars starfsfólks leikskóla en leikskólakennara og rétt þeirra til símenntunar. Telur nefndin rétt að árétta að ekki sé hægt að skipta starfsfólki leikskóla í tvo hópa með þessum hætti. Mikill hluti starfsfólks í leikskólum landsins hefur ekki leikskólakennaramenntun en nefndin telur að mikilvægt sé að veita því starfsfólki möguleika til að þróa sig og styrkja í starfi. Ekki sé hægt að greina svo á milli starfsfólks leikskóla að einungis hluti þeirra eigi kost á símenntun. Fyrir því séu gild jafnræðissjónarmið. Leggur nefndin til þá breytingu á frumvarpinu að ekki einungis leikskólastjórar og leikskólakennarar eigi kost á símenntun heldur allt starfsfólk leikskóla.

Fleiri atriði í nefndaráliti eru nefnd varðandi starfsfólkið og vísa ég til umfjöllunar um 5. gr. en vík nú að 6. gr.

Í 3. mgr. 6. gr. er að finna nýmæli þar sem kveðið er á um að óheimilt sé að ráða til starfa á leikskóla einstakling sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot gegn XXII. kafla almennra hegningarlaga, en í kaflanum er fjallað um kynferðisbrot. Er þar jafnframt kveðið á um að við ráðningu skuli liggja fyrir sakavottorð viðkomandi einstaklings eða heimild til handa leikskólastjóra til að afla upplýsinga úr sakaskrá.

Á bls. 7, 8 og 9 í nefndarálitinu er gerð býsna nákvæm grein fyrir sjónarmiðum nefndarinnar og þeim umræðum sem fóru fram um þennan þátt málsins innan nefndarinnar.

Ég ætla almennt að vísa til þeirrar umfjöllunar og hvet hv. þingmenn til þess að kynna sér þá umfjöllun. Ég hygg að nefndin sé sammála um að það sé rétt stefna að haga löggjöf með þeim hætti að þeir einstaklingar sem hafa gerst brotlegir við kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga og hlotið dóm fyrir, að ekki sé æskilegt að þeir starfi á leikskólum, ég held að allir nefndarmenn geti tekið undir þetta. Það voru auðvitað sjónarmið uppi um leiðir að þessu markmiði. Nefnt var að í núverandi barnaverndarlögum er gengið skemur en frumvarpið gerir ráð fyrir þar sem tiltekið er að starfsmenn barnaverndarnefnda megi ekki hafa brotið gegn þeim ákvæðum kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga sem beinast að börnum. Í æskulýðslögum sem samþykkt voru hér á síðasta kjörtímabili er gerð sambærileg krafa að einstaklingar sem brotið hafa gegn löggjöf um ávana- og fíkniefni eru jafnframt að uppfylltum ákveðnum skilyrðum útilokaðir frá því að starfa með ungu fólki samkvæmt þeim lögum.

Niðurstaða nefndarinnar var að fara þá leið sem lögð er til í frumvarpinu og við rökstyðjum þá niðurstöðu okkar í þessum kafla, göngum út frá því sjónarmiði að nauðsynlegt sé að tiltaka allan kynferðisbrotakaflann vegna þess að fram komu m.a. efasemdir um að ef farin væri sú leið sem kveðið er á um í barnaverndarlögunum væri hugsanlegt að hlutir eins og barnaklám, varsla barnakláms, féllu utan garðs ef svo má segja, ef ákvæðið væri túlkað þröngt. Nefndin taldi að það væri hreinlega ekki á það hættandi og betra að taka stærra skref í þessu samhengi en styttra og útiloka þá sem hafa gerst sekir um vörslur barnakláms, þ.e. þeir séu jafnframt útilokaðir frá því að vinna á leikskólum og annast umönnun barna. Ég held að ég þurfi ekkert að gera neitt frekari grein fyrir þeim sjónarmiðum. Þetta eru sjónarmið sem ég hygg að allir skilji og hafi skilning á.

Á bls. 9 í nefndarálitinu er fjallað um sérfræðiþjónustu. Þar segir:

„Samfélagslegt gildi menntunar er ótvírætt en hún er líka mikilvæg forsenda þess að einstaklingur geti fótað sig í nútímasamfélagi og getur skipt sköpum um möguleika hans til að sjá sér og sínum farborða og njóta annarra grundvallarréttinda. Í mörgum alþjóðasamningum sem Ísland er aðili að er fjallað um mikilvægi menntunar og rétt til menntunar. Sem dæmi má nefna mannréttindayfirlýsingu og barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna, mannréttindasáttmála Evrópu, alþjóðasamning um efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi og Salamanca-yfirlýsinguna. Jafnframt er vinna hafin við að fullgilda sáttmála Sameinuðu þjóðanna um málefni fatlaðra, sem undirritaður var af hálfu Íslands 30. mars 2007. Það sem er sameiginlegt með þessum samningum er jafn réttur allra einstaklinga til menntunar. Enn fremur er í stjórnarskránni kveðið á um rétt allra til almennrar menntunar og fræðslu við sitt hæfi, sbr. 2. mgr. 76. gr. Í lögum nr. 59/1992, um málefni fatlaðra, er jafnframt fjallað um rétt fatlaðra einstaklinga til þjónustu ríkis og sveitarfélaga og sérstaklega tekið fram í 7. gr. að ávallt skuli leitast við að veita fötluðum þjónustu samkvæmt almennum lögum á sviði menntunar og heilbrigðis- og félagsþjónustu. Ef aftur á móti kemur í ljós að viðkomandi einstaklingur þarf á slíkri þjónustu að halda að henni verður ekki fullnægt innan almennrar þjónustu skal hann fá þjónustu samkvæmt lögum um málefni fatlaðra. Þótt börn eigi ekki skýlausan rétt á leikskóladvöl, þar sem leikskóli er ekki skyldubundinn líkt og grunnskóli, þá eiga fötluð börn rétt til leikskóladvalar til jafns á við önnur börn á leikskólaaldri, sbr. 19. gr. laga nr. 59/1992. Í gildandi lögum um leikskóla, nr. 78/1994, má finna í VI. kafla ákvæði um rétt leikskólabarna til sérstakrar aðstoðar og þjálfunar. Þar er í 15. gr. fjallað um rétt barna á leikskólaaldri, og þar segir að börn sem vegna „fötlunar, tilfinningalegra eða félagslegra erfiðleika þurfa sérstaka aðstoð og þjálfun, eiga rétt á henni innan leikskólans undir handleiðslu sérfræðinga“. Í 16. gr. laganna er jafnframt kveðið á um að ráðgjafar- og sálfræðiþjónusta sveitarfélaga skuli veita foreldrum barna og starfsfólki leikskóla nauðsynlega ráðgjöf og þjónustu. 17. gr. laganna setur enn fremur þá skyldu á rekstraraðila leikskóla að þeir skuli byggðir og reknir þannig að þeir geti sinnt fötluðum börnum. Í VIII. kafla frumvarpsins er fjallað um sérfræðiþjónustu og stoðkerfi leikskóla. Í 21. gr., sem byggð er á 16. gr. gildandi laga, er kveðið á um stuðning sérfræðiþjónustu sveitarfélaga við leikskólabörn og foreldra þeirra sem og við starfsemi leikskóla og starfsfólk hans. Í 22. gr., sem byggð er á 15. gr. gildandi laga, má sjá að börnum er tryggður réttur til handleiðslu sérfræðinga í þeirri aðstoð og þjálfun sem viðurkenndir greiningaraðilar telja þau þurfa. Í ákvæðum frumvarpsins er mælt fyrir um skyldu sveitarfélaga til að ákveða fyrirkomulag sérfræðiþjónustu en jafnframt stuðla að því að hún geti farið fram innan leikskólans. Enn fremur er það í höndum leikskólastjóra að samræma störf þeirra sem sjá um málefni einstakra barna og eiga samráð við foreldra og félagsþjónustu sveitarfélaganna sé þess þörf. Nefndin telur að með þessum breytingum og víðari hugtakanotkun sé réttur barns betur tryggður en í gildandi lögum. Í umsögnum sveitarfélaga eru gerðar athugasemdir um þessar auknu skyldur sem þessi kafli frumvarpsins setur á þau og meðal annars bent á að ýmis sú þjónusta sem leikskólabörn eiga rétt á sé á höndum ríkisins en ekki sveitarfélaganna sem hafi ekki skipulagsvald yfir öllum þeim sérfræðingum sem börn eiga rétt á handleiðslu frá. Í athugasemdum við 22. gr. kemur aftur á móti fram að sá réttur sem barn hefur til sérstakrar aðstoðar og þjálfunar lýtur sömu viðhorfum og gert er ráð fyrir í dag samkvæmt lögum um málefni fatlaðra og lögum um almannatryggingar. Telur nefndin því að undirstrika verði að þótt sveitarfélög skuli stuðla að því að þjónustan geti farið fram innan leikskóla þurfa sumir einstaklingar slíka þjálfun að ekki er mögulegt að þjálfa viðkomandi í skólahúsnæðinu. Aftur á móti ítrekar nefndin að sveitarfélög skuli stuðla að því að þjónustan geti farið fram innan leikskólans. Það er svo í höndum leikskólastjóra að samræma sérfræðiþjónustu sem barni er veitt. Með ákvæðinu er verið að styrkja forstöðuhlutverk leikskólastjóra og er því ætlað gera leikskólastjóra kleift að samræma sérfræðiþjónustu viðkomandi barns við stundaskrá og vikuáætlanir þess og gera vinnuviku barnsins sem heildstæðasta. Í því skyni er nauðsynlegt að samhæfa þá sérfræðiþjónustu sem veitt er af sérfræðiþjónustu sveitarfélags og öðrum sérfræðingum, t.d. á heilbrigðissviði, sem annast viðkomandi barn. Fram hefur komið í máli fulltrúa menntamálaráðuneytisins að starfandi sé nefnd á vegum ráðuneytisins sem hefur það hlutverk að skilgreina betur

störf og þjónustu við fötluð börn í leik- og grunnskólum, óháð því hver veitir þjónustuna. Í starfi þeirrar nefndar hefur áhersla verið lögð á að leik- og grunnskólar gegni lykilhlutverki í samræmingarvinnu á þessu sviði og að sérfræðiþjónustan geti farið sem mest fram innan skólanna sjálfra. Telur nefndin rétt að árétta að þessi skylda leikskólastjóra nær til samræmingar á störfum þeirra sem sjá um hvert einstakt barn innan leikskólans. Enn fremur er það álit nefndarinnar að kveða þurfi skýrar á um að sé þess þörf skuli leikskólastjóri hafa samráð við félagsþjónustu sveitarfélaga vegna málefna einstakra barna. Vill nefndin jafnframt árétta að eðlilegt sé að leikskóli samræmi störf á sviði sérfræðiþjónustu leikskóla, þrátt fyrir að rekstur leikskóla sé ekki skyldubundið hlutverk sveitarfélaga, þar sem allt að 95% barna á aldrinum 4–5 ára eru í leikskóla. Leggur nefndin því til breytingar á 22. gr. frumvarpsins.“

Mér þótti nauðsynlegt að fara ítarlega yfir þessi ákvæði um sérfræðiþjónustuna vegna þess að í frumvarpinu og í þeim frumvörpum sem við ætlum að ræða í dag um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla er verið að reyna að stíga eins stór skref og möguleg eru til að auka sérfræðiþjónustu við þau börn sem hana þurfa. Ég held að ég megi segja að í þessum frumvörpum öllum komi fram mjög virðingarverð viðleitni til þess að koma til móts við sérþarfir þeirra barna sem starfa og vinna í skólakerfinu. Það á við um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla og það er algjörlega óháð því í hverju þessi sérfræðiþjónusta er fólgin, það á sem sagt það sama að gilda yfir alla.

Í 16. gr. frumvarpsins, frú forseti, er að finna nýmæli um skyldu sveitarstjórna til að koma á gagnvirku samstarfi milli leikskóla og grunnskóla. Meginforsendan fyrir þessari skyldu er að tryggja að samstarf og samvinna ríki á milli þessara skólastiga svo að aðlögun og undirbúningur leikskólabarna fyrir nám í grunnskóla verði sem allra best.

Þetta er í algjöru samræmi við þau grundvallarsjónarmið sem frumvörp um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla byggja á, þ.e. að auka samfellu í skólastarfi milli skólastiga og á þeim grundvelli byggir sú nálgun sem fram kemur í frumvarpinu varðandi upplýsingagjöfina, að upplýsingar um barn gangi á milli einstakra skólastiga. Hins vegar telur nefndin að mikilvægt sé að líta til þeirra meginsjónarmiða sem lög um meðferð persónuupplýsinga kveða á um, að mörkuð sé sú stefna að ekki sé um að ræða upplýsingagjöf sem getur talist annað en nauðsynleg. Við leggjum til að upplýsingagjöfinni verði þannig háttað að á milli skólastiganna fari upplýsingar um einstök börn sem nauðsynlegar eru vegna stöðu þeirra innan skólakerfisins.

Ég vil að lokum, frú forseti, vekja athygli á síðasta kafla nefndarálitsins sem varðar foreldra leikskólabarna. Ég ætla ekki að lesa upp það sem þar stendur en þar koma fram meginsjónarmið nefndarmanna til 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins og einnig er vikið að 2. mgr. 9. gr. frumvarpsins þar sem er kveðið á um rétt foreldra sem ekki tala íslensku eða nota táknmál innan leikskólakerfisins. Við reynum að hnykkja á þeim rétti og tryggja réttarstöðu þessara hópa, það er gert í frumvarpinu og nefndin reynir að árétta þau réttindi í nefndaráliti sínu.

Ég vil að lokum, frú forseti, segja að undir nefndarálitið rita allir fulltrúar stjórnmálaflokkanna í menntamálanefnd, fyrir utan hv. þm. Paul Nikolov sem var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Hv. þm. Kjartan Eggertsson sat fundinn sem áheyrnarfulltrúi í stað hv. þm. Jóns Magnússonar og er hann samþykkur álitinu. Hv. þingmenn Einar Már Sigurðarson, Pétur H. Blöndal, Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Katrín Júlíusdóttir og Kolbrún Halldórsdóttir rita öll undir nefndarálitið, Kolbrún Halldórsdóttir og Höskuldur Þórhallsson með fyrirvara sem þau munu gera hér grein fyrir.

Ég verð í lokin að þakka nefndarmönnum fyrir gott samstarf um þetta mál og ég leyfi mér að segja að vel hafi tekist til við að leiða saman og samræma sjónarmið einstakra nefndarmanna burt séð frá því hvaða stjórnmálaflokkum þeir tilheyra. Ég vil meina að í nefndarstarfinu hafi verið gengið býsna langt, eins langt og mögulegt var til að sætta sjónarmið og einnig til þess að verða við þeim fjölmörgu athugasemdum sem við fengum við meðferð málsins í nefndinni. Ég vil því þakka nefndarmönnum fyrir samstarfið við vinnslu málsins og ekki síður þeim sem að málinu komu og að lokum ritara nefndarinnar, Unni Kristínu Sveinbjörnsdóttur, sem vann alveg geysilega fínt starf fyrir þá sem sæti eiga í nefndinni, frú forseti.

[12:17]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Hér er komið til umræðu afar mikilsvert mál sem varðar allt leikskólastigið okkar og ekki bara það heldur í raun og veru grundvallarbreytingu á skólakerfinu íslenska því að í kjölfarið fylgja frumvörp um grunnskóla, framhaldsskóla og menntun kennara og raunar um opinbera háskóla líka.

Mig langar bara að nota tækifærið af því að hv. formaður nefndarinnar sagði í niðurlagi ræðu sinnar að hann fyndi sérstaka þörf hjá sér að þakka nefndinni og þá ekki síst ritara nefndarinnar, lögfræðingi nefndarinnar, Unni Kristínu Sveinbjörnsdóttur. Ég vil taka sérstaklega undir þessi orð hv. formanns. Þetta er búin að vera gríðarlega yfirgripsmikil vinna. Nefndin tók við málinu frá Alþingi þann 7. desember sl. og ég vil lofa mér að hrósa hv. formanni nefndarinnar fyrir það að hann tók afar skynsamlega á þessu máli frá byrjun. Skólastigin þrjú sem við höfum verið að fjalla um fengu mikið rými í vinnu nefndarinnar. Það var strax óskað eftir aukafundi í nefndinni og voru haldnir aukafundir allan tímann sem málin voru í vinnslu þannig að nefndin hefur lagt gríðarlega mikið á sig. Allir þeir gestir sem óskað var eftir komu fyrir nefndina. Gríðarlega mikið magn upplýsinga safnaðist fyrir. Það var kannski á síðustu dögunum sem hefði mátt eyða meiri tíma í að vinna úr þeim upplýsingum en ég kvarta ekki, hæstv. forseti. Þessi nefndarvinna var til fyrirmyndar og það væri óskandi að oftar væri unnið í nefndunum með þessum hætti að fólk upplifði ekki pressu við að vinna málin í nefndunum og sérstaklega á lokasprettinum. Ég vil leyfa mér að hæla hv. formanni nefndarinnar fyrir að hafa gefið gott svigrúm og stjórnað vinnunni vel.

Það er líka ánægjuefni þegar næst sameiginleg niðurstaða í málum sem eru kannski ekki mikil ágreiningsmál en þar sem er þó mjög mikill meiningarmunur um ákveðin blæbrigði. Það verður að segja að í heildina náðu nefndarmenn mjög vel saman um grundvallaratriði þessara frum-

varpa. Þótt ákveðinn blæbrigðamunur sé á meiningum manna þá náðist engu að síður mjög ásættanleg niðurstaða hvað varðar öll helstu meginmálin.

Hvað mig sjálfa varðar flyt ég breytingartillögur við frumvarpið sem lesa má á þskj. 1071. Þær varða tvennt fyrst og fremst. Annars vegar legg ég til að settur verði inn nýr kafli í frumvarpið sem skilgreini rétt nemenda. Það verði gert til samræmis við grunnskólafrumvarpið enda var stór þáttur í vinnu nefndarinnar fólginn í því að tryggja það að frumvörpin væru sem líkust, þ.e. frumvarp til grunnskólalaga og frumvarp til leikskólalaga þannig hægt væri að lesa þau nánast saman. Mjög mikil vinna fór í að samræma á milli þessara skólastiga. Að því leytinu til þykir mér vanta í frumvarp til laga um leikskóla kafla um rétt nemenda og set inn í breytingartillögur mínar tvær greinar þar að lútandi.

Hins vegar vil ég nefna þá þætti er varða gjaldtökuna. Gjaldtökuheimildir í leikskólafrumvarpinu eru talsverðar og lúta þær auðvitað ekki hvað síst að einkareknum leikskólum ásamt hinum almennu leikskólum. Í 27. gr. frumvarpsins er gefin heimild fyrir því að sveitarstjórnir fái að ákveða gjaldtöku fyrir barnið í leikskólanum og sagt er að ákvæði greinarinnar taki ekki til leikskóla sem hafa fengið rekstrarleyfi samkvæmt 25. gr. sem fjallar um sjálfstæði leikskólanna, þ.e. að segja að samkvæmt frumvarpinu geta þeir sem reka leikskóla utan hins opinbera kerfis tekið skólagjöld að eigin geðþótta. Því breytir meiri hluti nefndarinnar með því að áskilið er að í samkomulagi milli sveitarstjórna og viðkomandi rekstraraðila þurfi að semja um gjaldtökuna. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum hins vegar þá sérstöðu í þessari flóru stjórnmálaflokka að við viljum að leikskólinn verði alfarið gjaldfrjáls. Þess vegna er stór hluti af breytingartillögum mínum á þskj. 1071 fólginn í því að innleiða inn í frumvarpið ákvæði sem gera leikskólann gjaldfrjálsan.

Hæstv. forseti. Ég mun nú í máli mínu fara yfir helstu atriði breytingartillagna minna og kannski yfir þau atriði sem mér hefur fundist bera hæst í vinnu nefndarinnar á þessum tíma sem við höfum haft málið til skoðunar. Það eru auðvitað allmörg nýmæli í þessum lögum. Ég vil nefna t.d. ákvæði er varða þagnarskyldu starfsmanna í leikskólanum, ákvæði um símenntun, um foreldraráð, skólanámskrá og starfsáætlun. Ég vil nefna sprotasjóðinn, ákvæði sem varða t.d. mat á náminu og eftirlit með skólunum. Það eru nýmæli í frumvarpinu hvað varðar gjaldtökuheimildirnar, það eru nýmæli sem varða samrekstur skóla sem gagnast fyrst og fremst smærri sveitarfélögum en engu að síður öðrum líka. Starfsfólk leikskóla, um foreldra, það eru nýmæli er varða tengsl leikskólanna og grunnskólanna og stór hluti af ásetningi við endurskoðun þessa skólakerfis okkar er fólginn í því að gera tengsl þessara ólíku skólastiga sem best og flæði á milli hinna ólíku skólastiga hindrunarlaust. Í því sambandi eru nokkuð mörg ákvæði sem eiga að tryggja að slíkt verði með ágætum. Það eru líka nýmæli varðandi skipulag og framkvæmd sérfræðiþjónustu og einnig nýmæli varðandi einkareknu skólana.

Sveitarfélögin höfðu eðli málsins samkvæmt talsvert margt við þessi frumvörp að athuga. Það verður að segjast eins og er að það var ekki komið til móts við allar hugmyndir sveitarfélaganna. Reyndar var heldur ekki alger samhljómur á milli þeirra hugmynda sem við í nefndinni fengum frá sveitarfélögunum. Ég nefni þar kannski Samband ísl. sveitarfélaga og Reykjavíkurborg en engu að síður fór talsverður tími í að ræða þær tillögur sem við fengum, sérstaklega umfangsmiklar tillögur frá Sambandi ísl. sveitarfélaga. Ég vil leyfa mér að segja það hér í þessari umræðu að Samband ísl. sveitarfélaga hefur lagt sig eftir því að vinna skólamálin með miklum ágætum og gefa þeim aukið vægi í allri vinnu sambandsins. Það má hrósa sambandinu fyrir að hafa látið nefndinni í té skólaskýrslu sambandsins frá 2007 sem hefur að geyma upplýsingar um þá skóla sem eru á ábyrgð sveitarfélaganna. Þar eru mjög viðamiklar upplýsingar, bæði tölulegar og eins hugmyndafræðilegar upplýsingar, upplýsingar um hlutverk t.d. nefnda sveitarfélaganna sem fjalla um skólamál. Eins er gerð grein fyrir þeim breyttu vinnubrögðum sem hafa verið innleidd í samskiptum sveitarfélaganna og Kennarasambands Íslands. Ég vil í því sambandi minna á góðan árangur af starfi Sambands ísl. sveitarfélaga hvað þetta varðar sem ég held að við höfum séð það í nýgerðum kjarasamningum við grunnskólakennara. Allt það efni sem sveitarfélögin hafa látið okkur í té hefur nýst okkur vel í þessari vinnu og væri sannarlega óskandi að við hefðum lengri tíma til að fara ofan í ákveðna þætti þeirra hugmynda sem sambandið leggur fram. Á fundi stjórnar Sambands ísl. sveitarfélaga í febrúar 2005 var samþykkt að setja á fót skólamálanefnd sambandsins og það er sú skólamálanefnd sem á heiðurinn af því að vinna skólamálaskýrsluna sem ég nefndi. Starfsmaður skólamálanefndarinnar og tengiliður við skólaskrifstofu landsins, Svandís Ingimundardóttir, sem er þróunar- og skólafulltrúi, kom á fund nefndarinnar oftar en einu sinni og gerði grein fyrir sjónarmiðum sambandsins ásamt lögfræðingi þess.

Nú er það svo, hæstv. forseti, að það eru auðvitað ákveðin vandkvæði fólgin í því að leikskólastigið skuli ekki vera skilgreint sem eitt af skylduverkefnum sveitarfélaganna. Það má segja að það geri nokkuð óhægt um vik að setja lagaramma sem henti öllum börnum. Í því sambandi mætti segja að ef gildissvið frumvarpsins ætti að ná til allra barna í öllum sveitarfélögum þyrfti orðalagið að vera með öðrum hætti en er í frumvarpinu í 12. gr. og við getum sagt í 1. gr. líka. Í 1. og 2. gr. mætti koma með skýrari hætti fram að leikskólarnir skulu vera ætlaðir öllum börnum og eins í 12. gr. að gerð leikskólahúsnæðis ætti að taka mið af þörfum allra barna, líka fatlaðra barna. Það er óhætt að setja svona orðalag inn í lagatexta meðan það er ekki skylduverkefni sveitarfélaga að reka leikskóla.

Ég vék að því áðan, hæstv. forseti, að það hefði kannski verið stærsta ágreiningsefni nefndarinnar er varðar lægri gjaldtöku leikskólastigsins en það er ein meginstoðin í vinstri grænni menntastefnu að leikskólinn verði fyrir öll börn og hann verði án gjaldtöku. Það er okkar mat að það eigi að vera sameiginlegt verkefni ríkis og sveitarfélaga að reka leikskólana og í þeim efnum og í því augnamiði höfum við sett fram oftar en einu sinni hér á Alþingi Íslendinga tillögur um að farið verði í ákveðna vinnu í því efni. Við höfum lagt til að félagsmálaráðherra verði fengið það hlutverk að skipa nefnd sem falið verði það verkefni að undirbúa og

annast viðræður við sveitarfélögin um sameiginlegt átak þeirra og ríkisins um að gera leikskóladvöl gjaldfrjálsa í áföngum. Hugmyndir okkar ganga út á að nefndin verði skipuð fulltrúa frá öllum þingflokkum, frá fulltrúum fjármálaráðuneytis, menntamálaráðuneytis og Félagi leikskólakennara auk formanns sem félagsmálaráðherra ætti að skipa án tilnefningar.

Hæstv. forseti. Nú á síðustu dögum höfum við verið að fá fréttir af því hversu mikið ójafnræði ríkir í gjaldtöku á leikskólum Ég er með frétt úr sjónvarpsfréttum þann 19. maí sl. Þar fengum við fréttir af því að gríðarlega há leikskólagjöld séu víða á landinu. Dæmi er tekið í fréttum um að endurskoðuð gjaldskrá leikskóla í Norðurþingi leiði af sér að fólk með tvö börn borgi rúmlega 30 þús. kr. meira fyrir vistun þeirra barna en fólk í sambærilegri stöðu í Reykjavík gerir. Í fréttinni kemur jafnframt fram að á Fljótsdalshéraði borgi fólk með þrjú börn í leikskóla tæplega 336 þús. kr. meira fyrir 11 mánaða vistun á ári en fólk gerir í Reykjavík. Það kemur einnig fram í fréttinni að á Húsavík sé gjaldið jafnvel enn hærra en á Fljótsdalshéraði. Þar er talað um að hjón sem eru með tvö börn á leikskóla á Húsavík sem eru í sveitarfélaginu Norðurþingi 8 tíma á dag í fullu fæði borgi 57.414 kr. á mánuði eða tæplega 335.900 kr. meira en hjón í sambærilegri stöðu í Reykjavík. Ég tel, hæstv. forseti, að fólki þyki það óásættanlegt að foreldrar barna skuli þurfa að búa við svona ólík skilyrði eftir því hvar það býr á landinu. Þess vegna ítrekum við með breytingartillögum við þetta frumvarp að leikskólinn verði gerður gjaldfrjáls. Ég set það fram á breytingartillöguskjali 1071 þannig að við 21. gr. frumvarpsins bætist tveir nýir málsliðir svohljóðandi, hæstv. forseti:

„Stofnun og rekstur leikskóla skal vera á kostnað og í umsjón sveitarstjórna og sjá þær um framkvæmd þessara laga hver í sínu sveitarfélagi. Ekki skal innheimt gjald fyrir leikskólavist barna, þó er sveitarfélögum heimilt að gera samkomulag um greiðslu kostnaðar við leikskólavist einstakra barna sem njóta leikskólavistar í öðru sveitarfélagi en lögheimilissveitarfélagi, slíkt gjald skal endurspegla raunkostnað viðtökusveitarfélags.“

Síðan geri ég einnig tillögu um tvær nýjar greinar sem tryggi það að skólaakstur og skólamálsverðir verði sömuleiðis gjaldfrjálsir fyrir öll börn sem njóta skólaaksturs og að leikskólinn skuli sjá nemendum fyrir málsverði á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið. Sá málsverður verði nemendum og foreldrum þeirra að kostnaðarlausu. Þetta teljum við afar mikilvægt, hæstv. forseti, og leggjum mikla áherslu á að þingmenn skoði þessar hugmyndir, velti þeim fyrir sér og því sem komið hefur fram í fréttum upp á síðkastið, við hvaða aðstæður fólk býr hvað varðar leikskólagjöld. Fólk á að fá tækifæri til að breyta þessum frumvörpum til batnaðar hvað þetta varðar í atkvæðagreiðslu sem kemur til með að fara fram eftir 2. umr.

Varðandi einkareknu skólana, hæstv. forseti, vil ég segja þetta: Ég geri mér grein fyrir því að breytingartillagan sem ég legg fram þrengir talsvert mikið að þeim aðilum sem vilja reka leikskóla í eigin nafni. En ég vil meina að það sé samt sem áður rétt að halda þessum möguleika opnum. Ég geri ekki tillögu um að honum verði algerlega lokað. Fyrir hverja vil ég halda honum opnum? Þá foreldra sem telja það vera sáluhjálparatriði að barnið þeirra gangi í einkarekinn leikskóla, leikskóla þar sem foreldri geti haft verulega mikið um það að segja sem fram fer í skólanum. Þá vil ég segja að samkvæmt mínum hugmyndum þá mundu þeir einkareknu skólar sem fengju heimild til að starfa engu að síður þurfa að heyra undir skólanefndir sveitarfélaganna. Mér þykir nauðsynlegt að slíks samræmis sé gætt. Mér þykir líka nauðsynlegt að þessir einkareknu skólar heyri undir upplýsingalög, að upplýsingalög og stjórnsýslulög nái yfir þessa skóla. En þá er í raun og veru ein lög eftir sem einkareknir skólar yrðu undanþegnir og það eru starfsmannalögin, lögin um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna. Ef það er sáluhjálparatriði einhverra foreldra að börnin þeirra gangi í skóla sem ekki eru bundnir af starfsmannalögum, lögum um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna, þá yrði það heimilt. Að öðru leyti yrðu einkareknir skólar samkvæmt mínum hugmyndum sambærilegir við leikskóla sveitarfélaganna. Mig langar til að vekja athygli á þeim hugmyndum sem frumvarp menntamálaráðherra gerir ráð fyrir, þ.e. mikilli fjölbreytni í leikskólastarfi. Ég tel að möguleikar séu fyrir því að foreldrar eða félagasamtök eða hverjir svo sem það væru, noti einhverjar sérstakar uppeldisstefnur til að grunda eða reka leikskóla. Ég vil meina að það sé svigrúm fyrir slíkt innan hins opinbera kerfis.

Hæstv. forseti. Þetta eru í meginatriðum þau sjónarmið sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs tölum fyrir og sem ég kem inn á eða geri breytingartillögur um á nefndu þingskjali.

Annað sem ég vil gera að umræðuefni, hæstv. forseti, eru réttindi fatlaðra barna. Það eru gerðar ákveðnar bragarbætur hjá meiri hlutanum hvað réttindi fatlaðra barna varðar í frumvarpinu en þær eru þó ekki nægilegar að mínu mati. Þess vegna geri ég tillögur um nýjan kafla inn í lögin sem varði rétt nemenda. Þar geri ég ráð fyrir að allir nemendur leikskóla eigi rétt á verkefnum sem taki mið af aldri þeirra, af andlegri getu þeirra og líkamlegri getu í hvetjandi námsumhverfi í viðeigandi húsnæði sem tekur mið af þörfum þeirra og vellíðan barnahópsins. Ég geri ráð fyrir að nemendur leikskóla eigi rétt á að njóta bernsku sinnar og hæfileika og finna til öryggis í öllu starfi á vegum leikskólans. Leita skuli til sjónarmiða leikskólabarnanna varðandi námsumhverfi þeirra og starfs innan leikskólans.

Hæstv. forseti. Ég verð að segja að mér kemur það mjög á óvart að tími minn skuli útrunninn. Ég á mjög margt eftir að segja og þetta eru nýju þingsköpin sem koma nú í bakið á mér og sem ég er allsendis óvön. Ég bið hæstv. forseta hér og nú að setja mig aftur á mælendaskrá svo ég fái lokið máli mínu síðar í umræðunni.

[12:37]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir ágæta ræðu og gott samstarf um þetta mál í menntamálanefnd. Ég held að við séum öll sammála um það í nefndinni að við séum að stíga rétt og góð skref í leikskólamálum með þessari lagasetningu.

Það sem vakti helst fyrir mér með því að koma hingað upp var að eiga orðastað við hv. þingmann um ákveðna þætti sem ég er ekki sammála í breytingartillögum hennar

og kveiktu síðan líka hjá mér ákveðnar vangaveltur. Það er sérstaklega 3. töluliður í breytingartillögunum um nýjan kafla sem beri heitið *Nemendur*. Ég er á þeirri skoðun að við eigum ekki að kalla börn í leikskólum nemendur vegna þess að leikskólastarf er svo margt margt annað en bara nám og það er út af því t.d. sem eingöngu er talað um börn í frumvarpinu.

Sömuleiðis kom það skýrt fram í umsögnum frá bæði Háskólanum á Akureyri og Háskóla Íslands, Kennaraháskóla, um leikskólafrumvarpið að þeim fyndist ef eitthvað er að verja þyrfti leikskólann frá því að hugmyndafræði grunnskólans flyttist um of niður á það skólastig. Og einmitt í því ljósi gerði nefndin öll ákveðnar breytingar á frumvarpinu í þá veru, t.d. að eitt af markmiðum skólanna sé umhyggja ekki síður en kennsla, fræðsla o.s.frv.

Um þetta vildi ég fyrst og fremst eiga orðastað við hv. þingmann og spyrja hvað hún sé að fara með því að taka svona eigum við að segja sterkan nemendakafla inn í leikskólalögin.

[12:39]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er algjörlega réttmæt ábending frá hv. þingmanni og skýrist kannski fyrst og fremst af því að þegar verið er að vinna breytingartillögur af þessu tagi eru þær oft unnar undir miklu álagi. Ég vil meina að hér geti ég gert betur og kallað kaflann *Leikskólabörn* og fjallað um rétt leikskólabarna og rétt leikskólabarna með sérþarfir. Ég tel það betra en sú tillaga sem ég geri hér og hugleiði hvort ég láti ekki prenta upp breytingartillöguna. Því ég er sammála þeirri hugmyndafræði sem hv. þingmaður gerði hér að umtalsefni, þ.e. að of sterk skólamiðun á leikskólastigi sé varhugaverð. Ég tek í sjálfu sér undir með þeim sjónarmiðum sem hv. þingmaður talaði fyrir. Ég hefði kannski viljað, um leið og ég þakka henni fyrir ábendinguna, að hún hefði farið meira inn í efnisþætti kaflans, þ.e. ekki hvað síst hugmyndafræðina sem ég set í orð í greininni *Nemendur með sérþarfir* þar sem ég geri ráð fyrir því að nemendur eða leikskólabörn eigi rétt á því að komið sé til móts við þarfir þeirra í almennum leikskólum án aðgreiningar og án tillits til líkamlegs eða andlegs atgervis og að heyrnarlausum nemendum skuli tryggt málumhverfi svo þeir fái notið þeirrar menntunar og þeirra leikskilyrða sem leikskólinn hefur upp á að bjóða. Og af því hv. þingmaður er 1. flutningsmaður tillögu um táknmál og rétt táknmáls og stöðu þess í menntakerfi okkar og annars staðar hefði ég viljað fá sjónarmið hv. þingmanns varðandi þennan þátt greinarinnar af því að ég tel meiri hlutann ekki ganga nógu langt í þessum efnum í breytingartillögum sínum.

[12:41]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þessi svör vegna þess að mig grunaði að þetta hefði verið gert með þessum hætti, af því að umfjöllun okkar í nefndinni var einmitt á þeim nótum að fara frá því að hafa leikskólann nemendamiðaðan yfir í að hafa meiri leik og störf þar inni.

Varðandi einstaka efnisþætti í breytingartillögunum þá verður hv. þingmaður að virða mér það til vorkunnar að ég er að sjá þær fyrst núna, þeim var fyrst dreift fyrir þennan fund. Ég á því eftir að gefa mér tíma til að skoða þær og mun svo sannarlega gera það með opnum huga.

En það eitt í viðbót vegna þess að í ræðu hv. þingmanns kom fram að hún vildi þrengja dálítið að heimildum á því sviði að einkaaðilar geti komið að rekstri leikskóla. Ég er dálítið hugsandi yfir þessu vegna þess að mér hefur þótt slíkt stór hluti af þróunarstarfi í leikskólanum, svo við tökum Hjallastefnuna sem dæmi. Það eru akkúrat straumar sem hafa komið utan frá og mér hefur þótt það áhugavert. Ég hefði viljað fá hv. þingmann til að rökstyðja þetta aðeins betur og kannski velta því fyrir sér, vegna þess að 29. gr. frumvarpsins um þróunarleikskóla er mjög merkileg grein, og hvort hún hafi ekki áhyggjur af því að þá sé sett eitthvert pottlok á frjó sjálfstæð félög sem vilja koma að og hefja þróunarleikskólarekstur samkvæmt þessari grein. En ég eins og ég segi, þetta eru vangaveltur mínar af því að mér finnst þau sjálfstæðu félög sem hafa verið að koma inn í leikskólarekstur hafa í langflestum tilfellum verið að gera mjög góða hluti. Það sem hefur kannski helst vantað upp á og ég get nefnt eins og í mínu sveitarfélagi, Kópavogi, er almennilegt eftirlit.

[12:43]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eins og ég vék að í máli mínu er það mitt sjónarmið að við höfum verulega þörf fyrir fjölbreytt leikskólastarf. Ég tel að fjölbreytnin rúmist innan kerfisins, sérstaklega þegar við í auknum mæli viljum gera einstaka skóla sjálfstæða og sjálfstæðari. Ég tel að hugmyndafræði kraftmikilla einstaklinga og félagasamtaka geti mjög vel komið þar inn og gengið í efnasamband við skóla í sveitarfélögum vítt og breitt um landið þótt þeir séu reknir með hugmyndafræði sveitarfélaganna og samábyrgðarinnar.

Ég tel eins og ég sagði áðan að það kunni að vera sáluhjálparatriði fyrir ákveðna foreldra að setja börnin sín í einkarekna skóla. En eftir því sem ég hef greint málið sýnist mér ágreiningurinn fyrst og síðast standa um, eins og ég nefndi í máli mínu, starfsmannalögin, lög um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna. Mér finnst það mjög undarlegt ef fólk er tilbúið að reka skólana undir annarri löggjöf sem ég nefndi, stjórnsýslulög eða upplýsingalög, sem mér sýnist fólki ekkert vera í nöp við — fólk vill hafa eftirlit með þessum stofnunum og vill ekki að þetta verði einkareknir skólar sem lokist af — að þá séu starfsmannalögin eini ásteitingarsteinninn. Og hvers vegna er það? Er það til þess að viðkomandi einkaaðilar hafi tök á að yfirborga fólk eða borga ekki samkvæmt þeim réttindum sem opinberir starfsmenn hafa? Mér finnst það mjög alvarlegt ef starfsmannalögin verða eini ásteitingarsteinninn, því að við erum algjörlega sammála um að það eigi vera til sjálfstæðir skólar, það eigi að vera fjölbreytni í skólastarfi og margar uppeldisstefnur við lýði. Ég tel að þetta sé orðin þræta um starfsmannalögin fyrst og síðast og tel það vera alvarlegt.

[12:45]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að taka undir með þeim sem talað hafa hér á undan mér, að það var mjög virð-

ingarvert og mjög til fyrirmyndar hvernig að þessu máli var staðið og vinnunni í nefndinni. Við áttum mjög góð samtöl um þetta mikilvæga skólastig og mér hefur þótt það vanta dálítið í störfum okkar að við beinum betur og meira sjónum okkar að leikskólastiginu. Það er svo sannarlega gert hér og við áttum á tíðum hugmyndafræðilegar samræður um stöðu leikskólans.

Það sem mér þótti hvað áhugaverðast í þessari vinnu voru ábendingar og athugasemdir til kennaraskólanna, á Akureyri og Kennaraháskóla Íslands, um sjónarmið leikskólakennara og það sýnir vel hve leikskólakennarafræðin eru orðin sterk á Íslandi og umsagnir þeirra höfðu mikil áhrif, a.m.k. á mig. Þessar ábendingar skila sér inn í breytingartillögur nefndarinnar, t.d. hvað varðar að leikskólinn eigi að fá að njóta þess að vera sjálfstætt skólastig og eigi að fá að hafa sína sérstöðu en ekki verða grunnskólamiðaður og námsmiðaður eins og kannski hefur verið tilhneiging til. Það kom líka í ljós í störfum nefndarinnar að ef eitthvað er hefur hin raunverulega þróun verið sú að hugmyndafræði leikskólastigsins er í raunveruleikanum að þrýstast upp í neðstu skólastig grunnskólans en lögin hafa hins vegar frekar viljað líta á málið öfugt. Þess vegna eru gerðar hérna mjög fínar og merkilegar breytingartillögur af hálfu allrar nefndarinnar við 1. gr. um að á eftir orðinu „uppeldi“ komi inn hugtakið „umönnun“ þar sem segir að leikskóli skuli annast að ósk foreldra uppeldi, umönnun og menntun barna á leikskólaaldri í samræmi við lög þessi.

Þetta er gríðarlega mikilvægt, þetta er eitt orð en það er gríðarlega gildishlaðið og mikilvægt orð vegna þess að leikskólinn er, virðulegi forseti, eins og við vitum að breytast mjög mikið vegna þess að yngri og yngri börn koma inn á leikskólann. Krafan um að yngri börn komi inn í leikskólann er sömuleiðis að verða háværari.

Ég fagna því líka og vil vekja athygli á breytingartillögu sem nefndin gerir við 16. gr. þar sem vilji nefndarinnar um að það verði og skuli koma á gagnvirku samstarfi leikskóla og grunnskóla kemur skýrt fram. Það skiptir gríðarlega miklu máli að sveitarstjórnin sé þarna á milli og það eru tekin út orðin „skal leitast við“ og tekin mjög eindregin afstaða í nefndinni um að þarna skuli standa „skal“ koma á gagnvirku samstarfi í leikskóla og grunnskóla vegna þess að það skiptir gríðarlega miklu máli að það sem er að gerast í leikskóla skili sér vel með börnunum upp í grunnskólann. Þarna er ekki eingöngu verið að tala á einstaklingssviði heldur ekki síður að hin leikskólamenningarlega hlið skili sér til grunnskólans og með kynslóðunum upp í grunnskólann og því fagna ég því líka.

Sömuleiðis er hér nýbreytni í lögunum og í breytingartillögunum þar sem við 23. gr. er kveðið á um sérfræðinga í skólamálum og að á vegum sveitarfélaga skuli starfa sérfræðingar í skólamálum. Nefndin gerir breytingartillögu um að það verði sérfræðingar í leikskólamálum og það er einnig gert til þess að undirstrika styrk fræðigreinarinnar og mikilvægi leikskólafræðanna í öllu þessu starfi og sömuleiðis þá sterku sérstöðu sem leikskólinn hefur og allt það starf sem þar fer fram.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu um of en vil þó aðeins nefna þróunarleikskólana sem ég vék að í andsvari áðan. Um þá er fjallað í 29. gr. en því ákvæði er fagnað mjög í flestum umsögnum. Ég tek undir að þetta er gríðarlega spennandi grein, ef svo má að orði komast, og sýnir þá viðleitni sem orðin er að skapa fjölbreytni í leikskólastarfi. Við erum með fjölbreytt framboð leikskóla og ég tel að leikskólinn eigi að vera mjög opinn og að leikskólastigið eigi að vera tiltölulega opið fyrir nýjum straumum vegna þess að það er þannig að foreldrar velja hvort og yfirleitt í hvaða leikskóla börnin þeirra fara. Ég nefni t.d. að í Kópavogi eru nokkrir leikskólar sem fylgja mjög merkilegri stefnu, svokallaðri heilsustefnu, og þeir eru reknir á vegum sveitarfélagsins. Síðan eru leikskólar sem starfa samkvæmt Hjallastefnunni, þeir eru ekki reknir á vegum sveitarstjórna heldur sérstaks félags í Garðabæ og í Hafnarfirði. Þessi þróun er mjög spennandi en það er auðvitað ekki sama hvernig þetta er gert og ég er alveg sammála því. Ég held að ákvæði eins og þetta um þróunarleikskóla geti haft mjög mikla þýðingu.

Hér hefur verið fjallað um gjaldtöku og nefndin leggur fram breytingartillögu við 27. gr. um gjaldtöku. Þetta er breyting og ósk sem kom inn frá t.d. Reykjavíkurborg og sömuleiðis höfðu komið fram athugasemdir við þessa grein þar sem segir að sveitarstjórnum sé heimilt að ákveða gjaldtöku fyrir barn í leikskóla. Gjaldtaka fyrir hvert barn má þó ekki nema hærri fjárhæð en sem nemur meðalraunkostnaði við dvöl hvers leikskólabarns í leikskólum á vegum sveitarfélagsins. Síðan er, eins og frumvarpið er núna, veitt undanþága, þ.e. að ákvæði þessarar greinar taki ekki til leikskóla sem hafa rekstrarleyfi samkvæmt 25. gr., þ.e. sem eru ekki rekin á vegum sveitarfélagsins sjálfs. Þetta, virðulegi forseti, samþykkti nefndin að gengi ekki upp og þess vegna leggur nefndin til þá breytingu að sveitarstjórnum verði heimilt að gera samning við viðkomandi skóla um fyrirkomulag þjónustu og gjaldtöku. Með þessum orðum er verið að segja að gjaldtökumálin séu á vegum sveitarfélaganna og auðvitað snýst þetta um tekjuskiptingu sveitarfélaga og annað slíkt. En auðvitað þarf ríkið líka að koma að þessu. En það er mín skoðun að eins og þróunin hefur verið á leikskólastiginu eigi gjaldtökuumræðan og sú pólitík öllsömul að vera á sveitarstjórnarstiginu því sveitarstjórnir bera í raun ábyrgð á þjónustunni við íbúana. Enda sjáum við að sú pólitíska umræða sem fer fram innan sveitarfélaganna veldur því að leikskólagjöldin hafa verið að þrýstast niður frekar en hitt á langflestum stöðum. Sé það hins vegar raunin að litlu sveitarfélögin lendi í þeim vanda að geta ekki boðið íbúum sínum upp á ódýrari leikskólavist eins og gerist í stærri sveitarfélögum þá verðum við auðvitað að skoða það sérstaklega en það er líka hluti af hinni stóru sívinsælu umræðu um tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga.

Virðulegi forseti. Ég ætla að láta þetta duga, ég held að sjónarmið mín hafi komið fram. Ég er mjög hlynnt þessu frumvarpi og þeim breytingum sem gerðar eru. Ég held að leikskólastigið sé að styrkjast alveg gríðarlega og sérþekking sem hefur byggst upp innan þessa skólastigs er að styrkjast mjög, leikskólafræðin eru að verða mjög sterk fræðigrein í samfélaginu sem ég tel að hafi mjög mikla þýðingu að skili sér vel inn í leikskólana og inn á leikskólastigið í framtíðinni.

[12:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Mig langar bara hér í stuttu andsvari við hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur að velta upp atriði sem hún gerði að umtalsefni í máli sínu og varðar gjaldtöku í leikskólum. Nú er ljóst að það hefur verið stefna margra stjórnmálaflokka, m.a. Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs um langt skeið og ég hygg Samfylkingarinnar og að því ég best veit Framsóknarflokksins einnig, að leikskólinn eigi að vera gjaldfrjáls. Hann hefur verið að þróast á undanförnum má segja tveimur áratugum mjög í þá veru að vera raunverulega hið fyrsta skólastig, sem er áréttað í þessu lagafrumvarpi hér, og jafnvel þó að þar sé ekki skólaskylda er engu að síður, leyfi ég mér að fullyrða, yfir 90% barna á leikskólaaldri sem sækir leikskólann. Þetta hefur verið stefnumál, eins og ég segi, margra flokka, síst og alls ekki Sjálfstæðisflokksins. Mig langar að heyra frá hv. þingmanni hvort hún og félagar hennar í Samfylkingunni eru sáttir við að við endurskoðun leikskólalaganna núna skuli ekki vera tekin raunveruleg skref í þá átt að gera leikskólann gjaldfrjálsan eins og stefna þeirra og okkar fleiri kveður á um. Ég leyfi mér að fullyrða að það væri pólitískur meiri hluti fyrir því á Alþingi ef á það yrði látið reyna, a.m.k. ef menn fylgdu sannfæringu sinni og flokksstefnum.

Ég vil því heyra frá hv. þingmanni hvort hún sé sátt við að það skuli ekki vera tekin nein skref í þá átt að gera leikskólann gjaldfrjálsan með þessu lagafrumvarpi.

[12:57]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég hef verið fylgjandi því sjónarmiði að leikskólinn verði gjaldfrjáls og það hefur ekkert breyst, ekki nokkurn skapaðan hlut. Það er líka þess vegna sem minn flokkur, Samfylkingin, þar sem hann hefur tekið þátt í störfum á sveitarstjórnarstiginu, hefur sett þetta sem eitt af baráttumálum sínum og það er ekkert launungarmál. En það er skoðun mín að eins og staðan er í dag eigi umræða um þetta að fara fram hjá sveitarfélögunum og þar hefur hún líka farið fram.

Þegar Samfylkingin var í meiri hluta hér í Reykjavíkurborg þá hófst lækkun leikskólagjaldanna og átti að afnema þau í áföngum. Það hefur núna verið stoppað af nýjum stjórnvöldum í Reykjavík, geri ég ráð fyrir, og þykir mér það afar miður. Ég tel að þessi umræða og þessi ákvarðanataka, eins og staðan er í dag, eigi að fara fram innan sveitarfélaganna og ég treysti þeim til þess. Ég vona svo sannarlega og veit að Samfylkingin mun fylgja því stefnumiði eftir þar sem hún er í meiri hluta.

Það sem ég hef samt meiri áhyggjur af varðandi leikskólann er mönnunin, það er sá mönnunarvandi sem leikskólinn hefur þurft að stríða við. Ég hef meiri áhyggjur af því að í stærstum hluta þeirra er 30% starfmannavelta og í heildina er meira en 20% starfsmannavelta í leikskólunum á ársgrundvelli. Ég hef miklu meiri áhyggjur af því máli og ég held að þeir lagabálkar sem við erum að samþykkja hér og nú og sú stefnumörkun sem er að verða til samhliða því, ég vona að hún eigi eftir að ýta undir og breyta því raunverulega stóra vandamáli sem leikskólinn glímir við núna. Hina umræðuna tel ég eiga heima, eins og staðan er núna, á sveitarstjórnarstiginu.

[12:59]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég þakka þingmanninum fyrir þessi svör og upplýsist þá um afstöðu hennar til málsins. En varðandi það að þessi umræða eigi að eiga heima á sveitarstjórnarstigi þá finnst mér þetta vera pínulítið að kasta boltanum frá sér vegna þess að það er alveg ljóst að lögin gera ráð fyrir því að heimilt sé að taka gjöld fyrir leikskóladvöl og löggjafinn er því í raun og veru að segja að það sé eitthvað sem sé ásættanlegt og þar með er gefin út ákveðin lína því löggjafinn ber jú ábyrgð á löggjöfinni.

Hitt er svo annað mál að með eins stórt verkefni og leikskólann og hugsanlegt gjaldfrelsi í honum er þá á umræðan, að mínu mati, auðvitað að fara fram á sveitarstjórnarstigi og hefur sannarlega gert það og sveitarfélögin hafa verið í forustu í umræðum um leikskólamálin og leikskólastigið og eiga að sjálfsögðu að vera það. Það breytir ekki því að hér er um stórt verkefni að ræða sem ég hygg að þeim sé mjög erfitt að taka yfir eða að gera leikskólann að fullu gjaldfrjálsan — a.m.k. ef það á að vera almenna reglan yfir öll sveitarfélög landsins — án þess að það verði gert með fjárhagslegri þátttöku ríkisvaldsins. Mér er mjög kunnugt um það vegna þess að sjálfur kom ég að þessum málum á vettvangi borgarstjórnar Reykjavíkur, ég vann að því í ágætu samstarfi við flokksfélaga hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur að hefja gjaldfrjálsan leikskóla. Að sjálfsögðu gerðum við okkur grein fyrir því að það væri jafnvel fyrir Reykjavík, sem er tiltölulega sterkt sveitarfélag, býsna stór biti og fyrir smærri sveitarfélög það alveg áreiðanlega. Ég veit að við fengum það viðhorf frá mörgum sveitarfélögum að við værum að ryðja braut sem öðrum yrði ófært að koma á eftir. Það er auðvitað ekki gott og því held ég að það verði ekki hægt að koma þessu á almennt óðruvísi en að ríkisvaldið komi þar að málum og hefði gjarnan viljað sjá það gerast í þessu frumvarpi sem nú er til afgreiðslu og vek athygli á breytingartillögu frá Kolbrúnu Halldórsdóttur einmitt þar að lútandi.

[13:01]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Við verðum að fara vel ofan í það hvers vegna þessi gríðarlegi munur er á milli landsbyggðar og höfuðborgarsvæðis. Menn gera sér grein fyrir því að þetta getur verið erfiðara fyrir sveitarfélög úti á landi. Það er ekkert launungarmál að Reykjavíkurborg hefur verið brautryðjandi í uppbyggingu leikskólastigsins og leikskólastigið sjálft er mjög ungt. Reykjavíkurborg hefur verið í fararbroddi og án þess að á neinn sé hallað ætla ég að hrósa sérstaklega Reykjavíkurlistanum sáluga, ég held að hann eigi það skilið.

Leikskólagjöld geta verið mjög íþyngjandi fyrir ungar barnafjölskyldur. Ég hef verið talsmaður þess að skoða útgjöld barnafjölskyldna í heildarsamhengi — bilið í greiðsluþátttöku foreldra í tannlækningum er líka að vaxa. Við vitum hver staðan er í húsnæðismálum, vextir og verðbætur lána eru að verða meira íþyngjandi þar og afborganir hærri. Við þekkjum þetta allt. Ég hef verið talsmaður þess að þetta sé allt skoðað í samhengi og það verði skoðað hvernig þessum ungu barnafjölskyldum reiðir af vegna þess að allir sækjast eftir að leggja á þær gjöld. Það er lítið skoð-

að í heildarsamhengi, það sem tekið er á vegum sveitarstjórna og það sem tekið er á vegum ríkis. Það þurfum við að gera og leikskólagjöldin eiga svo sannarlega að vera þar inni. En eins og staðan er nú tel ég réttast að sveitarstjórnirnar ákveði þetta sjálfar.

[13:04]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir ræðu hennar. Ég hefði samt haldið að hv. þingmaður ætti innstæðu fyrir lengri ræðu, þ.e. að hún nýtti allan þann stutta ræðutíma, sem orðinn er í 2. umr., um jafnviðamikið mál sem ég veit að hún hefur jafnmiklar skoðanir á.

Mig langar að spyrja hv. þingmann út í nokkur atriði í breytingartillögum mínum, þar eru atriði sem ég hefði haldið að við hefðum kannski getað náð sátt um hefðum við haft aðeins lengri tíma til að vinna málið í nefndinni. Ég vil enn reyna að trúa á hið góða í manneskjunni, líka hér í þingsalnum, að við gætum kannski náð niðurstöðu um það að einhver af þeim breytingartillögum sem ég legg til gætu farið í gegn. Mig langar að nefna þrjú atriði.

Getur hv. þingmaður staðið með mér í því að reyna að koma inn ákvæði um það að inn í 2. gr., þ.e. markmiðsgreinina, verði fléttað ábendingu frá Amnesty International eða Amnesty á Íslandi um að virðing fyrir mannréttindum verði hluti af því sem skilgreint er í greininni sem eitt af meginmarkmiðum uppeldis og kennslu í leikskólum?

Í öðru lagi langar mig að spyrja hv. þingmann, af því að hún er sérstakur áhugamaður um réttindi þeirra sem nota táknmál sem móðurmál: Telur hún ekki rétt að við breytum 9. gr. þannig að tryggt sé að ef í hlut eiga foreldrar sem tala ekki íslensku eða nota táknmál skuli það vera óyggjandi að skólinn skuli tryggja þeim túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla?

Í þriðja lagi: Telur hún ekki hægt að leiða í lög eða ná samstöðu um að félög sem fái heimild til að reka einkarekna leikskóla megi aldrei vera rekin í hagnaðarskyni?

[13:06]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vissulega hefði ég getað haldið lengri ræðu og farið yfir styrk frumvarpsins í lengra máli, farið yfir það hversu vel er tekið utan um t.d. börn með sérþarfir. Gríðarlega vel er tekið á því og ég er á því að einnig sé tekið vel á þeim í grunnskólafrumvarpinu, það hefur mér þótt einn mesti styrkur þessara frumvarpa. En ég ákvað að láta nefndarálitið, sem ég stend að, duga í þeim efnum. En varðandi spurningar hv. þingmanns þá sagði ég henni áðan — og Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur stundum kvartað yfir því að fá lítinn tíma til að skoða hluti og lesa hluti og fara yfir gögn og undirbúa slíkt — að ég hef ekki skoðað allar þessar tillögur efnislega. Ég er rétt búin að glansa yfir þær hér. Ég er ekki tilbúin að segja hér og nú hvort ég telji þær efnislega eiga að koma inn í frumvarpið, hreinlega vegna þess að ég hef ekki farið yfir þær í smáatriðum þó að ég hafi grófa hugmynd um hvað þær fela í sér.

Mér finnst sjálfsagt að skoða hugmyndina um mannréttindin og annað. Ég útiloka ekkert á meðan ég lofa engu. Ég hef haft allt of stuttan tíma til að kynna mér breytingartillögurnar sem eru hvorki meira né minna en í 11 liðum.

[13:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður er sleipur stjórnmálamaður og gefur engar yfirlýsingar að óathuguðu máli. Það er skiljanlegt og ber að virða það. Ég tel hins vegar að tími gefist, eftir því sem deginum vindur fram, fyrir hv. þingmann að kynna sér breytingartillögur mínar til hlítar. Ég treysti því að fram komi einhver sjónarmið frá hv. þingmanni eða Samfylkingunni almennt um þær tillögur og það sem í þeim er þegar líður á daginn og menn halda sínar seinni ræður.

[13:08]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Afsakaðu, hæstv. forseti, hvað mér liggur á upp í stól, en það er beðið eftir okkur vegna þess að iðnaðarnefnd ætlar að funda kl. eitt. Ég held að hv. þingmaður þurfi ekki að hafa neinar áhyggjur af því að við í Samfylkingunni og þingmenn Samfylkingarinnar munum ekki hafa skoðun á málunum þegar við höfum kynnt okkur þau, eftir að við höfum gefið okkur tíma til að ná að lesa þetta yfir og skoða í samhengi við frumvarpið sjálft.

[Fundarhlé. — 13:09]

[13:32]

Útbýting:

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 432. mál, nál. meiri hluta iðnn., þskj. 1062; brtt. meiri hluta iðnn., þskj. 1063.

Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, 498. mál, nál. utanrmn., þskj. 1064.

Fæðingar- og foreldraorlof, 387. mál, frhnál. meiri hluta fél.- og trn., þskj. 1065; brtt. meiri hluta fél.- og trn., þskj. 1066.

Meðferð einkamála, 232. mál, nál. allshn., þskj. 1067.

Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, 16. mál, nál. meiri hluta viðskn., þskj. 1068.

Utanferðir ráðherra frá myndun núverandi ríkisstjórnar, 560. mál, svar forsrh., þskj. 1072.

[13:33]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Frú forseti. Áður en ég fer efnislega yfir þær breytingar og helstu atriði frumvarpsins og nefndarálitsins, sem ég rita undir með fyrirvara, vil ég taka fram að starfið í nefndinni við málið hefur verið afar gott. Ég vil sérstaklega hrósa formanninum fyrir þá vinnu alla. Kallaður hefur verið til fjöldinn allur af sérfræðingum og þeir hafa komið og skýrt sjónarmið sín og nefndin hefur reynt að taka tillit til þeirra sjónarmiða eins og hægt er og þar hefur ekki hallað á minni hlutann að mínu mati á nokkurn hátt. Ég tek síðan undir hrós til ritara nefndarinnar, Unnar Kristínar Sveinbjörnsdóttur, en hún hefur unnið afskaplega gott starf.

Frumvarpinu er ætlað að skapa stutta og hnitmiðaða rammalöggjöf með samhljóm við löggjöf við önnur skólastig sem skapa skilyrði til að styrkja starf í leikskólum. Tekið er mið af breytingum á fjölskylduhögum, auknum fjölda íbúa sem eiga annað móðurmál en íslensku og menningarlegum fjölbreytileika. Samhliða voru lögð fram á Al-

þingi frumvörp til laga um leik-, grunn- og framhaldsskóla auk frumvarps til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla.

Við gerð þessara frumvarpa var leitast við að horfa til þess að auka samfellu, samræmi og svigrúm jafnt innan og milli skólastiganna til að mæta breytilegum þörfum skólabarna sem ég tel að hafi tekist, sérstaklega varðandi leikskólana og grunnskólana.

Ég harma þó og það er nú kannski mál sem verður tekið fyrir seinna í kvöld að því miður náðist ekki sama samstaða um framhaldsskólafrumvarpið. Hefur Framsóknarflokkurinn því óskað eftir tvöföldum ræðutíma um það mál. En mér fannst skorta mjög á að tekið væri tillit til þeirra mörgu athugasemda sem komu fram um að málið mætti kannski vinna eilítið betur.

Ísland er eitt fárra landa þar sem leikskólastigið hefur verið skilgreint sem sjálfstætt skólastig. Með breyttum þjóðfélags- og atvinnuháttum og fjölskylduhögum hafa leikskólar fengið aukið vægi sem uppeldis- og menntunarstofnun en nú sækja 96% þriggja til fjögurra ára barna leikskóla. Í frumvarpinu er leitast við að tryggja leikskólabörnum sem best náms-, uppeldis- og leikskilyrði sem taka mið af mismunandi þörfum barna og örvi alhliða þroska þeirra. Ég held að það hafi á vissan hátt tekist og fagna því og segi að það er mjög í anda stefnu Framsóknarflokksins í þeim málum.

Hér hefur verið eilítil umræða um gjaldtöku á leikskólastigi og ég ætla að byrja umræðuna um það. Ég er ansi hræddur um að sá tími sem mér er gefinn verði fljótur að líða. Það er markmið og stefna Framsóknarflokksins að leikskólar verði gjaldfrjálsir. Við settum þá stefnu í síðasta ríkisstjórnarsamstarfi að það yrði gert í skrefum. Byrjað yrði að færa skólaskylduna niður í fimm ára aldurinn en stefnan og markmiðið er að á endanum verði þetta allt saman gjaldfrjálst.

Ég held að í ljósi stöðu sérstaklega ungs fólks í dag og barnafjölskyldna, sem nú þurfa að glíma við hærri vexti af t.d. húsnæðislánum sínum, væri hægt að koma verulega á móts við þær vegna þess að sá kostnaður mun að sjálfsögðu reynast þeim þyngri. Ég held því að nú sé tækifæri til þess að stíga það skref.

Í meðförum nefndarinnar var gerð sú breyting að sveitarfélögin kæmu að og heimilt væri að setja inn í samninga við einkarekna háskóla ákvæði um hvernig gjaldtökunni yrði háttað. Ég tel að það sé mikið framfaraskref frá því sem ákvæðið hljóðaði upp á en vil þó taka undir breytingartillögur hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sem miða að því að gera leikskólann gjaldfrjálsan. Ég held samt að það verði að gæta vel að því að fjármagn fylgi frá ríkinu svo þessi kostnaður lendi ekki á sveitarfélögunum. Það er ýmis kostnaður sem mun lenda á sveitarfélögum verði þessi frumvörp öll samþykkt, sem ég veit að verður, og þau hafa oft þurft að glíma við fjárhagsvanda. Því má þá koma til móts við þann vanda með t.d. hækkun á framlögum ríkisins í Jöfnunarsjóð sveitarfélaga.

Ég ætla að renna yfir einstaka kafla frumvarpsins og hvaða breytingar hafa verið gerðar við einstaka greinar frumvarpsins í meðförum nefndarinnar. Ég hef þegar gert grein fyrir fyrirvara okkar framsóknarmanna, en það eru kannski örlitlir aðrir fyrirvarar sem ég mun nú gera grein fyrir.

Í I. kafla frumvarpsins er fjallað um gildissvið og markmið frumvarpsins. Þar er verið að undirstrika þátt kennslu og náms í leikskólastarfi. Þar er gerð sú breyting að umönnun komi þar inn. Ég tel að það sé mjög jákvætt vegna þess að eins og menn vita er stór hluti af þeim þætti leikskólabarna ekki bara kennsla heldur líka umönnun. Reykjavíkurborg benti á þetta og að þetta ætti sérstaklega við um yngri börnin. Ég tel því að þetta sé skref í rétta átt.

Í 2. mgr. 1. gr. er fjallað um forsjá barns. Þar kemur fram sú skilgreining að þeir sem fara með forsjá barns í skilningi barnalaga teljist foreldrar þess. Nefndin taldi að það væri mikilvægt að staða foreldra, sem fara með sameiginlega forsjá en búa ekki saman, verði gerð skýr þegar kemur að málefnum barna þeirra í leikskólum, til að mynda þegar kemur að framkvæmd sérfræðiþjónustu, samanber 22. gr. frumvarpsins, og hvernig skuli staðið að samþykki slíkrar þjónustu, þ.e. hvort samþykki beggja foreldra sé nauðsynlegt. Ég held að mjög mikilvægt sé að skerpa einmitt á þessu þannig að réttur foreldra sé skýr og barnið þurfi ekki að gjalda þess á einhvern hátt að okkur hafi ekki lánast að setja nógu skýrar reglur um þetta atriði.

Í 2. gr. frumvarpsins er fjallað um markmið. Mikil umræða var um að kristið siðgæði skyldi vera tekið út úr markmiðsgrein frumvarpsins og hefur umræðan kannski fyrst og fremst snúist um að það var líka tekið úr markmiðsgrein frumvarpsins til laga um grunnskóla. Athugasemdirnar sem bárust voru því frekar ítarlegri hvað varðar grunnskólana og ég mun kannski koma betur að því þá.

Mig langar að lesa aðeins úr þeim umsögnum sem bárust. Ein kom frá Húnaþingi vestra, foreldrafélaginu þar. Þar segir að þeir þættir sem voru tilgreindir í frumvarpinu falli allir undir kristilegt siðgæði. Orðalagið kristilegt siðgæði hafi hins vegar meiri kjölfestu sem viðmið, standi á rótfastari grunni og gefi tóninn fyrir nánari útskýringu á þeim hugtökum sem á eftir fara. Manngildið gæti til að mynda verið afar breytilegt eftir samfélögum og trúararfur hefur þar mikið um að segja. Orðalagið kristileg siðgæði gerir ekki kröfu um trúarjátningu eða trúarafstöðu en útskýri augljóslega rætur gildismatsins. Undir þessi orð vil ég taka og mér finnst þetta ágætlega orðað. En um þetta snýst málið kannski fyrst og fremst.

Ég vil lesa örstutt úr umsögn Prestafélags Íslands. Þar kemur fram, með leyfi forseta:

„Við megum ekki afneita uppruna okkar. Til forna sögðu heimspekingarnir: Maður þekktu sjálfan þig! Ef íslensk þjóð veit ekki af hvaða rótum hún er sprottin og þekkir ekki þann arf sem hún fékk í vöggugjöf; hvernig á hún þá að vita hver hún er? Sú sjálfsvitund er forsenda þess að vera heilbrigður einstaklingur/heilbrigð þjóð. Um þessar mundir er afstæðishyggja mjög ráðandi, það viðhorf að allar skoðanir séu jafnréttháar og rétt og rangt sé ekki til nema sem smekksatriði.“

Mér finnst þetta vel orðað og vildi koma þessu á framfæri en ætla að leyfa mér að fara betur yfir þetta eins og ég sagði áðan í umræðunni um grunnskólann.

Ég fagna því að það skuli komið inn að starfshættir leik-

skóla skuli mótast af umburðarlyndi og kærleika, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi, virðingu fyrir manngildi og kristinni arfleifð íslenskrar menningar sem er mjög í anda umsagnar biskups Íslands. Hæstv. menntamálaráðherra hafði vísað í dóm Folegerø og fleiri gegn Noregi en sú tilvísun stafaði af misskilningi. Sá dómur fjallaði ekki á nokkurn hátt um það að við Íslendingar þyrftum að falla frá þessari markmiðsgrein.

Fleiri breytingar í þessari lagagrein eru til bóta. Við síðari málsgrein 2. gr. bætist nýr liður, b-liður, þar sem segir að markmið kennslu og uppeldis í leikskóla skuli vera að veita skipulega málörvun og stuðla að eðlilegri færni í íslensku.

Þetta er breytingartillaga frá Íslenskri málnefnd og ég held að hún sé mjög til bóta. Hér er líka breytingartillaga frá Greiningar- og ráðgjafamiðstöð ríkisins, sem er sú að í töluliðnum þar á eftir segi að einnig verði að hlúa að börnum andlega og vitsmunalega — nýtt orð er komið inn, orðið „vitsmunalega“ — og í samræmi við þarfir hvers og eins svo að börnin fái notið bernsku sinnar. Þetta finnst mér mjög til bóta.

Í breytingartillögum hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur kom fram að hún vildi fá nýjan kafla, sem ég get mjög vel tekið undir, og að sá kafli ætti að fjalla um réttindi nemenda í leikskólum sem yrði þá sambærilegur við IV. kafla grunnskólafrumvarpsins. Þetta snýst um það að nemendur hafi sjálfstæðan vilja jafnvel þó að þau séu ung og séu í leikskóla og er þá í samræmi við barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Það er þá tekið mið af skoðunum þeirra og vilja. Ég held að það hefði verið til bóta ef þetta hefði fengið að fljóta með í frumvarpinu.

Í 5. gr. frumvarpsins er mælt fyrir um rekstrarlega stjórnun leikskólastjóra og ábyrgð hans á daglegu starfi leikskólans, að það samrýmist gildandi lögum, reglugerðum, aðalnámskrá, skólanámskrá og öðrum fyrirmælum sem kunna að vera í gildi. Hins vegar var tekið út ákvæði í gildandi lögum um skyldu hans til að halda reglubundna fundi með starfsfólki leikskólans. Í nefndarálitinu segir að það sé álit nefndarinnar að rétt sé að stuðla að sambærilegri skyldu og ábyrgð skólastjóra mismunandi skólastiga. Nefndin mælir því fyrir breytingum á 5. gr. frumvarpsins í þá átt að það sé á ábyrgð leikskólastjóra að stuðla að samstarfi milli foreldra, starfsfólks leikskóla og annars fagfólks og að hann skuli boða til kennara- og starfsmannafunda svo oft sem þurfa þykir. Ég er ekki sannfærður um að þetta sé til bóta. Við tókum þessa umræðu kannski meira um grunnskólafrumvarpið og þá komu þær skoðanir upp að skólastjórum og leikskólastjórum væri gefið of mikið vald, ef eitthvað bjátaði á í skólastarfinu gæti skólastjórinn einfaldlega komið í veg fyrir að haldnir yrðu kennarafundir sem gætu verið mjög mikilvægir, sérstaklega ef ágreiningur væri á milli skólastjóra og kennara. Því var þeim hugmyndum hreyft að tveir þriðju hlutar kennara gætu óskað eftir kennarafundi. Á það var ekki fallist sem ég tel á vissan hátt miður. Ég held að það hefði svo sem ekki breytt stjórnunarvaldi skólastjórans á nokkurn hátt en ég tel að það hefði verið til bóta.

Í 6. gr. frumvarpsins er fjallað um ráðningu starfsfólks leikskóla, en staða starfsfólks leikskóla og hlutverk þess var eitt af meginumræðuefnum innan nefndarinnar. Sú umræða hélst í hendur við umræðuna um 9. og 20. gr. frumvarps til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Í 9. gr. var kveðið á um að tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara að lágmarki.

Í 20. gr. þess frumvarps er svo gert ráð fyrir undanþágu frá ákvæðinu þar sem heimild er veitt til að ráða til bráðbirgða, að hámarki í eitt ár, einstakling sem ekki hefur menntun leikskólakennara, fáist ekki leikskólakennari í stöðugildið þrátt fyrir ítrekaðar auglýsingar. Um er að ræða breytingu frá gildandi lögum þar sem gert er ráð fyrir að öll stöðugildi skuli skipuð leikskólakennurum. sbr. 1. mgr. 12. gr. laga nr. 78/1994. Markmiðin sem boðuð eru í því frumvarpi, menntunarfrumvarpinu, eru kannski ekki alveg í takt við íslenskan veruleika og þá kannski sérstaklega hér á höfuðborgarsvæðinu, mönnunarvandi er til að mynda ekki til staðar á Akureyri. Staðan í leikskólamálum er afar góð þar og ég held að ég muni það rétt að yfir 80% allra starfsmanna leikskóla eru með leikskólakennaramenntun. Þar sem ég á tvær stelpur á leikskólaaldri finnur maður að bæði skiptir það máli að hafa menntaða leikskólakennara sem og að ekki sé mikið rót á starfsmönnum, þeim sem eru ófaglærðir. Ég tel að hér sé stigið jákvætt skref. Nefndin fór vel yfir þetta og ég held að málið hafi á vissan hátt verið leyst með því að í umræddan hámarkstíma sé hægt að ráða einstakling sem ekki hefur tilskilda menntun ef menntaður leikskólakennari sækir ekki um.

Í 3. mgr. 6. gr. er fjallað um það nýmæli að óheimilt sé að ráða til starfa einstakling sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot gegn XII. kafla almennra hegningarlaga, nr. 1940, þar sem fjallað er um kynferðisbrot. Mjög ítarleg og vönduð umfjöllun er um þetta atriði í nefndarálitinu og ég get tekið undir allt sem þar segir. Ég held að þetta sé heppileg leið. Hagsmunir barna sem dveljast á leikskóla oft og tíðum allan daginn eru í fyrsta sæti. Það er óhjákvæmilegt og réttmætt að komið sé í veg fyrir að einstaklingar sem brotið hafa gegn kaflanum sinni störfum sem feli í sér umgengni, umsjón og ábyrgð á börnunum en ég tel ekki rétt að fara í eins og hér er rakið …

Frú forseti. Ég heyri að ég er búinn með tímann. Ég mun koma aftur og ljúka máli mínu vegna þess að ég átti eftir að ræða um ýmislegt.

[13:54]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Mig langar að eiga orðastað við hv. þm. Höskuld Þórhallsson um eitt af því fjölmarga sem hann ræddi í ræðu sinni og það varðar ákvæði í 2. gr. um hina kristnu arfleifð íslenskrar menningar og trúarbrögðin. Hann vitnaði í sínu máli m.a. til erindis frá Prestafélagi Íslands, frekar en biskupsstofu, þar sem fjallað er um að mikilvægt sé fyrir okkur að gleyma ekki uppruna okkar og vöggugjöfinni sem íslensk þjóð fékk. Þá má velta því fyrir sér hver hún sé. Má ekki allt eins færa rök fyrir því að það sé ásatrúin sem íslensk þjóð hafði og fékk í vöggugjöf þegar landnámsmennirnir komu hingað á sínum tíma og hún sé alveg eins gjaldgeng? Það má líka velta því fyrir sér þegar talað er um kristnina í þessu samhengi, hún er auðvitað samofin

íslenskri menningu og samfélagi í þúsund ár og ekki ætla ég að gera lítið úr því. En þá má líka hafa í huga að við höfum ekki alltaf verið lúterskrar trúar eins og í dag. Við áttum okkur langa sögu sem kaþólsk þjóð. Síðan hafa annars konar trúarbrögð og jafnvel trúleysi komið inn í menningu okkar og samfélag. Ég vil því velta því aðeins upp við þingmanninn hvort honum finnist ekki — ég veit að afstaða hans er sú að mikilvægt sé fyrir okkur að halda upp á kristnina — ekki sanngjarnt svo að öllu sé til haga haldið að menn geri ráð fyrir að fleiri trúarbrögð séu samofin menningu og sögu þjóðarinnar og svigrúm þurfi að vera hvað það varðar í uppeldisstarfi í leikskólum.

[13:57]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel mjög mikilvægt að ung börn séu frædd um arf okkar hver sem hann er. Í tilviki okkar Íslendinga er hann kristilegur. Minnst var á ásatrúna, að víkingarnir hefðu upphaflega komið með hana. Ég vil minna á að mjög stuttu eftir landnám tókum við kristni, árið 1000, og hún er þjóðararfur okkar.

Við ræðum oft um það hvernig koma eigi í veg fyrir fordóma. Ég held að það sé langbest að uppfræða börn og ungmenni og þar sem rætur okkar liggja í kristninni — hún hefur verið lútersk í u.þ.b. 500 ár, er eðlilegt að tekið sé mið af því.

Mannréttindi nútímans eru fyrst og fremst sprottin út af kristnu siðgæði. Engin önnur trúarbrögð geta státað sig af því. Einnig má bæta því við að ekki var gerða krafa um — í upphaflega frumvarpinu var rætt um að taka yrði tillit til þess fjölmenningarsamfélags sem Ísland er að verða. Ég held að það sé rétt. En hins vegar eru 90% allra innflytjenda kristinnar trúar og þá spyr maður sig: Af hverju að breyta einhverju sem enginn hefur sérstakan áhuga að sé breytt og er í rauninni ekki til hagsbóta fyrir einn né neinn? Ég vona að ég hafi svarað spurningunni.

[13:59]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Kærleikurinn umber allt, segir á góðum stað. Hann á að umbera viðhorf, sjónarmið, trú og menningu allra einstaklinga. Umburðarlyndi, jafnrétti og virðing fyrir manngildinu eru hlutir sem ég tel ákaflega mikilvægt að við höfum með í uppeldisstarfi okkar. Ég held líka að það hafi víðari skírskotun. Það er líka gríðarlega mikilvægt þegar við horfum á alþjóðamálin — þau komu til umræðu í morgun, hvernig menningarheimarnir takast á og árekstrar verða á milli menningarheima. Þar höfum við einmitt tækifæri til að vinna á með því að uppfræða, kenna, skiptast á skoðunum, bera virðingu hvert fyrir öðru, að þau viðhorf séu samofin öllu okkar uppeldisstarfi, bæði hér og annars staðar.

Ég geri ekki lítið úr kristinni arfleifð íslenskrar menningar nema síður sé, en mér finnst mikilvægt að menn hafi þetta í huga. Þetta hefur mjög breiða skírskotun og ekki má horfa á þetta út frá þröngu sjónarhorni okkar á Íslandi, út frá því sem við erum að gera í dag. Það á að reyna að víkka þessa sýn út að mínu mati. Ég held að það sé líka forsenda þess að við getum komið á friði og sátt milli samfélaganna sem búa á þessari jörð.

[14:01]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég held að við hv. þm. Árni Þór Sigurðsson séum svona 99% sammála um þetta. Auðvitað þarf uppfræðslan alltaf að eiga sér stað. Við þurfum að halda uppi umræðu hvort sem hún er um trúmál eða innflytjendur eða hvað það er sem beinist að þjóðinni á hverjum tíma.

Hv. þingmaður sagði: Kærleikurinn umber allt. Við erum umburðarlynd þjóð. Við erum líka friðelskandi þjóð og hér er best að búa og mestur friðurinn. Ég tel að það sé kannski vegna þess að okkur hefur lánast í trú okkar og kirkju að hún sé fyrir alla alltaf. Svo að ég taki það sem dæmi — það er nú kannski ekki alveg það sem hv. þingmaður var að fjalla um — þá hefur þjóðkirkjan okkar veitt öllum, sama hvaða trúar þeir eru, aðgang að þjónustu sinni sem ég tel að sé til mikillar fyrirmyndar.

Það er alveg rétt að við megum ekki bara horfa á okkar eigin hagsmuni. Þá vil ég benda á að það áttu sér stað svipaðar umræður í breska þinginu. Þar var þingmaður sem var hindúatrúar, ef ég man rétt. Hann varaði einmitt við því að svona ákvæði um kristið siðgæði skyldi tekið þar út úr lögum vegna þess að hann sagði að það væru einfaldlega aðrar þjóðir í heiminum að berjast fyrir því að fá sömu mannréttindi og við Evrópubúar erum svo lánsöm að eiga.

[14:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Eftir matarhlé var dreift hér í þingsalnum svari forsætisráðherra við fyrirspurn minni um utanferðir ráðherra frá myndun núverandi ríkisstjórnar. Svarið að finna á þingskjali 1072. Ég fékk tilkynningu um að svarið lægi fyrir í tölvupósti nokkrum mínútum síðar eða einhverju síðar. Í 6. mgr. 49. gr þingskapa segir, með leyfi forseta:

„Forseti sendir fyrirspyrjanda svarið og skal það prentað og útbýtt meðal þingmanna á fundi.“

Ég sé ekki betur, frú forseti, en að hér hafi verið farið öfugt að þegar byrjað var á því að útbýta þingskjalinu áður en fyrirspyrjandi fékk það sent. Ég spyr hverju það sætir.

[14:04]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Hér koma nú í ljós gallarnir á nýju þingskapalögunum. Hv. þingmaður hafði ekki nema eina mínútu til að ræða hér um fundarstjórn forseta. Ef ég man rétt var lengri tími á síðasta þingi fyrir þann lið.

Ég vil greina frá því hér að vinnuregla sú sem innleidd hefur verið og var innleidd á síðasta kjörtímabili, að þingmenn fá nú send svör við skriflegum fyrirspurnum í tölvupósti, sem sagt tölvuhlekk inn á svarið sem þá er búið að segja í rafrænt form, er eflaust ekki eins góð og við töldum að hún væri. Það er hún sem gerir það að verkum að þetta geti gerst sem hv. þingmaður lýsti, að svarið geti verið komið hér inn í þingsal og útbýtt áður en sá sem óskaði eftir svarinu hefur fengið það í hendur. Ég veit jafnframt að það eru frekari ávirðingar varðandi þetta tiltekna svar sem þingið þarf að heyra frá hv. þingmanni. (Forseti hringir.)

[14:06]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Það er rétt að það er fleira sem er athyglisvert eða vert að gera athugasemdir við við málsmeðferðina hér. Eins og menn muna kannski hef ég ítrekað rekið á eftir svari við þessari fyrirspurn minni en henni var útbýtt 2. apríl. Síðast óskaði ég eftir því að forseti ræki á eftir þessu í gær.

Nú gerist það, frú forseti, að klukkutíma áður en þessu svari er útbýtt í þingsal á þingskjali 1072, þá fæ ég það í hendur frá fjölmiðli í pósthólf mitt í tölvupósti. Svarið er komið til fjölmiðla og til mín áður en því hefur verið útbýtt. Ég óska eftir því, frú forseti, að leitað verði skýringa á þessu þar sem ég tel þetta fullkomlega óeðlilegt í alla staði. Ég óska eftir því að forseti leiti eftir skýringum á því hvaða vinnuregla er í gildi í ráðuneytunum gagnvart fyrirspurnum (Forseti hringir.) á þinginu sem þeim ber að svara að jafnaði tíu dögum eftir að máli er útbýtt.

[14:07]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Svar hæstv. forsætisráðherra barst í morgun og var samkvæmt vinnureglu á skrifstofu Alþingis búið til prentunar og síðan var því dreift. Hafi hv. þm. Álfheiður Ingadóttir fengið upplýsingar um svarið eftir öðrum leiðum er ekki við forseta að sakast. (**Gripið fram í:** …leita skýringa á því.) En forseti mun leita skýringa á því og bera fram ósk þingmannsins við forsætisráðherra.

[14:08]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Við ræðum hér í 2. umr. frumvarp til laga um leikskóla sem er eitt fjögurra frumvarpa um menntamál sem liggja fyrir til umræðu í dag. Mig langar að fara í nokkrum orðum yfir þetta frumvarp en vil í upphafi máls míns taka undir þakkir til nefndarmanna, formanns nefndarinnar og einnig til nefndarritara fyrir sérlega gott samstarf. Nefndarritari á sérlegar þakkir skyldar fyrir vel framsett og skilmerkileg gögn.

Frumvarpið til laga um leikskóla er metnaðarfullt. Það er rammalöggjöf um leikskólann eins og frumvarp um skóla eiga að vera. Það tekur á flestum þáttum sem snúa að starfi innan leikskólans og festir í sessi að leikskólinn er fyrsta skólastig án þess þó að um skólaskyldu sé að ræða.

Það er skýrt um markmið leikskólans í 2. mgr. og stjórnskipun skólans er einnig klár samkvæmt frumvarpinu. Ég vil þó ítreka hér vegna þeirrar umræðu sem átt hefur sér stað hjá hv. þingmönnum á undan, m.a. varðandi gjaldtöku og gjaldfrelsi, að sveitarfélög bera ábyrgð á rekstri leikskólans og það hlýtur að vera þeirra að taka þá ákvörðun sem að því lýtur.

Við þekkjum það að sums staðar hafa sveitarfélög ákveðið að stíga það skref að fella niður gjöld af einstökum aldurshópum innan leikskólans, veita systkinaafslátt o.s.frv., hvert eftir sínu eigin höfði. Ákveði löggjafinn að taka það skref, að binda eigi í lög að leikskólinn eigi að vera gjaldfrjáls, þá tel ég að fyrr þurfi að fara fram umræða á milli sveitarstjórnarmanna og ríkisins um það með hvaða hætti fjármunir eru þá fluttir frá ríkinu ef til þess kemur. Það er grundvallaratriði en ekki að binda það í lög og ætla síðan að fara í umræðu um verðmæti þess sem um ræðir.

Það er svo aftur annað mál hvort allir séu því sammála að þetta skólastig eigi að vera gjaldfrjálst. Fyrst tel ég mikilvægt að hægt sé að bjóða öllum börnum á þessum aldri, tveggja til sex ára, upp á leikskólavist í flestum sveitarfélögum áður en við veltum fyrir okkur hvort leikskólar skuli vera gjaldfrjálsir. Það skiptir máli. Leikskólastigið skiptir máli. Þar fer fram mjög virkt og skapandi starf, starf sem er vert að skoða og færa þá starfshætti sem gilda í leikskólum inn í yngstu bekki grunnskólans sem víða er verið að gera. Það skiptir meginmáli í mínum huga í þessari umræðu allri um skólamál að virða hvert skólastig og það frelsi sem skólastigin hafa og það sem þar fer fram.

Ég vil gera tvennt að sérstöku umræðuefni hér hvað varðar þetta frumvarp: Það er annars vegar mat og eftirlit með gæðum leikskólastarfs og síðan sérfræðiþjónusta við börn á leikskóla. Ég held að það sé afar mikilvægt sem sett er inn í þetta frumvarp í VII. kafla um mat og eftirlit, bæði hvað varðar markmiðin í 17. gr. og innra matið í 18. gr. og ytra mat í 19. gr. Það sem ég hef í huga hér er að þetta mat muni skila sér í úrbótum í hverjum og einum leikskóla, að spurt sé í hverjum skóla: Hvert er markmiðið? Hvert er starfið? Hvernig náum við markmiðum? Hvernig er líðan barna á leikskólum? Hvernig er líðan starfsfólks í þessu starfsumhverfi? Og nýti sér svo niðurstöðurnar til þess að vinna betur að innra starfi.

Hvað varðar ytra mat sveitarfélaganna þá þurfa sveitarfélögin einnig að vinna að því að gera gott skólastarf enn betra, hafi þau gert ytra mat. Ég hræðist ekki mat skólafólksins, barnanna og foreldranna eða sveitarfélaganna. Ég veit að á þessum stöðum er faglegt og gott starf unnið og sveitarfélögin eru metnaðarfull í því. Þau veita þar góða og ábyrga þjónustu.

Ég fagna því jafnframt sem fram kemur í þessum frumvörpum að hægt er nú að reka saman leikskóla og grunnskóla. Mér finnst það spennandi kostur. Það getur verið afar vænlegur kostur í mörgum minni sveitarfélögum á landsbyggðinni þó að stærri sveitarfélögin hér á suðvesturhorninu nýti sér það jafnvel frekar í þróunarskyni. Það gæti verið hagkvæmt fyrir sveitarfélög á landsbyggðinni að fá formlegt leyfi löggjafans til þessa.

Það fylgja því margir kostir að geta rekið saman leikskóla og grunnskóla. Það er margt sem hvort stig getur lært af hinu og þannig ættu og gætu gagnvirk samskipti og aðferðir, kennsluaðferðir og nálgun endurspeglast, einkum á yngri stigum sem ég tel að sé til hagsbóta fyrir börnin í leikskólanum og nemendur í fyrstu bekkjum grunnskóla.

Ég fagna því sem hér kemur fram um skipulag sérfræðiþjónustunnar og framkvæmd hennar af tveimur ástæðum: Í fyrsta lagi er það hlutverk leikskólastjórans að samhæfa þá sérfræðiþjónustu sem þau börn sem á leikskólanum eru þurfa á að halda. Það er afar mikilvægt hvort heldur er um sérfræðiþjónustu sveitarfélagsins að ræða eða sérfræðiþjónustu innan heilbrigðiskerfisins. Það er afar mikilvægt að sérfræðiþjónustan sé á hendi leikskólastjórans þannig að þjálfunin fari fram í vinnutíma barnsins, ef við getum orðað það svo, en ekki utan þess tíma sem barnið dvelur í leikskólanum.

Í mörgum tilvikum er hægt að veita þá þjónustu innan leikskólans og það er æskilegt að svo sé. Það getur í ýmsum tilvikum einfaldlega verið betra að þjónustan sé veitt utan leikskólans, séu aðstæður í sveitarfélögunum með þeim hætti. Það er þá leikskólastjórans að samræma og stilla strengi þannig að það sé innan leikskólans og hluti af því starfi sem þar fer fram.

Virðulegi forseti. Ég vil einnig láta í ljós ánægju mína með 29. gr. þar sem um er að ræða þróunarskólana. Það er afar spennandi verkefni. Það hefur svo sem verið þannig í gegnum tíðina að skólar hafa verið nefndir þróunarskólar og farið hefur fram mjög öflugt þróunarstarf í leikskólastarfi vítt og breitt um landið þar sem ólíkar stefnur eru og ólík nálgun.

Þar hefur oftar en ekki komið að hinn sjálfstæði leikskóli eða hinn einkarekni leikskóli sem er nú alltaf dálítið skondið orð. Hann er rekinn af einhverjum öðrum en fær fjármuni frá sveitarfélaginu þannig að þetta er frekar einhvers konar samrekstur. En hvað um það. Það eru mörg spennandi verkefni í þeim skólum og má þar nefna líklegast fremstan ágætan frumkvöðul, Margréti Pálu, sem rekur Hjallastefnuna vítt og breitt um landið, ef svo mætti að orði komast og stefnan jafnframt komin inn á grunnskólastigið.

Hæstv. forseti. Þetta leikskólafrumvarp er að mínu mati spennandi. Það er hluti af fjórum metnaðarfullum frumvörpum sem hér eru til umræðu. Ég lýsi ánægju minni með leikskólafrumvarpið og fagna því að það er fram komið.

[14:18]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður sagði í ræðu sinni eitthvað á þá leið að hún teldi mikilvægara að tryggja öllum börnum pláss á leikskóla en að gera leikskólastigið gjaldfrjálst.

Þetta er alveg sjónarmið sem hv. þingmaður getur fært rök fyrir. Mér finnst mikilvægt að við fáum að heyra aðeins nánar um þetta vegna þeirra breytingartillagna sem ég flyt hér við þetta frumvarp og umræðunnar sem nú þegar hefur átt sér stað um þá hugmynd að gera leikskólastigið gjaldfrjálst.

Ég kom að því í máli mínu að það væri verulegt ójafnræði sem foreldrar byggju við hvað þetta varðaði. Samkvæmt fréttum núna í þessari viku getur það munað gríðarlega háum upphæðum hvað foreldrar þurfa að greiða meira fyrir börnin sín á leikskólum í sveitarfélögum úti á landi en í sveitarfélögum hér á þéttbýlissvæðinu.

Okkur sem tölum fyrir gjaldfrjálsum leikskóla finnst óviðunandi að þetta ójafnræði þurfi að ríkja. Ég vil því gjarnan heyra hvort hv. þingmaður geti tekið undir það með okkur, að það sé og eigi að vera sameiginlegt verkefni ríkis og sveitarfélaga að finna leið til þess að gera leikskólastigið gjaldfrjálst.

Í öðru lagi held ég að hv. þingmaður þurfi aðeins að átta sig líka á því að Hjallastefnan, sem er frábær hugmynd sem náð hefur mikilli og skemmtilegri útbreiðslu vítt og breitt um landið, er þess eðlis að hana er auðvitað alveg hægt að reka sem uppeldisstefnu innan hins opinbera kerfis. Eða er hv. þingmaður mér ósammála um það?

[14:20]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nei, ég er ekki ósammála hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um það. Í því ágæta sveitarfélagi Mosfellsbæ er rekinn leikskóli í anda Hjallastefnunnar en af sveitarfélaginu. Ég tók hins vegar Hjallastefnuna sem dæmi vegna þess að hún er þekkt innan einkareknu leikskólanna sem sérstök og þar ruddi hún sér til rúms ef við getum komist svo að orði.

Ég verð bara að fá að segja það hér og nú, hæstv. forseti, að ég hef ekki gert upp hug minn um hvort leikskólinn ætti að vera gjaldfrjáls eða ekki. Taki menn þá ákvörðun þá verður það að vera í samskiptum ríkis og sveitarfélaga eins og ég sagði áðan og líka hvað pakkinn kostar. Það er frumskilyrði til þess að til þess geti komið.

Ég orðaði það hins vegar svo að veita ætti öllum börnum leikskólavist en á meðan við getum það ekki eru það takmörkuð gæði að ákveða að leikskólinn eigi að vera gjaldfrjáls þegar takmörkuðum hluta barna frá tveggja til sex ára er veitt þessi þjónusta. Ég held líka að í því sé fólgin mismunun og við eigum ekki að auka þá mismunun sem fyrir er.

Ég get tekið heils hugar undir að það er dapurt að sjá hversu hátt verð sumir foreldrar þurfa að greiða fyrir leikskólavist utan höfuðborgarsvæðisins. En ég bendi á að það er æðimargt á landsbyggðinni sem er í öfugu hlutfalli við það sem er hér á höfuðborgarsvæðinu og nefni ég t.d. íbúðaverð og annað í þeim dúr. Það er hins vegar allt annað verkefni sem þingheimur þarf að skoða og taka á.

[14:22]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykir ánægjulegt að heyra það frá hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur að hún hafi ekki gert upp hug sinn varðandi þá hugmynd að gera leikskólastigið gjaldfrjálst. Það er auðvitað stór ákvörðun að ákveða að styðja þau sjónarmið. Núna er það svo að kostnaður sveitarfélaganna vegna leikskólanna árið 2004, sem eru þær tölur sem ég veit nýjastar, mun hafa numið tæpum 12 milljörðum kr. Þar af koma á móti tekjur upp á 3,3 milljarða eða rétt um 28%. Við vitum alveg stærðirnar í þessu og við getum alveg ímyndað okkur hvaða stærðargráða þetta er sem sveitarfélögin og ríkið þyrftu þá að taka á sameiginlega.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum komið fram með hugmyndir um að útgjöld sveitarfélaganna vegna húsaleigubóta geti farið til ríkisins á móti og sveitarfélögin fái þá aukið svigrúm til þess að greiða til leikskólanna.

Ég er á þeirri skoðun að veruleg þörf sé á því að öll íslensk börn fái tækifæri til að fara í leikskóla. Ég held því fram að til séu börn á Íslandi sem fari ekki á leikskóla vegna bágs efnahags foreldra. Ég tel lykilatriði að hið samábyrga velferðarkerfi okkar taki á honum stóra sínum í þessum efnum og tryggi öllum börnum leikskólavist. Þá fyrst getum við farið að tala um alvörujafnrétti milli íslenskra barna.

Ég hvet hv. þingmann til að skoða vel þær hugmyndir sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum sett fram í þessum efnum og óska henni til hamingju með

að hún skuli eiga eftir að gera upp hug sinn. Hún hefur þá tækifæri til þess að taka jákvæða og skapandi ákvörðun í þessu máli.

[14:24]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er kannski rétt að upplýsa í þessari umræðu að í sveitarfélaginu Mosfellsbæ er samstarf á milli sjálfstæðismanna og vinstri grænna (**Gripið fram í:** Hvað segirðu?) og er það líklegast eina sveitarfélagið á landinu þar sem svo háttar. (Gripið fram í.) Ég get fullvissað hv. þingmenn hér í salnum um að það samstarf hefur gengið með ágætum.

Tekin var sú ákvörðun í upphafi þess samstarfs að fimm ára deildir leikskólanna í Mosfellsbæ eru gjaldfrjálsar fyrir börnin utan fæðis. Í samvinnu tveggja aðila þurfa báðir að gefa af sínu og það var niðurstaðan þar.

Hvort sú ákvörðun verður endanleg um alla árganga skal ég ósagt látið. Ég er sjálf enn þá beggja handa járn, ef við getum orðað það svo, í þessu (Forseti hringir.) gjaldfrelsi almennt.

[14:26]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég ætla að víkja hér að öðru máli sem hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir gat um í ræðu sinni sem varðar 29. gr. frumvarpsins og þróunarleikskóla þar sem hún fjallaði m.a. um að hún teldi það mjög jákvætt mál að efna til þróunarleikskóla með þeim hætti sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Ég vil síst gera lítið úr því. Ég tel að það sé einmitt mikilvægt að styrkja þróunarstarf og efla það enn frekar í leikskólum.

Ég vil samt geta þess að mér finnst ekki mega gleyma því að um langt skeið hefur farið fram mjög öflugt þróunarstarf á vettvangi leikskólanna. Settir hafa verið fjármunir bæði af hálfu ríkisins og sveitarfélaganna til þess að fara í þróunarvinnu í leikskólum og einstakir leikskólar hafa sett upp þróunarverkefni, ákveðnar stefnur sem þeir hafa aðhyllst og innleitt þær. Slíkt hefur verið til staðar í leikskólunum um langt skeið án þess að það hafi verið sérstaklega fjallað um það í leikskólalögum undir heitinu *þróunarleikskólar*.

Kennarasamband Íslands og Félag leikskólakennara fjalla einmitt um þetta mál þar sem þau vekja m.a. máls á því að hingað til hafi lagaramminn alls ekki komið í veg fyrir að til séu skólar sem geti kallast þróunarleikskólar þó að þeir hafi ekki beinlínis gert það að lögum. Vísað er til þess að greinargerðin gefi ekki vísbendingar um nauðsyn þessa heldur leggja félögin beinlínis til að þessi grein verði felld út.

Mig langar bara að heyra af þessu tilefni hvaða umræða fór fram um þetta mál á vettvangi nefndarinnar og hvernig Kennarasamtökin gerðu þá grein fyrir sjónarmiðum sínum. Hvaða sjónarmið höfðu nefndarmenn varðandi þetta atriði og hvað telja menn að fáist til viðbótar með þessari grein við það sem hefur verið í dag?

[14:28]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég tek það fram að mér er fullkunnugt um það frábæra starf sem fram fer á leikskólum og það þróunarstarf sem þar hefur farið fram frá upphafi í hvaða leikskóla sem er og eftir þeim ólíku stefnum sem þar eru.

Það sem ég átti við með þessu er að ég held að það sé, eins og stendur í frumvarpinu, hægt að veita einhverjum skóla tímabundið leyfi til þess að kalla sig þróunarskóla og menn fari af stað með tiltekna hugmynd sem þeir vilja þróa og skoða. Síðan er lagt mat á það hvernig sú þróun og það starf gengu fyrir sig. Hafi það ekki gengið sem skyldi þá sé leyfið fyrir þróunarskólanum ekki lengur inni.

Þetta er túlkun mín á þessu orði, þróunarskóli. Þannig held ég að hægt sé að skoða það. Það er ekki verið að setja almennum leikskólum einhverjar skorður um að þróa sínar stefnur, taka upp nýja stefnu eða breyta stefnu innan hvers skóla. En þarna gefst þó tækifæri til þess að segja af eða á og leggja þá þann þróunarskóla niður ef hann stenst ekki væntingar.

Umræður innan nefndarinnar voru almennt þær að þróun í leikskólunum og þróun í skólastarfi í landinu sé góð. Það má kannski segja að það sé þá engin sérstök ástæða til að setja þessa 29. gr. En hún gefur okkur engu að síður tækifæri vegna þess að þróun í skólastarfi hefst að sjálfsögðu í grasrótinni og byggist á áhuga þess fagfólks sem þar vinnur hverju sinni. Það geta komið hópar sem vilja fá að prófa eitthvað annað og setja á laggirnar skóla tímabundið eða annað og þá falla þeir undir 29. gr. Vænti ég að þetta svari í það minnsta að hluta til spurningu þingmannsins.

[14:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil taka það strax fram að ég er alls ekki andvígur því að stutt sé við þróunarstarf í leikskólum og það eflt nema síður sé. Ég tók sjálfur þátt í því sem formaður leikskólanefndar í Reykjavík á árum áður að setja á laggirnar þróunarsjóð leikskóla í Reykjavíkurborg og tel það mjög mikilvægt. En í frumvarpinu er beinlínis gert ráð fyrir að hægt sé að veita undanþágu frá lögum og reglugerðum í því tilfelli og maður veltir því fyrir sér hvort það eigi að vera algjörlega takmarkalaust, ef svo má segja, vegna þess að um sé að ræða einhvers konar þróunarstarf. Þess vegna spurði ég hver afstaða nefndarinnar hefði verið til þeirra sjónarmiða sem komu fram í umsögn Kennarasambandsins og Félags leikskólakennara þar sem þau telja að í raun sé óþarfi að kveða á um þetta í lögum með vísan til þess að slíkt starf hafi nú þegar farið fram, og hvort komið hefðu fram í nefndinni einhver sjónarmið um hvaða ákvæði laga og reglugerða það væru sem þyrfti þá (Forseti hringir.) að vera hægt að víkja til hliðar.

[14:31]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég verð að játa að ég held að það hafi ekki verið rætt sérstaklega innan nefndarinnar hvaða reglum eða ákvæðum eða hverju skyldi hlíta eða ekki hlíta. Ég held að nefndarmenn hafi einfaldlega verið sammála um að metnaður sveitarfélaganna væri slíkur að ekki þyrfti að skilgreina það frekar að farið yrði að þeim reglugerðum og grundvallarlögum sem almennt gilda um rekstur leikskóla

og það hafi verið samdóma álit nefndarinnar. En það kann að vera að skýra hefði þurft það eitthvað frekar með tilliti til þeirra spurninga sem hér eru bornar upp.

[14:32]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur fyrir hennar ræðu sem mér fannst ágæt og til marks um það samstarf og samvinnu sem átti sér stað innan nefndarinnar.

Mig langaði samt aðeins að taka til máls út af ummælunum um gjaldfrjálsan leikskóla en ég skýrði áðan frá skýrri stefnu okkar framsóknarmann um að miða ætti að því. Hv. þingmaður orðaði þetta eitthvað á þá leið að hún vildi að sveitarstjórnarstigið ákvæði slíkt sjálft og að þar færi fram umræða. Nú tel ég að sú umræða hljóti að færast í aukana vegna þess að við erum í rauninni að gera leikskólastigið að fyrsta skólastiginu sem það var kannski fyrir en kennsluþátturinn er orðinn mun meiri og samfellan meiri. Ég velti því þá fyrir mér af því að við erum líka að setja lög þar sem kveðið er á um gjaldfrjálsan grunnskóla, það er Alþingi sem ákveður það, og vegna þess að það komu athugasemdir um kostnaðarliðinn sem ég held að hafi ekki verið tekið alveg tillit til af hálfu sveitarfélaganna: Hvað með matið og eftirlitið og sérfræðiþjónustuna? Allt eru þetta liðir sem auka kostnað sveitarfélaganna en ég tel óljóst hvaða fjárframlög eiga að koma á móti þessu frá ríkinu. Hv. þingmaður minntist á það áðan að því miður væri leikskólinn úti á landi í sumum tilfellum dýrari þótt húsnæðið væri ódýrara. Það stafar kannski fyrst og fremst af því að hagvöxturinn er víðar lakari úti á landi en á suðvesturhorninu. Og ef ég skildi hv. þingmann rétt var hún að mælast (Forseti hringir.) til þess að sú umræða yrði kannski tekin upp aftur og ég fagna því.

[14:34]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ítreka eingöngu það sem ég sagði áðan um gjaldfrjálsan leikskóla, að áður en sú umræða verði tekin eða sett í lög að slíkt verði gert, þá fari fram umræða á sveitarstjórnarstiginu og við ríkið um hvað pakkinn kostar. Við munum það sjálfsagt mörg þegar grunnskólinn fór yfir til sveitarfélaganna og því fylgdu fjármunir kom í ljós, og margir ræddu það réttilega eða ranglega, að ekki hefði fylgt nægilegt fjármagn við yfirfærslu grunnskólans til sveitarfélaganna á þeim tíma. Þess vegna tel ég að kostnaðargreina þurfi alla þessa þætti áður en fest er í lög að leikskólinn eigi að vera gjaldfrjáls. Ég tel að þar þurfi að byrja. Ég er hins vegar ein þeirra sem ekki hafa gert upp hug sinn, eins og ég sagði áðan, vegna þess að ég er ekki alltaf á því að þjónusta eigi að vera gjaldfrjáls fyrir einstaklinga. Ég held að menn þurfi að velta þessu töluvert fyrir sér og skoða með hvaða hætti og þá af hverju og setja þetta kannski í annað og meira samhengi.

Sveitarfélögin hafa rætt það að innra og ytra mat kunni að hafa í för með sér kostnaðarauka. Það verður einfaldlega að koma í ljós, en ég bendi á að innra mat leikskólanna er fyrir hendi og mörg sveitarfélög eru með ytra mat einnig þannig að mörg þeirra eru ágætlega í stakk búin til að taka enn frekar við því verkefni sem hér á að setja í lög.

[14:36]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir minntist á að áður en farið yrði í þessa umræðu þyrfti að ræða við sveitarfélögin. Ég get tekið undir það á vissan hátt en frumkvæðið verður að koma frá lagasetningarvaldinu. Ég held að það liggi alveg fyrir.

Ég held að það sé afskaplega lítið mál að kostnaðargreina hvað það kostar að gera leikskólann gjaldfrjálsan. Ef mig minnir rétt gæti það kostað ríkið um það bil 8 milljarða sem mundu koma í vasann hjá ungu barnafólki, ungum fjölskyldum sem eru núna að berjast við að koma sér upp þaki yfir höfuðið sem því miður verður erfiðara og erfiðara.

Hv. þingmaður minntist líka á sjálfsstjórnarrétt sveitarfélaganna. (Forseti hringir.) Ég tel að hann sé afar mikilvægur en vil þó benda á að nú er verið að færa í lög eða er (Forseti hringir.) tillaga um að segja landsskipulag sem einmitt tekur (Forseti hringir.) ákvörðunarréttinn frá sveitarfélögunum.

[14:37]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Vegna orða hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar varðandi þetta síðasta þá hefur sá þingmaður sem hér stendur lýst sig andsnúinn landsskipulagsáætlun sem er bindandi fyrir sveitarfélög, svo það sé algjörlega ljóst.

Ég ítreka enn að sveitarfélögin bera ábyrgð á rekstri leikskólans. Þetta er stórt skref. Ég veit að kostnaðarauki, ef við getum orðað það svo, í því sveitarfélagi sem ég stýrði í fimm ár hefði verið í kringum 150 millj. að mig minnir að gera leikskólann gjaldfrjálsan. Það eru fjórir starfandi leikskólar í því sveitarfélagi, það eru að jafnaði 100 börn í árgangi og menn verða svo að reikna þetta út. Foreldrar greiða í dag einn þriðja af því sem það kostar að reka leikskólann. Þessi kostnaðargreining verður að fara fram og hvernig henni verður mætt til handa sveitarfélögunum áður en við setjum (Forseti hringir.) slíkt í lög.

[14:39]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér afar mikilvægt viðfangsefni sem er leikaskólahald í landinu og löggjöf um það og þetta er fyrsta málið af nokkrum sem hér eru undir á dagskrá þessa vorþings og varða skólamál. Það er að sjálfsögðu strax til bóta að ræða þetta nú aðskilið en ekki í einni spyrðu eins og gert var við 1. umr. málsins og gefst þá rýmri tími til þess að tala um hvert skólastig fyrir sig. Það er nú þannig að upphafið veldur miklu, það skiptir geysilega miklu máli hvernig til tekst strax í fyrstu skrefunum þegar ungt fólk er að þroskast og leggja af stað út í lífið og leikskólinn er að mörgu leyti ein allra mikilvægasta undirstaða velferðarsamfélags okkar og uppeldis- og menntakerfis.

Ég get að sjálfsögðu tekið undir allt sem kom fram í máli talsmanns okkar, Kolbrúnar Halldórsdóttur, og styð þær breytingartillögur sem hún flytur og eru í anda okkar stefnu, að sjálfsögðu. Við höfum tekið málefni leikskólans

mjög upp á okkar arma alveg frá stofnun flokksins Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og settum á dagskrá í íslenskum stjórnmálum gjaldfrelsi leikskóladvalar með myndugum hætti, sérstaklega með áherslum okkar í aðdraganda sveitarstjórnarkosninga árið 2002 og síðan aftur í alþingiskosningum ári síðar og eftirleiðis. Þegar við höfum þessa baráttu tóku kannski ekki margir undir með okkur, a.m.k. ekki í stjórnmálaheiminum, og það voru fyrst og fremst leikskólakennarar og samtök þeirra sem lögðust strax á þessa sveif og höfðu haft þau sjónarmið uppi áður og vissulega ber að geta þess að í einstöku sveitarfélögum höfðu stöku sveitarstjórnarmenn reifað svipaðar hugmyndir en ég held að það verði ekki frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði tekið að við vorum fyrsti flokkurinn og lengi sá eini sem hafði þetta sem einart stefnumál og börðumst fyrir því að fyrsta skólastigið, leikskólinn, ætti að sjálfsögðu að vera gjaldfrjáls rétt eins og það sem við tekur, grunnskólinn.

Ég vil segja, m.a. vegna umræðunnar áðan, að ég held að það eigi að snúa því við og færa sönnunarbyrðina yfir á þá sem ætla að reyna að halda því fram að gjaldtaka sé eðlileg. Hvers vegna í ósköpunum ætti gjaldtaka að vera eðlileg og réttlætanleg í leikskóla — þó að vissulega sé þar ekki um skyldunám að ræða — en síðan ekki til staðar í grunnskóla? Er það ekki ankannalegt að fjölskyldur borgi hundruð þúsunda á ári fyrir leikskóladvöl barna en síðan falli gjöldin niður þegar þau koma upp í grunnskólann? Hvort tveggja er verkefni sveitarfélaganna og þar af leiðandi eru rökin ekki fólgin í því, að mínu mati, að það varði einhvern sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaga sérstaklega að mega ákveða gjaldtöku í leikskólunum, hvað þau ekki mega að lögum í grunnskólanum. Auðvitað er það hið opinbera, löggjafinn, sem mótar útlínur menntastefnunnar og uppeldisstefnunnar og setur um það lög og að sjálfsögðu er það einfaldlega pólitískt ákvörðunaratriði hvort löggjafinn kýs að ganga þannig frá málum að þessi mikilvæga undirstöðuþjónusta skuli standa fjölskyldunum í landinu til boða án gjaldtöku. Að sjálfsögðu fylgja því síðan breytingar eða það hefur afleiðingar, það verður að skilgreina rétt foreldranna, jafnræði þeirra í þessum efnum og skyldur sveitarfélaganna þar með og þessu fylgja útgjöld. Það höfum við aldrei dregið neina dul á, enda frá upphafi lagt málið þannig upp að hér hljóti að þurfa að verða um samstarfsverkefni ríkis og sveitarfélaga að ræða.

Ég held reyndar að hv. þingmaður sem hér var í andsvari áðan hafi kannski verið aðeins of svartsýnn þegar hann áætlaði kostnaðinn í þessum efnum. Þegar við fluttum tillögu okkar um gjaldfrjálsan leikskóla, einu sinni sem oftar, sem reyndar heitir *Samstarfsverkefni ríkis og sveitarfélaga um gjaldfrjálsan leikskóla*, og uppfærðum upplýsingar í greinargerð, síðast þegar hún var flutt á árinu 2006–2007 studdumst við við niðurstöður úr endurskoðuðum ársreikningum sveitarfélaga fyrir árið 2004 sem þá lágu fyrir, þá er þar upplýst að kostnaður við rekstur leikskóla í landinu nam 11,8 milljörðum á árinu 2004 og upp í það komu tekjur gegnum leikskólagjöld upp á 3,3 milljarða. Þetta rímar nokkuð vel við þetta hlutfall sem hefur verið rokkandi á milli 25 og 35% af því sem foreldrarnir greiða.

Nú er augljóst að þessar tölur hafa hækkað, þjónustan hefur aukist, fólki hefur fjölgað og það hafa verið byggðir nýir leikskólar þannig að við getum gróft áætlað að þessi tala sé nú komin í 15 eða sennilega upp fyrir 15 milljarða og leikskólagjöldin þá væntanlega 4–4,5 milljarðar, eitthvað af þeirri stærðargráðu. Það væri þá spurningin um bitann sem menn væru þarna að axla eða byrðina, það er sem sagt það sem kemur inn í tekjur, því að öðru leyti er rekstur leikskólanna auðvitað gjaldfrjáls í þeim skilningi að hann er að stærstum hluta nú þegar borgaður af tekjum sveitarfélaga en ekki borinn uppi af notendagjöldum eða þjónustugjöldum, hvað sem við köllum það nú.

Við höfum bent á leiðir í þessum efnum eins og hér kom fram, t.d. þær að ríkið taki að sér greiðslu húsaleigubóta. Fyrir því eru bæði kostnaðarleg rök, að ríkið taki við því verkefni, sveitarfélögin axli þessa skyldu í staðinn að hafa leikskólann gjaldfrjálsan, en það eru líka pólitísk rök fyrir því. Við teljum að stuðningur við húsbyggjendur og leigjendur eigi að vera á einum stað og á einni hendi í samræmdum húsnæðisbótum, í skattkerfinu, þannig að vaxtabætur og húsaleigubætur færist saman undir einn hatt og verði stórauknar. Við skulum hafa það í huga að það verður að sjálfsögðu líka að meta metnað manna til þess að veita þessa þjónustu og hve umfangsmikil hún á að vera og af hvaða gæðum.

Það er þannig að frá því að hreyfing fór að komast á þessi mál upp úr aldamótunum og þegar við settum þetta á dagskrá á árunum 2001–2002 hefur orðið mjög ánægjuleg þróun í þessum efnum og fjölmargir leikskólar í landinu eru núna gjaldfrjálsir, t.d. fjögurra til sex tíma dvöl á síðasta árinu. Það er orðið mjög víða, hér í Reykjavík og víðar, að umtalsverður afsláttur er nú veittur af leikskólagjöldunum, t.d. á síðasta árinu, og gleðilega litu fyrstu alfrjálsu leikskólarnir dagsins ljós fyrir um tveimur árum síðan þegar Súðavíkurhreppur reið á vaðið og gerði sinn leikskóla gjaldfrjálsan.

Það er út af fyrir sig hárrétt sem hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir segir hér, þetta er verkefni sveitarfélaganna, þó að það sé ekki skylduverkefni, ef ég veit rétt, en það er óumdeilt að það er á þeirra verksviði og eðlilega að sjálfsögðu, annað kemur ekki til álita. Það eru ýmsir kostir við t.d. samþættingu leikskóla- og grunnskólahaldsins, það er jákvætt skref stigið í þessu frumvarpi í þá átt að gera slíkt betur mögulegt. Það má auðvitað færa sömu rök fyrir t.d. samþættingu grunnskóla- og tónlistarskólahalds sem sums staðar er gert með glæsilegum árangri, t.d. á Húsavík þar sem tónlistarskólinn er til húsa inni í grunnskólanum og það er auðvitað það albesta fyrirkomulag sem fyrirfinnst.

Ég geri því ekkert lítið úr því að það er mikilvægt að sveitarfélögin séu hér í forsvari og að þetta sé allt saman unnið með þeim eða á þeirra forsendum, en ég ætla að segja hitt að það er ekki heldur gott að undirstöðuvelferðarþjónusta af þessu tagi sé veitt á eitthvað mjög mismunandi forsendum hvað varðar gjaldtöku eða aðgengi eða gæði þjónustunnar í landinu. Það er mjög óheppilegt og það er gallinn við að hafa hluti af þessu tagi um of ákvarðaða á hverjum einstökum stað en í of litlum mæli að stefnan sé fastmótuð og bundin í lög.

Ég get nefnt þar dæmi, víti til varnaðar. Það var þegar mönnum voru svo mislagðar hendur við upptöku húsleigu-

bótakerfisins á sínum tíma að það var valkvætt fyrir sveitarfélögin hvort þau greiddu húsaleigubætur eða ekki. Auðvitað varð það smátt og smátt óþolandi ástand og óþolandi mismunun sem af því hlaust að sum sveitarfélög tóku upp húsleigubætur en önnur ekki í byrjun. Þetta er víti til að varast og við skulum ekki láta slíkt henda okkur í þessum efnum. Þess vegna er það svo gríðarlega mikilvægt að menn haldi áfram baráttunni fyrir gjaldfrjálsum leikskóla vegna þess að það er besta tryggingin fyrir því að allir sitji við sama borð og fái sömu þjónustuna alls staðar í landinu. Þá þarf að sjálfsögðu að koma til móts við sveitarfélögin með nægjanlegum tekjum — þarf þess auðvitað hvort sem er vegna núverandi verkefna þeirra — og það er ekki ofvaxið greiðslugetu þjóðarbúsins að þessu leyti að fella niður þessa gjaldtöku upp á eitthvað sem ég giska á að séu núna 4–4,5 milljarðar kr. og standa undir því með sameiginlegum tekjum sem nú eru til staðar fyrir ríki og sveitarfélög í landinu sem þau mundu þá skipta milli sín á nýjum forsendum í ljósi þessa.

Hugum bara að fréttum undanfarinna daga. Ég ætla nú bara fyrir kurteisi sakir — og kannski af því að í báðum tilvikum er um sveitarfélög í mínu kjördæmi að ræða — að sleppa nöfnunum enda skipta þau ekki máli, en hugum bara að þeirri stöðu sem foreldrar eru settir í þegar í ljós kemur að vegna leikskóladvalar tveggja barna í ellefu mánuði á ári þurfi foreldrar að borga jafnvel tæpum 60 þús. kr. meira á mánuði en foreldrar annars staðar í landinu, talsvert á fjórða hundrað þús. kr. á ári, og það jafnvel í byggðarlögum þar sem við vitum að framfærslukostnaður er einnig hár, af öðrum ástæðum, þ.e. vöruverð er kannski hærra og síðan koma flutningskostnaður og ferðalög og margt sem fólk víða í byggðum landsins ber umfram þá sem njóta þjónustunnar t.d. hér á höfuðborgarsvæðinu.

Það þarf ekki að fara svona langt, það þarf ekki að fara norður eða austur í land, herra forseti. Þegar við vorum að afla gagna í þingsályktunartillögu okkar á sínum tíma skoðaði ég gjaldskrár fyrir leikskóladvöl í allmörgum sveitarfélögum. Það þurfti ekki að fara lengra en suður í Reykjanesbæ til þess að sjá sláandi mun á gjaldskrám borið saman við Reykjavík þar sem gjaldskráin var mun flatari þar syðra og minni systkinaafslættir veittir. Það er sérstaklega hvað varðar að tekið sé til tillit til fjölskyldustærðarinnar sem mismununin læðist aftan að vegna þess að það má Reykjavíkurborg eiga og auðvitað fleiri sveitarfélög, mjög mörg, að þau hafa tekið nokkuð myndarlega á því og hafa myndarlega systkinaafslætti, þ.e. það er strax verulega minni gjaldtaka fyrir barn númer tvö og jafnvel sáralítil eða næstum engin fyrir barn númer þrjú. Þetta er sums staðar gert myndarlega en annars staðar hafa menn ekki gáð nógu vel að þessu og/eða ekki talið sig hafa efni á því, sem auðvitað gæti vel verið tilvikið og ég þykist einfaldlega vita að sé aðalástæðan hjá þeim sveitarfélögum sem nefnd hafa verið að undanförnu að þar hefur verið erfiður fjárhagur og menn hafa einfaldlega ekki talið sig í góðri aðstöðu til að fara neðar með þessa tekjustofna — sem þetta auðvitað eru — inn í rekstur sveitarfélaganna. Á þessu þarf að taka, þetta er þar með orðið að jafnréttismáli í landinu og spurningu um að mönnum standi til boða sambærileg þjónusta án tillits til búsetu.

Ég vil líka nefna enn annan þátt í þessu og taka þar undir orð sem hér féllu áðan. Ég hygg að það hafi verið hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, talsmaður okkar, sem vék að því að það er auðvitað staðreynd að það eru fjölskyldur hundruðum og jafnvel þúsundum saman í þessu landi sem veigra sér við eða beinlínis verða að neita sér um að senda börnin sín á leikskóla af efnahagsástæðum. Það liggur alveg fyrir enda þarf ekki annað en að skoða þessar tölur til að sjá að það eru ekkert allar fjölskyldur sem reiða fram þessa fjármuni, 40 til 60 þús. kr. á mánuði eða jafnvel meira bara sisvona. Það kallar á tekjur upp á eitthvað á annað hundruð þús. kr. á mánuði þegar búið er að greiða af þeim skatta, að standa bara undir leikskólagjöldunum í hverjum einasta mánuði. Ég er ekki í neinum vafa um það, enda þykist ég muna rétt, að það hafi komið fram í könnunum að það er t.d. einn hópur þarna sem við þurfum að huga sérstaklega að og sá sem síst skyldi og síst má við því að hafa ekki efni á að senda börnin sín í leikskóla og það eru innflytjendur eða nýir Íslendingar. Hafi einhver börn virkilega þörf fyrir það að komast í samneyti við önnur börn og taka þar að hluta til út málþroska sinn, fá þá fræðslu og þjálfun sem í leikskólunum er veitt eru það ekki síst þessi börn, hygg ég, og það er því náttúrlega alveg sérlega meinlegt ef af kostnaðarástæðum svo er ekki.

Maður heyrir sögur um, þó að það sé alltaf leiðinlegt að ræða slíka hluti í einhverjum gróusögustíl, að reknir séu hálfgildings leikskólar inni á heimilum þar sem safnað er saman börnum frá nokkrum fjölskyldum sem eru í tengslum eða kunnugar og þar séu þau í einhvers konar dagvistun, þó að auðvitað geti verið allt í besta lagi með það í sjálfu sér þá er það alveg augljóst mál að það er ekki það sama og að blanda geði við önnur börn og fá þá fræðslu, örvun og þjálfun og öðlast þá færni sem leikskólinn með glæsilegum árangri almennt hjálpar til við í uppeldi og þroska barna okkar. Hafi ég ekki sagt það áður vil ég fá að segja það sem foreldri að mín reynsla af leikskólum, sem auðvitað hefur fyrst og fremst verið hér í Reykjavíkurborg, er glæsileg. Ég tel að þetta sé starf af afar háum gæðum og unnið og veitt af miklum metnaði, þessi þjónusta, almennt talað og að við höfum verið mjög gæfusöm í þeim efnum Íslendingar. Það hefur verið lítið um áföll, ef svo má að orði komast, enda eftirlit gott og almennt reynt að fyrirbyggja að það verði slys í þessu efni.

Ég sakna þess svolítið, herra forseti, að hafa ekki heyrt meira um gjaldfrelsisþáttinn frá talsmönnum Samfylkingarinnar. Nú er forseti að vísu í þeim hópi en situr í forsetastóli og á ekki hægt um vik. Ég verð nefnilega að fá að segja það — og hv. formaður nefndarinnar getur kannski upplýst okkur hér og hjálpað til í umræðunni með það — að ég sakna þess mjög, mér finnst það eiginlega dapurlegt að þess skuli ekki sjást stað með einhverjum hætti hér í málinu og auðvitað þá líka í fjárlögum eða með öðrum hætti, að Samfylkingin hafi a.m.k. sýnt lit í að standa við kosningaloforð sín í þessum efnum. (**SKK:** Ég get nú ekki svarað fyrir það.) Ja, hv. þingmaður getur upplýst okkur um það hvort fulltrúar Samfylkingarinnar í nefndinni hafi barist þar með kjafti og klóm fyrir því að fá gjaldfrelsisákvæði inn í frumvarpið, það á ekki að vera neitt ríkisleyndarmál. Hér er annar nefndarmaður viðstaddur sem hristir hausinn og það

veldur mér þá enn meiri vonbrigðum ef það er til staðfestingar á því að svo hafi ekki verið, einfaldlega vegna þess að Samfylkingin — og það var vel — gekk í lið með okkur á árunum eftir 2002–2003, svona í ákveðnum skrefum og tók smátt og smátt undir áherslur okkar um að leikskólinn ætti að vera gjaldfrjáls. Þess má sjá stað t.d. í samþykkt á landsfundi Samfylkingarinnar 14. apríl 2007 þegar hún gekk frá kosningaáherslum sínum. Á forsíðu plaggsins, stjórnmálaályktunarinnar, stendur, herra forseti, með leyfi:

„Samfylkingin vill stuðla að gjaldfrjálsri menntun frá leikskóla að háskóla. Námsbækur í framhaldsskólum verði nemendum að kostnaðarlausu“ o.s.frv.

Hvorugt hefur verið efnt og það er öllu alvarlegra að þess sér engan stað hér í stjórnarfrumvarpi um málið á fyrsta ári ríkisstjórnarinnar að Samfylkingin ætli að reyna að setja mark sitt á þetta með einhverjum hætti. Hvar er skírskotunin til gjaldfrelsis eða a.m.k. aukins gjaldfrelsis í þessu frumvarpi sem hér er flutt og á að fara að afgreiða á ábyrgð Samfylkingarinnar sem stjórnarfrumvarp þó að flutt sé af ráðherra Sjálfstæðisflokksins? Ekki er það í gjaldtökugreininni sérstaklega nema síður sé. — Ég get róað hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur með því að ég er hér aðeins að ræða um kosningaáherslur Samfylkingarinnar þannig að hv. þingmaður þarf ekki að hafa stórar áhyggjur.

Í velferðarstefnu sinni segir Samfylkingin meira að segja að skólamáltíðirnar eigi að vera ókeypis, væntanlega þá í leikskólanum, eða hvað? Hlýtur að vera. Hvar eru þá áherslurnar í þessu frumvarpi, hvar er framtíðin boðuð í þeim efnum að Samfylkingin ætli að setja mark sitt á þetta? Voru slíkar efnahagsþrengingar þegar verið var að ganga frá fjárlögum eða taka þetta frumvarp hér inn í þingið? Vall ekki út úr ríkissjóði peningur á síðasta ári og menn lokuðu fjárlögunum með gríðarlegum afgangi, bókhaldslegum að vísu — sem er nú sýnd veiði en ekki gefin — á þessu ári? Ekki getur það verið fyrir fátæktar sakir og eymdar ríkissjóðs sem þess sér engan stað að Samfylkingin ætli að þoka þessu máli eitthvað áfram. Það eru mikil vonbrigði því hér gefst tækifæri til þess þegar verið er að endurskoða og setja nýja heildarlöggjöf um leikskólastigið.

Auðvitað áttu þá að koma þar inn einhvers konar áherslur að lágmarki, einhvers konar skírskotun, einhvers konar vísun í átt til gjaldfrelsis þó að það væri ekki allt í höfn í einu. Eða lét Samfylkingin þetta bara falt, gafst hún bara upp? Var það þá Sjálfstæðisflokkurinn sem stóð á móti því eða var kannski ekki einu sinni reynt? Þetta eru allt saman brennandi spurningar, herra forseti, sem óhjákvæmilegt er að fá svör við í þessari umræðu.

[14:59]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er auðvitað alltaf gaman að því þegar hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon nær sér örlítið á strik í ræðustól. Það er líka mjög gaman að því þegar hv. þingmaður hefur áhyggjur af því hvort Samfylkingin standi sig vel eða illa í ákveðnum málum. Það er líka ánægjulegt þegar hv. þingmaður gerir sem mestar kröfur til Samfylkingarinnar vegna þess að það er auðvitað eðlilegt að hv. þingmaður geri slíkt vegna þess að það er eðlilegt að gera kröfur til Samfylkingarinnar.

En það er eiginlega alveg nauðsynlegt þegar hv. þingmaður les texta og fer með hann að sjálfsögðu réttan — því að hann les texta yfirleitt rétt og vel — að átta sig þá á innihaldinu. Hv. þingmaður las texta þar sem sagði m.a. að Samfylkingin vildi „stuðla að“, og síðan kom ýmislegt í framhaldinu — vildi stuðla að. Það hefur ekkert breyst, Samfylkingin vill stuðla að.

Þá er spurningin og það er kannski lykilspurningin: Hvernig er staðið að því að stuðla að? Það eru auðvitað ýmsar leiðir til þess. Hv. þingmaður nálgast hins vegar mjög oft, eins og í þessu tilfelli, málin á afar þröngan hátt. Ef hv. þingmaður heldur að það sé eina leiðin til þess að tryggja gjaldfrjálsan leikskóla að það sé sett í lög um leikskóla, eins og það frumvarp sem hér liggur fyrir, þá er það rangt hjá hv. þingmanni.

Við sem höfum mjög lengi aðhyllst sjálfsforræði sveitarfélaga teljum að sveitarfélögin sjálf eigi að ganga frjáls til samninga við ríkisvaldið um hvernig að slíku máli er staðið. Það er algjörlega út í hött að setja slíkt inn í slíkan lagabálk sem hér liggur fyrir ef ekki er búið að ganga frá því í fyrsta lagi hvernig að því skuli staðið og hvað það muni kosta og hvernig þeim samskiptum verður háttað á milli ríkis og sveitarfélaga, að skipta því. Þetta er eðlilegur vettvangur, samstarfsvettvangur á milli ríkisvaldsins og sveitarfélaganna.

Ég veit ekki reyndar, frú forseti, hvort hv. þingmaður aðhyllist sjálfsforræði sveitarfélaganna í þessum efnum eða öðrum (Forseti hringir.) en það væri auðvitað fróðlegt að fá að heyra skoðanir hv. þingmanns á því.

[15:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég bið hv. þingmann að vera ekki með þvætting af því tagi að uppi sé einhver vafi á því að ég styðji sjálfsforræði og sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaga. Að sjálfsögðu geri ég það enda er nú ekki mikið val í þeim efnum. Við erum einfaldlega lögbundin og samningsbundin til þess að gera það samkvæmt evrópskum sáttmálum o.s.frv.

Þetta er náttúrlega svona „stuðla að“. Þar með er Samfylkingin laus allra mála. (Gripið fram í.) Eru þá slík orð í kosningastefnuskrá og landsfundarsamþykktum orðin nánast merkingarlaus þar með? Hvernig eiga menn svo að stuðla að þessu, spyr hv. þingmaður. Já. Þegar menn komast í ríkisstjórn, fá völdin, eru þeir þá ekki komnir með tækin til þess? Þá dugar orðagjálfrið ekki lengur því að menn hafa enga afsökun. Það er heldur engin afsökun að þetta verkefni þurfi að vinnast með sveitarfélögum. Að sjálfsögðu. Annað hefur aldrei staðið til.

Ég veit ekki betur en Samfylkingin fari með málefni sveitarstjórna, hafi ráðherrann á því sviði. Af hverju er þá ekki nefnd komin í gang? Af hverju er Samfylkingin ekki búin að beita sér fyrir því að ríkið og sveitarfélögin setji niður nefnd? Það er, og hefur verið í sex ár, tillaga okkar að þetta verði unnið sem samstarfsverkefni ríkis og sveitarfélaga. Og það er eðlilegt að hefja það með nefndarstarfi.

Hvað er verið að gaufa? Er ekki ársafmæli ríkisstjórnarinnar á morgun eða eitthvað svoleiðis? Það styttist í það. Hveitibrauðsdagarnir löngu búnir enda vinsældirnar á nið-

urleið. Það er eins gott fyrir Samfylkinguna að fara að reyna að gera eitthvað og ætla ekki að skýla sér á bak við orðagjálfur af þessu tagi.

Það þarf svo sem ekki alltaf að skjóta sér á bak við eitthvert veikt orðalag. Námsbækurnar áttu bara að verða ókeypis í framhaldsskólunum og fleiru fallegu er lofað hér, ókeypis skólamáltíðum o.s.frv. Ég ætla að hlífa mönnum við öllum þeim lestri sem mætti fara hér í sem eru hin gríðarlega umfangsmiklu kosningaloforð Samfylkingarinnar. Þau eiga náttúrlega eftir að vefjast mjög um fætur hennar ef svo heldur sem horfir að flokkurinn ætlar ekki einu sinni að sýna lit í því að þoka áfram málum af þessu tagi.

[15:04]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður sparar ekki einkunnagjöfina. Það er þvættingur og orðagjálfur sem aðrir segja en við skulum ekki mæla málflutning hv. þingmanns á sömu mælistikum.

Það er vissulega ánægjulegt að hv. þingmaður gerir þær kröfur til Samfylkingarinnar að hún standi við kosningastefnuskrá sína og það helst í gær, helst strax á fyrstu dögunum. Ég hef hins vegar grun um það, frú forseti, að hv. þingmanni bregði þegar listinn verður birtur yfir það hvað ríkisstjórnin hefur þegar gert og hversu mörg af kosningaloforðum Samfylkingarinnar hafa komist í verk á þessu fyrsta ári. Ég hugsa að hv. þingmaður, þegar hann fer yfir það, geti tekið undir það með mér að eiginlega sé það með ólíkindum hve mikið hefur áunnist á þessu eina ári.

Því það er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni, einungis eitt ár er að líða af fjórum á kjörtímabilinu. Engan bilbug er að finna á Samfylkingunni frekar en ríkisstjórninni að ganga til þeirra verka sem um hefur verið samið. Hv. þingmaður þarf því ekki að hafa verulegar áhyggjur af því að hann muni lenda í vandræðum í sams konar málflutning í lok kjörtímabilsins, það verður ekkert vandamál fyrir Samfylkinguna að leggja verk sín á borðið þá. Það er ég sannfærður um.

Það er hins vegar ljóst að ekki er nokkur leið að gera alla hluti á fyrsta ári. Kosningastefnuskrár einstakra flokka eru ekki — og hv. þingmaður ætti að vita það, hefur líklega samið nokkrar slíkar í gegnum tíðina — það sama og stefnuyfirlýsing ríkisstjórnar sem viðkomandi flokkur tekur hugsanlega þátt í. Stefnuyfirlýsing ríkisstjórnar er að sjálfsögðu samstarfsverkefni þeirra flokka sem ríkisstjórnina mynda.

Ég er sannfærður um að ef hv. þingmaður, á raunsæjan hátt og án allra öfga, ber saman kosningastefnuskrá Samfylkingarinnar og síðan stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar þá verður hann hugsanlega helst leiður yfir því hversu miklum og stórum árangri Samfylkingin náði í gerð þess sáttmála.

[15:06]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð þvert á móti glaður ef Samfylkingin kemur einhverju af því fram sem hún lofaði og var skynsamlegt. Áherslur okkar fóru vissulega í veigamiklum atriðum saman, t.d. hvað varðaði velferðarmál, enda var búið að stilla saman strengi stjórnarandstöðuflokkanna frá síðasta kjörtímabili í þeim efnum.

Ég átta mig líka á því að Samfylkingin er í samsteypustjórn þótt stundum sé nú talað um að þetta séu tvær ríkisstjórnir. En við skulum segja að Sjálfstæðisflokkurinn skipti hér einhverju máli. Tregðan er þá kannski þar enda sagði ég að manni hefði strax liðið betur ef maður hefði séð þessi einhver merki að Samfylkingin hefði sýnt lit, að hún hefði reynt. Samfylkingin kann greinilega ýmsar aðferðir í þeim efnum. Hún gæti t.d. lýst ósamkomulagi sínu við Sjálfstæðisflokkinn um það að leikskólinn verði ekki gjaldfrjáls, svona eins og í hvalveiðimálinu. Það væri hægt að nota þá aðferð. Að koma bara hér og segja: Ja, heyrðu, Samfylkingin er ósammála því að leikskólinn skuli ekki vera gjaldfrjáls en því miður eru menntamál á forræði Sjálfstæðisflokksins og ríkisstjórn Íslands er fjölskipað stjórnvald. Þannig að við þetta verður að búa.

Ég tek ekki undir það að eitt ár sé of skammur tími og ósanngjarnt sé að gera kröfur á nýjan stjórnarflokk að hann sé farinn að sýna lit í stórmálum af þessu tagi þegar ár er liðið og ekki endilega af svo mörgum sem kunna að reynast til stefnu. Við skulum ekki gefa okkur að þessi daufa ríkisstjórn sitji út fjögur ár.

Þvert á það sem hv. þingmaður segir, að það muni vekja undrun hversu miklu ríkisstjórnin sé búin að koma í verk, held ég nú að þjóðarsálin sé með það alveg á hreinu. Hún er búin að átta sig á því að þessi stóra og mikla ríkisstjórn með þennan mikla meiri hluta er alveg óvenjulega verklaus og daufgerð. Það er almannarómur. Ég held að menn hljóti að hafa heyrt það ef þeir hafa verið úti á meðal almennings.

Það hefur t.d. vakið forundran hversu dauf og sein til ríkisstjórnin hefur verið í sambandi við efnahagsmálin og mörg fleiri mál. Þannig að hér hefur Samfylkingin sannarlega haft tækifæri til að gera betur. (Forseti hringir.)

[15:08]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Við höfum hér til umfjöllunar frumvarp til laga um leikskóla sem er eitt af nokkrum frumvörpum sem eru á dagskrá og eru komin frá menntamálanefnd og varða skólastarf í landinu. Eins og greina má í nefndaráliti og breytingartillögum sem fylgja frumvarpinu og í ræðum talsmanna stjórnmálaflokkanna í menntamálanefnd hefur í meginatriðum verið nokkuð góð samstaða um frumvarpið. Almennt eru bæði nefndarmenn sem talað hafa í málinu nú þegar og umsagnaraðilar þeirrar skoðunar að hér sé á ferðinni framfaramál og vil ég taka undir það.

Leikskólinn er gríðarlega mikilvægt skólastig í samfélagi okkar og vægi hans hefur vaxið mjög mikið á undanförnum árum. Nokkuð er um liðið frá því að leikskólinn var upphaflega skilgreindur sem fyrsta skólastigið. Áður fyrr, fyrir alllöngu síðan, voru málefni leikskólans, sem þá voru kölluð barnaheimili eða dagvistarstofnanir, á forræði félagsmálaráðuneytis og það endurspeglaði þann tíðaranda sem þá var. Það hefur sennilega verið í kringum 1990, hygg ég, sem þessu var breytt, að málaflokkurinn var fluttur á milli ráðuneyta yfir í menntamálaráðuneytið til þess að undirstrika að hér væri á ferðinni skólastig og nám. Þetta gerist sennilega í leikskólalögunum 1991, ef ég man rétt, og

í leikskólalögunum frá 1995 er síðan skilgreint með afgerandi hætti að leikskólinn sé fyrsta skólastigið í landinu.

Fleiri atriði hafa verið í þróun í þessu efni. Ég vil t.d. nefna menntun leikskólakennara sem áður var í Fósturskóla Íslands, var síðan komið inn í Kennaraháskóla Íslands sem merki um að um skólastarf væri að ræða. Félag leikskólakennara sameinaðist svo fyrir allnokkrum árum öðrum kennarafélögum í Kennarasambandi Íslands. Þessi þróun hefur verið í gangi undanfarin ár og ég tel að hún sé jákvæð og að hún hafi styrkt leikskólastarfið í landinu.

Ég vil líka láta það koma fram að ég tel að leikskólinn hér á landi sé almennt með því besta sem gerist og þekkist í nálægum löndum og þótt víðar væri leitað. Enda eru mörg dæmi um það að fólk sem starfar með börn á leikskólaaldri í löndunum í kringum okkur kemur til Íslands til þess að kynna sér leikskólann hér. Það er einfaldlega orðið þekkt nokkuð langt út fyrir landsteinana að leikskólastarf hér stendur mjög framarlega og þróun í leikskólastarfi er ör og við höfum verið í fararbroddi hvað þessi mál snertir.

Ég átti sjálfur kost á því að kynnast leikskólanum mjög vel sem skólastigi, ekki bara sem foreldri hér í Reykjavík heldur sem borgarfulltrúi og formaður leikskólaráðs Reykjavíkur á árunum 1994–1998. Ég minnist þess að þegar Reykjavíkurlistinn tók við meiri hluta í borgarstjórn Reykjavíkur árið 1994 voru leikskólamálin eitt stærsta og mikilvægasta verkefnið sem við tókumst á við, ekki síst vegna þess að leikskólamálin höfðu í raun verið í ólestri. Ekki var litið á leikskólann sem raunverulegt skólastig. Ekki var litið svo á að börn ættu almennt rétt á að vera allan daginn í leikskólanum heldur aðeins hálfan daginn. Við kynntumst því hvaða vandræði voru fólgin í því fyrir foreldra leikskólabarna að þurfa eilíflega að vera á þeytingi í hádeginu með börnin á milli staða úr leikskóla, til dagmömmu í aðra vistun eða öfugt. Þetta var hvorki bjóðandi börnum né foreldrum.

Hófst þá mikið uppbyggingarstarf leikskólanna í Reykjavík. Ég held ég geti með nokkurri vissu fullyrt að það var brautryðjendastarf. Þó að vafalaust séu dæmi um sveitarfélög sem voru komin eins langt og Reykjavík og jafnvel lengra á þeim tíma held ég að almennt megi segja að Reykjavík hafi að vissu leyti rutt brautina fyrir önnur sveitarfélög sem fylgdu í kjölfarið og byggðu upp leikskólakerfi sitt í þá átt að gera leikskólann almennan fyrir öll börn í sveitarfélaginu á tilteknu aldursskeiði. Var yfirleitt miðað við aldurinn tveggja til fimm ára en jafnvel talað um að brýnt væri að leikskólinn næði til yngri barna.

Samfélagið þarf að taka ábyrgð á því að brúa það bil sem í dag er á milli þess tíma er fæðingarorlofi lýkur þar til börn fá vist á leikskólum. Það er eitthvað misjafnt eftir sveitarfélögum og jafnvel innan sveitarfélaga hve langur sá tími er. Um heilt ár getur verið að ræða og í sumum tilfellum lengri tíma og samfélagið þarf að takast á við það verkefni að brúa það bil með einhverjum hætti. Það getur annars vegar gerst með því að fæðingarorlof sé lengt en hins vegar að farið sé neðar í aldri í leikskólanum eða blanda af þessu tvennu.

Við höfum í þessari umræðu talsvert talað um gjaldfrjálsan leikskóla. Það helgast að sjálfsögðu af því að um þann þátt er einna helst pólitískur ágreiningur varðandi leikskólann. Ég held að um aðra þætti í þessu máli sé ekki tiltölulega mikill ágreiningur. Ég tek eftir því að menntamálanefnd stendur sameiginlega að nefndaráliti um málið. Þar eru allmargar breytingartillögur sem nefndin stendur einnig sameiginlega að. Því ber að fagna að hægt sé að ná góðri samstöðu um jafnþýðingarmikinn málaflokk og hér er á ferðinni.

Engu að síður eru hér nokkrar viðbótarbreytingartillögur sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir flytur. Sumar þeirra eru þess eðlis að um þær ætti ekki að þurfa að vera neinn pólitískur ágreiningur ef menn ígrunda þær vel og vandlega. Ég vísa þar m.a. til breytingartillögu hennar í 1. tölulið á þskj. 1071 þar sem talað er um að setja inn í greinina um markmið leikskólans ákvæði um virðingu fyrir mannréttindum sem ég hygg að sé ábending frá mannréttindasamtökum. Þar er líka gerð tillaga um að sérstakur kafli komi um nemendur eða um leikskólabörn, um réttindi leikskólabarna og leikskólabarna með sérþarfir, m.a. hvað lýtur að réttindum þeirra barna sem hafa annað móðurmál en íslensku eða nota táknmál. Ég held að þetta séu breytingartillögur sem ekki ætti að þurfa að vera ágreiningur um ef menn setjast bara niður og skoða þær vel og vandlega.

Ég geri mér hins vegar grein fyrir því að pólitískur ágreiningur er um þær breytingartillögur sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur lagt fram og varða gjaldfrjálsan leikskóla. Ég tel óhjákvæmilegt að koma aðeins inn á það mál þótt það hafi nú þegar verið reifað hér af allnokkrum ræðumönnum.

Ég átti sæti í borgarstjórn og í meiri hluta í borgarstjórn þegar fyrstu skref voru stigin í því að innleiða gjaldfrjálsan leikskóla. Það var þáverandi hæstv. borgarstjóri, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, sem nú er hv. 10. þm. Reykv. n., sem kynnti einmitt ákvörðun þáverandi meiri hluta um að innleiða eða hefja innleiðingu á gjaldfrjálsum leikskóla í Reykjavík. Um það var mjög góð pólitísk samstaða á milli þeirra flokka sem þá störfuðu saman í meiri hluta, sem voru Vinstri hreyfingin – grænt framboð, Framsóknarflokkurinn og Samfylkingin, meðal borgarfulltrúa hennar var einmitt Steinunn Valdís Óskarsdóttir, þá borgarstjóri og nú þingmaður.

Ég held að ég muni það líka rétt að þegar þáverandi borgarstjóri kynnti þessar nýju áherslur eða nýju skref hafi hún fengið ákúrur frá ýmsum kollegum sínum í hópi framkvæmdastjóra sveitarfélaga. Ég minnist þess m.a. að þáverandi bæjarstjóri á Akureyri, Kristján Þór Júlíusson, núverandi þingmaður, og bæjarstjórinn í Kópavogi, Gunnar Birgisson, urðu ekki mjög sælir, svo vægt sé til orða tekið, með þær yfirlýsingar. Þeir töldu að Reykjavík væri að stíga skref sem hún gæti tekið í krafti stærðar sinnar og stöðu en sem önnur sveitarfélög gætu ekki fylgt eftir.

Þannig upplifði ég það og ég veit að með nýjum meiri hluta í Reykjavík hefur verið horfið frá þessari stefnu um gjaldfrjálsan leikskóla. Það er frekar þannig að verið sé að hækka gjöldin í leikskólum heldur en hitt. Þessar mismunandi pólitísku áherslur lúta að því að hve miklu leyti leikskólinn eigi að vera kostaður af sameiginlegum tekjustofnum sveitarfélagsins, þ.e. með almennri skattheimtu eða með einhvers konar þjónustugjöldum.

Sjálfstæðisflokkurinn hefur, má segja, þá skoðun að

vilja frekar lækka almenna skatta en hækka þjónustugjöld. Það er alveg sama hvort við erum að tala um skólakerfið, heilbrigðiskerfið eða hvað annað. Það er hin almenna stefna hægri flokka að vilja fara þá leið og tekist er á um það í hinni almennu pólitísku umræðu. Við sem erum vinstra megin í stjórnmálum höfum viljað fara aðra leið. Við teljum að um mikilvæga samfélagslega þjónustu sé að ræða sem eigi að vera notendum að kostnaðarlausu, þ.e. að greiða eigi fyrir hana í gegnum almenna skattkerfið.

Staðan er sú hvað leikskóla varðar að foreldrar greiða u.þ.b. 30% af kostnaði við rekstur þeirra, aðeins mismunandi eftir sveitarfélögum. Restin er nú þegar greidd af sveitarfélögunum. Umræðan um gjaldfrelsi í leikskólum snýst því um það hvernig brúa eigi þau 30% sem í dag eru greidd af foreldrum en ekki restina.

Þarna er ég sammála þeim sem hér hafa sagt, m.a. hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni, að þetta þurfi að vera samstarfsverkefni ríkis og sveitarfélaga. Það á að sjálfsögðu að setja það í gang og m.a. með vísan til þess sem ég sagði hér áðan um þátt Samfylkingarinnar í borgarstjórn Reykjavíkur og innan Reykjavíkurlistans varðandi gjaldfrelsi í leikskólum. Þáverandi borgarstjóri, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, tók ákveðið frumkvæði og er því þeim mun sorglegra og dapurlegra að verða þess áskynja hér, m.a. í andsvari hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar við ræðu Steingríms J. Sigfússonar, að Samfylkingin stendur ekki sína pligt í þessu máli. Hún stuðlar ekki einu sinni að því, eins og kosningastefnuskráin sagði, að gjaldfrelsi í leikskólum komist á.

Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir sagði fyrr í þessari umræðu að Samfylkingin væri þeirrar skoðunar að glíma ætti við þetta verkefni á sveitarstjórnarstigi og að hún mundi vinna að þessum málum þar sem hún væri í sveitarstjórnum. Það er allt of billegt að ætla að afgreiða málið með þeim hætti. Samfylkingin var með ákveðin kosningaloforð í þessu efni og hún verður, ef hún ætlar að vera trúverðug, að sýna fram á það — og nú þegar fram fer heildarendurskoðun á löggjöf, m.a. um leikskólann, hefði gefist gullvægt tækifæri til að stíga a.m.k. einhver skref, að menn væru að minnsta kosti að byrja að þróa leikskólann yfir í það að vera gjaldfrjálsan ekki síður en grunnskólann.

Það er sérkennilegt, og fyrir því eru engin rök, að foreldrar greiði meira fyrir leikskóladvöl barns á ári en sem nemur t.d. skólagjöldum í einkareknum háskólum. En sú er einfaldlega staðan í dag. Foreldrar með börn á leikskólaaldri greiða hærri gjöld í leikskólum en sem nemur skólagjöldum í einkareknum háskóla.

Foreldrar með lítil börn eru yfirleitt, ekki undantekningarlaust, í þeirri stöðu að vera með margvíslegar aðrar skuldbindingar. Koma sér þaki yfir höfuðið með þeim kostnaði sem því fylgir, jafnvel með önnur börn í grunnskóla og því fylgir kostnaður. Því miður fylgir því heilmikill kostnaður að vera með börn í grunnskóla þó að hann eigi að heita gjaldfrjáls. Þetta vindur að sjálfsögðu upp á sig. Ég held því að það sé mjög mikilvægt að við stígum skref í þessa átt og ein leið hefði náttúrlega verið sú að hér hefði verið greint frá því að ríkisstjórnin hefði ákveðið að setja á laggirnar einhvers konar samstarfsnefnd ríkis og sveitarfélaga til þess að hefja vinnu við að undirbúa og kanna kosti, galla, kostnað o.s.frv. og hvernig mæta megi honum. Þá hefði m.a. mátt hafa til hliðsjónar hugmyndir okkar vinstri grænna í því efni.

En ekkert slíkt er til umræðu hér og það eru mér mikil vonbrigði og okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Það hljóta að vera mikil vonbrigði fyrir marga þingmenn Samfylkingarinnar sem hafa sannarlega og af heilum hug barist fyrir þessu markmiði. Ástæðan getur bara verið ein og hún er sú að Sjálfstæðisflokkurinn ræður för í þessu efni eins og í svo mörgum öðrum málum. Samfylkingin hefur tekið þann pól í hæðina að láta það yfir sig ganga af því að það er kannski aðgöngumiðinn að stjórnarstólunum. Mér finnst það dapurlegt og trúi því ekki að öllum þingmönnum Samfylkingarinnar líði vel með það.

Í þessari umræðu hefur svo sem margt annað borið á góma þó að þetta mál hafi verið hvað fyrirferðarmest. Það er skiljanlegt og helgast af því að um þetta er helst ágreiningur milli stjórnmálaflokkanna. Ég hef líka kynnt mér umsagnir sem hafa borist frá ýmsum hagsmunaaðilum og hef þegar í andsvari spurt hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur hvernig nefndin hafi fjallað um athugasemdir frá Kennarasambandi Íslands og Félagi leikskólakennara m.a. um þróunarleikskóla. Ég hef fengið svör við því hér, a.m.k. að einhverju leyti. En ég hef sem sagt vakið máls á því að í 29. gr. segir, með leyfi forseta:

„Ráðherra getur veitt sveitarfélögum og sjálfstætt reknum leikskólum heimild til að reka þróunarleikskóla eða gera tilraunir með ákveðna þætti skólastarfs með undanþágu frá ákvæðum laga þessara, reglugerða settra á grundvelli þeirra og aðalnámskrár leikskóla.“

Þó að ég sé fylgjandi því að stutt sé við starf þróunarleikskóla finnst mér þessi undanþáguheimild býsna opin og lítið skilgreind. Ekki er sagt hvaða ákvæði það eru sem mætti þá víkja frá í lögunum. Mér finnst það býsna almenn heimild sem löggjafinn veitir ráðherranum, að hann megi víkja frá ákvæðum laga og reglugerða svo fremi sem leikskólinn beri heitið þróunarleikskóli. Ég skynjaði það þannig á svari hv. þm. Ragnheiðar Ríkharðsdóttur að þetta atriði hefði kannski ekki verið sérstaklega hugleitt í nefndinni og menn hefðu ekki beinlínis verið að velta því fyrir sér hvaða takmarkanir gætu hugsanlega átt við. En mér finnst rétt að vekja athygli á þessu, ekki síst vegna þess að þetta er atriði sem stéttarfélagið hefur vakið máls á.

Einnig má nefna ýmsar athugasemdir, m.a. frá Sambandi ísl. sveitarfélaga. Mér sýnist að komið hafi verið til móts við sumar þeirra í breytingartillögum meiri hlutans, og það er að mínu mati vel. Ég fagna því líka að í umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga er sérstaklega fjallað um kostnaðaráhrifin fyrir sveitarfélögin og vísað til þess að í fylgiskjali við frumvarpið hafi menntamálaráðuneytið og Samband ísl. sveitarfélaga ákveðið að vinna sameiginlega að því að meta kostnaðaráhrif þeirra lagabreytinga sem frumvarpið hefur í för með sér. Ég tel að það sé skref í rétta átt að greint sé frá því að meta eigi kostnaðaráhrifin enda þótt meginreglan eigi að vera sú að þau eigi að liggja fyrir þegar frumvarp er lagt fram — ég hef oft gert athugasemdir við það hér í þinginu að þau liggi ekki alltaf fyrir. Hér er alla vega komið til móts við það með þessum hætti.

Ég ætla að láta máli mínu lokið, frú forseti, um þetta að sinni. Eins og kom fram í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórs-

dóttur stöndum við að sjálfsögðu að þeirri afgreiðslu og þeim stuðningi sem fulltrúar okkar í menntamálanefnd hafa léð málinu og að sjálfsögðu að þeim breytingartillögum (Forseti hringir.) sem eru sérstaklega fluttar af okkar hálfu.

[15:28]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt hjá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni að ákveðið mál hefur verið hér mest áberandi í umræðunni, þ.e. umræðan um gjaldfrjálsan leikskóla. Skýringin er sú að nokkrir hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa lítið um annað rætt. Auðvitað verður það málið sem mest er um rætt þegar þingmenn úr sama flokki koma hér hver af öðrum og halda nærri því samhljóða ræður.

Ég vona nú að hv. þingmenn þessa stjórnmálaflokks sem hér eiga eftir að tala reyni að víkka örlítið út umræðuna. Vissulega er hún mikilvæg, við erum að ræða hér um leikskólastigið og það er auðvitað afar mikilvægt skólastig.

Ég held þó að vegna þess að við ræðum síðar fleiri skólastig og viljum helst hafa til þess ágætan tíma og gera það á skikkanlegum tíma sólarhringsins að það mætti samræma örlítið málflutning innan stjórnmálaflokkanna þannig að ekki sé verið að endurtaka það sama. En hver flokkur verður að hafa sitt lag á því.

En ég vil segja við hv. þingmann, af því ég ætla ekki að endurtaka andsvör mín við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon sem ég gæti gert núna, að Samfylkingin er afar stolt af þeim skólafrumvörpum sem hér liggja fyrir. Þar hefur Samfylkingin komið málum sínum mjög vel fyrir borð. Að einfalda mál um gjaldfrjálsan leikskóla á þann hátt sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs gera hér er auðvitað ekkert annað en sýndarmennska. Hv. þingmenn vita það nákvæmlega sjálfir að svona mál eru ekki keyrð áfram með þeim hætti sem lýst er af þeirra hálfu.

Það er eðlilegt samstarfsverkefni og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, fyrrverandi stjórnarmaður í Sambandi ísl. sveitarfélaga, veit það mætavel hvernig samskiptin eru á milli sveitarfélaganna og ríkisvaldsins, að ég tali nú ekki um hvernig við viljum að þau séu. Það er alveg klárt mál að sveitarfélög vilja ekki að sett séu íþyngjandi lög á (Forseti hringir.) þau án þess að um það sé samið við þau. Það er klárt mál og hv. þingmaður er mér örugglega sammála í þeim efnum.

[15:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð var við að hv. þm. Einar Már Sigurðarson kveinkar sér undan því að vakin sé athygli á því að ekki er fjallað um gjaldfrjálsan leikskóla eða nein skref í þá átt í frumvarpinu sem hér er til umræðu. Það er eðlilegt að við höfum tekið þetta sérstaklega upp og fjallað um það. Þingmaðurinn getur ekki kvartað undan því. Þetta eru málefnalegar ástæður fyrir því. Þetta eru málefni sem þingflokkur okkar hefur flutt hér í þinginu á nokkrum undanförnum þingum og ber þau fyrir brjósti. Við höfum stuðlað að þeim þar sem við höfum haft tök á í sveitarstjórnum eins og hér hefur verið bent á. Samfylkingin hefur líka gert það í sveitarstjórnum, m.a. í samstarfi við okkur og sett fram í kosningastefnuskrá.

Við söknum þess að Samfylkingin skuli ekki að minnsta kosti með einhverjum hætti hafa komið inn á þetta mál nú þegar um er að ræða heildarendurskoðun á því og að farið verði að undirbúa slíkt mál. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri grænna, nefndi hér t.d. að ráðherra sveitarstjórnarmála sem kemur úr röðum Samfylkingarinnar hefði að minnsta kosti getað gefið einhverja yfirlýsingu um að farið yrði í samstarf á milli ríkis og sveitarfélaga, að einhver nefnd hefði það með höndum að skoða kosti þess og galla, kostnað o.s.frv. En ekkert slíkt er á ferðinni.

Það er þetta sem við söknum og það eru málefnalegar ástæður sem við færum hér fram. Það er engin sýndarmennska af okkar hálfu. Þetta er mál sem við berum mjög fyrir brjósti og höfum fært fyrir því ágætis rök. Ég held að innst inni sé enginn ágreiningur um þau mál milli okkar, mín og hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar. Hann kýs bara við þessar aðstæður að fylgja þeirri stefnu sem ríkisstjórnin hefur tekið og ég skil alveg stöðu hans í þessu máli. (Forseti hringir.)

[15:33]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er enginn að kveinka sér og ég bið hv. þingmann afsökunar ef ég hef eitthvað komið við veikan blett á hv. þingmanni í þessum efnum. En svona stór mál gerast á samstarfsvettvangi ríkis og sveitarfélaga og eins og ég sagði áðan veit hv. þingmaður það mjög vel.

Það er hins vegar afar sérkennilegt hjá hv. þingmönnum Vinstri grænna að þeir reyna gjarnan að eigna sér einhver mál og vilja helst hafa alla sem andstæðinga í málinu. Að vísu kom fram hjá hv. þingmanni sem er hárrétt að við erum sammála í málinu. Við erum að vinna að framgangi málsins á mismunandi vettvangi með mismunandi aðferðum. Ég tel fullvíst að við höfum það sameiginlega markmið hvar við viljum enda það.

Þess vegna er afar sérkennilegt að hv. þingmenn skuli ekki geta notið þess að eiga samstöðu með einhverjum í málinu og upphefja samstöðuna frekar en vilja alltaf að gera lítið úr henni. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fór í sögulegar útlistanir á því að í raun og veru ættu þeir nú þetta mál þótt einstaka hafi svo komið með í för.

Ég hef verið á svona sögufyrirlestri áður og ég hef verið á sögufyrirlestri sem komst að annarri niðurstöðu, þ.e. ef það skiptir einhverju máli hver reifaði það mál fyrst að leikskólinn ætti að vera gjaldfrjáls. Ég ætla ekkert að vera í einhverjum togum um það. Ef Vinstri hreyfingunni – grænu framboði líður betur með að halda að þeir hafi verið fyrstir til að uppgötva þetta í heiminum þá mega þeir eiga það fyrir mér vegna þess að ég veit hvernig málið er í raun og veru. Það skiptir auðvitað meginmáli.

Aðalatriðið er hvernig við vinnum málinu framgang. Ég er alveg klár á því að aðferðir vinstri grænna, að reyna að vinna málum framgang með því að hafa sem mestan ágreining um málin, er ekki leið sem skilar árangri. Ég er reyndar fullur efasemda um það yfir höfuð (Forseti hringir.) að sú stjórnmálahreyfing hafi mikinn áhuga á því að skila árangri. Ég held að þeir hafi miklu meiri áhuga á því að hafa ágreining helst um allt (Forseti hringir.) við alla.

[15:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég held að þingmaðurinn hafi farið eitthvað vitlaust fram úr í morgun þegar hann tekur málið upp með þessum hætti. Ég er ekki að gera lítið úr afstöðu eða framlagi annarra stjórnmálahreyfinga í þessu máli. Ég minntist sérstaklega á hlut hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur, fyrrverandi borgarstjóra í Reykjavík, og vil alls ekki gera lítið úr því nema síður sé. Frumkvæði hennar að því máli var mjög mikilvægt. Við vorum þá í samstarfi í borgarstjórn Reykjavíkur í meiri hluta og vorum sammála um þau markmið sem hún gerði grein fyrir þar árið 2005. Að sjálfsögðu viljum við ná árangri í þessu máli.

En hv. þingmaður verður að gera sér grein fyrir því að menn ná auðvitað ekki árangri með því að gera ekki neitt nema bara að setja einhver orð á blað í kosningastefnuskrám um að stuðla að og síðan fylgir ekkert í kjölfarið. Það er það sem við erum að gagnrýna hér. Og þegar þingmaðurinn segir að margt sé í gangi þá spyrjum við eðlilega: Hvar sér þess stað? Þess sér ekki stað í þessu máli.

Varðandi samskiptin við sveitarfélögin þá þekki ég mætavel hvernig þau ganga fyrir sig og hvernig menn vilja að þau séu. En það sem ég nefndi hér og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon líka var hvort ekki hefði verið rétt að koma málinu í einhvers konar samstarfsfarveg á milli ríkis og sveitarfélaga. Það væri þó alla vega fyrsta skrefið að byrja að ræða það með þeim hætti.

Í þessu máli hafa mörg sveitarfélög tekið frumkvæði og innleitt að hluta til gjaldfrjálsan leikskóla þannig að það verður ekki hægt að segja um þau sveitarfélög, að minnsta kosti ekki Reykjavík fram að þessu, að þau séu andvíg því að leikskólinn verði gerður gjaldfrjáls. Ég held að flest sveitarfélög séu þeirrar skoðunar að það sé rétt skref en þau hafa eðlilega bent á (Forseti hringir.) að það þurfi að vera til tekjustofnar. Þau verða að hafa fjárhagslega burði (Forseti hringir.) til þess að gera það. Í því efni verður einfaldlega að tryggja aðkomu ríkisvaldsins.

[15:38]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Þetta er stór dagur í þinginu í dag, enda fram komin hin stóru mál hæstv. menntamálaráðherra, en við ræðum nú leikskólann, grunnskólann og framhaldsskólann og þingið þarf að gefa sér tíma. Mér sýnist á öllu að í hv. menntamálanefnd hafi farið fram mikil vinna á vegum þingsins og margir verið kvaddir að þessum stóru verkefnum og það sé tiltölulega góð samstaða um grundvallaratriði þessara mála.

Sannleikurinn er sá að allir stjórnmálaflokkar hafa mikinn áhuga á menntamálum og íslensku stjórnmálaflokkarnir eru sammála um að skólarnir og menntunin skipti meira máli en nokkru sinni fyrr. Sú þjóð á nokkuð trygga framtíð sem á bestu skólana. Þar skipta kennarar og menntun þeirra mjög miklu máli. Þess vegna þurfum við að tryggja að hæfasta fólkið í samfélaginu séu kennarar í skólunum. Ég hef alltaf haldið því fram að það þurfi að vera mikið og gott samstarf á milli skólans, kennaranna og foreldranna sem eiga börnin í skólunum.

Framsóknarflokkurinn hefur látið sig varða menntamál á Íslandi meira en nokkur annar stjórnmálaflokkur í áratugi. Í rauninni var hann stofnaður utan um alþýðumenntunina. Hugsjónamaðurinn Jónas frá Hriflu, sem byggði upp mikla skóla og menntahugsjón á Íslandi á fyrri hluta síðustu aldar, hafði mikil áhrif og lagði mikinn grunn að þeirri alþýðumenntun sem átti sér stað á síðustu öld. Framsóknarflokkurinn hefur í rauninni alla tíð fylgt þeirri stefnu og látið sig varða menntun fjöldans, jafnræði einstaklinganna til að komast í skóla, að þar væru ríkir og fátækir jafningjar og ættu sömu möguleika. Þetta hefur verið stefna okkar frá upphafi.

Ég heyrði það einhvern tíma í vetur þegar hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir kom fram með þessi frumvörp og var eðlilega stolt af því að hún kvartaði undan því, sem ég undraði mig á, að það hefði ekki verið mikill áhugi fyrir menntamálum í síðustu ríkisstjórn. Ég verð að segja fyrir mig að við framsóknarmenn höfum alltaf haft áhuga á menntamálum og studdum hana sem menntamálaráðherra í öllu því sem hún var að gera. Sjálfur var ég menntamálaráðherra landbúnaðarins í átta ár, því að landbúnaðarskólarnir heyrðu undir ráðuneytið sem ég fór með og var ég þess vegna menntamálaráðherra landbúnaðarins, og tókst á við það í samstarfi við Sjálfstæðisflokkinn og í góðu samstarfi við þingið að breyta tveimur litlum framhaldsskólum, bændaskólum, í háskóla, í metnaðarfulla háskóla, Háskólann á Hólum og Landbúnaðarháskóla Íslands á Hvanneyri. Þar hefur risið upp metnaðarfullt umhverfi. Nemendur eru ekki lengur eitthvað á annað hundrað heldur hátt í 500 í þessum tveimur skólum og aðsókn að þeim er mikil. Ég vil geta þess hér að þetta segir sína sögu, bæði um áhuga minn fyrir skólastarfi og að við höfum alla tíð komið að skólunum. Ég efast ekki um að hver einasti stjórnmálamaður á Íslandi eða stjórnmálaflokkur eigi sér þar kappsfull markmið. Svo er spurningin hvernig við komum málunum áfram, hvað er rétt og um hvað næst samstaða. Þar er því stundum deilt og svo ræður auðvitað fjármagnið töluverðu. Ég er sannfærður um að það var mikið heillaskref þegar grunnskólinn var færður til sveitarfélaganna því grunnskólinn er helgasti staður hvers sveitarfélags og við þekkjum það úr sveitarfélögunum að þar er einnig mjög mikill metnaður fyrir skólastarfinu. Ég vil að það komi fram að sveitarstjórnarmenn og fólkið í landinu hefur gríðarlegan áhuga á skólastarfinu.

Margt gott er sett fram í þessum væntanlegu lögum um leikskóla sem ég held að verði mikilvægt framtíðinni. Leikskólinn á sér ekki langa sögu á Íslandi, tiltölulega stutta sögu, en hann er auðvitað gríðarlega mikilvægur í samfélagi dagsins. Ég fór á mis við það að ganga í leikskóla, hann var ekki til þegar ég var barn að aldri að alast upp á Brúnastöðum en ég var í leikskóla Brúnastaða með systkinum mínum og það voru góðir leikskólar, heimilin. Þar fór fram mikið uppeldisstarf ókeypis á þeim tímum. Foreldrarnir önnuðust það fyrir íslenska ríkið, má segja, án endurgjalds að mennta og ala upp börn sín. Íslensk alþýða kunni sannarlega að ala upp börn og rak góða leikskóla og í rauninni grunnskóla. Lífinu var lengi vel tvískipt á Íslandi því að börn í kaupstöðum fóru í grunnskóla kannski við sjö ára aldur en í sveitunum ekki fyrr en við tíu ára aldur. Þarna var mikil misskipting á þeim tíma. Ég er sannfærður um að

ekkert er mikilvægara en að standa vörð um mjög sterkan leikskóla í sveitarfélögunum sem búi yfir mikilvægum markmiðum því að þar fer uppeldisstarfið fram í dag. Hluti af lífi heimilisins er kominn inn í leikskólana og kominn þangað til að vera og þar læra börnin margt. Foreldrarnir eru upp upptekin bæði við vinnu og annað þannig að leikskólinn hefur tekið við mikilvægu hlutverki. Þangað fara börn ung og þar taka þau sín fyrstu skref og ég dáist oft að því þegar ég kem í leikskólana bæði hvað þar er jákvætt og öflugt fólk við störf sem kennarar. Ég fagna því að sett eru fram markmið um menntun leikskólastigsins, hvernig því skuli hagað og hvaða kröfur skuli gerðar til þess og ég held að það sé gríðarlega mikilvægt að tveir þriðju hlutar stöðugilda hafi réttindi í kennslu, umönnun og uppeldi barna. Þarna eru sett háleit markmið sem ég styð heils hugar.

Við finnum náttúrlega á þessu góða starfi, sem á sér eins og ég sagði ekki langa sögu, að leikskólarnir hafa skilað miklu, þeir eru í mjög föstu formi sem mér finnst vera til þess fallið að börn verða fljótt hæf til margra hluta. Þau læra margt sem er mjög mikilvægt, að koma fram, syngja og dansa og takast á við lífið. Það er því fagnaðarefni hvernig tekist hefur til í þessum efnum á Íslandi og þess vegna er mikilvægt að halda utan um þetta mikla starf.

Það hefur dálítið verið tekist á um hugtakið kristilegt siðgæði á þessu þingi og það kemur enn frekar fyrir þegar við ræðum um grunnskólann en það snýr auðvitað líka að leikskólanum. Þar sýnist mér hafa náðst viðunandi sátt. Ég saknaði þess þegar þingmenn ætluðu og ráðherrann hafði lagt það til að kristilegt siðgæði yrði ekki lengur grunnstefið í stefnu skólanna. Við börðumst fyrir því, framsóknarmenn, að farið yrði vel yfir það og að samstaða næðist um að skilgreina vel hvernig skólarnir eigi að vera. Ég sé að breytingartillögur gagnvart grunnskólanum eru þannig að ásættanlegt er, sýnist mér, en þar segir: „Starfshættir grunnskóla skulu mótast af umburðarlyndi og kærleika, kristinni arfleifð íslenskrar menningar, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi.“ Þetta eru falleg orð þó að ég sakni þess auðvitað að hið fallega orð „siðgæði“ verði ekki með þarna, því að það er eitt fallegasta orðið og einhver fallegasta hugsunin sem kristnin kom með inn í samfélag þjóðanna. Það er í rauninni ekki til neitt sem hefur bætt heiminn jafnmikið og kristið siðgæði. En ég sætti mig við þessar breytingartillögur og tel að þær séu mikilvægar.

Hér hefur mikið verið talað um gjaldfrjálsan leikskóla. Framsóknarflokkurinn á sér skýra stefnu fyrir leikskólastigið og ef ég má hlaupa yfir það, hæstv. forseti, þá segir í ályktun Framsóknarflokksins frá 2. og 3. mars 2007:

„Leikskólinn er fyrsta skólastigið. Hann á að vera uppeldis- og menntastofnun þar sem börn þroskast og læra gegnum leik og starf. Leikskólar eiga að starfa með þarfir nemenda sinna og samfélagsins að leiðarljósi. Mikilvægt er að tryggja öllum börnum aðgang að gjaldfrjálsri kennslu.

Leiðir: Skólaskylda hefjist við fimm ára aldur, í leikskóla.“ — Sem margir ræða um í dag.

Börn eru mjög hæf til að takast á við nám strax á þessum aldri. Sumir hafa velt því fyrir sér hvort leikskólinn eigi strax að verða hluti af grunnskólastiginu og lögbundinn. Ég held að það yrði mjög flókið í okkar dreifbýla landi að setja þær skyldur á öll heimili að hann yrði hluti af grunnskólanum. Það er kannski annað mál að miða við fimm ára aldur og að það verði þá gjaldfrjáls kennsla þegar það næði fram. Koma á aukinni samvinnu leikskólakennara og kennara í yngri deildum grunnskóla og auka hlutfall fagmenntaðra starfsmanna á leikskólum, og mér sýnist vilji standa til þess hér. Auk leikskólakennara skal gefa íþrótta-, tónmennta- og listkennurum tækifæri á að vinna í leikskóla. Þetta eru mikilvæg markmið sem Framsóknarflokkurinn hefur sett fram gagnvart leikskólanum og mér sýnist að þetta frumvarp sé í þeim anda. Svo geta menn auðvitað deilt um hvort leikskólinn eigi að vera gjaldfrjáls og frír börnum. Þetta er náttúrlega mjög stórt hagsmunamál fyrir foreldra og göfug framtíðarsýn í mínum huga og við framsóknarmenn höfum sett það fram sem okkar hugsun að að því þurfi að vinna. Ég tek auðvitað undir það sem hér hefur komið fram að um slíka hluti þurfa sveitarfélögin og ríkið að ná saman og að tekjustofnar þurfa að vera í sveitarfélögunum. Við verðum líka að gæta að hinu að það þarf að vera jafnræði á milli sveitarfélaganna hvað þetta varðar, þau þurfa þá öll að ráða við það sama, að skólinn sé gjaldfrjáls. Ég hygg að þetta mundi kosta 6–7 milljarða en ég álít það eigi að síður göfugt verkefni að ná saman um það hvort hann eigi að vera alveg gjaldfrjáls — menn geta velt því fyrir sér, lítil þátttaka getur verið mikilvæg af hálfu foreldranna — og að skapa þessa aðstöðu að þetta sé nánast hluti af öryggi heimilisins og um leið menntastofnun. Það er mín framtíðarsýn að ríkisvaldið setjist yfir þetta stóra verkefni með sveitarfélögunum, hvort leikskólastigið eigi að ganga til móts við foreldrana og börnin og verða gjaldfrjáls stofnun.

Síðan er uppeldisfræði leikskólanna auðvitað mjög mikilvæg, eins og ég hef farið yfir, og að þar sé menntað fólk og það takist vel. Gamla uppeldisfræðin var góð. Ég hygg að besta uppeldisfræði sem ég hef lesið sé ævisaga séra Árna Þórarinssonar sem Þórbergur Þórðarson skrifaði. Hann segir þar frá uppeldi barna í uppsveitum Árnessýslu sem var með einstökum hætti. Þar var reglan að hafa mýktina að leiðarljósi, að tala við börnin eins og fullorðið fólk og fela þeim skyldur og verkefni. Mig minnir að þar segi að einhvern staðar t.d. að ef barn var beðið að sópa baðstofuna — sem kannski er bannað í dag út af Evrópusambandinu, ég veit það ekki — og barnið sópaði illa þá sagði móðirin eða faðirinn: Þú verður að sópa betur, þú verður að sópa aftur. Og barnið sópaði aftur. Svona lærðu menn að vinna og þetta var mikil uppeldisfræði. Allir ættu að lesa þessa ævisögu, hún er bæði skemmtileg og þar er svo margt fróðlegt um fornan tíma og þá menningu sem við Íslendingar höfum upplifað og eigum í okkar sögu og sýnir að hér var alin upp í kristilegu siðgæði rösk og dugleg þjóð.

Ég held að ekkert sé mikilvægara, bæði í leikskólum og grunnskólum, en góður íslenskur matur og það er stefna dagsins. Ég minnist þess að þegar ég var landbúnaðarráðherra var mér oft boðið í leikskóla og framhaldsskóla til að fylgjast með hvernig mötuneytin væru. Kokkarnir eða þjónustufólkið hafði áhuga á að landbúnaðarráðherra sæi hvernig íslenski maturinn væri tilhafður og það sögðu mér kennarar skólanna á þeim tíma að allt hefði breyst með skólamáltíðum, allt starf í skólunum hefði farið í fastara form. Um leið og þar var heitur og góður íslenskur matur á borð-

um gekk námið betur og aginn varð auðveldari. Ég held að það sé mjög mikilvægt átta sig á þessari staðreynd. Ég minnist þess líka að þegar ég byrjaði í þinginu fluttu þingmenn Framsóknarflokksins þing eftir þing tillögur um fríar skólamáltíðir í grunnskólunum. Ég fagna því í hve gott form þetta hefur verið að færast í mörgum skólum hvað matinn varðar og hve vel er að því staðið, því að ég held að það sé mjög mikilvægt fyrir nemendur en ekki síður fyrir foreldra að vita að börnin fái þar góðan, öruggan og heilnæman mat. Annað væri virðingarleysi. Svo vil ég auðvitað halda því fram sem ég tel að sé mjög gott í leikskólanum og það er samstarfið við foreldrana. Skóli er framhandleggur heimilisins og það er mjög mikilvægt að eiga mikið og gott samstarf við foreldra um það sem skólinn er að gera, að foreldrarnir séu vel upplýstir o.s.frv.

Ég tel að þetta sé í sjálfu sér ágætismál. Ég geri mér grein fyrir því, sem hér hefur komið fram, að það er auðvitað rangt að halda að einhver einn stjórnmálaflokkur eins og Samfylkingin hafi á einum vetri breytt öllu í menntamálum sem hún hefur í rauninni ekki komið nálægt. Sannleikurinn er sá að með batnandi þjóðarhag hefur skólastarf á síðustu árum verið mjög öflugt og menntaþrá þjóðarinnar til að efla þekkingu sína verið mjög mikil og aldrei hafa á Íslandi setið fleiri einstaklingar, bæði ungir og fullorðnir, á skólabekk en á síðustu tíu árum. Það er engin breyting í því. Samfylkingin hefur ekki sett neitt mark á þetta starf en ég óska henni til hamingju með þann góða vilja sem hún á til að takast á við það.

Það er auðvitað fagnaðarefni eins og alltaf að þingið er mjög áhugasamt um menntamálin og þess vegna er mjög mikilvægt að gefa þessum málum enn frekar tíma til umræðu og skoðunar. Svo vil ég náttúrlega sem Íslendingur segja að ekkert er mikilvægara í grunnskólanum en góð málörvun og íslenskukunnátta allra sem þar koma að, að mikið sé lagt upp úr því strax hvað íslenska tungu varðar að börnin nái tökum á okkar fallega máli. Mér finnst leikskólarnir vera til fyrirmyndar að því leyti, mér finnst lítil börn tala fallega íslensku og ég finn að skólarnir standa sig vel á þessu sviði. Menntamálaráðuneytið verður auðvitað að fylgja því vel eftir með gögnum sem þarf til kennslunnar og styðja sem best við skólastarfið.

Ég sé að tíma mínum er lokið, hæstv. forseti, og get þess vegna hætt núna en mér sýnist að hér sé hið prýðilegasta mál á ferðinni um leikskólana.

[15:58]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég get verið sammála hv. þm. Guðna Ágústssyni um að það er fátt betra en góður íslenskur matur og mikilvægt að bjóða upp á hann í skólunum. Það eru blikur á lofti í þeim efnum eins og við sem glímum við þingstörfin þessa dagana vitum, mötuneytin gætu þess vegna fyllst af innfluttu kjöti.

Það var ekki það sem varð til þess að ég ákvað að fara í andsvar við þingmanninn heldur það sem hann var hér að fjalla um, um fimm ára börnin og möguleikann á því, eins og ég skildi hann, að fimm ára börn væru vel hæf til þess að vera í námi og að hugsanlega ætti að vera skólaskylda á þeim aldri. Mér finnst þetta vera mjög athyglisverð hugsun, að hluti leikskólans verði gerður að skólaskyldu og ég er sammála honum í því að það á ekki að þýða það að flytja þann aldur inn í grunnskólann nema síður sé heldur ætti það þá að vera á forsendum leikskólans sjálfs. Leikskólinn er auðvitað sérstakt skólastig og það eru sérstakar hefðir og starfsaðferðir sem eru notaðar í leikskólanum sem byggja á öðrum þáttum en í grunnskólanum og ég held að það sé mjög mikilvægt að halda því. En mér finnst vel koma til álita og mér finnst það vera hugsun sem á heima í þessari umræðu, jafnvel þó að það sé ekki í tillöguformi hér nú þá finnst mér það vera hugsun sem vel mætti fara að þroska, hvort í einhverjum hluta leikskólans, t.d. í efsta árganginum eða í tveimur efstu væri skólaskylda í þeim skilningi að það væri skylt að fara í leikskóla á þeim tíma jafnvel þó að starfið þar væri á forsendum leikskólans. Það mundi jafnvel auðvelda umræðuna um gjaldfrelsið o.s.frv.

[16:00]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég heyrði að ég og hv. þingmaður erum á margan hátt sammála um framtíðarstefnuna. Hvað varðar blikur með matinn er mikilvægt fyrir þingið að fara yfir þær breytingar sem liggja fyrir og vonandi verður því máli frestað á þessu þingi hvað matvælalöggjöf Evrópusambandsins varðar. Ég hef hins vegar orðið þess var með leikskólann og grunnskólann að þar eru gerðar miklar kröfur um gæði matvælanna. Ég minnist þess t.d. hvað ég varð glaður sem landbúnaðarráðherra að börnin sögðu mér gjarnan að lambakjötið á miðvikudögum í sósu væri það besta sem þau fengju alla vikuna. Þar var gott kjöt og góður fiskur og allt undir eftirliti færustu manna þannig að leikskólarnir og grunnskólarnir hljóta að gera miklar kröfur um gæði hráefnisins og ég vona að íslensk þjóð og íslenska þingið geri einnig miklar kröfur í þeim efnum.

Ég er sammála hv. þingmanni að ég álít að væri tekin upp lögbundin kennsluskylda fyrir fimm ára börn, sem ég held að séu mjög hæf til námsins og eigi mjög auðvelt með að læra marga hluti og sé kannski einhver besti aldur lífsins eins og í tungumálakennslu o.fl., þá eigi ekki að kljúfa þau frá leikskólanum, það eigi að vera hluti af leikskólanum, það styrkir leikskólana. Það er vont að vera að færa börn of mikið til á milli skóla. Ég held að leikskólinn með þær menntunarkröfur sem hér eru gerðar og hvernig hann hefur starfað sé fullfær um að taka við því verkefni ef það yrði ákveðið.

[16:02]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég er algjörlega sammála því sem kemur fram hjá hv. þm. Guðna Ágústssyni. Fyrst aðeins varðandi matinn, mötuneytin eru mjög mikilvæg og ég held að það sé rétt lýsing sem hann var að gefa að þegar mötuneytin voru tekin upp — þau voru auðvitað víða um land, sérstaklega í dreifbýlisskólum, ég tala nú ekki um þar sem var heimavist að einhverju leyti, en ég held að það hafi verið mikið framfaraspor þegar þau voru tekin upp í skólum almennt. Ég þekki það, á sínum tíma heimsótti ég alla leikskóla í Reykjavíkurborg og lét aldrei hjá líða að fara í eldhúsið og kynna mér það sem þar fór fram og veit að það er mikilvægt einmitt upp á gæði matvælanna að það sé eldað á staðnum. Sú umræða hefur oft komið upp hvort ekki sé

hægt að kaupa matinn að og flytja í bökkum o.s.frv., það á ekki bara við um leikskóla og grunnskóla, þetta kemur upp á öldrunarstofnunum líka, en ég held að það sé gríðarlega mikilvægt fyrir gæði matarins að eldað sé á staðnum og vil bara árétta það.

Varðandi svo með kennsluskyldu eða skólaskyldu fyrir fimm ára börn finnst mér sem sagt og ítreka það að mér finnst það vera mjög athyglisvert að taka upp þá umræðu á næstunni, m.a. við fagstéttirnar sem starfa í leikskólunum og aðra áhugamenn og hagsmunaaðila í þessu sambandi, hvort það sé ekki eitthvað sem við gætum farið að vinna að og þróa að það yrði tekin upp einhver kennsluskylda eða skólaskylda í efsta eða efstu árgöngum leikskólans, en eins og ég segi og ítreka á af minni hálfu, á forsendum leikskólans sjálfs að sjálfsögðu.

[16:04]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég gat um í ræðu minni álít ég að leikskólinn sé orðinn hluti af hinu íslenska heimili og hafi tekið við stóru verkefni sem áður var verkefni foreldranna og þeir fást ekki við vegna þess að þeir hafa ekki í dag þann tíma sem þeir þurfa vegna þess að þeir eru úti á vinnumarkaðnum. Þess vegna tel ég náttúrlega mjög mikilvægt að leikskólinn sé sem líkastur heimilinu á margan hátt, þar fari saman stór systkinahópur og mikil umönnun og mötuneytin þar eru mikilvæg. Ég held að við sjáum það hér á síðustu árum hvernig sjoppufæði, hvernig einhver nestisbox hafa valdið skaða á heilsu fólks og það er ekkert mikilvægara en hinar góðu máltíðir dagsins og börn á leikskólum þurfa ekki síður í á þeim að halda en aðrir og kannski enn frekar en hinir fullorðnu. Við glímum við mikið vandamál þegar við horfum til framtíðarinnar hvernig börn og unglingar hafa verið að þyngjast og hvernig við höfum í rauninni látið bisnessaðilana troða sælgæti og gosi og allri þeirri óhollustu að börnunum. Mér finnst nú vera vakning hjá ungum foreldrum að vinna gegn þessu og fara meira að hollustustefnu og hugsa um heilsu barnsins síns. Ekkert er mikilvægara í mínum huga en að sveitarfélögin og ríkisvaldið fylgi þeirri hugsun vel eftir.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir andsvörin og ég finn að hugir okkar liggja saman, ég er eiginlega hissa að hann skuli ekki verða framsóknarmaður, svo vel er hann hugsandi. [Hlátrasköll í þingsal.] Mér finnst vera Jónasarstrengur í honum og mundi þiggja hann í flokkinn. (Gripið fram í.)

[16:06]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Nú þykir mér vera að færast fjör í leikinn. Hv. þm. Guðni Ágústsson kemur hér inn á mjög veigamikil atriði sem skipta verulegu máli í þessari umræðu, matvælalöggjöfin kemur líka upp í hugann og við eigum auðvitað eftir að ræða áfram um hollustufæði og hollustu.

Þar sem tími minn er knappur, hæstv. forseti, ætla ég að vinda mér í það sem ég á eftir að fjalla um í síðari ræðu minni. Það er auðvitað mjög mikilvægt að umræðan sem hér fer fram fari á spjöld þingsögunnar því að við erum að ræða um mjög miklar breytingar á skólakerfinu. Leikskólaframvarpið gerir ráð fyrir mjög miklum breytingum á leikskólakerfinu, við erum að tala um skólastig þar sem vinna á sjötta þúsund starfsmenn við uppeldi og menntun barnanna okkar í u.þ.b. 270 leikskólum vítt og breitt um landið og þeim fjölgar stöðugt, þannig að við verðum að gera okkur grein fyrir því hvað hér er nálægt okkur sem snertir marga, hér er um að ræða hluta af grunnþörfum samfélagsins.

Í þeim töluðu orðum kemur auðvitað upp í hugann að nú er það svo að það er mjög erfitt að setja rammalöggjöf, eins og umrædd löggjöf er, ef hún á að ná til allra. Það sem ég hef sérstakar áhyggjur af í þessu frumvarpi eru fötluð börn. Mér þykir vanta talsvert upp á að réttinda þeirra sé gætt svo nægilegt geti talist. Í því sambandi langar mig til að vitna hér til umsagna sem við fengum í menntamálanefnd, annars vegar umsagnar frá Öryrkjabandalagi Íslands og hins vegar frá Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra. Ég tel mjög mikilvægt að breytingartillögur sem ég hef lagt fram á þingskjali sem ég talaði fyrir fyrr í dag nái fram að ganga hvað þetta varðar.

Öryrkjabandalag Íslands segir að það veki sérstaka athygli að það sé ekki að finna sérstakan kafla í frumvarpinu sem fjalli um réttindi nemenda í leikskóla, t.d. nemendur með sérþarfir og nemendur með annað móðurmál en íslensku. Úr þessu reyni ég að bæta í breytingartillögum mínum. Sömuleiðis nefnir Öryrkjabandalagið sérstaklega mikilvægi þess að réttinda heyrnarlausra barna sem tala táknmál og eiga það sem fyrsta mál eða móðurmál, að réttinda þeirra sé verulega gætt. Miðað við þá reynslu sem Öryrkjabandalagið segir vera af núgildandi lögum og af aðalnámskrá leikskóla þá tryggi þau ekki rétt heyrnarlausra barna til máls og hefur málþroski þeirra á táknmáli ekki náð að uppfylla það viðmið sem gengið er út frá að heyrnarlausir nemendur hafi náð við upphaf skólagöngu í grunnskóla og fram kemur í aðalnámskrá grunnskóla.

Undir þetta tekur Samskiptamiðstöð heyrnarlausra. Í umsögn þeirra kemur fram að staða barna sem tala táknmál og eiga það sem sitt fyrsta mál eða móðurmál sé afar ólík stöðu allra annarra barna og mikil hætta er á að máltaka þeirra verði veik ef ekki eru gerðar sérstakar ráðstafanir og að réttur þeirra til máls sé skýlaust tryggður. Það er dregið sérstaklega fram í dagsljósið í þessari umsögn að börnin sem um ræðir eiga í flestum tilfellum ekki foreldra eða fjölskyldu sem talar þeirra eigið mál heldur eiga þau foreldra eða fjölskyldu sem talar íslensku. Það þarf að huga sérstaklega vel að þessum börnum vegna þess að við erum ekki að tala um réttindi umfram aðra heldur lágmarksréttindi. Þegar heyrnarlaus börn hefja grunnskólanám er gert ráð fyrir því að þau hafi náð ákveðinni færni í táknmáli og námskrá grunnskólans byggir á því að börnin hafi fengið eðlilega málþróun og málörvun á leikskólaaldrinum því að í grunnskóla er táknmál kennslumál barnanna. Til þess að tryggja þetta þegar upp í grunnskólann er komið verðum við að breyta þessu atriði í leikskólafrumvarpinu. Það þarf að tryggja að máltaka og málþroski heyrnarlausra barna í leikskólum sé með þeim hætti að þeim sé sköpuð samfella á milli leikskólastigsins og grunnskólastigsins hvað þetta varðar. Þetta verður ekki of oft undirstrikað, hæstv. forseti.

Mig langar líka til að gera hér að umtalsefni minnisblað sem menntamálanefnd var að berast frá Sambandi ísl. sveit-

arfélaga. Nú hefur Samband ísl. sveitarfélaga kynnt sér breytingartillögurnar sem liggja fyrir hér á skjölum og nokkrar breytingartillagnanna valda sambandinu ákveðnum áhyggjum og sambandið gerir athugasemdir til nefndarinnar, annars vegar um 6. gr. og hins vegar um sérfræðiþjónustuna og húsnæði leikskóla. Þar er verið að tala 21., 22. gr. og 12. gr. Það sem sambandið hefur mestar áhyggjur af hvað þetta varðar eru auknar skyldur sem menntamálanefnd leggur með breytingartillögum sínum á sveitarfélögin að þjónusta við fötluð börn fari fram innan leikskólans. Sveitarfélögin hafa áhyggjur af því að þetta geti verið íþyngjandi fyrir sveitarfélögin, geti verið of mikill kostnaðarauki og það geti verið sérstaklega erfitt fyrir smærri sveitarfélög að uppfylla þessar skyldur.

Ég vil segja það hér að menntamálanefnd er sér meðvituð um nákvæmlega þessa þætti sem Samband ísl. sveitarfélaga hefur áhyggjur af. Við gerum okkur grein fyrir því að það verður erfitt fyrir öll sveitarfélögin að uppfylla þessa skyldu en ég tel algjörlega ljóst, og það var einhugur um það í menntamálanefndinni, að það yrði að tala skýrt í lagatextanum — eins og raunar hefur verið gert í lagatexta hingað til — til þess að sveitarfélög og félagsþjónusta sveitarfélaga átti sig á því hvað það er sem löggjafinn vill sjá í umhverfi fatlaðra barna og foreldra þeirra. Við teljum ekki ásættanlegt, eða öllu heldur svo ég segi þetta nú kannski með jákvæðum formerkjum, við teljum eðlilegt að allt sé gert til þess að auðvelda foreldrum fatlaðra og fötluðum börnum skólagöngu. Eitt af því er að tryggja að sú meðferð sem börnin þurfa og sú aðstoð sem fötluð börn þurfa til þess að geta nýtt sér allt það nám sem til boða stendur og allan þann leik sem til boða stendur sé það að meðferðin og námið fari eins og frekast er kostur fram á einum stað. Í öllu falli, ef hluti þjónustunnar þarf að fara fram á öðrum stað en í leikskólanum þurfi sveitarfélög og félagsþjónusta að finna leiðir til þess að tryggja að séð sé fyrir flutningi viðkomandi barns, akstri, sem er þá á vegum félagsþjónustunnar eða leikskólakerfisins.

Auðvitað þurfa sveitarfélög og ríki að tala saman um þessa þjónustu. Auðvitað þurfa menn að koma sér saman um það þannig að sveitarfélög geti tryggt þetta umhverfi sem menntamálanefnd er svo einhuga um að þurfi að tryggja. Þetta langar mig til að segja varðandi athugasemdirnar sem koma frá sveitarfélögunum núna um breytingartillögurnar, sem auðvitað er mjög fínt að fá á þessu stigi og við getum tekið þær til skoðunar hér við 2. umr. og mögulegt er að málin verði tekin aftur inn í nefndina milli 2. og 3. umr. og þá verði hægt að koma þeim sjónarmiðum sem sveitarfélögin hafa sent okkur sérstaklega á framfæri.

Þá vil ég nefna hér, hæstv. forseti, að við höfum fengið ábendingar um það frá Félagi leikskólakennara að það sé bagalegt í fleiri en einu tilliti á hvern hátt greinargerðin í frumvarpinu stangast á við ákveðin ákvæði í frumvarpinu sjálfu. Það mun hafa gerst þannig að eftir að nefndin sem samdi frumvarpið skilaði af sér voru gerðar talsverðar breytingar á frumvarpinu í menntamálaráðuneytinu. Þær breytingar margar speglast hins vegar ekki í greinargerðinni. Þetta er auðvitað hvimleitt og þetta er ekki samkvæmt þeim reglum sem við höfum gefið út um vandaða meðferð eða vandaða samningu lagafrumvarpa og ég minni hér á nýútkomna handbók um lagafrumvörp og hvernig eigi að bera sig að við að semja slík skjöl. Þetta frumvarp er ekki eitt af þeim vandaðri sem hafa komið hingað inn og það er auðvitað nöturlegt að þurfa að láta benda sér á það mikla ósamræmi, því að það er talsvert mikið ósamræmi á milli greinargerðarinnar og ákveðinna hluta í frumvarpstextanum sjálfum.

Hæstv. forseti. Enn er ég að renna út á tíma, tími minn leyfir sem sé ekki að ég fari náið ofan í þau atriði sem hér um ræðir. Kannski get ég gert það í fimm mínútna ræðunum sem ég á eftir eða kannski koma einhverjir aðrir nefndarmenn og gera frekar grein fyrir þeim. En þetta er eitthvað sem við lagatæknilega og sem löggjafi verðum að átta okkur á að ræður okkar hér eru lögskýringargögn og til þeirra kann að verða vitnað ef það verður einhver ágreiningur um framkvæmd þessara laga. Þess vegna er mikilvægt að við þessa umræðu komi fram sem víðust skírskotun og þau atriði sem skipta hér verulegu máli séu nefnd. Auðvitað eru þau eðli málsins samkvæmt mörg í jafnviðamiklu máli og hér um ræðir.

Hæstv. forseti. Ég segi ekki mikið meira á tveimur sekúndum (Forseti hringir.) en boða endurkomu mína í ræðustól í fimm mínútna ræðu.

[16:17]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir ágæta ræðu og það efni sem hún tók fyrir í sinni ræðu. Ég held að þetta sé stórt mál. Þegar maður horfir yfir samtíma sinn síðustu áratugi þá er kannski einhver mesti árangur sem við höfum náð í samfélaginu til breytinga aðbúnaður gagnvart fötluðu fólki. Ég geri mér grein fyrir því að þar er engin lokahöfn enn þá. Við getum náð enn meiri árangri og það er mjög mikilvægt, eins og kom fram í máli hv. þingmanns, að sveitarfélögin og ríkið ræði saman um þetta stóra verkefni, allar þær þarfir sem hið fatlaða barn þarf, öll sú umhyggja sem foreldrar fatlaðra barna þurfa á að halda og hjálp til að geta varðveitt barnið á sínu eigin heimili. Skólinn þarf mikla aðstoð og maður hefur orðið var við það stundum í litlu samfélagi þar sem eru hlutfallslega mörg fötluð börn að það kemur upp ágreiningur og farið er að tala um kostnað og svo framvegis af hinum fatlaða og veldur deilum í sveitarfélaginu. Þetta má ekki gerast í íslensku samfélagi. Ég vil því spyrja hv. þingmann hvernig hún sjái þetta fyrir sér og hvað sé hægt að gera því ég tek undir að félagsþjónusta sveitarfélaganna og sveitarfélögin þurfi að vera vel undir þetta búin því margir einstaklingar sem við þekkjum í gegnum lífið, náðu fullorðinsaldri, fengu aldrei þá samhjálp sem þeir þurftu á að halda. Við erum kannski öll fötluð. Við finnum það samt sem áður og erum öll fötluð á einhvern hátt. Við finnum það líka hvað samhjálp dagsins, ef hún er látin fram, og þekkingin sem (Forseti hringir.) til er í dag, getur skilað miklu til að örva þann sem á undir högg að sækja af einhverjum ástæðum.

[16:19]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Já, það er rétt hjá hv. þingmanni að þetta er málaflokkur eða þessir þættir málanna þ.e. staða fatlaðra

barna innan skólakerfisins er viðamikið verkefni sem aldrei tekur enda og við komumst aldrei í höfn með það.

Mínar tillögur hvað þetta varðar getur að líta á þskj. 1071 þar sem ég hef lagt fram breytingartillögur. Ég veit að Framsóknarflokkurinn, þingflokkur Framsóknarflokksins, hefur kynnt sér breytingartillögur mínar og ég tel að í þeim þingflokki sé talsverður stuðningur við þær og ég treysti því auðvitað að þingflokkurinn komi til liðs við okkur og mig í þessum efnum. Þar set ég fram nýjan kafla í lagafrumvarpið sem ég kalla *Nemendur*. Mér hefur reyndar verið bent á að kannski væri skynsamlegra að kalla hann Leikskólabörn og ég fellst á það sjónarmið. Þar geri ég ráð fyrir að sett sé í frumvarpið að nemendur eða leikskólabörn eigi rétt á því að komið sé til móts við þarfir þeirra í almennum leikskólum án aðgreiningar, án tillits til líkamlegs eða andlegs atgervis, að heyrnarlausum nemendum skuli tryggt málumhverfi svo þeir fái notið þeirrar menntunar og leikskilyrða sem leikskólinn hefur upp á að bjóða og að leikskólar geri sérstaka móttökuáætlun vegna barna sem hafi annað móðurmál en íslensku og þá er ég bæði að tala um erlend börn eða börn af erlendum uppruna og börn sem hafa táknmál sem móðurmál. Það þarf að tryggja að öll þessi börn og foreldrar þeirra fái aðgang að öllum upplýsingum um skólastarfið og framvindu þess.

Sömuleiðis legg ég til að ekki verði einungis stuðlað að því eða leitast við að tryggja að foreldrar heyrnarlausra barna fái túlkaþjónustu heldur að það verði skylda að foreldrar heyrnarlausra barna eða heyrnarlausir foreldrar öllu heldur fái þá túlkaþjónustu sem nauðsynleg er til að þær upplýsingar sem þessir foreldrar þurfi á að halda skili sér. Í breytingartillöguskjali mínu eru því (Forseti hringir.) breytingartillögur sem ég tel að eigi að vera til mikilla bóta.

[16:21]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil enn þakka hv. þingmanni fyrir þessa yfirferð og þessa hugsun því það er nú svo að í öllum fjölskyldum eru einhverjir einstaklingar, einhver börn, kallaðir fatlaðir, þurfa á sérhjálp að halda. Oft er það tímabundið. Stundum er það tímabundið. Stundum er það varanlegra. En það sem ég vek athygli á er auðvitað það dásamlega hvernig við höfum leitt fram börnin okkar sem í rauninni var farið með eins og óhreinu börnin hennar Evu fyrir nokkrum áratugum, sett til hliðar í samfélaginu og urðu þau í rauninni aldrei þátttakendur í samfélaginu. Þess vegna er svo mikilvægt að sjá þá breytingu sem hefur orðið í skólastarfinu og kannski með leikskólanum, að það er verið að sinna sérþörfum þessara barna. Ég vil þess vegna alveg sérstaklega taka undir það með hv. þingmanni að ég styð það heils hugar að þessi mál verði skoðuð út frá öllum þeim þörfum hvað þessi börn varðar og foreldra þeirra því það getur stundum verið erfitt að vera foreldri. Einhver sem sagður er fatlaður, sem menn vita kannski ekki hvernig á að fara með í skólanum, þarf á mikilli samhjálp að halda. Enn getur þetta fólk átt við erfiðleika að stríða að tjá sig um málið og þess vegna er um að gera að opna þessi mál sem allra mest og ríkinu og sveitarfélaginu ber enn og aftur að fara yfir það út frá þeim sjónarmiðum sem komu fram í máli hv. þingmanns hér þannig að það styð ég heils hugar.

[16:23]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér þykir vænt um að heyra þessi orð hv. þingmanns. Ég veit það og finn að Framsóknarflokkurinn er á þessari línu með okkur og ég treysti því að það verði stuðningur við breytingartillögur okkar í þeim ranni.

Hv. þingmaður sagði í fyrra andsvari sínu að við værum ef til vill öll fötluð. Ég veit ekki hvort það er rétt. Ég hef alltaf talið hv. þingmann afar hraustan mann. Kannski er eina smávægilega fötlunin sem hann á við að stríða sú að hann skuli vera framsóknarmaður. Eins og ég segi þá tökum við þessi mál til alvarlegrar skoðunar það sem eftir lifir af þessari umræðu.

[16:24]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það lagafrumvarp um leikskóla sem við ræðum um er í flestum atriðum mikil réttarbót. Því er líka þannig farið að fulltrúar allra flokka standa saman að nefndaráliti þótt hefði vissulega í ýmsum atriðum mátt gera betur eins og komið hefur verið inn á í umræðunum í dag.

Mikilvægt er að því sé haldið til haga um leikskólana að þeir hafa mjög mikilvægu hlutverki að gegna í nútímasamfélagi okkar. Þeir eru í rauninni ákveðið tæki í þeirri kvenfrelsisbaráttu sem háð hefur verið í marga áratugi og það er í minni núlifandi manna að þetta þótti mikil ögrun og ógnun við hið borgaralega samfélag að konum var með vöggustofum gefinn kostur á því að komast út af heimilinu.

Það er annað í samfélagsháttum okkar sem kallar líka á þessa breytingu sem er að fjölskyldumynstrið hefur breyst mjög mikið og það er ólíku saman að jafna þeim heimilum sem hér voru á fyrri hluta 20. aldar þegar systkinahópar voru það stórir að þar myndaðist eiginlega eins og lítill leikskóli inni á hverju heimili og síðan í hverri götu. Barnafjöldi nú er mun minni og það kallar enn á þessa nauðsyn og ég hygg að þær raddir fari nú senn að hljóðna sem telja að leikskólinn sé uppeldislega eitthvað vafasamur, en ekki er langt síðan þær voru háværar.

Í minni þess sem hér stendur, sem er nú þó á ungum aldri, að vísu ekki nógu ungum til að hafa komist á leikskóla, hygg ég þó að þeir hafi verið orðnir þekktir í Reykjavík þegar ég var að alast upp en ekki í þeim afdölum þar sem ég sleit barnsskónum. Kannski er það því að þakka að ég fékk í gegnum bernskuna og allt fram á þennan dag að halda skrollinu sem hefði örugglega ekki verið liðið í neinu leikskólastarfi og verið upprætt á því herrans ári 2008 og sjálfsagt hefði það þótt gott. En einhvern veginn er það nú þannig að þegar maður dragnast með slíka fötlun — það var nú verið að tala um hvort hv. þm. Guðni Ágústsson væri fatlaður og ég get alla vega (Gripið fram í.) státað af því að hafa sannarlega þessa fötlun sem er blestur á máli. Og eitt af hlutverkum menntastofnananna er að vinna á slíkum hlutum.

En svo ég hætti nú að vera í gamanmálum í sambandi við skrollið. Það sem mig langaði til að tala sérstaklega um — (Gripið fram í.) Hv. þm. Siv Friðleifsdóttir minnir á það og vill að ég rifji það upp í ræðustól að vitaskuld var það skrolli að nokkru leyti að þakka að ég náði því að komast í það starf sem ég er í vegna þess að félagar mínir í kosn-

ingabaráttunni bjuggu til ágætisbarmmerki sem á stóð: Á þing þó hann skrolli. Það fór eins og eldur í sinu um allt kjördæmið og hjálpaði örugglega mikið til að vekja athygli í harðri prófkjörsbaráttu. En þetta er útúrdúr frá umræðunni um leikskólamálin.

Mig langar til að koma aðeins inn á það sem mikið hefur verið rætt um í dag, þ.e. gjaldtöku í leikskólum. Það er rétt sem komið hefur fram að í stefnuskrá okkar framsóknarmanna viljum við stefna að því sem langtímamarkmiði að leikskólar verði gjaldfrjálsir. Ég held að það sé mjög mikilvægt markmið vegna þess að okkur veitir ekki af að koma sem mest til móts við barnafólk í landinu sem þarf að reiða heilmiklar fúlgur af hendi. Barnauppeldi er dýrt í dag í nútímasamfélagi í beinhörðum peningum. Um er að ræða aðgerð sem getur hjálpað okkur til þess að stuðla að því að vöxtur þjóðarinnar verði með eðlilegum hætti hér eftir sem hingað til. Það er raunverulegt vandamál víða í hinum vestræna heimi að barneignir eru of fátíðar og þjóðirnar ganga því ekki eðlilega fram.

Það er nokkur mótsögn í því fólgin hjá talsmönnum stjórnarliðsins í þessari umræðu, þó að ég hafi ekki heyrt þá tala á móti því markmiði að leikskólar eigi til framtíðar talið að verða gjaldfrjálsir, að telja að þetta sé löggjafarvaldinu óviðkomandi. Það er ekki þannig að löggjafarvaldið sé einskorðað við það að setja lög og reglur gagnvart framkvæmdarvaldi ríkisins. Löggjafarvaldinu er ætlað að setja lög og reglur gagnvart bæði þeim þáttum sem lúta að stjórnsýslu ríkisins og að hinu stjórnsýslustiginu, sveitarfélögunum.

Það segir samt ekki að löggjafarvaldið gangist í lagasetningu sem þessa án þess að hafa samráð við sveitarfélögin. Það er það sem gert hefur verið og það er það sem við erum að gera með þessum lögum, þar sem við erum að setja lög um verkefni sem við höfum falið sveitarfélögunum. Ef sú röksemdafærsla ætti við að gjaldtaka í leikskólum væri óviðkomandi Alþingi mætti með sömu rökum segja það um lagafrumvarpið allt. En svo er auðvitað ekki.

Þess vegna er miður að ekki skuli hafa verið notað tækifærið við þessa lagasetningu að stíga einhver skref í þá átt að minnka gjaldskylduna. Í stefnuskrá okkar framsóknarmanna hefur fyrsta skrefið í þeim efnum verið það að fimm ára stigið ætti einmitt að vera gjaldfrjálst. Það er orðið þannig í nokkrum sveitarfélögum. En það er mjög miður ef sú þróun verður mjög mismunandi milli sveitarfélaga og sveitarfélögin fari að keppa sín í milli á þeim forsendum. Það er miklu eðlilegra og í anda þeirrar jafnaðarstefnu sem Framsóknarflokkurinn vill standa fyrir og mér hefur þótt hin seinni ár að í rauninni allir flokkar vilji koma að, að um þetta séu heildstæðar reglur og þess vegna hefði löggjafar- og framkvæmdarvaldið haft mjög gott tækifæri til að ná einhvers konar samningum og lendingu sem síðan hefði verið sett sem markmiðslýsing í þann lagabálk sem er til umræðu.

Hv. þm. Einar Már Sigurðarson vék að því í ræðu sinni að aðeins eitt ár væri liðið af kjörtímabilinu og nógur tími til að taka þetta fyrir seinna. En tilfellið er að þegar við hreyfum núna við lögum um leikskóla er mjög líklegt að það verði eina breytingin í þeim efnum á þessu kjörtímabili. Þess vegna hefði verið betra að fara aðeins hægar yfir og gefa sér rýmri tíma til að vinna þetta mál betur með því m.a. að taka aðeins á gjaldtökuþættinum.

Þar með er ég ekki að segja að ég hefði treyst mér til að flytja tillögu eins og er í um margt ágætu lagafrumvarpi hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur þar sem hún leggur til að gjaldtaka til leikskóla sé alfarið bönnuð. Ég held að það sé of stórt skref til að taka sérstaklega við þær efnahagsaðstæður sem nú eru þar sem reynir mikið á að við séum ábyrg og förum varlega. Gætum hófs og sparsemi en það hefði aftur á móti ekki verið nein ofrausn að taka einhver skref og setja einhverja varða inn í framtíðina. Ég hvet því hv. menntamálanefnd til að huga að því í nefndarstarfi sínu þannig að jafnvel megi koma að því á lokastigi frumvarpsins.

En það er annað atriði sem mig langar til að víkja aðeins að. Það snertir 12. gr. frumvarpsins. 12. gr. er svohljóðandi:

„Gerð leikskólahúsnæðis skal taka mið af þörfum barna og þeirri starfsemi sem fram fer í leikskóla. Leggja skal áherslu á öruggt og rúmgott náms- og starfsumhverfi. Húsnæði og allur aðbúnaður skal taka mið af því að tryggja öryggi og vellíðan barna, svo sem hvað varðar húsbúnað, hljóðvist, lýsingu og loftræstingu. Gert skal sérstaklega ráð fyrir rými fyrir sérfræðiþjónustu vegna barna með sérþarfir og vinnuaðstöðu starfsfólks.“

Þetta er mjög góð markmiðslýsing og í rauninni ekkert sem ég ætla að finna að henni sem slíkri. En mig langar samt að víkja aðeins að húsnæðisþættinum vegna þess að ég held að í húsbyggingum fyrir leikskóla, eins og í fleiru sem lýtur að opinberum framkvæmdum á seinni árum, höfum við farið nokkuð fram úr okkur.

Ekki er lengra síðan en svo þegar ég átti sjálfur fyrst börn á leikskóla að þá þótti nægjanlegt að leikskólahúsnæði væri í rauninni húsnæði sem gat þess vegna verið fyrrum íbúðarhúsnæði eða húsnæði sem var byggt með sambærilegum kostnaði á hvern fermetra og venjulegt íbúðarhúsnæði. En á mjög fáum árum, síðustu árum síðustu aldar og árum nýhafinnar aldar, hefur sú þróun orðið að þessi kostnaður hefur vaxið gríðarlega. Í litlum sveitarfélögum þar sem reknir eru leikskólar með nokkrum tugum barna kosta leikskólabyggingar á annað hundrað millj. kr. Ég held að hér eins og svo víða annars staðar í hinum opinbera rekstri hafi hið opinbera gengið á undan í ákveðinni tegund af bruðli og óhófi og hafi sáralítið þjónað hagsmunum þeirra barna sem síðar hafa fengið að njóta þeirra stofnana. Því að í rauninni er mest af því sem skapar hinn aukna kostnað á leikskólum eitthvað sem verður þeim sem notar húsið afskaplega haldlítið eða jafnvel ósýnilegt.

Ég held að full ástæða sé til að ríkið, framkvæmdarvaldið í gegnum menntamálaráðuneytið, hafi ákveðna forgöngu, bæði í þessum efnum og varðandi skólahúsnæði yfirleitt, að við gætum hófs og sparsemi sem hefur algerlega vantað á síðustu árum við húsbyggingar. Miklu nær væri að verja fjármunum til annarra þátta ef hægt væri og menn telji mögguleika á því, bæði varðandi gjaldtökuna sem ég vék að og laun þeirra umönnunarstétta sem vinna á þessum stofnunum sem hafa í mörgum tilfellum verið hraksmánarlega lág á sama tíma. Húsnæðiskostnaður hefur verið sprengdur upp án þess að almennilega hafi verið horft í það eða fagleg umræða hafi nokkurn tíma farið fram í rauninni um hvað

hafi áunnist með þeim mikla kostnaðarauka.

Ég hygg að ekki sé fjarri lagi að á undanförnum áratug hafi kostnaður við húsnæði bæði fyrir grunnskóla og leikskóla margfaldast, gott ef ekki nálægt því sums staðar tífaldast miðað við þær tölur sem ég hef séð á blaðamennskuferli mínum þar sem ég hef skrifað um leikskólabyggingar í kjördæmi mínu, Suðurkjördæmi, og hygg ég að það sé ekkert frábrugðið öðrum kjördæmum í þessum efnum.

Síðan langar mig aðeins að víkja að þeim þáttum sem rætt var um áðan um rétt fatlaðra barna til leikskólanáms. Sjálfur er ég svo lánsamur að hafa hlotnast það að eiga fatlað barn og ala upp fatlað barn og glíma við það einmitt á þeim árum þegar ekki var sjálfsagt og raunar alls ekki að það fengi að njóta leikskólavistar. Ég get sagt af því mjög góða sögu, það gekk allt saman mjög vel og naut barnið mjög mikilvægrar menntunar. Ég held að það sé mjög mikilvægur þáttur fyrir hina fötluðu að njóta sambærilegrar þjónustu í þessum efnum og hérna hafa verið stigin mjög mikilvæg skref.

Ég er mjög hugsandi yfir þeim breytingartillögum sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir leggur fram í þessu efni. Mér sýnist af fyrstu yfirsýn og lestri þeirra að þær séu allar mjög til bóta. Þá er ég að tala um breytingartillögur á þingskjali 1071 varðandi nemendur með sérþarfir. Því þetta er mjög mikilvægur þáttur fyrir foreldra hinna fötluðu vegna þess mikla álags sem fylgir því oft að eiga fatlað barn umfram það sem fylgir öðru barnauppeldi og er allt barnauppeldi þó erfitt og á að vera það eins og allt sem miklu skilar. Það þarf mikið í að leggja. En það er líka barninu mjög mikilvægt að vera alveg frá því fyrsta hluti af jafnaldrahópum sínum og njóta þar þjónustu þó svo það kosti svolítið umfram. Það var einmitt vikið að því í umræðunni fyrr hvernig mætti mæta því. Vissulega er það svo, því miður, í samfélagi okkar í dag að sveitarfélögin bítast að nokkru leyti um þetta — eða kannski í öfugri merkingu, þau horfa mjög í það þegar fötluð börn koma inn í sveitarfélögin vegna þess að þau vita að það er mikill kostnaður fyrir þau.

Ég hef lengi rætt um að við séum á ákveðnum villigötum varðandi þjónustu við hina fötluðu þar sem við erum í raun komin inn í kerfi sem líkist svolítið því gamla kerfi þegar sveitarfélög höfðu beinlínis hagsmuni af því að koma kostnaðarsömum einstaklingum af sér yfir á næsta sveitarfélag og standa klár að því að það væri örugglega ekki þeirra hlutverk að taka að sér hinn og þennan kostnað. Ég held að hægt sé að leysa slíka þætti með fyrirkomulagi ekki ósvipuðu því sem tíðkast hefur í Hollandi og hefur verið kallað bakpokafyrirkomulag, þar sem við gætum sagt að ákveðin fjárveiting yrði lögð á hvern einstakling í samræmi við þarfir hans. Þegar slíkt liggur fyrir er auðveldara að jafna þessu út með þátttöku ríkisins.

Ég held að við leysum þetta vandamál ekki með stækkun sveitarfélaga. Það hefur í rauninni sýnt sig að stækkun þeirra leysir þetta ekki nema að litlu leyti, auk þess sem landið er það strjálbýlt að það verða alltaf í því sveitarfélög sem eru tiltölulega fámenn eða raunar mjög fámenn miðað við þær nútímaþarfir hvað varðar þjónustu. En þetta er málaflokkur sem er utan við efni þessa frumvarps en mér þótti rétt að víkja aðeins að honum.

Að öðru leyti tel ég rétt að styðja öll meginatriði sem koma fram en endurtek þá hvatningu mína að ég hvet menntamálanefnd til að taka alvarlega til skoðunar að koma að einhverju leyti til móts við þær hugmyndir að leikskólinn verði smám saman gerður gjaldfrjáls. Að stigin verði einhver skref í þá átt með frumvarpinu, því að meiri hluti þeirra flokka og meiri hluti þeirra þingmanna sem sitja á Alþingi koma úr flokkum sem hafa það á stefnuskrá sinni að leikskólinn skuli verða gjaldfrjáls.

Við heyrðum málflutning þingmanns Sjálfstæðisflokksins, hv. þm. Ragnheiðar Ríkharðsdóttur fyrr í dag þar sem hún tók alla vega ekki afstöðu gegn því að leikskólinn yrði gjaldfrjáls. Í raun erum við kannski að tala um mjög breiða samstöðu um að þetta sé markmiðið og þetta beri að gera. Og þá er mjög miður ef við notum ekki tækifærið við samþykkt á jafngóðum og viðamiklum lagabálki um leikskólana til að marka þá stefnu með einhverjum hætti. Þar með er ég ekki að segja að við getum lagt það fyrirvaralaust á sveitarfélögin að banna þeim alla gjaldtöku. En við getum stigið einhver skref og markað einhver spor í þá átt og það er einfalt að gera án þess að ég fari út í nákvæma útfærslu á því.

[16:43]

Útbýting:

Alþjóðavinnumálaþingið í Genf 2007, 625. mál, skýrsla fél.- og trmrh., þskj. 1019.

Áhafnir íslenskra fiskiskipa, varðskipa, skemmtibáta og annarra skipa, 634. mál, stjfrv. (samgrh.), þskj. 1085.

[16:43]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Við ræðum býsna mikilvægt mál. Það er fagnaðarefni að sjá og heyra hversu mikil vinna og metnaður hefur verið lagður í störf þingnefndarinnar. Ég verð að segja að það er að sjálfsögðu eins og vera ber. En af kynnum mínum af öðrum nefndum þingsins frá því í haust veit ég að það ekki alltaf þannig.

Við búum við mjög góðan leikskóla. Hann er skilgreindur í raun sem fyrsta skólastigið. En því miður, verð ég að segja, er ekki skólaskylda á þessu skólastigi. Ég sakna þess eins og væntanlega fleiri að í 1. gr. þessara laga sé ekki kveðið skýrt á um að leikskólinn sé ætlaður öllum börnum og eins og bent var á hér fyrr í dag að í 12. gr. skuli ekki tekið sérstaklega fram að skólahúsnæði í leikskóla og aðstaða skuli taka mið af þörfum allra barna eins og er með grunnskóla, sem sagt þörfum fatlaðra barna líka, og loks tel ég miður að í þessu frumvarpi sé í 27. gr. gert ráð fyrir gjaldtöku fyrir hvert barn í leikskóla. Það er að vísu heimildarákvæði. En meðan sveitarstjórnir hafa ekki það lögboðna verkefni að reka leikskóla og ekki er um það samningur við ríkið þá er ljóst og reynslan sýnir að sveitarstjórnir taka gjald fyrir leikskólavistina.

Þessi umbúnaður sem ég hér nefni, að ekki er skólaskylda á þessu fyrsta skólastigi, býður gjaldtakan í raun upp á mikið ójafnræði og streitu. Ég vil leyfa mér, frú forseti, að vitna í álit ASÍ sem lagt var fyrir menntamálanefnd þar sem er fjallað um þetta atriði. Í 1. tölulið er talað um skort á skýrum rétti barna og skyldum sveitarfélags í þessum efn-

um. ASÍ segir, með leyfi forseta:

„Í athugasemdum með frumvarpinu er greint frá því að Ísland sé eitt fárra landa þar sem leikskólastigið hefur verið skilgreint sem sjálfstætt skólastig. Hins vegar er ekki að finna skýr ákvæði í frumvarpinu um rétt barna (og foreldra þeirra) til þjónustu á þessu skólastigi eða skyldur sveitarfélaga í þeim efnum.“

Litlu síðar segir, með leyfi forseta:

„Þessi staðreynd rýrir mjög gildi frumvarpsins og viðheldur ástandi sem einkennt hefur stöðu barna (og foreldra þeirra) víða um land í þessum efnum.

Eitt erfiðasta úrlausnarefni sem foreldrar standa frammi fyrir þegar lögbundnu fæðingarorlofi lýkur er að tryggja börnum sínum örugga og góða dagvistun og þroskavænlegar aðstæður þegar þeir fara aftur á vinnumarkaðinn.“

Síðan er fjallað í álitinu um þá óvissu sem foreldrar búa við um það hvort og hvenær tekst að tryggja dagvist og loks er í þessum kafla álits Alþýðusambands Íslands fjallað um 27. gr. um gjaldtökuheimild. Þar er tekið fram, eins og kemur fram í 27. gr., að það gjald sem sveitarstjórnum er heimilt að taka má ekki nema hærri fjárhæð en sem nemur meðalraunkostnaði fyrir dvöl hvers leikskólabarns í leikskólum á vegum sveitarfélaganna. Svo segir, með leyfi forseta:

„Hér er að mati Alþýðusambandsins sveitarfélögunum gefin allt of rúm heimild til gjaldtöku á þessu fyrsta skólastigi.“

Alþýðusamband Íslands gerir tillögu um að kveðið verði skýrt á um það í lögum að sveitarfélögum skuli skylt að bjóða öllum börnum sem þar búa leikskóladvöl við hæfi að lágmarki frá 18 mánaða aldri. Síðan er bent á að við núverandi aðstæður verði að vera bráðabirgðaaðlögun að lagasetningu um þetta. Enn fremur leggur Alþýðusambandið til að menntamálaráðherra gefi árlega út reglugerð sem kveði á um hámarksgjaldtöku.

Ég verð að segja að ég get tekið undir, frú forseti, þann þátt í áliti Alþýðusambands Íslands sem fjallar um nauðsyn þess að kveða skýrt á um rétt barna til veru á leikskólum og jafnframt að það þurfi að tryggja með lögunum hver eigi að reka þá. Alþýðusambandið telur hins vegar að þetta eigi að vera eingöngu skylda á herðum sveitarfélaga.

Eins og hér hefur komið fram í dag er það hugmynd Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs og tillögur til margra ára að rekstur leikskóla eigi að vera samvinnuverkefni ríkis og sveitarfélaga og að leikskólinn eigi að vera gjaldfrjáls. Alþýðusamband Íslands leggur hins vegar til að það verði gjaldtaka af hálfu sveitarfélaganna, það verði ekki eins rúmar heimildir og nú er lagt til að verði veittar í 27. gr. frumvarpsins og að menntamálaráðherra ákveði með reglugerð hámarksgjaldtöku fyrir hvert barn, eins og ég hef þegar rakið.

Ég verð að segja að mér þykir mjög miður að hv. menntamálanefnd hefur ekki fallist á tillögur Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs um gjaldfrjálsan leikskóla og vil hvetja þingheim að samþykkja að þær breytingartillögur sem fulltrúi okkar í nefndinni, Kolbrún Halldórsdóttir, hefur lagt þar til því við höfum lagt upp með áætlun um hvernig hægt verði að ná þessu markmiði á tilteknum tíma. Nokkur sveitarfélög þar sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur haft aðstöðu til þess að hafa áhrif hafa tekið þetta markmið upp og eru að byrja að feta sig inn á þá braut. Það væri mjög mikilvægt ef að í heildarlöggjöf núna um leikskólann í landinu væri tekið undir þetta sjónarmið þó ekki væri nema til markmiðs, en því miður hefur hv. menntamálanefnd ekki fallist á það.

Ég vil líka vekja athygli á því að það er ekki aðeins að kostnaðurinn við gjöldin sem slík skipti máli. Það þarf líka, eins og kemur fram í breytingartillögum hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, að tryggja að skólamáltíðir séu ókeypis og að þær séu hollustusamlegar. Það þarf líka að tryggja skólaakstur á leikskólastiginu.

Frú forseti. Það er mjög eðlilegt að hér hafi verið nokkuð fjallað um stefnu og störf Samfylkingarinnar. Því miður kemur ekki fram í þessu frumvarpi eða nefndarálitinu sú yfirlýsta stefna Samfylkingarinnar sem var flaggað fyrir síðustu kosningar, að flokkurinn vilji stefna að gjaldfrjálsum leikskóla. Eftir því er kallað hér því við vitum að Samfylkingin hefur þar sem hún hefur meðal annars verið í samvinnu við Vinstri hreyfinguna – grænt framboð í sveitarstjórnum lagt þessu máli lið. Því er eðlilegt, frú forseti, að kallað sé eftir skýringum á því hér hvað veldur. Hér hafa komið fram þær skýringar að þetta sé verkefni sveitarfélaga. Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir nefndi það áðan að Samfylkingin teldi að þetta ætti að vera verkefni sveitarfélaga og því væri þetta ekki í þessu frumvarpi. Það er óeðlilegt að vísa þessu verkefni alfarið á hendur sveitarfélaga með þeim hætti. Þingmenn Samfylkingarinnar vita í hvaða fjárhagsvanda sveitarfélögin eru og að ekki er hægt að leggja nýjar fjárhagslegar byrðar og skyldur á sveitarfélögin með lagaboði. Þess vegna verður ríkið í rauninni að ganga á undan og leggja til og koma með tillögu um að stefnt verði að gjaldfrjálsum leikskóla og leggja þá sitt af mörkum í því fjárhagslega líka.

Frú forseti. Ég ætla að víkja aðeins að starfsfólki leikskólans. Ég vil taka heils hugar undir tillögur nefndarinnar sem lýst er í nefndaráliti um að starfsfólki leikskólans verði ekki skipt í tvo hópa, annars vegar leikskólakennara og svo hins vegar hina starfsmennina þegar kemur að símenntun og tillögu nefndarinnar um að allir starfsmenn leikskólans skuli njóta hennar. Þessi breytingartillaga frá nefndinni er væntanlega fram komin vegna mjög harðrar gagnrýni frá verkalýðshreyfingunni um stöðu annars starfsfólks en leikskólakennara eins og hún var upp lögð í frumvarpinu þegar það var lagt fyrir þingið. Tillagan er þannig að í hluta af nýrri grein sem verður 7. gr. og fjallar um starfsfólk leikskóla segir meðal annars, með leyfi forseta:

„Að frumkvæði leikskólastjóra skal móta áætlun um hvernig símenntun starfsfólks skuli hagað svo að hún sé í sem bestu samræmi við áherslur leikskóla, sveitarfélags og skólanámskrár.

Leikskólastjórar og starfsfólk leikskóla skulu samkvæmt ákvörðun sveitarstjórnar og eftir því sem kann að vera mælt fyrir um í kjarasamningum eiga kost á símenntun í þeim tilgangi að efla starfshæfni sína, kynnast nýjungum í leikskóla- og uppeldismálum og njóta stuðnings við nýbreytni- og þróunarstörf. “

Hér er nýmæli á ferð og hreyft mjög mikilvægu máli. En það vekur nokkra athygli að það er áherslumunur á nið-

urstöðu nefndarinnar annars vegar og svo hins vegar á tillögum Alþýðusambands Íslands og Eflingar þar sem lögð er mikil áhersla á að starfsfólk leikskólanna fái raunfærnimat og geti öðlast tiltekin réttindi til starfans. Það er vakin athygli á því í áliti ASÍ að 74 einstaklingar hafi þegar lokið tveggja ára leikskólaliðanámi og að 80 til viðbótar séu í því námi. Það skýtur svolítið skökku við nú þegar mikil mannekla háir starfsemi leikskólanna og aðeins um 30% starfsmanna, alla vega í Reykjavík, eru leikskólakennaramenntaðir að þá skuli með frumvarpi um menntun kennara og svo framvegis sem liggur líka fyrir þinginu, þessum hópi starfsmanna sem ekki eru leikskólakennarar vísað í óvissu hvað ráðningaröryggi varðar.

ASÍ leggur sem sé áherslu á að þeim starfsmönnum sem nú eru starfandi í leikskólunum og ekki hafa leikskólakennaramenntun verði gefinn kostur á og gert mögulegt að fá raunfærnimat og sækja sér menntun á þessu sviði, þar með talið til að öðlast réttindi sem leikskólakennarar. Og ASÍ gengur lengra og leggur fram beina tillögu um að svo megi verða. Að hluta til hefur nefndin fallist á þetta sjónarmið. Það kom fram gagnrýni á að í frumvarpi um menntun kennara og leikskólastjórnenda sem liggur fyrir þinginu segir meðal annars að tveir þriðju stöðugilda í leikskólum skuli vera stöðugildi leikskólakennara og að veita megi undanþágu frá þessu að hámarki eitt ár í senn og þá fyrst eftir að auglýst hefur verið ítrekað eftir leikskólakennurum til starfans. Eins og ég nefndi áðan er ljóst að þetta er ekki í takt við veruleikann í leikskólanum í dag þar sem einungis 30–35% starfsmanna eru leikskólakennarar. Aðrir starfsmenn eru ekki leikskólakennarar.

Frú forseti. Auk álits ASÍ get ég vitnað til Eflingar um þessa stöðu þar sem bæði þessi félög, heildarsamtökin og Efling, hafa miklar áhyggjur af starfsöryggi þessara starfsmanna. Nefndin viðurkennir þessa stöðu og gerir tillögu um að í 6. gr. frumvarpsins komi nýr málsliður sem kveður á um heimild starfsfólks sem ekki hefur leikskólakennaramenntun til þess að taka þátt í og annast uppeldi og menntun barna. Svo kemur þessi setning: „enda fáist ekki leikskólakennari til starfsins.“ Hér er um ákveðna tilslökun að ræða af hálfu nefndarinnar, finnst mér, og viðleitni til þess að koma til móts við þær alvarlegu athugasemdir sem verkalýðshreyfingin gerir með þessum hætti við frumvarp til laga um kennaramenntun.

En nú vill svo til, frú forseti, að í gær skrifaði Samband íslenskra sveitarfélaga nýtt álit um þetta efni — það er dagsett 21. maí — þar sem fjallað er um nefndarálitið og tillögur meiri hluta nefndarinnar um þetta efni. Þar kemur fram að nokkrar breytingartillagnanna og þá einkum þessi valda sambandinu áhyggjum sem það vill vekja athygli á í minnisblaði. Þar sem að í breytingartillögu nefndarinnar segir að heimilt sé að starfsfólk án leikskólakennaramenntunar taki þátt í að annast menntun og uppeldi barna enda fáist ekki leikskólakennari til starfsins þá vekur sambandið athygli á því að eins og breytingartillagan er orðuð sé í raun verið að segja að ekki megi heldur ráða einn þriðja starfsmanna leikskóla úr hópi þeirra sem ekki hafa leikskólakennaramenntun. Samband íslenskra sveitarfélaga segir að með orðunum „enda fáist ekki leikskólakennari til starfsins“ sé ekki tekið tillit til áðurnefnds ákvæðis sem ég nefndi þar sem beinlínis er heimilað að allt að einn þriðji starfsmanna leikskóla sem sinna uppeldi, umönnun og menntun leikskólabarna séu án leikskólamenntunar, og þetta sé því í ósamræmi við breytingartillögu nefndarinnar. Sambandið leggur til að orðin „enda fáist ekki leikskólakennari til starfsins“ falli niður úr breytingartillögunni. Ég vil vekja athygli á þessu hér, frú forseti, vegna þess að að mati Sambands íslenskra sveitarfélaga er nauðsynlegt að endurskoða orðalag breytingartillögunnar til þess að ná ákveðnu samræmi á milli þessara tveggja frumvarpa sem núna liggja fyrir þinginu.

Ég vil af þessu tilefni spyrja hv. formann menntamálanefndar, Sigurð Kára Kristjánsson alþingismann, hvort ekki sé alveg ljóst að þetta mál muni fara aftur til nefndar á milli 2. og 3. umr. þar sem hægt verði meðal annars að fjalla um þessa athugasemd sem hlýtur að teljast meiri háttar, frú forseti.

Ég ætlaði ekki að fjalla um fleiri efnisatriði þessa máls hér önnur en auðvitað þá kröfu sem þótti róttæk fyrir 40 árum, 1968, næg og góð dagvistarheimili fyrir öll börn, eins og það hét. Í dag er krafan auðvitað um ókeypis leikskóla og hann góðan fyrir öll börn. Það er jafnræðið sem við viljum búa við í okkar samfélagi í skólastarfi á öllum stigum skólans.

[17:03]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég var í fyrri ræðu minni áðan að ræða um 3. mgr. 6. gr. þegar tíminn rann út. Það er einfaldlega svo að manni liggur nú meira á hjarta en tíminn sem manni er gefinn leyfir. Ég ætla því að fá að klára þá umfjöllun.

Eins og ég sagði í lokaorðum mínum, sem ég held reyndar að hafi horfið svolítið inn í bjöllu virðulegs forseta, telur nefndin þá leið sem farin er í frumvarpinu heppilega, þ.e. að eingöngu sé miðað við XXII. kafla almennra hegningarlaga sem fjallar um kynferðisbrot. Það verður að setja hagsmuni barna sem dveljast í leikskólum, oft og tíðum allan daginn, í fyrsta sæti. Í raun er óhjákvæmilegt og réttmætt að komið sé í veg fyrir að einstaklingur sem brotið hafi gegn kaflanum sinni störfum sem feli í sér umgengni, umsjón og ábyrgð á börnum. Enn fremur telur nefndin að slíkt bann skuli ná til allra kynferðisbrota óháð því hversu langur tími er liðinn frá því að brotin voru framin, enda hafi rannsóknin jafnframt sýnt að hluti kynferðisafbrotamanna endurtekur verknað sinn. Ég held að þetta sé mjög mikilvægt og styð að þetta verði svona.

Hvað varðar aðgang að sakavottorði einstaklings telur nefndin þá leið sem farin er í frumvarpinu vel til þess fallna að gæta hvors tveggja í senn hagsmuna barna og atvinnufrelsis einstaklings. Telur nefndin að með banni æskulýðslaganna — sem setja einnig bann við þeim sem hafa brotið gegn ávana- og fíkniefnalögunum — við ráðningu einstaklings sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot gegn þeim lögum á undangengnum fimm árum sé seilst ívið langt. Með rýmri heimildum leikskólastjóra til fulls aðgangs að sakavottorði sé treyst dómgreind og málefnalegu mati leikskólastjóra til að meta hvort viðkomandi einstaklingur sé þess verðugur að starfa við umönnun, uppeldi og menntun barna á leikskólastigi. Þannig er einstaklingur sem gerst

hefur brotlegur gegn ákvæðum laga um ávana- og fíkniefni, nr. 65/1974, ekki útilokaður frá því að starfa á leikskóla.

Ég verð að ítreka að það að tryggja leikskólastjóra að fullu aðgang að sakavottorði geri honum m.a. kleift að hafa þetta mat á sínum höndum. Því gerir nefndin ekki tillögur til breytinga. Ég tel rétt að hafa það þannig.

Áður en ég held lengra má ég til með að stríða aðeins vinum mínum í Samfylkingunni vegna þess að minnst hefur verið á kosningaloforð þeirra um gjaldfrjálsan leikskóla sem þeir hafa svo gleymt eins og svo mörgu öðru. Á þessum þingvetri sem senn fer nú að ljúka hafa nokkrir þingmenn komið hér upp og varið slæleg vinnubrögð Samfylkingarinnar. Einn sagði að kosningaloforðin giltu ekki vegna þess að þeir hefðu ekki náð að mynda meiri hluta með Vinstri grænum en loforðin hefðu miðast við það. Annar þeirra nefndi síðustu fjárlög vegna þess að þar var náttúrlega keyrt úr hófi fram, að við framsóknarmenn ættum þau en ekki Samfylkingin. Því er ýmislegt reynt til að firra sig ábyrgð í þessu efni.

Hv. þm. Einar Már Sigurðarson sagði áðan í andsvari að í stefnu Samfylkingarinnar skyldi að því stefnt að leikskólinn yrði gjaldfrjáls. Þetta væri sem sagt ekki algilt, orðalagið væri loðið og það væri hægt að túlka það á hinn eða þennan veginn og þess vegna hefðu þeir nú ekki barist fyrir þessu. Svo kom annar þingmaður upp og sagði að sveitarstjórnarstigið ætti að ráða.

Það er svolítið erfitt að átta sig á því hver stefna Samfylkingarinnar er í þessu efni eins og svo mörgu öðru en mér sýnist að Framsóknarflokkurinn og Vinstri grænir vera á mjög svipaðri línu með þetta. Ég fagna því að einstakir sjálfstæðismenn skuli hafa opinn huga fyrir þessu fyrirkomulagi eins og hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir sagði hérna áðan, að hún vildi skoða að þessi leið yrði farin.

Í frumvarpinu var ákvæði um símenntun leikskólastjóra og leikskólakennara. Nefndin leggur til að þetta ákvæði sé tekið upp en þau sjónarmið komu fram hjá einstökum nefndarmönnum að eðlilegra væri að ákvæði um símenntun ættu almennt heima í kjarasamningum en ekki í lagaákvæðum enda sé um samningsatriði að ræða. Hins vegar komu umsagnir í þá átt að tryggja þyrfti að til staðar væri sambærilegur símenntunarsjóður fyrir leikskólakennara og til er fyrir grunnskólakennara og jafna þannig stöðu þeirra frekar. Enn fremur kom fram hörð gagnrýni frá verkalýðshreyfingunni um stöðu annars starfsfólks leikskóla en leikskólakennara og rétt þeirra til símenntunar. Telur nefndin rétt að árétta að ekki sé hægt að skipta starfsfólki leikskóla í tvo hópa með þessum hætti.

Ég er ekki alveg endilega sammála þessu orðalagi nefndarinnar. Ég tel að sömu sjónarmið eigi við og um grunnskólakennara. Það er einfaldlega þannig að miklum kostnaði var velt yfir á sveitarfélögin og var ástæða fyrir því að ákvæðin sem kveða á um símenntun grunnskólakennara væru í lögum um grunnskóla. Þess vegna er það ekki tekið út úr frumvarpinu um grunnskóla heldur sett í ákvæði til bráðabirgða. Ég tel að það hafi kannski átt að fara þá leið en vil samt ítreka að formaður nefndarinnar tilkynnti að þetta hefði verið gert í fullu samráði og sátt við Kennarasambandið og ég fagna því að svo hafi verið.

Í 9. gr. er rætt um rétt foreldra sem ekki tala íslensku. Er í greininni lögð sú skylda á skóla að leitast við að tryggja þeim túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt 1. mgr. greinarinnar. Í greininni kemur fram réttur þeirra á upplýsingum um skólastarfið og stöðu barna sinna. Nokkur umræða átti sér stað um hvort að kveða ætti sterkara að orði og gera skyldu skólans ótvíræðari.

Ég tek undir það og vil því segja að ég tek undir breytingartillögur hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur um að í staðinn fyrir orðin „leitast við“ eigi að tryggja túlkun á viðkomandi upplýsingum og orðin „leitast við“ yrðu þannig tekin burtu. En nefndin taldi að ekki þyrfti að breyta ákvæðinu enda sé skyldan að leitast við að tryggja túlkun á viðkomandi upplýsingum sé nægjanleg. Ég vona að svo verði en hefði viljað kveða skýrar á um þennan rétt vegna þess að þetta er líka í fullu samræmi við skoðun okkar framsóknarmanna og þær tillögur sem við höfum lagt fram.

Ég veit ekki hvað ég kemst langt á þeim 16 sekúndum sem ég á eftir. Ég vil samt taka fram að við 14. gr. er breytingartillaga frá meiri hlutanum um að leikskólastjóri skuli gefa út (Forseti hringir.) starfsáætlun. Ég held að það sé afar gott og finnst jákvætt að þarna skuli kveðið svona sterkt að orði.

[17:14]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Þetta frumvarp til laga um leikskóla sem hér er til 2. umr. er um margt merkilegt. Ég vil í upphafi vísa til mjög ítarlegrar ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í menntamálanefnd, og breytingartillagna sem hún hefur lagt fram svo og málflutnings annarra þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og reyndar fleiri í þessari umræðu.

Það eru örfá atriði sem ég vil gera að umtalsefni í þessu sambandi. Í fyrsta lagi er það stjórnsýsluleg staða leikskólans. Þegar lesið er í gegnum frumvarpið fær maður á tilfinninguna að hér sé fyrst og fremst um að ræða lög um viljayfirlýsingu til að reka leikskóla án þess að hann verði í rauninni á ábyrgð eins eða neins gagnvart samfélaginu, gagnvart börnum og foreldrum. Því segi ég þetta? Það stendur í 1. gr. frumvarpsins að leikskólinn sé fyrsta skólastigið í skólakerfinu og sé fyrir börn undir skólaskyldualdri. Gott og vel. Það þýðir þá líka að við ætlumst til þess að leikskólinn sé opinn öllum sem þangað vilja sækja. En svo er alls ekki, heldur er þetta viljayfirlýsing um að þetta skuli gert en síðan er það falið sveitarfélögunum að ákveða í hvaða umfangi þau síðan stofna og reka leikskóla.

Þetta finnst mér algjörlega óviðunandi staða. Þarna hefði þurft að kveða mun skýrar á eins og reyndar kemur fram í umsögn m.a. Alþýðusambands Íslands, sem bendir einmitt á að þetta sé bara eins konar viljayfirlýsing en í rauninni ekki lög um leikskóla sem síðan væri hægt að framkvæma fyrir alla. Hvernig kemur þetta út? Þetta kemur þannig út að foreldrar geta alls ekki gengið að því vísu að koma börnum sínum á leikskóla þegar þau óska eftir eða þegar sá tími er kominn að börn þeirra hafa náð þeim aldri eða þegar foreldrar snúa aftur úr fæðingarorlofi í störf eða í nám. Þeir geta alls ekki gengið að því vísu, þeir geta ekki skipulagt nánustu framtíð sína vegna þess að þeir vita ekki

að vori hvort þeir fá pláss fyrir börn sín á leikskóla að hausti. Því sjá allir að í rauninni er þetta aðeins viljayfirlýsing um að reka leikskóla en ekki eitthvað sem hægt er að reiða sig á.

Ég bendi t.d. á að nemendur, stúlkur í námi sem eignast börn og taka sinn fæðingarorlofstíma og vilja síðan halda áfram námi hafa oft mjög takmarkaða möguleika á að koma börnum sínum á leikskóla og fá ekki einu sinni svörun. Ég get nefnt dæmi mér nákomið þar sem liðu mánuðir án þess að hægt væri að fá svör um það hvort barnið kæmist inn og hvenær. Á hverjum lendir svo þetta misrétti? Það lendir á konum, ungum konum. Þessi stjórnsýslulega staða leikskólans sem hangir með þessum hætti í lausu lofti er eitt mesta kynjamisréttið í samfélaginu núna að mínu mati. Þetta bitnar á ungum konum í námi, á ungum konum í starfi og ekki hvað síst á þeim stéttum þar sem konur eru hvað fjölmennastar eins og í umönnunarstéttunum, í leikskólastörfum, í hjúkrunar-, sjúkraliða- og umönnunarstéttum. Þetta misrétti sem hér um ræðir bitnar fyrst og fremst á konum.

Þess vegna segi ég að þessi lög eru að því leyti til blekking að þau gefa væntingar um að hægt sé reikna með leikskóla sem eðlilegum þætti og hann komi inn fyrir barnafólk þegar það þarf á að halda en þegar sá tími kemur að fólk eignast börn og vill síðan halda áfram eðlilegu ferli, hvort sem er í námi eða starfi, er þetta bara blekking. Þetta hefur verið rengt hér, en þetta hefur verið eitt af stærri málunum t.d. á höfuðborgarsvæðinu á síðustu mánuðum og missirum sem ekki hefur verið tekið á af neinni alvöru heldur mátt búa við að vera afgangsstærð í þeim efnum. Ég tel að þetta sé mikill ágalli á þessum lögum. Það er alltaf hættulegt þegar Alþingi samþykkir lög í góðum búningi eins og þetta frumvarp er en eru fyrst og fremst viljayfirlýsingar en ekki trygging fyrir framkvæmd.

Ef við lítum síðan á 26. gr. kemur svo berlega í ljós það misrétti sem búið er til inn í lögin. Ég hélt að við værum að reyna að koma okkur út úr því að flokka fólk eftir aldri og kyni eða kynþætti, tekjum og þjóðfélagsstöðu eða hvað það er sem þarf til að eiga aðgang að leikskóla sem stendur að sé fyrir alla. Í 26. gr. segir, með leyfi forseta:

„Sveitarstjórn er heimilt að setja reglur um innritun í leikskóla í sveitarfélaginu, …“

Hvað þýðir það? Jú, sveitarfélaginu er heimilt að setja reglur um forgangsröðun. Þarna er sagt að reka eigi leikskóla en honum sé ekki lofað fyrir alla. Hvar kemur þetta niður? Það eru settar skrýtnar reglur sem ég veit ekki hvort standast jafnræðislög, frú forseti, og væri kannski ástæða fyrir forseta, sem hefur einmitt beitt sér fyrir að lög og reglur uppfylltu jafnræðisvitund og jafnræði, að skoða það. Ég get nefnt dæmi: Ef stúlka er í skráðri sambúð lendir hún aftar í röðinni en sú sem er ekki í sambúð. Ég viðurkenni alveg að félagslegur vandi þeirrar sem ekki er í sambúð getur verið meiri og erfiðari en þeirrar sem er í sambúð, en er þetta eitthvað sem á að nota? Er þetta leikskóli fyrir alla ef heimild er til þess að flokka fólk með þessum hætti? Nei. Ég tel að það eigi að vera ótvírætt að það sé skylda hins opinbera og samvinnuverkefni ríkis og sveitarfélaga að reka leikskóla sem geti boðið leikskólapláss fyrir alla.

Ég var í Noregi fyrr í vetur, frú forseti, og nú veit ég ekki hvort hv. menntamálanefnd hefur kannað hvernig að þessum málum er staðið í öðrum löndum, enda getur það verið mál út af fyrir sig en eigi að síður erum við ekki ein í heiminum. Þá sá ég auglýsingu í blöðum frá stjórnvöldum þar sem kallað var eftir því frá sveitarfélögunum að þau gerðu að mig minnir fyrir 1. apríl ítarlega grein fyrir því hvert væri umfang leikskólans næsta haust þegar nýtt skólaár tæki við — ég man ekki hvort það var 1. ágúst eða 1. september. Öll sveitarfélög áttu að skila inn gögnum um það hversu mörg börn kæmu inn í leikskólann næsta haust og hvernig þau væru í stakk búin til að taka á móti þeim. Það átti ekki að vera neitt tilviljunarkennt eins og þegar fólk fær þau svör: Hafðu samband við mig eftir næstu mánaðamót þá skal ég vita hvað ég get sagt, sem eru þau svör sem fólk fær í dag.

Ég spyr hv. formann menntamálanefndar: Hefur það verið kannað hvernig þetta er í nágrannalöndunum hvað skipan þessara mála varðar og er það vilji hans að þetta frumvarp verði að lögum með þeim hætti að þau mismuni fólki fyrir fram og segi samt að leikskólinn sé fyrir alla? Ég vildi koma þessu rækilega á framfæri auk þess sem aðgengi og gjaldtaka í leikskóla er kannski það sem nú mismunar barnafólki hvað mest, ungu fólki. Það er eitt brýnasta málið, eins og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum ítrekað lagt til í þinginu, að Alþingi, ríkisvald og sveitarfélög taki þegar í stað á þessum málum sameiginlega þannig að hægt sé að bjóða leikskóla fyrir alla, leikskóla sem tekur við öllum og er gjaldfrjáls þannig að fólki verði ekki heldur mismunað eftir tekjum, enda er það ein mesta kjarabót sem hægt er að veita ungu barnafólki ef það verður gert með þeim hætti sem við leggjum til.

Frú forseti. Þetta var það sem ég vildi koma á framfæri afdráttarlaust. Ég vil líka spyrja formann menntamálanefndar: Er einhver aðili sem safnar upplýsingum eða hefur yfirsýn nú þegar yfir fjölda barna á leikskólaaldri í hinum ýmsu sveitarfélögum, hve mörg börn eru þar í leikskóla, hve mörg eru ekki í leikskóla og hver staðan er í hinum ólíku sveitarfélögum? Ég tel að það hefði verið gott fyrir þessa umræðu ef fylgt hefði með fylgiskjal um stöðu leikskólamála í landinu, hver gjaldtakan er á hverjum stað o.s.frv. þannig að menn sæju málið í hnotskurn. Mér finnst eins og þetta liggur nú fyrir að það sýni hversu lítil virðing eða metnaður liggur að baki þessu máli. Þetta er fyrsta skólastigið segir hér og kannski það allra mikilvægasta af öllum mikilvægum. Þess vegna er mjög mikilvægt að lagaumgjörðin sé ákveðnari og skýrari — að leikskólinn sé eitthvað sem fólk geti reiknað með enda er hann orðinn snar þáttur í daglegu lífi alls fólks — en sé ekki bara eins og hver önnur viljayfirlýsing sem mér finnst þetta frumvarp vera, að þetta sé lagafrumvarp um viljayfirlýsingu um leikskóla en ekki um skóla og skólastig eins og það ætti að vera. Eins og staðan er núna er fátt sem mismunar fólki meira eftir kyni en það hvernig staðið er að leikskólunum og að foreldri komi ekki börnum sínum í leikskóla og það bitnar harðast á ungum konum, ungum konum í námi og ungum konum í starfi. Er það það sem við viljum? Viljum við mismuna þessum hópi? Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði segjum nei, þetta á að vera forgangshópur til réttinda ef eitthvað er.

Þetta er hinn alvarlegi galli þessa frumvarps, frú forseti,

og nær hefði verið að taka enn meira mark á tillögum Vinstri grænna um gjaldfrjálsan leikskóla sem hér hafa verið fluttar á undanförnum árum.

[17:29]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Ég held að þessi umræða sé að klárast, að við séum komin að niðurlagi hér. Ég kem nú í þriðju ræðu mína til þess eins að nefna örfá atriði sem ég hef ekki náð í fyrri ræðum mínum.

Ég hef ekki talað enn um breytingartillögur meiri hlutans sem ég hef auðvitað fyrirvara við. Nefndarálit nefndarinnar rita ég undir með fyrirvara um ýmsa þætti í þessu máli eins og sést best á breytingartillögum þeim sem ég flyt. Ég hef t.d. fyrirvara við hina kristnu arfleifð íslenskrar menningar. Ég væri í sjálfu sér ekki ósátt við orðalag textans í 2. gr. nema að því leyti að ég hef efasemdir um að við eigum að setja inn setninguna um kristna arfleifð íslenskrar menningar. Ég velti þessu hins vegar fyrir mér, af því að ég þekki vel sjónarmiðin sem eru að baki — það eru miklar tilfinningar í þeim sjónarmiðum sem kirkjunnar menn, prestar og aðrir hafa talað fyrir inni á fundum nefndarinnar af mikilli sannfæringu. Ég velti fyrir mér leið sem gæti verið fær, þ.e. að tala um trúarlega arfleifð íslenskrar menningar. Í mínum huga liti það aðeins öðruvísi út því að þar með værum við að innifela alla trúarlega arfleifð okkar og innan hennar er ásatrúin. Mér fyndist í sjálfu sér eðlilegt að við horfðum þá jafnt til hennar eins og til okkar kristnu arfleifðar. Eins og allir vita er margt brogað í arfleifð þjóðar og sumt af því tengist auðvitað trúarbrögðum og þess vegna hefði mér fundist vænlegast að forðast allar skírskotanir til trúarbragða í þessari grein.

Annað sem ég vil nefna hér, hæstv. forseti, er kynferðisbrotakafli hegningarlaganna. Ég spurði gesti nefndarinnar iðulega um það hvort menn teldu nauðsynlegt að hafa greinina með þeim hætti að þeim sem hefðu gerst brotlegir — þetta er 6. gr. — við kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga væri gert ókleift að starfa á leikskólum. Nú skal ég taka það fram að sú sem hér stendur er hjartanlega sammála því sjónarmiði að þeir sem brotið hafa af sér á alvarlegan hátt, svo sem með kynferðisafbrotum, séu óæskilegur starfskraftur með börnum enda segir svo í barnaverndarlögum og sömuleiðis í æskulýðslögum. Það sem er hvimleitt og bagalegt í þessum efnum er að æskulýðslögin og barnaverndarlögin skuli ekki vera samhljóma hvað þetta varðar.

Það sem ég hef spurt um varðandi 6. gr. er hvort það sé í sjálfu sér rétt að allur kynferðisbrotakaflinn sé hér undir. Ég minni á að vændisákvæðin eru inni í kynferðisbrotakaflanum. Með öðrum orðum, kona sem dæmd hefur verið fyrir vændi, segjum á unga aldri, væri eilíflega útilokuð frá því að starfa á leikskóla samkvæmt 6. gr. Þess vegna spurði ég iðulega um þetta ákvæði. Það varð hins vegar niðurstaða nefndarinnar eftir mjög rækilega skoðun og það er mjög rækilega rökstutt í nefndaráliti nefndarinnar að fara þá leið sem hv. formaður nefndarinnar gerði grein fyrir í framsöguræðu sinni. Ég vil bara ítreka það hér að ég felli mig við þessa niðurstöðu af því að um hana náðist ákveðin sátt og meðvitund um að samræma þyrfti löggjöfina hvað þetta varðar og gera þetta þá með svipuðum hætti í skólalöggjöfinni. Barnaverndarlöggjöfinni yrði þá breytt til samræmis við þetta. Svo veit ég að ágreiningur er um það á hvern hátt æskulýðslöggjöfin fór hér í gegn á síðasta kjörtímabili og það er svo sem möguleiki á því að taka þá löggjöf aftur upp til skoðunar.

Mig langar til að gera örstutt að umræðuefni viðbót við 7. gr. sem breytingartillaga er við á þskj. 1012 þar sem fjallað er um á hvern hátt starfsfólk leikskóla skuli rækja sitt starf, af fagmennsku, alúð og samviskusemi eins og þar stendur. Í mínum huga eru þetta mál sem ættu kannski — ég veit að þetta eru atriði sem eru í kjarasamningi. Ég velti fyrir mér því sjónarmiði — af því að nú hafa þingmenn Sjálfstæðisflokksins gjarnan haft horn í síðu þeirra þátta sem sjálfstæðisþingmenn telja að eigi kannski að vera í kjarasamningum — (Forseti hringir.) hvort menn séu alveg samkvæmir sjálfum sér þegar þeir taka svona augljós kjarasamningsatriði og vilja setja þau inn í lagatextann.

[17:34]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um leikskóla sem er mikilvægt mál sem var afgreitt úr hv. menntamálanefnd í ágætu samkomulagi milli allra stjórnmálaflokka og búið er að vinna mikið að þessu máli á þeim vettvangi. Farið var ítarlega yfir það á þingflokksfundi framsóknarmanna í gær og vil ég lýsa mig fylgjandi því frumvarpi sem við ræðum hér enda er búið að vinna að þessu máli í ágætri samvinnu og sátt við þá aðila sem það varðar.

Staðreyndin er sú að vægi leikskólastigsins hefur aukist ár frá ári. Það eru ekkert svo ýkja mörg ár síðan börn fóru ekki á leikskóla. Nú sé ég að einum hv. þingmanni er dálítið skemmt hérna og átta ég mig ekki á því af því að hér er um verulegt alvörumál að ræða. Í rauninni er hér er verið að styrkja leikskólastigið sem fyrsta skólastig þannig að samfella myndist allt frá unga aldri fram á unglingsár. Því er það rétt, hæstv. forseti, að við ræðum öll þessi mál í samhengi. Ég vil fara hér í örstuttu máli yfir aðbúnað leikskólanna í landinu í ljósi þess mikilvæga hlutverks sem leikskólastigið er í dag og aðstöðu þeirra sveitarfélaga sem eiga að veita íbúum sínum þessa sjálfsögðu þjónustu.

Staðreyndin er sú og við höfum heyrt það í umræðunni að undanförnu að sveitarfélög eru misvel í sveit sett fjárhagslega til að sinna þessari mikilvægu þjónustu. Hér er verið að innleiða leikskólann sem fyrsta skólastigið, sem er mjög mikilvægur áfangi í því að efla leikskólann. Þess vegna finnst mér að við þurfum að ræða það hér í hvaða stöðu þau sveitarfélög eru sem hvað verst eru stödd fjárhagslega til þess að veita íbúum sínum þessa þjónustu. Það er verulegt umhugsunarefni í þessari umræðu hver fjárhagsleg staða sveitarfélaganna er.

Staðreyndin er sú að hægt er að flokka sveitarfélögin á Íslandi í dag í a.m.k. tvær deildir, A- og B-deild. Annars vegar eru þau sveitarfélög sem eru fjárhagslega mjög sterk og geta þannig boðið íbúum sínum upp á gæðaþjónustu á leikskólastigi á mjög lágu verði. Síðan eru það sveitarfélög sem standa mjög illa fjárhagslega og geta ekki með góðu móti veitt eins góða þjónustu í ljósi erfiðrar fjárhagslegrar stöðu. Það hlýtur því að vera umræðuefni hér á hv. Alþingi

að við hugum að stöðu og jafnræði sveitarfélaganna í þessum efnum því að það er ekki boðlegt að lítil börn í sveitarfélögum sem eru illa sett fái verri þjónustu en í sveitarfélögum sem hafa rýmri fjárhag. Þess vegna er staða og jafnræði á milli sveitarfélaganna stór hluti af þessari umræðu og í raun og veru hluti af umræðunni um grunnskólann líka því að öll viljum við stefna að því að færa nýrri kynslóð jöfn tækifæri. Við búum í einu ríkasta samfélagi heims og það er einfaldlega ekki boðlegt að horfa upp á að sum sveitarfélög geti veitt börnum betri þjónustu en önnur. Við eigum að veita úrvalsþjónustu hvað þessi mál varðar, veita börnunum jöfn tækifæri þegar út í lífið er komið. Það er frumskylda okkar stjórnmálamanna að standa vörð um slíkt.

Tilgangur og meginatriði þessa frumvarps er að skapa betra leikskólastig og betri samfellu í þessu öllu. Þess vegna vil ég varpa ljósi á mismunandi stöðu sveitarfélaganna. Ef við lesum umsögn um frumvarpið frá fjármálaráðuneyti kemur eftirfarandi fram, með leyfi hæstv. forseta:

„Markmiðið með frumvarpinu er að styrkja það starf sem fram fer í leikskólum. Frumvarpið er hugsað sem rammalöggjöf með samhljóm við lög annarra skólastiga. Í frumvarpinu er tekið á málum er varða leikskóla í einkarekstri og á rétti leikskólabarna til sérstakrar aðstoðar og þjálfunar. Þá er fjallað um að skýra betur verkaskiptingu ríkis og sveitarfélaga og skerpa á skyldum og ábyrgð allra aðila er að menntun og uppeldi barnanna koma. Með frumvarpinu er lagt til að auka samræmingu á milli leik- og grunnskóla og að áhersla verði lögð á að upplýsingar um nemendur berist á milli skólastiga. Einnig felst í frumvarpinu áhersla á að auka aðkomu foreldra að innra starfi leikskóla. Auk þess er lagt til að auka eftirlit og gæðamat með leikskólastarfi af hálfu ríkis og sveitarfélaga og færa mat og eftirlit nær rekstrarábyrgðaraðila.“

Síðan stendur í kostnaðarumsögn, með leyfi hæstv. forseta:

„Að mati menntamálaráðuneytisins mun frumvarpið ekki leiða af sér augljós aukin útgjöld fyrir sveitarfélögin en þó með þeim fyrirvara að mjög erfitt sé að meta kostnaðinn á þessu stigi og að rétt sé að endurskoða áhrif laganna að einhverjum tíma liðnum. Eru það einkum atriði eins og túlkunarþjónusta sem erfitt er að sjá fyrir hvernig þróist í framtíðinni en sá kostnaður er háður fjölgun nemenda af erlendum uppruna.“

Það er mjög mikilvægt í stórum málum sem þessu þar sem löggjafarvaldið færir verkefni eða setur lög um verkefni hins stjórnsýslustigsins, sveitarfélaganna, að það ríki mikil sátt og traust í fjárhagslegum samskiptum þeirra aðila. Ég vil leggja áherslu á að í svo umfangsmiklu máli sem hér er um að ræða þar sem margt er óljóst um hvernig mál þróast — bent er á það hér að með fjölgun innflytjenda geti túlkunarþjónusta aukist til muna á leikskólastiginu — að samstarf á milli ríkis og sveitarfélaga sem fara með þennan málaflokk verði gott.

Við munum öll eftir því hvernig umræðan um grunnskólann hefur verið á undanförnum árum um kostnaðarskiptingu á milli ríkis og sveitarfélaga. Margir sveitarstjórnarmenn segja að það hafi verið hallað á sveitarfélögin og við skulum vona að slíkt verði ekki sagt í kjölfar þessarar lagasetningar. Þess vegna vil ég leggja áherslu á að menn fari vel yfir kostnaðarþáttinn, hvort verið sé að velta auknum útgjöldum yfir á sveitarfélögin. Við skulum þá setja það í það samhengi að mörg sveitarfélög glíma einmitt við þá stöðu að geta ekki staðið undir lögbundnum verkefnum eins og grunnskóla og leikskóla. Mörg sveitarfélög hafa það þunga greiðslubyrði að þau hafa einfaldlega ekki mátt í sér til þess að auka og bæta þjónustuna. Hvað þá með þau börn sem búa í þeim sveitarfélögum? Þetta er vissulega umræða sem mér finnst að við þurfum að taka hér í dag. Mér finnst, ólíkt ágætum félögum mínum í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, að umræðan sem ég hef fylgst með hér sýni fram á hversu góð breytingin var á þingsköpunum.

Hér hafa þingmenn komið upp hver á fætur öðrum og með efnisleg innlegg í þá umræðu sem hér hefur farið fram og við höfum ekki þurft að horfa upp á sama þingmanninn tala í fjóra tíma. Við höfum séð marga þingmenn koma hér upp, flytja margar góðar ræður um þetta mál, tekið það út frá mörgum vinklum. Mér finnst það mjög viðeigandi þegar við horfum á fjárhag sveitarfélaganna sem eiga að veita þessa þjónustu, að ræða það hér af því að við viljum skapa börnum vítt og breitt um landið jöfn tækifæri þegar kemur að menntun.

Félagar mínir með hv. þm. Höskuld Þór Þórhallsson í broddi fylkingar hafa gert ágætlega grein fyrir afstöðu okkar til þessa máls sem við styðjum, ólíkt öðru frumvarpi sem er á dagskrá þessa fundar. Ég vil lýsa yfir mikilli ánægju með að menn skuli hafa náð að lenda svona stóru máli með svona víðtækri samstöðu. Það er mjög mikil þörf á því að víðtæk samstaða sé um stór mál. Það mega allir stjórnmálaflokkar eiga að menn hafa náð saman um þetta ágæta frumvarp. Ég sé að hv. formaður menntamálanefndar gengur hér fram hjá púltinu og vil ég óska honum til hamingju með þá vinnu sem hann hefur leitt innan menntamálanefndar Alþingis. En það er ekki víst að hv. þingmaður fái slíkar hamingjuóskir þegar við ræðum um framhaldsskólafrumvarpið. (Gripið fram í.)

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson hvetur mig hér til þess að halda áfram ræðu minni og fara yfir athugasemdir mínar. Mig langar að ræða hér aðeins um 6. gr. frumvarpsins sem inniheldur nýmæli þar sem stendur m.a., með leyfi hæstv. forseta:

„Óheimilt er að ráða til starfa við leikskóla einstakling sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot á ákvæðum XXII. kafla almennra hegningarlaga. Við ráðningu skal liggja fyrir sakavottorð eða heimild leikskólastjóra til að afla upplýsinga úr sakaskrá.“

Mér finnst þetta vera mjög mikilvægt ákvæði og nýmæli sem kemur fram við þessa lagasetningu því að við höfum heyrt mjög sorglegar sögur úr samfélaginu um það hvernig hægt er að misnota börn. Nú ætla ég ekkert að gera mönnum það upp að þannig sé það yfirleitt en mér finnst að við þurfum að gæta ýtrustu varúðar þegar kemur að þessum málum. Í ljósi þeirrar staðreyndar að börn eru á þessum stofnunum í átta til níu tíma á dag, frá eins árs aldri upp í fimm ára aldur, finnst mér að við þurfum að gera kröfur til þeirra sem starfa við leikskóla landsins, að þeir hafi hreint sakavottorð hvað þessi mál áhrærir. Við erum jú að tala um það dýrmætasta sem við eigum, börnin og unga fólkið, og

því vil ég fagna því að þetta skuli vera komið hér inn. Þetta hljómar kannski dálítið hart ákvæði en mér finnst að við þurfum að sýna ýtrustu varkárni þegar að þessum málum kemur.

Hæstv. forseti. Eins og ég sagði áðan hafa félagar mínir í Framsóknarflokknum lýst yfir skoðun Framsóknarflokksins á þessu frumvarpi sem við styðjum í öllum meginatriðum. Ég fagna því að við úr öllum þingflokkum skulum hafa náð saman um að ganga frá löggjöf er snertir leikskólastigið, fyrsta skólastig okkar. Ég vil líka minna á að þetta frumvarp sem við ræðum nú er hluti af stærri samfellu og við eigum eftir að ræða hér um mjög umdeilt mál. Ég veit ekki hvort þvinga á okkur framsóknarmenn, vinstri græna og frjálslynda til þess að ræða það umdeilda mál inn í nóttina. Við báðum um tvöfaldan umræðutíma um framhaldsskólamálið og ég hélt að þegar við settum lög umdeild þingsköp að tvöfaldur ræðutími lýsti þunga þeirrar umræðu sem fram ætti að fara. Ég trúi því ekki, hæstv. forseti, fyrr en ég tek á því að það sé vilji meiri hluta þingsins að sú tvöfalda umræða fari inn í nóttina á meðan aðrir sofa. Við munum hafna því í stjórnarandstöðunni og gera verulegar athugasemdir þá við fundarstjórn forseta því að eins og ég rakti í upphafi erum við að ræða hér mjög mikilvæg mál sem snerta alla landsmenn og mikilvægt að ræða þau út í hörgul. Mér finnst ekki mikið, hæstv. forseti, þó að við eyðum hér nokkrum klukkustundum í að ræða svo mikilvæga löggjöf er snertir leikskólastigið í landinu.

[17:47]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Mjög ítarlega hefur verið farið yfir leikskólafrumvarpið af hv. þingmönnum allra flokka og umræðan hefur verið afskaplega góð og málefnaleg. Ég fagna því að hún hafi farið fram, við erum að setja lög sem vonandi verða í gildi mörg ár ef ekki áratugi og það er mikilvægt að vandað sé til þeirra.

Hv. þm. Birkir Jón Jónsson minnti á það að hér á eftir verður tekið til umræðu mál framhaldsskólanna, sem er ekki síður mikilvægt. Við höfum beðið um tvöfaldan ræðutíma þar sem það frumvarp er mjög umdeilt og hefur alls ekki fengið sömu þinglegu meðferð og bæði leikskólafrumvarpið og grunnskólafrumvarpið. Ég segi eins og hv. þingmaður að ég trúi ekki fyrr en ég tek á því að ræða eigi það hér í nótt.

Mig langaði til að ræða eitt atriði sem ég átti eftir að minnast á. Mikil umræða átti sér stað í nefndinni um VII. kafla frumvarpsins sem hefur að geyma nýmæli um mat og eftirlit með gæðum leikskólastarfs. Í umsögnum sveitarfélaganna koma almennt fram miklar athugasemdir við ákvæði kaflans þess efnis að verið sé að leggja auknar og óraunhæfar skyldur á herðar sveitarfélaga sem ekki séu nægjanlega vel rökstuddar, til að mynda í 1. mgr. 19. gr. sem kveður á um árlega upplýsingagjöf til ráðuneytis. Krafa um árlegar upplýsingar sem þessar muni auka útgjöld þeirra til muna og verði minni sveitarfélög að kaupa þjónustu fagaðila til að framkvæma ytra mat. Þá efast sveitarfélögin um að ráðuneytið hafi svigrúm til að vinna úr þeim gríðarlega miklu upplýsingum innra og ytra mats sem árlega munu berast.

Ég sakna þess kannski í frumvarpinu að það sjónarmið komi fram að sveitarfélögin væru einfaldlega að vinna upplýsingar upp í hendurnar á menntamálaráðuneytinu sem mundu svo jafnvel enda í einhverri skúffu og þetta væru upplýsingar sem menntamálaráðuneytið ætti að vinna með. Eðlilegra hefði verið að þetta hefði einfaldlega verið hjá ráðuneytinu, ráðuneytið sæi um þetta mat eða stýrði því a.m.k. hvernig það færi fram. Af því að hv. þm. Birkir Jón Jónsson ræddi hér bágborna stöðu ýmissa sveitarfélaga og minnti á að þjónusta þeirra snýst um börn og ungt fólk er mjög mikilsvert að betur hefði verið gætt að þessum þætti.

Í meðförum nefndarinnar kom fram af hálfu menntamálaráðuneytisins að sá háttur verði ekki hafður á að gerð verði krafa um formlega ársskýrslu eða ítarlegri upplýsingar en nú þegar er krafist samkvæmt reglugerð um upplýsingaskyldu sveitarfélaga um skólahald, nr. 384/1996. Ég legg þá mikla áherslu á að þannig verði framkvæmdin í meðförum menntamálaráðuneytisins.

Í athugasemdum við 19. gr. frumvarpsins segir líka að stærsti hluti leikskólastjóra sem reynslu hafa af ytra mati telji að það hafi jákvæð áhrif á skólastarfið, veiti mikilvægt aðhald og sé gott stýritæki við stefnumótun. Slíkt aðhald fari ekki síst fram með því að veita kerfisbundið skýrar upplýsingar um starfsemi skólanna, það er mjög mikilvægt að þetta sé við lýði en umfang þess má alls ekki verða of mikið.

Í meðförum nefndarinnar var ákveðið að þessi skylda, um að sveitarfélögin ættu að láta upplýsingar af hendi á hverju ári, yrði tekin út, og fagna ég því. Í álitinu segir að árleg upplýsingaskylda sé fullíþyngjandi og ekki sé nauðsynlegt að (Forseti hringir.) allra upplýsinga verði aflað á hverju ári.

Að lokum vil ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram. Vonandi verða umræður um grunnskólafrumvarpið og framhaldsskólafrumvarpið jafnmálefnalegar (Forseti hringir.) og þessi umræða hefur verið.

[17:53]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Mig langaði að leggja örfá orð í belg um það frumvarp sem við ræðum hér, leikskólafrumvarpið, og tjá mig aðeins um stefnu Framsóknarflokksins í því máli. Það hafa fleiri gert hér en mig langar að koma inn á nokkur önnur atriði í leiðinni.

Við höfum lagt mjög mikla áherslu á skóla án aðgreiningar og hefur sérstaklega verið komið inn á það í ályktun okkar um menntakerfið sem við samþykktum á flokksþingi í febrúar á síðasta ári. Við höfum líka undirstrikað að skólaskyldan eigi að hefjast við fimm ára aldur, við höfum viljað efla menntun sérkennara og einnig höfum við talað um að tryggja þurfi nemendum með annað móðurmál en íslensku kennslu í íslensku allt frá leikskóla og aðlögun að íslensku samfélagi — ég tel það mjög mikilvægt og mun koma betur inn á það síðar.

Í ályktun okkar um leikskólastigið segir að markmiðið sé að leikskólinn sé fyrsta skólastigið og eigi að vera uppeldis- og menntastofnun þar sem börn þroskist og læri í starfi og leik. Leikskólarnir eigi að starfa með þarfir nemenda sinna og samfélagsins að leiðarljósi og mikilvægt sé

að tryggja öllum börnum aðgang að gjaldfrjálsri kennslu en talsvert hefur verið komið inn á það hér í ræðum annarra þingmanna.

Varðandi leiðir hefur Framsóknarflokkurinn nokkra punkta fram að færa. Fyrsti punkturinn er sá að skólaskyldan hefjist við fimm ára aldur í leikskóla. Annað áhersluatriði er að gjaldfrjáls kennsla í leikskóla fylgi skólaskyldu fimm ára barna, það sé fyrsta þrepið. Í þriðja lagi að koma á aukinni samvinnu leikskólakennara og kennara í yngri deildum grunnskóla. Í fjórða lagi að auka hlutfall fagmenntaðra starfsmanna á leikskólum en verið er að stíga skref í þá átt með frumvarpi sem verður rætt síðar á þessum fundi. Í síðasta punktinum er talað um að auk leikskólakennara skuli gefa íþrótta-, tónmennta- og listkennurum tækifæri til að vinna í leikskóla.

Að lokum segir í ályktun Framsóknarflokksins um leikskólastigið að fyrstu skrefin séu þau að ríkið hefji viðræður við sveitarfélög um gjaldfrjálsan leikskóla og að settar verði skýrari reglur um hvernig samstarfi kennara milli skólastiga geti verið háttað. Í þessari stefnu kemur skýrt fram að það er markmið Framsóknarflokksins til framtíðar að leikskólinn verði gjaldfrjáls, að það sé það markmið sem við viljum ná í framtíðinni. Að sjálfsögðu mun það kosta fjármuni að koma því á og því eðlilegt að farið verði í viðræður við sveitarfélögin um hvernig þrepa eigi slíkt inn. Það er ljóst að ríkið þarf væntanlega að taka á sig greiðslur í því sambandi.

Við teljum eðlilegt að leikskólinn sé gjaldfrjáls eins og grunnskólinn og framhaldsskólinn eru í dag, þetta sé bara skólastig eins og þau skólastig eru í dag. Það yrðu þá almennir skattar sem mundu bera uppi slíkt skólastarf í framtíðinni. Ég tel að það sé tímaspursmál hvenær þetta skref verður stigið. Nánast öll börn eru á leikskóla, það er nútíminn, og þau eru langflest í langri vistun, þ.e. í fullri vistun, eru allan daginn. Foreldrar eru á vinnumarkaði, yfirleitt báðir foreldrar, og konur hafa mælst í mjög háu hlutfalli á vinnumarkaði. Nútíminn er bara þannig að leikskólastigið er að verða eins og almennt skólastig í landinu.

Mig langar í þessari ræðu að geta um reynslu Norðmanna varðandi leikskólann, af því að framsóknarmenn hafa sérstaklega ályktað um að tryggja eigi nemendum með annað móðurmál en íslensku kennslu í íslensku allt frá leikskóla og aðlögun að íslensku samfélagi. Það er mjög mikilvægt fyrir nýbúa sem koma hingað til lands að þetta sé undirstrikað. Í leikskólanum gefst afar gott tækifæri til að sinna góðu uppeldi gagnvart börnum og það tækifæri eigum við alveg sérstaklega að nýta gagnvart börnum nýbúa, hlúa vel að því. Börn eru mjög fær í tungumálanámi á leikskólaaldrinum, málþroski þeirra er þannig.

Í Noregi, þar sem ég þekki talsvert til, hefur þetta verið mjög til umræðu varðandi börn nýbúa og leikskólastigið. Í Noregi var á sínum tíma tekin ákvörðun um að greiða foreldrum sérstaklega fyrir það ef börnin komust ekki inn á leikskóla. Foreldrar fengu þá heimagreiðslur og voru þá heima, langoftast móðirin, með börn sín í íbúðinni eða húsinu þar sem viðkomandi fjölskylda bjó. Börnin fóru mun minna út til að hitta önnur börn, norsk börn, og til að ræða við þau og voru ekkert í leikskólanum, þau voru heima. Þetta var sett á á sínum tíma í Noregi vegna þess að það var biðlisti eftir því að komast inn á leikskóla. Norðmenn höfðu ekki byggt upp nógu marga leikskóla þannig að biðlistinn var langur. Þetta var svar norskra stjórnmálamanna við þessum biðlista. Foreldrunum sem voru heima með börnin var borgað þar sem leikskólar höfðu ekki verið byggðir nógu hratt.

Runnið hafa tvær grímur á Norðmenn með þessa stefnu. Reyndin er sú að því miður hefur allt of stór hluti nýbúabarna verið heima í litlum tengslum við norskt samfélag að öðru leyti og þau hafa ekki fengið að þroska mál sitt á norsku eins og þau börn nýbúa sem hafa farið í leikskólann. Nú eru Norðmenn að velta því fyrir sér að taka þessar greiðslur af og reyna að koma öllum, þá líka börnum nýbúa, inn á leikskólana þar sem þau geta þá samlagast jafnöldrum sínum og lært góða norsku. Tungumálið er undirstaða þess að geta verið virkur þátttakandi í samfélagi þó að aldrei sé hægt að gera kröfu um að allir tali einhverja fullkomna innlenda mállýsku í hverju tilviki fyrir sig, það er bara útópía að halda því fram. En tungumálið skiptir alla vega geysilega miklu máli þannig að Norðmenn eru að hverfa frá þessu og hafa verið að reyna að vanda sig upp á síðkastið við að reyna að byggja upp leikskóla til að geta tekið á móti börnum nýbúa í auknum mæli og eru að ræða um að taka þessar greiðslur út.

Ég held að þetta sé líka mjög mikilvægt fyrir okkur. Hlutfall nýbúa í samfélaginu hefur verið vaxandi og ég tel að það sé af hinu góða. Við berum ríkar skyldur gagnvart því að gera nýbúum kleift að taka þátt í samfélaginu. Háar greiðslur fyrir leikskólastigið geta haft áhrif á að fjölskyldur, þar á meðal nýbúafjölskyldur, setji ekki börn sín á leikskóla. Því mæla afar mörg rök með því að leikskólastigið verði gjaldfrjálst í framtíðinni og að því vill Framsóknarflokkurinn stefna. Við gerum okkur, eins og ég sagði áðan, grein fyrir því að slíkt kostar fjármagn. Líklega kostar þetta engar sligandi upphæðir ef horft er á hlutina í heildarsamhengi varðandi fjárlög ríkisins. Það væri miklu eðlilegra að hafa það þannig að þessir stóru hópar sem eru á stofnunum — leikskólar eru auðvitað stofnanir eins og venjulegir grunnskólar og framhaldsskólar — fái að vera þar gjaldfrjálst. Það yrði þá greitt fyrir það í gegnum almenna skattkerfið að fá að vera virkur þátttakandi á þessum uppeldisstofnunum sem nútímasamfélag byggist á og við teljum að eðlilegt sé að það byggi á. Það er ljóst að við munum ekki fara til baka í gamla tímann á næstu árum og áratugum, við munum ekki sjá þróun í þá átt að börnum á leikskóla fækki, ég held að það sé algjörlega útilokað. Þróunin er einmitt í hina áttina, fleiri og fleiri börn eru á leikskóla og þau eru lengri og lengri tíma, þ.e. þau eru jafnlengi og foreldrarnir eru að vinna.

Ég vildi undirstrika það, virðulegur forseti, að mörg rök eru fyrir því að leikskólinn verði gjaldfrjáls og framsóknarmenn vilja stefna að því.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Grunnskólar, 2. umr.

Stjfrv., 285. mál (heildarlög). — Þskj. 319, nál. 1007, brtt. 1008, 1057 og 1070.

[18:04]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti menntamálanefndar um frumvarp til laga um grunnskóla. Ásamt þessu nefndaráliti hefur nefndin lagt fram þingskjal þar sem fram koma þær breytingartillögur sem nefndin leggur til að gerðar verði á frumvarpinu eins og það var lagt fram. Þetta eru breytingartillögur í 29 liðum og lengd nefndarálits upp á 13 blaðsíður skýrist kannski af því.

Grunnskólafrumvarpið er annað frumvarpið af fjórum sem hér er til umræðu í dag. Umræðu um leikskólana er lokið, nú eru það grunnskólarnir, síðan eru það framhaldsskólarnir og að lokum ræðum við um menntun kennara og starfsfólks í þessum skólum.

Til að byrja með er kannski rétt að geta þess að það var nokkuð mikill samhljómur meðal þingmanna allra flokka sem sæti eiga í menntamálanefnd um afgreiðslu þessa máls enda má sjá að fulltrúar allra flokkanna skrifa undir nefndarálitið þó að auðvitað sé áherslumunur milli manna um ákveðin atriði en þegar á heildina er litið virðist mér verulega góð sátt hafa náðst um meginatriði þessa frumvarps. Ég vil því eins og áður þakka nefndarmönnum í menntamálanefnd kærlega fyrir samstarfið við vinnslu þessa máls. Hún tók langan tíma og var ákaflega umfangsmikil eins og sjá má í upphafi nefndarálitsins en þar kemur fram að 52 gestir komu á fundi nefndarinnar, fjölmargar umsagnir bárust og ég hef ekki tölu á öllum þeim fundum sem haldnir voru vegna þessa frumvarps.

Auðvitað hef ég ekki tök á því að gera nákvæmlega grein fyrir öllu því sem stendur í nefndarálitinu. Sú stefna var mörkuð að reyna að láta það endurspegla þau meginsjónarmið sem rædd voru í nefndinni í tengslum við vinnslu þessa máls og ég held að það hafi tekist býsna vel. Sum þau efnisatriði sem hér hafa verið rædd í umræðum um frumvarp til laga um leikskóla eiga við um grunnskólafrumvarpið vegna þess að það eru í rauninni sömu sjónarmið sem þar búa að baki og mun ég í yfirferð minni vísa til þeirra síðar í ræðu minni.

Ég ætla að byrja á því að fjalla um hlutverk grunnskólans og 2. gr. frumvarpsins en í þeirri grein er að finna markmið frumvarpsins. Þar segir að í samvinnu við heimilin sé það hlutverk grunnskóla að stuðla að alhliða þroska allra nemenda og búa þá undir þátttöku í lýðræðissamfélagi. Í 2. málslið 1. mgr. er svo tilgreint að starfshættir grunnskólans skuli mótast af umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi. Mikil umræða átti sér stað í þjóðfélaginu sem og innan nefndarinnar um þetta ákvæði frumvarpsins. Sneri sú umræða fyrst og fremst að þeirri breytingu að hugtakið „kristilegt siðgæði“ var fellt brott úr markmiðsgrein gildandi laga, sbr. 1. mgr. 2. gr. laga nr. 66/1995. Í athugasemdum við 2. gr. frumvarpsins kemur fram að fyrrgreint orðalag er fellt brott í ljósi breytinga á samfélaginu á undanförnum árum og í samræmi við ábendingar ýmissa aðila. Því sjónarmiði hefur þó verið hreyft fyrir nefndinni að meiri hluti innflytjenda til landsins er kristinnar trúar. Í athugasemdum við greinina segir jafnframt að hugtökin umhyggja, sáttfýsi og virðing fyrir manngildi séu kjarninn í túlkun á kristilegu siðgæði og komi í stað þess orðalags. Í þeirri umræðu sem átti sér stað í þjóðfélaginu var á tíðum vísað í dóm Mannréttindadómstóls Evrópu í máli Folgerø og annarra gegn Noregi. Í því máli voru málavextir þeir að í norsku námskránni fyrir grunnskóla voru árið 1997 sameinaðar tvær námsgreinar, kristinfræði og lífsskoðanir, í kristindómsfræðslu með innsýn í trúarbrögð og lífsskoðanir. Samkvæmt norskum lögum var heimilt að fá undanþágu frá þessari grein hvað varðar þá þætti kennslunnar sem ekki samrýmdust trúarbrögðum og lífsskoðunum viðkomandi og gætu talist iðkun annarrar trúar. Kærendur í máli þessu voru meðlimir í félagi húmanista í Noregi og óskuðu þeir eftir því að börn sín fengju undanþágu frá allri kennslu í þessari nýju kennslugrein. Þeirri beiðni var hafnað. Töldu foreldrarnir að á sér væri brotið og vísuðu í 9. gr. mannréttindasáttmála Evrópu sem fjallar um hugsana-, samvisku- og trúfrelsi, 2. gr. samningsviðauka nr. 1 um rétt til menntunar, 8. gr. um friðhelgi einkalífs og fjölskyldu og 14. gr. samningsins um bann við mismunun. Byggðu þeir mál sitt á því að þeim væri meinað að tryggja börnum sínum menntun í samræmi við trúarskoðanir þeirra og samvisku. Enn fremur væri lögð aukin fyrirhöfn á þá foreldra sem aðhylltust aðra trú en kristni enda hefðu kristnir foreldrar í raun ekki ástæðu til að sækja um sambærilega undanþágu. Dómstóllinn bendir á í dómi sínum að þyngri áhersla er lögð á kristinfræði en önnur trúarbrögð og að ákveðið ójafnvægi ríki þar á milli. Hann telur þó að slíkt sé eðlilegt þegar tillit er tekið til stöðu kristni í Noregi, en hin evangelíska-lúterska trú er ríkistrú Noregs sem um 85% landsmanna aðhyllast. Kemur ekki fram í dómnum að slíkt brjóti í bága við mannréttindasáttmála Evrópu. Álítur nefndin því að það fari ekki í bága við ákvæði sáttmálans að ríki meti og ákveði innihald námskrár sinnar með tilliti til kristinnar trúar. Dómstóllinn taldi aftur á móti að jafna yrði þetta ójafnvægi milli stöðu kristninnar og annarra trúarbragða og synjun um algera undanþágu frá kennslu í hinni nýju námsgrein bryti í bága við 2. gr. 1. viðauka samningsins. Telur nefndin aftur á móti rétt að benda á að dómstóllinn vísaði frá kæru foreldranna um takmarkaða undanþágu frá kennslugreininni á grundvelli þess að kæruleiðir í Noregi voru ekki tæmdar áður en málið kom til dómstólsins. Kvað dómstóllinn því ekki upp úr um hvort sú leið sem farin var í Noregi hvað varðar heimild til takmarkaðrar undanþágu bryti í bága við sáttmálann. Aftur á móti fjallar dómstóllinn mikið um ferli þess að fá slíka undanþágu og telur það bæði vera flókið og óskilvirkt sem og að undanþáguheimildirnar séu þröngar en einungis var hægt að fá undanþágu frá þeim þáttum sem foreldrar töldu vera þátttöku í trúariðkun eða trúarlegum athöfnum. Það sem eftir stendur að mati nefndarinnar er að dómstóllinn kvað ekki upp úr um að Norðmenn þyrftu að breyta markmiðsgrein sinni þar sem vísað var til þess að stuðla skyldi að „kristilegu siðgæði og uppeldi“. Með hliðsjón af því sem ég hef hér sagt og þess hversu mjög íslensk saga, menning og þau gildi sem íslenskt þjóðfélag byggist á eru samofin hinni kristnu arfleifð íslenskrar menningar, telur nefndin rétt að tekið sé mið af þeirri staðreynd í mark-

miðsgrein frumvarpsins og leggur til breytingar á henni sem fram koma í 1. tölulið breytingartillagna sem lagðar hafa verið fram á þskj. 1008.

Í þessu sambandi og úr því að ég er hér í ræðustólnum tók ég eftir því að fyrir þinginu liggur breytingartillaga frá hv. þingmönnum Höskuldi Þórhallssyni og Jóni Magnússyni vegna atriðis sem tengist þessu, en það er breytingartillaga við 2. mgr. 25. gr. Þar er lagt til, ef ég man rétt, að 2. mgr. verði breytt með þeim hætti að í greininni skuli kveða á um það að í aðalnámskrá skuli setja ákvæði um kristinfræði sem námsgrein í grunnskólum. Ég vona að það sé réttur skilningur. (Gripið fram í.) Hér kom hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir mér til bjargar og rétti mér hér breytingartillöguna. Hún gengur út á að á eftir orðinu „samfélagsgreinum“ í 2. mgr. 25. gr. komi: kristinfræði.

Ég ætlaði aðeins að gera athugasemd við þessa breytingartillögu vegna þess að hún tengist umræðunni um kristnina, kristið siðgæði, kristna arfleifð o.s.frv. Ég skil vel þau rök sem liggja að baki henni. Mín skoðun er hins vegar sú að þrátt fyrir að ég hafi samúð með sjónarmiðinu þá tel ég að með því að breyta ákvæði 2. gr. með þeim hætti sem ég hef hér gert grein fyrir þá gangi þingið nokkurn veginn eins langt og mögulegt er að þessu leyti.

Ég tel að með því að tiltaka kristinfræði sérstaklega en ekki trúarbragðafræði eins og lagt er til í því breytingartillöguskjali sem menntamálanefnd leggur fram, þ.e. í 18. lið, sé þingið hugsanlega komið á grátt svæði, m.a. gagnvart þeim dómi sem ég fór yfir hér. (**Gripið fram í:** Kristni og …) Já, en það breytir ekki niðurstöðu minni. Það er skoðun mín, þrátt fyrir þann skilning sem ég hef á því sjónarmiði sem liggur að baki breytingartillögu hv. þingmanna og dreift hefur verið á þskj. 1057, að slíkum námsgreinum væri betur fyrir komið í aðalnámskrá en í lögunum sjálfum. Ég vildi bara að þetta kæmi fram í umræðu um þetta atriði málsins sem hefur svo mjög verið til umfjöllunar í tengslum við menntamálin.

Á bls. 4 í nefndarálitinu er vikið að grunnskólastarfinu og stjórnskipan grunnskólanna, þ.e. II. kafla frumvarpsins. Ég ætla að leyfa mér að vísa til þess sem segir þar og það sama ætla ég að gera hvað varðar kaflann sem fjallar um mat og eftirlit með gæðum grunnskólastarfs en mig langar til að víkja að kaflanum um starfsfólk grunnskólans. Á bls. 6 í nefndarálitinu segir svo:

„Í 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins er kveðið á um hlutverk skólastjóra. Í umsögn Kennarasambands Íslands er lögð mikil áhersla á aðkomu kennara að stjórnun og skipulagningu á innra starfi skólans og leggur sambandið ríka áherslu á að í lögunum þurfi að vera skilgreind ákvæði um kennarafundi. Tekur nefndin að miklu leyti undir þessar áherslur og leggur til breytingar á 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins í þá veru. Áréttar nefndin að í breytingartillögunni er bæði kveðið á um að skólastjóri boði til kennarafunda sem og sérstakra starfsmannafunda svo oft sem hann telur þörf á.

Í 29. gr. frumvarpsins er fjallað um skólanámskrá og starfsáætlun. Er það álit nefndarinnar að hlutverk skólaráða við gerð starfsáætlunar sé ekki nægjanlega skýrt í greininni. Í 1. mgr. 8. gr. frumvarpsins segir að skólaráð fjalli m.a. um árlega starfsáætlun. Nefndin áréttar mikilvægi starfsáætlunar og að samráðs við gerð hennar sé gætt. Nefndin leggur til breytingu á 29. gr. sem kveður á um skýra skyldu og ábyrgð skólastjóra til að gera árlega skólanámskrá og starfsáætlun, og að samráðs við vinnslu þeirra sé gætt. Telur nefndin að með þessari breytingu sé aðkoma kennara að skipulagningu innra starfs skólans tryggð en kennarar eiga tvo fulltrúa í skólaráði samkvæmt 1. mgr. 8. gr. frumvarpsins.“

Ég vil líka benda á að nefndin leggur til breytingar á heiti III. kafla frumvarpsins en í frumvarpi um grunnskóla, líkt og um leikskóla, er fjallað um starfslið grunnskóla. Það komu fjölmargar athugasemdir við orðið „starfslið“ og við vorum öll sammála um það í menntamálanefnd að breyta því orði í „starfsfólk“.

Í frumvarpi til laga um grunnskóla er eins og í frumvarpi til laga um leikskóla að finna nýmæli þar sem kveðið er á um að óheimilt sé að ráða til starfa við grunnskóla einstakling sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot gegn XXII. kafla almennra hegningarlaga, en í þeim kafla er fjallað um kynferðisbrot. Er þar jafnframt kveðið á um að við ráðningu skuli liggja fyrir sakavottorð viðkomandi einstaklings eða heimild til handa skólastjóra til að afla upplýsinga úr sakaskrá. Ég hef áður farið yfir meginsjónarmiðin sem liggja þarna að baki, þau eru hin sömu og varða starfsfólk sem starfar á leikskólunum, enda teljum í nefndinni að sömu sjónarmið eigi við þegar um er að ræða grunnskólanemendur og nemendur í leikskóla.

Ég vil síðan benda á að í 7. gr. frumvarps til laga um leikskóla er kveðið á um þagnarskyldu starfsfólks leikskóla. Aftur á móti er ekki að finna sambærilegt ákvæði í frumvarpi til laga um grunnskóla. Telur nefndin að full ástæða sé til að hafa slíkt ákvæði í lögunum og leggur til að því verði bætt við. Enn fremur er mikilvægt að ákvæði um þagnarskyldu komi inn í lagatextann svo að þagnarskylda nái yfir starfsfólk sjálfstætt rekinna grunnskóla sem ekki falla undir 2. mgr. 57. gr. sveitarstjórnarlaga þar sem mælt er fyrir um þagnarskyldu starfsmanna sveitarfélaga. Nefndin áréttar að þeir skólar sem hljóta viðurkenningu á grundvelli 43. gr. frumvarpsins lúti ákvæðum þess, samanber einnig 1. gr. frumvarpsins. Er það einnig álit nefndarinnar að full ástæða sé til að ítreka þá skyldu barnaverndarlaga að tilkynna skuli til barnaverndarnefnda þegar grunur vaknar um að barn búi við vanrækslu eða ofbeldi. Með því að setja inn ákvæði um þagnarskyldu og árétta enn fremur tilkynningarskyldu samkvæmt barnaverndarlögum er tryggt að starfsfólk sjálfstætt starfandi grunnskóla skuli gæta þagmælsku um það sem það verður áskynja í starfi sínu, að teknu tilliti til upplýsingaskyldu barnaverndarlaga.

Í 12. gr. frumvarpsins er svo kveðið á um rétt kennara og skólastjóra grunnskóla til símenntunar. Því sjónarmiði var hreyft fyrir nefndinni að símenntunarákvæði eigi almennt ekki heima í lagatexta heldur sé þar um að ræða réttindi sem tilheyra eigi kjarasamningum. Hins vegar komu jafnframt umsagnir í þá átt að tryggja þyrfti fleiri fagaðilum en skólastjórum og kennurum rétt til símenntunar. Hér takast því á ákveðin grundvallarsjónarmið um hvort ákvæði um símenntun einstakra hópa eigi heima í lögum eða ekki. Er það sjónarmið nefndarmanna að réttur til símenntunar starfsmanna sé almennt kjarasamningsatriði. Hvergi er í sérlögum fjallað um símenntunarrétt einstakra fagstétta sem

viðkomandi lög ná yfir og má í þessum efnum til að mynda nefna félagsráðgjafa, sálfræðinga, heilbrigðisfulltrúa, bókasafnsfræðinga o.s.frv. Ástæða þess að kveðið er á um slík réttindi kennara er í raun arfleifð frá því að grunnskólinn var færður frá ríki yfir til sveitarfélaga. Var um að ræða framlag ríkisins til þess að styðja við menntun kennara líkt og áður var. Leggur nefndin því til að 3. mgr. 12. gr. frumvarpsins verði færð inn í bráðabirgðaákvæði frumvarpsins. Áréttar nefndin aftur á móti að með því að setja ákvæðið í ákvæði til bráðabirgða er ekki verið að gera tillögu um breytingu á núverandi skipulagi heldur eingöngu að skapa möguleika á að aðilar geti samið um breytt fyrirkomulag sín á milli kjósi þeir svo.

Frú forseti. Á bls. 9 er kafli um sérfræðiþjónustu. Ég fór yfir sambærilegan kafla í umfjöllun minni um nefndarálit menntamálanefndar um frumvarp til laga um leikskóla og ætla ekki að endurtaka þau sjónarmið sem þar komu fram í umfjöllun um þetta nefndarálit vegna þess að þau sjónarmið eru hin sömu. Ég vísa til þeirrar umfjöllunar sem fram kemur í nefndarálitinu og þess sem ég hef áður sagt um þessi mál en ég vil undirstrika vegna þeirrar umræðu sem fram fór um frumvarp um leikskóla að í ákvæðum þess frumvarps sem kveða á um sérfræðiþjónustu felst gríðarlega mikil réttarbót fyrir þau börn, þá nemendur sem þurfa á sérfræðiþjónustu að halda. Ég leyfi mér að fullyrða að eftir að frumvarpið var lagt fram og menntamálanefnd hefur sett sitt mark á þau ákvæði tel ég að nefndin gangi eins lagt og mögulegt er í að tryggja þeim nemendum sérfræðiþjónustu sem á þurfa að halda, sama hvort um er að ræða líkamlega fötluð börn, andlega fötluð börn eða börn með ýmis vandamál, með þeim reglum sem fram koma í kaflanum og þeim áherslum sem nefndin leggur til í því sambandi og hér sé um gríðarlega réttarbót að ræða og stórt skref fram á við í þjónustu við þessa hópa.

Í lok nefndarálitsins er fjallað um nemendur og foreldra og er óhætt að segja að miklar umræður fóru fram í nefndinni um nemendur grunnskóla eða eins og segir í nefndarálitinu:

„Í IV. kafla frumvarpsins er fjallað um nemendur grunnskóla. Miklar umræður fóru fram innan nefndarinnar um 2. mgr. 17. gr. og þá nemendur sem rétt eiga á sérstökum stuðningi í námi í samræmi við metnar sérþarfir.“ — Þetta tengist því sem ég fjallaði um áðan. — „Umræðan snerist fyrst og fremst um hverjir skyldu vera tilgreindir í ákvæðinu. Er það álit nefndarinnar að upptalningar af þessu tagi séu sjaldan heppilegar í lagatexta og bjóði heim hættu á þeirri túlkun að um tæmandi upptalningu sé að ræða og því megi gagnálykta að þeir sem ekki eru tilgreindir í viðkomandi ákvæði eigi ekki undir það. Aftur á móti telur nefndin að í tilviki 2. mgr. 17. gr. eigi slík hætta ekki að vera fyrir hendi þar sem í ákvæðinu segir: „… og aðrir nemendur með heilsutengdar sérþarfir …“ Undirstrikar nefndin að hér sé ekki um tæmandi upptalningu að ræða og því geti einstaklingar sem til að mynda greinast með þroskaröskun átt rétt á sérstökum stuðningi í námi. Enn fremur bendir nefndin á að ekki er fjallað um rétt bráðgerra barna til sérstakrar aðstoðar. Er það álit nefndarinnar að ekki verði síður að taka tillit til þeirra barna enda geti þau börn jafnframt þurft á sérstakri aðstoð að halda.“

Mér finnst rétt að draga þetta atriði sérstaklega út úr kaflanum vegna þess að við fengum fulltrúa og aðstandendur þeirra barna sem eiga við þroskaröskun og ýmis önnur vandamál að stríða fyrir nefndina. Það kom fram í máli þeirra að þau höfðu áhyggjur af því að ákvæði laganna um þessi atriði næðu ekki til þeirra hópa sem hér hafa verið nefndir en nefndin telur að svo sé.

Ég vil líka nefna að í nefndarálitinu er vikið að nemendalýðræði í skólum og við stigum skref í menntamálanefnd til að tryggja að hagsmuna nemenda sé gætt og gerum það í samræmi við ákvæði barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Við leggjum líka áherslu á rétt nemenda til að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstilhögun og fyrirkomulag skólastarfs umfram það sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu. Sú breyting styðst einnig við ákvæði barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Nefndin leggur líka sitt af mörkum til að tryggja enn fremur rétt nemenda til náms- og starfsráðgjafar. Við reynum auk þess að tryggja aukinn rétt nemenda og foreldra þeirra til að skoða metnar prófúrlausnir og svo mætti lengi telja.

Frú forseti. Í ræðu sem tekur innan við hálftíma er ekki hægt að tæpa á öllum atriðum sem hér koma fram. Ég vil þó í lokin vekja athygli hv. þingmanna á kafla um heimakennslu, þ.e. undanþáguákvæði 46. gr. frumvarpsins á bls. 6 í nefndarálitinu. Þar er reynt að varpa ljósi á þá umræðu sem fór fram í nefndinni vegna hennar. Ég vísa til þeirrar umfjöllunar og geri ráð fyrir að einhverjir nefndarmenn fjalli um fyrirkomulag heimakennslu eins og henni er fyrir komið í frumvarpinu.

Að lokum vil ég nefna það sem ég sagði í upphafi að undir nefndarálitið rita þingmennirnir Einar Már Sigurðarson, Pétur H. Blöndal, Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson með fyrirvara, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Katrín Júlíusdóttir og Kolbrún Halldórsdóttir með fyrirvara.

Hv. þm. Kjartan Eggertsson sem sat fundinn sem áheyrnarfulltrúi í stað hv. þm. Jóns Magnússonar lýsti sig samþykkan álitinu.

Eins og ég sagði í upphafi var mikill samhljómur meðal þingmanna allra flokka um meginlínurnar í þessu frumvarpi þrátt fyrir að auðvitað sé áherslumunur varðandi einstök atriði. Ég vil eins og áður þakka kollegum mínum í nefndinni fyrir gott samstarf um þetta mál og okkar góða starfsmanni, ritara nefndarinnar, fyrir framúrskarandi störf í okkar þágu. Ég hef ekki meira að segja um þetta mál og nefndarálit í bili, frú forseti.

[18:30]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir mjög ítarlega ræðu. Ég hefði reyndar viljað að aðeins nánar hefði verið farið í ákveðna þætti en tímatakmörkin eru þessi. Ég vildi þó spyrja um eitt atriði sem er mér hugleikið en það er staða fámennra skóla á landsbyggðinni. Minnst er almennum orðum á rétt nemenda, að þeir skuli geta sótt skóla með eðlilegum hætti o.s.frv. En við þekkjum að oft þarf að aka um langan veg. Þessir litlu skólar eru oft hjarta viðkomandi samfélaga. Gríðarlegur þrýstingur virðist vera á að loka þessum litlu skólum víða á landsbyggðinni.

Nú getur vel verið að það standi einhvers staðar í frum-

varpinu, frú forseti, það sem lýtur að þeirri sérstöðu sem þarna er um að ræða, bæði hvað varðar akstur og vegalengd til og frá skóla og það að staðinn sé vörður um samfélagslegan rétt íbúa á strjálbýlum svæðum til þess að fá að halda sínum litlu skólum. Þetta eru innantökur í mörgum samfélögum, átök um tilvist þessara litlu skóla og þrýstingur á sveitarfélög eftir sameiningar og þess háttar að loka minni skólum sem hafa gríðarleg áhrif á viðkomandi samfélag.

Mér eru þessi mál hugleikin og spyr því, frú forseti, hvort í frumvarpinu sé vikið að þessari stöðu.

[18:32]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég varð ekki var við það í störfum nefndarinnar að áhugi væri á því, hvorki af hálfu ráðherrans né nefndarmanna, að sauma að minni skólum í hinum dreifðu byggðum. Þvert á móti lögðum við áherslu á það við yfirferð málsins að reyna að tryggja sérstöðu þessara skóla, þ.e. að leggja ekki of miklar skyldur á lítil sveitarfélög sem reka litla skóla, skyldur sem þau sveitarfélög gætu ekki staðið undir.

Almennt má lesa út úr texta frumvarpsins að löggjafinn horfir í gegnum fingur sér vegna aðstæðna sem eiga við í hinum dreifðu byggðum. Hv. þingmaður vék að ýmsum atriðum varðandi skólaakstur. Að honum er vikið í 22. gr. frumvarpsins. Ég bendi líka á ákvæði frumvarpsins í 45. gr. um samrekstur. Ákvæði í undanþágugrein 46. gr. kunna líka að skipta hér máli. Ég varð ekki var við þann ótta sem fram kemur í spurningu hv. þingmanns og hygg ég að allir nefndarmenn hefðu lagt sig fram um að reyna að eyða þeim ótta hefði hann verið til staðar. Við viljum starfsemi lítilla grunnskóla og veg þeirra sem mestan og held ég að ég mæli fyrir hönd allra nefndarmanna.

[18:34]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það má alls ekki skilja orð mín á þann veg að ég dragi í efa að nefndarmenn beri hag þessara skóla fyrir brjósti, alls ekki. Raunveruleikinn sem snýr að þessum litlu skólum úti á landi, hver svo sem lagaumgjörðin er, er hins vegar sá að gríðarlegur þrýstingur er á að leggja þá niður, loka þeim, sameina þá öðrum með löngum akstri o.s.frv. Ég geri mér grein fyrir því að einhvers staðar eru takmörk hvað þetta varðar en þetta er sá raunveruleiki sem blasir við.

Ég geri ráð fyrir að hv. þingmaður hafi heyrt þetta eins og ég og dreg ekki í efa einlægan vilja hans og allra nefndarmanna til að leggja sitt af mörkum í gegnum lagasetninguna að standa vörð um þessa skóla. En þetta er hinn harði raunveruleiki. Ég get nefnt dæmi í byggðarlögum þar sem hart er tekist á um þetta atriði. Ég hefði viljað sjá þá beinu skírskotun í lögunum að standa eigi með þessum skólum, að þar væru bein tilmæli eða tilvísun til framkvæmdarvaldsins af hálfu menntamálaráðuneytisins og af hálfu fjármögnunarinnar, sem ég veit að er að hluta í gegnum jöfnunarsjóð, og til sveitarfélaganna um að standa beri vörð um þessa litlu skóla sem eru hjarta samfélagsins. Það sé hinn rauði þráður.

Ég legg jafnframt áherslu á það, frú forseti, að (Forseti hringir.) ég veit að nefndarmenn hugsa vel og vilja leggja gott af mörkum í þeim efnum.

[18:36]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Frumvarpið byggist á því meginsjónarmiði og þeirri grundvallaráherslu að tryggja samfellu og aukinn sveigjanleika innan skólans sem og milli skólastiga.

Við sem stöndum að frumvarpinu, ráðherrann sem leggur það fram og nefndarmenn í menntamálanefnd a.m.k., svo að ég tali nú fyrir sjálfan mig, höfum ekki fundið fyrir neinum þrýstingi hvað það varðar að leggja eigi niður litla skóla. Ég hygg þvert á móti að meginþráðurinn í frumvarpinu sé sá, a.m.k. hef ég litið þannig á, að styrkja og efla grunnskólann og íslenska menntakerfið. Það markmið nær ekki bara til grunnskólanna hér á Stór-Reykjavíkursvæðinu. Það nær til alls grunnskólans um allt land.

Í þeim ákvæðum sem fram koma í frumvarpinu er tekið mið af þeim aðstæðum sem hv. þingmaður nefnir réttilega. Hægt er að lesa það út úr áliti nefndarinnar að menn eru reiðubúnir að horfa í gegnum fingur sér varðandi sérstakar aðstæður í þeim sveitarfélögum þar sem sjóðirnir eru ekki jafndjúpir og hér á Stór-Reykjavíkursvæðinu. Þar sem fólkið er færra og nemendur færri séu kannski ekki gerðar óeðlilegar kröfur til skólastjórnenda.

Engu að síður er það meginstefið í frumvarpinu að efla grunnskólann. Tryggja öllum nemendum grunnskólans toppmenntun. Tryggja þeim jafngóða menntun sama hvar þeir eru búsettir og sama hvernig þeir eru af guði gerðir, hvort sem þeir eru heilbrigðir, fatlaðir eða hafa einhver sérkenni. (Forseti hringir.) Ég tel að þessi þrýstingur sé ekki til staðar og við sem störfum í nefndinni munum berjast gegn slíkum þrýstingi.

[18:39]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég held að rétt sé í upphafi máls að geta þess að vinna við þetta frumvarp eins og leikskólafrumvarpið var til mikillar fyrirmyndar. Ég vildi óska þess að vinnan almennt á Alþingi gæti verið í þessa veru. Gefinn var góður tími til að fara yfir öll þau mörgu álitaefni sem í frumvarpinu eru og jafnframt komu margir umsagnaraðilar fyrir nefndina. Mér fannst enginn undanskilinn þegar ég tala um að allir hafi unnið að þessu máli af mikilli fagmennsku og því ber að fagna.

Með frumvarpi til laga um grunnskóla er lögð áhersla í þá átt að nemandinn sé í fyrirrúmi og áhersla lögð á velferð hans og öryggi. Enn fremur ber frumvarpið merki aukinnar vitundar um breytt samfélag og ólíkar þarfir nemenda út frá fjölmenningu, uppruna, tungumáli, menningu, fötlun og öðrum námslegum þörfum sem taka þarf tillit til. Töluverðar breytingar eru gerðar á námsmati þar sem fallið er frá samræmdum prófum og í staðinn koma könnunarpróf sem tekin eru á haustönn í 10. bekk. Enn fremur er leitast við að gera stjórnsýslu skilvirkari og skýra svið sveitarfélaga annars vegar og ríkisins hins vegar á þann hátt að gefa sveitarfélögum aukið frelsi, til að mynda með heimild til sam-

reksturs leik-, grunn- og tónlistarskóla. Ég tel að það sé mjög jákvætt og sérstaklega á landsbyggðinni. Slíkur samrekstur hefur gengið með miklum sóma á Húsavík veit ég. Þá eru lagðar til breytingar á gæðakafla gildandi laga. Gert er ráð fyrir að sveitarfélög móti sér skólastefnu og taki þátt í að meta framgang hennar og hafi þannig aukin áhrif á starf grunnskólans en jafnframt að þau beri skýra ábyrgð á þeirri stefnu sem þau marka sér.

Þetta er í stuttu máli sami grunntónn og í ályktun okkar framsóknarmanna um grunnskólastigið en þar segir um markmið að á grunnskólaárunum eigi sér stað mótun sem einstaklingurinn býr við alla ævi. Helsta markmið grunnskólans á að vera að þroska einstaklinga þannig að þeir öðlist öfluga sjálfsvitund og sterka samfélagsvitund. Auka þarf sveigjanleika grunnskólastigsins með einstaklingsmiðað nám að leiðarljósi þar sem hæfileikar hvers og eins fái notið sín. Kennslan þarf að mæta þörfum bæði innfluttra og aðfluttra Íslendinga.

Það hefur kannski farið mikill tími í að ræða um þá ákvörðun að taka út úr markmiðskafla greinarinnar ákvæði um hið kristilega siðgæði. Ég taldi að þar væri einfaldlega of langt gengið og spurði á Alþingi í umræðum sem spunnust út frá því af hverju verið væri að taka þetta skref, hvort það væru einhverjar raddir eða eitthvað í samfélaginu sem gerði það að verkum eða krefðist þess að hið kristilega siðgæði væri tekið út úr markmiðskafla grunnskólalaganna.

Það var lítið um svör eðlilega. Það eina sem kannski var bent á var dómur Mannréttindadómstóls Evrópu í máli Folgerø og fleiri gegn Noregi, en því miður var sú tilvísun í þann dóm byggð á miklum misskilningi og kannski má segja að dómurinn kveði á um að hið kristilega siðgæði eigi að vera, vegna þess að dómurinn tilgreinir sérstaklega að markmið norsku laganna sem tilgreindi hið kristilega siðgæði væri lofsvert.

Ég ætla að leyfa mér að vitna í umsögn sem kom frá biskupi Íslands. Þar segir, með leyfi forseta:

„Markmiðsgrein gildandi grunnskólalaga á Íslandi vísar til þess að skólinn skuli „mótast af kristnu siðgæði.“ Íslenskir skólar hafa veitt undanþágu frá einstökum þáttum skólastarfs þegar óskað hefur verið eftir því. Um það þarf áreiðanlega að setja skýrar reglur svo að óvissu sé eytt.

Verði álitið nauðsynlegt að endurskoða orðalag markmiðsgreinarinnar þá leggur Biskupsstofa áherslu á að skýrt komi fram hverjar séu þær rætur sem grunngildi íslensks samfélags og skólastarfs eru sprottnar úr. Því er lagt til að markmiðsgreinin í 2. gr orðist svo:

„Starfshættir grunnskóla byggja á þjóðlegum, kristnum og siðrænum (húmanískum) arfi íslenskrar menningar og skulu mótast af mannúð, umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi.““

Ég fagna því að tekið hefur verið tillit til þessara óska biskups Íslands og Biskupsstofu og nú er komin inn í frumvarpið setning þar sem segir að starfshættir grunnskóla skuli mótast af umburðarlyndi og kærleika, kristinni arfleifð íslenskrar menningar, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi.

Fleiri umsagnir bentu á að hér væri ekki verið að stíga gott skref. Til að mynda kom fram mjög faglega unnin greinargerð frá Sigurði Pálssyni þar sem hann rekur það í stórum dráttum af hverju dómurinn á ekki við. Ég hef gert það í grein sem birtist í Morgunblaðinu í vetur, í febrúarmánuði ef ég man rétt, og læt mér nægja að vísa í þá umfjöllun almennt. Geta má þess að dómsniðurstaðan kvað ekki á um að Norðmenn þyrftu að breyta markmiðsgrein skólans eins og staðhæft var í umræðunni, en dómurinn snerist einfaldlega um það að skilyrði til undanþágu frá námskeiði sem innihélt bæði ákvæði um kristindómsfræðslu og það sem þeir kölluðu lífsleikni væri of þröngt. En það er allt í lagi að geta þess að dómurinn klofnaði í málinu og var felldur með 9 atkvæðum gegn 8 en minni hlutinn taldi að mannréttindi hefðu ekki verið brotin. Því má segja að allur dómurinn hafi litið svo á að það væri í lagi, og dómurinn kveður mjög skýrt á um það, að tiltekin trú, hver svo sem hún er, má byggja menntastefnu og skólastarf á þeim arfi. Það er einmitt það sem við erum að gera í menntamálanefnd og því fagna ég, sérstaklega að þessi setning skuli vera komin inn. Ég vil samt taka fram í lok þessarar umræðu, að mér fannst gæta þess sem ég nefndi umburðarlyndisfasisma. Við verðum einfaldlega að passa okkur á trúarofstæki og það er nú eitt af því hættulegra sem við þurfum að búa við í heiminum í dag. En þessi angi, svokallaði umburðarlyndisfasismi, ég hef skýrt það hugtak þannig að við erum að ganga of langt ef t.d. öllum nemendum í skóla er meinað að borða svínakjöt í mötuneyti ef viss trúarhópur má það ekki.

Ég hef ásamt hv. þm. Jóni Magnússyni lagt fram breytingartillögu við 25. gr. frumvarpsins. Hún orðast svo: Á eftir orðinu „samfélagsgreinum“ í 2. mgr. 25. gr. komi: kristinfræði. Ég vil taka fram af því að komin er breytingartillaga frá meiri hluta nefndarinnar, sem ég styð, er talað um trúarbragðafræði, sem var ekki. Þetta á sem sagt að vera þannig að talað verði um kristin- og trúarbragðafræði. Ég held að þetta sé mjög skýrt en ég tel að í ljósi þess að ákveðið er að byggja starfshætti grunnskóla á kristinni arfleifð sé rétt að orðið kristinfræði komi líka í 2. mgr. 25. gr.

Sigurður Pálsson fjallaði líka um þetta í áliti sínu sem hann sendi um frumvarpið. Segja má að þarna finnist mönnum vera gengið heldur of langt og þeim fannst mjög bagalegt að þetta skuli fara út.

Hann segir og vísar í greinargerðina með frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Loks er tillaga um að kristinfræði, siðfræði og trúarbragðafræði flokkist undir samfélagsgreinar en teljist ekki sérstakur liður í lögum. Áfram verði áhersla á þessa þætti innan samfélagsgreina en í gildandi viðmiðunarstundaskrá í aðalnámskrá eru þessir þættir með sameiginlegan tíma til ráðstöfunar. Þessi breyting á stöðu greinarinnar, kristinfræði, trúarbragðafræði og siðfræði verður að teljast róttæk í meira lagi. Greinin er lögð niður sem sérstök námsgrein en hins vegar boðað að áhersla verði lögð á þessa þætti innan samfélagsgreina.“

Hann lýsir furðu sinni á að ekki skuli vera í greinargerð færð nein rök fyrir breytingunni en þess aðeins getið að greinin hafi deilt kennslustundum með samfélagsgreinum. Ég tek undir það og vísa þá enn og aftur í það að fyrst við erum að gera breytingar á 2. gr. eigum við að ganga þetta skref líka.

Hann segir, með leyfi forseta:

„Það er eindregin skoðun mín að verði af þessari breytingu veikist staða trúarbragðafræðslunnar verulega á sama tíma og víða um Evrópu og einnig hér á landi hefur verið bent á mikilvægi þess að efla trúarbragðafræðslu og fræðslu um önnur lífsviðhorf vegna vaxandi alþjóðavæðingar og fjölmenningar.“

Hann nefnir dæmi frá árinu 1996 þegar þáverandi menntamálaráðherra skipaði stefnumótunarnefnd um endurskoðun aðalnámskrár grunn- og framhaldsskóla. Nefndin skilaði skýrslu í apríl 1997 og þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Ljóst er að alþjóðleg samskipti munu verða sífellt stærri þáttur í lífi uppvaxandi kynslóða og því mikilvægt að nemendur öðlist einnig skilning á menningu og sögu annarra þjóða og sameiginlegri arfleifð mannkyns og öðlist þannig umburðarlyndi gagnvart ólíkum kynþáttum.“

Síðan segir:

„Mun minni tíma er varið til kennslu kristinna fræða hér á landi en hjá nágrannaþjóðum. Mikilvægt er að kristinfræði, siðfræði og trúarbragðafræði fái tilhlýðilegt rými í grunnskólum og staða þeirra greina verði skoðuð sérstaklega. Einkum er brýnt að endurskoða námsefni í þessum greinum.“

Því miður er það svo að að lokinni umræddri endurskoðun á námskrá hefur hvergi verið tekið tillit til þessa álits, sem ég tel að sé miður. Ég ítreka ummæli mín frá því í morgun um leikskólafrumvarpið, að til þess að koma í veg fyrir alls kyns fordóma þurfum við að upplýsa fólk. Ég tel afar mikilvægt, þó að sumum finnist það léttvægt, að hér sé áfram öflug trúarbragðafræðsla og kristinfræðsla og farið sé vel í gegnum menningu okkar og sögu og bendi á að mannréttindi nútímans byggjast á þessu kristilega siðgæði.

Tíminn er fljótur að renna frá manni, ég ætladi ekki að eyða svo miklum tíma í akkúrat þetta en mér gefst kannski tími til þess að koma hér aftur upp í umræðunni.

Í II. kafla frumvarpsins er fjallað um stjórnskipun grunnskóla. Í 5. gr. er fjallað um skyldu sveitarfélags til þess að tryggja börnum skólagöngu, sbr. 3. mgr. greinarinnar. Þar er fyrst og fremst talað um börn sem eiga lögheimili í sveitarfélaginu en einnig segir að sömu skyldur hvíli á sveitarfélögum ef sá sem fer með forsjá barns á lögheimili í sveitarfélaginu enda semji sveitarfélög sín á milli um skólagöngu barns. Í greinargerð með frumvarpinu segir að ákvæðinu sé ætlað að tryggja samfellda skólagöngu barna sem eru í fóstri á heimili utan lögheimilissveitarfélags og að sveitarfélögum sé skylt að tryggja börnunum skólavist og haga undirbúningi og vistunarúrræðum á þann hátt að hagsmunir barna séu hafðir að leiðarljósi.

Nefndin fjallaði mjög ítarlega um þetta og í þeirri umfjöllun kom skýrt fram að því miður væri misbrestur á að skólaganga þessara barna væri tryggð. Það ætti fyrst og fremst við þegar barnið er komið tímabundið í fóstur en þá flyst lögheimili barnsins ekki til fósturforeldra líkt og þegar um varanlega ráðstöfun barns er að ræða og barnið öðlast þar af leiðandi ekki sjálfkrafa rétt til skólagöngu. Þetta hefur skapað vissan ágreining á milli sveitarfélaga um greiðslu lögheimilis sveitarfélags til sveitarfélags þar sem barn var í tímabundnu fóstri. Í þessu sambandi má vísa í ákvæði barnaverndarlaga en á grundvelli 75. gr. laganna hefur ráðherra sett reglugerð sem kveður skýrt á um að sveitarfélag sem ráðstafar barni í fóstur skuli standa straum af kostnaðinum vegna skólagöngu barnsins á meðan ráðstöfunin varir. Því miður kom fram í umsögn Barnaverndarstofu að skýrt ákvæði reglugerðarinnar hafi ekki komið í veg fyrir ágreining. Í umsögninni kom líka fram að þær viðmiðunarreglur sem Samband íslenskra sveitarfélaga hefur sett hafi ekki leyst þennan vanda.

Ég get vel tekið undir álit meiri hluta nefndarinnar að við ástand sem þetta sé erfitt að una og gæta verði þess að hagsmunir barns verði alltaf í fyrirrúmi. Að baki vali á fósturheimili fyrir barn liggur mikil vinna og mat á því hverjir séu heppilegir fósturforeldrar. Hagsmunir barnsins verða alltaf að vega þyngra en ágreiningur milli einstakra sveitarfélaga um kostnaðinn. Nefndin telur að þegar teknar eru ákvarðanir sem þessar, sem geta haft mikil áhrif á líf og framtíð barna, eigi að tryggja að þau njóti sömu þjónustu og önnur börn í viðkomandi sveitarfélagi sem þau flytjast til, óháð lögheimili. Er það álit nefndarinnar að sveitarfélögum eigi að vera skylt að tryggja að börn sem komið hefur verið í fóstur utan lögheimilissveitarfélags síns njóti skólavistar í viðkomandi sveitarfélagi. Þess vegna er lagt til að ákvæðum 5. gr. verði breytt með tilliti til þessa.

Ég ætla næst að fjalla örstutt á þeirri rúmu mínútu sem ég hef eftir í þessari lotu um mat á eftirliti með gæðum grunnskólastarfsins. Ég kom inn á þetta líka í ræðu minni um leikskólafrumvarpið en það er einfaldlega þannig að í umsögnum sveitarfélaganna koma almennt fram miklar athugasemdir við ákvæði kaflans þess efnis að verið sé að leggja auknar og óraunhæfar skyldur á herðar sveitarfélaga sem ekki eru nægjanlega vel rökstuddar, til að mynda 1. mgr. 37. gr. sem kveður á um árlega upplýsingagjöf til ráðuneytis. Krafa um árlega upplýsingaskyldu sem þessa muni auka útgjöld sveitarfélaganna til muna og þannig verði minni sveitarfélög að kaupa þjónustu fagaðila til að framkvæma ytra mat.

Nefndin telur, svo ég stikli á stóru, að markmiðin muni leiða til umbóta í skólastarfi en álítur að árleg upplýsingaskylda sé fullíþyngjandi og ekki sé nauðsynlegt að allra upplýsinga verði aflað á hverju ári. Ég held að það sé skref í rétta átt, herra forseti, (Forseti hringir.) en vil óska eftir því hér með að fá að komast aftur á mælendaskrá.

[Fundarhlé. — 19:00]

[19:44]

Útbýting:

Almenn hegningarlög, 184. mál, nál. minni hluta allshn., þskj. 1080.

Lokafjárlög 2006, 500. mál, nál. minni hluta fjárln., þskj. 1083; nál. meiri hluta fjárln., þskj. 1084.

Nálgunarbann, 294. mál, brtt. KolH, þskj. 1048.

Ættleiðingar, 578. mál, nál. allshn., þskj. 1060.

[19:45]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Jæja, þá erum við búin að næra okkur og hlusta á frábært framlag okkar í Júróvision-keppninni, Friðrik Ómar og Regína hafa aldrei verið betri. Maður vonar bara að ákvörðun hæstv. sjávarútvegsráðherra um að hefja hvalveiðar komi ekki í veg fyrir að við náum áfram í keppninni. Nú getum við kannski snúið okkur að grunnskólafrumvarpinu sem hér er til umræðu.

Ég hef talsvert haft á hornum mér hin nýju þingskapalög það sem af er degi. Mér fyndist bragarbót að því að breyta þeim lögum hið allra fyrsta og tryggja þó það að talsmenn flokka í jafnstórum og viðamiklum málum og við fjöllum um hér hafi lengri ræðutíma en aðrir þingmenn. Þá er ég kannski með svona 40 mínútur í huga. Mér fyndist það engin ofrausn. Ég segi fyrir mig að mér liði mun betur ef ég ætti að fara að fara yfir þessi mál og þær athugasemdir sem ég þarf að gera ef ég hefði 40 mínútur frekar en þær 20 sem ég nú hef.

Hæstv. forseti. Nú ætla ég að nýta þær 20 mínútur vel. Ég hef lagt fram breytingartillögur við frumvarpið á sérstöku þskj. 1070. Ég skrifa undir nefndarálit á þskj. 1007 með fyrirvara. Ég geri nánari grein fyrir honum eftir því sem líður á mál mitt. En ég hef nokkra þætti sérstaklega í huga í þeim efnum. Ég get nefnt hlut náms- og starfsráðgjafa í grunnskólunum. Ég get nefnt kostnað við nám í grunnskólum en eins og komið hefur fram í máli okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs það sem af er degi að þá leggjum við mjög mikla áherslu á að skólinn sé nemendum og foreldrum þeirra að kostnaðarlausu, jafnt leikskólinn sem grunnskólinn og raunar framhaldsskólinn líka. Ég geri líka athugasemdir við þætti er varða 43. gr. sem varða gjaldtöku og ég geri frekari grein fyrir hér á eftir.

Í nefndarstarfinu voru ýmsar málamiðlanir gerðar. Margar fleiri tillögur en þær sem hér liggja fyrir hefði mátt gera við þessi mál. Mér finnst t.d. mikilvægt að nefna að gerðar eru alvarlegar athugasemdir frá Kennarasambandsins hálfu við það að skólaárið sé samkvæmt frumvarpinu lengt úr 170 dögum í 180 daga án skilgreiningar á því til hvers eigi að nota eða megi nota þessa tíu viðbótardaga þannig að ákvæðið fari ekki í bága við gildandi kjarasamninga fyrir grunnskóla. Í mínum huga er þetta ekki nægilega gott. Mér finnst þetta óásættanlegt.

En ég hef ákveðið, hæstv. forseti, í staðinn fyrir að setja fram breytingartillögur hvað þetta varðar, og eiga á hættu að meiri hluti þingmanna felli hana í atkvæðagreiðslu, að freista þess að ná samkomulagi við meiri hluta menntamálanefndar á milli 2. og 3. umr. um þetta mál svo að endanleg afgreiðsla þess þáttar málsins verði ekki tekin fyrr en að vel athuguðu máli og að lokinni sérstakri skoðun í menntamálanefnd.

Ég er hugsi yfir þeirri tilhneigingu sem mér finnst ríkja meðal þingmanna stjórnarflokkanna og raunar almennt meðal hægri sinnaðri hluta stjórnmálamanna sem mér finnst vera fólgin í því að ákveðin tilhneiging er til staðar, eins og ég talaði um í umræðunni um leikskólann áðan, að koma sér undan lögum um réttindi og skyldur opinberra starfsmanna. Ég held að sömu tilhneigingar gæti í frumvarpinu hvað varðar sjálfstæða grunnskóla. Ég vil beina orðum mínum úr þessum ræðustóli sérstaklega til þeirra aðila sem hafa rannsóknarskyldu á herðum varðandi starfsmannamál og stjórnsýslu hins opinbera, að beina sjónum sínum í auknum mæli að þessari tilhneigingu. Ég tel hér vera verulegt rannsóknarefni á ferðinni.

Ég hef komist yfir ritgerð í stjórnmálafræði sem er skrifuð af Hafdísi Gísladóttur, um sjálfseignarstofnanir og gildissvið stjórnsýslulaga. Hafdís Gísladóttir skrifar þessa ritgerð í félagsvísindadeild Háskóla Íslands í júní 2007. Markmið ritgerðarinnar var að kanna hvaða áhrif það hefði á réttarstöðu nemenda þegar sjálfseignarstofnunum er falið á grundvelli samninga að sinna kennslu sem almennt er á hendi ríkis og sveitarfélaga að veita.

Réttarstaða nemenda er í ritgerðinni skoðuð út frá kröfum um málsmeðferð sem fram koma í stjórnsýslulögum og meginreglu stjórnsýsluréttar í málum þar sem sjálfseignarstofnanir taka ákvörðun um réttindi og skyldur nemenda, t.d. hvað varðar brottvísun úr skóla sem hún nefnir sérstaklega.

Hafdís segir í útdrætti ritgerðar sinnar að stefna ríkisstjórnar Íslands frá árinu 1995, um nýskipan í ríkisrekstri, hafi haft þau áhrif að sífellt fleiri einkaaðilum sé falin framkvæmd opinberra verkefna. Og í ritgerðinni fjallar hún um tvær sjálfseignarstofnanir, annars vegar Landakotsskóla og hins vegar Listaháskóla Íslands, en þessum báðum skólum hefur á grundvelli þjónustusamnings við menntamálaráðuneytið verið falið að sinna kennslu, Landakotsskóla á grunnskólastigi og Listaháskólanum á háskólastigi.

Af niðurstöðum Hafdísar, virðulegi forseti, má ráða að réttarstaða nemenda við skóla sem starfræktur er af einkaaðilum, svo sem sjálfseignarstofnun, sé ekki eins skýr og ef um væri að ræða skóla sem starfræktur er af ríki eða sveitarfélagi. Þetta segir höfundur að ráðist m.a. af því að stjórnsýslulögin, sem hafa að geyma kröfur um málsmeðferð, taki almennt ekki til einkaaðila þar með talið þeirra sjálfseignarstofnana sem fjallað er um í ritgerðinni.

Virðulegi forseti. Ég vildi óska að ég hefði fengið þessa ritgerð í hendur fyrr en það var ekki fyrr en nefndin hafði lokið umfjöllun um málin sem þessi ritgerð kom í mínar hendur og hún mótaði í sjálfu sér ákveðinn hluta af breytingartillögum þeim sem lesa má á þskj. 1070. En þar geri ég ráð fyrir því að réttarstaða nemenda í þeim skólum sem reknir eru af öðrum en sveitarfélögunum sé sérstaklega skýrð. Þetta eru breytingartillögur sem varða 43. gr. en samkvæmt henni er ráðherra heimilt að viðurkenna grunnskóla eða hluta grunnskóla sem reknir eru af öðrum en sveitarfélögum í formi sjálfseignarstofnunar eða hlutafélags. Breytingartillaga mín við þessa grein er sú að við 1. mgr. bætist nýr málsliður sem verði svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Að tryggja beri að félag það er stendur að rekstri skólans samkvæmt þessari grein sé ekki rekið í hagnaðarskyni.“

Ég er með öðrum orðum ekki að fara fram á að loku verði fyrir það skotið að sjálfseignarstofnun eða hlutafélag geti rekið skólastofnun af því tagi sem hér um ræðir en tryggja verði að slíkt félag sé ekki rekið í hagnaðarskyni.

Í öðru lagi legg ég til að lokamálsliður 1. mgr. falli brott. Sá málsliður varðar ákvarðanir um gjaldtöku við slíka

skóla. En eins og frumvarpið hljóðar þá er gert ráð fyrir því að stjórnsýsluákvarðanir, þ.e. ákvarðanir sem varða ákvæði stjórnsýslulaga í þeim skólum sem um er rætt í 43. gr., séu kæranlegar skv. 47. gr. Það eigi þó ekki við um ákvarðanir er varða gjaldtöku. En í ljósi þess að ég er með breytingar um gjaldtökuna almennt og legg til að grunnskólastigið verði alfarið gjaldfrjálst legg ég til að þessi málsliður falli brott.

Í þriðja lagi geri ég ráð fyrir því í breytingartillögum mínum að 2. mgr. 33. gr. — sem fjallar um það að grunnskólar sem hljóti viðurkenningu eigi rétt á framlagi úr sveitarsjóði til starfsemi sinnar í samræmi við fjölda nemenda sem hafa lögheimili í því sveitarfélagi sem skólinn starfar — greini á um það að framlagið skuli ákveðið af sveitarstjórn og það geti verið mishátt eftir fjölda nemenda og rekstrarumfangi skóla. Einnig geti rekstraraðili samið við sveitarstjórnir um að veita nemendum úr þeim sveitarfélögum skólavist. Ég tek sem sagt í burtu allt það sem varðar 75% af vegnu meðaltali heildarrekstrarkostnaðar enda hefur það ákvæði eins og það er í grunnskólalögum í dag ávallt verið þyrnir í augum sveitarfélaga. Í umsögnum Sambands ísl. sveitarfélaga til menntamálanefndar er eindregið hvatt til þess að þessu ákvæði verði breytt og það fellt brott.

Í síðasta lagi geri ég breytingartillögu um 43. gr. sem gerir ráð fyrir því að ný málsgrein bætist við hana sem verði 3. mgr. Í henni er tekið fram að grunnskólar sem starfræktir eru samkvæmt þessari grein heyri undir skólanefndir sveitarfélaganna sem er mjög mikilvægt að mínu mati. Í öðru lagi eigi skólarnir, þeir sem að starfi eftir 43. gr., að fylgja meginreglu stjórnsýsluréttar við ákvarðanatöku og meðferð mála er lýtur að réttindum og skyldum nemenda. Skulu þeir setja sér reglur um úrlausn ágreiningsmála sem tryggi réttarstöðu nemenda, t.d. er varðar inntöku, brottvísun eða annað það sem talist geta stjórnvaldsákvarðanir í skilningi stjórnsýslulaga. Með kærumál geri ég þó ráð fyrir að fari samkvæmt reglum stjórnsýslulaga og einnig legg ég til að ákvæði upplýsingalaga gildi um þá skóla sem starfa samkvæmt þessari grein.

Þær hugmyndir, sem liggja til grundvallar breytingunni í staflið d, hef ég fengið í gegnum ritgerðina sem ég nefndi hér í máli mínu áður, ritgerð Hafdísar Gísladóttur um sjálfseignarstofnanir og gildissvið stjórnsýslulaga. Ég árétta þennan skilning minn. Það er mikilvægt að við áttum okkur á því að öflugt starf er rekið í grunnskólanum. Það er mjög fjölbreytt. Boðið er upp á gríðarlega fjölbreytta skólastefnu, aðferðir og leiðir fjölbreyttar milli sveitarfélaga jafnvel milli hverfa eins og hér á höfuðborgarsvæðinu. Ég tel að innan þessa opinbera kerfis okkar rúmist slík fjölbreytni að það sé í sjálfu sér ekkert sem rekur okkur áfram í því að hvetja til einkarekinna grunnskóla. En eins og ég sagði áðan, hæstv. forseti, þá er ég heldur ekki að leggja til að lagt verði bann við því.

Varðandi aðrar breytingar sem ég legg til vil ég sérstaklega gera að umtalsefni breytingu á 16. gr. Sú grein fjallar um móttökuáætlun og nemendur með annað móðurmál en íslensku. Það var mikið rætt í nefndinni með hvaða hætti þeim málum sem varða þá nemendur sem koma í skóla með annað móðurmál en íslensku væri best fyrir komið. Þau atriði sem samstaða náðist um að breyta koma fram í breytingartillögum meiri hlutans þar sem gert er ráð fyrir að kennsla í grunnskólum skuli fara fram á íslensku. Það sé heimilt að nám fari fram á öðrum tungumálum en íslensku þegar það leiðir af eðli máls eða aðalnámskrá. Og svo gerum við ráð fyrir að 2. mgr., þar sem greint er frá möguleikum á túlkaþjónustu í frumvarpinu — hún er svohljóðandi:

„Foreldrum skulu á þeim tímamótum“ — þ.e. þegar börnin koma ný inn í skólann — „veittar upplýsingar um skólagöngu barnsins og skólastarfið almennt og foreldrum með annað móðurmál en íslensku og heyrnarlausum foreldrum greint frá möguleikum á túlkaþjónustu.“

Nefndin er sammála um að þetta sé ófært, kveða þurfi fastara að orði. Hún leggur til á breytingartillöguskjali meiri hlutans á þskj. 1008 að orðalagið verði með þeim hætti að foreldrum með annað móðurmál en íslensku og heyrnarlausum foreldrum verði greint frá rétti sínum til túlkaþjónustu.

Í mínum huga gengur þetta ákvæði alls ekki nógu langt. Ég legg til að orðalagið verði að þessum foreldrum verði tryggð viðeigandi túlkaþjónusta. Annað er að mínu mati algjörlega óásættanlegt. Það er ekki ásættanlegt að foreldrum sem eru að koma með börn inn í skólana sem tala ekki íslensku sé einungis gerð grein fyrir einhverjum rétti sem þau eiga. Það eru hreinar línur. Við þurfum að segja skýrt og skorinort hver rétturinn er og réttur til túlkunar á að vera skýlaus hvort sem það er túlkun yfir á táknmál eða eitthvert annað tungumál.

Ég legg einnig til að gerð verði breyting á greininni aðeins aftar. — Nei, nú er ég að fara með fleipur. Nú er ég að segja frá atriði sem mér hefur yfirsést. En ég geri ráð fyrir að ég þurfi að flytja hér nýja breytingartillögu eftir 2. umr. milli 2. og 3.

En aðeins neðar í greininni segir um móttökuáætlunina vegna nemenda með annað móðurmál en íslensku, að taka skuli mið af bakgrunni þeirra, tungumálafærni og færni á öðrum námssviðum og tryggja skuli að þessir nemendur og foreldrar þeirra fái ráðgjöf og aðgang að upplýsingum um grunnskólastarf. Þarna tel ég þörf á því að bætt verði við: „á móðurmáli þeirra eða öðru tungumáli sem foreldrarnir skilja.“ Ekki er nóg að afhenda erlendum foreldrum upplýsingaefni á íslensku og láta foreldrana sjá um það sjálfa að fá þýðingu á því. Það verður að tryggja að þannig sé búið um hnúta líka til þess að samræmi við 18. gr. sé eðlilegt en þar segir að ef í hlut eigi foreldrar sem ekki tala íslensku eða nota táknmál þá skuli skólinn „leitast við að tryggja túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt þessari grein.“ Það er breytingartillaga við þessa grein líka sem gerir ráð fyrir því að — nú er ég aftur orðin týnd í þessum punkti mínum, forseti.

En það sem ég vildi undirstrika er að 18. gr. gerir ráð fyrir því að til staðar sé túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt þessari grein. Og til þess að gera 16. gr. samhljóða eða alla vega ekki í mótstöðu við 18. gr. tel ég að 16. gr. þurfi að breytast með tilliti til þess sem ég sagði áðan, að fólki sé látið í té upplýsingaefni á móðurmáli sínu eða öðru tungumáli sem það skilur.

Hæstv. forseti. Ég átti þess kost að sitja að hluta til

fjórða skólamálaþing Kennarasambands Íslands sem var haldið fyrir skemmstu. Það skólamálaþing sendi frá sér ályktun. Þar er ákveðnum þáttum sem koma fram í frumvarpi til grunnskóla fagnað en þar eru sömuleiðis gagnrýnar athugasemdir. Þingið gagnrýnir t.d. að í grunnskólafrumvarpinu sé dregið úr möguleikum kennara til að hafa áhrif á stjórnun og skipulagningu á innra starfi skólans. Slíkt hefur verið reynt að leiðrétta að einhverju leyti í breytingartillögum sem nefndin stendur sameiginlega að og ég vona að gengið hafi verið nægilega langt til þess að kennarar geti sætt sig við það. Skólamálaþingið gagnrýnir einnig þessa lengingu skólaársins sem ég gerði grein fyrir hér áðan.

Þegar farið er í svona mál í nefnd eins og menntamálanefnd er eðli máls samkvæmt mikið rýnt í lagatextann og það er verið að bera saman greinargerðina og lagatextann og gríðarlegt magn efnismikilla umsagna. Eins og ég sagði í upphafi máls míns hér í dag var vinnan í nefndinni afar góð og mikil og menn voru samviskusamir og gáfu sér tíma. Við tókumst á um þau mál sem við vorum ósátt um eða einhver ágreiningur var um og reyndum að komast til botns í öðru sem við ekki skildum.

En ég verð að segja að það hefði mátt taka kannski einn snúning á svona skólamálaumræðu, skólamálapólitík, sem hefði kannski verið á öðrum forsendum en forsendum löggjafans. Og það kom í umsögn tillaga eða hugmynd til okkar. Það var frá Samtökum ísl. sveitarfélaga sem eins og ég sagði áðan reka öfluga starfsemi á skólamálaskrifstofu sinni. Tillagan var um það að við fengjum á fund okkar einhvern reyndasta og færasta fræðimann á sviði skóla- og fræðslumála á Íslandi til skrafs og ráðagerða um mótun menntastefnu og þróun skólastarfs. Það var dr. Jón Torfi Jónasson sem nefndur var við okkur. Ég vildi óska, þegar við erum búin að vinna í þessu jafnlinnulaust og við höfum gert, að við hefðum haft tækifæri til þess að kalla Jón Torfa til okkar. Það hefði kannski getað dýpkað aðeins ákveðna þætti í frumvarpinu. Það hefði líka getað hjálpað okkur með orðaval. Ég hef á tilfinningunni að betur hefði mátt vanda til verka hvað það varðar.

Það er mjög margt í frumvarpinu, jafnvel eftir breytingartillögurnar sem nefndin stendur sameiginlega að, sem má út frá fræðunum örugglega skoða mun betur og nákvæmar en við höfum haft tækifæri til að gera. Í sjálfu sér fórum við ekkert út í þá sálma þó að ég telji að full ástæða hefði verið til. Ég tel að frumvörp sem fjalla um menntamál, menntaog menningarmál, þurfi sérstakrar natni við hvað varðar tungumálið okkar, málnotkun og orðanotkun. Það hefði örugglega mátt vanda mun betur í þessu tilfelli og ég trúi því að við séum sammála um þetta atriði í menntamálanefndinni.

En eins og ég segi: Þótt vel hafi verið unnið hefði kannski mátt gera betur. (Forseti hringir.) Hæstv. forseti. Ég óska eftir að fá að vera sett aftur á mælendaskrá í minni síðari ræðu.

[20:05]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mig langar að gera athugasemd við ræðu hv. 5. þm. Reykv. s., Kolbrúnar Halldórsdóttur, þar sem hún kemur inn á sjálfstætt rekna skóla. Ég vil fá að lesa, með leyfi forseta, það sem stendur í 43. gr.:

„Um slíka grunnskóla gilda sömu lög og reglur og um grunnskóla skv. 1. gr., eftir því sem við á. Þar á meðal skal af hálfu viðkomandi skóla fylgt ákvæðum stjórnsýslulaga við töku ákvarðana sem kæranlegar eru skv. 47. gr.“

Í 1. gr. stendur, með leyfi forseta:

„Lög þessi“ — og þá eru það þessi lög öll eins og þau leggja sig — „taka til grunnskóla á vegum sveitarfélaga, til sjálfstætt rekinna grunnskóla sem hlotið hafa viðurkenningu samkvæmt lögum þessum og til viðurkennds náms á grunnskólastigi. Skólar sem bjóða nám á grunnskólastigi nefnast grunnskólar.“

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir vitnaði í ritgerð Hafdísar Gísladóttur um að hvað stjórnsýslulögin varðar standi nemendur í sjálfstætt reknum grunnskólum eða sjálfstætt reknum skólum ekki jafnt að vígi og nemendur í skólum sem reknir eru af sveitarfélagi. Ég tel að með 1. gr. sem vitnað er í taki öll lögin til þess. Það kemur mér verulega á óvart ef þau lög sem hér eru vernda ekki nemendur í sjálfstætt reknum grunnskólum með nákvæmlega sama hætti og nemendur í grunnskólum sem reknir eru af hálfu sveitarfélaga.

[20:07]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér þykir mjög gott að fá tækifæri til þess að skýra aðeins nánar það sem fyrir mér vakir í þessu efni. Eftir að hafa lesið þessa þætti í ritgerðinni sem ég vitnaði til og eftir að hafa lesið oftar en einu sinni ávirðingar frá umboðsmanni Alþingis til Alþingis um nákvæmlega þessa sömu þætti, sýnist mér að verið sé með samningum við einkaaðila um stjórnsýsluverkefni að framselja vald og það orki tvímælis varðandi stjórnsýslulög. Ég tel að orðalag 43. gr., þegar talað er um að ákvarðanir séu kæranlegar samkvæmt 47. gr. — að 47. gr. dekki ekki að fullu það sem umboðsmaður Alþingis og höfundur þeirrar ritgerðar sem ég nefndi telja að þurfi að dekka. Þess vegna orðaði ég breytingartillöguna með þeim hætti sem ég gerði.

Hitt er svo aftur annað mál að við getum þá notað tækifærið og tekið þetta álitamál inn í nefndina á milli 2. og 3. umr. og fengið þess vegna umboðsmann Alþingis til þess að koma og gera okkur frekari grein fyrir þeim sjónarmiðum sem ég hef gert að umræðuefni hér oftar en einu sinni þegar skýrsla umboðsmanns kemur til okkar. Ritgerð Hafdísar Gísladóttur er að mínu viti nákvæmlega samhljóða þeim ábendingum sem við höfum fengið frá umboðsmanni.

[20:09]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kann að vera að einhverjar reknar stofnanir sem ríkið framselur stjórnsýsluvald sitt til, aðrar en grunnskólinn eða skóli, falli hugsanlega ekki að því sem kemur fram í ritgerð Hafdísar Gísladóttur. Ég tek það fram að ég hef ekki lesið þessa ritgerð og verður fróðlegt að gera það.

Ég get tekið undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að orki það tvímælis að nemendur í skólum sem reknir eru af öðrum en sveitarfélögum, t.d. eins og nemendur Landakotsskóla, njóti ekki þeirrar verndar sem lög um grunnskóla

segja til um þá tel ég fulla ástæðu til þess að kanna það, hæstv. forseti. Ég get ekki lesið þessi lög öðruvísi en svo að 1. gr. um gildissvið grunnskólans taki á því að sjálfstætt reknir skólar sem og skólar reknir á vegum sveitarfélaga falli undir þessi lög. Með þann skilning er réttur nemenda í sjálfstætt reknum skólum og skólum reknum á vegum sveitarfélaga að mínu mati jafn. Það finnst mér skipta máli.

[20:10]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hvað varðar þetta álitamál skiptir máli að þeir samningar sem sveitarfélögin gera við skóla séu þannig frágengnir að þeir endurspegli lögin. Samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef úr ritgerð Hafdísar Gísladóttur varðandi Landakotsskóla mun réttarstaða nemenda ekki vera eins skýr þar, hvorki þessi lög um grunnskóla og reglugerð byggð á þeim né sá samningur sem er í gildi á milli menntasviðs Reykajvíkur og Landakotsskóla muni hafa að geyma þau ákvæði sem nægja til þess að stjórnsýslulögin og þær málsmeðferðarreglur sem þau mæla fyrir um gildi í einu og öllu.

Hér er álitamál sem mér hafði ekki borist til eyrna eða vitneskja um meðan við vorum að fjalla um málið í nefndinni. Ég tel eðlilegt að við kíkjum á það á milli 2. og 3. umr. og komumst þá endanlega til botns í því vegna þess að ég er algerlega sammála hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur að það þarf að taka af öll tvímæli og tryggja það þegar við framseljum vald okkar. Ef við viljum gera það, sem ég er reyndar mótfallin, þá verði það gert með þeim hætti að það sé algerlega gulltryggt að réttur nemenda og foreldra þeirra sé ekki fyrir borð borinn að neinu leyti.

[20:12]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér við 2. umr. frumvarp til laga um grunnskóla. Við unnum þar með tillögur frá nefnd sem vann frumvarpið upphaflega. Reyndar var því svo lítillega breytt en ég held að það sé áríðandi að halda því til haga að það var samkomulag um það í nefnd sem Guðrún Ebba Ólafsdóttir stýrði og var formaður fyrir, nefnd sem skipuð var Gerði Óskarsdóttur, Jóni Kr. Sólnes, tilnefndum af Sambandi íslenskra sveitarfélaga, Unnari Þór Böðvarssyni og Þórði Árna Hjaltested, tilnefndum af Kennarasambandinu, og Maríu Kristínu Gylfadóttur, tilnefndri af Heimili og skóla. Þetta var sú nefnd sem vann grunninn að frumvarpinu á sínum tíma og síðan tók menntamálanefnd við. Að vísu voru gerðar örlitlar breytingar, sérstaklega í sambandi við réttarstöðu, kæruleiðir og ýmislegt annað, frá því að nefndin skilaði og þangað til það kom til nefndarinnar. Og þegar rætt er um málnotkun í frumvarpinu og annað þess háttar held ég að vert sé að það komist til skila að það var unnið á löngum tíma og það eru þá aðeins viðbæturnar núna sem við höfum haft skemmri tíma til að skoða textann sérstaklega.

Það ber líka að skoða að þetta lagafrumvarp er uppfærsla á eldri lögum. Það eru lög frá 1955 sem við byggjum á, heildarendurskoðun á lögunum. Síðan hafa verið gerðar ýmsar breytingar og m.a. það ákvæði sem var til umræðu áðan, um stjórnsýsluréttinn hvað varðar skóla sem eru sjálfstætt reknir eftir samningum frá sveitarfélögum. Ég held að það ákvæði hafi komið inn 1. janúar 2007. Kannski skýrir það að skýrslan sem hér var unnin eða réttara sagt sú ritgerð sem nefnd var áðan, hafi e.t.v. byggt á gögnum sem voru frá því fyrir þann tíma, a.m.k. ef ritgerðinni hefur verið skilað 2007 þá er það ekki ólíklegt. Þetta verður væntanlega skýrt á milli 2. og 3. umr. og við getum þá áttað okkur betur á því. Ég tek undir það sem hér hefur komið fram hjá hv. þingmönnum að auðvitað er mjög mikilvægt ef gerðir eru samningar um að skólar séu reknir af sjálfseignarstofnunum eða öðrum aðilum, að um þá gildi sömu lög og reglur og réttindi sem gilda almennt um grunnskóla í landinu. Að öðrum kosti á það rekstrarform ekki rétt á sér.

Í þeim lögum sem verða sett núna og það sem er meginhugmyndafræðin á bak við þau er verið að skerpa nemendaréttinn, og það er mjög jákvætt, og skerpa skyldur nemenda og foreldra og mér sýnist það hafa tekist. Það er líka verið að auka sveigjanleikann og sérstaklega skilin á milli skólastiga. Bæði með þessu frumvarpi og líka frumvarpi um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, sem kemur síðar til umræðu í þinginu, er kveðið á um sambærilega lengd náms kennara í skólum. Gert er ráð fyrir fimm ára námi eða meistaragráðu og það opnar á að það verði meira flæði á milli kennslu á leikskóla-, grunnskóla- og framhaldsskólastigi sem ég tel vera mjög jákvætt og það er einmitt andi laganna. Það er líka andi þeirra breytinga sem hafa verið í gangi á undanförnum nokkrum árum í grunnskólakerfinu að þar skapist betri sveigjanleiki á milli leikskóla og grunnskóla. Þar hafa verið unnin mjög myndarlega verkefni sem eru kölluð „Brúum bilið“ sem hafa m.a. tekið á því. Síðan hefur samstarf líka verið aukið og það er opnað á skilin á milli grunnskóla og framhaldsskóla í þessum frumvörpum öllum. Þar voru orðin nokkur vandkvæði vegna þess að framhaldsskólarnir voru farnir að sækja nemendur inn í grunnskólann og þar voru ekki skýr ákvæði um með hvaða hætti grunnskóla skyldi lokið. Tekið er á því í frumvarpinu að það eru skólastjórar sem útskrifa nemendur. Það má gera með styttra námi en tíu árum í undantekningartilfellum enda hafi nemendur þá sýnt fram á að þeir hafi kunnáttu og færni til að ljúka náminu með þeim hætti en það er skólastjórinn sem útskrifar nemendur og þeir fá pappíra um það til að fara með inn á framhaldsskólastigið. En þetta var orðið þannig að nemendur hoppuðu gjarnan yfir 10. bekk og framhaldsskólarnir voru í samkeppni um að sækja þangað nemendur.

Í þessu frumvarpi er líka myndarlegur kafli þar sem fjallað er um innra og ytra mat. Sjálfur hef ég haft ákveðnar efasemdir um ytra mat og hef oft tjáð mig um það á opinberum vettvangi vegna þess að jafngott og það getur verið getur það haft hættu í för með sér. Ég rökstyð það yfirleitt með því að segja í stuttu máli að ytra mat megi aldrei verða eftirlitskerfi eða eitthvert kerfi sem kemur utan frá svipað og hið konunglega mat í Bretlandi þar sem koma utanaðkomandi aðilar sem gera úttekt á skólunum á kannski vikutíma, skólinn er meira og minna settur upp til að líta vel út fyrir matið og undirbúinn undir það. Um þetta eru skrifaðar stórar og miklar skýrslur og síðan er nánast ekkert meira gert með það annað en að skólinn er dæmdur góður eða

slakur. Allt matskerfi á auðvitað að hafa það að markmiði að vera leiðbeinandi og gagnrýnið til að bæta kennsluna með hagsmuni nemenda í huga. Það á ytra matið einnig að vera og það skiptir mjög miklu máli að þetta ytra mat sé þannig að reynt sé að afla upplýsinga og fá samanburðarupplýsingar í sambandi við skóla sem skólinn getur nýtt sér í sinni eigin gagnrýni.

Til að slíkt mat sé gagnlegt þarf það að vera opinbert, þ.e. það þarf að birta það einhvers staðar og þannig hefur það raunar verið með innra mat í skólum. Í flestum skólum sem hafa tekið það upp og eru komnir með skipuleg kerfi eru unnar matsáætlanir og síðan er því fylgt eftir með því að gera skýrslur um hvað þurfi betur að fara og því svo fylgt eftir með framkvæmdaáætlunum og síðan er reynt að meta það hvort menn hafi náð því sem þeir ætluðu sér. Þannig á það að vera og inni á neti skólans, heimasíðum eða með öðrum hætti skal matið kynnt þannig að foreldrar geti fylgst með að hverju er stefnt á hverjum tíma. Þetta ytra mat á fyrst og fremst að vera um það hvort menn standi við það sem þeir hafa sjálfir sett sér og það sem lög kveða á um.

Í frumvarpinu er kveðið á um að skila eigi hinum og þessum upplýsingum til ráðuneytisins. Það er mýkt í meðförum nefndarinnar einfaldlega vegna þess að það hefur takmarkað gildi að safna upplýsingum í ráðuneytinu ef ekkert er unnið úr þeim og ekkert með þær gert. Því er reynt að milda það ákvæði og það ekki haft eins afdráttarlaust um leið og tekið er fram að það sé mjög mikilvægt að skólasamfélagið, sveitarfélögin og ríki sammælist um hvaða upplýsingar eigi að halda utan um eins og hvað varðar nemendafjölda, samsetningu nemendahópsins, hugsanlega einhverjar slíkar almennar upplýsingar sem geta myndað tölfræði fyrir okkur. En það verður að segjast eins og er að oft er verið að birta tölur sem byggja ekki á mjög góðum grunni, t.d. hafa menn stundum verið að reyna að telja tímafjölda í einstökum námsgreinum, jafnvel í skólum sem eru með samþætta kennslu og kenna ekki íslensku í sérstökum tímum heldur í bland við aðra kennslu. Ég fagna því að minnka eigi þessar upplýsingasendingar eða réttara sagt að það eru fyrirheit um að tekið verði á því hvaða upplýsingum er safnað og að eingöngu sé safnað þeim upplýsingum sem á að vinna úr og nýta í sambandi við upplýsingagjöf fyrir landsmenn alla og skólasamfélagið sérstaklega.

Tengt þessu mati eru auðvitað samræmdu prófin. Þau eru lögð af í þessu frumvarpi og gert ráð fyrir könnunarprófum í 10. bekk. Könnunarprófum sem eru í 4. og 7. bekk er haldið inni og ég er sjálfur mjög hlynntur því, ég held að það sé mjög mikilvægt fyrir skóla að fá samræmdar upplýsingar um það hvernig mál ganga. Gallinn við 10. bekkjar prófin var sá að að þau voru orðin ansi stýrandi og þrátt fyrir ákvæði um að vera ætti val í skólum um allt að þriðjung stundaskrár létu menn það gjarnan víkja, val í list- og verkgreinum, til að geta náð betri árangri í þessum samræmdu prófum og í þeim samanburði sem oftast fylgdi af hálfu fjölmiðla. Í sjálfu sér voru prófin ekki vandamálið heldur notkun upplýsinga sem prófin gáfu. Þarna hefur verið horft til þess og það kemur fram í umfjöllun um framhaldsskólafrumvarpið, held ég, að menn hafi aðeins horft til þess að uppi hafa verið hugmyndir um að reyna að vinna matskerfi á netinu þar sem hægt væri að leggja fyrir nemendur ákveðin færniþróf og kunnáttupróf til að kanna stöðu þeirra þannig að þetta mat geti orðið einstaklingsmiðaðra og hægt sé að ljúka ákveðnum áföngum á mismunandi tíma, þ.e. hver og einn nemandi. Því ber að fagna og það á auðvitað að vinna áfram að því að slíkt sé hægt í þeim greinum þar sem það á við.

Einn af stóru köflunum í þessum breytingum, og það er líka styrkt í umfjöllun nefndarinnar, er sérfræði- og stoðþjónustan, þetta markmið sem skóli án aðgreiningar er í allri lagasetningunni, þar sem komið er til móts við þörf aukinnar sérfræðiþjónustu. Skilgreiningin var víkkuð út, það hafa verið svolítil vandamál með skilgreiningar, sérstaklega á ADHD-nemendunum sem falla ekki undir lög um málefni fatlaðra. Þarna er það afdráttarlaust tekið með að vinna á með börn með þroskahömlun og þá sem falla undir þessi ákvæði. Það er líka reynt að taka af skarið í kaflanum að vitna til alþjóðasamþykkta. Ég tel mjög brýnt að við reynum að fylgja því eftir að sú vinna sem fer fram í skólum taki mið af mannréttindayfirlýsingum, barnasáttmálum og sáttmála Sameinuðu þjóðanna um málefni fatlaðra.

Þá er líka mjög skýrt ákvæði um að reynt sé að hafa þjónustu við fatlaða og þá sem þurfa sérþjónustu innan skólans. Menn gerðu athugasemdir við það og það kom fram í umræðunni að það yrði ekki alltaf hægt. Þurfi nemendur að sækja þjónustu annars staðar í þjálfun, eins og iðjuþjálfun, sjúkraþjálfun eða annað slíkt, verði reynt að koma því svo fyrir að það falli inn í stundaskrá og reynt að sjá fyrir flutningi að og frá slíkri þjónustu ef hún er í tengslum við skólann, þannig að ekki sé um að ræða viðbótarkostnað eða fyrirhöfn fyrir foreldra í sambandi við það.

Hér er líka getið um að það hafi verið vandamál varðandi börn sem vistuð eru á fósturheimilum um landið. Það eru til samtök fósturforeldra og þau vöktu athygli á því, og það er lagfært í tillögunum í frumvarpinu, að tryggja þurfi þegar börn fara í fóstur á önnur svæði að skólar geti ekki neitað þeim um kennslu. Það eru einhver dæmi um þetta, menn hafa borið fyrir sig að fagþekkingu skorti eða að peninga vanti. Reynt er að taka á því að slíkt sé ekki hægt og eins því ef forræði barna er skipt og foreldrarnir búa hvort á sínum staðnum og börn geta þurft að sækja skóla á tveimur stöðum að þá sé tryggt að þau fái skólaþjónustu.

Ýmis önnur ákvæði koma fram í þessu frumvarpi og í sjálfu sér er ekki ástæða til að fara mjög ítarlega yfir þau. Ég held að í heildina sé góð sátt um frumvarpið þó að fram séu komnar nokkrar breytingartillögur. Ég sé að hér er talað um að bæta við og halda inni kristinfræði og trúarbragðafræði. Ég tel alveg nóg að tala um trúarbragðafræði vegna þess að mér finnst það vera óþarfa hógværð ef menn telja kristni ekki með trúarbragðafræðinni. Þegar menn voru að ræða um í fyrri tillögunum, það er nú verið að breyta því aftur, að taka út kristið siðgæði var hugmyndin að hindra að menn stundi trúboð í skólum sem er þó óvíða ef nokkurs staðar gert. En ég held að það sé ástæða til að gæta þess að skilja á milli þess að veita upplýsingar, veita fræðslu, kenna kristin gildi og menningu, það er alveg sjálfsagt í grunnskólanum en það þýðir ekki að við getum boðað trú í fjölþjóðasamfélagi, enda held ég að enginn hafi uppi hug-

myndir um slíkt. Ég tel enga ástæðu til að nefna þarna kristinfræði sérstaklega, ég tel afdráttarlaust að trúarbragðafræði fjalli einnig um kristnina.

Það kemur fram í breytingartillögum, m.a. frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, að verið er að skerpa á starfs- og námsráðgjöf og fleiri atriðum sem hv. þingmaður gerði grein fyrir áðan. Mér sýnist fátt af þessu vera afgerandi breytingar og sumt af því beinn misskilningur. Mig langar aðeins, ef hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kemur aftur í ræðustól, en hún var með fullyrðingar um að þessi nýju lög hvettu til breytts rekstrarforms, að hún benti á hvaða ákvæði um rekstrarform hafi bæst við í þessu lagafrumvarpi sem ekki voru áður í lögunum. Ég held að þær breytingar sem hv. þingmaður vitnar til hafi verið gerðar á síðasta ári, 2007, og í framkvæmd höfum við fylgst með hvernig Hjallastefnan hefur unnið og fleiri skólaform sem hér hafa verið við lýði, m.a. var Landakotsskóli nefndur. Það hafa ekki verið neinar hugmyndir uppi um að leggja þessi form af og það eru engar viðbótarheimildir í þeim breytingum sem hér eru gerðar frá því sem var í lögunum áður. Mér finnst mikilvægt að því sé haldið til haga þannig að ekki sé verið að gefa í skyn að verið sé að bæta við heimildum um einkaskóla.

Að öðru leyti fagna ég því að þetta frumvarp skuli vera komið fram. Ég tel sjálfur að grunnskólar á Íslandi séu í afar háum gæðaflokki og hafi ýmis sérkenni sem erlendir skólar hafa ekki. Oft er horft um of á svokallaðan námsárangur og þá til mjög þröngra skilgreininga. Við búum við skólakerfi sem elur upp afar myndarleg dugleg og góð börn en það má alltaf gera betur. Hér er reynt að bregðast við breyttum aðstæðum í samfélaginu, skerpa lögin, taka á ýmsum nýjum þáttum, skilgreina skyldurnar betur, bæði fyrir nemendur og foreldra, styrkja matskerfið og eftirlitskerfið að hluta og ég held að þetta standi allt til bóta.

[20:28]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það ber að taka undir með þeim sem hér hafa talað að á endanum ríkti nokkuð víðtæk sátt um meginatriði þess frumvarps sem hér ræðir um, um grunnskóla. Það er ástæða til þess að þakka formanni menntamálanefndar, hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni, fyrir mjög góða vinnu í sambandi við frumvarpið og lipurð að afgreiða þau mörgu ágreiningsmál sem upp komu þó að ekki tækist að jafna þau að öllu leyti.

Það liggur hins vegar fyrir sameiginlegt nefndarálit frá menntamálanefnd um meginatriði þess frumvarps sem hér er um að ræða og breytingartillögur við það. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur fyrirvara og flytur breytingartillögur og jafnframt er hv. þm. Höskuldur Þórhallsson með fyrirvara. Ég stend með honum varðandi þær breytingartillögur sem við gerum sameiginlega, þ.e. að í 2. mgr. 25. gr. komi kristinfræði inn í en ég mun lýsa því sérstaklega síðar. Af því að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson er nú kominn í salinn ætla ég að ítreka þakkir til hans sem formanns menntamálanefndar fyrir lipurð í störfum við að koma frumvarpinu í það form sem hér um ræðir.

Ég vil aðeins vísa til þess sem sett var upp sem athugasemdir við frumvarp þetta sem ég tel vera meginatriði sem hafa verður í huga. Það er það að börnum á skólaskyldualdri séu búnar kjöraðstæður til náms og þroska og grunnskólar komi til móts við ólíkar þarfir barna. Ábyrgð allra er að grunnskólastarfi koma sé skýr og sköpuð séu skilyrði til að mæta kröfum um þekkingu og færni nemenda og menntun þeirra standist alþjóðlegan samanburð.

Hér er talað um að sköpuð séu skilyrði fyrir því að móta fjölbreytilegt nám. Kjöraðstæður skulu vera til náms og þroska og taka skal tillit til ólíkra þarfa. Þrátt fyrir að við séum með ákveðin meginatriði er samt sem áður verið að gefa einstaklingsbundið svigrúm vegna þess að við erum ekki öll steypt í sama mót. Við erum mismunandi einstaklingar, höfum mismunandi þarfir, mismunandi langanir og það ber að taka tillit til þeirra sjónarmiða.

Það er hins vegar mikilvægt í nútímaþjóðfélagi að allir geti notið ákveðinnar grunnmenntunar, fái ákveðna uppfræðslu, ákveðna menntun sem þeir geta búið að og til þess að geta verið og starfað í þjóðfélaginu. Þetta eru að mínu viti gríðarlega mikilvæg atriði taka tillit til. Þau eru ákveðinn grunnur að því sem ég mun víkja hér að síðar varðandi þá breytingartillögu sem ég flyt ásamt hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni.

Áður en að því kemur vil ég aðeins víkja að greinum í IV. kafla frumvarpsins sem varðar nemendur, þ.e. rétt nemenda og ábyrgð og síðan grein varðandi nemendur með sérþarfir. Það er undirstrikað að grunnskólinn er vinnustaður nemenda og allir nemendur grunnskóla eigi rétt á kennslu við sitt hæfi í hvetjandi námsumhverfi, eins og það er orðað.

Í þeim breytingartillögum sem menntamálanefnd leggur fram segir að nemendur eigi rétt á því að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstilhögun, fyrirkomulag skólastarfs og aðrar ákvarðanir sem snerta þá. Taka skal tillit til sjónarmiða þeirra eins og unnt er. Þarna skilgreinum við almennan rétt nemenda þar sem nemandinn hefur möguleika á að koma með athugasemdir og það ber að taka tillit til sjónarmiða nemandans. Þetta verður að hafa í huga. Það má að sjálfsögðu skýra með sama hætti að taka verður tillit til sjónarmiða forráðamanna viðkomandi nemenda þegar um slíkt er að ræða.

Þetta verður að hafa í huga þegar við komum síðan inn á lagaskýringar varðandi kristindómsfræðslu og þann norska dóm sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vék að í framsöguræðu sinni fyrir frumvarpinu. Ég get að mörgu leyti get tekið undir með honum en er ekki algjörlega sammála þeim lögfræðilegu niðurstöðum sem hann dró af þeim norska dómi sem hann vísaði til og ég mun víkja að því frekar á eftir.

En þetta ber að undirstrika og jafnframt það sem kemur fram sem meginatriði í 14. gr. frumvarpsins, að nemendur bera ábyrgð á eigin námi, framkomu sinni og samskiptum með hliðsjón af aldri o.s.frv. Þetta er líka atriði sem skiptir verulegu máli og jafnframt 17. gr. frumvarpsins þar sem fjallað er um að nemendur eigi rétt á því að komið sé til móts við námsþarfir þeirra í almennum grunnskólum án ágreinings, án tillits til líkamlegs eða andlegs atgervis. Þessi sjónarmið eru meginatriði. Hafa verður þetta í huga þegar metin eru að öðru leyti önnur atriði sem koma til skoðunar varðandi frumvarpið.

Varðandi 2. gr. frumvarpsins, markmið, þá kom upp ágreiningur um með hvaða hætti það skyldi vera. Um það var fjallað að ekki skyldi vísað til kristilegra gilda í frumvarpinu og var það ekki gert þegar það var lagt fram af hálfu menntamálaráðherra. Fram kom breytingartillaga frá menntamálanefnd þar sem 2. málsliður 1. mgr. er umorðaður þannig:

Starfshættir grunnskóla skulu mótast af umburðarlyndi og kærleika, kristinni arfleifð íslenskrar menningar, jafnrétti og lýðræðislegu samstarfi.

Ég féllst á að þetta orðalag yrði tekið inn til málamiðlunar og fannst það í sjálfu sér koma vel til móts við sjónarmið okkar sem töldum eðlilegt að vísa til kristinnar trúar sem mikilvægs atriðis sem inntak skólastarfs. Ég tel að það hafi tekist vel til varðandi orðalag á þessari grein, þ.e. 2. málslið 1. mgr., og sætti mig algjörlega við það.

Ég leyfi mér að vísa til þess að þegar hæstv. menntamálaráðherra fylgdi frumvarpi þessu úr hlaði á sínum tíma þá sagði hún, með leyfi forseta:

„Í skólum landsins á að fara fram fræðsla, uppeldi og menntun. Skólarnir okkar ganga út á það og það erum við sammála um. Hins vegar verður trúarbragðafræðsla að vera mjög sterk og öflug og við þurfum að kynna börnum okkar trúarbrögð. Þar leikur kristnin að mínu mati lykilhlutverk.“

Þetta sagði menntamálaráðherra þegar hún fylgdi þessu frumvarpi úr hlaði.

Ég er sammála menntamálaráðherra hvað þetta varðar vegna þess að við sem kristin þjóð í meira en þúsund ár — sú arfleifð og sá hlutur menningar okkar sem kristnin hefur í raun og fylgir þjóðmenningunni verða ekki aðskilin. Þetta er hluti sem við verðum og eigum að leggja rækt við. Fyrir utan þær siðfræðilegu og siðferðilegu skírskotanir sem um er að ræða þá skiptir miklu máli, til þess að ekki verði um að ræða rof í þekkingu á sögu og menningu þjóðarinnar, kristileg uppfræðsla og það er mikilvægt að menn viti hvað þar er verið að fjalla um.

Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson og ég gerum tillögu um breytingu þannig að í 2 mgr. 25. gr. komi viðbót í námskrá þar sem rætt er um markmið náms, þar komi inn orðið kristinfræði. Vegna þeirrar lagaskýringar sem þar er um að ræða langar mig að vekja athygli á eftirfarandi orðum í 25. gr. sem fjallar almennt um aðalnámskrá. Þar segir: Skal kveðið á um meginmarkmið náms og kennslu, uppbyggingu og skipan náms. Í greininni segir að öðru leyti: Nemendur skulu eiga þess kost að uppfylla námsmarkmið einstakra námsgreina og námssviða með mismunandi hætti. Ég vek athygli á þessu orðalagi. Nemendur skulu eiga þess kost að uppfylla námsmarkmið einstakra námsgreina og námssviða með mismunandi hætti.

Hvað er verið að segja hér? Það er verið að segja að ekki sé ætlast til að hverjum einasta nemanda beri skylda til þess í öllum tilvikum að uppfylla námsmarkmið einstakra námsgreina eða námssviða með sama hætti. Þegar jafnframt er talað um að setja skuli ákvæði um inntak og skipulag náms í lokamálsgrein 25. gr. um aðalnámskrá þá gerum við hv. þm. Höskuldur Þórhallsson þá breytingartillögu að inn komi orðið kristinfræði á eftir samfélagsgreinum og undan orðinu lífsleikni.

Af hverju vísum við til þess? Menntamálanefnd er sammála um að í 2. málslið 1. mgr. skuli talað um að starfshættir grunnskóla skuli mótast af umburðarlyndi, kærleika og kristinni arfleifð íslenskrar menningar. Hvernig í ósköpunum eiga menn að vita um kristna arfleifð eða kunna skil á kristinni arfleifð ef þeir hafa enga möguleika á því að fá einhverja fræðslu í kristinfræði? Ég átta mig ekki á því hvernig það getur gerst og tel í raun að með breytingartillögunni sem menntamálanefnd gerir á 2. málslið 1. mgr. 2. gr. sé eiginlega sjálfsagt mál að samþykkja þá breytingartillögu sem við hv. þm. Höskuldur Þórhallsson leggjum til.

Í ræðu sinni vék hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, formaður menntamálanefndar, að þeim norska dómi sem hér hefur töluvert verið fjallað um og vísað til. Hann varð til þess að upphaflega var frumvarpið sett fram með þeim hætti af hálfu menntamálaráðherra að felld var út skírskotun til kristinna gilda eða kristilegrar siðfræði eða annarra slíkra hluta. Á sínum tíma var miðað við kristilegt siðgæði. Þar var talað um dóm Mannréttindadómstóls í Evrópu í málinu Folgerø og aðrir gegn Noregi. Í því máli voru málavextir þeir, eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson vísaði til, að í norskri námskrá fyrir grunnskóla vorið árið 1997 voru sameinaðar tvær greinar, kristinfræði og lífsleikni.

Það sem gerðist var að kærendur í málinu sem voru meðlimir í félagi húmanista í Noregi óskuðu eftir því að börn þeirra fengju undanþágu frá allri kennslu í þessari nýju kennslugrein og þeirri beiðni var hafnað. Beðið var um undanþágu en undanþágubeiðninni var hafnað. Foreldrarnir töldu að brotið hefði verið á sér og vísuðu til 9. gr. mannréttindasáttmála Evrópu sem fjallar um hugsun, samvisku og trúfrelsi í 2. gr. og á það var fallist.

Ef um það hefði verið að ræða að beiðnin um undanþágu frá þessari almennu kennslu hefði verið samþykkt þá hefði í sjálfu sér ekki verið um brot að ræða. Þá hefði dómur mannréttindadómstólsins ekki verið með þeim hætti sem hann var.

Vísað er til þess í dómnum að jafna yrði ójafnvægi milli stöðu kristinna og annarra trúarbragða. Varðandi synjunina á undanþágunni tel ég — miðað við það sem ég hef rakið varðandi frumvarpið þar sem við undirstrikum möguleika einstaklingsins til þess að nálgast námið með þeim hætti sem honum hentar — að við séum í raun að opna á möguleikana á því að undanþágur frá ákveðnum greinum í aðalnámskrá séu virtar. Ég vísa aftur til þess sem segir varðandi 25. gr. í 1. mgr.:

Nemendur skulu eiga þess kost að uppfylla námsmarkmið einstakra námsgreina og námssviða með mismunandi hætti.

Ég tel því einsýnt að í öllum tilvikum mundi verða fallist á, eins og að veita undanþágu frá því að sækja t.d. nám í kristinfræðum eða námsgreinum þar sem einhverjar siðaskoðanir eða sjónarmið standa á móti því að viðkomandi forráðamaður eða nemandi vilji sinna því, þá mundi það verða gert á grundvelli þeirra meginreglna sem kveðið er á um í þessu grunnskólafrumvarpi. Ég get því ekki séð að það sé neitt sem hamli því eða sé andstætt að tekin séu inn þau orð sem við höfum vísað lagt til. Þvert á móti tel ég það mjög eðlilegt og í samræmi við það sem ég vísa hér til. Ekkert hefur komið fram sem sýnir fram á að það sé með

einum eða öðrum hætti óréttmætt.

Einhver kann að spyrja: Er þá ekki eðlilegt að við tölum frekar um kristin- og trúarbragðafræði? Það kann vel að vera og ég er tilbúinn til þess að samþykkja að slík málamiðlun geti náð fram að ganga vegna þess að trúarbragðafræði hefur ekki bara skírskotun til trúarbragða. Hún skírskotar líka til mjög mikilvægara sjónarmiða varðandi almenna þekkingu, m.a. þekkingu á hugmyndafræði og heimspeki. Það má ekki aðskilja hvaða gildi og þýðingu það hefur fyrir einstakling og sérstaklega einstaklinga í grunnskóla að læra og tileinka sér óefnislega hugsun. Hugsun sem er mjög mörgum framandi ekki síst á þessum aldri sem að mínu viti getur orðið til þess að skerpa víðsýni og auka möguleika einstaklinganna til að bregðast við nýjum og ólíkum aðstæðum.

Þess vegna þætti mér alveg koma til greina að setja inn í 2. mgr. 25. gr. orðin kristin- og trúarbragðafræði. En breytingartillaga okkar hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar lýtur að þessum sjónarmiðum.

Ég tel tvímælalaust að kennsla í trúarbragðafræði og kristni skipti gríðarlega miklu máli og sé til þess fallin að efla skilning á sögu þjóðarinnar og til að skýra hvernig á því stendur að við höfum byggt upp eitt mannúðlegasta og besta samfélag í veröldinni. Það er vegna þess — og reyndar eins og fjallað er um í ákveðnu ágætu ensku dagblaði í dag sem vill að vísu þakka það að miklu leyti til konum í íslensku samfélagi. Því skal alls ekki mælt í mót og sennilega er meginatriðið það hversu íslenskar konur bera af öllum öðrum konum í veröldinni. Það er ekki spurning um það.

En hitt er líka sjónarmið að þær voru af keltneskum uppruna og báru því með sér þau kristilegu sjónarmið sem urðu til þess að þjóðin náði þeim fullþroska sem hún náði til þess að skapa mannvænsta og besta þjóðfélag í heimi.

[20:47]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegur forseti. Við fjöllum um frumvarp til laga um grunnskóla við 2. umr. og mig langar að fara nokkrum orðum um þetta ágæta frumvarp en tek það fram í upphafi að ég mun ekki hætta mér inn á 2. gr. um markmiðið og þá trúarbragðafræðslu eða annað sem menn hafa hér eytt drjúgum tíma sínum í og læt aðra um það.

Ég mun hins vegar gera að umtalsefni 5. gr. og þá sérstaklega þar sem vísað er til fósturbarna vegna þess að það var töluvert um það rætt í menntamálanefnd. Þar sem hefur komið í ljós að þegar fósturforeldrar eru fundnir fósturbörnum og síðan þarf að koma börnunum í skóla eins og lögin segja til um að þá hefur staðið á því að sveitarfélögin, annars vegar sveitarfélagið þar sem börnin áttu lögheimili og hins vegar sveitarfélagið þar sem fósturforeldrar búa, hafi getað komið sér saman um greiðslur. Ég tel að hvað þetta varðar þurfi og sé nauðsynlegt að barnið njóti vafans og hagsmunir barnsins verði ætíð hafðir að leiðarljósi og það verði þá annar úrskurðaraðili að úrskurða í málefnum þeirra sveitarfélaga sem ekki geta komið sér saman.

Hins vegar verður líka að líta svo á að þegar fósturforeldrar eru fundnir verði líka að kanna hvort — ef barnið sem sett er í fóstur þarf á mikilli aðstoð að halda — það sveitarfélag sem fósturforeldrarnir eru búsettir í hafi burði til þess að sinna því verkefni sem það þarf að takast á við með tilkomu nýs einstaklings í kannski fámennan skóla. En alla tíð og alltaf þarf hagur barnsins að vera hafður að leiðarljósi og ganga fyrir. Hitt verða menn að semja þá um sérstaklega.

Það hefur verið gert hér aðeins að umtalsefni að kennarar sem starfsmenn grunnskólans hafi ekki haft og fái ekki nægilegt vægi í þessu frumvarpi. Það er náttúrlega kristaltært og á ekki að þurfa að taka það fram að skólinn er einskis virði án sinna starfsmanna og kennararnir eru grunnurinn að hinu faglega starfi. Í 7. gr. er gerð breytingartillaga þar sem, eins og fram kemur af hálfu nefndarinnar, skólastjóri boðar til kennarafunda svo oft sem þurfa þykir á starfstíma skóla og kennarafundi skuli sækja kennarar og aðrir sérfræðingar skólans og síðan að skólastjóri boðar til starfsmannafundar svo oft sem þurfa þykir. Ég treysti skólastjórum og ég treysti kennurum fullkomlega til þess að finna leið til þess að koma sameiginlega að faglegu starfi grunnskólans og hef því ekki áhyggjur af því þó að ekki standi þarna hversu oft á ári kennarafundir þurfi að vera eða oft í viku eða oft í mánuði. Það er fullkomlega eðlilegt að skólastjóri og starfsmenn skólans vinni þar að.

Varðandi skólaráðið tel ég að því beri að fagna að tveimur fulltrúum sé bætt inn í skólaráðið og það eru nemendur þannig að þeir eignast þar tvo fulltrúa og geta þá komið að og skipst á skoðunum við aðra þá sem sitja í skólaráði, en áður hafði hugsunin verið sú að nemendur fengju til umsagnar það sem kæmi frá skólaráði hvað varðaði skólanámskrá eða annað er þá snerti í þeirra námi. Ég tel því að þetta sé veruleg breyting til batnaðar og fagna því.

Ég dreg heldur ekki dul á það, hæstv. forseti, að ég fagna því að 12. gr. er tekin út og gerð að bráðabirgðaákvæði vegna þess að það er afar sérstakt að bundið sé í lög að ein starfsstétt skuli og eigi rétt á símenntun og það sé bundið í lög um starfsvettvanginn þannig að ég fagna því að það fari út og vonandi komast menn að niðurstöðu eins og bráðabirgðaákvæðið kveður á um.

Þetta frumvarp ber þess merki að nemendur eru settir í öndvegi. Þeir eru þeir aðilar sem skipta meginmáli í þessu starfi. Án þeirra væri skólinn ekkert, ef við getum orðað það svo, þó svo að fræðsluhlutverkið sé kennaranna. Því er mjög gott, og því ber að fagna, í 13. gr. um rétt nemenda að þar er gerð breytingartillaga í síðustu málsgrein þar sem stendur einfaldlega að nemendur eigi rétt til náms- og starfsráðgjafar í grunnskólum af til þess bærum sérfræðingum. Þá er alveg ljóst að náms- og starfsráðgjöfum er hér gert verulega hátt undir höfði, ef svo mætti að orði komast, hæstv. forseti. Þeirra er hér getið og að þeir sem sinna þessu starfi séu til þess bærir sérfræðingar. Þetta er sérstök starfsstétt. Sérstakt nám liggur þar að baki. Það er afar mikilvægt að þetta komi inn með þessum hætti.

Hæstv. forseti. Það er sömuleiðis afar þörf breyting í 17. gr. frumvarpsins þar sem við ræðum um nemendur með sérþarfir. Það skiptir máli fyrir þá sem þurfa á aðstoð að halda í sínu námi, hvort heldur er vegna andlegrar eða líkamlegrar fötlunar eða annarra sértækra örðugleika, að þeim sé vel sinnt. Mér sýnist í þessari 17. gr. og því sem lesa má

í greinargerð með frumvarpinu að virkilega sé verið að horfa til þess og bæta í hvað það varðar. Ég geri mér líka fulla grein fyrir því sem fyrrverandi sveitarstjórnarmaður að margir sveitarstjórnarmenn horfa til þessa þáttar og velta fyrir sér hvort um sé að ræða mikinn kostnaðarauka fyrir sveitarfélögin. En það er líka ljóst að með þessu frumvarpi er sagt að menntamálaráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga hafi staðið saman og munu standa saman að því að reikna út þann kostnaðarauka sem verður og vinna úr því máli og það er vel.

Það er breyting í 17. gr. þar sem stendur, með leyfi forseta:

„Ef ekki næst samkomulag milli foreldra …“

Þá er það skólastjórinn sjálfur sem ræður og tekur ákvörðun í málinu ef ekki næst sátt á milli aðila um fyrirkomulag skólavistar einstakra nemenda með sérþarfir og er hægt að kæra þá ákvörðun skólastjórans samkvæmt 47. gr. Ég fagna þeirri breytingu og ég vil leggja áherslu á hana, með leyfi forseta:

„Verði ágreiningur um fyrirkomulag skólavistar barns skal við úrlausn hans gæta ákvæða stjórnsýslulaga. Skal ákvörðun tekin með hliðsjón af áliti sérfræðinga og með heildarhagsmuni barnsins að leiðarljósi. Ákvörðun er kæranleg samkvæmt fyrirmælum 47. gr.“

Ég tel afar mikilvægt að þessu hafi verið breytt og ítreka að þetta er til mun betri vegar.

Svo er það 19. gr. Ég velti því stundum fyrir mér af hverju við setjum lög og hvernig við ætlum að framfylgja því sem við setjum í lög. Það er talað hér um ábyrgð foreldra og að foreldrar beri ábyrgð á því að barnið þeirra innritist í skóla og mæti í skólann og verði misbrestur á skólasókn og ekki liggi gildar ástæður fyrir þá beri skólastjóra að leita lausna og taka ákvörðun um úrbætur. Svo er breytingartillaga við 19. gr. um að þar bætist við nýr málsliður, með leyfi forseta:

„Foreldrar bera ábyrgð á námi barna sinna og ber þeim að fylgjast með námsframvindu þeirra í samvinnu við þau og kennara þeirra.“

Hæstv. forseti. Þetta eru vissulega fögur og háleit markmið og í flestum tilvikum og oftar en ekki er það þannig að þetta er samvinna heimilis og skólans og nemandans. En ég velti því fyrir mér að ef svo er ekki hvernig ætlar löggjafinn að framfylgja þessu ákvæði 19. gr.

Virðulegi forseti. Mig langar aftur að fara í 29. gr. þar sem enn er skerpt á aðkomu kennara. Við þá grein er svohljóðandi breytingartillaga, með leyfi forseta:

„Við 29. gr.

a. Í stað 1. málsl. 1. mgr. komi tveir nýir málsliðir, svohljóðandi: Í hverjum grunnskóla skal gefa út skólanámskrá og starfsáætlun. Skólastjóri er ábyrgur fyrir gerð þeirra og skal semja þær í samráði við kennara.“

Þar sem sú sem hér stendur hefur bæði sinnt starfi kennara og skólastjóra og þekkir þau störf mætavel finnst manni stundum að þetta séu svo sjálfsagðir hlutir sem ætti ekkert að þurfa að orða, en það virðist oftar en ekki að það komi upp einhver tortryggni gagnvart stjórnendum um að þeir muni með einum eða öðrum hætti nýta sér það að vera stjórnendur og hafi ekki samráð við sitt samstarfsfólk. Ég held að það, og slík hugsun í stjórnunarstarfi, hvort heldur stjórnandinn er fyrirferðarmikill eður ei, náist aldrei árangur í skólastarfi ef ekki er samvinna á milli skólastjórans og kennaranna og svo aftur við skólasamfélagið í heild sinni. Það er ljóst að þetta er til þess að skerpa á að kennarar og skólastjórar eru í sama liði innan grunnskólans, að þetta eru ekki andstæðir hópar.

Virðulegi forseti. Ég hef ekki áhyggjur af 36. gr., 37. gr. og 38. gr. með innra mat, ytra mat og ytra mat menntamálaráðuneytisins. Varðandi innra mat og ytra mat sveitarfélaganna þá treysti ég skólafólkinu og fagfólkinu og öðru starfsfólki skólans vel til þess að sinna, og það er verið að sinna, innra mati nú þegar og er það gert af mikilli prýði. Varðandi ytra mat sveitarfélaganna þá er til hagsbóta fyrir sveitarfélögin að halda utan um sitt skólastarf, og það faglega, sem þar fer fram og gera það með það að leiðarljósi að matið, hvort heldur er innra matið eða ytra matið, leiði til úrbóta í skólastarfi vegna þess að það er það sem meginmáli skiptir. Það er ekkert gagn að mati ef það leiðir ekki til úrbóta því að ekkert er svo gott að ekki megi bæta. Ég tek undir með hv. 2. þm. Norðvest., Guðbjarti Hannessyni, að þetta megi ekki verða vélrænar skýrslur og ytra eftirlit á einu og öllu eins og tíðkast í hinu ágæta landi Bretlandi þar sem við þekkjum til með hvernig hið konunglega eftirlit virkar í því ágæta landi.

Virðulegi forseti. Það að færa samræmdu prófin framar á skólaárinu og gera þau að svokölluðum könnunarprófum er skynsamlegt, ekki það að mér þótti sem kennara og skólastjóra alltaf dálítið skemmtilegt í samræmdu prófunum. Það var ákveðinn keppnisblær yfir mannskapnum og nemendum þótti þetta oftar en ekki ekkert leiðinlegt. Þeir voru kannski pínulítið stressaðir. En gallinn við samræmdu prófin var sá að nemendur gátu ekki nýtt sér þau sjálfum sér til leiðbeiningar. Það er kosturinn við könnunarprófin að bæði nemendur sem og skólinn og kennararnir geta þá nýtt könnunarprófin til þess að styrkja veikari þætti nemandans og styrkja þá sem góðir eru. Það er kosturinn við að færa þetta fram með þeim hætti sem hér er verið að leggja til.

Þá er það sérfræðiþjónustan og stoðþjónustan. Eins og ég fór inn á í tengslum við, að mig minnir, 17. gr., nemendur með sérþarfir, þá er þar verið að stíga afar stórt skref til þess að koma til móts við þá meginhugmynd þessa grunnskólafrumvarps að grunnskólinn er skóli án aðgreiningar og ég fagna því. Hins vegar kann stundum að fara svo að það sem gert er og þarf að gera kann að kalla á breytingar á húsnæði sveitarfélaganna vegna þess að margir okkar ágætu grunnskóla eru í gömlu húsnæði þar sem ekki hefur verið gert ráð fyrir mikið fötluðum nemendum, hvorki líkamlega né andlega fötluðum, þannig að það þarf kannski að lagfæra húsnæðið þar að lútandi. Vísa ég þá í samkomulag milli menntamálaráðuneytisins og Sambands íslenskra sveitarfélaga um að vinna að því sameiginlega hver kostnaðaraukningin verði og hvernig eigi að mæta henni.

Hæstv. forseti. Að lokum langar mig að gera að umtalsefni 46. gr. sem er undanþága til heimakennslu. Vera kann að í mjög svo afmörkuðum tilvikum sé nauðsynlegt að hafa slíkt ákvæði í grunnskólalögum. En ég tel að því þurfi að beita af ýtrustu varkárni. Þá er ég fyrst og síðast að hugsa um nemendur sem njóta heimakennslu og fara á mis við fé-

lagslega samveru nemenda á svipuðum aldri. Það er jafnmikils virði í samkeppnisþjóðfélagi nútímans að vera fær í mannlegum samskiptum og félagslegum samskiptum eins og að kunna vel það sem stendur á bókinni. Í því tilviki held ég að það þurfi að fara afar varlega í þessari undanþágu þó að ég geri mér grein fyrir því að í okkar víðfeðma og strjálbýla landi geti það stundum verið nauðsynlegt, hæstv. forseti. En það má aldrei verða íþyngjandi fyrir þau börn sem þannig búa eða þyrftu að sæta, vildi ég segja, slíkri heimakennslu til langframa.

Virðulegi forseti. Ég tel að þetta frumvarp sem og önnur þau frumvörp sem við fjöllum um í dag í heilum ramma frá leikskólastigi að inngöngu í háskóla séu metnaðarfull og góð frumvörp og að þar sé samfella sem skiptir máli. Höfuðatriðið í öllum þessum frumvörpum er barnið í leikskólanum, nemandinn í grunnskólanum og nemandinn í framhaldsskólanum, sá er (Gripið fram í.) aðilinn sem áherslan beinist að og það er vel.

[21:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Maður er hálfragur við að fara hér í ræðustólinn á eftir þrautþjálfuðum kennurum og skólastjórum sem hér hafa talað á undan mér eins og síðasti hv. ræðumaður, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, og fyrr í umræðunni Guðbjartur Hannesson, gamalreyndur skólastjóri af Skaganum. En það dýpkar umræðuna og er ánægjulegt fyrir okkur hin sem höfum ekki alveg sömu reynslu af vettvangi í þeim skilningi að hafa stjórnað skólum eða kennt um langan aldur að hafa slíka liðsmenn með okkur í umræðunni. Ég verð bara að segja eins og maðurinn: Auminginn ég, ég mái ekki af miklu í þessum efnum. Það á að vísu að heita svo að ég hafi próf í uppeldis- og kennslufræðum en ég tel þó að maður sé miklu betur menntaður í gegnum það að vera foreldri, gæfusamur að vera foreldri fjögurra barna, þar af tveggja enn á grunnskólaaldri, og hafa fylgst með þeim upp í gegnum skólann.

Ég ætla að endurtaka nokkurn veginn sömu lofræðuna um grunnskólann og ég hafði hér um leikskólann fyrr í dag. Ég held að almennt talað séum við Íslendingar gæfusöm að eiga vel uppbyggt og þróað skólakerfi og að það sé að uppistöðu til rekið á félagslegum opinberum forsendum og í raun og veru alveg, því að það er ríkið sem fjármagnar þessa starfsemi. Við erum laus við einkaskólafargan þar sem menn, betur borgandi hópar samfélagsins, reyna í krafti peninga að kaupa sér einhver aukin gæði umfram aðra þegna. Það er góð undirstaða að lýðræðislegu jafnaðarsamfélagi sem er samheldið og laust við óáran stéttskiptingar og misskiptingar a.m.k. í slíkum tilvikum. Þess vegna verður aldrei of oft brýnt mikilvægi þess að leggja áherslu á jafnrétti til náms og jafna aðstöðu, jafna möguleika allra til að þroska hæfileika sína.

Ef það er eitthvað sem ég sakna í þessu máli og reyndar fleirum væri það kannski mannréttindanálgunin í þessu samhengi. Mér finnst að taka eigi það alveg skýlaust fram í lögum af þessu tagi að það séu helg mannréttindi að fá að njóta fræðslu og eiga þess kost að þroska hæfileika sína í takt við burði samfélagsins og efni til að veita slíkt. Mannréttindi eiga að vera öllum ásköpuð þannig að hver og einn geti notið lífsins gæða á grundvelli þess og í krafti þess og með því að þroska hæfileika sína og verða eins víðsýn og upplýst persóna og mögulegt er.

Frumvarp þetta er að uppistöðu til vandað enda mikil vinna sem þar liggur að baki og auðvitað ekki nein von á öðru því að við búum að góðri löggjöf í þessum efnum. Það er vissulega þarft af og til að fara yfir hana og taka inn í hana ákvæði eins og hluti sem eru að þróast, og ný viðhorf og nýir tímar kalla auðvitað oft á einhverjar breytingar þó að í grunninn sé löggjöfin góð.

Ég ætla að byrja á að ræða lítillega markmiðsgrein laganna, 2. gr., sem hér hefur komið til umræðu, sérstaklega vegna eins þáttar þar, spurningarinnar um trúarbragðafræðslu eða kristinfræðslu eða hvað nú menn hafa kallað það. Þar vil ég í fyrsta lagi taka undir og fagna breytingartillögu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sem leggur til að inn í þessa undirstöðuupptalningu sem þarna er varðandi það hvað skuli móta starfshætti grunnskóla komi orðið „mannréttindi“. Það finnst mér mjög gilt. Þarna er það að vísu í öðru samhengi en ég gæti séð fyrir mér að það væri þegar við lesum út úr því rétt nemendanna og rétt hvers og eins til fræðslu og þroska, en það er að sjálfsögðu rétt og skylt að taka þetta mikilvæga undirstöðuhugtak í réttinum inn samhliða og við hliðina á hugtökum eins og lýðræði, umhyggja, sáttfýsi og virðing fyrir manngildi. Þess vegna tel ég að það sé alveg einboðið og ég trúi ekki öðru en að menn fallist á að samþykkja 1. tölulið breytingartillögu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur og bæta við orðunum „og mannréttindi“. Það væri alla vega kauðskt að sjá Alþingi fella það, að það mætti ekki og ætti ekki að standa í markmiðsgrein grunnskólalaga.

Ég verð hins vegar að segja að breytingartillaga meiri hluta menntamálanefndar um að bæta þarna inn orðunum „kristinni arfleifð íslenskrar menningar“ veldur manni nokkurri umhugsun. Frumvarpið er þannig lagt fram að um þetta er einfaldlega ekkert sagt í þessari grein eins og það kemur og það angrar mig ekki neitt og það teldi ég kannski skynsamlegasta frágang málsins. Með því er auðvitað engu verið að breyta í sjálfu sér því að þar er talið upp aðeins brot af því sem lögð er áhersla á í skólastarfi og kemur eðli málsins samkvæmt inn í námskrá o.s.frv.

Ég segi þetta vegna þess að það er vandasamt að finna orðalag sem er við hæfi þarna ef menn fara út í það á annað borð. (Gripið fram í.) Jú, það er vandasamt. Þó að kristin arfleifð íslenskrar menningar sé önnur nálgun og heppilegri en að tala t.d. bara um kristna trú er það ekki án vandkvæða að mínu mati að fara þessa leið. Það er nú svo að í landinu ríkir trúfrelsi, það er varið í stjórnarskrá og við ætlumst ekki til þess að í skólum sé stunduð trúarinnræting, er það ekki alveg á hreinu? Þá er spurningin eftir um fræðsluna, að hvaða leyti hún fer inn á þetta svið og að hvaða leyti hún á að móta starfshætti grunnskólanna og það er vandasamt að búa um þetta. Nú er það svo að sjálfsögðu að kristin trú skipar stóran sess í menningararfleifð okkar, það er engin deila um það. Trúarbrögð gera það líka í víðasta skilningi þess orðs í samtímanum því að hér eru komnir fjölmennir hópar Íslendinga með aðra trú en kristni og hún er auðvitað stór hluti af menningu þeirra og menningarheimi og við viljum rækta og sýna virðingu menningararfleifð þeirra sem

til okkar hafa flust, ekki satt, eins og við ætlumst til þess að þeir lagi sig að okkar siðum og menningu.

Síðan skulum við ekki gleyma einum hópi enn sem á sinn fulla rétt eins og allir aðrir og það eru trúlausir. Að sjálfsögðu er rétturinn til trúleysis, (Gripið fram í.) hv. þingmaður, og nú bið ég hv. þingmann að stilla gleði sinni í hóf vegna þess að við erum að tala hér um mikið alvörumál sem ekki ber að hafa í flimtingum. (Gripið fram í.) Réttur manna til trúleysis, til þess að hafa þá afstöðu í lífinu að þeir aðhyllist ekki neina trú í hefðbundnum skilningi þess orðs (Gripið fram í.) heldur byggi lífsskoðun sína og lífsgildi sín á annarri nálgun, t.d. þeirri að aðhyllast húmanísk, siðræn lífsviðhorf (Gripið fram í.) og vera jafnvel félagar, aðilar að lífsskoðunarsamtökum. Við þurfum ekki að fara lengra í burtu en til hins ákaflega trúaða lands sem að mörgu leyti er, Noregs, til að finna nákvæmlega það, viðurkennd lífsskoðunarfélög við hliðina á trúfélögum sem njóta nánast allra sömu réttinda af því að það er bara virt og viðurkennt að í landi sem byggir á fullkomnu trúfrelsi, skoðanafrelsi, þá geta einstaklingar og hópar ef svo ber undir að sjálfsögðu alveg eins verið þeirrar lífsskoðunar að trúa ekki. (Gripið fram í.)

Svo er stór hópur sem ég held að eigi líka að muna eftir og það erum við efahyggjumennirnir sem þurfum líka náttúrlega að eiga okkur stað, án þess að ég sé að gera neina kröfu til þess að við séum sérstaklega teknir upp eða nefndir, einfaldlega vegna þess að þess þarf ekki. (Gripið fram í.) Það er nefnilega umburðarlyndið sem er fólgið í efahyggjunni að við getum velt öllu fyrir okkur, við hvorki játum né neitum í sjálfu sér. (Gripið fram í.) Að þessu leyti geta menn þess vegna sagt það, en ætli það sé nú ekki þannig að trúarbrögðin hafi á köflum reynst manninum — svo ákaflega inngróið sem það er í hann að vilja trúa einhverju, það horfist maður í augu við því að trúarbrögðin eru ævagömul og kannski nokkurn veginn samofin því sem sumir kalla siðmenningu en ég mundi frekar sem darvínisti kalla þróun mannsins. Það er bæði löngun hans til þess að vænta hins góða og þetta er aðferð hans til að glíma við að það er svo margt sem við skiljum ekki sem leiðist inn í þá list að trúa.

Ég mundi hallast að því, ef menn vilja höfða til trúarlegrar arfleifðar íslenskrar menningar á annað borð, að menn geri það þannig samkvæmt orðanna hljóðan og í staðinn fyrir „kristna arfleifð íslenskrar menningar“ komi „trúarlega arfleifð íslenskrar menningar“. Það er miklu betra hugtak í þessu sambandi. Að sjálfsögðu er þá kristnin, bæði lúterskan og áður kaþólskan, sem stór hluti af íslenskri menningu þar mjög miðlæg en þá er líka þess vegna ásatrúin, hin forna trú landsmanna með á sínum stað sem hluti af menningararfleifð þjóðarinnar og söfnuður, viðurkennt trúfélag, í dag. Það sem þó skiptir meira máli, það opnar vídd til nýju trúsamfélaganna sem við verðum að hafa hér líka í huga, þau hundruð og þær þúsundir manna sem hafa önnur trúarbrögð en þau sem áður voru algeng hér í landinu.

Ég hefði því kosið að annaðhvort væri frumvarpið óbreytt eða að þessu yrði breytt á þennan veg. Þetta er nú svona eins og reifun á hugsanlegri eða munnlegri breytingartillögu sem ég mun væntanlega ekki leggja fram við þessa umræðu. Ég treysti því að málið fari til skoðunar í nefnd á milli 2. og 3. umr. og þar á meðal þetta atriði, og ég leyfi mér að stinga upp á því við hv. menntamálanefnd að hún velti þessari lausn fyrir sér.

Ég vil síðan víkja að nokkrum öðrum þáttum málsins og fara hratt yfir sögu enda tíminn naumur eins og kunnugt er, það er naumt skammtað, það er naumt gefið á garðann í þessum sauðburði okkar við að ræða þingmál á vordögum, þökk sé eða sökum hinna nýju þingskapa. Ég vil fyrst kannski nefna IV. kaflann um rétt nemenda og ábyrgð nemenda. Það er að mörgu leyti mjög vel fram sett að mínu mati það sem þarf að vera og haldast í hendur, að sjálfsögðu eru annars vegar réttindi og hins vegar skyldur og ábyrgð. Við höfum í okkar menntastefnu, Vinstri græn, gjarnan nefnt hugtakið réttindaskrá og í raun og veru gæti einhvers konar réttindaskrá nemenda komið í stað samræmdrar námskrár að hluta til en þá þarf líka að hafa í huga skyldurnar og ábyrgðina og einnig þarf þar að hafa í huga samskipti ekki síst nemenda og kennara og annarra starfsmanna skólanna.

Greinin um nemendur með sérþarfir er að sjálfsögðu ákaflega mikilvæg og fara þarf mjög vel yfir það að um það sé búið með fullnægjandi hætti. Ég lít ekki svo til að þar sé nein stefnubreyting á ferð frá þeirri samþættingarstefnu sem í gildi hefur verið og er, að öllum sem þess eiga mögulega kost og það vilja séu sköpuð skilyrði innan hins almenna grunnskóla og sérskólaúrræði séu ekki nema þegar þeirra gerist brýn þörf.

Í 22. gr. er talað um skólaakstur og tekið er fram að hann skuli vera nemendum að kostnaðarlausu, að sjálfsögðu. Það er auðvitað gott en hvers vegna í ósköpunum er það þá ekki gert víðar þar sem það ætti heima? Hvað með skólamáltíðirnar í 23. gr.? Af hverju er ekki tekið af skarið með það að það skuli vera svo sjálfsagður hluti af umbúnaðinum í skólastarfinu að nemendur fái holla næringu að það sé tekið af skarið um það eins og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir leggur reyndar til með breytingartillögu.

Þá kem ég að 25. gr. og breytingartillögu hv. þingmanna Höskuldar Þórhallssonar og Jóns Magnússonar við hana. Hana get ég ekki stutt. Ég tel að það væri óskynsamlegt að fara að nefna þar inn kristinfræði eina saman og það væri talsvert á skjön við breytingarnar sem í raun er verið að gera í greininni, að gera upptalninguna sem vera skuli í aðalnámskrá almennari. Ég er reyndar svolítið súr yfir því að í þeirri einföldun dettur t.d. út sem sérgreint hugtak umhverfismál eða umhverfismennt, ég sakna þess þó að það sé vissulega tekið fram í skýringum við 25. gr. að það sé innifalið í náttúrugreinum rétt eins og það er tekið fram í skýringunum að trúarbragðafræðsla sé innifalin í samfélagsgreinum. En eins mikilvæg og umhverfismálin eru á okkar dögum held ég að auka ætti vægi þeirra í upptalningu á verkefnum skólanna og jafnvel auka vægi þeirra beinlínis í einingum í aðalnámskrá o.s.frv. Ég sakna þess svona frekar og spyr hvort hv. menntamálanefnd geti ekki velt því fyrir sér að umhverfismennt fái að vera þarna áfram sem sérgreint hugtak miklu frekar en að kristinfræði ein og sér verði tekin út úr því sem áður var talið upp sem kristinfræði, siðfræði og trúarbragðafræðsla. Það væri algjörlega farið í öfuga átt ef breytingartillaga þeirra hv. þingmanna væri samþykkt í ljósi þess sem áður var í lögum og í ljósi

hugsunarinnar sem nú er á bak við framsetninguna í 25. gr.

Ég minni á aftur og nefni það sem ég talaði hér um, um siðfræði- og lífsskoðunarfélög eða lífsskoðunarhópa, þá sem grundvalla sína siðrænu lífssýn á öðru en trú, að þeirra hlutur sé hafður í huga, það er vaxandi hópur í samfélaginu, það dylst engum. Nefna má til sögunnar hinn mikla fjölda og vaxandi fjölda borgaralegra ferminga í þeim efnum sem að sjálfsögðu er ekki alltaf af þeim sökum að menn séu endilega trúlausir eða utan trúfélaga en það er þó enginn vafi á því að það eru ákveðin tengsl þar á milli að sífellt fleiri unglingar, þroskaðir unglingar, velja þá leið að láta ferma sig borgaralegri fermingu. Það segir vissa sögu.

Síðan að 43. gr. — og mikið óskaplega æðir nú tíminn áfram, virðulegur forseti. (Gripið fram í.) Já, það eru nú meiri ósköpin. Í frumvarpi af þessu tagi, hvað ætli skjalið sé, 100 bls. eða meira og tugir greina, margir kaflar, þá þarf nú að halda sig býsna vel við efnið ef maður ætlar að komast yfir það á litlum 20 mínútum. Ég vil nefna 43. gr. og taka þar alveg sérstaklega undir breytingartillögu Kolbrúnar Halldórsdóttur, auðvitað alla tillöguna en nefna sérstaklega bæði a-liðinn, þ.e. að þegar skólar eru reknir á öðru formi en því að vera bara hefðbundnir skólar sveitarfélaga, grunnskólar, sem sagt í formi sjálfseignarstofnunar eða hlutafélags eða samkvæmt öðru viðurkenndu rekstrarformi — sem mér er ekki alveg ljóst hvert á þá að vera — að þá sé alveg tekið af skarið með það að það er ekki gert í hagnaðarskyni. Ef um hlutafélagaform er að ræða — það gildir að sjálfsögðu ekki ef um sjálfseignarstofnun er að ræða því að þá eru það vörslumenn hennar sem sjá til þess að afrakstrinum sé útdeilt eða endurráðstafað eða hann nýttur í þágu starfseminnar — en þegar um hlutafélagaform er að ræða sé alveg ljóst að það verði að vera rekið sem félag sem ekki er rekið í hagnaðarskyni. (Gripið fram í.) Það getur ekki verið óheimilt að taka það fram, nú þá velja menn ekki hlutafélagaformið. (Gripið fram í.) Ég er ekki að tala um að það sé haft með tapi.

Ég er t.d. að tala um það að í samþykktum félagsins liggi fyrir að eigendur afsali sér arðinum og hann gangi inn í starfsemina aftur, það er að sjálfsögðu hægt að ganga frá því þannig. Menn yrðu auðvitað einfaldlega að uppfylla ákvæði laganna, (Gripið fram í.) akkúrat, það eru til fordæmi um það. Menn yrðu þá að lúta þessum ákvæðum laganna með því að setja í samþykktir sínar eða með öðrum hætti ganga frá því að arðurinn færi ekki út úr rekstrinum. Það held ég að væri alveg lágmark.

Ekki síður er þó mikilvægur d-liður breytingartillagna á þskj. 1070 frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur sem er um að grunnskólar sem eru starfræktir á öðru formi en því að vera hefðbundnir skólar sveitarfélaga — að það sé tryggilega frá því gengið að réttarstaða nemendanna sé tryggð og skólarnir falli undir þau mikilvægu ákvæði þessara laga sem þarf að vera og stjórnsýslurétt og annað í þeim dúr til þess að enginn vafi leiki á um að réttur eins eða annars í þeim tilvikum sé á nokkurn hátt fyrir borð borinn. Það snýr að ákvörðunartöku, kæruleiðum o.s.frv.

Að lokum ætlaði ég að nefna, þó að tíminn sé nánast búinn, stöðu sveitarfélaganna almennt og alveg sérstaklega minni sveitarfélaganna og þeirra sem reka fámenna skóla. Að mínu mati hefði mátt fara aðeins betur yfir það hvort sérstaða þeirra hefði e.t.v. þurft að vera með einhverjum hætti sérstaklega skilgreind í þessum lögum. Við vitum að það er himinn og haf á milli þess að reka fámennan skóla í strjálbýli annars vegar og stóran grunnskóla í hverfi í höfuðborginni eða stórum kaupstöðum hins vegar. Við þetta er auðvitað glímt með ýmsum hætti í gegnum (Forseti hringir.) jöfnunarverkið og allt það, frú forseti, en að ósekju hefði kannski mátt líta eitthvað á þetta líka í lögunum.

[21:26]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hluti af þeirri umræðu sem hér er vegna grunnskólalaganna snýr að hinu kristna siðgæði og hinni kristnu menningararfleifð. Það sem mér leikur forvitni á að vita eftir um margt fróðlega ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar er hvort hann telji það ganga gegn réttindum þeirra manna sem ekki hafa kristna trú að leiðarljósi í sínu lífi að hér sé lögð rækt við hina kristnu menningararfleifð í skólastarfi á Íslandi.

[21:26]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nei, það þarf að sjálfsögðu ekki að gera það ef réttilega er að þessu öllu saman staðið. Við þurfum að uppfylla í fyrsta lagi trúfrelsisákvæði stjórnarskrárinnar þannig að það sé hafið yfir vafa. Við þurfum í öðru lagi að tryggja að það læðist ekki aftan að okkur tilhneigingar til einhvers konar trúarinnrætingar í skjóli þess að trúarbrögð — og ég tala nú ekki um ef ein tiltekin trúarbrögð eru sérstaklega hafin fram, nefnd og greind í lögum um skólahald. Við vitum að þetta er vandasamt, við vitum að þarna verða stundum árekstrar og við þurfum að gæta okkar þannig að við tryggjum sem best réttindi og stöðu allra. Að í skólum geti verið hlið við hlið börn frá kristnum heimilum, mjög trúuðum og þar sem bænahald er stundað og börn af öðrum trúarbrögðum, börn foreldra sem ekki hafa innrætt börnum sínum neina trú af þeirri einföldu ástæðu að þeir hafa hana ekki sjálfir. Þeir byggja lífsskoðun sína á öðrum gildum og hafa til þess fullan rétt, stjórnarskrárvarinn rétt, eins og allir aðrir í þessu sambandi.

Hér hafa auðvitað verið nefnd dæmi til sögunnar, samanber fordæmið frá Noregi og dóminn þar sem sprettur ekki upp úr engu. Hann sprettur upp úr því að upp geta komið vandamál af því tagi sem þar urðu tilefni málaferlanna. Ég hafna engu í þessum efnum og geri ekki kröfur um að strokað sé yfir stærð kristninnar í okkar trúarlegu og menningarlegu arfleifð, ég vonaði að það kæmi skýrt fram í mínu máli. Ég er bara að reyna að rökræða hvernig við búum skynsamlegast um þessa þætti þannig að ekki verði árekstrar eða núningur.

[21:28]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil ekki sleppa hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni alveg með þetta svar vegna þess að ég held að við séum kannski minna ósammála um þetta en mætti ætla, þ.e. um það hver lokaniðurstaðan ætti að verða en ekki kannski alveg um markmiðin. Því langar mig til að spyrja hv. þingmann í framhaldi af þessu hvort hann telji það vænlegt til

þess að stuðla að þeirri hófsemd og sátt sem þarf að ríkja í samfélaginu um hófsemi í umræðu um trúarbrögð að við stígum nú með freklegum hætti á hina fornu arfleifð og á tilfinningar þess fólks sem er fætt í þessu landi þar sem kristin trú hefur verið höfð að leiðarljósi í þúsund ár. Hvort það sé vænlegt til þess að hér ríki það sama umburðarlyndi í þessum efnum og ríkt hefur hér á landi vegna þess að það er ástæða til að hafa það í huga að við Íslendingar erum í þessum efnum mjög gæfusöm þjóð. Það er ekki sjálfgefið. Í heiminum, í sögunni og raunar í samtímanum líka er mjög stór hluti mannkyns sem býr við mjög óheppilegar afleiðingar trúarbragða í formi þess ofstækis sem þau geta oft og einatt leitt af sér. Uppskriftin að því ofstæki er einmitt sú að við tökum ekki tillit til hófsamra og eðlilegra skoðana og eðlilegrar trúariðkunar og berum ekki virðingu fyrir þeim.

[21:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég átta mig ekki alveg á því hvert hv. þingmaður er að fara þegar hann talar um trúarofstæki og skort á umburðarlyndi og annað slíkt. Ég bið hann þá að finna því stað að í orðum mínum og þeim viðhorfum sem ég lýsti, hafi nokkuð slíkt falist sem gefi tilefni til slíkrar orðanotkunar hér í andsvari. Ég hafna því algerlega.

Ef einhver stígur freklega á tilfinningar fólks sem alið er upp í kristinni trú þá spyr ég: Hver er það? Er það frumvarp menntamálaráðherra vegna þess að það nefnir hana ekki? Eða er það sú hugmynd mín að tala frekar um trúarlega arfleifð en kristna arfleifð og með ítarlegum rökstuðningi sem ég færði fram og að sýna umburðarlyndi og víðsýni gagnvart öllum, hv. þm. Bjarni Harðarson, ekki bara sumum, gagnvart öllum. Það er nefnilega það sem er fólgið í trúfrelsisákvæðinu, það þýðir umburðarlyndi, víðsýni og skilningur, ekki bara gagnvart sumum heldur öllum. Það er það sem trúfrelsi snýst um.

Svo ætla ég að segja eitt við hv. þingmann: Ég er honum sammála að trúarofstæki og bókstafstrú eru mikið böl í heiminum og skelfilegir hlutir gerast í skjóli þess í raun og veru í meira og minna í öllum trúarbrögðum. Sennilega eru ákveðin austræn trúarbrögð þó helst laus við þetta, trúarbrögð sem renna saman við heimspeki og lífsskoðanir á mörg þúsund ára grundvelli í austrinu. Kristin trú, íslam og fleiri slíkar eru hins vegar því miður mjög undir þá sök seldar oft í samtímanum að þar vaða uppi bókstafstrúarmenn og þröngsýnismenn miklir og það er hættulegt.

Ef það er þó eitthvað sem er hættulegt er það að blanda saman pólitík og trúmálum. Það væri fróðlegt að vita hvort hv. þingmaður hefur lesið bók Jimmys Carters sem sjálfur er sanntrúaður baptisti og hóf hvern einasta dag í Hvíta húsinu með bæn en berst hatrammlega gegn öllum hugmyndum um að blanda saman trúarbrögðum og stjórnmálum og vill verja með kjafti og klóm trúfrelsi (Forseti hringir.) í anda víðsýni. Ég held það væri að mörgu leyti fróðlegt fyrir þá sem vilja fara dýpra ofan í þessa hluti að lesa skrif fyrrverandi forseta (Forseti hringir.) Bandaríkjanna, Jimmys Carters, um þessi mál.

[21:33]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Frumvarp það sem við fjöllum um núna er um grunnskóla og það mál sem mesta athygli hefur vakið, og ekki að ófyrirsynju, í umræðu um frumvarpið er spurningin um hina kristnu menningararfleifð og kristið siðgæði. Ég mun hér á næstu mínútum eingöngu fjalla um þann þátt málsins enda hefur mikið verið fjallað um önnur almenn atriði frumvarpsins. Ég get þar tekið undir orð flokksbróður míns og vinnufélaga, hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar, um þau atriði, sem lúta m.a. að umfjöllun um einstakar greinar, fæði í skólum og fleira sem þar er komið inn á og ég ætla ekki að orðlengja um.

Ég ætla eiginlega að halda áfram umræðunni þar sem ég skildi við hana í andsvörum við hv. þm. Steingrím J. Sigfússon varðandi hófsemina og trúarofstækið. Trúarofstækið birtist okkur nefnilega með ýmsu móti. Hér talar einn þeirra sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon taldi að hlyti að vera misboðið með frumvarpinu því að ég er sjálfur trúleysingi. Ég hef ekki tilheyrt íslenskri þjóðkirkju frá 18 ára aldri og er mjög sannfærður í mínu trúleysi. Mjög sannfærður um það að mér ber ekki að leggja sérstaka virðingu á þá himnafeðga umfram aðra guði sem nefndir eru í þessum heimi. Það þýðir ekki að ég vanvirði þá á neinn hátt. Ég ber mikla virðingu fyrir öllum þeim guðlegu verum sem mannkynið hefur fundið upp á í aldanna rás vegna þess að bak við þær uppfinningar er mikil hugsun, mikil heimspeki, mikil speki og miklar tilfinningar. Ef við göngum um þær tilfinningar af virðingarleysi er það upphafið að því að okkur muni ekki vel farnast.

Það sem við höfum orðið mjög vör við í umræðunni hér á Íslandi í vetur er ofstæki lítils hóps hinna trúlausu. Það eru ekki menn sem tala fyrir hinn venjulega trúlausa Íslending. Það eru ekki menn sem tala fyrir minn munn eða annarra sem hafa ákveðið að standa utan íslensku þjóðkirkjunnar. Það eru menn sem tala fyrir hönd lítils hóps sem vill gera trúleysi sitt að, ég vil segja, óbilgjörnum trúarbrögðum. Hugmyndin um það að íslenskt menntakerfi taki ekki mið af kristilegri arfleifð og kristilegu siðgæði er nefnilega algjör móðgun við íslenska menningararfleifð.

Íslenskt samfélag hefur frá upphafi verið gegnsýrt kristninni. Þó að þeir menn sem hingað komu hafi margir hverjir verið heiðnir þá vitum við að kristnir menn voru hér í landinu allt frá fyrstu dögum. Raunar má rökstyðja að ásatrúin eða heiðindómurinn sem voru virðingarverð og mjög merkileg trúarbrögð — og það er rétt sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon vék hér að það væri að mörgu leyti í trúarbrögðum eins og í ásatrúnni og eins í þeim fjölgyðistrúarbrögðum sem ríkja víða í austri, sem hann vék sérstaklega að, að oft fylgja þessum trúarbrögðum minna ofstæki og minni hætta á því að trúarbrögðin gangi of langt.

Það er ákveðin hætta á því þegar eingyðistrúarbrögðin taka við að þá gæti um leið minna umburðarlyndis og það er vissulega saga kristindómsins. Umburðarlyndið í sögu kristindómsins hefur að mörgu leyti verið takmarkað.

Hér var vikið að þeim ágæta framsóknarmanni Jimmy Carter, sem ku hafa skrifað um trúarbrögð — ég hef nú ekki lesið það, hefði áhuga á að glugga ofan í þá bók. Um pólitíska afstöðu hans og hans pólitísku leið er það þó að

segja að Bandaríkjamönnum hefur ekki farnast eins vel og okkur Íslendingum í því að tryggja umburðarlynt samfélag í trúarbrögðum. Í landi trúfrelsisins, þar sem ríkið tekur enga afstöðu til trúarbragðanna, hefur samt sem áður ríkt mjög lítið umburðarlyndi í mjög mörgum ríkjum. Það að ríkisvaldið segi sig einhvern veginn stikkfrí frá trúarbrögðunum er ekki uppskrift. Það er ekki hin óskeikula uppskrift fyrir því að allt gangi vel.

Hin óskeikula uppskrift ef hún er til, hún er auðvitað aldrei til í pólitík, en ef við getum á einhvern hátt nálgast hana þá felst hún í, og nú bið ég hv. þm. Steingrím J. Sigfússon að hlusta vel, þessari hófsömu framsóknarhugsun. Þessari hófsömu stefnu sem segir að við vöðum ekki á skítugum skónum yfir tilfinningar annarra. Og það er einfaldlega þannig að menningararfleifð okkar hefur byggst upp á kristnum gildum í meira en þúsund ár. Þar með erum við ekki að segja að við réttlætum á neinn hátt að skólar séu notaðir til trúarinnrætingar. Það er allt annar hlutur og það er algerlega andstætt stjórnarskránni. Við getum alveg ófeimin sett inn í lagabálka okkar hugtak eins og kristið siðgæði og kristin menningararfleifð án þess að óttast að það stuðli að því að skólarnir verði misnotaðir.

Það sem getur aftur á móti orðið til þess að við sköpum hér óþolandi ástand er að við göngum einmitt í hina áttina, útilokum kristindóminn út úr lagabálkum um menntamálin vegna þess að innan kristindómsins eru stöðug átök. Þar eru átök eins og alls staðar milli hinna hófsömu og hinna öfgafullu. Ef við viljum rétta hinum hófsömu hjálparhönd gerum við það best með því að ráðast ekki á hina kristnu menningararfleifð, heldur með því að virða hana og með því að vinna með henni án nokkurrar innrætingar, án þess að líða það á nokkru stigi að sá sem kemur af heimili múslima eða hindúa hér á landi verði fyrir aðkasti vegna þess eða verði fyrir því að bornar séu í skólum brigður á trú forfeðra hans. Það er alls ekki meiningin með þeim ákvæðum sem hér eru í lögunum.

Mig langar að þessu loknu að koma aðeins inn á hina praktísku nauðsyn þess að þessi ákvæði séu inni. Þau eru ekki bara tilfinningaleg. Þau eru ekki bara þessi þó það sé kannski það mikilvægasta að til að stuðla að því að íslensk þjóðkirkja verði áfram sú hófsama og góða kirkja sem hún er — því að það er hún í mínum huga og þess vegna hef ég verið stuðningsmaður þjóðkirkjunnar einmitt í því formi sem hún er. Meðal annars vegna samanburðarins sem við höfum hér á landi við lönd þar sem ekki eru þjóðkirkjur eins og t.d. Bandaríkin sem er samfélag að mörgu leyti mjög líkt okkar, landnemasamfélagi úr nýja heiminum.

Það er einfaldlega þannig að ef við setjum trúmálin öll á altari samkeppninnar með frjálsum söfnuðum verður andrúmsloftið í þessum efnum allt annað og ekki eins afslappað og gott og það er í hinni íslensku kirkju í dag. Því það get ég fullyrt við hinn háa þingheim — þó að ekki sé nú margt í salnum núna, en mér finnst rétt samt að þetta allt komi fram og mun ekki láta af — að okkur sem erum heiðin, sem höfum enga sannfæringu fyrir tilvist himnafeðganna, sem höfum enga sannfæringu fyrir því að neitt meira sé til en það sem við sjáum, að okkur líður mjög vel í hinni íslensku þjóðkirkju, í hinu hófsama og afslappaða andrúmslofti þar sem allir geta verið.

Sjálfur get ég líka sem fulltrúi heiðingja — hafandi átt fjögur börn í grunnskóla, sem eru nú flest búin með þann pakka, það yngsta er að klára sitt síðasta ár í grunnskóla, og hafandi fylgst með þeirri kristindómsfræðslu sem hefur verið í skólanum — fullyrt að afskaplega hóflega og með afskaplega hófsömum og eðlilegum hætti hefur verið farið í kristindómsfræðsluna.

Það eina sem ég get fundið að varðandi þennan þátt í skólakerfinu eins og það er, er að kristindómsfræðslan hefði mátt vera meiri. Þá kem ég að hinum praktísku þáttum þess hvers vegna svo ætti að vera. Því þá er ég hættur að tala um það hvers vegna ég telji endilega — það er mér mikið hjartans mál, að við, eins og þingheimur hefur sjálfsagt orðið var við, berum þessa virðingu fyrir okkar kristindómi og okkar kristnu menningararfleifð. Þetta eru líka praktísk sjónarmið fyrir alla þá sem ætla yfirleitt að taka þátt í mannlífinu, sem ætla yfirleitt að skilja vestrænar bókmenntir, skilja umræður, skilja pólitíska umræðu, skilja söguna — og yfirleitt skilningur á mannlífinu hvar sem okkur ber niður. Grundvöllur þess er í stóru og smáu að við þekkjum til þeirra grundvallarsagna sem kristin menningararfleifð byggist á. Allt okkar dæmasafn, öll okkar orðtæki taka meira og minna mið af þessu.

Ef við ölum börnin upp án þess að þau þekki sögurnar um Jósep og Lasarus, örkina hans Nóa og ferðina yfir Rauðahafið, selina sem urðu til þegar Egyptarnir drukknuðu í Rauðahafinu og (Gripið fram í.) og vatnið og vínið sem framkallast að nýju á hverju ári í Öxará á Þingvöllum. Við skulum ekki vanvirða að allt er þetta lifandi fyrir okkur ef við viljum það viðhafa.

En aðalatriðið er … (**Gripið fram í:** … reis upp frá dauðum.) Ég minntist á Lasarus áðan ef ég man þessi fræði rétt — ég var mjög heppinn að því leytinu til að ég fékk mjög góða kristindómsfræðslu í mínum barnaskóla. Mikið jafnvægi var í þeirri fræðslu. Það voru tvær mjög merkilegar og eftirminnilegar persónur sem voru leiðandi í menntamálum í Biskupstungum á þeim árum. Það var prestsfrúin Anna Magnúsdóttir heitin, mikil ágætismanneskja sem kenndi okkur kristindóminn og lét okkur fara með bænir á hverjum morgni, og mér varð aldrei meint af því og hélt mínu trúleysi í gegnum allt það bænahald, sakaði mig aldrei á neinn hátt. Síðan höfðum við fulltrúa annarra skoðana — þetta var á kaldastríðsárunum miðjum. Við höfðum þarna fulltrúa hinnar vestrænu menningar í prestsfrúnni, fulltrúa hinnar kristnu lífsskoðunar, og síðan höfðum við með skólastjóranum, Þórarni heitnum Magnússyni, frá Vestmannaeyjum, sem var einhentur maður og afskaplega merkilegur, fulltrúa sósíalismans í heiminum. Hann hélt að okkur þeirri lífsskoðun að tveir staðir í heiminum stæðu framar öllu öðru: Það voru Sovétríkin og Vestmannaeyjar. Ég skal viðurkenna að alla tíð síðan renna þessir staðir svolítið út í eitt fyrir mér. Mér finnst ég alltaf vera kominn inn í eitthvert alþýðulýðveldi þegar ég kem til Vestmannaeyja af minningunni um þennan mikla skólamann.

En með þessu móti vorum við alin upp í jafnvægi kaldastríðsáranna þar sem við fengum skammt af báðum skoðunum, fengum kristindóminn og kommúnismann. Ekki í sama manninum eins og börnin við Djúp þar sem séra Baldur Vilhelmsson, vinur minn, predikaði hvort tveggja úr sama

munninum, gallharðan stalínisma og kristindóm. Hann trúði því að þeir væru í rauninni andlegir bræður Jósep Stalín og Jesús Kristur. Þannig var það ekki í mínum skóla heldur voru þetta tvær ólíkar persónur sem ég held að hafi verið heilnæmara fyrir okkur vegna þess að hitt hefði nú verið ansi þungur pakki að kyngja fyrir unglinga að sjá það fyrir sér sem sömu skoðunina Jesú Krist og Jósep Stalín.

En þetta var nú smávegis útúrdúr úr umræðunni um gildi kristindómsins. Ég vil aðeins halda áfram með þann möguleika sem við höfum heyrt hjá fáum, og sem ég endurtek hér í ræðustól, ofstækisfullum talsmönnum trúleysisins á þessum vetri og í rauninni í nokkur ár á Íslandi. Það að hin kristna menningararfleifð sé hluti af skólanámskrá grunnskóla og leikskóla einnig, sem ég tel líka mikilvægt, sé á einhvern hátt móðgun við þá sem hafnað hafa trúarjátningunni og hinni kristnu lífsskoðun sem trúarskoðun.

Þetta byggist á þeim misskilningi að það séu trúarbrögð að vera trúlaus. Það er ekki svo. Það getur ekki verið svo. (Gripið fram í.) Hér grípur hv. þm. prestssonurinn Árni Páll Árnason fram í fyrir mér og segir að það sé hreinn heiðindómur. Ég hef sjálfur alltaf gert ákveðinn greinarmun á heiðindómi og trúleysi þar sem við höfum vanist því að kalla þá menn heiðna sem aðhyllast fjölgyðistrúarbrögð. Þannig töluðum við um að ásatrúarmenn væru heiðnir og með sama hætti eru hindúar heiðnir enda er nú margt sem bendir til þess að hindúisminn og ásatrúin séu ein og sömu trúarbrögðin sem hafa þróast úr sama trúkerfinu. Ég ætla ekki að fara mjög djúpt ofan í það vegna þess hve tíminn er stuttur. En annars væri full ástæða til að rifja það aðeins upp hér í ræðustól Alþingis hvernig þeir Visnú og Loki og allir þessir félagar eru úr einu og sömu fjölskyldunni.

En það er munur þarna á. Það er munur á því að aðhyllast ásatrúna, sem nokkur hópur Íslendinga gerir í dag, og við skulum bera virðingu fyrir því, og sú lífsskoðun er alls ekki örökréttari en aðrar trúarskoðanir, og margt sem bendir til að þeir gætu haft rétt fyrir sér. Sú afstaða aftur á móti að vera trúlaus er auðvitað afstaða efasemdarmannsins. Hún getur ekki verið afstaða þess sem trúir á tómið. Því það að trúa því að guð sé ekki til er einhvers konar hroki. Hroki kannski svipaður þeim sem telur sig hafa höndlað hina æðstu visku. Í raun og veru hefur hinn trúlausi ekki leyfi til annarrar afstöðu en efasemda. Þeirra efasemda að hann viti ekki hverjir hafa með stjórn almættisins að gera. Enda dugar okkur oftast að vita bara hverjir eru í ríkisstjórn á hverjum tíma og það er nú nóg að fylgjast með þeim í hverju landi fyrir sig.

Ég get ekki skilið þá afstöðu að telja að það að kristinni menningararfleifð sé haldið að ungdómi landsins sé móðgun við þá sem ekki aðhyllast þessa kristnu lífsskoðun. Flestallt fólk sem hefur haft hæst um þetta að undanförnu er þó af þeim ættum að ég reikna með að það sé komið einmitt af fólki sem aðhylltist kristindóminn. Það var einfaldlega svo lögboðin og undantekningarlaus skoðun hér fyrir liðlega hundrað árum að ekkert undanfæri gafst. Það var á þeim tíma sem við viljum ekki endurtaka. Það var á þeim tíma þegar hér ríkti ekki trúfrelsi sem er afskaplega mikilvægt. Það er afskaplega mikilvægt að þetta frelsi ríki. En við varðveitum ekki þetta frelsi ekki með ofstæki. Við rekum þetta samfélag inn í ófrelsið með ofstæki.

Svo að ég endurtaki það: Það sem við gerum með því að traðka á hinni kristnu menningararfleifð og traðka á þeim grundvelli að við menntun barna okkar verði þeim kennt um menningararfleifð forfeðra sinna — ef við ætlum að henda því út, ef við ætlum að henda hinum kristilega grunni út úr menntuninni erum við að rétta trúarofstækismönnum vopnin upp í hendurnar. Það er það sem við skulum aldrei gera. Það er það sem við skulum varast. Það er það sem vestrænar þjóðir hafa uppskorið einmitt í löndum þar sem engin trúarbrögð eru viðurkennd inni í stjórnskipulaginu eins og víða í Bandaríkjunum þar sem umburðarlyndi í trúmálum er víða sorglega lítið. Svo að ég vitni enn og aftur í það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon minntist hér á að Jimmy Carter, sá mikli trúmaður og mikli stjórnmálamaður, hefði lagt áherslu á að ekki væri blandað saman trúarbrögðum og pólitík. (Forseti hringir.) Það er einmitt að halda pólitíkinni utan við trúarbrögðin, að halda óbreyttri stöðu, (Forseti hringir.) að hér sé hlúð að (Forseti hringir.) kristinni menningararfleifð.

[21:53]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hlustaði af athygli á þessa merku ræðu hv. þm. Bjarna Harðarsonar um frumvarp til laga um grunnskóla. Það skal hins vegar játað að mér virtist ræða hans varða afskaplega afmarkaðan þátt frumvarpsins og í rauninni bara eina af þeim 29 breytingartillögum sem meiri hlutinn leggur fram. (Gripið fram í.) Ég er ekki að gagnrýna það, hv. þm. Siv Friðleifsdóttir.

Mig langaði til að spyrja hv. þingmann af því að ég stend að breytingartillögu sem mælir fyrir um að starfshættir grunnskóla skuli mótast af kristnum arfi íslenskrar menningar og ég er afar stoltur af því að flytja þá tillögu: Er það ekki rétt skilið hjá mér, í ljósi þeirrar ræðu sem hér var haldin, að hv. þingmaður hyggist styðja þá breytingu?

[21:55]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég bið þingheim forláts á því, en kenni dálítið um stuttum ræðutíma, að hafa ekki getað komið því alveg skýrt fram þar sem á 20 mínútum er mjög erfitt að gera einhverja grein fyrir jafnviðamiklu máli og kristindómsfræðslu í skólum, það þyrfti í rauninni mun lengri tíma til. (Gripið fram í.) Ég vísa því á bug að ég hafi þess vegna fjallað um lítinn hluta frumvarpsins. (Gripið fram í.) Ég tel mig í rauninni, miðað við stuttan tíma, hafa fjallað um mjög stóran hluta frumvarpsins en ég skal lofa hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni því að ég mun koma oftar upp í þessari umræðu og fjalla þá meira um þennan eina þátt, ég veit ekki hvort ég kemst yfir í aðra. Svo það sé alveg skýrt styð ég heils hugar þá tillögu og ég styð einnig breytingartillögu á þskj. 1057 frá hv. þingmönnum Höskuldi Þórhallssyni og Jóni Magnússyni um að inn í ákvæði 2. mgr. 25. gr. um samfélagsgreinar komi orðið kristinfræði, sem ég hefði reyndar viljað að væru gerð stafavíxl á og þar stæði orðið kristnifræði.

[21:56]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Mig langar til að þakka hv. þm. Bjarna Harðarsyni fyrir mjög svo þarft innlegg í þessa umræðu. Það er einfaldlega þannig að trúleysingjar þessa lands hafa nokkrir hverjir komið fram og þóst tala fyrir munn allra, sem þeir gera ekki. Bjarni Harðarson rakti það mjög vel, að mér fannst, að kristinfræði og kristið siðgæði væri kannski eitthvað meira en það að maður gæti tekið það sem lítilfjörlegan hlut. Nóg um það.

Til að leiðrétta hér misskilning vegna þess að ég er með breytingartillögu um að orðið kristinfræði verði tekið inn í 25. gr. þá er breytingartillagan þannig að kristin- og trúarbragðafræði verði skeytt saman. Það var eingöngu tæknilegs eðlis að breytingartillagan segir bara að inn komi orðið kristinfræði en þarna á líka að vera trúarbragðafræði. Ég tel að þetta eigi mjög vel saman en um leið og við setjum orðið kristinfræði inn erum við kannski að sýna fram á að grunnskólastarfið mótist af kristnum trúararfi þjóðarinnar eins og lagt er til í 2. gr. frumvarpsins.

Í 46. gr. frumvarpsins er að finna undanþáguákvæði varðandi heimakennslu. Sveitarfélagi er heimilt að veita undanþágu frá skólaskyldu barna ef foreldrar óska þess að kenna börnum sínum heima að hluta eða öllu leyti. Aftur á móti er þeim börnum sem njóta heimakennslu skylt að þreyta könnunarpróf samkvæmt frumvarpinu og lúta reglulega eftirliti og mati. Það kom mikil og hörð gagnrýni á þetta ákvæði og menn höfðu áhyggjur af að börn yrðu einfaldlega tekin út úr skólastarfi og það yrði lítið eftirlit með þeim.

Í máli fulltrúa menntamálaráðuneytisins sem kom fyrir nefndina kom fram að heimakennsla í tilraunaskyni hafi fyrst verið heimiluð árið 2002 eftir ítrekaðar óskir frá áhugasömum, íslenskum kennaramenntuðum foreldrum sem búið höfðu erlendis og kennt börnum sínum heima, nánar tiltekið í Noregi. Hefur ráðuneytið jafnframt gefið út ítarlegar og strangar reglur um leyfisveitingu til heimakennslu þar sem heimildin er skilyrt því að að a.m.k. annað foreldrana hafi kennararéttindi.

Það kom jafnframt fram í máli fulltrúa ráðuneytisins að ekki hafi komið upp vandamál tengd heimakennslu og ekki sé kunnugt um félagslega einangrun barna af þessum sökum. Það kom fram í skýrslunni að ekki beri á öðru en að foreldrar sem kenna börnum sínum heima leggi í það metnað og skapi börnum sínum góðan vettvang til náms og þroska. Því miður kom einnig fram að eftirliti sveitarfélaga sem og ríkisins hafi verið ábótavant, sér í lagi með tilliti til námsmats og sjálfsmats foreldra. Ég tel að þarna séu þó nokkrir veikleikar. Álit nefndarinnar er að þetta geti verið réttmætur og raunhæfur kostur í einstökum tilvikum en ítrekar þó að þröng skilyrði verði að vera fyrir veitingu undanþágunnar og eftirliti háttað eins og best verður á kosið. Því leggur nefndin ekki til breytingar á ákvæðinu.

Ég vil taka það sérstaklega fram að eftirliti sveitarfélaga, hafi því verið ábótavant, verði að fylgja mjög eindregið eftir og að ríkið og menntamálaráðuneytið fylgi því eftir. Ég tel það vera á vissan hátt hættulegt ef hugsanlega kunni einhverjir foreldrar sem tilheyra sértrúarsöfnuði, eins og þekkist víða erlendis, að vilja taka börnin sín út úr skólastarfi. Ég tel algjörlega óásættanlegt að það sé gert algjörlega eftirlitslaust.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur komið með breytingartillögu þar sem hún leggur til að skólamáltíðir í grunnskólum verði fríar. Ég vil taka undir þá breytingartillögu, ég tel að það sé mjög brýnt að grunnskólinn sé allur gjaldfrjáls og að þessi hluti hans verði það einnig alveg eins og að skólaakstur er gjaldfrjáls og það má segja að þar gildi algjörlega sömu rök og mikilsvert er að öll börn fái holla og góða máltíð í hádeginu. Það hefur borið á því og maður hefur heyrt um það að sumir foreldrar hafi einfaldlega ekki efni á því að borga skólamáltíðir fyrir börnin sín og þau hafi lent í því að sitja úti í horni í mötuneytum og einstaka kennarar hafi séð aumur á þessum börnum og jafnvel borgað fyrir þau skólamáltíðir. Ég tel að við eigum að koma í veg fyrir svona lagað, þetta skapar óþarfa særindi og ég get vel ímyndað mér að það sé afar þungbært fyrir börn sem hafa lent í þessu að koma í grunnskólann og geta ekki greitt fyrir mat og það geti stuðlað að einelti og óánægju barnsins. Ég vona að tekið verði á þessu í framtíðinni og okkur lánist að gera grunnskólann algjörlega gjaldfrjálsan.

Í 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins er kveðið á um hlutverk skólastjóra. Í umsögn Kennarasambands Íslands er lögð mikil áhersla á aðkomu kennara að stjórnun að skipulagningu á innra starfi skólans og leggur sambandið ríka áherslu á að í lögunum þurfi að vera skilgreind ákvæði um kennarafundi. Menntamálanefnd tók að miklu leyti undir þessar áherslur og leggur til breytingar á 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins í þá veru. Áréttar nefndin að í breytingartillögunni sé bæði kveðið á um að skólastjóri boði til kennarafunda sem og sérstakra starfsmannafunda svo oft sem hann telur þörf á.

Mér finnst ekki vera gengið nógu langt þarna og ég hefði viljað sjá einhvers konar ákvæði þess efnis að hluti kennara gæti boðað til kennarafunda ef skólastarf er í uppnámi. Við getum ímyndað okkur mjög slæmt tilfelli þar sem skólastjóri hefur misst tökin á skólastarfinu og kannski tengsl við kennara og þá væri hægt að krefjast þess að kennarafundur yrði haldinn þannig að hægt væri að ræða málin á yfirvegaðan og málefnalegan hátt en skólastjóri hefði ekki neitunarvald eins og mér finnst felast í 1. mgr. 7. gr. frumvarpsins. Einn af fyrirvörum mínum lýtur einmitt að þessu atriði.

Í 29. gr. frumvarpsins er fjallað um skólanámskrá og starfsáætlun. Menntamálanefnd taldi að hlutverk skólaráðs við gerð starfsáætlunar væri ekki nægilega skýrt og áréttaði því mikilvægi starfsáætlunar og að samráðs við gerð hennar yrði gætt og því var lögð til breytingartillaga sem kveður á um skýra skyldu og ábyrgð skólastjóra til að gera árlega skólanámskrá og starfsáætlun og að samráðs við vinnslu þeirra sé gætt.

Ég fór mjög skilmerkilega yfir þær breytingar eða nýmæli sem koma fram í 3. mgr. 11. gr. og eru samhljóða þeim sem eru í frumvarpi til leikskólalaga og fjalla um að óheimilt sé að ráða til starfa við grunnskóla einstakling sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot gegn XII. kafla almennra hegningarlaga en í þeim kafla er fjallað um kynferðisbrot. Það er mjög ítarlega fjallað um þetta í nefndarálitinu og ég vísa í fyrri orð mín og nefndarálitið hvað það varðar.

Það eru örfá atriði sem ég vildi koma inn á aftur og ég óska því eftir, þar sem tími minn er útrunninn, að verða settur aftur á mælendaskrá.

[22:06]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Herra forseti. Það voru örfá atriði sem ég átti eftir að gera grein fyrir í breytingartillögu minni sem mig langar til að fara um nokkrum orðum. Í fyrsta lagi get ég vitnað til orða hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar sem nefndi hér breytingartillögu mína varðandi 2. gr. um að mannréttindi komi þar inn sem sjálfstætt hugtak. Hér er um að ræða markmiðsgrein frumvarpsins þar sem ég geri þá ráð fyrir að mannréttindi verði talin upp meðal þeirra hugtaka sem eigi að móta skólastarfið.

Ég tek mjög mikið mark á umsögnum náms- og starfsráðgjafa varðandi breytingar á þessum frumvörpum, bæði frumvarpi til grunnskólalaga og ekki síður frumvarpi til framhaldsskólalaga og raunar einnig frumvarpi varðandi leikskólalögin. Félag náms- og starfsráðgjafa sendi okkur umsögn og lagði að sjálfsögðu ríka áherslu á að náms- og starfsráðgjafa yrði getið með starfsfólki skóla. Lögð var áhersla á að það væri mjög mikilvægt að grunnskólalögin skilgreindu mun skýrar stöðu náms- og starfsráðgjafar en gert er í frumvarpinu. Náms- og starfsráðgjafar leggja áherslu á að starf fagstéttar náms- og starfsráðgjafa falli undir skilgreiningu um starfslið grunnskóla, eða starfsfólk eins og við köllum greinina núna, en ekki sérfræðiþjónustu. Réttur nemenda um aðgengi að náms- og starfsráðgjöfum þurfi einnig að vera tryggari en frumvarpið mælir fyrir um. Jafnframt leggja náms- og starfsráðgjafar mjög ríka áherslu á að starfsheiti þeirra verði lögverndað.

Ég tek undir þessi sjónarmið, hæstv. forseti, og hef gert breytingartillögu sem gerir ráð fyrir því að bæði í 11. gr. og í 13. gr. séu náms- og starfsráðgjafar taldir upp með starfsfólki skóla og þess getið að nemendur eigi rétt á að njóta náms- og starfsráðgjafar í grunnskóla af þeim sem hafa leyfisbréf í náms- og starfsráðgjöf. Með öðrum orðum, hæstv. forseti, þá þykir mér ekki nægja sú breytingartillaga sem meiri hlutinn leggur til við greinina.

Varðandi 13. gr. þá leggur meiri hlutinn til að nemendur eigi rétt á að njóta náms- og starfsráðgjafar í grunnskóla af til þess bærum sérfræðingum. Þetta segir í mínum huga sannarlega ekki neitt. Þetta er kannski ákveðin viljayfirlýsing en ekki nægileg til þess að koma til móts við þau sjónarmið sem þingsályktun sem samþykkt var á Alþingi Íslendinga 17. mars 2007 mælir fyrir um. Sú þingsályktun varðaði eflingu náms- og starfsráðgjafar í grunn- og framhaldsskólum. Með henni ályktaði Alþingi að fela ætti menntamálaráðherra að skipa nefnd sem kannaði gildi þess og gagn að auka náms- og starfsráðgjöf í grunn- og framhaldsskólum. Ég veit ekki betur en að þessi nefnd hafi skilað af sér og hún hafi verið ein af þeim nefndum sem starfaði samkvæmt tíu punkta samkomulaginu sem menntamálaráðherra gerði við Kennarasamband Íslands. Skólamálaþing Kennarasambands Íslands ályktaði líka fyrir skemmstu varðandi náms- og starfsráðgjöfina og stöðu náms- og starfsráðgjafar í grunnskólunum. Þar er lögð mjög rík áhersla á að lögverndun starfsheitisins verði tryggð og að nemendafjöldi á hvert stöðugildi náms- og starfsráðgjafa verði að hámarki 300. Jafnframt er lögð áhersla á að náms- og starfsráðgjafar verði hluti af starfsliði skóla en ekki hluti af sérfræðiþjónustunni.

Alþingi hefur með þingsályktun sinni í sjálfu sér viðurkennt að náms- og starfsráðgjöf sé úrræði sem vinni „aktíft“ gegn brottfalli nemenda úr skóla. Það á fyrst og fremst við um efstu bekki grunnskóla og síðan um framhaldsskólann. Ef orðin í greinargerð með frumvarpinu eiga að hafa einhverja merkingu og sömuleiðis ef orð hæstv. menntamálráðherra í framsöguræðu hennar með þessum málum eiga að hafa einhverja merkingu þá verðum við að kveða skýrar að orði varðandi náms- og starfsráðgjöf en gert er í frumvarpinu, hæstv. forseti.

Þá vil ég nefna hér tillögur mínar varðandi gjaldfrjálsa grunnskólann. Þar geri ég tillögur um breytingu varðandi 23. gr. þar sem ég óska eftir að Alþingi taki afstöðu til þess að málsverður sá sem gert er ráð fyrir í greininni — sem börnum verði séð fyrir á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið — verði nemendum og foreldrum þeirra að kostnaðarlausu. Sömuleiðis geri ég ráð fyrir því í breytingartillögum mínum við 33. gr. að lengd viðvera og tómstundastarf samkvæmt þeirri grein verði nemendum að kostnaðarlausu. Það er með öðrum orðum gert ráð fyrir því að það tómstundastarf sem fer fram innan skólans sjálfs og sömuleiðis frístundastarf eða lengda viðveran — þ.e. heilsdagsskólinn eða selið eða hvað það heitir, það heitir ýmsum nöfnum í ólíkum skólum — verði nemendum líka að kostnaðarlausu því að þetta sé sjálfsagður hluti af þeim skóladegi sem börn í nútímaskólasamfélagi þurfa að búa við.

Síðan vil ég nefna hér til sögu 10. tölulið í breytingartillögum mínum á þskj. 1070. Þar tölum við um 42. gr. Hún fjallar um sérúrræði, þ.e. þegar sú staða kemur upp að sveitarfélög þurfi að grípa til sérúrræða innan grunnskólans til þess að tryggja að nemendur sem þurfa sérhæft umhverfi til náms í lengri eða skemmri tíma fái úrræði við hæfi ef ekki er hægt að finna það innan hins almenna grunnskóla. Ég geri ráð fyrir að greinin orðist með öðrum hætti en í frumvarpinu og raunar með öðrum hætti en meiri hlutinn leggur til.

Ég geri ráð fyrir því að greinin orðist svo, með leyfi forseta:

„Sveitarfélög skulu sjá nemendum fyrir sérúrræðum innan grunnskóla eða stofna til reksturs sérskóla þegar almennt nám og kennsluhættir hæfa ekki þörfum eða hag nemenda.“

Það er að segja að það sé ekki einungis valkvætt að sveitarfélögin geti beitt sér fyrir því að stofna slík sérúrræði heldur sé þeim lögð sú skylda á herðar þegar búið er að kveða upp úrskurð um að innan hins almenna grunnskóla séu ekki úrræði fyrir viðkomandi sem henta. Ég kveð hér skýrar að orði en gert er ráð fyrir í tillögum meiri hlutans.

Hæstv. forseti. Ég hefði gjarnan viljað fara örlítið í fjármögnun grunnskólans. Tilefni þess er skýrsla sem Ríkisendurskoðun skilaði af sér sem varðar stjórnsýsluúttekt sem gerð var af Jöfnunarsjóði sveitarfélaga í janúar 2008. Það er afar athyglisverð lesning vægast sagt sem leiðir í ljós að sá mikli munur sem er á kostnaði við rekstur grunnskólans eftir sveitarfélögum og sem jafna á í gegnum jöfnunarsjóð, þar

er pottur brotinn eða ýmislegt sem mætti betur fara. Þó svo að framlög jöfnunarsjóðs dragi úr því misvægi sem sveitarfélögin búa við hvað þetta varðar má samt sem áður segja að nettóútgjöld sveitarfélaga með fámenna skóla séu að meðaltali um það bil tvöfalt hærri en hinna sem reka stóra skóla. Misvægið milli fjölmennari sveitarfélaganna og hinna fámennu er svo ógnvænlegt. Það er svo mikið samkvæmt þessum tölum sem við fáum í þessari skýrslu að það verður ekki séð að það sé hægt að búa við það öllu lengur. Það er ljóst að sum sveitarfélög verja svo háu hlutfalli af tekjum sínum til grunnskólans að það er afar lítið eftir til annarrar starfsemi. Þegar tekið hefur verið tillit til framlaga Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga verja þau sveitarfélög sem best standa um 78% af útgjöldum sínum til annarra málaflokka á meðan þau sem lakast standa verja einungis 28% til annarra útgjalda. Þetta er mjög alvarlegt, (Forseti hringir.) sýnir mjög alvarlega stöðu. Það er ekki hægt að skilja við þetta mál án þess að ræða þetta og því miður náðist ekki (Forseti hringir.) umræða um þetta atriði í menntamálanefndinni.

[22:17]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Í fyrsta lagi langar mig að benda hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur á að kynna sér athugasemdir Gunnlaugs Júlíussonar hjá Sambandi íslenskra sveitarfélaga vegna skýrslu Ríkisendurskoðunar og jöfnunarsjóðsins. Það er fróðleg lesning og hægt er að nálgast hana hjá Gunnlaugi Júlíussyni hjá Sambandi íslenskra sveitarfélaga.

Í öðru lagi langar mig að spyrja hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur þegar hún segir að binda eigi í lög að finnist ekki sérúrræði fyrir nemendur innan grunnskólans í hverju sveitarfélagi eigi að skuldbinda sveitarfélögin til þess að stofna sérskóla, ef ég skildi þingmanninn rétt, hæstv. forseti. Þá spyr ég: Er þingmaðurinn virkilega að ræða það að ef ekki finnst sérúrræði í einhverju sveitarfélagi fyrir einn eða tvo eða jafnvel þrjá nemendur, þá eigi að skikka sveitarfélögin til þess að stofna sérskóla með öllu því batteríi sem því fylgir utan um jafnvel tvo eða þrjá nemendur?

[22:18]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður veit auðvitað jafn vel og ég að sérúrræðin sem 42. gr. fjallar um eru tvíþætt, annars vegar að búa til sérúrræði innan hins almenna grunnskóla og hins vegar að stofna til reksturs sérskóla þegar almennt nám og kennsluhættir hæfa ekki þörfum eða hag nemenda. Það sem ég vil gera er að sveitarfélögum sé það skylt að sjá nemendum fyrir sérúrræðum innan grunnskólans eða stofna til reksturs sérskóla, þ.e. að ekki sé nægilegt að segja, eins og í frumvarpinu stendur, að sveitarfélögin getin beitt sér fyrir sérúrræðum innan grunnskólanna o.s.frv. Þetta vil ég ekki að sé valkvætt, þetta vil ég að verði skylda sveitarfélaganna.

[22:19]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Það stendur í þessari grein og í sérfræðiþjónustunni að það eigi að veita sérúrræði innan skólans. Hins vegar er talað um jafnframt í 17. gr. að ef ekki finnst úrræði um skólavist einstakra nemenda skuli þar til bærir sérfræðingar meta það með hag barnsins að leiðarljósi. Þá kemur niðurstaða, þ.e. með hag barnsins að leiðarljósi, og það getur þýtt annars vegar að það eigi og þurfi að finna barninu sérúrræði innan skólans eða utan. Ef niðurstaðan er utan þá spyr ég aftur: Ef niðurstaða sérfræðinganna er að með hag barnsins að leiðarljósi sé barninu best borgið utan, í ákveðnum sérskóla af því að skólinn geti ekki veitt sérúrræði sem einstaklingurinn kallar á, þá eigi að skylda sveitarfélögin til þess að stofna sérskóla?

[22:20]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Svarið er nei. Ég treysti alveg 17. gr. og ég átta mig alveg á því að meta þarf hvert tilvik og að það sé gert með hag barns að leiðarljósi og það sé gert að mati sérfræðinga. Ef ekki finnst úrræði innan almenna skólans er þetta „eða“ í 42. gr. — það er eðlilegt að það standi „eða“ þ.e. að stofna til reksturs sérskóla þegar almennt nám og kennsluhættir hæfa ekki þörfum eða hag nemenda. En það segir sig sjálft að aldrei verður stofnaður sérskóli utan um einn nemanda. Ég sé það fyrir mér að auðvitað verður ekki stofnaður sérskóli utan um einn nemanda eða tvo, en þá verður sá skóli engu að síður eða það sveitarfélag að finna úrræði innan grunnskólans. Ef hann getur ekki fundið það í sínu eigin sveitarfélagi þarf að leita eitthvert annað, til annarra grunnskóla sem hafa þá meira bolmagn eða meira svigrúm til að veita það úrræði. Það sé á ábyrgð þess sveitarfélags þar sem viðkomandi nemandi á lögheimili að málið leysist en nemandinn sé ekki einhvers staðar í reiðileysi, jafnvel utan skóla.

[22:21]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hér hefur farið fram mikil og góð umræða um grunnskólann og skólana í dag, lýðræðisleg og fróðleg umræða — og sýnir náttúrlega að hin nýju þingsköp eru lifandi og gefa mörgum tækifæri til að koma sínum skoðunum á framfæri, og því ber að fagna.

Ég vil í upphafi ræðu minnar um frumvarpið, sem nú er komið með breytingartillögum frá hv. menntamálanefnd, ræða stöðu grunnskólans í samfélaginu og mikilvægi hans og fara inn á einstök atriði sem margir hv. þingmenn hafa komið að og skiptar skoðanir eru um.

Saga Framsóknarflokksins er afar rík í kringum menntamál þessarar þjóðar. (Gripið fram í.) Framsóknarflokkurinn, Jónas frá Hriflu, kennararnir allir sem í rauninni stofnuðu Framsóknarflokkinn með bændum — því er kannski aldrei haldið nóg til haga að Framsóknarflokkurinn var stofnaður í kringum alþýðumenntunina og Jónas frá Hriflu var hinn mikli leiðtogi byltingarinnar á Íslandi á síðustu öld sem hafði gríðarleg áhrif og hefur enn. Þegar við horfum — stofnaði … (Gripið fram í.) já, já, Jónas kom víða við.

Einnig er vert að rifja það upp að þegar við horfum lengra aftur höfðu stjórnarskráin 1874, fræðslulögin og barnaskólarnir mikil áhrif og síðan félagshyggja Íslendinga sem hófst í upphafi 20. aldarinnar. Saga félagshyggjunnar hófst með því að þrjár miklar hreyfingar voru stofnaðar í landinu, ungmennafélagshreyfingin, sem hafði gríðarleg

áhrif á menntun Íslendinga og hugsun, verkalýðshreyfingin og samvinnuhreyfingin. Allar þessar stóru hreyfingar alþýðunnar höfðu mikil áhrif á menningu þjóðarinnar, breyttu viðhorfi, börðust fyrir heilbrigðu lífi, og bindindi höfðu þær allar að leiðarljósi. Ég er sannfærður um að þessar miklu hreyfingar höfðu gríðarleg áhrif fyrir alþýðu manna gegn stöðnuðu embættismannavaldi í upphafi síðustu aldar. Við lifum í rauninni á grunni baráttu þessara hreyfinga í því, á margan hátt, réttláta samfélagi sem við höfum búið í. Kannski má segja að síðustu árin hafi gróðahyggjan farið offari, sem passar ekki alveg inn í samfélag okkar, hefur gengið of langt að mínu mati út fyrir þetta samfélag. Vonandi koma þeir aðilar til baka, athafnamenn og dugnaðarfólk, og átta sig á því að þeir eru blóð af okkar blóði og brot af landsins sál og eiga að lifa við okkar lífskjör og þá hugsun sem var mótuð í upphafi þeirra miklu hreyfinga sem ég hef hér minnst á.

Framsóknarflokkurinn hefur víða komið að menntamálum, bæði farið með menntamálin — ég gat þess hér í dag að sjálfur hefði ég verið menntamálaráðherra landbúnaðarins í átta ár og það var gríðarlega skemmtilegt starf. Hvað grunnskólann varðar er stefna Framsóknarflokksins mjög skýr. Við ályktuðum á síðasta flokksþingi okkar um grunnskólann, ef ég hleyp hér yfir það, með leyfi forseta:

„Á grunnskólaárum á sér stað mótun sem einstaklingurinn býr að alla ævi. Helsta markmið grunnskólans á að vera að þroska einstaklinga þannig að þeir öðlist góða sjálfsvitund og sterka samfélagsvitund. Auka þarf sveigjanleika grunnskólastigsins með einstaklingsmiðað nám að leiðarljósi þar sem hæfileikar hvers og eins fái notið sín. Kennslan skal mæta þörfum bæði innfæddra og aðfluttra Íslendinga.“

Leiðirnar eru þessar, með leyfi forseta:

„Efla skal vitund nemenda um daglegt líf í landinu með góðu samstarfi við fyrirtæki, stofnanir, félagasamtök og einstaklinga.

Nauðsynlegt er að auka markvisst samfélagsvitund ungmenna og efla þekkingu þeirra á réttindum sínum og skyldum.

Leitað verði fjölbreyttari leiða til námsmats en núverandi samræmdra prófa.

Nemendur eiga að fá fleiri tækifæri til að sækja tíma í þeim námsgreinum sem henta þeim og hæfileikum þeirra best.

Auka fjármagn til skóla svo þeir geti starfað án aðgreiningar.

Efla íslenskukennslu markvisst þar sem tekið er tillit til aðstæðna einstaklinga.

Efla samstarf milli grunnskóla, íþróttafélaga, tónlistarskóla og annarra aðila sem bjóða upp á tómstundastarf í nærumhverfi grunnskólanna.

Samstarf grunnskóla við leik- og framhaldsskóla verði aukið.

Viðurkenna mismunandi útskriftarleiðir úr grunnskóla.“

Að lokum segir í þessari ályktun Framsóknarflokksins, með leyfi forseta:

„Ljúka þarf vinnu við háhraðanettengingar til að allir grunn- og framhaldsskólanemar eigi kost á því að nýta sér nútímaupplýsingatækni við nám. Ríki og sveitarfélög hefji viðræður um aukið fjármagn vegna einstaklingsmiðaðs náms og skóla án aðgreiningar. Endurskoðun hefjist á markmiðum, tilgangi og framkvæmd samræmdra prófa.“

Þetta vil ég flytja yfir þingheimi til þess að minna á að Framsóknarflokkurinn, eins og reyndar allir stjórnmálaflokkar landsins, hefur sterk viðhorf til skólanna og sterk markmið um að mennta þessa þjóð. Við lítum svo á, framsóknarmenn, að skólarnir séu grunnurinn að því samfélagi sem framtíðin byggist á. Við þurfum því að eiga mjög öfluga kennara og mjög öfluga skóla. Ég er sannfærður um að yfirfærsla grunnskólans til sveitarfélaganna var mikilvæg ákvörðun, að nærvaldið, hitt stóra stigið í landinu, fari með þann málaflokk. En því má aldrei gleyma að á hverjum tíma verða ríkisvaldið og sveitarfélögin að semja um þessi mál. Ríkisvaldið getur aldrei fríað sig frá því að taka mikinn þátt í skólastarfi í landinu og leggja þar fram leiðir til að skólarnir búi bæði við jafnræði og gnægð fjár til þess að fylgja starfinu eftir. Við búum að vísu við mismunun að einu leyti, það er stærð sveitarfélaganna. Þau eru misöflug til þess að takast á við þetta stóra verkefni og því er samningaleið sveitarfélaganna og ríkisvaldsins ávallt mikilvæg á hverjum tíma til þess að mæta nýjum verkefnum og koma til móts við sveitarfélögin þannig að þau geti öll, stór og smá, fylgst að í þessu mikla starfi.

Menn hafa farið yfir ýmislegt sem skiptar skoðanir eru um og hafa verið í vetur í kringum þetta stóra mál. Margir hafa komið inn á að deilt var um kristilegt siðgæði og hefur það verið mjög rætt hér í dag. Ég verð að segja fyrir mig að eins og lögin standa í dag eru þau afar sterk hvað þetta varðar.

Þar segir, með leyfi forseta:

„Hlutverk grunnskólans, í samvinnu við heimilin, er að búa nemendur undir líf og starf í lýðræðisþjóðfélagi sem er í sífelldri þróun. Starfshættir skólans skulu því mótast af umburðarlyndi, kristilegu siðgæði og lýðræðislegu samstarfi. Skólinn skal temja nemendum víðsýni og efla skilning þeirra á kjörum fólks og umhverfi, á íslensku þjóðfélagi, sögu þess og sérkennum og á skyldum einstaklingsins við samfélagið.“

Þetta er afskaplega vel orðað eins og það stendur í lögunum. Vissulega kom það mér á óvart að Evrópusambandið væri á móti hinu kristilega siðgæði og teldi að það stangaðist á við grundvallarreglur. Siðgæði er í mínum huga eitt fallegasta orð íslenskrar tungu og í því er falinn mikill boðskapur og mikil stefna. Ég trúði því að þetta atriði yrði inni en ég verð þó að viðurkenna að náðst hefur sátt sem ég mun styðja þó að orðið „siðgæði“ sé þar úti.

Í breytingartillögunni segir, með leyfi forseta:

„… að starfshættir grunnskólans skuli mótast af umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi.“

Þetta er auðvitað prýðileg lesning og góður hugur sem þessu fylgir. Ég hefði sannarlega kosið að þetta hefði fengið að standa eins og þetta var. En ég mun hins vegar styðja tillögu hv. þingmanna Höskuldar Þórhallssonar og Jóns Magnússonar um að kristinfræði verði í aðalnámskrá. Það er mikilvægt, sem hér hefur komið fram hjá trúuðum og heiðnum mönnum í dag, að allir virði það sem gerðist á Þingvöllum árið 1000 og sem hefur fylgt þessari þjóð svo

ríkt og skilað menningu okkar miklu og þjóðfélagi, sem sker sig kannski á margan hátt úr samfélagi þjóðanna hvað varðar virðingu fyrir einstaklingnum og þá siðfræði sem hér hefur þróast. Menn mega aldrei gleyma því að þessi aldna kynslóð sem hefur byggt upp þetta land var rík af tilfinningu fyrir uppeldi barna, fyrir sögunni. Hún tileinkaði sér mikinn bóklestur og var í rauninni fjölmenntuð.

Ég sagði það frammi áðan að ég saknaði þess, af því að maður hefur fylgst með grunnskólanum, bæði í gegnum sín börn og barnabörn, að í gamla daga hafi mikið verið lagt upp úr því að læra ljóð utan að. Í leikskólanum læra börn að syngja, læra ljóð og kunna texta, en ég held að það hafi gefið okkur mikið, sem eldri erum, að við vorum látin læra heilu ljóðabálkana utan að. Ég held að það hafi skilað okkur miklu. Ég sakna þess úr skólastarfi að þessu skuli ekki vera viðhaldið og að það skuli ekki vera skylda að læra ljóð. Ég held í fyrsta lagi að hver og einn hafi gott af því að kunna ljóð utan að og kunna að nota þau í lífi sínu. Ég er líka sannfærður um að það að þurfa að læra eitthvað utan að skilar manni miklu og maður getur nýtt það á svo mörgum sviðum síðar meir í lífinu.

Ég er sammála því sem hér kemur fram að það er mjög mikilvægt í breyttu skólaumhverfi að huga mjög vel að því að hver nemandi fái að njóta hæfileika sinna. Við þurfum að leggja sérstaka rækt, sem skólarnir gera, við að kenna börnunum, fara með þau út í náttúruna, fræða þau um atvinnulíf landsmanna og sögu. Tímarnir eru breyttir, því miður að sumu leyti. Hér áður fyrr var skólatíminn styttri. Vel kann að vera að skólatíminn á Íslandi með hinu stutta sumri séu fulllangur, bæði fyrir kennara og nemendur. Það getur skapað skólaleiða sem er mjög varasamur. Það er mjög mikilvægt að vera úti í náttúrunni og njóta sumarsins, eins og hæstv. iðnaðarráðherra, sem hér gekk fram hjá, þekkir manna best. Ég hygg að þetta sé komið til að vera, skólinn hefur lengst. Hitt er horfið sem var að börnin fóru til vinnumennsku eða veru í sveit þar sem margir þroskuðust og eiga um það dýrmætar minningar. Það er næstum því liðin tíð. Ég er sannfærður um að það var stór liður í að ala þessa þjóð upp að gefa mönnum það mikla tækifæri að kynnast þar með landinu sínu, sögunni, taka þátt í starfi landbúnaðarins.

Svo fóru menn fljótlega til sjós, sumir upp úr fermingu, eins og hæstv. iðnaðarráðherra og fleiri, og ekki skaðaðist hann af því. En Evrópusambandið hefur sagt okkur að við megum helst ekki láta nokkurn mann vinna fyrr en hann er kominn undir tvítugt, tóm vitleysa í mínum huga og heyri ég að hæstv. iðnaðarráðherra tekur undir þá skoðun. Þess vegna er það nú svo að við þurfum á mörgum sviðum að hugsa um frelsi okkar sjálfra og viðurkenna að þrátt fyrir að margt komi gott að utan, ég dreg ekkert úr því, þá hefur þetta mikla starf sem ég hef verið að fara hér yfir síðustu 130 árin skilað okkur gríðarlega miklu, menntaðri þjóð sem hefur náð mjög langt í að bæta lífskjör sín og er í fremstu röð í veröldinni hvað lífsgæði og lífskjör varðar. Við eigum að halda fast í það sem hefur reynst okkur vel á þeim langa vegi sem þjóðin hefur gengið.

Ég vil taka undir að það er mjög mikilvægt að við gerum miklar kröfur til kennaranna, sem eru lykilmenn samfélagsins, og að þeir hafi mikla möguleika til endurmenntunar eins og hér kemur fram. Það er grundvallaratriði því að tímarnir breytast hratt og það er kannski það fólk sem síst má við því að staðna í starfi og þarf sannarlega á því að halda að fara í endurmenntun. Við höfum séð það í gegnum tíðina hve miklu það hefur skilað.

Ég hef líka rakið það hér að snemma þarf að huga að vilja barnanna, hæfileikum þeirra, að rækta það sem best er í hverjum og einum og leyfa honum að njóta hæfileika sinna og velja sér síðan í framhaldsskóla það sem honum hentar. Ég tek undir það, sem hér hefur komið fram, að mjög mikilvægt er að hugsa um allar sérþarfir og stuðning við námsfólkið, við börnin okkar, ekkert er jafnmikilvægt í mínum huga.

Ég hlustaði eitt sinn á ræðu hjá ágætum manni sem hafði búið lengi í Bandaríkjunum, fyrir u.þ.b. 30 árum. Ég man að hann sagði að sér hefði brugðið við að koma heim því að í Bandaríkjunum hefði hann nánast orðið að koma á viku til tíu daga fresti í skólann til að hitta kennara barna sinna og fylgjast með og taka þátt í starfinu þar. Hér hefði þetta verið með öðrum hætti. Ég hygg að þessi hlið málsins hafi batnað á síðustu árum eftir flutning grunnskólans og að kennarar og skólastjórar leggi í dag mjög mikið upp úr samstarfi við foreldra. Það er gríðarlega mikilvægt því að heimilin þurfa á því að halda, heimilin eru breytt, þau eru ekki sá skóli sem var, þau eru meiri hvíldarstaður. Foreldrarnir vinna úti og hafa minni tíma og skólinn er því framhandleggur heimilisins. Kennaranum er falið mikið verk sem áður var oft og tíðum í höndum foreldra og heimilis. Því ber að viðurkenna að skólinn er hluti af heimilinu og rækta með nýjum hætti aukið samstarf á milli skólans og foreldranna.

Ég verð að segja fyrir mig í lok ræðu minnar að þetta eru stórir málaflokkar. Ekkert skiptir í mínum huga jafnmiklu máli fyrir framtíðina og það hvernig skólarnir eru byggðir upp sem stofnanir og hvaða markmið eru þar sett fram. Hér eru góð og göfug markmið sett fram þannig að ég er bjartsýnn á stöðu þjóðarinnar og trúi því að við getum haldið áfram á sömu braut og verið hefur. Það hefur verið svo á síðustu tíu árum (Forseti hringir.) að aldrei hafa fleiri Íslendingar sótt sér nýja alhliða menntun, aldrei fleira fólk (Forseti hringir.) setið á skólabekk en í dag. Ég hef lokið máli mínu, hæstv. forseti.

[22:42]

Árni Johnsen (S):

Herra forseti. Ég hef með mér hina helgu bók, *Biblíuna*, í ræðustól og, með leyfi forseta, vitna ég í séra Halldór Kolbeins, prest frá Ofanleiti í Vestmannaeyjum, sem sagði gjarnan í húsheimsóknum: „Hér sé guð og hér sé friður. Er nokkuð að borða?“

Þetta er kannski meginkjarni alls þess sem við þurfum að hugsa um og skipta okkur af, að hafa andlega nestið í lagi og það veraldlega einnig. Um það snýst lífið í hnotskurn. Það er hlýlegt að sjá hæstv. iðnaðarráðherra Össur Skarphéðinsson brosa fallega við þessum orðum. (**Iðnrh.:** Alinn upp hjá sjöundadagsaðventistum.) Rétt, alinn upp hjá sjöundadagsaðventistum, góðu fólki og einstaklega traustu.

Herra forseti. Hér hefur verið fjallað nokkuð um ákveðna breytingu á grunnorðalagi í hlutverki námskrárverkefna grunnskólakerfisins og þá er ekki deilt um mörg

orð. Það er breytingin úr orðunum „kristilegt siðgæði“ í kristin arfleifð íslenskrar menningar. Hvort tveggja stendur fyrir sínu en tilfærslan frá kristilegu siðgæði í kristna arfleifð íslenskrar menningar hefur afsökunartón í sjálfu sér og það er miður. Þá er látið undan dekurrófum víða um heim, trúleysingjum, stjórnleysingjum, fólki sem hugsar mest um sjálft sig og síður um að sinna náunganum af kærleik og góðvild. Fólki sem hugsar ekki mikið um að rækta lítillæti, þakklæti og auðmýkt sem eru grundvallaratriði í því að maður sé manns gaman án þess að nokkur skemmist. Þetta er millileið.

Ég tek undir orð hv. þm. Guðna Ágústssonar að það er miður að menn skuli slaka á klónni. Sumt þarf að vera strekkt, sumt þarf að vera fast. Íslensk trúarbragðafræðsla, íslenskur kristindómur hefur verið ankeri Íslendinga í gegnum þúsund alda nið og hefur alltaf reynst okkur vel þó að í engu í þeim efnum né öðru sé hægt að túlka endalausar og faglegar lausnir. Lífið leikur ekki þannig. Það skiptir líka miklu máli í þessari umræðu að fjalla af einurð um mikilvægi þess að kristindómsfræðsla sé tryggð áfram á Íslandi af metnaði, skilningi og reisn sem vera ber. Kristindómur er okkar ankeri, við yrðum ankeri annarra þjóða sem hafa önnur trúarbrögð en við skulum ekki grugga þetta saman, blanda þessu saman því að það á ekki samleið í sjálfum vísindunum þó að það eigi samleið í samskiptunum. Það er vandi að greina þarna á milli þannig að menn horfi til enda án þess að ruglast í ríminu.

Það er mikilvægt fyrir okkur á Íslandi að skapa skjól fyrir okkar fólk, veraldlegt, fjármálalegt og trúarlegt skjól. Skjól sem byggist kannski fyrst og fremst á orði sem ekki er hægt að þýða á erlendar tungur — vinarþeli. Það ætti að vera skjól sem við ættum helst að hafa í heiðri og í því er innifalið æðimargt af því sem við viljum leggja áherslu á í þjóðfélagi okkar til að lifa þar saman í sátt og samlyndi.

Þegar skólaskylda hófst færðist sú skylda foreldra að kenna börnum siðgæði, kristilegt siðgæði, að sumu leyti frá heimilum og til skólayfirvalda, til skólanna í landinu. Kirkjan og prestastéttin í landinu hefur í gegnum aldirnar staðið vörð um þetta mikilvæga verkefni og þennan mikilvæga þátt. Kirkjan og prestastéttin hafði verulega forgöngu um að koma skólaskyldu á á Íslandi og kristinfræðikennsla fór þá að verulegu leyti yfir á þann þátt þjóðlífsins án þess þó að ábyrgð heimilanna væri á nokkurn hátt tekin burt.

Það er slæmt að mínu mati að slaka á taumnum í þessari straumiðu með því að finna út, þó að þetta sé fallegt orð „arfleifð“ íslenskrar menningar og megi túlka til hins sama, en það er ekki vísindaorð eins og hitt orðið er. Það er skilgreining. Og við eigum við að gera mun á slíku, hvort sem við erum með afleggjara eða móðurplöntuna sjálfa, hvort við höfum íslenska jurt eða viljum rækta stjúpmæður á Vatnajökli. Það væri ekki fallegt ásýndar.

Við eigum ekki að þurfa að hafa neina afsökun fyrir grunni okkar siðfræði og siðgæði þó að við kunnum þann þátt að vera fagleg gagnvart ritun sagna og þess vegna koma kannski orðin kristin arfleifð íslenskrar menningar. Þetta er útþynnt. Þetta er ekki okkar tæra og góða mjólk, þetta er léttmjólk. (**Gripið fram í:** Hún er holl.) Það getur verið ýmsu háð hvað er hollt. Það er jafnmikill sykur í hvorri tveggja. Þetta eru nefnilega atriði sem ég tel að eigi ekki að semja um. Þetta er ekki eitthvað sem er ekki ásættanlegt en við þurfum samt að hafa sterka vitneskju um það sem skiptir máli í þessu. Það er að ganga beint til verks í að skapa það skjól sem skiptir svo miklu máli. Þar er kirkjan, þar eru trúarbrögðin, þar er kristindómurinn forsendan.

Íslenskir kristniboðar hafa líklega um sex áratuga skeið stundað kristniboð til að mynda í Konsó í Eþíópíu. Afrakstur inn er samfélag fátæks fólks í innhéruðum Eþíópíu, fólks sem líður nú miklu betur. Margir hafa sagt að menn eigi ekki að skipta sér af trúarbrögðum í öðrum heimshlutum, en þar sem fáfræði er þar eru ekki jákvæðir hlutir. Einu trúarbrögðin í Konsó áður en íslenskir kristniboðar komu þar til starfa var trúin á hið illa. Það var bara misjafnlega mikið illt sem gat hent fólk. Þetta eru einfaldar staðreyndir þó það standi okkur ekki nærri að hugsa um það. Þetta varð til þess að nú er þar fólk sem líður betur. Stærsti hlutinn af þessari kristindómsfræðslu var kannski heilbrigðisfræði, að kenna hreinlæti og kenna ræktun, að kenna einfalda hluti sem bættu kjör og bættu líf. Íslenskir kristniboðar hafa unnið stórkostlegt afrek á þessum vettvangi í Konsó eins og víðar í heiminum. Við eigum að læra af þessu. Við eigum að standa vörð um það sem hefur reynst okkur vel og gæta þess að þynna það ekki út.

Það er margt sem þarf að verja þótt sitt sýnist hverjum. Það finnst mörgum t.d. sjálfsagt að verja stefnu Framsóknarflokksins. (**Gripið fram í:** Það þarf ekki að verja hana.) Það er af hinu góða auðvitað því að hún er hluti af íslenskum jarðvegi þótt sitt sýnist hverjum. (**Gripið fram í:** Það er skynsemin sjálf.) Það er þetta sem mér finnst skipta máli í þessari umræðu að fari ekki á milli mála. Og ég vil undirstrika með þessum orðum mínum að við þurfum að styrkja kristinfræðsluna í skólum landsins þó að við getum sinnt fræðslu um önnur trúarbrögð, aðrar vísindagreinar, en okkar stefna, okkar trú er kristin trú. Það er skylda okkar að verja hana.

Í hinni helgu bók má víða finna tilvitnanir sem styrkja þessa framsögu. Þetta er ekki langur texti en vigtar þungt og er kjarni málsins. Þær þola hvaða pus sem er, hvaða glott sem er, hvaða högg sem er, því að enginn maður sem ver kristna trú haggast. Enginn. Það er hægt að róta mörgum öðrum og það eins og lífið sjálft er, ber vott um ákveðinn veikleika. Í Matteusarguðspjalli, 7. kafla, 12. versi Fjallræðunnar segir til að mynda í einni setningu, gullna reglan:

„Allt sem þér viljið, að aðrir menn gjöri yður, það skuluð þér og þeim gjöra. Þetta er lögmálið og spámennirnir.“

Það felst mikið í þessum fáu orðum. Þau eru ekki neitt smjörlíki á brauð, þau eru alvörufæða fyrir andlega heilsu, andlegt jafnvægi, fyrir lífsgæði og velsæld íslensku þjóðarinnar.

Það má vitna í Matteusarguðspjall, tvöfalda kærleiksboðorðið sem segir í hnotskurn frá mikilvægi þess að við stöndum vörð um kristnifræðslu í okkar samfélagi. Þó að enginn sé kristnari en honum sýnist viljum við hafa ákveðna hluti í lagi og það er ekki hægt að hringla neitt með trúarbrögð. Það verður að vera eitthvað sem þróast í mannsálinni sjálfri og sumir meira að segja sem halda að þeir séu heiðingjar eru kannski trúuðustu menn landsins. (**Gripið fram í:** Eins og Bjarni Harðarson.) Já, gott dæmi

er hv. þm. Bjarni Harðarson. Í Matteusarguðspjalli, 22. kafla, segir með leyfi forseta, þó að vitnað sé í Biblíuna:

„Og einn þeirra, sem var lögvitringur, vildi reyna hann og spurði: „Meistari, hvert er hið æðsta boðorð í lögmálinu?“

Jesús svaraði honum: „Elska skalt þú Drottin, Guð þinn, af öllu hjarta þínu, allri sálu þinni og öllum huga þínum. Þetta er hið æðsta og fremsta boðorð. Annað er hliðstætt þessu: „Þú skalt elska náunga þinn eins og sjálfan þig. Á þessum tveimur boðorðum hvílir allt lögmálið og spámennirnir.““

Þetta er kjarni okkar kennslu í siðgæði og siðfræðum í gegnum aldirnar á Íslandi. Af hverju ættum við að fara að hræra þetta upp í eitthvert duft, gerviduft, innflutt duft út af kröfum frá Brussel eða öðrum úti í Evrópu eða úti hinum stóra heimi? Við skulum bara halda okkar striki.

Og kannski er alvarlegasta og ákveðnasta tilvitnunin í þessum efnum, um mikilvægi þess að rækta þennan þátt sem ég hef lagt áherslu á í máli mínu, í Lúkasarguðspjalli, 6. kafla. Þar segir:

„En ég segi yður er á mig hlýðið: …“

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti vill minna hv. þingmann á að lesa ekki texta nema með leyfi forseta.)

Með leyfi forseta:

„Elskið óvini yðar,“ — með leyfi forseta — „gerið þeim gott sem hata yður,“ — með leyfi forseta — „blessið þá sem bölva yður“ — með leyfi forseta — „og biðjið fyrir þeim er misþyrma yður.“ — Með leyfi forseta: „Slái þig einhver á kinnina skaltu og bjóða hina og taki einhver yfirhöfn þína skaltu ekki varna honum að taka kyrtilinn líka. Gef þú hverjum sem biður þig og ef einhver tekur frá þér það sem þú átt þá skaltu ekki krefja hann um það aftur. Og eins og þér viljið að aðrir menn geri við yður, svo skuluð þér og þeim gera.“

Herra forseti. Þetta eru grundvallaratriði sem ég dreg fram hér. Í siðaboðskap kristninnar segir, með leyfi forseta, úr bók sem ber nafnið *Maðurinn og trúin — Trúarbragðafræði handa grunnskólum*, eftir Gunnar J Gunnarsson, að kjarninn í siðaboðskap kristninnar sé einmitt tvöfalda kærleiksboðorðið. Og þegar Jesús var spurður hvert væri æðst allra boðorða vitnaði hann einmitt í það boðorð sem ég las upp áðan.

Þegar Jesús talar um að elska á hann ekki bara við tilfinningar heldur kærleika sem kemur fram í verki. Hann er sjálfur kristnum mönnum fyrirmynd því að hann sýndi þeim sem urðu á vegi hans kærleika í verki með því að lækna sjúka og hughreysta þjáða. Hann lagði einnig áherslu á að allir sem þyrftu á kærleik okkar að halda, umhyggju og hjálp, væru náungar okkar. Gullna reglan í Fjallræðunni undirstrikar þetta.

Það er því mikilvægt að við ræktum þann þátt í skólastarfinu sem heitir kristinfræðsla og nýtum þekkingu prestastéttarinnar því að þeir eru lögboðinn hluti landsins þegna og við eigum að þora að standa við það að verja þessa fræðslu, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir. (**Gripið fram í:** Þakka þér fyrir það.) Það skiptir öllu máli að sinna því verki af einurð, að fara ekki með flím um það heldur hafa þrek til að standa á því sem skiptir máli til lengri tíma og skemmri fyrir íslenska þjóð.

[23:02]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir um margt ágæta ræðu en vil þó gera athugasemdir við þann skilning sem þar kemur fram þar sem hv. þingmaður talar um okkur trúleysingjana, marga hverja sem varðmenn þess að kristindómsfræðsla fái að þrífast í skólakerfinu í landinu. Við kærum okkur ekki um það, hv. þm. Árni Johnsen, að vera í ræðustól kallaðir eiginhagsmunaseggir og skeytingarlausir því slíkir fordómar sæma ekki þingmanninum og sæma ekki hinu háa Alþingi að draga menn með þeim hætti í dilka fyrir skoðanir sínar.

Við sem erum trúleysingjar unnum íslenskri kirkju ekkert síður en þeir (Forseti hringir.) sem trúa á trúarjátningunua. En við höfum okkar (Forseti hringir.) siðgæði og sækjum það til margra átta, þar á meðal (Forseti hringir.) okkar kristilega uppeldis og (Forseti hringir.) okkar gamla heiðindóms.

[23:03]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil árétta það vegna hugleiðinga hv. þm. Bjarna Harðarsonar að ég er ekki að tala niður til trúleysingja eða annarra. Ég er ekki að tala niður til þeirra sem hafa aðrar trúarkenningar eða hafa önnur trúarbrögð í heiðri en Íslendingar almennt. Ég er einfaldlega að benda á að við skulum halda okkar striki þar sem þorri þjóðarinnar er í sömu stöðu og við skulum virða hitt fullkomlega til fulls. Það er alltaf álitamál hvað er trú og hvað er ekki trú. Það á hver við sjálfan sig.

En við höfum ákveðna línu yfir allt landið í gegnum aldirnar með uppbyggingu okkar og reynslu. Það er það sem ég legg áherslu á. Við eigum ekkert að vera að hagga því en virða allt annað fullkomlega.

[23:04]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir þessi orð. Ég trúi því að það sem hann sagði í upphafi ræðu sinnar, sem tók reyndar í sama setningarhluta trúleysingja og stjórnleysingja, hafi verið einhvers konar mismæli því trúleysingjar eru og þaðan af síður stjórnleysingjar verra fólk en aðrir. Mér þykir vænt um að það er skilningur hv. þingmanns.

Hvort meginmáli skipti um kristindómsfræðslu í skólum að stór hluti þjóðarinnar er í þjóðkirkjunni, þá er ég ekki viss um að það sé réttur skilningur. Það sem meginmáli skiptir um gildi kristindómsfræðslunnar í skólum er að menningararfleifð okkar er kristin. En við eigum ekki að nota hana til þess að boða trú og sjálfur er ég ekki hrifinn af því að við notum skólana til trúboðs (Forseti hringir.) og hef raunar trú á því að hæstv. menntamálaráðherra, sem er því miður (Forseti hringir.) fjarverandi, sé mér sammála og nær mínum (Forseti hringir.) skoðunum, trúleysingjans, en skoðunum hv. þm. Árna Johnsens. (Gripið fram í.)

[23:06]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar örstutt að gera athugasemd við

ræðu hv. þm. Árna Johnsens þar sem hann fjallaði sérstaklega um það sem lagt er til að standi í lögum um grunnskóla um kristna arfleifð íslenskrar menningar, þar sem hann telur það vera útþynnt hugtak frá því sem hann hefði gjarnan viljað sjá og hefur verið í grunnskólalögum. Má ég þá minna á að mörgum finnst að það sem stendur í breytingartillögum meiri hlutans sé líka talsvert útþynnt frá því sem stóð og stendur í frumvarpinu sem hæstv. menntamálaráðherra hefur lagt fram.

En ég verð að segja að í öllu tali hv. þingmanns og tilvitnunum í hina helgu bók og tali hans um umburðarlyndi og kærleika fannst mér felast afskaplega lítið umburðarlyndi fyrir öðrum skoðunum, öðrum sjónarmiðum, öðrum trúarbrögðum o.s.frv. Ég kalla því eftir að menn sem eru slíkrar skoðunar lifi eftir bókinni og því sem sagt er. Kærleikurinn umber allt. (Forseti hringir.) Það finnst mér sannarlega skorta í viðhorfi hv. þingmanns.

[23:07]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Vandinn við lífsgátuna þegar kemur að trúarbrögðum er að vera ekki sjálfur eins og vegprestur. Að vísa þann veg sem maður fer ekki sjálfur. Það er þó alltaf hætta á því, veruleg hætta og þannig er það í mannanna samskiptum.

Ég hef lagt mikla áherslu á að virða eigi öll trúarbrögð en við eigum ekki að hlaupa undan merkjum með viðmiðanir okkar kjarna, ekki frekar en við eigum að rusla íslensku landslagi burtu af Íslandi af því það er eitthvað óhagkvæmt. Við eigum að byggja á hefðum okkar, reynslu og festu og okkar ankerum. Hitt er annað að víða má finna þess stað í Biblíunni sem segir að menn eigi að vera saklausir sem dúfur en þar segir líka að menn eigi að vera slægir sem höggormar.

[23:08]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér finnst það vera spurning til hv. þingmanns hvort hann sé ekki þeirrar skoðunar að við eigum einmitt að leggja rækt við alla okkar menningarlegu arfleifð. Þegar verið er að tala um kristni í þúsund ár á Íslandi má ekki gleyma því að lengri hluta þess tíma var íslensk þjóð kaþólsk. Lútherskan hefur verið hér skemmri tíma en kaþólskan var. Áður vorum við ásatrúar.

Á ekki íslensk æska að læra einmitt um þessa arfleifð okkar? Er það ekki mikilvægt að mati þingmannsins? Væri ekki nær þá að í 2. gr. grunnskólalaganna væri talað um trúarlega arfleifð íslenskrar menningar? Að öll trú væri í rauninni inni í þessari (Forseti hringir.) markmiðsgrein grunnskólalaganna?

[23:10]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í heimabyggð minni var upphaf margra trúarbragða á Íslandi, mormóna, aðventista, hvítasunnumanna til að mynda. Fyrsta mannvirkið sem byggt er í kristni á Íslandi var í Vestmannaeyjum, kirkja. Stafkirkjan. Ég hef því alltaf verið opinn fyrir því að sinna öllum þessum þáttum. Það þýðir ekkert að snúa út úr því.

Hins vegar hefur íslenskt þjóðfélag á síðustu öldum þróast út frá kristinni fræðslu og kristnu siðgæði. Við förum ekki að sparka í þá þróun þó að við virðum kaþólskuna, heiðindóminn eða goðatrúna. Þá er það bara hluti af menningu okkar, lífi og starfi. En skjólið okkar hefur verið kristni fyrir þjóðina í heild og við skulum standa vörð um hana.

[23:11]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir hans ágætu hugvekju um þessi mál. En ég verð þó að gera athugasemd við það að með breytingartillögu menntamálanefndar um að starfshættir grunnskóla skuli mótast af kristinni arfleifð íslenskrar menningar sé verið að þynna út ákvæði núgildandi laga sem kveða á um kristilegt siðgæði. Ég er með umsögn sem mér barst út af þessu máli 18. janúar 2008. Þar segir, með leyfi forseta:

„Verði álitið nauðsynlegt að endurskoða orðalag markmiðsgreinarinnar þá leggur Biskupsstofa áherslu á að skýrt komi fram hverjar séu þær rætur sem grunngildi íslensks samfélags og skólastarfs eru sprottnar úr. Því er lagt til að markmiðsgreinin í 2. gr. orðist svo:

„Starfshættir grunnskóla byggjast á þjóðlegum, kristnum og siðrænum (húmanískum) arfi íslenskrar menningar og skulu mótast af mannúð, umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi.““

Undir þetta skrifar biskup Íslands, séra Karl (Forseti hringir.) Sigurbjörnsson, sem seint verður sakaður um að reka (Forseti hringir.) einhverja útþynningarstefnu í þessum málum, en ég tók undir með honum í tillöguflutningnum.

[23:12]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Kirkjan hefur löngum verið lipur við að semja sig frá málum og semja til friðar. Það er af hinu góða. Menn geta þó haft sína skoðun á gildi og niðurstöðum þeirra samninga. Ég sagði í upphafi máls míns að ég teldi að þetta væri alveg ásættanleg niðurstaða.

En hitt hefði verið betra vegna þess að það sem ég nefndi útþynningu er kannski fyrst og fremst afsökunartónn að mínu mati. Það er mitt mat í þeim efnum. Ég veit hins vegar að það eru margir fleiri sem hafa það mat. En þetta er það sem ég gagnrýni. Mér þykir það veikara en skyldi, það er ekki eins þéttriðinn kaðall og ætti að vera.

[23:13]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ber fulla virðingu fyrir skoðunum hv. þingmanns. En í annarri umsögn sem mér barst vegna þessa máls segir, með leyfi forseta:

„Það er því vandséð hvers vegna ekki má nefna hvaðan þau eru ættuð.“ — Þ.e. gildin. — „Að mínu mati er grundvallarmunur á því að skólinn veiti nemendum kristilegt uppeldi, sem ber væntanlega að skilja sem kristilegt trúaruppeldi, og því að starfshættir skólans skuli mótast af kristi-

legu siðgæði. Líklega væri þó enn skýrara að vísa til gildagrunns þess sem menningararfurinn hefur miðlað sem „hins húmanísk-kristna menningararfs“.“

Þetta segir Sigurður Pálsson í umsögn sinni um málið. Sá ágæti maður er fyrrum framkvæmdastjóri Hins íslenska biblíufélags, sóknarprestur við Hallgrímskirkju í Reykjavík, stundakennari í trúaruppeldis- og kennslufræði við KHÍ og stundakennari í trúarlífssálarfræði og trúaruppeldis- og kennslufræði við guðfræðideild Háskóla Íslands 1998. Þetta er sá grunnur sem sú breytingartillaga sem hv. þingmaður vék (Forseti hringir.) að byggir á og það er okkar skoðun (Forseti hringir.) að hann gangi síst skemur en (Forseti hringir.) núgildandi lög.

[23:15]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get alveg tekið undir að sú breyting sem hér er gengur ekkert skemur í þessum þætti en ella. Þetta er spurning um smekk á orðalagi og orðavali.

Margir fræðimenn kirkjunnar, hinir mætustu menn, hafa verið svolítið fastir í hjólförunum, í gömlum þáttum og kenningum, ég vil ekki segja fordómum en í gamalli túlkun. Ég held að það hafi ekki verið sérstaklega til góða fyrir almennt kirkjulegt starf en það er nauðsynlegt að hafa það og gott að staldra við í þeim efnum og velta því fyrir sér.

Það sem kom fram í tilvitnun hv. formanns menntamálanefndar í skrif Sigurðar Pálssonar, að það sem skipti öllu máli væri kristilegt uppeldi, finnst mér vera grundvallaratriði. (Forseti hringir.) Það fjallar um þetta allt saman.

[23:16]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Árna Johnsen fyrir ræðuna. Hann var hann sjálfur í þessari ræðu og ég efast ekkert um heilindi hans gagnvart þessu máli. Ég er í engum vafa um að allir prestar og kristnir menn munu sakna orðsins „siðgæði“ sem er vikið á brott þó að menn sætti sig við annað orðalag.

Kirkjunnar menn munu styðja breytingartillögur þær sem hv. þingmenn Höskuldur Þórhallsson og Jón Magnússon munu flytja við 25. gr., að kristin- og trúarbragðafræði verði hluti af aðalnámskrá skólanna. Ég spyr hv. þingmann hvort hann muni styðja þessa breytingu sem ég veit að hefur mikið að segja fyrir söguna og trúna.

[23:17]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er auðvelt að svara spurningu hv. þm. Guðna Ágústssonar. Svarið er já, ég mun styðja tillöguna.

[23:17]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni þetta svar. Ég minntist í ræðu minni á það sem mér þykir best við kristnina, hún er svona eins og vatnið, hún er alls staðar, hún kemst alls staðar, hún er óáreitin, hún er hlutlaus og þess vegna hefur hún verið okkur Íslendingum svo mikilvæg. Hún hreykir sér ekki og hún er ekki öfgafull og við höfum í rauninni frið fyrir kirkjunni ef við viljum en við leitum til hennar á öllum stórum stundum.

Ég vil spyrja hv. þingmann, af því að hv. þingmaður er náttúrubarn, um skólastarfið og atvinnulífið, á lengd skólanna. Ég hef töluverðar áhyggjur af því að þessi mikla lenging hér í okkar stutta og mikilvæga sumri muni skapa skólaleiða bæði hjá börnum og kennurum. Hvaða skoðun hefur hv. þingmaður á því? Hvernig eiga börn að (Forseti hringir.) kynnast atvinnulífinu? Ég veit að það er mikið af vettvangsferðum í skólanum, sem eru auðvitað mikilvægar, (Forseti hringir.) en þetta er stór hluti af íslenskri sögu.

[23:19]

Árni Johnsen (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Sjálfur byrjaði ég að vinna sex ára gamall fyrir launum í fiski. Vinnan á sumrin hefur verið besti skóli lífsins fyrir mig og marga félaga mína (**Gripið fram í:** Og Mogginn.) vítt og breitt. Sumarstarf með skóla er ómetanlegt og hefur verið það fyrir þessa þjóð. Þess vegna eigum við að stefna að því að leggja rækt við það á ný þrátt fyrir boð og bönn utan úr hinum stóra heimi. Lengd skólaársins er ekki í takt við andrúm íslensks samfélags. Það er ekki í takt við þann þátt sem við viljum byggja á, það svigrúm og þá reynslu og við eigum að varna því að leiði hlaupi í börnin okkar. Það er hættulegt og við (Forseti hringir.) höfum Ísland til þess að berjast gegn því.

[23:20]

Útbýting:

Efni og efnablöndur, 431. mál, nál. umhvn., þskj. 1081; brtt. þskj. 1082.

[23:20]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Frumvarp til laga um grunnskóla er mjög ítarlegt og hefur einnig fengið mikla yfirferð og á margan hátt vandaða í menntamálanefnd. Mér skilst af umræðum hér að talin hafi verið sérstök ástæða til þess að taka fram að bæði formaður og nefndin hafi unnið þetta frumvarp vel. Það eru svo sem nýmæli að heyra það hérna í þingsölum. Það er kannski ástæðan fyrir því að þessu er haldið hér á lofti, að frumvarpið hafi verið vel unnið í nefnd. Það er gaman að því að komið er inn til umræðu mál sem menn geta haft þau orð um, þau eru ekki svo mörg.

Þó eru hérna örfá atriði sem ég vildi víkja að til viðbótar við það sem sérstaklega hefur komið fram, m.a. í framsögu formanns nefndarinnar, hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar, sem hélt ágæta framsögu en að mínu viti einum of stutta. Það var ítarlegt nefndarálit en hv. þingmaður áttaði sig á því þegar hann var kominn út í sirka mitt álitið að tíminn samkvæmt nýju þingsköpunum var búinn. Þá varð það honum helst til bjargar að segja að hann vonaðist til þess að aðrir nefndarmenn tækju við þar sem hann varð að hætta. Þetta sýnir nú, herra forseti, hvernig þessi nýju þingsköp virðast þegar vera farin að hefta nauðsynlegan málflutning og tjáningu hér á Alþingi.

Nú er að vísu heimild hjá forseta til þess að lengja ræðutímann að eigin frumkvæði þegar um stór mál er að ræða. Ég tel að einmitt í þessu tilviki þegar verið að fjalla um einn stærsta málaflokk íslensks samfélags sem er málefni

grunnskólans og frumvarp til nýrra heildarlaga, hefði verið mikil virðing að því að forseti hefði að eigin frumkvæði lengt þar að minnsta kosti ræðutíma aðalframsögumanna og fulltrúa þingflokka. Það hefði verið við hæfi í stað þess að heyra formann nefndarinnar verða að hætta í miðju kafi með andarteppu yfir því að tíminn væri búinn og hann gæti ekki gert málinu tilhlýðileg skil. Ég vek athygli á því, herra forseti.

En víkjum aðeins að efnisgreinum málsins. Kolbrún Halldórsdóttir, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í hv. menntamálanefnd, kom hér inn á nokkur atriði í ræðu sinni, þ.e. bæði í 1. og 2. gr. þar sem farið er inn í gildi og markmið laganna. Þá vakti hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir athygli á því að áherslan á mannréttindi mætti svo sannarlega vera meiri í upphafi þar sem verið er að tala um markmið. Hún leggur til að orðið „mannréttindi“ komi þarna í fyrstu greinunum. Hvað er mikilvægara nú á þessum tímum en einmitt árétting á mannréttindum? Ég tek heils hugar undir þessar áherslur og þá breytingartillögu sem hv. þingmaður hér leggur til.

Þá vil ég líka víkja í beinu framhaldi af því sem mér finnst vera einn af megingöllum þessa lagafrumvarps en það er nálgun málsins. Hún kemur öll ofan frá í formi boðvalds. Hún kemur í formi þess að ríkið og sveitarfélögin koma með einhver boð og bönn en réttur nemandans er hins vegar hvergi nefndur í þessu sambandi. Það er komið að því í kafla hér nokkru ... (Gripið fram í.) Það er líka álitið gott, svo langt sem það nær. En ég bendi á, hv. formaður þingflokks Samfylkingarinnar, að það er ýmislegt sem betur mætti fara.

Ef hv. þm. Lúðvík Bergvinssyni finnst það lítið mál að tala um mannréttindi og rétt þá er ég ekki sömu skoðunar. Ég hefði talið, alveg eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon lagði áherslu á í ræðu sinni, að fyrst hefði átt að koma réttur barnsins til náms og þroska. Það hefði jafnvel átt að vera þarna í forgrunni.

Við höfum heyrt það núna síðustu daga að verið er að tala um nákvæmlega það sama varðandi barnaverndarlögin. Ég hlustaði á umfjöllun í sjónvarpi, í gær eða í fyrrakvöld, þar sem verið var að benda á þann ágalla í barnaverndarlögunum að mati þeirra sem þar fjölluðu um að réttur barnsins kæmi á eftir rétti foreldra. Sama finnst mér að ætti að vera hér, hér ætti réttur barns til náms, réttur fólks til náms og þess sem boðið er upp á í menningarþjóðfélagi okkar, að vera í forgrunni en ekki hvert rekstrarhlutverk menntakerfisins er, sem þarna er meira tíundað.

Ég vil leggja áherslu á, herra forseti, að þessi tvö atriði, annars vegar mannréttindanálgunin og hins vegar réttur einstaklingsins til náms, hefðu átt að vera í forgangi og síðan hefði málið átt að leggjast rétt út frá þessum grunnþáttum.

Þá tek ég einnig undir þær athugasemdir og ábendingar varðandi 2. gr., þ.e. um markmið, að starfshættir grunnskóla skuli mótast af umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi við ábyrgð og umhyggju o.s.frv. Þar hefur lítið verið breytt lítillega. Í þessum kafla ætti að koma áhersla á náttúruna og umhverfismálin sem eru jú það sem er mjög í brennidepli nú um þessar mundir. Þau eru það sem okkur ber að vera afar meðvituð um og eiga að vera hluti af þeirri umgjörð sem sett er utan um málaflokk eins og grunnskóla.

Þessi atriði vildi ég nefna hér í upphafi. Þessi valdstjórn ofan frá kemur líka mjög greinilega fram í stjórnskipuninni þar sem alltaf er talað um yfirstjórn en réttur nemandans til náms er eitthvað sem ekki er grunnur heldur er það stjórnunin, fyrirtækjastjórnunin, stjórnunin á menntun sem starfsfyrirtækjarekstri. Gott og vel, það þarf líka að vera til staðar en það á ekki að vera aðalatriðið.

Skólinn er til fyrir börnin en ekki börnin fyrir rekstrarapparatið. Þessi nálgun finnst mér vera kannski einn af hugmyndafræðilega veikustu þáttum þessa frumvarps. Ég hefði viljað að menn gætu stigið út úr þessu stöðuga rekstrarfari að reksturinn og sá hluti sé eitthvað sem sé megindrifkrafturinn og hitt komi síðan þar á eftir.

Það er ekki fyrr en í 13. gr. sem farið er að minnast á nemendur. Sú grein byrjar á þessum orðum: Grunnskóli er vinnustaður nemenda og allir nemendur grunnskóla eiga rétt á kennslu við sitt hæfi í hvetjandi námsumhverfi í viðeigandi húsnæði o.s.frv. og með almenna vellíðan. Þarna er nemandinn orðinn liður númer 2 eða 3 í áherslum í rekstri skóla. Ég er ekki sammála þessari nálgun.

Málfarið á þessu lagafrumvarpi er heldur ekki til fyrirmyndar. Ég minnist þess að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir talaði um að frumvarpssmíðin og textinn á lögum um grunnskóla ættu jú að vera gott fordæmi einmitt í þeim efnum. Það væri forvitnilegt að heyra hvaða skilning hv. þingmaður og hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson leggur í orðið „móttökuáætlunaraðgerðir“. Það mjög merkilegt orð sem talað um er í 16. gr. Ég veit að við erum báðir mjög góðir í móttöku en það leynast mörg orðskrípi í frumvarpinu sem ættu allra síst að eiga heima í frumvarpi til laga um grunnskóla.

Ég vil síðan segja nokkur orð varðandi það sem kemur fram í VI. kafla þar sem fyrst er verið að tala um skólahúsnæði og aðstæður í grunnskólum. Í 22. gr. er síðan talað um skólaakstur. Þar er eingöngu sagt:

„Sveitarfélög bera ábyrgð á skipulagi skólaaksturs þar sem hann á við og standa straum af kostnaðinum. Ráðherra setur svo reglur um skólaakstur í samráði við Samband ísl. sveitarfélaga.“

Fjarlægðir nemenda víða um land til skóla eru stórmál. Vegir víða um sveitir eru afar slæmir. Í mörgum tilfellum eru þeir ekkert betri en þeir voru fyrir áratugum síðan. En stöðugt lengist sá vegur sem börnum er ekið í skólann. Ég hefði viljað sjá að í þessa lagagrein hefði verið sett einhver krafa um aðbúnað barna í skólaakstri, þ.e. að ekki megi aka meira en ákveðna vegalengd, að lengd bílferða séu takmarkaðar þannig að menn gerðu sér grein fyrir því að þetta sé eitthvað sem skiptir máli. Í þeirri hrinu sem nú gengur yfir og hefur gengið á undanförnum árum í sameiningu sveitarfélaga hafa grunnskólar verið sameinaðir. Hefur það leitt til þess að akstur og akstursleiðir nemenda lengjast stöðugt. Það virðast fáir skipta sér af því.

Þetta er stórmál og eitt mesta átakamál til sveita í hinum dreifðu byggðum landsins er einmitt þessi ofboðslega þunga krafa að leggja niður, loka minni skólum dreifbýlisins, skólum sem eru einmitt hjarta og þungamiðja viðkomandi samfélaga. Það má jú reikna, setja þetta allt upp í excel. Sumir tala um að excel-kynslóðin sem nú ræður ríkjum á Íslandi sé að ganga af mörgum gildum dauðum eða að

veikja mjög gildismat þjóðarinnar, góða gildismatið af því það er allt sett upp í excel. Svo ef maður breytir einhverju þá breytist allt. Gildin eru sett upp í excel, líka gæði skólanna.

Ég hefði viljað sjá að í þessu frumvarpi væri tekið á því að settar væru kröfur, þ.e. um réttindi nemandans til náms við boðlegar aðstæður. Það væri líka sett fram krafa eða skilgreining á því að komið yrði til móts við minni skóla í ríkari mæli en nú er varðandi jöfnun kostnaðar og möguleika á að halda úti litlum skólum. Þetta finnst mér mjög mikið vanta. Mér finnst vanta í frumvarpið meira raunveruleikaskyn á því hvað er að gerast og hver veruleikinn er.

Eins er það með skólamáltíðirnar. Þar tek ég alveg heils hugar undir þær breytingartillögur sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir leggur til. Það er að grunnskólar skuli sjá nemendum fyrir málsverði á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið og málsverður skuli samkvæmt þessari grein vera nemendum að kostnaðarlausu.

Ég held meira að segja að máltíðin sé hluti af uppbyggingu matarmenningar sem er ekki hvað síst ástæða til þess að byggja upp, styrkja og standa vörð um. (Gripið fram í.) Margir skólar hafa því miður farið út í það að reyna að spara á máltíðum, bjóða þær út. Ég minnist þess t.d. þegar jafn ágætt sveitarfélag og Dalvíkurbyggð bauð út skólamáltíðirnar. Þá var verið að loka einum eða tveimur skólum í héraðinu, að mig minnir, eftir sameiningu. Skólamötuneytin sem þar voru fyrir voru lögð af og máltíðirnar boðnar út. Sá sem bauð í þær kom frá eldhúsi á Suðurlandi. Það gæti að sjálfsögðu hafa verið hið besta eldhús. En svo voru máltíðirnar keyrðar norður á Dalvík og þær hitaðar upp. En Dalvíkurbyggð sem státaði af því að geta haldið stærstu matarhátíðir í landinu (**Gripið fram í:** Og besta söngvarann.) og átt besta söngvarann, gat ekki einu sinni eldað matinn fyrir börnin sín heima. Ég gæti nefnt fleiri slík dæmi.

Máltíðir og matur í skólum hafa gríðarlegt uppeldishlutverk, matarmenningarhlutverk, sem ekki veitir af að styrkja nú á tímum. Þess vegna hefði ég viljað sjá að það stæði að máltíðir skyldu vera eldaðar á viðkomandi stað og vera hluti af skólanámskrá, mennta- og menningarnámskrá skólanna, en ekki eins og þetta sé einhver óæðri eða ónauðsynleg þjónusta, eins og mér sýnist af orðalaginu hér í þessu frumvarpi. Matur og matarmenning eru gríðarlega stór þáttur í uppeldi og velferð barna. Þess vegna finnst mér, frú forseti, að það hefði átt að gera því miklu betri skil.

Ég verð líka að taka undir orð hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur í 28. gr. Þar er verið að lengja skólaárið um tíu daga án þess að skilgreina hvers vegna og hvernig. Í mörgum tilfellum er þetta kannski ekki rétt og allra síst er rétt að lengja skólaárið án þess að það sé tilkynnt hvernig með það skuli farið eða hvort þarna sé frjálsræði skólanna að baki.

Ég vil rétt í lokin minna á skýrslu Ríkisendurskoðunar um Jöfnunarsjóð sveitarfélaga þar sem dreginn er fram sá mikli mismunur sem er á aðstöðu sveitarfélaga til þess að veita þá menntun sem hér er verið að tala um til þess að geta uppfyllt eðlilegan rétt og kröfu nemenda um nám. Þó að vísað sé á Jöfnunarsjóð sveitarfélaga fer hann eftir allt öðrum lögum þannig að það er í sjálfu sér engin trygging. Hér í lögum um grunnskóla ætti að vera skýrt kveðið á um að ríkið beri ábyrgð á því að fjármagn fari til sveitarfélaganna á fullnægjandi hátt þannig að þau geti hvert og eitt, óháð stærð, óháð legu, óháð miklum vegalengdum, veitt nemendum sínum nám á jafnréttisgrunni sem mikið (Forseti hringir.) vantar á, frú forseti. Í þessum lögum (Forseti hringir.) vantar einmitt þá meginþætti (Forseti hringir.) sem snúa að því að framkvæma þau ágætu markmið sem sett eru fram í frumvarpinu, frú forseti.

[23:41]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Nú er barið ákaft hér í fundarbjöllu og það er einmitt um stjórn þessa fundar sem ég vildi beina spurningum til hæstv. forseta. Þingflokksformenn komu til fundar við forseta klukkan tíu og þar var rætt um framhald þingfundar. Við lýstum því yfir að ef stefndi í það að umræða um þetta þingmál lyki í kringum miðnætti, jafnvel rétt upp úr miðnætti, þá mundum við ekki vera andvíg því að ljúka því.

Nú stefnir hins vegar í að umræðan verði heldur lengri og er það tillaga mín að þessum þingfundi verði senn frestað og umræðunni fram haldið (Forseti hringir.) á morgun.

[23:42]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegur forseti. Ég vil taka undir þá ósk sem hér hefur komið fram hjá þingflokksformanni Vinstri grænna, Ögmundi Jónassyni. Fyrr á þessum fundi bar forseti upp spurningu um hvort það væri í lagi að halda hér áfram fundi fram eftir kvöldi. Alla vega gerði ég mér ekki grein fyrir því að í því fólst að fara ætti fram yfir miðnætti og hefði ekki samþykkt það.

Við erum búin að biðja um það, virðulegi forseti, að fá tvöfalda umræðu um framhaldsskólafrumvarpið því að það er geysilega umdeilt og m.a. kom núna rétt áðan í tölvupósti sérstök yfirlýsing frá Félagi framhaldsskólakennara þar sem þeir fara fram á að frumvarpinu verði frestað. Það eru miklar deilur um það í samfélaginu. Ég tel ekki boðlegt að við ræðum hér í skjóli nætur svo umdeilt mál og þar með í tvöföldun ræðutíma sem við höfum beðið um í (Forseti hringir.) ljósi umfangs þessa máls.

[23:43]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Það er rétt að klukkan er að slá í tólf, hana vantar korter í tólf. Hér er komin fram tillaga um að ljúka umræðu um frumvarp til laga um grunnskóla.

Ég verð nú að segja að ég sé enga ástæðu til þess að þeirri umræðu ljúki nú og fundi verði frestað. Það kom fram strax í upphafi þessa fundar að það stæði til að ljúka dagskrá fundarins. Ég sé enga ástæðu til annars en að við þau áform verði staðið. Það er rétt að það eru fleiri mikilvæg mál á dagskránni eins og frumvarp um framhaldsskóla. Ég legg til að við tökum það til umræðu og minni á að síðasta málið á dagskrá fundarins er 1. umr. um stjórnarfrumvarp um tæknifrjóvgun. Það er mál sem ég hygg að við verðum að koma hér á dagskrá og koma til nefndar.

(Forseti hringir.) Ég hygg að ýmsir þingmenn hafi áhuga á að það gerist, þar á meðal þingmenn hv. í Vinstri hreyfingunni – (Gripið fram í.) grænu framboði. Eða er það misskilningur hjá mér?

[23:45]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég harma mjög að hv. formaður menntamálanefndar hafi krafist þess að hér eigi að ljúka umræðum. Við framsóknarmenn höfum beðið um tvöfalda umræðu í þessu mikilvæga máli sem ekki er samstaða um eins og meiri hlutinn veit, og heldur ekki úti í þjóðfélaginu.

Ég vil líka minna stjórnarflokkana á að þegar málin voru tekin til 1. umr. voru þau öll sett saman í eina hálftímaumræðu og það var það sem við í stjórnarandstöðunni samþykktum. Mér finnst við hafa gefið vel eftir vegna þess að þetta eru stór mál og mjög mikilvæg. Mér finnst það miður, og tel það klárt brot á þingsköpum, að fundi verði haldið áfram (Forseti hringir.) fram yfir miðnætti.

[23:46]

Bjarni Harðarson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Þannig hagar til að Framsóknarflokkurinn hefur á þessum þingvetri eitt tækifæri til að vera með lengda umræðu og settum við það í forgang að svo yrði um framhaldsskólafrumvarpið. Sú umræða skiptir miklu máli í samfélaginu því að ágreiningur er um það mál og þar er verið að taka á málefnum sem snerta alla þjóðina. (Gripið fram í.) Jú, og það er rétt að ræða það á þeim tíma sem þjóðin og kennarar landsins geta fylgst með. Það er ekki rétt að sú umræða fari fram að næturþeli þegar ekki er möguleiki fyrir almenning að sýna umræðunni virðingu og lýðræðislegt aðhald. Það er algerlega fyrir bí með næturumræðu sem þessari.

Gengið er þvert gegn anda þingskapanna. Freklega er gengið (Forseti hringir.) á rétt okkar framsóknarmanna sem höfum eitt tækifæri fyrir lengda umræðu. Ég mótmæli þessari lögleysu.

[23:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Hér hefur staðið mikil og góð umræða í allan dag um skólamálin en nú hallar mjög kvöldi og ekki seinna vænna að fara að ljúka störfum ef ekki á að enda hér með fundarhaldið inn í nóttina og halda þar með næturfund sem samkvæmt áformum sem tengdust hinum nýju þingsköpum áttu að heyra sögunni til. Mætti vitna þar í hjartnæmar ræður forseta Alþingis, Sturlu Böðvarssonar, þegar hann tíundaði kosti þessara breytinga m.a. í því ljósi og samhengi.

Ég tel rétt að forseti veiti þingmönnum upplýsingar um áform sín og svari þeim óskum sem hér hafa komið fram um að þessum fundi fari nú senn að ljúka. Það er að vísu rétt að væntanlega er alllangt liðið á umræðu um grunnskólamálið, menn gætu þess vegna hugsað sér að sýna liðlegheit ef unnt væri að ljúka umræðu um það. En það ræðir væntanlega ekki um að fara að byrja á nýju máli. Sú tillaga sem hér var uppi í morgun er óefnisleg og gengur ekki að ákveða það að morgni dags að löng dagskrá skuli tæmd (Forseti hringir.) hvað sem tautar og raular. Eða hversu langt er forseti tilbúinn að ganga í því skyni? Halda fund fram að (Forseti hringir.) hádegi á morgun, eða hvað?

[23:48]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Mig er farið að lengja eftir því að heyra hvaða áform hæstv. forseti hefur um þinghaldið hér á eftir. Það er rangt hjá hv. formanni menntamálanefndar að ég hafi borið fram tillögu um að umræðunni yrði lokið um þetta þingmál, að skrúfað yrði fyrir frekari umræðu. Ég bar slíka tillögu ekki fram. Ég sagði hins vegar á fundi með þingflokksformönnum og forseta þingsins að ef í það stefndi að þessari umræðu lyki upp úr miðnætti, jafnvel eftir miðnætti, værum við reiðubúin að halda eilítið áfram.

Hæstv. forseti þingsins hótaði því þá að taka framhaldsskólann til umræðu og keyra hann hér inn í morguninn og misbjóða þannig Alþingi (Forseti hringir.) og skólasamfélaginu, kennarafélögunum sem hafa ályktað og sent álitsgerðir til þingsins. Ég krefst þess (Forseti hringir.) að hæstv. forseti upplýsi þingið um hver áform hans eru.

[23:50]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Mér finnst forseti ekki vera sjálfri sér samkvæm og sýna þinginu og þingstörfunum afskaplega mikla lítilsvirðingu með því í fyrsta lagi að svara engu því sem að henni er beint. Það er algjörlega óviðunandi að hún svari ekki þingmönnum um hvaða áform hún hefur uppi.

Í öðru lagi vil ég minna á það að í upphafi þingfundar í morgun bar forseti upp tillögu um það að þingfundurinn gæti staðið lengur í dag, eins og það var orðað. Það getur auðvitað ekki þýtt fram á næsta dag sem hefst eftir tíu mínútur eða svo. Þannig að forseti er kominn í fullkomna mótsögn við sjálfan sig og á auðvitað að sjá sóma sinn í því að standa við það sem talað var um. Hægt er að fullyrða að ef þingheimi hefði verið ljóst að til stæði að fara á svig við hugmyndafræðina á bak við nýju þingsköpin og halda hér næturfundi hefði tillaga forseta (Forseti hringir.) ekki verið afgreidd með þeim hætti sem hún var afgreidd í morgun.

[23:51]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Nú erum við þingmenn heppnir. Í forsetastólnum situr hið réttláta jafnaðarmannshjarta sem mun hlusta á rödd þingsins og taka bænir þess til greina. Mín bæn er þessi: Ég bið um þá virðingu gagnvart þinginu og gagnvart framhaldsskólafrumvarpinu að við ræðum það í birtu dagsins. Ég trúi því að formaður menntamálanefndar muni vilja ljúka umræðu um það mál sem nú er á dagskrá. Það eru eftir tveir til þrír klukkutímar í því ef þetta er í friði. Því getur lokið fljótt.

Ég vil segja við hæstv. forseta: Það er mikilvægt að frá svar svo að menn þurfi ekki að standa í þessu þrefi. Ég treysti á hæstv. forseta að hann skýri frá ætlan sinni og skora á hæstv. (Forseti hringir.) forseta að setjast að samningaborði og ljúka þessum fundi. Það er stór dagur á morgun, mér skilst að ríkisstjórnin eigi afmæli, (Forseti hringir.) og við verðum að ganga varlega um þann dag.

[23:53]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Guðna Ágústssyni að mér finnst gjörsamlega óásættanlegt að þinginu séu ekki gerð grein fyrir því hver ætlunin er varðandi framhald þessarar umræðu. Ég tek undir með hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni að það sem talað var um hér í upphafi þingfundar var að þingfundur skyldi standa svo lengi í dag að dagskráin kláraðist. Ekki var verið að tala um það hvernig fara ætti að varðandi morgundaginn.

Ég tel því, virðulegi forseti, að eðlilegt sé að miða við það að ljúka þeirri umræðu sem hér er um grunnskólafrumvarpið en láta þar við sitja — þótt ég sé, ég verð að viðurkenna það, almennt nokkuð hrifinn af því að þegar menn eru á vertíð þá klári þeir hana.

[23:54]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég var í þann mund að falla frá orðinu því að ég bíð eftir því að svör komi frá hæstv. forseta. Ég ímynda mér að hún sé að bíða eftir því að mælendaskráin klárist.

Ég viðurkenni að það fauk í mig þegar hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson benti á að síðasta málið á dagskrá væri tæknifrjóvgunarmál heilbrigðisráðherra. Það eru tveir mánuðir síðan heilbrigðisráðherra sagði hér úr þessum ræðustóli að það mál væri á næsta leiti. Það hefur verið á hendi ríkisstjórnarinnar að koma með þetta mál hingað í þingsali með fullum stuðningi þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og örugglega meira og minna allra þingmanna hér í salnum í allan heila vetur.

Að það skuli eiga að bjóða manni upp á það að settar séu á mann þumalskrúfur í menntamálunum með þessu frumvarpi hér, það er óforskammað. Fyrir nú utan það að hv. heilbrigðisnefnd hefði getað afgreitt þetta mál og hugmyndina sem í því er út með því máli sem hún (Forseti hringir.) afgreiddi fyrir þremur vikum um stofnfrumur.

[23:55]

Atli Gíslason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Í ræðu hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar 1. október 2007 fjallar hann um skipulagningu þingsins og segir, með leyfi frú forseta:

„Mikilvægur þáttur í slíkri skipulagningu er að umræðurnar á þinginu séu innan skynsamlegra og hæfilegra marka og að áætla megi fyrir fram hve langan tíma þær geti tekið. Næturfundir ættu auðvitað ekki að þekkjast. Þingmenn og starfsfólk Alþingis eiga eins og annað fólk að geta sinnt eðlilegu fjölskyldulífi.“

Í ræðu sama forseta 3. desember rekur hann markmið lagabreytinganna og segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Þingfundir standi að jafnaði ekki lengur en fram að kvöldmat en sé þörf á lengri fundartíma sé því beint inn á eitt kvöld vikunnar, þ.e. þriðjudagskvöld. Þingmenn geta þá haft það í huga við skipulagningu starfa sinna í viku hverri.“

Hér er verið að brjóta gegn þingskapalögunum (Forseti hringir.) og orðskýringum hæstv. forseta.

[23:57]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegur forseti. Maður vill gjarnan fá viðbrögð frá forseta um hve lengi eigi að halda áfram. Ég tel að ekki sé hægt að halda áfram endalaust inn í nóttina. Ég tel að það sé ekki bjóðandi, hvorki þingmönnum né þeim sem hafa áhyggjur af þeim málum sem við ræðum hér. Er ég þá sérstaklega að hugsa um framhaldsskólafrumvarpið. Líklega væri hægt að klára grunnskólafrumvarpið núna. Ég veit ekki hve langan tíma það tekur, það tekur auðvitað einhvern tíma.

Framsóknarflokkurinn hefur beðið um tvöfaldan umræðutíma um framhaldsskólafrumvarpið. Við höfum tvö tækifæri til að gera það, nýtum hér annað þeirra. Málið er umdeilt. Félag framhaldsskólakennara segir í yfirlýsingu í dag að það leggi fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla og nota ætti tímann nú á næstu mánuðum til að sníða af frumvarpinu helstu gallana. Málið er mjög umdeilt og þarf að fá umræðu hér í þinginu. (Forseti hringir.) Sú umræða þarf að fara fram þegar almenningur er vakandi og þeir sem málið snertir. Ég vil því gjarnan fá að vita hvað virðulegur forseti ætlar að gera, hvort við eigum (Forseti hringir.) virkilega að ræða þetta í skjóli nætur. (**Gripið fram í:** Á ekki að svara?)

[23:58]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég vil í upphafi segja að ég er sammála hv. þm. Jóni Magnússyni um það að hér ríkir ákveðin vertíð. Þegar menn eru á vertíð þá hef ég nú tilhneigingu til þess að líta þannig á málin að menn eigi að klára vertíðina.

Úr því að hæstv. iðnaðarráðherra er hér í salnum þá veit ég að hann er sammála mér um það að kvöld- og næturfundir hafa ekki beinlínis verið að þvælast fyrir þingmönnum sem sitja á þessu þingi á þessu kjörtímabili. Ég held því að við séum ekkert of góð til þess að sitja hér og ræða menntamál eins og við höfum gert í allan dag. Þetta eru stór og mikilvæg mál og það er mikilvægt að nýta tímann vel og taka umræðuna.

Ég veit að hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar vilja fresta framhaldsskólafrumvarpinu. En það er að mínu mati ekki í boði. Það eru bara tveir kostir í stöðunni; að klára málin og öll málin eða ekkert. (Forseti hringir.) (Gripið fram í.) Það er mín skoðun (Forseti hringir.) enda hanga þessi mál öll saman og það veit hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Ég legg til, frú forseti, að haldið verði áfram með þennan fund.

[23:59]

Bjarni Harðarson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég vil taka undir þá kröfu sem hér hefur komið fram um það að fá fram afstöðu forseta. Ég tel það afar brýnt því að þingmönnum ber að starfa eftir eigin sannfæringu, ekki eftir einhverju sem þeim er uppálagt að fara eftir. Ég kalla því ekki aðeins eftir viðbrögðum forseta um það hversu lengi þessi fundur eigi að standa heldur líka afstöðu forseta til þeirra vinnubragða sem hér eru nú uppi.

Varðandi þá ræðu sem hv. þm. Sigurður Kári Kristjáns-

son flutti hér áðan um að það væri allt eða ekkert þá er það mér nokkuð óskiljanlegt nema svo sé litið á að ef við ekki samþykkjum að klára framhaldsskólaumræðuna sé sú umræða sem var hér um leikskólafrumvarpið í dag ógild. Við kláruðum hana. Því verður ekki (Forseti hringir.) breytt. Þingræðið skiptir máli og það skiptir máli að þjóðin geti fylgst með þeirri umræðu sem þingið þarf að hafa uppi um framhaldsskólalögin.

[00:01]

Jón Bjarnason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég ítreka það að fá að heyra orð hæstv. forseta um hvernig hún ætlar að stýra þinginu áfram svo sómi sé að og farið sé að þingsköpum. (Gripið fram í.) Ég var ekki að biðja um innkall frá þingflokksformanni Sjálfstæðisflokksins, ég geri ráð fyrir að forseti geti tekið ákvarðanir sínar án þess að hlýða skipunum þaðan og tel afar óeðlilegt að formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins sé að kalla upp í stól (Gripið fram í.) til hæstv. forseta. (Gripið fram í.) Ég bendi á að formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins heldur áfram að skipa forseta fyrir. Ég tel það óviðurkvæmilegt og fyrir hönd forseta harma ég að hlusta á það að formaður þingflokks Sjálfstæðisflokksins sé að reyna að skipa þingforseta fyrir. (Gripið fram í.) Þetta bara sýnir — (Forseti hringir.) Frú forseti, ég hef eytt hér miklum tíma í að ræða við formann þingflokks Sjálfstæðisflokksins. Ég spyr því: (Forseti hringir.) Ætlar forseti að taka við skipunum formanns þingflokks (Forseti hringir.) Sjálfstæðisflokksins eingöngu (Forseti hringir.) eða ætlar hún að taka ákvörðun og láta okkur heyra (Forseti hringir.) hvernig framhald þingsins verður?

[00:03]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég fer nú að iðrast að hafa gengið í það samkomulag sem gert var í haust. Það hefur kostað okkur mikið. Framsóknarflokkurinn og stjórnarandstaðan hafa ekki getað rætt í vetur út af breyttu þinghaldi mörg stór mál sem enn liggja óræddd í þinginu. Við höfum trúað á þetta nýja samkomulag. Ef gamla þingskapaumræðan væri hefðu tveir, þrír vinstri grænir verið búnir að tala þennan tíma og kannski hefði það verið mátulegt á ríkisstjórnina og þjóðina að sitja undir því.

Þess vegna segi ég, hæstv. forseti, að ég geri kröfu til þess að samkomulag sem við gengum að um þingsköpin verði virt, það er mikið atriði. Hér er verið að tala um framhaldsskólamál sem er umdeilt, við höfum beðið um lengri umræðu og við framsóknarmenn ræðum það ekki í nótt, það er alveg klárt mál. Okkur er alvara í því að gera það í birtu dagsins. (Forseti hringir.) Ég bið hæstv. forseta að svara spurningum (Forseti hringir.) í svona umræðum. Hæstv. forseti er forseti allra þingmanna og ber að svara hvað fram undan er.

[00:04]

Lúðvík Bergvinsson (Sf) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að hæla hæstv. forseta sem hefur staðið sig með mikilli prýði. Hún gefur hverjum þeim manni orðið sem óskar eftir að tjá sig. (Gripið fram í.) Allir fá að tjá sig samkvæmt þingsköpum, alveg í takt við þingsköpin. Mér finnst því einhvern veginn ekki sanngjarnt að vera að skamma hæstv. forseta sem hefur algjörlega farið að þingsköpum og veitt þeim orðið sem hafa óskað eftir því.

Í annan stað vil ég líka segja að hæstv. forseti lýsti því yfir í morgun að áætlun væri um að klára dagskrána. Því er verið að kalla eftir því að breyta þeirri ákvörðun. Það hefur ekkert komið fram sem rök um að breyta þeirri ákvörðun. Ég hef hlýtt á umræðu bæði í sal og í sjónvarpi og mér finnst margar ræður sem hafa verið fluttar í kvöld alveg til fyrirmyndar. Mér þætti það miður ef við mundum missa af þeim ræðum eða þeim anda sem núna er yfir þingmönnum, að við mundum missa af því (Forseti hringir.) að sjá þá tjá sig í umræðunni (**Gripið fram í:** Og þjóðin njóti þess með okkur.) (Forseti hringir.) og vil að þjóðin njóti þess með okkur því að það er einmitt núna sem þetta allt saman er í beinni útsendingu. (Forseti hringir.) Hættan er sú ef þetta færi inn í daginn að þá kæmu einhverjir framhaldsþættir (Forseti hringir.) sem mundu koma í veg fyrir að fólk sæi þessar umræður. (Forseti hringir.) Ég hvet því eindregið til þess að umræðunni (Forseti hringir.) verði fram haldið, virðulegi forseti.

[00:06]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að óska þeim fimm stuðningsmönnum ríkisstjórnarinnar sem eru í salnum til hamingju með daginn því að eins árs afmæli ríkisstjórnarinnar er í dag. Þeir geta þá væntanlega haldið upp á það, virðulegi forseti, með því að byrja að níðast á stjórnarandstöðunni. Það væri kannski til marks um það hvernig ríkisstjórninni kemur til með farnast og hvernig hún ætlar að halda áfram verkum sínum.

Ég vil skora á forseta miðað við þær óskir sem fram eru komnar, sérstaklega frá framsóknarmönnum sem hafa beðið um sérstaklega lengda umræðu, að miðað verði við að ljúka umræðum um grunnskólafrumvarpið og slíta síðan þingfundi. Ég hef hins vegar lýst því yfir að í sjálfu sér eiga menn að klára vertíðina sem um er að ræða, en það er allt annað mál að þegar einn stjórnarandstöðuflokkur fer fram á slíka hluti þá finnst mér eðlilegt að verða við því en ganga ekki lengra en það.

[00:07]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti hefur hlýtt á athugasemdir þingmanna um fundarstjórn forseta og vill ítreka það sem sagt var í upphafi þessa þingfundar í dag. (**Gripið fram í:** Í gær.) Í upphafi þessa fundar kom forseti með tillögu um að umræðum yrði lokið um dagskrármálin. Forseti spurði hvort óskað væri atkvæðagreiðslu um þá tillögu. Svo var ekki enda skoðaðist hún þá samþykkt.

Forseti hyggst halda áfram umræðum en nokkrir þingmenn hafa enn beðið um orðið um fundarstjórn forseta.

[00:08]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Það er misskilningur hjá hæstv. forseta að

hægt sé að bera upp tillögu í upphafi fundar um að klára langa dagskrá og það hafi einhverja merkingu að ræða slíkt að morgni dags. Það er óefnisleg tillaga. Hún felur ekki í sér neitt sem í rauninni er hægt að ákveða inn í framtíðina. Það sést best af því að ef umræður yrðu svo langar um þau mál sem fyrir liggja að þær færu inn í nóttina og jafnvel fram á næsta dag dytti væntanlega ekki nokkrum heilvita manni í hug að halda slíkan þingfund. Þess vegna hafna ég því ósköp einfaldlega að það hafi haft nokkurt gildi sem forseti sagði um þetta annað en það að með velvilja má skilja það sem ásetning, áform sem hljóta hins vegar að víkja fyrir veruleikanum sem er sá að ekki er boðlegt að ætla að fara að taka stórt og umdeilt mál á dagskrá þegar komið er langt inn í nóttina og boðaðir eru nefndarfundir strax í fyrramálið. Það er ekkert verklag, það brýtur algerlega gegn hugsuninni á bak við betra skipulag á þingfundum og vinnulagi sem lofað var með nýju þingsköpunum.

Ég bið virðulegan forseta að gera tvennt, að svara spurningum sem þingmenn eiga kröfu (Forseti hringir.) og heimtingu á að fá svör við og hugsa sinn gang (Forseti hringir.) hvort sá forseti ætlar að verða til þess að halda hér fyrsta næturfundinn í óþökk þingmanna.

[00:09]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Þetta er alveg makalaust sem við erum að upplifa hér og nú. Í ræðu sinni 1. október sagði forseti Alþingis m.a. að hann hefði haft að leiðarljósi að Alþingi njóti virðingar með þjóðinni og að starfshættir þingsins skapi trúverðugleika. Það er alveg ljóst að 1. varaforseti Alþingis, sem fer með forsetavald í dag, er að gera forseta Alþingis að ómerkingi orða sinna með því háttalagi sem forseti virðist ætla að hafa á þingstörfum.

Ég vil líka vekja athygli á því að þegar forseti vísaði í það sem hún sagði í upphafi fundar sagði hún að þessi fundur gæti staðið lengur „í dag“, sagði hún í morgun. Sá dagur er liðinn og það hlýtur að vekja upp þá spurningu hvort forseti verður ekki að efna til nýrrar atkvæðagreiðslu um hvernig hún hyggst haga þingstörfunum í dag, þ.e. 23. maí, því að sá dagur er runninn upp.

[00:10]

Jón Bjarnason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Fyrst vil ég gera athugasemdir við orð hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar hér fyrr um fundarstjórn forseta þar sem hann vék að því að það hefði verið sérstaklega fyrir Vinstri hreyfinguna – grænt framboð að 13. mál, þ.e. tæknifrjóvgun, væri sett á dagskrá. (Gripið fram í.) Það er vissulega gott, þeir ættu að fagna því sérstaklega, sagði hv. þingmaður. Það gerum við að sjálfsögðu.

Einnig kom fram að komnir eru einir tveir mánuðir síðan því var lýst yfir að málið kæmi á dagskrá. Samt þurfti að leita afbrigða og að sjálfsögðu voru þau veitt. Mér finnst því mjög lúalegt að hv. þingmanni að vera að tala um að þetta verði aðeins samþykkt gegn því að hin fengju sína umræðu. (**SKK:** Það sagði ég ekki heldur.)

Síðan vil ég spyrja hæstv. forseta hvort hann ætli sér að brjóta þingsköp og halda þessum fundi áfram. (Forseti hringir.) Það er dapurlegt ef það er 1. varaforseti Samfylkingarinnar (Forseti hringir.) sem stóð með okkur fyrir nokkrum missirum. (Forseti hringir.) En nú er það forseti Samfylkingarinnar sem (Gripið fram í.) ætlar að brjóta þingsköp.

[00:12]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Nú er rétt liðin sú stund að ríkisstjórn Íslands átti eins árs afmæli. Hún ætlar að halda upp á afmælið sitt með því að vanvirða það samkomulag sem gert var við okkur framsóknarmenn um að fundarsköpin mundu koma í veg fyrir þessa kvöldfundi og næturfundi.

Hv. þm. Lúðvík Bergvinsson benti á að fram hefði farið mjög góð umræða í dag. Ég tek undir það og vil benda á að umræðan um framhaldsskólafrumvarpið verður það einnig. Almenningur hlýtur að eiga þá kröfu að ríkisstjórnin sýni honum þá virðingu að hann fái að fylgjast með henni í dagsbirtunni. Ég ítreka að ég tel þetta vera brot á þingskapalögum og krefst þess að hér verði greidd atkvæði um hvort (Forseti hringir.) halda eigi áfram inn í nóttina.

[00:13]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla að leyfa mér að halda því fram að verið sé að brjóta þingsköp. Þingskapalögin segja í 4. mgr. 10. gr. að einungis séu tvær leiðir til að víkja frá meginreglunni um lengd þingfunda. Önnur er sú að þingflokkarnir nái samkomulagi þar um. Það hefur ekki gerst. Hin leiðin er að þingið samþykki það samkvæmt 67. gr., sem þýðir atkvæðagreiðsla. Það hefur heldur ekki verið gert. Því lýsi ég því yfir að þingsköpin eru brotin af þeim hæstv. forseta sem situr nú í forsetastóli nema höfð verði atkvæðagreiðsla samkvæmt 67. gr. þar sem afl atkvæða ræður. Að öðrum kosti stendur þessi hæstv. forseti fyrir broti á 10. gr. þingskapalaga. (**Gripið fram í:** Á ekki að svara? Hvað er þetta? Hvers konar framkoma er þetta?) (**Gripið fram í:** … löngu búin að svara.)

[00:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Frú forseti. Ég undrast stórlega tvennt. Annars vegar hlýt ég að spyrja: Hvar er dagskrá morgundagsins, þess dags sem nú er upp runninn? Ég vil vekja athygli forseta á því að nefndarfundir hafa verið boðaðir í fyrramálið klukkan hálfníu. (**Gripið fram í:** Ekki núna, það eru engir þingfundir á laugardögum.) Það eru ekki þingfundir og það er ekki laugardagur — já, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson leiðréttir mig, sem ég reyndar var búin að gera sjálf, þetta er sá dagur sem upp er runninn, sagði ég, og búið er að boða nefndarfundi í fyrramálið, en það er svo sérkennilegt að hvergi er dagskrá morgundagsins. Hvernig eiga þingmenn að skipuleggja störf sín með þessu móti?

Boðað hefur verið að raforkulagafrumvarp hæstv. iðnaðarráðherra (Forseti hringir.) verði til umræðu á morgun. Ég mótmæli því að það skuli ekki boðað með einhverjum fyrirvara á dagskrá. Þessi dagur er runninn upp, það hlýtur að vera búið að leggja fram dagskrá (Forseti hringir.) fyrir þennan fundardag.

[00:16]

Atli Gíslason (Vg) *(um fundarstjórn)*:

Frú forseti. Enn vil ég lesa úr ræðu hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar þar sem hann segir 3. desember orðrétt, með leyfi forseta:

„Kröfur til alþingismanna verða sífellt fleiri, ekki bara við þá vinnu sem fram fer á vettvangi þingsins, heldur ekki síður í kjördæmum, í alls konar félagslífi öðru, alþjóðlegu samstarfi o.s.frv. Þessu er ekki hægt að sinna svo að vit sé í nema eitthvert skipulag sé á hlutunum og að við getum séð fram í tímann í verkum okkar svo að ekki sé minnst á þann rétt alþingismanna, alveg eins og annars fólks, að fá tækifæri til að njóta eðlilegs fjölskyldulífs og tómstunda.“

Hann segir jafnframt síðar í ræðu, með leyfi forseta:

„Sú ábyrgð er lögð á herðar forseta, að ná góðu samkomulagi, ná niðurstöðu um ræðutíma sem víkur frá meginreglum á grundvelli þeirrar heimildar sem frumvarpið gerir ráð fyrir.“

Frumvarpið og þingskapalögin og það sem við ræddum í desember gerir alls ekki ráð fyrir þessum fundi. Ég lít svo á að hæstv. 1. varaforseti (Forseti hringir.) gangi gegn vilja forseta.

[00:17]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég ætla að byrja á því í umræðu um grunnskólafrumvarpið í framhaldi af þeirri umræðu sem fram fór áðan að segja að hæstv. forseti hefur algjörlega brugðist þeim trúnaði sem hann á að sýna þingheimi í störfum sínum. Það er dapurlegt að hæstv. forseti Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, þingmaður Samfylkingarinnar, jafnaðarmaður, skuli bregðast trúnaði og trausti þingmanna með þeim hætti sem við erum vitni að. (**ArnbS:** Þetta eru nú óþarfa stóryrði.) Þetta eru engin stóryrði, ekki er staðið við þau orð sem sögð voru í upphafi þingfundar um að fundur gæti staðið lengur í dag. Það er kominn nýr dagur og að sjálfsögðu á að krefjast þess að fram fari ný atkvæðagreiðsla um hvernig menn ætla að haga þingstörfum í dag, 23. maí. Það þýðir ekkert að hlæja að því eða brosa, hv. þm. Arnbjörg Sveinsdóttir. Þetta er hneykslí, ekkert annað en hneykslí, valdbeiting og yfirgangur sem ríkisstjórnarflokkarnir sýna og forsetar Alþingis úr stjórnarflokkunum láta meiri hlutann, þingflokksformennina, ráða því hvernig þeir starfa. Það er aumingjalegt, ekkert annað en aumingjalegt og dapurlegt.

Ljóst er að rætt hefur verið um að ljúka umræðu um grunnskólafrumvarpið en fresta síðan umræðu um önnur dagskrármál, m.a. og ekki síst með vísan til þess að þingflokkur Framsóknarflokksins hefur óskað eftir því að nýta rétt sinn til að fara fram á tvöfaldan ræðutíma í þeirri umræðu vegna mikilvægis máls. Það er auðvitað ekki boðlegt að ætla að láta þá umræðu fara fram í skjóli nætur rétt eins og stjórnarflokkarnir telji að málið þoli ekki dagsljósið og að bjóða upp á það gagnvart þeim fjölmörgu sem láta sig málið varða og hafa sent inn bréf og sjónarmið hvað þetta mikilvæga mál snertir. Ekki er mikill bragur að þessu og ekki mikill sómi fyrir þá sem þannig standa að, þeir ættu í raun og veru að skammast sín. (**Gripið fram í:** … grunnskólunum núna.)

Svo ég víki að frumvarpinu til grunnskólalaga (**Gripið fram í:** Nei, haltu hinu áfram.) — já, hægt er að taka frekari umræður um það á eftir sem ósagt er um málið. Ég tók eftir þeim orðum hæstv. iðnaðarráðherra og tek þau ekki til mín.

Það er fjölmargt í frumvarpi til grunnskólalaga sem er tilefni þess að gera að umræðuefni. Reyndar er rétt að árétta það strax í upphafi að um meginstefið í frumvarpinu hefur verið ágætissamstaða á milli þingflokka. Af lýsingum nefndarmanna í menntamálanefnd að dæma hefur sömuleiðis farið fram ágætisvinna á vettvangi nefndarinnar og nefndarmenn hafa tekið fram að þeir séu afar ánægðir með þau vinnubrögð sem þar hafa verið viðhöfð. Að sjálfsögðu er eðlilegt að því sé haldið til haga og menn eigi það sem þeir sannarlega eiga, og formaður menntamálanefndar í þessu tilfelli fyrir þau vinnubrögð sem hann hefur ástundað. Engu að síður eru í frumvarpinu allmörg atriði sem athugasemda er þörf við og menn mundu gjarnan vilja sjá öðruvísi, jafnvel þótt á nefndaráliti menntamálanefndar séu allir fulltrúar í menntamálanefnd, reyndar eru tveir hv. þingmenn, Höskuldur Þórhallsson og Kolbrún Halldórsdóttir, með fyrirvara. Það lýtur að sjálfsögðu m.a. að því að þau hafa flutt sérstakar breytingartillögur við frumvarpið. Ég ætla í þessari fyrstu ræðu minni um þetta mál að fjalla um nokkrar af þeim breytingartillögum sem eru lagðar fram af hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, þingmanni Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, og gera þær að umtalsefni.

Í 1. tölulið í breytingartillögum á þskj. 1070 er gerð tillaga um breytingu á 2. gr. frumvarpsins sem fjallar um markmiðið með grunnskólastarfi. Þar er lagt til að í 2. málsl. 1. mgr. verði bætt orðunum „og mannréttindum“ þannig að hún hljóði svo:

Starfshættir grunnskóla skulu mótast af umburðarlyndi, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi og mannréttindum.

Hér er m.a. vísað til sjónarmiða sem hafa komið fram í umræðunni frá samtökum sem berjast sérstaklega fyrir mannréttindum. Ég ímynda mér að um ákvæði af þessum toga gæti verið nokkuð góð samstaða. Eða hver hefur áhuga á að greiða atkvæði gegn því að orðin „og mannréttindi“ komi inn í markmiðskafla grunnskólalaganna? Ég verð að segja að það er svolítið undarlegt að þessi breytingartillaga, sem hefur verið til umræðu, hafi ekki komið inn strax frá allri nefndinni en látum það liggja á milli hluta. Hér er hreyft mikilvægu atriði, það er gríðarlega mikilvægt að mínu mati að í starfi grunnskólanna sé einmitt unnið með mannréttindahugtakið, reynt að skilgreina hvað felst í mannréttindum og gera það má segja að sjálfsögðum hlut í grunnskólastarfi.

Í 2. tölulið í breytingartillögum frá okkur Vinstri grænum, hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, er fjallað um breytingu á 11. gr. frumvarpsins sem er um starfsfólk í grunnskólum. Tillagan gengur út á að bæta inn í 2. mgr. 11. gr. orðunum „náms- og starfsráðgjafa“ þannig að hún hljóði svo:

Um skilyrði þess að hljóta ráðningu sem skólastjóri, kennari eða náms- og starfsráðgjafi í grunnskóla fer samkvæmt gildandi lögum þar um.

Í frumvarpinu eins og það liggur fyrir er ekki talað um

náms- og starfsráðgjafa í þessu samhengi. Ástæðan fyrir því að mikilvægt er að okkar mati að bæta þessu inn er að náms- og starfsráðgjafar gegna gríðarlega þýðingarmiklu starfi í grunnskólunum. Ég held að hægt sé að fullyrða það að á undanförnum árum og allmörgum árum hefur umfangið af náms- og starfsráðgjöf í grunnskólunum vaxið mikið og skólarnir hafa sjálfir litið svo á að þetta sé þýðingarmikið viðfangsefni og æ þýðingarmeira. Ég man eftir því, hafandi verið í borgarstjórn í Reykjavík og komið m.a. að skólamálum, átti sæti í fræðsluráði Reykjavíkur um tíma, að þegar verið var að koma á einhverri kerfisbundinni náms- og starfsráðgjöf í grunnskólunum þegar grunnskólinn var fluttur til sveitarfélaganna frá ríkinu var talsverð umræða um það — þetta var á árinu 1996 — hversu umfangsmikil náms- og starfsráðgjöfin ætti að vera í grunnskólum. Þá þótti eðlilegt eða viðunandi, skulum við segja, að það væri einn námsráðgjafi starfandi fyrir nokkra grunnskóla sameiginlega, gjarnan einn námsráðgjafi í heilu hverfi þar sem voru fjórir, fimm og allt upp í sex grunnskólar.

Þessi veruleiki er allt annar í dag. Við sjáum það alveg, m.a. í Reykjavík og ég veit að það á við í öðrum sveitarfélögum einnig, að umfang þessa þáttar hefur vaxið mjög mikið. Nú held ég að það sé orðið nánast sjálfgefið að náms- og starfsráðgjafi starfi í öllum grunnskólum meira og minna. Auðvitað kunna að vera einhverjar undantekningar frá því en í meginatriðum held ég að það sé orðið þannig að náms- og starfsráðgjafar séu í fullu starfi í grunnskólunum. Þetta eru gríðarlega mikilvægar starfsstéttir, sérnám sem þar liggur að baki og mikilvægt að það fái sinn sess í grunnskólalögunum.

Í 3. tölulið breytingartillagnanna er fjallað um breytingu á 13. gr. sem fjallar um réttindi nemenda og er gert ráð fyrir að lokamálsgrein þeirrar greinar verði örlítið breytt.

Í frumvarpinu segir, með leyfi forseta:

„Nemendur eiga rétt á að njóta námsráðgjafar í grunnskóla og ráðgjafar um náms- og starfsval.“

Tillaga á þskj. 1070 gerir ráð fyrir að þessi grein hljóði svo, með leyfi forseta:

„Nemendur eiga rétt á að njóta náms- og starfsráðgjafar í grunnskóla af þeim sem hafa leyfisbréf í náms- og starfsráðgjöf.“

Þetta tengist í raun því sem ég sagði áðan og varðar 2. tölulið breytingartillagnanna um náms- og starfsráðgjafa í grunnskólum og mikilvægi þeirra.

Í 4. tölulið á breytingum á þskj. 1070 er hreyft gríðarlega þýðingarmiklu máli. Þar er breyting við 16. gr. frumvarpsins en sú grein hefur yfirskriftina: Móttökuáætlun og nemendur með annað móðurmál en íslensku.

Í 1. mgr. 2. málsl. er gert ráð fyrir breytingum á orðalagi, en orðalagið í greininni eins og hún liggur fyrir er svo, með leyfi forseta:

„Foreldrum skulu á þeim tímamótum veittar upplýsingar um skólagöngu barnsins og skólastarfið almennt og foreldrum með annað móðurmál en íslensku og heyrnarlausum foreldrum greint frá möguleikum á túlkaþjónustu.“

Augljóst er að þetta er nokkuð veikt orðalag í frumvarpinu, ekki er beinlínis tryggður þessi mikilvægi réttur. Því er breytingartillaga um að greinin orðist svo, með leyfi forseta:

„Foreldrum skulu á þeim tímamótum veittar upplýsingar um skólagöngu barnsins og skólastarfið almennt og foreldrum með annað móðurmál en íslensku og heyrnarlausum foreldrum skal tryggð viðeigandi túlkaþjónusta.“

Hér er grundvallarmunur á orðalagi, annars vegar í breytingartillögunni þar sem lagt er til að foreldrum með annað móðurmál en íslensku og heyrnarlausum foreldrum skuli tryggð viðeigandi túlkaþjónusta andspænis því sem segir í frumvarpinu að þeim foreldrum skuli greint frá möguleikum á túlkaþjónustu. Það orðalag er afskaplega veikt. Allmikið hefur verið rætt um þessa mikilvægu túlkaþjónustu og flutt hafa verið þingmál um það, m.a. hafa þingmenn úr Samfylkingunni látið sig þetta mál miklu varða og hafa viljað fá framgang þess. Þess vegna má segja að það sé svolítið sérkennilegt að ekki skuli séð fyrir þessum áhersluatriðum Samfylkingarinnar í frumvarpinu og vekur upp vissan ótta um að það sé ekki ásetningur ríkisstjórnarflokkanna að tryggja foreldrum með annað móðurmál en íslensku og heyrnarlausum foreldrum, það standi ekki til að tryggja þeim viðeigandi túlkaþjónustu heldur einungis að greina þeim frá þeim möguleikum sem eru á því. Við vitum og sjáum auðvitað í hendi okkar hversu mikill efnismunur er á þessu orðalagi.

Ég held að í ljósi þeirrar þróunar sem orðið hefur í íslensku samfélagi undanfarin ár þar sem mjög mörg tungumál eru móðurmál nemenda í grunnskólum á Íslandi — ég held að ég geti fullyrt að það séu jafnvel 70–80 eða jafnvel fleiri tungumál sem eru móðurmál grunnskólanemenda á höfuðborgarsvæðinu — þá segir það sig sjálft að mikilvægt er að bregðast við þeim breyttu aðstæðum því að slíkar aðstæður voru ekki til staðar fyrir tiltölulega fáum árum. Ég held því að afskaplega þýðingarmikið sé að bregðast við þeim breyttu aðstæðum, koma til móts við nýjar þarfir í samfélaginu, þarfir foreldra sem hafa annað móðurmál en íslensku og sömuleiðis heyrnarlausum foreldrum. Ég held að mjög mikilvægt sé fyrir okkur líka að gera okkur grein fyrir að táknmál er móðurmál fólks og við eigum að meðhöndla það sem slíkt. Það tel ég vera afskaplega þýðingarmikið.

Þessu tengt er einnig 5. töluliður í breytingartillögum á þskj. 1070, þ.e. breytingartillaga við síðustu málsgrein 18. gr., 4. mgr. Þar stendur, með leyfi forseta, í frumvarpinu:

„Eigi í hlut foreldrar sem ekki tala íslensku eða nota táknmál skal skóli leitast við að tryggja túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt þessari grein.“

Við leggjum til að orðin „leitast við“ falli brott. Þá standi einfaldlega: Eigi í hlut foreldrar sem ekki tala íslensku eða nota táknmál skal skóli tryggja túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt þessari grein.

Þessar greinar í breytingartillögunum hanga saman, þær eru í raun um sama efni og sömu röksemdir eiga við um þær og undirstrikar þá skoðun okkar að mikilvægt sé að foreldrar eigi þennan skýlausa rétt. Ég held að allir sjái að í nútímasamfélagi á 21. öldinni, þegar svo mörg tungumál eru móðurmál grunnskólanemenda í landinu, er ekki er annað boðlegt en að tryggja foreldrum þessa þjónustu. Auðvitað mun það þýða og hafa í för með sér kostnaðar-

auka sem er eðlilegt að taka þá tillit til og tryggja að rekstraraðilar grunnskóla njóti eða fái tekjur til að standa undir þeim kostnaði. Þó segir mér svo hugur að í umræðunni um þessi mál og um kostnaðinn sem fylgir túlkun almennt sé sá kostnaður stórlega ofmetinn. Kunnáttufólk á þessu sviði, fólk sem fæst við túlkun, hvort sem það er túlkun yfir á önnur tungumál eða táknmálstúlkun, hefur sagt mér að slíkur kostnaður sé í raun innan skekkjumarka þegar allt er tekið til og ekki sé sérstök ástæða til að horfa í hann eða að láta hann standa í vegi fyrir því að menn tryggi þau sjálfsögðu mannréttindi sem hér er verið að tala um.

Ég vil þess vegna, herra forseti, leggja áherslu á þetta er atriði sem við teljum afskaplega þýðingarmikið. Eins og ég sagði áðan held ég að í röðum allra stjórnmálaflokka hljóti að vera skilningur á því hversu mikilvægt þetta atriði er og ég minni á að þingmenn úr röðum Samfylkingarinnar hafa sýnt þessu máli mikinn áhuga og hv. þm. Katrín Júlíusdóttir, sem á sæti í menntamálanefnd, hefur m.a. verið að fjalla um þessi mál og flutt þingmál varðandi réttarstöðu íslenska táknmálsins. Ég held því að um þetta ætti að geta orðið sæmilega góð samstaða ef menn a.m.k. (Forseti hringir.) fylgja sannfæringu sinni.

Virðulegur forseti. Ég er búinn með tímann sem ég hef í fyrstu ræðu minni og er aðeins kominn að í 5. tölulið á breytingartillögum frá Kolbrúnu Halldórsdóttur (Forseti hringir.) af 11 og augljóslega á ég mikið ósagt í þessari umræðu og (Forseti hringir.) verð því að áskilja mér rétt til að koma hingað síðar og bið forseta um að setja mig á mælendaskrá á nýjan leik.

[00:38]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég kveð mér ekki hljóðs til þess að beina spurningum til forseta þingsins um stjórn hans á fundinum. Ég kveð mér hljóðs til þess að mótmæla þeim vinnubrögðum sem hér eru viðhöfð. Við höfum óskað eftir því að þessum fundi yrði frestað og umræðunni til morguns. Við höfum í reynd engin svör fengið þegar við höfum beint spurningum til forseta, en ég mótmæli því að þessari umræðu verði fram haldið.

[00:39]

Bjarni Harðarson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Varðandi fundarstjórn á þessum degi vil ég, með leyfi forseta, lesa upp ræðu þá sem forseti þingsins, hv. þm. Ásta R. Jóhannesdóttir, flutti hér klukkan 10.31 í gær. Þá var fimmtudagur, nú er föstudagur.

Ræða Ástu R. Jóhannesdóttur hljóðar svo, með leyfi forseta, eftir því sem ritað er af starfsmönnum þingsins sem hafa staðið sig ötullega í vinnu þennan dag sem aðra:

„Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga forseta að þingfundur geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðum um dagskrármálin er lokið.“

Þessi ræða er mjög skýr hjá hæstv. forseta (Forseti hringir.) og vísar til gærdagsins, ekki föstudagsins. (Forseti hringir.) Því mótmæli ég því háttalagi sem haft er á við fundarstjórn.

[00:41]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég tek undir það sem fram kom hér áðan, þ.e. tillögu um að þingfundi verði frestað. Við framsóknarmenn höfum beðið um tvöfaldan ræðutíma og mig langar að spyrja hæstv. forseta, sem jafnframt er varaformaður menntamálanefndar, hvort honum finnist þessi frumvörp um framhaldsskólana það léttvæg að fjalla eigi um þau í skjóli nætur. Ég býst svo sem ekki við svari, ekki hafa komið nein svör frá þeim forsetum sem hér hafa verið á undan honum.

Ég hef líka stórar áhyggjur af því að hæstv. iðnaðarráðherra, Össur Skarphéðinsson, er kominn í þinghúsið. Hann er að bíða eftir orkufrumvarpinu sínu. Væri ekki ráð að leyfa honum að hvíla sig, jafnvel að komast aðeins á bloggið svo að umræðan á morgun verði fjörug og skemmtileg?

[00:42]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli á því að við ræðum hér um fundarstjórn forseta og biður hv. þingmenn að halda sig við það.

[00:42]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegur forseti. Ég vil ítreka þá beiðni að við hættum við að ræða hlutina fram á nótt. Það er ljóst að í gær sagði virðulegur forseti, Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir, að það væri — ég ætla bara að vitna beint í þetta svo að þetta sé alveg á hreinu, með leyfi virðulegs forseta:

„Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda er það tillaga forseta að þingfundur geti staðið lengur í dag, þ.e. þar til umræðum um dagskrármálin er lokið.“

Halda menn virkilega, í stjórnarmeirihlutanum og í forsetadæminu, að Framsóknarflokkurinn hafi samþykkt það þegjandi og hljóðalaust að ræða framhaldsskólafrumvörpin um miðja nótt, við höfum beðið um tvöfaldan ræðutíma? (Forseti hringir.) Það er fráleitt, virðulegur forseti, (Forseti hringir.) að túlka það sem svo að við höfum samþykkt það að það nær engri átt. (Forseti hringir.) (Forseti hringir.) (Forseti hringir.) Ég bið forseta um að fresta fundi.

[00:43]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að virða þau tímamörk sem gilda.

[00:44]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég skal viðurkenna að ekkert fer meira í taugarnar á mér en svona stríð. Ég verð að segja það hér, þetta er gríðarlegt virðingarleysi, einir tíu þingmenn eru nú á mælendaskrá um grunnskólamálið. Það þýðir tveir til þrír tímar og ef það er í stríði getur það orðið lengri umræða. Ég held að það hljóti að vera ósk stjórnarliða að ræða framhaldsskólamálið í skjóli nætur af því að það er umdeilt. Þeir vilja klára það í nótt. Þeir vilja ekki að sú umræða fari fram fyrir opnum tjöldum að degi til. Þess vegna er það senni-

lega vilji stjórnarflokkanna að klára það mál í skjóli nætur. Þeir vita að þeir eru að fara gegn framhaldsskólafólkinu í landinu, þeir eru að fara gegn því.

Það getur vel verið að fólk geti hlegið hér eins og fífl, (Forseti hringir.) það hefur fullan rétt til þess, en ég bið (Forseti hringir.) hæstv. forseta að virða þá stöðu að þingið þarf að vera lýðræðislegt. Það er ekkert vit, hæstv. forseti, að halda svona áfram inn í nóttina. (Gripið fram í.)

[00:45]

Bjarni Harðarson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Þegar við ræddum það fyrr í kvöld að fundartíma skyldi stillt í skynsamlegt hóf fór ekki milli mála að sá flokkur sem stendur bak við það að þessi háttur er hafður á er Sjálfstæðisflokkurinn undir forustu þeirra tveggja sem tekið hafa þátt í umræðunni í kvöld, Arnbjargar Sveinsdóttur og Sigurðar Kára Kristjánssonar. Ég kallaði eftir afstöðu forseta sem þá sat, hv. þm. Ragnheiðar Ástu en fékk ekki — fyrirgefið Ástu Ragnheiðar.

Nú kalla ég enn eftir því sama, hver sé afstaða þess varaforseta sem nú situr, (Forseti hringir.) hvort hann telji þetta vera rétt þingsköp (Forseti hringir.) og réttan lagaskilning að hugtakið „í dag“ (Forseti hringir.) eigi við (Forseti hringir.) um marga sólarhringa.

[00:47]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill ítreka þá ósk við hv. þingmenn að þeir virði tímamörk. Einnig er rétt að vekja athygli hv. þingmanns á því að hv. þingmaður heitir Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir. (Gripið fram í.)

[00:47]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Forseti getur beðið menn um að virða tímamörk í þessari umræðu en það er ljóst að forsetar ætla ekki að virða þau tímamörk sem þeir settu við upphaf þessarar umræðu í gær. Þá var talað um að halda fundi áfram í dag og enginn gat skilið það öðruvísi en það væri til miðnættis og ekki lengur.

Forseti Alþingis beitti þingheim blekkingum í upphafi fundar, hann blekkti þingmenn til þess að samþykkja að vera hér áfram til miðnættis eða jafnvel fram á nótt. Við gerðum ekki athugasemd við það að sitja hér á fundi til miðnættis og ræða þessi mikilvægu mál en það er augljóst að hér er verið að beita blekkingum. Það er skömm að því fyrir þingforseta, fyrir stjórn þingsins, að ætla að standa þannig að verki. Þeir skulu þá sitja uppi með það inn í nóttina ef þeir endilega vilja.

Það er ljóst af okkar hálfu að við munum ræða grunnskólafrumvarpið áfram. Komið hefur fram að allmargir þingmenn eru enn (Forseti hringir.) á mælendaskrá (Forseti hringir.) og um það verður að (Forseti hringir.) sjálfsögðu rætt og að við reynum að virða það (Forseti hringir.) sem þingflokkur Framsóknarflokksins hefur farið fram á (Forseti hringir.) að framhaldsskólafrumvarpið verði ekki rætt í skjóli nætur.

[00:48]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill í fullri vinsemd beina því til hv. þingmanna að þeir gæti orða sinna. (**ÁÞS:** Hvaða orða?)

[00:48]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir mótmæli við þessum næturfundi. Ég vil líka spyrja þann forseta sem nú situr á forsetastóli tveggja spurninga. Sú fyrri er þessi: Hvar er forseti Alþingi, hv. þm. Sturla Böðvarsson? Ef hann er erlendis hvenær er hann væntanlegur? (Gripið fram í.)

Hin spurningin er: Veit forseti þingsins, Sturla Böðvarsson, hvað hér gengur á? Veit hann að undirsátar hans hér á forsetastóli eru að troða virðingu embættisins og þingsins í svaðið með glottandi formanni þingflokks og formönnum stjórnarliðsins hér sem varðhunda yfir sér? Það er skömm að þessu, ég tek undir það.

[00:49]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill taka fram, vegna spurningar hv. þingmanns, að forseti Alþingis, Sturla Böðvarsson, sækir fund erlendis. (Gripið fram í.)

[00:50]

Jón Bjarnason (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég vil vekja athygli á 8. gr. þingskapa Alþingis þar sem stendur:

„Forseti stjórnar umræðum og sér um að allt fari fram með góðri reglu. Hann skal sjá til þess að störf þingsins séu í samræmi við ákvæði stjórnarskrár, þingskapa og annarra laga.“

Það er ljóst að þessi stjórn forseta er ekki í samræmi við þingsköp. Bent hefur verið á að þau afbrigði sem leitað var eftir fyrir lengd þingfundar í dag standa ekki lengur.

Hæstv. forseti. Ég krefst þess að þessum þingfundi ljúki og við stöndum ekki hér og verðum vitni að þessum lögbrotum hjá hæstv. forseta. (Forseti hringir.) Mér finnst dapurlegt að (Forseti hringir.) Sjálfstæðisflokkurinn skuli beita (Forseti hringir.) forsetum Samfylkingarinnar fyrir þennan vagn.

[00:51]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vegna orða hv. þingmanns taka fram að forseti brýtur ekki lög. (**Gripið fram í:** … brot á þingsköpum.)

[00:51]

Jón Magnússon (Fl) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst þetta komið út í svolitla vitleysu, ég verð að segja það. Við erum að ræða 10. mál á dagskrá og talað var um að ljúka dagskránni, það eru 13 mál. Við erum að tala um grunnskóla og miðað við hve margir eru á mælendaskrá má búast við að sú umræða geti staðið fram til kl. sex eða sjö í fyrramálið. Framsóknarmönnum verður þá að ósk sinni, þeir hefja umræðu um framhaldsskóla þegar þjóðin er að vakna og geta þá talað

fram í daginn.

Nefndarfundir eru boðaðir í fyrramálið. Ég á að mæta á fund í hv. viðskiptanefnd klukkan hálfníu í fyrramálið. Það er ljóst að þetta riðlar öllum þingstörfum sem þegar hafa verið ákveðin ef haldið verður svona áfram. Ég vil því spyrja virðulegan forseta hvort ekki sé ástæða til að skoða með hvaða hætti þinghaldinu verður fram haldið með tilliti til starfa þingsins á föstudeginum, þ.e. sem þegar hefur verið ákveðið fyrir daginn í dag.

[00:53]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Mér finnst að ríkisstjórnin og meiri hluti hennar á Alþingi fari hér ákaflega illa með sjálfa sig. Ríkisstjórnin er að sanna að hér er engin verkstjórn, hér ríkir skipulagsleysi eða skipulagt kaos, skipulögð ringulreið af hálfu ríkisstjórnarinnar og meiri hlutans.

Það skyldi nú ekki eiga eftir að koma í ljós, og forsetar ættu eftir að komast að því, að það er ekki gæfulegt verklag að reyna að hafa hlutina í einhvers konar skipulögðu stríði og ósætti? Ætli það gangi nú mjög vel? Það er dapurlegt að horfa upp á það hvernig sá þumbaragangur og ruðningur sem hér er ástundaður af hálfu stjórnarliðsins dregur þessa umræðu um þörf og mikilvæg mál, skólamál þjóðarinnar á öllum stigum, niður á mjög lágt plan.

Ég bið meiri hlutann um, þó ekki væri annað, að velta því aðeins fyrir sér hvort hann ætli að (Forseti hringir.) halda þessum sjálfspíningum áfram, að níða sjálfan (Forseti hringir.) sig svona niður með þessari framkomu.

[00:54]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Er Samfylkingin að reyna að sýna okkur hvað í henni býr við stjórn Alþingis? Hvað er það sem blasir við þingheimi og hvað er það sem blasir við þjóðinni? Fullkomið skipulagsleysi, upplausnarástand, jafnvel brot á landslögum. Það er einfaldlega ekki farið að þeim reglum sem Alþingi hefur sett sjálft um þingsköp.

Ekki er síður ástæða til að vekja athygli á því að verið er að eyðileggja umræðu um mikilvægt mál. Þeir sem hafa hlýtt á umræðuna hér í dag hljóta að vera sammála um að talað hefur verið af þekkingu og viti um (Forseti hringir.) þetta mikilvæga mál. En ríkisstjórninni eða stjórnarmeirihlutanum hér á Alþingi (Forseti hringir.) er að takast að hleypa málinu í uppnám og eyðileggja þessa umræðu.

[00:55]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Nokkrir þingmenn hafa enn kvatt sér hljóðs um fundarstjórn forseta en forseti vill geta þess að hann hyggst boða formenn þingflokka til fundar klukkan eitt.

[00:56]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Það var mælt úr forsetastóli hér rétt áðan að forseti bryti ekki lög. Ég færði rök fyrir máli mínu hér áðan þegar ég hélt því fram að hæstv. forseti Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir væri að brjóta þingskapalögin og ég ætla að segja þessum hæstv. forseta Einari Má Sigurðarsyni hvernig ég rökstyð það.

Í 10. gr. þingskapalaga segir að meginreglan sé sú að þingfundir standi til klukkan átta. Einungis eru tvær leiðir til að víkja frá þeirri meginreglu. Í fyrsta lagi að samkomulag verði um það milli þingflokkanna. Það hefur ekki náðst. Í öðru lagi með því að þingið samþykki það og þá með atkvæðagreiðslu skv. 67. gr. Það hefur heldur ekki verið gert.

Þess vegna stend ég á því að hæstv. forseti Einar Már Sigurðarson sé eins og hæstv. forseti Ásta R. Jóhannesdóttir að brjóta þingskapalög.

[00:57]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vegna þessara orða hv. þingmanns taka fram og endurtaka að að sjálfsögðu brýtur forseti ekki lög.

[00:57]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég átta mig ekki alveg á því hvað forseta gengur til þegar hann segir hér margítrekað að hann brjóti ekki lög. Ég vil leyfa mér að ítreka það sem hér hefur verið sagt: Það eru bara tvær leiðir til þess að halda næturfundi af þessu tagi. Ég held að það megi öllum vera ljóst að Alþingi Íslendinga er hér statt í miðju stríði stjórnarflokkanna um það hvernig ráðherrar eigi að koma seint fram bornum málum sínum og umdeildum í gegnum þingið á síðustu sólarhringunum. Handbendin sitja hér á forsetastóli og brjóta þingskapalög. Stjórnendurnir sitja hér (Forseti hringir.) glottandi úti undir veggjum.

[00:59]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti verður enn á ný með fullri vinsemd að óska efti því að hv. þingmenn reyni að gæta orða sinna. (Gripið fram í.)

Vegna orða hv. þingmanns og annarra hv. þingmanna vill forseti geta þess að forseti sem var hér á forsetastóli í morgun sagði: „Er óskað atkvæðagreiðslu um þessa tillögu forseta?“ Svo var ekki og þá (Gripið fram í.) sagði virðulegur forseti: „Ef svo er ekki skoðast hún samþykkt.“

Forseti vill minna á að hann hefur óskað eftir því að þingflokksformenn komi til fundar um eittleytið en að sjálfsögðu munu allir þeir sem óskað hafa eftir að taka til máls um fundarstjórn forseta fá að gera það. Forseti mun að sjálfsögðu fresta fundi þegar lokið hefur verið við að fjalla um fundarstjórn forseta og þá verður boðað til fundar þingflokksformanna.

[01:00]

Guðni Ágústsson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil segja við virðulegan forseta og ágætan að ég hef aldrei kynnst svona vinnubrögðum. Forseti er að boða það að hann vilji setjast niður með þingflokksformönnum. Af hverju er þá ekki gengið í það verk? Af hverju þarf að halda þessu stríði áfram þegar engin von er til þess að menn vilji ná saman?

Nú er sem betur fer sá tónn kominn í hæstv. forseta að hann sér að það er skynsamlegt fyrir þingið að kalla þingflokksformenn saman og fara yfir málið. Þá eiga menn að ganga í það, ekki að halda stríðinu áfram. Nú eigum við

einhverja von um að menn vilji við okkur tala og hætta þessu stríði.

Ég verð að segja fyrir mig að þessi stund hér minnir á gamalt stríð sem mér fannst alltaf ljótt, níðingsverk stórs þingmeirihluta á stjórnarandstöðu sem telur tiltölulega lítinn hóp þingmanna og að níðast á því sem er stærst og verst að hér á að tala um framhaldsskólafrumvarp. Við gerum það ekki hér fram á nótt. (Forseti hringir.) Ég skora á hæstv. forseta að fresta þessum fundi þegar og ræða við þingflokksformenn.

[01:01]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða hv. þingmanns hefur forseti í tvígang boðað að það verði boðað til fundar með þingflokksformönnum um leið og þeir sem nú eru á mælendaskrá hafa lokið máli sínu.

Nú hefur það gerst að allir þeir hv. þingmenn sem höfðu beðið um orðið um fundarstjórn forseta hafa fallið frá orðinu og því er fundi frestað.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 01:02]

[01:17]

Útbýting:

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 432. mál, nál. 1. minni hluta iðnn., þskj. 1087.

Opinberir háskólar, 546. mál, nál. meiri hluta menntmn., þskj. 1088; brtt. meiri hluta menntmn., þskj. 1089.

[Fundarhlé. — 01:18]

[01:34]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil gera að umtalsefni grunnskólafrumvarpið sem við höfum rætt í kvöld og byrja á að segja að ég fagna því að framhaldsskólafrumvarpið skuli tekið af dagskrá því að það ljóst að það hefði verið mjög óeðlilegt að ræða það um miðja nótt þar sem framsóknarmenn höfðu beðið um tvöfaldan ræðutíma í því máli og því er ágætt að forseti hafi nú tilkynnt að það sé tekið af dagskrá.

Í grunnskólafrumvarpinu kemur fram að markmiðið með því er að setja ný heildarlög um grunnskóla í ljósi reynslu af flutningi grunnskóla til sveitarfélaga árið 1996. Það er ágætt að rifja aðeins upp hvernig sá flutningur var af því að hann hafði mikil áhrif á grunnskólann. Það var Ólafur G. Einarsson, þáverandi menntamálaráðherra, sem stóð fyrir þeim flutningi. Þetta var geysimikið verk og að mínu mati tókst vel til með þann flutning. Það er mjög flókið að flytja stórmál á milli stjórnsýslustiga eins og þarna var gert þar sem grunnskólinn var fluttur frá ríki til sveitarfélaga. Það er gaman að rifja það upp að þegar menntamálanefnd vann að því máli á sínum tíma kom Ólafur G. Einarsson, þáverandi menntamálaráðherra, á fund menntamálanefndar. Það er svolítið merkilegt af því að við fáum nánast aldrei ráðherra á fundi nefnda í dag til að útskýra frumvörp. Hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir kemur stundum fyrir utanríkismálanefnd, eins og síðustu utanríkisráðherrar hafa gert, til að upplýsa nefndina. Á sínum tíma kom Ólafur G. Einarsson, þáverandi menntamálaráðherra, fyrir menntamálanefnd til að útskýra frumvarpið um flutning grunnskólans til sveitarfélaganna og Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, þáverandi borgarstjóri, kom einnig fyrir nefndina til að útskýra það. Það er svolítið merkilegt að skoða þessi gögn núna aftur í tímann. Maður sæi þetta ekki fyrir sér í dag. Ég sé í gögnum málsins að hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir kom ekki fyrir nefndina núna til að fara yfir grunnskólamálið eða hin málin og ekki heldur borgarstjóri þó að þetta mál snerti sveitarfélögin að sjálfsögðu mjög mikið. Nóg um það en það er gaman að rifja þetta upp.

Í frumvarpinu eru nokkur efnisatriði sem gætu haft áhrif á útgjöld sveitarfélaga. Það eru atriði eins og sérþjónusta vegna túlkaþjónustu og sérfræðiþjónustu. Reyndar eru líka í frumvarpinu ákvæði sem geta leitt til lægri útgjalda sveitarfélaga, svo sem ákvæðið um meiri sveigjanleika með samrekstri leik-, grunn- og tónlistarskóla. Það er mat menntamálaráðuneytisins að í heildina hafi frumvarpið ekki í för með sér augljós aukin útgjöld fyrir sveitarfélögin en bent er þó á að ákveðin atriði íþyngi minni sveitarfélögum meira en þeim stærri. Það er opnað á það, virðulegi forseti, að rétt sé að endurskoða áhrif laganna að einhverjum tíma liðnum með það í huga að skoða hvaða útgjöld hafi þá hugsanlega fallið á sveitarfélögin. Þar er einkum verið að vísa til túlkunarþjónustu en erfitt sé að meta hvað hún muni kosta í framtíðinni af því að sá kostnaður sé að sjálfsögðu háður fjölgun nemenda af erlendum uppruna, en um þessar mundir eru um 10% fólks á vinnumarkaði á Íslandi af erlendum uppruna og talsverður hluti þess er með börn á framfæri. Stærsti hluti þessa fólks eru Pólverjar og búast má við talsverðri túlkun vegna þeirra sem er sjálfsagt að verða við en þetta getur haft áhrif á kostnað sveitarfélaganna.

Í nefndarálitinu — sem allir flokkar standa að, ef ég man rétt, reyndar eru tveir þingmenn með fyrirvara, það eru hv. þm. Höskuldur Þórhallsson frá Framsóknarflokki og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir frá Vinstri grænum, en hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hefur einmitt haldið ræðu um þetta mál — kemur fram sérstakt nýmæli sem mig langar að gera aðeins að umtalsefni. Það er í 3. mgr. 11. gr. þar sem kveðið er á um að óheimilt sé að ráða til starfa við grunnskóla einstakling sem hlotið hefur refsidóm við broti gegn XXII. kafla almennra hegningarlaga en í þeim kafla er fjallað um kynferðisbrot. Þar er jafnframt kveðið á um að við ráðningu skuli liggja fyrir sakavottorð viðkomandi einstaklings eða heimild til handa skólastjóra til að afla upplýsinga úr sakaskrá. Það kemur fram í nefndarálitinu að mikil umræða hafi farið fram innan nefndarinnar um þetta nýmæli og fjöldi umsagnaraðila gert athugasemdir við þessa grein frumvarpsins. Þær athugasemdir snerust mest um ósamræmi milli lagabálka, þ.e. á milli æskulýðslaga og barnaverndarlaga. Ég ætla ekki að fara djúpt ofan í það, það er nokkuð flókið mál en kemur ágætlega fram í nefndarálitinu. Varað var við slíku misræmi, bæði af Reykjavíkurborg og Sambandi ísl. sveitarfélaga. Í nefndarálitinu kemur fram, með leyfi forseta:

„Aftur á móti kom það fram í máli fulltrúa Barnaverndarstofu að þegar barnaverndarlögin voru samin hafi fyrstu skrefin verið tekin í þessa átt og því stigið varlega til jarðar. Mundu þeir, ef kæmi til endurskoðunar laganna, mælast til að gengið yrði lengra í þessum efnum en barnaverndarlögin gera nú.“

Nefndin færir rök fyrir því að gera ekki breytingar á þessu nýmæli þó að þessa ósamræmis gæti heldur gefur til kynna að ef barnaverndarlögunum yrði breytt síðar næðist samræmi. Það kemur líka fram að nefndin telji að setja verði hagsmuni barna í fyrsta sæti og í raun sé óhjákvæmilegt og réttmætt að koma í veg fyrir að einstaklingar sem brotið hafa gegn XXII. kafla almennra hegningarlaga sinni störfum sem fela í sér umgengni, umsjón og ábyrgð á börnum. Enn fremur telur nefndin að slíkt bann skuli ná til allra kynferðisbrota, óháð því hversu langur tími er liðinn frá því að brotin voru framin, enda hafi rannsóknir jafnframt sýnt að hluti kynferðisbrotamanna endurtaki verknað sinn. Og að mati nefndarinnar verði hagsmunir skólabarna ekki að fullu tryggðir nema ráðningarbannið sé ótakmarkað.

Hérna er um nýmæli að ræða sem ég tel af hinu góða að sé með í frumvarpinu og vænti þess að barnaverndarlögum verði breytt síðar til samræmis við þessi ákvæði og til samræmis við æskulýðslögin.

Á bls. 9 í nefndarálitinu kemur líka fram að það sé álit nefndarinnar að full ástæða sé til að ítreka þá skyldu barnaverndarlaga að tilkynna skuli til barnaverndarnefndar þegar grunur vaknar um að barn búi við vanrækslu eða ofbeldi. Með því að setja inn ákvæði um þagnarskyldu og árétta enn fremur tilkynningarskyldu samkvæmt barnaverndarlögum er tryggt að starfsfólk sjálfstætt starfandi grunnskóla skuli gæta þagmælsku um það sem það verður áskynja í starfi sínu, að teknu tilliti til upplýsingaskyldu barnaverndarlaga. Hér er það sem sagt áréttað af menntamálanefnd að það sé full ástæða til að ítreka þá skyldu barnaverndarlaga að tilkynna skuli til barnaverndarnefndar þegar grunur vaknar um að barn búi við vanrækslu eða ofbeldi. Í þessu sambandi langar mig að koma því á framfæri að ég tel að þetta sé afar mikilvægt atriði.

Sú er hér stendur er formaður velferðarnefndar Norðurlandaráðs sem er ein þriggja nefnda ráðsins. Í þeirri nefnd erum við einmitt að vinna með mál sem tengjast áföllum sem börn verða fyrir í æsku og það er meginþema nefndarinnar á þessu ári að undirbúa tillögu til Norðurlandaráðs um það hvernig bregðast eigi við afleiðingum slíkra áfalla.

Við fengum nýlega á fund nefndarinnar Anne Louise Kirkinen sem er læknir og sérfræðingur í þessum málum og hefur skrifað merkilega bók um áföll sem börn verða fyrir í æsku og afleiðingar þeirra áfalla á sjúkdóma. Þegar þessi börn fullorðnast fá þau ýmsa sjúkdóma og m.a. líkamlega sjúkdóma, þ.e. alls kyns kvilla sem maður telur við fyrstu sýn að stafi af allt öðrum ástæðum en andlegum áföllum. Jóhann Ágúst Sigurðsson, sem er prófessor í heimilislæknisfræði við Háskóla Íslands, skrifaði grein um þetta nýlega í Morgunblaðinu þar sem hann kemur á framfæri málþingi sem bandaríski læknirinn Vincent Felitti hélt erindi á en sá læknir hefur gert mjög víðtæka rannsókn í Bandaríkjunum, *The Adverse Childhood Experience Study*, við annan mann þar sem mörg þúsund einstaklingar voru spurðir út í áföll sem þeir höfðu orðið fyrir í æsku. Það kemur fram í grein Jóhanns Ágústs Sigurðssonar að kynferðislegt ofbeldi gegn börnum og unglingum og vanræksla, bæði ofbeldi og vanræksla og reyndar líka mikil sorg, slík áföll, leiði til líkamlegra sjúkdóma, að rannsóknir sýni sterkt samband ofbeldis í æsku og ýmissa líkamlegra sjúkdóma síðar á ævinni. Má þar nefna aukna tíðni kransæðasjúkdóma, astma og langvarandi lungnateppu, þrátt fyrir að tekið sé tillit til reykinga. Saga um ofbeldi í æsku geti þannig verið sterkari áhættuþáttur fyrir lungna-, hjarta- og áhættusjúkdóma en t.d. hátt kólesteról eða ýmsir hefðbundnir áhættuþættir þessara sjúkdóma. Skýringarnar eru m.a. þær að ofbeldi hefur áhrif á þroska heilans og hormónastarfsemi líkamans. Á unga aldri geti slíkar breytingar í hormónabúskap orðið varanlegar og m.a. stuðlað að aukinni offitu, beinþynningu, æðakölkunum og astma auk ýmissa hegðunar- og lífsstílsvandamála.

Virðulegur forseti. Ég er að færa rök fyrir því að það sé geysilega mikilvægt að ef kennarar eða þeir sem eru í kringum börn í skóla verða varir við vanrækslu eða ofbeldi sem börn verða hugsanlega fyrir á heimili sínu eða í sínu nærumhverfi, þá sé því komið á framfæri við barnaverndaryfirvöld þannig að hægt sé að grípa inn í. Með þessari nýju hugmyndafræði, sem er sem betur fer að ryðja sér til rúms núna á rannsóknasviðinu, að tengja áföll í æsku við líkamlega og andlega sjúkdóma sem einstaklingar fá síðar á lífsleiðinni, er að opnast nýr heimur í þessu og talað er um að jafnvel þurfi að endurmennta lækna, af því að í dag nálgast menn sjúkdóma allt of mikið út frá annarri hugmyndafræði en þeirri að kannski megi rekja stóran hluta sjúkdóma til áfalla sem viðkomandi einstaklingar hafa orðið fyrir í æsku. Ég fagna því að þessa er sérstaklega getið í nefndarálitinu með vísan í ákveðnar greinar í frumvarpinu.

Varðandi grunnskólann almennt þá er ljóst að þar má ýmislegt bæta. Það var auðvitað talsvert áfall þegar við fengum fyrr á árinu niðurstöðu úr svokallaðri PISA-könnun. Niðurstaðan úr þeirri könnun var verulegt áfall fyrir Íslendinga og sérstaklega fyrir þá sem bera mesta ábyrgð á menntamálunum. Ég veit að hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir var ósátt við þessa niðurstöðu en niðurstaðan er úr könnun sem gerð var árið 2006 um færni nemenda í 9. og 10. bekk í stærðfræði, náttúrufræði og lesskilningi. Þessi könnun var gerð í 57 löndum og reyndist Ísland miðlungsþjóð hvað árangur varðar en ekki þegar kom að fjárútlátum til málaflokksins. Við setjum talsvert mikið fjármagn í þennan málaflokk miðað við þessa rannsókn en fáum slaka niðurstöðu. OECD gagnrýndi yfirvöld í kjölfarið og bent var á að þessi árangur gæti ekki talist ásættanlegur miðað við það að Ísland eyddi meira fjármagni en nokkur önnur þjóð innan OECD á hvern nemanda. Við setjum talsvert fjármagn í skólakerfið, í grunnskólann, en árangur mælist lágur og okkur hefur hrakað. Við tókum þátt í sams konar könnun árið 2001 og niðurstöðurnar árið 2006 sýndu að nemendum hafði hrakað á tímabilinu í öllum greinum sem voru mældar. Þetta er mikið áhyggjuefni. Hæstv. menntamálaráðherra Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir hefur sagt í fjölmiðlum að hún bíði eftir svörum frá Sambandi ísl. sveitarfélaga, Kennarasambandinu, Heimili og skóla og fleiri aðilum áður en brugðist

verður við. Við megum því eiga von á viðbrögðum við þessari niðurstöðu. Vonandi verða nýju grunnskólalögin til þess að árangurinn batni, ég ætla að leyfa mér að binda vonir við það.

Á sama tíma og maður sér, miðað við þessa PISA-könnun, að krökkunum okkar hefur farið aftur í tilteknum greinum vil ég líka draga fram jákvæða þróun hjá unglingunum okkar sem hefur komið fram í stórri rannsókn, svokallaðri HBSC-rannsókn, sem ég held að standi fyrir „Health Behaviour in School-aged Children“, en sú rannsókn er mjög marktæk á Íslandi af því að öll börn í tilteknum árgöngum voru spurð en erlendis er einungis hægt að spyrja ákveðið úrtak. Hér voru allir spurðir af því að við erum svo fá. Rannsóknin sýndi að forvarnir hafa virkað á okkar börn, ef ég get orðað það þannig. Það hefur dregið úr tíðni reykinga og dregið úr áfengisneyslu og fíkniefnaneysla, hassneysla, hefur staðið í dag. Það eru reyndar frekar lágar tölur, sem betur fer, sem mælast þar og því er kannski erfitt að túlka þær mikið en alla vega eru okkar börn á réttri leið þannig að ég leyfi mér að segja að forvarnastarf, m.a. í gegnum skólana, hefur skilað sér.

Fyrr á fundinum var líka smávegis rætt um lengingu skólaársins af því að börn eru lengur í skóla núna en áður og að það verði kannski til þess að þau vinni minna. En ég vil draga það fram varðandi grunnskólann og eins framhaldsskólann, þótt umræðan sé um grunnskólann, að vinnumunstrið er að breytast. Að mínu mati vinna talsvert fleiri með skóla í dag en á sínum tíma þegar sú er hér stendur var í skóla. Ég sé það bara hjá vinum barna minna og líka syni mínum, svo ég segi það hreint út, að þessir krakkar eru að vinna með skólanum, t.d. í búðum, þannig að þau kynnast vinnumarkaðinum kannski á svolítið annan hátt en gerðist fyrr á tíð.

Virðulegi forseti. Ég vil að lokum lýsa því yfir að ég tel að þetta frumvarp sé til bóta og bind vonir við að það verði til þess að skólastarfið eflist. Við eigum duglega kennara og metnaðarfulla og það er góður efniviður í börnunum okkar. PISA-könnunin hefur því valdið miklum vonbrigðum og vonandi mælumst við hærri í næstu könnun, af því að þetta er könnun sem tekið er mark á og hún á að vera marktæk og af því að við setjum talsvert fjármagn í skólana viljum við auðvitað fá góðan árangur. Enda þótt maður eigi kannski ekki að mæla lífshamingju endilega út frá einkunnum sem börn fá í skóla þá er það sterk vísbending um hvernig okkar kerfi virkar ef við mælumst lægri í einkunnum á milli tímabila í PISA-könnunum. Ég vona að þessi lög verði til þess að bæta ástandið. Svo er líka alveg ljóst að við þurfum að nýta fjármagnið sem við setjum til skólanna eins vel og við getum.

[01:54]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður gerði að umtalsefni tengsl milli gæða skólastarfs eða árangurs og fjármuna sem ganga til skólakerfisins. Mér finnst það athyglisvert sem fram kemur í skýrslu þeirri sem ég nefndi í ræðu minni áðan frá Ríkisendurskoðun um Jöfnunarsjóð sveitarfélaga og grunnskólann. Þar kemur fram afar athyglisverð niðurstaða. Þar segir að ekki virðist sjálfgefið að hægt sé að bæta árangur nemenda með því að auka framlög til skólastarfs og vísbendingar séu um að vandinn liggi fremur í innri gerð skólastarfsins. Fræðimenn munu ekki vera á eitt sáttir um áhrif útgjalda til skólamála á árangur skólastarfs. Virðist hvorki vera hægt að fullyrða né hafna því að aukin fjárútlát leiði til bætts námsárangurs.

Í skýrslunni segir, hluti af niðurstöðu hennar er sá, að framlög til grunnskóla hér á landi séu há miðað við nágrannalöndin, eins og hv. þingmaður gat um í ræðu sinni, án þess að árangur íslenskra nemenda sé í fremstu röð. Það misræmi virðist eiga rætur að rekja til þess að fé sem varið er til skólamála hér á landi nýtist illa til að auka námsárangur grunnskólanema. Aukin fjárframlög til grunnskólans hafa leitt af sér minni bekkjardeildir og 40% fjölgun stöðugilda við skólana á síðustu níu árum án þess að sýnt hafi verið fram á bættan árangur. Í skýrslunni er sagt að um þessi atriði verði lítið fullyrt, enda skorti rannsóknir hér á landi á gæðum skólastarfs, á árangri nemenda og þáttum sem hafa þar áhrif.

Hæstv. forseti. Til þess að vinna meira með spurninguna um hvernig tengslum fjármuna og gæða eða árangurs í skólastarfi er háttað þurfum við að auka menntarannsóknir. Eitt það mikilvægasta sem við gerum á Alþingi Íslendinga er að tryggja að auknir fjármunir séu veittir í slíkar rannsóknir. Þá fáum við kannski niðurstöðu um orsakasamhengi fjármuna og árangurs í skólastarfi.

[01:56]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er hárrétt hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að brýnt er að auka menntarannsóknir á Íslandi. Mjög sláandi tölur eru hér nefndar — 40% aukning stöðugilda og minni bekkir, maður skyldi halda að starfið mundi blómstra og meiri árangur nást. Það virðist ekki hafa skilað auknum árangri eins og ég skildi málflutninginn hér áðan. Ég tel mjög brýnt og styð það að rannsóknir séu auknar. Reyndar er það þannig að rannsóknir á hvaða sviði sem er verða til þess að menn fái betri þekkingu og nái þá að nýta fjármagnið betur.

Finnar hafa náð mjög góðum árangri í PISA-könnuninni. Ef ég man rétt virðast þeir ná meiru út úr fjármagninu sem þeir setja í grunnskólann. Þetta er einmitt sú gagnrýni sem kom fram hjá OECD, að árangurinn geti ekki talist ásættanlegur miðað við að við eyðum meira fjármagni en nokkur önnur þjóð innan OECD á hvern nemanda. Ég hef ekki heyrt neinn hrekja þann útreikning að við séum ekki með hæsta framlagið á hvern nemanda innan OECD. Ég býst því við að það sé rétt. Að vísu getur smæðin verið einhver skýringarþáttur en það er væntanlega eitthvað kerfislægt sem er að. Kannski taka nýju grunnskólalögin eitthvað á því en það verður spennandi að sjá eftir nokkur ár hvernig við mælumst í næstu könnun.

[01:58]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég átti ekki eftir að fara yfir margt. Mig langar þó að segja, af því að ég hef talað talsvert um skipulag og framkvæmd sérfræðiþjónustunnar og 40. gr. í frumvarpinu — þar segir í 1. mgr. að sveitarfélög skuli tryggja

að sérfræðiþjónusta sé veitt í grunnskólum, ákveða fyrirkomulag hennar og stuðla að því að hún fari fram innan grunnskóla. Ég gerði athugasemd við þetta orðalag „að stuðla að því að hún fari fram innan grunnskóla“ í starfi nefndarinnar. Við urðum sammála um ákveðnar breytingar varðandi þann stuðning sem fötluð börn eiga að fá innan grunnskólans. Þær voru allar mjög til bóta og ég var mjög sátt við þær en varðandi þetta orðalag þá var það sameiginlegur skilningur nefndarinnar, og ég vil að það komi hér fram, að kannski væri ekki þörf á því að breyta þessu orðalagi þar sem nefndin væri sammála um, og aðrar breytingartillögur nefndarinnar sýndu það, að nauðsynlegt væri að sveitarfélög legðu kapp á að þessi kennsla færi fram innan grunnskólans. Þetta orðalag „að stuðla að því að“ þýðir í hugum nefndarmanna að leggja skuli kapp á og gera allt sem mögulegt er til þess að þjónustan fari fram innan skólans. Ég vildi bara að þetta kæmi fram hér.

Ég hef ákveðinn fyrirvara við allar þær reglugerðarheimildir sem eru í frumvarpinu og ekki bara í þessu frumvarpi heldur öðrum frumvörpum sem því eru tengd. Í þessu frumvarpi til laga um grunnskóla eru 13 reglugerðarheimildir. Þegar allar reglugerðarheimildirnar eru taldir í þessum fjórum frumvörpum eru þær yfir 40, þær eru á fimmta tug. Í mínum huga er hér um ákveðið valdaframsal að ræða frá löggjafanum til menntamálaráðherra. Menntamálaráðherra hefur sagt, og það er stefna hennar með þessum frumvörpum, að sjálfstæði skólanna verði aukið. Undir það tek ég. En um leið er ákveðin miðstýringarárátta enn til staðar í frumvörpunum og ég nefni aðalnámskrá sem hefur verið gagnrýnd af ýmsum umsagnaraðilum.

Ég óttast að með öllum þessum reglugerðarheimildum til ráðherra sé löggjafinn að auka miðstýringuna, að við séum að afsala okkur valdi til ráðherrans. Þann ótta vildi ég nefna í ræðu þannig að ég hefði haft orð á honum. Ég tel almennt séð að lögin eigi að vera það skýr frá hendi löggjafans að ekki eigi að þurfa mjög mikið af reglugerðarheimildum. Hér hefur sú leið ekki verið farin. Varðandi grunnskólann á t.d. að setja reglugerð um starfsemi skólaráða, um ábyrgð nemenda, um nemendur með sérþarfir, um meðferð upplýsinga, um húsnæði og bústaði í grunnskólum, um skólaakstur, um meðferð upplýsinga á milli skólastiga, um sprotasjóðinn, um innra og ytra mat á grunnskólunum, um upplýsingaskyldu sveitarfélaga til ráðuneytis, um fyrirkomulag og framkvæmd samræmds námsmats, prófa og rannsókna í grunnskólum, um undanþágur nemenda frá samræmdu námsmati, um sérfræðiþjónustu í grunnskólum og nemendaverndarráð, um heimakennslu og um viðurkenningu einkaskóla. Þetta eru reyndar fleiri en 13 heimildir, þetta eru heimildir í 13 greinum. Ég tel að um of margar reglugerðarheimildir sé að ræða og betur hefði farið á því að meira af þessum þáttum hefði verið skrifað út úr lagafrumvarpinu.

Mig langar líka að nefna að við fengum afar yfirgripsmikla umsögn frá Kennarasambandi Íslands um frumvarpið. Margar af þeim athugasemdum sem þar koma fram hafa verið lagðar til í breytingartillögum, bæði þeim sem meiri hlutinn stendur sameiginlega að og eins þeim sem ég flyt sérstaklega á þskj. 1070. Eitt atriði langar mig að nefna sem Kennarasambandið gerir athugasemdir við. Það telur að frumvarpið eigi að ganga lengra í að vernda nemendur fyrir of miklu vinnuálagi. Það leggur til að ákvæðum um lengd vinnulotna og ákvæðum um lengd jóla- og páskaleyfa í núgildandi lögum verði bætt inn í frumvarpið.

Mig langaði til að nefna þetta til umhugsunar. Það skiptir máli að nemendur og við öll áttum okkur á því hversu langur vinnudagur nemenda er í grunnskólakerfinu. Kannski þurfum við að huga að því að einhvers staðar þurfi að setja einhverjar skorður við því og tryggja að lögin skapi það umhverfi fyrir nemendur að þeir fái að vera með fjölskyldum sínum. Því hvað er skólinn án fjölskyldnanna og börnin án stuðningsins heima?

[02:04]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla að staðnæmast við þrjár greinar í þessu frumvarpi og einskorða málflutning minn við þær. Ég tók til máls við 1. umr. og lýsti yfir ánægju minni þá yfir því hvernig með þessum lögum væri verið að styrkja stöðu fatlaðra nemenda í skólum og vísaði þar í þrjár greinar í frumvarpinu, 17., 40. og 42. gr. Í 17. gr. segir á þá lund að nemendur skuli eiga rétt á að komið sé til móts við námsþarfir þeirra í almennum grunnskóla án aðgreiningar, án tillits til líkamlegs eða andlegs atgervis. Og síðan er í greininni bætt í fyrri skilgreiningar í lögum um hvaða sérþörfum skuli sinnt.

Í greinargerð með 17. gr. er síðan hnykkt á þessu því þar segir, með leyfi forseta:

„Meginatriðið í stefnunni um skóla án aðgreiningar er að skóli sé með þjónustu fyrir alla nemendur sína, bæði fatlaða og ófatlaða. Gert er ráð fyrir að hver skóli sé fær um að sinna öllum nemendum sínum svo sem kostur er og taka á sérkennsluþörfum og erfiðleikum sem upp kunna að koma í skólanum með viðeigandi stuðningi.“

Síðan hafa orðið deilur. Það hefur risið ágreiningur milli foreldra og skólastjórnenda hvað þetta snertir og í 17. gr. eins og hún var í upphaflegu frumvarpi þá skyldi skólastjórinn ráða. Það var nokkuð sem mér yfirsást hér við 1. umr. málsins.

Nú þekkjum við að viðhorf skólastjórnenda eru mjög mismunandi. Ég hef heimsótt skóla í Kópavogi, svo dæmi sé tekið. Ég held að hann heiti Vatnsendaskóli þar sem er skólastjóri sem er menntaður í þessum fræðum. Þar hefur verið búið svo um hnútana að mjög vel er tekið á móti fötluðum börnum. Öll aðstaða í skólanum er til mikillar fyrirmyndar. Í sumum öðrum skólum hefur ekki eins verið hugsað fyrir þessu og þá lenda skólastjórnendur iðulega í vandræðum vegna aðstöðuleysis. Þá er spurningin hvernig hægt er að knýja kerfið til að breyta sjálfu sér. Það er einfaldlega ekki nógu mikil skrúfa sem sett er á kerfið í greininni eins og hún kom upphaflega fram. Menntamálanefnd leggur hér fram breytingartillögu sem er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Verði ágreiningur um fyrirkomulag skólavistar barns skal við úrlausn hans gæta ákvæða stjórnsýslulaga. Skal ákvörðun tekin með hliðsjón af áliti sérfræðinga og með heildarhagsmuni barnsins að leiðarljósi. Ákvörðun er kæranleg samkvæmt fyrirmælum 47. gr.“

Síðan er fjallað um mál þessu tengd eins og ég gat um

áðan í 40. gr. og 42. gr. En í 42. gr. segir, með leyfi forseta:

„Sveitarfélög geta beitt sér fyrir sérúrræðum innan grunnskóla eða stofnað til reksturs sérskóla þegar almennt nám og kennsluhættir hæfa ekki þörfum eða hag nemenda.“

Hér vil ég vekja sérstaklega athygli á breytingartillögum frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í menntamálanefnd þingsins. Þar gerir hún tillögu um að í stað orðanna „Sveitarfélög geti beitt sér“, þá skuli koma inn orðin: „Sveitarfélög skulu sjá nemendum fyrir sérúrræðum“.

Ég hvet Alþingi til að samþykkja þessa tillögu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sem er til þess fallin að styrkja stöðu þeirra nemenda sem þurfa á sérúrræðum að halda.

Að lokum, hæstv. forseti, þá lýsi ég ánægju með þær áherslur sem koma fram í nefndaráliti menntamálanefndar hvað þetta varðar. Hér er hnykkt á því að sú skylda hvíli á sveitarfélögunum að taka ábyrgð á framkvæmd þessara laga gagnvart fötluðum börnum eða nemendum sem þurfa á sérúrræðum að halda því hér segir, með leyfi forseta:

„Skulu sveitarfélög, á grundvelli 1. mgr. 40. gr., tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt í grunnskólum, ákveða fyrirkomulag hennar og stuðla að því að hún fari fram innan grunnskóla.“

Þetta eru lykilorð, „innan grunnskóla“.

Þessar lagaskýringar allar eru mjög mikilvægar vegna þess að þegar fólk sem er að berjast við kerfið og þarf á að halda þá er horft í þessar lagaskýringar. Ég skil að margir skólar geti átt í erfiðleikum með að fullnægja þessum þörfum. En nú er löggjafinn að skapa umgjörð sem þröngvar öllu kerfinu inn á réttar brautir hvað þetta snertir.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að ræða aðra þætti þessa frumvarps. Það hafa aðrir gert hér ágætlega í umræðum í dag og vísa ég sérstaklega í sjónarmið sem komu fram hjá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 2. umr.

Stjfrv., 288. mál (kröfur til kennaramenntunar o.fl.). — Þskj. 322, nál. 1013, brtt. 1014 og 1069.

[02:12]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti menntamálanefndar um frumvarp til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Þetta frumvarp er eitt fjögurra frumvarpa um endurskipulagningu á menntakerfinu sem við höfum verið að ræða í dag. Hin frumvörpin varða leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla.

Eins og fram kemur í nefndarálitinu komu fjölmargir gestir á fundi nefndarinnar auk þess sem nefndinni bárust margar umsagnir frá umsagnaraðilum.

Rétt er að geta þess, og það kemur fram í álitinu, að allgóð sátt var meðal nefndarmanna um niðurstöðu málsins og þrátt fyrir að mismunandi áherslur séu vissulega um einstaka þætti þá náði nefndin saman og skilar sameiginlegu nefndaráliti.

Ég ætla ekki að fara yfir það hverjir megindrættir frumvarpsins eru. Það kemur fram í nefndarálitinu. Við ræddum í menntamálanefnd flesta þá þætti og m.a. aukin menntunarskilyrði til starfsréttinda og þá sérstaklega hvað varðar leikskólakennara. Tveir þriðju reglan svokallaða, þ.e. sú krafa að tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í leikskólum skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara, var rædd, undanþáguheimildir frá þessari kröfu, starfsöryggi og fleira.

Frú forseti. Eins og áður segir fór mikil umræða fram innan nefndarinnar um leikskólakennaramenntun og stöðu leikskólakennara og annars starfsfólks í leikskólum landsins. Enn fremur urðu nokkuð háværar umræður í þjóðfélaginu um auknar menntunarkröfur til að hljóta starfsheitið leikskólakennari og tengist sú umræða 9. gr. frumvarpsins þar sem kveðið er á um að lágmark tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara sem og 20. gr. frumvarpsins þar sem gert er ráð fyrir undanþágu frá þessu ákvæði 9. gr. og veitt heimild til að ráða til bráðabirgða, að hámarki í eitt ár, einstakling sem ekki hefur menntun leikskólakennara, fáist ekki leikskólakennari í stöðugildið þrátt fyrir ítrekaðar auglýsingar. Erfitt er að fjalla um fyrrgreind ákvæði ein og sér og í umfjöllun nefndarinnar voru þessar greinar frumvarpsins skoðaðar í samhengi og með tilliti til þeirrar stöðu sem nú ríkir í leikskólamálum hér á landi. Jafnvel þó að í gildandi lögum sé kveðið á um að öll stöðugildi skuli skipuð leikskólakennurum, sbr. 1. mgr. 12. gr. laga nr. 78/1994, þá telur nefndin að sú krafa sem og markmið frumvarpsins, sbr. 9. gr., endurspegli ekki íslenskan veruleika í starfsmannamálum leikskólastigsins, en samkvæmt upplýsingum af vef Hagstofu Íslands voru í desember sl. 32,6% allra starfsmanna sem sinntu uppeldi og menntun barna í leikskólum með leikskólakennarapróf, 0,4% starfsfólks við uppeldi og menntun höfðu lokið diplómanámi í leikskólakennarafræðum og 6,4% höfðu aðra uppeldismenntun. Töluverðar athugasemdir komu fram í umsögnum sveitarfélaga um þessar auknu menntunarkröfur. Telja þau að um stórt skref sé að ræða, einkum með hliðsjón af því að ekki er langt síðan leikskólakennaranámið var flutt á háskólastig. Þar af leiðandi sé stór hópur leikskólakennara í dag sem ekki hefur lokið grunnháskólanámi. Ekki séu heldur gerðar kröfur um meistarapróf í þessari starfsstétt í þeim nágrannalöndum sem við berum okkur saman við. Lýstu sveitarfélögin jafnframt yfir áhyggjum af neikvæðum áhrifum sem lenging námsins gæti haft á mönnun í leikskólum þar sem nú þegar ríki mannekla. Sambærileg sjónarmið má jafnframt sjá í umsögnum frá verkalýðshreyfingunni sem bendir fyrst og fremst á stöðu annars starfsfólks á leikskólum þar sem ekki sé gert ráð fyrir að mögulegt sé fyrir þennan hóp að fá raunfærnimat til að afla sér menntunar á þessu sviði og að starfsöryggi þessa hóps sé lítið sem ekkert skv. 20. gr. frumvarpsins. Í máli fulltrúa kennarastéttarinnar hefur aftur á móti komið fram að með ákvæðum um auknar menntunarkröfur sé horft til framtíðar og mikilvægt sé að framtíðarsýn í skólastarfi verði mótuð

og ekki sé réttlætanlegt að láta neikvæða umfjöllun hafa áhrif þar á.

Varðandi 9. gr. frumvarpsins og þá breytingu að ekki sé lengur gert ráð fyrir að allir starfsmenn sem koma að uppeldi og menntun innan leikskóla séu leikskólakennaramenntaðir, heldur tveir þriðju starfsmanna, vill nefndin árétta að ekki er hægt að skipta starfsfólki leikskóla í tvo hópa með þessum hætti. Tillit verði að taka til þess að fólk með mismunandi menntun og þekkingu nýtist vel í starfi innan leikskólans, má þar nefna m.a. þá sem lagt hafa stund á ýmiss konar listnám, íþróttafræðinga, sjúkraþjálfara, félagsfræðinga og aðra sem lokið hafa uppeldisnámi. Með ofangreindri breytingu er annars vegar verið að viðurkenna mikilvægi einstaklinga með annars konar menntun en leikskólakennaramenntun í störfum innan leikskóla. Í því sambandi ber þó að líta til 2. mgr. 6. gr. frumvarps til laga um leikskóla þar sem ráðherra er veitt heimild til setningar reglugerðar sem kveður á um leiðbeiningar- og stjórnunarhlutverk leikskólakennara gagnvart öðru starfsfólki. Hins vegar yrðu með þessari breytingu sett í lög raunhæfari viðmið um hlutfall menntaðra leikskólakennara en verið hefur í lögum fram til þessa. Nefndin telur mikilvægt að ríki og sveitarfélög taki höndum saman og geri áætlun um hvernig ná megi þessu viðmiði um tvo þriðju hluta leikskólakennaramenntaðra. Núna er hlutfallið einn þriðji að meðaltali yfir landið.

Telur nefndin að taka verði tillit til þeirrar stöðu sem er í starfsmannamálum leikskóla í dag og hversu langt er í land að manna tvo þriðju hluta stöðugilda leikskóla með leikskólakennurum þegar litið er á meðaltal yfir landið. Áréttar nefndin því mikilvægi þess að tryggja þeim starfsöryggi sem starfa á leikskólum en hafa ekki leikskólakennaramenntun. Í 20. gr. frumvarpsins er kveðið á um heimild til að lausráða í auglýsta leikskólakennarastöðu, til eins árs í senn, einstakling sem ekki er leikskólakennari. Hefur þetta í för með sér að starfsöryggi viðkomandi starfsmanns er mjög rýrt enda gerð krafa í 11. gr. frumvarpsins um að auglýsa skuli öll laus störf leikskólakennara. Til að auka starfsöryggi þessa fólks, sem oft hefur mikla þekkingu og reynslu af störfum í leikskóla, leggur nefndin til breytingar á frumvarpinu í þá átt að hafi tiltekið starf leikskólakennara verið auglýst í tvígang án þess að menntaður leikskólakennari hafi fengist verði heimilt að ráða viðkomandi starfsmann í starfið. Enn fremur telur nefndin rétt að tryggja að þeir starfsmenn sem ekki hafa kennaramenntun og ráðnir hafa verið á grundvelli gildandi laga haldi starfi sínu. Leggur nefndin því til breytingu á bráðabirgðaákvæði frumvarpsins.

Herra forseti. Það er álit nefndarinnar að góð menntun sé ekki síður mikilvæg á leikskólastigi en á öðrum stigum skólastarfs. Enn fremur sé mikilvægt að sambærilegar menntunarkröfur séu gerðar til leikskólakennara og grunnskólakennara með tilliti til samfellu í skólastarfi. Álítur nefndin því að möguleiki á flæði kennara milli aðliggjandi skólastiga, sbr. 24. gr. frumvarpsins, sé mikilvæg nýjung í skólastarfi. Það gefi meðal annars færi á því að í yngstu bekkjum grunnskóla geti komið inn sjónarmið leikskólakennara í kennsluháttum. Telur nefndin að grundvöllur fyrir þessu flæði kennara milli skólastiga sé sá að kröfur til kennaramenntunar verði þær sömu á mismunandi skólastigum. Leggur nefndin því ekki til breytingar á 3. gr. frumvarpsins.

Því sjónarmiði var hreyft fyrir nefndinni að óljóst væri um hvers konar námseiningar væri að ræða í 4. tölul. 2. mgr. 4. gr. frumvarpsins, sem kveður á um heimild þeirra sem lokið hafa fullgildu lokaprófi í listgrein, tæknigrein eða verkgrein sem nýtist á grunnskólastigi, til að nota starfsheiti grunnskólakennara. Áréttar nefndin að hér sé átt við ECTS-einingar eða staðlaðar námseiningar, sbr. lög nr. 63/2006, um háskóla. Leggur nefndin til breytingu á 8. gr. frumvarpsins til að taka af allan vafa sem kann að hafa verið uppi.

Nefndin áréttar mikilvægi þess að samræmis sé gætt milli allra skólastiganna, eftir því sem við á. Leggur nefndin til að samræmis verði gætt milli ákvæða 9., 12. og 16. gr. frumvarpsins þar sem krafist er starfsheitis grunnskólakennara, sbr. 1. mgr. 12. gr., og starfsheitis framhaldsskólakennara, sbr. 1. mgr. 16. gr., svo að viðkomandi geti verið ráðinn til kennslu á þeim skólastigum.

Nokkur umræða átti sér stað innan nefndarinnar um ráðningu sérfræðinga í grunnskólum skv. 4. mgr. 12. gr. frumvarpsins. Þar er kveðið á um að til grunnskóla megi ráða tímabundið, að hámarki eitt ár í senn, sérfræðing til að kenna sérgrein sína enda sé kennslan ekki meira en 240 mínútur á viku. Telur nefndin rétt að undirstrika að hér er ekki eingöngu átt við háskólamenntaða sérfræðinga heldur sé grunnskólum veitt svigrúm til að fá til sín sérfróða einstaklinga á ákveðnu sviði, til dæmis ákveðinni starfsgrein eða tómstundaiðju. Þannig getur einstaklingur með mikla reynslu á ákveðnu sviði fallið undir ákvæðið.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að þeir sem lokið hafa bakkalárprófi á sviði uppeldis- og kennslugreina njóti forgangs umfram aðra til starfa í leikskólum og grunnskólum, sbr. 3. og 4. mgr. 23. gr. Er einnig kveðið á um slíkan forgang einstaklings til starfa í framhaldsskóla hafi hann lokið starfsréttindaprófi eða háskólaprófi ásamt a.m.k. 120 stöðluðum námseiningum í viðkomandi kennslugrein. Telur nefndin rétt að ítreka að hér er einungis átt við forgang viðkomandi einstaklinga umfram þá sem ekki hafa starfsheiti leikskólakennara, grunnskólakennara eða framhaldsskólakennara. Leggur nefndin til breytingu á frumvarpinu til samræmis við þetta.

Töluverð umræða fór fram í nefndinni um hæfnisskilyrði stjórnenda leik-, grunn- og framhaldsskóla. Nokkurs misræmis gætir milli 10. og 13. gr. frumvarpsins um ráðningu skólastjórnenda við leikskóla og grunnskóla og 17. gr. frumvarpsins sem kveður á um ráðningu skólastjórnenda framhaldsskóla. Eins og ákvæði frumvarpsins eru nú eru gerðar meiri kröfur til skólastjórnenda leikskóla og grunnskóla en stjórnenda framhaldsskóla. Gerð er krafa um viðbótarmenntun í stjórnun eða kennslureynslu til þeirra sem sækja um starf leikskólastjóra eða skólastjóra grunnskóla auk starfsheitisins leikskólakennari eða grunnskólakennari, eftir því sem við á. Í 17. gr. er aftur á móti einungis gerð krafa um að viðkomandi hafi starfsheitið framhaldsskólakennari. Telur nefndin að samræma þurfi þær kröfur sem gera eigi til stjórnenda mismunandi skólastiga og leggur til breytingar á frumvarpinu þar um.

Nefndin leggur jafnframt til aðrar smávægilegar breytingar á frumvarpinu sem einkum varða lagatæknileg atriði.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Kolbrún Halldórsdóttir og Höskuldur Þórhallsson skrifa undir álit þetta með fyrirvara.

Paul Nikolov var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Kjartan Eggertsson sat fundinn sem áheyrnarfulltrúi í stað Jóns Magnússonar og er hann samþykkur áliti þessu.

Aðrir sem undir álitið rita er sá sem hér stendur og Einar Már Sigurðarson, Pétur H. Blöndal, Guðbjartur Hannesson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Katrín Júlíusdóttir.

[02:24]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum nú þriðja málið í skólafrumvarpayfirferðinni, frumvarp um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Ég flyt á þingskjali 1069 nokkrar breytingartillögur sem ég ætla að gera grein fyrir.

Mig langar að byrja á að segja, af því að ég hef hælt vinnunni í nefndinni hérna í dag oftar en einu sinni reyndar, að við höfum svona runnið út á tíma með ákveðna þætti í þessu máli. Ég hefði gjarnan viljað komast lengra með ákveðna þætti þess. Þar er ég fyrst og fremst að tala um náms- og starfsráðgjafana. Ég legg þess vegna fram breytingartillögur sem ég að hluta til gerði grein fyrir í máli mínu um grunnskóla áðan, þ.e. að náms- og starfsráðgjafar verði fullgildir og skilgreindir sem hluti af starfsliði skóla. Frumvarpið verði þá í raun látið heita, eins og ég geri grein fyrir í 12. tölulið í breytingartillöguskjalinu, frumvarp til laga um menntun og ráðningu kennara, skólastjórnenda og náms- og starfsráðgjafa við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Frumvarpið allt fjalli því jöfnum höndum um allar þær starfsgreinar sem ég nefndi og yfirskriftin verði á þennan hátt.

Mér og okkur í nefndinni hefur borist ályktun frá Félagi leikskólakennara og sömuleiðis ályktun frá skólamálaþingi Kennarasambands Íslands sem nýlega er afstaðið þar sem þessu máli er fagnað sérstaklega. Kennarasamband Íslands leggur mikla áherslu á að vandað verði til vinnu við skipulagningu nýrrar kennaramenntunar og leitað víðtækrar samvinnu um málið. Það verði unnið að innleiðingu gæðakerfis til að meta kennaranám og sett fram öflugt skipulag um starfsþjálfun kennaranema með sérstaka áherslu á aukna þjálfun í kennslu. Gera þurfi ráð fyrir skipulegri leiðsögn nýrra kennara í starfi sem taki yfir lengra tímabil en nú er. Um þessi efni leggur Kennarasambandið til að m.a. verði leitað góðra fordæma frá öðrum þjóðum.

Ég tek undir þessi sjónarmið Kennarasambandsins og tel nauðsynlegt að leggja töluvert á sig við að innleiða það frumvarp sem er til umræðu og þau ákvæði sem í því eru. Leikskólakennarar ályktuðu sömuleiðis á aðalfundi sínum að veruleg þörf væri á því að kynna efni þessa frumvarps vel fyrir leikskólakennurum og meðal þeirra sem ætla að starfa leikskólanum því að um verulegar breytingar er að ræða. Eins og kom fram í máli hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar voru vissulega skiptar skoðanir um meginatriði þessa máls eins og umsagnir frá ýmsum aðilum gefa til kynna og þær eru yfirgripsmiklar.

Hæstv. forseti. Menntunarkröfur eru gerðar í 3., 4. og 5. gr. frumvarpsins en ég lýsi því yfir að athugasemdir mínar við þær greinar og umfjöllun nefndarinnar um þær hefur ekki ratað inn í nefndarálitið á þingskjali 1013. Ég tel að það sé miður og rekja megi ástæður þess að einhverju leyti til athugunarleysis kannski af þeirri sem hér stendur. En ég óskaði eftir sérstakri umfjöllun um þessi atriði í nefndaráliti en sökum þess hve lokafundur nefndarinnar var pressaður í tíma og þess að ég saknaði ekki umfjöllunarinnar úr nefndarálitinu þegar búið var að dreifa því í þingsölum þá fór sem fór hvað þetta atriði varðar.

Mig langar í ræðu minni að reyna að skýra þau sjónarmið sem ég tel nauðsynlegt að komi fram. Kennarasamband Íslands benti á að menntunarkröfur til þeirra kennara sem hefðu iðnmeistararéttindi, sem fjallað er um sérstaklega í 3., 4. og 5. gr. frumvarpsins, væru ekkert aukin með frumvarpinu frá því sem nú gilti. Það vantaði að tilgreina viðbót við núverandi skilyrði sem tækju af tvímæli um fimm ára menntun og lokapróf fyrir þennan hóp kennara svo jafnræðis væri gætt miðað við aðra hópa.

Þessu sjónarmiði, virðulegi forseti, var svarað af stjórnarliðum í nefndinni með því að slá því föstu að auknar kröfur til þessara tilteknu kennara mundu koma í veg fyrir að kennarar með iðnmenntunarréttindi skiluðu sér í kennarastöður í nægjanlegum mæli og slíkt mundi valda erfiðleikum við að manna kennarastöður í iðn- og verkgreinum. Það er þá mat meiri hluta nefndarinnar að auknar menntunarkröfur geti verið hamlandi, þ.e. geti verið þröskuldur í þeirri viðleitni að fá kennara inn í skólana. Þetta er alvarlegt ef svo verður í raun að auknar menntunarkröfur til iðnmeistara komi til með að virka hamlandi við að fá iðnmeistara með kennsluréttindi inn í skólana sem kennara. Þetta segi ég vegna þess að við höfum verið sammála um það í nefndinni að leggja þurfi sérstaka rækt við verknámið og iðnnámið og efla veg þess sem mest má.

Í þessu sambandi, virðulegi forseti, verður að gefa gaum að 8. gr. Hún fjallar um reglugerðarheimild menntamálaráðherra þar sem ætlunin er að skýra inntak menntunar, leik-, grunn- og framhaldsskólakennara með tilliti til lágmarkskrafna um vægi kennslu og uppeldisfræða og vægi faggreina.

Í greinargerð með frumvarpinu segir um 8. gr., með leyfi forseta:

Í ákvæðinu er menntamálaráðherra gert að skilgreina nánar í reglugerð inntak menntunar leik-, grunn- og framhaldsskólakennara. Gert er ráð fyrir því að í slíkri reglugerð komi fram þau meginviðmið og vinnureglur sem byggt verði á við mat á kennaramenntun. Í skýrslu starfshóps um framtíðarskipan kennaramenntunar var lögð áhersla á að boðnar yrðu fjölbreytilegar námsleiðir til kennsluréttinda og í auknum mæli horft fram hjá skilum milli skólastiga við veitingu kennsluréttinda. Í reglugerð þarf því að skilgreina ólíka samsetningu náms í sérgreinum og kennslufræðum til kennsluréttinda á mismunandi skólastigum. Má þar taka mið af aðalnámskrám skólastiganna. Vegna eðlis starfsins verður að krefjast 60 staðlaðra námseininga í kennslufræðum hið minnsta eða sem nemur heilsársnámi.

Mér þykir mikilvægt að taka það fram, hæstv. forseti, að gert er ráð fyrir því að í reglugerðinni verði farið að þeim tillögum eða tekið mið af þeim tillögum sem fram komu í skýrslu starfshópsins sem nefndur er um framtíðarskipun kennaramenntunar og um þetta atriði var ekki ágreiningur í nefndinni.

Ég geri á breytingartillöguskjali mínu eins og ég sagði áðan fyrst og fremst breytingar varðandi náms- og starfsráðgjafana, þ.e. að koma þeim inn í menntunarfrumvarpið. Ég fer ekki sérstaklega í þær greinar. En mig langar til að nefna í örfáum orðum þær greinar sem ekki varða náms- og starfsráðgjafana í breytingartillöguskjalinu mínu. En þar er ég að tala um 22. gr. sem fjallar um undanþágunefnd framhaldsskólanna. Mín tillaga gengur út á það að fjölgað verði í nefndinni, að hún verði skipuð fjórum fulltrúum, einum fulltrúa tilnefndum af heildarsamtökum kennara, einum fulltrúa tilnefndum af Félagi íslenskra framhaldsskóla, einum tilnefndum af samstarfsnefnd háskólastigsins, sem er nýmæli, það er ekki í frumvarpinu. Breytingartillaga mín gengur sem sagt út á það að þeim fulltrúa verði bætt inn og síðan einum fulltrúa án tilnefningar eins og gert er ráð fyrir í frumvarpstextanum.

Sömuleiðis geri ég breytingartillögu við 23. gr. sem fjallar um mat á umsóknum og forgang til starfs. 1. mgr. hljóðar svo í frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Við ráðningu skólastjórnenda í leik-, grunn- og framhaldsskólum skal tekið tillit til menntunar, starfsferils, stjórnunarreynslu eða viðbótarmenntunar í stjórnun og umsagna um starfshæfni umsækjanda.“

Ég legg til að „eða“ verði tekið í burtu og í stað þess verði sett greinarmerkið komma þannig að setningin verði með þessu móti: Við ráðningu skólastjórnenda í leik-, grunn- og framhaldsskólum skal tekið tillit til menntunar, starfsferils, stjórnunarreynslu, viðbótarmenntunar í stjórnun og umsagna um starfshæfni umsækjanda.

Ég legg því til að örlítið auknar kröfur verði gerðar frá því sem frumvarpið gerir ráð fyrir.

Í 24. gr. geri ég tillögu um að í stað orðanna „til kennslu elstu aldursflokkanna í leikskólum“ komi „til kennslu í tveimur elstu aldursflokkum leikskóla.“ Hér er verið að fjalla um gildissvið leyfisbréfa og 1. töluliður í greininni gerir ráð fyrir því að leyfisbréf grunnskólakennara sem sérhæft hefur sig í kennslu yngri barna veiti honum heimild til kennslu elstu aldursflokka í leikskólum. Ég geri ráð fyrir því í breytingartillögu minni að þetta gildi einungis um elstu tvo árgangana.

En að öðru leyti eins og ég sagði áðan, hæstv. forseti, varða breytingartillögur mínar nánast eingöngu náms- og starfsráðgjafana. Að lokum vil ég segja um þetta mál, sem ég tel vera afar metnaðarfullt og stórt skref stigið og ánægjulegt að um þetta skuli hafa náðst samstaða á Alþingi, að við verðum að hafa það í huga í ljósi raunveruleikans og í ljósi þess hvernig okkur hefur gengið að manna stöður leikskólakennara hingað til að við erum að setja löggjöf sem má kannski segja að komi til með að móta kennaramenntunina eins og hún verður eftir 20 ár, eða 30 ár þess vegna. Þessir hlutir gerast mjög hægt og það skiptir verulegu máli að skref af þessu tagi séu stigin í góðri sátt og samvinnu aðila og við áttum okkur á því að árangurinn næst ekki á einni nóttu eða á einum degi. Þetta er langhlaup sem við erum í. Þetta er hluti af því að tryggja bætt skólastarf, tryggja það að grundvöllur samfélags okkar, menntun barnanna okkar verði með þeim hætti sem best verður á kosið og þá líka um leið að virðingin fyrir starfi kennaranna hvort sem það er í leikskólum, grunnskólum eða framhaldsskólum verði sú sem eðlileg geti talist. Við erum að fela framtíð barnanna okkar í hendur kennurum og þeir eru að ala upp börnin okkar með okkur. Í því samfélagi sem við búum í þurfum við að tryggja og hlúa vel að þeirri stétt. Ég tel að við séum að gera það með þessu frumvarpi.

[02:36]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég tek undir orð hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur um að vandað hafi verið til verka við þetta frumvarp eins og við leikskóla- og grunnskólafrumvarpið. Ef til vill hefði mátt eyða örlítið meiri tíma í að vinna þetta mikilvæga frumvarp og ég get tekið undir þær breytingartillögur sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir lagði fram um að náms- og starfsráðgjöf verði skilgreind sem hluti af starfi skóla en hefði viljað að það hefði verið unnið meira og betur í nefndinni.

Í frumvarpinu er að finna nýmæli um lögverndun á starfsheiti leikskólakennara og aukin menntunarskilyrði til að öðlast starfsheiti og starfsréttindi grunn- og framhaldsskólakennara. Jafnframt er lagt til í frumvarpinu að gildissvið leyfisbréfa, leik-, grunn- og framhaldsskólakennara verði víkkað á þann hátt að það nái til aðliggjandi skólastiga. Kveðið er á um að tveir þriðju hlutar stöðugilda í leikskóla skuli mönnuð leikskólakennurum og það er kannski það sem ég ætla helst að beina málflutningi mínum að á eftir.

Þá er lögð áhersla á forgang þeirra til starfa sem lokið hafa bakkalárprófi umfram aðra sem ekki hafa lögverndað starfsheiti samkvæmt frumvarpinu. Enn fremur er kveðið á um forgang kennara í starfi í þeirri námsgrein sem hann hefur sérhæft sig í auk annarra atriða sem ég ætla ekki að fjalla sérstaklega um.

Mikil umræða fór fram innan nefndarinnar um leikskólakennaramenntun og stöðu leikskólakennara og annars starfsfólks í leikskólum landsins. Það urðu nokkuð háværar umræður í þjóðfélaginu um auknar menntunarkröfur til að hljóta starfsheitið leikskólakennari og tengist sú umræða 9. gr. frumvarpsins þar sem kveðið er á um að að lágmarki tveir þriðju hlutar stöðugilda við kennslu, umönnun og uppeldi barna í hverjum leikskóla skuli teljast til stöðugilda leikskólakennara, sem og 20. gr. frumvarpsins þar sem gert er ráð fyrir undanþágu frá þessu ákvæði 9. gr. og veitt heimild til að ráða til bráðabirgða, að hámarki í eitt ár, einstakling sem ekki hefur menntun leikskólakennara fáist ekki leikskólakennari í stöðugildi þrátt fyrir ítrekaðar auglýsingar.

Því miður er það svo að það er mönnunarvandi á ýmsum leikskólum, sérstaklega á suðvesturhorni landsins. Við Akureyringar höfum sem betur fer ekki þurft að búa við þann vanda en á Akureyri er staðan í þeim málum til mikillar fyrirmyndar. Ég tel að það sé afar mikilvægt að hæfir og vel menntaðir einstaklingar sinni þeim mikilvægu störfum

sem þar eru unnin vegna þess að tekin hefur verið ákvörðun um að leikskólinn sé fyrsta skólastigið þó að ekki sé kveðið á um skólaskyldu á því stigi. Aukin atvinnuþátttaka beggja foreldra gerir það að verkum að börn verða að eyða stórum hluta dagsins á leikskóla og þá er eins gott að við á Alþingi tryggjum að þar sé hæft starfsfólk til þeirra mikilvægu starfa.

Fram komu töluverðar athugasemdir í umsögnum sveitarfélaga um þessar auknu menntunarkröfur. Þau telja að hér sé um stórt skref að ræða einkum með hliðsjón af því að ekki er langt síðan leikskólakennaranámið var flutt á háskólastig. Þar af leiðandi sé enn stór hópur leikskólakennara sem ekki hefur lokið grunnháskólanámi. Ekki séu heldur gerðar kröfur um meistarapróf í þessari starfsstétt í þeim nágrannalöndum sem við berum okkur saman við. Sveitarfélögin lýstu jafnframt yfir áhyggjum af neikvæðum áhrifum sem lenging námsins gæti haft á mönnun í leikskólum þar sem nú þegar ríkir mannekla. Sambærileg sjónarmið komu jafnframt fram í umsögn frá verkalýðshreyfingunni sem ég ætla ekki að rekja sérstaklega.

Það er kannski erfitt að fjalla um þau ákvæði sem ég minntist á áðan ein og sér en í umfjöllun nefndarinnar voru þessar greinar frumvarpsins skoðaðar í samhengi og með tilliti til þeirrar stöðu sem nú ríkir í leikskólamálum hér á landi.

Varðandi 9. gr. frumvarpsins og þá breytingu að ekki sé lengur gert ráð fyrir að allir starfsmenn sem koma að uppeldi og menntun innan leikskóla séu leikskólakennaramenntaðir heldur tveir þriðju starfsmanna áréttar nefndin, og ég tek undir það, að ekki sé hægt að skipta starfsfólki leikskóla í tvo hópa með þessum hætti. Taka verði tillit til þess að fólk með mismunandi menntun og þekkingu nýtist vel í starfi innan leikskólans og má þar m.a. nefna þá sem lagt hafa stund á ýmiss konar listnám, íþróttafræðinga, sjúkraþjálfara, félagsfræðinga og aðra sem lokið hafa uppeldisnámi. Með ofangreindri breytingu er annars vegar viðurkennt mikilvægi einstaklinga með annars konar menntun en leikskólakennaramenntum í störfum innan leikskóla og hins vegar er lagt til að sett verð í lög raunhæfari viðmið um hlutfall menntaðra leikskólakennara en verið hefur í lögum fram til þessa og það viðmið verði tveir þriðju hlutar en núna er hlutfallið einn þriðji. Ég verð að koma aðeins inn á þetta vegna þess að tvær ungar dætur mínar eru á leikskóla og þær hafa verið svo heppnar að á þeim leikskóla hefur ekki verið mikil hreyfing á starfsfólki og maður finnur hvað það skiptir gríðarlega miklu máli og hve mikið öryggi myndast við það að sama fólkið sé þar ár eftir ár jafnvel þó að ekki séu allir leikskólakennaramenntaðir og líka það að þessir einstaklingar fylgi börnunum á milli deilda innan leikskólans.

Í 20. gr. frumvarpsins er kveðið á um heimild til að lausráða í auglýsta leikskólakennarastöðu til eins árs í senn einstakling sem ekki er leikskólakennari. Þetta hefur í för með sér að starfsöryggi viðkomandi starfsmanns er rýrt mjög, enda er gerð krafa í 11. gr. frumvarpsins að auglýsa öll störf leikskólans. Til að auka starfsöryggi þessa fólks, sem oft hefur mikla þekkingu og reynslu af störfum í leikskóla, leggur nefndin til breytingar á frumvarpinu í þá átt að hafi tiltekið starf leikskólakennara verið auglýst í tvígang án þess að menntaður leikskólakennari hafi fengist verði heimilt að ráða viðkomandi starfsmann í starfið. Enn fremur telur nefndin rétt að tryggja að þeir starfsmenn sem ekki hafa kennaramenntun og ráðnir hafa verið á grundvelli gildandi laga haldi starfi sínu. Ég tel að þessar breytingar séu mjög til bóta og ég styð þær.

Að lokum vil ég aðeins minnast á að það fór fram töluverð umræða innan nefndarinnar um hæfnisskilyrði stjórnenda leik-, grunn- og framhaldsskóla en þar gætir nokkurs misræmis annars vegar milli 10. og 13. gr. frumvarpsins og hins vegar 17. gr. þess, en eins og ákvæði þessara greina frumvarpsins bera með sér eru nú gerðar meiri kröfur til skólastjórnenda leikskóla og grunnskóla en stjórnenda framhaldsskóla. Gerð er krafa um viðbótarmenntun í stjórnun eða kennslureynslu til þeirra sem sækja um starf leikskólastjóra eða skólastjóra grunnskóla auk starfsheitisins leikskólakennari eða grunnskólakennari eftir því sem við á. Í 17. gr. er aftur á móti einungis gerð krafa um að viðkomandi hafi starfsheitið framhaldsskólakennari. Nefndin telur að samræma þurfi þær kröfur sem gera eigi til stjórnenda mismunandi skólastiga og leggur til breytingar á frumvarpinu þar um.

Ég ætla ekki að hafa umfjöllun mína öllu lengri, það er líka komið talsvert fram á nótt, en ég vona að þær breytingar sem gerðar eru í þessu frumvarpi verði til bóta. Ég legg til að menntamálaráðuneytið fylgi því mjög eftir að okkur lánist í framtíðinni að minnka hlutfall ófaglærðra starfsmanna á leikskólum og að markmiðið að tveir þriðju hlutar þeirra sem starfa á leikskólum séu leikskólakennarar sé raunhæft og því verði náð.

[02:46]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér frumvarp um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Þetta frumvarp er jafnt upphaf sem endir í fjögurra frumvarpa keðju sem hér áttu að vera til umræðu. Ég verð að byrja á því að lýsa óánægju minni með að ekki skyldi hafa tekist að ræða frumvarp til laga um framhaldsskóla.

Ég fagna því frumvarpi sem hér liggur fyrir. Það er í beinum tengslum við þau metnaðarfullu frumvörp sem eru hér á leikskólastigi, grunnskólastigi og framhaldsskólastigi. Það leggur hér samfellu frá fyrsta skólastigi fram að inngöngu í háskóla. Þetta frumvarp gerir það líka að verkum að sú hugsun sem ríkir í hinum frumvörpunum þremur með áherslu á nemandann — frumvarpið gerir ráð fyrir sveigjanleika kennara á milli skólastiga og er það vel.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerir að tillögu sinni að þetta frumvarp nái einnig til náms- og starfsráðgjafa. Ég vil benda hv. þingmanni á að það eru fleiri starfsheiti innan skólanna, hvort heldur er innan leikskólans eða grunnskólans, sem eru m.a. þroskaþjálfar, sálfræðingar og fleiri. Það var samkomulag í nefndinni um að það næði til þessara stétta. Það kemur mér því á óvart að koma skuli fram breytingartillaga við þetta frumvarp um að náms- og starfsráðgjafar komi hér inn án þess að frekari skilyrði séu gerð um að auka námskröfur þeirra.

Ég vil taka það fram, hæstv. forseti, að þótt ég styðji

kröfu náms- og starfsráðgjafa um lögverndun þess starfsheitis og starfs þeirra innan leik-, grunn- og framhaldsskóla þá get ég ekki fallist á að það komi hér inn í frumvarp til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við þessi þrjú skólastig.

Hæstv. forseti. Fleira ætlaði ég ekki að segja um þetta annars ágæta frumvarp en ég ítreka óánægju mína með að ekki skyldi vera hægt að ræða frumvarp til laga um framhaldsskóla því að þessi fjögur frumvörp hanga saman og eru samfella í skólastarfi. Þau þarf að ræða saman.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tæknifrjóvgun, 1. umr.

Stjfrv., 620. mál (heimild einhleypra kvenna o.fl.). — Þskj. 992.

[02:50]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna, með síðari breytingum.

Frumvarpið er samið af nefnd sem skipuð var þann 22. október 2007 af heilbrigðisráðherra en nefndinni var ætlað að endurskoða ákvæði laga og reglugerða um tæknifrjóvganir. Með frumvarpinu er lagt til að breytingar verði gerðar á núgildandi lögum nr. 55/1996, auk breytinga á barnalögum, nr. 76/2003, sem leiði af breytingum á fyrrnefndum lögum.

Þær breytingar sem frumvarpið felur í sér eru eftirfarandi:

Í fyrsta lagi er lagt til að einhleypum konum verði heimilt með sömu skilyrðum og pörum að gangast undir tæknifrjóvgunarmeðferð hér á landi. Samkvæmt núgildandi lögum um tæknifrjóvgun er einungis þeim konum sem eru í hjúskap, staðfestri samvist eða óvígðri sambúð heimilt að gangast undir tæknifrjóvgunarmeðferð. Miklar breytingar hafa orðið á fjölskyldumunstri á undanförnum áratugum og hefur einstæðum foreldrum fjölgað mikið og segja má að sátt hafi skapast um þetta fjölskylduform. Þá er lagaleg staða einstæðra foreldra sterk og ekki hefur verið sýnt fram á að það eitt að alast upp hjá einstæðu foreldri skaði hagsmuni barnsins. Þvert á móti sýna rannsóknir fram á að það virðist ekki hafa neikvæð áhrif á barn að alast upp hjá öðru foreldri í samanburði við uppeldi beggja. Með tilliti til framangreinds og þeirrar staðreyndar að aðstæður kvenna hér á landi sem og annars staðar hafa breyst er eðlilegt að einhleypar konur hafi sama rétt til tæknifrjóvgunar og aðrar konur.

Í öðru lagi er lagt til að skilyrði núgildandi laga um hámarksaldur konu við framkvæmd tæknifrjóvgunar verði breytt. Samkvæmt núgildandi reglugerð um tæknifrjóvgun er meginreglan að kona skuli ekki vera eldri en fullra 42 ára þegar tæknifrjóvgunarmeðferð hefst. Þó er gert ráð fyrir að heimilt sé að víkja frá þessu aldursskilyrði þegar um er að ræða geymds fósturvísis, geymdrar eggfrumu eða gjafaeggfrumu. Konan má þó aldrei vera eldri en 45 ára þegar fósturvísir er settur upp.

Þessar reglur hafa í framkvæmd ekki þótt nægilega sveigjanlegar enda er ljóst að konur eru misjafnlega vel á sig komnar til að takast á við það líkamlega og sálræna álag sem fylgir meðferð, meðgöngu og fæðingu barns. Er af þeim ástæðum lagt til í frumvarpinu að í stað núgildandi aldursmarka verði miðað við að konan sé á eðlilegum barneignaraldri og hafi líkamlega og heilsufarslega burði til að takast á við það álag sem fylgir meðferð, meðgöngu og fæðingu barns.

Í þriðja lagi er lagt til að heilbrigðisráðherra fái heimild til að setja leiðbeinandi reglur um hámarksfjölda fósturvísa sem settur eru upp í leg konu við framkvæmd tæknifrjóvgunarmeðferðar en markmið slíkra reglna er að fækka fjölburafæðingum eins og hægt er. Eftir að farið var að framkvæma tæknifrjóvgunarmeðferðir hefur hlutfall fleirburaþungana aukist mjög en ástæða þeirrar aukningar er að oft eru fleiri en einn fósturvísir settir upp í leg konu. Ljóst er að fjölburaþungunum fylgir aukin áhætta bæði fyrir móður og barn og er af þeim ástæðum eðlilegt að settar verði leiðbeinandi reglur um hámarksfjölda fósturvísa sem settir eru upp í leg konu við framkvæmd tæknifrjóvgunar. Þó skal tekið fram að í frumvarpinu er gert ráð fyrir því að fjöldi uppsettra fósturvísa í hverju tilviki ráðist endanlega af læknisfræðilegu mati og því verði eingöngu um að ræða leiðbeinandi reglur sem heimilt er að víkja frá þegar það er talið réttlætanlegt.

Í fjórða lagi er lagt til að fellt verði brott skilyrði núgildandi laga um að tæknifrjóvgunarmeðferð sé einungis heimiluð þegar aðrar aðgerðir til að sigrast á ófrjósemi hafi brugðist eða séu ekki tiltækar. Þykir eðlilegt að fella skilyrði um ófrjósemi úr lögunum þar sem þetta skilyrði getur ekki átt við þegar um er að ræða einhleypar konur og ekki ættu að gilda strangari skilyrði að þessu leyti.

Í fimmta lagi er lagt til að kærunefnd sem starfað hefur á grundvelli laga um tæknifrjóvgun og ætlað er að fjalla um synjun læknis um tæknifrjóvgun verði lögð niður. Í frumvarpinu er lagt til að slík mál gangi í staðinn til landlæknis og séu kæranleg þaðan til ráðuneytisins eftir atvikum. Fá mál hafa borist kærunefndinni síðan hún var sett á fót og hefur nefndin því ekki virkað sem skyldi. Með hliðsjón af því má telja að landlæknir sé betur í stakk búinn til að fjalla um mál um synjun læknis um tæknifrjóvgun en kærunefnd sem starfi á grundvelli núgildandi laga.

Hæstv. forseti. Ég hef nú gert grein fyrir meginatriðum frumvarpsins og tel mikilvægt að frumvarpið nái fram að ganga á þessu þingi og leyfi mér því, virðulegi forseti, að leggja til að frumvarpinu verði vísað til hv. heilbrigðisnefndar og til 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Út af dagskrá var tekið 11. mál.

Fundi slitið kl. 02:55.

107. FUNDUR

föstudaginn 23. maí,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 320, nál. 1009 og 1061, brtt. 1010. — 2. umr.
3. Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, stjfrv., 432. mál, þskj. 688, nál. 1062 og 1087, brtt. 1063. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Einar K. Guðfinnsson sjútv.- og landbrh., 5. þm. Norðvest.,
Ellert B. Schram, 11. þm. Reykv. n.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá og tilhögun þingfundar.

[10:33]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill tilkynna að í dag fara fram tvær utandagskrárumræður. Hin fyrri hefst kl. 11 árdegis, að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma, og er um stöðuna á fasteignamarkaði og Íbúðalánasjóð. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Félags- og tryggingamálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, verður til andsvara.

Síðari umræðan hefst þegar að lokinni hinni fyrri um kl. 11.30 og er um afstöðu ríkisstjórnarinnar til hrefnuveiða. Málshefjandi er hv. þm. Guðni Ágústsson. Forsætisráðherra, Geir H. Haarde, verður til andsvara. Umræðurnar fara fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og standa í hálfa klukkustund hvor.

Það er tillaga forseta, sbr. 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda, að sá fundur sem nú er hafinn geti staðið þar til dagskrármálum lýkur. Er óskað atkvæðagreiðslu um tillöguna? (**Gripið fram í:** Já.) Atkvæðagreiðslu er krafist.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[10:35]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Þetta er algerlega óframbærileg tillaga af hálfu forseta. Það er ekki hægt í byrjun fundar að boða það að dagskrá skuli tæmd. Það er ekki í samræmi við nein ákvæði þingskapa og hefur enga stoð þar. Það sem forseti getur lagt til er lengri þingfundur, þó innan einhverra ásættanlegra og hóflegra marka. Auðvitað ætti forseti að tilgreina, ef það er ætlun manna að halda lengri fund en fram á síðdegið í dag, á föstudegi, að það gæti þá orðið eitthvað inn í kvöldið og helst tilgreina þar tímamörk.

Það var næturfundur í nótt og það getur varla verið ætlun forseta að halda marga slíka í röð þvert á svardagana um að þeir heyri nú sögunni til, þökk sé hinum nýju þingsköpum. Auðvitað ætti forseti að bera upp tillögu um að menn ættu að búa sig undir að fundur gæti staðið eitthvað lengur, eitthvað inn í kvöldið en þó ekki lengur en til kl. 8 eða 9 eða eitthvað svoleiðis sem gæti kannski talist ásættanlegt. Svona tillögu getur forseti ósköp einfaldlega ekki borið upp og ég spyr hann að því: Hvar stendur það í þingsköpunum að forseta sé heimilt að (Forseti hringir.) ákveða að fundur standi óendanlega þar til dagskrá einhvers tiltekins fundar er tæmd?

[10:36]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Á dagskrá Alþingis í dag eru tvö stór frumvörp sem bæði eru mjög umdeild. Annars vegar frumvarp um framhaldsskóla þar sem einn þingflokkur hefur óskað eftir tvöföldun á ræðutíma og augljóst mál að um það þingmál verður mikil umræða. Síðan er frumvarp sem snýr að orkumálum og er einnig mjög umdeilt.

Hér leyfir hæstv. forseti Alþingis, verkstjóri okkar, sér að bera upp tillögu, sem reyndar enginn fótur er fyrir í þingskapalögum, um að dagskráin verði tæmd. Ég tek undir það sem kom fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar að fyrir þessu eru engar heimildir í þingsköpum. Forseti Alþingis getur lagt til að hér verði efnt til kvöldfundar og þá greiðum við (Forseti hringir.) atkvæði um þá tillögu en ekki um hitt, að við tæmum dagskrána.

[10:38]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegur forseti. Ég lagði mig sérstaklega fram um að hlusta nákvæmlega á orðalagið sem hæstv. forseti notaði núna af því að í gær var stjórnarandstaðan plötuð í þinginu. Þá sagði hæstv. forseti Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda væri það tillaga forseta að þingfundur gæti staðið lengur þann dag, þ.e. þar til umræðum um dagskrármálin væri lokið. Þetta var auðvitað alls ekki hægt að túlka sem svo að það ætti að fara inn í nóttina í nótt en það var gert. Við mótmæltum því mjög kröftuglega af því að Framsóknarflokkurinn hafði beðið um tvöfalda umræðu um framhaldsskólafrumvarpið sem er afar umdeilt en síðast í gær kom yfirlýsing frá Félagi framhaldsskólakennara þar sem þeir leggja fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla og nota sumarið til að sníða agnúana af frumvarpinu og því var ágætt að stjórn þingsins féllst á að ræða ekki það mál inn í nóttina. En ég tel að við getum ekki verið með fund eins og í nótt til klukkan rúmlega þrjú (Forseti hringir.) og farið svo yfir miðnætti aftur í kvöld. Ég ætla að mótmæla því sérstaklega.

[10:39]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða nokkurra hv. þingmanna vill forseti taka fram að í þeirri málsgrein sem vitnað var til varðandi þá tillögu sem hér mun fljótlega ganga til atkvæða segir m.a. í 4. mgr. 10. gr. þingskapa:

„Tillögu um lengri fundartíma getur forseti borið upp án nokkurs fyrirvara.“

Það er rétt að rifja það upp fyrir hv. þingmenn að þetta er hefð sem hér er hefur margoft verið notuð á þessu þingi þannig að hér er ekki um neina nýjung að ræða og hefst nú atkvæðagreiðslan. (Gripið fram í.)

[10:40]

Afbrigði um 4. mgr. 10. gr. þingskapa samþ. með 27:15 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GuðbH, GÞÞ, HerdÞ, IllG, JónG, KaJúl, KÓ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, ÞKG, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SF, SJS, ÖJ.

21 þm. (ÁRJ, ÁMöl, BjörgvS, EKG, EBS, GSB, GAK, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JóhS, KVM, KÞJ, LB, MS, REÁ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack) fjarstaddur.

4 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:40]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég held að það verði að fara að koma á endurmenntunarnámskeiði í lestri og forsetinn eigi að vera með fyrstu mönnum á því. Það stendur hér algerlega skýrt að tillagan hlýtur að þurfa að vera um lengri fundartíma. Það er hvergi til í þingsköpunum að forseti geti ákveðið eða salurinn þótt með atkvæðagreiðslu sé að einhver tiltekin dagskrá þingfundar skuli tæmd hvað sem tautar og raular. Það er ekki til. Þetta er óefnisleg ómálefnaleg tillaga, hefur enga stoð í þingsköpum eins og forsetar eru að reyna að móta, alveg nýja hefð. Það er algerlega ljóst að það sem forseti getur borið undir atkvæði er lengri fundartími, lengri en hvað? Lengri en til kl. 8 síðdegis sem er hin almenna regla eða miðnættis á þriðjudagskvöldum. Forseti getur ekki haft þetta svona. Það er steypa, það er þvæla að reyna að láta líta svo út eins og þingið geti samþykkt að klára dagskrá. Það er bara út í loftið, það stangast á við veruleikann og tæki af mönnum allan eðlilegan rétt. (Gripið fram í.)

[10:41]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Sá forseti sem nú situr í forsetastóli sagði í gærkvöldi: „Forseti Alþingis brýtur ekki þingsköp.“ Við lýstum okkur að sjálfsögðu ósammála því í gær og færðum rök fyrir því að forseti hefði brotið þingsköp og það er alveg ljóst að með þeirri málsmeðferð sem hér er höfð í frammi er forseti að brjóta þingsköp. Það stendur í 4. mgr. 10. gr. þingskapa: (Gripið fram í.)

„Tillögu um lengri fundartíma getur forseti borið upp …“ — Ég hlýt að kalla eftir því að forseti beri þá upp tillögu um lengri fundartíma. Hvað á þessi fundur að standa lengi samkvæmt tillögu forseta?

[10:42]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um tillögu sem enginn veit hver er. Það veit enginn hvort verið er að greiða atkvæði samkvæmt þingsköpum um lengri fundartíma þingsins í dag eða eitthvað allt annað sem kemur þingsköpum ekkert við og reyndar brýtur í bága. Ég krefst þess, herra forseti, að tillagan verði lögð fram skriflega þannig að menn viti hvað verið er að greiða atkvæði um. Ég vil fá skriflega tillögu, herra forseti, og tel að samkvæmt hefðum, lögum og almennum þingsköpum beri að verða við því. Ég krefst skriflegrar tillögu um það sem hér er verið að krefja þingmenn um að greiða atkvæði um svo þeir viti um hvað á að greiða atkvæði, hversu löglaust eða löglegt það er. (Gripið fram í.)

[10:43]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna orða hv. þingmanns er rétt að vekja athygli á því, hafi það farið fram hjá einhverjum hv. þingmönnum, að nú fer fram atkvæðagreiðsla um munnlega tillögu forseta sem er skv. 4. mgr. 10. gr. þingskapa um lengd þingfunda. Tillagan er um það að sá fundur sem nú er hafinn geti staðið þar til dagskrármálunum lýkur. (Gripið fram í.)

[10:43]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Það kemur skýrt fram í þingsköpum að þessi tillaga stenst ekki. Ef menn velkjast svo í vafa um það leita menn í lögskýringargögn og hvað er sterkasta lögskýringargagnið í þessu máli við skýringu á þingsköpunum? Það eru auðvitað ræður hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar sem segir það beinlínis orðrétt að næturfundir á Alþingi heyri sögunni til. Það kemur enn fremur fram í ræðum hans að það eigi að skipuleggja tímasetningu þingfunda fyrir fram svo þingmenn geti sinnt fjölskyldu sinni. Í þriðja lagi kemur fram í ræðum hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar að lengri fundir eigi að leggjast á þriðjudaga, ekki aðra daga vikunnar. En umfram allt: Næturfundir eiga að heyra sögunni til og herra forseti á að ákvarða fyrir fram, samkvæmt lögskýringargögnum, tímalengd þingfundar. (Gripið fram í.)

Um fundarstjórn.

Afbrigði um lengd þingfundar.

[10:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Forseti. Hvernig var tillagan sem samþykkt var áðan? Hvað var verið að samþykkja? Lengdan fundartíma eða að tæma dagskrána eða hvort tveggja? Gæti forseti gert þingheimi ljóst nú hvaða umboð hann telur sig hafa í kjölfar atkvæðagreiðslunnar hér áðan? Er forseti enn að reyna að halda því fram þvert á skýr ákvæði þingskapa að hann hafi fengið umboð fundarins til þess að tæma dagskrána hvað sem tautar og raular þótt hér þurfi að funda fram á sunnudag til þess ef svo bæri undir?

Ég held að forseti gerði rétt í því að hugsa sinn gang og draga nú strax í land og reyna ekki að halda fram fjarstæðu af því tagi að það sé einhver stoð í þingsköpum fyrir því að láta fund samþykkja það fyrir fram að hann skuli tæma dagskrá hvað sem tautar og raular, hversu langan fund sem þurfi til þess. Það sjá auðvitað allir heilvita menn að slíkt gengur ekki upp. Mitt mat er að það eina sem forseti fékk hér umboð til var að hafa fundinn lengur en til átta í kvöld, ef menn túlka það svo, en hitt er markleysa.

[10:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég tel nauðsynlegt að varpa ljósi á það sem hér hefur gerst, bæði hér í nótt og núna. Þjösnagangur Samfylkingarinnar hefur verið afhjúpaður og sömuleiðis Sjálfstæðisflokksins sem við reyndar þekktum áður.

En nú er það ljóst að samkvæmt 10. gr. þingskapalaga er forseta heimilt tvennt við þessar kringumstæður: Að leita eftir samkomulagi þingsins um lengd fundartíma. Það hefur ekki verið gert. Samkomulag er ekki leið Samfylkingarinnar eða Sjálfstæðisflokksins. (**Gripið fram í:** Samræðustjórnmálin.) Samræðustjórnmálin eru farin fyrir bí eina ferðina enn. Hin leiðin er að beita því afli sem stjórnarmeirihlutinn hefur á Alþingi Íslendinga og það er gert hér, með þjösnaskap, og það er gott að afhjúpa þetta. Hið rétta andlit ríkisstjórnarinnar lýsir sér í þessu. Það er komið í ljós.

[10:47]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég verð að lýsa því að ég varð fyrir mjög miklum vonbrigðum með fundarstjórnina miðað við hvernig hún er að þróast. Við samþykktum hér þingsköp fyrir stuttu síðan til þess að gera þennan vinnustað fjölskylduvænni. Það er líka búið að ákveða að hafa haustþing þannig að málin lifa fram á haustið. Þau detta ekki niður dauð. Þau geta lifað fram á haustið og við getum klárað ýmislegt í september. Svo er setning þings.

Í nótt vildu Samfylkingin og Sjálfstæðisflokkurinn fara í framhaldsskólafrumvarpið í illindum, í fullkomnum illindum við stjórnarandstöðuna. Hér átti bara að klára það mál í fullkomnum illindum í nótt. Þetta er ekki boðlegt, virðulegur forseti, og svo á aftur að reyna að teygja fundinn núna og fá eitthvert umboð til þess að klára hann sama hvað tautar og raular, eins og hér hefur komið fram.

Framsóknarmenn hafa beðið um tvöfalda umræðu út af því að við erum með mál sem eru mjög umdeild og við eigum sem sagt að fara fram yfir miðnætti aftur. Ég hlýt að mótmæla því, virðulegur forseti. Þetta er ekki þinginu til sóma og þetta eru ekki nútímavinnubrögð. Þetta eru léleg vinnubrögð. (Forseti hringir.)

[10:48]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langaði aðeins að leggja orð í belg í þessari umræðu vegna þess að hér hafa þingsköp verið túlkuð á þann veg að ekki sé heimilt að efna til næturfunda og vísað í orð hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar þegar hann var með framsögu fyrir breytingar á þingsköpum fyrir áramótin.

Mig langaði aðeins að vitna í orð hæstv. forseta en hann talar um að draga úr kvöld- og næturfundum þannig að þeir heyri helst til undantekninga.

Það hafa verið tveir næturfundir frá áramótum þannig að ég held að það megi fullyrða að það heyri til mikilla undantekninga að næturfundir séu haldnir. Þegar framsagan fór fram var gert ráð fyrir næturfundum. Það hefur breyst mikið. Tveir næturfundir geta nú vart talist mikið. En ég vil mótmæla þeirri túlkun (Forseti hringir.) að núverandi þingsköp heimili ekki næturfundi eins og glöggt kom fram í ræðu hæstv. forseta.

[10:50]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er eitt sem fer mjög í taugarnar á fólki í mannlegum samskiptum. Það er hroki og yfirlæti. Við urðum vör við þann hroka í nótt og yfirlæti og við finnum fyrir því strax hér í dag. Það á að keyra á sömu línu, það á að niðurlægja þá sem þarf að semja við og eru hér hluti af þessu þingi.

Þess vegna skora ég á hæstv. forseta að hverfa frá þeirri dæmalausu vitleysu að halda að það sé hægt að bera það hér upp að dagskrá skuli tæmd. Auðvitað verða menn að setjast niður í þinginu og ákveða hvað dagurinn á að vera langur. Það er föstudagur. Þingmenn hafa ekki reiknað með því að vera hér fram á kvöld eða nótt á þessum föstudegi. Og hér eru stór mál á dagskrá.

Ég tel það sjálfsagðan hlut að taka hér langan dag en við verðum að vita hver dagurinn er. (Gripið fram í.) Ég geri þá kröfu til vina minna í stjórnarliðinu að þeir sjái sóma sinn í því að haga sér hér eins og menn. (Forseti hringir.)

[10:51]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Hér er farið yfir fundarstjórn forseta og vitnað í þingsköpin sem nú hafa nýlega tekið breytingum. Það er mikil rangtúlkun á þingsköpunum að halda því fram að það séu engar heimildir sem standi því að baki að fundir standi lengi inn á kvöldið eða eftir atvikum fram yfir miðnætti. Það er mikil rangtúlkun.

Það er alveg skýrt samkvæmt 10. gr. þingskapalaganna að í ákveðnum tilvikum, nefnilega á þriðjudögum getur forseti (Gripið fram í.) ákveðið að fundur standi til klukkan tólf án þess að bera málið undir þingið. Geri hann tillögu um það öðru leyti að fundur standi lengur þá þarf einfaldlega meiri hluta á þinginu.

Auðvitað er gert líka ráð fyrir því í þingsköpunum að þingflokkarnir geti náð samkomulagi um það hversu lengi þingfundir standa. (Gripið fram í.) En þegar ekkert slíkt samkomulag liggur fyrir ber forseti upp tillögu um lengri fundartíma. Það er alveg ljóst öllum þeim sem eru í salnum að það er grundvöllur þeirrar umræðu sem hér fer fram, að þingfundur (Forseti hringir.) getur í þessu tilviki staðið þangað til dagskrá er lokið (Forseti hringir.) en hann þarf ekki standa svo lengi. Dæmið höfum við einmitt frá því í (Forseti hringir.) gærkvöldi þegar dagskráin var ekki tæmd.

[10:53]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það er hálf dapurlegt að verða vitni að því að á sorglegu eins árs afmæli ríkisstjórnarinnar skuli Samfylkingin vera svo gjörsamlega lögst undir Sjálfstæðisflokkinn að sú valdbeiting sem hann er þekktur fyrir nær fram að ganga ef fer sem horfir.

Ég minni á orð forseta þingsins, Sturlu Böðvarssonar, þegar talað var fyrir breytingum á þingsköpum. Þar lagði hann áherslu á að mikilvægasti þáttur skipulagningar umræðunnar á þinginu sé innan skynsamlegra og hæfilegra

marka og áætla megi fyrir fram hve langan tíma það taki. Næturfundir ættu auðvitað ekki að þekkjast. Þingmenn og starfsfólk Alþingis eiga eins og annað fólk að geta sinnt eðlilegu fjölskyldulífi.

Síðan má líka vitna í þingsköpin í 8. gr. þar sem kveðið er á um að forseti skuli sjá til þess að störf þingsins (Forseti hringir.) séu í samræmi við ákvæði stjórnarskrár, þingskapa og annarra laga. Þessi fundarstjórn (Forseti hringir.) er ekki í samræmi við (Forseti hringir.) þingsköp. Hún er ekki í (Forseti hringir.) samræmi við þingsköp.

[10:54]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér hefur verið gerð tillaga um að lengja þingfund og tæma dagskrá. Nú langar mig til að beina einni spurningu til hæstv. forseta og alþingismanna til umhugsunar. Ef svo skyldi fara að við tæmdum ekki dagskrá, erum við þá að brjóta gegn samþykktum Alþingis? Hvers konar rugl er þetta? Í gær var það ásetningur stjórnar þingsins að tæma dagskrá og ljúka umræðu um framhaldsskólann í nótt. Það var ekki gert. (Gripið fram í.)

Við skulum fá hv. þm. Bjarna Benediktsson til að kenna okkur pínulítið í lögfræði og í samskiptareglum þingsins því að ég tel, hæstv. forseti, að við þurfum að lengja þessa umræðu (Forseti hringir.) eða gera hlé á þingstörfum (Forseti hringir.) og taka umræðu um þingskapalögin (Forseti hringir.) áður en haldið er lengra inn í daginn.

[10:55]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Vegna þeirra ummæla sem hv. þingmenn hafa viðhaft hér er rétt að forseti taki fram og upplýsi að sú tillaga sem samþykkt var fjallar um að fundur geti staðið þar til dagskrármáli lýkur. Dagskrármáli þurfi ekki að ljúka heldur „geti“ fundur staðið lengur. Það er orðalagið.

En í þeirri von að hér megi nást samkomulag um þinghaldið í dag og við getum í góðu samkomulagi reynt að haga þingstörfum með þeim hætti að við getum vonandi losnað við kvöld- og alla vega næturfund þá hefur forseti ákveðið að boða þingflokksformenn til fundar í hádegishléi strax að loknum utandagskrárumræðum.

[10:56]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil beina því til hæstv. ríkisstjórnar að hún geri sér hlutina léttari fyrir með því að leiða það í lög sem væri henni nokkurt hagræði að að allir dagar heiti hér eftir þriðjudagar. Þá væri þetta allt saman léttara umfangs því að lögskýringar eru nú orðnar mjög ævintýralegar hér í hinu háa Alþingi.

Það er alveg ljóst að sá hroki sem hér var viðhafður í samskiptum við stjórnarandstöðu í nótt varð stjórnarmeirihlutanum að falli þá. Nú vill stjórnarmeirihlutinn enn keyra á með sama hrokanum og skiptir í rauninni ekki máli hvað atkvæðagreiðslur segja. Slíkur hroki er henni ekki til sóma eða hinu háa Alþingi.

[10:57]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég harma að stjórnarflokkarnir skuli hafa rift og virt algjörlega að vettugi hið góða samkomulag sem náðist hér í haust um þingsköpin. Mér fannst ansi undarlegt að heyra í hv. þm. Bjarna Benediktssyni þegar hann rakti hér reglur 10. gr. þingskapalaga.

Meginreglan er að reglulegir þingfundir samkvæmt starfsáætlun skuli ekki standa lengur en til klukkan átta síðdegis. Frá þessari meginreglu eru tvær undantekningar: Frá þessu má víkja ef þingflokkar ná samkomulagi þar um eða þingið samþykkir 67. gr. Það hefur verið gert. Síðan spyr maður sig: Undantekningu frá meginreglum á að túlka þröngt og hvernig finnur maður þá túlkun? Jú, það stendur hér að (Forseti hringir.) á þriðjudögum geti fundur staðið til miðnættis auk þess sem forseti þingsins hefur (Forseti hringir.) ítrekað sagt að kvöld- og næturfundir heyri (Forseti hringir.) sögunni til.

[10:59]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég fagna því að forseti hyggst beita sér fyrir samkomulagi um lengd þingfundar enda er þetta langheppilegasta leiðin til þess að ákveða þessa hluti. Það er mikill misskilningur á ferðinni varðandi túlkun á 4. mgr. 10. gr. Það atriði sem hér hefur verið nefnt varðandi þriðjudagana, að þá geti fundur staðið til tólf — það er þá grundvallarmunur á því og því sem við greiðum atkvæði um hér. Það er með einhliða ákvörðun forseta sem fundur stendur til tólf. Það þarf ekki að bera slíkt undir þingið.

Hér greiðum við atkvæði þar sem afl atkvæða ræður úrslitum. Þegar ekki er samkomulag um annað, hvorki á milli þingflokka eða með öðrum hætti, getur meiri hluti þingsins ákveðið að fallast á tillögu forseta og það vita allir hér í salnum hvað hún þýðir. Hún þýðir að fundurinn geti staðið allt að því svo lengi að dagskráin verði tæmd. (Gripið fram í.) Í gær stóð fundurinn ekki svo lengi, heldur var ákveðið að slíta fundi fyrr.

[11:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er náttúrlega dapurlegt að verða vitni að því að við skulum vera að fara úr öskunni í eldinn hvað varðar vinnubrögð í þinginu þegar Samfylkingin fer inn í ríkisstjórn og tekur þar við af Framsókn. Ég held að hv. þm. Bjarni Benediktsson þurfi ekki að setja á þessa löngu og fræðilegu fyrirlestra sína, það hefur enginn haldið því fram að bannað sé samkvæmt þingsköpum að það séu næturfundir. Hitt liggur alveg ljóst fyrir að hæstv. forseti þingsins, þegar hann mælti fyrir málinu, talaði út frá því að þingstörf yrðu eftirleiðis skipulögð þannig að næturfundir og helst kvöldfundir ættu að heyra sögunni til.

Það sem ég hef gagnrýnt er að forseti er að reyna, og því miður er hv. þm. Bjarni Benediktsson eitthvað að hjálpa honum við það, að láta líta svo út sem það hafi einhverja merkingu að bera hér upp tillögu um að dagskrá fundar skuli tæmd, að þingfundur skuli standa svo lengi. Forseti hefur ekki svarað spurningu minni um hvar því finnst stoð í þingsköpunum. Svarið er auðvitað hvergi. Það er ekki hægt, það er óefnisleg tillaga. Það eina sem forseti getur boðað er að fundur standi lengur.

[11:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil vegna orða 3. þm. Suðvest. um túlkun hans á þingsköpunum segja að ég er ósammála þeirri túlkun sem kemur fram í máli hans. Við höfum að sjálfsögðu ekki sagt að ekki megi vera fundur fram á kvöld eða fram á nótt en það verða að vera einhver tímamörk á því. Það er ekki hægt að segja að fundurinn eigi bara að standa eins lengi og verða vill, jafnvel fram á nefndarfundi í fyrramálið eða næsta þingfund eftir helgi.

Í gær var borin upp tillaga um að fundurinn gæti staðið „í dag“, eins og það var orðað, þar til dagskrá yrði tæmd. Við trúðum því að þá merkti það til miðnættis eða þegar deginum lyki og gerðum þess vegna ekki athugasemd við það. Það reyndist vera orðin tóm þegar á hólminn var komið. Ég leyfði mér að kalla það að forseti hefði blekkt þingheim. Forseta mislíkaði það orðalag og gerði athugasemd við það en ég stend samt engu að síður við það. Það verður að vera skýrt gagnvart þingheimi hvað verið er að bera upp og hvað verið er að samþykkja og það er ekki í þessu máli hér.

[11:02]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég verð að segja fyrir mig að mér finnst alltaf smávon þegar forseti hefur tekið rökum og boðað til fundar, það er skynsamlegt, enda var þessi hæstv. forseti hér í nótt og þá hvarf úr honum hrokinn og yfirlætið. Hingað kemur stjórnarliðið sem svaf í alla nótt með sama stífkrampann og hrokann og heldur því fram sem var horfið frá í nótt. Ég held að þetta fólk þurfi að ganga á fund þeirra fáu stjórnarliða sem voru hér í nótt og beygðu sig undir það að ekki er hægt að niðurlægja stjórnarandstöðuna, (**Gripið fram í:** Þetta er ekki ...) það er ekki hægt að ganga yfir hana í umræðum. Þess vegna fagna ég því að sá forseti sem tók rökum í nótt boðar til fundar í hádeginu með þingflokksformönnum og í því er alltaf ný von. Ég vona að hann taki menn sína í Samfylkingunni og segi þeim lexíuna hvað gerðist í nótt því að þetta er fáheyrð framkoma og ég undra mig náttúrlega á því að myndarlegur, ungur þingmaður eins og hv. þm. Bjarni Benediktsson skuli haga sér svona (Forseti hringir.) í morgunsárið á föstudegi.

[11:04]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegur forseti. Ég var hér sem þingmaður stödd til klukkan 2:57 í nótt og menn úr stjórnarandstöðunni tala um hroka, valdbeitingu og yfirlæti. Með fullri virðingu fyrir þingmönnum stjórnarandstöðunnar beittu þeir og beita með framkomu sinni valdbeitingu, hroka og yfirlæti (**GÁ:** Þetta er yfirlæti.) og menn verða að taka því ef þeim eru ekki allir sammála. Þetta er upplifun mín, hæstv. forseti, af framkomu stjórnarandstöðunnar í nótt og ég stend á henni, hv. stjórnarandstaða, hún var ykkur ekki til sóma.

[11:05]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Það var athyglisverð ræða sem hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir beindi til okkar stjórnarandstæðinga. Staðreyndin er sú að fluttar voru málefnalegar ræður um leikskólastigið og grunnskólastigið í gær og fram á nótt. Ef stjórnarliðunum finnst að við séum að eyða of (Gripið fram í.) löngum tíma að eyða heilum degi í að fjalla um allt leikskólastigið og allt grunnskólastigið þá finnst mér það mjög skrýtið gildismat hjá stjórnarliðum.

Að koma svo hingað upp og fella palladóma yfir ræðum okkar stjórnarandstæðinga finnst mér í besta falli broslegt því að ræður okkar í gær voru málefnalegar um mjög mikilvæg mál. Við stjórnarandstæðingar erum að reyna að knýja það í gegn að þau mál fái efnislega umfjöllun, ítarlega og vandlega, en því miður virðast stjórnarliðar ætla að beita meiri hluta sínum á þingi (Forseti hringir.) til þess að koma í veg fyrir það.

[11:06]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hér verður að halda því til haga í umræðu um hroka og valdbeitingu að nýju þingskapalögin voru sett í einum tilgangi: Að hætta að sýna andlit eins og þetta sem nú er verið að sýna þjóðinni. [Hlátur í þingsal.]

Mér þykir ekki falleg þessi ásjóna heldur, að horfa ofan í kok á gapandi stjórnarliðum á Alþingi hlæjandi að alvöru málsins. Það er mikil alvara að stjórnarliðum, ríkisstjórninni, hefur mistekist að koma einhverju skikki á vinnubrögð á Alþingi. Við áttum að hafa svigrúm til að hafa málin í maí, í lengdum tíma í maí, það átti að vera svigrúm til að ræða mál og gera hlutina eins og menn, en ekki er boðið upp á það vegna þess að málin koma allt of seint frá ríkisstjórninni, nákvæmlega eins og hefur verið árum saman. Það hefur ekkert breyst nema þetta álag, þessi óafsakanlegu vinnubrögð hafa færst til (Forseti hringir.) frá miðjum maí fram til loka maí. (Forseti hringir.) Það hefur ekkert breyst þrátt fyrir heitstrengingar og ný þingsköp.

[11:07]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ræða hv. þm. Ragnheiðar Ríkharðsdóttur áðan var um margt athyglisverð og athyglisverðust kannski fyrir það að með henni staðfesti hún það algerlega sem ég hafði fyrr sagt, að í nótt laut hinn stóri meiri hluti í gras fyrir hinum litla, en það var ekki fyrir neinn hroka hins litla. Það var fyrir málefnalega umræðu, það var fyrir málefnalega baráttu fyrir því að hér væru viðunandi vinnubrögð. Það sem okkur var boðið upp á — hver þingflokkur fyrir sig hefur eitt tækifæri á hverri þingönn, tvö á vetri, eitt á hverri þingönn til að fara fram á lengda umræðu um mál. Okkur í Framsóknarflokki var boðið upp á að hin lengda umræða okkar ætti að hefjast einhvern tíma í aftureldingu eða um óttuskeið. Það var það sem stjórnarmeirihlutinn ætlaði að bjóða okkur upp á.

Það eru ekki sæmandi vinnubrögð, það (Forseti hringir.) samrýmist ekki á nokkurn hátt (Forseti hringir.) lýðræðislegum vinnubrögðum, þannig að í nótt (Forseti hringir.) var hrokinn brotinn (Forseti hringir.) á bak aftur, hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir.

[11:09]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á því að ákveðin tímamörk eru í þessum umræðum.

[11:09]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst að afar mikil illindi hafa orðið í þinginu núna og ekki oft sem við upplifum það. Ég tel að ástæðan sé sú uppákoma sem varð í nótt. Þá varð stjórnarandstæðingum algjörlega lokið þegar þeir áttuðu sig á því að stjórnarmeirihlutinn ætlaði virkilega að klára framhaldsskólafrumvarpið í nótt þrátt fyrir að framsóknarmenn hefðu beðið um tvöfaldan ræðutíma í ljósi þess að málið er mjög umdeilt.

Sem betur fer var fallið frá því. Þessi illindi verða til þess að hér er allt í uppnámi núna og ég spái því að það muni ekkert róast fyrr en við náum einhvers konar samkomulagi um hvernig við eigum að klára þingið. Það er mjög lítill tími eftir, við ætlum að hætta á fimmtudaginn og búið er að gera ráðstafanir til þess að þingmenn geti þá farið til annarra starfa og sumir þurfa að fara í vinnuferðir o.s.frv., það verður því mjög erfitt að draga þingið fram yfir það. Ég spái því, vegna þessara illinda sem hafa skapast vegna framgöngu (Forseti hringir.) stjórnarmeirihlutans, að það verði allt meira og minna í uppnámi á næstu dögum (Forseti hringir.) nema menn setjist niður og semji.

[11:10]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Forseti vill að gefnu tilefni rifja upp að hann hefur boðað til fundar með þingflokksformönnum í hádegishléi til að gera tilraun til þess að ná sameiginlegri niðurstöðu um þinghaldið í dag og vonandi næstu daga.

[11:10]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Í gær og fram á nóttina fóru fram málefnalegar umræður um leikskólafrumvarp og frumvarp til grunnskólalaga. Það var ekki um að ræða hroka, yfirlæti eða eitt eða neitt í því sambandi. Ágætt samkomulag náðist um með hvaða hætti þeim umræðum skyldi ljúka og ég tel að það hafi verið þeim forseta til sóma sem að því stóð og tekist hafi að ljúka þingstörfum á eðlilegan hátt.

Nú erum við að ræða hvernig við ætlum að halda áfram þingstörfum og það skiptir máli að við getum haldið áfram og gengið til dagskrár sem allra fyrst. Virðulegur forseti hefur boðað til þess að fundur verði til að ræða framhald þinghaldsins þrátt fyrir að fyrir liggi að meiri hluti hafi greitt atkvæði með því að þessari umræðu megi ljúka. Ég tel að með því sé forseti að leggja sitt af mörkum til að samkomulag náist og ég tel að við í stjórnarandstöðunni eigum að sætta okkur við það og vonast til þess að jákvæð niðurstaða fáist og hefja almenn þingstörf sem boðuð eru í dagskrá.

[11:12]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil í fyrsta lagi leggja áherslu á að þau mál sem hafa verið til umræðu á þinginu t.d. í gær, leikskólar og grunnskólar, eru stórmál. Það á ekki að umgangast þau af þeirri léttúð sem mér sýnist meiri hlutinn gera gagnvart þeim stóru málaflokkum að halda að boðlegt sé að keyra þau mál bara til þess að fá stimpil Alþingis á þau og að þau þurfi ekki að fá nauðsynlega umfjöllun. Mér finnst það móðgun gagnvart málinu og ég tel að það hefði þurft jafnvel ítarlegri umræðu um einstök atriði þar.

Alþingi er ekki bara stimpilpúði meiri hlutans eins og hér er verið að keyra fram. Ég legg því áherslu á að forseti íhugi nú stjórn þingsins og framkvæmd á Alþingi með hliðsjón af því. (Forseti hringir.) Við þekkjum valdbeitingu Sjálfstæðisflokksins frá fyrri þingum. (Forseti hringir.) Mér finnst dapurlegt, herra forseti, ef Samfylkingin leggst (Forseti hringir.) gjörsamlega flöt í það ból.

[11:13]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Það vekur undrun mína að það sé kallaður hroki að vilja virða þingsköp og vilja virða skýran vilja hæstv. forseta Sturlu Böðvarssonar. Hann segir skýrt í ræðu sinni í umræðum um þingskapafrumvarpið að mikilvægt sé að áætla tíma fyrir fram, hann segir beinlínis að næturfundir ættu ekki að þekkjast og hann segir beinlínis að þingmenn og starfsfólk Alþingis eigi eins og annað fólk að geta sinnt eðlilegu fjölskyldulífi.

Það segir líka í markmiðum frumvarpsins í greinargerð, sem er skýrt lögskýringargagn, með leyfi forseta:

„Þingfundir standi að jafnaði ekki lengur en fram að kvöldmat en sé þörf á lengri fundartíma sé því beint inn á eitt kvöld vikunnar, þ.e. þriðjudagskvöld. Þingmenn geta þá haft það í huga við skipulagningu starfa sinna í viku hverri.“

Svo mörg voru þau orð. Enn fremur lagði forsetinn ríka áherslu á að samkomulag tækist áður, að ekki væri sett fram einhliða tillaga í þessa veru. Hér er brotið gegn þingsköpum, brotið gegn (Forseti hringir.) skýrum löggjafarvilja og brotið gegn skilgreiningum (Forseti hringir.) í frumvarpi um þingsköp.

[11:14]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Ég varð hissa að heyra ræðu hv. þm. Ragnheiðar Ríkharðsdóttur þar sem hún talaði um hroka stjórnarandstöðunnar. Í gær fóru fram afar málefnalegar og góðar umræður um leikskólafrumvarpið og grunnskólafrumvarpið. Þeirri umræðu var ítrekað hrósað af stjórnarmeirihlutanum eða þeim fáu þingmönnum sem hér voru og ég tel meira að segja að hér hafi verið fluttar ræður sem seinna meir verða meitlaðar í stein og vil kannski nefna ræðu hv. þm. Árna Johnsens og kollega míns Bjarna Harðarsonar.

Ég vil líka minnast þess að sjálfstæðismenn fóru í andsvör gegn eigin flokksmönnum og þeir gerðu kannski sitt til að sú umræða yrði skemmtileg en þá líka lengri.

Við framsóknarmenn höfum farið fram á að haldin verði tvöföld umræða um framhaldsskólafrumvarpið. Ég tel að almenningur í landinu og (Forseti hringir.) kennarar almennt eigi rétt á því að um það (Forseti hringir.) sé fjallað í dagsbirtu.

[11:16]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Virðulegur forseti. Ég verð að segja að ég tel að sú um-

ræða sem hefur farið fram í dag sé ekki til þess fallin að auka virðingu þessa vinnustaðar. Sem nýliði á þingi verð ég eiginlega að lýsa yfir miklum vonbrigðum með það hvernig umræðan hefur farið fram. Sem nýliði segi ég, en þó er ég ekki nýliði á vettvangi stjórnmála vegna þess að ég hef starfað í 14 ár á vettvangi sveitarstjórna og það leikrit sem fer fram í dag finnst mér ekki samboðið virðingu Alþingis.

Menn tala um nýju þingsköpin. Starfsfólk Alþingis er á einu máli um að nýju þingsköpin hafi til muna bætt vinnuumhverfi þess hér, það hafi einungis tveir næturfundir farið fram frá því að nýju þingsköpin tóku gildi. Við erum á fyrsta ári nýs þingskapabálks og ég segi: Slökum nú aðeins á og gefum (Forseti hringir.) þessum nýju (Forseti hringir.) þingsköpum tækifæri (Forseti hringir.) til að sanna sig og förum að vinna eins og manneskjur.

[11:17]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég tek heils hugar undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur. Förum að vinna eins og manneskjur. Það er það sem við stjórnarandstæðingar höfum verið að leggja af mörkum í umræðunni. Við viljum fá svör frá hæstv. forseta um hversu lengi við ætlum að starfa hér í dag. Við skulum fara að vinna eins og manneskjur. Að sjálfsögðu eykur það ekki virðingu þingsins ef við ætlum að stefna störfum þingsins í eintóma næturfundi. Það eykur ekki virðingu þingsins. Við stjórnarandstæðingar viljum standa vörð um virðingu þingsins. Við viljum fá svör frá hæstv. forseta um það hversu lengi við ætlum að ræða málefni grunn- og framhaldsskóla. Ætlum við að gera það um hánótt? Eykur það virðingu þingsins, t.d. gagnvart framhaldsskólakennurum, að við klárum umræðuna um framhaldsskólana um miðja nótt? Ég spyr: Hverjir eru að gæta virðingar þingsins? Ég er ekki frá því að það séu stjórnarandstæðingar á þingi.

[11:18]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég á það sameiginlegt með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur að vera tiltölulega nýr á þingi en hafa um langt skeið tekið þátt í stjórnmálum á öðrum vettvangi, á sama vettvangi og hún. Vissulega get ég tekið undir það með henni að margt í vinnubrögðum hér og í þessum störfum kemur á óvart.

Ég er þeirrar skoðunar að ná eigi sem bestu samkomulagi um störf þingsins. Það skýtur því skökku við að engir tilburðir skuli vera hafðir uppi af hálfu stjórnar þingsins til að ná einhverju slíku samkomulagi til að hægt sé að setja þingstörfin í ákveðinn ramma. Það skýtur líka skökku við þegar verið er að nýta undanþáguákvæði, má segja, þingskapalaganna til að lengja fundi skuli byrjað á því að hafa atkvæðagreiðslu um hvort fundur eigi að standa lengur en síðan boðið upp á fund með þingflokksformönnum til að freista þess að ná samkomulagi. Af hverju er ekki byrjað á því að reyna áður en þingfundir hefjast að ná samkomulagi milli þingflokkanna um hvaða ramma þingstörfunum er skapaður á hverjum degi fyrir sig?

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Suðurstrandarvegur.

[11:20]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil beina fyrirspurn til hæstv. samgönguráðherra, Kristjáns L. Möllers. Ég minnist þess af því að ríkisstjórnin á afmæli í dag, er ársgömul, að oft fór þessi hæstv. ráðherra á rósrauðu skýi í yfirlýsingum sínum, lofaði framkvæmdum hér og þar sem oft og tíðum höfðu verið ákveðnar í fyrri ríkisstjórn en nú fer hann mikinn í að — ég vil ekki kalla það að svíkja heldur að fresta og draga til baka.

Einn sá vegur sem lofað var í tengslum við mótvægisaðgerðir er Suðurstrandarvegur frá Þorlákshöfn til Grindavíkur, athafnavegur, ferðamannavegur, vegur sem er mikilvægur fyrir kjördæmið. Nú kom fram nokkuð undarlegt í viðtali við Stöð 2 í gær. Þann 13. mars kom fram í tilkynningu frá samgönguráðuneytinu að fyrri áfanginn yrði boðinn út um næstu mánaðamót, þ.e. fyrir tæpum tveimur mánuðum, og sá síðari í júní. Nú kannast hæstv. ráðherra ekkert við þetta lengur og segir, með leyfi forseta: „Nú man ég ekki alveg eftir því hvort það var. Ég held það hafi verið þá einhver mistök hjá mér ef það hefur verið," — segir hann. — „En við verðum auðvitað að hafa það huga að þegar ríkisstjórnin tók þessa ákvörðun um að flýta öllum þessum framkvæmdum þá settum við mikla pressu á Vegagerðina og hönnuði hennar." Ég vil fá það skýrt fram frá hæstv. ráðherra: Hvað hefur nú gerst með Suðurstrandarveginn? Hvers vegna er honum frestað? Hvenær stendur hæstv. ráðherra og ríkisstjórn við þá yfirlýsingu sem hún gaf vegna mótvægisaðgerða á niðurskurði af þorski? Hvergi var meira skorið niður en í Grindavík af þorskveiðiheimildum og þessi vegur væri mikilvæg mótvægisaðgerð hvað varðar þau byggðarlög og Suðurkjördæmi.

[11:22]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Formaður Framsóknarflokksins er gamansamur maður og í framhaldi af þeirri umræðu sem hér hefur verið er greinilegt að ekki hafa allir fengið þann svefn sem þeir þurfa að fá til að koma glaðir til leiks.

Fyrir það fyrsta vil ég segja að ekki er verið að fresta neinu hvað varðar Suðurstrandarveg. Það er verið að flýta framkvæmdum. Sú ríkisstjórn sem nú situr ákvað það og tilkynnti 10. júlí í fyrra að Suðurstrandarvegur yrði settur í flýtiframkvæmd en í þeirri samgönguáætlun, virðulegi forseti, sem m.a. hv. þm. Guðni Ágústsson samþykkti og stóð að, var Suðurstrandarvegur með peninga á þessu tímabili, á öðru tímabili samgönguáætlunar, þ.e. 2011–2014, og líka á þriðja tímabili 2015–2018. Ekki var dugurinn meiri hjá framsóknarmönnum hvað þennan veg varðar en þar kemur fram. Hins vegar hefur núverandi ríkisstjórn eins og ég sagði áðan sett þetta í flýtiframkvæmd. Nægt fé er til framkvæmda og engu er verið að fresta. Útboðið er að fara í gang. Hins vegar tafðist það örlítið frá því sem ætlunin var að bjóða út m.a. vegna þess að það kom fram að fyrirhuguð veglína var ekki alveg samkvæmt skipulagi sveitarfélagsins. Samningar við landeigendur hafa tekið örlítið lengri

tíma og síðast en ekki síst er verið að breyta aðeins verkferlum. Verið er að stækka fyrri hlutann vegna þess að það er talið hagkvæmara út af efnisflutningum.

Virðulegi forseti. Ég get sagt það eitt að þetta er á fullri ferð og útboð er væntanlegt næstu daga. Þetta er gömul ákvörðun um að fara í þennan veg sem hefur ekki gengið eftir. Nú er verið að inna það af hendi. Útboðið er að fara fram. Þetta er stórt verk. Það þarf að bjóða út m.a. á Evrópska efnahagssvæðinu en þessi ríkisstjórn hefur heldur betur gefið í hvað þetta varðar og ég trúi ekki öðru en að hv. þingmaður taki gleði sína á ný og komi og fagni þessari ákvörðun núverandi ríkisstjórnar sem var miklu betri en áður var.

[11:24]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Nú mun þjóðin og þingið spyrja: Hvort ruglaði hæstv. ráðherra í viðtali í sjónvarpsstöð í gær eða hér? Svo óskiljanlegt er viðtalið frá gærdeginum um frestun þessara framkvæmda og að það sé ekki á dagskrá. Svo kemur hann hér og segir að þetta sé allt saman á fullri ferð. Ég fagna því auðvitað ef allt er á fullri ferð. Fyrir því hef ég barist lengst allra manna og vissulega fannst mér mikilvægt að fá meiri peninga út frá mótvægisaðgerðunum og því áfalli sem Þorlákshöfn og Grindavík urðu fyrir og mikilvægi þessa vegar. En hins vegar botna ég ekkert í hæstv. ráðherra hvernig hann getur talað í dag í málinu af því að ég er bara með í höndunum það sem hann sagði á Stöð 2 í gær. (Gripið fram í.) En guði sé lof að hann fór með rangt mál á stöðinni í gær og þetta er allt saman að fara á fulla ferð eins og hann segir. Það er mjög mikilvægt og það styðjum við framsóknarmenn og höfum barist fyrir því.

Hins vegar þarf ráðherra ekki að vera að tala til okkar með hroka og skamma Sjálfstæðisflokkinn í leiðinni því við höfum á síðustu árum staðið (Forseti hringir.) fyrir mestu vegaframkvæmdum á Íslandi (Forseti hringir.) í sögunni og sem betur fer ætlar núverandi ríkisstjórn að halda því áfram.

[11:26]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er gott að ég get tekið þátt í því að gera daginn gleðilegan fyrir hv. formann Framsóknarflokksins á eins árs afmæli ríkisstjórnar. Aðeins út af því sem hann er að gera að aðalatriði, þ.e. hádegisviðtal í gær þar sem vitnað var í það sem ég átti að hafa sagt. Ég hef skoðað þau ummæli, virðulegi forseti, og það sem þar kom fram um að haft væri eftir mér að Suðurstrandarvegur færi í eitt allsherjarútboð, er bara ekki rétt. Það voru ekki mín orð í því viðtali. Það sem haft var þar eftir mér kom fram innan gæsalappa og var rétt eftir haft, en að ég hafi einhvern tíma talið að vegurinn færi allur í eitt útboð hefur aldrei verið.

Virðulegi forseti. Aðalatriðið er að þessi 58 km vegur þar sem aðeins er lokið við 8,6 km er að fara í útboð. Fyrsti áfangi hefur verið stækkaður út frá því sem ég gat um áðan. Undirbúningurinn hefur e.t.v. tekið örlítið lengri tíma en ætlað er. Þannig getur ýmislegt komið upp út af þeim atriðum (Forseti hringir.) sem ég nefndi áðan en aðalatriðið (Forseti hringir.) er að ríkisstjórnin flýtti þessari framkvæmd (Forseti hringir.) og þetta hefur farið í útboð.

Lækkun matvælaverðs.

[11:27]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Fram kom tilkynning fyrir skömmu frá viðskiptaráðuneytinu um að gerð hafi verið úttekt á árangri af því að lækka virðisaukaskatt af matvælum og fella niður tolla eða vörugjöld. Niðurstaðan sem átti að verða sú að þær aðgerðir fyrrverandi ríkisstjórnar mundu leiða til þess að lækka matvælaverð um 14–16% reyndust hafa algerlega mistekist. Lækkun matvæla var ekki nema brot af því sem til stóð af þeirri einföldu ástæðu að verðlagning er frjáls í landinu og smásöluaðilarnir ákveða það verð sem neytendur eru tilbúnir að kaupa miðað við aðstæður á markaði á hverjum tíma. Vandinn er sá að skortur er á samkeppni. Hér eru fáir stórir aðilar á smásölumarkaði sem hafa verðlagninguna í sinni hendi þannig að þessi lækkun mistókst. Hún lenti ofan í vösunum hjá Baugi, Högum og öðrum þeim aðilum en ekki ofan í vasa neytenda. Tíu milljarðarnir sem áttu að fara til neytenda hurfu á leiðinni.

Nú hyggst hæstv. ríkisstjórn beita sér fyrir breytingum sem eiga að leiða til sömu aðgerða, hefja innflutning á hráu kjöti, draga úr tollum og vörugjöldum á matvælin og bæta stöðu neytenda, eða hvað? Ég spyr hæstv. viðskiptaráðherra: Hefur hann trú á því að þessi vegferð endi á einhvern annan hátt en sú vegferð sem fyrrverandi ríkisstjórn fór í haustið 2006? Er nokkur von til þess miðað við núverandi skort á samkeppni á íslenskum matvörumarkaði að neytendur njóti neins góðs af auknum innflutningi á matvöru og niðurstaðan verði nákvæmlega sú sama og í þessu tilviki að það verði fjársterku smásöluaðilarnir sem hirða milljarðana í sinn vasa en neytendur sitja uppi með sama verð?

[11:29]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Í þessu samhengi kom mjög fróðleg skýrsla frá Samkeppniseftirlitinu í fyrradag þar sem fjallað er mjög ítarlega um viðskiptasamninga, birgja og annað samstarf fyrirtækja á matvörumarkaði þar sem Samkeppniseftirlitið rannsakar mjög nákvæmlega samskipti smásala og heildsala á matvælamarkaði og boðar í framhaldi af því heilmiklar frekari rannsóknir og athuganir á ýmsu þar í. Eitt af því sem þar kemur fram er að átt hafi sér stað mikil samþjöppun á smásölumarkaði frá 1992 þegar stærsti aðilinn þá var með 33% en nú samkvæmt upplýsingum um tekjur lágvöruverslana hefur hann aukið sinn hlut og eru Hagar núna með um 50% markaðshlutdeild í sölu á dagvöru á landinu öllu, Kaupás með 22% og Samkaup 15%. Þetta er svona svipað og verið hefur síðustu 4–5 árin. Ljóst er að íslenskur markaður er á öllum sviðum fákeppnismarkaður og við það bætist mikil fjarlægð frá öðrum og stærri mörkuðum. Við búum því við fákeppni í samfélagi okkar og víða er samkeppnisbrestur á ferðinni. Hægt er að taka á þessu með ýmsum leiðum, lækkun á viðskiptahindrunum á innflutningi skiptir örugglega máli til að lækka verð til neytenda.

Ég er alveg sannfærður um það. Hvað varðar virðisaukaskattslækkunina í fyrra skilaði hún sér ekki af fullu afli eins og menn höfðu vænst. En ég held hins vegar að væntingarnar hafi líka verið óraunhæfar þar um en vissulega skiluðu þær sér ekki eins og átti að gera.

Það sem skiptir mjög miklu máli í þessu sambandi er að stórefla neytenda- og samkeppniseftirlit á þessum markaði. Virkara og öflugra samkeppniseftirlit skilar meiri árangri en nokkuð annað til að tryggja neytendum hagstæðasta verð sem hugsast getur, sérstaklega þegar litið er til fjarlægðar frá öðrum mörkuðum og þeirrar fákeppni sem ríkir hérna á eiginlega öllum sviðum.

[11:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þegar þessar aðgerðir voru ræddar á Alþingi á haustdögum 2006 sagði formaður Samfylkingarinnar að höfundurinn að þessu þingmáli væri Samfylkingin. Þessi aðgerð væri leið Samfylkingarinnar til þess að bæta kjör neytenda á Íslandi. Nú hefur hún mistekist algjörlega og ástæðan er þekkt. Það er vegna þess að hér vantar samkeppni á markaði til að tryggja það að neytendur njóti góðs af verðlækkuninni. Þess vegna er það óráð að fara í frekari opnun á innflutningi á matvöru vegna þess að það lendir í vösunum á smásöluaðilunum. (**Gripið fram í:** Nei.) Alveg eins og innflutningur á fatnaði og skóm sem er frjáls en samt leiðir af sér verð sem er miklu hærra en meðaltal í Evrópusambandslöndum.

Ég vil minna á viðvörunarorð mín sem ég lét falla á sínum tíma í þinginu þar sem ég vakti athygli á því að skortur á samkeppni gæti leitt til þeirrar stöðu sem (Forseti hringir.) því miður er orðin staðreynd.

[11:33]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Herra forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að skortur á samkeppni leiðir alltaf til þess að neytendur þurfa að borga hærri verð fyrir vöruna og það brotnar á neytendum með ýmsum hætti. Þess vegna er þetta alltaf stóra spurningin: Hvernig getum við aukið samkeppni í íslensku samfélagi á sem allra flestum sviðum? Því færri viðskiptahindranir innan lands eða á milli landa stuðla alveg örugglega að því að lækka verð til neytenda. Það getur hins vegar komið illa við framleiðendur á öðrum sviðum ef ekki er gengið fram með sanngjörnum og skynsamlegum hætti við að lækka innflutningsverndina eða viðskiptahindranirnar sem þar um ræðir.

Það getur vel verið að eitthvað af þessu lendi í vösum smásöluverslana og kaupmanna en örugglega mundi það skila sér til neytenda að einhverju leyti eins og virðisaukaskattslækkunin í fyrra skilaði sér að einhverju leyti til neytenda þó að hún hafi ekki gert það að öllu leyti. Það eru að sjálfsögðu vonbrigði að sú lækkun skilaði sér ekki með myndarlegri hætti í vasa neytenda en hún gerði það samt að hluta. Síðan hverfur hún að sjálfsögðu inn í verðlagsþróun og annað en hún hafði sín áhrif en ekki þau sem vænst var. Mestu skiptir (Forseti hringir.) að stórefla samkeppniseftirlit með leikreglum á markaði.

Vestmannaeyjaferja.

[11:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að gera að umtalsefni málefni Vestmannaeyjaferju. Eins og kunnugt er voru nýlega opnuð tilboð í smíði og rekstur nýrrar Vestmannaeyjaferju til fimmtán ára og eftir þeim upplýsingum sem fram hafa komið bárust aðeins tvö tilboð, reyndar var annað strax dæmt ógilt og þar af leiðandi stóð eitt eftir sem hljóðaði upp á um 16,3 milljarða. Kostnaðaráætlun var upp á u.þ.b. 10 milljarða þannig að þetta tilboð fór um 60% fram úr áætlun.

Ég hef þess vegna áhuga á að heyra frá hæstv. samgönguráðherra hvar þetta mál stendur nákvæmlega og vek um leið athygli á opnu bréfi sem samgönguráðherra fékk í Morgunblaðinu í dag eftir Alfreð Tulinius skipatæknifræðing þar sem hann fjallar um þessa ferju og færir rök fyrir því að hér kunni að vera í uppsiglingu nokkuð alvarlegt mál. Hann segir t.d., með leyfi forseta, að við þarfagreiningu hafi ekki verið byggt á hlutlausu mati á samgönguþörfum Vestmannaeyinga, heldur sé hún þjökuð af annmörkum væntanlegs ferjulægis við Landeyjahöfn. Innsiglingin gefi komandi ferju takmarkanir í breidd og djúpristu skipsins.

Síðan lýsir hann tæknilegum þáttum, þarfagreiningunni og tæknilegum þáttum skipsins, málum og þess háttar, og segir svo, með leyfi forseta:

„Hér stíg ég um það bil frá borði, og hætti mér tæpast í lengra ferðalag með þessari ferju.“

Hann vísar hér í ágæt lögmál Newtons og Arkímedesar og segir svo að þau séu nú reyndar grafin eins og þeir félagar báðir tveir. Hann vísar líka í það að þetta mál sé farið að minna óneitanlega á aðferðafræði sem notuð var við Grímseyjarferju og segir svo í lokin:

„En það er víst að Grímsævintýrið kemur til með að vera smáslys í krónutölum talið miðað við það „skipbrot“ sem hér stefnir í.“

Ég vil þess vegna spyrja hæstv. samgönguráðherra: (Forseti hringir.) Hver er staða þessa máls nú og hvað hyggst ríkisstjórnin fyrir í málefnum Vestmannaeyjaferju?

[11:36]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Vegna aðalatriðis í ræðu hv. þingmanns, þ.e. spurningunni sem kom fram síðast, um hvað ríkisstjórnin hyggist gera í þessu máli, þá get ég bara sagt að þetta mál er auðvitað til vinnslu hjá ríkisstjórninni. Hv. þingmaður fór ágætlega yfir útboðið og tilboðin sem fengust. Því miður fékkst bara eitt tilboð sem tekið var gilt. Tveir aðilar sögðu sig frá því á undirbúningstíma. Einn skilaði inn tilboði sem var dæmt ógilt og var ekki opnað þannig að menn sáu engar tölur þar. Því tilboði sem kom var hafnað en teknar upp samningaviðræður eins og gert var ráð fyrir í útboðsgögnunum. Þær leiddu til þess að þeir aðilar sem eru að bjóða, þ.e. Vinnslustöðin og Vestmannaeyjabær, lækkuðu sitt tilboð — ég verð að biðja hæstv. forseta um að fá hljóð í salinn — þeir lækkuðu sitt tilboð og

það kom. Verið er að vinna með það. Sem svar við spurningu hv. þingmanns um hvað sé að gerast, þá er þetta á vinnslustigi og við erum að vinna með þetta mál eins og öll önnur mál sem snúa að samgöngumálum.

[11:38]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þetta svar og það bendir til þess að ríkisstjórnin hafi í hyggju að vinna með það tilboð sem þrátt fyrir allt barst. Jafnvel þó að það sé væntanlega enn þá eftir leiðréttingu talsvert yfir kostnaðaráætlun, sennilega um 30–40%, ef ég veit rétt. Það eru auðvitað verulegar fjárhæðir þar á ferðinni, kannski 2–4 milljarðar. Þannig er kannski fróðlegt að heyra hvort ráðherrann telur að það sé viðunandi.

Síðan vitnaði ég í þetta opna bréf með það í huga að ráðherrann segði okkur kannski eitthvað um það hvernig hann hyggst mæta þeim vangaveltum sem þar koma fram um Newton-lögmálið og annað slíkt og hvort hann hyggst láta sérfræðinga sína fara yfir það vegna þess að það er full ástæða til að taka athugasemdir af þessum toga alvarlega. Að minnsta kosti er það einnar messu virði að kanna hvort eitthvað sé hæft í fullyrðingum sem þar koma fram.

[11:39]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Aðeins varðandi það opna bréf sem mér barst í Morgunblaðinu í morgun, þá las ég það með morgunkaffinu eins og hv. þingmaður hefur gert og ég las það vel í gegn. Mér þótti það mjög merkilegt sem þar kom fram og er sett fram þótt ég dæmi ekkert um það á þessu stigi, en þetta var athyglisvert bréf og þau sjónarmið sem þar koma fram.

En hvað varðar tilboðið þá er verið að vinna með það eins og ég sagði áðan. Siglingastofnun hefur haft þá reglu og Vegagerðin auðvitað líka að þegar koma tilboð sem eru langt fyrir ofan kostnaðaráætlun þá er þeim oft hafnað. Eins og ég sagði þá er ekki hægt að segja neitt um það á þessu stigi vegna þess að málið er á vinnslustigi og menn gefa sér auðvitað þann tíma sem þarf til að vinna það og fara í gegnum það. Síðan kemur að því að öll gögn liggja á borðinu og þá taka menn ákvörðun. Það verður gert innan skamms.

Samkeppni á matvælamarkaði.

[11:40]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Á undanförnum vikum og mánuðum liggur við að segja höfum við í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd fjallað um svokallaða matvælalöggjöf, sem er ansi viðamikil löggjöf, og innleiðingu á reglum Evrópusambandsins um meðferð matvæla.

Margt áhugavert hefur komið fram í þeirri umræðu. Eitt af því sem hefur þó verið einna mest áberandi þar er sú mikla tortryggni og sú mikla gjá sem ríkir á milli framleiðenda á matvælamarkaði á Íslandi og þeirra smásala sem reka stærstu keðjurnar sem starfa á markaði. Þessi tortryggni er svo rík að þar koma fram mjög alvarlegar athugasemdir um áhrif á samkeppni og samkeppnishamlandi aðgerðir. Hafa nefndarmenn m.a. beint þeim tilmælum til þessara aðila, í ljósi þeirra orða sem fallið hafa á fundum nefndarinnar, að það sé mjög mikilvægt að þeir reyni að vinna að því að ná einhverri sátt um sitt samstarf.

Það eru tveir til þrír smásalar ráðandi á þessum markaði, smásölumarkaði með matvæli í landinu. Spurning mín til hæstv. viðskiptaráðherra snýst um það að við fáum á hreint hver sé markaðshlutdeild hverrar keðju fyrir sig á matvælamarkaðnum. Upplýsingarnar sem við höfum fengið frá þessum mismunandi aðilum eru þær að stærsti aðilinn sé með frá 40%, sem hann segir sjálfur í nefndinni, og upp í 65%. Þetta er gríðarlegur munur. Ráðherrann sagði áðan að hún væri um 50%. Ég vil þá spyrja ráðherra þeirrar spurningar: Er ástæða til þess í ljósi þessara upplýsinga að hann láti fara fram sérstaka könnun á því hvort hlutirnir hafi breyst eitthvað frá þeim upplýsingum sem hann gaf í (Forseti hringir.) ræðu sinni áðan?

[11:42]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa mikilvægu fyrirspurn. Því er til að svara að núna á einni viku hafa mér borist tvær skýrslur eða úttektir á hlutdeild fyrirtækja smásala á matvælamarkaði. Annars vegar er samningur sem ég gerði við Hagfræðistofnun Háskóla Íslands í nóvember um úttekt á stöðu neytenda á Íslandi sem ég fékk í hendurnar í síðustu viku og var dreift til þingmanna á mánudaginn var þar sem m.a. er kortlögð hlutdeild á matvælamarkaði auk að sjálfsögðu ýmissa annarra hluta. Í fyrradag kom svo út skýrsla Samkeppniseftirlitsins um viðskiptasamninga birgja og smásala á matvælamarkaði þar sem er yfirgripsmikil úttekt á stöðunni á matvælamarkaðnum sérstaklega og samskiptum birgja og smásala og þar kemur margt gríðarlega athyglisvert fram. Það eru nýjustu tölurnar um hlutdeild á smásölumarkaði fyrir dagvöru og samkvæmt þeim upplýsingum, sem eru byggðar á tekjum matvöruverslana á árinu 2006, voru Hagar með u.þ.b. 50% markaðshlutdeild í sölu á dagvöru í landinu öllu. Kaupás var þá með 22% hlutdeild og Samkaup með 15% hlut. Aðrir keppinautar á matvörumarkaði voru með minni hlutdeild.

Af framangreindu sést að talsverðrar samþjöppunar gætir á matvælamarkaði og það hefur og getur að sjálfsögðu haft samkeppnishamlandi áhrif, sérstaklega þegar litið er til samningsgerða birgja og matvöruverslana. Og það var það sem Samkeppniseftirlitið var sérstaklega að rannsaka. Þetta eru tölur frá árinu 2006 og við munum að sjálfsögðu taka saman nýjustu tölur fyrir árið 2007. Ég mun láta gera það ef það er ekki þá þegar búið. Þetta eru nýjustu tölurnar og þetta stendur nokkuð í stað á milli ára af því að hlutdeildin hefur verið 45–50% hvaða viðmið sem notuð eru.

[11:44]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir þessar upplýsingar. Ég segi það þó enn og aftur að þessar mjög svo misvísandi upplýsingar sem koma annars vegar frá framleiðendum og dreifingaraðilum á matvælamarkaði til verslana þar sem talað er um allt að 65% hlutdeild Haga

á þessum markaði, valda áhyggjum og eru auðvitað mjög sérstakar. Þeir mæla þetta kannski meira í magni en í krónum og aurum og það er mikilvægt að skoða þetta út frá þeim lið líka.

Við höfum fengið að heyra aðrar athugasemdir eins og t.d. það að aðilar á matvælamarkaði, keðjurnar, leyfi sér minni álagningu á innflutt kjöt en á íslenskt. Þeir hafa, eðlilega, skilarétt á íslensku kjöti en ekki á innfluttu. Það eru svona hlutir sem ég held að við verðum að reyna að vinna í. Það er óþolandi ef íslenskir framleiðendur landbúnaðarafurða þurfa að búa við það að þær smásölukeðjur sem eru ríkjandi og ráðandi á markaðnum hér á landi leyfi sér að leggja minna á innflutt matvæli hreinlega til að skapa sér sterkari samkeppnisstöðu gagnvart þeim sem eru hér í framleiðslu.

[11:46]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Það er hárrétt hjá hv. þingmanni og væri óþolandi ef svo væri. Að því laut úttekt Samkeppniseftirlitsins sérstaklega sem hefur nú staðið lengi yfir. Það er mjög ítarleg og vönduð úttekt til að koma í veg fyrir að stórir aðilar beiti markaðsráðandi stöðu sinni, misnoti markaðsráðandi hana með einhverjum hætti til að níðast annað hvort á neytendum eða framleiðendum. Þess vegna var þessi úttekt sérstaklega gerð. Besta vörn okkar gegn aukinni samþjöppun, gegn fjarlægð frá öðrum mörkuðum, gegn fákeppni — af því að við búum í þjóðfélagi þar sem fákeppni er á flestum sviðum — er virkara samkeppniseftirlit en nokkurn tíma áður og strangari löggjöf.

Þess vegna var það sérstakt fagnaðarefni að viðskiptanefnd afgreiddi út nú í morgun ný samkeppnislög þar sem samrunar eru gerðir tilkynningarskyldir fyrir fram. Það er alveg sérstök vörn gegn frekari samþjöppun í íslensku samfélagi. Fjárheimildir til Samkeppniseftirlitsins voru auknar um 30% á síðasta ári og vonandi getum við (Forseti hringir.) gert það áfram og stóreflt þannig samkeppnislöggjöfina eins og verið er að gera hér í þinginu þessa dagana.

Vistunarmat.

[11:47]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil aðeins spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra út í vistunarmat. Undanfarið hefur verið fréttaflutningur um að biðin hjá öldruðu fólki á Landspítalanum eftir vistun og hjúkrunarrýmum hafi styst. Af opinberum fréttaflutningi að dæma má ætla að það sé vegna einhverra breytinga sem gerðar voru í febrúar.

Það er nú alls ekki þannig og mig langar aðeins að rifja upp forsöguna af því að sú er hér stendur beitti sér fyrir því að gerð var breyting á vistunarmatinu samkvæmt lögum í mars 2007. Aðdragandinn var sá að ég gaf út stefnu um öldrunarmál sumarið 2006 þar sem tekið var á því að breyta ætti vistunarmatinu til þess að gera það faglegra. Við blasti að það var ekki nógu faglegt og æ fleiri upplýsingar urðu til þess að sú stefna var sett fram. Málið fór inn í þingið og allir flokkar samþykktu málið þannig að það var þverpólitísk samstaða um að breyta vistunarmatinu, gera það faglegra. Síðan var sett reglugerð í framhaldinu, í desember að mig minnir, af núverandi hæstv. ráðherra og það var ágætt. Það var gert á grundvelli nýrra laga þannig að vistunarmatshópunum var fækkað úr 40 í innan við 10. Þrír fagaðilar voru settir í hvern hóp. Gamla kerfið á hjúkrunarheimilunum var þannig að stjórnirnar þar gátu valið fólk af lista yfir þá sem höfðu mesta þörf fyrir hjúkrunarrými og sá listi var ekki nógu faglegur.

Núna eru bara þrír einstaklingar sem stjórnirnar fá að velja úr og sá listi er unninn með miklu faglegri hætti en áður. Á honum er fólk sem er í brýnni þörf fyrir vistun og eins fólk sem hefur beðið á Landspítalanum í sex vikur. Kerfið sem við á Alþingi vorum alltaf sammála um að setja upp er nú farið að virka. Það er mjög gleðilegt. Hins vegar er vandinn núna sá að mörg sveitarfélög hafa dregið úr félagslegri þjónustu og síðasta skýrsla Ríkisendurskoðunar sýnir það líka þannig að það hefur verið of mikill þrýstingur á hjúkrunarheimilin. (Forseti hringir.) Ég vil þess vegna spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra hvort hann (Forseti hringir.) sé með áætlanir um það í samstarfi við hæstv. félagsmálaráðherra (Forseti hringir.) að taka á þessum sveitarfélögum.

[11:49]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Það er rétt sem fram kemur hjá hv. þingmanni að eftir að þessi reglugerð var sett — hún tók gildi 1. janúar ef ég man rétt — og menn fóru að vinna eftir henni hefur náðst mikill árangur. Þegar biðlistinn eftir öldrunarrými á Landspítalanum var sem lengstur taldi hann 140 manns. Ef ég man rétt voru það 70 manns síðasta haust en núna er hann orðinn mjög viðráðanlegur sem er mjög ánægjulegt. Það kemur til vegna þess að þegar menn fóru að vinna eftir þessari nýju reglugerð sem er byggð á heilbrigðislögunum hafa menn náð að gera þetta með mun faglegri hætti en áður var. Að auki hjálpa til önnur úrræði eins og t.d. sá samningur sem gerður var við Heilsuverndarstöðina og sömuleiðis hjálpar til sú deild sem sett var af stað eftir útboð á Landakoti eins og við þekkjum.

Ég verð víst að biðja hv. þingmann að endurtaka spurninguna varðandi að taka á ákveðnum sveitarfélögum. Það liggur alveg fyrir að eitt af þeim stóru verkefnum sem þessi ríkisstjórn fæst við snýr að öldruðum og þjónustu við þá. Margt hefur verið gert frá því að þessi ríkisstjórn tók við og t.d. er lagt upp með að sameina heimaþjónustu og heimahjúkrun. Hins vegar er mikil og flókin vinna fram undan, sérstaklega þegar kemur að stóru sveitarfélögunum, en við höfum unnið ötullega að þessu máli frá því að ríkisstjórnin tók við, bæði með Reykjavíkurborg og öðrum sveitarfélögum á höfuðborgarsvæðinu. Á sama tíma vinnur ríkisstjórnin að aukinni þjónustu hvort sem það eru hjúkrunarrými eða aukin heimaþjónusta því að markmiðið hlýtur að vera — og við þurfum að leggja meira upp úr því — að gefa því fólki sem hefur tækifæri til þess að vera eins lengi heima hjá sér og mögulegt er.

[11:51]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka hæstv. heilbrigðisráð-

herra fyrir að draga það fram hér, eins og ég var að gera í ræðu minni, að þetta er ekki eitthvert nýtt fyrirbæri, hókus pókus — vandinn leystur, sem nú hefur átt sér stað í kerfinu. Það voru sett lög hér á síðasta kjörtímabili sem allir flokkar samþykktu til að ná þessum árangri þannig að allir flokkar eiga hlut í þeim góða árangri.

Kerfið er þannig núna að ekki er hægt að leggja fram beiðni um vistunarmat til þess að fara á hjúkrunarheimili nema félagsleg heimaþjónusta, heimahjúkrun og önnur úrræði sem eiga að styðja fólk til dvalar í heimahúsi, séu fullreynd. Það var ekki þannig áður. Á sama tíma sáum við að samkvæmt skýrslu Ríkisendurskoðunar minnkaði meira en helmingur sveitarfélaga félagslega þjónustu fyrir aldraða. Stór sveitarfélög eins og Kópavogur, Reykjanesbær, Garðabær, Seltjarnarnes, Akranes, Ísafjarðarbær o.fl. drógu úr þjónustu við aldraða. (Forseti hringir.) Það verður að taka á þessu, virðulegi forseti, af því að það er ekki boðlegt að setja fólk á hjúkrunarheimili ef ekki er búið að fullreyna heimaþjónustuna í sveitarfélaginu.

[11:53]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég held að ég sé nú sá maður hér í þinginu sem hafi bent mönnum hvað oftast á að allir þingmenn greiddu atkvæði með heilbrigðislögunum. Eitt af því sem við erum að vinna að í framhaldi af því er t.d. sjúkratryggingafrumvarpið. Það hefur farið svolítill tími í það, virðulegi forseti, að minna suma á að þeir samþykktu þann lagabálk og jafnvel þarf að minna suma á að þeir samþykktu hann ekki aðeins heldur undirbjuggu líka þann lagabálk (Gripið fram í.) í síðustu ríkisstjórn. Ég er því afskaplega ánægður, virðulegi forseti, með að menn séu búnir að átta sig á því að þeir greiddu atkvæði með heilbrigðislögunum síðasta vor. Það ætti að auðvelda alla umræðu í þinginu mjög þegar kemur að umræðu um heilbrigðislög. (Gripið fram í.) Ég er mjög ánægður með ræðu hv. þingmanns að hún veki hér athygli á því sem ég hef reynt að gera.

Hins vegar liggur það alveg fyrir að við vinnum með öllum þeim sveitarfélögum sem hér voru nefnd að aukinni og bættri þjónustu. Ég held að það sé besta leiðin, þ.e. samvinna við sveitarfélögin, og ég vonast til þess að við getum náð góðri niðurstöðu um málið.

Umræður utan dagskrár.

Staðan á fasteignamarkaðnum og Íbúðalánasjóður.

[11:54]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir að þessi umræða skuli komast hér að í önnum þingsins á lokadögum og þakka hæstv. ráðherra fyrir að verða fyrir svörum.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að það er afar viðkvæm staða uppi á fasteignamarkaði núna. Við því var að sjálfsögðu að búast að dregið gæti úr eða að stöðvast gætu þær miklu hækkanir á fasteignaverði sem orðið hafa undanfarin ár, talsvert á annað hundrað prósent umfram verðlag ef litið er nokkur ár til baka. Það er jafnljóst að það er afar varhugavert og hefur neikvæðar afleiðingar fyrir almenning og hagkerfið ef sú kólnun verður of hröð eða markaðurinn frýs, ég tala nú ekki um ef raunverð lækkar um tugi prósenta. Hér þarf því að hyggja að mörgu.

Nú eru merki um að fasteignaverð er tekið að lækka um 0,4% síðustu vikur, sem er umtalsverð lækkun þegar tekið er mið af verðbólgu. Það er auðvitað ekki síður áhyggjuefni að það eru vísbendingar um vaxandi greiðsluerfiðleika hjá almenningi. Það þarf engan að undra þegar gengi sumra erlendra mynta sem lánað hefur verið í til íbúðarkaupa á undanförnum tveim, þrem árum eins og japanska jensins og svissneska frankans hefur hækkað um 30–40% gagnvart krónu. 12% verðbólga með hækkun verðbótaþáttar segir líka til sín.

Auðvelt er að taka dæmi um tugþúsunda hækkun greiðslubyrði á milli ára. Ég er hér með í höndunum t.d. dæmi af ungu fólki sem keypti íbúð í júní fyrra og tók blönduð lán í erlendum myntum hjá bönkum og Íbúðalánasjóði. Greiðslubyrðin vegna vaxtanna einna af erlendu lánunum, sem eru afborgunarlaus fyrstu tvö árin, hefur hækkað um á þriðja tug þúsunda á þessu eina ári. Verðbótaþátturinn af verðtryggðu láni sem tekið var 2005 hefur hækkað um 10 þús. kr. á mánuði hverjum og þannig mætti áfram telja.

Vísbendingar um vaxandi erfiðleika sjást m.a. í því að nú er kominn umtalsverður biðlisti hjá Ráðgjafarstofu heimilanna og greiðsluerfiðleikaumsóknir hjá Íbúðalánasjóði hafa nú aukist um allmörg prósent milli mánaða. Þær voru 5% fleiri í síðasta mánuði en á sama tíma fyrir ári og er talið að þær muni aukast um 10–15% í lok þessa mánaðar, borið saman við sama mánuð í fyrra. Nauðungarsölubeiðnum hefur ekki fjölgað milli ára að heitið geti en kröfulýsingum hjá sýslumönnum landsins hefur fjölgað úr 180 á fyrri helmingi síðasta árs í um 300 á fyrri helmingi þessa árs. Það er enginn vafi á því að það er erfiðara nú en hefur verið um áratuga skeið fyrir ungt fólk að komast yfir eigið íbúðarhúsnæði og það eru ungu skuldsettu fjölskyldurnar með íbúðarlán, bílakaupalán og námslán á bakinu sem nú eru í mestum erfiðleikum. Við þessar aðstæður er ákaflega óheppilegt að hrófla við Íbúðalánasjóði. Ummæli fjármálaráðherra frá fundi Samtaka iðnaðarins nú á dögunum vita ekki á gott í þeim efnum en þar boðar hæstv. fjármálaráðherra fulla markaðsvæðingu allrar almennrar starfsemi Íbúðalánasjóðs og væntanlega þá með tilheyrandi hækkun vaxta þegar þess væri frekar þörf að Íbúðalánasjóður gæti aukið fyrirgreiðslu sína við fólk til að örva fasteignamarkaðinn.

Við skulum rétt vona að hæstv. ríkisstjórn taki þessa hluti alvarlega og skoða úrræði og viðbrögð og því verður fróðlegt að heyra hvað hæstv. félagsmálaráðherra hefur fram að færa í þeim efnum.

Ég spyr: Ætlar ríkisstjórnin að skoða það af einhverri alvöru að auka verulega stuðning við fólk í erfiðleikum í þessum efnum, t.d. með því að hækka stórlega vaxta- og húsaleigubætur? Er ríkisstjórnin tilbúin til að skoða nú í samstarfi við sveitarfélögin í landinu að gera leikskólann gjaldfrjálsan? Það væri gríðarleg kjarabót fyrir ungu barnafjölskyldurnar sem eru einmitt þær sem bera mestar byrðar af skuldum vegna íbúðarkaupa á undanförnum árum. Verður Íbúðalánasjóður látinn í friði? Fær hann að starfa og

gegna hlutverki sínu af myndugleik, jafnvel auka fyrirgreiðslu við fólk sem á í erfiðleikum og til að halda fasteignamarkaðnum gangandi? Það er gott og vel að hvetja til aðgæslu eins og hæstv. forsætisráðherra hefur gert en menn þurfa þak fyrir höfuðið á Íslandi. Verður Ráðgjafarstofa (Forseti hringir.) heimilanna efld þannig að þar þurfi ekki að vera biðlistar? Verður aðstoð (Forseti hringir.) aukin við fólk í greiðsluerfiðleikum, svo nokkur dæmi séu tekin?

[11:59]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Það þarf engum að koma á óvart að staðan á fasteignamarkaði er mjög erfið um þessar mundir. Við erum annars vegar að takast á við afleiðingar hagstjórnarmistaka síðustu ríkisstjórnar og óábyrgar aðgerðir bankanna á húsnæðislánamarkaði á undanförnum árum og hins vegar alþjóðlega fjármálakreppu. Það er hægara sagt en gert að vinna húsnæðismarkaðinn út úr slíkum aðstæðum og ef það á að takast verða allir aðilar að axla sína ábyrgð og enginn má hlaupast undan merkjum.

Það skiptir líka máli um hvernig við höldum nú á máli að viðurkenna mikilvægi Íbúðalánasjóðs fyrir íslenskt velferðarkerfi. Ef ekki væri fyrir Íbúðalánasjóð væru fasteignaviðskipti á Íslandi lömuð. Hér væri varla hægt að tala um fasteignamarkað ef ekki væri fyrir Íbúðalánasjóð. Þetta þurfa menn að viðurkenna. Í hnotskurn hefur þróunin frá 2004 verið með þeim hætti að Íbúðalánasjóður hefur lánað að meðaltali rúma 5 milljarða á mánuði frá þeim tíma sem nú hefur dregist saman um 1–1,5 milljarð kr. Bankarnir lánuðu að meðaltali tæpa 29 milljarða á mánuði á sl. þrem árum en í mars í ár lánuðu þeir 918 millj. kr. Útlán Íbúðalánasjóðs voru um 15 milljarðar fyrstu fjóra mánuði þessa árs en veðlán banka og sparisjóða 4 milljarðar á sama tíma. Aukinna vanskila er enn sem komið er ekki farið að gæta mikið hjá helstu lánastofnunum en því miður liggur slík þróun tvímælalaust í loftinu. Íbúðalánasjóður býr yfir ýmsum úrræðum fyrir lántakendur í greiðsluerfiðleikum og bankarnir þurfa ekki síður en Íbúðalánasjóður að koma til móts við þá lántakendur sem eiga í erfiðleikum með að standa í skilum vegna vaxandi greiðslubyrði lána. Nú reynir á hvort bönkunum sé í raun treystandi til að standa vaktina á þessum mikilvæga markaði og hvort þeir komi við þessar aðstæður til móts við viðskiptavini sína sem eru í verulegum erfiðleikum og vanskilum m.a. með nauðsynlegum skuldbreytingum. Það sem skiptir máli og aðgerðir í húsnæðismálum hljóta að taka mið af er að í þessu mikla umróti hefur Íbúðalánasjóður sannað gildi sitt sem lífæð fasteignamarkaðarins. Það er ekki alkul á markaðnum, hann er ekki helfrosinn, þökk sé Íbúðalánasjóði. Það er vegna þess sem ég vil standa vörð um Íbúðalánasjóð. Þess vegna verður það aldrei undir minni stjórn sem húsnæðismálaráðherra að sjóðurinn verði einkavæddur eða starfsemi hans einungis bundin við félagslegar aðgerðir í húsnæðismálum. (**Gripið fram í:** Heyr, heyr.) Sjóðurinn á að þjóna öllu landinu, öllum almenningi sem heildstæður sjóður sem bæði veitir almenn lán til allra landsmanna en um leið ríki jafnræði í samkeppnisskilyrðum hans og annarra lánastofnana á markaði. Samhliða eigum við að styrkja hinn félagslega hluta Íbúðalánasjóðs og byggja upp öfluga aðstoð við fólk sem þarf á sérstakri aðstoð að halda í húsnæðismálum og eru innan skilgreindra eigna- og tekjumarka eða eru að kaupa sína fyrstu íbúð. Það er verkefnið fram undan.

Það er einnig mikilvægt fyrir stjórnvöld að geta á slíkum tímum sem nú eru gripið til aðgerða í gegnum Íbúðalánasjóð til að bregðast við aðstæðum á fasteignamarkaði. Það eitt og sér sannar réttmæti tilveru Íbúðalánasjóðs. Ef svo heldur fram sem horfir gætu stjórnvöld þurft að grípa til sérstakra aðgerða til að örva fasteignamarkaðinn og þá skiptir Íbúðalánasjóður miklu máli.

Afleiðing af stjórnvaldsaðgerðum undanfarinna ára er líka hrikaleg staða á leigumarkaðnum þar sem fátæku fólki sem ofurselt er leigumarkaðnum bjóðast aðeins okurkjör þar sem nær allar tekjur heimilisins fara í húsaleigu. Við því höfum við verið að bregðast með myndarlegri hækkun á húsaleigubótum sem ekki hafa hækkað í nær 8 ár. Margvíslegar aðrar aðgerðir eru í undirbúningi til að styrkja leigumarkaðinn, og það má nefna félög eins og Búseta og ýmis félagasamtök sem bætt geta kjör leigjenda, auk þess sem ákveðið hefur verið að verja niðurgreiddu fjármagni til að tryggja 3.000 nýjar leiguíbúðir á kjörtímabilinu en það er samsvarandi fjöldi eins og er á biðlistum eftir leiguíbúðum. Afnám stimpilgjalda fyrir fyrstu íbúðakaupendur, auknar vaxtabætur, stofnun húsnæðissparnaðarreikninga, greiðsluaðlögun fyrir skuldug heimili, ný innheimtulöggjöf, allar þessar aðgerðir sem ýmist eru komnar til framkvæmda eða eru í undirbúningi munu bæta stöðu heimilanna og íbúðakaupenda.

Það sem ég hef áhyggjur af núna er að um þessar mundir er að bætast við mjög mikið framboð af húsnæði og voru íbúðir í byggingu í lok árs 2007 á sjöunda þúsund. Sú staða veldur áhyggjum að fjöldi íbúða í byggingu sem ekki selst gæti dregið niður fasteignaverð með óæskilegum hætti. Það þarf að skoða hvernig við því er hægt að bregðast og líka þeirri stöðu að margir eru að lenda í miklum vandræðum vegna þess að þeir hafa fest kaup á nýrri eign án þess að hafa selt þá gömlu. Þetta eru þau vandamál sem við blasa og við verðum að takast á við.

Mikilvægasta verkefni stjórnmálanna um þessar mundir er að skapa stöðugleika í hagkerfinu og vinna gegn verðbólgunni. Það er það sem skiptir máli fyrir heimilin og fyrirtækin í landinu.

[12:05]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Íbúðalánasjóður er ein af grunnstoðum íslensks samfélags og á þeim erfiðu tímum sem nú eru hefur sjóðurinn sannað gildi sitt. Við framsóknarmenn höfum staðið vörð um Íbúðalánasjóð enda var það undir forustu Páls Péturssonar félagsmálaráðherra sem sjóðurinn var stofnaður. En orrustan um Íbúðalánasjóð heldur áfram. Við þekkjum þau sjónarmið, m.a. innan úr Sjálfstæðisflokknum, að Íbúðalánasjóð eigi að minnka og hann eigi einungis að sinna félagslegum lánveitingum en ekki almennum lánveitingum. Það eru engin ný tíðindi fyrir okkur framsóknarmenn að heyra slík sjónarmið innan úr Sjálfstæðisflokknum.

Þessi togstreita á milli stjórnarflokkanna, og ég vil

þakka hæstv. félagsmálaráðherra fyrir ágæta ræðu, veldur því að hámarkslán Íbúðalánasjóðs eru ekki hækkuð, lánshlutfall Íbúðalánasjóðs er ekki hækkað og tenging lána við brunabótamat er ekki afnumið. Togstreitan á milli ríkisstjórnarflokkanna veldur því að Íbúðalánasjóði er haldið í spennitreyju þannig að hann getur með afar takmörkuðum hætti lánað til almennra fasteignaviðskipta í dag. Eins og hinn skeleggi formaður Félags fasteignasala, Ingibjörg Þórðardóttir hefur bent á þá er grafalvarleg staða á fasteignamarkaðnum í dag. Við heyrum af mjög erfiðri stöðu hjá fasteignasölum, hjá verktökum sem geta haft gríðarleg keðjuverkandi áhrif. Og síðast en ekki síst er það unga fólkið og fólk sem vill kaupa sér húsnæði sem á ekki í nein hús að venda. Þetta er hin alvarlega staða og við hljótum að óska eftir því og gera þá kröfu, hæstv. forseti, að ríkisstjórnin fari að gera eitthvað í húsnæðismálum, hætti einungis að tala, og tala fallega eins og hæstv. ráðherra gerir, því það eru verkin sem verða að tala í þessari erfiðu stöðu sem blasir við okkur í dag.

[12:07]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Það hefur verið býsna rólegt á fasteignamarkaði að undanförnu og ætli þeim fasteignasölum sem fyrir ári síðan höfðu vart við að útbúa kaupsamninga sé ekki nokkuð brugðið. Sannleikurinn er samt sá að sú gegndarlausa hækkun sem verið hafði og mér liggur við að segja sú endalausa sala hlaut að gefa eftir. Gleymum heldur ekki þeim aðstæðum sem hafa skapast á alþjóðlegum mörkuðum sem án efa hafa haft töluverð áhrif. En gáum samt að því þegar þessi markaður er skoðaður að fyrst og fremst hefur verið um að ræða þenslu á höfuðborgarsvæðinu. Það má segja að eina svæðið þar fyrir utan þar sem einhver hækkun hefur verið að ráði sé á Miðausturlandi. Engu að síður finnst mér sjálfsagt að minna á vegna þess að stöðugt hefur verið talað um þensluna á Austurlandi að á fasteignamarkaði á höfuðborgarsvæðinu hefur án efa verið byggt sem samsvarar þremur Kárahnjúkavirkjunum.

Frú forseti. Ríkisstjórnin undirbýr nú breytingu á skipulagi Íbúðalánasjóðs. Við eigum von á því að breytingin verði einhvern veginn í þá átt að almenn lán og félagsleg lán verði aðskilin. Ég er eindregið þeirrar skoðunar að ríkið eigi sem minnst að vasast í þeirri starfsemi sem einkaaðilar geta gert jafnvel betur. (Gripið fram í.) Ég ætla þó ekki að draga fjöður yfir það að bankarnir óðu dálítið hratt inn á íbúðalánamarkaðinn en við skulum muna að þær lánveitingar voru að langmestu leyti bundnar við höfuðborgarsvæðið. Um leið og verið er að huga að þróun íbúðalánakerfisins í landinu er það algert grundvallaratriði og skylda okkar að átta okkur á því að þjóðin býr ekki öll í Vesturbæ Reykjavíkur. Það er ekki til neins að tala um störf án staðsetningar ef ekki er tryggt að fólk geti keypt sér þak yfir höfuðið. Það skiptir okkur máli að byggð haldist í landinu og það gengur engan veginn að sogið hingað suður sé öllu öðru sterkara. Það getur haft neikvæð áhrif fyrir verðmætasköpun í landinu. Þess vegna hvet ég ríkisstjórnina til að gæta að öllum þessum atriðum þegar þetta mikilvæga mál er skoðað og vonandi farsællega til lykta leitt.

[12:09]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það hafa verið mjög sérstakar aðstæður á fasteignamarkaði á höfuðborgarsvæðinu á undanförnum fjórum árum eða frá því að bankarnir hófu innreið sína inn á þennan lánamarkað með alkunnum afleiðingum. Verðlag á íbúðarhúsnæði á þessu svæði hefur hækkað sem aldrei fyrr og einhvern tíma nýlega sá ég upplýsingar um að verðhækkun á fasteignamarkaði á höfuðborgarsvæðinu á Íslandi hefði frá 2004 verið helmingi meiri en hún var í London.

Menn verða að gæta að því að það skapar auðvitað mikil vandamál þegar íbúðaverð hækkar mjög mikið vegna þess að fólkið sem kaupir íbúðirnar þarf að borga þær og greiða af launum sínum. Þessi mikla hækkun íbúðaverðs kemur við pyngju almennings. Þegar dregur úr kaupmættinum eins og er að gera núna og trúlega á næsta ári þá er eðlilegt að íbúðaverð lækki í samræmi við það. Og þó að íbúðaverð lækki um 15–20% á næstu tveimur árum þá mun íbúðaverðshækkun á höfuðborgarsvæðinu samt verða jafnmikil eða meiri en hún hefur verið í London á þessum tíma.

Það er ekki slæmt fyrir íbúðarkaupendur á höfuðborgarsvæðinu að verð lækki hér og nálgist byggingarkostnaðarverð þannig að gróðinn frá sölu hverrar íbúðar lækki frá því sem hann hefur verið og gróði bankanna og byggingarverktakanna verði eitthvað minni en verið hefur. Það er ekkert slæmt fyrir fólkið sem kaupir íbúðirnar og ég vil fara þess á leit við hæstv. ráðherra að hún fari ekki að beita sér sérstaklega fyrir aðgerð til að halda íbúðaverði áfram háu. Það er ekki aðgerð sem er almenningi til góða, virðulegi forseti.

Ég vil segja svo að lokum að ég skil ekki alveg hvað ráðherrann á við með breytingum á Íbúðalánasjóði. Ég þekki það orðalag frá síðasta kjörtímabili sem ráðherrann boðar og það vekur ugg í brjósti mínu því ég veit alveg hvaða áform voru á bak við það orðalag á síðasta kjörtímabili og mér finnst einkennilegt, virðulegi forseti, ef þingflokkur Samfylkingarinnar hefur étið það sem þingflokkur Framsóknarflokksins gat aldrei kyngt á síðasta kjörtímabili.

[12:12]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Íbúðarhúsnæði er ein af grunnþörfum fólks. Að mínu viti er það langsamlega gæfuríkast fyrir þjóðina að við höfum öflugan Íbúðalánasjóð með ríkisábyrgð sem veitir grunnlán til íbúðakaupa þar sem allir hafa sama rétt enda er það það sem þjóðin vill.

Skoðanakönnun sem gerð var nýlega sýnir að nærri 90% þjóðarinnar vill hafa Íbúðalánasjóð í því formi sem nú er. Þess vegna var það furðulegt þegar forsætisráðherra kynnti það sem eina af meginaðgerð í efnahagsmálum nú að sparka í Íbúðalánasjóð, að fella burt hinn félagslega þátt Íbúðalánasjóðs, að fella niður ríkisábyrgð á almennum lánum. Með þeirri leið sem er boðuð, með aðskilnaði félagslegra og almennra lána mun fólk vera dregið enn frekar í dilka en orðið er í íslensku samfélagi, annars vegar þeir sem eru metnir vanburða og eiga að vera á ölmusu hjá ríkinu og fara í svokallaðan félagslega hluta og hins vegar þeir sem taldir eru bjargálna og fá lán á markaðsvöxtum bankanna, þeir sem eru metnir hæfir fyrir bankana til að græða

á. Það er mikill misskilningur hjá ráðherranum að ímynda sér að hægt sé að reka tvískiptan Íbúðalánasjóð, annan fyrir fátæka og hinn fyrir ríka. Í grunninn eru þessar hugmyndir aðför að þeirri jafnaðarhugsjón sem Íbúðalánasjóður byggir á, opinn öllum óháð þjóðfélagsstöðu, efnahag, búsetu og öðru. Nái þessar tillögur Samfylkingarinnar fram að ganga er í raun verið að grafa verulega undan Íbúðalánasjóði.

Hvar lendir landsbyggðin? Hvar á landsbyggðin að fá lán fyrir eignum sínum þegar einungis er skilið á milli lána? Ekki lána bankarnir til íbúðakaupa á landsbyggðinni, svo mikið er víst og í eyrum fjármagnsaflanna hefur það reyndar verið þannig að landsbyggðarfólk sé þriðja flokks fólk þegar kemur að húsnæðisverði og fjármagni þess. Eða kannski er landsbyggðin bara eitthvert fyrirbrigði sem heyrir fortíðinni til (Forseti hringir.) hjá Samfylkingunni af því að hæstv. iðnaðarráðherra greip fram í. Ég legg áherslu á að það sé talað skýrt í þessu máli og Íbúðalánasjóður varinn fyrir alla.

[12:14]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Góður maður sagði eitt sinn að það mætti líkja starfsemi banka við hegðun manns sem lánaði manni regnhlíf þegar sól skini í heiði en tæki hana af manni um leið og byrjaði að dropa. Það er í sjálfu sér að hluta til í eðli banka að framboð þeirra á lánum endurspeglar þann aðgang sem þeir hafa sjálfir að ódýru lánsfé og við sjáum afleiðingar þess núna í lánum bankanna til íbúðakaupa á Íslandi nú rétt eins og við sjáum það víða annars staðar í Evrópu. Út af þessu hafa stjórnvöld alls staðar í norðanverðri Evrópu gripið inn í íbúðalánamarkað til að skapa þar aðstæður fyrir stöðugt framboð íbúðalána og til að tryggja það að kjör séu þar jafnframt stöðug vegna þess að almenningur á meira undir stöðugleika í þessu efni en flestu öðru.

Við væntum þess auðvitað að Eftirlitsstofnun EFTA taki mið af þessum staðreyndum og þeirri sérstöðu íslensks íbúðalánamarkaðar að það er bara einn íbúðalánveitandi á markaðnum. Það er bara eitt fyrirtæki sem veitir íbúðalán sem það endurfjármagnar á markaði og það er Íbúðalánasjóður. Bankar hafa vissulega veitt íbúðalán en þau hafa verið veitt úr þeirra eigin bókum án þess að þau séu endurfjármögnuð með sama hætti.

Það er mjög mikilvægt að við gætum þess í því verki sem fram undan er að standa vörð um það grundvallaratriði að Íbúðalánasjóður veiti áfram heildstæða þjónustu og allir geti fengið lán úr Íbúðalánasjóði. Það er einnig mikilvægt að þær breytingar sem á honum verði gerðar miði einvörðungu að því að mæta þeim athugasemdum sem réttmætar eru í ljósi Evrópuréttar. Íslensk stjórnvöld munu að sjálfsögðu verja það svigrúm sem þau hafa haft og þurfa að hafa til lengri tíma litið til að standa vörð um öfluga íbúðalánastarfsemi á íslenskum markaði.

[12:16]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Hér eru mörg orð sögð en málið er þó jafnóskýrt fyrir þjóðinni eftir það sem af er þessari umræðu eins og það hefur verið. Í dag spyr eitt af dagblöðum Reykjavíkur, með leyfi forseta: „Hvort ræður Jóhanna eða Árni?“ Svo ég vitni beint í niðurlagsorð leiðara Gunnhildar Örnu Gunnarsdóttur í *24 stundum* og ekki að ástæðulausu vegna þess að skilaboðin hafa verið mjög misvísandi. Ég hef líkt og fleiri sem hafa talað stórar áhyggjur af því að samfylkingarkokið í þessum efnum verði ansi vítt þegar Sjálfstæðisflokkurinn þarf á því að halda, því það er ekki bara að Samfylkingin hafi þegar orðið uppvís að því að gleypa allt sem að henni hefur verið rétt heldur mun það verða henni mjög til bragðbætis í þessum efnum að hér getur hún gengið erinda sinna og trúarbragða þar sem hún er kaþólskari en blýanturinn sjálfur í Brussel varðandi EFTA-reglur og ESA-dómstól.

Hér er um það að ræða að við eigum Íbúðalánasjóð sem tryggir ákveðið jafnrétti íbúðarkaupenda jafnt í höfuðborg sem og á landsbyggðinni. Komið hefur skýrt fram í málflutningi fasteignasala og allra þeirra sem hafa um þetta mál fjallað af einhverri þekkingu að ef svo óhönduglega tekst til að Íbúðalánasjóði verði skipt upp í tvennt, eins og ég hlaut að skilja ræðu hv. þm. Ólafar Nordal að stæði til að gera, þá mun fasteignaverð á landsbyggðinni stórlækka. Þá stendur mikil vá að því fólki sem þar býr og er ekki á það bætandi ofan á öll svikin kosningaloforð stjórnarflokkanna beggja gagnvart landsbyggðinni að þetta bætist svo þar við.

Tillögur okkar framsóknarmanna í þessum efnum hafa verið skýrar. Við höfum lagt áherslu á að í þeirri ólgu sem nú er á fasteignamarkaði verði hlutverk Íbúðalánasjóðs þvert á móti eflt og honum gert kleift að taka við hluta af þeim lánum sem bankar og sparisjóðir (Forseti hringir.) eru í stórum vandræðum með núna og það eru þær aðgerðir sem þjóðin og fasteignamarkaðurinn kallar eftir.

[12:19]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Ljóst er að staðan á íbúðamarkaðnum er núna þannig að markaðurinn er að nálgast frostmark. Þetta má sjá af því að á milli 2.000–2.500 íbúðir eru að seljast núna á mánuði meðan á meðalári voru 5.000–6.000 íbúðir að seljast á mánuði og fóru allt upp í 14.000–15.000 þegar mest lét. Í slíku ástandi er það náttúrlega mjög mikill ábyrgðarhluti þegar ákveðnir áhrifamenn koma og tala niður markaðinn sem er nánast frosinn. Ég held að nauðsynlegt sé að Íbúðalánasjóður verði áfram á þessum markaði. Hins vegar er verkefnið það að jafna samkeppnisstöðuna og það var kannski ekki síst þess vegna sem var svo mikils virði að fá löggjöfina frá hæstv. viðskiptaráðherra í þingið um sérvarin skuldabréf. Þá geta bankarnir farið út fyrir þessi sérvörðu skuldabréf, íbúðabréf, og eins Íbúðalánasjóður. Það hefur verið megingagnrýni bankanna að samkeppnisstaðan er ekki jöfn og það eru líka alveg skýr skilaboð frá ESA að við munum ekki komast upp með þessa ríkisábyrgð.

Ég get upplýst það að á sínum tíma þegar ég var í nefnd sem fjallaði um þessi mál fórum við og heimsóttum Deutsche Bank og þeir sögðu: Ef menn eru með sérvarin skuldabréf þá er það þannig á markaðnum, reyndar getur það verið að einhverju leyti breytt í dag, að menn fá sömu lánshæfiseinkunn á þann pakka eins og á þau bréf sem Íbúðalánasjóður er með í dag. Þar með eiga kjörin ekki að þurfa að versna. Þar með koma fleiri inn á markaðinn og um leið forsendur til að hann örvist á ný. Ég verð að segja

alveg eins og er að ég sé ekki annað en að fínn og fullkominn samhljómur sé, ef maður sleppir uppsláttum og útúrsnúningum hjá blöðunum, á milli þessara tveggja ráðherra, hæstv. félagsmálaráðherra og hæstv. fjármálaráðherra, um að Íbúðalánasjóður muni áfram vera á markaðnum og veita lán.

[12:21]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir að hefja þessa umræðu og hæstv. félagsmálaráðherra fyrir svörin.

Það var eitt sem vakti sérstaka athygli mína í svörum hæstv. félagsmálaráðherra þegar hæstv. félagsmálaráðherra lýsti því hvernig stæði á því ástandi sem væri nú á fasteignamarkaðnum. Hæstv. félagsmálaráðherra sagði að m.a. væri verið að glíma við hagstjórnarmistök síðustu ríkisstjórnar. Ég hlýt að spyrja hvað hæstv. félagsmálaráðherra á við þegar hún talar um hagstjórnarmistök síðustu ríkisstjórnar.

Einnig vakti það athygli mína hvað fyrri talsmaður Sjálfstæðisflokksins hafði fram að færa þar sem svo virtist sem þeim talsmanni Sjálfstæðisflokksins fyndist það allt í góðu lagi þó að um alkul á fasteignamarkaðnum væri að ræða vegna þess að það mundi draga úr soginu suður eins og það var orðað. Ég hlýt að spyrja: Gerir Sjálfstæðisflokkurinn sér ekki grein fyrir að stærsti, raunverulegi atvinnuskapandi hluturinn sem er á þessu svæði, höfuðborgarsvæðinu, er byggingarstarfsemi og síðan í framhaldi af því sala og miðlun fasteigna? Því er um gríðarlega mikilvæg viðskipti að ræða og mikilvæga starfsemi sem ber að hlúa að.

Núna er alkul á markaðnum. Fasteignasalar segja og sögðu mér í morgun að það væri nánast allt dautt, bankarnir lokaðir og jafnvel þó að kæmi kauptilboð þá væri útilokað að kaupendur gætu fengið lán. Spurningin er í þessu ástandi: Hvað geta og eiga stjórnvöld að gera? Það sem við hljótum að gagnrýna er að stjórnvöld skuli ekki hafa brugðist við og gert nauðsynlegar ráðstafanir eins og að afnema þegar stimpilgjaldið. Þess í stað stendur frumvarp um það atriði fast. Í öðru lagi að lengja í lánum. Í þriðja lagi að greiða fyrir lánsviðskiptum. Það er höfuðatriðið. Það er það sem þarf að gera og það er verkefnið sem hæstv. félagsmálaráðherra á að sinna og beita sér fyrir.

[12:23]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu og þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Ég fagna ummælum hennar um Íbúðalánasjóð svo langt sem þau ná. Hæstv. ráðherra á stuðning okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði vísan ef hún vill standa fast á því að Íbúðalánasjóði verði ekki skipt upp og hann verði áfram sú kjölfesta og sú undirstaða fjármögnunar almennra íbúðarlána sem sjóðurinn hefur verið.

Því miður er ástæða til að hafa miklar áhyggjur. Við heyrðum í talsmanni Sjálfstæðisflokksins og ég er með útprent úr Morgunblaðinu frá sl. miðvikudegi þar sem vitnað er í orð hæstv. fjármálaráðherra á fundi með Samtökum iðnaðarins og þar segir hæstv. ráðherra, með leyfi forseta:

„Til að bregðast við því [þ.e. væntanlegu áliti ESA] má telja eðlilegt að farið verði út í það að skipta sjóðnum upp í tvo hluta. Annars vegar þann hluta sem lýtur að félagslegu húsnæði og skyldum málum og hins vegar hinn almenna hluta sem rekinn verður að fullu á markaðsgrundvelli.“

Hvað mundi það þýða mikla hækkun vaxta? Ég les miklu frekar út úr þessu djúpstæðan, pólitískan ágreining a.m.k. milli félagsmálaráðherra og Sjálfstæðisflokksins. Spurningin er: Hvar stendur Samfylkingin að öðru leyti? Ef Samfylkingin stendur í lappirnar í þessu máli þá er ekki þingmeirihluti fyrir því að rústa Íbúðalánasjóði. Svo einfalt er það mál. Þá verður Sjálfstæðisflokkurinn að bíta í það epli. Ég spyr hæstv. félagsmálaráðherra: Hafa stjórnvöld tekið upp viðræður við bankana vegna vaxtaendurskoðunardagsetninganna sem nú eru fram undan þar? Þar gæti verið þungt högg í vændum á þúsundir fjölskyldna sem tóku lán hjá bönkunum með rétti til endurskoðunar vaxtaákvæða.

Í þriðja lagi tek ég undir það sem ráðherra sagði um leigumarkaðinn og ég spyr: Hefur ríkisstjórnin rætt við sveitarfélögin um virka innkomu á fasteignamarkaðinn þannig að stærstu sveitarfélög landsins kaupi íbúðir og setji þær í leigu? Það gæti verið góð ráðstöfun bæði fyrir almenning og fasteignamarkaðinn. Aðgerðir þola ekki bið. Það verður að eyða óvissunni um Íbúðalánasjóð strax. Það á að koma fólki til aðstoðar áður en það lendir í þrot en ekki eftir að allt er hrunið.

[12:26]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir þær umræður sem farið hafa fram. Ég vil út af þessum síðustu tveim fyrirspurnum frá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni segja að nefnd á mínum vegum er starfandi með aðild sveitarfélaganna til þess að skoða fleiri aðgerðir að því er varðar fasteignamarkaðinn og leigumarkaðinn.

Að því er varðar viðræður við bankana um þær vaxtaendurskoðanir sem eru fram undan á næsta ári þá hafa þær viðræður ekki farið fram. En ég deili áhyggjum með hv. þingmanni út af því sem fram undan er í ágústmánuði á næsta ári ef við stöndum frammi fyrir sama vaxtastigi þá og nú er. Það er fullkomin ástæða til að hafa áhyggjur af því. En það er einu sinni svo að allar aðgerðir sem við þurfum að fara í þurfa að vera vel tímasettar þannig að þær ýti ekki undir verðbólguna. Það er það versta sem getur komið fyrir hjá skuldugum heimilum. Og að verið sé að grafa undan Íbúðalánasjóði eins og einhver þingmaður nefndi er alrangt. Við erum einmitt að opna fyrir fleiri sóknarfæri með þeim breytingum sem eru fram undan. (**Gripið fram í:** Sjálfstæðisflokkurinn er ...) Ég nefni t.d. þær aðgerðir sem fram kom áðan í umræðunni varðandi þessi sérvörðu skuldabréf, þá hafa þær verið að styrkja samkeppnisstöðu og munu styrkja samkeppnisstöðu bankanna gagnvart Íbúðalánasjóði. Íbúðalánasjóður hefur ekki þessi tækifæri að því er varðar sérvörðu skuldabréfin. Við getum því hugsanlega þurft að styrkja samkeppnisstöðu sjóðsins að því er þann þáttinn varðar.

Varðandi það að aðskilja félagslega hlutann og almenna

hlutann hefur það lengi verið yfirvofandi vegna þess að þetta var fyrsta málið sem ég sá í ráðuneytinu. Þegar ég kom í ráðuneytið var fullskapað frumvarp frá fyrrverandi ráðherra framsóknarmanna þar sem gert var ráð fyrir þessum aðskilnaði á félagslega hlutanum (Gripið fram í.) og almenna hlutanum — og ég heyri að sérfræðingur framsóknarmanna í húsinu er einmitt að hvetja til þess að slíkt frumvarp verði lögfest strax. Þeir tala tungum tveim, framsóknarmennirnir, vegna þess að sumir segja það sem hér hefur verið tilkynnt um að breytingar á Íbúðalánasjóði muni stöðva viðskiptin á fasteignamarkaði en hinn sérfræðingurinn segir að þetta muni auka viðskiptin. Það er því erfitt að átta sig á ummælum framsóknarmanna í þessum efnum.

Ég fullvissa þingmenn um að Samfylkingin stendur einhuga að baki því að styrkja Íbúðalánasjóð og standa vörð um hann og af því að hér var spurt og vísað í *24 stundir* í dag út af því að skiptar skoðanir væru milli mín og hæstv. fjármálaráðherra í þessu efni, þá vil ég upplýsa hv. þm. Bjarna Harðarson um að sú sem hér stendur er ráðherra húsnæðismála.

Umræður utan dagskrár.

Afstaða ríkisstjórnarinnar til hrefnuveiða.

[12:29]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Undanfarna daga hefur þjóðin orðið vitni að vinnubrögðum í ríkisstjórn Íslands sem ég hef á öllum mínum ferli í stjórnmálum aldrei séð fyrr. Í öllum nálægum lýðræðisríkjum hefði forsætisráðherra beðist lausnar fyrir sig og ríkisstjórn sína hefði slíkur trúnaðarbrestur orðið opinber. Ísland þarf ekki síður en aðrar þjóðir að eiga eina þjóðarsál þegar mikið liggur við eins og nú.

Sjávarútvegsráðherra styðst við ályktun Alþingis um hvalveiðar frá árinu 1999 þegar hann gefur út leyfi til veiða á 40 hrefnum. Í þeirri ályktun segir, með leyfi forseta:

„Alþingi leggur áherslu á óskoraðan fullveldisrétt Íslands við nýtingu hvalastofna á íslensku hafsvæði í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar um sjálfbæra nýtingu lifandi auðlinda.“

Ég tel ábyrgð hæstv. forsætisráðherra mikla í þessu máli. Hann mátti vita um margítrekuð vinnubrögð Samfylkingarinnar, að opinbera sérstöðu sína og andstöðu við ýmis stórmál og tala út og suður hefur verið þeirra leikrit. Forsætisráðherra hefur greint frá því hér að ríkisstjórnin hafi ekki rætt þessa ákvörðun og dregið fram að ekkert standi í stjórnarsáttmála flokkanna um hvalveiðar. Þvílíkur barnaskapur. Alvöruþjóðir og ríkisstjórnir standa saman í málum sem þessum. Forsætisráðherra er ekki bara fundarstjóri í ríkisstjórn Íslands, hlutverk hans er að vera leiðtogi sem leiðir fram niðurstöðu og trúverðugleika í allri málsvörn.

Ísland stendur nú veikt á alþjóðavettvangi og ég vil spyrja hæstv. forsætisráðherra: Mun hann treysta utanríkisráðherra til að verja Ísland í hrefnuveiðimálinu? Hvað segir yfirlýsing hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur, sem hafði hvatt fyrri ríkisstjórn til að tala ekki tungum tveim?

Formaður Samfylkingarinnar, hæstv. núverandi utanríkisráðherra, sagði í umræðu um hvalveiðar í október 2006, með leyfi forseta:

„Ég held að það sé rangt hagsmunamat hjá ríkisstjórninni sem hafi farið fram í þessu máli. En það er önnur saga. Hitt er alvarlegra að menn tali tungum tveim í ríkisstjórninni.“ — Þetta sagði hún þá.

Yfirlýsing utanríkisráðherra síðastliðinn mánudag hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Nú þegar sjávarútvegsráðherra tekur ákvörðun um útgáfu reglugerðar um hrefnuveiðikvóta, er það skýrt á milli ráðherra í ríkisstjórninni að ráðherrar Samfylkingarinnar eru ekki fylgjandi þessari ákvörðun. Útgáfa reglugerðar um hrefnuveiðikvóta er ákvörðun sjávarútvegsráðherra, tekin í framhaldi af stefnu sem hann mótaði 2006. Sjávarútvegsráðherra hefur stjórnskipulegt forræði á útgáfu reglugerðar sem þessarar án þess að hún komi til afgreiðslu í ríkisstjórn. Sem utanríkisráðherra tel ég að verið sé að fórna meiri hagsmunum fyrir minni þrátt fyrir að kvótinn sé minni í ár en fyrri ár. Ég mun á erlendum vettvangi og þar sem þess gerist þörf útskýra þau rök um sjálfbæra nýtingu hrefnustofnsins sem að baki liggja.“

Afstaða Samfylkingarinnar til ýmissa mála er kapítuli út af fyrir sig en opinber ágreiningur ríkisstjórnar skaðar og veikir málstað Íslands. Það sér hvert mannsbarn. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur verið lítillækkaður og staða hans er veikari á eftir. Utanríkisráðherra hefur gripið til aðgerða sem eru fáheyrðar og ganga hreinlega ekki upp. Þær þjóðir sem nú berjast fyrir nýtingu auðlinda sinna í hvalveiðum tryggja samstöðu í ríkisstjórn landsins og hafa þingið að baki sér, hafa þannig eina þjóðarsál í málinu. Kastljósi átaka hefur með þessum vinnubrögðum verið beint að Íslandi eins og við séum eina þjóðin sem stundar hvalveiðar í litlum mæli. Hver heyrir hinar þjóðirnar nefndar sem hvalveiðar stunda og eru í Alþjóðahvalveiðiráðinu? Er einhver að takast á við Noreg, Japan eða Grænland svo ekki sé talað um þá miklu tvískinnungsþjóð Bandaríkin sjálf? Þessar þjóðir tryggja samstöðu sína heima fyrir, þar eru forsætisráðherrar sem tryggja eina rödd, forsætisráðherrar sem líða ekki tvískinnung og tungur tvær í átakamálum sem snerta þjóðarhagsmuni og þjóðarrétt til nýtingar á auðlindum.

Hin tvíklofna ríkisstjórn hefur með þessu skaðað trúverðugleika Íslands og Íslendinga við aðstæður á tímapunkti þar sem við þurftum á öllu okkar að halda. Ólafur gamli á Hrísbrú sagði að hreppsnefndin ætti að ekki að vera nein skemmtinefnd. Ríkisstjórn landsins ætti ekki að skemmta skrattanum með svona tvískinnungi. Finnst hæstv. forsætisráðherra þessi staða ásættanleg? Ég spyr og vil fá skýr svör frá hæstv. forsætisráðherra hvort hann harmi ekki (Forseti hringir.) þessa yfirlýsingu og þessa framkomu samstarfsflokksins?

[12:34]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Þetta mál bar á góma í þingsal fyrir tveimur dögum og ég rakti þá sjónarmið mín hvað þetta varðar og skal ekki endurtaka þau. Vissulega er óvenjulegt að stjórnarflokkur geri opinberan ágreining og ráðherrar hans um mál sem einn ráðherra hefur forræði yfir og hefur tekið ákvarðanir í en það vill þannig til að hér er ekki um að ræða neitt stórmál. Þetta er ekki mál sem á Norðurlönd-

um mundi vera kallað „kabinet“-mál, spurning um hvort ríkisstjórn situr eða situr ekki. Þetta er ekki stórmál af því tagi. Þetta er frekar lítið mál, þetta snýst um 40 hrefnur. Ágreiningurinn í þessu máli snýst ekki um náttúruverndarsjónarmið, það talar enginn um að það sé ekki sjálfbærni sem felst í þessum veiðum, það dettur engum manni í hug að halda því fram að það sé óábyrgt að veiða þessa hvali með þeim hætti sem hér er gert. Málið snýst eingöngu um hvaða mat fólk leggur á þetta mál gagnvart öðrum hagsmunum. Ferðamönnum hér á landi hefur fjölgað stöðugt á hverju einasta ári undanfarin ár þrátt fyrir hrefnuveiðarnar og það er ekki hægt að halda því fram að þær hafi haft einhver áhrif í þá átt að draga úr ferðamannastraum.

Hv. þm. Guðni Ágústsson gerir allt of mikið úr þessu máli, það er engin ástæða til þess. Ég held að við ættum að standa saman um það, ég og hann, að ljúka þessum veiðum á grundvelli þeirrar þingsályktunar sem samþykkt var á Alþingi 1999. Hún er sá grundvöllur sem hæstv. sjávarútvegsráðherra byggir ákvörðun sína á og á grundvelli hennar var líka starfað í síðustu ríkisstjórn þó að þar kunni hafa verið eitthvað misjafnar skoðanir á þessu máli eins og nú. Við erum að fylgja fram rétti okkar til að nýta auðlindir náttúrunnar með sjálfbærum hætti og þó að um það séu skiptar skoðanir er forræði málsins á hendi sjávarútvegsráðherra. Hann hefur grunn sem felst í þessari ályktun Alþingis, eins og hv. þingmaður las hér upp, og þeim grunni hefur ekki verið breytt.

[12:36]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég er sammála því að ágreiningur í ríkisstjórninni getur að sjálfsögðu skaðað hana og ágreiningur um þetta mál getur skaðað hana talsvert mikið úti í heimi. Ég er hins vegar á þeirri skoðun að það verði mjög erfitt fyrir okkur að hafa eina þjóðarsál, eins og hv. málshefjandi orðaði það, í nákvæmlega þessu máli.

Hæstv. forsætisráðherra segir hér að enginn tali um að hér sé ekki um sjálfbærni að ræða. Um það mál vil ég segja þetta: Það er enginn að tala um að það skaði hrefnustofninn þó að veidd séu úr honum 40 dýr en þessar veiðar eru ekki undir yfirskrift sjálfbærrar þróunar. Hvers vegna ekki? Vegna þess að það er ekki tekið mið af hagrænum þáttum og félagslegum. Það er ekki verið að skoða málin heildstætt. Það er ekki verið að skoða á hvern hátt þessar hrefnuveiðar skaða þau hvalaskoðunarfyrirtæki sem starfa úti um land. Hvalaskoðunarfyrirtækin segja okkur að hrefnum hafi fækkað eftir að veiðar hófust. Skoðararnir, forvitnu dýrin, eru veidd fyrst. Það eru þau dýr sem hafa verið að sjást í hvalaskoðunarferðunum og við fáum upplýsingar um að fyrstu hrefnuveiðibátarnir hafi farið út á Faxaflóa á hvalaskoðunarmið. Ég spyr: Hvers vegna voru ekki settar reglur um það í reglugerðinni sem gefin var út 19. maí að forðast ætti hvalaskoðunarsvæðin? Það eru engar reglur um takmörkun á svæðum í reglugerðinni, það eru engar reglur um veiðarnar, þetta er ámælisvert, og þær eru ekki undir hatti sjálfbærrar þróunar. Það þykir mér mjög miður.

Það má benda á að æðarfuglinn er alfriðaður vegna þess að hann gefur meira af sér lifandi en dauður. Kannski er það svo með hrefnurnar líka.

[12:38]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Það var býsna merkilegt að fara í gegnum skjöl Alþingis og lesa ræður þingmanna um hvalveiðar í gegnum tíðina. Ég tók mig til og rifjaði þetta aðeins upp og komst þá auðvitað að því, eins og þeir vita sem hér sitja, að um þetta mál eru afar skiptar skoðanir á Alþingi.

Ég tek undir það sem hæstv. forsætisráðherra sagði í ræðu sinni að hér er auðvitað ekki um neitt stórmál að ræða í sjálfu sér. Það er líka morgunljóst að það er ekki hægt að nálgast umræður um hvalveiðar einangrað og þröngt en sem þingmaður Samfylkingarinnar styð ég að sjálfsögðu heils hugar þá ákvörðun utanríkisráðherra og ráðherra Samfylkingarinnar að styðja ekki ákvörðun sjávarútvegsráðherra um að hefja hrefnuveiðar. Það geri ég vegna þess að ég tel það ekki þjóna hagsmunum okkar, hvorki efnahagslega né atvinnulega, að hefja hvalveiðar nú því að sá fjöldi sem heimilt er að veiða er það lítill að hann skiptir engu máli til eða frá. Þetta hefur hins vegar gríðarleg áhrif á ímynd okkar út á við og það má m.a. sjá í skýrslu forsætisráðherra, sem nýlega var gefin út, þar sem talað er um tvo veikleika varðandi ímynd Íslands. Annars vegar er talað um fjármálakreppuna og hins vegar um hvalveiðar — fjármálakreppuna og hvalveiðar. Í skýrslunni segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Virðist ákvörðunin hafa verið tekin án þess að huga vandlega að þeim vanda sem hún gæti skapað fyrir uppbyggingu og varðveislu ímyndar Íslands.“ — Þ.e. ákvörðun um að hefja hvalveiðar.

Það er skoðun mín að menn séu á kolrangri braut nú að hefja hvalveiðar og af því að menn eru að vitna hér til ályktunar Alþingis frá 1999 vil ég rifja það upp að 22 nýir þingmenn tóku sæti á Alþingi eftir síðustu kosningar og ég er viss um að ef afstaða þingsins til hvalveiða væri könnuð nú væri hún önnur en hún var 1999.

[12:41]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Vegna orða síðasta ræðumanns vil ég leyfa mér að setja fram eina spurningu í upphafi máls míns: Hefur einhver heyrt talað um að Norðmönnum líði illa út af því að talað sé illa um þá vegna hrefnuveiða? Ég held að sú umræða sé alls ekki uppi.

Við þurfum einfaldlega að stunda eðlilegar veiðar á þeim dýrastofnum sem við getum einu nafni kallað sjávarspendýr. Ég held að það sé kominn tími til að loðnusjómenn bjóði Samfylkingunni, annaðhvort í heilu lagi eða í þeim áföngum sem (Gripið fram í.) þingmönnum gagnast, að fara með loðnuveiðiskipunum út á miðin og kynna sér hvernig lífríkið lítur út.

Fyrir rúmum 50 árum var hnúfubakur friðaður hér við land. Honum hefur fjölgað alveg gífurlega og hann er stór afræningi í loðnustofninum sem hefur síðan áhrif á nýtingu okkar á þorskstofninum o.s.frv. (Gripið fram í.) Hvalastofnar almennt hafa áhrif í lífríkinu. Selastofnar sem nú eru friðaðir í Norður-Atlantshafinu og Íshafinu vaxa sem aldrei fyrr. Þetta eru einfaldlega rándýr sem lifa á lífríkinu. Maðurinn er það í sjálfu sér líka, hann lifir á lífríkinu að stórum hluta og nýtir það. Það er alveg ljóst að óheftur vöxtur sjáv-

arspendýra hér við land mun valda okkur vaxandi skaða, það er óhjákvæmilegt. Ég held að það væri vel til fundið að bjóða ráðherrum Samfylkingarinnar og samfylkingarþingmönnum í útsýnisferð um hið raunverulega (Forseti hringir.) lífríki Íslands en ekki ímyndunarveiki sem á að víkja til hliðar.

[12:43]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Hér velta menn því fyrir sér hvort þetta sé lítið eða stórt mál. Þetta er lítið mál að því leyti að verið er að heimila að veiða innan við 0,1% af hrefnustofninum, 40 dýr af 44 þúsund dýrum sem eru í kringum Ísland. Það er auðvitað mjög lítið úr þessum stofni, það væri hægt að veiða miklu, miklu meira. En þetta er stórt mál að því leyti að ríkisstjórnin er algjörlega klofin í því, hún er klofin í tvennt. Sjávarútvegsráðherra heimilar veiðarnar, og ég skil það svo að allir ráðherrar Sjálfstæðisflokksins styðji það, en samfylkingarráðherrarnir gefa allir út yfirlýsingu um að þeir séu á móti þessari stefnu.

Hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir segir í viðtali í lok maí í fyrra að það séu skiptar skoðanir um þessi mál milli stjórnarflokkanna en þeir verði bara að leiða málin sameiginlega til lykta. Það er ekki hægt að túlka þessi orð öðruvísi en svo að Samfylkingin hafi gjarnan viljað ná einhverri sameiginlegri niðurstöðu. Sami þingmaður, hæstv. núverandi utanríkisráðherra, segir í lok árs 2006:

„… þessi mál koma auðvitað ekki síst til kasta umhverfisráðherra þegar umhverfisverndarsamtök fara af stað, eins og nú hefur gerst. Þá skiptir máli að ríkisstjórnin tali einum rómi en það sé ekki sjávarútvegsráðherra sem segi eitt og svo kannski umhverfisráðherra eitthvað allt annað …“

Það er einmitt að gerast núna og það er ekki bara umhverfisráðherra sem ætlar að segja eitthvað allt annað heldur líka hæstv. utanríkisráðherra þó að utanríkisráðherrann segi sem svo: Ja, ég vil nú halda til haga að þetta er sjálfbært.

Málið gengur út á það að við erum með ákveðna víglínu, virðulegur forseti. Víglínan núna er um hvalveiðarnar. Það er hægt að veiða hval á sjálfbæran hátt þó að hvalur sé af skornum skammti annars staðar. Það sama á við um þorskinn. Þegar ég var umhverfisráðherra á sínum tíma varð ég talsvert oft vör við það á erlendum vettvangi að draga átti okkur inn í það að samþykkja að veiðar á þorski væru hættulegar af því að þorskurinn hrundi við Nýfundnaland og hann er hruninn í Eystrasaltinu líka. (Forseti hringir.) Víglínan liggur þarna og við eigum ekki að gefast upp við að útskýra fyrir heiminum að hægt er að veiða hér hval á sjálfbæran hátt eins og að hægt er að veiða hér þorsk á sjálfbæran hátt, virðulegur forseti.

[12:45]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það er magnað að á meðan sögur um hvalveiðar Íslendinga í þessari viku fara um heimsbyggðina þá náðum við áfram í Júróvisjón. Þar talaði heimsbyggðin við okkur, eða hvað?

Ég er ánægður með að Samfylkingin í þessum mistökum sínum, sem ég tel vera, innan ríkisstjórnarinnar skuli þó viðurkenna forræði sjávarútvegsráðherra á þessum málaflokki. Það þýðir að sjávarútvegsráðherra þarf ekki að bera málið undir ríkisstjórn frekar gagnvart frekari veiðum. (**Gripið fram í:** Lögum samkvæmt.)

Vísindamenn okkar njóta mikillar virðingar um allan heim, sérstaklega þegar kemur að sjávarútvegi, alveg sérstaklega. Við skulum halda okkur við staðreyndir málsins. Hvalir éta um 6 milljónir tonna af sjávarfangi í kringum landið. Hrefna étur þar af um eina milljón af fiskmeti, að þeirra mati. Þeir færa mjög ábyggileg og sterk rök fyrir því að langtímaafrakstur þorskstofnsins miðað við að hrefnustofninn verði í fullri stærð en ekki í sjálfbærri nýtingarstærð, 70% af upphaflegri stofnstærð, þá minnki afrakstursgeta þorskstofnsins um 20%, heil 20%. Hámarksafrakstursgeta þorskstofnsins getur orðið 300 þúsund tonn samkvæmt niðurstöðum vísindamanna okkar. Það eru 60 þúsund tonn, virðulegi forseti, af þorski. Svo tala menn hér um meiri hagsmuni fyrir minni. Ég bara krefst þess að í þeirri umræðu leggi menn tölur á borðið. Þær liggja fyrir gagnvart fiskinum. Þar eru ekki talin þau verðmæti sem liggja í útflutningi hvalaafurða í framtíðinni vegna þess að þau geta orðið umtalsverð, milljarðar á ári þegar hvalveiðar verða orðin hér alvöru atvinnugrein aftur.

Þau halda ekki þessi rök um ferðaþjónustu sem hóf upp hérna kvartanir sínar árið 2003 og hefur var talað með sama tón öll árin og allt hefur átt að fara hér fjandans til. Hvað hefur gengið eftir af þessum skoðunum? Það hefur ekkert gengið eftir. (Forseti hringir.) Þjóðin hefur líka talað ítrekað í þessu máli, nú síðast í skoðanakönnun þar sem 70% fylgi er með hvalveiðum Íslendinga. (Forseti hringir.)

Margir halda því til haga að það sé ekki hægt að selja afurðirnar. (Forseti hringir.) Ég er mjög sáttur við að við látum viðskiptamómentið ráða í þessu í framtíðinni vegna þess að ef það verður ekki hægt að selja hvalaafurðir (Forseti hringir.) í framtíðinni, virðulegi forseti, þá verða engar veiðar hér. Við þurfum ekki að hafa áhyggjur af því.

[12:48]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti biður hv. þingmenn um að gæta að þeim tíma sem þeir hafa.

[12:48]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það verður því miður að segjast að okkur hafa verið nokkuð mislagðar hendur varðandi það að halda á fullveldisrétti okkar sem við að sjálfsögðu viljum halda til haga til að stjórna nýtingu nytjastofna innan sérefnahagslögsögunnar að teknu tilliti til að sjálfsögðu alþjóðalaga eins og okkur er skylt að gera þegar hvalir eiga í hlut en samkvæmt alþjóðahafréttarsamningnum eru þjóðir skuldbundnar til þess að vinna saman að rannsóknum og nýtingu á þeim tegundum.

Það var misráðið á sínum tíma að hefja atvinnuveiðar á hval, sérstaklega á stórhval eins og ákveðið var, og vel að merkja: Hvar er kjötið? Hv. þm. Jón Gunnarsson, hvar er kjötið? (**JónG:** Hefur þú áhyggjur af því?) Það væri kannski gott fyrir þjóðina að vita það vegna þess (Gripið fram í.) að það skiptir máli — og þar er ég orðinn mjög

ósammála mörgum sem hér hafa talað um að þetta sé eitthvert smámál — það skiptir miklu máli hvernig staðið er að máli af þessu tagi, að það sé gert af fagmennsku og yfirvegað og að orðstír landsins sé ekki skaðaður að óþörfu. Auðvitað er þetta rugl í ríkisstjórninni til háborinnar skammar í viðkvæmu máli af þessu tagi og ömurlegt að horfa á Samfylkinguna fara í þennan kattarþvott til þess að reyna að fría sig ábyrgð af tilteknum gerðum ríkisstjórnarinnar sem hún situr í og ber fulla pólitíska ábyrgð á með þingmeirihluta sínum á Alþingi og ekki orð um það meir. Ég vona að Samfylkingin átti sig á því að þetta er henni sjálfri til háðungar og skammar.

Hæstv. iðnaðarráðherra orðaði það þannig að landbúnaðar- og sjávarútvegsráðherra hefði farið út af sporinu. Bíddu, eru ráðherrar í ríkisstjórninni farnir að tala um sjálfa sig eða ríkisstjórnina í heild þannig að hún sé eins og járnbrautarlest sem er gengin af teinunum? Hvert fara þær og hvernig fer fyrir þeim? Ég held að menn ættu aðeins að gæta að sér. Ég undrast satt best að segja geðleysi hæstv. forsætisráðherra. Hann afgreiðir málið hér með því að þetta sé ekki kabinet-spursmál. Um daginn sagði hann að það stæði ekkert um þetta í stjórnarsáttmálanum og þess vegna mættu menn vera ósammála. Ég meina, hvernig ætlar hæstv. forsætisráðherra að hafa þetta framvegis í sinni eigin ríkisstjórn?

[12:50]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Það kemur vel á vondan að eiga að ræða hér um veiði á hrefnum hafandi lýst því yfir alla tíð að ég væri hlynntur hvalveiðum og hrefnuveiðum, hafandi líka einnig verið einn af þeim sem unnu við hvalafrystingu á Akranesi á sínum tíma. Ég hef alltaf litið þannig á að það væri eðlilegt að við nýttum sjávarauðlindirnar og það væri hluti af okkar matarmenningu að borða hval.

Hvað sem minni afstöðu líður verðum við auðvitað að horfast í augu við að málið er ekki svona einfalt þrátt fyrir mína eigin skoðun. Hvalveiðar eru umdeildar í heiminum. Menn hafa miklar áhyggjur af afleiðingunum. Þetta er kalt mat á hagsmunum og það er augljóst að ákveðin lönd hafa tekið hvalina í fóstur og hafa af því miklar áhyggjur ef við veiðum þá og það eru heilu félögin í heiminum sem fjalla um hvort hvalveiðar eigi að stunda eða ekki.

Það þarf ekkert að ræða það að hægt er að segja að við ræðum annars vegar um lífríkið, hvaða áhrif þetta hefur á fiskinn og sjávarútveginn og hins vegar getum við rætt um ferðamálin, alla utanríkisþjónustuna og umhverfismálin í hinu orðinu. Það er enginn ágreiningur um að forræðið í þessu máli er í höndum sjávarútvegsráðherra og það kemur fram í þeim ályktunum sem hafa verið birtar hér. Það er byggt á þingsályktunartillögu sem samþykkt var 1999. En það er þannig að slíka tillögu á að uppfæra og ræða og það á að skoða núna og endurmeta hverjir séu hagsmunirnir í málinu. Þetta ætlar að verða eins og eitt af þeim málum þar sem menn virðast ekki vita alveg hver sannleikurinn er. Ég held að það sé mikilvægt að allir flokkar og allir þingmenn taki þátt í umræðu um hvort hvalveiðar séu æskilegar eða ekki og reyni þá að komast að sameiginlegri niðurstöðu.

Það sem gerðist hér varðandi yfirlýsingar og afstöðu ríkisstjórnarinnar er — ég tek undir það sem hæstv. forsætisráðherra sagði — það er ekki stórt mál og angraði mig ekki nokkurn skapaðan hlut. Ég taldi eðlilegt að það lægi fyrir að þetta væri ekki svo einfalt að þetta væri bara (Forseti hringir.) þingsályktunartillaga sem hefði engar afleiðingar í för með sér, þetta væri mál sem þyrfti frekari skoðunar við og ég hvet til að sú skoðun fari fram.

[12:53]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Þetta er sennilega í fyrsta og síðasta skipti sem ég hæli hæstv. sjávarútvegsráðherra því að hann hefur ekki gefið tilefni til þess í gegnum tíðina að honum sé hælt með einum eða öðrum hætti og sérstaklega ekki þegar kemur að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem hann og ríkisstjórnin virðast ætla að hunsa algjörlega eða alla vega fáum við hér í þinginu ekki að vita neitt hvað sé í gangi hvað það varðar.

Ég hef haldið því fram að við ættum að veiða hvali og nýta lífríki hafsins frá síli og loðnu upp í stórhveli og vona að við verðum farnir að veiða stórhveli áður en langt um líður. Með tilliti til lífríkisins í hafinu er nauðsynlegt að halda þar jafnvægi með því að nýta alla stofna. Hér hafa menn tíundað það hvað hvalur er að éta og hvaða áhrif hann hefur á lífríkið. Þess vegna er sjálfsagt að við nýtum það.

Það er líka sjálfsagt að við tökum tillit til hvalaskoðunarfyrirtækja og búum til ramma utan um ákveðin svæði þar sem þeir fara í hvalaskoðunarferðir. Það er ekkert að því að setja tíu mílna radíus frá Gróttu sem væri friðaður eða tíu sjómílna radíus frá Garðskaga, loka jafnvel flóum og fjörðum að einhverju leyti fyrir hvalaskoðunarfyrirtæki. Það er ekki það sem hefur áhrif á veiðar á hrefnu að neinu gagni.

Það er náttúrlega ekki hægt að koma hérna upp og minnast á hvað þetta er nú hryllilega hallærislegt fyrir þessa blessuðu ríkisstjórn þegar sex ráðherrar Samfylkingarinnar lýsa því yfir að þeir séu á móti því sem sex ráðherrar Sjálfstæðisflokksins eru að gera í ríkisstjórn.

[12:55]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er alveg rétt að hvalveiðar eru umdeildar og verða umdeildar. Þorskveiðar geta líka átt eftir að verða umdeildar. Það er í rauninni sorglegt að hlusta á hæstv. forsætisráðherra. „Óvenjulegt“ segir hann, „ekki stórmál, lítið mál, 40 hrefnur.“ Honum er alveg sama þó að önnur ríkisstjórnin sín sé með hvalhöfuð og hin hauslaus.

Hvalveiðar eru umdeildar og tvíhöfða ríkisstjórn er ekki góð ríkisstjórn og nú er fjallað í erlendum blöðum um þessa afstöðu ríkisstjórnarinnar og þennan klofning. Hláturinn bergmálar úr fjöllum heimsins yfir að svona skuli gerast í litlu lýðræðisríki þar sem þarf að taka erfiða ákvörðun. Mikið er skapleysi hæstv. forsætisráðherra. Ótrúverðugleiki í einu máli eltir okkur yfir í önnur mál. Mörg önnur mál munu í kjölfar þessa verða Íslandi og Íslendingum erfiðari á alþjóðavettvangi. Það mun verða sótt að okkur af meira miskunnarleysi í þessu máli af því að það er umdeilt vegna þess hvernig ríkisstjórnin hefur komið fram.

Ég spurði hæstv. forsætisráðherra spurninga. Hann svar-

ar þeim ekki. Ég spyr enn og aftur hæstv. forsætisráðherra: Treystir forsætisráðherra hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur til þess að vera málsvari á stórum ráðstefnum úti í heimi eða á sínum ferðalögum til þess að verja rétt Íslendinga í auðlindinni við Ísland? Treystir hann henni sem málsvara í hrefnuveiðimálinu? Rennur hæstv. forsætisráðherra ekki í skap að hlusta á hvernig Samfylkingin talar hér í dag til hans flokks og þeirrar ákvörðunar sem meiri hluti alþingismanna stóð að?

Hátt í 40 þingmenn sögðu hér já við þessu. Aðeins sjö sögðu nei á sínum tíma. (Forseti hringir.) (Gripið fram í.) Þetta er því stórmál sem hér er til umræðu, hæstv. forsætisráðherra, og því miður hefur ríkisstjórn Íslands (Forseti hringir.) skaðast og íslenskir hagsmunir vegna klofningsins.

[12:57]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Hv. þingmaður spyr hvort ég treysti utanríkisráðherranum í ríkisstjórninni til að halda uppi málstað Íslands. Að sjálfsögðu geri ég það. (**Gripið fram í:** Er það?) Já. Hún skilur mætavel á hverju (Gripið fram í.) þessi ákvörðun byggist þó að hún sé af öðrum ástæðum ekki sammála (Gripið fram í.) því að út í þetta mál var farið. (Gripið fram í.) Þetta mál byggist á sjálfbærni. Þetta mál byggist á ábyrgum veiðum og rétti okkar til þess að nýta auðlindir hafsins. Um þetta eru skiptar skoðanir í öllum flokkum. Það kom fram í þessari umræðu (**Gripið fram í:** Nei.) að meira að segja í Samfylkingunni eru skiptar skoðanir því að hv. þm. Guðbjartur Hannesson sagði okkur nákvæmlega hver sín skoðun væri á þessu máli. Það má vera að þeir í Frjálslynda flokknum séu sammála í þessu eina máli. Er það svo, hv. þingmaður? (**Gripið fram í:** Já, og Sjálfstæðisflokknum.) Já, (**Gripið fram í:** Nú, er það svoleiðis, já.) Ég geri ráð fyrir því.

Að öllu gamni slepptu þá er hér um alvörumál að ræða. Við höfum legið undir gagnrýni erlendis út af þessu máli. Það er alveg rétt og það er um okkur fjallað með ýmsum hætti bæði út af þessu máli og öðrum, eins og við þekkjum. Það er okkar verkefni að leiðrétta rangfærslur, snúa við ranghugmyndum og gera umheiminum grein fyrir því hvað við erum (Gripið fram í.) hér að gera. Norðmenn hafa ekki beðið neinn skaða af sínum veiðum eins og hér hefur komið fram í umræðunni. Þeir hafa veitt hrefnu í mörg ár og hafa tekið á sig ýmsar ágjafir út af því. Gerum ekki meira úr þessu máli en efni standa til. Fjörutíu hrefnur fyrir innanlandsmarkaðinn, það er ekki stórt pólitískt mál.

[Fundarhlé. — 12:59]

[14:00]

Útbýting:

Framkvæmd samgönguáætlunar 2007, 636. mál, skýrsla samgrh., þskj. 1095.

Kostnaður heilbrigðiskerfisins vegna slysa á Reykjanesbraut, 581. mál, svar heilbrrh., þskj. 1094.

Meðferð hælisumsóknar, 596. mál, svar dómsmrh., þskj. 1028.

Framhaldsskólar, 2. umr.

Stjfrv., 286. mál (heildarlög). — Þskj. 320, nál. 1009 og 1061, brtt. 1010.

[14:01]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Borist hefur ósk frá þingflokksformanni Framsóknarflokksins um að ræðutími við 2. umr. 2. dagskrármáls, um framhaldsskóla, verði tvöfaldaður, sbr. 4. mgr. 55. gr. þingskapa vegna mikilvægis málsins og verður orðið við þeirri beiðni.

[14:01]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti meiri hluta menntamálanefndar um frumvarp til laga um framhaldsskóla. Frumvarp til laga um framhaldsskóla og það nefndarálit sem ég mæli fyrir hér er það fjórða af frumvörpum sem hæstv. menntamálaráðherra lagði fram á síðasta ári og nefndin hefur verið með til umfjöllunar síðustu fimm eða sex mánuði.

Eins og fram kemur í nefndarálitinu fékk nefndin fjöldann allan af gestum, á fjórða tug gesta hygg ég, á fund sinn, suma oftar en einu sinni. Í nefndarálitinu kemur líka fram að nefndin fékk fjöldann allan af umsögnum vegna frumvarpsins og lögðu nefndarmenn sig fram við að kalla alla þá á fundi nefndarinnar til skrafs og ráðagerða sem hugsanlega hefðu eitthvað um málið að segja eða vildu koma skoðunum sínum á framfæri.

Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu og í frumvarpinu sjálfu er hlutverk framhaldsskóla fyrst og fremst tvíþætt, þ.e. að búa nemendur undir þátttöku í atvinnulífinu og frekara nám. Skólarnir skulu enn fremur stuðla að alhliða þroska nemenda sinna og virkri þátttöku þeirra í lýðræðissamfélagi. Þessu hlutverki sínu skulu þeir ná fram með því að bjóða hverjum nemanda nám við hæfi, sbr. 1. mgr. 2. gr.

Í 2. mgr. greinarinnar kemur fram að skólarnir skuli efla siðgæðisvitund, ábyrgðarkennd, víðsýni o.fl. Telur meiri hluti nefndarinnar að rétt sé að leggja áherslu á að hlutverk framhaldsskóla skuli jafnframt vera að efla færni nemenda sinna í íslensku máli, bæði töluðu og rituðu, og leggur til að breyting verði gerð á málsgreininni. Er þetta álit meiri hlutans í samræmi við þau fyrirmæli sem finna má í 1. mgr. 35. gr., að kennsla í framhaldsskólum skuli fara fram á íslensku. Vill meiri hluti nefndarinnar einnig undirstrika mikilvægi jafnréttismála í þjóðfélaginu og leggur til að breyting verði gerð á málsgreininni í þá átt samkvæmt ábendingu sem fram kom frá Jafnréttisstofu.

Virðulegi forseti. Í V. kafla frumvarpsins er fjallað um námskrár og námsbrautir. Skapaðist mikil umræða innan nefndarinnar um þennan kafla frumvarpsins og þær breytingar sem í honum felast. Þær felast fyrst og fremst í því að ef frumvarpið verður að lögum mun menntamálaráðuneytið einungis gefa út almennan hluta námskrár, sbr. 21. gr. frumvarpsins. Hinn hluti aðalnámskrár byggist á námsbrautalýsingum, skv. 23. gr., sem skólarnir setja og hlotið hafa staðfestingu ráðherra.

Að mati meiri hlutans er mikilvægt að varpa ljósi á innihald kaflans. Í fyrsta lagi skiptist aðalnámskrá í almennan hluta og námsbrautalýsingar. Almenni hluti námskrárinnar er settur af ráðherra þar sem útfærðir eru starfshættir og markmið framhaldsskóla og skal kaflinn a.m.k. innihalda þau atriði sem talin eru upp í 2. mgr. 21. gr. Á grundvelli 22. gr. setja framhaldsskólar sér skólanámskrá sem jafnframt skiptist í almennan hluta og námsbrautalýsingar, skv. 23. gr. frumvarpsins.

Almenni hluti skólanámskrár skal í meginatriðum innihalda sambærileg atriði og almennur hluti aðalnámskrár, skv. 2. mgr. 22. gr. frumvarpsins. Í honum skal þó einnig fjallað um hvernig viðkomandi framhaldsskóli uppfyllir skilyrði almenna hluta námskrár. Þær námsbrautalýsingar sem framhaldsskólar setja sér verða hluti af skólanámskrá viðkomandi skóla og hluti aðalnámskrár eftir að þær hafa verið staðfestar af ráðherra og verið birtar í *Stjórnartíðindum*. Í námsbrautalýsingum skal m.a. kveðið á um innihald og vægi áfanga, samhengi náms, vægi námsþátta og lokamarkmið náms. Þannig mun hver framhaldsskóli setja sér skólanámskrá á grundvelli almenna kafla aðalnámskrár og svo á grundvelli skólanámskrárinnar semja sínar eigin námsbrautalýsingar.

Að áliti meiri hlutans er með þessum breytingum mælt fyrir auknu frelsi, svigrúmi og ákvörðunarrétti framhaldsskólanna við að móta starf sitt og námsframboð. Geta framhaldsskólarnir á grundvelli þessa brugðist við breyttum þjóðfélagsaðstæðum og þörfum atvinnulífsins. Aftur á móti er það álit meiri hlutans að hugtökin kjarnaáfangar, valáfangar og skyldunám brautar, sbr. 2. mgr. 23. gr., geti verið hamlandi, t.d. þegar einstaklingar velja ólíka sérhæfingu innan sömu brautar. Er því lagt til að 4., 5. og 6. málsl. 2. mgr. falli brott. Eftir sem áður verður uppbygging námsbrautar skilgreind í almennum hluta aðalnámskrár og er frumvarpsgreinin óbreytt að öðru leyti, m.a. hvað varðar heimild ráðherra til að setja sérstakar reglur um flokkun og þrepaskiptingu náms í samræmi við færni og lokamarkmið námsins. Heimild ráðherra til að gefa út viðmiðunarnámskrá, skv. 1. mgr., helgast af því að það kann að taka einstaka skóla einhvern tíma að byggja upp eigin námskrár eins og 1. mgr. 23. gr. gerir ráð fyrir að hver skóli geri.

Í 25. gr. frumvarpsins er fjallað um starfsgreinaráð. En miklar umræður urðu innan nefndarinnar um hlutverk starfsgreinaráðanna. Komu enn fremur fram miklar athugasemdir í umsögnum starfsgreinaráða sem töldu að störfum þeirra og hlutverki síðustu ára væri gert lágt undir höfði með því að færa störf þeirra meira í átt að ráðgjafar- og umsagnarhlutverki. Á grundvelli gildandi laga um framhaldsskóla, nr. 80/1996, bera starfsgreinaráðin ábyrgð á þróun, eftirliti og mati á þörfum starfsgreina fyrir menntun og þjálfun í formlegu skólakerfi framhaldsskólans. Þau útfæra starfslýsingar og leggja mat á og greina færnikröfur starfa. Jafnframt lýsa þau uppbyggingu og markmiðum starfsnáms, svo sem lokamarkmiðum, námskröfum, uppbyggingu náms, skiptingu náms í áfanga, áfangamarkmiðum, tilhögun náms og kennslu og námsmati auk þess að lýsa aðstöðu og búnaði, sbr. 28. og 29. gr. laganna. Í 25. gr. frumvarpsins er fjallað um hlutverk starfsgreinaráða.

Á grundvelli ákvæðisins skulu þau setja viðmið fyrir skiptingu náms í skóla- og vinnustaðanám og gera tillögur að uppbyggingu og inntaki prófa í einstökum starfsgreinum. Einnig gera þau tillögu um námsbrautalýsingar sem framhaldsskólar geta haft til viðmiðunar. En ég legg áherslu á að þeim er það ekki skylt. Starfsgreinaráð veitir einnig umsagnir um námsbrautalýsingu starfsnáms sem einstakir framhaldsskólar leita eftir staðfestingu á til ráðherra. Var því sjónarmiði jafnframt hreyft fyrir nefndinni að með þeim breytingum sem frumvarpið gerir ráð fyrir væri þeirri hættu boðið heim að iðn- og starfsnámsnemendur öðluðust minni þekkingu og færni en nú er þar sem ekki væri tekið tillit til álits, krafna og reynslu móttökuaðilans, þ.e. atvinnulífsins.

Meiri hlutinn áréttar að mikið og gott starf hefur verið unnið af mörgum starfsgreinaráðum frá gildistöku laga um framhaldsskóla, nr. 80/1996. Er það álit meiri hlutans að undirstrika þurfi það hlutverk starfsgreinaráða, samkvæmt frumvarpinu, að vera ráðgefandi fyrir ráðherra um starfsnám í framhaldsskólum. Er það í samræmi við ákvæði gildandi laga. Við nánari afmörkun á hlutverki starfsgreinaráða þykir skýrara að draga fram einstök viðfangsefni sem þeim er ætlað að veita umsögn um eða gera tillögur um til ráðherra. Leggur meiri hlutinn því til breytingar á 25. gr. frumvarpsins þar sem hlutverk starfsgreinaráða er tilgreint. Jafnframt eru lagðar til breytingar á 24. gr. frumvarpsins um fjölda fulltrúa í starfsgreinaráðum og kemur það til móts við athugasemdir umsagnaraðila.

Virðulegi forseti. Í 28. gr. frumvarpsins er fjallað um vinnustaðanám. Byggist greinin á 32. gr. gildandi laga, nr. 80/1996, og er ákvæðið í samræmi við þá grein að frátöldu einu nýmæli. Í frumvarpinu er farin sú leið að auka ábyrgð framhaldsskóla á námi nemenda sinna á þann hátt að skólarnir verði að tryggja nemendum vinnustaðasamning til að ljúka námi. Er ábyrgð á gerð slíkra samninga því færð af herðum nemenda sjálfra og yfir á skólana. Er það álit meiri hlutans að um góða breytingu sé að ræða sem auki rétt nemenda og öryggi enda geti nemandi treyst því að hann geti lokið námi þegar krafist er starfsþjálfunar. Áréttar meiri hlutinn þó að undanfarin ár hefur sú framkvæmd komist á að umsýsla með námssamningum hefur færst í hendur Fræðsluskrifstofu atvinnulífsins í nánum tengslum við starfsgreinaráð í viðkomandi grein. Telur meiri hlutinn að mikilvægt sé að tryggja að þekking, reynsla og gæðaviðmið um vinnustaðanám, starfsþjálfunarsamninga, þjónustu nemaleyfisnefnda o.s.frv., sem eru til staðar hjá fræðsluskrifstofum í iðn- og starfsnámi, nýtist.

Um langt árabil hefur menntamálaráðuneytið átt farsælt samstarf við fræðsluskrifstofur og fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins um aðkomu atvinnulífsins að starfsnámi. Hefur ráðuneytið með þjónustusamningum falið þessum aðilum ákveðna umsýslu með framkvæmdinni. Ábyrgð á gerð og staðfestingu samninga um starfsþjálfun liggur hins vegar hjá ráðuneytinu og ef upp hefur komið ágreiningur vegna slita á námssamningi hefur verið unnt að leita með hann til fulltrúa ráðuneytisins. Umboðsmaður Alþingis hefur nýlega bent á að hér þurfi skýrari lagagrundvöll og er í samræmi við það lagt til að þessi breyting verði gerð á frumvarpinu. Með því fyrirkomulagi sem hér er lagt til verður málsmeðferð skýrari og réttur nemanda ljós til þess að leita aðstoðar

og fá skorið úr ágreiningi um framkvæmd umsýsluaðila. Enda ber skóli ábyrgð á gerð sérstaks samnings um vinnustaðanám, sbr. 2. mgr. 28. gr.

Virðulegi forseti. Mjög ítarleg umræða fór fram í nefndinni um IV. kafla frumvarpsins og þá sér í lagi um 15. gr., um námseiningar, og 18. gr., sem fjallar um stúdentspróf og mikilvægi þess að frumvarpið leiði ekki til skerðingar á gildi stúdentsprófs. Í frumvarpinu er reynt að ná utan um þróun síðustu ára með því að skilyrða lágmarkskjarna, setja reglur um viðmið og þrepaskiptingu náms auk almennra skilyrða um kröfur svo sem í 18. gr. frumvarpsins, en þar segir, með leyfi forseta:

„Stúdentspróf miðar m.a. að því markmiði að undirbúa nemendur undir nám á háskólastigi. Við mat á námsbrautalýsingu til stúdentsprófs og staðfestingu ráðherra á henni skal það vera tryggt að prófið uppfylli almennar kröfur háskóla um undirbúning fyrir nám á háskólastigi.“

Þá segir í kaflanum um stúdentspróf í greinargerð frumvarpsins m.a., með leyfi forseta:

„Þess er að vænta að framhaldsskólar, við gerð námsbrautalýsinga til stúdentsprófs, muni kappkosta að tryggja að meginkostum stúdentsprófsins sé við haldið“

Enn fremur segir, með leyfi forseta:

„ … ljóst er að þörf er á stöðugri samræðu milli framhaldsskóla og háskóla um það, hvernig undirbúningi nemenda fyrir nám á háskólastigi verði best háttað. Af hálfu háskóla hefur sú afstaða komið fram, að undirbúningur fyrir háskólanám eigi að felast í góðu almennu námi. Því til viðbótar þurfi staðgóða þekkingu á þeim sviðum og í greinum sem tengdar eru þeim námsgreinum sem nemendur innrita sig í. Þau sjónarmið þarf að leggja til grundvallar framhaldsskólanámi.“

Af þessu, virðulegi forseti, má ráða þann skýra tilgang þessa frumvarps að styrkja stoðir stúdentsprófs sem undirbúnings undir nám á háskólastigi. Áréttar meiri hluti menntamálanefndar sérstaklega mikilvægi þess að nám til stúdentsprófs sé ekki skert með frumvarpi þessu. Ekki er kveðið á um fjölda eininga til stúdentsprófs í gildandi lögum og telur meiri hlutinn að ekki sé þörf á slíku í frumvarpi þessu.

Ég vil leggja sérstaka áherslu á það sem ég nefndi hér, ekki síst í ljósi nefndarálits minni hluta menntamálanefndar sem hv. þingmenn Höskuldur Þór Þórhallsson og Kolbrún Halldórsdóttir rita undir. Á blaðsíðu fjögur í kaflanum Skerðing náms til stúdentsprófs segir í því nefndaráliti, með leyfi forseta:

„Það er mat minni hluta menntamálanefndar að stytting náms til stúdentsprófs sé innbyggð í það fyrirkomulag sem mælt er fyrir um í frumvarpinu. Það byggist á þeirri staðreynd að frumvarpið tilgreinir hvorki einingafjölda né námstíma til stúdentsprófs.“

Síðar segir, með leyfi forseta:

„Til þess að tryggt verði að frumvarpið leiði ekki til skerðingar náms til stúdentsprófs þyrfti a.m.k. að tilgreina lágmarkseiningafjölda sem gert væri ráð fyrir að nægði til stúdentsprófs.“

Í ljósi þessa sem kemur fram í nefndaráliti minni hlutans og hefur verið nokkuð til umræðu í opinberri umræðu, meðal annars í plöggum sem okkur þingmönnum hefur borist frá formanni og varaformanni Félags framhaldsskólakennara, sem fram hafa komið einnig í greinum sem birtar hafa verið í fjölmiðlum, þá vil ég taka það alveg sérstaklega fram — og það verður að liggja fyrir í þessari umræðu vegna þeirrar kröfu að inn í lagatextann sé kveðið á um einingafjölda til stúdentsprófs — að í núgildandi lögum er ekki kveðið á um fjölda eininga til stúdentsprófs. Það er mjög mikilvægt að þetta liggi fyrir í þeirri umræðu sem við stöndum í núna. Það er líka mjög mikilvægt að menn hafi það í huga sem segir í meirihlutanefndaráliti okkar sem að því stöndum og ég las áðan og ég ætla að endurtaka hér fyrir hv. þingmenn og sérstaklega þá sem hafa látið til sín taka í umræðunni um einingar og það að verið sé með frumvarpi þessu að stytta námstíma til stúdentsprófs en í nefndarálitinu segir skýrt, með leyfi forseta:

„Af þessu má ráða þann skýra tilgang þessa frumvarps að styrkja stoðir stúdentsprófs sem undirbúnings undir nám á háskólastigi. Áréttar meiri hlutinn mikilvægi þess að nám til stúdentsprófs sé ekki skert með frumvarpi þessu.“

Ég sé að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson er kominn í salinn og því ætla ég að endurtaka það sem ég sagði áðan, með leyfi forseta:

„Ekki er kveðið á um fjölda eininga til stúdentsprófs í gildandi lögum og telur meiri hlutinn að ekki sé þörf á slíku í frumvarpi þessu.“

Ég vona að ég hafi komið þessu sjónarmiði rækilega til skila og að til þess sjónarmiðs verði tekið tillit í umræðunni um þetta frumvarp á hinu háa Alþingi (Gripið fram í.) vegna þess að í opinberri umræðu, í umræðu í nefndinni og víðar hefur því verið haldið fram að þetta sé algerlega nauðsynlegt til að koma megi í veg fyrir það að stjórnvöld séu með þessu frumvarpi að stytta námstíma til stúdentsprófs. (Gripið fram í.) Svo er ekki. Stúdentsprófið mun áfram hafa þá stöðu að veita almennt aðgang að háskólanámi og sú breyting sem gerð er í frumvarpinu leiðir ekki til þess að háskólar krefji nemendur um að sitja undirbúningsnám fyrir inngöngu í deildir skólanna. Þá telur meiri hlutinn að með frumvarpinu hafi skólarnir jafngóða eða betri aðstöðu til að bjóða nemendum jafngilt og sambærilegt nám og nú. Þá mun frumvarpið að mati nefndarinnar styrkja svigrúm framhaldsskóla til að bjóða nemendum upp á nám við hæfi og sveigjanlega námsframvindu.

Virðulegi forseti. Í 15. gr. frumvarpsins er lagt til að tekið verði upp nýtt einingakerfi í framhaldsskólum sem byggist á vinnuframlagi nemenda. Það kerfi sem lagt er til að tekið verði upp samsvarar því kerfi sem gildir fyrir háskóla, ECTS-kerfi, og samkvæmt því færir ársvinna nemenda honum 60 einingar. Áréttar meiri hlutinn mikilvægi þess að vel takist til við innleiðingu frumvarpsins og að vanda verði til verka. Leggur meiri hlutinn sérstaka áherslu á að samráð verði haft við hagsmunaaðila, meðal annars framhaldsskólakennara og skólameistara, við jafnmikilvægt verkefni og þróun og upptaka nýs einingakerfis er, þar sem lögð verður áhersla á að framhaldsskólarnir verði samtaka við innleiðingu frumvarpsins.

Í 45. gr. er að finna ákvæði um gjaldtökuheimildir opinberra framhaldsskóla. Telur meiri hluti nefndarinnar rétt að undirstrika að þeim gjaldtökuheimildum, sem þar er kveðið á um, er ekki ætlað að ná til annarra en opinberra fram-

haldsskóla. Aftur á móti gerir ráðherra þjónustusamninga við aðra framhaldsskóla en opinbera framhaldsskóla, skv. 3. mgr. 44. gr. þar sem fram kemur að í þjónustusamningum skuli meðal annars kveða á um gjaldtöku af nemendum og greiðslur fyrir aðra þjónustu sem veitt er á grundvelli viðkomandi samnings. Telur meiri hlutinn eðlilegt að sömu viðmið verði viðhöfð í þeim samningum. Leggur meiri hlutinn því ekki til breytingu á 44. gr. frumvarpsins. Enn fremur var umræða innan nefndarinnar varðandi nám utan reglubundins daglegs starfstíma skóla og fjarnám, sbr. 4. mgr. 45. gr. frumvarpsins. Telur meiri hlutinn að skýra þurfi upphæð gjalds sem framhaldsskólum verði heimilt að innheimta af nemendum sem stunda nám utan reglubundins daglegs starfstíma og í fjarnámi. Leggur meiri hlutinn til að gjaldið skuli miðast við að hámarki 10% af meðalkennsluframlagi á nemenda á framhaldsskólastigi samkvæmt fjárlögum miðað við fullt nám, að öðrum kosti skuli reikna gjaldið hlutfallslega miðað við fjölda námsgreina. Undirstrikar meiri hlutinn að hér er um heimild að ræða sem takmarkast fyrst og fremst við það að til falli raunverulegur umframkostnaður. Sé um slíkt að ræða er skólum þá einungis heimilt að taka gjald af nemendum að hámarki 10% meðalkennsluframlagi miðað við einstök fög. Miðast þetta þak við að um fullt nám sé að ræða. Sé nemandi í fjarnámi, stundi nám utan reglubundins daglegs starfstíma skólans eða ekki í fullu námi þá lækkar þetta þak í réttu hlutfalli við fjölda námsgreina. Meiri hlutinn áréttar að ákvæði laganna og reglur settar með stoð í þeim, til dæmis varðandi kröfur til náms, viðurkenningu á einingum og gæðaeftirlit gilda einnig um þá áfanga sem framhaldsskólar bjóða upp á í námi utan reglubundins starfstíma skólanna og í fjarnámi. Hvað varðar ákvarðanir um gjaldtöku í opinberum framhaldsskólum áréttar meiri hlutinn að þær skuli vera kæranlegar til ráðherra og meðferð slíkra kærumála skuli fara að reglum stjórnsýslulaga nr. 33/1997. Leggur meiri hlutinn til breytingar á ákvæði 45. gr. til samræmis því.

Ef við víkjum þá að starfsfólki framhaldsskóla þá er í 8. gr. frumvarpsins fjallað um starfsfólk framhaldsskóla. Í fjölda umsagna voru gerðar athugasemdir við heiti greinarinnar og tekur meiri hlutinn undir þær athugasemdir að nota orðið starfsfólk framhaldsskóla í stað starfslið framhaldsskóla og leggur til að því verði breytt og samræmt í ákvæðum frumvarpsins og er þetta sambærileg breyting og nefndin leggur til varðandi starfsfólk í leikskólum og grunnskólum.

Ítarleg umræða fór fram innan nefndarinnar um starfsfólk framhaldsskóla. Hélst sú umræða í hendur við þá umræðu sem átti sér stað um starfsfólk leikskóla og grunnskóla. Í frumvarpi til laga um leikskóla má finna í 3. mgr. 6. gr. ákvæði um að óheimilt sé að ráða til starfa við leikskóla einstakling sem hlotið hefur refsidóm fyrir brot á ákvæðum XXII. kafla almennra hegningarlaga. Er jafnframt kveðið á um að við ráðningu skuli liggja fyrir sakavottorð eða heimild leikskólastjóra til að afla upplýsinga úr sakaskrá. Sama ákvæði, sambærilegt, er að finna í frumvarpi til laga um grunnskóla, þ.e. að þeir sem ráðast til starfa í grunnskóla megi ekki hafa gerst brotlegir við XXII. kafla almennra hegningarlaga en rétt er að taka það fram að sá kafli inniheldur ákvæði sem lúta að kynferðisbrotum. Með vísan í álit nefndarinnar um 287. mál, frumvarp til laga um leikskóla, og þeirra sjónarmiða sem þar koma fram leggur meiri hlutinn til að tekið verði upp samhljóða ákvæði í frumvarp þetta. Áréttar meiri hlutinn að nemendur framhaldsskóla geta ekki síður orðið fórnarlömb einstaklinga sem gerst hafa brotlegir við kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga. Enn fremur undirstrikar meiri hlutinn að einstaklingur verður lögráða við 18 ára aldur, sbr. 1. mgr. 1. gr. lögræðislaga, nr. 71/1997. Jafnframt eru aldursmörk barnaverndarlaga 18 ár, sbr. 1. mgr. 3. gr. laganna. Helst þetta sjónarmið meiri hlutans í hendur við 32. gr. frumvarpsins þar sem réttur barna frá 16–18 ára til náms í framhaldsskólum er tryggður.

Í umsögn Kennarasambands Íslands var gerð athugasemd við 1. mgr. 5. gr. frumvarpsins um skólanefndir. Bendir sambandið á að með þeirri breytingu sem lögð er til í frumvarpinu að einn af þremur áheyrnarfulltrúum í skólanefnd skuli nú tilnefndur af skólafundi feli það í sér að ekki sé lengur tryggt að kennarar eigi þar áheyrnarfulltrúa, sbr. 1. mgr. 9. gr. frumvarpsins þar sem fram kemur að rétt til setu á skólafundi eigi allir starfsmenn skóla ásamt fulltrúum nemenda. Tekur meiri hlutinn undir athugasemdir Kennarasambandsins og telur mikilvægt að tryggt sé að kennarar eigi áheyrnarfulltrúa á fundum skólanefndar umfram aðra starfsmenn framhaldsskóla og leggur í ljósi þess til breytingar á 1. mgr. 5. gr.

Í síðasta kafla þessa nefndarálits er vikið að nemendum. Í VI. kafla frumvarpsins er fjallað um nemendur framhaldsskóla. Ber þar helst að geta að í 32. gr. frumvarpsins er lögfestur réttur til að hefja nám í framhaldsskóla og stunda þar nám til 18 ára aldurs. Þeir sem eiga þennan rétt eru þeir sem lokið hafa grunnskólanámi, hlotið jafngilda undirstöðumenntun eða hafa náð 16 ára aldri. Er í þessari grein því lagt til að lögfest verði fræðsluskylda stjórnvalda fyrir börn að 18 ára aldri og er það álit meiri hlutans að hér sé stigið stórt skref til að vinna gegn brottfalli úr námi. Í skýringum við greinina kemur fram að þessi réttur til að stunda nám sé háður því að viðkomandi nemandi hlíti skólareglum en um þær er fjallað í 33. gr. frumvarpsins. Þar kemur fram að í skólanámskrám skuli settar reglur um réttindi og skyldur nemenda og um meðferð ágreiningsmála og beitingu viðurlaga fyrir brot á þeim. Í 2. mgr. kemur jafnframt fram að ákvæði stjórnsýslulaga, nr. 37/1993, gildi við meðferð ágreiningsmála og beitingu viðurlaga. Er það álit meiri hlutans að hér sé um nokkuð íþyngjandi ákvæði að ræða og leggur hann til að gerðar verði breytingar sem kveða meðal annars á um að fylgja skuli reglum stjórnsýslulaga um málsmeðferð við ákvörðun skólastjóra um rétt eða skyldu nemenda, samkvæmt. 2. mgr. 1. gr. stjórnsýslulaga. Með breytingunni er undirstrikað að ákvarðanir um réttindi og skyldur nemenda sem varða þá verulega og teljast til stjórnvaldsákvarðana í skilningi 2. mgr. 1. gr. stjórnsýslulaga lúti reglum um málsmeðferð samkvæmt þeim lögum. Í því sambandi er rétt að fram komi að ákvæði stjórnsýslulaga byggja á því að kennsla falli almennt ekki undir stjórnsýslulögin né heldur ákvarðanir sem lúta að framkvæmd kennslu, svo sem um það hvaða námsefni skuli lagt til grundvallar við kennslu og fleira. Ákvarðanir um agaviðurlög og skyld úrræði geta aftur á móti fallið undir stjórn-

sýslulögin. Við nánari afmörkun á því hvort líta beri á ákvörðun sem stjórnvaldsákvörðun er meðal annars tekið fram í skýringum við ákvæðið í frumvarpi því er varð að stjórnsýslulögum að líta verði til þess hvers eðlis ákvörðunin er, en ekki eingöngu til þess hver tekur ákvörðunina eða hvers efnis hún er. Í þessu sambandi hefur verið litið svo á, samanber álit umboðsmanns Alþingis í máli nr. 761/1993 og í úrskurðarframkvæmd menntamálaráðuneytisins, að hin vægari úrræði sem notuð séu til að halda uppi aga og almennum umgengnisvenjum teljist almennt ekki stjórnvaldsákvarðanir. Þannig munu ávítur og áminningar svo og brottvísun nemanda úr ákveðinni kennslustund eða það sem eftir er skóladags almennt ekki verða taldar stjórnvaldsákvarðanir. Á hinn bóginn hefur umboðsmaður Alþingis í fyrrgreindu áliti bent á að sú ákvörðun að meina nemanda að sækja kennslutíma í ákveðnu fagi um nokkurt skeið eða víkja honum úr skóla í fleiri en einn skóladag teljist ákvörðun um réttindi og skyldur samkvæmt stjórnsýslulögum. Við mat á því hversu lengi hægt sé að meina nemanda um aðgang að fagi eða námsgrein verður að horfa til eðlis ákvörðunarinnar og þau sjónarmið sem að baki henni búa. Almennt verður að miða við að ákvörðun um að meina nemanda aðgang lengur en tvær vikur að kennslu í ákveðnu fagi eða námsgrein telst ákvörðun um réttindi eða skyldur í merkingu stjórnsýslulaga.

Þá er vikið í þessu nefndaráliti að nemendum með sérþarfir samkvæmt 34. gr. Ég vísa í þá umfjöllun. En með þeim breytingartillögum sem meiri hlutinn leggur til er verið að koma til móts við þau sjónarmið og þær reglur sem fram koma í frumvarpi til laga um grunnskóla og hafa það að markmiði að styrkja stöðu nemenda sem þurfa á sérþjónustu að halda umfram það sem kveðið er á um í frumvarpinu eins og það var lagt fram.

Ég hef áður vikið að breytingum vegna íslensku, en í 35. gr. frumvarpsins er meðal annars fjallað um nemendur með annað móðurmál en íslensku. Telur meiri hlutinn að eðlilegt sé að gera þá kröfu að framhaldsskólar setji sér móttökuáætlun vegna nemenda sem hefja þar nám eða flytjast milli skóla. Er þetta ekki síst mikilvægt þegar kemur að móttöku nemenda með annað tungumál. Leggur meiri hlutinn til breytingar á greininni þar sem lögð er skylda á framhaldsskóla að setja sér áætlun um móttöku nemenda. Ákvæðið á sér samsvörun í 16. gr. frumvarps til laga um grunnskóla sem lagt er fram samhliða frumvarpi til laga um framhaldsskóla.

Mikil umræða átti sér stað innan nefndarinnar um rétt nemenda til náms- og starfsráðgjafar í framhaldsskólum eins og reyndar í umræðum um sömu réttindi á öðrum skólastigum, þ.e. í grunnskólum. Grundvallaðist sú umræða fyrst og fremst á þeim hugmyndum sem frumvarpið sjálft byggist á, auknu frelsi skóla til að setja sér námsbrautarlýsingar og auknu frelsi nemenda til að setja nám sitt saman með mismunandi hætti. Áréttar meiri hlutinn að slík sjónarmið hljóti að haldast í hendur við rétt nemenda til að leita sér ráðgjafar um hvort tveggja nám og starf. Telur nefndin að kveða verði fastar að orði en frumvarpið gerir og leggur til breytingar þess efnis að nemendur skuli njóta náms- og starfsráðgjafar af til þess bærum sérfræðingum, þ.e. háskólamenntuðum í náms- og starfsráðgjöf. Er það álit meiri hlutans að hér sé komið á móts við kröfur og athugasemdir sem fram komu í umsögn Félags náms- og starfsráðgjafa.

Ég vil síðan að lokum segja það, virðulegi forseti, að hlutverk nemendafélaga varð tilefni töluverðrar umræðu innan nefndarinnar en í ákvæði 39. gr. er ekki kveðið á um hlutverk þeirra. Að mati meiri hlutans er rétt að ítreka það hlutverk nemendafélaga að vinna að félags-, hagsmuna- og velferðarmálum nemenda og leggur meiri hlutinn til breytingu á ákvæðinu til samræmis því.

Aðrar breytingar á frumvarpinu eru smávægilegar og varða einkum lagatæknileg atriði.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem hér hefur verið gerð grein fyrir og liggja fyrir á sérstöku þingskjali.

Undir þetta nefndarálit ritar sá sem hér stendur, og hv. þingmenn Einar Már Sigurðarson, Pétur H. Blöndal, Guðbjartur Hannesson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Katrín Júlíusdóttir. Hv. þm. Kjartan Eggertsson, sem sat fundinn fyrir hv. þm. Jón Magnússon sem áheyrnarfulltrúi, er samþykkur áliti þessu.

Að lokum, virðulegi forseti, vil ég segja þetta. Ég hef mælt fyrir fjórum nefndarálitum menntamálanefndar í mikilvægum málum vegna frumvarps til laga um leikskóla, grunnskóla, framhaldsskóla og frumvarp um menntun og ráðningu kennara og starfsfólks þessara skólastiga. Þetta eru mikilvæg mál og ég leyfi mér að halda því fram að hv. menntamálanefnd hafi lagt gríðarlega vinnu í þessi mál. Við höfum hitt hundruð gesta og hlustað á afar mörg sjónarmið vegna þessara mála og ég leyfi mér að halda því fram að vinnubrögðin hafi verið góð við meðferð þessara mála og ég þakka þeim hv. þingmönnum sem sæti eiga í nefndinni fyrir samstarfið. Um þetta eina frumvarp af þeim fjórum sem ég nefndi er ágreiningur milli meiri hluta og minni hluta. Það þýðir hins vegar ekki að vinnubrögðin innan nefndarinnar við meðferð þessa máls hafi verið einhvern veginn öðruvísi heldur en meðferð frumvarpa um leikskóla, grunnskóla og menntun og ráðningu starfsmanna og kennara þessara skóla. Þau hafa verið nákvæmlega þau sömu og ég sem formaður nefndarinnar hef lagt mig fram um að reyna að verða við sjónarmiðum og hlusta á athugasemdir allra nefndarmanna vegna þessa máls eins og hinna. Ég þakka félögum mínum í nefndinni fyrir samstarfið en vil taka það fram að þrátt fyrir að ágreiningur sé um þetta þá fellst ég ekki á að vinnubrögðin í tengslum við það í nefndinni hafi verið einhver önnur heldur en varðandi hin málin.

Ég vil líka segja það vegna þess sem fram kemur í nefndaráliti minni hlutans, þar sem lagt er til að frumvarpinu verði vísað frá með rökstuddri dagskrá, að frumvörp hæstv. menntamálaráðherra um leikskóla, grunnskóla, framhaldsskóla og menntunarmál kennara og starfsfólks þessara skóla haldast í hendur. Haldi menn að þessu frumvarpi verði frestað en hin málin verið afgreidd þá er það mikill misskilningur. Það er ómögulegt að fresta frumvarpi til framhaldsskóla til frekari meðferðar og afgreiðslu síðar en keyra hin málin í gegn. Þau eru bundin þannig böndum þessi frumvörp fjögur að ætli menn sér að leggja það til að frumvarpi til framhaldsskólalaga verði frestað þá fylgja hin í kjölfarið, þar á meðal frumvarpið um menntun og ráðningu kennara og starfsmanna í leikskólum, grunnskólum og

framhaldsskólum. Ég leyfi mér að efast um að þeir sem það leggja til geri sér grein fyrir þeim gríðarlegu hagsmunum sem í húfi eru fyrir nemendur í grunnskóla, nemendur í leikskóla og fyrir réttindi og stöðu kennara. Það er afar mikilvægt að þingheimur hafi þetta í huga.

Að svo búnu, hæstv. forseti, lýk ég umfjöllun minni um nefndarálit meiri hluta menntamálanefndar.

[14:37]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Áður en ég hef yfirferðina — ég sé að hv. þm. Einar Már Sigurðarson er strax kominn með tilefni til andsvars við ræðu mína. Ég veit ekki hvort þessi fyrstu orð mín hafi verið þess eðlis.

Hæstv. forseti. Áður en ég hef yfirferðina um nefndarálit minni hlutans langar mig að bregðast aðeins við síðustu orðum hv. þingmanns, formanns menntamálanefndar, Sigurðar Kára Kristjánssonar. Það hefur aldrei neinn af minni hlutanum sagt nokkuð annað en gott um vinnubrögðin í nefndinni. Hv. þingmaður hefur fengið meira hrós frá stjórnarandstöðunni úr þessum ræðustóli vegna þessara þingmála en í annan tíma.

Nú gildir það sama um framhaldsskólafrumvarpið sem hér er til umræðu og hin tvö þannig að ég staðfesti það. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson stjórnaði vinnunni í nefndinni ekki með öðrum hætti varðandi framhaldsskólafrumvarpið. Hins vegar var mjög ljós grundvallarágreiningur hv. þingmanns og stjórnarflokkanna tveggja og stjórnarandstöðuflokkanna í nefndinni. Því til marks eru orð hv. þingmanns þegar hann sagði að það væri mat meiri hlutans að málin fjögur yrðu ekki slitin í sundur. Við í minni hlutanum óskuðum eftir því í tvígang og í annað skiptið formlega að þessu máli yrði frestað. Hin gætu farið í gegn og orðið að lögum enda mun betur unnin og um þau mun betra samkomulag meðal skólasamfélagsins. Hins vegar loga eldar undir þessu frumvarpi, um það er engin sátt. Nefnd sú sem falið var að semja þetta frumvarp náði ekki að skila sameiginlegu áliti. Upp úr samvinnu þeirrar nefndar slitnaði á vordögum 2007. Hún skilaði síðan af sér á haustdögum án þess að haldnir hefðu verið fundir allt sumarið. Ég vil því meina að vinnubrögð við undirbúning þessa frumvarps hafi verið allt önnur en við hin. Um þetta mál standa mjög miklar deilur og þær koma fram í nefndaráliti minni hlutans.

Mér finnst síðan dálítið merkileg yfirlýsingin frá hv. þingmanni, framsögumanni nefndarálits meiri hlutans og formanni menntamálanefndar. Hann segir eitthvað á þá leið að haldi menn því fram að hægt sé að fresta einu af þessum fjórum frumvörpum, sé það ómögulegt. Hann sagði að þau væru bundin slíkum böndum að þau yrðu ekki slitin í sundur enda væru gríðarlegir hagsmunir í húfi. Hvaða hagsmuni nefndi hv. þingmaður í máli sínu? Hann nefndi hagsmuni nemenda framhaldsskólanna og svo undirstrikaði hann hagsmuni kennara, réttindi þeirra og stöðu. Hann gerði það með slíkum þunga, hæstv. forseti, að ég ætla að leyfa mér að setja fram þá kenningu hér að um það hafi verið tekin ákvörðun, kannski fyrir löngu síðan, að stjórnarmeirihlutinn mundi standa vörð um nokkuð umdeildar kröfur kennara um að fá meistaranámið viðurkennt á öllum skólastigum. Við ræddum þessi mál hér inn í nóttina, sem mér finnst nú vera nýliðin, að staðinn yrði vörður um frumvarpið gegn því að Sjálfstæðisflokkurinn fengi sinn framhaldsskóla, framhaldsskólann sem á rætur að rekja til skýrslunnar sem Verslunarmannafélagið gaf út 2002 eða 2003. Framhaldsskólann sem lýst var í bláu skýrslunni 2004, framhaldsskólann sem framhaldsskólakennarar hafa andæft frá því að hugmyndir um hann litu dagsins ljós. Það er sá framhaldsskóli sem verið er að lögleiða í því frumvarpi sem hér er til staðar. Ég mótmæli því, hæstv. forseti, að það sé óframkvæmanlegt að slíta þetta frumvarp frá hinum fjórum, fresta afgreiðslu þess, vinna það betur, koma því í það horf að um það geti ríkt sátt en jafnframt að lögleiða hin þrjú. Ef hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson heldur öðru fram þá er það vegna þess að hann er að þvinga í gegn framhaldsskóla sem enginn vill nema Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin núna sem er búin að leggjast flöt fyrir hugmyndafræði Sjálfstæðisflokksins hvað þetta varðar.

Hæstv. forseti. Nú sé ég ástæðu til að hefja eiginlega yfirferð yfir nefndarálit minni hlutans sem lesa má á þskj. 1061.

Frumvarpið er, eins og allir vita hér í þessum sal, eitt fjögurra frumvarpa sem menntamálaráðherra leggur fyrir 135. löggjafarþing. Ásetningur hæstv. menntamálaráðherra var alveg klár í flutningsræðu hennar og ég tek undir hann að miklu leyti, þ.e. að það er heildstæð endurskoðun sem hér fer fram á skólastigunum þremur, leikskólastiginu, grunnskólastiginu og framhaldsskólastiginu. Í ofanálag er verið að endurskoða grundvöll kennaramenntunar í landinu og það frumvarp fylgir með í spyrðunni.

Það kom fram í máli hæstv. menntamálaráðherra í 1. umr. um málið 7. desember 2007 að hún teldi mikilvægt að þessi mál fylgdust að í gegnum þingið enda væri hér um heildstæða nálgun að ræða. Í máli ráðherrans kom fram að hún liti svo á að þetta væri afrakstur vinnu margra aðila, frumvörpin endurspegluðu sjónarmið og hugsjónir þeirra sem best þekktu til menntamála þjóðarinnar og það væri mikilvægt — og ég undirstrika það, hæstv. forseti — það væri mikilvægt að um málin ríkti víðtæk sátt. Hæstv. menntamálaráðherra var á því máli í 1. umr. að það væri mikilvægt að um málin ríkti víðtæk sátt. Ég treysti því að hún hafi meint um öll málin. Jafnframt sagði ráðherrann að skoðanir gætu verið skiptar um leiðir að þessu meginmarkmiði en meginmarkmiðið væri ljóst, að gera gott skólastarf og gott skólakerfi enn betra.

Ráðherrann vissi auðvitað sem var þann 7. desember sl. að megn óánægja var með eitt af þessum frumvörpum, nefnilega það sem hér er til umfjöllunar. Um þá óánægju vitnar fjöldi umsagna sem menntamálanefnd hefur borist á liðlega fjórum mánuðum sem hún hefur haft málið til meðhöndlunar og ekkert lát er á óánægjunni því að núna á lokaspretti vinnunnar streyma inn til okkar, ekki bara þingmanna í menntamálanefnd Alþingis heldur allra þingmanna eftir því sem ég best veit, ályktanir frá kennarafélögum framhaldsskólanna. Þegar þetta er ritað fyrir um það bil tveimur dögum síðan er þriðjungur framhaldsskóla á Íslandi búinn að senda þingheimi áskoranir um að þessu máli verði vikið til hliðar og það verði unnið betur. Þeir skólar eru: Menntaskólinn í Reykjavík, Menntaskólinn á Akureyri,

Verkmenntaskóli Austurlands, Fjölbrautaskólinn í Breiðholti, Menntaskólinn við Sund, Fjölbrautaskóli Suðurlands, Kvennaskólinn í Reykjavík, Menntaskólinn á Ísafirði, Fjölbrautaskóli Suðurnesja og Fjölbrautaskólinn í Vestmannaeyjum.

Síðan hafa mér borist í hendur — og nú skal ég ekki þvertaka fyrir að það gætu hafa komið fleiri en það sem ég hef áttað mig á — a.m.k. tvær áskoranir í viðbót. Þær eru frá Iðnskólanum, þ.e. trúnaðarmönnum Iðnskólans í Reykjavík og stjórn kennarafélags Iðnskólans í Reykjavík. Þau skrifa undir áskorun hér og svo er ályktun frá Kennarafélagi Menntaskólans á Egilsstöðum. Það streyma enn inn áskoranir frá framhaldsskólum landsins um að þingheimur vakni til vitundar um að þetta mál megi ekki verða að lögum. (**Gripið fram í:** VMA.) VMA er kallað fram í, já, Verkmenntaskólinn á Akureyri er líka búinn að senda okkur áskorun. Það er komið langt yfir þriðjung, það fer að nálgast að helmingur starfandi framhaldsskóla á landinu sendi okkur áskoranir. Heldur hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson að það sé bara allt í lagi með þetta frumvarp? Nei, auðvitað er ekki allt í lagi með þetta frumvarp ef hátt í helmingur kennarafélaga í framhaldsskólum landsins hvetur okkur til að vinna málið betur. (Gripið fram í.)

Hæstv. forseti. Ég vil segja að auðvitað eru margar af breytingartillögum meiri hlutans af hinu góða. Ég get alveg viðurkennt það og það viðurkenna framhaldsskólarnir. En aðrar eru ekki eins góðar og í heildina er málið ekki fullunnið.

En hver eru þá helstu ágreiningsefnin? Gagnrýnin á þetta frumvarp byggist á nokkrum meginatriðum sem eru talin upp á hnitmiðaðan hátt í grein eftir formann og varaformann Félags framhaldsskólakennara sem birtist í *Fréttablaðinu* 9. maí og ég vil leyfa mér að vitna til. Reyndar höfum við fengið nýja útfærslu af því frá Félagi framhaldsskólakennara sem birtist í *Fréttablaðinu*. Það er mun efnismeira og ég geri ráð fyrir að það bréf sem barst í gær verði til frekari umfjöllunar í ræðum annarra þingmanna á eftir. En meginatriðin eru þessi að félagið telur ýmislegt í frumvarpinu geta orðið efni í góða menntastefnu ef rétt er staðið að málum en leggur jafnframt áherslu á að það verði lagfært með tilliti til eftirfarandi sjónarmiða:

1. Fyrirætlanir um að draga eigi úr miðstýringu í námsframboði og námsskrárgerð þurfi að koma skýrt fram í nýjum lögum.

2. Það þarf að tilgreina námseiningafjölda til stúdentsprófs svo tryggt verði að nemendum bjóðist jafngilt og sambærilegt nám og nú er.

3. Skýra þarf tilgang þess að tekið skuli upp nýtt einingakerfi fyrir framhaldsskólastigið.

4. Skýra þarf tilgang þess að lengja skólaárið í framhaldsskólanum um fimm daga.

5. Bæta þarf forsendur skóla til að bjóða nemendum upp á nám við hæfi og sveigjanlega námsframvindu.

6. Tryggja þarf rétt nemenda og kennara til þátttöku í ákvörðunum um innra starf framhaldsskólans.

7. Tryggja verður rétt nemenda til fjölbreytilegs framhaldsskólanáms.

8. Tryggja þarf að skólar geti axlað aukna ábyrgð á vinnustaðanámi nemenda.

9. Tryggja þarf að ólögráða framhaldsskólanemendur njóti sambærilegs stuðnings ráðgjafar og þjónustu og ólögráða nemendur á öðrum skólastigum.

10. Markmið um aukna náms- og starfsráðgjöf fyrir nemendur þurfa að koma skýrar fram í nýjum lögum.

11. Tryggja þarf rétt ólögráða nemenda til framhaldsskólavistar í grennd við heimili sitt.

12. Setja þarf gæðaviðmiðun þjónustu við nemendur í fjar- og dreifnámi og tryggja jafnan aðgang þeirra að náminu.

13. Tryggja þarf að nám og námsgögn verði ólögráða nemendum að kostnaðarlausu.

Þetta er ekki stuttur listi, hæstv. forseti, sem Félag framhaldsskólakennara telur að sé ekki tryggt í lögunum. Margt af þessu segir meiri hlutinn í orði kveðnu og í meirihlutaáliti sínu að sé í lagi og verði í lagi. En kennararnir sem eiga að stýra þeirri vinnu sem fram fer í skólunum hafa enga vissu. Þeir telja sig ekki hafa neina vissu fyrir því að þau orð haldi, enda hafi málin ekki verið útskýrð með þeim hætti að það sé þeim skiljanlegt eða nægilegt veganesti inn í endurnýjaðan framhaldsskóla. Þetta er mjög alvarlegt og við verðum að hlusta á þessar raddir og ekki bara hlusta eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson sagði áðan. Það hefur verið hlustað á alla, það er alveg rétt, það hefur verið hlustað á öll sjónarmið en það hefur ekkert verið gert með mjög mörg þeirra, mjög mörg veigamikil sjónarmið. (**Gripið fram í:** Þetta er ekki sanngjarnt.) Þetta held ég að sé fullkomlega sanngjarnt, hæstv. forseti. (**Gripið fram í:** ... breytingartillögu.)

Við í minni hlutanum segjum í nefndaráliti, hæstv. forseti, að það sé í sjálfu sér ekkert undrunarefni þó að framhaldsskólakennarar skuli bregðast við með þeim hætti sem raun ber vitni. Í máli fulltrúa félagsins sem mætti á fund menntamálanefndar kom fram að vegna ágreinings um grundvallaratriði málsins hafi slitnað upp úr samstarfinu í nefndinni sem ég nefndi áðan sem falið var að semja þetta frumvarp sl. vor. Þá var hætt að boða fund í nefndinni. Hvað gerðist þá? Þar með var rofin sú sátt sem kennarar töldu sig hafa í farteskinu í þeirri vinnu sem þá stóð yfir eftir að 10 skrefa samkomulagið við menntamálaráðherra var gert.

Þannig standa málin enn í dag. Sáttin hefur verið rofin og ekki hefur verið bætt þar úr. Veturinn 2006 voru haldnir 11 fundir í nefndinni fullskipaðri. Sá síðasti var haldinn 18. apríl árið 2006. Síðan var ekki kallaður saman fundur fyrr en 5. nóvember 2006 og það var lokafundur nefndarinnar. Á þeim fundi lögðu fulltrúar Kennarasambands Íslands fram yfirlýsingu sem fylgir nefndaráliti þessu í fylgiskjali. Í vinnu menntamálanefndar hefur lítið sem ekkert verið gert til að koma til móts við félög framhaldsskólakennara ef frá eru taldar breytingartillögur varðandi starfsnámið sem ganga hvað lengst í áttina að sjónarmiðum sem framhaldsskólakennarar hafa talað fyrir og starfsnámsnefndin svokallaða. En í huga okkar í minni hlutanum hefur ekki verið gerð nein tilraun til að koma til móts við önnur meginágreiningsefni.

Hæstv. forseti. Því er haldið fram af hæstv. menntamálaráðherra að frumvarpið sé afrakstur víðtæks samráðs og að byggt sé á störfum starfshóps hins svokallaða tíu

punkta samkomulags ráðherra og Kennarasambands Íslands. Til þess samráðs var stofnað þegar ráðherrann hafði tekið undir sjónarmið Verslunarmannafélags Reykjavíkur og fleiri aðila á vinnumarkaði um nauðsyn þess að stytta nám til stúdentsprófs í mikilli andstöðu við fagfélög kennara og ekki síður í mikilli andstöðu við námsmenn. Stofnaðir voru nokkrir starfshópar í kjölfar tíu punkta samkomulagsins og þeir skiluðu af sér efnismiklum niðurstöðum til ráðherra. Þegar þær niðurstöður eru bornar saman við frumvarpið sést að í veigamiklum atriðum er vikið frá leiðsögn starfshópanna. Nánar um það má lesa í umsögn Kennarasambands Íslands í sérstakri greinargerð sem sambandið vann fyrir nefndina þar sem tíundað er hvaða tillögur starfshópanna skiluðu sér inn í frumvarpið og hverjir ekki.

Nú skal ég taka það fram að ég er ekki að gera kröfu um að allar hugmyndir Kennarasambandsins hefðu átt að skila sér nákvæmlega eins og Kennarasambandið setti þær fram inn í frumvörpin. Hins vegar þykir mér mjög forvitnilegt, og ég tel að öðrum finnist það sem vilja fylgjast með þessu máli ofan í kjölinn, að sjá hvaða hugmyndir voru til staðar hjá Kennarasambandinu í þessari vinnu, hverjar af þeim hugmyndum náðu fram að ganga og hverjar ekki. Ég bið um að ekki verði farið að túlka orð mín á annan hátt en þann að ég legg þetta fram til upplýsingar um það hvernig málin hafa verið unnin og að hvaða leyti komið hefur verið til móts við sjónarmið kennara og að hvaða leyti ekki.

Í meðferð menntamálanefndar var svo sem ekki farið á neinn skipulegan hátt yfir þessa greinargerð en í breytingartillögum meiri hluta nefndarinnar er reynt að koma inn einhverjum tillögum starfsnámsnefndarinnar og raunar einhverjum fleirum sem eiga rætur í sjónarmiðum kennara í þessum efnum. Eins og ég sagði áðan er það auðvitað til bóta þó að það færi ekki nándar nærri nógu langt til að lægja hér öldur eða mynda sátt um þetta mál. Eins og segir í nefndarálitinu tel ég að allar þær tilraunir hafi verið til bóta en það hefur sem sagt ekkert verið gert í því að bera frumvarpið beinlínis saman við tillögur starfshóps sem almenna braut eða tillögur hópsins um sveigjanleika og fjölbreytni í skipulagi náms og námsframboðs. Þá eru sjónarmið starfshóps um náms- og starfsráðgjöf sniðgengin í frumvarpinu og ég tel það mjög miður og alvarlegt. Tillögur starfshóps um fjar- og dreifinám eru hvergi nefndar í frumvarpinu sem ég tel líka mjög miður. Ég tel að þingmenn landsbyggðarinnar verði að taka það til sérstakrar skoðunar.

Kennarasamband Íslands segir í umsögn sinni til menntamálanefndar að sú fullyrðing sem frumvarpshöfundar setja fram í greinargerð með frumvarpinu um að náið tillit hafi verið tekið til allra tillagna og sjónarmiða, standist ekki, frumvarpið sé að töluverðu leyti verk embættismanna menntamálaráðherra. Ég tel að það sé til umhugsunar í þessum sal hvernig þessari vinnu allri lauk og hverjir það voru sem á endanum pökkuðu henni inn og þá um leið hverra verk það eru sem hv. þingmenn Samfylkingarinnar — sem töluðu mikið um menntamál í aðdraganda síðustu kosninga — blessa nú í þessari umræðu.

Það er mat minni hlutans í menntamálanefnd að í nefndarstarfinu hafi komið fram margir alvarlegir ágallar á vinnubrögð við undirbúning framhaldsskólafrumvarpsins sem full ástæða sé til að gagnrýna harðlega. Það má segja að áform menntamálaráðherra um styttingu náms til stúdentsprófs gangi aftur í frumvarpinu og því sé allt tal um sátt hvað það efni varðar orðin tóm, eða eins og einn gestanna orðaði það: Það er í þessu frumvarpi dulbúin stytting.

Hæstv. menntamálaráðherra talaði þann 7. desember, eins og ég sagði áðan, um hin göfugu markmið sem væru til staðar í þessu frumvarpi. Hún lagði mikla áherslu á að frumvarpið ætti að tryggja framhaldsskóla fyrir alla, m.a. með fræðsluskyldu til 18 ára aldurs, að námsframboð yrði stóraukið, náms- og starfsráðgjöf stórefld ásamt öðrum persónubundnum stuðningi við nemendur. Í því sambandi var sérstaklega nefndur aukinn stuðningur við fatlaða nemendur og nemendur með heilsutengdar sérþarfir. Allt þetta ætti að stuðla að því að minnka brottfall, enda mundu allir nemendur eiga kost á námi við hæfi. Ráðherra lofaði líka að gildi stúdentsprófsins yrði óskorað þótt inntak og skipulag prósenta yrði með mismunandi hætti. Á sama hátt hefur hv. þingmaður, formaður menntamálanefndar, sagt það hér í ræðustóli og hann undirstrikaði það ótal sinnum inni í nefndinni að það væri ekki meiningin að skerða nám til stúdentsprófs. Ég held að hann hafi sagt „stytta“, við verðum að hugleiða þessa orðanotkun líka. Stytting þarf ekki að vera sama og skerðing en skerðing náms til stúdentsprófs er mjög alvarleg.

Mér sýnist hins vegar að viðbrögðin við orðum hæstv. menntamálaráðherra þann 7. desember og þá um leið orðum hv. formanns menntamálanefndar núna séu með þeim hætti að fólk treystir ekki þessum orðum. Efnið sem að baki liggur, frumvarpið og það sem gefið hefur verið út á prenti í greinargerð með frumvarpinu, gerir það ekki að verkum að framhaldsskólakennarar eða framhaldsskólanemar treysti því sem sagt er.

Hæstv. menntamálaráðherra lofaði sérstaklega nýju einingakerfi í þessum ræðustóli þann 7. desember sl. og sagði að mikilvægt væri að dregið yrði úr miðstýringu á námsframboði og námskrárgerð. Ég tek það fram og þarf ekki að segja það að mörg af þeim markmiðum sem sögð eru vera með þessum frumvörpum eru göfug og rétt að stefna að þeim. Okkur greinir á um þær leiðir sem við þurfum að fara að þessum markmiðum.

Sjálfstæði skóla kemur inn í þessa umræðu vegna þess að mörg af þessum markmiðum eru þeirrar náttúru að sjálfstæði skóla er grundvallaratriði. Minni hlutinn tekur undir það og við tökum líka undir með Kennarasambandinu sem telur að markmiðin um sjálfstæði skólanna og aukið frelsi þeirra hljóti að verða marklaus ef stjórnvöld ætla að gera þrennt í senn: Í fyrsta lagi að setja viðmið í aðalnámskrá um námsbrautalýsingar skóla, staðfesta þær og setja þeim viðmiðunarnámskrár. Þetta þrennt, að setja viðmiðin í aðalnámskrár um námsbrautalýsingar, að menntamálaráðuneytið staðfesti þær og að menntamálaráðuneytið setji þeim viðmiðunarnámskrár, er umhugsunarefni í sjálfu sér. Minni hlutinn tekur undir þau sjónarmið að aðalnámskráin þurfi að fela í sér faglegar leiðbeiningar til skólanna um námsbrautalýsingar og að skólunum verði treyst fyrir þeirri vinnu. Með öðrum orðum að miðstýringarárráttan í frumvarpinu sé enn til staðar, að orðum hæstv. menntamálaráðherra frá 7. desember sl. um sjálfstæði sé ekki treyst því að

klær menntamálaráðuneytisins eigi jafnframt að halda utan um námsbrautalýsingarnar. Ég nefni líka í þessu sambandi það sem sagt var í gær að í menntamálafrumvörpunum fjórum eru 43 reglugerðarheimildir, þ.e. það eru reglugerðarheimildir í 43 greinum, fleiri en ein í sumum. Í heildina nálgast því heimildirnar kannski sex tugi sem ráðherra fær með þessum fjórum frumvörpum til að setja reglur um hvernig útfæra eigi þessi lög. Þar með er löggjafinn að afhenda menntamálaráðherra, framkvæmdarvaldinu, allt of mikið vald til að útfæra þessa hluti. Það er ein ástæðan fyrir því að kennarar og skólafólk segja að hér séu hlutirnir óljósir og ótryggðir. Minni hlutinn bendir á allar þessar reglugerðarheimildir í nefndaráliti sínu.

Þá vil ég segja, hæstv. forseti, um fjármál framhaldsskólans að í gegnum árin hefur gengið erfiðlega að finna ásættanlegan fjárhagslegan grunn undir starfsemi íslenskra framhaldsskóla. Á hverju ári fara þingmenn yfir ágreiningsmálin er varðar reiknilíkan þar sem ráðuneytið notar til að deila út fjármunum sem ætlaðir eru til starfsemi skólanna á fjárlögum. Þó að mikið hafi verið gert til að lagfæra reiknilíkanið á undanförnum árum þá hefur því miður ekki enn fundist lausn sem hentar öllum skólum til fulls.

Í meðferð menntamálanefndar á framhaldsskólafrumvarpinu hefur umræðan um fjárhagsstöðu skólanna verið algerlega sniðgengin. Það er mat minni hlutans að slíkt hafi verið óábyrgt þar sem svo mikið veltur á fjármunum þeim sem verða til skiptanna ef takast á að efna mörg stærstu fyrirheit frumvarpsins. Má þar nefna aukið vægi náms- og starfsráðgjafar, aukinn stuðning við fatlaða nemendur og væntanlega fjölgun nemenda vegna þess nýmælis sem framhaldsskólaprófið verður. Aukinn rekstrarkostnaður við slíka braut er talinn nema a.m.k. 500 millj. kr. á ári og 120 millj. kr. betur ef aukin stoðþjónusta við slíka braut er talin með. Fjárlagaskrifstofa fjármálaráðuneytis segir í umsögn sinni að margir óvissuþættir séu í kostnaðarmatinu, m.a. sá að erfitt sé að reikna þá fjármuni sem sparast með því að einhver hluti nemenda muni ljúka stúdentsprófi á skemmri tíma en nú er. Með öðrum orðum, fjárlagaskrifstofan treystir sér ekki til að reikna út hagstærðina af því sem mundi sparast ef stór hluti nemenda færi í gegnum stúdentsprófið á þremur árum. Fjárlagaskrifstofan sér í gegnum frumvarpið að það er markmið að stór hluti nemenda eða að þeim fjölgi sem komi til með að nýta sé þann möguleika að taka stúdentsprófið á þremur árum. (**Gripið fram í:** En þú ert alveg á móti því.)

Minni hlutinn telur nauðsynlegt að vekja athygli á niðurlaginu í umsögn fjárlagaskrifstofu þar sem vakin er athygli á því að samþykkt ríkisstjórnarinnar um meðferð mála við 2. umr. fjárlagafrumvarps geri ráð fyrir að með frumvörpum, sem leiða til aukinna útgjalda, skuli fylgja tillögur um hvernig dregið verði úr öðrum útgjöldum á móti til að útgjaldarammi raskist ekki. Tillögur um slíkar mótvægisráðstafanir vegna þessa frumvarps liggja ekki fyrir af hálfu menntamálaráðuneytisins. Nauðsynlegt er að vekja athygli á niðurlaginu í umsögn fjárlagaskrifstofu þar sem vakin er athygli á því að samþykktir ríkisstjórnarinnar um meðferð mála við 2. umr. um fjárlagafrumvarp gerir ráð fyrir því að frumvörpum sem leiða til aukinna útgjalda skuli fylgja tillögur um hvernig dregið verði úr öðrum útgjöldum á móti til að útgjaldaramminn raskist ekki. Því er skemmst frá að segja að tillögur um slíkar mótvægisráðstafanir vegna þessa frumvarps liggja ekki fyrir af hálfu menntamálaráðuneytisins, svo það sé alveg ljóst.

Meira um skerðingu náms til stúdentsprófs. Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson sagði í ræðu sinni að í núgildandi lögum væri ekki tilgreindur einingafjöldi til stúdentsprófs og það er alveg rétt. Hann undrast því hversu hávær sú krafa er í umræðunni um þetta frumvarp að nú skuli menn endilega vilja tilgreina það í lögum. Svarið við því er afar einfalt. Menn treysta ekki orðum hv. þm. Sigurðar Kára Kristjánssonar eða orðum hæstv. menntamálaráðherra vegna þess að bæði tvö hafa lýst sjónarmiðum áður um það að æskilegt sé að stytta nám til stúdentsprófs og það eigi að vera markmið í sjálfu sér. Hæstv. menntamálaráðherra ferðaðist um landið og heimsótti alla framhaldsskólana sumarið 2006, ef ég man rétt, og reið nú ekki feitum hesti frá þeim túr vegna þess hvernig hún talaði um styttingu náms til stúdentsprófs. Þess vegna óskar fólk eftir því nú að einingafjöldi til stúdentsprófs verði skilgreindur í lögum vegna þess að menn treysta ekki þeirri sleggju sem hér er á lofti, að stefnt sé að niðurskurði stúdentsprófs eða að skerðingu náms til stúdentsprófs.

Þau sjónarmið voru nokkuð skýr í máli starfsmanna menntamálaráðuneytisins sem komu fyrir nefndina, að ef tækist að koma fleiri nemendum gegnum skólakerfið á skemmri tíma spöruðust fjármunir. Og til hvers ætluðu starfsmenn ráðuneytisins að nota þá fjármuni? Hvað ætluðu þeir að gera til að selja okkur sem vorum andsnúin því að gera það að sjálfstæðu markmiði að fjölga þeim sem taka stúdentspróf á þremur árum? Jú, þessa fjármuni sem átti að spara átti að nota til að auka gæði skólastarfs fyrir þá sem þurftu lengri tíma til að ljúka náminu.

Þetta er reikningsdæmi, hæstv. forseti. Reikningsdæmið í ráðuneytinu lítur þannig út að það eigi að vera keppikefli að stytta nám þeirra sem geta tekið námið á þremur árum. Það eigi að vinna „aktíft“ að því og þá losni peningar sem hægt sé að nota til að auka gæði skólastarfsins fyrir þá sem þurfa lengri tíma. Í sjálfu sér er hægt að segja að það séu skiljanlegar hugmyndir á bak við þetta einangraða reikningsdæmi en það hefur enga þýðingu ef við horfum á heildina. Ef við horfum á alla framhaldsskólaflóruna og hversu ólíkir skólar þar eru. Og nú vil ég endilega undirstrika það, hæstv. forseti, út af frammíköllum við ræðu minni að ég er hlynnt því og hef aldrei andæft því, ekki í eitt einasta skipti, að til staðar eigi að vera sá möguleiki að ungir framhaldsskólanemar geti tekið stúdentspróf á þremur árum. Sá möguleiki er til staðar í kerfinu í dag og hann á auðvitað að vera áfram til staðar. Ég er að andæfa því að stýra eigi „aktíft“ námi framhaldsskólanema inn á þá braut að reglan verði sú að stúdentspróf sé tekið á þremur árum og að því leyti til skert nám.

Þessi sjónarmið starfsmanna ráðuneytisins sem ég lýsti áðan endurspegla að mínu mati þær áherslur sem menntamálaráðherra aðhylltist áður en 10 skrefa samkomulagið var gert við Kennarasamband Íslands. Það er mat minni hluta menntamálanefndar að stytting náms til stúdentsprófs sé innbyggð í það fyrirkomulag sem mælt er fyrir um í frumvarpinu. Það byggist á þeirri staðreynd að frumvarpið

tilgreinir hvorki einingafjölda né námstíma til stúdentsprófs. Núverandi stúdentspróf eru 140 námseiningar sem miðað er við að nemendur ljúki á fjórum árum en í fyrirmælum frumvarpsins er hvorki ljóst hversu margar nýjar einingar stúdentsprófið verður né heldur hve mörg námsár eru til stúdentsprófs.

Til þess að tryggt verði að frumvarpið leiði ekki til skerðingar náms til stúdentsprófs þyrfti a.m.k. að tilgreina lágmarkseiningafjölda sem gert væri ráð fyrir að nægði til stúdentsprófs. Þá þyrfti einnig að ganga úr skugga um það hvernig kröfur háskólanna til nýnema eru að þróast og þetta er mjög mikilvægt atriði. Ekki var gerð nein tilraun til þess í vinnu menntamálanefndar við frumvarpið að grennslast fyrir um sjónarmið háskólanna hvað þennan þátt varðar að öðru leyti en því að við fengum umsögn frá Háskóla Íslands og reyndar fleiri háskólum. Það er sérstaklega umsögn Háskóla Íslands sem ég bendi fólki á að lesa og hún fylgir minnihlutaálitinu sem fylgiskjal. Það er mat minni hluta nefndarinnar að hætta sé á að stúdentspróf það sem frumvarpið mælir fyrir um mæti ekki kröfum háskóla hvorki hér á landi né erlendis og að það feli í sér hættu á að taka þurfi upp sérstakan undirbúning eða aðfaranám að fagnámi í háskólum. Slík niðurstaða yrði að okkar mati óásættanleg fyrir íslenska stúdenta og íslenska skólakerfið. Undir þetta sjónarmið var raunar tekið í menntamálanefnd þó svo að málið hafi verið afgreitt frá nefndinni með þessari innbyggðu hættu. Minni hlutinn telur nauðsynlegt að lög um framhaldsskóla tilgreini með hvaða hætti tengsl og samstarf framhaldsskóla og háskóla eiga að vera hvað varðar námsundirbúning stúdenta.

Umsögn Háskóla Íslands um frumvarpið styður þessi sjónarmið, en í henni segir að þetta nýja fyrirkomulag muni kalla á sérstaka skoðun innan Háskóla Íslands með hliðsjón af þeim undirbúningi sem háskólinn telur nauðsynlegan til þess að nemendur geti tekst á við háskólanámið. Það vekur einnig athygli í umsögn Háskóla Íslands að ekki er tekin afstaða til þeirrar nýjungar sem fólgin er í því að framhaldsskólum verði heimilað að bjóða upp á viðbótarnám að loknum skilgreindum námslokum. Enda er það mat minni hlutans að sú hugmynd sé vanreifuð

Hæstv. forseti. Ég hvet áhugasama að lesa og kynna sér vel umsögn Háskóla Íslands en í henni kemur fram greining á því hvernig þær einingar sem þó eru tilgreindar í frumvarpinu og greinargerð með því koma út annars vegar í þriggja ára formúlunni og hins vegar fjögurra ára formúlunni og samanburður á þessum hlutfallstölum, þ.e. hvernig kjarnagreinar flétta sig annars vegar í gegnum þriggja ára formúluna og hins vegar í gegnum fjögurra ára formúluna, gæti bent til þess að námstími til stúdentsprófs verði samkvæmt hugmyndafræði frumvarpsins þrjú ár. Háskólinn tekur því undir þau sjónarmið sem framhaldsskólakennarar hafa haldið hér fram og við minni hluti menntamálanefndar sömuleiðis.

Frumvarpið gerir ráð fyrir nýju einingakerfi sem svarar til þess einingakerfis sem tekið var upp á háskólastigi með gildistöku laga nr. 63/2006, um háskóla. Rökin fyrir því eru að okkar mati afar veik og eiga sinn þátt í því að fullyrðingar í greinargerð um að slíkt einingakerfi sé nú í auknum mæli tekið upp í framhaldsskólum þeirra landa sem taka þátt í Bologna-ferlinu eru órökstuddar. Við höfum ekki fengið upplýsingar inn á borð nefndarinnar um einn einasta framhaldsskóla í Evrópu sem er að taka upp þessar háskólaeiningar. Og ég bið hv. þm. Sigurð Kára Kristjánsson, formann nefndarinnar, að koma í þessari umræðu með dæmi um framhaldsskóla í Evrópu sem eru að taka upp þessar háskólaeiningar. Námseiningar þar sem miðað er við vinnuframlag nemanda, X-einingar eða hvað þær eru kallaðar og fylgja Bologna-ferlinu, og okkur er kunnugt um að háskólarnir eru að innleiða í auknum mæli og háskólasamfélagið skilur þær en það skilur enginn hvernig á að innleiða slíkar einingar inn í framhaldsskólann. Meiri hlutinn í menntamálanefnd leggur ekki fram eitt einasta dæmi um framhaldsskóla í Evrópu sem eru að taka upp þessar einingar. Ég krefst þess vegna að hv. þingmenn meiri hlutans leggi fram einhverja staðfestingu á því að einhvers staðar sé verið að hugsa þessa hugsun, kannski eru menn að hugsa hugsunina en ég tel mig vita að ekki sé enn dæmi um neinn framhaldsskóla sem hafi tekið þetta upp.

Hinu nýja einingakerfi er ætlað að mæla vinnuframlag nemenda, í stað kennslustunda sem miðað hefur verið við fram að þessu, en engu er slegið föstu um tímalengd náms til stúdentsprófs í frumvarpinu. Það kemur þó fram að hið nýja framhaldsskólapróf skuli vera 90–120 einingar, eitt og hálft til tvö námsár. Af því leiðir að stúdentspróf hljóti að vera lengra en 120 einingar. Það er því ýmislegt sem maður getur ráðið í, þetta eru dulrúnir sem maður getur ráðið í í frumvarpinu því að eitt er annað er sagt um einingar þó svo að menn skirrist við að segja hvað þeir ætli að hafa margar einingar til stúdentsprófs. Það er hins vegar ekki ljóst hvort dregið verði úr vægi kjarnagreina, en að okkar mati benda líkur til að svo verði. Þær líkur eru reiknaðar út í umsögn Háskóla Íslands sem ég gerði grein fyrir áðan.

Jafngilding bóknáms og verknáms er eitt af meginmarkmiðum frumvarpsins, þ.e. að stúdentspróf af verknámsbrautum verði jafngilt prófi af bóknámsbrautum. Frumvarpið mælir hins vegar ekki í neinu fyrir um á hvern hátt þetta skuli tryggt. Í greinargerð frumvarpsins má lesa misvísandi sjónarmið hvað þetta varðar. Minni hlutinn tekur undir þau sjónarmið að efla þurfi verknám og starfstengt nám en svigrúm skóla til að móta nýjar og fjölbreyttar verknámsbrautir nægir ekki eitt og sér til að tryggja jafnstöðu stúdentsprófs af verknámsbrautum og bóknámsbrautum. Það hljóta menn að sjá í hendi sér. Í vinnu menntamálanefndar við frumvarpið var ekki gerð nein tilraun til að svara áleitnum spurningum á borð við það hverjar „almennar kröfur“ háskóla séu. Ekki heldur hvort stúdentspróf þar sem stór hluti af náminu er verkleg þjálfun veiti aðgang að Háskóla Íslands. Ekki heldur hvort jafngilding námsgreina geti auðveldað bóknámshneigðum nemendum að ljúka starfsnámi, t.d. sveinsprófi í iðngrein. Þessum spurningum var varpað til nefndarinnar en voru ekki ræddar.

Það er nokkuð ljóst, hæstv. forseti, og ég nefni aftur hér til sögunnar umsögnina frá Háskóla Íslands, að háskólar sækjast eftir hæfum nemendum og þeir vilja auðvitað almennt ekki takmarka aðgang eða gera mjög sérhæfðar inntökukröfur. Í umsögninni segir að þær leiðir sem gert er ráð fyrir að háskólinn geti farið til að taka inn nemendur séu ýmsar, m.a. samræmd inntökupróf í háskólann, ýmsar leiðir

sem verði nær óhjákvæmilegar í þessu fjölbreytta umhverfi, því að ekki sé unnt að meta hvaða leið Háskóli Íslands muni fara fyrr en námsbrautalýsingar framhaldsskólanna liggi fyrir. En það sé nokkuð ljóst að breytingin kalli á mun meiri vinnu innan háskólans við að yfirfara umsóknir þar sem inntökuskilyrði geta verið mjög mismunandi milli deilda og námsgreina, skráning í eina deild eða námsgrein veiti ekki sjálfkrafa rétt til skráningar í aðra og því fjölbreyttari sem samsetning stúdentsprófanna verður því líklegra sé að háskólinn þurfi að vera með sérstakt inntökupróf til að tryggja að nýnemar hafi nægilegan undirbúning.

Við verðum að gera okkur grein fyrir því hvað hér er á ferðinni. Háskóli Íslands segir að það kerfi sem hér er verið að innleiða í framhaldsskólann kalli á mjög aukna vinnu háskólans við það að taka inn nýnema. Og ég minni á það, hæstv. forseti, í þessari umræðu af því við erum einnig með til umfjöllunar á lokadögum þingsins frumvarp til laga um opinbera háskóla og þar hefur verið mjög umdeilt ákvæði um gjaldtökuheimildir. Þar er talað um skrásetningargjöldin, 45 þús. kr. sem nemum í opinberum háskólum er gert að greiða í skrásetningargjöld. Það kemur fram í umsögn Háskóla Íslands að að öllum líkindum verði að hækka þessi gjöld mjög fljótlega, um leið og farið verður að vinna eftir þessu frumvarpi meiri hlutans verður örugglega hækkun á skráningargjöldum í Háskóla Íslands af því að það verður miklu meiri vinna fólgin í því að greina hvert og eitt stúdentspróf. Sömuleiðis segir í frumvarpi til laga um opinbera háskóla varðandi gjaldtökuheimildirnar að háskóla sé heimilt að afla sér tekna með „gjöldum til að standa undir útgáfu staðfestra vottorða, gerð, fyrirlögn og yfirferð stöðu-, inntöku-, upptöku- og fjarprófa“ — ég undirstrika orðið inntökuprófa. Verið er að innleiða gjaldtökuheimild í nýju lögin um opinbera háskóla fyrir háskólana til að setja í auknum mæli á inntökupróf. (Gripið fram í.) Þetta stendur í frumvarpinu um opinberu háskólana.

Hæstv. forseti. Framhaldsskólafrumvarpið gerir ráð fyrir auknu eftirliti af hálfu menntamálaráðuneytisins með skólastarfi í framhaldsskólum, þar með talið eftirliti með gæðum náms. Með hliðsjón af auknu námsframboði og auknu frelsi skóla til að setja á fót námsbrautir má að sjálfsögðu sjá í hendi sér að umfang eftirlits verður aukið og umfang þeirra starfa sem unnin eru í menntamálaráðuneytinu, sérstaklega hvað varðar eftirlit með gæðum náms, hlýtur að aukast. Að þessu getum við ekki gengið gruflandi, við verðum að gera okkur grein fyrir því að hér er um talsvert umfangsmikið starf að ræða ef vel á að vera úr garði gert.

Ég held að við hljótum öll að vera sammála um að mjög öflug deild verði að vera til staðar innan menntamálaráðuneytisins til þess að vinna þá vinnu sem þetta gæðaeftirlit útheimtir. Þetta er tímafrekt eftirlit og þetta er mannfrekt verkefni og það verður ekki séð í okkar huga í minni hlutanum að forsendur fjárlagaskrifstofu hvað þennan þátt varðar séu raunsæjar, en þeir gera einungis ráð fyrir einu stöðugildi í menntamálaráðuneytinu. Tiltekinn fjöldi úttekta, sem nefndur er í kostnaðaryfirlitinu, dugir að okkar mati skammt ef námsbrautum fjölgar verulega á skömmum tíma. Hér teljum við því í minni hlutanum að það sé verulega vanáætlað sem sett er fram í kostnaðarmati fjárlagaskrifstofu. Það er einnig mat minni hluta nefndarinnar að grundvöllur nýrra námsbrauta sé aukin fagmennska í skólunum sjálfum fyrst og fremst og traust milli ráðuneytis og skólasamfélagsins og það sé hluti af því að tryggja gæði námsins að byggja undir þetta traust.

Virðulegi forseti. Mig langar að segja nokkur orð um kaflann um náms- og starfsráðgjöf en frumvarpið gerir ráð fyrir auknu vægi náms- og starfsráðgjafar í framhaldsskólum, en ekki er lagt til að fara þá leið sem tryggja mundi slíkt vægi til fulls að okkar mati. Þar er átt við lögverndun starfsheitis náms- og starfsráðgjafa. Mikillar tregðu gætir hjá stjórnvöldum varðandi fjölgun lögverndaðra starfsheita, en þegar ásetningur er um að minnka brottfall úr framhaldsskólum, og það er viðurkennt aftur og aftur að fullgildir náms- og starfsráðgjafar geti þar komið að mestu gagni í færni sinni og þekkingu, er það óskiljanlegt að mati minni hlutans að synjað skuli um slíka löggildingu fyrir náms- og starfsráðgjafa. Ég tel því að taka þurfi það til sérstakrar skoðunar hvers vegna þessi tregða er til staðar og hvort ekki sé hægt að vinna á henni einhvern bug. Mér hefur fundist samstaða í menntamálanefnd um mikilvægi starfa náms- og starfsráðgjafa, tekið er undir að öllu leyti í orði kveðnu þær kröfur sem náms- og starfsráðgjafar setja fram en ekki er tekið undir þá kröfu að þeir fái löggildingu sem tryggir þeim að þeirra mati stöður innan skólanna.

Að okkar mati í minni hlutanum skortir mjög á að í frumvarpinu séu skilgreind þau viðmið sem liggja eiga til grundvallar faglegri náms- og starfsráðgjöf og að frumvarpið endurspegli þá áherslu sem látið er í veðri vaka að eigi að leggja í þennan þátt í framhaldsskólunum. Það er mat minni hluta menntamálanefndar að tímabært sé að lögvernda starfsheiti náms- og starfsráðgjafa, og slík lögverndun sé forsenda þess að markmið frumvarpsins um aukið vægi náms- og starfsráðgjafar náist. Um þessar mundir er kjörið tækifæri til að stíga þetta skref. Hvers vegna? Jú, vegna þess að verið er að endurskoða MA-námið í náms- og starfsráðgjöf. Sú endurskoðun stendur nú yfir og það væri í samræmi við aukið vægi kennaramenntunar, sem er í vændum samkvæmt því frumvarpi sem var hér til 2. umr. í nótt, og er eitt þeirra fjögurra mikilvægu frumvarpa sem nú stendur til að gera að lögum, að fara í þessa lögverndunarvinnu nú samhliða þessari endurskoðun á MA-náminu.

Breytingartillaga meiri hlutans hvað þetta atriði varðar er góðra gjalda verð. Hún lýsir ákveðnum vilja en hún hefur að mati okkar í minni hlutanum harla litla þýðingu vegna þess að ekki er kveðið skýrt að orði um það hverjum er ætlað að sjá um þá ráðgjöf sem 37. gr. frumvarpsins kveður á um. Til þess að greinin nái tilgangi sínum þyrfti að taka fram að nemendum standi til boða náms- og starfsráðgjöf ásamt fræðslu um nám og starfsval. Slíka þjónustu ættu náms- og starfsráðgjafar að veita. Jafnframt þyrfti að geta þess í skólanámskrá á hvern hátt skóli telji þessu hlutverki best sinnt og hvernig standa eigi að miðlun upplýsinga um nám og námsleiðir til nemenda og foreldra eða forráðamanna þeirra.

Hæstv. forseti. Varðandi gjaldfrjálsan framhaldsskóla, sem er hugmynd sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum lagt fram tillögur um, er hér kafli þar um í áliti minni hlutans. Ég minni engu að síður á þingsályktunartillögu frekar en frumvarp sem lagt er fram af hv. þm.

Árna Þór Sigurðssyni sem 1. flutningsmanni. Hún hefur verið lögð fram á þessu þingi, hefur trúlega ekki verið afgreidd enn til nefndar en mætti skoða þau sjónarmið sem þar er fjallað um og lögð eru til í samhengi við það sem við leggjum til í minni hluta menntamálanefndar.

Þau ákvæði frumvarpsins sem lúta að gjaldtöku í 45. gr. frumvarpsins uppfylla að okkar mati ekki kröfuna um gjaldfrjálsan framhaldsskóla. Það er mat minni hlutans að framhaldsskólinn skuli vera gjaldfrjáls fyrir alla nemendur, að allir þættir í starfi framhaldsskólanna sem leiða af lögbundinni þjónustu þeirra skuli vera án gjaldtöku. Það eru mikil vonbrigði að meiri hluti nefndarinnar skuli ekki einu sinni gera tillögu um að framhaldsskólinn verði gjaldfrjáls fyrir ólögráða nemendur, þ.e. til 18 ára aldurs. Það er mat minni hlutans að gjaldtaka sú sem frumvarpið kveður á um auki misrétti til náms og nauðsynlegt sé að gera áætlun um gjaldfrjálsan framhaldsskóla hið fyrsta.

Þetta er miður í ljósi yfirlýsinga Samfylkingarinnar í aðdraganda kosninga. Ég hefði haldið að þessi sjónarmið ættu bandamenn innan Samfylkingarinnar og þess vegna hefði ég haldið að þeir þingmenn Samfylkingarinnar sem starfa í menntamálanefnd hefðu átt að berjast fyrir þessum sjónarmiðum í nefndinni en við urðum ekki vör við að mikilli væri orku eytt í það.

Það er nauðsynlegt, virðulegi forseti, að þeir nemendur sem ekki eiga kost á að sækja framhaldsskóla daglega frá heimili sínu fái notið hærri dvalarstyrks og aðgengis að gjaldfrjálsu fjar- og dreifnámi. Til að ná þeim markmiðum þarf að tryggja að hvorki verði innheimt innritunargjald né efnisgjald eða gjald fyrir nám utan daglegs starfstíma eða utan reglubundins starfstíma að sumri, en ákvæði frumvarpsins hvað gjaldtökuheimildir varðar um þessa þætti eru alveg skýr. Þessu erum við mótfallin í minni hlutanum og teljum að gjaldtökuheimildirnar stríði gegn sjónarmiðum minni hluta menntamálanefndar um jafnrétti til náms burt séð frá aldri og búsetu.

Það er niðurstaða okkar í þessu nefndaráliti að mörg af yfirlýstum markmiðum frumvarpsins um framhaldsskólann séu góð, þau gefi möguleika á endurnýjun framhaldsskólastigsins. Hins vegar liggi ljóst fyrir að margar þeirra leiða sem mælt er fyrir um í frumvarpinu stríði beinlínis gegn þeim markmiðum. Stærstu ágreiningsatriðin hafa verið talin upp hér að framan, en um önnur er vísað til fjölda efnismikilla athugasemda sem menntamálanefnd bárust á þeim tíma sem málið var til skoðunar í nefndinni. Þá er ljóst að mistekist hefur að skapa nauðsynlega sátt um frumvarpið meðal skólafólks, en slík sátt er grundvöllur þeirra róttæku breytinga sem stjórnvöld hafa hug á að gera á framhaldsskólanum. Auðvitað eru róttækar hugmyndir um breytingu framhaldsskólans, í framhaldsskólanum sjálfum, innan framhaldsskólans, meðal kennara, meðal nemenda og meðal stjórnarandstöðu hér á þinginu, en ekki í þeim anda sem settur er fram í frumvarpinu. Í ljósi þess sem hér hefur verið sagt hlýtur minni hlutinn að vara við því að málið verði keyrt með meirihlutavaldi í gegnum atkvæðagreiðslu á Alþingi. Þess vegna er það sem minni hlutinn leggur til að frumvarpinu verði vísað frá með svofelldri rökstuddri dagskrá:

„Þar sem færð hafa verið gild rök fyrir því að:

a. sú lagasetning sem í frumvarpinu felst muni ekki hafa í för með sér þá eflingu framhaldsskólastigsins sem að er stefnt,

b. að ekki liggur fyrir trúverðug greining á kostnaði við lagasetninguna eða fyrirheit af hálfu stjórnvalda um nægilegt fjármagn til framhaldsskólastigsins til að standa undir metnaðarfullum umbótum leggur minni hlutinn til að málinu verði vísað frá og tekið fyrir næsta mál á dagskrá.“

[15:24]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil taka undir með hv. þingmanni: Það er afar sorglegt að ekki skuli nást um þetta mál víðtæk sátt. Mér heyrðist af ræðu hv. þingmanns að skýringarinnar væri líklega að leita í ræðunni. En til þess að taka af allan vafa verð ég að spyrja hv. þingmann að því hvort ég hafi nokkuð misskilið eða mér misheyrst en ég heyrði ekki betur en hv. þingmaður hafi sagt að hún treysti ekki orðum ráðherra, treysti ekki orðum formanns menntamálanefndar, treysti ekki lagatexta, treysti ekki greinargerðum með frumvarpi og treysti ekki nefndaráliti meiri hluta menntamálanefndar.

Látum vera að hv. þingmaður treysti ekki þeim einstaklingum sem þarna eru nefndir en ég verð að segja eins og er að það er afar alvarlegt ef hv. þingmaður treystir ekki lögskýringartextum eða lagatextum. Þá erum við á miklum villigötum (Forseti hringir.) og sjáum að sjálfsögðu að vonlaust er að ná sátt við þingmann með slíkt viðhorf.

[15:25]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil vísa því á bug sem ég las út úr orðum hv. þingmanns að skýringanna á ósættinu um þetta mál sé að leita í ræðu minni sem ég var að flytja núna 23. maí 2008, (**ÁI:** Á árs afmæli ríkisstjórnarinnar.) á ársafmæli ríkisstjórnarinnar. Þetta ósætti hefur staðið árum saman frá því að menntamálaráðherra fór að leggja á sig krók til þess að boða styttingu náms til stúdentsprófs. Það er í ljósi þeirrar sögu sem erfitt er að mínu mati og framhaldsskólastigsins alls að treysta orðum hæstv. ráðherra og orðum þeirra sem fara sama veg. Hér segja menn — og ég hef útskýrt það í langri ræðu — að verið sé að dulbúa áform hæstv. menntamálaráðherra og Sjálfstæðisflokksins um styttingu náms til stúdentsprófs. Ég gerði mér far um að segja þetta með afar (Forseti hringir.) skýrum hætti í ræðu minni.

[15:27]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ítreka það sem ég sagði hér áðan: Það er augljóst mál að skýringin á því að við hv. þingmann var ekki hægt að ná neinni sátt þessu máli er sú að það var alveg sama hvað sagt var, það var alveg sama upp á hvaða texta var boðið, það kom alltaf nákvæmlega þetta sama sem hv. þingmaður segir afskaplega skýrt: Vegna þess að hæstv. menntamálaráðherra hefur einhvern tíma á árum áður sagt ákveðna hluti skiptir engu máli hvað sagt er í dag, hvað skrifað er í dag eða hvað samþykkt verður á Alþingi. Það sem hæstv. ráðherra sagði einhvern tíma um ákveðna þætti skal standa.

Slíkur málflutningur, virðulegi forseti, er af þeirri gerðinni að vonlaust er að eltast við að ná sátt við slík viðhorf. Því miður, virðulegi forseti, vegna þess að ég tel að mjög mikilvægt hefði verið að ná (Forseti hringir.) sem víðtækastri sátt í málinu. En þegar staðan er svona er það vonlaust verk.

[15:28]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nú erum við að tala saman. Hv. þingmaður sagði hér: Það var alveg sama upp á hvaða texta var boðið, það var ekki hægt að rökræða við mig. Fyrirgefið, hæstv. forseti, það var bara ekki boðið upp á neina texta aðra en þá sem eru í frumvarpinu og breytingartillögur frá meiri hlutanum. Það voru þeir textar einir sem boðið var upp á. (**EMS:** Þér var boðið að koma með texta.)

Ef við höfum tækifæri til að setjast niður og ræða tillögur að textum, sem væru með öðru sniði en því sem hv. þingmenn hafa lagt fram, (Gripið fram í.) skulum við gera það. Þá skulum við líka setjast niður með þeim fulltrúum framhaldsskólakennara sem flæmdir voru út úr nefndinni sem átti (Gripið fram í.) að semja þessi frumvörp.

[15:29]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður sagði í ræðu sinni að skerðing á námi til stúdentsprófs væri alvarlegt mál. Þar erum við hjartanlega sammála. Það er þess vegna sem í frumvarpinu og í nefndaráliti meiri hlutans er hvergi kveðið á um neina skerðingu.

Í lögskýringargagni, sem gengur framar orðum sem höfð eru eftir fólki frá því á árum áður, sem liggur hér fyrir þinginu, segir, með leyfi forseta:

„Af þessu má ráða þann skýra tilgang þessa frumvarps að styrkja stoðir stúdentsprófs sem undirbúnings undir nám á háskólastigi. Áréttar meiri hlutinn mikilvægi þess að nám til stúdentsprófs sé ekki skert með frumvarpi þessu.“

Þetta er lögskýringargagn, virðulegi forseti, og ef hv. þingmaður heldur því fram, eins og hún gerði í ræðu sinni, að orð manna í fjölmiðlum eða á fundum úti í bæ séu réttthærri (Forseti hringir.) lögskýringargögnum hefur hún ekki lært nokkurn skapaðan hlut um virkni lýðræðis og þingræðis í landi okkar á þeim árum sem hún hefur starfað hér.

[15:30]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég skil vel að þingmönnum Samfylkingarinnar sé heitt í hamsi út af þessu máli. Þeim á að vera það því þetta brennur á þeim núna. Öll ólgan í samfélaginu út af frumvarpinu brennur auðvitað á samfylkingarþingmönnum (Gripið fram í.) sem eru búnir… (Gripið fram í.) Við skulum meta 18. gr. frumvarpsins. Metum 18. gr. og sjáum hvað hún er galopin og óljós. Engar tryggingar eru fyrir því að þau orð sem falla, hvort sem þau eru frá hv. samfylkingarþingmönnum eða frá Sjálfstæðisflokknum eða ráðherranum, hafi tryggingar í lagatextanum fyrir því að ekki eigi að skerða nám til stúdentsprófs. Það er í þveröfuga átt sem fagfólkið í stéttinni, framhaldsskólakennarar og háskólakennarar sýna okkur fram á með gildum rökum að verði farið.

[15:31]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Enn og aftur er hv. þingmaður að opinbera vanþekkingu sína á þingræðinu. En þannig er og hefur alltaf verið að lögskýringargögn, eins og nefndarálit, eru skýr. Þeim orðum má treysta.

Virðulegi forseti. Nú segir hv. þingmaður að það sé engin trygging. Þetta lögskýringargagn er svo sannarlega trygging. Það sem er líka trygging er að fagfólkið í skólunum mun fá þessa uppbyggingu í sínar hendur, það fólk sem kann þetta best. Síðan í ofanálag erum við líka með metnaðarfulla háskóla í landinu sem eru ekkert að fara að slá af kröfum sínum hvað stúdentspróf varðar.

Virðulegi forseti. Því hefur líka verið haldið fram að hér sé verið að undirbúa einhverja uppbyggingu á fornámi í háskólanum, en í lögskýringargagninu nefndaráliti meiri hlutans segir, með leyfi forseta:

„Stúdentsprófið hafi áfram þá stöðu að veita almennt aðgang að háskólanámi og sú breyting sem gerð er í frumvarpinu leiði ekki til þess að háskólar krefji nemendur um að sitja undirbúningsnám fyrir inngöngu í deildir skólanna.“

Námið verður ekki skert (Forseti hringir.) og þetta á ekki að leiða til þess að það verði undirbúningsdeildir við háskólana, þetta kemur fram í lögskýringargagni, hæstv. forseti.

[15:32]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Lögskýringargögn ganga ekki framar lagatexta. Það er alveg ljóst. Í lagatexta 18. gr. segir, með leyfi forseta:

„Námsbraut til stúdentsprófs skal innihalda að lágmarki 45 námseiningar er skiptast milli náms í kjarnagreinum framhaldsskóla, þ.e. íslensku, stærðfræði og ensku, samkvæmt nánari ákvæðum í aðalnámskrá.“

Þetta er ófullnægjandi skilgreining á stúdentsprófi. (Gripið fram í.) Þetta er ófullnægjandi skilgreining á stúdentsprófi. (Gripið fram í.) Ég mundi segja að orðin í reglugerðinni sem hv. þingmaður las upp væru fremur valdboð en nokkuð annað þegar (Gripið fram í.) skoðuð er umsögn Háskóla Íslands sem segir að þetta kerfi sem verið er að innleiða muni auka mjög á vinnu háskólans við að taka inn nemendur og meta námið. Eftir orðanna hljóðan, eins og ég les umsögn Háskóla Íslands, kallar þetta á aðfaranám að háskólanámi.

[15:33]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Málflutningur eins og þessi kemur umræðunni og málinu í þann farveg sem það því miður er komið í, rangfærslur og vitleysa, leyfi ég mér að segja. Ég hafna því sem fram kom í ræðu hv. þingmanns að í frum-

varpinu felist einhver áform um styttingu eða skerðingu stúdentsprófsins. Ég hafna því alfarið. Það kemur fram í því nefndaráliti sem meiri hluti menntamálanefndar lagði frá sér og það kemur fram í frumvarpinu sjálfu.

Hér er verið að auka frelsi og draga úr miðstýringu. Verið er að styrkja og efla stúdentsprófið. Verið er að setja bóknám og verknám til jafns við hvort annað. Þetta er það sem við erum að gera.

Við viljum styrkja og efla stúdentsprófið og út á það gengur þessi vinna. Við viljum berjast gegn miðstýringu. Við viljum auka frelsið. Það er vegna þess að við treystum skólunum. Það gerir hins vegar hv. (Forseti hringir.) þingmaður greinilega ekki heldur vill ráðskast með alla hluti sjálf en ekki leyfa skólasamfélaginu sjálfu að móta sitt (Forseti hringir.) nám og námsleiðir.

[15:35]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Við treystum skólunum, segir hv. þingmaður. Þá spyr ég. Hvers vegna treysta skólarnir ekki ykkur?

[15:35]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Skólarnir treysta okkur. Þrátt fyrir að fram hafi komið ályktanir sem hv. þingmaður nefndi þá hvet ég hana til að lesa þær ályktanir vegna þess að í þeim er tekið undir margt af því sem fram kemur í frumvarpinu. Það er alveg á kristaltæru.

En það er dálítið pirrandi að hlusta á málflutning þingmanna stjórnarandstöðunnar í málinu sem koma hingað inn í umræðuna undir því yfirskini að þeir séu að verja stúdentsprófið, verja stúdentsprófið eins og það er. Og látið er að því liggja að í frumvarpinu sé verið að fara aðra leið en gert er í núgildandi lögum. Þar er ekki talað um einingar.

En það sem mig langar til að spyrja um fyrst hv. þingmenn telja sig vera að verja núverandi stúdentspróf: Hvaða stúdentspróf eru þeir að verja? Er það stúdentsprófið sem Hraðbraut býður upp á sem er tveggja ára námsleið? Er það stúdentsprófið sem Verslunarskóli Íslands býður upp á sem tekur fjögur ár? Er það stúdentsprófið sem framhaldsskólarnir bjóða upp, (Forseti hringir.) þ.e. fjölbrautaskólarnir sem eru þrjú eða fimm ár? Um hvaða stúdentspróf erum við að ræða? Það er nefnilega þannig að þau eru margs konar.

[15:36]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni, stúdentsprófin eru margs konar og þau verða enn þá fjölbreyttari með þessum lögum. Það er ekki slæmt.

Ég hef sagt það aftur og aftur, og menn mega ekki alltaf vera að gera manni upp skoðanir, að mikill ágreiningur er um þetta mál en það er margt í frumvarpinu sem ég hef tekið undir. Ég hef á mjög greinargóðan hátt í ræðu minni skýrt hvað það er sem ég hef á móti þessu en þá er bara sagt við mig að málflutningur eins og þessi sé ástæða þess að málið er í þessum hnút. Við verðum að reyna að tala um þetta mál á málefnalegan hátt. Það erum við að reyna að gera í menntamálanefnd. Okkur hefur ekki tekist að leysa þennan ágreining. Við treystum því ekki að það sem stjórnarliðar segja í málinu verði það sem upp á teningnum verði þegar út í lífið er komið.

Til staðfestingar á því höfum við sjónarmið Kennarasambands Íslands, Félags framhaldsskólakennara og Háskóla Íslands og fleiri háskóla og fleiri fagaðila þarna úti sem er þá eins farið eins (Forseti hringir.) og um þá sem hér stendur, skilja ekki á hvern hátt stjórnarliðar ætla að ná fram þeim (Forseti hringir.) veruleika sem þeir segjast ætla að ná fram.

[15:37]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mig langar að spyrja hv. þingmann vegna þess sem hún taldi að 23. gr. og 21. gr. frumvarpsins einkenndist af miðstýringu. Það stendur hér, með leyfi forseta: „… ef frumvarpið verður að lögum mun menntamálaráðuneytið einungis gefa út almennan hluta aðalnámskrár, sbr. 21. gr. frumvarpsins. Hinn hluti aðalnámskrár byggist á námsbrautalýsingum skv. 23. gr. sem skólarnir setja og hlotið hafa staðfestingu ráðherra.“ Sem þýðir að hver framhaldsskóli mun setja sér skólanámskrá á grundvelli almenna hlutans sem síðan grundvallar svo aftur námsbrautalýsingar sínar á því.

Í lok þessarar greinar eða á blaðsíðu 3 í áliti meiri hlutans stendur, með leyfi forseta: „Heimild ráðherra til að gefa út viðmiðunarnámskrár skv. 5. mgr. helgast af því að það kann að taka einstaka skóla einhvern tíma að byggja upp eigin námskrár eins og 1. mgr. 23. gr. gerir ráð fyrir að hver skóli geri.“

Mig langar að spyrja hv. þm. (Forseti hringir.) Kolbrúnu Halldórsdóttur, í hverju felst miðstýringin?

[15:39]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Miðstýringin felst í því að aðalnámskráin er það vel útfærð í sjálfu sér. Það er svo mikið sagt í greininni að svigrúmið sem menn segja að eigi að vera til staðar fyrir skólana, ég efast um að það sé nægjanlegt. Ég ber fyrir mig þær umsagnir sem við höfum fengið um nákvæmlega þetta atriði. Þar tala ég sérstaklega um Kennarasambandið og umsögn þess, hún fylgir frumvarpinu, og þar er röksemdafærslan greinargóð og meiri en svo að ég geti farið með hana í mínútulöngu andsvari.

[15:39]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta svaraði náttúrlega engu í hverju miðstýringin væri fólgin að mati hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur. Mig langar að spyrja hana aftur. Ef menntamálaráðherra eða menntamálaráðuneytið, óháð því hver gegnir stöðu menntamálaráðherra hverju sinni, á að hafa yfirsýn yfir og stýra og bera ábyrgð á framhaldsskólanum, setur ekki aðalnámskrá sem síðan skólarnir byggja námsbrautalýsingar sína á þar sem fram kemur innihald og ann-

að í þeim dúr, hvernig á þá ráðuneytið að geta fylgt eftir mati og eftirliti á skólastarfi?

[15:40]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. menntamálaráðherra eða menntamálaráðuneytið getur ekki fylgt eftir mati á námsbrautunum og því sem gerist í skólunum nema til staðar sé á aðalnámskrá. Það er bara þannig.

[15:40]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Ég verð að segja að það er á margan hátt sorglegt hvernig þessi umræða fer hér af stað. Við þekkjum þessa umræðu úr störfum menntamálanefndar vegna þess að það var að sjálfsögðu lagt upp með það í upphafi að ná sem allra mestri sátt í nefndinni um öll skólafrumvörpin. Það leit afskaplega vel út með það eftir 1. umr. hér í þingsal vegna þess að fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þeirri umræðu, hv. þm. Katrín Jakobsdóttir, talaði á þeim nótum. Það gaf okkur miklar og góðar vonir um að hér næðist mjög víðtæk og pólitísk sátt um öll þessi frumvörp. Það er auðvitað afar mikilvægt vegna þess að það má ekki vera þannig að skólasamfélagið geti átt von á því að öllu saman verði rústað eftir einhver ár vegna þess að stjórnmálaflokkarnir séu ekki sammála um meginatriði málsins.

Ég ætla að leyfa mér að vera svo bjartsýnn að segja að þrátt fyrir málflutning og álit minni hluta menntamálanefndar séum við sammála í grundvallaratriðum um það hvert við viljum fara, þ.e. við viljum auka frelsi framhaldsskólans um eigin málefni. Við viljum jafngilda bóknám og verknám og þar með stórefla starfsnámið í landinu. Við viljum efla menntunina. Við viljum skila nemendum út úr skólakerfinu öflugri en nú.

Þess vegna verð ég að biðja hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar að átta sig á því að það er ekki gott að sitja undir því þegar hv. þingmenn koma og snúa öllu á haus, alveg sama hvað við hv. þingmenn er sagt, alveg sama hvaða texti er settur í lagagreinar eða nefndarálit, því skal samt haldið fram að það sé stefna okkar og markmið að skerða íslenska stúdentsprófið. Vegna þess að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir fór að vitna í að ýmsir hefðu einhvern tímann sagt eitthvað — og var hún þá aðallega að tala um hæstv. menntamálaráðherra — þá vil ég biðja hv. þingmann um að rifja upp hvað ég hef sagt hér um þessi mál, m.a. um þessa fullyrðingu sem hún fór hér með. Hún ásakaði og gerði okkur nokkrum hv. þingmönnum upp skoðanir en bað hins vegar um að það yrði ekki gert við sig.

En við þekkjum hins vegar málflutninginn frá þeim stjórnmálaflokki sem hv. þingmaður kemur úr og þetta er býsna algengt þar, að gera öðrum upp skoðanir en þola síðan ekki að það sé rökrætt því að þá er verið að gera hv. þingmanni upp skoðanir. Það má að sjálfsögðu ekki vegna þess að heilagleikinn er mjög mismunandi í þessum þingsal. (Gripið fram í.)

En ég ítreka að ég leyfi mér að vera bjartsýnn á að meginatilgangurinn sé sameiginlegur. Tveir stjórnarandstöðuflokkar hafa þó metið það svo að þeir gætu hugsanlega reynt að veiða í gruggugum sjó eitthvað sem gæti skilað þeim áfram. Ég held hins vegar að málflutningur þeirra muni virka þveröfugt vegna þess að á honum er ekki byggjandi. Nefndarálitið ber það með sér að hér er verið að leita að ágreiningi og ef hann finnst ekki í textum þá er bara fullyrt að það eigi samt sem áður að vera þannig.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir segir m.a. að vissulega sé stúdentsprófið afskaplega fjölbreytt í dag og að það verði enn fjölbreyttara með því frumvarpi sem hér verður væntanlega samþykkt á næstunni. Það sé af hinu góða. Ég er algjörlega sammála hv. þingmanni. Ég held að það sé af hinu góða og sé afar mikilvægt en svo er bætt við að það geti hins vegar haft hinar verstu afleiðingar.

Ef við erum alltaf svo hrædd við framtíðina og treystum engum til þess að leiða okkur áfram í framtíðinni og einna síst þeim sem eru á vettvangi, þá skil ég vel þennan ótta. Ég finn hins vegar ekki fyrir þessum ótta. Ég er mjög bjartsýnn á að skólasamfélagið á framhaldsskólastigi á Íslandi geti leitt þessa vegferð til góðs. Af hverju segi ég það? Vegna þess að ég tel mig tala af töluverðri reynslu. Ég hef tilheyrt þessu skólasamfélagi, ég hef verið á þessari vegferð og ég hef séð þegar skólarnir hafa haft frelsi til þess að þróast til hvers það hefur leitt. Það er í raun og veru grundvöllurinn fyrir því framhaldsskólakerfi sem við höfum í landinu.

Við áttum hér nokkra menntaskóla fyrir ekki mjög löngu síðan. Þeir sprungu, skólakerfið var að springa. Sem betur fer var gefið frelsi til þess að þróa framhaldsskóla og þá kom fjölbrautakerfið upp. Þá kom það einingakerfi upp sem nú ríkir í framhaldsskólunum. Það var þróað innan framhaldsskólanna. Það var ekki Alþingi sem kom með í einhverjum lagatexta nákvæmar fyrirskipanir um það hvernig þessir hlutir ættu að vera og hvernig þeir ættu að þróast.

En það skyldi þó ekki vera að meginandstaða hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur sé í raun og veru sú að það sé skortur á miðstýringunni í frumvarpinu sem sé ástæðan fyrir andstöðunni, að hv. þingmaður þori ekki að koma hreint fram og segja að það sé þess vegna. En mér heyrist að undirtónninn sé sá að það þurfi í raun og veru að mati hv. þingmanns að setja í lagatextann hvert einasta skref sem stíga eigi í þróun framhaldsskóla á Íslandi. Ég lýsi því yfir að ég er algjörlega andsnúinn slíku. Ég tel að það sem sé brýnast í þróun framhaldsskóla á Íslandi í dag sé að losa um of mikla miðstýringu, gefa aukið frelsi út í skólaumhverfið.

Og ég verð að segja alveg eins og er að ég er á margan hátt miður mín yfir bréfi sem sent var til okkar allra þingmanna undir yfirskriftinni *Opið bréf Félags framhaldsskólakennara til þingmanna*. Ég vil vera hreinskilinn með það. Ég sagði áðan að ég tilheyrði þessu samfélagi og mér bregður þegar ástandið er þannig í forustu eins undirfélags eða deildar, eða hvað sem við köllum það, innan Kennarasambands Íslands, að vantraustið til skólasamfélagsins er með slíkum eindæmum. Það hlýtur einhver skýring að vera á þessu. Ég held að hún geti hugsanlega legið í því að samskiptin milli þessa félags og menntamálaráðuneytisins hefur um nokkurt skeið ekki verið með þeim hætti sem æskilegt er, því miður.

Þá er það að sjálfsögðu verðugt verkefni að bæta úr því vegna þess að það er algjörlega klárt að frumvarpið sem hér

liggur fyrir og boðar miklar breytingar, skapar gífurleg tækifæri, skapar möguleika á því að gera framhaldsskólana miklu öflugri, gefa þeim tækifæri til þess að sækja fram. Það hefur því miður ekki verið nægilega öflugt að undanförnu, verður ekki gert nema með samstarfi allra þessa aðila. Þess vegna er það m.a. gert í nefndaráliti meiri hluta nefndarinnar að leggja sérstaka áherslu á það hvernig þetta skuli fara fram, þ.e. að ráðuneytið, framhaldsskólakennararnir og skólameistararnir eða stjórnendurnir í framhaldsskólunum myndi saman hóp sem leiði þessa innleiðingu. Þessir hópar stjórni þróuninni og tryggi að skólarnir verði sem mest í takt. Allt er þetta skráð í nefndarálit meiri hlutans.

Ég ætla áfram að leyfa mér að vera bjartsýnn þótt það sé kannski algjörlega borin von að geta haft áhrif á fulltrúa minnihlutaflokkanna í menntamálanefnd, þá tvo sem þar eru í minni hluta. Ef það er rétt sem hér hefur komið fram að það skipti engu máli hvað skrifað er og hvað sagt er þá hefur þessi bjartsýni kannski ekkert upp á sig. En ég ætla að leyfa mér að hafa hana meðan stætt er og vona að þegar hv. þm. Höskuldur Þórhallsson, sem er talsmaður Framsóknarflokksins í þessu máli, kemur hér fram — að það sé eitthvað ljós í málflutningnum. (**HöskÞ:** Að sjálfsögðu.) Það er mjög mikilvægt að allir þeir sem vilja fara þessa leið og treysta framhaldsskólasamfélaginu til þess að leiða okkur áfram, láti það koma fram en týni ekki sjálfum sér í einhverjum málatilbúnaði sem er víðs fjarri raunveruleikanum. Það er grundvallaratriði.

Ég sagði áðan að ég væri á margan hátt mjög miður mín yfir því opna bréfi sem við fengum frá Félagi framhaldsskólakennara. Ég ætla ekki að fara yfir það í smáatriðum en ég ætla hins vegar að vekja athygli á nokkrum atriðum. Ég verð að segja alveg eins og er að ef þetta eru upplýsingar sem hinn almenni kennari fær um það frumvarp sem hér liggur fyrir og um þá vinnu sem átt hefur sér stað í menntamálanefnd — ekki bara á formlegum fundum hennar heldur í samráði við ýmsa aðila — þá er að miður. (**HöskÞ:** Menn lesa það sem kemur frá Alþingi.) Það er grundvallaratriði þegar við erum í alvarlegri umfjöllun um alvarleg mál sem skipta okkur miklu máli þá verða allir aðilar að átta sig á því að okkur ber að fagna því sem jákvætt er og samstaða næst um. Það hlýtur að verða fyrsta atriðið, að fagna því sem næst rétt fram og vekja athygli á því. Síðan er auðvitað eðlilegt að hagsmunafélög veki athygli á því sem betur má fara. En að gefa það í skyn að fólk sé í hópi sem hafi tapað öllu og ekkert unnið, það er ósanngjarnt. Það er líka ósanngjarnt gagnvart hópnum sjálfum vegna þess að að sjálfsögðu hefur verið tekið gífurlegt tillit til hans enda skiptir hann nær öllu máli í því hvernig til tekst. Það er ekki gott upphaf ef jafnöflugur og mikilvægur hópur vill gefa þá mynd af sér að hann hafi ekki áhuga á því að efla framhaldsskólann.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir nefndi hér áðan að líklegt væri miðað við þetta að kröfur og skipulag háskólanna á aðfaranámi eða fornámi eða frumgreinadeildum inn í háskólana mundu stóraukast. Staðreyndir dagsins í dag eru hins vegar þær að þetta hefur verið að vaxa, að mínu mati of mikið. Ég tel að þetta frumvarp sé sókn í öfuga átt. (**GÁ:** Hvað segja kennarar?) Hv. þm. Guðni Ágústsson, ég hef ekki trú á því að þú hafir tök á því að geta fullyrt hvað allir kennarar segja. Það vill til að vísu að ég þekki býsna stóran hóp kennara og ég veit vel (**GÁ:** Hvað um forustumennina?) að þannig er það að sjálfsögðu. Það eru skiptar skoðanir í hópi kennara og það er eðlilegt að svo sé. (Gripið fram í.) Það fer alveg eftir því, hv. þingmaður, fyrir hvaða samtök þú ert að tala og í hvaða samtök þú ert að vitna. Það snýst um það.

Ég ætla að segja frá stuttri heimsókn sem ég átti í lítinn framhaldsskóla úti á landi fyrir ekki alls löngu. (Gripið fram í.) Ég get nafngreint þann framhaldsskóla þrátt fyrir það að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hafi ekki haft tök á því að vera í sömu heimsókn. En hv. þm. Birkir Jón Jónsson var í sömu heimsókn og getur væntanlega staðfest það sem ég mun segja hér.

Þetta var framhaldsskólinn á Laugum. Þar er verið að vinna mjög metnaðarfullt starf og verið er að gera ákveðnar tilraunir í skólastarfi. Þar var það álit algjörlega kristaltært að koma þyrfti þessu frumvarpi í gegnum þingið sem allra fyrst vegna þess að ef það yrði að lögum þá mundi það skapa skólanum gífurleg sóknarfæri. Það mundi auka möguleikana. Þess vegna vil ég segja við hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur sem taldi sig hafa gífurlegar áhyggjur af litlum framhaldsskólum úti um land — ég hef sjálfur starfað í slíkum skóla og þykist þekkja þarfir þeirra og hvernig þeir helst geta þróast: Það er einmitt svona fyrirkomulag sem slíkir skólar þurfa, þ.e. að hafa frelsi til þess að setja námið saman miðað við sitt umhverfi. Með því móti geta þeir þjónað umhverfi sínu sem allra best vegna þess að í dag er framhaldsskólinn þannig settur að hann veitir nærþjónustu. Hann er svo mikill hluti af samfélaginu. Hlutverk framhaldsskóla er stórt. Síðan hefur hann að sjálfsögðu það mikilvæga hlutverk að undirbúa nemendur undir áframhaldandi nám eða til starfa í atvinnulífinu og það er ekki síður mikilvægt.

Þá vil ég, herra forseti, fá að koma örlítið að því frumvarpi sem hér liggur fyrir. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir fór yfir þann kafla sem ég get sagt að sé hluti af sorgarsögu undirbúningsins. Ég tel hins vegar mjög mikilvægt að það komi fram frumvarpið er að stórum hluta byggt á tillögum frá svokallaðri starfsnámsnefnd. Ég var svo heppinn að eiga sæti í þeirri nefnd og þar náðist víðtæk samstaða um ákveðin grundvallaratriði, ekki bara milli stjórnmálamanna og stjórnenda skólanna heldur líka atvinnulífsins og samtaka kennara. Það var raunverulega allt borðið sem náði samstöðu um ákveðin grundvallaratriði.

Þau grundvallaratriði eru að mestu leyti hér inni, t.d. jafnstaða náms, þ.e. að verknámið og bóknámið séu sett við sama borð. Það er auðvitað flókin vinna að tryggja fullkomlega að það takist og það er auðvitað mikilvægt að allir taki þátt í því. Þess vegna vil ég vera bjartsýnn áfram um að þegar vígamóður rennur af því fólki sem tekur nú þátt í baráttunni þá komi allir saman í þennan leiðangur vegna þess að það er mikilvægur leiðangur sem er fram undan.

Ég bið hv. þingmenn stjórnarandstöðunnar um að sýna þeim hv. þingmönnum sem rita undir meirihlutaálit menntamálanefndar þá lágmarksvirðingu að taka trúanlegan textann sem þar er sem er útlistun á lagatextanum. Það er skilningur okkar og ég tel að við eigum rétt á því að fullt

mark sé tekið á nefndarálitinu. Við lítum þá bara á fyrstu ræðu hér í umræðunni sem einhvers konar slys og vonum að það verði ekki endurtekið hér í dag. Það sem við segjum, það sem við höfum skrifað, það meinum við, það eru skoðanir okkar.

Hv. þingmaður, (Gripið fram í.) sú fullyrðing sem kemur m.a. fram í nefndaráliti sem hv. þingmaður skrifar undir, að við meinum ekkert með því þegar við tölum um að við séum á móti því að skerða stúdentsprófið, er ekki rétt. (Gripið fram í.) Við meinum það fullum fetum að við ætlum ekki að standa að skerðingu stúdentsprófsins. (Gripið fram í.) Við ætlum hins vegar ekki að fullyrða, eins og mér virðist að sumir hv. þingmenn treysta sér til að gera, að allir muni ljúka stúdentsprófi á skemmri tíma. Ég ætla heldur ekki að fullyrða um að það verði ekki einhverjir sem gera það. Ég vona að þeir verði fleiri sem geta tekið stúdentsprófið þess vegna á skemmri tíma (Gripið fram í.) vegna þess (Gripið fram í.) að það virðist því miður vera — ég ætla að leyfa mér að vera áfram bjartsýnn og vona að hv. þingmaður falli ekki í sama farið og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði hér áðan.

Ég verð að sjálfsögðu að bíða þar til hv. þingmaður hefur lokið ræðu sinni. En ég tel það afar mikilvægt fyrir hv. þingmann að hann hugsi sig vel um áður en hann fer með ræðu sína án þess að gera athugasemdir við nokkur atriði í því nefndaráliti sem hv. þingmaður hefur skrifað undir. Ég held að það sé algjörlega nauðsynlegt fyrir hv. þingmann að gera slíkt.

Herra forseti. Ég ætlaði mér að fara yfir ýmis mál í smáatriðum en ég verð að játa að mér er nokkuð brugðið við þann málflutning sem hér er. En ég leyfi mér að segja að þessi málflutningur tekur mið af því að það er stutt til þingloka. Það virðist vera markmið ákveðinna hv. þingmanna eða þingflokka að nýta þetta mál ásamt einhverjum öðrum til að skapa sér ákveðna stöðu gagnvart einhverju sem við ekki alveg vitum um. (**GÁ:** Þetta er ómerkilegur áróður.)

Herra forseti. Þetta mál er þeirrar gerðar að það skiptir máli og það skiptir máli fyrir skólasamfélagið að við sýnum því þá virðingu að fjalla um málið eins og það liggur hér fyrir, að ekki sé verið að reyna að skapa moldviðri um eitthvað sem einhver sagði fyrir mörgum árum. Við fjöllum um staðreyndir málsins. Við erum að skapa framhaldsskólunum tækifæri. Við ætlum okkur að leiða hann áfram á þeirri vegferð vegna þess að það er mikilvægt fyrir íslenskt samfélag að framhaldsskólakerfið eflist. Það er mikilvægt að nemendur framhaldsskólans geti valið um fjölbreytt nám, að hægt sé að bjóða upp á mjög fjölbreytta samsetningu á námsbrautum og námsleiðum til stúdentsprófs til loka starfsnáms o.s.frv.

Það eru mikilvæg ákvæði í þessu frumvarpi sem ganga út á að sett verði á laggirnar framhaldsskólapróf, m.a. til að tryggja að hægt sé að ljúka framhaldsskólanum þess vegna í áföngum ef nemendur hafa á því áhuga. Það eru líka mjög metnaðarfullar áætlanir um að styrkja innviði skólanna, styrkja þá aðstoð sem nemendum stendur til boða. Ég vil nefna, vegna þess að það kom fram hér í ræðu og í nefndaráliti minni hluta menntamálanefndar, að lítið er gert úr þeim breytingum sem ætlað er að styrkja stöðu náms- og starfsráðgjafa. Það er hins vegar mjög skýrt í nefndarálitinu hvernig skilja ber þann texta sem er í frumvarpinu, þ.e. að námsráðgjafar eigi að hafa háskólamenntun í náms- og starfsráðgjöf. Ég viðurkenni það fúslega að þetta er ekki nákvæmlega það sama og löggilding. Þetta er hins vegar afar mikilvægt skref og segja má að þetta sé millistig frá því sem var og löggildingar. Hægt er að færa fyrir því rök að þetta skili að mestu leyti sama árangri. Við vonum það, það kemur auðvitað í ljós og er ekki hægt að fullyrða að öllu leyti um það. En ég tel þetta vera afar mikilvægt skref til að styrkja stöðu náms- og starfsráðgjafa í grunn- og framhaldsskólum. En það verður hver að haga sínum málflutningi eins og hann telur að henti best. Ég tek eftir því í minnihlutaáliti menntamálanefndar að það er afar lítið úr þessu gert. Þetta er þó mjög mikilvægt skref sem við eigum að fagna.

Herra forseti. Að lokum eru hér gerðar kröfur um, og minni hlutinn fjallar um það í nefndaráliti sínu, að tryggja þurfi fjárhagsstöðu framhaldsskólanna til allrar eilífðar í þessu frumvarpi — eða allt að því, ef ég skil það rétt. Hv. þingmenn vita að það er ekki gerlegt. Kannski er hægt að nýta sér það í einhverju ímynduðu áróðursstríði til þess að reyna að blekkja einhverja fyrir utan þetta hús. En ég trúi því ekki að nokkur hv. þingmaður viti ekki betur (**GÁ:** Af hverju er alltaf verið að blekkja?) vegna þess að fjármagnið er ákveðið í fjárlögum hvers árs. Í greinargerðinni og í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar kemur það þó skýrt fram að ætlunin er að láta meira fjármagn renna í menntakerfið, það er víðtækur skilningur á því — og ég vona að hann sé hjá öllum þingheimi — að það er mikilvægt framtíðarverkefni að efla menntakerfið. Virðulegi forseti. Það eru óheillaverk þeirra sem halda að það sé til góðs fyrir íslenskt skólakerfi að efna til illinda milli hv. þingmanna með því að snúa út úr málflutningi (**GÁ:** Hvað segja kennararnir?) annarra.

[16:04]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Þetta var svolítið merkileg ræða sem hér var flutt. Hv. þm. Einar Már Sigurðarson kaus að taka eitt álit sem hingað hefur borist, opið bréf til þingmanna, og rífa það niður og tæta með dæmalausum hætti. Það er opið bréf Félags framhaldsskólakennara til þingmanna. Hv. þingmaður sagðist miður sín, og ítrekaði það margoft í ræðu sinni, og dró það fram að hann hefði tilheyrt þessu samfélagi, þ.e. þessum samtökum.

Félag framhaldsskólakennara sendir frá sér bréf í gær, opið bréf til þingmanna. Það bréf er afar harðort og því lýkur á því að lagt er fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla. Næstu mánuði ætti að nota til að sníða af frumvarpinu helstu galla og ná sáttum um þessi mikilvægu mál.

Þetta er ekki eina félagið sem segir þetta, það eru líka (Forseti hringir.) skólarnir, m.a.s. Menntaskólinn á Egilsstöðum sem er í kjördæmi hv. þingmanns. Það að segja hér að (Forseti hringir.) minni hlutinn fari með rangt mál stenst ekki, virðulegur forseti.

[16:06]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ræðu minni var gefin einkunn og ég held að

sama einkunn ætti þá að geta gilt um þetta andsvar, undarlegt var það.

Félag framhaldsskólakennara er að sjálfsögðu félag innan Kennarasambands Íslands. Hv. þingmaður nefndi önnur kennarafélög, taldi þau mikla fjöldahreyfingu til viðbótar við Félag framhaldsskólakennara. Svo er ekki. Þau kennarafélög og sá hópur sem þeim tilheyrir er sami hópurinn, þau eru í því sama félagi. Ef hv. þingmaður hefur skoðað þessar ályktanir sér hann líka að þær eru nærri því allar eins, örlítil tilbrigði en í grunninn nákvæmlega eins, og aðalatriðið er það, eins og hv. þingmaður nefndi, að fresta eigi málinu.

Ég sagði að ég væri hálfmiður mín yfir ýmsu sem hér stæði en í ræðu minni fjallaði ég hins vegar mest um nefndarálit minni hlutans sem byggist ekki á þessu bréfi. Það væri býsna erfitt vegna þess að nefndarálitið, ef ég veit rétt, var komið fram áður en bréfið var skrifað. Það er því undarlegt samhengi hjá hv. þingmanni að telja að það sem ég fjallaði um nefndarálit minni hlutans hafi verið um bréfið.

[16:07]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst að í ræðu hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar stóð þetta opna bréf Félags framhaldsskólakennara til þingmanna upp úr í þunganum af ræðuflutningnum. Það var það sem hv. þingmaður sagði að hann væri miður sín yfir og lagði mikinn þunga í það mál og reif það síðan og tætti niður og sagði að líklega væri ástæðan fyrir bréfinu sú að samskipti milli Félags framhaldsskólakennara og menntamálaráðuneytisins hefðu ekki verið eðlileg og því þyrfti að breyta.

Það er ekki bara Félag framhaldsskólakennara sem mótmælir þessari lagasetningu, það eru miklu fleiri. Það er listað upp í áliti minni hlutans, listaðir eru upp allir skólarnir sem hafa talað um að þeir vilji að málinu sé frestað til að ná sátt. Ég tel að hv. þingmaður geti ekki talað með þeim hætti sem hann gerði hér með neinni sanngirni. Hann ásakar minni hlutann um einhvern málflutning (Forseti hringir.) sem standist ekki. Við styðjumst við mótmæli sem send hafa verið hingað inn, virðulegur forseti.

[16:08]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er rétt að álit minni hlutans er byggt algjörlega upp á því sem borist hefur til nefndarinnar og sumt af því átti við áður en meiri hlutinn gerði þann fjölda breytinga sem hann hefur gert og áður en nefndarálit meiri hlutans kom til skýringar á ýmsum þáttum. Ég vil því segja og fullyrða að í grundvallaratriðum er þetta algjör misskilningur og það er þess vegna raunverulega sorglegt að minni hlutinn í menntamálanefnd skuli halda áfram með þann misskilning sem búið er að gera ítrekaðar tilraunir til að leiðrétta.

Síðan vil ég, frú forseti, (**HöskÞ:** Þriggja ára misskilningur.) leiðrétta hv. þingmann vegna þess að sú málvenja sem ég hef a.m.k. kynnst er öðruvísi en hv. þingmaður notar. Hv. þingmaður fullyrti að allir skólarnir — ég átta mig ekkert á hvað hv. þingmaður er þar að fara. Ég sagði: Það eru kennarafélögin sem hafa nokkur verið að senda ályktanir, það eru félagar í sama félagi þannig að það er ekki eins og þetta sé einhver fjöldahreyfing úti um allt land. Þó svo að kennarafélög í einstökum skólum bendi á ákveðna hluti (Forseti hringir.) og séu sem betur fer í takt við forustu síns félags held ég að það sé ekki eins og heimurinn sé að farast.

[16:09]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nokkur orð um miðstýringu. Er miðstýring góð eða slæm, er mikil miðstýring í kerfinu eins og það er eða mælir frumvarpið fyrir um miðstýringu? Hv. þingmaður hældi fjölbrautakerfi framhaldsskólanna sem varð til innan þess kerfis sem nú er við lýði, (**EMS:** Nei, fyrir þá tíð.) fyrir þá tíð, sem gefur til kynna að ekki hafi verið mikil miðstýring í kerfinu þá, eða hvað? Þá hafi fjölbrautakerfið getað sprottið upp í því kerfi sem þar var til staðar. Miðstýringin í kerfinu er sem sagt ekki meiri en svo að fjölbrautakerfið gat orðið til.

Hann auglýsir svo eftir hóp sem stýri þróuninni, það vanti hér einhvern hóp. Það var reynt að koma þeim hópi saman í gegnum tíu spora samkomulagið. Afleiðingin varð nefnd sem átti að semja þetta frumvarp. Það varð trúnaðarbrestur í nefndinni, sáttin slitnaði. Þannig (Forseti hringir.) standa málin enn.

[16:10]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Örlítill misskilningur hjá hv. þingmanni. Þegar fjölbrautakerfið var að þróast var þessi miðstýring ekki til staðar. Þá voru eingöngu til lög um menntaskóla og það var síðan á einni undanþágugrein sem Fjölbrautaskólinn í Breiðholti var settur á stofn og síðan var það nýtt til þess að stofna hina skólana. Síðan hafa verið sett lög um framhaldsskóla. Eins og þau eru í dag er miðstýringin að mínu mati of mikil og hún er of mikil að mati þeirra sem standa að frumvarpinu, hún er m.a.s. of mikil að mati menntamálaráðuneytisins.

Það er hins vegar sorglegt að þegar mál eru komin inn í þingið séu hlutir sem gerast í nefnd sem er utan þings nýttir til að rökstyðja það að ákveðnir hlutir geti ekki gengið í þinginu. Ég held að þingið hljóti og eigi að taka heildarhagsmuni fram yfir og geta verið yfir það hafið að nota slíkt til þess að afsaka það að halda ekki áfram. (Forseti hringir.) Trúnaðarbresturinn er jafnslæmur þrátt fyrir það.

[16:12]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er sannarlega ekki að nýta mér það að segja frá því hér að trúnaðarbrestur hafi orðið í nefndinni sem átti að semja frumvarpið. Ég er einungis að benda á að reynt hefur verið að vinna að því að ná einhverri sameiginlegri niðurstöðu í þessu máli. Það hefur ekki tekist, hvorki í nefndinni sem var falið að semja frumvarpið né í tíu spora samkomulaginu öllu né heldur í menntamálanefndinni sjálfri, sem þýðir að málið er í þeim hnút sem það er í og nú ætlar þessi meiri hluti, þessi ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, að rífa málið í þessum ágreiningi í gegn-

um Alþingi Íslendinga og gera það að lögum.

Hv. þingmaður sagði um náms- og starfsráðgjöfina að hægt væri að leiða að því rök að breytingartillaga meiri hlutans gerði sama gagn og löggildingin. Ég vil fá rök hv. þingmanns fyrir því.

[16:13]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í hnút. Í ágreiningi. Ég taldi mig í ræðu minni hafa fjallað nokkuð um ástæðurnar sem ég tel vera fyrir því að ekki reyndist hægt að ná þessu saman í hv. menntamálanefnd. Ég lifi enn í þeirri bjartsýni að það breytist í umræðunni. Það er kannski borin von vegna þess að þær forsendur sem komið hafa fram, m.a. í nefndaráliti minni hlutans og í ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, gefa manni ekki mikla von um að slíkt takist.

Gefin var skýring á því af hverju þetta hefur ekki tekist. Umræðurnar í nefndinni voru nefnilega nákvæmlega þær sömu, við vorum að reyna að finna sameiginlegan texta um það til þess að koma í veg fyrir að t.d. væri hægt að skilja það svo að menn ætluðu að skerða stúdentsprófið. Það var ekki nokkur leið því miður. Minni hlutanum var boðið upp á að koma með texta en við höfum ekki séð hann enn þá. Svona er það nú, virðulegur forseti.

Varðandi náms- og starfsráðgjöfina bendi ég á að í nefndaráliti meiri hluta menntamálanefndar segir að verið sé að tala um háskólamenntaða náms- og starfsráðgjafa. (Forseti hringir.) Í nefndarálitinu er útskýring á orðalaginu í greininni og það er það sama og verið hefði ef um löggildingu hefði verið að ræða.

[16:14]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nú ætla ég að biðja hv. þingmann að róa sig aðeins niður. Ég skil vel forustumenn framhaldsskólakennara, þetta er ekkert venjulegt bréf sem er komið hér, opið bréf. Það er í nafni Aðalheiðar Steingrímsdóttur formanns og Magnúsar Ingólfssonar varaformanns. Þetta fólk er læst, það hefur lesið nefndarálitin og það sem kemur frá nefndinni, það þekkir gögnin. Af hverju gerir hv. þingmaður lítið úr þessu fólki? Þetta fólk spyr: Af hverju eru leikskólamálið og grunnskólamálið afgreidd í mikilli samstöðu, af hverju ætlar stjórnarmeirihlutinn að keyra þetta mál áfram í stríði bæði við stjórnarandstöðuna í þinginu og ekki síður við stóran hluta og heildarsamtök þessa fólks? Ég vil að hv. þingmaður svari þessu. Af hverju á að fara öðruvísi með þetta stig en hin tvö?

[16:15]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Meiri hluti menntamálanefndar fór ekkert öðruvísi að með þetta skólastig en hin. Reynt var að ná sátt um það eins og hin. Sem betur fer náðist sátt um hin þó að greina hefði mátt á umræðunni í gær að svo hefði ekki verið en þannig var það og sameiginleg nefndarálit, að vísu með fyrirvörum. Það sama var reynt hér. En, hv. þm. Guðni Ágústsson, ef þú hefðir setið hér og hlýtt á ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur hefðir þú miklu meiri möguleika á því, hv. þingmaður, að skilja hvernig á því stóð að ekki náðist sátt. Meðan hv. þingmenn talast við á þann hátt (Gripið fram í.) að það er alveg sama hvað sagt er, hvað skrifað er niður á blað, að því er ekki treyst og því er ekki trúað, meðan þannig er staðið að verki, hv. þingmaður, er mjög erfitt að ná sátt og það er einnig mjög erfitt að ná sátt ef sáttin gengur út á það að (Gripið fram í.) annaðhvort fái menn allt eða ekkert. Þannig náum við ekki sátt. Það þekkir hv. þingmaður.

[16:16]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vill áminna þingmenn um að ávarpa forseta en ekki einstaka þingmenn í sal.

[16:17]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér hefur aldrei dottið í hug í þinginu að reyna að ná sátt við hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur. Málið snýst ekki um það. Málið snýst um það að ekki hefur náðst sátt við framhaldsskólana um málið og kennarana. (Gripið fram í.) Það hefur ekki náðst sátt við það fólk og það er eins og hv. þingmaður ætli að virða það fólk einskis í umræðunni, segist vera blóð af þess blóði og brot af þess sál en svo ætlar hann bara að vaða yfir það fólk á skítugum skónum með Sjálfstæðisflokknum. Þetta fólk er bara að biðja um eitt, fyrst þetta er ágreiningur við okkur og allt skólakerfið, að fresta málinu til hausts. Það biður okkur um það. Það rignir yfir okkur tölvupósti alls staðar af landinu. Það þýðir ekkert að vera að rífast við vinstri græna um málið. Stjórnarmeirihlutinn í nefndinni gengur gegn viðhorfum fólks sem gersamlega þekkir þetta stig, hefur lesið það sem er að koma frá nefndinni og þekkir það og veit hvað það þýðir á eigin skinni.

[16:18]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Meiri hluti menntamálanefndar leggur fram breytingartillögur í 23 töluliðum og hv. þingmaður þarf ekki að gefa það í skyn, eins og mér fannst liggja í orðum hans, að ekki hafi verið gerðar neinar tilraunir til að koma til móts við fulltrúa Félags framhaldsskólakennara. Ég fullyrði, frú forseti, að sá sem hér stendur hafði ekki eins mikið samráð við nokkra aðra aðila og fulltrúa þessara samtaka. Breytingartillögur meiri hluta menntamálanefndar og nefndarálit meiri hluta menntamálanefndar er að mestu leyti byggt upp á tillögum frá þessum hóp, enda eðlilegt að sá hópur hafi veruleg áhrif (Gripið fram í.) Ég fullyrði, frú forseti, að það hefur enginn einstakur hópur haft eins mikil áhrif á þær breytingar sem hér hafa verið gerðar af meiri hluta menntamálanefndar og þessi hópur.

[16:19]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Vegna orða hv. þingmanns núna síðast þá spyr ég: Hvaða breytingartillögur kom meiri hlutinn með við stærstu ágreiningsatriðin í málinu og þá er ég að tala um stúdentsprófið, einingarnar og miðstýringuna? Hvaða breytingartillögur eru um þær lagagreinar í textanum?

Í öðru lagi verð ég að spyrja vegna þess að mér fannst gefið í skyn að við í stjórnarandstöðunni værum að leka einhverjum upplýsingum til Félags framhaldsskólakennara

og stæðum á bak við þetta bréf að einhverju leyti. Ég verð að fá skýr svör við því hvort þetta hafi verið misskilningur (**EMS:** Hvar varst þú?) af minni hálfu vegna þess að það var talað um áróður af okkar hálfu og mig langar að vita hvenær sá áróður hófst.

[16:20]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð eiginlega að biðja virðulegan forseta afsökunar á því að ég átta mig ekkert á því hvað hv. þingmaður er að fara. Að ég hafi verið að gefa í skyn að einhver leki hafi átt sér stað, ég kannast ekkert við þá orðanotkun. Ég þykist muna að ég hafi notað orðið áróður um málflutning minni hlutans og þá átti ég að sjálfsögðu við nefndarálitið og þann málflutning sem hér hefur komið fram. Ég held að ég hafi ekki einu sinni talað um það í neikvæðum tilgangi vegna þess að það er auðvitað hluti af málflutningi að beita slíku. Ég trúi því ekki að hv. þingmaður hafi ekki lesið betur breytingartillögur okkar og nefndarálit en svo að hann átti sig ekki á því hvar minnst er á þessa hluti og hvaða breytingartillögur við gerðum og hvernig við reyndum t.d. varðandi stúdentsprófið að gera það algerlega skýrt í texta í nefndarálitinu að ásakanir, að vísu algerlega órökstuddar, sem þarna höfðu komið væru reknar heim til föðurhúsanna.

[16:21]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Um stóru ágreiningsmálin eru engar breytingartillögur, engar, ekki einar einustu. Það er alveg sama hversu hátt þið kallið út í þjóðfélagið, frumvarpið er skýrt, hvað þið ætlist fyrir og hvað mun verða. Ég tók sérstaklega eftir því að talað var um áróður og því var beint til okkar í stjórnarandstöðunni að við værum að beina honum út á við í samfélaginu. Vorum við með áróður í nefndinni? Gagnvart hverjum? Ég verð að fá útskýringu á þessum orðum.

[16:22]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að játa enn á ný að botna ég ekki neitt í neinu en ef ég hef orðað óvarlega einhverja hluti sem hafa sært hv. þingmann þá verð ég að biðjast afsökunar á því, frú forseti. Ég á enga aðra leið því að það var ekki ætlun mín að koma svo við veikan blett hjá hv. þingmanni að það kallaði á þessi viðbrögð. Það er algerlega af og frá.

Ég lít ekki svo á að það sé eitthvað óeðlilegt við það þótt málflutningur hv. þingmanna geti verið áróðurskenndur. Það sem ég átti við var að minnihlutaálit menntamálanefndar væri áróðurskennt nefndarálit. Það er það vegna þess að þar er verið að reyna að setja fram og sá efasemdum um ákveðna hluti. Ég fór fram á það áðan, og því miður virðist mér að það ætli ekki að takast, að hv. þingmaður kæmi með annan málflutning en verið hefur og að hv. þingmenn hætti að ásaka fólk um eitthvað sem ekki er byggt á staðreyndum.

[16:24]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég tek afsökunarbeiðni hv. þingmanns til greina. Það getur verið að ég hafi misskilið orð hans en hann talaði um áróður. Ég skildi hann þannig að við værum með áróður út í samfélagið og það skapaði þessi viðbrögð en mér finnst þar fulllangt seilst vegna þess að það hefur verið uppi ágreiningur frá því að bláa skýrslan kom út árið 2005. Það er ágreiningur sem hv. þingmaður veit mjög vel af og þekkir. Sá ágreiningur hélt áfram þegar slitnaði upp úr nefndinni. Þetta er eitthvað sem liggur ljóst fyrir og því skil ég ekki þessi orð um að við séum með áróður. Eins og ég kom inn á í stuttu andsvari mínu áðan var á engan hátt tekið tillit til nokkurra þeirra stóru ágreiningsmála sem þetta frumvarp snýst um og þess vegna getum við framsóknarmenn ekki verið sammála frumvarpinu.

Það kom fram í máli menntamálaráðherra við 1. umr. um málið þann 7. desember 2007 að hún teldi mikilvægt að málin fylgdust að í gegnum þingið, enda væri hér um heildstæða nálgun að ræða. Þá sagði ráðherra að málin væru afrakstur vinnu margra aðila og þau endurspegluðu sjónarmið og hugsanir þeirra sem best þekktu til í menntamálum þjóðarinnar og mikilvægt væri að víðtæk sátt ríkti um þau. Um þetta snýst einmitt málið. Þetta er í sjálfu sér ekki afrakstur vinnu margra aðila. Það á ekki að fara leynt með það að ósamkomulag hafi orðið sem leiddi til þess að nefndin hætti störfum og slitnaði upp úr því samstarfi sem reynt var að koma á með tíu punkta samkomulaginu. Síðan segir hún að þau endurspegli sjónarmið og hugsanir þeirra sem best þekki til í menntamálum þjóðarinnar. Hverjir vita mest um menntamálin á framhaldsskólastiginu? Eigum við ekki að gefa okkur að það séu framhaldsskólakennarar? Eigum við ekki að gefa okkur að það séu þeir sem eiga að vinna eftir þeim lögum sem við erum að setja á hinu háa Alþingi? Ég vil taka mjög skýrt fram að við erum að setja lög og lögin eiga að gilda samkvæmt orðanna hljóðan og eftir lögunum verður unnið. Það skiptir engu máli þótt hér séu lögð fram einhver nefndarálit sem stangast á við það sem kemur fram í greinargerðinni, enda eru nákvæmlega sömu orð í greinargerðinni og voru í bláu skýrslunni illræmdu á sínum tíma, rökin með styttingu stúdentsprófsins.

Um þessa óánægju vitnar fjöldi umsagna sem menntamálanefnd hefur borist þá liðlega fjóra mánuði sem hún hefur haft málið til umfjöllunar og svo virðist sem ekkert sé lát á óánægjunni. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir minntist á fjöldann allan af álitum frá kennarafélögum framhaldsskóla víðs vegar um land og ekki síst úr kjördæmi okkar, míns og hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar, sem sýna hvað þetta mál allt er umdeilt. Svo sýnir, held ég, best opið bréf Félags framhaldsskólakennara, sem eru samtök kennara allra stóru framhaldsskólanna, að enn ríkir óánægja. Um þetta snýst málið og ég verð að segja að ég furða mig svolítið á því að stjórnarliðar komi hér hver á fætur öðrum og botni ekkert í málflutningi minni hlutans, þetta komi þeim algerlega í opna skjöldu. Hefur enginn hlustað á okkur? segja þeir. Er ekkert tillit tekið til þess hvað við segjum? Jú, jú, við tökum fullt tillit til orða þeirra en lög eru lög og eftir þeim þarf að fara og þeim hefur ekki í neinu verið breytt í þeim breytingartillögum sem meiri hlutinn hefur gert.

Mig langar til að lesa upp úr umsögn Kennarasambands Íslands sem segir svart á hvítu hvert starfið var að smíði frumvarpsins. Þar segir, með leyfi forseta:

„Frumvarpið er að hluta til byggt á vinnu starfshópa að

10 skrefa samkomulaginu og þá sérstaklega á skýrslu starfsnámsnefndar *„Nýr framhaldsskóli“* (júní 2006) en mun minna á tillögum starfshópa um almenna braut og um sveigjanleika og fjölbreytni í skipulagi náms og námsframboðs grunnskóla og framhaldsskóla. Tillögur starfshóps um aukna náms- og starfsráðgjöf hafa ekki eðlilegt vægi í frumvarpinu og tillögur starfsnáms um fjar- og dreifnám eru í engu tilgreindar. Fullyrðing frumvarpshöfunda í inngangi greinargerðar með frumvarpinu um að náið tillit hafi verið tekið til allra tillagna og sjónarmiða stenst því ekki. Frumvarpið er að töluverðu leyti verk embættismanna menntamálaráðherra. Boðað var til lokafundar í endurskoðunarnefnd framhaldsskólalaga 5. nóvember 2007 en fullskipuð nefnd hafði þá síðast komið saman 18. apríl. Fulltrúar Kennarasambandsins höfnuðu að taka þátt í afgreiða frumvarpið úr nefndinni til menntamálaráðherra því engin sátt væri um það í veigamiklum atriðum og lögðu fram yfirlýsingu sem tilgreinir ástæður þessa.“

Hér hefur verið fjallað í þó nokkrum orðum um hið opna bréf Félags framhaldsskólakennara til þingmanna. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kom aðeins inn á bréfið en sagði að gerð yrði betur grein fyrir innihaldi þess í ræðum annarra þingmanna og ætla ég því að leyfa mér að gera það, með leyfi forseta.

„Félag framhaldsskólakennara veitti menntamálanefnd Alþingis umsögn um frumvarp til framhaldsskólalaga 28. janúar sl. Félagið telur ýmislegt í frumvarpinu geta orðið efni í góða menntastefnu ef rétt er staðið að málum. Þrátt fyrir það hefur félagið lagt mikla áherslu á að frumvarpið yrði fært til betri vegar í meðferð þingsins. Það er því sannarlega mikið áhyggjuefni að í áliti meiri hluta menntamálanefndar á frumvarpinu sem kemur fram á síðustu starfsdögum þingsins er ekki tekið á helstu ágöllum frumvarpsins. Þeir eru í stórum dráttum þessir:

Fyrirætlanir í 23. gr. um að draga eigi úr miðstýringu í námsframboði og í námskrárgerð eru ekki markvissar. Ráðherra á bæði að staðfesta námsbrautarlýsingar skólanna og setja þeim viðmiðunarnámskrár. Félagið telur að skólarnir eigi að fá skýrt umboð til að móta sínar áherslur eins og var fyrir lagasetninguna 1996.“

Síðan kemur það sem kannski mestu máli skiptir, og ég vil ítreka það vegna þess að hv. þm. Einar Már Sigurðarson orðaði það eitthvað á þá leið að menn læsu ekki það sem kæmi frá meiri hluta menntamálanefndar eða orð þeirra væru ekki skilin eða þau rangtúlkuð, en þetta bréf ber það með sér að farið hafi verið nokkuð vel yfir allar tillögur og álit sem komið hafa frá meiri hluta menntamálanefndar. Þar segir um stúdentsprófið.

„Í nefndarálitinu er talað gegn skerðingu á inntaki stúdentsprófsins og lögð áhersla á að útfærslan og vinnan í framhaldi af nýjum lögum eigi að miðast við það. Þessu ber að fagna. Félagið telur engu að síður mikilvægt að vinna gegn hættu á „útþynningu“ stúdentsprófsins sem háskólarnir hafa varað sterklega við.“ — Og ég ætla að koma aðeins inn á umsögn Háskóla Íslands um frumvarpið. — „Tilgreina verður lágmarksfjölda námseininga til stúdentsprófs.“

Það er í samræmi við málflutning minn í nefndinni eins og hv. þingmenn meiri hlutans kannast mjög vel við.

„Í skýrslunni *„Breytt námsskipan til stúdentsprófs“* (2004) komu fram áform um að stytta námstíma til stúdentsprófs um eitt ár með því að skerða námið. Til mótvægis var talað um að hægt væri að færa einhverja framhaldsskólaáfanga yfir til grunnskólans auk þess sem til stóð að lengja skólaárið um fimm daga. Í þingræðum á vordögum 2007 kom fram að öll slík áform hefðu verið lögð til hliðar. Taka þarf af tvímæli um að breytingarnar sem nú eru boðaðar með frumvarpinu feli í sér skerðingu á náminu. Ljóst er að færsla framhaldsskólaáfanga yfir til grunnskólans og lenging skólaársins um fimm daga vega ekki upp námseiningar sem svara til heils árs náms.“

Maður veltir því fyrir sér af hverju tekið er upp í greinargerð með framhaldsskólafrumvarpinu nánast orðrétt upp úr bláu skýrslunni sem ég minntist á. Í frumvarpinu segir, með leyfi forseta:

„Í anda þess aukna almenna sveigjanleika sem frumvarpið miðar að er gert ráð fyrir því að skólar muni vinna að því að undirbúa breytingar á skipulagi og tilhögun náms. Það leiðir m.a. af því að frumvarpið felur í sér lengingu skólaársins,“ — eins og segir í bláu skýrslunni — „en ekki síður af því að tilfærsla áfanga til grunnskóla, sem þegar er orðin, gefur færi á breyttu námsskipulagi.“

Þetta stendur þarna í rauninni án alls rökstuðnings. Ef ekki á að vinna að þessu markmiði eins og kom fram í bláu skýrslunni *„Breytt námsskipan til stúdentsprófs“*, af hverju er þetta þá í greinargerðinni? Þetta kemur beint frá menntamálaráðuneytinu. Við vitum hug menntamálaráðherra og Sjálfstæðisflokksins í þessum efnum. Þetta var hart sótt á hinu háa Alþingi. Svo segir líka í frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Gert er ráð fyrir að einstakir skólar nýti þetta svigrúm til að útfæra mismunandi námsbrautir til stúdentsprófs, ekki síst í iðn- og verknámsgreinum, þannig að það nám sem stendur framhaldsskólanemum til boða sé sem fjölbreytilegast, geti verið mismunandi að inntaki og umfangi …“

Mér finnst þetta mjög skýrt. Það er verið að rýra og breyta inntaki stúdentsprófsins. Ég held að þrátt fyrir að meiri hluti nefndarinnar tali hátt um að þessu hafi verið breytt í nefndarálitinu þá vinni það einfaldlega gegn þessari greinargerð.

Ég vil aðeins koma inn á það að nefndarálit er ekki sama og lög og af því að hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur var tíðrætt um að nefndarálit meiri hlutans væri lögskýringargagn þá greip ég bókina *Lögskýringar – kenningar, aðferðir og sjónarmið við skýringu og beitingu laga* eftir Davíð Þór Björgvinsson, okkar virta dómara við Mannréttindadómstól Evrópu ef ég man rétt. Er það ekki? (**ÓN:** Jú, jú.) Jú, jú, segir hv. þm. Ólöf Nordal. Davíð Þór segir á bls. 160 og þá er hann að tala um almenna lögskýringu, með leyfi forseta:

„Þessi framsetning byggist á því að þegar tekið er svo til orða í dómum, að skýra beri ákvæði eftir orðanna hljóðan (þ.e. orðskýring sem svo hefur verið nefnd), í samræmi við almenna málvenju eða sérmálsvenju, þ.m.t. lögfræðilega, og atvik með því felld eða ekki felld undir ákvæði, …“

Hann er með öðrum orðum að segja að það er lagatextinn sem gildir fyrst og fremst og því þurfi … (Gripið fram í.) Það er enginn, ég mun koma inn á það, hv. þingmaður,

en það er lagatextinn sem gildir. Svo talar Davíð Þór Björgvinsson um nefndarálit og gildi þess sem lögskýringargagns og segir:

„Nefndir gera oft margvíslegar tillögur til breytinga á frumvörpum, smávægilegar eða veigamiklar eftir atvikum. Breytingartillögum fylgja iðulega skýringar sem geta verið hjálplegar síðar við skýringu á einstaka ákvæðum. Oft er þá látið nægja að skýra efni, tilgang og tilefni breytingartillagna í 2. umræðu um frumvarp þegar mælt er fyrir breytingartillögum.“

Hann segir, með öðrum orðum, að breyting á lagaákvæðinu þurfi að eiga sér stað til að nefndarálitið verði það lögskýringargagn sem gildir fyrst og fremst. Í þessu máli erum við einfaldlega annars vegar með greinargerð sem segir eitt og ekki er hægt að skilja öðruvísi en að rýra eigi inntak stúdentsprófsins vegna þess að þar er orðalagið tekið upp úr bláu skýrslunni og svo hins vegar nefndarálitið sem segir það vilja meiri hlutans að inntak þess sé ekki rýrt. Þess vegna segi ég að það hefði þurft að setja það skýrt inn í lagatextann. Það er verið að breyta umfangi og sveigjanleika stúdentsprófsins töluvert og um það snýst þetta mál.

Ég átta mig líka vel á því að í gildandi lögum eru ekki tilgreindar fastar einingar til stúdentsprófs en taka verður tillit til þess að hér er um gríðarlega mikla breytingu að ræða á stúdentsprófinu. Kjarnafögin eru minnkuð til mikilla muna og það liggur fyrir að við munum sjá mismunandi stúdentspróf og töluverðan fjölda af reglugerðum sem kannski má kalla reglugerðafargan.

Ég vona að ég hafi útskýrt mál mitt nægilega en ég býst ekkert sérstaklega við að meiri hlutinn taki undir hann, en það er von mín að svo verði. Það er líka von mín að tekið verði tillit til þeirra sjónarmiða sem komið hafa frá Félagi framhaldsskólakennara og af því að ég er einmitt að ræða það núna þá kemur fram í nefndaráliti meiri hlutans að hann óski eftir að fram fari vinna eftir að lögin hafa tekið gildi og að þá verði hægt að ná einhverri niðurstöðu. Það er einfaldlega verið að knýja framhaldsskólakennara til að setjast aftur að samningaborði þegar frumvarpið er orðið að lögum. Er þá ekki mál að taka undir kröfu okkar í stjórnarandstöðunni um að fresta málinu og klára það í haust — það eru þrír mánuðir til hausts og þangað til þingið kemur saman aftur — að setjast niður með framhaldsskólakennurum og vinna þetta í sátt og samlyndi? (Gripið fram í.) Það hlýtur að vera krafa frá þeim sem þurfa að vinna eftir lögunum að þeir viti um hvað þau snúast og það sé gert í sátt og samlyndi við þá. (Gripið fram í.) Það er sorglegt að svo sé. Ég ætla að halda áfram að lesa úr opnu bréfi Félags framhaldsskólakennara til þingmanna vegna þess að ég var bara búinn með þrjá punkta af 12, það er af nógu að taka í ábendingum þeirra. Þeir segja:

„Í frumvarpinu er ráðgert að lengja skólaárið um fimm daga. Af efni frumvarpsins verður ekki ráðið hvað á að gera við þessa daga.“

Væri ekki ráð að útskýra það og segja af hverju þarna eru tekin upp rökin úr bláu skýrslunni? Og áfram segir í bréfinu:

„Í frumvarpinu er ráðgert að taka upp einingakerfi evrópskra háskóla í íslenskum framhaldsskólum. Hugmyndunum um ECTS-einingarnar var kastað skýringalaust inn í frumvarpsvinnuna á haustdögum 2007 og fengust aldrei ræddar á þeim vettvangi þrátt fyrir ítrekaðar óskir kennarasamtakanna. Skýra þarf tilgang þess að ráðast skuli í þessa grundvallarbreytingu.“

Þetta eru mjög góð rök finnst mér. Af hverju eigum við, eina þjóðin í Evrópu, að taka upp þetta kerfi án raka? Ég man eftir þessari umræðu í menntamálanefnd og svarið sem stjórnarandstaðan fékk var: Af hverju ekki? Kannski eru það einu rökin fyrir þessu en ég vænti þess að það verði kannski útskýrt aðeins betur í ræðum stjórnarmeirihlutans á eftir. Næst segir :

„Í frumvarpinu þarf að birtast ótvíræður vilji stjórnvalda til að styrkja fjárhagslegt svigrúm og forsendur framhaldsskóla til að bjóða nemendum upp á nám við hæfi, fjölbreytt nám og sveigjanlega námsframvindu.“ — Ég tek undir það.

Þá segir einnig, með leyfi forseta:

„Frumvarpið er óskýrt um framhaldsskólapróf og fræðsluskyldu til 18 ára aldurs. Hér verða að koma fram skýrari áform um að stjórnvöld ætli sér að taka aukna ábyrgð á námsvist og skólagöngu ólögráða nemenda. Með fræðsluskyldunni þarf að veita nemendum skilgreindan rétt til framhaldsskólavistar í grennd við heimili sitt. Það myndi ráða bót á þeirri miklu námsaðgreiningu nemenda sem ríkir á skólasvæði suðvesturhornsins.“

Ég tek undir þetta og spyr af hverju þær skyldur og réttindi sem við erum að lögleiða hér í leikskólum og grunnskólum skuli ekki ná upp í framhaldsskólann og þá til 18 ára aldursins sem fræðsluskyldan nær til. Það er eins og réttindi þessara nemenda hrapi niður um leið og þeir koma í framhaldsskóla. Hér hefði kannski verið tækifæri til þess að gera betur. En maður veltir því fyrir sér að nú er framhaldsskólinn á forræði ríkisins, hvort þarna vilji meiri hlutinn spara sérstaklega. Ýmsar spurningar vakna við það.

Þá segir, með leyfi forseta:

„Í frumvarpinu felast misjöfn tækifæri eftir landshlutum. Smærri skólar í dreifðum byggðum geta lent í erfiðleikum með að bjóða upp á þá breidd í námi sem þeir þurfa til að sinna sínu byggðarlagi. Gera þarf grein fyrir mótvægisaðgerðum gegn vaxandi aðstöðumun milli landsbyggðar og höfuðborgarsvæðis í þessum efnum.“

Þetta er því miður vandi sem hefði verið hægt að taka á en er ekki gert. Það sem maður óttast kannski við þessa miklu fjölbreytni, þessa tilraun í þessu framhaldsskólafrumvarpi er að nemendur fái ekki nám við hæfi nálægt heimili sínu. Maður finnur það mjög á fólki, sérstaklega í mínu kjördæmi, að það hefur áhyggjur af því að þurfa að senda nemendur sína langt í burtu til þess að fara í framhaldsskóla og það aðeins 16 ára gömul.

Hv. þm. Einar Már Sigurðarson sagði að þeir hv. þm. Birkir Jón Jónsson hefðu verið á fundi í Menntaskólanum á Laugum. Ég vona að hv. þingmaður verði þá með mér á morgun við útskrift frá þeim sama skóla. Ég veit að hann er vel tengdur inn í þann skóla, afskaplega vel tengdur. Þetta er vel rekinn og góður skóli og við viljum honum að sjálfsögðu allt hið besta. En ég vil líka benda á að mjög margir hafa áhyggjur af þessari framvindu þó að einhver sjái sér tækifæri í óstjórninni, vil ég leyfa mér að segja.

Svo að ég haldi áfram með bréfið þá segir þar, með leyfi forseta:

„Frumvarpið tryggir ekki ólögráða framhaldsskólanemendum sambærilegan stuðning, ráðgjöf og þjónustu og ólögráða nemendum á öðrum skólastigum. Mikilvægt er að taka upp sambærileg ákvæði um þessi atriði og í frumvarpi um grunnskóla þannig að litið verði á skólagöngu ólögráða nemenda sem eina heild frá upphafi skyldunáms til 18 ára aldurs.“

Ég hef nú þegar lokið að tala um einmitt þetta atriði. Þá segir, með leyfi forseta:

„Í frumvarpinu þarf að fjalla með skýrari hætti um tengsl milli grunnskóla og framhaldsskóla.“

Það er rétt. Ég held að það sé algjör misskilningur að ekki sé hægt að bíða með þetta frumvarp. Ég held að það sé algjör misskilningur. Mér finnst vanta öll rök fyrir því að ekki megi bíða með þetta en klára hin þrjú frumvörpin. Ég sé bara engin rök. Því er bara haldið fram statt og stöðugt í umræðunni að þessi frumvörp fylgist að. Ég held að það þurfi að koma fram sterk og skýr rök fyrir því. Ég sé að hv. þm. Guðbjartur Hannesson kinkar kolli og ég reikna með að hann sé sammála mér eins og svo oft í menntamálanefndinni.

Hér segir, með leyfi forseta:

„Frumvarpið tryggir ólögráða nemendum ekki gjaldfrjálsa skólagöngu eins og margar tillögur starfshópa að tíu skrefa samkomulaginu gerðu ráð fyrir. Ákvæði frumvarpsins um að komið verði til móts við kostnað nemenda vegna námsgagna eru óútfærð.“

Þar erum við nú að bíða eftir kosningaloforðum Samfylkingarinnar. Ég man sérstaklega að á Akureyri var dreift ávísun til nemenda í framhaldsskólunum: Þetta fáið þið ef þið kjósið ... (**Gripið fram í:** Hvar eru barnakortin frá framsókn?) Þetta fáið þið ef þið (**Gripið fram í:** Hvar eru barnakortin?) ef þið ... Það var ekki ávísun á peninga. Þetta er eitthvert það lúalegasta kosningatrix sem ég hef upplifað á þó minni stuttu ævi og hef ég nú heyrt af mörgum. En við bíðum spennt eftir að Samfylkingin nái að efna þetta kosningaloforð sitt. Svo reyndi Samfylkingin hér í umræðunni um gjaldfrjálsa leikskóla einhvern veginn að skýra sína afstöðu. Þeir sögðu annars vegar að þetta væri málefni sveitarstjórnarstigsins og svo sögðu þeir hins vegar að það væri hægt að túlka þeirra álitsgerð í þessum efnum á mismunandi hátt, að þetta væri allt saman loðið. En maður spyr sig: Hver er stefna Samfylkingarinnar í einmitt þessu máli? Er það stefna þeirra að ólögráða nemendur fái gjaldfrjálsa skólagöngu eða ekki? Það er skýr stefna framsóknarmanna að við viljum að skólagangan sé gjaldfrjáls og við viljum að allir fái notið menntunar óháð efnahag, stöðu og búsetu.

Svo heldur hér áfram, með leyfi forseta:

„Setja þarf skýr gæðaviðmið um þjónustu við nemendur í fjar- og dreifnámi í 21. gr. og einnig að tryggja jafnan aðgang þeirra að náminu. Fjar- og dreifnám felur í sér breytingar á kennsluháttum sem munu hafa áhrif á gæði í skólastarfi til framtíðar.

Frumvarpið þarf að tryggja aukinn rétt nemenda og kennara til þátttöku í ákvörðunum um innra starf framhaldsskóla. Skilgreina þarf betur verksvið skólafunda og verksvið kennarafunda. Breytingarnar sem lagt er til að gerðar verði á verksviði kennarafunda miðað við núgildandi lög eru hvorki faglegar né skynsamlegar. Þær eru ekki heldur í samræmi við markmið frumvarpsins um aukið vægi kennarafunda í tengslum við námskrárgerð og stefnumótun skóla.“

Nú sé ég að hv. þingmenn Samfylkingarinnar ætla að koma hér í andsvör og þá gætu þeir kannski svarað þeirri spurningu um leið hvort þeir telji Félag framhaldsskólakennara ekki hafa lesið álitsgerðir og frumvörpin og lögin þegar þeir sömdu þetta bréf eins og ýjað var að hér áðan í máli hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar. (**Gripið fram í:** ... gera mönnum upp skoðanir, já ...) Það er ekki verið að gera. (**Gripið fram í:** ... í andsvari.)

Svo segir, með leyfi forseta:

„Þegar frumvörpin um skólastigin þrjú eru borin saman kemur greinilega fram að frumvarpið um framhaldsskólann boðar mestu og stærstu breytingarnar. Þær eru þó hreint ekki allar sýnilegar því gert er ráð fyrir að menntamálaráðherra setji tugi reglugerða um ýmis atriði í nýjum lögum. Það hlýtur að vera réttmæt og eðlileg krafa að löggjafinn skýri betur einstök atriði í stað þess að setja ákvarðanir um þetta alfarið í hendur ráðherra.“

Ég ætla að stikla á stóru af því sem ég á eftir að fjalla hérna um þetta bréf sem kom frá framhaldsskólakennurum en vil þó segja þetta og taka þetta sérstaklega fram, með leyfi forseta:

„Hætta er á því, verði frumvarpið nú keyrt í gegnum þingið, að fólk standi uppi með lög sem endurspegla ekki álit og góðan vilja löggjafans. Nauðsynlegt er að gefa sér tíma til eðlilegrar þróunar á ýmsum greinum, samræmingar og annarra nauðsynlegra lagfæringa.

Mikilvægt er að frumvarpið verði ekki að lögum frá Alþingi nema í sátt við nemendur, kennara og skóla og að ekki fari á milli mála að ný lög um framhaldsskóla skili nemendum jafngóðri menntun og þeim stendur nú til boða.“

Þetta er í samræmi við áhyggjur umsagnar frá Háskóla Íslands sem ég ætla aðeins að koma hér inn á í þeim tíma sem ég á eftir.

Svo segir, með leyfi forseta:

„Mikill ágreiningur var um mörg stór efnisatriði í vinnunni að samningu frumvarpsins og vegna vinnubragða.“

Svo segir hér að lokum, með leyfi forseta:

„Félag framhaldsskólakennara leggur fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla. Næstu mánuði ætti að nota til þess að sníða af frumvarpinu helstu gallana og ná sáttum um þessi mikilvægu mál. Eru kennarasamtökin fús sem fyrr að leggja góðum málefnum lið.“

Þetta eru stór orð, virðulegi forseti. Ég vona að þau hafi náð eyrum stjórnarmeirihlutans á Alþingi og að hann taki tillit til þessa bréfs og að þetta mál verði unnið í sátt og samlyndi við meiri hluta framhaldsskólakennara, þ.e. öll þau fjölmörgu erindi sem hafa borist frá félögum framhaldsskólakennara víða um land, ekki síst frá framhaldsskólum í okkar kjördæmi, Norðaustur kjördæmi, hv. þm. Einar Már Sigurðarson.

Háskóli Íslands kom með afar vandaða greinargerð um þetta frumvarp. Ég ætla að leyfa mér að lesa nokkurn kafla. Þar segir, með leyfi forseta:

„Í frumvarpinu er gert ráð fyrir mun sveigjanlegri náms-

skipan en nú er — og m.a. opnaður möguleiki á að stytta nám til stúdentsprófs, sem samkvæmt frumvarpinu er samheiti fyrir lokapróf úr framhaldsskóla sem gæti haft mjög fjölbreytt innihald. Í því samhengi skiptir miklu máli hvernig útfærslan verður í reynd er fram líða stundir, þar sem frumvarpið miðar m.a. að því, eins og fram kemur í greinargerð:

að gildi stúdentsprófs sem undirbúnings fyrir háskólanám verði óskorað, en framhaldsskólum gefinn kostur á að byggja upp sveigjanlegt námsframboð hvað inntak og skipulag náms varðar,

að skipulag skólastarfs miðist við kröfur og væntingar nemenda, þar sem sveigjanleiki námsskipulags verði stóraukinn, námsleiðum fjölgað og skilyrði sköpuð fyrir fleiri til að ljúka skilgreindu námi og þar með draga úr brottfalli,

að veita framhaldsskólum frelsi til að þróa sérstakar námsbrautir sem byggjast á sérstöðu þeirra og styrkleika og spurn eftir sérhæfðum námsleiðum og úrræðum,

að mat á vinnu nemenda í öllu námi á framhaldsskólastigi, þar með töldu í iðn- og verknámi, verði gagnsætt og sambærilegt og stúdentspróf á bóknáms- og verknámsbrautum jafngilt,

að fela menntastofnunum aukna ábyrgð á að þróa námsframboð á mörkum skólastiga til að auka sveigjanleika og möguleika nemenda við flutning þeirra milli skólastiga,

að gæði náms verði tryggð með því að efla innra og ytra mat á skólastarfi og með stuðningi við umbætur í skólastarfi.

Allt eru þetta efnisatriði sem vonandi horfa til bóta fyrir menntun nemenda við hæfi hvers og eins — en um leið munu þau kalla á sérstaka skoðun innan HÍ með hliðsjón af þeim undirbúningi sem háskólinn telur nauðsynlegan til þess að nemendur geti tekist á við háskólanámið.“

Síðan er fjallað í umsögn Háskóla Íslands um kjarna og inntak stúdentsprófs. Þar segir, með leyfi forseta:

„Ljóst er að verði frumvarpið að lögum verður stúdentsprófið mun fjölbreyttara en áður. Samkvæmt frumvarpinu verða einungis um 45 (nýjar) einingar (ein og hálf önn) í kjarnagreinum, auk þess sem prófið á að uppfylla almennan hluta námskrár fyrir framhaldsskóla. Staðfesting ráðherra á námsbrautalýsingu einstakra skóla á líka að tryggja að prófið uppfylli „almennar kröfur háskóla“ og dugi til inngöngu í háskóla í nágrannalöndunum.

Núverandi stúdentspróf er 140 námseiningar (samkvæmt gildandi námseiningakerfi í framhaldsskólum) og miðað er við að nemendur ljúki þeim á fjórum árum. Í fyrirliggjandi tillögum er hvorki ljóst hvað margar (nýjar) námseiningar stúdentsprófið felur í sér, né heldur hve mörg námsár eru til stúdentsprófs.“

Herra forseti. Ég ætla ekki að hafa mál mitt miklu lengra að þessu sinni en mun taka aftur til máls seinna í umræðunni. Ég vil að lokum segja að vinnan í menntamálanefndinni var á margan hátt til mikillar fyrirmyndar og það er alveg rétt sem hér hefur komið fram að það var gefinn nægur tími til þess að vinna þetta mál. Engu að síður kom það mjög snemma fram að ef ekki yrðu gerðar breytingar á lagaákvæðinu sem mesti ágreiningurinn snýst um yrði ekki samstaða um þetta frumvarp eins og rakið er mjög skilmerkilega í áliti minni hluta menntamálanefndar.

Eins og ég rakti áðan eru mörg af yfirlýstum markmiðum frumvarpsins um framhaldsskóla góð og gefa möguleika á endurnýjun framhaldsskólastigsins. Hins vegar liggur fyrir að margar þeirra leiða sem mælt er fyrir um í frumvarpinu stríða beinlínis gegn þeim markmiðum. Ég hef farið yfir stærstu ágreiningsatriðin og ætla ekki að gera það hér meira.

Það liggur líka fyrir að mistekist hefur að skapa nauðsynlega sátt um frumvarpið meðal skólafólks, en slík sátt er grundvöllur þeirra róttæku breytinga sem stjórnvöld hafa hug á að gera á framhaldsskólanum. Í ljósi þessa hlýtur minni hlutinn að vara við því að málið verði keyrt með meirihlutavaldi gegnum atkvæðagreiðslu á Alþingi. Leggur minni hlutinn því til að frumvarpinu verði vísað frá með rökstuddri dagskrá.

[17:01]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður fór mjög samviskusamlega yfir það opna bréf sem ég gerði að umræðuefni í ræðu minni hér áðan. Ég verð hins vegar að hryggja hv. þingmann með því að ég kannast ekki við að hafa sagt það eða gefið í skyn að þeir sem undirrituðu það bréf hefðu ekki lesið það. Það er allt annar handleggur þó að ég hafi lýst mig ósammála ýmsum niðurstöðum sem þar eru dregnar upp og ég hafi talið bréfið ósanngjarnt. Ég veit að sjálfsögðu að þetta fólk hefur lesið þetta afskaplega vel en ég held því samt sem áður fram sem ég sagði í ræðu minni varðandi það.

Ég vil svo spyrja hv. þingmann um nokkur atriði. Mér heyrðist m.a. hv. þingmaður allt að því hneykslast á því að við boðuðum í nefndaráliti ákveðið vinnuferli sem yrði myndað með ákveðnum hóp til þess að innleiða ákveðna hluti hér sem eru í frumvarpinu sem við teljum að sé afskaplega eðlilegt að séu þróaðir áfram í samstarfi en eigi ekki heima nákvæmlega skráðir í lagatexta. Ég verð að spyrja hv. þingmann að því hvort hann telji að þannig eigi að vinna, þ.e. að ekki eigi að hafa rammalöggjöf m.a. um framhaldsskólastigið heldur eigi löggjöfin raunverulega að markera allt að því hvert skref sem stíga þarf. Ég fjallaði áðan um litla skóla á landsbyggðinni og er algjörlega ósammála hv. þingmanni. Eins og ég sagði þykist ég hafa reynt það á eigin skinni hvað það er sem þar reynir mest á.

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður eyddi meginhluta ræðu sinnar í að fara yfir þetta opna bréf og taka undir allar athugasemdirnar. Það hlýtur að vera eðlilegt að spyrja hv. þingmann hvort hann telji að það hefði átt að verða við öllum óskum sem fram koma í þessu bréfi frá forustufólki í Félagi framhaldsskólakennara og ganga þá á svig við óskir ýmissa annarra, þ.e. að ekki eigi að líta á þetta mál heildrænt út frá öllum sjónarhornum heldur hefði bara átt að líta á óskir (Forseti hringir.) eins hóps sem kemur að framhaldsskólanum.

[17:04]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Nei, að sjálfsögðu þarf ekki að taka tillit til eins hóps og sjónarmiða hans. Það vitum við mætavel. Hins vegar er ekki um neinn smáhóp að ræða heldur þá sem eiga

að vinna eftir frumvarpinu. Það er í engu tekið tillit til þeirra sjónarmiða. Það er kannski fullmikið sagt að segja að það sé í engu en um þessi þrjú stærstu meginatriði, stúdentsprófið, einingarnar og það að tekið sé tillit til nemenda upp að 18 ára aldri, hefur það í engu verið gert.

Hv. þm. Einar Már Sigurðarson bar það af sér að hann hefði sakað Félag framhaldsskólakennara um að hafa ekki lesið bréfið. Ég skildi hv. þingmann í þá veru og það gerðu fleiri þingmenn, hv. þm. Guðni Ágústsson gerði slíkt hið sama. Hans svör voru öll í þá veru.

Varðandi það að ég hafi verið að hneykslast á því að vinna eigi vinnuna eftir að frumvarpið hefur tekið gildi þá stend ég við það. Ég held því fast fram að fyrst og fremst eigi að vinna vinnuna áður en (Forseti hringir.) frumvarpið verður samþykkt, ekki vera með einhvern kattarþvott eftir á.

[17:06]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við verðum bara að eiga það að við erum ósammála um þetta. Ég held að það versta sem hægt er að gera varðandi þróun skólastarfs sé að negla allt saman niður eftir formúlu hv. þingmanns. Við verðum bara að vera ósammála um það.

Það er rétt hjá hv. þingmanni að ekki er um neinn smáhóp að ræða. En ég mótmæli því að ekki hafi verið tekið tillit til þessa hóps. Ég endurtek það sem ég sagði áðan að ég tel (Gripið fram í.) — já, það er alveg rétt. Ég er ekki að endurtaka það að ekkert tillit hafi verið tekið til hans, heldur vil ég segja að mikið tillit hafi verið tekið til hans. Breytingartillögur meiri hlutans, nefndarálit meiri hlutans, taka gífurlega mikið tillit til þessa hóps og er að stærstum hluta til frá þessum hópi komið. Ég taldi það líka eðlilegt.

En ég tel það hins vegar ekki eðlilegt að einn hópur þó stór sé eigi einn að ráða. Það verður að nást samkomulag og það er skylda okkar að líta heildstætt á málið. Við hljótum að taka heildarhagsmunina fram yfir kannski (Forseti hringir.) eðlilega hagsmunabaráttu einstakra stéttarfélaga.

[17:07]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Að sjálfsögðu á að líta heildstætt á málið. Að sjálfsögðu á að taka tillit til ólíkra sjónarmiða. Ekkert í málflutningi mínum gaf til kynna að einn hópur ætti að koma með allar sínar kröfur og eftir þeim yrði farið.

Það hlýtur hins vegar að skipta máli, og ég trúi ekki öðru en hv. þingmaður sé mér sammála um það, að frumvarpið sé unnið í sátt og samlyndi við þá sem fyrst og fremst munu vinna eftir því. Það hlýtur að vera. (**EMS:** Eins og kostur er.) Eins og kostur er. (**EMS:** Ef samkomulagið gengur út á það að fá allt eða ekkert þá er það ekki hægt.) Það er einfaldlega verið að biðja um það hér að beðið verði með frumvarpið til haustsins sem er nú lítill vandi að gera og málið verði unnið betur þannig að það sé (**EMS:** Viltu þá bíða með öll frumvörpin?) Nei, ég vil ekki bíða með öll frumvörpin. Nei, það er ekki rétt. Þau eru ekki samtengd og engin rök (Forseti hringir.) hafa komið fram fyrir því að þau þurfi að vera það.

[17:08]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta var alveg ótrúleg ræða að mörgu leyti sem hv. þingmaður hélt hér áðan. Það er alveg ótrúlega sárt og særandi að hlusta á þennan villta málflutning og þennan villuráfandi málflutning um það sem hér er á ferðinni.

Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni, virðulegi forseti, að hér á árum áður voru uppi hugmyndir um styttingu á námstíma til stúdentsprófs sem byggðust á skerðingum. Við mótmæltum því harðlega, Samfylkingin, bæði hér á þinginu og annars staðar. Félag framhaldsskóla gerði hið sama. Skemmst er frá því að segja að frá því hefur verið horfið. Þess vegna erum við með það frumvarp sem við höfum hér í höndunum þar sem segir skýrt í greinargerð og sömuleiðis í nefndaráliti sem er túlkun og skýring okkar löggjafans, meiri hlutans, á því hvað hér er á ferðinni, að ekki sé verið að skerða stúdentsprófið.

Virðulegi forseti. Ég er líka dálítið hugsi yfir því sem fram kemur á bls. 4 í nefndaráliti minni hlutans. Þar er sagt að það sé mat minni hluta menntamálanefndar að stytting náms til stúdentsprófs sé innbyggð í fyrirkomulagið sem mælt er fyrir um í frumvarpinu. Það byggist á þeirri staðreynd að frumvarpið tilgreini hvorki einingafjölda né námstíma til stúdentsprófs.

Virðulegi forseti. Ég vil þó spyrja hv. þingmann: Hvar í núgildandi lögum er að finna þessar tiltekningar á einingafjölda og námstíma? Í 21. gr. núgildandi laga er kveðið á um að í aðalnámskrá skuli fjalla um meðallengd námstíma á hverri braut og lágmarksfjölda kennslustunda. Þetta er ekki í núgildandi lögum. Þetta kemur í námskrár.

Virðulegi forseti. Ég óska eftir því að menn fari að (Forseti hringir.) hlýða á hinn raunverulega málflutning og hinar raunverulegu ástæður fyrir þessum breytingum og þær fela ekki í sér skerðingar.

[17:11]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hér er talað um að það sé sárt að hlusta á málflutning stjórnarandstöðunnar. Mér finnst frekar langt seilst ef það er sárt að hlusta á einhvern sem er einfaldlega ósammála manni um hvaða leiðir eigi að fara í tilteknu máli. Ég held að ég hafi nú ekki (Gripið fram í.) sagt neitt persónulegt við þingmenn Samfylkingarinnar (Gripið fram í.) sem eigi að særa þá sérstaklega.

Hér er talað um villuráfandi málflutning og komið fram að uppi hafi verið áform en frá þeim hafi verið horfið. Samt eru í greinargerðinni sömu rök og setningar og voru í bláu skýrslunni. Samt slitnaði upp úr samstarfinu. Samt túlkar Félag framhaldsskólakennara og fjöldinn allur af félögum víðs vegar í framhaldsskólum úti um allt land þetta eins og sá þingmaður sem hér stendur. Ég útskýrði það mjög skilmerkilega í ræðu minni áðan að ekki sé tilgreint í núgildandi lögum hve margar einingar ættu að vera til stúdentsprófs.

Ég hef hins vegar sagt, og ég get endurtekið það, að sú breyting sem á sér stað í þessum frumvörpum, og þau áform sem við vitum að menntamálaráðherra hefur, gerir það að verkum að við viljum fá einingarnar inn í lögin. Það

er breytingin sem við viljum.

[17:13]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla að hætta að reyna að hafa áhrif á þann hv. þingmann sem ég er hér í andsvari við. Ég ætla að vona að framhaldsskólakennarar, framhaldsskólasamfélagið, hlusti á þann þingmann sem hér stendur, hlusti á hv. þm. Einar Má Sigurðarson, sem var hér áðan, og hlusti á hv. þm. Sigurð Kára Kristjánsson, formann menntamálanefndar, sem líka var hér áðan. Við höfum öll sagt að ekki eigi að skerða nám til stúdentsprófs. Það á ekki að skerða það. Ég vona, virðulegi forseti, að þeir sem þurfa að heyra þetta geri það af því ég veit að hv. þingmaður er í pólitískum skollaleik.

Annað, virðulegi forseti, sem ég verð að koma hér að á mínum stutta tíma það er að hv. þingmaður tíndi til og spurði hvort hér og þar ætti að finna leiðir til að spara hjá meiri hlutanum. Þá vil ég benda á að það hefur komið fram og kemur fram í umsögn fjármálaskrifstofu að gert er ráð fyrir því að þessar breytingar hafi í för með sér 1,7 milljarða árlega útgjaldaaukningu. Það kemur (Forseti hringir.) skýrt fram í þessu áliti. Það er alveg skýrt að þessar breytingar munu hafa í för með sér gríðarlega (Forseti hringir.) sterka uppbyggingu framhaldsskólastigsins. Þær munu hafa í för með sér (Forseti hringir.) gríðarlega sterkt stúdentspróf og miklu (Forseti hringir.) betra skólastig en við höfum í dag með miklu meira fjármagn á milli handanna.

[17:14]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Nú kem ég algerlega af fjöllum. Liggur fyrir að stjórnarmeirihlutinn ætli að leggja meira fjármagn til framhaldsskólanna? Ég veit að það yrði afar vel þegið t.a.m. í Menntaskólanum á Akureyri og í skólum í Norðausturkjördæmi. Við munum herma þetta loforð upp á stjórnarmeirihlutann.

Ef hv. þm. Katrín Júlíusdóttir hefði hlustað á málflutning minn veit ég vel að hv. þingmenn, hún, Einar Már Sigurðarson og Sigurður Kári Kristjánsson, hafa sagt að ekki sé stefnt að því að stytta stúdentsprófið. Þau hafa sagt það. Ég skal vera sanngjarn með það enda var ég það líka áðan í ræðu minni.

Hins vegar er verið að setja lög. Lögin gilda og þau bera það því miður (Forseti hringir.) með sér að stytting verði á næstu árum og ég vísa í það sem ég fór (Forseti hringir.) skilmerkilega yfir hér áðan í fyrri ræðu minni.

[17:16]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson hefur farið yfir athugasemdir sem samtök framhaldsskóla hafa gert við frumvarp sem hér er til umræðu. Hv. þingmaður ítrekaði að hann vildi sjá menntun óháða efnahag og búsetu og ég tek undir það. Það er ábyggilega sameiginlegt markmið okkar að við getum boðið upp á öflugan framhaldsskóla eftir því hvar menn búa óháð efnahag.

Það sem málið virðist snúast um og kom fram í umræðum sem hér hafa átt sér stað er hverjir eru hæfastir til að vinna áfram að þróun framhaldsskólans. Er það menntamálanefnd og sá hópur sem hefur verið að vinna að frumvarpinu eða kennarasamtökin og starfsfólk framhaldsskólanna sem hingað til hafa staðið að því að þróa skólana? Þegar framhaldsskólar voru stofnaðir upphaflega var fjölbrautaskólakerfið meira og minna þróað af skólamönnum sjálfum. Svar mitt við því er að ég tel starfsfólkið og kennarana hæfust til að vinna að þróun framhaldsskólans og þess vegna vil ég að ramminn verði víður og verkefnin verði færð út til skólanna sem allra fyrst.

Mig langar til að spyrja um þrjú atriði: Í fyrsta lagi um athugasemdir sem komu varðandi grenndarskóla og talað var sérstaklega um suðvesturhornið. Á hv. þingmaður við að hann vilji taka aftur upp hverfaskólafyrirkomulag á framhaldsskólastiginu í Reykjavík? Þetta er einföld spurning og gott að fá svar við henni.

Varðandi gjaldtökurnar langar mig líka að spyrja afar einfaldrar spurningar: Ef hann skoðar frumvarpið og ber það saman við núverandi framkvæmd, í hverju felast breytingarnar að mati hv. þingmanns? Er gjaldtaka aukin eða minnkuð? Ég held að það skipti miklu máli að hv. þingmaður geri grein fyrir því hvernig hann les þetta mál.

Í síðasta lagi, af því að menn hafa viljað binda ýmislegt mikið í lög, á ég von á því að hv. þingmaður stingi upp á því að við tökum upp samræmd stúdentspróf til að tryggja að við getum neglt þetta allt saman niðurnjörvað þannig að menn kvarti ekki yfir skilum á milli framhaldsskóla- og háskólastigs?

[17:18]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að viðurkenna að ég var á leiðinni út úr þingsalnum, ég hélt að hv. þingmaður væri byrjaður á ræðu sinni. (Gripið fram í.) Ég náði ekki alveg öllum þeim spurningum sem ... (**GuðbH:** Hverfaskólar.) Hverfaskólar, já. (Gripið fram í.) Nei, ég held að það sé kannski ekki það sem við viljum. En aftur á móti ítreka ég skoðanir mínar varðandi það að úti á landi er oft um langar vegalengdir að ræða og fólk hefur áhyggjur af því að þurfa að senda börnin sín í burtu. Sérstaklega hefur fólk áhyggjur af því að fjölbreytileikinn sem nú er verið að boða í þessu frumvarpi leiði til þess að þeir framhaldsskólar muni kannski ekki bjóða upp á nám við hæfi. Ég vona að þetta skýri að einhverju leyti það sem spurt var um en ég ítreka það sem ég sagði áðan í ræðu minni að það þarf að útskýra betur hvað um er að vera.

[17:19]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla að endurtaka spurningarnar fyrir hv. þingmann af því að hann missti af þeim í fyrri lotunni. Ég spurði varðandi grenndarskólana — hv. þingmaður gerði athugasemdir sem hann hafði eftir athugasemdum Félags framhaldsskólakennara varðandi grenndarskóla á suðvesturhorninu. Það má vísa til þess að það sé einhvers lags form af hverfaskóla eða réttindi nemenda til að sækja skóla í sínu hverfi. Þannig skil ég athugasemdina og ég spurði hv. þingmann um hvaða afstöðu hann hefði gagnvart því.

Í öðru lagi spurði ég um gjaldtökur, hvernig hann læsi

lögin, hvort um aukna gjaldtöku væri að ræða eða hvort verulega væri dregið úr. Það mátti skilja á máli hans að hér væri ekki um neinar breytingar að ræða. Varðandi landsbyggðarskólanna þá notaði hv. þingmaður einmitt það sem stendur landsbyggðarskólunum oft mest fyrir þrifum, að þeir geti ekki boðið upp á nám við hæfi. Þetta er einmitt orðalagið sem notað er þegar menn neita að opna deildir úti á landi (Forseti hringir.) og berjast gegn því að þjónustan verði bætt, að ekki sé hægt að bjóða upp á fullkomið nám, þannig að ég vara við þessari orðanotkun.

[17:21]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að það hafi komið mjög skilmerkilega fram í ræðu minni áðan, sérstaklega hvað varðar gjaldtökuna, að framhaldsskólinn er ekki algerlega gjaldfrjáls. Það hefði verið hægt að stefna að því í þessu frumvarpi ef það er vilji Samfylkingarinnar. Það er eitt af því sem mér finnst ekki hafa komið neitt sérstaklega skýrt fram í dag. Það hefði líka verið hægt að hafa sömu þjónustu fyrir ólögráða framhaldsskólanemendur, sambærilegan stuðning, ráðgjöf og þjónustu eins og nemendur á öðrum skólastigum hafa. En ég verð að segja að ég fagna mjög þeirri yfirlýsingu sem kom fram áðan að ríkisstjórnin ætli að stórauka framlög til framhaldsskólanna og ég vona þá bara að við það verði staðið. (Gripið fram í.) Þetta eru stórtíðindi.

[17:22]

Útbýting:

Framkvæmd Dyflinnarsamningsins á Íslandi, 597. mál, svar dómsmrh., þskj. 1029.

Sjúkraskrár, 635. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 1086.

[17:22]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Hv. þm. Einar Már Sigurðarson, ætli megi ekki kalla hann talsmann Samfylkingarinnar í menntamálum, flutti afar athyglisverða ræðu, undarlega ræðu að mínu mati. Hv. þingmaður reyndi að leggja þetta mál þannig upp að það væri ekkert nema um misskilning eða vísvitandi tilraunir til að dikta upp ágreining að ræða af hálfu þeirra sem gagnrýna þetta frumvarp. Minni hlutinn fékk þarna harða dóma og miklar ákúrur frá hv. þingmanni sem og Félag framhaldsskólakennara. Mér segir svo hugur um að ræða hv. þm. Einars Más Sigurðarsonar eigi eftir að verða lesin talsvert af félagsmönnum í því félagi. (**EMS:** Það vona ég.) Já, það vona ég sannarlega því að satt best að segja var það með endemum hvernig hv. þingmaður setti sig á háan hest og talaði nánast niður til allra sem ekki væru algerlega sammála honum sjálfum eða meiri hlutanum. Það væru bókstaflega engin efni til að viðhafa ágreining eða rökræða um þetta mál á þeim forsendum að það væri ekki hafið yfir alla gagnrýni.

Það er dálítið undarlegt þegar t.d. umsagnir um málið eru skoðaðar. Ég ætla að sjálfsögðu ekki að fara að vera með ómálefnalegar getgátur um að hv. þm. Einar Már Sigurðarson hafi ekki lesið umsagnir með málinu, verandi í menntamálanefnd. (Gripið fram í.) Ég hef reynt að gera það eins og ég hef haft tíma til meðfram öðrum verkum í dag til að undirbúa mig undir þessa umræðu og það tók ekki langan lestur til að sjá að það eru fjölmargir og mismunandi aðilar sem gera alls konar athugasemdir við þetta mál. Þar af gera margir þeirra mjög alvarlegar athugasemdir við sama þáttinn sem er staða stúdentsprófsins, innihald þess og gæði í sambandi við þetta frumvarp. Hvernig í ósköpunum dettur hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni það í hug að reyna að bera það þar með upp á stjórnarandstöðuna að hún sé bara að dikta upp úr sjálfri sér einhvern ágreining og það sé allt saman misskilningur og hún hafi engan vilja sýnt til að ná saman um þetta mál?

Er það misskilningur og óvilji í hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og Höskuldi Þórhallssyni að Háskóli Íslands skuli gera alvarlegar athugasemdir við innihald frumvarpsins? Fóru þau upp í háskóla, hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og Höskuldur Þórhallsson, og sömdu umsögnina fyrir Háskóla Íslands? Fóru þau upp í Kennaraháskóla og sömdu umsögn fyrir Kennaraháskólann? Sömdu þau umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga? Sömdu þau umsögn Stúdentaráðs, Félags framhaldsskólanema og þannig mætti áfram telja? Ég ætla að fara aðeins inn í þessar umsagnir á eftir til að skoða þær, eftir því sem tíminn leyfir. En það er fráleitur og aumingjalegur málflutningur hjá hv. þm. Einari Má Sigurðarsyni að vera ekki maður til að rökræða þá þann efnislega ágreining sem hér er undir en reyna að gera lítið úr því að minni hlutann skilar ítarlegu og vel rökstuddu nefndaráliti, styður það m.a. með vísan í umsagnir fjölmargra aðila. Einhvern tíma hefði það staðið pínulítið í minni spámönnum en Einari Má Sigurðarsyni að skauta algerlega yfir það að þetta á að afgreiðast í harðri andstöðu við heildarsamtök framhaldsskólakennara. Nei, það er allt bara einhver misskilningur og vitleysa eða óvilji úr þeim hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og Höskuldi Þórhallssyni.

Hér er bréf frá Félagi framhaldsskólakennara sem þeir hafa sent þingmönnum og fylgt eftir umsögn sinni í þessu máli eða umsögn Kennarasambandsins þar sem þeir fara ósköp einfaldlega fram á að afgreiðslu þessa máls verði frestað. Þeir tilgreina þar fjölmörg atriði sem þeir telja að fara þurfi betur yfir og annað sem sé beinlínis ekki nógu vel umbúið í málinu. Það þýðir ekkert fyrir stjórnarliða að reyna að koma sér undan umræðunni um þessa grundvallarspurningu: Er verið að opna leiðir til þess að gengisfella stúdentsprófið, útþynna það?

Það þýðir heldur ekki fyrir hv. þingmenn að kveinka sér undan því þó að menn vilji hafa vaðið fyrir neðan sig í ljósi þess sem á undan er gengið sem eru náttúrlega grímulaus áform um þetta og ekki mjög gömul. Hafa menn einhverja staðfestingu á því að þar hafi orðið stefnubreyting þó að Sjálfstæðisflokkurinn og öfl honum tengd hafi í orði kveðnu hörfað eitthvað undan í bili með þetta mál? Nei, ég hef ekki séð hana. Ég hef ekki séð að það hafi allt í einu orðið umpólun í Sjálfstæðisflokknum og þeim öflum á bak við hann sem þrýstu á um þetta.

Málið var svo langt komið á sínum tíma að menn voru farnir að reyna að útfæra hvernig væri hægt að þjappa framhaldsnáminu saman og færa sumt af því upp á háskólastigið og annað niður á grunnskólastigið. Þetta eru staðreyndir sem við verðum að horfast í augu við og ganga út frá. Þess vegna er það fullkomlega eðlilegt og vel ígrundað að mínu

mati að menn vilji ganga betur frá þessu þannig að vilji löggjafans sé gerður skýr í þessum efnum og að ekki séu búnar út aðferðir til að fara þá einhverja fjallabaksleið að þessu markmiði í kyrrþey til að komast hjá pólitískum óþægindum eða taka slaginn hér heiðarlega á Alþingi.

Þess vegna eru menn ósköp einfaldlega að biðja um þann einfalda hlut sem ætti ekki að standa svona í mönnum ef ekkert annað stendur til, að tilgreina lágmarksfjölda námseininga til stúdentsprófs þannig að það verði ekki gengisfellt. Það heldur öllum möguleikum fyrir hraðari námsframvindu opnum en þá verða menn að uppfylla þann einingafjölda, þá verða menn að skila því. Þannig er það í raun og veru í dag og er alveg í prýðilegu lagi. Ég veit ekki hvert vandamálið er við að festa það kirfilega í sessi að þannig sé það að hin almenna regla séu fjögur ár, þ.e. að ekki sé gerð krafa á hinn almenna nemanda um hraðari námsframvindu en það í skólunum almennt. Svo standi hitt til boða að haga námi sínu með öðrum hætti og flýta för ef mönnum liggur svo mikið á. Reyndar held ég að það sé ákaflega misráðið almennt að hvetja til þess af því að þetta eru ein bestu og dásamlegustu ár ævinnar þegar menn eru í framhaldsskóla og taka þar út þroska sinn og félagsvitund. Ég er a.m.k. þeirrar skoðunar að það sé vandfundin leið til að verja betur fjórum árum en akkúrat í það.

Ef við skoðum aðeins rökstuðning sem þar er fram færður fyrir þessu atriði sérstaklega þá er það eins og ég hef þegar nefnt að Félag framhaldsskólakennara varar við þessu og vill að menn vinni gegn allri hættu á útþynningu stúdentsprófsins með því að tilgreina lágmarksfjölda námseininga til stúdentsprófs. En hvað segja aðrir um þetta mál? Háskóli Íslands segir í umsögn sinni að gildi stúdentsprófs sem undirbúnings fyrir háskólanám verði að vera óskorað. En að sjálfsögðu þarf að gefa framhaldsskólanum eftir sem áður svigrúm til þess að byggja upp sveigjanlegt námsframboð og allt það — það er engin mótsögn í því — en viðmiðunin sé skýr og tryggt að námið verði ekki gengisfellt. Þegar fjallað er svo nákvæmar um það í umsögninni þá er það rakið að verði frumvarpið að lögum án breytinga að þessu leyti, verði stúdentsprófið vissulega fjölbreyttara en áður en einungis 45 einingar, ein og hálf önn, í kjarnagreinum. Núverandi stúdentspróf er 140 námseiningar samkvæmt gildandi námseiningakerfi og miðað er við að nemendur ljúki þeim á fjórum árum. Í fyrirliggjandi tillögum er hvorki ljóst hve margar nýjar námseiningar, þ.e. nýjar námseiningar sem stúdentsprófið felur í sér, né heldur hve mörg námsár eru til stúdentsprófs. Er þetta ekki rétt hjá háskólanum? Er þetta ekki rétt, virðulegi forseti? Ég veit ekki annað. Þetta er ekki eitthvað sem þau hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og Höskuldur Þórhallsson fundu upp til að vera til leiðinda. Nei, þetta er Háskóli Íslands.

Hvað segir kappinn, hv. þm. Einar Már Sigurðarson, um Háskóla Íslands? Er hann jafnómarktækur í þessu máli eins og Félag framhaldsskólakennara og stjórnarandstaðan? Er hægt að berja hann jafnmyndarlega niður eins og hv. þingmaður gerði af lítillæti sínu í ræðunni fyrr í dag?

Kennaraháskólinn lýsir sömu sjónarmiðum. Það fer að muna pínulítið um það þegar tveir fjölmennustu háskólarnir, sem nú eru reyndar að renna saman, eru þarna algerlega samhljóma í áherslum sínum. Það kann að vera jafnvel að fleiri háskólar hafi gert hið sama í umsögnum. Ég hef því miður ekki haft tíma til að skoða umsagnir þeirra en Kennaraháskólinn segir um þetta:

Starfshópurinn telur — þ.e. starfshópurinn sem vann umsögnina fyrir Kennaraháskólann — að menntamálaráðuneytinu beri að gera skýrari grein fyrir því hvernig gæði stúdentsprófs verða tryggð. Enn fremur má telja eðlilegt að viðmið sé í lögum um lágmarksfjölda eininga til stúdentsprófs. Í frumvarpinu er einungis kveðið á um 45 námseiningar að lágmarki í 18. gr. eða innan við eins árs nám. Til samanburðar er tilgreint að fjöldi námseininga til framhaldsskólaprófs skuli vera 90–120 einingar eða eitt og hálft til tveggja ára nám. Varla er ætlunin að stúdentspróf verði minna að umfangi en framhaldsskólapróf.

Svo segir í umsögn Kennaraháskólans. Svolítið skemmtilega orðað það.

Þarna eru sem sagt greinilega nákvæmlega sömu áhyggjur og nákvæmlega sömu varnaðarorð á ferð og þau má finna úr fleiri umsögnum hvað varðar nákvæmlega þennan hátt þannig að málsvörn stjórnarliða í þessu er ekki eins burðug og þegar þeir vilja reyna að láta líta hér út að þetta sé bara einhver misskilningur og þvæla úr stjórnarandstöðunni. Það hafa þá ansi margir, óskyldir og mismunandi aðilar misskilið þetta á sama hátt, að þarna séu hlutir til að varast. Það þýðir ekkert fyrir stjórnarliða að kveinka sér undan því þó að þetta sé rætt. Þaðan af síður ætti það að koma þeim á óvart þó að þetta sé þáttur sem þeir vilja vera á varðbergi gagnvart.

Ég ætla að nefna einn aðila enn í þessu sambandi sem menn ættu kannski að gefa svolítinn gaum að hvað segir um þetta mál. Það er fjármálaráðuneytið. Hvað segir fjármálaráðuneytið hér í umsögn um frumvarp til laga um framhaldsskóla frá fjárlagaskrifstofunni? Eins og venjulega reynir það að kostnaðarmeta frumvarpið og aldrei þessu vant reynir fjárlagaskrifstofan ekki einu sinni að draga fjöður yfir það. Auðvitað hlýtur að fylgja þessu kostnaður, t.d. lengingu skólaársins um fimm daga, augljóslega. Það er farið yfir það rækilega í hverju sá kostnaðarauki verði fólginn. Það er athyglisvert að sjá líka í hverju enginn kostnaðarauki á að felast eins og t.d. námsgögnum, þau eru ekki til. Það er ekki ein króna sem fjármálaráðuneytið reiknar með að þau kosti, svo mikið fyrir loforð Samfylkingarinnar um ókeypis námsgögn á framhaldsskólastigi. En fjármálaráðuneytið segir það hafa verið rætt að reikna megi með að árlegur aukinn kostnaður vegna frumvarpsins verði á bilinu 1.300–1.780 millj. kr. og þar af 1.200–1.700 varanleg aukning, 50 millj. eiga að falla til á árinu.

Á móti er ekki búið að reikna með sparnaði við að nemendur kynnu að nýta sér möguleika við að ljúka stúdentsprófi á skemmri tíma miðað við það sem algengt er í dag. Þetta er mjög athyglisverð setning. Hún er að vísu sett í þennan fallega búning að þetta yrði þá bara ákvörðun nemendanna sjálfra. En af hverju reiknar fjármálaráðuneytið með því að helsti sparnaður á móti auknum útgjöldum ríkisins sé líklegur til að verða vegna þess að nemendur verði í styttri tíma í framhaldsskólunum? Það er afar athyglisvert. Er þetta ekki dulbúið orðalag yfir það að fjármálaráðuneytið gerir sér vonir um að framhaldsskólastiginu verði þjappað saman í gegnum svigrúmið sem þessi galopni frágangur

málsins býr til. Það er ákaflega nærtækt að álykta að fjármálaráðuneytið telji sig hafa góðar vonir um að þar verði sparnaður á móti. Það skyldi nú ekki vera.

Annað atriði sem rétt er að nefna líka eru þessar undarlegu námsframvindueiningar sem eiga að koma inn og hlýtur að mega segja eins og skrattinn úr sauðarleggnum því að þær virðast koma flestum á óvart. Þær eru afar óútfærðar þegar á að fara henda þeim einingakerfum úr evrópskum háskólum inn í íslenska framhaldsskóla. Hvaða erindi eiga þær þangað t.d. á tveimur neðri skólastigunum gagnvart ólögráða nemendum. Þetta er voðalega skrýtið. Ég hélt að menn væru að reyna að bakka í burtu frá einhverjum svona kúnstum og æfingum, að draga heldur úr áherslunni á samræmd próf og slíkar mælingar. Menn telja sér það til tekna í grunnskólafrumvarpinu að það eigi að færa þau frá vorönninni inn á mitt síðasta skólaár, hversu mikil hjálp sem verður að því. En hér á allt í einu að koma með einhverjar ECTS-einingar — það er ekki einu sinni búið að íslenska þær — sækja þær í erlenda háskóla og setja þær inn í íslenska framhaldsskólann. Til hvers, leyfi ég mér að spyrja? Þetta hefur aldrei fengist rætt á þeim vettvangi sem var eitthvað reynt framan af að viðhafa samráð á um undirbúning málsins og hlýtur að teljast með ólíkindum að gera það svona ef innleiða á eitthvað slíkt í framhaldsskólana hjá okkur. Hvers vegna er þetta mál ekki betur undirbúið, geymt og skoðað þannig að það birtist okkur sem fullmótaðar tillögur sem unnið hefur verið að og búið að minnsta kosti að íslenska heitið á?

Ég vil taka undir það sem fleiri ræðumenn hafa nefnt um stöðu ólögráða nemenda innan framhaldsskólans, þeirra sem ekki hafa náð 18 ára aldri, um leið og ég fagna vissulega því sem er í frumvarpinu um fræðsluskyldu gagnvart þessum hópi. Það er í anda stefnu sem við vinstri græn mótuðum fyrir mörgum árum síðan og fluttum inn á Alþingi um að það bæri að stefna að því að allir ættu rétt á samfelldu skólanámi til 18 ára aldurs í sinni heimabyggð eins og þess væri mögulega kostur. Auðvitað á að klára það mál að ólögráða nemandi þurfi hvergi að fara að heiman frá sér til langdvalar til að sækja sitt skólanám. Það er hægur leikur að gera þetta. Þetta er tæknilega mjög auðvelt með því að nýta í vissum tilvikum kosti fjarnáms og í öðrum tilvikum með því að koma framhaldsskólasetrum eða útibúum frá framhaldsskólum á fót undir hatti einhverra slíkra eins og t.d. er verið að gera núna á sunnanverðum Vestfjörðum og í undirbúningi víðar á landinu. Þetta dæmi á að klára. Að því leyti til hef ég viljað ganga lengra en frumvarpið gerir og slá þessu föstu og leggja þá skyldu á ríkið sem fer með framhaldsskólann að sjá um þennan þátt málsins. En það þarf þá auðvitað líka, í samræmi við þessa fræðsluskyldu sem leggst á hið opinbera, að skilgreina stöðu og réttindi þessara nemenda, m.a. þennan þátt, stöðu þeirra gagnvart sínu heimili og rétti þeirra til að eiga kost á námi frá því.

Þá mætti líka nefna smærri skóla í dreifðum byggðum sem Félag framhaldsskólakennara gerir í bréfi sínu og fleiri gera í umsögnum sínum, t.d. Samband ísl. sveitarfélaga, og þyrfti kannski að fjalla betur um. Nú er það auðvitað gamalkunnug umræða að mönnum finnst viðkvæmt að flokka starfsemi og vilja helst að einsleit lög gildi um alla. Enginn vill lenda í því að vera einhvers konar önnur deild hvað það varðar. Þessi umræða er vel þekkt um sveitarfélögin og oft notað sem rök, næstum því gegn því að mínu mati, að horfast nægjanlega vel í augu við sérstöðu minni sveitarfélaganna. Það sé of viðkvæmt vegna þess að þá sé farið að líta á þau sem einhvers konar annars flokks sveitarfélög. En auðvitað er það algerlega ástæðulaust að nálgast hlutina þannig. Það er miklu heiðarlegra að horfast í augu við það að staða fámennra, afskekktra sveitarfélaga sem og staða fámennra framhaldsskóla í dreifðum byggðum, þeirra sem þar eru þó, er auðvitað allt önnur. Það er himinn og haf á milli þeirra og skólanna í þéttbýlinu. Það er engin skömm að því að virða og meta í verki og styðja myndarlega við framhaldsskóla eins og t.d. Framhaldsskólann á Laugum í Þingeyjarsýslu sem er stórgóður hluti af okkar fjölbreytta framhaldsskólakerfi og geysilega mikilvægur fyrir nemendur á því svæði. En hann getur líka verið góð úrlausn fyrir ýmsa aðra sem búa við þannig aðstæður á heimaslóðum sínum að þeim henti betur að fara í öruggt umhverfi lítils framhaldsskóla með heimavist og heimilislegt og gott utanumhald um skólakerfið. Af því að minn gamli, góði skóli, Laugaskóli, hefur verið nefndur á nafn fyrr í umræðunni þá leyfi ég mér að taka hann sem dæmi um slíkan.

Ég tek auðvitað undir það sem hér hefur verið rætt og á að heita að svífi að nokkru leyti yfir vötnum, a.m.k. í orði kveðnu í þessu frumvarpi, að það sé ákaflega mikilvægt að skólarnir hafi frelsi, stöðu og sjálfstæði til að móta áherslur sínar. Að draga eigi úr miðstýringu í námsframboði og námskrárgerð en vandinn er sá að aðilar sem þekkja býsna vel til telja að þetta sé hins vegar ekki markvisst í frumvarpinu. Félag framhaldsskóla telur að þarna séu mótsagnir á ferð því að ráðherra á eftir sem áður að staðfesta námsbrautarlýsingar skólanna og setja þeim viðmiðunarnámskrá.

Ég er mikill stuðningsmaður þess að skólar fái að varðveita sjálfstæði sitt og blómstra á sjálfstæðum forsendum. Ég er þannig þenkjandi að mér finnst að skólar eigi að fá að halda í sínar hefðir, mér liggur við að segja sérvisku. Menn geta kallað það íhaldssemi, mér er alveg nákvæmlega sama. Mér finnst t.d. alveg ákaflega skemmtilegt að Menntaskólinn á Akureyri haldi í þá gömlu hefð að útskrifa stúdenta sína 17. júní. Mér finnst það glæsilegt og ég gef frat í eitthvert kerfi sem lokar slíkum möguleikum á gamalgrónum menntastofnunum að fá að hafa sínar hefðir innan vissra marka og gera hlutina á sinn hátt. Þótt þær kunni að hafa skapast af gerólíkum þjóðfélagsaðstæðum fyrir öld síðan þá breytir það engu um að þær geta verið góðar og gildar og skemmtilegar. Þær eru hluti af menningu þess skóla fyrir utan hvað það er yndislegt að fá að verða stúdent frá Menntaskólanum á Akureyri og upplifa hinar ljósu vornætur í Eyjafirðinum í byrjun júní sem væri hægt að segja ýmsar góðar sögur af (Gripið fram í.) en kannski ekki rétt að fara út í hér í einstökum smáatriðum.

Um leið og menn þurfa að tryggja gæðin, hafa viðmiðanir þannig að engin hætta sé á að námið gengisfalli eða að mönnum verði þröngvað út í sparnaðar- og niðurskurðaráðstafanir í efnahagsþrengingum, þá þurfa menn að fá að hafa sjálfstæði, svigrúm og frelsi til að þróa sig á sínum forsendum og viðhalda hefðum og góðum siðum.

Mér finnst dálítið merkilegt að menn skuli ekki nefna

hér í umræðunni — ég hef ekki heyrt það enn þá í dag — fjárhagsstöðu framhaldsskóla. Ég hef ekki heldur heyrt nefnda þá spurningu hvernig framhaldsskóla gengur að standast freistingarnar ef þær eru í boði. Það er opnað á þær í þessu kerfi, að draga nú aðeins úr fjölda kennslustunda og einingafjölda á bak við stúdentsprófið ef skólinn býr við hallarekstur ár eftir ár og dregur langan skuldahala. En hefur það ekki verið veruleikinn hjá fjölmörgum framhaldsskólum í landinu undanfarin ár? Ég veit ekki betur. Ég kom í minn gamla skóla þegar þáverandi rektor var þar um að bil að ljúka störfum og það lá við að ryki upp af honum af reiði yfir því að hann væri að yfirgefa stofnun sína eftir langan og farsælan feril. Hann stæði frammi fyrir því að skólinn dragnaðist með skuldahala vegna óumflýjanlegs hallarekstrar frá undangengnum árum. Það var enginn skilningur þá af hálfu þáverandi ríkisstjórnar, fjárveitingavalds, að rétta hans hlut, áralangur barningur. Stjórnendur skólans og þingmenn kjördæmisins reyndu að fá á þessu einhverja leiðréttingu en töluðu fyrir daufum eyrum.

Auðvitað hefur manni stundum fundist að þar væri sveltistefnan komin, að það ætti að hafa menn hlýðna með því að láta þá búa við mátulegar efnahagsþrengingar þannig að þeir væru ekki með mikið múður og yrðu að lúta og þakka þegar þeir fengju einhverjar aukafjárveitingar úr pottum menntamálaráðuneytisins. Þetta var á dögum pottanna þegar veitt var um 10–15% of litlu fé til framhaldsskólanna ár eftir ár. Svo var búinn til pottur sem menn urðu að sækja í til þess að skapa það samskiptaform að stjórnendur skólanna yrðu að koma auðmjúkir fyrir ráðherrann. Kannski fengu formaður og varaformaður fjárlaganefndar úr meiri hlutanum stundum að vera með við að biðja um viðbót úr pottinum. Fjárveitingavaldið var komið út úr Alþingi og yfir í ráðuneytið og búin til óþolandi aðstaða í samskiptum þessara aðila. Það er vandasamt að ganga frá þeim hlutum sem lúta að sjálfstæði og svigrúmi skólanna annars vegar og hins vegar að þeir séu ekki hraktir í þrengingum og fjárhagslegri spennitreyju út í að spara og skera niður því að það er nú vonandi ekki ætlunin.

Svo vil ég nefna aðeins gjaldfrelsi framhaldsskólans sem ég hefði svo gjarnan viljað sjá komast í höfn með skýrum ákvæðum í lögum en svo er nú ekki. Ég sé að vísu að einhverjir virðist skilja það svo í umsögnum að verið sé að boða til betri tíðar með þessu frumvarpi í þeim efnum. En eins og ég hef skoðað það — ég bið þá um að ég verði leiðréttur — sé ég þess hvergi stað að neinar breytingar séu í vændum í þeim efnum, engar. Ákvæði um innritunargjöld eru á sínum stað og það eru að meira að segja hér ákvæði sem Samband ísl. sveitarfélaga gerir alvarlegar athugasemdir við í 45. gr., að heimilt er að rukka aukalega og sérstaklega gjöld á þá nemendur sem eru í fjarnámi. Er sanngjarnt að þeir séu látnir borga hluta af kennslukostnaðinum? Hver eru viðbrögðin og hvaða svör hefur meiri hluti menntamálanefndar við umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga á þessari ábendingu? Ég hefði gaman af að heyra hv. þm. Einar Má Sigurðarson bregðast við því. Er þetta misskilningur hjá Sambandi ísl. sveitarfélaga? Ef svo er ekki hverju svarar þá meiri hlutinn í þessum efnum?

Þarna kemur að vísu inn umsögn um 51. gr., um námsgögn. Í umsögninni segir að hún sé nýmæli. Gott og vel. Með ákaflega miklum velvilja gætu menn sagt að eitthvað betra væri í vændum. Þessi grein er nýmæli og er í samræmi við lög um námsgögn og verklagsreglur en fjárhæðir á eftir að útfæra. Þetta er í samræmi við stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar frá 23. maí 2007. Í fjárlögum segir sem sagt að ár hvert skuli tilgreind sú fjárhæð sem veitt hefur verið til að mæta kostnaði nemenda vegna námsgagna. Ráðherra setur reglur um skiptingu fjárins og fyrirkomulag þessa stuðnings.

Ég fór spenntur í umsögn fjárlagaskrifstofunnar og hugsaði með mér: Ef einhver alvara er á ferðum eða hugur fylgir máli þá hlýtur fjármálaráðuneytið að áætla einhvern aukinn kostnað vegna námsgagnanna út á þessa grein. Ég las mig í gegnum þetta. Þar er sagt að ýmis atriði í frumvarpinu kunni að hafa í för með sér kostnað. Í fyrsta lagi ber að nefna aukið námsframboð o.s.frv. Í öðru lagi muni kostnaður við nemendafjölgun vegna fræðsluskyldu til 18 ára aldurs nema allt að þessu. Í þriðja lagi er reiknað með fjölgun vinnudaga í skólaári um fimm daga, kostnaður þar. Í fjórða lagi er reiknað með umsýslukostnaði skólanna (Gripið fram í.) vegna starfsþjálfunar nemenda í verknámi, að það gæti numið svo miklu. (Gripið fram í.) Í fimmta lagi reiknar menntamálaráðuneytið með því að breytingar yfir í nýtt námseiningakerfi og færsla við gerð námsbrautarlýsinga o.s.frv. geti kostað allt að þessu. Í sjötta lagi er áætlað að aukið eftirlit og úttektir muni kosta sitt. Ekki er að spyrja að því, eftirlits- og úttektariðnaðurinn blómstrar alls staðar. Og í sjöunda og síðasta lagi er áætlað að kostnaður vegna vinnu innan menntamálaráðuneytisins við staðfestingar á námsbrautum sem framhaldsskólarnir setji sér nemi allt að 7 millj. kr. Það er reiknað með einu nýju stöðugildi. Þar verður greinilega afkastamikill maður á ferð. Ekki er eitt orð um aukinn kostnað vegna námsgagna. Svo mikið fyrir loforð Samfylkingarinnar.

Landsfundarályktunin 14. apríl 2007: Samfylkingin vill stuðla að gjaldfrjálsri menntun frá leikskóla að háskólastigi. Námsbækur í framhaldsskólum verði nemendum að kostnaðarlausu. Að kostnaðarlausu. Hér erum við með heildarendurskoðun á lögum um framhaldsskóla í höndunum og það er ekki gert ráð fyrir einni einustu krónu, að séð verður, í mati fjármálaráðuneytisins á því hvað þetta kostar inn í framtíðina, ekki í ár, ekki heldur næstu ár. Hvernig í ósköpunum stendur á því að Samfylkingin skuli ekki einu sinni sýna lit í þessum efnum? Þetta er enn aumlegra en í sambandi við leikskólann. Þar skaut hv. þm. Einar Már Sigurðarson sér á bak við orðalagið „Samfylkingin vill stuðla að gjaldfrjálsri menntun“. Hér þarf ekki um að binda. Loforðin hljóma upp á ókeypis námsbækur í framhaldsskólum. Punktur, engir fyrirvarar. Og er nú síðasta flóttaleiðin út úr ógöngunum að segja að Samfylkingin hafi ekki haft tíma til þess? Það sé nú bara eitt ár liðið. Það munar um það. Næsta skólaár hefst í haust og ekkert örlar á neinum peningum í þetta. Ætli nemendur hafi nú þennan sama skilning á því að Samfylkingin þurfi svona langan tíma til að muna eftir kosningaloforðum sínum? Hún getur ekki einu sinni sýnt lit á að efna þau í góðærinu meðan peningarnir hafa flætt út úr ríkissjóði. Hvernig ætli gangi þá í þrengingunum sem flestir reikna með að séu fram undan? Þetta er frekar aumlegt verður nú að segjast, virðulegi forseti. Það er hugsanlegt að

risið á Samfylkingunni lækki aðeins þegar þessa hluti ber á góma, að maður tali nú ekki um að skólagangan sé gjaldfrjáls fyrir ólögráða nemendur að minnsta kosti upp að 18 ára aldri. Auðvitað eru engin rök fyrir því að taka ekki inn saman fræðsluskylduna og gjaldfrelsið upp að 18 ára aldri að minnsta kosti. (Gripið fram í.) Auðvitað held ég ekki að það eigi að mismuna nemendum innan framhaldsskólans eftir aldri. En þeir hafa þó að þessu leyti tvenns konar stöðu. Það er ljóst að yngri árgangarnir eru ólögráða og hafa ekki kosningarétt. Ég vona nú að það eigi ekki að láta þá gjalda þess sérstaklega, að þá þurfi ekki að standa við loforð gagnvart þeim. Þeir eldast nefnilega og koma til með að fá kosningarétt. Það væri hollt fyrir Samfylkinguna að átta sig á því. Sem sagt, ákvæði frumvarpsins eru að þessu leyti algjörlega óuppfærð. Ekkert er sagt um það hvenær og hvernig þetta skuli gert og engar fjárveitingar eru ætlaðar í það. Fjárlagaskrifstofan gerir ekki ráð fyrir einni einustu krónu í aukin útgjöld af þessum sökum. Það er eins kristaltært og nokkuð getur verið.

Það er ástæða til að nefna líka reglugerðarþátt þessa máls. Það er alveg ljóst að mjög umfangsmikið reglugerðarvald er framselt til ráðherra í þessu frumvarpi eins og reyndar í hinum skólafrumvörpunum. Að sjálfsögðu getur það verið á sínum stað að velja þá leið að frá tilteknum hlutum málsins sé gengið í reglugerð og að lögin séu almenns eðlis. Mín reynsla hefur kennt mér að kannski sé skásta viðmiðunin í þessum efnum sú að Alþingi eigi ævinlega að ganga frá í lögum öllum meiri háttar stefnumótandi og pólitískum þáttum. Það eigi ekki að selja frá hinu kjörna valdi í hendur ráðherra. Hins vegar eigi tæknilegar útfærslur að vera í reglugerðum. Þær eru flóknar, þær eru tæknimál. Og ef ramminn skýr, stefnan er skýr, pólitíkin er klár, þá á ekki að þurfa að vera neinn pólitískur ágreiningur um þær. Það er fagmannanna að vinna þær.

Það dettur væntanlega engum í hug að flókin atriði t.d. á sviði tæknilegra viðfangsefna, rafmagnsmála eða siglingamála eða eitthvað svoleiðis sé ákveðið hér í einstökum atriðum í lögum. Þá yrðu kallaðir til fagmenn sem ganga frá slíku alveg eins og er upplagt að gera hér þegar kemur að hinni tæknilegu útfærslum í skólastarfinu. Þá geri ég ráð fyrir að það verði með starfsmönnum og vonandi að höfðu góðu samráði við þá sem við eiga að lifa, en mikilvægt að pólitíkin sé sem mest klár.

Þess vegna á t.d. ekki að senda óútkljáð pólitísk viðfangsefni eins og þau að ákveða hluti um gjaldfrelsi eða ekki gjaldfrelsi tiltekinna þátta í skólastarfinu út í reglugerð. Alþingi á að ganga frá því sjálft. Það hefur skýra fjárlagatengingu og á ekkert erindi annað. Að þessu leyti til er frumvarpið því miður of veikt. Það eru of mörg göt í því og óþarflega mikið vald sent út í bæ.

Virðulegi forseti. Nú er svo komið að fáeinar mínútur lifa eftir af ræðutíma mínum og er hann þó ríflegri nú, þökk sé Framsóknarflokknum að þessu sinni, en ella væri. En málið er stórt og viðamikið og þetta sýnir að stundum veitir nú ekki af ef maður ætlar að komast sæmilega yfir þó ekki sé nema hluta efnisatriða þess máls sem undir liggur. Þannig að ég mun ekki hafa hér tíma til að taka hér fyrir öllu fleiri viðfangsefni enda kominn yfir það sem ég taldi mikilvægast að nefna og hef auðvitað tekið í þeirri röð.

Það er margt fleira sem ég hefði hugsað mér að ræða betur: Starfið í skólunum, stöðu nemenda innan skólanna, athugasemdir frá nemendafélögum, t.d. um að því miður sé frekar dregið úr áhrifavaldi nemenda innan skólans heldur en hitt. Ég held að greinin sem er um nemendafélög í frumvarpinu sé veikari en sú sem er í lögum um nemendaráðin og möguleika þeirra til að koma sínum sjónarmiðum á framfæri um starf skólans. Það er að minnsta kosti á umsögn frá félagi þeirra, frá Sambandi íslenskra framhaldsskólanema, að skilja. Nemendur sakna þess sem sagt er í núgildandi lögum um að nemendaráð hafi tillögu- og umsagnarrétt um markmið náms, námsefni og kennslutilhögun í skóla sínum. Og ef við tökum 39. gr. frumvarpsins sem fjallar um nemendafélög þá er engin slík ákvæði þar að finna. Maður spyr sig af hverju það sé. Var ágreiningur um það? Hafði ekki gefist nógu vel að nemendur gætu komið sjónarmiðum sínum á framfæri í þessum efnum? Ég átta mig ekki alveg á því að hvaða tilgangi slíkt getur þjónað, eftir að hafa verið fulltrúi nemenda einu sinni í skólaráði eða hvað það nú hét í þá daga. Ég held að það hafi bara verið ágætt að nemendur ættu sína rödd þar og gátu reynt þar að gæta hagsmuna sinna og kljást við skólastjórnendur um hluti sem ekki var nú alltaf fullt samkomulag um.

Ég held sem sagt, virðulegi forseti, að það sé ekkert vandamál og enginn skortur á gildum rökum sem hníga að því að fresta afgreiðslu þessa máls og vinna það betur. Tilraunir stjórnarliða til þess að reyna að láta líta svo út sem hér sé enginn ágreiningur eru hrundar til grunna. Það sé bara einhver misskilningur og leiðindi í stjórnarandstöðunni eins og hv. þm. Einar Már Sigurðarson reyndi að gera hér áðan. Það er bara algjörlega hrunið til grunna. Það gæti komið hér ræðumaður á eftir mér og farið í aðrar umsagnir fjölmargra aðila og bent á hluti sem menn biðja um að séu skoðaðar betur, frá háskólum, nemendafélögum — ég hef ekki einu sinni nefnt allan þann fjölda skólastjórnenda og kennara sem hafa sent inn umsagnir. Ég hef persónulega fengið á milli tíu og tuttugu tölvubréf og símtöl undanfarna daga frá aðilum úr mjög mismunandi áttum sem hafa fært rök fyrir því að fresta eigi afgreiðslu þessa máls.

[18:02]

Útbýting:

Innheimtulög, 324. mál, nál. viðskn., þskj. 1092; brtt. viðskn., þskj. 1093.

Lokun póstafgreiðslna og fækkun póstburðardaga, 637. mál, fsp. JBjarn, þskj. 1096.

Neytendalán, 537. mál, nál. viðskn., þskj. 1090; brtt. viðskn., þskj. 1091.

[18:04]

Bjarni Harðarson (F) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég geri athugasemd við það að vera kvaddur í ræðupúlt með ræðu þar sem hv. þm. Katrín Júlíusdóttir hafði beðið um að fara í andsvar og meðan hún bað um að fara í andsvar — ég fylgdist mjög glöggt með þessu — þá stóð hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon enn á þessum palli sem tilheyrir ræðupúlti Alþingis. Þess vegna er það skilningur minn að beðið hafi verið um það andsvar með algerlega lögmætum hætti.

[18:04]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Mál það sem við fjöllum um er mjög viðamikið og ég hef ekki átt þess kost að sitja í menntamálanefnd til að fylgjast með því frá upphafi en hef kynnt mér það eftir föngum af þeim þingskjölum sem fyrir liggja. Eitt þessara þingskjala, sem að mörgu leyti vekur athygli í þessum efnum, er nefndarálit meiri hluta menntamálanefndar sem er frekar stutt miðað við umfang málsins en stór hluti þess fer í að telja upp alla þá aðila sem sent hafa inn erindi og ályktanir vegna málsins. Það vantar aftur á móti inn í þessa upptalningu að getið sé hversu margir þessara aðila skiluðu inn jákvæðum umsögnum og voru sáttir við þann málatilbúnað sem hér á að viðhafa, að keyra þetta mál í gegn án samráðs við eðlilega samráðsaðila í samfélaginu. Þykir mér þar enn og aftur gengið mjög á svig við þau samræðustjórnmál sem Samfylkingin talaði svo oft fyrir í stjórnarandstöðu sinni. Margt mátti finna ágætt í þeim málflutningi en það fer betur á því í pólitík að það sé a.m.k. tilhneiging til þess að saman fari orð og efndir.

Það sem er að gerast í þessu máli er nákvæmlega sambærilegt við það sem við horfum upp á í stjórnarsamstarfinu þann dag sem ríkisstjórnin fagnar nú árs afmæli. Maður hlýtur að efast um einninguna á bak við þetta mál svo mjög sem alla vega bakland Samfylkingarinnar úti í samfélaginu hefur lýst andstöðu við margt af því sem hér er langt fram og margt af því sem hér er lagt upp með er andstætt þeim málflutningi sem Samfylkingin hafði í þessum málaflokki áður en hún settist í hina dýru stóla að baki mér, sem eru reyndar allir tómir nú á þessu síðdegi á föstudegi. En þetta bætist á afrekalista Sjálfstæðisflokksins, langan afrekalista á skömmum tíma um það hvernig honum hefur tekist að beygja Samfylkinguna í einu málinu af öðru, í Helguvík, í hvölunum, í nýhöfnu einkavæðingarferli í heilbrigðismálum, í Íbúðalánasjóði þar sem við heyrum af ferli sem er að hefjast til að brjóta þann sjóð upp, og svo mætti áfram telja. Hlálegast er hvernig mjög hástemmd loforð Samfylkingarinnar á liðnu kjörtímabili, um gjaldfrjálsan framhaldsskóla og ókeypis námsbækur, sem voru ekki bara venjuleg loforð sett fram í blaðagreinum eða ræðum heldur voru beinlínis afhent ungu fólki í kjördæmunum úti á landi í skriflegu formi fyrir síðustu kosningar, í formi ávísana sem ég hef reyndar ekki séð en hefur verið sagt frá í fjölmiðlum hvernig Samfylkingin lofaði þar fríum námsbókum ef hún kæmist að kjötkötlunum en ekkert ber á efndum þess.

Að þessum formála sögðum vil ég þó taka fram að það er alls ekki svo að það séu ekki jákvæð nýmæli í því frumvarpi sem hér liggur frammi. Þau eru vissulega fyrir hendi en það er mjög kastað til höndunum við frágang þessa máls og raunar það sem er kannski mikilvægast þar, svo við tölum um það sem jákvætt er í frumvarpinu, hið aukna frelsi og aukna sjálfstæði skólanna en tryggingin fyrir því er mjög haldlítil vegna þess að við vitum svo lítið um þann ramma sem þessi lög verða innan. Hér er um mjög gagngera breytingu á lagaumhverfinu að ræða sem kallar síðan á mikla reglugerðasmíð og mikinn annan ramma sem við vitum afskaplega lítið um og lítið liggur fyrir um og því eru þau fyrirheit sem frumvarpið gefur í raun og veru ekki í hendi. Það er raunar háttur sem Alþingi þarf að temja sér í auknum mæli að ganga þannig frá lagasetningu að þegar frumvörp koma fram vitum við líka hvað fylgir með af reglugerðum og öðru regluverki og annarri stjórnsýslu í kringum lagafrumvörpin áður en Alþingi fær þau til samþykktar. Þar geta allir flokkar tekið á sig nokkra sök en greinilegt er að núverandi ríkisstjórn ætlar ekki að bæta úr því þó það sé einmitt tilhneigingin í stjórnsýslu nágrannalanda okkar að lög eru ekki afgreidd frá þjóðþingum sem óútfylltur tékki til handa stjórnvöldum.

Fyrr í dag var talað um villuráfandi málflutning okkar í stjórnarandstöðunni, talað um andstöðu okkar sem tilefnislitla og sem andóf sem haldið væri fram án mikilla raka. Ef það er rétt erum við þar alla vega ekki einir á báti heldur hafa fjölmargir virkir flokksmenn úti í samfélaginu, einkanlega í Samfylkingu en líka í Sjálfstæðisflokki, sem koma að þeim ótal nefndarálitum sem ég ætla ekki telja hér upp en er með lauslegt yfirlit yfir og mun kannski víkja aðeins að í ræðu minni eftir því sem tími gefst til, gagnrýnt þetta mál. Það ber líka að athuga varðandi málatilbúnað stjórnarandstöðu í þessum efnum að það er alls ekki svo að stjórnarandstaðan á Alþingi sé ómálefnaleg þegar kemur að menntamálum. Við höfum síðustu dægrin, ekki bara dagana heldur dægrin því að hér er unnið dag og nótt, rætt um önnur frumvörp til menntamála og þar er eining þingsins mjög mikil og þar hafa stjórn og stjórnarandstaða staðið saman að nefndarálitum í öllum meginatriðum og því er fráleitt að halda því fram að hér sé andstaða á ferðinni andstöðunnar vegna.

Það sem er áhyggjuefni varðandi þessa aðferð við að afgreiða mál er að Alþingi er ætlað að vera nokkurs konar framleiðslustofnun fyrir framkvæmdarvaldið. Hér er það framleiðslustofnun í því að búa til aðra framleiðslustofnun framhaldsskólanna sem hinn harði kapítalismi, sem hin harða krafa tímans heimtar að framleiði hraðar og meira. Það er ekki farsælt. Í samfélagi okkar liggur okkur ekki á að koma unga fólkinu út í atvinnulífið. Okkur liggur ekki þau ósköp á að það klári framhaldsskólann og stytti æskuárin til að vera komin fyrr inn í háskólaumhverfið og síðan atvinnulífið. Þvert á móti er tíminn nægur og við þurfum að koma þeim skilaboðum á framfæri til unga fólksins að tíminn sé nægur og þess vegna er sú grundvallarhugmynd sem hér er lagt upp með, að stytta framhaldsskólanámið, eiginlega, svo ég grípi til tungutaks hæstv. forsætisráðherra „no matter what“. Það er ekki farsælt en það er lagt upp með það í þessu frumvarpi því að það eru engin fyrirheit um hvað muni felast í þessari styttingu náms til lokaprófs framhaldsskóla. Það liggur ekkert fyrir og það sem stjórnarandstaðan hefur margoft knúið á um, og ég mun enn og aftur knýja á um svör við frá hv. stjórnarmeirihluta, hvað er meiningin að einingar til stúdentsprófs verði margar í hinu nýja kerfi? Hverjar eru hugmyndirnar þar um og hvers vegna eru þær ekki hafðar með í lagafrumvarpinu? Hvers vegna er ekki eðlileg leiðbeining um það í lagafyrirmælum hvernig skuli staðið að því?

Við höfum þegar reynsluna af því, m.a. í þeim lögum sem við höfum rætt mikið um undanfarna daga, þingskapalögunum, að lögskýringargögn ein og sér, hin sjálfsögðu lögskýringargögn eins og ræður meirihlutamanna og nefndarálit, duga skammt þegar kemur að ágreiningi um laga-

túlkun. Það sem máli skiptir er að lögin séu skýr og til þess mælum við fyrir um nýja lagasetningu að bæta lagagrunninn og bæta þann reglugrunn sem framhaldsskólarnir starfa eftir. Það að þessi grunnur hafi ekki verið í núgildandi lögum er út af fyrir sig haldlítið. Þess utan er ljóst af núgildandi framhaldsskólalögum, og þeim lögum sem giltu þar á undan, að það hefur verið ákveðinn einingafjöldi. Við samþykktum þau lög árið 1996, ekki í einhverri óvissu um það hvaða grunnur yrði á bak við stúdentsprófið, ekki í óvissu um að til stæði að þynna stúdentsprófið út. Það er einmitt umræðan sem hefur verið nú um nokkurt skeið í samfélaginu. Það er umræðan sem hv. þingmenn Samfylkingarinnar gagnrýndu mjög meðan þeir skipuðu stjórnarandstöðu og var svo sem engin eining um innan fráfarandi ríkisstjórnar að fara að þynna stúdentsprófið út en nú er það gert. Nú er lagt upp með lagagrunn sem gerir það.

Slík útþynning á stúdentsprófinu er mikið áhyggjuefni vegna þess að gæði okkar háskólafólks byggjast einmitt á því að framhaldsskólanemar komi inn í háskólasamfélagið með góðan undirbúning, með undirbúning sem kallar á að þeir geti valið úr deildum en séu ekki búnir að festa sig allt of mikið fyrir fram með hálfu stúdentsprófi án þess kannski almennilega að átta sig á því fyrr en þeir knýja dyra í háskólanum að þeir hafa ekki viðunandi nám til að geta valið um deildir. Þeim er markaður ákveðinn bás í þeim deildum þar sem minnstar kröfur eru kannski gerðar. Það er ekki gott.

Ég held raunar að sú breyting sem varð á framhaldsskólanáminu frá gamla menntaskólafyrirkomulaginu — sú breyting varð fyrir alllöngu — hafi á vissan hátt kallað á þetta. Þá var dregið úr kröfum í klassískum greinum og í raungreinum, takmarkaður hluti nemenda hefur undanfarna áratugi átt beinan aðgang inn í raungreinadeildir háskólanna og það er miður. Ég held við séum að stefna enn lengra hér og miklu hraðar í þá átt að búa til tvenns konar eða margs konar stúdenta með mjög mismunandi góðan grunn. Ég er ekki viss um að unga fólkið, sem er að setjast á skólabekk, geri sér alls kostar grein fyrir þessu.

Kannski er enn meiri hætta á því að það verði ekki núna þegar framhaldsskólanámið verður að skyldunámi, sem ég er í sjálfu sér ekki andsnúinn, ég held að það sé eðlilegt kall tímans að unga fólkið sitji á skólabekk til 18 ára aldurs. En það kallar jafnvel á meiri ögun í kerfinu en verið hefur frekar en við göngum í öfuga átt. Það eru þessi atriði og mörg fleiri sem hafa verið gagnrýnd við þetta og ekki að tilefnislausu.

Mig langar aðeins að víkja að þeim þætti sem heyrir til landsbyggðarinnar sérstaklega. Það er skýlaus krafa að nú þegar fyrstu tvö ár framhaldsskólans verða að skyldunámi geti nemendur stundað nám sem næst sinni heimabyggð og þurfi ekki að fara langdvölum að heiman. Hér var lyft grettistaki þegar alþýðufræðslunni var komið út um sveitir landsins og byggðir upp skólar snemma á öldinni í öllum sveitum. Öðru grettistaki var lyft fyrir um 30 til 40 árum þegar framhaldsskólunum var fjölgað úr tveimur eða þremur sem þá voru í landinu — lengi vel voru þeir bara tveir, einn á Akureyri og einn í Reykjavík. Ég veit ekki nema minn gamli skóli, þó að ég sé ekki vel að mér í smáatriðum í þessari sögu, Menntaskólinn á Laugarvatni, hafi verið sá þriðji í röðinni árið 1953. Á áttunda áratugnum er lyft grettistaki í því að koma framhaldsskólum upp út um allt land. Fram að því þurftu nemendur að fara langdvölum ekki bara að heiman heldur langar vegalengdir yfir í næstu héruð til að leita sér framhaldsskólamenntunar.

Miðað við þann efnahag sem samfélagið bjó við þá, miðað við það ríkidæmi sem þá var, var þetta miklu meira framtak en það er nú að koma upp framhaldsskóladeildum í öllum kauptúnum og kaupstöðum þannig að nemendur þurfi ekki að fara að heiman fyrr en í fyrsta lagi um 18 ára aldur. Það er mikilvægt við þær breyttu þjóðfélagsaðstæður sem ríkja. Það er mikilvægt við þá hröðu öfugþróun sem hér er í byggðamálum. Það er mikilvægt við þá breyttu fjölskyldumynd sem er í dag, þar sem barnafjöldi er minni og fjölskyldan hefur um margt aðra verkan í samfélaginu, tengslin eru öðruvísi og það getur verið alvarlegra að rífa barn upp frá heimili sínu 16 ára gamalt. Fyrir utan að margt í samtímanum kallar líka á samheldni fjölskyldunnar vegna þess sem ógnar ungu fólki og er sífellt vaxandi vandamál hjá okkur. Allt kallar þetta á það að samhliða því að við byggjum upp skyldunám til 18 ára aldurs þurfum við að byggja skólakerfið upp út um allt land. Við þurfum að byggja upp hverfaskóla þannig að nemendur eigi heimangengt í sína skóla, a.m.k. tvo fyrstu bekki framhaldsskólans. Engar tryggingar eru fyrir neinu af þessu.

Annað atriði sem líka snertir byggðirnar í landinu, og er skilið eftir algerlega óafgreitt í frumvarpinu, eru tengslin milli sveitarfélaga og ríkis. Þau hafa varðandi framhaldsskólana verið mjög þokukennd og óheppileg um margt. Ríkisvaldið hefur beitt þrýstingi til að sveitarfélögin komi að uppbyggingu framhaldsskólanna með beinum fjárframlögum og skilin á milli þessara stjórnsýslustiga eru í miklu ójafnvægi. Það er svo sem ekki bara í þessu máli en það er mjög mikilvægt að við leysum þar úr. Það getur vel verið að framtíðin beri það í skauti sér að sveitarfélögin taki framhaldsskólastigið yfir. En hvort sem við erum á þeirri leið eða ekki þurfum við að hafa hreinar línur. Það hafa verið kröfur þeirra sem koma að sveitarstjórnarstiginu, bæði á höfuðborgarsvæðinu og úti um landið.

Svo ég haldi enn áfram að tala um byggðirnar í landinu, og þegar ég tala um byggðirnar í landinu þá eru þar engir útilokaðir, en atvinnulífið er nátengt byggðunum og mikilvægt er að tryggja tengsl skóla og atvinnulífs. Eftir því hefur verið kallað af umsagnaraðilum að skerpt sé á þeim hlutum í nýjum lögum en það er ekki gert. Lögin eru að því leytinu til alla vega ekki framför frá fyrri lagasetningu.

Enn vantar líka inn í frumvarpið skýrari ákvæði um fjarnám og um ýmsar aðrar leiðir sem geta gagnast hinum smæstu byggðum til að fólk geti stundað framhaldsnám fjarri skólunum sem getur verið mjög mikilvægt. Vissulega er til byggðarlög sem eru það fámenn í landinu að alltaf verður erfitt að koma þar upp heimangönguskóla. Mér verður þar ekki síst hugsað til suðausturhornsins, sem er mér svæði afar hugleikið, en þar eru vegalengdir gríðarlega miklar og mjög fáir íbúar orðnir eftir.

Stjórnarmeirihlutinn gerir þá kröfu að frumvörp þau sem hér eru lögð fram um skólamál verði öll að fylgjast að. Rökin bak við þá fullyrðingu hafa mér virst veigalítil. Það er ekkert sem segir að ekki megi innleiða þessar breytingar

smátt og smátt. Það er mjög mikilvægt að við sjáum reynsluna af þeim breytingum sem innleiddar eru nú á grunnskólastiginu. Mikil skörun er milli grunnskóla- og framhaldsskólastigs. Þar sem það er ekki sama stjórnsýslustigið sem sér um þessar tvær greinar er hér vitaskuld togstreita. Það er alveg ljóst að ein af ástæðum þess að við fáum gagnrýni á hugmyndir um styttra framhaldsskólanám, sem ég er mjög gagnrýninn á, er fjárhagsleg gagnrýni frá sveitarstjórnarstiginu.

Menn hafa áhyggjur af þeim hugmyndum innan ríkisins, innan menntamálaráðuneytisins, að það muni spara fé að stytta námið. Sá sparnaður verður auðvitað að einhverju leyti á kostnað sveitarfélaganna og þar með á kostnað grunnskólanna sem er afskaplega ójafn leikur. Það er ástæða til að Alþingi taki það mál til athugunar. Alþingi á ekki að vera framleiðslustofnun fyrir framkvæmdarvaldið. Alþingi er ekki nein einkastofnun ríkisvaldsins. Alþingi er lagasetningarstofnun fyrir allt samfélagið og á að vinna út frá hagsmunum jafnt sveitarstjórnarstigsins sem framkvæmdarvaldsins. Það er því mjög mikilvægt að ekki sé unnið með þeim hætti sem hér er gert, að menntamálaráðuneytið keyri í gegnum Alþingi frumvarp í blóra við sveitarstjórnarstigið og í blóra við þær stéttir sem eiga að vinna undir lagafrumvarpinu. Það er algerlega ófært og það er afskaplega ófarsælt.

Mjög margt kallar á það að við hinkrum aðeins við og gefum þessu máli sumarið til athugunar. Það er ekkert sem kallar á að breytingin gerist strax annað en metnaður hins stóra meiri hluta, að geta sýnt að það stendur ekki í honum að fara hratt og örugglega með öll mál í gegnum þingið. Það hefur samt orðið brotalöm á í þeim vinnubrögðum þar sem hugmyndir meiri hlutans voru hreinlega þær, og það er rétt að halda því til haga, að keyra frumvarpið í gegn á næturfundi.

Það var ætlunin að klára þetta mál á síðasta þingfundi sem hefði þá staðið til sjö eða átta í morgun og reyndar óvíst að það hefði klárast á þeim tíma. Fyrir samstöðu stjórnarandstöðu tókst að afstýra því og ná samkomulagi um að þessi umræða færi þó fram í dagsbirtu, þessi lagabreyting væri rædd í heyranda hljóði, almenningur gæti hlustað. Kennarar sem vinna langan vinnudag í skólanum geta ekki leyft sér það — þó að okkur þingmönnum sé vorkunnarlaust að taka hér nótt og nótt getur vinnandi fólk úti í samfélaginu ekki vakað yfir næturfundum okkar.

Það skiptir því miklu máli að umræðan er í heyranda hljóði að degi til. Það skiptir líka máli að hlustað verði á þau rök sem fram koma frá stjórnarandstöðunni og að stjórnarmeirihlutinn, þó að þingsalurinn sé ekki þéttskipaður fulltrúum hans eins og stendur, taki mið af því sem hér er sagt í dag. Hér er að hluta til verið að flytja boð samfélagsins. Verið að flytja boð grasrótarinnar algerlega óháð flokkum og í rauninni á mjög breiðum hagsmunagrunni frá mjög mörgum aðilum sem hafa gagnrýnt málið. Þó að það gæti kannski orðið niðurstaðan að allar meginlínur frumvarpsins héldu sér — ég ætla ekki að fullyrða um það hvað kæmi út úr sumarlöngu samráði — þá mundi breyta miklu um farsæld þessa máls að samráðið væri viðhaft, að menn fengju að ljúka samráðsferlinu, að menn fengju að ljúka sinni vinnu.

Það er vitað að tíu punkta kerfinu, sem lagt var upp með í undirbúningi þessa máls af menntamálaráðuneytinu, var hent til hliðar og það eru vinnubrögð sem eru mjög miður. Það er mjög sorglegt að horfa upp á Samfylkinguna ætla að taka þátt í þessum vinnubrögðum. Um Samfylkinguna má margt gott segja og m.a. það að hún hefur haft mikil og góð tengsl inn í menntakerfi þjóðarinnar. Hún hefur haft mikil og góð tengsl inn í framhaldsskóla þjóðarinnar og eftir því verður tekið ef þetta eru vinnubrögðin hjá Samfylkingunni gagnvart skólakerfinu á fyrsta vetri.

Samfylkingin hefur, eins og ég vék að hér fyrr í minni ræðu, gleypt ansi margt á þessum eina vetri. Þetta bætist í þann afrekalista sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur um það að hafa getað valtað yfir samstarfsflokk sinn. Því að það er ekki svo að almenningur, og það er rétt að þingmenn Samfylkingarinnar veiti því umhugsun, taki það gott og gilt þó að Samfylkingin sé oft með uppsteyt í ríkisstjórnarsamstarfinu ef ekkert er gert með það, ef slíkur uppsteytur og slíkar upphrópanir eru aðeins marklaus gaspur. Almenningur horfir til þess og fólk í skólageiranum að Samfylkingin geti þokað málum til betri vegar og geti komið því á sem hún lofaði hér á löngu stjórnarandstöðutímabili og í sínum hörðu og erfiðu kosningabaráttum að hér yrðu iðkuð samráðustjórnmál. Því hefur öllu verið kastað fyrir róða og kannski með sorglegri hætti í þessu máli en í mörgum öðrum sem um er að ræða.

Mig langar að víkja að málefnum sem eru mér mjög hugleikin í skólakerfinu en það eru málefni fatlaðra og þeirra sem hafa sérþarfir. Allar umsagnir í þeim efnum eru nokkuð á eina leið, menn telja að hægt hefði verið að kveða skýrar að. Ég held því ekki fram, enda væri það fráleitt, að búast megi við að mikil afturför verði varðandi þessa hópa. En það sem við ætlumst til með lagasetningu og það sem við höfum gert með lagasetningu allan lýðveldistímann er að stuðla að framför, stuðla að framförum með réttarbótum. Þess vegna eru nýir lagabálkar að fornu og nýju kallaðir réttarbætur.

Það er samdóma álit þeirra sem koma að þessum málum — Rauði krossinn, Sjónarhóll, Heimili og skóli, Þroskahjálp — að í þessum lagabálki séu litlar sem engar réttarbætur fyrir þessa hópa. Það er mjög miður. Sérstök ástæða er til að kalla eftir slíkum réttarbótum nú þegar við stefnum að því að framhaldsskólinn verði að hluta til hluti af skyldunámi.

ADHD-samtökin, samtök sem vinna með málefni ofvirkra, hafa einmitt bent á að í frumvarpinu þurfi að koma fram skýrari réttur nemenda með sérþarfir til stuðnings og sérkennslu, að skylda þurfi framhaldsskólana til að viðhafa skýra verkferla í málefnum nemenda með sérþarfir og hafa þurfi skýrar áfrýjunarleiðir í þessum efnum. Þetta er tekið upp sem eitt dæmi af mörgum.

Styrktarfélag krabbameinssjúkra barna benti á í sinni umsögn að gera þurfi langveikum börnum á framhaldsskólastigi kleift að stunda nám og taka verði sérstakt tillit til veikinda nemenda sem heyra undir þau hagsmunasamtök.

Ég gæti haldið áfram á þessa leið og veit ekki hvort ég á að gera það. Ég á enn nokkrar mínútur eftir af ræðutíma mínum en ég reikna með að stjórnarmeirihlutinn hafi kynnt sér þessi álit. Ég vil ekki trúa öðru en að hann hafi gert það.

En ég tel rétt að minna á að álitin eru mjög á eina leið. Það er athyglisvert að í nefndaráliti meiri hluta menntamálanefndar eru þessir álitsgjafar bara taldir upp, einungis sagt að þeir hafi skilað inn áliti. Ekki er meira gert með álit þeirra en svo.

Vissulega hafa verið gerðar lítils háttar breytingar á frumvarpinu í meðförum nefndarinnar. Þær eru margar til góðs og rétt að halda því til haga. En þær ganga samt fráleitt nógu langt til þess að samhugur skapist, samhugur sem þarf að vera innan kerfisins um réttarbætur eins og þessar. Það er í rauninni líka vandséð að það liggi svo á að hraða þurfi þessu máli í gegnum lagasetningarferlið og inn í samfélagið.

Ég vék hér áðan að atvinnulífinu. Það er kannski eitt af því sem við virkilega þurfum að taka á varðandi framhaldsskólastigið í landinu. Okkur verður tíðrætt um stúdentsprófið. Það kann að vera að ég og aðrir gerum okkur sek um að snobba um of fyrir stúdentsprófi á kostnað annarrar framhaldsmenntunar. (Gripið fram í.) Ég tala nú ekki um doktorsgráður, segir einn þeirra doktora sem ég hygg að við höfum hér innan þingsins.

Ekki er síður ástæða til að við byggjum upp gott og öflugt framhaldsnám í kringum hinar verklegu greinar. Þar er virkilega þörf á að efla námið. Samfélagið þarf á því að halda að hér verði til fleiri í iðnaðarmannastéttum og fleiri í mörgum af þessum verklegu stéttum. Starfsgreinaráð í málm- og véltækni, veitinga- og ferðaþjónustugreinum og framleiðslugreinum hafa einmitt sett fram gagnrýni á frumvarpið þar sem m.a. er bent á að ekki séu rök til þess að fækka fulltrúum í starfsgreinaráðum. Að þeirra mati hefur það ekki verið fyllilega útskýrt hvers vegna sú leið er farin. Það er ekki líklegt til þess að efla veg þessara greina. Einnig er bent á það í gagnrýni þessara aðila að orðalag sé um margt óljóst og kallað er eftir nánari skilgreiningum.

Að mörgu leyti er gagnrýni skrifstofu- og verslunargreina sambærileg. Það er sama hvar borið er niður, gagnrýnin er alls staðar. Himinn og haf skilur milli umsagna um þetta frumvarp og umsagna um frumvörpin um leikskóla- og grunnskólastigið sem við ræddum hér í nótt.

Ég ætla að fá að nota síðustu mínúturnar til að tala aðeins um það sem mér er jafnan mjög hugleikið, sem er almættið. Biskupinn yfir Íslandi hefur einnig gagnrýnt þetta frumvarp þó með hógværum hætti sé eins og hans er von og vísa og hæfir því embætti. En ástæða er til að hans mati, og ég tek undir það, að trúarbragðafræðsla í framhaldsskólum sé efld. Hún er mikilvæg til þess að uppræta fordóma og hún er mikilvæg til að búa okkur undir það að skilja samfélag okkar, rætur okkar og sögu. Það er kristindómsfræðslan og ekki síður fræðsla í öðrum trúarbrögðum sem sjálfsagt er að hafa nokkuð til jafns þegar komið er fram á framhaldsskólastigið, fræðsla um hinar ýmsu yfirnáttúrulegu verur sem maðurinn hefur búið sér til hugmyndir um í gegnum árþúsundin og eru allar nauðsynlegar til að við skiljum mannssálina, skiljum okkur sjálf og uppruna okkar.

Að þessu sögðu ætla ég að láta máli mínu lokið í bili. Ég vildi gjarnan fara ofan í margt annað og sérstaklega greinarnar hverjar fyrir sig. Ég mun bíða með það þar til síðar í þessari umræðu.

[18:42]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Virðulegur forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um framhaldsskóla og hafa mörg orð fallið í dag um það frumvarp og ætla ég að taka þátt í þeirri umræðu.

Ég vil í upphafi máls míns, vegna þeirrar samsæriskenningar sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir varpar fram, að það væri samkomulag á milli stjórnarflokkanna, ef ég man rétt, að Samfylkingin fengi menntafrumvarpið samþykkt og Sjálfstæðisflokkurinn framhaldsskólafrumvarpið, benda hv. þingmanni á að það var Sjálfstæðisflokkurinn sem fyrstur allra flokka setti fram þá hugmynd að styrkja og efla menntun kennara í þá veru sem fram kemur í því frumvarpi, þar á meðal leikskólakennara, og það er ekkert slíkt á döfinni á milli meiri hlutans að annar flokkurinn fái þetta og hinn fái hitt. Samstarfið í menntamálanefnd Alþingis var og er mjög gott og ég verð að leyfa mér hér í upphafi, hæstv. forseti, að láta í ljós óánægju mín með það á hvern hátt hv. þingmenn Höskuldur Þórhallsson og Kolbrún Halldórsdóttir leyfa sér að túlka greinina um stúdentspróf og afstöðu meiri hlutans hvað það varðar þrátt fyrir allar þær samræður sem átt hafa sér stað um margumræddа 18. gr. frumvarpsins og kem ég að því síðar. Ég ætla að renna, hæstv. forseti, í gegnum þessar greinar og breytingartillögur og það sem ég tel að megi koma frekar að.

Í athugasemdum sem fram koma í bréfi Félags framhaldsskólakennara, opnu bréfi sem sent var öllum þingmönnum og birt í Fréttablaðinu í dag, segir m.a., með leyfi forseta:

„Frumvarpið þarf að tryggja aukinn rétt nemenda og kennara til þátttöku í ákvörðunum um innra starf framhaldsskóla. Skilgreina þarf betur verksvið skólafunda og verksvið kennarafunda. Breytingarnar sem lagt er til að gerðar verði á verksviði kennarafunda miðað við núgildandi lög eru hvorki faglegar né skynsamlegar.“

Í ljósi þessara orða formanns og varaformanns Félags framhaldsskólakennara leyfi ég mér, með leyfi forseta, að lesa upp 9. gr. núgildandi laga um kennarafundi og síðan 10. gr. þessa frumvarps og bið menn að hlusta og bera þetta saman. 9. gr. núgildandi laga frá 1996 hljóðar svo:

„Almennur kennarafundur í framhaldsskóla fjallar um stefnumörkun í starfi skólans, um námsskipan, kennsluhætti, þar með talið námsmat, og aðra starfsemi og kemur tillögum sínum á framfæri við skólanefnd og skólaráð. Kennarafund skal halda eigi sjaldnar en fjórum sinnum á hverju skólaári. Skylt er skólameistara að halda kennarafund ef fulltrúar kennara í skólaráði eða þriðjungur fastra kennara skólans krefjast þess. Nánari ákvæði um starfssvið kennarafundar skal setja í reglugerð.“

Í 10. gr. frumvarpsins sem hér er rætt segir svo:

„Í framhaldsskólum skal halda kennarafund a.m.k. tvisvar sinnum á skólaári. Skólameistari boðar til fundar, leggur fram dagskrá og stýrir fundi, eða felur öðrum stjórn hans. Fundargerð kennarafundar skal kynnt skólanefnd. Almennir kennarafundir“ — og ég bið hv. þingmenn um að hlusta — „í framhaldsskólum skulu fjalla um stefnumörkun“ — sama og í 9. gr. laganna — „í starfi skóla, m.a. námsskipan,“ — sama og í 9. gr. — „kennsluhætti,“ — sama og í 9. gr. — „gerð skólanámskrár,“ — sama og í 9.

gr. — „tilhögun prófa og námsmat.“ — Sama og í 9. gr.

Þess vegna er mér, hæstv. forseti, óskiljanlegt hvernig formaður og varaformaður Félags framhaldsskólakennara geta svo sagt í þessu bréfi að breytingarnar á verksviðinu séu hvorki faglegar né skynsamlegar þegar þær eru næstum því orðréttar í frumvarpinu frá því sem stendur í núgildandi lögum. Þess vegna hafna ég algerlega þeirri fullyrðingu formanns Félags framhaldsskólakennara og varaformanns að hvað þetta varðar sé hvorki faglega né skynsamlega staðið að málum.

Talað hefur verið um að aðkoma kennara væri ekki nægjanleg. Við því hefur verið brugðist með breytingartillögum frá meiri hluta nefndarinnar, m.a. við 10. gr. og breytingar frá því sem er í 9. gr. frumvarpsins, um að kennarafundur kjósi einnig áheyrnarfulltrúa í skólanefnd. Kennarar framhaldsskóla koma að skólanefndum, þeir koma að skólafundum og að kennarafundum. Aðkoma þeirra er því verulega tryggð og á sama hátt ef ekki betur en í núgildandi lögum.

Það hefur líka verið talað um að nemendur hafi ekki nægan aðgang. Nemendum er tryggður aðgangur að skólanefnd, þeim er tryggður aðgangur að skólafundum og loks er ákvæði um nemendafélög í 39. gr. Nemendum er því tryggð aðkoma að hagsmunamálum sínum innan skólans. Síðan má alltaf velta því fyrir sér, hæstv. forseti, hvort betur þurfi að gera í þeim efnum en þar er þetta tryggt.

Hæstv. forseti. Í bréfi formanns og varaformanns framhaldsskólakennara er vikið að því að fyrirætlanir í 23. gr. séu afar stýrandi og þeir fara fram á það að skólarnir fái skýrt umboð til að móta áherslur sínar eins og var fyrir lagasetninguna 1996. Ég vil leyfa mér að túlka það sem fram kemur í frumvarpinu og greinargerðinni með öðrum hætti en formaður og varaformaður Félags framhaldsskólakennara gera og tel ekki að menntamálaráðherra sé að setja viðmiðunarnámskrá fyrir framhaldsskóla nema í því tilviki sem skólarnir hafa ekki getað uppfyllt það sem frumvarpið segir til um. Ég tek það fram, hæstv. forseti, að ég hef bæði réttindi til starfa sem grunnskólakennari og sem framhaldsskólakennari og ég þekki þetta svið mætavel. Það er því ekki um fákunnáttu að ræða af minni hálfu þegar fjallað er um þetta efni. Ég leyfi mér hins vegar að túlka þetta með öðrum hætti og skil hlutina með öðrum hætti en þeir sem sendu þetta bréf og það verður svo að vera.

Mikið hefur verið rætt um skipulag náms og þá sérstaklega til stúdentsprófs sem eiginlega verður að vekja athygli á og ætti að vekja furðu því að það eru eingöngu u.þ.b. 20% nemenda í framhaldsskólum sem taka stúdentspróf. Aðrir ljúka námi með einhverjum öðrum hætti og á það hefur vart verið minnst í þessari umræðu. Hins vegar ber að fagna þeim þáttum sem lúta að verknámi og starfsnámi. Þar var virkilega tekið tillit til þess sem starfsgreinaráðin höfðu fram að færa. Í þessu frumvarpi verið að efla verknám og gera því jafnhátt undir höfði og bóknámi og það var löngu tímabært í okkar samfélagi. Einnig er horft til þess með þessu frumvarpi að þeir sem útskrifast af verknámsbrautum geti útskrifast með stúdentspróf á sama hátt og þeir sem útskrifast af bóknámsbrautinni.

Hér hefur mikið verið rætt um námseiningar og af hverju að taka eigi upp námseiningar. Í þessu frumvarpi, hæstv. forseti, sem og öðrum frumvörpum hæstv. menntamálaráðherra sem við höfum fjallað um er verið að leggja áherslu á nemandann. Í þessu frumvarpi er gert ráð fyrir að horft sé til árseininga og verks nemandans en ekki að stundatafla kennara ráði för. Því er nauðsynlegt þar sem slík breyting er lögð fram að fara í breytingar á einingakerfi, hvaða kerfi svo sem menn vilja taka upp, vegna þess að núverandi einingakerfi miðast við kennslustundir kennarans og að hver áfangi gefi u.þ.b. 2–3 einingar. Þetta frumvarp gerir ráð fyrir að miðað sé við vinnuframlag nemenda og þess vegna þarf að innleiða nýtt einingakerfi í þá veru. Það er enginn, og ég ítreka það, hæstv. forseti, það er enginn betur til þess fallinn en hópur kennara í framhaldsskólum og skólameistarar að fara í þá vinnu að innleiða nýtt einingakerfi og það taki mið af þeirri áherslu sem er í frumvarpinu að höfuðáherslan sé lögð á vinnuframlag nemenda og hér er sagt að það eigi að vera 60 einingar. Í frumvarpinu er jafnframt talað um að skólaárið eigi að vera 180 dagar. Þetta þýðir, hæstv. forseti, að nemendur eru dag hvern að vinna sér inn u.þ.b. 0,33 einingar í námi sínu. Við þessar breyttu aðstæður þarf því að taka upp nýtt einingakerfi og kennararnir eru best til þess fallnir að fara í þá vinnu. Og vegna þess að þetta nýja einingakerfi þarf að vinna með tilliti til ársframlags nemenda er ekki hægt að setja ákveðinn einingafjölda til stúdentsprófs inn í þetta frumvarp. Það er einfaldlega ekki hægt. (Gripið fram í.)

Þar að auki veitir frumvarpið skólunum það sjálfstæði, það frelsi í námsbrautalýsingum og skólanámskrá að það á að vera keppikefli skólanna að móta stúdentsprófin á þeim brautum sem þeir bjóða upp á, það á að vera keppikefli þeirra að hafa sem mest sjálfstæði og frjálsræði í þá veru. Og ég skil ekki, hæstv. forseti, ég verð bara að leyfa mér að segja það, að fagfólk í skólum skuli kalla eftir því að löggjafinn ákveði hvernig þessum þáttum eigi að vera háttað, að löggjafinn ákveði hvernig einingakerfi eigi að innleiða, að löggjafinn ákveði hve margar einingar eigi að vera til stúdentsprófs. Ég hefði haldið að framhaldsskólakennarar hlökkuðu til að takast á við þetta frábæra verkefni og fá að móta sitt vinnulag í hverjum skóla og þær áherslur sem þeir frekast kjósa.

Virðulegur forseti. Rætt hefur verið um 34. gr. frumvarpsins, *Nemendur með sérþarfir*. Ég tel að vel sé á þeim málum haldið í þessari grein. Það má sjálfsagt alltaf gera betur en það stendur klárt og kvitt í frumvarpinu að veita skuli nemendum með fötlun kennslu og sérstakan stuðning í námi, og það er breytingartillaga frá meiri hluta nefndarinnar í þá veru að tilfinningaleg og félagsleg vandamál nemenda eru líka tekin inn í þessa grein um nemendur með sérþarfir. Ég tel, hæstv. forseti, að verið sé að koma til móts við margar þeirra umsagna sem nefndin fékk. Það verður hins vegar að vera á verksviði skólanna hvers um sig hvernig þeir ætla að mæta þörfum þessara nemenda, hvernig þeir ætla að leitast við að búa til námsbrautir fyrir nemendur sem eru svo fatlaðir að þeir falla ekki að hefðbundnu starfi. Þetta er frelsi sem framhaldsskólinn fær í þessari grein sem og öðrum. Það er öllum ljóst að 34. gr. er kostnaðarsöm og það er öllum ljóst að það að búa til sérúrræði mun kosta peninga en fatlaðir nemendur sem eiga í erfiðleikum á einhverju sviði eiga rétt á því að stunda nám og skólinn á að

koma til móts við þá.

Virðulegur forseti. Ég verð að segja að þetta niðurtal um stúdentsprófið, um inntak náms og einhverjar bældar eða duldar hvatir, eða guð má vita hvað, sem að baki eiga að liggja í þessu frumvarpi og hv. stjórnarandstæðingar vilja geta séð, er mér algerlega hulin ráðgáta. Satt best að segja, og miðað við þá umræðu sem fram fór í menntamálanefnd, þá blöskrar mér algerlega, ég leyfi mér að segja það, málflutningur hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar. Það er hreint eins og þingmaðurinn hafi verið með lokuð eyrun alla nefndarfundi. Á fundi eftir fund var spurt: Hvað eigum við að segja? Hvað getum við sett í nefndarálitið svo það sé algerlega skýrt og fari ekki á milli mála að ekki er verið að skerða stúdentsprófið, að það sé ekki verið að skerða inntak stúdentsprófsins, vegna þess að það er ekki minnst á það hér? Það er ekki verið að skerða stúdentsprófið og það var sérstaklega rætt hvort minni hlutinn gæti sætt sig við að sett væri inn að ekki væri verið að búa til aðfaranám í háskóla vegna þess að við leggjum afar mikla áherslu á að það er ekki verið að skerða stúdentsprófið. Og við spurðum: Nægir þetta? Á tímabili nægði að setja inn að það ætti ekki að búa til aðfaranám í háskólanum. En svo snerist mönnum hugur og það nægði ekki. Og það skiptir, hæstv. forseti, akkúrat engu máli hve oft þetta er sagt: Það er ekki verið að skerða nám til stúdentsprófs, hér kemur skýrt fram að stúdentsprófið á að vera jafngilt og það er í dag og háskólarnir eiga að geta tekið stúdentsprófið gilt hjá hverjum og einum nemanda. Það er meginhugmyndin að baki þessu. En ég ítreka það sem ég sagði áðan, það er ekki hægt og það á ekki að vera þannig að löggjafinn, fyrirgefðu hæstv. forseti, næstu setningu, misvitrir pólitíkusar taki ákvörðun um það hve margar einingar eigi að vera til stúdentsprófs í framhaldsskólum landsins. Það er á höndum fagfólksins og læt ég svo umræðu um þessa ágætu 18. gr. hér með lokið.

Virðulegur forseti. (**JBjarn:** … framhaldsskólinn í Mosfellsbæ?) Hér kallar fram í til mín hv. 4. þm. Norðvesturkjördæmis Jón Bjarnason sem vel má eiga það að hafa nefnt framhaldsskóla í Mosfellsbæ á undanförnum þingum (Gripið fram í.) og hann á klárlega sinn þátt í því eins og margur annar að við Mosfellingar höfum fengið framhaldsskóla í okkar sveitarfélag og er það vel.

Í opnu bréfi framhaldsskólakennara til þingmanna segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Með fræðsluskyldunni þarf að veita nemendum skilgreindan rétt til framhaldsskólavistar í grennd við heimili sitt. Það mundi ráða bót á þeirri miklu námsaðgreiningu nemenda sem ríkir á skólasvæði suðvesturhornsins.“

Virðulegur forseti. Með fullri virðingu fyrir þeim sem skrifa þetta þá er ég þeim algjörlega ósammála, algjörlega ósammála. Landið allt á að vera eitt framhaldsskólasvæði. Nemendur eiga að geta haft val um það í hvaða skóla þeir vilja fara. Að setja upp gamaldags fornaldarhugsunarhátt um hverfisskóla og beina öllum börnum úr sama hverfi þangað er bara ekki hægt. Það get ég fullvissað hv. þingmenn um sem þannig tala og leyfi mér fyrir hönd í það minnsta þeirra nemenda sem ég sem skólastjóri gagnfræðaskólans í Mosfellsbæ útskrifaði að mikið fögnuðu þeir þegar hverfisskólaánauðin var afnumin og þeir gátu valið í hvaða framhaldsskóla á höfuðborgarsvæðinu þeir sæktu um. Þeir þurftu síðan að sæta því hvort við þeim var tekið eður ei. En mikið var frelsi þeirra. Að ætla að hverfa aftur til fortíðar er í mínum huga, hæstv. forseti, algjörlega óásættanlegt.

Það er líka pínulítið skondið að fylgjast með öðru. Nú eru sextán ára nemendur sem eru búnir að vera í framhaldsskóla síðan sautjánhundruð og súrkál ólögráða. Þeir hafa verið það undanfarin ár frá því að sjálfræðisaldurinn var hækkaður. En það breytir því ekki, hæstv. forseti, að þetta unga fólk hefur sjálfstæðan vilja. Það veit hvert það vill stefna í sínu námi. Það veit í hvaða skóla það æskir að sækja sitt nám og mér finnst að við eigum að virða það.

Það er hins vegar komið inn í þetta frumvarp foreldraráð. Það hefur aldrei verið áður. Og af hverju skyldi það vera? Jú, vegna þess að það eru tveir árgangar í framhaldsskólanum sem ekki hafa náð sjálfræðisaldri og það skiptir foreldra þeirra máli hvernig þeir stunda nám sitt og foreldrarnir geta fylgst með. Það er fagnaðarefni. Þetta er í fyrsta skipti, hæstv. forseti, að inn er sett grein um foreldra og aðkomu foreldra að námi í framhaldsskóla. Dreifing á valdi hér og aðkomu er því með því betra.

Menn hafa rætt náms- og starfsráðgjöf og ekki eru allir á eitt sáttir hvað það varðar. Í 8. gr. frumvarpsins stendur, með leyfi forseta:

„Ráðherra setur í reglugerð ákvæði um menntun og starfssvið náms- og starfsráðgjafa, starfsfólks skólasafna og annars starfsliðs framhaldsskóla, eftir því sem við á.“

Það er líka, hæstv. forseti, búið að breyta þessari 37. gr. Það stendur skýrt og skorinort að nemendur eiga rétt á náms- og starfsráðgjöf af þar til bærum sérfræðingum.

Ég get tekið það fram, hæstv. forseti, að ég er hjartanlega sammála því að náms- og starfsráðgjafar eigi að hljóta lögverndun. Hún á hins vegar ekki heima í þessu frumvarpi um framhaldsskóla. Hún á heima á einhverjum allt öðrum stað og það er hálf kjánalegt að bera það hér á borð að ætla að setja það inn með einum eða öðrum hætti.

Hæstv. forseti. Menn hafa hér líka rætt fjárhagsstöðu framhaldsskólans og það er komið inn á það í þessu annars ágæta opna bréfi framhaldsskólaforustunnar. Ég tel að ekki sé hægt að binda það í lög hvernig framhaldsskólinn er fjármagnaður. Það verður að fara fram á öðrum vettvangi. En ég held að við séum flest ef ekki öll sammála því að það þarf að gera vel við framhaldsskólann. Það þarf að hlúa að allri menntun. Á sama hátt og við gerum kröfu til sveitarfélaganna um öflugt grunnskólastarf þá gerum við kröfu til ríkisins um öflugt starf í framhaldsskólum og á háskólastigi.

Virðulegur forseti. Ég verð að leyfa mér að nefna enn eitt í bréfi Félags framhaldsskólakennara þar sem stendur, með leyfi forseta:

„Í frumvarpinu er ráðgert að lengja skólaárið um fimm daga. Af efni frumvarpsins verður ekki ráðið hvað á að gera við þessa daga.“

Með fullri virðingu, hæstv. forseti. Það er algjörlega með ólíkindum að það skuli koma hér krafa til löggjafans um það að þegar skólaárið er lengt hvað eigi að gera við þessa daga. Þetta eru vinnudagar nemenda og kennara og það er skólans að ákveða hvernig hann nýtir þessa daga.

Hæstv. forseti. Ég er hrædd um — ég er ekkert hrædd

um, ég veit að ef þessir fimm dagar hefðu verið skilgreindir í eitthvað ákveðið þá hefðu komið ákaflega harðorð mótmæli um valdbeitingu af hálfu löggjafans í innra starf skólans. Það er bara þannig. Þetta er því með ólíkindum, hæstv. forseti.

Það gefur augaleið og það hefur komið fram í umsögnum og það hefur komið fram hér í ræðum þeirra hv. stjórnarandstöðuþingmanna sem hér hafa talað að menn eru ekki á eitt sáttir um þetta framhaldsskólafrumvarp. Ég segi: Það er ekkert skrýtið. Það er verið að gera hér mjög róttækar breytingar á framhaldsskólafrumvarpinu. Ég held að ótti framhaldsskólakennara sem birtist í þessu bréfi og þeim póstum sem við höfum verið að fá, sé óþarfur. Ég held að frumvarpið færi fagfólki skólans upp í hendurnar svo spennandi tækifæri í mótun nýs framhaldsskóla í landinu að mínu mati, hæstv. forseti, að fólk ætti að fagna þessu frumvarpi, að fá tækifæri til að móta nýjan framhaldsskóla með auknu framboði til náms í bóklegum greinum, í verklegum greinum, búa til stúdentspróf sem er á verksviðinu eða á bóklega sviðinu, stúdentspróf sem veitir aðgöngu í fagháskóla og aðra háskóla, efla síðan framhaldsskólaprófið fyrir þá sem hér og nú og í dag eru brottfallsnemendur úr framhaldsskóla. Þeir geta náð sér í þetta svokallaða framhaldsskólapróf sem ég vil svona líkja, hæstv. forseti, við gamla gagnfræðaprófið. Það er skírteini. Það veitir engin sérstök réttindi. En það er skírteini um að viðkomandi hefur lokið þessu námi. Það gefur — sem er nemendum sem falla brott úr skóla afar mikilvægt — það gefur þeim tækifæri að koma inn með skírteini sem sýnir að þeir voru í skóla. Þeir hafa þetta og þeir geta byggt ofan á það sem einu sinni var.

Hæstv. forseti. Ég fagna þessu frumvarpi, þessum fjórum frumvörpum hæstv. menntamálaráðherra. Þetta eru metnaðarfyllstu plögg sem lögð hafa verið fram í skólamálum á Íslandi um langt árabil.

[19:10]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Hv. síðasti ræðumaður sem var í pontu, hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir, talaði um að mikill ágreiningur væri um framhaldsskólafrumvarpið og það er hárrétt hjá henni. Það er mikill ágreiningur um það eins og menn hafa orðið varir við í umræðunni og hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir sagði að það væri ekkert skrýtið að mikill ágreiningur væri um það af því að verið væri að gera róttækar breytingar á framhaldsskólastiginu, því væri eðlilegt að mikill ágreiningur væri um það. En ég hef skilið það svo að einnig sé verið að gera talsverðar breytingar á leikskólastiginu og grunnskólastiginu. Það var rætt í gær og þá ræddum við um þau frumvörp inn í nóttina. Þar er ekki ágreiningur uppi eða a.m.k. mun minni ágreiningur en er í þessu máli og ég leyfi mér að segja nokkuð góð sátt um þau mál. Það er því ekki svo að það sé sjálfsögð afleiðing af því þegar maður er að gera miklar breytingar að ágreiningur þurfi að vera um mál, alls ekki. Það er ágreiningur um þetta mál, virðulegur forseti, af því að stór hluti skólakerfisins, stór hluti m.a. kennara, er afar ósáttur við málið.

Mig langar í upphafi ræðu minnar að fara aðeins yfir ályktanir Framsóknarflokksins í sambandi við framhaldsskólastigið. Í gær kaus ég í ræðu minni að fara yfir ályktanir okkar bæði um leikskólastigið og grunnskólastigið. Reyndar átti í gær að tala um þetta frumvarp sem við erum að ræða núna inn í nóttina en sem betur fer var því afstýrt og ég vil fagna því að forsetadæmið, eins og það var kallað á fyrri tíð, þ.e. þeir sem stýra þinginu hafi að lokum tekið tillit til sjónarmiða minni hlutans og gefist upp á því að reyna að ræða framhaldsskólafrumvarpið í nótt. Þess vegna erum við að ræða það núna og mig langar á sama hátt og í gær að fara yfir ályktanir Framsóknarflokksins um framhaldsskólastigið. Þar segir að markmiðið sé að gera þurfi framhaldsskólana aðlaðandi með auknum sveigjanleika og aukinni nærþjónustu við nemendur.

Framsóknarflokkurinn leggur áherslu á að framhaldsskólanám sé aðgengilegt ungu fólki frá lögheimili sínu daglega. Ekki kemur til greina að innheimta skólagjöld í opinberum framhaldsskólum og leggja þarf aukna áherslu á fjölbreytni framhaldsskólanna með sérstaka áherslu á starfsnám. Ég ætla að skjóta því inn í, virðulegur forseti, að ég skynja að reyna eigi að leggja áherslu á það í frumvarpinu, þótt deilt sé um hvort nægjanlega vel sé um það búið eins og frumvarpið lítur út. Svo segir áfram að tónlistarnám á framhaldsskólastigi verði viðurkennt af ríkinu á sama grundvelli og annað framhaldsskólanám.

Síðan kemur að leiðunum sem við teljum að beri að fara til að ná þeim markmiðum. Í fyrsta lagi að framhaldsskólum eða fjarkennslustöðvum frá þeim sem sinnir öllum byggðakjörnum verði komið á fót. Í öðru lagi að sérstök áhersla verði lögð á að auka framboð í starfs- og listnámi á landsbyggðinni sem höfðar jafnt til beggja kynja og verði raunhæfur valkostur fyrir alla. Í þriðja lagi að auka samstarf framhaldsskóla og grunnskóla. Það á sérstaklega við á landsbyggðinni þar sem fámenni kallar á aukna hagkvæmni í nýtingu mannauðs, húsnæðis og ferða. Ég skýt því inn í, virðulegi forseti, að það er eitt af markmiðunum með framhaldsskólafrumvarpinu og grunnskólafrumvarpinu, að reyna að koma þessu á. Í fjórða lagi að auka beri náms- og starfsfræðslu og að sporna gegn brottfalli úr framhaldsskólum. Í síðasta punkti er nefnt að sérstaklega þurfi að styðja nemendur af erlendum uppruna.

Það var einmitt rætt í gær og eðlilegt að draga það inn í umræðuna núna að mjög mikilvægt er að skólarnir styðji sérstaklega nemendur af erlendum uppruna af því að það getur svo sannarlega hjálpað öllum þeim nýbúum sem við blessunarlega höfum fengið að fá í samfélag okkar. Ég tel að æskilegt sé að blanda af fólki búi hér, það séu ekki bara ljóshærðir aríar, eins og einhver sagði einhvern tíma, heldur fólk sem hafi líka reynslu annars staðar frá og hafa verið að hjálpa okkur í mikilvægum störfum í samfélaginu, aðstreymi vinnufólks. Það þarf að sinna sérstaklega nýbúabörnum til að þau verði hluti af íslensku samfélagi sem fyrst.

Varðandi fyrstu skrefin þarf samkvæmt stefnu Framsóknarflokksins að ljúka vinnu við háhraðanettengingar til að allir grunn- og framhaldsskólanemar eigi kost á að nýta sér nútímaupplýsingatækni við nám. Þetta er mjög mikilvægt atriði, virðulegi forseti. Einnig er nefnt að gerð verði heildaráætlun um uppbyggingu framhaldsskólanáms og fjarkennslumiðstöðva. Í lokin er sagt að kanna beri kosti þess að flytja framhaldsskólastigið til sveitarfélaganna.

Þetta eru þær áherslur sem Framsóknarflokkurinn hefur lagt á framhaldsskólastigið í ályktunum sínum. Þá er spurning hvernig frumvarpið harmónerar við þessar áætlanir okkar. Í frumvarpinu kemur skýrt fram að markmiðið með því er að styrkja framhaldsskólastigið og auka samræmi í uppbyggingu þess og tengsl við önnur skólastig. En samhliða frumvarpi þessu eru lögð fyrir Alþingi frumvarp um leikskóla og frumvarp um grunnskóla. Í frumvarpinu er kveðið á um að fræðsluskylda verði til 18 ára aldurs, aukinn sveigjanleiki verði í námsframboði, námsgreinum fjölgað, námsframboð aukið, dregið verði úr miðstýringu á námsframboði og í námskrárgerð, starfsþjálfun verði í tengslum við verknám og aukinn sveigjanleiki til að klára stúdentspróf á skemmri tíma en nú er gert ráð fyrir.

Þetta eru markmiðssetningarnar í frumvarpinu en að mati minni hlutans og m.a. fulltrúa Framsóknarflokksins í menntamálanefnd, hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar, vantar að hans mati og okkar mati í stjórnarandstöðunni, a.m.k. þeirra sem skrifa undir minnihlutaálitið, nokkuð upp á að þeim markmiðum verði náð með frumvarpinu. Deilur eru um það eins og við höfum heyrt í dag.

Í nefndaráliti minni hlutans, sem ég mun kjósa að gera að meginumtalsefni hjá mér sem eðlilegt er, kemur fram að hæstv. menntamálaráðherra, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, sagði við 1. umr. málsins, 7. desember 2007, og reyndar allra menntafrumvarpanna sem liggja í þinginu, að hún teldi mikilvægt að málin fylgdust að í gegnum þingið, enda væri um heildstæða nálgun að ræða. Þetta er örugglega ágætur útgangspunktur hjá ráðherra að vilja fá öll málin í gegnum þingið í einu. Ég skil alveg að ráðherrann vilji það gjarnan en við teljum að ekki ætti að klára þetta mál. Við teljum eðlilegt að hin málin klárist, leikskólinn, grunnskólinn og menntafrumvarpið svokallaða, en við teljum að ekki eigi að klára þetta mál samhliða, vegna þess að okkur þykir vanta talsvert upp á að sátt náist um málið eins og um hin málin. Þá er ég ekki að tala um sátt innan þingsins á milli stjórnmálaflokkanna heldur líka sátt við stóran hluta af skólasamfélaginu, við stóran hluta af kennurunum sem vinna í framhaldsskólunum. Það væri mjög æskilegt að ná sátt við þá en sú sátt er ekki fyrir hendi í augnablikinu.

Hæstv. ráðherra sagði að þessi mál væru afrakstur vinnu margra aðila og þau endurspegluðu sjónarmið og hugsjónir þeirra sem best þekktu til í menntamálum þjóðarinnar og mikilvægt væri að víðtæk sátt ríkti um þau en sú sátt er ekki fyrir hendi. Í byrjun desember í fyrra var strax mjög mikil óánægja með eitt af þessum skólafrumvörpum, þ.e. framhaldsskólafrumvarpið sem við erum núna að ræða. Sú óánægja endurspeglast í fjölda umsagna sem sendar voru til menntamálanefndar og ekkert lát er á þeirri óánægju. Málið er ekki að róast. Við í þinginu fáum talsvert mikið af yfirlýsingum sendar til okkar og ályktanir úr samfélaginu, frá kennarafélögum framhaldsskólanna sérstaklega. Það er því engin sátt, virðulegi forseti. Og það er svolítið merkilegt að hlusta á stjórnarþingmenn ræða um hvað málið sé frábært og æðislegt og þetta sé aldeilis stórkostlegt mál þá er það bara þannig, virðulegur forseti, að stór hluti kennarasamfélagsins er því ekki sammála og ekki við heldur.

Borist hafa áskoranir frá kennarafélögum, líklega frá helmingi framhaldsskóla í landinu, t.d. Menntaskólanum í Reykjavík, Menntaskólanum á Akureyri, Verkmenntaskóla Austurlands, Fjölbrautaskólanum í Breiðholti, Menntaskólanum við Sund, Fjölbrautaskóla Suðurlands, Kvennaskólanum í Reykjavík, Menntaskólanum á Ísafirði, Fjölbrautaskóla Suðurnesja og Fjölbrautaskólanum í Vestmannaeyjum, Iðnskólanum, Menntaskólanum á Egilsstöðum og Menntaskólanum í Kópavogi. Einnig hefur borist opið bréf frá Félagi framhaldsskólakennara sem hefur verið gert að talsverðu umtalsefni í dag. Þetta opna bréf var sent í gær. Þar sem margir hafa gert það að umtalsefni ætla ég líka að leyfa mér að gera það, virðulegi forseti.

Þetta opna bréf ber titilinn: Opið bréf Félags framhaldsskólakennara til þingmanna. Það er alveg einbeittur vilji félagsins að þetta bréf rati til okkar í þingið, það er alveg greinilegt. Það var sent í gær, 22. maí 2008. Þar er farið yfir þá sýn sem Félag framhaldsskólakennara hefur á málið eins og það lítur út í augnablikinu. Með leyfi virðulegs forseta ætla ég að fara yfir bréfið og hafa eftir það sem í því stendur og tengja það svolítið við það sem hv. þm. Einar Már Sigurðarson sagði í ræðu sinni. Hann sagðist vera miður sín yfir bréfinu, hann hefði tilheyrt því samfélagi, þ.e. Félagi framhaldsskólakennara, og var sleginn yfir bréfinu en færði síðan rök fyrir því að ósætti t.d. um styttingu til náms til stúdentsprófs, það ósætti sem var á sínum tíma væri einhvern veginn að rata inn núna og væri einhver misskilningur. Hv. þingmaður orðaði það svo að alltaf væri verið að vitna í einhver orð sem einhver sagði fyrir mörgum árum. Hann hefur þá væntanlega átt við hæstv. menntamálaráðherra sem gaf tóninn gagnvart styttingu náms til stúdentsprófs. En hér segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Félag framhaldsskólakennara veitti menntamálanefnd Alþingis umsögn um frumvarp til framhaldsskólalaga 28. janúar sl. Félagið telur ýmislegt í frumvarpinu geta orðið efni í góða menntastefnu ef rétt er staðið að málum. Þrátt fyrir það hefur félagið lagt mikla áherslu á að frumvarpið yrði fært til betri vegar í meðferð þingsins. Það er því sannarlega mikið áhyggjuefni að í áliti meiri hluta menntamálanefndar á frumvarpinu sem kemur fram á síðustu starfsdögum þingsins er ekki tekið á helstu ágöllum frumvarpsins en þeir eru í stórum dráttum þessir:“

Félagið er ekki að senda opið bréf til þingmanna með einhverri sérstakri skoðun á frumvarpinu. Búið er að senda inn á fyrri stigum væntanlega slíka umsögn. Verið er að senda inn opið bréf til þingmanna þar sem verið er að dæma stöðu málsins eins og það er núna í þinginu, þ.e. eftir að álit meiri hlutans kemur fram, eftir að búið er að taka frumvarpið úr nefndinni. Þetta er því alveg glænýtt og verið er að dæma stöðuna eins og hún er í augnablikinu. Í bréfinu stendur, verið er að stikla á því hverjir eru mestu ágallarnir í frumvarpinu og þeir eru hér, með leyfi virðulegs forseta:

„Fyrirætlanir í 23. gr. um að draga eigi úr miðstýringu í námsframboði og í námskrárgerð eru ekki markvissar. Ráðherra á bæði að staðfesta námsbrautalýsingar skólanna og setja þeim viðmiðunarnámskrár. Félagið telur að skólarnir eigi að fá skýrt umboð til að móta sínar áherslur eins og var fyrir lagasetninguna 1996.“

Þetta er sýn Félags framhaldsskólakennara á þessari skrautfjöður sem mér heyrist að margir stjórnarliðar hafi dregið fram í umræðunni, þ.e. að verið sé að veita skólun-

um meira frelsi varðandi námsframboð. Hér eru færð rök fyrir því að efast megi um að það sé nógu skýrt eins og frumvarpið liggur fyrir núna, að það verði að veruleika.

Í öðru lagi segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Í nefndarálitinu er talað gegn skerðingu á inntaki stúdentsprófsins og lögð áhersla á að útfærslan og vinnan í framhaldi af nýjum lögum eigi að miðast við það. Þessu ber að fagna. Félagið telur engu að síður mikilvægt að vinna gegn hættu á „útþynningu“ stúdentsprófsins sem háskólarnir hafa varað sterklega við. Tilgreina verður lágmarksfjölda námseininga til stúdentsprófs.“

Virðulegi forseti. Hér er verið að fara inn á einmitt það atriði sem mesta rifrildið eða mesta rökræðan hefur kannski orðið um í dag, þ.e. um stöðu stúdentsprófsins. Er verið að útþynna það eða ekki? Eins og framhaldsskólar skynja þá stöðu telja þeir að það verði m.a. að tilgreina lágmarksfjölda námseininga til stúdentsprófs. Þeir hafa því greinilega mjög mikinn vara á sér gagnvart því að það sé rétt að ekki sé verið að þynna út stúdentsprófið.

Í þriðja lagi segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Í skýrslunni *Breytt námsskipan til stúdentsprófs* (2004) komu fram áform um að stytta námstíma til stúdentsprófs um eitt ár með því að skerða námið. Til mótvægis var talað um að hægt væri að færa einhverja framhaldsskólaáfanga yfir til grunnskólans auk þess sem til stóð að lengja skólaárið um fimm daga. Í þingræðum á vordögum 2007 kom fram að öll slík áform hefðu verið lögð til hliðar. Taka þarf af tvímæli um að breytingarnar sem nú eru boðaðar með frumvarpinu feli í sér skerðingu á náminu. Ljóst er að færsla framhaldsskólaáfanga yfir til grunnskólans og lenging skólaársins um fimm daga vega ekki upp námseiningar sem svara til heils árs náms.“

Hér er, virðulegi forseti, áfram haldið fram rökræðu um stúdentsprófið og félagið gefur í skyn og segir að taka þurfi af tvímæli um að breytingarnar feli ekki í sér skerðingu á náminu. Félag framhaldsskólakennara er því greinilega í óvissu með það og telur að það sé ekki ljóst eins og frumvarpið er sett fram. Og þrátt fyrir að félagið hafi séð hvað stendur í nefndarálitinu, sem stjórnarliðar hafa mikið vitnað í, þá er það upplifun félagsins á málinu að þetta sé alls ekki þannig að búið sé að taka tímann um að ekki eigi að þynna út stúdentsprófið.

Í fjórða lagi segir, með leyfi forseta:

„Í frumvarpinu er ráðgert að lengja skólaárið um fimm daga. Af efni frumvarpsins verður ekki ráðið hvað á að gera við þessa daga.“

Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir tók þessa athugasemd heldur óstinnt upp og færði rök fyrir því að ef þingið væri með leiðbeiningar um hvað ætti að gera við þessa fimm daga þá yrði því tekið sem íhlutun í innra starf framhaldsskólans. Ég skal ekki segja til um það en alla vega kemur þessi athugasemd frá Félagi framhaldsskólakennara hingað í opnu bréfi til þingmanna.

Þá segir í fimmta lagi, virðulegi forseti:

„Í frumvarpinu er ráðgert að taka upp einingakerfi evrópskra háskóla í íslenskum framhaldsskólum. Hugmyndunum um ECTS-einingarnar var kastað skýringalaust inn í frumvarpsvinnuna á haustdögum 2007 og fengust aldrei ræddar á þeim vettvangi þrátt fyrir ítrekaðar óskir kennarasamtakanna. Skýra þarf tilgang þess að ráðast skuli í þessa grundvallarbreytingu.“

Hérna eru framhaldsskólakennarar í félagi sínu að mótmæla því að taka eigi upp einingakerfi evrópskra háskóla inn í íslenska framhaldsskóla og telja sig ekki átta sig á því í hvaða tilgangi og þeir vilja fá skýringar af hverju verið er að leggja þetta til í frumvarpinu. Ég heyrði ræðu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur þar sem hún taldi sig hafa upplýsingar um það að hvergi væri í framhaldsskólum verið að notast við þessar ECTS-einingar í Evrópu. Kannski er það rétt, ég þekki það ekki, en ég hef a.m.k. ekki heyrt svör frá stjórnarmeirihlutanum um það hvort hér sé um eitthvert séríslenskt fyrirbæri að ræða, hvort við séum að fara inn í eitthvert sérkerfi sem ekki er notað annars staðar. Ég átta mig ekki á því, virðulegi forseti.

Í sjötta lagi stendur í þessu opna bréfi til þingmanna, með leyfi virðulegs forseta:

„Í frumvarpinu þarf að birtast ótvíræður vilji stjórnvalda til að styrkja fjárhagslegt svigrúm og forsendur framhaldsskóla til að bjóða nemendum upp á nám við hæfi, fjölbreytt nám og sveigjanlega námsframvindu.“

Maður sér þetta oft þegar verið er að fjalla um frumvörp að hagsmunasamtök og þeir sem vinna í þeim málaflokkum sem fjallað er um hverju sinni í frumvarpasmíði kalla oft eftir verðmiða á því sem gera á samkvæmt frumvörpunum og hér er verið að kalla eftir því. Verið er að kalla eftir fjárhagslegu svigrúmi. Ég vil halda því til haga, virðulegi forseti, að hv. þm. Katrín Júlíusdóttir sagði hér mjög bratt í andsvari áðan að verulega mikið fjármagn — ég man ekki nákvæmlega hvernig þetta var sagt, en alla vega voru sterk lýsingar- og áhersluorð notuð — yrði sett í framhaldsskólana. Það er ágætt að setja það á bak við eyrað til að rifja það upp síðar af því að maður ætlast þá til þess að ríkisstjórnarflokkarnir með Samfylkinguna sem aðalvopnið í þeirri baráttu, fyrst þessi yfirlýsing kom frá Samfylkingunni, styrki fjárhagslega allt framhaldsskólastarf í landinu. Þetta var það einbeitt yfirlýsing frá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur að við munum ekki gleyma henni og munum minna hv. þingmann á hana við þau tækifæri sem þar sem það á við.

Í sjöunda lið segir, með leyfi forseta:

„Frumvarpið er óskýrt um framhaldsskólapróf og fræðsluskyldu til 18 ára aldurs. Hér verða að koma fram skýrari áform um að stjórnvöld ætli sér að taka aukna ábyrgð á námsvist og skólagöngu ólögráða nemenda. Með fræðsluskyldunni þarf að veita nemendum skilgreindan rétt til framhaldsskólavistar í grennd við heimili sitt. Það mundi ráða bót á þeirri miklu námsaðgreiningu nemenda sem ríkir á skólasvæði suðvesturhornsins.“

Gott og vel. Ég ætla að vinda mér beint í áttunda lið, með leyfi virðulegs forseta:

„Í frumvarpinu felast misjöfn tækifæri eftir landshlutum. Smærri skólar í dreifðum byggðum geta lent í erfiðleikum með að bjóða upp á þá breidd í námi sem þeir þurfa til að sinna sínu byggðarlagi. Gera þarf grein fyrir mótvægisaðgerðum gegn vaxandi aðstöðumun milli landsbyggðar og höfuðborgarsvæðis í þessum efnum.“

Hér kallar Félag framhaldsskólakennara eftir því að brugðist verði við vaxandi aðstöðumun milli landsbyggðar

og höfuðborgarsvæðis í þessum efnum. Ég skil alveg að menn vilji kalla eftir slíku, en ég tel að það sé mjög erfitt að taka beint á því máli. Auðvitað viljum við hafa tækifæri á landsbyggðinni og hér á höfuðborgarsvæðinu sem líkust. En á sama tíma sjáum við að það er talsverður aðflutningur fólks frá landsbyggðinni til höfuðborgarsvæðisins. Eðli máls samkvæmt verður erfiðara að bjóða upp á mikla breidd og mikla fagmennsku varðandi kennslu í framhaldsskólunum í fámenninu. Eðli málsins samkvæmt verður það erfiðara. Skoða þarf sérstaklega hvernig á að minnka aðstöðumuninn eða alla vega stöðva þessa þróun. Ég tel að það geti orðið ansi erfitt, því miður, virðulegur forseti. En þetta er tengt byggðavandanum sem er mjög flókinn í eðli sínu. Hugsanlega er hægt að taka á þessu með einhverjum hætti með vaxandi tækni en ég held að þetta verði mjög erfitt mál. En ég skil alveg að þessi krafa er gerð af Félagi framhaldsskólakennara.

Þá vil ég fara í næsta atriði, sem er níundi liðurinn í þessu bréfi. Ég vitna beint í það, með leyfi virðulegs forseta:

„Frumvarpið tryggir ekki ólögráða framhaldsskólanemendum sambærilegan stuðning, ráðgjöf og þjónustu og ólögráða nemendum á öðrum skólastigum. Mikilvægt er að taka upp sambærileg ákvæði um þessi atriði og í frumvarpi um grunnskóla þannig að litið verði á skólagöngu ólögráða nemenda sem eina heild frá upphafi skyldunáms til 18 ára aldurs.“

Hér er verið að benda á mjög mikilvægt atriði og ég tek undir það.

Í tíunda lið segir, virðulegur forseti:

„Í frumvarpinu þarf að fjalla með skýrari hætti um tengsl milli grunnskóla og framhaldsskóla.“

Í ellefta lið segir, með leyfi forseta:

„Í frumvarpinu þarf að fjalla með skýrari hætti um aukna náms- og starfsráðgjöf fyrir nemendur í framhaldsskólum.“

Gagnvart þessari röksemdafærslu er einmitt getið um það í nefndaráliti minni hlutans að náms- og starfsráðgjöf fyrir nemendur í framhaldsskóla — það er álit minni hlutans að ekki sé tekið nógu skýrt á þeim þætti í frumvarpinu. Hér kemur fram að Félag framhaldsskólakennara er sama sinnis.

Í tólfta lið segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Frumvarpið tryggir ólögráða nemendum ekki gjaldfrjálsa skólagöngu eins og margar tillögur starfshópa að tíu punkta samkomulaginu gerðu ráð fyrir. Ákvæði frumvarpsins um að komið verði til móts við kostnað nemenda vegna námsgagna eru óútfærð.“

Ég ætla ekki að taka upp tilvitnanir í beinan texta frá kosningaloforðum, m.a. Samfylkingarinnar, en í síðustu kosningabaráttu var Samfylkingin mjög brött gagnvart kostnaði nemenda vegna námsgagna á öllum skólastigum. Allt átti að vera ókeypis og verður gaman að sjá hvort koma eigi því kosningaloforði í höfn og hvenær það þá verður. Samfylkingin verður rukkuð um það við þau tækifæri sem gefast.

Í þrettánda lið segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Setja þarf skýr gæðaviðmið um þjónustu við nemendur í fjar- og dreifnámi í 21. gr. og einnig að tryggja jafnan aðgang þeirra að náminu. Fjar- og dreifnám felur í sér breytingar á kennsluháttum sem munu hafa áhrif á gæði í skólastarfi til framtíðar.“

Þetta er mjög mikilvægt atriði. Fjar- og dreifnám mun líklega aukast í framtíðinni. Það var ekki fyrir hendi fyrir örfáum árum síðan þannig að það er mjög spennandi. Hér er þeim ábendingum komið á framfæri að setja þurfi skýr gæðaviðmið varðandi þessa þjónustu svo að hún verði góð og væntanlega sem líkust um allt land.

Í síðasta liðnum í opnu bréfi til þingmanna frá Félagi framhaldsskólakennara segir, með leyfi forseta:

„Frumvarpið þarf að tryggja aukinn rétt nemenda og kennara til þátttöku í ákvörðunum um innra starf framhaldsskóla. Skilgreina þarf betur verksvið skólafunda og verksvið kennarafunda. Breytingarnar sem lagt er til að gerðar verði á verksviði kennarafunda miðað við núgildandi lög eru hvorki faglegar né skynsamlegar. Þær eru heldur ekki í samræmi við markmið frumvarpsins um aukið vægi kennarafunda í tengslum við námskrárgerð og stefnumótun skóla.“

Hér er verið að færa rök fyrir því að það þurfi að skýra þetta betur í frumvarpinu, virðulegur forseti.

Varðandi þetta atriði vil ég minnast á það sem fram kom í ræðu hjá, að mig minnir, hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur um hlutverk foreldra. Það er nýmæli í frumvarpinu að kveðið er á um það í frumvarpinu. Ég tel afar mikilvægt að samstarf við foreldra verði aukið gagnvart framhaldsskólanum og reyndar gagnvart öllum skólastigum en sérstaklega gagnvart framhaldsskólanum. Maður finnur það svolítið á eigin skinni að tengslin við framhaldsskólann eru talsvert minni en tengslin við leikskólann og grunnskólann. Þar er hægt að bæta verulega úr og það er ánægjuefni að vísbendingar eru um að við séum að stefna í þá átt, virðulegur forseti.

Í umræddu bréfi er meiri texti. Hann er nú ekki mjög langur en ég ætla að lesa hann af því að þar eru mjög einbeittar ábendingar. Þar segir, með leyfi forseta:

„Þegar frumvörpin um skólastigin þrjú eru borin saman kemur greinilega fram að frumvarpið um framhaldsskólann boðar mestu og stærstu breytingarnar. Þær eru þó hreint ekki allar sýnilegar því gert er ráð fyrir að menntamálaráðherra setji tugi reglugerða um ýmis atriði í nýjum lögum. Það hlýtur að vera réttmæt og eðlileg krafa að löggjafinn skýri betur einstök atriði í stað þess að setja ákvarðanir um þetta alfarið í hendur ráðherra.“

Hér er komið inn á atriði sem fleiri þingmenn hafa gert að umtalsefni, að of mikil lausatök séu á því hvað hæstv. ráðherra getur sett mikið af reglugerðum. Þetta er ekki ný umræða. Þetta hefur verið dregið fram í fjölmörgum frumvörpum. Það er alltaf mjög erfitt að finna hinn gullna meðalveg í þessu. Hvað á að veita ráðherra mikið frelsi? Hvað á löggjöfin að vera skýr á því hvert hann vill fara? Það er ekki hægt að geirnegla allt niður. Alls ekki, það væri mjög óeðlilegt. En það er líka mjög óeðlilegt að þingið framselji of mikinn hluta af valdi sínu. Það er mikil jafnvægislist hvernig skera á þar á milli. En það er alla vega tilfinning Félags framhaldsskólakennara að verið sé að gefa ráðherra fullfrjálsar hendur. Ég skynja þessa ábendingu þannig, virðulegur forseti.

Síðan kemur hér áfram, með leyfi virðulegs forseta:

„Þegar frumvarpið fór inn á þing á jólaföstu átti það töluvert langt í land með að verða að nothæfum lagaramma fyrir skólastigið. Svo er enn, núna þegar örfáir dagar eru til þess að þingið geri hlé á störfum sínum. Hætta er á því, verði frumvarpið nú keyrt í gegnum þingið, að fólk standi uppi með lög sem endurspegla ekki álit og góðan vilja löggjafans. Nauðsynlegt er að gefa sér tíma til eðlilegrar þróunar á ýmsum greinum, samræmingar og annarra nauðsynlegra lagfæringa.“

Hér er nokkuð bratt farið hjá Félagi framhaldsskólakennara en sýnir að félagið hefur trú á því að góður vilji sé til staðar hjá löggjafanum en frumvarpið endurspegli það ekki og nauðsynlegt sé að gefa sér tíma til að gera breytingar á því.

Ég held áfram að vitna í bréfið, með leyfi forseta:

„Mikilvægt er að frumvarpið verði ekki að lögum frá Alþingi nema í sátt við nemendur, kennara og skóla og að ekki fari á milli mála að ný lög um framhaldsskóla skili nemendum jafngóðri menntun og þeim stendur nú til boða. Auk þess er grundvallaratriði að nægt fjármagn verði tryggt til að standa undir öllum kostnaði sem til fellur vegna þeirra breytinga sem ný lög munu hafa í för með sér.

Mikill ágreiningur var um mörg stór efnisatriði í vinnunni að samningu frumvarpsins og vegna vinnubragða. Stefnumótunarvinnu ýmissa fjölskipaðra nefnda sem unnu að tíu punkta samkomulagi KÍ og menntamálaráðherra frá 2. febrúar 2006 og sem hafa átti til hliðsjónar við frumvarpsvinnuna var í raun ýtt til hliðar. Fulltrúar KÍ í endurskoðunarnefndinni treystu sér ekki til að standa að skilabréfi nefndarinnar til menntamálaráðherra vegna þessa og sögðu sig frá vinnunni.“

Virðulegur forseti. Ég ætla ekki að gera þetta að löngu umtalsefni. Aðrir hv. þingmenn hafa farið yfir það hér hvernig þetta bar allt að. En það er ljóst að sú undirbúningsvinna sem var eðlileg og sjálfsögð sprakk á framhaldsskólafrumvarpinu og þess vegna sitjum við uppi með þennan ágreining hér enn.

Það fer að líða að lokum þessa bréfs. Hér segir, með leyfi virðulegs forseta:

„Að lokum skal minnt á einfalda staðreynd. Núverandi áfangakerfi framhaldsskóla, sem kom til fyrir rúmum 30 árum, varð til vegna atorku og hugsjóna þeirra sem störfuðu í skólunum. Nú þegar ætlunin er að færa skólunum aftur það umboð sem þeir eitt sinn höfðu til að móta sínar áherslur til hagsbóta fyrir nemendur og skólastarfið er lykilatriði að sátt ríki hjá starfsmönnum skólanna sem munu bera uppi breytingastarfið.“

Ég vil taka undir þetta. Það er mjög óheppilegt að ekki ríki sátt um frumvarpið. Ég tek það fram að það er ekki bara Félag framhaldsskólakennara sem er ósátt. Við höfum fengið ábendingar frá fjölmörgum skólum þar sem kennararnir vinna, þetta er talsverður hópur. Reyndar eru þeir kennarar meira og minna í félaginu. En þetta eru þeir kennarar sem starfa á því skólastigi sem verið er að fjalla um og álit þeirra hlýtur að vega mjög þungt í umræðunni.

Svo er hér rúsínan í pylsuendanum, a.m.k. fyrir okkur í stjórnarandstöðunni, en ég er nú ekki viss um að stjórnarþingmönnum þyki svo vera. Ég ætla að vitna í síðustu setningarnar í þessu bréfi, með leyfi virðulegs forseta. Þetta er sem sagt bein áskorun á þingmenn:

„Félag framhaldsskólakennara leggur fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla. Næstu mánuði ætti að nota til þess að sníða af frumvarpinu helstu gallana og ná sáttum um þessi mikilvægu mál. Eru kennarasamtökin fús sem fyrr að leggja góðum málefnum lið.“

Undir þetta skrifa Aðalheiður Steingrímsdóttir formaður og Magnús Ingólfsson, varaformaður Félags framhaldsskólakennara, Kennarasambandi Íslands.

Í niðurlagi þessa bréf er áskorun á þingmenn. Félagið leggur fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla og skorar á þingmenn að nota næstu mánuði til þess að sníða af frumvarpinu helstu gallana og ná sáttum um þessi mikilvægu mál. Kennarasamtökin vilja aðstoða við það.

Ég trúi ekki öðru en að hægt sé að ná sátt um þetta. Ég held varla að málið sé þess eðlis að útilokað sé að ná sátt um framhaldsskólann frekar en að hægt var að ná sátt um grunnskólann og leikskólann sem eru líka geysilega mikilvæg og merkileg skólastig. Ég trúi ekki öðru en að hægt sé að ná sátt um þessi mál.

Það er mat mitt, virðulegur forseti, að eðlilegast væri að bíða með þetta mál og færð eru rök fyrir því í nefndarálitinu að vísa málinu frá vegna þessa ósættis. Auðvitað má deila um hvort vísa eigi málinu frá yfirleitt. Það er alla vega ekki hægt að segja að málið hafi komið inn korteri fyrir þinglok. Það kom fram í desember og hefur verið í menntamálanefnd í góðan tíma og fengið þar hefðbundna meðferð, umsagnir, gesti á fundi — langur listi yfir gesti sem komu á fundi er hér í nefndaráliti þannig að búið er að liggja talsvert yfir þessu máli. En það hefur greinilega ekki breyst nógu mikið í meðförum nefndarinnar til þess að minni hlutinn telji eðlilegt að afgreiða það. Stór hópur framhaldsskólakennara er afar ósáttur og skorar á þingið að bíða með málið, keyra það ekki í gegn heldur setjast betur yfir það og reyna að leysa þann ágreining sem er uppi.

Ég á nú frekar von á því að málið fari inn í nefnd milli 2. og 3. umr. í ljósi þess að mikill ágreiningur er um það. Þá verður nefndin bara að ræða hvað hún vill gera við málið. Það getur svo sem skapað eitthvert uppnám hér á síðustu dögum þingsins, bæði þetta mál og auðvitað önnur stórmál sem eru hér í skoðun og sem ég býst við að meiri hlutinn vilji afgreiða á síðustu dögum þingsins.

Ég vil líka í lok ræðu minnar tala um kostnað. Það er mjög óljóst hvað þetta allt kostar. Þó segir í umsögn fjármálaráðuneytisins að t.d. muni sú nemendafjölgun sem verður vegna þess að fræðsluskyldan hækkar upp í 18 ára aldur kosta 500 millj. kr. og að fjölgun vinnudaga um fimm daga á skólaári muni kosta allt að 350 millj. kr. Það eru sem sagt færð rök fyrir ákveðnum fjárútgjöldum — ég ætla nú ekki að fara að lesa alla kostnaðarumsögnina en það er alveg ljóst að þetta frumvarp kostar heilmikla fjármuni.

Það kemur líka fram — og það er regla sem ríkisstjórnin sjálf hefur sett sér að eigi við um meðferð mála við 2. umr. fjárlagafrumvarps — að gert er ráð fyrir því að með frumvörpum sem leiða til aukinna útgjalda skuli fylgja tillögur um hvernig dregið verður úr öðrum útgjöldum á móti til að

útgjaldaramminn skekkist ekki. En tillögur um slíkar mótvægisráðstafanir vegna þessa frumvarps liggja ekki fyrir af hálfu menntamálaráðuneytisins. Ráðuneytið viðurkennir þó að þetta muni kosta fjármagn. Það hlýtur bara að vera, það blasir við að þetta mun kosta talsverða fjármuni. Það eru þó engar ábendingar um mótvægisráðstafanir til þess að taka þá fjármuni inn annars staðar. Ríkisstjórnin kemur ekki með neitt slíkt.

En það er ekki einsdæmi, virðulegur forseti. Þetta hef ég séð með fjölmörgum frumvörpum sem hæstv. dómsmálaráðherra (Forseti hringir.) hefur flutt hér inn. Það er talað um útgjöld en ekki neinar mótvægisaðgerðir eins og ríkisstjórnin sjálf hefur sett sér að gera.

[19:50]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Við fjöllum hér um frumvarp til laga um framhaldsskóla og höfum fengið góða kynningu á nefndaráliti meiri hluta menntamálanefndar og jafnframt nefndaráliti minni hlutans í ræðum hér í dag. Þó að það hljóti að vera þannig þegar maður kemur svona seint inn í umræðuna að mikið verði um endurtekningar þá ætla ég að taka mér góðan tíma í að fara yfir frumvarpið frá mínum sjónarhóli, fara yfir hvernig það lítur við mér og hvaða afstöðu ég hef tekið eftir að hafa verið að vinna með þetta mál frá því á haustmánuðum.

Það er rétt í byrjun að rifja upp aðdragandann að gerð frumvarpsins. Strax í júní 2006 var skipuð nefnd til að endurskoða lögin frá 1996 og það gerðist í framhaldi af svokölluðu tíu punkta samkomulagi sem Kennarasambandið gerði samning um við menntamálaráðuneytið til þess að bæta skólastarf í landinu. Því skal ekki leynt að þessi vinna fór í gang eftir að verið hafði talsverð umræða um skólamál og gríðarleg óánægja út af blárri skýrslu sem lögð fram árið 2004 þar sem áform voru um að stytta nám til stúdentsprófs niður í þrjú ár. Ég skildi raunar aldrei af hverju menn töldu stúdentsprófið í árum vitandi það að mikill eða stór hluti þeirra nemenda sem ljúka stúdentsprófum frá framhaldsskólum landsins gera það úr áfangaskólum. Þar hefur verið mikill sveigjanleiki til að ljúka stúdentsprófum á mismunandi tíma, allt frá þremur og hálfu ári — jafnvel styttra — og upp í fimm, sex ár og jafnvel lengur.

Meðaltími stúdentsprófsins hefur sjálfsagt verið einhvers staðar á bilinu fimm til sex ár og það hefur oft verið rætt í skólasamfélaginu að full ástæða væri til þess að stytta það en ég skildi raunar aldrei af hverju var talað um þrjú ár.

Nefndin sem skipuð var 2006 fékk ákveðin verkefni. Þar voru sett markmið sem fjölluðu um að auka samfellu í skólastarfi og stuðla að bættum námsárangri, þ.e. meiri skilvirkni í skólastarfinu hvað nemendur varðar og reyna að koma því þannig fyrir að flestir ljúki skólagöngu með skilgreindum námslokum úr framhaldsskóla. Það var gert til að minnka brottfall úr skóla. Jafnframt var sett það markmið að allir nemendur ættu að eiga kost á námi við hæfi og að góð tengsl séu við aðliggjandi skólastig, þ.e. við grunnskólann og við háskólastigið. Marka átti skýrari leiðir fyrir nemendur til að stunda nám við hæfi og skapa skilyrði fyrir aukinn sveigjanleika í námi.

Þetta lagði nefndin af stað með. Í tíu punkta samkomulaginu voru settir í gagn margir starfshópar um starfsnám, fjar- og dreifnám, almenna námsbraut, sveigjanleika og fjölbreytileika í skipulagi náms og námsframboða og um náms- og starfsráðgjöf. Það er nú ekki víst að ég fari rétt með titlana á öllum en efnislega held ég að ég fari rétt með hvaða hópar voru skipaðir. Allir þessir hópar hafa skilað tillögum sem er gríðarlega gott efni í alla framhaldsskólaumræðuna og menntaumræðuna almennt í sambandi við framhaldsskólann. Það er fóður sem á eftir að nýtast í framhaldi af þeirri vinnu sem fylgir ef þetta frumvarp verður að lögum. Það er kannski upphafið að mikilli vinnu í íslenskum skólum frekar en búið sé að móta fast framhaldsskólastig með frumvarpinu sem hér er lagt fram.

Það skal tekið fram að þessi nefnd sem ég gat um og tók til starfa árið 2006 átti að ljúka störfum á síðasta ári. Nefndin lauk störfum án samkomulags. Framhaldsskólakennarar voru ósáttir við vinnuna í nefndinni og tóku ekki þátt í afgreiðslu á málinu á lokastigi og er leitt að þannig hafi málum lyktað. Þar er alls ekki við framhaldsskólakennara eina að sakast, það er ég fullviss um.

Málið kom svo til kasta ríkisstjórnarinnar og var skoðað þar. Gerðar voru þó nokkrar breytingar á því áður en það var lagt inn til þingflokkanna. Það kom svo þaðan inn í þingið í desember síðastliðnum.

Lögð var töluverð áhersla á að frumvarpið kæmi inn í þingið einmitt í desember þannig að hægt yrði að senda það til umsagna fyrir jól þannig að umsagnir bærust strax í janúar eða í byrjun febrúar. Nefndin hefði þá góðan tíma til að taka á móti þeim, fara yfir þær og eiga viðtöl við gesti. Auðvitað hefur þetta verið gríðarleg vinna og menntamálanefnd hefur unnið mjög gott starf við skoðun á þessu frumvarpi.

Þegar frumvarpið var lagt fram kom fram að megináherslurnar í þessu nýja frumvarpi eru m.a. að fræðsluskylda er lengd til 18 ára. Við getum skoðað það betur á eftir. Tekið er fram að stúdentsprófið verði óskert, það miðist við kröfur og væntingar nemenda, sveigjanleika og fjölgun námsleiða, sem er nánast heitið á einni af skýrslunni úr tíu punkta samkomulaginu sem nefnt var áður. Efla á ráðgjöf og stuðning og auka sérþjónustu í framhaldsskólum. Ákvæði er um framhaldsskólapróf sem byggt er á sérstökum námsbrautum. Markmiðið með frumvarpinu er að draga úr miðstýringu í námsframboði og námsgagnagerð, búa til sérstaka námsbraut í skóla sem byggi á styrkleika og sérstöðu. Það er beinlínis markmið frumvarpsins að reyna að auka möguleika skóla til þess að taka mið af séraðstæðum á landsvæðum eða áralangri reynslu eins og hér hefur verið nefnt. Skólar eins og Menntaskólinn á Akureyri, Menntaskólinn í Reykjavík og aðrir gætu þá unnið út frá sínum hefðum. Lögin mundu ekki ýta því til hliðar.

Ágreiningurinn við lagasetningu af þessu tagi er: Eiga lög um framhaldsskóla að vera rammi utan um eitthvert starf, áframhaldandi vinnu og leiðbeiningar um meginmarkmið? Með hvaða hætti á að standa að frekari vinnu í sambandi við framhaldsskólann? Á að fara út í ítarlegri löggjöf, setja strangari ákvæði, reyna að sjá fyrir hvaða möguleikar geta komið upp í sambandi við rekstur og starf skólanna og þrengja þannig rammann í byrjun?

Ég verð að viðurkenna að ég sagði á sínum tíma þegar

grunnskólalögin voru orðin býsna ítarleg og aðalnámskráin var orðin 1100 blaðsíður að þetta væri út af fyrir sig ágætt fyrir okkur í grunnskólunum að fá slíka löggjöf og reglugerð sem aðalnámskráin væri. Það mætti þó ekki vera svo í mörg ár vegna þess að slík stýring ofan frá eyðilegði fullkomlega þá eiginleika sem við viljum að íslenskt skólakerfi hafi. Hún eyðilegði sveigjanleikann, fjölbreytileikann og möguleikana á því að bregðast við ólíkum aðstæðum á hverjum tíma.

Hafi nokkurn tíma verið ástæða til að skólakerfið væri sveigjanlegt og gæti brugðist við ólíkum aðstæðum þá held ég að það sé núna. Ég held að öllum sé augljóst að ef við ætlum að binda allt, hvort sem er í lög eða reglugerðir, útfært í einstökum atriðum þá lifir slík löggjöf í mjög skamman tíma.

Löggjöfin sem við höfum endurskoðað hér hefur að vísu gengið í gegnum ýmsar breytingar en hún er þrátt fyrir allt frá árinu 1996 þannig ekki er oft gripið til laganna. Ég held að það sé ágætt að við höfum í huga þegar við búum til lög af þessu tagi hversu þröng þau eiga að vera.

Fleiri hugmyndir sem komu fram með þessu frumvarpi, m.a. að mat á vinnu nemenda í öllu námi á framhaldsskólastigi, þar með talið í iðn- og verknámi, skuli vera gagnsætt og jafngilt stúdentsprófi á bóknámsbrautum.

Það var líka markmið frumvarpsins að taka á sveigjanleika á mörkum skólastiga, þ.e. á milli grunn- og framhaldsskóla og milli framhaldsskóla og háskólastigs og það er gert í frumvarpinu. Þó verður að taka fram varðandi grunnskólann að ákvæðin um þessi tengsl og skil grunnskóla upp í framhaldsskóla eru fyrst og fremst í grunnskólafrumvarpinu en ekki í framhaldsskólafrumvarpinu. Það vekur því athygli þegar menn tala um að það þurfi skýrari reglur í framhaldsskólalögunum þá hafa þeir kannski ekki skoðað það sem stendur í grunnskólalögunum um skil á milli skóla. Full ástæða var til að taka á hlutunum þar vegna þess að framhaldsskólarnir voru m.a. farnir að seilast eftir nemendum niður í grunnskólann. Nemendur voru farnir að hoppa jafnvel yfir 10. bekk án þess að skólastjóri gæti neitt haft um það að segja hvort viðkomandi hefði lokið hæfilegu námi. Á því er tekið í grunnskólalögunum og skýrt betur út. Eftir sem áður á eftir að útfæra — og það hefur verið að gerjast í gegnum tíðina — hvaða framhaldsskólaeiningar er hugsanlegt að taka á grunnskólastigi og hverjar ekki.

Það kemur líka fram í þessum meginhugmyndum frumvarpsins að skólar beri ábyrgð á vinnustaðanámi. Það er örlítil breyting á því. Það er ekki einstaklingurinn sem ber ábyrgð á því að finna sér vinnustað í verknáminu heldur er skólinn látinn bera þá ábyrgð og svo eru nánari útfærslur á því í frumvarpinu.

Það er talað um að gæði náms verði tryggð með því að efla innra og ytra mat á skólastarfi og með stuðningi við umbætur í skólastarfi. Þetta voru markmiðin sem lagt var af stað með og ef maður skoðar þau þá held ég að það hafi enginn ágreiningur í sjálfu sér verið um þetta. Það er enginn ágreiningur um þau markmið sem menn settu sér í byrjun. Ég held raunar ekki heldur að það sé neinn ágreiningur um það sem er í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar varðandi menntakerfi í fremstu röð sem ég ætla í sjálfu sér ekki að eyða tíma í að lesa. En það er þó yfirlýst markmið að allt menntakerfi þjóðarinnar frá leikskóla til háskóla verði í fremstu röð í heiminum. Það er nú ekki minna en það. Ég held að það sé enginn ágreiningur um þetta. Ég held að við eigum að muna það að þó að við séum að setja hér lög um öll skólastig þá er það ekki gert af illri neyð. Það er ekki gert vegna þess að hér sé eitthvert vandræðaástand á öllum skólastigum heldur einfaldlega vegna þess að við höfum sannfæringu fyrir því að við getum gert betur og kannski að mörgu leyti sáum við að breytingarnar hafa orðið mestar eða mjög miklar einmitt á framhaldsskólastiginu og það var kominn tími á að við reyndum að bregðast við, að bjóða upp á fjölbreyttari námsleiðir til þess að menn gætu verið með löggilt próf eða lokið einhverjum ákveðnum einingum á framhaldsskólastigi og væru ekki skilgreindir sem brottfallsnemendur jafnvel þó að þeir hafi lokið árum með fullum námsárangri. Þetta var markmiðið með lögunum í upphafi.

Þegar þetta frumvarp kom fram kom, eins og ég sagði áður, alveg fjöldinn allur af umsögnum og gestir komu. Veigamiklar umsagnir bárust meðal annars frá kennarasamtökunum sem höfðu yfirgefið málið nauðugir viljugir, þ.e. það var tekið úr höndunum á þeim fyrir áramótin og full ástæða er til þess að vera óánægðir með að það hefði verið með þeim hætti. Samtímis held ég að það hafi verið bara mikilvægt að málið kæmist inn í nefndina og hlyti þar umfjöllun. Við fengum minnisblað frá Félagi framhaldsskólakennara í janúar 2008. Það var um frumvarp til framhaldsskóla fyrir félagsdeildir. Þetta minnisblað er ég með og margt af þeim punktum sem birtast síðan í þeim yfirlýsingum sem komu frá formanni og varaformanni Félags framhaldsskólakennara núna nýlega — það var sent til allra þingmanna, frá þeim Aðalheiði Steingrímsdóttur formanni og Magnúsi Ingólfssyni, varaformanni Félags framhaldsskólakennara, Kennarasambands Íslands — þar sem þau fara yfir málið. Þetta eru nánast sömu atriðin. Þessir fulltrúar kennarasamtakanna telja að frumvarpið taki ekki með fullnægjandi hætti á þeim atriðum sem þarna voru í upphafi.

Ég ætla að leyfa mér að fara aðeins yfir þessi atriði, þ.e. hvort ég gæti stutt þetta frumvarp, hvort ég væri sáttur við þann árangur sem náðist með frumvarpinu, hvort mikið stæði út af. Ég verð að viðurkenna það þó að sjálfsagt hef ég verið með allt önnur gleraugu og ekki verið sammála Félagi framhaldsskólakennara um það hversu mikið ætti að binda í lög. Ég tel að lagaramminn eigi að vera mjög opinn. Ég treysti skólasamfélaginu miklu betur en níu manna menntamálanefnd þingsins þrátt fyrir gott samstarf við ýmsa aðila og þrátt fyrir góðan vilja okkar allra sem í nefndinni eru. Ég tel að skólasamfélagið sé miklu betra í að sjá fyrir ýmsa möguleika, ýmis tækifæri og geta brugðist við, fundið nýjar leiðir eftir ólíkum staðháttum í landinu og þess vegna horfði ég ekki eins til þess að við lokuðum hverju einasta atriði til enda, reyndum að negla það inn í löggjöf, enda fannst mér sú krafa oft mótast af því að gamlir draugar væru í farteskinu frá því 2004, frá þessari bláu skýrslu, tortryggni sem varð fyrir tíu punkta samkomulagið á milli Félags framhaldsskólakennara og ráðuneytisins. Mér finnst þessir draugar koma alltaf aftur og aftur og það er

erfitt í nefndarstarfi og löggjöf árið 2008 að svara fyrir þetta. Um þetta var rætt hér í upphafi umræðunnar um frumvarpið þegar hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir notaði bláu skýrsluna meira og minna sem umræðugrunn í sambandi við endanlegt nefndarálit frá 1. til 2. umr. hér í þinginu.

Ég ætla að fara aðeins yfir þessi atriði og ég ætla að taka það fram að athugasemdir Félags framhaldsskólakennara, bæði sem sendar voru í janúar og þær þar sem þeir mæla með að menn seinki frumvarpinu, þ.e. allar þessar athugasemdir eru afar mikilvægar í umræðunni um framhaldsskólann. Í þessu er fullt af hugmyndum og margt af því sem þar er tel ég að eigi fullt erindi í áframhaldandi vinnu og útfærslu úti í skólunum og að þess sé að gæta, bæði í sambandi við vinnu við aðalnámskrár og í sambandi við skólanámskrár sem er krafa á um í frumvarpinu, að þetta komi þar aftur og að þeim hugmyndum sem þarna eru verði haldið vakandi þó að ég hafi ekki talið að þetta ætti erindi í lagafrumvarpið um framhaldsskóla, frumvarp eða lög sem giltu þá um alla framhaldsskóla í landinu hvort sem þeir væru á smærri stöðum úti á landi, hvort sem það væri dreif- og fjarnámsskólinn á Patreksfirði sem sækir inn í Grundarfjörð, Fjölbrautaskóli Vesturlands á Akranesi eða Menntaskólinn í Reykjavík.

Athugasemdin sem kom í upphafi var að frumvarpið byggði því miður aðeins að hluta til á tíu punkta samkomulaginu og vantar þar í að nýta álit — það kom fram — nefnda um náms- og starfsráðgjöf og fjar- og dreifnám. Ég get alveg tekið undir það að því fer fjarri að teknar séu inn allar hugmyndir sem hafa komið í þessum mörgu skýrslum sem ég nefndi áðan. Þær skýrslur liggja fyrir. Hluti af því er birt hér sem fylgiskjöl hjá áliti minni hlutans, mjög margir góðir punktar. Ef við tökum til dæmis náms- og starfsráðgjöfina þá er óskað eftir því í þessari skýrslu að hún verði efld. Það er augljóslega og mjög vel tekið á því í frumvarpinu.

Það er líka talað um skilgreininguna á því hvaða menntun þarf að liggja að baki því að vera með náms- og starfsráðgjöf. Það er einnig gert. Það er gert inni í lagatextanum. En það er líka gert í skýringum því þegar talað er um náms- og starfsráðgjöf og þá menntun sem þeir ráðgjafar þurfa að hafa þá er skýrt þar að verið sé að tala um háskólanám eða háskólagráðu í þessum fræðum. Það sem ekki kemur inn til dæmis — það eru auðvitað fleiri atriði — það er að ekki er sett nemendafjöldaviðmið á bak við fullt starf náms- og starfsráðgjafa. Það er hvergi gert. Það er ekki fjallað um hópstærðir í þessum reglum. Það er ekki fjallað um hversu margir þurfa að vera til þess að það sé ráðið í þessi og hin störf í skólanum, hvað þarf til þess að ráða í bókasafn og svo framvegis. Það er ekki gert með náms- og starfsráðgjöfina. En það er í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar að það eigi að efla náms- og starfsráðgjöf. Það er í frumvarpinu sérstaklega í texta. Ég á því afar erfitt með að sætta mig við að þannig sé litið á að þessu hafi ekkert verið sinnt. En því er augljóslega ekki öllu sinnt og það segir sig sjálft því að skýrslan um náms- og starfsráðgjöf er upp á margar blaðsíður.

Varðandi fjar- og dreifnámið — við komum nú betur að þessu síðar — ef ég fer í gegnum einstaka punkta þá gildir það sama. Að að hluta til er það komið inn í frumvarpið. Fyrsti punkturinn sem var nefndur fyrir utan þetta almennt um að tíu punkta samkomulagið væri ekki notað að fullu, var um tengsl á milli skólastiga. Þar er ég búinn að koma inn á að það var talað um óskýra inntöku frá grunnskóla. Það er viðfangsefni sem hefur verið töluvert í umræðunni á undanförnum árum og fyrst og fremst er tekið á því í grunnskólafrumvarpinu, þ.e. að skólalok þar skuli vera þannig að skólastjóri útskrifar nemendur og ætli menn að fara upp á framhaldsskólastigið með skírteini úr grunnskóla þá þurfi því að vera lokið formlega í grunnskólanum. Það er hægt að flýta námi þar. En ákvæðið er miklu skýrara en það var áður og það er tekið að verulegu leyti á þeim vandamálum sem höfðu komið upp á undanförnum árum á milli þessara skólastiga.

Eftir sem áður eru auðvitað ýmis álitamál, til dæmis að hve miklu leyti grunnskóli geti tekið að sér að kenna framhaldsskólaeiningar, hver eigi að fjalla um það. Ég verð að segja það bara hreinskilnislega hafandi verið grunnskólastjóri í 25 ár og tekið þátt í þessum breytingum á undanförnum árum að ekki treysti ég mér til þess að setja þetta inn í lagatexta hér. Mér finnst miklu betra að menn byggi á reynslu á ólíkum stöðum. Við höfum fylgst með því hvernig Garðabæjarskólarnir þar sem gagnfræðaskólinn eða unglingastigið var í sama húsi og fjölbrautaskólinn höfðu leyst þetta til margra ára sameiginlega og það er hægt að finna um það mörg dæmi, meðal annars á Akranesi þar sem meira að segja tveir grunnskólar leysa þetta með mjög ólíkum hætti. Náttúrufræðin í til dæmis 10. bekk þar er kennd í fjölbrautaskólanum fyrir annan skólann. Það er sem sagt verið að kenna framhaldsskólaeiningar í fjölbrautaskólanum fyrir 10. bekkjar nemendur á sama tíma og þeir eru að ljúka grunnskólaprófi. Sama gildir um gamla skólann minn sem var með kennara sem kenndi framhaldsskólaeiningar í samstarfi við fjölbrautaskólann.

Það eru ýmsar aðferðir í þessu. Það sem eftir stendur og það sem skiptir öllu máli og er það sem mér finnst að við eigum að verja og það er gert hér í öllum okkar yfirlýsingum, er að innihaldið verði ekki rýrt, að við förum ekki skemmri skírnir þó að við finnum svona lausnir. Við eigum að hugsa þetta alltaf út frá nemandanum, hvað passi honum. Nemandi sem stendur sig vel getur farið hraðar. Hann þarf ekki að yfirgefa grunnskólann. Hann getur verið að vinna að framhaldsskólaeiningum á sama tíma. Ætlum við að segja honum að hann eigi að vera í fjögur ár á framhaldsskólastiginu? Fyrir mig meikar það ekki neinn sens, svo að ég noti góða íslensku. Það er bara raunar alveg útilokað að tala þannig. Þess vegna sagði ég að þessi hugmynd um þrjú ár var galin á sínum tíma því að skólasamfélagið var löngu búið að breyta sér þannig að við getum ekki talað um kennsluna í árum.

Það er talað um minni miðstýringu og námsframboð. Kennarasamtökin báðu um, í athugasemdum sínum í janúar og endurtaka það núna, betri ramma um skyldur stjórnvalda, þ.e. hvers sé ætlast til af þeim um réttindi, nemendur, um starfsaðstæður og það er talað um fjárveitingar. Hér er búið að ræða áður um fjárveitingar. Það kemur auðvitað aldrei inn í svona lög. Það er hægt að setja það í einstakar greinar að útvega skuli peninga. Það er bara yfirleitt ekki

gert og ég hélt að menn vissu það að fjárlögin eru því miður sett yfir öll lög þannig að það er alltaf háð þeim fyrirvara að það séu útvegaðir nægir peningar og það höfum við búið við í mörg ár, eins og í framhaldsskólanum, alveg frá 1996 og gengið hefur á ýmsu í gegnum þessi reiknilíkön. Það er ekkert fjallað um reiknilíkanið í framhaldsskólafrumvarpinu enda á það ekkert þar heima. Það er framkvæmdaratriði sem þarf auðvitað að skoða á hverjum tíma og er meingallað að mínu mati. En það á að mæla það sem frumvarpið setur fyrir og við eigum ekki að vera að útlista það hér nákvæmlega. Ég kalla ekki eftir fleiri hlutum þar en hérna eru. Ætlum við að skilgreina hvernig húsnæðið eigi að vera, upp á hvað eigi að bjóða á einstökum stöðum? Það hefur verið stungið upp á að setja inn bókasafn. Ég fékk tillögu um það og hafði ákveðna samúð með því. En hvar ætlum við að hætta? Þýðir það það þegar við förum í slíka upptalningu að það eigi þá að sleppa öllu öðru? Ég held að við getum alveg treyst áralangri hefð. Menn eru að búa skólana okkar mjög vel almennt séð og ég tel enga ástæðu til að útlista þetta nánar. Mér finnst leitt að það skuli vera gert tortryggilegt að menn séu ekki að tryggja að þetta verði í lagi.

Svo vil ég nefna einingakerfið sem er eiginlega stærsta viðfangsefnið í öllum athugasemdum. Ég skil þær athugasemdir að mörgu leyti mjög vel. Það er skipt þarna allt í einu um einingakerfi. Það er farið í svokallaðar ECTS-einingar og sótt inn í háskólaumhverfið. Ég get alveg tekið undir að það hafi svo sem ekki verið útfært nákvæmlega af hverju og engar fyrirmyndir eru erlendis frá. Það er nú þannig með íslenska skólakerfið að það sótti sér engar fyrirmyndir þegar við bjuggum til fjölbrautaskólakerfið á áttunda áratugnum. Þeir þróuðu það sjálfir og gerðu það með miklum glæsibrag. Það var að hluta til eyðilagt. Þar var hugmyndin sú að við hættum þessum stúdentshúfudraumum, sem ég kallaði svo á þeim tíma. Ég átti von á því að þegar fjölbrautaskólarnir voru starfræktir að þá mundi verða svipað vægi á útskrift hvort sem um væri að ræða iðn- og verknám eða stúdentspróf. En einhverra hluta vegna þróaðist það þannig að það varð áfram ákveðið misvægi og bóknáminu var alltaf gert heldur hærra undir höfði.

Ef ég aftur á móti sný þessu við, hvað mælir þá gegn því að við notum mælieiningarnar öðruvísi? Tímafjöldinn ræður einingafjöldanum í dag þegar við erum að tala um 140 einingar til stúdentsprófs. Það er ekki í lögum. Það er tekið fram. Það er ekki í lögum hvað margar einingar þarf til stúdentsprófs. Það er í aðalnámskrá. Það er í almenna hlutanum frá ráðuneytinu sem skilgreinir það. Aðalatriðið, það sem á að vera á bak við einingar í framhaldsskóla, er auðvitað inntakið og færnin eða kunnáttan. Það er sjónarmiðið út frá nemandanum. Þar hafa menn verið að reyna að nálgast það betur að skoða hvað nemendur kunna, hvaða færni þeir hafa. Getur maður farið hraðar í gegn ef maður hefur með einhverjum hætti aflað sér þekkingar annars staðar en í skóla? Ef slíkt er hægt að meta og ef hægt er að fara í gegnum það hvort það er í fjar- og dreifnámi eða í gegnum það að meta raunfærni viðkomandi þá finnst mér það sjálfsagt mál. Þetta er gert að hluta til fyrir til dæmis nemendur sem koma erlendis frá. Þeir geta farið í Menntaskólann við Hamrahlíð eða annað og tekið stöðupróf þar sem metin er kunnátta þeirra í tungumáli og þá hoppa þeir yfir og öðlast um leið ákveðnar einingar í tungumáli eða eitthvað slíkt. Það er verið að tala um slíka hluti, þ.e. að einhverjar einingar geti fylgt með. En ég taldi ekki ástæðu til að gera neinn ágreining um það hvort það væri nýtt einingakerfi eða ekki. En af því að verið er að ræða nýja hugsun í sambandi við það hvernig eigi að samlaga bóknám og iðn- og verknám þá tala menn einmitt um að fara þurfi í ákveðið aðlögunarferli. Þetta er ekkert einfalt mál. Með hvaða hætti tökum við þessar einingar? Hvernig búum við til umhverfið í því? Í lögunum er gert ráð fyrir þriggja ára aðlögun þar sem kennarasamtökin og skólasamfélagið eiga vinna með í aðlöguninni og það er tekið fram að það skuli ekki innleitt fyrr en það er tilbúið þannig að ekki verði um að ræða kapphlaup milli þeirra framhaldsskóla sem hafa mestan áhuga á því að búa til einingar sjálfir núna.

Ég er fyllilega sáttur við þessa leið. Þar með er lagaumhverfið tilbúið. Ekki eru sett mjög ströng fyrirmæli um hvernig eigi að gera þetta. Skólasamfélagið á að vinna úr því og ég treysti því til að gera þetta. Ég tel að það væri vitleysa að ætla að láta þingnefnd eða einhvern starfshóp hér fara að vinna að því að útfæra þetta. Ég treysti skólasamfélaginu miklu betur til þess.

Talað er um stúdentspróf og jafngildi bóknáms og verknáms og rætt um kjarna, 45 einingar miðað við þessar ECTS-einingar, sem eru í ensku, stærðfræði og íslensku. Þarna er verið að minnka kjarnann til þess fyrst og fremst að auka svigrúmið fyrir verknám og iðnnám og það er ein af ástæðunum fyrir því að ég hef sofið yfir þessum einingafjölda, hvort þær eigi að vera 240 til stúdentsprófs miðað við að hver önn sé 30 einingar. Það hlýtur að verða útfærsluatriði eftir skólum nákvæmlega hvað þeir ætla að setja inn í kjarnann. Tillögur koma frá Félagi framhaldsskólakennara um að tryggt verði að í öllu námi við útskrift verði færniþættir eins og móðurmál, erlend tungumál, stærðfræði, raungreinar, tjáning, samskipti, upplýsingatækni, samfélagsfræði, tengsl við umheiminn. Hve mikið verður eftir fyrir verknámið og iðnnámið ef við ætlum að gera þetta svona? Hver verður reyndin í því að stúdentsprófið verði jafngilt á bóknáms- og verknámsbrautum ef við ætlum að binda það að í öllum kjörnum fyrir framhaldið sé svona mikið inni?

Það er full ástæða til að ræða það. Ég treysti skólunum aftur til þess að búa þetta til og ég treysti háskólunum til að halda þeim skilyrðum enda hefur það komið fram í ályktunum frá þeim. Þeir munu auðvitað setja skilyrði um að stúdentsprófið standi undir kröfum. Ég treysti þeim miklu betur til þess að skilgreina námið enda er tekið sérstaklega fram að það eigi ekki að rýrast og að stúdentsprófið eigi að hafa það vægi að það gildi til náms á háskólabrautum.

Varðandi verk- og starfsnám og vinnustaðanám þá var einmitt rætt um vinnustaðasjóð og Kennarasambandið gerir þá athugasemd þar að það þurfi að skilgreina betur. En aftur kemur að því að það þýðir ekki að lofa þessu. Menn eru brenndir af því að oft er verið að setja svona í lög en ekkert er framkvæmt og minnt á fjármagn. Það er auðvitað þeirra hlutverk. Það er að minna okkur á að það þarf að borga þetta. En það er ekki alltaf sett í lög. Það væri undarlegt ef sett yrði í lög að hér ætti að standa: „enda komi fjármagn til frá ríkinu.“ Það segir sig sjálft. Þannig að það er bara vinna.

Þetta er fín hvatning frá framhaldsskólakennurum. Þetta er fín hvatning í athugasemdunum sem komu til okkar og það verður þá verkefni í framhaldinu, ef frumvarpið verður að lögum, að tryggja nægt fjármagn.

Varðandi viðbótarnám, sem opnað er á í frumvarpinu, þar sem framhaldsskólar geta tekið að sér háskólaeiningar með líkum hætti og grunnskólinn er að taka að sér framhaldsskólaeiningar, þá styður Félag framhaldsskólakennara þá hugmynd en óskar eftir að þetta verði skýrt betur. Aftur kem ég að því að þarna hafa menn verið að þróa þetta á milli háskólanna og hlutaðeigandi framhaldsskóla. Ég treysti þeim betur til þess en að við förum að setja mjög þröngan lagaramma um hvernig þetta eigi að vera enda ætlumst við til að því meginmarkmiði sé fylgt að ekki sé verið að rýra kröfur. Það þarf staðfestingu á öllum einingum og áföngum. Til þess er apparatið sett, þ.e. þó það sé ráðuneytið þá ætlum við að það verði ekki slakað á kröfum. Ég tel það vera fullnægjandi í staðinn fyrir að reyna að vera klókur á því að búa til hvað megi taka þarna með.

Ég benti á það í upphafi ræðu minnar að það vantaði upp á að tillögur nefndarinnar um fjar- og dreifnám skiluðu sér betur varðandi gæða- og gjaldtökumál. Gæðamálin eru tryggð í frumvarpinu, það er hægt að skoða það ákvæði. Fjallað er um það að um fjar- og dreifnám skuli gilda sömu reglur varðandi mat og árangur. Það er auðvitað nýtt. Þetta er umhverfi sem þarf að ná tökum á. Hversu ítarlega á að fjalla um það veit ég ekki. Þarna er að vísu gjaldtökukafli sem er býsna flókinn þar sem talað er um að fyrir dreif- og fjarnám megi taka 10% af kostnaði við einstaka nemendur en þó í hlutfalli ef um er að ræða eina og eina grein. Þetta þýðir það að ef nemandi kostar 5 til 6 þús. kr. á ári megi fjar- og dreifnám í fullu námi yfir veturinn vera 50 til 60 þús. kr. og ef ein námsgrein er þá erum við að tala um eitthvað 5 til 6 þús. kr.

Vandamálið í þessu er það, og ég skal tjá mig hreinskilnislega um það, að gjaldtakan af þessu mætti fara út. Fjar- og dreifnám er ekki lengur þannig að maður þurfi að kosta til einhverjum lifandis ósköpum í stofnbúnað. Þetta er innbyggt í öll venjuleg tölvukerfi í dag þannig að ekki ætti að þurfa að vera með sérstakar gjaldtökur í þessu. Þetta verður þó að þróast, við verðum líka að átta okkur á því að þarna er um að ræða töluvert af því sem kemur inn í kvöldskólann, það er verið að bjóða þetta úti á landi. Ég held að við ættum að skoða þetta atriði betur, með hvaða hætti þetta verður gert, ef ekki við afgreiðslu á þessu frumvarpi þá fljótlega í framhaldinu. Ég held að við séum komin þarna í nýtt umhverfi og það eigi að vera þannig að skólinn, sem býður upp á námið, fái greitt fyrir þegar nemandi lýkur prófi eins og gert er í dag.

En þá verður að vísu að tryggja að ekki geti hver sem er skráð sig og hrokkið frá í miðju námi þannig að menn kosti mjög miklu til að setja námið í gang með nemandanum. Þess vegna gæti verið réttlætanlegt að vera með eitthvert tryggingagjald sem yrði endurgreitt ef viðkomandi lyki námi. Einfaldlega til þess að tryggja að viðkomandi fylgi því eftir. Því það er óþægilegt ef maður býður upp á fjarnám og er kominn með 100 nemendur að helmingurinn af þeim hætti eftir mánuð eða tvo eða jafnvel fyrr. Þetta er því ekki alveg einfalt varðandi gjaldtökuna sem við erum að ræða. Ég held að full ástæða sé til að skoða það en það er ljóst að þetta umhverfi er komið til að vera. Við tökum þátt í dreif- og fjarnámi á háskólastigi út um allan heim og við gerum þetta innan lands. Þetta er ein af lausnunum sem við sjáum varðandi dreifðu byggðirnar sums staðar. Við þurfum að sjálfsögðu að tryggja að nemendur geti stundað þetta nám og verði ekki látnir gjalda þess hvað þetta kostar mikið.

Varðandi námsmat, viðmiðunarpróf í kjarnagreinum, sem eru frjáls, og könnunarpróf í ýmsum greinum þá er gerð athugasemd frá Félagi framhaldsskólakennara um það að þetta sé óljóst og nærtækara að kanna kosti og galla rafrænna einstaklingsmiðaðra könnunarprófa. Þetta form hefur verið prófað í sambandi við enskupróf þegar maður er að sækja um skóla erlendis, t.d. TOFEL og fleiri slík úrræði. Ég held að áfram eigi að vinna að því, hvort sem er í grunneða framhaldsskóla, að þróa slík próf. Eftir sem áður held ég að það form sem er hér um mat sé bara í fínu lagi eins og það er þarna.

Nemendur, þjónusta, ráðgjöf. Skýrari ákvæði eru varðandi fatlaða, nemendur með námserfiðleika og með annað móðurmál en íslensku. Ákvæði er um heilsuvernd og hollustu og náms- og starfsráðgjöf. En aftur kemur athugasemdin. Það þarf að vera ítarlegra. Það þarf að segja meira. Það koma athugasemdir um að helst þyrfti matur í mötuneytum að vera niðurgreiddur o.s.frv. Allt eru þetta fínar ábendingar. En ég held að það sé fullstór pakki að ætla að taka þetta aftur inn í nánum útfærslum. Ég held að það væri ágætt ef skólarnir þróuðu með sér sjálfir ákveðna samkeppni um það hvað þeir geta boðið upp á og hvernig þeir koma þessu best fyrir.

Varðandi tillögur starfshóps náms- og starfsráðgjafar fór ég yfir það áðan. Það er búið að tryggja stöðu náms- og starfsráðgjafa og menntunarkröfuna inni í frumvarpinu en það er ekki búið að tryggja að svo og svo margir námsráðgjafar séu miðað við nemendafjölda enda er það hvergi gert í sambandi við önnur störf í skólunum. Ég treysti mér ekki til að berjast fyrir því að það sé sett þarna inn sérstaklega.

Það er hægt að taka fleiri svona dæmi. Við getum tekið fræðsluskylduna. Það hefur verið fjallað töluvert um hana. Hvað felur hún í sér? Það er fyrst og fremst réttur á námi, skýring á réttarbót. Það mætti sjá fyrir sér að útfæra þyrfti það betur. Þar kemur aftur á móti mjög merkileg athugasemd eða ábending um að menn eigi rétt á námi í grennd við heimili sitt og sérstaklega er horft á suðvesturhornið. Það er sem sagt að einhverju leyti verið að horfa til baka til hverfaskóla.

Í sjálfu sér hefði sú hugmynd verið í lagi ef menn hefðu þá byggt upp framhaldsskólana á höfuðborgarsvæðinu með það í huga. En ég held að það sé útilokað, og það hefur verið með Kvennaskólann og Menntaskólann, nema þá að gera kröfu um að þessir skólar breytist mjög verulega ef vesturbæingar allir eiga að hafa forgang upp á 80%, eða eitthvað slíkt, um að fá að fara inn í skólann. Ég held því miður að við séum búin að missa af lestinni með þessa stýringu inn í skólana. Og ég held að það sé ágætisþróun sem hefur orðið á þessu með sameiginlegri innritun. Það getur á einhverju augnabliki þurft að fara í einhverja frekari stýringu ef menn móta hér einhverja elítuskóla. En á sama tíma og við ætlum

að auka sveigjanleikann, fjölbreytnina og ætlum að leyfa skólum að taka mið af sérþörfum og kunnáttu þá lendum við í mótsögn. Ég hef því ekki gert tillögu um að breyta þessu.

Varðandi framhaldsskólaprófið þá er það skilgreint sem 90–120 einingar í þessum áföngum og það á eftir að útfæra það. Það er rétt og þar er aftur verið að vísa í skólana. Þeir eru færastir um að prófa það. Ég hlakka til að sjá að það komi einmitt fjölbreytt framhaldsskólapróf út úr þessum hluta. Að við sjáum ólíkar nálganir og mikla hugmyndaauðgi í sambandi við það hvernig við reynum að hindra brottfall og þjónusta betur þá sem eru í skyldunáminu 16 til 18 ára.

Varðandi gjaldtöku og námskostnað þá kom það nú frá skólameisturum að þeir vildu hafa innritunargjald til að hafa „system i galskapet“ eins og það heitir, að það fylgi því ákveðin staða að innrita sig í skólann. Það er tekið sérstaklega fram núna að það verði að vera raunkostnaður, það er kæranlegt ef menn eru að reyna að seilast inn í einhverjar gjaldtökur í sambandi við skólagjöld í tengslum við innritunargjöld.

Varðandi efnisgjöldin þá er hugmyndin fyrst og fremst sótt inn í grunnskólana af því það er nú verið að vitna svolítið í það hér í umræðunni að það væri hugmyndin að sækja meira til grunnskólalaganna. Það er einmitt sótt um að efnisgjöld verði felld niður í öllu skyldunámi í framhaldsskólunum. Heimilt er að taka gjald fyrir valkvæð verkefni og þá erum við að tala um, eins og ég nefndi nú einhvers staðar hér í kynningu í upphafi, hátalara eða einhverja stærri hluti sem maður fær að fara með með sér út úr skólanum, maður tekur þátt í eða leggur þar til efni, eignast hlutinn. Það má rukka fyrir það. En ekki fyrir neinn skyldu-áfanga í náminu. Þetta er miklu skýrara en það var áður.

Það má taka gjöld fyrir kennslu utan hefðbundins starfstíma, það er óbreytt frá því sem nú er. Það er þarna ákvæði um fjar- og dreifnám sem ég hefði viljað sjá breytast. Og það er tilgreint að það eigi að setja fjárhæð varðandi greiðslu námsgagna. Við höfum rætt það áður hér í þinginu. Það eru ákveðin vandkvæði við það. Það er hægt að fara þessa grunnskólaleið, þar fylgir hverjum nemanda ákveðin upphæð og það er það sem skólinn fær. Síðan leggja sveitarfélögin að vísu oft til eitthvað til viðbótar en þar er talað um 4 til 6 þús. kr. Ég hefði talið að á framhaldsskólastigi væri lágmarkið 10 til 15 þús. kr., það væri það sem skólinn hefði. En það er ekki búið að útfæra þessa hugmynd og þess vegna er það klárt að bent er á það að þarna verður auðvitað að leggja til fjárveitingar sem miðast við að verða notaðar í þetta. Það er ekki fullt skref í það að öll námsgögn verði ókeypis, það er alveg á hreinu. En það skref eigum við eftir að klára seinna.

Um mat skólastarfi er ítarlegur kafli sem fjallar bæði um ytra og innra mat. Ábendingar hafa komið um það, sem þarf þá að fara í skólanámskrá skólanna, að slíkt mat sé opinbert, liggi á netinu þannig að foreldrar og nemendur geta skoðað þann árangur sem mældur er.

Varðandi fundina þá er búið að gera ágætlega grein fyrir því. Hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir fór yfir ákvæðin um kennarafundina. Merkilegt nokk miðað við það að menn kveinka sér mjög undan reglugerðarfarganinu í frumvarpinu, og oft er það nú með réttu að menn vilja gjarnan hafa lögin þannig að ekki þurfi að vera mjög mikið af reglugerðum. Það var sérlega skemmtilegt að heyra það frá fyrrverandi heilbrigðisráðherra, sem hér talaði á undan mér, því að ég held að fá lög hafi verið með meira af reglugerðum en heilbrigðisfrumvarpið sem samþykkt var fyrir rúmu ári síðan. En þannig er þetta. En það þýðir ekki að illa sé farið með reglugerðarvaldið. En þarna er beðið um að sett verði reglugerð um kennarafundi. Ég held að það sé allt í lagi að það væri gert. En það er að vísu ekki lagaheimild sérstaklega fyrir því. En menn geta sett þessar reglur beint upp úr núverandi reglugerð, hver skóli fyrir sig. Ég treysti þeim fyllilega til þess án þess að það komi eitthvert laga-ákvæði um það.

Að vísu gætir í mörgum af athugasemdunum, og það er auðvitað leitt til þess að horfa stundum og það er svo sem ekki endilega að ástæðulausu, ákveðinnar tortryggni út í það með hvaða hætti skólameistarar fari með vald sitt. Þeir gætu hugsanlega gert eitthvað með einhverjum ákveðnum hætti en ég held að lög geti nú ekki séð fyrir allt í sambandi við það.

Varðandi skólanefndirnar þá var ákvæðinu breytt þannig að kennarafundur kýs beint áheyrnarfulltrúa inn í skólanefndirnar þannig að komið var til móts við kröfurnar þar. Varðandi námsorlof og annað þá var athugasemd við það að fengin væri umsögn skólameistara um námsorlof. Þar kemur athugasemd kennarasamfélagsins um að það þurfi þá að vera eingöngu til þess að fylgjast með því hverjir sækja um því það eru ákveðnar reglur sem hafa gilt um þetta og ég treysti að þannig verði áfram.

Tími minn er að renna út. Þetta er auðvitað stórt mál. Það eru ýmsar aðrar breytingar sem koma inn sem ekki tengjast þessum athugasemdum frá Félagi framhaldsskólakennara. Ég valdi bara að taka það upp vegna þess að ég harma mjög að við skulum vera að fara að setja þessi lög í miklum ágreiningi. Ég hef þó fulla sannfæringu fyrir því, búinn að vera í miklu samstarfi við fulltrúa frá framhaldsskólakennurum, að við séum ekki að brjóta á þeim. Hér sé fyrst og fremst verið að merkja sér hvaða hlutum þurfi að fylgja vel eftir í framhaldinu. Það væri verri lausn fyrir skólasamfélagið að við frestuðum þessu vegna þess að, eins og hér hefur komið fram, það eru ákvæði um verulegar fjárveitingar sem fylgja slíku frumvarpi, ekki vegna þess að það séu loforð um fjárveitingar heldur einfaldlega að ef við ætlum að framkvæma þetta þá kostar það meira. Það er bara þannig.

Það er talað um 1,3–1,7 milljarða. Og ég held að það sé gott fyrir framhaldsskólann að fá þetta verkefni sem fyrst og við fáum auknar fjárveitingar inn í þetta kerfi. Ef við frestum þessu þá frestast það um eitt ár og þar með fjáveitingarnar að sjálfsögðu vegna þess að rökin á bak við þær eru lögin. Þó að menn geti séð að það vantar peninga víða inn í þá er engin trygging fyrir því að það komi af sjálfu sér þó það verði auðvitað hægt.

Varðandi stúdentsprófið þá bendi ég mönnum á að lesa mjög þann kafla þar sem stendur skýrum stöfum að stúdentsprófið hafi áfram þá stöðu að veita almennt aðgang að háskólanámi o.s.frv. Það er talið upp setningu eftir setningu í nefndarálitinu. En það er ekki sett inn í einingarnar ein-

faldlega vegna þess að það geta verið næg rök þegar menn þróa það kerfi að það eigi ekki að vera fast inni í lögunum heldur sveigjanleiki til þess.

Ég ætla að vona að við náum fullri sátt um að efla framhaldsskólann. Hann á það skilið. Enginn ágreiningur er um það að við viljum framhaldsskóla í fremstu röð, á heimsklassa. Það er verkefni okkar sameiginlega. Ég hef þá sannfæringu einlæglega, og er ekki kúgaður af Sjálfstæðisflokknum til þess að (Forseti hringir.) sæta einhverju þar, að frumvarpið eins og að liggur fyrir sé mjög til bóta og skólasamfélagið sé fullburðugt til að taka við því svona og gera góða hluti í framhaldinu.

[20:31]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar aðeins að impra á einu atriði sem kom fram í yfirgripsmikilli, málefnalegri og innihaldsríkri ræðu hv. þm. Guðbjarts Hannessonar. Það varðar eitt af því sem hann nefndi úr erindi Félags framhaldsskólakennara sem barst nýverið þar sem vakin er athygli á því að með fræðsluskyldunni til 18 ára aldurs sé mikilvægt að veita nemendum skilgreindan rétt til framhaldsskólavistar í grennd við heimili sitt og er þar m.a. vísað til ástandsins á suðvesturhorninu. Hann rakti það í máli sínu að hér væri ýjað að því að taka aftur upp hverfisskólafyrirkomulag á framhaldsskólastigi og hann taldi að við værum búin að missa af lestinni.

Ég vil ekki segja að ég sé honum algjörlega ósammála í þessu atriði. Ég held að mjög erfitt sé að koma því á á nýjan leik miðað við það hvernig mál hafa þróast og miðað við staðsetningu og stöðu framhaldsskólanna á þessu svæði. Engu að síður er við vissan vanda að etja í þessu efni því að ef tekin verður upp fræðsluskylda til 18 ára aldurs er auðvitað eðlilegt að reynt sé að tryggja nemendum, ólögráða nemendum, skólavist í framhaldsskóla sem næst heimili sínu. Það hlýtur að eiga að verða meginregla enda þótt það geti verið erfitt.

Við höfum mörg dæmi um nemendur sem hafa sótt um einn skóla og annan til vara og hafa lent einhvern veginn milli skips og bryggju ef svo má að orði komast, hafa ekki komist inn í aðalskólann og hafa svo dottið út úr röðinni í varaskólanum o.s.frv. Það eru allt of mörg dæmi um að þetta hafi gerst hér og ég spyr því hv. þingmann: Hefur hann velt því eitthvað fyrir sér hvernig taka mætti á þessum vanda og hvort hægt sé að gera það í gegnum þetta lagafrumvarp eða með einhverjum öðrum aðgerðum (Forseti hringir.) í framhaldinu?

[20:33]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég verð að viðurkenna að þegar ég sá þetta ákvæði upphaflega — ég var búinn að heyra af því áður en í þessu bréfi núna — um framhaldsskólavist í grennd við heimili sitt, þá skildi ég það sem landsbyggðarathugasemd. Ég skildi þetta sem það réttlætismál sem ég barðist fyrir í kosningabaráttunni, að nemendur ættu kost á að sækja nám í nágrenni við heimili sitt. Ég held að það sé afar brýnt þar, ég held að það sé mjög mikilvægt að nemendur þurfi ekki að fara um langan veg til að sækja framhaldsnám og þess vegna vorum við að ræða um dreif- og fjarnámið. En svo var ekki. Það var verið að ræða um suðvesturhornið og slíka skóla á höfuðborgarsvæðinu. Og ég tek undir með hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni að þetta er ákveðinn vandi. Það er ákveðinn vandi að unglingar í vesturbænum séu teknir inn í Menntaskólann í Reykjavík og Kvennaskólann eftir einkunnum og ákveðinn afgangur af hópnum þurfi að fara upp í Borgarholtsskóla eða fjölbraut í Breiðholti. Ekki vegna þess að ekki sé allt gott um þá skóla að segja en það er töluvert ferðalag. Það er töluverður kostnaður og ákveðin óhagkvæmni að verða að senda nemendur út um allan bæ. Ég viðurkenni að þetta er ákveðinn vandi.

Ég sé ekki með hvaða hætti á að taka á þessu í frumvarpinu. Ætlum við að reyna að stýra þessu með lögum? Ég held að við eigum að halda áfram að ræða þetta. Við eigum að halda áfram að ræða þetta og velta því fyrir okkur hvernig við getum tekið á þessu. Vandamálið er líka að við höfum leyft — og það er kannski ekki vandamál, það er líka styrkur en við verðum að taka afleiðingunum af því — að skólarnir séu ólíkir. Við erum að tala um menntaskóla þar sem eru Kvennaskólinn og MR og allt iðn- og verknámið annars staðar, hvort heldur það er í Breiðholti eða Borgarholti. Það er meira segja þannig að næsti framhaldsskóli er Menntaskólinn í Hamrahlíð þannig að menn verða að fara býsna langt ef þeir ætla að sækja iðnnám. Reykvíkingar verða þá að fara að ákveða hvort þeir vilja fá iðn- og verknámsskóla á vesturbæjarsvæðið, í Vatnsmýrina eða eitthvað slíkt. Þetta er vandamál sem þegar er til staðar og ég er ekki með tillögur um lausn og þess vegna treysti ég mér ekki til að móta það inn í lagatextann.

[20:35]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nefnilega þannig að það geta líka verið vandamál af þessum toga, grenndarvandamál, á höfuðborgarsvæðinu þó að hv. þingmaður hafi í fyrstu skilið þetta sem sérstakan vanda sem landsbyggðin á við að glíma, sem ég ætla ekki að gera lítið úr og mun ræða aðeins betur um í ræðu minni á eftir. Þetta er ákveðinn vandi og það er alveg hárrétt sem þingmaðurinn bendir á að þessi miklu ferðalög eru mikið óhagræði og mikill kostnaður, bæði fyrir einstaklinginn, nemandann eða fjölskyldu hans, og líka fyrir samfélagið. Þessar ferðir eru ekki endilega bara að morgni dags og í lok skóladags, það geta líka verið ferðalög milli heimilis og skóla síðdegis eða að kvöldi til og því eru jafnvel fleiri en ein ferð fram og til baka suma daga. Þetta eru atriði sem ég tel mjög þýðingarmikið að við a.m.k. leiðum hugann að.

Ég tek heils hugar undir það með þingmanninum að það eru líka heilmikil verðmæti fólgin í því að skólarnir hér eru mismunandi að gerð, að við höfum þennan gamla hefðbundna menntaskóla, latínuskólann gamla með sínum hefðum og háttum og svo nýstárlegri menntaskóla með áfangakerfi, fjölbrautaskóla o.s.frv. Ég held að það sé mikilvægt að halda í það. Engu að síður tel ég að þarna sé viðfangsefni sem við eigum að takast á við með einhverjum hætti en það kann vel að vera að ekki sé auðvelt að setja það beinlínis inn í lagatextann. Spurningin er þá hvort til greina

hefði komið að vekja athygli á svona viðfangsefnum í nefndaráliti með hugsanlega einhverjum ábendingum um vinnu á vegum menntamálaráðuneytisins til að taka á þessum verkefnum sem ég tel brýn.

[20:37]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er tvennt sem mig langar til að varpa fram í spurningu til hv. þm. Guðbjarts Hannessonar. Annars vegar það sem er kannski stóra ágreiningsmálið okkar varðandi þetta frumvarp sem er einingafjöldinn og sú fullyrðing að stúdentsprófið muni áfram verða fullgilt skírteini, ef ég skildi ræðu hv. þingmanns rétt, að það yrði áfram ófrávíkjanlega fullgilt til háskólanáms. Svo einföld er þessi mynd ekki vegna þess að þróunin hefur einmitt verið sú að stúdentsprófið hefur ekki verið algilt fyrir allar brautir háskóla og með því að hafa þetta jafnmikið í lausu lofti og gert er með þessu frumvarpi er enn frekar ýtt undir þá þróun að hér verði til margs konar stúdentspróf, misgild til háskólanáms, misgóð fyrir þá sem þeim hampa og að nemendur muni í auknum mæli reka sig á inntökupróf til að komast í það nám sem þeir kjósa að loknu stúdentsprófi.

Þess vegna spyr ég hv. þingmann: Hvað telur hann að eigi að verða viðmiðið fyrir stúdentspróf hvað varðar einingafjölda? Því vonandi er ætlunin og það hefur komið fram að settar verði einhverjar reglur um það þótt það sé ekki bundið í þessum lagatexta eins og ég hefði kosið og eins og mjög margir umsagnaraðilar úti í samfélaginu hefðu líka kosið.

Hitt atriðið sem mig langaði til að spyrja um snýr að hinum gjaldfrjálsa framhaldsskóla og gjaldfrjálsum námsgögnum sem flokkur hv. þingmanns hampaði mjög í kosningabaráttunni. Og þá fer ég að velta fyrir mér hvort kosningabaráttan og sá málflutningur sem þá var hafður uppi sé sleginn út af borðinu með jafneinföldum hlut og þeim að skólameistarar hafi bent á að (Forseti hringir.) þetta sé kannski ekki það heppilegasta. Hvernig hefði verið að bera þetta undir skólameistara áður (Forseti hringir.) en farið var í kosningabaráttu?

[20:39]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég verð að viðurkenna og ég held að hv. þm. Bjarna Harðarsyni megi vera það ljóst að frumvarpið var ekki samið af mér og ekki upp úr stefnuskrá Samfylkingarinnar heldur var það unnið í sameiningu.

Það eru verulegar lagfæringar í sambandi við gjaldfrelsið. Ég gerði ekki mikið mál úr innritunargjöldunum einfaldlega vegna þess að þeim á að halda mjög niðri og þar er ekki um að ræða umtalsverðan kostnað. Hvað varðar námsgögnin þá á enn eftir að útfæra það. Ég hef rætt það áður í ræðustól hvað við eigum við með námsgögnum. Einstakir framhaldsskólar eru þegar farnir að skaffa tölvur. Ætlum við að hafa það inni? Ég treysti mér ekki til að setja það nákvæmlega, þetta verður að bindast einhverri upphæð eða að finna form á því með einhverjum öðrum hætti. En ég geri mjög ríkar kröfur um það eins og við höfum gert að skólinn verði þannig að fólk geti sótt hann óháð efnahag og búsetu og mun fylgja því eftir með öllum ráðum og dáðum.

Varðandi einingafjöldann þá er hægt að snúa spurningunni við þegar spurt er hvort ekki verði eitthvert algilt stúdentspróf. Það vildu menn á sínum tíma þegar þeir vildu fá samræmt stúdentspróf, að það væri eitthvert inntökupróf í framhaldsskóla sem væri algilt. Að setja 240 einingar tryggir ekki nokkurn skapaðan hlut í sambandi við það hvað er algilt og hvað ekki nema menn ætli að búa til eitt stúdentspróf og hvar ætlum við þá að setja iðn- og verknámið gagnvart bóknáminu? Vandamálið hjá okkur er að það verður að útfæra. Við höfum þrjú ár til þess að ákveða með hvaða hætti og hvaða fjölbreytileika við ætlum að hafa í stúdentsprófunum til að tryggja jafnstöðu bóknáms og iðn- og verknáms og það er verðugt verkefni því að öll höfum við talað um það í gegnum árin að styrkja þurfi iðn- og verknám á Íslandi. Við erum afar aftarlega á merinni hvað það varðar og ég ætla að treysta því að við náum því í framhaldinu. Það er ein af ástæðunum fyrir því að ég er ekki að berjast fyrir 240 einingum. Það getur vel verið að þær verði 220 eða eitthvað slíkt ef við förum að reikna með einhverjum hætti hvernig prófið verður. En það verður að vera alveg ljóst eins og hv. þm. Bjarni (Forseti hringir.) Harðarson segir, það þarf að vera á hreinu hvar það stúdentspróf sem menn ljúka gildir sem inntökupróf. Það verður að vera alveg á hreinu.

[20:42]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka fyrir greinargóð svör rétt eins og ræðu hv. þingmanns sem var um margt greinargóð og fróðleg. En hér hefur það verið staðfest með svari hv. þm. Guðbjarts Hannessonar sem ég vék að í ræðu minni fyrr í dag að Samfylkingin hefur opnað kokið svolítið vel við samþykkt þessara laga því að hv. þingmaður hefur staðfest hér að þetta frumvarp sé ekki eins og Samfylkingin hefði viljað hafa það og það er gott að vita af því. Það er ágætt að fá það inn í umræðuna og ég þakka fyrir það.

Hitt get ég aftur á móti ekki talið eins greinargott svar, að það verði á hreinu að stúdentsprófið verði gilt til inngöngu í háskóla. Það liggur ekkert fyrir um það, og núna er staðan sú að stúdentsprófin eru þar ekki jafngild. Það væri full ástæða til að skerpa enn á þeirri mynd án þess að við förum þá leið að hafa samræmd stúdentspróf. Það er ákveðin varða á þeirri leið að hafa ákveðinn einingafjölda þó svo við förum ekki út í samræmd próf. Ég geri mér alveg grein fyrir að einingarnar eru ekki nákvæmlega þær sömu en það er töluvert meira samræmi en gefið er upp í þeim lagagrunni sem við núna stöndum frammi fyrir. Og það er gott að vita til þess, ég skil orð hv. þingmanns þannig, að það sé sú leið sem Samfylkingin hefði líka viljað fara og þá stöndum við enn frammi fyrir því að minni hluti þings er að keyra fram á kvöldfundi vilja sinn í blóra við kennarastéttina og í blóra við meiri hluta þings.

[20:44]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er í rauninni ekki svaravert. Það væri hægt að fara í málfundaræfingar og snúa út úr hver fyrir öðrum en ég ætla ekki að taka þátt í því. Og þetta með kokstærðina, hún er sjálfsagt misjöfn á fólki og flokkum og

ég held að hv. þm. Bjarni Harðarson geti þá mælt hana og metið hvað hver er að gleypa.

Varðandi gjaldfrelsið, þá skýrði ég það ágætlega út. Ég orðaði það svo að ef við ættum að semja framhaldsskólafrumvarp með Framsóknarflokknum þá gerði ég ráð fyrir því, ef allir einstaklingar ættu að ráða hver fyrir sig, að við fengjum jafnmörg frumvörp og þingmennirnir eru. Þetta er auðvitað sameiginleg vinna og ég er mjög sáttur við þá vinnu. Ég hef sagt það og tek þátt í því og ber fulla ábyrgð á því. Ég tek þátt í að útfæra það með hvaða hætti við borgum námsgögn á framhaldsskólastigi og Bjarni Harðarson hefur sama vægi og ég. Ég sé að hv. þm. Jón Bjarnason er kominn í salinn líka og við þrír erum í fjárlaganefnd og það erum við sem ákveðum hvað þetta verður hátt. Það getur vel verið að þessir aðilar treysti sér ekki til þess og vilji að við setjum þetta í lög svo þeir geti ráðið eitthvað við það. Það er ekki það sem ég þarf á að halda. Ég treysti mér til að vinna með það og ég treysti mér til að vinna með það í þinginu á hverjum tíma ef við þurfum að taka sérstaklega á því þar til að útfæra þetta nánar ef menn misbeita valdi sínu.

Sama gildir með stúdentsprófið. Það er kveðið á um það í nefndarálitinu með mörgum greinum — ég hef ekki tíma til að lesa það upp einu sinni enn í þessu tveggja mínútna svari — að stúdentspróf á að veita áfram almennt aðgang að háskólanámi, það er tekið sérstaklega fram og það á að hindra það að háskólar þurfi að krefjast sérstaks undirbúningsnáms til inngöngu í deildir skólanna. Þetta er veganestið sem einingahópurinn fær. Standi hann ekki við það þá skal ég standa hér í ræðustólnum með hv. þm. Bjarna Harðarsyni og gagnrýna það. En að fara að setja það hér og halda að ég og þeir átta aðrir sem eru með mér í menntamálanefnd séu best til þess fallnir að gera þetta væri fullkomið vanmat á skólasamfélaginu. Ég treysti því miklu betur til þess. Það mun gera þetta betur en ég og þess vegna samþykki ég þetta svona.

[20:46]

Útbýting:

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 432. mál, nál. 2. minni hluta iðnn., þskj. 1098; brtt. 2. minni hluta iðnn., þskj. 1099.

Skráning og mat fasteigna, 529. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 1097.

[20:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við höfum hér til umfjöllunar frumvarp til laga um framhaldsskóla. Eins og margsinnis hefur komið fram í þessari umræðu er þetta eitt af fjórum frumvörpum sem hæstv. menntamálaráðherra hefur flutt á sviði skólamála og hafa verið til umfjöllunar í menntamálanefnd nú um nokkurt skeið. Það sem einkennir þetta frumvarp, og skilur það kannski frá hinum frumvörpunum þremur, er einkum að um það er nokkur ágreiningur öndvert við það sem á við um hin frumvörpin þrjú þar sem prýðilega góð samstaða og sátt hefur ríkt. Enda þótt skoðanir séu vissulega skiptar um einstök atriði og sjálfstæðar breytingartillögur sem þar eru á ferðinni hefur sem betur fer reynst unnt að ná fullkominni samstöðu í hv. menntamálanefnd um nefndarálit hvað þau mál varðar. Er miður að það skuli ekki hafa tekist varðandi framhaldsskólafrumvarpið vegna þess að við erum öll áhugasöm um það, ég tek undir það með hv. síðasta ræðumanni, að efla og styrkja framhaldsskólann. Því má kannski halda fram að framhaldsskólastigið hafi verið veikasta skólastigið okkar um langt skeið og ekki síst sé þörf á því að styrkja og efla það. Í því ljósi er e.t.v. ekki hvað síst miður að ekki skuli takast nægilega breið samstaða um þetta mál.

Ég vil líka gera athugasemd við það sem kom fram í máli hv. formanns menntamálanefndar þegar hann mælti fyrir nefndarálitinu hér fyrr í dag. Eftir að hafa talað um að vel hafi verið unnið í nefndinni — mikil vinna og góð og út af fyrir sig samstaða um vinnubrögð og annað slíkt — klykkti hann út með þeim orðum að hann vildi að þingheimur vissi að þessi frumvörp héngu öll saman og ekki væri hægt að skilja eitt þeirra eftir, það yrði að afgreiða þau öll saman. Ég vil leyfa mér að gera athugasemdir við yfirlýsingar af þessu tagi. Í slíkri yfirlýsingu felst viss hótun við þingið. Það er í raun verið að segja þinginu: Þið skuluð taka allan pakkann eða ekkert.

Að sjálfsögðu er það þingsins sjálfs að ákveða það og mér finnst ósmekklegt að setja málin fram með þessum hætti. Nú kann vel að vera að í huga hæstv. menntamálaráðherra hafi málið verið þannig vaxið og það kom raunar fram þegar hún mælti fyrir þessum málum öllum í desember sl. að hún liti þannig á. Það getur verið viðhorf hennar, eins og þar kom fram, en það verður að vera sjálfstæð ákvörðun þingsins hvernig það kýs að meðhöndla þessi mál. Mér finnst ekki við hæfi að stilla þinginu upp gagnvart einhverjum afarkostum í þessu efni. Það eru ekki þannig tengsl á milli þessara frumvarpa að formlega séð gæti ekki eitt fengið að bíða og hin verið afgreidd. Það er ekkert sem kemur í veg fyrir það nema hugsanlega einhver pólitísk tengsl þessara mála í hugarfylgsnum þeirra sem að þeim standa. Það er ekki boðlegt fyrir þingið að taka við trakteringum af þessu tagi. Ég vil því leyfa mér að gera athugasemdir við þessa framsetningu. Nóg um það, ég ætla ekki að dvelja mikið við það.

Hér hefur talsvert verið farið yfir álit sem við höfum fengið frá Félagi framhaldsskólakennara. Vakið hefur verið máls á því að margar athugasemdir komi þar fram og endurspegli óánægju þeirra með málið. Bent er á fjölmörg atriði sem þau telja að þurfi að laga og þar kemur líka fram að viss slit hafi orðið í vinnu við undirbúning frumvarpsins með því að fulltrúar framhaldsskólakennara hættu að taka þátt í þeirri vinnu. Þetta er afskaplega miður og ég tel að þarna hafi skort á að nægilega mikill pólitískur vilji og ásetningur hafi verið til staðar af hálfu ráðherra. Ég tel að ráðherrann hefði átt að leggja sig betur fram um að reyna að ná sátt og samstöðu við þennan mikilvæga hagsmunahóp. Skólinn er auðvitað ekki bara byggingarnar, hann er einkum og sér í lagi það mikla starf sem fram fer innan veggja þeirra. Hæstv. ráðherra hefði því þurft að leggja meira á sig við undirbúning málsins til þess að ná samstöðu allra hagsmunaaðila. Hið sama má segja um starfið í þingnefndinni. Þegar svona var komið hefðu menn að sjálfsögðu þurft að leggja á sig að ná samstöðu og koma til móts

við þær fjölmörgu athugasemdir sem hér eru lagðar fram.

Ég ætla ekki, virðulegur forseti, að fara í gegnum þetta bréf frá Félagi framhaldsskólakennara í neinum efnisatriðum. Það hefur þegar verið gert, m.a. af hálfu hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur, og ég sé ekki ástæðu til að tvítaka það. Ég nefni þetta vegna þess að ég tel mikilvægt í þessari umræðu að halda því til haga að ekki er nægilega breið samstaða um þetta mál, einkum og sér í lagi skortir á samstöðu við skólasamfélagið eins og fram kemur í fjölmörgum athugasemdum sem fram hafa komið við frumvarpið. Þegar hefur t.d. verið vísað til og vitnað í umsagnir frá Kennaraháskóla Íslands og frá Háskóla Íslands. Ég fæ ekki séð að hægt sé að halda því fram að það séu einhverjir lítilvægir aðilar að þessu máli nema síður sé. Í mörgum þessara umsagna, bæði frá þeim sem gagnrýna mörg atriði frumvarpsins og líka frá þeim sem leggja til að afgreiðslu þess verði frestað, koma þó fram jákvæðar umsagnir um meginmarkmið frumvarpsins. Það kemur einnig fram í nefndaráliti minni hlutans frá hv. þingmönnum Kolbrúnu Halldórsdóttur og Höskuldi Þórhallssyni að í markmiðinu í frumvarpinu, eins og það er sett fram, sé margt gott. Það er að sjálfsögðu rétt að halda því til haga sem vel er gert í þessu efni.

Býsna mikil athygli hefur beinst að umræðunni um stúdentsprófið sjálft og þær kröfur sem gerðar eru varðandi það, einingafjölda o.s.frv. Ég hlustaði með nokkurri athygli á hv. þm. Guðbjart Hannesson þegar hann fór yfir það mál. Ég skal viðurkenna að ég ber mikla virðingu fyrir honum sem skólamanni og veit að hann þekkir þau mál býsna vel þó að hann hafi starfað á grunnskólastiginu. Engu að síður finnst mér ekki fyllilega svarað þeirri gagnrýni sem á þetta atriði hefur komið frá umsagnaraðilum. Má m.a. benda á umsögn frá Kennaraháskóla Íslands þar sem segir hvað þetta atriði snertir, með leyfi forseta:

„Starfshópurinn“ — þ.e. starfshópur Kennaraháskólans sem hefur unnið umsögn um málið — „telur að menntamálaráðuneytinu beri að gera skýrari grein fyrir því hvernig gæði stúdentsprófs verða tryggð. Enn fremur má telja eðlilegt að viðmið séu í lögum um lágmarksfjölda eininga til stúdentsprófs. Í frumvarpinu er einungis kveðið á um 45 námseiningar að lágmarki eða innan við eins árs nám. Til samanburðar er tilgreint að fjöldi námseininga til framhaldsskólaprófs skuli vera 90–120 einingar eða eins og hálfs til tveggja ára nám. Varla er ætlunin að stúdentspróf verði minna að umfangi en framhaldsskólapróf.“

Hér er sem sagt vakin athygli á því að það sé ekki nægilega vel rökstutt og þetta er eitt af þeim stóru ágreiningsmálum sem uppi eru í málinu og kemur einnig ágætlega fram í nefndaráliti minni hlutans. Þetta álitamál og ágreiningur um það kemur einnig fram í fleiri umsögnum og m.a. í áðurnefndu bréfi frá Félagi framhaldsskólakennara.

Mig langar líka að fara aðeins yfir athugasemdir sem hafa borist frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga við frumvarpið. Ekki hefur mikið verið fjallað um þau mál en þar eru að sjálfsögðu nokkur álitaefni uppi. Mig langar að dvelja við nokkur. Vakin er athygli á því ákvæði í 4. mgr. 45. gr. þar sem kveðið er á um gjaldtöku vegna náms sem framhaldsskólanemar stunda utan reglubundins starfstíma og í fjarnámi. Það kom m.a. fram af hálfu hv. þm. Guðbjarts Hannessonar — ef ég skildi hann rétt er þetta eitt af þeim atriðum sem hann hafði nokkrar áhyggjur af og hefði viljað sjá með öðrum hætti. Ég velti því fyrir mér hvað það er sem kemur í veg fyrir að það atriði sé lagað ef bæði hv. þm. Guðbjartur Hannesson og aðrir fulltrúar Samfylkingarinnar í menntamálanefnd — ég geng út frá því að þeir séu sama sinnis — nema ef hugsanlega er þá andstaða hins stjórnarflokksins? Þarna er sem sagt verið að tala um gjaldtöku vegna fjarnáms. Í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga segir, með leyfi forseta:

„... ljóst er að það getur verið valkostur fyrir íbúa í dreifbýli, þar sem langt getur verið í næsta framhaldsskóla, að stunda fjarnám. Má spyrja hvort það sé í samræmi við stefnu stjórnvalda í byggðamálum að þeir nemendur sem kjósa fjarnám verði að greiða hluta kennslukostnaðar.“

Mér finnst þetta vera mjög þýðingarmikil athugasemd vegna þess að meginhugmyndin er jú sú að kennslan í framhaldsskólanum sé endurgjaldslaus fyrir nemendur en hér er verið að ákveða að hægt sé að taka gjald fyrir kennslu sem fer fram í fjarnámi. Þetta skapar augljóslega ójafnræði milli nemenda sem eiga þess kost að stunda dagskóla og hinna sem ekki eiga kost á því eða kjósa af ýmsum ástæðum að stunda nám í fjarnámi.

Ekki eru framhaldsskólar í öllum byggðarlögum nema síður sé og við viljum gjarnan stuðla að því að nemendur geti verið heima eins lengi og unnt er. Það er mjög kostnaðarsamt fyrir fjölskyldu að senda ungmenni í framhaldsskóla í heimavist eða þar sem þau þurfa að búa á nemendagörðum. Þess vegna kjósa margir að nýta sér fjarnám þar sem það er í boði og hefur sá möguleiki verið að færast í vöxt, sífellt fleiri bjóða nú upp á fjarnám. Ég held að það sé ákaflega jákvæð þróun og er sannfærður um að allir taka undir það. En á sama tíma skýtur skökku við að mínu mati að tekið verði gjald fyrir kennslu í fjarnámi eins og frumvarpið gerir í raun og veru ráð fyrir. Ég hef þess vegna áhuga á að fá vitneskju um það frá fulltrúum stjórnarflokkanna í menntamálanefnd hvort þeir séu ekki sammála mér um að óeðlilegt sé að standa þannig að málum.

Sveitarfélögin gera athugasemdir við kostnaðarskiptingu ríkis og sveitarfélaga og vísa þar í 47. gr. frumvarpsins. Það er auðvitað ekki nýtt umræðuefni hér í sölum Alþingis og alls ekki nýtt yfirleitt að rætt sé um kostnaðarskiptingu ríkis og sveitarfélaga, ekki bara í skólamálum heldur í hvaða öðrum málum sem er og varða fjárhagsleg samskipti ríkis og sveitarfélaga.

Í umsögn sambandsins segir, með leyfi forseta:

„Sambandið er andvígt ákvæði 47. gr. frumvarpsins og leggur til að sveitarfélögin verði leyst undan áframhaldandi greiðsluþátttöku í stofnkostnaði framhaldsskóla.“

Þau telja að þetta sé tímaskekkja og geta ekki fellt sig við að gert sé ráð fyrir óbreyttri kostnaðarþátttöku eða hlutdeild sveitarfélaga í stofnkostnaði framhaldsskóla. Þau vísa líka til þess að á undanförnum árum hefur heilmikið verið rætt um það og reynt að grisja, ef svo má segja, þessi gráu svæði í fjárhagslegum samskiptum ríkis og sveitarfélaga þar sem báðir aðilar koma með fjármuni að sama verkefninu. Auðvitað er það nokkuð umdeilt. Sumir telja að það sé ekki endilega til trafala. En ég er þeirrar skoðunar og ég er sammála áliti Sambands ísl. sveitarfélaga hvað þetta atriði

varðar og sannfærður um að hæstv. forseti er sammála mér í því efni, að frekar eigi að fækka þessum gráu svæðum, hafa skilin tiltölulega skýr en hér er engin tilraun gerð í því efni. Þvert á móti er haldið í sömu gömlu kostnaðarskiptinguna. Það er meira að segja líka gert ráð fyrir því að hlutdeild sveitarfélaganna sé ekki tiltekið hlutfall af einhverjum raunkostnaði heldur sé um að ræða einhver viðmið sem ríkisvaldið setur einhliða. Það er í raun og veru ríkið sem ákveður það að viðmið eigi að gilda við stofnkostnað framhaldsskóla og svo verða sveitarfélögin að borga tiltekið hlutfall af því.

Sömuleiðis bendir Samband ísl. sveitarfélaga á að það sé óeðlilegt að sveitarfélögunum sé gert að leggja til lóð undir framhaldsskóla. Um þetta geta auðvitað verið skiptar skoðanir. Í mínum huga er ekkert endilega ósanngjarnt að sveitarfélögin leggi til lóðir undir samfélagslega starfsemi, undir starfsemi sem nýtist í þeirra byggðarlagi og í samfélaginu. En vitaskuld má líka færa rök fyrir hinu sem hér er gert í áliti sambandsins að ekki eru allir framhaldsskólar í eigu ríkisins eða sveitarfélaganna. Þeir geta verið í eigu einkaaðila og er þá eðlilegt að sveitarfélagið leggi fram lóð, sem er auðvitað verðmæti í sjálfu sér, t.d. til einkaaðila? Er ekki að minnsta kosti eðlilegt að verðmæti lóða sé reiknað upp í hlut sveitarfélaganna í stofnkostnaði? Það finnast mér vera fullgild rök af hálfu sambandsins sem ég hefði talið að hefðu gjarnan mátt koma inn í frumvarpið í meðförum nefndarinnar.

Sömuleiðis er hér bent á að sú staða kann auðvitað að vera uppi að sveitarfélögin eigi ekki lóðir, að minnsta kosti ekki hentugar lóðir fyrir framhaldsskóla. Þær þurfi jafnvel að kaupa þá lóð á markaðsverði til þess að uppfylla skilyrði þessara laga. Það sjá allir í hendi sér að það er orðið dálítið umhendis.

Í þriðja lagi nefnir Samband ísl. sveitarfélaga ósamræmi á milli krafna sem eru gerðar í tilteknum atriðum á milli framhaldsskólafrumvarpsins annars vegar og grunnskólafrumvarpsins hins vegar. Hér er m.a. vísað til þess þar sem fjallað er um rétt nemenda til sérfræðiþjónustu í 34. gr. frumvarpsins. Þar stendur nú eins og hér segir í umsögninni, með leyfi forseta:

„Framhaldsskólar skulu leitast við að veita þeim nemendum sérstakan stuðning sem eiga við sérstaka námsörðugleika að stríða eða veikindi.“

En í grunnskólalögunum í frumvarpinu er sagt að sveitarfélögum sé ætlað að tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt í grunnskólum. Hér er augljóslega ríkið eina ferðina enn að leggja miklu strangari kröfur á sveitarfélög til að veita þjónustu á þessu sviði heldur en ríkið gerir við sjálft sig í framhaldsskólanum. Ég er þeirrar skoðunar að þetta ákvæði eigi að standa eins og það er í grunnskólanum. Það eigi að tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt í grunnskólanum. Ég tel enga ástæðu fyrir því að skylda ríkisins, þess sem rekur framhaldsskólann, skuli ekki vera með sambærilegum hætti, að veita nemendum sérstakan stuðning sem eiga við sértæka námsörðugleika að stríða eða veikindi.

En þetta er ekki eina dæmið um að ríkið reyni að koma sér undan ábyrgð eða skyldum eða fjárhagslegum útgjöldum á sama tíma og það leggur byrðar á aðra aðila og í þessu tilfelli er ég að ræða um hin fjárhagslegu samskipti ríkis og sveitarfélaga. Það finnst mér mjög óeðlilegt og þegar ég hugsa til þess að í menntamálanefnd eru ýmsir ágætir sveitarstjórnarmenn, fyrrverandi og núverandi, þá er ég undrandi á því að ekki hafi verið tekið tillit til þessara atriða úr umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga og að þau hafi ekki ratað inn í breytingartillögur meiri hlutans. Það finnst mér miður.

Ég ætla síðan að víkja að gjaldtökunni almennt í framhaldsskólunum, efniskostnaði og námsgagnakostnaði. Ég vil vekja athygli á því og rifja það upp að ég hef ásamt þingmönnunum Katrínu Jakobsdóttur, Kolbrúnu Halldórsdóttur og Jóni Bjarnasyni flutt frumvarp til laga um breytingu á lögum um framhaldsskóla sem er á þingskjali 53. Það var lagt fram hér fljótlega í upphafi þings og var mælt fyrir því. Því var svo vísað til hv. menntamálanefndar. Nú er mér ekki kunnugt um hvort nefndin hefur fjallað um þetta frumvarp yfirleitt eða t.d. í tengslum við umfjöllun sína um framhaldsskólafrumvarpið. En í frumvarpi okkar gerum við ráð fyrir því að skýrt sé kveðið á um að eins og segir þar í 2. gr., með leyfi forseta:

„Kennsla í framhaldsskólum skal veitt nemendum að kostnaðarlausu og er óheimilt að krefja nemendur eða forráðamenn þeirra um greiðslur fyrir kennslu, námsgögn eða annað efni sem nemendum er gert skylt að nota í námi sínu og samrýmist ákvæðum laga þessara og aðalnámskrá. Ríkinu er skylt að leggja til og kosta kennslu- og námsgögn er fullnægja ákvæðum aðalnámskrár. Opinberum aðilum er ekki skylt að leggja nemendum til gögn til persónulegra nota, svo sem ritföng og pappír.“

Þetta er sem sagt breytingarfrumvarp sem ég er fyrsti flutningsmaður að og mér hefði fundist eðlilegt að kæmi inn í þessa endurskoðun á framhaldsskólafrumvarpinu. Í greinargerð með þessu frumvarpi minnum við á það og rifjum það upp sem reyndar hefur nú þegar verið gert hér í umræðunni um þetta frumvarp að þetta er atriði sem var talsvert til umræðu í aðdraganda síðustu alþingiskosninga. Það voru fleiri flokkar sem höfðu þetta á stefnuskrá sinni og ég leyfi mér að vísa í greinargerð með frumvarpi okkar þar sem segir, með leyfi forseta:

„Sambærileg markmið rötuðu inn í kosningastefnuskrá annarra flokka. M.a. segir í kosningastefnu Samfylkingarinnar í menntamálum: „Bjóða upp á ókeypis námsbækur í framhaldsskólum og fella niður innritunar- og efnisgjöld.““

Þetta segir nú í kosningastefnu Samfylkingarinnar í menntamálum.

Samfylkingin sýnir ekki neinn árangur í þessu efni, við höfum gagnrýnt það bæði hvað varðar þetta frumvarp og í þessari umræðu hér. Það er eins og hún hafi algjörlega lekið niður með kosningastefnumál sín sem mörg hver voru mjög metnaðarfull og hefði áreiðanlega getað tekist breið samstaða um og er örugglega þingmeirihluti fyrir í ýmsum atriðum. En hún lætur sig hafa það að una því að Sjálfstæðisflokkurinn, sem ekki hefur meiri hluta hér á Alþingi, ráði ferðinni.

Þetta finnst mér afskaplega dapurlegt og hlýtur að vera eitthvað sem við munum halda til haga í umræðunni áfram. Þegar við fjöllum um þetta mál og fleiri skyld mál mun því auðvitað verða haldið til haga og lögð á það áhersla að það er ekki nóg að koma með fögur fyrirheit í kosningastefnu-

skrám ef menn hafa litla tilburði til þess að hrinda þeim í framkvæmd, fái menn til þess styrk.

Að lokum ætla ég að nefna árafjöldann til stúdentsprófs. Hér hefur verið vakið máls á því að það sé viss ótti við að verið sé að stytta nám til stúdentsprófs. Við vitum að það voru uppi hugmyndir um það og hæstv. menntamálaráðherra hafði þá skoðun og hafði lýst henni að hún vildi stytta nám til stúdentsprófs. Það mætti mikilli andspyrnu, að minnsta kosti með þeim hætti sem hún kynnti málið. Ég veit að í hugum margra er tortryggni gagnvart því að hér sér verið að fara þá leið, m.a. vegna þess að ekki er tilgreindur námseiningafjöldi til stúdentsprófs.

Ef það er eins og hv. þingmenn stjórnarflokkanna hafa verið að lýsa að búið sé að setja undir þennan leka, að ekki eigi að stytta nám til stúdentsprófs, þá hlýtur maður að spyrja sig: Af hverju má það þá ekki standa í lögunum með algjörlega afdráttarlausum og skýrum hætti? Þegar því er svarað að þess sé ekki þörf þá er það í raun og veru ekkert svar í sjálfu sér. Ef menn mundu t.d. fella tillögu þar að lútandi væri með því verið að gefa þá yfirlýsingu að ekki sé vilji fyrir því að binda það niður, þ.e. að ekki sé verið að stytta nám til stúdentsprófs. Mér finnst því að stjórnarliðar hafi alls ekki svarað þeirri gagnrýni með sannfærandi hætti og áhyggjur manna hvað þetta atriði varðar eru enn til staðar.

Frú forseti. Ég ítreka að ég hefði talið ákaflega þýðingarmikið að um framhaldsskólafrumvarpið hefði getað náðst samstaða. Ég er sannfærður um ef menn leggja sig fram þá er það enn þá hægt. Það er engin þörf á að spyrða þetta frumvarp saman við önnur frumvörp menntamálaráðherra. Það er engin slík tenging á milli þessara mála þannig að það skapi einhverja hættu þó að eitt frumvarpanna sitji eftir og fái frekari skoðun og umfjöllun í sumar. Þess vegna er hægt að ljúka því í góðri sátt í september ef menn vilja ná samstöðu og vilja taka tillit til þeirra fjölmörgu athugasemda sem enn þá eru frá fagaðilum, frá skólasamfélaginu, frá starfsfólki í þessu máli. Það er ekki bara stjórnarandstaðan hér á þingi sem hefur haft við þetta verulegar athugasemdir heldur eru svo fjölmargir í skólasamfélaginu sem einnig gera athugasemdir. Stjórnarflokkarnir ættu auðvitað að sjá sóma sinn í því að sýna öllu þessu fólki þá virðingu að reyna að koma til móts við athugasemdir þeirra. Ég hef lokið máli mínu, frú forseti.

[21:16]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hér hefur staðið mikil umræða í allan dag um framhaldsskólafrumvarpið eins og það er komið frá hv. menntamálanefnd inn í þingið á nýjan leik. Auðvitað er margt gott um bæði þetta frumvarp að segja og breytingar sem gerðar hafa verið á því í nefndinni. Samt er það svo að öll mannanna verk orka tvímælis og það sem vakið hefur athygli mína eru heilmiklar deilur um þetta frumvarp og þessar tillögur, ekki bara hér í þinginu sjálfu heldur einnig í samfélaginu. Ég er mjög undrandi á því hvernig Samfylkingin virkar í þessu máli. Við erum búin að fara hér í gegnum tvö stór mál, leikskólann og grunnskólann þar sem tekist hefur mjög mikilvægt starf. Þingið hefur að reglu að ná mikilli samstöðu um slík mál en ekki síður við þá sem þekkja, eiga að njóta og starfa við þau fyrirtæki. Ég hygg að það verði heilmikil ánægja með þau mál.

Hér eru aftur miklar deilur og mér finnst það mjög athyglisvert hvernig Samfylkingin fer fram í þessu máli. Ég hef það á tilfinningunni að samfylkingarmenn vildu helst ræða það á nóttunni í skjóli myrkurs til þess að skoðanir þeirra og átök sem hér færu fram væru ekki lýðum ljós. Ég hef orðið þess var í þessari umræðu að margir fulltrúar stjórnarflokkanna tala af mikilli lítilsvirðingu um þær athugasemdir sem komið hafa fram, gera lítið úr þeim og segja nánast að um þessi mál séu engar deilur. Þær séu fyrst og fremst í þingsalnum og að hér séu þingmenn, ekki síst þingmenn Vinstri grænna, búnir að æsa fólk í landinu upp til þess að vera á móti frumvarpinu eins og það er komið fram. Þvílík framganga. (Gripið fram í.) Hv. þingmaður má ekki taka allt til sín, þeir segja nú sitthvað hér úr Samfylkingunni og eru orðnir vanir að tala tungum tveim. Oft og tíðum er það svo að í stórmálum hafa þeir ekki hikað við að hafa aðra skoðun en Sjálfstæðisflokkurinn og hafa ekki hikað við að fara gegn Sjálfstæðisflokknum í stórum málum. En hér virðist vera mikil þjónkun við Sjálfstæðisflokkinn í þessu máli. Það er mér mjög mikið undrunarefni af því að mér finnst að tillögur sem hingað hafa borist frá skólafólki og forráðamönnum skólanna — hingað hefur borist bréf frá Félagi framhaldsskólakennara með athugasemdum sem mér finnst að sumir þingmenn hafi gert lítið úr. Undir það skrifa Aðalheiður Steingrímsdóttur formaður og Magnús Ingólfsson, varaformaður Félags framhaldsskólakennara Kennarasambands Íslands.

Það sem mér sýnist að fólk fari fram á, af því að nú stendur þetta þing til hausts, hvort það sé ekki betra að setjast niður yfir sumarið og gá hvort ekki sé hægt að ná sátt um þetta mál eins og hin tvö. Hvað stendur í vegi fyrir því? Það er svo lítið sem gerist í þessum efnum í sumar þannig að það ætti að vera hægt að setjast niður með fag- og forustufólki skólanna og fara yfir þetta mál enn og betur. Til stendur að við komum saman hér í september og þá getum við farið yfir málið. Það er ekki bara að þessir forustumenn hafi skrifað hér mikið þar sem margar athugasemdir eru gerðar við málið heldur hafa komið hér nýjar og miklar athugasemdir frá um þriðjungi framhaldsskóla landsins, frá um þriðja hverjum framhaldsskóla á Íslandi eftir að sýnt var hvaða leiðir ríkisstjórnarflokkarnir ætla fara í málinu. Það finnast mér mikil mótmæli. Venja þingsins í áratugi hefur verið að reyna að ná sátt í svona stórum málaflokkum.

Ég sé það t.d. að hér hafa borist athugasemdir frá Menntaskólanum í Reykjavík á nýjan leik og frá Menntaskólanum á Akureyri. Þeir hafa nú verið taldir stór höfuð á því sviði. (Gripið fram í.) Þar væru engir aukvisar sem væru bæði læsir og með heyrn og kynnu að fara yfir þau mál sem hér hafa verið lögð fyrir þingið á nýjan leik. Hér er Verkmenntaskóli Austurlands, Fjölbrautaskólinn í Breiðholti, Menntaskólinn við Sund, Fjölbrautaskóli Suðurlands, Kvennaskólinn í Reykjavík, Menntaskólinn á Ísafirði, Fjölbrautaskóli Suðurnesja og Fjölbrautaskólinn í Vestmannaeyjum. (**Gripið fram í:** Þetta er ekki nema 1/3 af skólunum.) Það er nú dálítið mikið, 30%. (**Gripið fram í:** 66% ...) 33% eru nú stór í athugasemdum, (**Gripið fram í:** 66% eru

ríflegur meiri hluti.) það er ríflegur meiri hluti, það er alveg rétt. Venjan hefur samt verið sú hér í þinginu í jafnstórum málum og þessum að það þykir dálítið mikið atriði að ná sátt við þá stóru sem málið varðar (Gripið fram í.) og 33% er stór andstaða í máli.

Nú skal ég ekkert segja um að allir þessir skólar og þessir forustumenn sem hingað hafa skrifað bréf — og lítið er gert úr athugasemdum þeirra — athugasemdir þeirra eru á mörgum sviðum stórvægilegar. En mér fyndist það virðing við þetta fólk og þessar miklu menntastofnanir að gefa því tækifæri í sumar að setjast niður með þingnefndinni eða skipa starfshóp úr þingnefndinni, stjórn og stjórnarandstöðu með þessu skólafólki til að fara yfir málið. Það er mín tillaga að sjá málið hér aftur á haustdögum í september undir septembersól, þá komið í þann búning að um það ríkti algjör samstaða. Það væri glæsilegri framganga. Hvað tíma málsins varðar þá skiptir í sjálfu engu hvort þetta mál verður að lögum þremur, fjórum mánuðum fyrr eða síðar, það breytir ekki málinu. Það er gæfulegra fyrir stjórnarflokkana að leita eftir samstöðu við þetta öfluga fólk sem vinnur svo mikið og gott starf í landinu.

Mér finnst sem Samfylkingin falli í það far í þessu máli að hún vill frekar taka mark á einhverjum öðrum en því fólki sem hún hefur haldið fram að hún styddi alveg sérstaklega og væri hér baráttusveit fyrir á hinu háa Alþingi. Ég hugsa að þegar allt kemur til alls sé héraskapurinn slíkur að þeir hlusti meira á Verslunarráðið og einhverja úr atvinnulífinu eða bankakerfinu eða hvaðan sem er, einhverja aðra sem senda inn hinar stöðluðu umsagnir um málið. Mér finnst þetta mikið virðingarleysi og þóknun Samfylkingarinnar við Sjálfstæðisflokkinn í þessu máli kemur mér á óvart.

Hún hefur ekki hikað við að hafa tvær skoðanir í mörgu málum. Við fórum hér yfir hrefnumálið í dag, þar eru tveir hausar á ríkisstjórninni eða fleiri, já, það er sá þriðji, einn lítill í viðbót sem stendur með hvalveiðum. (**Gripið fram í:** Það er einn haus í þessu máli.) Það er einn haus í þessu máli af því að Samfylkingin hefur lotið Sjálfstæðisflokknum í gras, (Gripið fram í.) hún hefur kropið fyrir honum af einhverjum ástæðum (Gripið fram í.) sem enginn kennari á Íslandi skilur. (**Gripið fram í:** Við föðmumst hér á göngum.) Já, ég efast ekkert um það, það er rétt hjá formanni menntamálanefndar, hv. þm. Sigurði Kára Kristjánssyni, að þeir faðmast hér á göngum til þess að innsigla vinskap sinn og sameiningu í þessu máli. (Gripið fram í.) En það er eitthvað bogið við það samkomulag, það er eitthvað bogið við þá vináttu sem þar ríkir. Það er í sjálfu sér rannsóknarefni af hverju Samfylkingin, sem hefur gert sig mjög gildandi og talið sig vera verndara og baráttuflokk skólanna, skuli núna ætla að keyra framhaldsskólamálið áfram í óþökk og ósamstöðu eins og það var mikilvægt í hinum málunum að ná samkomulagi. Ég hef enga skýringu heyrt hér í öllum þeim ræðum sem fluttar hafa verið af hverju þeir vilja keyra þetta mál í óþökk, þeir hafa ekki sagt frá því í rauninni. Þeir gera lítið úr öllum þeim athugasemdum sem hér hafa komið inn og (**Gripið fram í:** Það er ekki rétt.) segja að þær séu ekki af merkilegum toga. Ég hlustaði á umræður hér í dag hjá mörgum. (Gripið fram í.) Ég er ekki að segja að það séu allir, ég ætla ekki að bera það á hv. Sigurð Kára Kristjánsson, formann nefndarinnar, eða hv. þm. Guðbjart Hannesson sem hélt hér prýðilega ræðu sem ég hlustaði á áðan. Umræðan hefur samt verið í þessum dúr í dag að þetta væru svo sem ekki merkilegar athugasemdir og það væri fyrst og fremst andstaða og leiðindi hér í þingsalnum.

Við framsóknarmenn höfum aðra sögu að segja og höfum aðra skoðun. Við í Framsóknarflokknum höfum í áratugi haft mikinn áhuga fyrir menntamálum Íslendinga og við höfum auðvitað sem flokkur komið mikið að menntamálum Íslendinga. Ég fór yfir það í ræðu í gær að Framsóknarflokkurinn var í rauninni stofnaður um skólastarf og menntun alþýðunnar. Jónas frá Hriflu, alþýðuskólarnir, héraðsskólarnir, alþýðumenntunin sem er kannski mesta bylting sem fram hefur farið á Íslandi. Í rauninni er hún kannski eina byltingin sem átt hefur sér stað þar sem stjórnmálaflokkur með Alþýðuflokknum áttu í miklu og nánu samstarfi á þeim tíma. Nú er það nafn dáið og sá flokkur horfinn. En þessir flokkar höfðu mikil áhrif í gegnum tíðina í menntamálum og Framsóknarflokkurinn hefur gert sig gildandi. Ég heyrði að vísu að hæstv. menntamálaráðherra, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, hafði orð á því einhvern tíma að það hefði enginn haft áhuga á menntamálum í síðustu ríkisstjórn. Jú, Jón Sigurðsson, formaður Framsóknarflokksins, aðeins fyrst þegar hann kom á þing. Ég hálfmóðgaðist auðvitað. Ég var menntamálaráðherra landbúnaðarins á þeim tíma, breytti tveimur litlum framhaldsskólum, bændaskólum, á háskólastig. (Gripið fram í.) Þeir voru í sjálfu sér ekki stórar stofnanir þá, það voru rúmir 100 nemendur. Nú er þetta framsækið byggðahverfi, bæði Hvanneyri og Hólar, með töluvert á fimmta hundrað nemendur. Framsóknarflokkurinn hafði í þeirri ríkisstjórn eins og alltaf mikinn áhuga fyrir menntamálum og studdi auðvitað hæstv. menntamálaráðherra. Ég vil leiðrétta þennan misskilning enda er það svo, hæstv. forseti, að ef ég lít á ályktun Framsóknarflokksins um framhaldsskólastigið þá segir þar í stefnumiðinu:

Gera þarf framhaldsskólana aðlaðandi með auknum sveigjanleika og aukinni nærþjónustu við nemendur. Framsóknarflokkurinn leggur áherslu á að framhaldsskólanám sé aðgengilegt ungu fólki frá lögheimili sínu daglega. Ekki kemur til greina að innheimta skólagjöld í opinberum framhaldsskólum. Leggja þarf aukna áherslu á fjölbreytni framhaldsskólanna með sérstaka áherslu á starfsnámið.

Það kom sérstaklega fram í máli hv. þm. Guðbjarts Hannessonar í dag að starfsnámið væri mjög mikilvægt og hafi lengi vel verið of lítill gaumur gefinn. Ég heyri að þar eigum við samleið í hugsun, ég og hv. þingmaður.

Jafnframt segir í þessari ályktun Framsóknarflokksins:

Tónlistarnám á framhaldsskólastigi verði viðurkennt af ríkinu á sama grundvelli og annað framhaldsskólanám.

Við förum yfir leiðirnar sem við sjáum. Í ályktuninni segir svo:

Framhaldsskólum eða fjarkennslustöðvum frá þeim sem sinni öllum byggðakjörnum verði komið á fót. Sérstök áhersla verði lögð á að auka framboð í starfs- og listnámi á landsbyggðinni sem höfðar jafnt til beggja kynja og verði raunhæfur valkostur fyrir alla. Auka skal samstarf framhaldsskóla og grunnskóla. Það á sérstaklega við á landsbyggðinni þar sem fámenni kallar á aukna hagkvæmni í

nýtingu mannauðs, húsnæðis og ferða. Auka ber náms- og starfsfræðslu ... (**Gripið fram í:** Þetta er allt í frumvarpinu.) Ég geri mér grein fyrir því, ég sagði það í upphafi máls míns að það er margt ágætt í frumvörpunum.

Það er margt ágætt í frumvarpinu og margar breytingartillögur eru ágætar en samt sem áður finnum við að það vantar inn í frumvarpið að taka tillit til víðtækra sjónarmiða skólafólksins á framhaldsskólastiginu, skólanna og þeirra manna sem gerþekkja þessi mál. Það er í rauninni það sem við framsóknarmenn biðjum um hér að þetta mál fái sumarið til endurskoðunar. Hér komi hinn vígreifi formaður, Sigurður Kári Kristjánsson, sólbrúnn undan sól í haust og hafi þá náð samstöðu með öllu þessu fólki sem nú er ósátt við málið. Það er í rauninni það sem við erum að fara fram á. Ég skora bæði á hv. formann sem er hinn vaskasti maður og á mikla framtíð, ef ég spái rétt fyrir þessa öld í þinginu. Eins trúi ég því að samfylkingarmenn vilji fara yfir umræðu sína í dag og meta hana upp á nýtt og ég vona að þeir vilji gjarnan kynna sér þær athugasemdir sem hafa verið að berast inn á tölvur þingmanna og athugasemdir koma sem mér finnst að ekki sé hægt að ganga fram hjá.

Ég vil spyrja hv. formann nefndarinnar: Mun hann taka þetta mál inn í nefndina á milli 2. og 3. umr.? (Gripið fram í.) Telur hann þess þörf út af þessum umsögnum eða telur hann að umsagnirnar séu ekki þess virði að líta þurfi á þær eins og mér finnst að samfylkingarfólkið hafi talað í dag? Ég vil fá skýr svör hvað þetta varðar í kvöld áður en umræðunni lýkur. Ég sé að hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson er tilbúinn til að svara þessari spurningu minni.

Ég tel í sjálfu sér ekki ástæðu fyrir mig að lengja þessa umræðu. Við framsóknarmenn lögðum mikla áherslu á að hér yrði gefinn tvöfaldur tími til að fara yfir þetta mál, ekki síst vegna allra þeirra athugasemda og þeirrar miklu óánægju sem kemur hvarvetna að af landsbyggðinni, hér af höfuðborgarsvæðinu, frá okkar stóru og sterku skólum sem starfað hafa af mikilleik í gegnum tíðina og skila mörgu frábæru fólki út í lífið. Ég vona að menn vilji hlusta á rök þess þó að þeir nenni kannski ekki að hlusta á vinstri græna eða Framsóknarflokkinn. En samt sem áður ber mönnum að virða stjórnarandstæðinga því að þeir hafa sitt hlutverk hér. Menn verða að hafa nöldrið sitt til að átta sig á að það er ýmislegt sem þeim getur yfirsést. Ég sé það á þeim umsögnum sem mér hafa borist frá fagfélögum og skólum að hér virða menn mál lítils ef þeir taka þau ekki til endurskoðunar á milli 2. og 3. umr. og fara aftur yfir athugasemdirnar nú þegar fólkið í landinu sér hverjar breytingartillögurnar eru, hvað vantar inn í frumvarpið til að það sé ásættanlegt.

Ég hef lokið máli mínu, hæstv. forseti.

[21:35]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður og formaður Framsóknarflokksins, Guðni Ágústsson, spyr hvort ég hyggist sem formaður menntamálanefndar eða fyrir hönd nefndarinnar taka þetta mál til nefndar milli 2. og 3. umr. vegna þeirra athugasemda sem þingmenn hafa fengið í tölvupósti síðustu daga. Ég get sagt um það almennt: Það má vel vera. Ég tek alls ekki fyrir það að málið verði tekið til nefndar á milli 2. og 3. umr.

Ég vil hins vegar benda hv. þingmanni á að hér eru gögn málsins. Í þessari möppu eru þær umsagnir sem bárust nefndinni. Ég efast um að hv. þingmaður eða aðrir hv. þingmenn hér í salnum, fyrir utan hv. þm. Guðbjart Hannesson, hafi kynnt sér allar þessar umsagnir. Þær eru tilgreindar í nefndaráliti meiri hlutans. Ætli þær séu ekki í kringum 60, flestar mjög jákvæðar. Yfir þær var allar farið og reynt að bregðast við flestum þeim athugasemdum sem þar komu fram. Þær voru flestar jákvæðar í garð þessa máls.

Við höfum séð býsna margar umsagnir um þetta mál á síðustu sex mánuðum sem við höfum haft það í fanginu. Ég tel að þær athugasemdir sem hafa borist okkur í tölvupósti á síðustu dögum kalli ekki á það einar og sér að málið verði tekið inn í nefnd á milli 2. og 3. umr., en ég útiloka það ekki, sérstaklega ef formaður Framsóknarflokksins biður mig fallega.

[21:37]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla þá að leyfa mér það sem ég vona að ég eigi svo létt með, að biðja hv. formann nefndarinnar, Sigurð Kára Kristjánsson, um að verða við því lítilræði að fara yfir málin milli 2. og 3. umr. Ég treysti honum vel til þess. Ég geri mér grein fyrir því, eins og ég sagði í upphafi máls míns, að margt er mjög gott í þessum frumvörpum og margt er til bóta.

Ég tel samt sem áður að menn eigi ekki að gera lítið úr þeirri óánægju sem brotist hefur út og ég fagna því að hv. formaður nefndarinnar gerði það ekki. Ég trúi því að hann vilji virða framhaldsskólastigið með sama hætti og honum tókst að gera með leikskóla- og grunnskólastigið, náði þar slíkri samstöðu að athygli hefur vakið. Ég hygg að á mínum langa stjórnmálaferli hafi ég sjaldan hlustað á jafnefnisríkar og ágætar ræður og þær sem voru fluttar um það mál í gær.

[21:38]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eins og ég sagði áðan þá tek ég þessari beiðni hv. þm. Guðna Ágústssonar, formanns Framsóknarflokksins, vel. Ég vil ekki svara henni hér og nú afdráttarlaust vegna þess að ég vil ráðfæra mig við félaga mína í nefndinni áður en slík ákvörðun verður tekin. En ég bregst vel við beiðni formanns Framsóknarflokksins.

Á móti ætla ég að bjóða hv. þm. Guðna Ágústssyni að fá möppuna mína lánaða með öllum gögnum málsins þannig að hann geti eytt helginni í sunnlenskum sveitum við að lesa allar þær umsagnir sem við höfum farið í gegnum. Ég veit að það verður mikil skemmtilesning fyrir hv. þingmann enda er þar mikinn fróðleik að finna um framhaldsskólann. Við viljum veg hans sem mestan. Við eigum það sameiginlegt, hygg ég, ég og hv. þingmaður, og það er markmiðið með þessu öllu að finna einhverjar leiðir til að efla og styrkja framhaldsskólann. Það eigum við sameiginlegt.

[21:39]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla að gera hv. þingmanni grein fyrir því, sem hann veit auðvitað, að Framsóknarflokkurinn hefur átt sinn ágæta fulltrúa, hv. þm. Höskuld Þórhallsson, í nefndinni. Hann hefur örugglega af vandvirkni sinni og áhuga fyrir skóla og námi lesið allar þessar umsagnir.

Það er sagt að það sé vandamál stjórnmálamanna um allan heim að með aldrinum verði þeir ólæsir. Ég er sem betur fer ekki orðinn ólæs en annar eiginleiki er mjög mikilvægur og það er að kunna að hlusta, að hlusta á þjóð sína, fólk sitt, athugasemdir. Þann eiginleika hef ég ræktað með sjálfum mér. Ég hef lesið margar af þessum athugasemdum, kjarna þeirra, og veit um hvað málið snýst, hef sett traust mitt á minn mann, Höskuld Þórhallsson, og treysti formanni nefndarinnar afburðavel til þess að leysa þetta mál áfram.

Ég mun hins vegar ferðast um sunnlenskar sveitir á morgun, fara austur undir Eyjafjöll, þannig að ég er bundinn yfir öðrum verkefnum. En ég þakka svör hv. formanns og drengilega framgöngu undir lok þessarar umræðu sem boðar mér það eitt að málið sé að færast í betri höfn eftir umræður dagsins.

[21:41]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil fyrst og fremst gera athugasemdir við ræðu hv. þm. Guðna Ágústssonar. Hann heldur því fram að menn telji athugasemdir Félags framhaldsskólakennara léttvægar. Ég tók það fram í ræðu minni áðan að ég teldi þær mjög mikilvægar. Ég held að þar sé tekið á mjög mörgum málum sem þarf að vinna úr í framhaldinu, í úrvinnslunni, þ.e. framkvæmdina á lögunum. Það er næsta verkefni og þess vegna hefði ég viljað fá þetta sem fyrst í gang þannig að við fengjum líka í gang þá vinnu sem þarf að vinna, m.a. hvað varðar einingakerfið, nýjar útfærslur, námsáfanga og annað sem framhaldsskólanum er ætlað að vinna að — útfærslu á því einingakerfi sem sett er inn í lögin og sú vinna þarf að hefjast sem allra fyrst.

Það að fresta þessu þó ekki væri nema til haustsins þýðir að málið dregst um eitt ár. Ég tel að það sé ákveðinn ábyrgðarhluti varðandi gildistökuna ef við missum það fram yfir næsta skólaár. En auðvitað getur það komið til greina og einhverjir gætu þegið að spara þá peninga sem áttu að fara í framhaldsskólann með því að seinka gildistökunni. Ég hef ekki verið þeirrar skoðunar.

Ég tek athugasemdirnar mjög alvarlega, hef skoðað flestar þeirra mjög ítarlega í vinnslu frumvarpsins. Það var líka ánægjulegt að mér heyrðist á upplestri hv. þm. Guðna Ágústssonar á stefnuatriðum Framsóknarflokksins að þau séu komin inn í frumvörpin sem hér eru lögð fram. Hv. þingmaður getur því rólegur samþykkt öll frumvörpin.

[21:43]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil taka það fram að ég átti ekki við að hv. þm. Guðbjartur Hannesson hefði haft hér léttúð í frammi eða gert lítið úr athugasemdunum. Ég hlustaði með athygli á ræðu hans eins og ég hef gert þegar hann flytur ræður um menntamál og viðurkenni að hún var mjög ábyrg.

Aðrir sem tóku þátt í þessari umræðu úr öðrum flokkum, bæði úr hans flokki og Sjálfstæðisflokknum, gerðu hins vegar mjög lítið úr þessum athugasemdum í upphafi málsins. Mér finnst að menn hafi náð áttum þegar leið á daginn og umræða hafði staðið lengi af hálfu okkar framsóknarmanna og vinstri grænna, menn hafi áttað sig á því að alvara væri á ferð.

Ég finn það hjá hv. þingmanni og eins hjá formanninum, eins og ég hef farið hér yfir, að þeir hafa áttað sig á því að þeim ber að taka mark á þessum athugasemdum og fara yfir þær. Ég mundi fagna því ef menn gætu leyst það sem best yfir helgina. Það er þá skylda nefndarinnar að setjast yfir það og leysa það með nýjum hætti. Ég skora á hv. þingmann, formann nefndarinnar, og nefndarmenn að sitja við lestur og skyldustörf og gá hvar hægt er að koma enn frekar til móts við þessi sjónarmið.

Ég þakka fyrir það að öll stefnuatriði Framsóknarflokksins, úr stefnuskrá hans í síðustu kosningum, hafa komist inn. En lífið er nú þannig að þegar einum áfanga er náð þá horfa menn til nýrra markmiða. Það hefur Framsóknarflokkurinn gert í sinni sögu og þróunin í menntamálum er það ör að þar sjáum við nýjar og nýjar sólir og ný tækifæri koma upp á himininn nánast í hverjum mánuði. Þar er starfið eilíft að fylgjast með (Forseti hringir.) nýjum tímum til þess að þjóðin standist þær kröfur sem við gerum til hennar, að hún verði áfram í fremstu röð.

[21:46]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um framhaldsskóla þar sem verið er að leggja fram heildstæða endurskoðun á lögum um framhaldsskóla. Að sjálfsögðu er margt gott um þetta frumvarp að segja þó að ýmislegt megi benda á sem betur mætti fara.

Ég vil byrja á því að segja í upphafi, frú forseti, að meginhlutann af starfsævi minni hef ég verið við kennslu eða rekstur skóla og eitt af mínum stærstu og mestu hugðarefnum eru einmitt menntamálin. Ég minnist þess þegar ég sem ungur maður fór að kenna — ég hafði lokið námi í menntaskóla og gerði eins og títt var á þeim dögum hlé á námi og fór út á starfsvettvanginn — og þá kenndi ég einn vetur eftir menntaskóla í þeim ágæta bæ Hafnarfirði. Ég kenndi þar bæði í barnaskóla og framhaldsskóla, (**Gripið fram í:** Og varst ekki krati.) og var ekki krati, og ég verð að segja að það starf varð mér afar lærdómsríkt. Síðan hef ég kennt við hina ýmsu skóla, við landbúnaðarskóla, fjölbrautaskóla og loks stóð ég fyrir námi og rekstri í Landbúnaðarskólanum að Hólum í Hjaltadal. Meginhluti ævi minnar hefur því tengst þessum málum.

Það er eitt sem ég hef líka lært af þessu, frú forseti, og það er hve mikilvægt er að hlusta á starfsfólkið, að taka ætíð mið af því sem kennarar og aðrir starfsmenn leggja til því að í fáum stéttum er meiri metnaður fyrir starfi en einmitt meðal kennara. Reyndar er það almennt svo hjá öllu fólki sem kemur nálægt kennslu og umönnunarstörfum en ekki hvað síst hjá kennurum. Þess vegna tel ég afar mikilvægt í þeirri vinnu sem hér er unnin að tekið sé mark á því sem kennarar leggja til. Því vil ég í upphafi vísa til bréfs frá

Félagi framhaldsskólakennara og reyndar fleiri þar sem þeir leggja fast, eins og segir í lok bréfs þeirra, frú forseti, og hefur verið ítarlega gerð grein fyrir í umræðum á þinginu í dag, „að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla. Næstu mánuði ætti að nota til þess að sníða af frumvarpinu helstu gallana og ná sáttum um þessi mikilvægu mál. Eru kennarasamtökin fús sem fyrr að leggja góðum málefnum lið.“

Mér finnst það ábyrgðarhluti ef meiri hluti Alþingis, þingflokkar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, ætlar að hunsa þessi tilmæli, ætla að hunsa þessar einlægu óskir sem Félag framhaldsskólakennara ber fram og reyndar fleiri aðilar sem koma að kennslu. Það er ekki svo að þeir gagnrýni alla þætti frumvarpsins en hins vegar séu í því atriði sem þeir vilja að verði skoðuð nánar. Því er það mikill hroki og mikið ábyrgðarleysi ef meiri hlutinn, þingflokkar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, ætlar að hafa óskir og ábendingar þess hóps sem er ábyrgur fyrir hinu daglega starfi framhaldsskólanna að engu. Ég óska þess að hv. þingmaður og formaður menntamálanefndar, Sigurður Kári Kristjánsson, rati ekki í þá ógæfu.

Önnur atriði sem ég ætla að minnast á í frumvarpinu er í fyrsta lagi um nálgun þess. Í I. kafla frumvarpsins er fjallað um gildissvið, hlutverk og yfirstjórn. Í II. kafla eru rakin ýmis tæknileg atriði, fjallað um stofnun framhaldsskóla, skólanefndir, skólameistara, skólaráð, starfslið framhaldsskóla, skólafundi og kennarafundi. Í III. kafla er fjallað m.a. um viðurkenningar skóla, um skólameistara og kennara, í IV. kafla um skipulag náms og námslok, í V. kafla um námsbrautir og námskrár. En það er ekki fyrr en í VI. kafla sem minnst er á nemendur, þar sem nemendur koma allt í einu fram sem einhver þáttur í þessu frumvarpi.

Að mínu viti á að nálgast menntunarmál út frá nemandanum, ekki út frá stofnuninni eða umgjörðinni. Hér er þetta lagt upp þannig að fyrst er gerð grein fyrir kerfinu, síðan fyrir stofnuninni og í þriðja eða fjórða lagi fyrir nemendunum. Þetta er að verða mjög algild nálgun í því stofnanavædda umhverfi sem við búum við þar sem lögin verða til á embættismannaborðunum að stórum hluta. Maður fær því á tilfinninguna að nemendurnir eigi að vera til fyrir stofnanirnar. Ég er ekki sammála þeirri nálgun. Ég tel, og ég sagði það sama um grunnskólann í gær og það sama sögðum við líka um leikskólann, að það sé réttur nemendanna, staða nemendanna sem eigi að koma fram í I. kafla og umgjörðin á eftir.

Ef við leggjum þetta upp eins og hér er gert, að kerfið sé númer eitt, stofnunin númer tvö og nemendurnir númer þrjú, þá lendir maður í þeirri hugsjónaflækju sem frumvarpið ber með sér í heild sinni og er hinn stóri veikleiki þess. Þar er afar sjaldan minnst á menntun, minnst er á fræðslu, á skólaskyldu og þess háttar. Í mínum huga á þetta mál að snúast um menntun. Menntun snýst um að mennta sig og það er hægt að gera á ýmsan hátt. Menntun er að gera fólk að manni eins og sagt var og að því marki eiga þessi lög að stefna. Ég hefði viljað sjá menntunarmarkmiðið sem hinn rauða þráð í gegnum frumvarp sem þetta en menntastefnan sem slík birtist ekki í þessu frumvarpi heldur er það fyrst og fremst meira tæknilegs eðlis. Það má vel vera að það sé einmitt hlutverk þess.

Þetta vildi segja í upphafi að mér finnst að hin hugmyndafræðilega nálgun eigi að vera á þann veg að menn setji nemandann í öndvegið, réttindi hans og skyldur, og síðan hugtakið menntun. Að öðru leyti langar mig að snúa mér að einstaka þáttum. Ég vil þó fyrst víkja að því að eitt fyrsta þingmálið sem bæði ég persónulega sem þingmaður og Vinstri hreyfingin – grænt framboð lögðum fram haustið 1999 var tillaga til þingsályktunar um tólf ára samfellt grunnnám sem var svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi ályktar að fela menntamálaráðherra að hefja nú þegar undirbúning þess að tryggja um allt land framboð á samfelldu námi til átján ára aldurs. Námið verði skipulagt þannig að ungt fólk innan sjálfræðisaldurs alls staðar á landinu geti stundað nám daglega frá heimili sínu. Hluti þess verði starfstengdur og þá jafnframt höfð hliðsjón af umhverfi og atvinnu- og menningarlífi viðkomandi byggðarlags. Náminu ljúki formlega með námsgráðu, en endurskoðað verði skipulag annars framhaldsnáms, tæknináms og sérnáms auk háskólanáms með tilliti til þessara breytinga grunnnámsins …“

Þegar sjálfræðisaldurinn var hækkaður í 18 ár var það svo augljóst að verið var að undirstrika þá kröfu að barn eða unglingur væri á forræði foreldra sinna a.m.k. til 18 ára aldurs. Þá var jafnframt eðlilegt að gera þá kröfu númer eitt að menntakerfið yrði byggt upp þannig að það væri réttur nemandans og fjölskyldunnar að hann gæti sótt nám heiman að frá sér til 18 ára aldurs, það yrðu hrein undantekningartilvik ef svo væri ekki.

Þetta er ekki gert og ekki er minnst á þennan rétt nemandans eða fjölskyldunnar í þessu frumvarpi og það tel ég vera mikinn veikleika. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt gríðarlega mikla áherslu á þennan rétt nemandans, þennan rétt samfélagsins og fjölskyldunnar að nemandinn geti sótt nám heiman að frá sér að minnsta kosti til 18 ára aldurs. Ég hefði viljað sjá það fara inn sem hluta af markmiðssetningu laganna, hluta af því sem þau yrðu að starfa eftir. Í kjölfar áðurnefndrar þingsályktunartillögu flutti ég og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs þingmál um eflingu framhaldsskólans. Ég lagði fram frumvarp m.a. um stofnun framhaldsskóla á Snæfellsnesi, reyndar líka við utanverðan Eyjafjörð og á Patreksfirði og Hólmavík. Ég man eftir þessu vegna þess að þetta voru ein fyrstu málin sem ég lagði fram. Þetta þótti fráleitt þá. Ég minnist þess að þáverandi menntamálaráðherra fór frekar háðulegum orðum um þær áherslur sem ég var með þarna og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Það tókst með mikilli hörku að fá það í gegn að ráðist yrði í stofnum framhaldsskóla á Snæfellsnesi. Það var líka fyrir eindreginn stuðning heimafólks þar sem það tókst. Það var ekki fyrir hvatningu eða baráttu ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins þá og þáverandi menntamálaráðherra. Það skal bara segjast eins og er. En þeir eiga heiður skilið, Snæfellingar, fyrir það hvernig þeir tóku að sér málin en þar held ég einmitt að hafi skipt sköpum framhaldsdeildin í Stykkishólmi sem var rekin með miklum myndarbrag þangað til framhaldsskólinn á Snæfellsnesi var stofnaður. Í sama dúr eru nú fluttar tillögur um fleiri framhaldsskóla, um framhaldsskóla við utanverðan Eyjafjörð og einnig um fram-

haldsskólanám á Patreksfirði. Fleiri dreifbýl byggðarlög leitast nú við að byggja upp og koma á slíku námi þannig að unglingar geti sótt nám heiman að frá sér eins og eðlileg mannréttindi hljóða upp á.

Ég hefði talið að í frumvarpinu ætti að koma orðið mannréttindi. Það eru mannréttindi að fá að sækja nám og mennta sig, en geta samt búið heima hjá sér. Það að skilja þetta atriði eftir svo utanveltu í frumvarpinu finnst mér spegla að þeir sem leggja þessi frumvörp fram á þennan hátt átti sig ekki eða vilji ekki viðurkenna þann veruleika sem við búum við, að fjöldi fólks á ekki möguleika eins og nú er á að stunda nám heiman að frá sér til 18 ára aldurs en það ætti að vera skýlaus krafa og ætti að vera tekið á því í lögum. En þetta tel ég veikleika og hefði viljað sjá þetta koma fram.

Þá hefði ég líka viljað sjá tekið fastar á þeim rétti nemenda til að sækja framhaldsskólanám til 18 ára aldurs á jafnréttisgrunni hvað kostnað varðar. Það er heldur ekki nefnt í frumvarpinu að tryggja jafnrétti nemenda til náms. Þar skortir mikið á að svo sé.

Frumvarp sem tekur á framhaldsskólanámi fyrir ungt fólk til 18 eða 20 ára aldurs en kveður ekki skýrt á um þennan þátt eða setur þá kröfu á framkvæmdarvaldið að tryggja jafnrétti til náms hvað varðar kostnað, er ekki frumvarp sem tekur á þeim þáttum sem það á að gera. Ég hefði viljað sjá þetta með tryggingu og jafnrétti til náms í frumvarpinu.

Ég vil minna á skýrslu sem var unnin á árunum 2005–2006 af starfshópi sem skipaður var fyrir nám á framhaldsskólastigi á sunnanverðum Vestfjörðum þar sem heimafólk stóð að því að skipa nefnd til að gera úttekt á þeirri stöðu sem ungt fólk á sunnanverðum Vestfjörðum stóð frammi fyrir varðandi framhaldsnám. Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir, sem var þá aðstoðarskólastjóri grunnskóla Borgarfjarðarsveitar en var búin að vinna lengi á Tálknafirði við skólann þar og er nú skólastjóri á Varmalandi í Borgarfirði, var ráðin sem verkefnisstjóri. Þar var gerð ítarleg úttekt á þeirri stöðu sem ungt fólk stendur frammi fyrir á þeim stöðum þar sem ekki er slíkur skóli í heimabyggð, hvað það kostar að senda unga fólkið burt.

Þó að ekki sé tekið neitt tillit til þeirrar miklu skerðingar á mannréttindum eða á rétti fjölskyldulífs að senda fólk burt þá var farið ítarlega í þessa kostnaðargreiningu. Sem dæmi upp úr þeirri ágætu skýrslu sem Ingibjörg Inga Guðmundsdóttir, varaþingmaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Norðausturkjördæmi, vann má nefna að fram kemur m.a. að útgjöld við að senda nemendur í framhaldsskóla eru vegna ferðakostnaðar, mötuneytiskostnaðar, húsaleigukostnaðar og beinna gjalda. Ekki er tekinn efniskostnaður, ekki námsefniskostnaður heldur beinn aukakostnaður sem þarna er. Þetta er árið 2006. Til dæmis kosta þættir vegna Menntaskólans á Akureyri um 615 þús. kr. yfir skólaveturinn, kostnaður við ferðir, sem eru þá um haustið, jólin og vorið, einnig fæði og húsnæði. Ef senda þyrfti nemanda frá Patreksfirði til Menntaskólans í Kópavogi kostaði það um 1.100.000 þús. kr. miðað við þær tölur sem voru staðreyndar tölur. Við Fjölbrautaskóla Snæfellinga kostaði það nokkuð minna.

Þessi gríðarlega mismunun sem fólk býr við er beinlínis til þess að skapa misrétti og ójöfnuð á rétti til náms. Þó að nokkrar greiðslur séu í gegnum jöfnun námskostnaðar vegur það engan veginn upp í þann kostnað sem um er að ræða. Til viðbótar kemur síðan annar almennur framfærslukostnaður, eins og námsefniskaup og annar kostnaður við daglegt líf. Á þessu er ekki tekið í frumvarpinu og það tel ég vera mikinn ágalla. Ég vil því spyrja hv. formann menntamálanefndar hvers vegna ekki var sett inn setning sem tryggði jafnrétti og að tekið yrði á þeim kostnaðarmun sem er vegna búsetu.

Hvernig verður svo staðan? Jú. Þetta er sjálfsagt einn stærsti atvinnuvegur í Reykjavík, þ.e. bygging og leiga á húsnæði fyrir ungt fólk utan af landi. Frumvarp sem á að taka á framhaldsskóla en ekki tekur á þessu máli er í raun inni ekki heildstætt frumvarp og skilur eftir stóra hluta landsins áfram utan við það jafnrétti sem lög ættu að kveða á um.

Ég get nefnt dæmi. Með uppbyggingu í framhaldi af þessu var byggð upp framhaldsdeild á Patreksfirði. Ráðist var í tilraunaverkefni með uppbyggingu framhaldsdeildar á Patreksfirði í samvinnu við Fjölbrautaskóla Snæfellinga og sett upp prógramm. Jú. Mikill metnaður og mikill áhugi. Vissulega kom menntamálaráðuneytið að því af góðum áhuga en þó vantaði eftirfylgnina, finnst mér, því enn er verið að togast á um kostnað við að koma upp og útbúa húsnæði á Patreksfirði fyrir námið sem fram fer þar. Þetta skólahald er þó á ábyrgð ríkisins. En vegna þess hve mikill ákafi og áhugi í sveitarfélögum er til að koma náminu á er gengið mjög á þau með að leggja fram kostnað sem annars að mínu mati ætti að heyra til ríkisins.

Uppbygging framhaldsskólanámsins á Patreksfirði í samvinnu við Fjölbrautaskóla Snæfellinga á Grundarfirði byggði m.a. á góðum samgöngum þangað yfir. Það var flóabáturinn Baldur sem hefur séð um það. Nú er stefnt að því að skera niður ferðir flóabátsins Baldurs. Verði farið að þeim líkum sem stjórnvöld stefna að þá er þessu skólasamstarfi stefnt í hættu. Svona er nú skammsýnin mikil, herra forseti, í þessum efnum. Þegar verið er að gera þá aðgerð að skera niður ferðir flóabátsins Baldurs, sem stefnt er að verði skornar niður á næstu missirum, þá eru menn líka að hafa áhrif á þessa þróun. Í þetta lagafrumvarp ættu að koma skilyrðislaus ákvæði um að menntun yrði tryggð á jafnréttisgrunni um allt land en alls ekki mismunun hvað kostnað varðar og hvað ætti að leggja á sig í þeim efnum.

Annað mál sem ég vil líka víkja að er tónlistarnám. Tónlistarnám er mikilvægur þáttur í allri menntun og mörg sveitarfélög leggja mikinn metnað í að reka tónlistarskóla eða standa að tónlistarnámi með einum eða öðrum hætti innan sinna vébanda. Þegar síðan kemur að framhaldsskólanum er búin að vera nokkurra ára togstreita á milli ríkisins annars vegar og sveitarfélaganna hins vegar um hver skuli bera kostnað af tónlistarskólanámi, meira að segja námi sem er hluti af hinu almenna framhaldsskólanámi. Þetta mál hefur ítrekað verið tekið upp á Alþingi. Ég er með fyrirspurn frá árinu 2005 til þáverandi menntamálaráðherra, Þorgerðar Katrínar Gunnarsdóttur, þar sem ég beini fyrirspurn til ráðherrans um jafnrétti til tónlistarnáms, þ.e. hvort ráðherra hyggist tryggja kennslu og kostnað við tónlistarnám á grunn- og framhaldsstigi og með því jafnrétti til tón-

listarnáms óháð búsetu og efnahag til jafns við annað nám samkvæmt opinberum námskrám.

Það var samkomulag, bráðabirgðasamkomulag sem gilti fyrir skólaárið 2004–2005, milli menntamálaráðuneytisins og Sambands íslenskra sveitarfélaga, sem mátti framlengja áfram fyrir skólaárið 2005–2006, þar sem ríkissjóður skuldbatt sig til að koma að greiðslu kostnaðar við tónlistarnám á framhaldsskólastigi. Þessi samningur hefur ekki verið endurnýjaður frá árinu 2006. Frá þeim tíma hafa nemendur orðið að borga í mörgum tilfellum tónlistarnám sitt ef þeir hyggjast taka tónlistarnám sem hluta af námi við framhaldsskóla.

Í svari menntamálaráðherra þá, árið 2006, sagði hún að vissulega væri togstreita þarna á milli en hét því að þá væri bara örstutt tímaspursmál hvenær þetta yrði leyft. Hún var reyndar með þetta í kaupskap. Hún var að versla við sveitarfélögin um að þau tækju að sér, að mig minnir, listdans sem væri hluti af framhaldsskólanámi og ríkið tónlistarnámið, ef ég man rétt. Ég minnist ræðna hv. þingmanna sem nú eru í ríkisstjórn, Einars Más Sigurðarsonar, sem fór einmitt hörðum orðum um það sleifarlag sem ríkisstjórnin og þáverandi menntamálaráðherra sýndi í þessu máli. Björgvin G. Sigurðsson, núverandi viðskiptaráðherra, sagði um þetta í ræðu, með leyfi forseta:

„Virðulegi forseti. Þetta er ákaflega vondur vitnisburður um verkleysið hjá hæstv. menntamálaráðherra. Henni hefur mistekist að leiða til lykta þessa deilu sem hefur staðið yfir meira og minna í þrjú ár. Að sjálfsögðu er afar brýnt að leysa deiluna eins og hæstv. ráðherra segir, en hún hefur brugðist þeirri grunnskyldu sinni að leysa það mál að tryggja jafnrétti til náms í tónlist og það er alvarlegt mál. Fyrir það líður heil kynslóð ungra Íslendinga.“

Hvað gerist nú þegar þessir hv. þingmenn eru komnir í ríkisstjórn? Það gerist nákvæmlega ekki neitt. Það er bara setið nákvæmlega á sama stað. Þetta mál hefur ítrekað verið tekið upp, nú síðast 23. janúar í fyrirspurn frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur. Áfram svarar menntamálaráðherra á sömu lund að þetta sé áfram í þeirri deilu. Það breytir engu þó að umboðsmaður Alþingis hafi komið með mjög ákveðin tilmæli um að taka bæri á þessu máli og ungt fólk ætti rétt á tónlistarnámi á jafnréttisgrunni, að þá er ekki heldur neitt gert með það og meira að segja leyfir ráðherrann sér að segja að hún sé ósammála áliti umboðsmanns.

Herra forseti. Framhaldsskólalög sem ekki taka á meginþáttum í námi eins og tónlistarnámi eru í sjálfu sér ekki að taka á þeim þáttum sem þeim ber. Áfram er sama verkleysið og sama sleifarlagið og misréttið sem verið hefur á undanförnum árum í þeim efnum er varða tónlistarnám. Ég hef fengið fullt af bréfum frá foreldrum þar sem sárlega hefur verið borið sig upp undan þessu misrétti. Ég verð eiginlega að spyrja hv. þm. Guðbjart Hannesson sem er hér fulltrúi Samfylkingarinnar, samþingmann þeirra þingmanna sem höfðu þessi hörðu orð um verkleysi menntamálaráðherra í tónlistarskólamálunum: Hvers vegna var þetta ekki bara gripið strax í haust þegar ný ríkisstjórn kom ef hún þóttist ætla að gera eitthvað betur en verkleysi fyrri ríkisstjórnar í þeim efnum? Hvers vegna var ekki tekið á þessum málum? Það stendur hvergi í frumvarpinu, ekki gat ég séð það, að þarna eigi að ganga hreint til verks og tryggja jafnrétti til náms hvað tónlist varðar. Það eru einmitt svona þættir sem eru hinar veiku hliðar frumvarpsins um framhaldsskóla.

Ég vil líka nefna starfsnámið, starfsmenntunarnámið. Þó að því séu gerð nokkur skil er fjarri því að þeim sé raunverulega lyft með þeim hætti sem þarf. Því svo mjög hefur það lotið í grasið eða mátt lúta fyrir sparnaðaraðgerðum og sveltistefnu Sjálfstæðisflokksins og fyrrverandi ríkisstjórnar í menntamálum. Það bitnar fyrst og fremst á verkmenntuninni. Það bitnar fyrst og fremst á dreifbýlisskólunum. Þó að nokkuð hafi verið að gert í þeim efnum þarf miklu meira til, það vitum við. Ég hefði viljað sjá tekið á þessum málum af mun meiri krafti en gert er í frumvarpinu.

Herra forseti. Eitt enn vil ég nefna sem ég ætlaði að nefna í sambandi við dreifbýlisskólana. Hvergi er tekið á akstri eða hvernig á að tryggja kostnað á akstri eða öðrum flutningum innan héraðs eða á milli héraða fyrir nemendur á framhaldsskólastigi. Hvergi er minnst á það, ekki sá ég það. Það má vel vera að það standi einhvers staðar en ég sá það ekki.

Mér finnst mikið skorta á að í frumvarpinu felist sú tilfinning, það næmi sem þarf að vera til að takast á við þann raunveruleika sem við búum við. Að menntun sé í boði á jafnréttisgrunni fyrir alla, að það sé markmið að menn geti sótt nám heiman að frá sér til a.m.k. 18 ára aldurs. Það sé í rauninni frumskilyrði og allir eigi rétt á framhaldsskólanámi á jafnréttisgrunni hvað kostnað varðar. Ég hefði viljað sjá að í frumvarpinu væri skýrt kveðið á um þetta. Þetta er og á að vera menntafrumvarp en ekki stofnana- og kerfisfrumvarp. Við eigum öll að eiga sama rétt til menntunar og þetta frumvarp og lög um þennan málaflokk eiga einmitt að tryggja það. En því miður skortir þar verulega á, herra forseti.

[22:19]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Hér hafa verið fluttar margar góðar og málefnalegar ræður og mér finnst bragurinn á umræðunni hafa batnað mjög þegar liðið hefur á kvöldið. Ég hef þegar flutt fyrri ræðu mína og gert grein fyrir því af hverju við framsóknarmenn erum jafnósáttir við þetta frumvarp og raun ber vitni. Við leggjum til að því verði vísað frá og okkur finnst alveg galið, verð ég að segja, að bjóða eigi framhaldsskólakennurum út um allt land og nemendum sem eru í miklum meiri hluta ósáttir við frumvarpið upp á að fara að vinna eftir því strax í byrjun júlí þegar lögin eiga að taka gildi.

Ég skil ekki hvers vegna ekki er hægt að taka málið af dagskrá og fresta því til haustsins til að ná fram þeirri sátt sem þarf að vera um jafnviðamikið mál og hér er rætt. Við erum búin að fara í gegnum umræðu um leikskólana og grunnskólana og þar hefur vinnan verið til fyrirmyndar. Vinnan hefur reyndar verið alveg ágæt í þessu máli líka en það var ljóst um leið og frumvarpið kom inn að það hafði verið samið af menntamálaráðuneytinu í óþökk kennarasamfélagsins og að engin samstaða yrði um það ef ekki yrðu gerðar breytingar á því.

Hvað gerði meiri hlutinn (**Gripið fram í:** 20 breytingar.) við þær stóru breytingar sem aðaldeilan snerist um?

Hann breytti engu og kom í engu til móts við kennarasamfélagið. Jú, einhverjar tæknilegar breytingar hér og þar, það má örugglega telja þær til og segja að verið sé að koma til móts þar. En stóru ágreiningsmálin um stúdentsprófið, (Gripið fram í.) um ECTS-einingarnar … (Gripið fram í.) Ef hv. þingmaður vill ræða eitthvað við mig vil ég biðja hann að koma bara í andsvör og fara yfir þetta á eftir. Hv. þingmaður má fara í andsvör. (Gripið fram í.)

Það hefur í engu verið tekið tillit til breytinganna. Það hefur engu verið breytt í lagaákvæðinu og það er akkúrat það sem málið snýst um. (**Gripið fram í:** Hvaða ákvæði?) Hér hafa stjórnarliðar komið hver á fætur öðrum og sagt að þeir hafi sett fram skoðanir sínar í nefndarálitinu. Ég fór mjög gaumgæfilega í gegnum það að ég teldi að það stoðaði því miður ekki. Lögin giltu, það ætti að fara eftir orðanna hljóðan, það væri vinnuplaggið sem framhaldsskólarnir þyrftu að búa við en ekki nefndarálit meiri hlutans sem stangast á margan hátt á við greinargerðina með frumvarpinu.

Það er afskaplega sérstakt að hlusta hér á tvo þingmenn kalla fram í, hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur og hv. þm. Guðbjart Hannesson, vegna þess að ég skildi það svo á umræðum okkar í nefndinni að þau hefðu hvort sína túlkunina á því sem hér væri að gerast. Talað var um tilraunir, að þetta væru athyglisverðar tilraunir sem spennandi væri að sjá hvernig mundi reiða af.

Það liggur fyrir að stúdentspróf munu verða mismunandi og þar verði fjölbreytileiki og það er gott að vissu leyti. Sumir skólar munu halda í fjögurra ára stúdentsprófið en það er mikil hætta á að einhverjir nýti tækifærið og fari í þriggja ára stúdentspróf. (**SKK:** Er það slæmt?) Þá sé ég fyrir mér, hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, að hér verði tvö stúdentspróf, annað þriggja ára og hitt fjögurra ára og svo koma framlög og þá fá þeir framhaldsskólar sem eru með fjögurra ára stúdentspróf meiri framlög. Þá mun hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson væntanlega koma upp og tala um jafnræði. Er sanngjarnt að skólar fái mismunandi framlög frá ríkinu? (**SKK:** En þeir sem taka stúdentspróf …?)

Þetta er eins og umræðan um skólagjöldin í háskólanum. Það var talað um jafnræði þegar við stjórnarandstæðingar bentum á að það væri mjög ósanngjarnt að einn einkarekinn háskóli sem fengi að taka skólagjöld fengi þar með meiri framlög frá ríkinu vegna þess að skólagjöldin eru lánshæf hjá LÍN og ríkið kemur á móts við þau skólagjöld til helminga með styrk og er þar með að greiða meira til þess skóla. Við lögðum þá til að á móti kæmi meira framlag frá ríkinu og þá sagði hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson, ef ég man rétt, að það væri ójafnræði fólgið í því. Er ekki ójafnræði fólgið í því að einn skóli fái að taka skólagjöld? (**SKK:** …ræður, hv. þingmaður.) Ég beini bara orðum mínum til stjórnarliða sem streymdu í salinn þegar ég sté í pontu og hlusta af mikilli andakt og gjamma fram í þegar við á. Ég þakka þá virðingu sem mér er sýnd með því.

Ég er að lýsa ágreiningsatriðinu og ég tel að hér sé verið að stíga afar slæmt skref og að við séum því miður ekki búin að bíta úr nálinni með þetta frumvarp í framtíðinni, en þá mun ég verða á vaktinni og aðrir í stjórnarandstöðunni sem hafa einnig talað gegn þessu frumvarpi.

Mig langar til að fara núna örstutt yfir umsögn Háskóla Íslands en þar er varað mjög við því að frumvarpið nái fram að ganga eins og það er. Í kaflanum sem fjallar um kjarna og inntak stúdentsprófsins segir, með leyfi forseta:

„Ljóst er að verði frumvarpið að lögum verður stúdentsprófið mun fjölbreyttara en áður. Samkvæmt frumvarpinu verða einungis um 45 (nýjar) einingar, (ein og hálf önn) í kjarnagreinum, auk þess sem prófið á að uppfylla almennan hluta námskrár fyrir framhaldsskóla. Staðfesting ráðherra á námsbrautalýsingu einstakra skóla á líka að tryggja að prófið uppfylli „almennar kröfur háskóla“ og dugi til inngöngu í háskóla í nágrannalöndunum.

Núverandi stúdentspróf er 140 námseiningar (samkvæmt gildandi námseiningakerfi í framhaldsskólum) og miðað er við að nemendur ljúki þeim á fjórum árum. Í fyrirliggjandi tillögum er hvorki ljóst hvað margar (nýjar) námseiningar stúdentsprófið felur í sér, né heldur hve mörg námsár eru til stúdentsprófs.

Í frumvarpinu kemur fram að hvert námsár séu 60 (nýjar) námseiningar og að árlegur fjöldi vinnudaga nemenda séu 180 á ári í stað 175 (kennsludagar eru 145 og prófdagar eru 30). Núverandi einingakerfi miðar við vinnustundir kennara, en fyrirhugað kerfi við vinnustundir nemenda.

Í athugasemdum er opnað fyrir þann möguleika að nemendur ljúki hluta af háskólanámi sínu í framhaldsskóla. Nýja einingakerfið gerir slíkt auðveldara, en gæta verður að því að einingarnar mæla ekki inntak námsins heldur námsvinnuna. Í frumvarpinu er veitt heimild til þess að framhaldsskólar bjóði upp á viðbótarnám að loknum skilgreindum námslokum í framhaldsskóla sem gætu síðan verið metin sem hluti af háskólanámi (eins og fram kemur í athugasemdum). Að svo stöddu er ekki tekin afstaða til þessa atriðis af hálfu háskólans.

Það eina sem er fastsett með námslengd í frumvarpinu er að framhaldsskólapróf er 90–120 einingar (eitt og hálft til tvö námsár; 16. gr.). Miðað við umfjöllun í athugasemdum verður stúdentspróf umfangsmeira en framhaldsskólapróf og hlýtur því að vera meira en 120 einingar.“

Og nú kem ég að því sem er aðalatriðið:

„Nemendur eiga að ljúka 45 einingum í kjarnagreinum (íslensku, ensku og stærðfræði), sem fyrr greinir, en ekki er tilgreint um fjölda eininga í hverri kjarnagrein. Ef gert er ráð fyrir að nýja stúdentsprófið sé fjögur ár, þá eru kjarnagreinar 19% af náminu, en ef það er þrjú ár eru kjarnagreinar 25% af náminu. Í núverandi kerfi eru kjarnagreinar 27% af náminu (félagsfræðibraut 26%, málabraut 26% og náttúrufræðibraut 28%). Samanburður af þessum hlutfallstölum gæti bent til að gert sé ráð fyrir að námstími til stúdentsprófs verði þrjú ár.

Til þessa hefur meginafstaða háskólans til breytinga á inntaki stúdentsprófs verið að inntak þess verði ekki rýrt á neinn hátt. Allar deildir Háskóla Íslands hafa jafnan lagt áherslu á góðan grunn í íslensku, ensku og stærðfræði. Eins og fram er komið hér að framan, er ekki ljóst hvort breytt skipan samkvæmt frumvarpinu muni leiða til þess að dregið verði úr námi í þessum greinum. Háskólinn leggur ríka áherslu á að svo verði ekki. Tryggt verður að vera að stúd-

entar kom vel undirbúnir til þess að takast á við háskólanámið. Þar sem ekki liggur fyrir hvað stúdentspróf eru margar námseiningar, hvert inntak þeirra er eða hvað námsárin eru mörg, er lítið unnt að gera að svo stöddu en að ítreka þá afstöðu.“

Þetta er mjög skýrt af hálfu Háskóla Íslands í þeirri ágætu og greinargóðu athugasemd eða umsögn sem þeir sendu. Þar var líka mjög athyglisverður kafli um jafngildingu bóknáms og verknáms en þar segir:

„Í frumvarpinu er lögð áhersla á jafngildingu náms. Í 21. gr., g-lið, segir að í aðalnámskrá skuli koma fram: reglur um raunfærnimat, jafngildingu náms og mat á námi ef nemendur flytjast á milli skóla eða námsbrauta. […]

Það má vera ljóst að þetta markmiði um jafngildingu náms og svo markmiðið um að stúdentsprófið veiti áfram góðan undirbúning fyrir háskólanám fara ekki alltaf saman. Ekki er ljóst af frumvarpinu hvort hefur forgang. En miðað við áherslur um að efla starfsnám þá virðist jafngilding hafa forgang. Í því ljósi hlýtur háskólinn að leggja ríka áherslu á að undirbúningur fyrir háskólanám snýst ekki einvörðungu um tilteknar námsgreinar, heldur einnig um þá almennu þjálfun sem felst í því að glíma í fjögur ár við krefjandi bóknám. Það er því ekki sjálfgefið að stúdentspróf þar sem stór hluti af náminu er verkleg þjálfun veiti aðgang að Háskóla Íslands fremur en stúdentspróf af bóknámsbraut veiti aðgang að Listaháskóla Íslands.

Stúdentspróf á miklu fjölbreyttari grunni en verið hefur auðveldar starfsnámshneigðum nemendum að ljúka stúdentsprófi en það verður að koma í ljós hvernig það hentar sem undirbúningur í ólíkar háskólagreinar. […] Standast stúdentar af bóknámsbraut kröfur fagháskóla í starfsgrein? Getur jafngilding námsgreina auðveldað bóknámshneigðum nemendum að ljúka starfsnámi, til dæmis sveinsprófi í iðneða framhaldsnámi í faggreininni?

Almennar kröfur háskóla um undirbúning nemenda er varla til — nema þá almennt stúdentspróf af bóknámsbrautum eins og það hefur verið undanfarin ár. Stúdentspróf (af bóknámsbrautum) er því skásta núverandi skilgreining á almennum kröfum háskóla. Það hefur hindrunarlítið veitt aðgang að flestum deildum Háskóla Íslands og verið tekið gilt erlendis. Nokkrar deildir háskólans hafa gert sérstakar kröfur um inntak stúdentsprófsins, einkum í stærðfræði og náttúruvísindum.“

Síðan velta menn því fyrir sér því hvort háskólinn þurfi að vera með einhvers konar inntökupróf eða eitthvert fornám við háskólann og hafa af þessu miklar áhyggjur. Ég held að vert sé að skoða það betur. Maður spyr sig, því að þessi umsögn er faglega unnin, hv. þm. Guðbjartur Hannesson, hún er flott, og af hverju á þá ekki að taka tillit til hennar? (Gripið fram í.) Af hverju ætti ekki að bíða með frumvarpið? Hvaða rök eru fyrir því að keyra þurfi það í gegn núna? Það eru engin rök. Einu rökin sem hafa komið fram eru þau að þessi fjögur frumvörp verði að fara saman. Maður spyr: Af hverju? Af því að þau verða að fara saman. Af því bara. Það er eina ástæðan sem ég hef fengið, bæði í nefndinni og hér í ræðustól, fyrir því að ekki sé hægt að bíða með framhaldsskólafrumvarpið. Það er akkúrat allt í lagi að bíða með þetta frumvarp en samþykkja leikskóla-, grunnskóla- og menntunarfrumvörpin. Hér var ýjað að því, hálfgerð hótun verð ég að segja, að ef þetta frumvarp færi ekki í gegn yrðu hin stoppuð líka, sérstaklega menntunarfrumvarpið sem er mjög mikilvægt að fari í gegn en þar er kveðið á um aukin réttindi kennara.

Hæstv. forseti. Þrátt fyrir að ég hafi lýst þessum ágreiningi í ræðu minni hér má ekki skilja það sem svo að vinnan innan nefndarinnar hafi verið slæm. Mér fannst hún ágæt, mér fannst vera gefinn mjög góður tími í að fara yfir allar þær fjölmörgu umsagnir sem nefndinni bárust. Allir aðilar fengu að koma sínum sjónarmiðum að. Mér fannst samt vera mikill blæbrigðamunur á umfjöllun um þetta frumvarp og umfjöllun um leikskóla-, grunnskóla- og menntunarfrumvörpin. Það helgaðist kannski af því að lítill samstarfsvilji var af hálfu meiri hlutans til að taka tillit til óska okkar í minni hlutanum um að fara betur í nokkrar greinar og hugsanlega breyta þeim. Og þá vaknar kannski ein spurning enn: Af hverju mega einingarnar bara ekki vera inni í lagagreininni um stúdentspróf? Ég held að þetta sé mjög sanngjörn spurning sem mér finnst ekki hafa fengist næg svör við hér, að tilgreindar séu einingar um framhaldsskólaprófið. Hér koma stjórnarliðar og segja ítrekað að ekki sé verið að rýra innihald stúdentsprófsins og segja því til stuðnings að þetta hafi ekki verið þannig í núgildandi lögum. En nú liggur fyrir að verið er að breyta því á margan hátt og því spyr maður: Af hverju má þetta ekki vera inni í lagagreininni og þá geta allir verið sammála um að ekki sé verið að rýra inntak stúdentsprófsins eða gengisfella það á nokkurn hátt, ef svo má að orði komast?

Ég vil svo að lokum þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram, hún hefur verið málefnaleg og hún hefur líka verið mjög skemmtileg. Allar umræðurnar þrjár um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla hafa verið mjög skemmtilegar. Mér fannst reyndar miður að við skyldum þurfa að klára umræðuna um menntunarfrumvarpið í skjóli nætur en ég fagna því þó að við skyldum ræða þetta mál, framhaldsskólafrumvarpið, í dagsbirtu. Eins og þingmenn tóku kannski eftir var fjöldi fólks á áheyrendapöllunum að fylgjast með umræðum. Það er greinilegt að samfélagið hefur mikinn áhuga á þessu máli. (**RR:** … Framsóknarflokkurinn …) Þessi fjöldi hefði ekki verið hér ef þetta frumvarp hefði verið rætt í skjóli nætur. Það eru ósmekklegar athugasemdir sem koma hér utan úr sal, verð ég að segja, hæstv. forseti, og mér finnst hv. þingmaður setja aðeins niður með því að vera með svona. Það er mín skoðun.

Ég ætla ekki að hafa þetta lengra. Ég ítreka óskir okkar um að fresta þessu frumvarpi og vona að málið fari aftur til nefndar og við náum að fara kannski aðeins betur yfir það og ræða þær fjölmörgu umsagnir sem hafa borist um það bara á síðustu dögum frá kennarafélögum um allt land og mjög efnismikið bréf frá Félagi framhaldsskólakennara.

[22:38]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Já, það er komið að lokum þessarar umræðu um frumvarp til laga um framhaldsskóla. Ég tek undir orð hv. síðasta ræðumanns um að það sé annar svipur á því að fá að ræða mál af þessu tagi í dagsbirtu og fá að gera það heilan dag án þess að þurfa að horfa fram á ofbeldissvip

eins og við töldum okkur sjá í gær. Þá töldum við að að þvinga ætti málið á dagskrá í skjóli nætur þannig að ég fagna því og þakka fyrir að þetta skuli nú vera með þessum hætti eins og raun ber vitni.

Ég ætla svo sem ekki að halda langa ræðu hér í lok umræðunnar, hæstv. forseti. Mig langar bara aðeins til þess að tæpa á þeim atriðum sem ég hef áhyggjur af í þessum efnum. Ég hef sannarlega áhyggjur af því að hér sé ekki nægilega vel fyrir séð að ýmsu leyti. Ég rakti mjög vel í fyrri ræðu minni á hvern hátt ég óttast um stúdentsprófið, þ.e. gengisfellingu þess og útþynningu. Ég rakti sömuleiðis óskiljanlega hugmynd um háskólaeiningar á framhaldsstigi. Ég hef ekki frétt að spurningu minni sem ég lagði fram hafi verið svarað. Ég hef ekki verið hér í húsi í allan dag en hefur mér ekki borist svar við henni. Spurningin var þessi: Getið þið nefnt mér eitt dæmi um framhaldsskóla í Evrópu sem hefur innleitt þessar háskólaeiningar?

Ég geri ráð fyrir því að málin verði tekin inn í nefndina á milli 2. og 3. umr. og ég kem til með að óska eftir svari við þessari spurningu þegar nefndin tekur málið til umræðu. Mér finnst það skipta verulegu máli af því að því er haldið fram að framhaldsskólar í Evrópu séu að taka upp þessar háskólaeiningar en við höfum ekki fengið að sjá eitt einasta dæmi um það og skólafólk segir okkur að þetta sé uppspuni, það er hreinlega bara þannig.

Það sem ég talaði ekki um í fyrri ræðu minni voru áhyggjur mínar af nemendum með sérþarfir. Ég hef áhyggjur af því að það verði t.d. ekki nægilega vel fyrir séð aðgengismálum í skólum. Ég hef áhyggjur af deilunni sem stendur á milli Sambands ísl. sveitarfélaga og ríkisvaldsins varðandi skyldu sveitarfélaga í þessu tilliti að reisa og láta lóðir í té undir framhaldsskóla. Sú deila er ekki leyst og ég sé ekki að það séu nein merki um að verið sé að reyna að leysa hana. Ég hef mjög miklar áhyggjur af tónlistarskóladeilunni og tónlistarnámsdeilunni og allri listnámsdeilunni sem hefur verið hér í hnút árum saman. Hæstv. menntamálaráðherra hefur verið með sveðjurnar á lofti, vil ég meina. Við tókumst hraustlega á í þessum þingsal þegar Listdansskóli Íslands var lagður niður. Ég sé ekki að það séu neinar úrbætur í gangi sem sómi er að fyrir þessa ríkisstjórn hvað varðar listnámið. Menn flagga hér alls kyns hugtökum og búa til alls kyns tálsýnir varðandi listnámið í tengslum við þetta frumvarp en þeim hefur ekki tekist að leysa deiluna sem stendur um tónlistarnámið. Ég sé því ekki fyrir mér að þessir hnútar sem bundnir hafa verið muni losna þó að þetta frumvarp verði að lögum.

Ég hef áhyggjur af heyrnarlausum nemendum í framhaldsskólum, ég hef áhyggjur af útlendum nemendum í framhaldsskólunum og fjölskyldum þessara nemenda. Ég spyr: Hvað verður t.d. um unga nýbúa á framhaldsskólaaldri, t.d. í dreifðum byggðum landsins, segjum á Vestfjörðum? Hvernig eiga ungir nýbúar sem eru komnir á framhaldsskólaaldur að fá tryggðan rétt sinn til framhaldsskólasetu til 18 ára aldurs? Engri af þessum spurningum hefur verið svarað.

Það er á þessu máli allt annar bragur en á hinum málunum þremur, eins og við höfum vikið hér að í löngu máli. Enda sýnir gagnrýni Sambands ísl. sveitarfélaga það og jafnframt gagnrýni Félags framhaldsskóla og kennarafélaganna í framhaldsskólunum. Þau eru orðin ansi mörg sem eru búin að senda okkur ályktanir um að vísa eigi þessu máli til frekari vinnu í sumar og flýta sér hægt í þessum efnum.

Ég hef áhyggjur af því að hugmyndafræði eins og sú sem Samtök atvinnulífsins tala fyrir í umsögnum sínum til okkar sé hugmyndafræðin sem þetta frumvarp öðrum fremur byggir á þegar skoðuð eru þau fjögur frumvörp sem við fjöllum um. Mig langar til að vitna hér til umsagnar Samtaka atvinnulífsins til gagns fyrir þá sem hafa áhuga á því að setja sig í samband við þá hugmyndafræði. Samtök atvinnulífsins gefa almenna umsögn um frumvörpin þar sem þau telja þau almennt horfa til framfara í skólastarfi. Þau telja frumvörpin í meginatriðum í samræmi við stefnumótun atvinnulífsins í menntamálum.

Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Menntakerfið, skólar og fræðslufyrirtæki, er mikilvægt þjónustutæki til að byggja upp og viðhalda þekkingu sem nýtist í atvinnulífinu. Öll skólastig skipta máli.“

Örlítið neðar segja Samtök atvinnulífsins í þessari umsögn sinni:

„Halda þarf áfram að innleiða hugsunarhátt samkeppni um þjónustu, gæði og velferð nemenda.“

Já, um allt skal nú keppa.

Síðan segja þeir:

„Hraðfara hnattvæðing gerir kröfur um sveigjanlegt og viðbragðsfljótt menntakerfi. Gera þarf einstökum skólum kleift að bera sig saman við aðra skóla með velferð nemenda að leiðarljósi. Skólar eiga að veita sem besta þjónustu og starfsemi þeirra þarf í auknum mæli að miðast við ólíkar þarfir nemenda.“

Allt er þetta göfugt og við getum tekið undir þetta.

Svo segir:

„Möguleiki þarf að vera fyrir hendi til að umbuna framsæknum og þjónustumiðuðum skólum og kennurum. Eðlilegt er að árangur kennara verði metinn ekki síður en nemenda.“ (Gripið fram í.)

Áfram er haldið:

„Með gæði, þjónustu og velferð einstaklinga að leiðarljósi ber stjórnvöldum að kaupa þjónustu á sviði fræðslu og menntunar af þeim fræðslufyrirtækjum sem neytendur þjónustunnar helst kjósa. Rekstrarform slíkra fyrirtækja getur verið með ýmsu móti en stjórnvöld setji reglur um starfsemi skóla og veiti þeim aðhald og eftirlit.“

Þetta stendur ekki í frumvörpunum, nei, en þetta er hugmyndafræði sem hæstv. menntamálaráðherra hefur talað fyrir. Hún talar ekki eins skýrt fyrir þeim hér úr þessum stóli og kannski ekki eftir að þessi frumvörp komu fram. En áður en þau komu fram var þessi hugmyndafræði eldsneytið sem hæstv. menntamálaráðherra notaði í ræður sínar um menntamál. Ég er algjörlega sannfærð um að þessi hugmyndafræði kraumar undir. Það er þessi hugmyndafræði sem á eftir að móta skólastarfið á næstu árum í framhaldsskólunum.

Ég skal lýsa því fyrir fólki hvernig ég sé fyrir mér að þetta muni gerast: Breytingarnar verða ekki á einni nóttu, þær verða jafnvel ekki á einu ári, þær munu gerast smátt og smátt. Þær munu verða með þeim hætti, eins og reyndar var tekið undir af tilteknum gestum nefndarinnar, að smám

saman og kannski fljótar en okkur grunar, verður meginreglan sú að stúdentsprófið verði þrjú ár, það verður meginreglan. Einstaka skólar eins og einhverjir sérviskuskólar sem fá haldið úti sínu fjögurra ára bekkjarkerfi eins og Menntaskólinn í Reykjavík fá kannski að halda sínu fjögurra ára námi enn um sinn en smám saman verður dregið úr fjármunum hins opinbera til þeirra skóla sem eru eitthvað að paufast við það að hafa fjögurra ára nám. (Gripið fram í.) Mjög fjölbreytt stúdentspróf, flóra stúdentsprófa verður mikil og eins og ég sagði í fyrstu ræðu minni, ég lasta það ekki, ég fagna því. En þau verða með svo fjölbreyttu sniði að það verður ómögulegt fyrir háskólana að meta þessi stúdentspróf.

Þá munu háskólarnir gera hvað? Setja á inntökupróf í auknum mæli, setja mjög strangar kröfur eins og við t.d. þekkjum í Danmörku og Noregi, mjög strangar kröfur, miklar, háar girðingar. Hvað gerist þá? Þá spretta upp þjónustufyrirtæki Samtaka verslunarinnar. Þá spretta upp fyrirtækin með ehf-ið fyrir aftan sem bjóða aðfaranám til háskólaprófs. Fjölskyldur og foreldrar framhaldsskólanema þurfa að draga upp pyngjuna til þess að borga fyrir börnin sín eins til tveggja ára nám sem verður aðfararnám að háskólanámi. Þetta er hugmyndafræði Samtaka atvinnulífsins og þetta er sú hugmyndafræði sem kraumar undir þessu frumvarpi. Þetta er markaðsvæðing menntakerfisins. Hægt og bítandi skal hún innleidd.

Menn reka hér upp stór augu en tölum saman eftir tíu ár. Ég er algerlega sannfærð um að ef Alþingi hefur ekki vit á því að segja já við þeirri tillögu sem við komum til með að bera hér upp í atkvæðagreiðslu á mánudaginn, þ.e. að þessu máli verði vísað frá, þá er sú mynd sem ég er hér búin að vera að draga upp sú mynd sem á eftir að blasa við okkur. Mér þykir það mjög miður. Það er ekki menntakerfi sem við Vinstri hreyfingin – grænt framboð viljum sjá, það er ekki menntakerfi sem við stjórnarandstaðan á Alþingi Íslendinga í dag vill sjá í nánustu framtíð.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[22:49]

Útbýting:

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., 471. mál, nál. þskj. 1100; brtt. þskj. 1101.

Fundi slitið kl. 22:50.

108. FUNDUR

mánudaginn 26. maí,
kl. 10 árdegis.

Dagskrá:

1. Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, stjfrv., 432. mál, þskj. 688, nál. 1062, 1087 og 1098, brtt. 1063 og 1099. — 2. umr.
2. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
3. Leikskólar, stjfrv., 287. mál, þskj. 321, nál. 1011, brtt. 1012 og 1071. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Grunnskólar, stjfrv., 285. mál, þskj. 319, nál. 1007, brtt. 1008, 1057 og 1070. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 320, nál. 1009 og 1061, brtt. 1010. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
6. Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, stjfrv., 288. mál, þskj. 322, nál. 1013, brtt. 1014 og 1069. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
7. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998. — 2. umr.
8. Almenn hegningarlög, stjfrv., 184. mál, þskj. 197, nál. 988 og 1080, brtt. 1047. — 2. umr.
9. Meðferð einkamála, stjfrv., 232. mál, þskj. 251, nál. 1067. — 2. umr.
10. Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, stjfrv., 577. mál, þskj. 893, nál. 1059. — 2. umr.
11. Ættleiðingar, stjfrv., 578. mál, þskj. 894, nál. 1060. — 2. umr.
12. Eftirlit með hlutum, tækni og þjónustu sem hafa hernaðarlega þýðingu, stjfrv., 628. mál, þskj. 1040. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
13. Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, stjtill., 621. mál, þskj. 995. — Fyrri umr. *Ef leyft verður.*
14. Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, stjtill., 622. mál, þskj. 996. — Fyrri umr. *Ef leyft verður.*
15. Áhafnir íslenskra fiskiskipa, varðskipa, skemmtibáta og annarra skipa, stjfrv., 634. mál, þskj. 1085. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
16. Sjúkraskrár, stjfrv., 635. mál, þskj. 1086. — 1. umr. *Ef leyft verður.*

Tilkynning um dagskrá og tilhögun þingfundar.

[10:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um klukkan hálffjögur í dag fer fram utandagskrárumræða um Sóltúnssamninginn og framkvæmd hans. Málshefjandi er hv. þm. Þuríður Backman. Heilbrigðisráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Forseti leggur til, með vísan til 4. mgr. 10. gr. þingskapa, að vikið sé frá ákvæðinu um lengd þingfunda á þessum starfsdegi þannig að fundur geti staðið þangað til umræðum um dagskrármál er lokið.

[10:03]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ef svo ólíklega vildi til að okkur tækist ekki að ljúka 16 dagskrárliðum sem liggja á borðum alþingismanna, værum við þá ekki að brjóta gegn samþykktum Alþingis ef við samþykktum nú hér við atkvæðagreiðslu að ljúka dagskránni? Ég spyr: Hvers konar rugl er þetta eiginlega? Er ekki eðlilegt að við tökum þessa umræðu og atkvæðagreiðslu eftir atvikum eftir að formenn þingflokka hafa komið saman til fundar með forseta Alþingis? Til stendur að sá fundur verði haldinn núna um hádegisbilið.

Ég legg til, hæstv. forseti, að þessari atkvæðagreiðslu verði skotið á frest þar til sá fundur hefur farið fram. Við gerum í sjálfu sér ekki athugasemd við að fram fari kvöldfundur en að hafa það með í ákvörðun eða tillögu að við ljúkum dagskránni, það er bara hreinn skopleikur.

[10:04]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegur forseti. Ég tel eðlilegt að við bíðum með þessa atkvæðagreiðslu og ræðum það í hópi þingflokksformanna hvernig dagskráin verður í dag. Til stóð að halda fund áður en þessi þingfundur hófst en þeim fundi var frestað. Ég hef enga athugasemd við það en það er alveg ljóst að stjórnarandstaðan hefur verið tilbúin til að vera hér til miðnættis síðustu daga. Við höfum þó gert mjög verulegar athugasemdir við það að fara fram yfir miðnætti og það er ekki í anda nýrra þingskapa sem við samþykktum fyrir stuttu síðan þannig að ég tel að við eigum að bíða með þessa atkvæðagreiðslu þangað til þingflokksformenn hafa hist til að fara yfir störf þingsins. Það er alveg ljóst að það er mjög mikilvægt að ná einhverju samkomulagi um hvernig þingstörfum verður háttað því að við ætlum að hætta á fimmtudaginn, þá á að fresta þessu þingi fram á haustið.

[10:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna þeirrar umræðu sem farið hefur fram er rétt að geta þess að forseti Alþingis, sá sem hér stendur, var erlendis síðari hluta síðustu viku við skyldustörf. En út af þeim orðum sem hér féllu vill forseti geta þess að hann hefur kynnt sér þær umræður sem fram fóru í síðustu viku um fundarstjórn forseta og lutu að þessu atriði, frávikum frá ákvæðum 4. mgr. 10. gr. þingskapa um reglulega þingfundartíma. Sumt sem þar var sagt vakti undrun mína satt að segja.

En málið er einfalt. Í greininni segir að reglulegir þingfundir standi ekki lengur en til kl. 8 síðdegis en þó getur forseti ákveðið að þingfundir standi til kl. 12 á miðnætti á þriðjudögum. Frá þessum tímamörkum má þó víkja, annaðhvort ef samkomulag er um það milli þingflokka eða ef þingið samþykkir það. Framkvæmdin hefur verið sú athugasemdalaust þar til í síðustu viku að forseti hefur borið upp tillögu um að vikið sé frá þessum ákvæðum og spurt hvort óskað sé atkvæðagreiðslu um tillöguna. Ýmist hefur

það verið gert og atkvæðagreiðslan þá farið fram en ef engin ósk hefur borist um það hefur forseti þá litið svo á að tillaga hans væri samþykkt án atkvæðagreiðslu eins og oft er samanber 1. mgr. 66. gr. þingskapa. Forseti hefur jafnan orðað tillögu sína svo að þingfundir gætu staðið þangað til umræðu um dagskrármál væri lokið en lengur getur þingfundur ekki staðið; ég get glatt menn með því. Það þarf hins vegar ekki að þýða að öllum dagskrármálum ljúki, aðeins að forseti er ekki bundinn af áðurgreindum ákvæðum þingskapa um fundartíma.

En vegna þeirra óska sem hér hafa komið fram er sjálfsagt að verða við því að greiða atkvæði síðar í dag um þetta. En það má ekki líða langur tími að það liggi fyrir vegna þess að hv. þingmenn verða að vita nokkuð um það hvernig þingfundi verður háttað í dag.

[10:08]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Ég get ekki látið þessum orðum hæstv. forseta ósvarað. Hér var reyndar talað eins og véfréttin í Delfí og það væri fróðlegt og eftirsóknarvert að hæstv. forseti léti okkur vita hvað það var sem honum var einkum undrunarefni í ummælum á Alþingi. Okkur í stjórnarandstöðunni var það hins vegar undrunarefni hvernig stjórn þingsins var hagað. Hér hefur verið vísað í þingskapalög af hálfu hæstv. forseta. Ég leyfi mér að vísa líka í nokkuð sem heitir heilbrigð skynsemi, að við skiljum nokkurn veginn hvað það er sem við erum að gera. Hér liggur dagskrá þingsins fyrir í 16 liðum og hæstv. forseti var að leggja það til við þingheim að hann samþykkti að við lykjum þessari dagskrá. Þannig skilur fólk þetta almennt sem hlustar á mælt mál og beitir skynsemi sinni.

En ég fagna því að hæstv. forseti ætli (Forseti hringir.) að fresta atkvæðagreiðslunni þar til fundur með þingflokksformönnum hefur farið fram.

[10:09]

Útbýting:

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, 538. mál, nál. viðskn., þskj. 1104; brtt. JBjarn, þskj. 1105.

Samkeppnislög, 384. mál, nál. viðskn., þskj. 1102; brtt. viðskn., þskj. 1103.

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 2. umr.

Stjfrv., 432. mál (opinbert eignarhald auðlinda, fyrirtækjaaðskilnaður). — Þskj. 688, nál. 1062, 1087 og 1098, brtt. 1063 og 1099.

[10:10]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti meiri hluta iðnaðarnefndar um frumvarp til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði.

Nefndin hefur fjallað mjög ítarlega um þetta mál síðan það kom inn til nefndarinnar fyrir tæplega þremur mánuðum síðan og hefur fengið til sín fjölmarga gesti og sömuleiðis fjölmargar umsagnir, 27 umsagnir auk umsagnar sem barst rétt fyrir helgi frá BSRB. Eins og áður sagði tók nefndin sér góðan tíma og fjallaði um málið á fjölda funda og bætti við fundum einu sinni í viku þegar því var við komið til þess að funda um málið utan reglulegs fundartíma.

Ég ætla gera grein fyrir nefndaráliti meiri hlutans í stórum dráttum. Frumvarpið sem hér um ræðir varðar einkum reglur um meðferð á orkuauðlindum í opinberri eigu og rekstrartilhögun orkufyrirtækja eða eins og segir í greinargerð með frumvarpinu þá er tilgangur þess að setja reglur um eignarhald auðlinda í opinberri eigu og skýra mörk samkeppnis- og sérleyfisþátta í samstarfi orkufyrirtækja. Með þessu frumvarpi er verið að skýra löggjöf á þessu sviði sem og tryggja opinbert eignarhald á auðlindum okkar Íslendinga. Því er ekki nokkur spurning að hér er um gríðarlega mikilvægt frumvarp að ræða.

Ég ætla eins og áður sagði að fara yfir helstu atriði í nefndaráliti meiri hlutans en því er aðallega skipt upp í þrjá kafla. Í fyrsta lagi fjöllum við þar um meðferð vatns- og jarðhitaréttinda í opinberri eigu en það frumvarp sem hér er til umfjöllunar ...

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingheim að gefa hljóð í salnum.)

(Gripið fram í.) Það er erfiðara að æpa yfir þingheim þó að maður sé svo sem ekki óvanur því.

Frumvarpi því sem hér er til umfjöllunar er ætlað að tryggja núverandi eignarhald ríkis og sveitarfélaga á vatns- og jarðhitaréttindum yfir tilteknum viðmiðum. Farin er sú leið að binda eignarhaldið í lög þannig að opinberum aðilum er óheimilt að framselja varanlega áðurnefndar auðlindir til annarra en ríkis, sveitarfélaga eða félaga sem alfarið eru í eigu þessara aðila og sérstaklega stofnuð til að fara með þessi réttindi. Verði frumvarp þetta að lögum munu opinberir aðilar geta veitt öðrum tímabundinn afnotarétt á auðlindum í þeirra eigu til 65 ára eða skemur.

Í störfum nefndarinnar, sem tóku talsverðan tíma, voru boðaðar breytingar frumvarpsins ræddar með hliðsjón af ákvæðum stjórnarskrár, einkum 72. og 78. gr. Fjallaði nefndin sérstaklega um réttarstöðu sveitarfélaga og orkufyrirtækja í þeirra eigu vegna takmarkana frumvarpsins á varanlegu framsali vatns- og jarðhitaréttinda. Hafa þeir sérfræðingar sem nefndin hefur ráðfært sig við almennt fallist á það álit Eiríks Tómassonar lagaprófessors, sem hann vann fyrir iðnaðarráðuneytið og vísað er til í frumvarpinu, að efni þess feli að meginstefnu í sér almenna takmörkun eignarréttar sem rúmast innan marka eignarréttarákvæðis stjórnarskrár. Í áliti Eiríks Tómassonar kemur fram og er vísað til á síðu 15 í greinargerð með frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Eins og fram kemur í athugasemd með fyrirliggjandi frumvarpsdrögum er tilgangur þeirrar takmörkunar á eignarráðum sveitarfélaga sem þar er gert ráð fyrir sá að tryggja til frambúðar aðgang íbúa sveitarfélaga og landsmanna allra að auðlindum í formi heits og kalds vatns og raforku. Hér er um að ræða takmarkaðar auðlindir sem allir þurfa að hafa aðgang að í nútímaþjóðfélagi eigi frumþörfum borgaranna að vera sinnt. Svo sem rakið hefur verið að framan hefur löggjafinn af þessum sökum haft um langa hríð meiri eða minni afskipti af meðferð og ráðstöfun sveitarfélaganna á auðlindum af þessum toga. Þegar allt það er virt sem að

framan greinir svo og að sú takmörkun sem gert er ráð fyrir mundi aðeins fela í sér bann við að ráðstafa beinum eignarrétti að tilteknum auðlindum í eigu sveitarfélaganna á varanlegan hátt án þess að þau séu svipt rétti til þess að leyfa afnot af auðlindunum til takmarkaðs tíma er það álit mitt að slík takmörkun brjóti ekki gegn 1. mgr. 72. gr. stjórnarskrár þannig að það baki ríkinu bótaskyldu.“

Virðulegi forseti. Undir þetta álit tóku í megindráttum þeir sérfræðingar sem nefndin kallaði fyrir til viðtals, þeir Sigurður Líndal lagaprófessor og Karl Axelsson.

Þess vegna telur meiri hlutinn að vafa um þetta álitamál hafi verið eytt eins og hægt er, þ.e. eins og framast er unnt miðað við það sem fram kom í viðræðum við þessa áðurnefndu lögmenn, Sigurð Líndal og Karl Axelsson.

Meiri hlutinn bendir á að Samband ísl. sveitarfélaga tók ekki efnislega afstöðu til frumvarpsins og að ekkert hefur komið fram við umfjöllun nefndarinnar sem bendir til að það bitni óeðlilega hart á einstökum sveitarfélögum eða orkufyrirtækjum í eigu þeirra ef undan er skilin umsögn forstjóra Hitaveitu Suðurnesja frá 8. apríl sl.. Á fundi nefndarinnar 21. apríl afhentu hins vegar fulltrúar stærstu eigenda þess fyrirtækis, þ.e. Hitaveitu Suðurnesja, nefndinni viðbótarumsögn þar sem lýst er yfir vilja til að laga starfsemi þess að ákvæðum frumvarpsins.

Í þeirri viðbótarumsögn kemur fram að stærstu eigendur í Hitaveitu Suðurnesja skilji að miklir þjóðhagslegir og samfélagslegir hagsmunir tengist eignarhaldi og nýtingu orkuauðlinda landsins og því sé ríkur vilji til að hafa þær áfram í samfélagslegri eigu. Þeir segja jafnframt að þó að þetta ákvæði eigi ekki við um Hitaveitu Suðurnesja hf. hafi núverandi eigendur, sem eru Reykjanesbær og Geysir Green Energy, sýnt þessu sjónarmiði fullan skilning. Svo segja þeir jafnframt að nú sé unnið að því að koma á samkomulagi um að a.m.k. Reykjanesbær eignist það land og jarðhitaréttindi sem nú er í eigu Hitaveitu Suðurnesja. Jafnframt segja þeir að æskilegt sé að leita til fleiri sveitarfélaga sem hagsmuna eiga að gæta um aðild að þessu verkefni og þannig fari land og jarðhitaréttindi Hitaveitu Suðurnesja í fulla eigu opinberra aðila. Samið verði síðan við Hitaveitu Suðurnesja um afnot. Þetta kemur fram í umsögn sem Árni Sigfússon, formaður stjórnar Hitaveitu Suðurnesja, og Ásgeir Margeirsson, varaformaður stjórnar Hitaveitu Suðurnesja, rita undir.

Ef þetta gengur eftir er alveg ljóst að frumvarpið mun ná til allra helstu orkufyrirtækja í landinu. Við mat á því hvort frumvarpið skerði ráðstöfunarrétt sveitarfélaga yfir eigum sínum og rýri þar með verðmæti eigna þeirra umfram það sem framangreind stjórnarskrárákvæði heimila telur meiri hlutinn að ekki verði litið fram hjá þeirri staðreynd að öll stærri orkufyrirtæki landsins eru í eigu íslenska ríkisins eða sveitarfélaga, að Hitaveitu Suðurnesja frátalinni. Þá er viðurkennt að löggjafinn hafi meira svigrúm til inngrips í eignarréttinn þegar hann á tilurð sína að rekja til opinberrar leyfisveitingar. Frumvarpið gerir enn fremur ráð fyrir að opinberum aðilum muni áfram verða heimilt að framselja umræddar orkuauðlindir hver til annars og að þeim verði heimil ráðstöfun þeirra tímabundið til einkaaðila, eða eins og áður sagði í 65 ár eða skemur.

Margar athugasemdir bárust til nefndarinnar við hina og þessa þætti þessa frumvarps. Ein af þeim var að viðmiðið um bann við varanlegu framsali vatnsréttinda væri miðað við 7 MW. Að fengnum athugasemdum leggur meiri hlutinn til að það viðmið verði hækkað í 10 MW. Er sú breyting gerð til samræmis við lög um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000, þar sem kveðið er á um í viðauka að önnur orkuver en jarðvarmavirkjanir eða önnur vatnsorkuver með uppsett rafafl undir 10 MW séu ekki ávallt háð mati á umhverfisáhrifum. Það er alveg ljóst að almennt eru virkjanir sem eru undir 10 MW skilgreindar sem smávirkjanir.

Til þess að gefa einhverja mynd af þessum mörkum og hvaða áhrif þau hafa, eru samkvæmt upplýsingum Orkustofnunar eingöngu tvær vatnsaflsvirkjanir í rekstri sem eru á bilinu 7–10 MW og er þar um að ræða Andakílsárvirkjun, sem er með 7,9 MW, og Mjólkárvirkjun sem er með 8,1. Næstu virkjanir þar fyrir ofan eru Sogsstöðvarnar, Ljósafossstöð, sem er 14,6 MW og Steingrímsstöð sem er 26,4 MW, sem teljast þá tvímælalaust yfir mörkum smávirkjana.

Jafnframt fjallaði nefndin — og við gerum grein fyrir því í nefndaráliti — talsvert um þennan tímabundna afnotarétt. Frumvarpið gerir ráð fyrir að ríki, sveitarfélögum og sérstökum eignarhaldsfélögum sem alfarið eru í þeirra eigu sé heimilt að veita einkaaðilum tímabundin afnot af þeim vatns- og jarðhitaréttindum sem háð eru framsalstakmörkunum til allt að 65 ára með þeim skilyrðum að úthlutun sé án mismununar og stuðli að hagkvæmri nýtingu auðlinda og fjárfestingu í mannvirkjum. Samkvæmt bráðabirgðaákvæði frumvarpsins er forsætisráðherra falið að koma á fót nefnd sem ætlað er að fjalla um fyrirkomulag leigu á vatns- og jarðhitaréttindum í eigu ríkis og gera tillögur í þeim efnum.

Við umfjöllun nefndarinnar lögðu einstök orkufyrirtæki sem og samtök þeirra ríka áherslu á að þau tækju þátt í áðurnefndu nefndarstarfi sem fjallað er um í umræddu bráðabirgðaákvæði. Þau vilja auk þess að hámarkstími afnotaréttar verði lengdur og að nánar verði útlistað hvernig fara eigi með réttindi afnotahafa fyrir og við lok afnotatímans. Það voru fjölmargir sem vildu sjá þennan tíma lengdan.

Meiri hlutinn leggur hins vegar áherslu á að nefnd forsætisráðherra sem falið verður að móta reglur um leigu vatns- og jarðhitaréttinda hafi víðtækt samráð og taki mið af þeim reglum sem nú þegar gilda um eignarráð ríkisins, t.d. í þjóðlendum og á ríkisjörðum, og einnig þeim opinberu hagsmunum sem liggja til grundvallar takmörkunum frumvarpsins á varanlegu framsali. Meiri hlutinn leggur ekki til að þessum 65 árum verði breytt heldur verði því haldið eins og segir í frumvarpinu.

Meiri hlutinn leggur til að handhafi afnotaréttar skuli að liðnum helmingi afnotatímans eiga rétt á viðræðum við leigjanda um framlengingu. Einnig leggur meiri hlutinn til þá breytingu að nefnd forsætisráðherra fjalli sérstaklega um hvernig fara eigi með endurnýjun afnotasamninga og önnur atriði er lúta að réttindum og skyldum aðila. Meiri hlutinn vekur athygli á að störf nefndarinnar eru samkvæmt frumvarpinu einskorðuð við vatns- og jarðhitaréttindi í eigu ríkisins en af því verður ráðið að sveitarfélögunum verður eftir sem áður látið eftir að móta sínar eigin reglur um ráðstöfun þeirra réttinda sem eru í þeirra eigu. Eins og sagt er í ákvæðinu er þar kveðið á um allt að 65 ár og sveitarfélögin

hafa þar með svigrúm innan þess tímaramma til þess að ráðstafa sínum eignum eins og þau kjósa.

Meiri hlutinn leggur jafnframt til að nefnd forsætisráðherra fái frest til 1. júní 2009 til að skila tillögum sínum og gerir breytingartillögu þar að lútandi. Við teljum eðlilegt að hún fái eitt ár til þess að sinna þessu stóra verkefni og finnst okkur það í raun vera lágmark.

Einn stór og veigamikill þáttur í frumvarpinu snýr að tilhögun á rekstri orkufyrirtækjanna, þ.e. að aðskilnaður verði gerður á milli sérleyfis- og samkeppnisþátta orkufyrirtækjanna. Þar er gerð krafa um að veitufyrirtækjum sem hafa einkaleyfi til starfsemi verði óheimilt að stunda samkeppnisrekstur á orkusviði. Í frumvarpinu er sömuleiðis gerð krafa um að fyrirtækjum sem hafa tekjur umfram tiltekið viðmið verði óheimilt að stunda samkeppnisrekstur á orkusviði, þ.e. framleiðslu og sölu á raforku, og verði þar af leiðandi að færa þann þátt yfir í sjálfstætt fyrirtæki. Þá er lagt til að dreifiveitur og hitaveitur skuli hafa stjórnir sem sjálfstæðar eru gagnvart samkeppnisfyrirtækjum og jafnframt að samkeppnisfyrirtækjum með árlegar tekjur umfram tiltekin viðmið verði óheimilt að stunda sérleyfisstarfsemi.

Með hliðsjón af fram komnum athugasemdum telur meiri hluti nefndarinnar rétt að taka fram að ákvæði frumvarpsins sem varða fyrirtækjaaðskilnað gera ekki kröfu um eignarréttarlegan aðskilnað. Fyrirtækjum í samkeppnisrekstri verður því heimilt að eiga hlut í dótturfélögum í sérleyfisrekstri og öfugt. Í frumvarpinu er jafnframt tekið fram að til að hægt sé að koma á lögbundnu eignarhaldi hins opinbera á sérleyfisrekstri þurfi að skilja á milli samkeppnis- og sérleyfisþátta. Til stuðnings fyrirtækjaaðskilnaði hefur enn fremur verið bent á að hann sé til þess fallinn að bæta samkeppnisskilyrði og auðvelda opinbert eftirlit.

Á fundi nefndarinnar með Samkeppniseftirlitinu kom fram að eftirlitið telur að verði þetta frumvarp að lögum sé það til þess fallið að auka samkeppni á raforkumarkaði. Á fundum nefndarinnar kom fram að sum orkufyrirtækjanna hefðu nú þegar álitið hagkvæmt að skipta starfsemi sinni upp eins og kveðið er á um í frumvarpinu og eins og krafist verður, verði þetta frumvarp að lögum. Um fyrirtækjaaðskilnað eru þó skiptar skoðanir og má þar m.a. vísa til umsagnar Samorku þar sem fram kemur að í einhverjum tilfellum geti slíkri uppskiptingu fylgt rekstrarlegt óhagræði og jafnvel aukinn kostnaður.

Fjölmargar umsagnir frá orkufyrirtækjunum voru jákvæðar og má þar m.a. nefna umsögn frá Orkuveitu Reykjavíkur í þessu sambandi. Þó má benda á að forstjóri Hitaveitu Suðurnesja kom með mjög harðorða umsögn um þennan þátt frumvarpsins sem hann taldi að gæti fylgt verulegt óhagræði. Hins vegar segir í viðbótarumsögn frá stærstu eigendum Hitaveitu Suðurnesja að þrátt fyrir augljósan kostnaðarauka sem af þessu gæti hlotist og skýrður hefur verið í erindi forstjóra Hitaveitu Suðurnesja, er tekið undir þau sjónarmið af stærstu eigendum hennar að uppskiptingin hljóti að afstýra samkeppnishindrunum. Það tel ég mikilvægt að komi líka fram við þessa umfjöllun.

Einnig hefur komið fram að hugsunin að baki þeirri tilhögun frumvarpsins að láta fyrirtækjaaðskilnað ekki taka til smærri orkufyrirtækja hafi verið sú að hlífa þeim við kostnaði og óhagræði sem því fylgdi. Af samkeppnisástæðum sé heldur ekki þörf á að hafa sömu áhyggjur af minnstu fyrirtækjunum og þeim stærri. Aðrir telja hins vegar að undanþága smærri orkufyrirtækja, byggð á tekjuviðmiðum, sé óskýr og ójafnræðisleg. Meiri hlutinn tekur undir að tekjuviðmið undanþágunnar sé óskýrt og því er lögð til breyting á þessari undanþágu.

Nefndin ræddi einnig þau ákvæði frumvarpsins sem varða lögbundið eignarhald hins opinbera á orkufyrirtækjum í sérleyfisstarfsemi og eins um aðra efnisþætti frumvarpsins sem skiptar skoðanir voru um. Fram komu sjónarmið um að ástæðulaust væri að gera kröfu um aukinn eignarhlut hins opinbera þar sem hagsmunir þess væru nægilega vel tryggðir með einföldum meiri hluta. Einnig var á það bent að með aukinni meirihlutaeign hins opinbera skapaðist hætta á að dregið yrði um of úr áhuga fjárfesta, t.d. lífeyrissjóða, á starfseminni sem fram til þessa hefur þó alls ekki verið mikill vegna strangra arðsemisviðmiða raforkulaga. Arðsemisviðmiðin tryggja það auðvitað að þeir sem koma inn í svona starfsemi eru fjárfestar sem eru með langtímafjárfestingu og þolinmótt fjármagn í huga.

Nefndinni bárust margar ábendingar um að kominn væri tími til að endurskoða lagaramma utan um starfsemi sérleyfishafa með það að leiðarljósi að tryggja hagkvæman rekstur og að fyrirtækin sjái sér hag í að byggja upp raforkukerfið. Fulltrúar iðnaðarráðuneytisins upplýstu nefndina um að verið væri að skipa nefnd til að endurskoða raforkulögin og að þessir þættir mundu þá koma til skoðunar.

Eins og áður sagði tökum við undir það að tekjuviðmiðið sé óskýrt, þ.e. miðað við tveggja milljarða undanþáguna. Með hliðsjón af þessum athugasemdum leggjum við til að annað viðmið komi sem miðast við fjölda íbúa á dreifiveitusvæði. Þar er kveðið á um að þegar þeim skilyrðum er fullnægt að færri en tíu þúsund íbúar séu á dreifiveitusvæði sé þeim heimilt að hafa í sama fyrirtæki samkeppnisrekstur og aðra sérleyfisstarfsemi svo sem hitaveitur.

Ef við skoðum orkufyrirtækin í landinu er um að ræða þrjú fyrirtæki sem falla undir þessa undanþágu en það eru Orkubú Vestfjarða þar sem eru 7.309 íbúar á dreifiveitusvæðum, Orkuveita Húsavíkur með 2.373 íbúa á dreifiveitusvæðum, og Rafveita Reyðarfjarðar sem er einungis með 600 íbúa á dreifiveitusvæðum. Þarna er því um að ræða gríðarlega litla aðila á markaði. Þegar Evrópusambandið var fjallaði um undanþágu frá aðskilnaðarkröfu — en þar er gerð krafa um bókhaldslegan aðskilnað — voru helstu rökin fyrir því að gera undanþágu frá því í tilvikum smærri orkufyrirtækja þau að umsvif smærri orkufyrirtækja á samkeppnismarkaði væru mjög óveruleg. Jafnframt að voru rökin þau að hlutfallslega lítill fjöldi viðskiptavina byggi á dreifiveitusvæðum þeirra, kostnaður vegna aðskilnaðar hefði hlutfallslega meiri áhrif á smærri orkufyrirtækin og að möguleikar fyrirtækjanna væru takmarkaðir vegna fárra starfsmanna. Það vitum við að á við, sérstaklega í tilviki Rafveitu Reyðarfjarðar. Jafnframt sé þörf á gagnsæi og hvatningu til fjárfestingar meiri á stærri kerfum. Einnig er fjallað um að tillit þurfi að taka til byggðarsjónarmiða. Það þarf ekki að taka fram að það sama á við hér og undir það tökum við í meiri hlutanum og þess vegna er þessi breyting gerð. Teljum við að þessi leið sé mun skýrari en leiðin um

tveggja milljarða tekjuviðmið vegna þess að það getur falið í sér vandamál til lengri tíma.

Við teljum að ákvæðum 2. og 6. gr. frumvarpsins sé ofaukið og leggjum því til að þau séu felld brott, að nægilegt sé að takmarka heimildir dreifiveitna og hitaveitna til að stunda aðra starfsemi eins og gert er í a-lið 5. gr. og jafnframt í 11. gr.

Þá leggur meiri hlutinn til að eignarhlutdeild hins opinbera í sérleyfishafa fari úr aukinni meirihlutaeign í einfalda meirihlutaeign. Það er m.a. gert til samræmis við 4. gr. laga um vatnsveitur sveitarfélaga, nr. 32/2004. Telur nefndin að markmiðum frumvarpsins um opinbert eignarhald verði náð með einfaldri meirihlutaeign opinberra aðila í sérleyfisstarfsemi eins og ég greindi frá hér áðan.

Að lokum vill meiri hlutinn taka fram að við umfjöllun nefndarinnar hafi svo sem kostur er verið gengið úr skugga um að ákvæði frumvarpsins um fyrirtækjaaðskilnað og lögbundna eignarhlutdeild hins opinbera í orkufyrirtækjum standist ákvæði stjórnarskrár og þá einkum þau sem varða réttarstöðu sveitarfélaga og einkaaðila. Vísar um það til sjónarmiða sem rakin voru í kaflanum hér á undan og rakin eru í kaflanum í nefndarálitinu um takmörkun á varanlegu framsali orkuauðlinda.

Að lokum vil ég nefna að á fundum nefndarinnar var nokkuð rætt um rekstur blandaðra virkjana sem um er fjallað í 3. gr. frumvarpsins. Kom þar fram að fyrirtækjaleg uppskipting þeirra sé bundin erfiðleikum. Fulltrúi Orkustofnunar tók fram að stofnunin hefði hagað eftirliti með rekstri blandaðra virkjana á grundvelli viðmiða sem samin voru í samráði við hagsmunaaðila.

Þá bárust nefndinni jafnframt umsagnir þar sem lögð var áhersla á að IV. kafli frumvarpsins yrði felldur brott og að eðlilegra væri að ákvæði hans yrðu hluti af heildstæðri löggjöf um hitaveitur. Nefndin tekur ekki undir þær röksemdir og bendir á að sömu efnisrök búi að baki kaflanum og ákvæðum frumvarpsins sem taka til dreifiveitna með þeim fyrirvara að í starfsemi hitaveitna er ekki skilið á milli framleiðslu, sölu og dreifingar með sama hætti og á raforkumarkaði.

Þá er jafnframt í lokaþætti frumvarpsins fjallað um brottfall ýmissa eldri laga á orkusviði en við í meiri hluta iðnaðarnefndar hvetjum til þess að rösklega verði gengið til verks við endurskoðun sérlaga á orkusviði eins og ráð er fyrir gert í ákvæði til bráðabirgða nr. II.

Þá leggur meiri hlutinn til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem gerðar eru á sérstöku þingskjali og ég hef gert hér í grófum dráttum grein fyrir.

Undir þetta nefndarálit rita sú sem hér stendur og er formaður nefndarinnar og framsögumaður meirihlutaálits, hv. þingmenn Kristján Þór Júlíusson, Herdís Þórðardóttir, Ragnheiður E. Árnadóttir, Björk Guðjónsdóttir og Karl V. Matthíasson.

Hv. þm. Guðni Ágústsson skrifar jafnframt undir þetta álit með fyrirvara og varðar fyrirvarinn álitaefni tengd stjórnarskrá og sjónarmið sem fram koma í umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga.

Virðulegi forseti. Ég hef nú farið yfir nefndarálit og álit meiri hluta á þessu máli og breytingartillögum og hef því lokið máli mínu að sinni.

[10:36]

Frsm. 1. minni hluta iðnn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Ég mæli fyrir áliti minni hluta iðnaðarnefndar um frumvarp til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund þá aðila sem nefndir eru í áliti meiri hlutans. Í því áliti eru einnig tilgreindir þeir aðilar sem sent hafa nefndinni umsagnir. Athugasemdir 1. minni hluta varða eignarhald á Hitaveitu Suðurnesja og framsal tímabundins afnotaréttar.

Við umfjöllun nefndarinnar hefur komið fram að helstu orkufyrirtæki landsins eru að fullu í eigu ríkis og/eða sveitarfélaga og falla þau þar af leiðandi undir framsalstakmörkun frumvarpsins á vatns- og jarðhitaréttindum að einu fyrirtæki undanskildu sem er Hitaveita Suðurnesja. Ástæður þessa má rekja til sölu ríkisins á hlut í fyrirtækinu fyrir um ári síðan og olli sá gerningur mikilli reiði meðal fólks á Suðurnesjum. Reiði fólksins var til komin af því að almenningur hefur byggt þetta glæsilega fyrirtæki upp og gert það að því sem það er í dag. Á nokkrum dögum tókst að safna undirskriftum um helmings Suðurnesjamanna sem ekki vildu einkavæða Hitaveitu Suðurnesja. 1. minni hluti leggur því til að í frumvarpið verði bætt bráðabirgðaákvæði sem á að tryggja að hlutur Geysis Green Energy í fyrirtækinu komist í hendur ríkis eða sveitarfélaga.

Í frumvarpinu er ríki og sveitarfélögum heimilað að framselja öðrum tímabundinn afnotarétt til allt að 65 ára. 1. minni hluti bendir á að 65 ár eru langur tími og á þeim tíma geta aðstæður breyst mikið samfara breyttum atvinnutækifærum og hækkandi orkuverði. Að auki verður ekki annað ráðið miðað við þær umsagnir sem nefndinni hafa borist að ástæða sé til að óttast að handhafi afnotaréttar fari nær undantekningarlaust fram á að hafa réttinn í 65 ár. Þingflokkur Frjálslynda flokksins telur 35 ára hámarksafnotatíma vera hæfilegan og leggur 1. minni hluti því til samsvarandi breytingu. 1. minni hluti telur að við nánari útfærslu væri rétt að kveða á um að aðilum væri heimilt að semja um áframhaldandi afnot þegar 10 ár væru eftir af samningstíma.

Fyrsti minni hluti leggur til að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi breytingum:

1. Við 1. gr. Í stað tölunnar „65“ í 3. efnismgr. komi: 35.

2. Við 8. gr. Í stað tölunnar „65“ í 3. efnismgr. komi: 35.

3. Við 13. gr. Í stað tölunnar „65“ í 3. efnismgr. komi: 35.

4. Við bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða er orðist svo:

Fjármálaráðherra skal að höfðu samráði við hlutaðeigandi sveitarfélög beita sér fyrir því að ríki og/eða sveitarfélög eignist hlut Geysis Green Energy í Hitaveitu Suðurnesja fyrir 1. júlí 2009.

[10:40]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hvert stefna skal í eignarhaldi og nýtingu auðlinda okkar í vatnsafli og jarðvarma. Spurningin er hvort við eigum að stefna í átt til sjálfbærrar þróunar með hagsmuni almennings að leiðarljósi eða að hámarks-

nýtingu með skammtímagróðann að markmiði.

Orku- og auðlindamálin hafa svo sannarlega verið fyrirferðarmikil hjá okkur í pólitískri umræðu undangenginna ára. Aðdragandinn að því að raforkutilskipun Evrópusambandsins var tekin í lög var til að mynda mjög umdeildur. Við vinstri græn töldum að Íslendingar ættu að sækja um undanþágu frá innleiðingunni vegna smæðar markaðarins og einangrunar, samkeppni ætti ekki heima við íslenskar aðstæður. Nú að liðnum þessum árum er ástæða til þess að spyrja hvernig til hefur tekist.

Í svari iðnaðarráðherra við fyrirspurn minni fyrir einu eða tveimur þingum og í ræðu hæstv. iðnaðarráðherra um raforkuskýrslu í vetur kom fram að 0,35% af raforkukaupendum höfðu skipt um raforkusala í árslok 2006, sem sagt það hefur algjörlega misheppnast að innleiða samkeppni á íslenska raforkumarkaðnum. Hins vegar telja menn að kerfisbreytingin ein hafi kostað 5–6 milljarða kr.

Ég tel að vonbrigði markaðsaflanna út af þessari misheppnuðu samkeppni sé önnur ástæðan fyrir því að þetta frumvarp er flutt. Hin ástæðan er einkavæðingin á 15,2% hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja í apríl 2007. Henni fylgdi mikil ásókn einkafjármagns og fjárfesta í orkulindir þjóðarinnar og fyrirtækin sem hún hefur byggt upp á orkusviði í áratugi. Þessi ásókn náði hámarki í svokölluðu REI-máli sem tókst sem betur fer að stöðva sl. haust fyrir harðfylgi fulltrúa Vinstri grænna, Svandísar Svavarsdóttur, í stjórn Orkuveitunnar.

Við þá atburði var fólki brugðið. Kallað var eftir því að slegið yrði skjaldborg um auðlindirnar og fyrirtækin, að fjármagnið fengi ekki að leggja á einu bretti undir sig orkulindir þjóðarinnar og þessi öflugu fyrirtæki sem eru í eigu almennings í landinu. En það kom líka kall úr annarri átt. Það kom kall úr ranni vonsvikinna frjálshyggjumanna sem kröfðust nýrra aðgerða til að koma á samkeppni á þessum örmarkaði hvað sem það kostar. Við þessu kalli frjálshyggjunnar brást hæstv. iðnaðarráðherra um leið og hann boðaði að hann hygðist tryggja eignarhald þjóðarinnar á orkuauðlindunum.

Hér hafa því, herra forseti, tekist á tvö andstæð öfl við mótun þessa frumvarps, tvær ólíkar pólitískar stefnur, annars vegar um félagslega eign á auðlindum og fyrirtækjum á orkusviði og hins vegar sú sem fylgir blint kenningum Adams Smiths um að markaðurinn eigi að annast almannaþjónustuna eins og reyndar öll önnur verkefni í samfélagi manna. Niðurstaðan, frumvarpið, er í takt við þetta. Hún er tvíbent, hún vísar til tveggja átta og er það í samræmi við annað það sem frá ríkisstjórninni kemur, sem ég held að réttilega hafi verið kölluð tvíhöfði í umræðum einhvers staðar í fjölmiðlum í gær.

Ég kaus, herra forseti, að draga aðeins fram þennan aðdraganda vegna þess að hann varpar í mínum huga ljósi á þá staðreynd að enda þótt yfirlýst markmið frumvarpsins sé að tryggja almannahagsmuni er þar ekki allt sem sýnist. Frumvarpið opnar gátt fyrir einkavæðingu raforkugeirans og getur að mínu viti kollvarpað eignarhaldi og rekstri á orkufyrirtækjum landsmanna með ófyrirsjáanlegum afleiðingum og miklum kostnaði fyrir almenning. Ég vek athygli á því að þó að orkuauðlindir, sem nú eru í opinberri eigu, verði áfram í opinberri eigu verði þetta frumvarp samþykkt, verður heimilt að selja öll fyrirtæki sem nú eru í sölu og vinnslu og fyrirtæki sem verða búin til til þess að annast það út úr stærstu orkufyrirtækjunum, sem sagt að selja 100% af því, það verður heimilað að selja 49% af öllum dreifiveitum og hitaveitum í landinu og það verður heimilað að selja 49% í Landsneti.

Herra forseti. Ég ætla ekki að fara ítarlega í nefndarálit mitt en vísa til þess þar sem við á. Ég kaus að láta fylgja því þrjú álit sem nefndinni bárust, frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, frá Alþýðusambandi Íslands og frá BRSB. Þetta eru í mínum huga fulltrúar almannavaldsins í landinu sem gæta breiðra hagsmuna almennings gagnvart sérhagsmunum og það er athyglisvert hvað segir í þessum álitum um stærstu málin sem eru til umfjöllunar í þessu frumvarpi.

Í greinargerð frumvarpsins er fjallað um þau álitamál sem snúa að stjórnarskrá lýðveldisins og vísað til álitsgerðar Eiríks Tómassonar þar um. Ég vík að því í nefndaráliti mínu að stjórnarskráin hafi ekki fengið að njóta vafans við umfjöllun nefndarinnar. Nokkrir umsagnaraðilar fjölluðu um það hvort álitið færi í bága við stjórnarskrána, og ég vísa til álits Landsvirkjunar og Verslunarráðsins, en veigamestu athugasemdirnar komu þó frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Í umsögn sambandsins segir m.a., með leyfi forseta:

„Sambandið leggur áherslu á að ekki verði gengið lengra en brýn nauðsyn ber til í að skerða frelsi sveitarfélaga og fyrirtækja í þeirra eigu til að ráðstafa eignarréttindum á þann hátt sem þau telja hagfelldast fyrir viðkomandi fyrirtæki og íbúa viðkomandi sveitarfélags. Um þetta vísast m.a. til 72. og 78. gr. stjórnarskrárinnar og ákvæða Evrópusáttmála um sjálfstjórn sveitarfélaga.“

Síðan segir:

„Í frumvarpinu felst mjög mikið inngrip í starfsemi orku- og veitufyrirtækja. Mjög erfitt er að sjá annað en að bótaskylda kunni að stofnast við þær skerðingar á eignarrétti sem boðaðar eru í frumvarpinu og leggst sambandið alfarið gegn því að frumvarpið verði samþykkt nema gengið hafi verið úr skugga um að frumvarpið sé í samræmi við eignarréttarákvæði stjórnarskrárinnar.“

Vegna þessara athugasemda, herra forseti, óskaði ég eftir því að nefndin réði sérfræðing til að fara betur yfir tiltekna þætti frumvarpsins en sumum þeirra voru ekki gerð skil í annars ágætri álitsgerð Eiríks Tómassonar lagaprófessors. Álitsgerðina þarf þó að skoða í því ljósi að hún var lögð fram af hálfu iðnaðarráðherra og til stuðnings frumvarpinu. Með þessari ósk er ég ekki að varpa rýrð á þá tvo ágætu lögmenn sem komu sem gestir á fund nefndarinnar og skeggræddu þar þessi atriði, þá Sigurð Líndal og Karl Axelsson hæstaréttarlögmenn. Heimsóknir gesta á fund nefndarinnar er hins vegar ekki hægt að leggja að jöfnu við unna álitsgerð. Því miður var ekki orðið við þessari ósk og ég undrast það og ég átel það, herra forseti, að þegar fram koma áleitnar spurningar sem varða stjórnarskrá lýðveldisins um það hvort frumvörp frá framkvæmdarvaldinu standist hana, eigi þingnefnd ekki annan kost en þann að styðjast við eitt stakt lögfræðiálit sem framkvæmdarvaldið sjálft hefur keypt og látið vinna.

Eftir þessa reynslu mína í nefndinni verð ég að segja að mér þótti frábært að heyra að í félags- og tryggingnefnd

væru önnur vinnubrögð uppi. Þar hefðu menn fengið lögmann til að aðstoða nefndina við endurvinnslu á lagafrumvarpi sem þar var til athugunar. Ég hlýt því, herra forseti, að álykta sem svo að það hafi verið hrein meinbægni sem réði afstöðu hv. iðnaðarnefndar varðandi það að kaupa nýtt álit en ekki skortur á heimildum eða skortur á fjármagni eins og borið var við.

Ég vil að þessu búnu víkja að afstöðu okkar til frumvarpsins, breytingartillögum Vinstri grænna, og afstöðu okkar til breytingartillagna meiri hlutans og fulltrúa Frjálslynda flokksins. Í lok nefndarálits míns á bls. 8 er lýst stuðningi við það markmið frumvarpsins að treysta eignarhald ríkis og sveitarfélaga á orkuauðlindum sem þegar eru í almannaeign um leið og við teljum að unnt sé að ganga lengra. Jafnframt er lýst andstöðu við fyrirhugaða uppskiptingu fyrirtækja á orkusviði og andstöðu við sölu á hlutum úr Landsneti. Af þessu leiðir að við leggjum fram nokkrar breytingartillögur á þskj. 1099 og þar sem hér er um bandorm að ræða er þetta allflókið breytingartillöguplagg sem ég ætla ekki að reyna að lesa að þessu sinni. Breytingartillögurnar eru fólgnar í þessu, herra forseti:

Í fyrsta lagi að frumvarpið taki ekki aðeins til auðlinda í hreinni opinberri eigu heldur líka til eina fyrirtækisins sem er í blandaðri eign sveitarfélaga og einkaaðila, þ.e. til Hitaveitu Suðurnesja. Það er hægt með því að fella niður orðið „alfarið“ þar sem við á.

Í öðru lagi að fallið verði frá öllum kröfum um fyrirtækjalegan aðskilnað raforkufyrirtækja og hitaveitna.

Í þriðja lagi að Landsnet verði áfram í opinberri eigu.

Í fjórða lagi eru smærri tillögur, veigaminni tillögu vil ég segja, m.a. um að bráðabirgðaákvæði XII verði fellt niður, um endurskoðun og hlutafélagavæðingu orkufyrirtækjanna sem nú eru sérlög um, og enn fremur að í 1. gr. verði gætt hagsmuna bæði eiganda auðlindarinnar og leigjanda. Sú tillaga gengur reyndar lengra en tillaga meiri hlutans við þá grein.

Ég vil víkja, herra forseti, að afstöðu okkar til breytingartillagna meiri hlutans. Við munum greiða atkvæði gegn tillögunni um að breyta ákvæði um eignarhald opinberra aðila í sérstökum sérleyfisfyrirtækjum þannig að það skuli vera 51% í stað 2/3 hluta, að það skuli vera einfaldur meiri hluti í stað aukins meiri hluta. Ef svo ólíklega vill til að tillaga okkar um að falla frá fyrirtækjalegum aðskilnaði verður felld, en ég vona auðvitað, herra forseti, að hún verði samþykkt vegna þess að þessi krafa er gríðarlega íþyngjandi fyrir fyrirtækin og kostnaðurinn mun lenda á almenningi í landinu. Þar er líka mun lengra gengið en kröfur Evrópusambandsins standa til og ég vísa til álitsgerða Alþýðusambands Íslands og Sambands íslenskra sveitarfélaga hvað þetta varðar.

Í öðru lagi hvað varðar breytingu meiri hlutans um að undanskilja veitur frá uppskiptingu ef á dreifiveitusvæði þeirra búa 10 þúsund manns eða færri í stað þess að miða við 2 milljarða kr. tekjumark, þá verð ég að segja að sú tillaga verður auðvitað óþörf þegar búið er að samþykkja tillögu okkar um að hætta við þessa vitleysu að skipta upp þessum fyrirtækjum með ærnum kostnaði, en eins og fram kemur í nefndaráliti mínu tel ég mjög mikilvægt, ef farið verður út á þá óskynsamlegu braut, að veikustu og minnstu fyrirtækjunum verði þá a.m.k. hlíft við þeim kostnaði.

Í þriðja lagi — ég er enn að fjalla um breytingartillögur meiri hlutans — er orðalagsbreyting meiri hlutans vegna endurnýjunar afnotasamnings einhliða í þágu leigjandans og gengur því ekki nógu langt að okkar mati.

Hvað varðar tillögu fulltrúa frjálslyndra um að ríkið leysi eignarhluta einkaaðila í Hitaveitu Suðurnesja til sín þá er það tillaga svipuð þeirri sem við vinstri græn höfum flutt áður annaðhvort við fjárlagagerð eða fjáraukalög fyrr í vetur og við munum styðja hana. Fulltrúi frjálslyndra leggur einnig til að leigutími auðlindanna sem samkvæmt frumvarpinu verður að hámarki 65 ár verði styttur niður í 35 ár og finnst mér það líka skynsamleg tillaga, ekki síst eftir að búið er að setja inn í greinina ákvæði um gagnkvæma endurnýjun samnings.

Ég vek athygli þingheims á athyglisverðri umsögn frá Hollvinum Hitaveitu Suðurnesja en það eru aðilar sem söfnuðu undirskriftum um að verja hitaveituna gegn ásókn fjárfesta í fyrra og hv. þm. Grétar Mar Jónsson rakti hér áðan. Meginniðurstaðan í áliti Hollvina Hitaveitu Suðurnesja er einmitt að kröfur frumvarpsins um fyrirtækjalegan aðskilnað muni leiða til þess að Hitaveita Suðurnesja kalli eftir gjaldskrárhækkun og þar af leiðandi muni frumvarpið valda kostnaðarauka fyrir íbúa á Suðurnesjum. Síðan segir í áliti Hollvina Hitaveitu Suðurnesja, með leyfi forseta:

„Rétt væri að ríkið keypti aftur sinn hlut af einkaaðilum þannig að auðlindirnar færu beint í 100% eigu opinberra aðila eins og aðrar orkuauðlindir.“

Þetta er, herra forseti, einmitt markmiðið með tillögum okkar vinstri grænna um Hitaveitu Suðurnesja og ætla ég nú að víkja sérstaklega að því.

Eins og fram hefur komið styðjum við markmið frumvarpsins um að auðlindir í almannaeigu verði í 100% eigu þeirra áfram en við teljum mögulegt að láta þetta ákvæði líka ná til Hitaveitu Suðurnesja. Þegar lögfræðiálit Eiríks Tómassonar vefengdi rétt löggjafans til þess að láta frumvarpið ná til Hitaveitu Suðurnesja hófst undanhald ráðherrans frá boðuðum markmiðum og frumvarpið eins og hér hefur komið fram, gerir einmitt ráð fyrir að Hitaveita Suðurnesja, sem að vissu marki er upplýst að hafi verið ein af ástæðunum fyrir því að frumvarpið var samið, sé undanþegin banni við varanlegu framsali auðlindanna.

Það hefur hins vegar verið bent á það, herra forseti, að samhliða því að setja í lög almenn fyrirmæli hefði mátt semja við Hitaveitu Suðurnesja um að fyrirtækið félli undir lögin af því að þetta er eina fyrirtækið sem þannig háttar um að það er í sameign sveitarfélaga og einkaaðila. Stjórnarformaður og varaformaður stjórnar Hitaveitu Suðurnesja lýstu því reyndar yfir í bréfi til iðnaðarnefndar og komu á fund nefndarinnar að starfsemi fyrirtækisins yrði færð til samræmis við ákvæði laganna, þ.e. að auðlindirnar verði alfarið í eigu sveitarfélaga en einkaaðilar muni sinna og eiga aðra rekstrarþætti. Þar með gafst færi á að breyta þessu frumvarpi og láta takmarkanir á framsali auðlinda í vatnsafli og jarðvarma vera altækar eins og mér virtist ráðherra upphaflega gera ráð fyrir. Ég vil leyfa mér að vísa í álit meiri hluta iðnaðarnefndar þessari tillögu minni til stuðnings en þar segir, með leyfi forseta, þegar rakið er hvernig fulltrúar stærstu eigenda Hitaveitu Suðurnesja komu á fund

nefndarinnar 21. apríl sl. og skiluðu viðbótarumsögn þar sem lýst var vilja til að laga starfsemi þess að ákvæðum frumvarpsins:

„Ef það gengur eftir er ljóst að frumvarpið mun ná til helstu orkufyrirtækja landsins.“

Ég tel, herra forseti, rétt að taka af allan vafa um það í lagatextanum sjálfum, ekki bara að bíða og heldur ganga frá samningum við Hitaveitu Suðurnesja um þetta og láta lagatextann taka af allan vafa. Til þess er breytingartillaga okkar þar sem niður falli orðið „alfarið“ flutt.

Ég vil víkja sérstaklega að Sambandi íslenskra sveitarfélaga og aðkomu þess að þessu máli. Í störfum nefndarinnar kom nefnilega fram að ekkert samráð var haft við vinnslu þessa máls við Samband íslenskra sveitarfélaga. (Gripið fram í.) Það er tóm vitleysa, segir hæstv. iðnaðarráðherra, en á fundum nefndarinnar kom ítrekað fram að sambandinu var kynnt fullbúið frumvarp í janúar eða febrúar á þessu ári, rétt áður en það var lagt fyrir Alþingi. Þetta tel ég mjög ámælisvert vegna þess, herra forseti, að sveitarfélögin eiga nær öll orkufyrirtæki og hitaveitur í landinu ef undan eru skilin Landsvirkjun, Orkubú Vestfjarða og Rarik sem eru alfarið í eigu ríkisins. Ég vil leyfa mér að nefna þessi öflugu fyrirtæki sem sveitarfélögin í landinu eiga. (Gripið fram í.) Það er Orkuveita Reykjavíkur, Norðurorka, Orkuveita Húsavíkur, Rafveita Reyðarfjarðar, 68% hlutur í Hitaveitu Suðurnesja og allar aðrar hitaveitur í landinu sem eru yfir 20 talsins.

Á undanförnum árum hafa sveitarfélögin hagrætt verulega í rekstri sínum og náð miklum fjárhagslegum ávinningi, m.a. með því að reka alla veitustarfsemi sína í einu fyrirtæki. Nú, herra forseti, skal sveitarfélögum hins vegar gert að skipta a.m.k. stærstu fyrirtækjunum sínum upp aftur og það er ljóst að mikið fjárhagslegt óhagræði getur af þessu leitt og ekki síst fyrir smærri sveitarfélögin eins og hér er rakið. Meiri hlutinn er að reyna að setja undir þann leka og það verður að segjast að það er betra en ekki. En í áliti og breytingartillögum meiri hlutans er í litlu sem engu komið til móts við mótmæli fulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga og ég ítreka að það var heldur ekki hlustað á varnaðarorð sambandsins um mögulega skerðingu á sjálfsákvörðunarrétti sveitarfélaga samkvæmt stjórnarskránni.

Í áliti meiri hlutans er þvert á móti, herra forseti, gert lítið úr áliti Sambands íslenskra sveitarfélaga og þar segir, með leyfi forseta: „… Samband íslenskra sveitarfélaga tók ekki efnislega afstöðu til frumvarpsins …“ Og þar er vísað til álits sem fylgir með nefndaráliti mínu.

Ég tel rétt, herra forseti, að upplýsa þá sem ekki vita — sem betur fer eru mjög margir í þingheimi sem vita nákvæmlega hvernig þessi mál eru venjulega unnin hjá stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga — að ekki er venja að leggja álit fyrir stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga áður en þau eru send til Alþingis. Venjan er sú að starfsmenn sambandsins taka saman álitið og senda það. Þetta mál sem hér um ræðir mun vera annað tveggja sem í vetur hefur verið fjallað um sérstaklega í stjórn sambandsins og það ræðst væntanlega af því hversu hápólitískt og stórt mál þetta er. Venjulega eru álitin unnin af starfsmönnum sambandsins og kynnt stjórn eftir að þau eru send út.

Hvað varðar það álit sem hér liggur fyrir og er að finna í nefndaráliti mínu og meiri hlutinn telur ekki vera álit frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga, þá vil ég taka það fram og hef til þess leyfi að álitið var tekið saman eftir umræður á stjórnarfundi og kynnt öllum stjórnarmönnum áður en það var sent hv. iðnaðarnefnd.

Herra forseti. Það er dapurlegt en táknrænt því miður að meiri hlutinn skuli ekki treysta sér til að styðjast við og hlusta á, hvað þá að fara eftir áliti sveitarfélaganna í landinu. Þess í stað er vísað mjög til álita forstjóranna í orkufyrirtækjunum og við þekkjum það af REI-málinu sérstaklega í Reykjavík að það getur verið himinn og haf á milli álits kjörinna borgarfulltrúa í Reykjavík annars vegar og svo hinna sem eru forstjórar í viðkomandi fyrirtækjum, hvort sem þau heita Orkuveita Reykjavíkur eða REI, eða þá samtaka slíkra fyrirtækja eins og Samorku. Spurningin er: Á hvern vill Alþingi hlusta? Á fulltrúa eigendanna, þ.e. Samband íslenskra sveitarfélaga, eða fulltrúa þeirra sem eru ráðnir til að stjórna tilteknum fyrirtækjum fyrir sveitarfélögin og hafa um það samtök sín í milli, Samorku sem ég nefndi? Það er alveg dagljóst, herra forseti, að hagsmunir einstakra fyrirtækja eins og Orkuveitu Reykjavíkur þurfa alls ekki að fara saman við hagsmuni sveitarfélagsins eða sveitarfélaganna sem hana eiga sem slíka. Hagsmunir sveitarfélagsins eru í rauninni miklum mun víðtækari og þeir byggja á allt öðrum og félagslegum grunni. Hér er spurningin um það hvort eyrun eru lögð við markaðnum og debet og kredit á honum eða hvort hagsmunir almennings í landinu, íbúa og raunverulegra eigenda fyrirtækjanna eru lagðir til grundvallar og viðhaft breitt hagsmunamat.

Herra forseti. Nú fær meiri hlutinn annað tækifæri því stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga ályktaði á fundi sínum sl. föstudag og sendi hv. iðnaðarnefnd bréf, dagsett 23. maí, þar sem kemur fram að stjórnin leggi til þá breytingu að 4. gr. frumvarpsins sem fjallar um breytingu á eignarhaldi á Landsneti hf. falli brott úr frumvarpinu. Síðan segir, með leyfi forseta:

„Landsnetið er vegakerfi orkunnar. Stjórnin telur afar brýnt að fyrirtækið verði áfram alfarið í opinberri eigu.“

Það er athyglisvert, herra forseti, að þennan stjórnarfund Sambands íslenskra sveitarfélaga þar sem þetta var samþykkt einróma sátu fimm sjálfstæðismenn, þrír fulltrúar Samfylkingarinnar, tveir fulltrúar Vinstri grænna og (**Gripið fram í:** Samhljóða.) (Gripið fram í.) einn fulltrúi framsóknarmanna. Samhljóða, já, herra forseti? Ég sé nú ekki muninn á því, hv. frammíkallendur. En í þessum hópi eru sjálfstæðismennirnir Halldór Halldórsson, Sigrún Björk Jakobsdóttir, Hanna Birna Kristjánsdóttir, Gunnar Einarsson, Sigurður Valur Ásbjarnarson, samfylkingarmennirnir Lúðvík Geirsson, Dagur B. Eggertsson og Smári Geirsson. Nú verður athyglisvert að vita hvort meiri hlutinn í iðnaðarnefnd muni hlusta á þessa flokksfélaga sína sem þarna eru, átta manns í stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga, með ákalli um það að verja a.m.k. Landsnet gegn þeirri einkavæðingu sem hér stefnir í.

Þá er ég, herra forseti, komin að Landsneti þar sem fjallað er um í 4. gr. frumvarpsins. Ekki hafa önnur rök heyrst fyrir þeirri tillögu að selja fyrst einn þriðja og nú 49% úr Landsneti önnur en þau að eðlilegt sé að hið sama gildi um dreifiveitur og flutningsfyrirtæki. Þetta er rangt, herra for-

seti, þetta er alrangt. (Gripið fram í.) Í raforkutilskipun Evrópusambandsins er einmitt gerður mjög skýr greinarmunur á skyldum flutningsfyrirtækisins annars vegar og dreifiveitum hins vegar. Þess vegna er m.a. veitt undanþága í raforkutilskipuninni um fyrirtækjalegan aðskilnað dreifiveitna ef tengdir notendur eru 100 þúsund eða færri. Það er enga slíka undanþágu unnt að fá varðandi flutningsfyrirtæki. Ég tel að það sé samfélaginu mjög mikilvægt að flutningsmannvirkin og kerfisstjórnin sé í hreinni almannaeigu, enda er um eins konar grunnnet eða vegakerfi raforkuflutninganna að ræða og það er mikið öryggismál hvernig staðið verður að viðhaldi og frekari uppbyggingu þess. Ég bendi á að flutningskerfin á Norðurlöndum annars staðar en í Finnlandi eru öll alfarið í eigu ríkisins, ýmist sem opinbert hlutafélag í Danmörku eða ríkisfyrirtæki eins og í Noregi og Svíþjóð. Við teljum sérstaklega varasamt, herra forseti, að opna á þátttöku einkaaðila í þessum rekstri vegna þess að tengdir hafa verið slíkum aðgerðum bæði kostnaðarauki og alvarlegir atburðir í öðrum löndum, svo sem eins og lestarslysin í Bretlandi og rafmagnsleysið í Kaliforníu.

Ég vísa einnig í greinargerðinni til bráðabirgðaákvæðis XII í raforkulögunum þar sem kveðið er á um endurskoðun á þessum lögum. Ég tel að óeðlilegt sé að ljúka með þessu frumvarpi endurskoðun á eignarhaldsákvæði laganna rétt áður en nefnd sem um endurskoðunina fjallar kemur saman. Ég tel mikilvægt að 4. gr. falli brott og Landsnet verði áfram í eigu opinberra aðila. Það er reyndar skoðun mín að ríkið eigi að leysa hlut raforkuframleiðendanna í fyrirtækinu til sín til að koma í veg fyrir óeðlileg hagsmunatengsl. Ég mun, herra forseti, óska eftir því í ljósi ályktunar sambandsins að málinu verði vísað aftur til nefndar milli 2. og 3. umr. og á fund nefndarinnar komi þá fulltrúar frá Landsneti og eigendum fyrirtækisins.

Herra forseti. Þegar opnað er á allt að 49% hlut einkaaðila á fyrirtækjum sem hingað til hafa verið í samfélagslegri eigu eru stigin afdrifarík skref í átt til einkavæðingar. Ég hef rakið að ekki eru haldbær rök málinu til stuðnings og engin knýjandi þörf er að baki þessum breytingum. Við höfum gengið mun lengra en Evrópukröfurnar gera. Tekist er á um grundvallaratriði, um sérhagsmuni fjármagnseigenda annars vegar og almannahagsmuni hins vegar. Framleiðsla og dreifing raforku, hitaveitu og neysluvatns til almennings er hluti af almannaþjónustunni í nútímasamfélagi og um hana viljum við vinstri græn standa vörð. Ég tel fráleitt að þvinga framleiðslu og nýtingu þessara gæða inn í samkeppnisumhverfi sem er sérsniðið fyrir meginland Evrópu með samtengdum mörkuðum sem þjóna milljónum manna. Vatn og rafmagn lýtur að mestu leyti náttúrufræðilegri einokun þannig að hugmyndafræði frjálshyggjunnar um samkeppni, framboð og eftirspurn á ekki við í þessum efnum.

Raforkufyrirtækin og ekki síður hitaveiturnar okkar mala samfélaginu gull. Við búum við einna ódýrustu raforkuna í Evrópu, gerðum það í það minnsta þegar raforkutilskipunin var tekin upp en þá voru einungis Grikkir með lægra raforkuverð til almennings heldur en við í gervallri Evrópu. Það kann að hafa breyst eftir 5–6 milljarða reikninginn sem þjóðinni var sendur vegna kerfisbreytingarinnar 2003. Hitaveiturnar okkar — viðbragðið við síðustu olíukreppu, þetta metnaðarfulla átak sem sveitarfélögin í landinu stóðu fyrir og lenti vissulega á íbúum þeirra þar sem menn urðu að fresta framkvæmdum til að byggja upp hitaveiturnar, m.a. framkvæmdum við byggingu íþróttamannvirkja og skóla — spara þjóðarbúinu nú milljarða í innfluttu eldsneyti og til þess er vísað í greinargerð minni.

Herra forseti. Þetta eru mjög mikilvæg gæði sem um er að ræða. Ég tel til hreinnar óþurftar að hefja með frumvarpinu einkavæðingu á þeim gæðum eins og hér er stefnt að með partasölu, herra forseti. Ég átta mig á því, og ég vona að fleiri geri það, að ríkisstjórnin þorði ekki og þorir ekki að koma fram með frumvarp um heildareinkavæðingu á þessum fyrirtækjum heldur er stefnt að því að skipta þeim í tvennt, opna fyrir sölu á 100% hlut í öllum sölu- og vinnslufyrirtækjum í stærstu fyrirtækjunum, þetta eru fyrirtæki eins og Fallorka og Orkusalan annars vegar og svo hins vegar 49% hlut, selja hann í dreifiveitunum sem eru í sérleyfissamkeppni, að ekki sé talað um þá ætlun að selja Landsnet. Þess vegna, herra forseti, tel ég að þó að markmið frumvarpsins séu góð og við styðjum að hafa auðlindir áfram í opinberri eigu þá verður að breyta frumvarpinu.

[11:11]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessa yfirferð. Ég tel álitið sem hún lagði fram vandað og frá sjónarhóli hennar ákaflega gott. Ég er ósammála mörgum hlutum þar þó. En ég vil líka þakka henni fyrir þann stuðning sem kemur fram í máli hennar sem talsmanns Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við eitt af meginatriðum frumvarpsins.

Hv. þingmaður talar um að stjórnarskráin hafi ekki verið látin njóta vafans. Eigi að síður kvartar hún undan því eftir að fyrir liggur að þrír lagaspekingar taka undir að ekki hefði verið hægt að láta þessi lög ná til Hitaveitu Suðurnesja nema brjóta stjórnarskrána. Hún kvartar undan því. Með öðrum orðum, þegar hentar henni að láta stjórnarskrána ekki njóta vafans þá fer hún þá leið.

Hv. þingmaður velti því fyrir sér hvort ekki hefði verið hægt að gera samning við Hitaveitu Suðurnesja og segir í nefndaráliti að ráðherrann eða stjórnvöld hafi ekkert gert til þess. Nú ætla ég að rifja upp fyrir hv. þingmanni að það kom álit, eina álitið frá stóru orkufyrirtæki sem var neikvætt gagnvart frumvarpinu. Viku síðar kom annað álit. Af hverju heldur hv. þingmaður að það hafi komið? Hún má spyrja mig hvort ég hafi átt fundi með því fólki og ég skal svara henni ærlega um það.

[11:12]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég geri mér alveg grein fyrir að það fer eitthvað fram sem venjulegum stjórnarandstöðuþingmönnum er hulið í störfum stjórnarmeirihlutans. Það var einfaldlega ekki upplýst í nefndinni að ráðherrann eða ráðuneytið stæðu í viðræðum við Hitaveitu Suðurnesja um þetta mál og komu þó á fund nefndarinnar fulltrúar stærstu eigendanna og forstjóri fyrirtækisins. Ég tel, og það kom skýrt

fram hjá Karli Axelssyni á fundum nefndarinnar, að það væri leið til að láta þetta frumvarp ná til allra aðila, líka Hitaveitu Suðurnesja. Ég tel að eftir þessi orð ráðherrans — og nú vil ég spyrja hvort hann hafi um það rætt við Hitaveitu Suðurnesja og hvort hann er þá ekki tilbúinn til þess þegar málið verður tekið aftur inn í nefnd milli 2. og 3. umr. að það verði skoðað að breyta frumvarpinu með tilliti til þess.

[11:13]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Eitt það allra merkilegasta sem gerst hefur í gangi þessa máls er sú staðreynd að fyrirtækið Hitaveita Suðurnesja sem áður féll utan við verksvið þessara laga hefur núna að eigin hvötum af sjálfsdáðum lýst því yfir við iðnaðarnefnd Alþingis að fyrirtækið hyggist laga sig að lögunum ef frumvarpið verður samþykkt. Þannig liggur það alveg fyrir, bæði munnlega og skriflega, að bæjarstjórinn og meiri hluti bæjarstjórnar í Reykjanesbyggð hyggst haga málum þannig að bærinn kaupi þær landareignir þar sem vatnsréttindin sem um ræðir eru í. Með öðrum orðum, búa svo um hnútana að auðlindirnar verði alfarið í eign sveitarfélagsins. Það er árangur af þessu frumvarpi.

Hv. þingmaður spyr mig hvort ég hafi átt viðræður við forustumenn í því sveitarfélagi. Svarið er já. Ég vek eftirtekt hennar á því eins og ég gerði áðan að neikvæð umsögn kom frá Hitaveitu Suðurnesja en ég átti viðræður við þessa ágætu forustumenn. Hv. þingmaður hefur fyrir framan sig niðurstöðuna af þeim samtölum.

[11:14]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég virði það við hæstv. iðnaðarráðherra að hann hafi reynt að fá Hitaveitu Suðurnesja til að fella sig að ákvæðum frumvarpsins að því er varðar bann við framsali til varanlegs tíma. En ég hlýt að ítreka ósk mína um að það verði skrifað inn í frumvarpið að gengið verði frá þeim málum þannig að frumvarpið sjálft, að lögin sem slík taki af allan vafa í þessu efni.

[11:15]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það kemur ekki á óvart að skoðanir séu skiptar um frumvarpið. Hér er náttúrlega um gríðarlega mikilvægt mál að ræða þar sem sjónarmiðin eru mörg. Ég býst við því að þetta sé eitt almikilvægasta mál sem við þingmenn munum takast á við á næstunni.

Þó eru nokkur atriði í ræðu hv. þingmanns sem ég átta mig ekki á. Ég skil ekki hvað hv. þm. Álfheiður Ingadóttir er að fara þegar hún segir að samkeppnin sé ekki fyrir hendi og að hún leggist gegn því að við stígum skref í þá átt að auka hana. Mig langar til að fá svar hv. þingmanns við því hvort hún sé þar með á móti því — hún viðurkennir að samkeppnin sé ekki næg á almenna markaðnum, er hún þá mótfallin því að við grípum til aðgerða til að auka hana? Ef hún reynist vera á móti því hvað leggur hún þá til í því? Hvað vill hún gera til þess að auka þessa samkeppni á almenna markaðnum? — það hlýtur þá að vera einhver tilgangur í að gera það. Ég skildi hana að vissu leyti á þann veg að hún væri bara hreinlega á (Forseti hringir.) móti raforkulögunum sem liggja fyrir. Er það réttur skilningur?

[11:16]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Vinstri græn eru ekki á móti rafmagni, hv. þingmaður, og telja að það sé til ýmissa hluta nytsamlegt, og þess vegna eru þingmenn Vinstri grænna ekki á móti raforkulögunum.

Mig langar til að svara þessu atriði hvað varðar samkeppnina á þeim örstutta tíma sem ég hef. Ég vil leyfa mér að vísa til álits Alþýðusambands Íslands hvað þetta varðar. Það er staðreynd að væntingar þeirra sem héldu að samkeppnin mundi halda innreið sína og lækka raforkuverð til neytenda hafa einfaldlega ekki gengið eftir. 0,35% skipti á raforkusala er ekki mjög mikill árangur, hv. þingmaður, ekki í þeim efnum. Og það sem meira er: Verðið hefur ekki lækkað, verðið hefur hækkað. Ég hef ekki tök á því að lesa hér álit Alþýðusambands Íslands en ég geri það kannski (Forseti hringir.) síðar í dag.

[11:17]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Nei, ég bjóst nú ekki við því að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir væri á móti rafmagni. Það væri nú þokkalegt ef svo væri. Ég átta mig hins vegar ekki á því hver sjónarmiðin eru í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði hvað varðar þessi blessuð raforkulög. Ég get ekki betur heyrt en töluverður sjónarmunur sé milli formannsins og hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur. Það er náttúrlega allt í lagi þegar Vinstri græn eru annars vegar en það er alveg bannað í öðrum flokkum að menn hafi ólík sjónarmið.

Ég vil spyrja hv. þingmann að því, af því mér finnst pínulítið verið að daðra við hlutina úr ólíkum áttum — hv. þingmaður lítur annars vegar svo á að frumvarpið sé sérstaklega að hygla orkufyrirtækjunum en er síðan á móti fyrirtækjaaðskilnaði sem er sérstaklega fyrir neytendur. Ég átta mig þess vegna ekki almennilega á því hvað þar er á ferðinni. Ég mundi gjarnan vilja fá skýringar á því hvort hún sé virkilega á þeirri skoðun að þau sjónarmið sem eru uppi í því frumvarpi séu ekki til þess fallin að auka samkeppnina, sem hún hlýtur að vera sammála mér um að þurfi að gera.

[11:19]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil gera orð Alþýðusambands Íslands að mínum. Í áliti þess segir, með leyfi forseta:

„Aðstæður hér á landi eru aftur á móti með þeim hætti að óljóst er hvort hægt sé að tryggja samkeppni á orkumarkaði. Markaðurinn er lítill, fáir framleiðendur og eitt fyrirtæki hefur markaðsráðandi stöðu og stýrir því markaðnum. Kaupendur eru aftur á móti margir, sundurleitur hópur, flestir litlir og hafa því óveruleg áhrif á markaðinn.

Alþýðusambandið hefur því efasemdir um að hægt verði

að tryggja samkeppni á orkumarkaði. Til þess að hún verði tryggð þarf að fara út í viðameiri aðgerðir en þær sem lýst er í frumvarpinu. Þær aðgerðir gætu reynst kostnaðarsamar og á endanum eru það heimilin og fyrirtækin í landinu sem borga þær.“

Í þessu er kjarni málsins fólginn. Nú höfum við ekki bara tillögurnar og hugmyndafræðina um það að samkeppnin eigi að lækka raforkuverð og gera allt betra í lífinu í þessum efnum, við höfum líka reynsluna. Hvað segir reynslan okkur? Ef einhver samkeppni hefur komist á á þessum markaði hefur hún ekki orðið til þess (Forseti hringir.) að lækka verðið, herra forseti.

[11:20]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að koma inn á einn þátt í ræðu hv. þingmanns og það eru fullyrðingar hennar um að með frumvarpinu sé verið að heimila sölu á 49% hlut í Landsneti. Það er einfaldlega rangt. Ekki er verið að opna fyrir neitt eignarhald á Landsneti í frumvarpinu. Samkvæmt gildandi lögum mega tiltekin fyrirtæki eiga hluti í Landsneti, þ.e. fyrirtæki sem áttu flutningsvirki þegar gildandi raforkulög komu til framkvæmda.

Eftir að Hitaveita Suðurnesja seldi sín virki til Landsnets eru eigendur þess, Landsvirkjun, Rarik og Orkubú Vestfjarða, öll í 100% eigu ríkisins og Orkuveita Reykjavíkur er í 100% eigu sveitarfélaga. Því verður eignarhaldi Landsnets ekki breytt nema með lögum. Því til viðbótar gilda sérlög um öll framangreind fyrirtæki og því þarf alltaf atbeina Alþingis ef gera á einhverjar breytingar á eignarhaldi Landsnets. Það stendur hins vegar ekki til. Hæstv. iðnaðarráðherra hefur lýst þeirri skoðun sinni hér á Alþingi (Forseti hringir.) að Landsnet eigi að vera í opinberri eigu.

[11:21]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Í samantekt nefndarritara um athugasemdir sem bárust um þetta efni og um álit ráðuneytisins á því kemur fram að áskilnaðurinn í 4. gr. um eignarhaldið á flutningsfyrirtækinu, sem er Landsnet, sé víðtækari en bráðabirgðaákvæði XII í raforkulögunum. Hvað þýðir það, herra forseti? Það þýðir að á meðan að eigendurnir, sem nú eru Orkuveita Reykjavíkur, Landsvirkjun og Rarik, eru 100% í eigu opinberra aðila — sem sagt fram til 1. júní á næsta ári, ef þeir verða ekki búnir að skipta sér upp og selja hluti — er hægt að selja 49% af fyrirtækinu.

Samkvæmt því sem nefndinni hefur verið kynnt er ljóst — og ef menn ætla að koma á síðustu stundu, herra forseti, og segja að bráðabirgðaákvæði í raforkulögunum gangi lengra en þetta eru menn að (Forseti hringir.) reyna að skipta um hest í miðri á. Kannski er það bara gott. En þá þarf að breyta ákvæðinu í 4. gr.

[11:22]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir veit það jafn vel og ég að þegar Landsnet var stofnað voru, eins og fram kom í máli mínu áðan, eigendur þess þau fyrirtæki sem áttu flutningsvirki þegar gildandi raforkulög komu til framkvæmda. Það eru þau fyrirtæki sem ég nefndi hér áðan. Um öll þau fyrirtæki gilda síðan sérlög þar sem sérstaklega er fjallað um þetta.

Hv. þingmaður dregur fram þætti og málar upp sem eru einfaldlega rangir. Það stendur ekki til að opna, og þessi leið mun ekki gera það, neitt fyrir eignarhald á Landsneti.

Að auki má nefna að kveðið er á um það í bráðabirgðaákvæðum með raforkulögunum að endurskoða eigi raforkulögin fyrir árið 2010. Að mínu viti bendir ekkert til þess að þessu verði heldur breytt í þeirri endurskoðun miðað við orð hæstv. iðnaðarráðherra og skoðun sem hann hefur lýst á eignarhaldinu í Landsneti. Ég bið hv. þingmann að halda þessu til haga og fara rétt með. Ég fullyrði það hér með að þetta er (Forseti hringir.) á misskilningi byggt vegna þess að um (Forseti hringir.) þessi tilfelli gilda einnig sérlög.

[11:24]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. 4. gr. frumvarpsins sem við ræðum hljóðar svo:

„Við 1. mgr. 8. gr. laganna bætist nýr málsliður, svohljóðandi: Flutningsfyrirtækið skal ávallt vera að lágmarki að 2/3 hlutum í eigu ríkis, sveitarfélaga og/eða fyrirtækja sem alfarið eru í eigu þessara aðila.“

Hvað þýðir það? Það þýðir að einn þriðji hlutinn getur verið í eigu annarra en ríkis, sveitarfélaga og/eða fyrirtækja sem alfarið eru í eigu þeirra. Og hvað er það, herra forseti? Það eru einkaaðilar. Og það er ekki bara það heldur hefur meiri hluti iðnaðarnefndar nú lagt til að breyta þessum mörkum úr auknum meiri hluta í 51%. Og það er enginn misskilningur fólginn í þessu. Misskilningurinn sem fólginn hefur verið í þessu er, að ég held, að umsagnaraðilar hafi ekki áttað sig á því að með flutningsfyrirtækinu, eins og þarna segir, sé verið að fjalla um Landsnet.

Ég rakti það, gerði það í greinargerðinni, í ræðu minni áðan að ég tel algjörlega óeðlilegt að vera að taka inn í þessi lög núna ákvæði um eignarhald á Landsneti meðan verið er að byrja á því að endurskoða lögin í heild.

[11:25]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil, eins og fleiri sem hér hafa tekið til máls, þakka hv. þingmanni sköruglega frammistöðu á þeim forsendum sem hún stendur fyrir og hennar flokkur. Lengra nær samþykkið ekki. Hún hefur gert það sérstaklega að umtalsefni hér að lítið sem ekkert samráð hafi verið haft við Samband íslenskra sveitarfélaga við vinnslu málsins og hefur rætt um ákvæði stjórnarskrárinnar í 72. og 78. gr. og vitnað til þess sérstaklega. Hún hefur gefið í skyn, og kallað það, að um meinbægni sé að ræða hjá nefndinni varðandi það að hafa ekki viljað fallast á að fá sérstakt lögfræðiálit.

Sá sem hér stendur var einn af þeim sem höfðu fyrirvara á þessu og kallaði eftir því að við færum ítarlega yfir þetta. Í ljósi þeirrar umræðu sem er rakin í nefndaráliti meiri hlutans — og við fengum til viðræðna við nefndina virta lög-

fræðinga á þessu sviði — töldum við það einfaldlega nægja.

Ég kalla hins vegar eftir afstöðu þingmannsins til þess hvort (Forseti hringir.) samráð við sveitarfélögin sé ekki falið í því að taka fullt tillit til þeirra umsagna sem orkufyrirtæki sveitarfélaga hafa gefið um þá lagasetningu sem hér (Forseti hringir.) liggur fyrir.

[11:26]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ræddi í máli mínu áðan að mjög ólíkir hagsmunir gætu legið til grundvallar mati annars vegar fyrirtækis, hvort sem það stundar orkuvinnslu eða eitthvað annað, sem starfar á opnum frjálsum markaði og hins vegar sveitarfélags sem ber að líta til fleiri átta og taka mjög mið af samfélagslegum þörfum og áhrifum lagabreytinga á óskylda þætti — óskylda þætti þegar fyrirtækinu sem slíku ber fyrst og fremst að hugsa um hag fyrirtækisins.

Ég tel að það sé sitt hvað afstaða fyrirtækjanna sem slíkra annars vegar og sveitarfélaganna hins vegar eins og REI-málið sýndi og sannaði, herra forseti.

[11:27]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er vissulega rétt að nokkur skil eru stjórnsýslulega séð á milli sveitarstjórnar og stjórnar orkufyrirtækja í eigu sveitarfélaga. Engu að síður er almenna reglan sú að fulltrúar í sveitarstjórnum skipa venjulega meiri hluta þeirra stjórna sem hér um ræðir og hafa í allan vetur lagt sitt inn í þá lagasetningu sem hér fyrirhuguð.

Ég vil líka nefna það sérstaklega varðandi það sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni um afstöðu stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga, að hún hefði veitt álit sitt. „Álitið“ sem kom frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga var samantekt umræðna af stjórnarfundum þar sem þessi mál voru rædd og stjórnin kom sér ekki saman um eina umsögn. Einn stjórnarmaður, Svandís Svavarsdóttir, skilaði séráliti og það var birt. Ég vil líka nefna það sérstaklega hér að iðnaðarnefnd tók að mörgu leyti tillit til margra þeirra athugasemda sem fram komu í umsögnum orkufyrirtækja (Forseti hringir.) og m.a. í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga.

[11:28]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Það er eftirtektarvert, herra forseti, að fulltrúar sveitarfélaganna hafa lagt sitt inn við undirbúning þessa máls í gegnum stjórnir orkufyrirtækjanna sem sveitarfélögin eiga. Það segir mér aðeins eitt, og ítrekar í rauninni það sem ég sagði áðan, að ekki var haft samband eða samráð við Samband íslenskra sveitarfélaga heldur við orkufyrirtækin í landinu, stjórnarmenn þeirra og forstjóra.

Ég er ekkert undrandi á því. En ég gagnrýni þau vinnubrögð og tel ámælisvert að ekki hafi verið haft beint samráð við undirbúning málsins.

Ég vil að öðru leyti segja að veigamikil atriði í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga liggja úti við afgreiðslu þessa máls og það varðar sérstaklega afstöðu til hitaveitnanna. Það er ekki einungis Samband íslenskra sveitarfélaga sem gerir athugasemdir við að evrópska raforkutilskipunin eigi að fara að gilda um hitaveitur uppi á Íslandi, það sér náttúrlega hver maður að þetta er alveg út í hött.

[11:30]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Hér er mikilvægt mál á ferðinni og álitamálin mörg eins og fram kom í ræðu hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur. Það kemur í sjálfu sér ekkert á óvart að skoðanir séu skiptar um þetta mál og ég held að umræða um auðlindamál og orkusviðið hafi auðvitað verið í landinu um langa hríð en hefur þó komið nokkuð snöggt inn á Alþingi á undanförnum missirum, kannski ekki síst vegna þeirra framkvæmda sem hafa verið hér og af ýmsum öðrum ástæðum og síðustu mánuði kannski ekki síður vegna þess að við erum að gera okkur grein fyrir því sem við vissum náttúrlega fyrir að auðlindir okkar eru afar dýrmætar þegar á allt litið, bæði fyrir okkur Íslendinga og eins vegna þess ástands sem er í heiminum þar sem auðlindir munu væntanlega verða af skornari skammti og dýrari eftir því.

Þetta frumvarp sem, eins og ég hef sagt áður, lætur ekki mikið yfir sér, bandormurinn, en í því eru mikil tíðindi. Þetta mál hefur mikið verið rætt í iðnaðarnefnd og ég vil byrja á því að segja að mér hefur þótt samstarfið í nefndinni vera með ágætum. Þótt við séum að takast á um grundvallaratriði og kannski ekki síst þess vegna álít ég að umræðan í nefndinni hafi verið gagnleg fyrir alla nefndarmenn sem komu að málinu.

Iðnaðarnefnd hefur lagt til nokkrar breytingar á málinu sem ég ætla að ræða nokkuð síðar en áður en ég fer í þær vil ég fara nokkrum orðum um þetta mál, auðlindir okkar Íslendinga. Rótin að þessu frumvarpi er ekki síst sú að menn eru stöðugt að gera sér betur grein fyrir því hversu mikilvægar orkuauðlindir okkar eru. Þetta frumvarp, eins og ég sagði áðan, fjallar fyrst og fremst um raforkuframleiðsluna og auðlindir þessar í tengslum við þá nýtingu eins og við þekkjum hana í dag. Frumvarpið gerir ráð fyrir því að auðlindirnar verði stöðugt verðmætari fyrir þjóðina, undir það tek ég heils hugar. Á tímum gríðarlega hás olíuverðs er ekki nokkur spurning að auðlindir sem okkar skipta afar miklu máli.

Hins vegar, herra forseti, og á þetta legg ég þunga áherslu, ef málum er svo háttað að stöðugt erfiðara er að virkja auðlindir okkar með skynsamlegum hætti eru þær auðvitað auðlindir í dvala, þær nýtast þá þjóðinni ekkert í þessum skilningi. Þekkingin tapast, tækifæri týnast. Við verðum að gera okkur grein fyrir þessu ekki síst í ljósi frétta um að Orkuveita Reykjavíkur hafi blásið Bitruvirkjun af borðinu — fullfljótt að mínu viti. Menn verða að gera sér grein fyrir því hvaða afleiðingar slík ákvörðun hefur og ef það er gert að ákveðnum sjónarmiðum uppfylltum er ekkert við því að segja í sjálfu sér, en að mínu viti er ekki viturlegt að hrapa að slíkum ákvörðunum.

Það má auðvitað spyrja sig að því hvort hægt sé að hugsa sér fjölbreyttari orkunýtingu einhvern tíma í framtíðinni og ég held að það sé skynsamlegt fyrir okkur hér á

hinu háa Alþingi að gera okkur grein fyrir því að tækniframfarir í þessari grein geta orðið hraðar og við verðum að fylgjast afar vel með því sem þar er að gerast og horfa eins langt fram í tímann og við getum og reyna að tryggja stöðu Íslands sem best. Það má segja að allt frá því að bygging stórvirkjana hófst hafi slíkar framkvæmdir verið nokkuð umdeildar í þjóðfélaginu og stundum afar umdeildar eins og við þekkjum t.d. um Búrfellsvirkjun og Kárahnjúkavirkjun. Vegna fyrri virkjunarinnar var fyrst og fremst um að ræða gagnrýni á að hleypa erlendum fjárfestingum inn í landið vegna álframleiðslu og í seinna tilvikinu var, eins og við munum mjög vel, mikil gagnrýni vegna þeirrar röskunar sem bygging virkjunarinnar hafði í för með sér. Auk þess var líka gagnrýnt að raforkan færi öll til orkufreks iðnaðar. Í því sambandi vil ég endilega minna á það sjónarmið að eina leiðin fyrir okkur Íslendinga til að flytja raforkuna úr landinu eins og er — af því að við hljótum öll að vona að við getum einhvern tíma byggt sæstreng — er í formi einhverrar vöru, hér hefur það verið í formi málms. Nú eru teikn á lofti um netþjónabú og aðra slíka starfsemi. Ég segi fyrir mig að ég er ánægð með að orkan okkar seljist á háu verði til starfsemi sem nýtir hana vel og við fáum sem mest fyrir hana. Reyndar vil ég samt geta þess að best er ef saman fer góð nýting og heppileg atvinnutækifæri fyrir landsmenn, uppbygging orkumannvirkja og iðnaðar eða þjónustu þeim tengdum verða auðvitað að skapa aukin atvinnutækifæri í landinu.

Herra forseti. Nokkuð hefur borið á því í umræðunni að erfitt muni vera að byggja vatnsaflsvirkjanir í framtíðinni. Undir það vil ég ekki taka fyrirvaralaust, við hljótum alltaf að horfa á þá kosti þar sem saman geta farið hagsmunir þjóðarinnar og takmarkað inngrip í náttúruna, en margir þeir sem hafa verið á þessari skoðun hafa hins vegar litið til jarðvarmavirkjana sem framtíðarlausnar í þessu máli, í rammaáætlun 1 var t.d. nokkuð litið til jarðvarmavirkjana. Ég man ekki betur en að margir málsmetandi menn hafi látið afar jákvæð orð falla í garð slíkra framkvæmda en jafnframt hafnað vatnsaflsvirkjunum. Ég get ekki tekið undir slíkan málflutning, það verður að horfa á þessa hluti í samhengi, það verður að horfa á náttúruna og nýtingu í einhvers konar samhengi og það gengur ekki að einn daginn séu vatnsaflsvirkjanir í tísku, annan dag jarðvarmavirkjanir og svo kannski ekki neitt eða allt þess á milli. Bankar voru í tísku í fyrra, álver var í tísku í síðasta mánuði, netþjónabú er í tísku í dag, við Íslendingar höfum sérstakt lag á því að taka einn atvinnuveg og lyfta honum á stall og segja þá að hinir séu ómögulegir á meðan. Þetta tel ég vera afskaplega mikinn ljóð á okkar ráði.

Það er hlutverk okkar nú sem stöndum að þessu frumvarpi um breytingu á lögum á auðlinda- og orkusviði að skoða það svið sem þessi verkefni vinna eftir bæði út frá hagsmunum nýtingar og náttúru. Við verðum að líta til hraða framkvæmda út frá t.d. hraða sveitarstjórna í skipulagsmálum. Það þarf að skoða alla þætti þannig að þessi mál geti einhvern veginn unnið saman og við sem þjóð haldið áfram að vaxa og dafna með skynsamlegri nýtingu þeirra auðlinda sem við eigum á landi og legi og í höfðinu á okkur sjálfum. Menn hafa haldið því fram að eðlilegt sé að nýta fyrst röskuð svæði, ég get fallist á það. Þess vegna vil ég að menn leiti leiða til að hefja nýtingu orkuauðlindanna á Norðausturlandi til að treysta byggðina þar. Ég styð Norðlendinga í því að gera það.

Hæstv. forseti. Hv. þm. Katrín Júlíusdóttir fór vandlega yfir nefndarálitið og ég ætla ekki að fara mjög ítarlega yfir það en það eru þó nokkur atriði sem mig langar til að víkja sérstaklega að. Í fyrsta lagi langar mig að ræða aðeins um tengslin við stjórnarskrána. Nefndin ræddi nokkuð ítarlega um það hvort réttarstaða sveitarfélaga og orkufyrirtækja í þeirra eigu veiktist vegna takmarkana frumvarpsins á varanlegu framsali vatns- og jarðhitaréttinda. Þegar lá fyrir álit Eiríks Tómassonar prófessors til málsins en hann taldi svo ekki vera. Á fundum nefndarinnar gerðu Sigurður Líndal og Karl Axelsson grein fyrir áliti sínu og töldu þeir að ákvæði þetta bryti ekki í bága við stjórnarskrá. Þá er viðurkennt og það kom berlega fram í vinnu nefndarinnar og er tekið fram í nefndaráliti að löggjafinn hafi meira svigrúm til inngrips í eignarréttinn þegar hann á tilurð sína að rekja til opinberrar leyfisveitingar. Meiri hluti nefndarinnar telur því, miðað við þær upplýsingar sem hún hafði, að ákvæði frumvarpsins eins og þau lágu fyrir séu í fullu samræmi við stjórnarskrá.

Herra forseti. Nefndin lagði til að bann við varanlegu framsali vatnsréttinda verði hækkað úr 7 megavöttum í 10 megavött. Var það gert til samræmis við önnur lög. Til að setja þessar stærðir í samhengi er gaman að geta þess að Mjólka, mjólkurkýr Vestfirðinga, er rúm 8 megavött, Laxá er 28 megavött, Búrfellsvirkjun er 270 megavött, Hvesta, sem þykir afar stór bændavirkjun, er 1,5 megavött.

Annað grundvallaratriði í frumvarpinu er tímabundinn afnotaréttur á orkuauðlindum en í frumvarpinu er boðuð grundvallarbreyting á meðferð eignarréttar á vatni sem hefur að geyma virkjanlegt afl að ákveðnu magni. Tekið er fyrir að ríki og sveitarfélögum sé heimilt að selja eignir sínar út á markað en gert er ráð fyrir að þessum aðilum og sérstökum eignarhaldsfélögum sem alfarið eru í eigu þeirra sé heimilt að veita einkaaðilum tímabundin afnot af þeim vatns- og jarðhitaréttindum sem háð eru framsalstakmörkunum til allt að 65 ára með þeim skilyrðum að úthlutað sé án mismununar og að þau stuðli að hagkvæmri nýtingu auðlinda og fjárfestingu í mannvirkjum.

Það komu fram nokkuð skiptar skoðanir um þetta í vinnu nefndarinnar, sumir töldu að þetta væri of langur tími, eins og hv. þm. Grétar Mar Jónsson gerði grein fyrir í áliti sínu. Eins komu fram sjónarmið um að þessi tími mætti vera lengri og það kom glöggt fram hjá orkufyrirtækjunum að þau töldu svo vera þannig að um þetta mál var ítarlega fjallað í vinnu nefndarinnar. Þá lá fyrir álit tveggja hagfræðinga, vönduð greinargerð sem fylgdi frumvarpinu, þar sem þeir röktu þau efnahagslegu áhrif sem slík takmörkun hefði í för með sér og það var fjallað töluvert um það, en meiri hluti nefndarinnar var sammála um að afar mikilvægt væri hvernig staðið verði að fyrirkomulagi afnotaréttarins.

Frumvarpið gerir ráð fyrir því að nefnd á vegum forsætisráðherra verði sett á laggirnar og hún hafi það hlutverk m.a. að móta fyrirkomulag á leigu vatns og jarðhita og þeim réttindum sem eru í eigu ríkisins. Meiri hluti nefndarinnar leggur ákaflega mikla áherslu á að sú nefnd hafi víð-

tækt samráð og taki mið af þeim reglum sem þegar eru í gildi um eignarráð ríkisins. Í því sambandi má nefna þjóðlendur. Rétt er að taka fram að nefndin kallaði líka fyrir sig nokkra hagfræðinga til að ræða betur um þennan efnahagslega þátt og að það mátti finna samhljóm hjá þeim og því áliti sem þegar lá fyrir af hálfu iðnaðarráðuneytisins en nefndin taldi samt sem áður út frá þeim rökum sem fyrir lágu að þessi tími væri rétt skammtaður en taldi þó ástæðu til að setja inn breytingarákvæði í 1. gr. þannig að handhafi afnotaréttar skuli að liðnum helmingi afnotatímans eiga rétt á viðræðum við leigjendur um framlengingu. Nefndin taldi nauðsynlegt að nefnd forsætisráðherra fjallaði þá sérstaklega um það hvernig eigi að fara með endurnýjun afnotasamninga í því ljósi og leggur nefndin því til breytingar í samræmi við það. Ég vil ítreka mikilvægi þess að þessi nefnd nýti sér þá þekkingu sem býr í þjóðfélaginu á þessum málum, hafi víðtækt samráð og hafi að leiðarljósi að gætt sé að auðlindum okkar.

Herra forseti. Við þurfum ekki að rifja upp átökin í Reykjavíkurborg vegna Orkuveitu Reykjavíkur sl. haust. Ein rótin að þeim deilum var sú að hætta væri á að Orkuveita Reykjavíkur nýtti fjármuni úr einkaleyfisrekstri í samkeppnisrekstur eða útrás. Þetta atriði hefur verið umdeilt frá setningu raforkulaga, þ.e. hvernig eigi að fara með aðskilnað ólíkrar starfsemi hjá fyrirtækjunum. Þetta frumvarp tekur á þessu álitamáli og ég er afar sátt við þá leið sem frumvarpið fer í þessu efni. Ég verð að segja að ég get ekki tekið undir orð hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur að með þessu sé einhver hætta á ferðinni, ég held miklu frekar að það hafi verið nauðsynlegt og hefði raunar átt að gera það strax við setningu raforkulaganna að leggja til að fara þessa leið. Það var til umræðu eins og hv. þingmaður veit í aðdraganda þeirrar lagasetningar en niðurstaðan á þeim tíma var sú að gera þetta ekki. Ég held að ef við teljum að það sé akkur í því að efla bæði starfsemi orkufyrirtækjanna, gera starfsemina gegnsærri og leita leiða til að auka samkeppni, þá hljóti þetta að vera eina skynsamlega leiðin til að fara, ég sé ekki hvernig það getur verið með öðrum hætti. Ég trúi ekki að menn vilji ekki að orkufyrirtækin þróist heldur séu áfram — hvað á ég að segja — jafnþung og mörgum hefur þótt þau vera í gegnum tíðina. Mér finnst þetta því vera skynsamleg leið og ég er sérstaklega ánægð með að hún er valin.

Í frumvarpinu er gerð krafa um að veitufyrirtækjum sem hafa einkaleyfi til starfsemi og eru af ákveðinni stærð verði óheimilt að stunda samkeppnisrekstur á orkusviði, þ.e. framleiðslu og sölu raforku og verði sá þáttur því að fara í sjálfstætt fyrirtæki. Eins og ég segi tók nefndin undir það sjónarmið frumvarpsins að ekki sé ástæða til að láta slíkt ákvæði ná til smærri fyrirtækja enda ljóst að um nokkurn kostnað af slíku yrði að ræða fyrir þau. Það fyrirtæki sem kannski helst nálgast þetta að stærðarmörkum er Orkubú Vestfjarða, Orkuveita Húsavíkur er töluvert minna fyrirtæki, og síðan Rafveita Reyðarfjarðar sem er afar smátt fyrirtæki og ekki eðlilegt að leggja það á slík fyrirtæki að taka á sig þannig skyldur.

Fyrirtækin hafa nú þegar stigið ákveðin skref til að mæta þessu og höfðu gert það áður vegna þess að menn hafa talið að það sé eðlilegt að færa samkeppnisreksturinn frá einkaleyfisrekstri. Ég get t.d. nefnt orkusöluna þar sem menn hafa gert þetta nú þegar og ég veit ekki betur en að mönnum hafi þótt það vera til bóta að hafa þetta skýrt. Ég vil líka taka fram, vegna þess að sagt er að samkeppni hafi ekki verið nóg, að auðvitað má alveg segja að við hefðum viljað sjá hana meiri og við skulum ekkert gleyma því að þessi lög eru einungis fimm ára gömul og í þeim felast gríðarlega miklar breytingar og menn verða að átta sig á því að svona tekur tíma. Samkeppnisstofnun er eindregið þeirrar skoðunar að þessi breyting muni og sé til þess fallin að ýta undir samkeppni. Það er skoðun mín að það sé til nokkurs að vinna að ná samkeppni á þessu sviði.

Hins vegar er það álit meiri hluta nefndarinnar að ástæðulaust væri að eignarhald á dreifiveitum flutningsfyrirtækis yrði að vera að tveimur þriðju hlutum hjá opinberum aðilum, nóg væri að um einfaldan meiri hluta væri að ræða. Þannig væri t.d. hægt að ýta undir áhuga fjárfesta, t.d. lífeyrissjóða, sem að mínu áliti væru heppilegir fjárfestar t.d. hjá dreifiveitunum. Ég vil líka taka fram út af þessu að það er á engan hátt hægt að skilja þetta frumvarp þannig að það sé verið að einkavæða Landsnet, (Gripið fram í.) það er ekki hægt að skilja það með þeim hætti. Ef menn ætla að fara í slíkt er það algjörlega allt annað mál. Mér finnst ekki sanngjarnt að segja að það sé verið að gera slíkt, það er bara ekki rétt.

Herra forseti. Ég hef gert grein fyrir sjónarmiðum mínum vegna þessa frumvarps sem hér liggur fyrir. Ég vil endurtaka að starfið í nefndinni var árangursríkt, þetta er flókinn málaflokkur og það er afar mikilvægt að vandað sé til verka. Í mínum huga er ekkert óeðlilegt að löggjöf af þessu tagi sé nokkuð lengi í þróun. Nú liggur fyrir að til stendur að endurskoða raforkulögin í heild og þar mun án efa fara mikil vinna fram. Ég tel að frumvarpið í þeim búningi sem það nú liggur fyrir verði okkur gagnlegt og ég vona að það fái framgang hér á hinu háa Alþingi. Ég vil þó taka fram í samræmi við það sem ég sagði hér í upphafi að reglurnar verða að vera þannig að þær stuðli að heilbrigðri nýtingu og vernd í landinu. Á því byggist vöxturinn.

[11:48]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að þingheimur hafi greint nokkra bitru í orðum hv. þingmanns um að auðlindir sem ekki eru virkjaðar hér og nú væru auðlindir í dvala og nýttust ekki landi og þjóð. Ég hlýt að vara eindregið við því að við horfum eingöngu til skammtímagróða í þessu sambandi. Við þurfum að horfa til lengri tíma og þess vegna hef ég hef lagt fram tillögu um að tekið verði sérstaklega á réttindum og skyldum varðandi leigusamninginn sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni. Það er nefnilega ekkert tekið á því í frumvarpinu og tillaga meiri hluta nefndarinnar fjallar eingöngu um það að skýra réttindi leigutakans og þá aðeins til framlengingar samningsins.

Ég hef lagt fram tillögu um að þetta verði gagnkvæmur réttur og hann verði bæði til endurskoðunar og til uppsagnar vegna þess að aðstæður geta breyst mjög á 35 árum og ég tala nú ekki um á 65 árum. Við gætum staðið frammi fyrir þeim veruleika innan 65 ára að hér væri möguleiki á

því að flytja til að mynda rafmagn um sæstreng til Evrópu. Leigutakinn hefði þá ráðstöfunarrétt á því hvað hann gerði við rafmagnið ef hann fengi hærra verð fyrir það þar og gæti þannig mögulega skrúfað fyrir einhverja aðra notkun á því. Það er mjög mikilvægt að þetta sé tekið skýrt inn í réttindi og skyldur beggja aðila. Ég vil því spyrja hv. þingmann: Er hún ekki tilbúin til að styðja þessa tillögu mína sem, eins og ég sagði áðan, gengur lengra en tillaga meiri hluta nefndarinnar?

[11:50]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að ég hafi vikið sérstaklega að því í ræðu minni að við þyrftum að horfa fram í tímann þegar orkuauðlindir eru annars vegar og ég held að ég hafi líka sagt að tækniframfarir séu nokkuð hraðar á þessu sviði og að þess skuli sjást merki sem við gerum hér. Ég veit ekki betur en að ég hafi sagt það. Ef það hefur ekki verið skýrt ítreka ég það að ég held að það sé skylda okkar að horfa á hlutina dálítið vítt. Þegar ég nefndi Bitruvirkjun, sem ég bjóst nú við að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir tæki eftir og hlustaði á, og þau sjónarmið mín að auðlindirnar væru þá í dvala, þá vildi ég draga það fram vegna þess að frumvarpið er til þess gert að setja ramma utan um hugsanlega nýtingu á þessum auðlindum. Í því felast ákveðin fyrirheit um að þetta séu verðmætar auðlindir sem við vitum að þær eru. En ef við komumst að þeirri niðurstöðu hér á Íslandi að við getum ekki nýtt þær á neinn hátt — ég er ekki að tala um í dag, ég er að horfa fram í tímann — þá skiptir þessi lagasetning ekki öllu máli. Það er það sem ég er að segja. Ég veit að margar aðrar þjóðir eru nú hugsi yfir því hvernig við högum okkur hér á ýmsan hátt. Sumir telja að við höfum gengið of langt, aðrir of skammt. En ég held að við getum verið alveg sammála um að þessar auðlindir okkar eru afar dýrmætar og einstakar fyrir margra hluta sakir.

Þegar við setjum reglur, sem eru auðvitað fyrst og fremst til að setja ákveðin skilyrði um það hvernig við ætlum að gera hlutina, þá er það ekki til nokkurs ef við viljum ekki gera nokkurn skapaðan hlut. Þetta er mitt sjónarmið. En ég verð að segja út af því sem hv. þingmaður spurði um, hvort ég styddi tillögu hennar, þá geri ég það ekki. Ég er mjög sátt við þá leið sem valin er í frumvarpinu og ég stend við hana.

[11:52]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég mun auðvitað reyna á milli umræðna að telja meiri hlutann á mitt band í þessu efni. Það eru tvö atriði sem mig langar til að gera athugasemdir við vegna orða hv. þingmanns í ræðu hennar áðan. Í fyrsta lagi það sem varðar REI-málið, að hættan þar hafi verið fólgin í því að verið væri að nota afrakstur af sérleyfisrekstri í útrás. Í mínum huga er hættan sem fólgin var í REI-málinu einfaldlega sú að það stóð til að stela eigum almennings í landinu, bæði hvað varðaði efnislegar eignir og ekki síður hvað varðaði þá þekkingu og þann grunn sem þetta fyrirtæki starfar á. Það var sú hætta sem ég sá í þessu máli og sem landsmenn sáu í því.

En ég vil ekki fara frá þessu máli öðruvísi en að segja að það að auðlindir liggi í dvala séu þær ekki nýttar hér og nú, er svolítið hættulegur hugsanagangur. Við verðum að átta okkur á því að ef við ætlum að nýta hlutina, raforkuna okkar og hvað sem er með sjálfbærum hætti, þá verðum við að gera það þannig að við tryggjum að afkomendur okkar, að kynslóðirnar sem koma á eftir okkur hafi jafnan aðgang að slíkri nýtingu og við höfum í dag, a.m.k. ekki verri, helst betri. Við eigum ekki að göslast um eins og okkar kynslóð gerir og við sem hér stöndum hér og nú, að þetta sé allt okkar prívatmál og við getum klárað það ef okkur sýnist svo.

Að lokum ein stutt athugasemd: Að selja orkuna háu verði, lýst var stuðningi við það. Er það svo víst að raforkan sé seld háu verði til álfyrirtækjanna í landinu? Ég held ekki, herra forseti.

[11:55]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil alveg endilega að raforkan á Íslandi sé seld eins dýrt og hægt er. Ég vil það og ég veit ekki betur en við höfum verið að vinna að því. (**Gripið fram í:** Af hverju ertu …?) Ég hef ekki nokkra einustu athugasemd við það. Það er ekki í mínum höndum að gera það.

Enn og aftur er hv. þingmaður sérstaklega upptekin af þessum tveimur orðum, Bitra og dvali, í máli mínu áðan. Ég er að reyna að segja það, og ég ætla að segja það í þriðja sinn, að auðlindir geta verið dýrmætar út frá mörgum sjónarmiðum. Ég er alveg sammála því. Það getur vel verið að við munum finna aðrar leiðir í framtíðinni til að gera ýmislegt. Ég held að ég hafi líka tekið það fram í ræðu minni að við þurfum að passa upp á auðlindirnar. Ég held að ég hafi meira að segja tekið það fram nokkrum sinnum að við þurfum að gera það. Þarna erum við, ég og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, ósammála og ég hugsa að ég sé ósammála vinstri grænum í þessu. Ég ekki sammála því að með því að gera hlutina skynsamlega séum við búin að skemma allt, ég er ekki sammála því. Þarna skilja leiðir að þessu leyti.

Varðandi REI-málið þá hefur skoðun mín eindregið verið sú að það sé óheppilegt að blanda saman þáttum sem lúta einkaleyfi þar sem íbúar Reykjavíkur geta ekki snúið sér til neins annars til að kaupa heitt vatn en Orkuveitu Reykjavíkur, þá finnst mér óheppilegt ef það væru einhverjar áhyggjur af því að þeir fjármunir væru nýttir í aðra hluti. Ég er ekki að segja að það hafi verið gert, það voru áhyggjur af því og í mínum huga var það nóg. Ég geri athugasemdir við það. Ég er hins vegar ekki svona hrædd við fjármagn úr öðrum áttum. Þar erum við líka ósammála, ég og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir.

[11:57]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. formanni iðnaðarnefndar fyrir skilmerkilegt nefndarálit meiri hlutans og þá góðu vinnu sem formaðurinn hefur stýrt hjá iðnaðarnefndinni frá því að þetta mál var hér til 1. umr. Sömuleiðis vil ég þakka öðrum nefndarmönnum í iðnaðarnefnd sem hér hafa greint okkur frá þeirri mikilvægu vinnu sem þeir hafa verið vinna að í þessu máli undanfarnar vikur og mánuði.

Hér er á ferðinni eitthvert mikilvægasta málið sem við höfum til umfjöllunar í þinginu á þessum vetri. Hér er á ferðinni söguleg sátt í orkumálum. Hér er sameiginleg lausn á einhverju harðasta deilumáli síðari ára sem er eignarhald á auðlindum þar sem almenningi er tryggt áframhaldandi eignarhald á þeim auðlindum sem eru í almannaeigu í orkunni. Ég held að þetta sé einhver mikilvægasti ávinningurinn sem við jafnaðarmenn sjáum í þessu stjórnarsamstarfi á þessu kjörtímabili. Ég held að þetta sé áfangi sem muni skipa hæstv. iðnaðarráðherra í sögubækurnar þar sem hann á svo sannarlega vel heima því að þetta er tímamótamál. Það er sérstaklega ánægjulegt við 2. umr. málsins að heyra hversu góður samhljómur er milli fulltrúa úr öllum stjórnmálaflokkum, vil ég leyfa mér að segja. Þó að sumir vilji ganga nokkuð lengra þá heyri ég ekki betur en að um öll aðalatriðin í málinu, þ.e. hvernig við afmörkum eignarhald almennings á auðlindunum, sé full sátt og það er auðvitað kjarni málsins og það mikilvæga þar.

Við höfum því miður ekki haldið nægilega vel á málum t.d. hvað varðar auðlindir sjávar fyrr á tíð og glutrað niður tækifærum þar til þess að tryggja eign almennings á auðlindunum í hafinu og að við í sameiningu höfum eðlilegt endurgjald af þeim auðlindum. Okkur hefur mistekist að skapa frið um þá mikilvægu starfsemi sem er nýting auðlinda sjávar.

Það var raunveruleg hætta á því að við hefðum hafið sömu vegferð í orkumálunum. Þegar þessi ríkisstjórn tók til starfa fyrir ári síðan verður að segja eins og er að löggjöf á þessu sviði var mjög vanbúin. Hæstv. iðnaðarráðherra tók við lagaumhverfi sem hafði breyst mikið þar sem inn voru komnar samþykktir frá Evrópu sem kváðu á um samkeppni og einkarekstur í þessari grein sem hefur verið í eigu og á forræði almennings og hins opinbera. Skyndilega sáu menn í því mikla deilumáli sem reis í kringum Geysi Green Energy og REI að löggjöfin var svo vanbúin að á örskotsstundu gátu einkaaðilar verið komnir á bólakaf í starfsemi sem við Íslendingar viljum að sé á forræði hins opinbera, sem er veitustarfsemin, og inn í auðlindir sem við viljum að séu í þjóðareigu.

Það var þess vegna gríðarlega brýnt að grípa til aðgerða við þessar aðstæður til þess að koma í veg fyrir að það færi eins með orkuauðlindirnar og auðlindirnar í hafinu, að þær yrðu aðgerðaleysi okkar að bráð og við misstum réttindi og eignarhald almennings yfir þeim smátt og smátt. Ég held að hæstv. iðnaðarráðherra eigi alveg skilið sérstakt hrós fyrir að hafa haft pólitíska forustu fyrir því að finna lausn í þessu máli sem tryggir eignarhald almennings á þessum auðlindum sem verða jú sífellt mikilvægari og verðmætari eftir því sem árin líða.

En þegar sú lausn er fundin til þess að tryggja hagsmuni almennings þá er það líka að hluta til rétt hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur að um leið er gert alveg skýrt hvar einkafyrirtækin geta spreytt sig, hvaða starfsemi þau geta farið í. Það gefur auðvitað visst tækifæri og svigrúm fyrir einkaframtakið til þess að auka umsvif sín í þessari grein. Ég held að það sé út af fyrir sig bara til bóta og verði til þess að efla þennan mikilvæga iðnað og þessa mikilvægu grein í samfélagi okkar vegna þess að við höfum fyrir nokkru náð ákveðnum mörkum í þróuninni í orkuiðnaðinum. Við erum löngu búin að rafvæða fyrir heimilin í landinu og fyrir allt almennt atvinnulíf í landinu. Við höfum þess vegna virkjað til almenningsþarfa og þær virkjanir sem kunna að vera reistar í framtíðinni á Íslandi verða reistar til þess að þjóna raforkuþörf stórfyrirtækja og í mörgum tilfellum alþjóðlegra fyrirtækja. Það er út af fyrir sig ekkert kappsmál að ríki eða sveitarfélög sinni slíkri áhættustarfsemi. Meðan hægt er að tryggja almannahagsmuni, með því að tryggja eignarhald almennings á auðlindunum og eðlilegu endurgjaldi fyrir þær og tryggja almenningssamkeppnissjónarmið þá er ekkert í veginum fyrir því að einkaaðilar sinni þeim verkefnum.

Ég minni á, vegna þess að aðkoma einkaaðila hefur stundum verið til umræðu hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, að þó að vinstri menn hafi oft haft þau sjónarmið að einkaaðilar megi hvergi koma nærri orkuiðnaði þá hafa grænir eða náttúruverndarsinnar iðulega gagnrýnt að hið opinbera sé framkvæmda- og eignaraðili að stórframkvæmdum fyrir stóriðju eins og var raunin í kringum Kárahnjúka. Sumir hafa gengið svo langt að segja að ef ríkið hefði ekki verið eignaraðilinn og framkvæmdaraðilinn að Kárahnjúkum og það hefði ekki verið ríkisfyrirtæki þá hefði sú virkjun aldrei verið reist vegna þess að þá hefðu engar viðskiptalegar forsendur verið fyrir henni. Ríkisábyrgðin og öll aðkoma ríkisins hefði verið forsendan fyrir því að það verkefni fór af stað. Það séu þess vegna beinlínis hagsmunir náttúruverndarinnar í landinu að ríkið sé ekki beinn hagsmunaaðili að stórframkvæmdum af því tagi. Það kann þess vegna að kalla á að menn þurfi að velja um það hvort þeir vilja í þeim málefnum vera vinstri eða vera grænir, taka afstöðu með ríkisrekstrinum eða vilja varna því að ríkið skarki með þessum hætti í náttúru Íslands eins og verið hefur um árabil.

Ég vil síðan segja um aðskilnaðinn á milli starfsþáttanna í fyrirtækjunum að ég held að þar sér um að ræða skref sem sé einfaldlega tímabært að stíga. Þegar Evróputilskipanirnar voru innleiddar hér fyrir rétt um áratug síðan þá vildu menn freista þess — og ég held að það hafi verið svona almenn samstaða um að kanna hvort það mætti gera án þess að fara alla leið í aðskilnaðinum. Augljóslega mundi hann hafa í för með sér nokkurn kostnað en reynslan sé hins vegar sú að því miður megi sannarlega auka virka samkeppni á þessu sviði. Að taka skrefið og skilja að rekstrarþættina geti orðið til þess að auka fjölbreytni og fá ákveðna „dínamík“ í þessa grein og vera almennt til farsældar fyrir greinina til lengri tíma.

Ég get tekið undir efasemdir um að það sé sérlega eftirsóknarvert að heimila 49% eignarhlut einkaaðila í tilteknum greinum í þessum iðnaði. Ég held þó að það séu algjörlega ástæðulausar áhyggjur að telja að þar með sé verið að ákveða að selja hlut í Landsneti. Ég held þvert á móti að þingheimur viti að það er ekki ætlunin með þessu frumvarpi að selja hlut í Landsneti og það væri alveg sérstakt mál ef það stæði til.

Ég held líka að almennt séð sé þetta ákvæði ekki til að hafa miklar áhyggjur af því að það er ekki áhugavert fyrir einkaaðila að koma inn sem minnihlutaaðilar með opinberum aðilum í rekstri. Einkaaðilar vita að það geta ýmis sjónarmið önnur en hagnaðarsjónarmið ráðið ferðinni hjá þeim

sem þá fer með meirihlutavald í félaginu. Alla jafna vilja einkaaðilar ekki leggja fjármagn sitt inn í slíka óvissu og inn í slíkan minni hluta. Ég hef því ekki mikla trú á það að á þetta reyni en þó hafa auðvitað verið ákveðnar hugmyndir um aðkomu lífeyrissjóða sem hafa skotið upp kollinum í gegnum tíðina og þarna gæti verið svona ákveðinn ávöxtunarkostur fyrir lífeyrissjóðina. Ég ætla ekki að taka neina afstöðu til þess þarna.

Ég vil þó segja að ég tel að það sé eitthvað sem við eigum að læra af reynslunni og m.a. af reynslunni með REI og Geysi Green Energy og þær miklu deilur sem um það spunnust og önnur mál sem áður hafa komið upp svipaðs eðlis að það sé almennt til ófarsældar að blanda saman eignarhaldi opinberra aðila og einkaaðila. Almennt eigum við að leitast við að haga löggjöf með þeim hætti að það séu alveg skýr mörk um hvað hið opinbera á annars vegar og hvað einkaaðilar eiga og reka hins vegar. Það getur leitt til óvissu og ófarsældar og hefur gert það í ýmsum málum og vakið miklar deilur í samfélaginu þegar við reynum að blanda saman í félögum jafnóskyldum aðilum og opinberum aðilum sem eiga að gæta almannahagsmuna, jafnræðis, stjórnsýslulaga o.s.frv. og einkaaðilum. Eðli málsins samkvæmt eiga þeir að vera framsæknir, fljótir að taka ákvarðanir og hugsa um hagnaðarsjónarmið til þess að drífa áfram hagvöxt og framfarir hér í okkar ágæta atvinnulífi.

Vegna orða hv. þm. Ólafar Nordal hér áðan þá held ég að það sé vel við hæfi að hún geri að umfjöllun merkilegar fréttir í orkumálunum á síðustu dögum. Það er úrskurðurinn um Bitruvirkjun og þau áhrif sem hann kann að hafa. Við höfðum jú fulltrúa Skipulagsstofnunar í umhverfisnefnd í liðinni viku til þess að kynna úrskurðinn. Það er auðvitað alveg rétt hjá hv. þingmanni að þar er um mjög veruleg tíðindi að ræða. Það er sömuleiðis rétt hjá hv. þingmanni að þegar fyrsti áfangi rammaáætlunar var kynntur var alveg ljóst að í þeim áfanga komu jarðvarmavirkjanir almennt vel út en vatnsaflsvirkjanir síður.

Sá áfangi rammaáætlunar sætti hins vegar talsverðri gagnrýni fyrir að meta ekki nægilega mikið landslag og landslagsheildir og hann sætti einnig gagnrýni fyrir að líta ekki nægilega til útivistar og til ferðaþjónustunnar. Var dæmi tekið um það hversu gríðarlega góða einkunn virkjunarkostir á Skaftafellssvæðinu, sem er kannski mest notaða útivistar- og ferðaþjónustusvæði á landinu, fengu.

Ég held að það sé engum blöðum um það að fletta að sá úrskurður sem við nú höfum fengið um Bitru virðist undirstrika að sú gagnrýni hafi átt rétt á sér og að nú sé í auknum mæli tekið tillit til þessara sjónarmiða. Það mun auðvitað hafa áhrif á frekari vinnu við rammaáætlunina um vernd um náttúru Íslands og nýtingu hennar í orkuvinnslu sem hér á að leggja fram á næsta ári. Það er alveg auðsætt að sömu sjónarmið hljóta að gilda um aðrar jarðvarmavirkjanir í landinu og um Bitru. Ef þær eru á mjög mikilvægum útivistar- eða ferðaþjónustusvæðum eða þær tengjast mikilvægum heildum eins og Þingvöllum o.s.frv. þá kunna þær að fá umtalsvert lakari útkomu en margir hugðu þegar lagt var af stað í þá vinnu.

Ég held hins vegar að það sem hér skiptir máli sé ekki að dásama jarðvarmavirkjanir annars vegar eða vatnsaflsvirkjanir hins vegar eða hafa einhverjar atvinnugreinar í tísku eða ekki í tísku. Það sem hér skiptir máli er að við Íslendingar þurfum að taka ákvörðun um hvaða hluta af náttúru Íslands við viljum vernda, hvaða svæði í landinu það eru sem eru okkur mikilvæg náttúrusvæði, hvað við viljum vernda og hvar við viljum enga orkuvinnslu hafa. Þegar við erum búin að taka ákvörðun um heildarmynd af því hvaða þætti í náttúru Íslands við viljum vernda til framtíðar — viljum yfir höfuð hvorki spilla með mannvirkjum, orkuvinnslu eða öðru slíku — þá geta menn farið að skoða hvar þar fyrir utan megi virkja og með hvaða hætti. Ég held að við hljótum að nálgast þetta verkefni með þeim hætti.

Einmitt í því höfum við verið vanbúin, þ.e. til þess að ákveða hvar eigi að fara í virkjanir. Yfir höfuð hefur sá aðbúnaður sem orkuvinnslan hefur búið við í landinu verið ákaflega óskýr. Við hér á Alþingi Íslendinga höfum enn ekki sagt orkuiðnaðinum hvað við viljum vernda og hvar megi leita leiða til þess að virkja. Þess vegna er það hitt stóra málið hjá þessari ríkisstjórn í orkumálum að ljúka rammaáætluninni um vernd náttúru landsins og nýtingu hennar. Hún þarf að kynna hana hér á næsta ári þannig að við getum fengið skýrar línur bæði fyrir náttúruverndina og umhverfismálin í landinu en líka fyrir þessa mikilvægu atvinnugrein okkar sem orkuiðnaðurinn sannarlega er.

[12:14]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Orð hv. þm. Helga Hjörvars um aðskilnaðarkröfu frumvarpsins renna stoðum undir þau orð mín að skortur á samkeppni á þessum markaði og ákall markaðsaflanna um að auka samkeppni sé öðrum þræði hvatinn að því að þetta frumvarp varð til.

Athyglisvert var að heyra tvíhöfðann tala bæði fyrir Sjálfstæðisflokk og stefnu hans og Samfylkinguna og stefnu hennar. Hv. þm. Helgi Hjörvar sagðist telja að nú væri tímabært að stíga það skref að aðskilja í rekstri sérleyfis- og samkeppnisþáttinn í þessum atriðum. Með raforkulögunum 2003 hefði verið stefnt að því að kanna hvort þetta mundi ganga, að samkeppnin kæmist á af sjálfu sér. Ég geri athugasemdir við að verið sé að lögleiða þessa uppskiptingu en ekki láta fyrirtækjunum og sveitarfélögunum það eftir hvernig þau koma eignum og rekstri sínum fyrir á sem hagkvæmastan hátt.

Ég vil spyrja hv. þingmann hvert hann telji að næsta skref muni verða á þeirri vegferð ef þessi aðskilnaðarkrafa núna verður ekki til þess að auka samkeppnina. Það skyldi þó ekki vera að það sé í samræmi við álit Viðskiptaráðsins og í samræmi við álit Samkeppniseftirlitsins að eignarhaldslegur aðskilnaður eigi að vera í þeim þáttum?

[12:16]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegur forseti. Ég skil athugasemdir hv. þingmanns og tek undir að sjónarmið voru um að samkeppni skorti í þessum geira og að auka þyrfti hana sem gerir það að verkum að þessi leið er farin og ég held að í því sé út af fyrir sig ekkert neikvætt heldur fyrst og fremst jákvætt. Það er svo vandasamt að spá og sérstaklega um framtíðina að ég vil ekki á þessu stigi spá neinu um það hvað gert verði ef þetta

nægir ekki til þess að koma á samkeppni. En eins og við vitum er að mörgu leyti örðugt að koma upp virkri samkeppni á jafnlitlum markaði og Ísland er því að allt þetta regluverk er hugsað fyrir Evrópumarkaðinn, meginlandsmarkaðinn, þar sem eru jafnmargar milljónir og við erum þúsundir hér og allt aðrar aðstæður í sjálfu sér. Það má því efast um að okkur takist að koma mjög virkri samkeppni á á þessu sviði. Ég held að það sé þó ekki annað eðlilegt en að við leitumst við að tryggja hagsmuni neytenda og þar með almennings í landinu með því að örva þá samkeppni eins og kostur er.

Ég vil hins vegar nota tækifærið og spyrja hv. þingmann, vegna þess að ég skil hinar ýmsu athugasemdir og að hún hefði í ýmsum atriðum viljað ganga lengra, hvort henni og Vinstri hreyfingunni – grænu framboði þyki þó ekki í öllum aðalatriðum að þetta mál horfi til framfara og sérstaklega það að tryggja eignarhald almennings á þeim auðlindum sem eru í opinberri eigu í dag.

[12:18]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það kom skýrt fram fyrr í ræðu minni og í nefndaráliti að Vinstri hreyfingin – grænt framboð styður að tökin séu hert, að bundið sé í lög að þær auðlindir sem nú þegar eru í opinberri eigu verði það áfram og jafnframt teljum við að unnt sé að ganga lengra og taka inn undir ákvæðið þær eignir, þær auðlindir sem nú eru í sameignlegri eigu sveitarfélaga og einkaaðila.

Ég vil leyfa mér að spá inn í framtíðina, hv. þm. Helgi Hjörvar, þó að það kunni að vera vandasamt og menn ættu ekki að gera það og kannski ekki úr þessum stól þar sem hægt er að orðtaka hvert einasta atriði sem sagt er. En í ljósi þeirrar þróunar og þeirrar vegferðar sem hafin var á árinu 2003 með markaðsvæðinguna í raforkukerfinu og þess frumvarps sem við erum með spái ég því að þetta muni ekki heldur leiða til mjög aukinnar samkeppni á markaðnum, þetta muni þvert á móti leiða til kostnaðarauka og hækkunar á raforkuverði en muni litlu skila af því sem samkeppninni er ætlað að laga. Því spái ég að það muni enn og aftur og ekki innan mjög langs tíma koma ákall frá þeim sömu markaðsvæðingaröflum, frá Viðskiptaráðinu sem sendir frá sér álit um að frumvarpið sé þjóðhagslega óhagkvæmt og frá Samkeppniseftirlitinu um að það beri í næsta skrefi að skilja algerlega á milli eignarhalds í samkeppnisrekstri og sérleyfisrekstri. Það verður næsta skrefið, ég leyfi mér að spá því.

Mér finnst dapurlegt að Samfylkingin skuli draga þennan vagn fyrir Sjálfstæðisflokkinn.

[12:20]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Nú verður hv. þingmaður að ráða því sjálf hvað vekur henni depurð og hvað ekki. Ég held þó að sjálfsagt sé að fara í aðskilnaðinn vegna þess að það blasir við hverjum þeim sem skoðar þennan markað að stærstu vandkvæðin við að reyna að hasla sér þar völl fyrir nýja aðila, og þar með að auka fjölbreytni og auka samkeppni í geiranum, er hversu gríðarlega stór fyrirtæki það eru sem eru allsráðandi á honum og eru eignar- og rekstraraðilar á öllum sviðum, hvort sem það eru flutningskerfin, dreifiveiturnar, framleiðslan eða smásalan, þar sem eitt fyrirtæki eins og Orkuveita Reykjavíkur er í raun með alla neytendurna hjá sér, þ.e. höfuðborgarsvæðið, þar er langstærsti hluti neytendanna, og annað fyrirtæki, Landsvirkjun, með sennilega hátt í 90% af framleiðslunni í landinu. Sömu aðilar eru síðan inni á mörgum öðrum sviðum í raforkugeiranum og það er ekki nema eðlilegt að reyna að leitast við að auka þarna aðskilnað og brjóta upp á milli þáttanna í starfseminni.

[12:21]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða frumvarp til laga um breytingu á lögum á auðlinda- og orkusviði. Eins og fram hefur komið í máli þingmanna sem hafa þegar talað er þetta eitt af þeim málum sem ríkir grundvallarágreiningur um í röðum stjórnmálaflokkanna og sá ágreiningur er ekki nýr af nálinni. Í raun má segja að saga málsins sé kannski tólf ára löng sorgarsaga, vil ég meina, frá því að innleiðing Evróputilskipunar um samkeppni á raforkumarkaði kom fyrst til umræðu í þessum þingsal. Þá voru þau sjónarmið höfð uppi af örfáum þingmönnum að e.t.v. væri skynsamlegast og réttast að beiðast undanþágu frá þeirri tilskipun, enda ætti hún ekki á nokkurn hátt við þann raforkumarkað sem hægt væri að reka á Íslandi í ljósi landfræðilegrar staðsetningar landsins og þeirra orkuauðlinda sem hér eru til staðar.

Því miður var ekki farið að ábendingum þeirra skynsömu þingmanna sem þá töluðu, en það voru hv. þingmenn Hjörleifur Guttormsson, Svavar Gestsson og Steingrímur J. Sigfússon. Eftir að ljóst var að lítill hljómgrunnur var fyrir því sjónarmiði og eftir að uppstokkun og breytingar á hinu pólitíska litrófi hafa orðið eru það þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sem hafa staðið í því að malda einatt í móinn þegar lög af því tagi eða breytingar á lögum koma til umfjöllunar á Alþingi sem varða samkeppnismál á raforkumarkaði. Þetta er eitt mál af því tagi. Þess vegna er það Vinstri hreyfingin – grænt framboð og þingmenn þess flokks sem standa í andófi við stjórnarmeirihlutann, andófi sem byggir á meginskoðunum okkar í orkumálum og auðlindanýtingarmálum. Inn í þau mál fléttast náttúruverndarmálin. Því er um viðamikið og yfirgripsmikið mál að ræða. Eins og bent er á í áliti 2. minni hluta nefndarinnar, í fylgiskjali III, sem er umsögn frá Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja, koma saman í þessu eina máli grundvallaratriði um grundvallarmál sem eru af ólíkum toga, álitamál sem varða eignarhald á náttúruauðlindinni, sem varða þá nýtingu náttúruauðlindarinnar, hvernig nýtingunni sé háttað, í hverra höndum hún eigi að vera o.s.frv.

Sú náttúruauðlind sem er í brennidepli er einmitt vatn í hinum ýmsu formum. Þær breytingar sem snerta vatn og vatnsauðlindina varða löggjöf af ýmsu tagi, vatnalögin frá 1923, vatnalögin frá 2006, sem enn eru ekki til lykta leidd, ágreiningur um vatnalögin frá 2006 er enn ekki til lykta leiddur því að enn starfar á grundvelli bráðabirgðaákvæðis í þeim lögum nefnd sem var fengið það hlutverk að skoða til hlítar ákveðna þætti innleiðingar þeirra laga. Ég sit í þeirri nefnd og fékk þann 15. janúar sl. skipunarbréf frá iðnaðar-

ráðuneytinu um starfssvið þeirrar nefndar. Í skipunarbréfinu segir að nefndin sé sett á laggirnar með vísan til samkomulags allra þingflokka við afgreiðslu upphaflegs frumvarps til vatnalaga. Iðnaðarráðherra ákvað að skipa þá nefnd sem hefði það hlutverk að skoða samræmi nýrra vatnalaga við önnur þau lagaákvæði íslensks réttar sem vatn og vatnsréttindi varða, þar á meðal fyrirhugað frumvarp umhverfisráðherra til vatnsverndarlaga sem byggir á vatnsverndartilskipun Evrópusambandsins og sömuleiðis eigi nefndin að hafa til hliðsjónar tillögur nefndar iðnaðarráðherra sem skipuð var á grundvelli ákvæðis til bráðabirgða við lög um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, nr. 57/1998. Ég var einmitt í þeirri nefnd líka sem skilaði af sér yfirgripsmikilli skýrslu með fjölda tillagna. Fólk verður að átta sig á því að um er að ræða stórt mál sem tengist ýmsu öðru í lagaflóru okkar og í þeim umræðum sem eiga sér stað um nýtingu orkuauðlindanna og náttúruvernd í framhaldi af því.

Þetta segi ég til að varpa örlítið skýrara ljósi á hvaðan ágreiningurinn er kominn og um hvað þessi grundvallarágreiningur snýst. Það sem segja má að sé stærsta atriðið í áliti 2. minni hluta, hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur — nú sé ég að ég hef gleymt aðalblaðinu mínu, ég er með fullt af bókum og skýrslum en gleymdi gula blaðinu mínu með punktunum á borðinu mínu. Ég vona að einhver hjálpsamur þingmaður afhendi mér punktana á gula blaðinu. Það er samanbrotið blað sem liggur sennilega efst á borðinu mínu. Ef það finnst ekki hlýt ég að reyna að taka þetta eftir minni. Blaðið er á borði Karls V. Matthíassonar sem ég sé að hv. þingmenn leita með logandi ljósi að … (**Gripið fram í:** … hafa eitthvað frá Kalla.) (Gripið fram í.)

Nei, nei, þetta er allt í lagi, hæstv. forseti. Það sem mér finnst skipta mestu máli í þessum efnum er að verið er að leggja til í frumvarpinu breytingar á eignarhaldi þeirra fyrirtækja sem framleiða og dreifa orku. Eins og orðað er í umsögn fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins er markmiðið „að setja reglur um eignarhald auðlinda í opinberri eigu og skýra mörk samkeppnis- og sérleyfisþátta í starfsemi orkufyrirtækja.“ Það er gert samkvæmt orðanna hljóðan „til að tryggja að öll mikilverðustu vatns- og jarðhitaréttindi sem nú eru í eigu ríkis eða sveitarfélaga, beint eða óbeint, haldist áfram í eigu þessara aðila.“ Þetta grundvallaratriði og grundvallarmarkmið frumvarpsins styðjum við Vinstri hreyfingin – grænt framboð.

Til þess að ná því markmiði eru hins vegar lagðar fram ýmsar tillögur. Þar skilur leiðir eins og oft áður því að í frumvarpinu er gert ráð fyrir að í þeim tilvikum þar sem starfsemi dreifi- og hitaveitna byggir á sérleyfum verði opinbert eignarhald einungis tryggt að hluta. Frumvarpið gerir því ráð fyrir að í dreifiveitunum verði hægt að selja allt að 49% eignarhlut og nú vitum við og höfum heyrt það hjá stjórnarliðum í umræðunni að engin áform eru um slíkt. Hins vegar hræða sporin í þessum efnum. Um leið og búið er að segja A í þessum efnum, þegar búið er að opna fyrir möguleikann er um leið kominn fótur í dyragættina. Um leið eru komnir einhverjir aðilar sem gera kröfu um að hið mögulega verði framkvæmt.

Ekki nóg með það að opnað sé á þennan möguleika, þ.e. að 49% eignarhlutur í dreififyrirtækjunum verði seldur til einkaaðila, er líka gert ráð fyrir að 100% eignaraðild sölufyrirtækjanna, framleiðslufyrirtækjanna geti farið yfir til einkaaðila. Staðan í eignarhlutamálum núna er sú að það er einungis Hitaveita Suðurnesja sem er að litlu leyti komin í hendur einkaaðila en verið er að opna á þann möguleika að framleiðslufyrirtækin geti verið alfarið í eigu annarra en opinberra aðila.

Þessir þættir frumvarpsins bjóða hættunni heim að mati Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég sagði áðan: Sporin hræða í þessum efnum. Við höfum oft orðið vitni að því að yfirlýsingar hafi komið frá stjórnvöldum um að einhverjir möguleikar sem opnist í lagasetningu þurfi ekki endilega að þýða að vaðið verði áfram og allt framkvæmt sem mögulegt er. En hættan er til staðar og það nægir því að hér er um að ræða stór álitamál sem ekki eru leyst að öðru leyti. Í vatnalaganefndinni, sem ég á sæti í, eru álitamálin varðandi eignarrétt að vatnsauðlindinni. Þau álitamál eru enn öll uppi á borði með sama hætti og þau voru þegar við vorum að vinna í aðdraganda þeirrar lagasetningar, vatnalaganna.

Hinn óleysti hnútur, um eignarhald á vatni, er uppi á borði þeirrar nefndar. Meðan ekki hefur verið hægt að greiða úr þeim álitamálum sem átökin um eignarhald á vatni hafa skapað tel ég afar óráðlegt að setja ákvæði af því tagi sem hér um ræðir í lög. Þar til ágreiningurinn um eignarhald á vatni er endanlega leystur eigum við að sýna fulla varkárni hvað þetta varðar og tryggja með öllum ráðum að eignarhald á auðlindinni og þeim fyrirtækjum sem um hana sýsla sé að mestu leyti, eins og við mögulega getum, í eigu opinberra aðila, ríkis eða sveitarfélaga. Þar tel ég að skylda okkar liggi.

Þetta skiptir líka máli til þess að stjórnvöld átti sig á heildarmyndinni. Það er verið að vinna áætlanir um nýtingu vatnsafls og jarðvarma. Sú vinna er í fullum gangi, hefur verið frá 1997. Það eru ein 11–12 ár síðan loksins voru sett af stað áform um að búa til heildstætt plan, nýtingarplan og þá um leið verndarplan, sem lyti að því að ákveða í eitt skipti fyrir öll á hvaða svæðum orkufyrirtækjum yrði gert kleift að vinna raforku á og á hvaða svæðum á landinu raforkuvinnsla væri ekki heimiluð. Enn hefur okkur ekki tekist að lenda því máli. Ef að líkum lætur lendum við ekki í því máli fyrr en á árinu 2010 því þó að á næsta ári verði mögulegt að megindrög nýtingaráætlunarinnar geti verið til á slík áætlun eftir að fá meðhöndlun á Alþingi og menn eiga eftir að takast á um hana. Það er í fyrsta lagi á árinu 2010 sem rammaáætlun um nýtingu vatnsafls og jarðvarma getur fengið einhvers konar lagagildi þannig að hægt verði að fara að vinna eftir henni.

Ég segi því: Það er fyrst þegar grundvallarágreiningurinn um eignarhald á vatni hefur verið leystur og nýtingaráætlun sem Alþingi Íslendinga samþykkir er komin í gegnum Alþingi sem við getum farið að klára þætti sem lúta að því sem frumvarpið varðar, þ.e. hvernig eignarhaldinu eigi að vera háttað á þessum fyrirtækjum, hvernig eignarhaldi eða utanumhaldi um auðlindina verður best komið í því umhverfi sem við ákveðum að hafa fyrir orkunýtingu og náttúruvernd í landinu.

Ég tel, hæstv. forseti, að sýna hefði átt ýtrustu varkárni og ég tel meira að segja að slíkt sé í samræmi við stefnu-

mörkun stjórnvalda eins og hún birtist í skýrslunni *Velferð til framtíðar* sem gefin var út á árinu 2002. Reyndar erum við svo heppin að við erum með endurnýjaðar áherslur þeirrar ríkisstjórnar sem fór frá við síðustu kosningar. Það hefur ekki verið borið til baka að þær áherslur séu enn áherslur þeirrar ríkisstjórnar sem nú starfar. Þær áherslur voru gefnar út 2006 og eiga að gilda til ársins 2009.

Um markmiðin með sjálfbærri nýtingu orkuauðlinda segir þar að við eigum að stefna að því með ráðum og dáð að endurnýjanlegar orkuauðlindir landsins verði nýttar með hagkvæmni og umhverfisverndarsjónarmið að leiðarljósi, að hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa í orkunotkun þjóðarinnar verði aukið og að því stefnt að notkun jarðefnaeldsneytis verði óveruleg innan fárra áratuga, sömuleiðis að stefnt verði að því að farartæki nýti orku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum eins fljótt og kostur er og hagkvæmt þykir. Þá er talað um að skipulag raforku- og hitaveitumála verði með þeim hætti að skilvirkni, öryggi og heildarhagkvæmni þess verði sem best tryggð og stuðlað verði að aukinni orkunýtni. Þegar þessi áform stjórnvalda eru skoðuð, hæstv. forseti, áttum við okkur á því að heildarmyndin er það margslungin að óráðlegt er að taka jafnafdrifaríkar ákvarðanir og frumvarpið gerir ráð fyrir að gert verði á meðan aðrir þættir málsins hafa ekki verið leiddir til lykta.

Hæstv. forseti. Fram kom í máli hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur, þegar hún flutti nefndarálit 2. minni hluta fyrr í morgun, að óásættanlegt væri hversu mikill kostnaður hefði verið í þeirri uppskiptingu sem við fórum í gegnum þegar tilskipunin um samkeppni á raforkumarkaði var innleidd. Samkeppni í framleiðslu og sölu hefur ekki skilað þeim árangri sem vænst var. Það er alvarlegt og athyglisvert og menn skulu átta sig á því að neytendur hafa ekki verið að skipta um raforkusöluaðila. Það skiptir með öðrum orðum þá sem nýta raforku á Íslandi litlu eða engu máli við hvert af þessum fyrirtækjum þeir skipta. Þegar dregið er fram í dagsljósið að kostnaðurinn við þá breytingu sem þá var farið í er 5–6 milljarðar kr. og hækkun orkuverðs frá því að breytingin var gerð er að mestum hluta komin til vegna þeirrar uppskiptingar þá er það undirstrikun og áréttíng á þeim orðum mínum að sporin í þessum efnum hræða. Uppskipting markaðarins í þetta samkeppnisumhverfi, eða hönnun og smíði þess umhverfis, hefur nú þegar kostað íslenska neytendur gríðarlega fjármuni.

Það er í sjálfu sér ámælisvert að meiri hlutinn sem nú situr og þrýstir þessu máli í gegn, sem kveður á um þennan fyrirtækjaaðskilnað, þar sem við gerumst kaþólskari en páfinn, af því að tilskipunin gerir ekki ráð fyrir því að farið verði í hin ýtrustu mörk eins og meiri hlutinn leggur til — ég spyr: Af hverju sættir meiri hlutinn sig við að ekkert kostnaðarmat liggi til grundvallar? Er það nægilega ábyrgt af meiri hluta í ríkisstjórn að fara með lagafrumvarp af þessu tagi í gegn án þess að hægt sé að segja almenningi hver reikningurinn verður? Hversu mikla viðbót eigum við að fá, neytendur, við þá 5–6 milljarða sem við höfum þegar greitt af vitleysunni við innleiðingu samkeppni á raforkumarkaði?

Hv. þingmenn stjórnarliða ræða um flutning á raforku gegnum sæstreng til útlanda með vonarglampa í augum en tekist hefur verið á um þá hugmyndafræði áður: Hvað þýðir það í virkjunum á Íslandi ef menn ætla í alvöru að fara að keppa að því að búa hér til raforku fyrir erlendan markað þannig að eitthvað verði til sem mögulega gæti heitið samkeppnisumhverfi? Þá þýðir það ekkert annað en full virkjun Íslands, fórn flestra eða allra náttúruperlna á Íslandi sem tengjast vatnsauðlindinni hvort sem það er jarðvarma eða vatnsafli. Þá eru menn farnir að tala um svo gríðarlega alvarleg mál að ég bið fólk að draga niður í ljóskastaranum þar sem vonarglætan lýsir hvað skærast. Þetta eru óraunhæf markmið, sérstaklega á meðan við getum ekki nýtt jarðvarmaauðlindina okkar meira en 10–12% þegar við erum að virkja í þessum töluðu orðum til að framleiða raforku og jarðvarma.

Það er ekki ásættanlegt að fórna þeim háhitasvæðum sem við eigum í virkjun til raforku sem stórfyrirtækin nýta vegna þess að nýtingin í þeim tilfellum er svo léleg. Hún er ekki nema 10–12% í hæsta lagi. Varminn fer til spillis. Menn hafa ekki enn fundið ásættanlegar aðferðir til að dæla varmanum niður og engar sannanir liggja fyrir um það að menn geti viðhaldið jarðvarmanum í jarðvarmatankinum með þeim aðferðum sem menn hafa í dag.

Allt mælir með því að menn hægi á, fari ekki alla leið út á þessa braut hvað frumvarpið áhrærir. Leitum enn leiða til að tryggja að auðlindirnar okkar verði áfram í almannaeigu en látum staðar numið hvað annað mál í frumvarpinu varðar þannig að ekki verði farið alla leið í þessum uppskiptingarmálum. Eins og hér hefur verið vikið að, og rök færð fyrir, býður það einungis hættunni heim. Við erum ekki tilbúin til að taka þá áhættu, Íslendingar.

Með þessum orðum, hæstv. forseti, læt ég máli mínu lokið. Ég veit að þetta á eftir að halda áfram að vaka í máli næstu ræðumanna. Ég tel einboðið, og það hefur reyndar verið sagt fyrr í umræðunni, að málið verði tekið aftur til skoðunar milli 2. og 3. umr. Ég treysti því að þá verði gerðar bragarbætur og breytingar hvað þessi álitaefni áhrærir.

[12:40]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í minnihlutaáliti 2. minni hluta iðnaðarnefndar segir hv. flokkssystir Kolbrúnar Halldórsdóttur, hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, með leyfi forseta:

„Í áliti og breytingartillögum meiri hlutans er í litlu sem engu komið til móts við harðorð mótmæli fulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga. Ekki var heldur hlustað á varnaðarorð sambandsins um að frumvarpið skerði stjórnarskrárvarinn sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaga.“

Svo aðeins sé farið í umfjöllun og í þetta álit Sambands íslenskra sveitarfélaga og farið yfir það sem þar stendur og verið er að gagnrýna, að meiri hlutinn hafi ekki tekið tillit til, þá segir m.a. í því áliti, þ.e. þessari frásögn af fundum stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga, að þeir telji að ef ætlunin sé að frumvarpið verði að lögum sé eðlilegt að hámarksleigutími vatns- og jarðhitaréttinda verði lengdur og verði a.m.k. 99 ár svo að eitt atriði sé nefnt. Jafnframt er sagt í áliti þeirra að í framangreindum frumvarpsákvæðum felist augljós skerðing á eignarréttindum sveitarfélaga og fyrirtækja í þeirra eigu þar sem ekki verði unnt að ráðstafa

eignarrétti sveitarfélaga á almennum markaði eða t.d. breyta fyrirtæki og sveitarfélagi í almenningshlutafélög.

Þetta, virðulegi forseti, vildi ég draga fram og spyrja hv. þingmann hvort hún sé sammála þeirri gagnrýni sem fram kemur í áliti 2. minni hluta um að meiri hlutinn hafi ekki hlýtt nógu vel á álit Sambands íslenskra sveitarfélaga sem hér um ræðir. Það gerðum við svo sannarlega en vorum ósammála þessum atriðum. En við vorum hins vegar sammála þeim í því að tveggja milljarða markið væri óskýrt og þess vegna tókum við undir það með þeim og gerðum breytingar á því. Við vorum líka sammála þeim í því að eðlilegra væri að fjallað væri um meirihlutaeigu í stað aukins meiri hluta og þess vegna tók ég líka tillit til þess. Við vorum hins vegar ósammála áðurnefndum atriðum um að afnotarétturinn ætti að vera í 99 ár eða þessar auðlindir ættu hreinlega að vera á almennum markaði.

Ég spyr hv. þingmann: Hvar standa Vinstri grænir í málinu fyrst þeir taka svona harkalega til orða hvað það varðar að ekki hafi verið hlustað nógu mikið á Samband íslenskra sveitarfélaga þegar þeir komu fyrir nefndina?

[12:43]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og hv. formaður iðnaðarnefndar veit þá er ég ekki í iðnaðarnefnd. Ég þekki því ekki álit sveitarfélaganna í smáatriðum þó það sé fylgiskjal með áliti 2. minni hluta nefndarinnar. Ég hef lýst yfir fullum stuðningi við málflutning hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur í þessu máli.

Álit sveitarfélaganna er flókið og við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum lýst yfir stuðningi við ákveðin sjónarmið í því, t.d. varðandi það sem sveitarfélögin segja um bókhaldslegan aðskilnað, að hann nægi. Það er eitt af þessum álitamálum sem við teljum að eigi að vera — og þess vegna talaði ég um að fresta ætti því að fara í fyrirtækjaaðskilnaðinn. Það er samdóma álit okkar og Sambands íslenskra sveitarfélaga hvað þetta varðar. Hvað önnur álitamál Sambands íslenskra sveitarfélaga varðar, eins og 99 ára afnotarétt, mundi ég segja að það væri eðlilegt að fara að slíkum hlutum með gát. Mér finnst skipta verulegu máli að við horfum á stöðuna eins og hún er í dag.

Orkufyrirtækin horfa nú í gaupnir sér út af löngum samningum við álfyrirtækin þar sem verðið er bundið miðað við þær aðstæður sem voru þegar samningarnir voru gerðir. Menn sjá í æ ríkara mæli að verulegu máli skiptir að gera samninga sem varða orkuverð til skamms tíma, sérstaklega þegar orkuverðið er að rjúka upp úr öllu valdi. Þó að leynd hvíli yfir orkusölusamningum íslensku orkufyrirtækjanna þá vitum við að hér er kannski verið að selja álfyrirtækjunum raforkuna á einhverju Suður-Afríkuverði sem er langt frá öllum viðmiðunum sem við höfum í Evrópu eða í Norður-Ameríku. Við þekkjum þá umræðu.

Hér er um mörg flókin álitamál að ræða. Við höfum lýst yfir stuðningi við ákveðnar yfirlýsingar Sambands íslenskra sveitarfélaga en aðrar ákvarðanir þeirra eða aðra þætti í áliti þeirra höfum við lítið eða ekkert tjáð okkur um.

[12:45]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að spyrja hv. þm. Álfheiði Ingadóttur að því sjálfa hvað í þessum orðum hennar felst þar sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir flokkssystir hennar gat ekki svarað því, vegna þess að hér er það gagnrýnt mjög harðlega að í breytingartillögum meiri hlutans sé í litlu sem engu komið til móts við harðorð mótmæli Sambands íslenskra sveitarfélaga. (Gripið fram í.) Þegar menn fullyrða slíkt þá skulu þeir líka vita hvað þau harðorðu mótmæli fólu í sér vegna þess að þau fólu það akkúrat í sér að við skyldum ekki leyfa þeim að selja auðlindirnar á markaði. Það var þungamiðjan í gagnrýni þeirra. Ég lít því svo á að Vinstri hreyfingin – grænt framboð (Gripið fram í.) sé að einhverju leyti að taka undir það eða hafi ekki lesið heima þegar litið er á þessi skilaboð.

Ég verð líka að spyrja hv. þingmann vegna þess að mér fannst hún svolítið óskýr í máli sínu áðan varðandi vatnalögin. Við erum sammála um það, ég og hv. þingmaður, hvert beri að stefna í þeim efnum og það vitum við, en það sem við erum hins vegar að gera hér er að breyta ákveðnum greinum vatnalaga til að tryggja eignarhald á orkuauðlindum í opinberri eigu og þá þeim sem snúa að vatni eins fljótt og verða má. Það er markmiðið með þessu. Ég held að hv. þingmaður geti verið sammála okkur í því. Ég skildi hins vegar hv. þingmann þannig að hún vildi að við lykjum vinnu vatnalaganefndarinnar og biðum eftir að rammaáætlunarnefndin, sem á að skila í lok árs 2009, kláraði sína vinnu áður en við gerðum þá breytingu sem þetta felur í sér. Skildi ég hv. þingmann rétt? Ef ekki væri kannski ágætt að hún kæmi því hér á framfæri vegna þess að annars mundi ég ganga héðan út og telja að það væru tveir aðilar í landinu sem vildu að við frestuðum þessu máli og það væru Vinstri grænir og Viðskiptaráð. Það þótti mér of ótrúlegt til að geta gengið með þá (Forseti hringir.) hugsun út af þessum fundi.

[12:47]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nei, nei, ég get glatt hv. þingmann með því að sjónarmið okkar eru algjörlega tvískipt hvað þetta varðar. Við lýsum fullum stuðningi við það meginmarkmið frumvarpsins að tryggja eigi að eignarhald auðlindarinnar sé í opinberri eigu. Þau ákvæði frumvarpsins viljum við að sjálfsögðu gera að lögum og teljum að það eitt sé hægt að gera án þess að gera breytingarnar hvað varðar fyrirtækin. Þetta er algjörlega skýrt í okkar huga. Annars vegar er þetta spurning um eignarhald á auðlindinni og við erum sammála þeim markmiðum sem eru til staðar um það í frumvarpinu en við teljum að hægt sé að bíða með annað og ég velti því líka fyrir mér hvort þarna sé ekki kominn meginágreiningur stjórnarflokkanna um málið. (**KaJúl:** Og bíða með …?) Það kann vel að vera að fyrirtækjaaðskilnaðurinn … Bíða með hvað? spyr hv. þingmaður. Það er fyrirtækjaaðskilnaðurinn sem hér er verið að leggja til að farið sé í sem við teljum að hægt sé að koma í veg fyrir. (**KaJúl:** … vatnalaganefnd?) Það kemur vatnalaganefndinni ekki nokkurn skapaðan hlut við, hæstv. forseti, en það kemur vatnalaganefndinni við að hér er verið að fjalla um eignarrétt á auðlindinni.

Það skiptir máli að horfa á þetta heildstætt. Ef við ætlum bara að einbeita okkur að eignarréttinum í þessu frumvarpi þá skal ég bara kvaka og þakka og þá vona ég að hv. þingmaður og talsmaður Samfylkingarinnar í orkumálum geti orðið mér sammála um það þegar málið verður tekið aftur inn í nefndina á milli 2. og 3. umr. að hægt sé að fresta ákveðnum þáttum þessa máls.

Við skulum tryggja það að eignarrétturinn sé í almannaeigu og bíða með aðskilnað fyrirtækjanna, bíða með að opna á möguleikana á einkavæðingu fyrirtækjanna. Það hlýtur að vera hægt að greina þetta mál að. Ef það er ekki hægt skulum við bara setja þetta allt í eina allsherjarskoðun sem vatnalaganefndin, sem við báðar eigum sæti í, vinnur að. Við vitum að það er ærið verkefni, okkur nægir kannski sumarið til að komast að einhverri niðurstöðu í þeim efnum (Forseti hringir.) en kannski ekki.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 12:50]

[15:03]

Útbýting:

Skyldutrygging lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, 528. mál, nál. 1. minni hluta efh.- og skattn., þskj. 1109.

Störf rannsóknarnefndar flugslysa árið 2007, 638. mál, skýrsla samgrh., þskj. 1106.

Störf rannsóknarnefndar sjóslysa 2007, 639. mál, skýrsla samgrh., þskj. 1107.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við áliti mannréttindanefndar SÞ.

[15:03]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil gera að umræðuefni það stóra atriði að þann 11. júní rennur út frestur íslenskra stjórnvalda til að bregðast við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Hæstv. sjávarútvegsráðherra sagði hér á þinginu í maíbyrjun:

„Ég vona að svar ríkisstjórnarinnar liggi fyrir áður en þingið fer heim og ég geti gert grein fyrir niðurstöðu ríkisstjórnarinnar.“

Í Silfrinu í gær töluðu bæði hæstv. forsætisráðherra og utanríkisráðherra með þeim hætti að það þyrfti eiginlega ekki að svara þessu en það yrði þó kannski að gera það sisvona. Nú sé ég að deilurnar eru hafnar og þegar þingið fer heim verður staða útgerðarinnar á Íslandi í enn meiri óvissu en nokkru sinni fyrr því að ríkisstjórnin ætlar ekkert að gera í þessum málum. Hún ætlar að hafa tvær skoðanir. Karl V. Matthíasson, formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar — (**Gripið fram í:** Varaformaður.) já, varaformaður, sem ætlar að verða formaður, hann sendi frá sér mikla yfirlýsingu um stefnu Samfylkingarinnar í beinu framhaldi af þessari óvissu: Fyrningarleiðin skal tekin upp. Samfylkingin er búin að finna sitt svar í málinu. Vinstri grænir, sem eru samfylkingarmenn inn við beinið, sýna alveg á sömu spil og Samfylkingin í dag.

Mig langar að heyra frá hæstv. forsætisráðherra hvort draumar hæstv. sjávarútvegsráðherra um að sýna á þessi spil rætist og að ríkisstjórnin nái samstöðu áður en þingið fer heim. Ég bið því hæstv. forsætisráðherra um að taka einu sinni ærlega ákvörðun og klára þetta mál. Þetta er mannréttindamál, það fer illa með Ísland á alþjóðavettvangi ef við svörum því ekki (Forseti hringir.) og hér heima fyrir eru að verða átök um sjávarútveginn á nýjan leik.

[15:06]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Þann 11. júní rennur út sá frestur sem hv. þingmaður gat um. Tíminn hefur verið nýttur vel frá því að þetta álit kom á síðasta hausti en þar var okkur gefinn 180 daga frestur til að svara því. Það er rétt að rifja það upp að álit sem þetta er ekki bindandi að alþjóðarétti. Það bindur þar af leiðandi ekki hendur íslenskra stjórnvalda.

Sjávarútvegsráðherra hefur fyrir hönd ríkisstjórnarinnar látið vinna mjög vandaða lögfræðivinnu í sambandi við þetta mál. Að henni hafa unnið a.m.k. þrír valinkunnir lögfræðingar. Það styttist í að svarið verði tilbúið og það verður sent til nefndarinnar eins og vera ber, og hv. þm. Guðni Ágústsson þarf ekki að efast um að ríkisstjórnin muni svara þessu erindi. En ekki er búið að ganga endanlega frá svarinu enda eru nokkrar vikur til stefnu. Þetta er nú svarið, hv. þingmaður, og málið er í þessari vinnslu. Það er langt komið í meðferð okkar eftir þá lögfræðiyfirferð sem átt hefur sér stað en þetta er sem sagt staða málsins.

Hv. þingmaður nefndi Karl V. Matthíasson, varaformann sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar. Það er nú ekki af þeirri ástæðu en eins og kunnugt er fór hann til Síberíu í dag.

[15:08]

Guðni Ágústsson (F):

Nú þykir mér, hæstv. forseti, að Haarde-meinleysið sé orðið hart, að senda einn vænsta þingmann Samfylkingarinnar til Síberíu. Það er ekki að undra að hæstv. sjávarútvegsráðherra sé dálítið sveittur í dag, ekki verður staðið við orð hans frá því 7. maí sl., þ.e. að niðurstaða ríkisstjórnarinnar liggi fyrir áður en þingið fer heim. Hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur verið niðurlægður á alþjóðavettvangi og hér heima. Ríkisstjórnin hafði tvær skoðanir og tvö álit í hvalveiðimálinu og niðurlægði hæstv. sjávarútvegsráðherra. Hér liggur það fyrir, hæstv. forseti, að hæstv. forsætisráðherra sem hefur enn ekki náð samstöðu í ríkisstjórninni um þetta mál, segir að enn sé langur tími til stefnu. En hvers vegna á þingið ekki að sjá það álit sem niðurstaða og samkomulag næst um? Við í stjórnarandstöðunni teljum að okkur varði um þetta mál, að við þurfum að koma að því eins og stjórnarliðar. (Forseti hringir.) Um þetta mál þurfum við að ná nokkurs konar þjóðarsátt.

[15:09]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Að sjálfsögðu, herra forseti, mælir ekkert því í mót að

þetta mál sé rætt á Alþingi þegar nauðsynleg gögn sem það varða liggja fyrir og öll skjöl í málinu eru fullgerð. (Gripið fram í.)

Málefni hafnarsjóða.

[15:09]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Nýlega gaf Hagfræðistofnun Háskóla Íslands út skýrslu fyrir Siglingastofnun Íslands um fjárhagslega stöðu hafna landsins. Þar kemur fram að fjárhagsleg staða hafnanna sé veik og fátt bendi til þess að hún muni styrkjast á næstu árum. Í nýjum gögnum, sem ég hef aflað mér, um skuldir hafnarsjóða landsins kemur fram að á verðlagi í maí 2008 eru heildarskuldir hafnanna um 12 milljarðar kr. og ef stærsta höfnin, Faxaflóahafnir, er undanskilin eru skuldirnar 9,5 milljarðar.

Heildartekjur hafna á ári á verðlagi 2008 eru um 5,5 milljarðar og ef Faxaflóahafnir eru undanskildar eru heildartekjur um 2,8 milljarðar. Það kemur sem sagt í ljós að hafnirnar munu ekki geta staðið undir rekstrarkostnaði.

Einnig er vert að minna á að þegar hafnalögum var breytt árið 2003 var ein forsendan fyrir þeim breytingum að gjaldskrá hafna yrði hækkuð til þess að þær gætu tekið á sig þær skuldbindingar sem nýju lögin kváðu á um. Ekki var pólitískur vilji til þess að gera það á þeim tíma þannig að forsendur fyrir hafnalögunum frá 2003 voru í raun og veru þá þegar brostnar. Það liggur fyrir að ákvæði nýju hafnalaganna eru ekki að fullu komin til framkvæmda og hefur verið frestað í tvígang en það er alveg ljóst að ef það á að gerast verður afkoma þeirra enn lakari en staðan er núna.

Ég vil inna hæstv. samgönguráðherra eftir því hvernig hann hyggst bregðast við þessum niðurstöðum úr skýrslu Hagfræðistofnunar Háskólans um stöðu hafnanna og hvort hann hefur í hyggju að láta fara fram einhverja vinnu í því efni að gera þá hugsanlega nauðsynlegar breytingar á hafnalögum (Forseti hringir.) til að styrkja stöðu hafnarsjóðanna.

[15:12]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Herra forseti. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson fjallar hér um þá skýrslu sem Hagfræðistofnun Háskólans hefur tekið saman um fjárhagsstöðu hafna á Íslandi og allt er það hárrétt sem hann setur þar fram.

Ég átti þess kost að fá lauslega kynningu á þessari skýrslu á fundi í Siglingastofnun í síðustu viku þar sem farið var yfir þessi atriði. Þar er talað um skuldastöðuna og annað slíkt, þær þrjár hafnir sem reka sig vel og ganga rekstrarlega séð en aðrar sem aftur eru í erfiðleikum. Þetta var fyrsta kynningin sem ég hef fengið á þessu og hún var bæði fróðleg og góð. Þar ákváðum við að málið skyldi líka kynnt fyrir Hafnasambandi sveitarfélaga og tekið fyrir í hafnaráði og hugsuðum við út í það í framhaldinu hvernig farið yrði í þetta.

Vandamálið, ef vandamál skal kalla, má rekja aftur til 2003 þegar hafnalögunum var breytt. Þær forsendur sem þar var lagt upp með hafa margar hverjar breyst, sem er þá vegna þess að í sumar hafnir er ekki mikið komið til að landa afla. Gjaldskráin virðist heldur ekki hafa hækkað í takt við það sem reiknað var með, sem var talið nauðsynlegt til þess að hafnirnar hefðu rekstrargrundvöll.

Ég vil ekki segja til um það á þessari stundu hvernig bregðast skuli við þessu, virðulegi forseti. Á þessum fundi kom líka fram að ýmislegt hefur gerst, landanir afla hafa í töluverðum mæli færst frá höfnunum úti á landi í stóru hafnirnar hér á höfuðborgarsvæðinu og þær hafa þá auðvitað minni tekjur.

Virðulegi forseti. Vegna spurningar hv. þingmanns (Forseti hringir.) vil ég geta þess að vinna við að fara í gegnum þessa ágætu skýrslu er hafin.

[15:14]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. samgönguráðherra fyrir svarið og fagna því að einhver vinna verði sett í gang. Ég mun sjálfur óska eftir því að skýrslan verði kynnt í samgöngunefnd Alþingis, mér finnst mjög mikilvægt að samgöngunefnd fái kynningu á þessu máli.

Varðandi stöðu minni hafnarsjóða tel ég ljóst að endurskoða verði þær forsendur sem lágu til grundvallar þegar hafnalögin voru sett. Við verðum að horfast í augu við að litlu hafnirnar gegna mjög veigamiklu hlutverki, bæði sem samgöngumiðstöðvar, ef svo má segja, og sem lífæðar í atvinnulegu tilliti víða um land. Við verðum að horfast í augu við það. Eins og hæstv. ráðherra gat um eru það aðeins þrjár hafnir sem í raun geta staðið undir rekstrarkostnaði. Við eigum að horfast í augu við það að hvað aðrar hafnir varðar verðum við að líta á það sem samfélagslegt verkefni að treysta stoðir þeirra. Ég treysti því að sú vinna sem hæstv. ráðherra boðaði fari fljótt og vel í gang og að samgöngunefnd Alþingis fái að vera með í þeirri vinnu.

Réttindi stjórnenda smábáta.

[15:15]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég vil spyrja samgönguráðherra um réttindi á smábáta, skipstjórnarréttindi og vélstjóraréttindi. Svokallaðir skemmtibátar sem notaðir eru til sjóstangveiði eru orðin töluverð útgerð fyrir vestan. Þar taka menn bát á leigu og eru ekki með skipstjórnarréttindi eins og ætlast er til af íslenskum skipstjórnarmönnum. Það eru mest útlendingar sem leigja þessa báta til veiða og hafa hvorki til þess tilskilin réttindi, þ.e. skipstjórnarréttindi né vélstjórnarréttindi. Ég spyr hæstv. ráðherra Kristján Möller hvort það eigi að vera svona, að Íslendingar þurfi að vera með skipstjórnarréttindi og vélstjóraréttindi en útlendingar ekki. Það hefur áhrif á afkomuna í hinu svokallaða litla kerfi, litla fiskveiðistjórnarkerfinu, sem nær yfir trillur. Nú er engan kvóta hægt að fá leigðan á venjulega smábáta vegna þess að þessir tómstundabátar yfirbjóða leiguverð í þorski allt upp í 240 kr. í litla kerfinu. Það gefur augaleið að menn hljóta að stoppa við og spyrja sig að því hvort þetta sé eðlilegt munstur. Ofan á allt liggur svo fyrir frumvarp í þinginu þar sem negla á kvótakerfið á þessa báta.

[15:17]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég hef flutt frumvarp á Alþingi sem búið er að dreifa og er á dagskrá í dag þar sem tekið verður á þessu. En það er rétt sem hv. þingmaður fjallar um. Lög nr. 30/2007, sem tóku gildi 1. janúar sl., um áhafnir íslenskra fiskiskipa, varðskipa, skemmtibáta og annarra skipa, ná þegar betur er að gáð ekki yfir frístundaskipin. Með því frumvarpi sem ég hef flutt hér er meiningin að bregðast við því vandamáli sem þar er.

Ég sat í samgöngunefnd allt síðasta kjörtímabil og þegar við vorum að vinna þetta frumvarp töldum við okkur vera að vinna það m.a. til að koma í veg fyrir að algerlega réttindalaust fólk geti verið á þessum frístundafiskibátum. Það er þó í sjálfu sér ánægjulegt að þessi atvinnugrein sé að ryðja sér til rúms. Þetta frumvarp tekur þannig á málinu að frístundafiskibátar verði ekki skilgreindir sem önnur skip heldur sem frístundaskip, það verður sett inn. Í frumvarpinu eru einnig settar inn kröfur um ákveðin námskeið ef menn hafa ekki tilskilin réttindi sem þeir geta þó ef til vill komið með að utan.

Í því frumvarpi sem er á dagskrá þingsins í dag og sem vonandi verður tími til að ræða, er brugðist við þessu vandamáli. Þar kemur fram að við gerum ekki ýtrustu kröfur um skipstjórnarréttindi á smábáta heldur duga ákveðin námskeið og réttindi sem menn kunna að hafa með sér. Ef frumvarpið verður að lögum núna er hægt að bregðast við því sem nú er að gerast. En þetta eru líka skilaboð til þeirra fyrirtækja sem stunda slíkan rekstur og auglýsa sig á næsta ári (Forseti hringir.) um að fyrirhugað sé að gera auknar kröfur um réttindi á þessi skip.

[15:20]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Það liggur ljóst fyrir að flytja á frumvarp um réttindi á trillur eða litla báta en þetta snýr líka að sjávarútvegsráðherra hvað varðar kvótasetningu á þessa báta. Þessi lög sem verið er að setja — útlendingar hafa hingað til ekki þurft að hafa nein réttindi á meðan Íslendingar verða að sýna fram á að þeir hafi réttindi. Hér hefur fólki því verið mismunað.

Við vitum að það eru erlendir ríkisborgarar sem ekki hafa tilskilin leyfi sem róa á þessum skipum. En frumvarpið sem snýr að kvótasetningu á sjóstangveiðibáta er náttúrlega meira mannréttindabrot en þau sem við höfum búið við síðustu 24 árin.

[15:21]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég hef svo sem ekki miklu við fyrra svar mitt að bæta öðru en því að minna á að í upphafi þessa árs skipaði ég nefnd m.a. með fulltrúum frá hagsmunaaðilum sem stunda þessa atvinnugrein, þ.e. sem eru með frístundaskip og allan þann rekstur. Þar er líka fulltrúi frá sjávarútvegsráðuneytinu og menn ræða nú þessi mál. Þessi nefnd hefur ekki lokið störfum. Við töldum bráðnauðsynlegt að leggja fram þetta frumvarp m.a. til að senda skilaboð um að við ætlum að setja ákveðin skilyrði um skemmtibátaskírteini og ákveðin námskeið sem þessi fyrirtæki hafa boðist til að þróa og setja upp. Þau ætla að kynna gerð og búnað báts og ýmislegt fleira fyrir þeim viðskiptavinum sem koma. (Forseti hringir.) Ég vonast bara til þess að þetta frumvarp komist á dagskrá og við ræðum það þá áður en þing fer heim eftir nokkra daga.

Ósabotnavegur.

[15:22]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Í áratugi hefur það verið áhugamál Suðurnesjamanna að fá veg um Ósabotna, þ.e. milli Hafna og Stafness. Lagningu vegstæðis er nú lokið og vegurinn er ökufær en það á enn eftir að fullklára veginn með bundnu slitlagi. Þess vegna beini ég þeirri spurningu til hæstv. samgönguráðherra: Hvenær mega Suðurnesjamenn gera ráð fyrir að vegurinn verði fullfrágenginn með bundnu slitlagi?

Hér er um að ræða mikið hagsmunamál ferðaþjónustuaðila á Reykjanesi þar sem með þessum vegi opnast í fyrsta sinn sá möguleiki að aka hringveg um skagann. Það hefur verið áhugamál aðila í ferðaþjónustunni, bæði á Reykjanesi og annars staðar, að þessi leið opnist. Leiðin er bæði falleg og merkileg út frá sögu svæðisins og umhverfið er eftirsótt til útivistar.

Sá vegarkafli sem þarfnast bundins slitlags er ekki langur, aðeins örfáir kílómetrar. Ósabotnavegurinn er að hluta til tengdur við gamlan varnarliðsveg og er sá kafli fullfrágenginn og lagður bundnu slitlagi. Þess vegna getur kostnaður við þessa yfirlögn ekki verið mjög mikill en breytir miklu fyrir þá menningartengdu ferðaþjónustu sem er nú að byggjast svo skemmtilega upp á Suðurnesjum. Varla er möguleiki á að kynna þessa nýju leið nema vegurinn sé þannig frágenginn að ekki stafi hætta af fyrir vegfarendur. Þess vegna legg ég þessa spurningu fyrir hæstv. samgönguráðherra.

[15:24]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður spyr mig um Garðskagaveg, ef ég man nafn hans rétt, (**Gripið fram í:** Jú.) um Ósabotna. Samkvæmt gildandi samgönguáætlun sé ég að 60 millj. kr. eru áætlaðar í þennan veg árið 2010. Nú er mér ekki kunnugt um og er ekki með svör á reiðum höndum um þá framkvæmd sem hv. þingmaður fjallar um, þ.e. hvað búið er að byggja upp. Ég skil vel að menn vilji fá á veginn bundið slitlag ef sú fjárveiting sem hefur fengist til uppbyggingar vegarins dugar ekki til þess. Nú vil ég ekki úttala mig um að svo sé. Á fjölförnum vegum stefnum við auðvitað að því að sé bundið slitlag, þarna eins og annars staðar. Ég get ekki sagt annað en það, virðulegi forseti, að þessar 60 millj. kr. eru þarna inni árið 2010 og hvort þær hafa verið hugsaðar í slitlag get ég ekki sagt um þannig að ég verð að kynna mér það betur áður en ég svara því frekar.

[15:25]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka samgönguráðherra fyrir svarið. Eftir því sem ég best veit dugði þessi fjárveiting ekki til að klára þennan veg með bundnu slitlagi sem er

auðvitað miður. En þrátt fyrir það hefur vegurinn eins og hann er núna mikið aðdráttarafl fyrir þá sem vita af honum. Ég er þess fullviss að fullkláraður mun hann hafa mikið aðdráttarafl fyrir ferðamenn. Suðurnesjamenn eru nú þegar farnir að nýta hann til helgaraksturs og umhverfið í kring til útivistar. Ég vil þess vegna hvetja hæstv. samgönguráðherra til að skoða þetta mál nánar, þetta geta ekki verið svo miklir fjármunir sem þarna vantar á til að klára þetta fyrir okkur.

Húsnæðismál Fjölsmiðjunnar.

[15:26]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Í *Fréttablaðinu* í dag er frétt þess efnis að Fjölsmiðjan sé að verða húsnæðislaus. Fjölsmiðjan var stofnuð árið 2001 og er úrræði fyrir ungt fólk sem er komið yfir grunnskólaaldur, vinnumarkaðsúrræði sem hefur reynst mörgum mjög vel. Í Fjölsmiðjunni eru í dag 70 ungmenni sem glímt hafa við einelti í skólum, verið félagslega einangruð, jafnvel tölvufíklar, hafa flosnað upp úr framhaldsskólum eða eru jafnvel að ná tökum á lífi sínu eftir eiturlyfjaneyslu. Það er mjög slæmt ef starfsemi Fjölsmiðjunnar er í einhverjum ólestri eða að framtíð hennar sé nokkuð óráðin eins og marka má af fréttaflutningi og viðtali við Þorbjörn Jensson sem er forstöðumaður Fjölsmiðjunnar.

Þar sem félagsmálaráðuneytið er einn af stofnendum Fjölsmiðjunnar sem stofnuð var árið 2001 þá vil ég inna hæstv. ráðherra Jóhönnu Sigurðardóttur eftir því hvað líði því að leysa vanda Fjölsmiðjunnar, þann húsnæðisvanda sem við blasir. Nú er það ljóst að sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu hafa lýst yfir vilja til þess að koma að því að greiða fyrir nýtt húsnæði. En samkvæmt fréttum stendur það upp á hæstv. ríkisstjórn í þessu máli, sem og svo mörgum öðrum, að gefa svör um það hvenær Fjölsmiðjan megi vænta svara um fjárveitingu fyrir nýju húsnæði. Þess má geta að Fjölsmiðjan starfar núna á undanþágu vegna brunavarna. Þess vegna er það algerlega ólíðandi, hæstv. forseti, að ekki sé gripið til einhverra úrræða til að bæta húsnæðismál Fjölsmiðjunnar sem hýsir 70 ungmenni í dag sem eru að fóta sig á ný í lífinu. Hún hefur skilað gríðarlega góðu starfi á sl. sjö árum. (Forseti hringir.) Því er eðlilegt að spyrja hæstv. félagsmálaráðherra að því hvað líði úrbótum í málum Fjölsmiðjunnar.

[15:28]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég hef ekki séð þá frétt sem hv. þingmaður vitnar í í *Fréttablaðinu* í dag en ég get tekið undir allt sem hann sagði um mikilvægi Fjölsmiðjunnar og að á því máli sé tekið. Það er vissulega rétt að þarna er um að ræða mjög mikilvægt vinnumarkaðsúrræði fyrir nokkra tugi einstaklinga sem eru félagslega einangraðir og það þarf að finna lausn á þessum vanda. Við höfum átt í viðræðum við sveitarfélögin og það er rétt sem hv. þingmaður nefnir að sveitarfélögin eru tilbúin ásamt stjórnvöldum að leggja fram nauðsynlegt fjármagn til að finna viðunandi húsnæði fyrir Fjölsmiðjuna. Það er nokkuð síðan, ég man ekki hversu langt, að settur var af stað hópur með fulltrúum félagsmálaráðuneytisins, menntamálaráðuneytisins og fjármálaráðuneytisins ásamt sveitarfélögunum og þeim sem standa að Fjölsmiðjunni til að finna lausn á þessum húsnæðisvanda. Mér er því miður ekki kunnugt um hver staðan á því máli er nú nákvæmlega en mun að sjálfsögðu í framhaldi af þessari fyrirspurn ganga í það að kynna mér stöðuna vegna þess að ég tek undir það með hv. þingmanni að þetta er óviðunandi ástand, húsnæðisaðstaðan sem þarna er til staðar fyrir Fjölsmiðjuna. Ég kannast við að þeir eru á undanþágu vegna brunavarna. Ef ekki næst samstaða um að finna boðlegt húsnæði fyrir Fjölsmiðjuna þá verður að fara í mjög víðtækar endurbætur á gamla húsnæðinu sem ég held að svari ekki kostnaði. Ég held að það sé miklu heppilegra fyrir alla aðila að finna þessari starfsemi húsnæði til framtíðar.

Eins og ég segi þá veit ég ekki nákvæmlega hver staðan er á þessari vinnu hjá starfshópnum en hún var sett í gang til þess að finna lausn. Ég mun í framhaldi af þessari fyrirspurn taka stöðuna á því hvernig málin standa.

[15:31]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir góð svör og þann ríka vilja sem fram kom í máli hennar til þess að tryggja framtíð Fjölsmiðjunnar. En eins og fram hefur komið í viðtölum er framtíðin ótrygg ef menn leysa ekki húsnæðismál stofnunarinnar eins og hæstv. ráðherra tók undir. Ég þakka því hæstv. ráðherra fyrir að hafa tekið svo vel undir það að gera gangskör í því að tryggja að Fjölsmiðjan fái viðunandi húsnæði í framtíðinni.

Eins og ég sagði hér áðan þá er hér um að ræða hagsmuni 70–80 ungra skjólstæðinga Fjölsmiðjunnar sem hafa ekki fótað sig í námi. Hér er um mikilvægt úrræði að ræða því að eins og Páll Ólafsson félagsráðgjafi í Garðabæ sagði í þessari frétt í dag, með leyfi hæstv. forseta:

„Þetta er eiginlega eina úrræðið fyrir börnin eftir tíunda bekk. Það má ekki gerast að Fjölsmiðjan verði lögð niður. Þetta er eina úrræðið sem við höfum sem virkar fyrir þennan hóp.“ (Forseti hringir.)

Með þessum orðum vil ég ljúka ræðu minni um leið og ég hvet hæstv. ráðherra til dáða í þessu mikilvæga máli.

[15:32]

Félags- og tryggingamálaráðherra (Jóhanna Sigurðardóttir) (Sf):

Ég vil bara árétta, virðulegi forseti, að það er dýrt að gera ekkert í þessu máli. Það er miklu dýrara fyrir samfélagið að gera ekkert í þessu máli en að leggja í þetta tilskilið fjármagn sem ég held að sé ekkert mjög mikið. Ef ég man rétt þá eru þetta einhverjir tugir milljarða sem er að vísu mikill peningur. En miðað við það verkefni sem á að setja þetta í þá finnst mér það ekki mikið vegna þess að við getum bjargað þarna unglingum til frambúðar með því að leggja fjármagn til þessa verkefnis að tryggja húsnæðisúrræði. (Gripið fram í.) Milljóna, ekki milljarða. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að leiðrétta það. Það væru miklir peningar ef þetta væru milljarðar. En við erum svo oft að ræða um milljarða hér í ríkisstjórninni og hérna inni á þingi að það er

ekki skrýtið þótt maður ruglist.

Það eru þrjú ráðuneyti sem koma að þessu máli og þrír ráðherrar fyrir utan sveitarstjórnirnar og þessir aðilar verða auðvitað að vera sammála um að á þessu máli sé tekið til þess að við finnum lausn á því. En ég skal gera það sem í mínu valdi stendur til þess að (Forseti hringir.) við finnum skjóta lausn á þessu máli.

Umræður utan dagskrár.

Sóltúnssamningurinn og framkvæmd hans.

[15:34]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Sóltúnssamningurinn svokallaði var fyrsti samningurinn sem gerður var um rekstur heilbrigðisþjónustu sem beinlínis átti að skila arði til rekstraraðilans en það er fyrirtækið Öldungur hf. Miklar umræður urðu strax um samninginn og það fordæmi sem hann veitti inn í allt starfsumhverfi og varðandi kostnað við rekstur heilbrigðisþjónustunnar.

Hér á hinu hv. Alþingi urðu miklar og heitar umræður og óskað var eftir skýrslu Ríkisendurskoðunar á útboði, hagkvæmni og kostnaði og fleira í tengslum við samning heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins við Öldung hf. sem gerður var í apríl árið 2000. Með samningnum tók Öldungur hf. að sér að leggja til og reka hjúkrunarheimilið Sóltún 2 í Reykjavík sem áætlað er að þjóni 92 einstaklingum gegn greiðslu í formi daggjalds fyrir hvern vistmann.

Hæstv. forseti. Það er ekki að ósekju að við tökum upp umræðu um þennan téða samning því að ríkisendurskoðandi gerði þá úttekt og skilaði skýrslu sem óskað var eftir. Í þeirri skýrslu kom fram að samanburður á rekstri Sóltúns hf. og annarra samsvarandi hjúkrunaraðila í öldrunarþjónustu var Sóltúni í óhag að því leytinu til að reksturinn reyndist vera dýrari en reiknað var með og auk þess var það ákvæði í samningnum að hann ætti að skila eigendum sínum arði, eðlilega.

Þar sem samningurinn byggist einnig á einstaklingsbundnum greiðslum var stuðst þar við svokallaða RAI-mælingu en á þeim tíma var þessi mælieining óburðug, og er hugsanlega enn. Í þessu tilfelli eins og svo mörgum öðrum þá skellum við okkur í framkvæmdina án þess að vera nógu vel undirbúin og alls ekki undir það búin að fylgja samningnum eftir eða að hafa það eftirlit sem með þurfti til þess að hann skilaði sínu.

Þegar árið 2000 leiddi Sóltúnssamningurinn í ljós að daggjald til Sóltúns var 14% hærra en að undanskildum húsnæðiskostnaði var það 17% hærra. Nú hefur aldrei svo ég viti til komið fram ádeila eða nokkuð slíkt á það starfsfólk sem vinnur á Sóltúni eða þjónustuna sem þeir einstaklingar fá sem þar eru þannig að þetta á ekki við um það.

En núna í maí fóru að berast fréttir, fyrst í dagblöðum og síðan hingað inn á þing, um að ríkisendurskoðanda hefði verið falið að fara yfir þann ágreining sem upp hafi komið allt frá upphafi rekstrar Sóltúns um ýmsa þætti og þá sérstaklega hvað varðar álagsgreiðslur fyrir starfsemina þegar hjúkrunarþyngd var umfram viðmiðunarmörk. Þessi deila er enn óleyst á milli heilbrigðisráðuneytisins og Sóltúns. Eftir yfirferð um málið í heilbrigðis- og trygginganefnd er ljóst að til stendur að beina þessari deilu til sérstakrar sáttanefndar.

Hæstv. forseti. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra nokkurra spurninga: Hvernig mun ráðherra bregðast við þeim alvarlegu athugasemdum sem komið hafa fram um framkvæmd Sóltúnssamningsins og lúta að mati á hjúkrunartengdum álagsgreiðslum? Hvaða umboð hafði ráðherra til að fara fram úr 106 millj. kr. aukafjárveitingu til greiðslu vegna krafna Öldungs hf. um vangoldnar álagsgreiðslur fyrir árið 2003–2006? Telur hæstv. ráðherra að faglegir og fjárhagslegir eftirlitsaðilar hafi bolmagn til að sinna lögboðnu eftirliti með RAI-matstengdum framlögum úr ríkissjóði með óbreyttri starfsemi? Ef ekki, hvað telur ráðherra að umfang (Forseti hringir.) eftirlitsaðila muni kosta? Hæstv. forseti. Það eru hér þrjár aðrar spurningar. Ég ætla að fá að lesa þær svo svar ráðherra komist til skila.

Mun ráðherra í ljósi þessa taka upp (Forseti hringir.) Sóltúnssamninginn til grundvallarendurskoðunar? Mun ráðherra endurmeta (Forseti hringir.) áform um frekari einkarekstur í hjúkrunarþjónustu aldraða í ljósi þess að rekstur Sóltúns hefur reynst dýrari fyrir ríkissjóð (Forseti hringir.) en rekstur sambærilegra hjúkrunarstofnana bæði vegna ákvæða í samningi um arðsemi til rekstraraðila (Forseti hringir.) og eins hærri álagsgreiðslna á sambærilegum hjúkrunardeildum? Mun ráðherra beita sér fyrir að jafnræðissjónarmiða sé gætt við veitingu fjármagns til öldrunarstofnana? Ég biðst afsökunar, hæstv. forseti, fyrir að hafa farið fram úr tímanum en ég tel að það skili sér betur í ræðu hæstv. ráðherra.

[15:40]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Þuríður Backman beindi til mín nokkrum spurningum vegna þessa máls og mun ég reyna að svara þeim.

1. Hvernig mun ráðherra bregðast við þeim alvarlegu athugasemdum sem komið hafa fram um framkvæmd Sóltúnssamningsins og lúta að mati á hjúkrunartengdum álagsgreiðslum?

Því er til að svara, virðulegi forseti, að í heilbrigðisráðuneytinu hefur frá því ný ríkisstjórn tók við völdum farið fram vinna við útfærslu á skipulagi við gerð þjónustusamninga og eftirliti með framkvæmd þeirra. Skýrsla af þessu tilefni var lögð fram í desember 2007 og var kynnt fyrir ríkisstjórn í janúar 2008. Segja má að byrjað hafi verið að bregðast við athugasemdum áður en þær komu fram. Jafnframt er unnið að því að bregðast við athugasemdum Ríkisendurskoðunar með ýmsum hætti. Sendi ráðuneytið landlækni greinargerð Ríkisendurskoðunar 2. maí 2008 þar sem óskað er eftir tillögum um það hvernig efla mætti eftirlit með RAI-mælitækinu og umsýslu þess hér á landi. Lagt hefur verið fram frumvarp til laga um sjúkratryggingar þar sem nýrri sjúkratryggingastofnun er m.a. falið það hlutverk að kostnaðargreina þjónustuna og styrkja þar með hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu og gera það skilvirkara gagnvart þeim sem þjónustuna veita. Að því er Sóltún varðar þá eru aðilar enn að koma sér saman um skipan sáttanefndar. Takist það ekki gæti málið farið fyrir dómstóla og því ekki rétt að tjá sig frekar á þessu stigi málsins

um efnislegan ágreining aðila.

2. Hvaða umboð hafði ráðherra til að fara fram úr 106 millj. kr. aukafjárveitingu til greiðslu vegna krafna Öldungs hf. um vangoldnar álagsgreiðslur fyrir árin 2003–2006?

Því er til að svara að fyrrverandi heilbrigðisráðherra, Siv Friðleifsdóttir, innti greiðslur fyrir árin 2003, 2004 og 2005 af hendi á þeim tíma sem kveðið var á um í niðurstöðu sáttar sem sett var á grundvelli samnings ríkisins við Öldung hf. án þess að réttmæti kröfunnar væri viðurkennt. Ríkið er bundið af samningum sem það gerir. Viðbótarkröfu Öldungs hf. fyrir árið 2006 hefur verið hafnað og ekki verið greidd. Enn er ágreiningur um grundvöll þessara viðbótarkrafna.

3. Telur ráðherra að faglegir og fjárhagslegir eftirlitsaðilar hafi bolmagn til að sinna lögboðnu eftirliti með RAI-matstengdum framlögum úr ríkissjóði með óbreyttri starfsemi? Ef ekki, hvað telur ráðherra að umfang eftirlitsaðila muni kosta?

Svarið er já. Þessir eftirlitsaðilar hafa bolmagn til að sinna lögboðnu eftirliti. Eftirlitið þarf þó að styrkja, efla og auka, eins og framar sagði. Sá ágreiningur sem nú er uppi vegna samningsins er tilkominn vegna eftirlits ráðuneytisins og sérúttektar Ríkisendurskoðunar.

4. Mun ráðherra í ljósi þessa taka upp Sóltúnssamninginn til grundvallarendurskoðunar?

Svarið er að það er óhægt um vik að taka samninginn til endurskoðunar þar sem hann er til 27 ára en samkvæmt ákvæðum hans er hann fyrst uppsegjanlegur árið 2027 nema vanefndir komi til. Þá þarf að gæta hagsmuna vistmanna í þessu samhengi.

5. Mun ráðherra endurmeta áform um frekari einkarekstur í hjúkrunarþjónustu aldraða í ljósi þess að rekstur Sóltúns hefur reynst dýrari fyrir ríkissjóð en sambærilegra hjúkrunarstofnana bæði vegna ákvæða í samningi um arðsemi til rekstraraðila og eins hærri álagsgreiðslna á sambærilegum hjúkrunardeildum?

Ég hef sem ráðherra engin áform um að breyta þeirri grundvallarafstöðu minni að láta þá sinna heilbrigðisþjónustu sem skila mestu fyrir fjármunina. Rekstrarform í heilbrigðisþjónustunni eiga ekki að vera trúarbrögð eða kredda og þess ber að geta að öldrunarþjónusta er að mestu leyti rekin af einkaaðilum eða um 80%, svo sé til haga haldið. Í þessu sambandi verður að ráða för sá sjálfsagði réttur almennings að heilbrigðisyfirvöld sjái til þess að fá eins mikla og fullkomna heilbrigðisþjónustu og mögulegt er fyrir það fé sem lagt er til málaflokksins. Það er hugsanlegt að í stöku tilfelli geti menn fundið að því að ágreiningur komi upp t.d. um greiðslur til opinberra aðila eða einkaaðila sem sinna heilbrigðisþjónustu. En sú fjöður sem menn kunna að finna má ekki verða að heilu hænsnabúi því að þá láta menn stjórnast af kreddum. Um þessa nálgun orti Steingrímur Thorsteinsson:

Lastaranum líkar ei neitt,
lætur hann ganga róginn.
Finni hann laufblað fölnað eitt
þá fordæmir hann skóginn.

6. Mun ráðherra beita sér fyrir því að jafnræðissjónarmiða sé gætt við veitingu fjármagns til öldrunarstofnana?

Með reiknilíkani því sem nú er notað til að ákvarða rekstrarfjárveitingu til daggjaldastofnana er jafnræðis gætt. Þessi aðferð sem notuð var vegna vals á rekstraraðila þegar samningur var gerður við Sóltún á sínum tíma er ekki yfir gagnrýni hafinn og sjálfsagt að fara yfir það í ljósi reynslunnar. Þótt deila megi um aðferðina má segja að brotið sé blað hvað varðar ýmsa staðla fyrir aðbúnað og húsnæði. Mín skoðun er sú að jafnræðissjónarmiða sé gætt þegar framlög til öldrunarmála eru ákveðin til þeirra fjölmörgu öldrunarstofnana sem reknar eru hér á landi. Um 80% öldrunarstofnana eru rekin af einkaaðilum og þau sinna verkefnum sínum með sóma. Við megum heldur ekki gleyma því í þessu sambandi að í sjálfum grunni RAI-matsins felst jafnræði. Menn fá greitt fyrir hjúkrunarþyngdina og út á það gengur sjálft greiðslukerfið.

En virðulegi forseti. Þetta er nákvæmlega það sem verið er fara yfir núna. Sjúkratryggingastofnun er ætlað að styrkja þetta hlutverk enn frekar, kostnaðargreina enn frekar þannig að þessir þættir sem við ræðum núna liggi eins ljóst fyrir og hægt er og gegnsæið sé eins mikið og mögulegt er. Það er eitthvað sem þeir sem sinna heilbrigðisþjónustu hafa kallað eftir (Forseti hringir.) og ég held að við ættum að vera sammála um hér á þingi.

[15:45]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hér er nokkuð sérstakt mál til umfjöllunar sem snýst í raun um samning sem gerður var fyrir átta árum. Sá samningur kveður á um þjónustu sem veita skal af hálfu Sóltúns og kveður einnig á um greiðslu fyrir þjónustuna af hálfu ríkisins. Ákveðið var að nota svokallað RAI-mælitæki til að ákveða greiðslurnar, síðan var ákveðið hver þyngdarstuðullinn, eða þörfin fyrir þjónustuna, skuli vera og niðurstaðan varð sú að hann skyldi vera á bilinu 1,08–1,20. Kveðið er á um það að ef farið sé yfir þann þyngdarstuðul, sem sagt yfir 1,20, komi magnleiðréttingar til. Landlækni er falið faglegt eftirlit með RAI-mælitækinu og Ríkisendurskoðun skal sinna fjárhagsendurskoðun. Heilbrigðisráðuneytinu sem verktaka ber svo að hafa eftirlit með framkvæmd samningsins. Þetta er málið eins og það er í hnotskurn.

Ráðuneytið hefur gengið út frá því að meðaltalsþyngdarstuðull Sóltúns liggi að öllu jöfnu á bilinu 1,05–1,20 eins og mælt er fyrir um í samningnum. Raunin er sú að hann fer ítrekað yfir 1,20 og það alveg frá árinu 2003. Sóltún gerir kröfu um aukagreiðslu, ráðuneytið fellst á það með fyrirvara um að það samþykki í raun ekki þessa kröfu. Nú stöndum við frammi fyrir því að miklar og háværar deilur eru á milli aðila. Ríkisendurskoðun hefur miklu hlutverki að gegna fyrir hönd Alþingis og hún (Forseti hringir.) kemst m.a. að þeirri niðurstöðu að ekki sé löglega fært í sjúkraskrá heimilisins, sem er náttúrlega (Forseti hringir.) mjög alvarlegt.

Hæstv. forseti. Ég tel að þetta mál verði áfram til umfjöllunar en það er ágætt að hafa fengið að ræða það hér.

[15:47]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Hjúkrunarheimilið Sóltún sinnir góðri

þjónustu við þá íbúa sem þar búa og full ástæða er til að taka það fram hér að mikill skilningur er á því að það hjúkrunarheimili sinnir vel því verki sem því hefur verið falið. Ánægja sjúklinga og aðstandenda ber vitni um það.

Ágreiningurinn snýst um það hvort skráning tiltekinna verka hafi verið með fullnægjandi hætti og hvort farið hafi verið að réttum formreglum þar um. Ekki er hægt, eins og að sumu leyti hefur mátt ráða af umræðu í fjölmiðlum, að draga þær ályktanir að þjónustan hafi ekki verið innt af hendi heldur snýst ágreiningurinn fyrst og fremst um það hvaða reglum hafi átt að fylgja við skráningu verkanna.

Það er alveg ljóst, þegar horft er yfir skýrslu Ríkisendurskoðunar, og farið yfir afstöðu aðila samningsins, að margþætt vandamál eru við framkvæmd hans. Mikill ágreiningur er milli aðila um hlutverk samningsaðila, um hvernig aðilar eigi að skrá verk og hvernig þeir eigi að koma fram gagnvart öðrum í deilumálum. Lausnin á því er ekki sú sem mér fannst hv. upphafsmaður láta að liggja, að það væri þá rétt að hætta að gera samninga. Þvert á móti, það á að halda áfram að gera samninga en það á að bæta samningsumhverfið og það á að skýra hlutverk hvors aðila um sig, kaupanda þjónustunnar og þess sem veitir hana. Lausnin felst í því kerfi sem stefnt er að að koma á með hinni nýju sjúkratryggingastofnun þar sem skýrt er kveðið á um hlutverk kaupanda (Forseti hringir.) og veitanda þjónustu og um vanefndaúrræði og aðra nauðsynlega þætti til að tryggja að vel sé farið með opinbert fé og (Forseti hringir.) að hámarksgæði þjónustu séu tryggð.

[15:50]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Sóltún er af mjög mörgum talin sú stofnun þar sem þjónusta er hvað best fyrir þá sjúklinga sem þurfa mikla hjúkrun og viðhald endurhæfingar. Samningur er í gildi á milli heilbrigðisráðuneytisins og Sóltúns en ríkið velur vistmennina og þeir koma jú flestir af Landspítalanum. Þeir þurfa mikla umönnun, um það er ekki deilt. Hjúkrunarþyngdin er þar af leiðandi meiri en víða annars staðar sem kallar á hátt þjónustustig. Greiðslur ríkisins hækka fari þjónusta upp fyrir viðmiðunarmörk samnings. Deilur hafa hins vegar verið um greiðsluþáttinn sem ríkið telur oftalinn og Ríkisendurskoðun telur að ekki skuli greitt samkvæmt reikningum Sóltúns. Samt deila aðilar ekki um það að þjónustan var veitt og heldur ekki um að rétt hafi verið staðið að henni heldur að ekki hafi verið rétt staðið að skráningu.

Sú aðferð virðist byggð á mjög umdeildu bréfi heilbrigðisráðuneytisins frá árinu 2005 þar sem segir m.a., með leyfi forseta:

„Því aðeins er raunhæft að halda endurhæfingu áfram að hún hafi sýnt framför og að raunhæft sé að áframhaldandi árangur náist. Að öðrum kosti skal virkri endurhæfingu hætt en við gæti tekið eðlilegt viðhald á færni sem flokkast ekki undir endurhæfingu.“

Um þetta mál er ágreiningur. Það liggur hins vegar ljóst fyrir að sá ágreiningur verður ekki leystur hér í þingsal. Sennilega mun hann enda fyrir dómstólum og verða úrskurðað um það á hvern veginn skuli greitt. Þennan ágreining þarf hins vegar að leysa til framtíðar (Forseti hringir.) og semja um fyrirkomulag sem ekki veldur deilum.

[15:52]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Ég fagna því að hæstv. heilbrigðisráðherra sagði hér áðan að það ættu ekki að vera trúarbrögð eða kredda hvernig þjónustu við aldraða væri fyrir komið, og ég ætla rétt að vona að svo verði.

Hæstv. ráðherra nefndi líka nýja sjúkratryggingastofnun og ég verð að lýsa því yfir að eftir nokkra yfirferð en alls ekki tæmandi í hv. heilbrigðisnefnd er það mitt mat að þau ákvæði í því frumvarpi sem lúta að innihaldi og gerð samninga af þessu tagi séu mjög máttlaus og málið í rauninni vanreifað í frumvarpinu sem slíku.

Það er eðlilegt, herra forseti, að nú þegar stefnan er tekin á að auka einkarekstur og einkavæðingu í heilbrigðisþjónustu sé litið til þess samnings sem við ræðum hér, samningsins um Sóltún. Það er eðlilegt að spyrja hver reynslan sé. Reynslan er óumdeilanlega sú að Sóltún hefur reynst mjög dýrt. Samningurinn hefur líka reynst erfiður, hann er til 25 ára, 27 ára, segir ráðherra nú, hann er ósveigjanlegur, engin haldbær uppsagnarákvæði eru í honum. Upplýst er að þetta flaggskip einkareksturs í heilbrigðisþjónustu hefur í rauninni verið strand frá 2003 og í miklum deilum við ráðuneytið.

Ég vil af þessu tilefni segja, herra forseti, að hæstv. ráðherra verður að hætta að setja undir einn hatt einkaaðila sem eru í hagnaðarrekstri, eins og Öldung ehf., sem er í eigu Securitas og Íslenskra aðalverktaka, og svo hina aðilana sem reka öldrunarþjónustu án þess að hagnast á því sem fjárfestar, það er upplýst að mismunurinn á kostnaðinum sem hér um ræðir er eingöngu þess vegna. Ekki er deilt um að þjónustan er betri eða hvort greiða eigi fyrir þjónustuna. Krafa er gerð um að aðrar öldrunarstofnanir fái tækifæri til þess að veita (Forseti hringir.) sambærilega þjónustu. Skattfé á ekki að renna í vasa fjárfesta heldur til þess að bæta þjónustu við gamalt fólk.

[15:54]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hjúkrunarheimilið Sóltún hefur nú starfað í rúmlega sex ár og það var í tíð Ingibjargar Pálmadóttur sem heilbrigðisráðherra að samningur var gerður við einkaaðila um byggingu og rekstur hjúkrunarheimilisins í einkaframkvæmd til 27 ára. Samningurinn markaði tímamót í mörgum skilningi. Aldrei áður hafði verið gerður samningur við einkaaðila með þessum hætti. Hann fól í sér nákvæmar kröfur um þjónustu, aðbúnað og eftirlit og hvernig greitt skyldi fyrir þjónustuna en það byggist á mati á hjúkrunarþyngd eftir svokölluðu RAI-kerfi. Sett voru ný viðmið um þjónustu og aðbúnað aldraðra og hefur það leitt til hugarfarsbreytingar í samfélaginu varðandi þjónustu við aldraða á hjúkrunarheimilum. Í stað stofnanaþjónustu sem líkist sjúkrahúsum tekur þjónustan nú í auknum mæli mið af því að skapa heimilisbrag með sérbýli með baði fyrir hvern og einn og notaleg dagrými fyrir smærri hópa heimilisfólks. Það er óumdeilt að aðbúnaður og þjónusta á Sóltúni hefur verið fyrirmynd breytinga og uppbyggingar á öðrum hjúkrunarheimilum hér á landi frá því að það tók til starfa. Verður því ekki annað sagt en að skrefið sem Ingibjörg Pálmadóttir, fyrrverandi heilbrigðisráðherra, steig á sínum

tíma hafi verið til farsældar.

Heilbrigðisnefnd fjallaði fyrir nokkru um þá athugun Ríkisendurskoðunar sem hér er til umræðu og fékk á fund sinn fulltrúa heilbrigðisráðuneytis, Ríkisendurskoðunar og forsvarsmanna Sóltúns. Sá lærdómur sem ég tel að draga megi af þessari athugun er eftirfarandi:

1. Það er nauðsynlegt að finna farveg til að leysa úr ágreiningi aðila um skilgreiningu á þáttum í RAI-mati sem er grundvöllur greiðslu fyrir þjónustuna og ekki síst hvað varðar sjúkra- og iðjuþjálfun sem mér virðist deilan fyrst og fremst snúast um.

2. Mikilvægt er að staðið sé að skráningu í sjúkraskrá samkvæmt stöðlum sem settir eru af heilbrigðisyfirvöldum, ekki síst þar sem slík skráning er grundvöllur greiðslu.

3. Að auka eftirlit landlæknis í öldrunarþjónustunni almennt.

Að lokum tel ég að það hljóti að vera hagsmunir beggja aðila að taka samninginn til endurskoðunar með hliðsjón af reynslu síðustu ára og í ljósi þess að hann var nýlunda fyrir báða aðila. Sérstaklega þarf að skoða kröfu samningsins um ákveðna þætti þjónustu og aðbúnaðar (Forseti hringir.) svo og þá þætti sem ég ræddi hér á undan.

[15:57]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Það mál sem við ræðum hér er vissulega á viðkvæmu stigi og því eðlilegt að hæstv. ráðherra geti ekki úttalað sig um það hér og nú, en við þingmenn tökum að sjálfsögðu ríkisendurskoðanda mjög alvarlega og menn þurfa að hafa það álit til hliðsjónar. Hér er um að ræða eftirlitsstofnun þingsins sem hefur gert úttekt á þessari starfsemi og þeim vinnubrögðum sem tengjast skráningu vegna þessara verka. Ég vonast til þess að menn leysi af hendi með farsælum hætti þá vinnu sem hæstv. ráðherra er að beita sér fyrir í samstarfi við og þá gagnvart þeim aðilum sem veita þessa þjónustu.

Ég hrekk hins vegar ekkert af hjörunum, hæstv. forseti, þegar við ræðum um mismunandi rekstrarform í heilbrigðisþjónustu eða annarri þjónustu. Menn hafa vissulega vitnað til Sóltúnsheimilisins og heilsugæslustöðvar í Grafarvogi. Ég vil fagna því að við höfum mjög skýr viðmið um það hvað einkarekstur á þessu sviði kostar og hvað opinber rekstur kostar. Það er mjög gott fyrir okkur þingmenn og framkvæmdarvaldið að hafa einhver viðmið í þeim efnum en þeir samningar sem gerðir voru á sínum tíma voru að sjálfsögðu ekki ávísun á það að menn ætluðu að feta sig eingöngu í einkarekstursátt heldur finnst mér mjög gott að við skulum hafa viðmið ólíkra rekstrarforma þannig að aðhaldið komi úr ýmsum áttum í þessum málum.

Mér finnst líka mikilvægt, hæstv. forseti, í þessari umræðu að menn kasti ekki rýrð á það góða starf sem fer fram innan veggja Sóltúnsheimilisins. Farið hefur verið fögrum orðum um það hér að aðbúnaður þar er góður, góður rómur er gerður að þeirri starfsemi sem þar fer fram og ég er sem framsóknarmaður stoltur af að hafa staðið að því að koma Sóltúnsheimilinu á laggirnar. Við höfum þar af leiðandi viðmið um það hvað annars vegar einkarekstur kostar og hins vegar opinber rekstur í heilbrigðisþjónustu. En að ætla að leggja það út að Framsóknarflokkurinn hafi ætlað að gera einkarekstur að (Forseti hringir.) einhverri reglu í íslensku heilbrigðiskerfi er af og frá, hæstv. forseti. Hins vegar er hér um mjög gott viðmið að ræða.

[15:59]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég ætla að færa umræðuna örlítið inn á svið framkvæmda fjárlaga. Þetta mál tengist þeim þáttum eins og kemur fram í umræddri skýrslu Ríkisendurskoðunar. Í svarbréfi heilbrigðisráðuneytisins kemur skýrt fram að framkvæmd fjárlaga er varðar hjúkrunarheimili sé ekki í samræmi við samninginn á milli heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytisins og fjármálaráðuneytisins við Öldung ehf. Einnig kemur fram að ráðuneytið telji ástæðu til að skoða árin 2003, 2004 og 2005. Hefur Ríkisendurskoðun ákveðið að verða við beiðni ráðuneytisins um athugun vegna þessara ára.

Engum dylst að þjónustan á hjúkrunarheimilinu er góð, ekki er deilt um það. Hæstv. heilbrigðisráðherra hefur svarað ítarlega þeim spurningum sem hv. þm. Þuríður Backman bar fram — ég verð eiginlega að hrósa þeim báðum fyrir það, bæði fyrir efnislega umræðu í máli málshefjanda og líka fyrir svör hæstv. ráðherra. Ráðherra vék m.a. að því að hugsanlega væri uppi ágreiningur í samningi á milli aðila og vék að því að e.t.v. mundu málin fara fyrir dómstóla. Því er eðlilegt að ráðherra svari á þann hátt sem hér er gert. Það er vissulega kostur að til er samningur til að takast á um. Í umræðu um sjúkratryggingamálin er haldið úti mjög víðtæku eftirliti og er það í raun og veru nýtt í þessum málum er varðar eftirlitsskylduna.

Við þekkjum það í mjög mörgum öðrum málum, ég þarf ekki annað en að nefna hér 02-919.690, sem er ýmis stofnkostnaður varðandi söfn hér og þar um landið, að við getum velt fyrir okkur, hv. þingmenn og virðulegur forseti, hvernig eftirliti með þeim þáttum (Forseti hringir.) er fram haldið dag frá degi og ég tel að þetta tengist m.a. þeim þáttum.

[16:01]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin og þeim sem tóku þátt í þeirri umræðu sem farið hefur fram.

Sú staða sem málið er í núna er sannarlega viðkvæm, en ég tel mikilvægt að við lærum af þeim samningi sem gerður hefur verið. Þetta er sá fyrsti af sinni tegund og það er greinilegt, bæði af umsögn ríkisendurskoðanda og bréfum frá heilbrigðisráðuneytinu, að menn telja að Sóltún hafi fengið greiðslur umfram tilskilinn samning.

Þegar við berum saman mismunandi rekstrarform tel ég að mjög mikilvægt sé — af því að hæstv. ráðherra talaði um trúarbrögð varðandi rekstrarform — að hæstv. ríkisstjórn fari þá ekki blint fram með einhvern ásetning um aukinn einkarekstur, ef það sýnir sig á þessu dæmi að þetta fyrsta óskabarn fyrrverandi og núverandi ríkisstjórnar og sem fyrirmynd þeirra sem koma skulu sé þá miklu dýrara en hjá öðrum samsvarandi stofnunum.

Hæstv. forseti. Ég tel að það hefði aldrei átt að greiða þessa fram komnu kröfu þar sem forsendurnar voru mjög veikar. Ég tel að það alversta í stöðunni sé að skoða málið, gera ekkert og vísa því inn í framtíðina. Það verður að ljúka

þessu máli, það verður að styrkja þá eftirlitsaðila sem eiga að sjá um málið. Ríkisendurskoðun hefur haft það til meðferðar og ríkisendurskoðandi á að hafa málið til skoðunar þar til það er til lykta leitt. Það á að hafa allt uppi á borðinu, skoða alla þætti þannig að þetta rekstrarform sé samanburðarhæft við annað eins og hjá sjálfseignarstofnunum sem krefjast ekki arðsemi (Forseti hringir.) af rekstri sínum heldur láta afgang, ef einhver verður, renna til uppbyggingar starfseminnar. Það er mikill munur þar á.

[16:03]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Þuríði Backman fyrir að taka þetta mál upp á þessum vettvangi og öðrum þeim sem hér tóku þátt í umræðunni. Eins og komið hefur fram get ég ekki tekið efnislega umræðu af ástæðum sem hafa verið tilgreindar um deilu málsins. Ég held hins vegar að það sé allt í lagi að fara yfir atriði sem komu fram í umræðunni. Mér þótti athyglisvert að heyra ræðu hv. þm. Birkis Jóns Jónssonar og ég tek undir flest það sem hann sagði. Hann sagði að fjölbreytt rekstrarform væru mjög nauðsynleg til þess að við hefðum viðmið þegar við værum að kaupa þessa þjónustu. Þetta er alveg hárrétt hjá hv. þm. Birki Jóni Jónssyni og það er ekki svo að menn ætli að vera með kreddur í einhverjar áttir þegar menn tala um rekstrarform.

Sá sem hér stendur hefur verið gagnrýndur fyrir ýmislegt, m.a. að einkavæða heilbrigðisþjónustuna. Þó að það sé ekki markmið í sjálfu sér fer því víðs fjarri að einhver sé að útiloka slíkan rekstur, það sér hver maður. Hins vegar er mikilvægt að menn átti sig á því að á Íslandi er heilbrigðisþjónusta að stórum hluta rekin af einkaaðilum og þegar kemur að einkaaðilum í heilbrigðisþjónustu og menntaþjónustu er mjög algengt að til séu sjálfseignarstofnanir og það er sama hvar er í heiminum. Við sjáum almennt ekki slík fyrirtæki eða stofnanir á hlutabréfamörkuðum eða slíku, þess vegna er algjörlega vonlaust að greina eitthvað þar á milli.

Svo að menn hafi það á hreinu, og það skiptir máli að menn séu meðvitaðir um það, að þegar þessi samningur var valinn var það eftir útboð. Eftir á að hyggja hefði kannski verið betra að fleiri hefðu boðið í. Ekki var tekið þeim tilboðum sem komu af því að þau þóttu of há heldur var gengið til samninga við annan aðila. Það er forsaga málsins og það skiptir máli að menn fari rétt með það.

Hins vegar er ég alveg hjartanlega sammála því sem ég held að við flest séum sammála um, að mikilvægt er að hafa skýra samninga og gott eftirlit. Við erum að vinna með það og erum þess vegna að leggja fram frumvarp um sjúkratryggingastofnun til að styrkja þann þátt enn frekar.

Tilhögun þingfundar.

[16:10]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn að taka sér sæti og gefa hljóð. Með vísan til þess sem fram fór fyrr á fundinum um tillögu forseta um fundardaginn leggur forseti til með vísan til 4. mgr. 10. gr. þingskapa að vikið sé frá ákvæðum um lengd þingfunda á þessum starfsdegi. Er óskað eftir atkvæðagreiðslu?

[16:10]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Hæstv. forseti. Í ljósi þess að stefnt er að því að ljúka þinghaldinu á fimmtudag samkvæmt áætlun þingsins og yfirlýsingum hæstv. forseta viljum við að sjálfsögðu greiða fyrir þingstörfum, leggjumst ekki gegn því að efnt verði til kvöldfunda og óskum ekki eftir atkvæðagreiðslu um lengingu að því tilskildu að sjálfsögðu og samkvæmt þeim skilningi að þingfundur standi ekki fram á næsta dag, ekki fram yfir miðnætti.

[16:11]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um fundarstjórn)***:**

Virðulegur forseti. Ég tel ekki eðlilegt að við vinnum hér fram yfir miðnætti. Við breyttum þingsköpum til þess að vera með fjölskylduvænan vinnustað sem stundar góð vinnubrögð og eðlileg. Ég tel ekki að við eigum að halda þingfundi lengur en til miðnættis. Við munum því hafna öllum tillögum um þingfund sem stendur lengur en til klukkan tólf.

[16:11]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti lítur svo á að ekki sé óskað eftir að greidd verði atkvæði um þá tillögu að þingfundur standi lengur en fram til hins hefðbundna tíma, til klukkan átta að kvöldi, og væntir þess að eiga gott samstarf um að afgreiða mál á þessum degi og þessu kvöldi.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [16:12]

12.–16. dagskrármál voru of seint komin fram. — Samþ. með 54 shlj. atkv. að taka þau til meðferðar.

Leikskólar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 287. mál (heildarlög). — Þskj. 321, nál. 1011, brtt. 1012 og 1071.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[16:13]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér koma til atkvæðagreiðslu fjögur stór frumvörp, viðamikil mál sem menntamálanefnd hefur verið að vinna síðan í desemberbyrjun. Það er með blendnum tilfinningum sem við göngum til þessarar atkvæðagreiðslu vegna þess að vel skal vanda það sem lengi á að standa. Þrátt fyrir talsverða vinnu í menntamálanefnd má segja að málin hafi verið að ákveðnu marki það ófullburða þegar þau komu inn í nefndina að ekki hafi verið hægt að gera á þeim allar þær lagfæringar sem að mati okkar þingmanna

Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefði þurft. Til marks um það er allur sá fjöldi málefnalegra umsagna og breytingartillagna sem nefndinni bárust sem ekki reyndist unnt að taka afstöðu til.

Við flytjum margháttaðar breytingartillögur við leikskóla-, grunnskóla- og menntunarfrumvarpið. Við munum eftir atvikum síðan styðja eða sitja hjá við breytingartillögur meiri hlutans og áskilja okkur rétt til að flytja frekari breytingartillögur við einstakar greinar við 3. umr.

[16:14]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Tekin eru til atkvæðagreiðslu fjögur mjög stór og viðamikil frumvörp sem virkilega góðar umræður fóru fram um hér í þingsal fyrir helgi. Við framsóknarmenn erum sammála því að þau verði afgreidd, leikskólafrumvarpið, grunnskólafrumvarpið og menntunarfrumvarpið, en við höfum óskað eftir því að frumvarpinu um framhaldsskólana verði vísað frá. Við báðum einnig um tvöfalda umræðu um það frumvarp og tel ég að veruleg þörf hafi verið á því.

Við óskum eftir því að sjálfsögðu að þetta fari áfram til hv. nefndar og áskiljum okkur rétt til þess að koma með frekari breytingartillögur en þær sem við höfum þegar lagt fram.

[16:15]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég skil það svo að hér séum við að fjalla um atkvæðagreiðsluna um leikskólafrumvarpið þannig að ég ætla að halda mig við það í þessari umfjöllun. En hér kemur mjög merkilegt frumvarp til atkvæðagreiðslu sem eru heildarlög um leikskóla í landinu. Hér er verið að styrkja verulega stöðu leikskólanna í landinu með því að renna sterkum lagastoðum undir rétt barna til sérfræðiþjónustu og upplýsingaskyldu við foreldra, svo eitthvað sé nefnt. Sömuleiðis er í þessu frumvarpi gert hátt undir höfði þeirri sterku fræðilegu þekkingu á þörfum barna á leikskólastigi sem orðið er til í landinu og þeirri miklu sérstöðu sem skapast hefur á sviði leikskólamála. Hér er því lyft fræðilegri þekkingu sem endurspeglast í sterku leikskólastarfi, því er gefin sterk lagastoð. Við fögnum því líka hversu góð samstaða hefur náðst um þetta mál.

[16:16]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við göngum til atkvæða um frumvarp til laga um leikskóla sem menntamálanefnd hefur verið með í fanginu síðustu sex eða sjö mánuði og mikil umræða hefur verið um á þinginu. Það er óhætt að segja að gríðarlega mikil vinna liggur að baki þeim breytingartillögum sem nefndin leggur til. Þær eru í 23 liðum og sýna að nefndin hefur lagt sig alla fram um það að reyna að koma til móts við þau sjónarmið sem fram komu við vinnslu málsins í nefndinni.

Það náðist allgóð sátt meðal nefndarmanna sem skila sameiginlegu nefndaráliti um frumvarpið þótt segja megi að sjónarmunur sé á áherslu einstakra þingmanna til einstakra álitaefna.

Ég nota tækifærið og þakka nefndarmönnum fyrir samstarfið og vonast til þess að þær breytingartillögur sem nefndin leggur sameiginlega fram og fela í sér miklar réttarbætur á þessu sviði, verði samþykktar.

Brtt. 1012,1 samþ. með 53 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1012,2.a samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

2 þm. (KolH, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, EBS, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1012,2.b–e samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1071,1 felld með 37:16 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

2 þm. (RR, SVÓ) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁRJ, BjarnB, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

4 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:19]

Steingrímur J. Sigfússon:

Virðulegi forseti. Hér er að lagt til að inn í þessa upptalningu sem við á komi málsliður eða hluti úr setningu sem orðist þannig: „virðingu fyrir mannréttindum.“ Ég á ákaflega bágt með að trúa því að til standi að fella það á Alþingi Íslendinga að inn í þá ágætu upptalningu um ýmis góð gildi sem beri að leggja til grundvallar í starfi þessara stofnana, leikskólanna, skuli ekki eiga að hafa mannréttindahugtakið undir. Komið hafa ábendingar frá ýmsum aðilum um að það sé eðlilegt að mannréttindahugtakið sem slíkt komi inn í viðkomandi upptalningar, bæði í leikskóla- og grunnskólalögunum, og mér finnst það ákaflega dapurlegt ef menn sjá sér ekki fært að samþykkja þetta. Ég trúi því illa að efnið sé látið gjalda þess hvaðan tillagan eða uppástungan er komin. Ég bið því hv. þingmenn að hugsa sinn gang hvort það þurfi endilega að leggjast á rauða hnappinn (Forseti hringir.) þegar vel meint breytingartillaga af þessu tagi kemur fram.

[16:20]

Katrín Júlíusdóttir:

Virðulegi forseti. Varðandi breytingartillögur hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur þá er það mat okkar, að minnsta kosti mitt, að þær séu almennt ekki nógu vel ígrundaðar.

Það er alveg ljóst að þær komu fram í dálitlu snatri, eins og hv. þingmaður sagði sjálf í umræðum þegar ég gagnrýndi t.d. 3. lið þessara tillagna. Hv. þingmaður sagði sjálf að hún hefði haft lítinn tíma til að vinna þær og nefndi að hún ætlaði að prenta þær upp og fara betur yfir þær.

Virðulegi forseti. Það eru aðrir þættir líka sem ég vil nefna og það er góður hugur að baki mörgum þeirra — og ég heyri að hv. þingmaður fer nú að ókyrrast — en það er góður hugur að baki mörgum þeirra. Ég get verið sammála því sem býr að baki þeim en ég held að við verðum að skoða þær miklu betur.

Það má líka nefna tillöguna um gjaldfrelsi í leikskólum en við í Samfylkingunni höfum verið fylgjandi því. Engu að síður getur maður ekki komið með lögboð með þessum hætti frá þinginu eins og hv. þm. leggur til heldur verður að gera það í samkomulagi við sveitarfélögin (Forseti hringir.) og skoða sömuleiðis tekjuhliðarnar hvað það varðar. (Forseti hringir.) En það býr góður hugur að baki flestum þessara tillagna. (**ÖJ:** Bestu mannréttindi.)

[16:22]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Takk fyrir að hleypa mér í ræðustólinn þó að ég hafi ekki beðið um atkvæðaskýringu strax og atkvæðagreiðsla við þessa grein var tilkynnt. En ég verð að segja það, hæstv. forseti, mér þykir það afar lítilmótlegt af hv. þingmanni sem hér talaði síðast að halda því fram að þær séu flausturslega unnar, breytingartillögur mínar. Ég viðurkenndi yfirsjón í umræðunni í einum staflið sem hv. þingmaður vísar til og yfirfærir á allar mínar breytingartillögur. Breytingartillögur mínar eru vel ígrundaðar. Þær eiga sér stoð í umsögnum sem við fengum frá fagfólki í skólamálum og mér þykir það þyngra en tárum taki en kannski lýsir það bara innræti einstaklinga í þessum sal þegar það er borið upp á okkur, aðra þingmenn, sem höfum lagt jafnmikið á okkur og meiri hlutinn að við séum með flausturslegar breytingartillögur. Mér þykir sorglegt að sjá að Samfylkingin skuli ekki geta stutt það að markmið skólastarfsins í leikskólunum skuli m.a. vera það að leggja ungum börnum það inn að (Forseti hringir.) þau eigi að bera virðingu fyrir mannréttindum.

[16:23]

Árni Þór Sigurðsson:

Herra forseti. Með þessari breytingartillögu er eingöngu verið að leggja til að í upptalningunni á markmiðunum í leikskólastarfi verði bætt inn orðunum „virðingu fyrir mannréttindum,“ það skuli vera hluti af markmiðum í skólastarfi leikskólans. Það er dapurlegt að sjá það að þingheimur ætlar að fella þessa tillögu. Og sérstaklega hlýtur það að vekja athygli að Samfylkingin með hæstv. utanríkisráðherra í broddi fylkingar skuli greiða atkvæði gegn því að virðing fyrir mannréttindum skuli vera eitt af markmiðum og leiðarljósum í leikskólastarfi. Það er skömm að því.

2. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1012,3 samþ. með 54 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1012,4 samþ. með 54 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1012,5 samþ. með 54 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1071,2 felld með 40:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1012,6 samþ. með 51 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1012,7 (ný grein, verður 7. gr) samþ. með 52 shlj. atkv.
7. gr. (verður 8. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1012,8 (8. gr. falli brott) samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1012,9 (ný fyrirsögn III. kafla) samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1071,3 kölluð aftur.
Brtt. 1012,10 samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1071,4 felld með 38:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (BJJ, BjH, GAK, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:30]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér erum við að greiða atkvæði um breytingartillögu sem lýtur að rétti þeirra foreldra sem ekki tala íslensku eða nota táknmál. Gert er ráð fyrir því í breytingartillögunni að það verði skýlaus réttur þessara einstaklinga að fá túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt þessari grein. Rétturinn er hins vegar ekki skýlaus samkvæmt orðanna hljóðan í frumvarpinu. Það ber einungis að leitast við að uppfylla þau réttindi sem eðlileg geta talist. Ég hvet því hv. þingheim til að greiða þessari breytingartillögu minni atkvæði sem varðar aukinn rétt þeirra foreldra sem ekki tala íslensku eða hafa táknmál að móðurmáli. Ég segi já.

9. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
10.–11. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1012,11 samþ. með 52 shlj. atkv.
12. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1012,12 samþ. með 54 shlj. atkv.

13. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1012,13 samþ. með 54 shlj. atkv.
14. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
15. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1012,14 samþ. með 53 shlj. atkv.
16. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
17. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1012,15 samþ. með 52 shlj. atkv.
18. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1012,16 samþ. með 54 shlj. atkv.
19. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
20.–21. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.
Brtt. 1012,17 samþ. með 55 shlj. atkv.
22. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1012,18 samþ. með 55 shlj. atkv.
23. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1071,5 felld með 37:15 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

1 þm. (SVÓ) greiddi ekki atkv.

10 þm. (ÁRJ, BÁ, BjarnB, GAK, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:38]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Komið er að því að greiða atkvæði um þær greinar er varða gjaldtöku í leikskólanum. Tillaga mín sem hér eru greidd atkvæði um gerir ráð fyrir því að stofnun og rekstur leikskóla verði á kostnað og í umsjón sveitarstjórna. Þær sjái um framkvæmd þessara laga hver í sínu sveitarfélagi og ekki skuli innheimt gjald fyrir leikskólavist barna. Það er eitt af grundvallarstefnumiðum Vinstri hreyfingarinnar – grænns framboðs að leikskólinn og reyndar grunnskólinn verði gjaldfrjáls. Leikskólinn er fyrsta skólastigið og það skiptir verulegu máli ef við eigum að tryggja jafnræði til náms og jafnræði allra barna til leikskólavistar að það sé tryggt gjaldfrelsi í þeim efnum. Við erum með viðleitni í þá átt í þessum breytingartillögum sem hér er verið að flytja þannig að ég hvet hv. þingheim til að skoða hug sinn vel hvað þetta varðar og styðja sjónarmið um gjaldfrjálsan leikskóla.

[16:39]

Höskuldur Þórhallsson:

Virðulegi forseti. Það er skýr stefna okkar framsóknarmanna að við viljum hafa jafnan aðgang að menntun óháðan efnahag og búsetu. Við teljum að það sé afar mikilvægt að tryggja öllum börnum aðgang að gjaldfrjálsri kennslu. Við viljum því að unnið verði að því að leikskólar verði gjaldfrjálsir og að viðræður fari fram við sveitarstjórnarstigið um kostnaðarskiptinguna. Við framsóknarmenn munum því greiða atkvæði með þeim breytingartillögum sem miða að því að leikskólinn verði gjaldfrjáls.

24. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1071,6 kölluð aftur.

Brtt. 1071,7.a felld með 36:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, SVÓ, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, GMJ, GÞÞ, HHj, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:42]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér greiðum við áfram atkvæði um breytingartillögu sem varðar sjálfstætt rekna leikskóla. Ég hefði haldið að það væri útlátalaust fyrir þingheim að samþykkja þótt ekki væri nema það ákvæði þessarar breytingartillögu að það sé tryggt að þau félög sem heimilað verði rekstur á leikskólum séu ekki rekin í hagnaðarskyni. En ég sé að mér ætlar ekki að verða að óskum mínum í þeim efnum.

Brtt. 1071,7.b felld með 36:15 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, SVÓ, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, GMJ, GAK, GÞÞ, HHj, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1071,7.c felld með 35:15 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, SVÓ, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, GMJ, GÞÞ, HHj, JM, KVM, KHG, MS, PN, PHB, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1071,7.d felld með 36:14 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, SVÓ, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjarnB, GMJ, GAK, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1012,19.a–b samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (AtlG, ÁI, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁRJ, BjarnB, BjH, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1012,19.c samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁRJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

25. gr., svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, SVÓ, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1012,20 samþ. með 52 shlj. atkv.

26. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1071,8 felld með 39:14 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

1 þm. (SVÓ) greiddi ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1012,21 samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

27. gr., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁRJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SF, VS, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1071,9 felld með 38:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, HHj, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (ÁRJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1012,22 samþ. með 52 shlj. atkv.

28. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.

29. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, RR, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BJJ, BjarnB, GÞÞ, KVM, KHG, MS, PN, PHB, REÁ, SVÓ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[16:49]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Við greiðum hér atkvæði um grein er varðar þróunarleikskóla. Í henni er gert ráð fyrir því að ráðherra geti veitt sveitarfélögum og sjálfstætt starfandi leikskólum heimild til að reka þróunarleikskóla eða gera tilraun með ákveðna þætti skólastarfs. Í greininni er um leið veitt undanþága frá ákvæðum þessara laga, frá reglugerðum sem settar eru á grundvelli þeirra og frá aðalnámskrá leikskóla. Ég álít að það sé óþarfi að gera þetta undanþáguákvæði svona vítt og þess vegna sit ég, og við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hjá við þetta ákvæði.

Brtt. 1071,10 felld með 37:14 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BjH, GÁ, GSv, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb.

1 þm. (SVÓ) greiddi ekki atkv.

11 þm. (ÁRJ, BJJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1012,23 samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1071,11 felld með 39:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, StB, ÞSveinb.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, SF, SVÓ, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁI, ÁRJ, BJJ, BjarnB, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

30. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.

31. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.

Ákvæði til brb. samþ. með 55 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 54 shlj. atkv.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til menntmn.

Grunnskólar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 285. mál (heildarlög). — Þskj. 319, nál. 1007, brtt. 1008, 1057 og 1070.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[16:53]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér kemur til atkvæða frumvarp til laga um grunnskóla. Það sama er uppi á teningnum hér og með það mál sem við vorum að ljúka afgreiðslu á. Fjöldi rökstuddra og málefnalegra tillagna frá ýmsum aðilum kom til menntamálanefndar. Eins og ég hef áður sagt sinnti hún verki sínu af alúð en náði þó ekki að taka afstöðu til margra mikilvægra mála sem horfa til betri vegar hvað varðar nýjan grunnskóla. Ég vil þar nefna hugmyndir um hlutverk náms- og starfsráðgjafa í skólakerfinu og reyndar hlutverk ýmissa annarra sérfræðinga. Ég vil nefna aðgengi fatlaðra að skólunum og hugmyndir um breytta og bætta stöðu þeirra í skólakerfinu. Ég vil sérstaklega nefna heyrnarlausa nemendur og ég nefni stöðu listnáms í skólakerfinu og ég gæti talið áfram.

Hæstv. forseti. Ég hélt að maður hefði tvær mínútur í ræðunum um atkvæðagreiðsluna en það er búið að stytta þær með þessum nýju þingsköpum þannig að ég læt staðar numið af tillitssemi við þingið.

[16:55]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Við greiðum atkvæði um heildarlöggjöf um grunnskóla. Frumvarpið er unnið í sátt og samlyndi frá upphafi til enda og afar góð vinna fór fram í menntamálanefnd. Við hlustuðum á fjölmarga umsagnaraðila og tókum tillit til margra breytingartillagna. Við framsóknarmenn lítum svo á að óskir okkar hafi náð fram að ganga og fögnum því. Fyrirvari okkar lýtur einna helst að heimild til gjaldtöku sem ég mun gera betur grein fyrir á eftir sem og breytingartillögu við 25. gr. um kristinfræði, að hún verði inni í aðalnámskrá, en ég mun einnig gera betur grein fyrir þeirri breytingartillögu hér á eftir.

[16:56]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Við greiðum atkvæði um frumvarp til laga um grunnskóla, eitt af þeim fjórum frumvörpum sem hér eru lögð fram í þinginu til að styrkja íslenskt skólakerfi — við höfum svo sem haft fyrirmyndarkerfi en alltaf má bæta það.

Meginhugmyndirnar á bak við þau eru aukinn sveigjanleiki og meiri fjölbreytileiki varðandi skil á milli skólastiga. Verið er að skerpa sýn á réttindi og skyldur nemenda og foreldra en það er líka, gagnstætt því sem hér hefur verið haldið fram, verið að skýra réttindi varðandi sérfræði- og stoðþjónustu og alla ráðgjöf, verið að styrkja stöðu náms- og starfsráðgjafa og festa í sessi skóla án aðgreiningar. Ég lýsi yfir miklum stuðningi við þá vinnu sem hér hefur farið fram og þær tillögur sem fluttar verða varðandi breytingartillögurnar. Ég lýsi undrun minni á að margar þær tillögur sem hafa komið fram frá stjórnarandstöðunni, bæði áðan við leikskólann og eins við grunnskólann, hafi ekki hlotið mikla umræðu í menntamálanefnd og ekki verið fluttar þar og ég mun fella þær þar.

[16:57]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við greiðum atkvæði um frumvarp til laga um grunnskóla. Það sama gildir um það og frumvarpið um leikskólana, að gríðarlega mikil vinna hefur verið lögð í þetta frumvarp. Menntamálanefnd leggur til breytingartillögur í 29 liðum. Ég hygg að fjöldi tillagnanna og efni þeirra sýni að nefndin lagði sig alla fram um að reyna að koma til móts við sem flest sjónarmið sem fram komu við vinnslu málsins í nefndinni. Í það heila náðist góð sátt milli nefndarmanna sem skila sameiginlegu nefndaráliti þó að auðvitað sé ákveðinn áherslumunur varðandi einstök álitaefni.

Ég vil eins og áðan þakka nefndarmönnum gott samstarf og vonast til að þær breytingartillögur sem nefndin leggur sameiginlega fram, og fela í sér miklar réttarbætur á þessu sviði, verði samþykktar.

1. gr. samþ. með 46 shlj. atkv.

Brtt. 1008,1.a samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, BÁ, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

3 þm. (ÁÞS, KolH, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH,

BjörgvS, EKG, GÁ, GSv, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1008,1.b samþ. með 47 shlj. atkv.

Brtt. 1070,1 felld með 36:15 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

1 þm. (RR) greiddi ekki atkv.

11 þm. (ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

5 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:00]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér eru greidd atkvæði um tillögu sem gerir ráð fyrir því að starfshættir grunnskóla skuli m.a. mótast af virðingu fyrir manngildi og mannréttindum. Ég geri ráð fyrir því að hér verði bætt inn í greinina orðinu „mannréttindi“. Þó að tveir hv. þingmenn Samfylkingarinnar hafi séð ástæðu til að geta um það hér að breytingartillögur mínar hafi ekki fengið næga umræðu í nefndinni þá lýsi ég því yfir að full ástæða er til þess fyrir samfylkingarfólk og hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins líka að taka afstöðu til þessarar tillögu hér og nú. Hún er ekki flókin og þarfnast ekki sérstakrar umræðu. Þetta er spurningin um að bæta orðinu „mannréttindi“ inn í þá þætti sem móta skólastarf í grunnskólum. Ég segi já.

[17:01]

Höskuldur Þórhallsson:

Virðulegi forseti. Sú breytingartillaga sem hér hefur verið borin fram er mjög einföld og ég hafna því, sem hefur komið fram í málflutningi stjórnarliða, nú síðast frá hv. þm. Guðbjarti Hannessyni, að breytingartillögur minni hlutans hafi ekki fengið næga umfjöllun í nefnd. Þessi umræða um 2. gr. um breytingartillöguna, einnig um kristnu gildin, tengist öll þessari umræðu um mannréttindi sem og sú breytingartillaga sem við framsóknarmenn leggjum fram ásamt frjálslyndum um 25. gr. Ég vona að þessum ósanngjarna málflutningi verði ekki haldið áfram.

Við framsóknarmenn munum að sjálfsögðu styðja það að orðið „mannréttindi“ komi inn í 2. gr. laganna.

[17:02]

Atli Gíslason:

Herra forseti. Okkur þingmönnum ber að virða stjórnarskrána. Við vinnum eið að henni og þar tróna mannréttindi fremst, í stjórnarskránni. Þar er mér hugleikin jafnræðisregla stjórnarskrárinnar sem kveður á um bann við mismunun m.a. vegna litarháttar, kynferðis o.fl. Því er þetta ekki haft með? Mér finnst þetta mjög dapurlegt. Það er engin efnisbreyting. Það er verið að gefa grunnskólanum inntak. Þetta á að vera kjölfesta í kennslunni, mannréttindaákvæði stjórnarskrárinnar. Ég segi já.

[17:03]

Sigurður Kári Kristjánsson:

Herra forseti. Vegna þeirrar umræðu sem hér á sér stað, og átti sér einnig stað varðandi atkvæðagreiðslu um frumvarp til laga um leikskóla, vil ég benda hv. þingmönnum á að meiri hluti menntamálanefndar leggur til að 2. málsliður 1. mgr. hljóðist svo:

„Starfshættir grunnskóla skulu mótast af umburðarlyndi og kærleika, kristinni arfleifð íslenskrar menningar, jafnrétti, lýðræðislegu samstarfi, ábyrgð, umhyggju, sáttfýsi og virðingu fyrir manngildi.“

Þeir sem lesa þetta ákvæði með opin augun sjá hvers konar virðingu við sem að þessu ákvæði stöndum berum fyrir mannréttindunum. Í því felst ekkert annað en mikil virðing fyrir mannréttindum og efnisatriði ákvæðisins bera það með sér. Ávirðingar á þá sem ekki styðja þá tillögu sem hér eru greidd atkvæði um eiga ekki rétt á sér og eru ósanngjarnar.

[17:05]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Mannréttindahugtakið er skýrt afmarkað lagalegt hugtak og algilt. Manngildishugtakið er að sjálfsögðu mikilvægt einnig en felur í sér aðra skírskotun. Menn geta að sjálfsögðu haldið því fram að mikilvægir hlutar mannréttinda séu taldir upp að öðru leyti í greininni en það getur ekki verið til skaða að hafa það til fyllingar að mannréttindahugtakið sjálft sé þarna. Alþingi hefur fengið um það ábendingar frá virtum aðilum úti í samfélaginu að væri betra að hafa sjálft mannréttindahugtakið þarna skýrt tekið fram. Ég á því erfitt með að átta mig á því af hverju menn geta ekki fallist á það að þessi upptalning, þessi grein, verði eingöngu betri við það að taka mannréttindahugtakið fram, telja það þarna upp. Það er aðgerð í sjálfu sér að greiða atkvæði gegn því, það er sú afstaða sem þeir ætla að ýta núna á rauða hnappinn verða að bera pólitíska ábyrgð á hvað sem þeir reyna að segja hér.

2. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

1 þm. (VS) greiddi ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, EBS, GÁ, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1008,2 samþ. með 51 shlj. atkv.

3. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

4. gr. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

1 þm. (BÁ) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1008,3 samþ. með 53 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1008,4 samþ. með 49 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1008,5 samþ. með 51 shlj. atkv.
7. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1008,6 samþ. með 52:1 atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
nei: ÖS*.
10 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.
[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði að segja já.]

8. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
9. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1008,7.a samþ. með 45:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
10 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[17:10]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér er gert ráð fyrir því að 2. mgr. greinarinnar falli brott, þ.e. sú grein sem segir frá því að nemendafélag skuli fá árlega starfsáætlun skóla til umsagnar og aðrar áætlanir er varði skólahaldið. Jafnframt að nemendafélag skuli fá til umsagnar áætlanir um fyrirhugaðar meiri háttar breytingar á skólahaldi og starfsemi skóla áður en endanleg ákvörðun er um það tekin.

Nú höfum við gert þær breytingar að við höfum gefið nemendum fulltrúa inni í skólaráðinu þannig að auðvitað fá nemendafulltrúarnir málið til umfjöllunar og skoðunar þar. En ég tel engu að síður misráðið að fella þessa málsgrein út úr 10. gr. Ég teldi það þroska lýðræðisvitund nemenda að senda nemendafélögunum sérstaklega starfsáætlun skóla til umsagnar ásamt með þeim breytingum sem væru fyrirhugaðar á skólastarfinu til að það verði sjálfstæð gjörð nemendafélaganna að fjalla um þá þætti.

Brtt. 1008,7.b samþ. með 52 shlj. atkv.
10. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1008,8 samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1070,2 felld með 39:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[17:12]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Þessi breytingartillaga og nokkrar aðrar breytingartillögur á breytingartillöguskjali mínu varða það að náms- og starfsráðgjafar verði sérstaklega skilgreindir í lögunum sem hluti af starfsfólki skóla en ekki sem hluti af sérfræðingum sem leita beri til. Ég tel breytingartillögu meiri hlutans ekki ganga nægilega langt.

Ég vil miða við að náms- og starfsráðgjafar fái löggildingu eða lögverndun starfsheitis síns og þessi grein ásamt öðrum sem um þetta mál fjalla, breytingartillögur frá mér sem varða þennan þátt, lúta að því að náms- og starfsráðgjafar fái löggildingu og verði þess vegna taldir sem fullgilt starfsfólk skóla en ekki sem hluti af sérfræðingunum sem starfa þar.

11. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1008,9.a samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1008,9.b–c samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1008,9.d samþ. með 51 shlj. atkv.
12. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1008,10 (ný fyrirsögn III. kafla) samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1070,3 felld með 35:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GMJ, GÁ, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1008,11 samþ. með 49 shlj. atkv.
13. gr., svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv.
Brtt. 1008,12 samþ. með 50 shlj. atkv.
14. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
15. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 1070,4 felld með 36:10 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[17:16]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Við fjöllum um rétt foreldra þeirra skólabarna sem hafa annað móðurmál en íslensku og rétt heyrnarlausra foreldra. Samkvæmt frumvarpinu á þeim foreldrum að vera greint frá möguleikum á túlkaþjónustu sem er allsendis ófullnægjandi. Breytingartillaga meiri hlutans gengur að mínu mati ekki nægilega langt en hún gerir ráð fyrir að greina eigi þessum foreldrum frá rétti þeirra til túlkaþjónustu. En tillagan sem við greiðum nú atkvæði um, sem er tillaga mín, er sú að þeim foreldrum verði tryggður viðeigandi réttur til túlkaþjónustu. Það er þyngra en tárum taki að fólk skuli ekki geta verið samtaka um það að leiðrétta svona atriði sem horfa til mannréttinda þeirra foreldra sem tala ekki íslensku eða hafa táknmál að móðurmáli. Ég segi já.

Brtt. 1008,13 samþ. með 50 shlj. atkv.
16. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1008,14 samþ. með 48 shlj. atkv.
17. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[17:19]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Ég vil fagna sérstaklega samþykkt þessarar greinar, bæði breytingartillögunni sem kom frá menntamálanefnd við hana og núna greininni í heild sinni, sem styrkir stöðu fatlaðra barna, barna sem hafa sérþarfir til að fá þörfum sínum sinnt innan veggja skólans eftir því sem mögulega kostur er. Það er mikið framfaraskref sem verið er að stíga með þessari lagagrein.

Brtt. 1008,15 samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 1070,5 felld með 35:10 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:
[17:20]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Þetta er síðasta tækifæri þingmanna til að leiðrétta rétt eða hlut foreldra sem ekki tala íslensku eða nota táknmál sem móðurmál. Verið er að greiða atkvæði um 18. gr. þar sem segir í frumvarpinu: „Eigi í hlut foreldrar sem ekki tala íslensku eða nota táknmál skal skóli leitast við að tryggja túlkun á upplýsingum sem nauðsynlegar eru vegna samskipta foreldra og skóla samkvæmt þessari grein.“ Það er allt of víða sem orðalagið í frumvörpunum er með þessum hætti. Skylda skólanna til að tryggja stöðu foreldra sem tala ekki íslensku eða hafa táknmál að móðurmáli er ekki nægilega tryggð. Ég segi að nú sé síðasta tækifærið í þessu frumvarpi að leiðrétta stöðu slíkra foreldra og tryggja það að túlkaþjónusta sé veitt. Þess vegna segi ég já við breytingartillögunni, hæstv. forseti.

18. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1008,16 samþ. með 50 shlj. atkv.
19. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1008,17 samþ. með 52 shlj. atkv.
20. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
21.–22. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1070,6 kölluð aftur.

23. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.
14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

24. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1057 felld með 37:8 atkv. og sögðu
já: ÁJ, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JM, SF, VS.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG,

KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SJS, SVÓ, StB, ÞSveinb.

7 þm. (AtlG, GMJ, GAK, JBjarn, KolH, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖS) fjarstaddir.

3 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:24]

Höskuldur Þórhallsson:

Herra forseti. Í 2. gr. frumvarpsins stóð til að taka hið kristna siðgæði út. Sem betur fer að mínu mati var því breytt í meðförum nefndarinnar á þann hátt að nú skal grunnskólastarf miðast af kristinni arfleifð íslenskrar menningar. Þessi breytingartillaga miðast af því að kristin fræði verði þá nefnd um leið og trúarbragðafræði. Við framsóknarmenn teljum mjög mikilvægt að mismunandi trúarbrögð séu kennd til að koma í veg fyrir fordóma. Í ljósi breytingarinnar á 2. gr. teljum við mikilvægt að kristinfræðinni sé gert hærra undir höfði og hún tilgreind sérstaklega í þessari grein. Það er líka í samræmi við fjölmargar athugasemdir sem bárust einmitt um þetta atriði.

[17:25]

Árni Johnsen:

Herra forseti. Mikilvægt er að styrkja fjármálaumhverfi landsmanna. Það er enn þá mikilvægara að styrkja kristinfræðikennslu fyrir börn og unglinga í landinu. Því segi ég já.

[17:26]

Sigurður Kári Kristjánsson:

Herra forseti. Gerð var ágætlega grein fyrir breytingartillögu meiri hluta menntamálanefndar um að leggja til að markmiðsákvæði frumvarpsins hljóðaði þannig að starfshættir grunnskóla skyldu mótast af kristinni arfleifð íslenskrar menningar. Með þeirri breytingartillögu lagði meiri hlutinn mikið á sig til að koma til móts við þau sjónarmið sem uppi voru varðandi þann þátt málsins.

Nú er það lagt til að í 2. mgr. 25. gr. verði tiltekið í lögunum sérstaklega að í aðalnámskrá skuli getið um kristinfræðikennslu. Við í meiri hlutanum leggjum til að í jafnréttismálum og kennslu í trúarbragðafræði verði þar gert hátt undir höfði. Kristin fræði eru auðvitað þar undir en ég tel óvarlegt að samþykkja tillögu hv. þingmanna vegna þess að með því erum við á gráu svæði með hliðsjón af þeim dómum sem Mannréttindadómstóll Evrópu hefur fjallað um og fellt dóma um hvað þessi atriði varðar. Ég segi nei.

Brtt. 1008,18 samþ. með 52 shlj. atkv.
25. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1008,19 samþ. með 51 shlj. atkv.
26. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1008,20 samþ. með 52 shlj. atkv.
27. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1008,21 samþ. með 52 shlj. atkv.
28. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1008,22.a samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1008,22.b samþ. með 45:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

10 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:30]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér er aftur verið að greiða atkvæði um rétt nemendafélags til að fá skólanámskrá og starfsáætlanir til sérstakrar umfjöllunar og umsagnar. Ég ítreka það sjónarmið mitt að okkur ber skylda til að reyna að tryggja kunnáttu og þátttöku ungra nemenda í grunnskólum í lýðræðislegu ferli eins og því að taka afstöðu til gagna er varða námsumhverfi þeirra og nám í einu og öllu. Ég tel að þessi tillaga sé ekki til bóta heldur sé hún til baga. Ég get því ekki verið samþykk henni og greiði atkvæði gegn henni.

29. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
30. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1070,7 felld með 38:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:32]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér erum við að fjalla um kostnaðinn í skyldunámi, 31. gr. ber þá yfirskrift, og lokamálsliður 1. mgr. kveður á um að opinberum aðilum skuli ekki skylt að leggja nemendum til gögn til persónulegra nota, svo sem ritföng og pappír. Ég tel fulla ástæðu til að skoða þetta aðeins nánar. Þegar við fjöllum um gjaldskyldu í grunnskólanum skulum við aðeins athuga hvað það er sem við heimilum að gjöld séu innheimt fyrir. Ég tel sjálfsagt mál að grunnskólarnir útvegi nemendum allan þann pappír sem grunnskólabörn þurfa á að halda. Þess vegna greiði ég atkvæði með þeirri breytingartillögu að þessi málsliður falli út úr greininni.

Brtt. 1008,23 samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

31. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
32. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1070,8 kölluð aftur.

33. gr. samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, EBS, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

34.–36. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1008,24 samþ. með 53 shlj. atkv.
37. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
38. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1070,9 kölluð aftur.

39. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

Brtt. 1008,25 samþ. með 53 shlj. atkv.
40. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
41. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1070,10 felld með 39:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG) fjarstaddir.

42. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1070,11 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, EBS, GAK, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:37]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. 43. gr. fjallar um viðurkenningu grunnskóla sem reknir eru af öðrum en sveitarfélögum. Ég tel mjög mikilvægt að það sé skoðað gaumgæfilega með hvaða hætti öðrum aðilum en sveitarfélögum er falið að reka grunnskóla. Ég flutti í ræðu minni talsvert gild rök að mínu mati fyrir því að þær breytingar sem ég legg til séu nauðsynlegar til að ábyrgð þeirra aðila sem reka grunnskóla, aðrir en sveitarfélög, sé nægilega vel skýrð og til að réttur nemenda sem stunda nám í slíkum skólum sé nægilega vel tryggður. Ég tel mjög mikilvægt að þau atriði sem hér eru lögð til nái fram að ganga. — Því miður sé ég á töflunni að svo verður ekki, en ég segi í öllu falli já, hæstv. forseti.

43. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

44. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1070,12 felld með 37:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, GMJ, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1008,26 samþ. með 49 shlj. atkv.
45. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
46. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1008,27 samþ. með 52 shlj. atkv.
47. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
48. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Ákvæði til brb. I samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1008,28 samþ. með 53 shlj. atkv.

Ákvæði til brb. II, svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Ákvæði til brb. III samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1008,29 (tvö ný ákv. til brb., verða ákv. til brb. IV–V) samþ. með 53 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til menntmn.

Framhaldsskólar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 286. mál (heildarlög). — Þskj. 320, nál. 1009 og 1061, brtt. 1010.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[17:44]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er að koma til atkvæða það mál af þessum fjórum sem skemmst er á veg komið. Ég tel mikinn skaða vofa yfir ef Alþingi Íslendinga fer að samþykkja ný lög um framhaldsskóla í miklum ágreiningi við skólana sjálfa. Áskoranir hafa streymt inn til okkar þingmanna um að hverfa frá því að afgreiða þetta mál, það sé vanreifað, það hafi slitnað upp úr samstarfi kennara og menntamálaráðuneytisins um þetta mál og það komi til með að valda stórslysi, ekki bara í framhaldsskólunum heldur líka í háskólunum sem eru allsendis óundirbúnir til að taka við því fólki sem kemur út úr þeim framhaldsskóla sem hér er fyrirskrifaður.

Hér er verið að opna á aukna markaðsvæðingu framhaldsskólakerfisins. Hér er verið að draga úr vægi þeirrar hugmyndafræði sem skólafólk hefur talað fyrir og sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs styðjum. Þess vegna erum við með frávísunartillögu við þetta mál.

[17:45]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Við framsóknarmenn óskuðum eftir því að um þetta mál færi fram tvöföld umræða og fengum því framgengt. Það fór fram ágætisumræða. Við hörmum aftur á móti mjög að það skuli eiga að keyra þetta mál í gegn og ég vísa til opins bréfs frá Félagi framhaldsskólakennara þar sem þeir leggja fast að þingmönnum að bíða með að samþykkja ný lög um framhaldsskóla.

Það er ýmislegt athugavert við þetta frumvarp og það hefði þurft að ræða þessi mál betur. Það er miklu betra að afgreiða svona stórt mál frá þinginu í sátt og samlyndi við alla þá sem eiga og þurfa að vinna eftir þessum stóru og viðamiklu lögum. Við framsóknarmenn krefjumst þess að frumvarpinu verði vísað frá.

[17:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Þegar heildarsamtök kennara og menntamálaráðherra gerðu með sér samkomulag, svokallað tíu punkta samkomulag, var lagt upp með að reyna að ná sem breiðastri og bestri samstöðu milli skólasamfélagsins og stjórnvalda um þróun skólastarfs í landinu. Það hefur gengið ágætlega að því er varðar önnur skólastig en framhaldsskólann sem hér kemur nú til atkvæðagreiðslu. Ég tel að það sé dapurlegt að ekki skuli vera reynt til þrautar að ná samstöðu við samtök kennara sem hafa eins og hér hefur þegar komið fram óskað eftir því að þetta mál verði látið bíða og unnið frekar í sumar til að sem mest sátt geti tekist um það. Það verður skólastarfi í framhaldsskólanum, þessu mikilvæga skólastigi, ekki til framdráttar að frumvarp til laga sé afgreitt í andstöðu og ósætti við þá sem eiga að inna starfið af hendi í framhaldsskólum landsins.

[17:47]

Bjarni Harðarson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Vegna umræðu fyrr í dag um að tillögur væru ekki unnar af mikilli vandvirkni hjá stjórnarandstöðu, eins kom fram í máli hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur, þá vil ég koma því á framfæri að það liggur alveg fyrir að vinna bak við þetta frumvarp er ekki með fullnægjandi hætti. Það eru margir góðir kaflar í þessum texta en það er líka margt varðandi samráð við hagsmunaaðila sem ekki hefur verið unnið til fulls. Það er það sem við heyrum alls staðar úti í samfélaginu frá kennarasamfélaginu. Þess vegna legg ég til að þetta mál verði lagt til hliðar til haustsins enda er ekkert sem kallar á að það sé afgreitt með þeim flýti sem hér er lagt upp af hinum stóra stjórnarmeirihluta. Hann hefur svo sem ekki sýnt það heldur að hann sé mjög sveigjanlegur gagnvart stjórnarandstöðu, jafnvel þegar fram koma tillögur sem hann er efnislega sammála eins og fram kom fyrr í dag hjá hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur varðandi tillögu um mannréttindaákvæði. Samt sem áður var sú tillaga felld. (Forseti hringir.) Nú er ætlast til að stjórnarminnihlutinn (Forseti hringir.) láti þetta mál yfir sig ganga.

[17:49]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Þetta frumvarp til framhaldsskóla er illa unnið enda fjarri því að vera fullnægjandi. Það skortir þar á grundvallarjafnrétti, mannréttindi gagnvart nemendum, gagnvart fólki óháð búsetu og aðstöðu. Það ætti að standa hér grein sem kveður skýrt á um að það væri markmið að fólk gæti stundað nám í heimabyggð a.m.k. til 18 ára aldurs. Það er ekki. Það er ekkert sem kveður á um að hér skuli vera jafnrétti til náms hvað kostnað varðar. Fátt er meira íþyngjandi en ójafnrétti hvað það varðar og skiptir þjóðinni í hópa eftir kostnaði við að senda ungt fólk til framhaldsskólanáms. Það er hvergi tekið á þeim þáttum. Þættir eins og listnám, tónlistarnám, sem hefur verið í miklum þrengingum á undanförnum árum, ekki er heldur tekið á því. Það er ekki tekið á (Forseti hringir.) grundvallarmannréttindamálum sem snúa að nemendum og íbúum þessa lands í þessu frumvarpi, herra forseti, og því á að vísa því frá.

[17:50]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér greiðum við atkvæði um þriðja skólafrumvarpið á þessum degi, líklega það frumvarp sem boðar hvað mestar breytingar, það frumvarp sem skapar hvað mest tækifæri, það frumvarp sem er hvað mikilvægast. Framhaldsskólinn þarf sérstaklega á því að halda að dregið

verði úr miðstýringu, að skólasamfélaginu verði gefið meira frelsi þannig að skólasamfélagið geti þróað framhaldsskólastigið svipað og gerðist á þeim tíma þegar framhaldsskólakerfið sem við búum við í dag varð til. Síðan hefur verið þrengt að. Nú er mikilvægt að aftur verði losað um þannig að framhaldsskólinn geti sem allra best tekið þátt í þeirri mikilvægu þróun sem fram undan er í menntakerfi þjóðarinnar.

Þeim fullyrðingum sem síðan hafa komið fram um að verið sé að rýra stúdentsprófið með þessu frumvarpi er vísað alfarið til föðurhúsanna. Það er tekið á því mjög greinilega í nefndaráliti meiri hlutans þar sem margítrekað er að um slíkt er ekki að ræða. Hins vegar er það mikilvægast í þessu máli að framhaldsskólinn (Forseti hringir.) fær nú tækifæri til að þróast án þess að miðstýring haldi þar um alla þróun.

[17:51]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegur forseti. Ég er mjög hissa á stjórnarflokkunum í þessu máli. Ég er mjög hissa á Sjálfstæðisflokknum sem ber ábyrgð á menntamálum á Íslandi að vilja fara með þetta mál í gegn í svona miklu ósætti. Ég er mjög hissa á Sjálfstæðisflokknum.

Ég er líka afar undrandi á Samfylkingunni. Samfylkingin hefur gefið sig út fyrir að vilja efla menntun í landinu. Samt ætlar hún að fara með þetta mál í gegn í algerri andstöðu við stóran hagsmunahóp sem er Félag framhaldsskólakennara. Það var nú síðast í morgun sem ályktun var samþykkt á kennarafundi í MH þar sem skorað er á þingmenn að fresta þessu máli m.a. af því að það er ekki ljóst hvert innihald stúdentsprófsins á að vera. Einnig var bent á að ECTS-einingar eru hvergi notaðar í evrópskum framhaldsskólum, hvergi. Virðulegur forseti. Ég er mjög hissa á stjórnarflokkunum sem ætla að hunsa algerlega þá ósk sem er svo sjálfsögð að ná meiri sátt um þetta mál. Vegna þessa ósættis er alveg ljóst að það er ekkert annað í stöðunni en vísa þessu máli frá og reyna að vinna það betur í sumar.

[17:53]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við greiðum atkvæði um frumvarp til laga um framhaldsskóla. Ég vil taka fram að vinna við þetta frumvarp var ekkert öðruvísi en við frumvarp til laga um leikskóla og grunnskóla í nefndinni. (Gripið fram í.) Það var gríðarleg og mjög vönduð og mikil vinna sem þar var unnin. (Gripið fram í.) Að gefnu tilefni vil ég taka það fram, hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, að í þessu frumvarpi er hvorki kveðið á um styttingu né skerðingu náms til stúdentsprófs. Það er verið að styrkja og efla stúdentsprófið, það er verið að auka frelsi og draga úr miðstýringu, það er verið að auka fjölbreytni í skólastarfi, það er verið að setja verk- og starfsnám jafnhliða bóknámi. Og síðan má nefna að þetta frumvarp er risavaxin tilraun til að berjast gegn brottfalli nemenda úr framhaldsskóla. Með hliðsjón af þessum markmiðum og öðrum sem koma fram í frumvarpinu finnst mér einkennilegt að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson og Kolbrún Halldórsdóttir leggi fram tillögu um að málinu verði vísað frá. (Forseti hringir.) Ég skora á hv. þingmenn að samþykkja þær breytingartillögur sem meiri hluti menntamálanefndar hefur lagt fram.

Till. til rökst. dagskrár í nál. 1061 felld með 34:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

3 þm. (GMJ, GAK, JM) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÖJ) fjarstaddir.

3 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[17:56]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Við greiðum atkvæði um tillögu frá minni hluta menntamálanefndar um rökstudda dagskrá, þ.e. að þessu máli verði vísað frá og tekið verði fyrir næsta mál á dagskrá. Því hefur verið haldið fram af formanni menntamálanefndar að það sé ómögulegt að skilja þetta eina frumvarp frá hinum frumvörpunum er varðar menntamálin. Það hafa hins vegar engin rök verið lögð fram í umræðunni um það hvers vegna ekki er hægt að skilja það mál sem allt framhaldsskólastigið meira eða minna er á móti, frá hinum þremur málunum sem er tiltölulega góð sátt um. Mér segir svo hugur að hér liggi meira að baki en hefur verið sagt. Ég treysti því að hv. þingmenn átti sig á því að ófriðurinn hér í salnum á eftir að yfirfærast, hann á eftir að færast út í samfélagið til þeirra sem vinna gott verk í framhaldsskólum landsins, (Forseti hringir.) til kennara og nemenda. Ég legg til að þessu máli verði vísað frá. Ég segi já.

[17:57]

Höskuldur Þórhallsson:

Virðulegi forseti. Við framsóknarmenn leggjum ásamt vinstri grænum fram tillögu um að þessu máli verði vísað frá. Það er auðveldlega hægt að fresta samþykkt þessa frumvarps og það hafa engin rök komið fram sem sýna fram á að það sé ekki hægt, engin.

Hv. þm. Einar Már Sigurðarson sagði rétt áðan að hér væri um mikilsverða breytingu að ræða, einhverja þá mestu í öllum skólafrumvörpunum. Það væri algerlega verið að hverfa frá miðstýringu. Ég vil þá benda á að Sjálfstæðisflokkurinn hefur farið með þennan málaflokk í 16 ár. Um leið er verið að segja að stjórn þeirra hafi hingað til verið algerlega ómöguleg vegna þess að hér er algjörlega breytt um stefnu. Það er verið að útþynna stúdentsprófið, (Gripið fram í.) sama þó að meiri hlutinn ítreki sífellt að þeir hafi sett einhver orð inn í nefndarálitið sem stangast á við orðin sem koma fram í greinargerð. (Gripið fram í.) Lögunum hefur ekki verið breytt. Þau eru skýr og stúdentsprófið mun útþynnast.

[17:58]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Það er undarleg kokhreysti meiri hlutans hér að gera bókstaflega ekkert með þá staðreynd að það

virðist eiga að fara að afgreiða þetta framhaldsskólafrumvarp í andstöðu við framhaldsskólakennara í landinu. Talsmenn meiri hlutans guma af því að þetta opni möguleika til þróunar í starfi framhaldsskólans en hvernig á að standa að þeirri þróun í andstöðu við þá sem eiga að vinna á grundvelli laganna? Er það mjög gæfulegt upplegg?

Ég minni líka á að háskólarnir í landinu hafa mikla fyrirvara á því að hér sé gengið nægilega tryggilega frá því að gæði stúdentsprófs verði tilskilin og fullnægjandi til upptöku nemenda á háskólastig. Það er langt frá því og það þýða engar ræður gagnvart þeim staðreyndum sem við stöndum frammi fyrir að ekki virðist ætla að takast þannig til með afgreiðslu þessa máls eins og vera skyldi. Þess vegna væri það mikill greiði við meiri hlutann og gæfulegt fyrir hann að fallast á að fresta afgreiðslu málsins nú og vinna það betur í sumar og reyna að ná meiri sáttum um málaflokkinn.

1. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, SJS, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, EBS, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[18:00]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa yfir miklum vonbrigðum með að frávísunartillaga okkar stjórnarandstöðunnar, Framsóknarflokks og vinstri grænna, skyldi ekki hafa verið samþykkt. Ég lýsi því yfir að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munum sitja hjá við allar breytingartillögur meiri hlutans jafnvel þó að einhverjar þeirra horfi til bóta og við munum jafnframt sitja hjá við allar greinar frumvarpsins. Við lýsum allri ábyrgð á þessari gjörð á hendur stjórnarmeirihlutanum og á hendur ríkisstjórninni en við teljum að verið sé að fórna framhaldsskólafrumvarpinu og skiljum ekki ástæðu þess enda hafa rökin ekki verið lögð fram.

Brtt. 1010,1 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, EBS, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

2. gr., svo breytt, samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

3.–4. gr. samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,2 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BjarnB, BjH, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

5. gr., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

6.–7. gr. samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,3 samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

8. gr., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,4 samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

9. gr., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BÁ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,5 samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, JónG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

10. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

11. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KolH, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,6 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

12. gr., svo breytt, samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,7 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

13. gr., svo breytt, samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

14.–22. gr. samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ,

BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,8 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

23. gr., svo breytt, samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,9 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁI, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÞÞ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

24. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1010,10 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

25. gr., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, JóhS, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1010,11 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

26. gr., svo breytt, samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

27. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GAK, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,12 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ,

HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

28. gr., svo breytt, samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, JóhS, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

29. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,13 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

30. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

31.–32. gr. samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, HöskÞ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,14 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

33. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,15 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

34. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,16 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

35. gr., svo breytt, samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

36. gr. samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,17 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

37. gr., svo breytt, samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, BjörgvS, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

38. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1010,18 (ný 39. gr.) samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

40.–44. gr. samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞBack, ÖS.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,19 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

45. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

46. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,20 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.

15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

47. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,21 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

48. gr., svo breytt, samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GÁ, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

49.–54. gr. samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,22 samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

55. gr., svo breytt, samþ. með 33 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, ÖS.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, StB, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

56.–57. gr. samþ. með 31 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
16 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, JM, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
16 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, BjörkG, EKG, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Ákvæði til brb. I–III samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GSB, ISG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1010,23 (nýtt ákv. til brb., verður ákv. til brb. IV) samþ. með 34 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
15 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GMJ, GAK, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GSB, ISG, KVM, KHG, LB, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 46 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (JBjarn) greiddi ekki atkv.
16 þm. (ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, EKG, GSB, ISG,

JónG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, SJS, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[18:18]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég greiði að sjálfsögðu atkvæði með því að málið gangi til 3. umr. því að þá er þó enn von á því að hægt sé að stoppa frumvarpið í menntamálanefnd. Það verður verulegur skaði ef þetta mál verður gert að lögum í þessum flýti og því flaustri sem hér ríkir þessa síðustu daga þingsins. Þessi lagasetning mun ekki hafa í för með sér eflingu framhaldsskólastigsins eins og að er stefnt. Ekki liggur fyrir trúverðug greining á kostnaði við lagasetninguna. Og hvar eru fyrirheitin af hálfu stjórnvalda varðandi það að ætla að taka þátt í auknum kostnaði við rekstur á því framhaldsskólastigi sem hér er verið að innleiða? Þau eru hvergi, enda hefur framhaldsskólinn verið sveltur af því stjórnvaldi sem hefur farið með stjórn menntamála undanfarin 16 ár og það eru engar vísbendingar um að því eigi að breyta. Auk þess er verið að innleiða frumvarp sem gerir ráð fyrir því að framhaldsskólanemar þurfi að kaupa sér dýrt aðfararnám (Forseti hringir.) að háskóla af því að stúdentsprófið verður með þeim hætti að háskólanum verður ókleift að meta það.

[18:20]

Höskuldur Þórhallsson:

Virðulegi forseti. Við framsóknarmenn erum fylgjandi því að frumvarpið gangi enn á ný til nefndar. Við greiddum ekki atkvæði með þeim ákvæðum sem hér voru borin undir atkvæði. Við teljum okkur því miður ekki geta borið ábyrgð á frumvarpinu eins og það er úr garði gert. Það er alveg sama á hvaða stigum þetta mál hefur verið, um það hefur verið mikið ósætti og er enn eins og umsagnir gefa til kynna.

Ég vil benda á að í frumvarpinu er ekki tekist á við stærstu ágreiningsmálin eins og um lengd stúdentsprófsins. Þar eru heldur ekki færð rök fyrir svokölluðum ECTS-einingum sem nú á að taka upp. Þá var heldur ekkert rætt hvort eigi ekki að auka ábyrgð stjórnenda á námsvist og skólagöngu ólögráða nemenda en þeir missa til muna réttindi sín þegar þeir koma úr grunnskóla.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til menntmn.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, frh. 2. umr.

Stjfrv., 288. mál (kröfur til kennaramenntunar o.fl.). — Þskj. 322, nál. 1013, brtt. 1014 og 1069.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[18:23]

Einar Már Sigurðarson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Þá greiðum við atkvæði um fjórða skólamálafrumvarpið í dag sem rammar í raun og veru inn öll hin þrjú frumvörpin. Hér kemur fram hinn mikli metnaður núverandi ríkisstjórnar í garð skólakerfisins. (Gripið fram í.) Hér er verið að leggja grunn að því að kennarar leik-, grunn- og framhaldsskóla hafi allir meistarapróf að baki námi sínu. Með þessu frumvarpi er verið, ásamt hinum frumvörpunum, að staðfesta þann metnað sem fram kemur í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um að stórefla menntun í landinu, stórauka það fjármagn sem rennur til menntakerfisins þannig að hinum svartsýnustu draumum sumra stjórnarandstæðinga um að fjármagn streymi ekki í menntakerfið er vísað algerlega á bug. Ef hv. þingmenn færu glöggt í gegnum frumvörpin sæju þeir vel hvílíkur metnaður er hér á ferð og ég trúi því (Forseti hringir.) og treysti að stjórnarandstaðan nái áttum í þessu frumvarpi.

[18:25]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég heyrði ekki forseta kalla á mig í stólinn fyrir frammíköllum hv. þingmanna. Eins og fram hefur komið greiðum við atkvæði um fjórða frumvarpið sem menntamálanefnd Alþingis hefur afgreitt frá sér, frumvarp til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Og rétt eins og hv. þm. Einar Már Sigurðarson nefndi þá rammar þetta mál inn hin málin þrjú, þ.e. frumvarp til laga um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, og sýnir mikinn metnað ríkisstjórnarinnar þegar kemur að menntamálum. Enda mælir frumvarpið fyrir um að styrkja og efla menntun þeirra sem kenna við skólana.

Þetta frumvarp helst í hendur við hin frumvörpin og má þar vísa m.a. til 11. gr. grunnskólalaganna, 8. og 13. gr. framhaldsskólalaganna og 9. gr. leikskólalaganna þannig að ef menn lesa þessi frumvörp í samhengi sjá þeir hversu samofin þau eru. (Forseti hringir.) En nefndin leggur til fjölda breytingartillagna sem ég skora á hv. þingmenn að samþykkja.

[18:26]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Það hefur ekki staðið á okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs að samþykkja þau meginprinsipp sem eru lögð fram í því frumvarpi sem hér um ræðir, þ.e. að kennaranámið sé aukið og eflt. Það hefur staðið til í mörg ár að fara þá leið og hún er auðvitað ekki óumdeild. Það kom fjöldi umsagna til menntamálanefndar sem farið var yfir en tekin var sameiginleg ákvörðun um það í menntamálanefndinni að fara þessa metnaðarfullu leið.

Hins vegar þykir okkur það ómaklegt í stjórnarandstöðunni að það virðist eiga að kosta kennara framhaldsskólastigið í heild sinni að fá þetta metnaðarfulla mál fram.

[18:27]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Við framsóknarmenn erum mjög ánægðir með að sjá að þetta frumvarp verða að veruleika. Það er afar vel unnið og staðið að þessu máli í menntamálanefnd og við fögnum því að hér sé kveðið á um ýmis réttindi kennara. Við teljum afar mikið gæfuspor að verið sé að styrkja og efla menntun þeirra sem kenna í leik-, grunn- og

framhaldsskólum landsins. Mér þykir reyndar miður að umræða um þetta góða frumvarp skyldi hafa farið fram að næturlagi. Um leið var umræðan mun styttri og sundurleitari en umræður um til að mynda um leikskóla- og grunnskólafrumvarpið og einnig framhaldsskóla að sjálfsögðu en það hefði getað orðið. En við framsóknarmenn styðjum frumvarpið í heild sinni og þau meginprinsipp sem þar koma fram.

1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
2.–5. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. 1069,1 felld með 36:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
5 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[18:30]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Það er tillaga mín í gegnum þetta breytingartillöguskjal 1069 að starfsheiti starfs- og námsráðgjafa verði löggilt og að þessi lög fjalli um náms- og starfsráðgjafa á sama hátt og þau fjalla um kennara og skólastjórnendur við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. 6. gr. er fyrsta greinin sem lýtur að þessari breytingu. Þær koma síðan nokkuð margar á eftir í þessu skjali en þær lúta í meginatriðum, eins og áður sagði, að því að náms- og starfsráðgjafar verði löggilt starfsgrein innan skólakerfisins okkar og þar af leiðandi eigi þetta frumvarp við um þá starfsstétt eins og aðrar sem það fjallar um.

Brtt. 1069,2 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

6. gr. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (BJJ) greiddi ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1069,3 felld með 36:7 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, JBjarn, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

7. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1014,1 samþ. með 48 shlj. atkv.
8. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1069,4 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1014,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
9. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1014,3 samþ. með 50 shlj. atkv.
10. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
11. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1069,5 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

12. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (VS) greiddi ekki atkv.
14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, GSv, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1014,4 samþ. með 49 shlj. atkv.
13. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.

14.–15. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1014,5 samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 1069,6 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

16. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1014,6 samþ. með 50 shlj. atkv.
17. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
18.–19. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1069,7 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1014,7 samþ. með 49 shlj. atkv.
20. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1069,8 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

21. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.

Brtt. 1069,9 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

22. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1069,10 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1014,8 samþ. með 50 shlj. atkv.
23. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 1069,11 felld með 37:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Brtt. 1014,9 samþ. með 50 shlj. atkv.
24. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
25.–27. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1014,10 samþ. með 49 shlj. atkv.
Ákvæði til brb., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1069,12 felld með 36:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, SJS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjörgvS, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, RR, SKK, SVÓ, StB, ÖS.
5 þm. (BJJ, BjH, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.
14 þm. (ÁRJ, BjarnB, EKG, GHH, GSB, GAK, ISG, KVM, KHG, MS, PN, REÁ, ÞKG, ÞSveinb) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. með 48 shlj. atkv.
Frv. vísað til 3. umr. með 48 shlj. atkv.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til menntmn.

[18:44]

Útbýting:
Almannatryggingar, 614. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 1119.
Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, 640. mál, stjfrv. (fjmrh.), þskj. 1111.
Raforkulög, 129. mál, nál. iðnn., þskj. 1118.
Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., 553.

mál, nál. meiri hluta iðnn., þskj. 1117.

Stimpilgjald, 548. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 1110.

Veiting ríkisborgararéttar, 641. mál, frv. allshn., þskj. 1112.

[Fundarhlé. — 18:46]

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, frh. 2. umr.

Stjfrv., 432. mál (opinbert eignarhald auðlinda, fyrirtækjaaðskilnaður). — Þskj. 688, nál. 1062, 1087 og 1098, brtt. 1063 og 1099.

[20:01]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil í nokkrum orðum fara yfir þetta stóra mál sem í meginatriðum fjallar um meðferð orkuauðlinda í opinberri eigu og rekstrartillögur orkufyrirtækja. Málið kom snemma til þings og hefur fengið mikla umfjöllun í hv. iðnaðarnefnd, bæði hafa verið haldnir þar margir fundir um málið og margir verið kallaðir til, margir gefið umsögn um málið o.s.frv. enda er þetta gríðarlega mikilvægt mál. Þegar hæstv. iðnaðarráðherra flutti málið fór ég yfir viðhorf okkar framsóknarmanna sem voru fremur jákvæð í garð málsins strax í upphafi, enda þekkjum við það úr störfum okkar í ríkisstjórn og í þinginu á síðustu árum. Við álítum að þetta sé mikilvægt mál.

Ég skrifaði undir nefndarálitið með fyrirvara og hef auðvitað athugasemdir við ýmsa liði en eitt stærsta atriðið var kannski áhyggjur sveitarfélaganna. En það kom mér á óvart þegar við fórum að vinna málið í nefndinni og Samband íslenskra sveitarfélaga kom til fundar við okkur að þá hafði iðnaðarráðuneytið og hæstv. iðnaðarráðherra ekki sýnt á spilin og ekki haft neitt samráð við sveitarfélögin við undirbúning málsins. Kom sú óánægja og þær áhyggjur sem ríktu á þeim bæ talsvert á óvart þó að auðvitað skuli það tekið fram hæstv. iðnaðarráðherra til huggunar að umsagnir frá ýmsum sveitarfélögum eru eigi að síður alljákvæðar og mjög jákvæðar. (Gripið fram í.) Já, mörg sveitarfélög taka undir efni þessa frumvarps og raunar öll sem taka kannski undir efni þess en þarna er auðvitað um að ræða fyrirtæki í eigu sveitarfélaganna sem eru þeim mjög kær og heilög, orkuveiturnar, og verkefni sem sveitarfélögin hafa verið að vinna.

Samband íslenskra sveitarfélaga hafði sérstakar áhyggjur af því að þessi uppskipti mundu snerta stjórnarskrá og yrðu mjög erfið í framkvæmd og töldu í rauninni að hér gæti verið um að ræða mikið skaðabótamál fyrir ríkisvaldið. Ég hvatti auðvitað til þess í nefndinni og ræddi það við fulltrúa iðnaðarráðuneytisins, sem funduðu með nefndinni, hvort ekki væri hægt að reyna að nálgast sveitarfélögin á ný eða Samband íslenskra sveitarfélaga og fara yfir málið nánar á þeim vettvangi. Hygg ég að það hafi ekki verið gert þó að hér séu álit frá mætum prófessorum sem halda því fram að þetta snerti ekki stjórnarskrá og verði ekki skaðabótamál. Mér finnst þessi vinnubrögð ekki verjandi og ég hefði talið mjög mikilvægt að í öllum svona stórum málum þegar verið er að fara inn á verkefni sveitarfélaganna og setja löggjöf um stór verkefni sem snerta þessi miklu fyrirtæki sveitarfélaganna, væri miklu nánara samstarf af hálfu ráðuneytisins. Ég undra mig auðvitað á þeim vinnubrögðum, hæstv. forseti, í fyrsta lagi að þetta skyldi ekki gert í upphafi og í öðru lagi að einhvern tíma á vetrinum skyldi ekki á ný leitað eftir því að ná meiri samstöðu með Sambandi íslenskra sveitarfélaga sem Alþingi virðir mjög. En það er önnur saga. Ráðuneytið varð ekki við því en ég viðurkenni að formaður nefndarinnar kallaði fyrir mjög marga aðila og þar á meðal Samband íslenskra sveitarfélaga og fleiri og fleiri og flestir sem höfðu skoðanir á þessu frumvarpi fengu að fjalla um þær í nefndinni og það er mikilvægt.

Hæstv. forseti. Hér er auðvitað um aðskilnaðarfrumvarp að ræða á samkeppnis- og sérleyfisstarfsemi í rekstri orkufyrirtækja. Í fyrsta lagi er í frumvarpinu lagt til að gerð verði krafa um að sérleyfis- og samkeppnishættir skuli reknir í aðskildum fyrirtækjum. Er þessi stefna mörkuð til að tryggja jafnan aðgang framleiðenda að flutnings- og dreifikerfum raforku og koma í veg fyrir samkeppnishindranir sem kunna að leiða af því að sérleyfis- og samkeppnisstarfsemi er rekin innan veggja sömu fyrirtækja. Er þó miðað við að ákvæði þessi verði ekki látin ná til minnstu orkufyrirtækjanna og eru mörkin sett við árlegar rekstrartekjur sem eru 2 milljarðar kr. eða minni en þar er litið til kostnaðar sem fylgir slíkum aðskilnaði og uppskiptingu fyrirtækjanna. Í meðförum iðnaðarnefndar við frumvarpið er lagt til að fellt verði á brott ákvæði í 2. gr. frumvarpsins um að handhafa virkjunarleyfis, með árlegar rekstrartekjur umfram 2 milljarða kr., sé óheimilt að stunda sérleyfisstarfsemi á orkusviði. Lagt er til að fellt verði á brott ákvæði í 6. gr. frumvarpsins um að handhafa raforkuviðskiptaleyfis, með árlegar rekstrartekjur umfram 2 milljarða kr., sé óheimilt að stunda sérleyfisstarfsemi á orkusviði. Lagt er til að orðalagi 5. gr. frumvarpsins um að dreifiveitu, með árlegar rekstrartekjur umfram 2 milljarða kr., sé óheimilt að stunda aðra starfsemi, verði breytt og þess í stað verði miðað við fjölda íbúa á dreifiveitusvæðum sem eru yfir 10 þúsund manns. Lagt er til í 11. gr. að fellt sé á brott ákvæði um að hitaveitu, með rekstrartekjur umfram 2 milljarða kr. á ári, sé óheimilt að stunda aðra starfsemi á orkusviði. Þess í stað er öllum hitaveitum sem stunda starfsemi á grundvelli einkaleyfis óheimilt að stunda aðra starfsemi á orkusviði. Ákvæðin sem voru í frumvarpinu sjálfu voru í samræmi við vilja okkar framsóknarmanna sem við sýndum í verki á Alþingi þegar Finnur Ingólfsson, þáverandi iðnaðarráðherra, lagði fram þingsályktunartillögu á 122. löggjafarþingi og síðan með frumvarpi raforkulaga sem Valgerður Sverrisdóttir, fyrrverandi iðnaðarráðherra, lagði fram á 126. löggjafarþingi. Hvorugt þessara mála náði fram að ganga, m.a. var andstaða við þessi atriði frá ýmsum aðilum úr orkugeiranum og víðar á þeim tíma. Í frumvarpinu, sem varð síðar að raforkulögum 2003, var hins vegar kveðið á um bókhaldslegan aðskilnað sérleyfis- og samkeppnisstarfsemi. Er það í samræmi við raforkutilskipun sem þá var við lýði hjá Evrópusambandinu. Í breytingartillögum meiri hluta iðnaðarnefndar er að mestu horfið frá aðskilnaði sérleyfis- og samkeppnisþátta orkufyrirtækja en bókhaldslegi aðskilnaðurinn áfram látinn duga nema varðandi dreifiveiturnar. Vona ég auðvitað að það gagnist vel í þessu og geri ekki miklar athugasemdir við það.

Farið var yfir marga þætti í þessu máli. Í frumvarpinu var lagt til að í lögum verði kveðið á um að ríki, sveitarfélögum og fyrirtækjum, sem alfarið eru í eigu sveitarfélaga, verði óheimilt að framselja varanlega beint eða óbeint og með varanlegum hætti vatns- og jarðhitaréttindi. Hins vegar verði hægt að veita tímabundinn afnotarétt til allt að 65 ára í senn. Um þetta var mikið rætt í starfi nefndarinnar. Það segir að undanþága frá þessu sé framsal frá ríki og/eða sveitarfélögum til félaga í þeirra eigu sem sérstaklega eru stofnuð til að fara með eignarhald þessara réttinda. Í meðförum iðnaðarnefndar við frumvarpið er bætt við efnisgrein sem kveður á um að handhafi tímabundins afnotaréttar skuli eiga rétt á viðræðum um framlengingu réttarins þegar helmingur umsamins afnotatíma er liðinn. Þarna er um ágætt mál að ræða en það má deila á þetta með sama hætti og oft hefur verið deilt á 1. gr. fiskveiðistjórnarlaganna sem kveður á um að nytjastofnar á Íslandsmiðum séu sameign íslensku þjóðarinnar.

Í þessu samhengi er rétt er að benda á stjórnarskrárfrumvarpið sem við framsóknarmenn höfum lagt fram, sem er bæði í samræmi við stefnu framsóknarmanna og niðurstöðu auðlindanefndar sem skilaði niðurstöðum árið 2000. Þar er gert er ráð fyrir að náttúruauðlindir og landsréttindi, sem ekki eru háð einkaeignarrétti, séu þjóðareign eftir því sem nánar sé ákveðið í lögum og að ríkið fari með forsjá, vörslu og ráðstöfunarrétt þessara auðlinda og réttinda í umboði þjóðarinnar. Þær má ekki selja eða láta varanlega af hendi til einstaklinga eða lögaðila en veita má heimild til afnota eða nýtingar tímabundið og gegn gjaldi. Slík heimild njóti verndar sem óbein eignarréttindi. Þetta frumvarp telja framsögumenn vera lykilforsendu þess að tryggja sameign þjóðarinnar á auðlindum hennar. Það er ljóst að við höfum ekki enn fengið tíma á þessu þingi til að tala fyrir okkar stóra máli en vonandi gerum við það strax á nýju haustþingi þegar það kemur saman.

Ljóst er að skortur á ákvæði um þjóðareign á nytjastofnum á fiskimiðum á veigamikinn þátt í þeim deilum sem orðið hafa um stjórn fiskveiða og kvótakerfið enda er það ekki talið nægjanlega traust lagastoð að setja slíkar heimildir inn í almenn lög eftir á. Stjórnarskrárákvæði tekur af allan vafa um eignarhald þjóðarinnar á náttúruauðlindum og ætti slíkt ákvæði alltaf að liggja fyrir áður en menn setja það inn í almenn lög.

Varðandi ákvæði um lágmarkseign annarra opinberra aðila, þ.e. sveitarfélaga, á auðlindum sem þegar eru í þeirra eign þá á ekki að vera erfitt að setja slík ákvæði í stjórnarskrá og er þar um réttari aðferð að ræða að mínu mati. Við eigum að opna á að gerðar verði breytingar í þessa veru í stjórnarskrárfrumvarpi okkar framsóknarmanna. Það er enda ekki mikið hald í slíku ákvæði í sérlögum af þessu tagi, því að frá þeim má víkja með sérstökum lögum hverju sinni ef Alþingi kýs svo, segja mér færustu prófessorar.

Í frumvarpinu er heimild til að veita tímabundinn afnotarétt að auðlindanýtingu til allt að 65 ára eins og ég sagði. Varðandi ákvæðið um 65 ára regluna þá er þar um afar langan tíma að ræða að mínu mati og það kom fram í störfum nefndarinnar þó að ýmsir vildu kannski hafa það allt upp í 99 ár. Til að mynda er yfirleitt miðað við 30–50 ár í afskriftatíma virkjana. Það má því segja að þetta jafngildi nánast ótímabundnu leyfi. Það er langur tími og við sjáum að 65 ár er langur tími á ævinni. Hér er lagt til að forsætisráðherra verði falið að skipa nefnd til að fjalla um endurgjald fyrir afnotarétt í eigu ríkisins en forsætisráðherra fer þegar með það umboð varðandi nýtingu réttinda í þjóðlendum. Skal nefndin einnig huga að því með hvaða hætti verði valið á milli þeirra sem áhuga hafa á að nýta auðlindirnar. Nefndin skal skila tillögum sínum fyrir 1. mars 2009. Um þetta er það að segja að í frumvarpi Jóns Sigurðssonar, fyrrverandi iðnaðarráðherra, um breytingu á lögum nr. 55/1998, um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu, með síðari breytingum, er kveðið á um með skýrum hætti hvernig valið verði á milli þeirra sem áhuga hafa á að nýta auðlindir. Þarna er því um tvíverknað að ræða, enda kom mér vitanlega ekki fram í umræðum um frumvarpið í fyrra nein gagnrýni á þessa útfærslu. Enda hafði náðst þverpólitísk sátt um þær tillögur í nefnd iðnaðarráðherra sem skipuð var í apríl 2006 og skilaði af sér viðamikilli skýrslu í október sama ár. Ég vil halda þessu til haga hér. Fyrirtæki sem stunda sérleyfisstarfsemi verða áfram í félagslegri meirihlutaeign.

Þá er lagt til að kveðið verði á um að fyrirtæki sem reka starfsemi á orkusviði sem byggir á sérleyfum, þ.e. með raforkuflutning, raforkudreifingu og rekstur hitaveitu, skuli a.m.k. vera að tveim þriðju hlutum í eigu opinberra aðila. Í meðförum iðnaðarnefndar við frumvarpið er lagt til að þetta hlutfall verði lækkað og látið verði nægja að opinberir aðilar eigi meiri hluta í fyrirtækjum af þessu tagi eða 51%. Hlutfallið tveir þriðju var í samræmi við ákvörðun um sölu hlutar í Hitaveitu Suðurnesja og í ágætu samræmi við almenna reglu í hlutafélagalögunum. Eins og menn muna gagnrýndi stjórnarandstaðan á fyrra kjörtímabili þessa sölu og Samfylkingin notaði það grimmt gegn okkur framsóknarmönnum eftir að hún komst í ríkisstjórn að við hefðum með sölu þessari skaðað umhverfi orkumála. Hæstv. núverandi iðnaðarráðherra, Össur Skarphéðinsson, talaði um að moka flórinn eftir Framsóknarflokkinn og hafði um þetta stór orð, ef ég man rétt. Þetta er sá sami ráðherra sem lagði fram frumvarpið með tveim þriðju eignarhlutfall opinberra aðila og sá sami ráðherra sem virðist nú hafa gengið lengra og tekur í höndina á Sjálfstæðisflokknum og lækkar nú þetta hlutfall niður í 51%. Öllu lengra er ekki hægt að ganga í að draga úr yfirráðum og áhrifum opinberra aðila yfir orkufyrirtækjum í sérleyfisstarfsemi nema selja þau að fullu. Þarna er heilmikill viðsnúningur og breyting.

Með sölunni á eignarhlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja eignaðist einkaaðili að vísu fyrir rest tæpan þriðjung í hitaveitunni og þar með væntanlega í auðlindum sem Hitaveita Suðurnesja á. Það breytir því ekki að sala á rúmlega 15% eignarhlut til einkaaðila hnekkir alls ekki eða raskar á nokkurn hátt samfélagslegu forræði yfir þessari eign sem er að tæplega 85% hluta í eigu sveitarfélaga suður frá. Þar kom sala annarra aðila til. Stjórnvöld höfðu reiknað með því að sveitarstjórnin nýtti forkaupsrétt að 15% hlutum enda var ríkisstjórninni sá vandi á höndum að vegna samkeppnisástæðna var ekki talið heppilegt að selja eignarhlutinn öðrum ríkisstofnunum eða ríkisfyrirtækjum eða ráðandi fyrirtækjum á þessum markaði, svo sem Orkuveitu Reykjavíkur. Þetta kom í kjölfarið á því að ríkið eignaðist Lands-

virkjun að fullu eins og menn muna.

Hæstv. forseti. Nú má spyrja hvað þessi lagaákvæði þýða fyrir heimild í fjárlögum um sölu á 20,7% hlut ríkisins í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar en þar á Orkuveita Reykjavíkur á móti um 79,3% hlut. Ef til sölu kæmi og ef Orkuveitan vildi líka nýta sér heimild til sölu á þessum tæpa helmingseignarhlut mættu þessir tveir aðilar þó bara selja hlutfallslega í samræmi við eignarhlutinn. Þýðir það þá í raun og veru að ríkið sæti uppi með það að eiga alltaf örlítinn óvirkan eignarhlut í Hitaveitu Akraness og Borgarfjarðar? Það er auðvitað prýðileg eign og í sjálfu sér ekkert við það að athuga.

Ég hef farið yfir nokkur atriði sem mér eru ofarlega í huga eftir hið mikla starf sem fram fór í nefndinni og ég vil þakka fyrir það starf. Það má segja að þetta frumvarp hafi nánast yfirtekið allan síðari hluta vetrarins hjá nefndinni og verið mikið starf og hér er það komið fram fullbúið með breytingartillögum. Eins og ég sagði í upphafi skrifa ég undir málið með fyrirvara en hugur okkar framsóknarmanna í garð þessa máls er fremur jákvæður, við munum fylgja málinu í meginatriðum við atkvæðagreiðsluna og gera grein fyrir afstöðu okkar til málsins og athugasemdum sem ég hef fram að færa eins og ég hef rakið í ræðu minni.

[20:19]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þingmanni fyrir ræðuna. Það er ljóst að leiðir okkar liggja saman og svo hefur verið frá upphafi. Leiðir okkar liggja saman á þessu sviði í öllum megindráttum. Þó er eitt sem ég vil ræða við hv. þingmann. Hann hefur komið inn á samráðsleysi við sveitarfélögin. Fram kom í meðförum nefndarinnar að haft var samband við Samband íslenskra sveitarfélaga í byrjun janúar sem er þó nokkru áður en málið var lagt fyrir þingið. Fulltrúar sveitarfélaganna komu síðan á fund nefndarinnar með frásögn af því sem fram hafði farið í stjórninni og lögðu fram frásögn, kannski frekar en umsögn, fyrir nefndina. Þar eru gerðar þó nokkrar athugasemdir við frumvarpið.

Mér þykir í því ljósi rétt að draga fram að við tókum mark á þó nokkrum af þeim athugasemdum. Í umsögninni kom fram að þeir vildu að það nægði að kveða á um meirihlutaeign opinberra aðila í stað aukins meiri hluta eins og hv. þingmaður var þó að gagnrýna áðan að væri gert í breytingartillögum okkar í meiri hlutanum. Við tókum tillit til þessara athugasemda og tókum undir þær með því að leggja fram breytingartillögu í anda þess sem Samband íslenskra sveitarfélaga hafði komið inn á.

Einnig má benda á að þetta er líka gert til samræmis við 4. gr. laga um vatnsveitur sveitarfélaga frá árinu 2004 en þar er eingöngu látið nægja að kveða á um meirihlutaeign en ekki aukna meirihlutaeign. Ég vildi, virðulegi forseti, fá að draga þetta fram en við tókum tillit til fleiri atriða í umsögn eða frásögn Sambands íslenskra sveitarfélaga sem ég kem inn á í seinna andsvari mínu.

[20:22]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Skárra væri það nú þegar búið er að móðga Samband íslenskra sveitarfélaga og húsbændurna yfir þessum fyrirtækjum. Þegar ráðherrann og ráðuneytið hafa móðgað þetta stórveldi sem sveitarfélögin eru, sem ráða yfir orkufyrirtækjunum — ekkert samband haft við þau á grunnstiginu þegar verið er að semja frumvarpið. Við fundum það náttúrlega þegar aðilar þessa stórfyrirtækis, sveitarfélaganna, komu á okkar fund að þá lak af þeim fýlan. Þeir voru reiðir yfir hvernig með þá hefði verið farið, að þeir fengju ekki að koma að gerð svona viðamikils frumvarps. Það var auðvitað skylda formanns nefndarinnar að draga ráðherra sinn að landi og það gerði formaðurinn í nokkrum tilvikum. Hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur tókst að milda málið nokkuð og koma með atriði sem skipta máli í sátt við sveitarfélögin inn í þetta.

Eftir sem áður stendur ýmislegt eftir sem Samband íslenskra sveitarfélaga er óánægt með og þeirra stóru athugasemdir um stjórnarskrána og skaðabótakröfuna — það drógu þeir aldrei til baka. Við í nefndinni fengum ekki það tækifæri sem við vildum til að skoða það mál nánar. Ég taldi það því skyldu ráðuneytismanna, sem hvað eftir annað komu á okkar fund, að þeir leituðu að niðurstöðum. Það hefði verið eðlilegt að Alþingi Íslendinga legði vinnu í svona stórar athugasemdir eins og þegar farið er að ræða um það af hálfu sveitarfélaganna að mál sé að verða að lögum sem muni snerta stjórnarskrá og verða mikið skaðabótamat.

[20:24]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Svo að ég haldi áfram þar sem frá var horfið þá tókum við einnig tillit til athugasemda Sambands íslenskra sveitarfélaga hvað varðar tekjuviðmið, að það verði notað til undanþágu fyrir minni aðila. Þeir eru þá undanþegnir því að þurfa að skipta fyrirtækinu upp í samkeppnis- og sérleyfisrekstur. Við hlýddum á þá athugasemd að það væri óskýrð leið og skýrðum hana með nýrri leið eins og hv. þingmaður kom inn á í ræðu sinni. Þetta var jafnframt ein af athugasemdum sveitarfélaganna sem við tókum tillit til.

Í greinargerð þeirra eru hins vegar atriði sem ég tel að hefðu gengið gegn markmiðum frumvarpsins. Í kafla sem heitir Skerðing á eignarréttarverðmætum segja þeir að í þeim frumvarpsákvæðum felist augljós skerðing á eignarréttindum sveitarfélaga og fyrirtækja í þeirra eigu þar sem ekki verði unnt að ráðstafa eignarhlut sveitarfélaga á almennum markaði eða t.d. breyta fyrirtækjum sveitarfélaga í almenningshlutafélög. Þessu vorum við hreinlega ekki sammála í athugasemdum sveitarfélaganna. Við vorum heldur ekki sammála þeirri tillögu sveitarfélaganna að í stað 65 ára afnotaréttar ætti að vera 99 ára afnotaréttur. Við tókum tillit til sumra þátta en töldum að aðrir gengju gegn markmiðum frumvarpsins og úr því varð ekkert. Ég tel því að við höfum gengið býsna langt í því að mæta sveitarfélögunum og athugasemdum þeirra.

Varðandi stjórnarskrána og rannsókn á því máli kom fram í upphafi mjög ítarlegt álit frá Eiríki Tómassyni lagaprófessor. Við fengum fyrir nefndina virta lagaprófessora aðra, Sigurð Líndal og Karl Axelsson, sem blessuðu það álit eða tóku undir það í megindráttum og við töldum það

nægja. Því telur meiri hlutinn að í öllum megindráttum hafi verið gengið úr skugga um að hvorki væri um bótaskyldu að ræða né brytu þessi ákvæði frumvarpsins í bága við stjórnarskrána.

[20:26]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég skal að vísu viðurkenna að þessir miklu prófessorar, Eiríkur Tómasson, Sigurður Líndal og Karl Axelsson lögmaður — þar voru mikil stórveldi á ferð og höfðu þessa sannfæringu. Það er auðvitað eðlilegt að það dregi úr áhyggjum nefndarinnar og hv. þingmanna. Við töldum samt sem áður að mikilvægt væri að ræða þetta betur og skapa meiri sátt um það.

Eðlilega er það svo, sem ég tek undir, að þá tveir deila hefur ekki bara annar rétt fyrir sér og ýmislegt sem sveitarfélögin settu fram gat ég ekki fallist á. Mér fannst mjög eðlilegt að miða fremur við 65 ár en 99 ár og 65 ár eru jafnvel einnig fulllangur tími. Ég tek undir með hv. þingmanni og formanni nefndarinnar að þetta var á margan hátt ágætlega unnið mál og hlustað var á sjónarmið. Sumt er komið í breytingartillögum til baka og þakka ég fyrir það um leið og ég þakka samstarfið í þessu stóra máli.

[20:28]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil nota þetta tækifæri til að spyrja hv. þm. Guðna Ágústsson hvernig honum lítist á þá tillögugerð sem sett er fram í 4. gr. frumvarpsins en þar segir, með leyfi forseta:

„Við 1. mgr. 8. gr. laganna bætist nýr málsliður, svohljóðandi: Flutningsfyrirtækið skal ávallt vera að lágmarki að 2/3 hlutum í eigu ríkis, sveitarfélaga og/eða fyrirtækja sem alfarið eru í eigu þessara aðila.“

Nú hefur meiri hluti nefndarinnar og þar með hv. þingmaður lagt til að þessu verði breytt og að 51% eignarhald í Landsneti, sem hér um ræðir, skuli þá vera í eigu opinberra aðila en ekki 100% eins og segir í XII. bráðabirgðaákvæði raforkulaganna sem 19 manna nefndin samdi sem frægt var og tók langan tíma og ákveðið er að taka til endurskoðunar strax í sumar.

Mig langar að spyrja hv. þingmann hvort hann hafi einhverja fyrirvara varðandi þetta og þá sérstaklega með tilvísun til álits stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga frá því á föstudaginn var þar sem Elín Líndal, fulltrúi Framsóknarflokksins í Húnaþingi, leggst eindregið gegn því að 4. gr. verði samþykkt. Í því sambandi vil ég spyrja þingmanninn hvort hann sé tilbúinn til að taka áhættuna af því að setja flutningsfyrirtækið, þ.e. vegakerfið í orkuflutningnum, í hendur einkaaðila og þá sérstaklega með tilliti til þess hvernig það hefur reynst í öðrum löndum.

[20:30]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég fór yfir þetta atriði í ræðu minni og tel reyndar og gat þess að mér þætti Samfylkingin og hæstv. iðnaðarráðherra hafa gengið langt til móts við Sjálfstæðisflokkinn og of langt frá þeim markmiðum sem var stefna okkar framsóknarmanna. Ég hefði kosið að þarna væru áfram tveir þriðju hlutar eða 66%. Við Framsóknarmenn munum því leggjast gegn þessum gjörningi.

[20:31]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég verð að biðjast forláts. Það hafði farið fram hjá mér að hv. þingmaður hafi fjallað um 4. gr. í ræðu sinni. Ég taldi hann vera að tala um dreifiveiturnar og hitaveiturnar. En ég skil hans orð svo að Framsóknarflokkurinn sé tilbúinn til þess að selja þriðjung af Landsneti til einkaaðila.

Ég verð að segja, herra forseti, að það undrar mig stórlega að svo sé. Það undrar mig stórlega. Það er upplýst að 4. gr. er víðtækari að mati ráðuneytisins heldur en XII. bráðabirgðaákvæðið í raforkulögunum með því að hún tekur bæði til eigendanna að flutningsfyrirtækinu og með því að hún tekur einnig til þess hver eignarhlutinn má vera að lágmarki.

Með tilliti til þess hvernig rekstur raforkuflutningsfyrirtækja þar sem markaðurinn er hvað frjálsastur með þetta, eins og í Kaliforníu og Bretlandi með tilliti til þess hvernig það hefur verið, þá verð ég að segja að ég tel að þetta sé eitt af verstu ákvæðum frumvarpsins. Ég tel alveg fráleitt að við göngum til þess að skipta upp Landsneti og falbjóða 41% eða 33,3%. Ég geri ekki mikinn greinarmun á því.

[20:32]

Guðni Ágústsson (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hvað Landsnet varðar var það niðurstaða mín, eins og í mörgu öðru í þessum efnum, að ef selja ætti þennan hlut í Landsneti þyrfti að taka það upp sérstaklega. (Gripið fram í.) Önnur lög standa í vegi fyrir því að þetta sé hægt af ráðherra. Ég er því þeirrar skoðunar hvað þetta varðar að þingið þurfi að koma að því með öðrum hætti (Gripið fram í.) og held mig við það. En við hefðum viljað hafa málið í fyrra fari eins og ég gat um.

[20:33]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Við höfum í dag verið að ræða mjög mikilvægt frumvarp til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Í frumvarpinu er tekið á mörgum atriðum sem við koma orkumálum landsins. Má þar m.a. nefna hvernig eignarhald orkuauðlinda skuli vera í framtíðinni, fyrirkomulag dreifiveitna auk þess sem settar eru skýrar reglur um fjölmörg atriði sem varða rekstur orkufyrirtækja.

Eins og fram kom í nefndaráliti meiri hluta iðnaðarnefndar hefur fyrir nefndina komið fjöldi aðila sem þekkingu hafa á orku- og auðlindamálum út frá hinum ýmsu sjónarhornum og nefndin lagði áherslu á að draga fram sem skýrasta mynd af málinu á milli 1. og 2. umr. frumvarpsins. Mörg og margvísleg sjónarmið hafa komið fram sem nefndin hefur tekið afstöðu til. Eftir svo miklar umræður um frumvarpið var tillit tekið til nokkurra sjónarmiða sem fram komu hjá umsagnar- og álitsgjöfum eins og sést á þeim breytingum sem lagðar eru til á frumvarpinu eftir meðferð nefndarinnar á milli umræðna.

Ég mun ekki fjalla um allar þær breytingar sem orðið

hafa á frumvarpinu en vil þó segja að ég tel að þær breytingar sem meiri hlutinn leggur til að gerðar verði séu til bóta.

Í frumvarpinu er gerð krafa um fullan aðskilnað einkaleyfis og samkeppnisþátta. Ekki er nægilegur bókhaldslegur aðskilnaður fyrirtækja heldur er gerð krafa um fyrirtækjaaðskilnað sem mun óhjákvæmilega leiða til aukins kostnaðar fyrir orkufyrirtæki að ganga í.

Á fundum nefndarinnar kom fram að mjög mörg orkufyrirtæki hafa nú þegar gengið þessa leið í rekstri sínum. Þau fyrirtæki sem hafa nú þegar farið þá leið töldu það m.a. hagkvæmt af samkeppnisástæðum. Skoðanir voru þó skiptar meðal umsagnar- og álitsgjafa um þetta mál, m.a. eins og áður segir vegna þess augljósa kostnaðar sem skiptingunni fylgir.

Hitaveita Suðurnesja hf. sem er það fyrirtæki sem einkaaðilar koma að rekstrinum hefur ekki skipt starfsemi sinni upp með þessum hætti. Í umsögn til iðnaðarnefndar komu þær athugasemdir að óhjákvæmilega mun skiptingin geta þýtt kostnaðarauka en jafnframt er tekið undir þau sjónarmið að uppskipting hljóti að koma í veg fyrir samkeppnishindranir.

Mjög margir álitsgjafar sem fyrir nefndina komu töldu að aukinn meiri hluti hins opinbera í dreifiveitum væri óþarfur. Töldu þeir að hagsmunir hins opinbera væru vel tryggðir með einföldum meiri hluta. Meiri hluti nefndarinnar leggur til, og er það að mínu mati eðlilegt, að samræma þetta við ákvæði í lögum um vatnsveitur sveitarfélaga þar sem algengt er að vatnsveitur sveitarfélaga séu reknar í sama dreififyrirtæki. Með því móti er mögulegt að fá nýja eignaraðila inn í fyrirtækin með fjármagn eða sérþekkingu sem nauðsynleg er.

Virðulegi forseti. Ég vil fjalla í nokkrum orðum um Hitaveitu Suðurnesja hf. sem hefur verið mikið í umræðunni á síðasta ári vegna aðkomu einkaaðila að rekstri fyrirtækisins og umbrota í tengslum við aðild Orkuveitu Reykjavíkur að fyrirtækinu. Ýmsir hafa haft af þeirri aðkomu einkaaðila þungar áhyggjur þótt mér sýnist þáttur Orkuveitunnar töluvert áhyggjuefni. Nú er hins vegar að koma á daginn að áhyggjur af aðild einkaaðila að rekstrinum, sérstaklega vegna sjónarmiða um auðlindir í almannaeigu, hafa verið ástæðulausar miðað við viðbrögð stærstu eigenda Hitaveitu Suðurnesja hvað varðar afstöðu fyrirtækisins til frumvarpsins sem hér um ræðir.

Á fund iðnaðarnefndar kom formaður stjórnar Hitaveitu Suðurnesja, Árni Sigfússon, ásamt Júlíusi Jónssyni, forstjóra fyrirtækisins. Formaðurinn lagði fram fyrir nefndina umsögn formanns og varaformanns stjórnar Hitaveitunnar en þeir eru jafnframt fulltrúar stærstu eigenda í Hitaveitu Suðurnesja. Varaformaður stjórnar er Ásgeir Margeirsson, framkvæmdastjóri Geysis Green Energy.

Á fundinum og í umsögnum kom m.a. fram að stærstu eigendur í Hitaveitu Suðurnesja hf. skilja að miklir þjóðhagslegir og samfélagslegir hagsmunir tengjast eignarhaldi og nýtingu orkuauðlinda landsins og því sé ríkur vilji til að þær verði áfram í samfélagslegri eigu. Þótt þetta ákvæði eigi ekki við um Hitaveitu Suðurnesja hafa núverandi eigendur sýnt þessu sjónarmiði fullan skilning.

Nú er unnið að samkomulagi um að a.m.k. Reykjanesbær eignist það land og jarðhitaréttindi sem nú eru í eigu Hitaveitu Suðurnesja. Bæjarstjórinn í Reykjanesbæ, sem jafnframt er formaður stjórnar hitaveitunnar, hefur lýst því yfir að það sé vilji til að leitað verði til fleiri sveitarfélaga sem hagsmuna eiga að gæta um aðild að þessu verkefni. Með því móti fer land og jarðhitaréttindi Hitaveitu Suðurnesja í fulla eigu opinberra aðila. Með því móti er samstarf einkaaðila og opinberra aðila að leiða til niðurstöðu sem er svipuð niðurstöðu þessa lagafrumvarps þótt Hitaveita Suðurnesja sé í sjálfu sér undanskilin þeim ákvæðum en þau eru með þessu móti að eyða óvissu sem hefur ríkt um eignarhald á auðlindum í eigu Hitaveitu Suðurnesja.

Ég tel þetta vera fagnaðarefni enda er þá komið til móts við rík sjónarmið í samfélaginu um að auðlindir þjóðarinnar skuli vera í opinberri eigu og þeirra sjónarmiða sem einnig endurspegluðust í áliti fjölmargra íbúa á Suðurnesjum sem lögðu áherslu á að tryggja eignarhald vatns- og jarðhitaréttinda með þessu móti.

Hitaveita Suðurnesja er yfir 30 ára gamalt fyrirtæki sem hefur verið rekið á arðbæran hátt og hefur skilað miklum tekjum til samfélagsins. Hjá fyrirtækinu liggur jafnframt eftir svo langan tíma mikil þekking í þeim mannauði sem hefur starfað í fyrirtækinu í gegnum árin. Rétt er að benda á að hjá Hitaveitu Suðurnesja hf. hefur undir forustu aðstoðarforstjórans, Alberts Albertssonar, verið unnið gríðarmikið og mikilvægt frumkvöðlastarf á sviði jarðvarmavinnslu.

Ljóst er að sú þekking hefur skilað miklu til samfélagsins og mun án efa einnig nýtast í þeirri orkuútrás sem Geysir Green Energy hefur hafið og víkka það svið sem Hitaveita Suðurnesja starfar nú við. Í orðum og gerðum þessara nýju meðeigenda hefur komið skýrt fram að fyrirtækið verði í fremstu röð bæði hvað varðar rekstur og þekkingu. Það er hagur allra þeirra sem að fyrirtækinu koma, eigenda og starfsfólks, að aðlaga fyrirtækið sem best að þeim kröfum sem ríkisvaldið gerir til orkufyrirtækja í landinu.

Þá kom greinilega fram í umsögn formanns og varaformanns Hitaveitu Suðurnesja sú ósk að vinnu nefndarinnar við frumvarpið yrði flýtt sem kostur væri þannig að það gæti orðið að lögum í vor svo Hitaveita Suðurnesja hf. geti aðlagað sig að nýjum lögum.

Kallað er eftir skýrum reglum í starfsumhverfi orkufyrirtækjanna. Óvissan er hættuleg rekstri þeirra. Með skýrari lagagrundvelli er vonandi hægt að leysa úr öðrum ágreiningsmálum sem varða eignarhald Orkuveitu Reykjavíkur og Hafnarfjarðarbæjar að Hitaveitu Suðurnesja.

Þessi viðbrögð stærstu eigenda eru auðvitað mjög jákvæð og sérstakt er til þess að hugsa að ástæðuna fyrir frumvarpinu sem við fjöllum nú um má sennilega rekja til þess að einkaaðilar eignuðust hlut í Hitaveitu Suðurnesja sem mörgum þótti ógnvænleg þróun sem best væri að mundi ekki endurtaka sig. En það hlýtur að teljast eðlilegt að það sem vakir fyrir eigendum Hitaveitu Suðurnesja er að fyrirtækinu séu skapaðar þær aðstæður að geta áfram vaxið og dafnað og skilað arði til eigenda sinna og samfélagsins.

Virðulegi forseti. Ég tel að samstarfið í nefndinni hafi verið gott og að nefndarmenn hafi lagt sig mjög fram til að fá sem flest sjónarmið upp á borðið. Með þeim breytingum sem lagðar eru til er það von mín að nokkuð góð sátt sé um þetta stóra mál á orku- og auðlindasviði.

[20:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég tjáði mig um þetta mál við 1. umr. þess og lýsti þá miklum fyrirvörum við ýmsa þætti málsins þó að ég viðurkenndi um leið að að mörgu leyti væri sú hugsun sem svona í orði kveðnu er lögð til grundvallar því að reyna að setja tilteknar girðingar inn í löggjöf sem eiga að tryggja opinbert eignarhald á mikilvægum orkuauðlindum góðra gjalda verð. En um leið benti maður á þær hættur sem í því væru fólgnar að opna fyrir uppskiptingu fyrirtækja sem hafa starfað saman sem ein heild í eigu opinberra aðila, ríkis eða sveitarfélaga, og bjóða þeirri hættu heim sem ég vil orða svo, að einkaaðilar kæmu inn í fyrirtækin og eins og þá var ráð fyrir gert gætu átt allt að þriðjungshlut.

En ég verð að segja alveg eins og er að ég hafði í raun inni ekki hugarflug til þess þá að sjá það fyrir eða gera ráð fyrir þeim möguleika að frumvarpið mundi þróast í algjörlega öfuga átt í meðförum hv. nefndar og það yrði dregið úr þó þeim varnöglum eða girðingum sem í orði kveðnu átti samkvæmt frumvarpinu að slá um hið opinbera eignarhald orkuauðlindanna og var hinn yfirlýsti tilgangur málsins. Það er því í raun harla dapurlegt að sjá þær breytingartillögur sem meiri hluti nefndarinnar gerir á málinu og þær ganga til öfugrar áttar að mínu mati og okkar þingmanna vinstri grænna eins og hér hefur auðvitað þegar komið fram í máli talsmanna okkar og það vekur ekki góð hughrif um hvað sé í vændum og hvað liggi bak við. Ef frumvarpið hefði gengið í gagnstæða átt og gerðar hefðu verið frekari ráðstafanir til að styrkja hið opinbera eignarhald og tryggja t.d. að flutningsfyrirtæki eins og Landsnet yrðu alltaf í fullri opinberri eigu þá hefði að sjálfsögðu verið til bóta og aukið líkurnar á því að maður hefði getað stutt málið. En ekki að því sé breytt í öfuga átt og ég verð að segja alveg eins og er að mér finnast það vond tíðindi.

Því miður eru þessi mál alls ekki í nógu góði fari hjá okkur Íslendingum. Ég tel að skipulagsmál orkugeirans séu í raun og veru meira og minna í ólestri og það hafi aldrei náðst almennilega utan um þau mál allt frá því að menn gerðu auðvitað veigamikil mistök, mjög veigamikil mistök þegar þeir fóru að blanda saman framleiðslu, flutningi og dreifingu fyrir hinn almenna notendamarkað og þjónustu við stórnotendur og blönduðu því saman í óskiptu eignarhaldi fyrirtækja. Ég held að margt mundi líta öðruvísi út í dag ef virkjunum og framleiðslu til stóriðju hefði verið haldið aðskildum frá byrjun og hinn almenni markaður á Íslandi hefði fengið að njóta góðs af afskriftum virkjana og stofnfjárfestinga og þá væntanlega möguleikum á stórlækkuðu raforkuverði í kjölfarið. Það hefur því miður ekki verið gert og niðurstaðan er sú að við, landsmenn, almennir notendur og iðnaður í landinu njótum alls ekki þess sem ætti að vera einn af höfuðkostum þess að búa í þessu landi, þ.e. að hér ætti að vera hægt að hafa mjög hagstætt orkuverð til almennra notenda og nýta það sem aflvaka í atvinnusköpun og þróun í samfélaginu.

Það eru auðvitað ein af okkar stóru hlunnindum að hafa heita vatnið og ég er ekki viss um að landsmenn geri sér alltaf grein fyrir því hvílík lífsgæði eru í því fólgin að búa á svæðum þar sem eru ódýrar hitaveitur og þar sem hægt er að reka flottustu sundlaugar í heimi undir berum himni allt árið um kring o.s.frv. og með viðráðanlegum kostnaði af því við njótum þeirra miklu gæða sem jarðvarminn er. En á raforkusviðinu hefur þetta hins vegar ekki tekist með sama hætti og nú finnst mér að í raun og veru sé verið að stofna ávinningunum af því að hafa byggt upp myndarleg fyrirtæki til að virkja jarðvarma og dreifa heitu vatni, til að hita upp hús og dreifa í sundlaugar og annað í þeim dúr í hættu með þessu misráðna frumvarpi og þá á ég bæði við það sem lýtur að eignarhaldi og því sem lýtur að uppskiptingu fyrirtækjanna.

Það er ástæða til að ganga hægt um gleðinnar dyr þegar kemur að einkavæðingu í orkumálum. Í raun og veru held ég að markaðsvæðingarhugsunin, nýfrjálshyggjueinkavæðingarhugsunin reki sig á fáum sviðum jafnharkalega á raunveruleikann eins og þegar að kemur að því brölti sem menn hafa staðið í seinustu 15–25 árin, þ.e. að reyna að innleiða lögmál markaðsvæðingarinnar og einkagróðasjónarmiðanna í viðkvæma þjónustu af því tagi sem það er að dreifa orku. Og það er vegna þess að þessi starfsemi nýtur eðli málsins samkvæmt í raun og veru lögmálum náttúrulegrar einokunar. Það er engin glóra í því að reka margfalt dreifikerfi fyrir raforku og tengja margar línur inn í hvert hús frekar en það er nokkur glóra í því að leggja margar vatnsleiðslur fyrir heitt og kalt vatn inn í hvert hús og mörg fráveitukerfi frá þeim til þess að hægt sé að keppa um það að selja rafmagnið inn í húsin eða vatnið inn í húsin eða frárennsli frá þeim.

Það sjá það auðvitað allir í hendi sér að eina vitið getur verið að hafa þarna eitt samtengt og samrekið dreifikerfi. Þá koma upp lögmál svokallaðrar náttúrulegrar eða efnislegrar einokunar. Og hvað gera menn þá? Horfast menn í augu við það að þannig lögmál ríkja þá á þessu sviði og í þessari þjónustu? Nei, þá fara menn að brölta við það að smíða flókið regluverk sem á að opna fyrir möguleikana á svokallaðri samkeppni engu að síður og setja viðamikla lagabálka um eftirlit og útreikninga og varúðarráðstafanir til þess að menn misnoti ekki hina náttúrulegu einokunaraðstöðu sína sem liggur í eðli máls. En þó eiga menn að geta grætt á þessu og það er jú hugsunin. Það fylgir markaðsvæðingarhugsuninni og í raun er þessi starfsemi flutt af sviði þjónustu yfir á svið hefðbundins atvinnurekstrar þar sem athafnasemin er drifin áfram af einkagróðasjónarmiðum.

Hvernig hefur þetta svo tekist? Það eru himinhrópandi dæmin út um allt í þeim efnum. Menn þekkja sögurnar frá austur- og vesturströnd Bandaríkjanna. Menn þekkja rafmagnsleysi á Kaupmannahafnarsvæðinu. Menn þekkja ófarir Nýsjálendinga. Menn þekkja vandamál Breta og menn þekkja linnulaus átök og vandamál innan Evrópusambandsins þar sem menn eru enn í grenjandi ágreiningi um það hvernig eigi að reyna að troða þessari markaðsvæðingarhugsun dýpra inn í kerfið. Og stórþjóðir eins og Bretar og Frakkar reyna að verja þó það sem eftir er af opinberu eignarhaldi og opinberri stýringu í þessum efnum af því að menn sjá einfaldlega ekki fyrir sér að slík markaðsvæðingar- og samkeppnishugsun gangi upp nema með óheyrilegum kostnaði, mun hærra verði, lakari þjónustu og skammtímahugsun í kerfinu sem gjarnan fylgir því þegar horft er

meira á möguleikana á því að kreista gróða út úr rekstrinum á tilteknum tíma í stað þess að horfa til langs tíma, leggja í nauðsynlegar fjárfestingar og nauðsynlegt viðhald þannig að unnt sé að halda uppi nægjanlegu afhendingaröryggi og þar fram eftir götunum.

Þessi hugsun gengur ósköp einfaldlega ekki upp og hún er vörðuð árekstrum og deilum alveg frá byrjun og er það enn þann dag í dag. Meira að segja í því landi háborgar kapítalismans, í Bandaríkjum Norður-Ameríku hafa menn orðið að játa sig svo sigraða í þessum efnum að opinberir aðilar, ríki og jafnvel alríkisstjórnin hafa leyst til sín og þjóðnýtt á nýjan leik fyrirtæki og dreifikerfi sem voru algjörlega að hruni komin og hætt að þjóna tilgangi sínum. En það er ekki gefist upp heldur er trúað á þetta áfram og illu heilli lenti Ísland inni í þessu. Annars vegar af pólitískum og hugmyndafræðilegum orsökum hér heima fyrir af því hér auðvitað menn sem trúa bara Biblíunni, trúa bara því að það hljóti að vera gott að einkagróðasjónarmiðin taki hér til hendinni og hins vegar er það vegna þess að því var ekki sinnt og um það var ekki hirt að reyna að leita eftir því að Ísland gæti viðhaldið sérskipan sinni í þessum málum og menn tóku hér við pökkum frá Evrópusambandinu og innleiddu þá á sínum tíma eins og kunnugt er og var ótrúlegur sofandaháttur ríkjandi gagnvart því á Alþingi sem í vændum var og ekki hlýtt á varnaðarorð í þeim efnum. Það var því ekki fyrr en þeir stóðu frammi fyrir markaðsvæðingu raforkukerfisins á árunum 2002–2003 sem ýmsir fóru að vakna upp við vondan draum. Þá stóð náttúrlega það upp úr öðrum hverjum manni þvert á hið pólitíska litróf að þetta væri sennilega hið mesta óráð. Grjótharðir sjálfstæðismenn í borgarstjórn Reykjavíkur fóru að kveina undan því þar að sennilega væri tóm vitleysa að við Íslendingar værum að lenda inni í þessu evrópska regluverki og að hugsa til þess að búa til samkeppnismarkað fyrir raforku á öllu meginlandi Evrópu, tengdri við Skandinavíu o.s.frv.

En nú er staðan þannig að vandamálin innan Evrópusambandsins hafa leitt til þess að þar eru menn enn að smíða það sem kallað er þriðji pakkinn í orkutilskipunum og hann er sjálfsagt væntanlegur á okkar fjörur innan svona eins til þriggja ára ef að líkum lætur. Þess vegna held ég að þetta brölt okkar nú í orkumálum sé misráðið vegna þess að það vænlegasta væri að halda sjó og hrófla hvergi við opinberu eignarhaldi þar sem það er til staðar, slá skjaldborg um það, láta sér dæmið frá Hitaveitu Suðurnesja verða víti til varnaðar og reyna svo að ná Íslandi út úr hinu evrópsku regluverki í sambandi við innleiðingu þriðja pakkans um orkumál. Það hlýtur að vera þannig og því hefur að minnsta kosti ekki verið andmælt þar sem ég hef spurt að því hvort leiðin hljóti ekki að geta legið í báðar áttir við þær aðstæður að menn taka málin upp og þau eru til umfjöllunar eins og þau eru núna og verða innan Evrópusambandsins.

Það hefur komið á daginn að það var auðvitað langt í frá réttum upplýsingum miðlað til Alþingis þegar menn komu með gömlu nauðhyggjuröksemdirnar um að við yrðum bara að taka við þessu eins og þetta kæmi af skepnunni frá Evrópu. Síðan smátínist það inn í umfjöllun Alþingis um þessi mál á árunum þar á eftir að fjölmargar þjóðir hafa fengið meiri og minni undanþágur frá þessu eða sérframkvæmd vegna sérstöðu sinnar, t.d. eyjar í Miðjarðarhafinu, ríki í Austur-Evrópu með vanþróaðan orkumarkað, jafnvel ríki eins og Lúxemborg. En um þetta var sem sagt ekki sinnt af hagsmunagæslumönnum okkar og það er mjög ámælisvert.

Ég vil leggja sérstaka áherslu á þann þátt sem snýr að uppskiptingu fyrirtækjanna og stöðu fyrirtækisins Landsnets. Hér er verið að fara í algjörlega í öfuga átt með því að opna fyrir allt að 49% einkavæðingu á því fyrirtæki eins og í raun og veru er verið að gera þarna. Þótt það standi kannski ekki til og önnur lagaákvæði hljómi í aðra átt þá er það nú ósköp einfaldlega það sem boðið er upp á hér í frumvarpi og breytingartillögum sem því tengjast, þar sem hörfað er frá tveggja þriðju hluta opinberu eignarhaldi og niður í 51% eða meiri hluta. Að mínu mati er þetta þvert á allt sem efnislega blasir við í stöðunni. Þetta er þvert á hið miðlæga hlutverk Landsnets. Þetta er algjörlega þvert á verkefni þess fyrirtækis sem fram undan er og blasa við og kalla miklu frekar á sterkt opinbert eignarhald og fjárfestingar sem þarf að ráðast í á vegum þess fyrirtækis, t.d. að styrkja dreifikerfið og hringtengingu orkunetsins í landinu. Auðvitað er eðlilegast að ríkið eigi þetta fyrirtæki alfarið, hafi makaskipti eða leysi til sín eignarhlut orkufyrirtækjanna sem eiga þetta á móti ríkinu og hafi þetta í sjálfstæðu óháðu fyrirtæki sem á sem slíkt samskipti við framleiðendurna og smásöludreifingaraðilana.

Ég er með í höndunum bréf frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga sem ég geri ráð fyrir að hafi þegar borið hér á góma en þar hefur stjórnin ósköp einfaldlega komið saman til fundar og lagt til að ákvæði um þetta falli út úr frumvarpinu, að Landsnet sé vegakerfi orkunnar um landið og stjórnin, þ.e. stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga telji afar brýnt að fyrirtækið verði áfram alfarið í opinberri eigu. Það væri því lágmark að mínu mati að það væri ekkert sett hérna inn í lagatexta sem hróflar við þó því opinbera eignarhaldi sem til staðar er í dag í formi þess sem ríkið á í gegnum eignarhlut sinn í Landsvirkjun og orkufyrirtæki stóru sveitarfélaganna á móti. En að stefna málinu í öfuga átt eins og gert er í þessum frumvarpstexta er út í hött.

Hvað eru þau ákvæði að gera inn í frumvarpið ef þær túlkanir manna eru réttar sem mér heyrist að séu uppi, að þetta eigi engu að breyta? Hvers vegna er þetta þá sett inn? Hvers vegna í ósköpunum er þessu ekki hent út? Og það er auðvitað ekkert mark á því takandi þegar menn bera á borð fyrir þingmenn frumvarpstexta og breytingartillögur sem ganga í eina átt og koma svo hér og segja að það sé ekkert að marka þetta því það gildi eitthvað allt annað. Ég botna bara ekkert í slíkri framsetningu. Hún er ekki boðleg. Ef það er þannig að það standi ekki til að hrófla neitt við þessu þá bið ég menn vinsamlegast að hreinsa þetta út úr frumvarpinu og vera ekki að flytja um það breytingartillögur sem ganga algjörlega í aðra átt.

Eins er þetta auðvitað með uppskiptingu fyrirtækjanna og það að menn skuli ætla að verða hér kaþólskari en páfinn og ganga mun lengra en þörf er á þó samkvæmt þessum vitlausu orkutilskipunum Evrópusambandsins, það bítur alveg höfuðið af skömminni. Hvers vegna láta menn ekki nægja þann bókhaldslega aðskilnað sem er ljóst að fullnægir öllum núgildandi reglum Evrópusambandsins og er alls ekkert ósýnt um að verði þannig til frambúðar? Því slagurinn um þetta mál er ekki búinn þar sem risarnir takast núna

á úti í Evrópu um það hvort þeir nái að halda fyrirtækjum sínum saman eins og þau hafa verið rekin í dag.

Hvers vegna ætlar Ísland að ganga miklu lengra í markaðsvæðingarátt hvað varðar flutningafyrirtæki sitt en hin Norðurlöndin hafa gert? Hver eru rökin fyrir því að þetta megi ekki vera í opinberu fyrirtæki eins og það er enn þá í t.d. Noregi, Danmörku og Svíþjóð? Nei, hér ætlar Ísland að ganga lengra í þjónkun við markaðshyggjuna og þau öfl og verða kaþólskari en páfinn í Evrópumálum. Ganga mun lengra í að skipta upp fyrirtækjum hér á okkar örsmáa litla einangraða orkumarkaði heldur en þörf er á að gera úti í hinni stóru Evrópu. Hvers vegna? Hvaða rugl er þetta? Með tilheyrandi óhagræði og kostnaði. Þetta er það sem kallað er á máli hagfræðinganna öfug samlegðaráhrif. Menn tala mjög mikið um samlegðaráhrif þegar verið er að sameina fyrirtæki, það sé svo hagkvæmt að þá sé bara ein yfirstjórn og það sparist í stjórnunarkostnaði og það séu færri millilög og færri einingar. En hér er þá hið gagnstæða á ferðinni, þ.e. öfug samlegðaráhrif, kostnaður sem er borðleggjandi að verður. Menn hafa að vísu séð að sér hvað það varðar að það á ekki að þvinga allra minnstu fyrirtækin eða veiturnar í þetta samkvæmt breytingartillögum sem nefndin á síðustu stundu eða meiri hlutinn mun hafa komið sér saman um. Um tíma virtist málið ætla að þróast þannig að það átti bara að skipta upp hverju einasta hæti, Rafveitu Reyðarfjarðar, hvað þá öðru.

En Orkuveita Húsavíkur á víst að fá að vera sama í einu fyrirtæki og ég segi bara: Skárra væri það nú. Hvers konar steypa er það að sveitarfélag eins og Norðurþing megi ekki reka veitustarfsemi sína og orkudreifingarstarfsemi? (Gripið fram í.) Nei. Það er það sem ég var að segja. En þar með er líka látið staðar numið. Ætli það séu ekki bara Orkubú Vestfjarða, Húsavík og Reyðarfjörður sem sleppa fyrir horn? En Norðurorka og hin fyrirtækin eiga að skipta sér upp.

Nú er það þannig að við þyrftum ekki að skipta upp einu einasta fyrirtæki hér á Íslandi vegna þess að litlir og einangraðir orkumarkaðir og/eða fyrirtæki sem tengjast færri en 100.000 notendum mega vera saman. Hvað er þá verið að brölta þetta? Ég fæ bara engan botn í þetta. Ég tel að þetta mál sé algjörlega vanreifað og mjög vanhugsað, muni færa okkur úr öskunni í eldinn frá því sem varð eftir innleiðinguna 2003 og hefur það þó ekki heppnast sérstaklega vel, eða hvað? Er það ekki alveg viðurkennt að það hefur leitt til hærra raforkuverðs? Það hefur gert það. Samkeppni í þessum efnum er náttúrlega bara eins og hver annar brandari og ekkert annað með það að gera en að roknahlæja að því. Að reyna að bera það á borð fyrir okkur að þessi þrjú, fjögur fyrirtæki öll í opinberri eigu, landfræðilega sett eins þau eru og hvert öðru háð eins og þau eru geti stundað einhverja eðlilega samkeppni. Það er ekkert annað með það að gera en að hlæja að því þó að manni sé kannski ekki hlátur í hug.

Ég held hreinlega að vænlegast væri að fresta afgreiðslu þessa máls. Því miður er það alls ekki að ná þeim yfirlýsta og fallega tilgangi sem reynt var að nota til að selja það að þetta eigi að slá einhverja skjaldborg um opinbert eignarhald auðlindanna. Enda eru aðrar og nærtækari ráðstafanir til þess ef hugur manna stendur raunverulega til þess (Forseti hringir.) að setja það í lög í stjórnarskrá að orkuauðlindirnar skuli vera sameign þjóðarinnar.

[21:04]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var merkileg síðasta yfirlýsing hv. þingmanns þar sem hann leggur til að þessu máli verði slegið á frest. Þá eru tveir aðilar búnir að gera það í dag, annars vegar Viðskiptaráð og síðan formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Hér er um að ræða gríðarlega mikilvægt mál til þess að ná utan um eignarhald á orkuauðlindunum. Það er ekkert, hvorki í breytingartillögum okkar né í þessu frumvarpi, sem gefur tilefni til yfirlýsinga af því tagi sem hv. þingmaður kom með hér áðan í ræðu sinni þar sem hann sagði að hér væri verið að slá af opinberu eignarhaldi orkuauðlinda. Það er bara einfaldlega rangt.

Samkvæmt þessu frumvarpi og breytingartillögunum er tryggt að allar orkuauðlindir okkar sem eru nú þegar á hendi opinberra aðila — og síðan mun Hitaveita Suðurnesja bætast í þann hóp þegar hún hefur staðið við yfirlýsingar sínar um breytingar á eignarhaldi auðlinda sinna þannig að það falli að þessu frumvarpi — verða þessar auðlindir áfram 100% í eigu opinberra aðila og þeim verður óheimilt að framselja þær. Þetta er því beinlínis ekki rétt. Þegar hv. þingmaður og flokkur hans tala um að hér sé einhvers konar einkavæðing á ferð er það líka rangt vegna þess að þetta frumvarp er takmarkandi meira og minna að öllu leyti. Í dag er allt galopið hvað varðar eignarhald í orkufyrirtækjunum. Þetta vita hv. þingmenn og eiga ekki að bera svona vitleysu hér á borð. Það er einmitt markmið þessa frumvarps að tryggja meirihlutaeign hins opinbera, það er ekkert í núgildandi lögum sem tryggir það á sérleyfisstarfseminni.

Virðulegi forseti. Ég kem betur inn á það í seinna svari mínu sem haldið hefur verið fram um Landsnet. En ég ítreka enn og aftur að mér þykir þetta merkileg yfirlýsing hjá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að menn telji að það megi fresta þessu. Ég taldi að vinstri grænir styddu að við næðum að halda orkuauðlindunum 100% (Forseti hringir.) í eigu opinberra aðila áfram sem þetta frumvarp boðar og ekkert í breytingartillögum okkar breytir því.

[21:07]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vísaði hér í upphafi máls míns til þeirra fyrirvara sem ég hafði á um þetta mál við 1. umr. og hvernig það hefur síðan í meðförum nefndarinnar þróast í alveg öfuga átt sem ég tel ekki vita á gott. Því verður ekki á móti mælt að þeir þröskuldar sem menn færðu málinu til tekna frá þeim sjónarhóli sem hv. þingmaður talaði, hafa verið lækkaðir í meðförum nefndarinnar. Það er þróun málsins í öfuga átt út frá nákvæmlega þessum sömu sjónarmiðum sem hv. þingmaður telur sig vera að tala hér fyrir.

Ég held að við eigum ekki að vera að deila hvert við annað og gera hvert öðru upp skoðanir. Það eru engin efni til þess að gera okkur í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði upp önnur sjónarmið en þau að við viljum opinbert eignarhald á auðlindunum og þessari þjónustu. Munurinn er sá að við viljum ekki taka þá áhættu að einkavæðingu sé

galopnuð leið svona langt inn í fyrirtækin og svona nálægt auðlindunum og að svo stórum hluta eins og þetta frumvarp gerir. Eignarhald stóru orkufyrirtækjanna í dag er bundið af öðrum ástæðum. Það er bundið af lögum um Landsvirkjun o.s.frv. og er pólitískt valdað.

Hér er verið að búa út lagaramma sem opnar þessar dyr, það er veruleikinn, það er ekki hægt að neita því, hv. þingmaður, því miður. Menn geta sagst vera í góðri trú um að ekkert slíkt standi til en því miður er þetta innihald málsins og það þýðir ekkert að horfa fram hjá því, það er eins og það er.

[21:08]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég fer betur yfir þetta mál í ræðu á eftir vegna þess að hér verður að leiðrétta ákveðna hluti — ég veit ekki hvort það er útúrsnúningur eða misskilningur hjá hv. þingmanni.

Ég ætla aðeins að koma inn á Landsnet vegna þess að því hefur verið haldið fram að þetta frumvarp boði sölu á 49% hlut í Landsneti. Það er einfaldlega rangt. Það er staðreynd að ekki er verið að opna fyrir eignarhald að Landsneti í þessu frumvarpi. Samkvæmt gildandi lögum í áðurnefndu bráðabirgðaákvæði XII, sem er sértækt bráðabirgðaákvæði um eignarhaldið í Landsneti — það er ekki verið að fella það brott. Hins vegar er verið að setja belti og axlabönd inn í almennt ákvæði 8. gr. — sem er galopið í dag — þannig að það verði tryggt til allrar framtíðar að þetta fyrirtæki, Landsnet, muni ekki fara í meirihlutaeigu einkaaðila. Það er það sem verið er að gera.

Eignarhaldinu á Landsneti verður ekki breytt nema sem sérstöku máli hér í þinginu. Bæði er það tryggt í raforkulögunum, í þessu sértæka bráðabirgðaákvæði XII þar, og sömuleiðis í sérstökum lögum um fyrirtækin sem eiga í Landsneti. Eigendur Landsnets eru þar með bundnir af bráðabirgðaákvæði XII þar til endurskoðun raforkulaga er lokið og þeir geta því ekki selt öðrum en núverandi hluthöfum hluti sína í fyrirtækinu. Þessu til viðbótar, eins og ég sagði hér áðan, verða hlutir í Landsvirkjun, Rarik og Orkubúi Vestfjarða ekki seldir nema samkvæmt lagaheimild. Í tilviki Landsvirkjunar og Rariks þyrfti auk þess að breyta lögum um fyrirtækin sérstaklega. Þetta, virðulegi forseti, er mikilvægt að komi hér fram og sé haldið til haga. (Forseti hringir.) Það er ekki verið að opna eða fella á brott bráðabirgðaákvæði XII úr raforkulögunum með þessari breytingu.

[21:11]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Samkvæmt 4. gr. frumvarpsins stendur að flutningsfyrirtækið, sem er Landsnet, skuli ávallt vera að lágmarki að 2/3 í eigu ríkis, sveitarfélaga og/eða fyrirtækja sem alfarið eru í eigu þessara aðila. Nú á að lækka þetta hlutfall niður í meiri hluta. Þetta eru víðtækari lög og yngri þeim sem áður voru sett auk þess sem það ákvæði á að koma til endurskoðunar. Ég er ekki viss um að þessi lögfræði sé á mjög sterku svelli hjá hv. þingmanni og hefði gaman af að sjá lögfræðiálit þar sem þetta er skoðað af bærum aðilum.

Það er alveg ljóst að með þeim ákvæðum sem hér á að fara að lögtaka sem gera mögulega þessa uppskiptingu og leigu fyrirtækjanna, gæti þetta endað tiltölulega hratt þannig að ekkert nema virkjunarréttindin sjálf væru í hendi opinberra aðila en allur hinn reksturinn kominn yfir í hendur einkaaðila. Þetta er veruleikinn, þetta er það sem opnast með þessum lögum. Ég held því ekki fram hér að það sé líklegt til þess að gerast í einu vetfangi. Ég er ekki að gera mönnum upp neinn ásetning um það þó að við vitum vel að þau sjónarmið hafa verið uppi í landinu á ákveðnum stöðum, á landsfundi Sjálfstæðisflokksins, að hefja eigi einkavæðingu í orkumálum. Leggjum það til hliðar um sinn. Horfumst bara í augu við að hinar lagalegu leiðir verða hér opnaðar og það er það sem við höfum engan áhuga á að sé gert. Við vildum frekar fara í gagnstæða átt og í orði kveðnu hafa menn talað þannig að það væri stemning fyrir því að taka t.d. ákvæði upp í stjórnarskrá um sameign á auðlindum af þessu tagi. En það er alveg greinilegt að hægri höndin veit ekki hvað sú vinstri gerir hér eða þá að menn segja eitt og gera annað.

[21:13]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alveg hárrétt sem kom fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar hér áðan að það er töluverður skoðanaágreiningur uppi um grundvallaratriðin í þessu máli, þ.e. hversu langt inn í þennan markað ríkisvaldið á að teygja sig og þar er himinn og haf á milli aðila. Ég er þeirrar skoðunar að þetta frumvarp nái að brúa að verulegu leyti og ágætlega þau ólíku sjónarmið sem uppi eru og lengra verði ekki gengið að sinni.

Eins og fram kom í máli hv. formanns iðnaðarnefndar ályktaði Viðskiptaráð í dag gegn þessu frumvarpi og hvatti til frestunar m.a. vegna þess að menn telja og sjá ekki nauðsynina á því að takmarka eignarhald og framsal á orkuauðlindum og vatnsréttindum né heldur að setja takmörk á eignarhlut einkaaðila í dreifiveitum. Hér er verið að setja óumdeilanlega ákveðin bönd á eignarhald á auðlindinni og jafnframt er verið að slaka til varðandi þau fyrirtæki sem á þessum markaði starfa. Vissulega er verið að opna fyrir aðkomu einakaðila að því, þó með þeim takmörkunum sem hér um ræðir. Það hlýtur að vera hægt að ræða það líka hvort það geti ekki verið kostur fyrir þessi fyrirtæki að fá heimildir til þess að geta sótt sér fé og þekkingu frá einkaaðilum inn í starfsemi sína. Ég spyr hv. þingmann hvort hann geti ekki tekið undir að það megi koma frá öðrum aðilum en frá ríkissjóði eða sveitarsjóði.

Ég vil undirstrika það hér að óumdeilt er — og spyr hv. þingmann hvort hann sé ekki sammála því að hér sé verið að festa í sessi umfangsmikla aðkomu opinberra aðila að þeirri starfsemi sem (Forseti hringir.) þessi lög munu ná til.

[21:15]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Það varðar nú ekki mikið mína afstöðu og míns flokks í þessu máli þó að Viðskiptaráð álykti um málið frá algerlega öndverðum sjónarhóli og vilji fara alla leið í hina áttina, þeir hefðu auðvitað helst viljað einkavæða þetta allt í gær. Það á ekkert skylt við það sem við erum hér að reisa, að við

viljum fara í hina áttina með málið, við viljum slá miklu sterkari skjaldborg um þjóðareignina eða sameignina á þessum mikilvægu auðlindum og þessari starfsemi. Við erum líka andvíg því að innleiða einkagróðasjónarmiðin í þessa einokunar- eða fákeppnisstarfsemi sem lýtur lögmálum náttúrulegrar einokunar og við viljum nálgast sem þjónustu miklu frekar en sem atvinnurekstur í hagnaðarskyni.

Það að það sé kostur fyrir þessa starfsemi að laða að fé og þekkingu frá einkaaðilum — ég skrifa ekki endilega upp á að á því sé mikil þörf. Í fyrsta lagi hélt ég að þessi fyrirtæki væru ekki mjög blönk, þau eru almennt vel stödd og sterk vegna þess að þau hafa byggst upp og notendur hafa gegnum greiðslur sínar á umliðnum áratugum byggt upp sterkt fyrirtæki sem þeir eiga þar með að eiga áfram. Er það ekki öfugt, er það ekki það sem við höfum upplifað, ásókn einkaaðila inn í þessi fyrirtæki og í þekkinguna sem þar er en ekki þannig að þeir standi einhvers staðar álengdar með bæði þekkingu og peninga til að koma þarna inn?

Mér er nær að halda að þetta snúi einmitt öfugt, hv. þingmaður, að einkagróðaöflin mæni vonaraugum á þessi sterku fyrirtæki, aðstöðuna sem þau eru í, virkjunarréttindin sem þau hafa í sínum höndum og þekkingu starfsmannanna. Að þetta snúist einmitt sérstaklega um það, eins og dæmið frá Hitaveitu Suðurnesja sýnir, að lenda ekki í þeim ósköpum sem þar gerðust. Eins hélt ég að menn hefðu kannski farið að hugsa sinn gang hér í borginni Reykjavík eftir þau ósköp sem gengið hafa á í þessum málum þar í vetur.

[21:17]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það var ekki ætlun mín að fara fram á að menn sættust á þau sjónarmið sem Viðskiptaráð stæði fyrir, langur vegur frá. Ég var einungis að taka undir með hv. formanni iðnaðarnefndar varðandi þau ólíku sjónarmið sem uppi eru í samfélaginu um þennan þátt. Ég bið forláts ef orð mín hafa skilist á þann veg að ég væri að mælast til þess að hv. þingmaður tæki undir þau sjónarmið sem Viðskiptaráð stæði fyrir.

Ég get ekki á neinn hátt tekið undir hvað varðar þennan gríðarlega gróða og græðgi einkaaðila sem eru að sækja inn á þennan vettvang. Þvert á móti hefur komið fram, m.a. í umsögnum orkufyrirtækja, sveitarfélaga út um land, í heimsóknum þeirra að þau kvarta undan því að regluverkið sem m.a. hefur verið dregið um raforkuhlutann í fyrirtækjum þeirra sé þannig úr garði gert af hálfu hins opinbera að þau hafi ekki nokkra einustu afkomu. Gróðinn hjá þeim er ekki ein einasta króna. Sumir ganga svo langt að fullyrða að þetta sé rekið með tapi. Það umhverfi sem þarna hefur verið hefur ekki boðið mönnum upp á það, langur vegur frá.

Eitt af stóru atriðunum sem tiltölulega mikill samhljómur er í í þeim umsögnum sem nefndin hefur fengið er m.a. það að hvetja til meiri samkeppni á þessum markaði. Það hefur komið upp frá fyrirtækjunum sjálfum, það er undirstrikað í umsögn Samkeppniseftirlitsins. Undir þetta er tekið og inn í frumvarpið er þetta sjónarmið leitt í þeirri viðleitni að bæta hag neytenda og vonandi til þess að geta lækkað orkuverð þar sem aðstæður eru til þess. Það kerfi sem verið hefur hefur ekki á neinn hátt skilað okkur þeirri samkeppni sem unnt er að leiða inn á þennan markað, um það eru allir sammála sem til þessara mála þekkja.

[21:19]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg hárrétt, kerfið hefur ekki skilað einhverri samkeppni enda var það aldrei raunhæft, það var aldrei í boði að mínu mati. Úr því að það gengur ekki betur en raun ber vitni að innleiða einhverja raunverulega samkeppni á hinum stóru samtengdu orkumörkuðum meginlandanna hvernig í ósköpunum ætti það þá að ganga hér?

Í sambandi við samkeppnina á hún þó alla vega ekki við t.d. í tilviki fyrirtækisins Landsnets. Það hefði verið fróðlegt að heyra hvað fyrrverandi stjórnarmaður í Sambandi íslenskra sveitarfélaga segir um það mál. Er hann sammála núverandi stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga, að það sé mjög mikilvægt, afar brýnt, að fyrirtækið verði áfram alfarið í opinberri eigu? Eigum við þá ekki bara að athuga hvort það er kannski vilji Alþingis, meirihlutavilji hér, og ganga þá þannig frá málinu í lögum en ekki vera með einhvern hringlandahátt af þessu tagi að setja samt inn í lög, þó að einhvers staðar annars staðar standi eitthvað annað, að það megi einkavæða það að 49% eða allt að helmingi?

Ég held að það sé borin von að leiðin til betri þjónustu og lægra verðs, meira afhendingaröryggis o.s.frv. liggi í gegnum þessa svokölluðu markaðsvæðingu eða samkeppnisvæðingu orkugeirans. Það mun ekki skila sér, því munu bara fylgja kostnaður og vandræði. (Gripið fram í.) Aðalatriðið er í mínum huga að það á að nálgast þetta sem mikilvæga grunnþjónustu eins og var gert. Þá höfðu menn ekki af því stórar áhyggjur hvort menn væru að græða eða skila þessu á sléttu þegar í hlut áttu t.d. hitaveiturnar. Þannig var staðan að Hitaveita Reykjavíkur var, áður en hún rann saman við hitt batteríið og réðist í miklar fjárfestingar fyrir svona 10 til 15 árum, nánast alveg ótrúlega ríkt fyrirtæki. Hún átti nánast allar sínar eignir skuldlausar og skilaði Reykvíkingum mjög hagstæðum húshitunarkostnaði og góðri þjónustu. Var eitthvað að því og er eitthvað að því að nálgast (Forseti hringir.) þessa hluti þannig og gleðjast yfir því ef hægt er að gera það í öflugum opinberum þjónustufyrirtækjum eins og þá var gert?

[21:22]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Það fer kannski að síga á seinni hlutann í þessari umræðu okkar hér. Mig langaði til að drepa á nokkur atriði sem fram hafa komið í ræðum annarra hv. þingmanna og varða bæði málið sem slíkt og síðan fyrri ræðu mína hér í dag og nefndarálitið.

Það vakti athygli mína að hv. formaður umhverfisnefndar, Helgi Hjörvar, sagði í dag um þetta frumvarp að það væri söguleg sátt á milli þeirra tveggja pólitísku stefna sem ég útlistaði í fyrri ræðu minni í dag, stefnu þeirra sem annars vegar horfa til félagslegrar eignar á þessum framleiðslufyrirtækjum í raforku og hitaveitu sem og á auðlindinni sjálfri og svo hinna sem vilja láta markaðinn og samkeppnina leysa öll mál, þar á meðal þjónustuverkefni sveitarfélaganna. Ég verð að segja eins og er að það liggur við að

Samfylkingin kalli allt sögulega sátt þegar menn ná að beygja sig í hnjáliðunum en falla ekki alveg á knén fyrir kröfum Sjálfstæðisflokksins í markaðsvæðingunni og einkavæðingunni.

Ég nefndi það að frumvarpið er mjög tvíátta, það stefnir til tveggja átta. Það er vissulega verið að setja ákveðnar girðingar umhverfis þær orkuauðlindir sem þegar eru í opinberri eigu. Punktur og basta, lengra nær það ekki, hv. þm. Katrín Júlíusdóttir. Það er góðra gjalda vert og það er nauðsynlegt. Á sama tíma er hins vegar verið að bjóða upp á það að brytja þessi stóru öflugu fyrirtæki niður með kröfu um fyrirtækjalegan aðskilnað sem ekki hefur nein rök og alls ekki er krafist í Evrópuréttinum.

Ég nefndi það líka í nefndaráliti mínu að umfjöllun og vinnan við málið hefur verið eitt stórfellt undanhald allt frá upphafi. Það var nákvæmlega þannig í störfum nefndarinnar. Tekist var á um það áðan hvort girðingar hefðu verið færðar um eignarhaldið á auðlindunum eða ekki í störfum nefndarinnar. Ég vil benda á það að bara það atriði að hækka mörkin í 1. gr. frumvarpsins, úr 7 MW upp í 10, tekur tvær mjög öflugar virkjanir út fyrir þann verndarhring sem á að slá um eignir og auðlindir í opinberri eigu. Þessi breyting meiri hluta nefndarinnar, frá 7 MW upp í 10, í viðmiðuninni þýðir að við gildistöku laganna má selja Mjólkárvirkjun og það má selja Andakílsvirkjun. Það er með þessum rökum, herra forseti, sem við fullyrðum að í störfum nefndarinnar hefur virkilega verið slakað á þeim kröfum sem þó voru upphaflega settar í frumvarpinu.

Herra forseti. Á fyrstu síðu í nefndaráliti mínu kemur fram að þegar meiri hlutinn skilaði drögum sínum að nefndaráliti fyrir síðustu helgi var gerð krafa um uppskiptingu á öllum þessum fyrirtækjum, stórum sem smáum, bæði hitaveitum og rafveitum — það átti að skipta þessu öllu upp, smæstu fyrirtækjunum, Rafveitu Reyðarfjarðar sem þjónar um 600 íbúum, Orkuveitu Húsavíkur og Orkubúi Vestfjarða en þetta eru minnstu raforkufyrirtækin plús auðvitað hitaveiturnar sem eru út um allt land, 22, mala gull, skiluðu á síðasta ári 67 milljörðum kr. í þjóðarbúið í sparnaði miðað við það að kynda húseignir landsmanna með olíu. Það átti að skipta þessu öllu saman upp.

Meiri hlutinn sá að sér og eins og kemur fram í áliti mínu bakkaði hann á síðustu stundu með þessa kröfu sína og gerir nú ráð fyrir undanþágu frá uppskiptingu þar sem fjöldi íbúa á dreifiveitusvæði er innan við 10 þús. manns. Með því móti er minnstu hitaveitum og rafveitum í landinu hlíft við því óhagræði og þeim kostnaði sem af uppskiptingunni hlýst því að kostnaðurinn verður auðvitað umtalsverður.

Það kom greinilega fram í máli hv. þm. Helga Hjörvars í dag að við erum á tiltekinni vegferð sem hófst á árinu 2003 þegar markaðsvæðingin var lögleidd í raforkugeiranum. Við erum að taka skref númer tvö, þ.e. að gera kröfu um fyrirtækjalegan og stjórnunarlegan aðskilnað í öflugustu fyrirtækjunum. Næsta skref, ef ekki tekst með því móti að koma samkeppni á, með góðu eða illu, er hreinn eignarhaldslegur aðskilnaður sem Samkeppniseftirlitið hefur reyndar gert kröfu um og Verslunarráðið sem hér var nefnt áðan. Þetta er bara ákveðin vegferð sem við sjáum auðvitað alveg, vinstri græn, og það er dapurlegt að þurfa æ ofan í æ að hlusta á það hér að við séum að misskilja eitthvað, við þekkjum ekki hlutina og við séum svona frekar vitlaus í þessu öllu saman.

Vegna þeirra orða vil ég aðeins rifja upp hvernig vinna þessa máls hefur farið fram. Ég vil minna menn á að það lá vikum ef ekki mánuðum saman í þingflokki Sjálfstæðisflokksins — menn vissu af þessu frumvarpi, af þessari álitsgerð Eiríks Tómassonar, hún var komin á flot. Ég óskaði eftir henni ítrekað bæði hér úr ræðustól á Alþingi, við iðnaðarráðherra sjálfan og við fleiri aðila hér í þinginu en við fengum hana ekki. Ég óskaði líka ítrekað eftir því að frumvarpið yrði kynnt sérstaklega í þingflokki Vinstri grænna meðan það lá hjá Sjálfstæðisflokknum en það var ekki vogandi, vegna þess að átökin milli flokkanna voru svo mikil og þau hafa verið það alla tíð síðan og eru það alveg hreint til enda í þessu nefndarstarfi. Það er gott að það fer vel á með hv. þingmönnum, 1. þm. Sjálfstæðisflokksins í Norðaust. og hv. þingmanni Samfylkingarinnar, Katrínu Júlíusdóttur, hér í kvöld enda telja þau sig hafa náð ásættanlegri lendingu fyrir báða. Þetta er þessi sögulega sátt sem Helgi Hjörvar ræddi um.

Ég verð að segja eins og er að ég eins og hver annar dæmi hvor hefur haft betur, hvor þátturinn skyldi nú hafa haft betur, hinn félagslegi þáttur sem Samfylkingin segist standa fyrir eða markaðsþátturinn sem Sjálfstæðisflokkurinn segist standa fyrir? Það verður hver að dæma fyrir sig en fyrir mér er það alveg skýrt að þetta frumvarp ber í sér mikla hættu, getur eyðilagt og stokkað upp eignarhald og rekstur allra þessara fyrirtækja á örskömmum tíma. Ég sé ekki betur en að með kröfunni um aðskilnaðinn sé verið að búta þessi stóru fyrirtæki upp í neytendapakkningar fyrir markaðinn. Ég vísa enn og aftur til orða hv. þm. Samfylkingarinnar, Helga Hjörvars, hér í dag þegar hann sagði að það sem hefði komið í veg fyrir að einkaaðilar hefðu komist inn í þennan markað, hvað skyldi það hafa verið? Jú, það var einmitt það að fyrirtækin eru svo stór, þau eru svo öflug að einkaaðilarnir hafa ekki getað innbyrt þau. Þá er hér komin leiðin að búta þetta niður þannig að það falli vel að markaðnum til þess að einkaaðilar geti keypt þetta í bitum. Því lýsi ég vel í nefndaráliti mínu.

Kostnaðurinn af þessu mun verða umtalsverður. Það kemur fram í öllum þeim álitum sem nefndin fékk að kostnaðurinn við uppskiptinguna mun alla vega verða það mikill að meiri hluti hv. nefndar taldi ástæðu til að hlífa minnstu fyrirtækjunum við honum. En meiri hluti nefndarinnar sá enga ástæðu til að hlífa íbúum sem skipta við Orkuveitu Reykjavíkur og þeim sem skipta við Hitaveitu Suðurnesja við þessari kröfu um uppskiptingu á kostnaði. Frumvarpið mun leiða til þess að þessum tveimur stóru og öflugu fyrirtækjum, þar sem mikil samlegðaráhrif hafa komið fram á undanförnum árum, verður að skipta hvoru fyrir sig í í það minnsta þrjú aðskilin fyrirtæki með þremur aðskildum stjórnum og með þremur aðskildum framkvæmdastjórum. Menn vita alveg að forstjórarnir og framkvæmdastjórarnir eru ekkert voðalega ódýrir í þessum rekstri og umtalsverður kostnaður mun verða við þessa tvöföldu ef ekki þreföldu yfirbyggingu.

Mig langar að nefna eitt atriði til viðbótar enn og aftur sem er Landsnet. Ég vek athygli á því að í nefndaráliti

meiri hluta iðnaðarnefndar er ekki minnst á Landsnet, þar kemur orðið Landsnet ekki fyrir. Ég hef óskað eftir því, og mun óska eftir því við forseta, að málið verði tekið upp milli 2. og 3. umr. til þess einkanlega að ræða tvennt, Landsnet annars vegar og aðkomu Hitaveitu Suðurnesja hins vegar en enn fremur önnur smærri atriði.

Hv. formaður nefndarinnar nefndi hér áðan að 4. gr. væri merkingarlaus, hefði enga merkingu aðra en þá að tiltaka að þau fyrirtæki sem eiga Landsnet skuli alfarið vera í eigu ríkis, sveitarfélaga eða fyrirtækja að 51% í eignarhlutanum. Þingmaðurinn túlkar sem sagt þessa lagagrein þannig að hún sé að fjalla um eignarhald í þeim fyrirtækjum sem eiga Landsnet. Það er alveg rétt en það er bara helmingurinn af sögunni vegna þess að bæði í skýringum með þessari grein og í orðanna hljóðan er alveg skýrt að verið er að opna fyrir eignarhald einkaaðila þarna inni.

Ég vil vekja athygli á því að ég legg til að bráðabirgðaákvæði II í frumvarpinu verði fellt út, en þar segir, með leyfi forseta:

„Iðnaðarráðherra skal beita sér fyrir endurskoðun á sérlögum um orkufyrirtæki, þar sem m.a. verði tekið til skoðunar hvort hægt sé að fella þau brott að hluta eða öllu leyti. Við þá vinnu skal m.a. haft samráð við fjármálaráðherra og eigendur þeirra orkufyrirtækja sem fjallað er um í sérlögum.“

Það gilda sérlög, m.a. um Landsvirkjun, m.a. um Rarik, m.a. um Hitaveitu Suðurnesja og m.a. um Orkuveitu Reykjavíkur í þessu landi. Þarna er ríkisstjórnin að hvetja til þess að iðnaðarráðherra beiti sér fyrir því hvort ekki sé hægt að fella eitthvað af þessum lögum brott og koma þeim undir önnur almenn lög, þ.e. hlutafélagalögin. Ég legg eindregið til að þetta ákvæði verði fellt niður úr lögunum, ég tel það ástæðulaust. Ef eigendur þessara fyrirtækja vilja breyta þessum lögum þá gera þeir það með því að óska eftir því sjálfir.

Mig langar að nefna hér eitt sveitarfélag sem ekki hefur borið mikið á góma, það er Akranes sem sendi nefndinni álit. Í því áliti kemur m.a. fram að Akraneskaupstaður hefur efasemdir um að heimild sé til að takmarka ráðstöfunarrétt á eignarhlutum í fyrirtækjum sveitarfélaga án þess að fullar bætur fáist fyrir slíkar skerðingar. Þetta er ítrekun á því sem fram kemur í áliti Sambands íslenskra sveitarfélaga. Ég verð að segja eins og er að það er ámælisvert að hv. iðnaðarnefnd fékk ekki aðstöðu til að leita eftir mati á þessum ábendingum Sambands íslenskra sveitarfélaga og Akraneskaupstaðar.

[21:37]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Til að koma því á hreint í umræðunni vegna þess að hv. þingmaður eyddi drjúgum tíma í að lýsa því hvernig það hefði verið ásetningur okkar að litlu fyrirtækin mundu þurfa að skipta sér upp, þar með talin Rafveita Reyðarfjarðar þar sem mjög lítil starfsemi er, það hefði ekki verið hægt, bara fræðilega ekki hægt, þá stóð það ekki til.

Hins vegar lögðum við til að þetta 2 milljarða mark, það viðmið væri ónothæft. Það var niðurstaða okkar sem undanþágumark og undanþáguviðmið. Því var það tekið út en engu að síður var alltaf ætlunin að finna góða leið. Það var eingöngu verið að finna þá allra bestu á þeim tíma, á þeim örfáu dögum sem liðu á milli afgreiðslna á málinu. Það skal vera hér alveg á hreinu að það stóð alls ekki til nema síður sé.

Örstutt varðandi 8. gr. í raforkulögunum sem við erum að leggja til breytingu á í frumvarpi þessu, þ.e. í 4. gr., og hv. þingmaður hefur svo mjög gert að umtalsefni. Þar erum við að leggja til að sett verði inn takmörkun við mjög opna grein, takmörkun sem feli í sér að flutningsfyrirtækin skuli ávallt vera að lágmarki að tveimur þriðju hlutum í eigu ríkis, sveitarfélaga og/eða fyrirtækja sem alfarið eru í eigu þessara aðila. Þarna erum við að bæta inn þeirri sömu takmörkun og við gerum á sérleyfisstarfsemi inn í þessa galopnu lagagrein eins og hún er í dag, en þar stendur eingöngu, með leyfi forseta:

„Eitt fyrirtæki skal annast flutning raforku og kerfisstjórnun samkvæmt ákvæðum þessa kafla. Fyrirtækið skal vera hlutafélag. Ráðherra veitir flutningsfyrirtækinu rekstrarleyfi þar sem kveðið skal á um réttindi og skyldur þess. Heimilt er að kveða á um að leyfið skuli endurskoðað að tilteknum tíma liðnum, enda hafi forsendur fyrir skilyrðum þess breyst verulega.“

Það er því alveg klárt að þarna er verið að bæta inn takmörkun og það breytir í engu því sértæka ákvæði sem er (Forseti hringir.) í XII. bráðabirgðaákvæðinu í þeim sömu lögum. Ekki er verið að fella það brott. Þetta er klárlega takmörkun frá því sem er í dag, virðulegi forseti.

[21:39]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er nú gott að ekki ætlaði meiri hlutinn að skipta Rafveitu Reyðarfjarðar upp með handafli. Ég verð að segja að það gleður mig að það hafi aldrei staðið til en ég hef þegar fagnað því að horfið var frá þeirri tillögu um það sem meiri hlutinn sannarlega kom með.

Það er alveg rétt að það var algjörlega ónothæft þetta 2 milljarða mark sem var í frumvarpinu. Hv. formaður iðnaðarnefndar hefur ítrekað nefnt það sem dæmi að nefndin, meiri hluti nefndarinnar, hafi komið til móts við Samband íslenskra sveitarfélaga sem benti á þetta. En það var ekki einn einasti umsagnaraðili sem um þetta fjallaði sem ekki benti á að þetta væri ónothæft. Þarna ætti hv. formaður nefndarinnar frekar að segja að það hefði verið komið til móts við alla sem tjáðu sig yfir höfuð um þetta, sem sögðu að þetta væri ónothæft.

En aðeins um Landsnet. Ég vil vekja athygli á að í XII. bráðabirgðaákvæðinu í raforkulögunum segir undir fyrirsögninni:

„Takmörkun á heimild til framsals hlutafjár í flutningsfyrirtækinu.

Eigendum hlutafjár í flutningsfyrirtækinu er einungis heimilt að framselja hlutafé sitt til annarra hlutafjáreigenda í fyrirtækinu en ekki til aðila utan þess.“

Við vitum hverjir eru eigendur hlutafjár í fyrirtækinu núna. Við vitum að það eru allt saman opinber fyrirtæki. Þeim er ekki heimilt að framselja hlut sinn nema sín í milli

samkvæmt þessu. En samkvæmt 4. gr. þurfa þau ekki að eiga nema 51% sameiginlega, þau sem eiga það núna eða aðrir opinberir aðilar, og það verður að vera í hreinni eign. Því stendur það klárlega það sem við höfum sagt, að þessi heimild opnar á sölu 49% hluta af Landsneti.

[21:41]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þar sem hér hefur verið sagt að ekki eigi að fella út bráðabirgðaákvæði XII í raforkulögunum og það er hvergi lagt til, vil ég spyrja hv. þingmann hvað það er í 8. gr. í dag sem við erum að leggja til breytingu á í 4. gr. í frumvarpinu sem komi í veg fyrir að Landsnet verði í framtíðinni í 100% eign einkaaðila þess vegna. Vegna þess að það er ekki neitt. Þess vegna erum við í samræmi við aðrar greinar, þar sem við erum að setja axlabönd við beltið til að tryggja þetta til framtíðar í meirihlutaeigu hins opinbera, að setja þessa grein inn til samræmis við aðra þætti í frumvarpinu.

Virðulegi forseti. Mér þykir mikilvægt að þetta komi fram en ég veit og hv. þingmaður hefur boðað það að hún telji að við þurfum að ræða þetta mál á milli 2. og 3. umr. og hefur farið fram á það og þykir mér það alveg sjálfsagt. Þar getum við farið enn betur yfir þetta atriði.

En ég spyr enn og aftur hv. þingmann að fari svona — eins og hún er að lýsa vegna þess að bæði hv. þm. Álfheiður Ingadóttir og hv. þm. Steingrímur Jóhann Sigfússon sögðu áðan að kannski ætti ekki að gera ráð fyrir að þetta væri gert í einu vetfangi — að fari á versta veg miðað við óbreytta grein, eins og hv. þingmaður er að lýsa að geti gerst varðandi breytta grein, hvaða takmarkanir eru þá í 8. gr. fyrir því að þetta verði bara einhvern tímann í framtíðinni þegar verður komin ný stjórn sem hugsar öðruvísi, að þetta verði þá bara jafnvel í meirihlutaeigu einkaaðila? Er eitthvað í 8. gr. sem takmarkar það, virðulegi forseti? Ég verð að spyrja hv. þingmann að því.

[21:43]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Í raforkulögunum er fjallað um flutningsfyrirtæki og ekki einungis í 8. gr. sem hv. þingmaður hefur gert að umtalsefni heldur einnig í þeirri 9., 10. og 11. Síðast en ekki síst er fjallað um eignarhaldið á flutningsfyrirtækinu í bráðabirgðaákvæði XII sem ég las áðan og þarf ekki að endurtaka. Þar eru takmörkin sett á eignarhaldið. Það er þar sem eignarhaldið er lokað inni í þeim fyrirtækjum sem upphaflega stofnuðu Landsnet eða keyptu það reyndar af ríkinu í framhaldi af 19 manna nefndinni.

Ég verð að segja að ef þingmaðurinn telur að verið sé að setja axlabönd við belti með því að falla frá kröfunni um að þetta sé alfarið í eigu þessara þriggja stóru opinberu fyrirtækja yfir í að setja það í 51% eigu opinberra aðila, þá er sylgjan á beltinu ónýt og klemman á axlaböndunum brotin.

[21:45]

Útbýting:

Leikskólar, 287. mál, þskj. 1113.

Umgengni um nytjastofna sjávar, 642. mál, stjfrv. (slrh.), þskj. 1122.

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, 519. mál, brtt. ÁÞS, þskj. 1121.

[21:45]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það mál sem við ræðum um hérna, breytingar á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði, er í heildina tekið mjög þarft. Þrátt fyrir að ég hefði viljað sjá ýmsa þætti þessa máls betur unna tel ég samt meiri hagsmuni vera með því að þetta verði samþykkt á þessu vorþingi vegna þess að aðstæður sem við urðum mjög vör við núna á liðnum vetri kalla á það. Það er full ástæða til að setja upp þær girðingar sem þetta frumvarp setur vegna eignarhalds á orkuauðlindum sem er í rauninni aðalatriði þessa máls.

Mig langar í stuttri ræðu að gera samt aðeins grein fyrir athugasemdum sem ég hef við þetta mál og er ekki alls kostar sannfærður um að menn hafi hugsað til enda en tel að væri þá hægt að bæta úr núna milli 2. og 3. umr. Í fyrsta lagi þegar kemur að stöðu lítilla hitaveitna og lítilla rafveitna þá er lagagrunnurinn bak við þá þætti afar brotinn og hefur raunar verið það. Staða þessara aðila gagnvart lögunum er ekki nógu trygg og sumt af því sem við nú setjum í ákvæði varðandi opinbera eigu getur orðið þessum aðilum mjög þungbært. Sömuleiðis eru hér með þessum lögum að nokkru leyti settar þrengri almennar rekstrarskorður sem eiga alls ekki við þegar um lítil fyrirtæki er að ræða. Ég hef ekki sannfæringu fyrir því — þrátt fyrir breytingartillögur meiri hlutans hér í 9. lið á þskj. 1063, þar er einmitt talað um hitaveitur sem starfi á grundvelli einkaleyfis. Þar er að nokkru leyti komið til móts við þá gagnrýni sem kom frá Framsóknarflokknum við 1. umr., þ.e. að það gæti verið mjög óheppilegt að leggja þær skyldur á litlar bændaveitur að þær væru að meiri hluta í opinberri eigu. Það á í rauninni alls ekki við vegna þess að litlar veitur eru oft settar upp á stöðum þar sem engar forsendur eru fyrir hið opinbera að koma inn með starfsemi sína. Við erum jafnvel að tala um aðstæður þar sem hagkvæmni eða rekstrargrunnur eru ekki það trygg að líkur séu til þess að sveitarfélög sem ná yfir mun stærra svæði séu tilbúin til að fara út í slíkan rekstur. Þetta getur samt verið eitthvað sem einstakir landeigendur, einstakir bændur, telja rétt að gera eða vilja hætta sínu fé til en þá er mikilvægt að skapa þeim ekki erfiðari skilyrði en ástæða er til.

Ég veit að meiri hluti nefndarinnar reyndi að koma til móts við þessi sjónarmið í 9. lið breytingartillagnanna en ég held í raun og veru að með því að 5. gr. var jafnframt breytt við meðferð frumvarpsins, þar sem kveður á um tveggja milljarða árlegar rekstrartekjur, hafi botninn dottið undan því að bændum sé vörn að þessu. Það er svolítið flókið að útskýra þetta en hvergi er sú skilgreining á einkaleyfi hitaveitna sem takmarkar þá skilgreiningu þannig að hún eigi ekki við um litlar veitur. Það er ekkert sem segir að það megi ekki beita þeirri skilgreiningu á veitu sem t.d. er ætlað að ná yfir eitt sumarbústaðaland eða lítið byggðahverfi þar sem búa þrjár, fjórar fjölskyldur. Einn af þessum fjórum væri eigandi en hinir kaupendur. Í raun og veru er ekki að sjá að það sé neitt sem tryggir að ekki sé hægt að beita ýtr-

ustu lagareglum þessara laga gagnvart þess konar veitum. Ég held reyndar að í eldri lögum hafi þessi staða líka verið ótrygg. Það má kannski segja að menn hafi ekki gengið eftir öllum þeim atriðum sem væri hægt að gera þar en það segir ekki að það verði ekki gert í framtíðinni.

Ég held því að það væri mikilvægt að setja inn sérákvæði varðandi litlar veitur og þetta eigi líka við um raforkuveiturnar vegna þess að í raforkulögum frá 2003 er engin skilgreining á dreifiveitu raforku sem þrengir það. Það á bara við um fyrirtæki sem sér um dreifingu raforku á afmörkuðu svæði eins og segir í 3. gr. raforkulaga. Þar kemur því aftur upp sama staða og einn af vaxtarbroddum í sveitum á Íslandi í dag er rekstur smávirkjana. Þó að smávirkjanirnar hafi að mestu leyti miðaðist við að selja beint inn á dreifiveitur Rariks er vel hægt að ímynda sér að það gæti komið upp önnur staða í þessum efnum þannig að menn vildu fara út að selja inn á t.d. sumarbústaðalönd sem þeir byggja upp sjálfir eða sumarbústaðalönd sem þeir þess vegna hafa selt einstökum aðilum rétt til bygginga á. Ég held því að staða þessara litlu fyrirtækja sé þrengd um of með þessum lagabálki. Ég bið nefndina að taka þessa hluti sérstaklega til skoðunar milli umræðna.

Það er annað atriði sem er umhugsunarefni við þessa lagasetningu. Ég hef ekki á móti því að við skiptum þessum rekstrarþáttum upp. Ég held að það sé nauðsynlegt þó að ég hafi svo sem mjög takmarkaða trú á því að okkur takist alveg í nánustu framtíð að koma á samkeppni í þessum geira þá er sjálfsagt að reyna að búa til lagaumhverfið þannig að það geti orðið og það tekst kannski í fyllingu tímans. En við skulum hafa það á hreinu að um leið og við gerum þetta opnum við á vissan hátt fyrir möguleikana á því að selja ákveðna þætti eins og svo sem fleiri hv. þingmenn hafa komið hér inn á. Það eru ekkert endilega lítil fyrirtæki. Það má alveg ímynda sér að það séu á vissan hátt sköpuð skilyrði fyrir einkavæðingu Landsvirkjunar. Það er nokkuð sem maður hlýtur að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra að hvort að búi að baki þessari lagasetningu. Það væri mjög gott að fá afdráttarlausar yfirlýsingar frá iðnaðarráðherra og fulltrúum meiri hluta í iðnaðarnefnd um þetta atriði. Það væri að mínu viti afar óheppilegt ef menn færu þá leið. Það er þess vegna mikilvægt að þeir af fulltrúum meiri hlutans sem hafa sömu skoðun láti það koma fram hér í umræðum við þetta lagafrumvarp að ekki standi til að skapa jarðveg fyrir slíka einkavæðingu.

[21:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er tvennt sem ég ætla að inna hv. þm. Bjarna Harðarson eftir. Hann ræddi hér sérstaklega um hitaveiturnar. Nú liggur fyrir að raforkutilskipun Evrópusambandsins, sem er í raun og veru grundvöllur að þessu máli öllu, nær ekki til hitaveitna. Það er í raun og veru heimatilbúið mál á síðari stigum hér að innleiða líka þau grundvallarsjónarmið sem eru í raforkutilskipun Evrópusambandsins í hitaveitur. Ég vil því inna hann eftir því hver afstaða Framsóknarflokksins er til þess, hvort Framsóknarflokkurinn hafi strax í upphafi verið þeirrar skoðunar að þessi ákvæði ættu að taka til hitaveitnanna sömuleiðis.

Hitt sem ég vil spyrja hv. þingmann um er að nú verður gert skylt að skipta upp starfsemi, t.d. eins og Orkuveitu Reykjavíkur. Það mun t.d. þýða að þættir í rekstri Orkuveitunnar eins og fráveitan, holræsin, lenda í félagi sem má þá selja 49% í samkvæmt frumvarpi þessu og breytingartillögum meiri hlutans. Ég vil gjarnan heyra viðhorf hans til þess hvort honum finnist það heppilegt að verkefni eins og holræsin, sem eru auðvitað enginn samkeppnisrekstur og verða það aldrei, geti verið allt að 49% — eða þó að það væri að 1/3 — í eigu einkaaðila. Þetta eru viðhorf sem mér finnst mjög mikilvægt að fá fram í þessari umræðu.

[21:56]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Fyrst varðandi hitaveiturnar. Mér finnst eðlilegt að inn í tilskipanir Evrópusambandsins vanti að setja eitthvað um hitaveitur vegna þess að þeir þekkja lítið til slíkra „apparata“ suður þar. Ég tel í grunninn að það sé algjörlega nauðsynlegt að innleiða þær reglur varðandi hitaveiturnar að sérleyfisþátturinn sé áfram í opinberri eigu og jafnframt að það sé mikilvægt að tryggja hér opinbert eignarhald á auðlindunum. Að því leyti finnst mér algjörlega eðlilegt að þessi lög nái yfir þann þátt líka. Það er jafnvel brýnna vegna þess að það væri ekki heppileg þróun ef við töpuðum okkar miklu orkuauðlindum, hveraauðlindum, í hendur einkaaðila þar sem allar líkur eru á því að þetta séu auðlindir sem muni vaxa mjög mikið í verði á næstu árum og áratugum. Það er miklu nær að einstakir aðilar hafi þarna rekstrarleyfi eins og kveðið er á um í lögum þessum.

Varðandi það hvort heppilegt sé að einkaaðilar geti eignast 49% í holræsakerfi Reykjavíkurborgar, svo dæmi sé tekið, þá sé ég í sjálfu sér ekki héraðsbrest í því. Þó að ég telji að nóg hafi verið gert í einkavæðingu um sinn mundi ég ekki útiloka það um alla framtíð að það gæti verið allt í lagi undir einhverjum kringumstæðum. Ég sé þó ekki alveg að einkaaðilar muni stökkva svo glatt á það meðan meirihlutaeigan væri í ríkiseigu. Þó svo að ég hefði viljað hafa þetta hlutfall hærra, (Forseti hringir.) þ.e. 60%, þá tryggir það í rauninni töluvert mikið að það sé í 51%.

[21:59]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér fannst á formanni Framsóknarflokksins þegar hann talaði hér fyrr í kvöld að hann hefði heldur kosið að þessi hlutur sem mætti selja eignaraðilunum færi ekki í meira en 1/3 eins og upphaflega frumvarpið gerði ráð fyrir. Ég vil inna hv. þingmann eftir því hvort hann sé sama sinnis.

Varðandi málið að öðru leyti, hitaveiturnar og þar með talið fráveituna, holræsin, kemur mér afstaða hans aðeins á óvart. Það hefur til að mynda verið samdóma viðhorf — ég held ég megi segja allra flokka, t.d. á vettvangi borgarstjórnar Reykjavíkur, þar með talið Framsóknarflokksins — að þessi starfsemi eigi að vera að fullu á hendi sveitarfélagsins, þ.e. opinbers aðila. Það kemur mér aðeins spánskt fyrir sjónir að heyra þau viðhorf hjá þingmanni Framsóknarflokksins að honum finnist í lagi að svona stór og afdrifaríkur hlutur fyrirtækjanna á þessu sviði fari hugsanlega í eigu einkaaðila ef ákvörðun yrði tekin um að selja þennan hlut sem frumvarpið heimilar ef það verður að lögum. Það

kemur mér á óvart og ég hefði gjarnan viljað heyra betur frá þingmanninum hvernig hann rökstyður það.

[22:00]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Því er nú til að svara í þessum efnum að Framsóknarflokkurinn hefur lengi aðhyllst blandað hagkerfi. Ég sé ekki að það sé einhver stórpólitísk markalína hvort einkaaðilar geti eignast hlut í fyrirtækjum í sérleyfisbundnum rekstri eins og holræsum þó að ég telji eðlilegra, alla vega við núverandi aðstæður, að þetta sé í eigu sveitarfélaganna og opinberra aðila. Þetta er ekki alls staðar í eigu þeirra sveitarfélaga sem þjónustunnar njóta. Það má því segja að þar sem þetta eru fyrirtæki á stærri grunni, og jafnvel sem þjónusta sveitarfélög sem ekki eiga í fyrirtækinu, að bilið milli þess og ef það væri í einkaeigu er orðið mjótt.

Ég tel aðalatriðið í þessu vera að slá vörn um auðlindirnar. Það tel ég vera rökin fyrir því að Alþingi beri að samþykkja þessi lög jafnvel þó að það séu á þeim einhverjir gallar og eitthvað sem við þurfum síðan að bæta enn betur úr. Ég hefði viljað sjá ákvæðið um auðlindirnar áfram í 2/3, í 67% en niðurstaða meiri hlutans er sú að ekki náðist þar sátt um meira en 51%. Ég tel það miður en það er þó betra en að ekkert sé að gert til að slá vörn um þetta samfélagslega eignarhald á orkuauðlindum landsmanna.

[22:02]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hér er rætt frumvarp til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði, bandormur sem tekur til nokkurra lagabálka, annars vegar breytinga á vatnalögum og hins vegar á raforkulögum og lögum um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu. Allt eru þetta kunningjar frá liðnum árum, frá því að einkavæðingin í raforkukerfinu hófst fyrir alvöru þegar farið var að hlutafélagavæða orkufyrirtækin. Frá 2002 er þetta búin að vera ein samfelld ganga í einkavæðingu orkufyrirtækjanna, orkuauðlindanna og þjónustustofnana sem tengjast þeim.

Ég minnist þess að ég var í sérstakri nefnd, svokallaðri 19 manna nefnd sem sett var á stofn í framhaldi af samþykkt raforkulaganna frá árinu 2003 þar sem samþykkt var að færa inn tilskipun Evrópusambandsins um að innleiða samkeppni á raforkumarkaði. Þar má segja að byrjað hafi sorgarsagan, þrautagangan á þeim misskilningi á aðgerðinni sem þá var sett, því að þá eins og í dag var sagt í þingsölum Alþingis að ekki væri hægt að fá undanþágu frá þessari samkeppnistilskipun. Og þótt leitað væri eftir skriflegum yfirlýsingum eða gögnum þar að lútandi, að ekki væri hægt að sækja um undanþágu, þá lá það ekki á lausu. Nei, það var eins og það væri hreint trúaratriði fyrir því markaðshyggjufólki sem þá réði för í ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknar að fara að öllum tilskipunum, kröfum og tilmælum Evrópusambandsins um innleiðingu markaðslögmálsins, um samkeppni á öllum sviðum og þar á meðal þessum.

Meiri hlutinn samþykkti þetta þó að síðar hafi komið í ljós og ítrekað í umræðunni að við hefðum alveg getað fengið undanþágu frá þessum samkeppnismarkaði vegna þess að staðan á Íslandi er með svo allt öðrum hætti en í Evrópu. Ísland er eyland, hér eru ekki miklir möguleikar til að versla með rafmagn á milli landa. Það er sitt hvað aðstæður hér eða í Hollandi, Lúxemborg eða Belgíu þar sem eru aðliggjandi landamæri að mörgum öðrum löndum og þó að menn geti velt því fyrir sér þar að einhver slíkur sé markaður mögulegur þá er hann ekki fyrir hendi hér. Þessi aðgerð af hálfu þáverandi ríkisstjórnar, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, var því afar sorgleg og síðan hafa menn verið að elta skottið á sér í þessum efnum. Við sitjum áfram uppi með markaðshyggjuríkisstjórn, því að þótt Framsókn sé farin kemur nýr samstarfsaðili í bólið sem er síst betri en sá fyrri hvað varðar markaðshyggju á sviði almannaþjónustu.

Við munum heyra þetta aftur, nákvæmlega sömu setningar og sagðar voru þá, að við verðum að leiða þetta inn því að þetta sé tilskipun frá Evrópusambandinu. Hvað höfum við ekki heyrt í umræðunni í dag um innleiðingu á tilskipun Evrópusambandsins um svokallaða matvælalöggjöf? Að við verðum að leyfa innflutning á hráu kjöti og hrámeti frá Evrópusambandinu, að við verðum að gera það. Þetta heyrum við meira að segja ráðherra segja alveg eins og þáverandi iðnaðarráðherra sagði á þeim tíma, að við yrðum að innleiða samkeppni í orkulögin. Nákvæmlega sama heyrum við í dag. Hún er svo ótrúleg þessi hnjáliðamýkt ráðherranna og ríkisstjórnarinnar, þessara markaðshyggjuafla, þegar eitthvað er til umræðu á þá lund.

Nú heyrum við aftur á móti í sambandi við Evróputilskipun um innflutning á hráu kjöti að það sé eiginlega engin leið að afla skriflegra gagna um að ekki hafi verið leitað eftir undanþágum heldur hafi menn bara bognað. Svona er þetta á hverju sviðinu á fætur öðru hvað varðar tilskipun frá Evrópusambandinu. Ráðherrar ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins, hvort heldur hún er með Framsókn eða Samfylkingu, eru með hnén bogin þegar um það er að ræða og því eru yfirlýsingar á því sviði í rauninni marklausar.

Síðan var skipuð nefnd, eins og ég kom að áðan, 19 manna nefnd sem átti að fara ofan í þennan aðskilnað á raforkuflutningi og raforkuframleiðslu. Það væri afar mikilvægt að gera það hér á landi. Drottinn minn dýri, það var lagt þannig upp. Ég minnist vel umræðunnar og ég ætla að koma aðeins inn á hana. Þá kom einmitt fram umræðan um stofnun Landsnets eða sérstaks flutningakerfis sem síðan fékk nafnið Landsnet. Ég óskaði ítrekað eftir því þá að fram færi formleg úttekt á kostum og göllum hinna mismunandi eignar- og rekstrarforma flutningsfyrirtækisins miðað við skilgreint hlutverk þess og markmið í rekstri, því að þá voru einnig uppi mjög sterkar hugmyndir um að gera þetta að hlutafélagi í eigu ríkisins. Fyrst átti þetta reyndar að vera hlutafélag sem síðan átti að selja á almennum markaði eftir nokkur ár. Gegn því var mikil andstaða. Ég óskaði eftir því að fram færi úttekt á því hvaða eignar- og rekstrarform væri best miðað við hlutverkið. Það fékkst ekki og hefur enn ekki fengist. Ég sé á því frumvarpi sem nú er til umræðu að áfram er tönnlast á því að það verði að halda þessum aðskilnaði, það verði að hafa þetta í hlutafélagaformi, það verði að vera hægt að selja hlutina til einkaaðila o.s.frv. Þegar spurt er hvers vegna þá verður fátt um svör.

Stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í þessum efnum er alveg á hreinu. Við teljum að sameiginlegar

auðlindir landsmanna eigi að vera á forræði almannavaldsins. Þannig verði best tryggð sjálfbær nýting þeirra. Raforkukerfið á Íslandi var t.d. dæmi um afrakstur þess að almannafé var nýtt til uppbyggingar og nýtingar á sameiginlegri auðlind landsmanna.

Við höfum frá upphafi varað við afleiðingum þess að tilskipun Evrópusambandsins um innri skipan raforkumála yrði tekin upp hér á landi. Ýmsar aðstæður valda því að Íslendingar hefðu átt þá strax að fara fram á undanþágu af augljósum ástæðum, m.a. landfræðilegrar stöðu landsins. Mér segja fróðir menn að það sé enn hægt að fara fram á undanþágu frá þessari tilskipun Evrópusambandsins og ég spyr: Hvers vegna er það ekki gert?

Markmiðið með flutningskerfinu er að annast ákveðna skilgreinda almannaþjónustu, miðlun rafmagns á sem hagkvæmastan og öruggastan hátt og jafnframt að annast verðjöfnun á raforku til neytenda þannig að hún sé í boði og á sama verði og sömu gæðum hvar sem er á landinu. Raforkukerfið á Íslandi hefur verið byggt upp á löngum tíma og á grundvelli einkaleyfis og samræmdrar yfirstjórnar. Með því hefur náðst góður árangur í að eiga við álagstoppa og tryggja stærðarhagkvæmni sem eru veigamiklir þættir í rekstri raforkukerfa.

Ekki verður séð hvernig öryggi, skilvirkni og hagkvæmni verður betur tryggð með því að innleiða samkeppni og skipta þessum fyrirtækjum upp á milli framleiðslu og dreifingarþjónustunnar. Þá er einmitt hætta á að við fáum offjárfestingar sem geta leitt til sóunar og lélegrar nýtingar eignanna. Einnig er vert að benda á mikilvægar forsendur þess að raforkuframleiðsla valdi sem minnstu raski á umhverfi sem eru að henni sé vel stýrt og sem minnst sóun verði á raforku vegna hluta eins og offramleiðslu og óþarfa taps í dreifikerfinu.

Reynsla undanfarinna missira af kerfisbilunum í Bandaríkjunum og Kanada og meginlandi Evrópu hefur staðfest að markaðsvæðingin felur í sér margvíslegar hættur. Mér er minnisstætt dæmi frá Kaliforníu árið 2003 eða 2004 þar sem nánast allt raforkukerfið í Kaliforníu hafði verið einkavætt og allt í einu fór það á hausinn og hrundi og ríkið varð að kaupa aftur til baka bæði dreifikerfið og flutningskerfið.

Það er líka athyglisvert að horfa til þess að alveg eins og nú lögðu fulltrúar almannasamtakanna, þeir sem bera almannaheill fyrir brjósti, bæði Alþýðusamband Íslands og Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, fram álit þegar málin voru hér á dagskrá í febrúar árið 2004 um þessa uppskiptingu á milli framleiðslu og dreifingar, þar sem þessari aðferð var hafnað. Ég vil leyfa mér að vitna í álit þeirra þá, herra forseti, því að segja má að það gildi alveg eins í dag og er reyndar að mörgu leyti samhljóða því sem er í dag. En í áliti fulltrúa ASÍ og BSRB árið 2004 þegar var verið að keyra þennan aðskilnað hér í gegn lagalega stendur, með leyfi forseta:

„Afstaða ASÍ og BSRB til þessa máls byggist á þeirri grundvallarsýn að vatns- og gufuorka sem nýtist til raforkuframleiðslu sé auðlind sem allir landsmenn eigi rétt á að njóta sameiginlega og með sem jöfnustum hætti. Lög sem snerta nýtingu þessarar auðlindar verða því að taka mið af þessu grundvallarsjónarmiði. Orkan er ein af mikilvægustu forsendum lífskjara hér á landi og ljóst að framtíðaruppbygging í atvinnumálum byggist að miklu leyti á hagkvæmri orku.“

(Gripið fram í.) Já, ef henni verður ekki allri sóað í álver eins og Sjálfstæðisflokkurinn hefur gert (Gripið fram í.) og gefur hana þar á útsölu. Það er svo merkilegt með sjálfstæðismenn hvað þeir virðast vera blindir í stóriðjunni. Eins og ASÍ og BSRB vöruðu hér við í umsögn, að markaðshyggjan mundi glepja mönnum sýn, menn mundu fara að krefjast hærri arðsemi af fjármagni í dreifiveitunum t.d., þá hefur það orðið raunin. Ég minnist þess t.d. í framhaldi af þessum lögum að Orkubúi Vestfjarða, sem hafði þá verið með eina lægstu gjaldskrá á landinu um tíma og var að fullu í eigu ríkisins en var samt sjálfstæð rekstrareining, var skipað að hækka orkutaxta sinn á þeirri forsendu að hún reiknaði sér of lága arðsemiskröfu fjárins. Fjármagn (Gripið fram í.) sem hið opinbera átti. Arðsemiskrafan þá var að mig minnir 3,5%. Þá var krafan að hún færi fyrst í 5 og síðan í 7% og síðan var krafan sú að innan ákveðins tíma yrði arðsemiskrafan komin upp í a.m.k. 11% árið 2009. Þetta var einmitt í þessu áliti 19 manna hópsins, sem ég var reyndar ekki aðili að, ég studdi það ekki, en þetta var krafan.

Hvernig hefur þetta svo reynst, herra forseti? Það er verið að gera kröfu á Rarik um að skipta sér upp. Rarik var hlutafélagavætt. Og hvaða áhrif hafði það? Starfsemin lokaðist af. Rarik var ríkisfyrirtæki og í gegnum þá beinu eignaraðild var lagt fjármagn á fjárlögum ár hvert til uppbyggingar á dreifikerfum landsmanna, m.a. til þrífösunar rafmagns. Menn höfðu uppi svardaga þá, áður en Rarik var hlutafélagavætt, að það væri einmitt hægt að beita ríkiseigninni á Rarik með þeim hætti að efla dreifiveiturnar, efla og byggja upp dreifikerfið.

Nú er það svo að þetta dreifikerfi, þrífösun á rafmagni, hefur nánast stöðvast sem sértæk aðgerð síðan Rarik var hlutafélagavætt. Ég lagði fram fyrirspurn fyrr í vetur, herra forseti, varðandi þrífösun rafmagns og spurði hve mörg býli og þorp ættu ekki kost á tengingu við þriggja fasa rafmagn og hvernig þau skiptust eftir landshlutum. Það voru samtals 2.489 býli sem ekki hafa aðgengi að þriggja fasa rafmagni. Þrífösun rafmagns er forsenda fyrir samkeppnishæfu atvinnulífi í hinum dreifðu byggðum landsins. Í þeirri hægu þróun sem var þó áður en markaðsvæðingin kom inn með þessum hætti settu menn sér mark og ákveðnu fjármagni var varið til þess á hverju ári að ráðast í þessar aðgerðir. Núna er engin svör að fá.

Ég er með erindi frá ýmsum bændum og fyrirtækjum út um land sem reyna að ganga eftir því að vita hvenær þeir geta fengið þrífösun rafmagns og það er engin svör að fá. Í svari sem ég fékk við fyrirspurn minni, þingskjal 245, 98. mál, segir eins og ég sagði áðan að 2.489 býli hafi ekki aðgengi að þriggja fasa rafmagni. Þegar spurt er hve miklu fé sé varið á þessu ári til þrífösunar rafmagns í dreifbýli þá er svarið að ekki sé um sérstakar aðgerðir að ræða sem eingöngu snúa að því að tengja þriggja fasa rafmagn. Og þar er vitnað til þess að árið 2006 varð Rarik að hlutafélagi og þá var gert ráð fyrir því að ekki væri hægt að leggja í svona sértækar aðgerðir umfram það sem gert væri með almennri endurnýjun á lagnakerfinu. Sömu sögu er að segja um Orkubú Vestfjarða.

Ég spurði einnig hvort fyrir lægi einhver kostnaðargreind framkvæmdaáætlun og pólitísk stefnumörkun um lagningu þriggja fasa rafmagns til þeirra staða sem ekki hafa aðgang að því nú. Um það hafði verið gerð áætlun. Árið 2002 var búið að leggja upp tímasetta áætlun um átak í uppbyggingu þriggja fasa rafmagns og var gerð sérstök skýrsla þar að lútandi.

Eins og ég sagði áðan, eftir að Rarik var hlutafélagavætt var í sjálfu sér ekki talið að hið opinbera gæti komið með beinum hætti að því að hvetja til þess að leggja þriggja fasa rafmagn, eins og stendur í lok svarsins, með leyfi forseta, en þá er aftur búið að skipa nefnd:

„Á haustmánuðum skipaði ráðherra vinnuhóp sem m.a. er falið að endurmeta þörf atvinnulífs á landsbyggðinni fyrir þriggja fasa rafmagn ásamt því að gera nýtt mat á kostnaði við að tryggja öllum landsmönnum aðgang að því.“

Svo segir síðar:

„Það eru ekki fyrirætlanir um að ríkið leggi fram sérstaka fjármuni til að hraða endurnýjun og uppbyggingu raforkudreifikerfisins.“

Hins vegar eru orkufyrirtækin hvött til að gera það eins hratt og hægt er.

Herra forseti. Ég sé að tíma mínum er að verða lokið. En þetta hefur verið ein sorgarsaga, hækkun á rafmagni til ferðaþjónustunnar er eitt dæmi. Hækkun á rafmagni til landsbyggðarinnar er ein alvarlegasta brotalömin sem fylgt hefur markaðsvæðingunni. Ég verð því að segja, herra forseti, (Forseti hringir.) að sú vegferð sem hér á að fara með aukinni markaðsvæðingu raforkukerfisins og uppskiptingu á milli (Forseti hringir.) einstakra þátta gengur gegn hagsmunum landsmanna.

[22:22]

Útbýting:

Framhaldsskólar, 286. mál, þskj. 1115.

Grunnskólar, 285. mál, þskj. 1114.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 288. mál, þskj. 1116.

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., 471. mál, nál. minni hluta samgn., þskj. 1120.

[22:23]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Eins og þegar hefur komið fram er hér verið að ræða talsvert afdrifaríkt og þýðingarmikið mál sem er frumvarp hæstv. iðnaðarráðherra um breytingar á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Ég held að flestir geti tekið undir að þetta sé þýðingarmikið mál sem varðar margar grundvallarspurningar.

Ég vil fyrst aðeins víkja að undirbúningi málsins og þá með hvaða hætti frumvarpið er samið, hvernig það lítur eða snýr að ýmsum hagsmunaaðilum sem frumvarpið snertir á afdrifaríkan hátt og hefur óneitanlega talsvert mikið um að segja.

Við höfum stundum áður í umræðum um frumvörp í vetur veifað hér grárri bók sem heitir *Handbók um undirbúning og frágang lagafrumvarpa* og gefin er út af forsætisráðuneyti, dóms- og kirkjumálaráðuneyti og skrifstofu Alþingis og á að vera leiðsögn til þeirra sem vinna að gerð lagafrumvarpa í Stjórnarráðinu, um það hvernig vandaður undirbúningur að lagasetningu, hvernig frumvarpssmíð á að fara fram. Þar er m.a. fjallað um samráð við hagsmunaaðila í undirbúningi frumvarpa og þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Samráð stuðlar að því að forsendur mála liggi fyrir áður en ákvörðun er tekin. Einnig styðst samráð við þau lýðræðisrök að þeir sem ákvarðanir varða eigi þess kost að hafa áhrif á efni þeirra. Æskilegt er að efna til samráðs við hagsmunaaðila og almenning við gerð allra þýðingarmeiri frumvarpa eftir því sem tími og aðstæður leyfa. Við mat á því hvort frumvörp eru þýðingarmikil mætti líta til þess hvort um nýja stefnumörkun er að ræða sem horfir til breytinga á viðkomandi málefnasviði, nýjar skyldur eru lagðar á einstaklinga, atvinnulíf, sveitarfélög o.s.frv., réttindi framangreindra aðila eru aukin eða þau skert og fyrirhugaðar breytingar snerta marga.“

Síðan segir enn fremur í þessari ágætu bók, með leyfi forseta:

„Kosturinn við að efna til samráðs um frumvörp áður en þau eru lögð fram á Alþingi er sá að á því stigi er gjarnan auðveldara að taka tillit til athugasemda. Enn fremur er tími þingnefnda til að fara yfir athugasemdir oft knappur eftir að mál hafa verið lögð fram.“

Þetta eru auðvitað orð að sönnu og ekki ástæðulaust að í þessari handbók er kveðið á um svona vönduð vinnubrögð og hvernig samráði er best háttað. Nú vill svo til varðandi það frumvarp sem hér er til umræðu á breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði að það virðist sem mjög hafi skort á að samráð væri haft við aðila sem ríkra hagsmuna eiga að gæta. Í því sambandi vil ég nefna sveitarfélögin í landinu sem eru að sjálfsögðu stór hagsmunaaðili þegar litið er til þess að flest orkufyrirtæki landsins eru í eigu, flest alfarið í eigu opinberra aðila og í mjög mörgum tilvikum sveitarfélaganna. Þar af leiðandi hefði verið eðlilegt að leita eftir samráði og samstarfi við þau strax á undirbúningsstigi þessa máls. Hið sama má auðvitað segja um orkufyrirtækin þar sem er auðvitað sérfræðiþekking á þessu sviði. Hér erum við því enn eina ferðina með dæmi um lagafrumvarp sem ekki uppfyllir þær kröfur um vandaða frumvarpssmíð sem gefin hefur verið út í handbók af hálfu ráðuneytanna tveggja sem ég nefndi, forsætisráðuneytis og dóms- og kirkjumálaráðuneytis annars vegar og síðan skrifstofu Alþingis.

Maður hlýtur að velta því fyrir sér, herra forseti, hver tilgangurinn sé með útgáfu af þessu tagi, en þessi ágæta handbók er gefin út í nóvember 2007, og hvort ekki sé tilefni til þess þegar þessu þingi lýkur að farið verði yfir það af hálfu skrifstofu Alþingis, af hálfu skrifstofu forseta í hve ríkum mæli þau lagafrumvörp sem hafa komið inn í vetur hafa fylgt þeirri forskrift sem handbókin segir til um. Mér segir svo hugur að það verði í afskaplega fáum tilvikum hægt að segja að svo sé og ég held að það sé mikilvægt fyrir okkur að læra af reynslunni í þessu efni, að það verði farið yfir það af skrifstofu forseta hvaða frumvörp hafa uppfyllt þær kröfur sem þarna eru settar fram og hver ekki og við gætum þá dregið af því lærdóm fyrir framhaldið. Það held ég að sé þýðingarmikið.

En, virðulegi forseti, nóg um þetta atriði. Það hefur talsvert verið rætt um það sem helst ber á milli sjónarmiða í nefndarálitum út úr hv. iðnaðarnefnd og þar er eignarhaldið auðvitað mikið til umræðu. Ég vil þó geta þess strax í upphafi að það kemur fram í upphafi greinargerðar hver tilgangurinn með þessu frumvarpi er. Það hefur komið fram í máli þingmanna sem hafa talað fyrir nefndaráliti, raunar bæði meiri hluta og minni hluta, að tilgangurinn eigi að tryggja eignarhald þjóðarinnar á orkuauðlindum, vatnsafli og jarðvarma. Ég vil ekki láta hjá líða, herra forseti, að geta þess að um markmið af þessum toga er örugglega býsna víðtæk pólitísk samstaða þannig að sá ágreiningur sem er uppi og birtist í mismunandi nefndarálitum og mismunandi breytingartillögum snýst í sjálfu sér ekki um þetta markmið. Hins vegar er það sjónarmið einnig uppi, m.a. af hálfu 2. minni hluta í nefndinni, að frumvarpið sjálft tryggi í raun ekki nægilega það sem því er ætlað að gera og að þær breytingartillögur sem meiri hlutinn í iðnaðarnefnd hefur lagt fram gangi frekar í öndverða átt við það sem lagt var upp með í upphafi í frumvarpi hæstv. iðnaðarráðherra. Um þetta eru bersýnilega skiptar skoðanir, ég hef fylgst með umræðunni og heyrt talsmenn meiri hlutans, m.a. hv. þm. formann iðnaðarnefndar halda öðru fram. Henni er að sjálfsögðu frjálst að hafa þá skoðun en við reynum að rökstyðja það viðhorf okkar að þær breytingartillögur sem hér liggja fyrir gangi frekar í öndverða átt við það sem tilgangur frumvarpsins er sagður og það markmið sem kemur fram í frumvarpinu eins og það er lagt fram og var mælt fyrir af hálfu hæstv. iðnaðarráðherra.

Mismunandi sjónarmið um að hve miklu leyti við erum skuldbundin til að taka upp raforkutilskipun og ákvæði raforkutilskipunar Evrópusambandsins, sú umræða er auðvitað ekki ný af nálinni í sölum Alþingis, hún hefur farið fram áður og það hafa verið uppi alls kyns viðhorf og sjónarmið til þess. Nú hef ég oft heyrt bæði talsmenn núverandi ríkisstjórnar og einnig fyrrverandi ríkisstjórnar tala um að við séum skuldbundin til að taka upp þessa raforkutilskipun og stundum finnst mér satt að segja eins og þeir sem eru hallir undir aðild að Evrópusambandinu tali bara alltaf á þeim nótum að við séum skuldbundin til að taka upp þetta og hitt og það fari ekki fram neitt sjálfstætt mat á því gagnvart íslenskum hagsmunum og gagnvart EES-samningnum hvort tilteknar tilskipanir séu undir hann settar eða ekki eða hvort undanþáguákvæði eigi hugsanlega við eða ekki, heldur sé það nánast „tilgangurinn helgar meðalið“-viðhorf, af því að eitthvað kemur frá Brussel og Evrópusambandinu þá skuli það bara innleitt hér eiginlega alveg burt séð frá öllum efnisatriðum máls. Þetta viðhorf finnst mér vera ríkjandi í hugum þeirra sem tala mjög eindregið fyrir aðild að Evrópusambandinu og mér finnst það bagalegt. Mér finnst að menn verði að nálgast þetta mál alveg burt séð frá því hvaða afstöðu menn hafa til Evrópusambandsins einfaldlega út frá þeim hagsmunum sem hér eru í húfi.

Í mínum flokki höfum við oft talað um það að við hefðum betur sett fram fyrirvara gagnvart raforkutilskipuninni, það hefði áreiðanlega verið hægt að fá einhverja undanþágu eða aðlögun að henni en að það hafi ef til vill ekki verið reynt. Reyndar hefur maður svo líka heyrt það frá þeim sem þarna voru á vettvangi að það hafi út af fyrir sig verið rætt en ekki fengist og hugsanlega vegna þess að það hafi vantað pólitískt bakland hér heima til þess að láta á slíka undanþágu reyna. Um það get ég auðvitað ekki fullyrt nákvæmlega þar sem ég var svo sem ekki á staðnum við það borð.

Síðan er auðvitað mikilvægt að hafa það líka í huga að í umræddri tilskipun er, eins og ég hef lesið mér til, undanþága fyrir þeim mikla aðskilnaði sem raforkutilskipunin gerir ráð fyrir á milli fyrirtækja gagnvart raforkufyrirtækjum sem þjóna færri en 100 þúsund tengdum viðskiptavinum eða þjóna litlum einangruðum kerfum. Ég fæ ekki betur séð en að þetta eigi við á Íslandi almennt, að það sé enginn aðili hér sem þjónar fleiri en 100 þúsund tengdum viðskiptavinum og þar af leiðandi ætti þetta undanþáguákvæði raforkutilskipunarinnar almennt við á Íslandi og af þeim sökum hefðum við ekki þurft að ganga þá leið sem hér er verið að leggja til. Þar fyrir utan hefur á það verið bent að þessi tilskipun nær að sjálfsögðu ekki til hitaveitna og hér er því, að mínu viti, verið að ganga lengra en tilskipunin gerir ráð fyrir eða gerir kröfu til og það finnst mér vera óþarfi. Mér finnst að þeir sem gera tillögu um það verði að rökstyðja það alveg sérstaklega af hverju það er nauðsynlegt.

Síðan höfum við hér ákvæði um aðskilnað milli sérleyfisstarfseminnar og samkeppnisstarfseminnar og ég veit að það virðist oft flókið í umræðu hvað er sérleyfisstarfsemi, hvað er samkeppnisstarfsemi og hvernig þetta virkar hreint praktískt þegar á hólminn er komið. Mig langar í því sambandi einfaldlega að taka dæmi af Orkuveitu Reykjavíkur sem er í dag eitt fyrirtæki sem þjónustar íbúa höfuðborgarsvæðisins á starfssvæði sínu bæði með rafmagn, með heitt vatn, kalt vatn og það rekur líka fráveitu, þ.e. holræsakerfin og er með gagnaveitu. Hvað þýðir þessi löggjöf fyrir fyrirtæki eins og þetta? Jú, hún þýðir að það verður væntanlega að skipta Orkuveitu Reykjavíkur upp í þrjú fyrirtæki og má þá rifja það upp að á sínum tíma voru hér þrjú veitufyrirtæki í Reykjavík, Rafmagnsveita Reykjavíkur, Hitaveita Reykjavíkur og Vatnsveita Reykjavíkur sem voru á 10. áratugnum sameinuð í tveimur skrefum í eitt fyrirtæki, m.a. til þess að ná fram hagræðingu í starfsemi og rekstri. Það er óumdeilt og á því fór fram sérstök athugun nokkrum árum eftir sameininguna að sú ákvörðun sem meiri hlutinn í borgarstjórn Reykjavíkur tók á sínum tíma, Reykjavíkurlistinn, að sameina orkufyrirtækin í eitt, skilaði verulegum rekstrarlegum fjárhagslegum ávinningi. Um það er ekki deilt og ég held að það hafi komið íbúum höfuðborgarsvæðisins til góða með afdráttarlausum hætti.

Nú mun þurfa að skipta þessu fyrirtæki aftur upp eftir því sem mér sýnist best í a.m.k. þrjú fyrirtæki, þ.e. eitt fyrirtæki sem verður eins konar móðurfélag og verður þá eigandi að auðlindunum sjálfum og eigandi að hlut hins opinbera, sveitarfélaganna, þ.e. orkuveitunnar, í dótturfyrirtækjum. Þetta fyrirtæki verður þá alfarið í eigu sveitarfélaganna eða í opinberri eigu. Síðan verður að stofna tvö önnur fyrirtæki, dótturfyrirtæki sem sér um sérleyfisstarfsemina, sem er þá dreifiveiturnar, þ.e. fyrirtæki sem sér um að dreifa rafmagni eða heitu vatni eða þess vegna köldu vatni til notenda af því að það er sérleyfisskyld starfsemi, og hins vegar fyrirtæki sem á að sjá um samkeppnishlutann, þ.e. söluna á rafmagninu og heita vatninu og þess vegna vinnsluna.

Þessi fyrirtæki þurfa ekki að vera í 100% opinberri eigu vegna þess að hér er gert ráð fyrir því — upphaflega var í frumvarpinu gert ráð fyrir því að fyrirtæki sem væri með dreifikerfið og hitaveiturnar gæti verið í eða ætti að vera alla vega að tveimur þriðju hlutum í eigu hins opinbera og það mætti að einum þriðja hluti vera í eigu einkaaðila, en núna gera breytingartillögur meiri hlutans ráð fyrir því að það sé nægilegt að 51% sé í eigu hins opinbera en 49% megi selja til einkaaðila. Við höfum verið að færa rök fyrir því að þarna sé í raun verið að ganga í öfuga átt, þarna sé verið að koma lengra til móts við þau pólitísku sjónarmið sem vilja markaðsvæða þessa orkustarfsemi.

Er þá ekki skiljanlegt að menn bendi á það hverjir það eru sem kalla eftir því? Jú, það er t.d. annar stjórnarflokkurinn, Sjálfstæðisflokkurinn, sem í landsfundarsamþykktum sínum hefur ályktað um mikilvægi þess að markaðsvæða orkufyrirtækin og ég fæ því ekki betur séð en að í meðförum þingsins hafi Sjálfstæðisflokknum í raun orðið betur ágengt gagnvart Samfylkingunni en við ríkisstjórnarborðið þó, því að í upphaflegu frumvarpi iðnaðarráðherra var gert ráð fyrir að einungis mætti selja 33% af opinberri eigu í þessum fyrirtækjum en nú er það hækkað í 49%. Þessa stefnubreytingu gagnrýnum við og teljum, eins og svo sem hefur komið fram hjá fleiri ræðumönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að hér sé verið að stefna hagsmunum almennings í nokkra tvísýnu vegna þess að reynslan hvarvetna um heim hefur sýnt það að þar sem leið markaðsvæðingar og einkavæðingar orkufyrirtækja hefur verið farin hefur það iðulega skilað sér í hærra orkuverði og lakara afhendingaröryggi á raforku. Við heyrum fréttir um það alltaf af og til í fjölmiðlum um heilu borgirnar, heilu héruðin og svæðin, fylkin, jafnvel löndin sem verða fyrir rafmagnstruflunum, rafmagnsskorti vegna þess að það hentar ekki einkavæddu orkufyrirtæki að selja orkuna á því verði sem er í boði á tilteknum tímum, eðlilega þegar lögmálin um framboð og eftirspurn eiga að ráða ferðinni þá vitum við hvernig það fer og þegar arðsemissjónarmiðið eru komin inn, vegna þess að auðvitað mun verða gerð önnur og meiri arðsemiskrafa þegar einkaaðilar eru komnir inn í þennan rekstur. Það er ekkert óeðlilegt, það bara liggur í hlutarins eðli að einkaaðilar gera meiri kröfur um arðsemi af sínu eigin fé en opinberir aðilar sem eru að fjárfesta með samfélagsleg viðhorf og samfélagslega hagsmuni að leiðarljósi. Þegar meiri arðsemiskrafa kemur inn þá hlýtur hún að endurspeglast í orkuverðinu til neytenda.

Ég held því að burt séð frá því að hér geti verið góð samstaða um mikilvægi þess að auðlindirnar séu tryggar í eigu opinberra aðila sé bersýnilegt að við höfum mismunandi afstöðu til þess að hve miklu leyti fyrirtækin sem veita þessa þjónustu, sem vinna orkuna, dreifa henni til almennings og selja hana, að hve miklu leyti þessi þáttur eigi að vera á hendi einkaaðila eða opinberra aðila. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum lagt ríka áherslu á það að sá þáttur væri á hendi opinberra aðila og þess vegna mótmælt þeim breytingartillögum sem meiri hlutinn gerir hér hvað þetta atriði snertir og erum ósammála því.

Virðulegur forseti. Tími minn í þessari umferð er nú á enda og ég hef ekki enn þá komið inn á þau atriði sem ég ætlaði að ræða um sérstaklega og varða athugasemdir sveitarfélaganna (Forseti hringir.) við þetta frumvarp en ég sé til hvort ég kem því að í síðari ræðu. Það ræðst af því hvernig umræðunni vindur fram.

[22:43]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að halda áfram í ræðu minni hér þar sem ég hætti í fyrri ræðu minni.

Auðvitað er hér tekist á. Hér er tekist á um almannaþjónustuna, hvort hún á að vera í forsjá og eigu almennings eða hvort hún á að vera í höndum einkaaðila að hluta til eða að öllu leyti og lúta kröfunni um arðsemi fjármagnsins. Auðvitað er fátt arðvænlegra en að fá að eiga hlut í raforkufyrirtæki eða fyrirtæki sem dreifir raforku, það er svo pottþétt. Það er miklu betra en að eiga hlut í fataverslun. Sama er með aðra almannaþjónustu. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum lagt fram tillögu til þingsályktunar vegna þessarar einkavæðingar sem hefur verið drifin áfram á undanförnum árum, m.a. í orkugeiranum, og á að keyra hér áfram með. Það er nefnilega verið að fara skref fyrir skref.

Þess vegna vitnaði ég til þess í ræðu minni áðan þegar ég starfaði í svokallaðri 19 manna nefnd þegar var verið að ræða þessi fyrstu skipti. Þá voru menn með mikla svardaga um að þetta mundi ekki hafa nein áhrif. Þetta mundi alls ekki leiða til hækkana á rafmagni, nei, uppskiptingin mundi frekar lækka kostnaðinn til hins almenna notanda því að samkeppnin sæi til þess.

Við fluttum hér tillögu til þingsályktunar fyrr í haust, á þskj. 3, eitt fyrsta mál þingsins þar sem við óskuðum eftir því að þetta væri þá bara tekið út og kannað yrði hver árangurinn hefði orðið í einkavæðingu almannaþjónustunnar á undanförnum árum. Við höfum dæmin. Það er búið að einkavæða raforkuna, það er búið að hlutafélagavæða fyrirtækin, það er búið að krefjast markaðsvæðingar í raforkunni, uppskiptingar á milli framleiðslu og dreifingar. Það er búið að einkavæða og selja Landssímann, fjarskiptin sem voru jú einn af grunnvegum til eflingar atvinnulífi og jöfnuði í samkeppni um allt land. Hver hefur árangurinn orðið? Hefur þjónustan orðið betri? Hefur hún orðið ódýrari? Hefur hún orðið hagkvæmari? Við viljum fá úr þessu skorið. Einkavæðing á bönkunum öllum í einu — við drógum það í efa og lögðumst gegn því að það væri gert. Við viljum fá úttekt og sjá hvort þetta hefur leitt til góðs. Er þjónustan betri? Er hún ódýrari? Er hún hagkvæmari fyrir almenning? Er hún betri fyrir starfsfólkið? Þessu viljum við fá nákvæma úttekt á áður en haldið er áfram á þessari braut. Svona mætti lengi áfram telja. Þess vegna lögðum við til, herra forseti, að gerð yrði ítarleg rannsókn á áhrifum og afleiðingum markaðsvæðingar samfélagsþjónustunnar.

Í tillögugrein okkar á þskj. 3, sem lýtur einmitt að því sem við fjöllum um hér, segir, með leyfi forseta:

„Könnuð verði reynslan af markaðs- og einkavæðingu viðfangsefna ríkis og sveitarfélaga hér á landi og einnig verði dregnar saman og hafðar til hliðsjónar helstu niðurstöður rannsókna á slíkum breytingum erlendis. Sérstök verkefnisstjórn hafi yfirumsjón með rannsókninni, skipuð einum fulltrúa frá hverjum þingflokki sem og einum fulltrúa frá hverjum um sig, Alþýðusambandi Íslands, Samtök-

um atvinnulífsins og BSRB, en formann hópsins skipi forsætisráðherra án tilnefningar.“

Við lögðum til að gengið yrði mjög hratt til verks, verklok skyldu vera fyrir 1. október 2008 og fallið yrði frá öllum áformum um frekari einkavæðingu og einkarekstur þar til niðurstöður skýrslunnar lægju fyrir. Það tel ég eðlilegt í þeim gríðarlegu samfélagsbreytingum sem hafa átt sér stað nú í kjölfar þessarar einkavæðingar að numið verði staðar og gerð úttekt á hvernig farið hafi. Þetta hefur því miður ekki enn fengist fram og enn er hér keyrt áfram í að einkavæða orkugeirann með ófyrirsjáanlegum afleiðingum.

Ég er með lítið dæmi hér í höndunum, herra forseti, frétt um bréf frá hótelstjóranum á Hellnum á Snæfellsnesi sem lýsir því hvernig raforkuverð til fyrirtækja á köldum svæðum hafi stórhækkað skyndilega eftir breytinguna á raforkulögunum.

Guðrún Bergmann, hótelstjóri á Hellnum, segir, með leyfi forseta:

Ný orkulög og verðhækkanir skekkja samkeppnisstöðu fyrirtækjanna.

Þetta er frá því 27. nóvember 2006 þar sem segir að Guðrún Bergmann, hótelstjóri á Hótel Hellnum, hafi skrifað iðnaðarráðherra og óskað eftir því fyrir hönd fyrirtækis síns, og annars sem er fyrirtæki í ferðaþjónustu, að raforkuverði til fyrirtækja á svokölluðum köldum svæðum verði breytt. Síðan er rakið hvernig níðst er á verðlagningu raforkunnar til þessara aðila í dreifbýli.

Ég minnist líka bréfs frá formanni Félags ferðaþjónustubænda á aðalfundi þeirra þar sem kvartað er yfir þessu sama. Ég minnist ályktana frá búnaðarþingi þar sem bent er á að eftir að svokölluð markaðsvæðing var innleidd í raforkukerfið hér á landi hafi raforka snarhækkað til þessara aðila. Var það ætlunin? Það var ekki það sem lofað var en það er nú svo að það er ekki hægt að draga ráðherra til ábyrgðar fyrir svikin loforð. En flest af því sem lofað var og átti að leiða til betri tíma við markaðsvæðingu raforkukerfisins, hin nýju raforkulög, hefur verið svikið.

Þess vegna finnst mér alveg magnað ef nú á að halda áfram á sömu braut markaðsvæðingar og einkavæðingar orkugeirans eins og hér er verið að gera án þess að staldrað sé við og farið að tillögum okkar vinstri grænna um að gerð verði úttekt á því hvernig það hafi gengið til.

Í 13. gr. er fjallað um breytingu á vatnalögum þar sem sagt er að þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. sé heimilt að framselja réttindi til ríkis, sveitarfélags eða félags sem er alfarið í eigu ríkis og sveitarfélaga til að fara með eignarhald þessara réttinda. En síðan er sagt að heimilt sé að veita tímabundinn afnotarétt á réttindum til allt að 65 ára í senn og þar er líka minnst á þjóðlendur.

Ég minnist þess máls sem kom inn á Alþingi fyrir líklega þremur árum síðan þegar þáverandi formaður Framsóknarflokksins, Halldór Ásgrímsson, flutti hér frumvarp um að afhenda til eignar vatnasvæði Búrfellsvirkjunar til Landsvirkjunar sem þá þegar var inni og úrskurðað sem þjóðlenda. Það hleypti málinu náttúrlega öllu í uppnám að ríkið gerði kröfur um að fá úrskurðað land sem þjóðlendu — gott og vel með það í sumum tilfellum en í öðrum tilfellum er það vafasamara. Þá er kannski verið að deila við landeigendur sem eru náttúruunnendur í sjálfu sér og vilja ógjarnan missa auðlindir sínar undir þessa stefnu ríkisstjórnarinnar að leigja náttúruperlur undir virkjunarframkvæmdir til allt að 65 ára í senn. Ég spyr: Er það ætlunin að heimilt sé að það gerist innan þjóðlendna? Ég dreg það stórlega í efa að lögin um þjóðlendur heimili að ríkið geti veitt eða selt þessi réttindi til 65 ára í þjóðlendum. Það er þá eins gott að hafa það þá á hreinu í þeim umræðum um þjóðlendurnar sem standa á milli ríkisins annars vegar og landeigenda hins vegar.

Við höfum lagt áherslu á það í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að sett yrðu mjög skýr lagafyrirmæli um meðferð þjóðlendna, um meðferð þeirra auðlinda sem falla innan marka þjóðlendna. Það eigi að vera hluti af því ferli sem þar er. Því held ég að það yrði líka miklu meiri sátt um þjóðlendumálið ef það lægi skýrt fyrir að það væri ekki heimild fyrir ríkið til að ráðstafa auðlindum eins og (Forseti hringir.) virkjunarrétti til svo langs tíma eins og þarna er um að ræða. Þetta eru jú þjóðlendur (Forseti hringir.) og náttúruperlurnar væru varðar þó að þær séu innan þjóðlendna.

[22:54]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu mjög mikilvægt lagafrumvarp. Ég hef fylgst nokkuð með umræðunni um þetta mál hér í dag og það er umhugsunarvert hve ólíkar áherslur manna eru og hve mismunandi sýn þingmenn hafa á þessa hluti. Hér kom áðan fulltrúi Sjálfstæðisflokksins og sagði að með frumvarpinu væri verið að tryggja og styrkja aðkomu opinberra aðila að orkugeiranum, festa hana í sessi. Síðan koma aðrir þingmenn og telja að þessu sé gagnstætt farið.

Ég velti því fyrir mér hvort hæstv. iðnaðarráðherra hefði sett þetta frumvarp fram ef Samfylkingin hefði verið í samstarfi við Vinstri hreyfinguna – grænt framboð. Ég held ekki. Ég held að hæstv. iðnaðarráðherra hefði verið mjög sáttur við að setja fram allt annars konar frumvarp. Ég held að hæstv. iðnaðarráðherra sé að heyja varnarbaráttu gagnvart einkavæðingarsinnum, hugsanlega einhverjum í eigin flokki en náttúrlega fyrst og fremst í Sjálfstæðisflokknum.

Í upphafi þings í haust beindi ég spurningu til hæstv. forsætisráðherra um orkugeirann, hvort til stæði að markaðsvæða hann, einkavæða hann. Hæstv. forsætisráðherra svaraði — ég man að mér misheyrðist svarið — að orkugeirinn væri ekki endilega andlag einkavæðingar, í þýðingu yfir á mælt mál: Það stæði ekki endilega til. Hvað gerir þá hæstv. iðnaðarráðherra? Hann býst til varnar því að þótt ekki standi endilega til að einkavæða orkugeirann gæti það hugsast, og það er byrjað að reisa varnarmúra á grundvelli þess sem er og þar hefur mikið þokast til á undanförnum árum.

Gagnstætt því sem hv. þm. Kristján Þór Júlíusson sagði hér áðan, að verið væri að styrkja í sessi aðkomu opinberra aðila að orkugeiranum, hefur einkafjármagnið verið að þrengja sér leið inn í þennan geira. Hann var allur á vegum hins opinbera, allar orkuveiturnar í landinu voru það, það er núna sem einkageirinn hefur verið að ryðjast inn á þennan vettvang. Hæstv. iðnaðarráðherra hefur horft til þess sem hefur gerst þegar landamærin hafa verið flutt til, t.d. varðandi eignarhald á vatnsveitum. Þar var háð mikil orrusta hér

í þingsal fyrir fáeinum árum þegar kveðið var á um það í lögum að eignarhald á vatnsveitum skyldi vera að 2/3 í opinberri eigu. Þarna ætlaði hæstv. iðnaðarráðherra líka að draga varnarlínuna.

Hvað gerir Sjálfstæðisflokkurinn? Hann krefst þess að varnarmúrarnir séu lækkaðir, farið verði úr 2/3 eignarhalds niður í 51%, er ekki svo? Var það ekki krafa frá Sjálfstæðisflokknum? Eða man ég það ekki rétt að Viðskiptaráð sé andvígt frumvarpinu á grundvelli þess að það takmarki um of aðkomu viðskiptaaðila að þessum geira? Ég held það, vildi fara enn neðar. Ég held því að það sé mjög mikilvægt að skilja frumvarpið í ljósi átaka á milli afla sem eru á ólíkri skoðun og vilja ekki fara sömu leið.

Það er alrangt að ímynda sér að með frumvarpinu sé verið að stíga einhver skref til að slá varðborg um orkugeirann á Íslandi, það er verið að opna hér allar gáttir og það er margt sem fær mig til að staldra við.

Í 1. gr. frumvarpsins segir, og þar er fyrsta stóra varnarlínan, að óheimilt sé að framselja beint eða óbeint og með varanlegum hætti eignarrétt á vatni sem hefur að geyma virkjanlegt afl umfram 7 MW, óheimilt er að framselja eignarrétt á slíku vatni. En hvað með vatn sem er ekki alfarið í almannaeign eða er undir þessum stærðarmörkum, hvað má gera við það? Það er hægt að gagnálykta og ætla að hægt sé að framselja slíkan eignarrétt.

Hvað vorum við annars að deila um þegar vatnafrumvarpið var hér uppi? Var það ekki einmitt þetta, eignarréttur á vatni? Og var það ekki skírskotun í vatnalögin frá 1923 þar sem vísað er til afnotaréttar á vatni sem var okkar helsta haldreipi sem gagnrýndum vatnalagafrumvarp ríkisstjórnarinnar? Hverjir voru það? Jú, það voru þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs og þingmenn Samfylkingarinnar með hæstv. núverandi iðnaðarráðherra í fararbroddi. Þetta er það fyrsta sem ég staldra við í frumvarpinu.

Annað verður mér umhugsunarefni og hlýtur líka að verða Samfylkingunni umhugsunarefni, að helstu ráðgjafar, samkvæmt því sem fram kemur í frumvarpinu, virðast vera aðilar sem hrærast í samkeppnisumhverfinu og það er þá ekki síst Samkeppnisstofnun. Vísað er í hana nánast sem heilaga ritningu í greinargerð með frumvarpinu, að samkvæmt hennar áliti sé mikilvægt að halda inn á svið markaðarins.

Bíðum nú við, hvað skyldi þessi Samkeppnisstofnun annars vera að véla og ráðleggja þessa dagana? Hún varð fræg að endemum fyrir fáeinum vikum þegar hún braust inn í tölvur og skrifstofur — með löglegum hætti að vísu, nauðsynlegum lagaheimildum — Bændasamtakanna, heimtaði þar öll gögn og umræður af bændaþingi vegna þess að grunur lék á að Bændasamtökin ynnu í þágu íslenskra bænda. Það er náttúrlega algerlega bannað að gera það. Hún lét líka frá sér heyra þegar til stóð að Orkuveita Reykjavíkur keypti hlut Hafnarfjarðar í Hitaveitu Suðurnesja. En það er allt í lagi að fjárfestarnir í Geysi Green eigi þar 32% eignarhlut, það er allt í góðu lagi. Nei, aðalvandinn virtist vera sá að Orkuveita Reykjavíkur ætti þar 16,6% hlut og vildi kaupa hlut Hafnarfjarðar sem nemur 15,4%. Samkeppnisstofnun sagði: Það á ekki að vera heimilt fyrir Orkuveitu Reykjavíkur að eiga meira en 3% í þessu fyrirtæki.

Hvers vegna er ég að nefna allt þetta núna, hvert er samhengi hlutanna? Jú, það er sú ofurtrú sem þarna kemur fram á markaðslögmálum, að markaðslögmálin muni færa okkur gull og græna skóga á þessu sviði. Um það höfum við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði miklar efasemdir, mjög miklar efasemdir. Þar horfum við einfaldlega til reynslunnar, við horfum til reynslunnar í Evrópu þar sem hver rannsóknin á fætur annarri hefur leitt í ljós að í stað þess að færa raforkuverð niður hefur markaðsvæðingin orðið til þess að verð hefur hækkað, í stað þess að auka samkeppni eða skapa samkeppni höfum við fákeppni. Fyrir þá sem lesa *Financial Times* var rækileg úttekt á þessu síðasta sumar og kærumálum sem ganga. Það er fákeppnin sem er einkennandi, ekki samkeppni.

Þrátt fyrir allt þetta, þrátt fyrir þessa slæmu reynslu að utan, skal haldið inn á þennan vettvang. Nú á að taka þessar grunneiningar í samfélagi okkar, orkugeirann, heita vatnið, frárennsliskerfin, þessa grunnþjónustu, og færa hana inn á markað. Er þetta nú viturlegt? Er viturlegt að þvinga Orkuveitu Reykjavíkur með lögum — þetta er eins og í Sovétríkjunum forðum, í reglugerðarveldinu þar sem menn höfðu ofurtrú á hinni réttu reglu — að þvinga öll orkufyrirtæki í landinu til að skipuleggja sig á einhvern ákveðinn veg? Þetta er svo ævintýralega vitlaust og hættulegt og varasamt að ég held að við gerðum best með því að láta þetta mál bíða.

Þetta hefur lengi verið til umfjöllunar innan ríkisstjórnarinnar, kom seint fram, en þegar við ráðumst í grundvallarbreytingar af þessu tagi eigum við að gefa okkur góðan tíma og þetta er ekki vel grundað. Þetta er mál sem menn hafa ekki hugsað til enda, svo er ekki.

Hvers vegna segi ég að það sé hættulegt og varasamt að fara inn á þessar brautir? Jú, vegna þess að fjárfestar á markaði eru ekki áreiðanlegir eigendur. Menn geta leitað í eigendaskipti í breskum orkufyrirtækjum sem hafa verið einkavædd, hve tíð þau hafa verið — ég hef skoðað skýrslur um þetta — mjög tíð, því að fjárfestarnir fara þangað sem gróðinn er mestur hverju sinni. Grunnþjónustan þarf einmitt á því að halda að þar sé traustur bakhjarl sem hleypst ekki undan merkjum einmitt þegar á móti blæs.

Við sáum hverjir voru að reyna að brjótast inn í eignarhald Hitaveitu Suðurnesja og inn í Orkuveituna, niður í Hellisheiðina og allt með samþykki Sjálfstæðisflokksins, sem ákvað með lögum hér á Alþingi að hlutur ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja skyldi boðinn út — með því fororði að aðeins einkaaðilar mættu festa kaup á hlutnum. Hverju eru menn að sækjast eftir hjá þessum brilljant fjárfestum, hjá öllum þessum FL-grúppumönnum og hvað það nú heitir? Hvað er það sem þeir hafa upp á að bjóða? (Gripið fram í.) Nei, það er Hellisheiðin sem hefur upp á verðmætin að bjóða. Það eru orkufyrirtækin sem hafa upp á verðmætin að bjóða, og það er þangað sem þeir vilja komast.

Ég man eftir viðtali í *Fréttablaðinu*, ég er nú ekki með það við höndina þessa stundina, þar sem þessir aðilar — og ég ætla ekki að vera að nafngreina þá sérstaklega — höfðu orð á því hve mikilvægt það væri að koma með erlenda fjárfesta og sýna þeim Hellisheiðina, koma við á Bessastöðum jafnvel, taka í höndina á einum eða tveimur ráðherrum og borgarstjórum. Þetta er umgjörðin, það er þetta sem

þessir aðilar eru að ásælast. Þessir menn hafa ekki mikið vit á orkumálum eða borunum eða lagningu hitaveitu, þeir hafa lítið vit á slíkum málum.

Ég velti því fyrir mér hvað það er sem rekur Samfylkinguna til að ráðast í þessar lagabreytingar. Ég skal ekki fullyrða um það en ég held ég hafi heyrt hv. þm. Gunnar Svavarsson tjá sig um þessi mál og ofbjóða hve menn settu lýðræðinu stólinn fyrir dyrnar. (Gripið fram í.) Var það í kosningunum um álver, nei, það held ekki, ég hélt að það væri þetta.

Nú kemur hæstv. iðnaðarráðherra í salinn og ég var með þá kenningu í upphafi míns máls að hæstv. iðnaðarráðherra hefði aldrei lagt þetta frumvarp fram í samvinnu við Vinstri hreyfinguna – grænt framboð. Hann gerir það í samvinnu við Sjálfstæðisflokkinn í varnarskyni. Hann er að reyna að koma í veg fyrir að samstarfsflokkurinn einkavæði orkugeirann. Ég rifjaði upp hina frægu setningu hæstv. forsætisráðherra þegar hann talaði um að orkugeirinn yrði ekki endilega andlag einkavæðingar (Gripið fram í.) og við skildum það ekki fyrst eða okkur misheyrðist fyrst.

Það sem ég vildi segja: Við eigum ekki að breyta lagaumgjörð til framtíðar vegna slíkra skammtímahagsmuna. Ég held að við eigum þá frekar, sem erum á því máli að orkugeirinn og auðlindirnar eigi að vera alfarið í almannaeign, að taka höndum saman eins og við gerðum í slagnum um vatnafrumvarpið og fleiri mál. Þetta er eitt af þessum grundvallarmálum sem við eigum að taka saman. Ég hvet til þess í fullri alvöru að þetta mál verði látið bíða, að þetta verði ekki samþykkt núna heldur verði látið bíða til haustsins og við tökum samsvarandi umræðu okkar í milli, Samfylkingin og Vinstri hreyfingin – grænt framboð og hugsanlega Framsókn, og sjáum hvort ekki er annars konar meiri hluti hér í þinginu en sá sem ætlar að opna fjármagninu leið inn í þennan geira. Ég er að segja þetta í mikilli alvöru, eftir því sem ég hugsa meira um frumvarpið því varasamara finnst mér það.

Hæstv. iðnaðarráðherra og félagar hans í Samfylkingunni telja sig vera að reisa varnarmúra og ég skil það vel þegar heimurinn er bara Sjálfstæðisflokkur og Samfylking. En það eru til fleiri lönd. Ég spyr hvort hæstv. iðnaðarráðherra — ég er ekki endilega að krefja hann svara núna, það er ljóst að 2. umr. um málið mun ljúka nú í kvöld — væri (Gripið fram í.) reiðubúinn að láta þetta mál liggja.

Ég er að tala um þetta í mjög mikilli alvöru. Mér finnst það vera eitt mesta hagsmunamál þjóðarinnar að varðveita almannaeign á vatni og á orkulindunum. Við sem erum félagslega sinnuð teljum þetta vera mikilvægt baráttumál og að það gæti orðið örlagaríkt að láta undan síga í því eins og ég tel að gert verði með frumvarpinu. Það er breyting til allrar framtíðar. Við deilum hér um ýmis efni sem hægt er að laga og breyta í tímans rás en það er illgerlegt í þessu efni. Þegar eignarrétturinn er færður til getur verið erfitt að fara til baka — það er líka annað sem hefur breyst í seinni tíð, einkaeignarrétturinn er orðinn mun heilagari en hann var áður. Almannahagsmunir voru miklu ríkari og hærra metnir og vegnir fyrir aðeins örfáum árum eða áratugum en nú er.

Á síðustu árum hafa menn jafnt og þétt verið að greiða götu einkaeignarréttar á landi og á auðlindum. Það er kominn tími til að snúa af þeirri braut. Ég heiti á hæstv. iðnaðarráðherra að taka höndum saman með félagslega þenkjandi fólki og stoppa þetta mál, láta það á ís og efna til umræðu með stjórnarandstöðunni. Við erum reiðubúin að setjast að slíku borði (Forseti hringir.) til að reyna að ná sátt sem ég held að við gætum auðveldlega gert.

[23:14]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Hér er búið að ræða í allan dag eða frá því klukkan tíu í morgun um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði sem eiga sér (**Gripið fram í:** Það er nú búið að ræða annað líka.) nokkurn aðdraganda og vissulega, eins og hér er sagt þá er búið að ræða ýmislegt annað á meðan. Ég hef haft tækifæri til þess að fylgjast með umræðunni í þeim frábæru viðtækjum sem við höfum og náð að skanna það sem hefur verið sagt. Það eru vissulega uppi ólíkar skoðanir í þessu, ólík sjónarmið, líkt og fram kemur í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga sem er í nefndaráliti frá 2. minni hluta, frá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur. Umsögnin er í fylgiskjali I og þar segir, með leyfi forseta:

„Stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga tekur ekki afstöðu til frumvarpsins en ólík sjónarmið komu fram við umræðu á fundinum. Sérálit Svandísar Svavarsdóttur kemur fram í niðurlagi þessarar umsagnar.“

Það er nefnilega þannig að það eru uppi í þessu eins og í fjölmörgum öðrum smáum og stórum málum ólík sjónarmið og við verðum að reyna að tala okkur í gegnum þá umræðu og væntanlega að segja hinum sem hafa önnur sjónarmið uppi en við sjálf hvernig betur megi fara. Ég hef skynjað það að vinstri grænir vilji fresta þessu máli og í raun og veru ekki klára það á þessu þingi. Þar af leiðandi hafa þeir komið ansi öflugir inn í umræðuna og flestir þingmennirnir í þeim flokki tjáð sig og er það vel að menn geti sett sig jafn vel inn í málin og hér hefur verið gert í dag.

Ég var nú að rifja upp með formanni iðnaðarnefndar, hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur, H-daginn fyrir 40 árum og komst þá að því að hv. þingmaður formaður iðnaðarnefndar var ekki fæddur þá. Það var nefnilega þannig að á svipuðum tíma sá ég bíómynd í Gamla bíói, virðulegi forseti og það var svona framtíðarmynd. Góðir og vondir karlar voru að kljást og vondu karlarnir voru búnir að búa til kex sem allir borðuðu og góðu karlarnir voru að reyna að finna út hvernig kexverksmiðjan starfaði. Það kom í ljós í lok myndar en faðir minn fór með mig á þessa mynd og ég kunni honum nú ekkert góðar þakkir fyrir því ég fékk martröð margar nætur á eftir, því það var þannig að kexverksmiðjan var líka líkbrennsla. Fyrir vikið hætti ég að horfa á framtíðarmyndir og fór að horfa á fortíðarmyndir, aftur til fortíðar. Í þeim lék alltaf amerískur leikari, mjög myndarlegur, og þær snerust um það að hann hoppaði nokkur ár aftur í tímann og tók þátt í ýmsu og yfirleitt var hann með einhverjar breytingartillögur og náði þeim í gegn með hreinum meiri hluta og þá breyttist ýmislegt sem gerðist í nútíðinni.

Hér erum við vissulega ekki að fjalla um fortíð og þó, við erum svolítið að endurspegla okkur í þeirri fortíð sem hefur verið til staðar. Og ef við horfum á veitumálin þá hafa þau þróast bæði út frá samfélagslegum sjónarmiðum og líka

út frá einkahagsmunum.

Við þekkjum það sérstaklega í bændasamfélaginu, virðulegi forseti, hvort sem er á Suðurlandi eða Norðurlandi eða annars staðar að bændur upp til sveita, fyrir yfir 100 árum, og kannski líka menn í smáum samfélögum tóku sig til í krafti einkaframtaksins (**JBjarn:** Einstaklingsframtaksins, það er svolítið annað.) einstaklingsframtaksins og einkaframtaksins og fóru jafnvel að virkja bæjarlæki. Menn fóru að búa til vatnsveitur og jafnvel fráveitur, þeir sem voru framsýnir bjuggu til fráveitur og hreinsuðu fráveituvatn og menn komu upp húshitun í formi rafmagns eða notuðu heitt vatn til þess að hita upp hús.

Síðan þróaðist þetta þannig í kringum þorpin og kauptúnin og kaupstaðina að samfélagið sjálft fór og setti niður veitur, yfirleitt í kringum bæjarfélögin, í næsta þrepi þróaðist þetta út í félagaformið og jafnvel komu fleiri en eitt sveitarfélag eða ríkið að málum. Við höfum haft það svona í þeirri skýrustu mynd síðustu 40 ár eða síðan við breyttum umferðinni úr vinstri í hægri og það hafa líklegast verið hægri menn sem gerðu það, a.m.k. hefur hv. þm. Jón Bjarnason sagt mér að það hafi verið þeir sem hafi stuðlað að því að breyta þessu úr vinstri í hægri umferð.

Ég var í London nýlega og hitti hv. þm. Árna Þór Sigurðsson á flugvellinum rétt áður en ég fór til London og ætlaði að keyra upp til Stoke og hann sagði mér að sannir vinstri menn þyrftu ekki nema tíu sekúndur til þess að skynja umferðina í Bretlandi og ég get nú sagt það að ég þurfti tvær mínútur. En Árni Þór sagðist bara þurfa tíu sekúndur. En ég náði hins vegar að keyra upp til Stoke og sjá þar frábæran knattspyrnuleik í því samfélagi sem þar er og þar er vissulega líka tekist á um orkumál. En það sem ég var hins vegar kominn að í sögunni var í raun og veru ekki það sem er að gerast í Stoke heldur fyrst og fremst það sem hefur verið að þróast í veitumálum. En það sem mér hefur fundist vanta á í umræðuna í dag er í raun og veru sú þróun sem við höfum séð í fráveitumálum sem er vissulega orðin gríðarleg.

Við þekkjum það í fráveitumálum að fráveitukerfin voru mjög bágborin og eru það víða um land. Þess vegna finnst mér það mikilvægt að við stöndum saman að því hér þingheimur, virðulegi forseti, að styðja það að til að mynda sveitarfélög geti farið í jafnöflugar fráveituframkvæmdir og þau hafa verið að gera á umliðnum árum. Fráveitumannvirki eru mjög víða bágborin og enn þá er verið að veita þessu út í skurði og jafnvel út í flóa. Hins vegar er það þannig að með nýrri hreinsunartækni og nýrri lagnatækni eru menn komnir með tvöfalt fráveitukerfi víða í sveitarfélögum, bæði dren og síðan holræsi. Þar sem ég þekki best til í hinu öfluga sveitarfélagi Hafnarfirði er allt vatn hreinsað og því er síðan dælt hreinsuðu langt út í sjó en um leið er jarðvatn og dren nýtt til þess að að veita því aftur út í hinar náttúrulegu lindir þar sem það á að nýtast. Eins og við þekkjum með tjarnir víða, ég get nefnt sem dæmi Ástjörn í Hafnarfirði eða Urriðakotstjörn í Garðabæ, að þegar farið er að byggja í kring og samfélagið stækkar þá eru þessar tjarnir vissulega á ákveðnu undanhaldi.

En um þetta þurfum við að hugsa og þá erum við komin að grundvallarspurningu í þessu máli, virðulegi forseti: Það er ekki bara það hverjar eru lindirnar heldur hver er viðtakandinn. Í þessu tilfelli er það kannski erfitt, og þá vísa ég aftur til bíómyndarinnar í Gamla bíói um kexið, að það er kannski sérstakt til þess að hugsa í dag að við förum að hafa áhyggjur af viðtakandanum, svelgnum sjálfum því svelgurinn speglast í lindinni. Svelgurinn tekur við kalda vatninu og heita vatninu sem annars vegar er veitt upp úr borholum eða tekið beint úr fallvötnum og yfirleitt leitt inn í hús og síðan aftur út úr þeim.

Ef verið er að hugsa um rekstur og sérstaklega í ljósi þess að mikið hefur verið talað um einkarekstur og hagnaðarsjónarmið, og ef ég ætti að velja í þeim málum þá mundi ég velja það að vera í fráveiturekstri því þar eru mestu sóknarfærin til framtíðar og sérstaklega í ljósi þess að þeir sem sjá um fráveituna taka í raun og veru við kalda vatninu og heita vatninu og koma því í burtu. (Gripið fram í.) Akkúrat. Menn hafa nefnilega litið svo á að auðvitað þurfum við á kalda og heita vatninu að halda þegar það kemur inn en við þurfum líka að koma því í burtu. Þess vegna segi ég að það stórátak sem unnið hefur verið í fráveitumálum hér á landi á umliðnum árum er mjög eftirtektarvert og við eigum að lofa þau sveitarfélög sem stíga fram í þeim málum.

Upphaf þessa máls má hugsanlega rekja til þess sem gerðist hér á vetrarmánuðum 2006–2007 þegar tekin er ákvörðun um að selja hlut ríkisins í Hitaveitu Suðurnesja og sveitarfélögin sem áttu í hitaveitunni með ríkinu fóru þess á leit við ríkið að fá að kaupa hlutinn út af því að það var forkaupsréttur. En niðurstaða ríkisins á sínum tíma — þetta var nú áður en hæstv. iðnaðarráðherra settist hér í ríkisstjórn, það má vera að niðurstaðan hefði orðið önnur í dag — var sú bjóða hlutinn út á opnum markaði og í gegnum einkavæðingarferli. Það voru settar inn girðingar í útboðið og síðan þegar leið að útboði þá var ekki búið að ná samstöðu í hluthafahópi Hitaveitu Suðurnesja um samkomulag um það sem má kalla útþynningu á hlutum og litlir hluthafar stóðu frammi fyrir því að miðað við þau tilboð sem lágu fyrir að menn gætu hugsanlega verið þynntir út eins og það heitir á eignamyndunarmáli í hlutafélögum. Þess vegna fór af stað nýtt kapphlaup um kaup á hlutnum og Orkuveita Reykjavíkur blandaði sér inn í það sem framvirkur kaupandi og það var gert með einróma samstöðu í stjórn Orkuveitunnar. Það var Sjálfstæðisflokkur og Vinstri grænir og Samfylking og Framsóknarflokkur sem studdu það. Þetta var nú gamla borgarstjórnin eða sumarið 2007. Þetta endaði með því að Reykjanesbær, Grindavík og Hafnarfjörður keyptu hlut ríkisins.

Það ætti eiginlega að leiðrétta það sem oft hefur komið fram í umræðunni að ríkið hafi selt einkaaðila, því ríkið gerði það ekki í raun og veru heldur voru það önnur sveitarfélög sem síðan seldu einkaaðila. Það voru sveitarfélögin Árborg og Kópavogur, Sandgerði og Vestmannaeyjar, Garður og Reykjanesbær sem seldu Geysi Green. Orkuveitan keypti síðan þessa framvirku hluti af Grindavík og Hafnarfirði og hlut Grindavíkur. Þá seldi Reykjanesbær líka Orkuveitunni og í kjölfarið lagði, eins og menn vita, Orkuveitan inn kauptilboð í allt að 100% hlut Hafnarfjarðar í hitaveitunni og það var tekin afstaða til þess í desember sl. og það mál hefur síðan dansað á milli Orkuveitunnar og Hafnarfjarðarbæjar með viðkomu í Samkeppniseftirlitinu

og núna í Samkeppnisráði.

En vegna þessara skipta á hlutum þá ákvað Orkuveita Reykjavíkur í októbermánuði að leggja hlut sinn í Hitaveitu Suðurnesja inn í sameiginlegt félag, REI, með Geysi Green og hlut Geysis Green í hitaveitunni sem þeir höfðu keypt af sveitarfélögum sem ég nefndi hér áðan og síðan hugsanlega hlut Hafnarfjarðarbæjar. Í öllu þessu ferli hef ég komið að því. Ég að vísu hef gert mig vanhæfan í stjórn Hitaveitu Suðurnesja við að taka þátt í áliti um lögin og frumvarpið, virðulegi forseti, og vil ítreka það að ég hef vikið af fundum þegar þau mál hafa komið upp til þess einmitt að geta tekið þátt í því hér í þingsal.

En í ljósi þess sem kom fram í októbermánuði þá skýrði hæstv. iðnaðarráðherra frá því að hann mundi vinna að gerð frumvarps til þess að skoða umrætt lagaumhverfi og styrkja þau lög sem snúa að umræddum auðlinda- og orkumálum. Á sama tíma tóku sveitarfélögin Hafnarfjörður, Vogar og Grindavík upp á því að stofna enn eitt hlutafélagið um orkumál, Suðurlindir ohf. og það er opinbert hlutafélag og opinbert hlutafélag þýðir það að hlutafélagið er alfarið í eigu eins eða fleiri opinberra aðila.

Ég vil meina það, virðulegi forseti, að það frumvarp sem hér er til umræðu styrkir það umhverfi sem snýr að orkufyrirtækjunum. Það styrkir ekki síður það umhverfi sem snýr að sveitarfélögunum og samneyslunni. Því umrædd löggjöf í dag er mjög bágborin eins og við höfum orðið vör við.

Það má vel vera að við getum deilt síðan um það hvort hlutirnir eigi að vera að lágmarki 50% eða meiri hluti eða tveir þriðju hlutar. Ég held að hugmyndir um tvo þriðju hluta hafi komið inn á sínum tíma í tengslum við lög um hlutafélög varðandi það sem lýtur að breytingu á samþykktum og einnig því að tveir þriðju séu varðandi það að menn afskrái félög og taki þau af hlutafélagaskrá. Hér hafa hlutirnir hins vegar komið fram í breytingartillögunni í meiri hluta. Það skiptir verulegu máli, virðulegi forseti, að hlutirnir séu í meiri hluta. Ég hef talað fyrir því, og segi það af þeirri reynslu sem ég hef, að hvort tveggja, auðlindirnar og dreifikerfið séu í meiri hluta en hins vegar gagnvart dælufyrirtækjunum eins ég kalla þau, hvort sem þau dæla heitu vatni upp úr jörðu, hreinsa vatn og dæla því út í sjó eða hreinsa vatn og dæla því í rotþró, þá hef ég sagt það að ég geri ekki þá kröfu að þau séu alfarið í eigu opinberra aðila eða jafnvel í 50% eigu opinberra aðila.

Það mega að mínu viti vera einkaaðilar sem koma að slíku enda er þarna um fjölmörg verkefni að ræða og ég veit að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sem hefur tekið þátt í sveitarstjórnarmálum um langt skeið þekkir þetta jafn vel og ég að það eru ýmis verkefni sem sveitarfélögin hafa falið einkaaðilum og ég álít að það megi fela einkaaðilum afmörkuð verkefni, t.d. að keppa um það hver eigi að dæla vatni upp úr holum eða dæla því í gegnum rör.

En þá komum við einmitt að rörunum og það er stóra málið. Ég ætla ekki að endurtaka sjónarmið mín varðandi gagnaflutningsnetið á sínum tíma. Ég er nýsestur í stjórn Fjarskiptasjóðs og þar er enn verið að ræða um gagnaflutningsnetið og núna um svokallaða NATO-strengi og þar af leiðandi hef ég lýst því yfir og hef alla tíð haft þá skoðun að salan á Símanum á sínum tíma hefði átt að vera tvískipt. Annars vegar átti Síminn að selja samkeppnisreksturinn frá sér en hins vegar að halda í netið sjálft. Það er það sem verið að reyna að gera í þessum lögum og um þetta má deila og skoðanir manna hafa verið ólíkar, hugsanlega eins og í bíómyndinni í gamla daga eða jafnvel þegar við breyttum úr vinstri umferð í hægri umferð, þ.e. hvort viðmiðunarmörkin eigi að vera 50%, tveir þriðju eða jafnvel 100%.

Virðulegi forseti. Ég vil ljúka máli mínu á því að fagna því að umrætt frumvarp sé komið til umræðu og ég veit að í því umhverfi sem orkufyrirtækin starfa og þar af leiðandi sveitarfélögin einnig er auðvitað beðið eftir því hver niðurstaðan verður í þessum málum. Það má vel vera eins og hér hefur verið bent á að eitthvað hefði mátt betur fara en þegar á heildina er litið veit ég að með því frumvarpi sem hér um ræðir og hugsanlegri löggjöf þá verður lagaumhverfið mun betra en það er í dag því mér hefur fundist það vera mjög vængbrotið.

[23:34]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var skemmtilegt þegar maður nálgast miðnættið, að koma aðeins við bæði í bíó og fótbolta með hv. þm. Gunnari Svavarssyni. Þegar hann talaði um bíómyndina og hvernig við spegluðum okkur í fortíðinni varð mér hugsað til þess að í þeirri framtíð sem við sjáum nú fyrir okkur, ef þetta frumvarp verður að veruleika, er ég ansi hrædd um að hv. þm. Gunnar Svavarsson gæti fengið martröð aftur. Vegna þess að mér óar við þeirri stefnu að hér eigi að fara að búta niður þessi öflugu fyrirtæki eins og Hitaveitu Suðurnesja og Orkuveitu Reykjavíkur, búta þau niður í smælki til að hafa sérstaka stjórn og sérstakan framkvæmdastjóra yfir hverri og einni starfseiningu og útbúa þetta í neytendapakkningum með slaufu til þess að henda út á markaðinn.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann aðeins um afstöðu hans til álits Hollvina Hitaveitu Suðurnesja. Nú er ég ekki viss um hvort hann hefur kynnt sér það en í því kemur fram að þar óttast menn að með þessari uppskiptingu verði kallað eftir því að gjaldskrárheimildir verði rýmkaðar þannig að þjónusta í Hitaveitu Suðurnesja vegna uppskiptingarinnar og frumvarpsins muni hækka og það muni þýða aukin útgjöld á þá íbúa á þjónustusvæðinu. Ég tók grannt eftir því að hv. þingmaður taldi þetta styrkja lagaumhverfið, fyrirtækin og sveitarfélögin. En styrkir þetta fjárhag íbúanna eða veikir?

[23:36]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Martraðir mínar snúast ekki um að endurlifa fortíðina, þær snúast kannski yfirleitt meira um nútíðina og það sem er að gerast dagsdaglega. Hvað varðar hins vegar það sem vikið er að get ég að vissu leyti tekið undir þetta álit og skoðun hollvinanna. Ég hef verið talsmaður þess, m.a. í stjórn Hitaveitu Suðurnesja, að orkufyrirtækið, Hitaveita Suðurnesja, eigi að snúa sér að því að lækka gjaldskrá. Um leið get ég upplýst það að ég studdi ekki orkusölusamninginn við Norðurál sem var borinn upp fyrir rúmu ári í stjórn Hitaveitu Suðurnesja því ég taldi að

hann væri ekki nógu góður fyrir það félag.

Ég hef haldið þeirri skoðun á lofti og veit að ég á ýmsa skoðanabræður og -systur í þessum málum. Ég vil hins vegar minna á að við sem höfum tekið þátt í stjórn orkufyrirtækja, og það eru nokkrir þingmenn hér í salnum sem hafa tekið þátt í stjórn orkufyrirtækjanna, höfum horft upp á það að orkufyrirtækin hafa verið að reyna að miða við 7% arðsemi af eigin fé í gegnum rekstur sinn en oft og tíðum hefur niðurstaðan verið mun hærri. Það er nú einu sinni þannig, óháð í hvaða flokkum við erum, að við erum ekki voðalega mikið að koma fram með tillögur í stjórnum orkufyrirtækjanna um lækkun á orkuverði. Þetta á líka við t.d. um fráveitumálin og vatnsveitumálin hjá sveitarfélögunum. Þess vegna vil ég einfaldlega segja að það er í sjálfu sér alveg sama hvaða stjórnmálaflokkur er að starfa í þessu umhverfi, við höfum horft á það að vilja vera mjög varfærin í þessum málum. En ég held að það sé hugsanlega kominn tími til þess, virðulegur forseti, að orkufyrirtækin (Forseti hringir.) og sveitarfélögin fari að skoða hvort þau geti lækkað kostnað íbúanna í þessum málum.

[23:39]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka fyrir svarið. Annað atriði sem vakti athygli í ræðu hv. þingmanns var þegar hann kom að sölu Símans og þeim mistökum sem voru gerð þegar það fyrirtæki var einkavætt, sett á markað. Ég held ég hafi tekið rétt eftir að hv. þm. Gunnar Svavarsson hafi sagt að hann hefði talið að þá hefðu menn átt að halda í netið sjálft, halda í grunnnetið. Það er nákvæmlega það sem við höfum verið að tala fyrir í dag, talsmenn og þingmenn Vinstri grænna, að haldið verði í netið sjálft, að haldið verði fast í Landsnet, í flutningsnetið þar sem kerfisstjórnin og öryggið í raforkuflutningunum er tryggt.

Einu rökin sem hafa komið fram fyrir því að selja eigi það og skipta upp á sama hátt, veita möguleikum á að hleypa einkaaðilum inn í það upp að einhverju ákveðnu marki, eru tilvísun í dreifiveiturnar, að þar eigi sama regla að gilda. Ég tel þetta ekki aðeins rangt, ég tel þetta mjög hæpið og hættulegt.

Það var ekki fortíðin þar sem ég var að tala um martröðina, það var ekki nútíðin, hv. þingmaður, það var miklu frekar framtíðin vegna þess að einmitt þar sem flutningsfyrirtækin hafa verið einkavædd hafa menn vaknað upp við vondan draum í bullandi rafmagnsleysi vegna þess að öryggisþáttunum, viðhaldinu og uppbyggingunni hefur ekki verið sinnt nægilega vel, arðsemiskrafan hefur verið mikilvægari og kallað á öðrum sviðum.

[23:41]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þessi ameríski leikari hét víst Michael J. Fox og lék í myndinni *Aftur til fortíðar*. En auðvitað geta menn haft martraðir gagnvart framtíðinni en það á ekki við um mig.

Ég vék hins vegar að gagnaflutningsnetinu og taldi að ríkið hefði átt að eiga hið minnsta meiri hluta í því á sínum tíma. Þar sem ríkið átti nú allt netið, eða eigum við ekki að segja allar leiðslurnar, ljósleiðarana í þessu tilliti, hefði átt að halda í þá eign. Ég segi það sama, hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, varðandi Landsvirkjun og Landsnet að ég mun ekki greiða þeirri tillögu, svo fremi sem hún kæmi fram á þinginu, atkvæði ef ætti að fara að selja þau fyrirtæki. Það er bara mitt leiðarljós í því máli og ég hef komið því á framfæri. Einnig má segja að það er ekki til umræðu í þessu lagafrumvarpi í sjálfu sér. Mér finnst umræðan í dag svolítið hafa farið að snúast um að verið sé að gefa heimild á að selja í Landsneti, (Gripið fram í.) heimildin er auðvitað gefin í fjárlögum hverju sinni. Ég mun ekki veita því brautargengi, a.m.k. meðan ég er í fjárlaganefnd, að við séum að fara að selja Landsnet eða Landsvirkjun í þessum efnum. Ég held ég geti talað alveg fyrir munn allra í Samfylkingunni í þeim efnum, ég ætla ekki að tala fyrir munn Sjálfstæðisflokksins.

Virðulegi forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka bæði meiri hluta og minni hluta iðnaðarnefndar fyrir góð störf undanfarnar vikur og mánuði. Ég veit að þetta hefur verið mjög erfitt og allir hafa lagt sig fram. Ég hef fylgst með umræðunni í dag bæði frá meiri hluta og minni hluta. Mér hefur fundist hún vera efnisrík og víðfeðm og greinilegt að hv. þingmenn eru búnir að setja sig vel inn í málin og geta þar af leiðandi sagt umbjóðendum sínum frá því þegar þeir eru spurðir.

[23:43]

Útbýting:

Framhaldsskólar, 286. mál, brtt. ÁÞS, þskj. 1128.

Landeyjahöfn, 520. mál, nál. samgn., þskj. 1123.

Umferðarlög, 579. mál, nál. samgn., þskj. 1124; brtt. samgn., þskj. 1125.

[23:43]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil nú byrja á því að þakka hv. þm. Gunnari Svavarssyni fyrir þá tímamótayfirlýsingu sem hann gaf hér áðan í ræðustól um að hann talaði ekki fyrir hönd Sjálfstæðisflokksins. Það er kemur út af fyrir sig ekki mjög á óvart en það er mikilvægt að fá það staðfest og skjalfest hér í þingtíðindum að hann ætli ekki að taka að sér það hlutverk.

Ég vil segja að það er út af fyrir sig rétt sem hv. þm. Gunnar Svavarsson sagði að um margt sem við höfum verið að ræða er ágætur pólitískur samhljómur þó að hér sé deilt um tiltekna hluti. Það kom reyndar líka fram í fyrri ræðu minni um þetta mál að mér finnst það, eins og ég skil markmiðin með frumvarpinu, í sjálfu sér jákvætt þó að ágreiningur sé um útfærslu í nokkrum einstökum en samt viðamiklum þáttum.

Ég fór hér yfir allmarga þætti í fyrri ræðu minni en tímans vegna komst ég ekki yfir allt sem ég hefði viljað koma að. Mig langar til þess að bæta aðeins úr því í þessari stuttu ræðu hér í lokin, m.a. varðandi umræðuna um flutningskerfið sjálft sem ég fór ekki í áðan en hv. þm. Gunnar Svavarsson vék aðeins að. Því hefur stundum verið lýst þannig að flutningskerfið sjálft sé eins konar vegakerfi í orkumálunum, eins konar grunnnet sem við viljum að sé í sameiginlegri eigu.

Má rifja það upp að þegar Síminn var seldur á sínum tíma þá fór auðvitað heilmikil umræða fram um það fram

hvort ætti að selja grunnnetið með Símanum. Það var á þeim tíma talið óhjákvæmilegt að selja það með því það væri ekki hægt að skilja það frá. (Gripið fram í.) Já, eins og það var kynnt þá og lagt fram af hálfu þáverandi ríkisstjórnar.

Þegar búið er að selja Símann, einkavæða hann, þá allt í einu áður en langt um líður kemur þetta sama einkafyrirtæki og ætlar að selja grunnnetið. Þá var það ekki lengur orðið neitt tiltökumál að skilja það frá en það þótti ómögulegt þegar fyrirtækið var selt. Það afhjúpar auðvitað að að sjálfsögðu var hægt að halda grunnnetinu í opinberri eigu þó að fyrirtækið sem maður gat sagt að væri komið í samkeppnisrekstur væri selt.

Hið sama á við um flutningskerfið sem við erum að tala um, þ.e. það er Landsnet í þessu tilfelli. Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum þeirrar skoðunar að það sé afar þýðingarmikið að það sé á höndum hins opinbera. Ég get ekki heyrt betur en að í máli hv. þm. Gunnars Svavarssonar komi fram það sama viðhorf að það sé mikilvægt að grunnnetið sé í opinberri eigu. Hann segir það hér að það standi ekki til að selja hluta í þessu flutningsfyrirtæki enda mundi heimildin til þess koma í gegnum fjárlög og þar sem hann er nú formaður fjárlaganefndar þá standi ekki til að veita slíka heimild. Ég skildi hann þannig að það væri það sem hann í rauninni var að segja.

Sannleikurinn er sá að það kæmi aldrei til kasta fjárlaganefndar að veita slíka heimild nema af því að í þessu frumvarpi hér, ef að lögum verður, er búið með því ákvæði að opna á þann möguleika. Og nú segja þau fulltrúar Samfylkingarinnar, ja það stendur ekki til. Gott og vel. Það er fín yfirlýsing svo langt sem hún nær og ég held að við í grunninn séum alveg sammála um hana. En þá hlýtur að vakna aftur spurningin: Ef það stendur ekki til af hverju í ósköpunum þarf þá að setja um það heimild í lögin að það megi? Er það til þess að einhverjir aðrir geti komið á síðari stigum og átt auðveldari leið í þessu efni? Það vekur upp spurningu um þetta.

Síðan hefur farið fram nokkur umræða um það hvaða lög séu rétthæst. Því er haldið fram að það verði ekki hægt selja þennan hlut af því að það sé bundið í öðrum lögum, eins og ég skildi t.d. hv. þm. Katrínu Júlíusdóttur í andsvari hér fyrr í kvöld. (Gripið fram í.) Já ... En sannleikurinn er nú sá að það geta auðvitað komið upp deilur um það hvaða lög eru rétthæst ef ákvæði laga stangast á. Hér eru nýrri lagaákvæði þannig að það kann að vera að túlkunin yrði sú að þau hefðu forgang. Venjulega ganga nýrri lög framar eldri lögum ef þau stangast á. Og síðan, eins og ég hef skilið málið, hefur líka staðið til að afnema eða endurskoða sérlög um ýmis orkufyrirtæki þannig að það gengur allt í þessa veru.

Ég ætla ekki að hafa frekari orð um þennan þátt. En ég ætla að nefna hér aðeins hlut sveitarfélaganna sem ég náði ekki að fjalla um í fyrri ræðu minni, og umræðuna sem orðið hefur um viðhorf Sambands ísl. sveitarfélaga og einstakra sveitarfélaga, sveitarstjórnarmanna og stjórnarmanna í sambandinu. Ég ætla fyrst hnykkja á því sem ég kom örlítið inn á í fyrstu ræðu minni að ég tel að við samningu frumvarpsins hefði átt að hafa nánara og betra samstarf við sveitarfélögin af því að þau eru mjög ríkir hagsmunaaðilar í þessu. Það hefði verið í anda þeirrar góðu stjórnsýslu sem ásetningur er um í gráu bókinni um frágang lagafrumvarpa og á það hefur skort.

Það breytir því auðvitað ekki að það geta verið mismunandi pólitískar skoðanir og afstaða til þeirra álitamála sem rakin eru í umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga frá því í apríl. Hér hafa farið fram nokkrar umræður og skoðanaskipti um það milli framsögumannanna hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur og Álfheiðar Ingadóttur.

Ég tel að það sé margt í umsögn Sambands ísl. sveitarfélaga sem hefði mátt gaumgæfa betur og fara yfir í nefndarvinnunni. Ég hef tekið eftir því að hv. formaður iðnaðarnefndar telur að nefndin hafi farið yfir þau atriði, tekið sum til greina og önnur ekki eftir atvikum og helgast þá væntanlega af því að meiri hluti nefndarinnar er einfaldlega ósammála þeim atriðum sem koma fram í umsögn og er ekkert við því að segja. Það er ekkert óeðlilegt við það. En með vísan til þess að orkufyrirtækin eru almennt í eigu sveitarfélaganna þá hefði þurft að undirbúa það mál meira í samstarfi við þau.

Ég vil láta það koma fram varðandi það sjónarmið sem kemur fram í umsögn sambandsins að ekki ætti að setja frekari skorður við rétti sveitarfélaganna til þess að selja hlut sinn í þessum orkufyrirtækjum að ég er ósammála því. Þetta viðhorf kemur hér fram og er áreiðanlega sjónarmið einhverra sveitarstjórnarmanna úr sumum flokkum frekar en öðrum.

Ég tel að eðlilegt sé að löggjafinn setji ramma um þessa mikilvægu starfsemi, orkumálin og auðlindamálin, og þess vegna sé eðlilegt að eignarhald sé sett í lög ef menn vilja opinbert eignarhald á auðlindunum sjálfum, að ég tali nú ekki um á rekstrinum á þjónustunni sem verið er að veita. Um það eru bersýnilega skiptar skoðanir. Mér finnst eðlilegt að löggjafinn setji um það ákveðinn ramma.

Ég skil alveg hvað Samband ísl. sveitarfélaga er að fara í þessu efni. Ég hef sjálfur oft tekið þátt í umræðu um nákvæmlega þessi mál og haldið því fram að ekki megi skerða sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaganna. En það breytir ekki því að það er löggjöf — ekki bara á sviði orkumála heldur líka um grunnskóla jafnvel þótt sveitarfélögin sjái um að reka grunnskólana og leikskólana o.s.frv. Það er löggjöf sem er rammi um þá starfsemi sem um er að ræða þó að reksturinn og framkvæmdin séu falin sveitarfélögunum. En það er mikilvægt að þetta mál sé leyst í góðu samstarfi við þá aðila sem málið varðar sérstaklega og ég tel að á það hafi að einhverju leyti skort í þessu samhengi.

Virðulegi forseti. Tími minn er á þrotum og ég vil nota þetta tækifæri og þakka fyrir ágæta umræðu um þetta þýðingarmikla mál. Ég harma að enn þá sé uppi ágreiningur á milli nefndarmanna og hér í þingsalnum um það hvernig leiða á það til lykta. (Forseti hringir.) En ég held að umræðan hafi verið góð og innihaldsrík og að við höfum notað tímann í dag vel til þess að fara yfir þetta stóra hagsmunamál.

[23:54]

Frsm. 1. minni hluta iðnn. (Grétar Mar Jónsson) (Fl):

Herra forseti. Mat mitt er að þetta frumvarp sé af hinu góða. Það er gott að fá fram frumvarp um réttindi varðandi

auðlindir í jörðu. Ég er ekki í vafa um það sé af hinu góða að ríki og sveitarfélög eigi orkuauðlindirnar í jörðu.

Að einkavæða orkufyrirtæki er auðvitað annað mál og eftir sem áður, þrátt fyrir þetta frumvarp, er hægt að selja orkuverin sjálf svo framarlega sem sveitarfélögin eða ríkið eiga orkuauðlindirnar. Mér er tamt að tala meira um Hitaveitu Suðurnesja en önnur orkufyrirtæki og fyrirtæki í þessum bransa sem selja heitt og kalt vatn og framleiða rafmagn. Eins og Orkuveita Reykjavíkur þá er Hitaveita Suðurnesja líka með fráveitur.

Þetta er þess konar iðnaður að það er óveruleg samkeppni milli fyrirtækja í þessum geira. Svo stöndum við frammi fyrir því nú að væntanlega verður fyrirtækjum eins og Hitaveitu Suðurnesja skipt upp í þrjár einingar. Orkuauðlindir í jörðu verða einn hlutinn, orkuverin annar hluti og svo rörin, dreifikerfið, þriðji hlutinn. Viljayfirlýsing hefur komið frá stjórnarformanni Hitaveitu Suðurnesja og forstjóra hennar um að breyta eignarhaldinu á fyrirtækinu. Þá veltir maður því fyrir sér hver muni hafa hag af þessu. Hver mun græða mest á því þegar búið er að skipta fyrirtækinu upp? Ef við gefum okkur að yfirlýsing frá stjórnarformanni Hitaveitu Suðurnesja standist og gangi eftir þá verður Reykjanesbær væntanlega eigandi að orkuauðlindunum, landinu og borholum. En væntanlega mun Geysir Green Energy eignast orkuverið sem verður sjálfsagt sá hluti af þessu sem gefur mest í aðra hönd, eða eins og maður segir, þar sem peningarnir verða til. Ekki er mikill áhugi fyrir því að eignast hlut í rörunum eða dreifikerfinu.

Þá spyr maður: Hvernig verður með verðlagningu á þessu? Hvaða afleiðingar mun það hafa? Fólkið á Suðurnesjum byggði upp Hitaveitu Suðurnesja, svo ég haldi mig nú við hana, eins og Orkuveitu Reykjavíkur. Það voru Reykvíkingar sem byggðu Orkuveitu Reykjavíkur. Orkuveita Reykjavíkur hefur verið í ýmiss konar þróunarverkefnum og tilraunaverkefnum. Hið sama á við um Hitaveitu Suðurnesja. Þessi fyrirtæki hafa þróast áfram með miklum tilkostnaði og þess vegna hefði maður viljað að almenningur nyti góðs af þessum fyrirtækjum til frambúðar.

Annað atriði í þessu frumvarpi sem ég benti á í minnihlutaáliti mínu er reglan um nýtingarrétt til 65 ára. Það má selja allt að 65 árum sem er gríðarlega langur tími og okkur er öllum hollt að líta til baka síðustu 65 ár og sjá hvernig þróun mála hefur verið, eða allt frá seinna stríði. Það má segja að það sé svo mikil þróun í tækni og ýmsu öðru, þróun á olíuverði og eldsneytisverði og orkuverð er alltaf að hækka og verða meira virði. Er þá skynsamlegt fyrir okkur að binda samninga um nýtingarrétt, hvort sem það varðar heitt vatn eða fallvötn, til svona langs tíma? Það er nokkuð sem ég held að við ættum að hugsa um í framtíðinni.

Ég segi hiklaust að Hitaveita Suðurnesja á að fara úr einkaeign og ég hefði helst viljað að orkuverin yrðu ekki í einkaeign í framtíðinni heldur yrðu þau sameign fólksins sem byggði upp þessi fyrirtæki. Ég teldi það vera best.

Í fyrrahaust þegar til stóð að REI keypti aukinn hlut í Hitaveitu Suðurnesja og eignaðist hann, hefði einkageirinn verið búinn að eignast 68% hlut í Hitaveitu Suðurnesja. Þá blasti við að þeir eigendur og hluthafar treystu sér ekki til þess að fjárfesta í vatnsleiðslu til Vestmannaeyja sem átti að kosta 1100 millj. kr. Þeir óskuðu eftir því þá að þingmenn Suðurkjördæmis beittu sér fyrir því að fá 600 millj. kr. úr ríkissjóði fyrir vatnslögn til Vestmannaeyja af því að vatnssala í Vestmannaeyjum gaf ekki nema 50 millj. á ári. Við erum að tala um kalt vatn til Vestmannaeyja sem Vestmannaeyingar þurfa og verða að fá.

En einkageirinn, einkakapítalið, vildi ekki leggja í óarðbærar fjárfestingar eins og vatnslögn út í Vestmannaeyjar og ætlaðist til þess að ríkið eða sveitarfélögin kæmu að því. Meira að segja var sagt við okkur að ef ríkið gerði það ekki þá yrði að hækka verð á heitu og köldu vatni og rafmagni. Og hver borgar þá brúsann? Jú, það eru auðvitað viðskiptamenn, viðskiptafólk hitaveitunnar á öllu svæðinu, Suðurnesjamenn og Hafnfirðingar og fleiri.

Þetta er auðvitað eitthvað sem gat komið upp en sem betur fer breyttist það nú og ekki varð úr samningnum við REI. En við sitjum samt eftir með það að Geysir Green Energy á 32%. Þeir hafa eðlilega aðrar hugmyndir varðandi svona fyrirtæki en sveitarstjórnarmenn og þeir sem vilja hafa sem lægst orkuverð fyrir þá sem ætla að nota heitt og kalt vatn og rafmagn. Það er ósköp eðlilegt að þeir sem setja peninga í svona fyrirtæki vilji hafa arð af fjárfestingum sínum. Ég er ekki að gera lítið úr því og það er oft krafturinn sem fylgir peningunum. En hitaveitan þurfti ekkert á peningum að halda inn í þetta. Þetta eru þrælsterk fyrirtæki hvort sem við tölum um Orkuveitu Reykjavíkur eða Hitaveitu Suðurnesja.

Þeir sem vildu komast þarna inn vildu ná í þekkingu innan frá. Þeir vildu nýta sér þá reynslu og þekkingu sem starfsmenn þessara fyrirtækja hafa verið að þróa og læra í gegnum tíðina á kostnað eigenda fyrirtækjanna, þ.e. fólksins. Mér fannst ekki hægt annað en að minnast á þetta með Vatnsveitu Vestmannaeyja þegar við blasti að eignarhluturinn hjá Hitaveitu Suðurnesja væri kominn í 68% hjá einkakapítalinu. Þá var ekki hægt að leggja kaldavatnslögn til Vestmannaeyja. Þetta er hlutur sem sjálfsagt er að minnast á af því að það er samfélagslegt verkefni að sjá fólkinu fyrir hita í húsin, rafmagni og köldu vatni. Það fer ekki saman nema í mjög fáum tilfellum að gera það með þeim hætti sem ég lýsti.

Ég legg enn og aftur áherslu á það og hvet þau sveitarfélög sem gera samninga í framtíðinni að gæta þess að gera nógu stutta samninga. Þótt í lögunum standi 65 ár, sem ég legg til að verði 35 ár, þá þurfa sveitarfélög ekki að gera lengri samninga en þess vegna 25 eða 30 ár. Eins og allt útlit er fyrir um þróun á orkuverði er mjög líklegt að þörf fyrir þessa orku í annað en hún er notuð til nú, verði meiri. Því verður hægt að fá hærra verð og jafnvel skynsamlegri nýtingu á raforkunni.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Meðferð einkamála, 2. umr.

Stjfrv., 232. mál (fullgilding þriggja alþjóðasamninga). — Þskj. 251, nál. 1067.

[00:06]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir áliti allsherjarnefndar

um frumvarp til laga um breyting á lögum um meðferð einkamála.

Nefndin hefur fjallað um málið á fundum sínum og fengið til sín gesti þar sem um það hefur verið fjallað.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um meðferð einkamála í því skyni að fullgilda þrjá alþjóðasamninga á sviði einkamálaréttarfars. Frumvarpið er samið á vegum réttarfarsnefndar að tilhlutan dómsmálaráðherra og gert er ráð fyrir að breytingarnar sem í því felast stuðli að því að gera okkur kleift að fullgilda þrjá alþjóðasamninga á sviði réttarfars. Miða breytingarnar að því að tryggja að fullt verði samræmi milli þessara samninga og íslenskra réttarfarslaga. Þessir samningar eru kenndir við borgina Haag í Hollandi og eiga sér langa sögu sem rakin er í greinargerð með frumvarpinu. Þeir hafa ekki verið fullgiltir af Íslands hálfu og er nefndin sammála því mati að löngu sé tímabært að úr því verði bætt. Styður nefndin því þær breytingar sem frumvarpið felur í sér að þessu leyti.

Nefndin leggur því til að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi breytingum sem getið er um í nefndaráliti og felst í breytingu á 4. gr. þar sem segir: A-liður orðist svo: Í stað orðanna „eða aðildarríkis stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu“ í a-lið 1. mgr., sbr. 3. gr. laga nr. 72/2003, kemur: aðildarríkis stofnsamnings Fríverslunarsamtaka Evrópu eða aðildarríkis Haag-samnings um einkamálaréttarfar frá 1. mars 1954.

Í öðru lagi að á eftir orðinu „undanþeginn“ í efnismálsgrein b-liðar komi: „því“.

Sigurður Kári Kristjánsson og Karl V. Matthíasson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita auk mín Ágúst Ólafur Ágústsson, Atli Gíslason, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Ólöf Nordal og Jón Magnússon.

[00:08]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég tek undir orð hv. formanns allsherjarnefndar Birgis Ármannssonar. Frumvarp þetta er samið af réttarfarsnefnd að tilhlutan dómsmálaráðherra eins og kemur fram í athugasemdum við frumvarpið og þar eru lagðar til breytingar á lögum um meðferð einkamála vegna aðildar Íslands að þremur alþjóðasamningum um réttarfar.

Ég vil taka fram að hér er unnið samkvæmt handbók um gerð frumvarpa og er það til fyrirmyndar. Markmiðið að baki þessum samningum um Haag-ráðstefnunar um einkamálaréttarfar er að efla samvinnu milli ríkja og greiða fyrir rekstri dómsmála. Með því er stefnt að því að ryðja úr vegi hindrunum milli ríkja vegna ólíkra réttarkerfa og jafnframt að efla réttaröryggi þegar dómsmál varða aðila og hagsmuni í fleiri ríkjum.

Vinstri hreyfingin – grænt framboð styður þetta frumvarp.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, 2. umr.

Stjfrv., 577. mál (lagaval í málum er varða fjármál hjóna). — Þskj. 893, nál. 1059.

[00:09]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti allsherjarnefndar um frumvarp til laga um breytingu á Norðurlandasamningi um alþjóðleg einkamálaréttarákvæði um hjúskap, ættleiðingu og lögráð.

Nefndin hefur fjallað um málið á fundum sínum og fengið til sín gesti.

Með frumvarpinu er lagt til að heimilt verði að fullgilda samkomulag sem gert var 26. janúar 2006 um breytingar á samningi milli Íslands, Danmerkur, Finnlands, Noregs og Svíþjóðar um alþjóðleg einkamálaréttarákvæði um hjúskap, ættleiðingu og lögráð er undirritaður var í Stokkhólmi 6. febrúar 1931. Einnig er lagt til að samkomulagið öðlist lagagildi hér á landi á sama hátt og á við um samninginn sjálfan og fyrri breytingar á honum. Samkomulagið hefur að geyma reglur um val á lögum í málum er varða fjármál hjóna.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Ellert B. Schram og Ólöf Nordal voru fjarverandi við afgreiðslu málsins, en undir nefndarálitið rita auk mín Ágúst Ólafur Ágústsson, Atli Gíslason, Sigurður Kári Kristjánsson, Siv Friðleifsdóttir, Karl V. Matthíasson og Jón Magnússon.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[00:11]

Útbýting:

Fiskeldi, 530. mál, nál. þskj. 1131; brtt. þskj. 1132.

Fiskræktarsjóður, 554. mál, nál. þskj. 1129; brtt. þskj. 1130.

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, 531. mál, nál. sjútv.- og landbn., þskj. 1133; brtt. þskj. 1134.

Ættleiðingar, 2. umr.

Stjfrv., 578. mál (gildistími forsamþykkis). — Þskj. 894, nál. 1060.

[00:12]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum um ættleiðingar, nr. 130/1999, með síðari breytingum.

Allsherjarnefnd hefur fjallað um málið og fengið til sín gesti.

Samkvæmt 1. mgr. 31. gr. laga um ættleiðingar skal leita umsagnar barnaverndarnefndar um umsókn um forsamþykki til að ættleiða erlent barn. Með frumvarpinu er lagt til að ekki þurfi að leita umsagnar barnaverndarnefndar hafi umsækjendur fengið forsamþykki á síðustu fjórum árum og umsókn þeirra sé til umfjöllunar hjá erlendu ættleið-

ingaryfirvaldi nema sýslumaður telji að hagir umsækjenda hafi breyst verulega. Þá er lagt til að gildistími forsamþykkis til ættleiðingar barns, sbr. 3. mgr. 32. gr. laganna, verði lengdur úr tveimur árum í þrjú. Áfram verður unnt að framlengja gildistímann um allt að 12 mánuði þegar sérstaklega stendur á.

Þessu frumvarpi er ætlað að bregðast við þeirri þróun að biðtími þeirra sem sækja um ættleiðingu á erlendu barni hefur lengst.

Leggur nefndin til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Ellert B. Schram og Ólöf Nordal voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir nefndarálitið rita auk mín Ágúst Ólafur Ágústsson, Atli Gíslason, Sigurður Kári Kristjánsson, Siv Friðleifsdóttir, Karl V. Matthíasson og Jón Magnússon.

[00:14]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég tek undir rökstuðning hv. formanns allsherjarnefndar. Þetta er í sjálfu sér einfalt mál en mikilvæg réttarbót fyrir þá einstaklinga sem sækjast eftir að ættleiða börn. Það hefur orðið svo að biðtími þeirra sem sækja um verður stöðugt lengri, erfiðleikarnir eru miklir og þá rennur út þetta forsamþykki. Hér er verið að koma til móts við þessar brýnu þarfir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá voru tekin 7.–8. og 12.–16. mál.

Fundi slitið kl. 00:15.

---

109. FUNDUR

þriðjudaginn 27. maí,
kl. 10 árdegis.

Dagskrá:

1. Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, stjfrv., 640. mál, þskj. 1111. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
2. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 641. mál, þskj. 1112. — 1. umr. *Ef leyft verður.*
3. Fiskeldi, stjfrv., 530. mál, þskj. 831, nál. 1131, brtt. 1132. — 2. umr.
4. Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, stjfrv., 531. mál, þskj. 832, nál. 1133, brtt. 1134. — 2. umr.
5. Fiskræktarsjóður, stjfrv., 554. mál, þskj. 855, nál. 1129, brtt. 1130. — 2. umr.
6. Rafræn eignarskráning verðbréfa, stjfrv., 476. mál, þskj. 758, nál. 1058. — 2. umr.
7. Neytendalán, stjfrv., 537. mál, þskj. 838, nál. 1090, brtt. 1091. — 2. umr.
8. Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, stjtill., 493. mál, þskj. 787, nál. 1022. — Síðari umr.
9. Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, stjtill., 498. mál, þskj. 792, nál. 1064. — Síðari umr.
10. Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, stjtill., 499. mál, þskj. 793, nál. 1021. — Síðari umr.
11. Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007 um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 557. mál, þskj. 858, nál. 1023. — Síðari umr.
12. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 558. mál, þskj. 859, nál. 1024. — Síðari umr.

Varamaður tekur þingsæti.

[10:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá þingflokksformanni Sjálfstæðisflokksins, Arnbjörgu Sveinsdóttur, um að Þorgerður K. Gunnarsdóttir, 1. þm. Suðvesturkjördæmis, geti ekki sótt þingfundi á næstunni af persónulegum ástæðum. 1. varamaður flokksins í kjördæminu, Rósa Guðbjartsdóttir bæjarfulltrúi, tekur sæti hennar á Alþingi í dag. Rósa Guðbjartsdóttir hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðin velkomin til starfa að nýju.

Tilhögun þingfundar.

[10:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti áformar að þessi fundur standi ekki lengur en til kl. 2 í dag. Á nýjum fundi sem hefst 10 mínútum fyrir kl. 8 í kvöld fara fram almennar stjórnmálaumræður, eldhúsdagsumræður.

[10:04]

Útbýting:

Veðurstofa Íslands, 517. mál, nál. umhvn., þskj. 1137.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:05]

1.–2. dagskrármál voru of seint komin fram. — Samþ. með 44 shlj. atkv. að taka þau til meðferðar.

Of skammt var liðið frá útbýtingu 1.–2. dagskrármáls. — Afbrigði samþ. með 46 shlj. atkv.

Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, 1. umr.

Stjfrv., 640. mál. — Þskj. 1111.

[10:06]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008.

Ríkisstjórnin og Seðlabanki Íslands hafa um nokkurt skeið undirbúið aðgerðir til að styrkja gjaldeyrisforðann og auka aðgang Seðlabankans að erlendu lausafé í samræmi við stefnumörkun stjórnvalda á fyrri hluta árs 2006 um að gjaldeyrisforðinn yrði efldur.

Veigamikið skref var stigið í þessa átt í árslok 2006 með lántöku ríkissjóðs að fjárhæð einum milljarði evra sem endurlánað var Seðlabankanum.

Vegna þeirrar erfiðu stöðu sem ríkt hefur á fjármálamörkuðum að undanförnu þykir rétt að haldið verði áfram á þessari braut. Nú nýlega gerði Seðlabankinn tvíhliða gjaldeyrisskiptasamninga við seðlabanka Svíþjóðar, Noregs og Danmerkur sem hver um sig veitir Seðlabankanum aðgang að allt að 500 milljónum evra gegn íslenskum krónum og eykur þannig verulega aðgang Seðlabankans að erlendu lausafé þegar og ef nauðsyn krefur.

Erlend lántaka ríkissjóðs í því skyni að efla gjaldeyrisforðann enn frekar er til athugunar. Jafnframt þykir æskilegt að svigrúm ríkissjóðs verði aukið til útgáfu ríkisverðbréfa á innlendum markaði ef þess er talin þörf í því skyni að efla innlent fjármálakerfi og stuðla að stöðugleika á gjaldeyrismarkaði. Mikil eftirspurn eftir skammtíma ríkisverðbréfum að undanförnu, sérstaklega erlendis frá, hefur dregið nokkuð úr virkni peningastefnu Seðlabankans og haft óheppileg hliðaráhrif á skuldabréfa- og gjaldeyrismarkaði.

Með frumvarpi þessu er því leitað lagaheimildar til þess að fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs geti á þessu ári tekið jafnvirði allt að 500 milljarða króna að láni til framangreindra ráðstafana.

Ekki liggur fyrir á þessu stigi hvenær á árinu, að hvaða marki, í hvaða áföngum eða í hvaða hlutföllum erlendrar og innlendrar lántöku heimildin verði nýtt, enda mun það ráðast af aðstæðum. Rétt þykir hins vegar að til staðar sé sérstök lántökuheimild sem geri kleift að ráðast á þessu ári með litlum fyrirvara í verulegar erlendar eða innlendar lántökur umfram þær lántökur sem fjárlög ársins 2008 gerðu ráð fyrir.

Virðulegi forseti. Ég legg til að frumvarpi þessu verði vísað til hv. efnahags- og skattanefndar og til 2. umr. að lokinni þessari umræðu.

[10:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það var dýr hver mínútan í framsöguræðu hæstv. fjármálaráðherra þegar hann mælti fyrir stærstu einstöku lántöku Íslandssögunnar, 500 milljörðum kr. Ég verð að segja alveg eins og er að mér finnst þetta heldur bágborin frammistaða. Ég reiknaði með því að hæstv. fjármálaráðherra færi hér yfir það með hvaða hætti þetta gerði efnahagsstjórnina og stöðuna í hagkerfinu trúverðuga og að þetta ætti að duga til þess a.m.k. að reisa einhverja rönd við þeim hremmingum sem íslenskur þjóðarbúskapur hefur verið og er að ganga í gegnum. Ég held að það verði ekki mikið vitnað í þessa ræðu, ég held að hún muni ekki þykja mikil rök, ekki kraftmikil, þróttmikil framsaga fyrir því að það sé af einurð og hörku verið að reyna að bregðast við erfiðleikunum og takast á við þá.

Staðreyndin er sú að það sem við stöndum núna frammi fyrir, þessi rosalegi reikningur, lántaka upp á 500 milljarða kr., hátt í tveggja ára veltu ríkissjóðs svo dæmi sé tekið, er herkostnaðurinn af stóriðju-, skattalækkunar- og útrásarveisluhöldum undanfarinna ára. Hagstjórnarmistökin, mistökin í hagstjórn á Íslandi eru nú að koma þjóðarbúinu í koll og ríkissjóður ætlar að taka á sig umtalsverðar byrðar. Það er með öðrum orðum dýrt að borga fyrir mistökin. Hversu dýrt það verður er erfitt að segja en frumvarpið er sömuleiðis heldur fátæklegt um það við hverju má búast í beinum áhrifum á afkomu ríkissjóðs þegar vaxtamunurinn verður borgaður milli lánsins eða lánanna sem ríkissjóður tekur og þess sem það fær af innstæðunum.

Það eru auðvitað óskaplega miklar upplýsingar frá fjárlagaskrifstofu fjármálaráðuneytisins að 10 punktar af 500 milljarða láni séu 500 milljónir, það munar mikið um það að fá þá kennslu í stærðfræði, en það er ekki sagt eitt einasta orð um það hvers megi vænta í þessum efnum. 20 punktar eru þá með sömu stærðfræði einn milljarður (**Gripið fram í:** Á ári.) á ári og ætli það geti ekki farið svo að við stöndum frammi fyrir herkostnaði af þessu ástandi sem nemi milljörðum króna á tímum þar sem væntanlega stefnir í óumflýjanlegan hallarekstur á ríkissjóði?

Sú kenning hefur verið uppi að það hafi verið skynsamlegt að bíða og aðrir tala um eftiráspámenn og spekinga. En ætli við stöndum ekki frammi fyrir því hversu rosalega dýrt það reynist okkur andvaraleysið og ráðleysið undanfarna mánuði og missiri að fara þarf út í svona viðamiklar björgunaraðgerðir eða varnaraðgerðir og það er auðvitað óumflýjanlegt því að hvernig halda menn að ástandið yrði ofan í talið um það að verið sé að undirbúa ráðstafanir ef ekkert yrði svo gert? Þá fyrst fengjum við til tevatnsins, þá þyrfti ekki að sökum að spyrja hvað gerðist í hagkerfinu hér, áhlaup á bankana og gjaldmiðilinn og allt það.

Vandinn er nefnilega sá að þó að svokallað skuldatryggingarálag á ríkissjóð og banka hafi lækkað eitthvað hafa aðrir greitt herkostnaðinn á meðan og hverjir eru það? Það eru skuldsett heimili í landinu, það eru fjölskyldurnar og það er hið almenna atvinnulíf. Hvað þýðir 12 til 13% verðbólga mánuð eftir mánuð? Hvaða þýðir verðbólga á fjórum mánuðum samkvæmt vísitölu neysluverðs sem hefur hækkað um 6,4% sem jafngildir 28% verðbólgu á ári? Ef fasteignaverð væri ekki farið að lækka — og nú þakka menn væntanlega fyrir að hafa húsnæðiskostnaðinn inni í vísitölunni — þá væri verðbólgan á fjórða tug prósenta þessa þrjá mánuði. Hvað þýðir 30 og upp í 40% gengisfall gagnvart gjaldmiðlum sem fólk hefur í stórum stíl verið að taka lán í undanfarin ár til íbúðarkaupa og til bílakaupa? Það þýðir þyngda greiðslubyrði svo nemur tugum þúsunda á mánuði jafnvel af vaxtakostnaðinum einum af þessum erlendu lánum. Hvað þýða hæstu stýrivextir í heimi? Hvað þýða

24–25% yfirdráttarvextir á þeim lánum sem eru mjög almenn sem viðbótarfjármögnunarlán heimila og lítilla fyrirtækja, 12 eða 13% raunvextir? Það tekur í. Þarna liggur herkostnaðurinn, þarna kemur reikningurinn fram sem ríkisstjórnin stærir sig af að hafi verið gáfulegt að senda á þetta heimilisfang og bíða með aðgerðir, sitja ofan á höndunum á sér undanfarin ár.

Það vill svo til að eins árs afmæli ríkisstjórnar Geirs H. Haarde og hæstv. utanríkisráðherra Ingibjargar Sólrúnar Gísladóttur ber upp á verðbólgumetið. Sama dag sló verðbólgan met frá því í ágúst 1990. Það var lítið talað um það á afmælisdaginn en leikskólabörnum var boðið til að skreyta sig með þeim í ráðherrabústaðnum. Það hefði kannski verið nær að reyna að gera eitthvað annað fyrir þau og foreldra þeirra en að gefa þeim kökur, eins og að reyna að koma aftur eðlilegu ástandi á í hagkerfinu.

Þegar seðlabankastjóri Davíð Oddsson talar um eftiráspekinga, við hverja er hann þá að tala og hverja er hann að verja? Sjálfan sig, sem var forsætisráðherra og síðan utanríkisráðherra á árunum þegar þetta fór allt úr böndunum? Á kæruleysis- og ruglárunum frá 2003–2008 sem eiga eftir að verða tekin í stjórnmálasögu landsins sem dæmi um ótrúlegt ábyrgðarleysi ráðamanna þegar þeir kafsigldu þjóðarskútunni í erlendum skuldum og horfðu á viðskiptahallann fara upp í meira en fjórðung af landsframleiðslu og töluðu um góðæri. Það var nú meira góðærið að taka fjórðu hverja krónu að láni sem þjóðarbúið eyddi gagnvart útlöndum.

Nei, það var nefnilega ekki þannig að þetta hafi allt saman verið eftiráspekingar. Menn voru varaðir við af forverum Davíðs Oddssonar í Seðlabankanum, af innlendum og alþjóðlegum ráðgjafarfyrirtækjum og hér var a.m.k. einn flokkur og einn stjórnmálamaður sem á hverju einasta ári frá 2003 sagði: Þetta mun enda illa. Það er ekki hægt að reka þjóðarbúið með bullandi halla í viðskiptum við útlönd ár eftir ár og slá fyrir mismuninum og leggja það ofan á erlendan skuldastabba þjóðarbúsins öðruvísi en að það endi illa.

Strax 2005 lögðum við fram tillögur um aðgerðir til að endurheimta efnahagslegan stöðugleika. Hvað sögðu ráðamenn þá? Þeir töluðu um gamaldags hugsunarhátt, að fara út í efnahagsráðstafanir í gömlum stíl er liðin tíð, við gerum ekki svoleiðis, þetta er orðið svo flott og markaðurinn leysir þetta. Hvað er 500 milljarða lántaka ríkissjóðs? Er það ekki gamaldags efnahagsráðstöfun, eitthvert rosalegasta inngrip af þessu tagi sem við höfum séð í okkar hagsögu lengi? Hvar er hæstv. forsætisráðherra nú með talið sitt um gamaldags efnahagsráðstafanir, um inngrip ríkisvaldsins, um að pólitíkusar séu að koma með puttana í þetta? Ætlar ekki Alþingi að afgreiða þetta og er nokkuð annað að gera? Nei, auðvitað ekki. En er þá ekki heldur betur verið að grípa í taumana, er þá ekki heldur betur um gamaldags efnahagsaðgerðir og inngrip að ræða? Ég skyldi ætla það.

Við höfum á hverju ári lagt til að tekist yrði á við þennan vanda en ekkert hefur verið gert. Hann hefur versnað og versnað og versnað og er orðinn hættulegri og hættulegri og hættulegri. Það er einfaldlega vegna þess að þjóðarbúið er orðið svo viðkvæmt vegna hinna miklu erlendu skulda og vegna jafnvægisleysisins sem grefur um sig og festist í sessi, og það skyldi enginn maður líta á það sem grín að verðbólgan verður væntanlega tveggja stafa tala þegar árið 2008 verður gert upp. Spá fjármálaráðuneytisins frá því í apríl er orðin handónýt þar sem menn gerðu sér vonir um 8% verðbólgu á árinu. Það trúir því enginn maður lengur.

Það dugir ekki annað en að horfast í augu við veruleikann, viðurkenna mistökin, reyna að læra af þeim og lofa því að endurtaka þau aldrei aftur. Það vitlausasta af öllu sem menn gerðu núna væri að trúa því að með þessari miklu lántöku, jafnvel þó að hún takist vel og við fáum lán á sæmilegum kjörum, þá væri allt komið í lag, við gætum bara efnt til nýrrar þenslu- og skuldasöfnunarveislu. Þá fyrst værum við á hættulegri braut, það er hættulegur hugsunarháttur. Ég verð að taka undir með þeim hagfræðingum sem vara við því að þessar ráðstafanir eigi bara að ganga út á það að styrkja gengi krónunnar og nota gengið til að ná verðbólgunni niður og efna síðan í nýja veislu. Við getum ekki leyft okkur það. Við verðum að ná jafnvægi í viðskiptum þjóðarbúsins við útlönd og við þurfum helst að fara að borga niður skuldir, það er nefnilega veruleikinn, því að svo lengi sem við gerum það ekki og lagfærum ekki þessi hlutföll í okkar litla opna hagkerfi verður ástandið alltaf viðkvæmt. Varnaraðgerðirnar, tryggingarnar sem við erum að reyna að kaupa okkur, hvort sem þær eru með gjaldmiðlaskiptasamningum við aðra seðlabanka, ég tala nú ekki um beinar lántökur, verða dýrar, það mun kosta mjög mikið að verja þjóðarbúið gagnvart áhlaupum ef við náum ekki þessum hlutföllum í betra lag. Verkefnið er ærið sem fram undan er og það er langur og erfiður leiðangur fyrir höndum og það er mikill misskilningur að honum ljúki með þessu.

Það sem er að gerast er að nýfrjálshyggju- og einkavæðingartilrauninni á Íslandi er að ljúka með þungbærum afleiðingum. Hann er ósköp einfaldlega að renna sitt skeið á enda sá hugsunarháttur að við getum leyft okkur hvers kyns bruðl og þenslu og verðbólgu, flottræfilshátt og græðgi og jafnvel mært slíka hluti, kallað það útrás eða einhverjum ógurlega fallegum nöfnum og senda svo reikninginn í hausinn á börnunum okkar. Það er nefnilega þannig sem þetta virkar að það verður framtíðin sem ber þessar byrðar á sínum herðum.

Mestu skiptir að verja heimilin í landinu, að koma í veg fyrir að fasteignamarkaðurinn hrynji og fólk fari að missa húsin sín, að við náum að verja hérna fulla atvinnu og skapa aftur stöðugleika og sæmileg starfsskilyrði fyrir hið almenna atvinnulíf. Það á að hafa forgang, atvinnulíf okkar Íslendinga sjálfra, en ekki þjónkun við erlend auðfélög. Það skiptir öllu máli. Við verðum að ná jöfnuði í viðskiptum við útlönd og, eins og ég sagði, borga niður erlendar skuldir eins fljótt og mögulegt er. Ef við veljum hina leiðina áfram, ímyndum okkur að við getum búið til eitthvert góðæri, ég tala nú ekki um sem stendur undir nafni, einfaldlega með því að reka þjóðarbúið með halla og taka erlend lán, þá erum við að stefna í voða, jafnvel enn þá meiri en nú er, ósköp einfaldlega því sem heitir efnahagslegt sjálfstæði Íslands. Þá er það bara þannig. Það er algjörlega nauðsynlegt, ef við ætlum að verja hér sjálfstætt, sæmilega öflugt hagkerfi, að við náum tökum á þessum hlutum og förum að þróa þá í rétta átt. Við getum ekki leyft okkur hitt. Við berum mikla ábyrgð gagnvart sjálfum okkur og samtímanum

en auðvitað einkum og sér í lagi gagnvart framtíðinni.

Spurningunni um það hvort þessar varnarráðstafanir muni duga er ómögulegt að svara á þessari stundu. Mér segir svo hugur að þær muni draga sorglega skammt ef þær verða einar látnar nægja. Hvað ætlum við að segja við heimilin, við unga skulduga fólkið? Almenningur mun upplifa þessar aðgerðir fyrst og fremst sem varnaraðgerðir fyrir fjármálakerfið. Sumir segja á götunni: Nú, það er ekkert smálán sem á að taka til að bjarga bönkunum. Nú er það auðvitað ekki svo, af því að hér er fleira í húfi og fjármálakerfið er hluti af þjóðarbúskapnum í heild þannig að við verðum að horfa á samhengi hlutanna. En þannig óttast ég að margir muni upplifa þetta ef stjórnvöld sýna ekki í verki einhvern vilja til að styðja líka við bakið á þeim sem núna eru að mæta miklum erfiðleikum, ungt skuldsett fólk sem hefur fengið á sig núna á örfáum mánuðum þyngingu greiðslubyrði svo nemur tugum þúsunda króna. Við þekkjum örugglega öll í þessum sal systkini eða systkinabörn eða einhverja slíka sem eru í nákvæmlega þeirri stöðu. Farið þið og kíkið á greiðsluseðlana hjá einhverjum í fjölskyldum ykkar sem hafa nýlega keypt íbúð, eru með námslán á bakinu, tóku bílakaupalán fyrir nokkrum árum, sumt af þessu í erlendri mynt, og skoðið hvað hefur gerst síðasta hálfa árið eða svo. Ég held að það væri fróðlegt, hafi menn ekki gert það nú þegar, að kynna sér þetta þannig.

Herra forseti. Ég verð að segja alveg eins og er og kem þá aftur að upphafinu að ég hafði vænst svolítið kraftmeiri framsögu af hálfu hæstv. fjármálaráðherra og að meira yrði lagt af mörkum hvað varðar umhverfi málsins af hálfu hæstv. ríkisstjórnar. Þetta er ákaflega einfalt frumvarp og greinargerðin vefst ekki fyrir mönnum, hún mundi ekki duga í heilt lestrarpóf í 3. bekk í grunnskóla, því að sæmilega læs nemandi væri löngu búinn með þetta áður en próftíminn væri úti, þetta er ósköp einfaldlega þannig. Mér finnst að hæstv. ríkisstjórn ætti að reyna að gera svolítið betur, ef ekki þá hv. nefnd sem fær málið til umfjöllunar þannig að við reyndum við afgreiðslu málsins að senda þau skilaboð héðan af Alþingi Íslendinga úr því að þau komu ekki úr Stjórnarráðinu að það væri til staðar samstilltur og einbeittur vilji til þess (Forseti hringir.) að vinna þjóðarbúið út úr þessum erfiðleikum. Það ætlum við okkur auðvitað að gera en ríkisstjórnin gerir það með hangandi hendi, það verður að segjast eins og er.

[10:25]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008 að upphæð allt að 500 milljörðum kr. eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í erlendri mynt. Verður sú upphæð annars vegar endurlánuð Seðlabanka Íslands í því skyni að efla gjaldeyrisforða bankans og hins vegar er ætlunin að nýta hluta fjármagnsins til aukinnar útgáfu ríkisverðbréfa á innlendum markaði í því skyni að styrkja innlendan peninga- og gjaldeyrismarkað.

Þetta eru jákvæð skref sem hér eru tekin og koma þau í kjölfarið á nýlegum tvíhliða gjaldeyrisskiptasamningi Seðlabankans við seðlabanka Svíþjóðar, Noregs og Danmerkur. Hver þessara samninga um sig veitir Seðlabankanum aðgang að allt að 500 milljónum evra gegn íslenskum krónum og er með þeim hætti aðgangur Seðlabankans að erlendu lausafé aukinn verulega. Má ætla að þessar aðgerðir hafi jákvæð áhrif á íslenskt efnahagslíf og því styðjum við framsóknarmenn frumvarp þetta þótt óneitanlega hefðum við kosið að farið hefði verið fyrr í aðgerðir sem þessar, enda mánuðir síðan við kölluðum eftir aðgerðum.

Þess er skemmst að minnast að í tíð fyrri ríkisstjórnar undir lok árs 2006 var gjaldeyrisforðinn efldur verulega með lántöku ríkissjóðs sem nam einum milljarði evra og var sú fjárhæð endurlánuð Seðlabankanum með sama hætti og nú er fyrirhugað að gera. Sökum þess að þegar á hausdögum voru sterk merki um að stefnt gæti í fjármálakreppu í hinum vestræna heimi hefði verið eðlilegt að halda áfram á þessari braut og það mun fyrr en nú er stefnt að. Það eru ekki sterk rök í þeim efnum að vísa til þess að ef fyrr hefði verið farið í þær aðgerðir hefði kostnaðurinn við lántökuna verið meiri fyrir hið opinbera, því að sá dráttur sem orðið hefur á aðgerðum frá því að forsætisráðherra boðaði þær á ársfundi Seðlabankans þann 28. mars sl., ég endurtek 28. mars sl., hefur reynst fólkinu í landinu og fyrirtækjunum mjög dýr. Skert aðgengi að lánsfjármagni og stöðnun atvinnulífsins eru vandamál sem koma niður á öllum í íslensku hagkerfi. Þetta sjá allir sem vilja sjá.

Það eru sem fyrr segir mánuðir síðan við framsóknarmenn bentum á að margir veikleikar væru í íslenskum þjóðarbúskap sem bregðast þyrfti við með skjótum hætti. Sérstaklega má þar tiltaka tvo þætti sem nauðsynlegt var að bregðast hratt og skynsamlega við. Er þá annars vegar átt við efasemdir á alþjóðlegum fjármálamörkuðum um að íslenskar fjármálastofnanir geti staðið við skuldbindingar sínar og hins vegar það að nú er hafinn samdráttur í íslenskum þjóðarbúskap sem að öllum líkindum leiðir til minnkandi kaupmáttar. Fyrri váin er ný í íslenskri efnahagssögu síðari ára, hin síðari er gamalkunnur óvinur. Sé ekki brugðist við með skynsamlegum og ákveðnum hætti getur þessi tvíþætta ógn leitt til dýpri og langærri efnahagskreppu á Íslandi en við höfum séð í mörg ár og mjög lengi. Hún getur jafnframt rýrt alvarlega það efnahagslega traust sem þjóðin hefur áunnið sér erlendis með áratuga skilvísi. Slíkt traust er fjárhagslega mjög mikilvægt og bíði það hnekki er erfitt og mjög seinlegt að vinna það til baka.

Nýjar tölur Hagstofunnar sýna okkur að verðbólga fer hér með himinskautum og mælist hún 12,4% í maí sem er hækkun um 1,37% á milli mánaða. Undanfarna þrjá mánuði hefur verðbólgan hækkað um 6,4% sem jafngildir 28% verðbólgu á ári. Verðbólgan hefur ekki mælst hærri í 18 ár. Þó bregður svo við að þessar tölur væru enn hærri ef húsnæðisliðurinn væri ekki með í vísitölunni og er af sem áður var þegar hækkanir á húsnæði drógu verðbólguvagninn. Þetta segir okkur meira en mörg orð um stöðuna á fasteignamarkaðnum enda segja nýlegar fréttir af fasteignamarkaði að íbúðalánum hafi fækkað um tæplega 80% á milli ára sé liðinn aprílmánuður borinn saman við aprílmánuð 2007.

Hvort tveggja, mikil verðbólga og frost á húsnæðismarkaði, hefur alvarlegar afleiðingar fyrir kjör fólksins í landinu. Það er því ljóst að ríkisstjórnin verður að taka á málum með ábyrgum hætti og ekki stendur á okkur í stjórn-

arandstöðunni, a.m.k. ekki okkur framsóknarmönnum, að styðja þau skref sem stíga þarf í þeim efnum.

Hæstv. forseti. Við framsóknarmenn teljum að erlend lántaka af þessum toga sé nauðsynlegt skref til að treysta trúverðugleika íslensks efnahags- og fjármálalífs og það skili sér aftur með jákvæðum hætti í baráttunni við að koma í veg fyrir víxlverkandi vítahring verðbólgu, gengisveikingar og vaxtahækkana.

[10:31]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hér er verið að boða lántöku til að styrkja stöðu fjármálakerfisins og reyna með þeim hætti að hafa áhrif á stöðu íslensku þjóðarinnar í heild sinni. Þetta er hins vegar lántaka sem mun kosta ríkið og þjóðina mikla fjármuni. Við þessu ástandi var varað í ræðum og riti áður en ríkisstjórnin virtist átta sig á því hvert stefndi.

Ég minni í því sambandi á ræður hæstv. fjármálaráðherra á sl. hausti þegar verið var að mæla fyrir fjárlögum ársins 2008 þar sem hæstv. ráðherra taldi að ekki þyrfti að óttast það sem við stöndum frammi fyrir núna. Hann gerði lítið úr þeim viðvörunarorðum sem féllu varðandi í hvað gæti stefnt á komandi ári. Nú verður ekki undan því vikist að reyna með öllum ráðum að styrkja fjármálakerfið hér. Það hefur verið gert með því að semja við seðlabankana á Norðurlöndum um að þar getum við fengið lán gegn íslenskum krónum og vissulega eru það jákvæð skref í því að styðja og efla trúverðugleika á fjármálakerfi okkar.

Hér erum við að afla heimildar um að taka stórt erlent lán, sennilega eitt það stærsta sem tekið hefur verið í Íslandssögunni, til þess m.a. að geta endurlánað það Seðlabankanum og einnig að opna fyrir heimildir um að hér megi lána á innlendum markaði með útgáfu skuldabréfa. Það liggur algjörlega ljóst fyrir, hæstv. forseti, að þjóðfélagið í heild er í varnarstöðu. Við erum að verja stöðu Íslands og við erum að reyna að verja stöðu heimilanna. Við erum að fást við verðbólgu sem mælist nú yfir 12% og hefur ekki mælst hærri mjög lengi og það er mikil óvissa um hvort hún náist niður eða í hvað stefnir í þeim efnum.

Þessi atriði munu bitna harkalega á íslenskum fjölskyldum, skuldsettum heimilum og fyrirtækjarekstri sem eiga í erfiðleikum með að fjármagna þær skuldbindingar sem gengist hefur verið undir á undanförnum árum. Eitt er dagljóst sem við stöndum frammi fyrir nú: Við erum að reyna að verja krónuna, hagkerfi okkar, en það er líka ljóst að það samhengi þurfum við að skoða betur á komandi missirum. Við neyðumst til að taka þar á. Að sjálfsögðu munum við í Frjálslynda flokknum styðja það mál sem borið er upp af ríkisstjórninni til þess að reyna að hafa jákvæð áhrif á að hér verði betra starfsumhverfi á komandi árum.

Það er eitt sem við verðum að horfa alveg ískalt á, við verðum að reyna að halda hér uppi atvinnu. Það væri afar erfitt, svo ekki sé meira sagt, að hér yrði mikið atvinnuleysi, ofan í þá stöðu sem við horfum á núna varðandi heimilin sem bera fjárskuldbindingar vegna verðbólgunnar. Þetta eru verkefnin sem fram undan eru, að ná niður verðbólgunni og styrkja efnahagskerfi okkar. Það mál sem hér er til umræðu er þáttur í því. Við verðum að horfa til þess að reyna með öllum ráðum að viðhalda hér sem mestri atvinnu. Það er engin hefð fyrir því í íslensku þjóðfélagi að búa við mikið og langvarandi atvinnuleysi. Það væri sá biti sem mundi gjörsamlega kollvarpa mörgum fjölskyldum í landinu ef svo færi. Við verðum að sameinast um það, hv. alþingismenn, að reyna með öllum ráðum að koma fram með tillögur og ábendingar sem duga til þess að efla atvinnustigið og tryggja að fólk hafi þá a.m.k. tekjur á móti þeim erfiðleikum sem það mætir. Það er alveg grundvallaratriði og við getum ekki leyft okkur ábyrgðarlausa pólitík í þessari stöðu um að berjast gegn því að reyna að tryggja hér fulla atvinnu. Við verðum að horfa á það með mjög jákvæðum hætti og getum ekki leyft okkur að standa í vegi fyrir framkvæmdum sem nauðsynlegar eru. Það á bæði við virkjunarframkvæmdir og álversframkvæmdir og aðra atvinnuuppbyggingu sem við þurfum að standa að hér á landi.

Ég segi það alveg hiklaust að í núverandi stöðu þarf fleiri jákvæði merki í þessu þjóðfélagi, fleiri áfanga um að við ætlum okkur að auka tekjurnar og halda uppi atvinnustiginu. Í því sambandi lít ég alveg hiklaust til þess að hægt sé að auka þorskveiðarnar til þess að reyna að styrkja landsbyggðina þar sem skakkaföllin geta orðið enn þá verri en hér á suðvesturhorninu. Það verði enn þá þrengri staða og landsbyggðin má alls ekki við því að þurfa að takast á við það.

Við eigum ekki annan kost, hæstv. forseti, en að reyna að sameinast um að berjast gegn þeirri þróun sem verið hefur á undanförnum missirum. Það breytir ekki því að ríkisstjórnin hefur ekki hlustað á þær viðvaranir sem komu fram þegar á síðasta ári á haustdögum um það í hvaða erfiðleika við gætum verið að stefna. Það þýðir hins vegar ekki endalaust að rífast um það sem orðið er. Við verðum að horfa til framtíðar og ábyrgð okkar þingmanna, hvar í flokki sem við stöndum, er sú að reyna að tryggja að sameiginlega komumst við út úr þeim skakkaföllum sem við höfum lent í. Til þess þurfum við að horfa til framtíðar og þora að taka ýmsar ákvarðanir sem geta verið umdeildar.

[10:39]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég fagna því frumvarpi sem hér er fram komið um heimild til ríkissjóðs til sérstakrar lántöku í því skyni að styrkja gjaldeyrisvaraforðann. Ástæða þess að þörf er á að grípa til þessara aðgerða er fyrst og fremst sú að við höfum verið að upplifa afleiðingar alþjóðlegrar lánakreppu og skort á lánsfjármagni á alþjóðlegum mörkuðum. Við höfum í kjölfarið séð að íslenskir bankar hafa lent í erfiðleikum enda hafa þeir byggt framrás sína á undanförnum árum mikið á endurlánum sem fjármögnuð eru með aðgangi að ódýru lánsfé og aðstæður á mörkuðum hafa gert þeim erfitt fyrir.

Við búum jafnframt við þann vanda að við erum með minnsta gjaldmiðil sem flýtur í hinum vestræna heimi og það er mjög erfitt að saman fari opið og frjálst hagkerfi og sjálfstæður lítill gjaldmiðill. Við þær aðstæður skapast oft sérkennileg staða eins og við upplifðum á síðasta ári þegar við sáum að Bandaríkjamenn drógu varnarliðið heim frá Íslandi með tilheyrandi samdrætti í útflutningstekjum og gengi krónunnar haggaðist ekki. Tilkynnt var um 30% sam-

drátt í þorskafla og gengið haggaðist ekki. Með öðrum orðum, gengi krónunnar ræðst af ýmsum öflum sem ekki standa nauðsynlega í samhengi við þá verðmætasköpun sem að baki liggur hér í íslensku hagkerfi og við þau öfl er erfitt að eiga. Það sem best getur dugað til þess er öflugur viðbúnaður þannig að ljóst sé að ríkisvaldið hafi í hyggju að standa að baki íslensku efnahagslífi og öllum þátttakendum í því, þar á meðal fjármálakerfinu.

Stjórnarandstaðan hafði ýmis orð uppi fyrr í umræðunni og einkanlega þá hv. formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Kvartað var yfir stuttri greinargerð en ég tel það nú frekar kost á málinu en löst, þessi ríkisstjórn er ríkisstjórn aðgerða en ekki orða (Gripið fram í.) og málið skýrir sig sjálft. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fór með hefðbundna upptalningu á uppáhaldsorðum sínum á borð við bruðl og flottræfilshátt og öðrum slíkum. En þegar kemur að svörum um valkosti í efnahagsstefnu er ekki mikið að finna frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. (Gripið fram í.) Hann taldi hér upp að markmiðin ættu að vera full atvinna og efnahagslegur stöðugleiki og forsendur til að skapa möguleika á niðurgreiðslum skulda. (Gripið fram í.) Það eru nákvæmlega þær aðstæður sem stefnt er að að koma á hér og það er það sem ríkisstjórnin stefnir að, að koma hér á forsendum fyrir efnahagslegum stöðugleika og þessar aðgerðir eru liður í þeirri vinnu.

Ríkisstjórnin hefur haldið mjög vel á þessu máli og það sýnir sig nú að það voru hyggindi að bíða með aðgerðir. Það er alveg ljóst að almenningur hefði þurft að borga það mjög dýru verði ef lán hefði verið tekið strax í upphafi þessarar ágjafar í lok marsmánaðar á þeim kjörum sem þá buðust. Það er mjög mikilvægt að stjórnvöld hafa haft þol til þess að bíða og vinna að heildstæðri lausn málsins eins og nú er þegar hafist handa um með þeim gjaldmiðlasamningum sem þegar liggja fyrir og svo nú þessari lántökuheimild í kjölfarið. Íslenskt atvinnulíf og íslensk heimili hefðu þurft að bera af því gríðarlegan kostnað ef farið hefði verið út í lántöku fyrr og því er hafið yfir vafa að það var mikilvægt að fara í þetta mál af yfirvegun og rósemi.

Sú aðferð sem við beitum og erum nauðbeygð til að beita við þær aðstæður sem við búum við er að hafa nauðsynlegan viðbúnað til þess að sýna markaðsaðilum fram á að íslensk stjórnvöld vilji standa vörð um efnahagslegan og fjármálalegan stöðugleika í landinu. Aðferðin til þess er fyrst og fremst gengisvarnir af þeim toga sem hér er lagt fram frumvarp um. Það er alveg ljóst að eina leiðin til þess að tryggja þennan viðbúnað er að hafa tiltækan aðgang að gjaldeyri sem dugar til þess að sýna að stjórnvöldum og Seðlabankanum, sem fer með framkvæmd peningamálastefnunnar, er full alvara með þeirri stefnu sem mörkuð hefur verið.

Vandinn við þessa aðferðafræði er hins vegar tvíþættur í grunninn. Annars vegar kosta gengisvarnir af þessum toga mjög mikið og það er rakið í kostnaðarumsögn fjárlagaskrifstofunnar hversu mikill kostnaður getur orðið af lántöku af þessari stærðargráðu. Ef tekið er lán þarf að finna þeim peningum ávöxtun annars staðar og ef það tekst ekki á sömu kjörum og lánið er tekið á þurfa almenningur og fyrirtækin í landinu að borga mismuninn. Þar hefur hvert prósentustig mikið að segja. Eins og fram kemur í kostnaðarumsögninni dugar 0,1% munur í útlánsvöxtum til þess að kostnaður ríkisins verður 500 milljónir, það þýðir að við 1% eru það 5.000 milljónir o.s.frv.

Þessi kostnaður er ekki bundinn við ríkissjóð. Íslenskir bankar þurfa að eiga mikið af dauðu fé sem þeir geta ekki nýtt í starfsemi sína með eðlilegum hætti vegna þess að þeir þurfa að nota þá peninga sem gengisvarnir. Gengi krónunnar er það óstöðugt að þeir þurfa að geta tryggt efnahagsreikning sinn með því að eiga aukafitulag sem þeir geta ekki nýtt. Þetta er auðvitað mikill kostnaður í starfsemi bankanna.

Önnur hætta við gengisvarnir af þessum toga er sú að þegar búið er að taka lán eins og þetta er alltaf sú hætta fyrir hendi að þeim peningum verði varið í eitthvað. Reynslan sýnir mörg skelfileg dæmi um það þegar seðlabankar hafa ráðstafað gjaldeyrisvaraforða óvarlega og jafnvel freistast til þess í hita leiksins að reyna að verja gengi sem aldrei var hægt að verja og sólunda gjaldeyrisvarasjóðnum við þær aðstæður. Kosturinn við gengisvarnir, ef þær virka, er fyrst og fremst sá að aldrei þarf að reyna á þær. Hættan við gengisvarnir af þessum toga er sú væntingin sem skapast um að peningunum verði varið og einnig að möguleiki skapist á því að peningunum verði eytt til þess að bregðast við aðstæðum á markaði.

Þess vegna eigum við mikið undir því að Seðlabankinn fari varlega og ég hef fulla trú á því að hann axli hlutverk sitt vel í þessu efni en í því eru auðvitað fólgnar hættur. Það er ástæðan fyrir því að mörg ríki í kringum okkur hafa komist að þeirri niðurstöðu að gjaldmiðilskerfi á borð við það sem við búum við í dag sé ekki boðleg umgjörð fyrir alþjóðavætt efnahagslíf til langframa. Það er þess vegna sem myndast hefur sammæli margra Evrópusambandsríkja um sameiginlegan gjaldmiðil. Það er til þess að forðast þessa óhagkvæmni við að hvert ríki um sig þurfi að leggja út í þann kostnað sem felst í því að halda uppi trúverðugum gjaldmiðilsvörnum. Nú stöndum við frammi fyrir því að íslenska ríkið þarf að taka lán og það getur skapað kostnað að liggja með þá peninga. Síðan vitum við að íslenskir bankar þurfa líka að bera kostnað af því að liggja með peninga vegna gengisvarna sem ekki fæst fullnægjandi arður af.

Þetta er auðvitað kostnaður og frumvarpið er vissulega herkostnaður en þetta er ekki herkostnaður af einhverjum efnahagsmistökum eða rangri efnahagsstjórn núverandi ríkisstjórnar, eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon lét liggja að hér áðan. (Gripið fram í.) Þetta er herkostnaðurinn af því að reka sjálfstæðan gjaldmiðil og það þurfum við að horfast í augu við. Þetta er með öðrum orðum reikningur sem við þurfum að borga vegna þess að við erum með sjálfstæðan fljótandi gjaldmiðil í opnu, alþjóðlegu efnahagsumhverfi. Það er óhjákvæmilegt að við tökum mið af þessum kostnaði og setjum hann inn í jöfnuna þegar við tölum um kostina sem fylgja því að hafa sjálfstæðan gjaldmiðil og þau tæki sem sjálfstæður gjaldmiðill veitir í ákveðnum tilvikum til sveiflujöfnunar. Við verðum að taka alla þætti inn í reikninginn, þennan herkostnað, herkostnað fyrirtækjanna, sem ekki er uppi á borðinu með sama hætti og kostnaður ríkisins, og setja þá réttu megin í þessa jöfnu ef við eigum að geta metið til fulls kosti og galla við núverandi gengisfyrirkomulag.

Virðulegi forseti. Það er enginn vafi í mínum huga um hver niðurstaðan úr þeim samanburði verður. Það er enginn vafi í mínum huga hvað útreikningurinn úr þeirri jöfnu boðar fyrir hagsmuni almennings í landinu og fyrir hagsmuni íslenskra fyrirtækja. Það er enginn vafi í mínum huga að reynsla undanfarinna mánaða sýnir svo ekki verður um villst að núverandi fyrirkomulag gjaldmiðilsmála er ekki viðunandi til langframa fyrir íslenskt samfélag.

Ég fagna því að forsætisráðherra hefur boðað úttekt á peningamálastefnunni og bind miklar vonir við hana. Það er skynsamlega að farið að horfa á reynsluna af peningamálastefnunni og að við drögum eðlilegan lærdóm af því sem við höfum upplifað á undanförnum árum. Það er mjög mikilvægt að við horfum á alla þætti málsins og við metum til fulls og af sanngirni þann herkostnað sem við berum í reynd af þessum gjaldmiðli þegar við horfum á endurskoðun peningamálastefnunnar í heild.

[10:51]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Óskaplega er það nú ódýrt að kenna aumingja krónunni um þetta allt saman. Það var sem sagt hún sem tók allar þessar vitlausu ákvarðanir, gerði öll þessi mistök og það er sjálfsagt krónan sem er búin að sitja aðgerðalaus í heilt ár núverandi ríkisstjórnar.

Hv. þm. Árni Páll Árnason sagði að mikilvægt væri að stjórnvöld hefðu haft þol til þess að bíða. Var biðin svona ofsalega meðvituð? Var hún það þegar forsætisráðherra sagði fyrir páska að ríkisstjórnin sæi ekki ástæðu til aðgerða? Var það vegna hinnar meðvituðu biðar? Nei, það var vegna þess að ríkisstjórnin var ráðalaus og kom sér ekki að verki. Hv. þingmaður sagði að heimili og atvinnulífið hefði þurft að bera mikinn kostnað ef ekki hefði verið beðið. Bíðum við, en hvað með kostnaðinn sem þau bera og eru búin að bera vegna hinnar háu verðbólgu, vegna kjaraskerðingarinnar, vegna hækkana á verðtryggðum lánum og erlendum lánum?

Staðreyndin er sú að þetta er auðvitað akkúrat öfugt. Það átti að grípa miklu, miklu fyrr í taumana þannig að ástandið hefði aldrei orðið svona, að þetta hefði aldrei gengið svona langt. Það er það sem er að. Þess vegna þurfa ráðstafanirnar nú að vera miklum mun viðameiri og verða dýrari en þær hefðu þurft að vera ef menn hefðu tekist á við jafnvægisleysið í íslensku hagkerfi þegar hverjum manni var að verða ljóst að við vorum að missa þetta úr böndunum.

Það er einfaldlega svo að íslenskt atvinnulíf er við það að frjósa fast. Fyrirtækin eru farin út í gamaldags vöruviðskipti, byggingarfyrirtæki bjóða óseldar íbúðir sem greiðslur fyrir aðföng og bankarnir gáfu ríkisstjórninni það til kynna í byrjun þessa mánaðar að þeir sæju ekki fram á að þeir hefðu maímánuð af nema einhverjar góðar fréttir kæmu. Þetta er nú bara þannig.

Ég held að stjórnarliðar ættu hvorki að reyna að kenna krónunni um mistök og dauðyflishátt bæði fyrrverandi (Forseti hringir.) og núverandi ríkisstjórnar og þaðan af síður að reyna að halda (Forseti hringir.) því fram að biðin hafi verið meðvituð og gáfuleg.

[10:53]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður Steingrímur J. Sigfússon getur haft öll þau gífuryrði sem hann vill um þetta mál. Staðreyndin er sú að ef ríkisstjórnin hefði hrokkið upp af standinum við hávær köll hans og félaga hans í stjórnarandstöðunni um tafarlausar aðgerðir og tafarlausar lántökur þegar þessi ágjöf hófst undir lok marsmánaðar og í byrjun apríl, þá liggur það alveg fyrir að reikningur þjóðarbúsins af lántöku á þeim tímapunkti í samanburði við í dag hefði numið tugum milljarða.

Hv. þingmaður talar eins og við gætum horft á þær staðreyndir sem við stöndum frammi fyrir núna úr samhengi við allar staðreyndir í alþjóðlegu efnahagsumhverfi. Svo er ekki, hv. þingmaður, það er auðvitað svo að við búum við alþjóðlegan lánsfjárskort. Síðan er það líka staðreynd að við búum við gjaldmiðil sem hefur verið með gengi undanfarin ár sem endurspeglar aðra þætti en verðmætasköpun í íslensku atvinnulífi. Það er einnig ljóst að gengi krónunnar hefur ráðist að verulegu leyti af eftirspurn, skammtímaeftirspurn, erlendra aðila í háa vexti. Þetta er staðreynd sem við búum við. Þetta er staðreynd sem hefur líka skapað íslenskum heimilum og íslenskum fyrirtækjum mikinn kostnað. Þetta verðum við að ræða allt í samhengi og af sanngirni. (Gripið fram í.)

Það er mjög rangt af hv. þingmanni að stilla málum upp með þessum hætti. Ríkisstjórnin beið réttilega og hljóp ekki til þegar ágjöfin kom í lok mars og byrjun apríl. Það er algjörlega ljóst að þau lánakjör sem ríkinu bjóðast í dag á alþjóðlegum mörkuðum sanna að það var hárrétt að doka við.

[10:55]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Engin vísindi eru á bak við það að halda því fram að raunveruleg lánskjör ríkisins hefðu orðið í samræmi við skuldatryggingarálagið eins og það var, það vissu allir. Það er algjörlega ósannað mál að lánskjör ríkisins hafi endilega breyst mikið þrátt fyrir sveiflur á þessu svokallaða skuldatryggingarálagi, eða hvað? Var það ekki þannig að Hafnarfjarðarkaupstaður tók stórt lán þegar skuldatryggingarálag bankanna og ríkissjóðs var eiginlega alveg í hámarki og fékk það á prýðilegum kjörum? Veruleikinn er nú kannski svolítið annar stundum þegar á bak við er skyggnst.

Við gengum frá tillögum okkar í lok febrúarmánaðar og kynntum þær í byrjun mars, mörgum vikum áður en stóra hrunið í kringum páskana kom. Þá var það mat margra ágætra hagfræðinga sem við ráðfærðum okkur við að ráðstafanir af því tagi sem við lögðum þá til, að vísu talsvert lægri fjárhæðir en vel að merkja allar í formi þess að styrkja eigið fé Seðlabankans um 80 milljarða í gjaldeyri og 40 milljarða í innlendum skuldabréfum, samtals 120 milljarða, hefði væntanlega dugað til þess að róa ástandið og þá hefði dýfan kannski aldrei orðið svona djúp.

Síðan verð ég að segja að mér finnst þetta vera aumkunarverður málflutningur að reyna alltaf að kenna krónunni um og tala um þetta óskaplega vandamál með þennan litla og óstöðuga gjaldeyri. Er breska pundið lítill gjaldmiðill? Var það það sem var að þegar breska pundið hrundi og Bretar þurftu að leita á náðir Alþjóðabankans og Alþjóða-

gjaldeyrissjóðsins fyrir ekki mörgum árum síðan? Það var a.m.k. ekki vegna þess að þetta væri minnsti gjaldmiðill í heimi. Nei, ætli það sé nú mikið samhengi á milli hlutanna þegar betur er að gáð.

Auðvitað er það átakanlega nakið þegar hv. þingmaður og flokkssystkini hans eru alltaf að reyna að tala krónuna niður til þess að geta sagt í kjölfarið: Við verðum að ganga í ESB og taka upp evru.

[10:57]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður gerði að umtalsefni tillögur Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs frá því í febrúar. Í þeim var gert ráð fyrir mjög óverulegri lántöku sem hefði alls ekki dugað til að ná þeim árangri sem nauðsynlegur var til að skapa stöðugleika og tiltrú á getu ríkisins til að standa að baki fjármálalegum og efnahagslegum stöðugleika í landinu.

Hv. þingmaður neitar að horfast í augu við grundvallarstaðreyndir efnahagsmála í opnu, alþjóðlegu hagkerfi og talar eins og hér séu einhver úrræði sem stjórnvöld hafi til að takmarka frelsi fólks til að taka eigin ákvarðanir á eigin forsendum. Við höfum búið til efnahagsumhverfi þar sem fólk og (Gripið fram í.) fyrirtæki eru algjörlega frjáls að aðgerðum sínum á markaði. Við búum hins vegar við gjaldmiðil sem auðvelt er að eiga viðskipti með og á öðrum forsendum en þeim að gjaldmiðillinn sé að endurspegla verðmætasköpun í hagkerfinu. (Gripið fram í.) Um þetta hafa margir rætt og hv. þingmaður getur alveg reynt að snúa þessu málum þannig að það sé Samfylkingin ein sem hafi áhyggjur af núverandi skipan gjaldmiðilsmála, en þannig er nú blessunarlega að þeirri skoðun deila mjög margir. Ég vil minna á flesta fremstu hagfræðinga landsins og ágætt að hv. þingmaður gefi mér færi á því í ræðustól Alþingis að benda á þá víðtæku samstöðu sem myndast hefur um það í landinu, alls staðar annars staðar en í hans eigin flokki, að núverandi skipan gjaldmiðilsmála sé ekki á vetur setjandi. Ég bendi á flesta af fremstu hagfræðingum landsins og nefni t.d. ágætan leiðara Þorsteins (Gripið fram í.) Pálssonar þar sem hann bendir á að langtímamarkmiðið hljóti auðvitað að þurfa að endurskoðast í ljósi aðstæðna upp á síðkastið.

Hins vegar hefur hv. þingmaður reyndar lagt til norræna krónu, (Forseti hringir.) það er tillaga sem hann hefur lagt til til heimabrúks. (Forseti hringir.) Það er athyglisvert að hann hefur ekki treyst sér að senda fulltrúa (Forseti hringir.) sína með þá hugmynd til útlanda.

[11:00]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Ég þakka fyrir snarpar umræður. Það er nú samt svo að þrátt fyrir innihaldsrýra og slappa ræðu mína — er það ekki frasinn sem er verið að nota þessa dagana? — virðast talsmenn stjórnarandstöðunnar, og reyndar allir þeir sem tekið hafa til máls hér, gera sér vel grein fyrir því til hvers lánið er tekið þannig að þau skilaboð virðast alveg hafa komist úr stuttri ræðu minni.

Hins vegar er það deiluefnið hvers vegna þörf er á því að fara út í þessa lántöku. Þar sýnist mér að fyrri afstaða einstakra hv. ræðumanna til einstakra mála ráði afstöðu þeirra og málflutningi. Þau mál gætum við auðvitað rætt hér lengi dags, einstök mál, einstakar aðgerðir og einstakar tímasetningar. Hins vegar hefur einungis einn ræðumaður og enginn af talsmönnum stjórnarandstöðunnar minnst á þá staðreynd að nágrannalönd okkar, viðskiptalönd okkar flest, eru að glíma við samstofna vandamál og við erum að glíma við hér í dag. Það er vegna þess að rót vandans liggur ekki í okkar hagkerfi eða því sem við höfum verið að gera eða í því sem flest nágrannalönd okkar hafa verið að gera heldur liggur rót vandans í svokölluðum undirmálslánum í Bandaríkjunum, stærsta hagkerfi heimsins. Það hefur þessi áhrif á okkur öll sem tökum þátt í hinu opna hagkerfi sem byggt hefur verið upp í langan tíma. Við erum öll hluti af samofinni heild í því og tökum þar af leiðandi afleiðingu þess þegar eitthvað misferst einhvers staðar í því kerfi.

Löndin þurfa auðvitað að glíma við vandann á misjafnan hátt, það fer eftir aðstæðum heima fyrir hjá hverjum og einum og óneitanlega hefur stærð okkar og hin hlutfallslega stærð bankakerfisins hjá okkur áhrif á það hvernig við þurfum að bregðast við. Því má segja að velgengni okkar síðustu árin í því að byggja upp alþjóðlegt fjármálakerfi og gera Ísland að eins konar alþjóðlegri fjármálamiðstöð er að vissu leyti að valda okkur erfiðleikum í dag.

Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson komst eiginlega að kjarna málsins í því sem hann sagði, að við þurfum að horfa til framtíðar. Þegar við horfum til framtíðarinnar þurfum við fyrst og fremst að hafa í huga stöðu ríkissjóðs því að það er það tromp sem við höfum til þess að spila út í því spili sem nú stendur yfir og er grundvöllurinn að því að yfirleitt er hægt að vera að tala um að ríkissjóður sé að taka lán á þessum tímum. Við þurfum að hafa í huga stöðu Seðlabankans sem hefur verði styrkt að undanförnu og stöðu gjaldeyrisvarasjóðsins, sem var tvöfaldaður fyrir tæplega 18 mánuðum og hugmyndin er nú að stækka enn frekar. Og við þurfum að tryggja eftir föngum, eins og verið er að gera í löndunum í kringum okkur, áframhaldandi virkni viðskiptalífsins og það atvinnustig sem við búum við.

Okkur hefur gengið vel á síðustu árum og margt hefur áunnist. Því má segja að verkefnið núna fyrsta kastið sé að verja það sem áunnist hefur og styrkja síðan grunninn fyrir áframhaldandi þróun hér innan lands. Við getum deilt um það hvernig það verður gert, en ég tel ekki ástæðu til þess að hella olíu á þann eld núna, tækifæri mun gefast til þess síðar.

Ég vil ljúka þessari ræðu minni með því að þakka hv. þingmönnum sem tekið hafa þátt í umræðunni fyrir þann skilning sem þeir hafa sýnt á því málefni sem hér liggur fyrir og fyrir þann stuðning sem ég tel að þeir hafi allir lýst yfir við málið. Ég vænti þess að málið fái skjóta og góða afgreiðslu í hv. nefnd.

[11:05]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að ég hafi ekki notað þau orð að ræða hæstv. ráðherra hafi verið innihaldsrýr eða slöpp. Ég gagnrýndi hins vegar hæstv. ráðherra fyrir að nota ekki tækifærið og flytja hér þróttmikla og kraftmikla ræðu til þess að reyna að blása mönnum kjark í brjóst og reyna að

senda þau skilaboð út í þjóðfélagið að það væri einbeittur og staðfastur vilji til staðar í ríkisstjórn og á Alþingi til að takast á við þessa hluti. Ég verð að segja alveg eins og er að mér finnst frammistaða hæstv. ríkisstjórnar — sem er hér fjarstödd öll eins og hún leggur sig nema hæstv. fjármálaráðherra sem mælir fyrir málinu — ekki benda til þess að ríkisstjórnin taki þetta mjög alvarlega eða telji þetta sérstaklega mikilsvert mál.

Hæstv. fjármálaráðherra, herra forseti. Rót vandans liggur ekki í bandarísku undirmálslánunum hvað Ísland varðar. Það er ósköp einfaldlega miklu síðar til komið en þau innlendu vandamál sem hafa blasað við, varað hefur verið við og hvatt hefur verið til að tekist væri á við síðustu þrjú til fjögur ár. Strax á árinu 2005 fóru erlendir greiningaraðilar og ráðgjafarstofnanir að vara við og hvetja íslensk stjórnvöld til þess að takast á við jafnvægisleysið, Standard & Poor´s og margir fleiri aðilar. Hverjum manni var ljóst að viðskiptahallinn og vaxandi verðbólguþrýstingur mundi fyrr eða síðar leiða til mikilla vandræða og skapa mikla hættu hér í hagkerfinu ef ekki yrði tekist á við það. Síðan bætast að sjálfsögðu þessi óhagstæðu ytri skilyrði við og engum manni dettur í hug að neita því að kveisan í hinum alþjóðlega fjármálamarkaði, að hækkun olíuverðs og fleiri slíkri hlutir gera þetta viðfangsefni erfiðara. En ástandið er jafnbrothætt og raun ber vitni vegna þess að við stóðum veikt fyrir, við höfðum vanrækt að taka á hlutum sem hefði fyrir löngu þurft að vera búið að takast á við.

Við skulum vona að þessar ráðstafanir og helst fleira sem þeim þyrfti að tengjast nægi okkur til að skapa (Forseti hringir.) trúverðugleika, það verði nógu sterk skilaboð vegna þess að þetta snýst að lokum að langmestu leyti um það að við endurheimtum (Forseti hringir.) glataðan trúverðugleika í hagstjórn.

[11:07]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég ætlaði svo sem ekki að fara rangt með þau orð sem hv. þingmaður hafði um ræðu mína, það var ekki ætlunin, en ég vona að ég hafi náð innihaldinu með því sem ég sagði.

Ég held að orð hv. þingmanns hér í andsvarinu endurspegli kannski aðeins mismunandi afstöðu mína og hans til gildis þess að halda ræður. Ég held að gildi þess sem við erum að ræða hér í dag felist í efnisatriðum frumvarpsins og því hvernig það er metið úti á markaðnum á efnislegum forsendum en ekki af því að ég haldi hér innblásnar og háttstemmdar ræður um það hvað ríkisstjórnin vilji og ætli að gera. Það eru aðgerðirnar sem felast í frumvarpinu sem skipta máli.

Mér þykir þó vænt um það að hv. þingmaður er alla vega í ræðu sinni aðeins að koma til móts við mig með það að það er ekki bara eitthvað sem hefur misfarist hér á síðustu árum sem veldur þeim vandkvæðum sem við erum að glíma við. Það hefur enginn neitað því að alltaf eru uppi einhver erfið málefni sem stjórnvöld þurfa að glíma við og verður væntanlega alltaf. Það er alltaf eitthvað nýtt að gerast og alltaf eitthvað nýtt sem við þurfum að taka afstöðu til. En ég held að hann hljóti að vera sammála mér um það að við hefðum haft allt annað ráðrúm og allt aðrar aðstæður og staðan væri væntanlega allt önnur hjá okkur í dag ef ekki hefði komið til þessi alþjóðlega lausafjárkreppa sem á rót sína að rekja í undirmálslánunum á húsnæðismarkaðnum í Bandaríkjunum. Ég held að við hljótum að vera sammála um það.

[11:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er alveg hárrétt að gildi svona ráðstafana hlýtur fyrst og fremst að eiga að felast í þeim sjálfum, í hinum efnislegu áhrifum þeirra. En við vitum það vel að hinn sálræni þáttur, að andrúmsloftið, að tiltrúin, skipar hér mjög stóran sess, það verður ekkert horft fram hjá því. Við höfum rekist á það á undanförnum mánuðum hversu vandasamt það getur stundum verið að fara út í einhverjar aðgerðir og það er svo stutt á milli þess sem við viljum að umheimurinn upplifi sem trúverðugar og nægjanlega markvissar og nægjanlega umfangsmiklar aðgerðir og hins sem getur verkað eins og örvæntingarviðbrögð, eins og krísuráðstafanir. Þessa línu verða menn að hafa í huga.

Þess vegna skiptir málflutningurinn líka máli, þess vegna skiptir það líka máli í hvaða samhengi ríkisstjórn setur hlutina. Ég held að ríkisstjórnin hefði — af því að þetta er það stór atburður og öllum mönnum ljóst að svona lagað verður ekki endurtekið bara með nokkurra daga millibili, menn taka ekki allt að 500 milljarða kr. lán bara sisvona af og til þegar þeir eru í góðu skapi. Nei, þess vegna skiptir alveg gríðarlega miklu máli að búinn verði til eins mikill trúverðugleiki í kringum þetta núna og mögulegt er því að það bara — ég vil næstum leyfa mér að segja að það skipti öllu máli að þessu verði rétt tekið og að menn komi fram samstilltir og hafi kraftmikinn rökstuðning fyrir því að þetta muni duga ásamt með þá öðru sem menn ætla sér hér á komandi mánuðum og missirum til þess að ná tökum á ástandinu.

Allir þurfa að leggja sitt af mörkum og þess vegna greiðum við götu þessa máls hér í gegnum þingið, allt annað væri hið hreina óráð. Það stendur síst á okkur að (Forseti hringir.) fylgja eftir aðgerðum sem hníga í og ganga í nákvæmlega þá átt sem við (Forseti hringir.) höfum talað fyrir að gert væri undanfarin ár.

[11:11]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er nákvæmlega rétt hjá hv. þingmanni, þetta er afskaplega fín lína sem hér er um að ræða. Þess vegna þurfa menn að fara varlega í því sem þeir segja. Menn þurfa að segja þá hluti sem þeir ætlast til og treysta á að fólk hafi eftir og gera sér grein fyrir því að það sem við segjum hér getur verið þýtt á fjölda tungumála og birt víða annars staðar.

Það sem skiptir því máli í þessari umræðu er það að við erum að óska eftir heimild til að taka þetta lán til þess að styrkja gjaldeyrisvarasjóðinn, til þess að styrkja virkni innlendra lánamarkaða svo að Seðlabankinn hafi betri og sterkari tæki til að bregðast við ef eitthvað ber út af. Ekki vegna þess að við búumst við því að eitthvað beri út af

heldur vegna þess að í þeirri stöðu sem við erum nú í vegna hinnar alþjóðlegu fjármálakreppu þurfum við að vera tilbúin til að bregðast við á sterkari og kraftmeiri hátt en áður hefur verið ætlast til. Það þarf ekkert að hafa mjög mörg orð um það.

Ríkisstjórnin hefur reynt að fara fram af varfærni í þessu en þó af ákveðni og Seðlabankinn hefur gert það sömuleiðis. Stór skref hafa verið stigin sem skipta miklu máli og þá sérstaklega samningarnir við norrænu seðlabankana og nú erum við að leggja upp með grundvöllinn fyrir næstu skref sem ekki skipta síður miklu máli. Ég vonast til að vel takist til með þau og þá verður viðbúnaður Seðlabankans í samhengi við það sem við þurfum á að halda, herra forseti.

[11:13]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra sagði hér í seinni ræðu sinni að við þyrftum að fara varlega í því sem við segjum í sambandi við þetta mál og það er nokkuð til í því. Þá vil ég spyrja hvort hann sé sammála því sem kom fram hjá talsmanni samstarfsflokksins hér rétt áðan að frumvarpið væri fram komið vegna — eða þetta væri í raun herkostnaður af því að reka sjálfstæðan gjaldmiðil, það að taka lán upp á 500 milljarða. Það væri mjög fróðlegt að vita hvort hann er sammála samstarfsflokknum í þessum efnum og hvort honum hafi fundist óvarlega talað í því.

Síðan ætla ég að spyrja hæstv. fjármálaráðherra að því hvar það land er, þó við förum ekki út fyrir Evrópu, sem er með eitthvað sambærilegar aðstæður og Ísland nú þessa dagana. Hann vildi meina að þessar aðstæður hér væru náttúrlega bara út af alþjóðlegri lánakreppu og alþjóðlegum aðstæðum. Hvar er það land þar sem stýrivextir eru 15,5% og verðbólgan, ja, hún er meiri en hefur verið í 18 ár og gengið hefur fallið um ein 30% frá áramótum? (Gripið fram í.) Hvar er þetta land sem hæstv. ráðherra er að bera okkur saman við í þessu máli? (Gripið fram í.)

[11:15]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er eiginlega mjög hissa á fyrri spurningunni hjá hv. þingmanni, sérstaklega miðað við ræðu hennar hér áðan. Auðvitað er það herkostnaðurinn af því að halda úti sjálfstæðum gjaldmiðli að halda þarf úti gjaldeyrisvarasjóði og að sá gjaldeyrisvarasjóður sé í einhverju samhengi við þær aðstæður sem uppi eru hverju sinni í alþjóðlegu efnahagslífi og tengist því sem umheimurinn hugsanlega ímyndar sér að geti gerst. Ég held að það sé bara hárrétt hjá hv. ræðumanni hér áðan, Árna Páli Árnasyni, það er herkostnaður af því. (Gripið fram í.) Það er alveg sama hvaða nafni menn kalla það, ég held að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hafi sjálfur notað — ég ætla nú ekki að fara að vitna aftur rangt í ræðu hans, en ég held að það hafi verið efnislega það sama sem hann var að tala um í sinni ræðu, að kostnaður hlytist af því að taka þetta lán.

Varðandi það sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir nefndi áðan, að ég hefði talað um sambærilegar aðstæður — ég held ég hafi ekki notað það orð, ég talaði um samstofna aðstæður sem væru komnar til af sömu ástæðum og að aðilar þyrftu hins vegar að bregðast við á mismunandi hátt vegna mismunandi aðstæðna heima fyrir. Hafi það átt að skiljast þannig að einhvers staðar væru sambærilega aðstæður þá er það ekki rétt en aðrar þjóðir eru að glíma við vandamál af sömu orsökum og við. Ég nefni sem dæmi Spán, Írland, húsnæðismarkaðinn í Bretlandi, danski seðlabankinn var að hækka vexti, ungverski seðlabankinn var að hækka vexti og síðan það atvinnuleysi sem menn sjá fyrir sér í þessum löndum að muni aukast og er þó, herra forseti, (Forseti hringir.) ekki einu sinni að spá atvinnuleysi hér af þeirri stærðargráðu sem minnst er í þessum löndum.

[11:17]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. ráðherra nefndi Ungverjaland og einhver fleiri lönd þar sem einhverjir erfiðleikar eru uppi en það er ekkert sambærilegt við það sem er hér, það verður að segjast eins og er. Þegar félagi hans úr Samfylkingunni, Árni Páll Árnason, talar um herkostnað því samfara að reka hér sjálfstæðan gjaldmiðil leggur hann ákveðna merkingu í það eins og við vitum öll. Hann er að tala um að þessi gjaldmiðill sé ekki framtíðarlausn fyrir Ísland og reyndar er ég honum sammála í þeim efnum. Þar er hæstv. fjármálaráðherra hins vegar ósammála okkur og telur eftir því sem ég best veit — nema eitthvað nýtt komi fram í síðari ræðu hans — að það sé framtíðin að halda sig við íslensku krónuna með öllum þeim afleiðingum sem það hefur fyrir íslenska þjóð og íslenskan almenning. Í stað þess að horfa á hlutina af raunsæi og viðurkenna það sem fyrst að hún er ekki framtíð í okkar efnahagsmálum og hún getur ekki verið það vegna þess að við erum á hinum innri markaði Evrópu þar sem allt flæðir frjálst, að þá er hún orðin gríðarleg hindrun.

Engu að síður styðjum við framsóknarmenn frumvarpið miðað við þær aðstæður sem eru í landinu. Eins og ég lét koma fram í ræðu minni teljum við að þetta sé allt of seint fram komið en engu að síður er mikilvægt að þetta frumvarp sé þó loksins hér til umfjöllunar á hv. Alþingi.

[11:19]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S) *(andsvar)***:**

Já, ég átta mig ekki á af hverju hv. þingmaður gerir svona mikið úr þessum meinta herkostnaði. Ég veit svo sem hvaða lausnir hún vill að við tökum upp til þess að leysa úr þessum vanda. Ég veit að hún á í heilmiklum ekki kannski deilum en alla vega umræðum innan síns flokks um þá leið sem hún vill fara, en þeirri leið fylgir líka kostnaður. Það mætti líka alveg kalla þann kostnað herkostnað. Það kostar að vera í Evrópusambandinu, það kostar þar af leiðandi að taka upp evruna, við skulum ekki gleyma því þegar við erum að ræða málin á þessum nótum.

Ég verð að gera þá kröfu þegar ég ræði þessi mál og samhengið við það sem er að gerast annars staðar að hv. þingmenn hér í ræðustóli geri ekki lítið úr þeim vandamálum sem aðrir eru að glíma við. Þó að aðstæður séu mismunandi og vandamálin komi öðruvísi fram eru þau oft byggð á þessum sömu forsendum sem við höfum verið að fara hér yfir. Við eigum að fylgjast með þessu og reyna eft-

ir því sem við getum að taka á þessum málum og fjalla þá um vandamál annarra á málefnalegum nótum.

Að lokum, herra forseti, vil ég þakka fyrir þann stuðning sem málið hefur fengið í þessari umræðu. Ég held að það sé út af fyrir sig gott veganesti fyrir okkur í frekari umræðu um þessi mál á næstunni.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og fjárln.

Veiting ríkisborgararéttar, 1. umr.

Frv. allshn., 641. mál. — Þskj. 1112.

[11:21]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Allsherjarnefnd hefur að vanda fjallað um umsóknir um veitingu ríkisborgararéttar. Allsherjarnefnd bárust að þessu sinni 53 umsóknir um ríkisborgararétt en skv. 1. mgr. 6. gr. laga um ríkisborgararétt, nr. 100/195, veitir Alþingi ríkisborgararétt með lögum.

Nefndin leggur til að 24 einstaklingum verði veittur ríkisborgararéttur að þessu sinni og er lista yfir þá að finna í þskj. 1112. Eins og venja er var fjallað um þetta í sérstakri undirnefnd allsherjarnefndar en allsherjarnefnd fór yfir listann síðasta laugardag og stendur öll að flutningi þessa máls.

[11:22]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég vil taka það fram að nefndin var einhuga um þessar afgreiðslur. Við reyndum, áður en við fórum að afgreiða einstaka einstaklinga, að setja okkur einhverjar fyrir fram mótaðar reglur um samkvæmni, að við værum sjálfum okkur samkvæm í afgreiðslunni þannig að það sama gilti fyrir alla.

Ég verð þó að vekja athygli á einum þætti þessa máls, sem við vorum alveg sammála um í nefndinni, og það er það að þegar einstaklingar hafa hlotið veigalitlar sektir, til að mynda fyrir hraðakstur, minni háttar sektir, stendur það í vegi fyrir því að dómsmálaráðuneytið veiti ríkisborgararétt. Þannig vill til að töluverður fjöldi af þessum umsóknum sem komu til Alþingis vegna undanþágu stafar af því þannig að það kallar á lagabreytingu.

Hitt er líka að dómsmálaráðuneytið hefur lögum samkvæmt synjað um ríkisborgararétt ef einstaklingur hefur tímabundið þurft að fara á atvinnuleysisbætur eða haft félagslega styrki frá sveitarfélögum og það finnst mér aldeilis óviðunandi afstaða. Ég beini því til hv. formanns nefndarinnar að koma því áleiðis til dómsmálaráðuneytisins að lögunum verði breytt í þessa veru þannig að félagslegar atvinnuleysisbætur og minni háttar sektir séu ekki tálmi í götu ríkisborgararéttar.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu

Fiskeldi, 2. umr.

Stjfrv., 530. mál (heildarlög). — Þskj. 831, nál. 1131, brtt. 1132.

[11:24]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um fiskeldi frá sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd.

Nefndin fjallaði um málið og fékk á fund sinn Ingimar Jóhannsson og Sigríði Norðmann frá sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti, Jón Gíslason og Halldór Runólfsson frá Matvælastofnun, Jón Kjartan Jónsson og Guðberg Rúnarsson frá Landssambandi fiskeldisstöðva, Óðin Sigþórsson frá Landssambandi veiðifélaga, Jóhannes Sturlaugsson frá Laxfiskum ehf. og Þórð Ásgeirsson frá Fiskistofu.

Auk þess fékk nefndin umsagnir frá 16 aðilum og hafði því úr nokkru að moða varðandi þetta mál.

Með frumvarpinu er lagt til að eftirlit og stjórnsýsla fiskeldismála verði að mestu leyti flutt til Fiskistofu frá Matvælastofnun. Eftirliti verður þó skipt milli þessara stofnana þannig að Fiskistofa mun hafa eftirlit með þeim þáttum er snúa að rekstrarleyfum, veiðistjórnun ferskvatnsfiska, rekstri og fiskeldisfræði en Matvælastofnun með þeim er snúa að matvælaeftirliti og heilbrigði vatnafiska. Markmiðið er að skapa skilyrði til uppbyggingar eldi vatnafisks og nytjastofna sjávar og efla þannig atvinnulíf og byggð í landinu.

Á fundum sínum ræddi nefndin fjölmörg atriði og leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu og þá fyrst að skilgreiningu frumvarpsins á hafbeit verði breytt til samræmis við skilgreiningar hafbeitar í öðrum lögum, þ.e. um lax- og silungsveiði og lögum um fiskrækt.

Nefndin ræddi um aðkomu sveitarfélaga að þeim stjórnsýsluákvörðunum sem í frumvarpinu felast og varða m.a. svæðaskiptingu fiskeldis, staðsetningu fiskeldisstarfsemi og útgáfu rekstrarleyfa en á fundum nefndarinnar komu fram athugasemdir um að aðkoma þeirra væri ekki nægilega vel tryggð og að það skipti sveitarfélög og íbúa þeirra miklu máli hvort starfsemi á borð við fiskeldi væri leyfð við strönd eða á fjörðum í sveitarfélögum og því væri nauðsynlegt að tryggja þátttöku þeirra í ákvörðunum um það. Fellst nefndin á þau sjónarmið og leggur til breytingu á frumvarpinu í þá veru að leitað verði umsagnar viðkomandi sveitarfélags við svæðaskiptingu fiskeldis, við staðbundið bann við starfsemi og loks við veitingu rekstrarleyfis. Þá leggur nefndin enn fremur til að við setningu reglugerða skv. 4. gr. frumvarpsins verði leitað álits Sambands íslenskra sveitarfélaga, Landssambands fiskeldisstöðva og Landssambands veiðifélaga til þess að sjónarmið þessara hagsmunaaðila liggi fyrir.

Í samræmi við framangreinda breytingu telur nefndin nauðsynlegt að leggja til breytingar á ákvæði til bráðabirgða um að Samband íslenskra sveitarfélaga tilnefni fulltrúa í samráðsnefnd um framkvæmd laganna, og verða fulltrúarnir þá tólf talsins, og að atkvæði formanns ráði úrslitum ef ágreiningur verður í nefndinni. Samráðsnefndin hefur það hlutverk að fylgjast með og stuðla að greiðri framkvæmd og virkum skoðanaskiptum þeirra er lög um fisk-

rækt, lög um Veiðimálastofnun, lög um varnir gegn fisksjúkdómum og lög um lax- og silungsveiði varða helst. Tillagan felur því einnig í sér að nauðsynlegt er að leggja til sambærilegar breytingar á ákvæðum til bráðabirgða í þeim lögum og leggur nefndin því til breytingar á frumvarpi sem varðar breytingar á lögum vegna flutnings stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði, fiskræktar o.fl. til Fiskistofu, samanber 531. mál á þskj. 832.

Fyrir nefndinni komu fram athugasemdir um að hugtakið „neikvæð vistfræðileg áhrif“ sé óljóst og ekki nægilega vel skilgreint í frumvarpinu og geti því verið íþyngjandi fyrir umsækjendur um rekstrarleyfi til fiskeldis sem fjallað er um í III. kafla frumvarpsins. Í 7. gr. kemur fram að áður en leyfi er veitt skuli afla umsagnar Veiðimálastofnunar og Hafrannsóknastofnunarinnar eftir því sem við á um hvort náttúrulegar aðstæður á fyrirhuguðu starfssvæði fiskeldisstöðvar eða fyrirhugaðar eldistegundir, eldisstofnar eða eldisaðferðir gefi tilefni til hættu á neikvæðum vistfræði- eða erfðafræðiáhrifum sem leitt getur af leyfisskyldri starfsemi. Þá er í 9. gr. þar sem fjallað er um málsmeðferð Fiskistofu heimild til að leggja fyrir umsækjanda að rannsaka á eigin kostnað hvort fyrirhuguð starfsemi fiskeldisstöðvar feli í sér aukna hættu á fisksjúkdómum eða hvort um neikvæð vistfræðileg áhrif geti orðið að ræða. Hugtakið „neikvæð vistfræðileg áhrif“ hefur ekki verið skýrt skilgreint í lögum og getur náð yfir mjög vítt svið og telur nefndin því að vinna við skilgreiningu hugtaksins gæti tekið mjög langan tíma en nauðsynlegt yrði að samræma skilgreininguna í fjölda laga og taka mið af alþjóðlegum samningum, svo sem alþjóðasamningi um líffræðilega fjölbreytni. Leggur nefndin því áherslu á að við skilgreininguna beri að beita meðalhófsreglu og almennum ákvæðum stjórnsýslulaga.

Þá var því einnig hreyft fyrir nefndinni að greinar þessar gætu verið óþarflega íþyngjandi fyrir umsækjendur um rekstrarleyfi og telur nefndin rétt að taka fram að þessi ákvæði eru að mestu leyti í samræmi við gildandi lög. Jafnframt leggur nefndin áherslu á að með ákvæðum frumvarpsins er ekki ætlunin að stöðva fiskeldi eða gera umsækjendum erfitt fyrir heldur er verið að leggja mat á sjúkdómstengda þætti og minnir nefndin sérstaklega á í því sambandi að reglur stjórnsýslulaga gilda um framkvæmd laganna, svo sem meðalhófsreglan og andmælarétturinn.

Einnig komu fram athugasemdir fyrir nefndinni að ekki væri nægilega skýrt kveðið á um sjónarmið náttúru- og umhverfisverndar í frumvarpinu og telur nefndin því rétt að benda á að áður en rekstrarleyfi er gefið út þarf Umhverfisstofnun að gefa út starfsleyfi samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir eins og verið hefur.

Nefndin ræddi einnig ákvæði frumvarpsins um eldisbúnað í 20. gr. sem felur í sér að innflutningur á notuðum eldisbúnaði sé óheimill. Telur nefndin að slíkt bann sé of strangt og geti falið í sér viðskiptahindrun auk þess sem það er ekki í samræmi við 2. mgr. 30. gr. frumvarps til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna endurskoðunar á undanþágum frá I. kafla I. viðauka við EES-samninginn og innleiðingar á reglugerð Evrópuþingsins og EB, nr. 178/2002, frá 28. janúar 2002 auk afleiddra gerða, þ.e. 524. mál á þskj. 825. Leggur því nefndin til að við 20. gr. bætist nýr málsliður, um að Matvælastofnun geti heimilað innflutning á öðrum eldisbúnaði sem sannanlega sé hægt að sótthreinsa enda þyki sannað að ekki berist smitefni með honum sem valda dýrasjúkdómum. Nefndin telur frumvarpið eðlilegt framhald þess að yfirstjórn allrar stjórnsýslu varðandi nýtingarstjórnun á fiskum fer nú fram í einu og sama ráðuneyti, sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneyti, og að við þessa einföldun verði stefnumótun í málaflokknum skilvirkari en áður.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem lagðar eru til á þingskjali 1132.

Helgi Hjörvar var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Arnbjörg Sveinsdóttir, Karl V. Matthíasson, Gunnar Svavarsson, Atli Gíslason, með fyrirvara, Kjartan Ólafsson, Birkir J. Jónsson, Jón Gunnarsson og Grétar Mar Jónsson.

[11:33]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég gerði fyrirvara við þetta álit nefndarinnar og sá fyrirvari lýtur fyrst og fremst að formi málsins og afgreiðslu þess fremur en efni og ég vil taka það fram að það hafa verið gerðar gagnlegar breytingar á frumvarpinu, býsna margar.

En það sem veldur fyrst og síðast fyrirvara mínum er það að frumvarpið bar brátt að. Ég tel að það hafi mátt gaumgæfa það betur en gert var í nefndinni og það kemur til af því að nefndin hefur haft afar erfitt mál til meðhöndlunar sem er matvælafrumvarpið sem fór mikill tími í, auk annarra mála og því gafst hreinlega ekki tóm til að gaumgæfa það nógu vel.

Það leiðir mig síðan að öðrum þætti sem ég hef gert að umtalsefni hér í ræðustól Alþingis. Það er hversu brýnt er að efla starf nefndanna. Það er afar brýnt. Við sjáum nú hér frumvarp eftir frumvarp þar sem kemur fram fjöldi breytingartillagna sem vísa til þess að undirbúningi hafi verið áfátt. Það vantar sárlega stuðning við stjórnarandstöðuna í nefndum. Það er fjöldi mála í allsherjarnefnd, þar sem ég sit líka, og það er hreinlega ekki tóm án stuðnings nefndasviðsins sem ég fæ að nokkru leyti en sem fer ævinlega minnkandi þegar líður að þinglokum.

Ég segi bara að ritarar nefndanna eiga fullt í fangi með að anna verkefnum fyrir meiri hluta nefndanna, þeir vinna þessa dagana frá morgni og langt fram á kvöld. Þetta hef ég sem sagt margnefnt og það má alls ekki skilja orð mín þannig að ég sé að gagnrýna ritara nefnda því þeir vinna afar vel við erfiðar aðstæður. Á síðustu dögum þingsins, síðustu vikuna hefur ekki gefist tóm til að sinna stjórnarandstöðunni sem skyldi. Það veit ég vel vegna þess að ég hef skilað inn á þingið fjölmörgum nefndarálitum sem hafa beðið, vinnsla þeirra hefur fengið að bíða.

Hitt vil ég nefna í þessu sambandi og það er að í frumvarpinu er lagt til að eftirlit og stjórnsýsla fiskeldismála verði að mestu leyti flutt til Fiskistofu frá Matvælastofu og síðan verði eftirliti skipt milli þessara stofnana. Ég ætla bara að rifja það upp að við breyttum lögum um Stjórnarráðið og starfsskiptingu í desember. Hér er verið að bæta úr því sem við kölluðum flaustur og flumbrugang á þeim tíma. Hér er verið að bæta úr því að nokkru leyti fyrir utan það að setja þessi heildarlög sem eru býsna gagnleg.

Það sem gerðist þegar lögum um Stjórnarráðið var breytt var að þá var ekki farið eftir *Handbók um undirbúning og frágang lagafrumvarpa.* Og af því að það var ekki farið eftir þessari handbók þá stöndum við uppi með að gera breytingar, að flytja verkefni frá Matvælastofnun fjórum, fimm mánuðum eftir að við ákváðum að flytja það þangað eða hvernig sem það var nú. Þannig að við þá lagasmíð, varðandi Stjórnarráðið, var ekki haft neitt samráð. Áhrifin voru ekki metin. Það var ekki talað við hagsmunaaðila og þar fram eftir götunum. Og ég spái því, herra forseti, að við eigum eftir að fá fleiri slík frumvörp á haustþingi og næstu þingum til að lagfæra þetta.

Ég vil gera það að lokaorðum mínum, herra forseti, að forseti Alþingis beini þeim tilmælum til framkvæmdarvaldsins að fara eftir handbókinni framvegis. Að leita samráðs og vanda til frumvarpssmíðinnar til að auðvelda okkur vinnu í nefndum, svo að við þurfum ekki að horfa fram á það að leggja fram 20–30 breytingartillögur við þau frumvörp sem fram koma vegna þess að slælega hafi verið staðið að undirbúningi.

[11:37]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil segja nokkur orð um þetta frumvarp sem var til umfjöllunar í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd þar sem ég á sæti þó að ég væri því miður ekki við afgreiðslu heldur hv. þm. Birkir Jón Jónsson. En við framsóknarmenn styðjum þetta mál og erum náttúrlega mjög hlynnt þessari atvinnugrein, fiskeldinu og teljum að þetta sé þó a.m.k. viðleitni hæstv. ríkisstjórnar til að sýna einhvern lit í atvinnumálum, annað en að veiða 40 hrefnur sem hefur auðvitað líka verið svona viðleitni í atvinnumálum. En þetta er þó a.m.k. lagarammi í kringum þessa atvinnugrein sem þörf er á og skiptir máli.

Hins vegar er ég óánægð með það hversu lítið heyrist frá hæstv. ráðherra og ríkisstjórn í sambandi við þorskeldið. Það hefur verið nefnd að störfum í þeim efnum en hún hefur ekki skilað áliti eftir því sem ég best veit og það heyrist ákaflega lítið um það hver stefna ríkisstjórnarinnar er almennt í þorskeldismálum. Þar tel ég að við eigum að spýta í lófana og sýna einhver viðbrögð við því, m.a. með því að það þarf að draga úr þorskveiðum. Þar erum við með markaðinn, við þekkjum hann og með því að efla þorskeldi í landinu gætum við líka verið að gera góða hluti fyrir landsbyggðina. En það heyrist ákaflega lítið frá ríkisstjórninni í þeim efnum.

En varðandi þetta mál þá ræddum við það í nefnd og ég styð það og við framsóknarmenn og það er mikilvægt að mínu mati að skapa þessari atvinnugrein þann lagaramma sem hér um ræðir.

[11:39]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Sá þáttur sem mig langaði að ræða sérstaklega í þessu sambandi er undirbúningsþátturinn fyrir fiskeldi almennt. Þá er ég einkum að tala um fiskeldi í fjörðum, hvort heldur það er laxeldi eða þorskeldi sem er vaxandi núna hér á landi. Ég vil taka það fram í upphafi máls að ég er út af fyrir sig mjög hlynntur því að eldi þróist sem allra best hér og takist sem best en jafnframt verði gerð sú krafa að það valdi engum eða sem minnstum skaða.

Ég spyr því vegna þessa máls: Hvernig er staðið að rannsóknum í einstökum fjörðum, flóum eða vogum þar sem menn hafa áhuga á að koma fyrir fiskeldiskvíum? Hefur farið fram skipuleg úttekt á flóum og fjörðum hér á landi með tilliti til þess hvaða firðir henta betur en aðrir til fiskeldis, vegna þess m.a. að straumakerfið er gott og sjóskiptin í góðu lagi, botnlag og annað slíkt? Hvaða undirbúningur hefur í raun og veru farið fram til að meta það hvaða skilyrði, náttúruleg skilyrði eru best fyrir fiskeldið með tilliti til þess að sem minnstur skaði verði á lífríkinu og væntanlega enginn? En sem betur fer er víðast að ekki sjáanlegt að fiskeldið valdi neinum sérstökum skaða. Ég held samt, hæstv. forseti, að það sé afar nauðsynlegt að fara skipulega í gegnum það hvaða svæði á landinu henta sérstaklega vel til fiskeldis og hvaða aðstæður þurfa að vera til staðar til að menn velji fiskeldiskvíunum sem bestan stað miðað við að enginn skaði hljótist af í ríki náttúrunnar.

Ég segi þetta vegna þess að það hafa ekki farið fram miklar og skipulegar rannsóknir á grunnslóð Íslands. Sem betur fer eru menn að vakna talsvert til vitundar um það. Það má nefna verkefni eins og BioPol á Skagaströnd, sjávarrannsóknarsetrið Vör við Breiðafjörð, auknar hafrannsóknir vestur á Ísafirði og víðar á landinu, í Vestmannaeyjum og Eyjafirði. Sem betur fer hafa þessar rannsóknir verið að aukast á undanförnum árum en ég hef samt ekki komist yfir eða séð neina sérstaka úttekt þar sem menn hafa tekið hvert landsvæði fyrir sig og rannsakað það með tilliti til þess hvar menn hygðust velja fiskeldinu stað og hvað menn teldu að viðkomandi firðir þyldu mikla niðursetningu eldiskvía án þess að lífríkinu væri nein hætta búin.

Nú er það svo að á öllum fóðurstöðum, ef maður getur orðað það sem svo, það er kannski rétt að tala fóðurstaði vegna þess að menn hafa gert tilraunir með að bera fóður á ákveðna staði í fjörðum. Ég nefni Stöðvarfjörð og Arnarfjörð sem dæmi um svæði þar sem menn hafa borið niður fóður til að fá fiskinn til að sækja á ákveðna staði og síðan hafa verið gerðar tilraunir til að veiða fiskinn eða ná honum á ákveðnum árstímum og kannski einkanlega þegar hann er verðmætastur og markaðsaðstæður eru bestar. Síðan höfum við eldiskvíarnar þar sem menn verka fisk í eldiskvíar og það er gert með tvennum hætti, alla vega varðandi þorskeldi. Annars vegar eru menn að fikra sig áfram með að ala seiði frá upphafi, úr hrogni, og rækta seiðin upp í eldisstöðvum og hins vegar að ná seiðum úr ríki náttúrunnar í september og október ár hvert þegar þau eru farin að leita botns á grunnsævinu, kannski aðeins þriggja, fjögurra sentimetra löng, og setja þau í eldisstöðvar og þar hafa menn verið að ná mjög athyglisverðum árangri að mínu viti. Ef menn trúa þeim fróðleik í hafrannsóknavísindunum að einungis mjög lítill hluti slíkra seiða, fjögurra, fimm sentimetra löng, lifi af fyrsta veturinn þá tel ég að þær eldistilraunir sem gerðar hafa verið séu afar merkilegar þegar menn eru farnir að ná því jafnvel að 60–70% af þeim seiðum sem þeir settu í kerin eru lifandi eftir veturinn til sleppingar að vori. Það er enginn smáárangur ef litið er til þess seiðafjölda sem fiskifræðingar halda fram að lifi af fyrsta veturinn við náttúrulegar aðstæður og er í raun og veru

mjög merkilegt ef svo er.

Reyndar er fullyrðingin um það hvað lifir af seiðum yfir hvern vetur bara fullyrðing og byggir einfaldlega á einhvers konar meðaltalsútreikningum en náttúran er sjaldan neitt meðaltal, hún er ýmist góð eða slæm. Það geta komið mörg góð ár og hlý ár eins og við upplifum núna þar sem sjórinn er hlýr og væntanlega lifir meira af seiðum í ríki náttúrunnar veturinn af við hlýjar aðstæður en í köldu árferði. Þetta er samt allt samspil þess að aðrir fiskar og jafnvel þorskurinn sjálfur leggja sér eigin seiði til munns og þar kemur auðvitað afránið inn í spilið.

Ég hef oft spurt þeirrar spurningar til að setja málið í eitthvert samhengi: Hvað skyldi einn fjörður í vestanverðu Ísafjarðardjúpi gefa af sér inn í lífríki Íslands við stækkun þorskstofnsins? Hvers vegna nefni ég þetta? Það er vegna þess að vitað er að nokkur svæði á landinu bera meira magn fiskseiða en önnur. Hvers vegna vita menn það? Menn vita það vegna rækjuveiðanna, vegna þess að rækjuveiðar voru stundaðar í áratugi vita menn að seiði hafa alist upp í Ísafirði og í Ísafjarðardjúpi og fjörðum þar, í Húnaflóa og innfjörðum þar, í Arnarfirði og fleiri fjörðum. Þetta vita menn vegna þess að iðulega hefur þurft að loka þessum svæðum vegna mikils þorskseiðafjölda eða jafnvel ýsu og annarra fisktegunda. Það var auðvitað vegna þess sem menn fór að gera tilraunir með það vestur í Ísafjarðardjúpi að veiða þessi seiði, sem áratugaþekking rækjusjómanna byggði á, og voru til staðar í djúpinu. Þess vegna hafa seiðaveiðar verið stundaðar þar á undanförnum árum og með þeim árangri sem ég hef verið að lýsa, að nýting á seiðunum frá því sem var þegar menn reyndu fyrst að ala þau hefur margfaldast.

En það kemur alltaf að spurningunni: Hvað gerist í lífríkinu þegar við setjum niður fiskeldisstöðvar og förum að ala þar fisk? Það er auðvitað þannig að fóður fellur til ekki bara í fiskeldisstöðinni heldur líka á botninum í kring o.s.frv. Ný tækni færir okkur alltaf meiri og meiri þekkingu og nú síðast kvikmyndatæknin þar sem menn eru farnir að fylgjast með fiskinum í sjókvíunum, hvernig hann tekur æti og í hvaða lögum hann heldur sig í sjókvíunum og hversu mikið fellur frá af ætinu o.s.frv. og þar hafa ýmsar rannsóknir farið fram. En það sem ég er að spyrja um í þessari umræðu, hæstv. forseti, er þetta: Hvað hefur verið lagt fram hér á landi af heildstæðum rannsóknum um það í hvaða forgangsröð menn setja eldið? Í hvaða fjörðum ætla menn að hafa það? Hvaða firðir eru bestir? Hvers vegna eru þeir bestir o.s.frv.? Menn þurfa að fara að svara því þegar verið er að ræða um jafnveigamikinn þátt og við erum væntanlega að stefna að hér í framtíðinni, að geta verið hér með fiskeldi í stórum stíl og að það sé þá vel rannsakað, vel skipulagt og vel undirbyggt. Ég segi þetta vegna þess að ég tel að það sé mikill fengur í því að stunda fiskeldi ef rétt er að því staðið og það er skipulagt með skynsamlegum hætti. Auðvitað erum við alltaf að læra af því fiskeldi sem þegar er stundað hér á landi, hvort sem það er laxeldið og sú reynsla sem þar hefur fengist í sjó eða þorskeldið sem við stundum núna í miklum mæli.

Ef ég man rétt, hæstv. forseti, er áætlað að taka 500 tonn út úr hinum almenna fiskkvóta eða bæta við — mér er alveg sama hvort er, hef engar áhyggjur af því — til þess að úthluta fyrirtækjum í fiskeldi, svokallaðir fiskeldiskvótar. Þetta er auðvitað jákvætt og verið er að ýta þarna undir nýja atvinnustarfsemi og ekkert nema gott um það segja. Ef menn vilja gera það með því að úthluta 500 tonnum af kvóta í það verkefni, þá gera menn það og það er bara jákvæður stuðningur við það að efla fiskeldið. En í þessu sambandi hef ég furðað mig afar mikið á ákveðnu máli sem er reyndar að koma upp þessa dagana með mjög neikvæðum hætti. Það eru hinar svokölluðu túristaveiðar þar sem menn hafa farið þá leið við þróun nýrrar atvinnugreinar að láta fyrirtækin keppa á kvótaleigumarkaðnum, að láta fyrirtæki sem eru að stofna til nýrrar atvinnugreinar og nýrrar atvinnuuppbyggingar keppa á kvótaleigumarkaðnum við atvinnumennina sem eru þar fyrir. Með hvaða afleiðingum? Nákvæmlega þeim afleiðingum sem við vöruðum við hér í umræðum, margir þingmenn, að það væri óeðlilegt að fara þá leið að hefta þessa atvinnugrein með því að setja á hana kvótakvaðir. Að hefta þessa nýju atvinnugrein, sem allir eru sammála um að standa með, með því að setja á hana þær kvaðir að þurfa að ná til sín kvóta á markaði í stað þess að taka annaðhvort einhvern kvóta út fyrir sviga eða hafa engar áhyggjur af kvótareikningnum meðan að þessi atvinnugrein væri að þróast til næstu fjögurra til fimm ára. Í fiskeldinu hafa menn ákveðið að taka kvóta út fyrir sviga og úthluta honum til að efla atvinnugreinina.

Ég vænti þess að menn endurskoði þá stöðu sem upp er komin varðandi túristaveiðarnar. Þar er hreinlega verið að rústa atvinnugrein þeirra manna sem eru kvótalitlir, og sérstaklega á smábátunum vegna þess að þessi kvóti er yfirleitt tekinn úr smábátakerfinu, og koma í veg fyrir að þeir geti leigt heimildir sínar á einhverju verði sem hægt er að lifa við. Reyndar er það mikil spurning hvort menn geta nokkurn tímann lifað við þetta kvótaleiguverð eins og það er. En þegar kvótaleiguverðið í smábátakerfinu hrekkur úr rúmum 200 kalli upp í 250 kall vegna þess að sjóstangaveiðifyrirtækin eru komin þar inn og fá borgað sérstaklega fyrir að gera út fyrir túristana, þá er auðvitað verið að skekkja samkeppnisstöðu þeirra sem hafa haft þetta að raunverulegri atvinnu sinni og þessara nýju fyrirtækja.

Nú er ég mikill hvatamaður þess að þessi nýju fyrirtæki fái að þróast og eflast en ég tel að taka eigi kvótareikning þeirra út fyrir sviga meðan þau eru að byggja upp starfsemi sína. Menn geti svo valið um það á næstu mánuðum og missirum eða árum hvort kvótasetja eigi þau síðar á einhvern hátt eða úthluta þeim sérstökum kvóta eins og gert er hér með fiskeldið til að efla þá starfsemi. Ég hefði talið að það væri kannski ekkert óeðlilegt ef kvótareikningurinn er svona nákvæmur að hann hallist á hliðina hjá Hafrannsóknastofnun við 500 tonn. Hann hallast reyndar ekkert á hliðina þegar landað er hafróafla utan kerfisins. Þá er Hafrannsóknastofnun alveg sama, enda fær hún stóran hluta af þeim verðmætum sem þar koma inn, þó að þar komi nokkur hundruð tonn eða jafnvel þúsundir tonna utan kvótareikningsins.

Ég mótmæli því harðlega hvernig ríkisstjórnin hefur staðið að fyrirkomulagi þessara túristaveiða. Ég vil koma inn á það í þessu samhengi þar sem við erum að tala um fiskeldi og kvótaúthlutun í sambandi við það og tel að þau mál þurfi algjörrar uppstokkunar við. Það er mjög óeðlilegt

hvernig samkeppnisstaðan þar er að verða. En aðalerindi mitt hér var að tala um rannsóknir í lífríki sjávar og undirbyggingu þess og hvernig við getum staðið sem best að því að efla fiskeldi hér á landi.

[11:56]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var ágætisræða hjá hv. þingmanni og ég hef í rauninni engar athugasemdir við hana. En það sem ég vildi koma á framfæri, af því að hann talaði um að mikilvægt væri að tekin yrði ákvörðun um hvar setja mætti niður fiskeldi og hvar ekki, þá var náttúrlega tekist á um þessi mál í tíð síðustu ríkisstjórnar. Það var tekist á um það á hv. Alþingi hvort yfirleitt ætti að heimila fiskeldi við strendur Íslands og stjórnarandstaðan hjálpaði ekki ríkisstjórninni mikið í þeim efnum að koma fiskeldinu fyrir. Ég er ekki að tala um hv. þingmann sem hér talaði í því sambandi heldur kannski frekar hina tvo stjórnarandstöðuflokkana sem þá voru. Niðurstaðan var sú að þáverandi landbúnaðarráðherra gaf út reglugerð sem tók á því hvar heimilt væri að setja niður fiskeldi og hvar ekki. Það var að sjálfsögðu gert vegna hættunnar sem af fiskeldi getur stafað í sambandi við veiðiár sem eru okkur náttúrlega ákaflega dýrmætar og mikilvægar. Ég tel mikilvægt að þessi ákvörðun hafi verið tekin á þeim tíma og ég veit ekki betur en að fyrrnefnd reglugerð sé enn í gildi. Ég hef ekki heyrt að hún hafi verið afnumin eða neitt gerst í þeim efnum. Ég vildi bara að þetta kæmi fram hér í umræðunni.

[11:57]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa nein sérstök andmæli uppi við þetta andsvar en vil þó árétta að ég held að umræðan þegar við vorum að tala um staðsetningu og röðun fiskeldis hafi aðallega snúist um laxeldi í sjó vegna þess að menn voru þá að tala um áframeldi á laxi sem væri að hluta til af norskum stofni og menn töluðu um áhættuna í laxeldinu og minntust fisksjúkdómanna í Færeyjum í því sambandi o.s.frv. Ég hygg að við höfum aðallega verið að reyna að raða því niður hvar eðlilegt og réttlætanlegt væri að setja niður laxeldi með tilliti til þess að sem minnst áhætta væri tekin ef fiskur slyppi úr kvíum, sem reyndar gerist oft, gagnvart þeim laxveiðiám sem næstar lægju svæðinu.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, 2. umr.

Stjfrv., 531. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 832, nál. 1133, brtt. 1134.

[11:59]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti, öðru í röðinni um fiskeldis- og fiskræktarmál. Nefndarálitið er um frumvarp til laga um breytingar á ýmsum lögum vegna flutnings stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði, fiskræktar o.fl. til Fiskistofu. Nefndarálitið er frá sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd.

Nefndin fjallaði um málið og fékk á fund sinn þá sömu og komu vegna hins fyrra máls sem við ræddum næst á undan.

Umsagnir bárust frá 13 aðilum og þær umsagnir voru vel skoðaðar í sambandi við vinnslu á málinu.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum í þeim tilgangi að flytja stjórnsýslu- og eftirlitsverkefni á sviði lax- og silungsveiði og fiskræktar og önnur verkefni sem varða stjórnsýslu ferskvatnsfiska frá Matvælastofnun til Fiskistofu auk þess sem lagðar eru til breytingar á starfsemi Veiðimálastofnunar. Frumvarpið er lagt fram samhliða frumvarpi til laga um fiskeldi, samanber 530. mál á þskj. 831.

Á fundum sínum ræddi nefndin sérstaklega tilhögun þá sem lögð er til í frumvarpinu um að bundið verði í lög að framkvæmd stjórnsýslu veiðimála verði á sérstöku sviði á Fiskistofu sem nefnast eigi veiðimálasvið. Telur nefndin að þegar litið er til þess sem almennt gerist með stofnanir ríkisins, að forstjóri og stjórn stofnunar ákveða skipurit stofnunar, verði það að teljast of hamlandi fyrir stjórn stofnunar að binda hluta skipurits í lög enda nauðsynlegt að hafa sveigjanleika í opinberri stjórnsýslu. Á fundum nefndarinnar kom fram að þó að heitin veiðimálasvið og veiðimálastjóri séu rótgróin starfsheiti sem falli vel að þeim verkefnum sem unnið er að á þessu sviði falli þau ekki nægilega vel að núverandi starfsskipulagi Fiskistofu. Nefndin leggur því til breytingar á 14. og 15. gr. frumvarpsins í þá veru að stofnað verði sérstakt svið til að sinna þessum málaflokki og að það verði fært í lög um lax- og silungsveiði í stað laga um Fiskistofu, eins og frumvarpið kveður á um. Nefndin leggur enn fremur til að heiti sviðsins verði breytt í lax- og silungsveiðisvið og að yfirmaður þess beri starfsheitið sviðsstjóri í stað starfsheitisins veiðimálastjóri. Fiskistofustjóri skal ráða sviðsstjóra til að stýra því sviði og skal hann hafa háskólapróf sem nýtist honum í starfi og heyra undir fiskistofustjóra. Þá er einnig lagt til að öll sérákvæði er varða starfsemi sviðsins verði færð í lög um lax- og silungsveiði, svo sem ákvæði frumvarpsins í 15. gr. um veiðieftirlitsmenn sem njóta ákveðinnar sérstöðu þar sem þeir eru samkvæmt gildandi lögum skipaðir af Matvælastofnun en eru starfsmenn veiðifélaga.

Loks leggur nefndin til smávægilegar lagfæringar á lögum um lax- og silungsveiði, þ.e. að í stað Matvælastofnunar komi Fiskistofa vegna tilfærslu verkefna til hennar samkvæmt fyrrnefndu frumvarpi til laga um Fiskistofu. Þá leggur nefndin einnig til að tiltekið verði í lögum um Fiskistofu að fiskeldi sé ein af þeim greinum sem falla undir stjórnsýsluverkefni stofnunarinnar.

Nefndin ræddi á fundum sínum heimild Veiðimálastofnunar til að eiga aðild að rannsóknafyrirtækjum samkvæmt 3. gr. frumvarpsins og þær athugasemdir sem borist hafa nefndinni um að með heimildinni sé stofnuninni gert fært að stunda óheft rekstur hlutafélaga og félaga með takmarkaðri ábyrgð í samkeppni við einkafyrirtæki. Nefndin fékk staðfestingu á að þarna er einungis um að ræða fyrirtæki sem eiga að þróa hugmyndir og hagnýta rannsókna- og þróunarverkefni sem stofnunin sjálf vinnur að hverju sinni en

Veiðimálastofnun er í eðli sínu rannsókna- og þróunarstofnun. Því er ekki talið að þau fyrirtæki geti verið samkeppnishamlandi fyrir önnur fyrirtæki sem stunda rannsóknir í samkeppni við Veiðimálastofnun. Bendir nefndin í því sambandi á að svipuð ákvæði í lögum um flestar ef ekki allar rannsókna- og þróunarstofnanir ríkisins, m.a. í lögum um rannsóknir í þágu atvinnuveganna að því er varðar Hafrannsóknastofnunina og Landbúnaðarháskóla Íslands, lögum um heilbrigðisþjónustu að því er varðar rannsóknastofnanir í heilbrigðisþjónustu, svo og í lögum um Íslenskar orkurannsóknir. Telur nefndin að með slíkri heimild geti stofnunin betur tekið þátt í þróunarvinnu og notið arðs af henni og breytt hugmyndum í verðmætar afurðir. Fyrir nefndinni kom einnig fram að Veiðimálastofnun hefur komið að þróun og prófunum á ýmsum tækjum sem nýta má til rannsókna og hefur ýmis rafeindabúnaður, svo sem mælimerki og fiskteljarar, verið þróaður þannig án þess að stofnunin njóti góðs af því með beinum hætti. Telur nefndin að með þessu móti skapist einnig sterkari og betri tengsl við atvinnulífið en allmörg dæmi eru um að sprotafyrirtæki hafi orðið til á þennan hátt sem seinna hafi orðið að öflugum fyrirtækjum. Nefndin leggur þó áherslu á að nauðsynlegt sé að gæta að reglum samkeppnis- og stjórnsýslulaga við nýtingu þessarar heimildar.

Á fundum nefndarinnar var einnig rætt um aðgengi að gögnum hjá Veiðimálastofnun en fram kom að Veiðimálastofnun hefur safnað og unnið gögn um veiði í ám og vötnum frá upphafi. Í eðli sínu eru þessi gögn líffræðilegar upplýsingar sem nýta má við rannsóknir á veiðistofnum í ám og vötnum. Með frumvarpinu er verið að koma þessum málum í fastar skorður en fram kom fyrir nefndinni að á það hefur skort hin síðari ár. Gert er ráð fyrir að Fiskistofa verði stjórnvaldið en Veiðimálastofnun framkvæmdaraðilinn. Veiðiskýrslur eru mikilvægt tæki fyrir stjórnvöld og veiðifélög vegna veiðistjórnunar og fyrir rannsóknaraðila vegna rannsókna- og ráðgjafarstarfa á sviði veiða og fiskræktar. Telur nefndin því mikilvægt að um söfnun og úrvinnslu veiðigagna gildi skýr lagaákvæði þar sem þetta séu grundvallargögn fyrir alla sem að veiðimálum koma og með því að tryggja aðgang að þessum gögnum sé samkeppnisstaða annarra rannsókna- eða ráðgjafaraðila tryggð.

Loks leggur nefndin til breytingu á frumvarpinu sem leiðir af breytingu þeirri sem nefndin leggur til á frumvarpi til laga um fiskeldi, samanber 530. mál á þskj. 831, sem lagt er fram samhliða. Nefndin taldi nauðsynlegt að leggja til breytingar á ákvæði til bráðabirgða um að Samband íslenskra sveitarfélaga tilnefndi fulltrúa í samráðsnefnd um framkvæmd laga um fiskeldi. Verða fulltrúarnir í nefndinni þá tólf talsins og leggur nefndin einnig til að atkvæði formanns ráði úrslitum ef ágreiningur verður í nefndinni. Samráðsnefndin hefur það hlutverk að fylgjast með og stuðla að greiðri framkvæmd og virkum skoðanaskiptum þeirra er varða lög um fiskrækt, lög um Veiðimálastofnun, lög um varnir gegn fisksjúkdómum og lög um lax- og silungsveiði og leggur því nefndin til að ákvæði til bráðabirgða í þeim lögum sem um samráðsnefndina fjalla verði samræmd.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum í 11 liðum sem lagðar eru til í þingskjali 1134.

Helgi Hjörvar var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir álitið rita Arnbjörg Sveinsdóttir formaður, Karl V. Matthíasson, Gunnar Svavarsson, með fyrirvara, Atli Gíslason, með fyrirvara, Kjartan Ólafsson, með fyrirvara, Birkir J. Jónsson, Jón Gunnarsson, með fyrirvara, Grétar Mar Jónsson.

[12:07]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta er eitt af málum í þrennu hv. formanns sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar. Það sem vekur athygli mína er að þrír stjórnarsinnar skrifa undir nefndarálitið með fyrirvara. Ég var ekki viðstödd lokaafgreiðslu málsins en það var varamaður minn, hv. þm. Birkir Jón Jónsson, sem tók þetta í afgreiðslunni og skrifaði undir án fyrirvara. Það væri mjög forvitnilegt að vita, vegna þess að tveir þessara hv. þingmanna eru ekki í þingsalnum og einn þeirra situr í forsetastól sem stendur, hvort hv. þingmaður og formaður nefndarinnar getur greint þingheimi frá því hvað veldur að þrír stjórnarsinnar skuli skrifa undir nefndarálitið með fyrirvara þrátt fyrir að búið sé að leggja fram 11 breytingartillögur við málið. Það er spurning hvort þær hefðu þurft að vera 12 til þess að þeir hefðu getað verið með. Hvernig skýrir hv. formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar þennan mikla fyrirvara stjórnarsinna? Þetta er kannski dálítið dæmigert fyrir ríkisstjórnina því hún tekur hlutina ekki allt of alvarlega. Það er lausung og stjórnarflokkarnir eru yfirleitt alltaf ósammála í öllum málum en þarna eru bæði sjálfstæðismenn og einn samfylkingarmaður sem hafa ekki treyst sér til að styðja þetta mál fullkomlega. Hvað veldur?

[12:08]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það má kannski segja sem svo að þessir fyrirvarar komi fram að við höfðum e.t.v. ekki nægilegan tíma til að ræða málið í þaula. Menn vildu vera tilbúnir með sinn fyrirvara ef eitthvað fleira kæmi upp í umræðunni á þeim tíma sem menn höfðu fram að þessari umræðu til að fjalla um málið. En ég reikna með að þessir þingmenn geri grein fyrir sínum fyrirvara.

Hins vegar var umræðan nokkuð mikil í nefndinni um heimild Veiðimálastofnunar til að eiga aðild að rannsóknafyrirtækjum og það var eiginlega skaði að því að hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir gat ekki verið með í þeirri umræðu. En eins og kemur fram í nefndarálitinu og gerð er skilmerkilega grein fyrir er þetta sá háttur sem hefur verið hafður á varðandi rannsókna- og þróunarstofnanir á vegum ríkisins og þess vegna er þetta í sjálfu sér ekki breyting frá því formi sem haft hefur verið. Hins vegar var umræðan dálítið í þá veru að þetta væri kannski eitthvað sem menn ættu að skoða til framtíðar, hvort það væri rétt form að leyfa ríkisfyrirtækjum á þessu sviði að eiga aðild að fyrirtækjum sem eru ýmist hlutafélög eða fyrirtæki sem ekki er í rauninni ætlað að bera arð en hafa það verkefni að þróa áfram hugmyndir sem byggðar eru á þeim rannsóknaverkefnum sem unnar eru í rannsóknastofnuninni.

[12:11]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Þetta var ágætisskýring hjá hv. formanni nefndarinnar en engu að síður er mjög athyglisvert að þrír stjórnarsinnar töldu að tíminn væri ekki nægur í nefndinni til að taka fulla ábyrgð á málinu. En hins vegar eru tveir stjórnarandstæðingar sem töldu að þetta væri alveg nógur tími og skrifa undir án fyrirvara. Mér þótti því vænt um að heyra formanninn segja það skaða að sú sem hér stendur hafi ekki verið með í umræðunni því hún hefði þá kannski verið málefnalegri, betri og fyllri, en þetta er bara eitt af því sem kemur kannski ekki alveg á óvart. Ég vildi því vekja athygli á þessu vegna þess að mér finnst þetta vera dálítið dæmigert fyrir ríkisstjórnina.

[12:12]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Af því að ég gleymdi í fyrra andsvari mínu að taka það fram þá tel ég þetta á engan hátt dæmigert. Samstarf ríkisstjórnarflokkanna er sérstaklega gott og þar vinna menn saman af miklum heilindum. En það er alveg eðlilegt að við þær aðstæður hafa menn aðeins viljað setja fyrirvara sinn við þetta og sjá þá til hvort menn gerðu grein fyrir einhverjum fyrirvara þegar menn væru búnir að kynna sér málið heldur betur, en segja má sem svo að þarna hafi þeir sem kannski hafi þekkt málið langbest ekki skrifað undir með fyrirvara.

[12:12]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla ekki að endurtaka ræðu mína um frumvarp til fiskeldis en hér eiga við öll þau sömu sjónarmið og ég færði þar fram. Það er hárrétt sem kom fram hjá hv. formanni nefndarinnar að það að opinber fyrirtæki geti stofnað fyrirtæki inn á greinar sem þau eru að sinna í stjórnsýslunni sé mikið umhugsunarefni. Það er það hjá mér vegna þess að til eru víti í þeim efnum sem þarf að varast. Viðkomandi stjórnvald getur orðið háð þessum fyrirtækjum, getur lent í erfiðri stöðu gagnvart fyrirtækjum sem eru í samkeppni við þau og þar fram eftir götunum, verða vanhæf og svo mætti lengi telja. Við þekkjum vond dæmi þessa úr stjórnsýslunni. Það væri miklu betur ef þau sprotafyrirtæki, sem einkum er verið að hugsa til, sprotafyrirtæki í þessum verkefnum sem þarna er verið að fjalla um sem eru fiskrækt og fleira og fleira fengju miklu frekar styrki frá ríkinu, rannsóknarstyrki eða eitthvað slíkt, en stjórnvald sæti ekki í hlutafélaginu sem hluthafi. Það held ég að sé mikið umhugsunarefni og ég hygg að umboðsmaður Alþingis hafi einhverju sinni bent á þetta.

En hér er sem sagt aftur dæmi um að verið er að bæta úr flaustri og flumbrugangi við breytingar á Stjórnarráðinu í vetur og það er staðfest af hv. formanni sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar að tími gafst ekki lengur til að gaumgæfa málið. Ég get eflaust sagt að allar þær breytingartillögur sem lagðar eru til í einum 11 liðum og mörgum undirliðum staðfesti það að ekki sé unnið í anda reglna um vandaða frumvarpssmíð. Ég ítreka enn og aftur tilvísanir mínar í handbókina sem ég nefndi áðan og vil sérstaklega geta þess að mál eiga að koma fram í byrjun þings svo þingnefndum gefist nægilegur tími til að fara gaumgæfilega yfir mál og að frumvörp sem eru lögð fram að vori eigi að fara í 1. umr. og frestast síðan fram á haustið. Það var tilgangur breyttra þingskapa. Aðalatriðið með frumvarpssmíðinni er að kanna hvort ný lagasetning sé nauðsynlegt en fyrst og síðast og grundvallaratriðið í slíkri samningu er að hafa samráð við undirbúning að gerð frumvarpanna, pólitískt samráð, faglegt samráð milli ráðuneyta og samráð við hagsmunaaðila og almennings því að betur sjá augu en auga. Þess hefur orðið vart og ekki bara vart, það hefur komið upp margsinnis að óvönduð frumvörp hafa leitt til misskilnings, hafa leitt til tortryggni og hafa jafnframt orðið til réttmætrar gagnrýni.

Ég segi, herra forseti, að hin nýju þingsköp virka ekki eins og þeim er ætlað að virka ef frumvarpssmíðin er óvönduð af hálfu framkvæmdarvaldsins og því beini ég enn og aftur þeim tilmælum til hæstv. forseta að frá Alþingi fari tiltal til ráðuneytanna um að vinna samkvæmt reglum handbókarinnar á komandi þingi.

[12:17]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. formanni sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar fyrir að gera góða grein fyrir málinu og raunar þessum þremur málum og þeim breytingartillögum sem unnar hafa verið í nefndinni. Eins og fram kemur þurfti ég vegna annarra fundarhalda að vera fjarstaddur við afgreiðsluna sjálfa en held að málin séu öll almennt til bóta og þá ekki síður þær breytingar sem þau hafa tekið í meðförum nefndarinnar.

Raunar er það svo um skipan ýmissa þátta hjá framkvæmdarvaldinu að þar er auðvitað eðlilegt að ráðherrann sem með málaflokkinn fer og þarf að uppfylla þær lagaskyldur sem á málaflokknum hvíla hafi talsvert mikið að segja um það hvernig hann kýs að skipa þeim þætti málsins sem að honum snýr, sem varðar það að framkvæma lögin og ná þeim árangri sem við í þinginu viljum ná. Sú þróun hefur auðvitað verið í okkar löggjöf almennt að í æ ríkari mæli látum við ýmis útfærsluatriði og ýmis smærri atriði sem snerta framkvæmdina vera í höndum framkvæmdarvaldsins en reynum í þinginu að einbeita okkur meira að meginlínum og aðaláherslum í lagasetningum.

Það skýtur þess vegna nokkuð skökku við og verður að teljast sérkennilegt að í því frumvarpi sem við erum með til umfjöllunar er sérstaklega kveðið á um það með hvaða hætti skuli skipa tveimur störfum í stjórnsýslunni, tveimur störfum sem verið er að flytja á milli stofnana. Kveðið er á um það að þessi tvö störf skuli vera á sérstöku sviði í tiltekinni stofnun og undir hvern það svið skuli heyra. Nú er auðvitað verið að koma málum fyrir eins og ráðherra telur að best verði á kosið og ég tel að hann hafi besta aðstöðu til að leggja mat á það með hvaða hætti þeim sé best fyrir komið, og treysti hæstv. ráðherra fullkomlega fyrir því. Ég tel hins vegar að ráðherrann hafi öll þau úrræði sem hann þarf til að hafa þessa skipan mála með þeim hætti sem hann telur besta og sjá svo til að á þessari viðkomandi stofnun, Fiskistofu, sé málum og sviðum skipað eins og hæstv. ráðherra telur að þjóni best þeirri framkvæmd sem hann vinnur að í

sjávarútvegs- og landbúnaðarmálum.

En ég tel ekki að vel fari á því að kveðið sé á um þá skipan í lögum og ég held að það sé ekki í anda þess sem við erum að gera í þinginu og í raun og veru andstætt þeirri almennu lagaþróun sem við höfum haft að við séum að setja inn sérstök ákvæði um það að tveir af rúmlega 80 starfsmönnum einnar tiltekinnar ríkisstofnunar skuli mynda ákveðið svið og vera á tilteknum stað í skipuriti viðkomandi stofnunar.

Ég geri engar athugasemdir við fyrirkomulagið og tel að hæstv. sjávarútvegsráðherra sé best dómbær um hvernig það eigi að vera en tel miður að hafa þetta bundið í lögin. Ef mat ráðherrans á þessari skipan breytist seinna eða annarra ráðherra í framtíðinni er einfaldlega óheppilegt að afgreiða þurfi sérstakt lagafrumvarp til að gera óverulegar breytingar á innra skipulagi einnar ríkisstofnunar. Ég teldi þess vegna almennt til bóta fyrir lagasetninguna og vandaða og góða starfshætti að lengra væri gengið í þeim breytingum sem gerðar voru á þeim tillögum sem hér komu fram — þetta verði einfaldlega falið Fiskistofu og þar með á vald ráðherrans en ekki kveðið á um þessa skipun í frumvarpinu heldur gott að málið kæmi aftur til umfjöllunar milli 2. og 3. umr. til að hægt sé að fara yfir þetta smáatriði að ég tel.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fiskræktarsjóður, 2. umr.

Stjfrv., 554. mál (hlutverk og staða sjóðsins). — Þskj. 855, nál. 1129, brtt. 1130.

[12:22]

Frsm. sjútv.- og landbn. (Arnbjörg Sveinsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um Fiskræktarsjóð frá sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd. Þetta er hið þriðja frumvarp af svipuðum toga þannig að við vorum með sömu gesti í heimsókn fyrir nefndina eins og fyrr er talið auk þess sem Friðrik Sophusson frá Landsvirkjun kom einnig til nefndarinnar. Umsagnir bárust auk þess frá 14 aðilum.

Með þessu frumvarpi er lagt til að settar verði skýrar reglur um hlutverk og stöðu Fiskræktarsjóðs en nauðsynlegt þykir að breyta ákvæðum laga um sjóðinn sem er að finna í eldri lögum um lax- og silungsveiði, nr. 76/1970. Gert er ráð fyrir að sjóðurinn hafi áfram tekjur af 2% gjaldi af veiði í ám og vötnum en að gjaldtöku af tekjum af sölu raforku verði aflétt.

Á fundum sínum ræddi nefndin um skipun stjórnar sjóðsins en samkvæmt gildandi lögum er núverandi stjórn skipuð sex nefndarmönnum og með frumvarpinu er lagt til að þeim verði fækkað í fimm. Þannig verður einn nefndarmaður tilnefndur af Landssambandi fiskeldisstöðva í stað tveggja tilnefndra af Landssambandi fiskeldis- og hafbeitarstöðva. Telur nefndin það eðlilegar breytingar samhliða því að með frumvarpinu er gert ráð fyrir að Fiskræktarsjóður dragi úr eða hætti stuðningi við fiskeldi en tekur fram að stuðningur við fiskeldi er alls ekki útilokaður.

Fyrir nefndinni var þeim sjónarmiðum hreyft að Fiskræktarsjóður ætti einungis að veita lán og styrki til framkvæmda í ám og vötnum sem heimilaðar hafa verið af lax- og silungsveiðisviði Fiskistofu verði frumvarp um flutning stjórnsýslu og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði að lögum. Telur nefndin að þessi ábending sé byggð á réttmætri forsendu en telur þó vart nauðsyn á því að slíkt sé bundið í lög þar sem að í úthlutunarreglum sjóðsins eða reglugerð ráðherra mætti skilyrða greiðslu í þeim tilvikum að framkvæmd sem ákveðið er að styrkja sé leyfisskyld þannig að ekki komi greiðsla fyrir hana fyrr en leyfi hefur verið veitt. Þá má einnig vísa til 4. mgr. 8. gr. frumvarpsins þar sem segir að heimilt sé að skilyrða úthlutanir við að úthlutunarhafar geri grein fyrir framvindu verkefna og ráðstöfun fjár samkvæmt nánari reglum stjórnar Fiskræktarsjóðs.

Fyrir nefndinni komu einnig fram þau sjónarmið að ákvarðanir Fiskræktarsjóðs þyrftu að vera kæranlegar til ráðherra en í frumvarpinu er lagt til að ákvarðanir sjóðsins séu endanlegar á stjórnsýslustigi. Misjafnt er hvort ákvarðanir um úthlutanir styrkja úr sjóðum eru kæranlegar til ráðherra. Telur nefndin að þrátt fyrir að stjórn sé bundin af reglum stjórnsýslulaga við meðferð mála og sé undir eftirliti ráðherra verði að telja eðlilegt að unnt sé að kæra ákvarðanir sem þessar enda veiti það stjórn sjóðsins ákveðið aðhald við ákvörðun um styrkveitingar til rannsóknar- og vísindaverkefna. Leggur nefndin því til að ákvæðið í lokamálslið 8. gr. frumvarpsins um að úrskurðir nefndarinnar séu endanlegir á stjórnsýslustigi falli brott.

Á fundum nefndarinnar kom fram að gjaldtakan af tekjum af sölu raforku, sem lagt er til að verði aflétt, hefði ekki samrýmst nægilega vel þeim breytingum sem urðu á raforkumarkaðnum þegar samkeppni var komið á í raforkusölu. Þá kom einnig fram að gjaldið hefði verið talið vera bætur fyrir það tjón er nýting á vatnsafli til raforkuframleiðslu hefði valdið á veiði og fiskrækt í ám og vötnum en raforkufyrirtækjum er skylt að bæta það tjón sem þau valda að fullu samkvæmt ákvæðum í vatnalögum og lax- og silungsveiðilögum og almennum reglum skaðabótaréttar. Telur nefndin því að sú tilhögun sem lögð er til í frumvarpinu sé til þess fallin að mæta sjónarmiðum allra sem í hlut eiga og tryggja nauðsynlegan starfsfrið um sjóðinn.

Nefndin leggur einnig til lagfæringar er varða orðalag í 6. gr. um uppkvaðningu úrskurða Fiskistofu vegna kæru veiðiréttarhafa eða veiðifélags á álögðu gjaldi af veiðitekjum. Samkvæmt stjórnsýslulögum er stjórnvaldi skylt að rökstyðja úrskurði sína skriflega og því óþarft að taka það sérstaklega fram. Nefndin leggur auk þess til smávægilegar lagfæringar sem varða tilvísanir í lagagreinar í ákvæðum frumvarpsins og einnig breytingu á 8. gr. þar sem fjallað er um að Fiskræktarsjóði sé heimilt að afla umsagnar Matvælastofnunar um umsóknir um lán eða styrki en við tilfærslu verkefna til Fiskistofu samkvæmt frumvarpi á þskj. 832, 531. máli, mun Fiskistofa, ef frumvarpið verður að lögum, veita þessar heimildir til framkvæmda í ám og vötnum í samræmi við 33. gr. laga um lax- og silungsveiði.

Þá komu fram upplýsingar um að sú 270 millj. kr. eingreiðsla sem bæta ætti sjóðnum upp þann tekjumissi sem frumvarpið hefði í för með sér kæmi ekki úr Jarðasjóði heldur ríkissjóði og leggur nefndin því til breytingar á ákvæði til bráðabirgða í þá veru. Nefndin leggur til að

frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem lagðar eru til á þskj. 1130. Atli Gíslason er samþykkur áliti þessu með fyrirvara. Helgi Hjörvar var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Arnbjörg Sveinsdóttir, Karl V. Matthíasson, Gunnar Svavarsson, Kjartan Ólafsson, Birkir Jón Jónsson, Jón Gunnarsson, Grétar Mar Jónsson og Atli Gíslason með fyrirvara eins og fyrr segir

[12:28]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Mér fer að líða eins og Kató gamla: Auk þess legg ég til að Karþagó verði lögð í eyði.

Ég hef sömu athugasemdir og við hin fyrri frumvörp um fiskeldið og flutning stjórnsýslu og eftirlitsverkefna. Þetta frumvarp ber brátt að og ég hefði viljað gaumgæfa það betur. Það eru sjónarhorn í þessu máli sem þyrfti að skoða heildstætt að mínu mati. Umtalsverðar breytingar hafa verið gerðar á frumvarpinu í meðförum sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar, flestar til bóta. Sérstaklega fagna ég breytingu um kæruleiðirnar, að þessar úthlutanir séu kæranlegar innan stjórnsýslunnar eins og vera ber, þessi meðhöndlun fjár sé gagnsæ og öllum ljós. En ég verð að segja það hér í þessu samhengi að ég hefði viljað skoða miklu betur í meðhöndlun nefndarinnar stöðu rannsókna í fiskeldi, í lax- og silungsveiðum og þar fram eftir götunum. Sá málaflokkur er því miður í fjársvelti. Verulegt fjármagn vantar inn í þennan málaflokk, inn í rannsóknirnar. Að því hefði ráðuneytið getað hugað og úr því hefðum við getað bætt í meðförum nefndarinnar ef við hefðum gefið okkur betri tíma.

Hér er verið að aflétta gjöldum af tilteknum orkufyrirtækjum. Þannig hagaði til að það voru einungis sum orkufyrirtæki sem greiddu þetta gjald en ekki önnur, ekki gufuaflsvirkjanir og þar fram eftir götunum. Ég spurði sjálfan mig í því samhengi og spyr enn: Var ekki allt eins eðlilegt að útfæra gjaldið yfir á öll orkufyrirtæki? Ég spyr líka: Er ekki eðlilegt að taka upp gjald á allar auðlindir? Ég er ekki að tala um auðlindagjald heldur einhvers konar umhverfisgjald sem yrði lagt sérstaklega á vegna þess að okkur vantar fjármuni í rannsóknir. Okkur vantar fjármuni í rannsóknir á lífríki þessa lands í heild sinni og það brennur sérstaklega á hæstv. sjávarútvegsráðherra og ástandi fiskstofna við landið. Ég get alveg hugsað mér að taka upp umhverfisgjald sem færi í það að kanna lífríkið, kanna vistkerfið í heild sinni því við vitum allt of lítið. Og af því að við vitum þetta lítið þá lendum við iðulega í háskalegum deilum, til að mynda um fiskveiðistjórnarkerfið. Og það er afar brýnt að verulegu fé verði ráðstafað til umhverfismála, til rannsókna á lífríki landsins.

Ég verð að lokum, herra forseti, að upplýsa að mér hefur verið tjáð að ákveðin orkufyrirtæki sem voru gjaldskyld samkvæmt gildandi lögum, sem hér stendur til að breyta, hafi ekki greitt þetta gjald og hafi komist upp með það. Ég spyr hv. formann sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar hvort þetta sé rétt. Ef svo er munu þessar skuldir verða gefnar upp?

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Rafræn eignarskráning verðbréfa, 2. umr.

Stjfrv., 476. mál (viðskipti með verðbréf í erlendri mynt). — Þskj. 758, nál. 1058.

[12:32]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 131/1997, um rafræna eignarskráningu verðbréfa.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Áslaugu Árnadóttur og Björgu Finnbogadóttur frá viðskiptaráðuneyti og Harald Inga Birgisson frá Viðskiptaráði.

Frumvarpið byggist á tillögum nefndar sem viðskiptaráðherra skipaði 19. desember 2007 til að fara yfir lagaákvæði er varða uppgjör innlends hlutafjár sem er skráð í erlendri mynt.

Í frumvarpinu er lagt til að gera peningalegt uppgjör verðbréfa sem skráð eru í erlendum gjaldmiðlum í íslenskri verðbréfamiðstöð mögulegt með því að bæta við 15. gr. laga um rafræna eignarskráningu verðbréfa ákvæðum um að verðbréfamiðstöð hafi milligöngu um uppgjör slíkra verðbréfa.

Í 1. mgr. 15. gr. laganna eru verðbréf skráð í erlendum gjaldmiðli ekki sérstaklega nefnd og sýnist eðlilegt að skilja ákvæðið þannig að það eigi fyrst og fremst við um uppgjör viðskipta með verðbréf í íslenskum krónum. Til að eyða óvissu um það hvaða reglur gilda um uppgjör íslenskra verðbréfa sem skráð eru í erlendri mynt eru gerðar tillögur um tvær efnislegar breytingar á 15. gr. Annars vegar er lagt til að skýrt verði tekið fram að 1. mgr. 15. gr. eigi eingöngu við um verðbréf í íslenskum krónum. Hins vegar er lagt til að bætt verði við greinina nýrri málsgrein sem kveði á um öruggan farveg fyrir fullnaðaruppgjör viðskipta með verðbréf sem skráð eru í erlendri mynt. Gert er ráð fyrir því að þessi tilhögun verði háð samþykki Fjármálaeftirlitsins að fenginni umsögn Seðlabanka Íslands og uppfylli jafngildar kröfur og gerðar eru í lögum um öryggi greiðslufyrirmæla í greiðslukerfum. Einnig er gerð tillaga um skýr ákvæði um eignarhald viðskiptaaðila á fjármunum í vörslu verðbréfamiðstöðva, um setningu reglna um uppgjör verðbréfaviðskipta og um samráðsnefnd fyrirtækja og stofnana á sviði verðbréfaviðskipta til þess að fjalla um málefni tengd uppgjöri og frágangi.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Hv. þm. Birkir J. Jónsson og Jón Gunnarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Undir álitið skrifa hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Björk Guðmundsdóttir og Höskuldur Þórhallsson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Neytendalán, 2. umr.

Stjfrv., 537. mál (efling neytendaverndar). — Þskj. 838, nál. 1090, brtt. 1091.

[12:35]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 121/1994, um neytendalán, með síðari breytingum.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Magnús Norðdahl frá Alþýðusambandi Íslands, Hildigunni Hafsteinsdóttur frá Neytendasamtökunum, Guðjón Rúnarsson, Guðlaugu B. Ólafsdóttur og Odd Ólason frá Samtökum fjármálafyrirtækja, Áslaugu Árnadóttur og Sigríði Rafnar Pétursdóttur frá viðskiptaráðuneyti og Harald Inga Birgisson frá Viðskiptaráði.

Með frumvarpinu er lagt til að gerðar verði breytingar á lögum um neytendalán í því skyni af efla neytendavernd. Breytingarnar sem lagðar eru til varða heimildir lánveitenda til gjaldtöku, skyldu til upplýsingagjafar gagnvart neytendum og lengingu frests neytenda til að gera kröfu um greiðslu tryggingarfjár skv. 18. gr. laganna.

Ákvæði 1.–3. gr. frumvarpsins byggjast á tillögum starfshóps sem viðskiptaráðherra skipaði 29. ágúst 2007 til að gera úttekt á lagaumhverfi að því er varðar viðskipti neytenda og fjármálafyrirtækja í ljósi nútímaviðskiptahátta, einkum með tilliti til gjaldtöku.

Helstu niðurstöður starfshópsins voru þær að bankar og sparisjóðir heimili ekki fyrirtækjum eða öðrum kröfuhöfum að bæta fylgikröfum við aðalkröfu gagnvart neytendum. Starfshópurinn lagði jafnframt til að lögfestar yrðu reglur um takmarkanir á álagningu uppgreiðslugjalda. Þá kom fram hjá starfshópnum að óheimilt væri að innheimta svonefndan FIT-kostnað (kostnað vegna óheimils yfirdráttar) nema slík gjaldtaka ætti stoð í samningi og lagt til að fest yrði í lög að slíkur kostnaður skyldi vera hóflegur og endurspegla kostnað vegna yfirdráttarins.

Í 1. gr. frumvarpsins er lagt til að lögfest verði að gjaldtaka vegna óheimils yfirdráttar af tékkareikningi skuli vera hófleg og endurspegla kostnað vegna yfirdráttarins og að hún skuli eiga stoð í samningi. Í 2. gr. frumvarpsins er lagt til að lögfest verði skylda lánveitanda til upplýsingagjafar gagnvart neytanda um fyrirhugaðar breytingar á gjaldskrá sem honum eru ekki til hagsbóta og skal neytandi hafa val um nánar tilgreindar leiðir til móttöku upplýsinganna. Með 3. gr. frumvarpsins er lagt til að lögfest verði ákvæði um uppgreiðslugjald. Í 4. gr. frumvarpsins er lagt til að frestur neytanda til að gera kröfu um greiðslu tryggingarfjár skv. 18. gr. laganna lengist úr einu ári í tvö, eða í fimm ár þegar um ræðir söluhlut sem er ætlaður verulega lengri endingartími en almennt gerist.

Nefndin leggur til að tvær breytingar verði gerðar á frumvarpinu. Annars vegar leggur hún til breytingu á 2. gr. um upplýsingaskyldu lánveitanda um fyrirhugaðar breytingar á gjaldskrá. Leggur nefndin til að lánveitandi teljist uppfylla skyldur sínar samkvæmt ákvæðinu veiti hann neytanda upplýsingarnar á heimasíðu sinni, í netbanka eða tölvupósti. Samkvæmt breytingartillögunni er gert ráð fyrir því að upplýsingar um fyrirhugaðar breytingar á gjaldskrá skuli aðeins veittar skriflega hafi neytandi óskað eftir því. Hins vegar leggur nefndin til orðalagsbreytingu á 1. mgr. 3. gr. Lýtur breytingin að því að í stað þess að kveðið sé á um að óheimilt sé að krefjast greiðslu uppgreiðslugjalds af eftirstöðvum láns í íslenskum krónum með breytilegum vöxtum verði mælt fyrir um að óheimilt sé að krefjast greiðslu uppgreiðslugjalds af láni í íslenskum krónum með breytilegum vöxtum. Er breytingin talin nauðsynleg þar sem orðalag frumvarpsins getur gefið tilefni til rangra gagnályktana.

Á vettvangi Evrópusambandsins er væntanleg ný tilskipun um neytendalán. Gert er ráð fyrir að hún muni kveða á um innleiðingu samkvæmt orðanna hljóðan öfugt við gildandi tilskipanir. Með hliðsjón af þessu er ljóst að lög um neytendalán munu taka einhverjum breytingum á komandi árum.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Hv. þm. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

Undir álitið skrifa hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Valgerður Sverrisdóttir, Jón Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir og Höskuldur Þórhallsson.

[12:40]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það mál sem hér er verið að fjalla um, lagasetning um neytendalán miðar að því að styrkja vernd neytenda gagnvart fjármálafyrirtækjum fyrst og fremst, lánveitenda og þeirra sem almennir neytendur hafa skipti við á fjármálamarkaðnum.

Þetta er að því leyti til athyglisvert mál að með því er verið að bregðast í nokkru við fákeppni og einokun á fjármálamarkaði. Vegna þess að reynslan hefur verið sú og það hefur verið litið svo á að fjármálafyrirtæki hafa í stað þess að láta markaðinn og samkeppnina stýra neytendaverndinni frekar slegið sig saman í hóp meðvitað eða ómeðvitað og krafið neytandann, lántakandann um hin og þessi gjöld. Menn þekkja umræðuna. Seðilgjöld voru tekin upp. Eins er það gagnvart neytendum, það eru uppgreiðslugjöld, yfirdráttur af lánum og tilkynningakostnaður.

Allar þessar leiðir virtust fjármálafyrirtækin vera búin að ná einhvers konar þegjandi samkomulagi um að beita gagnvart neytendum og sækja sér þannig auknar tekjur. Dæmigert fyrir fákeppni og einokun á markaði annars vegar og svo hins vegar fyrir græðgina á fjármálamarkaðnum. Öllum ráðum skyldi vera beitt til þess að hala inn fjármagn á almennum neytendum.

Þetta frumvarp er því áfellisdómur, það er staðfesting á því að markaðurinn, hinn frjálsi markaður virkar neytendum ekki í hag í þessu tilviki og reyndar fjarri því.

Þess vegna er verið að setja hér reglur og binda í lög að ekki megi leggja á óhóflegan kostnað vegna óheimils yfirdráttar. Ekki megi beita eða koma aftan að neytendum með auknum gjöldum o.s.frv. En stærsta málið er það að óheimilt verður að krefjast uppgreiðslugjalda af eftirstöðvum lána

í íslenskum krónum.

Eitt af því sem bankarnir gerðu þegar þeir fóru inn á húsnæðismarkaðinn, þegar þeir gerðu innrás inn á markaðinn með miklum lánveitingum, gylliboðum í lánveitingum var að þá stóð ýmislegt í smáa letrinu, m.a. um uppgreiðslugjöld á lánum o.s.frv. Og þegar eftir á var lesið þá hafði neytandinn kannski ekki alltaf gert sér grein fyrir öllum þeim skilmálum sem stóðu í smáa letrinu. Hér er þá í litlu verið að bregðast þar við.

Þess vegna styð ég þetta mál í sjálfu sér vegna þess að það færir vissa neytendavernd á þessu sviði. Það þýðir að vísu aukinn eftirlitskostnað, því um leið og maður setur lög og reglur þá þarf aðila til að fylgja þeim eftir. Ég harma það í sjálfu sér að samkeppnin skuli ekki vera það virk að hún tryggi vernd og rétt neytenda eins og hérna er.

Ég hef líka kallað eftir að fjármálafyrirtækin settu sér siðareglur og fjármálafyrirtækin fengju ekki starfsleyfi fyrr en þau hefðu sett sér siðareglur sem hlotið hefðu viðurkenningu og staðfestingu hjá einhverjum öðrum aðila, þess vegna Neytendastofu eða öðrum fulltrúa almannahagsmuna. En mér er ekki kunnugt um, og væri fróðlegt að heyra það hjá formanni nefndarinnar, að nein fjármálafyrirtæki hafi sett sér siðareglur, hvorki í umgengni sinni við neytendur né í neinu tilviki.

Eitt atriði hefði gjarna mátt koma inn í þessa umræðu en um það var ekki fjallað í nefndinni, það er sérstök framkoma fjármálafyrirtækjanna gagnvart börnum og unglingum þar sem oft er gengið mjög freklega á persónurétt ungra viðskiptavina. Við þekkjum umræðuna um það að bankar bjóða gylliboð í utanlandsferðir fyrir nemendahópa gegn því að það sé safnað svo og svo mörgum viðskiptavinum inn til bankanna. Mér finnst þetta siðlaust og einmitt það hvað varðar neytendaverndina í víðari skilningi gagnvart fjármálafyrirtækjum væri ástæða til þess að taka það hér frekar upp. En, herra forseti, ég vildi bara vekja athygli á þessu.

Margt athyglisvert kom fram í umsögnum sem bárust, t.d. frá Neytendasamtökunum en í umsögn þeirra segir, með leyfi forseta:

„Að ýmsu leyti styðja samtökin frumvarpið enda er þar að finna ákveðnar réttarbætur til handa neytendum. Hins vegar er það álit samtakanna að ekki sé nægilega langt gengið hvað varðar réttarvernd neytendanna.“

Þetta er væntanlega sagt af einhverri biturri reynslu í samskiptum neytenda og fjármálafyrirtækja sem Neytendasamtökin hafa greinilega kynnst. Sama segir Alþýðusamband Íslands og telur líka bæði brýnt að setja þessar takmarkanir á fjármálafyrirtækin og reyna að hefta þá græðgi sem þessum aðilum hefur greinilega fundist almennir lántakendur verða fyrir. Í umsögn Alþýðusambands Íslands segir t.d., með leyfi forseta:

„Alþýðusamband Íslands styður mjög eindregið þær breytingar sem lagðar eru til. Þó eru gerðar tvær athugasemdir.

Í fyrsta lagi telur ASÍ að lögin ættu að geyma ákvæði sem banni töku uppgreiðslugjalds í öllum þeim tilvikum þegar lántakandi hyggst selja fasteign með áhvílandi veðskuldum en lánveitandi heimilar annars vegar ekki skuldaraskipti og hins vegar ef nýr kaupandi veðsettrar fasteignar hyggst endurfjármagna íbúðarkaup sín með uppgreiðslu áhvílandi lána.“

Þetta er mjög alvarleg ábending og athugasemd. Ekki síst í ljósi þess að fjölmargir íbúðarkaupendur hafa einmitt tekið lán hjá viðskiptabönkunum til að fjármagna húsnæðiskaup á síðustu árum. Það er heimild til endurskoðunar á kjörum lánanna eftir tiltekinn tíma, ég man ekki hvort það eru tvö, þrjú, fjögur eða fimm ár. Og þá er samningsstaða neytandans gagnvart fjármálafyrirtækinu ósköp veik því ekki getur hann greitt upp lánið. Sama gildir þegar verið er að skipta um húsnæði þá er annaðhvort heimild til að taka lánið með sér á þeim kjörum sem þau voru tekin á eða láta þau fá að hvíla á hinu selda húsnæði. Það mun því sannarlega reyna á bankana eins og hæstv. félagsmálaráðherra sagði hér í umræðum nú nýverið varðandi íbúðalánin, ein mestu viðskipti sem bankarnir hafa átt við almenna notendur og því mun reyna á bankana á næstunni hvernig þeir muni bregðast við þegar kemur til heimildar á endurskoðun á þessum lánskjörum.

Þess vegna er mjög mikilvægt að við höldum í mjög öflugan og sterkan og félagslegan Íbúðalánasjóð. Íbúðalánasjóð fyrir alla, alla almenna íbúðarkaupendur þannig að í gegnum hann sé hægt að tryggja íbúðaeigendum lán til íbúðarkaupa á sem hagkvæmustu kjörum. Grunnþörf alls fólks er íbúðarhúsnæði og allar hugmyndir sem hafa komið, m.a. frá hæstv. forsætisráðherra og fjármálaráðherra um einkavæðingu á Íbúðalánasjóði og skipta honum upp í parta eru alveg stórhættulegar.

Þegar við lesum umsagnir aðila um þessi fjármálafyrirtæki og það vantraust sem greinilega ríkir á milli neytenda og fjármálafyrirtækja og að ástæða sé til þess að setja um það lög þá hljótum við að árétta hve mikilvægt það er að standa vörð um félagslegan Íbúðalánasjóð fyrir alla þar sem ríkið ber ábyrgð á fjármagninu, því hvað er betri trygging heldur en íbúðir fólks, íbúðir þegna þjóðarinnar? Það sem við ættum að gera nú frekast er að efla enn frekar Íbúðalánasjóð og almenn lán hans til íbúðakaupenda til þess að þurfa ekki að vera síðan að koma stöðugt með ný og ný lög til þess að setja höft og hefta hin almennu fjármálafyrirtæki í að ganga á rétt neytenda eins og hér hefur þurft að gera.

Herra forseti. Ég styð þetta frumvarp þó að ég harmi að það þurfi að setja svona takmarkanir á fjármálafyrirtækin að það sé ekki hægt að treysta þeim. Ég tel mikilvægt að þau setji sér siðareglur í umgengni sinni við neytendur og við stöndum vörð um Íbúðalánasjóð þannig að hann fari þá ekki líka sömu leið í gin viðskiptabankanna. Þar setjum við mörk.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, síðari umr.

Stjtill., 493. mál. — Þskj. 787, nál. 1022.

[12:52]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd. Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á

sinn fund fulltrúa frá utanríkisráðuneyti, dómsmálaráðuneyti og refsiréttarnefnd. Málið fór jafnframt til umsagnar og barst umsögn frá ríkissaksóknara.

Með þessari tillögu er leitað heimildar Alþingis til fullgildingar á samningi gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi sem samþykktur var af allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna í New York árið 2000. Megintilgangur samningsins er að stuðla að samvinnu milli ríkja með það að markmiði að berjast gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi með skilvirkum hætti. Því er nauðsynlegt að draga úr mismun á réttarkerfum sem torveldar samstarf ríkja og gera lágmarkskröfur til landsréttar aðildarríkjanna til að efla alþjóðlegt samstarf. Meðal þess sem aðildarríki samningsins skuldbinda sig til að gera refsivert í landsrétti sínum er þátttaka í skipulögðum glæpasamtökum, þvætti ávinnings af glæp, spilling og hindrun á framgangi réttvísinnar.

Nefndin bendir á að þrjár bókanir hafa þegar verið gerðar við samninginn og unnið er að fullgildingu tveggja þeirra hér á landi. Nefndin leggur áherslu á að þeirri vinnu verði hraðað eftir megni til að styrkja framkvæmd samningsins.

Nefndin vekur athygli á því að dómsmálaráðherra hefur lagt fram frumvarp til laga um breytingar á almennum hegningarlögum en breytingarnar sem lagðar eru til leiða að hluta til af Palermó-samningnum. Það frumvarp er nú til meðferðar í allsherjarnefnd.

Með þessum orðum vil ég greina frá því að nefndin leggur til að þessi tillaga verði samþykkt.

[12:55]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég stend að nefndaráliti utanríkismálanefndar. Nefndin er einróma í afstöðu sinni um að leggja til samþykkt þessarar þingsályktunartillögu. Ég vil engu að síður fara nokkrum orðum um fullgildingu þessa samnings í formi þingsályktunartillögu. Ég kaus að standa að álitinu án fyrirvara þó að ég hafi vissulega ákveðna fyrirvara við framkvæmd þessara mála. Hitt er mér mjög vel ljóst að Palermó-samningurinn svonefndi og viðleitni alþjóðasamfélagsins til að bindast samtökum um að vinna gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi eru auðvitað mjög mikilvæg. Þessi barátta er reyndar hafin og vinna á vegum Sameinuðu þjóðanna hófst áður en árásirnar á tvíburaturnana áttu sér stað, áður en það sem síðar hefur gengið undir nafninu *stríð gegn hryðjuverkum* hófst en það hefur eiginlega yfirskyggt alla aðra baráttu gegn glæpum á alþjóðavísu á seinni árum.

Veruleikinn er sá að alþjóðleg, skipulögð glæpastarfsemi, mafíustarfsemi, sem hlýtur að mega kalla því nafni, er stórt vandamál og hún teygir anga sína víða um allan heim. Við Íslendingar förum ekki einu sinni varhluta af henni. Það er því miður alveg ljóst að á köflum hefur borið á því að angar slíkra evrópskra samtaka teygi sig alla leið hingað. Það er vitað að tilteknir hópar frá hinum Norðurlöndum eða frá ríkjum austar í Evrópu hafa jafnvel reynt að ná hér fótfestu og koma sér upp starfsemi til að halda utan um og passa upp á hagnað sinn af neðanjarðarstarfsemi, ólöglegri starfsemi. Hér er það einkum klámiðnaðurinn og fíkniefnasala sem í hlut eiga. Ég held sem betur fer að við séum að mestu laus við aðra anga þeirrar starfsemi eins og umfangsmikið mansal þó að auðvitað komi það okkur við líka t.d. í þeim tilvikum þegar fólk er flutt hingað inn í landið til að starfa í klámiðnaðinum og er gert út af slíkum samningum.

Palermó-samningurinn er ekki síður mikilvægur vegna þess að fyrir utan að vera þessi víðtæki samningur tæplega 140 ríkja sem nú hafa fullgilt hann þá er hann líka móðursamningur bókana sem honum tengjast og eru sumar hverjar ákaflega mikilvægar. Sá sem hér stendur hefur lagt á það áherslu og spurst fyrir um það hvað líði fullgildingu slíkra bókana af okkar hálfu og þá á ég einkum við bókunina til að koma í veg fyrir og refsa fyrir mansal, einkum kvenna og barna. Ísland hefur undirritað þessa bókun, gerði það sama dag og samningurinn sjálfur var undirritaður árið 2000 en fullgilding hennar mun nú vera í undirbúningi. Þá má einnig nefna bókun gegn ólöglegum innflutningi fólks land-, sjó- og loftleiðis. Sú bókun hefur verið undirrituð af Íslands hálfu þó að það vandamál liggi kannski sem betur fer að mestu leyti fjær okkur.

Þriðja bókunin um ólöglega framleiðslu á verslun með skotvopn, hluti þeirra og íhluti og skotfæri hefur einnig verið undirrituð af Íslands hálfu nokkru síðar en hinar en enn sem komið er mun ekki hafinn undirbúningur að því að fullgilda hana. Það er alveg augljóst mál að til þess að Ísland geti fullgilt þessar bókanir, sem ég er mikill áhugamaður um, þá þarf að sjálfsögðu að fullgilda móðursáttmálann sjálfan.

Það er alveg augljóst mál að Ísland getur ekki leyft sér þann munað að trúa því og treysta að við séum varin fyrir því að angar slíkrar starfsemi teygi sig hingað hvort sem það er með beinum hætti að skipulögð glæpasamtök geri hér út eða að við verðum stoppistöð eða hlekkur í lengri keðju, t.d. í því tilviki þegar slík samtök þvo illa fengið fé. Við þurfum að sjálfsögðu að innleiða nauðsynlegar ráðstafanir og takast á við þá hluti.

Í öllum aðalatriðum er ég að sjálfsögðu sammála því að við Íslendingar eigum að vera með í þessari viðleitni alþjóðasamfélagsins til að takast á við og berjast gegn fjölþjóðlegri skipulegri glæpastarfsemi og skárra væri það nú, nema hvað. Hitt er svo annað mál að framkvæmd þessara mála verður auðvitað ekki slitin úr samhengi við ýmislegt sem hefur verið að gerast og er að gerast í alþjóðasamfélaginu. Það vekur líka upp ýmsar spurningar og álitamál sem menn verða að horfast í augu við. Það þarf að setja því mörk og setja um það skýrar leikreglur að lögreglusamvinna og aðgerðir ríkja — þótt í góðum tilgangi séu og yfirlýst markmið þau að berjast gegn skipulagðri glæpastarfsemi — séu ekki þannig framkvæmdar að þær skerði úr hófi friðhelgi einkalífs, persónufrelsi, ferðafrelsi, fjármálalegt sjálfstæði og annað í þeim dúr. Hér þurfa menn nefnilega að kunna fótum sínum forráð og það hafa látið á sér kræla mjög ískyggilegar tilhneigingar til að réttlæta það, t.d. með vísan til mikilvægis þess að berjast gegn hryðjuverkum, að unnt sé að skerða helg mannréttindi. Menn geti jafnvel stytt sér leið í þeim efnum hvað það varðar að slíkt sé ætíð byggt á lögmætisreglum. Menn eiga ævinlega kost á réttlátri málsmeðferð. Þeir eiga kröfu á að mál þeirra séu í öllum tilvikum rannsökuð og upplýst og geta hreinsað mannorð sitt ef þeir eru hafðir fyrir rangri sök o.s.frv.

Mér er vel ljóst að það snýr ekki að þessum samningi neitt sérstaklega og jafnvel síður en öðrum málum sem Alþingi hefur haft og mun hafa til umfjöllunar og tengist ýmsum ráðstöfunum, bæði pólitískum ákvörðunum, aðild að samningum og lagabreytingum hér og lúta að baráttu gegn hryðjuverkum og öðru slíku. En mörkin milli þessara hluta eru ekki alltaf ljós. Þess vegna vil ég koma á framfæri þeim almennu varnaðarorðum sem ég kýs að mæla í þessum efnum og mun jafnvel ítreka síðar þegar önnur mál á dagskránni hafa komið til umræðu. Ég er einfaldlega, eins og margir fleiri, orðinn mjög hugsi yfir því hvernig þessi mál hafa þróast núna síðustu sex, sjö árin að segja má, að því verður ekki á móti mælt að umtalsverð tímamót og straumhvörf urðu í þessum efnum með harmleiknum sem þar átti sér stað 11. september 2001 og atburðunum sem hafa siglt í kjölfarið. Það er rétt og skylt að Alþingi og þær þingnefndir sem hafa þessi mál til umfjöllunar — sem er faglega séð þá fremur allsherjarnefnd en utanríkismálanefnd sem auðvitað kemur að þessu fyrst og fremst í því skyni að leggja til fullgildingu þessa samnings — hafi þessi mál alltaf í huga.

Að þessu sögðu ítreka ég að ég er samþykkur máli þessu og tel mikilvægt að við stöndum myndarlega að fullgildingu þess og framkvæmd. Ég vona að bókanirnar um mansal og ólöglega flutninga fólks verði fullgiltar sem fyrst og að við beitum þeim síðan þar sem við á. Í okkar tilviki er það ekki síst til þess að hindra eins og nokkur kostur er að ánauðugt fólk sé flutt inn í landið í þeim skammarlega tilgangi að selja aðgang að líkama sínum eða taka þátt í einhverjum hliðstæðum athöfnum sem tengjast klámvæðingunni eða kynlífsiðnaðinum eða fíkniefnamarkaðnum eða öðru því sem hér getur átt undir. (Gripið fram í.)

Af því að það var einhver svo vinsamlegur að kalla fram í mál mitt áðan að það þyrfti að efla ríkislögreglustjórann þá verð ég að leyfa mér að hryggja frammíkallanda með því að ég held að vegurinn til himna í þessum efnum liggi ekki í gegnum hinar breiðu dyr og hina miklu fjármálahít ríkislögreglustjórans. Ég held að það sé akkúrat þveröfugt, að við þurfum að takast á við rætur þessa vanda og glíma við hann í gegnum skilning á mannlega þættinum og í gegnum almenn og skilvirk ákvæði í lögum þar sem við þurfum að taka betur til hendinni, því miður. Það hefur enn ekki verið búið um það með fullnægjandi hætti í landslögum að unnt sé að glíma við ýmsa anga þessara mála og þá kannski þeirra sem líklegastir eru til að teygja sig hingað. Ég held að löggjöf um peningaþvætti sé fullnægjandi og viðbúnaður íslenskra fjármálastofnana og eftirlitsaðila sé í lagi í þeim efnum. En þegar kemur t.d. að löggjöf um vændi og viðbúnað til að takast á við mansal og vinna úr málum þeirra einstaklinga sem í hlut eiga þá skortir enn verulega upp á að við höfum tekið til heima hjá okkur. Það er alltaf mikilvægast í þessum efnum. Það er góðra gjalda vert að fullgilda sáttmála af þessu tagi en þar með má ekki líta svo á að málið sé leyst og ekkert þurfi frekar að aðhafast. Við þurfum að takast á við rætur þessara vandamála þar sem þær liggja, að svo miklu leyti sem það er í okkar valdi, með því að byrja á því að taka til í okkar eigin húsi, hafa löggjöf okkar og stuðning við þolendur þannig að sómi sé að.

[13:07]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir það með hv. þingmanni að við þurfum að stuðla að því að hér verði eflt öryggi og sett viðeigandi löggjöf um þá þætti sem þetta mál tekur til.

Aðeins út af því sem hv. þingmaður vék að varðandi ríkislögreglustjóraembættið og því að hér sé ákveðinn veikleiki í löggjöf sem fjallar um þessi mál þá vil ég koma að því að það er ekki beinlínis þannig að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og þingflokkur hans hafi lagt sig mikið fram um að liðka fyrir slíku starfi hér á þinginu við að koma á slíkri löggjöf. Er þá helst að minnast þess að þegar rætt er t.d. um varnar- og öryggismál hér í þinginu þá hefur málflutningur hv. þingmanns og hv. þingmanna Vinstri grænna gjarnan snúist um að við setjum allt of mikið fé í þann málaflokk og í það starf en við ættum frekar að nýta það til að byggja upp innviði öryggiskerfis okkar og löggæslu, almannavarnir og þá þætti sem að þessu snúa. En þegar kemur síðan að umræðu hjá þessum sömu hv. þingmönnum um uppbyggingu lögreglu, um uppbyggingu þeirra nauðsynlegu stofnana sem þurfa að vera til staðar til að bregðast við alþjóðlegri glæpastarfsemi, alþjóðlegum glæpaflokkum sem eru klárlega að hasla sér völl í landinu, þá sjá þeir því allt til foráttu að setja aukið fjármagn í það. Þeir tala um hervæðingu og mála skrattann á vegginn í allri þeirri umræðu þannig að það er erfitt að nálgast einhverja skynsamlega niðurstöðu í þessum málum í samvinnu við fólk með slíkan málflutning.

[13:09]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta er eiginlega ekki svaravert andsvar. Við höfum gert grein fyrir okkar almennu afstöðu í þessum efnum og ágreiningur um utanríkis- eða varnarmál á kannski ekki endilega mikið erindi inn í þessa umræðu að mínu mati. Fjársóun í tilgangslausar heræfingar suður á Keflavíkurflugvelli er lítið innlegg í að takast t.d. á við afleiðingar klámvæðingarinnar innan lands. Ég veit ekki betur en kynferðisbrotadeild lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu sé þar lykilstofnun þannig að það kássast lítið upp á ríkislögreglustjóra.

Auðvitað skiptir máli að hafa viðbúnað t.d. til að takast á við hópa sem hafa stundum reynt að ná hér fótfestu eins og glæpaklúbbar sem starfa undir því yfirskini að þeir séu áhugamenn um mótorhjól. En það réttlætir ekki að bjaga öll hlutföll í framlögum til löggæslumála þannig að hin almenna löggæsla og grenndargæsla í landinu sé sársvelt en eitt tiltekið embætti tútni alltaf út. Menn geta endalaust fundið sér einhvern ímyndaðan óvin úti í heimi til að réttlæta fjáraustur í einhverja slíka hluti. En ég held að það sé miklu nær að gera tilteknar og nauðsynlegar lagalegar ráðstafanir, að hafa hinar almennu löggæslu og grenndargæslu virka og í návígi við viðfangsefni sitt. Við þurfum að hafa allt stoðkerfið sem þarf að vera til staðar í þessum málum, allt frá neyðarathvörfum og móttöku fórnarlamba, vitnavernd og annað í þeim dúr, vel uppbyggt og þróað. Við þurfum svo sem ekkert að finna upp hjólið í þeim efnum. Það má vísa til ríkja eins og Austurríkis þar sem slíkur við-

búnaður allur er mjög þróaður og mikið í hann lagt enda höfum við barist fyrir því við vinstri græn að innleiða ýmislegt jákvætt m.a. úr þeirra löggjöf eða sænskri löggjöf um vændismál eða annað í þeim dúr. Ég verð því að hryggja hv. þm. Jón Gunnarsson með því að ég held að hann hafi ekki skorað mikið gagnvart því að hann komi að tómum kofunum þegar hann mætir Vinstri hreyfingunni – grænu framboði um þessi mál.

[13:11]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon snýr aðeins út úr orðum mínum. Það sem ég á við þegar ég nálgast málið með þessum hætti er að þegar rætt er um varnarmál eða öryggismál gagnrýnir hv. þingmaður hvað Íslendingar setja mikið fjármagn þar, honum finnst það vera röng áhersla. Hann veit mætavel að ég er honum að mörgu leyti sammála í því. Ég hef tjáð mig um það og skrifað um að ég tel að við séum ekki með réttar áherslur þegar við setjum mikla peninga í þotuæfingar suður á velli. Hitt er svo annað mál, og við getum verið alveg sammála um það, að skoða þarf almennu löggæsluna í landinu og reyna að efla hana og styrkja eins og við getum. En við tölum hér um mál sem tengjast alþjóðlegri glæpastarfsemi. Þar gagnrýni ég málflutning hv. þingmanns og flokks hans, Vinstri hreyfingarinnar — græns framboðs. Þegar rætt er um að efla þær stofnanir, greiningardeild, sérsveitina og fleira, þá sjá hv. þingmenn Vinstri grænna því allt til foráttu og tala það niður. Þeir gera úr því einhverja mynd um hervæðingu og afbaka hana og þær aðgerðir sem eru nákvæmlega til þess fallnar að efla þá starfsemi sem okkur er bráðnauðsyn á að efla. Þær eru einmitt hugsaðar til að stemma stigu við vaxandi vændi, við hugsanlegum eiturlyfjainnflutningi, við spilavítum og spilamennsku og öllu því sem tengist starfsemi af því tagi.

[13:14]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt. Við höfum gagnrýnt fjárútlát til tiltekinna tilgreindra hluta eins og við höfum áður gert, t.d. það sem við teljum vera tilgangslausar heræfingar og er ástæðulaust að sóa fjármunum í það. Það kann að vera að það hafi komið við snöggan blett í brjósti hv. þingmanns þegar ég hef stundum leyft mér að nefna í staðinn að við ættum að ráðstafa meiri fjármunum til almennrar löggæslu, til björgunarstarfsemi Landhelgisgæslunnar og til að efla og búa betur að björgunarsveitunum í landinu. Eru það ekki þær sem er kallað í þegar eitthvað bjátar á? (Gripið fram í.) Já, ég þykist vita að hv. þingmaður viti eitthvað um það. Við höfum ekki lagst gegn því að almennur viðbúnaður lögreglu væri efldur í þessum efnum. En það á ekki bara að snúa að ríkislögreglustjóra einum. Þar þarf að huga að almennu lögreglunni líka og löggæslunni, að lögreglustjóraembættunum t.d. á höfuðborgarsvæðinu eða þess vegna á Suðurnesjum. (Gripið fram í.) Það er tollurinn og fleiri aðilar sem koma að málum hér og allt stoðkerfið sem ég nefni. Það er ekki hægt að hrópa bara „alþjóðleg glæpastarfsemi“ og segja að þar með séu komin rök fyrir því að ríkislögreglustjóri sé eina embættið í landinu sem fái stórauknar fjárveitingar ár eftir ár. Jafnvel þó að viss starfsemi þar sé mikilvæg í þessu sambandi þá réttlætir það ekki að einblína bara á hlutverk þess embættis. Eins og ég sagði áður eru ýmis önnur embætti sem gegna hér veigamiklu hlutverki. Lögreglustjórinn á höfuðborgarsvæðinu hefur verið sá aðili sem hefur sérhæft sig og skipulagt sig í því að takast á við vændi, við kynlífsafbrot. Og rétt eins og björgunarsveitirnar eru mikilvægar á sínu sviði þá vinna áhugamannasamtök og félagasamtök eins og Stígamót algerlega ómetanlegt starf þegar kemur að því að glíma við afleiðingar þessara hluta og það þarf að búa vel að þeim líka.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, síðari umr.

Stjtill., 498. mál (hækkun fjárhæða). — Þskj. 792, nál. 1064.

[13:16]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd um tillögu til þingsályktunar um staðfestingu bókunar um breytingu á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum.

Nefndin stendur sameiginlega að álitinu og leggur til að þingsályktunartillagan verði samþykkt með þeim skýringum sem fram koma í nefndarálitinu á þingskjali 1064. Ég ætla stuttlega að geta þess að nefndin vekur athygli á því að á yfirstandandi þingi voru samþykkt lög nr. 159/2007, sem breyta siglingalögum og taka gildi 1. janúar 2009. Þessi lög gera Íslandi kleift að standa við skuldbindingar samkvæmt þeirri bókun sem hér er um að ræða. Jafnframt er bent á af nefndinni að án staðfestingar bókunarinnar væri Ísland áfram bundið af samþykktinni frá 1957, sem getið er um í nefndaráliti, gagnvart þeim ríkjum sem eru aðilar að henni, en hún takmarkar ábyrgð útgerðarmanna á sjóréttarkröfum mun meira en gildandi siglingalög gera ráð fyrir, sér í lagi eins og þau verða þegar breytingin frá 2007 hefur tekið gildi.

Að öðru leyti, með vísan í nefndarálitið, leggur utanríkismálanefnd til að tillagan verði samþykkt.

[13:18]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég tek undir það sem fram kom í framsögu formanns utanríkismálanefndar. Ég er orðinn mjög sannfærður um að það er rétt að við staðfestum þessa bókun. Ástæðan er m.a. og ekki síst sú að ég held að við þurfum að fara að taka mjög alvarlega þær aðstæður sem þegar hafa skapast og eiga kannski eftir að gera í enn ríkari mæli á komandi árum og varða umferð og siglingar skipa í nágrenni við strendur okkar og í okkar viðkvæma lífríki. Það á að mínu mati ekki að koma til neinna álita að við veitum nokkurn afslátt af því að fullnægjandi tryggingar séu í öllum tilvikum áskildar þegar skip sigla í nágrenni við landið eða til landsins og frá því. Ég tala nú ekki um ef þeir tímar eru í vændum, sem sumir telja, að siglingar skipa með stóra og hættulega farma, t.d. olíufarma, muni verða æ algengari.

Við höfum verið minnt á það nokkrum sinnum á undanförnum árum hversu alvarlegar aðstæður geta komið upp ef stór skip lenda uppi í fjörum. Þá þarf að vera skýrt að fullnægjandi tryggingar séu til staðar til að ráðast í þær björgunaraðgerðir og/eða kljást við mengun, fjarlægja, flytja á brott eða eyða, eða gera skip skaðlaus sem hafa sokkið, brotnað, strandað eða hafa verið yfirgefin og allt þar fram eftir götunum.

Því væri það í rauninni ákveðið gat í þann viðbúnað sem við höfum ætlað okkur að viðhafa í þessum efnum, samanber lög um verndun hafs og stranda og fleira sem hér hefur verið aðhafst í þeim efnum til að verjast mengun og tjóni af slíkum ástæðum, ef ekki væri tryggð fullnægjandi staða til að geta áskilið tryggingar og fullnægjandi stöðu stjórnvalda gagnvart því á hverjum tíma, að kostnaður yrði ekki til þess að hindra að ráðist væri í nauðsynlegar aðgerðir. Þannig getur háttað að skip séu að sigla sem flagga hentifánum eða koma frá fjarlægum löndum þar sem ekki er endilega á það að treysta að heima fyrir sé nægjanlegur viðbúnaður í þessum efnum eða ákvæði fullnægjandi og þá þurfum við að geta haft í okkar eigin rétti stöðu til þess að tryggja að þegar kemur að umferð við Ísland höfum við alltaf tryggingu fyrir því að slíkir hlutir séu í lagi.

Eðlilega horfa útgerðaraðilar í kostnað og þær umræður komu vissulega upp í utanríkismálanefnd. Að sjálfsögðu er rétt að fara yfir það og hlusta á öll sjónarmið í þeim efnum en viðkvæmni fyrir því að skipafélög eða útgerðaraðilar verði að vera með fullnægjandi tryggingar má ekki leiða til þess að einhver slys verði á hina hliðina, að kostnaðurinn vefjist fyrir mönnum þegar að því kemur að bregðast við vá eða hættu eða hreinsa upp ef óhöpp hafa orðið, sem því miður er alltaf hætta á að geti gerst þó að við vonum auðvitað að það sé sem sjaldnast. Við höfum verið tiltölulega heppin í þeim efnum að hér hafi ekki orðið meiri háttar mengunarslys en við getum aldrei treyst á að við verðum svo lánsöm um aldur og ævi. Eins og menn hafa verið að kortleggja hlutina og möguleikana á stórauknum siglingum í nágrenni við landið er mjög mikilvægt að þessi viðbúnaður sé allur í lagi. Hugmyndir sem komu upp á vissu stigi í nefndinni að e.t.v. væri ekki ástæða til að aðhafast í þessum efnum að svo stöddu, ég hef sannfærst um að þær séu ekki fullnægjandi rök fyrir því og einmitt þess vegna eigum við að gera það sem lagt er til af hálfu utanríkismálanefndar.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, síðari umr.

Stjtill., 499. mál. — Þskj. 793, nál. 1021.

[13:23]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd um tillögu til þingsályktunar um fullgildingu þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið til sín gesti frá utanríkisráðuneyti, dómsmálaráðuneyti og frá réttarfarsnefnd.

Umsagna var leitað hjá nokkrum aðilum, en engar bárust.

Með tillögunni er leitað heimildar Alþingis til fullgildingar á þremur samningum á sviði réttarfars. Þeir varða einkamálaréttarfar, birtingu erlendis á réttarskjölum og utanréttarskjölum í einkamálum og verslunarmálum og öflun sönnunargagna erlendis í einkamálum og verslunarmálum. Þessir samningar koma í stað samnings sem gerður var á vegum Haag-ráðstefnunnar um einkamálaréttarfar frá árinu 1905. Meginmarkmið þeirra er að efla samvinnu milli ríkja til að greiða fyrir rekstri dómsmála. Þannig verði rutt úr vegi hindrunum milli ríkja vegna ólíkra réttarkerfa og réttaröryggi eflt þegar dómsmál varða aðila og hagsmuni í fleiri ríkjum.

Nefndin vekur athygli á því að dómsmálaráðherra hefur lagt fram frumvarp til laga um breytingar á lögum um meðferð einkamála, en breytingarnar leiðir af samningunum þremur. Það frumvarp er til meðferðar í allsherjarnefnd.

Utanríkismálanefnd leggur til að þingsályktunartillagan verði samþykkt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007 um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, síðari umr.

Stjtill., 557. mál (fjármálaþjónusta og félagaréttur). — Þskj. 858, nál. 1023.

[13:25]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd um tillögu til þingsályktunar um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 20/2007.

Í meðförum sínum á þessu máli fékk utanríkismálanefnd fulltrúa frá utanríkisráðuneyti og fjármálaráðuneyti á sinn fund.

Með tillögunni er leitað heimildar Alþingis til að staðfesta ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar um breytingu á IX. viðauka og XXII. viðauka við EES-samninginn og til að fella inn í samninginn tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2006/46/EB frá 14. júní 2006 um breytingu á tilskipunum ráðsins um ársreikninga félaga af tiltekinni gerð, um samstæðureikninga, um ársreikninga og samstæðureikninga banka og annarra fjármálastofnana og um ársreikninga og samstæðureikninga vátryggingafélaga.

Tilskipunin miðar að því að auka trúverðugleika á fjárhagsupplýsingum fyrirtækja, m.a. með því að lagðar eru auknar skyldur og aukin ábyrgð á stjórnarmenn félaga vegna reikningsskila og upplýsinga í ársreikningum.

Innleiðing tilskipunarinnar kallar á lagabreytingar hér á landi. Stefnt er að því að frumvarp til laga um breytingu á lögum um ársreikninga verði lagt fyrir haustþing 2008.

Utanríkismálanefnd leggur til að tillagan verði samþykkt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, síðari umr.

Stjtill., 558. mál (öruggt framboð raforku). — Þskj. 859, nál. 1024.

[13:27]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir áliti meiri hluta utanríkismálanefndar um tillögu til þingsályktunar um staðfestingu ákvörðunar sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka (Orka) við EES-samninginn.

Tilskipuninni er ætlað að mæla fyrir um aðgerðir til að tryggja öryggi í orkuöflun og fjárfestingum í flutningi og dreifingu á raforku. Hún leggur áherslu á nauðsyn þess að tryggja jafnvægi milli framboðs og eftirspurnar raforku og leggur skyldur á aðila til að tryggja setningu og staðfestingu viðbragðsáætlana og þess að gripið verði til aðgerða til að mæta frávikum í raforkukerfinu.

Innleiðing tilskipunarinnar kallar á lagabreytingar hér á landi. Við meðferð málsins í nefndinni komu fram athugasemdir um að ekki lægi fyrir hversu ítarlegar breytingar þyrfti að gera á raforkulögum og hugsanlega reglugerð með þeim vegna innleiðingar tilskipunarinnar. Með vísan til mikilvægis þess að upplýsingar um áhrif tilskipana lægju fyrir áður en stjórnskipulegum fyrirvara væri aflétt af ákvörðunum sameiginlegu EES-nefndarinnar óskaði nefndin eftir því við iðnaðarráðuneytið að megináhrifum tilskipunarinnar á íslenskt lagaumhverfi og markað væri lýst og þau greind. Í svari iðnaðarráðuneytisins kom fram að innleiðingin kallaði á endurmat á löggjöf til að tryggja afhendingaröryggi raforku. Meðal þess sem taka þyrfti til athugunar í frekari löggjafarvinnu væri hvernig skyldur að þessu leyti væru lagðar á annars vegar flutningsaðila og hins vegar framleiðendur. Þá þyrfti að taka afstöðu til úrvinnslu þátta á borð við raforkuframleiðslu vegna jöfnunarorku, hömlur í orkusölusamningum um að selja raforku áfram og fjárfestingarmöguleika flutningsfyrirtækja. Meiri hlutinn telur þessar upplýsingar fullnægjandi og leggur til að tillagan verði samþykkt.

Bjarni Benediktsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita auk mín Ragnheiður E. Árnadóttir, Ásta R. Jóhannesdóttir, Siv Friðleifsdóttir, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Lúðvík Bergvinsson og Kristinn H. Gunnarsson.

[13:29]

Útbýting:

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, 539. mál, nál. viðskn., þskj. 1138.

Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, 518. mál, nál. utanrmn., þskj. 1141; brtt. utanrmn., þskj. 1142.

Hlutafélagavæðing Landspítala, 594. mál, svar heilbrrh., þskj. 1033.

Tilskipanir Evrópusambandsins, 644. mál, fsp. AtlG, þskj. 1157.

[13:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég er ekki aðili að þessu áliti meiri hluta utanríkismálanefndar og ég hef ekki skilað inn minnihlutaáliti enda málið kannski ekki svo stórt í sniðum en ég ætla að fara yfir það hér í örfáum orðum hvers vegna ég kýs að vera ekki aðili að meirihlutanefndarálitinu. Það á sér einfaldlega skýringar í því að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs vorum andvíg því að sínum tíma að Ísland tæki upp hina sameiginlegu tilskipun Evrópusambandsins um innri markað í orkumálum eða raforkumálum og höfum barist fyrir því að Ísland reyndi að semja sig undan þessu samevrópska regluverki sem á að minnstum hluta til við á Íslandi. Það er meira að segja tekið sérstaklega fram í greinargerð með málinu að þar sem tilskipunin fjalli að hluta til um viðskipti með raforku og tengingu yfir landamæri eigi hún að því leyti ekki við innlendar aðstæður nema að litlu leyti. Enda er íslenska raforkukerfið einangrað frá öðrum kerfum.

Þetta eru spekingsleg orð sem betur hefðu verið höfð í huga fyrr þegar menn tiltölulega uppburðarlítið létu sig bara að hafa það að innleiða þetta evrópska regluverk allt saman sem hefur síðan leitt til verulegra vandamála, fullyrði ég, á íslenskum orkumarkaði og er ekki búið að bíta úr nálinni með það enn. Við erum enn með í höndunum hluti sem þessu tengjast.

Tilskipunin sem hér um ræðir um aðgerðir til að tryggja öryggi í orkuöflun og fjárfestingum í flutningi og dreifingu á raforku er sprottin af vandamálum sem uppi eru í þeim efnum á hinum sameiginlega orkumarkaði meginlands Evrópu, verulegum vandamálum. Þar sem þessi markaðs- og einkavæðingarþráhyggja og tilburðir til að reyna að búa til einhvern virkan samkeppnismarkað á þessu sviði reka sig á alls konar hindranir og vandamál. Sumar vissulega kannski meira pólitísks eðlis en efnislegar en engu að síður er það þó þannig að menn væru ekki að setja nýja tilskipun eða breytingar á tilskipun og grípa til aðgerða til að tryggja öryggi í orkuöflun og tryggja að það sé fjárfest nóg í dreifikerfum og flutningi nema vegna þess að þess þarf og fyrir því eru ástæður. Ástæðurnar eru auðvitað alkunn vandamál sem hafa verið uppi í þessu kerfi þannig að hugmyndafræðin gengur ekki betur en þetta satt best að segja.

Það segir hér í greinargerð með tillögunni og yfir það fór nefndin eins og framsögumaður nefndi réttilega, að okkur fannst dálítið fátæklegar upplýsingarnar sem reiddar voru fram um það hvaða bein áhrif á íslenska löggjöf og skipulag íslensks orkumarkaðar þessi tilskipun kann að hafa í för með sér. Um það segir í greinargerðinni, svona fremur vandræðalega, með leyfi forseta:

„Tilskipunin mun fyrirsjáanlega kalla á breytingar á raforkulögum, nr. 65/2003, með síðari breytingum, og hugsanlega reglugerð um framkvæmd raforkulaga, nr. 1040/2005. Hins vegar er að svo stöddu ekki ljóst hversu ítarlegar þær breytingar munu endanlega verða vegna sérstöðu íslenska raforkukerfisins, samanber umfjöllun að framan.“ Og enn fremur: „Ekki er unnt að segja til um að svo stöddu hver áhrif tilskipunarinnar og efni lagabreytinga á raforkulögum muni hafa í för með sér fyrir hagsmunaaðila hér á landi.“ Hins vegar hafi ráðuneytið kynnt þetta fyrir stærstu aðilum

í orkugeiranum og allt í góðu lagi með það.

Svona er þetta nú, að svo stöddu er ekki hægt að segja til um það hvaða áhrif þetta muni hafa á hagsmunaaðila í landinu. Menn verða því að taka áhættuna. Það er nánast skot út í loftið, hvaða afleiðingar þetta geti mögulega haft.

Og þannig hefur þetta því miður í allt of miklum mæli verið að menn hafi talið sig þurfa að taka við svona löguðu og hafa gert það. Koma svo hér til Alþingis og biðja um að stjórnskipulegum fyrirvara sé aflétt og gjörningurinn þar með festur í sessi en geta nánast engar upplýsingar reitt fram um það hvaða áhrif þetta muni hafa á hagsmuni okkar innan lands.

Og auðvitað er þetta ekki gott, ekki eins og það ætti að vera og burt séð frá því hvort þetta verður að gera eða hvort svigrúm er til að fá einhverjar undanþágur eða sérstaka framkvæmd að þessu leyti eins og auðvitað öll rök mæla með að við ættum að geta gert í þessu tilviki og eru reyndar fordæmi fyrir. Það er nú sem betur fer ekki þannig að menn hafi þurft að taka við hverju sem er. Við fengum t.d. algera undanþágu frá svona svipuðu regluverki hvað varðar viðskipti með gas. Einfaldlega vegna þess að það er enginn gasmarkaður til á Íslandi, engar lagnir o.s.frv. Einhverjar undanþágur ætla ég að við höfum fengið frá regluverki um járnbrautarteina og því um líkt sem svo augljóslega á ekki við á Íslandi að jafnvel þeir háu herrar í Brussel hafa séð að það var út í lofið að fara að brölta í innleiðingu þess á Íslandi.

Við höfum sem sagt ekki talið þennan leiðangur í heild sinni vera til farsældar og erum enn þeirrar skoðunar að það ætti að leita leiða til þess að semja Ísland undan þessum ákvæðum. Í öllu falli verð ég að segja að það er ankannalegt að þurfa að standa í breytingum í þessum málum hér hjá okkur akkúrat nú um þessar mundir þegar fram fara viðræður á vettvangi Evrópusambandsins um heildarendurskoðun þessara mála og svonefndur þriðji pakki raforkumála er í smíðum hjá Evrópusambandinu. Það er mál sem er ástæða til að við fylgjumst mjög grannt með. Ég hef tekið það upp á þingi ítrekað og rætt það við hæstv. iðnaðarráðherra að við látum ekki sömu mistökin endurtaka sig að sitja það svona hálfsofandi af okkur sem þar er að gerast heldur fylgjumst grannt með því og leitum færa eftir því sem þau bjóðast til að koma inn með þau sjónarmið að kannski sé nú vænlegast að Ísland sem algjörlega einangraður ótengdur raforkumarkaður úti í miðju Atlantshafi fái ósköp einfaldlega að vera í friði með skipulagsmál sín að þessu leyti.

Að sjálfsögðu munum við eftir því sem okkur hentar og kostur er áfram sjá til þess að fyrirkomulag hér standist kröfur um góða og réttmæta viðskiptahætti og samkeppni að því marki sem það er yfir höfuð raunhæft að gera ráð fyrir slíku, að halda í aðalatriðum óbreyttu landslagi í íslenskum orkumálum. En það er auðvitað eins og hver annar roknabrandari að halda að það sé raunhæft að hér stofnist einhver virkur samkeppnismarkaður fyrir raforku og væri miklu nær að horfast í augu við hlutina eins og þeir eru, að þetta er opinber fákeppnismarkaður og það ætti að sníða honum regluverk í samræmi við það og hafa hann þá undir tilteknu eftirliti til þess að tryggja að verðlagning sé eðlileg og annað í þeim dúr. Við munum sem sagt ekki styðja þessa tillögu og ég geri ráð fyrir því að afstaða okkar verði sú að sitja hjá við afgreiðslu málsins.

[13:38]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður gerði að umtalsefni þær forsendur sem kynnu að hafa verið fyrir undanþágu frá sameiginlegum reglum EES um orkumarkað á sínum tíma. Þær voru auðvitað fyrir hendi hvað varðar landfræðilega einangrun markaðarins. Hins vegar má ekki gleyma því að reglur af þessum toga gegna tvíþættum tilgangi, annars vegar því markmiði að skapa umgjörð um viðskipti með orku yfir landamæri og þó að það sé alveg rétt hjá hv. þingmanni að vegna landfræðilegrar einangrunar er það ekki raunhæfur kostur fyrir Íslendinga nú um stundir þá væri varhugavert að treysta því að tækniframfarir breyti því ekki á skömmum tíma.

En hinn tilgangurinn er auðvitað sá að jafna samkeppnisskilyrði fyrirtækja og atvinnulífs á gjörvöllu hinu evrópska efnahagssvæði þannig að þar gildi sömu reglur hvað varðar aðgang að orku. Markmið þeirra tilskipana sem nú bætast við EES-samninginn samkvæmt þessari tillögu til þingsályktunar er að kveðið verði skýrt á um reglur um afhendingaröryggi á raforku. Það er tilgangurinn með þessum reglum, að tryggja að kaupendur raforku, jafnt í atvinnuskyni sem aðrir, njóti tiltekins afhendingaröryggi sem sé samræmt um alla Evrópu og að því leyti er tilgangur með þessum breytingum tvíþættur.

[13:40]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er nú kannski ekki tilefni til mikilla ræðuhalda. Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að það sem hér er verið að reyna að gera er að auka afhendingaröryggi í kerfinu. Við mundum að sjálfsögðu vilja sjá fyrir því, hver sem staða okkar væri, að það væri fyrir hendi hjá okkur. Veruleikinn er auðvitað sá að löngu fyrir daga þessara tilskipana á Íslandi þá hafði okkur tekist að byggja upp tiltölulega mjög þróað kerfi og með alveg geysilega miklu afhendingaröryggi þrátt fyrir erfiða veðráttu. Það var helst að það væri úti í dreifikerfunum sem línur vildu bila í vondum veðrum. En afhendingaröryggi frá framleiðendum var alveg gríðarlega gott og þetta var tiltölulega vel skipulagt.

Það var nú ósköp einfaldlega þannig að einn aðili hafði þá skyldu að tryggja nóg framboð af rafmagni og dreifa því til viðtakendanna, dreifingaraðilanna eða einstakra kaupenda, og einfaldara gat það varla verið og það kerfi virkaði í raun og veru vel. En hver sem staða okkar yrði samkvæmt hinum evrópsku tilskipunum þá mundum við að sjálfsögðu vilja sjá til þess að afhendingaröryggi í kerfinu hjá okkur væri í hæsta gæðaflokki.

Út af fyrir sig er nokkuð ljóst að við mundum að sjálfsögðu þurfa í einhverjum mæli að uppfylla hinar almennu leikreglur hvað varðar samkeppnisskilyrði og annað því um líkt óháð því hvort við værum með undanþágur frá regluverki orkutilskipananna sem slíkra hvað varðar skipulag á markaðnum og annað í þeim dúr. Ég held því að þetta gæti

allt farið vel saman og aðalatriðið í mínum huga er að við eigum að hafa sjálfstraust og metnað til þess að skoða þetta út frá okkar aðstæðum og hagsmunum og ekki gefa okkur neitt fyrir fram í þeim efnum að við þurfum endilega að byggja þar á reglum sem eru settar af öðrum aðilum og ætlaðar í allt öðrum tilgangi en þeim sem á við á okkar markaði, sem sagt að tryggja viðskiptin með orku yfir landamæri og búa til einn stóran samkeppnismarkað (Forseti hringir.) í orkumálum á meginlandi Evrópu.

[13:42]

Frsm. meiri hluta utanrmn. (Árni Páll Árnason) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni þessar skýringar og svo sem ekki ástæða til að leggja í miklar tölur um þetta. Ég get samt ekki stillt mig um að segja að mér þótti ræða hans nú og þetta síðara andsvar einhver ágætasta áróðursræða fyrir aðild að Evrópusambandinu sem ég hef lengi heyrt. Þingmaðurinn er tilbúinn að horfa á þær efnisreglur sem felast í orkupakkanum en telur eðlilegt að tekið sé tillit til sérstöðu Íslands og landfræðilegrar sérstöðu Íslands við innleiðinguna og að því leyti hefðum við átt að fá sérreglur eða undanþágu.

Um það er ég alveg sammála honum. En málið er hins vegar það að vegna þess að við vorum ekki aðilar að Evrópusambandinu þá komum við ekki að því borði að marka umfang undanþágnanna sem eru í tilskipununum á sínum tíma og urðum að taka pakkann eins og hann leit út og kom af skepnunni. Það er nákvæmlega sú aðstaða, þ.e. að sitja við borðið í Evrópusambandinu, sem hefði getað veitt okkur möguleika til að fá inn sérstök ákvæði um nákvæmlega þessa þætti sem orka kannski mest tvímælis gagnvart okkur í þessu máli sem er hin landfræðilega sérstaða og fjarlægð hins íslenska markaðar frá orkumarkaðnum annars staðar í Evrópu.

En vegna þess að við sátum ekki við borðið við gerð reglnanna þá komum við ekki að því að marka umfang undanþágnanna eða marka umfang þeirra heimilda sem ríki hafa til þess að víkja frá hinu almenna kerfi um innleiðingu reglnanna. Ég þakka hv. þingmanni bara fyrir þessa ágætu útleggingu á skynsemi þess að sitja við borðið í Evrópusambandinu.

[13:44]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Sínum augum lítur hver á silfrið. Ég veit nú ekki hverju það hefði breytt í sjálfu sér hvað varðar inntak þessara mála á meginlandi Evrópu og þegar stórveldin eru að kljást um það sín í milli hvernig þau eigi að hafa þetta þótt litla Ísland hefði setið á kolli einhvers staðar við hið margfræga borð. Veruleikinn er auðvitað sá að við áttum allan kost á því að láta reyna á möguleika okkar til þess að semja okkur í öllu falli undan reglunum áður en við höfðum tekið ákvörðun um og fallist á að innleiða þær.

Ég get tekið þetta mál alveg eins og hv. þingmaður og notað það sem sterk rök fyrir því að við eigum ekki að vera í Evrópusambandinu. Sem sagt hin mikla sérstaða Íslands sem m.a. er fólgin í landfræðilegri legu okkar og hlutum eins og þeim að við erum ekki samtengdur orkumarkaður. Við erum ekki með samgöngur á landi við önnur Evrópulönd og þar fram eftir götunum.

Það er einmitt margt í þeirri sérstöðu okkar, sérstöðu okkar efnahagslífs, mikilvægi framleiðsluatvinnuvega hér, okkar litla sérhæfða hagkerfi o.s.frv. sem hníga í aðra átt og má fullt eins vel og að mínu mati miklu betur nota sem rök fyrir því að Íslandi sé betur borgið á eigin forsendum og ekki inni í Evrópusambandinu heldur en öfugt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fundi slitið kl. 13:46.

---

110. FUNDUR

þriðjudaginn 27. maí,
kl. 7.50 síðdegis.

Dagskrá:
Almennar stjórnmálaumræður.

Almennar stjórnmálaumræður.

[19:51]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Umræðurnar skiptast í þrjár umferðir og hefur hver þingflokkur tíu mínútur í 1. umferð, sex mínútur í 2. og sex mínútur í síðustu umferð.

Röð flokkanna verður þessi í öllum umferðum: Vinstri hreyfingin – grænt framboð, Sjálfstæðisflokkur, Framsóknarflokkur, Samfylkingin og Frjálslyndi flokkurinn.

Ræðumenn flokkanna verða: Fyrir Vinstri hreyfinguna – grænt framboð tala, í fyrstu umferð Ögmundur Jónasson, 6. þm. Suðvesturkjördæmis, í annarri umferð Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykjavíkurkjördæmis norður, en Þuríður Backman, 8. þm. Norðausturkjördæmis, í þriðju umferð.

Ræðumenn Sjálfstæðisflokks eru: Í fyrstu umferð Geir H. Haarde forsætisráðherra, í annarri Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykjavíkurkjördæmis norður, en í þeirri þriðju Kristján Þór Júlíusson, 1. þm. Norðausturkjördæmis.

Fyrir Framsóknarflokk tala Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurkjördæmis, í fyrstu umferð, Siv Friðleifsdóttir, 10. þm. Suðvesturkjördæmis, í annarri, en í þriðju umferð Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðausturkjördæmis.

Fyrir Samfylkinguna tala í fyrstu umferð Össur Skarphéðinsson iðnaðarráðherra, í annarri umferð Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykjavíkurkjördæmis norður, en í þriðju umferð Einar Már Sigurðarson, 7. þm. Norðausturkjördæmis.

Fyrir Frjálslynda flokkinn talar í fyrstu umferð Guðjón A. Kristjánsson 6. þm. Norðvesturkjördæmis, en Jón Magnússon, 10. þm. Reykjavíkurkjördæmis suður, í annarri og Grétar Mar Jónsson, 10. þm. Suðurkjördæmis, í þriðju umferð.

[19:53]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Góðir landsmenn. Það er óvefengjanleg staðreynd að við blasir mikill vandi í íslensku efnahagslífi og í íslensku samfélagi, verðbólga komin í 13% og á uppleið, samdráttur í ýmsum atvinnugreinum, geigvænlegur viðskiptahalli og skuldir þjóðarbúsins meiri en dæmi eru um. Þetta eru staðreyndir sem verður ekki umflúið að horfast í augu við. Það er líka staðreynd að gjaldmiðill okkar á í vanda og þar með allt okkar fjármála- og efnahagskerfi. Vextir eru himinháir og fyrirsjáanlegt er að kaupmáttur fari rýrnandi. Við finnum kulið af aðsteðjandi kreppu.

Vandinn er mikill og að mestu leyti er hann heimabakaður, ekki að öllu leyti, stórfelldar hækkanir á matvöru og olíu og skjálftahrina í heimi fjármála er ekki öll af íslenskri rót. Þegar á heildina er litið getum við þó sjálfum okkur um kennt en eins mótsagnakennt og það hljómar má finna sóknarfæri í sjálfskaparvítunum því að það sem runnið er undan rótum okkar sjálfra getum við hugsanlega lagfært, ekki allt, óafturkræfir minnisvarðar eru því miður allt of margir frá umliðnum árum.

Það hefur verið hlutskipti Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs undanfarin tvö kjörtímabil og nú einnig á því þriðja að vera í stjórnarandstöðu. Það er ekki alltaf auðvelt, betra er að sitja við stýrið en að reyna með fortölum að hafa áhrif á aksturslagið, nokkuð sem við höfum þó reynt að gera gagnvart fyrri ríkisstjórnum og einnig þeirri sem nú situr, þ.e. þegar hún hefur verið stödd á landinu. Eða skyldu menn nokkuð vera búnir að gleyma varnaðarorðum okkar þegar fjármálakerfið var einkavætt á einu bretti? Ég trúi ekki öðru en einhvern rámi í umræðuna um að óheft og skefjalaus stóriðjustefna mundi valda ruðningi í atvinnulífinu, auka viðskiptahallann, gera gjaldmiðilinn óstöðugan, keyra upp vexti og þrengja þannig að heimilum og atvinnurekstri. Þá var ekki hlustað og þegar við lögðum fram frumvarp um að aðgreining yrði gerð á milli viðskiptabanka og fjárfestingarsjóða var það fellt í þinginu. Nú tala margir einmitt um nauðsyn þessa.

Ríkisstjórnin hefur nú setið eða eigum við að segja heldur sofið í eitt ár. Það sem hún helst hefur haft til málanna að leggja er hve óheppin hún hafi verið, allt öðrum að kenna. Því miður er það svo að nú þegar hún virðist vera að vakna af þyrnirósarsvefni sínum gerir hún það með andfælum, skelfingu lostin vegna þeirrar stöðu sem hún segir að kúrekarnir í bankageiranum hafi komið sér og okkur öllum í. Í stað þess að greina stöðuna rétt virðist eiga að láta við það eitt sitja að setja allt undir einn hatt, taka risalán, loka augunum og vona síðan það besta. En risavaxnar lántökur án nauðsynlegs uppskurðar í efnahags- og fjármálakerfinu er ráðstöfun sem lítið hjálpar, getur jafnvel verið varasöm ef ekkert annað er að gert. Hið skynsamlega er að skipta upp bönkunum, í þann hluta sem þjónar íslensku atvinnulífi og hinn sem er að gambla á erlendum mörkuðum. Um þetta hafa menn lagt fram einfaldar og skynsamlegar útfærslur.

Í upphafi þessa þings lagði Vinstri hreyfingin – grænt framboð fram ítarlegar og efnismiklar tillögur um fyrirbyggjandi ráðstafanir og skref sem stíga mætti til að styrkja undirstöður efnahagslífsins. Nú er svo komið í þjóðfélaginu að krafist er aðgerða. Þeim fjölgar sem tala um þjóðarsátt og ég tek undir að á slíkri sátt er nú lífsnauðsyn, sameiginlegu átaki þjóðarinnar allrar. Í þjóðarsátt hljóta allir að þurfa að leggja fram eftir getu. Það þýðir að þeir sem hafa meira þurfa að gefa meira eftir.

Ríkisstjórnin vill að verkalýðshreyfingin gangi á undan með góðu fordæmi. Það bólar hins vegar ekki á þátttöku yfirstéttarinnar. Ráðherrar ríghalda í forréttindi sín og auðmennirnir hafa meiri áhyggjur af sportbílunum og þotunum en samborgurum sínum í þjóðfélaginu. Í vikunni sagðist einn forstjórinn þurfa að fá leyfi fyrir 2.000 fermetra skýli fyrir einkaþotur því að það rigndi svo mikið á þær á Reykjavíkurflugvelli. Og fyrir sitt leyti hefur ríkisstjórnin komist að þeirri niðurstöðu að það sé of erfitt að breyta eftirlaunalögunum. Það má vissulega til sanns vegar færa að það er erfitt að skerða eigin kjör en það er því miður nokkuð sem almenningur á Íslandi býr nú við í óðaverðbólgunni og okurvöxtunum.

Oddvitar ríkisstjórnarinnar sögðu í sjónvarpsþætti í gær að eftirlaunamálið væri ekki á meðal mikilvægustu málanna sem þyldu enga bið. Með öðrum orðum, ekki stórt mál og kannski er það bara smámál svona í þjóðhagslegu tilliti. Getur verið að það skipti engu máli þótt ráðherrar hafi betri eftirlaun en allir aðrir og ferðist með einkaþotum? Þeir eru jú bara tólf, mælast varla í fjárlögum. En ég spyr: Er gott fordæmi nokkurn tíma smámál? Þótt gott fordæmi hafi engan sérstakan lið á fjárlögum vigtar það, ekki síst á tímum sem allir eru beðnir að leggja af mörkum á þjóðarsáttartímum.

Þjóðarsátt og frjálshyggja eru andstæður. Mér sýnist stefnan hjá forréttindastéttum þjóðfélagsins vera sú að þjóðarsátt sé fyrir almenning og frjálshyggjan fyrir efnafólkið. Nú þegar margt bendir til þess að þjóðin vilji bretta upp ermarnar til að vinna sig út úr vandanum flýgur ríkisstjórnin og ráðamenn um veröldina í þotum, leigðum eða lánuðum. Allt í einu hefur birst okkur, þessum 300 þúsund manns, ný stétt, annars vegar auðmenn sem kemur samfélagið ekkert við, virðast aldrei þurfa að leggja neitt af mörkum eða gefa eftir af hagnaði sínum og svo stjórnmálamenn sem gera lítið úr sínum eigin loforðum. Viðkvæðið er jafnan að efndirnar séu í farvegi.

Spurt er: Af hverju á verkalýðshreyfingin að þurfa að gera kröfur um að ríkisstjórn efni sinn eigin stjórnarsáttmála? Af hverju eiga öryrkjar og aldraðir að þurfa að ganga eftir efndum? Af hverju eiga fjölmiðlar sífellt að þurfa að minna á kosningaloforðin? Okkur nægja ekki ferli og farvegir, við þurfum dugnað, við þurfum skynsemi, efndir loforða og framkvæmdir. Við þurfum ríkisstjórn sem kann að leiða, kann að taka ákvarðanir, kann að tala kjark í þjóðina.

Ríkisstjórnin er í afneitun. Efnafólkið er í afneitun. Það er ekkert að, segja ráðherrarnir, það þarf ekkert meira að gera. Samt þurfum við að taka lán. Það er stærsta lán Íslandssögunnar en samt er ekkert að. Það er einhver kreppa í útlöndum en ekki okkur að kenna, og svo upp í næstu þotu

á næsta fund, á næstu ráðstefnu. Við sjáum einkavæðingu heilbrigðiskerfisins, við sjáum ríkisstjórnina sveitta við að passa upp á gullrassinn á auðmannastéttinni. Við sjáum hina gáfuðustu og hugrökkustu ráðgjafa ríkisstjórnarinnar á útopnu við að undirbúa kosningar í öryggisráðið, eldflaugavarnir í Búlgaríu og almannatengsl fyrir NATO í Afganistan.

Hvaða áherslur eru hjá auðmannastéttinni? Verðhækkanir á matvöru, verðhækkanir á lyfjum, vaxtahækkanir á húsnæðislánunum, niðurfelling skatta á söluhagnaði hlutabréfa og annað frumvarp lagði ríkisstjórnin fram um að heimila lífeyrissjóðum landsmanna að setja fjórðunginn af eignum sínum, 500 milljarða inn í vogunarviðskipti fjármálafyrirtækjanna. Er ekki komið nóg? Auðmenn með tekjur á við þorp úti á landi, ríkisstjórn sem vill stýra heiminum því að Ísland sé of lítið og vilja öll vera undanþegin þjóðarsátt, undanskilin herskyldu dagsins.

Þetta lið er með nærsýni eða ilsig og verður að fá frí. Þótt dýrt verði að setja þessa ríkisstjórn á eftirlaun er það einmitt það sem þjóðin þarf nú mest á að halda.

[20:02]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Góðir tilheyrendur. Um þessar mundir er liðið eitt ár frá myndun ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, Þingvallastjórnarinnar. Á þessum fyrsta þingvetri hefur ríkisstjórnin lagt fram mikinn fjölda þingmála til að fylgja eftir stefnuyfirlýsingu sinni og hafa nú yfir 80% þeirra málefna sem þar eru tiltekin ýmist verið fullafgreidd eða komin í farveg til úrvinnslu. Þingmál frá ríkisstjórninni eru orðin tæplega 150 að tölu, þar af mörg viðamikil, stefnumarkandi mál t.d. á sviði skóla- og heilbrigðismála, orku- og auðlindamála, félags- og velferðarmála. Svo halda vinir okkar í stjórnarandstöðunni því fram að þessi ríkisstjórn sé ekki neitt að gera, (Gripið fram í.) þvílíkur útúrsnúningur, hv. þingmaður.

Á liðnu vori beitti ríkisstjórnin sér einnig fyrir marghátta aðri endurskipulagningu í Stjórnarráði Íslands og ýmsum stofnunum og því umbótastarfi verður haldið áfram út kjörtímabilið. Ánægjuleg er einnig sú breyting sem gerð var á þingsköpum Alþingis í vetur og hefur stórbætt yfirbragð þingsins og vinnubrögð þess.

Herra forseti. Að undanförnu hefur íslenska þjóðarbúið orðið fyrir ófyrirsjáanlegum búsifjum vegna hræringa á alþjóðamörkuðum. Þessar hremmingar eiga upptök sín í verðhruni á svokölluðum undirmálslánamarkaði í Bandaríkjunum og hafa haft mikil áhrif um allan heim. Samtímis hefur verð á ýmsum nauðsynjum eins og eldsneyti og matvælum stórhækkað á heimsmarkaði. Áhrifa alls þessa hefur óhjákvæmilega gætt hér á landi, m.a. í innfluttum verðhækkunum sem munu rýra lífskjör okkar. Lausafjárskortur og almennt versnandi staða á alþjóðavettvangi leiddi til þess að íslensku bankarnir brugðust við með því að draga úr útlánum auk þess sem svokölluð vaxtamunarviðskipti gagnvart erlendum aðilum stöðvuðust nánast. Þetta olli mikilli lækkun á gengi íslensku krónunnar.

Það var vissulega reiknað með því að gengi íslensku krónunnar mundi láta undan síga þegar um hægðist í efnahagslífinu enda mat margra að gengi hennar hafi verið hærra um nokkurt skeið en efnahagslegar forsendur gáfu tilefni til. Hins vegar áttu menn ekki von á þessari viðbótargengislækkun vegna aðstæðna á erlendum mörkuðum en hún hefur valdið því að verðbólga er nú meiri en vænst var. Á sama tíma og ytri aðstæður þjóðarbúsins hafa versnað að þessu leyti sér fyrir endann á ýmsum viðamiklum framkvæmdum hér á landi bæði í orkumálum og uppbyggingu stóriðju sem og í byggingu íbúðar- og atvinnuhúsnæðis. Af þessu leiðir að óhjákvæmilega mun hægja á hjólum íslensks efnahagslífs á næstunni. Það var ekki síst í ljósi þessa að ákveðið var við afgreiðslu fjárlaga yfirstandandi árs að auka opinberar framkvæmdir í landinu til að vega upp á móti fyrirsjáanlegum samdrætti í einkageiranum. Þó að þetta hafi verið gagnrýnt hér á sínum tíma af stjórnarandstöðunni á þetta eftir að koma sér vel síðar á árinu.

Markmið ríkisstjórnarinnar er að leita leiða til þess að sú efnahagslega aðlögun sem nú er hafin gerist án þess að samdráttur verði verulegur og samhliða að tryggja sem best atvinnu í landinu. Þessi staða kallar á samstilltar aðgerðir og samráð stjórnvalda, aðila vinnumarkaðarins og sveitarfélaga um hvernig ná megi stöðugleika á ný og er það samráð þegar hafið. Einnig er mikilvægt að efla varnir og viðbúnað þjóðarbúsins út á við eins og unnið er að. Tvíhliða gjaldmiðlaskiptasamningur milli seðlabanka Danmerkur, Noregs, Svíþjóðar og Íslands voru mikilvægt skref í því efni. Frekari aðgerðir til að styrkja erlenda lausafjárstöðu eru í undirbúningi og er frumvarp með lántökuheimildum komið til meðferðar hér á Alþingi. Mikilvægt er að allir átti sig á því að lántaka af þessu tagi er ekki hugsuð til að fjármagna rekstur ríkisins eða framkvæmdir á þess vegum heldur til að treysta gjaldeyrisforða þjóðarinnar, varasjóð landsmanna.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson virðist ekki hafa áttað sig á þessum grundvallarstaðreyndum né heldur því að það er ekki endilega gert ráð fyrir því að eitt stórt lán verði tekið í útlöndum í þessu skyni heldur er verið að auka svigrúm ríkissjóðs og möguleika hans á að afla sér lánsfjár bæði innan lands og utan í þessu skyni.

Góðir áheyrendur. Ríkisstjórnin hefur lagt áherslu á að kjarasamningar grundvallist á hóflegum almennum kauphækkunum en jafnframt verulegri hækkun lægstu launa. Slíkt stuðlar í senn að auknum jöfnuði og betra jafnvægi í efnahagsmálum. Af þessari ástæðu boðaði ríkisstjórnin víðtækar aðgerðir í skattamálum, húsnæðismálum, starfsmenntamálum og fleiru til að greiða fyrir gerð kjarasamninga til þriggja ára á almenna markaðnum í febrúar sl. Um helgina var gengið frá nýjum samningi ríkisins og BSRB á mjög ábyrgum nótum og vonandi takast svipaðir samningar við önnur samtök opinberra starfsmanna. Hv. þm. Ögmundur Jónasson verður að eiga það sem hann á. Sem forustumaður BSRB hefur hann staðið sig afar vel hvað þetta varðar á undanförnum vikum og tekist á við þetta mál af mikilli ábyrgð. Hann hefur sýnt gott fordæmi.

Í kjölfar kjarasamninganna í febrúar mun persónuafsláttur hækka um 7 þús. kr. á næstu þremur árum umfram almenna verðuppfærslu og skattleysismörk hækka þar af leiðandi um 20 þús. kr. á mánuði. Þá verða skerðingarmörk barnabóta hækkuð verulega og tekjuskerðingarhlutföll jafnframt lækkuð. Enn fremur hækka bæði vaxta- og húsaleigu-

bætur umtalsvert auk þess sem stimpilgjöld falla niður vegna lána til kaupa á fyrstu fasteign. Loks verður tekjuskattur fyrirtækja lækkaður úr 18% í 15% frá og með yfirstandandi tekjuári.

Nýr vandi í efnahagsmálum hefur nokkuð raskað þeim forsendum sem kjarasamningar á almenna markaðnum voru reistir á. Það er hins vegar mikilvægt að vinna að lausn þessa vanda með sömu meginsjónarmið í huga þannig að niðurstaðan verði til þess að endurheimta stöðugleikann í íslensku efnahagslífi svo fljótt sem verða má.

Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er lögð áhersla á að styrkja stöðu aldraðra og öryrkja með því m.a. að draga úr tekjutengingum og skerðingum bóta í almannatryggingakerfinu. Fyrsta skrefið í þessa átt var stigið þegar í fyrravor með samþykkt Alþingis á lögum sem kváðu á um að atvinnutekjur ellilífeyrisþega eldri en 70 ára skyldu ekki lengur skerða lífeyrisgreiðslur þeirra. Þetta var aðeins eitt skref á langri vegferð.

Í yfirlýsingu ríkisstjórnar frá því í desember sl. um aðgerðir til að bæta kjör aldraðra og öryrkja voru boðaðar frekari aðgerðir sem þegar hafa verið lögfestar og sem ýmist hafa þegar komið til framkvæmda eða munu gera það nú um mitt ár. Þannig var skerðing tryggingabóta vegna tekna maka felld niður frá 1. apríl sl. og gamalt baráttumál margra þar með í höfn. Þá var frítekjumark vegna atvinnutekna ellilífeyrisþega á aldrinum 67–70 ára hækkað í 100 þús. kr. á mánuði frá 1. júlí og sama er að segja um frítekjumark vegna atvinnutekna öryrkja. Jafnframt mun ríkissjóður tryggja að ellilífeyrisþegar með litlar eða engar tekjur úr lífeyrissjóðum fái allt að 25 þús. kr. á mánuði til viðbótar almennum bótum.

Ákvarðanir núverandi ríkisstjórnar hafa bætt kjör lífeyrisþega um 9 milljarða kr. Þessu til viðbótar er rétt að halda því til haga að í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar var gripið til umfangsmikilla ráðstafana síðast árið 2006 sem fólu í sér miklar kjarabætur fyrir þennan hóp landsmanna.

Góðir áheyrendur. Um þessar mundir á sér stað á Íslandi nauðsynleg aðlögun að breyttum aðstæðum í öryggis- og varnarmálum. Lok kalda stríðsins og brotthvarf bandarískra varnarliðsins ollu því að Íslendingar urðu að axla aukna ábyrgð á eigin öryggi og vörnum og taka frumkvæði að margþættara samstarfi við önnur aðildarríki Atlantshafsbandalagsins. Aðildin að bandalaginu og tvíhliða varnarsamningurinn við Bandaríkin eru enn hornsteinar öryggis- og varnarmálastefnunnar en á þeim trausta grunni hafa verið byggðar stoðir sem munu stuðla að frekara öryggi og stöðugleika á Norður-Atlantshafi. Sett hefur verið á fót varnarmálastofnun sem mun m.a. annast rekstur íslenska loftvarnakerfisins. Loftrýmiseftirlit Atlantshafsbandalagsins er hafið með sögulegri þátttöku franskrar flugsveitar og tekist hefur öryggismálasamstarf við Noreg, Danmörku og nú nýlega Bretland auk þess sem samkomulag við Kanada er í burðarliðnum. Um leið er starfshópur um áhættumat langt kominn með vinnu sína og íslensk stjórnvöld vekja með virkum hætti athygli umheimsins á öryggismálum norðurslóða í nútíð og framtíð.

Allt þetta gerðist á innan við 18 mánuðum og því er ljóst að ríkisstjórnin tekur mjög alvarlega þá grundvallarskyldu stjórnvalda í hverju fullvalda ríki að tryggja öryggi og varnir þjóðarinnar.

Á svipaðan hátt endurspeglar framboð Íslands til setu í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna metnað þjóðar sem hefur náð þeim mikilvæga áfanga að vilja vera og geta verið ábyrgur og virkur þátttakandi í samfélagi þjóðanna. Niðurstaðan verður kunn í október nk. og getur brugðið til beggja vona. Ef Ísland tekur sæti í ráðinu verður skyldustörfum þar gegnt af yfirvegun og látleysi lítils ríkis sem hefur lánast að brjótast úr örbirgð til bjargálna með því að treysta á sjálfbæra nýtingu náttúruauðlinda og mikinn mannauð. Ef atkvæði falla á annan veg geta Íslendingar samt verið stoltir yfir því að hafa látið reyna á jafnræði aðildarríkja Sameinuðu þjóðanna og hafa haldið fram þeirri grundvallarreglu að jafnt smærri sem stærri ríki eigi rétt á að taka sæti á þessum meginvettvangi alþjóðlegra öryggis- og friðarmála.

Góðir Íslendingar. Það er langur og erfiður vetur að baki og vorið okkar góða, grænt og hlýtt, er komið. „Ég er komin með vorið til þín vinur minn, vaknaðu og sjáðu,“ orti Snorri Hjartarson um vorkomuna. Það hafa vissulega ýmsir erfiðleikar steðjað að þjóðinni á liðnum vetri en þeir munu víkja til hliðar fyrir betri tíð áður en langt um líður. Um það er ég sannfærður. Íslenska þjóðin hefur áður staðið frammi fyrir ytri áföllum og jafnan staðið þau af sér. Það munum við einnig gera núna. Góðar stundir.

[20:13]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Góðir Íslendingar.

Eitt bros getur dimmu í dagsljós breytt,
sem dropi breytir veig heillar skálar.
Þel getur snúist við atorð eitt.
Aðgát skal höfð í nærveru sálar.

Það er eldhúsdagur á Alþingi, uppgjör um störf og stefnu ríkisstjórnar sem á eins árs afmæli. Hefur hún gengið til góðs, götuna fram eftir veg?

Ég er það mikill Íslendingur að ég ætlast til mikils af hverri ríkisstjórn og bind vonir við að alltaf gangi okkur vel í okkar fallega og gjöfula landi. Hér situr á bekkjunum í kvöld ríkisstjórn hinna brostnu vona, ríkisstjórn sem ekki hefur reynst starfi sínu vaxin. Það er almannarómur að við glímum nú við mikinn og vaxandi efnahagsvanda. Hún er daufgerð, hún er verklítil, hún talar út og suður, hún er tvíhöfða, sundruð í mörgum stórum málum. Þess vegna eiga Geir H. Haarde og ríkisstjórn hans bágt og búa við fallandi gengi og minnkandi tiltrú landsmanna.

Fyrir utan síðbúnar aðgerðir Seðlabanka Íslands til styrkingar á gjaldeyrissjóðnum hefur stjórnin í engu brugðist við vandanum. Ég er sömu skoðunar og séra Bjarni Jónsson forðum þegar hann var spurður um hvort hann væri hættur að biðja fyrir óvinsælli ríkisstjórn. Hann svaraði með sinni sterku rödd og það á við í dag: „Oft var þörf en nú er nauðsyn að biðja fyrir ríkisstjórninni.“

Ríkisstjórnin hafði að engu varnaðarorð verkalýðshreyfingarinnar, varnaðarorð atvinnulífsins, varnaðarorð okkar framsóknarmanna, að verjast verðbólgu og takast á við fjármálakreppuna. Úr því öllu var lítið gert og haldið fram af

brosandi góðmenni í forsætisráðherrastól, að ekkert þyrfti að gera. Bæði almenningur og fyrirtæki voru blekkt.

Hver er nú staðan? Mesta verðbólga í 20 ár. Verðbólga mælist í maí 33% segir *Morgunblaðið*, ef miðað er við síðustu þrjá mánuði, 12–13% út árið. Gengið féll um 30% í marsmánuði. Lífskjör fólksins eru að skerðast.

Seðlabankinn keyrir á hæstu stýrivöxtum í heimi. Vaxtastigið og verðbólgan leika nú á ný íslensk heimili og fyrirtæki grátt. Forsætisráðherra kemur hér fram í kvöld og talar um að ríkisstjórnin sé búin að efna 80% af stefnumiðum sínum. Ég þekkti hann öðruvísi áður, hann hafði ekki við blekkingar þá. Þetta er skrum. Oft draga menn dám af sessunaut sínum og læra af honum sitthvað. Það vita það allir Íslendingar að engin ríkisstjórn er á einu ári búin að efna 80% af fyrirheitum sínum. Það er ljóst mál að ríkisstjórninni hefur ekki tekist að halda verðbólgunni í skefjum og búa íslenskri þjóð efnahagslegt öryggi.

Stjórn sem fær falleinkunn í fjármálastjórn væri leyst frá störfum í hvaða hlutafélagi sem er á næsta aðalfundi. Nú blasa við gjaldþrot í atvinnulífi, vaxandi vandamál sem hver maður finnur á eigin skinni og í eigin veski. Vaxandi atvinnuleysi er spáð á næstu missirum.

Við framsóknarmenn teljum ekkert mikilvægara en öfluga atvinnusókn, góð lífsgæði og lífsskilyrði. Þannig og aðeins þannig eflist Ísland, annars tapa allir. Ríkisstjórnin hefur lagt fram 130 mál í þinginu og ráðherrar hennar hafa farið í 130 ferðir erlendis. Það er dugnaður út af fyrir sig. Utanríkisráðherra ætlar að sætta alla erlendis og fer um loftin blá. En hér heima er gert lítið úr kosningaloforðunum sem verið er að svíkja. Jóhanna Sigurðardóttir sagðist ætla að bæta kjör umönnunarstétta í haust, ekkert bólar á því. Menntamálaráðherra sagði að það ætti að stórbæta kjör kennara, ekkert bólar á því. Bændurnir eru lítilsvirtir og ekki er hlustað á þeirra rök, vörubílstjórar segja sömu sögu. Niðurstöðu Mannréttindadómstólsins vegna kvótakerfisins er ekki svarað og gert lítið úr að þess þurfi, á sama tíma er öryggisráðið eina málið sem ríkisstjórnin er samstiga í.

Samkomulag frá 2006 við aldraða og öryrkja var svikið í vetur, tekið upp gamalt viðmið. Það vantar í hvert umslag öryrkja og aldraðra 10 þúsund krónur um hver mánaðamót eða 3,6 milljarða á ári. Ríkisstjórnin skerðir kjör þessa fólks um 3,6 milljarða af samkomulagi sem búið var að gera við það. Ég minni samfylkingarmenn á að ASÍ kann að reikna.

Góðir Íslendingar. Fjármálakreppan á sér bæði rót í alþjóðlegri þróun og offari íslensku bankanna. Frelsið — einkavæðingin gerði það að verkum að ungir menn slettu úr klaufunum eins og feitir kálfar að vori. Þeir höfðu aðgang að mjög ódýru lánsfé erlendis. Þeir dreifðu silfrinu óvarlega og súpa nú flestir seyðið af því. Þeir lánuðu til langs tíma á lágum vöxtum ódýr lán sem bankarnir tóku til skamms tíma og verða nú að taka dýr lán á háum vöxtum til að fjármagna sig. Það hriktir því í peningakerfinu.

Bankarnir ætluðu að koma íbúðalánasjóði fólksins fyrir kattarnef en það hefur ekki tekist sem betur fer. Þar höfum við framsóknarmenn staðið vörð og þeirri varðstöðu er fráleitt lokið. Enn er sótt að sjóði þessum og það eru ekki bara fulltrúar Sjálfstæðisflokks sem hér tala á skjön við Jóhönnu Sigurðardóttur, það gerði formaður Samfylkingarinnar einnig í Silfri Egils fyrir nokkrum dögum. Mikilvægi Íbúðalánasjóðs hefur ítrekað sannað sig og aldrei sem nú. Allar hugmyndir um að markaðsvæða, eða með öðrum orðum einkavæða sjóðinn, eru í reynd ógnun við möguleika íslenskrar alþýðu til að koma sér upp þaki yfir höfuðið og það er ekki síður ógnun við íbúðamarkaðinn á landsbyggðinni. Slíkar hugmyndir eru í blóra við vilja þjóðarinnar en hátt í 90% þjóðarinnar eru sömu skoðunar og við framsóknarmenn og vilja standa vörð um tilvist sjóðsins.

Ágætu Íslendingar. Í Ameríku og Evrópu ræða stjórnmálamenn offar þeirra ríku, offar peningamannanna. Frjálshyggjan óheft og grimm hefur beðið hnekki. Stefna Sjálfstæðisflokksins hefur beðið hnekki. Þessi óhefta markaðshyggja og græðgi er að renna sitt skeið. Sjálfstæðisflokkurinn er í dag haltur. Bankakerfið íslenska á að biðjast afsökunar á offari sínu, það á að vinna með stjórnvöldum og atvinnulífi að því að lágmarka skaðann. Við framsóknarmenn höfum í allan vetur talað fyrir þjóðarsátt og samvinnu á erfiðum tímum. Almenningur á ekki að líða fyrir aðgerðaleysi stjórnvalda né heldur óraunsæja græðgi og vonda spilamennsku auðmanna.

Góðir landsmenn. Ég segi hér við ykkur sem formaður Framsóknarflokksins: Það er verk að vinna. Það er í dag mikið pláss fyrir framsækinn frjálslyndan, umbótasinnaðan stjórnmálaflokk á miðju íslenskra stjórnmála. Samfylkingin sveik íslenska alþýðu, hún ætlaði að vera turninn sem stæði vörð um lífskjör almennings. Nú hvílir hún rjóð og undirleit í faðmi Sjálfstæðisflokksins, blessuð litla stúlkan.

Samfylkingin hefur forðast það svæði í pólitíkinni sem jafnaðarmenn á Norðurlöndum varða svo vel. Samfylkingin nefnir sjaldan láglaunastéttirnar, verkakonuna, sjómanninn og bóndann. Samfylkingin vill vera og er flokkur hinnar menntuðu „elítu“. Þess vegna hefur skírskotun Ingibjargar Sólrúnar verið að þrengjast.

Við framsóknarmenn munum stilla upp til sóknar á skákborði okkar öflugri sveit karla og kvenna sem mun verja hagsmuni hins almenna borgara á Íslandi.

Stærsta verkefnið nú um stundir er að ná fram efnahagslegum stöðugleika á ný og byggja upp þjóðfélag réttlætis. Til þess þarf að vinna að nýrri þjóðarsátt þar eins og við höfum margoft bent á. Það er eitt af forgangsverkefnum Framsóknarflokksins að varðveita velferðarkerfið. Velferðarkerfið í heilbrigðismálum og húsnæðismálum er í hættu í höndum þessarar ríkisstjórnar.

Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar — ríkisstjórn hinna sofandi afla — hefur fagnað árinu en hún getur ekki fagnað árangrinum. Þegar ég gekk inn í þinghúsið í kvöld lagði ég eyrað að berginu til að heyra hvað röddin segði um ríkisstjórnina. Ég heyrði þetta: Kötturinn sagði ekki ég. Þarna talaði kötturinn fyrir ríkisstjórnina sem er átakafælin og segir í öllum stórum málum eins og í ævintýrinu: Ekki ég, ekki ég. Þetta er ekki hægt, Íslendingar.

Ég þakka fyrir og óska öllum gleðilegs sumars.

[20:24]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Góðir Íslendingar. Mér þótti formaður Framsóknarflokksins vera borubrattur talsvert umfram efni. Hann talaði um að ríkisstjórnin væri hölt. Hefur formaður Framsóknarflokksins skoðað stöðu Framsóknarflokksins,

fylgi hans og hvernig það hefur þróast undir forustu hans?

Formaður Framsóknarflokksins sagði sömuleiðis að Samfylkingin hefði svikið alþýðuna. Ég tel nú að það sé rétt á þessum tímamótum, þegar sögulegt samstarf þessara tveggja stærstu stjórnmálaflokka landsins er búið að vara í eitt ár, að við rifjum það aðeins upp í kringum hvað til þess samstarfs var efnt. Við sögðum á Þingvöllum: Málefni elstu og yngstu kynslóðanna verða sett í forgang. Við sögðum líka: Ríkisstjórnin ætlar að leggja áherslu á að auka jöfnuð með því að bæta kjör þeirra hópa sem höllustum fæti standa.

Ríkisstjórnin hefur staðið undir nafni. Hún hefur fylgt þessum áformum í framkvæmd þrátt fyrir áföll í efnahagslífi heimsins. Þrátt fyrir skerðingu þorskkvóta hér heima hefur hún samt sem áður ótrauð haldið áfram að beita sér fyrir mestu jöfnunaraðgerðum sem nokkur ríkisstjórn í sögu lýðveldisins hefur beitt sér fyrir. Formaður Framsóknarflokksins sagði hérna sérstaklega að ríkisstjórnin kynni ekki að reikna. Ja, ég leyfi mér að efast um að hv. þingmaður Guðni Ágústsson komist þá að sömu niðurstöðu og ég en jafnvel formaður Framsóknarflokksins haggar ekki staðreyndum. Staðreyndirnar og tölurnar tala sínu máli. Þegar upp er staðið munu þessar jöfnunaraðgerðir sem ríkisstjórnin hefur beitt sér fyrir hafa leitt til þess að 9 þús. milljónir á hverju einasta ári verða fluttar til barna, til aldraðra og til öryrkja. Þetta er árangur, þessu getur hver einasti jafnaðarmannaflokkur og hver einasta ríkisstjórn verið stolt af og við erum stolt af þessu. Þetta hefur okkur tekist þrátt fyrir þá erfiðleika sem hv. þingmaður talar um.

Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin eru vitaskuld tveir ólíkir flokkar en þessir tveir flokkar hafa gert með sér sáttmála um ríkisstjórn. Við í Samfylkingunni gengum til þessa samstarfs á okkar forsendum af fullum styrk og af fullum heilindum. Það kann vel að vera að formanni Framsóknarflokksins og Ögmundi Jónassyni þyki stundum sem við nuddum saman hornum eins og fríska lömb að vori en ég segi fyrir mig og minn flokk: Þetta samstarf hefur gengið vonum framar og ég fullyrði að allir stjórnarliðar hafa verið einhuga um að standa vel að öllu því sem varðar samkomulag í upphafi stjórnarsamstarfsins. Í þeim efnahagserfiðleikum sem forustumenn stjórnarandstöðunnar gera lítið úr hafa forustumenn ríkisstjórnarinnar sýnt styrk með því að glíma við vandann af varkárni og stefnufestu. Mótvægisaðgerðirnar andspænis þriðjungsminnkun þorskkvóta snerust ekki um töfralausnir eða tímabundnar sjónhverfingar. Þær miðuðust fyrst og fremst að því að efla grunngerðina, samgöngur, menntun, fjarskipti, dreifingu orku, nýsköpun og skapa þannig forsendur fyrir nýju atvinnulífi um allt land. Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við yfirstandandi fjármálakreppu hafa sömuleiðis einkennst af yfirvegun og af hyggindum.

Verkefnið núna er að kveða saman niður verðbólgudrauginn og koma betra jafnvægi á efnahagsmál þjóðarinnar. Það kallar á samráð og það kallar á samstöðu og það þekkjum við af sögunni að Íslendingar hafa alltaf borið gæfu til þess að snúa bökum saman við slíkar aðstæður. Hvað sem líður hinni daglegu glímu stjórnarandstöðu og ríkisstjórnar vil ég samt segja það þrátt fyrir ræðu hv. þm. Guðna Ágústssonar að mér finnst að þingmenn í stjórnarandstöðu hafi sýnt ábyrgð. Þeir hafa veitt brautargengi nauðsynlegum vörnum sem ríkisstjórnin hefur viljað koma fram við aðsteðjandi vanda og það ber að þakka.

Góðir Íslendingar. Við þekkjum það af umliðnum árum að þær deilur sem hæst hafa risið í okkar samfélagi hafa verið um virkjun og um stóriðju. Þessi ríkisstjórn hefur einsett sér að reyna að ná sem víðtækastri sátt um þessi deiluefni. Hún hefur tekið sér í hendur og er að þróa ný stjórntæki til þess að tryggja það sem við öll viljum tryggja, að óspillt náttúra raskist ekki sama hvaða framkvæmdir sveitarfélög eða fyrirtæki verða ásátt um.

Ég rifja það þess vegna upp að það var eitt fyrsta verk okkar í nýrri ríkisstjórn að hrinda af stokkum gerð rammaáætlunar um verndun og nýtingu náttúrusvæða sem á að ljúka á næsta ári. Samhliða tók ríkisstjórnin ákvörðun um að hafna öllum beiðnum um ný rannsóknar- og nýtingarleyfi á óröskuðum náttúrusvæðum. Hún ákvað líka að taka sérstaklega frá og vernda sex verðmæt náttúrusvæði. Hún samþykkti að fella vatnasvæði Jökulsár á Fjöllum undir Vatnajökulsþjóðgarð. Hún lýsti því yfir að í hennar tíð yrði ekki hreyft við Langasjó í virkjunarskyni og hún sagði sömuleiðis að vernda ætti allt hið viðkvæma votlendi Þjórsárvera. Hún lagði fyrir Alþingi tillögu um landsskipulag sem er ákaflega þýðingarmikið stjórntæki varðandi verndun íslenskrar náttúru.

Góðir Íslendingar. Ég segi við ykkur: Þessi stjórntæki eiga að tryggja að okkar mati að verðmætri, óspilltri náttúru verður ekki spillt. Þetta er *Fagra Ísland* . Þó að við tökumst á hér í kvöld og þó að við tökumst oft á og fregnir af Alþingi Íslendinga séu einatt af orrustum og stórátökum þá segi ég það samt fyrir minn hatt að ein ánægjulegustu tíðindin úr sölum hins háa Alþingis í vetur eru að síðustu daga sýnist mér að það sé að nást breið samstaða um það grundvallaratriði að orkuauðlindir okkar megi ekki framselja varanlega. Það er að takast söguleg sátt um það meginatriði í frumvarpi ríkisstjórnarinnar um orkumál að vatns- og jarðhitaréttindi verði framvegis sem hingað til í eigu ríkis og sveitarfélaga. Mér sýnist að það sé líka að takast býsna góð sátt um að veitu- og dreifikerfi sem sjá almennum borgurum fyrir hita og ljósi verði alltaf í meirihlutaeign opinberra aðila. Ég tel að hér sé á ferðinni eitt mikilvægasta mál sem komið hefur til kasta Alþingis á síðustu árum og ég hef heyrt marga þingmenn taka undir það á síðustu dögum. Hér stefnir því að mínu mati í sögulega lagasetningu sem mun tryggja brýna hagsmuni almennings, varðveita eignarhald þjóðarinnar á orkulindum hennar og um leið skapa orkufyrirtækjunum sóknarfæri heima og erlendis.

Við erum sem þjóð blessuð af því að við eigum gnótt grænnar orku. Það er þessi orkugnótt sem ég tel að geri Ísland að kjörinni tilraunastöð til þess að þróa og framleiða endurnýjanlegt eldsneyti á bíla- og skipaflotann sem við þurfum í dag að flytja inn jarðefnaeldsneyti til að knýja. Ríkisstjórnin mun á næstu árum gera það eitt af meginverkefnum iðnaðarráðuneytisins að beita sér fyrir frekari þróun orkugjafa sem geta komið í staðinn fyrir dýrt bensín og dýra olíu. Við höfum tæknilegt forskot í vetni en það vita kannski fáir að við höfum líka tæknilegt forskot á heimsvísu varðandi nýtingu metangass og sömuleiðis varðandi framleiðslu metanóls úr koltvísýringi. Það er engin þjóð

sem á svipaða möguleika og við á að rafvæða samgöngur sínar.

Þetta er það sem þessi ríkisstjórn ætlar að leggja áherslu á og saman á þingheimur auðvitað að standa að þessu og ég ber lof á frumkvæði forvera míns í embætti sem hratt mörgu af þessu af stað. Þetta á að vera okkar framlag til heimsins í baráttunni gegn hlýnun andrúmsloftsins. Hlutverk okkar sem stjórnvalds á að vera að skapa umhverfi sem örvar þessa þróun og byggja grunngerð sem gerir Íslendingum kleift að vera í fararbroddi þegar heimurinn skiptir úr olíu og bensíni yfir í nýja orkugjafa.

Íslendingar eiga nú að gera klárt fyrir orkuskipti á bíla- og bátaflotanum með tækniþróun af þessum toga og með því að byggja fjölorkustöðvar á helstu þéttbýlisstöðum í kringum landið þar sem hægt verður að fá rafmagn, vetni, metanól og etanól. Þannig gerum við klárt til þess að hægt sé að taka við næstu kynslóð nýorkubíla þegar fjöldaframleiðsla á þeim hefst og það er skammt í það, góðir Íslendingar.

Ég hef stundum í ræðum mínum hér á Alþingi og annars staðar lagt mikla áherslu á að nýja atvinnulífið er framtíðin og aflvélar þess munu ganga fyrir þekkingu, vísindum og nýrri tækni. Ríkisstjórnin hefur lagt mjög mikla áherslu á að bæta starfsumhverfi sprotafyrirtækjanna. Þau eru mjólkurkýr morgundagsins og þar gerast hlutirnir hratt þessa dagana. Ríkisstjórnin siglir þannig hraðbyri að því að tvöfalda fé rannsóknarsjóðs og tækniþróunarsjóðs á kjörtímabilinu. Ríkisstjórnin er jafnframt að undirbúa hraðbraut í frumkvöðlafræðum á háskólastigi. Nýsköpunarmiðstöðin hefur á sínum fyrstu níu starfsmánuðum opnað fyrir tilstilli ríkisstjórnarinnar fjórar starfsstöðvar á landsbyggðinni og fleiri eru í fæðingu. Í dag var gengið frá samkomulagi við Nýsköpunarsjóð um sérstaka liðveislu varðandi markaðssetningu nýrrar vöru sem er vísir að langþráðri brú yfir hina svokölluðu nýsköpunargjá sem hefur reynst svo mörgum sprotum torsótt að klofa. Síðast en ekki síst verður á morgun tilkynnt um langþráða stofnun 4,6 milljarða samlagssjóðs stjórnvalda, Nýsköpunarsjóðs, banka og lífeyrissjóða til þess að ýta undir fjárfestingar í sprota- og nýsköpunarfyrirtækjum. Þetta er nýja atvinnulífið og þetta er framtíðin. Við eigum ekki að láta argaþras dagsins byrgja okkur sýn til þess að sjá þessa framtíð, til þess að sjá framfarirnar, til þess að sjá lausnirnar.

Góðir Íslendingar. Megi sumarið verða okkur öllum gjöfult og gott.

[20:35]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Gott kvöld. Góðir Íslendingar. Frjálslyndi flokkurinn er lýðræðislegur stjórnmálaflokkur sem hefur það að leiðarljósi að vera vettvangur fólks sem vill taka virkan þátt í stjórnmálastarfi og lifandi skoðanaskiptum um samfélagsmál, sem byggja á hófsömum borgaralegum gildum um frelsi, jafnrétti og bræðralag.

Grundvallarstefna Frjálslynda flokksins leggur áherslu á frjálsræði, lýðræði og jafnrétti þegnanna. Flokkurinn aðhyllist frjálst markaðshagkerfi með jöfnum tækifærum og hafnar ríkisforsjá, þar sem því verður við komið. Flokkurinn hafnar með öllu hvers kyns misrétti og einokun, en hefur frelsi einstaklingsins og sjálfstæði til orðs og athafna að leiðarljósi, enda gangi einstaklingsfrelsi ekki gegn rétti annarra. Frjálslyndi flokkurinn hafnar því þeirri einokun sem felst í núverandi kvótakerfi í sjávarútvegi.

Frjálslyndi flokkurinn vill stuðla að opnu og lýðræðislegu samfélagi sem byggir á virkri þátttöku einstaklingsins, valddreifingu, borgaralegum og félagslegum mannréttindum og félagslegu öryggi. Þannig er grundvallarstefnan mörkuð í lögum Frjálslynda flokksins. Efnislega óbreytt frá því flokkurinn var stofnaður fyrir tæpum áratug.

Niðurstöður mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna eru ótvíræður áfellisdómur yfir kvótakerfi með leigu- og sölurétti á óveiddum fiski, sameiginlegri þjóðarauðlind Íslandsmiða. Álitið staðfestir það sem við í Frjálslynda flokknum höfum ávallt sagt um kvótabraskskerfið. Íslenska þjóðin, ekki síst fólkið í strandbyggðum þessa lands, hefur beðið um réttlæti áratugum saman. Árum saman hafna 70% fólks í skoðanakönnun því kvótabraskskerfi sem rústar byggð, en ríkisstjórnin vill viðhalda.

Íslenska þjóðin getur státað af því að búa við elsta þjóðþing í heimi.

Ríkisstjórn sem kýs að brjóta mannréttindi á eigin þegnum, á ekki skilið að fá hið eftirsótta sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna.

Góðir Íslendingar. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar er nú orðin eins árs gömul. Sjaldan hefur þjóðin horft upp á jafnósamstiga stjórn. Þau eru þegar orðin fjölmörg málin sem stjórnarflokkarnir eru ekki sammála um. Spyrja má hversu lengi ríkisstjórnin þoli innbyrðis ósætti á erfiðum tímum, þegar þjóðin þarf á styrkri stjórn að halda.

Einstakir þingmenn Samfylkingar eru óánægðir með slælega framgöngu ríkisstjórnarinnar vegna mannréttindaúrskurðar Sameinuðu þjóðanna, þó að ráðherrar flokksins virðist láta sér vel líka í notalegum ráðherrastólum. Mikill ágreiningur er um hvalveiðar og hann borinn á torg á alþjóðavettvangi. Eflaust er það vegna þess að Samfylkingunni er umhugað um að reyna að friða þær þjóðir sem hafna hvalveiðum.

Utanríkisráðherra óttast að atkvæði til setu í öryggisráðinu tapist vegna þess að Íslendingar veiða 40 hrefnur. Andstöðu sína gegn hvalveiðum reynir Samfylkingin að verja með því að hagsmunir ferðaþjónustu séu í húfi, meiri hagsmunir fyrir minni, segir utanríkisráðherra. Á Sægreifanum hér við höfnina í Reykjavík mæta þúsundir erlendra ferðamanna til að borða hvalkjöt. Þar auglýsir vertinn Moby Dick on the Stick og túristi borðar hvalkjöt með gleðibros á vör. Hvalaskoðun vex fiskur um hrygg ár eftir ár og önnur ferðaþjónusta einnig, enda Íslandsmið nógu stór fyrir veiðar og útsýnisferðir samtímis.

Það eru fleiri stór ágreiningsmál sem snúast í raun um grundvallaratriði í ríkisstjórnarsamstarfi. Ekki er samstaða um hvernig fara eigi með Íbúðalánasjóð. Embætti ríkislögreglustjóra og sýslumannsembættið í Keflavík eru líka alvarleg ágreiningsmál.

Stærsta ágreiningsmálið er síðan afstaða flokkanna til hugsanlegrar aðildar Íslands að Evrópusambandinu. Það mál hefur knúið á með ört vaxandi þrýstingi nú í vetur, m.a. vegna þeirrar fjármálakreppu sem dunið hefur á þjóðinni.

Kreppu sem ríkisstjórnin með fjármálaráðherra í fararbroddi skellti algerlega skollaeyrum við þegar fjárlög voru afgreidd hér í þinginu á haustdögum. Ég minnist þess hvernig fjármálaráðherra talaði um að hér væri allt í himnalagi þegar við í Frjálslynda flokknum töldum blikur á lofti í efnahagslífinu. Enginn innan stjórnarflokkanna tók undir aðvaranir í umræðum um fjárlög 2008 né gerði neitt með spurningar stjórnarandstöðu um á hvaða vegferð ríkisstjórnin væri í fjármálum og efnahag.

Við í Frjálslynda flokknum höfum aldrei alfarið hafnað Evrópusambandsaðild. Við höfum hins vegar bent á að eins og málum er nú komið þá getum við ekki farið þá leið að leita eftir aðild nema að undangengnum breytingum á okkar eigin lagaumhverfi. Þær breytingar lúta að því að eignarhald og nýtingarréttur íslenskra auðlinda verði á forræði íslensku þjóðarinnar eins og verið hefur.

Það hefur syrt verulega að í efnahagslífi þjóðarinnar. Hugsanlegt atvinnuleysi veldur okkur í Frjálslynda flokknum miklum áhyggjum. Við verðum að koma í veg fyrir slíkt með öllum tiltækum ráðum. Við vitum að það er að draga mikið saman á byggingamarkaði en ekki hve djúp sú sveifla verður. Opinberar framkvæmdir vega eitthvað þar á móti. En það ræður ekki atvinnuástandi í landinu.

Stjórnvöld verða að senda út jákvæð merki sem auka bjartsýni og þrótt í atvinnulífinu. Ég segi það alveg hiklaust, það á að auka við þorskveiðarnar. Allir sem ég tala við og stundað hafa fiskveiðar í vetur eru sammála um að ekki sé ástæða til að halda sig við þau svartnættismörk sem Hafrannsóknastofnun hefur lagt upp með í ráðgjöf sinni. Það er ekki ábyrgðarleysi að taka lán í lífríki sjávar. Það getur gefið góða ávöxtun að taka slíkt lán, því að við verðum að koma í veg fyrir mjög mikla niðursveiflu á landsbyggðinni sem verður okkur öllum sem þjóð til mikils tjóns þegar fram í sækir.

Samhliða þessu verðum við að endurskoða alla okkar nýtingarstefnu á fiskstofnum við Ísland. Árangursleysi kvótakerfisins er ekki einleikið. Við erum að gera þar mistök.

Menn eru ekki að gera rétta hluti á mörgum sviðum hvað víkur að landsbyggðinni, og það verður að horfa til þess að það er ekki bara á Reykjavíkursvæðið sem menn horfa á fasteignamarkaðinn og minnkandi atvinnu. Það verður að horfa á landsbyggðina líka.

Eitt af stærri ágreiningsmálum á þinginu nú tengist svokölluðu matvælafrumvarpi.

Þingflokkur Frjálslynda flokksins leggst gegn því að matvælafrumvarpið verði afgreitt á vorþingi. Málið er óvenjulega viðamikið og meta þarf áhrif þess á framkvæmd heilbrigðiseftirlits, framleiðslu og úrvinnslu á landbúnaðarvöru og verðlagi á þeim.

Í engu á að hvika frá reglum sem eiga að koma í veg fyrir að sjúkdómar berist til landsins. Fyrir liggur það mat hagsmunaaðila að samþykkt frumvarpsins muni leiða af sér vaxandi innflutning á kjötvörum sem leiði síðan til verulegrar fækkunar á störfum í framleiðslu og úrvinnslu. Nákvæmar tölur liggja ekki fyrir en talið er að fækkun starfa geti numið nokkrum þúsundum. Sambærilegur samdráttur er fyrirsjáanlegur í framleiðslu og vinnslu innlendra mjólkurafurða komi til innflutnings á þeim vörum, sem telja verður óhjákvæmilegt í kjölfarið á breytingunni á kjötvörunum, ef hún verður eins og hún er boðuð.

Atvinnuháttabreytingar af þessari stærðargráðu eru með öllu óviðunandi og þingflokkurinn mun ekki standa að lagasetningu sem leiðir slíkt af sér.

Við leggjum til að Byggðastofnun verði falið að meta áhrifin á atvinnumál af innflutningi landbúnaðarvöru og að það mat liggi fyrir áður en að frumvarpið verði afgreitt.

Innflutningur án virkrar samkeppni er bein ávísun á aukinn gróða fárra smásöluaðila á kostnað neytenda. Við þessar aðstæður er fráleitt að opna fyrir innflutning á kjöt- og mjólkurvörum.

Ágætu landsmenn. Í upphafi máls míns vék ég að því að Ísland væri aðili að alþjóðlegum skuldbindingum. Þetta gildir ekki síst um alþjóðlegt hjálparstarf. Við verðum sem smáþjóð með takmörkuð fjárráð og getu ávallt að velta fyrir okkur með hvaða hætti við getum hjálpað sem flestum svo um muni. Við eigum að einbeita okkur að því að hjálpa flóttafólki á þeim svæðum sem það býr og búa því þar betra líf að því gefnu að þar geti það dvalist við öryggi og afkomu. Sem lítil þjóð tel ég afar mikilvægt að við miðum við að hjálpa jafnan sem flestum. Að við nýtum fjármuni og mannafla sem best. Við eigum að leggja áherslu á það sem skiptir máli sem er að bjarga sem flestum mannslífum og veita sem flestum ásættanlegan aðbúnað. Í málefnum flóttamanna lýsum við vilja til þess að bjóða flóttafólki búsetu og dvöl hér á landi. Við viljum að Íslendingar taki virkan þátt í mannúðar- og hjálparstarfi á erlendum sem innlendum vettvangi. Við teljum að auka þurfi fjármagn til málaflokksins á komandi árum.

Að lokum eru það samgöngumálin. Betri samgöngur skipta okkur verulegu máli og sá sem hér stendur talar hiklaust fyrir aukinni jarðgangagerð og þverun fjarða, svo að fá megi betri, öruggari og styttri vegi. Ég sé ástæðu til að þakka Ólafi F. Magnússyni, borgarstjóra Reykjavíkur, fyrir hans einörðu og skynsamlegu afstöðu til þess að viðhalda flugvellinum í Reykjavík þar sem hann er. Það skiptir alla landsmenn miklu að hafa góðan og öruggan aðgang að þeirri þjónustu sem veitt er í Reykjavík og landsmenn allir eiga rétt á.

Það er ávinningur fyrir framtíðina að hafa Reykjavíkurflugvöll nærri miðborginni. Vonandi vex sá skilningur áfram meðal borgarbúa einnig.

[20:46]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Góðir landsmenn. Við sem byggjum þetta land erum lánsöm, hér er gott að búa og tækifæri til sköpunar og lífsfyllingar eru nær óþrjótandi. Í samanburði við önnur samfélög erum við vel stæð. Eigi að síður ríkir félagsleg og efnahagsleg misskipting í okkar fámenna þjóðfélagi.

Í kjarasamningum um helgina glutraði ríkisstjórnin tækifæri til að standa við fögur fyrirheit og bæta sérstaklega kjör umönnunarstétta, fjölmennra kvennastétta. Þetta var ekki forgangsverkefni ríkisstjórnar sem kveðst hafa uppfyllt 80% af stefnumálum sínum. Með sama áframhaldi verður hún búin með stefnuskrána alla eftir tvo mánuði og getur þá farið frá.

Undanfarnar vikur og mánuði höfum við horfst í augu við alvarlegar afleiðingar mistaka í innlendri hagstjórn. Þau mistök sem og svifasein viðbrögð ríkisstjórnarinnar bætast ofan á alþjóðlega fjármálakreppu og síhækkandi verðlag á orku og matvælamörkuðum. Þessum erfiðleikum verðum við að mæta sameiginlega og tryggja að þar leggi þau mest af mörkum sem best eru aflögufær.

Ábyrgð okkar Íslendingar er einnig rík gagnvart umheiminum þar sem rúmlega milljarður manna lifir í sárafátækt og berst fyrir lífi sínu á hverjum degi. Víða um heim má sjá hörmulega misskiptingu og viðvarandi stríðsátök, hungur, farsóttir og mannréttindabrot. Stríð eru jafnan háð á forsendum hernaðar- og viðskiptalegra hagsmuna stórvelda og vopnaframleiðenda. Á þeirri mælistiku eru líf og limir almennra borgara lítils virði. Við Íslendingar eigum að beita okkur fyrir friðsamlegri sambúð þjóða og menningarheima og berjast fyrir mannréttindum, kvenfrelsi, lýðræði, réttlæti og jöfnuði. Það er því þyngra en tárum taki að íslensk stjórnvöld hafi spunnið okkur þann vef hernaðar og vígvæðingar sem raun ber vitni. Við höfum til að mynda öll verið gerð samábyrg fyrir falli þúsunda óbreyttra borgara. Í Írak. Í Afganistan.

Það er hægri pólitík að lækka skatta á þeim sem mest bera út býtum en eyða á sama tíma þeim mun meira af sameiginlegum tekjum til hermála. Þeirri pólitík vex nú illu heilli fiskur um hrygg hér á landi. Um nýtt bákn hermála, Varnarmálastofnun, flæða hundruð eða jafnvel þúsundir milljóna rétt eins og það sé brýnasta forvarnaverkefni samfélagsins. Staðreyndin er þvert á móti sú að okkur er mest vá búin af margs konar hversdagslegu böli eins og umferðarslysum, fíkniefnum, heimilisofbeldi, misnotkun og vanrækslu svo fátt eitt sé nefnt fyrir svo utan umhverfisógn af ýmsu tagi. Það er von að spurt sé: Hvert eiga milljarðarnir að fara?

Raunalegast er að sjá hervæðinguna eiga sér stað undir merkjum jafnaðarstefnunnar. Eða hvenær var kjósendum kynnt þessi nýstárlega jafnaðarstefna? Við getum sem herlaus þjóð lagt mikið af mörkum ef við gætum hlutleysis, ef við bindum ekki trúss okkar við bandalög stórþjóða þar sem viðskiptalegir og hernaðarlegir hagsmunir ráða för og ef við höfnum aukinni hernaðarhugsun heima fyrir. Þá getum við verið raunsönn, öðruvísi fyrirmynd sem eftir er tekið.

Margvísleg verkefni bíða úrlausnar á heimsvísu og þar er mikilvægt að Ísland sé uppbyggileg rödd til góðs. Það er sameiginlegt verkefni þjóða heims að útrýma fátækt og endurmeta skiptingu veraldlegra verðmæta milli einstaklinga og þjóða og að tryggja mannsæmandi lífsskilyrði hvarvetna í heiminum án þess að gengið sé á auðlindir og umhverfi. Stríðsrekstur er aldrei leiðin að því marki nema síður sé.

Auk efnahagslegs og félagslegs ójöfnuðar milli ríkra þjóða og fátækra ógna loftslagsbreytingar af mannavöldum og hrun vistkerfa sjálfbærri framtíð okkar og komandi kynslóða. Einnig á þeim vettvangi eigum Íslendingar að leggja þungt lóð á vogarskál heillavænlegrar þróunar. Þótt við stöndum vel að vígi hvað varðar nýtingu endurnýjanlegra orkugjafa er losun gróðurhúsalofttegunda á hvern íbúa hér á landi með því mesta sem gerist og hefur aukist hraðar en í nokkru öðru landi Evrópu. Þeirri óþægilegu staðreynd getum við ekki velt á undan okkur eða varpað á herðar öðrum. Á henni þarf að taka undanbragðalaust. Slagorðið „Hugsum á heimsvísu, framkvæmum heima“ minnir okkur á að við getum á engan hátt skorist úr leik. Því veldur það óneitanlega vonbrigðum að ríkisstjórnin hafi ekki tekið af meiri festu og þreki á umhverfismálum og náttúruvernd en raun ber vitni. Stóriðjuframkvæmdir eru á blússandi siglingu. Þjórsá jafnt sem aðrar náttúruperlur eru enn í stórhættu þvert á gefin loforð.

Góðir tilheyrendur. Þrátt fyrir fámennið og kannski einmitt vegna þess hefur okkur tekist að byggja upp kraftmikið og vel menntað samfélag með sterkar menningarlegar rætur. Nú þegar á móti blæs þurfum við að standa saman og leggjast á eitt til að treysta undirstöður velferðar í landinu og efnahagslegan stöðugleika. Það er bara einn bátur, við erum öll á honum og verðum að róa í sömu átt. Vaxandi misskipting undanfarinna ára torveldar þó róðurinn nú. Það er okkur því úrslitaatriði þegar að herðir að stórefla grunnstoðir samfélagsins á öllum sviðum, hverfa frá stefnu einkavæðingar á auðlindum og almannaþjónustu og tryggja jöfnuð og jafnrétti allra íbúa um allt land. Með því að vera samfélag sem í einu og öllu leitast við að byggja á gróskufullri menningu, réttlæti, sanngirni og sjálfbærri þróun leggjum við um leið nokkuð af mörkum í þágu heimsbyggðarinnar allrar. Það er framtíðarsýn sem við vinstri græn vinnum að. — Góðar stundir.

[20:52]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Forseti. Góðir landsmenn. Efnahagsmálin hafa verið fyrirferðarmikil á þinginu í vetur. Skortur á lánsfé hefur komið sér illa fyrir íslenska fjármálakerfið og hækkandi heimsmarkaðsverð á nauðsynjavörum hefur valdið verðhækkunum hér heima. Verðbólgan hefur aukist og gengi krónunnar lækkað. Við finnum öll fyrir þessu og þingið tekur ástandið að sjálfsögðu alvarlega. Ríkisstjórnin hefur að mínu viti tekið á þessum málum af yfirvegun og náð að greina aðalatriði frá aukaatriðum. Hún hefur ekki fallið í þá freistni að grípa til friðþægingaraðgerða heldur styrkt grunnstoðir efnahagslífsins. Ríkisstjórn á ekki að dæma eftir því hvernig vindar blása hverju sinni heldur á að dæma hana eftir því hvernig hún býr í haginn fyrir framtíðina.

Við höfum borið gæfu til þess að taka réttar ákvarðanir og stuðla að fjölbreyttu, skapandi og kröftugu atvinnulífi með því að minnka umsvif ríkisins, treysta á frumkvæði einstaklinganna og skapa þeim skilyrði til að láta til sín taka. Það er því engin ástæða til annars fyrir okkur Íslendinga en að vera bjartsýn þegar við horfum fram á veginn.

Á undanförnum árum höfum við áttað okkur betur og betur á því hve menntun skiptir miklu máli fyrir samkeppnishæfni landsins. Velgengni okkar á næstu árum mun byggjast á því hversu vel tekst til í menntamálum þjóðarinnar því að menntastefna okkar er í senn efnahags-, atvinnu,- menningar- og samfélagsstefna þjóðarinnar. Þekking er undirstaða framfara og atvinnusköpunar og þar með grundvöllur öflugs samfélags.

Þróunin í menntamálum hefur verið hröð á undanförnum árum. Með háskólalögunum frá 1997 var stofnun einka-

rekinna háskóla gerð möguleg og með rammalöggjöf um háskóla árið 2006 var háskólum veitt aukið faglegt frelsi í innri málum auk þess sem áhersla á gæðamál var stórefld. Þessar umbætur hafa verið lykillinn að stórfelldri menntasókn á háskólastiginu undanfarin ár. Fjöldi háskólanema hefur meira en tvöfaldast á einum áratug og hlutfall starfsmanna á vinnumarkaði með háskólapróf hefur sömuleiðis nærri tvöfaldast. Árið 1997 voru einungis 13% starfsmanna hér á landi með háskólapróf en í fyrra var sambærilegt hlutfall 22%. Þessu ber að fagna. Fjárframlög til rannsókna hafa stóraukist að sama skapi og gert er ráð fyrir 85% aukningu milli áranna 2007 og 2011. Þetta er glæsilegur árangur á ekki lengri tíma og ég hlakka til að sjá enn frekari sókn í menntamálum á komandi árum. Í þessu sambandi eru skólafrumvörp menntamálaráðherra, sem vonandi verða afgreidd nú í þinglok, sérstaklega mikilvæg. Með þeim er lagaramminn um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla endurbættur. Á grundvelli þessara metnaðarfullu frumvarpa er markmiðið að menntun barna og unglinga á Íslandi verði til fyrirmyndar á alþjóðavísu.

Annar málaflokkur sem ég vil nefna eru heilbrigðismálin. Áhugavert hefur verið að fylgjast með breytingum sem þar hafa orðið undanfarið ár. Með stefnumörkun okkar sjálfstæðismanna að leiðarljósi hefur verið hafist handa við að stytta biðlista, auka hagkvæmni og efla þjónustu með útboðum og þjónustusamningum. Fyrir þinginu liggur nú frumvarp heilbrigðisráðherra um sjúkratryggingastofnun. Tilgangur frumvarpsins er að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu og tryggja að fjölbreyttari rekstrarform nýtist í þágu landsmanna. Á sama hátt hafa útboð í lyfjamálum og samstarf við hin Norðurlöndin leitt til þess að um milljarðar hefur sparast í lyfjakostnaði. Við erum með öðrum orðum að beita nútímalegum leiðum til þess að nálgast það markmið sem einhuga samfélagsleg sátt ríkir um og það er að Íslendingar njóti á hagkvæman máta fyrsta flokks heilbrigðisþjónustu óháð efnahag.

Góðir landsmenn. Mig langar að lokum að ræða um þau störf í þjóðfélaginu sem lúta að menntun og heilbrigði landsmanna. Þau eru í miklum meiri hluta á vegum hins opinbera eins og er. Eitt stærsta viðfangsefni 21. aldarinnar er að veita þessum störfum þann sess, þau laun og þá virðingu sem þau eiga skilið. Á meðan þessi störf eru nánast öll á hendi eins og sama vinnuveitandans, þ.e. ríkisins, verður róðurinn þungur. Ekki vegna þess að stjórnmálamenn vilji ekki gera vel við þessar mikilvægu stéttir heldur einfaldlega vegna þess að kjarasamningar og opinberir launataxtar eru ósveigjanlegra kjaraform en einstaklingsbundnir samningar eins og tíðkast í einkageiranum. Við verðum að hugsa um þetta rekstrarform, við verðum að hugsa um þetta upp á nýtt og hvetja til aukinnar nýsköpunar og opna sviðið í þessum greinum.

Góðir Íslendingar. Hinn magnaði frumkvöðlaandi og sá kraftur sem býr í þjóðinni eru auðæfi hennar. Þessi kraftur hefur fleytt okkur mjög langt og mun gera það áfram um ókomin ár og þannig munum við í sameiningu halda áfram á vit nýrra og spennandi tækifæra í menningar- og efnahagslífi þjóðarinnar. — Ég þakka áheyrnina.

[20:59]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Hæstv. forseti. Góðir landsmenn. Við framsóknarmenn erum stoltir af verkum okkar. Við höfum leitt mörg stórmál til lykta og staðið að mikilvægum framförum í okkar ágæta landi. Hlutverk okkar nú um sinn, í stjórnarandstöðu, er mikilvægt. Samkvæmt lýðræðislegum hefðum er komið að okkur að veita ríkisstjórninni aðhald. Munum við ekkert draga af okkur í þeim efnum, enda sjóuð eftir að hafa setið ríkisstjórnarmegin við borðið á síðustu 12 árum. Þótt stjórnarandstaðan í heild sé fámenn er hún að mínu mati skipuð öflugum einstaklingum sem hafa þrek og dug til að veita ofurmeirihlutanum nauðsynlegt aðhald.

Hér áðan talaði forustumaður Samfylkingarinnar, Össur Skarphéðinsson, og kveinkaði sér sáran undan ræðu formanns Framsóknarflokksins, Guðna Ágústssonar. Kveinkaði sér undan réttmætri ræðu forustumanns í stjórnarandstöðu sem rækir lýðræðislegt hlutverk sitt og veitir verðugt aðhald. Hinn hörundsári forustumaður Samfylkingarinnar, Össur Skarphéðinsson, er einmitt sami maðurinn og sá sem leggur í vana sinn að ata aðra stjórnmálamenn auri um nætur í bloggi sínu með svæsnari hætti en sæmir ráðherra í ríkisstjórn. Öðruvísi mér áður brá, kæri Össur.

Össur sagði í vörn sinni að ríkisstjórnin hefði staðið fyrir stærstu jöfnunaraðgerðum Íslandssögunnar. Ég spyr: Hefur almenningur orðið var við þær aðgerðir? Svarið er nei. Hér var einnig sagt að ríkisstjórnin hefði efnt eða sett í farveg 80% af loforðum sínum. Þessi tala, virðulegu landsmenn, skiptir reyndar engu máli, ekki nokkru máli. Meginloforð ríkisstjórnarinnar var að standa vörð um efnahagslegt sjálfstæði þjóðarinnar, sýna efnahagslegt aðhald og það hefur ekki verið gert. Við sjáum hvert stefnir í þeim málum. Hér hefur sjaldan eða aldrei verið jafnerfitt í efnahagsmálunum og það sér almenningur.

Ríkisstjórnin gefur einnig í skyn að hún sé samhent. Almenningur lætur hins vegar ekki blekkjast. Stjórnarflokkarnir hafa borið á torg ágreining sinn í hverju málinu á fætur öðru. Það er auðvelt að nefna hér virkjunarmálin, löggæslumálin, lífeyrismál þingmanna og ráðherra og hvalveiðimálin svo að það sé nú líka nefnt, en þar kaus Samfylkingin að gefa út sérstaka yfirlýsingu í ríkisstjórninni um að hún væri algjörlega ósammála Sjálfstæðisflokknum. Þetta er nú allur samtakamátturinn sem ríkisstjórnin sýnir.

Við framsóknarmenn erum stoltir af árangri okkar í heilbrigðismálum. Þar mælumst við í fremstu röð þjóða heims. Stefna ríkisstjórnarinnar í málaflokknum er óljós. Sjálfstæðisflokkurinn segist ekki ætla að einkavæða neitt í þjónustunni þrátt fyrir að fjallað sé um það í landsfundarályktunum þeirra. Ekki vitum við heldur hve langt þeir vilja ganga í að einkareka þjónustuþætti, svo sem þjónustu sem fellur undir Landspítala – háskólasjúkrahús. Það er okkar skoðun að ef háskólasjúkrahús eigi að standa undir nafni megi ekki slíta úr starfseminni afgerandi þætti þjónustunnar til einkarekstur. Við framsóknarmenn viljum að heilbrigðisþjónustan sé rekin á félagslegum grunni svo að allir hafi jafnan aðgang að þjónustunni óháð efnahag. Við viljum ekki ameríska fokdýrt heilbrigðiskerfi, það býður upp á mikinn ójöfnuð og er mun dýrara í rekstri en félagslegt kerfi. Á Íslandi verjum við 9,5% af landsframleiðslu í heil-

brigðiskerfið en í Bandaríkjunum, þar sem einkarekstur er allsráðandi, kostar kerfið 15,3% af landsframleiðslu þrátt fyrir að rúmlega 90% Bandaríkjamanna búi við talsvert lakari heilbrigðisþjónustu en við Íslendingar.

Við viljum líka að kjör umönnunarstétta og kvenna séu sérstaklega skoðuð. Í fyrradag, þann 25. maí, náðust kjarasamningar milli ríkisins og BSRB. Í þeim samningum urðu margir fyrir miklum vonbrigðum og þá sérstaklega konur. Í opinni grein sem birt er í blöðunum í dag og ber yfirskriftina „Orð án efnda eru ekki trúverðug“ segir Kristín Á. Guðmundsdóttir, formaður Sjúkraliðafélags Íslands, að kvennastéttir, líkt og Sjúkraliðafélag Íslands, hafi orðið fyrir verulegum vonbrigðum með viðmót það sem mætti þeim af hálfu fjármálaráðherra við gerð samningsins. Konur hafi vænst þess að staðið yrði við það fyrirheit í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar að dregið yrði úr kynbundnum launamun og að fyrir hafi legið margítrekuð loforð um að bæta kjör umönnunarstétta sem að meginhluta eru konur.

Hvað hafa ráðherrarnir sagt í þessu máli? Tökum sem dæmi Jóhönnu Sigurðardóttur, ráðherra jafnréttismála, og Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur, formann Samfylkingarinnar. Báðir þessir ráðherrar hafa gefið sig út fyrir að vera miklir talsmenn kvenna. Jóhanna Sigurðardóttir hefur undirstrikað að það sé eitt af brýnustu jafnréttismálum samtímans, og um leið eitt brýnasta verkefni ríkisstjórnarinnar, að tryggja bætt kjör uppeldis- og umönnunarstétta. Hvar eru þessi loforð núna? Af hverju stóð Samfylkingin ekki við loforð sín þegar tækifæri gafst til að bæta kjör þessara umönnunarstétta? Hefur Samfylkingin ekki áhrif í ríkisstjórninni? Þrátt fyrir að Sjálfstæðisflokkurinn fari með kjaramál opinberra starfsmanna spyr ég: Af hverju stóð Samfylkingin ekki við þessi stóru orð nú þegar tækifæri gafst?

Ágætu tilheyrendur. Nú er svo komið að þau samfélög sem vilja taka sig alvarlega þurfa að skoða með hvaða hætti þau vilja tengjast Evrópusambandinu. Þar höfum við framsóknarmenn lagt fram sáttaleið sem við teljum að brýnt sé að fara. Þar á ég við þá leið að við viljum spyrja þjóðina hvort við fáum umboð til þess að fara í viðræður um Evrópusambandsaðild eða ekki. Við vonumst til að aðrir flokkar geti sameinast okkur í þeirri vegferð þannig að þetta mál geti fengið góða umræðu sem allra fyrst. — Góðar stundir.

[21:05]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Góðir landsmenn. Nú er liðið eitt ár frá því að ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks tók við stjórnartaumum í landinu. Það markaði tímamót að því leyti að þá tóku höndum saman þeir flokkar sem stærstir hafa verið í landinu á undanförnum árum. Það er með stolti sem ég stend hér og lít yfir þau verkefni sem þessi stjórnarmeirihluti hefur staðið að og þeirra skulum við líta til, verkefnanna og þess sem sameinar fremur en þess sem sundrar. Þó að þessir tveir flokkar séu sammála um ákveðna verkefnaskrá eru þeir ólíkir og hafa mismunandi skoðanir um margt.

Ég tel að þessi stjórn hafi verið eini raunhæfi kosturinn miðað við þá stöðu sem uppi var og sé litið til þessa fyrsta árs hafi verið afar heppilegt að einmitt þessir tveir flokkar voru við stjórnvölinn. Í þeirri efnahagslægð sem við höfum upplifað sýndu stjórnarflokkarnir styrk sinn. Við höfum ekki farið á taugum eða sýnt kæruleysi við efnahagsstjórn heldur með hægð og af öryggi stýrt í gegnum mesta brimskaflinn, og á grundvelli mótaðrar verkefnaskrár verður haldið áfram út kjörtímabilið.

Um leið og litið er yfir verkefni þessa fyrsta árs skal það áréttað að hér er einungis hið fyrsta af fjórum að baki. Enn bíða mörg mál úrlausnar í anda stjórnarsáttmálans og ekki raunsætt að ætlast til að öll mál séu í höfn eftir þetta fyrsta ár.

Ágætu landsmenn. Þegar litið er yfir sviðið í kvenfrelsis- og jafnréttismálum er hægt að bera höfuðið hátt. Loksins, loksins er á Íslandi tekinn við stjórnartaumunum meiri hluti sem byggir á kvenfrelsi, einni af þeim stoðum sem Samfylkingin hvílir á. Nú hefur verið samþykkt nýtt frumvarp til jafnréttislaga. Ég fullyrði að það er eitt mesta framfaraskref í lagasetningu á sviði jafnréttismála í seinni tíð. Þar er kveðið á um að Jafnréttisstofa fái ríkari heimildir til að hafa framkvæmd með eftirfylgni laganna því að ótrúlegt en satt, ýmsir hafa komist upp með það árum saman að hunsa jafnréttislög og það hefur viðgengist án þess að Alþingi brygðist við. Síðan má velta því fyrir sér hvort slíkt hefði verið látið óáreitt ef um væri að ræða fjármálamarkaðinn, samkeppnismálin eða önnur slík svið.

Nú hefur Jafnréttisstofa fengið álíka heimild og t.d. Samkeppniseftirlit og Fjármálaeftirlit til að fylgjast með því að lögunum sé fylgt. Kærunefnd jafnréttismála hefur fengið þann stall í lögunum að nú eru úrskurðir hennar bindandi og er það hrein grundvallarbreyting.

Eitt af mikilvægustu verkefnum ríkisstjórnarinnar er einmitt að vinna á kynbundnum launamun og í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar stendur að minnka eigi óútskýrðan kynbundinn launamun um helming á kjörtímabilinu. Strax síðasta haust voru því settar á laggirnar tvær nefndir sem vinna eiga tillögur um að taka hressilega á launamun kynjanna. Ég á sjálf sæti í annarri nefndinni og hefur hún það meginverkefni að setja fram áætlun um hvernig minnka megi óútskýrðan launamun kynjanna á opinberum vinnumarkaði og auk þess að gera tillögur um það hvernig endurmeta megi kjör kvenna, sérstaklega hjá hinu opinbera, einkum meðal þeirra stétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta.

Margir munu e.t.v. taka undir orð hv. þm. Sivjar Friðleifsdóttur hér á undan og tala um að hér sé reitt hátt til höggs. Enn aðrir munu spyrja hví þetta hafi ekki verið gert í nýgerðum samningum. Innbyggt óréttlæti verður ekki lagfært í einni svipan, til þess þarf lengri samningstíma en samið var um á dögunum og ígrundað samkomulag allra aðila um yfirlýst markmið. Verið er að vinna áætlun í þessum efnum og tillögur nefndanna verða kynntar á jafnréttisþingi í október nk. Þær verða síðan grunnur og innlegg í kjarasamningagerð þegar samningar losna í mars 2009.

Ég tala af reynslu þegar ég segi að ef pólitískur vilji er til að taka á þessum málum er það hægt. Ef það var hægt að minnka bilið með þessum hætti hjá Reykjavíkurborg á sínum tíma er það hægt hjá ríkinu líka.

Góðir landsmenn. Við Íslendingar erum vön dyntóttri veðráttu og ef það er eitthvað sem við getum treyst er það það að blíðviðri er sjaldan varanlegt. Á hinn bóginn vitum við líka fyrir víst að öll él birtir upp um síðir. Við njótum

sólar meðan hún skín um leið og við búum okkur af fyrirhyggju undir komandi hvassviðri. Undanfarin missiri höfum við upplifað langvarandi hæðir í hagkerfinu allt þar til sú efnahagslægð sem við glímum við kom inn yfir landið. Á sama hátt og við tökumst jafnan á við óblíð náttúruöflin með samstöðu, samhjálp og rausnarskap hvert í annars garð ríður nú á að mæta efnahagslægðinni með sama hætti og tryggja öllum skjól fyrir henni sem þess þurfa, treysta stoðir velferðarkerfisins og huga hvert að öðru. Beri okkur gæfa til þess blasa við okkur spennandi tímar með nýjum áskorunum, nýjum tækifærum og bjartari framtíð. — Góðar stundir.

[21:11]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Góðir Íslendingar. Í október sl. kom úrskurður mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna þar sem kveðið var á um það að Íslendingar brytu gegn mannréttindum, brytu gegn 26. gr. alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Hver einasta ríkisstjórn sem bæri virðingu fyrir sjálfri sér og mannréttindum borgara sinna í lýðræðisþjóðfélagi hefði að sjálfsögðu brugðist við með fyrsta mögulega hætti og mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna gaf ríkisstjórninni 180 daga til að bregðast við. Nú eru eingöngu 16 dagar eftir af þeim 180 daga fresti til þess að bregðast við og taka upp og virða mannréttindi í landinu.

Gjafakvótakerfið er óréttmætt, það brýtur gegn jafnréttisákvæðum alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi, það er niðurstaða úrskurðarnefndar mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Við, nokkrir þingmenn, höfum krafist þess og lagt fram á Alþingi þingsályktunartillögu um að Alþingi álykti að farið verði að niðurstöðu mannréttindanefndarinnar. Hún hefur fengist rædd og þingmenn allra flokka nema Sjálfstæðisflokksins tóku undir þessi sjónarmið. Samt sem áður bólar ekki á afgreiðslu og engum aðgerðum af hálfu sjávarútvegsráðherra eða ríkisstjórnarinnar. Ríkisstjórn sem ætlar sér að sækjast eftir sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna á það ekki skilið meðan hún neitar að virða mannréttindi borgara sinna.

Á ársafmæli ríkisstjórnarinnar síðasta föstudag sagði forsætisráðherra að um 80% efnisatriða stjórnarsáttmálans væru í höfn. Hv. þm. Árni þór Sigurðsson vék að því hér áðan í umræðunni að þá mundi ríkisstjórnina þrjóta örendið einhvern tíma eftir tvo mánuði. Mér reiknaðist til að það yrði í byrjun ágúst og þá væri eðlilegt að menn annaðhvort endurnýjuðu stjórnarsáttmálann eða við tæki ný ríkisstjórn.

Er það nú svo að ríkisstjórnin hafi farið þannig að að hún hafi framkvæmt svona mikið af stjórnarsáttmálanum eða því sem þar stendur? Ég vil benda á að síðasta sumar fóru stjórnarþingmenn og ráðherrar mikinn um það að við trónuðum á toppnum varðandi velmegun og það hvernig lífskjör væru hér betri en nokkurs staðar annars staðar í veröldinni. Ég benti á það við þær umræður að við byggjum við skuldsetta velmegun og að þeir sem þökkuðu sér sólskinið, eins og segir í gömlu kínversku máltæki, yrðu að sætta sig við það að þeim yrði kennt um rigninguna.

Hvernig er umhorfs í íslenskum efnahagsmálum í dag? Verðbólga síðustu þrjá mánuði mælist 28%. Gengi krónunnar hefur fallið um 25% eða fjórðung frá áramótum og vísitala neysluverðs til verðtryggingar hækkar og hækkar. Ekki sjást nein merki um að dregið sé úr umsvifum hins opinbera sem nálgast nú eða er að fara yfir helming af vergri þjóðarframleiðslu.

Ríkissjóður lagði í dag fyrir Alþingi að heimilað yrði að ríkissjóður fengi að taka allt að 500 milljarða lán til að endurlána Seðlabanka Íslands. Þetta er m.a. herkostnaður okkar af gjaldmiðlinum og óábyrgri efnahagsstjórn undanfarinna ára.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar segir, með leyfi forseta:

„Eitt brýnasta verkefni nýrrar ríkisstjórnar er að tryggja stöðugleika í efnahagslífinu í þágu heimila og atvinnulífs. Markmið hagstjórnar er að tryggja lága verðbólgu og lágt vaxtastig, betra jafnvægi í utanríkisviðskiptum, jafnan og öflugan hagvöxt og áframhaldandi trausta stöðu ríkissjóðs.“

Með þetta í huga er eðlilegt að hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir komi hér upp og segist vera stolt af því að vera í þeirri stöðu að vera fylgismaður ríkisstjórnarinnar. Því hvað hefur nú gengið eftir af þessu? Eru það 80% af þessum fyrirheitum sem hafa verið efnd? Ríkir hér stöðugleiki í efnahagslífinu? Ó, nei. Eru markmið hagstjórnarinnar að nást, að tryggja lága verðbólgu? Nei, verðbólgan mælist 28% síðustu þrjá mánuði eins og ég vék að áðan. Er vaxtastig lágt? Nei, við búum við Evrópumet í háum vöxtum og óhagkvæmustu lánakjör fyrir almenning í landinu. Er jafnvægi í utanríkisviðskiptum? Já, það hefur kannski aðeins þokast í þá átt. Spurningin er síðan: Búum við við jafnan og öflugan hagvöxt? Svarið við þessari spurningu er líka nei. Nei, það má búast við því að hagvöxtur á Íslandi í ár verði neikvæður, hvorki jafn og öflugur né jákvæður.

Þetta er árangurinn sem við horfum á, þetta er Ísland í dag og þetta er viðfangsefni sem verður að takast á við og við komumst ekki hjá að gera.

Í umræðunni hér áðan sagði hæstv. forsætisráðherra að erfiðleikarnir muni víkja fyrir betri tíð og ég er honum hjartanlega sammála, það mun gerast, það er vissulega rétt. En það er vegna þess að þjóðin býr yfir dug, þolgæði og áræðni til að takast á við vandamálin. Önnur og dugmikil ríkisstjórn mundi auðvelda þjóðinni þá vegferð. — Góðar stundir.

[21:18]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Góðir landsmenn.

Eitt bros getur dimmu í dagsljós breytt,
sem dropi breytir veig heillar skálar.
Þel getur snúist við atorð eitt.
Aðgát skal höfð í nærveru sálar.
Svo oft leyndist strengur í brjósti sem brast
við biturt andsvar gefið án saka.
Hve iðrar margt líf eitt augnakast
sem aldrei verður tekið til baka?

Svo kvað Einar Benediktsson um það sem nærir mannssálina, hlýjuna, tillitssemina og viðkvæmnina. Á degi

barnsins lesum við að barnaverndarmálum hafi fjölgað svo mjög hérlendis að kerfið hafi ekki undan. Við lesum um yfirgefin börn fíkniefnaneytenda og við lesum almennt um átakanlega fáar samverustundir barna og foreldra. Við lesum einnig um að æ fleiri konur líði fyrir hörmulegar afleiðingar nauðgana, vændis, mansals og kláms.

Þegar við fáum slíkar fréttir erum við gjörn á að ímynda okkur að þessi börn séu annarra manna börn, að þessar konur séu ókunnugar konur. Með slíkum hugsunarhætti tökum við þátt í sinnuleysi og sjálfsblekkingu. Það ætti að vera óumdeilanlegur styrkleiki okkar litla samfélags að geta litið á öll börn sem okkar börn, alla sjúka sem okkar sjúku og alla aldraða sem okkar aldraða. Ef við glötum þeirri ómetanlegu hugsun að við berum ábyrgð hvert á öðru, að við erum öll á sama báti í einu samfélagi samhygðar þá höfum við glatað því dýrmætasta sem íslenskt samfélag ætti með réttu að byggja á. Gefur vanlíðan og einmanaleiki fjölmargra barna ekki merki um að eitthvað mikið sé að í þjóðfélagi okkar? Er þessi vitneskja ekki logandi aðvörunarljós til yfirvalda og okkar allra?

Hjá mörgum íslenskum fjölskyldum sverfur nú að. Það reynir á hver við erum og fyrir hvað við viljum standa, á hverju og hverjum við berum sameiginlega ábyrgð. Við höfum séð einkaþoturnar hefja sig til flugs, við höfum séð milljarðamæringana vaxa og dafna, við höfum séð sameignir þjóðarinnar verða einkavæðingunni að bráð. Ekki veit ég hvort kvennastéttir þessa lands, umönnunarstéttirnar, séu jafnánægðar með ríkisstjórnina og ríkisstjórnin sjálf en auðmenn landsins eru e.t.v. þokkalega sáttir.

Hvort er það fólk eða fjármagn sem nær eyrum yfirvalda í verki? Hvort eru það bankarnir eða heimilin sem standa okkur næst? Háir vextir, vaxandi verðbólga, aukin misskipting, fátækt, langir vinnudagar, fjarvera, álag, skuldasöfnun og svo mætti lengi telja. Ég spyr: Á hvaða einstaklingum samfélagsins bitnar slíkt mest? Við fáum aldrei til baka æsku barnanna okkar, sakleysi og uppvaxtarár, við fáum aldrei til baka samverustundir sem ekki urðu. Við fáum aldrei til baka heilsu og þrótt aldraðra foreldra okkar. Við fáum aldrei til baka þá fossa sem eitt sinn hverfa. Góðir landsmenn. Á tímum sem þessum er fátt mikilvægara en að gera okkur skýra grein fyrir því hvað það er sem er okkur dýrmætast, hvað það er sem ekki verður tekið til baka.

Eitt af fjöreggjum íslensks samfélags er öflug heilbrigðisþjónusta fyrir alla, byggð á félagslegum, sameiginlegum grunni. Það tekur ár og áratugi, jafnvel aldir að byggja upp réttlátara samfélag fyrir alla. Það þarf hins vegar aðeins fáar vanhugsaðar ákvarðanir, kreddukennda markaðsvæðingu og óvönduð lög til að brjóta samfélagslega innviði niður. Ég staðhæfi fullum fetum að aldrei í sögu lýðveldisins hafi verið gert jafnhart áhlaup að hinu félagslega heilbrigðiskerfi okkar Íslendinga og nú. Heilbrigðiskerfið skal markaðsvæða sama hvað hver segir, heilbrigðisþjónustan skal skref fyrir skref bútuð niður og færð einkaaðilum til umsýslu. Þetta skal gert þrátt fyrir slæma reynslu annarra þjóða, aukna mismunun, óhagkvæmni og sundurleysi.

Það er ekki bara mikilvægt fyrir okkur sem manneskjur og einstaklinga að hugsa til þess sem ekki verður tekið til baka í okkar eigin lífi, það er einnig mikilvægt að hugsa til þess sem heilt samfélag getur ekki tekið til baka sem það eitt sinn lætur af hendi. Þær ákvarðanir sem teknar eru hér í þessum sal eru afdrifaríkar fyrir samfélagið allt, fyrir fjölskyldurnar í landinu, fyrir gamla fólkið, fyrir börnin, fyrir umhverfið. Hér er tekist á um innviði samfélagsins og framtíð. Á okkur þingmönnum öllum hvílir þung ábyrgð. Það vill þannig til, hæstv. forseti, þó að sumir í þessum sal eigi bágt með að trúa því, að meiri hlutinn hefur ekki alltaf rétt fyrir sér, meirihlutavaldinu væri stundum hollt að hlusta.

Góðir landsmenn. Með lögum skal land byggja en ólögum eyða. Við skulum hafa hugrekki og þrek til að snúa af þeirri braut sem ríkisstjórnin hefur markað, snúa af braut einkavæðingar, markaðshyggju, græðgi, misskiptingar og náttúrueyðingar og segja: Hingað og ekki lengra. Það er kominn tími fyrir íslenskt samfélag að snúa heim. — Góðar stundir.

[21:25]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ágætu Íslendingar. Úlfur, úlfur, kreppa, kreppa, hagstjórnarmistök, blekkingar og hrun. Þannig eru upphrópanir stjórnarandstöðu dagsins og ef maður hrópar nógu mikið, nógu hátt og nógu oft hætta allir að hlusta. En auðvitað er full ástæða til að leggja við hlustir. Það gefur á bátinn, á okkur herjar hækkandi olíuverð, rokkandi gengi og höktandi hlutabréfamarkaður og vissulega ríkir ákveðin óvissa um hvað nánasta framtíð ber í skauti sér. En allt tal um að kreppa ríki á Íslandi á þessu fallega vori er mikil gengisfelling þess orðs.

Á hinum raunverulegu kreppuárum átti fólk vart til hnífs og skeiðar, það svalt heilu hungri, börnin fengu ekki klæðin ný, menn gengu um atvinnulausir og fóru svangir að sofa. Núna hneigjast menn til að kenna það við kreppuástand að þurfa að draga úr útgjöldum sínum, skera aðeins við sig munaðinn. Ung stúlka sem ég hitti austur á fjörðum um daginn sagði við mig að það væri að koma kreppa og ég spurði hana hvers vegna hún héldi það. Hún svaraði að pabbi og mamma væru hætt við að kaupa nýjan flatskjá í eldhúsið.

Við stöndum á ákveðnum krossgötum. Verðbólga er komin á kreik og vísbendingar eru um samdrátt í íslensku efnahagslífi en sem betur fer eru Íslendingar vel í stakk búnir til að takast á við slíkan veruleika. Lífskjör þjóðarinnar eru með þeim bestu í veröldinni en öllum má ljóst vera að við núverandi aðstæður hægir á vexti og samdráttur er óhjákvæmilegur á einhverjum sviðum. Þá er meginverkefnið að laga lífsmátann að þeim veruleika og forðast útgjöld sem beðið geta án tjóns, hætta við kaupin á flatskjánum í eldhúsið og sneiða hjá kaupum á vöru og þjónustu sem verðlögð er með þeim hætti að treyst er á að verðskyn neytenda sé ekkert, horfið út í veður og vind í góðæri undangenginna ára.

Viðbrögðin við þeim aðstæðum sem nú ríkja í efnahagsmálum þjóðarinnar er vandasamt verkefni fyrir landsmenn alla hvort sem þeir reka heimili, fyrirtæki eða ríkið sjálft. Með festu, hyggindum og framsýni verður best tekist á við þann vanda sem að steðjar og verja það sem áunnist hefur.

Allt er breytingum undirorpið. Sá sem gæti séð þróun ís-

lensks samfélags síðustu áratuga í einni sjónhendingu fengi líklega svima, það væri eins og að horfa inn í þvottavindu á fullri ferð. Gríðarlegar breytingar hafa orðið á öllum sviðum og við höfum þurft að sýna mikla aðlögunarhæfni. Í sjávarútvegi hefur til að mynda orðið mikill samdráttur í afla sem atvinnugreinin hefur mætt með því að ná meiri verðmætum út úr sjávarfanginu, færri hendur vinna verkin en áður og tæknivæðing einkennir veiðar og vinnslu sem aldrei fyrr. Landbúnaður hefur einnig mætt byltingarkenndum breytingum og aðstæðum sem engan gat órað fyrir að mundu knýja dyra í blómlegum sveitum landsins. Þar er framtíðin fólgin í því að laga sig að breyttum tímum, takast á við hið óhjákvæmilega og fara með sigur af hólmi.

Nú blása kaldir vindar um nýja atvinnugrein sem fjármálastarfsemin er, alveg eins og þeir hafa áður gert í landbúnaði og sjávarútvegi. Við höfum áður tekist á við gæftaleysi, aflabrest, kal í túnum og frostaveturinn mikla. Þótt dagurinn í dag sé e.t.v. ekki sá bjartasti sem við höfum séð þá er alltaf bjart fram undan. Það minnir mig á sögu af Aðalsteini heitnum Jónssyni, athafnamanni á Eskifirði, sem alltaf hafði fulla trú á sjálfum sér, bæjarbúum og framtíð bæjarfélagsins. Eitt sinn þegar rekstur sjávarútvegsfyrirtækis hans stóð sem tæpast og allir töldu einsýnt að það færi á hausinn fyrir vikulok var Aðalsteinn sjálfur spurður að því hvernig honum litist á blikuna. Þá svaraði hann ósköp einfaldlega: Það er bjart fram undan. Sem auðvitað var raunin vegna þess að hann trúði því og vann sitt verk með það að leiðarljósi. Þannig er þetta bara.

Það eru aldrei öll sund lokuð og að sjálfsögðu mun birta aftur fyrr en varir. „Bráðum kemur betri tíð með blóm í haga, sæta, langa sumardaga.“ — Ég þakka þeim sem hlýddu.

[21:30]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Hæstv. forseti. Góðir landsmenn. Ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar fagnar nú um þessar mundir eins árs afmæli sínu. Sú ríkisstjórn er vissulega stór en fjölmenn ríkisstjórn þarf þó ekki að þýða styrkleika landi og þjóð til hagsældar eins og veik staða í efnahagsmálum sýnir.

Nú hefur annar stjórnarflokkanna tekið upp þá stefnu að segja eitt og framkvæma annað. Það má vel vera að það sé líklegt til vinsælda en þjóðin mun líða fyrir það. Sú umræðupólitík sem tekin hefur verið upp þýðir ekkert annað en að tala upp í eyrað á fólki og reka áróður fyrir því að verið sé að vinna að hlutum sem ekki er verið að vinna að.

Við í Framsókn tölum skýrt. Okkar stefna liggur fyrir og við þurfum að standa skil á sögu okkar, hefð og rótum. Sá grunnur sem við erum sprottin af er ekki héðan og þaðan, úr þessum flokknum eða hinum. Þótt stutt sé síðan flokkurinn fór í stjórnarandstöðu hefur málflutningur okkar verið málefnalegur og sanngjarn. Þjóðin gengur fyrir.

Sá efnahagsvandi sem nú blasir við bitnar hvað mest á ungu fólki, barnafólki sem þarf að koma sér upp þaki yfir höfuðið. Það mætir nú þungum byrðum, háu húsnæðismatvæla- og eldsneytisverði og sífellt hækkandi vöxtum á verðtryggðum lánum. Skuldasöfnun blasir við.

Meiri hlutinn hefur hér í umræðunni fríað sig allri ábyrgð og segir að vandinn komi að utan. Sá flótti gengur ekki upp því að allar aðrar vestrænar þjóðir gripu strax til efnahagsaðgerða meðan hér var setið auðum höndum. Hvar er það land í heiminum þar sem stýrivextir eru jafnháir og verðbólgan mælist jafnhá?

Hér í kvöld hefur verið fullyrt að það hafi verið efnahagslífinu hollt að bíða með aðgerðir. Hefði þá ekki að sama skapi verið hollt að bíða með misvísandi yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar og einstakra ráðherra? Hefði til að mynda ekki verið betra að tala krónuna upp en ekki niður? Og hefði ekki líka verið betra að bíða með digurbarkalegar yfirlýsingar um niðurfellingu stimpilgjalda? Yfirlýsingu sem ein og sér botnfrysti fasteignamarkaðinn.

Þjóðin á ekkert annað skilið en að vita hvert ríkisstjórnin stefnir og að hún geti treyst því að báðir ríkisstjórnarflokkarnir vinni að þeim markmiðum. Það er afar mikilvægt að það liggi ljóst fyrir að hvaða málum á að vinna og hvar á að gera umbætur. Það skiptir einnig miklu máli að Alþingi gefi frá sér þau skilaboð að stór mál séu unnin í sátt og samlyndi, þau hafi fengið góðan tíma og að fagmennska hafi einkennt öll vinnubrögð.

Mikil og góð samstaða er t.a.m. um leikskóla- og grunnskólafrumvörpin sem og hið svokallaða menntunarfrumvarp þar sem réttindi kennarastéttarinnar eru bætt að ýmsu leyti.

Að sama skapi harma ég mjög að frumvarp til framhaldsskóla skuli hafa verið keyrt í gegnum Alþingi í eins mikilli ósátt og hægt var að hugsa sér. Það er alveg sama hvar í ferlinu málið hefur verið statt. Um það hafa verið háværar gagnrýnisraddir og enn eru að berast tilmæli þar sem fast er kveðið á um að fresta málinu og bíða með afgreiðslu þess.

En um leið og sjálfstæðismenn boðuðu umbyltingu og algjöran viðsnúning á stefnu sinni í málefnum framhaldsskólanna, nú í vetur, kom út skýrsla frá Efnahags- og framfarastofnun Evrópu, hin svokallaða Pisa-könnun, sem getumældi árangur sjálfstæðismanna í menntamálum. Niðurstaðan var falleinkunn.

Um leið og sú niðurstaða lá fyrir birti OECD einnig niðurstöður sínar um heilbrigðiskerfið sem hefur verið í höndum okkar framsóknarmanna sl. 12 ár. Niðurstaðan var skýr. Heilbrigðiskerfið okkar er ekki bara gott — það er lofsvert og stendur fremst í samanburði við aðrar þjóðir. Heilbrigðiskerfið fær toppeinkunn.

Við framsóknarmenn höfum staðið vörð um íbúðalánasjóð fólksins. Nú notar Sjálfstæðisflokkurinn og fjármálaráðherrann hvert tækifæri til að lýsa skoðun sinni á einka- og bankavæðingu þess sem kallaður er almenni hluti sjóðsins. Því miður er í engu treystandi yfirlýsingum Samfylkingarinnar um að sjóðurinn verði ekki einkavæddur. Hún hefur einfaldlega gefið eftir of mörg af sínum stóru stefnumálum þegar á hólminn er komið. Um sjóðinn þarf að standa áfram vörð og á honum má alls ekki gera ónauðsynlegar breytingar.

Við framsóknarmenn höfum þá skýru stefnu að heilbrigðisþjónustan og aðgangur að menntun eigi að vera fyrir alla óháð efnahag, stöðu og búsetu. Við höfnum einkavæðingu og teljum að stór hluti samneyslunnar eigi að fara í þessa þætti. Hvernig sem ástatt er hjá fólki þá á það að eiga greiðan aðgang að heilsugæslu og að börn fái notið mennt-

unar.

Við framsóknarmenn munum berjast fyrir því að hagsmunir fjölskyldunnar verði alltaf í fyrirrúmi. Að ákvarðanir sem teknar verða af stjórnvöldum á hverjum tíma miði að því að styrkja undirstöður samfélags okkar með því að hlúa að þeim sem eiga um sárt að binda, styrkja heimilin og búa vel í haginn fyrir börnin okkar.

Um þessa mikilsverðu hagsmuni munum við framsóknarmenn standa vörð og aldrei gefa eftir. — Ég þakka þeim sem hlýddu.

[21:36]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Góðir landsmenn. Í metnaðarfullri stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar eru m.a. gefin fyrirheit um miklar breytingar í samgöngu- og menntamálum. Þessir mikilvægu innviðir samfélagsins skipta miklu þegar horft er til framtíðar íslensku þjóðarinnar. Menntamál eru eitt helsta jafnréttismál nútímans, menntun fyrir alla í einu besta menntakerfi heims er eitt af markmiðum ríkisstjórnarinnar. Samgöngumál í víðum skilningi munu ráða miklu um framtíðarmöguleika þjóðarinnar og ekki síður til að tryggja að ein þjóð búi í landinu.

Það er ánægjulegt að eitt af fyrstu verkum ríkisstjórnarinnar er sögulegt átak í vegamálum. Aldrei fyrr hefur jafnmiklu fjármagni verið varið til framkvæmda í samgöngum, aukningin nemur 18 milljörðum á síðasta ári. Mörg stór verkefni eru nú í farvegi og má þar nefna Norðfjarðargöng, undirbúning nýrrar Sundabrautar, tvöföldun Suðurlandsvegar, stórframkvæmdir á sunnanverðum Vestfjörðum, Vaðlaheiðargöng og nýja ferjuhöfn í Bakkafjöru.

Á sviði fjarskiptamála er nú unnið af miklum metnaði að uppbyggingu stofnkerfa vegna farsímaþjónustu og háhraðanettenginga. Frumforsendur þeirrar vinnu er að GSM-farsímaþjónusta verði aðgengileg á þjóðvegi 1, öðrum helstu stofnvegum og á helstu ferðamannastöðum, að allir landsmenn sem þess óska hafi aðgang að háhraðatengingum svo og að dreifing ljósvakamiðla nái til sjómanna við landið og strjálbýlli svæða. Í lok þessa árs er gert ráð fyrir að uppbyggingu farsímaþjónustu ljúki og að í lok júlí verði opnuð tilboð í háhraðatengingar til allt að 1.800 lögbýla. Þá hefur utanríkisráðuneytið auglýst eftir tilboðum í rekstur og afnot af tveimur ljósleiðaraþráðum sem leigðir verða út til tveggja aðila. Þetta á að auka samkeppni á fjarskiptamarkaði og auka verulega möguleika á uppbyggingu á upplýsingatækniþjónustu á landsbyggðinni.

Góðir landsmenn. Á þessu ári hækka fjárframlög til mennta og rannsókna um 17%. Það er í fullu samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar um aukna fjárfestingu á þessu sviði. Ekki verður látið staðar numið við þessa aukningu heldur fram haldið, því að samþykkt nýrra laga á næstu dögum um öll skólastigin, þ.e. leik-, grunn- og framhaldsskóla, svo og lög um menntun kennara og skólastjóra auk laga um opinbera háskóla mun að sjálfsögðu kalla á aukið fjármagn.

Aukið fjármagn til menntamála tryggir ekki eitt og sér bætt menntakerfi. Þar skiptir mestu það starfsfólk sem þar starfar og aðstæður þess en ekki síður líðan þeirra nemenda sem í skólunum nema. Góð samstaða hefur verið um flest þessi frumvörp og ber að fagna því vegna þess að menntakerfið er viðkvæmt fyrir örum breytingum og þarf að hafa tryggingu fyrir að ríkisstjórnarskipti kalli ekki á uppstokkun. Hin nýju lög munu auka líkur á að við náum því markmiði að menntun á Íslandi verði til fyrirmyndar á alþjóðavísu.

Dæmi um metnað í væntanlegum lögum er sú breyting að frá og með árinu 2011 þarf meistarapróf til að öðlast kennsluréttindi í leik-, grunn- og framhaldsskólum. Efling náms- og starfsráðgjafar og aukin áhersla á list- og verknám gengur eins og rauður þráður í gegnum væntanleg lög, sérstaklega grunn- og framhaldsskólalög, en miðað við umræðuna um framhaldsskólalögin mætti halda að mesta breytingin á því skólastigi tengdist auknum fjölbreytileika stúdentsprófsins. Það tel ég ekki mestu breytinguna heldur breytt staða verk- og starfsnáms.

Áratugum saman hefur verið rætt um að efla verknám og tryggja betur stöðu þess innan skólakerfisins. Ég fullyrði að með væntanlegum framhaldsskólalögum er stigið stærsta skref sem sést hefur í þá átt. Ég trúi því að ef rétt er á málum haldið muni fljótlega koma í ljós mjög miklar breytingar sem auka og efla verk- og starfsnám enda full ástæða til.

Í nýjum framhaldsskólalögum er boðað aukið frelsi og dregið úr miðstýringu, sem er fagnaðarefni. Ég er ekki í nokkrum vafa um að aukið frelsi mun tryggja meiri fjölbreytileika, tryggja betur að komið verði til móts við þarfir hvers og eins nemanda, m.a. með fjölmenningarlegum áherslum í kennslu. Í væntanlegum lögum er stigið skref til að gefa nemendum fleiri möguleika á að ljúka námi á mislöngum tíma og síðast en ekki síst er tryggt að bóknám og verknám verði jafngilt innan framhaldsskólanna. Það er stórt skref sem mun leiða til þess að við fáum ekki bara fjölbreyttari skóla heldur betri skóla og betur undirbúna nemendur hvort heldur er til starfa eða frekara náms. Ég er sannfærður um að svo verður vegna þess að í framhaldsskólakerfinu starfar margt hæfileikaríkt fólk sem bíður eftir tækifærum. Ég er viss um að margir skólanna bíða í óþreyju eftir að þróast í þá átt sem boðuð er í væntanlegum framhaldsskólalögum. Í þeirri þróun eru mörg tækifæri.

Góðir landsmenn. Þó að ríkisstjórnin hafi nú þegar tryggt framgang margra góðra mála bíða hennar fleiri verkefni við að bæta okkar góða samfélag. Áfram verður unnið af festu og öryggi því að innan ríkisstjórnarflokkanna er góður starfsandi og samstaða um þau verkefni sem þarf að sinna. — Góðar stundir.

[21:42]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Góðir landsmenn. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna sendi frá sér álit fyrir síðustu áramót þar sem fiskveiðistjórnarkerfi okkar var sagt brjóta mannréttindi. Stjórnvöldum var veittur sex mánaða frestur til að svara álitinu og gera grein fyrir því hvaða breytingar þau ætluðu að gera til úrbóta. Nú þegar fresturinn er að renna út hafa stjórnvöld enn ekki sagt frá fyrirhuguðum aðgerðum sínum til að bæta fyrir þau mannréttindabrot sem framin hafa verið á sjómönnum og verkafólki í sjávarbyggðum landsins um árabil. Úrskurður mannréttindanefndarinnar kveður skýrt á um það að úthlutun fiskveiðiheimilda til

fárra útvalinna stangist á við grundvallarreglur alþjóðasáttmála um borgaraleg réttindi, sem sagt íslensk stjórnvöld hafa um árabil brotið mannréttindi á þegnum sínum og alls ekki lagt hlustir við varnaðarorðum Frjálslynda flokksins sem hefur allt frá stofnun fyrir tíu árum haldið því fram að verið væri að brjóta lög og traðka á mannréttindum.

Þessi mannréttindabrot hafa kollvarpað þjóðfélagsmyndinni, lagt sjávarbyggðir í rúst, skilið fólk eftir á köldum klaka atvinnulaust með óseljanlegar eignir, fólk sem áður átti gott líf efnahagslega og félagslega. Þau andlegu sár sem þessi brot á mannréttindum skilja eftir sig eru ævarandi blettur á þeim stjórnarháttum sem sjávarútvegsráðherrar Sjálfstæðisflokksins með Framsókn og nú Samfylkingunni stunda gagnvart stórum hópi landsmanna. Svör og aðgerðir ríkisstjórnarinnar við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna eiga skilyrðislaust að koma fyrir Alþingi nú þegar og þar verður að koma skýrt fram hvernig ætlunin sé að breyta núverandi fiskveiðistjórnarkerfi, að ekki verði um frekari mannréttindabrot að ræða.

Á sama tíma og íslensk stjórnvöld brjóta mannréttindi eru þau að falast eftir sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna, ráðinu sem ætlað er að gæta þess að aðildarþjóðir standi vörð um mannréttindi í heiminum. Hvílíkur tvískinnungur að ætla sér að fá sæti í ráði sem á að gæta þess að mannréttindi séu virt og fremja á sama tíma mannréttindabrot á þegnum sínum. Það verður fylgst náið með afstöðu Samfylkingarinnar þegar og ef ríkisstjórnin telur sér sæma að svara mannréttindanefndinni.

Herra forseti. Fyrir nýjan þingmann sem hefur þó nokkra reynslu af félagsmálavafstri er það dapurlegt að mál sem lögð eru fram í góðri trú og gætu skipt miklu fyrir íslenskt samfélag skuli ekki fá betri framgang en raun ber vitni í þinginu. Frumvörp fást ekki rædd og daga uppi í nefndum og eru lögð til hliðar án þess að þingmönnum gefist tóm til að átta sig á því hvort eitthvað bitastætt sé í þeim fyrir íslensku þjóðina. Það eru vinnubrögð sem ættu að tilheyra fortíðinni að mínum dómi. Öll mál sem þingmenn leggja fyrir hið háa Alþingi ættu að njóta þeirrar virðingar að fá eðlilega umræðu og athygli.

Herra forseti. Að undanförnu hefur komið æ betur í ljós hversu mikill ágreiningur er innan ríkisstjórnarinnar og stjórnarliðanna um margvísleg mál. Hér má nefna virkjanir, álver, velferðarmál, ESB, evruna, lögreglustjóraembættið á Suðurnesjum, Íbúðalánasjóð, hvalveiðar og ekki síst hvernig svara skuli mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna. Skýrasta og nýjasta dæmið um sundrunguna er orðsending í framhaldi af ákvörðun sjávarútvegsráðherra um að leyfa mjög takmarkaðar hvalveiðar í atvinnuskyni þar sem allt ráðherragengi Samfylkingarinnar leggst gegn slíkum veiðum.

Sem dæmi um mál sem ekki hafa fengist rædd á þessu þingi er þingsályktunartillaga sem ég og hv. þm. Atli Gíslason fluttum um skipun rannsóknarnefndar til að rannsaka sölu eigna á vegum Þróunarfélags Keflavíkurflugvallar og frumvarp til laga um skipun rannsóknarnefndar til að gera úttekt á misferli tengdu fiskveiðiheimildum innan íslensks sjávarútvegs sem þingmenn Frjálslynda flokksins fluttu. Hvorugt þessara mála hefur fengist rætt á þinginu og því ekki ljóst hvort þau njóta stuðnings meiri hluta Alþingis.

Herra forseti. Ástand efnahagsmála er nú orðið mjög alvarlegt. Verðbólgan hefur ekki verið meiri um árabil og vöruverð rýkur upp úr öllu valdi, eldsneytisverð í hæstu hæðum og húsnæðismarkaðurinn í uppnámi. Það er því eðlilegt að ríkisstjórnin láti hendur standa fram úr ermum og geri eitthvað til varnar atvinnuleysi sem hlýtur að vera á næsta leiti ef ekkert verður að gert. Það er að mínu mati brýnt að lækka álögur á eldsneyti nú þegar til þess m.a. að ná tökum á verðbólgu. — Góðir landsmenn. Ég óska ykkur gleðilegs sumars. Lifið heil.

[21:48]

Útbýting:

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 442. mál, nál. utanrmn., þskj. 1158; brtt. þskj. 1159.

Eftirlit með útsölustöðum tóbaks o.fl., 609. mál, svar umhvrh., þskj. 1032.

Fé til forvarna, 279. mál, svar heilbrrh., þskj. 1035.

Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, 534. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 1143; brtt. fél.- og trn., þskj. 1144.

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, 535. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 1145.

Frestun á fundum Alþingis, 643. mál, stjtill. forsrh., þskj. 1147.

Frístundabyggð, 372. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 1139; brtt. fél.- og trn., þskj. 1140.

Grunnskólar, 285. mál, brtt. KolH, þskj. 1146.

Leikskólar, 287. mál, brtt. KolH, þskj. 1127.

Meðferð sakamála, 233. mál, nál. allshn., þskj. 1153; brtt. þskj. 1154.

Meðhöndlun úrgangs, 327. mál, nál. umhvn., þskj. 1155; brtt. þskj. 1156.

Meginbreytingar á skattlagningu og áhrif þeirra á tekjur ríkissjóðs, 551. mál, svar fjmrh., þskj. 1108.

Samningar við sérfræðinga í heilbrigðisþjónustu, 454. mál, svar heilbrrh., þskj. 1034.

Staðfest samvist, 532. mál, nál. allshn., þskj. 1150.

Uppbót á eftirlaun, 547. mál, nál. efh.- og skattn., þskj. 1160.

Útlendingar, 337. mál, nál. meiri hluta allshn., þskj. 1151; brtt. meiri hluta allshn., þskj. 1152.

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, 519. mál, nál. samgn., þskj. 1126.

Þróun kornræktar, 373. mál, svar sjútv.- og landbrh., þskj. 1148.

Fundi slitið kl. 21:49.

111. FUNDUR

miðvikudaginn 28. maí,
kl. 10 árdegis.

Dagskrá:

1. Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, stjfrv., 432. mál, þskj. 688, nál. 1062, 1087 og 1098, brtt. 1063. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
2. Meðferð einkamála, stjfrv., 232. mál, þskj. 251, nál. 1067. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, stjfrv., 577. mál, þskj. 893, nál. 1059. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Ættleiðingar, stjfrv., 578. mál, þskj. 894, nál. 1060. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, stjfrv., 531. mál, þskj. 832, nál. 1133, brtt. 1134. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
6. Fiskræktarsjóður, stjfrv., 554. mál, þskj. 855, nál. 1129, brtt. 1130. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
7. Fiskeldi, stjfrv., 530. mál, þskj. 831, nál. 1131, brtt. 1132. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
8. Rafræn eignarskráning verðbréfa, stjfrv., 476. mál, þskj. 758, nál. 1058. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
9. Neytendalán, stjfrv., 537. mál, þskj. 838, nál. 1090, brtt. 1091. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
10. Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, stjtill., 493. mál, þskj. 787, nál. 1022. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
11. Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, stjtill., 498. mál, þskj. 792, nál. 1064. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
12. Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, stjtill., 499. mál, þskj. 793, nál. 1021. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
13. Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007 um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 557. mál, þskj. 858, nál. 1023. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
14. Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 49/2007, um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, stjtill., 558. mál, þskj. 859, nál. 1024. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
15. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 641. mál, þskj. 1112. — 2. umr.
16. Samkeppnislög, stjfrv., 384. mál, þskj. 628, nál. 1102, brtt. 1103. — 2. umr.
17. Innheimtulög, stjfrv., 324. mál, þskj. 506, nál. 1092, brtt. 1093. — 2. umr.
18. Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, stjfrv., 538. mál, þskj. 839, nál. 1104, brtt. 1105. — 2. umr.
19. Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, stjfrv., 539. mál, þskj. 840, nál. 1138. — 2. umr.
20. Lokafjárlög 2006, stjfrv., 500. mál, þskj. 794, nál. 1083 og 1084. — 2. umr.
21. Tekjuskattur, stjfrv., 515. mál, þskj. 816, nál. 1036, brtt. 1037. — 2. umr.
22. Uppbót á eftirlaun, stjfrv., 547. mál, þskj. 848, nál. 1160. — 2. umr.
23. Stimpilgjald, stjfrv., 548. mál, þskj. 849, nál. 1110. — 2. umr.
24. Endurskoðendur, stjfrv., 526. mál, þskj. 827, nál. 1049, brtt. 1050. — 2. umr.
25. Ársreikningar, stjfrv., 527. mál, þskj. 828, nál. 1051. — 2. umr.
26. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 529. mál, þskj. 830, nál. 1097. — 2. umr.
27. Almannatryggingar, stjfrv., 614. mál, þskj. 956, nál. 1119. — 2. umr.
28. Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, stjtill., 534. mál, þskj. 835, nál. 1143, brtt. 1144. — Síðari umr.
29. Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, stjtill., 535. mál, þskj. 836, nál. 1145. — Síðari umr.
30. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 974, frhnál. 1065, brtt. 1066. — 3. umr.
31. Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, stjfrv., 521. mál, þskj. 822, nál. 1025. — 2. umr.
32. Umferðarlög, stjfrv., 579. mál, þskj. 895, nál. 1124, brtt. 1125. — 2. umr.
33. Landeyjahöfn, stjfrv., 520. mál, þskj. 821, nál. 1123. — 2. umr.
34. Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, stjtill., 519. mál, þskj. 820, nál. 1126, brtt. 1121. — Síðari umr.
35. Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., stjfrv., 471. mál, þskj. 750, nál. 1100 og 1120, brtt. 1101. — 2. umr.
36. Frístundabyggð, stjfrv., 372. mál, þskj. 614, nál. 1139, brtt. 1140. — 2. umr.
37. Skyldutrygging lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, stjfrv., 528. mál, þskj. 829, nál. 1109. — 2. umr.
38. Lánasjóður íslenskra námsmanna, stjfrv., 545. mál, þskj. 846, nál. 1039. — 2. umr.
39. Opinberir háskólar, stjfrv., 546. mál, þskj. 847, nál. 1088, brtt. 1089. — 2. umr.
40. Leikskólar, stjfrv., 287. mál, þskj. 1113, brtt. 1127. — 3. umr.
41. Grunnskólar, stjfrv., 285. mál, þskj. 1114, brtt. 1146. — 3. umr.
42. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 1115, brtt. 1128. — 3. umr.
43. Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, stjfrv., 288. mál, þskj. 1116. — 3. umr.
44. Raforkulög, stjfrv., 129. mál, þskj. 130, nál. 1118. — 2. umr.
45. Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., stjfrv., 553. mál, þskj. 854, nál. 1117. — 2. umr.
46. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998. — 2. umr.
47. Almenn hegningarlög, stjfrv., 184. mál, þskj. 197, nál. 988 og 1080, brtt. 1047. — 2. umr.
48. Útlendingar, stjfrv., 337. mál, þskj. 572, nál. 1151, brtt. 1152. — 2. umr.

49. Meðferð sakamála, stjfrv., 233. mál, þskj. 252, nál. 1153, brtt. 1154. — 2. umr.
50. Staðfest samvist, stjfrv., 532. mál, þskj. 833, nál. 1150. — 2. umr.
51. Efni og efnablöndur, stjfrv., 431. mál, þskj. 687, nál. 1081, brtt. 1082. — 2. umr.
52. Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, stjfrv., 477. mál, þskj. 759, nál. 1026. — 2. umr.
53. Veðurstofa Íslands, stjfrv., 517. mál, þskj. 818, nál. 1137. — 2. umr.
54. Meðhöndlun úrgangs, stjfrv., 327. mál, þskj. 522, nál. 1155, brtt. 1156. — 2. umr.
55. Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, stjfrv., 518. mál, þskj. 819, nál. 1141, brtt. 1142. — 2. umr.
56. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442. mál, þskj. 705, nál. 1158, brtt. 1159. — 2. umr.
57. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16, nál. 1068. — Síðari umr.

Fjarvistarleyfi:
Birkir J. Jónsson, 6. þm. Norðaust.

Lagt fram á lestrarsal:
Ályktun aðalfundar Landssambands kúabænda 2008.

Tilkynning um dagskrá.

[10:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Klukkan sex í dag fer fram utandagskrárumræða um símhleranir á árunum 1949–1968. Málshefjandi er hv. þm. Helgi Hjörvar. Dómsmálaráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram skv. 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Tilhögun þingfundar.

[10:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti leggur til, með vísan til 4. mgr. 10. gr. þingskapa, að vikið sé frá ákvæðum um lengd þingfunda á þessum starfsdegi. Er óskað eftir atkvæðagreiðslu um þá tillögu? Ef svo er ekki skoðast sú tillaga … (Gripið fram í.) Er það um tillögu forseta? (**Gripið fram í:** Já.)

[10:06]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég tek eftir því að orðalag hæstv. forseta í upphafi þessa fundar varðandi tillögu um lengri fund er með sama hætti og í gær. Þá kom fram af hálfu formanns þingflokks Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs að það væri okkar skilningur, og við legðumst að sjálfsögðu ekki gegn því, að fundir stæðu fram á kvöldið og þá væri eðlilegt að það væri fram undir miðnætti og er sá skilningur er áréttaður hér. Við óskum ekki eftir atkvæðagreiðslu um tillöguna.

[10:07]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að nú fara fram umræður milli þingflokka um framvinduna næstu klukkutímana sem eftir eru af þessum mánuði. Með vísan til þess verður að sjálfsögðu að nýta tímann sem best en þessi heimild þarf að liggja fyrir fyrir forseta til að stýra fundi þannig í dag að við verðum lengur en til klukkan átta í kvöld. Forseti lítur svo á að ekki sé gerð athugasemd við það og sú niðurstaða sé samþykkt.

[10:08]

Útbýting:

Lyfjalög, 464. mál, nál. meiri hluta heilbrn., þskj. 1163; brtt. meiri hluta heilbrn., þskj. 1164.

Sjúkratryggingar, 613. mál, nál. meiri hluta heilbrn., þskj. 1161; brtt. meiri hluta heilbrn., þskj. 1162.

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, frh. 2. umr.

Stjfrv., 432. mál (opinbert eignarhald auðlinda, fyrirtækjaaðskilnaður). — Þskj. 688, nál. 1062, 1087 og 1098, brtt. 1063.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[10:09]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við greiðum atkvæði um mjög mikilvægt mál, breytingar á fjórum lagabálkum á orku- og auðlindasviði. Við vinstri græn lýsum stuðningi við annað meginmarkmið þessa frumvarps sem er að tryggja að opinberar auðlindir í vatnsafli og jarðvarma verði áfram í eigu þjóðarinnar en við viljum útvíkka það hugtak þannig að það taki einnig til Hitaveitu Suðurnesja. Við viljum að fyrirtækin verði líka áfram í eigu þjóðarinnar og við viljum ekki slíta þau í sundur í þágu ímyndaðrar samkeppni. Við viljum slá skjaldborg um Andakíl og Mjólká og við munum reyna að tryggja að Landsnet verði áfram í eigu opinberra aðila. Við treystum á stuðning við góðar tillögur okkar og við munum eftir atvikum styðja aðrar tillögur sem lúta að því að bæta úr verstu ágöllunum á þessu frumvarpi.

[10:10]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þm. Álfheiði Ingadóttur að hér er mjög mikilvæg atkvæðagreiðsla á ferðinni vegna þess að við erum að greiða atkvæði um grundvallarmál. Eins og fram kom í máli hennar ríkir gríðarlega góð samstaða og má segja söguleg sátt um það að slá skjaldborg um orkuauðlindir þjóðarinnar með því að tryggja að þær verði áfram í eigu hins opinbera, hvort heldur ríkis eða sveitarfélaga eða fyrirtækja á þeirra vegum. Það er eitt af grundvallaratriðum þessa máls og því fögnum við þeirri sátt sem um það hefur skapast í þinginu.

Í þessu frumvarpi er líka verið að stíga önnur mjög mikilvæg skref til að skerpa á regluverki okkar í orku- og auð-

lindamálum til framtíðar og tryggja mjög mikilvæg réttindi og meirihlutaeign hins opinbera sömuleiðis í fyrirtækjum sem byggja á sérleyfum og einokun.

Virðulegi forseti. Ég þakka fyrir störfin í nefndinni vegna þess að þau gengu mjög vel. Farið var mjög ítarlega yfir málið og tekið tillit til sjónarmiða fjölmargra umsagnaraðila og gesta sem komu á fundinn og vil ég þakka fyrir það.

[10:11]

Guðni Ágústsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Eins og komið hefur fram er hér um að ræða stórt og mikið mál sem fyrst og fremst snýr að meðferð orkuauðlinda í opinberri eigu og rekstrartilhögun orkufyrirtækja til framtíðar og er margt ágætt í þessu frumvarpi. Ég hef lent í því slysi, því miður, af því að ég var mjög jákvæður í nefndinni og tók málinu vel, að stjórnarliðar hafa sett mig með sér á breytingartillögur. Ég fylgi þeim ekki í einu og öllu. Ég vil því taka fram að ég áskil mér rétt til að fylgja sumu og vera á móti öðru og sérstaklega 4. gr. sem breyttist í meðförum nefndarinnar þannig að þar sem var um tvo þriðju hluta í eigu opinberra aðila að ræða í raforkufyrirtækjum á orkusviði, nægja nú 51%. Ég er andvígur þessari breytingu. Svo gagnrýndi ég auðvitað hæstv. iðnaðarráðherra hart fyrir að hafa ekki haft samkomulag eða samræður við sveitarfélögin við samningu frumvarpsins sem var mjög umdeilt í nefndarstarfinu.

[10:12]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér er um að ræða lagasetningu sem ég tel að sé ein sú mikilvægasta sem rekið hefur á fjörur Alþingis á síðustu árum og ég er ákaflega þakklátur fyrir þá breiðu samstöðu sem hér hefur náðst um ákveðin grundvallaratriði. Það virðist sem þingheimur allur standi einhuga að baki þeirri stefnu sem í frumvarpinu birtist og varðar það að tryggja að orkuauðlindir sem eru nú þegar í samfélagslegri eigu verði það áfram. Ég tel að þetta skipti ákaflega miklu máli. Einnig virðist mér sem giska góð samstaða ríki líka um það að sérleyfisfyrirtæki þau sem sjá almennum borgurum fyrir ljósi og hita verði jafnframt, að þessum lögum samþykktum, ævinlega að meiri hluta í eigu samfélagsins, þ.e. ríkis og sveitarfélaga. Það skiptir miklu máli. Sömuleiðis er með þessu frumvarpi verið að greiða orkufyrirtækjum okkar leið til betri samkeppnisstöðu bæði heima en ekki síst erlendis. Ég þakka þingheimi fyrir þann stuðning sem hefur komið fram við grundvallaratriðin í þessu frumvarpi.

[10:14]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Kjarninn í þessu máli er að tryggja að orkuréttindin verði í eigu opinberra aðila og þar með í höndum þjóðarinnar. Þingflokkur Frjálslynda flokksins styður það eindregið að sú lagasetning nái fram að ganga sem felur það í sér. Frumvarpið er þó ekki að öllu leyti gallalaust og mikilvægum þáttum í því hefur verið frestað til sérstakrar nefndar og síðari lagasetningar sem er bagalegt en á sér rætur í því að stjórnarflokkarnir komu sér ekki saman um þá.

Fulltrúi okkar í iðnaðarnefnd flytur breytingartillögur þar sem hann leggur til að afnotatíminn verði styttur úr 65 árum í 35 ár og að fjármálaráðherra verði heimilað að beita sér fyrir því að hlutur Geysis Green í Hitaveitu Suðurnesja verði keyptur og fyrirtækið þannig að öllu leyti í eigu opinberra aðila. Ég hvet hv. þingheim til þess að fallast á þessar góðu tillögur.

Brtt. 1099,1.a felld með 37:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:15]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Með því að fella niður orðið „alfarið“ í eigu o.s.frv. í 1., 8. og 13. gr. frumvarpsins er tryggt að auðlindir sem eru í sameiginlegri eigu sveitarfélaga og einkaaðila falli einnig undir þá vernd sem frumvarpinu er ætlað að setja á auðlindir í vatnsafli og jarðvarma. Mjög mikilvægt er að það verði svo og er það hægt án þess að brjóta í bága við stjórnarskrá með því að eigendur Hitaveitu Suðurnesja hafa lýst sig reiðubúna til þess. Ég segi því já.

Brtt. 1099,1.b felld með 37:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1087,1 felld með 43:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

3 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:17]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Í stjórnarskránni er einkarétturinn varinn og tryggður vegna þess að við byggjum á kerfi sem byggir á eignarrétti. Eftir því sem þessi lánstími er lengri, þeim mun nær komumst við eignarréttinum sem er grundvöllur hagvaxtar okkar og hagkerfis. Með því að stytta hann niður í 35 ár erum við að gera þetta meira að sameign, meira að ríkiseign sem ég og flokkur minn, sérstaklega ég, ég tala ekki fyrir flokkinn, er alfarið á móti. En þetta er í stefnu flokksins, ég get því sagt þetta. En ég greiði atkvæði gegn því að stytta tímann niður í 35 ár. Ég hefði viljað sjá þetta hærra, jafnvel 99 ár, vegna þess að þá nálgumst við meira einkaeignarréttinn sem er grundvöllur þjóðskipulags okkar. Ég segi nei.

[10:18]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Því lengri sem leigutíminn eða afnotarétturinn er, þeim mun meira líkist hann eignarréttinum. Hér er hins vegar um hámarksafnotarétt að ræða, hámarkstíma. Með því að sett verður inn í ákvæðið heimild eða áskilnaður um að hægt sé að endurnýja leigutímann þegar helmingur hans er liðinn þá tel ég óhætt og rétt að minnka þennan hámarkstíma. Það hefði verið betra ef þingheimur hefði viljað samþykkja b-lið 1. tillögu minnar um að þessi réttur væri gagnkvæmur, að bæði eigendur og leigjendur auðlindarinnar gætu haft sama rétt. En þetta er hámarkstími og með endurnýjunarákvæði ættu 35 ár að vera nóg og ég segi já.

[10:19]

Grétar Mar Jónsson:

Herra forseti. Tillaga mín um 35 ár er náttúrlega þannig til komin að ef við lítum 35 ár til baka hafa orðið mjög miklar breytingar bæði í tækni og verðlagningu á orku og öðru í þeim dúr. Þess vegna leggjum við til að þetta verði ekki nema 35 ár og þegar 10 ár eru eftir af þessum 35 árum, eða 25 ár liðin, geti menn samið aftur um lengingu á samningum um orkuauðlindirnar. En það er auðvitað mikill munur á mér og hv. þm. Pétri Blöndal. Ég vil að þetta sé í almannaeigu en ekki í séreign.

Brtt. 1063,1.a samþ. með 47:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:21]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Greidd eru atkvæði um tillögu um að aflétta vernd á vatnsaflsvirkjunum sem eru undir 10 megavöttum í stað 7 megavatta sem frumvarpið gerði upphaflega ráð fyrir. Þetta þýðir að selja má tvær öflugar virkjanir í landinu, annars vegar Andakílsvirkjun í Borgarfirði og hins vegar Mjólkárvirkjun. Ég segi nei.

Brtt. 1063,1.b–c samþ. með 55 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

1 þm. (SKK) greiddi ekki atkv.

9 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, JBjarn, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:22]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Afnotaréttur í 65 ár er langur tími í lífi einstaklings og fyrirtækja einstaklinga en það er stuttur tími í sögu þjóðar. Þess vegna get ég vel fallist á þetta ákvæði en ég bendi jafnframt á að nú opnast leið til að einkavæða orkufyrirtækin vegna þess að iðnaðarráðherra gæti t.d. selt orkuréttindi sem Landsvirkjun býr yfir eða leigt þau í 65 ár og þar með selt allt fyrirtækið eftir að hafa gert slíkan samning. En að sjálfsögðu yrðum við að hlíta reglum um útboð þegar þessi 65 ára leigutími yrði seldur út.

[10:23]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég vil gera svofellda grein fyrir atkvæði mínu sem er grænt að þessu sinni. Ég geri fyrirvara við orðanotkun í greininni en ég er samþykk prinsippinu. Ég er sammála því að leitast eigi við að halda auðlindunum í eigu almannavaldsins, í eigu okkar allra, í eigu þjóðarinnar. Ég geri hins vegar athugasemd við það að orðið eignarréttur skuli koma fyrir í greininni því ég minni á deiluna, sem er óleyst enn, sem stendur um eignarrétt á vatni. Samkvæmt þeim vatnalögum sem eru í gildi í dag er ekki hægt að skilgreina eignarrétt á vatni. Samkvæmt hins vegar því frumvarpi sem búið er að reyna í tvö ár að leiða hingað í lög er talað um eignarrétt. Í þessu máli er því hnútur sem enn er óleystur. Það er með fyrirvara um að sá hnútur leysist sem ég segi já, hæstv. forseti.

Brtt. 1063,2 (2. gr. falli brott) samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1099,2 kom ekki til atkv.
Brtt. 1063,3 samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1099,3 kom ekki til atkv.
3. gr. (verður 2. gr.), svo breytt, samþ. með 55 shlj. atkv.
Brtt. 1099,4 kölluð aftur.

Brtt. 1063,4 samþ. með 41:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:26]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Ef ég hef tekið rétt eftir erum við að greiða atkvæði um að lækka þann hlut sem skal að lágmarki vera í opinberri eigu í flutningsfyrirtækinu Landsneti. Það er mér með öllu óskiljanlegt að menn skuli vilja breyta frumvarpinu að þessu leyti í öfuga átt þegar það eina rétta væri náttúrlega að ganga frá því að Landsnet væri að fullu í opinberri eigu um aldur og ævi, sem er eina vitræna skipulagið í þessum efnum.

Það er með þetta frumvarp eins og suma aðra hluti að það á eftir að reyna á það hvernig það mun gefast í framtíðinni hvort það verða túlkanir og vilji hv. þm. Péturs Blöndals um að þetta þjóni einkavæðingartrúnni eða hvort það verði sá meinti tilgangur að slá skjaldborg um auðlindir í almannaeigu sem verður ofan á. Ég vona að frumvarpið reynist ekki flagð undir fögru skinni þessa tilgangs að verja auðlindirnar í opinberri eigu. En ég mæli með því að hæstv. iðnaðarráðherra verði aðeins hógværari þegar hann hælist um af þessu afreki sínu, að hafa komið þessu máli hingað inn og sérstaklega í ljósi þess að í stefnir að Alþingi breyti því til hins verra, meiri hlutinn með stuðningi ráðherrans.

[10:27]

Katrín Júlíusdóttir:

Virðulegi forseti. Hér er verið að gera breytingu á 8. gr. raforkulaga þar sem verið er að kveða á um rekstrarform Landsnets. Í dag er ekkert kveðið á um það eða nein tryggging fyrir því að fyrirtæki skuli vera í meirihlutaeigu hins opinbera heldur er eingöngu kveðið á um að það skuli vera hlutafélag. Síðan eru hins vegar aðrar greinar sem tryggja að það sé í 100% eigu hins opinbera, eins og t.d. bráðabirgðaákvæði XII. Með þessari atkvæðagreiðslu er ekki verið að fella það úr gildi, það stendur því áfram. Hins vegar er verið að bæta inn í almenna grein því prinsippi sem fylgt hefur verið í gegnum allt þetta frumvarp að fyrirtæki með sérleyfisstarfsemi og sem er í einokun og sinnir þessu mikilvæga samfélagshlutverki, skuli vera í meirihlutaeigu hins opinbera. Ekki er verið að breyta eignarhaldinu í Landsneti, það þarf að gera með annars konar lagabreytingum og þarf þá að koma sérstaklega fyrir Alþingi.

4. gr. (verður 3. gr.), svo breytt, samþ. með 41:7 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack.

7 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, SJS, VS) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1099,5 felld með 44:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:30]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Í þessari grein frumvarpsins er gert ráð fyrir fullum fyrirtækjalegum og stjórnunarlegum aðskilnaði og þar með uppskiptingu fjögurra öflugustu raforkufyrirtækjanna okkar að minnsta kosti. Þetta er gert án þess að kröfur Evrópusambandsins liggi fyrir. Þetta gengur mun lengra en Evróputilskipunin um raforkumál. Það er ljóst að mati flestra þeirra ef ekki allra sem um málið hafa fjallað að þetta mun hafa ærinn tilkostnað í för með sér og hann mun ekki lenda nema á einum hópi og það eru raforkuneytendur í landinu.

Herra forseti. Ég segi já.

Brtt. 1063,5.a samþ. með 55 shlj. atkv.

Brtt. 1063,5.b samþ. með 36:9 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GSv, HHj, IllG, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, HerdÞ, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, GMJ, GAK, JóhS, KVM, KHG, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

5. gr. (verður 4. gr.), svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, LB, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,6 (6. gr. falli brott) samþ. með 56 shlj. atkv.

Brtt. 1099,6 kom ekki til atkv.

Brtt. 1099,7 felld með 47:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, EBS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

7. gr. (verður 5. gr.) samþ. með 48:7 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack*, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS.
8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, LB, ÖJ) fjarstaddir.
[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði að segja nei.]

Brtt. 1099,8 felld með 46:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
9 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, GAK, JM, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1087,2 felld með 44:12 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,7 samþ. með 56 shlj. atkv.

8. gr. (verður 6. gr.), svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.
1 þm. (SKK) greiddi ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, LB, ÖJ) fjarstaddir.

9.–10. gr. (verða 7.–8. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1099,9 felld með 47:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, GAK, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,8 samþ. með 48:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:35]

Árni Þór Sigurðsson:
Herra forseti. Ég vek athygli á því að hér er verið að greiða atkvæði um hitaveiturnar og það er mikilvægt að fram komi í þessari umræðu að hitaveiturnar falla ekki undir raforkutilskipun Evrópusambandsins. Það er þess vegna engin sérstök ástæða til þess að láta ákvæði sem varða rafmagnið og eru í samræmi við raforkutilskipun Evrópusambandsins ná til hitaveitnanna eins og hér er lagt til. Ég segi nei.

11. gr. (verður 9. gr.), svo breytt, samþ. með 48:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1099,10 felld með 42:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,9 samþ. með 42:7 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS.
6 þm. (BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, ÞBack) greiddu ekki atkv.
8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, VS, ÖJ) fjarstaddir.

12. gr. (verður 10. gr.), svo breytt, samþ. með 56 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:37]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Að því samþykktu að slíta eigi upp með lögum hitaveiturnar í landinu og heimila sölu á hluta úr þeim þá er skömminni skárra að það sé þó ákvæði um meirihlutaeign almennings í þessum miklu og öflugu fyrirtækjum okkar. Þó að við höfum greitt atkvæði gegn tillögu um einfaldan meiri hluta vegna kröfu okkar um aukinn meiri hluta þá styðjum við 12. gr. frumvarpsins óbreytta.

Brtt. 1099,11 felld með 48:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1087,3 felld með 43:12 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, JM, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, KÞJ, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,10.a samþ. með 48:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,10.b samþ. með 56 shlj. atkv.

13. gr. (verður 11. gr.), svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.
1 þm. (SKK) greiddi ekki atkv.
8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, KolH, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1099,12 felld með 48:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,11 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.
8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

14. gr. (verður 12. gr.), svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
15. gr. (verður 13. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1099,13 felld með 47:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH,

BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, JónG, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:41]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Hér er um að ræða bráðabirgðaákvæði sem opnar fyrir það að sérlög um orkufyrirtæki, m.a. um Orkuveitu Reykjavíkur, verði tekið til endurskoðunar með það að markmiði að fella þau brott að hluta eða öllu leyti. Þá er væntanlega verið að tala um að fella lög um þessi sérfyrirtæki undir ákvæði hlutafélagalaga. Ég tel að með þessu felist fyrirheit um uppskiptingu og einkavæðingu þessara fyrirtækja og tel ekki (Forseti hringir.) að veita eigi iðnaðarráðherra heimild til þess. Ég segi nei.

Ákvæði til brb. I samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, JónG, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1099,14 felld með 47:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, JónG, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Ákvæði til brb. II samþ. með 47:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.

8 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, JónG, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1063,12 samþ. með 54 shlj. atkv.

Ákvæði til brb. III, svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

11 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, GÞÞ, JónG, JM, KVM, LB, ÖJ) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:44]

Ragnheiður E. Árnadóttir:

Virðulegi forseti. Ég tel þetta ákvæði til bráðabirgða afar mikilvægt og nefnd þeirri sem hér er gert að taka til starfar vegna þess að í vinnslu nefndarinnar komu fram ýmis varnaðarorð sérfræðinga varðandi ýmis hagfræðileg álitamál sem þarna gætu verið uppi, er ætlað að fara vel yfir útfærslu þeirra atriða. Ég vil því hvetja til mikils samráðs við bæði hagsmunaaðila og þá sérfræðinga á sviði efnahagsmála sem þarna er um að ræða og fagna því þessari grein.

[10:46]

Valgerður Sverrisdóttir:

Hæstv. forseti. Þau lög sem hér er verið að breyta eru mér nokkuð kær og ég hef tilfinningar til þessara mála allra af skiljanlegum ástæðum. En það sem kemur fram í þessu bráðabirgðaákvæði skýrir að ýmsu leyti að það náðist að taka þetta mál út úr nefndinni vegna þess að stjórnarflokkarnir höfðu gersamlega ólík sjónarmið í þessu máli. En hér kemur að því í þessu bráðabirgðaákvæði að hæstv. forsætisráðherra á að skipa nefnd sem að sjálfsögðu hefði átt að vera á verksviði iðnaðarráðherra þar sem hann fer með þennan málaflokk. Ég sting upp á því, þótt ég sé ekki beint með tillögu um það, að þetta verði tvíhöfða nefnd því að það er aðferðin sem oft er beitt af hálfu stjórnarflokkanna.

Brtt. í nál. 1087,4 felld með 43:11 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, GAK, JBjarn, KolH, KHG, PN, SJS, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, GÞÞ, JM, KVM, ÖJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:47]

Katrín Júlíusdóttir:

Virðulegi forseti. Með þessu ákvæði er verið að leggja til að fjármálaráðherra skuli að höfðu samráði við hlutaðeigandi sveitarfélaga beita sér fyrir því að ríki eða sveitarfélög eignist hlut Geysis Green í Hitaveitu Suðurnesja. Nú er rétt að skýra frá því að í meðförum nefndarinnar á málinu kom fram yfirlýsing frá stjórnarmönnum, bæði formanni og varaformanni stjórnar Hitaveitu Suðurnesja, um að þeir muni laga fyrirtækið að þessum lögum þannig að þau muni ná til Hitaveitu Suðurnesja. Í þeirri yfirlýsingu kemur fram að unnið sé að samkomulagi um að a.m.k. Reykjanesbær eignist það land og jarðhitaréttindi sem nú eru í eigu Hita-

veitu Suðurnesja.

Jafnframt kemur fram í þessari yfirlýsingu að þannig fari land- og jarðhitaréttindi Hitaveitu Suðurnesja í fulla eigu opinberra aðila og samið verði við Hitaveitu Suðurnesja um afnot. Ég tel þetta bráðabirgðaákvæði sem hv. þingmaður leggur til óþarft og segi því nei en fagna um leið þessari yfirlýsingu frá Hitaveitu Suðurnesja.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

13 þm. (ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, EKG, GMJ, JM, KVM, KLM, RGuðb, ÖJ) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:49]

Gunnar Svavarsson:

Virðulegur forseti. Ég vil fylgja eftir ræðu minni um málið og lýsa því yfir fyrst og fremst sem þingmaður — en ekki síður vegna þess að rætt er um tvíhöfða nefnd — sem sveitarstjórnarmaður og stjórnarmaður í orkufyrirtæki, sem verkfræðingur og ekki síst sem íbúi og orkunotandi að ég fagna því að málið er komið jafnlangt eins og raun ber vitni og styð að sjálfsögðu að það fari til 3. umr.

[10:49]

Steingrímur J. Sigfússon:

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að leggjast gegn því að þetta mál fari til 3. umr. og ég geri ráð fyrir að það fari til nefndar milli umræðna í ljósi þeirra miklu breytinga sem á því voru gerðar. En því miður voru þær breytingar allar í eina átt að lækkaðar voru þær girðingar og veiktar þær varnir sem eiga að heita í þessu frumvarpi, ef að lögum verður, utan um sameign á orkuauðlindunum.

Málið er því ákaflega tvíbent og framtíðin mun ráðast fyrst og fremst af pólitískum viðhorfum og stefnu þeirra sem fara með völdin og framkvæmd þessara laga. Hvort það verður túlkun Samfylkingarinnar að hér sé nokkur vörn í hvað varðar hið sameiginlega eignarhald eða hvort það verða túlkanir hv. þm. Péturs Blöndals og skoðanasystkina hans um að þetta opni meira og minna fyrir einkavæðingu á þessu öllu saman. Eða efast einhver um það hvernig orkumarkaðurinn á Íslandi muni líta út eftir nokkur ár þó að þessi lög verði samþykkt ef hv. þm. Pétur Blöndal fær alræðisvald í landinu?

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til iðnn.

Meðferð einkamála, frh. 2. umr.

Stjfrv., 232. mál (fullgilding þriggja alþjóðasamninga). — Þskj. 251, nál. 1067.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:51]

1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1067 samþ. með 53 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
5. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, frh. 2. umr.

Stjfrv., 577. mál (lagaval í málum er varða fjármál hjóna). — Þskj. 893, nál. 1059.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:53]

1. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Ættleiðingar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 578. mál (gildistími forsamþykkis). — Þskj. 894, nál. 1060.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:54]

1. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
2.–3. gr. og ákv. til brb. samþ. með 53 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, frh. 2. umr.

Stjfrv., 531. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 832, nál. 1133, brtt. 1134.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [10:55]

1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1134,1 (ný 2. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1134,2 (ný grein, verður 3. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.

3. gr. (verður 4. gr.) samþ. með 42:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH,

BjörkG, BBj, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack.

13 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, EKG, GAK, JM, KVM, KÓ, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[10:56]

Atli Gíslason:

Herra forseti. Það kom fram í umræðum um þetta frumvarp að þetta ákvæði væri lítið rætt. Ég hef engar efasemdir um að Veiðimálastofnun eigi að taka fulla þátt í sprotastarfsemi, rannsóknavinnu og öðru slíku en ég geri athugasemdir við það að fyrirtæki geri það í gegnum hlutafélög. Ég hefði kosið að sjá það gerast í gegnum þróunar- eða styrktarsjóði eða með öðrum hætti. Ég greiði að svo stöddu atkvæði gegn þessu ákvæði og óska eftir því að málið gangi til sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar fyrir 3. umr.

Brtt. 1134,3 (ný 4. gr., verður 5. gr.) samþ. með 53 shlj. atkv.

5. gr. (verður 6. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1134,4–5 (nýjar 6.–7. gr., verða 7.–8. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1134,6 (ný grein, verður 9. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

8. gr. (verður 10. gr.9 samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1134,7 (ný 9. gr., verður 11. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

10.–11. gr. (verða 12.–13. gr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1134,8–10 samþ. með 55 shlj. atkv.

12.–14. gr. (verða 14.–16. gr.), svo breyttar, samþ. með 55 shlj. atkv.

Brtt. 1134,11 (15. gr. falli brott) samþ. með 54 shlj. atkv.

16. gr. (verður 17. gr.) og ákv. til brb. samþ. með 55 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SF, SJS, StB, VS, ÞBack.

14 þm. (ÁPÁ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, JóhS, JBjarn, KVM, SKK, SVÓ, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:00]

Valgerður Sverrisdóttir:

Hæstv. forseti. Ég er ánægð með að það komi fram ósk um að málið komi til nefndar fyrir 3. umr. Ég hefði farið fram á það ef sú tillaga hefði ekki þegar komið fram vegna þess að svo ber við að þrír hv. þingmenn ríkisstjórnarflokkana eru með fyrirvara við afgreiðslu þessa máls frá nefnd og þeir gerðu ekki grein fyrir þeim fyrirvara við umræðuna svo ég viti. Það verður þá forvitnilegt að heyra það í nefndinni hverjir þessir fyrirvarar eru því að mér finnst þetta vera dæmigert fyrir lausungina sem er í stjórnarsamstarfinu. Hv. formaður sem er fræg fyrir það að reka tryppin sín en einhverra hluta vegna hefur hv. þm. Arnbjörgu Sveinsdóttur ekki tekist að koma þessum ágætu þingmönnum inn á línuna þrátt fyrir að fluttar hafi verið 11 breytingartillögur við málið. Ég sagði við 2. umr. að hægt hefði verið að flytja þá 12. ef það hefði orðið til þess að stjórnarsinnar hefðu getað stutt þetta mál eins og menn.

[11:01]

Gunnar Svavarsson:

Virðulegur forseti. Ég var með fyrirvara varðandi 3. gr. í nefndarálitinu og hins vegar styð ég framgang þessa frumvarps, virðulegur forseti, að það fari til 3. umr. enda munum við skoða málið á milli 2. og 3. umr.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til sjútv.- og landbn.

Fiskræktarsjóður, frh. 2. umr.

Stjfrv., 554. mál (hlutverk og staða sjóðsins). — Þskj. 855, nál. 1129, brtt. 1130.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:03]

1. gr. samþ. með 51:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞBack.

nei: PHB.

11 þm. (ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, JóhS, JBjarn, KVM, SVÓ, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞBack.

1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.

14 þm. (ÁÓÁ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, IllG, JóhS, JBjarn, KVM, RR, SVÓ, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1130,1–2 samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞBack.

1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.

13 þm. (ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, BBj, JóhS,

JBjarn, KVM, LB, SVÓ, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

3.–4. gr., svo breyttar, samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞBack.

1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.

11 þm. (ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, JóhS, JBjarn, KVM, LB, ÞSveinb, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

5. gr. samþ. með 42:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

nei: PHB.

20 þm. (ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, EKG, GSB, GÞÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, KVM, KÓ, KolH, LB, RR, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1130,3–6 samþ. með 55:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

nei: PHB.

7 þm. (ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

6. gr., svo breytt, samþ. með 54:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

nei: PHB.

8 þm. (ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

7. gr., svo breytt, samþ. með 54:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

nei: PHB.

8 þm. (ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

8. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjörgvS, BBj, KVM, LB, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

9. gr. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JBjarn, JónG, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÞBack.

1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.

12 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, JóhS, JM, KVM, VS, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

10. gr. samþ. með 52:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

nei: PHB.

10 þm. (ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, JóhS, KVM, LB, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:06]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Við greiðum atkvæði um viðurlög við því ef menn hlíta ekki því að greiða gjald af veiðitekjum og öðrum slíku í Fiskræktarsjóð sem rennur, athyglisvert nokk, til einstaklinga og fyrirtækja þeirra. Viðurlögin eru allt að tveggja ára fangelsi.

11. gr. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BBj, JBjarn, KVM, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1130,7 samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.
1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, JóhS, KVM, LB, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb., svo breytt samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.
1 þm. (PHB) greiddi ekki atkv.
9 þm. (ÁI, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fiskeldi, frh. 2. umr.

Stjfrv., 530. mál (heildarlög). — Þskj. 831, nál. 1131, brtt. 1132.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:08]
1. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.
Brtt. 1132,1–3 samþ. með 56 shlj. atkv.
3.–7. gr., svo breyttar, samþ. með 55 shlj. atkv.
8.–19. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1132,4 samþ. með 56 shlj. atkv.
20. gr., svo breytt, samþ. með 55 shlj. atkv.
21.–23. gr. samþ. með 56 shlj. atkv.
Brtt. 1132,5 samþ. með 53 shlj. atkv.
Ákvæði til brb., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Rafræn eignarskráning verðbréfa, frh. 2. umr.

Stjfrv., 476. mál (viðskipti með verðbréf í erlendri mynt). — Þskj. 758, nál. 1058.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:11]
1. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Neytendalán, frh. 2. umr.

Stjfrv., 537. mál (efling neytendaverndar). — Þskj. 838, nál. 1090, brtt. 1091.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:14]
1. gr. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.
9 þm. (ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [11:13]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Ég vek athygli á því að hér er verið að reisa hinar ýmsu skorður við starfsemi fjármálafyrirtækja. Það er verið að setja bönkunum skorður um uppgreiðslugjald, um hin ýmsu gjöld sem fylgja lántökum eða viðskiptum við viðskiptavini. Maður skyldi hafa haldið að hin frjálsa samkeppni hefði átt að ráða hér þannig að ekki þyrfti að gera það. Þetta segir okkur einfaldlega að á fjármálamarkaði ríkir fákeppni og einokun á mörgum sviðum og þess vegna er ríkið nú farið að setja þeim reglur og skorður.

Við samþykkjum þessar tillögur og þetta frumvarp sem hér er en ég bendi á að þetta undirstrikar fákeppnisstöðuna á fjármálamarkaði hér á landi.

Brtt. 1091,1 (ný 2. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1091,2 samþ. með 54 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
4.–5. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fullgilding Palermó-samnings gegn fjölþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi, frh. síðari umr.

Stjtill., 493. mál. — Þskj. 787, nál. 1022.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:16]
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl,

KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

9 þm. (ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:15]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs styðjum að Palermó-samningurinn verði fullgiltur af okkar hálfu þó að við höfum vissa fyrirvara á atriðum sem tengjast framkvæmd þessara mála eins og ég gerði grein fyrir í framsöguræðu. En þessum samningi fylgja mikilvægar bókanir eins og bókunin um að koma í veg fyrir og refsa fyrir mansal, einkum kvenna og barna, og bókunin gegn ólöglegum innflutningi fólks. Við teljum afar mikilvægt að þessar bókanir verði fullgiltar og þá er að sjálfsögðu eðlilegt að á undan sé gengin fullgilding móðursamningsins sjálfs. Með vísun til fyrirvara þó sem við höfðum á ákveðnum þáttum framkvæmdum þessara mála, þá styðjum við málið.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1173).

Breyting á samningi um takmörkun ábyrgðar á sjóréttarkröfum, frh. síðari umr.

Stjtill., 498. mál (hækkun fjárhæða). — Þskj. 792, nál. 1064.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:17]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

11 þm. (ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, KolH, RR, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1174).

Fullgilding þriggja Haag-samninga á sviði réttarfars, frh. síðari umr.

Stjtill., 499. mál. — Þskj. 793, nál. 1021.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:17]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

11 þm. (ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, HöskÞ, KVM, KolH, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1175).

Staðfesting ákvörðunar nr. 20/2007 um breytingu á IX. og XXII. viðauka við EES-samninginn, frh. síðari umr.

Stjtill., 557. mál (fjármálaþjónusta og félagaréttur). — Þskj. 858, nál. 1023.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:18]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

9 þm. (ÁPÁ, ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, HöskÞ, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1176).

Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar um breytingu á IV. viðauka við EES-samninginn, frh. síðari umr.

Stjtill., 558. mál (öruggt framboð raforku). — Þskj. 859, nál. 1024.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:20]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, GAK, JBjarn, KolH, PN, SJS, ÞBack) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁMöl, BJJ, BjörgvS, BBj, KVM, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:19]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Hér er lögð til innleiðing á tilteknum þáttum sem tengjast orkutilskipunum Evrópusambandsins og breytingum á IV. viðauka. Við þingmenn Vinstri grænna vorum andvíg því á sínum tíma að Ísland innleiddi þessar tilskipanir og töldum rétt og teljum rétt að Ísland reyni að semja um undanþágu frá þeim þar sem þær eiga ákaflega illa við íslenskan orkumarkað, einangraðan og sjálfstæðan. En megininntak regluverksins er að innleiða samkeppni í viðskiptum yfir landamæri og búa til sameiginlegan raforkumarkað á meginlandi Evrópu.

Það má að auki geta þess að þessu máli fylgja óvenjulega fátæklegar upplýsingar um það hvaða áhrif innleiðingin hefur í för með sér og aðstandendur málsins segja sjálfir að ekki sé að svo stöddu unnt að segja til um áhrif tilskipunarinnar og innleiðingar (Forseti hringir.) hennar á íslenska hagsmuni og íslensk lög. Það er því tæpast boðlegt, einnig af þessum ástæðum, að standa að ákvörðunum um fullgildinguna eins og hér á að gera.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1177).

Veiting ríkisborgararéttar, 2. umr.

Frv. allshn., 641. mál. — Þskj. 1112.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:20]

1. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 56 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Samkeppnislög, 2. umr.

Stjfrv., 384. mál (samruni fyrirtækja, EES-reglur). — Þskj. 628, nál. 1102, brtt. 1103.

[11:21]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á samkeppnislögum, nr. 44/2005, með síðari breytingum.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Ingunni Þorsteinsdóttur frá Alþýðusambandi Íslands, Guðmund Skúla Hartvigsson og Hólmfríði Kristjánsdóttur frá Deloitte, Sigurð Örn Guðleifsson frá Félagi íslenskra stórkaupmanna, Hafdísi Ólafsdóttur og Pál Gunnar Pálsson frá Samkeppniseftirlitinu, Guðrúnu Björk Bjarnadóttur frá Samtökum atvinnulífsins, Gísla Tryggvason, talsmann neytenda, Harald Inga Birgisson frá Viðskiptaráði og Áslaugu Árnadóttur frá viðskiptaráðuneyti.

Með frumvarpinu er lagt til að gerðar verði breytingar á ákvæðum um samruna í samkeppnislögum. Helstu breytingar sem í frumvarpinu felast eru í fyrsta lagi að gert er ráð fyrir að samruni komi ekki til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann. Verði frumvarpið að lögum getur Samkeppniseftirlitið því ógilt samruna áður en hann kemst til framkvæmda en ekki eftir að hann hefur átt sér stað líkt og kveðið er á um í 1. málsl. 1. mgr. 17. gr. gildandi laga. Í öðru lagi er lögð til hækkun á þeim veltumörkum sem miðað skal við þegar metið er hvort samruni sé tilkynningarskyldur auk þess sem lagt er til það nýmæli að fjárhæðarmörk miðist við veltu fyrirtækja á Íslandi. Í þriðja lagi er gerð tillaga um útvíkkun á heimildum Samkeppniseftirlitsins til að ógilda samruna eða setja skilyrði fyrir honum. Stofnunin fær samkvæmt frumvarpinu aukið svigrúm til mats á samkeppnislegum áhrifum samruna. Í fjórða lagi er lagt til að ákvæðum um fresti til að taka ákvarðanir í samrunamálum verði breytt. Í fimmta lagi er gert ráð fyrir því að heimilt verði í ákveðnum tilvikum að setja fram styttri tilkynningar um samruna. Í sjötta lagi er mælt fyrir um heimild til handa Samkeppniseftirlitinu til að taka mál fyrir að nýju, hafi áfrýjunarnefnd eða dómstóll ógilt ákvörðun eftirlitsins sökum formgalla. Í sjöunda lagi er lagt til að skilgreining á hugtökunum „samruni“ og „yfirráð“ verði færð til samræmis við evrópskan samkeppnisrétt.

Ákvæði frumvarpsins miða að því að færa reglur íslensks samkeppnisréttar nær reglum EES- og EB-réttar og tekur frumvarpið jafnframt mið af reynslu Samkeppniseftirlitsins við meðferð samrunamála á síðustu missirum.

Nefndin leggur til að nokkrar breytingar verði gerðar á frumvarpinu.

Lagðar eru til ýmsar breytingar á 3. gr. Í fyrsta lagi er lagt til að við a-lið greinarinnar bætist ný málsgrein þess efnis að unnt sé að tilteknum skilyrðum uppfylltum að fá undanþágu frá því að samruni komi ekki til framkvæmda á meðan Samkeppniseftirlitið fjallar um hann. Skilyrði fyrir slíkri undanþágu eru þau að sýnt hafi verið fram á að tafir á framkvæmd samrunans geti skaðað viðkomandi fyrirtæki eða viðskiptaaðila þess og að samkeppni sé stefnt í hættu. Gert er ráð fyrir að Samkeppniseftirlitið hafi heimild til að binda undanþáguna skilyrðum. Í öðru lagi er lagt til að b-lið 3. gr. verði breytt á þann veg að Samkeppniseftirlitinu verði unnt að krefja aðila samruna, sem ekki uppfyllir skilyrði a- og b-liðar 1. mgr. 17. gr. a um veltumörk, um tilkynningu um samrunann þegar verulegar líkur eru á því að samruninn geti dregið umtalsvert úr virkri samkeppni. Þetta á þó aðeins við ef sameiginleg heildarvelta viðkomandi fyrirtækja er meiri en einn milljarður króna á ári. Í breytingartillögunni er einnig gert ráð fyrir að aðilar samruna sem ekki uppfylla veltumörk 1. mgr. 17. gr. a geti greint Samkeppniseftirlitinu skriflega frá samrunanum og hafi stofnunin þá 15 virka daga til að taka ákvörðun um það hvort óska eigi eftir tilkynningu um samrunann.

Þá er í þriðja lagi lagt til að gerðar verði breytingar á 1. málslið c-liðar 3. gr. þar sem kveðið er á um heimildir Samkeppniseftirlitsins til að ógilda samruna. Í frumvarpinu er lagt til að Samkeppniseftirlitinu verði heimilt að ógilda samruna sem hindrar virka samkeppni, einkum þegar mark-

aðsráðandi staða eins eða fleiri fyrirtækja myndast eða styrkist. Hefur breytingin þótt matskennd og er því lagt til að orðalagi ákvæðisins verði breytt þannig að skýrt verði kveðið á um það í hverju hið aukna svigrúm stofnunarinnar til efnislegs mats felist. Þannig er lagt til að Samkeppniseftirlitið geti ógilt samruna ef stofnunin telur að hann hindri virka samkeppni með því að markaðsráðandi staða eins eða fleiri fyrirtækja verði til eða styrkist eða verði til þess að samkeppni á markaði raskist að öðru leyti með umtalsverðum hætti. Að öðru leyti vísast um svigrúm til efnislegs mats til athugasemda um c-lið 3. gr. frumvarpsins.

Auk þessa er lagt til að við c-lið bætist nýr málsliður þess efnis að við mat á lögmæti samruna skuli tekið tillit til tækni- og efnahagsframfara að því tilskildu að þær séu neytendum til hagsbóta og hindri ekki samkeppni. Í þessu sambandi má vísa til 2. gr. samrunareglugerðar EB nr. 139/2004. Ákvæðið heimilar framkvæmdastjórninni að hafa hliðsjón af hagræðinu sem kann að stafa af samruna. Þótt íslensk samkeppnisyfirvöld hafi að gildandi rétti talið sig hafa heimild til að beita framangreindum sjónarmiðum þykir rétt í samræmi við meginstefnu þessa frumvarps að ákvæðið verði fært til skýrara samræmis við Evrópurétt. Í því felst m.a. að tillit til skilvirknis- eða hagræðingarsjónarmiða koma aðeins til álita þar sem tryggt er að hreinn ávinningur af samruna skili sér til neytenda. Sönnunarbyrði hvílir á samrunaaðilum. Samkvæmt þessu eru skilyrðin fyrir því að tekið verði tillit til hagræðingar við mat á áhrifum samruna í samkeppnismálum hér á landi í megindráttum þau í fyrsta lagi að verulegar líkur séu á að samruninn skili skjótt umtalsvert aukinni hagkvæmni í rekstri hins sameinaða fyrirtækis. Í öðru lagi að hagræðingaráhrifin séu beintengd samrunanum og ekki hægt að framkalla þau með öðrum hætti. Í þriðja lagi að aukin hagræðing skili sér til neytenda í formi verðlækkunar sem vegi þyngra en hugsanleg verðhækkun vegna skertrar samkeppni. Samrunaaðilar verða að geta fært sönnur á þau þrjú atriði sem að framan eru rakin. Í fjórða lagi eru lagðar til breytingar á d-lið 3. gr. frumvarpsins. Breytingar í a-lið leiðir af breytingu sem lögð er til á a-lið 3. gr. en í b-lið er lagt til að við útreikning á fresti samkvæmt lokamálslið 1. mgr. verði miðað við virka daga, eins og gert er annars staðar í frumvarpinu.

Jafnframt leggur nefndin til að við frumvarpið bætist ákvæði um breytingar á nokkrum ákvæðum laganna þar sem vísað er til 17. gr. auk breytinga á viðurlagakafla laganna en þar er einnig um að ræða breytingu á nokkrum tilvísunum.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Undir þetta álit rita hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Birkir Jón Jónsson, Jón Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir og Jón Bjarnason, en hann er með fyrirvara fyrir þetta álit.

Höskuldur Þórhallsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

[11:30]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Þetta er frumvarp til laga um breytingu á samkeppnislögum sem liggur fyrir til 2. umr. og formaður nefndarinnar, hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson hefur gert grein fyrir því. Eins og kom fram í máli hv. þingmanns er ég á nefndarálitinu með fyrirvara.

Eins og hv. þingmaður, formaður viðskiptanefndar, greindi frá lúta breytingar nefndarinnar fyrst og fremst að samruna fyrirtækja og inngripa Samkeppniseftirlitsins, annars vegar tilkynningarskyldu, upplýsingaskyldu til Samkeppniseftirlitsins og hins vegar inngripa stofnunarinnar gagnvart því sem þar væri að gerast.

Verið er að útvíkka þær heimildir og færa auknar heimildir til Samkeppniseftirlitsins til að ógilda samruna eða setja skilyrði fyrir honum. Stofnunin fær samkvæmt frumvarpinu aukið svigrúm til mats á samkeppnislegum áhrifum samruna. Ég staldra mjög mikið við slíka orðnotkun og þær skilgreiningar. Margir af þeim þáttum sem teknir eru til eru kannski ekki eingöngu samkeppnisrekstur heldur er það líka þjónustustarfsemi. Hvergi er talað um í þessum lögum að gæta eigi að einhverjum uppfylltum þjónustuskyldum heldur fyrst og fremst að ytri skilyrðum samkeppnisþátta sem eru eins og rauður þráður eða heilög trú í gegnum þetta mál.

Fyrirvari minn lýtur einmitt að þeirri hugmyndafræðilegu nálgun að æ fleiri þættir skuli settir á þennan samkeppnismælikvarða og lög og reglur á ýmsum sviðum hertar hvað það varðar en hvergi er minnst á þjónustuskyldur. Tökum olíufélögin sem dæmi. Við erum með þrjú eða fjögur olíufélög. Samkeppnin snýst fyrst og fremst um olíusöluna á Stór-Reykjavíkursvæðinu. Þar eru settar upp þjónustustöðvar nánast hlið við hlið en í stórum landshlutum er þjónusta varðandi olíusölu og olíudreifingu aftur á móti af skornum skammti og ekki nema eitt fyrirtæki og varla það á stórum svæðum, sem geta þá líka skammtað sér þjónustustíl. Í þessum efnum sýnist mér landinu vera skipt upp, annars vegar þar sem menn halda að svokallaðar samkeppnisreglur geti gilt til að halda uppi gæðum og þjónustu og hins vegar er á stórum hluta landsins litið svo á að sú þjónusta og gæði hennar skipti engu máli. Ég get alls ekki fallist á slík botnlaus samkeppnissjónarmið sem eru farin að ráða eiginlega alls staðar í samfélaginu og stöðugt er keyrt á. Ég hefði viljað sjá að þarna komi ætíð inn orð eins og þjónusta eða þjónustuskyldur.

Mörg af þessum lögum sniðganga eða taka ekkert tillit til þess hvernig dyggð og búseta í landinu er, gríðarlegar vegalengdir, landið þéttbýlt hér á þessu svæði en dreifbýlt úti á landi. Ef menn eru stöðugt að velta fyrir sér samkeppni og samkeppnisreglum, sem ég ætla ekki að gera lítið úr, ættu menn líka að setja þjónustukvöðina, en það er ekki. Svona er þetta á æ fleiri sviðum.

Ég minntist á olíuna. Ég held að mörg okkar upplifi það að ekki sé svo mikil samkeppni þegar upp er staðið á milli olíufélaganna á samkeppnissvæðum landsins. Þar komi allir fram nánast sem einn aðili. (**Gripið fram í:** Jú, jú, það eru alltaf ein og tvær krónur til eða frá.) Það eru ein eða tvær krónur til eða frá, þá venjulega hjá olíufyrirtæki sem takmarkar þjónustu sína við ákveðna landshluta. Við vorum að

berjast fyrir því í haust, það hefur ekki komið fram aftur, en þá lagði ríkisstjórnin til í frumvarpi til fjárlaga að felldur yrði niður styrkur eða stuðningur við olíudreifingu á landsbyggðinni vegna þess að hann væri samkeppnishamlandi á þeim forsendum. Það væri orðið samkeppnishamlandi að veittur væri flutningsstyrkur til að flytja olíu og bensín út á Langanes, Vestfirði eða aðra staði sem liggja fjarri megininnflutningshöfnunum. Það var því ekki verið að hugsa um þar að setja á þjónustuskylduna. Fyrirvari minn lýtur að þessu.

Ég hélt að í nógu væri að snúast hjá Samkeppniseftirlitinu. Samt sá sú stofnun ástæðu til að senda Bændasamtökunum bréf að afloknu búnaðarþingi. Ætli búnaðarþing sé ekki meira en aldargamall samráðsvettvangur og vettvangur bænda í landinu? Miklu eldra en Samkeppniseftirlitið og miklu virðulegra að mínu mati. Samt sá Samkeppniseftirlitið ástæðu til að senda Bændasamtökunum bréf og óska eftir afritum af öllum fundargerðum, tölvupóstum og öðrum samskiptum sem farið hefðu manna á milli á búnaðarþingi. Sá grunur læddist að Samkeppniseftirlitinu að bændur hefðu verið að ræða saman og hugsanlega verið að ræða saman um sameiginleg hagsmunamál og það gat verið mjög hættulegt. (**Gripið fram í:** Það heitir samráð.) Það heitir nefnilega samráð. Þá þótti ástæða til að fara að setja vinnu stofnunarinnar í að athuga hvað bændur hefðu verið að segja hver við annan. Mér hefði ekki komið á óvart þó neðan máls í bréfinu hefði verið beðið um og þess krafist hvað hefði farið fram á herbergjum því að bændur búa þar og samráðin fara oft fram einmitt inni á herbergjum. Þessi nálgun Samkeppniseftirlitsins í viðfangsefnum sínum er farið að lifa eigin lífi í samfélaginu og ekki í takt við lífið í landinu. Nýverið sá Samkeppniseftirlitið ástæðu til að gera athugasemdir við kaup Orkuveitu Reykjavíkur á hlut í Hitaveitu Suðurnesja vegna þess að hugsanlega gæti verið um að ræða einhver brot á þeim samrunareglum sem við erum að fjalla um. Hvort tveggja eru félagslegar þjónustustofnanir, félagslegar þjónustuveitur, og ef það var talið almenningi betra, fólkinu í landinu, að Orkuveita Reykjavíkur, sem blessunarlega er enn að fullu í eigu notenda sinna, eignist þennan hlut í Hitaveitu Suðurnesja, þá væri það í sjálfu sér líka gott fyrir íbúana þar út frá þjónustuskyldum. Nei, þá sá Samkeppniseftirlitið, sem sá þetta allt í samkeppni, í fyrirtækjaformi, þar sem var verið að hugsa þetta út frá allt öðrum forsendum, ástæðu til að gera athugasemdir við það og nú er það í kæruferli. Ég tel, frú forseti, miklu frekar ástæðu til að taka verði upp heildarlög um samkeppnismál, samkeppnislög, þannig að við færum þau svolítið nær fólkinu, nær lífinu í landinu út frá þeim markmiðum.

Ég hef velt því fyrir mér hvort ekki hefði verið rétt að fylgja því betur eftir hvað er að gerast á matvörumarkaðnum þar sem dagvaran er komin í hendur — 90% eru komin í hendur þriggja aðila og um 80% á hendur tveggja. Ég hefði viljað heyra miklu harðari afskipti og aðkomu Samkeppniseftirlitsins að slíkum samruna. Hins vegar sjáum við aftur víða út um land að erfiðleikar eru í að halda úti dagvöruverslun. Ég er ekki að segja að fara eigi að ríkisvæða þá verslun, dagvöruverslunina. En menn skyldu hafa í huga hvers konar samfélag við byggjum þegar verið er að fjalla um þennan samruna.

Við vorum í atkvæðagreiðslum áðan að greiða atkvæði um hvernig mætti setja einhverjar skorður við bankana, fjármálafyrirtæki, vegna þess að þeir eru í krafti einokunar og fákeppni að setja alls konar aukagjöld á viðskipti sín við viðskiptavini, lántökur eða peningaviðskipti, VISA og greiðslukortaviðskipti o.s.frv. Við þekkjum þetta. Þetta hefur verið mikið í umræðunni. Talið var að á grunni frjálsrar samkeppni ætti ekki að þurfa að setja þeim stofnunum neinar skorður. Nú er það aftur á móti að verða svo að þessar sömu stofnanir eru að loka útibúum sínum, starfsstöðvum víða um land. Á þeim hvíla því engar þjónustukvaðir. Er það ekki mikilvægur þáttur í starfsemi allra landsmanna að eiga góðan og greiðan aðgang að þjónustustöðvum fjármálafyrirtækja? En verið er að loka þeim. Við heyrðum um daginn að verið væri að loka á Hvolsvelli, frú forseti. Verið er að loka núna þjónustumiðstöð Kaupþings á Hvolsvelli og þar með fer líka sá samningur sem viðkomandi hafði gert við Póstinn um póstdreifingu. Samkeppniseftirlitið er ekki að taka á þessum málum, nei. Það er ekki að taka á því hvort mikilvægum fyrirtækjum eins og bönkum og slíkum fjármálafyrirtækjum beri nein skylda til að halda uppi þjónustu út um allt land. Nei. Hins vegar neyðumst við til að setja reglur til að setja skorður við því hvernig þeir beita fákeppni sinni. Ég hefði talið alveg í hæsta máta eðlilegt, a.m.k. fyllilega til skoðunar, að settar verði kvaðir á stærstu bankana. Þeir eru þjóðinni ekki óviðkomandi, síður en svo. Er ekki verið að samþykkja að leggja til 500 milljarða kr. lántökur til ríkissjóðs til þess að styrkja fjármálastarfsemi bankanna? Ekki ætlar ríkið að fara að reka banka. Hefði ekki verið nær að setja þjónustuskyldur á þá? Því að þeir koma allri þjóðinni við, þó svo að við höfum horft upp á það núna hvernig þeir hafa valsað með eigur þjóðarinnar, verið með sjálftökurétt, skammtað sér himinhá laun, skammtað sér síðan kaupauka eftir því hvernig þeim hefur tekist að ná miklu fé inn. Það hefur reyndar verið gagnrýnt af mörgum að með því sé verið að gera þær stofnanir allt of áhættusetnar. Það er vitað að þegar þeir lenda í þraut þá er þjóðin að baki. En að sjálfsögðu getum við ekki misst fjármálastofnanirnar okkar. Ég hefði viljað sjá að þegar við erum að setja kvaðir á samruna, sem ég tel svo sem að geti verið eðlilegt undir ákveðnum kringumstæðum, þá ættu menn samtímis að setja á þjónustuskyldur.

Hvað með fjarskiptin, Landssímann sem var seldur vegna þess að nauðsynlegt þótti að selja hann af samkeppnissjónarmiðum? Hvað þýðir það? Það þýðir að stórir landshlutar eru án viðunandi þjónustu vegna þess að þessi umrædda samkeppni, út frá þeim einu forsendum að samkeppni sé til að græða, er á höfuðborgarsvæðinu. Þau lög og umgjörð sem sett eru með þessum hætti snúa nánast alfarið að örlitlum hluta landsins. Nú er verið að loka þjónustustöðvum Landssímans, t.d. á Egilsstöðum heyrði ég nýverið, og fyrir norðan. Lokað var á Blönduósi og á Sauðárkróki er verið að draga saman, lokað á Siglufirði o.s.frv. vegna þess að þarna var engin samkeppni, því þurfti ekki að halda uppi þjónustunni. Það var enginn annar sem vildi gera það og því þurfti ekki að halda henni úti. Samkeppniseftirlit finnst mér eiga að vera eins konar þjónustueftirlit, þannig að þessu fylgi ekki bara dyntótt afskiptasemi af hálfu eftirlitsins heldur eigi því líka að fylgja þjónustueftir-

lit og þjónustukvaðir. Það er ólíðandi fyrir íbúa landsins, meginhluta landsins að búa stöðugt við þær lagasetningar sem lúta alfarið að einungis litlum hluta landsins. Þau lög um samkeppniseftirlit þar sem hvergi er tekið á þjónustuskyldu eiga snúast um það. Val Samkeppniseftirlitsins á forgangsverkefnum sínum — ég man ekki hvort það skipti sér einhvern tíma af því þegar björgunarsveitir voru að selja flugelda vegna þess að það hafði einhverjum öðrum dottið í hug að ágætt væri að flytja inn flugelda til að selja. Þá var það orðin samkeppni og Rauði krossinn eða björgunarsveitir mega náttúrlega ekki vera að starfa á slíkum samkeppnisvettvangi.

Þetta eru fyrirvarar mínir, frú forseti. Ég tel að Samkeppniseftirlitið sé í mörgum tilfellum fullkomlega farið að starfa á villigötum, reyndar er það bara hættulegt og er farið að teygja sig í að skerða og takmarka hagsmuni samfélagsþjónustunnar sem okkur ber skylda til að standa vörð um á Alþingi.

[11:51]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil mótmæla málflutningi hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Ef ég les málflutning hans rétt dreg ég þá ályktun að hann líti á þessa löggjöf, samkeppnislögin eða aðra neytendalöggjöf, sem einhvers konar áfellisdóm um frjálsa samkeppni, að neytendavernd sé andstæður póll við frjálsa samkeppni. Ég tek alls ekki undir það, þetta tvennt fer saman.

Ég veit svo sem að hv. þingmaður er alveg sammála mér í því að samkeppnislög eru nauðsynleg lög en þau gera m.a. inngrip ríkisvaldsins óþörf. Samkeppnislög eru leikreglur á markaði, umferðarreglurnar. Bandarískt hæstiréttur kallaði samkeppnislög stjórnarskrá atvinnulífsins þannig að þetta eru grundvallarlög sem gera fyrirtækjum kleift að starfa á jafnræðisgrundvelli neytendum til hagsbóta.

Við erum að setja margs konar lög sem lúta að því að bæta neytendavernd. Í morgun samþykktum við lög eða ákvæði sem lúta lögum um neytendalán þar sem markmið okkar var að bæta stöðu skuldara og þingmenn voru sammála um þá leið. Á eftir munum við ræða annars konar löggjöf um innheimtulög sem er líka gríðarlega mikilvæg og lýtur að því að bæta stöðu skuldara og tryggja góða innheimtuhætti. Við erum hugsanlega að fara að setja lög sem eiga að stuðla að meira jafnræði milli fjármálafyrirtækja og sparisjóða, eins og hv. þingmaður veit.

Ég vil alla vega ekki láta það ógert að mótmæla þeirri ályktun að lagasetning varðandi viðskiptalífið sé einhvers konar áfellisdómur um frjálsa samkeppni. Ég er algjörlega ósammála því að Samkeppniseftirlitið sé á einhverjum villigötum eða sé beinlínis hættulegt. Samkeppniseftirlitið er sú eftirlitsstofnun sem er að mörgu leyti einna mikilvægust (Forseti hringir.) í mínum huga í þessu samfélagi til að tryggja almannahagsmuni.

[11:53]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er alveg sammála hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni í því að að sjálfsögðu þarf að vera hér rammi, m.a. samkeppnisrammi. Engu að síður hef ég líka viljað sjá að gerðar væru mun harðari og strangari siðferðiskröfur til fyrirtækja og stofnana. Mér hefur t.d. komið á óvart — og ég veit ekki til þess að viðskiptabankar hér hafi sett sér siðareglur. Ég veit ekki til þess, hvorki í viðskiptum né í umgengni. Ég veit að sumir bankar erlendis hafa sett sér siðareglur varðandi umhverfismál, að lána ekki fjármagn til verkefna sem eru umhverfisspillandi. Sumir bankar hafa sett sér þær reglur að lána ekki til starfsemi sem lýtur að vopnaframleiðslu eða öðru slíku. En mér er ekki kunnugt um að hér sé neitt slíkt og ég vil spyrja hv. þingmann hvort hann þekki til þess.

Ég vil líka spyrja hv. þingmann — þó að það sé ekki svo sem eðlilegt að gagnspyrja þann sem kemur í andsvar en hann hefur þá tækifæri til þess að gera það líka. Ef hann horfir á hvernig þessi samkeppnislög eru uppbyggð og skipta landinu í þjónustuflokka þá gilda þau fyrst og fremst fyrir þau svæði þar sem hægt er að vonast til að sé virk samkeppni. Stórir hlutar landsins mega bara þakka fyrir ef þjónustan er þar yfir höfuð. Ég minntist á olíuþjónustuna og bankana. Við erum samt ein þjóð (Forseti hringir.) þannig að tekjur bankanna koma ekki bara héðan af Reykjavíkursvæðinu, þær koma af landinu öllu (Forseti hringir.) en samt loka bankarnir útibúum sínum úti á landi.

[11:55]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það fyrsta sem Samkeppniseftirlitið gerir í hverju tilviki er að skilgreina markaðinn. Annars vegar er það landfræðilegur markaður og hins vegar vörumarkaður. Landfræðilegi markaðurinn getur náð út fyrir landsteinana en vörumarkaðurinn getur líka verið mjög flókinn. Við erum oft með staðgönguvörur og annað slíkt sem keppa á sama markaði. Kók og pepsí eru besta dæmið um staðgöngumarkað.

Ég get ekki tekið undir að Samkeppniseftirlitið eigi að setja einhvers konar kröfur á fjármálastofnanir að halda úti einhverri lágmarksþjónustu. Mér finnst það ekki vera hlutverk Samkeppniseftirlitsins. Þá erum við komin svolítið langt og talsvert lengra en ég þekki nokkurs staðar í Evrópu.

Ef ég fer aftur í fyrri hluta ræðu hv. þingmanns varðandi viðskiptasiðfræði og siðferði tek ég undir það að mér finnst að markaðurinn ætti að sjálfsögðu að íhuga að setja sér siðareglur, hvort sem það eru bankarnir, lífeyrissjóðirnir, fjárfestar eða aðrir. Mér finnst það vera rökrétt. Mér finnst að fyrirtækin hafi samfélagslegar skyldur. Sumir trúa því að eina skylda fyrirtækisins sé að skila hluthöfum sínum hagnaði. Ég lít ekki svo þröngt á hlutverk fyrirtækja. Mér finnst að fyrirtækin í samfélaginu hafi víðtækara hlutverk, hvort sem það er á vettvangi menningar, sem mikilvægur atvinnustaður eða að sýna gott siðferði.

Siðareglur eiga fyllilega rétt á sér eins og hvað varðar t.d. að fjárfesta ekki í vopnaframleiðslu eða öðru slíku. Við sjáum að mörg alþjóðafyrirtæki hafa t.d. gerst sek um að nýta sér barnaþrælkun. Það eigum við að sjálfsögðu ekki að líða. Vegna þess að við vitum að sum alþjóðleg stórfyrir-

tæki hagnast á slíku vinnuframlagi og þrælkun — því að þetta er þrælkun — eigum við að sjálfsögðu að nota það vald sem við höfum sem neytendur og versla ekki við viðkomandi fyrirtæki. Neytendavaldið er eitt það mikilvægasta vald sem við höfum. Ég veit að það er hægara sagt en gert (Forseti hringir.) en þetta er sá kostur sem við höfum sem neytendur — og við sem stjórnmálamenn að sjálfsögðu — að kalla eftir siðrænni hegðun þessara fyrirtækja því að þau lifa ekki í tómarúmi.

[11:57]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni fyrir undirtektir varðandi mikilvægi þess að fyrirtæki setji sér siðareglur og að þær séu opinberar. Ég held að það sé mjög mikilvægt. Við vitum að í starfseminni hér innan lands — og síðan eru sömu aðilar með starfsemi í öðrum heimshlutum. Það ættu að gilda sömu siðareglur hvar sem er. Við verðum bara að sameinast um það í hv. viðskiptanefnd að þetta mál sé tekið til skoðunar. Við vitum að Lögmannafélagið er með siðareglur þó að okkur finnist að sumir lögmennirnir gangi stundum á svig við reglurnar. Engu að síður eru mörg samtök með siðareglur og taka á málum innan eigin vébanda og hafa þá til þess úrræði, bæði félagsleg og lagaleg. Fyrirvari minn laut ekki beint að einstökum efnisþáttum í þessu frumvarpi heldur því að þegar verið er að fjalla um samkeppnislög, samkeppnisreglur, ber að skoða heildarmyndina, líka þjónustuskylduna.

Mér finnst alveg ótækt þegar bankastofnanir, sem eru fjármálastofnanir allra landsmanna, eru með viðskipti, rekstur og þjónustu um allt land, leyfa sér að loka öllum starfsstöðvum í stórum landshlutum vegna þess að þær borga sig ekki að þeirra mati. Mér finnst að horfa verði á þessi mál í heild sinni. Samkeppnislög sem heimila að fundið sé að því við bændur að þeir ræði saman á búnaðarþingi — mér finnst það þá komið út á villigötur. Það var það sem ég vildi draga fram, frú forseti, (Forseti hringir.) í þessari umræðu.

[12:00]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Mig langar að blanda mér stuttlega í umræðuna sem hér fer fram, um frumvarp til laga um breytingu á samkeppnislögum. Hér hefur verið mælt fyrir nefndaráliti sem hv. viðskiptanefnd er sammála um eins og komið hefur fram en þó er fyrirvari af hálfu hv. þm. Jóns Bjarnasonar og hefur hann gert grein fyrir honum hér úr ræðustól. Jafnframt liggja fyrir nokkrar breytingartillögur frá nefndinni sem hún flytur sameiginlega.

Ég ætla ekki að fjalla sérstaklega um þessar breytingartillögur heldur blanda mér svolítið í umræðuna á almennari nótum. Þetta frumvarp fjallar um samruna fyrirtækja og breytingar á lagaákvæðum samkeppnislaganna að því er varðar samruna, m.a. í því augnamiði að færa ákvæði samkeppnislaganna nær því umhverfi sem gerist á vettvangi Evrópusambandsins og innan hins Evrópska efnahagssvæðis sem við erum aðilar að og ekkert nema gott um það að segja í sjálfu sér.

Ég held hins vegar og tek undir það með bæði hv. formanni viðskiptanefndar, hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni, og hv. þm. Jóni Bjarnasyni að samkeppnislöggjöfin er auðvitað gríðarlega mikilvæg löggjöf í samfélaginu og henni er ætlað að setja ákveðinn ramma og skilmála utan um starfsemi fyrirtækja í samkeppnisrekstri. Meðal annars var það orðað þannig hér af hv. þingmanni að það mætti líkja þessu við ákveðnar umferðarreglur í atvinnurekstri í viðskiptalífi og ég held að það megi alveg færa rök fyrir því að samkeppnislögin eru auðvitað ákveðinn rammi utan um það hvernig menn haga sér á markaði. Um það held ég að sé ekki deilt.

Ég vil hins vegar leyfa mér að deila með hv. þm. Jóni Bjarnasyni vangaveltum hans og sumpart áhyggjum af því hvert menn eru komnir í þessu efni því það er oft og tíðum þannig að jafnvel þótt samkeppnislöggjöfin og starfsemi Samkeppniseftirlitsins sé mikilvæg til þess að tryggja hagsmuni neytenda eins og hér hefur verið nefnt og það er auðvitað ætlunin, þá finnst manni stundum eins og þessi mál séu komin dálítið langt frá upprunalegu markmiði. Eða þá að menn þurfi að skilgreina markmiðin með nýjum hætti í ljósi breyttra aðstæðna.

Við erum auðvitað gríðarlega fámenn þjóð og það er mjög erfitt að koma á virkri samkeppni á fjölmörgum þáttum í viðskiptalífi okkar. Sums staðar gengur það prýðilega en á öðrum sviðum gengur það síður, fyrst og fremst vegna fámennis. Þá gilda að mínu mati önnur lögmál eða það þarf að minnsta kosti að aðlaga samkeppnislöggjöfina að þeim raunveruleika sem við búum við. Það kom mér satt að segja afskaplega spánskt fyrir sjónir þegar ég heyrði það í fréttum að Samkeppniseftirlitið hefði haft athugasemdir við umræður á búnaðarþingi, þar sem ég sat nú reyndar og fylgdist með, en hv. þm. Jón Bjarnason nefndi þetta í ræðu sinni og ég tek undir með honum. Það var greint frá því í fréttum að grunur væri um að Bændasamtökin hefðu haft með sér samráð, bændasamtökin, heildarsamtök í starfsgreininni. Samtök af þessum toga hljóta að mega að starfa og hafa með sér samvinnu um sameiginleg hagsmunamál.

Þetta eru auðvitað ekki einu samtökin. Við getum nefnt sem dæmi samtök fjármálafyrirtækja. Ætli þau ræði ekki sín hagsmunamál á sínum fundum? Eða er það bara teklúbbur sem kemur saman til að drekka te og borða kex, (**Gripið fram í:** Kaffi.) eða kaffi? Væntanlega koma þau samtök saman til þess að ræða sameiginleg hagsmunamál og það sem þau glíma við. Við hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, sem hér greip fram í fyrir mér, áttum sæti saman um nokkurt skeið í stjórn Hafnasambands sveitarfélaga (Gripið fram í.) og stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga en Kristján Þór Júlíusson var formaður í stjórn Hafnasambandsins og ég varaformaður. Við vorum auðvitað ábyrgir fyrir rekstri hafna. Við fjölluðum um fjölmörg sameiginleg hagsmunamál á vettvangi þessa félagsskapar. (Gripið fram í.) Já, já, við stóðum okkur auðvitað mjög vel þar eins og annars staðar.

Við vorum líka eins og hv. þingmaður nefndi saman í stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga. Það er hagsmunasamband sveitarfélaganna í landinu. Auðvitað má segja að aðilar sem mynda með sér samtök kunni að vera að keppa innbyrðis um vissa hluti en þeir hafa líka sameiginlegra hagsmuna að gæta og eru mikilvægir þátttakendur í samfé-

laginu almennt séð. Við megum ekki ganga eins langt og gert var í þessu tilviki að setja beinlínis spurningarmerki við eða draga í efa að samtök af þessum toga séu að vinna af heilindum að hagsmunamálum sínum. Það verður auðvitað að vera heimilt. Ég tek því undir með hv. þm. Jóni Bjarnasyni að þarna finnst mér menn fara dálítið fram úr sjálfum sér og eiginlega var það hálfbroslegt með hvaða hætti umrædd mál voru sett fram.

Undanfarna sólarhringa höfum við rætt hér stórt mál sem eru breytingar á lögum á orku- og auðlindasviði. Þar kemur t.d. fram sú krafa, ef frumvarpið verður samþykkt, að skipta upp orkufyrirtækjunum sem eru í almannaeigu og skipta þeim upp í tvo, þrjá, fjóra parta. Það verða þá til t.d. litlar rafveitur. Fyrirtæki sem eru í opinberri eigu verða kannski að hluta til í eigu einkaaðila því ef að líkum lætur verður heimilt að selja allt að 49%. Þau kunna að vera í samkeppni á einhverjum sviðum. Ég veit ekki betur en að rafveiturnar vítt og breitt um landið sinni t.d. því að setja upp jólaskraut fyrir jólin. Verður það þá bannað með nýjum lögum á þessu sviði, að fyrirtæki sinni samfélagslegum skyldum af því það kann að vera í einhvers konar samkeppni við einhvern aðila á markaði?

Stundum finnst manni eins og starfsgrein eða starfsemi sem hefur verið á hendi opinberra aðila þurfi alltaf að víkja ef einhverjum einum einkaaðila dettur í hug að fara að stunda þá sömu starfsemi. Þá líður yfirleitt ekki á löngu þar til einkaaðilinn fer að kvarta yfir því að hann sé í samkeppni við opinberan aðila og að sá aðili verði einfaldlega að víkja.

Þetta er atriði sem getur komið upp, t.d. í heilbrigðiskerfinu. Með auknum hlut einkaaðila í heilbrigðiskerfinu getur fyrr en varir komið upp sú staða að einkaaðilinn fer að kvarta yfir því að hann sé í samkeppni við opinbera starfsemi og sé þar með kominn í ósanngjarna stöðu og krefst þess að viðkomandi opinber rekstur verði einkavæddur eða boðinn út. Við getum nefnt læknaritunina sem dæmi. Það var tekin ákvörðun um að bjóða einhverja læknaritun út. Það eru einhver fyrirtæki sem bjóða í það og vilja sinna þeirri starfsemi. Eftir sem áður er einhver læknaritun á einhverjum stofnunum á hendi opinberra aðila. Þetta getur auðvitað þróast í það að fyrirtæki kvarti við samkeppnisyfirvöld og það verði til þess að hin opinbera starfsemi verði einfaldlega að víkja vegna krafna Samkeppniseftirlitsins. Og þá er sagt að það sé til hagsbóta fyrir neytendur. Mér er til efs að þetta sé alltaf til hagsbóta fyrir neytendur. Í mörgum tilfellum er um ræða hreina og klára samfélagslega þjónustu, grunnþjónustu sem skiptir sköpum fyrir byggð í öllu landinu. Hv. þm. Jón Bjarnason nefndi hér réttilega hluti eins og fjármálastofnanir vítt og breitt um landið, t.d. póstinn.

Ég vil segja að þessi þráláta og eiginlega botnlausa — á ég að segja samkeppnisfíkn? Ég veit ekki hvernig á að orða það, þessi endalausa krafa um að alls staðar skuli vera samkeppni getur auðvitað gengið algjörlega út yfir gröf og dauða allt of langt og kemur niður á þjónustu úti í hinum dreifðu byggðum. Þó að um sé að ræða starfsemi sem getur verið samkeppnisrekstur á höfuðborgarsvæðinu þar sem er nægilega mikill fjöldi til að standa á bak við samkeppnisrekstur þá er ekki endilega víst að þær aðstæður séu fyrir hendi staðar annars staðar og þá lenda menn í því að þjónustunni er einfaldlega hætt. Það er þá ekki til staðar sú þjónusta sem áður var einfaldlega vegna þess að það eru gerðar svo miklar kröfur í samkeppnislegu tilliti.

Þetta grefur auðvitað undan byggðarlögunum. Þetta er einn af mörgum þáttum sem verða þess valdandi og hafa verið þess valdandi að við höfum séð þá óheppilegu þróun sem hér hefur átt sér stað undanfarin ár í byggðamálum. Vegna þess að það eru svo margir svona þættir sem fólk metur þegar það er að velta því fyrir sér hvar það vilji búa. Eru góðar aðstæður fyrir börnin mín? Hef ég atvinnu? Er góð þjónusta o.s.frv.? Póstþjónustan getur verið eitt af því, fjármálaþjónusta o.s.frv.

Ég ítreka því sjónarmið mín í þessari umræðu, herra forseti, því þó að ég vilji alls ekki gera lítið úr samkeppnislögum og mikilvægi þess að það sé virk samkeppni þar sem hún á við þá verðum við að gera okkur grein fyrir því að hún á ekki alls staðar jafn vel við í okkar fámenna samfélagi. Þess vegna finnst mér hárrétt ábending hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni að það þyrfti í raun að fara í einhvers konar heildarendurskoðun á samkeppnislögunum með tilliti til þess að menn skilgreindu hvar eigi við að nota samkeppnislögin og Samkeppniseftirlitið með þeim hætti sem við gerum í dag og hvar við gerum aðrar kröfur til þjónustuaðila um skyldur hvað varðar þjónustu. Það sé því ekki bara einn mælikvarði lagður til grundvallar, sem sé hin harða samkeppni, heldur séu fleiri mælikvarðar hafðir til hliðsjónar og Samkeppniseftirlitið eigi að taka tillit til fleiri þátta.

Við í umhverfisnefnd þar sem ég á sæti höfum verið að fjalla um breytingar á lögum um meðhöndlun úrgangs sem varðar raftækjaúrgang og það er innleiðing á Evrópusambandslöggjöf. Þar er verið að innleiða ábyrgð á framleiðanda og/eða innflytjanda en þar skynja menn og skilja að samkeppnin á þessu sviði er svo lítil að það er gert ráð fyrir því að landinu verði skipt upp í þjónustusvæði þannig að allir landsmenn geti átt og hafi aðgang að einhvers konar móttökustöðvum sem taka á móti rafrænum raftækjaúrgangi. Við höfum fjallað um þetta, m.a. fengið Samkeppniseftirlitið á okkar fund til þess að ræða þetta mál. Auðvitað hefur Samkeppniseftirlitið áhyggjur af því að þarna sé um fákeppni að ræða og þetta er viðfangsefni sem við erum að glíma við í nefndinni. En engu að síður var upplegg hæstv. umhverfisráðherra í frumvarpinu að landinu yrði landfræðilega skipt í þjónustusvæði með tilliti til þessarar þjónustu. Ég held að menn verði að gera sér grein fyrir því að á vissum sviðum verðum við einfaldlega vegna fámennisins að leyfa okkur það af því við viljum líka tryggja að það sé góð og heilbrigð þjónusta vítt og breitt um landið á sem flestum sviðum og að við búum öllum landsmönnum sambærileg eða sem sambærilegust skilyrði hvað þetta varðar.

Ég man ekki betur en að í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar sem búið er að uppfylla að minnsta kosti 80%, að sagt er, sé talað um landið allt eigi að vera ein þjóð í einu landi og sambærileg lífsskilyrði hvarvetna og að þetta sé hluti af hinni svokölluðu byggðastefnu. Þá verðum við auðvitað að tryggja það að samkeppnislög hindri ekki slíkt eða komi í veg fyrir að traust og góð þjónusta sé um landið allt.

Þetta eru áherslupunktar og ég ítreka það, virðulegi forseti, að við erum ekki andvíg samkeppnislögunum eða

þeim breytingartillögum sem hér liggja fyrir enda skrifar fulltrúi okkar vinstri grænna í viðskiptanefnd undir nefndarálitið. En það er viss fyrirvari varðandi þetta almenna viðhorf til samkeppnismálanna, við teljum að það þurfi að taka meira mið af hinum raunverulegu aðstæðum sem við búum við því það er ekki algjörlega sambærilegt við milljónaþjóðfélögin í kringum okkur.

[12:16]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mig langar aðeins að tjá mig um orð hv. þingmanns varðandi hversu langt hagsmunasamtök eða samtök fyrirtækja mega ganga í þessum efnum. Það er alveg ljóst að hér getur verið á ferðinni fín lína, hversu langt samtök hagsmunaaðila eða fyrirtækja mega ganga.

Hvort Bændasamtökin hafi gengið of langt eða ekki veit ég ekkert um. Ég get hins vegar bent á söguna þar sem við höfum haft dæmi um samtök atvinnugreina, sem brotið hafa samkeppnislög. Samtök eggjaframleiðenda gerðust sek um að brjóta samkeppnislög og skiptu markaðnum með ósvífnum hætti. Þar myndaðist ákveðinn vettvangur sem notaður var til að brjóta lög. Samtök grænmetisframleiðenda gerðu það sömuleiðis. Lögmannafélagið gerðist brotlegt við samkeppnislög þegar það gaf út leiðbeinandi reglur um gjaldskrá, þannig að við höfum mörg dæmi.

Svo höfum við fjölmörg dæmi utan úr Evrópu þar sem vettvangur sem byrjaði sem sameiginlegur vettvangur atvinnugreinar þróaðist meðvitað, eða jafnvel ómeðvitað á sínum tíma, yfir í að gerast brotlegur við samkeppnislög.

Það hefði heyrst hljóð úr horni ef við hefðum haft hér eitthvað sem hét Samtök bensínstöðvaeigenda á sínum tíma en í því tilviki þurftu þeir ekki einu sinni samtök til að stunda samráð sitt. Ég er bara að benda á að það getur verið ástæða til að hvetja hagsmunasamtök og atvinnugreinar til að fara varlega. Að sjálfsögðu geta atvinnugreinar og hagsmunasamtök komið fram sameiginlega í einhverjum meginlínum sem snerta atvinnugreinina í heild sinni. En við höfum því miður dæmi um að slíkt geti þróast yfir í að vera vettvangur fyrir brotlega starfsemi. Þess vegna þurfum við að fara varlega og auðvitað er alveg eðlilegt að velta svona spurningum fyrir sér, hversu langt viðkomandi samtök geta gengið hverju sinni.

Við sjáum í samkeppnislögum, í 12. gr. er sérstaklega minnst á þáttinn (Forseti hringir.) um að samtökum fyrirtækja er óheimilt að ákveða samkeppnishömlur eða hvetja til hindrana sem bannaðar eru samkvæmt lögum þessum. Við eigum ekki að (Forseti hringir.) banna þessi samtök en setja þann varnagla að þau mega að sjálfsögðu ekki vera vettvangur fyrir brotlega starfsemi og það held ég að við getum verið sammála um, hv. þingmaður og ég.

[12:18]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Að sjálfsögðu mega samtök ekki vera vettvangur fyrir brotlega starfsemi, það liggur alveg í hlutarins eðli. Hv. þingmaður greindi sjálfur frá dæmum um ólögmætt samráð þar sem engin samtök voru til staðar þannig að það er ekki forsenda þess.

Bændasamtökin sjálf eru auðvitað ekki í framleiðslu eða með sölu á vörum bænda. Þau eru meira samráðsvettvangur milli aðila sem síðan mynda undirsamtök eða búgreinasamtök o.s.frv. sem stunda framleiðslu. Ég held því að það sé alveg óhætt að segja að það viðhorf sem kom fram hjá Samkeppniseftirlitinu varðandi Bændasamtökin hafi vakið margar spurningar um hvort menn væru komnir dálítið langt í þessu efni. Það vakti alla vega spurningar hjá mér og mörgum fleirum sem fannst Samkeppniseftirlitið vera farið að ganga býsna langt.

Auðvitað er það hárrétt hjá hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni að menn þurfa að gæta sín að fara ekki yfir nein mörk í þeim efnum. Að sjálfsögðu á ekki að fara yfir þá línu sem skilur á milli löglegrar starfsemi og ólöglegrar starfsemi. Það er auðvitað mikilvægt og ég held að við getum öll verið sammála um það.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[12:20]

Útbýting:

Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., 338. mál, nál. fél.- og trn., þskj. 1135; brtt. fél.- og trn., þskj. 1136.

Framvinda byggðaáætlunar 2006–2009, 645. mál, skýrsla samgrh., þskj. 1165.

Opinberir háskólar, 546. mál, brtt. minni hluta menntmn., þskj. 1166.

Innheimtulög, 2. umr.

Stjfrv., 324. mál (heildarlög). — Þskj. 506, nál. 1092, brtt. 1093.

[12:21]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til innheimtulaga.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Írisi Björk Hreinsdóttur og Jónas Fr. Jónsson frá Fjármálaeftirlitinu, Bjarna Þór Óskarsson og Sigurð Arnar Jónsson frá Intrum, Jóhannes Rúnar Jóhannsson frá Lögmannafélagi Íslands, Davíð B. Gíslason frá Momentum, Hildigunni Hafsteinsdóttur frá Neytendasamtökunum, Guðjón Rúnarsson, Hildi Friðleifsdóttur og Karl Óttar Pétursson frá Samtökum fjármálafyrirtækja, Gísla Tryggvason, talsmann neytenda, Harald Inga Birgisson frá Viðskiptaráði og Atla Frey Guðmundsson og Jón Ögmund Þormóðsson frá viðskiptaráðuneyti.

Markmið frumvarpsins er að setja ákveðnar meginreglur um innheimtu til hagsbóta fyrir neytendur. Frumvarpið snertir m.a. innheimtustarfsemi lögmanna, viðskiptabanka og sparisjóða, annarra lánastofnana, verðbréfafyrirtækja og ýmissa stofnana. Við samningu frumvarpsins var stuðst við ákvæði norskra innheimtulaga en frumvarpið byggir einnig á stjórnarfrumvarpi frá 123. löggjafarþingi, munnlegum athugasemdum efnahags- og viðskiptanefndar við það og vissum atriðum úr þingmannafrumvarpi frá 132. löggjafarþingi.

Í 2. gr. frumvarpsins er vísað til nokkurra ákvæða þess

sem eru frávíkjanleg en önnur ákvæði frumvarpsins eru ófrávíkjanleg. Frumvarpið tekur með nokkrum undantekningum til innheimtu gjaldfallinna peningakrafna fyrir aðra en í eigin starfsemi. Í 3. gr. frumvarpsins eru sett skilyrði fyrir því að mega stunda innheimtu fyrir aðra. Gerðar eru kröfur um innheimtuleyfi, fasta starfsstöð hér á landi og gilda starfsábyrgðartryggingu. Ekki þarf innheimtuleyfi vegna innheimtu í eigin starfsemi nema þegar um ræðir aðila sem kaupir kröfur í þeim tilgangi að innheimta þær sjálfur í atvinnuskyni. Í 7. gr. frumvarpsins er fjallað um innheimtuviðvörun. Eftir gjalddaga kröfu skal senda skuldara eina viðvörun og veita honum færi á að greiða kröfu innan ákveðins frests. Samkvæmt 12. gr. frumvarpsins getur viðskiptaráðherra með reglugerð ákveðið hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar. Tekið er fram í 12. gr. að fjárhæðin skuli taka mið af þeim kostnaði sem kröfuhafi verður fyrir vegna innheimtunnar og nauðsynlegur og hóflegur getur talist. Þetta ákvæði var talsvert rætt við umfjöllun málsins í nefndinni. Skuldarar hafa ekki val um það við hvaða innheimtuaðila kröfuhafi semur en telja verður að þetta fyrirkomulag stuðli að því að skuldarar eigi ekki síður á hættu að innheimtukostnaður reynist þeim of þungbær.

Nefndin leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu. Lögð er til breyting á 1. gr. sem fjallar um gildissvið frumvarpsins. Eins og að framan greinir tekur frumvarpið til innheimtu gjaldfallinna peningakrafna fyrir aðra eða vegna eigin starfsemi. Innheimta opinberra aðila á sköttum og gjöldum fellur ekki undir frumvarpið. Hins vegar mundi önnur innheimta opinberra aðila heyra undir frumvarpið, t.d. innheimta krafna Íbúðalánasjóðs. Þá gildir frumvarpið ekki heldur um innheimtuaðgerðir á grundvelli réttarfarslaga. Því fellur t.d. kostnaður við útgáfu stefnu og fjárnámsbeiðni utan gildissviðs frumvarpsins. Nefndin leggur til að við 1. gr. bætist skilgreining hugtakanna fruminnheimta, milliinnheimta og löginnheimta. Með fruminnheimtu er átt við innheimtuviðvörun skv. 7. gr. Með milliinnheimtu er átt við innheimtuaðgerðir sem hefjast eftir að skuldari hefur fengið slíka innheimtuviðvörun og áður en löginnheimta hefst. Með löginnheimtu er átt við innheimtu á grundvelli réttarfarslaga sem ákvæði frumvarpsins taka ekki til eins og að framan greinir.

Lagðar eru til tvenns konar breytingar á 4. gr. Annars vegar er lagt til að við b-lið 1. mgr. bætist tilvísun til 5. gr. laga um kosningar til Alþingis um óflekkað mannorð. Hins vegar er lagt til að við 2. mgr., sem fjallar um innheimtuleyfi lögaðila, verði bætt málslið þess efnis að lögaðili skuli fullnægja skilyrðum a-liðar 1. mgr. varðandi greiðslustöðvun og gjaldþrotaskipti og e-liðar sömu málsgreinar.

Lagðar eru til tvær viðbætur við 2. mgr. 6. gr. Er í fyrsta lagi lagt til að við bætist orðin „m.a.“ svo að skýrt sé að ekki er um tæmandi talningu að ræða. Í öðru lagi er lagt til að orðið „óþarfa“ komi á undan orðunum tjóni og óþægindum til að hnykkt sé á því að það tjón eða óþægindi sem skuldari hlýtur verði ekki umfram það sem venjulegt geti talist.

Lagt er til að d-liður 2. mgr. 7. gr. um upphafsdag dráttarvaxta falli brott enda getur í framkvæmd verið vandkvæðum bundið að finna út hver hann er.

Lagðar eru til tvenns konar breytingar á 8. gr. Er annars vegar lögð til sú viðbót við 1. málsl. að innheimtuaðili geti gefið kröfu eftir að nokkru leyti eða öllu. Um þetta er fjallað í athugasemdum með 8. gr. en telja verður rétt að gera þetta skýrara í sjálfum frumvarpstextanum. Ef innheimtuaðili gengur of langt getur hann bakað sér bótaskyldu gagnvart kröfuhafa. Hins vegar er lagt til að samningar um greiðslu skuli því aðeins vera skriflegir að skuldari óski þess. Til skýringar er lögð til orðalagsbreyting á 11. gr.

Lagt er til að gerð verði breyting á 12. gr. í þá veru að ekki verði tekið fram að hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar samkvæmt reglugerð sem viðskiptaráðherra getur sett verði ákveðin í samráði við helstu hagsmunaaðila. Þessi tillaga um breytingu er gerð vegna athugasemda Samkeppniseftirlitsins.

Nefndin leggur til að í stað 15.–17. gr. komi sex nýjar greinar. Er að ýmsu leyti byggt á tillögum Fjármálaeftirlitsins um breytingar á þessum greinum frumvarpsins.

Lagt er til að í nýrri 15. gr. verði fjallað um leyfi og leyfisveitingu og hnykkt á því fyrirkomulagi að úrskurðarnefnd lögmanna fari með eftirlit með lögmönnum og Fjármálaeftirlitið fari með leyfisveitingu og eftirlit að öðru leyti, sbr. 1. mgr. 3. gr. og 4. og 5. gr. frumvarpsins. Þá er lagt til að í 3. mgr. 15. gr. verði kveðið um það að eftirlitsaðilar samræmi verklagsreglur sínar. Lagt er til að í nýrri 16. gr. verði fjallað um eftirlit og textinn einfaldaður nokkuð frá því sem er í 15. gr. frumvarpsins sem fjallar bæði um leyfi og eftirlit. Þá er lagt til að í 17. gr. verði mælt fyrir um sviptingu innheimtuleyfis. Lagt er til að í 18. gr. verði ákvæði um stjórnvaldssektir sem verði fyllra en ákvæðið sem er í frumvarpinu. Lagt er til að í 19. gr. verði kveðið á um það að Fjármáleftirlitinu verði heimilt að ljúka máli með sátt með samþykki málsaðila enda sé ekki um að ræða meiri háttar brot sem refsiviðurlög liggi við. Lagt er til að 20. gr. frumvarpsins fjalli um refsingar. Framangreindar breytingar á viðurlagaákvæðum eru í samræmi við breytingar sem gerðar hafa verið á heimildum Fjármálaeftirlitsins, samanber lög nr. 55/2007, um breytingar á lagaákvæðum um viðurlög við brotum á fjármálamarkaði.

Nefndin leggur til að gildistöku frumvarpsins verði seinkað þannig að lögin öðlist gildi 1. janúar 2009.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Undir þetta álit skrifa hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Jón Bjarnason, Árni Páll Árnason, Valgerður Sverrisdóttir, Jón Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir, Höskuldur Þórhallsson og Birgir Ármannsson með fyrirvara.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

Til viðbótar langar mig að bæta við að þetta frumvarp er eitt af þeim áhersluatriðum sem flestir hér inni geta tekið undir um að auka neytendavernd. Ég hef margoft bent á að sú ríkisstjórn sem nú situr, ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks, hefur sett neytendamálin í öndvegi. Viðskiptaráðuneytið sjálft er orðið neytendaráðuneyti þar sem fordæmi má finna í slíkum ráðuneytum á Norðurlöndunum og við sjáum áherslur ríkisstjórnarinnar í þessum málaflokki m.a. endurspeglast í þessum lögum, innheimtulög-

um, lögum um neytendalánin og önnur áhersluatriði sem hér hafa komið til umræðu eða munu koma til umræðu. Þetta skiptir miklu máli því að ég tel að neytendamálin hafi hingað til setið á hakanum en með því að setja þann málaflokk í öndvegi tryggjum við almannahagsmuni hvað best að mínu mati.

[12:29]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Þetta frumvarp lýtur að innheimtu, frumvarp til innheimtulaga og hv. þm. Ágúst Ólafsson, formaður viðskiptanefndar, hefur gert grein fyrir því og fyrir nefndarálitinu. Eins og kom fram í máli hv. þingmanns rita ég undir þetta nefndarálit án fyrirvara, þ.e. þau atriði sem lúta beint að umræddu frumvarpi og ég get sætt mig við þau þótt þar sé ýmislegt sem ég hefði kannski viljað hafa skýrara.

Eins og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson kom inn á snýr frumvarpið fyrst og fremst að neytandanum, þ.e. lögin gilda um innheimtu gjaldfallinna peningakrafna fyrir aðra eða vegna eigin starfsemi, þó ekki eigin innheimtu opinberra aðila á sköttum og gjöldum og innheimtuaðgerða á grundvelli réttarfarslaga.

Nú er það svo með samskipti neytandans og þess aðila sem veitir þjónustuna, hvort sem það er í formi vöru eða peninga að það skiptir máli að réttindi og gagnkvæmar skyldur séu mjög skýrar. Við þekkjum öll þess dæmi að kröfur sem á okkur hvíla varðandi greiðslu skuldar eða að fullnægja ýmsum kröfum gagnvart kröfuhafa geti jafnvel gengið kaupum og sölum. Þannig get ég þó að ég hafi gert viðskipti við einn aðila átt von á því, sérstaklega ef ég hef ekki einhverra hluta vegna getað staðið í skilum við þær skuldbindingar sem þar voru settar tímanlega, að sú krafa fari á flot og í mörgum tilfellum gerir hún þar. Allt í einu berst innheimtubréf frá einhverjum aðila sem ég þekki ekki nokkurn skapaðan hlut og hef aldrei gert samning við um að taka að sér viðskipti og þá rekur mann oft í rogastans. Til viðbótar eru slík bréf oft með orðalagi og afarkostum sem stillir manni upp við vegg og þó að ég sé ekki að mæla því bót að ekki sé staðið í skilum 100% á þeim degi sem gert var ráð fyrir að staðið yrði í skilum með stórar upphæðir, það getur verið afborgun af stóru láni, þá er ekki þar með sagt að ég hafi samþykkt það að þau samskipti ættu að fara á flot og vera seld til þriðja aðila.

Maður lítur svo á að þó að ekki sé staðið í skilum með t.d. eina afborgun af láni, kannski upp á 40 afborganir, akkúrat á réttum degi þá sé ekki þar með sagt að búið sé að rjúfa viðskiptasambandið við viðkomandi lánardrottin. Ég held að mörg okkar hafi einmitt upplifað að þeim finnst afar ósanngjarn sá einhliða réttur þeirra sem menn kalla kröfuhafa til að framselja slíkar innheimtur og þar með oft og tíðum meira eða minna gefið opið skotleyfi á neytandann. Það er því í sjálfu sér fyllilega tímabært að setja þetta í einhverja umgjörð, í einhvern farveg til að tryggja betur hag neytandans.

Eins og kom fram í máli hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar hefur neytandinn yfirleitt ekkert val, hann er ekki spurður. Kröfuhafinn ákveður þennan feril oft og tíðum mjög einhliða og það getur á engan hátt talist sanngjarnt. Ég styð því í sjálfu sér það sem kemur fram í frumvarpinu, að það sé verið að setja þetta í fastari farveg. Í umsögnum sem bárust eru nokkuð skiptar skoðanir meira að segja um hvort nógu langt sé gengið til að tryggja rétt neytandans. Þar má t.d. nefna að Lögmannafélag Íslands — innheimta einstakra félagsmanna þeirra heyrir reyndar ekki beint undir þessi lög en aðkoma þeirra að þessu máli er margþætt — bendir á að það þurfi að setja fleiri varnagla, fleiri bremsur til að veita skuldaranum aðkomu að málinu þó að það sé komið í einhvern innheimtuferil og ég tek alveg undir það. Þetta skiptist upp í frum- og milliinnheimtu og síðan eru komnar fjármagnskröfur og löginnheimtur og oft og tíðum fer skuld í þennan feril vegna vanrækslu og gleymsku, sem hingað til hefur oft verið sýnt ansi mikið umburðarlyndi. En þar sem hægt er að gera sér slíkt að féþúfu þá ber manni að vera á verði. Síðan þegar málið er komið í innheimtuferil, ég hef heyrt margar sögur af því og til mín koma einstaklingar sem segja að þá sé bara ekki við neinn að tala. Það er eins og eitthvert hjól fari í gang, einhver stöðumælir sem tikki inn á dagsektir og síðan fyrir fram innheimtukostnaður, tilkynningakostnaður o.s.frv. Fyrir venjulegt fólk getur þetta fljótt orðið frumskógur sem erfitt er að feta sig í gegnum.

Innheimtulög eða innheimtuaðgerðir mega alls ekki vera reknar á þeim grunni að ætlunin sé að reyna að hafa sem mest af fólki, þótt skuld hafi lent í innheimtu þá má það ekki vera markmið að ná sem mestum peningum af fólki eða láta það lenda í sem mestum vandræðum. Ég er ekki að segja að það sé þannig en eins og þetta hefur verið framkvæmt þá býður það upp á það og því miður þekkjum við mörg dæmi þess hvernig einstaklingar verða alger fórnarlömb í óvægnu innheimtuferli þar sem verulegt fjármagn er tekið til að innheimta. Í þessum lögum er því verið að taka á þessum þáttum þó svo að ég taki undir varnaðarorð sem bæði Neytendasamtökin og aðrir komu með varðandi þetta mál, að það þyrfti að tryggja stöðu neytendanna enn betur því þarna er í raun oft verið að véla með fjármálalegt sjálfstæði einstaklinga til lengri, lengri tíma. Það er ekkert grín fyrir einstakling að lenda í því að vera kominn í þannig skuldaferilsmál að ekki sjái fram úr því og boltinn hafi rúllað upp með þeim hætti.

Ég tek undir þau varnaðarorð sem Neytendasamtökin benda á að æskilegt væri að nánar væri kveðið á um það í lögunum hvort og þá með hvaða hætti innheimtuaðilar megi snúa sér persónulega að skuldara, innheimtuaðili sem hefur kannski aldrei gert samning við viðkomandi skuldara heldur hefur fengið kröfuna frá öðrum. (Gripið fram í.) Skuldar forseti nokkuð? Af því að forseti veltir fyrir sér málþófi þá held ég að forseti ætti einmitt að huga að því hversu margar fjölskyldur munu standa frammi fyrir því ef herðir á kjörum fólks í efnahagslífinu að eiga í erfiðleikum með að standa skil á skuldbindingum sínum, t.d. húsnæðisskuldbindingum, einmitt vegna aðgerða ríkisstjórnarinnar í efnahagsmálum, eða aðgerðarleysisstefnu þeirra í efnahagsmálum. Það mun mikill fjöldi fólks, vaxandi fjöldi, því miður standa frammi fyrir þessu og það er þess vegna dæmigert að við skulum einmitt nú þurfa að setja lög til að vernda stöðu þessa fólks — og ég styð það að slík lög verði sett — bæði nú og ekki síst á komandi tímum vegna aðgerða ríkisstjórnarinnar, vegna aðgerða ríkisstjórnar Sjálf-

stæðisflokksins sem hefur sett þetta ferli af stað að heimili eru skuldsettari nú en nokkru sinni fyrr. Það má vel vera að þingmönnum Sjálfstæðisflokksins finnist það vera réttmætt og allt í lagi en það finnst mér ekki. Þess vegna hefði ég jafnvel viljað að enn lengra hefði verið gengið til að tryggja rétt þessa fólks.

Eitt er það líka sem ég ræddi og gerði athugasemdir við en það var um fresti sem gefnir eru til að greiða kröfur. Ef bréf með kröfu er sent út og gefinn átta daga frestur til að inna kröfuna af hendi þá er ekki víst að póstþjónustan hér á landi sjái til þess að bréfið berist nógu fljótt til að hægt sé að greiða kröfuna á tilsettum tíma. Það er engin trygging fyrir því að bréf sem sett er í póst á föstudegi og á að fara vestur á firði eða á Norðausturland eða hvert sem er, að því sé komið til skila þannig að viðkomandi geti brugðist við á virkum degi og nú er póstþjónustunni þannig háttað að það verður að senda allan póst í gegnum Reykjavík. Ef bréf er sett í póst norður í landi þá má búast við að pósturinn fari fyrst til Reykjavíkur þar sem hann er flokkaður og síðan sendur aftur til baka þó að staðurinn sé í stuttri fjarlægð þannig að svona lagasetning og tímafrestur miðast oft við að allir séu staddir á höfuðborgarsvæðinu.

Þetta hef ég líka bent á, herra forseti, að í lagasetningunni verða menn að gera sér grein fyrir því hvernig Ísland er, stórt dreifbýlt land og hvort sem er verið að innheimta viðvaranir eða kröfur sem eru sendar út þá er það sjálfsögð og eðlileg krafa að fresturinn sé svo langur að viðkomandi hafi tök á að bregðast við og það gildi um allt land, hvar sem búið er. Mér finnst að um þessa þætti gagnvart neytandanum, gagnvart fólki hefði átt að kveða enn betur að í frumvarpinu þannig að fólki væri ekki mismunað eftir búsetu hvað kröfugerð varðar um innheimtu skulda. Ég held að við þekkjum öll þessi tilvik þar sem kröfur eru að berast til viðtakanda löngu eftir að frestur er liðinn og það getur ekki verið neinum til hagsbóta að vera með þannig kerfi en því miður er það þannig.

Að síðustu vil ég aðeins nefna þetta með eftirlitið. Það hefur verið gert ráð fyrir að Fjármálaeftirlitið hafi eftirlit með þessum lögum. Ég verð að segja eins og er að þessi eftirlitsiðnaður allur er farinn að túta út eins og púki á fjósbita. Það er sama hvort það er samkeppniseftirlit, fjármálaeftirlit eða hvað það nú er, það er stöðugt verið að búa til ný og ný eftirlitsverkefni og einhver verður að borga þau. Ég verð að segja líka nákvæmlega eins og ég sagði með Samkeppniseftirlitið að mér finnst líka vera ástæða til að fara að skoða heildarlöggjöf um Fjármálaeftirlitið. Mér finnst ég oftar upplifa það þannig að það sé fyrst og fremst verið að vernda rétt hinna stóru en minna hugsað um að standa vörð um hag almennings og ég kem að því seinna í dag þegar rætt verður um sparisjóðina þar sem ég er með tillögur um að standa vörð um sparisjóðina og mér finnst Fjármálaeftirlitið, gagnvart sparisjóðunum og í fleiri tilvikum oft vera í því hlutverki að standa með hinum stóru gegn hagsmunum almennings og það muni þurfa að fara að endurskoða almennt lögin um Fjármálaeftirlitið og tengja þau betur lífinu í landinu. Við getum ekki sett á laggir hverja eftirlitsstofnunina á fætur annarri, látið hana túta út og fá fjármagn og aukin verkefni sem aðeins miðast við aðstæður á höfuðborgarsvæðinu þannig að það er fyllilega ástæða til að fara að skoða það hér.

Öll þessi eftirlitsstörf, einhverjir voru að tala um „báknið burt“, það er stöðugt verið að auka eftirlitið og ef menn mæla það í störfum þá verða þau öll hér. Það er gert ráð fyrir því að þetta frumvarp kosti eitthvert starf, eitt og hálft starf að mig minnir, og það verður náttúrlega sett í Reykjavík í Fjármálaeftirlitinu. Svona erum við með uppbyggingu eftirlitsins að kalla yfir okkur aukna starfsemi hér en erum svo á hinum endanum að tala um að við ætlum að auka opinber störf úti á landi.

Herra forseti. Ég styð þetta frumvarp en tel að það hefði mátt ganga lengra í að tryggja jafnrétti og jafnræði í rétti og verndun stöðu skuldara.

[12:48]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég hef stundum sagt í umræðunni að við framsóknarmenn greinum okkur frá sjálfstæðismönnum á þann hátt að við höfnum einkavæðingu í heilbrigðis- og menntakerfinu. Það er mjög skýr aðgreining. Á hinn bóginn greinum við okkur frá Vinstri grænum þar sem við viljum að atvinnulífið sé frjálst og aðkoma ríkisins sé með allra minnsta móti.

Ég held að það sem við aðgreinum okkur líka fyrst og fremst frá Samfylkingunni er að við tölum ekki upp í eyrað á fólki. Ég held að það verði að liggja alveg ljóst fyrir að frumvarp þetta fjallar ekki um neytendamál. Það fjallar fyrst og fremst um réttarstöðu skuldara. Ég verð að segja eins og er að skuldari er í mínum huga ekki neytandi þó að hann geti að sjálfsögðu verið það á einhverju frumstigi og svo verður hann skuldari. Það sem mér finnst vanta í frumvarpið er sú hugsun fyrst og fremst að skuldarinn skuldar einhverjum pening. Það er einhver sem af einhverjum ástæðum, hver sem hún kann að vera, borgar ekki skuldina sína og það er ekki alltaf þannig að skuldarinn sé litli aðilinn. Það getur meira en vel verið að kröfuhafinn sé litli aðilinn og hann fái ekki greidda kröfu eða skuld frá stórfyrirtæki, þess vegna banka. Mér finnst að umræðan um það að hér sé um einhverja réttarbót eða neytendavæn lög að ræða ekki eiga rétt á sér og ég vara við að sá skilningur komi fram.

Mér finnst líka óljóst í 12. gr. um hvað ráðherra megi setja reglugerð en þar segir, með leyfi forseta:

„Viðskiptaráðherra getur að höfðu samráði við helstu hagsmunaaðila ákveðið í reglugerð hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar, m.a. þóknunar, sem heimilt er að krefja skuldara um samkvæmt lögum þessum.“

Ég vil að fram komi að þessar fjárhæðir eru almennt í dag mjög lágar. Mér finnst því stundum eins og þetta sé gert til að tala upp í eyrað á fólki, fara þarna með vindinum.

Hv. þm. Jón Bjarnason talaði um einhliða rétt kröfuhafa á framsali. Það er einfaldlega meginregla í kröfurétti og það helgast af mjög eðlilegum sjónarmiðum að kröfuhafinn getur selt öðrum kröfu sína. Skuldara má einu skipta hverjum hann skuldar, hann þarf í öllu falli að greiða kröfu sína. Aftur á móti varðar kröfuhafann miklu um það hver er skuldari hans. Skuldarar geta verið með ýmsu móti, þeir geta verið á mismunandi stað eða hversu illa þeir eru staddir. Sumir eru þegar komnir með árangurslaust fjárnám og

þá er í raun alveg ljóst að öll innheimta á þann aðila væri útilokuð ef ekki ómöguleg.

Ég er skráður á nefndarálitið án fyrirvara. Ég verð að viðurkenna að ég hélt að fram hefði komið að ég væri með fyrirvara en vera má að ég hafi kannski ekki talað nógu skýrt í þeim efnum. Ég vil líka taka fram að ég styð það að þessi mál séu sett í fastari skorður þó að ég hefði kannski kosið að það væri gert á annan hátt og ég vona að málflutningur minn verði ekki skilinn sem svo að vissulega er um marga skuldara þannig ástatt að kröfuhafi getur níðst á þeim með einum eða öðrum hætti og þá sérstaklega þegar er lagður verulegur innheimtukostnaður eða ósanngjarn innheimtukostnaður á tilkynningar eða bréf sem skuldaranum eru send.

Ég velti því líka fyrir mér að það kemur fram í lögunum að munurinn á því hvenær lögmaður má fara að taka eðlilegan lögmannskostnað er að mínu mati óljós. Það er vísbending um það í 5. mgr. 7. gr., ef ég skil þetta rétt.

Þar segir, með leyfi forseta:

„Ef skuldari hefur sannanlega hreyft mótbárum gegn peningakröfu er heimilt að bera ágreining um réttmæti kröfunnar undir dómstóla án þess að fyrst sé gætt ákvæða þessarar greinar.“

Þá þurfa að koma frá skuldaranum einhvers konar sannanlegar mótbárur og maður veltir því fyrir sér hver staðan er vegna þess að skuldari getur verið í þeirri stöðu að hann getur þæft mál, hann getur tafið mál, hann getur boðað til funda þar sem nauðsynlegt getur verið að hafa með sér sérfræðing eða lögmann á launum og allt þetta hefur í för með sér kostnað, sem ég tel að sé sanngjarnt að skuldarinn beri ef hann neitar alltaf að greiða kröfuna.

Það sem ég hefði viljað sjá tekið inn í lagafrumvarpið en hefur e.t.v. ekki komið fram hjá mér áður er þetta með innheimtuvaktina. Innheimtuvaktin er fólgin í því að kröfum sem ættu að fyrnast samkvæmt fyrningarlögum, langflestar á fjórum árum, er haldið lifandi nánast alla ævi. Sá skuldari sem lendir í kröggum og getur ekki borgað situr einfaldlega uppi með það svo lengi sem hann lifir að hann má ekki eignast nokkurn skapaðan hlut og kemst þar af leiðandi aldrei út úr því. Ég skal viðurkenna að ég hef ekki farið með það inn í nefndina og rætt það þar.

Mér finnst breytingartillögurnar vera jákvæðar og í rétta átt. Ég mun því styðja frumvarpið, en ég tel ekki að um einhverjar réttarbætur sé fyrir neytendur að ræða. Það er einfaldlega verið að skýra reglur um innheimtu og hvaða fjárhæðir megi þar gera.

[12:57]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mig langar aðeins að gera athugasemdir við málflutning hv. þm. Höskuldar Þórhallssonar. Nálgun hans var að við megum ekki gleyma hagsmunum kröfuhafa og ég get alveg tekið undir það, við megum ekki gleyma því að kröfuhafi hefur að sjálfsögðu hagsmuni af að fá skuld sína greidda, við erum svo sem ekkert að breyta því. Að sjálfsögðu ber skuldaranum eftir sem áður að greiða skuld sína. Það sem við erum að gera er að setja ákveðna lagareglu til að tryggja góða innheimtuhætti, tryggja það að skuldarinn verði ekki fyrir óeðlilegum kostnaði. Það er ekki verið að fyrirbyggja að kröfuhafinn fái greiðslu skuldar sinnar, þvert á móti, tekið er sérstaklega fram að hann á að fá greiðslu fyrir þann kostnað sem hann verður fyrir. Við vitum hins vegar að innheimtuaðgerðir sumra aðila hafa verið dýrar, of dýrar, það hefur fallið óeðlilegur kostnaður á viðkomandi skuldara. Að sjálfsögðu er þetta hluti af neytendavernd. Neytendur eru væntanlega að kaupa eitthvað og við sjáum núna að því passi þessi löggjöf svo vel inn í það andrúmsloft sem við erum núna í í ljósi þess að mörg íslensk heimili eru mjög skuldug. Því kemur þessi löggjöf á mjög góðum tíma til að mæta þeim vandræðum sem mörg heimili verða hugsanlega fyrir þegar kemur að því að innheimta skuldir þeirra, þ.e. þegar kemur að skuldadögum.

Þess vegna finnst mér nálgun Framsóknarflokksins svolítið sérkennileg í þessu máli að hafa þennan fyrirvara á. Mér finnst líka hv. þingmaður fullfljótur að gleyma því að frumvarpið byggist á frumvarpi annars stjórnmálamanns, sem vildi svo til að var framsóknarmaður, því að Finnur Ingólfsson, þáverandi viðskiptaráðherra, flutti sambærilegt mál og nú er til umfjöllunar. Hugsanlega hefur Framsóknarflokkurinn breyst með nýjum þingflokki en ég ætla ekki að gera hv. þm. Höskuldi Þórhallssyni það að vera andsnúinn málinu. Mér finnst nálgunin samt sérkennileg vegna þess að að sjálfsögðu er nálgunin sú að menn fái greiddar (Forseti hringir.) skuldir sínar en að það megi ekki halla óeðlilega á skuldarann. Ég held að það sé löggjöf sem margir ef ekki allir ættu að fagna.

[12:59]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil að það komi mjög skýrt fram að ég styð frumvarpið. Ég held að það hafi komið mjög skýrt fram í máli mínu áðan eins og hv. þingmaður benti á eftir að hann var búinn að lýsa því að hann skildi ekki af hverju hér væri fyrirvari.

Í rauninni er verið að í gefa í skyn að það séu einhverjir óeðlilegir innheimtuhættir. Það má vel vera að svo sé í einhverjum tilfellum, en það má ekki halda því fram og slá sig til riddara með því að verið sé að gjörbylta innheimtuaðferðum hér á landi. Verið er að festa þetta, gera skýrara og í fastara form og því fagna ég.

Ég er algjörlega ósammála því að hér eigi að vera að tala um neytendur. Við erum öll neytendur og auðvitað er þetta alltaf þannig að einhver kaupir eitthvað. En um leið og hann fer að skulda er hann orðinn skuldari og skuldari er ekki alltaf í öllum tilvikum litli aðilinn. Kröfuhafinn getur verið litli aðilinn. Það er sú skoðun sem ég vil koma mjög, mjög sterkt á framfæri.

Ég get alveg viðurkennt að frumvarpið gæti verið eitthvað sem við framsóknarmenn mundum leggja fram. Ég styð því þetta, en ég var fyrst og fremst ósáttur við að Samfylkingin væri að slá sig til riddara vegna þess að hér væri um sérstaka neytendabót að ræða.

[13:01]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Mér finnst allt í lagi að slá sig til riddara í

góðum málum þó að þau komi að uppistöðu frá Framsóknarflokknum eins og þetta mál. Mér finnst það allt í lagi, ég er sannfærður um að þetta er góð löggjöf. Ég er ekki sammála því að hún geri einungis þennan ramma skýrari. Það er í sjálfu sér líka fagnaðarefni að við fáum skýrari ramma utan um það samband sem er á milli skuldara kröfu og innheimtuaðila, en við erum að ganga miklu lengra en það. Við erum að setja ákveðnar meginreglur um þessa góðu innheimtuhætti sem munu hafa að mínu mati víðtækar afleiðingar, jákvæðar afleiðingar miðað við þann kúltúr sem vill þó kannski eiga sér markaði.

Við sjáum líka að við erum að setja reglugerðarheimild fyrir ráðherra til að ákveða hámarksfjárhæð innheimtukostnaðar, m.a. vegna þóknunar. Þetta er stór róttæk breyting sem umsagnaraðilar voru ekki allir sáttir við. Sömuleiðis erum við að setja sérstakt ákvæði um innheimtuviðvörun, sem mér finnst alveg sjálfsagt að skuldarinn eigi rétt á. Því er miklu meira á ferðinni en bara að gera hlutina skýrari, hér eru efnislegar réttarbætur fyrir neytendur, skuldara, hvernig sem við lítum á það. Við nálgumst þetta mál út frá hagsmunum fólksins í landinu. Ég fagna því að hv. þingmaður ítrekar stuðning sinn við málið því að ég veit svo sem að hann styður það þó að hann vildi draga þetta sérstaklega fram. Ég get alveg tekið undir það að við eigum ekki bara að nálgast þetta mál út frá hagsmunum skuldara, því að þarna er kröfuhafi á bak við sem á sinn rétt. Þrátt fyrir það megum við ekki gleyma að þegar þriðji aðilinn er kominn í málið, innheimtuaðili, þá er auðvitað komið samband á milli skuldara og innheimtuaðila þar sem í rauninni ekkert viðskiptasamband er, skuldarinn hefur ekki val um innheimtuaðila sína og þess vegna er svo mikil nauðsyn á að hafa ramma utan um slíka þætti og þess vegna ættum við öll að fagna lagasetningu af þessu tagi, ekki síst í því árferði sem er núna.

[13:03]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í tilefni síðustu orða þingmannsins held ég að það sé alveg rétt að á síðustu og verstu tímum hefur því miður myndast rík þörf á innheimtulögum vegna þess að með tilkomu nýrrar ríkisstjórnar munu margir verða gjaldþrota, því miður, á næstu mánuðum. Það er bara einfaldlega staðreynd. Vextir hækka, kröfur hækka, mun fleiri munu eiga í vandræðum með að greiða. Ég held reyndar að ekki hafi verið settur varnagli fyrir lélega efnahagsstjórnun en það má kannski alveg segja það að vissu leyti.

Þetta er góð löggjöf, ég vil að það komi skýrt fram. Það er mjög gott að meginregla sé um góða innheimtuhætti. Ég vil samt að það komi fram að í stærstum hluta þeirra sem innheimta kröfur eru góðir innheimtuhættir viðhafðir, það þarf að vera skýrt í umræðunni. Ekki má koma hingað upp og segja að þetta hafi allt verið í kaldakoli og það hafi almennt tíðkast hjá bönkum og fleirum að níðast á skuldurum.

Að sjálfsögðu er það þannig að vextir og fleira er eitthvað sem við eigum afar erfitt með að sætta okkur við. En við sem erum á Alþingi verðum að vera sanngjörn. Varðandi innheimtuviðvörun er það einfaldlega þannig að almennt tíðkast það í innheimtuferli að láta slíkt af hendi og ég veit, bæði sem aðstoðarmaður dómara við Héraðsdóm Reykjavíkur og líka sem lögmaður, að það hefur verið meginregla hingað til. En það er allt í lagi að festa það í lög og þess vegna fagna ég því, og ég fagna þessari lagasetningu sérstaklega (Forseti hringir.) og tel hana vera til mikilla bóta þó að ég hafi sagt frá þeim fyrirvörum sem ég gerði grein fyrir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 13:05]

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, 2. umr.

Stjfrv., 538. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 839, nál. 1104, brtt. 1105.

[13:32]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum er varða verðbréfaviðskipti. Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Árnýju Guðmundsdóttur og Írisi Björk Hreinsdóttur frá Fjármálaeftirlitinu, Jónu Björk Guðnadóttur frá Samtökum fjármálafyrirtækja og Áslaugu Árnadóttur og Sigríði Rafnar Pétursdóttur frá viðskiptaráðuneyti.

Með frumvarpinu er lagt til að gerðar verði breytingar á lögum um verðbréfaviðskipti, lögum um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði, lögum um rafræna eignarskráningu verðbréfa og lögum um kauphallir.

Lög um verðbréfaviðskipti öðluðust gildi 1. nóvember 2007 en með þeim voru m.a. innleidd ákvæði svonefndra MiFID- og gagnsæistilskipana. Þær breytingar á lögunum sem í frumvarpinu felast, samanber I. kafla, snúa að ákvæði XIII. kafla laganna um meðferð innherjaupplýsinga og viðskipti innherja. Þá er í II. kafla frumvarpsins lögð til breyting á 30. gr. laga um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði um fjárfestingarheimildir verðbréfasjóða. Eftir gildistöku nýrra laga um verðbréfaviðskipti er skilgreining hugtaksins skipulegur verðbréfamarkaður þrengri en áður og er verðbréfasjóðum því samkvæmt gildandi lögum ekki heimilt að eiga viðskipti á mörkuðum utan EES. Þetta stangast á við verðbréfasjóðatilskipun nr. 85/611/EB, en ákvæði hennar hafa verið tekin upp í íslenskan rétt, samanber lög nr. 30/2003. Í III. kafla frumvarpsins er lagt til að 10. gr. laga um rafræna eignarskráningu verðbréfa verði breytt í þá veru að kauphallir öðlist rétt til að hafa milligöngu um eignarskráningar í verðbréfamiðstöð. Loks er í IV. kafla frumvarpsins lagt til að gerð verði breyting á lögum um kauphallir. Er annars vegar lagt til að kauphöll sé heimilt að hafa milligöngu um eignarskráningar í verðbréfamiðstöð og hins vegar að mælt verði fyrir um að skýrsla stjórnar fylgi endurskoðuðum ársreikningi kauphallar til Fjármálaeftirlitsins samkvæmt 16. gr., í stað ársskýrslu. Þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu eru m.a. komnar til vegna ábendinga fjármálafyrirtækja og ríkisskattstjóra og með hliðsjón af þróun í norrænum rétti.

Nefndin leggur til breytingu á frumvarpinu. Er lagt til að

við frumvarpið bætist nýr kafli um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002. Tillagan lýtur að 106. gr. þeirra laga sem fjallar um samruna. Breytingunum sem lagðar eru til er annars vegar ætlað að auka skýrleika framangreinds ákvæðis og hins vegar að taka af allan vafa um að sparisjóðir geti eignast einstaka rekstrarhluta annarra fjármálafyrirtækja en sparisjóða án þess að þeim hafi áður verið breytt í hlutafélag. Miða breytingarnar þannig að því að jafna stöðu sparisjóðanna gagnvart öðrum fjármálafyrirtækjum svo að þeir geti stækkað með því að kaupa rekstrareiningar frá öðrum fjármálafyrirtækjum í stað þess að þeir geti aðeins selt rekstrareiningar.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeirri breytingu að við bætist nýr kafli, V. kafli, Lög nr. 161/2002, um fjármálafyrirtæki, með síðari breytingum, með einni nýrri grein, 11. gr., svohljóðandi:

Eftirfarandi breytingar verða á 106. gr. laganna.

a. Í stað 1. mgr. komi tvær nýjar málsgreinar, svohljóðandi: Samruni fjármálafyrirtækis við annað fyrirtæki er aðeins heimill að fengnu samþykki Fjármálaeftirlitsins. Yfirfærsla einstaka rekstrarhluta fjármálafyrirtækis til annars fyrirtækis með öðrum hætti, svo sem sölu, er einnig háð samþykki Fjármálaeftirlitsins. Með rekstrarhluta er í ákvæði þessu átt við starfhæfa einingu innan fjármálafyrirtækis, t.d. útibú.

Samruni fjármálafyrirtækis við annað fyrirtæki er aðeins heimill ef ákvörðun þar að lútandi hefur hlotið samþykki hluthafafundar eða fundar stofnfjáreigenda í yfirtekna fyrirtækinu með minnst 2/3 hlutum greiddra atkvæða og samþykki hluthafa eða stofnfjáreigenda í yfirtekna fyrirtækinu sem ráða yfir minnst 2/3 hlutum þess hlutafjár eða stofnfjár sem farið er með atkvæði fyrir á hluthafafundum eða fundum stofnfjáreigenda. Ef hið yfirtekna fyrirtæki er alfarið í eigu yfirtökufélagsins þarf ekki að koma til atkvæðagreiðslu samkvæmt 1. málsl. þessarar málsgreinar í yfirtekna félaginu.

b. 2. mgr., er verður 3. mgr., orðast svo: Samruni sparisjóðs við annað fyrirtæki er því aðeins heimill að sparisjóðnum hafi áður verið breytt í hlutafélag samkvæmt ákvæðum VIII. kafla, nema þegar um er að ræða samruna tveggja eða fleiri sparisjóða sem ekki hefur verið breytt í hlutafélag eða hlutafélög.

c. 5. mgr., er verður 6. mgr., orðast svo: Fjármálaeftirlitið skal auglýsa samruna og yfirfærslu rekstrarhluta fjármálafyrirtækja í Lögbirtingablaði. Í auglýsingu skal tilgreina hvenær samruninn eða yfirfærslan tekur gildi, nöfn hlutaðeigandi fyrirtækja, frest til að gera athugasemdir við yfirfærslu innlánsreikninga, hugsanlegar breytingar á greiðslustöðum skuldaskjala og annað sem kunngera þarf viðskiptamönnum sérstaklega.

Undir þetta álit rita hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Birkir J. Jónsson, Jón Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir og Jón Bjarnason með fyrirvara. Áskilur hann sér rétt til að leggja fram breytingartillögur. Höskuldur Þórhallsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

[13:37]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil nota tækifærið og spyrja hv. formann nefndarinnar beint um ákveðið atriði. Það stendur í þessum breytingum sem nefndin leggur til varðandi fjármálafyrirtæki að sparisjóðir geti tekið yfir aðrar rekstrareiningar. Mér var bent á að þetta orð, „samruni“, passi í raun inni ekki því að sparisjóður megi aldrei renna saman við annað fyrirtæki. Hann má kaupa það á einhverjum kjörum en hann má ekki renna saman við það.

Ég hafði samband við gjörkunnugan mann í sparisjóðamálunum núna áðan til að bera þetta orðalag undir hann og hann benti á að samruni þýðir allt annað en að kaupa eða yfirtaka fyrirtæki. Ef sparisjóður rennur saman við annað fyrirtæki þá hefur það allt aðra merkingu.

Ég vildi bara vekja athygli hv. formanns nefndarinnar á þessu orðalagi áður en ég fer í ræðu mína hér á eftir. Sparisjóður getur aldrei runnið saman við fyrirtæki. Það skilur einmitt á milli sparisjóðanna og margra annarra slíkra fjármálafyrirtækja að hann getur keypt þau en ekki runnið saman við fyrirtæki með óskyldu rekstrarformi.

[13:39]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ef ég skil spurningu hv. þingmanns rétt þá skal benda á að orðið „samruni“ í þessu samhengi er í núgildandi lögum og við erum ekki að leggja til breytingu á því. Varðandi þennan efnislega punkt sem er í breytingartillögunni þá er verið, eins og hv. þingmanni er kunnugt um, að reyna að jafna stöðu sparisjóðanna og annarra fjármálafyrirtækja. En við fórum ekki í að breyta hugtökunum, þ.e. að kanna hvort samruni eigi við í þessu tilviki eða ekki, af því að það er í núgildandi lögum.

Samruni samkvæmt lögunum er samruni sparisjóðs við annað fyrirtæki nú aðeins heimill hafi sparisjóðnum verið breytt í hlutafélag áður en nú er verið að opna þann möguleika að sparisjóður geti keypt einstaka rekstrarhluta, t.d. banka og útibú, án þess að verða breytt í hlutafélag. Þannig á þetta að vera að öllu leyti ívilnandi fyrir sparisjóðina og gæti styrkt stöðu þeirra, ekki síst úti á landi.

[13:40]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er einmitt þannig sem ég skildi það að sparisjóðurinn gæti í sjálfu sér keypt fyrirtæki annars fjármálafyrirtækis þótt hann sé ekki hlutafélag en það er ekki sama og samruni. Í þessu viðkvæma umróti sem er í kringum sparisjóðina tel ég mjög hættulegt að sagt sé að sparisjóður geti runnið saman við annað óskylt fyrirtæki því að samruni þýðir bara allt annað. Samruni þýðir að einingar renna saman og blanda saman reytum sínum á forsendum hvors annars. Ég leit svo á að hér væri aðeins verið að heimila sparisjóðnum að kaupa en ekki að leggja sig niður eða renna saman við aðra.

Ég legg áherslu á að það er mjög mikilvægt að hugtakanotkunin sé vönduð þannig að það sé öruggt að engin undirmál eru hér á ferðinni. Þessi beiðni er komin frá stóru fjármálafyrirtækjunum og frá Fjármálaeftirlitinu og það verður

að segjast eins og er að minni sparisjóðirnir bera ekki allt of mikið traust til þeirra.

[13:42]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Minn skilningur á þessu er sá að við erum ekki að opna neina leið fyrir sparisjóðina til að leggja sig niður með nokkrum hætti. (Gripið fram í.) Við segjum að sparisjóðir geti keypt þarna einstaka rekstrarhluta án þess að vera breytt í hlutafélag. Þannig er skilningur minn á málinu og kom fram hjá nefndinni. Varðandi það að ósk um breytingu hafi komið frá stóraðilum á markaði er ekki rétt, hún kom fyrst og fremst frá Fjármálaeftirlitinu.

Hvaða skoðun hv. þingmaður hefur á því má eflaust ræða fram á nótt en hins vegar er þetta markmið breytingartillögunnar, að gera lögin skýrari en sömuleiðis að farið sé ívilnandi leið fyrir sparisjóðina. Ég lít ekki svo á að við þurfum að hafa áhyggjur af því að sparisjóðirnir geti með þessum hætti lent í þeirri stöðu að leggja sjálfa sig niður. Þetta á að vera ívilnandi á þann veg að þeir geti keypt bankaútibú sem hugsanlega yrðu lögð niður að öðrum kosti. Að því leyti höfum við væntanlega sama skilning á þessum lögum og nefndin.

[13:44]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Við ræðum hér frumvarp til laga um breytingar á lögum er varða verðbréfaviðskipti og hefur hv. þm. og formaður viðskiptanefndar, Ágúst Ólafur Ágústsson, gert grein fyrir því. Þetta er bandormur, þetta eru breytingar á ýmsum lögum, eins og fram kom hjá hv. framsögumanni. Þær lúta í fyrsta lagi að verðbréfaviðskiptum og að uppfyllingu ákveðinna skilyrða frá Evrópska efnahagssvæðinu um í hvaða formi verðbréf geta verið gefin út og á hvaða máli þau eiga að vera. Þarf þá samþykki Fjármálaeftirlitsins til þess að vera með þau á öðrum málum en íslensku og og eins er fjallað um hvernig ber að kynna þau á íslensku. Breytingarnar taka til ýmissa fleiri atriða.

Ég ætla fyrst og fremst að beina umræðunni að ákveðnu atriði. Um það leyti sem nefndin var að afgreiða málið komu tilmæli frá Fjármálaeftirlitinu um að ráðist yrði í breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki sem ekki var inni í frumvarpinu þegar það var flutt upprunalega. Verið er að leggja til að breytingar á þeim lögum þannig að 2. mgr. í 106. gr. laga um fjármálafyrirtæki verði á þá leið að samruni sparisjóðs við annað fyrirtæki sé því aðeins heimill að honum hafi áður verið breytt í hlutafélag samkvæmt ákvörðunum nema þegar um er að ræða samruna tveggja eða fleiri sparisjóða sem ekki hefur verið breytt í hlutafélag. Einnig er þar fjallað um að sparisjóður geti með þessum hætti tekið yfir annað fyrirtæki..

Á undanförnum árum hefur verið tekist á um eignarform á sparisjóðunum, hlutverk þeirra og hvernig farið hefur verið með fé þeirra og hlutverk. Ég kom að því í ræðu hér í morgun að viðskiptabankarnir hver á fætur öðrum hafa á sínu starfssvæði verið að loka útibúum víða. Það hafa þeir gert vegna þess að starfsemin þar er ekki arðbær að þeirra mati. Dæmi um þetta með eru t.d. Landsbankinn á Raufarhöfn þar sem Sparisjóður Þórshafnar síðan yfirtók starfsemina. Ég held að líka að allir aðalviðskiptabankarnir á Vestfjörðum hafa farið út með starfsemi sína og ekki talið hana arðbæra. Eina útibú stóru viðskiptabankanna á Vestfjörðum er enn þá á Hólmavík og þar hafa þeir verið að skera niður þjónustu og fækka starfsmönnum. Við heyrðum nýlega að það ætti að fara að loka útibúi á Hvolsvelli o.s.frv.

Það hefur þá verið mikið bjargráð að þarna hafa verið oft og tíðum — og enn þá í sumum tilfellum — til staðar sparisjóðir sem hafa verið byggðir upp á forsendum heimamanna og gengið inn í þessa starfsemi. Það hafa ekki verið miklar eignir sem þeir hafa tekið við — banki sem yfirgefur viðskiptavini sína á einhverju svæði hefur ekki mikla viðskiptavild að selja. Auk þess er ekki heimilt að selja viðskiptavini banka, þeir eru ekki verslunarvara, þó að það hafi gerst illu heilli þegar Lánasjóður landbúnaðarins var seldur Landsbankanum á einu bretti og viðskipti hans. Menn drógu í efa að það stæðist stjórnarskrána að ráðstafa þannig viðskiptum fólks. Því miður hefur Landsbankinn síðan dregið úr allri þeirri þjónustu sem áður var á vegum Lánasjóðs landbúnaðarins þannig að þeir sem áður áttu innhlaup í Lánasjóð landbúnaðarins eru nú farnir að leita m.a. inn í Byggðastofnun og sparisjóðina sem fyrir hendi eru. Banki sem yfirgefur svæði sitt hefur ekki mikið að selja.

Ég velti því fyrir mér hvað þessi grein þýðir. Hvað þýðir hún í raun? Hvaða eignir getur sparisjóður keypt af banka sem er að leggja niður starfsemi sína og fara? Það getur verið hús en þá er það bara á viðskiptalegum grunni. Ég ítreka því spurningu mína til hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar um orðalagið — sem er varla tilviljun — „samruni sparisjóðs við annað fyrirtæki“. Hvað þýðir það? Ég leyfi mér að fullyrða að þetta orðalag er óheimilt samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki sem lúta að sparisjóðum — að sparisjóði sé óheimilt að renna saman við annað fyrirtæki á þessum grundvelli því að þar er verið að tala um leið fyrir sparisjóðina til að styrkja stöðu sína með því að geta keypt slíkt.

Sparisjóður, þess vegna í nágrenni Hvolsvallar, gæti þá keypt upp útibú KB-banka því að hann væri að loka. Það var sá skilningur sem nefndarmenn lögðu í umræðuna um þetta mál, ekki að sparisjóðurinn rynni inn í einhver fyrirtæki. Ég vil heyra nánar um það hjá formanni hvernig þetta mál hefur komið inn og þessi skilgreining.

(Gripið fram í.) Það er alveg hárrétt, ég treysti Fjármálaeftirlitinu ekki í þessum efnum, það er alveg hárrétt. Ég held að margir sparisjóðir í landinu hafi þá reynslu af Fjármálaeftirlitinu, þótt það telji sig fara að þeim lögum sem það starfar eftir. Þá er alla vega ekki sú trygging þar sem margir hafa vænst frá Fjármálaeftirlitinu, það er alveg víst.

Ég flyt einnig breytingartillögu sem lýtur að sparisjóðunum og er til þess fallin, að mínu viti, að styrkja sparisjóðina. Þar legg ég til að við 1. mgr. 12. gr. laganna um fjármálafyrirtæki bætist nýr málsliður sem orðist svo: Heitið „sparisjóður“ er þó óheimilt að nota með öðrum orðum eða skammstöfunum í firmaheiti.

Auk þess legg ég til að 4. mgr. 73. gr. laganna orðist svo: Sparisjóði sem breytt er í hlutafélag samkvæmt ákvæðum þessarar greinar er óheimilt að nota orðið „sparisjóður“ í heiti sínu.

Síðan legg ég til að 22. töluliður 1. mgr. 110. gr. falli brott sem lýtur einmitt að því sama.

Ég vil flytja hér meðfylgjandi skýringar á þessu, herra forseti. Í þessum breytingartillögum er lagt til að starfsemi þeirra sparisjóða sem áfram vilja bera nafn sparisjóða verði færð aftur til upphaflegs markmiðs við stofnun þeirra. Markmiðið var að stofnfjárhafar hefðu hvorki fjárhagslegan né persónulegan ávinning af stofnun sjóðanna heldur væri stuðningur þeirra persónulegur og endurspeglast það markmið í ábyrgð þeirra á skuldbindingum sjóðanna sem takmarkast við stofnfjárhlut. Enn fremur er lagt til að heitið sparisjóður verði lögverndað, þ.e. að einungis verði heimilt að nota heitið sparisjóður ef um raunverulegan sparisjóð er að ræða en ekki ef sparisjóðnum er breytt í hlutafélag eða hann rekinn sem fjármálastofnun eða almennur banki. Hugtakið sparisjóður er órjúfanlega tengt starfsgrunni og hugsjónum sem réðu við stofnun þeirra. Það er því verið að beita blekkingum ef fjármálastofnun er leyft að bera heitið sparisjóður í nafni sínu þótt hún hafi horfið frá flestum þeim grunnþáttum sem samfélagið leggur í hugtakið sparisjóður. Samkvæmt frumvarpinu verður því óheimilt að nota það með öðrum orðum eða skammstöfunum í firmaheiti fjármálastofnunar.

Sparisjóðir eru að grunni til félagslegar stofnanir og meginhluti eiginfjár þeirra er í sjálfseign, en í reynd í eigu almennings þess nærsamfélags sem viðkomandi sparisjóður þjónar. Sparisjóðirnir voru stofnaðir á grunni hugsjóna félagshyggju og samvinnu til að byggja upp atvinnu- og menningarlíf á heimasvæði sínu. Litið var á stofnfjárhafa sem ábyrgðarmenn og markmiðið var ekki að hámarka arðgreiðslur heldur þjóna samfélaginu. Hlutverk sparisjóðs er að veita almenna fjármálaþjónustu á grundvelli hugsjóna um eflingu og uppbyggingu atvinnulífs og menningarstarfs á heimasvæðinu. Á þessum grunni hafa sparisjóðirnir gegnt lykilhlutverki í fjármálaþjónustu við einstaklinga og minni fyrirtæki, einkum á landsbyggðinni. Stofnfjárhafar sem lögum samkvæmt þurfa að standa að hverjum sparisjóði eru engan veginn eigendur sjóðanna heldur trúnaðarmenn samfélagsins á starfssvæði sjóðanna. Hlutverk stofnfjárhafanna er því að tryggja að sjóðurinn starfi á þessum hugsjónagrunni en ekki að hámarka eigin arðgreiðslur. Í ofantöldu felst ímynd og gildi heitisins „sparisjóður“. Hins vegar ber hlutafélagsbanki engar slíkar samfélagsskyldur heldur er meginmarkmið hans að hámarka ábata og arð eigenda hlutafjárins. Á því er grundvallarmunur.

Vissulega hafa orðið miklar breytingar í rekstri sparisjóða hérlendis að undanförnu en aðdragandi þeirra birtist með stöku fréttum um viðskipti með stofnbréf og sameiningu eða yfirtöku ákveðinna sjóða. Á síðustu missirum hefur átt sér stað býsna hljóð einkavæðing á eigum sparisjóðanna. Hafa þeir átt í vök að verjast gegn aðilum sem reyna að brjótast inn í þá og komast yfir eigið fé þeirra og viðskiptavild, yfirtaka þá og leggja þar með hald á eigur samfélagsins. Bæði löggjafinn og eftirlitsstofnanir virðast meðvitað eða ómeðvitað hafa brugðist þeim skyldum sínum að standa vörð um hugsjónir sparisjóðanna og hagsmuni almennings og einstakra samfélaga sem hlut eiga að máli. Sú spurning hlýtur að verða áleitin hverjum þeim sem virðir hugsjónir sparisjóðanna eða ber rétt samfélagsins fyrir brjósti, hvernig það megi t.d. gerast að hlutur almennings í Sparisjóði Reykjavíkur og nágrennis hafi lækkað ört hlutfallslega á örfáum árum úr tæpum 90% í 15%, sem var þegar honum var breytt í hlutafélag án þess að neinn hafi haldið uppi vörnum. Horfa má m.a. til Fjármálaeftirlitsins í þeim efnum. Þeir sem sækja hvað harðast á um að komast yfir samfélagseigur sparisjóðanna eða breyta þeim í hlutafélag ættu að hugleiða hvaða lagalegan eða a.m.k. siðferðislegan rétt þeir hafi til að einkavæða samfélagsstofnanir eins og sparisjóðirnir eru og komast yfir samfélagslegar eigur þeirra. Þegar sparisjóði er breytt í hlutafélag er hann ekki lengur sparisjóður heldur einkavæddur banki á markaði.

Í öðrum tilvikum hafa einhverjir aðilar reynt að kaupa út stofnfjárhafa í óvissum tilgangi eins og nú er að gerast með ýmsa sparisjóði. Loks eru einnig sumir sparisjóðir, í slagtogi við fjársterka aðila, að kaupa aðra sparisjóði í tilgangi sem liggur ekki fyrir. Sú virðist raunin varðandi t.d. yfirtöku Sparisjóðs Mýrasýslu og Siglufjarðar á Sparisjóði Skagafjarðar.

Með setningu laga um fjármálafyrirtæki, nr. 161/2002, átti að treysta yfirtökuvarnir sparisjóðanna, m.a. með því að kveða á um það við hvaða aðstæður sparisjóðsstjórn skuli heimila framsal á virkum eignarhlut, að tengdir stofnfjáreigendur geti ekki farið með yfir 5% heildaratkvæðamagns í sparisjóði og að sparisjóður verði að breyta rekstrarformi sínu í hlutafélag áður en til samruna við aðrar tegundir fjármálafyrirtækja kemur. Það markmið laganna að treysta yfirtökuvarnir sjóðanna virðist ekki hafa náðst. Fjölmargir sparisjóðir hafa verið hlutafélagavæddir undanfarið þó að enn séu til örfáir sparisjóðir sem eru reknir á grundvelli þeirrar hugsunar sem lagt var upp með við stofnun þeirra. Má þar sem dæmi nefna sparisjóði Hólmavíkur, Þingeyinga og Bolungarvíkur. Þeir geta þó verið fleiri.

Sparisjóður sem hverfur frá markmiðum sínum og samfélagslegri umgjörð, svo sem með því að vera breytt í hlutafélag, á að mati flutningsmanns ekki að geta kallast sparisjóður. Er því lagt til í frumvarpinu að óheimilt verði að nota nafnið „sparisjóður“ með öðrum orðum eða skammstöfunum í firmaheiti eins og sparisjóður hf. enda eru skýr ákvæði í samþykktum sparisjóðanna um það hvernig leggja skuli sparisjóði niður ef ekki er vilji til að starfrækja þá áfram í sínu félagslega formi. Við breytingu á sparisjóði í hlutafélag skulu stofnfjáreigendur samkvæmt lögunum eingöngu fá hlutafé í hlutafélaginu sem gagngjald fyrir stofnfjárhluti sína. Skal samanlagt hlutafé sem stofnfjáreigendur fá í sparisjóðnum enn fremur nema sama hlutfalli af hlutafé hans eftir breytinguna, endurmetið samkvæmt 67. gr. laganna.

Við höfum lagt fram tillögu hér á Alþingi um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki þar sem flutningsmenn eru auk mín hv. þingmenn Kolbrún Halldórsdóttir, Atli Gíslason, Þuríður Backman og Ögmundur Jónasson.

Tillagan um breytingar á lögum um sparisjóði er flutt sem frumvarp til laga um breytingu á lögum um fjármálafyrirtæki.

Í athugasemdum við greinarnar segir, með leyfi forseta:

„Hér er lagt til að heitið sparisjóður verði lögverndað, þ.e. að óheimilt verði að nota það með öðrum orðum eða skammstöfunum í firmaheiti. Hugtakið sparisjóður er órjúf-

anlega bundið við þær hugsjónir og starfsgrundvöll sem réðu við stofnun þeirra. Þessi breyting tengist því að með frumvarpinu er lagt til að ekki verði lengur hægt að breyta sparisjóði í hlutafélag og halda sparisjóðsheitinu heldur verði að nefna hann t.d. banka eða fjármálastofnun. Ef sparisjóði er breytt í hlutafélag er hann ekki lengur sparisjóður heldur einkavæddur banki á markaði enda byggist starfsemi hlutafélaga og banka á allt öðrum sjónarmiðum en sparisjóður gerir. Þannig verði t.d. ekki lengur unnt að nota heitið sparisjóðabanki eða sparisjóður hf. í heiti fjármálastofnana.“

Um 2. grein segir:

„Í greininni er lagt til að sparisjóði, sem breytt er í hlutafélag samkvæmt ákvæðum 73. gr., verði óheimilt að nota orðið „sparisjóður“ í heiti sínu. Tillaga þessi helgast af því að við breytingu á sparisjóði í hlutafélag breytist eðli rekstrarins svo mikið frá upphaflegu markmiði við stofnun sparisjóðs, sem og eignaraðildin og formið á rekstrinum, að nafnið verður alls ekki lýsandi fyrir starfsemina og í raun rangnefni. Þetta felur í sér að ef sparisjóður er sameinaður öðrum sparisjóði helst heitið óbreytt en ef stofnað er hlutafélag um rekstur sparisjóðs verður að nota orðið banki, fjárfestingarfyrirtæki eða eitthvað þess háttar í firmaheiti sem er lýsandi fyrir starfsemina.“

Um 3. gr. segir:

„Í samræmi við fyrri greinar frumvarpsins er lagt til að brott falli heimild Fjármálaeftirlitsins til að leggja stjórnvaldssekt á sparisjóð sem breytt hefur verið í hlutafélag og notar ekki orðið hlutafélag í heiti sínu.“

Með þessu eru síðan greinar bæði eftir þann sem hér stendur og einnig mjög ítarleg og góð grein sem birtist eftir Ara Teitsson sem er stjórnarformaður í Sparisjóði Þingeyinga sem er m.a. grunnurinn að þessum tillöguflutningi. Þar vitnar hann í skrif Magnúsar Sigurðssonar frá Gilsbakka í Borgarfirði sem lengi var formaður Sparisjóðs Mýrasýslu.

Þar segir, með leyfi forseta:

„Af þeirri félagslegu hugmyndafræði sem sparisjóðir byggjast á leiðir líka að stofnfjáreigendur, sem nú eiga að lögum að standa að hverjum sparisjóði, eru engan veginn eigendur sjóðanna heldur trúnaðarmenn umhverfisins sem falið er að gæta þessa fjöreggs byggðanna. Ræki þeir hlutverk sitt eins og til er ætlast í þeirri hugmyndafræði verða sparisjóðirnir aldrei „fé án hirðis“. Þetta er mikilvægt að allir skilji.“

Ein af meginástæðunum fyrir því að ég legg þetta fram, herra forseti, er að ég tel afar brýnt að slegið verði skjaldborg um þá sparisjóði sem eftir eru þannig að þeir fái að heita sparisjóðir áfram og halda því heiti sínu. Ef breytt hefur verið um hlutverk og þeir yfirgefið þau markmið, gildi og forsendur sem þeir voru byggðir upp á þá er það félagsleg ákvörðun en þá er líka eðlilegt að viðkomandi skipti um nafn.

Ég sé að tími minn er að verða búinn, herra forseti, en ég vil árétta að ég tel mjög hættulegt það sem segir um samruna sparisjóðs við fyrirtæki og við lögðum fram tillögur um breytingar á því í nefndaráliti. Ég ítreka spurningu mína til hv. formann nefndarinnar hvort það sé áfram skilningur hans að heimilt sé að sparisjóður renni saman við fyrirtæki.

[14:04]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Aðeins varðandi spurninguna sem hv. þingmaður beindi til mín. Eins og ég gat um í hinu andsvarinu erum við með þessari breytingartillögu að taka út orð sem voru í 2. mgr., orðin „eða einstaka rekstrarhluta þess“. Það er ekki rétt að segja, eins og hv. þingmaður gerir, að samruni sparisjóða við önnur fyrirtæki sé óheimill. Hann er heimill en sparisjóður þarf að hlutafélagavæða sig fyrst.

Við erum hér að leyfa sparisjóðunum að kaupa rekstrarhluta án þess að hlutafélagavæða sig fyrst. Það hlýtur að vera fagnaðarefni fyrir hv. þingmann sem er ekki hrifinn af hlutafélagavæðingu. (Gripið fram í.) — Akkúrat. Ég vil útskýra það enn frekar, af því að þetta skiptir máli, að með yfirfærslu einstaka rekstrarhluta fjármálafyrirtækja til annars fyrirtækis er átt við þegar rekstrarhluti er færður til eða frá fjármálafyrirtæki með öðrum hætti en samruna í skilningi hlutafélagalaga, t.d. með sölu. Er lagt til að skilgreint verði hvað átt er við með rekstrarhluta í þessu ákvæði, þ.e. starfhæfa einingu innan fjármálafyrirtækis, t.d. útibú en ekki yfirfærslu á tilteknum eignum.

Við leggjum því til að fellt verði á brott ákvæði um að samruni sparisjóðs við einstaka rekstrarhluta annars fyrirtækis en sparisjóðs sé óheimill nema sparisjóðnum hafi áður verið breytt í hlutafélag, þ.e. það er bannið í dag. Við erum að taka út þessi orð sem bönnuðu sparisjóðum að kaupa eða sameinast rekstrarhlutum án þess að hlutafélagavæða sig fyrst. Þannig að það sé alveg skýrt.

Ég minni líka á að við slík kaup þarf samþykki Fjármálaeftirlitsins að sjálfsögðu að liggja fyrir. Við erum að reyna að geta sparisjóðum kleift, án þess að stíga það róttæka skref að hlutafélagavæðast, að kaupa einstaka rekstrarhluta sem eru skilgreindir með þeim hætti sem ég fór hér yfir áðan.

[14:06]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Sé þetta skilningur hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar, formanns nefndarinnar, sé ég ekkert því til fyrirstöðu að breyta þessu orðalagi þannig að það sé skýrt að hér sé ekki um samruna sparisjóðs við fyrirtæki að ræða heldur kaup eða yfirtöku. Þá er þetta í samræmi við það sem hv. þingmaður er að segja. En á meðan þetta orð stendur þá er svo ekki. Samruni þýðir allt annað en kaup og yfirtaka, þó að þetta sé talið upp þá er það nú bara svo. Sé vilji til þess að gera breytinguna þannig að þetta sé eftir því sem tök eru á pottþétt þá eigum við að gera það.

Varðandi Fjármálaeftirlitið verð ég bara að segja, og ég get haldið nokkrar ræður um það, að í afskiptum þess af yfirtökum og ágangi á sparisjóðum í landinu — ég treysti því ekki. Ég get í seinni ræðu minni rakið dæmi þar að lútandi. Þannig að það er í sjálfu sér ekki trygging. Trygging er þá fyrir því að við reynum í lögunum að gera þau skýr og afdráttarlaus þessi markmið, að við fellum þetta orð „samruni“ burt og segjum að sparisjóði sé heimilt að kaupa og yfirtaka.

[14:08]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég held að hv. þingmaður sé aðeins að misskilja þetta. Það er ekki hægt að taka út orðið samruni. Orðið samruni er ekki notað í tengslum við hugsanleg kaup sparisjóðs á t.d. útibúi. Orðið samruni er einungis notað í því samhengi ef sparisjóðurinn ætlar að sameinast öðru fyrirtæki.

Við erum ekki að ganga það langt að banna sparisjóðum að renna saman við önnur fyrirtæki, þeir þurfa bara að hlutafélagavæða sig fyrst. En við tökum út orðin „eða einstaka rekstrarhluta þess“. Ef við lítum á núgildandi 106. gr. þá hljóðar hún svo, með leyfi forseta:

„Samruni sparisjóðs við annað fyrirtæki eða einstaka rekstrarhluta þess er því aðeins heimill að sparisjóðnum hafi áður verið breytt í hlutafélag.“

Þetta er núgildandi lög. Við tökum það út sem lýtur að einstaka rekstrarhlutum þess. Þá stendur eftir: Samruni sparisjóðs við annað fyrirtæki er því aðeins heimill að sparisjóði verði áður breytt í hlutafélag.

Ekki er verið að nota hugtakið samruni í samhengi við hugsanleg kaup sparisjóðs á t.d. bankaútibúi. Það eru kaup, ég tek alveg undir það. Við erum ekki að ganga alla leið að banna samruna sparisjóða við annað fyrirtæki. Það heldur áfram og þar kannski greinir okkur á, en það er miklu stærra mál. Samruni sparisjóða við annað fyrirtæki mun eftir sem áður verða heimill að því gefnu að sparisjóði hafi áður verið breytt í hlutafélag. Það er það sem eftir stendur. En að það sé skylda sparisjóðs að hlutafélagavæða sig áður en hann kaupir bankaútibú er of langt gengið, og þar held ég að við séum alveg sammála.

Ég minni líka á að allt þetta sparisjóðaumhverfi er til endurskoðunar hjá viðskiptaráðuneytinu. Það er ágætt að fara að kalla eftir því héðan úr þessum ræðustól að þeirri endurskoðun verði flýtt. En ég held að sú breyting sem hér er til umræðu sé að öllu leyti ívilnandi fyrir sparisjóðina og sé í anda við það sem hv. þingmaður er að tala um. Hugtakið samruni, ég ítreka það, á ekki við þegar sparisjóður kaupir (Forseti hringir.) einstaka rekstrarhluta eins og útibú. Þess vegna er ekki rökrétt að taka út orðið samruni eins og ég skildi hv. þingmann.

[14:10]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er hægt að velta fyrir sér hvaða eignir er hægt að kaupa af útibúi fjármálafyrirtækis sem er að gefast upp á að vera á staðnum. Hvaða eignir? Jú, húseignir. Það er ekki bannað að kaupa húseignir. Ég tel að þetta eigi að vera mjög skýrt og ekki eigi að opna á neinar undirmálsleiðir.

Eins og hv. þingmaður kom inn á er verið að endurskoða lög og umgjörð sparisjóðanna til að treysta stöðu þeirra, ekki til þess að hjálpa þeim að leggja sig niður eða verða keyptir upp. Ég hefði viljað að sú endurskoðun hefði verið komin inn í þingið. Hæstv. viðskiptaráðherra boðaði í ágætu útvarpsviðtali í ágúst sl. að þetta yrði sett í sérstaka flýtimeðferð.

Við sjáum þá miklu hringekju sem er í gangi: Kaupþing er að kaupa SPRON. SPRON er að breyta sér í hlutafélag. Aðrir sparisjóðir eru á ferðinni — yfirtaka eða kaupa sparisjóði vítt og breitt um landið — og komast þannig oft og tíðum, að mér finnst, á græðgislegan hátt yfir samfélagslegar eignir. Ég verð bara að segja eins og er: Ég treysti ekki þessu umhverfi og vildi að þessi mál yrðu skoðuð í stærra samhengi en ekki að Fjármálaeftirlitið og jákvæðar umsagnir stóru bankanna og fjármálafyrirtækjanna eigi að reka á eftir þessu. Ég legg því til, og ítreka það, að þessum orðum verði breytt þannig að ekki sé verið að fara á bak við einn eða neinn í þeim efnum.

[14:12]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég ætla að fylgja þessu með stöðu sparisjóðanna enn betur eftir í máli mínu. Ég viðurkenni það alveg að mér er staða þeirra mikið hjartans mál og hygg að sama gildi um fleiri. Mörgum finnst sárt hvernig græðgisvæðing fjármálageirans hefur vaðið yfir sparisjóðina og sparisjóðahugsjónirnar vítt og breitt um landið. Það eru jafnvel sömu aðilar og núna leita til ríkissjóðs um lán eða ábyrgð fyrir starfsemi sinni þannig að innstæðan sem þeir notuðu til þess að komast yfir þessar fjármálastofnanir vítt og breitt um landið hefur ekki verið mikil en það er hægt að leika sér svoleiðis með annarra fé.

Ég legg áherslu á að það eru að vísu bara örfáir sparisjóðir eftir sem í rauninni starfa áfram á hugsjónagrunni sparisjóðanna en þeir eru mikilvægir fyrir sína staði og starfsemi þar og okkur ber skylda til að verja þá. Við höfum mátt horfa upp á það núna hvernig einstakir fjármálamenn hafa vaðið um landið eins og eldur yfir akur til að komast yfir þessar samfélagslegu eignir. Þetta er tiltölulega fámennur hópur að vísu en það er eins og menn hafi skipt landinu á milli sín þegar maður fylgist með hvernig vaðið er fram. Þá eru boðin gylliboð í stofnbréfin sem var upphaflega stofnað til að vera bakhjarl sparisjóðanna en ekki til að vera eigendum sínum til fjárhagslegs ávinnings. Allt í einu koma í þau tilboð á uppsprengdu verði frá þessum aðilum sem ætla sér að komast yfir sjóðina. Þetta hefur verið óheillavænleg þróun og það sem meira er, það hefur ekki verið mikinn stuðning að fá hjá Fjármálaeftirlitinu í þessum efnum. Ég minnist þess þegar gerð var yfirtökutilraun á ákveðnum sparisjóði í Skagafirði af ónefndum aðilum og nokkrir almennir sparisjóðseigendur sóttu til Fjármálaeftirlitsins sem úrskurðaði yfirtökuna ekki ólöglega og þeir þurftu að sækja mál sitt til Hæstaréttar. Þetta hefur í sumum tilvikum gerst æ ofan í æ þannig að hinn almenni eigandi sparisjóðanna virðist eiga litla möguleika á að sækja sér stuðning til Fjármálaeftirlitsins, þvert á móti. Með frumvarpi því sem við vinstri græn höfum lagt fram eru greinar og umfjöllun sem lúta að því.

Hér í lokin, herra forseti, vil ég lesa upp ágæta grein eftir Ara Teitsson, sem er stjórnarformaður Sparisjóðs Suður-Þingeyinga. Hann hefur staðið þétt að sparisjóðahugsjóninni og lagt tillögum okkar lið. Greinin birtist í *Fréttablaðinu* 24. ágúst 2007 og þar stendur, með leyfi forseta:

„Sparisjóðirnir hafa verið nokkuð í umræðunni að undanförnu. Viðskiptaráð telur þá staðnaða og á fallanda fæti, deilur hafa verið um formbreytingar Sparisjóðs Skagafjarð-

ar, SPRON er að breytast í öflugt hlutafélag og eftirspurn er eftir stofnfjárhlutum margra sparisjóða.

Aukinn áhugi á sparisjóðunum á sér mjög eðlilegar skýringar þ.e. að rekstur þeirra hefur almennt gengið vel á undanförnum árum, þeir hafa vaxið mjög að umfangi og eigin fé og veita viðskiptavinum betri þjónustu en aðrar fjármálastofnanir. Ef til vill stafar gremja Viðskiptaráðs ekki síst af því að augljóst er af árangri sparisjóðanna að unnt er að reka fjármálastofnanir með góðum árangri í öðru formi en sem hlutafélag.

Eðli og tilgangi sparisjóðanna er vel lýst af fyrrverandi stjórnarformanni Sparisjóðs Mýrasýslu, Magnúsi Sigurðssyni á Gilsbakka, í formála bókar um 90 ára sögu Sparisjóðs Mýrasýslu sem út kom árið 2003, en þar segir Magnús m.a.: „Mestu máli skiptir þó að hér má lesa bæði með beinum orðum en ekki síður milli línanna að sparisjóðurinn er af grunni risinn sem félagsleg stofnun. Honum var og er ætlað það hlutverk að þjóna héraðinu með því að ávaxta aflögufé manna í þörfum verkefnum fyrirtækja og einstaklinga í héraði. Hann hefur því engan veginn eðli hlutafélagsbanka sem reknir eru til ábata fyrir eigendur hlutafjár. Samskipti hans við einstaklinga og fyrirtæki hafa jafnan mótast af þessari hugsun.“

Um stofnfé sparisjóðanna segir Magnús: „Af þeirri félagslegu hugmyndafræði sem sparisjóðir byggjast á leiðir líka að stofnfjáreigendur sem nú eiga að lögum að standa að hverjum sparisjóði eru engan veginn eigendur sjóðanna heldur trúnaðarmenn umhverfisins sem falið er að gæta þessa fjöreggs byggðanna. Ræki þeir hlutverk sitt eins og til er ætlast í þeirri hugmyndafræði verða sparisjóðirnir aldrei „fé án hirðis“ — eins og sumir hafa haft á orði hér á þingi. „Þetta er mikilvægt að allir skilji.“

Vert er að hugleiða frekar stöðu og hlutverk sparisjóða á landsbyggðinni. Einkavæðing og fénýting síðustu ára hefur ekki reynst landsbyggðinni heilladrjúg. Hún hefur í flestum tilfellum fært fyrstu eigendum fénýtingarinnar mikla fjármuni en síðari notendur þurfa síðan að bera kostnaðinn af mikilli fjárbindingu. Má þar nefna fénýtingu fiskveiðikvóta og mjólkurkvóta, sölu grunnnets fjarskipta og sala ríkisbankanna hefur ekki bætt þjónustu þeirra á landsbyggðinni.

Fénýting eigin fjár sparisjóðanna í þágu stofnfjáreigenda, sem viðskiptaráð virðist telja sjálfsagða, mun með sama hætti leiða af sér mikla fjárbindingu sem bera þarf kostnað af. Nálægð við fjármálaþjónustu og aðgangur að lánsfé er forsenda atvinnu og mannlífs í hverri byggð. Þessa þjónustu hafa sparisjóðirnir veitt hver á sínu starfssvæði.

Er ekki eðlilegt að þeir sem notið hafa þjónustu Sparisjóðs Mýrasýslu eða annarra sparisjóða geri kröfu um að það rekstrarform sparisjóðanna sem reynst hefur vel í 100 ár eigi völ á að lifa í friði og viðurkennt sé að það hefur kosti ekki síður en græðgi og fénýting sem rekið hefur áfram aðila á fjármálamarkaðnum síðustu missirin?

Herra forseti. Þetta er ein af meginástæðum fyrir því að við, nokkrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, flytjum mál um að slegin verði skjaldborg um sparisjóðina, að heitið sparisjóður sem var bundið við þetta form, þessa ímynd, þessar hugsjónir, verði lögverndað og aðilum sem hafa breytt yfir í annað form, svikið eða farið frá hugsjónum sparisjóðanna, verði ekki gert heimilt að bera það nafn, enda eru þeir ekki lengur sparisjóðir í þeirri merkingu.

Við sjáum það núna í þeim breytingum sem hafa verið á fjármálaumhverfi landsmanna að bankarnir eru einmitt að loka útibúum sínum og ef ekki væri fyrir þessa litlu sparisjóði víða um land þá væri þar engin fjármálaþjónusta. Þeir sparisjóðir sem hafa fengið að vera í friði fyrir græðgisöflum samfélagsins standa sig vel, þeir eru áfram trúir sinni þjónustu, umhverfi sínu og umbjóðendum. En hins vegar eru þeir sparisjóðir sem hafa orðið græðginni að bráð, verið yfirteknir af græðgisöflunum, aftur í miklum vanda og íbúar þeirra svæða lenda í þeim örlögum. Þess vegna legg ég áherslu á það, herra forseti, í þeim breytingartillögum sem ég flyt hér ásamt fjórum öðrum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að heitið sparisjóður verði lögverndað fyrir sparisjóðina og að ekki megi versla með það.

Ég minnist þess að í viðtali við bankastjóra Kaupþings þá sagði hann að það væri svo gott að kaupa SPRON, það væri svo mikið verðgildi í sparisjóðsheitinu, í sparisjóðahugmyndinni. En var ætlunin að fara að reka það sem sparisjóð? Nei, en hins vegar var hægt að gera sér verð, það var hægt að fénýta velvildina sem býr á bak við sparisjóðsheitið. Er það sanngjarnt að menn geti farið og yfirtekið, komist yfir ímyndir sem þeir gera síðan ekkert með annað en að fénýta þær?

Þess vegna legg ég áherslu á það, herra forseti, í breytingartillögum okkar um sparisjóðina að sparisjóðsheitið verði lögverndað, það verði bundið við þá sparisjóði sem starfa eftir þeirri ímynd og hugsjónum og verkefnum sem þeir settu sér upphaflega. Ef við samþykkjum það á þessu þingi væri það sparisjóðunum mikill styrkur.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, 2. umr.

Stjfrv., 539. mál (aukið eftirlit og skráningarskylda). — Þskj. 840, nál. 1138.

[14:22]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, nr. 64/2006.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Helgu Rut Eysteinsdóttur og Írisi Björk Hreinsdóttur frá Fjármálaeftirlitinu, Hrafn Magnússon frá Landssamtökum lífeyrissjóða, Evu Bryndísi Helgadóttur frá Lögmannafélagi Íslands, Tryggva Axelsson og Hjördísi Björk Hjaltadóttur frá Neytendastofu, Björn Friðfinnsson, formann peningaþvættisnefndar, Eyjólf Ármannsson og Högna Einarsson frá embætti ríkislögreglustjóra, Hrund Kristinsdóttur og Jónu Björk Guðnadóttur frá Samtökum fjármálafyrirtækja, Harald Inga Birgisson frá Viðskiptaráði og Ómar Þór Eyjólfsson frá viðskiptaráðuneyti.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um

aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka til að koma til móts við athugasemdir við íslensk lög og reglur af hálfu alþjóðlega framkvæmdahópsins Financial Action Task Force on Measures against Money Laundering, sem fóstraður er af OECD.

Lagt er til í frumvarpinu að Fjármálaeftirlitið hafi eftirlit með því að einstaklingar eða lögaðilar sem í atvinnuskyni stunda gjaldeyrisviðskipti eða yfirfærslu peninga og annarra verðmæta fari að ákvæðum laganna og reglugerða og reglna sem settar eru samkvæmt þeim. Lögð er til skráningarskylda hjá Fjármálaeftirlitinu fyrir starfrækslu gjaldeyrisskiptastöðva og peninga- og verðmætasendingarþjónustu. Jafnframt er í frumvarpinu skilgreint hvaða starfsemi það er sem fellur undir fyrrgreind hugtök, sbr. 2. gr. frumvarpsins.

Þá er lagt til að Neytendastofu verði bætt inn í lögin sem eftirlitsaðila og hafi eftirlit með því að þeir sem falla undir j-lið 1. mgr. 2. gr. gildandi laga fari að ákvæðum laganna og reglugerða og reglna settra samkvæmt þeim. Um er að ræða eftirlit með einstaklingum eða lögaðilum sem í atvinnuskyni selja hluti sem greitt er fyrir með reiðufé, hvort sem viðskiptin fara fram í einni greiðslu eða fleiri sem virðast tengjast hver annarri, að fjárhæð 15.000 evrur eða meira miðað við opinbert viðmiðunargengi eins og það er skráð hverju sinni. FATF gerði athugasemdir við að þessir aðilar væru ekki nægilega upplýstir um skyldur sínar samkvæmt lögunum og sérstaklega ekki um þá skyldu að láta athuga gaumgæfilega öll viðskipti sem grunur léki á að rekja mætti til peningaþvættis eða fjármögnunar hryðjuverka.

Í 1. málsl. 1. mgr. 9. gr. laganna er mælt fyrir um að óheimilt sé að framkvæma viðskipti eða stofna til viðskiptasambands við aðila hafi ekki reynst mögulegt að fullnægja skilyrðum 1. og 2. mgr. 5. gr. laganna um áreiðanleikakönnun. Á fundum nefndarinnar var nokkuð rætt um 6. gr. frumvarpsins þar sem lögð er til viðbót við þetta ákvæði þess efnis að hafi þegar verið stofnað til viðskiptasambands skuli binda enda á það, enda hafi ekki verið uppfyllt skilyrði 1. og 2. mgr. 5. gr. um áreiðanleikakönnun og þannig óheimilt að framkvæma viðskipti, sbr. 1. málsl. 1. mgr. 9. gr. laganna. Rétt er að taka fram að með þessari viðbót er ekki ætlunin að leggja auknar skyldur á fjármálafyrirtæki, t.d. í þá veru að þau þurfi að kanna viðskiptamannahóp sinn og ganga eftir því að viðskiptavinir mæti á vettvang og framvísi skilríkjum ásamt því að svara spurningum um tilgang viðskiptasambands o.fl. Enda er gert ráð fyrir því að þá aðeins skuli binda enda á viðskiptasamband að fyrirhugað sé að framkvæma viðskipti í því. Bent er á það sem fram kemur í athugasemdum við 6. gr. frumvarpsins en þar er vakin athygli á tengslum við nýja 4. mgr. 4. gr. samkvæmt frumvarpinu og athugasemdir við það ákvæði þess efnis að tilkynningaskyldur aðili skuli gera kröfu um að viðskiptamaður sem þegar er í viðskiptum sanni á sér deili hafi hann ekki þegar gert það.

Lagt er til að við lögin bætist ný grein þess efnis að um skilgreiningu á hugtakinu fjármögnun hryðjuverka verði ekki aðeins vísað til 100. gr. a heldur einnig til 100. gr. b og c sömu laga.

Lögð er til orðalagsbreyting á a-lið 9. gr. frumvarpsins þannig að orðalagið samrýmist því sem er í gildandi lögum.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi breytingum:

1. Við 2. gr. Við bætist nýr stafliður, b-liður, svohljóðandi: Í stað orðanna „skv. 100. gr. a“ í 2. tölul. kemur: skv. 100. gr. a – 100. gr. c.

2. Við 9. gr. Í stað orðanna „hann hefur verið tekinn í viðskipti“ í a-lið komi: samningssambandi hefur verið komið á.

Undir þetta rita hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, Guðfinna S. Bjarnadóttir, Birgir Ármannsson, Árni Páll Árnason, Birkir J. Jónsson, Jón Gunnarsson og Björk Guðjónsdóttir.

Jón Bjarnason skrifar undir álit þetta með fyrirvara.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

[14:27]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Við ræðum frumvarp til laga um breytingar á lögum um peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. Eins og kom fram hjá hv. framsögumanni, Ágústi Ólafi Ágústssyni, er ég á nefndarálitinu með fyrirvara og ég mun fara stuttlega í gegnum þá.

Eins og kom fram í máli hv. þingmanns er verið að herða og skerpa enn meira á lögum og reglum sem lúta að eftirliti og aðgerðum gegn peningaþvætti annars vegar og fjármögnun hryðjuverka hins vegar. Einkum er verið að skerpa á eftirliti og aðgerðum gegn einstaklingum og öðrum aðilum sem gætu hugsanlega tengst hryðjuverkum eða hryðjuverkasamtökum peningalega, þ.e. að veita fjármagn til þeirra og slíkt. Í huga mínum er þetta tvennt nokkuð óskyld mál. Annars vegar peningaþvættið þar sem menn eru ólöglega að fela gróða, að komast yfir gróða og fela hann með því að færa hann á milli landa, reikninga eða fjármálastofnana o.s.frv. Það er í sjálfu sér grafalvarlegt mál og sjálfsagt er að reynt verði að fyrirbyggja það á allan mögulegan hátt, ekki bara peningaþvætti á alþjóðlega vísu heldur vil ég að það nái einnig til peningaþvættis innan landanna sjálfra. Mér hefði þótt mjög fróðlegt ef legið hefðu fyrir upplýsingar um tilvik á peningaþvætti sem hafa komið til kasta íslenskra fjármálafyrirtækja eða íslenskra stjórnvalda, lögregluvalda, til að átta sig á því hvert umfang þessa máls er. Hvað varðar málið í heild, frumvarp til laga um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, þá hefur verið mjög erfitt að fá upplýsingar um inntak þess og hvað átt er við. Ég kem að því síðar.

Þegar verið er að setja svona ströng lög sem jaðra mjög við að ganga á rétt persónufrelsi manna finnst mér að mjög ríkur rökstuðningur þurfi að vera fyrir því að svo sé gert en segja ekki af því bara, að röksemdin sé að við erum aðilar að einhverju samkomulagi með öðrum þjóðum. Algild mannréttindi eru grundvöllur hvers samfélags. Í atkvæðagreiðslu nýverið hafnaði stjórnarmeirihlutinn því að setja orðið „mannréttindi“ inn í lög um grunnskóla, leikskóla og framhaldsskóla sem sýnir þó kannski táknrænt afstöðu Sjálfstæðisflokksins og Samfylkingarinnar til mannréttindamála í raun þegar flutt var tillaga um að í leiðandi markmiðssetningu laga um leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla kæmi orðið mannréttindi, en það var fellt. Engu að síður er hér einmitt verið að ganga á þetta.

Ég staldra sérstaklega við greinar þar sem verið er að tala um fjármögnun hryðjuverka og að herða aðkomu fjármálafyrirtækja og stofnana að því að skilgreina hvað séu hryðjuverk. Til dæmis er í 9. gr. frumvarpsins breyting við 12. gr. laganna sjálfra. Þar stendur, með leyfi forseta:

„Breytist staða viðskiptamanns eftir að hann hefur verið tekinn í viðskipti þannig að hann teljist einstaklingur í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla sinna á 1. mgr. jafnframt við. Skal þá þegar afla samþykkis frá yfirstjórn, sbr. b-lið 1. mgr., áður en viðskiptasambandi er haldið áfram.“ Fyrirsögn greinarinnar er síðan breytt svo: „Einstaklingar í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla.“

Ég krafðist þess í nefndinni að fá nákvæma útskýringu á því um hvað menn væru þarna að tala, að flokka einstaklinga í áhættuhóp í peningalegum viðskiptum vegna stjórnmálalegra tengsla. Það er athyglisvert að þessi umræða komi upp þegar verið er að opinbera hleranir íslenskra stjórnvalda á alþingismönnum og forustumönnum í íslensku samfélagi á þeirri forsendu að þeir hafa á þeim tíma líklega verið einstaklingar í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla. Mundi þetta þýða að þeir hv. þingmenn, sem á þeim tíma var hlerað hjá vegna þess að þeir voru hættulegir samfélaginu, mundu nú flokkast í þennan hóp: Einstaklingar í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla? Mér er bara spurn þegar sett er svona opin setning. Það er ekki einu sinni svo að þeir séu skilgreindir hryðjuverkamenn, nei, þeir eru í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla. Eru það ekki ein af frummannréttindunum að mega bera sína stjórnmálalegu skoðun svo fremi sem hún sé byggð á grundvelli mannréttinda? Nei. Búið er að búa til hóp ríkja sem tekur að sér að skilgreina fyrir sitt leyti hvað eru hættulegir stjórnmálalegir hópar og hver eru hryðjuverkasamtök því að hérna er ítrekað talað um að koma í veg fyrir tengsl við hryðjuverkasamtök.

Ég spurði einnig að því í nefndinni — ég skoðaði listann yfir hryðjuverkasamtök sem bankar og fjármálaeftirlit eiga núna að vera með á borðinu hjá sér til að merkja við ef sá sem sækir um viðskipti við bankann gæti tengst einhverju af þessum hryðjuverkasamtökum, því að þeir eiga að gera það. Sú krafa er sett af fjármálafyrirtækjum að þau geri áreiðanleikakönnun á viðskiptavinum áður en til viðskipta er stofnað. Það var rétt svo að ekki kom til þess að bankarnir þyrftu að kalla til gamalt fólk sem búið er að vera í viðskiptum árum saman til að gera þessa áreiðanleikakönnun. Það átti að skylda alla til að koma inn til að hægt væri að gera áreiðanleikakönnun. Þetta er komið út í þvílíkar öfgar. Það var þó almenn skylda, eftir því sem ég skildi málið, að það átti fyrst og fremst við nýja viðskiptamenn en þó var hægt að endurskoða málið með ákveðna viðskiptamenn í huga ef grunur vaknaði að mati bankans, þ.e. ef staða viðskiptamanns breyttist. Yrðu þá ekki að vera einhverjar forsendur? Ætti maður þá ekki að geta fengið lista yfir hryðjuverkasamtökin sem miða á við? Ætti maður þá ekki að geta fengið lista yfir stjórnmálasamtök sem eru hættuleg? Ég spurði um þetta og fékk ekki svör.

Eins og við þekkjum eru víða um heim samtök, frelsissamtök og mannúðarsamtök sem starfa að staðbundnum málum en njóta ekki viðurkenningar Bandaríkjamanna sem eru leiðandi ríki í að flokka þjóðir niður eftir stjórnmálalegum tengslum. Ég verð að segja að 9. gr. get ég alls ekki stutt eða aðrar greinar sem lúta að opinni skilgreiningu á hryðjuverkasamtökum og stjórnmálalegum tengslum.

Vitnað var til þess að við værum aðili að alþjóðlegum hóp sem var skammstafaður FATF og við yrðum að fara að hans reglum. Ég fletti upp hvaða ríki eru í þessum hópi. Það er nokkur hópur, það eru 34 ríki sem eru þar aðilar en þau eru öll hluti af ákveðnum ríkjahópi. Þau mundu öll meira eða minna flokkast undir annaðhvort stórveldi sem skipta á milli sín heiminum, t.d. Bandaríkin og Kína, Rússland og slík lönd, og hins vegar eru þetta svokölluð lönd sem hafa grúppað sig saman annaðhvort í kringum Bandaríkin, Atlantshafsbandalagið eða einhverja slíka hagsmuni. Það er athyglisvert að eiginlega eru engin önnur ríki, hvorki í Asíu, Afríku eða Suður-Ameríku, aðilar að þessu. Þetta eru mörg einræðisríki sem hafa þó fallið Bandaríkjamönnum í geð en þarna eru oft starfandi frelsissamtök, mannúðarsamtök, sem sum af þeim ríkjum vildu flokka sem hryðjuverkasamtök eða óæskileg stjórnmálasamtök. Svona er heimurinn. Mér finnst þess vegna algerlega ólíðandi að við séum að setja galopnar heimildir fyrir fyrirtæki á markaði á Íslandi til að flokka einstaklinga í áhættuhópa vegna stjórnmálalegra tengsla eða hugsanlegra tengsla við hryðjuverk o.s.frv. Ég vil að sjálfsögðu koma í veg fyrir öll möguleg hryðjuverk en skilgreiningin á því hvað eru hryðjuverk og hvað eru óheppileg stjórnmálaleg tengsl hefur færst mjög í þá átt að ganga á persónurétt fólks. Eftir hin hryllilegu hryðjuverk og hamfarir í New York á sínum tíma virðist sem ríki hafi notfært sér að beita þeirri skilgreiningu á einstaklinga og samtök fólks án þess að það hefði nokkuð annað gegn sér en að falla ekki viðkomandi í geð. Sú er hættan þegar farið er inn með opnar heimildir, eins og hér er verið að ræða um, og samkvæmt þeirri heimild má nánast ganga út frá því að þegar hlerað var hjá þingmönnum á tímum kaldastríðsáranna, alþingismönnum og leiðtogum í menningar- og verkalýðshreyfingu Íslendinga, þá var hlerað hjá þeim á nákvæmlega þeim forsendum að þeir væru í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla og ekki eru mörg ár síðan. Hvernig vitum við hvernig þetta er í dag?

Frú forseti. Lög sem leyfa fyrirtækjum og eftirlitsstofnunum að skilgreina og vakta hverjir gætu tengst eða átt í samskiptum við einhver samtök sem hinir og þessir vilja flokka sem hryðjuverkasamtök, finnast mér vera allt of opin. Mér finnst dapurlegt að ekki skuli vera hægt að fá lista yfir þau samtök sem nú eru skilgreind sem hættuleg eða óæskileg af viðkomandi stjórnvöldum eða viðkomandi ríkjasamfélagi sem Íslendingar telja sig þurfa að hlýða með þessum lagasamþykktum. Sjálfsagt er að berjast gegn þeim samtökum sem eru hættuleg. En þá á það líka að vera mjög skýrt og fyrir því á að liggja af hálfu Íslendinga, löggjafanum eða slíkum aðila, að hafa þá samstillt að viðkomandi samtök séu hættuleg og því falli þau á svona lista en ekki að gefa eftir að þetta sé svona frjálst eins og hér er um að ræða.

Frú forseti. Þetta eru meginathugasemdir mínar við frumvarpið. Ég ítreka að ég tel mikilvægt að berjast gegn peningaþvætti, af hálfu innlendra aðila, innan lands sem erlendis, og það sé enginn undanskilinn í þeim efnum. Ég hefði talið æskilegt að fyrir lægi sem fylgiskjal með frum-

varpinu listi, úttekt eða greinargerð um umfang þess sem hér er verið að taka á á þessari stundu og jafnframt þegar verið er að setja hert ákvæði gagnvart einstaklingi um hvort hann tengist hryðjuverkasamtökum eða stjórnmálalegum tengslum sem stjórnvöldum finnst óæskileg. Þá ætti að liggja fyrir nákvæm greinargerð og listi um það og því væri þá hægt að uppfæra hann árlega ef hann tæki breytingum eins og verið er að gera tillögur um. Verið er að gera tillögur um að fylgst sé með viðskiptavinunum og hvort þessi staða þeirra breytist frá ári til árs m.a. með tengslum við óæskileg stjórnmálasamtök. Því væri eins gott að við fengjum þennan lista árlega yfir þau stjórnmálasamtök í heiminum sem að mati íslenskra stjórnvalda eru svo hættuleg að fara þarf að beita einstaklingana lögreglueftirliti hvað þetta varðar.

[14:45]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil gera nokkrar athugasemdir við málflutning þingmannsins. Í fyrsta lagi erum við skuldbundin að breyta lögunum hvað þetta varðar. Við höfum tekið á okkur ákveðnar skuldbindingar um að berjast gegn hryðjuverkum, fjármögnun hryðjuverka og hafa hér sambærilega löggjöf gegn peningaþvætti og er annars staðar.

Í annan stað tók ég eftir því að hv. þingmaður sagðist ekki ætla að styðja 9. gr. frumvarpsins sem breytir 12. gr. laganna en svo vill að hv. þingmaður studdi 12. gr. laganna þegar þau voru sett á sínum tíma. Það eru merkileg sinnaskipti. Síðan studdi þingflokkur Vinstri grænna, að mér sýnist, allt málið í heild sinni.

Það sem við erum að gera er að breyta m.a. ákveðinni fyrirsögn, úr „einstaklinga í áhættuhópi“ yfir í „einstaklinga í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla“. Þetta er í samræmi við það sem Evrópusambandið notar sjálft. Við ræddum þetta talsvert ítarlega í nefndinni og var t.d. vísað í að þetta gæti átt við nígeríska stjórnmálamenn sem gerst hafa sekir um spillingu. Þetta getur líka hafa átt við aðra sem komist hafa í kast við lögin. Við fengum slóð á þá lista sem hér er verið að kalla eftir og ég veit ekki hvort hv. þingmaður hefur opnað slóðina á lista yfir hryðjuverkasamtök. Meðal annars gátum við fengið yfirlit yfir Al Kaída ef við smelltum á slóðina sem var send á nefndarmenn. Þar eru nafngreindir einstaklingar í Al Kaída samtökunum. Umboð hvað þetta varðar kemur frá öryggisráði Sameinuðu þjóðanna. Þetta er ekki einhver lokaður klúbbur ríkra Vesturlanda. Það eru Sameinuðu þjóðirnar sem standa að þessum skilgreiningum og listum sem hér er um að ræða. Fyrst ég nefni hér Al Kaída þá er þar sérstaklega minnst á að fyrrverandi utanríkisráðherra talíbanastjórnar er á þessum lista.

Annan lista er að finna þarna sem varðar Líberíu og þá ráðherra sem voru í ríkisstjórn Charles Taylor þannig að þessir listar sem liggja fyrir eru svo sem ekki meitlaðir í stein, eins og gefur að skilja, en þeir koma frá Sameinuðu þjóðunum. Svo varðandi þennan hóp, FATF-hópinn, þá er ekki rétt að segja að þar séu einhverjir bandamenn Bandaríkjamanna því að það eru margs konar ríki í þessum hópi sem við tilheyrum. Fullyrt var hér að þarna væru engin Suðurameríkuríki. Þarna má þó sjá Argentínu og Brasilíu og síðan eru Mexíkó og Suður-Afríka líka á listanum. (Forseti hringir.) Ef þingmaðurinn hefði kynnt sér málin almennilega hefði hann séð að þau samtök sem starfa með FATF eru m.a. The Asia-Pacific Group on Money Laundering, Middle East and North Africa Financial Action Task Force og The Caribbean Financial Action Task Force. Þetta er því ekki sanngjarn málflutningur af hálfu þingmannsins (Forseti hringir.) að draga upp einhverja mynd af því að við séum að ganga á mannréttindi eða setja þetta í samband við hleranir á tímum kalda stríðsins hér á landi. Þetta er tvennt ólíkt og ég geri þá kröfu að þingmaðurinn kynni sér aðeins betur þessi mál áður en hann fer að sá efasemdarfræjum í samfélaginu því að hann er gersamlega í skógarferð hvað þetta varðar.

[14:48]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti biður hv. þingmann afsökunar á því að eitthvað hefur tímatakan farið úrskeiðis.

[14:49]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er alveg rétt að þessi lög voru að stofni til samþykkt árið 2006. Núna er hins vegar verið, eins og kom fram í máli hv. þingmanns, að skerpa á ákveðnum atriðum sem þar voru ekki áður eins og að leggja meiri áherslu á eftirlit með einstaklingum vegna stjórnmálalegra tengsla. Þessi lög voru samþykkt árið 2006 og þykir ástæða til að breyta þeim vegna þess að þar var ákveðinn kafli sem hafði ekki verið innleiddur sem laut fyrst og fremst að hryðjuverkum og áðurnefndum þætti.

Mér finnst alveg eðlilegt að farið sé yfir stöðu þessa máls. Ég sá þennan lista með Al Kaída en það vill svo til að það eru býsna frjálsleg tök — að mér virðist — sem ýmis ríki hafa á því að skilgreina hvaða samtök heyra undir Al Kaída, hvaða einstaklingar tengjast, og ég er ansi hræddur um að listi sumra ríkja sé býsna langur hvað það varðar. Menn hafa tilhneigingu til að flokka allt undir einhver ein samtök eins og Al Kaída án þess að það sé endilega svo rækilega rökstutt.

Ég spurði hvort þetta væri tæmandi listi, svo var ekki. Nefndarformaður hefur þá vafalaust betri upplýsingar ef svo er. Varðandi lista yfir þær þjóðir sem hér var verið að tala um þá vantar stóran hóp þjóða þarna inn. Það vantar mörg lönd þar sem sumir, þar á meðal Bandaríkjamenn og þeir sem hanga aftan í þeim, telja að starfi ýmsir þjóðfrelsishópar sem þeim eru ekki að skapi. (Forseti hringir.) Ég óttast að það geti leitt inn í íslenskt eftirlit.

[14:51]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég held að áhyggjur hv. þingmanns séu ástæðulausar. Hér er ekki verið að þrengja að mannréttindum. Hér er ekki verið að þrengja að einhverjum meintum frelsissamtökum úti í heimi. Hér er verið að taka þátt í alþjóðlegu samstarfi og samvinnu gegn peningaþvætti. Hér er sömuleiðis verið að tryggja að um sambærilega löggjöf sé að ræða og nágrannaþjóðir okkar hafa sem lýtur að baráttu

gegn fjármunum hryðjuverka. Ég nefndi hér þrjú praktísk dæmi þar sem svona löggjöf hefur komið að gagni varðandi svindlara frá Nígeríu, varðandi Al Kaída og varðandi ráðherra og fjölskyldu fyrrverandi einræðisherra í Líberíu. Þessi umræða á sér öll stað á vettvangi Sameinuðu þjóðanna, m.a. í öryggisráðinu. Þar fer fram umræða um hvaða samtök eru hryðjuverkasamtök og hver ekki.

Varðandi þennan hóp, FATF-hópinn, sem við tilheyrum þá er engin ástæða til að gera hann eitthvað tortryggilegan. Þarna eru allar Norðurlandaþjóðirnar, Hollendingar, Lúxemborg og allar okkar helstu nágrannaþjóðir. Þarna eru ekki bara nefndar einhverjar fylgispakar þjóðir Bandaríkjamanna. Ég nefndi þarna í lok andsvars míns áðan að þessi hópur vinnur að sjálfsögðu með margs konar samtökum sem eru starfandi alls staðar um heiminn. Það er engin ástæða til að gera þetta eitthvað tortryggilegt enda sáu vinstri grænir ekki ástæðu til að gera það á sínum tíma þegar lögin voru sett og studdu m.a. 12. gr. sem 9. gr. náði að breyta. Ég skil því ekki á hvaða leið hv. þingmaður er. Ég skil hins vegar að hann skuli spyrja fleiri spurninga en við fengum svör við í nefndinni. Við fengum slóðir sem ættu að geta róað hv. þingmann. Hér er einfaldlega verið að taka upp sambærilegar skuldbindingar eða reglur sem við höfum nú þegar skuldbundið okkur til að gera á vettvangi Evrópuráðsins og Evrópusambandsins þannig að það ætti að veita hv. þingmanni einhverja hugarró. (Forseti hringir.) Það skiptir miklu máli að við séum samferða okkar næstu nágrannaþjóðum hvað þetta varðar og það skiptir líka miklu máli að við virðum ályktanir Sameinuðu þjóðanna og ég veit að hv. þingmaður er sammála mér í því.

[14:53]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrst til að leiðrétta eða skýra betur afgreiðslu málsins árið 2006 þá var Ögmundur Jónasson, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í nefndinni, með fyrirvara á álitinu, einmitt hvað snerti hryðjuverkamál, svo því sé haldið til haga. Hvort hann hefur síðan greitt atkvæði með öllum tillögunum eða setið hjá er annað en ég las ræðu hans og fyrirvari hans laut að þessum hryðjuverka- og stjórnmálalegu tengslum sem þarna var verið að draga inn óskilgreind eða lítið skilgreind.

Þó að hér séu 34 ríki sem eiga aðild að þessu þá má segja að þetta séu öll ríki heims og þau eru þrátt fyrir allt einsleitur hópur. Ég er ekki að gera lítið úr þessum hóp, alls ekki. En það má heldur ekki víkka hann út, segja að hann standi fyrir allar Sameinuðu þjóðirnar. Hann gerir það ekki. En ég ætla samt ekki að gera neitt lítið úr þessum hóp fyrir því og væri gott fyrir okkur að tengjast honum sem slíkum.

Ég tek undir orð hv. þingmanns varðandi mannréttindamálin að um þau er nú tekist. Það er mjög viðkvæmt. Við viljum meira að segja fá mannréttindi inn í íslenska lagasetningu um grunnskóla og framhaldsskóla. Við viljum standa við álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna í fiskveiðistjórnarmálum og við viljum líka standa við ákvæði mannréttindanefndarinnar og mannréttindamál í lögum. Þó að þau fjalli um peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka þá er það líka grundvallarmál okkar í Vinstri hreyfingunni — grænu framboði að standa við mannréttindi hvar sem er. Ég tel að upplýsingar um flokkun í stjórnmálaleg hættuleg samtök og hryðjuverkasamtök með þessu frumvarpi séu ófullnægjandi.

[14:56]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Hér er til umfjöllunar frumvarp til laga um breytingu á lögum um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. Ég dreg ekki í efa gildi baráttu gegn peningaþvætti og ég dreg ekki í efa gildi og mikilvægi baráttu gegn raunverulegri hættu af hryðjuverkum. Hér vil ég á eftir fjalla almennt um hryðjuverkaógn þar sem hugtakið hryðjuverk ber á góma í allnokkrum greinum frumvarpsins 12. gr., 17. gr. og aftur í 18. gr.

Áður en ég held lengra með þetta vil ég sérstaklega vísa til 18. gr. og spyrja hv. þm. Ágúst Ólaf Ágústsson um skilning hans á þeirri grein. Þar segir orðrétt, með leyfi frú forseta:

„Séu lög og reglur sem beinast gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka strangari í hinu erlenda ríki, þar sem útibú eða dótturfélag er staðsett, skal þeim fylgt.“

Það er litla sem enga leiðbeiningu að finna í umfjöllun um 18. gr. í greinargerð. Það er sagt að hér sé um nýjan málslið að ræða í 24. gr. þar sem komið er til móts við athugasemdir FATF og vísað til 379. töluliðar skýrslunnar og sagt að þessi tillaga þarfnist ekki frekari skýringar.

Ég átta mig ekki alveg á þessari grein og spyr nú fyrst og fremst hvort þetta nái líka til móðurfélagsins í þessu tilviki, hvort hægt sé að refsa íslensku félagi sem er með lögheimili á Íslandi eftir strangari löggjöf erlendis. Það má vera að hér sé um misskilning minn að ræða en a.m.k. finnst mér ákvæðið ekki algjörlega ljóst. Það skiptir máli hvort útibúið eða dótturfélagið sé staðsett þar eða skrásett þar eða eigi lögheimili á Íslandi o.s.frv.

Það hefur verið svo, frú forseti, að á undanförnum árum hafa verið sett fjöldamörg ákvæði sem er ætlað að vernda okkur fyrir hinni meintu hryðjuverkaógn og þar á meðal eru allmörg ákvæði sem ganga á skjön við mannréttindi, takmarka borgaraleg réttindi og mannréttindi einstaklinga. Hér á þessu þingi eru til umfjöllunar ein tvö eða þrjú frumvörp þess efnis, m.a. breyting á almennum hegningarlögum um hryðjuverk, mansal, peningaþvætti og fleira.

Þessi ákvæði má rekja til hörmulegrar hryðjuverkaárásar á New York 11. september 2001 án þess að vitað sé hverjir stóðu bak við þá árás eða hver var tilgangurinn með henni en sumir segja að hann hafi verið sá að ráðast gegn grunngildum þeirra styrku menningarheima í heiminum, bæði vestrænnar menningar og austrænnar í Asíu, Afríku og Bandaríkjunum.

Viðbrögð Bandaríkjanna og ýmissa Evrópuríkja bera þess merki að þessum, ég segi „fámennu“ hryðjuverkahópum hefur orðið býsna ágengt. Sárafáar undantekningar eru farnar að hafa áhrif á daglegt líf mikils meiri hluta Evrópubúa að minnsta kosti. Ég held því fram, frú forseti, að við eigum ekki að takmarka mannréttindi okkar og önnur grunngildi nema brýn skilgreind þörf sé fyrir hendi. Við eigum að viðhalda menningu okkar og mannréttindum, styrkja lýðræðið, styrkja mannréttindin, styrkja lýðræðið fremur en að guggna fyrir meintum hryðjuverkum.

Ég tek undir með hv. þm. Jóni Bjarnasyni um að meint hryðjuverkaógn á Íslandi hefur alls ekki verið skýrð. Það liggur ekkert fyrir um það. Það liggur ekki fyrir hættumat í þeim efnum og meðan svo er þá er það niðurstaða mín að það sé ótímabært að innleiða hert ákvæði í lög sem snúa að hryðjuverkum og fjármögnun þeirra. Það er vont að setja í lög ákvæði sem eru jafnmatskennd og óskilgreind og hryðjuverkin. Hversu víðtæka skilgreiningu hefur hugtakið? Til hvers nær það?

Hér á landi eru hryðjuverk sem betur fer óþekkt, get ég sagt. Áhættan er hverfandi lítil og það hefur verið sýnt fram á það og tölur sýna mjög glöggt fram á að Evrópubúum stafar meiri hætta af kynbundnu ofbeldi, umferðinni, óheilbrigðum lífsháttum, mengun og eiginlega flestu öðru en hryðjuverkum. Þegar maður leitar á evrópskum vefsíðum, síðum NATO og fleiri aðila, þá finnur maður engar tölur. Ekki neitt. Töluleg gögn um þessa hættu eru afar fátækleg og jafnframt upplýsingar um meint tjón. Gögnin sem maður leitar uppi staðfesta ekki þá meintu ógn sem þeim frumvörpum sem ég geri að umtalsefni er ætlað að bregðast við. Þau réttlæta það ekki að takmarka borgaraleg mannréttindi einstaklinga.

Ég held því fram að lýðræði og frelsi kosti fórnir og slíkar fórnir ættum við fremur að færa heldur en að farga þeim á grundvelli meintrar hryðjuverkaógnar byggðri á þessari skelfilegu árás í New York 11. september 2001 sem á sér sem betur fer vart hliðstæður í mannkynssögunni. Meintri hryðjuverkaógn er að mínu mati best svarað með því að styrkja lýðræði, mannréttindi og einstaklingsfrelsi borgaranna.

Ég vil upplýsa það, frú forseti, af því að mannréttindaákvæði bar hér á góma og því er neitað að það sé verið að ganga inn á þau, að í mars 2005 lýstu sérfræðingar mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem fylgst hafa með framfylgd alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi áhyggjum sínum af skilgreiningum íslenskra hegningarlaga á hryðjuverkum sem finna má í a-lið 100. gr. almennra hegningarlaga. Mannréttindanefndin telur að í ákvæðinu sé að finna óljósa og víðtæka skilgreiningu á hryðjuverkum sem gæti náð til lögmæts athæfis í lýðræðisþjóðfélagi og stefnt því í hættu og taka þar sérstaklega til þátttöku í opinberum mótmælum.

Nefndin mælist til þess, frú forseti, að Ísland móti og taki upp nákvæma skilgreiningu á hryðjuverkum. Undir þessi tilmæli tekur Íslandsdeild Amnesty International og undir þau tekur Mannréttindaskrifstofa Íslands. Af því tilefni vil ég leyfa mér að vísa í umsögn Amnesty International frá 17. mars 2008 um frumvarp til breytinga á hegningarlögum sem varða upptöku eigna, hryðjuverk, skipulagða brotastarfsemi, mansal og peningaþvætti. Með leyfi frú forseta er tilvitnunin svohljóðandi:

„Á undanförnum árum hefur í nafni baráttunnar gegn hryðjuverkum verið vegið að alþjóðlegri mannréttindavernd með mjög alvarlegum hætti. Amnesty International vill því taka skýrt fram og árétta að allar aðgerðir sem gripið er til í því skyni að koma í veg fyrir hryðjuverk verða að standast alþjóðlegar mannréttindakröfur og mega alls ekki grafa undan grundvallarréttindum sem áunnist hafa og réttarríkið byggist á. Amnesty International telur of mikinn vafa leika á hvort orðalag Evrópuráðssamningsins um varnir gegn hryðjuverkum og lagafrumvarps þess sem hér er til umfjöllunar standist þær kröfur. Amnesty International telur að ákvæði samningsins veiti ekki fullnægjandi tryggingu fyrir því að fólk verði ekki sótt til saka fyrir lögmæta andstöðu við stjórnvöld. Afar mikilvægt er að hugtakið „hryðjuverk“ fái ekki svo víða skilgreiningu í lögum að ekki sé greint með skýrum hætti á milli ólöglegra aðgerða og andstöðu við stjórnvöld sem er lögleg og varin af alþjóðlega viðurkenndum mannréttindareglum. Í þessu sambandi vill Íslandsdeild Amnesty International einnig vekja athygli á tilmælum Mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna frá því í mars 2005. Sú nefnd hefur eftirlit með að ríki virði skyldur sínar samkvæmt alþjóðasamningi um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi. Í tilvitnuðu áliti lýsti nefndin áhyggjum sínum vegna skilgreiningar íslenskra hegningarlaga á hryðjuverkum sem finna má í a-lið 100. gr. laganna. Í áliti nefndarinnar kemur fram að í ákvæðinu sé „að finna óljósa og víðtæka skilgreiningu á hryðjuverkum, sem gæti náð til lögmæts athæfis í lýðræðisþjóðfélagi og stefnt því í hættu, einkum þátttöku í opinberum mótmælum“. Íslandsdeild Amnesty International telur að fyrirhugaðar breytingar á 100. gr. samræmist ekki áliti Mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og áréttar mikilvægi þess að íslensk stjórnvöld fari að tilmælum hennar.“

Svo mörg voru þau orð. Það vekur sérstaka athygli mína, frú forseti, sem áhugamanns um jafnrétti og kvenfrelsi, hvaða áherslur ríkisstjórnin leggur. Hverju á að forgangsraða? Jú, baráttu gegn peningaþvætti og hryðjuverkum er forgangsraðað en aðrir þættir sem lúta sérstaklega að konum og lúta að tilmælum sem margsinnis hafa verð send okkur um að tryggja varnir gegn mansali og tryggja fórnarlambavernd og annað slíkt hefur ekki verið sinnt og er ekki sinnt. Kynbundið ofbeldi er stærsta heilbrigðisvandamál kvenna í heiminum, stærsta heilbrigðisvandamál kvenna í heiminum að mati sérfræðinga. Einnig á Íslandi, með því stærsta. Maður spyr sig: Af hverju forgangsraðar ekki ríkisstjórnin þar og ræðst gegn þessu heilbrigðisvandamáli, gegn kynbundnu ofbeldi, gegn mansali, tryggir fórnarlambavernd o.s.frv., fremur en að leggja megináherslu á hina efnahagslegu þætti? Fjárhagslega og efnahagslega þætti sem ég geri að sjálfu sér ekki lítið úr að þurfi að verja líka. En ég hefði varið þá á eftir.

Ég verð því að skora á ríkisstjórnina að breyta um áhersluröð í þessum efnum, leggja meiri áherslu á einstaklinginn og réttindi einstaklingsins, miklu meiri áherslu en á fjármagnið og viðskiptin.

[15:08]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þingmaður beindi einni spurningu til mín varðandi 18. gr. Ég held að við verðum að lesa hana í samhengi við þá grein sem verið er að breyta, þ.e. 24. gr. laganna þar sem kemur fram að þetta á við útibú dótturfélaga ríkja utan EES í fyrsta lagi en í 1. mgr. 24. gr., sem við erum ekki að breyta, stendur: Aðilar sem tilgreindir eru í a–c-lið 1. mgr. 2. gr., og þá þarf að hoppa yfir í 2. gr. en þar eru nefnd t.d. fjármálafyrirtæki, líftryggingafélög og lífeyr-

issjóðir o.s.frv., sem sagt íslensku fjármálafyrirtækin, skulu tryggja að útibú þeirra og dótturfélög í ríkjum utan Evrópska efnahagssvæðisins kanni áreiðanleika upplýsinga um viðskiptamenn sína með sambærilegum hætti og mælt er fyrir um í lögum þessum eða eins sambærilegum hætti og lög viðkomandi ríkis heimila.

Síðan erum við að breyta 2. mgr. sem lýtur að hinum íslensku móðurfélögum, ef svo mætti segja, því að við vitum að þegar íslenskt fjármálafyrirtæki stofnar útibú á erlendri grund þá hefur íslenska Fjármálaeftirlitið eftirlit með útibúinu. Hér er því verið að tryggja að íslensku lögin séu ákveðið lágmark, sé gólfið, þau megi ekki vera lakari. En séu réttarreglurnar strangari í því ríki þar sem útibúið er þá þarf að beita þeim.

Hér mætti lesa 24. gr. áfram en ég hef ekki tíma í það. En ef við lesum þetta í samhengi þá held ég að þetta ætti að skiljast, þ.e. séu reglurnar einfaldlega strangari annars staðar þá ber að beita þeim þegar dótturfélag eða útibú íslensks móðurfélags er staðsett þar.

Varðandi skilgreininguna á hryðjuverkum þá veit ég að það mál verður til umræðu seinna í dag í öðru máli og eins breytingar á almennum hegningarlögum. Ég held að sú umræða muni verða fyllri þar.

[15:10]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir þessi svör svo langt sem þau ná. Það má vel vera að ég fari villur vega en ég var þeirrar skoðunar að útibú og dótturfélög sem eru staðsett í erlendum ríkjum væru undirorpin löggjöf þess ríkis og að því leyti væri þetta ákvæði óþarft.

Ég vona að hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson skilji hvað ég er að fara í þeim efnum. Starfsemi útibúa í öðrum ríkjum er að mínu mati ávallt undirorpin lögum þess ríkis sem þau eru staðsett í. Ef svo er ekki þá erum við eiginlega að búa til framsal á löggjafarvaldi, þ.e. við erum með opinn tékka á því að löggjöfin geti verið mjög breytileg.

[15:12]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held að hér sé ekki á ferðinni framsal löggjafarvalds eða hvernig sem hv. þingmaður orðaði það. Við vitum hins vegar að útibú íslenskra fyrirtækja lúta eftirlitsskyldu íslenska fjármálaeftirlitsins . Það er m.a. ástæðan fyrir því að við höfum verið að auka fjárframlög til Fjármálaeftirlitsins eða markaðarins um 50% á milli ára, því að umsvifin hafa verið svo mikil á erlendri grundu. Það sem hér er einfaldlega átt við er að ef hið erlenda ríki er með strangari reglur þegar kemur að regluverki gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka þá ber að nota þær reglur.

Þetta er svo sem í samræmi við athugasemdir FATF-nefndarinnar sem gerði sérstaka athugasemd við þetta í skýrslu sinni og þess vegna kemur þetta til að útibú geta ekki falið sig bak við lakari reglur í heimaríkjunum ef viðkomandi ríki sem útibú er staðsett í er með strangari reglur. Það er hugsunin varðandi þessa lagabreytingu, þá þurfa útibúin eða dótturfélögin að lúta strangari regluverki sem er á því svæði sem útibú er staðsett. Þau geta sem sagt ekki falið sig á bak við vægari reglur í heimaríki móðurfélagsins ef svo mætti segja, frú forseti.

[15:13]

Atli Gíslason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Svona andsvör eru eflaust ekki hentug til að fá botn í slík ákvæði. En ég næ sem sagt ekki alveg fullkomlega þessum skilgreiningum. Hér er verið að setja ströng ákvæði eftir alþjóðasamningum þannig að ég hefði haldið að þetta ákvæði væri í raun óþarft.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Lokafjárlög 2006, 2. umr.

Stjfrv., 500. mál. — Þskj. 794, nál. 1083 og 1084.

[15:16]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Fyrir liggur nefndarálit um frumvarp til lokafjárlaga fyrir árið 2006. Nefndarálit koma frá meiri hluta fjárlaganefndar og frá minni hluta. Ég geri ráð fyrir því að hv. þm. Jón Bjarnason geri grein fyrir nefndaráliti minni hlutans strax að lokinni ræðu minni.

Nefndarálitið er nokkuð víðfeðmt að þessu sinni og skiptist í þrjá kafla. Fyrsti kaflinn fjallar um framlagningu frumvarps til lokafjárlaga fyrir árið 2006, annar kaflinn fjallar um tekju- og gjaldafærslur og þriðji kaflinn um frávik frá fjárlögum og aukið eftirlit.

Undir nefndarálitið skrifa allir hv. þingmenn stjórnarmeirihlutans í fjárlaganefnd. Auk mín eru það þingmennirnir Kristján Þór Júlíusson, Guðbjartur Hannesson, Illugi Gunnarsson, Ásta Möller, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Ármann Kr. Ólafsson og Björk Guðjónsdóttir. Vil ég, virðulegi forseti, gera örstutta grein fyrir meginmáli þessara þriggja kafla. Ég vil byrja á því að fjalla um efnisatriði í I. kafla eða um framlagningu frumvarps til lokafjárlaga fyrir árið 2006.

Um þessar mundir eru tíu ár liðin síðan lög um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997, tóku gildi. Með þeim var mörkuð skýr stefna um efni fjárlaga, fjáraukalaga og lokafjárlaga. Lögð var rík áhersla á að allar fyrirsjáanlegar fjárráðstafanir kæmu fram í fjárlögum. Í fjáraukalögum innan hvers fjárhagsárs væri síðan fjallað um þær fjárráðstafanir sem ekki er hægt að sjá fyrir við afgreiðslu fjárlaga. Fjáraukalög skyldu samkvæmt þessu fyrst og fremst snúast um ófrávíkjanleg málefni og ófyrirséð útgjöld en síður um rekstrarvanda einstakra ríkisstofnana. Aðrar fjárhagsráðstafanir ættu eftir atvikum að koma til umfjöllunar við afgreiðslu fjárlaga fyrir næsta fjárhagsár eða við afgreiðslu lokafjárlaga fyrir síðasta fjárhagsár.

Í 7. gr. fjárreiðulaga er fjallað um framlagningu ríkisreiknings. Þar segir að fjármálaráðherra skuli leggja endurskoðaðan ríkisreikning næstliðins reikningsárs fyrir Alþingi eigi síðar en tveimur vikum eftir að þing kemur saman að hausti. Í almennum athugasemdum við frumvarp til fjárreiðulaga, undir yfirskriftinni „Ríkisreikningur“, er nánar

fjallað um framlagningu ríkisreikningsins og mun ég ekki víkja að því hér í ræðu minni.

Samkvæmt 45. gr. fjárreiðulaga, nr. 88/1997, skal ríkisreikningi fylgja frumvarp til lokafjárlaga honum til staðfestingar. Þar skal leitað heimilda til uppgjörs á skuldum eða ónotuðum fjárveitingum sem ekki eru fluttar milli ára. Jafnframt skal leggja fram sérstaka skrá ásamt skýringum yfir geymdar fjárheimildir og um þá aðila sem hafa farið fram úr fjárheimildum ársins. Heimilt er að greiða slíka umframgreiðslu af fjárveitingu næsta árs. Í þessu sambandi er og rétt að hafa í huga fyrirmæli 44. gr. laganna sem fela í sér að ef ófyrirséð atvik, kjarasamningar eða ný löggjöf valda því að grípa þurfi til sérstakra fjárráðstafana, sem ekki var gert ráð fyrir í fjárlögum eða fjáraukalögum, skuli leita heimilda fyrir þeim í lokafjárlögum.

Hér erum við að fjalla um lokafjárlögin í 2. umr.

Í niðurlagi umfjöllunar í almennum athugasemdum, sem ber yfirskriftina „Frumvarp til fjáraukalaga“, segir svo orðrétt um lokafjárlög:

„Frumvarpið gerir ráð fyrir að lokafjárlög verði afgreidd frá Alþingi um leið og ríkisreikningur og að Alþingi fjalli þannig um lokun fjárhagsársins með umræðu um ríkisreikning og lokafjárlög. Ekki verður flutt sérstakt frumvarp til laga um samþykkt ríkisreiknings eins og verið hefur heldur felist staðfesting á reikningnum í samþykkt lokafjárlaga frá Alþingi.“

Virðulegi forseti. Allt frá gildistöku fjárreiðulaga hefur verið nokkrum erfiðleikum bundið að leggja fram ríkisreikning og lokafjárlög samhliða eins og lögin gera greinilega ráð fyrir. Frumvarp það sem hér er til umræðu, lokafjárlög fyrir árið 2006, var ekki fremur en önnur frumvörp til lokafjárlaga á liðnum árum lagt fram samhliða ríkisreikningi. Meiri hluti fjárlaganefndar leggur á það áherslu í nefndarálitinu að markvisst verði unnið að því að vinnu við gerð frumvarps til lokafjárlaga verði hraðað innan hvers árs þannig að leggja megi það fram samhliða ríkisreikningnum eins og gert er ráð fyrir og lagt var upp með þegar fjárreiðulögin voru samin og samþykkt.

Tæknilega sýnist meiri hluta fjárlaganefndar fátt því til fyrirstöðu og ætti það að geta gerst við framlagningu lokafjárlaga fyrir árið 2007 og ríkisreiknings þess árs. Með öðrum orðum, virðulegi forseti, vill fjárlaganefnd einfaldlega leggja áherslu á að hér fari fram samhliða umræða um lokafjárlög hvers árs og framlagning ríkisreiknings.

Ríkisendurskoðandi kom fyrir fjárlaganefnd á síðasta ári vegna framlagningar ríkisreiknings fyrir árið 2006 í nóvembermánuði en hins vegar kom umrætt frumvarp inn á þingið í marsmánuði sl. Við í fjárlaganefnd viljum ítreka, eins og segir í fjárreiðulögunum, að betur fer á því að umrædd skjöl og umræddar upplýsingar og umræðan í kjölfarið fari fram samhliða.

Hef ég nú lokið við að fjalla um þann hluta nefndarálitsins sem lýtur að framlagningu frumvarpsins til lokafjárlaga fyrir árið 2006 og vil víkja að tekju- og gjaldafærslum. En eins og að framan segir er gert ráð fyrir því að lokafjárlög verði afgreidd frá Alþingi um leið og ríkisreikningur og Alþingi fjallaði þannig um lokun fjárhagsársins með umræðum um ríkisreikning og lokafjárlög.

Frumvarp til lokafjárlaga lýsir að þessu leyti tiltekinni stöðu ríkisfjármálanna rétt eins og ríkisreikningur ásamt því að þar eru gerðar tillögur um hvaða örlög frávik eða mismunur á niðurstöðu rekstrar annars vegar og samþykktum fjárheimildum hins vegar skuli fá. Með öðrum orðum má segja að við séum með samþykkt lokafjárlaga hverju sinni að samþykkja fjárheimildir til þeirra aðgerða sem þegar hefur verið gripið til í rekstri einstaka ríkisstofnana eða tengt einstaka fjárlagaliðum.

Séu lagðar til breytingar á frumvarpi til lokafjárlaga ætti því að öðru jöfnu þurfa að breyta ríkisreikningi. Segja má, eins og hér hefur komið fram, að lokafjárlög hverju sinni séu nátengd ríkisreikningi, virðulegi forseti.

Í samræmi við þetta eru í 1. gr. frumvarpsins lagðar til ýmsar breytingar á fjárheimildum vegna frávika ríkistekna á árinu 2006 frá áætlun fjárlaga og á sama hátt er í 2. gr. gerð tillaga um að nánar tilgreindar afgangsheimildir og umframgjöld í árslok 2006, sem lesa má úr ríkisreikningi, falli niður. Til að tryggja samræmi milli ríkisreiknings og lokafjárlaga gerist sú spurning áleitin hvort fjárlaganefnd þurfi ekki að koma fyrr að vinnu við gerð frumvarps til lokafjárlaga.

Það er mín skoðun, og ég deili henni með mörgum öðrum hv. þingmönnum í fjárlaganefnd, að fjárlaganefnd þurfi hverju sinni að vera betur meðvituð um gerð frumvarps til lokafjárlaga.

Þeirri spurningu hefur stundum verið velt upp hvort þörf sé á að leita sérstaklega eftir samþykki Alþingis á frávikum ríkistekna frá áætlun fjárlaga og fjáraukalaga, eins og mælt er fyrir um í 1. gr. frumvarpsins. Í henni er leitað eftir heimild Alþingis fyrir ráðstöfun markaðra skatttekna og annarra ríkistekna til stofnana og verkefna, ýmist í samræmi við það hverjar tekjurnar urðu samkvæmt reikningsuppgjöri eða hver metin fjárþörf reyndist vera. Í fjárreiðulögunum er tekjum ríkisins og stofnana þess skipt í tvo meginflokka, þ.e. ríkistekjur, sbr. 9. gr., og sértekjur, sbr. 12. gr. Allar tekjur ríkisins aðrar en sértekjur teljast því ríkistekjur. Skv. 9. gr. er þeim skipt í fimm undirflokka, þ.e. skatttekjur, aðrar rekstrartekjur, tekjur af sölu eigna, fjármagnstilfærslur og fjárframlög.

Ekki ætti að þurfa að ítreka þá grundvallarreglu hér að fjárstjórnarvald er í höndum Alþingis, sbr. 41. og 42. gr. stjórnarskrárinnar. Skv. 41. gr. má ekkert gjald greiða úr ríkissjóði nema heimild sé til þess í fjárlögum og fjáraukalögum. — Eru þá lokafjárlög meðtekin. — Í 42. gr. stjórnarskrárinnar segir að í fjárlagafrumvarpi skuli vera fólgin greinargerð um tekjur ríkisins og gjöld. Á þessum grunnreglum er jafnframt hnykkt í 21. gr. fjárreiðulaga. Samkvæmt þessum lagafyrirmælum ber m.a. að leita heimilda til greiðslna úr ríkissjóði, eftirgjafa á kröfum og til hvers konar samninga um fjárhagslegar skuldbindingar fyrir ríkisstofnanir. Þessar ákvarðanir eru teknar í fjárlögum eða eftir atvikum í fjáraukalögum.

Á sama hátt er það Alþingi eitt sem getur breytt ákvörðunum af þessu tagi. Við munum væntanlega taka hér fyrir nú í vikunni frumvarp sem m.a. tengist máli um lánsfjárheimildir sem mælt var fyrir í gær.

Með hliðsjón af þessum skýru fyrirmælum verður að telja engum vafa undirorpið að nauðsynlegt sé að afla sérstakrar heimildar Alþingis til þess að breyta ákvörðunum

um greiðslur eða framlög úr ríkissjóði samkvæmt fjárlögum í þeim tilvikum þegar markaðir tekjustofnar skila meiru eða rekstrartekjur ríkisstofnana í A-hluta reynast hærri en fjárlög gerðu ráð fyrir. Vettvangurinn til þess að taka ákvarðanir af þessu tagi og birta þær er í fjárlögum eða fjáraukalögum en síður í lokafjárlögum. — Þó að það þurfi á stundum, virðulegi forseti. — Það fer einfaldlega mjög illa á því að veita stofnunum t.d. heimild til að ráðstafa umframtekjum á tilteknu rekstrarári löngu eftir að því er lokið. Einnig er það óæskilegt að sérstakir fjárlagaliðir, sem ekki hafa birst í fjár- eða fjáraukalögum, komi fyrst fram í lokafjárlögum og Alþingi hafi þannig ekki fengið tækifæri fyrr en í lokafjárlögum til að fjalla um tiltekið viðfang.

Þeirri hugmynd hefur og verið hreyft að til greina komi að breyta ákvæðum fjárreiðulaga um framsetningu á fjárlögum og ríkisreikningi á þann veg að markaðar tekjur og rekstrartekjur verði færðar á gjaldahlið og dragist þannig frá útgjöldum. Með þessum hætti yrði komist hjá því að afla sérstakra heimilda í lokafjárlögum. Ætla verður að breyting á fjárreiðulögum, sem fæli í sér að heimilt væri að ráðstafa ófyrirséðum hækkunum á mörkuðum tekjustofnum og rekstrartekjum ríkisstofnana án sérstaks samþykkis Alþingis, stæðist ekki framangreind ákvæði stjórnarskrár og þau sjónarmið sem þau eru reist á. Með öðrum orðum væri líklegt að slík breyting yrði ekki talin standast stjórnarskrá. Á meðan stjórnarskrá er ekki breytt í þessum efnum verður Alþingi því jafnan að taka afstöðu til þess í lokafjárlögum hvernig ráðstafa beri þessum tekjum.

Að lokum vil ég, virðulegi forseti, víkja að III. kafla þessa umfangsmikla nefndarálits frá meiri hluta fjárlaganefndar en það fjallar um frávik frá fjárlögum og aukið eftirlit.

Í ljósi hinna órjúfanlegu tengsla lokafjárlaga við ríkisreikning þykir ekki úr vegi að víkja hér nokkrum orðum að ríkisreikningi fyrir árið 2006. Samkvæmt niðurstöðu hans stóðu 75 fjárlagaliðir, eða u.þ.b. sjöundi hver liður, í halla umfram 4% í árslok 2006. Í árslok 2005 stóðu 96 liðir með halla umfram vikmörk. Þegar horft er á samanlagða stöðu hallaliða yfir 4% er um að ræða tæplega 14 milljarða kr. halla en hallinn var 8 milljarðar kr. árið á undan. Þegar á heildina er litið stóðu tveir af hverjum þremur fjárlagaliðum annaðhvort með ofnýttar eða vannýttar heimildir umfram 4% vikmörk um síðustu áramót.

Þótt halli umfram 4% í lok ársins 2006 sé á færri liðum en í árslok 2005 hefur samanlögð staða hallaliða ekki batnað. Við þessum vanda, sem að nokkru leyti einkennist af skorti á aga og aðhaldi í rekstri, sbr. skýrslur Ríkisendurskoðunar um framkvæmd fjárlaga, er brýnt að bregðast að mati fjárlaganefndar. Hafa verður í huga í þessu sambandi að í raun eru heimildir fjárreiðulaga til greiðslna umfram fjárlög mjög þröngar, sbr. einkum 33. og 34. gr. fjárreiðulaga.

Það er því óæskilegt og í mótsögn við lögin að stofnanir, oft sömu stofnanirnar, fari ár eftir ár fram úr fjárheimildum án þess að gripið sé til nauðsynlegra eða viðeigandi aðgerða. Aðgerðirnar hljóta annaðhvort að felast í því að hækka fjárheimildir viðkomandi stofnana eða ganga eftir því að stofnanir virði þann útgjaldaramma sem þeim er sniðinn. Að öðrum kosti telur fjárlaganefnd að ekki verði undan því vikist að ráðuneytin beiti þeim úrræðum sem bæði starfsmannalög og fjárreiðulög kveða á um að beita megi þegar forstöðumenn og stjórnir ríkisaðila, svo sem ráðuneytin, virða ekki útgjaldaramma fjárlaga.

Einnig vekur athygli hve margir liðir færa verulega ónýttar fjárheimildir milli ára. Þannig standa 54% allra fjárlagaliða með afgang umfram 4% vikmörk. Í einhverjum tilvikum kann slíkt að eiga sér skýringar, t.d. getur verið um að ræða fjárveitingar vegna stofnkostnaðar sem tekur lengri tíma að hrinda í framkvæmd. Þegar jafnmargir liðir standa með miklar ónýttar fjárheimildir verður á sama hátt að ganga úr skugga um hvort fjárveitingin hafi ekki endurspeglað rétt ástand í rekstri eða hvort viðkomandi stofnun hafi ekki sinnt starfsemi sinni með viðunandi hætti og því sé veruleg ónýtt fjárveiting.

Eftir að hafa kynnt mér vel rekstur ríkisins og framkvæmd fjárlaga hverju sinni og borið það saman við rekstur sveitarfélaganna tel ég að með því átaki sem sveitarfélögin fóru í í eftirlitsskyldu sinni —hugsanlega út af því að samþykkt voru lög á Alþingi varðandi eftirlitsnefnd með fjármálum sveitarfélaga — hafi þau farið nokkuð fram úr ríkinu sjálfu varðandi þessi mál. Segja má að ríkisstofnanir, ráðuneyti og við hér á hinu háa Alþingi gætum lært heilmikið af sveitarfélögunum varðandi rekstrarformið og ekkert síður eftirlitsskylduna og þá áætlanagerð og þau eftirlitskerfi sem sveitarfélögin hafa byggt upp.

Miðað við það sem ég hef kynnt mér, og hef ég lengi fylgst vel með störfum sveitarfélaganna, sjá sveitarfélögin ekki halla umfram 4% mörkin eða sýna afgang á liðum miðað við samþykktar fjárhagsáætlanir. En allt má til betri vegar færa.

Ég ítreka að fjárlaganefnd tekur undir með Ríkisendurskoðun sem minnir á í skýrslu sinni um framkvæmd fjárlaga árið 2006 — en það er það ár sem við ræðum hér í lokafjárlögum — að forstöðumönnum ríkisstofnana beri skilyrðislaust að reka stofnanir sínar innan fjárheimilda og leitast við að tryggja að svo sé. Brýnt er að stofnanir og ráðuneyti sem hlut eiga að máli bregðist við þessum vanda og ráði sem fyrst bót á honum.

Þá er ekki síður mikilvægt að fjárlaganefnd Alþingis hafi frumkvæði að því að koma þessum málum í rétt horf og hefur nefndin kallað reglulega eftir upplýsingum vegna fjárlagaársins 2007 og fengið skýringar frá ráðuneytum og stofnunum vegna fyrstu níu mánaða þess árs. Unnið er að því innan fjárlaganefndarskrifstofu Alþingis, eða innan nefndasviðs Alþingis, að endurbæta og virkja eftirlitshlutverk Alþingis enn frekar með því að fá fram upplýsingar mun fyrr og stuðla þannig að virkari greiningarvinnu.

Á fundi fjárlaganefndar nú í hádeginu voru lögð fram gögn og sundurliðuð aðeins og ítarleg greining á rekstrarstöðu fjárlagaliða og ríkisstofnana fyrir fyrstu þrjá mánuði þessa árs.

Fjárlaganefnd fékk á fund sinn, vegna frumvarps til lokafjárlaga, fulltrúa frá Ríkisendurskoðun og frá fjármálaráðuneytinu. Þeir gerðu grein fyrir megininntaki frumvarpsins. Ég hef hér gert grein fyrir, virðulegi forseti, umræddu nefndaráliti meiri hlutans sem stjórnarliðar í fjárlaganefnd standa að. Ég vil nota tækifærið og þakka það samstarf sem við höfum átt í nefndinni í þessu máli eins og fjölmörgum

öðrum. Við í meiri hlutanum leggjum til að lokafjárlögin fyrir árið 2006 verði samþykkt óbreytt og erum ekki með neina breytingartillögu í farteskinu.

Ég vil hins vegar ítreka það, og hvetja þá aðila sem hér fylgjast með umræðum og starfa hjá ríkisstofnunum eða koma að ríkisrekstri á einhvern hátt, að kynna sér nefndarálit meiri hlutans. Ég hvet þá aðila einnig til að kynna sér nefndarálit minni hlutans, virðulegi forseti, því að í þessu nefndaráliti, sem er mun víðtækara en verið hefur undanfarin ár, má segja að stigin séu nokkur skref sem fjárlaganefnd hefur viljað stíga frá því að hún kom saman síðastliðið sumar. Það tengist því m.a. að við teljum að við eigum ekki að sætta okkur við þau frávik sem komið hafa fram og tengjast m.a. eftirlitsskyldu þingsins og ráðuneytanna. Við tökum fyllilega undir með Ríkisendurskoðun í þeim efnum.

[15:36]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil fyrst segja að nefndarálit meiri hluta fjárlaganefndar sem hv. þm. Gunnar Svavarsson hefur mælt fyrir er ítarlegt og gott að mínu mati svo langt sem það nær. Er þar nokkur breyting á til batnaðar af hálfu meiri hlutans undanfarin ár sem flokkur viðkomandi var þó ekki aðili að þannig að ég vil bara segja að batnandi manni er best að lifa.

Það eru aðeins tvö atriði sem ég vildi spyrja hv. þingmann aðeins nánar út í. Hann kom inn á þau atriði að einkum verði að ganga frá ríkisreikningi og árétta hann og nú værum við með lokafjárlög til þess að staðfesta hann af Alþingi. Það væri í rauninni búið að ganga frá ríkisreikningi. Ég spurði: Er að hans mati löglegt að gera þetta svona, að stimpla aðgerðir framkvæmdarvaldsins með þeim hætti sem Alþingi er boðið upp á? Ég tel orka tvímælis hvort þetta sé löglegt ferli og gerningur.

Hitt atriðið sem mig langar til að spyrja hv. þingmann út í er þetta: Það vekur óneitanlega athygli að á bls. 60 í frumvarpi til lokafjárlaga um Sóltúnsheimilið skuli verið að leggja til að mér sýnist 141 millj. kr. til viðbótar á lokafjárlögum inn í rekstrardæmi heimilisins. Við fengum ekki mjög ítarlegar upplýsingar frá fjármálaráðuneytinu hvorki um þessa liði né aðra varðandi lokafjárlögin en þetta er eitt af þeim atriðum sem stinga mjög í stúf og ég mun síðan koma inn á fleiri á eftir.

[15:38]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Afgreiðsla á þessum lokafjárlögum er í samræmi við það sem hefur verið gert á umliðnum árum og ég ætla ekki að tjá mig um það hvort um sé að ræða lögleysu eða ekki. Ég ítreka það sem kemur fram í nefndaráliti meiri hlutans á bls. 2 í I. kafla. Þar segir:

„Fjárlaganefnd leggur áherslu á að markvisst verði unnið að því að vinnu við gerð frumvarps til lokafjárlaga verði hraðað innan hvers árs þannig að leggja megi það fram samhliða ríkisreikningi. Tæknilega sýnist fátt því til fyrirstöðu og ætti það að geta gerst við framlagningu lokafjárlaga fyrir árið 2007 og ríkisreikning þess árs.“

Ég vonast til þess að fjármálaráðuneytið og þeir sem koma að gerð lokafjárlaga fyrir árið 2007 svo og þeir sem ganga frá ríkisreikningi, þ.e. Ríkisendurskoðun, muni taka þessar athugasemdir okkar það alvarlega að menn reyni að vinna að því eins og sagt er í álitinu.

Gagnvart þeim atriðum sem snúa að Sóltúnsheimilinu í lokafjárlögum fyrir árið 2006 vil ég vísa til þeirrar umræðu sem var utan dagskrár í þessari viku þar sem var sérstaklega fjallað um Sóltúnsheimilið. Vék ég þá í ræðu minni þá að þeim þáttum sem tengjast uppgjöri á árunum 2003, 2004, 2005 og 2006, að mig minnir, og þeim ábendingum sem Ríkisendurskoðun hafði og heilbrigðisráðuneytið hafði tekið undir með því sem kom fram í þeirri greinargerð. Ég á von á því að það mál sé enn þá í vinnslu líkt eins og Ríkisendurskoðun og ráðuneytið hafa lýst yfir í þessari skýrslu.

[15:40]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég nefndi þetta sem eitt dæmi um það hvernig Alþingi er í raun stillt upp við vegg. Það er búið að afgreiða þessar fjárheimildir. Það er búið að festa þær inn á ríkisreikning en Alþingi fjallar svo um það hér ári seinna eða rúmlega til að samþykkja það eða ekki. Svona er þetta víðar í þessu frumvarpi. Þar eru upphæðir sem Alþingi stendur frammi fyrir því að búið er að ráðstafa fjárveitingum með þessum hætti.

Framsetningin á lokafjárlagafrumvarpinu var einnig gagnrýnd í fjárlaganefnd. Við höfum tiltölulega fast framsetningarform á frumvarpi til fjárlaga, sömuleiðis á frumvarpi til fjáraukalaga þar sem skýrt er undir hverjum lið hvað um er að ræða í nokkrum orðum þannig að hægt sé að glöggva sig á því.

Þetta frumvarp til lokafjárlaga hefur alveg sömu stöðu gagnvart þinginu og nefndinni og frumvarp til fjárlaga eða frumvarp til fjáraukalaga. Samt eru allar upplýsingar af skornum skammti og það verður að grafa þær upp og kalla sérstaklega eftir þeim. Hérna eru þó margar síður, langir dálkar um breytingar á fjárveitingum og fjárhagsstöðu fjölmargra stofnana og viðfangsefna, oft og tíðum án nokkurra skýringa á því hvað þarna er á ferðinni. Ég spyr því hv. formann fjárlaganefndar hvort hann vilji ekki beita sér fyrir því að þetta verði þá unnið með skikkanlegum hætti. (Forseti hringir.) Við vildum reyndar senda þetta inn í fjármálaráðuneytið aftur, það hefði verið hin rétta krafa.

[15:42]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vil víkja að texta í II. kafla umræddsnefndarálits þar sem segir:

„Þessar ákvarðanir eru teknar í fjárlögum eða eftir atvikum í fjáraukalögum. Á sama hátt er það Alþingi eitt sem getur breytt ákvörðunum af þessu tagi. Með hliðsjón af þessum skýru fyrirmælum verður að telja engum vafa undirorpið að nauðsynlegt sé að afla sérstakrar heimildar Alþingis til þess að breyta ákvörðunum um greiðslur eða framlög úr ríkissjóði samkvæmt fjárlögum ...“

Síðar segir:

„Einnig er það óæskilegt að sérstakir fjárlagaliðir sem ekki hafa birst í fjár- eða fjáraukalögum komi fyrst fram í lokafjárlögum og Alþingi hafi þannig ekki fengið tækifæri fyrr en í lokafjárlögum til að fjalla um tiltekið viðfang.“

Og að lokum:

„Á meðan stjórnarskrá er ekki breytt í þessum efnum verður Alþingi því jafnan að taka afstöðu til þess í lokafjárlögum hvernig ráðstafa beri þessum tekjum [og/eða þá gjöldum].“

Það erum við að gera í umræðum um lokafjárlögin. Fyrst því er beint til mín hvort ég muni beita mér fyrir því að þetta verði með öðrum hætti þá mátti hugsanlega skynja það í ræðu minni og fyrri ræðum að ég teldi það, líkt eins og fleiri nefndarmenn í fjárlaganefnd, að þetta ætti að vera með öðrum hætti. Það má segja að nefndarálit það sem hér birtist — og ég skynja það líka á nefndaráliti minni hlutans að fjárlaganefndin er samstiga í þeirri vegferð að vilja hafa hlutina með öðrum hætti en nú er. Einnig hef ég fundið fyrir því að fjármálaráðuneytið og önnur ráðuneyti svo og Ríkisendurskoðun styðji þessa fyrirætlan okkar.

[15:44]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Hér er fjallað um frumvarp til lokafjárlaga fyrir árið 2006 og hv. þm. formaður fjárlaganefndar, Gunnar Svavarsson, hefur mælt fyrir áliti meiri hluta nefndarinnar. Ég mun mæla fyrir áliti minni hluta fjárlaganefndar en hann skipa auk mín sem er í fjárlaganefnd fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hv. þm. Bjarni Harðarson, fulltrúi Framsóknarflokksins, hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson, fulltrúi Frjálslynda flokksins. Við stöndum saman að þessu nefndaráliti, frú forseti, við frumvarp til lokafjárlaga fyrir árið 2006.

Frumvarp til lokafjárlaga fyrir árið 2006 er hið níunda í röðinni síðan ný lög um fjárreiður ríkisins, nr. 88/1997, tóku gildi. Megintilgangurinn með framlagningu þessa frumvarps er að staðfesta niðurstöðu ríkisreiknings fyrir árið 2006 og veita ýmsar upplýsingar um stöðu ríkisfjármála.

Í 45. gr. fjárreiðulaganna er fjallað um frumvarp til lokafjárlaga og segir þar orðrétt: „Með ríkisreikningi sem lagður er fyrir Alþingi, sbr. 7. gr., skal fylgja frumvarp til lokafjárlaga honum til staðfestingar. Þar skal leitað heimilda til uppgjörs á skuldum eða ónotuðum fjárveitingum sem ekki eru fluttar á milli ára. Jafnframt skal leggja fram sérstaka skrá ásamt skýringum yfir geymdar fjárheimildir og um þá aðila sem hafa farið fram úr fjárheimildum ársins. Heimilt er að greiða slíka umframgreiðslu af fjárveitingum næsta árs. Einnig skal gera grein fyrir ónýttum lántökuheimildum næstliðins árs.“

Ljóst er að það frumvarp sem hér er til umfjöllunar uppfyllir ekki öll skilyrði þessarar greinar. Í fyrsta lagi fylgdi frumvarpið ekki ríkisreikningi þegar hann var lagður fram á sínum tíma. Í öðru lagi eru ekki gefnar skýringar á geymdum fjárheimildum og í því eru ekki heldur upplýsingar um þá aðila sem farið hafa fram úr fjárheimildum ársins. Þá er í þriðja lagi ekki gerð grein fyrir ónýttum lántökuheimildum liðins árs.

Í þessu sambandi er rétt að geta þess að í 44. gr. kemur fram að ef ófyrirséð atvik, kjarasamningar eða ný löggjöf, valda því að grípa þurfi til sérstakra ráðstafana, sem ekki var gert ráð fyrir í fjárlögum eða fjáraukalögum, skuli leita heimilda fyrir þeim í lokafjárlögum.

Frú forseti. Ég vil aðeins staldra við og fara ítarlega ofan í þessa skipan mála. Fyrsta frumvarpið sem lagt er fram á haustþingi í byrjun október er frumvarp til fjárlaga fyrir næsta ár, svipað og var á sl. hausti árið 2007, en þá var lagt fram í upphafi þings frumvarp til fjárlaga fyrir árið 2008. Um það var síðan fjallað og fjárlaganefnd fjallar um það og það er síðan afgreitt sem fjárlög fyrir árið 2008.

Á árinu 2008 geta orðið ýmsar breytingar bæði á gjalda- og teknahliðum frumvarpsins. Þá hafa verið flutt svokölluð fjáraukalög til að heimila breytingarnar á fjárlögum innan ársins. Fjáraukalögin hafa yfirleitt ekki verið flutt fyrr en á haustinu samhliða og um leið og fjárlagafrumvarp fyrir yfirstandandi ár er flutt. Í fjáraukalögum eru teknar inn ýmsar ákvarðanir um heimildir innan ársins sem er breytt frá fjárlögum. Oft og tíðum er það svo að Alþingi stendur þá frammi fyrir orðnum hlut. Ráðherrar hafa ákveðið greiðslur umfram fjárlagaheimildir eða breytt þeim innan ársins sem síðan er leitað staðfestingar Alþingis á.

Hv. þm. Gunnar Svavarsson vakti svo rækilega athygli á því að ekki er heimilt að inna neinar greiðslur af hendi úr ríkissjóði né skuldbinda hann á nokkurn hátt án þess að fyrir því liggi heimild frá Alþingi á fjárlögum. Á þessu hefur verið gríðarlegur misbrestur svo það má nærri því segja að ráðherrar hafi umgengist þessa lagagrein af furðulegri léttúð. Sumir mundu jafnvel segja að það jaðraði við lögbrot af hálfu ráðherranna þar sem Alþingi og ríkissjóður hefur verið skuldbundinn með beinum greiðslum eða samningum innan ársins án þess að það væri nokkur heimild til þess á fjárlögum.

Það er sama hversu oft við höfum tekið á þessu máli. Ég veit að hv. þm. Pétur H. Blöndal sem hér er inni er mér um margt sammála einmitt í þessum efnum og í áranna rás höfum við ítrekað lagt áherslu á þetta á Alþingi í umgengni við fjármuni ríkisins, fjárstýringu og fjárreiður. En það virðist eins og talað hafi verið fyrir gersamlega daufum eyrum, a.m.k. upplifi ég það þannig að ástandið hafi versnað ef eitthvað er hvað varðar lausagöngu ráðherranna um fjárlögin. Í upphafi hvers fjárlagaárs eða á haustin þegar Alþingi kemur saman minnist ég mikilla svardaga í fjárlaganefnd hjá meiri hlutanum, hver sem hann er á hverjum tíma, og öllum um að nú skuli verða breyting á. Núverandi fjárlaganefnd er í sjálfu sér engin undantekning hvað þá svardaga varðar. Hún er komin í þann sama kór og er velkomin. Ég minni einmitt á að miklar heitstrengingar bæði hv. formanns og hv. varaformanns fjárlaganefndar og annarra fjárlaganefndarmanna á sl. hausti um að nú skyldi þegar í stað taka upp breytt vinnubrögð (**PHB:** … það hefur verið gert.) Það hefur því miður ekki verið gert. (**PHB:** Jú, jú.) Nei, og ég kem að því aftur.

Menn hafa haft um það mikil og stór orð. Svo þegar gengið er eftir er alltaf sagt: Við reynum þetta á næsta ári. Nákvæmlega það sama og hefur verið sagt undanfarin ár og við hv. þm. Pétur H. Blöndal þekkjum. Við þekkjum þessa umræðu. Þess vegna verð ég að segja það, áður en ég kem að nefndarálitinu, að ég hef orðið fyrir nokkrum vonbrigðum. Þetta frumvarp til lokafjárlaga samræmist alls ekki

fjárreiðulögum, hvorki tímasetning á því, framsetning né innihald. Það er bara staðreynd. Allir þeir þættir sem hv. þm. Gunnar Svavarsson var að rekja og finna að við frumvarpið fara á svig við fjárreiðulög og þess vegna lagði ég til þegar þetta lokafrumvarp til fjárlaga var lagt fram á útmánuðum að nefndin yrði sammála um að senda það til baka aftur til fjármálaráðuneytisins þannig að þetta frumvarp yrði a.m.k. unnið efnislega og sett fram í samræmi við fjárreiðulög og þann vilja nefndarinnar að þetta kæmi allt saman vel fram þarna. Á þessu guggnaði meiri hluti nefndarinnar, því miður, eins samræmi á milli ríkisreiknings og fjárlaga.

Ég hef ítrekað lagt fram á Alþingi tillögur til breytinga á lögum um fjárreiður ríkisins sem hljóða upp á að Alþingi verði skylt að leggja fram fjáraukalög a.m.k. tvisvar á ári þannig að lögð verði fram fjáraukalög að vori sem tækju til þeirra breytinga sem menn teldu vera orðnar á samþykktum fjárlögum ríkisins. Þau tækju á breytingum eða samþykktum sem Alþingi hefur gert sem hefðu fjárskuldbindingar í för með sér, breytingum sem vetrarþingið hefði gert og það kæmi fram í fjáraukalögum að vori. Það er svo skýr krafa og skilyrði í lögum um fjárreiður ríkisins og í stjórnarskránni sem hv. þingmaður vitnaði til að ekki má inna af hendi greiðslur án samþykkis Alþingis. Þá á það líka að vera þannig en þannig hefur það ekki verið, bara alls ekki og miklu síður, ráðherrar hafa ákveðið að fá greitt úr ríkissjóði án heimildar. Þeir hafa skrifað undir samninga og skuldbindingar, að skuldbinda ríkissjóð án heimilda. Þetta geta verið verkefni sem allir vilja svo sem styðja en það á að gera það á löglegan hátt og það á að gera með því að leggja fram frumvarp til fjáraukalaga ef það er ekki inni á fjárlögum þannig að fjárlög séu sem best unnin og taki til sem flestra þátta. Annars á að leggja það fram í frumvarpi til fjáraukalaga áður en skrifað er undir eða gengið undir viðkomandi skuldbindingar eða upphæðirnar greiddar. Og þangað til það verður gert verður ekkert lag á þessu, ekki fyrr. Það var það sem ég vonaðist eftir að meiri hluti fjárlaganefndar mundi krefjast nú á þessu þingi vegna þess að það hafði í sjálfu sér ekkert með fortíðina að gera. Það átti að taka upp breytt vinnubrögð strax á þessu þingi í samræmi við orð hv. þingmanna og formanna og varaformanna í fjárlaganefnd. Það var þeim í lófa lagið að gera. Ég varð fyrir miklum vonbrigðum með að það skyldi ekki gert.

Ég ætla þá að víkja aðeins frekar að efni nefndarálitsins en það speglast mjög af því að frumvarp til loka fjárlaga og öll framsetning og tilurð þess eru á svig við fjárreiðulög. Í rauninni er verið að leggja það fram sem orðinn hlut, búið er að staðfesta það í ríkisreikningi og svo er verið að bera það á borð fyrir Alþingi að stimpla það. Það er bara staðreynd. Alþingi er notað sem stimpilpúði fyrir framkvæmdavaldið á gerðum sem það er fyrir allnokkru búið að ganga frá.

Í athugasemdum við frumvarpið kemur fram að í 1. gr. þess eru lagðar til breytingar á fjárheimildum stofnana og verkefna vegna fráviks markaðra tekna frá áætlun fjárlaga og fjáraukalaga. Samtals er gert ráð fyrir að fjárheimildir vegna þessa hækki nettó um 962,6 millj. kr. Nánar tiltekið er hér leitað eftir heimild Alþingis fyrir ráðstöfun ríkistekna stofnana og verkefna, ýmist í samræmi við það hverjar tekjurnar urðu samkvæmt uppgjöri eða hver metin fjárþörf við skil ríkistekna reyndist vera. Einnig segir þar orðrétt: „Slíkar breytingar á fjárheimildum ríkisaðila og ráðstöfun ríkistekna verður að ákvarða með lögum á Alþingi á sama hátt og gert er í fjárlögum og fjáraukalögum.“

Ef menn héldu sig aðeins við þetta, að aðeins væri verið að færa inn sértekjur sem hefðu komið inn, þá er það ekki svo. Frumvarpið inniheldur líka afgreiðslur á uppfærðum gjöldum sem eru ekki hluti sértekna.

Þegar fjármálaráðherra mælti fyrir frumvarpinu komst hann svo að orði: „Almennt gildir að þegar útgjaldaheimildir fjárlagaliða hækka hafa lögboðnar ríkistekjur til fjármögnunar á útgjöldum reynst vera meiri en áætlað var í fjárlögum en lækka hafi tekjurnar reynst vera minni. Þetta á þó ekki alltaf við því að ekki eru lagðar til breytingar á fjárheimildum stofnana af þessum sökum í þeim tilvikum þegar ekki er beint samband milli útgjaldaþarfar og fjármögnunar á þann veg að breytingar í tekjum hafi beinlínis áhrif á kostnað.“

Hér endurspeglast grundvallarmisskilningur framkvæmdarvaldsins um tilgang lokafjárlaga. Þessa hugsun endurspeglar síðan formaður fjárlaganefndar þegar hann segir í 1. umr. um frumvarpið: „Samkvæmt fjárreiðulögunum eru lokafjárlög ekkert öðruvísi en fjáraukalög eða fjárlög í því tilliti að verið er að leita heimilda hjá Alþingi til að fara fram með fjárveitingar til ákveðinna verkefna.“ Í 44. gr. er skýrt tekið fram í hvaða tilfellum lokafjárlög geta veitt viðbótarfjárheimildir.

Það sem kemur fram í athugasemdum með frumvarpinu eru verklagsreglur sem framkvæmdarvaldið hefur sett en eiga enga stoð í fjárreiðulögunum. Í þeim er hvergi vikið að því með hvaða hætti skatttekjur og rekstrartekjur geta haft áhrif á fjárheimildir stofnana. Það er hlutverk Alþingis að marka útgjaldarammann, hann getur ekki og má ekki ráðast með öðrum hætti.

Í áliti minni hlutans um frumvarp til lokafjárlaga fyrir árið 2003 kom fram það álit lögfræðings í fjármálaráðuneytinu að í ljósi fjárstjórnarvalds Alþingis og með vísan til 41. og 42. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. einnig 21. gr. fjárreiðulaganna, er ekki unnt að víkja frá þeim meginmarkmiðum sem þar koma fram um að leita skuli heimilda til greiðslna úr ríkissjóði, sbr. 3. málsl. 1. mgr. 21. gr. laganna, sem stafa af því að markaðar tekjur og rekstrartekjur reynast hærri en áætlað var í fjárlögum.

Þetta álit ítrekar það meginhlutverk lokafjárlaga að staðfesta niðurstöður ríkisreiknings en ekki veita viðbótarfjárheimildir. Þá má benda á þá staðreynd að hér er verið að veita viðbótarfjárheimild löngu eftir að viðkomandi fjárhagsári er lokið og í sumum tilfellum að draga saman útgjöld stofnana án tillits til þeirra fjárlaga og fjáraukalaga sem samþykkt hafa verið síðan.

Við samþykkt fjárlaga er ákveðið rekstrarumfang stofnana ríkisins og þar með þjónustustig þeirra. Gallinn er hins vegar sá að við þessa samþykkt er ekki tekið tillit til fjárhagsstöðu þeirra stofnana sem búa við hallarekstur og geta því ekki haldið uppi því þjónustustigi sem fjárlög gera ráð fyrir. Þannig er stór hluti fjárlaga marklaus þegar við samþykkt þeirra. Ég vek athygli á því, frú forseti, að vegna vinnulagsins sem hér er viðhaft er stór hluti fjárlaga mark-

laus þegar þau eru samþykkt. Þess vegna er brýnt að lokafjárlög fyrra árs og fjáraukalög yfirstandandi árs séu fyrirliggjandi þegar fjárlög næsta árs eru ákveðin. Allt annað eru slæm vinnubrögð og ekki Alþingi til sóma.

Í áðurnefndri ræðu fjármálaráðherra bendir hann á að sumar stofnanir hafi velt halla af rekstri sínum yfir áramót ár eftir ár og treyst á það að á endanum verði vandinn það mikill að óhjákvæmilegt verði að taka á honum í fjáraukalögum. Ekkert þarf að vera óeðlilegt við að halli verði á einu ári í rekstri stofnunar, enda sé tekið á honum á næsta fjárhagstímabili. En þegar halli safnast upp ár eftir ár ber viðkomandi ráðuneyti og forstöðumanni að taka á vandanum. Ef ekki þá ber Alþingi að gera það. Ég vil ítreka að það er nauðsynlegt að minna á að ríkisstofnanir í A-hluta eru reknar að fullu á ábyrgð ríkissjóðs og hafa þess vegna takmarkaða heimild til þess að vera að safna upp skuldum á milli ára sem þó hefur verið látið viðgangast og reyndar oft reiknað með.

Þá er kafli um niðurfellda stöðu fjárveitinga í A-hluta.

Í þessari grein er lagt til að stöður fjárheimilda í árslok verði felldar niður og flytjist því ekki yfir á næsta ár. Hér er stuðst við þá meginreglu að í þeim tilvikum þegar útgjöld ráðast með beinum hætti af öðrum lögum en fjárlögum, svo sem útgjöld almannatrygginga, er staðan ekki flutt til næsta árs heldur felld niður. Sama gildir um stöður fjárlagaliða þar sem útgjöld ráðast af hagrænum breytingum eða ef útgjöld fjárlagaliðar eru ekki þáttur í rekstri tiltekins ábyrgðaraðila. Samtals nema þessar breytingar 5.619,6 millj. kr.

Stærsti einstaki liðurinn er 09-381 Lífeyrisskuldbindingar, eftirlaun, en þar er gert ráð fyrir að felld verði niður umframgjöld að fjárhæð 5.767,3 millj. kr. Samkvæmt fjárlögum ársins 2006 voru þessi útgjöld áætluð 4.798,0 millj. kr. en niðurstaðan varð 10.565,3 millj. kr. Útgjöldin hafa því tvöfaldast og nú á að leita heimilda fyrir þessum útgjöldum mörgum árum seinna án nokkurrar umræðu né skýringa. Fyrir þessum kostnaðarauka átti að leita heimilda í fjáraukalögum ef talið er að hann hafi verið ófyrirsjáanlegur og ekki átti að koma strax inn í viðkomandi frumvarp til fjárlaga.

Annað dæmi er fjárlagaliðurinn 08-447 Sóltún í Reykjavík, en þar eru felld niður umframútgjöld að fjárhæð 141 millj. kr. Hér vekur athygli að ekki er um venjulega A-hluta stofnun að ræða sem rekin er á ábyrgð ríkissjóðs 100%. Nei, hér er um að ræða rekstrarverkefni sem ríkið hefur úthýst frá sjálfu sér og gert samning um við einkaaðila. Það er því í hæsta máta óeðlilegt að fella niður þessa skuld án nokkurra skýringa. Þess vegna krafðist ég á fundi í fjárlaganefnd þar sem þetta var til umfjöllunar að lagðar yrðu fram ítarlegar skýringar á því að í rauninni væri verið að veita Sóltúni 141 millj. kr. í rekstrarfé á árinu 2006 án nokkurra skýringa og nokkurra umræðna. Samt reyndist ekki unnt að fá viðhlítandi skýringar á því.

Fleiri fjárlagaliði mætti tína hér til en þetta dæmi sýnir veikleika í fjárlagagerðinni og stjórn ríkisfjármála og þar ber fjármálaráðherra mesta ábyrgð því að hann ber höfuðábyrgð fyrir hönd ríkisstjórnarinnar á framkvæmd fjárlaga. Taka þarf til skoðunar sjálfvirka útgjaldaþenslu ýmissa fjárlagaliða sem ekki taka tillit til fjárlaga og fá síðan uppreisn æru í lokafjárlögum.

Það er athyglisvert, frú forseti, að ef farið er yfir þennan lista, sem er algerlega án skýringa, er mjög erfitt að átta sig á því hvað er að gerast. Ég t.d. tók eftir því á bls. 50 í lokafjárlögunum að þar er verið að fella niður skuld sem þýðir aukna fjárheimild upp á 10,5 millj. kr. vegna viðbúnaðar í sýklahernaði. Auðvitað er sýklahernaður alveg stórhættulegur og mér finnst að lögreglan ætti að einbeita sér að því að grípa alla þá sem fara um landið með sýklahernaði og gera ráð fyrir því að það að verja fjármunum til vígbúnaðar gegn sýklahernaði hljóti að byggjast á einhverri áhættugreiningu og þarfagreiningu í þeim efnum. Ég vil því spyrja hv. formann fjárlaganefndar hvort honum sé kunnugt um áhættu- og þarfagreiningu fyrir því að verja fjármunum sérstaklega á lokafjárlögum, ekki til sýklahernaðar heldur til viðbúnaðar gegn sýklahernaði. Til hvaða tilvika er þarna verið að vitna? Hvað kom upp á árinu 2006? Hvað kom upp í sýklahernaði á landinu 2006 sem gerir það að verkum að það þurfti að veita einhvers konar aukafjárveitingu á lokafjárlögum upp á 10,5 millj. kr. til að bregðast við sýklahernaði á árinu 2006. (**Gripið fram í:** Er þetta miltisbrandur?) Ég hef ekki trú á því að þetta sé miltisbrandur en það væri mjög fínt að fá nákvæma skýringu á þessu og láta þetta ekki koma óskýrt inn í fjáraukalög. Þó að hv. formaður fjárlaganefndar sé mjög glöggur, og meira að segja varaformaðurinn líka, á hina ýmsu þætti ríkisfjármálanna — (Gripið fram í.) þeir eiga báðir hrós skilið í þeim efnum og ekki síst af því að þeir sitja hérna inni — þá heyri ég að honum verður svarafátt um þennan sýklahernað sem þarna er verið að leggja 10,5 millj. kr. í. Hægt er að telja upp fleiri slík dæmi.

Auk þess er líka mjög óeðlilegt og erfitt fyrir fjársýslu ríkisins og vinnu fjárlaganefndar til að meta fjárþörf einstakra stofnana og viðfangsefna þegar maður uppgötvar og fær upplýsingar nokkrum árum seinna um að viðkomandi stofnanir yrðu með einhverja inneign, inneign á fjárlögum, eru með inneign á viðskiptareikningi sínum, A-hluta stofnanir jafnvel, háar upphæðir ár eftir ár sem safnast upp sem inneign. Þegar við erum síðan að meta fjárþörf hinna ýmsu verkefna fyrir fjárlög næsta árs fyrir viðkomandi stofnun þá höfum við ekki hugmynd um að hún á stórar upphæðir inni. Það er ekki síður erfitt að vera með fjárstýringu af hálfu ríkisins gagnvart inneignum sem safnast upp ár eftir ár heldur en þeim sem safnast með halla ár eftir ár. Þegar verið er að vinna fjárlög eftir bestu samvisku þá liggja ekki allar þessar upplýsingar fyrir og þá verða þau aldrei raunsönn.

Frú forseti. Ég er kominn mjög langt í ítarlegu nefndaráliti sem við þrír þingmenn sem skipum minni hluta fjárlaganefndar stöndum að, auk mín eru það hv. þm. Bjarni Harðarson, fyrir hönd Framsóknarflokksins, og Guðjón Arnar Kristjánsson, fyrir hönd Frjálslynda flokksins. Við berum virkilega væntingar til þess að tekið verði á vinnulaginu og framkvæmd við fjárlagagerðina þó að ég verði að viðurkenna að vonbrigðin vaxa við að láta eitthvað gerast verklega í þeim efnum, því miður.

Samkvæmt frumvarpinu flytjast yfir á árið 2007 afgangsheimildir að fjárhæð 28,3 milljarðar kr. og umframgjöld að fjárhæð 15,4 milljarðar kr. Ekki þarf að fara mörgum orðum um þennan flutning fjárheimilda, svo oft hefur minni hlutinn gert athugasemdir við hann. Fáránleikinn

birtist m.a. í því að stofnunum er í mörgum tilfellum gert að flytja með sér halla sem getur numið 30–50% af fjárlögum viðkomandi árs. Minni hlutinn ítrekar því þá tillögu sem fram hefur komið að sjálfkrafa flutningur fjárheimilda verði bundinn við 4% en allt umfram það þurfi sérstakt samþykki Alþingis í tengslum við fjárlög hvers árs. Ekki gengur að stofnanir séu reknar á öðrum forsendum en fjárlög gera ráð fyrir og verður að taka á málum um leið og sýnt er að stofnun ræður ekki sjálf við vandann.

Inneignin er ekki vandi annað en að með því erum við ekki að vinna raunsönn fjárlög. Það er ekki markmiðið þó að eftir þessu verði farið, að taka fjárveitingar af stofnun. Markmiðið er að fjárlög hvers árs taki til þeirra fjármuna sem ætlað er að stofnunin hafi á næsta ári og til þeirra verkefna sem henni er ætlað að fást við.

Fjármálaráðuneytið á að hafa heildarsýn yfir fjármál ríkisins og gæta hagsmuna ríkissjóðs á hverjum tíma og í því felst m.a. að forðast að ríkissjóður þurfi að greiða dráttarvexti eða annan kostnað vegna halla stofnunar. Það er óeðlilegt að stofnun eins og Landspítalinn hafi greitt mörg hundruð millj. kr. í dráttarvexti án þess að fjármálaráðuneytið hafi gripið í taumana. Hér er um að ræða fé skattborgara þessa lands og þeir eiga heimtingu á að vel sé farið með fé landsmanna. Þarna komum við að gríðarlega mikilvægum þætti í fjárstýringu af hálfu ríkisins. Mér sýnist að fjárstýring af hálfu ríkisins sé afar handahófskennd og fjarri því að uppfylla það að vera með skilvirkum hætti. Fjöldi stofnana verður að fjármagna sig á lánum annaðhvort hjá viðskiptaaðilum eða með lántökum við banka vegna þess að dreifing fjármuna innan ársins er ekki í takt við fjárþörf stofnunarinnar sjálfrar. Á fund fjárlaganefndar hafa komið mörg dæmi þess að verið er að knýja stofnanir til að búa til rangar fjárhagsáætlanir innan ársins. Ef fjármálaráðuneytið samþykkir þær ekki eða þær eru ekki eftir þeirra höfði þá eru þær sendar til baka þrátt fyrir að stofnanirnar viti auðvitað sjálfar best hvernig fjárstreymið á að berast inn til þeirra. Ég hefði því viljað og hef lagt ósk um það í fjárlaganefnd að tekið yrði á fjárstýringu fjármálaráðuneytisins gagnvart stofnunum innan ársins. Sú fjárstýring er víða í miklum ólestri.

[16:15]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Í ræðu minni áðan þakkaði ég minni hluta fjárlaganefndar, hv. þm. Jóni Bjarnasyni, Bjarna Harðarsyni og Guðjóni Arnari Kristjánssyni, fyrir nefndarálit þeirra sem Jón Bjarnason hefur hér gert grein fyrir. Efnislega er mjög margt gott í því og er vikið að fjölmörgum þáttum. Það má kannski segja sem svo að álit meiri og minni hluta falli saman að nokkru.

Hér hefur verið beint til mín nokkrum spurningum, m.a. um fjárlagalið sem lýtur að sýklahernaði. Ég verð að viðurkenna að ég hef ekki kynnt mér þann fjárlagalið sérstaklega þannig að ég hafi um hann skýringar eða athugasemdir. Ég geri mér grein fyrir því hvernig unnið var úr því gagnvart því ráðuneyti sem fór með þær fjárveitingar og útfærslu á málinu.

Það var nokkuð um óbilgjörn skot að mínu viti í ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar og hann verður að eiga það allt við sjálfan sig. En ég vil hins vegar nota tækifærið og þakka honum það traust sem hann hefur sýnt okkur varðandi ýmis verkefni sem breyta nokkru í fjárlaganefndinni. Ég hef trú á því að við höfum breytt ýmsu og mun varaformaður fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, koma að því í ræðu sinni síðar í dag hverju við höfum náð fram og fjalla efnislega um það.

Ég vil ekki eiga orðastað við hv. þingmann um fleiri atriði heldur ég þakka honum fyrir ræðuna og það nefndarálit sem minni hlutinn (Forseti hringir.) vann.

[16:17]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég tek undir þau orð hv. þingmanns um að það er vilji allra nefndarmanna að taka höndum saman um að bæta vinnuna við fjárlagagerðina, framkvæmd fjárlaga og þau verkefni sem undir nefndina heyra í umboði Alþingis. Ég mun taka þátt í því heils hugar og vil gjarnan sjá þar menn ganga enn röskar og hraðar til verks þótt við getum verið ósammála um einhverjar pólitískar áherslur í þeim efnum varðandi einstaka liði. Ég sé ekki annað en að við séum nokkuð sammála um hvernig eigi að standa að framkvæmd þessa verks sem nefndin ber ábyrgð á og vildi svo sem sjá þar stigin stærri og fastari skref.

Ég legg áherslu á þann þátt sem hv. þingmaður vék aðeins að. Það er fjárstýringarþáttur af hálfu fjármálaráðuneytisins þegar við höfum stofnanir sem sumar borga mikið í vexti en aðrar eru í vandræðum með rekstur sinn innan ársins. Það er verið að pína þær til þess að skila inn rekstraráætlun — ég man ekki hvað það var — var það ekki sýslumaðurinn á Keflavíkurflugvelli, var ekki þriðja eða fjórða rekstraráætlunin sem loksins var tekin gild? Þá var komið fram í júní en fyrst var skilað inn áætlun á réttum tíma.

Svona fjárstýring t.d. gagnvart ríkishlutafélögum — ég kem að því í seinni ræðu minni. Ríkishlutafélög (Forseti hringir.) eru að því virðist gjörsamlega eftirlitslaus hvað varðar fjárstýringar af hálfu ríkisins.

[16:19]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég get nú ekki sagt að ég bíði mjög spenntur eftir síðari ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar, félaga okkar ágæts úr fjárlaganefndinni, en umræðan um það frumvarp sem hér liggur fyrir hefur teygst töluvert. Ég tek undir þær áherslur sem komu m.a. fram hjá hv. formanni fjárlaganefndar í framsögu hans með nefndarálitinu varðandi valdsvið, verkefni og ábyrgð á fjárlögum íslenska ríkisins þegar þau eru sett, hvernig það skiptist og hvaða áherslur eru uppi í þeim efnum.

Það er óumdeilt að það er grundvallaratriði í öllum þingræðisríkjum að valdið til þess að ákvarða skatta og gjöld liggur hjá löggjafanum og af því leiðir að fjárstjórnarvaldið er í höndum Alþingis Íslendinga. Það er óhjákvæmilegt við umræðu um lokafjárlögin, eins og umræðan hefur endurspeglað, að þetta atriði komi til umræðu og hugleitt síðan með hvaða hætti þessi lög eru virt. Umræður undan-

genginna ára hafa margoft gengið út á að um þetta og ýmis önnur álitaefni er tekist. Vilji Alþingis er að mörgu leyti mjög skýr í þessum efnum og það hefur oft verið ítrekað.

Það kemur hins vegar ágætlega fram að í áliti meiri hluta og í nefndaráliti minni hluta að það eru þó nokkuð mörg atriði í lokafjárlögunum sem benda til þess að margt megi betur fara og upp á okkur stendur sem sitjum hér á Alþingi að leita úrbóta í þeim efnum þar sem þörf er á.

Við getum líka verið sammála um að á undanförnum árum hefur verið gerð nokkuð mikil breyting á þessum efnum til batnaðar, vil ég meina, með því verklagi sem tekið hefur verið upp varðandi fjárlagagerðina. Í meginatriðum miða þær breytingar að því að draga úr miðstýringu í ríkisrekstrinum, auka þá frelsi og ábyrgð bæði ráðuneytanna og stjórnenda þeirra stofnana sem undir þá heyra til að ráðstafa þeim fjármunum ætlaðir eru til starfsemi þeirra á hverju ári. Þetta kallar á að ráðuneytin þurfa að forgangsraða og deila út fé á stofnanir en um leið eru ráðuneytin að hluta til komin með fjárstjórnarvald. Mætti því með réttu halda því fram, eins og komið hefur fram í umræðu, að innan hvers fagráðuneytis ætti að vera starfandi einhvers konar „fjármálaráðuneyti“ sem ber ábyrgð gagnvart ríkisstjórn og Alþingi á starfsemi viðkomandi ráðuneytis innan fjárlaga ársins. Hugsunin og vilji Alþingis í þessum efnum er ágætlega undirstrikaður í ákvæðum fjárreiðulaga og nægir í því sambandi að nefna 49. gr. um ábyrgð stjórnenda sem margoft hefur verið ítrekuð í athugasemdum og skýrslum Ríkisendurskoðunar.

Ef maður fer aðeins yfir þær reglur sem innleiddar hafa verið við fjárlagagerðina þá kemur ágætlega þar fram hvert hlutverk fjármálaráðuneytisins í þessum efnum á að vera. Því er einungis ætlað að eiga bein samskipti við fagráðuneytin og í undantekningartilvikum við einstakar stofnanir sem heyra undir þau. Í þessu felst að fagráðuneytunum er ætlað að bera fjárhagslega yfirstjórn á þeirri starfsemi sem undir þau heyra ekki síður en þá fjárhagslega ábyrgð sem á þau hefur verið lögð gagnvart viðkomandi stofnunum.

Ég sagði hér áðan að margoft hefði komið fram á Alþingi ríkur vilji til þess að fjárstjórnarvaldið væri betur virkt við framkvæmd fjárlaga. Ég vil ítreka enn og aftur, ekki síst í ljósi umræðunnar hér áðan, þennan vilja og vil taka undir þau orð sem koma fram í meirihlutaáliti fjárlaganefndar varðandi það atriði. Ég heiti á alla þá sem þessum málum tengjast að leggjast nú á eitt og reyna að bæta hér úr. Meðan lögunum er ekki breytt verðum við að horfa til þess að fjárlögin eru ekki einhvers konar fjárhagsáætlun ríkisins heldur ófrávíkjanleg fyrirmæli þingsins um ráðstöfun fjár. Um það held ég að allir geti verið sammála og þetta verður aldrei of oft ítrekað.

Ég get á margan hátt tekið undir þau atriði sem hér hafa komið fram í umræðunni sem lúta að því sem við getum nefnt fjárstýringu íslenska ríkisins. Við getum sagt með sanni að við ætlum að halda okkur við hreinan og kláran lagabókstaf og fyrirmæli og sagt að þegar útgjöld einstakra ríkisstofnana eru fjármögnuð án heimilda megi í rauninni halda því fram að fjárstjórnarvaldið hafi verið tekið af þinginu. Því gætum við haldið því fram samkvæmt lagabókstaf. Þannig geta hlutirnir ekki gengið, það er langur vegur frá. Við getum alveg fallist á að það eru ekki nokkur rök fyrir því að stöðva reksturinn þar til starfsemi og samkomulag getur orðið um það á Alþingi að reyna að ná fram einhverjum breytingum á fjárlögum hvers árs til þess að koma stofnunum áfram til rekstrar.

Við höfum rætt þetta margoft innan núverandi fjárlaganefndar og m.a. átt viðræður við fjármálaráðuneytið um það efni. Hlutur fjármálaráðuneytisins í þessu verkefni öllu hlýtur að vera sá að halda utan um það hvernig fagráðuneytin fara með fé sitt og ég vil undirstrika að það er ríkur vilji innan fjármálaráðuneytisins til þess að bæta úr þessu verklagi. Þeir hafa einnig sýnt það og við hljótum þá að vilja standa með þeim í því hlutverki sem þeim er ætlað af lögum hvernig framkvæmd fjárlaga á sér stað og styrkja stöðu þeirra til að takast á við þetta verkefni.

Ágætt dæmi um þetta er að finna í erindi sem við fengum í fjárlaganefndinni í morgun í matarhléi sem lýtur að framkvæmd fjárlaganna. Er full ástæða til þess að taka það inn hér við þessa umræðu. Þar kemur ágætlega fram að fjármálaráðuneytið beinir þeim tilmælum til fagráðuneyta að bæta verklag sitt við eftirfylgni og framkvæmd fjárlaganna og hvetur þau til þess að grípa fyrr og markvissara inn í fjármál þeirra stofnana sem ítrekað fara fram úr fjárheimildum eða sinna ekki skyldu sinni varðandi framkvæmd fjárlaga. Þau beiti jafnframt þeim úrræðum sem fyrir hendi eru til að ná þeim markmiðum sem þeim eru sett innan þess ramma sem fjárlögin heimila. Ráðuneyti fjármála hefur tilkynnt ráðuneytinu með sérstöku bréfi að þau muni óska eftir skýringum og aðgerðum hjá viðkomandi ráðuneytum og stofnunum í þeim tilfellum sem þörf er á.

Þetta er vissulega mjög gott mál og ég hvet fjárlaganefndarmenn til þess að styrkja og styðja ráðuneyti fjármála í því vandasama verkefni sem því er ætlað í þessum efnum. Ég get hins vegar ekki tekið undir það með neinum hætti sem kemur fram í nefndaráliti minni hluta hér að stór hluti fjárlaga hvers árs sé marklaus þegar þau eru samþykkt. Það er á engan hátt hægt að líta þannig á. Það er ekki með nokkurri sanngirni hægt að halda þessu fram því að fjárlögin og útgjöldin hljóða þar upp á 430 milljarða og mér finnst töluvert langt til seilst í því efni að halda þessu fram.

Hv. þm. Jóns Bjarnasonar lýsti yfir vonbrigðum í ræðu sinni áðan með vinnubrögð núverandi meiri hluta fjárlaganefndar við það að ná fram breytingum og ég tek þá í því efni undir orð hv. formanns fjárlaganefndar að mikil er trú hv. þingmanns á getu þeirra einstaklinga sem skipa meiri hluta hv. fjárlaganefndarinnar til þess að breyta því stóra og þunga kerfi sem hér um ræðir, ríkisrekstrinum. Það verður ekki gert í einu vetfangi. Það er langur vegur frá. En vissulega sjáum við ákveðnar breytingar til batnaðar í ljósi þeirra áherslna sem meiri hluti fjárlaganefndar hefur lagt fram og kynnt fjármálaráðuneytinu. Það er engin ástæða til að ætla annað en að vilji sé til samstarfs þar á bæ. Vilji fjárlaganefndarinnar liggur til þess að styrkja það ráðuneyti í sínum góðu störfum.

[16:30]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni fyrir ágæta ræðu, hvernig hann nálgast það verkefni að

breyta vinnulagi við fjárlagagerðina. Eitt er það sem ég hefði talið að hægt væri að gera nú strax og hefði átt að gera í vor en það er að leggja fram fjáraukalög, fjáraukalög sem tækju til þeirra breytinga sem orðið hafa á fjárlögum ársins 2008, bæði vegna samþykktar Alþingis, sem hafa breytingar í för með sér, og í ljósi breyttrar stöðu í efnahagsmálum o.s.frv., hvort sem það væru mörg atriði eða fá. Ég hefði talið að það væri eitt fyrsta skrefið í því að bæta fjárlagavinnuna og tryggja að Alþingi komi að málum áður en þau eru framkvæmd að geta lagt fram fjáraukalög.

Ekkert í fjáraukalögum bannar það, síður en svo, meira að segja er kveðið á um það. Ég vil því spyrja hv. þingmann hvort við getum ekki sameinast um að flytja fjáraukalög nú í vor fyrir lok þingsins sem kveða á um og taka til þeirra breytinga sem þegar liggur fyrir að verður að gera í formi skuldbindinga og fjárútláta því að þær eru nokkrar. Alþingi gæti þannig komið að málinu fyrir fram en ekki staðið frammi fyrir því í haust. Þá væri þetta allt um garð gengið og hlutverk fjárlaganefndar og Alþingis væri aðeins að stimpla gerðir framkvæmdarvaldsins. Við gætum tekið á þessu atriði strax, ekki satt, frú forseti?

[16:32]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Miðað við það hvernig umræðan gengur á hinu háa Alþingi á síðustu starfsdögunum tel ég einsýnt að við gætum ekki tekið þetta verklag upp með svo skömmum fyrirvara. Málin eru þæfð fram og aftur þannig að við þurfum mjög langan tíma til að ganga frá einföldustu málum. Ekki er því útlit fyrir að hægt sé að verða við þeirri ósk sem hv. þingmaður bar upp.

[16:33]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst þetta ekki hreystilega sagt. Við erum að tala annars vegar um ákvæði stjórnarskrárinnar, um að ekki skuli inntar af hendi greiðslur úr ríkissjóði án heimildar, og við erum líka að tala um einn mikilvægasta stjórnsýsluþáttinn, að fara að lögum um fjárreiður ríkisins en ræður hv. þingmanna hafa gengið út á að þar sé víða pottur brotinn og margt megi betur fara. Eitt fyrsta atriðið í þeim efnum væri, bæði gagnvart stjórnarskránni og gagnvart lögum um fjárreiður ríkisins og starfsháttum Alþingis, að leggja fram frumvarp til fjáraukalaga sem tæki til þeirra breytinga sem nú liggja fyrir. Í sjálfu sér þurfa ekki að vera deilur um það, ef það er samkvæmt lögum sem Alþingi hefur samþykkt þá er það hið eðlilegasta mál.

Ég tel að okkur beri að fara að stjórnarskránni, að fjárreiðulögum, um að flutt verði frumvarp til fjáraukalaga.

[16:34]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil í örstuttu máli undirstrika það í þessu seinna andsvari sem kom ágætlega fram hjá formanni fjárlaganefndar áðan og lesa, með leyfi forseta, upp úr nefndaráliti meiri hluta málsgrein sem svarar hv. þingmanni fullkomlega:

„Fjárlaganefnd leggur áherslu á að markvisst verði unnið að því að vinnu við gerð frumvarps til lokafjárlaga verði hraðað innan hvers árs þannig að leggja megi það fram samhliða ríkisreikningi. Tæknilega sýnist fátt því til fyrirstöðu og ætti það að geta gerst við framlagningu lokafjárlaga fyrir árið 2007 og ríkisreikning þess árs.“

Þetta er skýr yfirlýsing um vilja meiri hluta fjárlaganefndar, hvernig við viljum að staðið verði að málum.

[16:35]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég mæti í ræðustól eftir yfirferð hv. formanns fjárlaganefndar, Gunnars Svavarssonar, og hv. þm. Jóns Bjarnasonar, sem fór yfir nefndarálit okkar í minni hlutanum. Það er kannski ekki miklu við þær ræður að bæta, þau andsvör og þær rökræður sem hér hafa farið fram. Ég vil þó aðeins víkja að örfáum atriðum.

Þegar nefndarálitin eru skoðuð má segja að þau séu lík og fjalli um sömu atriðin sem eðlilegt er. Við höfum verið að fjalla um þetta verkefni í fjárlaganefnd og höfum verið að reyna að sammælast um að færa ákveðna hluti til betri vegar. Það kemur fram í báðum nefndarálitum og hefur komið fram í þeim ræðum sem hér hafa verið fluttar, bæði af varaformanni og formanni fjárlaganefndar og hv. þm. Jóni Bjarnasyni.

Vandi okkar í þessu er sá að við afgreiðslu lokafjárlaga er ekki farið að eins og ætti að gera. Eins og réttilega hefur verið vikið að ættu ríkisreikningurinn og lokafjárlögin að fylgjast að og koma þannig til afgreiðslu í þinginu, njóta samræmingar í vinnu fjárlaganefndar og fara síðan inn í þingið þar sem hvort tveggja lægi þá fyrir við endanlega afgreiðslu fjárlaga ársins 2006 sem við ræðum í lokafjárlögum. Vandanum hefur verið lýst í þessum ræðum. Hann markast við framúrkeyrslu stofnana og það ástand sem upp kemur þegar stofnanir þurfa jafnvel að fjármagna rekstur sinn með yfirdrætti og lánum sem lendir nánast alltaf að lokum á ríkissjóði. Stofnanir ná sjaldan að keyra reksturinn á næsta ári niður eða ná til baka þeim fjármunum sem farið hafa í reksturinn. Ýmsar eðlilegar skýringar kunna að vera á því. Stofnanir geta auðvitað mætt mismunandi rekstri og á það kannski helst við um fámennari stofnanir. Ekki þurfa að koma upp nema alvarleg veikindi tveggja til þriggja starfsmanna til að kostnaður fari verulega fram úr því sem gert hafði verið ráð fyrir.

Stofnanir safna líka upp fjármunum og eiga ónotaðar fjárheimildir. Það er rétt, sem hér hefur verið vikið að, að jafnvel þegar við erum að semja fjárlög næsta árs liggur það ekki endilega fyrir hvað stofnanir eiga á uppsöfnuðum viðskiptareikningum. Það vantar kannski heildaryfirsýn yfir málin. Um þetta er enginn ágreiningur í fjárlaganefnd, ég hef ekki orðið var við það. Menn vilja taka á þessu og vinna þetta betur. Ég hef sagt það áður í þessum ræðustól að ég hef ekki orðið var við annað en að hjá formönnum fjárlaganefndar sé fullur vilji til að stefna að því að vinna þessi mál með öðrum hætti en þeim sem orðið hefur að venju, ef hægt er að orða það svo, undanfarin ár. Það er áhugavert verkefni fyrir okkur sem vinnum í fjárlaganefnd að reyna að lagfæra þessi atriði að því er varðar meðferð fjárlaga og meðferð fjárheimilda. Fjárreiðulögin mæla líka fyrir um hvernig þetta skuli gert, hvernig heimilda skuli afl-

að o.s.frv. Fjármálaráðuneytið á svo að hafa eftirlit með öðrum ráðuneytum og síðan stofnunum eftir atvikum.

Við þyrftum að skoða það í fjárlaganefnd hvernig við gætum komið betur að vinnu við fjáraukalög. Við getum t.d. nefnt að í fjárlögum þessa árs, ef ég man tölurnar rétt, mörkuðum við tekjur af bensíni og olíuvörum við 15,5 milljarða kr. Hvort sem tekjur keyra fram úr eða ekki eigum við að skoða það í fjáraukalögum hverju sinni hvort í það stefni að þau lög sem við mörkuðum með fjárlögunum gangi eftir. Ég tel allar líkur á því, vegna þróunar olíuverðs, að tekjur af olíuvörum verði um 2,5 milljörðum umfram það sem markað er í fjárlögum. Við ættum því að hafa komið að því að skoða fjáraukalög þessa árs — þá annaðhvort hækka menn tekjupóstinn til samræmis við það sem er að gerast eða þá að menn setja fram tillögur um að lækka tekjuöflunina til að fjárlögin séu í samræmi við það sem búið er að samþykkja.

Þetta er kannski einfalt dæmi en sýnir í reynd að þó að fjárreiðulögin marki því þröngan bás hvað megi gera við gerð kjarasamninga með ófyrirséðum atriðum koma svona dæmi upp og þurfa athugunar við. Ég hefði talið, hæstv. forseti, að fjárlaganefnd — og um það sýnist mér meiri og minni hluti sammála — þurfi að koma fyrr og betur að fjáraukalagagerð og þar með jafnvel vinnu við fjárlög.

Ég ætla ekki að halda langa ræðu. Það er búið að segja flest af því sem ástæða er til að draga fram úr þessum nefndarálitum og því verki sem við erum hér að setja lokastimpil á. Menn eru sammála um að vinnuferlinu þurfi að breyta. Ég hef fulla trú á því að þeir sem nú stýra fjárlaganefnd muni stýra því verki áfram til að lagfæra það — það hefur verið í vanaföstu fari undanfarin ár sem menn hafa ekki almennilega komist út úr. Ég hygg að um það hafi tekist nokkuð góð samstaða í fjárlaganefnd. Þó að við höfum skilað tveimur mismunandi álitum eru þau að mörgu leyti lík og vikið er að svipuðum áherslum í báðum álitunum. Ég vænti þess að þær áherslur sem fram koma í nefndarálitunum verði verklýsing fyrir það hvernig fjárlaganefnd vilji vinna að þessum málum á komandi mánuðum og missirum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tekjuskattur, 2. umr.

Stjfrv., 515. mál (aðgerðir í tengslum við kjarasamninga). — Þskj. 816, nál. 1036, brtt. 1037.

[16:45]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 90/2003, um tekjuskatt, með síðari breytingum, frá hv. efnahags- og skattanefnd sem er að finna á þskj. 1036.

Eins og kemur fram á því þingskjali þá fékk nefndin gesti til sín og fékk umsagnir. Þar er frumvarpinu lýst og helstu breytingum sem það veldur.

Nefndin bendir á að Alþýðusamband Íslands og Samtök atvinnulífsins styðja frumvarpið varðandi þann þátt sem snýr að aðgerðum ríkisstjórnarinnar í tengslum við kjarasamningana. Seðlabankinn hvetur til aðhalds í opinberum fjármálum en af því tilefni vill nefndin árétta að frumvarpið er liður í framkvæmd skynsamlegra kjarasamninga sem stuðla í heild að stöðugleika.

Í frumvarpinu eru einnig lagðar til breytingar sem varða skattalega meðferð gengishagnaðar og gengistaps, afdráttarskatt á arðgreiðslur til erlendra aðila með takmarkaða skattskyldu og staðaruppbót starfsmanna Þróunarsamvinnustofnunar Íslands erlendis.

Eftir ábendingu fjármálaráðuneytis leggur nefndin til nokkrar breytingar til viðbótar við frumvarpið en tekið skal fram að fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs óskaði eftir því við afgreiðslu málsins að ríkisskattstjóri gæfi álit sitt á þeim og enn fremur þeirri breytingu sem nefndin leggur til á ákvæðum frumvarpsins um skattalega meðferð gengisbreytinga sem áður hefur verið gerð grein fyrir.

Fyrsta viðbótin kemur fram í b-lið 2. töluliðar og a-lið 4. töluliðar breytingartillagna nefndarinnar og er ætlað að árétta hvernig standa skuli að skattalegri meðferð gengishagnaðar sem myndast við innlausn hlutdeildarskírteina í erlendum gjaldmiðli í ljósi nýlegs úrskurðar yfirskattanefndar, nr. 70/2008, sem ástæða þótti til að bregðast við.

Önnur viðbótin kemur fram í b-lið 3. töluliðar breytingartillagnanna og snertir meðferð ónýtts persónuafsláttar þegar honum er ráðstafað til greiðslu fjármagnstekjuskatts samkvæmt reglum 2. mgr. A-liðar 67. gr. tekjuskattslaga. Tilgangur breytingarinnar er að gera skattleysismörk gagnvart fjármagnstekjum áþekk því sem á við um aðrar tekjur.

Þriðja viðbótin kemur fram í b-lið 4. töluliðar breytingartillagnanna en þar er lögð til breyting á skattlagningu kaupskipaútgerðar til samræmis við a-lið 6. gr. frumvarpsins sem gerir ráð fyrir að tekjuskattur hlutafélaga og einkahlutafélaga lækki úr 18% í 15%.

Fjórða viðbótin kemur fram í a-lið 3. töluliðar breytingartillagnanna og felur í sér breytingu á orðalagi í samræmi við ábendingar Svæðisskrifstofu fatlaðra á Reykjanesi.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson skrifar undir álitið með fyrirvara. Gunnar Svavarsson og Paul Nikolov voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Grétar Mar Jónsson sat fund nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og styður málið.

Undir álitið rita hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson með fyrirvara, Bjarni Benediktsson, Magnús Stefánsson, Ragnheiður Elín Árnadóttir og Lúðvík Bergvinsson.

[16:48]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Eins og fram kom í máli hv. framsögumanns Péturs H. Blöndal er ég með fyrirvara á þessu frumvarpi. Ég styð það þegar á heildina er litið enda sprottið upp úr kjarasamningum sem víðtæk sátt lá að baki. Ég tek undir þau sjónarmið sem eru runnin frá verkalýðshreyfingunni og lúta að hækkun persónuafsláttar, breytingum á barnabótum og eignaviðmiðunarmörkum vaxtabóta.

Hvað snertir lækkun á tekjuskatti hlutafélaga og einkahlutafélaga úr 18% í 15% þá styð ég þá breytingu ekki og

mun greiða atkvæði gegn henni. Varðandi skattalega meðferð á gengistapi hef ég ákveðnar efasemdir en mun ekki leggjast gegn því og sitja hjá við þá grein.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[16:49]

Útbýting:

Fellihýsi, tjaldvagnar og húsvagnar í umferð, 595. mál, svar samgrh., þskj. 1149.

Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, 107. mál, nál. utanrmn., þskj. 1180.

Opinberir háskólar, 546. mál, nál. minni hluta menntmn., þskj. 1178.

Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, 492. mál, nál. menntmn., þskj. 1182.

Staðfest samvist, 532. mál, brtt. AtlG, þskj. 1179.

Útlendingar, 337. mál, brtt. AtlG og PN, þskj. 1184.

Uppbót á eftirlaun, 2. umr.

Stjfrv., 547. mál. — Þskj. 848, nál. 1160.

[16:50]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um uppbót á eftirlaun frá hv. efnahags- og skattanefnd sem er að finna á þskj. 1160. Á því þingskjali koma fram upplýsingar um gesti sem heimsóttu nefndina auk umsagna sem bárust nefndinni. Jafnframt er lýsing á frumvarpinu.

Nefndin bendir á að frumvarpinu er ætlað að rétta hag þeirra aldraða sem verst eru staddir og lítið sem ekkert hafa greitt í lífeyrissjóð með tilheyrandi ávinnslu réttinda.

Fram kom í nefndinni að tekjur þess sem engan rétt á í lífeyrissjóði og engar tekjur hefur af atvinnu eða fjármagni og býr einn muni hækka um 12.584 kr. á mánuði fyrir skatt vegna skerðingar á tekjutryggingu og heimilisuppbót. Eftir skatt er um 8.089 kr. að ræða á mánuði. Verður þá enginn aldraður sem býr einn með lægri lífeyri og tekjur en 148.515 kr. á mánuði fyrir skatt. Fyrir hjón verður hækkunin samanlagt 19.818 kr. eftir skatt, þ.e. tæpum 20.000 kr. meira til ráðstöfunar á mánuði fyrir hjón sem hafa engar tekjur. Eftir samþykkt frumvarpsins verða engin hjón með lægri tekjur samanlagt en 252.970 kr. á mánuði fyrir skatt.

Rætt var í nefndinni hvernig fara ætti með það þegar sá sem öðlast hefur rétt til uppbótar á eftirlaun andast. Fram kom sá skilningur að eftirstandandi greiðslur á greiðslutímabili skuli falla niður við andlát og leggur nefndin til breytingartillögu þar að lútandi. Þá breytingartillögu er að finna á þingskjalinu.

Undir nefndarálitið rita hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Bjarni Benediktsson, Lúðvík Bergvinsson, Paul Nikolov, Jón Bjarnason, Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson og Ólöf Nordal.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stimpilgjald, 2. umr.

Stjfrv., 548. mál (undanþágur frá gjaldi). — Þskj. 849, nál. 1110.

[16:53]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 36/1978 um stimpilgjald, með síðari breytingum frá hv. efnahags- og skattanefnd. Það er að finna á þskj. 1110.

Á því þingskjali kemur fram hvaða gestir heimsóttu nefndina og eins hvaða umsagnir bárust. Auk þess er lýsing á frumvarpinu.

Nefndin ræddi þau skilyrði frumvarpsins sem varða kaup á fyrstu íbúð með hliðsjón af ýmsum markatilvikum sem þó má ætla að sjaldan muni reyna á í framkvæmd. Nefndin ræddi sérstaklega hvort rétt væri að líta aðeins þrjú ár aftur í tímann við mat á því hvort kaupandi hefði áður verið þinglýstur eigandi íbúðar á sama hátt og gert var hjá Íbúðalánasjóði um tíma. Nefndin taldi að efni stæðu ekki til þess að gera slíka breytingu því að það kallaði fram önnur og stærri vandkvæði. Nefndin telur að frumvarpið gefi ekki tilefni til verulegra vandkvæða í framkvæmd.

Þá fjallaði nefndin um hvort málefnalegt sé að einskorða niðurfellingu stimpilgjalds við kaup á fyrstu fasteign og bendir hún á að frumvarpinu er ætlað að aðstoða fólk við kaup á fyrstu fasteign í samræmi við kjarasamninga. Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar kemur fram að stimpilgjald í fasteignaviðskiptum verði afnumið á kjörtímabilinu þegar aðstæður á fasteignamarkaði leyfa. Nefndin telur líklegt að staðan á fasteignamarkaði leyfi niðurfellingu stimpilgjalds en þar sem misvísandi teikn eru um stöðu í efnahagsmálum í heild sinni telur nefndin ekki tímabært að stíga það skref til fulls þótt um það séu skiptar skoðanir. Litið yrði á slíkt sem skattalækkun og það væri ekki heppilegt á meðan Seðlabankinn heldur stýrivöxtum háum til að berjast við verðbólgu. Hins vegar kann að styttast í að staða efnahagsmála gefi færi á að fella gjaldið niður að fullu.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Hv. þm. Bjarni Benediktsson og Gunnar Svavarsson voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Grétar Mar Jónsson sat fund nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi.

Undir nefndarálitið rita hv. þm. Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Lúðvík Bergvinsson, Paul Nikolov og Herdís Þórðardóttir. Hv. þm. Ögmundur Jónasson og Bjarni Harðarson skrifuðu undir með fyrirvara.

[16:55]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla að gera grein fyrir fyrirvara mínum við þetta mál. Hann kom reyndar fram í máli mínu við 1. umr. málsins. Hér er um það að ræða að koma til móts við þá sem eru að kaupa íbúð í fyrsta sinn og er það í samræmi við sjónarmið okkar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði um að leita beri leiða til að gera einmitt það.

En í umfjöllun nefndarinnar kom fram að þetta er að mörgu leyti erfitt tæknilega séð og ég hef hreyft þeirri hugmynd og gerði það við 1. umr. og ræddi það í nefndinni líka

að ef til vill hefði verið hyggilegra að lækka stimpilgjaldið almennt og leita síðan annarra leiða, t.d. í gegnum vaxtabótakerfið, til að koma til móts við þá sem eru að kaupa í fyrsta sinn. Þetta var fyrirvari minn en ég styð frumvarpið.

Umræðu frestað.

[Fundarhlé. — 16:56]

Út af dagskrá voru tekin 24.–57. mál.

Fundi slitið kl. 18:03.

---

112. FUNDUR

miðvikudaginn 28. maí,
að loknum 111. fundi.

Dagskrá:

1. Meðferð einkamála, stjfrv., 232. mál, þskj. 1168. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
2. Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, stjfrv., 577. mál, þskj. 893. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
3. Ættleiðingar, stjfrv., 578. mál, þskj. 894. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
4. Fiskræktarsjóður, stjfrv., 554. mál, þskj. 1170. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
5. Fiskeldi, stjfrv., 530. mál, þskj. 1171. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
6. Rafræn eignarskráning verðbréfa, stjfrv., 476. mál, þskj. 758. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
7. Neytendalán, stjfrv., 537. mál, þskj. 1172. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
8. Veiting ríkisborgararéttar, frv., 641. mál, þskj. 1112. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
9. Samkeppnislög, stjfrv., 384. mál, þskj. 628, nál. 1102, brtt. 1103. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
10. Innheimtulög, stjfrv., 324. mál, þskj. 506, nál. 1092, brtt. 1093. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
11. Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, stjfrv., 538. mál, þskj. 839, nál. 1104, brtt. 1105. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
12. Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, stjfrv., 539. mál, þskj. 840, nál. 1138. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
13. Lokafjárlög 2006, stjfrv., 500. mál, þskj. 794, nál. 1083 og 1084. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
14. Tekjuskattur, stjfrv., 515. mál, þskj. 816, nál. 1036, brtt. 1037. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
15. Uppbót á eftirlaun, stjfrv., 547. mál, þskj. 848, nál. 1160. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
16. Stimpilgjald, stjfrv., 548. mál, þskj. 849, nál. 1110. — Frh. 2. umr.
17. Endurskoðendur, stjfrv., 526. mál, þskj. 827, nál. 1049, brtt. 1050. — 2. umr.
18. Ársreikningar, stjfrv., 527. mál, þskj. 828, nál. 1051. — 2. umr.
19. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 529. mál, þskj. 830, nál. 1097. — 2. umr.
20. Almannatryggingar, stjfrv., 614. mál, þskj. 956, nál. 1119. — 2. umr.
21. Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., stjfrv., 338. mál, þskj. 573, nál. 1135, brtt. 1136. — 2. umr. *Ef leyft verður.*
22. Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, stjtill., 534. mál, þskj. 835, nál. 1143, brtt. 1144. — Síðari umr.
23. Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, stjtill., 535. mál, þskj. 836, nál. 1145. — Síðari umr.
24. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 974, frhnál. 1065, brtt. 1066. — 3. umr.
25. Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, stjfrv., 521. mál, þskj. 822, nál. 1025. — 2. umr.
26. Umferðarlög, stjfrv., 579. mál, þskj. 895, nál. 1124, brtt. 1125. — 2. umr.
27. Landeyjahöfn, stjfrv., 520. mál, þskj. 821, nál. 1123. — 2. umr.
28. Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, stjtill., 519. mál, þskj. 820, nál. 1126, brtt. 1121. — Síðari umr.
29. Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., stjfrv., 471. mál, þskj. 750, nál. 1100 og 1120, brtt. 1101. — 2. umr.
30. Frístundabyggð, stjfrv., 372. mál, þskj. 614, nál. 1139, brtt. 1140. — 2. umr.
31. Skyldutrygging lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, stjfrv., 528. mál, þskj. 829, nál. 1109. — 2. umr.
32. Lánasjóður íslenskra námsmanna, stjfrv., 545. mál, þskj. 846, nál. 1039. — 2. umr.
33. Opinberir háskólar, stjfrv., 546. mál, þskj. 847, nál. 1088 og 1178, brtt. 1089 og 1166. — 2. umr.
34. Leikskólar, stjfrv., 287. mál, þskj. 1113, brtt. 1127. — 3. umr.
35. Grunnskólar, stjfrv., 285. mál, þskj. 1114, brtt. 1146. — 3. umr.
36. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 1115, brtt. 1128. — 3. umr.
37. Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, stjfrv., 288. mál, þskj. 1116. — 3. umr.
38. Raforkulög, stjfrv., 129. mál, þskj. 130, nál. 1118. — 2. umr.
39. Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., stjfrv., 553. mál, þskj. 854, nál. 1117. — 2. umr.
40. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998. — 2. umr.
41. Almenn hegningarlög, stjfrv., 184. mál, þskj. 197, nál. 988 og 1080, brtt. 1047. — 2. umr.

42. Útlendingar, stjfrv., 337. mál, þskj. 572, nál. 1151 og 1183, brtt. 1152 og 1184. — 2. umr.
43. Meðferð sakamála, stjfrv., 233. mál, þskj. 252, nál. 1153, brtt. 1154. — 2. umr.
44. Staðfest samvist, stjfrv., 532. mál, þskj. 833, nál. 1150, brtt. 1179. — 2. umr.
45. Efni og efnablöndur, stjfrv., 431. mál, þskj. 687, nál. 1081, brtt. 1082. — 2. umr.
46. Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, stjfrv., 477. mál, þskj. 759, nál. 1026. — 2. umr.
47. Veðurstofa Íslands, stjfrv., 517. mál, þskj. 818, nál. 1137. — 2. umr.
48. Meðhöndlun úrgangs, stjfrv., 327. mál, þskj. 522, nál. 1155, brtt. 1156. — 2. umr.
49. Sjúkratryggingar, stjfrv., 613. mál, þskj. 955, nál. 1161, brtt. 1162. — 2. umr. *Ef leyft verður.*
50. Lyfjalög, stjfrv., 464. mál, þskj. 738, nál. 1163, brtt. 1164. — 2. umr. *Ef leyft verður.*
51. Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, stjfrv., 518. mál, þskj. 819, nál. 1141, brtt. 1142. — 2. umr.
52. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442. mál, þskj. 705, nál. 1158, brtt. 1159. — 2. umr.
53. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16, nál. 1068. — Síðari umr.
54. Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, þáltill., 107. mál, þskj. 107, nál. 1180. — Síðari umr.
55. Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, þáltill., 492. mál, þskj. 784, nál. 1182. — Síðari umr.

Umfjöllun heilbrigðisnefndar um skýrslu Ríkisendurskoðunar.

[18:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill tilkynna að með bréfi dagsettu 6. maí 2008 hefur forseti óskað eftir því við heilbrigðisnefnd að hún fjalli um greinargerð Ríkisendurskoðunar um svonefnda RAI-skráningu hjá hjúkrunarheimilinu Sóltúni fyrir árið 2006 í samræmi við reglur um þinglega meðferð skýrslna Ríkisendurskoðunar sem forsætisnefnd samþykkti 12. febrúar sl.

Tilhögun þingfundar.

[18:04]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Þingmönnum til upplýsingar um fundarhald næstu klukkutímana vill forseti tilkynna að matarhlé verður frá klukkan 7.30 til 8. Atkvæðagreiðslur verða klukkan 8. Þegar gengið verður til dagskrár verður tekið fyrir 16. dagskrármálið, Stimpilgjald, og framhald umræðu um það frá síðasta fundi. Nú fer fram áður boðuð utandagskrárumræða um símhleranir á árunum 1949 til 1968. Málshefjandi er hv. þm. Helgi Hjörvar. Dómsmálaráðherra Björn Bjarnason verður til andsvara.

Umræður utan dagskrár.

Símhleranir á árunum 1949 til 1968.

[18:05]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Það er grundvallaratriði í lýðræðissamfélagi að heiðarlegt fólk þurfi ekki að sæta símhlerunum yfirvalda vegna stjórnmálaskoðana sinna. Það gerðist þó ítrekað á Íslandi í kalda stríðinu og er nú fullupplýst. Það er því mikilvægt að hæstv. dómsmálaráðherra ítreki að viðhorf dómsmálayfirvalda til símhlerana séu breytt frá því sem þá var. Það er mikilvægt vegna þess að við sem sitjum í þessum sal höfum undirritað drengskaparheit að stjórnarskránni og ákvæðum hennar um friðhelgi einkalífsins. Stjórnarskrá lýðveldisins Íslands er æðsta stofnun okkar og það er skylda okkar að standa vörð um mannréttindaákvæði hennar.

Á miðopnu *Morgunblaðsins* í vikunni rekur Kjartan Ólafsson þær hleranir sem sneru að 32 heimilum á árum kalda stríðsins. Þar var aðeins einu sinni vitnað til beiðni lögreglunnar, aðeins tvisvar sinnum vitnað til lagaheimilda. Enginn rökstuddur grunur um saknæmt athæfi þeirra sem í hlut áttu var fram færður. Engin gögn eru til um hleranirnar.

Enn alvarlegra verður málið fyrir það að 12 alþingismenn og ráðherrar sættu þessu sem þó eiga að njóta sérstakrar friðhelgi af hálfu yfirvalda og hafa sérstakt svigrúm til stjórnmálalegra athafna. Kallað er eftir afsökunarbeiðni. Hæstv. dómsmálaráðherra hefur sagt að hann sjái ekki efni til þess og við hljótum að spyrja hvort hann sjái aðra leið til að ljúka þessu máli gagnvart þeim sem í hlut áttu.

Kalda stríðinu er lokið og hér er ekki verið að leita að sökudólgum. En það þarf að ljúka þessum málum gagnvart þeim sem á var brotið. Dómsmálaráðherra segir að þetta fólk hafi átt góð samskipti á eftir. Auðvitað, þeir sem hleraðir voru vissu ekki af því. Hann vísar til þess að menn geti leitað réttar síns. En hvernig mega þeir gera það þegar þeir eru fyrst upplýstir um málið þegar það er fyrnt?

Hann segir að sagan hafi fellt sinn dóm. Já, heiðarlegt fólk sem barðist fyrir þjóðfrelsi og jöfnuði í samfélagi sínu sætti því að friðhelgi einkalífs þess var rofin án þess að rökstuddur grunur væri um saknæmt athæfi af þess hálfu. Dómsmálayfirvöld hljóta því með einhverjum hætti að þurfa að jafna þá reikninga.

En við hljótum líka að spyrja hvort hleranir hafi farið fram eftir 1991 því að þá lauk rannsóknum. Hvort þeim hafi verið beitt í svipuðum tilfellum eins og í Falun Gong málinu, vegna náttúruverndarmótmæla og annarra slíkra hluta. Hvort vísbendingar séu um að hleranir hafi farið fram án dómsúrskurðar. Kastljós Ríkissjónvarpsins upplýsti til að mynda að ólögmætum eftirfararbúnaði hafi verið beitt af hálfu lögreglu nýverið og það gefur auðvitað tilefni til þess að spyrja hvort ólögmætum aðferðum hafi verið beitt án dómsúrskurðar. Við hljótum að inna hæstv. ráðherra eftir því hvernig aðhald og eftirlit með þessari starfsemi sé tryggt, hvernig lögum sé nú skipað. Þar sem ráðherrann hefur iðulega lýst því yfir að hann telji efni til að standa betur að löggjöf um þessa þætti í starfsemi lögreglunnar vil ég inna hann eftir því hvað líði hugmyndum hans um slíka löggjöf.

Um allt þetta hljótum við að spyrja vegna þess að það var ekki bara nauðsynlegt á tímum kalda stríðsins að standa vörð um friðhelgi einkalífsins. Okkur er það líka mikilvægt og nauðsynlegt í dag. Það er mikilvægt að við sendum skýr skilaboð, þó að þetta mál varði fortíðina, inn í framtíðina um að við tökum það grafalvarlega, Íslendingar, ef friðhelgi einkalífs heiðarlegs fólks er rofin af stjórnvöldum. Það eru þau skilaboð sem stjórnvöld morgundagsins þurfa að hafa alveg klár frá okkur sem erum uppi nú á dögum.

[18:10]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Hér á landi tíðkast að telji einstaklingar ríkisvaldið gera á sinn hlut sækja þeir rétt sinn í samræmi við lög. Það á við í þessu máli eins og öðrum. Að dómsmálayfirvöld biðjist afsökunar vegna niðurstöðu dómara er með öllu óþekkt. Mál eru til lykta leidd fyrir dómstólum. Að deila við dómarann eftir á skiptir almennt engu.

Í þessu máli hafa menn látið eins og dómarar hafi verið valdalaus verkfæri í höndum dómsmálaráðherra og dómarar hafi farið án rökstuðnings að hans vilja. Í þeirri afstöðu felst dæmalaus óvirðing við þá dómara sem hlut áttu að máli. Hér má nefna síðustu hleranir 1968 en þá heimilaði Þórður Björnsson sakadómari, lengi bæjarstjórnarfulltrúi Framsóknarflokksins og eindreginn andstæðingur Sjálfstæðisflokksins, að sími yrði hleraður. Á að trúa því að þessi áhrifamaður í Framsóknarflokknum, sem þá var raunar í harðri stjórnarandstöðu gegn Sjálfstæðisflokknum, hafi heimilað dómsmálaráðherra Sjálfstæðisflokksins að stunda pólitískar njósnir um andstæðinga sína?

Í umræðunum eins og nú er til þeirra stofnað er einnig ástæðulaust að gleyma því að Kjartan Ólafsson var framkvæmdastjóri flokks, Sósíalistaflokksins, sem hafði á stefnuskrá sinni að ná völdum í landinu með ofbeldi. Engin ástæða er til að skauta fram hjá þeirri staðreynd. Kjartan var jafnframt einn helsti milligöngumaður um samskipti við bræðraflokkinn í Austur-Þýskalandi sem stóð fyrir mestu persónunjósnum allra tíma.

Formaður miðstjórnar flokks Kjartans, Brynjólfur Bjarnason, hótaði þingmönnum aftöku áður en gengið var til atkvæða um inngöngu Íslands í Atlantshafsbandalagið og árás gerð á Alþingishúsið eftir að þeir félagar Brynjólfur Bjarnason og Einar Olgeirsson létu þau röngu boð út ganga að þeir væru fangar hér í húsinu.

Trúir stefnu sinni hikuðu kommúnistar og sósíalistar hér á landi ekki við að beita valdi í þágu eigin málstaðar. Fræg eru átök þeirra gegn bæjarstjórn 9. nóvember 1932 og gegn Alþingi 30. mars 1949 en þá var gerð alvarlegasta atlagan að lýðræði og þingræði á Íslandi. Í þeim átökum sannaðist að lögregla átti mjög undir högg að sækja. Hún var einfaldlega of fáliðuð og illa búin. Þess vegna var sú stefna mótuð að lögreglan skyldi treysta á almenna borgara sér til aðstoðar. Í þeirri varnarráðstöfun er að finna skýringu á öllum símhlerunum. Lögreglan fór fram á milligöngu dómsmálaráðuneytis gagnvart dómstólum um þær heimildir sem veittar voru. Hér var um lið í lögregluaðgerðum að ræða.

Öll tilvikin sem um ræðir tengjast ákveðnum viðburðum. Hið sama á við enn þann dag í dag. Lögreglan skipuleggur aðgerðir í samræmi við greiningu og hættumat og mælist til þess að hafa þær heimildir hverju sinni sem hún telur best duga til þess að gegna hlutverki sínu. Hið sama á við nú og áður, það ræðst af atvikum og framvindu mála hvort lögreglan nýtir sér þær heimildir sem hún fær frá dómurum.

Við höfum kynnst því hin síðari ár hvernig brugðist er við aukinni hættu á hryðjuverkum. Nú eru gerðir alþjóðasamningar byggðir á alþjóðlegu hættumati og þjóðum gert skylt að innleiða þá í eigin löggjöf eins og við þekkjum af umræðum hér á þingi. Löggjöf um heimildir lögreglu hefur einnig þróast í tímans rás og mikill bálkur um það efni, frumvarp til laga um meðferð sakamála, hefur verið hér til umræðu á þingi í vetur. Er ástæða til að fagna þeirri samstöðu sem myndast hefur í allsherjarnefnd þingsins við meðferð málsins.

Ég treysti því að nú sé öllum þingmönnum vel kunnugt um heimildir lögreglu í þessum efnum eftir umræður vetrarins og hvaða skilyrðum þær eru háðar. Ég hef ekki kynnt mér nein af þeim gögnum sem liggja að baki rannsóknum Kjartans Ólafssonar en ég hef enga ástæðu til að ætla að lögreglan hafi hlerað síma án dómsúrskurðar.

[18:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Mér er nokkuð brugðið eftir þessi orð dómsmálaráðherra, Björns Bjarnasonar. Ég hlýt að spyrja: Er þetta afstaða ríkisstjórnarinnar? Við höfum hlustað á ráðherra Samfylkingarinnar lýsa yfir afstöðu sinni gegn afstöðu einstakra ráðherra samstarfsflokksins. Herra forseti. Ég kalla eftir yfirlýsingu samfylkingarmanna þar sem þeir ómerki þá lúalegu ræðu sem hæstv. dómsmálaráðherra flutti hér.

Ég vil þakka hv. þm. Helga Hjörvar fyrir að taka þetta mál upp og ég vil þakka Kjartani Ólafssyni, fyrrverandi alþingismanni og ritstjóra, sem hæstv. dómsmálaráðherra kann ekki annað en að kalla kommúnista og notar þar orðaleppa Bandaríkjamanna úr kalda stríðinu sem voru notaðir yfir alla vinstri menn. Við sjáum að kaldastríðshamur rennur á hæstv. dómsmálaráðherra þegar þessi mál koma til umræðu. Hvar er vörnin? Hún er í þessum orðaleppum.

Þetta er svartur blettur á sögu lýðveldisins. Og það er rétt að valdhafar í dag skulda afkomendum og þeim einstaklingum sem þarna var brotið gegn afsökunarbeiðni, og við höfum dæmið frá Noregi.

Hins vegar er ljóst að þingið og Samfylkingin og jafnvel hæstv. forsætisráðherra þurfa að taka þennan kaleik af dómsmálaráðherra því að hann er að mínu viti ekki hæfur til að fara með hann, herra forseti.

Í bók Guðna Th. Jóhannessonar eru fimm til sex blaðsíðna nafnaregistur yfir fólk sem brotið var á og fólk sem vann við að brjóta á öðrum lög. Ég vil spyrja hæstv. dómsmálaráðherra af því tilefni að þarna eru nokkrir lögreglumenn nefndir sem unnu við þetta hvort hann sé tilbúinn til að aflétta (Forseti hringir.) almennri þagnarskyldu af þessum mönnum þannig að þeir geti og megi tjá sig opinberlega um þá svívirðu sem hér er til umræðu.

[18:17]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Að mínu mati er afar erfitt að dæma söguna núna 40–60 árum eftir að þessar símhleranir áttu sér stað. Kaldastríðstíminn var gjörólíkur okkar tíma og mörg okkar sem hér erum inni vorum ekki sinni fædd á þessum tíma.

Ég talaði við roskinn stjórnmálamann í dag til að reyna að skynja þennan tíma betur. Hann var staddur á Austurvelli 30. mars og hann lýsti fyrir mér þeim æsingi sem þá var og harkan var gríðarleg. Ég held að við mörg hver sem erum hér inni skynjum ekki hvernig ástandið var. Hann bætti því við af miklum þunga að ef menn hefðu komist inn í Alþingishúsið á þessum tíma hefðu alvarlegir atburðir getað átt sér stað, það var mjög mikill æsingur. Þetta skýrir svolítið hvernig stemningin var og því er mjög erfitt fyrir okkur að gerast miklir dómarar 40–60 árum seinna.

Til er skýrsla sem gerð var til að varpa meira ljósi á þetta mál og þar segir, með leyfi forseta:

„Í þessum sex tilfellum virðist málsmeðferðin hafa verið sú að lögreglustjóri hafði samband við ráðuneytisstjóra dómsmálaráðuneytisins sem skrifaði Sakadómi bréf um nauðsyn hlerunar. Aðeins í eitt skipti var það ráðherra sem skrifaði undir bréfið og var það Jóhann Þ. Jósefsson, settur dómsmálaráðherra, árið 1949.

Dómari heimilaði hlerun með dómsúrskurði. Allir heimildarmenn fullyrða að engar tengingar hafi átt sér stað fyrr en dómsúrskurðurinn lá fyrir.“

Einnig segir hér, virðulegur forseti, með tilvitnun:

„Ávallt var kveðinn upp dómsúrskurður sem heimilaði hleranir áður en þær voru framkvæmdar.“

Miðað við þetta fóru ekki fram ólöglegar hleranir en menn velta fyrir sér hvort lögreglan sem fór með hið faglega mat hafi ávallt haft öryggi ríkisins að leiðarljósi. Miðað við hvernig ástandið var má ætla að svo sé en fólkinu sem var hlerað og afkomendum þeirra líður að sjálfsögðu illa. Það er mjög alvarlegt þegar menn upplifa að ráðist er inn í einkalíf þeirra (Forseti hringir.) og ef fram kemur krafa um að þessi mál verði rannsökuð frekar tel ég eðlilegt að við skoðum þá kröfu með opnum huga.

[18:19]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Friðhelgi einkalífs hvers einstaklings er vernduð í stjórnarskránni. Ég verð að segja eins og er að ég hafði aldrei, þar til á þessari öld, leitt hugann að því að hér væru eða hefðu verið stundaðar opinberar persónunjósnir á fólki, hvaða stjórnmálaskoðun sem menn höfðu, hvort sem það voru sósíalistar eða þeir sem kallaðir voru kommúnistar eða þeir sem störfuðu í verkalýðshreyfingunni á þessum árum.

Það hefur hins vegar komið í ljós að haldið var uppi njósnum, símahlerunum hjá ákveðnum einstaklingum, og ég verð að segja eins og er, hæstv. forseti, að ég vænti þess að ríkisstjórnin sjái ástæðu til að biðja þá einstaklinga afsökunar sem urðu fyrir þessum hlerunum og njósnum, afsökunar á því sem stjórnvöld stóðu að gagnvart þeim á þessum tíma.

Ég verð einnig að segja að ég er afar undrandi á ræðu hæstv. dómsmálaráðherra áðan og skil ekki hvers vegna menn geta ekki tekið afstöðu til þess að eðlilegt sé að biðja þá sem hafa orðið fyrir misrétti afsökunar. Það eiga stjórnvöld að gera vegna þeirra athafna sem viðhafðar voru í fortíðinni.

[18:21]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Herra forseti. Ég vil byrja á að fagna umræðunni um það mál sem við ræðum nú vegna þess að ég tel að við getum lært af þessu máli. Það vill svo til að sú sem hér stendur var á umræddu söguþingi 2006 þegar Guðni Th. Jóhannesson sagnfræðingur upplýsti um heimildir sínar um hleranir og síðan fylgdi sagnfræðingurinn Kjartan Ólafsson málinu eftir meðan rannsóknum sínum og megi þeir báðir eiga þökk fyrir að leiða þetta mál fram til þessarar umræðu.

Ég held að engum blandist hugur um að á sínum tíma var allt of langt seilst í mati á því hvað snerti öryggi ríkisins á þessum áratugum og með þeim hlerunum og eftirliti sem haft var með íslenskum ríkisborgurum hér á landi undir því yfirskini að þessir einstaklingar ógnuðu öryggi ríkisins. Engar sannanir hafa verið færðar fram um sekt þeirra eða að þeir hafi ógnað öryggi. Aðalatriðið í mínum huga er að hvernig sem vindar blása í heimsmálunum hverju sinni verður alltaf að gæta að friðhelgi einkalífsins. Mannréttindi þarf alltaf að hafa í huga. Við eigum að harma að þetta hafi gerst á sínum tíma og aðalatriðið núna er að tryggja að ekkert sambærilegt sé að gerast í nútímanum eða gerist í framtíðinni.

[18:23]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Tilefni þessarar umræðu er grein sem Kjartan Ólafsson birti í Morgunblaðinu í gær. Þar er að finna lista yfir 32 heimili sem hleranir beindust að á sínum tíma. Það er það raunar það eina nýja sem kom fram í þessari grein, allt annað sem menn hafa verið að ræða í þessu samhengi kom fram í rannsóknum dr. Guðna Th. Jóhannessonar eða skýrslu þeirrar sérfræðinganefndar sem ríkisstjórnin skipaði vorið 2006.

Vegna ýmiss konar fullyrðinga sem hafðar hafa verið uppi í þessari umræðu er nauðsynlegt að árétta nokkur atriði. Í fyrsta lagi hefur Alþingi, samkvæmt tillögum fyrri ríkisstjórnar, þegar tekið á þessu máli með því að skipa nefnd til að fjalla um þau gögn sem hér eru til umræðu. Alþingi samþykkti síðan í framhaldinu mjög opinn aðgang fræðimanna að þessum gögnum. Það byggði að sjálfsögðu á því viðhorfi að umfjöllun um þessa löngu liðnu atburði væri viðfangsefni sagnfræðinga og annarra fræðimanna, ekki stjórnvalda eða stjórnmálamanna dagsins í dag. Skýrsla þessarar nefndar er mjög athyglisverð og það væri æskilegt að þingmenn læsu hana áður en þeir hafa uppi málflutning eins og við höfum heyrt dæmi um í dag.

Engar upplýsingar hafa komið fram um að ekki hafi verið farið að lögum í sambandi við þær hleranir sem hér um ræðir. Það liggur fyrir (Gripið fram í.) að engar upplýsingar eru til um að hleranir hafi verið framkvæmdar án þess að dómsúrskurðar væri leitað. Það liggur líka fyrir að um löggregluaðgerðir var að ræða vegna ótta við óspektir eða önnur

lögbrot í tilteknum afmörkuðum tilvikum og ekkert bendir til að hlerað hafi verið lengur en tilefni var til. Slíkar löggregluaðgerðir kunna vissulega að vera umdeildar þegar þær eru skoðaðar í sögulegu ljósi, ekki síst 40–60 árum eftir að þær fóru fram. Að sjálfsögðu verða menn að hafa í huga heildarmyndina, t.d. varðandi hættumat lögreglu og aðrar aðstæður sem uppi voru á þeim tíma.

Varðandi stöðu mála í dag (Forseti hringir.) liggur líka fyrir að lagaumhverfið er breytt að mörgu leyti og síðar í dag eða á morgun munum við ræða frumvarp til laga um sakamál þar sem m.a. er fjallað um þetta. Hins vegar liggur fyrir (Forseti hringir.) að sú meginbreyting hefur orðið að nú ber að tilkynna mönnum eftir á um hleranir þegar rannsókn er lokið og (Forseti hringir.) eyða skal gögnum með hliðsjón af persónuverndarsjónarmiðum þegar rannsókn er lokið.

(**Forseti** (StB)**:** Forseti vill biðja hv. þingmenn að gæta að tímanum.)

[18:26]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Í gær birtist grein í *Morgunblaðinu* undir fyrirsögninni „Það sem kom í ljós þegar leyndinni var aflétt“. Höfundur er Kjartan Ólafsson. Þar er birtur listi yfir 32 heimili og nöfn þeirra einstaklinga sem þar bjuggu. Öll þessi heimili voru hleruð. Það sagði mér stúlka sem ólst upp á einu þessara heimila sem hlerað var 1949 að það hefði alltaf leikið grunur á því á sínu heimili að heimilið hefði verið hlerað en þegar bréfið barst fyrir nokkrum mánuðum eða missirum með stimpli íslenska ríkisins sem staðfesti að svo hefði verið, hefði farið um sig hrollur. Þessum hrolli þarf að ná úr þessum einstaklingum og úr þjóðinni en það er hægara sagt en gert eftir þá ræðu sem við heyrðum frá hæstv. dómsmálaráðherra áðan.

Menn tala um að erfitt sé að dæma löngu liðna atburði. Sagan hefur fellt sinn dóm. Það var ráðist inn á heimili saklauss fólks sem hafði unnið sér það eitt til óhelgi að vera á öndverðum meiði við ríkjandi stjórnvöld í landinu. Sá maður sem ég vitnaði til hér og er faðir þessarar stúlku var sviptur kosningarétti vegna atburðanna fyrir framan Alþingishúsið árið 1949. Þingmenn skulu vara sig á því, eins og hv. þm. Siv Friðleifsdóttir gerði, að fella dóma yfir þessu fólki. Ég frábið það. Það er kannski ekki svo langt á milli atburðanna 1949 og ársins 2008 og það var gott að við skyldum minnt á það að fyrir Alþingi liggur núna frumvarp sem fjallar nákvæmlega um þetta: Heimildir ríkisins til að njósna um fólk. Við skulum stíga varlega til jarðar, (Forseti hringir.) við skulum gera það, hv. þingmenn.

[18:28]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Það mál sem við ræðum hér er nokkuð sem við verðum að meta út frá því að það laut ekki þeirri stjórnskipan sem við höfum í dag og það orkar auðvitað tvímælis hvort stjórnvöld samtímans geti beðist afsökunar á því að stjórnsýsla hafi verið gölluð fyrir áratugum síðan.

Hitt er í mínum huga enginn vafi að við þurfum að læra af þessu máli og sú nefnd sem tók saman vandaða skýrslu um það hvernig haga skuli upplýsingagjöf í tengslum við hleranirnar skilaði góðu starfi. Ég held að við þurfum aðra nefnd sem fer í gegnum það hvernig við getum lært af þessu máli og hvernig við þurfum að haga okkar stjórnsýslu í samtímanum út frá þeim lærdómi. Ég held að það sé mjög margt sem stjórnvöld gætu þurft að biðjast afsökunar á ef við ætlum að fara ofan í allt það sem miður hefur farið í sögunni. Það getur vel verið að það dragi úr sársauka einhverra en við skulum vera þess meðvituð að kaldastríðstíminn var raunverulegur ógnartími og þá stóð hinum vestrænu löndum raunverulega ógn af erlendri ógnarstjórn í austri þannig að það skiptir máli að stjórnvöld þurftu að hafa heimildir. Það skiptir líka máli hvort þær heimildir voru misnotaðar í þessu tilviki út fyrir það sem voru beinir hagsmunir íslenska lýðveldisins yfir hagsmuni kalda stríðsins og hagsmuni mótaðilans, þ.e. NATO og Bandaríkjanna í þessu kalda stríði. Þar eru alls ekki öll kurl komin til grafar enn. Það er langt í frá að sagan sé búin að dæma þessa hluti, það er svo langt í frá að við höfum allt í höndunum. En eitt af því sem þessi umræða kallar eftir er að (Forseti hringir.) aðgengi að þessum gögnum verði bætt og við gerum sem mest í því gagnvart þessu fólki að upplýsa þetta sem allra best.

[18:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ekki fer á milli mála að aðgerðir til hlerunar á einkaheimilum voru lögmætar. Það sem kemur mér kannski mest á óvart eru ekki nöfn þeirra sem voru hleraðir heldur hitt að í engu tilvika hafa verið dregnar fram upplýsingar um að nokkur ástæða hafi verið til að hlera þessa menn. Í engu tilvika, sem mér er kunnugt um, leiddu hleranirnar til þess að viðkomandi einstaklingar væru ákærðir fyrir refsivert athæfi. Í engu tilvika komu fram upplýsingar um að þessir menn væru að efna til aðgerða sem stönguðust á við lög eða að þeir væru að gera eitthvað sem rökstyddi þær grunsemdir sem lágu að baki beiðni um hlerun frá lögreglu og dómsmálaráðherra. Niðurstaðan er þessi: Aðgerðirnar voru tilefnislausar. Grunsemdir um refsiverðan verknað af hálfu þessara einstaklinga voru ekki á rökum reistar. Þetta voru heiðarlegir Íslendingar sem skáru sig frá öðrum, yfirvöldum, á þann eina hátt að þeir höfðu aðrar pólitískar skoðanir.

Hér er sagt, og það er rétt, að þetta hafi verið löggregluaðgerðir. Ég spyr: Að hve miklu leyti var þessi löggregluaðgerð byggð á pólitískum sjónarmiðum? Það er kannski erfitt að svara því í dag því að nú eru aðrir tímar. En hæstv. dómsmálaráðherra hefur lagt sitt af mörkum til þess að kynna fyrir okkur hugarheim manna fyrr á árum og það er að sumu leyti lofsvert að við fáum að sjá inn í þann hugarheim. Það er líka nauðsynlegt, virðulegi forseti, að við förum að losa okkur við þann hugarheim svo að íslenska þjóðin geti sett þetta aftur fyrir sig.

[18:33]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Ræða hæstv. dómsmálaráðherra vekur mig til umhugsunar og veldur mér vonbrigðum og áhyggjum í senn. Ég hélt að kalda stríðinu væri lokið þar til ég heyrði ræðu hæstv. dómsmálaráðherra.

Ég hóf þessa umræðu á því að segja að við hefðum ekki þörf fyrir að leita uppi sökudólga frá liðinni tíð. En að ráðherrann vegi hér að nafngreindu látnu fólki og fjarstöddu, fyrrverandi alþingismönnum og ráðherrum, sem þingmenn úr öllum flokkum hafa risið úr sætum fyrir til að þakka þeim störf hér á þessum vettvangi — ja, um það verður að segja að ráðherrann verður að ráða sóma sínum sjálfur.

Þetta er lítill bær, við erum öll frændur og vinir. Að draga upp þá mynd af þessu fólki að þar hafi farið glæpa- og ofbeldissamtök er fjarri öllu lagi. Hér fóru heiðarlegir Íslendingar sem á hverjum tíma reyndu að berjast fyrir betri heimi eftir sannfæringu sinni eins og hún var, rétt eins og við öll í þessum sal og hæstv. dómsmálaráðherra meðtalinn. Ráðherrann vísar til þess að þetta hafi verið gert að ósk lögreglu. Þess sér ekki stað í gögnum málsins og þeim orðum sínum verður hann að finna stað því að aðeins í einu tilviki er vísað til óska lögreglunnar. Ég held að þessi umræða kalli því miður á að við vinnum málið áfram. Ég held að rannsóknin og nefndarskipunin hafi verið farsæl skref en eftir á að hyggja er það kannski rangt og ósanngjarnt að ætlast til þess að hæstv. dómsmálaráðherra hafi fyrirsvar fyrir þessum gögnum.

[18:35]

Dómsmálaráðherra (Björn Bjarnason) (S):

Herra forseti. Ég skorast ekki undan því að taka þátt í umræðum um þessi mál, síður en svo. Ég hef gert það í marga áratugi, kynnt mér gögnin betur, held ég, en flestir þingmenn hér inni og veit nákvæmlega um hvað ég er að tala þegar ég fjalla um þessi mál. Ef ekki má rifja upp sögulegar staðreyndir hér af atburðum sem gerðust í þessum þingsal þegar þessi mál eru rædd finnst mér hræsnin vera orðin of mikil í umræðum á hinu háa Alþingi.

Ég hef staðið að því hvað eftir annað að hvetja til þess að þessi mál séu upplýst. Ég hef staðið að tillögum og unnið að því sem ráðherra og mun halda áfram að vinna að því að upplýsa þessi mál eins og frekast er kostur. Ekkert nýtt hefur komið hér fram en ljóst er að menn draga mismunandi ályktanir af þeim staðreyndum sem liggja fyrir. Gott og vel og það er sjálfsagt að menn geri það eins og í sagnfræði almennt. Ekkert hefur komið fram sem segir okkur að lögbrot hafi verið framin á einstaklingum eða að farið hafi verið á svig við lög af yfirvöldum í þessum málum. Það staðfestir það sem fram hefur komið í öllum gögnum til þessa. Menn geta haldið áfram og sett á laggirnar fleiri nefndir. Ég fullyrði: Það kemur ekkert fram sem sýnir að ólöglega hafi verið staðið að málum.

Menn geta deilt um hvort rétt hafi verið að gera þetta eða hitt. Á þeim tíma sem menn stóðu að þessum aðgerðum, fóru með það fyrir dómara — þar var samþykkt að gera þetta og menn verða að hafa það í huga og geta síðan dregið sínar ályktanir.

Herra forseti. Þetta eru ágætar umræður. Þær skila okkur ekki öðru en því að menn lýsa skoðunum sínum. Þær breyta ekki þessum staðreyndum og leiða ekki til annars en að þingmenn, ætla ég að vona, eru upplýstir um hvað gerst hefur í þessum þingsal og hvað menn hafa sagt á þessum stað. Víst má rifja það upp eins og allt annað sem hér gerist.

Yfirlýsing frá forsætisráðherra.

[18:37]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Hæstv. forsætisráðherra hefur óskað eftir að gefa yfirlýsingu hér á Alþingi. Það er samkomulag milli þingflokka að fulltrúar þeirra hafi tækifæri til þess að bregðast við yfirlýsingu ráðherra ef þeir svo óska.

[18:38]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég vil gera grein fyrir tveimur málum sem verið hafa í vinnslu á vegum ríkisstjórnarinnar. Hið fyrra er frumvarp sem varðar greiðslu bóta til manna sem talið er að eigi rétt á slíkum bótum vegna meðferðar á Breiðavíkurheimilinu svokallaða. Þegar það mál var rætt hér fyrr á þessu þingi upplýsti ég að ríkisstjórnin hefði ákveðið að láta vinna frumvarp um málið og að vonandi yrði hægt að leggja það fyrir Alþingi í byrjun maímánaðar. Því miður er málinu ekki lokið hvað varðar fullvinnslu þess á vegum ráðuneytisins. Það kemur því ekki fram í vor en við stefnum að því að leggja slíkt þingmál fram í haust. Málið er sem sagt enn á vinnslustigi þó að það sé langt komið.

Ég vil enn fremur láta þess getið hér um svonefnd eftirlaunalög frá 2003 að við formenn stjórnarflokkanna höfum rætt það mál ítarlega upp á síðkastið. Við höfum beint þeirri ósk til formanna annarra stjórnmálaflokka hér á Alþingi að allir formenn flokkanna vinni sameiginlega að því að finna á því viðunandi lausn. Hafa þeir tekið vel í þá málaleitan. Ég geri ráð fyrir því að við munum vinna sameiginlega að þingmáli í sumar sem kæmi þá fram á næsta þingi og af því leiðir að ekki kemur fram þingmál frá ríkisstjórninni nú í vor.

[18:40]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég fagna þeirri yfirlýsingu sem forsætisráðherra hefur gefið hér þó að mér hafi ekki verið ókunnugt um að hún væri á leiðinni. Hún lýtur annars vegar að því að fyrir liggur mikilvægt frumvarp sem felur í sér að reynt verði að bæta fyrir þann miska sem börn urðu fyrir, börn sem send voru á Breiðavíkurheimilið, og e.t.v. önnur heimili, fyrir áratugum síðan. Það er verið að bæta fyrir misgjörðir fyrri áratuga með slíku frumvarpi og það er auðvitað mikilvægt.

Hitt málið lýtur að því að bæta fyrir mistök sem Alþingi gerði árið 2003 við lagasetningu í eftirlaunamálinu. Mér finnst það góðs viti að það mál fari í þann farveg að formenn flokkanna komi að því að leysa úr því vegna þess að það mál átti á sínum tíma upphaf sitt hjá formönnum flokkanna. Ég tel því að þetta sé farsæl lending og vona að við getum öll sammælst um að lagfæra eftirlaunalögin og finna lausn á því máli sem við getum lifað við og sem þjóðin verður sæmilega sátt við.

Ég tel þetta tvennt mikilvægt að þarna er verið að leiðrétta í öðru tilvikinu misgjörð og í hinu tilvikinu mistök sem gerð voru við lagasetningu. Ég fagna því að við getum lokið þessu þingi með því að þessi mál séu komin í góðan farveg. Ég hef nokkuð látið eftirlaunamálið til mín taka og

haft á því skoðanir. Ég hef sagt, og sagði það í umræðu hér í þinginu ekki alls fyrir löngu, að ég teldi mikilvægt að hægt væri að ná sátt um þetta milli allra flokka. Ég vona að þetta sé vísir að því og að við getum lent málinu saman.

Nær fimm ár eru liðin frá því að þessi lög voru sett. Það hefur haft þau áhrif að réttur hjá allmörgum einstaklingum hefur orðið virkur á þeim tíma. En betra er seint en aldrei og þess vegna fagna ég því að niðurstaða sé fengin í þetta mál.

[18:42]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hef kosið að segja örfá orð varðandi yfirlýsingu hæstv. forsætisráðherra um þá frestun sem nú er augljóslega að verða á því að lagt verði fram frumvarp sem mælir fyrir bótum til þeirra einstaklinga sem urðu fyrir hroðalegum misgjörðum á Breiðavíkurheimilinu á því 17 ára tímabili sem um ræðir. Leitt hefur verið í ljós að börn sem vistuð voru á Breiðavíkurheimilinu þurftu að þola ofbeldi og illa meðferð. Ég batt við það nokkrar vonir í lok mars þegar hæstv. forsætisráðherra fylgdi úr hlaði skýrslu þeirri sem fjallar um Breiðavíkurheimilið að nú yrði undinn bráður bugur að því að tryggja að þeir einstaklingar sem í hlut eiga fengju þær bætur sem eðlilegt hlýtur að geta talist að þeirra bíði af hálfu opinberra aðila. Ég lýsi yfir vonbrigðum með að mat hæstv. forsætisráðherra á málinu í lok mars skuli ekki hafa gengið eftir og að enn skuli þurfa að bíða eftir þessum bótum. Að komið sé hreyfingu á tilfinningar og minningar sem þeir einstaklingar sem hér eiga í hlut búa yfir gerir það að verkum að það þarf að vinna hratt en það þarf líka að vinna vel.

Ég lýsi því yfir að ég treysti því að verið sé að vinna það vel að ekki komi að sök þó að þessir einstaklingar þurfi að bíða í tvo til þrjá mánuði í viðbót eftir úrlausn. Ég treysti því þá líka að sú úrlausn verði það góð að hún verði biðarinnar virði.

[18:44]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Hvað Breiðavíkurbörnin varðar er það auðvitað eitt mál fortíðarinnar sem við skiljum ekki, þegar börn voru tekin af foreldrum sínum og send langt í burtu í vist. Því miður hefur þar eins og kannski víðar verið framið ofbeldi og hlutir sem við ekki heldur skiljum. Nú veit ég ekki hvort peningar bæta það allt saman. Mér heyrist á sumu af þessu fólki að afsökunarbeiðni geti verið mikilvæg frá stjórnvöldum dagsins í dag á því sem þarna gerðist. Peningar munu hins vegar kalla á að mörg mál verða rifjuð upp og átök myndast um mörg ágæt heimili önnur, spái ég, en við sjáum þetta mál betur í haust.

Hvað eftirlaunamálið varðar er ég sammála hæstv. forsætisráðherra um að setjast yfir það sem formaður í mínum flokki. Ég var ekki formaður á þeim tíma sem þetta gerðist og hér varð samkomulag á milli allra formanna stjórnmálaflokkanna á þeim tíma að gera þetta svona. Það var leitt til lykta í öllum þingflokkum og svo í gegnum þingið en málið sundraðist á þeirri leið. Þarna eru auðvitað hlutir sem menn vilja breyta í dag. Kannski er það nú svo þrátt fyrir allt, þegar við setjumst yfir þetta, að heilladrýgst verði fyrir þingheim að menn fjalli aldrei um launakjör sín, hvað þá lífeyri og eftirlaunakjör, sjálfir heldur feli kjararáði pakkann allan. Ég hygg að það gæti verið sú lausn sem mundi leysa okkur best frá þessu máli því að ég hygg að virðing Alþingis vaxi ef við fjarlægjum öll slík mál hvað laun og eftirlaunakjör varðar frá þinginu sjálfu en forsætisnefnd fari svo með kostnað af þessu starfi o.s.frv.

Ég lýsi því yfir að hæstv. forsætisráðherra hefur rætt þetta við mig sem formann í flokki og ég hef kynnt þingflokki mínum þau viðhorf og við munum sannarlega vera tilbúin til að setjast yfir þetta mál í sumar.

[18:47]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég fagna þeim yfirlýsingum sem hæstv. forsætisráðherra gaf og snúa að fólki sem nú er komið til fullorðinsára en var vistað sem börn á Breiðavíkurheimilinu. Það á vissulega rétt á því að það sé gaumgæft vel hvernig bæta eigi það sem þar fór úrskeiðis, taka á fortíðinni og vinna málið þannig að fólk njóti bóta fyrir misgjörðir þó að slíkar misgjörðir verði aldrei bættar með fjármunum. Það er þó a.m.k. viðurkenning á því að virða eigi rétt manna að þessu leyti. Ég tek undir það sjónarmið, vanda þarf vel til verka þegar slíkt er gert. Fleiri kunna að koma á eftir þegar málið hefur verið lagt upp og við þurfum að gera ráð fyrir þeim möguleika. Því ber að vanda þessa vinnu og ég tel eðlilegt að málið sé í vinnslu og komi hingað inn á haustdögum til afgreiðslu.

Varðandi eftirlaunamál þingmanna, ráðherra og æðstu embættismanna er alveg sjálfsagt að fara í það mál. Mér finnst — og er þar af leiðandi ósammála því sem hv. þm. Guðni Ágústsson sagði áðan — að við þingmenn eigum að vinna þessi mál, ég vil að við tölum um kjör okkar. Ég vil að við tölum um kjör okkar fyrir opnum tjöldum en ekki á síðustu klukkustundum fyrir jól eða á síðustu klukkustundum fyrir þinglok.

Ég hef staðið í kjarabaráttu fyrir stétt mína í áratugi og það er ekkert öðruvísi en hjá okkur þingmönnum, við eigum líka ákveðinn rétt. Við eigum að þora að tala um hann og leggja hann upp fyrir þjóðina eins og hann er, færa rök fyrir því hvers vegna lífeyrisréttur á að vera með þessu lagi en ekki hinu og finna fyrir því sanngirnisrök sem þjóðin og við getum fellt okkur við. Það er skoðun mín.

Til að ítreka það vil ég benda á að réttur almennra þingmanna við þessa lagasetningu var ekki aukinn. Miðað við að venjulegir þingmenn starfa hér í tæplega tólf ár — þegar ég skoðaði þetta á sínum tíma voru það 11,3 ár að meðaltali — fengu þeir þingmenn ekki aukinn rétt. Við greiddum hins vegar 5% inn í lífeyrissjóðinn í staðinn fyrir 4% en fengum engan aukinn rétt fyrir það miðað við starfsaldur okkar. Við verðum að þora að tala um kjörin okkar eins og þau eru.

Hins vegar er það svo að réttur ráðherranna var verulega aukinn og það er deilumál og verður deilumál þangað til við lagfærum það og breytum því. **(Gripið fram í:** … forsætisráðherra?) Við eigum því að fara í gegnum þessi mál opið og heiðarlega, ræða það fyrir opnum tjöldum hvernig kjör þingmanna eiga að vera að því er varðar lífeyriskjör okkar. Önnur kjaramál okkar eru hjá svokölluðum Kjara-

dómi eða kjaranefnd sem ákveður breytingar á launakjörum okkar. En að þessu leyti sem snýr að eftirlaunamálum, held ég að við eigum að taka þá umræðu opið og fara í gegnum það. Vissulega voru gerð ákveðin mistök í þeirri lagasetningu og við þurfum að leiðrétta það. Það er hins vegar ekki einfalt mál en það þarf að takast á við það og fara yfir það bæði af skynsemi og rökfestu og taka tillit til þess sem gerist almennt í þjóðfélaginu að því leyti til.

[18:52]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla að víkja nokkrum orðum að eftirlaunalögunum. Ég verð að segja að mér finnst þetta dapurleg stund, þetta er ömurleg tilraun til kattarþvottar. Mánuðum saman hefur verið legið á frumvarpi um þessi lög frá hv. varaþingmanni Valgerði Bjarnadóttur og fleiri alþingismönnum. Það frumvarp gerir ráð fyrir að sérréttindi alþingismanna og embættismanna verði afnumin og þessi hópur færður undir sömu lífeyriskjör og starfsmenn ríkisins almennt búa við. (**Gripið fram í:** Sem eru forréttindi.) Þessu er ég fylgjandi, ég er fylgjandi því að þetta verði gert. Ég skil ekki hvað það er sem hæstv. forsætisráðherra og hæstv. utanríkisráðherra eru að leggja til. Eru menn að leggja til vinnu hér í sumar þar sem menn setjist yfir það hvernig hægt verði að halda í einhver af þessum sérréttindum?

Hvers vegna fáum við ekki að greiða atkvæði um það frumvarp sem liggur fyrir þinginu? (**Gripið fram í:** … forréttindi.) (Gripið fram í.) Ég ætla bara að lýsa því yfir að þegar frumvarp kemur um þetta efni mun ég flytja breytingartillögu sem gerir ráð fyrir… (**Gripið fram í:** áður en þú sérð það?) já, áður en ég sé það, af því að ég veit að verið er að gera tilraun til þess að blekkja þjóðina. Ef mönnum væri alvara að afnema þessi sérréttindi væri frumvarp hv. varaþingmanns Valgerðar Bjarnadóttur lagt fyrir þingið og okkur leyft að greiða um það atkvæði, (**Gripið fram í:** Þú talar fyrir…) það er ósköp einfalt mál.

Nei, það á að setjast yfir það í sumar til að gera tilraun til þess að halda í einhver þessara sérréttinda. Ég hef hlustað á orð hæstv. utanríkisráðherra um hverju á að breyta í frumvarpinu að hennar mati, það eru aðeins fáein atriði. Ekki á að taka á misréttinu og sérréttindunum í heild sinni. Þetta er ömurlegur kattarþvottur eða tilraun til hans og ég frábið mér svona vinnubrögð. Og þegar sagt er, eins og hæstv. forsætisráðherra gerði, að gerð verði tilraun til ná sátt milli þingflokkanna — hvernig væri að Alþingi reyndi að ná sátt við þjóðina? (Gripið fram í.) (**Gripið fram í:** … forréttindamaður.)

Stimpilgjald, frh. 2. umr.

Stjfrv., 548. mál (undanþágur frá gjaldi). — Þskj. 849, nál. 1110.

[18:55]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það veldur mér vonbrigðum að frumvarp til laga um breytingu á lögum um stimpilgjald skuli koma samkvæmt nefndaráliti sem liggur fyrir frá efnahags- og skattanefnd í óbreyttu formi þar sem miðað er við að fella eigi niður stimpilgjald vegna kaupa á fyrstu íbúð og ekki neins annars. Ég hefði vænst þess að nefndin sem fjallaði um málið hefði tekið tillit til þeirra vandamála sem upp geta komið, sérstaklega varðandi þinglýsingu og líka hvernig ástand er í þjóðfélaginu. Það hefði að mínu viti verið eðlilegast að miða við að fella niður stimpilgjald vegna kaupa á íbúðarhúsnæði. Og vegna hvers? Jú, m.a. vegna þess að það er í fyrsta lagi búið að lofa því að stimpilgjald verði fellt niður á kjörtímabilinu. Þá er spurning um hvort sérstök ástæða sé til að gera það við þær aðstæður sem nú eru. Og miðað við þær upplýsingar sem við höfum um fasteignamarkaðinn, um það sem þar er að gerast og útlitið fram undan, er tvímælalaust full ástæða til að reyna að gera það sem mögulegt er til að blása lífi í þá markaðsstarfsemi. Algjör niðurfelling stimpilgjalds vegna kaupa á íbúðarhúsnæði væri leið í þá átt.

Ég velti fyrir mér ákveðnum hlutum sem fram koma í nefndarálitinu og það kemur mér satt að segja á óvart, sérstaklega vegna þeirrar gagnrýni sem höfð var uppi þegar frumvarpið var lagt fram, að sagt var að þetta yrði verulegt ...

(**Forseti** (EMS)**:** Ég vil biðja hv. þingmenn um að gefa hv. þingmanni sem í ræðustól er hljóð til að hann geti haldið áfram máli sínu.)

Vegna þeirra umræðna sem urðu við 1. umr. um frumvarpið þar sem sérstaklega var vakin athygli á því að það gæti verið umhendis fyrir þá sem eiga að sjá um þinglýsingu á kaupsamningum að hafa eftirlit með því hverjir eiga rétt á niðurfellingu stimpilgjalds og hverjir ekki, þá kemur mér það satt að segja verulega á óvart að sjá að aðeins hefur borist umsögn eins sýslumanns. Nú liggur fyrir að það er verkefni sýslumanna að sjá um þetta og á þeirra ábyrgð að framkvæmd laganna verði með þeim hætti sem ætlast er til samkvæmt frumvarpinu. Það er aðeins einn sýslumaður sem gefur umsögn. Ekki virðist sýslumaðurinn í Reykjavík, þar sem flestum kaupsamningum er þinglýst, hafa verið kallaður til. Eini sýslumaðurinn sem gefur umsögn er sýslumaðurinn í Hafnarfirði en hvergi er vikið að því hvort haft hafi verið samband við aðra gæsluaðila og hagsmunaaðila sem þarna koma að. Verður lögð á þá mjög þung ábyrgð ef frumvarpið verður samþykkt óbreytt.

Ég vil taka það fram að ég tel mjög mikilvægt að við náum sem fyrst niður stimpilgjöldum. Helst hefði ég viljað afnema þau með öllu strax. Þetta er óréttlátur skattur eins og hæstv. fjármálaráðherra hefur raunar tekið fram og ýmsir aðrir úr ríkisstjórninni. Og ef um óréttláta skattheimtu er að ræða, af hverju þá ekki að afnema hana? Af hverju eigum við að viðhalda henni eða lækka hana í þrepum með þeim harmkvælum sem verða óhjákvæmilega með frumvarpi hæstv. fjármálaráðherra um breytingu á lögum um stimpilgjald? Í sjálfu sér get ég ekki annað sagt en að maður tekur þó því sem möguleiki er á til að létta á þeirri gjaldheimtu sem lögð er á íbúðakaupendur þótt frumvarpið sé meingallað eins og ég hef vikið að. Það á sem sé eingöngu að ná til þeirra sem eru að kaupa íbúð í fyrsta skipti.

Vikið er að því að kaupandi má ekki áður hafa verið þinglýstur eigandi íbúðar. Hann þarf að vera skráður fyrir minnst helmingseignarhlut í hinni keyptu íbúð og þarf fjármögnun með útgáfu skuldabréfs og tryggingabréfs að vera

fyrir hendi til þess að niðurfelling á stimpilgjöldum nái fram að ganga. Síðan er fjallað um að frumvarpið geri ráð fyrir að niðurfelling gjaldsins ráðist jafnframt af eigendasögu maka eða sambúðaraðila kaupenda. Ég hlýt að spyrja hv. þm. Pétur Blöndal, sem er formaður nefndarinnar sem hafði með þetta frumvarp að gera, hvað hér er átt við. Frumvarpið gerir ráð fyrir að niðurfelling gjaldsins ráðist jafnframt af eigendasögu maka eða sambúðaraðila kaupanda. Hvað er ef eigendasaga maka eða sambúðaraðila er sú að viðkomandi á margar eignir eða hefur átt margar eignir, staðið í margvíslegum eignaskiptum? Hvaða máli skiptir það? Breytir það einhverju? Ef það breytir ekki neinu af hverju er þetta þá orðað með þessum hætti í nefndarálitinu? Frumvarpið gerir ráð fyrir að niðurfelling gjaldsins ráðist jafnframt af eigendasögu maka eða sambúðaraðila kaupanda. Hvað ef maki eða sambúðaraðili kaupanda er t.d. nýkominn til sögunnar, þ.e. ef fólk hefur tekið saman eða gift sig skömmu áður en kaup á fyrstu íbúð eiga sér stað? Þetta er óskiljanlegt orðalag sem ég óska eftir að formaður efnahags- og skattanefndar geri grein fyrir og skýri hverju það varðar ef eigendasaga maka eða sambúðaraðila er með þessum hætti eða hinum.

Í annan stað er vikið að því að komið hefur fram á fundum nefndarinnar að framkvæmd niðurfellingar yrði almennt á ábyrgð sýslumanna. Þá hlýt ég að spyrja: Með hvaða hætti á slík ábyrgð að vera? Á það að vera almenn ábyrgð, almenn sakarábyrgð eða ábyrgð með einhverjum öðrum hætti? Í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir neinum viðurlögum eða sagt með hvaða hætti slík ábyrgð skuli vera. Það virðist þá eingöngu eiga að vera þannig að ábyrgð sýslumanna er sú að annaðhvort hafi þeir staðið rétt að málum varðandi gjaldtöku eða niðurfellingu gjaldsins eða ekki. Ef þeir hafa ekki staðið rétt að gjaldtöku eða niðurfellingu gjaldsins þá hlýt ég að spyrja formann efnahags- og skattanefndar, hv. þm. Pétur Blöndal: Hverju varðar það? Til hvaða ábyrgðar er verið að vísa og hvaða viðurlög eru við því ef þessari ábyrgð er ekki fylgt? Er um að ræða orðalag sem skiptir engu máli? Er þetta orðalag sett inn án þess að einhver gerhugsun sé á bak við það?

Í nefndarálitinu segir, með leyfi forseta:

„Nefndin telur að frumvarpið gefi ekki tilefni til verulegra vandkvæða í framkvæmd.“

Það þýðir þá samkvæmt mínum málskilningi að nefndin telur að frumvarpið gefi tilefni til einhverra vandkvæða en þá er spurningin hvernig menn skilgreina „verulega“. Hvað er hér átt við? Fengu nefndarmenn fullnægjandi upplýsingar um það frá þeim eina sýslumanni sem mætti til nefndarinnar, sem ekki er við það embætti þar sem flestum kaupsamningum er þinglýst, að þarna væri ekki um verulegt vandamál að ræða? Getur verið að þarna séu vandamál sem nefndarmenn fundu út að hægt væri að vinna gegn? Með hvaða hætti þá? Því er hvergi svarað né heldur í hvaða formi þau vandkvæði geta verið varðandi framkvæmdina.

Ég varpaði fram við 1. umr. þessa frumvarps ákveðnum ábendingum og sjónarmiðum sem ég tel að komi til skoðunar og valdi verulegum vanda við framkvæmd þessara laga. Ég taldi þar af leiðandi að það væri heppilegra að fara annaðhvort þá leið að afnema algerlega stimpilgjald af kaupum á íbúðarhúsnæði eða þá að lækka stimpilgjald vegna kaupa á íbúðarhúsnæði, þ.e. um ákveðinn hundraðshluta sem ykist eftir því sem liði á kjörtímabilið. Það yrði þá eins og í frægri ríkisstjórn Ólafs Jóhannessonar á sínum tíma þar sem talað var um að herinn mundi hverfa á landi brott á kjörtímabilinu í áföngum, eins færi þá með stimpilgjaldið. En það varð að vísu aldrei úr að ríkisstjórn Ólafs Jóhannessonar efndi það fyrirheit en vonandi efnir ríkisstjórnin sem nú situr fyrirheitið um að stimpilgjald verði fellt niður á kjörtímabilinu. Þetta skref er of lítið og það er ómarkvisst.

Síðan segir í nefndarálitinu sem ég velti töluvert fyrir mér:

„... þar sem misvísandi teikn eru um stöðu í efnahagsmálum í heild sinni telur nefndin ekki tímabært að stíga það skref til fulls þótt um það séu skiptar skoðanir.“

Þá velti ég fyrir mér: Skiptar skoðanir hjá hverjum? Eru skiptar skoðanir innan nefndarinnar eða hvað er hér átt við? Misvísandi teikn um stöðu í efnahagsmálum. Til upplýsingar skal þess getið að greiningardeild Glitnisbanka gaf út álit í dag þar sem því er spáð að um verulega niðursveiflu og neikvæðan hagvöxt verði að ræða næstu tvö árin. Einhverjir kunna að koma auga á eitthvað annað en það er hins vegar alveg ljóst að það er alkul á húsnæðismarkaðinum á höfuðborgarsvæðinu. Hvaða misvísandi teikn eru þá varðandi stöðu efnahagsmála sem lúta að niðurfellingu stimpilgjalds á þeim eignum sem hér er um að ræða?

Síðan segir í nefndarálitinu, með leyfi forseta:

„Litið yrði á slíkt sem skattalækkun og það væri ekki heppilegt á meðan Seðlabankinn heldur stýrivöxtum háum til að berjast við verðbólgu.“

Hvað er hér um að ræða? Að sjálfsögðu er niðurfelling eða lækkun stimpilgjalds skattalækkun vegna þess að stimpilgjald er skattur þannig að það er augljóst. En síðan segir: „... og það væri ekki heppilegt á meðan Seðlabankinn heldur stýrivöxtum háum ...“ Ég átta mig satt að segja ekki á röksemdafærslunni og ég sé ekki vitræna glóru á bak við orðalag eins og þetta. (Gripið fram í.) Nei, það er einu sinni þannig, hv. þm. Pétur Blöndal, að orðalagið er með þeim hætti. En burt séð frá því, þegar röksemdafærslan er þessi, þ.e. á meðan Seðlabankinn heldur stýrivöxtum háum til að berjast við verðbólgu, á ekki að lækka skatta. (Gripið fram í.) Ef Seðlabankanum skyldi detta það í hug að lækka stýrivexti er það sjónarmið að lækka skatta. Svo er sagt að Seðlabankinn haldi stýrivöxtum háum til að berjast við verðbólgu. Þetta stýrivaxtakapphlaup Seðlabankans, þar sem við erum komnir með Evrópumet í stýrivöxtum, hefur haft þær afleiðingar að við erum líka komnir með Evrópumet í verðbólgu, 23% verðbólgu síðustu þrjá mánuði sem er óásættanlegt. Það er það sem við megum una við og það er spurning um hvort það er ekki einmitt vegna þess hvernig haldið hefur verið á málum í efnahagsstjórn landsins sem málin eru með þeim hætti. Þar af leiðandi geta þessi meintu hagfræðilegu rök sem færð eru fram í þessu nefndaráliti ekki staðist að mínu viti. Svo segir:

„Hins vegar kann að styttast í að staða efnahagsmála gefi færi á að fella gjaldið niður að fullu.“

Þá velti ég því fyrir mér, virðulegi forseti, hvað átt er við, þ.e. að staða efnahagsmála gefi færi á að fella gjaldið niður að fullu. Fasteignasalar segja mér að það sé ekkert að

gerast á húsnæðismarkaðinum á höfuðborgarsvæðinu. Getur verið ástæða til að fella gjaldið niður að fullu? Ég segi já, það er ástæða til þess. Það er einu sinni þannig að helsta stóriðjan hér á höfuðborgarsvæðinu er byggingariðnaðurinn og okkur ber að hlúa að þeirri stóriðju. Það skiptir mjög miklu máli varðandi atvinnustig og tekjur fólksins hér á höfuðborgarsvæðinu að það sé gert. Þess vegna hefði það verið lítil en nauðsynleg aðgerð að fella stimpilgjaldið niður að öllu leyti en ekki bara að búa til vandamál með því að setja inn ákvæði um að það skuli eingöngu ná til kaupa á fyrstu íbúð, þó með einhverjum fyrirvörum eins og varðandi eigendasögu maka eða sambúðaraðila kaupanda.

Virðulegi forseti. Ég hef beint nokkrum spurningum til hv. þm. Péturs Blöndals, formanns efnahags- og skattanefndar sem fjallaði um þetta. Mér finnast ýmsir þættir í nefndarálitinu vera vægast sagt lítt skýranlegir og jafnvel dregnar rangar niðurstöður af gefnum forsendum.

[19:11]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Hv. þm. Jón Magnússon kom með nokkuð margar spurningar. Ég treysti mér ekki til að svara þeim öllum í andsvari. Í fyrsta lagi: Hvað gerist ef maki kaupandans hefur átt eign áður? Það er tekið á því í frumvarpinu í 35. gr. eða 1. gr. Þar stendur, með leyfi hæstv. forseta:

„Hafi maki kaupanda og skuldara eða sambúðaraðili áður verið skráður þinglýstur eigandi að íbúðarhúsnæði skal réttur þess sem uppfyllir skilyrði greinarinnar til niðurfellingar stimpilgjalds aldrei vera meiri en nemur helmingi af annars ákvörðuðu stimpilgjaldi hins stimpilfrjálsa skjals.“

Þetta er alveg kristaltært. Ég held að ég þurfi ekki að svara þessu frekar. Þeir sem hafa lesið frumvarpið vita það. Það var reyndar líka rætt í 1. umr.

Svo vildi hv. þingmaður afnema stimpilgjaldið alveg og ég er svo hjartanlega sammála. Ég er búinn að vera sammála því í 20 ár, herra forseti, að fella niður stimpilgjaldið. En það verður að bíða þar til efnahagslegar aðstæður eru til þess. Í nefndarálitinu er það sérstaklega tekið fram. Þar stendur — og þetta er mjög vandlega orðað, herra forseti:

„Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar kemur fram að stimpilgjald í fasteignaviðskiptum verði afnumið á kjörtímabilinu þegar aðstæður á fasteignamarkaði leyfa [þ.e. þegar þenslan minnkar á fasteignamarkaðnum]. Nefndin telur líklegt að staðan á fasteignamarkaði leyfi niðurfellingu stimpilgjalds en þar sem misvísandi teikn eru um stöðu í efnahagsmálum í heild sinni telur nefndin ekki tímabært að stíga það skref til fulls þótt um það séu skiptar skoðanir.“

Það er nefnilega þannig að nefndin hélt fund þar sem óskað var eftir áliti ýmissa aðila í þjóðfélaginu á því hvort það væri þensla eða kreppa hér. Niðurstaða þess fundar var sú að hér væru bæði þensla og kreppa. Meðan svo misvísandi teikn eru á lofti í þjóðfélaginu er dálítið varasamt að fara í gang með almenna skattalækkun. Að láta þetta taka til fyrstu íbúðar er ekki nema brot af markaðnum og brot af stimpilgjaldinu enda kemur það fram í kostnaðarálitinu.

En það er meira en þetta, herra forseti. Íslenskt atvinnulíf er nú undir smásjá heimsins þar sem menn skoða allt sem gert er, hvort Ísland sé traustsins virði o.s.frv. með geysilega háa stýrivexti, eins og hv. þingmaður nefndi með réttu. Erlendir aðilar mundu líta á það sem afskaplega slæmt „teikn“, svo að ég noti það orð, ef Íslendingar færu í sama mund að lækka skatta. Ef til almennrar skattalækkunar kæmi, öll stimpilgjöld yrðu lögð niður, væri það mjög slæmt „teikn“ inn í hið alþjóðlega umhverfi og menn mundu spyrja: Hvað er að gerast á Íslandi? Seðlabankinn er að reyna að hemja þensluna og löggjafarvaldið eykur hana. Ég hélt að menn vissu þetta, mundu skynja þetta. (**Gripið fram í:** Ertu ekki að fara að lækka skatta á þessum sviðum?) Til dæmis, hvað? (**Gripið fram í:** Var ekki fellt niður ...?) Við höfum verið að lækka skatta í sambandi við kjarasamninga og það er fórnarkostnaður til að ná fram mjög skynsamlegum kjarasamningum sem eru líka mjög gott teikn. (**Gripið fram í:** Hvað með söluhagnað?) Söluhagnað, já, það var hluti af kjarasamningunum. En söluhagnað fyrirtækja — menn vissu að það að voru jákvæð teikn fyrir alþjóðasamfélagið. Það var margrökstutt að það gæfi ríkissjóði engar tekjur, þetta væri feitur fugl í skógi en ekki í hendi og sem kunnugt er, er betra að hafa einn fugl í hendi heldur en tvo flögrandi í skógi.

Þá er það spurningin með gestina. Hv. þingmaður segir að umsögn hafi borist frá sýslumanninum í Hafnarfirði og það sé ekki sá aðili sem hafi mest um þetta að segja. Fulltrúum í nefndinni er frjálst að biðja um umsagnir frá aðilum eins og kunnugt er. Það er alltaf þannig. Ég er mjög opinn fyrir því að fá sem flesta aðila til að koma með umsagnir. Ekki bárust fleiri umsagnir eða beiðnir um slíkt eða fleiri gestir þannig að það er lítið hægt að gera við því.

Þá held ég að ég sé búinn að svara flestum spurningum hv. þingmanns. Ég ætla að vona að ég hafi svarað þeim öllum. — Já, ábyrgð sýslumanna. Eftir því sem mér skilst varðandi þá ábyrgð er um að ræða stjórnunarábyrgð, þ.e. hver á að sjá um verkið, og það er sýslumaður. Síðan sagði hv. þingmaður að íbúðabyggingar væru stóriðja á Reykjavíkursvæðinu. Það má vel vera en ég skal segja honum ... (**JM:** Á höfuðborgarsvæðinu.) Á höfuðborgarsvæðinu, en ég get sagt hv. þingmanni að þjóðin lifir ekki lengi á því að byggja íbúðir handa sjálfri sér þannig að það er ekki stóriðja til frambúðar fyrir þjóðina í heild sinni.

[19:16]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Pétri Blöndal fyrir að hafa svarað að mestu leyti með greinargóðum hætti þeim spurningum sem ég beindi til hans. Orðalag frumvarpsins varðandi maka eða sambúðarmaka liggur fyrir. En það sem olli því að ég spurði þeirra spurninga sem um er að ræða var það sem segir í nefndarálitinu, þ.e. að jafnframt skyldi skoðuð eigendasaga maka eða sambúðaraðila makans. Þá veltir maður því fyrir sér og það var kjarninn í spurningu minni, hvaða þýðingu eigendasaga hefur. Getur hún ráðið því að einhverju leyti að aðili sem annars ætti rétt á því að stimpilgjaldið félli niður þurfi að sæta því að greiða fullt stimpilgjald vegna þess að eigendasagan er þessi, þó að þetta hafi kannski verið fyrir einhverjum tíma o.s.frv.? Það var inntakið í spurningunni.

Það kann vel að vera að ákvæði b-liðar 1. gr. sé nægjanlegt að þessu leyti þar sem segir að kaupandi íbúðarhús-

næðis og skuldari samkvæmt hinu stimpilfrjálsa skjali, skuli vera þinglýstur eigandi að að minnsta kosti helmingi eignarhluta í þeirri fasteign sem keypt er. (**Gripið fram í:** 3. mgr.) Fyrirgefðu, 3. mgr. þar sem maki kaupanda skuldara eða sambúðaraðili hafi áður verið skráður þinglýstur eigandi að íbúðarhúsnæði skal réttur o.s.frv.

Það kann vel að vera að talið sé að það sé nægilega greint hvað þar er verið að fjalla um. En þetta er óeðlilegt ákvæði vegna þess að það er nú einu sinni þannig að það er löngu liðin tíð að hjónabönd endist í 100% tilvikum út ævina eða þess vegna sambúð. Þar af leiðandi býður þetta upp á alls konar misnotkun og hugsanlegt óréttlæti. En það er annað mál og skal ekki lengur dvalið við það.

Hv. þm. Pétur Blöndal segist vera sammála um að það beri að afnema stimpilgjald og hann hafi verið sammála því um árabil. Ég er ánægður að heyra það og við erum þá sammála um það eins og svo margt fleira, ég og hv. þm. Pétur Blöndal. En síðan kemur alltaf að þessu að þegar þensla sé á fasteignamarkaði, þegar þensla sé í þjóðfélaginu þá megi ekki draga úr umsvifum ríkisvaldsins og þá megi ekki minnka skatta. Þessari hagfræði er ég gjörsamlega ósammála því að þensla á fasteignamarkaðnum á höfuðborgarsvæðinu er ekki þensla á fasteignamarkaði á Íslandi. Þenslan var aðallega á höfuðborgarsvæðinu en víða um land var hins vegar engin þensla og mjög takmörkuð verðhækkun á fasteignum. Það var ekkert tillit tekið til þess. En það er engin þensla og þá verða menn að átta sig á einu og mér finnst satt að segja miður að það skuli ekki hafa verið skoðað vegna þess að við höfum sögu um það hvernig efnahagslægðir koma yfir íslenskt samfélag, hvernig byggingariðnaðurinn þróast og hvernig kulið á markaðnum þróast að gefnum ákveðnum forsendum. Það sem gerist er að kulið kemur fram hægt og tekur langan tíma með sama hætti tekur það hjólin á byggingarmarkaðnum, eftir slíkt samdráttarskeið, töluvert langan tíma að komast á fullan skrið.

Það er hægt að fullyrða það og við það stend ég að það sé verulegt samdráttarskeið á fasteignamarkaðnum sem er fyrirsjáanlegt þó að framkvæmdir hafi í sjálfu sé staðið með ákveðnum blóma hingað til vegna þess að þær voru fyrirhugaðar og komnar í gang löngu áður. Það er eingöngu þess vegna. En það er hægt að kynna sér ástandið á markaðnum til að komast að niðurstöðu um að það er mjög alvarlegt ástand að skapast í byggingariðnaðinum á höfuðborgarsvæðinu og ég tel að það væri full ástæða fyrir stjórnvöld að hlúa að þeim markaði, huga að því að veita fjármagn til þess að þarna verði ekki um stöðnum og alkul að ræða, m.a. að beita þeirri skattalækkun sem möguleiki er t.d. og hér er verið að fjalla um að fella stimpilgjaldið niður algjörlega. Það er ein leið.

Þá segir hv. þm. Pétur Blöndal að erlendir aðilar mundu líta á það alvarlegum augum ef við færum nú að lækka skatta. Þetta kemur mér satt að segja ákaflega mikið á óvart. Við erum jú einu sinni frjáls og fullvalda þjóð og höfum því rétt á og möguleika til þess að taka ákvarðanir um það hvernig við högum skattheimtu í landinu. Ég get ekki séð hvaða erlendu aðilar það ættu að vera sem mundu fara að vandræðast eða telja að íslenskt efnahagslíf væri í ógöngum ef reynt væri að sporna við kólnun á markaðnum, spýta inn í til þess að um virkari framkvæmdir verði að ræða, meiri atvinnu og auknar tekjur, að einhverjir erlendir aðilar hefðu eitthvað við slíka hagstjórn að athuga. Ég hygg nú frekar að það væri meiri ástæða til þess að ætla að erlendir aðilar mundu telja að það væri alvarlegur hlutur að gerast ef einn mesti og stærsti atvinnuvegurinn sem veitir hvað flestum vinnu væri kominn að stöðvun. Ég hygg að þeir menn sem hafa samskipti við Ísland í fjármálalegu tilliti mundu frekar kippast við ef svo væri. Ég álít því að sú niðurstaða sem hv. þm. Pétur H. Blöndal kemst að sé röng, þ.e. að röksemd fyrir því að fella stimpilgjaldið algjörlega niður sé einmitt sú að hér sé eðlilegt og blómlegt atvinnulíf og framkvæmdir og hvernig þróunin er að verða og þá í framhaldi af því hvernig erlendir aðilar litu á þessa hluti.

Varðandi ábyrgð sýslumanna þá vék ég að því að aðeins einn sýslumaður hefur komið fyrir nefndina og hv. formaður efnahags- og skattanefndar, Pétur Blöndal alþingismaður, sagði að það hefði hverjum og einum nefndarmanni verið frjálst að hafa samband við hvern þann sýslumann sem viðkomandi nefndarmaður hefur kosið eða (**Gripið fram í:** … óskað eftir.) óskað eftir. Ég skal ekkert segja um það en það er nú einu sinni þannig að ég tel að það sé eðlileg málsmeðferð hjá nefnd eins og efnahags- og skattanefnd að kalla eftir umsögnum þeirra sem helst hafa með þau mál að gera sem viðkomandi frumvarp fjallar um. Ég hefði þar af leiðandi talið eðlilegt og sjálfsagt og nauðsynlegt að það hefði verið kallað eftir umsögnum allra sýslumanna í landinu vegna þess að þeir hafa jú með framkvæmd þess frumvarps eða þeirra laga sem hér kunna að verða samþykkt að gera og bera ábyrgð á þeim.

Það var í sjálfu sér meiri ástæða til þess að kalla þá fyrir heldur en flesta aðra. En það er látið við það eitt við sitja að kalla á sýslumanninn í Hafnarfirði og ég er ekki að gera lítið úr því embætti og ég veit ekki hvort ástæðan var væntanlegt afmæli Hafnarfjarðar en a.m.k. finnst mér mjög sérstakt að kalla ekki eftir umsögnum sýslumanna, t.d. sýslumannsins í Reykjavík þar sem flestum kaupsamningum er þinglýst, sýslumanninn á Akureyri eða á Ísafirði þannig að það sé fenginn ágætisþverskurður á hvað varðar embætti þeirra sem eiga að hafa með framkvæmd þessara laga að gera. Ég verð satt að segja að lýsa yfir furðu að það skuli ekki gert.

Í lokin, virðulegi forseti. Ég hef lýst því yfir að ég tel að það væri eðlilegt að stimpilgjaldið af kaupum á húsnæði væri algjörlega fellt niður. Svo virðist sem lengra verði ekki komist en það sem hér er um að ræða. Þar af leiðandi hlýt ég að greiða atkvæði með þeim breytingum sem hér eru lagðar til en ég tel að allt of skammt sé gengið.

[19:26]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég hef verið upplýstur um að það var óskað eftir umsögnum frá öllum sýslumönnum í landinu en barst einungis umsögn frá einum. Varðandi það sem hv. þingmaður sagði að aldrei sé hægt að lækka skatta, þetta hef ég svo sem sagt áður líka, að þegar þensla og mikið fjör er í atvinnulífinu þá er ekki hægt að lækka skatta vegna þess að þá eykur það þensluna og þegar það er kreppa þá er heldur ekki hægt að lækka skatta því þá þurfa ríki og sveit-

arfélög á öllu sínu að halda, öllum sínum peningum.

En samt hefur mönnum tekist að lækka skatta umtalsvert á undanförnum árum. Umtalsvert. Menn hafa gert það langt fram í tímann og með hægðinni og það er stefnan að fella niður stimpilgjaldið. Þess vegna orðum við þetta þannig í greinargerðinni: „Hins vegar kann að styttast í að staða efnahagsmála gefi færi á að fella gjaldið niður að fullu.“

En á sama tíma og Seðlabankinn sem á að gæta að verðlagi í landinu heldur uppi mjög háum stýrivöxtum vegna þess að hann telur að það sé þensla þá yrði mjög misráðið að Alþingi Íslendinga kæmi með allt annað teikn inn í efnahagslífið og segði: Við ætlum að lækka skatta. Það er þetta sem ég átti við. Þegar Seðlabankinn fer að lækka stýrivexti sína sem allir búast við, þá býst ég við að það styttist í það að hægt sé að fella niður stimpilgjaldið, hvenær sem það nú verður.

Misvísandi teikn um þenslu eða kreppu — það er nefnilega þannig að á þessu ári fer hið opinbera út í alveg gífurlega fjárfestingu, mig minnir að ég hafi séð einhvers staðar 130 milljarða og það veldur þenslu á sama tíma og íbúðamarkaðurinn er að skreppa saman og mér skilst á steypusölum að steypusala hafi sjaldan verið jafnmikil og undangengnar vikur.

[19:28]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er hárrétt hjá hv. þingmanni Pétri Blöndal að steypusala hefur verið mikil á undanförnum missirum. Ég hef einmitt kannað það og það er alveg rétt fullyrðing. En það er jafnframt sagt að það verði ekki mikið fram undan þegar líður á árið.

Eins og ég rakti áðan við umræðurnar og benti á þá skríður kulið hægt inn á þennan markað en þegar það er komið þá er erfitt að koma hjólunum í gang aftur og það er það sem menn verða að horfa á. Menn geta ekki horft bara niður fyrir tærnar á sér og haldið að endir vegferðarinnar sé þar. Menn verða að horfa fram og átta sig á því að það ber að líta til þess sem er greinilegt út við sjóndeildarhringinn og það finnst mér nefndin og hv. þm. Pétur Blöndal ekki hafa gert þegar verið er að skilgreina hvernig hér er staðið að málum.

Varðandi meintar skattalækkanir þá er það alrangt að skattar hafi verið lækkaðir í tíð núverandi eða fyrrverandi ríkisstjórnar. Við höfum sett hvert skattametið af öðru innan OECD og um helmingur af vergri þjóðarframleiðslu er tekinn af hinu opinbera. Það er verið að hækka og hækka á hverju árinu. Og hvernig getur það hækkað ef skattar eru lækkaðir umtalsvert? Það er af því að það eru bara sumir skattar sem hafa lækkað. Hvaða skattar hafa lækkað? Það var lækkaður skattur á fyrirtækjum en hins vegar hefur ekki verið um að ræða að afsláttur eða skattleysismörk hafi verið hækkuð þannig að skattarnir hafa bitnað með meiri og meiri þunga á þeim sem minnst hafa fyrir sig að leggja og það höfum við frjálslynd gagnrýnt í langan tíma. Útgjöld hins opinbera hafa verið að vaxa.

[19:30]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S) *(andsvar)***:**

Varðandi þessa almennu umræðu um skattalækkanir vil ég minna á það, herra forseti, að skattar á fyrirtæki hafa verið lækkaðir úr 45% niður í 18% og stefnt er að því að fara niður í 15%. Á því tímabili sem þeir voru lækkaðir úr 45% niður í 18%, sem ég ætla að vona að hv. þingmaður samþykki að sé lækkun, hafa tekjur ríkissjóðs af þessum sama skattstofni margfaldast.

Það sama á við um laun almennings. Við höfum lækkað skatta á almenning. Prósenturnar hafa verið lækkaðar, hátekjuskatturinn hefur verið felldur niður o.s.frv. Og hvað hefur gerst? Laun almennings hafa hækkað svo umfram verðlag að þess finnast engin dæmi í öðrum löndum. Ef hv. þingmaður getur nefnt mér eitt land þar sem laun hafa hækkað meira en á Íslandi síðustu 10–15 árin verð ég ánægður því að ég er alltaf að bíða eftir því dæmi.

Svo er það spurningin: Er það skattalækkun eða skattahækkun þegar tekjur ríkissjóðs af sköttum aukast stöðugt vegna þess að kakan stækkar? Eða er það lækkun á prósentu? Ég vil spyrja hv. þingmann: Er það skattahækkun þegar atvinnulífið þarf að borga miklu meiri skatt af hagnaði með miklu lægri prósentum? Eða er það skattalækkun af því að prósentan lækkaði?

Það sem gerist, og það sem ruglar menn kannski í ríminu, er að kakan stækkar mikið. Stofn tekjuskatts einstaklinga hefur t.d. hækkað mikið umfram verðlag. Laun almennings hafa hækkað mjög mikið umfram verðlag þannig að sá skattstofn gefur ríkissjóði miklu meiri tekjur. Er það skattalækkun eða skattahækkun þegar prósentan sem lögð er á almenning lækkar? Þetta er ekki einfalt mál og það hefur verið markmið ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokksins undanfarinn áratug og lengur að stækka kökuna.

[19:32]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Pétur Blöndal rakti skattalækkanir á fyrirtæki og suma einstaklinga, hátekjuskattur hefur verið felldur brott. Ég minntist á að skattleysismörkin hefðu ekki hækkað og þar af leiðandi hefðu skattar bitnað með miklu meiri þunga á almenningi í landinu. Það að ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins vildi ekki hækka skattleysismörkin hefur valdið því að skuldir ríkissjóðs hafa verið greiddar af því fólki sem þurfti að bera hærri skatta vegna þess að skattleysismörkin voru ekki hækkuð í samræmi við það sem hefði átt að vera miðað við þróun á verðlagi og kaupgjaldi.

Hv. þm. Pétur Blöndal minntist á það að kakan hefði stækkað. Þá er alltaf spurningin um það, ef við skoðum hvort umsvif hins opinbera eru vaxa eða minnka, hvaða hlutfall tekið er af kökunni. Ef við skoðum það miðað við verga þjóðarframleiðslu tekur hið opinbera alltaf stærri og stærri hluta af stækkandi köku. Hvað þýðir það? Það þýðir einfaldlega aukin umsvif hins opinbera og aukna skattheimtu. Fram hjá því getum við ekki horft.

Kakan hefur stækkað, við erum sammála um það ég og hv. þm. Pétur Blöndal. En á sama tíma og kakan stækkar hækkar það hlutfall sem hið opinbera tekur af henni. Nú fer

u.þ.b. helmingur af kökunni til hins opinbera og það er of mikið. Ég reikna með því að hv. þm. Pétur Blöndal sé sammála mér um það þrátt fyrir orð hans hér á undan.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 19:34]

Um fundarstjórn.

Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við áliti mannréttindanefndar SÞ.

[20:04]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil beina þeirri spurningu til hæstv. forseta, sérstaklega vegna þess að hæstv. sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra situr hér í salnum, hvort forseta sé kunnugt um að borin verði fram einhver yfirlýsing, ályktun eða kynning til okkar þingmanna um það hvernig eigi að afgreiða málefni er varða mannréttindaálit Sameinuðu þjóðanna.

Mun það koma á dagskrá þingsins? Verður gefin yfirlýsing eða sú vinna kynnt sem væntanlega hefur verið unnin? Með hvaða hætti verður það mál tekið til afgreiðslu? Eða eigum við að vænta þess að það komi alls ekki hér til afgreiðslu? Það er ekki á nýrri dagskrá þingsins. Ég vil ganga eftir því við hæstv. forseta hvort hann geti upplýst okkur þingmenn um í hvaða farveg það mál fer. (Gripið fram í.)

[20:05]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég tel að þetta sé eðlileg fyrirspurn frá hv. þingmanni. Ég get upplýst það að sjávarútvegsráðherra er ekkert að vanbúnaði að gera þinginu grein fyrir þeirri vinnu sem hann hefur látið vinna áður en þingi lýkur, sem vonandi verður á morgun.

[20:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna umræðu sem farið hefur fram um fundarstjórn forseta getur forseti greint frá því að ekki liggur neitt þingmál fyrir en í ljósi þess sem fram kom hjá hæstv. forsætisráðherra mun forseti að sjálfsögðu greiða fyrir því að hægt verði að bregðast við komi fram beiðni um það frá hæstv. sjávarútvegsráðherra að hann geri með einum eða öðrum hætti grein fyrir því máli sem hér var til umræðu.

[20:06]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég þakka þau svör sem hæstv. forsætisráðherra gaf og einnig þau svör sem hæstv. forseti þingsins gaf okkur um það að ef sjávarútvegsráðherra óskar eftir því eða vildi koma að yfirlýsingu um málsmeðferðina eða upplýsingum til þingsins verði orðið við því. Ég þakka þau svör. Þau liggja þá fyrir og beinist það þá eingöngu að hæstv. sjávarútvegsráðherra hvernig hann vill kynna okkur þingmönnum stefnuna í málinu.

[20:08]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Að gefnu tilefni kem ég upp til að taka þátt í þeim umræðum sem hér hafa orðið og tel það eðlilegt. Ég ætla að halda þar áfram sem frá var horfið.

Ég lýsi yfir ánægju með þá yfirlýsingu sem hæstv. forsætisráðherra gaf um að Alþingi yrði gert grein fyrir því hvernig hæstv. sjávarútvegsráðherra ætlar að bregðast við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Mér finnst að vísu vonum seinna að það sé gert, að þingi og þjóð sé gerð grein fyrir því hvernig á að bregðast við og uppfylla skilyrði um að mannréttindum fylgt sé. Ég tel að eðlilegra hefði verið að bregðast við með þeim hætti að málið hefði getað fengið eðlilega þinglega meðferð og að Alþingi Íslendinga hefði komið að því að gera þær breytingar á gjafakvótakerfinu svo að mannréttindum yrði fylgt í framtíðinni en ekki látið sitja við að hugsanlega sé verið að gera eða fara hálfa leið að því marki sem nauðsynlegt er að fara til enda.

[20:09]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það er eiginlega alveg dæmalaust að teygja þarf tunguna út úr hæstv. ráðherrum til að þeir svari spurningum. Það er margbúið í allan vetur að spyrja eftir þessu máli og hæstv. ríkisstjórn hefur haft 180 daga. Nú eru um 15 dagar eftir og aðeins einn dagur af þessu þingi og við höfum verið að spyrja eftir málinu.

Nú kemur í ljós að það sé svo sem sjálfsagður hlutur, segir forsætisráðherra, að kynna vinnu sem hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur látið vinna. Ég fagna því eðlilega en ég undra mig samt á þessum vinnubrögðum af því að þetta er mjög stórt mál, bæði í umræðunni heima á Íslandi og ekki síður gagnvart heiðri okkar á erlendum vettvangi. Það hefði verið eðlilegra að gera þetta miklu fyrr.

Ég verð að segja fyrir mig sem formaður í flokki að mér þætti eðlilegt að þingflokkunum væri (Forseti hringir.) kynnt ef niðurstaða er komin. En kannski er engin niðurstaða til og ekkert til um málið. En við vonumst til að það sé ekki eitthvert snakk um ekki neitt. (Forseti hringir.)

[20:10]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það hefur ekki þurft að toga eða teygja þetta mál á nokkurn hátt. Það hefur margoft komið fram hjá mér að ég hef haft á því áhuga að geta kynnt niðurstöðu af þeirri vinnu sem ég hef verið að láta vinna fyrir Alþingi ef tóm væri til þess. Ég lýsti þessu yfir fyrir fáeinum vikum í síðasta skipti og hv. þm. Guðni Ágústsson vitnaði einmitt til þess í ræðu í gær eða fyrradag til þeirra yfirlýsinga minna.

Við höfum verið að láta vinna þetta mjög vandlega. Þetta er mál sem ekki er hægt að kasta til höndum. Þetta er mál sem við höfum tekið alvarlega og við sýnum það m.a. með því að við höfum verið að láta vinna lærða greinargerð til þess að leggja til grundvallar því svari sem ríkisstjórnin mun síðan senda til mannréttindanefndarinnar.

Þetta mál hefur komið margoft til umræðu. Það eru öll-

um ljósar skoðanir hv. þingmanna í þessum efnum og það höfum við alveg í huga. En eins og ég hef margoft sagt er málið á ábyrgð ríkisstjórnarinnar og hún mun sjá til þess að fullnægjandi svar berist á tilsettum tíma (Forseti hringir.) sem er 11. júní.

[20:11]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á því að hér var borin upp eðlileg athugasemd um þingmál, hvort það væri væntanlegt. Forseti hefur lýst því yfir að berist ósk frá hæstv. sjávarútvegsráðherra mun forseti verða við því að slíkt mál fái eðlilega meðferð.

Í ljósi þess sem hæstv. forsætisráðherra sagði þá tel ég að það geti varla verið efni til frekari umræðu um fundarstjórn forseta af því tilefni. Forseti lítur svo á að ekki séu frekari beiðnir um umræðu um fundarstjórn forseta hvað þetta varðar.

Forseti vill ganga til dagskrár. Það er af nógu að taka. Það verður gengið til atkvæðagreiðslu og þess vegna þarf að hringja bjöllum.

Samkeppnislög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 384. mál (samruni fyrirtækja, EES-reglur). — Þskj. 628, nál. 1102, brtt. 1103.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:15]

1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1103,1 samþ. með 51 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
4. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1103,2 (fjórar nýjar greinar, verða 5.–8. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
5. gr. (verður 9. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Innheimtulög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 324. mál (heildarlög). — Þskj. 506, nál. 1092, brtt. 1093.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:17]

Brtt. 1093,1 (ný 1. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1093,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
5. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1093,3–5 samþ. með 51 shlj. atkv.
6.–8. gr., svo breyttar, samþ. með 50 shlj. atkv.
9.–10. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1093,6 (ný 11. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1093,7 samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

1 þm. (BÁ) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

12. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

1 þm. (BÁ) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

13.–14. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1093,8 (sex nýjar greinar í stað 15.–17. gr., verða 15.–20. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1093,9–10 samþ. með 51 shlj. atkv.
18.–19. gr. (verða 21.–22. gr.), svo breyttar, samþ. með 48 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, frh. 2. umr.

Stjfrv., 538. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 839, nál. 1104, brtt. 1105.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:23]

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2.–10. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1105 kölluð aftur til 3. umr.

Brtt. í nál. 1104 (ný grein, verður 11. gr.) samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GMJ, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:24]

Jón Bjarnason:

Herra forseti. Sú grein sem verið er að greiða atkvæði

um er lögð til af nefndinni sjálfri og fjallar um samruna sparisjóða við önnur fyrirtæki. Hún vefst nokkuð fyrir mér þessi orðanna hljóðan: „samruni sparisjóðs við fyrirtæki“. Það hugtak er almennt ekki til varðandi sparisjóði að þeir geti runnið saman við önnur fyrirtæki. Orðanna hljóðan er því mjög óljós og ekki í takt við hina almennu lagasetningu um sparisjóði.

Herra forseti. Ég get því ekki stutt þetta að svo stöddu. Ég mun óska eftir því að málið verði unnið betur milli 2. og 3. umr. í hv. viðskiptanefnd. Það má alls ekki vera tilgangurinn hér að koma því þannig fyrir að skapa réttaróöryggi varðandi starfsemi sparisjóðanna. Ef sparisjóður er að taka yfir útibú annarra banka úti um land er það yfirleitt frekar lítil eign því að bankarnir eru jú að loka útibúum sínum. Yfirleitt þegar banki lokar útibúi er lítil eign eftir þannig að sparisjóðirnir taka þá yfir starfsemina. Það hefur verið reynslan þar sem þetta hefur verið. (Forseti hringir.) Þess vegna set ég vara við það orðalag að sparisjóður geti runnið saman við fyrirtæki, eins og þarna er verið að leggja til.

11. gr. (verður 12. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til viðskn.

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, frh. 2. umr.

Stjfrv., 539. mál (aukið eftirlit og skráningarskylda). — Þskj. 840, nál. 1138.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[20:27]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Þetta frumvarp fjallar um breytingu á lögum um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka. Verið er að skerpa á ákvæðum um það hvenær megi grípa inn í varðandi starfsemi einstaklinga í tengslum við hryðjuverk eða vegna stjórnmálalegra tengsla.

Skilgreiningin á hryðjuverkum og/eða listi yfir hryðjuverkasamtök sem náðst gæti til liggur ekki fyrir. Það er mjög brýnt að íslensk stjórnvöld skilgreini hvað þeir eiga við með hryðjuverkum. Þá er einnig talað um einstaklinga í áhættuhópi vegna stjórnmálalegra tengsla.

Herra forseti. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs munum sitja hjá við afgreiðslu örfárra greina en styðja frumvarpið að öðru leyti.

1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1138,1 samþ. með 49 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
3.–8. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. í nál. 1138,2 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, HHj, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

9. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, HHj, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

10.–11. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

12. gr. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, HHj, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

13.–16. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

17. gr. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, HHj, IllG, KVM, KLM, LB, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

18. gr. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, HHj, IllG, KVM, KLM, LB, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

19.–23. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Lokafjárlög 2006, frh. 2. umr.

Stjfrv., 500. mál. — Þskj. 794, nál. 1083 og 1084.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[20:32]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um lokafjárlög vegna ársins 2006. Þegar er búið að ganga frá ríkisreikningi fyrir árið 2006 þannig að þessi afgreiðsla er ekki í takt við fjárreiðulög. Samkvæmt lögum á að afgreiða ríkisreikning og lokafjárlög saman.

Það sem þarna er verið að taka fram í lokafjárlögum, eins og kom fram í umræðunum hér, er orðinn hlutur. Þetta er nokkurs konar stimpill af hálfu Alþingis á gjörðir framkvæmdarvaldsins. Þess vegna sitjum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hjá við þetta frumvarp en áteljum vinnubrögðin sem að baki því standa. Þarna eru tilgreindar upphæðir sem ekki eiga heima í lokafjárlögum (Forseti hringir.) og auk þess eiga lokafjárlög og ríkisreikningur að fylgjast að.

[20:34]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Við höfum heyrt hér efnisríkar ræður varðandi lokafjárlög fyrir árið 2006 í dag. Ég vil ítreka að fjárlaganefnd leggur áherslu á að markvisst verði unnið að gerð frumvarps til lokafjárlaga á þann hátt að því verði hraðað innan hvers árs þannig að leggja megi það fram samhliða ríkisreikningi í samræmi við 7. gr. og 45. gr. fjárlaga. Tæknilega séð sýnist fátt því til fyrirstöðu og ætti það að geta gerst við framlagningu lokafjárlaga fyrir árið 2007 og ríkisreikning þess árs.

Því ber að fagna að fjármálaráðuneytið og Ríkisendurskoðun hafa tekið undir þessa skoðun og álit fjárlaganefndar.

Sundurliðun 1 og 2 samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, EBS, GMJ, GSB, GÁ, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1.–3. gr. samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁPÁ, ÁJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GMJ, GSB, GÁ, IllG, ISG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tekjuskattur, frh. 2. umr.

Stjfrv., 515. mál (aðgerðir í tengslum við kjarasamninga). — Þskj. 816, nál. 1036, brtt. 1037.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:36]

Brtt. 1037,1 (ný fyrirsögn I. kafla) samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1037,2 (ný 1. gr.) samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GMJ, GSB, GÁ, IllG, JóhS, KVM, KolH, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

3. gr. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GMJ, GSB, IllG, JM, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1037,3 (tvær nýjar greinar, verða 4.–5. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.

4.–5. gr. (verða 6.–7. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.

6. gr. (verður 8. gr.) samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

12 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GMJ, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

7. gr. (verður 9. gr.) samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 1037,4 (tvær nýjar greinar, verða 10.–11. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1037,5 (ný 8. gr., verður 10. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1037,6 (ný fyrirsögn) samþ. með 51 shlj. atkv.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Uppbót á eftirlaun, frh. 2. umr.

Stjfrv., 547. mál. — Þskj. 848, nál. 1160.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[20:40]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Það sem hér er verið að greiða atkvæði um er svokölluð uppbót á lífeyri. Við í Frjálslynda flokknum munum styðja þetta mál en við höfum bent á að þær skerðingarreglur sem eru í gildi hjá Tryggingastofnun ríkisins valda því að þessar greiðslur nýtast illa og miklu verr en ætti að vera. En við munum styðja málið.

1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–5. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1160 samþ. með 52 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
7.–12. gr. og ákv. til brb. samþ. með 49 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til efh.- og skattn.

Stimpilgjald, frh. 2. umr.

Stjfrv., 548. mál (undanþágur frá gjaldi). — Þskj. 849, nál. 1110.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:42]

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til efh.- og skattn.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[20:44]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér er gerð tillaga um að setja á dagskrá frumvarp ríkisstjórnarinnar um sjúkratryggingar. Það er þá í annað sinn sem því máli er hleypt inn í þingsali með afbrigðum. Það er ekki gott yfirbragð, herra forseti, á því hvernig þessu máli hefur verið komið í gegnum þingið. Þetta er stórt og hápólitískt mál sem varðar framtíð heilbrigðiskerfisins á Íslandi og um það eru miklar deilur. Ég óska eindregið eftir því að greidd verði atkvæði um afbrigði varðandi 49. liðinn. Þetta er vanreifað mál sem væri mun betra að lægi í sumar og væri unnið betur og tekið til afgreiðslu hér í haust. Ég skora á þingmenn að styðja mig í því.

[20:45]

Þuríður Backman (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir orð og atkvæðaskýringar hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur en auk þess benda á að varðandi 49. og 50. dagskrárliðinn á eftir að dreifa nefndarálitum og breytingartillögum við bæði þessi frumvörp. Ekki hefur unnist tími til að klára þá vinnu og ég tel að það sé eðlilegt að það liggi hér frammi áður en við tökum málið á dagskrá.

Of skammt var liðið frá síðustu umr. og/eða útbýtingu þskj. í 1.–8., 21., 42. og 44. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 52 shlj. atkv.

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. í 49. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 44:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

11 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. í 50. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 44:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

11 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:47]

Þuríður Backman:

Hæstv. forseti. Dagskrárliður nr. 50 er ekki jafnhápólitískur og sá 49. En ég vil, eins og ég sagði hér áðan, beina athygli að því að ekki er búið að dreifa nefndaráliti eða breytingartillögu. Af þeirri ástæðu greiði ég atkvæði gegn því að málið sé tekið á dagskrá núna.

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. í 54. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 52 shlj. atkv.

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. í 55. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 48:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

nei: PN.

2 þm. (AtlG, KolH) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁPÁ, ÁRJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:49]

Paul Nikolov:

Virðulegi forseti. Ég skil vel hlutverk Bobbys Fischers hvað varðar sögu Íslands í skákheiminum. Ég get því miður ekki í góðri trú heiðrað mann sem hefur fagnað hryðjuverkaárásum. Ég mun því leggja til að þetta skáksetur verði í staðinn tengt sögu Íslands í skákheiminum.

Meðferð einkamála, 3. umr.

Stjfrv., 232. mál (fullgilding þriggja alþjóðasamninga). — Þskj. 1168.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:51]

Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

12 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KaJúl, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1194).

Norðurlandasamningur um hjúskap, ættleiðingu og lögráð, 3. umr.

Stjfrv., 577. mál (lagaval í málum er varða fjármál hjóna). — Þskj. 893.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:51]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KaJúl, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1195).

Ættleiðingar, 3. umr.

Stjfrv., 578. mál (gildistími forsamþykkis). — Þskj. 894.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:52]

Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

12 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1196).

Fiskræktarsjóður, 3. umr.

Stjfrv., 554. mál (hlutverk og staða sjóðsins). — Þskj. 1170.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:52]

Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

14 þm. (ÁKÓ, ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, JónG, KVM, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1197).

Fiskeldi, 3. umr.

Stjfrv., 530. mál (heildarlög). — Þskj. 1171.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:53]

Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

14 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, JónG, KVM, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1198).

Rafræn eignarskráning verðbréfa, 3. umr.

Stjfrv., 476. mál (viðskipti með verðbréf í erlendri mynt). — Þskj. 758.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:53]

Frv. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

14 þm. (ÁPÁ, ÁJ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1199).

Neytendalán, 3. umr.

Stjfrv., 537. mál (efling neytendaverndar). — Þskj. 1172.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:54]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

13 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1200).

Veiting ríkisborgararéttar, 3. umr.

Frv. allshn., 641. mál. — Þskj. 1112.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:54]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack.

13 þm. (ÁPÁ, BJJ, BjörgvS, EBS, GSB, IllG, KVM, KÞJ, KLM, SJS, SVÓ, ÖJ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1201).

Endurskoðendur, 2. umr.

Stjfrv., 526. mál (EES-reglur, heildarlög). — Þskj. 827, nál. 1049, brtt. 1050.

[20:55]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um endurskoðendur frá efnahags- og skattanefnd sem er að finna á þskj. 1049. Á því þingskjali kemur fram hvaða gesti nefndin fékk til sín og hvaða umsagnir bárust og einnig er lýsing á frumvarpinu.

Nokkuð var rætt á fundum nefndarinnar um lagalega þýðingu alþjóðlegra endurskoðunarstaðla, sem vísað er til í 9. gr. frumvarpsins, og hvernig rétt sé að standa að innleiðingu þeirra. Er því frekar lýst í nefndarálitinu.

Þá ræddi nefndin um inntak og eðli siðareglna, einkum í ljósi skyldu endurskoðenda til að eiga aðild að Félagi löggiltra endurskoðenda, og er það einnig rætt frekar í nefndarálitinu.

Loks ræddi nefndin skilgreiningu frumvarpsins á hugtakinu „eining tengd almannahagsmunum“ en í frumvarpi sem fjármálaráðherra leggur fram samhliða og varðar breytingu á lögum um ársreikninga (mál nr. 527) er kveðið á um að við slíka einingu skuli starfa endurskoðunarnefnd sem skipuð sé þremur mönnum hið minnsta. Samtök fjármálafyrirtækja lögðu áherslu á að smáir og meðalstórir sparisjóðir og fjármálafyrirtæki yrðu undanþegin skyldu til að koma á fót endurskoðunarnefnd. Þá töldu Landssamtök lífeyrissjóða að með því að fella lífeyrissjóði undir hugtakið væri að ástæðulausu verið að ganga lengra en gert er ráð fyrir í tilskipuninni sem liggur frumvarpinu til grundvallar. Vísa samtökin til þess að íslensku lífeyrissjóðirnir búi nú þegar við margfalt eftirlitskerfi. Fulltrúar fjármálaráðuneytisins tóku ekki undir framangreindar röksemdir og fulltrúi félags löggiltra endurskoðenda taldi að ekki væri ástæða til að ætla að umræddur áskilnaður hefði mikinn kostnaðarauka í för með sér. Fram kom að mikilvægi endurskoðunarnefnda fælist einna helst í aðkomu að vali á endurskoðanda fyrir einingunna og eftirliti með því að sami endurskoðandinn starfaði ekki samfellt lengur en sjö ár við endurskoðun einingar tengdrar almannahagsmunum.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem gerð er tillaga um í þingskjali 1050.

Hv. þingmenn Bjarni Benediktsson, Ragnheiður Elín Árnadóttir og Ögmundur Jónasson gera fyrirvara við álitið. Fyrirvari hv. þingmanna Bjarna Benediktssonar og Ragnheiðar Elínar Árnadóttur varðar málsmeðferð við innleið-

ingu ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar. Hv. þm. Bjarni Benediktsson gerir einnig fyrirvara er lýtur að félagaskyldu.

Hv. þingmenn Gunnar Svavarsson og Paul Nikolov voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara, Bjarni Benediktsson, með fyrirvara, Magnús Stefánsson, Ragnheiður E. Árnadóttir, með fyrirvara, og Lúðvík Bergvinsson.

[20:58]

Bjarni Benediktsson (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla í stuttu máli að gera grein fyrir þeim fyrirvara sem ég hef gert við nefndarálit efnahags- og skattanefndar. Eins og fram kom í máli framsögumanns nefndarinnar lýtur hann að tveimur þáttum í málinu. Ég vil annars vegar koma að þeirri athugasemd að það verklag sem birtist í frumvarpinu varðandi innleiðingu tilskipunar þeirrar sem málið sprettur frá er ekki að fullu í samræmi við handbók Stjórnarráðsins um það hvernig við stöndum að innleiðingu tilskipana. Reyndar má til sanns vegar færa að verklagið hefur ekki verið mjög samhæft hjá Stjórnarráðinu í þessu efni en við höfum átt því að venjast sem meginreglu að fram kæmi þingsályktunartillaga þar sem stjórnskipulegum fyrirvara sameiginlegu EES-nefndarinnar væri aflétt og síðan fylgdi lagafrumvarp um efnislega þætti málsins í kjölfarið.

Frumvarpið er eitt dæmi þess að vikið er frá þessari verklagsreglu. Vil ég leyfa mér að gera athugasemd við það og hvetja til þess að verklag í þessu efni verði samræmt. Eins og ég hef tekið fram eru fleiri dæmi um þetta í þeim frumvörpum sem nú liggja fyrir þinginu en ég vil þó jafnframt geta þess að utanríkismálanefnd hefur verið að skoða þessi mál sérstaklega og mun skila skýrslu til forseta þar sem komið verður inn á þessa þætti.

Hitt atriðið sem ég sá ástæðu til að gera fyrirvara við við afgreiðslu málsins lýtur að félagaskyldunni í Félagi löggiltra endurskoðenda. Mér þykja þau rök sem teflt hefur verið fram í málinu ekki vera fullnægjandi til þess að réttlæta skylduaðildina. Þess er skemmst að minnast að við vorum hér á þinginu með frumvarp um fasteignasala þar sem mjög kom til umræðu félagaskyldan að því félagi. Það mál var til umfjöllunar í allsherjarnefnd þar sem ég gegndi formennsku á síðasta kjörtímabili og var vissulega afgreitt með þeim hætti frá nefndinni að skylduaðild skyldi vera að því félagi. Það voru hins vegar tilmæli nefndarinnar á þeim tíma að það fyrirkomulag yrði endurskoðað að liðnum tveimur árum frá gildistökunni. Það hefur nú verið gert og viðskiptaráðherra í því tilviki lagt til við þingið að félagaskyldan að Félagi fasteignasala yrði felld niður.

Á vissan hátt er hlutverk Félags endurskoðenda sambærilegt þó að erfitt sé að gera fullan samanburð á milli þessara tveggja félaga hvað varðar hlutverk þeirra. Við hljótum engu að síður ávallt að halda í þá grundvallarreglu að sérstök rök þurfi að vera til staðar til þess að kveða á um félagaskyldu að félögum af þeim toga sem hér um ræðir. Ég hef því gert fyrirvara við þetta atriði og á enn eftir að sannfærast um að ekki sé hægt að viðhafa eftirlit með störfum endurskoðenda, annars vegar með þeirri nefnd sem mun starfa á vegum ríkisins, þ.e. endurskoðendaráðinu, og hins vegar með öðrum hætti án þess að félagaskyldunni sé viðkomið.

Hæstv. forseti. Í þessu felast fyrirvarar mínir. Tel ég ekki ástæðu til að lengja mál mitt frekar um það.

[21:03]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég stend að nefndaráliti því sem hér er til umræðu með félögum mínum í efnahags- og skattanefnd en geri, eins og fram hefur komið, fyrirvara við álitið. Ég ætla ekki að endurtaka þann fyrirvara sem ég deili með hv. þm. Bjarna Benediktssyni, sem hann greindi frá á undan mér sem varðar málsmeðferð við innleiðingu ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar en tek undir þau sjónarmið sem þingmaðurinn reifaði hér að framan.

Annað atriði sem ég geri fyrirvara við sem er raunar einungis tilgreindur á því máli sem við munum taka næst til afgreiðslu, ársreikningafrumvarpið, en ég vil gera þann fyrirvara einnig við þetta og ætlaði mér raunar að gera það en það hefur eitthvað skolast til í nefndarvinnunni. Þar sem við ræðum þessi mál samhliða ætla ég að fá, með leyfi forseta, að fara yfir þann fyrirvara. Það varðar það atriði að fella skuli lífeyrissjóðina undir hugtakið einingu tengda almannahagsmunum. Ég er ekki fyllilega sannfærð um þörfina á að gera þetta og tel að fulltrúar lífeyrissjóðanna hafi, þegar þeir komu fyrir nefndina, gert vel grein fyrir því margháttaða eftirliti sem þeir undirgangast nú þegar. Einnig benda þeir á það að þarna séum við að ganga lengra en Evróputilskipunin gerir ráð fyrir og erum því, eftir því sem mér skilst, að setja lífeyrissjóðum okkar strangari reglur og kvaðir en gerist annars staðar. Ég held að við þurfum að fara varlega í slíkt og passa okkur, eins og þeir benda á, að við gerumst ekki kaþólskari en páfinn í þessum efnum og vil því fara varlega í málið. Ég mundi vilja að við skoðuðum þetta betur og óska því eftir að frumvarpið verði tekið aftur til nefndar á milli 2. og 3. umr. þannig að við getum farið betur yfir þennan þátt málsins og vonandi skýrt hann svo að hægt verði fyrir okkur að aflétta þeim fyrirvara fyrir lok afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Ársreikningar, 2. umr.

Stjfrv., 527. mál (EES-reglur, endurskoðunarnefndir). — Þskj. 828, nál. 1051.

[21:06]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 3/2006, um ársreikninga, með síðari breytingum, frá hv. efnahags- og skattanefnd, en það er að finna á þskj. 1051.

Í því þingskjali kemur fram hvaða gesti nefndin fékk til sín og hvaða umsagnir bárust og einnig er lýsing á frumvarpinu.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með

eftirfarandi breytingu:

„1. málsl. 2. mgr. a-liðar 2. gr. orðist svo: Stjórn einingar ber ábyrgð á skipun endurskoðunarnefndar.“

Hv. þingmenn Bjarni Benediktsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Ögmundur Jónasson gera fyrirvara við álitið. Fyrirvarar Bjarna og Ragnheiðar varða málsmeðferð við innleiðingu ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar. Ragnheiður gerir einnig fyrirvara við að fella lífeyrissjóði undir hugtakið eining tengd almannahagsmunum.

Hv. þingmenn Gunnar Svavarsson og Paul Nikolov voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ellert B. Schram, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara, Bjarni Benediktsson, með fyrirvara, Magnús Stefánsson, og Ragnheiður E. Árnadóttir, með fyrirvara.

[21:07]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að endurtaka það sem ég sagði áðan um fyrirvara mína en vil vísa í ræðu mína við frumvarp til laga um endurskoðendur í þeim efnum og set fram sams konar ósk um að þetta mál verði tekið aftur til nefndar til að fara yfir það sama atriði og ég gerði athugasemd við þá.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Skráning og mat fasteigna, 2. umr.

Stjfrv., 529. mál (starfsemi og fjármögnun Fasteignamats ríkisins). — Þskj. 830, nál. 1097.

[21:08]

Frsm. efh.- og skattn. (Pétur H. Blöndal) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 6/2001, um skráningu og mat fasteigna, með síðari breytingum, frá efnahags- og skattanefnd, sem er að finna á þskj. 1097.

Á þingskjalinu kemur fram hvaða gesti nefndin fékk á sinn fund og hvaða umsagnir bárust. Einnig er lýsing á frumvarpinu.

Á fundum nefndarinnar gerði Samband íslenskra sveitarfélaga athugasemdir við nýtt heiti stofnunarinnar og að það hefði ekki verið rætt innan stjórnar. Fulltrúi Húseigendafélagsins óskaði eftir því að félagið fengi að tilnefna aðila í stjórn.

Nefndin telur að ákvæði frumvarpsins standi því ekki í vegi að ríkið greiði gjald til Fasteignaskrár Íslands fyrir almenn not af skránni en bendir á að sumar stofnanir ríkisins eiga lögvarinn rétt til aðgangs að skránni. Nefndin tekur einnig fram að Samband íslenskra sveitarfélaga og Samtök fjármálafyrirtækja munu samkvæmt frumvarpinu eiga sinn fulltrúa hvort í þriggja manna stjórn stofnunarinnar. Stjórninni er m.a. ætlað að gera tillögu að gjaldskrá stofnunarinnar til ráðherra. Nefndin gerir ekki athugasemd við val á nýju heiti stofnunarinnar og telur að það lýsi ágætlega meginþáttum í starfsemi hennar.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem er að finna á þingskjalinu.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson skrifar undir álitið með fyrirvara.

Hv. þingmenn Ellert B. Schram, Lúðvík Bergvinsson og Paul Nikolov voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Hv. þm. Grétar Mar Jónsson sat fund nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Pétur H. Blöndal, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara, Bjarni Benediktsson, Gunnar Svavarsson, Magnús Stefánsson, og Ragnheiður E. Árnadóttir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Almannatryggingar, 2. umr.

Stjfrv., 614. mál (frítekjumark örorkulífeyrisþega). — Þskj. 956, nál. 1119.

[21:10]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tala fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, með síðari breytingum, frá félags- og tryggingamálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um þetta mál og hafa henni borist umsagnir frá Þroskahjálp, Tryggingastofnun ríkisins, Viðskiptaráði Íslands og Öryrkjabandalagi Íslands.

Með frumvarpinu er frítekjumark vegna atvinnutekna örorkulífeyrisþega og endurhæfingarlífeyrisþega hækkað úr rúmlega 27 þús. kr. í 100 þús. kr. á mánuði. Ákvæðið er sett til bráðabirgða og tekur gildi 1. júlí 2008 og gildir út árið. Markmið frumvarpsins er að hvetja einstaklinga til vinnu og gera örorkulífeyrisþegum kleift að afla sér aukinna tekna af atvinnu án þess að bætur frá Tryggingastofnun ríkisins skerðist. Unnið er að tillögu um endurskoðað örorkumat sem byggist m.a. á markmiðum um starfshæfnismat og eflingu starfsendurhæfingar með áherslu á að skoða frekar getu fólks til starfa en vangetu. Tillögunni er ætlað að ná svipuðum markmiðum hvað varðar örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega og hvetja einstaklinga til vinnu.

Nefndin telur að hækkun frítekjumarksins muni leiða til aukinnar atvinnuþátttöku örorkulífeyrisþega og hafa þannig í för með sér hærri tekjur og meiri lífsgæði þeim til handa. Rannsóknir hafa jafnframt sýnt að það sé þjóðhagslega hagkvæmt að öryrkjar vinni, kjósi þeir að gera það. Ákvæðinu er ekki ætlað að hefta eða binda þá vinnu sem nú þegar er hafin með nokkrum hætti. Því telur nefndin eðlilegt að ákvæðið sé einungis sett til bráðabirgða og hafi þar með hvorki bindandi né fordæmisskapandi áhrif.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Hv. þm. Ásta R. Jóhannesdóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins og hv. þm. Birkir J. Jónsson skrifar undir álitið með fyrirvara.

Undir álitið skrifa Guðbjartur Hannesson, formaður og framsögumaður, Ármann Kr. Ólafsson, Árni Johnsen, Jón Gunnarsson, Pétur H. Blöndal, Kristinn H. Gunnarsson, Ögmundur Jónasson, og Birkir J. Jónsson, með fyrirvara.

[21:12]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Eins og fram kom hjá hv. þm. Guðbjarti Hannessyni, framsögumanni nefndarálitsins um frumvarp til laga um breytingar á lögum um almannatryggingar sem nú er til umræðu, var ég fjarverandi þegar málið var afgreitt úr félagsmálanefndinni. Ég tók til máls í 1. umr. og ræddi um mikilvægi þeirra breytinga. Reyndar var hávaðinn svo mikill þegar það var vegna þess að bílstjórar þeyttu horn fyrir utan svo að þingmaðurinn sem hér stendur heyrði varla í sjálfum sér þegar hann talaði fyrir málinu. Ég tel því alveg fulla ástæðu til að ítreka að ég er mjög hlynnt þessu máli. Verið er að hækka frítekjumark örorkulífeyrisþega úr 27 þús. kr. á mánuði í 100 þús. kr. sem er veruleg hækkun, mikilvæg fyrir þá lífeyrisþega sem geta tekið þátt í atvinnulífinu. Þetta er einnig hvatning til þeirra til að fara út í atvinnulífið og bæta kjör sín og fara í atvinnu sem er mikilvæg endurhæfing fyrir marga lífeyrisþega og einnig til að auka félagslega virkni þeirra sem fara út í atvinnulífið.

Ég tel þetta því að öllu leyti mjög jákvæða breytingu og auðvitað nauðsynlega. Hún kemur heldur síðar inn en aðrar breytingar á almannatryggingunum sem sneru að öldruðum. En verið er að breyta lögunum til batnaðar fyrir öryrkjana. Þetta er reyndar bráðabirgðaákvæði vegna þeirra breytinga sem verið er að vinna að í örorkumatsmálunum þar sem miðað verður að að því að meta starfshæfni í staðinn fyrir örorku eða vangetu fólks til atvinnu. Ég tel þetta mjög mikilvægt og efast ekki um að það muni koma nýtt ákvæði inn í almannatryggingalögin þegar þetta bráðabirgðaákvæði rennur út.

Ég er, virðulegi forseti, heils hugar sammála málinu en hafði ekki tök á því að vera við afgreiðslu málsins úr nefndinni eins og kemur fram í nefndarálitinu.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., 2. umr.

Stjfrv., 338. mál (tegundir atvinnuleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 573, nál. 1135, brtt. 1136.

[21:15]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég tala hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 97/2002, um atvinnuréttindi útlendinga, og lögum nr. 47/1993, um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins, með síðari breytingum.

Félags- og tryggingamálanefnd fékk á fund sinn ýmsa aðila og leitaði eftir umsögnum og ætla ég ekki að telja upp þá sem þar komu við sögu.

Með frumvarpinu er m.a. litið til þeirra langtímaáhrifa sem útgáfa atvinnuleyfa getur haft á jafnvægi á vinnumarkaði. Eru lagðar til breytingar á reglum um útgáfu atvinnuréttinda til handa útlendingum og lagt til að teknar verði upp sex tegundir tímabundinna atvinnuleyfa í stað einnar tegundar almenns leyfis sem nú er veitt. Við veitingu leyfis verði litið til þeirra aðstæðna sem liggja að baki því að atvinnurekendur leita eftir því að ráða til sín erlenda starfsmenn. Frumvarpið felur einnig í sér breytingar á lögum um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins og byggist sú breyting á efni tilskipunar nr. 2004/38/EB. Efni tilskipunarinnar lýtur aðallega að rétti ríkisborgara ríkja innan Evrópska efnahagssvæðisins til að dvelja í öðrum aðildarríkjum í því skyni að starfa þar. Frumvarpið er lagt fram samhliða frumvarpi til laga um breytingu á lögum um útlendinga, nr. 96/2000, og saman aðlaga frumvörpin lögin þeirri framkvæmd sem er viðhöfð við útgáfu dvalar- og atvinnuleyfa.

Frumvarpið breytir frá þeirri reglu að atvinnurekandi sæki um og fái útgefið atvinnuleyfi þar sem atvinnuleyfi er nú gefið út á nafn útlendings. Nefndin telur þessa breytingu mikilvæga réttarbót á stöðu útlendings. Tímabundin atvinnuleyfi eru þó skilyrt starfi hjá tilteknum atvinnurekanda. Upp komu hugmyndir um að tengja atvinnuleyfið við ákveðna atvinnugrein eða landshluta í stað atvinnurekenda en nefndin telur slíkt skapa ákveðið óöryggi fyrir starfsmanninn þar sem mögulegt er að hann fái útgefið tímabundið atvinnuleyfi án þess að hafa vinnu fyrir komu til landsins auk þess sem slíkt samræmist illa markmiðum laganna. Nefndin telur ekki ástæðu til að rýmka reglurnar frekar en gert var ráð fyrir í frumvarpinu.

Nefndin hefur fjallað ítarlega um allar gerðir tímabundnu atvinnuleyfanna og þær reglur sem frumvarpið setur um þau. Þá ræddi nefndin m.a. þá reglu að ekki er hægt að fá framlengingu á tímabundnu atvinnuleyfi ef atvinnurekandi hefur ekki staðið skil á staðgreiðslu skatta sem og tryggingagjaldi lögum samkvæmt vegna starfa útlendingsins. Þau sjónarmið komu fram í nefndinni að með þessu væri útlendingurinn mögulega látinn gjalda fyrir hugsanleg svik atvinnurekandans. Á fundum nefndarinnar komu fram þær upplýsingar að óalgengt væri að engin skattskil væru gerð vegna starfa útlendings. Ákvæðinu er ætlað að auðvelda eftirlit með að starfsmaður stundi ekki vinnu hjá öðrum aðila en þeim sem atvinnuleyfið er bundið við en slíkt er óheimilt samkvæmt lögunum. Nefndin áréttar þó að útlendingur skuli ekki gjalda fyrir ef atvinnurekandi hans standi ekki skil á sköttum.

Á fundum nefndarinnar komu fram þau sjónarmið að rýmka ætti enn frekar reglur um atvinnuleyfi til útlendinga með sérfræðiþekkingu þar sem strangar reglur um þetta efni geti m.a. staðið háskólasamfélaginu hér fyrir þrifum ef erfitt er að fá erlenda fræðimenn til landsins. Einnig hefur það sjónarmið verið kynnt nefndinni að ef reglurnar eru of þröngar leiði það til þess að sérfræðistörf færist úr landi og íslensk fyrirtæki hætti að vaxa á innlendum markaði og vaxi fremur erlendis. Nefndin telur mikilvægt að haga reglunum þannig að íslenskum háskólum og fyrirtækjum sé gert kleift að ráða til sín menntaða og færa einstaklinga en telur jafnframt þær breytingar sem frumvarpið leggur til tryggi þetta.

Ákvæði um veitingu tímabundins atvinnuleyfis að nýju vegna skorts á vinnuafli kveður á um að heimilt sé að veita atvinnuleyfi af þessu tagi að nýju hafi útlendingur haft leyfið samtals í tvö ár og dvalist eftir það erlendis í tvö ár. Varð nefndin vör við að sá skilningur væri lagður í regluna að fengi útlendingur ekki hámarkstíma leyfis ásamt framlengingu, samtals tvö ár, gæti hann ekki fengið leyfið að nýju,

sem væri einnig í ósamræmi við ákvæði frumvarps til laga um breytingu á lögum um útlendinga um veitingu dvalarleyfis að nýju vegna skorts á vinnuafli. Með vísan til a-liðar 10. gr. frumvarpsins er þó ljóst að ákvæðinu er ætlað að gera útlendingi kleift að fá atvinnuleyfi af þessu tagi veitt að nýju þegar hann skiptir um atvinnurekanda, án þess að þurfa að dvelja erlendis í tvö ár. Telur nefndin mikilvægt að útlendingur geti skipt um starf þó svo það lengi ekki þann tíma sem hann getur að hámarki dvalist í landinu. Leggur nefndin því til breytingar á ákvæðinu til að skýra regluna frekar.

Í frumvarpinu er sett sú regla að íþróttafólk sem fær tímabundið atvinnuleyfi á grundvelli b-liðar 7. gr. frumvarpsins getur ekki starfað samhliða starfi sínu hjá íþróttafélagi á almennum innlendum vinnumarkaði, þ.e. hann er bundinn við það að vinna eingöngu hjá íþróttafélaginu samkvæmt frumvarpinu. Hingað til hafa íþróttafélög, sem ekki hafa fjárhagslegt bolmagn til að greiða erlendu íþróttafólki há laun, eftir sem áður haft tækifæri til að ráða til sín fært íþróttafólk sem samhliða starfi sínu hjá félaginu hefur stundað vinnu á innlendum vinnumarkaði. Erlent íþróttafólk eflir íþróttastarf hérlendis og getur orðið ungu fólki innan íþróttahreyfingarinnar mikil hvatning. Telur nefndin mikilvægt að öll íþróttafélög sitji við sama borð hvað við kemur möguleikum á að ráða til sín erlent íþróttafólk og leggur því til breytingar á ákvæðinu.

Þá hefur nefndinni verið bent á að misræmis gæti á hámarksframlengingartíma tímabundins atvinnuleyfis fyrir íþróttafólk, sem er eitt ár, og dvalarleyfis fyrir íþróttafólk sem er tvö ár, skv. 2. málsl. 2. mgr. c-liðar 10. gr. frumvarps til laga um breytingu á lögum um útlendinga. Leggur nefndin til breytingu til að samræma þetta og lengja það þannig í tvö ár.

Nefndin telur ákvæði um tímabundið atvinnuleyfi vegna náms gera erlendum nemendum erfitt fyrir að stunda nám hér á landi. Erlendir nemendur hafa ekki jafnan aðgang að lánsfé og getur reynst erfitt að fjármagna nám hérlendis. Það getur einnig reynst háskólasamfélagi á Íslandi dýrmætt að fá til sín erlenda nemendur sem auðga fræðasamfélagið með nýjum sjónarmiðum og skoðunum. Auk þess er venja að íslenskir nemendur stundi vinnu samhliða námi sínu og telur nefndin eðlilegt að gæta jafnræðis hvað þetta varðar. Þá telur nefndin að setja beri skilyrði um að stunda þurfi fullt viðurkennt nám eða skila viðunandi námsárangri til að fá atvinnuleyfi af þessu tagi veitt eða framlengt. Frumvarp til laga um breytingu á lögum um útlendinga setur m.a. þau skilyrði fyrir veitingu dvalarleyfis vegna náms að útlendingur stundi fullt nám hér á landi samkvæmt vottorði frá hlutaðeigandi skóla. Þá er fullt nám skilgreint í ákvæðinu sem 100% samfellt nám á háskólastigi, iðnnám eða það nám annað sem gerir sambærilegar kröfur til undirbúningsmenntunar og nám á háskólastigi, sbr. 1. og 2. mgr. f-liðar 10. gr. frumvarps til laga um breytingu á lögum um útlendinga. Tekinn er af allur vafi um að einstök námskeið teljist ekki til náms. Til að fá framlengingu dvalarleyfisins þarf útlendingur auk þess að sýna fram á viðunandi námsárangur, a.m.k. 50% af fullu námi við fyrstu endurnýjun en 75% af fullu námi eftir það, sbr. 4. mgr. f-liðar 10. gr. frumvarpsins. Skilyrði fyrir veitingu tímabundins atvinnuleyfis vegna náms er m.a. að útlendingi hafi áður verið veitt dvalarleyfi vegna náms. Leggur nefndin því til að útlendingur sem fengið hefur dvalarleyfi vegna náms og uppfyllt öll skilyrði þess geti starfað samhliða námi sínu óháð því hvort starfið teljist hluti af námi hans eður ei. Þá telur nefndin skilyrði dvalarleyfis fyrir framlengingu einnig nægilega skýr til að geta orðið grundvöllur framlengingar á tímabundnu atvinnuleyfi vegna náms. Leggur nefndin til breytingar í samræmi við þetta.

Nefndin ræddi sérstaklega stöðu ungmenna sem koma hingað til lands á grundvelli fjölskyldusameiningar fyrir 18 ára aldur. Við 18 ára aldur teljast þau ekki til nánustu aðstandenda og taka þá við almennar reglur um útgáfu dvalar- og atvinnuleyfis, þó með þeirri undanþágu að ef útlendingur stundar nám í framhaldsskóla við 18 ára aldur getur hann áfram fengið útgefin dvalar- og atvinnuleyfi á grundvelli náms. Telur nefndin sanngirnisrök hníga að því að útlendingur sem náð hefur 18 ára aldri skuli eiga rétt á atvinnuleyfi á grundvelli fjölskyldusameiningar stundi hann annaðhvort nám eða störf hér á landi þegar 18 ára aldri er náð. Er hér einkum litið til þess að tryggt sé að umrædd ungmenni haldi áfram að ávinna sér rétt til óbundins atvinnuleyfis, en tímabundið atvinnuleyfi vegna náms veitir ekki slíkan rétt. Leggur nefndin því til breytingu hvað þetta varðar og sambærileg breyting er lögð til á frumvarpi til laga um breytingu á lögum um útlendinga.

Þá leggur nefndin til að önnur breyting verði gerð á d-lið 7. gr. til samræmis við tillögu um breytingu á ákvæði um dvalarleyfi fyrir aðstandendur. Þar er lagt til að í undantekningartilvikum verði heimilað að endurnýja dvalarleyfi útlendings samkvæmt ákvæðinu þrátt fyrir að forsendur leyfisins hafi brostið vegna slita á hjúskap, staðfestri samvist eða sambúð. Undantekningin á þó eingöngu við hafi útlendingur eða barn hans sætt ofbeldi í sambandinu. Það sjónarmið býr að baki að ekki skuli þvinga útlending áfram í hjúskap, staðfestri samvist eða sambúð til að halda dvalarleyfi sínu ef viðkomandi einstaklingur eða börn hans sæta misnotkun eða ofbeldi af hálfu maka. Tekur nefndin undir með allsherjarnefnd hvað þetta varðar og telur eðlilegt að útlendingur sem fengið hefur undanþágu samkvæmt ákvæðinu fái jafnframt framlengingu tímabundins atvinnuleyfis á grundvelli fjölskyldusameiningar.

Nefndinni hefur verið bent á misræmi varðandi réttaráhrif kæru þar sem útlendingur sem kærir synjun eða afturköllun dvalarleyfis getur dvalið á landinu meðan kæran er afgreidd en ef kært er vegna synjunar eða afturköllunar atvinnuleyfis þarf útlendingurinn að dvelja erlendis á meðan á afgreiðslunni stendur. Nefndin áréttar að ef kært er vegna beggja leyfanna samtímis kveður 15. gr. frumvarpsins skýrt á um að hafi Útlendingastofnun veitt leyfi til dvalar þurfi útlendingurinn ekki að dveljast erlendis meðan á afgreiðslu kæru stendur. Telur nefndin því ekki þörf á að skýra þetta frekar.

Nefndin telur mikilvægt að samræma framkvæmd þess hvernig ríkisstjórninni er veitt heimild til að staðfesta ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar og aflétta þannig stjórnskipulegum fyrirvara af EES-gerðum sem kalla á lagabreytingar hér á landi.

Lagt er til að lögin öðlist gildi 1. ágúst 2008. Miðað er

við að lög um breytingu á lögum um útlendinga taki gildi sama dag.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali, sem liggur hér fyrir nr. 1136.

Ásta R. Jóhannesdóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Ögmundur Jónasson skrifar undir álit þetta með fyrirvara.

Undir álitið skrifa hv. þm. Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Árni Johnsen, Jón Gunnarsson, Pétur H. Blöndal, Kristinn H. Gunnarsson, Birkir J. Jónsson og, eins og áður sagði, Ögmundur Jónasson, með fyrirvara.

[21:27]

Paul Nikolov (Vg):

Virðulegur forseti. Ég tel þetta frumvarp fagnaðarefni í sjálfu sér og ég er sérstaklega hlynntur því að sjá að útlendingur sem náð hefur 18 ára aldri skuli eiga rétt á atvinnuleyfi á grundvelli fjölskyldusameiningar stundi hann annaðhvort nám eða störf hér á landi þegar 18 ára aldri er náð. En ég tók eftir því að tímabundið atvinnuleyfi er enn þá skilgreint sem leyfi veitt útlendingi til að starfa tímabundið á innlendum vinnumarkaði hjá tilteknum atvinnurekanda. Sem stendur er útlendingur með atvinnuleyfi bundinn af því að vinna aðeins á einum stað eða sækja aftur um atvinnuleyfi ef hann vill vinna annars staðar. Svona umsóknarferli er ósveigjanlegt og erfitt fyrir bæði umsækjendur og atvinnurekendur.

Ég mundi frekar vilja veita erlendum starfsmönnum frelsi til að vinna þar sem þeir velja sjálfir starf. Það er líka í samræmi við það sem stendur í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um aðlögun innflytjenda, með leyfi forseta:

„Tryggt verði að útlendingar á vinnumarkaði njóti sambærilegra réttinda og íslenskt launafólk ...“

Þeir þurfa að hafa frelsi til að vinna þar sem þeir vilja og þar sem þeirra er þörf, frelsi til að byrja að vinna þegar þeir vilja það. Það er hluti af grunnréttindum starfsfólks. Því miður eru nokkur dæmi um að erlent starfsfólk fái borgað minna en íslenskir verkamenn, fái ekki mannsæmandi húsnæði og viti ekki einu sinni að stéttarfélög eru til í landinu. Þess vegna er búið að taka saman frábæran bækling fyrir innflytjendur sem útskýrir réttindi þeirra á nokkrum tungumálum. Þessar upplýsingar þurfa að komast í hendur hvers og eins sem flytur til landsins og hægt er að afhenda bæklinginn um leið menn fá atvinnuleyfi. Þegar þetta er tekið með í reikninginn geta allir unnið þær saman.

Atvinnuleyfi sem er afhent einstaklingum í ákveðinni starfsgrein veitir atvinnurekendum nauðsynlegt aðhald. Þeir sem fara illa með starfsfólk sitt eiga þá á hættu að missa það en hinir sem virða réttindi þess eiga auðveldara með að fá til sín gott starfsfólk. Það tryggir að enginn missir starf sitt vegna atvinnurekanda sem ætlar að reyna að blekkja erlent starfsfólk á kostnað íslenska starfsfólksins. Þar fyrir utan mundi þetta fyrirkomulag gera atvinnumarkaðinn sveigjanlegri og bæta þannig efnahag þjóðarinnar.

Ég bendi á að þessi tillaga hefur fengið þverpólitíska stuðning, þar á meðal frá ungum jafnaðarmönnum. Ég styð þetta frumvarp en hvet ríkisstjórnina til að taka þetta þverpólitíska og löngu tímabæra skref.

[21:30]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég skrifaði undir nefndarálitið án fyrirvara enda styð ég þær aðgerðir sem þar er lagt til. En ég sakna þess að í nefndaráliti er ekki rætt um veigamikið atriði sem ég nefndi í 1. umr. að þetta frumvarp er afskaplega ójafnréttissinnað.

Það skiptir mannkyninu eiginlega í nokkra hópa. Það er í fyrsta lagi gáfumannahópurinn eða sérfræðingarnir sem við viljum gjarnan fá til Íslands og gerum vel við þá. Síðan er það íþróttafólkið sem er búið góðum hæfileikum og við gerum líka vel við. Og svo er það fólk sem við getum notað í stuttan tíma en viljum svo að fari aftur í burtu eftir tvö ár.

Þetta er lýsing á ákveðinni stöðu í heiminum sem er ákveðinn raunveruleiki sem ég fellst á. Það lýsir í rauninni hvernig Evrópusambandið lokar fátækt fólk frá því að komast inn. Allir íbúar Evrópusambandsins mega koma hingað, við erum að ræða um fólk fyrir utan Evrópusambandið. Við höldum þeirri stefnu og ég skrifa undir nefndarálitið vegna þess að raunveruleikinn er sá að ef við mundum hleypa hér inn fólki án kvaða, án skilyrða, þá er hættan sú að hér kæmu milljónir ef ekki tugir milljóna manna til að njóta góðra lífskjara á Íslandi, þ.e. fólk sem sveltur, fólk sem þarf að lifa af minna en á einum dollara á dag eða á tveimur dollurum. Talið er að fjórðungur mannkyns þurfi að lifa af minna en einum dollara á dag og að helmingur mannkyns lifi á minna en tveimur dollurum á dag. Það fólk mundi náttúrlega sjá miklu betri lífskjör á Íslandi.

Þess vegna vildi ég benda á að við veljum þarna úr fólk sem eru sérfræðingar, er sem sagt gáfað og hefur menntun. Við veljum úr fólk sem skarar fram úr í íþróttum og viljum fá það inn í landið, annars vegar fyrir atvinnulífið og hins vegar fyrir íþróttalífið. Atvinnulífið þarf prófessora og sérfræðinga og doktora o.s.frv. og svo þarf atvinnulífið öðru hverju verkamenn til að vinna og þá er þeim hleypt inn í tvö ár að hámarki. Þá skulu þeir fara aftur út til þess að gæta þess að þeir ílendist ekki. En ómenntað fólk sem ekki skarar fram úr í íþróttum á lítinn möguleika á að komast til Íslands.

[21:33]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek að mörgu leyti undir það sem fram kom í máli hv. þingmanns Péturs H. Blöndals þar sem hann vakti athygli á þeim mannamun sem löggjöfin gerir á fólki utan Evrópusambandslandanna. Mér finnst ástæða til þess að vekja athygli á þessum sjónarmiðum og taka undir þau. Þau voru rædd í þingnefndinni.

Staðan er sú að samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið kveður á um frjálst flæði launafólks milli landa Evrópska efnahagssvæðisins en í þeim samningi eru engar kvaðir sem gera okkur skylt að loka vinnumarkaði fyrir fólki utan þessara landa. Okkur er heimilt ef við kjósum svo að hafa opið fyrir íbúa landa utan þessa svæðis.

Það er hins vegar eðlilegt, eins og kom fram í máli hv. þingmanns, að það þarf að hafa einhverjar takmarkanir á því. Í heiminum eru 6.000 milljónir manns og við getum

ekki tekið við öllum þeim sem kynnu að vilja koma. En ég er talsmaður þess, og veit að hv. þm. Pétur H. Blöndal er mér sammála um það, að við höldum áfram að vinna að því að hafa meira jafnræði gagnvart íbúum utan Evrópska efnahagssvæðisins og reyna að ná samstöðu um leiðir til þess að opna einhverjar glufur fyrir ófaglært verkafólk utan Evrópska efnahagssvæðisins.

[21:34]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Þetta var nú eiginlega ekki andsvar. Þetta var eiginlega meðsvar þannig að ég get illa svarað því. En við reifuðum það í nefndinni að boðið yrði upp á eins konar lotterí eins og sumar þjóðir gera þar sem ákveðnum og mjög takmörkuðum hópi fólks yrði leyft að koma til landsins þótt þeir séu ómenntaðir og þótt þeir skari ekki fram úr í íþróttum.

Það er spurning um hvort menn vinni áfram að því að taka upp einhvers konar blátt eða grænt kort þar sem kannski 50 manns gætu komið til Íslands árlega og fengju að auðga landið með þekkingu sinni, visku og íþróttalegum hæfileikum ef þeir fengju að njóta sín. (Gripið fram í.)

[21:35]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég held að menn eigi að halda áfram, eins og hv. þingmaður nefndi, að ræða þessa hluti og leitast við að ná samkomulagi um útfærslu á leið til þess að opna einhverja leið fyrir ófaglært fólk utan Evrópska efnahagssvæðisins.

Við njótum góðs af því fólki rétt eins og þeim sem eru hæfileikaminni á sviði íþrótta eða þeim sem eru vel menntaðir og geta lagt fram sinn skerf í störfum sínum við háskóla eða atvinnufyrirtæki. Við skulum vera þess minnug að í málefnum flóttamanna hafa Íslendingar ekki tekið við mörgum íbúum á undanförnum árum. Síðustu tíu, tólf ár hafa það verið innan við 30 manns á ári. Það hefur verið tekið móti um tíu hópum á tólf árum og samtals um 300 manns. Það er mjög fátt fólk á þann mælikvarða sem margar Evrópuþjóðir hafa í þessum efnum. Ef við ætlum okkur að gera jafn vel í þeim efnum og þær þá þyrftum við að margfalda framlag okkar til þessa. Við þurfum ekki endilega að einskorða okkur við flóttamenn heldur getum við haft þetta opið fyrir íbúa utan Evrópska efnahagssvæðisins. Við gætum þá með miklum sóma tekið við nokkrum hópum fólks á hverju ári sem væri að mörgu leyti hægt að líta á sem framlag okkar til mannúðar- og hjálparstarfa.

[21:37]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs fyrst og fremst til að gera grein fyrir fyrirvara sem ég setti við nefndarálit sem fylgir þessu frumvarpi. Ég gerði grein fyrir afstöðu minni þegar við 1. umr. málsins en fyrirvari minn lýtur fyrst og fremst að 6. gr. frumvarpsins þar sem er heimild til þess að veita atvinnuleyfi fólki utan EES-svæðisins sem býr yfir sérþekkingu, sérfræðiþekkingu á sviði háskóla-, iðn-, list- eða tæknimenntunar. Þetta er tíundað hér í greinargerð um 6. gr. og segir þar, með leyfi forseta:

„Meginreglan er sú að atvinnurekandi leitist við að ráða starfsfólk sem þegar hefur aðgengi að íslenskum vinnumarkaði, samanber a-lið 1. mgr. 5. gr. frumvarpsins, en gert er ráð fyrir að Vinnumálastofnun verði heimilt að víkja frá því skilyrði þegar um er að ræða umsóknir um atvinnuleyfi vegna starfa sem krefjast háskólamenntunar. Með háskólamenntun er átt við að útlendingur hafi lokið námi við háskóla sem svarar a.m.k. til þriggja ára grunnnáms sem lýkur með BA- eða BS-prófi við íslenskan háskóla.“

Það er tvennt sem ég vil nefna í þessu sambandi. Annað lýtur að fátækum ríkjum sérstaklega. Ég nefni heilbrigðisþjónustuna sem á víða við mikla erfiðleika að etja vegna þess að fólkið flýr til hinna ríkari landa. Ég get ekki sagt nákvæmlega til um hver manneklan er í þróunarríkjunum og fátækum ríkjum Afríku og sumum Asíuríkjum en ég man ekki betur en að hún skipti milljónum starfsmanna sem þá margir hverjir, kannski ekki allur sá fjöldi, hefur flúið eða leitað atvinnu í ríkari löndum heimsins. Þetta er fólkið sem við erum að sækjast eftir með því að opna lögin að þessu leyti.

Hitt finnst mér miklu verra og ekki síður slæmt að við skulum mismuna fólki á þennan hátt, þ.e. að það eigi að skoða hvaða gráður og stimpla fólk hefur upp á vasann áður en það fær heimild til að koma hingað til lands og vinna. Það er tilgreint hér í háskólagráðum hverjum eigi að hlotnast slík hlunnindi.

Ég tek undir það sem fram kom í máli hv. þm. Péturs H. Blöndals enda höfum við keppt um það í umræðu um þetta mál að taka undir hvor með öðrum. Við gerðum það við 1. umr. um málið en ég kom í pontu og kvaddi mér hljóðs fyrst og fremst til að gera grein fyrir þessum fyrirvara mínum við frumvarpið.

[21:41]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég vil halda því til haga að útlendingar gegna veigamiklu hlutverki í íslensku atvinnulífi sem hefur ríka þörf fyrir starfskrafta þeirra. Þeir gegna að mörgu leyti lykilhlutverki í fiskvinnslu, á sjúkrahúsum og á ýmsum þjónustustofnunum. Þá liggur það fyrir að útlendingar hafa auðgað menningarlíf þjóðarinnar og skapað þá fjölbreytni sem öllum þjóðum er nauðsynleg, fjölmenningarsamfélag sem auðgar menningu okkar. Útlendingar skipta enn fremur miklu máli fyrir efnahag og menningu þjóðarinnar en ég tel að þeir hafi ekki verið og séu ekki enn virtir að verðleikum í íslenskri löggjöf.

Ég hef stundum haldið því fram að þeim sé í ýmsum tilvikum tekið hér á landi sem óvelkomnum gestum og að þeim sé að hluta til búin dvalarskilyrði sem standast illa mannréttindi. Það er afar mikilvægt að löggjafarvaldið fylgist vel með þeim vandamálum sem útlendingar sem hingað flytjast glíma við og bregðist jafnan við því með endurskoðun laga.

Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur margsinnis á undanförnum árum lagt fram frumvörp til að bæta réttarstöðu útlendinga hér á landi. Við lögðum fram frumvarp á 130. löggjafarþingi 2003–2004 þar sem við fórum í að skilgreina atvinnuleyfi á nýjan leik. Við vildum að tímabundið atvinnuleyfi yrði veitt útlendingi en ekki atvinnurekanda og

bundum það við starfsgrein og að útlendingur mætti ráða sig til nýs atvinnurekanda ef starfslok yrðu.

Við bentum sérstaklega á það vandamál sem varðar einkum eða eingöngu konur sem giftast hingað til lands og lenda í ofbeldissambandi. Þessar hugmyndir og þetta frumvarp hafa verið endurflutt margsinnis og nú síðast í vetur af hv. þm. Paul Nikolov og fleiri þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Þar er líka tekið á vandamálum sem snúa að framfærslu barna útlendinga og þeim sem snúa að réttindum barna sem koma hingað t.d. 15 ára gömul og verða að ná 18 ára aldri — tengsl þeirra við réttindasókn foreldra sinna slitna og þau byrja að mynda réttindi á sjálfstæðum grundvelli sem hefur orðið þeim mjög mörgum til trafala. Flest börn, 18 ára og fram að þrítugsaldrinum, eru jú við nám á þeim tíma.

Við höfum sagt að atvinnuleyfi veitt atvinnurekanda til að ráða útlending til starfa feli í sér eins konar vistarband í anda átthagafjötra fyrri alda og það samrýmist ekki mannréttindahugsun nútímans. Í krafti slíks atvinnuleyfis er atvinnurekanda veitt staða húsbónda gagnvart hjúi. Komi til starfsloka útlendings með tímabundið atvinnuleyfi vofir yfir honum brottvísun úr landi eins og mara, samþykki atvinnurekandinn ekki starfslok hans.

Það er reynsla stéttarfélaga og það er mín reynsla í starfi fyrir stéttarfélög í meira en aldarfjórðung að útlendingar í þessari stöðu neyðist oftar en ekki til að sætta sig við alvarleg brot á kjarasamningum og ráðningarsamningum bæði hvað laun varðar og önnur starfskjör. Þeir leita sjaldnar til stéttarfélaga og vilja sem minnst gera úr mismununinni hafi stéttarfélagið frumkvæði að því að kanna launakjör þeirra og stöðu að öðru leyti. Það var þess vegna sem við skilgreindum atvinnuleyfið upp á nýtt og það var þess vegna sem við vildum að atvinnuleyfið bæri bundið við útlendinginn en ekki atvinnurekandann. Og við lögðum líka til og leggjum enn til að komi til slíkra starfsloka geti útlendingur með tímabundið atvinnuleyfi leitað vinnu annars staðar, hjá öðrum atvinnurekanda.

Við höfum skoðað vel réttarstöðu kvenna í ofbeldissambúð og lagt til að þar yrði veitt undanþáguheimild ef slíkt kæmi upp. Það eru allt of mörg dæmi um að erlendar konur sæti ofbeldi í hjónabandi og komi til skilnaðar eru þeim flestar bjargir bannaðar. Það eru dæmi um að makar þeirra hafi skákað í því skjóli í sambúðinni að sambúðarslit leiddu sjálfkrafa til brottvísunar úr landi. Ég hef þess vegna haldið því fram að þessar konur væru í gíslingu hjónabands og ofbeldis.

Margar þessara kvenna hafa brennt allar brýr að baki sér í heimalandi sínu og eiga ekki að neinu að hverfa vegna menningar þess lands. Við fengum þær upplýsingar líka að konur af útlendu bergi brotnar komi mun tíðar hlutfallslega, leiti mun tíðar til Stígamóta og Kvennaathvarfsins en íslenskar konur og hlutfallið er talsvert miklu hærra en hlutfall þeirra hér á landi.

Í því frumvarpi sem hér er til umfjöllunar er stigið skref í átt til þess að atvinnuleyfið sé gefið út á nafn útlendings en meiri hluti nefndarinnar treystir sér ekki til að taka skrefið til fulls, ganga alla leið, og segir orðrétt í nefndarálitinu, með leyfi frú forseta:

„Tímabundin atvinnuleyfi eru þó skilyrt starfi hjá tilteknum atvinnurekanda. Hugmynd kom um tengingu atvinnuleyfis við ákveðna atvinnugrein eða landshluta í stað atvinnurekenda en nefndin telur slíkt skapa ákveðið óöryggi fyrir starfsmanninn þar sem mögulegt er að hann fái útgefið tímabundið atvinnuleyfi án þess að hafa vinnu fyrir komu til landsins auk þess sem slíkt samræmist illa markmiðum laganna.“

Ég hefði kosið að nefndin gengi alla leið í þessum efnum. Þegar sambærilegt mál, þ.e. frumvarp um útlendinga, kom til umfjöllunar í allsherjarnefnd skorti þessi ákvæði sem ég hef hér gert að umtalsefni og þær breytingar sem við vildum sjá í lögum um útlendinga og lögum um atvinnuréttindi útlendinga. Ég sem fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar –græn framboðs í allsherjarnefnd barðist fyrir því að þessu yrði breytt. Það er mér því mikið fagnaðarefni að það náði fram að ganga með samþykki dómsmálaráðuneytisins að breyta reglum um stöðu ungmenna sem verða 18 ára á grundvelli fjölskyldusameiningar þannig að þegar barnið verður 18 ára fylgir það réttindum foreldra. Ég verð að hrósa bæði allsherjarnefnd og félagsmálanefnd fyrir að hafa tekið þetta inn í frumvarpið. Það er mikið fagnaðarefni fyrir mig sem hef í ein fjögur, fimm ár barist fyrir þessu, að þetta skuli hafa náð fram að ganga.

Ekki síður fagna ég þeirri breytingu sem gerð hefur verið bæði á frumvarpi að lögum um útlendinga og þessum lögum sem eru til umræðu að hér er veitt heimild til að gera undanþágu fyrir konur sem búa í ofbeldissambúð. Þetta eru því mikil framfaraspor og þó að ég hefði viljað ganga talsvert mun lengra þá fagna ég öllu sem horfir til bóta í þessum efnum.

Ég hefði svo sem kosið að sjá fleiri breytingar gerðar á frumvarpi um atvinnuréttindi útlendinga. Við, hv. þm. Paul Nikolov og ég, höfum sett fram talsvert margar breytingar við frumvarp að lögum um útlendinga sem einhverjar hefðu mátt fara hér inn. Þar nefni ég sérstaklega framfærslu og fleira í þeim efnum. En erindi mitt hér í ræðustól var fyrst og fremst þó að fagna þeim jákvæðu skrefum sem hér hafa verið tekin.

[21:50]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða eitt af þeim þremur málum sem liggja fyrir hv. Alþingi að því er varðar útlendinga, þ.e. atvinnuréttindi þeirra, síðan bíður framkvæmdaáætlun um málefni innflytjenda og þá stjórnarfrumvarp um útlendinga.

Ef ég man rétt eftir að hafa rennt yfir þessi frumvörp og ályktanir þá samanstendur þessi pakki af 120 blaðsíðum um efni sem snýr að innflytjendum og útlendingum. Það þarf svo sem engan að undra því þetta er talsvert mikið mál og eðlilegt að það sé rætt af yfirvegun og skoðað frá öllum hliðum.

Hæstv. forseti. Mig langar hins vegar til að minna á það að þegar við í Frjálslynda flokknum vöruðum við því að hingað kæmi mikill fjöldi innflytjenda á skömmum tíma vegna þess að það var lagt til að aflétta svokallaðri tímabundinni takmörkun sem okkur var heimilt að beita varðandi ESB-borgana þá þótti það mjög slæm latína, slæmt mál að við í Frjálslynda flokknum skyldum minnast á að

það væri kannski eðlilegt fyrir okkur að nýta okkur aðlögunartímann. Ekki það að að sjálfsögðu mundum við undirgangast þessar reglur á komandi árum. En við lögðum það til á sínum tíma að við færum okkur hægt og skoðuðum þessi mál vel og þess vegna væri eðlilegt að við notuðum okkur aðlögunartíma til þess og við lögðum til að aðlögunartíminn yrði lengdur að því er komu borgara, frjálsa för launafólks til Íslands varðaði. Hér voru þá hins vegar miklir þenslu- og uppgangstímar, mikil atvinna, menn voru að byggja Kárahnjúkavirkjun o.fl. og mikið umleikis í íslensku þjóðfélagi. Menn töldu þá að skynsamlegt væri að viðhalda þeirri takmörkum sem við lögðum til sem væri í raun og veru bara stýring á því hversu miklum fjölda við gætum tekið við á stuttum tíma eða innan ákveðins tímabils.

Ég held samt, hæstv. forseti, að í ljósi reynslunnar hefði kannski verið skynsamlegt að áskilja sér fyrirvara að því er varðaði ESB-borgarana. Ríkisstjórnin tók hins vegar þá ákvörðun að viðhalda fyrirvaranum gagnvart tveimur ríkjum síðar, Búlgaríu og Rúmeníu ef ég man rétt, og nú erum við að ræða um útlendinga sem eru utan Evrópusambandsins. Mér finnst, hæstv. forseti, ef ég hef skilið hv. þingmann, framsögumann nefndarinnar rétt, að það þurfi að spyrja ákveðinna spurninga við þessa afgreiðslu.

Í fyrsta lagi er auðvitað sú grundvallarspurning að eins og stendur höfum við mikla stýringu á því hvaða fólk kemur til Íslands inn á vinnumarkaðinn eða til starfa ef þeir eru utan Evrópusambandsins, mjög þrönga stýringu. Það kunna að vera ástæður fyrir því að menn hafa svo þrönga skilgreiningu en mér finnst samt að menn eigi að gæta þess að innan þeirra heimilda sem er verið að setja í lög sé réttlæti og jafnrétti og ég spyr að því hvort ég hafi skilið það rétt að ef íþróttamenn koma til landsins og ráða sig hjá íþróttafélagi þá megi þeir fara á milli íþróttafélaga innan lands. Þetta eru atvinnumenn sem geta ráðið sig hjá einu félagi og farið svo til næsta félags. Hins vegar, ef ég skil málið rétt, ef venjulegir launamenn sem vinna hin og þessi nauðsynleg störf fyrir okkur í þjóðfélaginu, þá eigi þeir að una því samkvæmt þessari framsetningu að vera í vist hjá atvinnurekenda sínum í a.m.k. tvö ár. Ég spyr hvort þetta sé réttur skilningur. Er það réttur skilningur hjá mér að þeir sem fara í almenna vinnu hér á landi og koma frá ríkjum utan ESB-svæðisins megi ekki vinna fyrir aðra atvinnurekendur? Ég skildi mál hv. framsögumanns þannig að því fólki, sem kemur hingað til lands sem er eingöngu komið til að vinna og afla sér tekna, jafnvel til að geta sent meginhluta tekna sinna til fjölskyldu sinnar og vina í heimalandinu, sé bannað að vinna nema fyrir einn atvinnurekanda. Er það virkilega svo að menn ætli að setja þau takmörk á atvinnuréttindi þessa fólks að það megi ekki vinna átta eða tíu tíma hjá atvinnurekandanum sem hefur atvinnuleyfið og að því sé bannað að vinna á kvöldin eða vinna aðra uppbótarvinnu hvort sem það er á öðrum vinnutíma eða ekki? Eða er því bannað að taka aðra vinnu ef það er að vinna í fiskvinnslustöð og það er hráefnisskortur? Nær þetta til þess? Ég vil fá skýr svör við þessu. Ég skildi mál hv. þingmanns þannig að svona væri þetta. Er þá samjöfnuður á milli íþróttamannsins sem kemur og ræður sig í atvinnu hjá knattspyrnufélagi og annarra, má hann skipta um félag hvenær sem hann vill? Hver er þá reglan varðandi hina menntuðu? Er hún einhvers staðar mitt á milli eða er hún ekki með neinni kvöð nema að skipta um atvinnu eða bæta við sig atvinnu?

Ég verð að segja alveg eins og er, hæstv. forseti, að þó að við í Frjálslynda flokknum höfum talað fyrir því að menn hefðu á sínum tíma þegar þenslan var í hámarki haft eitthvert skynsamlegt eftirlit og reynt að stjórna því hversu mörgum við tækjum við á skömmum tíma þá höfum við aldrei lagt til að fólki sem kæmi hingað til vinnu væri mismunað að neinu leyti þegar það væri komið inn í þjóðfélagið eða til vinnu. Mér finnst það mikið grundvallaratriði að það fólk sem hingað er komið, hvort sem það er innan við ESB eða utan við ESB njóti sambærilegra réttinda þegar hingað er komið og að því sé ekki mismunað.

Við vorum oft kallaðir rasistar og með rasistahugsjón í Frjálslynda flokknum þegar við vorum að ræða þessi mál og töldum okkur vera að ræða þau af skynsemi. Ég uni því ákaflega illa. En ég hef gjarnan viljað sjá til þess að fólk sem hingað kemur fengi að njóta réttinda sinna, fengi að njóta menntunar sinnar, fengi viðurkennd atvinnuréttindi sem það kemur með frá heimalandi sínu, hvort sem um er að ræða smiði, bifvélavirkja, kennara eða aðra. Smátt og smátt hefur þetta verið að lagast en þetta er samt ekki nægilega gott og nægilega skýrt og það liggur kannski helst í því að það eru svo lokaðir hópar sem vinna hér. Þetta eru hópar manna sem koma og vinna hjá ákveðnum fyrirtækjum og fá oft mjög takmarkaðar upplýsingar eða hafa fengið, þótt ég voni vissulega að það hafi batnað á undanförnum árum og sé að batna. Þessi löggjöf, m.a. um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, kemur vissulega til með að breyta og bæta réttarstöðu þeirra á komandi árum og mun efla það að menn sem stunda vinnu hér njóti réttinda sinna og nái að aðlagast. Og væntanlega ef þeir una hag sínum vel hér þá hafi þeir val um hvort þeir vilja setjast hér að eða fara heim þegar þeir hafa áætlun um það vegna fjölskylduhaga eða einhvers annars. Mér finnst ekki góður svipur á því, hæstv. forseti, að þegar fólk er komið inn til landsins þá mismunum við því. Mér finnst ekki góður svipur á því.

Það er svo annað pólitískt mál og pólitísk umræða, útlendingastefna Íslendinga gagnvart ESB og útlendingastefna Íslendinga fyrir fólk sem er utan ESB, fólk sem kemur frá Filippseyjum, Kína eða Indlandi. Menn hafa helst ekki viljað taka þessa umræðu í botn. Það er rosalega auðvelt að rétta upp hnefann og segja: Þú ert rasisti. Það er afskaplega auðvelt fyrir mótmælendur og þá sem hatast út í umræðuna að koma heim að dyrum manns og grýta eggjum í glugga og dyr. Það er ósköp auðveld leið þegar menn vilja ekki rökræða málin. Ég geri svo sem ekkert með það. Það er enginn vandi að þvo burt eggjarauðu. En það hefur oft skort á það að menn ræddu þessi mál af yfirvegun, farið í gegnum umræðuna af skynsemi án þess að ætla öðrum illt eða hafa illvilja til einhvers. Ég hafna þeirri umræðu ef hún snýr að okkur í Frjálslynda flokknum. En ég er líka tilbúinn að taka þátt í rökræðu um málefni innflytjenda og útlendinga alveg í botn ef menn vilja það. Ég kann þá sögu mjög vel. Ég er sjálfur giftur pólskri konu, þekki mjög vel til í samfélagi útlendinga á Íslandi og ég vil benda mönnum á, sem tala um það að í fiskvinnslunni á Íslandi séu útlendingar að vinna tímabundið, að það er orðin talsvert röng fullyrðing. Í fiskvinnslufyrirtækjunum á Íslandi vinna fjöl-

margir innflytjendur sem eru sestir að á Íslandi, eru fyrir löngu orðnir íslenskir ríkisborgarar, eiga hér hús og híbýli, börnin þeirra eru í skóla, þeir eiga tengdabörn, vini og ættingja vítt og breitt í íslensku þjóðfélagi. Ég þekki fjölda innflytjenda sem eru löngu orðnir íslenskir ríkisborgarar en hafa starfað árum saman í sömu fiskvinnslufyrirtækjunum og starfa þar enn. Það væri ákaflega fróðlegt ef einu sinni væri gerð raunhæf könnun á því hvar útlendingar hafa unnið, hversu lengi þeir hafa unnið, hversu margir eru búsettir á Íslandi, hvar þeir starfa o.s.frv. Við í Frjálslynda flokknum lögðum það til á sínum tíma að slík könnun væri unnin og menn skoðuðu það. Hversu margir hafa hreinlega sest að hjá okkur, eru löngu orðnir íslenskir ríkisborgarar og eru ekki á leiðinni í burtu? Hvaða framtíðardrauma hafa þeir og hvaða álit hafa þeir á því hvernig þeir hyggjast festa rætur í íslensku þjóðfélagi? Mönnum fannst þetta voða skrýtið, gerðu lítið úr því að það ætti að fara fram sérstök könnun meðal innflytjenda um hvert þeir vildu stefna, hvað þeir ættu mörg börn og hvort þeir hygðust taka fjölskyldu sína til sín o.s.frv. eða yfirleitt hvort við ættum að vita mikið um framtíðardrauma þeirra og þrár. En ég held að það hefði verið mjög gagnlegt fyrir okkur að gera þetta, þá hefðum við áttað okkur á því að talsverður hluti þess fólks sem hingað hefur komið á undanförnum árum og menn hafa talað um sem tímabundið vinnuafl hefur allt annað í huga en að dvelja hér í stuttan tíma. Margir þeirra eru ákveðnir í að dvelja hér lengi.

Ég þekki fólk sem hefur unnið það lengi á Íslandi að það fer bráðum að taka út lífeyrinn sinn og þá hugsar það sér jafnvel að fara til heimalandsins og lifa þar á þeim lífeyri sem það hefur unnið sér inn í íslenskum lífeyrissjóðum á íslenskum vinnumarkaði og njóta þess langa ævistarfs sem það hefur unnið í þjóðfélagi okkar, fyrir okkur í mörgum þeim störfum sem við vildum ekki vinna, bæði í fiskvinnslu og öðru. Mér finnst fólk vera vel að því komið, fólk sem hefur unnið hér í 20–30 ár í störfum sem Íslendingar hafa verið að yfirgefa. Það verður meira úr peningunum þess t.d. í Póllandi þegar það hættir hér störfum eftir 25 ára starf. Í Póllandi munu margir hverjir geta lifað ágætislífi af lífeyrisréttindunum sínum sem þeir eiga hér þó að þau dugi ekki til framfærslu á Íslandi. Margir innflytjendur hafa byggt sig upp eignalega og félagslega fyrir efri árin með því að stunda hér vinnu og við Íslendingar höfum notið þess að hafa þá í vinnu og með okkur í samfélaginu. Við höfum notið arðs af vinnu þeirra, það hefur greitt hér skatta og skyldur en oft og tíðum tekið lítið til sín af opinberri þjónustu, stundum mjög lítið.

Hæstv. forseti. Ég held að það sé tímabært að ræða þetta mál. Ég fagna því að þessi þrjú mál upp á 120 blaðsíður séu til afgreiðslu í Alþingi. Þetta er alveg tímabært og framkvæmdaáætlun um innflytjendur sýnir það einfaldlega að það sem menn voru að ræða á árinu 2006 og síðar fyrir kosningarnar 2007, átti alveg fyllilega rétt á að vera rætt. Hér er verið að setja inn í áætlun stjórnenda úr hverju þurfi að bæta og að hverju þurfi að huga fyrir framtíðina að því er varðar innflytjendur. Ég fagna því. Það var m.a. það sem við bentum á í umræðunum árið 2006.

En spurningarnar voru fyrst og fremst tvær, hæstv. forseti. Er það réttur skilningur að frumvarpið sé þannig úr garði gert að íþróttamenn megi skipta um atvinnurekanda þegar þeim dettur í hug og fara til næsta félags en verkamaðurinn megi það ekki og sé fangi vinnusamningsins við vinnuveitanda sinn í tvö ár? Látum það kannski vera, en er það virkilega þannig að hann megi ekki vinna hjá neinum öðrum ef hann vill bæta við sig vinnu? Er það réttur skilningur? Ég sé að hv. þingmaður hristir höfuðið og ég vænti þess að það þýði að ég skilji þetta ekki rétt, þ.e. að sá sem hafi vinnusamning og atvinnuleyfi hjá einum vinnuveitanda megi ekki vinna fyrir neinn annan þó að hann haldi áfram að vinna hjá sama vinnuveitanda en ég skildi orð hans þannig áðan að menn gætu ekki unnið hjá tveim vinnuveitendum. Ef svo er þá hef ég misskilið orð hv. þingmanns.

Spurningin er hvort hinn venjulegi launþegi megi fara til annars atvinnurekanda innan tveggja ára og hvort íþróttamaðurinn megi gera það, ég óska svara við henni.

[22:10]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að fara í nákvæmar útskýringar á þeim ákvæðum í andsvari en vísa bara til laganna. Það verður að skoða útlendingalögin samhliða vegna þess að þau spila saman. En það er rétt að þau lög sem erum að fjalla um fjalla fyrst og fremst og eingöngu um markaðinn utan ESB. Það er mikilvægt að hafa það á hreinu því að við erum að fjalla um atvinnuréttindi fyrir þá sem koma og eru utan við Evrópusambandið.

Þar er verið að tala um reglur fyrir sex hópa sem geta komið inn á sérstökum leyfum. Það er alveg rétt að það eru íþróttamenn og námsmenn. Nefndin víkkaði út túlkanir á atvinnuheimildum fyrir íþróttamenn og námsmenn vegna þess að okkur fannst að eðlilegt væri að þeir fengju tækifæri til að vinna samhliða íþróttavinnunni, þ.e. vinna hjá íþróttafélagi, einfaldlega vegna þess að við töldum það koma til móts við smærri íþróttafélög úti á landi sem hefðu fjármagn m.a. til að ráða menn í vinnu og leyfðu þeim að spila íþróttina á meðan. Eins og ég segi er eingöngu verið að tala um þetta utan Evrópska efnahagssvæðisins.

Almennt er það svo að í þessum lögum er verið að fjalla um að menn geti innan ákveðins tíma fært sig á milli atvinnurekenda. Nú er atvinnuleyfi gefið út á einstaklinginn en það er háð því að viðkomandi hafi vinnu. (Gripið fram í.) Ef hann vill færa sig verður hann að vera kominn með vinnu á nýjum stað þegar hann færir sig. Það er breytingin sem er í frumvarpinu frá því sem áður var, án þess að ég ætli að fara nánar út í að skýra þetta og vísa bara til að menn skoði þessi tvö frumvörp. Hitt frumvarpið kemur síðar til umræðu og við höfum þá tækifæri til að skýra það betur í næstu umræðu.

[22:11]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er þá þannig að íþróttamenn og gáfufólk má vinna hjá tveimur, þremur eða fjórum atvinnurekendum, en aðrir venjulegir mega bara vinna hjá einum atvinnurekanda. En þeir geta leitað sér að vinnu hjá öðrum. Ef þeir fá jákvætt svar um það geta þeir skipt um atvinnu. Er þetta réttur skilningur? (Gripið fram í.)

Fólkinu sem er verið að veita hér réttindi er mismunað eftir því hvort það sparkar bolta eða horfir í smásjá annars vegar eða hvort það vinnur hins vegar með höndunum í fiski eða við götuhreinsun eða smíðar svo dæmi sé tekið. Það er svarið.

[22:13]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Rætt er um frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuréttindi útlendinga og lögum um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins. Eins og kom fram fyrr í umræðunni gerði hv. þm. Ögmundur Jónasson grein fyrir því að hann skrifaði undir nefndarálitið um málið með fyrirvara. Hann gerði enn fremur grein fyrir fyrirvara sínum hvað þetta atriði snertir.

Mig langar aðeins til þess að koma inn á málið frá því sjónarhorni, þ.e. þeim undantekningum sem verið er að gera varðandi tímabundið atvinnuleyfi vegna starfs sem krefst sérfræðiþekkingar, sem kemur fram í 6. gr. frumvarpsins. Þar er gerð tillaga um að erlendir ríkisborgarar sem hafa sérstaka sérfræðiþekkingu eða búa yfir sérstakri sérfræðiþekkingu og atvinnulífið telur æskilegt eða áhugavert að fá til starfa, að um það gildi sérstakar reglur jafnvel þótt þær komi utan Evrópska efnahagssvæðisins.

Viðhorf mitt til þessa atriðis er fyrst og fremst það að ég er þeirrar skoðunar að sömu reglur eigi að gilda um alla þá sem koma hingað til starfa, fá leyfi hér til starfa, fá atvinnuleyfi burt séð frá því hvort þeir búa yfir sérstakri sérfræðimenntun eða ekki. Mér finnst það í raun ekki viðeigandi að meðhöndla fólk með þeim mismunandi hætti eins og lagt er til að gert verði.

Nú skil ég mætavel þau viðhorf sem liggja á bak við og ég veit að atvinnulífið og mörg fyrirtæki, kannski ekki síst sprotafyrirtæki sem hafa verið að leita sér að fólki með sérfræðiþekkingu víða um heim, hafa talið að núgildandi lagaákvæði stæðu í vegi fyrir því að þau gætu sótt sér fólk með sérstaka þekkingu og jafnvel haldið því fram að það lagaumhverfi sem við búum við í dag ýtti undir það að fyrirtækin færu með starfsemi sína til annarra landa. Það kann vel að vera rétt og eigi við rök að styðjast. Ég ætla ekki að fullyrða alveg um það. Vel kann að vera að þetta sé vandamál sem þarf að taka á en mér finnst það ekki breyta þeirri grundvallarsýn að í raun eigi að meðhöndla fólk á sama hátt.

Ég get nefnt að á vettvangi EES-samstarfsins, sem við tökum þátt í, hefur m.a. verið rætt um nákvæmlega þetta atriði. Reyndar er mér kunnugt um að sú umræða fer líka fram innan Evrópusambandsins um þá hættu sem stafar af því að soga til sín fólk með sérfræðiþekkingu frá þróunarlöndunum. Þetta er áhyggjuefni sem yfirvöld í þróunarríkjunum eru líka meðvituð um og hafa rætt á svona samstarfsvettvangi við þróuð ríki. Þetta er kallað þekkingarsog, ef svo má segja, eða „brain draining“ þ.e. að þróuðu löndin séu að soga til sín fólk frá þróunarríkjum sem hefur yfir mikilli menntun og þekkingu að ráða og býr yfir mikilli sérfræðiþekkingu, draga það til sín úr samfélögum sínum og hingað og greiða jafnvel hugsanlega lægri laun en þau greiða Íslendingum með sambærilega menntun. Ég verð að segja alveg eins og er að mér finnst þetta svolítið ógeðfellt, svo ég taki svo sterkt til orða, að viðhafa svona flokkun á fólki eins og hér er lagt upp með.

Í máli hv. þm. Ögmundar Jónassonar kom fram að hann fyrir hönd þingflokks okkar skrifar undir nefndarálitið og styður málið en hefur fyrirvara hvað þetta snertir. Mér finnst mjög mikilvægt að við ræðum þetta af fullri alvöru, hvort við sem rík þjóð og þróað ríki vill í rauninni innleiða þá mismunun. Draga til sín menntað fólk frá þróunarríkjunum þar sem er gríðarlega mikil þörf fyrir það að sjálfsögðu, þar sem það er verðmætt í samfélagi sínu, draga það til okkar og soga þannig þekkingu úr þeim samfélögum og hingað en meðhöndla síðan aðra íbúa frá sömu löndum á allt annan hátt.

Við getum tekið dæmi frá ríkjum eins og Kína og Indlandi þar sem við vitum að þetta er að gerast í ríkum mæli. Vesturlönd og Bandaríkin, eða kannski ef við horfum á Evrópu í þessu sambandi, soga til sín vel menntað fólk frá löndum eins og Kína og Indlandi og fleiri ríkjum og meðhöndla það á sérstakan hátt. Ef fólk frá þeim sömu löndum sem ekki hefur sérfræðiþekkingu kemur hingað eða gæti fengið vinnu hér, þá á að meðhöndla það öðruvísi.

Mér finnst þetta vera röng skilaboð og röng stefna af ríki eins og okkar, þróuðu ríki, vel stæðu ríki, að meðhöndla fólk með þessum hætti. Ég held að við ættum líka að hugleiða vel hvaða afleiðingar þetta hefur fyrir þessi þróunarlönd. Nú kann vel að vera að einn og einn einstaklingur í því samhengi skipti ekki máli. En safnast þegar saman kemur og það eru ekki bara við hér á Íslandi sem erum að vinna á þessum nótum. Þetta er að gerast víðar í Evrópu. Það er því talsverður hópur vel menntaðs fólks frá þróunarríkjum sem sækir sér vinnu á Vesturlöndum. Mér finnst sjálfsagt að við bjóðum fólk velkomið hingað til starfa en ég tel afar mikilvægt að um það gildi ekki mismunandi lög og reglur.

Við mundum aldrei líða það gagnvart okkar eigin íbúum, gagnvart innfæddum Íslendingum að meðhöndla þá á þann hátt að láta hvor sín lög gilda um fólk eftir því hvort það hefur sérfræðimenntun eða ekki. Það mundum við aldrei gera. Af hverju eigum við að gera það gagnvart fólki sem kemur hingað til lands í atvinnuleit eða til þess að taka þátt í atvinnulífinu sem að sjálfsögðu þjónar okkur vel? Mér finnst þetta ekki góð lína sem verið er að draga hér og ég er svolítið undrandi á því að stjórnarmeirihlutinn skuli í raun leggja út í það að mismuna fólki með þessu móti. Mér finnst, ég ítreka það, mér finnst þetta fremur ógeðfellt.

En eftir sem áður styð ég við það að þessar reglur séu rýmkaðar en við hefðum gjarnan talið hvað 6. gr. varðar, að almennari gildisákvæði ættu að vera um það en hér er gerð tillaga um.

[22:21]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Frú forseti. Við ræðum breytingar á lögum um atvinnuréttindi útlendinga og fleiri laga. Það hefur margt af því sem mér lá á hjarta komið fram í umræðunni. Hv. síðasti ræðumaður, Árni Þór Sigurðsson, fjallaði um þá tilhneigingu ríku Vesturlandanna að soga til sín menntað vinnuafl frá fátækari ríkjum.

Mér leikur forvitni á að vita hvort nefndin hafi tekið til sérstakrar skoðunar nýsamþykkta tillögu sem borin var upp á vettvangi Norðurlandaráðs af velferðarnefnd Norður-

landaráðs, og ef ég man rétt samþykkt á síðasta Norðurlandaráðsþingi, sem fjallaði um norrænt frumkvæði til að koma á fót má segja alþjóðlegum samningi um ráðningu heilbrigðisstarfsfólks. Tillagan gengur út á það að Norðurlöndin taki frumkvæðið í þeim efnum að ná samningi um að sækjast ekki eftir menntuðu heilbrigðisstarfsfólki frá fátækari ríkjum, þróunarlöndunum. Tilmælunum var beint til norrænu ráðherranefndarinnar og ég geri ráð fyrir að farið sé að fjalla um þá tillögu á vettvangi hennar. Tillagan er til komin vegna t.d. þúsaldarmarkmiða Sameinuðu þjóðanna sem gerir ráð fyrir því að á marktækan hátt sé dregið úr fátækt fyrir 2015. Hvernig gerum við það? Meðal annars með því að tryggja að menntað fólk í fátækari ríkjum fái störf heima hjá sér við hæfi og geti þá búið til samfélag sem á einhverja möguleika á því að verða bjargálna og metta og mennta sitt fólk.

Tillagan vísar til þess að talsverð barátta er um menntað vinnuafl frá þróunarlöndunum, ekki síst á Norðurlöndum. Ég nefni þar heilbrigðisstarfsfólk, heilbrigðisstéttirnar sem eru verulega eftirsóttar í okkar heimshluta. Því hvernig ætlum við að leysa verkefni velferðarsamfélagsins? Hvernig erum við að leysa verkefni velferðarsamfélagsins á Norðurlöndunum í dag? Við erum með gríðarlegan fjölda af menntuðum hjúkrunarfræðingum og menntuðu heilbrigðisstarfsfólki á Norðurlöndunum sem sóst hefur verið eftir, sem komið hafa frá þróunarríkjunum.

Núna er samviska Norðurlandaþjóða vakin hvað þetta varðar og Norðurlandaþjóðirnar, a.m.k. Norðurlandaráð óskar eftir því og brýnir ráðherranefndina til dáða í þessum efnum að koma á alþjóðlegum samningi sem hjálpar til að gefa fólki, menntuðu fólki í heilbrigðisstéttum atvinnutækifæri heima fyrir. Ég tel því nauðsynlegt að horfa til þeirrar tillögu þegar 6. gr. í frumvarpinu er skoðuð. Mig langar til þess að vita það frá formanni nefndarinnar hvort þessi tiltekna samþykkt var sérstaklega skoðuð í sambandi við þetta mál.

Þetta er líka umhugsunarefni vegna þess að við erum að samþykkja á vettvangi Norðurlandaráðs gríðarlega metnaðarfullar tillögur sem eru stefnumarkandi að mörgu leyti. Okkur hættir oft til að láta þar við sitja. Þeir þingmenn sem starfa á vettvangi Norðurlandaráðs hafa ákveðna vitneskju en hætta er á því að vitneskjan fari ekki lengra. Hún komist kannski ekki á leiðarenda eins og ég óttast að hafi verið hér í þessu tilfelli.

Mér finnst það verulega mikið umhugsunarefni fyrir nefndarformenn í nefndum á Alþingi Íslendinga, þeir þurfi hreinlega að setja það á minnislistann sinn að athuga hvort samþykktir Norðurlandaráðs varði þau mál sem við erum að vinna og hreinlega að skoða í hvert eitt skipti hvort það kunni nú að vera að einhverjar slíkar samþykktir séu til sem rétt er að taka tillit til.

Frú forseti. Mér þætti fengur að því að heyra það frá hv. formanni nefndarinnar hvað þetta tiltekna mál varðar, hvort þessi tiltekna samþykkt hafi komið inn á borð nefndarinnar við skoðun málsins.

[22:25]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég get tekið undir þau sjónarmið sem komið hafa fram hjá síðustu ræðumönnum. Það skiptir gríðarlega miklu máli að þegar rætt er um mál eins og þessi að gætt sé ákveðinnar hófstillingar í því að sækjast eftir vinnuafli frá svæðum sem eru ekki komin með jafnþróað efnahagskerfi og við höfum á Norðurlöndum og víðar í Evrópu.

Það er alltaf spurning hvernig með á að fara. Mér fannst hv. þm. Árni Þór Sigurðsson gera málinu mjög góð skil í mjög góðri ræðu sinni áðan. Hann rakti m.a. spurningarnar um hvaða tilgangi það þjónaði að soga hæfasta vinnuaflið og menntuðustu einstaklingana frá þjóðum sem væru að byggja upp grundvallaratriði sín, atvinnulíf og þjóðfélag. Þetta var akkúrat vandamálið sem Evrópusambandið tók ekki á þegar hinar nýju þjóðir Austur-Evrópu komu inn í Evrópusambandið og samþykkt var að óheft flæði vinnuafls frá hinum nýju ríkjum Evrópusambandsins, að frjáls för þeirra inn í landið skyldi gilda.

Ég tel að það hafi verið mjög slæmt, sérstaklega fyrir þær þjóðir sem þar var um að ræða, og komið í veg fyrir að þær gætu nýtt sér til fulls og byggt upp sína hluti hraðar en ella hefði verið. Mjög mikið af hæfu fólki fór úr landi og leitaði til landa, m.a. Englands og þess vegna Íslands en það var ekki til staðar, tiltækt hér heima fyrir.

Ég tel að þarna hafi verið gerð verulega stór mistök af hálfu Evrópusambandsins sem hefur leitt til þess að þróunin hafi ekki orðið eins ör eins og hefði orðið til að skapa einsleitan markað í hinum nýju ríkjum Evrópusambandsins og ella hefði orðið. Þau sjónarmið sem hér hafa verið færð fram hvað þetta varðar eiga því fyllilega rétt á sér.

En það er annað atriði sem ég vildi koma á framfæri. Það skiptir máli að þeir sem eru komnir hingað til lands, búa í landinu, alveg óháð því af hvaða þjóðerni, þ.e. útlendingar, njóti allir og eigi að njóta sömu réttinda. Við berum ábyrgð á því fólki sem hingað er löglega komið til landsins og það á að njóta sömu réttinda og aðrir, fullra mannréttinda, og við eigum aldrei að gefa afslátt af því.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, síðari umr.

Stjtill., 534. mál. — Þskj. 835, nál. 1143, brtt. 1144.

[22:29]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum fram til næstu sveitarstjórnarkosninga, árið 2010.

Þessi áætlun var tekin fyrir í félags- og tryggingamálanefnd og kallaði nefndin til sín nokkra aðila auk þess sem við fengum umsagnir frá fjölmörgum aðilum.

Tillagan felur í sér samþykkt framkvæmdaáætlunar til tveggja ára í barnaverndarmálum til að tryggja að börn sem búa við óviðunandi aðstæður eða stofna heilsu sinni og þroska í hættu fái nauðsynlega og árangursríka aðstoð. Þá má taka fram að þetta er í fyrsta sinn sem lögð er fram heildstæð framkvæmdaáætlun í þessum málaflokki og er

hún gerð með vísan í 5. gr. barnaverndarlaga, nr. 80/2002, sem kveður á um að félagsmálaráðherra skuli leggja fyrir Alþingi framkvæmdaáætlun til fjögurra ára í senn að loknum sveitarstjórnarkosningum.

Helstu atriði sem lögð er áhersla á með tillögunni eru aðgerðir til eflingar barnavernd á vegum félags- og tryggingamálaráðuneytisins og Barnaverndarstofu sem og að efla þjónustu og verklag. Til að ná þessu fram felur tillagan í sér ýmis verkefni varðandi rannsóknir, þróun, ný meðferðarúrræði, námskeið, árangursmat, erlent samstarf, skjalastjórnun og tölfræði — er það sem sagt í þessari ítarlegu tillögu sem lögð er fram. Nefndin vekur athygli á að framkvæmdaáætlunin er fyrst og fremst um aðgerðir ríkisvaldsins, þ.e. félags- og tryggingamálaráðuneytis og annarra fagráðuneyta og Barnaverndarstofu, til að bæta framkvæmd og eftirlit með barnavernd.

Nefndin telur mjög jákvætt að þessi áætlun er lögð fram en í umræðunni var gerð athugasemd við með hvaða hætti ætti að leggja slíka áætlun fram. Um er að ræða þingsályktunartillögu en tillagan er byggð þannig upp að fyrst og fremst er um að ræða lista yfir málin og síðan ítarlegri skýringar í athugasemdum og taldi nefndin að fjalla þyrfti um það sérstaklega og skoða við gerð næstu áætlunar að koma meiru af skýringum inn í sjálfa þingsályktunina, gera hana almennari þar sem nefndin taldi sér ekki fært að taka afstöðu til einstakra úrræða eða uppeldisaðferða eins og þar er gerð grein fyrir heldur verði það framkvæmdarvaldsins og þá nefndarinnar og löggjafarvaldsins að hafa eftirlit með að staðið væri við meginatriðin. Það er inntakið í okkar umsögn, ég ætla ekki að lesa hana í öllum meginatriðum. Það er sem sagt líka ákvæði um að þess skuli gætt almennt við framkvæmdina að aðilar eins og Barnaverndarstofa og þeir sem eigi að sjá um framkvæmdir á áætluninni séu ekki bæði eftirlitsaðilar að verkum og framkvæmdaraðili.

Nefndinni barst fjöldi umsagna þar sem kom fram ánægja með áætlunina ásamt því að gerðar voru nokkrar athugasemdir við einstaka framkvæmdarhluta hennar. Þá var í nokkrum þeirra bent á knappan tímaramma einstakra verkefna. Nefndin vísar til þess sem að framan segir, að hún hafi ekki sérfræðiþekkingu til að ákvarða um einstaka verkþætti, tilgreindar eru sérstakar uppeldisaðferðir og við tökum enga efnislega afstöðu til þess.

Nefndin fagnar því að efla skuli þjónustu Barnaverndarstofu þannig að hún verði markvissari og skilvirkari og að bæta eigi ráðgjöf, fræðslu, eftirlit og rekstur heimila og stofnana á vegum stofnunarinnar. Þá tekur nefndin undir mikilvægi þess að jafnræðis sé gætt gagnvart þeim sem nýta þjónustu ríkisins og að gætt skuli jafnræðis í þjónustu milli sveitarfélaga.

Nefndin telur áætlaða innleiðingu íslenskra gæðastaðla um vistun barna utan heimilis mikilvægt verkefni enda hafa dæmi sýnt að faglegar kröfur til vistunar- og meðferðarúrræða þurfa að vera nákvæmar og skýrar. Nefndin leggur áherslu á að eftirlit með þessum úrræðum sé með skýrum og gagnsæjum hætti. Hvað kynningu staðlanna varðar áréttar nefndin að ekki er nægilegt að kynna staðlana fyrir starfsfólki meðferðarheimila og barnaverndarnefnda. Einnig þurfi að kynna þá fyrir vistforeldrum þar sem þeir gegna mikilvægu hlutverki við vistun barna.

Nefndir tekur undir ábendingar sem fram komu um að finna þurfi meðferðarúrræði fyrir gerendur í kynferðisafbrotamálum. Einnig þarf að skoða með hvaða hætti hagsmuna barna fíkla sé best gætt.

Þá telur nefndin að samræma þurfi vinnubrögð og starfshætti á öllum sviðum barnaverndar og tryggja eftirfylgni þegar fjölskyldur flytja á milli sveitarfélaga. Voru nefndinni kynnt dæmi þar sem börn urðu illa úti þegar byrjað var frá grunni á meðferð þeirra við flutning þar sem vitneskja um þau úrræði sem þegar hafði verið beitt fluttist ekki með. Einnig virðist sem engin vitneskja flytjist milli sveitarfélaga ef fjölskylda flytur eftir að barnaverndarnefnd tekur mál hennar til skoðunar, t.d. vegna gruns um heimilisofbeldi. Leggur nefndin áherslu á að gæta þurfi verndunar barna í slíkum tilvikum og setja verklagsreglur sem leysi þennan vanda að teknu tilliti til persónuverndarsjónarmiða.

Nefndin áréttar að samþykkt tillögunnar — nefndar eru upphæðir í tillögunni á nokkrum stöðum varðandi kostnaðinn — fylgir ekki fjárveiting. Taka þarf sjálfstæða ákvörðun um fjárveitingar við fjárlagagerð en viljayfirlýsing áætlunarinnar er skýr.

Með vísan til þess sem fyrr segir leggur nefndin ekki til breytingar varðandi efni áætlunarinnar. Þó leggur nefndin til að uppsetningu verði breytt og að tekin verði út ensk heiti sem hún telur óeðlilegt að hafa í sjálfri ályktuninni og eru tillögur gerðar um það í breytingartillögum sem fylgja hér með.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Ásta R. Jóhannesdóttir og Árni Johnsen voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Kristinn H. Gunnarsson skrifaði undir álit þetta með fyrirvara.

Undir álitið skrifa Guðbjartur Hannesson, formaður nefndarinnar, Ármann Kr. Ólafsson, Jón Gunnarsson, Pétur H. Blöndal, Birkir J. Jónsson og Ögmundur Jónasson.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, síðari umr.

Stjtill., 535. mál. — Þskj. 836, nál. 1145.

[22:36]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrir liggur nefndarálit frá félags- og tryggingamálanefnd um tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda.

Nefndin fjallaði ítarlega um málið á fundum sínum og fékk fjölmarga gesti og umsagnir frá mjög mörgum aðilum.

Tillaga til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda hefur að markmiði að bæta móttöku erlends fólks sem flytur til landsins og auðvelda því að verða virkir þátttakendur í íslensku samfélagi, læra íslensku, læra um íslenska siði og menningu og jafnframt rækta eigin menningu. Áætlunin er margþætt og tiltekur verkefni og málaflokka sem heyra undir ýmis ráðuneyti og stofnanir

sem ætlað er að ná fram nánar afmörkuðum markmiðum á sviði innflytjendamála. Gert er ráð fyrir að áætlunin verði endurskoðuð að tveimur árum liðnum og þá verði ný áætlun lögð fyrir Alþingi.

Nefndin telur jákvætt að sett sé fram framkvæmdaáætlun í svo þýðingarmiklum málaflokki en telur þó nauðsynlegt að gera athugasemdir við form og framsetningu áætlunarinnar. Sjálf þingsályktunartillagan er nær einungis upptalning á einstökum verkefnum, en nánari útfærslur eru í athugasemdum. Þetta er sambærileg athugasemd og gerð var við barnaverndaráætlunina. Nefndin mælir með því að við endurskoðun áætlunarinnar að tveimur árum liðnum verði sett í sjálfa þingsályktunartillöguna skýrari markmið og afmörkun verkefna sem vinna á að í stað þess að hafa eingöngu lista yfir verkefnin sem undir áætlunina heyra. Jafnframt tekur nefndin fram að ekki er á færi hennar að samþykkja nákvæma útfærslu einstakra verkefna þar sem hún býr ekki yfir sérfræðiþekkingu hvað það varðar. Það er það sama og gildir með barnaverndaráætlunina, nefndin taldi ekki ástæðu til að skoða einstaka þætti í athugasemdunum, skýringarnar, og fara nákvæmlega ofan í það og taka afstöðu til þeirra. Við lítum svo á að framkvæmdarvaldið sjái um það.

Áætlunin fjallar eingöngu um verkefni ríkisins og stofnana þess, en rétt er að benda á að sveitarfélögin gegna veigamestu hlutverki í móttöku og þjónustu við innflytjendur. Mikilvægt er að jafnræðis sé gætt milli sveitarfélaga og að gott samstarf sé á milli ríkis og sveitarfélaga um málefni innflytjenda.

Þó að ýmsar stofnanir hafi þegar fengið fjármagn og hafið vinnu að nokkrum þeirra verkefna sem talin eru upp í tillögunni hefur borið á því að umsagnaraðilar bendi á að fjármagn vanti til einstakra verkefna. Nefndin áréttar hér að samþykkt áætlunar af þessu tagi fylgir ekki fjárveiting og er afgreiðsla áætlunarinnar því með hefðbundnum fyrirvara um afgreiðslu í fjárlögum.

Á fundum sínum og í umsögnum varð nefndin vör við að ýmsir aðilar hefðu áhyggjur af því að verið væri að stofna til verkefna sem nú þegar væru í framkvæmd og að ekki yrði nægilega nýttur sá mannauður og þekking í málefnum innflytjenda sem er til staðar. Nefndin leggur ríka áherslu á að þekking þeirra aðila sem unnið hafa að málaflokknum verði nýtt. Í athugasemdum við tillöguna segir að stjórnvöld muni leitast við að hafa sem víðtækast samstarf við samfélag innflytjenda, félagasamtök, sjálfseignarstofnanir og atvinnulíf um framkvæmd þessarar áætlunar og nýta þannig sérþekkingu sem myndast hefur um málefni innflytjenda á margvíslegum vettvangi.

Nefndin tekur undir þetta en leggur þó áherslu á að stjórnvöld hafi sveitarfélög einnig í huga varðandi þessa þætti. Engu að síður telur nefndin mikilvægt að ríkið hafi heildaryfirsýn og sjái til þess að viðeigandi þjónusta sé til staðar þótt hún sé falin ólíkum aðilum. Nefndin tekur undir með mörgum umsagnaraðilum um mikilvægi samvinnu og samræmingar í allri vinnu ríkisvaldsins í málefnum innflytjenda, svo sem varðandi upplýsingar til innflytjenda um íslenskt samfélag, réttindi þeirra og skyldur. Þannig er litið á Fjölmenningarsetrið sem slíkan samræmingaraðila fyrir hönd ráðuneytisins en ekki framkvæmdaraðila ríkisins í öllum málum innflytjenda. Þá áréttar nefndin að gæta þurfi að því að sami aðili fari ekki með samninga, framkvæmd eða eftirlit einstakra verkefna í áætluninni, þ.e. samningagerð og eftirlit geta farið saman en ekki bæði samningar, framkvæmd og eftirlit.

Fjölmargir umsagnaraðilar ítreka mikilvægi íslenskukennslu og góðrar túlkaþjónustu og tekur nefndin undir að það ásamt kennslu á íslenskri menningu og siðum eru grundvallaratriði í málefnum innflytjenda.

Að lokum bendir nefndin á að skýra þarf betur ábyrgð, hlutverkaskiptingu og kostnaðarskiptingu á milli ríkis og sveitarfélaga, fyrirtækja og einstaklinga varðandi þjónustu við innflytjendur og eftirlit með framkvæmd áætlunarinnar.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt óbreytt.

Ásta R. Jóhannesdóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið skrifa Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Jón Gunnarsson, Pétur H. Blöndal, Birkir J. Jónsson, Kristinn H. Gunnarsson, Ögmundur Jónasson og Árni Johnsen.

Ég tel í sjálfu sér ekki ástæðu til þess að orðlengja þetta frekar. Í fyrri umræðum kallaði ég raunar Alþjóðahúsið einkafyrirtæki og ætla að biðjast afsökunar á því hér — Alþjóðahúsið er sjálfseignarstofnun svo að það fari rétt hér í bækur og sé rétt eftir mér haft.

Ég ítreka mikilvægi ríkisins í gegnum félags- og tryggingamálaráðuneytið og Fjölmenningarsetrið, að þessir aðilar hafi heildarsýn og tryggi jafnræði í þjónustu um land allt að svo miklu leyti sem málaflokkurinn er í höndum ríkisins.

Ekki þarf að taka fram að málaflokkurinn er gríðarlega mikilvægur og verður það verkefni félags- og tryggingamálanefndar að fylgjast með því að áætluninni sé framfylgt.

[22:41]

Paul Nikolov (Vg):

Virðulegi forseti. Með þessari framkvæmdaáætlun er stigið sögulegt skref í rétta átt. Þó að ég hefði kosið að hún gengi lengra er hún samt fagnaðarefni í sjálfu sér. Ég vil benda á að við vinstri græn höfum lagt fram breytingartillögur varðandi frumvarp til laga um breytingu á lögum um útlendinga nr. 96/2002, með síðari breytingum, sem er í anda þessarar framkvæmdaáætlunar. Mun ég hvetja til þess að allir þingmenn greiði atkvæði með því.

Þá yrði um að ræða töluverðar breytingar, þar á meðal yrði svokölluð 24 ára regla felld niður og séð til þess að þeir sem hvattir eru til að sækja um heilbrigðisvottorð geri það, ef ástæða er til að ætla að innflytjandi beri með sér smitsjúkdóm — af engri annarri ástæðu þarf að hvetja til þess.

Ég vil líka gera breytingu til þess að þegar mál útlendings um brot á dvalarrétti er fyrir dómstólum sé honum heimil dvöl í landinu á meðan málið er til meðferðar hjá dómstólum og líka að leiti útlendingar úrlausnar dómstóla um brottvísun sé honum heimil dvöl í landinu á meðan málið er til meðferðar hjá dómstólum. Ég tel það mjög mikilvægt, sérstaklega í ljósi þess að komið hefur upp í mörgum löndum að fólki er vísað úr landi á röngum forsendum og það hefur líka gerst hér — við skyldum ekki endurtaka slík mistök.

Virðulegi forseti. Ég vil hér fara yfir nokkrar breytingar sem ég legg til við þessa framkvæmdaáætlun.

Í II. kafla, Heildstæð framkvæmdaáætlun, undir heitinu Fjölmiðlar segir, með leyfi forseta:

„Því eru fjölmiðlar hvattir til að setja sér siðareglur um efnistök þegar fjallað er um málefni innflytjenda.“

Í stað þessara orða legg ég til að málsgreinin orðist svo:

„Því ber fjölmiðlum skylda til að setja sér siðareglur um efnistök þegar fjallað er um málefni innflytjenda.“

Ég legg þetta fram af því að þótt sérhver aðili hafi rétt til að setja sér sínar eigin siðareglur um efnistök þegar fjallað er um málefni innflytjenda tel ég nauðsynlegt og sjálfsagt að slíkar siðareglur séu til.

Í IV. kafla, Verkefni stjórnvalda, er í 2. lið fjallað um upplýsingar um innflytjendamál. Hér er um að ræða mikið fagnaðarefni en ég mundi leggja til að rannsókn á launum karla og kvenna meðal innflytjenda og viðhorfskönnun á lífsgæðum innflytjenda fari árlega fram frekar en á tveggja, fjögurra eða fimm ára fresti. Það mundi gefa okkur skýrari mynd af þessum málum og afla okkur dýrmætra upplýsinga um hvernig koma megi í veg í fordóma og misrétti.

Í 3. lið er fjallað um upplýsingamiðlun til innflytjenda. Þetta er löngu tímabært skref en vantar samhljóm í því á hvaða tungumál þýða eigi nauðsynlegar félagslegar upplýsingar til innflytjenda. Samkvæmt einu verkefni segir að þýða eigi upplýsingar á móðurmál stærstu hópa innflytjenda, samkvæmt öðru verkefni á að þýða upplýsingar yfir á níu erlend tungumál á meðan eitt í viðbót ætlar að þýða þær yfir á nokkur tungumál. Hér vantar augljóslega samræmi. Ég legg því til að um hvert einasta verkefni í þessari málsgrein gildi að upplýsingarnar verði þýddar á móðurmál stærstu hópa innflytjenda og e.t.v. fleiri tungumál. Það væri ákveðin samræming og einföldun.

Í IV. kafla, Dvalar- og atvinnuleyfi, vil ég enn einu sinni minna ríkisstjórnina á frumvarpið sem Vinstri græn lögðu fram í haust og einnig breytingartillögu sem við höfum nýlega lagt fram, og ég nefndi hér áðan, sem skilgreinir tímabil atvinnuleyfis sem tímabundið leyfi veitt útlendingi til að ráða sig til starfa hér á landi í tiltekinni starfsgrein.

Í V. kafla, Túlkaþjónusta, vil ég aðeins gera eina tillögu og það er varðandi lið 5.2.

Ég tel að lýsingin eigi að vera, með leyfi forseta:

„Samdar verði verklagsreglur um túlkaþjónustu sem tryggi starfsmönnum með takmarkaða íslenskukunnáttu túlkun.“

Það er ekki nauðsynlegt að segja „ef aðstæður krefjast“, af því að starfsmaður sem skilur ekki íslensku mun alltaf krefjast túlkunar ef hann verður fyrir slysi. Þannig er málið einfaldað.

VI. kafli, Móttaka við búsetuflutning, er fagnaðarefni.

Í VII. kafla, Ríki og sveitarfélög sem atvinnurekendur, nefni ég sérstaklega lið 7.8 en þar er fjallað um námskeið sem miðar að því að auka sérþekkingu innan lögreglunnar á málefnum útlendinga og á aðeins að kenna haustið 2008. Ég vona að slíkt námskeið verði endurtekið hvert einasta ár. Alltaf eru ráðnir til starfa nýir lögreglumenn og einnig geta málefni innflytjenda, þar á meðal samskipti milli innflytjenda og Íslendinga, tekið breytingum ár frá ári. Slík námskeið verða að taka tillit til þess og þarf að endurtaka þau á hverju ári.

Í VIII. kafla, Atvinnumál og atvinnuþátttaka, legg ég til að í stað: „á nokkrum helstu tungumálum innflytjenda“ í lið 8.4 standi, með leyfi forseta: „á móðurmáli þeirra eða tungumálum sem þeir skilja“. — Ég tel „nokkur helstu tungumál“ ekki nógu skýrt og nauðsynlegt er að við höfum þetta ákvæði á hreinu.

Það vantar einnig upp á samræmi í X. kafla. Samkvæmt lið 10.8 er ætlunin að þýða bæklinginn yfir, með leyfi forseta: „á átta helstu tungumál innflytjenda“ en í 10.9 er kveðið á um að innritunarvefur verði þýddur yfir á „nokkur helstu tungumál innflytjenda“. Hér legg ég til það sama og í 3. mgr. að verkefni verði þýtt yfir á móðurmál stærstu hópa innflytjenda og e.t.v. yfir á fleiri tungumál.

Að lokum vil ég þakka hæstv. félagsmálaráðherra og starfshópi hennar sem bjó til þessa tímabæru framkvæmdaáætlun. Ég styð hana og vonast til þess að við getum gengið enn lengra á þessari braut.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fæðingar- og foreldraorlof, 3. umr.

Stjfrv., 387. mál (viðmiðunartímabil launa o.fl.). — Þskj. 974, frhnál. 1065, brtt. 1066.

[22:49]

Frsm. meiri hluta fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti frá meiri hluta félags- og tryggingamálanefndar um frumvarp til laga um breytingar á lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum.

Málinu var vísað aftur til félagsmálanefndar vegna þess að fram kom ósamræmi á milli nefndarálits og lagatexta varðandi heimild til að sækja gögn frá skattyfirvöldum til handa Vinnumálastofnun til þess að fylgjast með þegar sótt væri um fæðingarorlof. Í framhaldsnefndarálitinu er tekinn af allur vafi um að þessi heimild er til staðar, þ.e. til að sækja þessi gögn. Það var raunar fyrir í lögunum en það skal vera með samþykki þess sem sækir um fæðingarorlof og klárlega ljóst að ef viðkomandi leyfir ekki að þessi gögn séu sótt þá getur viðkomandi ekki fengið fæðingarorlof.

Það sem við vorum að skerpa á er að það þarf að vera með vitund og samþykki viðkomandi að þessi gögn séu sótt en ágreiningur var í nefndinni um hvort viðkomandi gæti neitað og krafist þess að fá að skila gögnunum sjálfur. Meiri hluti nefndarinnar taldi af fenginni reynslu svo ekki vera og vegna þess hvernig þetta er í framkvæmd þá sé nóg að viðkomandi sé upplýstur um að þessi gögn verði sótt og var það því látið duga.

Ég held að það þurfi ekki frekari skýringar. Það eru skýringar í nefndarálitinu á smærri atriðum en þetta er sem sagt útskýring á því sem kom upp við 2. umr. og hér liggja fyrir breytingartillögur í framhaldi af því.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, 2. umr.

Stjfrv., 521. mál (samræmdur þinglýsingargagnagrunnur). — Þskj. 822, nál. 1025.

[22:52]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á ýmsum lögum vegna breytts fyrirkomulags á skráningu og þinglýsingu skipa. Nefndin fjallaði um málið og fékk ýmsa gesti á sinn fund.

Með frumvarpinu er lagt til að tekinn verði upp samræmdur þinglýsingargagnagrunnur fyrir skip í þinglýsingarkerfi Landskrár fasteigna hjá Fasteignamati ríkisins með það að markmiði m.a. að tryggja samræmi milli aðalskipaskrár og þinglýstra heimilda um skip. Þá er einnig lagt til að í samræmi við alþjóðasamþykkt um mælingu skipa verði skip framvegis mæld í brúttótonnum í stað brúttórúmlesta.

Á fundum nefndarinnar komu fram upplýsingar um að það er til mikillar einföldunar og tímasparnaðar við framkvæmd þinglýsinga að taka upp samræmdan þinglýsingargrunn auk þess sem það eykur öryggi gagna að unnt sé að senda þau rafrænt milli embætta.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt.

Karl V. Matthíasson og Ólöf Nordal voru fjarverandi við afgreiðslu málsins en að öðru leyti skrifar nefndin öll sem ein undir þetta nefndarálit.

[22:53]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Bara örstutt um þetta mál. Eins og fram kom hjá hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur þá skrifar nefndin öll undir nefndarálitið. Reyndar sat hv. þm. Álfheiður Ingadóttir fundinn í fjarveru minni þegar málið var tekið út og skrifar undir nefndarálitið með fyrirvara.

Það er nú ekki stórvægilegur fyrirvari. Við styðjum þetta mál en það hafði komið fram í 1. umr. um málið að vakin var athygli á því að þegar frumvarpið var upphaflega flutt, sem var reyndar á 132. löggjafarþingi ef ég man rétt, að færsla þinglýsingarbóka skipa og báta yrði hjá einu sýslumannsembætti, nefnilega hjá sýslumanninum á Ísafirði. Ég spurði hæstv. samgönguráðherra að því í 1. umr. hvort hér væri um stefnubreytingu af ráðnum hug að ræða en hann þekkti ekki nákvæmlega forsögu þess máls.

Hér er sem sagt gert ráð fyrir því að það sé ekki bundið við eitt sýslumannsembætti heldur öll. Ég held að við getum tekið undir þá niðurstöðu sem hér er lögð til í þessu máli.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Umferðarlög, 2. umr.

Stjfrv., 579. mál (gjald vegna vanrækslu á skoðun ökutækja). — Þskj. 895, nál. 1124, brtt. 1125.

[22:55]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á umferðarlögum nr. 50/1987, með síðari breytingum. Nefndin fékk ýmsa gesti á sinn fund.

Með frumvarpinu er lagt til að heimilt verði að leggja allt að 30.000 kr. gjald á þá sem vanrækja að færa ökutæki til skoðunar á réttum tíma og að breytingin taki gildi 1. janúar 2009.

Á fundum nefndarinnar kom fram að það er mikill fjöldi óskoðaðra bifreiða í landinu, 10% af heildarfjölda ökutækja í landinu eða 25.000 bílar alls. Það hefur skort úrræði til þess að fylgja því eftir að eigendur ökutækja sinni lögboðinni skyldu sinni um að færa ökutæki til skoðunar. Við í nefndinni teljum að með breytingunum sem lagðar eru til verði eftirlit lögreglu með óskoðuðum ökutækjum í umferð mun skilvirkara og að það verði til að auka öryggi vegfarenda í umferðinni.

Við leggjum hins vegar til nokkrar breytingar á frumvarpinu sem eru til einföldunar og til þess fallnar að gera greinar þess skýrari. Þannig leggjum við til að tilgreint verði að með skoðun ökutækis sé bæði átt við almenna skoðun og endurskoðun. Ég ætla svo sem ekki að telja upp hvaða liðir það eru sem breytast við það.

Við leggjum einnig til nokkrar efnisbreytingar á frumvarpinu sem varða lögveð í 3. mgr. 1. gr. en fyrir nefndinni kom fram ábending um að ekki væri rétt að lögveð félli niður við eigendaskipti þar sem nýr eigandi hlyti að kynna sér hvort skoðun hefði farið fram og hvort gjald hefði verið lagt á en þær upplýsingar liggja fyrir í ökutækjaskrá með sama hætti og upplýsingar um stöðu bifreiðaskatta.

Það má kannski segja að stærst af þeim breytingum sem nefndin leggur til sé að gildistöku frumvarpsins verði flýtt og miðist hún við 1. október 2008 í stað 1. janúar 2009. Við leggjum hins vegar áherslu að þær breytingar sem frumvarpið felur í sér verði kynntar mjög rækilega.

[22:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég tel að hér sé býsna mikilvægt mál á ferðinni. Það fékk ágæta umfjöllun í samgöngunefnd þegar það var þar tekið fyrir eins og kom fram í máli hv. formanns samgöngunefndar, Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur. Nefndarmenn skrifa allir undir þetta fyrirvaralaust og leggjum við að sjálfsögðu til að frumvarpið verði samþykkt.

Ég vil bara segja stuttlega að ég tel að mikilvægt sé að koma reglu á þau ökutæki sem fjallað er um í þessu lagafrumvarpi. Það er mikilvægt öryggisatriði. Ég held að við getum öll verið sammála um að umferðaröryggi er nokkuð sem við viljum öll vinna að og hefur reyndar komið fram í umræðum áður á fyrri stigum að umferðaröryggi er eitt af stóru samfélagslegu viðfangsefnunum á sviði samgöngumála. Sem betur fer hefur vaxandi áhersla verið lögð á það mál og ekki bara af hálfu ríkisins. Umferðaröryggismálin hafa fengið aukið vægi og sérstaka umfjöllun í samgönguáætlun. Lagðir hafa verið sífellt meiri fjármunir í það viðfangsefni.

Sömu sögu er að segja af sveitarfélögunum. Þau hafa almennt sinnt umferðaröryggismálum af meiri festu en áður var m.a. með því að setja upp 30 kílómetra hverfi, hraðahindranir, betri frágang gatna o.s.frv. Ég tel að hér sé mjög mikilvægt umferðaröryggismál á ferðinni sem við styðjum að sjálfsögðu.

Það má alltaf deila um hvort þær upphæðir sem hér er

gert ráð fyrir að settar verði inn í umferðarlögin séu eðlilegar. Ég held að það sé hæfileg fjárhæð sem hér er lögð til. Ég vil sérstaklega fagna þeirri breytingartillögu sem samgöngunefnd náði samstöðu um að leggja til en í 1. gr. frumvarpsins, eins og það var lagt fram, var gert ráð fyrir því að ráðherra gæti ákveðið gjald allt að 15.000 kr. sem eigandi ökutækis skyldi greiða við skoðun hafi ökutækið ekki verið fært til skoðunar á réttum tíma, eins og hér segir í frumvarpinu. Nefndin leggur sem sagt til, eins og hv. formaður samgöngunefndar gat um, að leggja skuli þetta gjald á þannig að það sé ekki lengur bara heimilt heldur fastbundið í lögunum.

Ég held að sú breyting sem nefndin lagði til hvað þetta snertir sé til bóta og ég fagna henni. Sömuleiðis held ég að rétt sé að flýta gildistöku þessa ákvæðis frá því sem frumvarpið gerði ráð fyrir en það gerði ráð fyrir gildistöku 1. janúar 2009. Nefndin leggur til að það flytjist til 1. október 2008 þannig að því er flýtt um þrjá mánuði frá því sem upphaflega var lagt til. Reyndar ræddi nefndin um að fara með þetta enn framar í tíma, jafnvel síðsumars eða 1. september. En við yfirferð á þeim hugmyndum kom í ljós að það tæki nokkurn tíma að undirbúa gildistöku þessara breyttu laga og því þyrfti að sjálfsögðu að gefa góðan tíma til þess að kynna þær breytingar sem hér eru á ferðinni. Niðurstaðan varð engu að síður sú að leggja til lögin tækju gildi 1. október. Gildistökunni er því flýtt um þrjá mánuði frá því sem frumvarpið gerði ráð fyrir og ég fagna þeirri breytingu og tel hana til bóta.

[23:02]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég tel mikla ástæðu til þess að fagna ákvörðun og tillögu um að setja sérstakt gjald á þá sem ekki koma með bíl sinn til skoðunar. Ég fagna því sérstaklega að til stendur að kalla með virkum hætti alla eigendur slíkra ökutækja til skoðunar. Ég vil lýsa stuðningi við breytingartillögur samgöngunefndar um að gildistaka þessa frumvarps verði 1. október nk. en ekki 1. janúar á næsta ári eins og til stóð og ég gagnrýndi reyndar harðlega við 1. umr. málsins fyrr í vetur.

Ég hlýt að lýsa vonbrigðum með að menn treysta sér ekki til þess að fara fyrr af stað með þetta vegna þess að sumarið fer í hönd og mikill umferðartími og það verður ekki hjá því litið, frú forseti, að það eru á milli 25 og 30 þúsund óskráð ökutæki og óskoðuð ökutæki á götum og vegum hér á landi. Þetta er óhugnanlega há tala, hryllingssaga í raun því að þessi ökutæki eru ógnun við umferðaröryggi allra landsmanna. Í svari samgönguráðherra við fyrirspurn minni fyrr í vetur kom fram að tíu óskoðaðir bílar komu við sögu í banaslysum á árunum 2003–2007.

Ég vil vekja athygli á því að á árinu 2004 var sett heimild til að setja á gjald í stað sektarákvæðis sem fyrir var í umferðarlögum. Umrætt gjald hefur hins vegar aldrei verið innheimt en ég hlýt að nota þetta tækifæri til þess að hvetja lögregluyfirvöld til þess að innheimta það fram að gildistöku þessara laga 1. október nk. vegna þess að það getur munað mannslífi að taka einn slíkan bíl úr umferð.

Frú forseti. Það er fleira óskoðað en bílar. Það er eftirtektarvert að einmitt í dag skuli lagt fyrir þingið svar samgönguráðherra við fyrirspurn minni um óskoðaða eftir- og tengivagna. Þar er á ferð enn ein hryllingssagan. Svarið leiðir í ljós að í landinu eru nú um 16.500 hjólhýsi, tjaldvagnar og fellihýsi og húsbílar plús einir 11.000 traktorar og ótalinn en vaxandi fjöldi eftirvagna, einkum kerra sem eru flestar yfir 750 kg á þyngd. Slíkar kerrur eru ekki einu sinni skráningarskyldar hvað þá skoðunarskyldar. Hjólhýsi, tjaldvagnar og fellihýsi eru að vísu skráningarskyld en þau eru ekki skoðunarskyld. Þetta þýðir að þau farartæki sem ég hef hér nefnt geta verið í umferð án þess að vitað sé um ástand þeirra, án þess að vitað sé um ástand öryggisbúnaðar svo sem tengibúnaðar, hjólabúnaðar eða hemlabúnaðar, enda kemur á daginn, frú forseti, í svari ráðherra að fellihýsi, tjaldvagnar og húsvagnar hafa tengst umferðarslysum í 135 tilfellum sl. fimm ár. Sem betur fer eru þetta flestallt óhöpp án meiðsla eða 117. Slys sem skráð eru með litlum meiðslum eru 15, slys með alvarlegum afleiðingum tvö og eitt banaslys.

Þetta er mjög alvarlegt ástand og í svari ráðherra kemur fram að rannsóknarnefnd umferðarslysa hefur hvatt til þess að þessi farartæki verði gerð skoðunarskyld og í júlí á síðasta ári gaf út nefndin svokallaða varnaðarskýrslu vegna eftirvagna og tengitækja. Þetta segir mér að þetta mál hafi verið til athugunar í ráðuneytinu núna í tæpt ár. Í svari sínu tekur ráðherra undir það að brýnt sé að koma þessum málum í viðunandi horf, ekki síst vegna þess að tölur sýna að alvarleg umferðarslys og banaslys hafa tengst eftirvögnum og tengitækjum.

„Í ráðuneytinu," segir í svarinu, „er nú unnið að mótun reglna um skráningu og skoðun eftirvagna og tengivagna og þá verður einnig hugað að því að gera kerrur sem eru yfir 750 kg að þyngd skráningarskyldar."

Frú forseti. Nú fer sumarið í hönd. Til viðbótar við þá 25–30 þúsund bíla sem eru óskoðaðir í landinu, eins og ég sagði áðan, leggja nú bráðum af stað út á vegina 16.500 hjólhýsi, tjaldvagnar og fellihýsi, húsbifreiðar. Vonandi er flest af þessum tækjum í góðu lagi og það er ástæða til þess að ætla að það þurfi ekki að vera svo slæmt ástand á þeim vegna þess að þetta eru tiltölulega nýlegir bílar. Það kemur fram í svari ráðherrans að á undanförnum fimm árum hefur þessum farartækjum fjölgað um 7.000 og við vitum að innflutningur þeirra hefur farið vaxandi kannski allt fram að gengisfallinu sem varð nú í mars sl., þannig að þess má vænta að þetta séu tiltölulega nýleg tæki. Það er samt sem áður full ástæða til þess að kalla þessi tæki inn til skoðunar og leggja meiri áherslu á skoðun þeirra farartækja sem eru eldri en önnur og einnig þeirra sem eru í stöðugri og mikilli notkun.

Ég vil, frú forseti, nota þetta tækifæri til þess að vekja athygli á svari ráðherra við fyrirspurn minni um ástand og skoðunarskyldu þessara eftir- eða aftanívagna, eins og almennt er sagt. Ég tel að þetta séu mjög alvarlegar upplýsingar og ég vil hvetja hæstv. samgönguráðherra og samgöngunefnd til þess að fylgja þessum málum, bæði hvað varðar þessi óskoðuðu ökutæki, þ.e. bílana, eftir, en einnig að ýta fast á eftir því að það dragist ekki lengur að gera þessa aftanívagna skoðunarskylda.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[23:10]

Útbýting:

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 432. mál, frhnál. meiri hluta iðnn., þskj. 1203.

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., 553. mál, nál. minni hluta iðnn., þskj. 1202.

Skýrsla Ríkisendurskoðunar um framkvæmd fjárlaga 2007 og ársáætlanir 2008, 647. mál, álit fjárln., þskj. 1187.

Útlendingar, 337. mál, nál. minni hluta allshn., þskj. 1183.

Landeyjahöfn, 2. umr.

Stjfrv., 520. mál (heildarlög). — Þskj. 821, nál. 1123.

[23:11]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um Landeyjahöfn.

Nefndin fjallaði um málið og fékk á sinn fund gesti og fjölmargar umsagnir.

Með frumvarpinu er lagt til að byggð verði ferjuhöfn í Bakkafjöru í Landeyjum sem alfarið verði fjármögnuð úr ríkissjóði og rekin af ríkinu.

Á fundum sínum ræddi nefndin m.a. um eignarhald og rekstrarform hafnarinnar að framkvæmdum loknum en samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að yfirstjórn verði í höndum samgönguráðherra. Fyrir nefndinni komu fram athugasemdir um að sveitarfélögin Rangárþing eystra og Vestmannaeyjabær ættu að koma að rekstri hafnarinnar. Um framkvæmdina gætir nokkurrar sérstöðu þar sem hún er hugsuð til að bæta samgöngur milli lands og Vestmannaeyja en framkvæmdin sjálf verður í öðru sveitarfélagi, þ.e. í Rangárþingi eystra. Telur nefndin að á þessu stigi málsins sé ekki rétt að gera breytingar á frumvarpinu í þá veru enda liggur ekki fyrir samkomulag milli sveitarfélaganna og ríkisins hvernig því ætti að vera háttað.

Á fundum nefndarinnar var einnig rætt um hafnarframkvæmdina en hafnalög ná ekki til einstakra framkvæmda af þessu tagi og því nauðsynlegt að setja sérstök lög um hana. Nefndin leggur þess vegna áherslu á nauðsyn þess að setja almennan lagaramma um þær ferjuhafnir og ferjubryggjur sem ríkissjóður veitir fjármuni til í fjárlögum.

Við teljum málið vera stórt hagsmunamál og að það verði til mikilla bóta fyrir samgöngur milli Vestmannaeyja og lands.

Við leggjum til að frumvarpið verði samþykkt og undir það skrifa allir nefndarmenn en Árni Þór Sigurðsson og Guðjón A. Kristjánsson eru samþykkir álitinu með fyrirvara.

[23:12]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Hér er komin til 2. umr. frumvarp til laga um Landeyjahöfn sem hefur verið til meðferðar í samgöngunefnd og eins og fram kom hjá hv. formanni samgöngunefndar þá skrifa allir nefndarmenn í samgöngunefnd undir nefndarálitið sameiginlega og leggja til að frumvarpið verði samþykkt. En ég hef þó fyrirvara í málinu á nefndarálitinu og langar til þess að gera grein fyrir honum. Eins og fram kom í 1. umr. þá er hér nokkuð sérstakt mál á ferðinni því að hér er verið að koma á laggirnar ríkishöfn, eins konar landshöfn en almenna reglan er sú samkvæmt hafnalögum að hafnir landsins eru nánast allar ef ekki allar reknar af sveitarfélögunum.

Ástæða þess að þessi leið er farin er, eins og kemur stuttlega fram í nefndarálitinu, að það hefur ekki verið samkomulag á milli sveitarfélaganna, þ.e. Rangárþings eystra þar sem höfnin verður staðsett, og Vestmannaeyjabæjar, um það hvernig reka eigi höfnina. En höfnin er auðvitað hugsuð sem ferjuhöfn til að tryggja samgöngur við Vestmannaeyjar.

Eðlilegast hefði verið, frá mínum bæjardyrum séð, að um starfrækt hefði verið hafnasamlag en eftir því sem við fáum best séð þá var ekki samkomulag um það á milli sveitarfélaganna. Það er auðvitað miður.

Síðan komu fram athugasemdir og undirskriftasöfnun frá íbúum í Vestmannaeyjum þar sem þeir lögðust gegn þessari framkvæmd. Það kom okkur mörgum býsna mikið á óvart vegna þess að eins og málið hafði verið kynnt og við höfðum skilið það þá var hér fyrst og fremst um að ræða aðgerð til þess að treysta samgöngur milli lands og Eyja. Vissulega eru ferjusiglingar þjóðbrautin á milli lands og Eyja og þess vegna er mikilvægt að vel sé staðið að þeim og þær séu öflugar og traustar.

Ég gat þess einnig í 1. umr. þegar málið var til umfjöllunar í aðdraganda alþingiskosninganna síðastliðið vor þá var það afstaða frambjóðenda Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hvað varðar samgöngumálin til Vestmannaeyja að hugleiða í fyrsta lagi betur en gert hafði verið möguleika á jarðgöngum. Þó að það væri vissulega ljóst að það væri fjarlægur möguleiki þá var það leið sem við vildum láta skoða. En við vildum umfram allt treysta samgöngur til Vestmannaeyja með bættu áætlunarflugi og með afkastameiri ferju á milli Vestmannaeyja og Þorlákshafnar. Þetta töldum við að ættu að vera forgangsverkefni varðandi samgöngur til Eyja. Síðan kæmu aðrar lausnir eins og Landeyjahöfn þar á eftir.

Nú liggur það fyrir að þetta er sú leið sem samgönguyfirvöld, samgönguráðuneytið, samgönguráðherra og Siglingastofnun hafa talið ákjósanlegasta og við höfum farið ítarlega yfir þetta á vettvangi nefndarinnar og fengið góða kynningu á málinu frá Siglingastofnun. Það hafa vissulega verið uppi efasemdir m.a. af hálfu skipstjórnarmanna um að þetta væri góð aðgerð. Skipstjórnarmenn hafa sagt að þeir hafi efasemdir um að þeir geti siglt inn í þessa höfn með farþega vegna þess hvernig þarna háttar til landfræðilega.

En þarna verðum við auðvitað að treysta á sérfræðinga okkar. Ég hef sannfæringu fyrir því að þarna verði tryggilega gengið frá varðandi öryggismál og sérfræðingar okkar á Siglingastofnun hafa fullvissað nefndarmenn um það þótt auðvitað verði aldrei hægt að segja til um það með 100% vissu. Náttúruöflin eru auðvitað óútreiknanleg þarna eins og annars staðar.

Miðað við þá stöðu sem málið er í núna þá held ég að eðlilegt sé og rétt að styðja þetta mál eins og það liggur fyrir þótt við hefðum gjarnan viljað skoða aðra kosti betur og

jafnvel hefðu ýmsir aðrir kostir komið betur til álita að okkar mati.

Ég ætla ekki að endurtaka þá umræðu sem hér fór fram síðast um umhverfisleg áhrif þessara framkvæmda og eins af því að draga umferðina frá Vestmannaeyjum til lands — sem að mestu leyti fer til höfuðborgarsvæðisins, það held ég að ég geti fullyrt — í Landeyjahöfn frá Þorlákshöfn með þeim viðbótarakstri sem það hefur í för með sér. Það liggur svo sem ekkert fyrir um það hver heildar- eða nettóumhverfisáhrifin eru af því á þessari leið.

Það er eitt atriði sem ég hef rekið augun í eftir að málið var afgreitt í nefndinni og ég vil vekja athygli á hér. Ég tel nauðsynlegt áður en málið verður afgreitt við 3. umr. að tekið verði á því. Í 3. gr. frumvarpsins um eignarhald og rekstur hafnarinnar segir, með leyfi forseta:

„Landeyjahöfn er að fullu í eigu íslenska ríkisins. Siglingastofnun Íslands hefur umsjón með byggingu og rekstri Landeyjahafnar, ber ábyrgð á rekstri hennar og fer með verkefni hafnarstjórnar samkvæmt hafnalögum.“

Síðar í 8. gr. segir:

„Þar sem lögum þessum sleppir gilda ákvæði hafnalaga, nr. 61/2003, eftir því sem við á.“

Samkvæmt þessu frumvarpi er Siglingastofnun Íslands falið hlutverk hafnarstjórnar. Þegar þessum lögum sleppir og hafnalögin taka við hef ég rekið augun í að í 27. gr. hafnalaga segir varðandi kæruheimildir, með leyfi forseta:

„Notendum hafna er heimilt að skjóta ákvörðunum hafnarstjórna samkvæmt lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim, öðrum en gjaldskrárákvörðunum, til Siglingastofnunar Íslands.“

Þetta þýðir að ef notandi hafnarinnar er ekki sáttur við þær ákvarðanir sem Siglingastofnun sem stjórnvald, sem hafnarstjórn í skilningi laganna, fer með þá getur hann skotið þeim — hvert? Til Siglingastofnunar. Það er augljóst að þarna er smá villa í frumvarpinu. Það gengur auðvitað ekki að menn kæri ákvarðanir stjórnvalds til hins sama stjórnvalds. Ég tel því að gera þurfi hér lagfæringar á frumvarpinu milli 2. og 3. umr. og að skjóta eigi einhvers staðar inn í frumvarpið grein sem tekur á kæruheimildum. Eðlilegast væri að ákvörðunum sem Siglingastofnun tekur í krafti hlutverks síns sem hafnarstjórn mætti skjóta til samgönguráðherra. Ég sé ekki að það sé annað stjórnvald sem getur tekið að sér það hlutverk. Ég beini því til formanns nefndarinnar að skoða það á milli 2. og 3. umr. hvort ekki er hægt að gera þetta ef menn eru sammála þeim skilningi sem ég hef hvað þetta snertir.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu að óþörfu og hef komið á framfæri þeim sjónarmiðum sem voru þess valdandi að ég skrifaði undir nefndarálitið með fyrirvara. Sömuleiðis hef ég komið á framfæri ábendingum varðandi kæruheimildirnar sem ég tel að þurfi að skerpa eða í raun og veru setja inn í frumvarpið af því að þær skortir í frumvarpið í dag. Ef hafnalögin eiga að gilda þá verður þetta merkingarleysa að því leyti til að Siglingastofnun er bæði sá sem tæki við kvörtunum eða kærumálum og líka sá sem tekur stjórnvaldsákvarðanir sem eru kæranlegar. Ég læt þetta duga um þetta mál að sinni, frú forseti.

[23:22]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Varðandi ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar um 3. gr. í frumvarpi til laga um Landeyjahöfn þá vil ég segja að þetta er réttmæt ábending hjá þingmanninum. Það er alveg ljóst að þegar frumvarpið er lesið með hafnalögunum þá gengur auðvitað ekki upp að Siglingastofnun sé í skilningi frumvarpsins hafnarstjórn og í hafnalögunum geti þessi sama Siglingastofnun, hafnarstjórnin, skotið úrskurði vegna kærumála til Siglingastofnunar.

Þessu þarf að sjálfsögðu að breyta og á þessum síðustu dögum hefur þetta misræmi í textanum hreinlega farið fram hjá mönnum. Mér finnst sjálfsagt að við skoðum það og leiðréttum. Þar sem ekki gefst tóm til að halda nefndarfund á morgun vegna anna í öðrum nefndum mun ég væntanlega gera breytingartillögu sem tekur mið af þessari ábendingu og skjóta inn þá málsgrein í 3. gr. frumvarpsins til að taka af allan vafa um að það sé ekki Siglingastofnun sem sé hafnarstjórn. Við finnum einhverja leið til þess, hvort sem það verður þá þannig að ráðherra muni skipa einhverja nefnd sem gegni þá hlutverki hafnarstjórnar eða að Siglingastofnun geti skotið úrskurðum til ráðherra í stað þess að skjóta úrskurðinum til Siglingastofnunar.

[23:24]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil þakka formanni nefndarinnar, hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, fyrir viðbrögðin við þessari ábendingu. Ég held að það sé hárrétt. Reyndar nefndi hún tvær leiðir færar í þessu sambandi, annars vegar að setja sérstakt ákvæði um kæruheimildir sem tækju á því að kærur vegna ákvarðana Siglingastofnunar sem hafnarstjórnar færu beint til ráðherra eða þá hina leiðina að skipuð yrði sérstök hafnarstjórn af samgönguráðherra, fyrir þessa höfn. Þá giltu um ákvarðanir þeirrar hafnarstjórnar sömu ákvæði og eru í hafnalögunum í dag. Þær væru þá kæranlegar til Siglingastofnunar og svo áfram til ráðherra.

Þarna eru því tvær leiðir sem hægt er að fara og ég tek undir það með þingmanninum og þakka fyrir að hún lýsir sig reiðubúna til þess að beita sér fyrir breytingartillögu sem tekur á þessu álitaefni áður en málið kemur til 3. umr. .

[23:26]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Samgöngur til Vestmannaeyja eru afar mikilvægar, sérstaklega fyrir Vestmannaeyinga. Rétt er að segja frá því að göngin voru slegin af fyrir ári síðan. Það er reyndar út af fyrir sig dálítið sorglegt að ekki skyldu vera settar 60, 70 milljónir í viðbót í það rannsóknarverkefni að athuga jarðlög sem eru næst Vestmannaeyjum og á eftir að kanna upp á framtíðina því einhvern tímann kemur að því að það verður arðbært að bora göng til Vestmannaeyja. Ég er ekki í vafa um það. Þær tölur sem við heyrum um verð eða kostnað við gangagerð til Vestmannaeyja eru allt frá 25 milljörðum upp í 100 milljarða. Hver hefur rétt fyrir sér í þeim efnum, það veit maður auðvitað ekki. En það kemur að því að hægt verður að gera göng til Vestmannaeyja.

Ég hef verið mjög mikill efasemdarmaður um hafnar-

framkvæmdir í Bakkafjöru með því sniði sem ætlað er í dag. Verið er að tala um að gera höfn fyrir rúma 3 milljarða, sem ég held að séu allt of litlir peningar í þetta stóra mannvirki sem höfnin þarf að vera. Miðað við að þetta verði bara ferjuhöfn og eins og teikningarnar líta út í dag af því mannvirki held ég að garðarnir þurfi að vera 300 m lengra út í sjó. Þá er verið að tala um samkvæmt skýrslu Siglingastofnunar að kostnaður við höfnina verði á bilinu 18–20 milljarðar. Það sjá náttúrlega allir að ef hægt væri að fá göng fyrir 30–40 milljarða værum við beinlínis að græða peninga fyrir ríkissjóð og tryggja bættari samgöngur fyrir Vestmannaeyinga við Ísland þó svo að þeir séu Íslendingar sem búa í Vestmannaeyjum enn þá.

Vestmannaeyingar hafa verið með mjög miklar efasemdir um þetta og maður heyrir í mörgum Vestmannaeyingum sem eru hræddir við slíka höfn og telja að öryggi og stöðugleiki í ferðum milli lands og Eyja verði ekki eins og þeir gerðu sér vonir um, m.a. vegna þess að rif er 300 m utan við þann hafnargarð eða hafnarkjaft sem er í fyrirhuguðum teikningum. Það brýtur á þessu rifi í tiltölulega góðu veðri. Þegar er 4 m ölduhæð fer að brjóta á því rifi. Mér segir svo hugur um að með suðurströndinni, sem ég þekki nú þokkalega sjálfur, ég hef siglt mikið þarna fram og aftur, er æðioft 4 m ölduhæð. Þar af leiðandi verður ófært til og frá Vestmannaeyjum á ferjunni.

Ég hef verið talsmaður þess að besta samgöngubótin, fyrst hætt var við göng eða að kanna í alvöru gangagerð til Vestmannaeyja, hefði verið sú að kaupa stórt skip eða ferju sem gengi 25–30 mílur og nota hana frá Vestmannaeyjum til Þorlákshafnar. Það hefði verið miklu kostnaðarminna. En fyrst að þessi leið er farin vona ég svo sannarlega að ég hafi rangt fyrir mér hvað varðar öryggisþáttinn eða þetta fasta öryggi, að menn komist fram og til baka þegar þeir þurfa. En ég get ekki neitað því að ég er hræddur um að það verði ekki eins og menn ætla.

Ferðalag frá Vestmannaeyjum til Reykjavíkur er ekkert styttra við fyrirhugaða ferju. Það tekur tvo tíma að keyra frá Bakka til Reykjavíkur og yfir vetrartímann þegar komin er hálka og ég tala nú ekki um ef einhver snjór verður, þá er þetta orðið mikið ferðalag og erfitt. Væntanlega verður Suðurlandsvegur mokaður að öllu jöfnu og haldið opnum. En ferðalagið sem slíkt getur verið erfitt fyrir þá sem eru að fara þessar ferðir.

Ferðirnar frá Bakkafjöru til Reykjavíkur með rútum, því ekki yrðu allir á einkabílum sem færu þá leið, yrðu líka kostnaðarsamar. Reyndar hefur ekki fengist nein útskýring á því eða hvernig það verður og hvað það mun kosta og annað í þeim dúr. Rútuferðir eru frá Þorlákshöfn til Reykjavíkur á þeim tímum þegar Herjólfur kemur til Þorlákshafnar. Herjólfur kemur tvisvar sinnum á sólarhring til Þorlákshafnar frá Vestmannaeyjum en verið er að tala um sex, jafnvel átta ferðir á milli lands og Eyja sem þýðir að vera þarf með heilan rútubílaflota að keyra á milli, kannski ekki stórar rútur. Ég held að þessi þáttur sé dálítið vanmetinn í umræðunni. Ég hef ekki heyrt neinar skýringar eða útskýringar á því eða um kostnaðinn við það að koma sér frá Bakka til Reykjavíkur ef menn þurfa að fara með rútu eða minni bílum. Engar skýringar hafa fengist á því hvernig það er hugsað.

Þetta verður landshöfn eins og lagðar voru af fyrir um 15–20 árum. Síðustu landshafnirnar voru á Rifi, í Þorlákshöfn og það var landshöfn í Keflavík, Njarðvík. Þessar hafnir lét ríkið til sveitarfélaganna skuldlausar á sínum tíma vegna þess að mönnum fannst það ekki viðeigandi að ríkið væri að reka hafnir bæði í samkeppni við aðrar hafnir og annað í þeim dúr.

Það er auðvitað kostur fyrir Rangárþing eystra að fá höfn jafnvel þótt hún verði ekki nothæf allt árið, hún skapar mikla möguleika í Rangárþingi a.m.k. hluta úr ári. Suðurströndin öll hefur verið hafnleysa en þetta er náttúrlega höfn á sama svæði og menn hafa verið að nota Vestmannaeyjahöfn til að fara inn vegna veðurs og annarra hluta. Segja má að kannski hefði verið betra að fá þessa höfn einhvers staðar enn þá austar með tilliti til öryggissjónarmiða sjómanna. Það er ekki í boði nú. Verið er að hugsa þetta fyrst og fremst sem samgöngubót fyrir Vestmannaeyinga.

En að sama skapi er þetta ókostur fyrir Vestmannaeyinga. Þeir fá hugsanlega samkeppnishöfn. Það er æðioft þannig og hefur verið núna síðustu ár að töluvert er flutt af fiski með gámum í Herjólfi upp á land, keyrt til Reykjavíkur og síðan sigla skipin fram hjá Vestmannaeyjum, þ.e. fraktskip þegar þau eru að fara með fiskinn út. Herjólfur er nánast alltaf fullur af gámafiski og manni finnst það reyndar skrýtið. Þess vegna má segja að mjög tímabært sé fyrir Vestmannaeyinga að fá stórskipahöfn í Eyjum og geta tekið við stærstu frökturum í Vestmannaeyjum á leiðinni til og frá Reykjavík sem virðist nú alltaf vera endastöð á Íslandi.

Ég benti á rifið sem er 300 m fyrir utan fyrirhugaðan hafnarkjaft samkvæmt teikningum. Ég held að höfnin verði aldrei góð fyrr en hafnargarðarnir nái út fyrir þetta rif. Ef sigla á yfir rifið í alls konar veðrum — ég tala nú ekki um í vondum veðrum, því grunnt er niður á rifið, það eru ekki nema um 4 m — á skipi eins og fyrirhugaðri ferju sem á að rista um 3,5 m þá er ekki er mikið upp á að hlaupa að hún taki hreinlega ekki niðri á þessu rifi.

Ég er satt best að segja mjög hissa á verkfræðingunum hjá Siglingastofnun sem leggja þetta til fyrir okkur sem eru vanir. Ég hef verið skipstjóri í 29 ár og einn mánuð og hef siglt inn í höfn sem býr við það að fara þarf út í brimi og koma í land, oft í brimi og það var brimlending eins og þetta hét nú í gamla daga. Það eru aðeins tvær aðrar hafnir á Íslandi sem búa við þetta, þ.e. Grindavík og Höfn í Hornafirði, en eftir að Stokkseyri og Eyrarbakki duttu út sem hafnir, fiskihafnir, og hætt að nota þær eru bara þrjár hafnir eftir sem menn þurfa að kljást við brim frá degi til dags og það er dálítið merkilegt og skemmtileg reynsla að hafa tekið þátt í því. En maður veit hvaða hættur eru samfara því. Að sigla ferju sem er full af fólki, jafnvel upp í nokkur hundruð manns, og taka einhverja sénsa með gamalt fólk og ungabörn, það gera náttúrlega engir alvöruskipstjórar og munu ekki fást til þess að fara þarna um ef eitthvað er að veðri.

Ég hef bent á að umferðin um Suðurlandsveg muni aukast, þ.e. frá Bakka að Þrengslum. Kannski er komið á teikniborðið að tvöfalda þann veg og það þarf auðvitað að gera með tíð og tíma og komnar eru einhverjar hugmyndir um það.

Ekkert hefur verið minnst á að setja þarf grjót að vestan-

verðu í Markarfljóti til að stoppa ána raunverulega af svo hún sé ekki að færast til og frá eins og hún hefur gert í gegnum aldirnar. Þá er annað sem er fyrirhugað, þ.e. að plana einhverja mestu uppgræðslu sem sögur fara af á Íslandi. Sandurinn í Bakkafjöru er allur á fleygiferð og ekki bara sandurinn á landi, sem vonandi tekst að breyta í jafnvel akra, heldur er sandurinn neðan sjávar á fleygiferð. Segja má að það sé algjörlega óþekkt og sérfræðingarnir geta ekki gert sér grein fyrir því hvað muni fara af sandi inn í fjöruna og fer það eftir jafnvel veðri og straumum.

Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson minntist áðan á þátt varðandi stjórnsýslulög og Siglingastofnun sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir tók undir að þyrfti að breyta. Ég veit ekki hvort það er lausn að kæruleiðir séu til samgönguráðuneytisins þar sem ráðuneytið er yfir Siglingastofnun. Ég hefði haldið að það þyrfti að vera einhvers staðar annars staðar þar sem menn gætu leitað réttar síns gagnvart höfninni eða vinnubrögðum hugsanlegra rekstraraðila hafnarinnar ef eitthvað kæmi upp þar.

Ég efast um að þeir þættir sem ég hef talið upp í þessu gangi almennilega upp nema með miklu meiri kostnaði heldur en hér er verið að fjalla um, ekki er reiknað með í hafnarframkvæmdina sjálfa nema 3.108 millj. kr., en ég hef vonandi rangt fyrir mér í þessu. Menn eru nánast byrjaðir í framkvæmdum. Verið er að bjóða þetta út og opna á útboð í hafnarframkvæmdina 5. júní. Búið er að bjóða út byggingu á ferjunni og rekstur en eftir því sem mér skilst eru einhverjir vankantar þar, því ekki hafa náðst samningar. Það væri kannski gaman að heyra hæstv. samgönguráðherra segja okkur frá því hver staðan er í þessum ferjumálum núna vegna þess að mér skilst að þar séu einhver vandamál í gangi sem eru óleyst.

En ég segi enn og aftur, ég vona að ég hafi rangt fyrir mér og þetta verði góð höfn og góð samgöngubót fyrir Vestmannaeyinga. Ég þarf ekki að lýsa því aftur að ég hef efasemdir en vona að þær séu rangar og reynist rangar fyrst menn eru komnir þetta langt með málið.

[23:42]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil taka undir með hv. þm. Grétari Mar Jónssyni, ég bind vonir við að hann hafi rangt fyrir sér í þessu tiltekna máli.

Ég vil koma því á framfæri að ég tel ekki rétt á þessu stigi — við getum endalaust haft efasemdir um þetta verk og við getum líka velt fyrir okkur gildi þess að einhverjir Vestmannaeyingar — við vitum ekki nákvæmlega hve margir, sú tala er nú nokkuð óræð þegar reynt er að telja þetta — hafi lýst efasemdum. Það er eðlilegt með stað eins og Vestmannaeyjar þar sem samgöngur eru mjög flóknar og leiðirnar að markinu mjög margar. Staðurinn hefur algjöra sérstöðu fyrir utan þau litlu eyjasamfélög sem við eigum fyrir norðan landið, sem eru þó alls ekki sambærileg að stærð, og ekki óeðlilegt að upp komi deildar meiningar. En nú hefur verið tekin ákvörðun og þá er mikilvægt að hið háa Alþingi ýti ekki undir ýfingar sem hafa um margt verið samfélaginu þar nokkuð erfiðar á undanförnum missirum.

Það er rétt að ekki náðist samkomulag milli sveitarfélaganna, Rangárþings eystra og Vestmannaeyja — eða ekki var látið reyna á það til hlítar — um uppbyggingu þessarar hafnar. En það er líka að mörgu leyti mjög eðlilegt að þessi höfn sé ríkiseign og ríkisframkvæmd og rekin af ríkinu. Það er þannig með þjóðvegi að öðrum þéttbýliskjörnum á Íslandi, eins og t.d. að Reykjavík. Við höfum vegi sem liggja að þessum stöðum sem eru í eigu Reykjavíkur.

Hið sama á við um aðra staði þannig að við hljótum að geta gert þá kröfu — það er hlutverk ríkisins að sjá til þess að samgöngur séu með viðunandi hætti og í nútímalegu horfi miðað við þær kröfur sem við gerum í dag. Sjálfur hefði ég viljað sjá það að menn, eins og hér var vikið að, hefðu reiknað sig til enda varðandi jarðgangamöguleikann. En ákveðið var að gera það ekki og ekkert meira um það að segja. Mikilvægt er að sú framkvæmd sem nú er lagt upp með tefjist ekki heldur höldum við ótrauð áfram við hana vegna þess að samfélagið í Vestmannaeyjum hefur verið í mikilli vörn.

Það er ekki gott að þar verði menn fyrir vonbrigðum vegna þessa máls og það er sumpart þess vegna sem ég kem hingað upp. Það er til að ræða um framhaldið af byggingu á sjálfri höfninni. Það er ekki nóg að hafnarframkvæmdin gangi vel. Eftir að hafa verið í Vestmannaeyjum með einum helsta sérfræðingi Siglingastofnunar í þessu máli, á fundi með Eyjamönnum, sem margir hverjir hafa verið mjög gagnrýnir á þetta, þar sem málið var rætt af mikilli hreinskilni, hef ég meiri trú á því en áður að þau tæknilegu vandamál sem kunna að vera á ferðinni séu öll með þeim hætti að hægt sé að leysa þau og framkvæmdin sé raunhæf. Vonandi eru kostnaðaráætlanir einnig raunhæfar án þess að ég ætli að fullyrða neitt um það. Eins og á við um aðrar opinberar framkvæmdir er mikilvægt að reynt sé að halda sig við kostnaðaráætlanir og við gerum þær kröfur.

Aðeins varðandi samgöngurnar þegar komið er upp á land. Það er rétt, sem bent hefur verið á, að ekki er í sjálfu sér búið að fastsetja það með neinum hætti hvernig áætlunarbílaakstri verði háttað frá Bakkafjöru eða frá Landeyjahöfn til annarra staða. Ekki er rétt að líta svo á að nauðsynlegt sé að rútuferðir frá Landeyjahöfn t.d. til Reykjavíkur séu jafnmargar og ferðirnar milli Landeyjahafnar og Vestmannaeyja. Landeyjahöfn er aðeins steinsnar frá höfninni í Vestmannaeyjum og aðstæður verða væntanlega líkar því og gerist í sambærilegum byggðarlögum úti á landi eins og t.d. Borgarnesi og Stykkishólmi, sem eru í sambærilegri fjarlægð, þeir sem ekki ferðast um á einkabílum hafa ekki það val að geta farið hvenær sem þeim hentar. Það hefur ekki verið þannig hér. Það er þannig í mun fjölmennari löndum að almenningssamgöngur eru á nokkurra mínútna fresti. Við erum reyndar orðnir svo lánsamir á Selfossi að hafa þær á upp undir tveggja tíma fresti. Það er mjög mikilsvert. Eins á Akranesi, þar eru mjög örar samgöngur. En það er ekki sjálfgefið að svo verði þarna. Langflestir sem nota ferjuna munu fara á eigin bíl alla vega að Landeyjahöfn. Sumir kjósa síðan að taka bílinn með til Vestmannaeyja en aðrir spara sér það og geyma þá bílinn á sandinum. Þeir sem nota áætlunarbíla verða undir þá sök seldir, eins og annars staðar á landinu, að hafa ekki stöðugar ferðir.

En það sem ég ætlaði að koma sérstaklega inn á, svo að ég sé nú ekki að lengja þetta — það líður á kvöldið og styttist raunar í næsta dag. Mig langar að ræða framhaldið á

uppbyggingu Landeyjahafnar. Það er mjög mikilvægt að vel sé haldið á spilunum og það sem hefur gerst í því máli, eftir þeim upplýsingum sem ég hef, er að aðilar í Vestmannaeyjum, þar á meðal Vestmannaeyjabær og fyrirtæki þar, hafa gert tilboð til Siglingastofnunar um rekstur og smíði á ferju. Það tilboð töldu opinberir aðilar að væri of hátt og kann vel að hafa verið rétt mat. Það tilboð hefur síðan verið lækkað með sérstöku samningakaupatilboði. Vestmannaeyingar bíða nú eftir því hvaða svör koma í því sambandi, hver næstu skref verða. Fresturinn vegna þessa tilboðs hefur verið framlengdur. Þar sem hæstv. samgönguráðherra er hér í salnum yrði ég honum afar þakklátur ef hann gæti upplýst þjóð og þingheim aðeins um stöðu þess máls.

Ef fara á í venjubundið útboð á ferju, sem mér sýnist eiginlega vera eina leiðin ef þessu tilboði verður alfarið hafnað, er ég viss um að það getur tafið verkið mjög mikið. Þriðja leiðin væri sú að ríkið tæki verkið alfarið að sér en ég hef líka trú á því að það gæti tafið verkið miðað við þær forsendur að Vestmannaeyingar hafa haft í höndunum samning upp á smíði ferju sem yrði lokið 2009 og mjög mikilvægt er að það markmið náist. Það skiptir mjög miklu máli upp á þær væntingar sem eru varðandi þessa samgöngubót og ekki síður vegna þeirrar viðkvæmu stöðu sem vikið hefur verið að í tengslum við undirskriftasafnanirnar sem hafa verið í Vestmannaeyjum að reynt sé að ná samningum um þá leið sem Eyjamenn eru með. En ef hæstv. samgönguráðherra hefur möguleika á að svara okkur eitthvað um það þætti mér vænt um það.

[23:51]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vil benda á að tæknilega er mjög erfitt að verjast brimi. Brimi er eiginlega ekki hægt að verjast öðruvísi en með því að setja brimvarnargarða út fyrir þar sem brimið er. Þá er hægt að loka af fyrir brimi. Þá erum við að tala um þá tölu sem ég minntist á hér áðan, þ.e. um 18–20 milljarða í hafnarframkvæmdir og kostnað við höfnina. Er ég þá að vitna í skýrslu frá Gísla Viggóssyni hjá Siglingastofnun sem var og er aðalhönnuðurinn að þessu hafnarmannvirki.

Ég spurði hann beint að því sjálfan á fundi hvað það mundi kosta að fara með þetta út. Hann benti mér á skýrsluna og taldi að það væru um 18 milljarðar. Þetta var síðasta haust og ætla má að það sé orðið töluvert hærra en það var þá. Það má því örugglega reikna með 20 milljörðum.

Ég vildi líka minna hv. þm. Bjarna Harðarson á það að skoðanakönnunin sem var gerð í Vestmannaeyjum á haustdögum á innan við viku sýndi að helmingur Vestmannaeyinga er mjög tortrygginn á þessa framkvæmd. Það er dálítið gaman að því, af því að ég er nú skipstjórnarmaður, að skipstjórarnir í Vestmannaeyjum — sem þekkja til aðstæðna þarna, hafa siglt þessa leið fram og til baka og eru raunverulega miklu hæfari til þess að meta hvort þetta er framkvæmanlegt og mögulegt — eru flestir sammála mér.

[23:53]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mér er nokkur vandi á höndum að ræða um siglingar við hv. þm. Grétar Mar Jónsson vegna þess að svo háttar til að ég hefi aldrei verið á sjó en hann er reyndur skipstjóri.

Ég verð eiginlega að vísa til þess að hafa verið á fundi, sem við efndum til ég og hv. þm. Guðni Ágústsson, í Vestmannaeyjum með Gísla Viggóssyni. Þar mættu allmargir af þeim sem hafa verið mjög gagnrýnir á framkvæmdina og voru mér færari um að rökræða hluti sem þessa. Ég er ekki frá því að einhverjir af þeim sem komu á þann fund með miklar efasemdir hafi farið út af honum með færri efasemdir en áður og það átti einnig við um mig.

En það er alveg ljóst í mínum huga að ef þessar grunsemdir eru réttar, að það verði að byggja brimvarnargarð fyrir Landeyjahöfninni, verður að gera eitthvað í framhaldinu. Það yrðu mikil vonbrigði ef sú kostnaðaráætlun sem nú liggur fyrir dugar ekki.

Mín eina reynsla af brimi er að hafa búið við brimvarnargarðinn á Eyrarbakka og hlustað á brimið, það er mjög skemmtilegt. En mig rámar þó í að á teikningum sem ég skoðaði fyrir ekki margt löngu af höfn sem teiknuð var í Þykkvabæ af Norður-Atlantshafsbandalaginu, NATO, hafi verið gert ráð fyrir því að sigla beint inn í landið án þess að garðar væru úti fyrir. Þar eru aðstæður með mjög líkum hætti og þeim sem er í Bakkafjöru enda stutt þar á milli.

[23:55]

Útbýting:

Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, 640. mál, nál. meiri hluta fjárln., þskj. 1204.

Skattfrelsi norrænna verðlauna, 646. mál, frv. GSB o.fl., þskj. 1181.

Tæknifrjóvgun, 620. mál, nál. heilbrn., þskj. 1205.

[23:55]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég skrifaði upp á þetta nefndarálit með fyrirvara. Fyrirvari minn snýr að því að vaknað hafa margar spurningar um meginatriði framkvæmdarinnar, hvort innsigling inn í umræddа höfn verði nægjanlega örugg. Við þurfum ekki að velkjast í vafa um það að sú staða sem hugsanlega gæti komið upp varðandi innsiglingu í höfnina í Bakkafjöru á ekki við að sumarlagi. Ég tel a.m.k. víst að hægt verði að sigla inn í höfnina eins og hún er hönnuð allan sumartímann án þess að verða fyrir miklum töfum eða þurfa að snúa frá.

Hæstv. forseti. Sjólag við suðurströndina getur verið rysjótt að haust- og vetrarlagi. Á þessari stundu vita menn ekki hversu oft það yrði eða hversu margar ferðir mundu hugsanlega falla niður. Ekki er heldur vitað nákvæmlega hvort það varir í heilan dag eða hálfan, tvo daga eða þrjá. Það ræðst auðvitað af veðurfari og sjólagi.

Þetta hefur maður a.m.k. heyrt frá sjómönnum sem hafa verið við suðurströndina, þeir hafa efasemdir um þetta. En vonandi eru mælingar og rannsóknir þeirra manna sem hafa verið að hanna þessa höfn réttar. Ég tel að málum sé þannig komið að vinna eigi þetta verk og samþykki því höfnina og þetta verk. Ég hef eingöngu þann fyrirvara að ég hef svolitlar efasemdir um hvort öryggi við innsiglinguna verði nægjanlegt miðað við væntingar Vestmannaeyinga.

Þeir vænta þess að sjálfsögðu að þarna verði höfn sem hægt sé að sigla í — siglingin tekur kannski 20–25 mín. og þar af leiðandi verður ferðatíðni ör sem er mjög mikill kostur. Ég er viss um að höfnin á eftir að færa bæði Vestmannaeyingum og íbúum í Rangárþingi eystra ávinning í framtíðinni. Það er ekki spurning. Atvinnulegan ávinning, félagslegan ávinning og samgöngulegan ávinning og hún eykur ferðamannastraum milli lands og Eyja. Ég held að Vestmannaeyingar muni njóta þess mjög og vænti þess að í framtíðinni reynist höfnin jafn vel og vonir standa til. En efasemdirnar eru vissulega til staðar og fyrirvari minn snýr eingöngu að því máli.

Þessi höfn yrði þjóðvegurinn til Vestmannaeyja. Hún er endastöð ferju sem er framlenging þjóðvegar milli lands og Eyja. Vonandi þjónar hún vel sem slík. Vonandi náum við þeim markmiðum sem að er stefnt. Ég held að það verði ekkert betur rannsakað en gert hefur verið við undirbúning þessarar framkvæmdar.

Vonandi munu þeir sem hafa haft efasemdir reynast hafa rangt fyrir sér þannig að fjárfestingin nýtist og höfnin nýtist og allir þeir kostir sem fylgja hafnargerðinni. Ég er sannfærður um að bæði Sunnlendingar uppi á landi og Vestmannaeyingar munu njóta þess í ríkum mæli ef þessi höfn verður eins og vonir standa til. Ég á ekki aðra ósk heitari en þá að málið gangi farsællega miðað við þær fjárveitingar sem í það verða settar. En svo kann að fara að við þurfum að takast á við endurbætur og þá verðum við vissulega að gera það með einhverju því lagi að það dugi.

Maður hefur svo sem séð hafnir víða í veröldinni við opið haf og þær eru með ýmsu lagi. Í Japan eru langir hafnargarðar út í hafi, hátt í 700 metra eða kílómetra frá ströndinni, og þeir eru eingöngu til að brjóta hafölduna. Síðan sigla menn beggja megin við þessa garða og hafnarmynnið er fyrir miðju þessara garða sem eru kannski hátt í kílómetri á lengd og er eingöngu, eins og við höfnina fyrir sunnan Tokyo, ætlað að brjóta niður ölduna í Kyrrahafinu. Þó að þar sé oftast nær gott veður gerist þar ótrúlegt sjólag í fellibyljum. Það er eins og þetta hannað með þessu lagi. Við höfum séð aðrar hafnir eins og í Danmörku sem eru hannaðar með öðru lagi og líku sniði og hér er verið að leggja til og vonandi eru menn bara að gera rétta hluti.

[00:02]

Útbýting:

Sjúkratryggingar, 613. mál, brtt. ÁI, þskj. 1208.

[00:02]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Fyrir það fyrsta vil ég í lok þessarar umræðu þakka þeim þingmönnum sem um þetta mál hafa talað og hv. samgöngunefnd fyrir yfirferð um það. Umræðan í kvöld hefur verið mjög góð. Þingmenn hafa lýst skoðunum sínum og nokkrar spurningar hafa verið bornar fram sem mér er ljúft og skylt að svara.

Hv. þm. Bjarni Harðarson lýsti fundi sem framsóknarmenn héldu í Vestmannaeyjum með sérfræðingi Siglingastofnunar, Gísla Viggóssyni. Hann er einn fremsti sérfræðingur á þessu sviði í heiminum. Margir leita til hans og hefur hann mikla virðingarstöðu hvað þetta varðar. Hv. þingmaður orðaði það á þann veg að hann hefði haft meiri trú eftir þann fund en áður og hefði haft það á tilfinningunni að margir sem komu á fundinn fullir efasemda hafi farið út með færri efasemdir.

Það er höfuðmálið að eftir því sem menn fara betur í gegnum þessa hluti, ræða þá og hlusta á þá sérfræðinga, sem hafa líka sent gögn sín til útlanda og fengið úttekt á þeim hjá hlutlausum aðila, er það niðurstaðan að verkið hefur verið unnið eins vel og mögulegt er og þess vegna mæla sérfræðingarnir með þessari leið.

Það er líka rétt, sem bæði hv. þm. Grétar Mar Jónsson og hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson sögðu, að það er auðvitað ósk okkar allra að vel takist til með þetta samgöngumannvirki og það verði til hagsbóta og gagns fyrir þá sem eiga að nota það. Það skiptir ekki máli hvort það er Landeyjahöfn eða aðrar hafnir, vegir sem við erum að gera, vegarstæði sem við erum að velja, jarðgöng og staðsetning þeirra og flugvellir — allt eru það samgöngumannvirki sem við byggjum til hagsbóta fyrir íbúa landsins og þá sem sækja okkur heim. Ég segi: Við höfum ekki annað í höndunum en álit þessara sérfræðinga. Þeir eru virtir og við treystum þeim vel fyrir þessu verki.

Ég ætla, virðulegi forseti, ekki að fara mörgum orðum um þann útboðsferil sem verið hefur í gangi. Eins og menn vita var verkið allt boðið út í einkaframkvæmd, þ.e. bygging, fjármögnun og rekstur til 15 ára. Það eru engin ný sannindi í því. Fyrsta tilboðið var mjög hátt og því var hafnað. Þá var farið í samningaviðræður sem enduðu með því að þeir einu aðilar sem settu fram tilboð sendu inn svokallað frávikstilboð. Það urðu mikil vonbrigði þegar í ljós kom að aðeins einn aðili var með gilt tilboð. Tveir aðilar sögðu sig frá því á tilboðstímanum og einn skilaði inn tilboði sem dæmt var ógilt og gerði engar athugasemdir við það. Þannig að eftir stóð aðeins eitt tilboð. Það er hárrétt, sem kom fram í ályktun bæjarstjórnar Vestmannaeyja, að ástand á fjármálamörkuðum heims, þar með talið á Íslandi, hleypti verðinu upp.

Hv. þingmenn Bjarni Harðarson og Grétar Mar Jónsson beindu til mín fyrirspurn um hvernig þetta mál stæði. Ég get aðeins sagt það að þetta mál er að mínu mati í ágætisvinnslu á vegum þeirra aðila sem um það hafa verið að fjalla, tökum sem dæmi fagráðið sem fjallaði um það, Siglingastofnun og auðvitað hjá okkur í samgönguráðuneytinu. Ég er að láta skoða hvort kostnaðaráætlun sé rétt, menn hafa spurt að því hvort hún sé of lág miðað við tilboðið sem var að berast. Í samgönguráðuneytinu erum við að láta yfirfara þá kostnaðaráætlun og sjá hjá öðrum aðila hvernig farið er í gegnum það og það skoðað.

Þó að tíminn sé naumur, við erum að sjálfsögðu enn að tala um að ferjan verði tilbúin 1. júlí 2010, er samt sem áður nauðsynlegt að fara í gegnum þetta og einhverjir dagar til eða frá — hver dagur er dýr sem líður en samt sem áður verðum að vanda okkur hvað það varðar að hafa allar þær bestu upplýsingar sem hægt er þegar menn setjast niður og taka ákvörðun um næstu skref.

Þetta vildi ég segja sem svar við spurningum hv. þingmanna hvað þetta varðar. Ég vona að það dugi og vona að okkur gangi vel með að vinna þetta mál áfram. Ég veit ekki hvenær ég fæ álit þeirra aðila sem ég hef nú leitað til. Ég

veit ekki hvaða dag það verður en við verðum bara að taka okkur þann tíma sem þarf í það.

Að lokum, virðulegi forseti, endurtek ég þakkir mínar til samgöngunefndar fyrir vinnu hennar og þeirra samgöngunefndarmanna sem allir skrifa upp á nefndarálitið, tveir að vísu með fyrirvara — þeir hafa lýst fyrirvörum sínum og það er auðvitað sjálfsagt mál. En mér sýnist að frumvarpið hafi verið vel unnið og vel hafi verið farið yfir það. Í fyrramálið skulum við fara yfir athugasemdir sem hafa komið fram, bæði frá hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni og Steinunni Valdísar Óskarsdóttur, formanni nefndarinnar. Ef mönnum hefur sést yfir það atriði sem hér hefur komið fram finnum við leið til að lagfæra það við síðustu umræðu. Ég ítreka líka þakkir til þeirra þingmanna sem hafa rætt þetta mál hér. Umræðan var þörf og farið var yfir hlutina á yfirvegaðan og ágætan hátt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Út af dagskrá voru tekin 28.–55. mál.

Fundi slitið kl. 00:09.

---

113. FUNDUR

fimmtudaginn 29. maí,
kl. 10 árdegis.

Dagskrá:

1. Sjúkratryggingar, stjfrv., 613. mál, þskj. 955, nál. 1161, 1206 og 1207, brtt. 1162 og 1208. — 2. umr.
2. Frestun á fundum Alþingis, stjtill., 643. mál, þskj. 1147. — Ein umr.
3. Endurskoðendur, stjfrv., 526. mál, þskj. 827, nál. 1049, brtt. 1050. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Ársreikningar, stjfrv., 527. mál, þskj. 828, nál. 1051. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 529. mál, þskj. 830, nál. 1097. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
6. Almannatryggingar, stjfrv., 614. mál, þskj. 956, nál. 1119. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
7. Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., stjfrv., 338. mál, þskj. 573, nál. 1135, brtt. 1136. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
8. Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, stjtill., 534. mál, þskj. 835, nál. 1143, brtt. 1144. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
9. Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, stjtill., 535. mál, þskj. 836, nál. 1145. — Frh. síðari umr. (Atkvgr.)
10. Fæðingar- og foreldraorlof, stjfrv., 387. mál, þskj. 974, frhnál. 1065, brtt. 1066. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)
11. Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, stjfrv., 521. mál, þskj. 822, nál. 1025. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
12. Umferðarlög, stjfrv., 579. mál, þskj. 895, nál. 1124, brtt. 1125. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
13. Landeyjahöfn, stjfrv., 520. mál, þskj. 821, nál. 1123. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
14. Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, stjfrv., 432. mál, þskj. 1167, frhnál. 1203, brtt. 1099,4. — 3. umr.
15. Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, stjfrv., 640. mál, þskj. 1111, nál. 1204. — 2. umr.
16. Samkeppnislög, stjfrv., 384. mál, þskj. 1188. — 3. umr.
17. Innheimtulög, stjfrv., 324. mál, þskj. 1189. — 3. umr.
18. Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, stjfrv., 539. mál, þskj. 1191. — 3. umr.
19. Lokafjárlög 2006, stjfrv., 500. mál, þskj. 794. — 3. umr.
20. Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, stjtill., 519. mál, þskj. 820, nál. 1126, brtt. 1121. — Síðari umr.
21. Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., stjfrv., 471. mál, þskj. 750, nál. 1100 og 1120, brtt. 1101. — 2. umr.
22. Frístundabyggð, stjfrv., 372. mál, þskj. 614, nál. 1139, brtt. 1140. — 2. umr.
23. Lánasjóður íslenskra námsmanna, stjfrv., 545. mál, þskj. 846, nál. 1039. — 2. umr.
24. Opinberir háskólar, stjfrv., 546. mál, þskj. 847, nál. 1088 og 1178, brtt. 1089 og 1166. — 2. umr.
25. Leikskólar, stjfrv., 287. mál, þskj. 1113, brtt. 1127. — 3. umr.
26. Grunnskólar, stjfrv., 285. mál, þskj. 1114, brtt. 1146. — 3. umr.
27. Framhaldsskólar, stjfrv., 286. mál, þskj. 1115, brtt. 1128. — 3. umr.
28. Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, stjfrv., 288. mál, þskj. 1116. — 3. umr.
29. Raforkulög, stjfrv., 129. mál, þskj. 130, nál. 1118. — 2. umr.
30. Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., stjfrv., 553. mál, þskj. 854, nál. 1117 og 1202. — 2. umr.
31. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998. — 2. umr.
32. Útlendingar, stjfrv., 337. mál, þskj. 572, nál. 1151 og 1183, brtt. 1152 og 1184. — 2. umr.
33. Meðferð sakamála, stjfrv., 233. mál, þskj. 252, nál. 1153, brtt. 1154. — 2. umr.
34. Staðfest samvist, stjfrv., 532. mál, þskj. 833, nál. 1150, brtt. 1179. — 2. umr.
35. Efni og efnablöndur, stjfrv., 431. mál, þskj. 687, nál. 1081, brtt. 1082. — 2. umr.
36. Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, stjfrv., 477. mál, þskj. 759, nál. 1026. — 2. umr.
37. Veðurstofa Íslands, stjfrv., 517. mál, þskj. 818, nál. 1137. — 2. umr.

38. Meðhöndlun úrgangs, stjfrv., 327. mál, þskj. 522, nál. 1155, brtt. 1156. — 2. umr.
39. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 620. mál, þskj. 992, nál. 1205. — 2. umr.
40. Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, stjfrv., 518. mál, þskj. 819, nál. 1141, brtt. 1142. — 2. umr.
41. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16, nál. 1068. — Síðari umr.
42. Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, þáltill., 107. mál, þskj. 107, nál. 1180. — Síðari umr.
43. Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, þáltill., 492. mál, þskj. 784, nál. 1182. — Síðari umr.

Fjarvistarleyfi:
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

[10:01]

Útbýting:
Sjúkratryggingar, 613. mál, nál. 1. minni hluta heilbrn., þskj. 1206; nál. 2. minni hluta heilbrn., þskj. 1207.

Sjúkratryggingar, 2. umr.

Stjfrv., 613. mál (heildarlög). — Þskj. 955, nál. 1161, 1206 og 1207, brtt. 1162 og 1208.

[10:02]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá meiri hluta heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um sjúkratryggingar.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund þá aðila sem greint er frá í nefndarálitinu.

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Forseti biður um þögn í salnum. Viljið þið gefa ræðumanni hljóð.)

Alls voru það 33 aðilar sem voru talsmenn 18 umsagnaraðila.

Umsagnir bárust um málið frá þeim aðilum sem greint er frá í nefndarálitinu en þeir voru um 40 sem taldir voru upp þar.

Með frumvarpinu er lagt til að sett verði ný heildarlög um sjúkratryggingar. Þá er einnig lagt til að komið verði á fót nýrri stofnun sem annist um framkvæmd sjúkratryggginga, kaup á vörum og þjónustu og samninga og endurgjald vegna heilbrigðisþjónustu í samræmi við stefnumörkun ráðherra á hverjum tíma. Stofnunin tekur við hlutverki Tryggingastofnunar ríkisins hvað snertir framkvæmd sjúkratryggginga, auk framkvæmdar sjúklingatryggingar samkvæmt lögum nr. 111/2000.

Frumvarpið kemur í kjölfar breyttrar verkaskiptingar innan stjórnarráðsins er tók gildi um síðustu áramót með breytingum á lögum um Stjórnarráð Íslands. Verkaskiptingin fól m.a. í sér að samhæfa og gera skilvirkara hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu gagnvart þeim sem hana veita og skipta verkefnum Tryggingastofnunar ríkisins upp. Hún fól jafnframt í sér að afmarka sjúkratryggingar betur innan heilbrigðisráðuneytis og færa lífeyristryggingar og félagslegar bætur til félagsmálaráðuneytis.

Frumvarpið er að meginstefnu annars vegar byggt á ákvæðum laga nr. 100/2007, um almannatryggingar, V. kafla um sjúkratryggingar, sem er efnislega að mestu óbreyttur en á talsvert öðru og skýrara formi. Hins vegar byggist frumvarpið á lögum um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007, um samninga um heilbrigðisþjónustu. Hvað þessa þætti varðar er því fyrst og fremst um formbreytingar að ræða en ekki miklar efnisbreytingar.

Þá er í frumvarpinu kveðið á um nýja stjórnsýslustofnun, eins og áður segir. Meiri hlutinn bendir á að stofnunin þarf að hafa breiða faglega þekkingu til að tryggja henni sterkt samningsumhverfi. Þannig þarf stofnunin að hafa á að skipa sérfræðiþekkingu sem tryggi að saman geti farið innan stofnunarinnar fagleg og fjárhagsleg hæfni til að meta sjálfstætt aðstæður við samningsgerð hverju sinni, mat á heilsufarslegum þörfum notenda almennt og þeim áhættum sem kunna að felast í tilteknum aðgerðum eða aðgerðaleysi aðila sérstaklega. Meiri hlutinn leggur áherslu á að gert er ráð fyrir að þjónusta nýrrar stofnunar og viðmót hennar gagnvart þeim sem á þjónustu þurfa að halda verði einföld og skilvirk.

Í III. kafla frumvarpsins er fjallað um sjúkratryggingar en í 17. og 22. gr. eru ákvæði um heilsugæslu og aðra sérhæfða heilbrigðisþjónustu. Meiri hlutinn telur rétt að taka fram að með 17. gr. frumvarpsins eru heimildir til greiðsluþátttöku ríkisins í hjúkrun rýmkaðar frá gildandi lögum með því að þær eru ekki lengur bundnar við heimahjúkrun heldur einnig aðra sérhæfða hjúkrunarmeðferð utan sjúkrahúsa. Þá er í 22. gr. tekið fram að sjúkratryggingar taki til annarrar sérhæfðrar heilbrigðisþjónustu og nefnt sem dæmi aðstoð ljósmóður við fæðingar í heimahúsum og sérhæfð meðferð alvarlegra húðsjúkdóma. Telur meiri hlutinn rétt að taka fram að upptalning þessi er ekki tæmandi og að undir þetta fellur einnig sængurlega í heimahúsum, sálfræðileg meðferð og önnur þjónusta heilbrigðisstétta og starfsmanna sem samið hefur verið við samkvæmt ákvæðum þessum.

Í frumvarpinu eru ákvæði um að sjúkratryggingastofnun geti áskilið vottorð sérfræðinga, svo sem um nauðsyn þjálfunar eða hjálpartækis skv. m.a. 21. og 26. gr. frumvarpsins. Meiri hlutinn telur rétt að taka fram að þegar vísað er til sérfræðinga í frumvarpinu er ekki eingöngu átt við sérfræðinga innan sérgreina læknisfræðinnar heldur einnig sérfræðinga í viðkomandi greinum heilbrigðisstétta. Meiri hlutinn lítur þannig á að sérfræðingur í skilningi frumvarpsins sé einnig sérfræðingur á viðkomandi sviðum heilbrigðisþjónustu sem greiðsluþátttaka sjúkratrygginga tekur til samkvæmt samningum þar um.

Í frumvarpinu eru engar nýjar gjaldtökuheimildir frá því sem nú er samkvæmt lögum og reglugerðum. Hins vegar ræddi nefndin ýmis atriði er varða gjaldtökuheimildir sem kveðið er á um í 29. gr. frumvarpsins.

Í 18. gr. frumvarpsins er fjallað um að sjúkratryggingar taki til ókeypis vistar á sjúkrahúsum að ráði læknis. Í því sambandi ræddi nefndin sérstaklega um gjaldtöku á göngudeildum sjúkrahúsa vegna meðferðar og rannsókna án innlagnar. Meiri hlutinn leggur áherslu á að greiðsluþátttaka sjúklings vegna rannsókna og annars undirbúnings vegna

innlagnar á sjúkrahús og vegna langvarandi meðferðar sem veitt er á göngudeild sjúkrahúsa án innlagnar verði skoðuð sérstaklega þar sem hún er mjög íþyngjandi fyrir sjúklinga og felur jafnvel í sér mismunun milli sjúklingahópa og meðferða. Meiri hlutinn telur mikilvægt að þessi atriði verði til skoðunar í nefnd heilbrigðisráðherra um endurskoðun á gjaldtöku í heilbrigðisþjónustu sem fyrirhugað er að skili niðurstöðum á haustdögum.

Á fundum nefndarinnar komu fram athugasemdir frá umboðsmanni barna um að með 1. mgr. 32. gr. frumvarpsins séu lagðar til breytingar á rétti til sjúkradagpeninga frá gildandi lögum með því að réttur til sjúkradagpeninga er bundinn við að umsækjandi hafi náð 18 ára aldri í stað 16 ára. Meiri hlutinn telur að 18 ára aldur eigi að vera hið almenna viðmið í lögunum en í ljósi athugasemdanna leggur meiri hlutinn til að ráðherra geti í reglugerð kveðið á um undanþágu frá aldursskilyrði 1. mgr. fyrir 16 og 17 ára börn með rökum sem fram koma í nefndarálitinu.

Í 3. mgr. 29. gr. er þeim heilbrigðisstofnunum sem fengið hafa heimild ráðherra til að veita ósjúkratryggðum einstaklingum heilbrigðisþjónustu á einkaréttarlegum grundvelli samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu heimilað að taka hærra gjald fyrir þjónustuna en nemur kostnaði af veitingu hennar. Hér er um sambærilegt ákvæði að ræða og er í gildandi lögum og lýtur að heimild til sölu heilbrigðisþjónustu úr landi í þeim skilningi að þjónustan sé veitt útlendingum sem ekki eru sjúkratryggðir hér á landi. Á þetta við um sérhæfðar skurðaðgerðir eða meðferðir þannig að það skerði ekki lögbundna þjónustu stofnunarinnar við sjúkratryggða einstaklinga.

Í 38. gr. frumvarpsins segir að séu samningar um heilbrigðisþjónustu ekki fyrir hendi sé í sérstökum tilfellum heimilt tímabundið að endurgreiða sjúkratryggðum útlagðan kostnað vegna heilbrigðisþjónustu á grundvelli gjaldskrár sem sjúkratryggingastofnunin gefur út. Þetta ákvæði er nýmæli en einungis er gert ráð fyrir að ávallt verði gripið til slíks úrræðis tímabundið og ákvæðið heimilar ekki að komið sé á varanlegu endurgreiðslukerfi án þess að fyrir liggi samningar milli sjúkratryggingastofnunarinnar og viðsemjenda. Meginreglan er því enn sem fyrr að samningur milli sjúkratryggingastofnunarinnar og veitenda þjónustu þarf að liggja fyrir ef til þess á að koma að ríkið greiði hlutdeild í kostnaði við heilbrigðisþjónustu.

Nefndin ræddi um IV. kafla frumvarpsins sem fjallar um samninga um heilbrigðisþjónustu. Í 39. gr. er kveðið á um nýmæli en þar er gert ráð fyrir að sjúkratryggingastofnunin geri samninga við heilbrigðisstofnanir, sveitarfélög, sjálfseignarstofnanir, fyrirtæki og einstaklinga um veitingu heilbrigðisþjónustu sem felur í sér að ekki er gert ráð fyrir að samið verði við fagfélög og stéttarfélög eins og tíðkast hefur.

Í 40. gr. frumvarpsins eru ákvæði um samninga í heilbrigðisþjónustu og í 2. mgr. er tekið fram að við samningsgerð skuli tryggja jafnræði í aðgengi sjúkratryggðra að þeirri þjónustu, m.a. hvað varðar efnahag og búsetu, enda er það í samræmi við markmið frumvarpsins eins og fram kemur í 1. gr.

Í 3. mgr. 40. gr. kemur fram að við val á viðsemjendum skuli hlutlæg og málefnaleg sjónarmið lögð til grundvallar mati á því við hvaða aðila skuli samið. Þar kemur jafnframt fram að við valið skuli tekið mið af stefnumörkun ráðherra samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu og öðrum lögum en einnig skal tekið mið af hæfni, gæðum, hagkvæmni, kostnaði, öryggi, viðhaldi nauðsynlegrar þekkingar og jafnræði.

Með þessum málefnalegu viðmiðunum sem lögð eru til grundvallar vali sjúkratryggingastofnunarinnar á samningsaðilum telur meiri hlutinn nauðsyn að höfð sé hliðsjón af markmiðum samkeppnislaga og að gætt sé jafnræðis með þeim sem sækjast eftir að gera samninga um tiltekna heilbrigðisþjónustu við heilbrigðisyfirvöld eða um greiðslu fyrir slíka þjónustu. Meiri hlutinn telur að í samningum við sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn og aðra rekstraraðila annars vegar og hins vegar við stofnanir ríkisins verði gætt jafnræðis og óhlutdrægni þannig að rekstrar- og samkeppnisstaða aðila sé tryggð. Þannig ítrekar meiri hlutinn þá skoðun heilbrigðis- og trygginganefndar frá árinu 2001 þegar sambærileg heimild til ráðherra um að grípa til nauðsynlegra ráðstafana til að framfylgja stefnu um forgangsröðun, aukna hagkvæmni og aukin gæði í heilbrigðisþjónustu var fyrst sett í lög um heilbrigðisþjónustu, að hún kæmi ekki í veg fyrir beitingu samkeppnislaga í atvinnustarfsemi á sviði heilbrigðisþjónustu. Þessi atriði ásamt þeim meginreglum sem felast í samkeppnislögum setja ákvörðunum ráðherra og sjúkratryggingastofnunarinnar í þessum málaflokki þann ramma sem nauðsynlegur er. Meiri hlutinn telur ljóst að þegar ráðherra eða sjúkratryggingastofnun forgangsraða verkefnum innan opinbera heilbrigðiskerfisins eða ákveður að fela opinberum aðilum að sinna ákveðinni þjónustu með vísan til þeirra sjónarmiða sem greind eru sem lögmæt viðmið í 40. gr. þá varðar það ekki samkeppnislög. Einkaaðilar geta þannig t.d. ekki með vísan til samkeppnislaga krafist að fá tiltekna þjónustu boðna út ef úthýsing á þjónustunni gerði sjúkratryggingastofnuninni ókleift að tryggja opinberum heilbrigðisstofnunum fullnægjandi magn verkefna til að tryggja fullnægjandi viðhald þekkingar og fjölbreytni í verkefnum út frá örryggis- og kennsluhlutverki stofnananna, jafnvel þótt þeir geti boðið lægra verð. Á hinn bóginn skulu ráðherra og sjúkratryggingastofnun fara að samkeppnislögum þegar ákveðið hefur verið að leita verðtilboða frá veitendum heilbrigðisþjónustu.

Í 3. mgr. 40. gr. kemur einnig fram það markmið að við samningsgerð um heilbrigðisþjónustu skuli þess gætt að raska ekki þeirri þjónustu sem veita ber samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu. Í því sambandi vill meiri hlutinn benda á að með þessu er reynt að girða fyrir það sem kallast „rjómafleyting“ í heilbrigðisþjónustu, þ.e. að aðilar utan hins opinbera kerfis geti tínt út ábatasömustu þjónustuþættina ef það þýðir að hið opinbera þjónustukerfi missi hæfni til að beita þjónustu á hagkvæman og öruggan hátt og þegar upp er staðið geti heildarkostnaður orðið meiri.

Þá vill meiri hlutinn leggja áherslu á að þegar samningar eru gerðir um tiltekna þjónustu verði þess gætt að samningar verði gerðir við fleiri en einn aðila til að gæta samkeppnis- og öryggissjónarmiða. Það er gert til að tryggja að þekking aðila sem veita sambærilega þjónustu viðhaldist og að þeir sem eru í samkeppni um að veita tiltekna þjónustu detti

ekki af „markaðnum“ sem leiði til ástands sem líkja má við fákeppni innan viðkomandi sviðs. Jafnframt leggur meiri hlutinn áherslu á að í samningum um veitingu heilbrigðisþjónustu, hvort heldur um er að ræða opinbera aðila eða aðra, skuli semja um að viðkomandi taki að sér menntunar- og þjálfunarhlutverk, sé þess nokkur kostur, til að tryggja endurnýjun þekkingar innan viðkomandi sviðs.

Meiri hlutinn vekur athygli á 43. gr. frumvarpsins sem segir að um gjald sem sjúkratryggður greiði fyrir þjónustuna fari skv. 29. gr. og er veitendum þjónustu óheimilt að krefja hann um frekara gjald. Í samningi milli sjúkratryggingastofnunarinnar og viðsemjanda felist því heildarendurgjald fyrir þá þjónustu sem viðsemjandi stofnunarinnar tekur að sér að veita sjúkratryggðum. Veitanda þjónustunnar er þannig óheimilt að krefja sjúkratryggðan um annað eða hærra gjald en gert er ráð fyrir að hann greiði skv. 29. gr. frumvarpsins. Því er að mati meiri hlutans óleyfilegt að kaupa sig fram fyrir aðra þegar kemur að heilbrigðisþjónustu. Var þeirri spurningu velt upp í þessu samhengi við meðferð málsins innan nefndarinnar hvort sjúkratryggður einstaklingur ætti þess kost að afþakka kostnaðarþátttöku sjúkratryggingastofnunarinnar og komast þannig fram fyrir aðra sjúkratryggða einstaklinga í biðröð. Svo er ekki og verður heldur ekki í kjölfar þessarar löggjafar. Í núgildandi samningum milli Tryggingastofnunar ríkisins og lækna er ákvæði sem felur m.a. í sér að sjúkratryggðum einstaklingi er heimilt að óska skriflega eftir því að læknir taki hann til meðferðar án greiðsluþátttöku sjúkratrygginga og skilyrði fyrir því eru tínd fram í nefndarálitinu. Nefndin telur að með því sé algerlega girt fyrir að veitendur heilbrigðisþjónustu sem semja við sjúkratryggingastofnunina geti veitt sjúkratryggðum einstaklingi forgang á biðlista eða aðra ívilnun gegn því að hann borgi kostnað við aðgerð að fullu.

Í 45. gr. frumvarpsins er fjallað um gæði og eftirlit og er tekið fram að sjúkratryggingastofnunin skuli hafa náið samráð við landlækni um fyrirkomulag og framkvæmd eftirlits, enda er kveðið á um það í 45. gr. frumvarpsins hvernig því samstarfi skuli háttað. Má telja líklegt að þarfir þessara stofnana séu að talsverðum hluta sambærilegar og að þær geti nýtt sömu gagnalindir eða heilbrigðisskrár landlæknis eins og kveðið er á um í greininni. Jafnframt leggur meiri hlutinn áherslu á að í samningum við aðila verði gætt að faglegum kröfum, þar með talin mönnun og samsetningu mannafla.

Virðulegi forseti. Meiri hlutinn leggur til að við 47. gr., sem fjallar um samninga á kaupum á vörum og þjónustu, bætist ný málsgrein sem felur í sér þann skilning nefndarinnar að sjúkratryggingastofnuninni beri að leita bestu mögulegra kjara, að teknu tilliti til gæða, á þeim vörum og þjónustu sem hún greiðir eða tekur þátt í að greiða samkvæmt lögum þessum en sambærileg grein er í gildandi lögum um almannatryggingar.

Fram komu fyrir nefndinni athugasemdir er tengjast réttindum þeirra sem njóta endurhæfingarlífeyris og að þeirra sé ekki gætt í frumvarpinu. Meiri hlutinn leggur því áherslu á að þeir sem njóta endurhæfingarlífeyris halda réttindum sínum með þeim röksemdum sem fram koma í nefndarálitinu.

Á fundum nefndarinnar var rætt um mikilvægi þess að flýtt verði vinnu við rafræna sjúkraskrá enda er hún grundvallargagn við greiningu á þörfum í heilbrigðisþjónustu. Meiri hlutinn fagnar því að frumvarp um sjúkraskrá hefur nú verið lagt fyrir Alþingi og leggur áherslu á að nefndin fái það til umfjöllunar og afgreiðslu við fyrsta tækifæri.

Meiri hlutinn leggur til nokkrar breytingar á frumvarpinu en í 45. gr. frumvarpsins er fjallað um gæði og eftirlit sjúkratryggingastofnunar með starfsemi samningsaðila. Í 2. mgr. 45. gr. segir að stofnunin geti ákveðið að setja í samninga ákvæði sem ætlað er að stuðla að gæðum og árangri þjónustunnar, m.a. um gæðastjórnunarkerfi og vottun þeirra, faggildingu, árangursmælingar og upplýsinga- og skýrslugjöf. Meiri hlutinn leggur til breytingu á þessu ákvæði sem felur í sér að kveðið verði skýrar á um þetta eftirlit, þ.e. að stofnunin skuli setja slík ákvæði í þessa samninga í stað heimildarákvæðis eins og nú er í frumvarpinu.

Meiri hlutinn leggur einnig til þá breytingu á 45. gr. að í stað þess að læknum sjúkratryggingastofnunar eða tannlæknum, þegar það á við, sé heimilt að leita upplýsinga hjá þeim sem notið hafa þjónustunnar vegna eftirlitshlutverks stofnunarinnar og skoða þann hluta sjúkraskrár sem nauðsynlegt er vegna eftirlits með samningum verði þessi heimild til handa læknum og öðrum heilbrigðisstarfsmönnum innan stofnunarinnar. Með því er t.d. átt við að sjúkraþjálfarar hafi eftirlit með sjúkraþjálfurum o.s.frv. Meiri hlutinn leggur auk þess til að við 2. málsl. 46. gr. bætist að framangreindum heilbrigðisstarfsmönnum sjúkratryggingastofnunar verði heimilt að skoða þann hluta sjúkraskrár sem nauðsynlegt er vegna eftirlits með samningum og reikningsgerð á hendur stofnuninni að auki.

Þá leggur meiri hlutinn til breytingu á 48. gr. sem fjallar um vanefndir og aðgerðir vegna vanefnda, þannig að í stað orðsins „áminning“ í 2. tölul. greinarinnar komi orðið „viðvörun“. Loks leggur meiri hlutinn til lagfæringu á tilvísun í ákvæði IV til bráðabirgða en vísað er til 3. mgr. 43. gr. í stað 4. mgr. 43. gr.

Í athugasemdum við 20. gr. sem fjallar um nauðsynlegar tannlækningar aldraða, öryrkja og barna yngri en 18 ára segir að með öryrkjum sé átt við þá sem metnir hafa verið til a.m.k. 50% örorku. Meiri hlutinn telur nauðsynlegt að leiðrétta þessa villu í greinargerð þar sem hér er átt við þá sem metnir hafa verið til a.m.k. 75% örorku.

Á fundum sínum ræddi nefndin um kostnaðargreiningu heilbrigðisþjónustunnar en fram kom að tilgangur frumvarpsins er m.a. að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu og kostnaðargreina einstaka þætti heilbrigðisþjónustunnar ásamt því að taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgi sjúklingum. Þannig fái heilbrigðisstofnanir fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka. Meiri hlutinn telur að með því verði skapað svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum.

Meiri hlutinn telur að með frumvarpinu sé unnt að stuðla að gæðum heilbrigðisþjónustunnar og hagkvæmum rekstri hennar ásamt því að ná hámarksgæðum eftir því sem frekast er unnt á hverjum tíma en jafnframt verði tryggt að allir hafi jafnan aðgang að henni, óháð efnahag.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Guðjón A. Kristjánsson áheyrnarfulltrúi í nefndinni er samþykkur áliti þessu með fyrirvara.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson, Pétur H. Blöndal, Árni Páll Árnason, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Ellert B. Schram.

Að lokum. Við umfjöllun nefndarinnar, eins og ég sagði hér í upphafi máls míns, komu fjölmargar umsagnir og er það samdóma álit langflestra, stórs meiri hluta umsagnaraðila, að þetta frumvarp sé mikið framfaraskref. Sérstaklega kom fram hjá þeim aðilum sem standa fyrir heilbrigðisstofnunum að þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu hafa verið baráttumál og kappsmál margra heilbrigðisstofnana til þess að færa heilbrigðisþjónustuna fram á veginn.

Virðulegi forseti. Það var tekið stórt skref á síðasta ári þegar nýju heilbrigðisþjónustulögin voru samþykkt en þau lög voru afrakstur af starfi nefndar sem í áttu sæti m.a. fulltrúar allra stjórnmálaflokka. Þar var m.a. það nýmæli að settur var sérstakur kafli um samninga um heilbrigðisþjónustu sem nú er færður í hið nýja frumvarp um sjúkratryggingar. Í þeim kafla er m.a. kveðið á um samningsumboð ráðherra um heimildir hans til að skipa nefnd sem annast samningsgerð um heilbrigðisþjónustu fyrir hans hönd samkvæmt nánari ákvörðun hans. Jafnframt er þar kveðið á um að ráðherra sé heimilt að bjóða út rekstur heilbrigðisþjónustu og kaupa heilbrigðisþjónustu samkvæmt lögum þessum. Það frumvarp sem við nú fjöllum um er rökrétt framhald af þeim lögum sem samþykkt voru á síðasta vorþingi. Það er jafnframt í fullu samræmi við stefnu beggja stjórnarflokkanna að efla kaupandahlutverk heilbrigðisyfirvalda og ráðleggingar m.a. OECD og fjölmargra fræðimanna, að nýta hugmyndir um aðskilnað kaupenda og veitenda í heilbrigðisþjónustu og um kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustu til að fá betri nýtingu á fjármagni til þjónustunnar, betri skilgreiningu á þeirri þjónustu sem veita á og bætt eftirlit með gæðum þjónustunnar.

Virðulegi forseti. Heilbrigðisþjónusta snýst fyrst og fremst um að mæta heilbrigðisþörfum almennings. Íslensk heilbrigðisþjónusta er í dag í hæsta gæðaflokki, það viljum við varðveita. Við viljum einnig búa vel að heilbrigðisþjónustunni og heilbrigðisstarfsfólki með góðri starfsaðstöðu og stuðla að frjóum og skapandi starfsanda þannig að okkar vel menntuðu heilbrigðisstéttir geti nýtt þekkingu sína og hæfni til fullnustu í þágu skjólstæðinga sinna. Ég hef trú á að það skref sem tekið er með þessu frumvarpi verði sjúklingum og fjölskyldum þeirra og íslenskri heilbrigðisþjónustu til heilla og muni þegar upp er staðið taka á ýmsum þeim annmörkum sem eru á annars góðri heilbrigðisþjónustu hér á landi í dag.

[10:23]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir 1. minni hluta heilbrigðisnefndar í frumvarpi til laga um sjúkratryggingar.

Með samþykkt 18. gr. laga nr. 160/2007, var tekin ákvörðun um að sett yrði á laggirnar ný stofnun, sjúkratryggingastofnun, sem nú er gert er ráð fyrir að taki til starfa 1. september nk. Þingmenn Framsóknarflokksins sátu hjá við afgreiðslu greinarinnar m.a. vegna þess að óljóst var á þeirri stundu hvert markmiðið yrði með hinni nýju stofnun, hver kostnaðurinn yrði samfara nýju fyrirkomulagi og því að skipta Tryggingastofnun ríkisins upp. Með samþykkt 18. gr. fékk heilbrigðisráðherra heimild til að skipa stofnuninni stjórn og auglýsa eftir forstjóra. Hvort tveggja gerði heilbrigðisráðherra áður en frumvarp til laga um sjúkratryggingar hafði verið lagt fram á Alþingi.

Öll málsmeðferð sem snýr að frumvarpi þessu um sjúkratryggingar er með endemum af hálfu heilbrigðisráðherra og formanns heilbrigðisnefndar. Frumvarpinu var dreift á Alþingi 37 dögum eftir að frestur hafði runnið út til framlagningar mála og því þurfti samþykki þingsins til að málið mætti koma á dagskrá. Til að flýta fyrir vinnslu við frumvarpið sendi formaður heilbrigðisnefndar það út til umsagnar í eigin nafni áður en mælt hafði verið fyrir því á Alþingi og málinu vísað til heilbrigðisnefndar. (Gripið fram í.) Þetta er ekki í samræmi við þingskapalög.

Frumvarpið sem hér um ræðir er að verulegu leyti sameinuð ákvæði úr lögum um almannatryggingar og lögum um heilbrigðisþjónustu. Því má segja að hér sé að verulegu leyti um formbreytingu en ekki efnisbreytingu að ræða. Breytingin hefur í för með sér breytt form á greiðslum ríkisins fyrir heilbrigðisþjónustu sem munu fara í gegnum sjúkratryggingar á grundvelli samninga sem stofnunin mun gera við allar heilbrigðisstofnanir á landinu. Þetta kallar stjórnarmeirihlutinn að ná fram fjölbreytilegri rekstrarformum sem geti fjölgað valkostum.

Ljóst er að hér er um grundvallarbreytingu á heilbrigðisþjónustu að ræða, enda er ákvæði í stjórnarsáttmála sem kveður á um að taka skuli upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þar sem fjármagn fylgi sjúklingum. Þar kemur einnig fram að skapa verði svigrúm til fjölbreytilegra rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum.

Tekið skal fram að dæmi eru um að einkaaðilar annist rekstur heilbrigðisstofnana samkvæmt samningi við ríkið en flest bendir til að í slíkum tilfellum sé reksturinn kostnaðarsamari en ella. Framsóknarflokkurinn hefur litið á slíkan rekstur sem undantekningu frá þeirri meginreglu að hið opinbera fjármagni heilbrigðisþjónustuna gegnum skatta og fjárlög og annist sjálft rekstur helstu rekstrareininga, svo sem sjúkrahúsa og heilsugæslustöðva.

Nái frumvarpið fram að ganga má ætla að það leiði til einkavæðingar heilbrigðisþjónustunnar. Bresk rannsókn bendir til að ef efnt er til samkeppni um heilbrigðisþjónustu á markaði sem snýst um verð þjónustunnar geti það aukið dánartíðni sjúklinga vegna aðgerða.

Allt bendir til að verði frumvarpið að lögum muni það leiða til aukins heildarkostnaðar við heilbrigðisþjónustuna almennt. Að auki má geta þess að kostnaður vegna breytinga á rekstri Tryggingastofnunar er metinn samtals a.m.k. 100 millj. kr. á þessu ári. Varanlegur aukinn rekstrarkostnaður Tryggingastofnunar í kjölfar breytinga sem lagðar eru til í frumvarpinu er metinn vera 120 millj. kr.

Augljóst er að sjúkratryggingum er ætlað gríðarlega víðtækt hlutverk með frumvarpinu. Svo virðist sem ráðherra sé

óbundinn af faglegum sjónarmiðum við val á stjórnarmönnum fyrir stofnunina. Reglugerðarvald er í hávegum haft og því má segja að svigrúm ráðherra og stjórnar sjúkratryggginga í stefnu í heilbrigðismálum sé afar mikið án þess að sú stefna sé borin undir Alþingi.

Með tilliti til þeirra orða forsætisráðherra að með stjórnarsamstarfi við Samfylkinguna sé hægt að ná fram breytingum í heilbrigðismálum sem ekki væri mögulegt með öðrum stjórnmálaflokkum bendir allt til að með þessu frumvarpi um sjúkratryggingar séu uppi áform um grundvallarbreytingar.

Þingmenn Framsóknarflokksins vilja ekki bera ábyrgð á þeim breytingum og munu því sitja hjá við lokaafgreiðslu málsins.

[10:28]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Í ljósi þess að Framsóknarflokkurinn hefur lagst mjög harkalega gegn einkavæðingu — eins og hann kallar svo — í heilbrigðisrekstri og með hliðsjón af því að hv. þingmaður kemst að þeirri niðurstöðu að þetta frumvarp leiði til einkavæðingar finnst mér það skjóta skökku við að Framsóknarflokkurinn ætli ekki að berjast gegn því. Hann ætlar að sitja hjá og þar með greiða fyrir för þessa frumvarps.

Ég get hins vegar fullvissað hv. þingmann um að í þessu frumvarpi er ekkert sem mun leiða til einkavæðingar og það er alveg ljóst af hálfu Samfylkingarinnar að hún mun ekki fallast á neina einkavæðingu. Það er líka alveg ljóst að í þessu frumvarpi er í gadda slegið að sjúklingar munu áfram njóta þeirrar þjónustu sem þeir þurfa á að halda óháð efnahag, það er lykilatriði í þessu frumvarpi.

Ég vil svo rifja það upp að það var Framsóknarflokkurinn sem árið 1995 steig fyrstu skrefin varðandi einkavæðingu á heilbrigðisþjónustu. Það var heilbrigðisráðherra Framsóknarflokksins sem leyfði t.d. að sett yrði upp sérstakt fyrirtæki í kringum tæknifrjóvgunina, Art Medica, og það var líka Framsóknarflokkurinn sem kom sérhæfingu og bæklunarlækningum með vissum hætti í hönd félagasamtaka. Það skref var jákvætt, ég studdi það á þeim tíma alveg eins og ég styð þau skref sem eru stigin í þessu frumvarpi varðandi slíkan þátt. En það kalla ég ekki einkavæðingu, það er alveg ljóst. Hér er ekki verið að fara inn á braut einkavæðingar, það er rangt hjá hv. þingmanni, enda kemur það fram að þingmaðurinn trúir ekki sínum eigin orðum vegna þess að hún telur ekki þörf á því að greiða atkvæði gegn þessu frumvarpi.

[10:30]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er nú greinilegt að hæstv. iðnaðarráðherra líður eitthvað illa yfir þessari lagasetningu fyrst hann ómakar sig hér upp í ræðustólinn og gerir athugasemdir gagnvart því sem ég hef sagt hér fyrr.

Eins og ég sagði í ræðu minni höfum við framsóknarmenn litið á einkavæðinguna og einkareksturinn sem undantekningu í rekstri heilbrigðisstofnana. Ég tók það líka sérstaklega fram að það væru dæmi um slíkan rekstur en ég sagði líka að flest benti til að hann væri kostnaðarsamari en hinn almenni opinberi rekstur sem við þekkjum best í því félagslega heilbrigðiskerfi sem hér hefur verið við lýði.

Fyrst hæstv. ráðherra nefndi sérstaklega þetta með ákvörðunina sem tekin var 1995 væri kannski skemmtilegt að rifja upp hvað sagt var á þeim tíma af hálfu flokks hans og hugsanlega hefur hann sjálfur tjáð sig á þeim tíma mjög á skjön við það sem hann styður í dag. Ég hef því fullan skilning á því að hæstv. iðnaðarráðherra líði illa og hafi áhyggjur af þessari lagasetningu. En þetta er nú eitt af því sem hann undirgekkst með því að fara í samstarf við Sjálfstæðisflokkinn og með því að samkomulag var gert á Þingvöllum þar sem þetta mál var grundvallaratriði af hálfu Sjálfstæðisflokksins þegar hann hóf samstarf við Samfylkinguna. (Gripið fram í.)

[10:31]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég get fullvissað hv. þingmann um að iðnaðarráðherra líður bara býsna bærilega á þessum morgni. Iðnaðarráðherrann er ákaflega glaður yfir því að með honum og Framsóknarflokknum hafa tekist pólitískar ástir í gegnum samstarf að ágætum málum sem við erum hér að koma í gegnum þingið.

Það er hins vegar dálítið fyndið, frú forseti, að Framsóknarflokkurinn kemur hérna og ber sér á brjóst og segist vera á móti einkavæðingu nema í undantekningartilvikum og það eru nákvæmlega þessi tilvik sem hann, Framsóknarflokkurinn, beitti sér fyrir. Þá er það í lagi og þá heitir það undantekning.

Ég get hins vegar upplýst hv. þingmann um að það getur vel verið að það sé rétt hjá henni. Ákveðin reynsla af útboði á þjónustu núna tiltölulega nýlega bendir til þess að það kann vel að vera að ekki sé hægt að fá miklu ódýrari rekstur í gegnum útboð, við höfum nýlegt dæmi um það. Hins vegar vil ég líka að það komi fram að á sínum tíma, 1995, studdi ég þessa viðleitni Framsóknarflokksins til þess að koma tæknifrjóvgunardeildinni á þetta sérstaka rekstrarform. Þá taldi ég að undir því sleifarlagi sem ríkti í heilbrigðismálunum væri þetta eina leiðin til þess að fullt af fólki sem þráði það heitast að eignast börn gæti fengið þá þjónustu. Af tvennu illu taldi ég að það væri rétt að fara þessa leið og þess vegna studdi ég það.

Ég hef líka löngum verið talsmaður þess að samtök sem sjá um ákveðna tegund þjónustu fái að reka deildir af þessu tagi. Þess vegna studdi ég það líka þegar Framsóknarflokkurinn tók hið seinna skref sitt og það kalla ég ekki einkavæðingu, það kalla ég einkarekstur. Ég er alveg reiðubúinn til þess að skoða út í hörgul þann möguleika að t.d. samtök sjúklinga taki að sér ýmsa góða (Forseti hringir.) þjónustu sem þau hafa sinnt með mjög fallegum og góðum hætti á síðustu árum.

[10:34]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég trúi að það sé jafnvel í fyrsta skipti í

sögu Alþingis sem þessi orð hafa verið látin falla, að það hafi tekist pólitískar ástir með fólki. Ég kannast ekki við þessar ástir en kannski fæ ég betri skýringar á því síðar. (Gripið fram í.)

Það er spurning um orðanotkun hvort við tölum um einkavæðingu eða einkarekstur. Ég skal alveg fallast á það með hæstv. ráðherra að yfirleitt höfum við notað orðið einkarekstur í sambandi við rekstur eins og t.d. á tæknifrjóvgunarstarfseminni og heilsugæslustöð sem er hér í borginni o.fl. en allt er þetta engu að síður einkavæðing á einhverju stigi.

Hæstv. ráðherra talar um að honum finnist það vera slappt af Framsóknarflokknum að greiða þá ekki atkvæði gegn frumvarpinu fyrst þetta sé svona stórhættulegt. Málið er að það er búið að setja þessa stofnun á laggirnar, hún er til í dag. Það er um það bil verið að ráða forstjóra (Gripið fram í.) og það er búið að skipa stjórn þannig að hún kemur ekki til atkvæða hér. Það sem kemur til atkvæða hér eru aðallega greinar sem við framsóknarmenn höfum áður beitt okkur fyrir að yrðu að lögum hér á hv. Alþingi og við erum ekki svo ómerkileg að við förum að greiða atkvæði gegn þeim. Þannig er nú þetta mál vaxið, hæstv. forseti.

[10:35]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eins og kemur fram eru einu nýmælin með því frumvarpi sem nú er til umræðu þau að kveðið er á um verkefni nýrrar sjúkratryggingastofnunar og hlutverk hennar. En raunin er, eins og kom fram í máli hv. þingmanns, að stofnunin var sett á laggirnar með breyttum lögum um síðustu áramót. Önnur ákvæði frumvarpsins eru úr sjúkratryggingakafla úr heilbrigðisþjónustulögum, kafla um samninga við heilbrigðisþjónustu, en ný heilbrigðisþjónustulög voru samþykkt á síðasta vorþingi. Þau höfðu þá verið í vinnslu ráðherra Framsóknarflokksins, Jóns Kristjánssonar og síðan Sivjar Friðleifsdóttur, um alllangt skeið.

Því veltir maður fyrir sér þegar lesið er álit fulltrúa Framsóknarflokksins í heilbrigðisnefnd: Hverju er Framsóknarflokkurinn mótfallinn í þessu frumvarpi? Nú eru þær valdheimildir sem koma fram í þessu frumvarpi nákvæmlega þær sömu og ráðherra Framsóknarflokksins beitti sér fyrir sl. vor þegar ný heilbrigðisþjónustulög urðu að lögum.

Þá sagði þáv. hæstv. heilbrigðisráðherra Siv Friðleifsdóttir m.a. í ræðu sinni við framlagningu frumvarpsins, með leyfi forseta:

„Ljóst er að heimild ráðherra til að semja við sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmenn og aðra rekstraraðila um veitingu heilbrigðisþjónustu er afar mikilvægt stjórntæki í höndum ráðherra er kemur að skipulagningu heilbrigðisþjónustunnar og forgangsröðun verkefna.“

Hún segir einnig að í frumvarpinu sé leitast við að tryggja að ráðherra hafi nauðsynlegar valdheimildir til að stýra hinu opinbera heilbrigðiskerfi og skipuleggja það innan ramma laganna og ákveða hvort og þá í hvaða mæli tiltekin heilbrigðisþjónusta sé veitt með greiðsluþátttöku ríkisins, hvar hún sé veitt og af hverjum. Hún segir jafnframt að heimildir einstakra heilbrigðisstofnana til samninga séu auknar eftir atvikum með leyfi ráðherra.

Ég er að velta fyrir mér hvað hefur breyst frá síðasta ári. Hvað veldur því að Framsóknarflokkurinn styður ekki við eigin stefnu eins og hann rak hana í langan (Forseti hringir.) tíma innan heilbrigðiskerfisins?

[10:38]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Miðað við þessi orð formannsins hlýt ég að spyrja: Til hvers er frumvarpið flutt ef þetta er allt í lögum í dag? Það hlýtur að vera næsta spurning.

Auðvitað er það þannig að í lögum í dag eru heimildir ráðherra til að semja eins og gert hefur verið en í þessu máli er hins vegar meginmarkmiðið að allur rekstur heilbrigðisstofnana verði á grundvelli samninga við sjúkratryggingar. Af þessu hlýst náttúrlega heilmikill viðbótarkostnaður því að það þarf kunnáttu og það þarf getu á báðum stöðum til þess að af samningum geti orðið, bæði hjá sjúkratryggingum og í öllum þessum stofnunum. Við erum því að breyta kerfinu á þann hátt að það verður dýrara, eins og ég sagði áðan. Það er algjörlega á skjön við það sem staðið hefur upp úr hv. þingmönnum Sjálfstæðisflokksins í aðdraganda þessarar umræðu og framlagningar þessa máls að heilbrigðiskerfið sé orðið allt of dýrt, að það þurfi að ná tökum á kostnaðinum.

Þegar til kastanna kemur er þetta ekki til að spara. Þetta er hins vegar til þess að fjölga rekstrarformum og gera það mögulegt að semja við einkaaðila.

[10:39]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér fannst hv. þingmaður ekki skýra afstöðu Framsóknarflokksins gagnvart þessu frumvarpi nægilega vel. Það er alveg ljóst að það eru engar byltingar boðaðar í þessu frumvarpi. Það er verið að færa úr tvennum lögum nánast óbreytt ákvæði og síðan er verið að kveða á um hlutverk nýrrar stofnunar sem Framsóknarflokkurinn (Gripið fram í.) studdi ekki í vor en studdi hins vegar síðasta vor. Á hinn bóginn unnu ráðherrar Framsóknarflokksins að því að aðskilja kaupendur og seljendur í heilbrigðisþjónustu með nefndarstarfi og slíku um nokkuð langt skeið.

Mig langaði líka aðeins að fara inn á afstöðu Framsóknarflokksins varðandi einkarekstur. Það má oft skilja á Framsóknarflokknum að hann sé bara alfarið á móti einkarekstri eða ég átta mig ekki alveg á því hvað þingmenn hans eru að segja þegar þeir tala um einkavæðingu, þar er dálítill hugtakaruglingur enn þá í gangi.

Siv Friðleifsdóttir, þáv. hæstv. heilbrigðisráðherra, sagði í þessari umræðu:

„Hins vegar tel ég eðlilegt að skoða einkarekstur eins og tíðkast hefur um langa hríð og ég veit að allir flokkar meira og minna styðja einkarekstur.“ — Reyndar segir hún „líka þingmenn Vinstri grænna“. — „Við erum með einkarekstur núna, fjölmörg hjúkrunarheimili eru rekin í einkarekstri með ákveðnum daggjöldum. Við erum með einkarekstur uppi á SÁÁ, við gerum þjónustusamning og greiðum eftir honum. Ég var að skrifa undir samning upp á 2,5 milljarð um daginn við Náttúrulækningafélagið. Þar eru aðilar úti á

markaði að veita þjónustu sem við greiðum fyrir með þjónustusamningum. Ég veit að þingmenn styðja að unnt sé að nýta einkareksturinn en þetta er alls ekki einkavæðing.“

Ég tek undir orð páv. hæstv. heilbrigðisráðherra, ég er algjörlega sammála þessu. Við erum ekki að fara í einkavæðingu. Við erum hins vegar að auka fjölbreytni í rekstrarformum, þar á meðal að gera samning við einkaaðila til þess að veita þjónustu fyrir hönd ríkisins og til þess að nýta betur það fjármagn sem við höfum á milli handanna. Auðvitað kostar það ákveðið eftirlit, það er ákveðinn kostnaður við að koma (Forseti hringir.) upp ákveðinni þekkingu til þess að standa í þessu en við fáum út úr því betri og skilgreindari þjónustu fyrir sjúklinga.

[10:42]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég ætla fyrst að svara hv. þingmanni um það hvernig við munum greiða atkvæði í þessu máli. Það sem ég sagði í nefndaráliti mínu var einungis að við mundum sitja hjá við lokaafgreiðslu málsins. Hins vegar munum við styðja fjölda greina og breytingartillagna. Það er lokaafgreiðslan sem við ætlum ekki að taka ábyrgð á vegna þess að frumvarpið er gríðarlega opið. Við vitum um vilja og áform Sjálfstæðisflokksins að gjörbreyta heilbrigðiskerfinu, það hefur ekkert farið á milli mála. Þeir vilja hafa þar mun meiri einkarekstur og einkavæðingu en við höfum viljað. Það er þess vegna sem við viljum ekki taka ábyrgð á þessu máli. Við sátum hjá fyrir jólin þegar afgreidd var 18. grein þeirra laga sem heimilaði stofnsetningu þessarar stofnunar og við munum vera samkvæm sjálfum okkur með því að sitja líka hjá við lokaafgreiðslu þessa máls.

[10:43]

Útbýting:

Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, 640. mál, nál. minni hluta fjárln., þskj. 1211.

[10:43]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Hér er komið fram stórt mál sem boðar viðamikla stefnubreytingu í heilbrigðisþjónustu Íslendinga. Málið er, eins og hér hefur þegar verið bent á, seint fram komið. Það hefur í tvígang verið tekið hér á dagskrá með afbrigðum og að mínu mati og okkar, fulltrúa vinstri grænna í hv. heilbrigðisnefnd, hefur það fengið of skjóta afgreiðslu og meðferð í nefndinni.

Hv. formaður nefndarinnar sagði hér áðan að umsagnir væru margar og að þær væru jákvæðar. Mitt mat er að umsagnirnar séu of fáar miðað við þann fjölda sem send var beiðni um að veita umsögn um. Það er ekki nema eðlilegt vegna þess að umsagnarfresturinn sem gefinn var, var mjög stuttur.

Það má öllum vera ljóst að við vinstri græn hefðum viljað ræða þetta stóra mál mjög ítarlega hér við 2. umr. málsins og kynna breytingartillögur okkar við ýmsar greinar frumvarpsins sem þá eru einkum ætlaðar til þess að styrkja hinn félagslega þátt sjúkratryggingakerfisins nú þegar markaðsvæðingin á að taka völdin á þeim bæ.

Frú forseti. Þó að þetta mál hefði sannarlega verðskuldað tvöfaldan ræðutíma hér við 2. umr. er það svo í ljósi samkomulags sem orðið er um þingstörfin að við munum geyma umfangsmestu athugasemdir okkar við þetta frumvarp til 3. umr. og það er gert í trausti þess að málið fái vandlegri skoðun í nefndinni í sumar en tök hafa verið á miðað við þann stutta tíma sem þingið hefur haft það umfjöllunar og að það komi í betri búningi inn í þingið við svo búið.

Í stuttu nefndaráliti okkar fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í hv. heilbrigðisnefnd eru þessi atriði áréttuð. Það er svo stutt að ég ætla ekki að eyða tíma í að lesa það, það ítrekar það sem ég var að segja hér áðan. Þessu nefndaráliti okkar fylgir minnisblað sem lagt var fram á fundi í heilbrigðisnefnd 24. maí sl. og Rúnar Vilhjálmsson, prófessor við hjúkrunarfræðideild Háskóla Íslands, kynnti. Þar er að finna mjög efnismiklar ábendingar um eðli þeirra breytinga sem hér er verið að ráðast í. Ég vil hvetja alla hagsmunaaðila, sem er allur almenningur í landinu — allir þeir sem eru skjólstæðingar og stuðningsmenn hins félagslega heilbrigðiskerfis sem hér hefur verið við lýði og við viljum standa vörð um — til þess að nýta tímann vel í sumar, fara vandlega yfir þau aðvörunarorð sem koma fram í nefndaráliti okkar hv. þm. Þuríðar Backman í minnisblaði frá Rúnari Vilhjálmssyni prófessor.

Það má öllum ljóst vera að við teljum að þetta frumvarp boði hættulega breytingu í heilbrigðisþjónustu okkar Íslendinga en jafnframt teljum við það mikinn áfangasigur að því sé nú afstýrt að það verði lögfest fyrir vorið. Það þarf svo sannarlega að vanda betur til verka þegar um svo stóra stefnubreytingu er að ræða.

Ég vil, frú forseti, minnast hér lítillega á breytingartillögu sem er að finna á þskj. 1208 þar sem lögð er til breyting þannig að á eftir 2. málsl. 2. tölul. 1. mgr. 29. gr. frumvarpsins komi:

„Ekki er þó heimilt að taka gjald fyrir rannsóknir o.fl. sem eru nauðsynlegur undanfari innlagnar vegna aðgerðar.“

Þetta er kannski ekki mjög auðskilið en í þessari breytingartillögu felst að það er gjaldtökuheimild í 29. gr. þar sem heimilt er að taka gjald m.a. fyrir göngudeildarþjónustu og rannsóknir. En breyting af þessu tagi mundi tryggja að sjúklingar sem verið er að leggja inn til aðgerðar séu ekki látnir koma deginum áður til þess að fara í kostnaðarsamar rannsóknir, jafnvel myndatökur eða tölvusneiðmyndir, og borga það úr eigin vasa vegna þess að ekki er búið að skrifa þá inn á spítalann.

Ég tel að hér sé um mjög mikið réttlætismál að ræða og nauðsynlegt að breyta þessu atriði því að það er alveg ljóst að mínu mati að Landspítali – háskólasjúkrahús hefur verið að misnota þessa gjaldtökuheimild til ferilverka og afla sér sértekna af aðgerðum sem eiga samkvæmt 18. gr. frumvarpsins að vera sjúklingum algerlega að kostnaðarlausu og tilheyra innlögn og aðgerð.

Frú forseti. Ég ætla ekki að hafa þessi orð fleiri. Ég treysti því að við munum fá betra frumvarp hér í haust og við getum tekið höndum saman um að standa vörð um hið félagslega heilbrigðiskerfi sem svo mikilvægt er í velferðarkerfinu okkar.

[10:49]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil í fyrsta lagi gera athugasemd við ræðu hv. þingmanns sem fjallaði um of skjóta afgreiðslu málsins í nefndinni. Ég vil að því sé haldið til haga að mér telst til að nefndin hafi fundað í u.þ.b. 20 klukkustundir um málið sem mér þykir ágætt og það er líka vert að hafa í huga að umsagnir voru mjög í eina átt og ekki komu fram verulegar athugasemdir við frumvarpið í meðförum nefndarinnar.

Þar sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur kosið að fara mikinn með yfirlýsingum um markaðsvæðingu og einkavæðingu og ýmsa orðaleppa sem ekki er alltaf ljóst hvað þýða þá vil ég samt reyna að þrengja málið aðeins. Ég kalla eftir afstöðu hv. þingmanns í því efni af því að hún staðhæfði við 1. umr. málsins að í þessu frumvarpi fælust auknir sjúklingaskattar. Þegar óskað var eftir því við hv. þingmann í 1. umr. að hún fyndi orðum sínum stað í frumvarpinu þá gat hún það ekki.

Þess vegna vil ég gjarnan vita núna við þetta tækifæri hvort hv. þingmaður er tilbúin til þess að útskýra þau orð eða draga þau til baka.

[10:51]

Frsm. 2. minni hl. heilbrn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hér er um endurtekningu á aumum útúrsnúningi hv. þm. Árna Páls Árnasonar að ræða. Það má öllum ljóst vera að við 1. umr. þessa máls var ég að fjalla almennt um skipulag heilbrigðisþjónustunnar. Ég fullyrti þá og fullyrði enn að einkavæðing í heilbrigðisþjónustunni mun koma niður á sjúklingum, hugsanlega vegna þess að gæðin versna en örugglega vegna þess að kostnaður þeirra eykst, þ.e. sjúklingaskattar verða hærri. Þessu var ég nú búin að svara og hélt að ég þyrfti ekki að endurtaka það.

Það er alveg ljóst að þetta frumvarp gengur í þá átt að styrkja stjórntæki einkavæðingar í heilbrigðisþjónustunni með því að setja upp regluverk til þess að semja um eða bjóða út heilbrigðisþjónustu á markaði gagnvart stofnunum og smærri aðilum. Það er líka alveg ljóst að það mun kosta þessar stofnanir, t.d. Landspítala – Háskólasjúkrahús, gríðarlegt fé að koma upp þessu regluverki til þess að geta boðið í þjónustu sem sjúkratryggingastofnun ætlar að greiða.

Það er staðreynd að í Bretlandi hafa ráðgjafarfyrirtæki í kringum einkavæðinguna í heilbrigðisþjónustunni, sem er verið að byrja á hér, fitnað eins og púkinn á fjósbitanum, eðlilega. Það þurfa allir þeir sem veita heilbrigðisþjónustu, stórir og smáir, að kaupa sér ráðgjöf til þess að geta boðið í tiltekin verk á markaðnum. Og alveg eins og við sjáum að verkfræðiskrifstofur eru sérfræðingar í slíku þá koma sérstakar ráðgjafarskrifstofur til með að annast þetta fyrir sjúkrastofnanirnar.

Og hver skyldi nú borga kostnaðinn af því, hv. þm. Árni Páll Árnason, aðrir en allur almenningur í landinu og sjúklingar á Íslandi?

[10:53]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Af því að það skiptir máli í þinglegri meðferð að reyna að upplýsa um mál og skýra óvissu þá lít ég svo á að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir hafi hér verið að staðfesta það að í þessu frumvarpi er ekki að finna ákvæði sem kveða á um frekari álögur á sjúklinga. Hvað hún heldur hins vegar að meint einkavæðing muni kosta almenning í landinu er allt annað mál og þingmaðurinn gefur sér að verið sé að feta einhverja braut sem menn eru ekki á nú þegar.

Það sem reynt er að gera með því frumvarpi sem hér er um að ræða er að koma á skilvirku kerfi þar sem þjónustan er forsenda greiðslna. Þar fá allir greiðslu, ekki þjónustu, ekki bara þeir sem hafa verið svo heppnir að gera einhvern tímann samning við heilbrigðisráðherra Framsóknarflokksins um þjónustutengd viðmið, heldur allir, líka opinberar stofnanir. Almenningur í landinu getur þannig treyst því að heilbrigðisþjónustan sé fjármögnuð á grundvelli þeirrar þjónustu sem ætlunin er að veita.

Það hefur verið sagt margt og mikið á opinberum vettvangi undanfarið um reynslu af breska heilbrigðiskerfinu. Að flestu leyti er þar ekki um sambærilega þætti að ræða og mjög mikilvægt að menn búi ekki til tröllasögur og trúi þeim án þess að yfirfæra þær á íslenskan veruleika. Aðstæður hér eru mjög ólíkar þeim sem eru í Bretlandi að flestu leyti og það er algjörlega ljóst að ekki er verið að koma hér á sama kerfi og er í Bretlandi.

Til dæmis er gert ráð fyrir því í því frumvarpi sem hér um ræðir að komið verði á margvíslegu eftirliti og upplýsingaflæði inn í kerfið sem ekki er fyrir hendi í Bretlandi í dag og er eitt af vandamálunum sem Bretar eiga við að etja.

[10:55]

Frsm. 2. minni hl. heilbrn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það vill nú svo vel til að hér á landi er stödd dr. Allyson Pollock prófessor sem er sérfræðingur í afleiðingum af einkavæðingu breska heilbrigðiskerfisins. Hún hélt fyrirlestur á vegum Háskólans á Bifröst og á vegum BSRB í morgun. Ég held að það sé mál manna sem á hana hafa hlýtt að þar séu svo sannarlega vítin til að varast.

Frú forseti. Einkarekstur heilbrigðisþjónustunnar er almennt ekki ódýrari en opinber rekstur. Við höfum skjalfest dæmi fyrir okkur á borðum þingmanna núna þar sem er flaggskip einkavæðingarinnar í heilbrigðisrekstri á Íslandi, Sóltúnssamningurinn, bundinn í báða skó til 27 ára, óuppsegjanlegur nema að stórfelldar vanefndir sannist og ekki aðeins 14–17% dýrari fyrir ríkið en rekstur annarra heimila, hjúkrunarheimila, heldur kemur í ljós að á þeim árum sem heimilið hefur starfað er það búið að krefja ríkið um 130 millj. kr. til viðbótar ofan á það sem er þó miklu meira en það sem aðrir fá.

Einkavæðing í heilbrigðisþjónustu felur í sér eitt af þrennu: Eignatilfærslu, eins og þegar Síminn var seldur, tilfærslu á rekstri, útboð á þjónustu, eins og við erum hér að tala um, eða tilfærslu á fjármögnun þar sem einkafjármögnun kemur að hluta eða að öllu leyti í stað opinberrar fjármögnunar, þ.e. þegar sjúklingum í þessu tilfelli er ætlað að borga þjónustuna alla eða hluta af henni. Allt eru þetta mismunandi stig einkavæðingar og ég held, frú forseti, að við í þinginu séum nú loksins að komast á það stig að geta rætt af alvöru um það hvað felst í einkavæðingu, hinum ýmsu stigum hennar. Ég vísa aftur til minnisblaðs Rúnars (Forseti

hringir.) Vilhjálmssonar prófessors sem fylgir nefndaráliti okkar hv. þm. Þuríðar Backman.

[10:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við erum hér að ræða stórt og mikið mál. Við erum væntanlega að setja okkur ramma um að við náum þeim markmiðum í framtíðinni að fá sem besta þjónustu í heilbrigðiskerfinu öllum til handa fyrir það fé sem við verjum í heilbrigðiskerfið. Jafnframt erum við að reyna að tryggja öllum jafnan aðgang og rétt að heilbrigðisþjónustunni.

Það hafa oft staðið miklar deilur um það hvert við værum að stefna í heilbrigðisþjónustunni og rekstri heilbrigðisstofnana. Við höfum haft þá stefnu í Frjálslynda flokknum að það væri eðlileg krafa að reyna að ná sem mestu fyrir þá fjármuni sem við verjum í heilbrigðisþjónustuna en höfum ekki talið að þar ætti sérstaklega að stefna til einkarekstrar. Ég lít þannig á að í þessu frumvarpi sé verið að marka að ríkið greiði fyrir heilbrigðisþjónustuna en geti vissulega samið um það hverjir veita hana.

Hér er verið að setja á fót stofnun sem á að hafa þekkingu að því er varðar samningagerð á sviði heilbrigðisþjónustunnar og annast þá framkvæmd. Miðað við þær umræður sem fram hafa farið í nefndinni um þetta mál þá virðist verulega skorta á að mati margra að nægileg þekking sé til staðar þegar verið er að semja um verkferla, kaup og þjónustu á heilbrigðissviðinu.

Ég lýsi yfir stuðningi við þetta mál með fyrirvara. Ég er áheyrnarfulltrúi í heilbrigðisnefndinni og fyrirvari minn snýr að því að í fyrsta lagi tel ég að við þróun nýrrar stofnunar þurfi að gæta mikils aðhalds, passa að stofnunin þenjist ekki út og verði þegar upp er staðið talsvert kostnaðarsamari en menn hafa gert ráð fyrir.

Hér er auðvitað verið að færa verkefni frá Tryggingastofnun yfir í Sjúkratryggingastofnun og vonandi tekst það vel án þess að því fylgi verulega aukinn kostnaður. Samt sem áður sýnist mér, og það er viðurkennt í umsögn fjármálaráðuneytisins um þetta frumvarp, að kostnaður mun aukast eitthvað. Mér sýnist hins vegar að það geti vel farið svo ef vel tekst til að sá kostnaður komi til baka í skilvirkara yfirliti um heilbrigðisþjónustuna og þá verkferla sem hafa að markmiði að nýta fé landsmanna sem allra best í heilbrigðisþjónustunni.

Það hefðu hins vegar þurft að liggja fyrir drög að mörgum reglugerðum sem heilbrigðisráðherra hefur heimild til að setja og væntanlega líta margar reglugerðir dagsins ljós. Það hefði verið nauðsynlegt að fá drög að reglugerðunum á borðið þannig að menn sæju betur hvert væri verið að stefna í áherslum og öðru slíku því að heilbrigðisráðherra er vissulega falið talsvert mikið vald.

Að þessu snúa fyrirvarar mínir, annars vegar að því að hér verði ekki stofnun sem þenjist óheft út á komandi árum með tilheyrandi kostnaði. Það er nauðsynlegt að stofnunin verði skilvirk. Hins vegar tel ég að það hefðu þurft að liggja fyrir nánari upplýsingar um þau fyrirmæli sem sett verða í reglugerð hjá hæstv. ráðherra til þess að við hefðum haft betri yfirsýn yfir málið. Mér finnst samt í heildina að stefnumörkunin sé eðlileg miðað við ríkjandi aðstæður í þjóðfélaginu en það ber alltaf að fara varlega og skoða mjög vandlega hvaða skref er verið að stíga. Við munum aldrei styðja það í Frjálslynda flokknum að menn hafi ekki jafnan rétt til heilbrigðisþjónustunnar.

Þetta er fyrirvari minn við málið, hæstv. forseti. Í sjálfu sér tek ég undir að það sé að mörgu leyti gott að fresta afgreiðslu þessa máls til haustsins og væntanlega fáum við þá á borðið meira af upplýsingum. Ég held að við verðum að gera kröfu til þess að drög komi frá heilbrigðisráðherra til heilbrigðisnefndar um sem flestar reglugerðir sem hann hyggst gefa út á grundvelli þessarar lagasetningar þannig að áður en málið verði endanlega afgreitt hér á haustdögum hafi heilbrigðisnefnd betri yfirsýn yfir málið en hún hefur núna.

Það sem má auðvitað gagnrýna við þessa málsmeðferð er hversu seint málið kemur inn í þingið. Þetta er auðvitað stærra mál en svo að gott lag sé á því að það sé unnið með þessum hætti. Það er alveg hægt að taka undir þá gagnrýni og eðlilegt að þetta mál hefði verið unnið á lengri tíma. En miðað við hversu þröngan tímaramma hv. heilbrigðisnefnd hafði þá held ég að hún hafi reynt að vinna þetta eins vel og hægt var.

Hæstv. forseti. Ég hef nú gert grein fyrir fyrirvara mínum varðandi þetta mál en vænti þess að þau lög sem við munum væntanlega setja á haustdögum á grundvelli þessa frumvarps verði þannig að við séum sátt. Þau verði þannig að við tryggjum öllum jafnan rétt til heilbrigðisþjónustunnar og náum sem mestri og bestri þjónustu fyrir það fjármagn sem við leggjum til hennar. Með nýjum lögum tökum við upp form þar sem meira er byggt á samningum en verið hefur. Þá er auðvitað æskilegt að ríkið hafi þekkingu til þess að gera slíka samninga og tryggja vel að sem mest náist fyrir þá fjármuni sem við ráðstöfum til þjónustunnar.

[11:06]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tek undir með hv. þingmanni um mikilvægi þess að hin nýja sjúkratryggingastofnun sé skilvirk, að hún gæti þess að við fáum sem mest fyrir peningana og að hún hafi til þess þekkingu.

Ég vildi aðeins þó undirstrika að það er dýrt að spara í þessum efnum. Það er gríðarlega mikilvægt að hin nýja sjúkratryggingastofnun hafi sjálfstæða þekkingu og burði til þess að gera vitræna samninga um þjónustu við alla viðsemjendur.

Hún þarf að hafa til þess burði að leggja sjálfstætt mat á þörf og samninga. Hún þarf að geta lagt sjálfstætt mat á áhættu og hún þarf þar af leiðandi að geta metið t.d. kostnaðinn við aðgerðir annars vegar og aðgerðaleysi hins vegar. Hún þarf með öðrum orðum að geta ákveðið að veita meira fé í forvarnaaðgerðir til þess að draga úr kostnaði á öðrum sviðum, svo dæmi sé tekið.

Þess vegna verður hún að hafa mikla klíníska þekkingu innan sinna raða. Hún verður að hafa marga sérfræðinga og ég held þess vegna að það sé mjög mikilvægt að við ræðum um það án nokkurra undanbragða að það mun þurfa umtalsvert fjármagn til þess að koma þessari stofnun á fót og í það horf sem hún þarf að vera í. Ella getur það gerst að ýmis mistök geta átt sér stað, rangir samningar, vondir samningar, lélegt upplýsingaflæði og önnur slík mistök sem orðið

hafa þegar menn hafa ætlað að spara sér almennilega uppbyggingu stofnana af þessum toga í nágrannalöndum okkar.

Við getum sérstaklega lært af nágrönnum okkar Bretum varðandi þetta. Þessi umgjörð þarf að vera fagleg, öflug og kröftug og hafa mikla burði til þess að sinna verkefnum sínum strax frá upphafi.

[11:08]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta var nú eiginlega ekkert andsvar við ræðu minni vegna þess að ég var akkúrat að ræða það að við þyrftum að hafa samningsþekkingu til þess að ná sem mestu út úr þeim samningum sem gerðir hafa verið og gerðir verða í framtíðinni til þess að veita þá þjónustu sem við erum sammála um að veita. Við erum að reyna að tryggja það til framtíðar að hér verði góð heilbrigðisþjónusta eins og er nú í landinu. Við viljum að hún haldi áfram að vera góð og að við náum að veita hana fyrir þá fjármuni sem ráðstafað er til þessara mála.

Svo að ég rammi inn það sem við í Frjálslynda flokknum höfum sagt almennt um heilbrigðisþjónustu og velferðarþjónustu á undanförnum árum þá er það mjög einfalt: Ef það þarf að leggja hærri skatta á landsmenn til þess að viðhalda hér góðri, öflugri heilbrigðis- og velferðarþjónustu þá geri menn það.

Ég og flokksmenn mínir erum talsmenn þess að veitt sé góð og öflug heilbrigðisþjónusta. Ef við þurfum til þess meiri fjármuni þá leggjumst við ekki gegn því að þeirra sé aflað. Við gerum hins vegar kröfur til þess að þeim sé ráðstafað á sem skynsamlegastan hátt svo það fáist fyrir þá sem mest þjónusta öllum til handa.

[11:10]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir gerði hér grein fyrir nefndaráliti okkar 2. minni hluta heilbrigðisnefndar og því mun ég í örfáum orðum bæta við forsöguna. Eins og komið hefur fram þá byggir þetta frumvarp m.a. á lögum um heilbrigðisþjónustu sem við afgreiddum hér síðastliðið vor. Það frumvarp var einnig afgreitt á stuttu vorþingi á síðustu dögum þingsins á svo miklum spretti að ekki vannst ráðrúm til að ræða það hér eins og hefði þurft að gera. Það er ekki hægt að vísa í ræður. Það er hægt að vísa í atkvæðaskýringar ef maður ætlar að fara í söguskýringar um afstöðu flokkanna og í atkvæðagreiðslum.

Þegar við stígum það skref að fara í markvissa kerfisbreytingar á eins viðkvæmri þjónustu og heilbrigðisþjónustan er þá er það skylda okkar á hinu hv. Alþingi að gefa okkur þann tíma sem við þurfum til þess að fara vel yfir málið. Það er ekki bara að það mælist í löngum ræðum. Það mælist ekki síst í góðum undirbúningi af hálfu ráðuneytanna að hingað komi inn vönduð frumvörp og að nefndirnar hafi þann tíma sem þarf til þess að senda út umsagnir, gefa umsagnaraðilum góðan tíma til þess að meta málið og skila inn vönduðum umsögnum. Heilbrigðisnefnd þarf að hafa tíma til að fara yfir þær umsóknir sem berast og leggja mat á afleiðingar þeirra frumvarpa sem verið er að afgreiða. Ég leyfi mér að fullyrða, hæstv. forseti, að til þess vannst hvorki tími á síðastliðnu vori né núna varðandi frumvarp um heilbrigðisþjónustu.

Það má segja að bæði þessi frumvörp beri yfirbragð þeirrar aðferðafræði sem beitt hefur verið markvisst víða í Evrópu og af því að við höfum sérstaklega talað um Bretland þá var það alveg markvisst hvernig farið var inn í breska heilbrigðiskerfið með markaðssérfræðingum frá Bandaríkjunum. Kerfið var byggt upp á almannaþjónustu eins og okkar en það var smám saman molað niður með því að koma með ósköp litlar en markvissar breytingar þannig að almenningur átti erfitt — og hefur átt erfitt — með að átta sig á því hvaða breytingar var verið að gera, hvert stefndi. Þetta voru litlar, tæknilegar breytingar. Það er gott að fá fjölbreytta þjónustu, það er gott að spara, það er gott að fara vel með fjármagnið en almenningur hafði ekki möguleika til að meta hvert ferðinni var heitið.

Núna hefur almenningur í Englandi möguleika á að lesa hvert ferðinni var heitið. Og víðast hvar í Englandi er nú bylgja mótmæla gegn þeirri þjónustu, gegn þeim breytingum sem gerðar hafa verið og krafa um bætta þjónustu. Það kerfi sem komið var á hefur molað niður þá félagslegu þjónustu sem hafði verið í Bretlandi. Núna er búið nær alfarið að markaðsvæða það. Það hefur vakið þessi viðbrögð. Mótmæli eiga sér ekki stað í Írlandi og Skotlandi því að íbúar í þessum löndum áttuðu sig á því hvert stefndi og vildu þetta ekki. Þeir kusu gegn því þannig að þeir stöðvuðu það og sögðu: Hingað og ekki lengra.

Englendingar voru ekki svo heppnir. Það er mjög erfitt að snúa til baka þegar einu sinni er búið að mola úr þjónustunni, koma henni á markað. Þá hefur hið opinbera ekki þá stjórn á fyrirtækjunum, á þjónustunni, eins og áður. Og þó svo að í því frumvarpi sem hér liggur fyrir og við erum með til meðferðar sé ekki gengið eins langt og ekki sé verið að taka upp breska kerfið eins og það er í dag þá erum við hugsanlega á þessari leið. Það er verið að ganga þessi skref.

Það sem við höfum gagnrýnt í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði í þessu frumvarpi og frumvarpi um lög um heilbrigðisþjónustu er það mikla vald sem hver heilbrigðisráðherra hefur til að setja reglugerðir. Hann er bókstaflega með opinn tékka, hann ræður för. Hann ræður hversu mikið af heilbrigðisþjónustunni verður tekið út úr opinberri þjónustu í dag, boðið út, molað niður. Við höfum ekki hugmynd um hvert stefnir með Landspítalann eins og hann er í dag. Við höfum ekki hugmynd um hvernig hæstv. ráðherra og ríkisstjórn sjá næstu ár fyrir sér að öðru leyti en því sem kemur fram í ríkisstjórnarsáttmálanum, að auka eigi einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni og fara inn á þessa markaðsbraut.

Því fagna ég því að við skulum staldra við núna eftir 2. umr. um málið og gefa okkur þann tíma sem ég tel að okkur beri að gefa máli sem vegur jafn þungt og þetta mál, gefa því þann tíma að við getum unnið það betur. Til þess var jú sá hluti breytinganna á þingsköpunum hugsaður, til að slíta ekki þingi að vori heldur fresta því og gefa okkur þessa haustdaga til að vinna að málum sem eru erfið og þung, sem eru hápólitísk og stefnumarkandi. Til þess höfum við dagana í september. Við eigum að nota þá til að gefa þeim tíma sem vilja koma frekar að málinu og skoða það betur. Þeim sem hugsanlega — eins og ég segi með kennara í dag — átta sig á því þegar þeir fara að skoða málið betur að þetta er kannski ekki eins slétt og fellt og lítur út fyrir í

fyrstu, kannski ekki svo tæknilegt og kannski ekki svo pínulítið mál. Kannski erum við á einhverri braut sem við höfum ekki áttað okkur á.

Við gefum okkur tíma, gefum okkur sumarið til þess að skoða málið og lítum til Bretlands. Köllum eftir greinargerð, drögum að reglugerðum frá ráðherra. Reynum að kostnaðarmeta allt það innbyggða eftirlit sem verður í þessu nýja kerfi. Það verður mikið. Það kom fram hjá hv. þm. Árna Páli Árnasyni að við yrðum að gera okkur grein fyrir því að þetta yrði dýrt. Það verður dýrt að koma þessu á þannig að sú sérfræðiþekking sem þarf að vera í þessari stofnun verði með sóma. Við skulum ganga þennan veg með opnum augum en ekki að afgreiða málið hér í engri umræðu og litlum undirbúningi og ganga svo bara blint í sjóinn.

Hæstv. forseti. Ég var nú búin að punkta hjá mér heilmörg atriði en ég sé að tíminn hefur flogið frá mér. Ég vil fá að vitna í nefndarálit hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefðum getað verið á því nefndaráliti. Við hefðum getað staðið öll saman að þessu nefndaráliti sem slíku. En við fögnum því sem sagt að málinu verði gefinn meiri tími og ég vil enn og aftur benda öllum almenningi í landinu á að lesa vel minnisblað Rúnars Vilhjálmssonar.

[11:20]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður fjallaði sérstaklega um málsmeðferð í nefndinni. Þannig vildi til að nefndardagar komu inn á þeim tíma sem nefndin hafði málið til umfjöllunar. Í máli hv. þm. Árna Páls Árnasonar áðan kom fram að hann hafði tekið saman að fjallað hefði verið um málið í allt að 20 tíma, sem þýðir að þetta eru eins og átta til tíu vikur sem við höfum í venjulegum fundartíma innan þingsins. Því verður ekki sagt að ekki hafi verið eytt nógum tíma í þetta. Það komu 33 gestir til nefndarinnar frá 18 aðilum, 70 umsagnir bárust og það komu allir þeir gestir sem nefndarmenn óskuðu eftir. Í þeim umsögnum sem við fengum var yfirgnæfandi meiri hluti jákvæður í málinu.

Þar fyrir utan var ekkert nýtt í málinu að því leyti að þarna var verið að færa inn, eins og ég hef sagt áður í dag, nánast óbreytt ákvæði almannatryggingalaga um sjúkratryggingar, nánast óbreytt ákvæði um samninga um heilbrigðisþjónustu úr heilbrigðisþjónustulögum og síðan var kveðið á um hlutverk hinnar nýju stofnunar sem var ákveðið með lögum fyrir áramót. Málið er því í sjálfu sér ekki flókið og í rauninni í samræmi við ýmsar ábendingar sem hefur verið beint til okkar.

Hvað varðar það sem hv. þingmaður talaði um að við séum að fara leið Breta — ég hlustaði á þá ágætu konu, Pollock prófessor, í gær og það var náttúrlega svört mynd sem hún málaði af ástandinu í Bretlandi í heilbrigðismálum. Ég get fullvissað hv. þingmann um að við erum ekki að fara leið Breta. Við erum að fara hina norrænu leið, við ætlum að viðhalda (Forseti hringir.) hinu félagslega heilbrigðiskerfi hér eftir sem hingað til.

[11:22]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Í umræðunum hefur oft verið vitnað til Bretlands, ekki er nema von að maður vilji meta stöðuna þar. Norrænt kerfi stendur líka í varnarbaráttu vegna þess að Evrópusambandið hefur ekki tilskipun um heilbrigðis- og félagsþjónustu, það er eingöngu með þessa stöpla sem maður hefur, það er engin tilskipun um almenningsþjónustuna, heilbrigðisþjónustuna eða velferðarþjónustuna heldur er þetta um viðskiptaumhverfið og atvinnumarkaðinn. Það er því engin vörn. Viðskiptahugmyndin kemur svo sterkt inn frá Evrópusambandinu og flæðir yfir Norðurlöndin líka. Við á Norðurlöndunum sem höfum byggt upp velferðarkerfi á sameiginlegri opinberri þjónustu og velferðarþjónustu sem við höfum verið mjög stolt af og hefur verið góð og ódýr samanborið við markaðsvædda þjónustu, eigum því í vörn vegna þessa.

Ég vil svara því um nefndardagana að það er alveg sama hversu lengi við sitjum á nefndardögum ef umsagnarfresturinn er svo skammur að umsagnaraðilar hafa ekki nægjanlegan tíma til að undirbúa sig og skila af sér, það kom fram.

Ég vil bara enn og aftur minna á gráu handbókina um hvernig undirbúa og ganga á frá frumvörpum og hvernig afgreiða á þau á hinu háa Alþingi. Mál þurfa tíma (Forseti hringir.) og við verðum að gefa okkur þann tíma.

[11:24]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég er að reyna að átta mig á hvað það er sem hv. þingmaður setur sig á móti. Ef maður fer ofan í nefndarálitið og greinargerð með frumvarpinu eru ákveðin hugtök sem lýsa því heilbrigðiskerfi sem við erum með og viljum viðhalda. Við viljum t.d. að fjármagn til heilbrigðisþjónustu taki mið af þörf og þar á meðal er kostnaðargreining. Kostnaðargreining á þjónustunni á sér stað að mjög takmörkuðu leyti hér á landi, hún er komin miklu lengra erlendis, og eitt af meginmarkmiðum frumvarpsins er að stuðla að kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustunni. Það er félagslegt heilbrigðiskerfi og við viljum halda því áfram. Við erum með félagslegt heilbrigðiskerfi sem er að mestu greitt af opinberu fé, hér á landi er ein minnsta greiðsluþátttaka almennings í heilbrigðisþjónustu í heiminum. Það er jafn aðgangur fólks óháð efnahag, ekki er heimilt að kaupa sig fram fyrir.

Hvað af þessum atriðum setur hv. þingmaður sig á móti? Hvað er það sem hún vill ef ekki þetta? Þar til viðbótar stöndum við frammi fyrir því að aukið fé fer til heilbrigðisþjónustu, við sjáum í sjálfu sér ekki eftir því, það er pólitísk ákvörðun. Við erum með eitt hæsta framlag til heilbrigðisþjónustu í heiminum, við erum í fjórða sæti prátt fyrir að við erum ein yngsta þjóðin í Evrópu. Við viljum nota þær aðferðir sem þekktar eru til að kostnaðargreina þjónustuna, til að fá meira út úr því fjármagni og til að geta mætt þörfum fleiri en hingað til og tekið inn þætti sem við höfum kannski ekki getað tekið inn hingað til þó að þeir séu reyndar vandséðir eins og er.

Um samanburðinn við Bretland verð ég að segja að þær breytingar sem fóru af stað í Bretlandi í kringum 1978 —

við erum í rauninni á því stigi núna sem Bretar fóru í 1978 og svo leiddi það til þess um 1990 að kaupendur og veitendur voru aðskildir. Það voru allt aðrar aðstæður í Bretlandi þá en hér, það var miklu minna fé lagt í (Forseti hringir.) heilbrigðisþjónustu og þar var allt annað fyrirkomulag. Við erum ekki að fara þá leið.

[11:26]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil taka það alveg skýrt fram að mér finnst mikilvægt að heilbrigðisþjónustan á Íslandi — sama á hvaða stigi hún er og sama hvar hún er veitt — ástundi góða sjúkraskráningu og góða skráningu á þeim hlutum sem nauðsynlegir eru. Þar af leiðandi er gott að hafa kostnaðargreiningu ef við horfum til þess að fjármagna þá starfsemi sem við erum með í dag svo að við sveltum ekki heilbrigðisstofnanir eins og við höfum gert. Við getum séð að öldrunarstofnanirnar berjast margar hverjar í bökkum vegna þess að þær hafa ekki fengið rétt mat á þeirri þjónustu sem þær veita.

Ég er ekki þar með að segja að einkavæða eða setja eigi þá þjónustu út í einkarekstur. Það má kostnaðargreina og greiða rétt af fjárlögum til viðkomandi stofnana og sjúkraskráningar eiga alls staðar að vera réttar. En hægt er að nota slíka kostnaðargreiningu þegar farið er af stað með hana til að auðvelda útboð, útvistun og koma þjónustunni í einkarekstur því að þá er búið að setja verðmiða á þjónustuna og þá er það miklu auðveldara.

Það er erfitt fyrir almenning að sjá þetta en öll þau litlu skref sem við erum að taka — við getum notað aðferðirnar á mismunandi hátt. Ég og flokkur minn viljum standa vörð um góða skráningu en við viljum standa vörð um að þjónustan verði áfram innan félagslega heilbrigðiskerfisins og að við förum ekki að eyðileggja þá uppbyggingu sem hefur átt sér stað hér undanfarin mörg ár.

[11:29]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér er líkt farið og hv. þm. Ástu Möller að ég á ekki auðvelt með að átta mig á andstöðu hv. þm. Þuríðar Backman, sérstaklega ekki í ljósi þeirra orða hennar að hún sé fylgjandi kostnaðargreiningu og að greining á kostnaði sé forsenda fjárveitinga til opinberra stofnana. Ef við erum sammála um það þá held ég að við getum verið sammála um býsna margt því að hv. þingmaður tók líka fram að hún vildi standa vörð um þá forsendu að hér yrði áfram félagslegt heilbrigðiskerfi. Um þá forsendu erum við algjörlega sammála.

Það sem hún leggur hins vegar áherslu á er að við séum með einhverjum hætti að búa í haginn fyrir frekari einkarekstur. Það er algjörlega sjálfstæð ákvörðun við hverja er samið eða á hvaða forsendum og þar af leiðandi tel ég að gerður sé ansi mikill úlfaldi úr lítilli mýflugu.

Varðandi eilífar tilvísanir í Bretland er mjög athyglisvert að hv. þingmenn Vinstri grænna hafa nú himin höndum tekið og vitna mjög til Bretlands en forðast eins og heitan eldinn að ræða reynsluna frá Svíþjóð þaðan sem kerfið er upprunnið og þar sem því var komið á af sænskum jafnaðarmönnum með tilstyrk vinstri grænna í Svíþjóð. Þegar horft er til Bretlands er alveg ljóst, og kom jafnframt fram í ágætu erindi dr. Sigurbjargar Sigurgeirsdóttur stjórnsýsluráðgjafa í gær í kjölfar erindis dr. Pollock á ráðstefnu Háskólans á Bifröst, að aðstæður hér eru í grundvallaratriðum ólíkar aðstæðum í Bretlandi sem gera samanburð algjörlega ómarktækan. Sem dæmi má nefna að dr. Pollock staðhæfði í gær, og kann það vel að vera rétt, ég þekki það ekki, að engar upplýsingar væru tiltækar um ýmsar forsendur samningsgerðar, t.d. væru engar upplýsingar um fjölda rúma hjá einkaaðilum og engar upplýsingar væru um starfsliðsfjölda eða um innlagnir. Ekki þarf að lesa lengi í því frumvarpi sem hér er til umræðu (Forseti hringir.) til að sjá að það er óhugsandi að sú verði staðreyndin eftir lögfestingu þess.

[11:31]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Kostnaðargreining getur verið með mjög mismunandi hætti. Hægt er að fara ofan í það að hafa hluta af vinnunni innbyggðan í kerfið, að skrá allt með tilliti til kostnaðargreiningar. Það er líka hægt að fara í kostnaðargreiningu og hafa það sem hluta af og mati af fjárlögum til hverrar opinberrar stofnunar. Við verðum að vara okkur á því því að í þessari hugmyndafræði, að kaupa og selja, er innbyggt eftirlits- og skráningarkerfi. Það kerfi getur út af fyrir sig gersamlega kaffært þjónustuna. Það verða allir svo uppteknir af að skrá kerfisins vegna og eftirlitið bólgnar út eins og púkinn á fjósbitanum. Það er bara kerfi þannig að eftirlitskerfin eru ... (Gripið fram í.)

Það hefur sýnt sig að ódýrara er fyrir þjóðfélagið að hafa sem mest af þjónustunni bundið í félagslegu heilbrigðiskerfi og um það viljum við standa vörð. Það er líka mikilvægt að hafa sterkt félagslegt heilbrigðiskerfi til að hafa samfellu í þjónustunni. Samfella í þjónustu skilar ekki síður ávinningi til þjóðarbúsins og til einstaklinganna. Það er erfitt að halda þeirri samfellu þegar búið er að búta þetta niður.

Við skulum skoða kerfið hjá Svíunum í sumar eins og við getum skoðað það breska. Það er verið að vitna í þessi tvö kerfi og meta hvernig þau standa. Mér er, hæstv. forseti, nákvæmlega sama hvort það eru vinstri eða hægri menn sem koma einhverri vitleysu á.

[11:33]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þar er ég alveg sammála hv. þingmanni, vitleysan er jafnvond hvaðan sem hún kemur en þetta kerfi er ekki vitlaust.

Hv. þingmaður nefndi mikilvægi þess að standa vörð um heildstæða þjónustu og opinbert þjónustukerfi. Það stendur ekki til að breyta því. Í frumvarpinu er kveðið á um heildstætt þjónustuframboð af hálfu hins opinbera. Heimilt er að semja við Landspítalann þó að það sé dýrara til að viðhalda heildstæðri opinberri þjónustu. Það er eins og hv. þingmaður hafi ekki lesið frumvarpið. Það er ekki verið að tala um að búta niður þjónustu hins opinbera. Þvert á móti er verið að tala um að styrkja heildstætt þjónustuframboð. Það er forsenda í frumvarpinu öfugt við það sem oft hefur verið áður og öfugt við það sem t.d. framsóknarmenn féllust á í samstarfi við sjálfstæðismenn upp úr 1995, að

stefna ætti að því að á Landspítalanum væri meira horft til grunnþjónustu og einstakir þjónustuþættir væru settir út úr. Sú aðferðafræði sem nú er verið að fjalla um byggist ekki á því, hún byggist á heildstæðu þjónustuframboði af hálfu hins opinbera. Þetta er ný hugsun, hún hefur verið reynd og hún hefur tekist vel.

Virðulegi forseti. Vissulega felst kostnaður í eftirlits- og þjónustukerfi og auðvitað er hægt að leika á öll kerfi og það er hægt að hagnast á því að vinna eftir öllum kerfum. Það er líka hægt í kerfinu í dag. Hvað einkennir íslenskt heilbrigðiskerfi í dag? Jú, það er skortur á efnislegri viðmiðun fyrir þá sem þjónustunnar njóta. Það er skortur á að þeir geti kallað eftir tiltekinni þjónustu á tilteknum tíma. Það er með öðrum orðum réttleysi sjúklinga gagnvart veitendum þjónustunnar og það er ófært ástand. Það kerfi grefur undan samfélagslegri samstöðu um félagslegt heilbrigðiskerfi vegna þess að það skapar vilja hjá þeim sem eru betur stæðir til að fá að borga sig fram fyrir og fá annars konar þjónustu en aðrir. Þess vegna skiptir svo miklu máli að þjónustan sé góð, hún sé heildstæð og hún sé eins fyrir alla.

[11:35]

Þuríður Backman (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tek undir síðustu orð hv. þingmanns: Þjónustan skal vera góð og hún skal vera eins fyrir alla. En það skiptir máli á hverra höndum hún er. Það er staðreynd og frá því verður ekki horfið. Ég tel því mikilvægt að við fáum að sjá á spilin og ég fagna því ef ekki á að breyta neinu í núverandi rekstrarformi heilbrigðisþjónustunnar. En ekki er hægt að trúa því að í ríkisstjórnarsáttmálanum segir beinum orðum, og stefnt er að því, að auka einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni. Sú opnun sem er í frumvarpinu í sjúkratryggingastofnuninni gefur hæstv. ráðherra alla möguleika á að fara þær leiðir sem hann vill. Hvort það er ásetningur núverandi þingmanna, núverandi ríkisstjórnar eða hvort þróunin verður slík sjáum við ekki fyrir. En ég vil benda á að sjúklingar, fólk sem er orðið veikt, er í mjög veikri stöðu hvað varðar val á þjónustu eða kostnaði. Þegar fólk er veikt fer það að ráðum þess læknis sem það verður að leita til eða hefur farið til. Sjúklingar eru ekki í þeirri stöðu að geta velt fyrir sér verði og samanburði í þeim efnum.

Ég vil benda á reynslu Háskóla Íslands hvað varðar þessa hugmyndafræði, þegar markaðshugsunin er komin inn. Hugsunargangurinn breyttist í Háskóla Íslands þegar farið var að meta fjármagn til háskólans út frá fjölda útskrifaðra nemenda. (Forseti hringir.) Það er bara hugsunarháttur út af fyrir sig, vinnubrögðin breyttust. (Forseti hringir.) Að koma þessari markaðsþjónustu inn breytir líka hugsunarhætti og vinnubrögðum innan stofnananna.

[11:38]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi máls míns minna á mikilvægi þess að það þjóðþrifamál sem við ræðum nú komist sem fyrst á löggjafarstig. Umfjöllun um málið í nefndinni hefur, eins og ég gat um í andsvari áðan, farið fram með ágætum. Það hefur náðst að fjalla um það í upp undir 20 klukkustundir, að því er mér telst til, og málið hefur skýrst mjög í meðförum nefndarinnar.

Hv. þm. Ásta Möller gerði áðan grein fyrir áliti meiri hluta nefndarinnar. Ég vil staldra við nokkur atriði í því samhengi.

Í fyrsta lagi er í nefndaráliti fjallað nokkuð ítarlega um hina nýju sjúkratryggingastofnun sem stefnt er að að komið verði á fót. Það er mjög mikilvægt að hún komist á fót og það er mjög mikilvægt að hún hafi fullnægjandi burði, hafi til að bera mannafla sem hafi þekkingu og forsendur til að leggja sjálfstætt mat á aðstæður. Ég veit til þess að starfsfólk Tryggingastofnunar ríkisins, sem unnið hefur að sjúkratryggingum, bíður þess með óþreyju að þessi lög taki gildi þannig að óvissu um framtíðina verði eytt. Ég vona að sú staðreynd að við náum að ljúka 2. umr. um málið og atkvæðagreiðslum um það dugi til að létta að nokkru þeirri óvissu og skapa aukinn fyrirsjáanleika fyrir starfsfólkið þannig að það átti sig betur á því hvers er að vænta á næstu mánuðum.

Í umfjöllun meiri hluta nefndarinnar um hina nýju stofnun segir að stofnunin þurfi að hafa breiða faglega þekkingu til að tryggja henni sterkt samningsumhverfi. Stofnunin þurfi að hafa á að skipa sérfræðiþekkingu sem tryggi að saman geti farið innan hennar fagleg og fjárhagsleg hæfni til að meta sjálfstætt aðstæður við samningsgerð hverju sinni, mat á heilsufarslegum þörfum notenda almennt og þeirri áhættu sem kunni að felast í tilteknum aðgerðum eða aðgerðaleysi aðila. Það verður ekki nægilega brýnt fyrir okkur öllum hversu mikilvægur þessi þáttur er, hversu mikilvægt það er að stofnunin hafi þessa þekkingu, geti lagt sjálfstætt mat á kostnað við þjónustu og þá sérstaklega metið kostnað af aðgerðum eða aðgerðaleysi. Við vonumst til þess, og sú er ástæðan að baki þessum breytingum, að breytingar á heilbrigðiskerfinu verði til þess að auka enn gæði þjónustunnar og jafnframt tryggja að greiðslurnar miðist við þá þjónustu sem veitt er og að fjármagn fylgi sjúklingum.

Á það hefur skort í núverandi kerfi að horft sé til heildarhagsmuna samfélagsins og heildarhags einstaklingsins af aðgerð. Við erum mjög bundin við það að greiða fyrir tilteknar aðgerðir og tilteknar meðferðir án tillits til þess hver heildarhagur einstaklingsins eða samfélagsins af tiltekinni þjónustu er. Mjög gott dæmi er forvarnaþjónusta á sviði geðlækninga sem oft hefur verið rætt um að væri verkefni sem væri eðlilegt að setja mun meira fjármagn til vegna þess mikla kostnaðar sem samfélagið og sjúklingar verða fyrir ef á er ekki stemmd að ósi.

Horfa má á ýmis önnur heilsufarsvandamál sem hrjá okkur í dag, ýmiss konar stoðkerfissjúkdóma og aðra slíka sjúkdóma sem hægt væri að ná betri árangri í baráttu við ef fé væri í auknum mæli veitt til meðferðar á upphafsstigum sjúkdóms frekar en bíða eftir að heilsufarstjón verði meira. Það er öll þessi umgjörð — stofnunin verður að hafa þessa daglegu hæfni til að leggja sjálfstætt mat á þessa þætti. Auðvitað er það þannig, eins og hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa varað við, að þegar búið er að greina allan kostnað er auðveldara fyrir menn sem veita þjónustuna að fá meira fé ef þeir geta fjölgað verkum. Þess vegna er líka gert ráð fyrir því í frumvarpinu að hömlur séu á oflækningum og tæki séu til að bregðast

við slíkum freistnivanda.

Freistnivandi er fyrir hendi í öllum kerfum, ekki bara einkareknum kerfum. Það er alltaf freisting hjá öllum sem reka stofnanir eða eru í eigin rekstri að ná meiri árangri út úr starfi sínu. Það sem skiptir höfuðmáli í þessu tilviki er að stofnunin hafi aðstöðu til þess að eiga í upplýstu faglegu samstarfi við heilbrigðisstéttir og vinna þannig að þróun heilbrigðs umhverfis fyrir veitingu heilbrigðisþjónustunnar.

Virðulegi forseti. Í umræðum í nefndinni var nokkuð fjallað um ákvæði 43. gr. Þar er í 2. mgr. ákvæði um að óheimilt sé að kaupa sig fram fyrir í biðröð, m.ö.o. að endurgjaldið sem kveðið er á um í lögunum felist í greiðsluþátttöku sjúklings og einnig að endurgjaldið sem sjúkratryggingastofnun veitir veitanda þjónustunnar samkvæmt samningum feli í sér heildarendurgjald fyrir þjónustuna og óheimilt sé að krefjast frekari greiðslna. Þeirri spurningu var velt upp í meðförum nefndarinnar hvaða reglur giltu um önnur tilvik þegar mögulegt er að kaupa sig fram fyrir, þ.e. þegar sjúklingur kýs einfaldlega að afþakka alfarið greiðsluþátttöku hins opinbera og biður á þeim grundvelli um að verða tekinn fram fyrir.

Fram kom í meðförum nefndarinnar að í núgildandi samningum milli Tryggingastofnunar ríkisins og lækna sé ákvæði sem felur m.a. í sér að sjúkratryggðum einstaklingi er heimilt að óska skriflega eftir því að læknir taki hann til meðferðar án greiðsluþátttöku sjúkratrygginga. Það er gert til að sjúklingar geti út frá persónuverndarsjónarmiðum fengið læknisþjónustu án þess að upplýsingar þar um fari í gegnum Tryggingastofnun ríkisins. En jafnframt er það skilyrði fyrir þessari heimild í núgildandi samningum að viðkomandi læknir geti boðið sjúklingi þjónustu innan almannatryggingakerfisins á sama tíma þannig að sjúklingur hafi raunverulegt val á greiðsluaðferð. Ef læknir getur ekki boðið samkvæmt samningum sínum við Tryggingastofnun þjónustu á sama tíma getur hann ekki boðið viðkomandi þjónustu án greiðsluþátttöku sjúkratryggingastofnunar. Þetta ákvæði tekur til allra sjúkratryggðra einstaklinga og er bindandi fyrir lækna sem semja við Tryggingastofnun. Með því fyrirkomulagi sem nú tíðkast er þannig tryggt að sjúkratryggðir einstaklingar geta ekki samið við veitendur heilbrigðisþjónustu sem eru með samning við Tryggingastofnun.

Ekki er gert ráð fyrir breytingu á þessu fyrirkomulagi og með þessu tel ég algerlega girt fyrir að veitendur heilbrigðisþjónustu sem semja við sjúkratryggingastofnun geti veitt sjúkratryggðum einstaklingi forgang á biðlista eða aðra ívilnun gegn því að hann borgi kostnað við aðgerð að fullu eins og fram kemur í nefndaráliti. Með öðrum orðum er gert ráð fyrir því af hálfu meiri hluta nefndarinnar að þetta fyrirkomulag verði áfram við lýði og verði hluti af samningum nýrrar sjúkratryggingastofnunar við alla veitendur heilbrigðisþjónustu með þeim hætti að ekki geti komið til þess að sjúkratryggðir einstaklingar geti kallað eftir því að fá að sleppa við kostnaðarþátttöku hins opinbera og þannig komist fram fyrir í biðröð eða með öðrum hætti fengið betri eða skjótari þjónustu.

Það er grundvallaratriði fyrir okkur sem viljum verja félagslegt heilbrigðiskerfi og viljum verja heildstætt þjónustuframboð í heilbrigðiskerfi að norrænni fyrirmynd að við tryggjum gæði. Ef gæðin eru ekki tryggð sköpum við mjög fljótt óþreyju meðal þeirra sem sætta sig ekki við hin löku gæði. Þá búum við til þá hættu að þeir betur stæðu í samfélaginu sjái ekki lengur ástæðu til að borga skatta og taka þátt í fjármögnun heildstæðrar heilbrigðisþjónustu. Þess vegna skiptir svo miklu máli að við tryggjum gæðin sem forsendur þjónustunnar og að gæðaviðmið sé grundvallarforsenda allrar veitingar heilbrigðisþjónustunnar. Það er grunntónninn í frumvarpinu sem hér er til meðferðar. Ekki verður lögð of mikil áhersla á það hversu mikilvægt þetta er til að tryggja samfélagslega samstöðu til lengri tíma litið um félagslegt heilbrigðiskerfi af þeim toga sem við búum við í dag.

Við viljum tryggja heilbrigðiskerfi þar sem hið opinbera fjármagnar heilbrigðisþjónustuna. Við viljum koma í veg fyrir óæskilegar hliðarafleiðingar af því fyrirkomulagi. Við viljum lágmarka freistnivanda, við viljum lágmarka oflækningar. Ég tel að við gerum það með góðum hætti í frumvarpinu og hlakka til frekari umfjöllunar um það á lokastigum í sumarlok.

Virðulegi forseti. Að síðustu vil ég ítreka það sem hér hefur verið nefnt í andsvörum um tilvísanir til reynslu Breta af breytingum á sínu heilbrigðiskerfi. Þar er mjög ólíku saman að jafna við það kerfi sem hér er ætlunin að koma á. Ef marka má lýsingu dr. Allyson Pollock í gær á breska kerfinu blasir það við að í núverandi kerfi þar eru forsendur til að einkaaðilar geti fleytt rjómann af verkum, þeir geti m.ö.o. valið sér að taka einungis þátt í því þjónustuframboði sem þeir hagnast mest á. Það virðist vera að ekki séu tiltæk gögn um gæði og tengsl gæða og verðs. Það virðist vera að ekki séu tiltæk nauðsynleg gögn um fjölda innlagna, um fjölda meðferða o.s.frv. Það þarf enginn að velkjast í vafa um það sem hefur lesið það frumvarp sem við erum með hér til umfjöllunar að hér er mjög ólíku saman að jafna.

Það er algerlega ljóst að þannig verður ástandið ekki þegar þessi lög hafa tekið gildi. Þvert á móti eru í frumvarpinu sérstök ákvæði til að koma í veg fyrir að einkaaðilar geti fleytt rjómann ofan af með því að sækjast einungis eftir þeim aðferðum sem ábatasamastar eru. Það er beinlínis tekið fram í lögunum að það séu lögmæt sjónarmið og meðal markmiða sjúkratryggingastofnunar að koma í veg fyrir slíka háttsemi og að horfa fyrst og síðast á það að tryggja heildstætt þjónustuframboð, þjóðaröryggishlutverk heildstæðs þjónustuframboðs Landspítala – háskólasjúkrahúss og opinberra sjúkrastofnana. Það er ekki hægt að finna neinn samjöfnuð við lýsingu dr. Allyson Pollock á hinu breska kerfi og því kerfi sem við erum að ræða um að koma á.

Virðulegi forseti. Ég ítreka það sem hér hefur komið fram. Ég hlakka til frekari umfjöllunar um þetta mál í heilbrigðisnefnd. Hún hefur þegar fjallað ítarlega um málið og það er mjög mikilvægt að halda þeirri umfjöllun áfram, upplýsa málið enn frekar. Ég er sannfærður um að þeir sem kynna sér þetta mál vel sjái hversu skynsamlegt það er og hversu vel það varðar leiðina fram á við til að tryggja áframhaldandi tryggt þjónustuframboð, heildstætt þjónustuframboð félagslegrar heilbrigðisþjónustu sem sé aðgengileg öllum án tillits til efnahags og þar sem tryggt er að enginn

geti keypt sig fram fyrir í biðröð eða kallað eftir betri þjónustu í ljósi betri efnahags.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[11:53]

Útbýting:

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 432. mál, frhnál. 2. minni hluta iðnn., þskj. 1215.

Meðferð sakamála, 233. mál, brtt. AtlG, þskj. 1210.

Frestun á fundum Alþingis, ein umr.

Stjtill., 643. mál. — Þskj. 1147.

[11:53]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir svohljóðandi tillögu til þingsályktunar:

Alþingi ályktar að veita samþykki til þess að fundum þingsins verði frestað frá 29. maí 2008 eða síðar, ef nauðsyn krefur, til 2. september.

Tillagan skýrir sig sjálf.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, 3. umr.

Stjfrv., 432. mál (opinbert eignarhald auðlinda, fyrirtækjaaðskilnaður). — Þskj. 1167, frhnál. 1203 og 1215, brtt. 1099,4.

[11:54]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Við 3. umr. þessa máls viljum við í meiri hluta nefndarinnar koma inn á eitt atriði og skýra það frá okkar sjónarhóli en það var umræða um 4. gr. frumvarpsins sem fjallar um flutningsfyrirtæki.

Okkur þykir mikilvægt, virðulegi forseti, í ljósi þeirrar umræðu sem hér hefur farið fram og við teljum hafa verið afar misvísandi, að skýra sjónarmið okkar í málinu með framhaldsnefndaráliti. Því fengum við á fund okkar þá Guðjón Bragason frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og Guðmund Inga Ásmundsson frá Landsneti, en inn í framhaldsnefndarálitið vantar að við fengum einnig fulltrúa iðnaðarráðuneytisins, þá Kristján Skarphéðinsson og Guðjón Axel Guðjónsson til fundar við nefndina.

Í frumvarpinu er lagt til að sett verði sú almenna regla að flutningsfyrirtækið, eins og önnur sérleyfisfyrirtæki, dreifiveitur, hitaveitur og vatnsveitur, skuli ávallt vera í meirihlutaeigu opinberra aðila. Þannig verði lögbundið að slík starfsemi sé undir yfirráðum opinberra aðila og um leið að gætt sé lagasamræmis.

Í tilefni af athugasemdum sem fram komu í 2. umr. málsins tekur meiri hlutinn fram að ákvæði 4. gr. frumvarpsins eru almenn og fella ekki úr gildi ákvæði til bráðabirgða XII í raforkulögum, nr. 65/2003, sem halda mun gildi sínu þar til Alþingi tekur ákvörðun um annað. Bráðabirgðaákvæðið felur í sér að eigendum hlutafjár í flutningsfyrirtækinu er einungis heimilt að framselja hlutafé sitt til annarra hlutafjáreigenda í fyrirtækinu en ekki til aðila utan þess.

Þá vill meiri hlutinn jafnframt benda á að þær breytingar sem gerðar eru í 4. gr. frumvarpsins á 1. mgr. 8. gr. raforkulaga breyta ekki ákvæðum sérlaga um einstök orkufyrirtæki hvað heimildir þeirra til sölu eignarhluta í Landsneti varðar.

Niðurstaða meiri hlutans er því sú að umrædd breyting feli ekki í sér yfirlýsingu um sölu á minnihlutaeign í Landsneti. Hér er eingöngu um að ræða almenna breytingu á lagagrein í gildandi raforkulögum sem ætlað er að tryggja að lágmarki meirihlutaeign opinberra aðila í fyrirtækinu. Aðrar greinar standa þar sem kveðið er á um hvaða fyrirtæki eiga í Landsneti ásamt bráðabirgðaákvæði. Öll þau fyrirtæki sem eiga í Landsnet nú eru í 100% eigu opinberra aðila.

Í ljósi þessa, virðulegi forseti, teljum við að eftir þær atkvæðagreiðslur sem um garð eru gengnar að þetta mál verði samþykkt nú eftir 3. umr. óbreytt.

Undir þetta ritar sú sem hér stendur, sem er formaður nefndar og framsögumaður, og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Einar Már Sigurðarson, Guðni Ágústsson, Ragnheiður E. Árnadóttir og Björk Guðjónsdóttir.

[11:57]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Herra forseti. Að ósk þeirrar sem hér stendur fór frumvarp það sem hér er á dagskrá aftur til nefndar á milli 2. og 3. umr. og á fund nefndarinnar komu meðal annarra gestir frá iðnaðarráðuneyti en einnig — og það vil ég þakka sérstaklega fyrir — fulltrúar frá Landsneti hf. og Sambandi íslenskra sveitarfélaga.

Helsta ástæða fyrir því að ég óskaði eftir ítarlegri umfjöllun nefndarinnar á þessu stigi varðar þá grein frumvarpsins sem nú er orðin 3. gr., um breytt eignarhald á Landsneti.

Til nefndarinnar var sent álit, samhljóða samþykkt stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga, frá 23. maí sl. svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Stjórnin“, þ.e. stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga, „leggur til þá breytingu á frumvarpi til laga um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði, að 4. gr. frumvarpsins, sem fjallar um breytingu á eignarhaldi á Landsneti hf., falli brott úr frumvarpinu.“

Síðan segir, herra forseti:

„Landsnetið er vegakerfi orkunnar. Stjórnin telur afar brýnt að fyrirtækið verði áfram alfarið í opinberri eigu.“

Stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga er ellefu manna stjórn og það hefur komið fram að á umræddum fundi voru fimm forustumenn Sjálfstæðisflokksins í sveitarstjórnarmálum á landsvísu, þar á meðal formaður Sambands íslenskra sveitarfélaga. Á fundinum voru líka þrír helstu forustumenn Samfylkingarinnar í sveitarstjórnarmálum á landsvísu.

Þegar fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga, sem var Guðjón Bragason, sviðsstjóri lögfræðisviðs sambandsins, var spurður að því á fundi nefndarinnar hvað hefði orðið til

þess að þessi samþykkt var gerð benti hann á að í upphaflegri umsögn frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga um þetta frumvarp hafi verið bent á að með þessari umræddu grein væri opnað fyrir breytingu á eignarhaldi Landsnets og að sú breyting hlyti að vera umdeild. Einróma samþykkt ellefu manna stjórnar sambandsins gengi lengra en sú umsögn. Þar er tekin skýr pólitísk afstaða til þess grundvallaratriðis hvort einkaaðilar geti orðið eigendur að Landsneti, sem er vegakerfi raforkunnar, og leggur stjórn sambandsins til að þessi grein sem opnar á eignarhald einkaaðila að fyrirtækinu, falli niður.

Í framhaldsnefndaráliti mínu kemur fram að í svörum við spurningum nefndarmanna benti Guðjón Bragason á að ef þessi grein frumvarpsins, 4. gr., sem nú er orðin sú þriðja, verður samþykkt óbreytt skapast ósamræmi á milli 8. gr. raforkulaganna og bráðabirgðaákvæðis XII við sömu lög. Niðurstaðan yrði, að mati sviðsstjóra lögfræðisviðs Sambands íslenskra sveitarfélaga, tvö algerlega misvísandi ákvæði í raforkulögum, sem gæti ekki talist vera góð lagasetning. Þetta er nokkur áfellisdómur að mínu mati yfir þeim vinnubrögðum sem hér eru viðhöfð.

Hann benti einnig á að í bráðabirgðaákvæði XIII við raforkulögin er kveðið á um að endurskoðun laganna skuli fara fram fyrir árslok 2010 og því væri með öllu ótímabært að breyta 8. gr. laganna eins og lagt er til. Guðjón benti jafnframt á að þau rök að samræma þurfi lagaákvæði um eignarhald á orkufyrirtækjum ættu alls ekki við um Landsnet hf. þar sem fyrirtækið er ekki í samkeppnisrekstri heldur vegakerfi raforkunnar í landinu. Það sér um kerfisstjórn og flutning rafmagns og að mati stjórnar sambandsins ættu einkaaðilar ekki að eiga hlut í því fyrirtæki. Með öðrum orðum, herra forseti, á þessum fundi nefndarinnar á milli 2. og 3. umr. var áréttuð með skýrum hætti sú afstaða stjórnar Sambands íslenskra sveitarfélaga að Landsnet ætti að vera áfram alfarið í opinberri eigu.

Ég vil taka það fram að aðstoðarforstjóri Landsnets, sem kom einnig fyrir nefndina, tók fram að fyrirtækið tæki ekki afstöðu til tillagna um breytt eignarhald, slíkt væri hlutverk stjórnmálamanna. Hann benti á að í Bretlandi og í Finnlandi væru systurfyrirtæki Landsnets rekin af almenningshlutafélögum og að hans mati hefðu þau, rétt eins og stóru ríkisfyrirtækin í Danmörku, Noregi og Svíþjóð, náð í fremstu röð óháð eignarhaldi. Það er túlkun meiri hlutans og túlkun iðnaðarráðuneytisins um það hvað gerist þegar svona misvísandi lagaákvæði eru sett inn í raforkulögin. Um túlkun iðnaðarráðuneytisins hlýt ég að vísa til framhaldsálits meiri hluta iðnaðarnefndar. Ég tel þau svör sem þar koma fram allsendis ófullnægjandi og þau svara á engan hátt hinni lögfræðilegu spurningu um það hvort ákvæðið telst rétthærra, heimild sem sett er inn til breytingar í 8. gr. á eignarhaldi Landsnets eða áðurnefnt bráðabirgðaákvæði í sömu lögum.

Þetta bráðabirgðaákvæði var afrakstur og kom í kjölfarið á vinnu svokallaðrar 19 manna nefndar sem sátt náðist að lokum um. Það er vandséð, herra forseti, hvað það er sem dregur ráðuneytið til þess að leggja nú áherslu á aðra niðurstöðu hvað varðar eignarhaldið á Landsneti rétt áður en endurskoðun laganna hefst. Það er a.m.k. ljóst að með þessu taka þingið og ráðuneytið fram fyrir hendurnar á endurskoðunarnefndinni sem er ekki enn tekin til starfa. Ég vil nota þetta tækifæri, herra forseti, til þess að spyrja hæstv. iðnaðarráðherra hvort það geti verið að Samband íslenskra sveitarfélaga eigi ekki áðild að endurskoðunarnefndinni sem nú er að fara í gang varðandi raforkulögin. Það er alveg ljóst að fulltrúar þingflokka eiga aðild að þeirri nefnd samkvæmt lögum en einnig hagsmunaaðilar. Þetta er alltaf spurning um það hverjir eru hagsmunaaðilar. Eru það eigendur raforkufyrirtækjanna og fulltrúar þeirra, Samband íslenskra sveitarfélaga, eða eru það starfsmennirnir sem reka orkufyrirtækin fyrir sveitarfélögin? Það er alveg ljóst að það er kallað eftir Samorku og þessum orkufyrirtækjum öllum að þessari endurskoðun en, herra forseti, ég óska eftir því að hæstv. iðnaðarráðherra svari því hvort Samband íslenskra sveitarfélaga fær áðild að þeirri vinnu.

Í ítarlegu nefndaráliti, fyrra áliti þeirrar sem hér stendur, kom fram sterkur stuðningur við það markmið frumvarpsins að tryggja að auðlindir sem eru í eigu almennings verði það áfram en jafnframt hef ég lýst miklum efasemdum um aðra þætti frumvarpsins. Það hafa aðrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs einnig gert. Þessar efasemdir okkar jukust enn við 2. umr. og einkanlega við vinnu nefndarinnar sem einkenndist því miður af stöðugu undanhaldi gagnvart kröfunni um enn frekari markaðsvæðingu í raforkugeiranum. Í stað þess til að mynda að gera kröfu um að opinbert eignarhald væri ætíð tveir þriðju hlutar í sérleyfisrekstri orkufyrirtækjanna er nú eftir nefndarvinnuna aðeins gerð krafa um einfaldan meiri hluta, þ.e. 51%. Í stað þess að banna varanlegt framsal vatnsaflsvirkjana sem eru sjö megavött eða minni, er nú fyrirhugað að draga mörkin við tíu megavött. Það jafngildir því að Mjólkárvirkjun og Andakílsvirkjun séu komnar á söluskrá, verði þetta frumvarp samþykkt óbreytt.

Herra forseti. Ákvæði frumvarpsins um að skipta upp öflugustu orkufyrirtækjum landsmanna og heimila einkaaðilum að kaupa bútana. — Herra forseti. Gæti ég fengið frið fyrir truflun héðan úr hliðarsal? Takk.

Ég var þar komin í máli mínu, herra forseti, að ákvæði frumvarpsins um að skipta upp öflugustu orkufyrirtækjum landsmanna, þeirra á meðal Orkuveitu Reykjavíkur og Hitaveitu Suðurnesja, og heimila einkaaðilum að kaupa bútana, ýmist allt að 49% eða að öllu leyti í samkeppnisrekstrinum, stangast algerlega á við þann skilning þeirrar sem hér stendur og Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að framleiðsla rafmagns og hitaveita fyrir almennan markað sé samfélagslegt verkefni sem ekki eigi að reka með hagnaðarvon einstaklinga að leiðarljósi. Krafan sem sett er fram í frumvarpinu um uppskiptingu gengur lengra en raforkutilskipun Evrópusambandsins og það er viðurkennt að fyrirtækjalegur aðskilnaður og tvöföld yfirbygging í þessum fyrirtækjum mun kosta mikið fé. Ég hef nefnt það hér áður að við vitum öll hvað forstjórarnir kosta nú til dags. Það er ljóst að reikningurinn fyrir þessa uppskiptingu og tvöföldun mun lenda endanlega á borðum almennra raforkukaupenda, á heimilunum og fyrirtækjunum í landinu.

Ég ítreka að þau rök sem sett eru fram um að það þurfi að samræma lagaákvæði um Landsnet og dreififyrirtækin með því að opna fyrir þann möguleika að einkaaðilar megi kaupa 49% hlut í Landsneti eru ekki haldbær rök. Landsnet

er grunnnet raforkukerfisins. Fyrirtækið ber ábyrgð á öryggisþáttum í raforkuflutningi og kerfisstjórnun. Öll starfsemi Landsnets byggist á sérleyfisrekstri og algeru banni við þátttöku í samkeppnisrekstri. Einkaaðilar eiga ekki erindi inn í slíkan rekstur að mati þeirrar sem hér stendur og ég vísa einnig til þess að erlendis, m.a. í Bretlandi og í Kaliforníu, hefur slík tilhögun bæði leitt til minna afhendingaröryggis og hærra raforkuverðs.

Herra forseti. Eitt atriði undir lokin. Orðalag í þeim greinum frumvarpsins þar sem fjallað er um bann við framsali á „eignarrétti að vatni“ er umhugsunarefni í ljósi þess óleysta ágreinings sem hefur staðið hér á Alþingi Íslendinga um vatnalögin frá 2006. Gildandi vatnalög kveða skýrt á um að landeigendur hafi ekki eignarrétt á vatni heldur aðeins umráða- og hagnýtingarrétt. Þessi ákvæði frumvarpsins, breytingar á þremur lagabálkum þar sem orðin „eignarréttur að vatni“ virðast því ganga gegn þessu meginatriði vatnalaganna sem stjórnarandstaðan á síðasta kjörtímabili stóð einhuga vörð um. Um þessar mundir er þetta ágreiningsefni til umfjöllunar í nefnd iðnaðarráðherra og er ekki gert ráð fyrir að nefndin skili af sér fyrr en næsta haust. Þetta orðalag, sem athygli nefndarinnar var vakin á eftir að búið var að taka málið út úr nefnd er, eins og ég segi, umhugsunarefni. Það vekur mér ugg um framhaldið og niðurstöðu þeirrar nefndar sem er að vinna að þessu.

Herra forseti. Við þessa 3. umr. munum við freista þess að koma vitinu fyrir meiri hlutann í þessu máli að því er varðar Landsnet, fá meiri hlutann til þess að sníða af versta agnúann, þ.e. að ætla að ana út í einkavæðingu á Landsneti, á flutningskerfinu, á raforkunni, með bundið fyrir bæði augu vegna þess að það er eins og meiri hlutinn viti ekki á hvaða vegferð hann er. Það er dapurlegt en við hljótum að trúa því að menn hlusti á varnaðarorð flokksbræðra sinna og -systra í Sjálfstæðisflokknum og í Samfylkingunni þar sem helstu ábyrgðaraðilar þeirra flokka í sveitarstjórnarmálum hafa talað mjög skýrt og tekið pólitíska afstöðu gegn sölunni á Landsneti. Ég vænti þess því að það verði breyting á afstöðu meiri hlutans frá því sem verið hefur hingað til við atkvæðagreiðsluna í dag og þá getum við vinstri græn væntanlega stutt önnur meginatriði þessa frumvarps.

[12:12]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hv. þingmaður spurði hér spurninga sem reyndar var beint til iðnaðarráðherra en mér er samt engu að síður ljúft og skylt að svara spurningu hennar varðandi það hvort Samband íslenskra sveitarfélaga eigi fulltrúa í endurskoðunarnefndinni. Sú er raunin og þeir sendu bréf með tilnefningu sem dagsett er 1. apríl sl. Þeir eru því hluti af því og hafa auk þess gengið frá tilnefningu sinni þannig að það sé upplýst og spurningunni svarað.

Ég vil auk þess gera athugasemd við eitt atriði. Mér finnst dálítið einkennileg nálgun hv. þingmanns varðandi það að opna eigi fyrir einkavæðingu á 49% hlut í dreifiveitum. Staðreyndin er sú (**ÁI:** Sérleyfisrekstri …) — sérleyfisrekstri. Staðreyndin er sú að í öllum þeim tilvikum þar sem þetta er sett inn er verið að tryggja að lágmarki meirihlutaeign hins opinbera, það er það sem er verið að gera. Það er ekki verið að lýsa yfir að það eigi að setja 49% á markað heldur er verið að tryggja meirihlutaeign hins opinbera, að lágmarki meirihlutaeign. Það er verkefnið vegna þess að í dag er þetta galopið og það er það sem vakir fyrir okkur.

Þess vegna harma ég, þó að mér leiðist að nota orðið „harma“ mikið, en ég harma þessa nálgun hv. þingmanns. Ég hefði haldið að hún og hennar flokkur mundu fagna því að meirihlutaeign hins opinbera væri í það minnsta tryggð vegna þess að eins og hv. þingmaður veit er þetta allt galopið í dag.

[12:14]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er einfaldlega svo að öll helstu orkufyrirtæki landsmanna önnur en Hitaveita Suðurnesja eru í eigu opinberra aðila og það á jafnt við um auðlindirnar og reksturinn, hvort heldur verið er að framleiða rafmagn, dreifa því, flytja það eða selja það. Hið sama gildir um hitaveiturnar. Það er þetta kerfi eða skipulag á raforkumarkaðnum sem við vinstri græn viljum standa vörð um. Ég fagna því að Samband íslenskra sveitarfélaga á aðild að þessari endurskoðunarnefnd og einnig að þeir hafa tilnefnt fulltrúa í hana því að mér skilst að það höfum við í þingflokkunum ekki öll gert enn þá.

Herra forseti. Hvort menn tala um að selja 49% hlut eða að banna að selja 51% hlut er spurning um val, það er spurning um mat. Ég verð að segja í því sambandi að það eina sem stendur upp úr í því máli er metnaðarleysi meiri hlutans hér á Alþingi og iðnaðarráðherrans, að falla frá kröfunni um að 66% í sérleyfisrekstri þessara fyrirtækja sem á að slíta í tvennt ef ekki þrennt — að falla frá því að hafa eignarhaldið í 66% eigu opinberra aðila og lækka það niður í 51%. 51% og 49% eru sannarlega 100% en þessi fyrirtæki eru öll nema Hitaveita Suðurnesja í 100% eigu opinberra aðila í dag. Það er mitt mat og okkar í vinstri grænum að þannig eigi það að vera, þannig sé orkuauðlindum okkar (Forseti hringir.) og nýtingu þeirra best borgið.

[12:16]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður lýsti stöðunni eins og hún er í dag og sagði að öll fyrirtæki utan Hitaveitu Suðurnesja séu 100% í eigu hins opinbera. Þetta er alveg hárrétt. Hún sagði jafnframt: Um þetta kerfi vill Vinstri hreyfingin – grænt framboð standa vörð.

Það sem átti sér stað var einmitt innan þessa kerfis sem bramboltið með Hitaveitu Suðurnesja varð. Það var innan þess lagaramma sem við höfum í dag. Vill hv. þingmaður standa vörð um þann lagaramma? (Gripið fram í.) Það er þess vegna sem við erum að fara í þessa vegferð. Hér er talað um metnaðarleysi. Metnaðarleysið er ekki meira en það að með þessari lagasetningu erum við búin að tryggja áframhaldandi opinbert eignarhald á orkuauðlindunum. Við erum sömuleiðis að loka fyrir að sérleyfisstarfsemi geti orðið í meirihlutaeign einkaaðila með því að setja ákvæði inn í lögin sem tryggja að lágmarki — og við skulum hafa það í

huga — meirihlutaeign hins opinbera í þessum fyrirtækjum.

Ég mun, virðulegi forseti, ekki hafa fleiri orð um þetta mál vegna þess að ég tel það vera vel reifað og hef komið sjónarmiðum okkar vel á framfæri í þessari umræðu. Ég vil þakka fyrir hana þótt okkur greini á um einstök atriði. Engu að síður fagna ég þeirri samstöðu sem náðst hefur um stórt grundvallarmál sem voru orkulindirnar sjálfar en vissulega greinir okkur á um útfærslur og mun án efa ávallt gera það hér og í fleiri málum. En ég þakka hv. þingmanni fyrir gott samstarf í nefndinni að þessu máli og hennar gríðarlega góða innlegg þar vegna þess að hún hefur djúpa þekkingu á málinu og það gagnaðist nefndinni vel.

[12:18]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Vinstri hreyfingin – grænt framboð vill svo sannarlega standa vörð um það ágæta kerfi í raforkunni, framleiðslunni og auðlindunum sem við landsmenn höfum byggt upp um allt land á undanförnum áratugum. Þar er full samstaða milli vinstri grænna. Við getum horft til íbúa á hitaveitusvæði á dreifi- og þjónustusvæði Hitaveitu Suðurnesja þar sem hollvinir Hitaveitu Suðurnesja brugðust við og náðu undirskriftum mikils meiri hluta kosningabærra manna þar syðra til þess einmitt að standa vörð um þetta kerfi. Þar er kallað eftir því að þessi hlutur einkaaðila sé tekinn inn aftur til ríkisins eða til sveitarfélaganna.

Nákvæmlega sama gerðist þegar einhver reyndi að stela Orkuveitu Reykjavíkur í REI-málinu síðastliðið haust. Almenningur í Reykjavík reis upp. Þegar við erum að tala um opinber fyrirtæki, fyrirtæki í eigu sveitarfélaganna, erum við að tala um lýðræðislega aðkomu eigenda að stjórnun og rekstri þessara fyrirtækja. Ég fullyrði að enginn pólitíkus, hvar svo sem hann er í flokki í sveitarstjórnum á Suðurnesjum eða í Reykjavíkurborg, Akranesi eða Borgarnesi sem eiga þessi stærstu tvö fyrirtæki, mundi þora að koma fram með tillögu um að selja hlut í þessum fyrirtækjum einfaldlega vegna þess að almenningsálitið er á öðru máli. Menn vilja standa vörð um þetta. En þá kemur ráðherra Samfylkingarinnar og segir að það þurfi að búta fyrirtækin í sundur. Hv. þm. Helgi Hjörvar sagði að einkaaðilar hefðu ekki komist af á þessum markaði vegna þess að fyrirtækin væru of stór. Næsta skref væri fyrirtækjalegur aðskilnaður, þá væri hægt að opna fyrir aðkomuna. Það er því alveg skýrt á hvaða vegferð menn eru (Forseti hringir.) en sumir virðast fara hana með bundið fyrir bæði.

[12:20]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu en þar sem ég var fjarverandi vegna skyldustarfa erlendis fyrir hið háa Alþingi þegar 2. umr. fór fram þá langar mig í stuttu máli að nefna nokkur atriði sem ég tel vera mjög mikilvæg í þessu máli.

Eins og fram hefur komið þá hefur iðnaðarnefndin farið mjög vandlega yfir þetta mikilvæga mál og lagt í það mikla vinnu og fengið fjölda gesta, bæði sérfræðinga á þessu sviði og hagsmunaaðila til fundar við sig. Það var mjög góð samvinna í nefndinni og vil ég þakka hana. Þar sem formaður og varaformaður eru stödd í þingsal þá vil ég sérstaklega þakka þeim fyrir styrka stjórn í þessu máli.

Þær breytingar sem gerðar voru við frumvarpið af hálfu nefndarinnar og kynntar voru við 2. umr. eru afar mikilvægar að mínu mati og stendur meiri hlutinn einhuga að baki þeim. Án þess að endurtaka allt sem fram fór við 2. umr. vil ég fá að nefna stuttlega þær breytingar sem ég tel sérstaklega mikilvægar og til mikilla bóta í þessu máli.

Fyrst aðeins varðandi tímabundna afnotaréttinn til 65 ára. Eins og ég sagði við 1. umr. þessa frumvarps er það almennt skoðun mín að hagkvæm og best nýting auðlinda sé betur tryggð með því að þær séu í einkaeigu og ég ætla ekki að draga dul á þá skoðun mína. Niðurstaðan er sú að ákvæðið um 65 ára leigutíma standi óbreytt og styð ég þá niðurstöðu. Nefndin leggur hins vegar til þá mikilvægu breytingu að handhafi afnotaréttar skuli að liðnum helmingi afnotatímans eiga rétt á viðræðum við leigjanda um framlengingu. Þetta finnst mér afar mikilvæg breyting sem eyðir óvissu við rekstur þessara fyrirtækja og þeirra miklu fjárfestinga sem um ræðir í þessum bransa. Þessi breyting skiptir því miklu máli og færir þetta nær því sem væri um að ræða ef þetta væri í einkaeigu og þrátt fyrir að skiptar skoðanir séu um það í þessum sal þá fagna ég því.

Önnur mikilvæg breyting er afnám tekjuviðmiða, tveggja milljarða markið, eins og það var kallað í nefndinni. Það kom skýrt fram í vinnu nefndarinnar að það væri óljóst og skapaði vandkvæði við rekstur þessara fyrirtækja þar sem menn væru sífellt að velta fyrir sér hvernig þeir ættu að halda sig ofan við tveggja milljarða markið eða koma í veg fyrir að þeir færu yfir það. Ég er því afar ánægð með að við höfum fundið aðra leið til að koma til móts við sjónarmið smærri fyrirtækja. Nokkrir gerðu athugasemdir, m.a. Sigurður Líndal lagaprófessor, um jafnræðissjónarmið varðandi þetta ákvæði og því þótti meiri hlutanum rétt að afnema það. Það þykir mér góð breyting.

Í þriðja lagi vil ég nefna breytinguna sem var til umræðu hjá fyrri ræðumanni um að eignarhlutdeild hins opinbera í sérleyfishafa fari úr aukinni meirihlutaeigu 2/3 í einfalda meirihlutaeign. Þetta er m.a. gert til samræmis við önnur lög, t.d. lög um vatnsveitur. Eins og fram kom hjá formanni nefndarinnar er markmiði frumvarpsins um opinbert eignarhald náð með einfaldri meirihlutaeign en auknum kvöðum á þessi fyrirtæki umfram önnur er aflétt og þess vegna fagna ég þeirri breytingu.

Ég vil einnig nefna að nefndin skoðaði afar vel þau álitamál er snúa að takmörkun eignarréttar með hliðsjón af ákvæðum stjórnarskrár. Við fengum til okkar löglærða sérfræðinga og vil ég sérstaklega nefna þá Karl Axelsson lögmann og Sigurð Líndal lagaprófessor. Ég a.m.k. er sannfærð eftir rökstuðning þeirra um að öllum vafa um þetta álitamál hafi verið eytt. Þeir sögðu það mjög skýrum orðum að þeir teldu þessi ákvæði samrýmast stjórnarskránni og ég hef ekki forsendur til að draga lögspeki þeirra í efa þannig að ég tel þetta mjög mikilvægt.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að lengja þessa umræðu frekar en vil þó að lokum nefna það sem ég nefndi í atkvæðaskýringu í gær varðandi bráðabirgðaákvæði III sem er nefnd sú sem forsætisráðherra mun skipa til að fjalla um nánara fyrirkomulag leigu á vatns- og jarðhitaréttindum í

eigu ríkisins og gera nánari tillögur í þessum efnum. Þetta er að mínu mati einn mikilvægasti þáttur þessa máls og nefndinni er ætlað að taka á þeim fjölmörgu álitamálum og efnahagslegu afleiðingum sem geta leitt af takmörkunum á framsali. Það hafa sérfræðingar bent á í því áliti sem fylgdi með frumvarpinu og eins þeir gestir sem við fengum á fund nefndarinnar. Ég hvet enn og aftur til náins samráðs við hagsmunaaðila og sérfræðinga á sviði hagfræði og efnahagsmála til að tryggja megi að lögin valdi ekki efnahagslegum skaða enda er það að sjálfsögðu ekki ætlunin með þeim.

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að hafa um þetta mikið fleiri orð. Málið er vandlega yfirfarið. Breytingarnar eru að mínu mati mikilvægar og efnahagslegu álitamálunum er komið í farveg og það er mjög mikilvægt. Nefnd forsætisráðherra á eins og frekast getur að eyða þessum gráu svæðum, eyða óvissu í framtíðinni. Ég get að miklu leyti tekið undir varnaðarorð sem m.a. hafa komið fram hjá Viðskiptaráði Íslands, bæði í umsögn og líka í tilkynningu sem það sendi frá sér í síðustu viku, en ber fyllsta traust til nefndar forsætisráðherra og veit að hún mun vinna vel til að gæta vel að þessum atriðum.

[12:27]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil taka undir þau orð hv. síðasta ræðumanns, Ragnheiðar Elínar Árnadóttur, að það er mjög mikilvægt að í þeirri nefnd sem kveðið er á um í bráðabirgðaákvæði forsætisráðherra verði allir helstu hagsmunaaðilar kallaðir að borði. En ég vil vekja athygli á því að auðlindanefndin svokallaða sem skilaði af sér árið 2006 tillögum um regluverk sem mætti nota í þessu skyni, þ.e. hvernig deila ætti út gæðum eins og þeim sem hér um ræðir og ekki síst hvernig velja ætti á milli aðila ef fleiri en einn eru um hituna og loks hvernig taka ætti gjald fyrir þessi gæði.

Á fund nefndarinnar kom Karl Axelsson sem var formaður auðlindanefndar og hann benti á að að sínu mati væri algerlega óþarft að skipa aðra nefnd. Það væri nóg að taka þessar tillögur sem þverpólitísk sátt náðist um í auðlindanefndinni hvað regluverkið sjálft áhrærir og skrifa það inn í lögin. Reyndar voru fleiri sem voru á því máli að það væri betra að setja ítarleg ákvæði í lögin sjálf frekar en að vísa þessu svona áfram.

Að lokum, frú forseti, vek ég athygli á því að þetta ákvæði um nefndina á aðeins við um þær auðlindir sem eru í eigu ríkisins. Í þessu frumvarpi er ekki gerð tilraun til að taka á því hvernig sveitarfélögin skipa sínum málum og miðað við aðkomu meiri hlutans af málefnum sveitarfélaga að undanförnu, hvernig honum hefur verið háttað, hlýt ég bara að fagna því að sveitarfélögin fái sjálf að ráða því hvort þau hlíta þessum vitlausu lögum eða ekki.

[12:29]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er rétt hjá hv. þm. Álfheiði Ingadóttur að það kom fram í nefndinni að formaður auðlindanefndar, Karl Axelsson, lagði á það áherslu að þarna væri búið að vinna mikið af því sem fara á fram í nefnd forsætisráðherra. Ég geri fastlega ráð fyrir því að sú vinna verði nýtt í vinnu nefndar forsætisráðherra. Í svona máli er afar gott að búið sé að vinna ákveðna undirbúningsvinnu og ég sé enga ástæðu til að endurtaka hana enda tel ég það ærið verk hvort eð er að fara yfir allt sem þarf að gera þarna. Það er bara gott mál að búið verði að flýta þar fyrir.

Ég hef sagt það áður og get alveg tekið undir með mörgum þeim sem ræddu það í nefndinni að réttara hefði verið að taka þessi atriði inn í lögin. Ég nefndi það við 1. umr. og er enn þeirrar skoðunar. En fyrst sú leið var ekki valin þá tel ég þessa leið, að færa þetta til nefndar forsætisráðherra, vera næstbesta kostinn og hef fulla trú á því að þessi mál verði vel til lykta leiddi af þeirri nefnd.

[12:31]

Frsm. 2. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Erindi mitt í þetta síðara andsvar er einungis að hvetja til þess að hv. iðnaðarnefnd fái aðstöðu til þess að fylgjast með störfum þessarar nefndar og jafnvel leggja eitthvað af mörkum til hennar.

[12:31]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er hreint með ólíkindum hvað ég og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir erum orðnar sammála í þessu máli, (Gripið fram í.) það er eitthvað skrýtið en það er bara ánægjuleg tilfinning. Ég tek heilshugar undir með henni að hv. iðnaðarnefnd fái einhvers konar aðkomu að þessari nefnd og fái að fylgjast vel með þeim störfum enda segi ég það enn og aftur að þessi nefnd er afar mikilvæg.

[12:32]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég stenst nú ekki þá freistingu að segja nokkur orð í þessari umræðu sem fram fer um orkumálin vegna þess að það hafa stór orð verið látin falla um þetta mál, það séu algjör tímamót í sögu þjóðarinnar að þetta mál skuli hafa komið fram og að það sé um það bil búið að samþykkja það. Það hefur verið ástundað talsvert mikið sjálfshól, vil ég meina, sérstaklega af hálfu þingmanna Samfylkingarinnar og hæstv. iðnaðarráðherra.

Það rifjast upp fyrir mér að það var nokkurt fjaðrafok í kringum það þegar fyrrverandi ríkisstjórn seldi um 16% hlut í Hitaveitu Suðurnesja. Hún gerði það með fyrirvara um að íslensk orkufyrirtæki í opinberri eigu mættu ekki bjóða í hlutinn og bar við samkeppnisástæðum og lögum um samkeppnismál. Síðar gerðist það að Samkeppniseftirlitið staðfesti þessa skoðun fyrrverandi ríkisstjórnar um að það hefði ekki verið í samræmi við samkeppnislög ef þessir hlutur hefði verið seldur opinberum aðilum svo sem orkufyrirtækjum. Það mál vannst því að fullu af hálfu fyrrverandi ríkisstjórnar.

En lítum nú aðeins á hvað verið er að gera hér með því að samþykkja þetta frumvarp sem hér er til umfjöllunar. Þar er verið að tala um að selja megi 49% í sérleyfisþætti fyrirtækisins, Hitaveitu Suðurnesja, og að selja megi 100% í framleiðsluþættinum. Út á það gengur þetta frumvarp sem við erum að fjalla um í dag. (Gripið fram í.) Og nákvæm-

lega það sama varðar Orkuveitu Reykjavíkur.

Hvað með öll stóru orðin sem voru látin falla út af 16% fyrir bara örfáum mánuðum síðan? Hvernig ætlar Samfylkingin að útskýra að hún er hér að leggja til að það megi selja svona gríðarlega mikið meira í sérleyfisþættinum og það megi selja allt framleiðslufyrirtækið. Þetta frumvarp tekur á engan hátt á málefnum Landsvirkjunar eins og öllum er ljóst.

Landsvirkjun er framleiðslufyrirtæki þannig að samkvæmt þessu frumvarpi, verði það að lögum, er ekkert sem kemur í veg fyrir að Landsvirkjun verði seld 100%. En ég geri mér grein fyrir að það þarf að breyta öðrum lögum til þess. En það er ekki verið að girða fyrir það í þessum lögum að selja Landsvirkjun. Þetta er nú það frumvarp sem Samfylkingin ber sér á brjóst út af og talar um það sem sögulegan viðburð á hv. Alþingi.

Síðan er það nefndin sem hv. þm. Ragnheiður Elín Árnadóttir hefur gert talsvert úr að sé mikið skref og mikilvægt mál. Eins og ég lét koma fram hérna í atkvæðaskýringum fyrir nokkrum dögum þá er með þessu ákvæði, verði það samþykkt, í raun verið að taka málið úr höndum iðnaðarráðherra. Og eins og ég ýjaði að þá er það augljóslega til þess að sætta málið á milli stjórnarflokkanna að það sé forsætisráðherra sem skipar þessa nefnd sem samkvæmt síðustu upplýsingum er nú óþörf að mati formanns þeirrar auðlindanefndar sem skilaði af sér miklu áliti. (Gripið fram í.) Jæja, það er svona allt að því óþarft, hún er alla vega ekki algjörlega nauðsynleg, svo ég dragi nú aðeins úr orðum mínum.

Það er mjög margt sem hægt er að gera hér mikið mál úr en ég veit að við erum að ljúka þingstörfum og því er ekki ástæða til þess að orðlengja þetta. En þetta vildi ég að kæmi hér fram.

[12:36]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir ræðu hennar og gaman að hún skuli sem fyrrverandi iðnaðarráðherra koma hér inn í umræðuna á lokasprettinum um þetta frumvarp.

En það er bara eitt sem ég vildi gera athugasemdir við í málflutningi hennar og það er að hv. þingmaður veit það vel að eins og lögin eru í dag þá er hvergi neitt lágmarksviðmið um það hversu mikið og hversu langt eigi að hleypa einkaaðilum inn í orkufyrirtæki. Það er hvergi. Það er eingöngu tekið á eignarhaldi þessara fyrirtækja í sérlögunum. Því er ekki verið að breyta hér.

Það sem hér er verið að gera er að verið er að setja lágmark um að þessi fyrirtæki verði ávallt í meirihlutaeigu hins opinbera, hvað sem verður svo í framtíðinni um sérlögin eða um þeirra aðstæður að öðru leyti. Það er það sem verið er að gera hér. Hv. þingmaður veit það jafnvel og við að það ríkti hér óvissa á síðasta ári í kjölfar sölunnar á hlut Hitaveitu Suðurnesja sem síðan var ekki bara sala á 16% hlut til einkaaðila heldur var sá hlutur mun stærri. Þá vissum við að það þyrfti að eyða ákveðinni óvissu sem þá blasti við að fyrirtækið, sem hefur mjög ríka sérleyfisþætti innan sinna raða, gæti orðið í meirihlutaeigu einkaaðila.

Virðulegi forseti. Þetta veit hv. þingmaður að er ástæðan fyrir því að við förum af stað hér. Það er verið að setja upp ákveðnar girðingar þannig að gullæðinu, sem hv. varaformaður Sjálfstæðisflokksins sagði að ríkti á þessum markaði, ljúki og að rammi verði settur utan (Forseti hringir.) um starfsemina og (Forseti hringir.) reksturinn.

[12:38]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get nú mótmælt því í sjálfu sér að hægt sé að ljúka einhverju gullæðistímabili — ef það hefur yfirleitt staðið yfir — með þessu frumvarpi ef það verður að lögum. Ég get engan veginn séð það því að að einhverju leyti getur það vakið upp svoleiðis tímabil með því að það er ekki hærra hlutfall sem á að vera í eigu opinberra aðila en frumvarpið kveður á um nú eftir að það kemur frá nefnd. Þar hefur Samfylkingin greinilega þurft að gefa nokkuð eftir.

En eins og hefur þegar komið fram þá styðjum við framsóknarmenn þetta mál þannig að það er nú ekki þess vegna sem ég kem hérna upp. Ég vildi bara vekja athygli á þessum þáttum vegna þess að hér hafa verið höfð stór orð uppi um hvað þetta sé sögulegur viðburður sem á sér stað í tengslum við málið.

[12:40]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þegar farið er frá engu lágmarki upp í að það sé lágmarkskrafa að sérleyfisfyrirtækin séu í meirihlutaeign hins opinbera þá er það risastór og mjög mikilvæg breyting.

Ég segi það hér vegna þess að hv. þingmaður talar um að hér sé ekkert sögulegt á ferðinni. Það sem verið var að samþykkja hér í gær er að tryggja með lagasetningu áframhaldandi opinbert eignarhald á orkuauðlindum þjóðarinnar.

Það er risastórt skref sem verið er að stíga. En að sama skapi þarf líka að virða það við hv. þingmann að hún hóf þá vinnu sem við tökum nú stærra skref í sem er aðskilnaður samkeppnis- og sérleyfisþátta, að reyna að auka samkeppni á þessum markaði neytendum til hagsbóta og er það vel. Ég veit að ég og hv. þingmaður erum sammála um það skref sem tekið er í því sambandi.

En ég segi enn og aftur að hér er verið að fara úr engri lágmarkskröfu upp í að lágmarkskrafan sé í meirihlutaeign hins opinbera í sérleyfisþáttunum. Það er meiri háttar breyting, virðulegi forseti.

[12:41]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Bara örfá orð til viðbótar — þessu er nú alveg að ljúka — þá er það eins og hv. þingmaður segir að stórir hlutir hafa gerst á þessum markaði á tiltölulega fáum árum. Það eru bara örfá ár síðan að Landsvirkjun hafði einkarétt á að framleiða raforku á Íslandi (Gripið fram í.) — og vissulega miklar skyldur einnig. (Gripið fram í.) Vissulega miklar skyldur líka. En við erum komin inn í gjörbreytt umhverfi og það eru ekki mörg ár síðan það gerðist.

Þetta frumvarp sem nú kemur fram er í rauninni ekki óeðlilegt framhald af því sem áður hafði gerst þótt alltaf geti verið einhver ágreiningur um það hvernig málum skuli háttað. Þetta er í raun framhald af því sem áður hafði gerst og hlaut á einhvern hátt að þurfa að taka á. Ég er tiltölulega sátt við hvernig þessu máli lyktaði þannig að ég get alveg kinnroðalaust stutt það.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, 2. umr.

Stjfrv., 640. mál. — Þskj. 1111, nál. 1204 og 1211.

[12:43]

Frsm. meiri hluta fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég vil gera grein fyrir nefndaráliti meiri hluta fjárlaganefndar um frumvarp til handa ríkissjóði Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008 sem gerð var grein fyrir þann 27. maí síðastliðinn.

Nefndin vísaði í samræmi við 25. gr. þingskapa þessu máli strax yfir til efnahags- og skattanefndar þar sem óskað var eftir umsögnum um frumvarpið og formaður efnahags- og skattanefndar, hv. þm. Pétur Blöndal, kynnti umsögn nefndarinnar sem fylgir með nefndaráliti meiri hlutans. Meiri hluti fjárlaganefndar leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Undir álitið skrifa auk mín hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Steinunn Valdís Óskarsdóttir, Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Illugi Gunnarsson, Björk Guðjónsdóttir, Bjarni Harðarson, með fyrirvara, og Guðjón Arnar Kristjánsson, með fyrirvara. En hv. þm. Ásta Möller var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Ég geri ráð fyrir því að hv. þm. Jón Bjarnason muni síðan gera grein fyrir áliti minni hluta fjárlaganefndar í kjölfar ræðu minnar, virðulegi forseti.

Í umræddri umsögn um heimild ríkissjóðs Íslands um sérstaka lántöku á árinu 2008 kemur fram að efnahags- og skattanefndin hafi fengið á fund sinn þau Baldur Guðlaugsson, Þórhall Arason og Bergþóru Bergsdóttur frá fjármálaráðuneyti og Ingimund Friðriksson frá Seðlabanka Íslands.

Í umræddu frumvarpi sem hér er til umræðu er lagt til að ríkissjóði verði heimilað að taka lán fyrir allt að 500 milljörðum kr. á árinu 2008 eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í erlendri mynt. Er annars vegar gert ráð fyrir að nýta megi heimildina til töku erlends láns í því augnamiði að styrkja gjaldeyrisforðann, hins vegar að nýta megi heimildina til aukinnar útgáfu ríkisskuldabréfa á innlendum markaði í þeim tilgangi að styrkja innlendan peninga- og gjaldeyrismarkað.

Umræddir gestir sem komu fyrir efnahags- og skattanefndina sögðu að upphæð lánsheimildarinnar skýrðist einkum af áformum ríkisstjórnarinnar um að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabanka Íslands umfram það sem gert var árið 2006 þegar ríkissjóður tók erlent lán að fjárhæð 1 milljarður evra sem endurlánað var Seðlabankanum en við það tvöfaldaðist gjaldeyrisforði bankans. Einnig töldu umræddir gestir æskilegt að hafa svigrúm til frekari útgáfu innlendra ríkisskuldabréfa.

Sterk staða ríkissjóðs og gjaldeyrisskiptasamningar sem Seðlabanki Íslands hefur nýlega gert við seðlabankana í Danmörku, Noregi og Svíþjóð greiða fyrir erlendri lántöku. Gangi hún eftir mun lánsfjárhæðin verða endurlánuð Seðlabanka Íslands sem ávaxta mun féð erlendis á tryggan hátt þannig að féð sé ætíð laust til ráðstöfunar. Áhrifin ættu að koma fram í auknu trausti á íslenskt efnahagskerfi auk þess að styrkja lánshæfismat ríkissjóðs og innlendra fjármálastofnana.

Upplýst var í nefndinni að ef lántökuheimildin yrði alfarið nýtt til að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabankans mundi hann ráða yfir nærri 900 milljarða kr. forða að meðtöldum framangreindum gjaldeyrisskiptasamningum.

Við umfjöllun nefndarinnar kom einnig fram að unnið er að undirbúningi lántöku ríkissjóðs í formi skuldabréfaútgáfu á erlendum mörkuðum. Það liggur ekki fyrir á þessari stundu hvenær eða að hvaða marki heimildin verður nýtt innan lands eða erlendis en í fyrstu verður hún tæpast nýtt nema að hluta. Erfitt er því að geta sér til um hvaða lánakjör ríkissjóði munu bjóðast enda háð aðstæðum á mörkuðum á hverjum tíma.

Efnahags- og skattanefndin lagði til við fjárlaganefnd að frumvarpið yrði samþykkt óbreytt. Undir það álit efnahags- og skattanefndar skrifa hv. þm. Pétur H. Blöndal, sem er formaður nefndarinnar, Ellert B. Schram, Bjarni Benediktsson, Lúðvík Bergvinsson, Paul Nikolov, Jón Bjarnason, með fyrirvara, Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson og Ólöf Nordal.

Ég vil ítreka það, virðulegi forseti, að fjárlaganefndin leggur til, líkt og kom fram í upphafi ræðu minnar, að umrætt frumvarp þar sem um er að ræða heimild til handa ríkissjóði Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008 fyrir allt að 500 milljarða kr., verði samþykkt óbreytt.

[12:48]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg):

Frú forseti. Hv. formaður fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, hefur mælt fyrir nefndaráliti meiri hlutans en ég flyt hér nefndarálit minni hlutans sem fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í fjárlaganefnd.

Frú forseti. Það frumvarp til laga sem hér er til umfjöllunar felur í sér að fjármálaráðherra, fyrir hönd ríkissjóðs, sé heimilt að taka á árinu 2008 lán fyrir 500 milljarða kr. eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í erlendri mynt og endurlána Seðlabanka Íslands þann hluta sem tekinn verður að láni í erlendri mynt.

Tilgangurinn er annars vegar að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabanka Íslands og hins vegar að auka hugsanlega útgáfu ríkisskuldabréfa á innlendum markaði með það að markmiði að styrkja innlendan peninga- og gjaldeyrismarkað.

Það sem hér um ræðir er ein stærsta lántökuheimild Íslandssögunnar og það ætti því að vera frumskylda þeirra sem að frumvarpinu standa að gera ítarlega grein fyrir ástæðum þess, tilurð og þróun hugsanlegrar framvindu efnahagsmála og við hverju megi búast varðandi afkomu ríkissjóðs og hvers megi vænta í áframhaldandi aðgerðum

stjórnvalda til að stuðla að efnahagslegum stöðugleika. Þetta hefur ríkisstjórnin ekki gert með tilhlýðilegum hætti. Ég minni á að hér er verið að fjalla um 500 milljarða kr. lántökuheimild sem er nærri tvöföld fjárlög íslenska ríkisins. Hér er bara sótt um einfaldar heimildir þess vegna.

Vandamálið sem íslenskt efnahagslíf stendur frammi fyrir er mikið. Viðskiptahallinn hefur farið upp í meira en fjórðung af landsframleiðslu, verðbólga er nú 12–13%, eða jafnvel meir, sú mesta í tæp 20 ár; raunvextir eru 12–13%, með þeim hæstu í heimi, skuldsetning heimilanna og þjóðarbúsins er lamandi. Gengisfall gagnvart gjaldmiðlum sem fólk hefur verið að taka lán í undanfarin ár er á milli 30–40% á skömmum tíma og greiðslubyrði ungs skuldsetts fólks hefur á örfáum mánuðum hækkað svo munar tugum þúsunda króna. Allt kemur þetta einkar hart niður á heimilunum í landinu.

Það var greint frá því í fréttum í hádeginu í dag að vanskil einstaklinga og fyrirtækja ykjust hratt núna en hefðu verið í þokkalegu horfi fyrir nokkru. Sú lántökuheimild sem hér er farið fram á er herkostnaðurinn af alvarlegum hagstjórnarmistökum síðastliðinna ára og líklega einna mestu í lýðveldissögunni, þ.e. hvernig haldið hefur verið á málum í hagstjórn og efnahagsmálum og forgangsröðun í þeim efnum af hálfu ríkisstjórnarinnar. Ég hygg að þau mistök sem hafa verið gerð á undanförnum árum eigi sér ekki hliðstæðu í allri lýðveldissögunni og nú koma þessi mistök þjóðarbúinu í koll.

Þær miklu byrðar sem ríkissjóður ætlar nú að taka á sig eru ein af mörgum birtingarmyndum og alvarlegum afleiðingum þeirrar stefnu ríkisstjórnarinnar þar sem ofuráhersla hefur verið lögð á, nánast í blindri trú, stóriðju og skattalækkanir en fyrst og fremst skattalækkanir til þeirra sem hafa hæstu tekjurnar; á útrásarveisluna sem við höfum orðið vitni að undanfarin ár. Þessi stefna hefur verið studd með hömlulausri einkavæðingu á almannaþjónustu, byrjaði með einkavæðingu á bönkunum og sölu þeirra, síðan Landssímans og nú horfum við upp á að það á að halda áfram á einkavæðingarbrautinni með því að einkavæða heilbrigðiskerfið. Þetta eru afleiðingar þeirrar stefnu sem við höfum mátt búa við á undanförnum árum.

Undanfarnar vikur, mánuði og ár hefur Vinstri hreyfingin – grænt framboð, þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hér á Alþingi, varað við því sem koma skyldi og ítrekað hvatt til beinskeyttra aðgerða í efnahagsmálum þjóðarinnar. Seðlabanki Íslands og innlend sem alþjóðleg ráðgjafarfyrirtæki vöruðu einnig sterklega við þróun mála og hafa gert á undanförnum árum allt frá árinu 2002–2003, að sú stefna sem þá hafði verið keyrð fram gæti ekki gengið upp. Það væri bara tímaspursmál hvenær brot kæmu í hana og vissulega má búast við að dýpt hennar verði meiri vegna samlegðaráhrifa í erfiðleikum á fjármálamörkuðum í nágrannalöndunum og á heimsvísu.

Árið 2005 lagði þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs t.d. fram ítarlegar tillögur um aðgerðir til að endurheimta efnahagslegan stöðugleika landsins. Þær tillögur hafa síðan verið uppfærðar og endurfluttar öll ár síðan þá. Á þeim tíma var lítið gert úr vandanum af núverandi stjórnvöldum. Ef hlustað hefði verið á þau varnaðarorð sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar– græns framboðs báru fram hér á Alþingi og í samfélaginu væri veruleikinn öðruvísi en hann er í dag.

Það er áríðandi að viðurkenna þau alvarlegu mistök sem gerð hafa verið. Það gerir ríkisstjórnin ekki enn og hefur ekki breytt um þó svo að skipt hafi verið um félaga í ríkisstjórnarbólinu. Það er mikilvægt að læra af þessum mistökum, endurtaka þau ekki og breyta um stefnu. Það sem hins vegar skiptir öllu máli nú er að verja heimilin í landinu. Koma verður í veg fyrir að fasteignamarkaðurinn hrynji, verja verður atvinnuöryggi og skapa stöðugleika fyrir almennt atvinnulíf. Nauðsynlegt er að ná jöfnuði í viðskiptum við útlönd og borga niður erlendar skuldir eins fljótt og mögulegt er því að skuldasöfnun þjóðarbúsins ógnar efnahagslegu sjálfstæði þess ef heldur fram sem horfir. Tryggja verður að sá hugsunarháttur hérlendis að upphefja hvers kyns bruðl, þenslu, flottræfilshátt og græðgi – og senda svo reikninginn í hausinn á komandi kynslóðum eða almenningi í landinu – líði undir lok. Þar verður ríkisstjórnin og þeir sem hafa leitt þann feril, þá þróun í græðgisvæðingu samfélagsins undanfarinna missira, að koma til baka, gefa fordæmi, skila til baka því sem sjálftökuliðið hefur tekið í sinn hlut en ekki senda stöðugt reikninginn á almenning.

Það verður að vara sterklega við því ef þessi lántökuheimild er fyrst og fremst til þess hugsuð að styrkja gengi krónunnar, nota gengið til að ná verðbólgunni niður, og efna svo til nýrrar skuldasöfnunarveislu, þá er verr af stað farið en heima setið. Það er og stórvarhugavert ef stjórnvöld ímynda sér að einungis með þessari lántökuheimild sé efnahagsmálum þjóðarinnar komið á réttan kjöl – jafnvel þótt um sé að ræða eitt rosalegasta inngrip sem komið hefur fram í hagsögu landsins í langan tíma.

Það verður að krefjast þess að stjórnvöld leggi nú þegar fram tillögur og sýni í verki hvernig þau hyggjast verja stöðu heimilanna í landinu, styðja við bakið á þeim sem nú mæta miklum erfiðleikum eða geta mætt þeim á næstu vikum og missirum og tryggja efnahagslegan stöðugleika. Það er algjört skilyrði af okkar hálfu, þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, fyrir stuðningi við þetta frumvarp að þessari lántökuheimild fylgi frekari aðgerðir í efnahagsmálum þjóðarinnar. Sterk og ábyrg hagstjórn og áframhaldandi aðgerðir verða að koma til.

Það gengur ekki að óska eftir lántökuheimild fyrir ríkissjóð ef það á að vera til að viðhalda óbreyttu kerfi. Ef það á að vera til að viðhalda óbreyttu misrétti, ef það á að vera til þess að viðhalda þeim mikla launa- og kjaramun sem verið hefur undanfarin missiri og hefur farið vaxandi. Þessi lántökuheimild og beiting hennar má ekki verða til þess að viðhalda þeim ójöfnuði eða viðhalda þeirri græðgi sem hefur fengið að grassera í íslensku samfélagi á undanförnum missirum.

Þess vegna er fráleitt af ríkisstjórninni að koma nú með yfirlýsingar um að það eigi að fara að fórna Íbúðalánasjóði. Yfirlýsingar bæði forsætisráðherra og fjármálaráðherra í þeim efnum eru ógnvekjandi. Væri ekki nær að styrkja Íbúðalánasjóð enn frekar með ríkisábyrgðum? Kannski mætti nota þessa heimild til þess að standa að baki almennum íbúðareigendum og íbúðarkaupendum í landinu. Allar aðgerðir ríkisstjórnarinnar miða í öfuga átt hvað það varðar að stuðla að efnahagslegum stöðugleika og öryggi fólks,

hins almenna borgara.

Það er líka krafa Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs að nú þegar verði unnið að setningu laga sem kveða á um uppskipti á bönkunum í viðskiptabanka annars vegar og fjárfestingarsjóði hins vegar, eins og þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs lögðu til strax árið 2002 þegar einkavæðing og sala bankanna fór á fullt.

Ef ríkissjóður fær nú heimild til að taka að láni 500 milljarða kr. verður að gera þá skynsamlegu kröfu að bönkunum sé skipt upp, annars vegar í þann hluta sem þjónar íslensku atvinnulífi og hins vegar þann hluta sem stendur í fjárhættuspili erlendis. Það verður óásættanlegt og þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs standa ekki að því að veita hér opinberar lántökuheimildir og ábyrgð fyrir áframhaldandi starfsemi fjármálastofnana sem við höfum mátt upplifa á undanförnum árum og ætla síðan að senda reikninginn á ríkið.

Styrking gjaldeyrisforða Seðlabankans rímar við það sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs hafa talað fyrir á undanförnum mánuðum, eins og lesa má í umfangsmiklum tillögum þeirra í efnahagsmálum. Líta verður svo á að áhrifin af frumvarpinu, komi það til framkvæmda, ættu að koma fram í auknu trausti á íslenskt efnahagskerfi auk þess að styrkja lánshæfismat ríkissjóðs og innlendra fjármálastofnana. Slíkt er einn liður í að verja heimilin í landinu, þar eð hrun fjármálakerfisins mundi hafa ófyrirsjáanlegar afleiðingar í för með sér fyrir þjóðarbúið allt.

Æðsta skylda stjórnvalda er að verja heimilin í landinu frekari skakkaföllum. Það verður ekki gert með þessari lántöku einni saman, lífsnauðsynlegt er að frekari aðgerðir og ábyrg og styrk hagstjórn … (Forseti hringir.)

(**Forseti** (ÞBack)**:** Forseti biðst velvirðingar á því að ónáða í miðri ræðu en vill spyrja hv. þingmann hvort þingmaðurinn eigi langan tíma eftir. Það hefur verið hugmyndin að gera hlé núna klukkan eitt til klukkan hálftvö þannig að ef einhver tími er eftir af ræðunni þá óska ég eftir að þingmaðurinn fresti lokum ræðunnar svo tóm gefist til andsvara.)

Frú forseti. Ég á tvær mínútur eftir og óska eftir að fá að ljúka henni.

Æðsta skylda stjórnvalda er að verja heimilin í landinu frekari skakkaföllum. Það verður ekki gert með þessari lántöku einni saman. Þingflokkur Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lagði fram ítarlegar tillögur um aðgerðir til að tryggja efnahagslegan stöðugleika fyrr á þessu þingi og fylgja þær hér með sem fylgiskjal. Þá vill minni hlutinn minna á 43. og 44. gr. fjárreiðulaga sem kveða á um hvenær leita skuli eftir heimildum til frekari fjárráðstafana af hálfu ríkissjóðs en fjárlög gera ráð fyrir. Það fylgir einnig með sem fylgiskjal. Það er einnig mat minni hlutans að leita eigi nú þegar eftir heimildum fyrir umræddri lántöku ríkissjóðs í fjáraukalögum.

Frú forseti. Ég hef lokið við að gera grein fyrir nefndaráliti minni hlutans sem ég skipa, þar sem stuðningur okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs við þessa lántökuheimild er skilyrtur við að gripið verði til frekari aðgerða eins og ég hef rakið.

[13:03]

Kristján Þór Júlíusson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Rétt varðandi þetta mál þá koma fram í greinargerð minni hlutans, sem hv. þingmaður var að fara með áðan, eftirfarandi orð sem svara í mörgu tilliti gagnrýni þeirri sem komið hefur fram í orðum hans. Í greinargerð minni hlutans segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Líta verður svo á að áhrifin af frumvarpinu, komi það til framkvæmda, ættu að koma fram í auknu trausti á íslenskt efnahagskerfi auk þess að styrkja lánshæfismat ríkissjóðs og innlendra fjármálastofnana. Slíkt er einn liður í að verja heimilin í landinu.“

Þetta segir í áliti minni hluta og ég tek heils hugar undir það og skil þar af leiðandi ekki alla þá orðræðu sem hér hefur farið fram.

Varðandi það sem bent er á og tillaga er uppi um, að taka þessar heimildir fyrir í fjáraukalögum og fara að vinna strax í því, vil ég geta þess að það kom til tals í umræðu í fjárlaganefnd og við byggjum tillögu okkar um afgreiðslu frumvarpsins á 40. gr. stjórnarskrárinnar sem hlýtur að taka yfir lög um fjárreiður ríkisins en í 40. gr. stjórnarskrárinnar segir, með leyfi forseta:

„Engan skatt má á leggja né breyta né af taka nema með lögum. Ekki má heldur taka lán, er skuldbindi ríkið, né selja eða með öðru móti láta af hendi neina af fasteignum landsins né afnotarétt þeirra nema samkvæmt lagaheimild.“

Á þessu byggjum við það nefndarálit sem hér liggur fyrir og jafnframt vil ég vitna til fjáraukalaganna, 44. gr. og 43. gr., og tek undir það með hv. þm. Jóni Bjarnasyni. En ég bendi á að í greinargerð með frumvarpinu kemur fram orðrétt, með leyfi forseta:

„Verði frumvarp þetta að lögum er gert ráð fyrir að í fjáraukalagafrumvarpi 2008 verði gerð nánari grein fyrir áætluðum áhrifum umræddrar lántöku á fjárreiður ríkissjóðs.“

[13:05]

Frsm. minni hluta fjárln. (Jón Bjarnason) (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Varðandi síðasta atriðið tel ég að það væri þinglegast og samkvæmt fjárreiðulögum að hér væri lagt fram frumvarp til fjáraukalaga sem kvæði á um þessar heimildir. Ég minni því á það sem stendur í 43. gr. fjárreiðulaga, með leyfi forseta:

„Ef þörf krefur skal í frumvarpi til fjáraukalaga leitað eftir heimildum til frekari fjárráðstafana en fjárlög ársins gera ráð fyrir.“

Það er líka gert ráð fyrir því að þessarar heimildar sé aflað fyrirfram en ekki eftir á. Þess vegna er það mín skoðun að það eigi að vera svo.

Það er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að við styðjum þetta frumvarp á þeim forsendum sem ég rakti hér, þ.e. að það hafi þann tilgang að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabankans og þar af leiðandi líka íslenskan fjármálamarkað og lánshæfismat bæði ríkissjóðs og fjármálastofnana. Á þeim forsendum styðjum við þetta mál.

En við bendum hins vegar á að þetta á sér varla hliðstæðu og afar litlar upplýsingar fylgja með. Við teljum að til að ná þeim árangri sem að er stefnt verði að fylgja frek-

ari aðgerðir í efnahagsmálum þar sem enn frekar er staðinn vörður um almenning og hag almennings í landinu og einnig að bönkunum verði gert að skipta upp annars vegar viðskiptabankahluta sínum og hins vegar almennum fjárfestingarsjóði þannig að því sé ekki blandað saman. Við teljum það mjög mikilvægt, frú forseti.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 13:07]

[13:34]

Útbýting:
Grunnskólar, 285. mál, brtt. SJS o.fl., þskj. 1213.
Leikskólar, 287. mál, brtt. SJS o.fl., þskj. 1214.

Samkeppnislög, 3. umr.

Stjfrv., 384. mál (samruni fyrirtækja, EES-reglur). — Þskj. 1188.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Innheimtulög, 3. umr.

Stjfrv., 324. mál (heildarlög). — Þskj. 1189.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, 3. umr.

Stjfrv., 539. mál (aukið eftirlit og skráningarskylda). — Þskj. 1191.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Lokafjárlög 2006, 3. umr.

Stjfrv., 500. mál. — Þskj. 794.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, síðari umr.

Stjtill., 519. mál (flýting framkvæmda). — Þskj. 820, nál. 1126, brtt. 1121.

[13:37]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um tillögu til þingsályktunar við viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010. Samgöngunefnd hefur fjallað um málið og fengið fjölmarga gesti á sinn fund og fjölmargar umsagnir.

Með þingsályktunartillögunni er lagt til að ýmsum framkvæmdum verði flýtt á landsbyggðinni, bæði í vega- og flugmálum, í því skyni að styrkja innviði byggðanna. Þá er lagt til að ýmsum hafnarframkvæmdum verði frestað sem leiðir af tekjusamdrætti hafnarsjóða vegna aflasamdráttar og að öðrum verði flýtt vegna breyttra atvinnuhátta.

Á fundum nefndarinnar kom fram að viðaukinn fæli í sér breytingar frá gildandi samgönguáætlun til samræmis við fjárlög ársins 2008 en þær væru nauðsynlegar til þess að áætlunin yrði nægilega gagnsæ. Þá kom fram að ekki væri um nýja stefnumótun að ræða í þessari áætlun.

Við í samgöngunefnd leggjum ekki til neinar stórkostlegar efnislegar breytingar á tillögunni en þó smávægilegar lagfæringar. Ef ég geri aðeins grein fyrir þeim telur nefndin nauðsynlegt að ljúka framkvæmdum við ferjubryggjuna í Flatey á Breiðafirði, en það hefur verið upplýst að viðbótarkostnaður við það sé um 14 millj. kr., og auk þess að framkvæmdum á vegarkaflanum frá Ísafjarðardjúpi og út á Drangsnes verði einnig lokið en samkvæmt upplýsingum sem nefndin hefur fengið frá gestum sem komu inn á fundinn er viðbótarkostnaður við það á bilinu 2–4 millj. kr. Við beinum því til samgönguráðuneytis að þetta tvennt verði skoðað með tilfærslum milli liða í áætluninni.

Nefndin beinir því enn fremur til samgönguráðuneytisins að rannsóknarfé til jarðganga, bæði í þéttbýli og dreifbýli, verði aukið. Í því efni þarf, auk jarðfræðirannsókna, að taka tillit til samfélagslegra þátta á borð við þéttingu byggðar, öryggissjónarmiða, umferðardreifingar og annarra atriða þegar hagkvæmni jarðganga er skoðuð.

Við leggjum til að tillagan verði samþykkt með eftirfarandi breytingum sem koma fram í nefndarálitinu. Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson er samþykkur þessu áliti með fyrirvara en að öðru leyti skrifar öll nefndin undir nefndarálitið.

[13:40]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Eins og kom fram hjá hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, formanni samgöngunefndar, liggur fyrir nefndarálit sem allir nefndarmenn skrifa undir en ég skrifa undir álitið með fyrirvara og mig langar að gera grein fyrir því hvers vegna það er. Fyrirvarinn felst fyrst og fremst í því að ég flyt nokkrar breytingartillögur til viðbótar við það sem fram kemur í nefndarálitinu þar sem raktar eru breytingar eða áherslur sem formaður nefndarinnar hefur nú þegar gert grein fyrir.

Ég ætla að gera grein fyrir þeim breytingartillögum sem ég flyt við þingsályktunartillöguna um viðauka við fjögurra

ára samgönguáætlun fyrir árin 2007–2010. Þær eru birtar á þingskjali 1121.

Í fyrsta lagi legg ég til að við bætist nýr liður undir kaflanum Grunnnet, aðrir flugvellir. Þar er tillaga mín að sett verði inn fjármagn á verkefnið Bíldudalur í þeim tilgangi að undirbúa að unnt verði að ráðast í lengingu Bíldudalsflugvallar. Það er að mínu viti mjög þýðingarmikil framkvæmd. Það er þýðingarmikið ekki síst til þess að treysta samgöngur við miðhluta Vestfjarða og Bíldudalsflugvöllur gegnir mikilvægu hlutverki í því sambandi. Í áætluninni sem er í gildi er einungis gert ráð fyrir um 30 millj. kr. árið 2010 til Bíldudalsflugvallar en það er fjármagn sem er ætlað til bygginga og aðflugs- og öryggisbúnaðar. En það er hins vegar engin fjárveiting í flugbrautir eða flughlöð. Tillaga mín er að þar komi inn 50 millj. kr. tvisvar sinnum árin 2008–2009.

Í öðru lagi legg ég til að við liðinn 4.1.4, sem heitir Almenningssamgöngur, bætist nýr töluliður sem fær þá heitið Almenningssamgöngur í þéttbýli, og þar verði lagðar fram 350 millj. árið 2008, 500 millj. árið 2009 og 650 millj. árið 2010. Samtals um 1500 millj. kr. á þriggja ára tímabili. Ég geri grein fyrir því í stuttri greinargerð með breytingartillögunum að almenningssamgöngur í þéttbýli er vaxandi verkefni sem sveitarfélögin sinna enda þótt það sé ekki lögbundið hlutverk þeirra.

Í nútímasamfélagi eru almenningssamgöngur órjúfanlegur hluti hins almenna samgöngukerfis og það er eðlilegt að mínu viti að hið opinbera eða ríkið leggi til fjármagn til þessa hlutar samgöngukerfisins ekki síður en vegakerfisins. Þessi tillaga gerir ráð fyrir því að sett verði inn framlag til þeirra verkefna til þess einkum að mæta útgjöldum sveitarfélaganna vegna olíugjalds og virðisaukaskatts af almenningsvögnum en einnig til að taka þátt í gerð sérstakra akreina fyrir almenningssamgöngur þar sem það á við.

Það er rétt að halda því til haga að allmörg sveitarfélög eru farin að reka almenningssamgöngur. Á höfuðborgarsvæðinu hefur það að sjálfsögðu verið svo til margra ára og áratuga en í mörgum öðrum sveitarfélögum er farið að reka almenningssamgöngur, svo sem eins og í Reykjanesbæ, Ísafjarðarbæ, Akureyri, Fjarðabyggð og víðar. Því er gert ráð fyrir að þessu fjármagni verði hægt að skipta til að koma til móts við þessa sívaxandi starfsemi og mikilvægu.

Í 3. tölul. eru tvær breytingar. Þar er fjallað um verkefni á höfuðborgarsvæðinu. Ég ætla að gera fyrst sérstaklega grein fyrir annarri þeirra sem fjallar um Hafnarfjarðarveg og Nesbraut en í gildandi samgönguáætlun er gert ráð fyrir rúmlega 1 milljarði árið 2009 og rúmum 1,6 milljörðum árið 2010 í verkefni sem heitir Kringlumýrarbraut/Miklabraut. Segja má að þar sé fyrst og fremst verið að ræða um gatnamótin á mótum Kringlumýrarbrautar og Miklubrautar sem allmikið hefur verið rætt um, ekki síst á vettvangi Reykjavíkurborgar. Um það hafa auðvitað verið allskiptar skoðanir. En það er rétt að geta þess að ráðist var í heilmiklar endurbætur á þeim gatnamótum fyrir fáum árum sem hafa reynst mjög vel. Þær hafa liðkað og greitt mjög fyrir umferð á þessum þungu gatnamótum og stórlega dregið úr umferðarslysum á svæðinu.

Það er mitt mat að þær aðgerðir hafi og eigi að fá að sanna sig áfram en hins vegar sé mikilvægt að ráðast í umbætur ekki síst til þess að tengja saman hverfin beggja megin Miklubrautar, þ.e. Hlíðahverfið beggja megin Miklubrautar, þannig að úr verði eitt hverfi. En þessi mikla umferðaræð sem Miklubraut er í gegnum þétt íbúðahverfi og mjög nálægt íbúðabyggðinni sker þetta hverfi í sundur eins og stórfljót. Það hefur líka verið uppi áhersla af hálfu borgarinnar að ráðist yrði í úrbætur á þeim kafla og hugmynd mín með tillögunni er að flytja þetta verkefni til. Þar er ekki um að ræða nein viðbótarútgjöld í sjálfu sér heldur einungis að verkefnið sem er eyrnamerkt Kringlumýrarbraut/Miklabraut færist yfir á verkefnið Nesbraut/Kringlumýrarbraut/Snorrabraut, þ.e. á kaflanum milli Kringlumýrarbrautar og Snorrabrautar verði þetta fjármagn veitt í úrbætur. Ég ætla að geyma aðeins hinn hlutann í þessum tölulið og taka hann ásamt öðrum í heild á eftir.

Í 4. tölul. eru tillögur að breytingum um verkefni á landsbyggðinni. Þar eru reyndar tveir nýir liðir sem ég er með breytingartillögur við og ætla að nefna í fyrsta lagi verkefnið Súðavík/Bolungarvík eða Súðavíkurhlíð. Þar er ég með tillögu um að setja sérstaka fjárveitingu til úrbóta á veginum milli Ísafjarðar og Súðavíkur og undirbúnings vegganga þar. Gert er ráð fyrir 30 millj. kr. viðbótarframlagi árið 2008 og 50 millj. kr. framlagi árið 2009 til undirbúnings verkefninu en í gildandi samgönguáætlun eru 20 millj. kr. árið 2008 og 20 millj. kr. árið 2009 í þann vegkafla.

Það er skoðun mín að mjög brýnt sé að ráðast í að skoða þennan vegkafla sérstaklega. Þetta er hættulegur vegur. Þarna hafa orðið vond slys og hugmynd mín er sú að lagt verði fjármagn í að undirbúa endurbætur og veggöng á þeim kafla og fjármagnið verði veitt til undirbúnings og rannsókna í því efni.

Í 5. tölul. get ég í raun og veru tekið saman fyrri hlutann í 3. tölul., þar sem fjallað er um Hafravatnsveg/Vesturlandsveg og Kjalarnes/Borgarnes, fyrri hlutann í 4. lið, þar sem fjallað er um hringveginn á Suðurlandi norðan Selfoss að Hafravatnsvegi, og síðan 5. og 6. tölul. en það sem þeir eiga sammerkt er að þar er ekki um að ræða nýjar fjárhæðir í samgönguáætlunina, þessar fjárhæðir eru allar í 6. lið eins og menn sjá þar. Þar koma þær fyrir sem mínustölur en koma inn sem plústölur á þá liði sem þar greinir.

Hugsun mín er sem sagt sú að þær fjárhæðir sem í gildandi samgönguáætlun eru merktar undir liðnum Sérstök fjármögnun falli niður og fari í staðinn á viðeigandi stað í samgönguáætluninni undir hefðbundnum lið, þ.e. undir hefðbundinni fjármögnun.

Í samgönguáætluninni er gert ráð fyrir að þær framkvæmdir sem þarna er um að ræða, þ.e. Vaðlaheiðargöngin, hringvegurinn norðan Selfoss, eða á milli Hafravatnsvegar og Selfoss, og hringvegurinn frá Kjalarnesi í Borgarnes, verði fjármagnaðar í svokallaðri einkaframkvæmd. Í Vaðlaheiðargöngum er gert ráð fyrir notendagjöldum að 50%. Ég er ekki með hugmynd um að breyta þeirri forsendu en ég geri tillögu um að sú fjárhæð sem ella hefði lent sem einkaframkvæmd fari inn í hina hefðbundnu samgönguáætlun. Hið sama á við um hringveginn sem sagt út frá höfuðborgarsvæðinu frá Hafravatnsvegi að Selfossi annars vegar og frá Hafravatnsvegi og um Kjalarnes og í Borgarnes.

Þar er um að ræða tilfærslur innan áætlunarinnar en að

öðru leyti held ég að þessar breytingartillögur skýri sig nokkuð sjálfar. Ég geri ráð fyrir því að þessar tillögur komi þá til atkvæðagreiðslu við 2. umr. og ég vonast til að geta fengið stuðning við þær.

[13:50]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Örstutt út af ræðu hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar til áréttingar því sem við erum að fjalla um hér, þetta er viðauki við þegar samþykkta og gildandi samgönguáætlun. Þessi viðauki felur ekki á nokkurn hátt í sér nýja stefnumörkun heldur er hann fyrst og fremst settur fram til þess að ríma við fjárlög.

Efnislega er hægt að taka undir ýmislegt af því sem hv. þingmaður kom hér inn á eins og tillögu hans um Kringlumýrarbraut/Miklubraut og þar höfum við hv. þingmaður á öðrum vettvangi verið sammála um áherslur. Efnislega sé ég enga sérstaka ástæðu til þess að fara út í það hér og nú. Ég hefði talið eðlilegra að ræða þessi stóru mál, sem hv. þingmaður gerði að umtalsefni, í haust þegar við leggjum fram nýja stefnumörkun og nýja samgönguáætlun. Ég á fastlega von á því að hv. þingmaður geri þá grein fyrir þessum skoðunum sínum og flytji tillögur með haustinu.

En hér erum við fyrst og fremst að fjalla um viðauka við þegar samþykkta samgönguáætlun sem var hugsaður sem flýtiframkvæmd vegna aflasamdráttar en felur ekki í sér neina grundvallarstefnubreytingu.

[13:52]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er út af fyrir sig rétt hjá hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur að hér er verið að ræða um örlítinn viðauka við samgönguáætlunina. Engu að síður er þar um að ræða breytingu á gildandi samgönguáætlun. Mér fannst því eðlilegt að sýna nú á vordögum einhverjar áherslubreytingar eða viðbótarhugmyndir inn í samgönguáætlunina sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði vildum beita okkur fyrir. Þar birtast vissar áherslur og það þarf svo sem ekki að fara frekari orðum um það, ég hef gert grein fyrir þeim hér og þær liggja þá fyrir við afgreiðslu málsins.

Ég get tekið undir það með formanninum að tilefni gefst til þess, þegar endurskoðuð samgönguáætlun kemur til meðferðar á næsta þingi, að fara nánar ofan í einstaka þætti og heildstæðara en hér er lagt til. Þessar tillögur liggja engu að síður fyrir við afgreiðslu málsins.

[13:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Í samgöngumálum er að mörgu að hyggja. Ég vil að þessu sinni aðeins afmarka mig við vegamálin og geyma mér umfjöllun um hafnamál og flugmál þar til í haust þegar ný ályktun frá ríkisstjórninni verður lögð fram. Ég vil þó segja um vegamálin að mér finnst að menn eigi að hafa megindrættina skýra og stefnuna nokkuð vel markaða. Það á að keppast við að byggja upp vegakerfið um land allt, hringveginn og helstu vegi út frá honum, þannig að það verði fullkomnir vegir með gott burðarþol og bundið slitlag og uppbyggingu þeirra verði hraðað sem mest menn mega. Menn verða að vinna að því verkefni sem mikið er eftir óunnið í sem er að leggja af einbreiðar brýr og breikka mjóa vegi sem eru orðnir tilfinnanlegt vandamál með vaxandi umferð og sérstaklega með vaxandi umferð vöruflutningabíla sem eru orðnir mjög stórir. Mér finnst vanta áherslu í þessum efnum í þeirri áætlun sem ríkisstjórnin hefur hér lagt fram. Jafnvel þó að um sé að ræða viðauka hefði verið hægt að sýna það sem áhersluatriði af hálfu ríkisstjórnar að setja töluvert fé í það verkefni strax sem mótvægisaðgerð. En mér sýnist að ekki hafi verið litið til þess að þessu sinni og ég vildi minna á það.

Í öðru lagi eiga menn að horfa til þess að lausnirnar séu ekki dýrari en þörf er á til að leysa þann vanda sem við er að glíma. Ég vara við þeirri þróun sem fór í gang fyrir nokkrum árum, og mér sýnist vera að verða vaxandi vandamál, að gerðar eru kröfur um mjög dýrar lausnir umfram það sem þörf er á þar sem oft er kostur á góðum lausnum fyrir minna fé. Versta dæmið, eða kannski fyrsta dæmið sem var mjög slæmt í þessum efnum, voru Héðinsfjarðargöng. Síðan stefnir í mikið slys hér í Reykjavík, að fara í Sundagöng og eyða þar 9 milljörðum umfram það sem menn komast af með án þess að fá nokkuð betri lausn. Svo eru það þessar miklu kröfur um að þjóðvegir út frá Reykjavík verði fjórar akreinar sem ég hef ekki sannfærst um að sé skynsamlegt. Á leiðinni til Selfoss þýðir það t.d. kostnað, ef ég hef réttar tölur, upp á 9 milljarða umfram það sem yrði ef menn létu sér duga 2+1 lausn. Það er áhyggjuefni, virðulegi forseti, þegar stjórnmálin fara í uppboð á lausnum sem endar svo með því að menn bjóða í dýrustu lausnina. Það þýðir að mikið fé fer til ákveðinna verkefna en það fé hefði verið hægt að setja í önnur verkefni sem þurfa þá að bíða. Við höfum að mínu viti ekki efni á því að fara þannig með opinbert fé. Ég hvet til þess að ríkisstjórnin sýni fulla aðgát í þessum efnum.

Ég vil fagna jarðgöngum milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar sem eru í viðaukatillögu ríkisstjórnarinnar. Það er í fyrsta skipti sem þau koma inn á vegáætlun sem framkvæmd. Með samþykkt tillögunnar hér síðar í dag eru tímamót fram undan í samgöngumálum Vestfirðinga.

Virðulegi forseti. Ég er ekki sammála áherslum ríkisstjórnarinnar í því sem hér kemur fram, að brydda upp á því að framkvæmdir séu fjármagnaðar með greiðslum úr ríkissjóði á 25 árum, en lagt er til að hlutur ríkissjóðs í Vaðlaheiðargöngum og Suðurlandsvegi verði greiddur á 25 árum eftir að framkvæmdum lýkur. Því fylgir einfaldlega mun meiri kostnaður en væri ef ríkissjóður fjármagnaði þá framkvæmd eins og venja er. Við höfum ekki efni á því að fara þannig með opinbert fé. Mér finnst ástæða til að vekja athygli á þessari nýju leið sem ég tel ekki vera til bóta.

Virðulegur forseti. Ég vil spyrja út í nefndarálit samgöngunefndar. Þar er talað um tvær framkvæmdir sem nefndin telur nauðsynlegt að meira verði gert í en fé er til í samgönguáætlun. Þar beinir nefndin því til samgönguráðuneytisins að það verði skoðað með tilfærslum milli liða í áætluninni, en um er að ræða viðbótarkostnað upp á 14 milljónir annars vegar og 2–4 milljónir hins vegar. Ég spyr: Hvaða liðir eru það í samgönguáætlun sem samgönguráðuneytið hefur svona frjálsar hendur með að það geti fært til fé? Ég hélt að samgönguáætlun væri ákveðin á Alþingi, þar

væri fénu skipt á milli einstakra verkefna. Ég hélt að deilan um Grímseyjarferjuna hefði einmitt snúist um þetta, að Alþingi hafi sett ráðherra skorður sem hann fór svo út fyrir. Kannski er því öðruvísi varið í þessu máli, kannski er einhver liður í áætluninni sem menn eru að vísa til og ráðuneytið hefur undir höndum og getur fært til. Ég vildi gjarnan að það yrði þá upplýst þannig að ekki verði deilur um það síðar þegar þetta er allt um garð gengið.

Í öðru lagi spyr ég formann samgöngunefndar út í nefndarálitið en þar stendur:

„Nefndin beinir því enn fremur til samgönguráðuneytis að rannsóknarfé til jarðganga, bæði í þéttbýli og dreifbýli, verði aukið.“

Ég spyr, virðulegi forseti, er það ekki Alþingis að ákveða það? Hvar hefur samgönguráðherra djúpa vasa með peningum sem hann getur sótt í fé til að auka fé til rannsókna á jarðgöngum? Kannski er það að finna einhvers staðar í áætluninni, kannski er að finna einhverjar fjárhæðir sem er óráðstafað en þá væri rétt að fá það upplýst hér hvar þessa peninga er að finna. Ef þá er hvergi að finna held ég að nefndin verði bara að gera tillögur til þess að ná því fram sem hún fer fram á að ráðuneytið geri.

[14:01]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég heyri það á þessum umræðum hér að það stefnir í fjörugar og skemmtilegar umræður í haust um samgöngur og er það vel. Þá eigum við vafalaust eftir að flytja margar ræður þegar við ræðum um samgöngumálin sem eru lengri en þessi tveggja mínútna ræða sem ég hef kost á að halda hér.

Áður en ég svara spurningu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar varðandi nefndarálitið vil ég geta þess að hún vakti athygli mína sú skoðun sem hann lýsti varðandi Sundagöng. Hann teldi að ekki ætti að fara þá leið sem oftast hefur verið nefnd vegna þess að hún væri svo miklu dýrari. Það vakti athygli mína, ekki síst í því ljósi að síðast þegar við vorum að ræða þessi mál hér á hinu háa Alþingi lýstu fulltrúar allra þingflokka yfir stuðningi við þessa leið þannig að kannski var hv. þingmaður að lýsa sinni persónulegu skoðun en ekki skoðun þingflokks frjálslyndra. Hann verður að eiga það við sjálfan sig.

Varðandi spurningarnar með nefndarálitið og þessar milljónir sem þar eru nefndar þá kom það fram í umsögnum og viðtölum Vegagerðarinnar á fundum nefndarinnar að það gæti verið hagkvæmt að flytja til fjármuni. Þetta eru framkvæmdir sem hefjast í sumar og þær gætu hugsanlega orðið ódýrari en gert er ráð fyrir í áætlun núna þannig að þar væri borð fyrir báru. Þess vegna er þetta orðað með þessum hætti í nefndarálitinu. Það stendur ekki til að fara að flytja til einhverja fjármuni hér án þess að Alþingi samþykki það en ég vona að þetta svari spurningu hv. þingmanns.

[14:03]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi Sundagöng þá liggur ekki fyrir nein afstaða þingflokksins til þeirra, svo að það sé sagt hér.

Ég vil þakka hv. formanni nefndarinnar fyrir svörin varðandi þessar tvær framkvæmdir og það er þá skýrt að átt er við að kostnaður geti orðið minni vegna hagstæðra aðstæðna til útboða þannig að hægt væri að vinna meira fyrir sama fé.

Í nefndarálitinu stendur, með leyfi forseta:

„Nefndin beinir því til samgönguráðuneytis að það verði skoðað með tilfærslum milli liða í áætluninni.“

Það var það sem ég hnaut um.

Hv. formaður á eftir að svara seinni spurningu minni sem er um rannsóknarfé til jarðganga þar sem því er beint til ráðuneytisins að það verði aukið. Það væri fróðlegt að fá upplýsingar um það hvar ráðherra á að hafa fé til þess.

[14:04]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég biðst forláts á því við hv. þm. Kristin H. Gunnarsson að mér láðist að svara seinni hluta spurningar hans varðandi nefndarálitið. Í tengslum við þennan viðauka í umræðum í samgöngunefnd kom fram mikill og samhljóða áhugi frá fulltrúum allra flokka og vilji til þess að efla enn frekar rannsóknir á jarðgangagerð á Íslandi en verið hefur. Það er í því ljósi sem þessi setning er sett þarna inn í nefndarálitið. Það má líta á þetta sem viljayfirlýsingu nefndarinnar til ráðuneytisins um að þetta verði skoðað enn frekar. Ég held að allir hljóti að vera sammála um að við horfum upp á það núna, ekki bara í dreifbýlinu heldur einnig í þéttbýlinu, að kröfur aukast sífellt, t.d. umhverfiskröfur varðandi vegagerð sem geta leitt til þess að menn fari að skoða frekar jarðgöng, ekki síst hérna á höfuðborgarsvæðinu. Af því að það var talað hér um Kringlumýrarbraut/Miklubraut gæti komið til skoðunar að setja jarðgöng eða stokk á því svæði þannig að þetta er fyrst og fremst viljayfirlýsing nefndarinnar til samgönguráðherra. Ef samgönguráðherra hefur það djúpa vasa í ráðuneyti sínu að hann geti sett einhverja fjármuni í þetta verkefni er það auðvitað vel. En við erum að kalla eftir því að þetta verði aukið og að í þetta verði settir einhverjir fjármunir þó að það þurfi ekki að hlaupa á tugum milljóna króna.

[14:06]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. formanni nefndarinnar fyrir svörin. Þá er það upplýst að þessi setning í nefndarálitinu er ekki tilmæli til ráðherra um að setja meira fé til rannsókna á jarðgöngum á þessu ári. Ég skildi setninguna þannig og þess vegna spurði ég hvar ráðherrann fengi peningana sem hann átti að nota til þess. Þetta er þá einhvers konar bænaskjal til hæstv. ráðherra um að biðja hann virðulegan að auka fé til rannsókna, væntanlega í næstu tillögu sinni. Það kemst vonandi til skila en ég vildi beina því til hv. samgöngunefndar og annarra þingnefnda að orða ekki samskipti sín við ráðherrana með þessum hætti.

[14:07]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Bara örstutt vegna ræðu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar þá vil ég fyrst segja varðandi tilmælin til

samgönguráðuneytisins úr nefndaráliti að ég a.m.k. leit svo á að nefndin væri fyrst og fremst að senda skilaboð til ráðuneytisins vegna undirbúnings að endurskoðaðri samgönguáætlun. Þetta væru viðhorf af hálfu nefndarinnar um að hún vildi gjarnan sjá í þeirri tillögu sem kemur væntanlega fram á næsta þingi um endurskoðaða samgönguáætlun meiri áherslu á þetta mál. Mér finnst eðlilegt að það sé gert og að ráðuneytið taki það þá til eftirbreytni. Ef ráðuneytið gerir það ekki má væntanlega búast við því að nefndin taki til sinna ráða þegar hún fær þá áætlun til skoðunar.

Ég er síðan algjörlega sammála hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni þegar hann fjallaði hér um svokallaðar einkaframkvæmdir í samgöngumálum, m.a. að því er lýtur að verkefninu Vaðlaheiðargöngum og fleiri þáttum. Ég er þeirrar skoðunar að það muni verða miklu dýrari leið fyrir ríkið þegar upp er staðið ef gera á samning t.d. til 25 ára, eins og talað hefur verið um, með einhverri arðsemi á fjármagn o.s.frv. Ég held að það verði miklu dýrari framkvæmd þegar upp er staðið. Ég geng út frá því að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson og þingflokkur hans styðji þær breytingartillögur hvað þá þætti áhrærir sem ég hef mælt hér fyrir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[14:09]

Útbýting:

Aðgerðir gegn kynbundnum launamun, 618. mál, svar fél.- og mrh., þskj. 1216.

Lyfjalög, 464. mál, nál. minni hluta heilbrn., þskj. 1209.

Tóbaksvarnir, 648. mál, stjfrv. (heilbrrh.), þskj. 1217.

Sjúkratryggingar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 613. mál (heildarlög). — Þskj. 955, nál. 1161, 1206 og 1207, brtt. 1162 og 1208.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:12]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Ég fagna þeim áfangasigri sem felst í því að þetta mál verður ekki að lögum í vor. Nú mun gefast tóm til að vinna það betur í sumar og við lítum svo á að 3. umr. muni verða meginumræðan um málið. Við munum því kalla tillögu okkar, sem fylgir málinu, aftur til 3. umr. og við munum ekki taka afstöðu til einstakra tillagna í frumvarpinu né málsins í heild við þessa atkvæðagreiðslu.

Ég vek athygli þingheims á því að þar er m.a. um að ræða 42. gr. frumvarpsins sem þingmenn Vinstri grænna greiddu atkvæði gegn á síðasta þingi og sú afstaða er óbreytt. Hún mun verða ítrekuð við lokaafgreiðslu málsins ef ekki tekst að fá greinina fellda út úr frumvarpinu. Við munum sitja hjá við þessa atkvæðagreiðslu.

[14:13]

Árni Páll Árnason (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Þrátt fyrir að frumvarpið hafi komið seint fyrir þingið tókst ágætlega til um vinnu þess í hv. heilbrigðisnefnd og þar náðist að fjalla um það í u.þ.b. 20 klukkutíma. Ég hlakka til frekari umfjöllunar um málið í haust. Þetta mál er vel úr garði gert og eins og fram kemur í nefndarálitinu þá byggir það á því að skapa faglegan ramma utan um ákvarðanir um fyrirkomulag heilbrigðisþjónustunnar til framtíðar og jafnframt að tryggja áfram aðgengi allra að þjónustunni óháð efnahag og tryggja að fullu jafnræði í veitingu þjónustunnar og standa þannig vörð um félagslegt heilbrigðiskerfi sem allir eigi aðgang að og er fjármagnað af hinu opinbera til frambúðar.

[14:14]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér er annars vegar verið í raun að færa til lagagreinar úr beinum lagabálkum, þ.e. lögum um almannatryggingar og lögum um heilbrigðisþjónustu, og hins vegar er verið að skjóta styrkari stoðum undir stofnun sem stofnað var til með lögum fyrir jólin á hv. Alþingi.

Við framsóknarmenn studdum ekki þá grein, 18. gr. þeirra laga sem kvað á um stofnun þessara sjúkratrygginga. Í sambandi við atkvæðagreiðslu sem hér fer fram munum við styðja þær breytingartillögur sem komu fram hjá meiri hlutanum en hins vegar munum við sitja hjá við nýjar greinar sem eru hugsaðar til að skjóta styrkari stoðum undir þessa nýju stofnun sem verður dýr í rekstri og mun þar að auki kalla á mikinn mannafla til að hægt sé að standa í þeim samningum sem þar er kveðið á um.

[14:15]

Ásta Möller (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Hér er komið til atkvæðagreiðslu við 2. umr. frumvarp sem er rökrétt framhald af þeim lögum sem samþykkt voru á síðasta vorþingi, lögum um heilbrigðisþjónustu, og því frumvarpi sem varð að lögum um síðustu áramót varðandi verkaskiptingu á milli ráðuneyta.

Þetta frumvarp er jafnframt í fullu samræmi við stefnu beggja stjórnarflokkanna, að efla kaupendahlutverk heilbrigðisyfirvalda og ráðleggingar m.a. OECD og fjölmargra fræðimanna um að nýta hugmyndir um aðskilnað kaupenda og veitenda heilbrigðisþjónustu til að fá betri nýtingu á fjármagni til heilbrigðisþjónustu, betri skilgreiningu á þeirri þjónustu sem veita á og bætt eftirlit með þjónustunni. Ég hef trú á að það skref sem stigið er með þessu frumvarpi verði sjúklingum og fjölskyldum þeirra og íslenskri heilbrigðisþjónustu til heilla og muni þegar upp er staðið taka á ýmsum þeim annmörkum sem eru annars á góðri heilbrigðisþjónustu hér á landi.

1. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

2.–28. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1208 kölluð aftur til 3. umr.

29.–31. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1162,1 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

32. gr., svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
8 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, ÓN, SJS, ÖS) fjarstaddir.

33.–44. gr. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1162,2 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

45. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1162,3 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

46. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1162,4 samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
8 þm. (ÁJ, ÁMM, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

47. gr., svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj,

HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, LB, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1162,5 samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

48. gr., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, GSv, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

49. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

6 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

50.–56. gr. samþ. með 49 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

6 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

57.–73. gr. og ákv. til brb. I–III samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

6 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1162,6 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

6 þm. (ÁJ, GSB, GÁ, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb. IV, svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

14 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

7 þm. (ÁJ, ÁMM, GSB, GÁ, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til heilbrn.

Frestun á fundum Alþingis, frh. einnar umr.

Stjtill., 643. mál. — Þskj. 1147.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:23]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 56 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

7 þm. (ÁI, ÁJ, GSB, GÁ, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1212).

Endurskoðendur, frh. 2. umr.

Stjfrv., 526. mál (EES-reglur, heildarlög). — Þskj. 827, nál. 1049, brtt. 1050.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:25]

1. gr., tölul. 1–7.a, samþ. með 55 shlj. atkv.

1. gr., tölul. 7.b, samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

7 þm. (BÁ, GSB, GÁ, ISG, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

1. gr., tölul. 7.c–d, samþ. með 56 shlj. atkv.

2.–11. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.

12. gr. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RGuðb, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BjarnB, HöskÞ, IllG, JónG, SKK) greiddu ekki atkv.

8 þm. (BÁ, GSB, GÁ, ISG, KVM, RR, SJS, ÖS) fjarstaddir.

13.–15. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1050,1 samþ. með 55 shlj. atkv.
16. gr., svo breytt, samþ. með 56 shlj. atkv.
17.–19. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1050,2 samþ. með 53 shlj. atkv.
20. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
21.–33. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.
Ákvæði til brb. I–II samþ. með 55 shlj. atkv.
Brtt. 1050,3 (nýtt ákv. til brb., verður ákv. til brb. IV) samþ. með 56 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 55 shlj. atkv.

Ársreikningar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 527. mál (EES-reglur, endurskoðunarnefndir). — Þskj. 828, nál. 1051.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:29]

1. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1051 samþ. með 57 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 57 shlj. atkv.
3.–4. gr. samþ. með 57 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Skráning og mat fasteigna, frh. 2. umr.

Stjfrv., 529. mál (starfsemi og fjármögnun Fasteignamats ríkisins). — Þskj. 830, nál. 1097.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:32]

1. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
2.–13. gr. samþ. með 57 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1097,1 samþ. með 56 shlj. atkv.
14. gr., svo breytt, samþ. með 57 shlj. atkv.
15.–17. gr. samþ. með 57 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1097,2 (ný 18. gr.) samþ. með 57 shlj. atkv.
19. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1097,3 samþ. með 54 shlj. atkv.
20. gr., svo breytt, samþ. með 57 shlj. atkv.
21.–23. gr. samþ. með 57 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1097,4 samþ. með 57 shlj. atkv.
24. gr., svo breytt, samþ. með 57 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Almannatryggingar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 614. mál (frítekjumark örorkulífeyrisþega). — Þskj. 956, nál. 1119.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:36]

1. gr. samþ. með 56 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 56 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., frh. 2. umr.

Stjfrv., 338. mál (tegundir atvinnuleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 573, nál. 1135, brtt. 1136.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:37]

Paul Nikolov (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég er mjög þakklátur fyrir þær breytingar sem lagðar eru fram í frumvarpinu, þær eru löngu tímabærar. Nefndin hefur ákveðið að binda tímabundið atvinnuleyfi hjá tilteknum atvinnurekanda en ekki í tiltekinni starfsgrein eins og við Vinstri græn höfum mörgum sinnum lagt fram með miklum þverpólitískum stuðningi. Í nefndarálitinu segir, með leyfi forseta:

„… en nefndin telur slíkt skapa ákveðið óöryggi fyrir starfsmanninn þar sem mögulegt er að hann fái útgefið

tímabundið atvinnuleyfi án þess að hafa vinnu fyrir komu til landsins.“

En hvað með þau sem koma frá ESB og hafa ekki slíka stöðu. Það hefur engin áhrif reikna ég með því að þetta fólk þarf að finna starf innan sex mánaða eða fara á brott. Af hverju eiga ekki sömu reglur að gilda fyrir alla óháð þjóðerni í samræmi við stjórnarskrá Íslands.

Ég mun styðja frumvarpið en ég hvet ríkisstjórnina til að stíga þetta þverpólitíska og löngu tímabæra skref.

1. gr. samþ. með 56 shlj. atkv.
2.–5. gr. samþ. með 55 shlj. atkv.

6. gr. samþ. með 48:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (GAK) greiddi ekki atkv.
6 þm. (GSB, GÁ, HöskÞ, ISG, KVM, SJS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:39]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Erlent fólk hefur aðgang að íslenskum vinnumarkaði með ákveðnum skilyrðum.

Í fyrsta lagi að það komi af hinu Evrópska efnahagssvæði.

Í öðru lagi á að skilyrða aðkomu annars fólks með þeim ákvæðum sem hér er verið að lögfesta og hver skyldu þau vera? Það er að hafa háskólapróf upp á vasann eða hafa einhverja tiltekna menntun sem það getur veifað. En fólki sem ekki hefur prófgráðuna er samkvæmt lögum meinaður aðgangur að Íslandi.

Þetta finnst mér vera brot á mannréttindum og greiði atkvæði gegn þessari lagagrein.

Brtt. 1136,1 samþ. með 56 shlj. atkv.
7. gr., svo breytt, samþ. með 57 shlj. atkv.
8.–21. gr. samþ. með 57 shlj. atkv.
22. gr. samþ. með 57 shlj. atkv.
23. gr. samþ. með 56 shlj. atkv.
Brtt. 1136,2 samþ. með 57 shlj. atkv.
24. gr., svo breytt, samþ. með 57 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Framkvæmdaáætlun í barnaverndarmálum til 2010, frh. síðari umr.

Stjtill., 534. mál. — Þskj. 835, nál. 1143, brtt. 1144.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:43]
Brtt. 1144,1 samþ. með 56 shlj. atkv.
Brtt. 1144,2 samþ. með 54 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 55 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
8 þm. (ÁI, EBS, GSB, GÁ, HöskÞ, ISG, KVM, SJS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1225).

Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda, frh. síðari umr.

Stjtill., 535. mál. — Þskj. 836, nál. 1145.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:44]
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
9 þm. (ÁI, BjarnB, EBS, GSB, GÁ, HöskÞ, ISG, KVM, SJS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1226).

Fæðingar- og foreldraorlof, frh. 3. umr.

Stjfrv., 387. mál (viðmiðunartímabil launa o.fl.). — Þskj. 974, frhnál. 1065, brtt. 1066.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:44]
Brtt. 1066 samþ. með 55 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
9 þm. (ÁI, BÁ, EBS, GSB, GÁ, HöskÞ, ISG, KVM, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1227).

Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, frh. 2. umr.

Stjfrv., 521. mál (samræmdur þinglýsingargagnagrunnur). — Þskj. 822, nál. 1025.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:45]

1. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.
2.–13. gr. og ákv. til brb. samþ. með 55 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Umferðarlög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 579. mál (gjald vegna vanrækslu á skoðun ökutækja). — Þskj. 895, nál. 1124, brtt. 1125.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:46]

Brtt. 1125,1 samþ. með 55 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 56 shlj. atkv.
Brtt. 1125,2 (ný 2. gr.) samþ. með 56 shlj. atkv.
Brtt. 1125,3 (ný grein, verður 3. gr.) samþ. með 56 shlj. atkv.
Brtt. 1125,4–5 samþ. með 56 shlj. atkv.
3. gr. (verður 4. gr.) og ákv. til brb., svo breytt, samþ. með 56 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Landeyjahöfn, frh. 2. umr.

Stjfrv., 520. mál (heildarlög). — Þskj. 821, nál. 1123.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:49]

1. gr. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (RR) greiddi ekki atkv.
8 þm. (BJJ, GHH, GSB, GÞÞ, ISG, KVM, KolH, SJS) fjarstaddir.

2.–9. gr. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (RR) greiddi ekki atkv.
9 þm. (BJJ, GHH, GSB, GÞÞ, HöskÞ, ISG, KVM, KolH, SJS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Breyting á lögum á auðlinda- og orkusviði, frh. 3. umr.

Stjfrv., 432. mál (opinbert eignarhald auðlinda, fyrirtækjaaðskilnaður). — Þskj. 1167, frhnál. 1203 og 1215, brtt. 1099,4.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:50]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér er gerð tilraun, sumir mundu segja úrslitatilraun, til að koma vitinu fyrir meiri hlutann og fá hann til að hætta við að setja inn í raforkulög ákvæði sem heimilar í raun að einkaaðilar geti eignast allt að 49% hlut í Landsneti. Það hefur verið upplýst að endurskoðun raforkulaganna á að hefjast í sumar og það er illskiljanlegt hvað það er sem rekur menn til þess að gera breytingar á þessu eignarhaldi þvert á niðurstöðu 19 manna nefndarinnar sem sátt var um á sínum tíma. Ég vil eindregið hvetja þingheim til að styðja þessa tillögu um að brott falli 3. gr. þessa frumvarps um heimild til að selja hluta af Landsneti.

Brtt. 1099,4 felld með 41:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁJ, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.
6 þm. (GHH, GSB, ISG, KVM, SKK, SJS) fjarstaddir.

Frv. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
7 þm. (ÁMöl, GHH, GSB, ISG, KVM, SKK, SJS) fjarstaddir.
2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:52]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Við vinstri græn höfum marglýst stuðningi við þau áform iðnaðarráðherra að taka upp í lög tryggingu fyrir því að auðlindir sem nú þegar eru í almannaeigu

verði það áfram. Við höfum hins vegar lýst verulegum áhyggjum og andstöðu við einstakar greinar þessa frumvarps, m.a. um uppskiptinguna og um söluna á Landsneti sem nú var samþykkt. Við höfum einnig lýst efasemdum við ákvæði frumvarpsins þar sem fjallað er um eignarréttinn á vatni.

Í meðförum nefndarinnar og meðförum þingsins hafa þessar efasemdir okkar því miður aukist vegna þess undansláttar sem meiri hlutinn hefur sýnt gagnvart kröfunni um frekari markaðsvæðingu. Allar okkar tillögur hafa verið felldar. Við getum því miður ekki lengur mælt með því að þetta frumvarp verði samþykkt. Við munum því sitja hjá við endanlega atkvæðagreiðslu og lýsa fullri ábyrgð á framtíð þessara mála á hendur ríkisstjórninni.

[14:53]

Kristinn H. Gunnarsson:

Virðulegi forseti. Kjarninn í þessu máli er að festa í sessi að mikilvægar auðlindir þjóðarinnar séu þjóðareign. Það er það sem frumvarpið hefur fyrst og fremst að geyma og skiptir mestu máli til lengri tíma litið. Vonbrigðin eru hins vegar þau að það er ófrágengið hvernig réttindunum skuli ráðstafað og hvað skuli fyrir þau greitt. Því hefur verið skotið til nefndar og hugsanlega kemur síðar tillaga um það til þingsins. Þetta endurspeglar þann vanda sem við erum í varðandi nýtingu sjávarauðlindarinnar. Um það eru átökin. Það á eftir að gera það sama þar, að taka ákvörðun um það hvernig réttindum er útdeilt og hvað fyrir þau er greitt.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1232).

Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, frh. 2. umr.

Stjfrv., 640. mál. — Þskj. 1111, nál. 1204 og 1211.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:55]

Jón Bjarnason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um heimild til ríkissjóðs til að taka á árinu 2008 allt að 500 millj. kr. lán til að styrkja gjaldeyrisforða Seðlabankans annars vegar og innlendan peninga- og gjaldeyrismarkað hins vegar. Þessi ráðstöfun sýnir svo ekki verður um villst þau gríðarlegu hagstjórnarmistök sem orðið hafa á undanförnum mánuðum, missirum og árum.

Vinstri hreyfingin – grænt framboð styður þessar aðgerðir en með ströngum skilyrðum. Þau eru rakin í ítarlegu nefndaráliti þar sem þess er m.a. krafist að hafinn sé aðskilnaður, lög sem skilja að almenna viðskiptahlið bankanna og fjárfestingarsjóði, að gripið sé til víðtækra aðgerða til að standa vörð og styrkja stöðu heimila og atvinnulífs í landinu. Þessi aðgerð ein og sér dugar ekki, herra forseti.

[14:56]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Í þessu frumvarpi er lagt til að ríkissjóði verði heimilað að taka lán fyrir allt að 500 milljarða kr. á árinu 2008 eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í erlendri mynt. Er annars vegar gert ráð fyrir að nýta megi heimildina til töku erlends láns í því augnamiði að styrkja gjaldeyrisforðann, hins vegar að nýta megi heimildina til aukinna útgáfu ríkisskuldabréfa á innlendum markaði í þeim tilgangi að styrkja innlendan peninga- og gjaldeyrismarkað.

Það ber að fagna fram komnu frumvarpi og að sjálfsögðu styð ég frumvarpið líkt og meiri hlutar efnahags- og skattanefndar og fjárlaganefndar hafa lýst yfir í sínum álitum.

[14:57]

Guðni Ágústsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Eins og komið hefur fram við umræðu þessa máls styðjum við framsóknarmenn það og teljum það mikilvægt. Við höfum reyndar talið að ríkisstjórnin hefði þurft að bregðast við þeim gríðarlega efnahagsvanda sem nú blasir við þessari þjóð. Við heyrum að það hriktir í stoðum atvinnulífs og heimila landsmanna þannig að það er í rauninni harmsefni hversu ríkisstjórnin hefur verið daufgerð og brugðist seint við fjármálakreppunni, verðbólgunni innan lands. En ég þakka Seðlabanka Íslands fyrir að hafa landað þessu máli.

[14:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Við í Frjálslynda flokknum styðjum þetta mál og teljum að verið sé að styrkja stöðu Íslands, bæði innan lands og út á við, og þetta verði væntanlega þjóðinni til góðs með lækkandi verðbólgu og betri kjörum í framtíðinni.

1. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Samkeppnislög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 384. mál (samruni fyrirtækja, EES-reglur). — Þskj. 1188.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:59]

Frv. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

9 þm. (ÁJ, ÁRJ, BBj, GHH, GSB, ISG, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1233).

Innheimtulög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 324. mál (heildarlög). — Þskj. 1189.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:00]

Frv. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

9 þm. (ÁJ, BBj, GHH, GSB, ISG, JónG, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1234).

Aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka, frh. 3. umr.

Stjfrv., 539. mál (aukið eftirlit og skráningarskylda). — Þskj. 1191.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:00]

Frv. samþ. með 55 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

8 þm. (ÁJ, BBj, GHH, GSB, ISG, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1235).

Lokafjárlög 2006, frh. 3. umr.

Stjfrv., 500. mál. — Þskj. 794.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:01]

Frv. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

8 þm. (ÁJ, BBj, GHH, GSB, ISG, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1236).

Viðauki við fjögurra ára samgönguáætlun 2007–2010, frh. síðari umr.

Stjtill., 519. mál (flýting framkvæmda). — Þskj. 820, nál. 1126, brtt. 1121.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:03]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Á þskj. 1121 eru allnokkrar breytingartillögur með viðauka við fjögurra ára samgönguáætlun. Ég óska eftir því að kalla aftur 2. tölulið um almenningssamgöngur í þéttbýli og sömuleiðis síðari hluta 3. töluliðar sem fjallar um Hafnarfjarðarveg og Nesbraut.

Brtt. 1121,1 felld með 36:15 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

4 þm. (GMJ, GAK, JM, KHG) greiddu ekki atkv.

8 þm. (BBj, GHH, GSB, ISG, KVM, LB, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1121,2 kölluð aftur.

Brtt. 1121,3 (fyrri hluti) felld með 35:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

10 þm. (BJJ, BjH, GAK, GÁ, HöskÞ, JM, KHG, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

9 þm. (BBj, GHH, GSB, ISG, JónG, KVM, RR, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1121,3 (síðari hluti) kölluð aftur.

Brtt. 1121,4–6 felld með 37:15 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JónG, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb.

4 þm. (GMJ, GAK, JM, KHG) greiddu ekki atkv.

7 þm. (BBj, GHH, GSB, ISG, KVM, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1126 samþ. með 55 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GÁ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KÓ, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

9 þm. (BBj, GHH, GSB, ISG, KVM, KolH, KHG, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1237).

[15:07]

Útbýting:

Opinberir háskólar, 546. mál, brtt. SKK, þskj. 1248.

Tekjuskattur, 515. mál, brtt. efh.- og skattn., þskj. 1230.

Tilhögun þingfundar.

[15:07]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að það er samkomulag á milli þingflokka að fundur geti staðið lengur en til kl. 8 í kvöld.

Svo háttar til með breytingartillögur á þskj. 1210, 1213 og 1214 að of skammt er liðið frá útbýtingu þeirra til að þær megi koma á dagskrá þessa fundar. Því þarf að leita afbrigða og verður þeirra leitað.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [15:08]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 1210, 1213 og 1214. — Afbrigði samþ. með 54 shlj. atkv.

Tilkynning um dagskrá.

[15:08]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Þess ber að geta að kl. 4 í dag fer fram utandagskrárumræða um viðbrögð ríkisstjórnarinnar við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Málshefjandi er hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, Einar K. Guðfinnsson, verður til andsvara en umræðan fer fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. þingskapa og stendur í hálfa klukkustund.

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., 2. umr.

Stjfrv., 471. mál. — Þskj. 750, nál. 1100 og 1120, brtt. 1101.

[15:09]

Frsm. meiri hluta samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Ég geri grein fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar og fleira. Þetta nefndarálit er frá meiri hluta samgöngunefndar.

Nefndin fjallaði um málið og fékk á sinn fund ýmsa gesti og margar umsagnir bárust.

Með frumvarpinu er lagt til að stofnað verði opinbert hlutafélag um rekstur flugvallarsvæðis Keflavíkurflugvallar og Flugstöðvar Leifs Eiríkssonar. Gert er ráð fyrir að félagið verði allt í eigu íslenska ríkisins og að sala þess verði óheimil.

Á fundum sínum ræddi nefndin nokkuð um tilgang félagsins skv. 4. gr. frumvarpsins en þar er ekki tekinn fram sá megintilgangur félagsins að reka borgaralegan alþjóðaflugvöll auk þess að hagnýta flugvallarsvæðið í þágu öryggis- og varnartengdrar starfsemi og þjóðlegra skuldbindinga ríkisins. Telur meiri hlutinn rétt að það verði skýrlega tekið fram og leggur til breytingu í þá veru.

Á fundum sínum ræddi nefndin skipulags- og mannvirkjamál á svæðinu en frumvarpið mælir fyrir um áframhaldandi sérstöðu þess þar sem gert er ráð fyrir að utanríkisráðherra fari með yfirstjórn skipulags- og mannvirkjamála á öryggissvæðinu á Keflavíkurflugvelli en sérstök sex manna skipulagsnefnd skipuð af samgönguráðherra fari með málefni flugvallarsvæðisins. Gert er ráð fyrir að sveitarfélögin Garður, Reykjanesbær og Sandgerði tilnefni hvert einn fulltrúa í nefndina auk fulltrúa sem tilnefndir eru af umhverfisráðherra og Skipulagsstofnun og einn skal skipaður án tilnefningar af samgönguráðherra. Á fundi nefndarinnar komu fram sjónarmið um að samþykktir skipulagsnefndarinnar kæmu til umfjöllunar og afgreiðslu Skipulagsstofnunar og því væri ekki við hæfi að fulltrúi tilnefndur af stofnuninni sæti í nefndinni. Fellst meiri hlutinn á þau rök og leggur til að samgönguráðherra tilnefni fulltrúa í nefndina í stað Skipulagsstofnunar.

Enn fremur komu fram ábendingar um að ekki væri samræmi milli frumvarps til skipulagslaga, 374. máls, og þessa frumvarps varðandi rétthæð skipulagsáætlana en í 7. mgr. 12. gr. frumvarps til skipulagslaga segir að gildandi skipulagsáætlanir skuli vera í innbyrðis samræmi. Jafnframt segir þar að svæðisskipulag sé rétthærra en aðalskipulag og aðalskipulag rétthærra en deiliskipulag. En í 6. mgr. 8. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að við gerð svæðisskipulags á Suðurnesjum samkvæmt skipulagslögum séu hlutaðeigandi skipulagsyfirvöld bundin af samþykktu aðalskipulagi flugvallarsvæðisins. Þetta felur í sér ósamræmi sem meiri hlutinn telur nauðsynlegt að tekið verði á í frumvarpi til skipulagslaga og frumvarpi til laga um mannvirki sem til meðferðar eru í þinginu.

Í frumvarpinu eru ekki lagðar til neinar breytingar á rekstri slökkviliðs Keflavíkurflugvallar en þeim sjónarmiðum var hreyft fyrir nefndinni að slökkviliðið væri ekki nægilega öflugt. Telur meiri hlutinn í því sambandi rétt að taka fram að rekstraraðilar flugvallarins eru bundnir af alþjóðlegum reglum og taka mið af viðbúnaðaráætlunum á erlendum flugvöllum auk þess sem viðbúnaður á flugvöllum er bundinn í reglugerð. Ekki stendur til að slá neitt af öryggiskröfum og viðbúnaði enda telur meiri hlutinn að verði slys á flugvellinum sé það almannavarnamál og um það fari samkvæmt lögum um almannavarnir.

Þá ræddi nefndin á fundum sínum þær breytingar sem lagðar eru til á réttindum starfsmanna og þá sérstaklega líf-

eyrismál. Í lokamálsgrein ákvæðis til bráðabirgða II er kveðið á um að starfsmaður sem hefur áunnið sér rétt til lífeyrisgreiðslna hjá Lífeyrissjóði starfsmanna ríkisins og ræðst til starfa hjá hlutafélaginu geti ekki hafið töku lífeyris fyrr en hann lætur af því starfi. Í frumvarpi sem varð að lögum nr. 102/2006, um stofnun hlutafélags um flugleiðsöguþjónustu og flugvallarekstur Flugmálastjórnar Íslands, þegar Flugstoðir ohf. voru stofnaðar, var ekki tekið á lífeyrismálum starfsmanna þeirra sem eru í sama stéttarfélagi með sambærilegum hætti. Telur meiri hlutinn að slíka breytingu þyrfti að skoða heildstætt í lögum um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins. Þegar litið er til jafnræðis og samræmis telur meiri hlutinn því nauðsynlegt að leggja til að lokamálsgrein ákvæðis til bráðabirgða II verði felld brott.

Nokkuð var rætt um væntanlegt fyrirkomulag flugleiðsöguþjónustu á Keflavíkurflugvelli og meiri hlutinn telur þá tillögu heppilega sem mælt er fyrir um í bráðabirgðaákvæði III, þ.e. að samgönguráðherra sé heimilt að fela Flugstoðum ohf. þessa þjónustu.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að félagið hefji rekstur og verði stofnað fyrir 1. júní nk. en tíminn er augljóslega orðinn of knappur og leggur meiri hlutinn því til að félagið hefji rekstur 1. janúar 2009 og að aðrar dagsetningar frumvarpsins miðist einnig við þann dag.

Þá leggur meiri hlutinn til smávægilegar lagatæknilegar breytingar, þ.e. að fella út tilvísanir í númer laga í 1. gr., 3. mgr. 9. gr. og í ákvæðum til bráðabirgða í frumvarpinu þar sem nægilegt er að vísa til lagaheita og ekki fer milli mála við hvaða lög er átt, auk þess sem það er til einföldunar ef lögum er breytt eða þau endurútgefin að ekki þurfi að gera breytingar á tilvísunum í öðrum lögum samhliða.

Loks ræddi nefndin samkeppnismál á fundum sínum og meiri hlutinn telur rétt að taka fram að í frumvarpinu eru ekki gerðar neinar breytingar á því fyrirkomulagi sem ríkt hefur varðandi verslunarrekstur í flugstöðinni hingað til en fríhöfnin er rekin sem sjálfstætt hlutafélag. Leggur meiri hlutinn áherslu á að eftir stofnun hlutafélagsins verði það hlutverk stjórnar félagsins að móta hvernig best verði að reka samkeppnisrekstur á vellinum.

Meiri hlutinn lítur svo á að samgöngur þurfi að skoða í heild á landi, láði og legi og að frumvarpið sé mikilvægur áfangi í átt að heildstæðu flugsamgöngukerfi. Með breytingunum sem lagðar eru til í frumvarpinu verði flugvöllurinn auk þess betur í stakk búinn til að byggja upp sterka sjálfstæða einingu og geti þannig tekist á í samkeppni við aðra alþjóðlega flugvelli.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Undir þetta rita auk formanns, þeirrar sem hér stendur, Ólöf Nordal, Herdís Þórðardóttir, Karl V. Matthíasson, Ármann Kr. Ólafsson og Guðjón Arnar Kristjánsson skrifar undir nefndarálitið með fyrirvara.

[15:16]

Frsm. minni hluta samgn. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg):

Herra forseti. Eins og fram kom í máli hv. formanns samgöngunefndar stend ég ekki að áliti meiri hluta samgöngunefndar um frumvarp til laga um stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar og skila þar sérstöku minnihlutaáliti, á þskj. 1120. Ég vil fara aðeins yfir það og færa fram þær röksemdir sem þar koma fram.

Minni hluti nefndarinnar hefur miklar efasemdir um þetta mál og hvernig það er úr garði gert og margvíslegar athugasemdir við efnisþætti þess. Fyrsta athugasemdin sem ég vil gera í þessu sambandi er við þá leið sem hér er farin en lagt er til í frumvarpinu að stofna sérstakt hlutafélag um starfsemi sem að öllu leyti á að vera í höndum hins opinbera. Það er að mínu viti engin ástæða til að koma opinberri starfsemi, þar með talið stjórnsýslu, undir hlutafélagaformið eins og hér er lagt til og væri nær að starfsemin væri á hendi stofnunar sem væri B-hluta fyrirtæki. Með þessari breytingu er m.a. breytt réttarstöðu starfsmanna á svæðinu. Þeir verða ekki lengur opinberir starfsmenn og njóta þar af leiðandi ekki réttinda sem slíkir og það er auðvitað umhugsunarefni að hægt sé með lagasetningu af þessum toga að breyta réttarstöðu starfsmanna. Með því að búa til hlutafélag um starfsemi sem áður hefur verið á hendi hins opinbera verður réttarstaðan lakari án þess að starfsmennirnir hafi nokkuð um það að segja eða komi að nokkru leyti að samningum þar að lútandi. Þetta tel ég vera ranga leið og sérstaklega þegar um er að ræða starfsemi sem er stjórnsýslustarfsemi að lögum eins og hér er um að ræða.

Ég geri líka athugasemd við 2. mgr. 4. gr. þar sem félaginu sem hér á að stofna er heimilað að gera „hvers konar samninga við aðra aðila til að ná tilgangi sínum á sem hagkvæmastan hátt“, eins og þar stendur, og ég vil í þessu sambandi vísa m.a. í umsögn Landssambands slökkviliðs- og sjúkraflutningamanna um öryggisviðbúnað á vellinum. Ég tel að umfjöllun meiri hlutans um þetta atriði í nefndaráliti sé ekki nægileg trygging fyrir því að öryggismál verði með sama hætti og verið hefur. Í umsögn Landssambands slökkviliðs- og sjúkraflutningamanna er sérstaklega vikið að þessu og sömuleiðis er fjallað um öryggismálin, slökkviliðs- og eldvarnaeftirlitið í umsögn frá Flugmálastjórn á Keflavíkurflugvelli þar sem beinlínis er lagt til að ný grein komi inn í frumvarpið sem fjallar um slökkviliðið á vellinum og eldvarnaeftirlit. Frumvarpið sjálft gerir sem sagt enga grein fyrir því að það sé starfrækt slökkvilið á Keflavíkurflugvelli. Þetta tel ég algjörlega óviðunandi og að það hefði átt að taka inn hugmynd frá Flugmálastjórn á flugvellinum um sérstaka grein um starfsemi slökkviliðs.

Ég tel líka að skipulagsmálin séu ekki í eðlilegum farvegi í frumvarpinu. Hér er flugvallarsvæðið skilgreint sem sérstakt skipulagssvæði. Jafnvel þótt nú sé verið að gera þá breytingu að flytja þetta að hluta til úr hernaðarlegri starfsemi yfir í borgaralega starfsemi er eftir sem áður ákveðið hér að flugvallarsvæðið sé skilgreint sem sérstakt flugvallarsvæði. Þannig er stjórnsýslu viðkomandi sveitarfélaga sem hlut eiga að máli ýtt til hliðar og þar með yrði hið lýðræðislega umboð sem sveitarstjórnirnar hafa frá íbúum og bera pólitíska ábyrgð á að engu, en þær bera m.a. pólitíska ábyrgð á skipulagsmálum. Ég tel að þetta sé óviðunandi og með ákvæðunum um að ákvarðanir skipulagsnefndar séu endanlegar á sveitarstjórnarstigi er verið að færa lýðræðislegt vald til stjórnskipaðrar nefndar þvert á venjulega stjórnskipun.

Hér er t.d. ekki vikið að því að skipulagsákvarðanir sem þetta stjórnvald tekur séu kæranlegar til úrskurðarnefndar skipulags- og byggingarmála og þar með eru réttarúrræðin sem eru í gildi í almennu skipulagslögunum tekin úr sambandi á þessu svæði. Þetta finnst mér líka algerlega óviðunandi. Ég held að þetta sé ekki með ráðum gert, ég held að þetta sé einfaldlega vanhugsað.

Breytingartillaga meiri hlutans um skipan skipulagsnefndar er að mínu mati til bóta, enda gerði upphaflegt frumvarp ráð fyrir að Skipulagsstofnun ætti bæði aðild að skipulagsnefnd svæðisins og enn fremur kæmu skipulagsákvarðanir nefndarinnar til Skipulagsstofnunar og það var augljóst að slíkt fyrirkomulag gat ekki staðist. Ég tel því að sú breytingartillaga sé jákvæð og til bóta. Ég tel þó hins vegar að þetta breyti engu um þá gagnrýni sem ég hef uppi á skipan nefndarinnar eða skipan þessara mála.

Ég bendi líka á að hið sama megi segja um ákvæði 9. gr. en hún felur þessu opinbera hlutafélagi skyldur sveitarstjórnar samkvæmt vatnalögunum, m.a. að því er varðar holræsamál, lög um vatnsveitur sveitarfélaga, lög um hollustuhætti og mengunarvarnir og lög um gatnagerðargjald. Öllum skyldum sveitarstjórnar samkvæmt þessum lögum er varpað yfir á opinbert hlutafélag. Ég tel að þetta standist illa skoðun góðrar stjórnsýslu. Ég held reyndar að þetta fyrirkomulag sé í hrópandi mótsögn við lýðræðislega stjórnarhætti. Staða þeirra sveitarfélaga sem eiga hlut að máli verður einnig óljós og að mínu viti óviðunandi því að þau verða komin undir ákvörðunum hlutafélags um mikilvæg hagsmunamál sín, svo sem um fasteignagjöld, og má í því sambandi vísa til umsagnar frá Sandgerðisbæ þar sem þetta viðhorf er áréttað. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Það er skoðun bæjarstjórnar Sandgerðisbæjar að gott hefði verið að sjá skýrari mynd af þeirri væntanlegu útfærslu eða gleggri drög í greinargerð eða inngangi frumvarpsins.“

Síðan segir:

„Hið nýja félag verður þannig blanda af einkafyrirtæki og aðila með ákveðna framkvæmd stjórnsýslu, að hluta til einhvers konar sveitarfélagsígildi. Vert er að íhuga hvort samkeppnislöggjöfin gæti ekki reynst vera erfiður ljár í þúfu þessarar fyrirtækjasamstæðu til lengri tíma litið.“

Síðan segir áfram, með leyfi forseta:

„Að mati bæjarstjórnar vantar í frumvarpið með hvaða hætti fyrirhugað er að Sandgerðisbær komi að málinu og þá ekki síður hvernig verði háttað með þjónustutekjur og gjöld er tengjast rekstri og skattheimtu sveitarfélaga.“

Í lokin segir í umsögn Sandgerðisbæjar, með leyfi forseta:

„Bæjarstjórn leggur áherslu á að það komi skýrt fram í frumvarpinu hver hin samningsréttarlega staða bæjarfélagsins í væntanlegum samningaviðræðum við þetta nýja félag sé, bæði varðandi það hvað sé fyrirhugað að semja um við bæjarfélagið sem og hver staðan verður ef ásættanlegir samningar nást ekki frá sjónarmiði bæjarfélagsins eða félagsins.“

Þessi umsögn undirstrikar sem sagt þessar áhyggjur eða ég vil segja fyrirvara minn og afstöðu gagnvart stjórnkerfinu sem verið er að koma upp á þessu svæði.

Varðandi skipulagsmálin, sem ég hef þegar nefnt, vil ég líka árétta að hér er gert ráð fyrir því að ákvæði sé í frumvarpinu um að sveitarfélög sem gera svæðisskipulag verði bundin af aðalskipulagi þess svæðis. Þetta skýtur auðvitað skökku við og þýðir að rétthæð skipulagsáætlana verður í mótsögn við hina almennu reglu í skipulagslögum. Hér er gert ráð fyrir því að ef sveitarfélögin á svæðinu hafa með sér svæðisskipulag muni það þurfa að víkja fyrir aðalskipulagi sem skipulagsnefnd flugvallarsvæðisins gerir fyrir það svæði sem lýtur ekki almennum lögmálum skipulagslaga, er ekki kæranleg að því er séð verður og hagsmunaaðilar hafa engan möguleika á að hafa áhrif á með sama hætti og aðrar skipulagsáætlanir. Hér er því að mínu viti verið að taka stjórnsýsluna og kasta henni að verulegum hluta til hliðar og skapa réttaróvissu hvað þetta snertir.

Þetta sjónarmið kemur einnig fram í umsögn Skipulagsstofnunar, þar sem m.a. segir, með leyfi forseta:

„Að mati Skipulagsstofnunar er um of afdráttarlaust orðalag að ræða og telur stofnunin að réttara væri að samvinnunefnd um svæðisskipulag Suðurnesja væri heimilt að gera tillögu að svæðisskipulagi þótt hún stangaðist að einhverju leyti á við gildandi aðalskipulag vallarsvæðisins. Slíka tillögu væri hins vegar ekki hægt að staðfesta nema að fengnu samþykki yfirvalda á Keflavíkurflugvelli.“

Svo segir hér áfram:

„Skipulagsstofnun bendir einnig á að í framkomnu frumvarpi til skipulagslaga, 374. mál, er nú liggur fyrir Alþingi, er kveðið á um rétthæð skipulagsáætlana.“

Það sem hér er gert ráð fyrir fer því í bága við þessa almennu reglu í skipulagslögum. Þó að um þetta sé fjallað í nefndaráliti tel ég að það standist engan veginn þegar á hólminn er komið.

Ég tel líka nauðsynlegt að taka fram að þegar ákveðið var að stofna hlutafélag um flugleiðsöguþjónustu og flugvallarrekstur Flugmálastjórnar Íslands árið 2006 hafði þáverandi stjórnarandstaða, sem samanstóð af Samfylkingu, Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og Frjálslynda flokknum, efasemdir um að hlutafélagaformið væri hið rétta og vildi láta skoða fleiri leiðir. Mér sýnist að ekki hafi verið vilji til þess að gera það nú, að skoða aðra leið, svo sem B-hluta ríkisfyrirtæki, og ég tel að það hefði verið brýnt að fá ríkisendurskoðanda til fundar við nefndina til að fjalla um kosti og galla opinberra hlutafélaga og þá reynslu sem þegar hefur fengist af slíku rekstrarformi. Vegna þess að nú þegar er komin nokkur reynsla á rekstur opinberra hlutafélaga sem ekki hefur verið metin og mér finnst ekki rétt að fara með starfsemi sem er að verulegu leyti til stjórnsýslustarfsemi inn í þetta form án þess að menn a.m.k. skoði hvaða reynsla hefur fengist af því.

Ég hef þegar nefnt hluti sem varða réttindi starfsmanna vegna þess að við breytingu á rekstrarformi úr hefðbundinni ríkisstofnun yfir í hlutafélag eða opinbert hlutafélag er hætta á að réttindi starfsmanna skerðist að einhverju leyti. Mörg dæmi eru um þetta og stéttarfélög starfsmanna hafa einmitt verið að vara við þessu atriði. Ég vil þó láta þess getið að meiri hlutinn hefur í breytingartillögum sínum komið til móts við sjónarmið starfsmanna að því er varðar lífeyrismálin og er jákvætt að það er gert. Eftir sem áður er verið að breyta réttarstöðu starfsmanna sem áður voru opinberir starfsmenn og verða nú starfsmenn í hlutafélaginu.

Ég tel að með hlutafélagaforminu skapist líka réttaróvissa um gildi stjórnsýslu- og upplýsingalaga og um réttindi starfsmanna. Enda þótt tiltekið sé í greinargerð að ákvæði stjórnsýslu- og upplýsingalaga gildi að því er varðar stjórnsýsluhlutverk félagsins, þá gilda þau almennt ekki í hlutafélögum, þ.e. upplýsinga- og stjórnsýslulög. Ef ætlunin er að láta þau ná til opinbers hlutafélags ætti að mínu mati að kveða skýrt á um það í lögunum sjálfum með beinum hætti. Ég vil í þessu sambandi benda á að umboðsmaður Alþingis hefur fjallað um upplýsingalögin í opinberu hlutafélagi og í umfjöllun hans kemur m.a. fram að stjórnendur opinberra hlutafélaga virðast ekki í öllum tilvikum gæta þess nægilega að virða upplýsingalög og vísa ég þar í tiltekið mál nr. 5103/2007, frá umboðsmanni Alþingis. Ég tel því nauðsynlegt að setja þetta inn í frumvarpið og taka af allan vafa um þetta mál til þess að tryggja réttaröryggi borgaranna.

Ég vek athygli á því í nefndaráliti mínu að í þessu nýja hlutafélagi verður opinberri stjórnsýslu og samkeppnisrekstri blandað saman. Ég tel það afar óheppilegt og tel reyndar að það geti valdið vanhæfi stjórnsýsluhlutans í tilteknum tilvikum vegna þess að þeir aðilar sem stunda rekstur inni á flugvallarsvæðinu eða flugstöðvarsvæðinu geta þurft að sækja vissa hluti til, það má segja leigusalans sem er stjórnvaldið. Þarna held ég að geti orðið hagsmunaárekstrar og í því samhengi er vert að hafa í huga að Samkeppniseftirlitið sendi inn umsögn um málið, dagsetta 22. apríl, og reifar þessa stöðu sérstaklega í áliti sínu og segir m.a. í lok umsagnarinnar um þetta fyrirkomulag þar sem blandað er saman samkeppnisrekstri annars vegar og opinberri stjórnsýslu hins vegar í sama fyrirtækinu — eða þar er lagt til að þessu verði skipt upp á milli tveggja aðila. Þar segir, með leyfi forseta:

„Að mati Samkeppniseftirlitsins er með því móti fullkomlega komið í veg fyrir hagsmunaárekstra og mögulega og í raun líklega samkeppnislega mismunun.“

Það er því viðhorf Samkeppniseftirlitsins að þetta fyrirkomulag muni að öllum líkindum leiða til samkeppnislegrar mismununar.

Ég tel, herra forseti, að þessi atriði hafi ekki verið nægilega vel gaumgæfð í vinnu nefndarinnar og þess vegna og með vísan til þeirra sjónarmiða sem ég hef sett fram í þessu máli tel ég að fjölmargir þættir þess séu enn þá vanreifaðir. Með vísan til þess legg ég til að frumvarpinu verði vísað til ríkisstjórnarinnar til frekari vinnslu.

Það kemur einnig fram í nefndaráliti mínu að verði ekki fallist á frávísun sem ég teldi vera skynsamlegustu afgreiðslu málsins að þessu sinni, þ.e. að fá þau álitaefni sem hér eru uppi örlítið betur skoðuð, þá óska ég eftir því að málið gangi að nýju til nefndar og að ríkisendurskoðandi verði kallaður fyrir nefndina til umræðu um opinber hlutafélög almennt, með vísan til þess sem ég sagði áðan um það mál og jafnframt að skipulagsstjóri komi fyrir nefndina vegna ákvæða um meðferð skipulagsmála.

Þetta eru þær hugmyndir sem ég hef uppi um málsmeðferð í þessu atriði og ég náttúrlega óska eftir því og vonast til þess að Alþingi geti fallist á það að málið gangi til ríkisstjórnarinnar að nýju til frekari vinnslu með tilliti til þeirra athugasemda sem ég hef haft uppi og þess rökstuðnings sem ég hef fært fyrir þeim sjónarmiðum. Að öðrum kosti óska ég eftir því að málið gangi að nýju til nefndar milli 2. og 3. umr.

[15:33]

Frsm. meiri hluta samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Vegna þess sem hv. þm. Árni Þór Sigurðsson sagði hér í lokin varðandi tillöguna um að leggja til að frumvarpinu verði vísað til ríkisstjórnar þá sé ég í sjálfu sér enga ástæðu til þess á þessu stigi málsins. Málið var reifað í samgöngunefnd. Um það er ágreiningur og ég hef enga trú á því að komið verði til móts við sjónarmið hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar þó að málið fari til ríkisstjórnar.

Til vara hefur hv. þingmaður lagt til að málið gangi að nýju til nefndar og rökstuðningurinn fyrir þeirri tillögu er að það sé nauðsynlegt að fá sérfræðing á fund nefndarinnar til þess að fjalla almennt um opinber hlutafélög. Ég get svo sem tekið undir að það er ágætt að fjalla almennt um opinber hlutafélög, við höfum gert það hér í þingsal og við höfum líka gert það á fundum hv. samgöngunefndar. En ég sé í sjálfu sér enga ástæðu til að tengja það þessu máli sérstaklega og kalla saman nefndina til að fjalla almennt um opinber hlutafélög og fá ríkisendurskoðanda eða aðra slíka aðila til að ræða það fyrir nefndinni. Ég sé enga sérstaka ástæðu til þess.

Ég er hins vegar fyllilega tilbúin til þess, eins og ég held reyndar að ég hafi nefnt við hv. þingmann í umræðum í samgöngunefnd, að taka heildstæða umræðu um opinber hlutafélög þegar samgöngunefnd fer að funda aftur í sumar. En að tengja það sérstaklega þessu máli, ég sé enga ástæðu til þess, hæstv. forseti.

[15:35]

Frsm. minni hluta samgn. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég fagna því að formaður nefndarinnar skuli hafa áhuga á því að fjalla almennt um opinber hlutafélög á þessu sviði. En ég tel að það sé gullvægt tækifæri til þess að gera það einmitt nú þegar verið er að leggja til að stofnað verði enn eitt opinbert hlutafélag þannig að menn fari ekki í þá umræðu eftir á þegar búið er að ganga frá stofnun þess heldur fari yfir kosti þess og galla og hvernig það hefur reynst. Ég nefni hér einnig skipulagsþátt málsins sem ég tel að sé mjög vanhugsaður að mörgu leyti. Ég hef miklar efasemdir um þá leið sem hér er farin og ég tel að verið sé að fara á svig við almenna stjórnsýslu í skipulagsmálum með því fyrirkomulagi sem hér er sett upp. Sjálfsforræði sveitarfélaganna sem hlut eiga að máli er algerlega sett til hliðar í fjölmörgum þáttum sem ég hef þegar rakið að því er varðar hluti eins og vatnalög, lög um vatnsveitur sveitarfélaga, lög um hollustuhætti og mengunarvarnir og lög um gatnagerðargjald. Ég tel því að full ástæða sé til þess að ræða það frekar.

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir segir að ekki muni neitt frekar verða komið til móts við þessi sjónarmið þó að málinu yrði vísað til ríkisstjórnarinnar. Ég segi nú í því sambandi: Lengi má manninn reyna. Það getur vel verið að menn mundu sjá ljósið ef þeir fengju það til frekari skoðunar. Ég er sannfærður um að það eru býsna sterk rök

fyrir því að fara yfir vissa þætti þessa máls á nýjan leik og skoða það betur. Ég hvet mjög til þess að það verði gert. Það er ekki vegna þess að allt sé ómögulegt sem hér stendur heldur eru góð rök fyrir því að vissir þættir (Forseti hringir.) séu skoðaðir frekar og ég legg til að það verði gert.

[15:38]

Frsm. meiri hluta samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það skal áréttað í þessum umræðum, af því að hv. þm. Árni Þór Sigurðsson nefndi skipulagsmálin, að hér er um gríðarlega flókið og að mörgu leyti erfitt verkefni að ræða. Þarna tókst samkomulag milli allra þeirra sveitarfélaga sem aðild eiga að málinu og ríkisins um að hafa þetta með þessum hætti og ég tel óvarlegt að fara að rugga þeim báti núna. Það er rétt sem hv. þingmaður segir, þetta er óvenjulegt en ég tel engu að síður að þetta standist lög.

Varðandi það sem hv. þingmaður sagði um ríkisstjórnina bendi ég hv. þingmanni á að málið kemur frá ríkisstjórninni, frá samgönguráðherra sem hefur kynnt það í ríkisstjórn. Ég geri því ráð fyrir að ríkisstjórnin hafi verið sammála málinu þegar það var lagt þar fyrir og vísað til þingsins.

Varðandi opinberu hlutafélögin tel ég að við þurfum að ræða betur í nefndinni og hér á Alþingi en við höfum gert almennt um þessi opinberu hlutafélög og setja þeim skýrari leikreglur og ramma en gert er í dag. Þegar sá rammi liggur síðan fyrir hlýtur hann að gilda um öll þau opinberu hlutafélög sem ríkið hefur stofnað í gegnum tíðina, hvort sem það eru Flugstoðir eða eitthvað annað. Eitt útilokar ekki annað í þessum efnum.

[15:39]

Frsm. minni hluta samgn. (Árni Þór Sigurðsson) (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Enda þótt sveitarfélögin á svæðinu hafi komið að málum og að einhverju leyti verið höfð með í ráðum koma fram efasemdir og viðvörunarorð úr þeirra ranni. Ég hef þegar getið um umsögn Sandgerðisbæjar sem á ríkra hagsmuna að gæta og er hún birt í fylgiskjali með nefndaráliti mínu, minnihlutaáliti. Þar koma fram vissar áhyggjur af stöðu þessara mála og að í raun sé ekki búið að hnýta alla lausa enda. Mér finnst það því vera málefnalegt innlegg í umræðuna sem er ekki hægt að horfa fram hjá og segja bara: Þetta kemur frá ríkisstjórninni og hún var örugglega mjög sátt við þetta.

Það er ekki óþekkt að málum sé vísað til ríkisstjórnar til frekari vinnslu. Ef fram koma röksemdir og rökstuddar athugasemdir við meðferð máls á þinginu um að vissa þætti þurfi að skoða frekar eða að þeir séu ekki nægilega skotheldir er ekkert óeðlilegt við það. Í því felst enginn áfellisdómur yfir ríkisstjórninni eða viðkomandi ráðuneyti. Það gerist oft hér að lagafrumvörpum frá ríkisstjórninni er breytt, stundum heilmikið. Það er vegna þess að í meðförum málsins koma upp sjónarmið, athugasemdir og umsagnir sem þinginu finnst eðlilegt að taka tillit til og í því felst enginn áfellisdómur yfir þeim sem leggur fram viðkomandi þingmál nema síður sé.

Það er ekkert í því af minni hálfu annað en að ég vil gjarnan að vel sé að þessum málum staðið og að allir endar séu vel hnýttir vegna þess að — og það er áreiðanlega sameiginlegt viðhorf okkar allra — það er gríðarlega þýðingarmikil starfsemi sem þarna fer fram. Það er mikilvægt að vel sé að henni búið og allir lausir endar hnýttir. (Forseti hringir.) Ég tel að það sé ekki fyllilega gert með málinu eins og það liggur fyrir núna.

[15:42]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég skrifa undir þetta nefndarálit með fyrirvara og vil gera örstutta grein fyrir því að hverju fyrirvarinn lýtur.

Í fyrsta lagi nær hann til þess að fyrirkomulag skipulagsmála er vissulega svolítið snúið og erfitt þó að ég telji að nefndin hafi náð nokkuð vel utan um það í tillögum sínum og þeim tillögum sem hér eru. En það er vissulega svo að á svæði sem þessu, sem nær inn í þrjú sveitarfélög, getur þetta haft alls konar áhrif, eins og réttilega hefur komið hér fram í umræðunni. Þetta er nú samt fyrirkomulag sem ég held að ætti að geta gengið og svæðið í heild sinni heyrir undir utanríkisráðuneytið.

Að því er varðar flugleiðsöguna þá hef ég nokkrar áhyggjur af því hvernig þeim málum verður fyrir komið í framtíðinni. Ég er þeirrar skoðunar að hér á landi þurfi að vera starfandi tvær sjálfstæðar flugleiðsögur, annars vegar á Keflavíkurflugvelli og hins vegar í Reykjavík. Þar liggi þá fyrir að hvað sem hendir á hvorum staðnum fyrir sig, slys, brunar eða annað slíkt, þá sé ævinlega til staðar önnur stöð sem getur algjörlega tekið að sér hlutverkið. Það held ég að sé bara skynsemi út frá öryggissjónarmiðum og ég hef ákveðinn fyrirvara um það hvernig þetta verður í framtíðinni. Ég legg sérstaka áherslu á að við tökum öryggið fram fyrir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Frístundabyggð, 2. umr.

Stjfrv., 372. mál (heildarlög). — Þskj. 614, nál. 1139, brtt. 1140.

[15:45]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf):

Hæstv. forseti. Við tökum hér fyrir nefndarálit um frumvarp til laga um frístundabyggð frá félags- og tryggingamálanefnd. Nefndarálitið er mjög langt og ég ætla að reyna að stikla á stóru til að stytta tímann enda liggur þetta allt saman fyrir á þingskjölum.

Fyrsti hluti fjallar um alla þá sem komu í heimsókn til nefndarinnar og þá sem veittu umsögn. Við lokafrágang leitaði nefndin einnig til Helga Áss Grétarssonar, Sveins Guðmundssonar, lögmanns Landssambands sumarhúsaeigenda, og lögmanns Bændasamtaka Íslands, Más Péturssonar.

Tildrög frumvarpsins voru þau að talið var nauðsynlegt að setja ný heildarlög um frístundabyggð og frístundahús. Engin sérlög höfðu gilt um það og markmiðið var að setja

lágmarksreglur fyrir slíka byggð og um innbyrðis samskipti leigjenda og leigusala. Við framsetningu frumvarpsins í byrjun kom fram hörð gagnrýni … [Jarðskjálfti.] — Þetta er nú ekki svona stórt mál. Ja hérna. Í trausti þess að allt sé með eðlilegum hætti annað en að húsið hristist hér. (Gripið fram í.) Já, ég tel málið ekki vera það stórt að ástæða sé til þess að húsið hristist en ég ætla að treysta á að engin hætta sé á ferðum og ætla að halda áfram málflutningi.

Ég tók það fram að við framlögn frumvarpsins í upprunalegri mynd kom fram hörð gagnrýni á að ójafnvægis gætti á milli leigutaka og leigusala þar sem réttur leigutaka til framlengingar þætti of afdráttarlaus og jafnræði milli leigutaka og leigusala ekki nægjanlegt, m.a. væri réttur leigusalans til þess að leysa til sín lóðina of takmarkaður. Þetta varð til þess að í meðförum nefndarinnar voru gerðar umfangsmiklar breytingar á frumvarpinu og þeim breytingum var ætlað að taka mið af þeim ólíku sjónarmiðum sem hagsmunaaðilar hafa látið í ljós, sætta helstu ágreiningsefni aðila og virða rétt bæði leigutaka og leigusala og hafa samningsfrelsið í fyrirrúmi. Það er rétt að undirstrika þann þátt að við alla vinnslu frumvarpsins var gengið út frá því að meginreglan í umfjöllun um leigu og sölu á lóðum og á frístundahúsum væri sú að menn mundu ná samkomulagi. Tillögur nefndarinnar eru því gerðar með það að markmiði að aðilar að samningi um leigu á lóð undir frístundahús geri sitt ýtrasta til að leita samninga og sátta við lok leigusamnings. Ef samningar nást ekki er báðum aðilum gefinn kostur á úrræðum og um það er frumvarpið.

Fyrsti kaflinn í nefndarálitinu heitir Breyting á reglum um samskipti leigusala og leigutaka. Þar er lögð áhersla á samningslok tímabundins leigusamnings sem er að lágmarki til 20 ára og einnig er fjallað um uppsagnarfrest ótímabundins leigusamnings. Í báðum tilfellum er gert ráð fyrir því að með tveggja ára fyrirvara á ótímabundnum leigusamningi og tveimur árum áður en tímabundinn leigusamningur rennur út fari í gang ákveðið ferli þar sem leigusali getur óskað eftir ákveðnum lokum á samningnum. Annars vegar geti hann óskað eftir því að leigan verði framlengd, hins vegar geti hann óskað eftir því að leysa til sín eignir á viðkomandi lóð. Það felur þá í sér að hann verður að kaupa eignirnar ásamt hugsanlegri verðmætaaukningu á lóðinni við slík lok. Um þetta eru ákveðin tímaákvæði og þess gætt að ef menn gleyma að gera kröfur samkvæmt þeim tímaákvæðum eru tómlætisákvæði, þ.e. að menn geti komið inn í og sett ferlið í gang svo að enginn sem hugsanlega gleymir í fyrstu lotu að óska eftir því með hvaða hætti lok samninga eigi að vera missi af því tækifæri — þetta getur verið af ýmsum ástæðum. Ef leigusali tilkynnir slíkt á hann að tilkynna leigutaka ákvörðun sína um leigusamninginn, ef það er hugsanlegt að leigja þar áfram er ákvæði um að leigan skuli þá vera til næstu 20 ára.

Ég ætla ekki að fara í gegnum þetta ferli allt saman, það skýrir sig sjálft í lögunum og er býsna flókið en við treystum á að það skýri sig sjálft.

Varðandi gildissvið laganna, sem er II. kafli, eru skerpt þau ákvæði sem koma fram í 1. gr. að lögin fjalli um leigu undir frístundahús sem eru tveir hektarar að stærð eða minni. Ekki er verið að fjalla um lönd eða jarðir heldur er verið að fjalla um afmarkaðar stærðir lóða, það er fjallað um þær lóðir. Aftur á móti gilda lögin um réttindi og skyldur umráðamanna og í sambandi við félagaaðild eingöngu um skyldur þeirra sem eru í frístundabyggð sem er búið að skilgreina í frumvarpinu sem byggð með tíu lóðum sem eiga sameiginlegra hagsmuna að gæta.

Varðandi leigutíma til 20 ára, lögin fjalla eingöngu um þá samninga sem eru til 20 ára eða lengri tíma, — ekki er þar með sagt að aðilar máls geti ekki gert styttri leigusamning en þá falla þeir samningar ekki undir lögin enda geta þá verið sérstakar ástæður fyrir því að samningur er gerður til styttri tíma og eðlilegt að um sé að ræða lok á þeim samningi án þess að slík ákvæði sem hér eru sett gildi um slíka samninga.

Þriðji kaflinn heitir Leiga á lóð undir frístundahús. Þar leggur nefndin til breytingar á II. kafla frumvarpsins, m.a. til að jafna stöðu leigutaka og leigusala. Við bætast nýjar greinar og ákvæði, 10.–14. gr., sem taka umtalsverðum breytingum. Eftir breytinguna er kveðið á um uppsögn og tilkynningar um leigulok í 10. gr., samningsfrelsi, framlengingu samnings um eitt ár og tómlætisverkan í 11. gr., málskotsrétt aðila og kröfugerð í 12. gr., mat á ársleigu framlengds leigusamnings í 13. gr., réttaráhrif innlausnar, innlausnarverð, lóðarbætur o.fl. í 14. gr., mat á kaupverði lóðar er fjallað um í 15. gr. og riftun leigusamnings í 16. gr. Taka má fram að varðandi riftun er með breytingartillögunum fjallað um að þar gildi almennar riftunarreglur sem gilda í samfélaginu.

Reiknað er með að þarna sé úrskurðarnefnd sem gegnir veigamiklu hlutverki og að settar verði reglur og viðmið við ákvörðun á leigu og innlausnarverð og þá reynt að miða við markaðsverð á hverjum stað og tíma. Ef um er að ræða innlausn er tekið fram að meta skuli eignir en jafnframt lóðarbætur ef um verulegar bætur á lóð er að ræða og sannanlega verðmætaaukningu og öfugt ef illa hefur verið hirt um lóðina eða hún rýrnað í verði megi það hafa áhrif á úrskurðinn líka.

Varðandi frístundabyggðina fjallar III. kafli frumvarpsins um réttindi og skyldur í frístundabyggð, það er varðandi félagsaðild og þar er fjallað um að stofna skuli félög þar sem um er að ræða sameiginlega hagsmuni, það er tekið sérstaklega fram. Það er tekið fram líka — þetta er sótt í hliðstæðu í fjöleignahúsalögunum — að ef lóðirnar eru ekki samliggjandi eða eiga takmarkaða eða enga sameiginlega hagsmuni þurfi ekki að stofna félag þannig að það eru nokkuð skýr ákvæði um þetta. En nefndin telur eðlilegt að menn stofni með sér félög um sameiginlega hagsmuni og því telur hún hóflegt að miða félagsskylduna við tíu lóðir í frístundabyggð eins og ég sagði áður en ekki sex eins og voru í frumvarpinu.

Einnig er tekið fram að ef þessar tíu lóðir sem mynda frístundabyggð eru meira og minna allar í eigu eins aðila, sem getur verið t.d. landeigandi, sé félagaaðild ekki skylda enda þjóni það litlum tilgangi ef einn aðili hefur þá óskorað meirihlutavald í slíku félagi.

Síðan er kafli hér um kærunefnd frístundabyggðamála sem breytist í rauninni í úrskurðarnefnd samkvæmt breytingartillögunum og nefndin leggur til töluverðar breytingar á þessum ákvæðum hvað varðar kærunefnd frístundabyggðamála, bæði hvað varðar inntak þeirra og niðurröðun.

Það eru ábendingar um það varðandi skipunina, það hafa komið fram hugmyndir um að hún yrði skipuð hagsmunaaðilum. Nefndin telur það ekki rétt, það er jafnvel talað um að menn skuli sækja sér reynslu í sambærilegar nefndir eins og matsnefnd eignarnámsbóta og fleiri nefndir sem hafa verulega reynslu í slíku mati á markaðnum.

Með tilliti til þeirra atriða sem nefndin leggur til að úrskurðarnefnd frístundahúsamála hafi til hliðsjónar við ákvörðun leiguverðs framlengds samnings og ákvörðun innlausnarverðs og eftir atvikum söluverðs lands liggur fyrir að afla þarf ýmissa gagna og upplýsinga og reiknað er með því að hægt sé að sækja þessi gögn til þess að nefndin geti starfað eðlilega.

Við flýtum gildistökunni frá því áður var, sem var 1. september, til 1. júlí. Nefndin leggur þó til breytingu þannig að ákvæði samninga standi óhögguð um leigutíma, framleigu og framsal leiguréttinda, þ.e. ekki er verið að rifta þeim samningum sem eru í gildi. Þannig er gildandi samningssambandi aðila ekki breytt umfram það sem eðlilegt og nauðsynlegt er.

Það er ákvæði til bráðabirgða — þarna er talað um að það sé tveggja ára prósess þar sem þarf að ákveða við lok samningstíma — sem fjallar um þá sem eiga skemmri tíma eftir en eitt ár og

„… til að mæta þeim aðstæðum að samningur um leigusamning á lóð undir frístundahús renni út innan tveggja ára og því sé ekki hægt að bregðast við samkvæmt breyttri 10.–14. gr. frumvarpsins leggur nefndin til að sett verði inn bráðabirgðaákvæði sem veiti leigutaka rétt til að framlengja leigusamning um eitt ár frá samningslokum að telja en þó aldrei lengur en til 1. júlí 2010. Sú skylda er lögð á leigutaka að hann tilkynni leigusala um þessa fyrirætlun sína innan tveggja mánaða frá því að lögin taki gildi annars falli framlengingarréttur hans niður. Ef leigusamningur fellur niður á tímabilinu 1. júlí til 1. september 2008 getur leigutaki þó engu að síður öðlast framlengingarrétt ef hann sendir leigusala tilkynningu þess efnis fyrir 1. september 2008. Kemur þessi tilkynningarskylda í stað þeirrar sem kveðið er á um í tillögum nefndarinnar um breytingar á 10. gr. Hafa aðilar svigrúm til að semja um áframhaldandi leigu eða lok hennar en takist samningar ekki fara samskipti aðila að öðru leyti eftir breytingartillögum nefndarinnar við 12.–14. gr.“

Þetta er mjög hratt farið yfir langan texta og breytingartillögurnar eru hér í 24 liðum þannig að það er auðvitað ljóst að félags- og tryggingamálanefnd hefur tekið að sér að semja nýtt frumvarp til að reyna að ná sáttum um þessi mál.

Nefndin leggur sem sagt til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem gerð var grein fyrir hér að framan og eru í nefndarálitinu og lagðar eru til á sérstöku þingskjali.

Árni Johnsen var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Þeir sem skrifa undir nefndarálitið eru Guðbjartur Hannesson, Ármann Kr. Ólafsson, Ásta R. Jóhannesdóttir, Ólöf Nordal, Pétur H. Blöndal, Birkir J. Jónsson, Kristinn H. Gunnarsson og Ögmundur Jónasson.

Það var rætt í nefndinni að setja þyrfti inn ákvæði í nefndarálitið um að endurskoðun færi fram á lögunum að fenginni reynslu eftir tvö til þrjú ár. Ég vil árétta það hér sem formaður nefndarinnar að ætlunin var að setja slíkt ákvæði inn en rétt að hafa í huga að það er mjög æskilegt þegar svona ný lög eru sett að framkvæmd þeirra verði skoðuð fljótlega aftur.

Að lokum vil ég þakka öllum fyrir mikla vinnu og öllum fulltrúum hagsmunasamtaka við að reyna að hjálpa okkur við að ná sátt um þetta mikilvæga og stóra mál. Að því sögðu óska ég eftir því að málið fái umfjöllun hér í þinginu og afgreiðslu.

[15:58]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er rétt að formaður nefndarinnar hefur lagt mikið á sig við að reyna að betrumbæta það hrófatildur sem frumvarpið er. Sannast sagna hefur sjaldan rekið á fjörur þingsins annan eins óskapnað og þetta frumvarp sem hæstv. félagsmálaráðherra lagði fram. Víst er að það hefur batnað töluvert í meðförum þingnefndar og á formaður nefndarinnar verulegan þátt í því.

Það er tvennt sem mig langar að spyrja formanninn, hv. þm. Guðbjart Hannesson, um. Hann sagði að mönnum væri heimilt að semja til styttri tíma en 20 ára, en í breytingartillögum nefndarinnar er ákvæði sem segir, með leyfi forseta:

„Óheimilt er að gera tímabundinn leigusamning um lóð undir frístundahús til skemmri tíma en 20 ára.“

Ég held einmitt í ljósi þess sem fram kom hjá hv. þingmanni að það þurfi að skoða þetta. Auðvitað þurfa lögin að vera þannig úr garði gerð að þau útiloki ekki skemmri samninga en 20 ár. Það er nokkuð langt gengið að löggjafinn mæli fyrir um það að svo skuli vera og skerði samningsfrelsi manna svo mikið sem annars yrði ef niðurstaðan yrði eins og hefur rekið hér inn í þingskjalið.

Hitt atriðið er spurningin, svo að það skýrist betur, hvernig með skuli fara varðandi framkvæmdir sem gerðar hafa verið á lóðum fyrir gildistöku laganna og hvort lögin feli í sér einhverja skyldu á landeigendur til að greiða fyrir þær framkvæmdir samkvæmt mati jafnvel þó að þeir vilji það ekki. Ég hef skilið það þannig að ákvæði laganna giltu bara til þess sem gerðist eftir að þau tækju gildi en næðu ekki yfir framkvæmdir og endurbætur sem gerðar hafi verið fyrir gildistöku laganna.

[16:00]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrirspurnina en ég verð að viðurkenna að þegar lögin ná ekki nema til samningagerðar þar sem samið er til lengri tíma en 20 ára — það kann að vera eitthvert ósamræmi í texta ef það hefur komið fram annars staðar að þar með sé þá óheimilt að gera samninga. Við þurfum að athuga það ef einhver villa kemur þar fram í samanburði á texta.

Eins og við takmörkum samningsgerðina hér, þ.e. við tölum eingöngu um lóðir, ákveðna stærð, og frístundahús á lóðum undir tveimur hekturum, þá er það með sama hætti svo að lögin eiga ekki að taka af alla heimild til samninga. Innan fjölskyldu geta verið samningar til skamms tíma og við erum ekki að fjalla um það. Það er ekki hugmyndin að lögin taki yfir það. Þar sem gerðir eru samningar og hafa

verið gerðir samningar til 20 ára eða lengri tíma þá gilda lögin og það ákvæði átti að vera skýrt.

Varðandi framkvæmdir er það sömuleiðis þannig að ef þarna er um að ræða samninga sem hafa verið í gildi en koma nú til endurnýjunar þá gilda þessi úrskurðaratriði um þá. Það verður metið en tekið er sérstaklega fram í textanum að það verða að vera verulegar breytingar og það er falið úrskurðarnefnd eftir nánari skilgreiningum í lagatextanum hvað lagt skuli til grundvallar. Hér er því verið að tala um undantekningar. Það er líka ákvæði um að hafi leigutaki stofnað til einhverra framkvæmda á lóðinni án heimildar leigusala — gæti þess vegna hafa byggt heilt einbýlishús án þess að hafa hlotið til þess tilskilin leyfi — þá skuli það ekki vera metið og komið í innlausnarverð. En auðvitað er það útfærsluatriði varðandi úrskurðarnefndina og þess vegna sagði ég að það skipti mjög miklu máli að úrskurðarnefndin fengi faglega ráðgjöf frá aðilum sem unnið hafa að svipuðum málum til þess að allt fari vel fram (Forseti hringir.) og til að auðvelda málin.

[16:03]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég þakka formanni nefndarinnar fyrir skýr svör. Ég er sammála honum í því að það gengur auðvitað ekki að taka fyrir það í lögunum að hægt sé að semja til skemmri tíma en 20 ára. Auðvitað þurfum við að virða meginreglu einkaréttarins um samningsfrelsi. Þá þarf að líta á textann í þingskjalinu um breytingartillögu sem er í 3. tölul. a, þannig að þeim texta verði breytt svo að ekki verði um að ræða afdráttarlaust bann um samninga til skemmri tíma en 20 ára, eins og þar stendur.

Varðandi hitt atriðið þá er ég alveg sammála hv. þm. Guðbjarti Hannessyni um að framkvæmdir á lóðum sem unnar hafa verið fyrir gildistöku laganna og eru umtalsverðar, það geta verið byggingarframkvæmdir, það getur verið vegagerð og annað slíkt sem kostar mikið og hefur verið ráðist í án samþykkis landeiganda. Það getur auðvitað ekki leitt af sér skyldu landeiganda til að kaupa það af leigutakanum. Þessi lög geta ekki kallað á þá skyldu ef ekki liggur fyrir að um samþykki landeiganda var að ræða fyrir framkvæmdinni á þeim tíma. Ég er alveg sammála formanni nefndarinnar um að það er hin eðlilega framkvæmd mála.

[16:04]

Frsm. fél.- og trn. (Guðbjartur Hannesson) (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi þetta 3. gr.-ákvæði, þ.e. sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson bendir á, þá stendur í a-lið:

„2. málsl. 1. mgr. orðist svo: Óheimilt er að gera tímabundinn leigusamning um lóð undir frístundahús til skemmri tíma en 20 ára.“

Þetta ákvæði skil ég þannig að ef samningar í dag eru lengri en 20 ár þá gildi þessi lög og ef framlengja á þá samninga þá gildir 20 ára ákvæðið. Aftur á móti gildir heimildin sem ég var að tala um áðan um alla nýja samninga, þ.e. menn geta auðvitað gert nýja samninga á frjálsum markaði um hvaða lengd sem er. En ef menn hafa verið með langtímasamninga þá má ekki þvinga þá til að taka þriggja og fimm ára samninga í framhaldinu. Þannig túlka ég þetta og ég vona að það sé ekki ósamræmi í lögunum. Ef svo er þá skoðum við það og mun ég þá flytja breytingartillögu við 3. umr. en ég held að þetta ákvæði sé skýrt svona.

Umræðu frestað.

Umræður utan dagskrár.

Viðbrögð ríkisstjórnarinnar við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

[16:06]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Virðulegi forseti. Þann 24. október 2007 tók mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna afstöðu til máls sem tveir íslenskir sjómenn höfðu beint til nefndarinnar vegna þess að þeir töldu sig vera órétti beitta og nytu ekki borgaralegra réttinda á við þá sem fá fiskveiðiheimildir afhentar sér að kostnaðarlausu.

Álit nefndarinnar var birt ríkisstjórninni þann 12. desember 2007 en hún kynnti það ekki. Strax og okkur þingmönnum Frjálslynda flokksins var kunnugt um álit mannréttindanefndarinnar í janúar sl. ákváðum við að knýja fram að Alþingi ályktaði um að hlíta bæri niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Við þingmenn Frjálslynda flokksins ásamt þingmönnum Vinstri grænna lögðum fram þingsályktunartillögu í janúar sl. þess efnis að Alþingi bæri að hlíta áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Sú þingsályktunartillaga fékkst þó rædd á Alþingi í apríl og var hún þá send sjávarútvegsnefnd Alþingis. Hún hefur ekki fengist afgreidd aftur úr nefndinni þar sem Sjálfstæðisflokkur og Samfylking eru með meiri hluta.

Í umræðu um þingsályktunartillögu okkar um að farið skyldi að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og að við Íslendingar hættum að brjóta mannréttindi á borgurum okkar kom fram að þingmenn allra flokka á Alþingi, að Sjálfstæðisflokknum einum undanskildum, lýstu yfir stuðningi við þingsályktunartillöguna. Þessir þingmenn kröfðust þess ásamt okkur frjálslyndum að farið yrði að lögum og fiskveiðistjórnarkerfinu breytt með þeim hætti að gætt yrði sanngirni, atvinnufrelsis og jafnræðis borgaranna. Það er sorglegt að á því herrans ári 2008 skuli þurfa að krefjast þess að Alþingi Íslendinga fari að lögum og ákvæðum alþjóðasamninga sem íslenska ríkið hefur staðfest um mannréttindi. Er Sjálfstæðisflokknum ekkert heilagt í forstokkaðri varðstöðu sinni um óréttlátt kvótakerfi?

Við umræðuna komu fram þau sjónarmið hjá nokkrum þingmönnum Samfylkingarinnar að ekki þyrfti að vandræðast með þetta mál eða álykta um það þar sem hæstv. sjávarútvegsráðherra mundi móta tillögur um breytingar á kvótakerfinu í samræmi við niðurstöðu mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Það ítrekaði hv. þm. Karl V. Matthíasson, varaformaður sjávarútvegsnefndar Alþingis, hvað eftir annað við umræðuna. Frá því að þingsályktunartillaga okkar var rædd á Alþingi hefur ítrekað verið spurt til hvaða aðgerða ríkisstjórnin ætli að grípa til að breyta kvótabraskkerfinu og tryggja að stjórnkerfi fiskveiða fullnægði ákvæðum laga um mannréttindi. Við og fleiri höfum farið fram á að málið yrði lagt fyrir Alþingi en það hefur ekki verið gert þrátt fyrir margítrekaðar áskoranir og kröfur. Síð-

ast í gærdag var látið í veðri vaka að eitthvað yrði gert og ríkisstjórnin mundi bregðast við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Nú er síðasti starfsdagur Alþingis á þessu vori samkvæmt því sem ákveðið hefur verið af hæstv. forseta og enn bólar ekki á neinum tillögum, engum. Ég hlýt að spyrja hæstv. sjávarútvegsráðherra til hvaða aðgerða hann ætlar að grípa til að verða við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna í því skyni að réttarríkið Ísland hætti að brjóta mannréttindi á borgurum sínum. Því má ekki gleyma að mannréttindi eru heilög. Þau eru algild. Um þau verður ekki samið og má ekki semja. Þess vegna kröfðumst við frjálslyndir þess að málið fengi þinglega meðferð. Í ljós kom eins og ég hef áður rakið að meiri hluti þingmanna á Alþingi styður að farið skuli að áliti mannréttindanefndarinnar. Samt fæst málið ekki tekið fyrir. Þingviljinn fær ekki að koma fram vegna ofríkis ríkisstjórnarflokkanna. Samfylkingin hélt fund úti í bæ til að leggja áherslu á að farið yrði að áliti mannréttindanefndar. Hér á Alþingi heyrist hins vegar lítið í þingmönnum eða ráðherrum Samfylkingarinnar í þessu máli. Þeir verða heimóttarlegir og sneyptir þegar við minnum þá á að forusta Samfylkingarinnar kallaði gjafakvótakerfið mesta rán Íslandssögunnar.

Ég spyr, virðulegi forseti: Getum við eða megum við semja um að þeir sem hafa fengið til sín einokunarkvótann fái að halda honum? Þeir sem það samþykkja eru þá sjálfkrafa að leggja blessun sína yfir mesta óréttlæti Íslandssögunnar með Sjálfstæðisflokknum. Ætlar Samfylkingin virkilega að standa að þeirri málsmeðferð? Hvar eru nú loforðin og stéttarvitundin og öll glamuryrðin sem Samfylkingin viðhefur á tyllidögum í aðdraganda alþingiskosninga?

Ég spyr: Er þess að vænta að í fyrirhuguðu svari sjávarútvegsráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar verði mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna svarað á þann veg að farið verði að álitinu? Þetta verði gert með grundvallarbreytingum á kvótabraskskerfinu sem ég kalla ævinlega svo, kerfi sem nú gerir sjómenn og íbúa sjávarbyggðanna að leiguliðum fyrir þá fáu sem fara einir með mestallan rétt á óveiddum fiski í sjónum, sameiginlegri auðlind okkar Íslendinga?

[16:11]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Frá því að álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna lá fyrir sl. haust hefur það komið fram hjá fulltrúum íslenskra stjórnvalda að það yrði tekið alvarlega og svarað með fullnægjandi hætti innan tilsetts tíma. Að því máli hefur verið unnið æ síðan. Vil ég leyfa mér að vekja athygli á eftirfarandi:

Íslensk stjórnvöld hafa falið þremur lögfræðingum, þeim Björgu Thorarensen prófessor, Karli Axelssyni, hæstaréttarlögmanni og dósent, og Arnari Þór Stefánssyni héraðsdómslögmanni að leggja fram mat á álitinu og tillögur um viðbrögð.

2. Álit nefndarinnar var þýtt á íslensku af íslenskum stjórnvöldum og kynnt.

3. Álitið var birt í tímariti sem nær til nær allra lögfræðinga hér á landi sem sýnir vilja stjórnvalda til að kynna niðurstöðu nefndarinnar.

4. Álitið var rætt æ ofan í æ á vettvangi Alþingis og stjórnvöld krafin svara.

5. Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd Alþingis hefur unnið að málinu, kallað fyrir sig fræðimenn og aflað gagna.

6. Mikil umræða hefur orðið á opinberum vettvangi um málið. Mér er til efs að finna megi dæmi af viðlíka tilefni að stjórnvöld annarra landa hafi brugðist svo ákveðið og markvisst við. Áhersla hefur verið lögð á það af okkar hálfu að vanda verkið vel enda er hér um að ræða mál sem snertir sjálfan grundvallaratvinnuveg okkar auk þess sem álitið sjálft kallar á vandasama umræðu.

Fyrir liggur að álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna gengur gegn niðurstöðum íslensks landsréttar samanber dóm Hæstaréttar í svokölluðu Vatneyrarmáli. Einnig liggur fyrir að Ísland viðurkennir bærni mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna til að komast að niðurstöðu um það hvort ákvæði samningsins hafi verið brotin eða ekki. Þess vegna verður að leita leiða til að koma til móts við niðurstöðu nefndarinnar. Þær aðgerðir verða þó að vera innan þeirra marka sem ákvæði stjórnarskrár Íslands og mannréttindasáttmála Evrópu, um vernd atvinnuréttinda, setja íslenskum stjórnvöldum. Ákvæði 3. mgr. 2. gr. SBSR hljóðar svo:

„Sérhvert ríki sem aðili er að samningi þessum tekst á hendur: (a) að ábyrgjast að sérhver maður sem hefur viðurkenndan rétt eða frelsi eins og hér er viðurkennt og brotið hefur verið á honum, skuli fá raunhæfar úrbætur, enda þótt skerðingin hafi verið framin af mönnum sem fara með stjórnvald.“

Í áliti mannréttindanefndarinnar í þessu máli er þess getið að þessar raunhæfu úrbætur skuli vera m.a. skaðabætur og endurskoðun á fiskveiðistjórnarkerfinu. Sá vandi sem íslensk stjórnvöld standa m.a. frammi fyrir er að ekki verður ráðið af áliti nefndarinnar hversu langt verði í raun að ganga til að um geti verið að ræða raunhæfar úrbætur. Auk framangreinds hljóta eftirfarandi sjónarmið að orka í þá veru að varlega sé stigið til jarðar og skemmri skref en ella tekin í því að breyta gildandi fiskveiðistjórnarkerfi. Viðteknar skoðanir standa til þess að fara varlega við rúma túlkun dóma og fordæmisgildi þeirra. Á slík varfærni ekki síður við þegar um er að ræða álit eins og í þessu tilviki þar sem ekki er samandregin niðurstaða í formi dómsorðs heldur almenn umfjöllun þar sem auk þess skortir á skýrleika um það hvað nákvæmlega er ætlast til að gert verði. (Gripið fram í.) Það er ljóst að umbylting íslenska fiskveiðistjórnarkerfisins kynni að hafa gríðarleg áhrif á íslenskt efnahagslíf og að sumu leyti virðist vart vera hægt að vinda ofan af kerfinu, t.d. með innköllun kvóta til ríkisins, nema með því að ríkissjóður greiði öllum slíkum þolendum upp einhvers konar skaðabætur. Hér verður m.a. að hafa í huga að mjög stór hluti aflaheimilda hefur skipt um hendur frá upphaflegri úthlutun. Það væri þó ekki hægt að útiloka að ríkið gæti í þessum efnum byggt slíkar aðgerðir á 3. málsl. 1. gr. laga um stjórn fiskveiða, en þar segir að úthlutun fiskveiðiheimilda samkvæmt lögum myndi ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir veiðiheimildum.

Fyrir liggur enn fremur að eignarrétturinn eða atvinnuréttindi eru ekki vernduð sem sjálfstæð mannréttindi, The International Covenant on Civil and Political Rights, og því

gætu þeir sem þyrftu að þola framangreinda skerðingu ekki leitað til mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Hins vegar gætu þeir snúið sér til Mannréttindadómstóls Evrópu með slík kæruatriði en að því gefnu að þeir fengju ekki kröfur sínar teknar til greina fyrir dómstólum á Íslandi. Það er þess vegna að ýmsu að hyggja þegar teknar eru ákvarðanir um breytingar eða umbyltingar á íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu.

Í þessu sambandi er rétt að vekja athygli á því að í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar Íslands kemur fram að gerð verði sérstök athugun á reynslu af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða. Í svari til mannréttindanefndarinnar mun íslenska ríkið lýsa yfir vilja sínum til að huga að lengri tíma áætlun um endurskoðun á íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu eða aðlögun í átt að áliti mannréttindanefndarinnar. Ljóst er þó að slíkt gerist ekki í einu vetfangi enda mun nefndin hafa skilning á því að kerfi sem hefur mótast á áratugum er ekki hægt að umbylta á sex mánuðum. Þetta er langtímaverkefni og sérstökum vinnuhópi verður falið það. Að mati íslenska ríkisins standa ekki forsendur til þess að greiddar verði skaðabætur til viðkomandi kærenda. Slíkt gæti auk þess leitt til að fjöldi manns gerði skaðabótakröfur á hendur ríkinu sem fá í gildandi landsrétti ekki staðist, samanber dóm Hæstaréttar í Vatneyrarmálinu. Auk þess mundi í þessu felast viðurkenning í þá veru að allir sem eiga eða ákveða að kaupa skip með veiðileyfi ættu rétt til úthlutunar aflaheimilda. Þessi staða mundi í raun þýða að íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu væri kollvarpað með ófyrirsjáanlegum afleiðingum fyrir stjórn fiskveiðiauðlindanna og vernd fiskstofna á Íslandsmiðum.

[16:16]

Atli Gíslason (Vg):

Herra forseti. Álit mannréttindanefndarinnar er ótvírætt. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Úthlutaðir kvótar sem upprunalegir kvótahafar nota ekki lengur geta verið seldir eða leigðir á markaðsverði í stað þess að vera skilað til ríkisins og endurúthlutað til nýrra handhafa í samræmi við sanngjörn og réttlát viðmið. Aðildarríkið hefur ekki sýnt fram á að þessi sérstaka gerð og tilhögun við útfærslu kvótakerfisins samræmist kröfunni um sanngirni.“

Sama gildir um það að kerfið hefur fengið á sig mynd einkaeignarréttar.

Í frumvarpi til laga um staðfestingu mannréttindasáttmála Evrópu frá 1993 er gerður samanburður á mannréttindasáttmála Evrópu og mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna og þar segir beinlínis, með leyfi herra forseta:

„Í valfrjálsri bókun við Alþjóðasamning um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi er kveðið á um rétt einstaklinga til að senda mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna erindi út af skerðingu þeirra réttinda sem lýst er í samningnum. Nefndin kannar erindin og kemur síðan sjónarmiðum sínum á framfæri við ríkið sem í hlut á og einstaklinginn. Ísland er eitt þeirra ríkja sem hefur skuldbundið sig til að hlíta kærum einstaklinga á hendur sér samkvæmt þessari bókun.“

Hér gildir hið fornkveðna pacta sunt servanda, samninga ber að virða, sem er elsta regla að þjóðarrétti. Íslenska ríkið er skuldbundið de facto að virða þessa niðurstöðu. Viðbrögð hæstv. sjávarútvegsráðherra fullnægja ekki samningsskuldbindingum Íslands. Það er algjörlega borðleggjandi. Lýsa yfir vilja og svo er engu svarað hver úrræðin eiga að verða. Það er algjörlega óþolandi, hæstv. sjávarútvegsráðherra. Það að selja og leigja kvóta án þess að hann komi til endurúthlutunar er brot á mannréttindasáttmála Sameinuðu þjóðanna og að sama skapi er það brot á jafnræðisreglu íslensku stjórnarskrárinnar sem gengur lengra en mannréttindayfirlýsingin (Forseti hringir.) ef eitthvað er.

[16:19]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. sjávarútvegsráðherra fyrir að hafa efnt það fyrirheit sem hann gaf í svari við fyrirspurn minni í mars í vetur í ræðu í þinginu að hann mundi tilkynna hinu háa Alþingi hvernig hæstv. ríkisstjórn brygðist við áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna og það sem meira er að virða niðurstöðu nefndarinnar.

Einhverjir kunna að verða fyrir vonbrigðum með það að í svarinu felast ekki beinar og skýrar aðgerðir með hvaða hætti skuli komið til móts við jafnræðisregluna sem mannréttindanefndin telur að hafi verið brotin. Einnig kann að vera einhver óánægja með að ekki er viðurkenndur réttur eða skylda til að greiða skaðabætur og líka er tekið fram að ekki verði um neinar kollsteypur að ræða í kerfi sem gilt hefur í tvo áratugi. Engu að síður er mikilvægt að hæstv. ráðherra fyrir hönd ríkisstjórnarinnar viðurkennir og virðir álitið og mun bregðast við því. Enn fremur er boðað að efnt verði til endurskoðunar á íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu á næstunni með þær breytingar að leiðarljósi að komið verði til móts við kröfur mannréttindanefndarinnar, að fallist er á niðurstöðu nefndarinnar. Með öðrum orðum, að lögum og reglum verði breytt í samræmi við jafnræðisregluna.

Þetta tel ég ásættanlegt svar og mikilvægt og ég hrósa hæstv. ráðherra fyrir þann myndugleika. Við endurskoðun fiskveiðistjórnarkerfisins verður jafnræðisreglan þungamiðjan og það er mjög stór áfangi sem við getum glaðst yfir. Það er stórt skref í deilumáli sem Íslendingum ber skylda til að ná sátt um.

[16:21]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir að þetta mál skuli vera rætt áður en þingið fer heim og að hæstv. sjávarútvegsráðherra skuli greina þinginu frá stöðu mála því að fresturinn er að renna út. Miðað við það sem fram kom hjá hæstv. ráðherra met ég það svo að ríkisstjórnin hafi ákveðið að taka álitið alvarlega þó að eflaust geti það verið umdeilt. Það hefur verið bagalegt að borist hafa mjög misvísandi skilaboð frá ríkisstjórninni fram til þessa vegna þess að ég tel að það veiki stöðu Íslands. Nú er þetta skýrara.

Hæstv. ráðherra vitnaði til nefndar sem samkvæmt stjórnarsáttmála skal skipa og mun hún fá hlutverk í tengslum við frekari vinnslu við skilgreiningu á niðurstöðu mannréttindanefndarinnar. Ég óska eftir því að flokkur minn, Framsóknarflokkurinn, fái að koma að því starfi og ég geri meira, ég býð mig fram sem formaður í þeirri nefnd. Ég tel að ef um það gæti skapast sátt mundi það leysa ákveðin

vandamál fyrir stjórnarflokkana, af því að þeir gætu þá sloppið við að vera með tvíhöfða nefnd. (Gripið fram í.)

Hvað varðar álitið frá mannréttindanefndinni var orðalagið mjög óljóst og það er erfitt að ráða af texta niðurstöðunnar hversu langt við eigum að ganga. Ég fullyrði að niðurstaðan var ekki sú að við ættum að rústa íslenskan sjávarútveg og ég hef orð fræðimanns á þessu sviði fyrir því.

Hvert skyldi hlutfall sjávarútvegs og sjávarafurða hafa verið hvað varðar útfluttar vörur síðustu tvö ár? Árið 2006 51,2%, verðmæti 124,3 milljarðar, árið 2007 41,8%, verðmæti 127,6 milljarðar. Við erum að tala um grundvallaratvinnuveg þjóðarinnar og mér finnst að menn ættu að hafa það í huga þegar þeir tala gáleysislega um sjávarútveginn.

[16:23]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég sé ekki betur en að verið sé að niðurlægja Alþingi. Hér kemur hæstv. sjávarútvegsráðherra — í rauninni er ekki hægt að kalla hann háttvirtan eða hæstvirtan vegna þess að hann er að lítilsvirða Alþingi — og segir okkur að hann ætli ekkert að gera í málinu. Hann ætlar að hunsa álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna, hann ætlar áfram að brjóta mannréttindi, hann ætlar að vera mannréttindaníðingur. Maður er svo sem ekkert hissa á því þó að sjálfstæðismenn vilji vera það, (Forseti hringir.) þeir hafa verið það.

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti vill biðja hv. þingmann um að gæta orða sinna og nota ekki orð eins og níðingur.)

Mannréttindabrot og mannréttindaníð er ekkert annað. Það er verið að brjóta mannréttindi á fólki og búið að gera það í mörg ár og ég hlýt að kalla þá réttum nöfnum sem eiga það skilið. Ingibjörg Sólrún er mannréttindaníðingur með því að laga ekki (Gripið fram í.) mannréttindabrotin. (Forseti hringir.) — Viltu segja eitthvað meira? (Gripið fram í.) Það er ekki hægt að sætta sig við þessi vinnubrögð, þetta er svívirðileg framkoma við Alþingi og fólkið í landinu. Ég spyr: Hvar er atvinnufrelsi mitt? Auðvitað eru þetta ekkert annað en útúrsnúningar hjá ráðherranum allt sem hann sagði áðan. Það er sorglegt að þurfa að horfa upp á íslenska stjórnmálamenn haga sér eins og þeir gera hér, auðvitað ættu þeir að segja af sér strax. Það er skýlaus krafa að þessi ríkisstjórn segi af sér af því að hún treystir sér ekki til að virða mannréttindi íslenskra þegna. Þetta er skítlegt eðli, það eru pólitískar druslur sem haga sér svona.

[16:25]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Grétar Mar bregður ekki af vana sínum með stóryrðin sem eiga alls ekki við hér í þessu máli. (Gripið fram í.) Ég vil hins vegar þakka málshefjanda, Guðjóni Arnari Kristjánssyni, kærlega fyrir að hefja þessa umræðu og hversu málefnalegur hann var í máli sínu um þetta mikilsverða mál sem auðvitað skiptir máli fyrir okkar grundvallaratvinnugrein. Ég vil einnig þakka ráðherra fyrir að hafa brugðist við þessari umræðu nú á lokadegi þinghaldsins á þessu vori.

Það er rétt að vekja athygli á því, hæstv. forseti, að sú nefnd sem við ræðum hér um niðurstöðurnar frá nýtur ekki stöðu dómstóls, hún kveður hvorki upp dóma né tekur ákvarðanir sem eru bindandi að þjóðarrétti. Niðurstöður þessarar nefndar um efnishlið máls kallast sjónarmið, þ.e. það sem á ensku er kallað „views“. Í sjónarmiðum nefndarinnar kunna að felast tilmæli til viðkomandi aðildarríkis um að rétta hlut kæranda eða eftir atvikum að breyta löggjöf en ekki eru til staðar úrræði til að fylgja eftir slíkum tilmælum.

Hér hefur komið fram að það hefur alltaf staðið til að taka þetta álit mjög alvarlega en við skulum líka hafa í huga að þetta álit mannréttindanefndarinnar gengur gegn niðurstöðum íslensks landsréttar, þ.e. dómi Hæstaréttar í Vatnseyrarmálinu svokallaða þar sem meiri hluti Hæstaréttar komst að þeirri niðurstöðu að 7. gr. laga um stjórn fiskveiða fullnægði jafnræðisreglu íslensku stjórnarskrárinnar og þeim sjónarmiðum um jafnræði sem gæta þyrfti að við takmörkun á atvinnufrelsi, sbr. 75. gr. stjórnarskrárinnar.

Ég vil svo taka fram, eins og kom fram í máli hæstv. ráðherra, að ég beitti mér fyrir mikilli umræðu og upplýsingagjöf (Forseti hringir.) í hv. sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd þar sem við fengum fjölda gesta, (Forseti hringir.) bæði fræðimenn og hagsmunaaðila, til að ræða við okkur um þetta mál.

[16:27]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það er mikill misskilningur hjá talsmönnum Sjálfstæðisflokksins að ekki þurfi að fara að áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. (Gripið fram í.) Þess vegna hlýtur það að vera mjög mikilvægt að við fáum inn í þingið þau svör sem ríkisstjórnin hyggst leggja fyrir þingið til að fullnægja þessu áliti. Það eru einungis 11 dagar þangað til búið á að vera að skila þessu svari. Ég hefði talið eðlilegast að þingið fjallaði um þessi svör, að það fengi málið til meðhöndlunar. Ekkert slíkt hefur verið gert heldur er það unnið einhvers staðar utan við þingið.

Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lögðu fram í vetur tillögur bæði hvað varðar breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu, lagt til að sett verði sólarlagsákvæði í núverandi fiskveiðistjórnarlög til að knýja á um endurskoðun þeirra, og einnig höfum lagt fram tillögur um að þessi mál skuli fara í ítarlega skoðun af hálfu þingsins. Sú umræða hefur ekki verið tekin hér. Við höfum líka lagt fram ítarlegar tillögur og hugmynd að svörum, meira að segja við áliti mannréttindanefndarinnar, breytt fiskveiðistjórn, þar sem við m.a. leggjum til að bætt verði inn í 1. gr. laga um stjórn fiskveiða og hún hljóði þannig:

„Nytjastofnar á Íslandsmiðum eru sameign íslensku þjóðarinnar. Markmið laga þessara er að stuðla að verndun og hagkvæmri nýtingu þeirra og tryggja með því trausta atvinnu og byggð í landinu *um leið og jafnræðis verði gætt við úthlutun afnotaréttar og aðgengi að hinni sameiginlegu auðlind.*“ — Við setjum þarna alveg ótvírætt jafnræðisákvæði inn í fiskveiðilögin. — „Úthlutun veiðiheimilda samkvæmt lögum þessum myndar ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra aðila yfir veiðiheimildum.“

[16:30]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Við ræðum hér mjög mikilvægt mál sem stjórnvöld hafa að sjálfsögðu tekið mjög alvarlega. Sérstök

ástæða er til að hrósa hæstv. sjávarútvegsráðherra, Einari K. Guðfinnssyni, fyrir hans vinnu í þessu máli. Hann hefur m.a. fengið hæfa sérfræðinga til að skoða málið mjög gaumgæfilega. Íslensk stjórnvöld munu því svara mannréttindanefndinni innan frests og kalla eftir skýringum nefndarinnar á áliti sínu. Það skiptir miklu máli að hlutirnir séu alveg kristaltærir og því fullkomlega eðlilegt að kallað sé eftir viðbrögðum á því álitaefni sem hér er til umræðu.

Það er engum í hag, og allra síst þeim sem hafa lifibrauð sitt af sjávarútvegi, ef ráðist er í róttækar og óyfirvegaðar breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu. Kollsteypur eru ekki á stefnuskrá ríkisstjórnarinnar og eru ekki heldur á stefnuskrá Samfylkingarinnar. Það ætti hins vegar ekki að koma neinum á óvart að jafnræði hefur ætíð verið rauður þráður í stefnu Samfylkingarinnar og slíkt þarf að vera tryggt í íslenskri löggjöf. Það á við um sjávarútveginn eins og annað.

En leiðirnar að markmiðinu, að bæði hagkvæmu og réttlátu kerfi, geta hins vegar verið afar mismunandi. Að sjálfsögðu ber okkur að hafa löggjöf sem bæði stenst íslensk lög og alþjóðalög, um það er ekki hægt að deila.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar er sérstaklega talað um að gerð verði sérstök athugun á reynslunni af aflamarkskerfinu við stjórn fiskveiða og áhrifum þess á þróun byggða. Sú athugun verður gerð sem hlýtur að vera sérstakt ánægjuefni fyrir þá sem hafa gagnrýnt þetta kerfi hvað harðast. Það er einnig afar mikilvægur punktur að ríkisstjórnin lýsir í dag yfir vilja sínum til að huga að áætlun til lengri tíma um endurskoðun á íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu, engin ástæða er til að gera lítið úr því.

[16:32]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna er álit, það er ekki úrskurður og það af síður dómur. Að mínu viti er álitið sem slíkt frekar óljóst efnislega og erfitt er að átta sig á því nákvæmlega hve langt þarf að ganga til að mæta sjónarmiðum nefndarinnar. En auðvitað ber okkur að taka slíkt álit alvarlega, fara í gegnum það, virða það og reyna að finna leiðir til að mæta því.

Ef gerðar verða breytingar á fiskveiðistjórnarkerfinu þarf að sjálfsögðu að gæta að rétti þeirra sem nú starfa í sjávarútvegi og þeirra sem stunda útgerð. Það hlýtur að vera grundvallaratriði í þessu öllu að þjóðin sem heild njóti sem mests arðs af þeirri auðlind sem sjávarauðlindirnar eru. Það er grundvallaratriðið og lýtur að heildarhagsmunum.

En um leið og ég þakka málshefjanda þá umræðu sem hér fer fram þakka ég hæstv. ráðherra fyrir þær upplýsingar sem hann veitti hér. Hann upplýsti okkur um hvernig málið er statt og hvernig stjórnvöld ætla að svara því.

Sjávarútvegurinn er grundvallaratvinnuvegur þjóðarinnar og það vegur þungt hvernig haldið er utan um hann og það lagaumhverfi sem um hann gildir. Ef ráðist verður í breytingar til að mæta álitinu þarf að mínu viti að fara mjög varlega, alls ekki hrapa að niðurstöðum enda óljóst hvað felst í álitinu. Það verður að vanda til verka og ég hvet hæstv. sjávarútvegsráðherra til þess.

[16:34]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Því hefur verið haldið fram að það sé mjög óljóst hvað felst í áliti mannréttindanefndarinnar. Ég tel það ekki óljóst. Það er sagt að ákvæðið um stjórn fiskveiða eins og við höfum það standist ekki jafnræðisreglur. Það er sagt að það sé algjörlega óeðlilegt að sjómenn sem vilja stunda fiskveiðar á Íslandsmiðum eigi að borga öðrum einstökum handhöfum fyrir þann rétt að fá að sækja sjó. Mér finnst ekkert skorta á skýrleikann í þessu eins og hæstv. sjávarútvegsráðherra sagði hér áðan.

Ég skynja hins vegar að vilja skortir hjá sjávarútvegsráðherra til að lagfæra þá aumu stöðu sem við erum í varðandi stjórn fiskveiða. Menn tala um að taka álitið alvarlega. Gott og vel. Vel kann að vera að það þurfi tíma. En mér finnst ekki að Alþingi hafi verið skýrt frá því hér í dag í hvað svarið stefni hjá hæstv. ráðherra eða hvernig eigi að vinna að málunum. Ég hef orðað það svo að svarið sem hæstv. sjávarútvegsráðherra gaf sé eitt af hinum margþættu svörum sjávarútvegsráðherra, sem ég með sjálfum mér er farinn að kalla EKG-svörin. Svör sem ég fæ sjaldan fest hönd á, því miður er erfitt að átta sig á því hvað í þeim felst.

Krafan sem kom frá mannréttindanefndinni er til stjórnvalda. Það er stjórnvalda að setja fram tillögur um það hvernig á að breyta. Nú eru 14 dagar eftir af þeim tíma sem stjórnvöld hafa til að svara mannréttindanefndinni.

Það er ekki viðunandi að Alþingi (Forseti hringir.) fái ekki að afgreiða tillögu, sem hér hefur komið fram, (Forseti hringir.) um það hvaða afstöðu þingmenn og þingheimur hefur til þessa máls. Það eru ekki lýðræðisleg (Forseti hringir.) vinnubrögð.

[16:36]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil í upphafi þakka mestan part málefnalega umræðu. Ég þarf ekki að undanskilja hv. þm. Grétar Mar Jónsson, hann er sjálfum sér líkur, vandi hans er sá að málflutningur hans er orðinn þannig að enginn tekur lengur mark á honum. Ég verð að segja eins og er að ég öðlaðist hugarró eftir að hafa hlustað á hann, mér virðist allt benda til þess að við séum á réttri braut með svarið sem við erum að fara að senda til mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Það sem greinilega kom fram í þessari umræðu og ég held að skipti mjög miklu máli — og undirstriki það að mikill vilji er til að nálgast málið með svipuðum hætti og ríkisstjórnin leggur upp með — er að rauði þráðurinn í umræðunni er að langmestu leyti sá að við verðum að nálgast málið af mikilli gætni, af mikilli yfirvegun og með langtímahagsmuni og langtímamarkmið að leiðarljósi. Við erum hér að tala um grundvallaratvinnuveg þjóðarinnar. Við erum að tala um gríðarlega hagsmuni sem geta haft mikil áhrif á lífskjör okkar. Við erum líka að kljást við mjög erfiðar spurningar sem mannréttindanefndin skildi eftir ósvaraðar og ætlaðist til að við brygðumst við með svörum sem við reynum nú að nálgast.

Ég er sannfærður um að það svar sem ég var hér að greina frá efnislega mun fullnægja þeim óskum sem mannréttindanefndin lagði fram. Eins og hv. þingmenn nefndu hér áðan munum við auðvitað leita eftir áliti mannréttindanefndarinnar á því.

Það er ekki rétt að þetta mál hafi ekki komið fyrir Alþingi. Það hefur gert það margoft eins og ég rakti í máli mínu og hv. þm. formaður sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar (Gripið fram í.) Alþingis greindi líka frá. Stóra málið og kjarni þess máls sem við erum hér að tala um felst í þeirri niðurstöðu að kærendum verða ekki greiddar skaðabætur og íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu verður ekki umbylt í einu vetfangi. Hins vegar er það boðað að efnt verði til gagngerrar skoðunar á íslenska fiskveiðistjórnarkerfinu í náinni framtíð með breytingar í huga þannig að komið verði til móts við kröfur mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Þessi viðbrögð verða kynnt mannréttindanefndinni og leitað viðbragða frá henni (Forseti hringir.) við framangreindu og hvort nóg sé að gert.

[16:38]

Forseti (Einar Már Sigurðarson):

Hv. 10. þm. Suðurk. Grétar Mar Jónsson notaði í ræðu sinni hér áðan oftar en einu sinni og oftar en tvisvar orð sem eru fullkomlega óviðurkvæmileg í þessum sal.

[16:38]

Útbýting:

Framhaldsskólar, 286. mál, brtt. SKK, þskj. 1246.

Framkvæmd fjarskiptaáætlunar, 649. mál, skýrsla samgrh., þskj. 1218.

Kostnaður við Kárahnjúkavirkjun, 616. mál, svar fjmrh., þskj. 1244.

Landeyjahöfn, 520. mál, brtt. SVÓ, þskj. 1231.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 288. mál, brtt. SKK, þskj. 1245.

Staða umferðaröryggismála 2007, 650. mál, skýrsla samgrh., þskj. 1219.

Frístundabyggð, frh. 2. umr.

Stjfrv., 372. mál (heildarlög). — Þskj. 614, nál. 1139, brtt. 1140.

[16:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er vissulega ástæða til að fara yfir þetta frumvarp um frístundabyggð og gera grein fyrir athugasemdum sem fram komu um það frumvarp í meðförum þingnefndarinnar því að svo mikið ósætti var um það að fátítt er meðal hagsmunaaðila. Það er dálítið merkilegt að mál sem til var stofnað á sínum tíma til þess að greiða úr vanda sem menn þóttust sjá fyrir að væri fyrir hendi og eðlilegt að taka á í samskiptum milli landeigenda og sumarhúsaeigenda sem leigðu sér land undir bústaði sína.

Til þess var stofnað á sínum tíma árið 2006 með því að skipa starfshóp sem í sátu allmargir aðilar sem hagsmuna áttu að gæta og skiluðu af sér tilbúnu frumvarpi í febrúarmánuði 2007. Frumvarpið fékk nefndin afhent eftir nokkra eftirgangsmuni frá félagsmálaráðuneytinu og varð samkomulag um það á milli aðila, þ.e. landeigenda og sumarhúsaeigenda. Það merkilega í þessu er að félagsmálaráðherra vildi ekki samkomulagið. Hæstv. félagsmálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir, hafnaði samkomulaginu sem náðst hafði milli hagsmunaaðila og fulltrúa ráðuneytisins í þessu starfi og endaði með tilbúnu frumvarpi.

Ráðherra tók sér fyrir hendur einhliða, án samráðs við hagsmunaaðila — að minnsta kosti án samráðs við landeigendur — að breyta frumvarpinu í veigamiklum atriðum og leggja það fyrir Alþingi svo breytt. Ég verð að segja að ég er afar óánægður með framgöngu ríkisstjórnarinnar í þessu máli og mér finnst að hæstv. félagsmálaráðherra eigi að vera hér við umræðuna og gefa Alþingi skýringar á framgöngu sinni, hvers vegna hún greip til þessa óyndisúrræðis að hunsa samkomulag sem fyrir lá í málinu. Ég fer fram á það, virðulegi forseti, að hæstv. ráðherra geri þinginu grein fyrir því hvað varð til þess að hún taldi sig knúna til að henda samkomulaginu sem fyrir lá út í hafsauga og breyta því í veigamiklum atriðum á þann veg að annar aðilinn gat ómögulega unað við það. Þingnefndin var sammála um það eftir að hafa farið yfir málið að svona væri ekki hægt að láta málin ganga fram. Hæstv. félagsmálaráðherra skuldar þinginu skýringu á því hvers vegna samkomulag er ekki virt og efnt og fylgt eftir með frumvarpi sem lá tilbúið á borði ráðherrans á síðastliðnu vori, í marsmánuði 2007. Það er ekki hægt að láta það óátalið hvað þá að láta ráðherrann komast upp með að gefa ekki skýringar á því hvers vegna hún gekk svo fram í þessu máli sem raun ber vitni.

Breytingarnar á frumvarpinu voru þess eðlis að menn ráku upp stór augu. Farið var að skoða málið og hægt er að vitna í nokkra aðila sem sendu þingnefndinni umsagnir sínar með mjög alvarlegum athugasemdum. Ég held að best sé að vísa til laganefndar Lögmannafélags Íslands. Það hlýtur að vera samdóma álit allra að sú nefnd sé mjög marktæk í umsögnum sínum og líklegt að hún sé mjög hlutlaus þegar hún fer yfir mál af þessum toga og gefur umsögn sína. Hún er ekki hagsmunaaðili. Í nefndinni sitja aðilar sem eru kunnugir á þessu sviði, lögfræðingar sem eru vel til þess bærir að leggja mat á innihald frumvarpsins. Það kemur fram í fyrstu orðum umsagnar laganefndar Lögmannafélags Íslands, með leyfi forseta, sem eru eftirfarandi:

Rétt er að hefja umsögn þessa á því að benda á að í greinargerð sem fylgir frumvarpinu er sérstaklega tekið fram að gæta þurfi að mannréttindaákvæðum stjórnarskrár við setningu laganna. Sérstaklega eru síðan tiltekin ákvæði stjórnarskrárinnar um vernd einkaréttar, bann við afturvirkni laga og félagafrelsi.

Svo kemur hér álit laganefndarinnar í örfáum orðum, virðulegi forseti:

Laganefnd telur afar ólíklegt að frumvarpið standist nefnd ákvæði stjórnarskrárinnar og því til viðbótar telur laganefnd frumvarpið brjóta gegn meginreglunni um samningsfrelsi.

Það var ekkert annað. Það er ólíklegt að frumvarpið standist ákvæði stjórnarskrárinnar að minnsta kosti á þrjá vegu. Þegar menn lesa síðan útskýringar laganefndarinnar og rökstuðning kemur í ljós að það sem verið er að gera athugasemd við er fyrst og fremst það sem ráðherrann setti inn í málið en ekki það sem var í frumvarpinu og samkomulag var um.

Maður hlýtur hins vegar að vekja athygli á þeirri ríkisstjórn sem leggur fram svona frumvarp. Er kannski ekki

liðinn tími þeirra — sem við heyrðum hér þinginu í gær að var einu sinni fyrir hendi — sem vilja þjóðnýtingu eða tími þeirra sem vilja eignaupptöku?

Þetta frumvarp, eins og ráðherrann lagði það fram með stuðningi ríkisstjórnarinnar, með stuðningi Sjálfstæðisflokksins, er í raun og veru — ég vitna til umsagnar annars aðila sem var beðinn um að skila umsögn og gerði það. Þar segir, með leyfi forseta:

Lögin eru einhliða lagasetning og í raun eignaupptaka á landi landeigenda með hagsmuni leigutaka að leiðarljósi. Ákvæði um einhliða framlengingu leigusamninga leiðir til framsals án samþykkis landeigenda og leyfi til veðsetningar án samþykkis er ekkert annað en tilfærsla á eignarrétti frá landeigendum til leigusala.

Það er nefnilega mat aðila að í frumvarpinu sé í raun og veru um eignaupptöku að ræða. Er sá tími ekki liðinn að landsmenn þurfi að óttast að fram komi pólitísk öfl sem vilja eignaupptöku? (Gripið fram í.) Að minnsta kosti lagði ríkisstjórnin þetta fram. En það er nefnilega alveg rétt hjá hv. þm. Pétri H. Blöndal að þessu var breytt í þingnefndinni. Þingið tók út vitleysuna, virðulegi forseti — ég afsaka nú þessa orðanotkun — sem ríkisstjórnin hafði sett inn í frumvarpið. Þingið hafði vit fyrir ríkisstjórninni. Ég hlýt að spyrja: Hvers konar ríkisstjórn er það, virðulegi forseti, sem lítur eignarréttinn þessum augum, að taka hann af mönnum í gegnum svona lagasetningu? Það er engu líkara en að ríkisstjórnin álíti að landnámi sé ekki lokið, að það sé hægt með einhverjum einstaklingsbundnum aðgerðum að endurskipa landi hér á Íslandi í gegnum svona frumvörp. Þingið verður að bregðast mjög hart við því og senda mjög skýr skilaboð um að það þýði ekki og stoppa það að menn feti sig áfram á þessari braut. Menn verða að virða þann grundvöll sem stjórnarskráin setur í þessum efnum. Þar tek ég undir, eins og ég sagði áðan, með hv. þm. Pétri H. Blöndal, að ég tel að þingnefndin hafi gert það.

En þá standa samt eftir verk ríkisstjórnarinnar og það er fullkomlega eðlilegt að gera kröfu til þess að hæstv. félagsmálaráðherra geri þinginu grein fyrir því hvers vegna hún lagði þetta til, hvers vegna ríkisstjórnin samþykkti þetta. Hvers vegna samþykktu sex ráðherrar Sjálfstæðisflokksins þetta eignaupptökufrumvarp, virðulegi forseti? Við þurfum að fá skýringar á því.

Ég veit nú að Alþýðuflokkurinn var í gamla daga flokkur sem vildi þjóðnýtingu. Er farið að glitta í gamla Alþýðuflokkinn, virðulegi forseti, í þessari ríkisstjórn? Þetta er mikið alvörumál og það er ekki hægt að láta óátalda framgöngu ríkisstjórnarinnar í þessu máli og það verður að koma mjög skýrt fram að við þetta eru gerðar alvarlegar athugasemdir af hálfu þingsins.

Ég vil segja um málið sjálft að það er eðlilegt að setja lög um samskipti á milli leigutaka og leigusala enda var um það samkomulag, nefnd sem náði samkomulagi og skilaði því sem frumvarpi. Menn eru sammála um það. Bændur og aðrir landeigendur hafa hagsmuni af því að landið sé nýtt. Það eru þeirra hagsmunir að til sé fólk sem vill taka landið á leigu og borga afgjald fyrir það. Það eru því þeirra hagsmunir að leikreglurnar og löggjöfin séu þannig að það sé vilji og hvati til þess hjá einstaklingum að leigja sér land og nýta það sér til ánægju og dvalar. Þess vegna eigum við að leitast við að svara óskum um löggjöf á þessu sviði.

Það er í hag landeigenda að löggjöfin sé þannig að þetta sé hægt, það séu skynsamlegar reglur og þeir hafi tekjur af þessu landi. Það er kannski út á það sem málið gengur. Í löggjöfinni eigum við að leitast við að gæta hagsmuna aðila þannig að báðir séu sæmilega sáttir við þá niðurstöðu sem þingið kemst að.

Það má segja að eftir miklar breytingar á frumvarpinu sem er lýst í nefndaráliti og framsöguræðu hv. formanns nefndarinnar þá er komið samkomulag. Aðilar eru sáttir að kalla. Landeigendur og sérstaklega ekki Bændasamtökin eru ekki alveg sátt, sérstaklega ekki við framgöngu ríkisstjórnarinnar. Þau eru ekki alveg sátt við þessa flóknu reglu sem búið er að teikna upp. En þau eru sátt að kalla sem þýðir, fyrir okkur sem viljum gæta að meðalhófi í þessu máli og feta það einstigi sem samkomulag getur sem best tekist um, að fyrir okkur er rétt að styðja við bakið á þessari niðurstöðu. Það gerum við þó með þeim fyrirvara sem kom fram í máli framsögumanns nefndarinnar, að það þarf að endurskrifa þetta þegar nokkur reynsla er komin á.

Þegar teiknaður er upp mjög flókinn ferill er hætt við því að í honum geti verið göt eða ágallar sem koma í ljós síðar en ekki voru fyrirséðir. Þess vegna er skynsamlegt að huga að því í raun og veru að endurskrifa þennan texta fljótlega og semja heillega löggjöf því að hún er auðvitað ekki heilleg þegar frumvarpið er tekið og því gjörbreytt í veigamiklum atriðum. Þá er það eins og stagbætt flík. Hún getur gert sitt gagn um einhvern tíma en það er ekki gott að láta hana vera til frambúðar.

Ég vil ítreka það sem ég spurði formann nefndarinnar um í andsvörum varðandi þau ákvæði sem leggur bann við því að tímabundinn leigusamningur geti verið til skemmri tíma en 20 ára. Þetta var ekki inni í samkomulagsfrumvarpinu í marsmánuði 2007 en það var komið inn í frumvarpið frá ríkisstjórninni, þá bann til 25 ára. Ég skildi það eins og formaður nefndarinnar að þetta bannákvæði ætti við um gömlu samningana. Hafi þeir verið til langs tíma þá má framlenging þeirra ekki vera til skemmri tíma en 20 ára. En mér sýnist hins vegar þegar ég fer að bera saman breytingartillöguna og frumtextann, að þetta þýði almennt bann við alla samninga. Það er eitthvað annað en ég hafði skilið að við værum að leggja til og ég heyri að formaður nefndarinnar er sammála mér um það. Hann lagði það heldur ekki til. Ég held því að við verðum að skoða þetta og gera á þessu viðeigandi breytingar milli 2. og 3. umr. þannig að það sé alveg ljóst að við erum ekki að banna landeiganda og sumarhúsaeiganda að semja til skemmri tíma en 20 ára. Ég vona að á því sé skilningur innan nefndarinnar og það geti tekist gott samkomulag um að lagfæra þennan texta.

Ég ætla, virðulegi forseti, ekki að fara frekar ofan í einstök atriði málsins. Ég hef komið sjónarmiðum mínum almennt á framfæri í þessu og í ljósi þess að ég tel nauðsynlegt að hafa leikreglur og að það er sátt að kalla um þessa útfærslu þá ætla ég að standa að því að greiða götu þess hér á Alþingi.

[16:55]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við erum að ræða mjög mikilvægt mál,

eitt stærsta mál sem kom inn á borð félags- og tryggingamálanefndar síðastliðið haust og á þessu vori því að við höfum verið með þetta mál lengi til meðhöndlunar á vettvangi nefndarinnar og náð mjög góðum árangri í því samstarfi og í því mikla starfi sem hefur verið unnið innan nefndarinnar enda er þetta mál í allt öðrum búningi en þegar hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra lagði það fram á haustdögum árið 2006.

Forsaga þessa máls er sú að landeigendur, mestan part bændur, og leigutakar undir lóð á sumarhúsum hafa átt mjög góð samskipti og viðskipti sín á millum undanfarna áratugi. Mikil samskipti hafa einkennt þau viðskipti, kannski ekki hvað síst af hálfu landeigenda eða bænda um leigukjör á þessum lóðum.

Á undangengnum árum hafa orðið miklar breytingar í þjóðfélagsskipan hér á landi sem hafa leitt það af sér að efnaðir einstaklingar, viðskiptamenn, hafa séð mikil tækifæri í ljósi þeirrar löggjafar sem um þessi mál gilda — eða „ekki“ löggjafar — að kaupa í umtalsverðum mæli lönd af bændum og hækka síðan leiguna á þeim aðilum sem hafa leigt land af viðkomandi bónda jafnvel um áratuga skeið. Við þessu þurfti að bregðast og ég veit að hæstv. forseti sem hér situr, sem er fyrrverandi hæstv. félagsmálaráðherra, þekkir þessa forsögu vel en það þurfti að grípa til einhverra úrræða til að tryggja stöðu leigjenda á þessum markaði því sumir leigusalar sem nýlega höfðu keypt sér jarðir fóru fram með þeim hætti gagnvart sumarbústaðaeigendum að ekki varð við unað. Leigan var jafnvel tvö- eða þreföldu eða margföldu og ef fólk vildi ekki gangast inn á þá samninga hjá hinum nýju eigendum þá skyldu þeir gera svo vel að koma sér burt af viðkomandi jörð. Þarna gat ævistarf fólks verið að veði og ef við höfum það í huga að fristundahús í árslok árið 2006 voru 11 þúsund þá er augljóst að málefni fristundabyggða snerta gríðarlega stóran hluta landsmanna. Við erum að tala um tugi þúsunda Íslendinga sem hafa beina hagsmuni af því hvernig við vinnum að þeim málum sem við ræðum hér fyrir utan þann mikla fjölda landeigenda sem vill að sjálfsögðu að þessi markaður sé heilbrigður og sé starfræktur í þeirri sátt sem ríkt hefur á undanförnum áratugum. Fyrrverandi hæstv. félagsmálaráðherra, Magnús Stefánsson, setti af stað nefnd með hagsmunaaðilum sem átti að undirbúa mál til að leysa úr þeim vandkvæðum sem upp voru komin. Sú nefnd skilaði af sér drögum að þingmáli en því miður í ljósi þess að stutt var til síðustu kosninga þá vannst ekki tími til að leggja það mál fram í þinginu heldur var það einungis látið liggja og nýr ráðherra tók við því sem var í prýðilegri sátt, hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra, Jóhanna Sigurðardóttir því núverandi hæstv. forseti var þá ekki lengur félagsmálaráðherra.

En hvað gerist þegar búið er að ná tiltölulega góðri sátt á milli landeigenda og leigjenda þeirra? Ráðherra ákveður einhliða að semja nýtt frumvarp sem gengur þverlega gegn hagsmunum landeigenda og þegar hæstv. ráðherra mælti fyrir málinu síðasta haust var það komið í háaloft. Það kom upp bullandi ágreiningur úti í samfélaginu um það frumvarp sem ráðherrann lagði fram nær einhliða og án samráðs við helstu hagsmunaaðila. Þegar umsagnir fóru að berast um þetta ágæta mál til okkar í félags- og tryggingamálanefnd varð maður dálítið uggandi um hvers lags stjórnarfar væri í þessu landi. Ég ætla að ganga svo langt að segja að ráðherra skuli voga sér að leggja fram frumvarp í þeim búningi sem það var lagt fram á haustdögum er ekki hægt að finna mörg fordæmi fyrir.

Maður hlýtur að spyrja sig hvað hafi orðið um þau samráðsstjórnmál sem voru boðuð hjá Samfylkingu í aðdraganda síðustu kosninga. Því miður eru þau af skornum skammti en ákvarðanir eru teknar einhliða án samráðs við hlutaðeigandi aðila. Það var vissulega erfitt fyrir núverandi formann félags- og tryggingamálanefndar, hv. þm. Guðbjart Hannesson, og okkur öll í félags- og tryggingamálanefnd, að eiga við þetta mál og að lesa þær umsagnir sem bárust en ég vil vitna til einnar þeirra, en í umsögn Húseigendafélagsins um frumvarp til laga um fristundabyggð segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Húseigendafélagið mælir eindregið gegn því að þetta frumvarp verði að lögum í núverandi mynd. Félagið telur að betri sé bið en bráðræði og mælir með því að frumvarpið verði skoðað nánar og því breytt eða samið nýtt þar sem nauðsynlegt jafnvægi er milli réttinda og skyldna aðila og þannig að ekki leiki vafi um gildi þess gagnvart stjórnarskránni.“

Undir þessa umsögn skrifaði Sigurður Helgi Guðjónsson, formaður Húseigendafélagsins. Hvað á sá ágæti maður við þegar hann vitnar um brot gagnvart stjórnarskránni? Hann var ekki sá eini sem sendi umsókn sem kvað á um að trúlega værum við að ganga gegn einkaeignarrétti sem nyti verndar stjórnarskrárinnar en síðar í umsögninni segir, með leyfi forseta:

„Eignaréttur að landi og lóðum fyrir fristundahús nýtur verndar 72. gr. stjórnarskrárinnar. Með frumvarpinu er eignaréttur leigusala skertur mjög og í sumum tilvikum jaðrar við eignaupptöku; eignarnám, leigunám. Rökin sem færð eru fram fyrir því eru ekki nægilega traust og góð og hrökkva ekki til. Þótt verð á landi og lóðum hafi hækkað þá dugir það ekki og heldur ekki að ráðstöfunarréttur hafi rýmkast með nýjum jarðarlögum. Engir almannahagsmunir kalla á að gengið sé svo freklega á eignarrétt landeigenda. Ein rökin sem frumvarpshöfundar færa fram eru þau að það sé löng hefð fyrir því að grípa inn í réttindi yfir fasteignum og því sé réttlætanlegt að gera það áfram. Löng saga um vonda meðferð réttlætir aldrei áframhaldandi barsmíðar.“

Svona voru fjölmargar umsagnir sem við fengum í nefndinni og því var það ákveðið nokkuð snemma í ferlinu þegar þessi veruleiki rann upp fyrir okkur nefndarmönnum, alveg sama í hvaða flokki við stóðum, að við yrðum hreinlega að semja nýtt frumvarp sem er niðurstaðan sem við ræðum hér, því miður á síðustu stundu þingsins. Þetta frumvarp sem formaður og nefndarmenn hafa lagt mikla vinnu í er í 24 liðum og því er í raun og veru ekki hægt að segja að við séum að gera endurbætur á því frumvarpi sem er lagt fram því hér er hreinlega um nýtt mál að ræða. Þetta er að mörgu leyti mjög gott mál því, eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson benti á, þá höfum við þingmenn verið í samskiptum við hagsmunaaðila í þessu máli. Við höfum stundað samræðustjórnmál í þessu máli eftir að hæstv. ráðherra henti handónýtu máli í félags- og tryggingamálanefnd og ég held að við höfum unnið nokkuð vel að þessu. Það

þarf örugglega að lesa þessa löggjöf yfir þegar fram líða stundir því þótt við höfum gert okkar besta í þessu þá var ekki mikill tími til að klára þetta mál en ég tel mig geta staðið að því án nokkurs fyrirvara því ég held að öllum sé greiði gerður að bæta það umhverfi sem er á markaðnum, bæði gagnvart því fólki sem leigir sumarhúsalóðir af landeigendum og ekki síður gagnvart landeigendum sjálfum, bændum. Þetta mál er því ákveðin málamiðlun á milli þessara tveggja sjónarmiða. Það standa allir þingflokkar að þessu en ég tek undir með síðasta ræðumanni. Það á ekki að líðast að þingnefndum sé gert að fá slík mál upp í hendurnar sem búið er að klúðra alveg gersamlega, mál sem eru komin upp í háa loft og því vil ég segja það nefndinni til hróss að hún hélt vel á þessu máli. Þetta var vandasamt mál en ég held að við höfum náð góðri lendingu sem mun stuðla að heilbrigðari markaði á þessu sviði um ókomna tíð.

[17:06]

Útbýting:

Uppbót á eftirlaun, 547. mál, frhnál. efh.- og skattn., þskj. 1247.

[17:06]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum frumvarp til laga um frístundabyggð og menn hafa farið nokkuð yfir sögu málsins. Ég minni á afstöðu mína þegar þetta mál kom fram. Ég studdi mjög eindregið frumvarp hæstv. félagsmálaráðherra og það er ekki rétt að fulltrúar allra flokka hafi viljað breyta frumvarpinu eða umturna því eins og hér var sagt áðan. Ég var fylgjandi þessu frumvarpi. Hins vegar kom á daginn að það var ekki sátt um það, hagsmunaaðilar, Bændasamtökin og ýmis samtök landeigenda voru mjög ósátt við frumvarpið og innan nefndarinnar var vissulega mjög hörð gagnrýni á það líka, eins og komið hefur fram við umræðuna. Nefndin brá þá á það ráð að breyta frumvarpinu og leita sátta á milli aðila. Það voru allir sammála um það og ég hygg að allir séu sammála um nauðsyn þess að setja lagaumgjörð um þessa starfsemi. Þetta er orðin atvinnugrein, að leigja land undir sumarbyggðir, og þetta er því öllum til hagsbóta, bæði landeigendum og að sjálfsögðu sumarbústaðaeigendum eða -leigjendum. Að þessari sátt var unnið undir forustu hv. formanns nefndarinnar, Guðbjarts Hannessonar, og ég tel að mjög vel hafi tekist til með þessa vinnu. Niðurstaðan liggur á borðinu og ég styð hana.

[17:08]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er rétt að fá það alveg skýrt fram hvort það sé nokkur misskilningur að hv. þingmaður hafi verið að lýsa yfir því að hann væri mjög sáttur við frumvarpið eins og það var lagt fram þar sem þeir sem ekki eiga landið fá að ráða því hversu lengi þeir hafa það undir höndum. Þeir fá að framleigja það þriðja aðila án leyfis landeiganda og hirða af því allar tekjur og verðmætisauka sem orðið hefur á leigutímanum.

Hann er fullkomlega sáttur við frumvarp sem er lýst í umsögnum sem eignaupptöku. Ef ég hef skilið ummæli þingmannsins rétt er ekki hægt að skilja þetta öðruvísi en að hann sé mjög sáttur við þetta, þ.e. að hann sé þá í raun og veru enn þá á þeirri skoðun að þjóðnýting sé á dagskrá í íslenskum stjórnmálum.

[17:09]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tel að menn séu búnir að ganga fullangt í vörn fyrir einkaeignarréttinn og hef verið talsmaður þess að hugsa til almannahagsmuna. Menn hafa verið að herða róðurinn í vörn fyrir einkaeignarréttinn á ýmsum sviðum og ég tel að í seinni tíð hafi almannaréttur verið um of víkjandi. Það er mitt sjónarmið.

Staðreyndin er sú að menn hafa notað einkaeignarréttinn til þess nánast að fjárkúga fólk eins og gerst hefur í ýmsum sumarbyggðum. Við fengum mjög margar sögur inn á okkar borð í félagsmálanefnd í umfjöllun um þetta mál og það er í vörn fyrir þetta fólk sem ég vildi ganga. En staðreyndin er sú að þegar á heildina er litið hefur sambandið á milli þeirra sem eiga landið og þeirra sem leigja það verið með ágætum. Þetta eru undantekningartilvik og frumvarpið eins og það var lagt fram var sett fram þessu fólki til varnar. En þetta er sagan og við getum farið í söguskoðun, það er alveg rétt og ekkert að því, en á borðinu liggur niðurstaða sem ég hygg að menn séu almennt sáttir við og það er vel.

[17:10]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er kannski rétt að ég leiðrétti sjálfan mig aðeins því þetta er auðvitað ekki dæmi um þjóðnýtingu, þetta er kannski hið gagnstæða þar sem einstaklingur fær í raun og veru eignarrétt yfir eign annars einstaklings með lagasetningu, þar sem eign er tekin og forræði eignar er tekið úr höndum þess sem á hana og með þeim hætti að um eignaupptöku er að ræða í raun og veru. Mér fannst hv. þingmaður vera dálítið að draga í land með stuðning sinn við þau áform sem frumvarpið lýsti í upphafi. Ég fagna því að hann er ekki eins ákveðinn í stuðningi við þetta háttalag og virtist vera í fyrri ræðu hans.

Það má yfirfæra þetta yfir á aðra eign en land, t.d. íbúðarhúsnæði, og ímynda sér hvernig þetta liti út ef við settum í lög um meðferð íbúðarhúsnæðis sem leigt er út ákvæði sem væru á þann veg að leigutakinn gæti einhliða ákveðið að framlengja leigusamningnum til allt að 25 ára án þess að sá sem ætti íbúðina hefði neitt um það að segja og það tæki hann 12 ár að losa sig við leigutakann. Og þó að allir vilji hafa skynsamlega löggjöf sem gætir að réttindum þeirra sem taka á leigu, hvort sem það er land eða íbúð, þá sjá auðvitað allir sanngjarnir menn að þetta er ekki hægt. Þetta frumvarp gekk allt of langt og í því eru athugasemdir mínar fólgnar, virðulegi forseti.

[17:12]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég er ekki að draga í land. Ég studdi frumvarpið eins og það kom fram en er enn þá meiri stuðningsmaður þeirrar niðurstöðu sem við höfum komist sameiginlega að, því mér finnst skipta mjög miklu máli að um þessa lagaumgerð sé bærileg sátt og það hefur tekist.

Varðandi rétt handhafa einkaeignar má segja að hér sé

um að ræða samspil tveggja eigna. Annars vegar lands og hins vegar húss sem reist er á landareigninni og spurningin snýst um það að tryggja einhvers konar jafnræði þarna á milli, að einn stilli ekki öðrum upp við vegg. Og ég tel að það hafi gengið bærilega að ná því fram með þessu frumvarpi og þeirri niðurstöðu sem nú liggur fyrir.

[17:13]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Þegar þetta frumvarp var kynnt upphaflega í þingflokki Sjálfstæðisflokksins hafði ég fyrirvara við það eins og fleiri og hafði grun um að það bryti ýmis ákvæði stjórnarskrárinnar, bæði félagafrelsi og eignarrétt o.s.frv., fyrir utan það að ganga á samningsrétt. Þegar málið kom inn í hv. félags- og tryggingamálanefnd lagði ég mikla áherslu á að reynt yrði að finna einhverja aðra lausn á þessum vanda. Vandinn er sá að landverð hefur hækkað mjög mikið, sem er gott fyrir bændur í sjálfu sér. Vegna lækkandi vaxta, vegna nýrra jarðalaga, vegna sölu á Lánasjóði landbúnaðarins o.s.frv. og vegna lækkandi vaxta á heimsmarkaði hefur verð hækkað mjög mikið hjá bændum. Menn sem eru í viðskiptum hafa komið þarna inn en áður fyrr var þetta ósköp notalegt og elskulegt samband á milli bænda og sumarhúsaeigenda, menn borguðu kannski stundum eitt lambsverð eða eitthvað slíkt. Það kom upp mikil þvingun á leigjendur þegar menn fóru að beita ákveðinni hörku, einstaka maður, ég undirstrika það, alls ekki allir.

Hins vegar er mjög nauðsynlegt bæði fyrir bændur og þá sem leigja land, landleigjendur, að samskiptin séu góð, það er verulega mikilvægt. Það er óþolandi fyrir báða aðila ef einhver illindi eru í gangi, það er bara óþolandi í mannlegum samskiptum, af því þetta fólk er mjög náið. Sumarhúsaeigendur þurfa oft að fara í gegnum lönd bænda, opna hlið og annað slíkt og bændur þurfa að fara yfir lönd sumarbústaðaeigenda og þetta byggir því á mjög góðum samskiptum. Það var þess vegna hvati til að reyna að finna einhverjar aðrar lausnir sem hefðu leyst þennan vanda og þá mundi ég eftir því að í ábúðarlögum og ég held líka í þýskum leigulögum að ef leigjandi íbúðar eða lands bætir eignina með einhverjum framkvæmdum eigi hann að fá það greitt þegar leigu er lokið. Þetta var það sem vantaði inn í dæmið til að sátt næðist. Og það er einmitt það sem kemur inn í þetta nýja frumvarp, því að ég vil kalla þetta nýtt frumvarp sem við komum hérna með, herra forseti. Meginatriðið í þessu nýja frumvarpi er að samningsfrelsið er haft í hávegum en áður var samningsnauðin höfð í hávegum í frumvarpinu. Menn voru þvingaðir til samninga aftur og aftur, þ.e. landeigendur, en nú er stuðlað að samningsfrelsi og það er auðvitað miklu betra í samskiptum fólks að það geri samninga af frjálsum vilja.

Lausnin fólst í því að menn þurfa að uppfylla ákveðin formsatriði. Landeigandinn getur boðið leigjandanum tvo kosti, annars vegar að leigja landið áfram til 20 ára á einhverju verði sem yrði metið hvað ætti að vera hátt og hins vegar að kaupa til baka þær jarðarbætur sem leigjandinn hefur gert á landinu og sumarbústaðinn og öll mannvirki. Þarna jafnast allt í einu aðstaða manna því að bóndinn eða landeigandinn þyrfti þá að reiða fram mikið fé til að kaupa skógræktina, vatnsveituna, rafmagnsveituna, vegalagningarnar o.s.frv. og bústaðinn. Hann er þá í þeirri stöðu að vera frekar á því að leigja áfram. Þannig myndast þrýstingur hjá báðum aðilum að ná sáttum. Ef landleigjandinn sættir sig ekki við þá tvo kosti sem landeigandinn getur valið á milli, annaðhvort að framleigja ef hann vill það ekki eða kaupa landið til baka ef landeigandinn velur það, þá getur hann alltaf sagt: Ég sætti mig við hvorugt, ég fer með bústaðinn af landinu. Og ef landeigandinn nýtir sér ekki að velja á milli þessara tveggja kosta, á leiguliðinn eða leigjandinn kost á því annaðhvort að leigja áfram til 20 ára með leigu sem yrði metin eða að fara burt með sitt hafurtask af lóðinni. Þegar sú staða er komin upp að bæði leigan er metin af nefnd sem til þess er ætluð og endurbæturnar metnar af nefnd sem til þess er ætluð ef landeigandinn velur þann kost, þá eru orðnir miklir hagsmunir fyrir báða aðila að semja, semja um áframhaldandi leigu eða endurkaup, semja um upphæð leigunnar o.s.frv.

Ég tel að þessi niðurstaða sé mjög góð og muni fækka verulega þeim ágreiningsatriðum sem upp geta komið, að báðir aðilar geti skotið því til nefndar hver leigan eigi að vera ef þeir óska eftir að leigja og hvert endurgjaldið eigi að vera ef landeigandi óskar eftir að kaupa eða að leigjandinn fer. Og þar sem menn vilja kannski ekki endilega sætta sig við einhverja óvissa niðurstöðu nefndar, matsnefndar, munu þeir mjög líklega semja. Ég held að niðurstaðan verði sú. Enda kom það í ljós þegar þessi niðurstaða var kynnt fyrir hagsmunaaðilum að þá var allt annar andi í þeim en áður. Það var orðið miklu meira jafnræði. Ég held að þetta sé góð lausn sem nefndin komst að niðurstöðu um og ég vona að gætt sé hagsmuna beggja aðila í þessu máli.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Um fundarstjórn.

Viðvera ráðherra.

[17:20]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hafði óskað eftir að ráðherra kæmi hér og gerði grein fyrir því hvers vegna hún vék svo freklega sem raun ber vitni frá því samkomulagi sem náðst hafði um nýja löggjöf og lagði fram þetta frumvarp sem við höfum verið að ræða. Ég hefði kosið, virðulegi forseti, að ráðherrann ætti kost á að taka þátt í umræðunni og gera grein fyrir svörum sínum áður en henni lyki.

[17:21]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill taka fram að hann kom boðum til hæstv. félagsmálaráðherra um að nærveru hennar væri óskað hér. Hins vegar er umræðu um málið lokið þannig að forseta er vandi á höndum og verður því miður að láta svo standa.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 2. umr.

Stjfrv., 545. mál (búsetuskilyrði, EES-ríkisborgarar). — Þskj. 846, nál. 1039.

[17:21]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti um frum-

varp til laga um breyting á lögum um Lánasjóð íslenskra námsmanna.

Með frumvarpinu er lögð til breyting á 13. gr. laga nr. 21/1992, um Lánasjóð íslenskra námsmanna, til samræmis við rökstutt álit Eftirlitsstofnunar EFTA frá 19. júlí 2006. Í áliti stofnunarinnar segir að búsetuskilyrði laganna feli í sér óbeina mismunun gagnvart farandlaunþegum og fjölskyldum á framfæri þeirra. Í 28. gr. EES-samningsins er kveðið á um frjálst flæði launþega innan Evrópska efnahagssvæðisins og í 31. gr. samningsins er veittur sambærilegur réttur til sjálfstætt starfandi einstaklinga, sbr. lög nr. 2/1993. Enn fremur segir í 2. mgr. 7. gr. laga nr. 47/1993, um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan Evrópska efnahagssvæðisins, að launþegar skuli njóta sömu félagslegu réttinda og skattaívilnana og innlendir launþegar. Námslán teljast til félagslegra réttinda í þessum skilningi. Eins og 13. gr. laga nr. 21/1992, er úr garði gerð skulu umsækjendur lána vera búsettir á Íslandi. Auk þess verður viðkomandi að hafa haft hér fasta búsetu undanfarin tvö ár eða í þrjú ár af síðustu tíu árum fyrir upphaf þess tímabils sem sótt er um námslán vegna. Hin óbeina mismunun felst í því að þrátt fyrir að lagatextinn mismuni ekki samkvæmt orðanna hljóðan þá eru áhrif hans þau að Íslendingar eiga auðveldara með að uppfylla búsetuskilyrðin en aðrir ríkisborgarar EES-ríkjanna.

Í frumvarpinu er brugðist við þessari mismunun á þann hátt að námsmenn sem eru íslenskir ríkisborgarar og námsmenn og fjölskyldur þeirra sem eru ríkisborgarar ríkja á Evrópska efnahagssvæðinu, og eru efnahagslega virkir og uppfylla skilyrði laganna, svo og reglna sem settar eru með stoð í þeim, eiga rétt á námslánum. Enn fremur kveður frumvarpið á um að efnahagslega óvirkir ríkisborgarar ríkja á Evrópska efnahagssvæðinu, og fjölskyldur þeirra, sem búið hafa hér á landi samfellt í fimm ár öðlist rétt til námslána. Hvað felst í samfelldri búsetu er svo nánar tilgreint í 4. mgr. 1. gr. frumvarpsins.

Nefndin kynnti sér reglur sem gilda um þessi mál annars staðar á Norðurlöndunum og er þar að finna sambærilega leið og farin er í frumvarpi þessu þar sem sett eru opin ákvæði og ráðherra gefin heimild til frekari reglusetningar. Er það álit nefndarinnar að með frumvarpinu sé komið á móts við álit Eftirlitsstofnunar EFTA þar sem efnahagslega virkir einstaklingar komi til með að sitja við sama borð og íslenskir ríkisborgarar verði frumvarp þetta að lögum. Áréttar nefndin jafnframt að fimm ára búsetuskilyrði fyrir ríkisborgara ríkja á EES-svæðinu sem eru efnahagslega óvirkir feli ekki í sér mismunun þar sem um ólíka hópa er að ræða. Nefndin telur rétt að samræma hugtakanotkun í frumvarpinu en þar er hvort tveggja talað um námsaðstoð og námslán. Er það álit nefndarinnar að námsaðstoð á Íslandi felist í námslánakerfinu sjálfu og kjörum námslána, svo sem vaxtastigi þeirra, lánstíma og niðurfellingu lána. Leggur nefndin því til að orðið námslán verði notað í stað námsaðstoðar. Áréttar nefndin að hér er eingöngu um orðalagsbreytingu að ræða sem hefur ekki áhrif á efnisatriði frumvarpsins.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeirri breytingu sem getið er um í nefndarálitinu.

Undir nefndarálitið ritar sá sem hér stendur og hv. þingmenn Einar Már Sigurðarson, Illugi Gunnarsson, Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Katrín Júlíusdóttir og Kolbrún Halldórsdóttir

Hv. þm. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Opinberir háskólar, 2. umr.

Stjfrv., 546. mál (heildarlög). — Þskj. 847, nál. 1088 og 1178, brtt. 1089 og 1166.

[17:25]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti meiri hluta menntamálanefndar um frumvarp til laga um opinbera háskóla.

Nefndin hefur farið yfir málið og í nefndarálitinu er gerð grein fyrir þeim gestum sem komu á fundi nefndarinnar og jafnframt helstu atriðum sem rædd voru í nefndarstarfinu. Ég vil í þessari ræðu gera grein fyrir helstu breytingum sem meiri hluti nefndarinnar leggur til.

Í fyrsta lagi vil ég nefna það að í 1. gr. frumvarpsins er kveðið á um gildissvið laganna. Fram kemur að lögin skuli ná til þeirra háskóla sem eru reknir sem opinberir háskólar og lúti yfirstjórn menntamálaráðherra. Í ákvæðinu eru ekki tilgreindir þeir opinberu skólar sem starfandi eru núna en það eru Háskóli Íslands, Háskólinn á Akureyri, Kennaraháskóli Íslands, Landbúnaðarháskóli Íslands og Háskólinn á Hólum. Fyrirhuguð er sameining Kennaraháskólans og Háskóla Íslands, sbr. lög nr. 37/2007. Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri og Háskólinn á Hólum starfa á grundvelli laga nr. 57/1999, um búnaðarfræðslu. Í 5. mgr. bráðabirgðaákvæðis í frumvarpinu kemur fram að þau lög skuli endurskoðuð fyrir árslok 2009. Munu skólarnir tveir því starfa áfram á grundvelli þeirra laga.

Í máli ráðuneytisstjóra kom fram að ástæðan væri að skólarnir þyrftu aukinn tíma til að aðlaga sig breyttu lagaumhverfi. Því sjónarmiði var hreyft að eðlilegt væri að nöfn þeirra opinberu háskóla sem starfandi eru og frumvarpið tekur til yrðu tilgreind í ákvæðinu. Er það álit meiri hluta nefndarinnar að rétt sé að í 1. gr. komi skýrt fram hvaða háskólar starfi á grundvelli laganna. Með tilliti til sameiningar Háskóla Íslands og Kennaraháskóla Íslands, sem taka á gildi 1. júlí 2008, telur meirihlutinn rétt að leggja til þá breytingu að nöfnum Háskóla Íslands og Háskólans á Akureyri verði bætt inn í 1. gr. frumvarpsins.

Af gefnu tilefni vil ég síðan nefna að eftir að lög um búnaðarfræðslu, sem ég vék að hér áðan varðandi Landbúnaðarháskólann á Hvanneyri og Háskólann á Hólum, hafa verið endurskoðuð og þessir háskóla uppfylla ákvæði laga um opinbera háskóla. Ég lít svo á að þá muni þeir að sjálfsögðu falla undir ákvæði þessa frumvarps. Verði það svo — og ég vil nefna það af gefnu tilefni eftir samræður mínar við hv. þm. Jón Bjarnason sem ég veit að hefur miklar skoðanir á þessu máli — þá tel ég að að þeirri endurskoðun lokinni sé augljóst að nöfn þessara skóla verði felld með

lagabreytingu inn í 1. gr. laganna. Ég vil að þetta komi skýrt fram þannig að hv. þm. Jón Bjarnason hafi fullvissu fyrir því.

Töluverð umræða var innan nefndarinnar um 5. og 6. gr. frumvarpsins um hlutverk og skipan fulltrúa í háskólaráð. Með frumvarpinu er stjórn háskóla falin háskólaráði og rektor. Skal háskólaráð skipað sex fulltrúum auk rektors. Þar af er einn fulltrúi háskólasamfélagsins sem valinn er samkvæmt ákvörðun háskólafundar, einn fulltrúi nemenda, tveir fulltrúar frá menntamálaráðuneyti og tveir utanaðkomandi aðilar. Er hér um breytingu að ræða frá gildandi lögum um Háskóla Íslands þar sem stjórn skólans er einnig falin deildarfundum og deildarforsetum. Frumvarpið mælir fyrir um töluverðar breytingar á skipan fulltrúa í háskólaráð. Á það sér í lagi við um háskólaráð Háskóla Íslands sem nú er skipað tíu fulltrúum, þar af fjórum fulltrúum úr hópi ótímabundið ráðinna kennara, einum fulltrúa samtaka háskólakennara, tveimur fulltrúum skipuðum af menntamálaráðherra og tveimur fulltrúum stúdenta, auk rektors, sbr. 4. gr. laga nr. 41/1999.

Við Háskólann á Akureyri er háskólaráð skipað fimm fulltrúum, þar af tveimur fulltrúum, þ.e. kennurum sem ráðnir eru ótímabundið við skólann, einum fulltrúa stúdenta og einum fulltrúa frá ráðuneyti auk rektors. Þessi breyting á stjórn háskóla og skipan háskólaráðs var aftur á móti gagnrýnd af Háskóla Íslands, stúdentaráðum háskólanna og nemendafylkingum innan Háskóla Íslands. Telja þeir að fræðilega þekkingu muni skorta innan háskólaráðsins verði frumvarpið að lögum. Fulltrúar háskólasamfélagsins séu mikilvægur hlekkur við að gæta að hlutverki háskóla sem meðal annars er að sinna kennslu, rannsóknum, þekkingarleit og sköpun á sviði vísinda, fræða, tækniþróunar eða lista. Enn fremur taki sú menntun sem háskólar veita mið af þörfum samfélagsins og geti verið fræðilegs eðlis og starfsmiðuð. Háskólar séu jafnframt miðstöð þekkingar og hluti af alþjóðlegu mennta- og vísindasamfélagi.

Háskólaráð hefur víðtækt hlutverk. Það er æðsti ákvörðunaraðli innan viðkomandi háskóla og hefur með höndum framkvæmdastjórn hans og stefnumörkun. Telur meiri hlutinn að þetta hlutverk ráðsins kalli eftir skilvirkni þess og að sú breyting sem frumvarpið gerir ráð fyrir á fjölda fulltrúa í ráðinu mundi auka hana. Að mati meiri hlutans verður jafnframt að lesa 6. gr. frumvarpsins með öðrum ákvæðum þess. Í 9. gr. frumvarpsins má sjá að háskólafundur er samráðsvettvangur háskólasamfélagsins þar sem fjallað er um og mótuð sameiginleg vísinda- og menntastefna háskólans, að frumkvæði rektors. Í 10. gr. frumvarpsins segir að meðal annarra sitji rektor, forsetar og formenn deilda háskólafund ásamt kennurum og sérfræðingum úr skólum og stofnunum háskóla, fulltrúum nemenda og fleiri. Lýðræðislega valdir fulltrúar háskólasamfélagsins, valdir af háskólafundi, ásamt rektor, eiga að tryggja að fræðileg þekking haldist innan ráðsins. Háskólaráð fer jafnframt með endurskoðunar- og úrskurðarhlutverk. Telur meiri hlutinn að fjölmennt ráð í fámennum háskólum samrýmist illa því hlutverki þess, enda fær það til endurskoðunar og úrskurðar mál sem snerta stöðu starfsmanna og grunneiningar skólans að verulegu leyti.

Í frumvarpinu er kveðið á um að í háskólaráði sitji tveir utanaðkomandi aðilar. Í máli rektora Háskóla Íslands og Háskólans á Akureyri kom fram að mikilvægt væri að hafa slíka fulltrúa innan ráðsins til að efla tengsl við samfélagið. Er það álit meiri hlutans að slík breyting muni víkka sjóndeildarhring ráðsins og styrkja starfsemi háskóla út á við. Háskólasamfélagið og háskólarnir sjálfir eru að breytast og breyttir tímar kalla á aðra stjórnskipun en verið hefur innan skólanna. Álítur meiri hlutinn að gott aðgengi að hraðri þróun þekkingarsamfélagsins og öflug tengsl við atvinnulífið séu mikilvægur hlekkur í því að tryggja hagsmuni skólanna. Aftur á móti telur meiri hlutinn að mikilvægt sé að fræðileg þekking og tenging við starfsemi skólanna tapist ekki. Eigi slíkt sérstaklega við í fjölmennari skólum.

Leggur meiri hlutinn því til þá breytingu á 6. gr. að í háskólum með fleiri nemendur en fimm þúsund verði fulltrúum háskólasamfélagsins fjölgað í tvo, fulltrúar nemenda verði tveir, líkt og nú er, og fulltrúar tilnefndir af menntamálaráðherra verði fjórir. Er það álit meiri hlutans að þannig séu lýðræðishefðir Háskóla Íslands virtar og styrkum stoðum skotið undir fræðilega þekkingu innan háskólaráðsins. Með þessu móti telur meiri hlutinn að komið sé til móts við þær kröfur sem fulltrúar Háskóla Íslands og stúdentar settu fram. Meiri hlutinn telur að með þessum breytingum á ákvæðum frumvarpsins skapist þéttari og fjölmennari eining innan háskólaráðsins sem hafi góða tengingu við fræðilega og faglega starfsemi innan skipulagseininga háskólans. Meiri hlutinn undirstrikar að sú skipan sem 6. gr. frumvarpsins kveður á um henti vel fámennari skólum. Með því að halda óbreyttu fyrirkomulagi um skipan háskólaráðs í þeim háskólum sé tryggð skilvirkni ráðsins, eftirlits- og úrskurðarvald þess eflt sem og tengsl háskólanna við samfélagið og atvinnulífið styrkt.

Að lokum, herra forseti, vil ég nefna það að í 24. gr. frumvarpsins er fjallað um fjármögnun háskóla. Mikil umræða fór fram innan nefndarinnar um þetta ákvæði frumvarpsins og hélst í hendur við umræðu um samkeppnisaðstöðu opinberra háskóla við einkarekna háskóla. Í greininni er kveðið á um heimild háskóla til að innheimta skrásetningargjöld af nemendum, allt að 45.000 kr. á ársgrundvelli. Enn fremur veitir greinin háskólum heimild til að taka gjöld fyrir útgáfu staðfestra vottorða, gerð, fyrirlögn og yfirferð stöðu-, inntöku-, upptöku- og fjarprófa, þjónustu sem háskóli veitir samkvæmt samningi við menntamálaráðuneytið sem og fyrir endurmenntun og fræðslu fyrir almenning.

Í 4. mgr. greinarinnar kemur enn fremur fram að háskólaráð geti gert tillögu til ráðherra um breytingar á skrásetningargjöldum. Töluverð umræða hefur verið um þetta ákvæði frumvarpsins og kom fram það sjónarmið á fundum nefndarinnar, einkum frá fulltrúum stúdenta, að með ákvæðinu væri verið að opna leið fyrir opinbera háskóla til að auka gjaldtöku skólanna og innheimta skólagjöld af nemendum. Í máli rektors Háskóla Íslands kom aftur á móti fram að hann túlkaði ákvæði frumvarpsins ekki með þeim hætti og í umsögn viðskipta- og hagfræðideildar Háskóla Íslands kom fram að deildin harmaði beinlínis að ekki skyldi í frumvarpi þessu gert ráð fyrir að einstakar deildir gætu ákveðið að innheimta skólagjöld af nemendum sínum. Af hálfu rektors Háskóla Íslands var upplýst að háskólaráð hefði í gegnum tíðina óskað eftir hækkun skrásetningar-

gjalda. Í máli nemenda kom aftur á móti fram að mikil andstaða væri við skilgreiningu skrásetningargjaldsins og 4. mgr. 24. gr. og töldu þeir að síðargreinda ákvæðið fæli einungis í sér hvatningu til háskólaráðs til að leita eftir hækkun gjalda.

Meiri hlutinn telur að með lögfestingu 24. gr. frumvarpsins sé alls ekki — og ég vil endurtaka það — alls ekki verið að heimila töku skólagjalda við opinbera háskóla. Gjaldið sé í eðli sínu þjónustugjald, samanber álit umboðsmanns Alþingis í máli frá árinu 1993, sem m.a. er ætlað að mæta útgjöldum vegna skráningar og ýmiss konar þjónustu við nemendur sem ekki telst til kostnaðar við kennslu og rannsóknarstarfsemi. Undirstrikar meiri hlutinn þann skilning sinn að ekki sé um nýjar eða auknar gjaldtökuheimildir að ræða í frumvarpinu. Þá áréttar meiri hlutinn sérstaklega að hækkun skráningargjalda við opinbera háskóla verður ekki ákveðin nema með samþykki Alþingis, umfram það hámark sem tilgreint er í a-lið 2. mgr. 24. gr. Aftur á móti telur meiri hlutinn rétt að taka undir sjónarmið nemenda að hluta og leggur til að 4. mgr. 24. gr. frumvarpsins verði felld brott úr frumvarpinu.

Herra forseti. Hvað aðra þætti þessa nefndarálits varðar vísa ég í það sem þar kemur fram. Mér þótti hins vegar mikilvægt að tilgreina nokkuð nákvæmlega þessi þrjú atriði sem hér voru nefnd, þ.e. athugasemdir meiri hluta nefndarinnar við 1. gr., 5. og 6. gr. og brottfellingu 4. mgr. 24. gr.

Þar að auki leggur meiri hlutinn jafnframt til aðrar breytingar á frumvarpinu, flestar smávægilegar, sem einkum varða lagatæknileg atriði. Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þessum breytingum sem gerð er tillaga um á sérstöku þingskjali.

Undir nefndarálitið rita sá sem hér stendur og hv. þm. Einar Már Sigurðarson, Illugi Gunnarsson, Guðbjartur Hannesson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Katrín Júlíusdóttir, sem skrifar undir þetta álit með fyrirvara er lýtur að skipan háskólaráðs. Hv. þm. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu með fyrirvara er lýtur að skipan háskólaráðs.

[17:37]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Það er önugt að þurfa að tala um opinberu háskólana, þetta frumvarp sem liggur nú fyrir í 2. umr., undir þeim kringumstæðum sem hér er boðið upp á, þ.e. eftir að búið er að semja um þinglok. Hér er til umfjöllunar mál sem er verulega stórt í sniðum, sérstaklega í ljósi þess að stjórnarmeirihlutinn hefur ákveðið að vinna ákveðið skemmdarverk á stjórn Háskóla Íslands með þessu frumvarpi og þar er ég að tala um skipan háskólaráðs. Hér eru í farvatninu breytingar sem stríða gegn meginskipulagi Háskóla Íslands sem brjóta í bága við nýsamþykkta stefnu Háskóla Íslands, sem fara þvert á sjónarmið Háskóla Íslands og umsagnir hans, þannig að hér er í sjálfu sér verið að hefja á loft stríðsöxi gegn skólanum. Það er skammarlegt að það skuli gert og sannarlega tilefni til að ræða það hér í löngu máli. Ég á hins vegar ekki von á því að umræðan verði löng.

Við í minni hluta, þ.e. hv. þm. Höskuldur Þórhallsson og ég, flytjum hér minnihlutanefndarálit og talsvert margar breytingartillögur sem ég mun nú gera grein fyrir í eins stuttu máli og mér framast er unnt.

Það hefur komið fram að með þessu frumvarpi er verið að setja undir einn hatt lög um Háskóla Íslands, lög um Háskólann á Akureyri og lög um listmenntun á háskólastigi. Þetta er að hluta til komið til vegna sameiningar Kennaraháskóla Íslands og Háskóla Íslands sem nú stendur yfir en það verður að segjast eins og er að það sem kallar á þetta frumvarp öðru fremur er fjölgun háskóla á síðustu árum. Aukinn fjöldi háskóla sem rekinn er af öðrum en ríkinu hefur leitt af sér breytt lagaumhverfi sem innleitt hefur verð í áföngum á síðustu árum. Í ljósi þessara breytinga og í ljósi áforma um sameiningu Háskóla Íslands og Kennaraháskóla Íslands er það frumvarp sem hér er fjallað um lagt fram.

Minni hluti menntamálanefndar gagnrýnir hversu seint þetta mál er fram komið. Það var sett hér á dagskrá með afbrigðum. Það er ófyrirgefanlegt í ljósi þess að sameining Kennaraháskólans og Háskóla Íslands hefur verið þekkt stærð undanfarin tvö ár og vitað að það þyrfti að setja lög af þessu tagi. Sleifarlagið hjá hæstv. menntamálaráðherra og meiri hlutanum, ríkisstjórninni, að setja þetta mál ekki fram fyrr er óásættanlegt.

Þeir háskólar sem falla undir ákvæði frumvarpsins eru sameinaður Háskóli Íslands og Kennaraháskólinn og Háskólinn á Akureyri. Landbúnaðarháskólinn á Hvanneyri og Háskólinn á Hólum heyra enn sem komið er undir lög um búnaðarfræðslu en eftir stjórnkerfisbreytingarnar sem gerðar voru hér á síðasta ári ættu þeir skólar einnig að falla undir þetta frumvarp úr því að búið er að færa málefni þeirra formlega undir menntamálaráðuneytið. Í umfjöllun nefndarinnar kom fram það mat menntamálaráðherra og menntamálaráðuneytisins að þeir skólar þurfi lengri aðlögunartíma áður en þeir geti fallið undir lög um opinbera háskóla. Ekki komu þó fram að mati minni hluta nefndarinnar nægilegar röksemdir fyrir þessu sjónarmiði og það er mat minni hlutans að leita hefði átt leiða til að tryggja lagaumhverfi þessara tveggja skóla jafnhliða samþykkt þessa frumvarps. Ástæða þess að ekki virtist vilji til þess í meiri hluta nefndarinnar kann að helgast af hugmyndum um breytt rekstrarform landbúnaðarháskólanna í náinni framtíð. Öllum tilraunum af því tagi mótmælir minni hluti menntamálanefndar. Þeir þættir sem hér eru nefndir hafa gert menntamálanefnd óþarflega erfitt um vik að taka afstöðu til breytingartillagna sem komu frá umsagnaraðilum.

Minni hlutinn styður breytingartillögu meiri hluta nefndarinnar um að Háskóli Íslands og Háskólinn á Akureyri séu nafngreindir í 1. gr. frumvarpsins, enda er sú hugmynd komin hér fram frá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni. Hann orðaði þessa hugmynd hér í ræðustóli við 1. umr. um málið. Ef þessir skólar væru ekki nefndir í 1. gr. gæti að mati okkar sem skipum minni hlutann skapast hætta á því að þeirra biðu þau örlög að breytt yrði um rekstrarform á þeim og þeir einkavæddir að hluta eða öllu leyti.

Þegar frumvarpið kom fram kallaði það á talsverðar umræður í skólasamfélaginu en mestar deilur vöktu atriði sem vörðuðu gjaldtöku í opinberum háskólum og um skipan háskólaráðs. Ágreiningur stjórnarflokkanna um gjaldtöku kom vel í ljós við meðferð málsins en ekki síður ágreining-

ur þeirra um kjarna stjórnsýslu í opinberum háskólum. Tillaga frumvarpsins um að gerbylta valdahlutföllum í háskólaráði kallaði á harðorðar yfirlýsingar frá Háskóla Íslands, Félagi prófessora við ríkisháskóla, stjórn Kennarafélags Kennaraháskóla Íslands og stúdentaráði Háskóla Íslands auk námsmannahreyfinganna allra við háskólana. Þá er það mat minni hlutans að nauðsynlegt sé að stuðla að því að rektor verði kosinn lýðræðislegri kosningu hér eftir sem hingað til. Slíkt festir í sessi sjálfstæði stofnunarinnar og undirstrikar sjálfstjórn hennar auk þess sem það þroskar lýðræðisvitund innan skólasamfélagsins sem hlýtur að teljast afar dýrmætt.

Það er mat minni hlutans að með tillögu frumvarpsins sé vegið að akademísku frelsi og sjálfstæði opinberra háskóla með því að hverfa af braut jafningjastjórnunar sem verið hefur við lýði í opinberum háskólum hingað til. Þar virðist ráða för ásetningur hæstv. menntamálaráðherra að draga úr áhrifum háskólasamfélagsins sjálfs á rekstur og stjórnun opinberra háskóla og auka vald fulltrúa hagsmunaaðila atvinnulífsins í málefnum þeirra. Í greinargerð með frumvarpinu eru ástæður þessarar tillögu reifaðar og ljóst að mestu máli virðist skipta að dregið verði úr vægi og áhrifum þeirra sem nú starfa innan háskólanna við æðstu stjórn þeirra. Það er mat minni hlutans að breytingartillögur meiri hlutans breyti ekki þeim grundvallarásetningi, þær dragi ekki úr hættunni á að valdahlutföll í háskólaráði verði með þeim hætti að það kalli á hagsmunaárekstra og það gagnrýnum við. Breytingartillögurnar gera, á sama hátt og frumvarpið, ráð fyrir að valdahlutföll ráðsins verði með þeim hætti að fulltrúar skipaðir af ráðherra geti haft áhrif umfram þá sem eru fulltrúar fræðasviðanna eða stúdenta, hins akademíska skólasamfélags. Slíkt býður heim hættu á valdaátökum og alvarlegum hagsmunaárekstrum og getur orðið dýrkeypt. Það er í sjálfu sér ámælisvert og ábyrgðarhluti af meiri hluta menntamálanefndar að skella skollaeyrum við tillögum Háskóla Íslands í þessum efnum. Minni hlutinn sættir sig ekki við sjónarmið meiri hlutans hvað þetta varðar. Þess vegna leggjum við til breytingu á skipan háskólaráðs en sú tillaga okkar er samhljóða tillögum sem Háskóli Íslands sendi nefndinni í yfirgripsmikilli og faglegri umsögn sinni sem hefur langa greinargerð þar sem skýrðar eru helstu röksemdir fyrir hverri tillögu.

Hæstv. forseti. Minni hlutinn er andvígur því að skólagjöld verði tekin upp í opinberum háskólum og styður tillögu meiri hlutans um að 4. mgr. 24. gr. falli brott en telur hana þó ekki nægja til að taka af öll tvímæli um að ekki sé verið að opna fyrir aukna gjaldtöku í skólunum, þ.m.t. skólagjöld. Nauðsynlegt er að tryggja með lagasetningu að ekki standi til að setja skólagjöld á í opinberum háskólum. Misvísandi pólitískar yfirlýsingar frá þingmönnum stjórnarflokkanna auka enn á óöryggi skólanna hvað þetta varðar. Í því skyni setur minni hlutinn fram tillögu um að settur verði á fót starfshópur sem fái það verkefni að tryggja fjármögnun opinberra háskóla án skólagjalda og að gjaldtaka sú sem heimiluð er samkvæmt lögum verði ævinlega með þeim hætti að hún endurspegli raunkostnað þeirrar þjónustu sem henni er ætlað að standa undir.

Minni hlutinn telur vandkvæðum bundið að innleiða nýja merkingu í orðið „skóli“ eins og gert er ráð fyrir í frumvarpi þessu og leggur til að fallið verði frá þeirri tillögu. Í því skyni er lagt til að orðið „fræðasvið“ komi í stað hins nýja „skóla-hugtaks“. Er sú tillaga í samræmi við sjónarmið Háskóla Íslands eins og fram kemur í umsögn skólans til nefndarinnar.

Breytingartillögur minni hlutans eru lagðar fram á sérstöku þingskjali nr. 1166.

Gestir þeir sem komu til nefndarinnar frá háskólasamfélaginu, frá Kennaraháskóla Íslands og frá Háskóla Íslands, lögðu verulega áherslu á að auka þyrfti sjálfstæði ríkisháskólanna. Það þyrfti að auka sjálfstæði þeirra varðandi ráðningar, varðandi sveigjanleika í ráðningarmálum, varðandi fjárhagslegu hliðarnar og að skólarnir yrðu að hafa óskorað sjálfstæði, fjárhagslegt sjálfstæði. Auk þess væri nauðsynlegt að auka á ábyrgð Háskóla Íslands almennt á eigin starfi og einnig sjálfstæði varðandi eignir skólanna.

Háskóli Íslands hefur unnið að skipulagsbreytingum sínum undanfarin ár. Sú umræða var lýðræðisleg og breytingarnar lýðræðislega afgreiddar innan háskólans. Í þeirri umræðu leiddi háskólafólk mismunandi sjónarmið til lykta á afar farsælan hátt. Með umsögn Háskóla Íslands til nefndarinnar fylgir skjal, þ.e. lokatillögur starfshóps háskólaráðs um endurskoðun á skipulagi og stjórnkerfi Háskóla Íslands sem samþykkt var á háskólafundi 19. október 2007 og í háskólaráði 23. október 2007. Í fylgiskjalinu með umsögn Háskólans er fjallað um það á hvern hátt endurskoðað skipulag háskólans eða stjórnkerfi er séð með augum þeirra sem stjórna Háskóla Íslands í dag.

Ég sé ekki betur en að hugmyndir meiri hluta menntamálanefndar veki upp ákveðið óöryggi gagnvart ákveðnum þáttum í þessari stefnumörkun sem hér um ræðir, þeim stjórnsýsluákvörðunum sem lúta að háskólaráðinu og æðstu stjórn Háskólans. Ég vara við því að hér í þessum sal verði greidd atkvæði öðruvísi en þannig að það sé þá í samræmi við vilja Háskóla Íslands, í samræmi við þær stjórnsýslulagfæringar sem gerðar hafa verið og í samræmi við stefnu Háskóla Íslands til framtíðar. Ég tel breytingartillögur meiri hlutans ekki vera með þeim hætti heldur þvert á móti auka á eða búa til óþarfa óöryggi og jafnvel ala á tortryggni á milli stjórnvaldsins hér, þeirra sem setja lögin, og þeirra sem eiga að stýra háskólanum.

Ég vil einnig geta þess hér að stjórn Kennarafélags Kennaraháskóla Íslands sendi okkur ályktun sem ekki var komin til okkar við 1. umr. Við vorum hins vegar komin með mjög harðorðar ályktanir frá stúdentahreyfingunum.

Kennarafélag Kennaraháskóla Íslands segir í ályktun sinni eftirfarandi, með leyfi forseta:

Stjórn Kennarafélags Kennaraháskóla Íslands fagnar framkomnu frumvarpi um opinbera háskóla en varar eindregið við þeirri skipan háskólaráða í opinberum háskólum sem þar er lögð til og nú er til umfjöllunar í menntamálanefnd Alþingis. Tryggja þarf aukinn hlut bæði nemenda og háskólakennara í ráðum háskólanna. Akademískt frelsi og sjálfstæði háskólanna með allri þeirri ábyrgð sem því fylgir er einn af hornsteinum öflugs háskólastarfs jafnt í vísindalegu og samfélagslegu tilliti.“

Jafnframt varar Kennarafélagið við 24. gr., 4. mgr., sem samkvæmt breytingartillögum meiri hlutans verður felld út.

Það er alveg ljóst á þessum viðbrögðum sem við höfum

fengið að breytingartillaga meiri hlutans á skipan háskólaráðs breytir ekki valdahlutföllum í ráðinu. Þess vegna er nákvæmlega sama hætta vakandi hér þó svo að breytingartillaga meiri hlutans verði samþykkt eins og var hér í 1. umr. málsins. Ég lýsi yfir miklum vonbrigðum með að ekki skyldi hafa náðst að tala um fyrir meiri hlutanum í þessu máli, sýna þeim að það væri ábyrgðarhluti að fara gegn meirihlutavilja í háskólaráði. Umsögn háskólarektors var samþykkt á fundi háskólaráðs. Ég geri ráð fyrir því að þar hafi hún fengið umfjöllun þar sem ólík sjónarmið hafi verið vegin og metin og niðurstaðan hafi orðið sú að leggja til við menntamálanefnd þá skipan mála sem greint er frá í umsögn háskólans.

Ég hvet alþingismenn til að hlusta á Háskóla Íslands, þá sem best vita hvernig stjórna má þessum háskóla þannig að best fari og greiða þess vegna atkvæði með breytingartillögum minni hluta menntamálanefndar hvað varðar skipan háskólaráðs.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [17:54]

Of skammt var liðið frá útbýtingu þskj. 1231, 1245, 1246, 1248 — Afbrigði samþ. með 32 shlj. atkv.

[17:55]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um opinbera háskóla. Það var stórt og viðamikið mál sem í mínum huga mun hafa í för með sér miklar breytingar á Háskóla Íslands og Háskólanum á Akureyri. Ég harma hversu seint þetta mál …

(**Forseti** (EMS)**:** Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á að hér stendur yfir einn fundur og biður hv. þingmenn um að gefa ræðumanni hljóð til þess að flytja mál sitt.)

Ég þakka, herra forseti.

Við í minni hlutanum gagnrýnum hversu seint þetta mál hefur komið fram og við hefðum kosið að það hefði fengið lengri umfjöllun bæði á Alþingi en ekki síður í skólasamfélaginu.

Þeir háskólar sem falla undir ákvæði frumvarpsins eru sameinaðir, Háskóli Íslands og Kennaraháskóli Íslands. Ég ætla ekki að fara yfir allar breytingartillögurnar sem við í minni hlutanum lögðum fram, það gerði hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og hún gerði einnig grein fyrir nefndaráliti okkar í minni hlutanum. Engu að síður ætla ég að nefna nokkur aðalatriði en sökum þess að þinginu lýkur væntanlega í kvöld mun ég reyna að stytta mál mitt eins og hægt er.

Meiri hlutinn hefur breytt 1. gr. þannig að þar er nú kveðið á um gildissvið laganna og þar kemur fram að lögin skuli ná til þeirra háskóla sem reknir eru sem opinberir háskólar og lúti yfirstjórn menntamálaráðherra. Í ákvæðinu voru ekki og eru ekki tilgreindir þeir opinberu háskólar sem nú eru starfandi, þ.e. Háskóli Íslands og Háskólinn á Akureyri, Kennaraháskóli Íslands, Landbúnaðarháskóli Íslands og Hólaskóli – Háskólinn á Hólum.

Ákvæðinu hefur verið breytt á þann veg að þar eru nú tilgreindir Háskóli Íslands og Háskólinn á Akureyri. Það komu fram athugasemdir m.a. frá rektor Háskólans á Akureyri þar sem hann taldi að ef nöfnin á háskólunum væru ekki innifalin þá gæti framkvæmdarvaldið eingöngu breytt háskólunum eða sameinað þá og því lagði hann til að þessi breyting ætti sér stað. Við því var orðið og ég vil fagna því sérstaklega.

Meiri hlutinn hefur einnig fallist á það að fella niður 4. mgr. 24. gr. laganna eða frumvarpsins. Þar kom fram að háskólaráð gæti gert tillögu til ráðherra um breytingu á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda. Mér finnst afar gott að þetta ákvæði skyldi hafa verið fellt niður. Það komu fram miklar og vel rökstuddar athugasemdir frá háskólasamfélaginu um að þarna væri kominn einhvers konar hvati til þess að hækka innritunargjöldin. Engu að síður harma ég eða vil koma því á framfæri að ég tel að niðurfelling þessa ákvæðis skipti litlu máli en því hefur verið haldið fram af meiri hlutanum að þessi heimild hafi verið til staðar engu að síður. Ég hef það þó á tilfinningunni að þarna hafi stjórnarflokkarnir samið sín á milli og annar flokkurinn hafi keypt köttinn í sekknum vegna þess að um leið eru gerðar afar litlar breytingar á 6. gr. og um það snýst þessi deila, um þetta frumvarp fyrst og fremst.

Við í minni hlutanum erum með breytingartillögu á 6. gr. sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir reifaði áðan og mig langar til þess að rekja í stuttu máli en meiri hlutinn leggur til að í háskólaráði, í háskóla með færri en 5.000 nemendur, skuli auk rektors eiga sæti sex fulltrúar tilnefndir til tveggja ára í senn, þ.e. einn fulltrúi háskólasamfélagsins tilnefndur af háskólafundi, einn fulltrúi tilnefndur af heildarsamtökum nemenda við háskólann, tveir fulltrúar tilnefndir af menntamálaráðherra og tveir fulltrúar tilnefndir af þeim fulltrúum sem fyrir eru í háskólaráði.

Þetta er rökstutt á þann hátt að þetta fyrirkomulag eða óbreytt fyrirkomulag frá því sem er í frumvarpinu, geti átt vel við litla skóla eða minni skóla en Háskóla Íslands. En mig langar til þess að lesa upp úr athugasemdum sem komu frá Félagi háskólakennara á Akureyri þar sem þeir segja, með leyfi forseta:

„Félag háskólakennara á Akureyri hlýtur að andmæla nýrri skipan háskólaráðs. Samkvæmt núgildandi lögum eiga kennarar tvo fulltrúa af fimm, en samkvæmt frumvarpinu verður ekki nema einn af sjö fulltrúi „háskólasamfélagsins“, sem verður ekki endilega kennari. Nýju háskólaráði eru fengin mikil völd við skipulagningu og stjórnun háskólanna og því er mikilvægt að þar sitji fleiri sem gerþekkja starfsemina innan frá. Á fundinum sem félagið hélt um þetta mál 5. maí kom fram það álit að eftir breytinguna líktist háskóli fremur fyrirtæki en menntastofnun. Nær væri að þeir tveir fulltrúar sem háskólaráðið velur sjálft komi einmitt úr röðum starfsmanna eða nemenda en ekki utan frá eins og frumvarpið áskilur. Víða í frumvarpinu stendur „Háskólaráð setur nánari reglur um …“ svo að mikilvægt er að ráðið sé í nánum tengslum við starfsfólk háskólanna og störf þess.“

Háskólinn á Akureyri hefur vaxið gríðarlega og er núna orðinn einn af undirstöðuþáttunum í mannlífi, ekki bara á Akureyri, heldur á öllu Norðurlandi og hann sækja nú nemendur alls staðar af á landinu. Ég álít að dugnaður og metnaður kennara hafi lyft Háskólanum á Akureyri í það sem

hann hefur verið í dag. Það hefur oft skort á að nægjanlegt fjármagn hafi verið til reksturs skólans en kennararnir hafa einbeitt sér að því að efla hann og það er þeirra metnaður sem hefur skilað því sem skólinn er í dag. Ég álít því að þarna sé stigið óheillavænlegt skref og það er þetta sem vekur mestan ótta minn við þessa breytingu.

Í breytingum meiri hlutans segir einnig að í háskólaráði háskóla með fleiri en 5.000 nemendur skuli auk rektors eiga sæti tíu fulltrúar tilnefndir til tveggja ára, tveir fulltrúar háskólasamfélagsins tilnefndir af háskólafundi, tveir fulltrúar tilnefndir af heildarsamtökum nemenda við háskólann og fjórir fulltrúar tilnefndir af menntamálaráðherra. Þannig að í stað þess eina nemanda sem fulltrúar heildarsamtaka nemenda fá þá bætast við tveir hjá menntamálaráðherra og valdahlutföllin eru þar af leiðandi enn þá skökk. Síðan bætist hér við að það eru tveir fulltrúar tilnefndir af þeim fulltrúum sem fyrir eru í háskólaráði.

Ef þetta frumvarp verður að veruleika þá eiga þessir fjórir fulltrúar, tilnefndir af menntamálaráðherra sem koma þá utan að frá, ekki innan úr háskólasamfélaginu, mjög auðvelt með að mynda meiri hluta og ráða þá þessum tveimur aukafulltrúum sem háskólaráð velur sjálft. Þá er kominn meiri hluti, hreinn meiri hluti af utanaðkomandi fulltrúum. Ég tel að hér sér um grundvallarbreytingu að ræða á starfsemi Háskóla Íslands og þetta hefur verið gagnrýnt mjög í afskaplega vandaðri og góðri umsögn frá háskólanum en þar segir, með leyfi forseta:

„Í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 41/1999 voru þessi sjónarmið um stjórnun háskólans reifuð ítarlega og lögð rík áhersla á að háskólafundur, þar sem fulltrúar helstu faggreina og hópa háskólasamfélagsins eiga sæti, móti vísinda- og menntastefnu háskólans.“

Hér er verið að tala um að háskólafundir séu mikilvægir. Það er breytingartillaga frá okkur í minni hlutanum. Ég ætla nú ekki að fara að nánar í það enda reifaði Kolbrún Halldórsdóttir það ágætlega hér áðan. En áfram úr umsögn Háskóla Íslands, með leyfi forseta:

„Nýlegar samþykktir Háskóla Íslands um nýtt stjórnkerfi og skipulag, þar sem stjórn skólans er falin háskólaráði, rektor, forsetum fræðasviða og stjórnum fræðasviða (skóla), eru reistar á grundvallarforsendum lýðræðis og samráðs, sem ráðast af því hvert viðfangsefni háskóla er og sem reynst hafa Háskóla Íslands giftudrjúgar í gegnum tíðina. Með þeim telur háskólinn sig mjög vel í stakk búinn til að framkvæma þá stefnu sem hann hefur mótað og að rækja enn betur hlutverk sitt sem æðsta menntastofnun þjóðarinnar.“

Maður spyr sig því hver tilgangurinn sé með því að leggjast í þessar breytingar og breyta fyrirkomulagi sem hefur dugað svo vel, sem hefur fleytt háskólunum okkar í það að vera flaggskip menntamála okkar Íslendinga. Ég verð því að lýsa yfir miklum vonbrigðum með þessa breytingu.

Það var mikil umræða um gjaldtökur og skólagjöld þegar frumvarpið var lagt fram. Hv. formaður menntamálanefndar opnaði sjálfur á þá umræðu og 1. umr. einkenndist mikið af því atriði. Við í minni hlutanum setjum fram tillögu um að settur verði á fót starfshópur sem fái það verkefni að tryggja fjármögnun opinberu háskólanna án skólagjalda og að gjaldtaka sú sem heimiluð er samkvæmt lögum verði ævinlega með þeim hætti að hún endurspegli raunkostnað þeirrar þjónustu sem henni er ætlað að standa fyrir.

Að lokum vil ég segja það að auk þeirra atriða sem ég renndi hér yfir er margt gott í þessu frumvarpi. Það er sérstaklega ánægjulegt að sameina eigi Háskóla Íslands og Kennaraháskólann og ég vona að sú sameining gangi vel fyrir sig. Það er mikilvægt að frumvarpið gangi fram að því leytinu. Við framsóknarmenn munum styðja einhverjar lagagreinar en við vörum sérstaklega við því að 6. gr. nái fram að ganga.

[18:08]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Ég gerði athugasemdir við 1. umr. þessa máls og setti fyrirvara við þrjár greinar þessa frumvarps, þ.e. 6., 18. og 24. gr. þar sem fjallað er um gjaldtökuna. Síðan hefur málið farið í vinnslu nefndar og ég tel þá niðurstöðu sem þaðan er komin mjög góða að flestu leyti en set þó enn fyrirvara við breytingar á 6. gr. sem snúa að háskólaráði.

Ég ætla í stuttu máli að fara aðeins yfir þessar þrjár greinar og byrja á 18. gr. þar sem fjallað er um inntökuskilyrði. Ég hafði áhyggjur af því í upphafi þessa máls og þegar frumvarpið var lagt fram að greinin væri of opin hvað varðaði almennar takmarkanir og inntökuskilyrði í háskólana vegna þess að ég tel alla slíka ákvarðanatöku þurfa að byggja á forsendum, skilyrðum og kvöðum skólanna og deildanna til þess að geta tekið á móti þeim fjölda sem sækir um. En það á ekki að vera opið og ekki að geta boðið þeirri hættu heim að þetta sé notað við aðrar aðstæður en þær.

Ég fagna því að við vinnslu málsins í nefndinni komst nefndin að þeirri niðurstöðu að það væri betra að skerpa á þeirri grein. Ég tel þá breytingartillögu sem hér er gerð koma í veg fyrir að slíkt geti gerst, hún skerpir hana og skýrir.

Í öðru lagi gerði ég upphaflega líka miklar athugasemdir við 24. gr. Það sem ég gerði athugasemdir við þar var sú setning sem í frumvarpinu er um að háskólaráð geti gert tillögu til ráðherra um breytingar á hámarksfjárhæð skrásetningargjalda og þessi setning hefur núna farið út í breytingartillögum okkar í meiri hlutanum og því ber að fagna.

Virðulegi forseti. Ég var líka með ákveðna fyrirvara vegna þess að ég hafði áhyggjur af því hvert við værum að stefna hvað þjónustugjöld varðar og mætti þar sérstaklega nefna b-lið 24. gr. en þar er fjallað um gjöld til að standa undir útgáfu staðfestra vottorða, gerð, fyrirlögn og yfirferð stöðu-, inntöku-, upptöku- og fjarprófa. Eftir að nefndin hafði fjallað um þetta mál er það alveg skýrt að það er ásættanlegt hvernig umrædd gjöld eru notuð í skólunum í dag. Til dæmis er fjarprófaheimildin í Háskóla Íslands notuð þannig að þegar einhver tekur próf utan háskólans, jafnvel erlendis, eru tekin fyrir það gjöld frá 3.000 kr. upp í 8.000 kr. og það er ekki mikið við það að athuga og telst að mínu mati mjög hóflegt.

Ég hafði einna mestar áhyggjur af þessu orði „upptökugjöld“ og þá ekki síst í ljósi greinargerðar sem

fylgir frumvarpinu þar sem fjallað er um að þau rök sem búa að baki byggist á því að rétt sé að virkja kostnaðarvitund, einkum nemenda og starfsmanna háskólanna, og gjaldtakan eigi að vera stjórntæki til að stýra eftirspurn eftir þeirri þjónustu sem um er að ræða hverju sinni.

Þetta olli mér áhyggjum, virðulegi forseti. En eftir að hafa farið yfir málið þá hefur nefndin komist að þeirri niðurstöðu að þar sem gjaldtaka fyrir upptökupróf er notuð í Háskólanum á Akureyri er það gert með þeim mildilega hætti að slíkri gjaldtöku er eingöngu beitt þegar nemandinn tekur upptökupróf í sama fagi í annað sinn. Það tel ég vera ásættanlegt.

Niðurstaða nefndarinnar og nefndarálitið sem meiri hlutinn skilar frá sér tekur að mínu mati af allan vafa um að hér sé með einhverjum hætti verið að á auka á þjónustugjöld, skólagjöld eða gjaldtöku í háskólunum og um það er kveðið mjög skýrt að orði í nefndaráliti meiri hlutans. Og af því að hv. þm. Höskuldur Þórhallsson nefndi áðan umræðuna um skólagjöld sem var við 1. umr. þessa máls þá held ég að hún hafi að ákveðnu leyti verið til góðs því þarna var tekin snörp umræða og niðurstaðan er alveg skýr í nefndaráliti meiri hlutans. Þessu frumvarpi er ekki ætlað að vera einhvers konar upphaf á upptöku skólagjalda í Háskóla Íslands. Þannig er meira að segja kveðið mjög sterkt að orði í nefndaráliti meiri hlutans þar sem sagt er að meiri hlutinn telji að með lögfestingu 24. gr. frumvarpsins sé alls ekki verið að heimila töku skólagjalda við opinbera háskóla. Sömuleiðis segir meiri hlutinn hér og í því sambandi má horfa á b-lið 24. gr., að meiri hlutinn undirstriki þann skilning sinn að ekki sé um nýjar eða auknar gjaldtökuheimildir að ræða í frumvarpinu. Þá áréttar meiri hlutinn sérstaklega að hækkun skráningargjalda við opinbera háskóla verður ekki ákveðin nema með samþykki Alþingis, umfram það hámark sem tilgreint er í frumvarpinu.

Virðulegi forseti. Þetta tel ég að sé mjög skýrt og ég fagna breytingartillögunni sem við í meiri hlutanum gerðum við 24. gr. og ég er mjög ánægð með þá niðurstöðu sem við náðum í því sambandi. Sömuleiðis tel ég að nefndarálitið sem meiri hlutinn leggur hér fram vegi svo sannarlega upp þessa setningu sem mér þótti afar afkáraleg í greinargerðinni með frumvarpinu því að eftir þá umræðu sem við tókum um skólagjöld og gjaldtöku í háskólunum þá er þetta afdráttarlaus niðurstaða meiri hluta nefndarinnar.

Virðulegi forseti. Að lokum ætla ég að fjalla um það atriði sem ég geri fyrirvara við í nefndaráliti meiri hlutans. Ég er afar sátt við þær breytingar og sjónarmið sem ég og fleiri höfum talað fyrir í þessum efnum, þeim hefur verið vel mætt eins og ég hef nefnt varðandi 18. gr. og 24. gr. og nánast að öllu leyti. En varðandi breytinguna sem verið er að gera við 6. gr. þá gerði ég mjög alvarlegar athugasemdir við að, eins og frumvarpið stendur nú, þar væri verið að kollvarpa lýðræðislegum hefðum námsmannahreyfinganna innan Háskóla Íslands. Þar hafa tekist á tvær fylkingar og þetta hefur sett verulegt strik í reikninginn auk þess sem skólinn er að stækka og ég tel að rödd nemenda í háskólaráði eigi eigi að vera mjög sterk og skýr.

Ég fagna því mjög þeirri breytingu sem við í meiri hlutanum höfum gert um að það verði tveir fulltrúar nemenda í háskólaráði. Engu að síður, og það er sá fyrirvari sem ég set, þá hef ég allan þann tíma sem þetta mál hefur verið í umfjöllun nefndar verið andvíg því að við gerðum þær breytingar á háskólaráði að þar yrði meiri hluti utanaðkomandi. Ég er það enn en engu að síður lít ég svo á að sú breyting sem er þó gerð hér sé mun til bóta miðað við það sem áður var. Núna er kominn sterkur kjarni úr akademíunni, það er ekki lengur stakur nemandi, stakur fulltrúi kennara og stakur rektor heldur eru nú komnir tveir frá nemendum og tveir frá kennurum. Þetta myndar þó sterkan kjarna í hinu nýja háskólaráði frá akademíunni sjálfri og ég álít það til mikilla bóta.

Ég er hins vegar ekki endilega sammála því að háskólaráð eigi að vera alfa og omega í því að efla tengslin við atvinnulífið heldur eru það auðvitað sviðin, deildirnar og fræðasviðin sem munu gera það og hafa gert það, þær deildir sem eru núna í háskólanum.

En ég vil, virðulegi forseti, ekki heldur ganga jafnlangt og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir gerði í ræðu sinni þar sem mér fannst hún gefa sér að hinir utanaðkomandi aðilar geri ekki gagn eða hafi vond áhrif á háskólastarfið. Ég held að svo sé alls ekki. Ég held að við höfum góða reynslu af því innan háskólans að vera með utanaðkomandi fulltrúa en þó hefur það verið mín skoðun að við ættum að virða hefðirnar sem skapast hafa innan Háskóla Íslands hvað varðar jafningjastjórnun.

Ég mun núna, og flestir í Samfylkingunni eru mér sammála í því efni, fylgjast verulega vel með því hvernig þessi framkvæmd verður á næsta ári og árum. Ég sætti mig við þá tilraun sem hér er verið að gera í ljósi þeirra breytinga sem gerðar hafa verið vegna þess að ég tel þær verulega til bóta. En ég vil líka leggja áherslu á að ég álít gríðarlega mikilvægt að þegar farið verður að skoða hvernig þeir fjórir fulltrúar sem menntamálaráðherra hefur valið þá verði hugsað til samtaka eins og t.d. Hollvinasamtaka háskólans og að slík samtök geti jafnvel tilnefnt fulltrúa inn í þetta ráð og að haft verði samráð við þá við val á fulltrúum menntamálaráðherra þangað inn, vegna þess að auðvitað má þetta ekki vera þannig, og ég veit að það er ekki ætlunin, að þarna eigi að skipa eingöngu pólitíska fulltrúa.

Virðulegi forseti. Að þessu sögðu þá fagna ég þeim breytingum sem gerðar eru á frumvarpinu. Ég set þó fyrirvara vegna þess að ég hefði viljað sjá gengið lengra í breytingartillögum hvað háskólaráðið varðar. En ég mun þó engu að síður styðja þá breytingu sem gerð er vegna þess að ég tel hana vera verulega til bóta þar sem hún tryggir að lýðræðishefðir stúdentahreyfingarinnar séu virtar. Sömuleiðis er þar búinn til sterkari kjarni sem hefur sterkara samband við háskólafund innan háskólans. Ég hef nú lýst fyrirvörum mínum við frumvarpið og eins og ég sagði mun ég fylgjast verulega vel með því hvernig framkvæmdin á þessu verður.

[18:20]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ja, ég segi nú bara: Mikil er trú þín, kona. Hér stendur hv. þm. Katrín Júlíusdóttir og reynir að tala sig frá því sem er að gerast en hún og aðrir þingmenn Samfylkingarinnar eru að svíkja skólastefnu Samfylkingar-

innar með því að greiða frumvarpinu atkvæði sitt. Þar er ég fyrst og fremst að tala um háskólaráðið sem hv. þingmaður hefur fyrirvara við og segir í ræðu sinni að hún telji, og flestir í Samfylkingunni, að virða eigi þær hefðir jafningjastjórnunar sem hafa verið við lýði í Háskóla Íslands á sama tíma og hún gengur á bak þeirra orða. Hér er verið að innleiða stjórnunarfyrirkomulag sem gengur þvert á jafningjahefðirnar, þvert á hefðir Háskóla Íslands um jafningjastjórnun. Þess vegna segi ég: Mér finnst það dapurlegt að sjá þingmenn Samfylkingarinnar lenda í kjalsoginu af Sjálfstæðisflokknum sem við vitum öll hvert stefnir í þessum háskólamálum. (Gripið fram í.) Það er stefnt að skólagjöldum í Háskóla Íslands, (Gripið fram í.) ef Sjálfstæðisflokkurinn fær einhverju um það ráðið leiðir hann Samfylkinguna alla leið í þessu gönuhlaupi.

Samkeppnisstaða háskólanna sem mikið er talað um og tók mestan tímann hér í 1. umr., hvernig verður hún lagfærð eða leiðrétt? Mjög ólík sjónarmið eru uppi hjá stjórnarflokkunum um það. Sjálfstæðisflokkurinn vill fara skólagjaldaleiðina og úr því að varnirnar hjá Samfylkingunni bresta svona auðveldlega hvað varðar stjórnun háskólans, að fara þvert á jafningjastjórnunina sem þar hefur viðgengist, jafnvel þó að menn lýsi því yfir að þeir séu ósáttir við það, verður auðvitað jafnlítið hald í Samfylkingunni þegar kemur að því að innleiða skólagjöld í opinbera háskóla.

[18:22]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef staðið í þessum stól alloft undanfarna daga og rætt við fulltrúa Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs í hinum ýmsu málum. Orð eins og „að einkavæðing hljóti að vera í farvatninu“ og „að hin og þessi mál hljóti að leiða til einkavæðingar“ eða „að hér sé eitthvað dulið í málum“ hafa oft verið viðkvæðið í þeim umræðum. Ég er orðin nokkuð þreytt á þessu en virði hv. þingmönnum það til vorkunnar að eitthvað þurfa þeir að nota þegar góð mál fara í gegn til þess að vekja athygli á sér og málstað sínum.

Virðulegi forseti. Það er ekkert í þessu frumvarpi — og eftir alla þá umræðu sem við áttum hér um skólagjöldin við 1. umr. málsins, þar sem mjög ólík sjónarmið komu fram, hefði ég haldið að hv. þingmaður mundi fagna þeirri niðurstöðu sem meiri hluti nefndarinnar kemst að í nefndaráliti, þar sem skýrt er kveðið upp úr um það að þetta eigi hvorki að auka á gjaldtöku hvað þjónustugjaldaliðinn varðar né heldur eigi frumvarpið að vera upphafið að upptöku skólagjalda.

Virðulegi forseti. Ég vona að hv. þingmaður geti einu sinni fagnað með okkur þegar við höfum þó náð þessari niðurstöðu eftir þá háværu umræðu sem varð í samfélaginu og milli þingmanna hér í þessum sal. Þetta er afgerandi niðurstaða í nefndaráliti sem skjalfest er í þinginu og fylgir með afgreiðslu málsins.

Virðulegi forseti. Ég er ekki að reyna að tala mig frá einu eða neinu. Ég barðist fyrir því að breytingar yrðu gerðar á háskólaráði. Ég gerði það og það veit hv. þingmaður enda var hún í nefndinni. Ég nefndi tvær ástæður fyrir því að ég vildi gera breytingar á 6. gr., ég tel að með þessari niðurstöðu hafi menn teygt sig mjög langt í átt að sjónarmiðunum sem ég fylgdi. Ég get því ekki annað en fagnað því að nemendur haldi sínum tveimur aðilum og að fulltrúum kennara hafi verið fjölgað. Ég sagði það hér í minni ræðu að vel verður fylgst með þessari framkvæmd.

[18:24]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, við erum þeirrar skoðunar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að ýmsar varnir séu að bresta í varðstöðunni um velferðarsamfélagið og menntakerfið af því að hv. þingmenn Samfylkingarinnar standa ekki nægilega vel í lappirnar og standa ekki nægilega vel við þau prinsipp sem þeir fóru fram með í síðustu kosningum og þau prinsipp sem flokkurinn segist vera grundvallaður á. Þó að hv. þm. Katrín Júlíusdóttir vilji vel og segist ætla að fylgjast afskaplega vel með framkvæmdinni veit ég sem er, og við eigum að vita það öll sem hér erum inni, að það er ekki á færi eins þingmanns að fylgjast svo vel með því að farið verði að einni setningu í nefndaráliti þegar texti laganna segir annað — þá er nú lítið hald í prinsippunum, hæstv. forseti.

Eða hvernig ætla hv. þingmenn Samfylkingarinnar að tryggja það eftirlit sem þarf til þess að stefnumótun Háskóla Íslands, sem grundvölluð er á samþykktunum frá síðasta ári, nái fram að ganga? Við sáum ekki næga eftirfylgni hvað það varðaði í vinnslu frumvarpsins, við eigum eftir að fá að fylgjast með Samfylkingunni nú á næstu missirum. Það verður spennandi að sjá næstu fjárlög. Hvernig ætlar Samfylkingin að tryggja að samkeppnisstaða opinberu háskólanna verði með viðunandi móti án þess að innleidd verði skólagjöld? Samkeppnisstaðan er skert, einkaskólarnir geta boðið starfsfólki sínu betri kjör, nemendum sínum betri þjónustu, nemendurnir fá að auki styrk í gegnum námslánin hér sem eru niðurgreidd að hluta. (Gripið fram í.) Það eru starfsmannalögin sem hindra það, hæstv. forseti, já, já — Samfylkingin vill sennilega afnema starfsmannalögin. (Gripið fram í.)

Samkeppnisstaða háskólanna er skert. Ég vil fá að sjá að einhver vilji sé á bak við stóru orðin hjá Samfylkingunni og að samkeppnisstaða háskólanna verði leiðrétt (Gripið fram í.) án þess að innleidd verði skólagjöld. Það er verið að veikja varnir Háskóla Íslands og opinberu háskólanna með þeim tillögum sem hér eru (Forseti hringir.) lagðar fram og breytingartillögur meiri hluta nefndarinnar ganga ekki nægilega langt til þess að leiðrétta það.

[18:26]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta andsvar kórónaði það sem ég var að segja hér áðan. Hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs hafa gengið hér upp í hverju einasta máli, djöflast í okkur í Samfylkingunni og haldið því fram að við séum að leggja niður einhverjar varnir. Hv. þingmaður veit það vel að þau mál sem hér hafa verið að fara í gegn eru stór grundvallarmál sem samrýmast algjörlega stefnu okkar í Samfylkingunni.

Hv. þingmaður hélt því fram að við værum að fara gegn stefnu Samfylkingarinnar hvað varðar breytingarnar á há-

skólaráði. Það er rangt vegna þess að hvergi er kveðið á um það í okkar stefnuskrá hvernig innri málum háskólans eigi að vera háttað. Hins vegar er skýrt kveðið á um það í stefnu okkar að ekki eigi að taka upp skólagjöld í opinberum háskólum. Sú stefna endurspeglast mjög vel í frumvarpinu sem hér er verið að fjalla um (Gripið fram í.) og ekki síst í nefndarálitinu.

Virðulegi forseti. Ég vona að hv. þingmaður eigi eftir að sjá eins og við hin þennan glæsilega háskóla, Háskóla Íslands, vaxa og dafna, hann á eftir að gera það. Ég get sannfært hv. þingmann um að það er enginn sem situr aðgerðalaus í þessari umræðu hvað samkeppnisstöðuna varðar og í nefndarálitinu er sérstaklega fjallað um það. Hvatt er til þess að þessi umræða haldi áfram, það er gert í nefndaráliti, enginn er með lokuð augun fyrir þeirri umræðu. Það má heldur ekki gleyma því að síðan segja einkaskólarnir að Háskóli Íslands fái miklu meira rannsóknarfjármagn en þeir. Hún gengur á báða bóga þessi umræða um samkeppnisstöðuna og við þurfum að skoða hana frá öllum hliðum.

Ég vil í lokin, af því að ég á þrjár sekúndur eftir, óska Háskóla Íslands innilega til hamingju með að með frumvarpinu er verið að reka smiðshöggið á sameiningu Kennaraháskólans (Forseti hringir.) og Háskóla Íslands. Því ber að fagna og það er aðalatriði þessa máls, virðulegi forseti.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Leikskólar, 3. umr.

Stjfrv., 287. mál (heildarlög). — Þskj. 1113, brtt. 1127 og 1214.

[18:29]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég hafði vænst þess að hv. formaður menntamálanefndar tæki hér til máls þar sem málið var tekið til skoðunar í menntamálanefnd á milli 2. og 3. umr. Mér þykir mjög miður að nú skuli stóru frumvörpin fjögur, skólafrumvörpin, vera komin til lokaumræðu undir þeim kringumstæðum sem hér eru til staðar, búið að semja um þinglok og þar af leiðandi skertur sá réttur sem þingmenn hafa til þess að ræða um mál af þessu tagi. Þetta eru þungavigtarmál eins og hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson orðaði það, sennilega einhver stærstu mál sem fara í gegnum Alþingi á þessum þingvetri. Þau hefðu, að mínu mati, verðskuldað rismeiri 3. umr. en þá sem hér er gefið svigrúm fyrir.

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir breytingartillögum á þskj. 1127. Þær eru ekki nýjar af nálinni, minni hlutinn í menntamálanefnd stóð að breytingartillögum við 2. umr. sem allar voru felldar. Við höfum ákveðið að endurflytja hér tvær af þeim, við kölluðum nokkrar þeirra aftur til 3. umr. Ég flyt þær hér á þessu þingskjali.

Í fyrsta lagi er hér tillaga við 2. gr., hún varðar mannréttindamál. Ég varð fyrir vonbrigðum með að meiri hlutinn í þessum sal skyldi fella sambærilega tillögu við 2. umr. um það að mannréttindi yrðu skilgreind sem sjálfstæður þáttur í markmiðsgrein frumvarpsins. Ég ætla að gera aðra tilraun, hæstv. forseti, til þess að leggja svipaða tillögu fyrir þingheim. Ég óskaði eftir því við umræðu í nefndinni að meiri hlutinn tæki það til jákvæðrar skoðunar, bæði samfylkingarþingmenn og sjálfstæðisþingmenn, hvort ekki væri hægt að standa sameiginlega að flutningi slíkrar tillögu eða óskaði eftir stuðningi við hana. Ég er svo sem ekki bjartsýn í þeim efnum, en tillagan er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Við 2. gr. F-liður 2. mgr. orðist svo: Að rækta hæfileika barna til tjáningar og sköpunar í þeim tilgangi m.a. að styrkja sjálfsmynd þeirra og heilbrigðisvitund, skilning og virðingu fyrir mannréttindum, öryggi og hæfni til mannlegra samskipta.“

Ég tel vel fara á því að hafa þessa setningu með þessum hætti, að inn í markmiðsgreinina komi þessi f-liður með þá viðbót að það eigi að vera eitt af meginmarkmiðum uppeldis og kennslu í leikskóla að efla skilning og virðingu fyrir mannréttindum. Mér þykir rétt að geta þessa strax á leikskólastiginu og ég flyt sambærilega tillögu varðandi grunnskólastigið.

Ég legg einnig til að nýr kafli, IV. kafli, bætist við frumvarpið. — Sem ég stend hér, hæstv. forseti, með breytingartillöguskjalið sé ég að þau hrapallegu mistök hafa orðið í skjalavinnslunni, og mér hafa yfirsést þau, að ekki fer réttur texti inn í skjalið. Orðalagi textans hafði verið breytt en einhverra hluta vegna hefur skökku skjali verið dreift þannig að ég leyfi mér að lesa textann upp af uppkasti sem ég er hér með og treysti því að það uppkast sé á þingskjali. Mitt uppkast er merkt nr. 1127, en þar er sem sagt gert ráð fyrir því að texti breytingartillögunnar, 2. tölul., sé með þessum hætti:

„Við bætist nýr kafli, IV. kafli, Leikskólabörn, með tveimur nýjum greinum, 9. og 10. gr., svohljóðandi:

„Réttur leikskólabarna. Öll börn í leikskóla eiga rétt á verkefnum sem taka mið af aldri þeirra og andlegri og líkamlegri getu í hvetjandi námsumhverfi í viðeigandi húsnæði sem tekur mið af þörfum þeirra og vellíðan barnahópsins. Börn í leikskóla eiga rétt á því að njóta bernsku sinnar og hæfileika og finna til öryggis í öllu starfi á vegum leikskólans. Leita skal sjónarmiða leikskólabarna varðandi skólaumhverfi þeirra og starf innan leikskólans.

Leikskólabörn með sérþarfir. Börn í leikskóla eiga rétt á því að komið sé til móts við námsþarfir þeirra í almennum leikskólum án aðgreiningar, án tillits til líkamlegs eða andlegs atgervis. Heyrnarlausum leikskólabörnum skal tryggt málumhverfi svo þau fái notið þeirrar menntunar og leikskilyrða sem leikskólinn hefur upp á að bjóða. Leikskólar geri móttökuáætlun vegna barna sem hafa annað móðurmál en íslensku eða nota táknmál. Tryggja skal að þessi börn og foreldrar þeirra fái aðgang að upplýsingum um leikskólastarfið og framvindu þess.“

Hæstv. forseti. Þessar tillögur legg ég fram. Í fyrsta lagi fer vel á því að með þeim yrði samræmi milli leikskólafrumvarpsins og grunnskólafrumvarpsins, þ.e. að í lögum um leikskóla yrði sjálfstæður kafli sem varðar leikskólabörnin á sama hátt og það er sjálfstæður kafli í grunnskólafrumvarpinu sem varðar rétt nemenda í grunnskólum.

Ég tel í sjálfu sér að ýmsu væri hægt að bæta við þetta og margt sé órætt í þessu máli en vegna kringumstæðna og þeirra samninga sem gerðir hafa verið um slit þinghaldsins

ætla ég ekki að gera neitt annað hér en að greiða fyrir þingstörfum og læt því máli mínu lokið.

[18:36]

Katrín Júlíusdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mig langar aðeins að koma inn á þessa umræðu varðandi mannréttindahugtakið inn í markmiðsgreinar í báðum frumvörpum, þ.e. í frumvarpi til laga um grunnskóla og í frumvarpi til laga um leikskóla. Mín skoðun er sú að þetta hugtak eigi ekki heima í þessum kafla, þ.e. umfjöllunin um mannréttindin. Ég tel mjög mikilvægt að það komi inn með einum eða öðrum hætti síðar þegar tekin hefur verið um það betri umræða vegna þess að markmiðsgreinarnar báðar byggja á gildum eins og umburðarlyndi, kærleika, umhyggju, sáttfýsi, virðingu fyrir manngildi og slíkum orðum sem ég tel mannréttindi byggja á en mannréttindahugtakið er lögformlegt hugtak. Því tel ég að við ættum miklu heldur að ræða það síðar meir í menntamálanefnd og þá í samstarfi við kennara að svona hugtak komi frekar inn í aðalnámskrá en í markmiðsgrein. Manngildi og gildishugtök eiga að standa ein og sér. Við eigum ekki að setja lögformleg hugtök inn í markmiðsgrein.

Virðulegi forseti. Þetta er skoðun mín og ég er tilbúin að — sú umræða átti sér ekki stað innan nefndarinnar — en ég hefði frekar viljað að við skoðuðum mannréttindin í tengslum við greinarnar um námskrárnar.

[18:37]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nú hefur hv. þm. Katrín Júlíusdóttir fundið sér einhverja tæknilega lausn á því að styðja ekki tillögu mína. Lausnin er fólgin í því að mannréttindi séu lögformlegt hugtak og þess vegna sé önugt eða eigi ekki við að hafa það inni í markmiðsgrein frumvarpsins.

Hv. þingmaður hefði alveg getað lagt það til, ef vilji hefði verið til staðar hjá henni eða félögum hennar í menntamálanefnd, að hugtakið yrði t.d. frekar sett inn í þá grein frumvarpsins sem fjallar um skólanámskrá. Þar hefði það vissulega líka getað átt heima ef það hefði verið tæknilega réttara að mati hv. þingmanns. Þetta afhjúpar auðvitað það að hv. þingmenn í menntamálanefnd eru í „prinsippinu“ búnir að taka þá afstöðu að þeir ætli ekki að samþykkja neina af tillögum minni hlutans í þessari lotu við frumvörpin. Það er alveg sama hversu góðar þær eru, hversu vel útfærðar þær eru, hversu sammála hv. þingmenn eru tillögunum, það má bara ekki styðja þær, umfram allt ekki styðja tillögu frá minni hluta nefndarmanna. Það er sennilega erfiðast af öllu að sú sem hér stendur skuli vera þingmaður í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. (Gripið fram í.) Það er sýnt hér og það veldur mér vonbrigðum að hv. þingmenn skuli ekki getað brotið odd af oflæti sínu og sætt sig við að það er þingmaður úr stjórnarandstöðu sem flytur þessa tillögu af því að hv. þm. Katrín Júlíusdóttir talar þannig að hún sé í hjarta sínu sammála því að mannréttindi hafi eitthvað að gera með það skólastarf sem við fjöllum hér um. Ég lýsi því yfir vonbrigðum enn eina ferðina með það að þetta skuli vera niðurstaða þingmannanna.

[18:39]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er ekki andsvar í þeirri skilgreiningu, þetta er meðsvar. Við þingmenn Framsóknarflokksins greiddum atkvæði með því að það kæmi ákvæði um mannréttindi inn í 2. gr. frumvarpsins til laga um leikskóla. Við erum enn þá á þeirri skoðun. Ég held að það fari afar vel á því að eitt af meginmarkmiðum uppeldis og kennslu í leikskólum skuli vera að rækta hæfileika barna til tjáningar og sköpunar í þeim tilgangi m.a. að styrkja sjálfsmynd þeirra og heilbrigðisvitund, skilning og virðingu fyrir mannréttindum, eins og lagt er til að hér bætist við, og svo öryggi og hæfni til mannlegra samskipta.

Ég skil ekki þá ákvörðun meiri hluta nefndarinnar að styðja ekki þessa breytingartillögu. Hún var mikið rædd og mikið var rætt um mannréttindi í nefndinni og um þessa grein, hvað ætti að vera þar inni. Á milli 2. og 3. umr. var þetta sérstaklega tekið á dagskrá þannig að það er ekki hægt að beita því fyrir sig að ekki hafi farið fram umræða. Mér finnast daprar skýringar hv. þm. Katrínar Júlíusdóttur, að hún geti ekki stutt tillögu okkar af einhverjum lagatæknilegum ástæðum, hún telji að þetta eigi heima einhvers staðar annars staðar. Ég er henni hjartanlega ósammála. (Gripið fram í.) Tæknikrati, það er kannski ágætis orð.

Hér eru einnig ágætis ákvæði um rétt nemenda og nemendur með sérþarfir sem ég hef áður lýst yfir að ég styðji.

[18:42]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að taka undir það sem fram kom í máli hv. þingmanna Kolbrúnar Halldórsdóttur og Höskuldar Þórhallssonar og varðar breytingartillögu um mannréttindi í frumvarp til laga um leikskóla sem er hér til umræðu. Ég tek undir með hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur um að það lítur út fyrir að meiri hlutinn sé andvígur því að taka þetta ákvæði inn fyrst og fremst vegna þess hvaðan tillagan er komin en ekki vegna þess hvert innihald hennar er. Mér segir svo hugur um að hv. þingmönnum Samfylkingarinnar hafi ekki liðið sérstaklega vel gagnvart því að fella tillögu þar að lútandi hér við 2. umr. Ég er sannfærður um að ef einhver af þingmönnum hv. Samfylkingarinnar hefði stungið upp á þessu, hefðu þeir að sjálfsögðu tekið það inn í frumvarpið. Ég harma að þannig vinnubrögð skuli ástunduð hér í þinginu, að frekar sé tekin afstaða til tillagna eftir því hvaðan þær koma en eftir innihaldi þeirra. En allt um það.

Ég stóð hér aðeins upp til þess að gera grein fyrir því að á þskj. 1214 flyt ég ásamt þingmönnunum Steingrími J. Sigfússyni og Álfheiði Ingadóttur breytingartillögu við frumvarp til laga um leikskóla þar sem lagt er til að við 1. mgr. 14. gr. bætist þrír nýir málsliðir. 14. gr. frumvarpsins er undir 6. kafla um námskrár og samstarf skólastiga og er fjallað þar um skólanámskrá og starfsáætlun.

Gerð er tillaga um að við 1. mgr. 14. mgr. komi nýir málsliðir svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Í námskrá og starfi leikskóla skal enn fremur tekið mið af aukinni fjölbreytni hvað varðar menningarlegan og trúarlegan bakgrunn nemenda. Hvers kyns trúarleg innræting er óheimil. Fræðsla um trúarlega arfleifð íslenskrar menningar

og um mismunandi trúarbrögð skal virða rétt manna til trúfrelsis og trúleysis með það að markmiði að auka þekkingu, umburðarlyndi, skilning og virðingu milli ólíkra trúar- og menningarheima.“

Þessi tillaga er flutt hér við þessa umræðu og skýrir sig í raun sjálf. Má segja að hún komi í kjölfar umræðu sem fór fram um svipuð efni við 2. umr. Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um tillöguna.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Grunnskólar, 3. umr.

Stjfrv., 285. mál (heildarlög). — Þskj. 1114, brtt. 1146 og 1213.

[18:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Það er greinilega það sama upp á teningnum hér fyrst hv. formaður nefndarinnar ætlar ekki að fylgja úr hlaði því sem gerðist í nefndinni milli 2. og 3. umr. sem var svo sem ekki mikið. (**SKK:** Þú ert fullfær um það.)

Ég kem eingöngu upp til að vekja athygli á breytingartillögu sem ég flyt á þingskjali 1146. Þar eru þrjár breytingartillögur, tvær þeirra voru kallaðar aftur við 2. umr. og ein þeirra er önnur tilraun til að koma mannréttindum fyrir á viðeigandi stað í grunnskólafrumvarpinu.

Í fyrsta lagi geri ég breytingartillögu við 23. gr. Hún varðar gjaldtöku og gengur út á það að grunnskólar skuli sjá nemendum fyrir málsverði á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið og að málsverður samkvæmt greininni skuli vera nemendum að kostnaðarlausu.

Í 3. tölulið geri ég breytingartillögu við 33. gr. sem er af svipuðum toga og varðar líka gjaldtökuna og gengur út á það að lengd viðvera og tómstundastarf samkvæmt þessari grein skuli vera nemendum að kostnaðarlausu.

Loks geri ég breytingartillögu við 24. gr. um að 4. mgr. orðist eins og segir á þingskjali 1146, með leyfi forseta:

„Í öllu skólastarfi skal stuðla að virðingu fyrir mannréttindum og heilbrigðum lífsháttum og taka mið af persónugerð, þroska, hæfileikum, getu og áhugasviðum hvers og eins.“

24. gr. fjallar að öðru leyti um aðalnámskrá svo það kann að vera að hv. þm. Katrín Júlíusdóttir geti stutt þessa tillögu af því að tæknilega fer hún inn á stað sem mér heyrðist á henni í andsvari áðan að væri tæknilega ásættanlegur að hennar mati. Að vísu lítur hún svo á að orðið sé lagatæknilegs eðlis og sé þess vegna varhugavert að samþykkja það inn í lagatexta. Engu að síður er hér lagt til að mannréttindahugtakið fari inn í 24. gr. grein sem fjallar um aðalnámskrá. Ég tel rétt að láta reyna á það aftur, sérstaklega í ljósi þess að mannréttindayfirlýsing Sameinuðu þjóðanna er um þessar mundir 60 ára gömul og ég tel beinlínis að það sé lagaleg skylda okkar að tryggja að í öllu skólastarfi sé tekið mið af mannréttindum og virðing fyrir mannréttindum innleidd í skólastarf. Mér finnst dapurlegt að á 60 ára afmæli mannréttindayfirlýsingar Sameinuðu þjóðanna skuli það horfa þannig við stjórnarliðum í þessum sal að það sé óþarfi að samþykkja breytingartillögur af þessu tagi.

[18:49]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég kem upp til að fjalla aðeins um breytingartillögur hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur. Þar er fjallað um gjaldtökur í sambandi við þjónustu sem skóli veitir eða veitt er í tengslum við skóla. Þetta var rætt lítillega í menntamálanefnd og þar tjáði ég mig um tvö atriði, þ.e. varðandi málsverð á skólatíma. Þetta er ekki eitt af skyldu-verkefnum í skólum enn þá, þetta verkefni er fyrst og fremst á vegum sveitarfélaganna og í þriðja lagi hef ég miklar efasemdir um að taka eigi upp ókeypis skólamáltíðir. Við höfum aldrei talað fyrir því, samfylkingarfólk, sem flokkur. Við höfum talað fyrir gjaldfrjálsum grunnskóla en þessir þættir hafa ekki komið inn þar. Aftur á móti höfum við talað mjög fyrir því að tryggja eigi að allir geti haft tækifæri til að fá málsverð, þ.e. að félagsþjónusta sveitarfélaganna, þekkingin sem skólinn býr yfir og aðrir eigi að tryggja það að enginn sitji hjá af peningalegum ástæðum. Ég veit að þannig er unnið í flestum grunnskólum.

Sú athugasemd hefur komið upp og gerði það þegar þetta mál kom til umræðu á sínum tíma að það væri í sjálfu sér ekki æskilegt að í skóla eins og t.d. mínum þar sem voru á milli 500 og 600 nemendur að allir ættu að fara í mat og það væri eldað fyrir allan hópinn óháð því hvort þau vildu matinn. Þar gerðum við þetta t.d. þannig að hægt var að velja eftir matseðli og nemendur gátu þá sagt fyrir fram og í samráði við foreldra að þeir vildu ekki ákveðinn mat. Það var einmitt gert til að hindra sóunina sem getur fylgt því að vera með frjálsar máltíðir sem allir eiga aðgang að.

Sama gildir um tómstundastarfið. Eru menn á því að íþrótta- og tómstundastarf sem er á vegum eða í tengslum við skólana í lengdri viðveru verði gert ókeypis? Ég held að báðar þessar tillögur séu afar vanhugsaðar og þetta sé fyrst og fremst á forræði sveitarfélaganna og eigi að skoðast sem slíkt og vil bara lýsa þeirri afstöðu minni hér.

Varðandi mannréttindin þá er náttúrlega alveg augljóst að skólar vinna að (Forseti hringir.) mannréttindum og barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna hangir uppi í mörgum skólum, m.a. hjá mér og það var nýbúið að gera plaköt, þannig að við erum ekkert að slást um það. Mannréttindin á að tryggja en það er ekki þar með sagt að tillöguflutningurinn sé (Forseti hringir.) besta formið til þess.

[18:51]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Minn flokkur, Vinstri hreyfingin – grænt framboð, aðhyllist gjaldfrjálsan grunnskóla og við viljum að hann sé gjaldfrjáls fyrir öll börn vegna þess að við teljum að það tryggi jöfnuðinn best. Við erum ekki flokkur sem sættir sig við það að fátæk börn hafi merkimiða frá félagsþjónustu sem segi að þetta barn sé fátækt og þess vegna eigi að borga fyrir það. Við viljum tryggja öllum börnum sama aðgang að hollum mat í skólanum. Það er tæknilega mismunandi flókið í skólum að útfæra þá hugmynd en ég er algjörlega sannfærð um það og ég treysti skólafólki og þeim sem reka skólana og sveitarfélögunum líka fullkomlega til að útfæra þær tillögur af skynsemi.

Sömuleiðis varðandi tómstundastarfið og lengd viðverunnar. Í samfélagi eins og okkar þar sem foreldrar barna vinna langan vinnudag og fæstir búnir klukkan fjögur eða fimm þegar börn koma heim úr skóla, þá teljum við að það sé ábyrgðarhluti og það sé samábyrgð sem eigi að hvíla á því að börnin hafi skapandi starf í þessari lengdu viðveru. Við erum ekki að tala um að öll íþróttafélögin eigi þar með að verða hluti af grunnskólanum og þannig greidd af sveitarfélaginu. Auðvitað fá íþróttafélögin styrki frá sveitarfélögunum eins og tíðkast en það að búa til innihaldsríkt skólastarf áframhaldandi í lengdu viðverunni er grunnforsenda fyrir því að skóladagur barnanna sé þeim samboðinn. Til dæmis ætti skólahljómsveit eða listgreinar eða hvað sem sett er inn í lengdu viðveruna að vera aðgengilegt fyrir öll börn og það á ekki að setja neina merkimiða á börn í þeim efnum.

Þetta er auðvitað dýrt og sveitarfélög og ríki þurfa að gera samkomulag um hvernig fara eigi í þessi mál og það væri óskandi að Samfylkingin væri búin að hefja máls á þessum hlutum í ríkisstjórnarsamstarfinu. En ég geri mér grein fyrir því að það er erfitt og þungt undir fæti að eiga þessi mál við Sjálfstæðisflokkinn sem auðvitað er andsnúinn þeim.

[18:54]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að umræðan einmitt í þessum ræðustól á þessu augnabliki endurspegli hvað við erum að slást við. Skilgreiningin á lengdri viðveru og tómstundastarfi er þegar komin út og suður. Skólahljómsveitir og ýmislegt annað sem fellur undir tónlistarskóla á að falla undir þetta — kannski.

Við höfum ekki formað þetta á einn eða neinn hátt. Ég hef komið hér í ræðustól út af þessu máli sérstaklega með fyrirspurn til ráðherra einmitt um skilgreiningar á því hvað eigi að falla undir þetta, hvort setja eigi lagaramma, hvort setja eigi reglur um starfsmannahald, hvort setja eigi reglur í sambandi við húsnæðisaðstöðu og annað slíkt. Ég skal taka þátt í þeirri umræðu og vil gjarnan vinna að því áfram en það er ekki mál sem maður hendir inn með breytingartillögu á lokastigi máls án samráðs við sveitarfélögin. Það er gagnrýnin. Innihaldið í sjálfu sér er eitthvað sem við getum rætt, en ég lít á þessar tillögur sem einhvers konar yfirlýsingar sem eru út af fyrir sig bara mjög gott mál, og er þá ávísun á að það megi skoða frekar, en engan veginn færar um að fara inn í tillögutexta eins og við erum að ganga frá í dag.

[18:55]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta andsvar hv. þingmanns lýsir því auðvitað að það hefði verið ákjósanlegt, þó svo að tekinn hafi verið góður tími í að vinna málið í nefndinni, að hafa lengri tíma í það eftir 2. umr. (Gripið fram í.) Það skiptir verulegu máli að við ræðum hér í 3. umr. stór mál, kannski stærstu málin á þinginu eða a.m.k. í flokki þeirra stærstu, á afar skömmum tíma og það er ekki afsakanlegt. Það er bara verulega fúlt, hæstv. forseti, að maður skuli þurfa að láta sig hafa það.

Í fyrra andsvari mínu kom ég ekki að viðbrögðum við því sem hv. þingmaður sagði um mannréttindamálin. Ég er á því að hv. þm. Guðni Ágústsson hafi hitt naglann á höfuðið þegar hann í frammíkalli fyrir nokkrum dögum síðan sagði stundarhátt þegar verið var að greiða atkvæði um sambærilega tillögu að stjórnarliðar gætu ekki samþykkt hana af því hún væri komin frá vondu fólki. Ég tel að það sé bara mergurinn málsins. Það er ekkert flókið við það að setja mannréttindi og virðingu fyrir mannréttindum inn í bæði frumvörpin. Ef það væri vilji til þess í alvöru hjá stjórnarliðum að horfa bara á málefnið ætti þetta að vera fullkomlega útlátalaust, en það sem þvælist fyrir þessum hv. þingmönnum er greinilega það að tillagan kemur frá vondu fólki.

[18:57]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég vil bara ítreka það sem kom fram í máli mínu áðan að við framsóknarmenn styðjum það að hugtakið um mannréttindi komi inn í grunnskóla- og leikskólafrumvörpin. Það skiptir okkur litlu hvaðan þær breytingartillögur koma. Það verður að viðurkennast að þetta er einfaldlega okkar stefna og stefnuskrá. Við viljum að staðinn sé vörður um mannréttindi og við viljum hafa hér góða og málefnalega umræðu um mannréttindi. Ég held að það sé eingöngu til bóta að við komum því hugtaki inn í leikskóla- og grunnskólastarfið þannig að það verði hluti af uppeldi og menntun barna okkar.

Ég sagði í atkvæðagreiðslunni um leikskóla að við framsóknarmenn styddum ákvæði um gjaldfrjálsan leikskóla. Við vildum að haft yrði gott samráð við sveitarfélögin um það hvernig deila ætti þeim kostnaði og fara þyrfti vel yfir það. Í mínum huga ætti ríkið að koma verulega að því og kannski væri best að það yrði í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga. En stefna okkar framsóknarmanna er gjaldfrjáls leikskóli.

Ég er líka mjög á því að grunnskólar eigi að sjá nemendum fyrir málsverði á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið. Því miður eru of mörg dæmi þess að börn foreldra sem ekki hafa mikið á milli handanna sitji úti í horni og séu skilin út undan einfaldlega vegna þess að þau hafa ekki efni á að greiða fyrir máltíð. Það er sárt að horfa upp á slíkt og það eru mörg dæmi þess að kennarar hafi greitt skólamáltíðir fyrir þessa nemendur. Við eigum einfaldlega að beita okkur fyrir því að koma í veg fyrir þetta. Grunnskólinn á að vera gjaldfrjáls frá A til Ö. Það hafa orðið breytingar í þá átt að lengja viðveru. Við viljum hafa samfelldan skóladag og þá eigum við að sjá til þess að allir, burt séð frá efnahag og stöðu foreldra, geti notið grunnskólamenntunar og alls þess sem grunnskólinn hefur upp á að bjóða.

Ég ætla ekki að hafa fleiri orð um þetta frumvarp. Það náðist mikil og góð samstaða um frumvarpið í nefndinni. Ég verð samt að viðurkenna að það kemur mér nokkuð á óvart að Samfylkingin sem ég hélt að væri á þessari línu, einhvern tímann minntust samfylkingarmenn á prinsipp um gjaldfrjálsan leikskóla en á þau prinsipp hefur sjaldan verið minnst í umræðunni og ætli þau séu ekki dauð eins og margt annað sem Samfylkingin lofaði fyrir kosningar en

hefur nú tækifæri til að efna. Þjóðin stendur frammi fyrir því að Samfylkingin eða ríkisstjórnin segist vera að vinna að hinu og þessu en er að gera annað. Ég held að það sé afar slæmt fyrir þjóðina.

[19:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að taka undir með hv. þingmönnum, þeim Kolbrúnu Halldórsdóttur og Höskuldi Þórhallssyni, varðandi mannréttindaákvæði í frumvarpi til laga um grunnskóla. Ég tel að það sé þýðingarmikið að koma því inn og lýsi, eins og varðandi leikskólann, undrun minni yfir því að þingmenn stjórnarinnar, og þá sérstaklega Samfylkingarinnar, skuli ekki ljá máls á því að hnykkja á þessum þætti í lögunum. Það veldur mér satt að segja mjög mikilli furðu, svo að ekki sé meira sagt, að það skuli ekki vera vilji til þess.

En ég kom hér aðallega til þess að gera grein fyrir breytingartillögu við frumvarpið sem ég flyt ásamt þingmönnunum Steingrími J. Sigfússyni og Álfheiði Ingadóttur og birt er á þingskjali 1213. Þar er lagt til að við 1. mgr. 29. gr. bætist þrír nýir málsliðir. 29. gr. frumvarpsins fjallar um skólanámskrá og starfsáætlun undir 7. kafla um inntak náms, námsskipan, námsframboð, námsmat og starfstíma. Þeir hljóði þannig, með leyfi forseta:

„Í námskrá og starfi grunnskóla skal enn fremur tekið mið af aukinni fjölbreytni hvað varðar menningarlegan og trúarlegan bakgrunn nemenda. Hvers kyns trúarleg innræting er óheimil. Fræðsla um trúarlega arfleifð íslenskrar menningar og um mismunandi trúarbrögð skal virða rétt manna til trúfrelsis og trúleysis með það að markmiði að auka þekkingu, umburðarlyndi, skilning og virðingu milli ólíkra trúar- og menningarheima.“

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Framhaldsskólar, 3. umr.

Stjfrv., 286. mál (heildarlög). — Þskj. 1115, brtt. 1128 og 1246.

[19:03]

Frsm. meiri hluta menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Í 13. gr. frumvarps um framhaldsskóla segir að á framhaldsskólastigi skuli veita nemendum með fötlun samkvæmt lögum um málefni fatlaðra og nemendum með tilfinningalega eða félagslega örðugleika kennslu og sérstakan stuðning í námi. Síðan segir í frumvarpinu:

„Látin skal í té sérfræðileg aðstoð og viðeigandi aðbúnaður eftir því sem þörf krefur að mati menntamálaráðuneytisins.“

Eins og sjá má á þingskjali 1246 þá liggur fyrir breytingartillaga sem ég flyt þar sem ég legg til að orðin „að mati menntamálaráðuneytisins“ í 2. málslið 1. mgr. falli brott og greinin kveði þá á um að látin skuli í té sérfræðileg aðstoð og viðeigandi aðbúnaður eftir því sem þörf krefur. Ég vonast til þess að hv. þingmenn styðji þessa breytingartillögu.

[19:05]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Herra forseti. Við framsóknarmenn báðum um tvöfalda umræðu um þetta frumvarp. Við töldum einfaldlega að það væri of mikill ágreiningur í samfélaginu til að fara yfir frumvarpið á skömmum tíma. Sérstaklega kom fram gagnrýni á það frá framhaldsskólakennurum. Við gátum því ekki stutt frumvarpið og lögðum til að því yrði vísað frá hér við 2. umr. Því var hafnað þannig að við sátum hjá við afgreiðslu þess.

Hv. þm. Sigurður Kári Kristjánsson gerði hér grein fyrir nokkrum breytingartillögum. Það sama er upp á teningnum þar. Við munum sitja hjá. Vissulega eru einstakir þættir í frumvarpinu góðir en á stærstu málunum hafa því miður ekki orðið neinar breytingar, þ.e. á framhaldsskóla- eða stúdentsprófinu og ECTS-einingunum. Afstaða okkar framsóknarmanna til þessa frumvarps hefur því ekki breyst og hörmum við að það skuli nú vera keyrt í gegn.

[19:06]

Frsm. minni hluta menntmn. (Kolbrún Halldórsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Það er afar dapurlegt að þetta stóra mál skuli nú koma til 3. umr. og að stjórnarmeirihlutinn skuli hafa ákveðið að halda áfram að ýta þessu máli hér í gegn og gera það að lögum jafnófullburða og það er, jafnilla reifað og það er og í jafnmikilli mótstöðu og raun ber vitni að er við það úti í samfélaginu, ekki síst meðal framhaldsskólakennara.

Fjölda spurninga er enn ósvarað þannig að það er alveg ljóst að hér er að fara í gegn mál sem á eftir að draga gríðarlegan dilk á eftir sér. Það er mikil ábyrgð þeirra þingmanna í stjórnarliðinu sem staðið hafa að því að koma þessu máli hér í gegn og ætla sér að halda áfram að styðja það til loka.

Það hefur mátt skilja á máli þeirra sem tala í þessu máli hér að þau séu tengd órjúfanlegum böndum þessi fjögur stóru skólafrumvörp. En mér segir svo hugur að þetta frumvarp og menntafrumvarpið séu tengd sterkari böndum en hin tvö, þ.e. að það sé ásetningur stjórnarmeirihlutans að fara hér í gegn með framhaldsskólafrumvarp sem er hreint og klárlega í andstöðu við allt skólasamfélagið, kennara framhaldsskólanna. Ég held að það sé helmingur félaga framhaldsskólakennara sem hefur sent okkur áskoranir um að þessi mál verði stöðvuð og þau verði ekki afgreidd sem lög frá Alþingi.

Ég tel sem sagt og ég sé ekki annað en að hér sér einhver ásetningur um að koma á framhaldsskóla sem Sjálfstæðisflokkurinn er höfundur og skapari að gegn því að standa vörð um afar umdeilt frumvarp, þ.e. menntafrumvarpið. Frumvarpið sem gerir það að skyldu að kennarar fái fimm ára meistarapróf hvort sem það er fyrir grunnskóla eða leikskóla.

Ég segi þetta nú vegna þess að hv. formaður nefndarinnar lagði afar þunga áherslu á að framhaldsskólafrumvarpið væri tengt kjörum kennara. Það eru engin augljós tengsl í þeim efnum. Ég held hins vegar að hér séu pólitísk tengsl, að Sjálfstæðisflokkurinn sé að reyna að fá sinn framhaldsskóla gegn því að styðja við bakið á kröfum kennara um

aukna menntun sem að öllum líkindum á eftir að skila kennurum bættum kjörum.

En eins og hér hefur komið fram er ekki tilefni eða tími til þess að fara út í umræðuna af neinu viti. Ótal spurningum er ósvarað og ég leyfi mér bara að grípa hér niður í spurningar sem komu til okkar á skjali frá kennarafélaginu við Menntaskólann í Kópavogi. Þar setja kennararnir niður spurningar sem ég hef ekki fengið svar við, a.m.k. ekki í umfjöllun nefndarinnar. Spurningarnar varða t.d. námseiningarnar sem við ræddum mikið um hér við2. umr.:

Kennararnir spyrja: Hver er skilgreining á vinnudegi nemanda? Er átt við vinnu á dagsgrundvelli eða vikugrundvelli? Er átt við að nemandi sinni námi eða hugi að námi milli klukkan átta og 16 eða er það eitthvað annað sem hér er haft í huga þegar menn eru að fjalla um nýja skilgreiningu á einingum út frá vinnuframlagi nemenda? Hvert verður sambandið á milli nýrra eininga og eldri námseininga? Veit einhver yfir höfuð hvert gildi nýju eininganna er? Er ein ný eining jafngild 1,7 gömlum einingum? Hver getur svarað því í þessum sal? Snýst þetta nýja einingakerfi um vinnu nemenda í tímum eða um skil á verkefnum? Og hver ætlar að meta vinnuframlag nemenda á bak við verkefnin? Á að meta virkni nemenda í tímum til eininga? Kennararnir segja að nemendur leggi mismikið á sig og hversu sveigjanlegir geta kennarar þá verið í þeim efnum? Hvað með vinnuframlag nemenda í verkefnaskilum, geta þeir t.d. skipt áfanga í tíu verkefni og fá nemendur þá ákveðið margar einingar fyrir hvert verkefni?

Hvað um kjarasamninga kennara? Skólaárið er lengt um að minnsta kosti fimm daga. Í dag er miðað við ákveðinn tímafjölda á viku og það er ekki mjög flókið mál. En hvernig verður hún mæld nú eftir breytinguna? Hve mikið gildir ein eining miðað við vinnuframlag kennara? Er sparað með því að gera t.d. þriggja eininga áfanga að tíu eininga áfanga? Kennararnir spyrja um framhaldsskólaprófið. Þeir segja að í athugasemdum við frumvarpið komi fram að hér sé um að ræða námsbrautir sem áður kölluðust almennar brautir og þar áður fornám. Við vitum öll hvernig þær námsbrautir voru skilgreindar. Og nú spyrja kennararnir í Menntaskóla Kópavogs: Eru námsbraut til framhaldsskólaprófs og námsbraut til stúdentsprófs alveg aðskildar? Getur nemandi sem hefur lokið framhaldsskólaprófi fengið nám sitt metið inn á stúdentsbraut? Mun einhver velja námsbraut til framhaldsskólaprófs ef hún er fyrir fram stimpluð sem braut fyrir getuminni nemendur eins og almennu brautirnar voru eða fornámið áður? Og þeir spyrja: Er hægt að setja takmörk fyrir því hve mörgum einingum nemandinn lýkur í framhaldsskólaprófi? Hvað þarf hann að hafa gert til þess að komast á stúdentsbraut eftir það?

Hæstv. forseti. Kennarar í Menntaskólanum í Kópavogi telja að við ættum að nota tækifærið og endurskoða námskrána samhliða þessum breytingum. Þeir telja að í umræðu um þetta mál hefði þurft að svara grundvallarspurningum varðandi námskrána, varðandi hvað við viljum hafa þar inni og hvað við viljum að fari burt, hvað það er sem við teljum að hafi gefist vel og hvað það er sem við teljum að hafi gefist miður. Auðvitað átelja þessir kennarar að sá þáttur skyldi hafa verið rofinn í þeirri nefnd sem samdi frumvarpið því að þar voru tækifæri til að tala um öll þessi mál og varpa upp þessum spurningum, leita svara við þeim og fá kannski svör.

Þessir kennarar úr Kópavoginum spyrja líka um próf til starfsréttinda: Er rétt að ábyrgðin fari yfir á skólana? Ætluðum við ekki að tengja meira saman vinnustaði og skóla? Er haldið nógu vel utan um hvað nemarnir gera í atvinnulífinu og hver heldur utan um það? Geta skólinn og starfsgreinaráðið ef til vill samræmt sig betur?

Þeir spyrja jafnframt um mismuninn milli nemenda. Þeir óttast að mögulega sé verið að mismuna nemendum. Kennararnir spyrja sérstaklega um stúdentsprófið og taka fram að fjöldi eininga til stúdentsprófs sé óþekkt stærð. Þeir spyrja: Er tveggja ára braut jafnlíkleg og fjögurra ára braut? Er hugsanlegt að einhverjar námseiningar detti fullkomlega út? Þeir spyrja jafnframt hvenær og hver eigi að vinna námsbrautalýsingarnar og aðra undirbúningsvinnu. Það kemur reyndar fram í skýringum með frumvarpinu að hugmyndin er að það sé skólanna að semja námsbrautarlýsingarnar þó svo að menntamálaráðherra verði á endanum að samþykkja þær.

Hæstv. forseti. Ég vil bara undirstrika það sem ég hef áður sagt í þessari umræðu að þetta er að mínu mati atlaga að framhaldsskólanum. Hér er verið að innleiða stutt nám til stúdentsprófs og ekki bara stutt heldur líka skert. Hvernig til tekst með framkvæmd þessa frumvarps og þeirra laga sem af því leiðir fer eftir fjármunum. Fjármunirnir eiga eftir að verða alfa og omega í þessu tilliti. Það er önugt og virkilega grætilegt að farið skuli vera út í þessar breytingar í þeirri miklu óþökk og sundurlyndi sem ríkir í samskiptum stjórnvalda annars vegar og þeirra sem eiga að framfylgja frumvarpinu út í skólasamfélaginu hins vegar. Þetta er gerræðisleg ákvörðun og gerræðisleg aðgerð. Ég lýsi vanþóknun minni á þessum málatilbúnaði öllum og lýsi um leið ábyrgðinni á stjórnarmeirihlutann allan, hv. þingmenn Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, sem bera sameiginlega ábyrgð með hæstv. menntamálaráðherra og ríkisstjórninni allri í þessum efnum.

[19:16]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Mig langar að blanda mér í þessa umræðu um frumvarp til laga um framhaldsskóla. Þannig vill til að í haust lagði ég fram frumvarp til laga um breytingu á lögum um framhaldsskóla sem er 53. mál á þskj. 53. Ég mælti fyrir því frumvarpi og því var vísað til hv. menntamálanefndar til umfjöllunar. Nú á ég ekki sæti í nefndinni og veit ekki nákvæmlega hvort frumvarpið hefur fengið einhverja umfjöllun þar en alla vega er ljóst að ekki hefur mikið komið út úr nefndinni. Ég átti satt að segja von á því að meiri hluti nefndarinnar mundi kannski taka þessa tillögu og nýta sér þær góðu hugmyndir sem þar birtast og koma með breytingartillögu hér við 2. umr., að meiri hlutinn tæki frumvarp mitt frá því í haust og gerði að sinni eigin breytingartillögu. Það olli mér vonbrigðum að sjá að tillaga mín þar að lútandi var ekki á breytingartillöguskjali frá meiri hlutanum. Það olli mér ekki bara vonbrigðum heldur kom mér nokkuð á óvart því að um er að ræða breytingartillögu sem er algerlega í takt við þær kosningaáherslur sem Samfylkingin hafði fyrir kosningarnar 2007. Maður hlýtur að reikna með

því að eitthvað hafi staðið á bak við þann ásetning flokksins að koma því máli áleiðis sem hér er hreyft, sem er að námsgögn í framhaldsskólum verði nemendum að kostnaðarlausu.

Tillaga mín er sem sagt að sambærilegt ákvæði og er í núverandi grunnskólalögum um þetta efni komi inn í framhaldsskólalögin, en með samþykki þeirrar breytingartillögu yrði að sjálfsögðu stigið mikilvægt skref í áttina að auknu jafnræði til náms óháð efnahag. Annars vegar er um það að ræða að leggja til að gjaldtökuheimild framhaldsskólalaga varðandi innritunar- og efnisgjöld verði felld brott — samkvæmt núgildandi lögum ákveður skólanefnd upphæð framangreindra gjalda og hér er lögð fram tillaga um að sú heimild verði felld brott og enn fremur er felld brott heimild til innheimtu á sérstöku endurinnritunargjaldi.

Í annan stað er lagt til að inn komi grein sem er efnislega samhljóða 33. gr. í gildandi grunnskólalögum en þar er kveðið á um að kennsla í skyldunámi skuli vera veitt nemendum að kostnaðarlausu og óheimilt sé að krefja nemendur eða forráðamenn um greiðslu fyrir kennslu, námsgögn eða annað efni sem nemendum er skylt að nota í námi sínu og samræmist ákvæðum laganna á aðalnámskrá. Þessi tillaga gerir sem sagt ráð fyrir því að kveðið verði afdráttarlaust á um það að kostnaður við námsgögn skuli vera hluti af rekstri framhaldsskóla.

Ég minni á það í greinargerð með tillögu minni að í aðdraganda síðustu alþingiskosninga var talsvert rætt um mikilvægi þess að námsgögn í framhaldsskólum væru nemendum að kostnaðarlausu og markmið frumvarpsins sem ég flutti hér í haust, og hef nú endurflutt sem breytingartillögu við frumvarp um framhaldsskóla, er í samræmi við þá menntastefnu sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði höfum mótað okkur. Þar segir m.a., með leyfi forseta:

„Vandað og fjölbreytt framhaldsskólanám á að standa öllum til boða óháð efnahag eða öðrum aðstæðum. Því á ekki að taka skólagjöld fyrir framhaldsskólanám. Enn fremur eiga nemendur að hafa aðgang að námsbókum og öðrum námsgögnum sér að kostnaðarlausu. Aðgengi allra að framhaldsskólabyggingum þarf að vera tryggt. Námsaðstaða fyrir nemendur með sérstakar menntunarþarfir verði bætt og hún boðin í sem flestum framhaldsskólum.“

Þess má geta að sambærileg markmið rötuðu inn í kosningastefnuskrá annarra flokka. Í kosningastefnu Samfylkingarinnar í menntamálum segir m.a., með leyfi forseta:

„Bjóða upp á ókeypis námsbækur í framhaldsskólum og fella niður innritunar- og efnisgjöld.“

Reyndar var sambærilegar eða svipaðar áherslur að finna í málflutningi fleiri framboða fyrir síðustu þingkosningar. Í málefnasamningi ríkisstjórnarinnar, sem sagt er að hafi nú náðst að 80–90%, er gefið fyrirheit um áfanga í þessa átt þó að orðalagið sé býsna rýrt í roðinu að mínu mati.

Þar segir:

„… og nemendur í framhaldsskólum fái stuðning til kaupa á námsgögnum.“

Eins og ég segi, það er býsna opið, loðið og rýrt í roðinu þetta orðalag. Ég held að ég megi fullyrða að þetta sé þá eitt af þeim málefnum úr málefnasáttmála ríkisstjórnarinnar sem ekki er komið í farveg, eins og það heitir, og alls ekki uppfyllt. Mér finnst mikilvægt að slík grundvallaratriði sem varða jafnrétti til náms og mikilvægt kosningaloforð sem Samfylkingin gaf fyrir kosningarnar 2007, um að námsgögn, námsbækur í framhaldsskólum, ættu að vera nemendum að kostnaðarlausu og fella ætti niður innritunar- og efnisgjöld — það er mjög mikilvægt að kjósendur viti að það er eitthvað á bak við slíkar yfirlýsingar, einhver meining, einhver sannfæring, ekki bara einhver skrúðmælgi í aðdraganda kosninga til þess að ná einhverjum tilteknum hópi kjósenda til liðs við sig á síðustu metrunum.

Því miður höfum við upplifað það í fjölmörgum málum hér í vetur að þannig hefur háttað til með Samfylkinguna að kosningaloforð hennar hafa reynst skrúðmælgi fyrir kosningar og lítil innstæða fyrir þeim. Nú er hér enn eitt mál sem tekið er beint úr kosningastefnuskrá þeirra en eins og hér er getið um voru fleiri flokkar með þetta, m.a. minn flokkur, og ég man eftir því að einn af forustumönnum Samfylkingarinnar á síðasta kjörtímabili í menntamálum, hæstv. núv. viðskiptaráðherra, flutti hér margsinnis ræður og þingmál og skrifaði greinar um mikilvægi þess að námsgögn í framhaldsskólunum væru nemendum að kostnaðarlausu.

Nú er tilvalið tækifæri og þess vegna olli það mér vonbrigðum og ég varð undrandi yfir því að frumvarp mitt sem ég mælti hér fyrir í haust og fór til meðferðar í hv. menntamálanefnd skyldi ekki koma með pakkanum frá meiri hlutanum ein af breytingartillögum nefndarinnar. Samfylkingin hefði hæglega getað tekið þetta mál, hugsanlega breytt orðalagi, breytt einhverjum áherslum og gert það að sínu og sagt: Hér er enn eitt af okkar kosningaloforðum sem við ætlum að efna. Því miður sér þess ekki stað og þess vegna sá ég mig knúinn til þess að flytja frumvarp mitt sem breytingartillögu við frumvarp til framhaldsskóla í þeirri von að Samfylkingin og mínir ágætu félagar þar — sem eru mér áreiðanlega í hjarta sínu sammála — mundu sjá að sér og greiða atkvæði í samræmi við sannfæringu sína en ekki af eintómri þénustu við Sjálfstæðisflokkinn. Þess vegna mæli ég fyrir þessum breytingartillögum hér, frú forseti, og vona að sjálfsögðu að við fáum góðan stuðning við þær. Ég hlakka til að sjá hvernig hv. þingmenn Samfylkingarinnar munu greiða atkvæði í þessu máli.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, 3. umr.

Stjfrv., 288. mál (kröfur til kennaramenntunar o.fl.). — Þskj. 1116, brtt. 1245.

[19:25]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs til þess að vekja athygli á því að á þskj. 1245 eru breytingartillögur sem ég flyt við frumvarp til laga um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla.

Í tilefni af nýgerðum kjarasamningi launanefndar sveit-

arfélaga og Félags grunnskólakennara 20. maí sl. og kjarasamningi launanefndar og Skólastjórafélags Íslands, þar sem m.a. er fjallað um réttindi og skyldur grunnskólakennara, er lagt til í breytingartillögum, að höfðu samráði við samningsaðila — ég vil ítreka það — að fella annars vegar brott 27. gr. frumvarpsins sem mælir fyrir um breytingu á lögum nr. 27/1996, um réttindi og skyldur kennara og skólastjórnenda grunnskóla, og ákvæðum, og hins vegar að gerðar verði breytingar á ákvæðum IV. kafla frumvarpsins er varða auglýsingar og ráðningar grunnskólakennara.

Auk þessa liggja fyrir yfirlýsingar launanefndar sveitarfélaga frá 20. maí sl. um að nefndin sé reiðubúin við næstu kjarasamningsgerð að bæta við ákvæði gildandi kjarasamninga vegna Félags leikskólakennara ákvæði um auglýsingu lausra starfa enda hefðu ákvæði um slíkt verið felld út úr frumvarpinu. Í ljósi þess er jafnframt lagt til að 11. gr. frumvarpsins, um auglýsingar og ráðningar, falli brott.

Mér fannst mikilvægt að gera grein fyrir þessum breytingartillögum sem, eins og áður segir, koma fram á þskj. 1245, en þær eru gerðar í samkomulagi og að höfðu samráði við samningsaðila.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Raforkulög, 2. umr.

Stjfrv., 129. mál (neyðarsamstarf og fjárhæð eftirlitsgjalds). — Þskj. 130, nál. 1118.

[19:27]

Frsm. iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Nefndin hefur fjallað um málið og skilað áliti sínu. Í því segir að efni frumvarpsins megi greina í þrennt. Í fyrsta lagi er kveðið á um skyldu flutningsaðila, dreifiveitna og vinnslufyrirtækja til að hafa tiltækar viðbragðsáætlanir við vá auk þess sem lagður er grunnur að neyðarsamstarfi þessara aðila, stórnotenda og hins opinbera á formlegum vettvangi. Í annan stað leggur frumvarpið til lækkun á eftirlitsgjaldi í þeim tilgangi að færa það nær raunkostnaði af eftirliti Orkustofnunar.

Virðulegi forseti. Við í nefndinni gerum engar breytingartillögur við þessa tvo þætti þessa máls en í þriðja lagi er lagt til í frumvarpinu að aflviðmiðun stórnotandahugtaks raforkulaga verði færð úr 14 MW í 8 MW. Um það var verulega mikið rætt í nefndinni og komu þó nokkrar athugasemdir frá umsagnaraðilum og komið hafa fram áhyggjur af því að lækkun á aflviðmiðun stórnotendahugtaksins geti haft í för með sér aukinn kostnað fyrir aðra notendur flutningskerfisins auk þess að raska innbyrðis verkaskiptingu milli Landsnetsins og dreifiveitna sem ekki er ástæða til að hrófla við nema að vandlega athuguðu máli. Hins vegar hefur verið bent á að tenging stórnotenda við Landsnetið eigi ekki að leiða til kostnaðarauka annarra notenda, samanber og þá með vísan í 8. mgr. 12. gr. raforkulaga.

Aðrir telja ósennilegt að smáir stórnotendur, þ.e. þeir sem nota afl á bilinu 8 til 14 MW, geti staðið undir byggingu nýrra flutningsvirkja, eins og kveðið er á um í áðurnefndri grein. Því varð það niðurstaða nefndarinnar, virðulegi forseti, að geyma þennan þátt málsins, taka hann út úr og leggja til þá breytingu að þessi grein verði tekin út úr frumvarpinu. Nefndin leggur hins vegar sérstaka áherslu á að hún komi til skoðunar við endurskoðun raforkulaga sem fyrirhuguð er samanber ákvæði XIII til bráðabirgða í raforkulögunum. Jafnframt, virðulegi forseti, vil ég koma inn á það hér að þetta þýðir ekki að menn hafi endilega lagst gegn þessari tillögu. Nefndin taldi hins vegar að nauðsynlegt væri að fara betur yfir hana.

Við leggjum líka til aðra breytingartillögu vegna þess að við meðferð málsins var óskað eftir því að nefndin legði til breytingu á 5. mgr. 12. gr. raforkulaga til samræmis við tillögur sem unnar voru í samvinnu fulltrúa Landsnets, Orkustofnunar og dreifiveitna. Eru þær komnar fram vegna áhrifa af gjaldskrárbreytingum Landsnets á tekjur dreifiveitna af innmötun smávirkjana. Með hliðsjón af þessum athugasemdum þessara aðila leggjum við til breytingu sem tekur á þessu og gerð er grein fyrir í nefndaráliti og líka á sérstöku skjali.

Því leggur nefndin til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem ég hef hér gert grein fyrir.

Undir þetta rita sú er hér stendur ásamt hv. þingmönnum Kristjáni Þór Júlíussyni, Einari Má Sigurðarsyni, Álfheiði Ingadóttur, Herdísi Þórðardóttur, Guðna Ágústssyni, sem undirritar álitið með fyrirvara, Björk Guðjónsdóttur og Grétari Mar Jónssyni.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., 2. umr.

Stjfrv., 553. mál (leyfisveitingarvald til Orkustofnunar). — Þskj. 854, nál. 1117 og 1202.

[19:31]

Frsm. meiri hluta iðnn. (Katrín Júlíusdóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Nefndin fékk gesti á sinn fund til að fjalla um þetta mál og fékk auk þess nokkrar umsagnir um það. Það er niðurstaða nefndarinnar að málið eigi að samþykkja með einni breytingu. Í frumvarpinu er iðnaðarráðherra veitt heimild til að fela Orkustofnun að annast leyfisveitingar til rannsóknar og nýtingar á grundvelli tveggja lagabálka sem varða annars vegar auðlindir í jörðu og hins vegar auðlindir hafsbotnsins.

Á fundum nefndarinnar kom fram að frumvarpinu væri ætlað að gera ferli við leyfisveitingar skilvirkara með því að fela sérhæfðri stofnun, Orkustofnun, útgáfu leyfanna. Að öðru leyti væri ekki við því að búast að frumvarpið hefði áhrif á almennt verklag við undirbúning leyfisveitinga.

Meiri hlutinn leggur til þá breytingartillögu að frestur til að kæra ákvarðanir Orkustofnunar verði rýmkaður úr því að vera 30 dagar til samræmis við almenn stjórnsýslulög sem kveða á um 90 daga.

Meiri hlutinn leggur því til að frumvarpið verði samþykkt með þeirri breytingu en undir þetta rita sú er hér stendur ásamt hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni, Einari Má Sigurðarsyni, Herdísi Þórðardóttur, Guðna Ágústssyni, Björk Guðjónsdóttur og Grétari Mar Jónssyni.

[19:32]

Frsm. minni hluta iðnn. (Álfheiður Ingadóttir) (Vg):

Frú forseti. Hér er á ferð mál sem lætur býsna lítið yfir sér við fyrstu sýn og ég hygg að það hafi ekki margir fylgst með 1. umræðu þess. Ég gerði þar mjög veigamiklar athugasemdir við þetta frumvarp, aðallega að hér er verið að framselja vald sem ég tel að eigi að vera í höndum ráðherra og stjórnvalda, til stjórnsýslustofnunar sem er Orkustofnun í þessu tilfelli.

Fyrstu umræðu bar upp á dagana í kjölfar Helguvíkurúrskurðarins, þegar hæstv. umhverfisráðherra barmaði sér mikið yfir því að hafa engin stjórntæki og geta ekkert gert til þess að stöðva álversframkvæmdir í Helguvík eða styrkja stöðu náttúrunnar á því svæði og í því ferli. Hér aftur á móti er ráðherra iðnaðarmála, hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson, að afsala sér valdi til úthlutunar á leyfum til rannsókna og nýtingar á auðlindum bæði í jörðu og á hafsbotni.

Mér varð að orði við 1. umr. að nú væri Samfylkingunni rétt lýst. Með þessu móti er nefnilega verið að opna leið til að hlaupast undan pólitískri ábyrgð á verkum sem hafa orðið mjög umdeild á undanförnum missirum og árum.

Tilgangurinn er sagður einföldun á allri stjórnsýslu í kjölfar aðgerðaráætlunarinnar um *Einfaldara Ísland* frá 2006. Og enn fremur er vísað í skýrslu og tillögur auðlindanefndar þar sem gerð var tillaga meðal annarra atriða um að Orkustofnun annaðist veitingu leyfa á þessum grunni. Það er til þess vitnað í greinargerð að þetta skapi hagræði í stjórnsýslunni og að þetta framsal einfaldi umsagnarferli og geti slíkt verklag aukið málshraða við umsagnarferli samkvæmt lögum um mat á umhverfisáhrifum.

Ég leyfði mér að gagnrýna þetta við 1. umr. málsins og ég vitna til þess í nefndaráliti sem liggur fyrir í málinu á þskj. 1202, herra forseti, að frumvarpið sem hér er flutt, m.a. með tilvísun í skýrslu auðlindanefndar, það takmarkar ekki leyfisveitingarvald Orkustofnunar með sama hætti og tillögur auðlindanefndar gerðu og það takmarkar heldur ekki leyfisveitingarvald Orkustofnunar í þessu tilliti á nokkurn viðlíka hátt og gert var í tveimur frumvörpum um sama efni sem hafa verið lögð fyrir þingið, annars vegar á 131. þingi af hæstv. þáverandi iðnaðarráðherra Valgerði Sverrisdóttur og aftur á 133. löggjafarþingi af þáverandi hæstv. iðnaðarráðherra Jóni Sigurðssyni.

Síðara frumvarpið sem Jón Sigurðsson flutti hér byggði að stórum hluta á tillögum auðlindanefndar og þar var m.a. gert ráð fyrir því að Orkustofnun bæri við útgáfu leyfa sem þessara að afla umsagna frá tilgreindum aðilum. Í skýrslu auðlindanefndar er í rauninni skrifað niður hvernig fara megi með úthlutun gæða sem þessara og ekki síst hvernig megi velja á milli aðila þegar fleiri en einn eru um hituna. Í þessu frumvarpi er ekkert þessu líkt á borðum. Og ég leyfi mér að gagnrýna að þetta mál sem kennt er við *Einfaldara Ísland* getur hæglega orðið til þess að skaða enn frekar en orðið er hugmyndina um *Fagra Ísland* sem Samfylkingin hefur kynnt til sögunnar.

Núgildandi lög sem varða leyfisveitingar til rannsókna og nýtingar á auðlindum eru um margt mjög ófullkomin. Það er stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að rannsóknir á náttúruauðlindum lands og sjávar, sem hér er um að ræða, rétt eins og verndun þeirra og áætlanir um nýtingu, eigi að vera á forræði umhverfisráðuneytisins en ekki hjá nýtingarráðuneytinu, sem hér er iðnaðarráðuneytið. Ég leyfi mér í þessu áliti að gagnrýna það sérstaklega að Orkustofnun, sem ekki ber neina pólitíska ábyrgð, geti haft frumkvæði að og veitt leyfi til rannsókna og nýtingar auðlinda án þess að um leið séu settar skýrar reglur um meðferð umsókna og úthlutun leyfa.

Ég minni á þær miklu deilur sem staðið hafa á undanförnum missirum og árum um úthlutun leyfa til rannsókna á viðkvæmum jarðhitasvæðum vegna þess að fyrstu rannsóknir, sýnataka og tilraunaboranir geta eyðilagt stórlega ásýnd og náttúru slíkra svæða. Í ljósi þess að stefnumörkun um auðlindanýtingu er í verkahring stjórnvalda, þ.e. ríkisstjórnar á ábyrgð ráðherra á hverjum tíma, þá hlýtur úthlutun leyfa til rannsókna og nýtingar auðlinda að vera pólitísk ákvörðun, að minnsta kosti að hluta, og hún hlýtur þar af leiðandi að eiga heima á borði ráðherra sem fari með vald sitt samkvæmt stefnumörkun sem reyndar er nauðsynlegt að fái umfjöllun og samþykki Alþingis Íslendinga.

Ég vitnaði til þess í niðurlagi nefndarálits míns að ríkisstjórnin hefur gefið út þá yfirlýsingu að ekki verði gefin út ný rannsóknarleyfi á óröskuðum svæðum meðan vinnu við 2. áfanga rammaáætlunar er ekki verið lokið. Þetta segir manni að það hlýtur að gefast svigrúm til að vanda betur til verka en hér er gert og setja í rauninni ramma um það hvernig eigi að standa að útgáfu þessara leyfa.

Það er ástæða til þess, frú forseti, að benda á leiðara *Morgunblaðsins* frá 22. og 23. maí, þar sem annars vegar er fjallað um nýtingu auðlinda og hins vegar um eftirspurn og framboð á raforku. Í báðum þessum leiðurum er kallað eftir því að stjórnmálamenn og þingmenn taki í taumana og geri að minnsta kosti tilraun til að öðlast heildarsýn á stöðu okkar og hagsmuni í orkumálum.

Morgunblaðið leggur áherslu á að sú skoðun eigi að fara fram á grunni lýðræðislegra vinnubragða, m.a. með aðkomu stjórnarandstöðunnar. Ég tek undir þessa hvatningu leiðarahöfundar *Morgunblaðsins* og í niðurlagi þessa álits kemur fram að ég og minn flokkur, vinstri græn, við leggjumst gegn samþykkt þessa frumvarps. Við teljum ekki að það sé nógu vandað. Við teljum að það beri hættu með sér á því að ábyrgðinni á leyfisveitingunni sem er gríðarlega mikilvægt mál, sé tekin af borði hins pólitíska valds og vísað út í bæ til þess eins að ráðherrarnir geti síðan komið eins og gerðist varðandi Helguvík og sagt: Við höfum engin tæki, við gerum ekkert gert.

Það er miður, frú forseti, að í störfum nefndarinnar var ekki tekið tillit til þeirra ábendinga sem bárust um nákvæmlega þetta efni frá Umhverfisstofnun, frá Náttúrufræðistofnun og frá Náttúruverndarsamtökum Vestfjarða. Í þessum þremur umsögnum til nefndarinnar er vakin athygli á því að það þurfi að skýra betur hvernig eigi að standa að þessari leyfisveitingu. Umhverfisstofnun vekur sérstaka athygli á því að það skortir algerlega allar slíkar leiðbeiningar í lögunum um rannsóknir á eignarrétti íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins, nr. 73/1990, og leggur hreinlega til að við 2. mgr. 4. gr. frumvarpsins verði bætt ákvæði um að það skuli taka tillit til ákvæða laga um mat á umhverfisáhrifum, tillit til laga um náttúruvernd og annarra laga sem

við eiga og að leita skuli umsagna Hafrannsóknastofnunarinnar, Umhverfisstofnunar og Náttúrufræðistofnunar Íslands áður en slík leyfi séu veitt.

Náttúrufræðistofnun Íslands telur nauðsynlegt að styrkja verndarákvæði laga nr. 73/1990 sem eru þessi sömu lög, um rannsóknir á hafsbotninum, og við erum að tala hér um gríðarlega mikilvægt mál. Við erum að tala um efnistöku, námavinnslu á hafsbotni þar sem hvergi í lögunum er tekið tillit til annars en að það skuli gæta að lögum um mat á umhverfisáhrifum. Þar er ekki verið að hugsa um það sem hér er bent á að það þurfi að gæta ákvæða náttúruverndarlaga sem og laga um mat á umhverfisáhrifum.

Frú forseti. Við 1. umr. þessa máls átti ég nokkur orðaskipti við hæstv. iðnaðarráðherra um kærufrestinn sem þá var gert ráð fyrir að væri 30 dagar. Ég fagna því sérstaklega að í meðförum nefndarinnar hefur verið fallist á það sjónarmið að kærufrestir sem þessir eigi að fylgja stjórnsýslulögum. Ég vona einnig að þannig verði það í framtíðinni, að ráðherra sé ekki að koma með skemmri fresti en stjórnsýslulög kveða á um.

En þessi kærufrestur er mikilvægur, ekki aðeins hvað tímalengdina varðar heldur líka hvað varðar hverjir eiga aðild að kæru sem þessari. Og vegna þess, frú forseti, að umræður hér í þingsal hafa nokkurt gildi til lögskýringa þegar lög, greinargerðir og nefndarálit þrýtur þá hefði verið æskilegt að hæstv. iðnaðarráðherra væri í salnum því ég hefði viljað óska eftir því að hann ítrekaði það sem hann þar sagði um að allir, þar á meðal náttúruverndarsamtök og umhverfisverndarsamtök, ættu að geta kært leyfisveitingar sem þessar til ráðherra. Við vitum að það hafa staðið miklar deilur um að þeir sem ekki eiga svokallaðan lögvarinn rétt geti ekki komið athugasemdum sínum á framfæri og eigi ekki aðild að málum. Og það er nöturlegt að við skulum ekki enn þá hafa haft manndóm í okkur, vil ég leyfa mér að segja, til þess að lögleiða allar þrjár stoðir Árósasamningsins sem tryggja ekki aðeins aðgang almennings að upplýsingum heldur þátttöku í ákvarðanatöku og loks aðgang að réttlátari málsmeðferð í umhverfismálum. Það er dapurlegt að þetta skuli ekki enn hafa verið lögfest hér á landi.

En í ljósi þess sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði við 1. umr. málsins þá þykir mér einsýnt, ef til þess kemur að frumvarpið verði samþykkt, að þá muni hæstv. ráðherra tryggja það að allir landsmenn og þar á meðal umhverfissamtök geti átt aðild að slíkri kæru. En þá er ekki síður mikilvægt að upplýsingar um slíkar leyfisveitingar liggi á ljósu. Af því tilefni vil ég leyfa mér að rifja upp deilurnar sem urðu hér um rannsóknarleyfi sem gefið var út í Gjástykki tveimur dögum fyrir kosningar síðastliðið vor og ekki nokkur lifandi maður vissi um, utan fyrirtækisins sem fékk það og ráðuneytisins, fyrr en í rauninni löngu eftir að sá mánaðarfrestur sem upphaflega var gerð tillaga um var liðinn. Þannig hefur verið staðið að þessum málum hingað til, frú forseti, og það er miður að einustu breytingarnar sem liggja fyrir varðandi þetta ferli skuli leiða til þess að ráðherra geti varpað frá sér pólitískri ábyrgð á slíkum verkum. Ég legg eindregið til að þetta frumvarp til laga verði fellt og menn fari í að vinna hlutina betur en hér er gert.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Almannavarnir, 2. umr.

Stjfrv., 190. mál (heildarlög). — Þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998.

[19:47]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um almannavarnir frá meiri hluta allsherjarnefndar.

Það er óneitanlega sérstakt að við skulum ræða þetta mál nú þegar litið er til þeirra atburða sem áttu sér stað í dag, jarðskjálftanna á Suðurlandi, en ég held að þeir atburðir undirstriki að hér er um afar mikilvægan málaflokk að ræða og mikilvægt að vel sé að honum búið þó að auðvitað geti menn haft mismunandi skoðanir á útfærsluatriðum í því sambandi.

Allsherjarnefnd hefur fjallað ítarlega um þetta mál á mörgum fundum sínum og fengið til sín fjölmarga gesti og fengið allmargar skriflegar umsagnir. Í nefndaráliti er þess getið hver aðdragandi laganna er og kemur fram að frumvarpið er samið í kjölfar stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar frá því í september 2006 um ný verkefni íslenskra stjórnvalda við brottför varnarliðsins. Þar var undirstrikuð ákveðin stefnumörkun sem m.a. er hrint í framkvæmd með því frumvarpi sem hér liggur fyrir.

Í nefndarálitinu er gerð grein fyrir mörgum meginþáttum frumvarpsins og mun ég ekki fara sérstaklega yfir þá heldur vísa til nefndarálitsins. Ég vil fyrst og fremst nota ræðutíma minn hér til að gera grein fyrir breytingartillögum sem meiri hluti allsherjarnefndar hefur lagt fram og finna má á sérstöku þingskjali og rétt að geta þess að breytingartillögur þessar eru gerðar í allgóðri sátt aðila og m.a. eftir ábendingar sem komu fram hjá umsagnaraðilum eins og gengur í meðförum mála af þessu tagi.

Ef vikið er að einstökum breytingartillögum þá er fjallað um markmiðssetningu frumvarpsins í 2. mgr. 1. gr. þess. Þar er í fyrsta lagi lagt til að upptalning á þeim atriðum sem almannavarnaviðbrögð eiga vernda samræmist betur 1. mgr. 1. gr. frumvarpsins. Markmiðssetningin verður því útvíkkuð að þessu leyti þannig að vísað verði til líkams- og heilsutjóns almennings, umhverfis eða eigna. Í öðru lagi er lagt til að hugtakið hryðjuverk falli brott úr upptalningu á þeim tilfellum sem geta leitt til almannavarnaviðbragða enda er í greininni vísað til hættuástands af mannavöldum sem tekur einnig til hættu af hryðjuverkum. Í þriðja lagi er lagt til að orðin „enda falli þau störf ekki undir aðra samkvæmt lögum“ falli brott enda er markmið frumvarpsins að setja heildarramma um almannavarnastörf og vísan til annarra laga í þessu sambandi því óþörf.

Lagðar eru til tæknilegar breytingar til að færa heiti ráðherra og ráðuneyta til samræmis við lög um breytingu á lögum um Stjórnarráð Íslands og lagt til að forstjóri Geislavarna ríkisins eigi sæti í almannavarna- og öryggismálaráði.

Lagt er til að 5. gr. frumvarpsins breytist á þann veg að við 1. mgr. þar bætist að dómsmálaráðherra skuli hafa samráð við almannavarna- og öryggismálaráð þegar hann gefur út reglur um almannavarnastig. Jafnframt er lögð til breyting á 2. mgr. 5. gr. sem felur í sér að þegar ríkislögreglustjóri tekur ákvörðun um almannavarnastig hafi hann samráð við lögreglustjóra ef unnt er. Með þessari breytingu er

undirstrikað að tengsl við aðgerðastjórn í héraði verði tryggð eins og unnt er.

Lagðar eru til þrenns konar breytingar á 7. gr. frumvarpsins. Í fyrsta lagi breytingar sem vísa til eftirlits ríkislögreglustjóra. Síðan er fjallað um að óþarft sé að tekið sé sérstaklega fram að meðal þeirra verkefna sem ríkislögreglustjóri þurfi að huga að sé gerð varnarvirkja og annarra verndarráðstafana en ljóst er að gerð slíkra varnarvirkja getur verið á hendi ýmissa aðila samkvæmt lögum. Þá er í öðru lagi lagt til að í stað þess að kveða á um að ríkislögreglustjóri hafi umsjón með gerð hættumats, sbr. 2. málsl. 2. mgr., verði mælt fyrir um að hann hafi eftirlit með gerð hættumats, þannig að verkefnið að gera hættumat verður þá á verksviði annarra en ríkislögreglustjóri fylgist með því að það sé gert. Í þriðja lagi er lögð til orðalagsbreyting á 5. málsl. 2. mgr. 7. gr. í þeim tilgangi að hnykkja á því að ríkislögreglustjóri hafi eftirlit með stjórn aðgerða en í umfjöllun nefndarinnar kom fram að við lestur þessa ákvæðis í frumvarpinu væri hægt að draga þá ályktun að ríkislögreglustjóri hefði stjórn aðgerða með höndum.

Lagðar eru til þrenns konar breytingar á 9. gr. frumvarpsins. Er í fyrsta lagi lagt til að breytt verði orðalagi í 1. mgr. svo skýrt sé að það sé sveitarstjórn sem ákveður fjölda nefndarmanna í almannavarnanefnd. Í öðru lagi er lagt til að við 3. mgr. bætist heimild fyrir sveitarstjórnir til að semja um gagnkvæma aðstoð sín á milli. Í þriðja lagi er lagt til að við 3. mgr. bætist ákvæði þess efnis að þegar ein almannavarnanefnd er í umdæmi lögreglustjóra skuli hann eiga sæti í nefndinni. Er það gert til að tryggja að lögreglustjóri sem fer með stjórn aðgerða í héraði eigi sæti í sameinaðri almannavarnanefnd.

Lagðar eru til tvenns konar breytingar á 11. gr. frumvarpsins. Er annars vegar lögð til sú orðalagsbreyting á 1. mgr. að það verði skýrt að ábyrgð á stjórn aðgerða í héraði sé á hendi lögreglustjóra en hann starfi samt sem áður náið með öðrum viðbragðsaðilum og er Rauði kross Íslands nefndur til viðbótar sem viðbragðsaðili sem eigi sæti í aðgerðastjórn. Hins vegar er lagt til að í 2. mgr. komi hugtakið „stjórn“ í stað hugtaksins „heildarstjórn“. Þykir síðarnefnda hugtakið síður henta í því sambandi, einkum varðandi skilgreiningu þess í reglugerð um leit og björgun á landi og samstarf lögreglu og björgunarsveita. Telja verður að hugtakið heildarstjórnun eigi ekki heima á vettvangi enda er vettvangsstjórnun í eðli sínu framkvæmd áætlana innan tiltekins vettvangs.

Þá er lagt til að þrenns konar breytingar verði gerðar á 12. gr. frumvarpsins. Í fyrsta lagi að hnykkt verði á því í síðari málslið 1. mgr. að samhæfing aðgerða geti einnig farið fram þótt almannavarnaástandi hafi ekki verið lýst yfir. Í öðru lagi er lögð til orðalagsbreyting á 1. málsl. 2. mgr. til að hnykkja á því að ákvæðið eigi við þegar almannavarnaástand ríkir. Í þriðja lagi er lagt til að í stjórn samhæfingar- og stjórnstöðvar eigi sæti ellefu fulltrúar í stað níu og bætist við einn fulltrúi frá Flugstoðum og einn frá Rauða krossi Íslands.

Lögð er til sú breyting á 2. mgr. 13. gr. að ríkislögreglustjóri skuli kanna afstöðu hlutaðeigandi lögreglustjóra áður en hann tekur ákvörðun um að samhæfingar- og stjórnstöð taki við stjórn aðgerða.

Í 14. gr. er lagt til að 2. mgr. verði breytt þannig að þjónustumiðstöð skuli hafa samvinnu við viðkomandi almannavarnanefndir þegar hún hefur samskipti við fjölmiðla.

Lögð er til orðalagsbreyting á 2. málsl. 1. mgr. 15. gr. frumvarpsins. Jafnframt er því bætt við að viðbragðsáætlanir séu gerðar til samræmis við þau lög sem um starfssviðið gilda. Er það til að árétta að til grundvallar viðbrögðum við almannavörnum liggi sviðsábyrgðar-, grenndar-, samkvæmnis- og samræmingarreglurnar sem frumvarpið grundvallast á.

Í 16. gr. frumvarpsins eru lagðar til tvenns konar breytingar. Er annars vegar lagt til að bæði sveitarfélög og stofnanir á þeirra vegum skuli kanna áfallaþol í umdæmi sínu. Samræmist þetta 1. mgr. 15. gr. frumvarpsins þar sem mælt er fyrir um skyldu ráðuneyta og undirstofnana til að kanna áfallaþol þess hluta íslensks samfélags sem undir þau heyrir. Hins vegar er lagt til að í stað þess að kveðið sé á um í 16. gr. að sveitarfélög geri viðbragðsáætlanir, þá sé tekið fram til samræmis við 10. gr. frumvarpsins að það verkefni sé á hendi almannavarnanefnda sveitarfélaganna.

Lögð er til sú breyting á 17. gr. frumvarpsins að viðbragðsáætlanir skuli staðfestar áður en þær eru sendar ríkislögreglustjóra.

Í 3. mgr. 19. gr. frumvarpsins er tilvísun breytt.

Í 20. gr. er lögð til breyting. Þar kemur fram að ákvörðun um kvaðningu manns til starfa við almannavarnir verði ekki skotið til æðra stjórnvalds. Lagt er til að í stað orðsins „starfa“ komi „tafarlausrar aðstoðar“ til að undirstrika að þarna er ekki um almenn störf að ræða heldur aðstoð sem ekki má bíða eða verða fyrir neinum töfum.

Lögð er til breyting á 21. gr. frumvarpsins til samræmingar við aðrar greinar.

Lögð er til sú breyting á 1. mgr. 23. gr. frumvarpsins að lögreglustjóri í stað ríkislögreglustjóra hafi heimild til að gefa almenn fyrirmæli á hættustundu til samræmis við lögreglulög. Er það í samræmi við það sem áður hefur verið nefnt að stjórn aðgerða í héraði sé á hendi lögreglustjóra.

Lögð er til sú breyting á 2. mgr. 29. gr. frumvarpsins að skýrsla rannsóknarnefndar skuli kynnt hlutaðeigandi almannavarnanefndum og sveitarstjórnum áður en hún verður birt. Er það til að tryggja að þessum aðilum, almannavarnanefndum og sveitarstjórnum, gefist kostur á að meta skýrslurnar áður en þær koma fram opinberlega.

Varðandi refsiákvæðið í 33. gr. frumvarpsins er gerð breyting til skýringar. Þar er vísað sérstaklega til þeirra ákvæða laganna sem því er ætlað að ná til. Lagt er til að í refsiákvæðinu verði aðeins mælt fyrir um að sá sem gefi ranga tilkynningu til samhæfingar- og stjórnstöðvar eða misnoti þjónustu þeirra varðandi almannavarnir hvort sem er af ásetningi eða stórkostlegu gáleysi skuli sæta refsingu samkvæmt viðeigandi lagaákvæðum. Hins vegar getur tiltekin hegðun fallið undir ákvæði annarra laga. Má þar nefna, eins og gert er í nefndarálitinu, að í 127. gr. almennra hegningarlaga er t.d. kveðið á um að sektir eða fangelsi allt að þremur mánuðum geti legið við því að að sinna ekki kvaðningu yfirvalds um aðstoð til að koma í veg fyrir ófarnað sem lífi, heilbrigði eða velferð manna er búin hætta af.

Enn fremur eru lagðar til fleiri breytingar sem varða tilvísanir og lagatækni.

Loks er lagt til að við frumvarpið bætist ákvæði til bráðabirgða þess efnis að reglur um almannavarnastig skuli settar eigi síðar en í árslok 2009. Gert er ráð fyrir því að fram að þeim tíma gildi reglur sem dómsmálaráðherra setur eftir tillögum ríkislögreglustjóra. Nauðsynlegt þykir að í gildi séu reglur um almannavarnastig en nokkurn tíma getur tekið fyrir almannavarna- og öryggismálaráð að taka ákvörðun um efni þeirra.

Meiri hluti allsherjarnefndar leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem ég hef gert hér grein fyrir og er að finna í sérstöku þingskjali.

Siv Friðleifsdóttir skrifaði undir álitið með fyrirvara.

Sigurður Kári Kristjánsson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálitið rita auk þess sem hér stendur Ágúst Ólafur Ágústsson, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, með fyrirvara, Herdís Þórðardóttir, Karl V. Matthíasson og Kjartan Eggertsson.

[19:58]

Útbýting:

Afgreiðsla tóbaks, 608. mál, svar heilbrrh., þskj. 1243.

Hjúkrunarrými, 589. mál, svar heilbrrh., þskj. 1240.

Starfsemi kvennadeildar Landspítala, 631. mál, svar heilbrrh., þskj. 1242.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 600. mál, svar utanrrh., þskj. 1186.

Tekjuskattur, 515. mál, frhnál. efh.- og skattn., þskj. 1229.

Útboðsheimild fyrir hjúkrunarheimili við Suðurlandsbraut, 599. mál, svar heilbrrh., þskj. 1241.

Útstreymi gróðurhúsalofttegunda, 603. mál, svar umhvrh., þskj. 1250.

Vottað gæðakerfi í heilbrigðisþjónustu, 623. mál, svar heilbrrh., þskj. 1239.

[19:59]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti minni hluta um frumvarp til laga um almannavarnir. Það er sérkennileg tilfinning að gera það hér í skugga jarðskjálftanna á Suðurlandi. Hugur minn dvelur hjá því fólki sem upplifði náttúruhamfarirnar, ég óska þeim alls hins besta og sendi þeim hugheilar kveðjur.

Ég tek undir það með formanni allsherjarnefndar að þetta er þýðingarmikill málaflokkur sem skiptir máli að vanda afar vel til. Í frumvarpinu er margt til bóta og þær tillögubreytingar sem gerðar voru í nefndinni, sem meiri hlutinn hefur mælt fyrir, eru flestar til bóta ef ekki allar.

Ég verð þó í þessu samhengi, og það varð til þess að ég skilaði sérálíti í málinu, að lýsa vonbrigðum yfir því að endurskoðun skuli nú gerð á lögunum, rétt eins og árið 2003, án samráðs við þá aðila sem hafa mikilvægu hlutverki að gegna á þessu sviði svo sem slökkvilið, Brunamálastofnun og sveitarfélögin.

Veigamikil atriði við smíð frumvarpsins eru enn fremur í andstöðu við þau viðmið sem sett eru í handbók um undirbúning og frágang lagafrumvarpa sem gefin var út í nóvember af forsætisráðuneytinu. Það er því miður fremur regla en undantekning að slíkt hendi dómsmálaráðuneytið. Þau vinnubrögð hafa, það kemur skýrt fram í umsögnum, valdið tortryggni hjá þeim sem starfa að almannavörnum, réttmætri gagnrýni og að hluta til óþarfa misskilningi. Það staðfesta ótrúlega margar umsagnir sem bárust nefndinni.

Umtalsverður ágreiningur er um efni frumvarpsins og athugasemdir komu fyrst og fremst frá Samtökum sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu. Þrátt fyrir þær breytingar sem hafa verið gerðar á frumvarpinu í meðförum allsherjarnefndar standa samtökin við þá gagnrýni sína.

Megingagnrýni Samtaka sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu lýtur að því að valdsvið sveitarfélaga, þ.e. heimamanna á nærvettvangi, er skert og miðstýring og valdheimildir ríkislögreglustjóra auknar. Samkvæmt frumvarpinu munu almannavarnir, ef ég má orða það þannig, lúta miðstýrðri lóðréttri stjórnun í stað láréttrar valddreifingarstjórnunar sem gefist hefur vel bæði hér á landi og á Norðurlöndum. Það gekk jafnvel svo langt að Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu óskuðu eftir því að sett yrðu upp sérákvæði um almannavarnir hér. Mér er það fyllilega ljóst að samráð og þarfagreining í anda góðrar frumvarpssmíði hefði leyst þennan ágreining og mér finnst það nánast óásættanlegt að afgreiða málið sem lög frá Alþingi í andstöðu við Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu sem gegna lykilhlutverki hér.

Í frumvarpinu gætir tilhneigingar til að spyrða saman borgaralegar öryggisstofnanir samfélagsins og hernaðarlega starfsemi. Í umsögn Samtaka hernaðarandstæðinga er varað við þeirri öfugþróun sem vart hefur orðið við á undanförnum árum, þar sem hefðbundnum æfingum almannavarna og björgunarsveita er blandað saman við heræfingar.

Einnig hefur verið bent á að ósamræmi sé milli ákvæða frumvarpsins og greinargerðarinnar eða athugasemda með því. Ríkislögreglustjóri bendir á að skilgreina hefði þurft hugtök í frumvarpinu og leggur upp í umsögn sinni skilgreiningarkafla og hefði ég talið betur fara á því að taka hann inn.

Ekki verður heldur komist hjá því að gagnrýna það nokkuð harðlega að á meðan kostnaður ríkisins hefur verið skilgreindur og skýrður hefur ekki farið fram kostnaðarmat vegna útgjalda sveitarfélaganna. Það stangast á við samkomulag milli sveitarfélaganna og ríkisins sem undirritað var á árinu 2005.

Minni hlutinn leggur á þessu stigi til ákveðnar lágmarksbreytingar á frumvarpinu sem ég ætla að hlaupa nokkuð hratt yfir. Við leggjum til að orðið „hernaðaraðgerðir“ falli brott úr upptalningu í 1. gr. líkt og gert var með orðið hryðjuverk, það var tekið út í meðförum nefndarinnar. Við leggjum líka til að notast verði við hugtakið almannavarnaráð í stað almannavarna- og öryggisráðs og öryggismálastefnu — að talað verði um almannavarnamál og almannavarnastefnu en ekki almannavarna- og öryggismálastefnu.

Allmargar breytingar í tillögu minni hlutans lúta að því að færa vald nær héraði, nær vettvangi. Þar er m.a. breytingartillaga í 5. gr., 8. gr., 21. gr., 23. gr. og 24. gr. Við leggjum til að 13. gr., um úrlausn ágreiningsefna, falli niður og við leggjum til að 20. gr., um kvaðningu til starfa í al-

mannavörnum, falli niður, það er kannski sérstaklega þegar maður hefur í huga orðið hernaðaraðgerðir í 1. gr. frumvarpsins. Í Vestmannaeyjagosinu og í öðrum áföllum sem dunið hafa yfir hefur komið í ljós að íslensk þjóð sýnir samkennd, mætir á staðinn og hjálpar. Ekki þarf neinar kvaðningar í þeim efnum.

Við leggjum enn fremur til að ákvæði frumvarpsins, um að sveitarfélag endurheimti þann kostnað sem það hefur haft af fæði og húsnæði á slíkum tímum, verði fellt niður. Við teljum eðlilegt að ríkið greiði slíkan kostnað. Það er óeðlilegt að einstaklingar þurfi, eftir að hafa upplifað náttúruhamfarir, að borga til viðbótar kostnað af því.

Við gerum líka ráð fyrir því að í afmörkuðum tilvikum, þegar sveitarfélög standa illa fjárhagslega, taki ríkissjóður þátt í greiðslu kostnaðar vegna skipulags almannavarna og gerð viðbragðsáætlana. Þetta eru lágmarksbreytingar. Tímans vegna gafst ekki færi á að setja fleira fram. En ég vil almennt segja að margt er til bóta í frumvarpinu og breytingartillögur meiri hlutans eru til þess fallnar að gera frumvarpið mun betra en það var þegar það kom frá dómsmálaráðuneytinu.

[20:06]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Ég tek undir það sem hefur hér verið sagt, það er sérstakt að mæla fyrir um þessi mál nú í dag einmitt þegar mikill Suðurlandsskjálfti hefur riðið yfir en svona eru nú tilviljanirnar merkilegar.

Í ræðu minni við 1. umr. um þetta mál sagði ég að ég teldi æskilegt að hafa styrka miðlæga stjórn ef hætta vofir yfir eða stórslys hefur orðið. Ég sagði að ég hallaðist að því að styðja fyrirkomulagið í frumvarpinu. Síðan fengum við frumvarpið til nefndarinnar og fengum umsagnir og þá brá manni að vissu leyti því að ekki hafði verið haft neitt samráð við sveitarfélögin við undirbúning málsins. Það kom manni nokkuð á óvart og viðbrögðin voru eftir því. Bæði Samband íslenskra sveitarfélaga og sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu gerðu verulegar athugasemdir við frumvarpið og nefndin vann að því að breyta því til þess að koma til móts við þau sjónarmið sem fram komu hjá þessum aðilum og reyndar hjá fleiri umsagnaraðilum.

Samband íslenskra sveitarfélaga, þeir sem helst þekkja til þessara mála þar, skoðaði breytingartillögurnar sem gerðar voru og var mjög jákvætt gagnvart þeim, sagði að tekið hefði verið tillit til þeirra sjónarmiða og dregið hefði verið úr miðstýringu. Fyrir vikið væri hlutverk almannavarnanefndar og lögreglustjóra mun sýnilegra en í upphaflegu frumvarpi og framangreindar breytingar sem þeir skoðuðu mundu tryggja ágætlega að samvinna ríkis og sveitarfélaga á sviði almannavarna gæti gengið hnökralaust fyrir sig — tillögurnar væru sem sagt mjög til bóta.

Það var að mínu mati afar jákvætt að Samband íslenskra sveitarfélaga, sem skiptir auðvitað mjög miklu máli í þessu sambandi, skyldi láta í ljós jákvætt álit á breytingartillögunum. Því skal samt haldið til haga að sveitarfélögin á höfuðborgarsvæðinu vildu ganga lengra þannig að þau eru ekki enn alveg sátt. Engu að síður hefur náðst miklu meiri samstaða um málið en var í upphafi. Margar af þessum jákvæðu breytingum endurspeglast líka mjög vel í nefndarálitinu og ætla ég ekki að fara frekar út í það.

En það er alveg ljóst að hlutverk almannavarnadeildar ríkislögreglustjóraembættisins verður mjög mikið og mikil ábyrgð verður lögð því embætti á herðar. Það, virðulegi forseti, er enn ein ástæðan fyrir því að styðja og styrkja það embætti. Við samþykkjum vonandi í kvöld breytingar á almannavörnum landsins. Ríkislögreglustjóraembættið fær meira hlutverk og mjög mikla ábyrgð þannig að hlúa þarf að almannavarnadeildinni sem er þar innan dyra til þess að við getum verið fullviss um að almannavarnir verði í góðum höndum í framtíðinni.

Virðulegur forseti. Ég ætla ekki að hafa þessi orð miklu fleiri. Ég tel að breytingarnar hafi verið mjög til bóta og styð málið.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., frh. 2. umr.

Stjfrv., 471. mál. — Þskj. 750, nál. 1100 og 1120, brtt. 1101.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:15]

Brtt. í nál. 1120 felld með 43:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1101,1 samþ. með 42:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, EBS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:15]

Árni Þór Sigurðsson:

Herra forseti. Í nefndaráliti mínu, áliti minni hlutans, færði ég rök fyrir því að ég teldi málið vera að mörgu leyti vanreifað og lagði þess vegna til að því yrði vísað frá. Jafnframt fór ég fram á að málið kæmi til umfjöllunar í samgöngunefnd milli 2. og 3. umr. Í umræðu um málið upplýsti formaður samgöngunefndar að hann væri reiðubúinn til þess að beita sér fyrir því að á vettvangi samgöngunefndar færi fram almenn umræða í haust um það álitamál sem ég gerði sérstaklega að umræðuefni í nefndaráliti, þ.e. að fela hlutafélögum opinber stjórnsýsluverkefni.

Í trausti þess að þannig verði að málum staðið fell ég frá beiðni um að málið komið til umfjöllunar í samgöngunefnd

milli 2. og 3. umr. En við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs greiðum hins vegar atkvæði gegn frumvarpinu eins og það liggur fyrir.

1. gr., svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

2.–3. gr. samþ. með 41:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, EBS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1101,2 samþ. með 41:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

4. gr., svo breytt, samþ. með 42:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

5.–7. gr. samþ. með 42:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1101,3–4 samþ. með 41:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
14 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

8.–9. gr., svo breyttar, samþ. með 42:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

10. gr. samþ. með 40:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
15 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, HöskÞ, ISG, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1101,5–9 samþ. með 42:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

11.–13. gr. og ákvæði til brb. I–IV, svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Frístundabyggð, frh. 2. umr.

Stjfrv., 372. mál (heildarlög). — Þskj. 614, nál. 1139, brtt. 1140.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:20]
Brtt. 1140,1 (ný 1. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1140,2 samþ. með 51 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,3 samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:22]

Kristinn H. Gunnarsson:

Virðulegi forseti. Eitt af þeim ákvæðum sem var sett inn í frumvarpið í félagsmálaráðuneytinu eftir að sáttanefndin skilaði af sér var að setja ákvæði um að óheimilt væri að semja um leigu af landi til skemmri tíma en 25 ára. Hér er lagt til að breyta því þannig að óheimilt verði að semja til skemmri tíma en 20 ára en ég tek undir flokksskýringar formanns nefndarinnar sem eru þær að þetta ákvæði eigi aðeins við þegar um framlengingu á samningi er að ræða en takmarki ekki samningstíma þegar um nýjan samning er að ræða. Ég vildi vekja athygli á þessu og halda þessum skilningi til haga og tel reyndar skynsamlegt að breyta þessu ákvæði frumvarpsins milli 2. og 3. umr.

3. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1140,4 samþ. með 51 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
5.–7. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,5–7 samþ. með 51 shlj. atkv.
8.–11. gr., svo breyttar, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,8 (ný grein, verður 12. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,9–10 (nýjar 12.–13. gr., verða 13.–14. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,11 (ný grein, verður 15. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,12–23 samþ. með 51 shlj. atkv.
14.–28. gr. (verða 16.–30. gr.) og ákv. til brb., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1140,24 (ný fyrirsögn) samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, frh. 2. umr.

Stjfrv., 545. mál (búsetuskilyrði, EES-ríkisborgarar). — Þskj. 846, nál. 1039.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [20:28]

Brtt. í nál. 1039 samþ. með 51 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Opinberir háskólar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 546. mál (heildarlög). — Þskj. 847, nál. 1088 og 1178, brtt. 1089 og 1166.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[20:29]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér kemur til atkvæðagreiðslu frumvarp til laga um opinbera háskóla eftir 2. umr. sem var í skötulíki. Málið var tekið á dagskrá Alþingis með afbrigðum. Það hefur fengið allt of stuttan tíma í umræðum á Alþingi, sérstaklega í ljósi þess hversu viðamiklar breytingar er verið að gera á opinberu háskólunum. Það er verið að fara gegn þeirri hefð sem hefur tíðkast í Háskóla Íslands og öðrum opinberum háskólum sem lýtur að jafningjastjórnun. Hér er verið að opna háskólaráðið fyrir utanaðkomandi aðilum, kannski þeim aðilum sem líta á háskóla og háskólastofnanir sem menntafyrirtæki og þetta hefur ófyrirséðar afleiðingar. Einnig er látið undir höfuð leggjast að greiða úr álitamálinu um samkeppnishæfni háskólanna og þann mun sem er á svokallaðri samkeppnishæfni opinberu háskólanna og einkaháskólanna.

Ég tel mjög varhugavert að greiða ákveðnum greinum atkvæði. Þess vegna höfum við lagt fram góðar breytingartillögur, við hv. þm. Höskuldur Þórhallsson, sem ég treysti á að þingið styðji.

[20:31]

Höskuldur Þórhallsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Hér er tekið til atkvæðagreiðslu viðamikið frumvarp um opinbera háskóla. Frumvarpið kom seint fram og við framsóknarmenn höfðum óskað eftir að það fengi betri þinglegri meðferð. Sérstaklega hefðum við óskað þess að umræðurnar sem fóru fram í dag hefðu getað verið ítarlegri og lengri.

Það er margt jákvætt í þessu frumvarpi en í 6. gr. er þó grundvallarbreyting á stjórnskipulagi opinberra háskóla sem við getum ekki fellt okkur við. Við teljum að þar sé verið að ganga gegn tillögum Háskóla Íslands, tillögum stúdenta og við framsóknarmenn munum greiða atkvæði gegn því ákvæði.

[20:31]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við greiðum atkvæði um frumvarp til laga um opinbera háskóla. Við meðferð málsins í hv. menntamálanefnd kaus meiri hlutinn að gera nokkrar breytingar á frumvarpinu hvað varðar gildissvið 1. gr. þess. Við komum að verulegu leyti til móts við þær athugasemdir sem fram komu vegna skipunar háskólaráðsins samkvæmt 5. og 6. gr. og gerðar voru breytingar á gjaldtökuheimildum samkvæmt frumvarpinu.

Þetta eru helstu breytingarnar sem við leggjum til en með þeim fullyrði ég að meiri hlutinn sé að koma til móts við þorra þeirra athugasemda sem fram komu við meðferð þessa máls. Ég hygg því að þingmenn ættu að geta sameinast um málið eins og það er því það er gott og ég ætla ekki

að gera lítið úr mikilvægi þess að þetta mál verði samþykkt sem lög frá Alþingi fyrir hagsmuni Háskóla Íslands og Kennaraháskóla Íslands.

Brtt. 1089,1 samþ. með 47 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.

Brtt. 1166,1 felld með 35:16 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, KolH, KHG, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

3. gr. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KÞJ, KLM, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
3 þm. (HöskÞ, MS, SF) greiddu ekki atkv.
18 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, KHG, LB, SJS, VS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,2 felld með 35:16 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, GMJ, GAK, HöskÞ, JBjarn, KolH, KHG, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1089,2 samþ. með 51 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1166,3.a–b felld með 38:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,3.c samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:36]

Sigurður Kári Kristjánsson:

Herra forseti. Það hefur verið dálítið talað um það í umræðu um þetta mál og önnur að breytingartillögur séu látnar líða fyrir hverjir flytja þær [Hlátrasköll í þingsal.] en það er nú einu sinni þannig að þegar fram koma tillögur sem eru þess virði að þær séu samþykktar þá get ég ekki annað en mælt með samþykki þeirra. Það á við um þessa ágætu tillögu sem minni hluti menntamálanefndar flytur og það sama á reyndar við um liði nr. 16 og 22 á þskj. 1166. Ég legg því til að þessi breytingartillaga verði samþykkt og vonast til að hv. þingmenn geri það. (Gripið fram í.)

Brtt. 1166,3.d–e kölluð aftur.
Brtt. 1089,3 samþ. með 51 shlj. atkv.

5. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:38]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. formanni menntamálanefndar fyrir stuðninginn við það að orðinu „starfslið“ í þessu frumvarpi verði breytt í starfsfólk sem er sambærileg breyting við það sem við gerðum á grunnskólafrumvarpi og leikskólafrumvarpi í góðri sátt. Ég vil hins vegar gera grein fyrir atkvæði mínu hér, hæstv. forseti. Þetta er önnur af tveimur afar mikilvægum greinum sem varða æðstu stjórn háskólans og hins opinbera háskóla. Við gerðum breytingartillögu við þetta sem nú hefur verið felld. Í ljósi þess tel ég nauðsynlegt að sitja hjá við atkvæðagreiðslu um 5. gr. því sú hugmyndafræði sem jafningjastjórnunin byggir á sem við erum að reyna að leggja til að verði innleidd með 5. gr. og 6. gr. hefur verið felld. Í ljósi þess ákvað ég að sitja hjá við 5. gr., hæstv. forseti.

Brtt. 1166,4 felld með 38:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:39]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Meiri hluti menntamálanefndar gerir breytingartillögu við hina óásættanlegu tillögu sem í frumvarpinu er varðandi skipan háskólaráðs. Það er fjölgað í ráðinu samkvæmt breytingartillögu meiri hlutans en hins vegar er valdahlutföllunum ekkert breytt frá tillögu frumvarpsins. Þeir fjórir fulltrúar sem gert er ráð fyrir í breytingartillögum meiri hlutans að verði skipaðir af menntamálaráðherra gera það að verkum að valdahlutföllin eru ekki háskólanum í hag heldur ríkjandi stjórnendum.

Nú vil ég leggja það til að þingheimur átti sig á þeirri tillögu sem við berum hér upp til atkvæða en það er tillaga um að jafningjastjórnun í háskólaráði verði viðhöfð hér eftir sem hingað til og að það verði tryggt að hið akademíska samfélag hafi ævinlega sterkust ítök í háskólaráðinu. Þess vegna segi ég já við þessari breytingartillögu, hæstv. forseti.

[20:40]

Höskuldur Þórhallsson:

Virðulegi forseti. Hér boðum við breytingar á háskólaráði frá þeim tillögum sem meiri hlutinn hefur lagt til. Meiri hlutinn hefur gert þá breytingu á 6. gr. að í stað þess að nemendur eigi einn nemanda í háskólaráði eigi þeir tvo en um leið breyttu þeir utanaðkomandi aðilum sem menntamálaráðherra skipar úr tveim í fjóra. Valdahlutföllin eru þar af leiðandi þau sömu og við teljum afar mikilvægt að ráðin bæði í Háskólanum á Akureyri og Háskóla Íslands verði áfram í nánum tengslum við starfsfólk skólanna og störf þess. Það er einu sinni þannig með Háskólann á Akureyri að starfsfólkið þar hefur með miklum dugnaði byggt hann upp og gert hann að því sem hann er í dag, undirstöðuafli ekki bara fyrir Akureyri heldur allt Norðurland og víðar.

Brtt. 1089,4 (ný 6. gr.) samþ. með 38:13 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,5 felld með 38:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

7. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjarnB, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,6.a–b felld með 39:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,6.c–d kölluð aftur.

8. gr. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

11 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, PN, SF, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,7.a felld með 39:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS, VS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,7.b kölluð aftur.

9. gr. samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,8.a–b kölluð aftur.

Brtt. 1166,8.c–e felld með 38:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

10. gr. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,9.a felld með 39:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,9.b–d kölluð aftur.
Brtt. 1089,5 samþ. með 52 shlj. atkv.
11. gr., svo breytt samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1166,10.a og e kölluð aftur.

Brtt. 1166,10.b–d felld með 39:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

12. gr. samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,11.a felld með 39:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,11.b–d kölluð aftur.
13. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1166,12 kölluð aftur.
14. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1166,13 kölluð aftur.
15. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1166,14 felld með 39:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

16. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
Brtt. 1166,15.a–b kölluð aftur.

Brtt. 1166,15.c felld með 39:13 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

17. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1166,16 samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.
1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:50]

Sigurður Kári Kristjánsson:

Herra forseti. Til samræmis við uppástungu mína áðan um að tillaga minni hluta menntamálanefndar verði samþykkt þá legg ég til að hið sama verði gert hvað varðar þá tillögu sem hér kemur til atkvæða.

Brtt. 1166,17 kölluð aftur.

Brtt. 1089,6 samþ. með 52 shlj. atkv.

18. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.

Brtt. 1166,18.a felld með 38:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,18.b kölluð aftur.

Brtt. 1089,7 samþ. með 51 shlj. atkv.

19. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1166,19 felld með 39:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

20. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1166,20 felld með 39:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

21. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

22. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1166,21 felld með 39:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

23. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,22 samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjarnB, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:55]

Sigurður Kári Kristjánsson:

Herra forseti. Hér er lögð til breyting á 24. gr. frumvarpsins til að leiðrétta meinlega villu sem var í upphaflegu frumvarpi og ég legg til að hún verði samþykkt.

Brtt. 1089,8 samþ. með 52 shlj. atkv.

24. gr., svo breytt, samþ. með 39:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

5 þm. (BJJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[20:57]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér kemur til atkvæða 24. gr. sem er gjaldtökugreinin í þessu frumvarpi. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum kosið að greiða atkvæði gegn þessari grein. Það gerum við fyrst og fremst vegna þess að hér viljum við vera samkvæm sjálfum okkur. Þetta er greinin sem kveður á um 45 þús. kr. skráningargjald. Við greiddum atkvæði gegn því þegar það kom til atkvæða á Alþingi og var samþykkt fyrir tveimur eða þremur árum síðan og við greiðum áfram atkvæði gegn þessu. Síðan lýsum við ábyrgð á hendur ríkisstjórninni hvað varðar

allar gjaldtökuheimildirnar sem hér eru. Og með því að það er búið að samþykkja þá nýskipun háskólaráðs sem var gert áðan þá tel ég að við eigum eftir að standa frammi fyrir því í auknum mæli að háskólaráð verði þvingað til að nýta sér allar þær gjaldtökuheimildir sem eru í þessari grein út í hörgul. Það er andstætt þeirri hugsjón sem ég stend fyrir í pólitík og við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og þess vegna segi ég nei.

Brtt. 1089,9 samþ. með 51 shlj. atkv.

25. gr., svo breytt, samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack*, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, PHB, SJS) fjarstaddir.

[* Þm. óskar að geta þess að hann studdi á rangan hnapp í atkvgr.; ætlaði ekki að greiða atkvæði.]

Brtt. 1166,23 kölluð aftur.

26. gr. samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

27. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1166,24 kölluð aftur.

28. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1089,10 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

29. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, PHB, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,25 kölluð aftur.

Brtt. 1089,11 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

9 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb., svo breytt, samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SF, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1166,26 felld með 39:12 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁI, ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Leikskólar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 287. mál (heildarlög). — Þskj. 1113, brtt. 1127 og 1214.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[21:02]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Nú eru að koma til atkvæða eftir 3. umr. þessi fjögur stóru frumvörp um skólamál. Það er ýmislegt sem hefði mátt skoða betur á milli 2. og 3. umr. í þessum

málum. Ég tel að það sé ekki sómi að því að ekki skyldi hafa verið hægt að hafa rýmra um umfjöllun þessara mála þegar kemur að lokum þessarar afgreiðslu. Það er miður þegar flaustur og fljótaskrift þurfa að einkenna 3. umr. í annars nokkuð vel unnum málum. Hér voru samt sem áður eftir ákveðnir þættir sem hefði mátt ræða betur við 3. umr. Ég lýsi því yfir að ég og aðrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs styðjum frumvarpið en ég hefði gjarnan viljað hafa efnismeiri umræðu um það í 3. umr. En það helgast af þessum nýju þingskapalögum sem virðast ekki ætla að breyta neinu um að hér erum við í spreng að afgreiða mál á síðustu dögum þingsins.

Brtt. 1127,1 felld með 39:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[21:03]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér kemur til atkvæða breytingartillaga sem varðar það að setja inn í 2. gr., sem er markmiðsgrein frumvarpsins, að í leikskólum skuli ræktaðir hæfileikar barna til tjáningar og sköpunar í þeim tilgangi m.a. að skerpa sjálfsmynd þeirra og heilbrigðisvitund. Við bætum inn „skilningi og virðingu fyrir mannréttindum“. Við teljum það við hæfi á 60 ára afmæli mannréttindayfirlýsingar Sameinuðu þjóðanna að setja ákvæði af þessu tagi inn í leikskólalögin og segi ég því já.

Brtt. 1127,2 felld með 36:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, RR, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, GMJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

Brtt. 1214 felld með 35:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, GMJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1255).

Grunnskólar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 285. mál (heildarlög). — Þskj. 1114, brtt. 1146 og 1213.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [21:07]

Brtt. 1146,1 felld með 35:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

1 þm. (GMJ) greiddi ekki atkv.

14 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GSB, GAK, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[21:06]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Hér er verið að greiða atkvæði um tillögu sem kölluð var aftur við 2. umr. sem lýtur að því að grunnskólar skuli sjá nemendum fyrir málsverði á skólatíma í samræmi við opinber manneldismarkmið og málsverður samkvæmt þeirri grein skuli vera nemendum að kostnaðarlausu. Þetta er í samræmi við meginstefið í menntastefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs. Ég segi já.

Brtt. 1146,2 felld með 37:13 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, StB, ÞSveinb, ÖS.

1 þm. (GMJ) greiddi ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

Brtt. 1213 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ,

GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, GMJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1146,3 felld með 37:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (BJJ, GMJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frv. samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1256).

Framhaldsskólar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 286. mál (heildarlög). — Þskj. 1115, brtt. 1128 og 1246.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [21:09]

Brtt. 1246 samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1128,1 felld með 38:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, GMJ, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

5 þm. (BJJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [21:09]

Árni Þór Sigurðsson:

Herra forseti. Ég vek athygli á að hér er lögð fram tillaga um að námsgögn í framhaldsskólum verði nemendum að kostnaðarlausu og felld verði niður innritunar- og efnisgjöld í samræmi við kosningayfirlýsingu fjölmargra stjórnmálaflokka fyrir síðustu alþingiskosningar. Ég segi já.

Brtt. 1128,2 felld með 38:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

4 þm. (BJJ, HöskÞ, SF, VS) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, MS, SJS) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 39 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [21:11]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég vil meina að hér séum við að greiða atkvæði í lokaatkvæðagreiðslu um nokkuð sem ég leyfi mér að kalla atlögu við framhaldsskólakerfið okkar.

Þetta frumvarp kom inn til þingsins í ósætti við þá einstaklinga sem störfuðu á vegum framhaldsskólakennara í nefndinni sem átti að semja frumvarpið. Við erum búin að fá áskoranir frá um það bil helmingi starfandi framhaldsskóla í landinu um að láta þetta mál liggja. Það er ljóst að búið er að rífa í sundur sáttina sem náðist við kennara þegar tíu punkta samkomulagið var gert. Þetta frumvarp er samið og fóstrað og samþykkt af meiri hluta Alþingis í skugga þess ófriðar sem hefur verið um þetta allt saman frá upphafi. Það er mjög miður að menn skuli ekki hafa hlustað á þau rök sem hér hafa verið færð fram fyrir því að það eigi að fara aðra leið en hér er gert.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs sitjum hjá við framhaldsskólafrumvarp ríkisstjórnar Geirs H. Haardes.

[21:12]

Höskuldur Þórhallsson:

Virðulegi forseti. Hér eru greidd atkvæði um frumvarp til framhaldsskóla. Það er alveg sama á hvaða stigi þetta

mál hefur verið statt. Um það hefur verið ágreiningur frá fyrstu mínútu til hinnar síðustu. Við framsóknarmenn munum því sitja hjá við atkvæðagreiðslu.

Ég vil svo taka það fram vegna þess að nú lýkur von bráðar afgreiðslu þessara skólamála að við í minni hlutanum höfum barið í borð. Oft hef ég verið á undan að berja í borðið en iðulega komið á eftir í pontu, það geta sessunautar mínir staðfest. Ég vil beina þeim tilmælum til forseta um að skoða það næst.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1257).

Menntun og ráðning kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, frh. 3. umr.

Stjfrv., 288. mál (kröfur til kennaramenntunar o.fl.). — Þskj. 1116, brtt. 1245.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [21:14]

Brtt. 1245 samþ. með 51 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

13 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1258).

Raforkulög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 129. mál (neyðarsamstarf og fjárhæð eftirlitsgjalds). — Þskj. 130, nál. 1118.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [21:14]

Brtt. í nál. 1118,1 samþ. með 52 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.

2.–3. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. í nál. 1118,2 (ný grein, verður 4. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

4.–6. gr. (verða 5.–7. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., frh. 2. umr.

Stjfrv., 553. mál (leyfisveitingarvald til Orkustofnunar). — Þskj. 854, nál. 1117 og 1202.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[21:16]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Lagaumhverfi um rannsóknir og nýtingu auðlinda okkar, bæði í jörðu og á hafsbotninum, er mjög óskýrt og ófullkomið. Við vinstri græn teljum að rannsóknir og áætlanir um nýtingu auðlinda eigi, rétt eins og verndunin, heima í umhverfisráðuneyti en ekki í nýtingarráðuneytinu sem í þessu tilfelli er iðnaðarráðuneytið.

Við höfum gagnrýnt að ráðherra geti falið Orkustofnun, sem ekki ber pólitískt vald, að veita rannsóknar- og nýtingarleyfi án þess að settar séu skýrar reglur um meðferð umsókna og úthlutunarleyfa. Við munum sitja hjá við breytingartillöguna sem tekið er undir í nefndaráliti mínu í sjálfu sér en að öðru leyti munum við greiða atkvæði gegn frumvarpinu.

Brtt. í nál. 1117,1 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, MS, SJS) fjarstaddir.

1. gr., svo breytt, samþ. með 43:8 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, MS, SJS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1117,2 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, MS, SJS) fjarstaddir.

2. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, MS, SJS) fjarstaddir.

3. gr. samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Almannavarnir, frh. 2. umr.

Stjfrv., 190. mál (heildarlög). — Þskj. 204, nál. 977 og 997, brtt. 978 og 998.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[21:21]

Birgir Ármannsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Við göngum til atkvæðagreiðslu um frumvarp til laga um almannavarnir að lokinni 2. umr. Ég vil leggja áherslu á að frumvarpið er ávöxtur mikillar vinnu bæði í aðdraganda þess að frumvarpið er lagt fram og eins í þinginu þar sem vandlega hefur verið unnið að því og leitað leiða til að samræma sjónarmið ólíkra aðila sem að þessum málum koma.

Ég held að frumvarpið sé til þess fallið að styrkja þá starfsemi í landinu sem lýtur að almannavörnum. Ég legg áherslu á það að þingmenn standi við bakið á meiri hluta allsherjarnefndar við þær breytingartillögur sem við leggjum fram en þær koma í mörgum og veigamiklum atriðum til móts við ályktanir þeirra sem um málin hafa fjallað.

[21:22]

Siv Friðleifsdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegur forseti. Við greiðum atkvæði um heildarendurskoðun á almannavörnum á Íslandi. Það er alveg ljóst að miðað við frumvarpið er verið að styrkja stjórn og samræmingu almannavarna. Verulega hefur verið komið til móts við þau sjónarmið sem fram komu í nefndinni, þær athugasemdir sem voru gerðar.

Það er að mínu mati mjög mikilvægt að Samband íslenskra sveitarfélaga hefur lýst því yfir að breytingarnar sem við höfum gert á frumvarpinu tryggi að samvinna ríkis og sveitarfélaga á sviði almannavarna geti gengið hnökralaust fyrir sig.

Þrátt fyrir að samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu séu ekki að fullu sátt við frumvarpið tel ég að það sé til bóta og legg til að við samþykkjum þær breytingartillögur sem meiri hlutinn gerir. Ég tel að almannavörnum verði betur fyrir komið eftir samþykkt þess en ella hefði verið.

[21:23]

Atli Gíslason (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Meiri hluti allsherjarnefndar hefur gert 20 breytingar á frumvarpinu og sumar þeirra í mörgum liðum sem sýnir að frumvarpssmíðin var óvönduð. Þessar breytingar eru að mínu mati til bóta. Auk þess hefur minni hlutinn til að bæta enn um betur gert 13 tillögur til breytinga á frumvarpinu og við segjum já við öllum þeim breytingartillögum.

Brtt. 998,1 felld með 35:7 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack.

nei: ArnbS, ÁKÓ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.

21 þm. (ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, ISG, JónG, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, LB, SJS, ÖJ, ÖS) fjarstaddur.

Brtt. 978,1 samþ. með 46 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 998,2 felld með 42:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

3. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 978,2 samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 998,3 felld með 41:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

4. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 998,4 felld með 40:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
15 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 998,5 felld með 41:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁPÁ, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 978,3 samþ. með 50 shlj. atkv.
5. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
6. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 978,4 samþ. með 50 shlj. atkv.
7. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.

Brtt. 998,6 felld með 42:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

8. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 978,5 samþ. með 50 shlj. atkv.
9. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
10. gr. samþ. með 47 shlj. atkv.
Brtt. 978,6 samþ. með 49 shlj. atkv.
11. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 978,7 samþ. með 50 shlj. atkv.
12. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 998,7 felld með 41:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, HHj, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 978,8 samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.
6 þm. (ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

13. gr., svo breytt, samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
6 þm. (ÁI, ÁÞS, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
16 þm. (AtlG, ÁPÁ, ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

Brtt. 978,9 samþ. með 50 shlj. atkv.
14. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.
Brtt. 978,10 samþ. með 51 shlj. atkv.
15. gr., svo breytt, samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 978,11 samþ. með 50 shlj. atkv.
16. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 978,12 samþ. með 51 shlj. atkv.
17. gr., svo breytt, samþ. með 47 shlj. atkv.
18. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 978,13 samþ. með 52 shlj. atkv.
19. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 998,8 felld með 43:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 978,14 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
16 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, EBS, GSB, GÁ, ISG, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

20. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ,

GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 998,9 felld með 42:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, LB, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 978,15 samþ. með 50 shlj. atkv.

21. gr., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv.

22. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 998,10 felld með 43:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 978,16 samþ. með 49 shlj. atkv.

23. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 998,11 felld með 43:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

24. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

25. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 998,12 felld með 44:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

26. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

27.–28. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 978,17 samþ. með 52 shlj. atkv.

29. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

30.–31. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 998,13 felld með 44:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

32. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, JBjarn, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 978,18 samþ. með 52 shlj. atkv.

33. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 978,19 samþ. með 52 shlj. atkv.

34. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.

35. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 978,20 (nýtt ákv. til brb.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Út af dagskrá voru tekin 32.–43. mál.

Fundi slitið kl. 21:42.

---

114. FUNDUR

fimmtudaginn 29. maí,
að loknum 113. fundi.

Dagskrá:

1. Minnst látins fyrrverandi alþingismanns.
2. Endurskoðendur, stjfrv., 526. mál, þskj. 1221. — 3.

umr. *Ef leyft verður.*

3. Ársreikningar, stjfrv., 527. mál, þskj. 1222. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

4. Skráning og mat fasteigna, stjfrv., 529. mál, þskj. 1223. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

5. Almannatryggingar, stjfrv., 614. mál, þskj. 956. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

6. Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., stjfrv., 338. mál, þskj. 1224. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

7. Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, stjfrv., 521. mál, þskj. 822. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

8. Umferðarlög, stjfrv., 579. mál, þskj. 1228. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

9. Landeyjahöfn, stjfrv., 520. mál, þskj. 821, brtt. 1231. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

10. Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, stjfrv., 640. mál, þskj. 1111. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

11. Lyfjalög, stjfrv., 464. mál, þskj. 738, nál. 1163 og 1209, brtt. 1164. — 2. umr.

12. Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, stjfrv., 538. mál, þskj. 1190, brtt. 1105. — 3. umr.

13. Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, stjfrv., 531. mál, þskj. 1169. — 3. umr.

14. Stimpilgjald, stjfrv., 548. mál, þskj. 849. — 3. umr.

15. Tekjuskattur og skattlagning kaupskipaútgerðar, stjfrv., 515. mál, þskj. 1192, frhnál. 1229, brtt. 1230. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

16. Uppbót á eftirlaun, stjfrv., 547. mál, þskj. 1193, frhnál. 1247. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

17. Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., stjfrv., 471. mál, þskj. 1251. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

18. Frístundabyggð, stjfrv., 372. mál, þskj. 1252. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

19. Lánasjóður íslenskra námsmanna, stjfrv., 545. mál, þskj. 1253. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

20. Opinberir háskólar, stjfrv., 546. mál, þskj. 1254, brtt. 1248. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

21. Raforkulög, stjfrv., 129. mál, þskj. 1259. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

22. Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., stjfrv., 553. mál, þskj. 1260. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

23. Almannavarnir, stjfrv., 190. mál, þskj. 1261. — 3. umr. *Ef leyft verður.*

24. Útlendingar, stjfrv., 337. mál, þskj. 572, nál. 1151 og 1183, brtt. 1152 og 1184. — 2. umr.

25. Meðferð sakamála, stjfrv., 233. mál, þskj. 252, nál. 1153, brtt. 1154 og 1210. — 2. umr.

26. Staðfest samvist, stjfrv., 532. mál, þskj. 833, nál. 1150, brtt. 1179. — 2. umr.

27. Efni og efnablöndur, stjfrv., 431. mál, þskj. 687, nál. 1081, brtt. 1082. — 2. umr.

28. Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, stjfrv., 477. mál, þskj. 759, nál. 1026. — 2. umr.

29. Veðurstofa Íslands, stjfrv., 517. mál, þskj. 818, nál. 1137. — 2. umr.

30. Meðhöndlun úrgangs, stjfrv., 327. mál, þskj. 522, nál. 1155, brtt. 1156. — 2. umr.

31. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 620. mál, þskj. 992, nál. 1205. — 2. umr.

32. Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, stjfrv., 518. mál, þskj. 819, nál. 1141, brtt. 1142. — 2. umr.

33. Samkeppnisstaða fyrirtækja í eigu ríkis og sveitarfélaga, þáltill., 16. mál, þskj. 16, nál. 1068. — Síðari umr.

34. Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, þáltill., 107. mál, þskj. 107, nál. 1180. — Síðari umr.

35. Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, þáltill., 492. mál, þskj. 784, nál. 1182. — Síðari umr.

36. Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, stjtill., 621. mál, þskj. 995. — Fyrri umr. *Ef leyft verður.*

37. Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, stjtill., 622. mál, þskj. 996. — Fyrri umr. *Ef leyft verður.*

Minning Alexanders Stefánssonar.

[22:00]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Alexander Stefánsson, fyrrverandi alþingismaður og ráðherra, andaðist í gær, miðvikudaginn 28. maí. Hann var áttatíu og fimm ára að aldri.

Alexander Stefánsson fæddist í Ólafsvík 6. október 1922. Foreldrar hans voru hjónin Stefán Sumarliði Kristjánsson vegaverkstjóri og Svanborg María Jónsdóttir húsmóðir. Auk skyldunáms lauk Alexander Stefánsson héraðsskólaprófi á Laugarvatni árið 1940 og samvinnuskólaprófi í Reykjavík árið 1943.

Að námi loknu var Alexander Stefánsson starfsmaður við kaupfélagið Dagsbrún í Ólafsvík og kaupfélagsstjóri þar frá 1947. Hann varð skrifstofustjóri Ólafsvíkurhrepps 1962, oddviti og síðan sveitarstjóri 1966–1978. Alexander vann mikið fyrir Ólafsvíkursöfnuð og kirkjuna, var söngmaður góður og formaður sóknarnefndar í áratugi.

Í alþingiskosningunum 1978 var hann kjörinn alþingismaður fyrir Framsóknarflokkinn í Vesturlandskjördæmi og sat á Alþingi til 1991. Á árunum 1972–1974 sat hann þrisvar á Alþingi sem varaþingmaður, sat á 14 þingum alls. Hann var fyrsti varaforseti neðri deildar 1979–1983. Er ný ríkisstjórn var mynduð eftir alþingiskosningarnar 1983 varð hann félagsmálaráðherra í ríkisstjórn Steingríms Hermannssonar. Gegndi hann embætti félagsmálaráðherra fram yfir kosningarnar 1987.

Alexander Stefánsson kom víða við í félags- og framfaramálum. Hann var formaður Samtaka sveitarfélaga á Vesturlandi frá stofnun þeirra 1969 til 1976, í stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga 1974–1982, varaformaður síðustu fjögur árin, í stjórn Hafnasambands sveitarfélaga 1969–1982 og stjórn Innheimtustofnunar sveitarfélaga frá upphafi 1971 til 1982. Í bankaráði Útvegsbanka Íslands sat hann 1976–1983. Er þá fátt talið af margvíslegum forustustörfum hans í sveitarstjórnarmálum, heilbrigðismálum og fjármálum sveitarfélaga og ríkisins.

Alexander Stefánsson kom til Alþingis margreyndur félagsmálamaður eftir áratugastörf í atvinnulífinu og sveitarstjórn í heimahéraði og var vel búinn til starfa á vettvangi þjóðmála. Hér á Alþingi voru honum falin mikilvæg ábyrgðarstörf. Þau rækti hann af kostgæfni og naut virðingar jafnt samherja sem andstæðinga í stjórnmálum, var háttvís en einarður og fylginn sér í öllu því sem hann tók sér fyrir hendur.

Ég bið háttvirtan þingheim að minnast Alexanders Stefánssonar með því að rísa úr sætum. — [Þingmenn risu úr sætum.]

Jarðskjálftar á Suðurlandi.

[22:04]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Við Íslendingar höfum enn einu sinni verið minnt á hin óblíðu náttúruöfl hér á landi. Hugur okkar er með íbúum Suðurlands sem hafa nú í annað sinn á innan við áratug upplifað stóran Suðurlandsskjálfta. Ríkisstjórnin mun gera það sem í hennar valdi stendur til að koma þeim sem orðið hafa fyrir tjóni vegna jarðskjálftans fyrr í dag til hjálpar. Eftir því sem næst verður komist urðu sem betur fer einungis minni háttar meiðsl á fólki. Þótt við megum þakka forsjóninni fyrir að ekki fór verr, er ljóst að eignatjón er mjög mikið. Nú er forgangsatriði að tryggja öryggi þeirra sem búa á skjálftasvæðinu. Ég vil færa starfsmönnum almannavarna, lögreglu, björgunarsveitum, heilbrigðisstarfsfólki og öllum öðrum sem komið hafa til aðstoðar þakkir ríkisstjórnarinnar.

Á næstu dögum mun skýrast betur hvert tjónið er og að hvaða marki gildandi tryggingar og viðlagabótakerfi munu mæta því. Á stundu sem þessari standa Íslendingar saman sem einn maður. Ríkisstjórnin mun á fundi sínum í fyrramálið ræða frekar viðbrögð vegna þessara náttúruhamfara.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:06]

36.–37. dagskrármál voru of seint komin fram. — Samþ. með 52 shlj. atkv. að taka þau til meðferðar.

Of skammt var liðið frá síðustu umr. og/eða útbýtingu þskj. í 2.–10. og 15.–23. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 52 shlj. atkv.

Endurskoðendur, 3. umr.

Stjfrv., 526. mál (EES-reglur, heildarlög). — Þskj. 1221.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:09]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JónG, KVM, KÓ, KolH, SJS, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[22:09]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Hér er verið að greiða atkvæði meðal annars um einingu tengda almannahagsmunum, þ.e. að þar á meðal teljist lífeyrissjóðir, en svo er ekki almennt í Evrópusambandinu. Ég ætlaði að láta skoða þetta í hv. efnahags- og skattanefnd milli 2. og 3. umr. en ekki voru gefin færi á því í því samkomulagi sem gert var hér í kvöld sem ég vissi ekki um en það er andstætt 2. mgr. 39. gr. þingskapa sem segir, með leyfi hæstv. forseta:

„Breytist frumvarp við 2. umræðu skal nefnd fjalla um frumvarpið að nýju áður en 3. umræða hefst ef þingmaður eða ráðherra óskar þess.“

En það var ekki gefinn kostur á því að þingnefnd kæmi saman.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1264).

Ársreikningar, 3. umr.

Stjfrv., 527. mál (EES-reglur, endurskoðunarnefndir). — Þskj. 1222.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:10]

Frv. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

15 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁÞS, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SJS, SVÓ, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1265).

Skráning og mat fasteigna, 3. umr.

Stjfrv., 529. mál (starfsemi og fjármögnun Fasteignamats ríkisins). — Þskj. 1223.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:10]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1266).

Almannatryggingar, 3. umr.

Stjfrv., 614. mál (frítekjumark örorkulífeyrisþega). — Þskj. 956.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:11]

Frv. samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

15 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, LB, RGuðb, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1267).

Atvinnuréttindi útlendinga o.fl., 3. umr.

Stjfrv., 338. mál (tegundir atvinnuleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 1224.

[22:11]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Í því frumvarpi sem við erum að greiða atkvæða um sýnist mér að sé innibyggð sú skringilega mismunun að þegar útlendingar eru komnir hingað til lands og farnir að stunda atvinnu á vinnumarkaði þá búi þeir ekki við sama rétt og aðrir landsmenn vegna þess að þeim er mismunað þannig að þeir geta ekki starfað hjá fleiri en einum atvinnurekanda. Þetta tel ég algerlega óásættanlegt og ég mun ekki greiða þessu máli atkvæði eins og það liggur fyrir.

Ég get alveg tekið þátt í því eins og aðrir þingmenn að setja reglur um komu útlendinga til landsins, atvinnuleyfi þeirra og skipan en ég mismuna ekki fólki þegar það er komið inn í landið.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:13]

Frv. samþ. með 47:3 atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

nei: GMJ, GAK, JM.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1268).

Breytt fyrirkomulag á skráningu og þinglýsingu skipa, 3. umr.

Stjfrv., 521. mál (samræmdur þinglýsingargagnagrunnur). — Þskj. 822.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:13]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1269).

Umferðarlög, 3. umr.

Stjfrv., 579. mál (gjald vegna vanrækslu á skoðun ökutækja). — Þskj. 1228.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:14]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1270).

Landeyjahöfn, 3. umr.

Stjfrv., 520. mál (heildarlög). — Þskj. 821, brtt. 1231.

[22:14]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Við 2. umr. um þetta mál kom í ljós ósamræmi milli frumvarpsins eins og það leit út og hafnalaga, mistök sem urðu og þar af leiðandi legg ég til breytingartillögu við afgreiðslu málsins nú sem er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Við 2. mgr. 3. gr. bætist tveir nýir málsliðir svohljóðandi: Notendum hafnarinnar er heimilt að skjóta ákvörðunum Siglingastofnunar, öðrum en gjaldskrárákvörðunum, til samgönguráðherra. Um málsmeðferð fer samkvæmt ákvæðum stjórnsýslulaga.“

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:15]

Brtt. 1231 samþ. með 47 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 48 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.

15 þm. (ÁJ, ÁMM, BJJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, RR, SJS, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [22:15]

Lúðvík Bergvinsson:

Virðulegi forseti. Ég vil lýsa yfir sérstakri ánægju með að þetta mál skuli vera komið til lokaafgreiðslu á hinu háa Alþingi. Ég er sannfærður um að bygging þessa mannvirkis mun skipta sköpum fyrir samgöngur til lengri tíma til Vestmannaeyja og þróun byggðar þar og ég lýsi því yfir sérstakri ánægju með að málið skuli komið til lokaafgreiðslu.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1271).

Heimild ríkissjóðs Íslands til sérstakrar lántöku á árinu 2008, 3. umr.

Stjfrv., 640. mál. — Þskj. 1111.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [22:18]

Frv. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, HöskÞ, JónG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [22:17]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið veitir Vinstri hreyfingin – grænt framboð, þingflokkur okkar, þessu máli brautargengi. En við gerum það með mjög stífum skilyrðum sem fram komu í ræðu sem hv. þm. Jón Bjarnason flutti hér í dag og ítrekaði fyrirvara okkar við 2. umr. málsins. Þeir lúta að því að á komandi þingi verði gerður uppskurður á fjármálakerfi landsins m.a. með það fyrir augum að greina rækilega á milli með ákveðnum skorðum viðskiptabanka annars vegar og fjárfestingarsjóða hins vegar.

Við höfum flutt frumvarp þessa efnis í þinginu áður og munum gera það en væntum þess að ríkisstjórnin beiti sér fyrir slíkum lagabreytingum. Þetta er einn þeirra fyrirvara sem við setjum við samþykkt þessa frumvarps en ég vísa að öðru leyti í greinargerð hv. þm. Jóns Bjarnasonar sem hann flutti fyrir okkar hönd.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1272).

Lyfjalög, 2. umr.

Stjfrv., 464. mál (aukin samkeppni, lyfjaverð o.fl.). — Þskj. 738, nál. 1163 og 1209, brtt. 1164.

[22:19]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lyfjalögum, nr. 93/1994, með síðari breytingum, frá meiri hluta heilbrigðisnefndar.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund aðila sem tilgreindir eru í nefndarálitinu og umsagnir um málið bárust frá aðilum sem nefndarálit greinir frá.

Með frumvarpinu eru lagðar til ýmsar ráðstafanir sem miða að því að efla samkeppni á lyfjamarkaði, auka þjónustu við neytendur og einfalda stjórnsýslu á sviði lyfjamála. Þannig verði leyfisveitingar á sviði lyfjamála fluttar frá heilbrigðisráðuneyti til Lyfjastofnunar. Bann við póstverslun með lyf verði fellt brott og heimiluð sala nikótín- og flúorlyfja utan lyfjabúða. Þá er lagt til að verð frá sama söluaðila á lyfseðilsskyldu lyfi verði það sama um allt land og að lyfjanefndir sjúkrahúsa gefi út bindandi lista um notkun á lyfjum á viðkomandi stofnun í þeim tilgangi að halda kostnaði í lágmarki. Loks gerir frumvarpið ráð fyrir að eftirlit og eftirfylgni með lyfjaávísunum og aukaverkunum lyfja verði styrkt með því að lengja varðveislutíma gagna í lyfjagagnagrunni landlæknis úr þremur árum í 30.

Í 2. gr. frumvarpsins er lögð til sú breyting að heimila sölu nikótín- og flúorlyfja utan lyfjabúða. Tilgangur ákvæðisins er að auka aðgengi að þessum lyfjum og auka samkeppni í sölu þeirra, en búast má við að verð þeirra lækki í kjölfarið. Þessi lyf eru notuð í forvarnaskyni, annars vegar til að hjálpa reykingamönnum að hætta að reykja og hins vegar til tannverndar. Því er eðlilegt að þau séu jafnaðgengileg og tóbak og sælgæti í verslunum. Á fundum nefndarinnar kom fram að neysla nikótínlyfja er mun meiri hér á landi en t.d. annars staðar á Norðurlöndum. Jafnframt

kom fram að nikótínlyf geta verið ávanabindandi og ákveðin hætta er á misnotkun. Til að minnka reykingar og taka þó tillit til þessa leggur meiri hlutinn til þá breytingu á frumvarpinu að einungis verði heimilað að selja minnstu pakkningar og minnsta styrkleika lyfjanna utan lyfjabúða.

Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga hefur eftirlit með starfsemi almennra verslana og veitingastaða. Gert er ráð fyrir að Lyfjastofnun geri samkomulag við sveitarfélög um að heilbrigðiseftirlit á þeirra vegum taki að sér eftirlit með sölu nikótín- og flúorlyfja og færi það í gjaldskrá sveitarfélaganna.

Í 3. gr. frumvarpsins er lagt til að bann við póstverslun með lyf verði fellt brott. Það felur annars vegar í sér að opnað er fyrir póstverslun innan lands og hins vegar er opnað fyrir erlendan markað með lyf sem hafa markaðsleyfi hér á landi. Gert er ráð fyrir að póstverslunin verði bundin lyfsöluleyfum og sé í tengslum við starfandi lyfjabúð til þess að hún falli að þeirri umgjörð sem búin er lyfjaverslun í landinu og á Evrópska efnahagssvæðinu. Með þessu er þess vænst að samkeppni aukist á lyfjamarkaði sem muni leiða til lækkunar lyfjaverðs þar sem markaðsráðandi lyfjakeðjum og lyfjaheildsölum yrði veitt aðhald í samkeppni. Þá má telja að breytingin feli jafnframt í sér ný tækifæri fyrir lyfjaverslanir, t.d. á landsbyggðinni.

Þá telur meiri hlutinn nauðsynlegt að taka fram að með breytingunni er gert ráð fyrir greiðsluþátttöku almannatrygginga varðandi lyf sem keypt eru erlendis frá í gegnum póstverslun hafi þau markaðsleyfi hér á landi og uppfylli skilyrði laga og reglugerða, samanber einnig varðandi undanþágulyf, þ.e. þau sem Lyfjastofnun hefur heimilað lækni að veita á eigin ábyrgð, sbr. 7. mgr. 7. gr. lyfjalaga.

Fyrir nefndinni komu fram þau sjónarmið að það væri álitamál hvort póstverslun með lyf erlendis frá muni hafa áhrif á lyfjaverslun í landinu og að hún gæti orðið til þess að útibúum lyfjaverslana á landsbyggðinni mundi fækka. Telur meiri hlutinn að sjónarmið um lægra lyfjaverð til neytenda vegi þyngra í því sambandi. Þá var bent á hættu á að fölsuðum lyfjum yrði dreift í gegnum póstverslun. Meiri hlutinn vill ítreka að mikill greinarmunur er gerður annars vegar á netverslun með lyf og póstverslun með lyf. Netverslun fer fram á netinu og er verslun með lausasölulyf og er ástæða að vara við slíkri verslun vegna hættu á fölsuðum lyfjum. Póstverslun fer hins vegar fram gegnum viðurkenndan lyfsöluleyfishafa. Meiri hlutinn telur nauðsynlegt að fyrir gildistöku laganna sem fyrirhuguð er 1. október 2008 að settar verði skýrar reglur um öryggi, gæðakröfur og eftirlit og að tæknileg útfærsla á því liggi fyrir í reglugerð. Meiri hlutinn leggur áherslu á að í þeim verði öryggi sjúklinga og gæði þeirra lyfja sem afhent eru með þeim hætti tryggð, samanber ályktun frá Evrópuráðinu um póstverslun og leiðbeiningar fyrir dreifingu lyfja með pósti. Jafnframt leggur meiri hlutinn áherslu á að áhrif af póstverslun verði skoðuð og fylgst verði náið með þróuninni bæði hérlendis og erlendis.

Í 9. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að lyfjanefndir sjúkrahúsa gefi út bindandi lista um notkun á lyfjum á viðkomandi stofnun í þeim tilgangi að halda kostnaði í lágmarki en þetta er breyting frá gildandi lögum þar sem lyfjalistar hafa einungis verið ráðgefandi. Þess er vænst að breytingin feli í sér lækkun á lyfjaverði. Fyrir nefndinni var þeim sjónarmiðum hreyft að bindandi lyfjalistar geti hamlað samkeppni og hindrað að á markaðinn komist ný og virkari lyf. Leggur meiri hlutinn því áherslu á að þeir þurfa að vera í stöðugri endurskoðun.

Nefndin ræddi á fundum sínum mjög ítarlega ákvæði 10. gr. frumvarpsins þar sem lagt er til að verð lyfseðilsskyldra lyfja sama söluaðila skuli vera það sama um allt land. Markmiðið með greininni er að auka samkeppni og lækka lyfjaverð á Íslandi. Lyfjaverð á Íslandi er almennt hærra en í nágrannalöndum okkar og mjög takmarkað framboð er af samheitalyfjum sem eru að öllu jöfnu ódýrari en frumlyf. Með þessari breytingu á lyfjalögum er verið að bregðast við ágöllum í núverandi rekstrarumhverfi lyfjamarkaðarins þar sem takmörkuð verðsamkeppni ríkir vegna fákeppni. Jafnframt er þess vænst að breytingin taki á þeim göllum núverandi smásöluálagningarkerfis sem hvetur til þess að halda innkaupsverði háu og til afgreiðslu dýrari lyfja og stærri lyfjapakkninga með þeim afleiðingum að ríkið og almenningur kaupi lyf hærra verði. Þannig stuðlar þetta að sóun lyfja.

Fram kom í nefndinni að afslættir lyfjabúða eins og þeir birtast sjúklingum í dag bjóðast ekki öllum. Þeir mismuna eftir búsetu og jafnvel eftir sjúkdómum, auk þess sem þeir eru flóknir og ógagnsæir. Núverandi ástand býður heim margvíslegri hættu á mismunun þar sem sumir sjúklingar sem lyfjaverslanir telja sér sérstakan akk í að laða að geta notið betri kjara en aðrir sjúklingar sem jafnvel eru lakar settir og eiga erfiðara með að greiða sinn hluta. Slíkt er óásættanlegt út frá því markmiði að jafnræðis sé gætt í veitingu heilbrigðisþjónustu. Fram kom fyrir nefndinni að með lækkandi lyfjaverði á síðustu missirum hafi afslættir til sjúklinga verið á undanhaldi. Í sumum tilvikum hafa afslættir, bæði á smásölustigi og heildsölustigi, komið í veg fyrir samkeppni, verið notaðir til að ryðja samkeppnisaðila af markaði eða sem aðgangshindrun á markað sem stuðlar að frekari fákeppni.

Sú aðferð að lögbinda að verð frá sama söluaðila verði það sama á öllum sölustöðum þeirra hefur verið reynd í nágrannalöndum okkar með góðum árangri. Sambærileg breyting í Þýskalandi leiddi þannig til allt að 30% lækkunar á verði samheitalyfja. Samkeppni milli aðila fengist með því að verð lyfseðilsskyldra lyfja frá sama söluaðila yrði það sama um allt land á öllum sölustöðum þeirra, en verð væri hins vegar misjafnt milli mismunandi söluaðila. Það leiðir til aukinnar verðsamkeppni og verðlækkunar á lyfjum. Meiri hlutinn telur að greinin sé ekki nægilega skýrt orðuð og að unnt sé að misskilja hana og leggur því til breytingar til þess að auka skýrleikann. Þannig skulu söluaðilar, þ.e. lyfjaheildsalar, lyfjaframleiðendur og umboðsmenn þeirra eða smásöluaðilar, sem vilja selja lyfseðilsskyld lyf á lægra verði en hámarksverð segir til um, tilkynna lækkað verð til lyfjagreiðslunefndar sem birtir þau í næstu útgáfu lyfjaverðskrárinnar. Söluaðili skal selja lyfið á sama verði á öllum sölustöðum sínum.

Í umsögn Samkeppniseftirlitsins koma fram efasemdir um að sama verð á öllum sölustöðum sama söluaðila leiði til lækkunar á lyfjum og telur Samkeppniseftirlitið jafnvel að þetta geti styrkt markaðsráðandi stöðu lyfjakeðjanna, þar

sem aukið gagnsæi í verðlagningu geti leitt til aukinnar samhæfingar í verðlagningu. Þá telur Samkeppniseftirlitið að samkeppnisstaða smærri aðila geti skerst þar sem þeir hafi minni möguleika á að taka þátt í verðsamkeppni og að mánaðarlegar verðákvarðanir leiði til minni sveigjanleika í samkeppni. Meiri hlutinn bendir á móti á að samkeppnisaðstæður á lyfjamarkaðnum eru í grundvallaratriðum ólíkar þeim sem gilda á flestum sviðum viðskipta. Má sem dæmi nefna að læknir ákveður lyf fyrir kaupanda en það er þriðji aðili eða almannatryggingar sem ber stærstan hluta af kostnaðinum. Þannig er ekki hægt að segja að um hefðbundið viðskiptasamband sé að ræða. Verðmyndun lyfja fer þannig ekki eftir hefðbundnum framboðs- og eftirspurnarlögmálum. Margs konar ríkisafskipti brengla verðmyndunina og framfylgja þarf lögum og reglugerðum til að tryggja neytendum örugg og gagnleg lyf. Þá bendir meiri hlutinn á reynslu annarra landa af þeirri aðferð sem frumvarpið leggur til. Með breytingunni er í reynd verið að freista þess að nýta stöðu ríkisins sem stærsta kaupanda lyfja til að þrýsta á um lægri lyfjakostnað með sama hætti og gert hefur verið í Danmörku og Svíþjóð.

Þá bendir meiri hlutinn á að krafan um sama verð frá sama söluaðila á lyfseðilsskyldum lyfjum leiði í raun til þess að fram fari mánaðarlegt verðútboð á lyfjum, en lækkun á lyfjaverði tiltekins lyfs frá hámarksverði sem lyfjagreiðslunefnd ákveður fer þannig fram að lyfjaheildsalar, lyfjaframleiðendur og umboðsmenn þeirra eða smásöluaðilar munu með nýju fyrirkomulagi keppa í verði í lyfjaverðskrá með einfaldri tilkynningu til lyfjagreiðslunefndar sem birtir verð lyfja í lyfjaverðskrá sem er gefin út mánaðarlega.

Meiri hlutinn telur einnig mikilvægt að með þeirri leið sem farin er í frumvarpinu verður ekki möguleiki fyrir söluaðila í smásölu að koma samkeppnisaðila út af markaðnum með undirboðum án þess að þurfa að hafa sama verð á öðrum sölustöðum sínum. Það mun væntanlega hafa þær afleiðingar að smærri söluaðilar munu eiga meiri möguleika á að komast af á þessum fákeppnismarkaði sem smásölumarkaður lyfja er hér á landi. Þá hefur frumvarpið einnig þær afleiðingar að hvati myndast fyrir lyfjaverslanir að hafa verð sem lægst á lyfjaverðskrá í stað þess að hafa það sem hæst en slíkt skapaði svigrúm fyrir afslættina. Þannig geti smærri aðilar í raun keppt í verði, ekki síst þar sem þeir njóta eftir breytinguna sömu kjara frá byrgjum og lyfjakeðjurnar, en eins og kom fram fyrir nefndinni hafa þær í núverandi umhverfi notið betri afsláttarkjara en smærri smásalar. Þá gefur póstverslun með lyf ný tækifæri á markaði, ekki síst þeim smærri.

Meiri hlutinn bendir á að miklar breytingar eru fyrirhugaðar á næstu missirum á reglum um lyfjamál, jafnt með þeim breytingum sem hér eru lagðar til á verðmyndun á lyfsölumarkaði og með breytingum á greiðsluþátttöku í lyfjum sem stefnt er á að verði hrint í framkvæmd um áramót. Við þessi tímamót er mikilvægt að vandað verði til rannsókna á lyfsölumarkaðnum og áhrifum breytinga á verðmyndun og kostnað hins opinbera og notenda lyfja af lyfjum. Því beinir meiri hlutinn þeim tilmælum til ráðuneytisins að það hlutist til um að fela sjálfstæðum rannsóknaraðilum að gera úttekt á áhrifum þessara breytinga.

Þá ræddi nefndin einnig um þá breytingu sem felst í 6. gr. frumvarpsins þar sem gert er ráð fyrir að eftirlit og eftirfylgni með lyfjaávísunum og aukaverkunum lyfja verði styrkt með því að lengja varðveislutíma gagna í lyfjagagnagrunni landlæknis úr þremur árum í 30. Fram kom í umsögn landlæknis að gögn í svipuðum gagnagrunnum á Norðurlöndum eru varðveitt í 30 ár og að elstu upplýsingar í gagnagrunninum hér eru að verða þriggja ára og því er að koma að því að eyða þurfi gögnunum. Þá kom einnig fram að markmiðið með breytingunni er að auka möguleika á því að unnt verði að heimila aðgang að upplýsingum úr lyfjagagnagrunninum í rannsóknarskyni en nokkur dæmi eru um að aukaverkanir eða áhrif lyfja hafa ekki verið staðfest fyrr en jafnvel mörgum árum eða áratugum eftir að byrjað er að nota lyf. Því eru miklir hagsmunir fyrir lýðheilsu almennt að unnt sé að nálgast upplýsingar um hvað tengi þá sem orðið hafa fyrir aukaverkunum eða alvarlegum afleiðingum lyfjanotkunar. Meiri hlutinn leggur áherslu á að með frumvarpinu er ekki verið að gera breytingar á aðgangi að lyfjagagnagrunninum en samkvæmt lögum um skráningu og meðferð persónuupplýsinga teljast þær upplýsingar sem í gagnagrunninum eru, þ.e. um heilsuhagi manna, þar með talið lyfjanotkun, til viðkvæmra persónuupplýsinga. Meiri hlutinn telur því rétt að taka fram að komi það til álita að breyta reglum um aðgang þarfnist það sérstakrar skoðunar og ítarlegra röksemda.

Meiri hlutinn leggur einnig til breytingar á frumvarpinu sem varða orðalag og skýrleika. Þá leggur meiri hlutinn til að 3. málsliður 9. gr. frumvarpsins falli brott þar sem inntak hans er endurtekning á því sem áður hefur komið fram í 1. málslið.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem lagðar eru til á sérstöku þingskjali.

Guðjón A. Kristjánsson er samþykkur áliti þessu með fyrirvara.

Valgerður Sverrisdóttir ritar undir álitið með fyrirvara.

Undir álitið rita Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson, Árni Páll Árnason, Valgerður Sverrisdóttir, með fyrirvara, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Ellert B. Schram.

[22:32]

Frsm. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lyfjalögum. Hv. formaður heilbrigðisnefndar hefur gert grein fyrir því frumvarpi og innihaldi þess og einnig farið vel yfir nefndarálit meiri hluta heilbrigðisnefndar.

Ástæðan fyrir því að við hv. þingmenn og fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í heilbrigðisnefnd vorum ekki með á því nefndaráliti var eftirfarandi:

Við teljum í fyrsta lagi að sú aðgerð, þó að hún sé vel meint, að dreifa nikótínlyfjum í verslanir sé varhugavert skref. Í meðförum nefndarinnar og meiri hlutans er gerð sú breyting á frumvarpinu að hafa ekki til sölu öll þau nikótínlyf sem ekki eru lyfseðilsskyld, leyfa ekki sölu þeirra í almennum verslunum heldur eingöngu minnstu stærðir og veikasta styrkleika. Eftir sem áður tel ég ekki ástæðu til að fara þessa leið.

Ekki getur nokkur maður sem þekkir til mín og minna

starfa hér fyrr á árum vænt mig um að vilja ekki hjálpa reykingarmönnum til að hætta að reykja. Ég vann í mörg ár að forvarnastarfi, við að reyna að forða því að unglingar byrjuðu að reykja, og við að hjálpa fólki til að hætta að reykja. Eftir reynslu mína í því starfi er ég þess fullviss, og hef það einnig úr rannsóknum, að það er jafnárangursríkt fyrir fólk sem vill hætta að reykja að fá góðan stuðning til þess, annaðhvort með námskeiðum eða sérstakri aðstoð, en það kostar meiri vinnu.

Fyrir marga sem eru mjög háðir nikótíni er hjálp í nikótínlyfjunum en þeir ættu þá að taka þau undir handleiðslu og ekki lengur en þrjá mánuði. Þetta eru lyf og þau á að nota til að hætta að reykja eða draga úr reykingum. Vissulega er betra fyrir þá sem eru svo háðir nikótíninu að þeir geta ekki hætt að neyta nikótíns að nota lyfin frekar en að reykja áfram.

Í ljósi þess hversu margar lyfjaverslanir eru hér á landi, sérstaklega í þéttbýli, eru nikótínlyfin mjög aðgengileg. Ef borið er saman við önnur lönd sem hafa sett lyfin í verslanir þá er ekki alls staðar jafngott aðgengi að lyfjaverslunum og hér. Þannig að það er ekki mikið mál að nálgast þessi lyf.

Ég ætla ekki að fara neitt frekar út í þetta fræðilega. Með nýrri markaðssetningu á nikótínlyfjum, þar sem verið er að bragðbæta lyfin, er hætta á því að unglingar — unglingsstúlkur eru tilbúnar til að nota þessi lyf, nikótínlyfin, í öðrum tilgangi en að hætta að reykja, þær nota þau til að halda sér grönnum eins og þekkt er.

Í upphafi nefndarálits okkar nefnum við það hve mikilvægt er að lækka lyfjaverð í landinu. Við lýsum ánægju yfir þeim árangri sem nú þegar hefur náðst í þeim efnum og að líklegt sé að enn frekari árangur náist með norrænum lyfjamarkaði. Við styðjum það og bindum miklar vonir við að sú leið skili okkur góðum árangri.

Ég ætla aðeins, hæstv. forseti, að nefna nikótínlyfin hér aftur. Þar sem selja á lyfin í almennum verslunum og þá matvöruverslunum vil ég vísa til þess að ég hef nýlega fengið svar frá hæstv. umhverfisráðherra um sölu á tóbaki og eftirlit í verslunum og tíðni þeirra brota sem kærð hafa verið vegna þess að börn yngri en 18 ára hafi verið að selja tóbak eða fengið að kaupa það. Sannast sagna berast ekki margar formlegar kærur til heilbrigðiseftirlits sveitarfélaganna. En ég held að við getum öll litið í eigin barm og vitað það innst í hjarta að þessi ákvæði eru brotin. Það sýnir sig í þeim óformlegu rannsóknum eða könnunum sem skólar eða unglingar hafa gert að allt of algengt er að börn og unglingar undir 18 ára aldri geti keypt tóbak úti í búð. Ég tel enga ástæðu til að ætla annað en að sömu lögmál muni gilda um tyggjóið.

Það er erfitt að hafa eftirlit með þessu. Þetta er þverbrotið í dag. Mér finnst varasamt að vera að setja nikótínlyfin, ekki einu sinni veikustu skammtana, í sölu sem heldur ekki samkvæmt eftirliti og reglum sem gilda í dag. Við munum því ekki styðja þetta ákvæði þó að það sé vel meint. Ég tel að það geti haft verri og skaðlegri áhrif heldur en hitt.

Hvað varðar póstverslun með lyf þá hafði nefndin góðan tíma til að fara yfir frumvarpið. Farið var vel yfir það og kallaðir voru til gestir og fengnar umsagnir, m.a. um póstverslunina. Skoðanir eru mjög skiptar, svo maður segi það bara í einfölduðu máli, um áhrif póstverslunar, hvernig hún eigi að virka og hvort hún muni skila þeim árangri sem til er ætlast.

Við vonum að það gangi eftir að þetta verði til þess að lækka verð á lyfjum, en það mun ekki gera það til allra. Því miður treystum við okkur ekki til að styðja þessar breytingar miðað við allar þær athugasemdir sem fram hafa komið.

Hvað varðar lyfjagagnagrunninn þá er heimild í dag til þess að geyma upplýsingar um sölu á lyfseðilsskyldum lyfjum í þrjú ár. Farið er fram á það að sú heimild gildi í 30 ár. Þar tel ég að verið sé að tala um tvo hluti. Annars vegar um þriggja ára gagnagrunn, sem er til í dag — það er búið að fara yfir og samþykkja að hann sé í vörslu landlæknis, þannig að hægt sé að fylgjast með því ef einhverjar óeðlilegar lyfjaávísanir fara í gang, hvort læknar séu að ofnota lyf sjálfir eða vísa óeðlilega oft á ákveðna sjúklinga. Þannig er hægt að fylgjast með óeðlilegum lyfjaávísunum, bæði magni og tegundum.

Þegar hins vegar er lagt til að geymslutíminn verði 30 ár er það í allt öðrum tilgangi. Það er til þess að geta skoðað til baka áhrif lyfjanotkunar á lýðheilsu og ég tel í rauninni að það sé annar grunnur. Við munum styðja það að slíkur grunnur verði undirbúinn, grunnur sem hægt er að nota í vísindaskyni og er þá geymdur til 30 ára — og að hann sé á einhvern hátt tengdur þriggja ára lyfjagrunninum en það sé ekki einn og sami grunnurinn í sjálfu sér, þ.e. að aðgangur sé takmarkaður að þeim grunni sem er til lengri tíma sem sé þá notaður í rannsóknar- og vísindaskyni.

Hæstv. forseti. Ég vísa til nefndarálitsins og frumvarpsins. Við munum styðja sumt og sitja hjá við aðrar greinar en sölu á nikótínlyfjum og dreifingu í lyfjaverslanir munum við ekki geta stutt.

[22:43]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég skrifaði undir álit meiri hlutans með fyrirvara, hef lýst stuðningi við það álit. Ég tel almennt að um ágætt mál sé að ræða sem muni færa okkur lægra lyfjaverð á komandi tímum. Fyrirvari minn sneri aðallega að því að afsláttur sem einstakir sjúklingar eða lyfjanotendur hafa fengið hjá ákveðnum lyfsölum félli kannski niður, a.m.k. tímabundið meðan það fyrirkomulag sem verið er að taka upp kæmist á.

Ástæða hefði verið til þess, og væntanlega er það hægt með því að útfæra reglugerð, að reyna að tryggja að þeir sem geti sýnt fram á að þeir hafi haft ákveðinn afslátt hjá sínum viðskiptaaðila, þ.e. hjá sínum lyfsala eða apóteki, komi ekki til með að þurfa að greiða hærra lyfjaverð. Ég veit ekki nákvæmlega hvernig það yrði útfært, hugsanlegt væri að gera það í einhvers konar reglugerð, þ.e. að tryggja endurgreiðsluákvæði þar til virkni lyfjamarkaðarins fer að koma öllum til góða. Ég held að það muni gerast og þetta er ágætt mál sem við erum hér með í höndunum.

[22:45]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég vil aðeins bæta við einu atriði úr áliti okkar, minni hluta í heilbrigðisnefnd, sem varðar nákvæmlega það atriði sem hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson vék að í ræðu sinni. Það er ákvæði 10. gr. frumvarpsins, um lyfja-

verðið. Við vitum að íslenskur lyfjamarkaður er fákeppnismarkaður og fákeppnin bitnar harkalega á þeim sem síst skyldi, það er sjúklingum sem hafa lítið val um það hvaða lyf þeir kaupa eða hvort þeir yfir höfuð verða að kaupa lyf.

Við teljum miður að stjórnvöld skuli ekki telja aðra leið færari til að lækka lyfjaverð á þessu stigi en að banna alla afslætti sem sjúklingar fá nú yfir borðið í apótekum. Einkum er þetta bagalegt fyrir örorku- og ellilífeyrisþega og þá hópa sjúklinga sem eru háðir tilteknum lyfjum ævilangt og hafa jafnvel fyrir atbeina hagsmunasamtaka sinna náð fram afsláttum í lyfjabúðum á tilteknum lyfjum.

Við teljum víst að mörgum muni bregða í brún þegar lyfjaverð sem þeir kaupa yfir borðið hækkar 1. október næstkomandi við gildistöku laganna. Í lok nefndarálits okkar kemur fram að við hefðum talið eðlilegt að hugmyndinni um breytingu á 10. gr. lyfjalaganna yrði vísað til frekari skoðunar í nefnd þeirri sem kennd er við hv. þm. Pétur H. Blöndal og hefur nú hlutdeild sjúklinga í lyfjakostnaði til athugunar.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, fyrri umr.

Stjtill., 621. mál. — Þskj. 995.

[22:47]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Með þingsályktunartillögu þessari er leitað heimildar Alþingis til staðfestingar á samningi milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu á árinu 2008 sem gengið var frá með bréfaskriftum í Þórshöfn og Reykjavík 3. og 9. apríl síðastliðinn.

Samningur þessi kveður á um allar heimildir aðila til veiða á uppsjávarfiski í lögsögu hvors annars á þessu ári. Færeysk skip fá heimild til að veiða 30 þús. lestir af loðnu innan íslenskrar lögsögu á loðnuvertíðinni 2008/2009 svo fremi að leyfilegur heildarafli verði a.m.k. 500 þús. lestir. Verði leyfilegur heildarafli minni nemur hlutdeild færeyskra skipa 5% af honum. Þá fá Færeyingar takmarkaða heimild til að vinna loðnu um borð og landa henni til manneldis erlendis. Færeyskum skipum er heimilt á loðnuvertíðinni 2008/2009 að veiða allt að 10 þús. lestir af loðnu innan íslenskrar lögsögu úr veiðiheimildum sem fengnar eru með samningum færeyskra og grænlenskra stjórnvalda.

Samningurinn gerir einnig ráð fyrir gagnkvæmri heimild skipa hvors aðila til veiða á kolmunna og norsk-íslenskri síld innan lögsögu hins á þessu ári. Íslenskum skipum eru heimilar veiðar á allt að 1.300 lestum af makríl og 2.000 lestum af síld, annarri en norsk-íslenskri innan færeyskrar lögsögu á þessu ári. Loks er í samningnum kveðið á um að hvor aðili skuli veita tveimur skipum, sem skráð eru í landi hins aðilans leyfi til tilraunaveiða á túnfiski innan lögsögu sinnar á þessu ári.

Samningur þessi tók gildi til bráðabirgða 9. apríl síðastliðinn.

Áður en samningur þessi var gerður var á grundvelli samnings landanna frá 1976, um heimildir Færeyinga til veiða í lögsögu Íslands, ákveðið að færeyskum skipum væri heimilt að veiða 5.600 lestir af botnfiski við Ísland á árinu 2008.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögunni vísað til hv. utanríkismálanefndar.

[22:49]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég kem nú aðallega hér upp til þess að gera athugasemdir við það hversu seint þessir samningar koma til afgreiðslu. Ekki það að samningarnir séu neitt flóknir. Þetta er þekkt fyrirkomulag sem hefur viðgengist meðal þessara þjóða, annars vegar Rússa, Íslendinga, Norðmanna, Færeyinga og Evrópusambandsins að því er varðar síldveiðarnar og kolmunnann og hins vegar gagnkvæmar heimildir Íslendinga og Færeyinga sem þeir eiga í lögsögu hvors annars á þeim tegundum sem þar eru upp taldar, t.d. makríl og 2.000 lestum af síld innan færeyskrar lögsögu, annarri en úr norsk-íslenska stofninum, og síðan gagnkvæmar veiðar á kolmunna og síld innan lögsögu hvors annars.

Efnið er svo sem ekkert nýmæli og þetta eru samningar sem þarf að staðfesta en það hefði verið betra að þessir samningar, sem ég held að lítill eða enginn ágreiningur sé um hér í hv. Alþingi, hefðu komið fyrr inn í þingið og fengið fljóta og eðlilega afgreiðslu. Sérstaklega með tilliti til þess að samningarnir hafa nú tekið gildi.

Ég geri mér ekki einu sinni alveg grein fyrir því sem stendur í þskj. 995, um staðfestingu samnings milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar, hvort þorskheimildirnar þar eru óbreyttar á milli ára eða ekki. Ég spyr því hvort þorskheimildirnar séu óbreyttar á milli ára, milli Færeyja og Íslands. Ég sé hins vegar neðst í greinargerðinni að það er sagt að lúðuafli hafi verið minnkaður um helming og geti ekki orðið meiri en 45 lestir en ég spyr um þorskaflann með tilliti til þess að við höfum skorið niður þorskaflann hér niður í 130 þús. tonn. Ég man ekki nákvæmlega hvaða tölur voru í fyrri samningum að því er varðar þorskaflann sem þarna er gert grein fyrir neðst í tillögunni. En að öðru leyti held ég að báðir þessir samningar séu í eðlilegum farvegi miðað við það sem þeir hafa verið milli þjóðanna á undanförnum árum og ekkert við þá að athuga.

[22:52]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég ætla rétt að útskýra af hverju þessi samningur hafi ekki komið fyrr inn en ég get svo sem ekki svarað fyrir það hvers vegna hann kom ekki fyrr á dagskrá þingsins. Samningurinn er náttúrlega ekki gerður fyrr en eftir að þeim frestum lýkur. Það er miðað við að mál séu komin inn fyrir 1. apríl, að öðrum kosti þarf að taka þau inn á dagskrá (Gripið fram í.) með afbrigði og hann er ekki undirritaður fyrr en 9. apríl. Það leiðir því eiginlega af sjálfu sér að hann kemur ekki hingað inn til þingsins fyrr en seinni hluta aprílmánaðar.

Þetta er eina skýringin sem ég get gefið en síðan voru

auðvitað mörg mál og kannski ýmis sem voru talin mikilvægari sem þurftu að komast inn á dagskrána.

Umræðu lokið.
Till. gengur til síðari umr. og utanrmn.

Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, fyrri umr.

Stjtill., 622. mál. — Þskj. 996.

[22:53]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Frú forseti. Með þingsályktunartillögu þessari er leitað heimildar Alþingis til staðfestingar á samningum milli Íslands, Færeyja, Noregs, Rússlands og Evrópubandalagsins um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum á árinu 2008 sem gerðir voru í London 12. nóvember síðastliðinn.

Í samræmi við ráðgjöf Alþjóðahafrannsóknaráðsins og fyrri ákvörðun aðila um nýtingarstefnu til lengri tíma er í fimmhliða samkomulagi aðila ákveðið að heildaraflamark til norsk-íslenska síldarstofnsins á þessu ári skuli vera 1.518.000 lestir. Veiðiheimildir skiptast þannig milli aðila:

Í hlut Íslands koma 220.262 lestir, í hlut Færeyja 78.329 lestir, í hlut Noregs 925.980 lestir, í hlut Rússlands 194.607 lestir og í hlut Evrópubandalagsins koma 98.822 lestir.

Í samkomulaginu er gert ráð fyrir að heimilt verði að færa hluta kvóta milli ára til að skapa sveigjanleika við nýtingu veiðiheimildanna. Hver aðili getur fært ónotaðan hluta veiðiheimildar, allt að 10% af þeim kvóta sem honum er úthlutað fyrir þetta ár yfir á þann kvóta sem honum verður úthlutað fyrir næsta ár. Hver aðili getur einnig heimilað skipum sínum að veiða allt að 10% umfram hinn úthlutaða kvóta á þessu ári og skal þá það magn sem veitt er umfram kvótann fyrir þetta ár, dregið frá kvóta aðilans fyrir árið 2009.

Samhliða hinu fimmhliða samkomulagi voru gerðir ýmsir tvíhliða samningar milli aðilanna, einkum um heimildir til síldveiða í lögsögu hvers annars á á þessu ári. Samkvæmt tvíhliða samkomulagi milli Íslands og Noregs fá íslensk skip ótakmarkaðan aðgang að fiskveiðilögsögu Jan Mayen og mega veiða 40.986 lestir af kvóta Íslands í efnahagslögsögunni við meginland Noregs norðan 62°N. Norsk skip fá heimild til að veiða 106.734 lestir í íslenskri lögsögu. Veiði íslensk fiskiskip minna en 30.360 lestir af síld í efnahagslögsögu Noregs á þessu ári mun Noregur færa 1.518 lestir af síldarkvóta sínum á næsta ári til Íslands.

Samkvæmt tvíhliða samkomulagi milli Íslands og Rússlands er rússneskum skipum veitt heimild til að veiða allt að 6.539 lestir á takmörkuðu svæði í austurhluta efnahagslögsögu Íslands.

Áréttað skal að í samningi milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu á árinu 2008, sem ég gerði grein fyrir áðan, er kveðið á um að skipum hvors aðila verði heimilt að veiða allan sinn kvóta í norsk-íslenskri síld í lögsögu hins.

Fimmhliða samkomulaginu og tvíhliða samningnum á grundvelli þess var beitt til bráðabirgða frá og með 1. janúar síðastliðnum.

Ég legg til, herra forseti, að að lokinni þessari umræðu verði tillögu þessari vísað til hv. utanríkismálanefndar.

Umræðu lokið.
Till. gengur til síðari umr. og utanrmn.

[22:56]

Útbýting:

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 601. mál, svar forsrh., þskj. 1185.

Tilraunaverkefni um rekstur Gaulverjaskóla, 629. mál, svar menntmrh., þskj. 1249.

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, 3. umr.

Stjfrv., 538. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 1190, brtt. 1105.

[22:56]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Hér er komið til 3. umræðu frumvarp til laga um breytingar á lögum um verðbréfaviðskipti o.fl. Þetta er reyndar bandormur því að í nefndinni var svo tekin sú ákvörðun að bæta við breytingum á lögum um fjármálafyrirtæki þó að sá kafli væri ekki í frumvarpinu sjálfu þegar það kom fram.

Ég hef í sjálfu sér engar athugasemdir við fyrri kaflann sem laut að lögum nr. 108/2007, um verðbréfaviðskipti, og ekki heldur um lög nr. 30/2003, um verðbréfasjóði og fjárfestingarsjóði, né heldur rafræna eignaskráningu verðbréfa eða lög um kauphallir. Hitt sem nefndin flutti og varðaði lög um fjármálafyrirtæki — þar var komið inn með ákvæði sem laut m.a. að því að heimila eða rýmka möguleika á samruna sparisjóða við önnur fyrirtæki og einnig samruna fjármálafyrirtækja við önnur fyrirtæki.

Þetta mál var til umræðu í nefndinni. Ég gerði þá strax fyrirvara í nefndinni því að venjan er sú að nefnd flytur ekki mál nema samstaða sé um það. Ég óskaði eftir því að kannaðar yrðu upplýsingar um það því að þær lágu ekki fyrir þegar nefndin ræddi fyrst um hvaða áhrif þetta gæti haft á stöðu sparisjóðanna. Ég hafði þann fyrirvara strax í upphafi.

Ég hef kannað þetta aðeins. Það komu að vísu umsagnir frá nokkrum aðilum, reyndar með mjög skömmum fyrirvara sem gefinn var, og frá mörgum stærri fjármálafyrirtækjum. Ég kannaði það einnig hjá minni sparisjóðum þar sem haft var á orði að þetta yrði beinlínis til þess að styrkja þá. Þá kom það fram að þeir sáu ekki að þetta mundi snerta þá svo mikið og eiginlega ekki neitt. Þegar upp hefur komið sú staða að banki hefur lagt niður útibú sitt og sparisjóður í heimabyggð hefur þá sem betur fer getað útvíkkað starfssvæði sitt, þá hefur það gengið vel. Hingað til hefur það verið gert án þess að sérstaklega þyrfti að fara út í það að kaupa útibúið. Þau rök sem færð voru fyrir því að þetta ætti að styrkja minni sparisjóði m.a. til þess að geta keypt

önnur fjármálafyrirtæki eru í sjálfu sér ekki neins virði. Ég benti á að löggjafinn hefur á síðustu árum aldrei komið með neitt frumkvæði að því að setja lög sem styrkja hina minni sparisjóði. Það hefur heldur verið á hinn veginn að opnað hefur verið fyrir innrásarmöguleika fjárplógsmanna og annarra sem vilja komast yfir fé litlu sparisjóðanna.

Þær athugasemdir sem ég fékk voru þær að þetta væri greinilega eitthvað sem snerti meira hina stóru sparisjóði og þá sparisjóði sem eru í tengslum við banka, jafnvel að hluta til í eigu banka, og mundi trúlega vera runnið undan þeirra rifjum.

Lög um sparisjóði eða ákvæði í lögum um fjármálafyrirtæki sem lúta að sparisjóðum eru til endurskoðunar. Ég minnist þess að hæstv. viðskiptaráðherra sagði í útvarpsviðtali í ágúst sl. þegar þessi yfirtaka og hrina á sparisjóðum gekk yfir — yfirtaka á Sparisjóði Skagafjarðar með bolabrögðum og yfirtaka síðan á fleiri sparisjóðum, sparisjóðum á Vestfjörðum, sparisjóðum í Húnavatnssýslu og víðar — að hann hefði áhyggjur af því hvernig þau mál gengju fyrir sig. Hann ákvað þá og lýsti því yfir að skipuð yrði nefnd til þess að rannsaka og leggja fram tillögur um endurskoðun á lögum um sparisjóði, m.a. í því tilliti að styrkja þá.

Mér hefði því fundist réttara að beðið yrði með þá endurskoðun og nefndin færi ekki að hlaupa fram úr sér og koma með breytingar sem varða sparisjóðina að óathuguðu máli. Staðreyndin er sú að minni sparisjóðir sem hafa þurft að verja stöðu sína treysta hvorki Fjármálaeftirliti né stærri fjármálafyrirtækjum fyrir hagsmunum sínum. Það hefur sýnt sig og ég þekki það af eigin raun í tengslum við sparisjóði að það er ekki stuðning að sækja til Fjármálaeftirlitsins, síður en svo. Hins vegar er það orðið mjög erfitt fyrir almenna stofnfjárhafa í sparisjóðum að sækja rétt sinn. Það er dýrt að sækja mál til Hæstaréttar eins og almennir sparisjóðshafar í Skagafirði þurftu að gera þegar Fjármálaeftirlitið hafði heimilað þar óvinsæla yfirtöku og þeir sóttu rétt sinn til Hæstaréttar sem dæmdi það ólögmætt. Hinir minni sparisjóðir hafa því ekki haft mikinn stuðning frá Fjármálaeftirlitinu, síður en svo ef eitthvað er.

Sem dæmi um það er þegar Sparisjóður Skagafjarðar var sameinaður Sparisjóði Siglufjarðar og Sparisjóði Mýrasýslu á fundi á Sauðárkróki sl. sumar. Var óskað eftir áliti Fjármálaeftirlitsins þar á ýmsum miklum og alvarlegum álitaefnum sem Fjármálaeftirlitið lét hjá líða að svara eða úrskurða um en samþykkti þann samruna. Hann leit miklu frekar út fyrir að vera fullkomlega ólöglegur þannig að hinir minni sparisjóðir hafa nú ekki sótt mikinn styrk í eftirlitsstofnanir eða annað.

Þess vegna finnst mér réttara að draga það að breyta lögum um sparisjóði. Það er ekkert sem rekur á eftir því hér eða að heimila samruna þeirra við önnur fyrirtæki. Fram kom á fundi nefndarinnar í dag að það er ekkert sem rekur á eftir því, það er augljóst. Hins vegar sagði stjórnarformaður lítils sparisjóðs við mig: Það gæti verið eitthvað þarna undirmáls sem ekki er ljóst og þess vegna er þar engu að treysta.

Ég flyt auk þess breytingartillögur hér við lög um fjármálafyrirtæki þar sem ég legg til að heitið „sparisjóður“ verði lögverndað og fjármálafyrirtæki sem hafa breytt sér í bankastofnun eða horfið frá megingildum og félagslegum gildum sparisjóðanna megi ekki nota heitið „sparisjóður“ í nafni sínu. Ég tel að það væri mjög til styrktar fyrir sparisjóðina því að sparisjóðshugmyndin hefur mjög góða ímynd.

Þess vegna flyt ég þessar breytingartillögur sem eru á þskj. 1105 og auk þess legg ég til að þessi tillaga sem meiri hluti nefndarinnar flytur um breytingar á lögum um fjármálafyrirtæki komi ekki til atkvæðagreiðslu heldur fari hún til þeirrar nefndar sem viðskiptaráðherra hefur skipað til að endurskoða lög um sparisjóði. Ég ítreka að mér finnst óeðlilegt að mál sem flutt er af nefnd hefur ekki farið í gegnum almenna umræðu á Alþingi, 1. umr. Ég hef lagt þann skilning í að menn ættu að vera sammála um að sá háttur væri hafður á enda er ekkert sem ýtir sérstaklega á eftir þessu máli, frú forseti.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, 3. umr.

Stjfrv., 531. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 1169.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stimpilgjald, 3. umr.

Stjfrv., 548. mál (undanþágur frá gjaldi). — Þskj. 849.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tekjuskattur og skattlagning kaupskipaútgerðar, 3. umr.

Stjfrv., 515. mál (aðgerðir í tengslum við kjarasamninga). — Þskj. 1192, frhnál. 1229, brtt. 1230.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Uppbót á eftirlaun, 3. umr.

Stjfrv., 547. mál. — Þskj. 1193, frhnál. 1247.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., 3. umr.

Stjfrv., 471. mál. — Þskj. 1251.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Frístundabyggð, 3. umr.

Stjfrv., 372. mál (heildarlög). — Þskj. 1252.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Lánasjóður íslenskra námsmanna, 3. umr.

Stjfrv., 545. mál (búsetuskilyrði, EES-ríkisborgarar). — Þskj. 1253.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Opinberir háskólar, 3. umr.

Stjfrv., 546. mál (heildarlög). — Þskj. 1254, brtt. 1248.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Raforkulög, 3. umr.

Stjfrv., 129. mál (neyðarsamstarf og fjárhæð eftirlitsgjalds). — Þskj. 1259.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., 3. umr.

Stjfrv., 553. mál (leyfisveitingarvald til Orkustofnunar). — Þskj. 1260.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Almannavarnir, 3. umr.

Stjfrv., 190. mál (heildarlög). — Þskj. 1261.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Útlendingar, 2. umr.

Stjfrv., 337. mál (flokkar dvalarleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 572, nál. 1151 og 1183, brtt. 1152 og 1184.

[23:12]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar um frumvarp til laga um breyting á lögum um útlendinga.

Nefndin hefur fjallað ítarlega um frumvarpið og fengið á sinn fund fjölda gesta og einnig allmargar skriflegar umsagnir frá aðilum sem málum þessum tengjast.

Frumvarpið sjálft felur í sér endurskoðun á allmörgum þáttum gildandi laga um útlendinga og má segja að breytingarnar séu ferns konar. Í fyrsta lagi er lagt til að ákvæði útlendingalaga og ákvæði laga um atvinnuréttindi útlendinga verði samræmd en eins og kunnugt er var frumvarp um atvinnuréttindi útlendinga til meðferðar í þinginu síðast í dag. Í öðru lagi eru ákvæði tilskipunar Evrópusambandsins um rétt ríkisborgara ríkja Evrópusambandsins, og fjölskyldna þeirra, til frjálsrar farar og dvalar leidd í íslenskan rétt. Í þriðja lagi felur frumvarpið í sér tillögu um að mun nákvæmari reglur verði í sjálfum lögunum en áður. Þýðir það með öðrum orðum að fjölmörg ákvæði reglugerðar um útlendinga eru tekin upp í frumvarpið. Í fjórða lagi eru lagðar til breytingar til að koma til móts við athugasemdir frá Eftirlitsstofnun EFTA (ESA).

Meiri hluti allsherjarnefndar leggur til nokkrar breytingar á ákvæðum frumvarpsins.

Lögð er til viðbót við 4. gr. þess efnis að þegar stjórnvald telur sérstaka ástæðu til sé heimilt að óska eftir umsögn lögreglu til að afla upplýsinga um sakaferil gestgjafa í því skyni að meta hvort umsókn skuli synjað á grundvelli þessa ákvæðis. Rökin fyrir þessari breytingu er að finna hér en um er að ræða breytingu sem hefur einkum þann tilgang að vernda þann sem kemur til landsins sem gestur vegna hættu á að um misnotkun þeirra aðila sem taldir eru gestgjafar samkvæmt ákvæðinu geti verið að ræða.

Lögð er til tæknileg breyting á orðalagi 2. mgr. 6. gr. og lagfæringar á tilvísunum í fleiri greinum.

Lögð er til breyting á 7. gr. vegna sjónarmiða um persónuvernd. Lagt er til að ákvæðinu verði breytt á þann veg að tilgreint sé í hvaða tilgangi þær upplýsingar sem ákvæðið tekur til séu fengnar. Vísar þetta til lífkenna og meðferðar þeirra upplýsinga sem þar er átt við.

Fleiri breytingar eru af tæknilegum toga en svo ég haldi mig við efnislegu breytingarnar er rétt að fjalla örlítið um ákvæði 10. gr. frumvarpsins, g-liðar, sem kveður á um

dvalarleyfi af mannúðarástæðum en þetta atriði var töluvert rætt í meðförum nefndarinnar. Með ákvæðinu er gert ráð fyrir að það ákvæði sem nú er að finna í 2. mgr. 11. gr. núgildandi útlendingalaga haldist að verulegu leyti óbreytt. Þarna er um að ræða ákvæði sem felur í sér matskenndar heimildir fyrir stjórnvald til þess að taka afstöðu til þeirra tilvika sem þarna er um að ræða en fram hefur komið af hálfu þeirra sem með þessi mál fara af hálfu Útlendingastofnunar og ráðuneytis að varasamt geti verið að skýra ákvæðið nánar eins og tillögur hafa verið uppi um, m.a. af hálfu ýmissa umsagnaraðila, vegna hættu á að með því kunni þetta ákvæði, sem er undantekningarákvæði frá meginreglu, að verða skilgreint þrengra en efni standa til. Það er á þeim forsendum sem við gerum ekki ráð fyrir verulegum efnislegum breytingum að þessu leyti og gerum áfram ráð fyrir að eftirláta stjórnvöldum vítt svigrúm til mats í þessum tilvikum, þannig að hægt verði að taka tillit til einstaklingsbundinna aðstæðna eins og verið hefur.

Lagðar eru til ferns konar breytingar á 11. gr. Er í fyrsta lagi lagt til að í 4. mgr. verði lögfest heimild fyrir Útlendingastofnun til að afla sakavottorðs aðstandanda umsækjanda svo unnt sé að kanna hvort hann hafi brotið gegn ákvæðum þeirra kafla almennra hegningarlaga sem getið er í ákvæðinu, þ.e. XXI.–XXIV. kafla. Þá er lögð til breyting á 5. mgr. 11. gr. en fram hafa komið athugasemdir varðandi stöðu ungmenna sem koma hingað til lands á grundvelli fjölskyldusameiningar fyrir 18 ára aldur. Við 18 ára aldur hafa þessir einstaklingar staðið frammi fyrir því að þurfa að sýna fram á sjálfstæða framfærslu. Með breytingunni er gert ráð fyrir að viðkomandi einstaklingar geti verið hér áfram stundi þeir nám og þurfa þá ekki að sýna fram á sjálfstæða framfærslu. Í þriðja lagi er lagt til að við greinina bætist ný málsgrein þess efnis að í undantekningartilvikum verði heimilað að endurnýja dvalarleyfi útlendings samkvæmt ákvæðinu þrátt fyrir að forsendur leyfisins hafi brostið vegna slita á hjúskap, staðfestri samvist eða sambúð. Á það við þegar sambandsslitin hafa orðið vegna þess að útlendingur eða barn hans hefur sætt ofbeldi í sambandinu. Útlendingurinn héldi þá í þeim tilvikum dvalarleyfi sínu og fengi endurnýjun á dvalarleyfi fyrir aðstandanda þrátt fyrir að hann teldist strangt til tekið ekki lengur til aðstandenda. Þetta er til þess að mæta vandamáli sem raunhæft þar sem einkum konur í ofbeldissamböndum hafa óttast það að þurfa að hverfa úr landi þegar hjúskap lýkur. Með þessu er ætlunin að tryggja að þegar fyrir liggur að ofbeldi hefur verið beitt í sambandi taki Útlendingastofnun það til sérstakrar skoðunar og framlengi leyfi á þeim forsendum. Þá er í fjórða lagi lögð til orðalagsbreyting í því skyni að ákvæðið endurspegli með skýrum hætti þá meginreglu að dvalarleyfi fyrir aðstandendur myndi grundvöll fyrir búsetuleyfi nema útlendingur sem aðstandandinn leiðir rétt sinn af hafi ekki dvalarleyfi sem skapi slíkan grundvöll.

Lagt er til að breyting verði gerð á 12. gr. til að koma til móts við athugasemdir um að lögin hafi að geyma undanþágu frá skilyrði um trygga framfærslu vegna tímabundinna aðstæðna. Hér er lagt til að heimilt sé við endurnýjun dvalarleyfis að taka tillit til þess hafi framfærsla verið ótrygg um skamma hríð og útlendingur því tímabundið þegið fjárhagsaðstoð eða atvinnuleysisbætur. Byggir breytingin á því að útlendingayfirvöldum verði auðveldað að taka á sanngirnismálum af því tagi.

Lögð er til breyting á 18. gr. frumvarpsins. Meiri hlutinn hefur kynnt sér þá framkvæmd sem verið hefur á 29. gr. laganna og vill hnykkja á þeirri meginreglu að þeir útlendingar sem ekki liggur fyrir hverjir eru, eða sýna af sér hegðun sem bendir til þess að af þeim stafi hætta, eigi ekki sjálfkrafa rétt á að ganga lausir hér á landi. Á þeim forsendum telur meiri hlutinn rétt að umorða ákvæði 18. gr. frumvarpsins til að þessu sé slegið föstu með afgerandi hætti. Um leið verður þá ljósara en ella að mildari úrræði sem lögreglu standa til boða, svo sem að leggja fyrir útlending að tilkynna sig eða halda sig á ákveðnu svæði án þess að það sé hindrað með áþreifanlegum hætti að viðkomandi fari út fyrir það, ber að skoða sem heimildir til að víkja frá gæsluvarðhaldi. Útlendingur sem ekki vill una slíkum ráðstöfunum getur einfaldlega neitað að hlíta þeim, en stendur þá frammi fyrir þeim möguleika að lögregla fái úrskurð dómara um gæsluvarðhald viðkomandi. Í þessum tilvikum er auðvitað verið að bregðast við raunhæfum tilfellum sem upp hafa komið þar sem dómstólar hafa túlkað heimildir lögreglu til þess að setja viðkomandi einstaklinga í gæslu með þröngum hætti.

Loks er um að ræða litla breytingu á 25. gr. þar sem gert er ráð fyrir að til greina komi að Þjóðskrá verði falið það hlutverk að gefa út tilkynningu um skráningu viðkomandi hér á landi sem eru þá EES-borgarar.

Að lokum er lagt til að við frumvarpið bætist svokallað EES-innleiðingarákvæði og jafnframt heimild fyrir ríkisstjórnina til að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar varðandi staðfesturétt. Það hefur tíðkast að utanríkisráðherra flytji sérstaka tillögu til þingsályktunar um staðfestingu ákvarðana sameiginlegu EES-nefndarinnar. Meiri hlutinn leggur áherslu á það í þessu sambandi að samræma framkvæmd þess hvernig ríkisstjórninni er veitt heimild til að staðfesta ákvarðanir af þessu tagi og aflétta þannig stjórnskipulegum fyrirvara af EES-gerðum sem kalla á lagabreytingar hér á landi. Þetta áréttar allsherjarnefnd í ljósi þess að þarna virðist vera um mismunandi leiðir að ræða í framkvæmd.

Í breytingartillögunum er gert ráð fyrir að lögin öðlist gildi 1. ágúst 2008, en þess ber að geta að miðað er við að lögin um breyting á lögum um atvinnuréttindi útlendinga taki einnig gildi sama dag.

Í störfum allsherjarnefndar hefur verið allgóð samstaða og raunar mjög góð samstaða um þær breytingar sem hér eru lagðar til. Mér er ljóst að af hálfu minni hluta nefndarinnar verða fleiri breytingar lagðar til en hins vegar tel ég að verulega góð samstaða sé um þær breytingar sem hér hefur verið gerð grein fyrir. Á margan hátt felur frumvarpið og þær breytingartillögur sem lagðar eru til í sér breytingar sem í rauninni leiða til þess að þeim stjórnvöldum sem starfa á þessu sviði verður veitt meira svigrúm til að taka, ef svo má segja, með mannúðlegum hætti á einstaklingsbundnum aðstæðum sem þeir einstaklingar sem undir lögin heyra eiga við að stríða. Við þessar lagabreytingar, bæði frumvarpið sjálft og breytingar nefndarinnar, er byggt á þeirri reynslu sem fengist hefur frá framkvæmd útlendingalaga á síðustu árum, lagfærðir hlutir sem betur mega fara en

um leið er verið að færa lagabókstafinn í sumum efnum nær framkvæmdinni.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem hér hefur verið gerð tillaga um.

Undir nefndarálitið rita auk mín Ágúst Ólafur Ágústsson, Sigurður Kári Kristjánsson, Birkir J. Jónsson, með fyrirvara, Ólöf Nordal, Karl V. Matthíasson og Jón Magnússon.

Ellert B. Schram var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

[23:23]

Frsm. minni hluta allshn. (Atli Gíslason) (Vg):

Frú forseti. Ég get tekið undir síðustu orð hv. formanns allsherjarnefndar um að frumvarpið er til bóta og það hefur tekið ánægjulegum breytingum í meðförum allsherjarnefndar. Ég get líka tekið undir það að samstarf okkar í nefndinni hefur verið gott um þetta mál. Engu að síður fannst mér það ganga of skammt og legg til fleiri breytingar sem eru í samræmi við stefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í innflytjendamálum. Ég vísa aðallega í nefndarálit okkar en vil tæpa hér á helstu breytingum sem við leggjum til og skýra þær að nokkru leyti.

Við leggjum fyrst til breytingu við 4. gr. frumvarpsins en þar segir m.a.:

„Heimilt er að veita útlendingi vegabréfsáritun sem gildir á öllu Schengen-svæðinu“ ef „hann telst ekki ógn við allsherjarreglu, þjóðaröryggi eða alþjóðasamskipti ríkisins eða annars ríkis sem tekur þátt í Schengen-samstarfinu.“ Við höfum lagt til að skilgreint verði nákvæmlega hvað felst í þessari reglu og tiltekið verði hvaða aðili hafi ákvörðunarvald í slíkum tilvikum. Meðan það hefur ekki verið skilgreint leggjum við til að þetta ákvæði falli brott. Ég verð að benda á það líka að flóttamannafulltrúi Sameinuðu þjóðanna hefur gert athugasemd við það að skilgreiningin sé óskýr að þessu leyti. Einnig verður minni hlutinn að taka undir álit Rauða kross Íslands um að sá sem reyndi, samkvæmt þessu frumvarpi, að sækja um hæli á Íslandi sem flóttamaður „þyrfti annaðhvort að segja ósatt um tilgang ferðar sinnar eða leita annarra leiða til að komast til landsins til að sækja um hæli sem flóttamaður“.

Í 6. gr. er nýmæli sem ég get ekki fallist á óbreytt en þar segir að innflytjendur skuli „gangast undir læknisskoðun innan tveggja vikna frá komu til landsins í samræmi við gildandi lög og fyrirmæli heilbrigðisyfirvalda“. Hér eru engar skilgreiningar. Frumvarpið skýrir hvorki hvaða sjúkdóma eigi að koma í veg fyrir að berist til landsins né hver eigi að hafa ákvörðunarvald til að neita fólki um dvalarleyfi á þessum forsendum. Við höfum lagt fram tillögu sem takmarkar þessa heimild og bætum við að ástæða þurfi að vera til að ætla að viðkomandi beri með sér smitsjúkdóma.

Það er eins með 7. gr. en þar er kveðið á um að dómsmálaráðherra sé „heimilt að ákveða að dvalarleyfisskírteini skuli innihalda örflögu með þeim upplýsingum sem skráðar eru á kortið auk fingrafara handhafa“. Ekkert segir um hvaða upplýsingar eigi að skrá, hvort takmarkanir séu á slíkri skráningu eða hver hafi leyfi til að skoða þær. Við leggjum til að ákvæðið falli brott.

Sama á við um 8. gr. Þar er talað um að grunnskilyrði dvalarleyfis sé að fólk hafi „nægilegt eigið fé til framfærslu meðan á dvölinni stendur“. Þetta telur minni hlutinn vera óskýrt orðalag og bendir sérstaklega á umsagnir Alþjóðahúss, Stúdentaráðs HÍ, Mannréttindaskrifstofuna og Rauða krossinn en þessir aðilar hafa gert tillögu um að atvinnuleysisbætur eða greiðsla í formi félagslegrar aðstoðar ríkis sé meðtalin við útreikning á því hvað teljist nægilegt fé og við gerum breytingartillögu í þá veru.

Við tökum líka undir athugasemd sem borist hefur frá flóttamannafulltrúa Sameinuðu þjóðanna um að ákvæði 2. mgr. 11. gr. sé of þröngt. Ákvæðið er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Nánustu aðstandendur í skilningi 1. mgr. eru maki, sambúðarmaki og samvistarmaki, börn viðkomandi yngri en 18 ára á hans framfæri og í hans forsjá, ættmenni hans eða maka í beinan legg eldri en 66 ára og á þeirra framfæri.“

Við í minni hlutanum leggjum til að orðin „eldri en 66 ára“ verði felld niður. Í því sambandi minni ég á að í almennu mannréttindayfirlýsingunni frá 1948 og alþjóðasamningi um borgaraleg og stjórnmálaleg réttindi frá 1966 er tekið fram að fjölskyldan sé hin eðlilega grundvallarhópeining þjóðfélagsins og eigi rétt á vernd þjóðfélagsins og ríkisins, samanber einnig athugasemd flóttamannafulltrúa Sameinuðu þjóðanna.

Minni hlutinn leggur einnig til að hugtakið rökstuddur grunur, skv. 3. mgr. 11. gr. frumvarpsins, um málamyndahjónaband eða samvist verði betur skilgreint og að ákvæðið „ef annar makinn er 24 ára eða yngri skal ávallt kanna hvort málsatvik séu með þeim hætti sem um getur í 1. og 2. málsl.“ falli brott. Mannréttindaskrifstofa, prestur innflytjenda og fleiri segja að aldursmark við 24 ár í þessu tilviki sé algjörlega órökstutt. Engin rök séu fyrir slíkri reglu auk þess sem nú þegar sé kveðið á um í lögum að ef rökstuddur grunur er um að stofnað hafi verið til málamyndahjúskapar til að afla dvalarleyfis teljist dvalarleyfið vera ógilt. Ég átta mig ekki á því af hverju miðað er við þessa 24 ára reglu, sem er þó fallin út að hluta, og hún skuli enn birtast þarna eins og hver annar draugur. Reglan er óþörf gagnvart þeim sem hún beinist að og óréttlát. Við leggjum til, ég og hv. þm. Paul Nikolov, sem er með mér á þessum breytingartillögum, að ákvæðið falli út.

Ég verð líka að fagna sérstaklega breytingum sem hafa verið gerðar á frumvarpinu og þeirri miklu réttarbót sem fólgin er í breytingum á 5. mgr. 11. gr. um að ungmenni sem koma hingað til lands á grundvelli fjölskyldusameiningar fyrir 18 ára aldur þurfi ekki lengur að sýna fram á sjálfstæða framfærslu, heldur nægi þeim að sýna fram á framfærslu með aðstoð foreldris. Einnig öðrum ákvæðum í breytingartillögunum um framfærslu. Sérstaklega gleður mig að sjá að inn í frumvarpið er komin heimild um að heimila maka sem hefur lent í ofbeldissambandi dvalarleyfi hér áfram. Þessi ákvæði voru ekki í frumvarpi sem kom frá dómsmálaráðuneytinu en bættust inn í meðförum allsherjarnefndar til marks um gott samstarf í nefndinni. Þetta hafa verið baráttumál þess sem hér stendur um árabil og ég hef lagt ítrekað fram frumvörp í þessa veru og nú síðast lagði Paul Nikolov fram frumvarp ásamt fleiri þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á þessum vetri.

Við tökum líka undir athugasemd flóttamannafulltrúa

Sameinuðu þjóðanna að það verði að skilgreina betur hvað felist í hugtakinu rík mannúðarsjónarmið. Við leggjum enn fremur til að flóttamönnum sé heimilt að vinna hér meðan verið er að skoða hagi þeirra og aðstæður og þeim verði veitt bráðabirgðaatvinnuleyfi meðan svo er statt um þá.

Við teljum að fjögurra ára búsetuskilyrðin séu allt of ströng og leggjum til að í stað orðanna „síðustu fjögur árin“ í 13. gr. haldist ákvæðið „síðustu þrjú árin“ áfram í lögum. Minni hlutinn telur líka að í e-lið þessarar greinar verði að skilgreina betur, t.d. hvers konar málum megi ekki vera ólokið í refsivörslukerfinu sem koma í veg fyrir veitingu búsetuleyfa.

Minni hlutinn leggur til að orðin „EES eða EFTA“ falli brott í 24. gr.

Minni hlutinn leggur sérstaklega til að útlendingi sem misst hefur dvalarrétt skv. 26. gr. frumvarpsins eða verið vísað brott á grundvelli 28. gr. þess verði heimil dvöl hér á landi meðan dómstólar fjalla um mál hans.

Loks er gerð tillaga um breytingar sem varða fórnarlambavernd. Ég og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir höfum ákveðið að skipta með okkur verkum þannig að hún fjalli um þann þátt málsins.

Ég verð að minna á það og taka það fram hér, frú forseti, að það einkennilega gerðist á síðustu dögum þingsins að hæstv. dómsmálaráðherra hafði lagt fram frumvarp um breytingu á hegningarlögum. Við það frumvarp lagði ég fram ýmsar breytingar, m.a. breytingu er varðaði nauðgunarákvæði 104. gr. almennra hegningarlaga. Ég lagði til í breytingartillögum að vændiskaup yrðu gerð refsiverð og að mansal yrði skilgreint í anda samþykkta Sameinuðu þjóðanna. Svo gerist það mjög að óvörum að frumvarp þetta er tekið af dagskrá og fær ekki umfjöllun. Það verður að segjast eins og er að það hefur lítið þokast í réttindamálum kvenna á fyrsta ári ríkisstjórnarinnar.

Minni hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem ég hef hér gert grein fyrir og gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali sem ég flyt ásamt hv. þm. Paul Nikolov.

[23:33]

Útbýting:

Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, 621. mál, nál. utanrmn., þskj. 1263.

Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, 622. mál, nál. utanrmn., þskj. 1262.

Skráning samheitalyfja, 632. mál, svar heilbrrh., þskj. 1238.

[23:34]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Bara aðeins stutt um breytingartillögur sem komu frá Atla Gíslasyni og Paul Nikolov, um fórnarlambavernd. Ég vitna hér til frumvarps til laga sem ég flutti og lagði fram ásamt öðrum þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á 133. löggjafarþingi á þskj. 39. Þar kemur fram að sú skilgreining á mansali sem hér er lögð til sem breytingartillaga við þetta mál um útlendinga og er komin úr Palermó-samningnum og má segja að sé þýðing á því orðalagi sem þar er. Um þessa þýðingu er frekar getið á því þingskjali sem ég nefndi og hvernig hún er til komin.

Þegar almennu hegningarlögunum var breytt, lögum nr. 40/2003, þá kemur fram í greinargerð með þeim að 227. gr. þeirra beri að skýra í samræmi við Palermó-viðaukann. Skilgreining mansals samkvæmt Palermó-viðtakanum er engu að síður víðtækari en greinin í almennu hegningarlögunum okkar.

Þess vegna teljum við flutningsmenn þessa frumvarps sem ég hér vitna í og þeirrar breytingartillögu sem hér liggur fyrir, að það sé nauðsynlegt að breyta skilgreiningunni á fórnarlambaverndinni eða á mansalinu á þann hátt sem gert er ráð fyrir í tillögunni.

Það er einnig mat þeirrar sem hér stendur að samhliða lögfestingu ákvæðisins í 227. gr. almennra hegningarlaga, þar sem mansal er gert að sérstöku refsilagabroti, hefði átt að lögfesta ákvæðið um fórnarlambavernd enda er slíkt í samræmi við ákvæði samnings Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir til að sporna við skipulegri fjölþjóðlegri glæpastarfsemi og viðauka hans. Það er einnig í samræmi við tilskipun Evrópuráðsins, 2004/81/EB frá 29. apríl 2004, um skammtímadvalarleyfi til handa fórnarlömbum mansals sem aðstoða yfirvöld við að koma upp um þá sem grunaðir eru um að standa að eða stuðla að mansali.

Loks er lagasetning af þessu tagi í samræmi við samning Evrópuráðsins um aðgerðir gegn mansali sem undirritaður var 16. maí 2005 en sá samningur fjallar ekki síst um vernd fórnarlamba mansals og ráðstafanir til að standa vörð um mannréttindi þeirra. Honum er einnig ætlað að koma í veg fyrir mansal með því að í honum eru ákvæði er varða eftirspurnina og loks er honum ætlað að sjá til þess að gerendur verði sóttir til saka.

Hæstv. forseti. Bæði þessi Evrópusamningur sem ég hér nefni og Palermó-samningurinn hafa verið nefndir og voru nefndir í frumvarpi hæstv. dómsmálaráðherra til almennra hegningarlaga sem eins og hv. þm. Atli Gíslason gat um er ekki lengur á dagskrá þessa þingfundar, sem er miður. Ég tel því afar brýnt að til þess að fórnarlambaverndin komist inn í lög þá verði hún samþykkt hér sem breytingartillaga við útlendingafrumvarpið þar til við getum gert þær bragarbætur sem nauðsynlegar eru á almennum hegningarlögum því þetta ákvæði gæti alveg eins átt heima þar.

En ég tel í raun og veru útlátalítið fyrir Alþingi að samþykkja þetta enda erum við búin að ákveða að taka báða samningana upp og innleiða þá í lög.

[23:37]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Frú forseti. Mig langar að fara yfir nokkur atriði í þessu frumvarpi sem er að mínu mati mjög jákvætt að mörgu leyti. Ég vil hrósa hv. dómsmálaráðherra fyrir frumvarpið og ég fagna þeim breytingum sem við í allsherjarnefnd höfum gert á því.

Það eru sex atriði sem mig langar að nefna sem ég tel afar jákvæð atriði sem vert er að taka sérstaklega fram. Í fyrsta lagi er hin svokallaða 24 ára regla tekin út, þ.e. sem skilgreining á maka sem nánasta aðstandanda þá er ekki lengur miðað við 24 ára aldursmark sem var gríðarlega umdeilt.

Í öðru lagi er sett sérstakt ákvæði sem tekur tillit til ofbeldis í samböndum, þ.e. að heimilt verði að endurnýja dvalarleyfi þrátt fyrir að slit verði á búskap eða sambúð, hafi viðkomandi búið við ofbeldi. Þetta er gríðarlega mikilvægt atriði og sérstök ástæða til að fagna því.

Í þriðja lagi er einstaklingum sem verða 18 ára auðveldað varðandi framfærsluskilyrði.

Í fjórða lagi eru námskröfur námsmanna minnkaðar úr 75% í 50% og þarna er komið til móts við þá sem ná árangri þrátt fyrir erfiðleika í upphafi náms. Í reglugerð sem verður sett á grundvelli laganna verður síðan fjallað um framfærslu námsmanna í sérstöku ákvæði sem gerir þeim kleift að byggja framfærslu á föstu framlagi frá fjölskyldu og auk þess verður miðað við einhverja lægri framfærslufjárhæð en þegar í hlut eiga aðrir útlendingar, eins og ég skil ráðuneytið og ráðherrann.

Í fimmta lagi er bætt við orðum á ný í 10. gr. frumvarpsins, á 12. gr. f: eða vegna sérstakra tengsla hans við landið. Þetta atriði er mjög mikilvægt varðandi fórnarlömb mansals og við drögum það sérstaklega fram í nefndaráliti að þetta geti nýst þeim einstaklingum.

Í sjötta lagi gerðum við breytingar á 12. gr. þar sem hægt verður að endurnýja dvalarleyfi þótt viðkomandi hafi þegið tímabundið fjárhagsaðstoð eða atvinnuleysisbætur. Þetta eru sex afar mikilvæg atriði sem ég held að allur þingheimur geti sameinast um og fagnað að náist í gegn.

Og í sjöunda lagi vil ég líka minnast á frumvarp, eða lög sem ég held að við séum búin að samþykkja sem koma frá félagsmálanefnd sem lúta að því að nú verða atvinnuleyfi gefin út nafn útlendingsins og er hann handhafi leyfisins samkvæmt þeim lögum og þetta ætti að auðvelda einstaklingum og útlendingum að skipta um vinnu og gera þá minna ofurselda atvinnurekendum en verið hefur og hefur verið gagnrýnt.

Ég ætla ekki að hafa þetta lengra. Ég tel að við getum fagnað þeim áfanga sem hér næst. Við höfum náð fram talsverðum breytingum sem margir hafa kallað eftir og ég vona að þingheimur geti sameinast um þau góðu áform sem eru í þessum lögum.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Meðferð sakamála, 2. umr.

Stjfrv., 233. mál (heildarlög). — Þskj. 252, nál. 1153, brtt. 1154 og 1210.

[23:40]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti allsherjarnefndar um frumvarp til laga um meðferð sakamála.

Í upphafi vil ég geta þess að frumvarp þetta er trúlega með umfangsmestu frumvörpum sem verið hafa til meðferðar á Alþingi í vetur, bæði í greinafjölda talið og eins með tilliti til þess mikilvæga sviðs sem það gildir um. Um er að ræða heildarendurskoðun á lögum sem nú heita lög um meðferð opinberra mála en munu þegar frumvarpið nær fram að ganga kallast lög um meðferð sakamála.

Í nefndarálitinu er getið um fjölda gesta sem komið hafa á fund nefndarinnar og einnig hefur nefndin farið yfir fjölmargar athugasemdir frá umsagnaraðilum. Hefur nefndin varið miklum tíma til umfjöllunar um frumvarpið, legið yfir einstökum ákvæðum þess og farið vandlega yfir þau bæði í sinn hóp með umsagnaraðilum og ekki síst með fulltrúum réttarfarsnefndar sem lagt hafa gjörva hönd á þá vinnu sem hér birtist.

Frumvarpið á sér langan aðdraganda eins og getið er um í nefndarálitinu — má segja að vinna við það hafi hafist 2003 — og í því felast margar mikilvægar breytingar. Meginefni þess, eða það sem hefur mestar breytingar í för með sér, er breytt skipan ákæruvaldsins. Þær breytingar hafa þann tilgang að styrkja stöðu ákæruvaldsins sem aðila í réttarvörslukerfi okkar, og það er mat allsherjarnefndar að frumvarpið nái þeim tilgangi að styrkja þær mikilvægu stofnanir sem starfa á þessu sviði.

Í nefndarálitinu er farið nokkuð yfir aðrar breytingar sem getið er um í frumvarpinu og mun ég ekki staldra við það heldur vísa til nefndarálitsins sem slíks. Ég ætla að drepa á nokkrar breytingar sem nefndin leggur til en það verður ekki tæmandi talning af minni hálfu og vísa ég til ítarlegs nefndarálits að öðru leyti í því sambandi.

Ég ætla fyrst að nefna að gerð er tillaga um breytingu á 16. gr. þannig að séu dómar eða aðrar úrlausnir í sakamálum birtar opinberlega, svo sem á vefsíðum, verði afmáð þau atriði sem eðlilegt er talið að leynt fari með tilliti til almanna- og einkahagsmuna eða hefðu í för með sér hættu á sakarspjöllum ef þau kæmu til vitundar almennings. Breytingin skýrir sig að mestu sjálf en ég vísa að öðru leyti til nefndarálitsins.

Síðan eru, eins og ég gat um, talsverðar breytingar á III. kafla, þar sem fjallað er um ákæruvaldið. Helsta breytingin sem lögð er til í breytingartillögum nefndarinnar er í því fólgin að héraðssaksóknari, sem gert er ráð fyrir að verði aðalhandhafi ákæruvalds í héraði, skuli aðeins vera einn, en honum til aðstoðar verði varahéraðssaksóknari, saksóknarar og aðrir starfsmenn, samanber það sem getið er um í breytingartillögunum. Það er skýrt að héraðssaksóknari beri ábyrgð á ákvörðunum þeirra sem við embætti hans starfa og eru þessar breytingar til samræmis við ýmsar athugasemdir og eiga að samræmast vel þeirri skipan sem venjulega tíðkast innan stjórnsýslunnar.

Í nefndarálitinu er síðan getið um fleiri breytingar sem telja má tæknilegar og ég ætla ekki að staldra sérstaklega við í frumvarpinu en get komið inn á ef óskað verður eftir síðar í þessari umræðu. Ég ætla þó að nefna breytingu á 3. mgr. 37. gr. þar sem tekið er fram að lögregla geti synjað verjanda um aðgang að einstökum skjölum og öðrum gögnum sakamáls meðan á rannsókn þess stendur ef samskipti við yfirvöld í öðrum löndum standa því í vegi. Þetta er gert vegna þess að hér á landi hafa gilt nokkuð rýmri reglur um aðgang sakbornings að skjölum og öðrum gögnum á rannsóknarstigi en gerist í mörgum nágrannalöndum okkar. Það hefur borið við að erlend yfirvöld hafi verið treg til að láta íslenskri lögreglu eða öðrum rannsóknaraðilum í té slík gögn af ótta við að greiður aðgangur kunni að skaða þarlenda rannsóknarhagsmuni, og við því er brugðist með þessari breytingartillögu.

Lögð er til breyting á 2. mgr. 41. gr. um skyldu til að til-

nefna brotaþola réttargæslumann samkvæmt ósk hans. Þessi breyting sem við gerum tillögu um miðar að því að styrkja enn frekar réttarstöðu þolenda heimilisofbeldis.

Gerð er ákveðin breyting á varnarþingi í sakamálum sem hefur það markmið að gera þau sveigjanlegri en verið hefur. Tekið er á þeirri gagnrýni sem fram kom á frumvarpið frá sumum umsagnaraðilum, að ákvæði stjórnsýslulaga tækju ekki til meðferðar ákæruvalds í sakamálum. Fallist var á í nefndinni að þetta geti verið varhugavert með tilliti til réttaröryggis borgaranna, og eru breytingar gerðar í samræmi við það í tillögum nefndarinnar.

Gerð er lítils háttar breyting á tillögu um lágmarkshlé sem skylt er að gera á skýrslutöku hjá lögreglu eftir að hún hefur staðið yfir í fjórar klukkustundir. Gert er ráð fyrir að þetta hlé verði stytt úr tveimur klukkustundum í eina, samkvæmt tillögu frá Landssambandi lögreglumanna.

Í 89. gr. frumvarpsins, þar sem fjallað er um sérstakar aðferðir og aðgerðir lögreglu, sem ekki er að öðru leyti kveðið sérstaklega á um í frumvarpinu, gerum við þá breytingu að í stað almennrar heimildar til ríkissaksóknara að setja reglur um slíkar rannsóknaraðferðir verði tekin inn í ákvæðið dæmi um slíkar rannsóknaraðferðir sem áður var að finna í greinargerð með frumvarpinu. Við teljum að með því verði grundvöllur ákvæðisins traustari en tökum jafnframt fram að þar sem ekki sé um tæmandi talningu að ræða verði ekki útilokað að ef upp komi ný tækni eða aðferðir kunni að vera hægt að notast við þær á grundvelli þessarar heimildir. Nefndin leggur einnig til að dómsmálaráðherra setji slíkar reglur að tillögu ríkissaksóknara og teljum við að það styrki enn frekar lagagrundvöllinn undir aðgerðir af þessu tagi.

Við fjöllum um skilyrði gæsluvarðhalds og gerum tillögu um að tekið verði út orðið „sérstaklega“, þegar vísað er til „sterks gruns“ um að sakborningur hafi framið afbrot, það teljum við óþarfa í ljósi reynslunnar.

Við fjöllum um heimildir til að úrskurða í gæsluvarðhald. Í frumvarpinu var gert ráð fyrir því að ekki mætti úrskurða sakborning í lengra gæsluvarðhald en fjórar vikur nema nýr dómsúrskurður komi til. Á það hefur verið bent að þetta eigi ekki alls kostar við þegar héraðsdómur hefur verið kveðinn upp í sakamáli og mál bíður áfrýjunar. Leggjum við því til að gerð verði breyting og undantekning frá þessari reglu þegar svo stendur á, enda hafi sekt ákærða þá oftast nær verið talin sönnuð fyrir héraðsdómi.

Við fjöllum um einangrun í gæsluvarðhaldi og leggjum til að ekki verði heimilað að sakborningur verði í einangrun lengur en í fjórar vikur nema hann sé sakaður um brot sem varðað geti að lögum 10 ára fangelsi eða meira.

Við fjöllum aðeins um farbann og vísum til þess að farbanni hafi verið beitt hér á landi í stað þess að grípa til jafnþungbærs úrræðis og gæsluvarðhalds og rekjum að vegna breyttra aðstæðna hafi verið erfiðara að framfylgja farbanni hin síðari ár. Við leggjum því til að í 1. mgr. 100. gr. frumvarpsins verði tekin upp heimild til handa dómara til að gera það að skilyrði, að kröfu lögreglu eða ákæruvalds, að sakborningur sem sætir farbanni hafi á sér sérstakan búnað svo að unnt sé að fylgjast með ferðum hans og aftra því þannig að hann komist úr landi. Ákvæðið ætti einnig við ef lagt væri fyrir sakborning að halda sig á ákveðnum stað eða innan ákveðins svæðis innan lands. Þarna erum við að bregðast við raunhæfum dæmum sem upp hafa komið um það að sakborningar sem úrskurðaðir hafa verið í farbann hafa komist úr landi. Við teljum að með þessu móti sé bent á ákveðna millileið, annars vegar milli einfalds farbanns, ef við getum sagt sem svo, og hins vegar gæsluvarðhalds, sem ætti í þessum tilvikum að draga verulega úr hættunni á því að sakborningar sleppi úr landi.

Við víkjum að fleiri atriðum og ég fer hratt yfir sögu. Við gerum tillögu um að vitni geti verið sektað með úrskurði ef það hefur ekki fullnægt vitnaskyldu.

Við fjöllum um yfirmat og skyldu dómara til þess að verða við kröfu aðila telji hann ástæðu til.

Við víkjum að samkomulagi sem kann að komast á milli brotaþola og sakbornings og leggjum til að falla megi frá saksókn í slíkum tilvikum en breytum orðalagi og nálgun frumvarpsins að þessu leyti.

Við fjöllum um heimildir lögreglustjóra til að gera manni sektir eða ákveða viðurlög fyrir minni háttar brot og tökum út það skilyrði, sem var svipting ökuréttar allt að einu ári, eins og gert var í frumvarpinu. Heimildir lögreglustjóra verða víðtækari að þessu leyti.

Við fjöllum um atriði sem varða réttarhaldið sjálft, m.a. gerum við það að óumdeildum rétti sakbornings að leggja fram greinargerð af sinni hálfu við meðferð máls í héraði, við göngum lengra en frumvarpið gerði að því leyti. Eins kveðum við á um það að ákærða skuli gefinn kostur á að gera stuttar athugasemdir við reifun ákæranda á ákæru við upphaf aðalmeðferðar.

Við leggjum til breytingar á XXVI. kafla frumvarpsins sem fjallar einkum um einkaréttarkröfur sem hafa má uppi í sakamáli. Ég ætla ekki að fara út í það heldur vísa til nefndarálitsins varðandi þær breytingar sem þar er að finna.

Við fjöllum um atriði eins og birtingu héraðsdóms hafi ákærði ekki verið viðstaddur uppkvaðningu dómsins.

Við leggjum til að gildistöku laganna verði frestað til næstu áramóta svo að nægur tími gefist til að kynna efni laganna og vinna að undirbúningi þeirra breytinga á skipan ákæruvaldsins sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Við höfum gert tillögu um sérstakt bráðabirgðaákvæði er taki þegar gildi þar sem gert er ráð fyrir að dómsmálaráðherra skipi í embætti héraðssaksóknara og annarra helstu samstarfsmanna hans áður en lögin komi til framkvæmda til að undirbúa þessar breytingar.

Í nefndarálitinu er að lokum fjallað um nokkur atriði sem hafa verið tekin til umræðu í þessu sambandi í nefndinni og í umsögnum aðila. Við víkjum að hugsanlegu millidómstigi í sakamálum og fjöllum nokkuð um það. Vísum að lokum til þess að nú sé á vegum dómsmálaráðherra starfandi nefnd sem hefur það verkefni að fjalla um milliliðalausa sönnunarfærslu og hvort þörf sé á millidómstigi í sakamálum. Gert er ráð fyrir að þessi nefnd skili áliti í júlímánuði. Allsherjarnefnd telur millidómstigið í sakamálum áhugaverðan kost og tekur fram að vonast sé til að niðurstaða í því máli liggi fyrir sem fyrst.

Við fjölluðum um, eins og ég gat um áðan, skipan ákæruvaldsins og ólík sjónarmið sem voru uppi í því sambandi en teljum að sú lausn sem við leggjum til varðandi héraðssaksóknaraembættið sé ásættanleg fyrir flesta og góð

sátt sé komin á um þá niðurstöðu, en tökum fram í nefndarálitinu að auðvitað beri að taka mark á ábendingum um að nægilegt fjármagn verði að fylgja við stofnun nýs embættis héraðssaksóknara og aðrar breytingar á skipan ákæruvaldsins. Leggur nefndin mikla áherslu á að ákæruvaldið almennt verði styrkt, einnig embætti ríkissaksóknara og ákæruþátturinn hjá lögreglustjóra.

Við fjölluðum töluvert um atriði sem hefur verið umrætt undanfarin ár, um skýrslutöku af brotaþola fyrir dómi hafi hann ekki náð 15 ára aldri, sem sagt skýrslutöku af börnum. Niðurstaða okkar — við erum með ítarlega umfjöllun um það í nefndaráliti, sem ég ætla ekki að fara nánar yfir hér, en við gerum ekki að svo stöddu tillögu um breytingar á lögum að þessu leyti.

Við vekjum hins vegar athygli á tveimur breytingum sem mælt er fyrir um í frumvarpinu og hafa áhrif á þessi atriði og þessa framkvæmd. Annars vegar er í a-lið 1. mgr. 59. gr. frumvarpsins gert ráð fyrir því að aldursmark í sambandi við yfirheyrslur yfir börnum sé lækkað úr 18 árum í 15 ár þannig að gera má ráð fyrir að í talsvert færri málum en ella verði um að ræða skyldu til að gefa skýrslu fyrir dómi á rannsóknarstigi.

Hins vegar vísum við til 60. gr. frumvarpsins þar sem kveðið er á um óformlega skýrslutöku lögreglu af sjónarvottum og öðrum vitnum og bendum á að á grundvelli þessa ákvæðis, samanber 2. mgr. þess, geti lögregla, t.d. í samvinnu við barnaverndaryfirvöld, rætt við barn og undirbúið það fyrir skýrslutöku fyrir dómi. Við teljum að þarna sé um að ræða ákveðna millileið sem rétt sé að skoða hvernig gangi í framkvæmd. Nefndin telur að til greina komi að skoða aðrar leiðir reynist þessar breytingar ekki skila þeim árangri sem að er stefnt. Þá nefnum við að hugsanlega kæmi til greina að kanna hvort unnt væri að auka vægi lögregluskýrslu með einhverju móti en sú útfærsla þarfnast augljóslega talsverðrar yfirlegu.

Að lokum víkjum við að töku lífsýna úr öðrum en sakborningi en leggjum til að frumvarpið standi óbreytt að þessu leyti og vísum til þess að það geti verið mikilvægt við rannsókn sakamála að heimilt verði að skylda aðra en sakborning til að gangast undir lífsýnatöku þó að meginsjónarmiðið sé yfirleitt það að menn geri það með eigin samþykki.

Allsherjarnefnd leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem ég hef hér gert grein fyrir og fjallað er nánar um í nefndarálitinu og breytingartillögum nefndarinnar.

Karl V. Matthíasson var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Undir nefndarálit allsherjarnefndar skrifa auk þess sem hér stendur Ágúst Ólafur Ágústsson, Sigurður Kári Kristjánsson, Atli Gíslason, með fyrirvara, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Ólöf Nordal og Jón Magnússon.

[23:57]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Þetta er mikilsvert frumvarp og mikill lagabálkur sem sannarlega hefði átt skilið að fá meiri umræðu en hér verður. Ég styð framgang þessa máls og ég vil hér nota tækifærið til að þakka formanni allsherjarnefndar fyrir gott vinnulag við vinnslu þessa frumvarps og meðnefndarmönnum mínum í allsherjarnefnd. Það má segja að það hafi að öllu leyti til fyrirmyndar hvernig að þessu var staðið. Orðið hafa á frumvarpinu mjög gagnlegar breytingar í meðförum allsherjarnefndar.

Það sem gerir mig kannski ánægðastan með þetta frumvarp er það vinnulag sem haft var við samningu þess. Réttarfarsnefnd hefur haft það til umfjöllunar í fjögur ár eins og fram kom hjá hv. formanni allsherjarnefndar. Það er vönduð vinna sem liggur að baki og er mikill munur á þessu frumvarpi og öðrum sem samin eru án lítils samráðs og hafa komið frá dómsmálaráðuneytinu.

Ég styð sem sé framgang frumvarpsins og réttarvörslukerfið kallar eftir því. Ég neita því hins vegar ekki að á því eru ákveðnir annmarkar sem ég hefði viljað breyta. Ég ætla ekki að eyða löngu máli í þá en ég verð samt að gera grein fyrir þeim.

Þessir ágallar snúa fyrst og fremst að því að ég tel að í frumvarpinu séu mannréttindin á stundum ekki látin njóta vafans. Þar vil ég nefna til sögunnar 69. gr. frumvarpsins þar sem heimild er til að leggja hald á hluti án dómsúrskurðar og það sé síðan það sem handlagningin beinist að, að leita til dómara til að fá staðfestingu á því.

Ég tel að engin réttarspjöll yrðu þótt leitað yrði úrskurðar í þessum tilvikum því að lögreglan hefur önnur úrræði þar, m.a. að loka vettvangi og þar fram eftir götunum, og dómarar eru tiltækir um allt land og vinna 24 tíma vaktir. Þeir eru á bakvakt allan sólarhringinn. Hið sama gildir um 75. gr., að hægt sé að leita á manni án dómsúrskurðar, og síðan á sá sem hagsmuna á að gæta að leita sjálfur til dómstóla með málið. Auðvitað er honum tryggð þá gjafsókn og annað slíkt. En ég minni á í þessu samhengi að það er hægt að handtaka mann og halda honum í 24 tíma og innan þess tíma er hvarvetna á landinu unnt að leita dómsúrskurðar. Þarna njóta mannréttindi að mínu mati ekki vafans.

Ég geri líka athugasemdir við lokamálsgrein 77. gr. og ég geri athugasemdir við 77. og sérstaklega 78. gr. um líkamsleit án úrskurðar. Þar eru sömu rök og ég hef hér fært fram. Ég tel ákvæði 82. gr. of opin og ég get svo sem talið lengur.

Ég hef engu að síður ákveðið að gera ekki breytingartillögur við þetta frumvarp en áskil mér rétt til að koma fram með þær síðar. Þó hef ég gert eina smávægilega breytingu við 90. gr. Hún heimilar lögreglu þar sem verða uppþot eða fjölmennar óeirðir að handtaka hinn seka. Lögreglu er jafnframt heimilt að handtaka hvern þann sem nærstaddur er og ástæða er til að gruna um refsiverða háttsemi. Þetta tel ég allt of víðtækt ákvæði og gæti jafnvel leitt til þess að vegfarandi á leið fram hjá óeirðastað yrði handtekinn. Ég hef bætt fyrir framan orðið „ástæða“ í 2. mgr. 90. gr. „rökstudd“ ástæða.

Tímans vegna læt ég þetta nægja um frumvarpið að sinni. Ég á eflaust eftir að fjalla um það síðar. Ég ítreka að öðru leyti stuðning minn og þakkir til refsiréttarnefndar og allsherjarnefndar fyrir framgöngu þeirra í málinu.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Staðfest samvist, 2. umr.

Stjfrv., 532. mál (heimild presta til að staðfesta samvist). — Þskj. 833, nál. 1150, brtt. 1179.

[00:02]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti allsherjarnefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um staðfesta samvist í nefndaráliti frá allsherjarnefnd. Í nefndarálitinu er gert grein fyrir þeim gestum sem við fengum á fundi en auk þess fengum við umsagnir frá helstu aðilum sem um þessi mál hafa fjallað.

Með frumvarpinu er lagt til að prestum og forstöðumönnum trúfélaga verði heimilt að staðfesta samvist samkynhneigðra. Gengið er út frá því að réttur þessara vígslumanna til þess að þeir hafi rétt til þess að ákveða hvort þeir staðfesti samvist og sá réttur verði verði virtur en á því er byggt að þeir muni ekki synja um slíka staðfestingu af öðrum ástæðum en vegna trúarsannfæringar sinnar.

Við fjölluðum um nokkrar athugasemdir sem fram komu vegna 19. og 20. gr. hjúskaparlaga, annars vegar þar sem utanríkisráðuneyti er veitt heimild til að setja reglur um heimild starfsmanna íslenskra sendiráða til að framkvæma hjónavígslu og hins vegar um heimild til að gera samning við erlent ríki um að vígslumenn þess geti framkvæmt hjónavígslu hér á landi þegar annað hjónaefna er ríkisborgari hlutaðeigandi ríkis.

Athugasemdir komu fram m.a. frá Samtökunum '78 um að eðlilegt væri að búa til sambærilegar heimildir fyrir staðfesta samvist. Það var niðurstaða nefndarinnar eftir athugun á málinu að þessum heimildum í hjúskaparlögunum hefði aldrei verið beitt, þ.e. að hvorki hefðu verið settar reglur á grundvelli 19. gr. hjúskaparlaga né gerðir samningar á grundvelli 20. gr. laganna. Það var því mat okkar að ástæðulaust væri að fella inn í lög um staðfesta samvist ákvæði sem væru þannig merkingarlaus í ljósi réttarstöðunnar í dag. Nefndin telur eðlilegra að framangreind ákvæði verði endurskoðuð eða jafnvel felld brott við heildarendurskoðun hjúskaparlaganna.

Nefndin gerir tillögu um eina breytingu á grundvelli þeirra athugasemda sem fram komu. Leggur nefndin til að við 2. mgr. 8. gr. laga um staðfesta samvist bætist ákvæði þess efnis að prestar og forstöðumenn trúfélaga geti leitað um sættir við slit staðfestrar samvistar og skýrir sú breyting sig sjálf.

Nefndin leggur áherslu á að með frumvarpinu sé stigið mikilvægt skref í þá átt að jafna stöðu samkynhneigðra og gagnkynhneigðra og með frumvarpinu sé fylgt eftir þeim stefnumiðum sem lágu til grundvallar lögum nr. 65/2006, um breytingu á lagaákvæðum er varða réttarstöðu samkynhneigðra. Allsherjarnefnd telur eðlilegt að næsta skref í þessum efnum verði að endurskoða hjúskaparlög með það að markmiði að fella saman í einn lagabálk lagaákvæði um hjúskap og staðfesta samvist og leggjum við áherslu á að sú endurskoðun hefjist hið fyrsta.

Nefndin leggur til að með þessari breytingu verði frumvarpið samþykkt.

Atli Gíslason og Jón Magnússon skrifuðu undir nefndarálitið með fyrirvara. Karl V. Matthíasson var fjarverandi.

Undir nefndarálitið rituðu auk mín Ágúst Ólafur Ágústsson, Atli Gíslason, Herdís Þórðardóttir, Ellert B. Schram, Siv Friðleifsdóttir, Ólöf Nordal og Jón Magnússon, með fyrirvara eins og áður er getið.

[00:05]

Atli Gíslason (Vg):

Frú forseti. Ég fagna auðvitað þessu frumvarpi en gerði við það fyrirvara og lagði til breytingar í þá veru að jafna stöðu samkynhneigðra og gagnkynhneigðra para í einu og öllu.

Þær breytingar eru byggðar á frumvarpi til laga sem liggur fyrir á þessu þingi þar sem flutningsmenn voru auk mín hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, Katrín Jakobsdóttir, Ögmundur Jónasson, Bjarni Harðarson, Siv Friðleifsdóttir og Grétar Mar Jónsson. Þar eru lagðar til breytingar á hjúskaparlögum. Þar er lagt til brottfall laga um staðfesta samvist, breyting á lögum um lögheimili, breyting á lögum um Lífeyrissjóð starfsmanna ríkisins, breyting á lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða og breyting á lögum um Söfnunarsjóð lífeyrisréttinda með síðari breytingum. Það liggur klárt fyrir að stíga þetta skref til fulls.

Ég treysti því og geng út frá að prestar sem fá nú þessa heimild til að staðfesta samvist muni ekki mismuna fólki út frá kynhneigð því að það tel ég að standist ekki jafnræðisreglu stjórnarskrárinnar. Ég tek undir með hv. formanni allsherjarnefndar að ákvæði hjúskaparlaga sem ég ætlaði að leggja til breytingar á eru fallin niður fyrir notkunarleysi eða „desvetudo“ eins og lögfræðingar kalla það. Ég styð breytingu sem er gerð á 4. mgr. 42. gr. hjúskaparlaga. Við lokameðferð málsins í allsherjarnefnd var bætt inn setningu í nefndarálitið þess efnis að nefndin telji eðlilegt að næsta skref í þessum efnum verði að endurskoða hjúskaparlög með það að markmiði að fella saman í einn lagabálk lagaákvæði um hjúskap og staðfesta samvist.

Við höfum lagt til þessa leið og sýnt hvernig það er hægt. En með hliðsjón af þeim fyrirheitum sem koma fram í nefndarálitinu, frú forseti, þá dreg ég þessa breytingartillögu til baka.

[00:07]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er alveg ljóst að við erum búin að taka mörg jákvæð skref í þá átt að jafna réttindi samkynhneigðra og gagnkynhneigðra. Ég kem hingað upp einungis til þess að ítreka að í nefndarálitinu stendur að nefndin telji eðlilegt að næsta skref í þessum efnum verði að endurskoða hjúskaparlög með það að markmiði að fella saman í einn lagabálk lagaákvæði um hjúskap og staðfesta samvist og að sú endurskoðun hefjist hið fyrsta.

Ég tel að það sé afar brýnt að halda þessu til haga og treysti á að ríkisstjórnarmeirihlutinn sem stýrir nefndarstarfi af þessum toga setji þetta það af stað hið allra fyrsta og komi þessu máli í höfn þannig að áður en við vitum af verðum við komin með ein hjúskaparlög sem gildi þá fyrir alla í landinu.

Þetta er mjög mikið réttlætismál að mínu mati og reyndar er sú er hér stendur á máli sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir flytur ásamt fleirum um að það verði hér ein hjú-

skaparlög í landinu. Ég tel að þetta mál sé nánast í höfn með því að setja þetta svona sterkt inn í nefndarálit.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Efni og efnablöndur, 2. umr.

Stjfrv., 431. mál (EES-reglur). — Þskj. 687, nál. 1081, brtt. 1082.

[00:09]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti umhverfisnefndar sem er að finna á þingskjali 1081 og breytingartillögu nefndarinnar á þingskjali 1082 og um álit nefndarinnar vísast til þingskjalsins.

Málið varðar efni og efnablöndur og skapar lagaramma til innleiðingar á tilskipunum Evrópusambandsins í þeim efnum. Nefndin fjallaði ítarlega um málið og fékk á sinn fund gesti sem getið er um í nefndaráliti og umsagnir enn fremur.

Það er niðurstaða nefndarinnar að mæla með því að frumvarpið verði samþykkt án þess að nokkrar verulegar breytingar hafi verið gerðar á því í umfjöllun nefndarinnar en breytingartillögu er að finna á þingskjali 1082.

Á nefndarálitið rita með fyrirvara tveir nefndarmenn, hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir og Árni Þór Sigurðsson.

[00:10]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Eins og hv. formaður umhverfisnefndar gat um er ég með fyrirvara í þessu máli sem ég þarf að gera grein fyrir. Hann lýtur í fyrsta lagi að því að ekki hefur verið gerður stjórnskipulegur fyrirvari til þess að falla frá — ég kann nú ekki einu sinni að segja þetta. Ég horfði hér í augun á hv. þm. Bjarna Benediktssyni. Hann sagði þetta í ræðu fyrir tveimur dögum afar vel.

Þetta lýtur að 12. gr. þar sem í breytingartillögu er gert ráð fyrir að ríkisstjórninni sé heimilt að staðfesta fyrir Íslands hönd ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 25 frá 14. mars 2008 um breytingu á II. viðauka við EES-samninginn og fella inn í samninginn reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins. Þetta varðar þann stjórnskipulegan fyrirvara sem hefði þurft að vera búið að setja sem sjálfstætt mál í gegnum þingið en hefur ekki verið gert í þessu tilfelli.

Og af því að ég hlustaði á hv. þm. Bjarna Benediktsson í gær eða fyrradag þegar hann gerði grein fyrir svipuðum fyrirvara þá þykir mér rétt að nefna þetta hér af því hvað það er alvarlegt hvað þetta gerist oft. Það er farið að færast í aukana hér að menn geri þetta með þessum hætti. Ég tel þetta vera allsendis óásættanlegt og að þetta hljóti að vera algjör undantekningartilvik. Ég ítreka það hér og lít þetta alvarlegum augum.

Fyrirvarar mínir við málið eru síðan þeir að REACH-tilskipunin er gríðarlega yfirgripsmikil. Það tók mörg ár að semja um hana á vettvangi Evrópusambandsins. Það gekk mjög illa vegna þess að framleiðendur og stórfyrirtæki voru mjög treg til að ganga nægilega langt að mati þeirra sem vildu ganga lengst í þágu umhverfisins. Málamiðlunin er að mati þeirrar sem hér stendur talsvert mikil. Málamiðlunin veldur vonbrigðum þegar maður fer að rýna í hana. Ég tel að það hefði þurft að ganga hér miklu lengra til þess að tryggt væri að náttúra og umhverfi væru vernduð fyrir þeim hættulegum efnum sem mál þetta fjallar um.

Bara markmiðssetning frumvarpsins felur í sér mótsögn. Markmið laganna er annars vegar að tryggja meðferð á efnum og efnablöndum og að meðferðin á þessum efnablöndum valdi ekki tjóni á heilsu manna og dýra eða á umhverfi. En hún á að tryggja um leið frjálst flæði af þessum sömu hættulegu efnum á markaði. Hér er um mótsögn í sjálfu sér að ræða. Ef við ætluðum í alvöru að tryggja umhverfi, heilsu manna og dýra þá ættum við að reyna að koma í veg fyrir að þessar efnablöndur verði notaðar.

En það er ekki svo með þessu frumvarpi, hæstv. forseti. Það þarf að ganga miklu lengra en hér er gert. Ég nefni sérstaklega 7. gr. Ég nefni t.d. að efni þau sem hér um ræðir þurfa ekki að lúta takmörkunum fyrr en þau eru flutt inn eða framleidd í meira magni en einu tonni á hvern framleiðanda eða hvern innflytjanda. Það er því gríðarlega mikið magn af 999 kílóum sem ekki þarf að skrá eða ekki þarf að tilkynna sem við vitum þá ekkert um. Ég tel því að hér hefði þurft að ganga svo miklu lengra. Þetta er þó skref í rétta átt og það er eins stórt og náðist samkomulag um. Samkomulagið var veruleg málamiðlun. Ég lýsi vonbrigðum með það en styð þó það skref sem stigið er.

[00:14]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegi forseti. Varðandi þá fyrirvara sem hv. þingmaður gat um má segja að að vissu marki er hægt að taka undir þá gagnrýni sem lýtur að hinum stjórnskipulega fyrirvara. En í ljósi þess að verulegir hagsmunir eru nú fyrir fyrirtækin að geta skráð efni innan tilskilins tíma í innleiðingu löggjafarinnar á evrópska markaðnum þá var það niðurstaða nefndarinnar að nauðsynlegt væri að fara þessa leið.

Um síðari fyrirvarann má taka undir að hugsanlega hefði mátt ganga lengra almennt í hinni evrópsku löggjöf. En í ljósi þess að hér er um talsvert framfaraskref að ræða og verið að bæta aðhald og eftirlit með efnum og efnablöndum þá er eigi að síður framför að málinu og því er það sameiginleg tillaga nefndarinnar að það verði samþykkt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, 2. umr.

Stjfrv., 477. mál (hækkun gjalds fyrir veiðikort). — Þskj. 759, nál. 1026.

[00:15]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Hér er um að ræða lítils háttar breytingu sem varðar gjald fyrir veiðikort og til þess m.a. gert að hvetja til betri skila á veiðiskýrslum. Nefndin gerir ekki neinar tillögur um breytingar á málinu.

Við umfjöllun þess komu hins vegar fram í umsögnum tillögur um breytingar á öðrum þáttum í þeirri löggjöf sem

hér er undir. Á henni hafa verið gerðar fjölmargar breytingar frá því að hún var sett árið 1994 í lögum nr. 64, og það er álit nefndarinnar að eftir þær margvíslegu breytingar sem á þeim hafa verið gerðar og þann langa tíma sem þau hafa gilt sé kominn tími til að fara í heildarendurskoðun á lögunum og rétt sé að taka tillit til þeirra ábendinga sem fram komu í þessum umsögnum við slíka heildarendurskoðun.

Tveir nefndarmenn hafa fyrirvara í málinu og sá lýtur einmitt að þessum þætti hið minnsta, þ.e. því að tímabært sé orðið að lögin komi til heildarendurskoðunar.

[00:17]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. formaður nefndarinnar tók af mér ómakið að gera grein fyrir fyrirvara mínum. Nú hef ég starfað hér á Alþingi í níu ár og ég hugsa að þessum lögum hafi verið breytt annaðhvert ár a.m.k. af þessum níu. Það þýðir að þessi löggjöf er orðin stagbætt og löngu tímabært að fram fari heildarendurskoðun á henni.

Ég fagna því að nefndin skyldi kveða svo skýrt að orði í nefndaráliti sem kom líka fram í ræðu hv. formanns nefndarinnar. Ég vona að umhverfisráðuneytið og hæstv. umhverfisráðherra taki þá brýningu alvarlega og geri gangskör að því að villidýralögin verði endurskoðuð með heildstæðum hætti hið allra fyrsta.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Veðurstofa Íslands, 2. umr.

Stjfrv., 517. mál (heildarlög). — Þskj. 818, nál. 1137.

[00:18]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Hér er um að ræða sameiningu á starfsemi Veðurstofu Íslands og Vatnamælinga sem áður voru hjá Orkustofnun og er hluti af breytingum á verkaskiptum í Stjórnarráðinu.

Nefndin fékk umsagnir um málið sem allar voru jákvæðar. Hún gerir á því lítils háttar breytingartillögur sem varða annars vegar það að fella niður ákvæðið sem lýtur að erlendum eigendum gagna og láta það gilda um gögn almennt og aðra lítils háttar breytingu á málinu. Hún leggur til að með þeim breytingum verði málið samþykkt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Meðhöndlun úrgangs, 2. umr.

Stjfrv., 327. mál (EES-reglur, rafeindatækjaúrgangur). — Þskj. 522, nál. 1155, brtt. 1156.

[00:19]

Frsm. umhvn. (Helgi Hjörvar) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti umhverfisnefndar varðandi frumvarp um meðhöndlun úrgangs, stjórnarfrumvarp. Um er að ræða löggjöf til innleiðingar á tveimur Evróputilskipunum, nr. 2002/96/EB og 2003/108/EB, varðandi þann úrgang sem eru raftæki og rafeindaúrgangur. Fallið var frá stjórnskipulegum fyrirvara með þingsályktun á Alþingi 6. desember 2006.

Meginatriði málsins er að horfið er frá því að ríki og sveitarfélög beri ábyrgð og kostnað af förgun þessa úrgangs en ábyrgðin falin framleiðendum. Það höfum við til þessa lítið þekkt í íslenskri löggjöf, við höfum þó þekkt seljendaábyrgð á smurolíu og með nokkrum hætti framleiðendaábyrgð í endurvinnslu á gosdrykkjaumbúðum. Að öðru leyti höfum við í þessum málaflokki stuðst við Úrvinnslusjóð og það kerfi sem við höfum með lögum komið upp þar um.

Í umfjöllun nefndarinnar, sem fékk á sinn fund fjölda gesta sem getið er um í nefndaráliti og sömuleiðis fjölda umsagna, voru mjög skiptar skoðanir um það hvort rétt væri að fara þessa leið. Töldu ýmsir umsagnaraðilar réttara að halda sig við úrvinnslusjóðsleiðina. Þau sjónarmið sem liggja að baki framleiðendaábyrgðinni, þ.e. að setja ábyrgðina á framleiðendurna og láta þá bera kostnaðinn af því, er að með því skapist hvati fyrir framleiðendur til að huga að því að framleiða vöruna með þeim hætti að sem allra hagkvæmast sé að farga henni og endurvinna eftir atvikum. Það er álit nefndarinnar að í vaxandi mæli verði sú leið farin við förgun úrgangs, ekki aðeins hér heldur og á hinum evrópska vettvangi og að til þess að innleiða tilskipanirnar með fullnægjandi hætti sé rétt að fara leið framleiðendaábyrgðar. Nefndin ákvað að mæta sjónarmiðum sveitarfélaga að því leytinu til að láta ábyrgð framleiðenda líka ná til þess kostnaðar sem verður við móttöku á úrganginum á móttökustöðum sveitarfélaga.

Þá fjallaði nefndin nokkuð um samkeppnissjónarmið og kallaði af því tilefni sérstaklega eftir áliti Samkeppniseftirlitsins sem taldi að upphaflegar tillögur í frumvarpinu, um skiptingu landsins í svæði, gætu strítt gegn ákvæðum samkeppnislaga og að samstarf gámaþjónustufyrirtækja á þessu sviði förgunar gæti jafnvel leitt til aukinnar fákeppni á öðrum sviðum. Gerir nefndin því lítils háttar breytingar á orðalagi þeirrar greinar til þess að tryggja að samkeppnissjónarmið verði í hávegum höfð við þessar breytingar í meðhöndlun úrgangs.

Nefndin taldi einnig rétt að hverfa frá þeirri fyrirætlan að stjórn Úrvinnslusjóðs væri jafnframt stjórn þess skilakerfis sem koma á á fót í kringum förgun þessa úrgangs, m.a. af þeim sökum að rétt þykir að halda þeim möguleika opnum að hægt sé að semja við Úrvinnslusjóð um að annast framkvæmdina á förgun þessa úrgangs og að við þær aðstæður væri ekki rétt að stjórn Úrvinnslusjóðs væri jafnframt stjórn skilakerfisins heldur væri það sjálfstæður aðili sem þar um semdi.

Þá taldi nefndin einnig rétt að hafa áskilnað um það að formaður í stjórn skilakerfisins, sem er án tilnefningar, skuli hafa sérþekkingu á samkeppnismálum vegna þess samstarfs sem atvinnulífið mun eiga í þeirri stjórn.

Á nefndarálitið rita tveir hv. þingmenn með fyrirvara, það eru þau Kolbrún Halldórsdóttir og Árni Þór Sigurðsson. Nefndin leggur til að málið verði samþykkt með þessum breytingum.

[00:24]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Bara örstutt. Við hv. þm. Kolbrún Halldórs-

dóttir, sem eigum sæti í umhverfisnefnd, skrifum undir þetta nefndarálit með fyrirvara. Við stöndum sem sagt að tillögunni sem þar kemur fram en þar er lagt til að frumvarpið verði samþykkt með nokkrum breytingum sem lagðar eru til í sérstöku þingskjali.

Það er kannski rétt að geta þess strax í upphafi að við teljum að sjálfsögðu að hér sé um mikilvægt mál að ræða sem er að koma raftækjaúrgangi í betri farveg. Það var, eins og hv. þm. Helgi Hjörvar gat um, heilmikil umræða um það hvar ábyrgðin ætti að byrja, framleiðendaábyrgðin, og við teljum að þær breytingartillögur sem gerðar eru horfi til bóta. Fjölmargar athugasemdir bárust, m.a. um það hvort Úrvinnslusjóður ætti að taka að sér þetta hlutverk eða setja þetta í sérstök skilakerfi eins og frumvarpið gerði ráð fyrir. Ég held mér sé óhætt að segja að margir nefndarmenn hafi haft efasemdir í upphafi um að setja á sérstakt skilakerfi og vildu að úrvinnslusjóðsleiðin yrði notuð, en það var álit margra sérfræðinga að hún væri ekki fær miðað við þær reglur sem gilda um þessi mál á vettvangi hins Evrópska efnahagssvæðis. Þar að auki má segja að með því að fara þá leið sem lögð er til í breytingartillögum, að útvíkka framleiðendaábyrgðina, sé heppilegra að gera það með því kerfi sem hér er lagt til.

Fyrirvari okkar lýtur m.a. að þessari umræðu allri en kannski einnig hinu að það hefði að mörgu leyti verið heppilegt að fá umræðu og viðhorf frá umsagnaraðilum á nýjan leik eftir að nefndin tók ákvörðun um að breyta frumvarpinu með þeim hætti sem gert er. Hér er ekki um neina stórvægilega fyrirvara að ræða og við stöndum að þessu nefndaráliti, eins og komið hefur fram, og leggjum til að frumvarpið verði samþykkt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Tæknifrjóvgun, 2. umr.

Stjfrv., 620. mál (heimild einhleypra kvenna o.fl.). — Þskj. 992, nál. 1205.

[00:26]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 55/1996, um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna, með síðari breytingu, frá heilbrigðisnefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Áslaugu Einarsdóttur frá heilbrigðisráðuneyti, Ágúst Geir Ágústsson, formann nefndarinnar sem samdi frumvarpið, Guðmund Arason, lækni frá ART Medica, og Sigurð Guðmundsson landlækni.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar á lögum um tæknifrjóvgun auk afleiddra breytinga á barnalögum.

Með frumvarpinu er m.a. lagt til að einhleypum konum verði heimilt með sömu skilyrðum og pörum að gangast undir tæknifrjóvgun hér á landi, að skilyrðum um hámarksaldur konu til að gangast undir slíka meðferð verði breytt þannig að heimilt verði að meta í hverju einstöku tilviki hvort kona sé fær um að gangast undir slíka meðferð. Þá er ráðherra veitt heimild til að setja leiðbeinandi reglur um hámarksfjölda uppsettra fósturvísa og loks er lagt til að gerðar verði tilteknar breytingar á skilyrðum fyrir framkvæmd tæknifrjóvgunarmeðferðar.

Á fundum nefndarinnar voru ákvæði frumvarpsins um skilyrði tæknifrjóvgunar nokkuð rædd og þar á meðal breytingar á 3. gr. laganna þess efnis að ráðherra setji reglur um heimild eða skyldu til að leita umsagnar félagsráðgjafa eða annarra fagaðila og eftir atvikum barnaverndarnefndar um félagslegar aðstæður þeirra sem fara í tæknifrjóvgun. Fram komu þau sjónarmið fyrir nefndinni að eðlilegt væri að gætt yrði jafnræðis með fagaðilum á viðkomandi sviði og fellst nefndin á þau sjónarmið.

Nefndin vekur athygli á að á fundum hennar hefur farið fram mikil umræða um tæknifrjóvgun, sérstaklega í tengslum við frumvarp til laga um breytingar á lögum um tæknifrjóvgun, sem varð að lögum nr. 27/2008 og varðaði stofnfrumurannsóknir. Nefndin ræddi á þeim tíma sérstaklega hvort leggja ætti til breytingar á því frumvarpi, m.a. varðandi möguleika einstæðra kvenna til að gangast undir tæknifrjóvgunaraðgerð o.fl. en fram kom að starfandi væri nefnd heilbrigðisráðherra sem ynni að endurskoðun laga um tæknifrjóvgun og ákvæðum reglugerðar um tæknifrjóvgun. Nefndin lagði því áherslu á og taldi brýnt að vinnu þeirrar nefndar yrði hraðað og fagnar því sérstaklega þeim breytingum sem lagðar eru til í frumvarpinu.

Nefndin leggur til lagatæknilega leiðréttingu á 10. gr. barnalaga.

Hv. þm. Guðjón A. Kristjánsson sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er hann samþykkur áliti þessu.

Undir nefndarálitið rita hv. þingmenn Ásta Möller, Ágúst Ólafur Ágústsson, Þuríður Backman, Pétur H. Blöndal, Árni Páll Árnason, Valgerður Sverrisdóttir, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Ellert B. Schram og Álfheiður Ingadóttir.

[00:29]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Við fulltrúar Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs skrifuðum undir þetta nefndarálit og styðjum það. Við gerðum það einnig í vetur þegar verið var að vinna að vönduðu frumvarpi um stofnfrumur og stofnfrumurannsóknir. Ég tel að þar hafi nefndin lagt sig fram um að fara vel yfir málið og þá kom fram mikill áhugi hjá nefndinni að hraða frekari breytingum á lögum um tæknifrjóvgun og notkun kynfrumna og fósturvísa manna til stofnfrumurannsókna með síðari breytingum, eins og það heitir — langt nafn á því frumvarpi en það var það atriði sem snýr að tæknifrjóvgun einhleypra kvenna. Ég tel að flestir hafi orðið varir við að sá áhugi hefur verið vaxandi úti í samfélaginu hjá þessum hópi kvenna að hafa möguleika á að eignast barn með þessum hætti.

Nefndin fór ekki út í það að vinna málið sérstaklega þar sem nefnd var að störfum, eins og kom fram hjá hv. formanni heilbrigðisnefndar þegar hún gerði grein fyrir nefndarálitinu hér áðan. Ég fagna því að það náðist þó fyrir þinglok að dreifa frumvarpinu og afgreiða það. Ég vil árétta og ítreka að í málum sem þessum, þetta er viðkvæmt málefni, þarf að gæta vel að réttarstöðu barna sem verða til með þessum hætti. Nefndin hafði ekki möguleika á þeim stutta

tíma sem hún vann með málið að kalla til fulltrúa frá Tilveru, sem er félagsskapur kvenna sem eru í þessari stöðu.

Ég tel að þetta sé enn og aftur áminning til okkar hér á hv. Alþingi að stuðla að því með öllum ráðum að vinna að málum með meiri fyrirvara en þetta þannig að tími vinnist til þess að fara vel yfir málin. Það er ástæðulaust að fara í svo viðkvæmt mál og hugsanlega að yfirsjást atriði sem ekki væri ef maður gæfi sér betri tíma. Ég vona og trúi því að nefndin sem vann að frumvarpinu hafi haft þann tíma sem hún þurfti og við styðjum þetta mál heils hugar.

[00:32]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég styð þetta frumvarp eindregið en skil reyndar ekki hvað ríkið er að kássast upp á það hvað einstaklingarnir eru að gera. Í frumvarpinu er eftirfarandi tekið fram: ætla megi að barninu sem til verður við aðgerðina verði tryggð þroskavænleg uppeldisskilyrði. Ég held að menn ættu þá að spyrja börnin sem ekki verða til hvort þau vildu vera til eða ekki. Þetta er náttúrlega alveg furðulegt.

Og það þarf að meta hvort konan sé gift, hvort hún sé á eðlilegum barneignaraldri, hafi líkamlega burði og fullnægjandi heilsufar. Það er ekki spurt að þessu hérna á börunum þegar fólk er að para sig saman. (Gripið fram í.) Ég vil ekki sjá að ríkið sé að kássast upp á það hvort fólk fer í tæknifrjóvgun eða ekki. Þetta er bara val hvers og eins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, 2. umr.

Stjfrv., 518. mál (heildarlög). — Þskj. 819, nál. 1141, brtt. 1142.

[00:34]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd. Nefndin hefur fundað um málið og fengið til sín gesti úr utanríkisráðuneytinu og frá réttarfarsnefnd.

Með frumvarpinu er lagt til að utanríkisráðherra verði veitt heimild til að framkvæma þvingunaraðgerðir sem ákveðnar eru á alþjóðavettvangi til að viðhalda friði og öryggi og/eða tryggja virðingu fyrir mannréttindum og mannfrelsi. Heimildin tekur annars vegar til ályktana öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna samkvæmt 41. gr. sáttmála Sameinuðu þjóðanna og hins vegar til þvingunaraðgerða sem beitt er af öðrum alþjóðastofnunum eða ríkjahópum á borð við Evrópusambandið eða Öryggis- og samvinnustofnun Evrópu. Í því tilviki þarf ráðherra að hafa samráð við utanríkismálanefnd áður en ráðstafanirnar eru gerðar. Núgildandi lög um framkvæmd fyrirmæla öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna taka ekki til annarra aðgerða en þeirra sem framkvæmdar eru af Sameinuðu þjóðunum.

Ég sé ekki ástæðu, virðulegi forseti, til þess að rekja þau álitaefni sem að öðru leyti voru rædd sérstaklega í nefndinni. Ég leyfi mér þó að vekja athygli á því að ákvæði frumvarpsins eru í samræmi við þá skipan mála sem tíðkast í nágrannalöndum okkar og það er leitast við að halda jafnvægi á milli skilvirkni úrræðanna og réttaröryggis borgaranna í þessu tilliti.

Það var nokkuð rætt um heimildir og skyldur utanríkisráðherra og ríkisstjórnarinnar samkvæmt 2. og 3. gr. frumvarpsins og ég leyfi mér að vísa til umfjöllunar í nefndaráliti varðandi þau álitaefni. Sama gildir um 6. gr. frumvarpsins sem kom til nokkurrar umfjöllunar í nefndinni og eru þau sjónarmið rakin í nefndarálitinu sem snerta þá grein sérstaklega.

Að svo mæltu vil ég greina frá því að nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með þeim breytingum sem liggja frammi á sérstöku þingskjali. Steingrímur J. Sigfússon skrifaði undir álitið með fyrirvara.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, síðari umr.

Þáltill. KJak o.fl., 107. mál. — Þskj. 107, nál. 1180.

[00:37]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Hér mæli ég fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd um tillögu til þingsályktunar um að fordæma mannréttindabrot og hvetja bandarísk yfirvöld til að loka fangabúðunum í Guantanamo. Hér er á ferðinni þingmannamál sem kom til umfjöllunar í utanríkismálanefnd.

Nefndin fékk á fund sinn gesti, m.a. frá innlendum mannréttindasamtökum og fulltrúa frá utanríkisráðuneytinu. Þá bárust nefndinni jafnframt umsagnir í tengslum við þetta mál.

Eins og fram kemur á þskj. 1180 leggur nefndin til nokkrar orðalagsbreytingar á þeirri þingsályktunartillögu sem fyrir liggur á þskj. 107. Breytingar nefndarinnar snúa fyrst og fremst að orðalaginu eins og ég vék að og þær fela það m.a. í sér að ríkisstjórninni er falið að koma þeirri afstöðu á framfæri við bandarísk stjórnvöld að Alþingi fordæmi ómannúðlega meðferð á föngum í búðum Bandaríkjamanna við Guantanamo-flóa á Kúbu og hvetur til þess að búðunum verði lokað.

Það kom til nokkurrar umfjöllunar í nefndinni með hvaða hætti rekstur búðanna við Guantanamo-flóa bryti gegn alþjóðlegum mannréttindalögum og hér er auðvitað fyrst og fremst verið að horfa til Genfarsátmálanna. Það kom fram í áliti umsagnaraðila að það var missterklega tekið til orða hvað þau brot varðaði en í því sambandi er hægt að horfa til fleiri þátta en þess sem kom fram í umsögnum aðila. Ég leyfi mér þó að vísa hér stuttlega í umsögn frá Rauða krossinum þar sem að fram kemur að Rauði kross Íslands fylgi áliti alþjóðaráðs Rauða krossins sem hefur lýst áhyggjum af því að ekki sé með fullnægjandi hætti farið að Genfarsáttmálanum hvað varðar einstaklinga sem haldið er föngnum í Guantanamo.

Ég vil líka greina frá því að það kom fram fyrir nefndinni frá fulltrúa utanríkismálaráðuneytisins minnisblað þar sem það er m.a. rifjað upp í tengslum við þetta mál að Bandaríkjaþing samþykkti árið 2006 löggjöf um að koma á

fót sérstökum herdómstólum sem var falið það hlutverk að rétta yfir Guantanamo-föngunum en áður en til þeirrar löggjafar kom í Bandaríkjunum hafði hæstiréttur Bandaríkjanna úrskurðað að sú ákvörðun Bandaríkjastjórnar að fela sérstökum herdómstólum að rétta yfir föngunum án sérstakrar lagaheimildar hefði hvorki staðist bandarísk lög né ákvæði Genfarsáttmálanna.

Að öllu þessu virtu þóttu vera nægileg rök til að vinna málið áfram og að lokum tókst samkomulag í nefndinni um það orðalag sem ég hef rakið og liggur fyrir á þskj. 1180. Ég vísa til þess sem segir í nefndarálitinu um að nefndin ítreki mikilvægi þess að alþjóðleg mannúðar- og mannréttindalög séu ætíð virt af öllum ríkjum heims og að nefndin hafi skilning á mikilvægi baráttunnar gegn hryðjuverkum en áréttar að sú barátta getur aldrei réttlætt mannréttindabrot. Með þeim orðum lýk ég máli mínu og vísa um nákvæmt orðalag tillögunnar til þingskjalsins sem liggur frammi.

Að álitinu standa sá sem hér stendur ásamt hv. þm. Árna Páli Árnasyni, Steingrími J. Sigfússyni, Ástu R. Jóhannesdóttur, Siv Friðleifsdóttur, Guðfinnu S. Bjarnadóttur, Lúðvíki Bergvinssyni og Kristni H. Gunnarssyni. Ragnheiður E. Árnadóttir var fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, síðari umr.

Þáltill. GÁ o.fl., 492. mál. — Þskj. 784, nál. 1182.

[00:42]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá menntamálanefnd um tillögu til þingsályktunar um skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar.

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið umsagnir frá Ferðamálastofu, Íþrótta- og Ólympíusambandi Íslands og Skákfélaginu Hróknum sem allar voru jákvæðar.

Með tillögunni er lagt til að Alþingi feli menntamálaráðherra að skipa starfshóp til að útfæra hugmyndir um alþjóðlegt skáksetur í Reykjavík sem helgað yrði skákafrekum stórmeistaranna Friðriks Ólafssonar og Bobbys Fischers.

Skákíþróttin hefur lengi verið hluti af íslenskri menningu og eftir því tekið í hinum alþjóðlega skákheimi. Það er álit nefndarinnar að alþjóðlegt skáksetur sem þetta mundi veita skák og afrekum skákmanna hér á landi verðuga viðurkenningu og efla enn frekar stöðu skákíþróttarinnar. Auk þess telur nefndin að skáksetur sem þetta falli vel að menningartengdri ferðaþjónustu og styrki ímynd lands og þjóðar. (**Iðnrh.:** Er þetta ferðamál?)

Nefndin leggur til, hæstv. iðnaðarráðherra, að tillagan verði samþykkt.

Undir nefndarálitið rita ásamt þeim sem hér stendur Einar Már Sigurðarson, Herdís Þórðardóttir, Guðbjartur Hannesson, Höskuldur Þórhallsson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Kolbrún Halldórsdóttir.

Paul Nikolov skrifar undir álit þetta með fyrirvara og telur að fremur eigi að heiðra sögu Íslands í skákheiminum. Vegna pólitískra sjónarmiða geti hann jafnframt ekki að fullu fallist á tillöguna.

Af þessu tilefni vil ég taka fram að með þeirri tillögu sem hér er til umræðu er hvorki verið að heiðra né taka undir pólitískar yfirlýsingar Bobbys heitins Fischers en við þær voru gerðar athugasemdir í nefndinni og í umræðum á Alþingi af hv. þm. Paul Nikolov. Eins og segir í tillögunni gerir hún ráð fyrir að skipaður verði starfshópur til að útfæra hugmyndir um alþjóðlegt skáksetur í Reykjavík sem helgað yrði skákafrekum stórmeistaranna Friðriks Ólafssonar og Bobbys Fischers. Því hefur tillagan að mínu mati ekkert með stjórnmálaskoðanir þessara tveggja einstaklinga að gera og ber að skoða hana sem slíka, frú forseti.

Katrín Júlíusdóttir var fjarverandi afgreiðslu málsins.

Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar og er samþykkur áliti þessu.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Lyfjalög, frh. 2. umr.

Stjfrv., 464. mál (aukin samkeppni, lyfjaverð o.fl.). — Þskj. 738, nál. 1163 og 1209, brtt. 1164.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:49]

1. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1164,1.a samþ. með 47:6 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

nei: AtlG, ÁI, JBjarn, KolH, ÞBack, ÖJ.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu: [00:51]

Þuríður Backman:

Hæstv. forseti. Ég vil gera grein fyrir atkvæði mínu þegar komið er að breytingartillögu á a-lið í þessari grein. Hér er verið að greiða atkvæði um hvort selja megi nikótínlyf sem ekki eru lyfseðilsskyld í öðrum verslunum en lyfjabúðum. Nikótín er sterkt fíkniefni og er sala og dreifing þess í lyfjaformi því vandmeðfarin eins og segir í nefndaráliti. Það er mjög gott aðgengi að nikótínlyfjum í dag og ég tel að með því að auðvelda söluna og bæta aðgengið, þótt þetta sé með veikustu skömmtunum eins og breytingartillagan gerir ráð fyrir, muni það eftir sem áður auka neyslu á nikótíni og er hún þó ærin fyrir.

Brtt. 1164,1.b samþ. með 51 shlj. atkv.

2. gr., svo breytt, samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ,

GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS, ÞBack) fjarstaddir.

3.–8. gr. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

2 þm. (ÁI, ÞBack) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1164,2–3 samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

9.–10. gr., svo breyttar, samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

11.–13. gr. og ákv. til brb. samþ. með 53 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Breyting á lögum er varða verðbréfaviðskipti, frh. 3. umr.

Stjfrv., 538. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 1190, brtt. 1105.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:55]

Brtt. 1105 kölluð aftur.

Frv. samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1274).

Flutningur stjórnsýslu- og eftirlitsverkefna á sviði lax- og silungsveiði o.fl. til Fiskistofu, frh. 3. umr.

Stjfrv., 531. mál (breyting ýmissa laga). — Þskj. 1169.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:56]

Frv. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, GSv, JónG, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1275).

Stimpilgjald, frh. 3. umr.

Stjfrv., 548. mál (undanþágur frá gjaldi). — Þskj. 849.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:57]

Frv. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1276).

Tekjuskattur og skattlagning kaupskipaútgerðar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 515. mál (aðgerðir í tengslum við kjarasamninga). — Þskj. 1192, frhnál. 1229, brtt. 1230.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:58]
Brtt. 1230 samþ. með 52 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjarnB, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1277).

Uppbót á eftirlaun, frh. 3. umr.

Stjfrv., 547. mál. — Þskj. 1193, frhnál. 1247.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:58]
Brtt. í nál. 1247 samþ. með 53 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1278).

Stofnun opinbers hlutafélags um rekstur Keflavíkurflugvallar o.fl., frh. 3. umr.

Stjfrv., 471. mál. — Þskj. 1251.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:59]
Frv. samþ. með 45:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1279).

Frístundabyggð, frh. 3. umr.

Stjfrv., 372. mál (heildarlög). — Þskj. 1252.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [00:59]
Frv. samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1280).

Lánasjóður íslenskra námsmanna, frh. 3. umr.

Stjfrv., 545. mál (búsetuskilyrði, EES-ríkisborgarar). — Þskj. 1253.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:00]
Frv. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1281).

Opinberir háskólar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 546. mál (heildarlög). — Þskj. 1254, brtt. 1248.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:01]
Brtt. 1248 samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
10 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, HöskÞ, JBjarn, KolH, PN, SF, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ,

KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
13 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, HöskÞ, JBjarn, KolH, MS, PN, SF, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1282).

Raforkulög, frh. 3. umr.

Stjfrv., 129. mál (neyðarsamstarf og fjárhæð eftirlitsgjalds). — Þskj. 1259.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:01]
Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, KolH, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1283).

Rannsóknir og nýting á auðlindum í jörðu o.fl., frh. 3. umr.

Stjfrv., 553. mál (leyfisveitingarvald til Orkustofnunar). — Þskj. 1260.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:02]
Frv. samþ. með 45:8 atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
nei: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1284).

Almannavarnir, frh. 3. umr.

Stjfrv., 190. mál (heildarlög). — Þskj. 1261.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:03]
Frv. samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.
2 þm. (JBjarn, PN) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1285).

Útlendingar, frh. 2. umr.

Stjfrv., 337. mál (flokkar dvalarleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 572, nál. 1151 og 1183, brtt. 1152 og 1184.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:03]
1. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1184,1 felld með 45:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1152,1 samþ. með 48 shlj. atkv.

4. gr., svo breytt, samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

5. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1152,2–3 samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1184,2–3 felld með 45:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

6.–7. gr., svo breyttar, samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.
13 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, EBS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, KolH, SJS, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1184,4 felld með 43:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, HöskÞ, JBjarn, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, EBS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, KolH, SJS) fjarstaddir.

8. gr. samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, EBS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1184,5 felld með 39:9 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, BJJ, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
4 þm. (HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

9. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1152,4 samþ. með 52 shlj. atkv.
10. gr., svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1152,5 samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1184,6 felld með 45:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

11. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, ISG, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1152,6 samþ. með 50 shlj. atkv.

Brtt. 1184,7 felld með 43:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GAK, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

12. gr., svo breytt, samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1152,7 samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1184,8 felld með 45:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG,

ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

13. gr., svo breytt, samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, KVM, KÓ, LB, SJS) fjarstaddir.

Brtt. 1184,9 felld með 41:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.

4 þm. (HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

14.–17. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1152,8 (ný 18. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv.

Brtt. 1152,9 (ný grein, verður 19. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

19.–23. gr. (verða 20.–24. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1184,10 felld með 44:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

24. gr. (verður 25. gr.) samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, KolH, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁRJ, BJJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, JBjarn, KVM, KÓ, KHG, LB, SJS, SVÓ, ÖJ) fjarstaddir.

Brtt. 1152,10 samþ. með 52 shlj. atkv.

25. gr. (verður 26. gr.), svo breytt, samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1184,11 felld með 45:8 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

26. gr. (verður 27. gr.) samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

27. gr. (verður 28. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1184,12 felld með 43:9 atkv. og sögðu

já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, LB, PN, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

28. gr. (verður 29. gr.) samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁJ, ÁMM, BJJ, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS, ÖJ) fjarstaddir.

29.–32. gr. (verða (30.–33. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.

Brtt. 1152,11 (ný grein, verður 34. gr.) samþ. með 53 shlj. atkv.

33. gr. (verður 35. gr.) samþ. með 53 shlj. atkv.

Brtt. 1184,13 felld með 40:8 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SVÓ, StB, ÞSveinb, ÖS.
5 þm. (BJJ, HöskÞ, MS, SF, VS) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb. samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Meðferð sakamála, frh. 2. umr.

Stjfrv., 233. mál (heildarlög). — Þskj. 252, nál. 1153, brtt. 1154 og 1210.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:17]
1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–15. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1154,1 samþ. með 52 shlj. atkv.
16. gr., svo breytt, samþ. með 54 shlj. atkv.
Brtt. 1154,2–16 samþ. með 54 shlj. atkv.
17.–68. gr., svo breyttar, samþ. með 53 shlj. atkv.

69. gr. samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS, ÖJ) fjarstaddir.

70.–74. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.

75. gr. samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

76.–77. gr. samþ. með 54 shlj. atkv.

78. gr. samþ. með 43 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
12 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, HHj, KVM, KÓ, LB, SJS, SVÓ) fjarstaddir.

79.–88. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1154,17 samþ. með 54 shlj. atkv.
89. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv.
90. gr. (1. mgr.) samþ. með 54 shlj. atkv.

Brtt. 1210 felld með 44:10 atkv. og sögðu
já: AtlG, ÁI, ÁJ, ÁÞS, JBjarn, KolH, MS, PN, ÞBack, ÖJ.
nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

90. gr. (2. mgr.) samþ. með 46 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
6 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, KolH, SJS, ÖJ) fjarstaddir.

90. gr. (3. mgr.) og 91.–94. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1154,18–35 samþ. með 54 shlj. atkv.
95.–234. gr., svo breyttar, samþ. með 54 shlj. atkv.
Ákvæði til brb. I–VI samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. 1154,36 (nýtt ákv. til brb., verður ákv. til brb. VII) samþ. með 51 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Staðfest samvist, frh. 2. umr.

Stjfrv., 532. mál (heimild presta til að staðfesta samvist). — Þskj. 833, nál. 1150, brtt. 1179.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:23]
Brtt. 1179 kölluð aftur.
1. gr. samþ. með 44 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1150 (ný grein, verður 2. gr.) samþ. með 46 shlj. atkv.

2. gr. (verður 3. gr.) samþ. með 47 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Efni og efnablöndur, frh. 2. umr.

Stjfrv., 431. mál (EES-reglur). — Þskj. 687, nál. 1081, brtt. 1082.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:28]
Brtt. 1082,1 (fyrirsögn I. kafla falli brott) samþ. með 50 shlj. atkv.
1. gr. samþ. með 48 shlj. atkv.
2.–4. gr. samþ. með 47 shlj. atkv.
Brtt. 1082,2–7 samþ. með 50 shlj. atkv.
5.–13. gr., svo breyttar, og nýtt ákv. til brb. samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, frh. 2. umr.

Stjfrv., 477. mál (hækkun gjalds fyrir veiðikort). — Þskj. 759, nál. 1026.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:30]
1. gr. samþ. með 51 shlj. atkv.
2.–3. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Veðurstofa Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 517. mál (heildarlög). — Þskj. 818, nál. 1137.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:30]
1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ.
2 þm. (AtlG, ÞBack) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

2.–4. gr. samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, LB, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1137,1 samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

5. gr., svo breytt, samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1137,2 (6. gr. falli brott) samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, LB, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

7.–8. gr. (verða 6.–7. gr.) samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. í nál. 1137,3 samþ. með 51 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR,

RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Ákvæði til brb., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ.
1 þm. (AtlG) greiddi ekki atkv.
12 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, LB, MS, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Meðhöndlun úrgangs, frh. 2. umr.

Stjfrv., 327. mál (EES-reglur, rafeindatækjaúrgangur). — Þskj. 522, nál. 1155, brtt. 1156.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:35]
1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1156,1 samþ. með 52 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
3.–5. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1156,2 samþ. með 49 shlj. atkv.
6. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Brtt. 1156,3 (ný 7. gr.) samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Tæknifrjóvgun, frh. 2. umr.

Stjfrv., 620. mál (heimild einhleypra kvenna o.fl.). — Þskj. 992, nál. 1205.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:37]
1. gr. samþ. með 52 shlj. atkv.
2.–7. gr. samþ. með 53 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1205 samþ. með 51 shlj. atkv.
8. gr., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, frh. 2. umr.

Stjfrv., 518. mál (heildarlög). — Þskj. 819, nál. 1141, brtt. 1142.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:38]
1. gr. samþ. með 44 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, REÁ, SJS, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1142,1 samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, REÁ, SJS) fjarstaddir.

2. gr., svo breytt, samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÖJ) greiddu ekki atkv.
11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, REÁ, SJS, ÞBack) fjarstaddir.

Brtt. 1142,2–6 samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu
já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.
8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.
10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, REÁ, SJS) fjarstaddir.

3.–13. gr., svo breyttar, samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu
já: ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, BÁ, BJJ, BjarnB,

BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, JóhS, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

7 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ArnbS, ÁMM, ÁMöl, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, ISG, JónG, KVM, KÓ, REÁ, SJS, ÖJ) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Mannréttindabrot og fangabúðir í Guantanamo, frh. síðari umr.

Þáltill. KJak o.fl., 107. mál. — Þskj. 107, nál. 1180.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:41]

Brtt. í nál. 1180 (ný tillgr.) samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, REÁ, SJS) fjarstaddir.

4 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[01:41]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Tillaga utanríkismálanefndar er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Alþingi fordæmir ómannúðlega meðferð á föngum í búðum Bandaríkjamanna við Guantanamo-flóa á Kúbu, hvetur til þess að búðunum verði lokað og felur ríkisstjórninni að koma þeirri afstöðu á framfæri við bandarísk stjórnvöld.“

Þetta er afdráttarlaust orðalag. Þingsályktunartillagan byggir á þingmáli sem flutt var af þingflokki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs en 1. flutningsmaður var hv. þm. Katrín Jakobsdóttir. Þetta er baráttumál okkar í mörg ár eða allar götur frá því að fangabúðunum var komið á laggirnar í janúarmánuði árið 2002. Það er ánægjuefni að þverpólitísk samstaða sé um þetta mál og ég endurtek að orðalag tillögunnar er afgerandi, ríkisstjórninni ber að koma mótmælum Alþingis eindregið á framfæri. Til þess gefst tækifæri á morgun þegar utanríkisráðherra (Forseti hringir.) Bandaríkjanna verður hér í heimsókn.

[01:42]

Pétur H. Blöndal:

Herra forseti. Ég er mjög ánægður með þessa tillögu. Ég tel að hv. utanríkismálanefnd hafi fundið góða leið til að koma afstöðu sinni á raunhæfan hátt á framfæri við Bandaríkjastjórn.

Ég hef ætíð haft ímugust á þessari tilraun Bandaríkjamanna til að athuga hversu langt þeir geta gengið í mannréttindabrotum því að þetta er eins konar tilraun til þess.

Eins mikið og ég virði Bandaríkin sem forustuþjóð vestrænna ríkja þá þykir mér þetta mjög miður og þetta er dökkur blettur á sögu þeirra. Ég vildi gjarnan að þeir lokuðu þessum búðum svo ég geti litið aftur til þeirra sem forusturíkis í vestrænni menningu.

[01:43]

Árni Páll Árnason:

Virðulegi forseti. Sú mikla samstaða sem myndast hefur um að Alþingi taki skýrt af skarið í þessu máli er sannarlega ánægjuefni en að það er líka ánægjuefni að náðst hefur að koma á skýru verklagi um eftirlit með fangaflugi þegar grunur leikur á að Ísland sé nýtt í slíkum tilgangi. Það skiptir nefnilega miklu máli að ljóst sé að Ísland sé hvorki virkur né óvirkur þátttakandi í þeim verkum sem okkur grunar að fram fari í Guantanamo. Þess vegna er mikilvægt að við tökum skýrt af skarið og sá góði taktur sem myndast hefur í meðferð utanríkismálanefndar í þessu máli er sérstakt fagnaðarefni.

[01:44]

Siv Friðleifsdóttir:

Virðulegur forseti. Við framsóknarmenn styðjum þessa tillögu heils hugar. Þó að við höfum horft upp á hryðjuverk í heiminum er aldrei hægt að réttlæta mannréttindabrot í baráttunni gegn hryðjuverkum. Við segjum því já.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till., svo breytt, samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

11 þm. (ÁJ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, REÁ, SJS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1294).

Skáksetur helgað afrekum Bobbys Fischers og Friðriks Ólafssonar, frh. síðari umr.

Þáltill. GÁ o.fl., 492. mál. — Þskj. 784, nál. 1182.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:45]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl,

KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

1 þm. (PN) greiddi ekki atkv.

9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1295).

Út af dagskrá var tekið 33. mál.

Fundi slitið kl. 01:46.

---

115. FUNDUR

fimmtudaginn 29. maí,
að loknum 114. fundi.

Dagskrá:

1. Lyfjalög, stjfrv., 464. mál, þskj. 1273. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
2. Útlendingar, stjfrv., 337. mál, þskj. 1286. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
3. Meðferð sakamála, stjfrv., 233. mál, þskj. 1287. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
4. Staðfest samvist, stjfrv., 532. mál, þskj. 1288. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
5. Efni og efnablöndur, stjfrv., 431. mál, þskj. 1289. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
6. Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, stjfrv., 477. mál, þskj. 759. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
7. Veðurstofa Íslands, stjfrv., 517. mál, þskj. 1290. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
8. Meðhöndlun úrgangs, stjfrv., 327. mál, þskj. 1291. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
9. Tæknifrjóvgun, stjfrv., 620. mál, þskj. 1292. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
10. Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, stjfrv., 518. mál, þskj. 1293. — 3. umr. *Ef leyft verður.*
11. Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, stjtill., 621. mál, þskj. 995, nál. 1263. — Síðari umr. *Ef leyft verður.*
12. Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, stjtill., 622. mál, þskj. 996, nál. 1262. — Síðari umr. *Ef leyft verður.*
13. Sjúkraskrár, stjfrv., 635. mál, þskj. 1086. — 1. umr. *Ef leyft verður.*

Fjarvistarleyfi:
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.

Um fundarstjórn.

Svar við fyrirspurn. [01:47]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Af því að nú er að koma að lokum þessa þings langaði mig til að vekja athygli á því að svar við einni af þeim fyrirspurnum sem ég setti fram í kippu til hæstvirtra ráðherra, um stuðning við frjáls félagasamtök, hefur ekki enn borist. Það er fyrirspurn sem ég lagði fram á þskj. 772. Sú fyrirspurn er lögð fram til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og hefur verið gengið eftir henni í allan dag og fram á kvöld en því miður hefur ekki náðst að svara henni.

Mér finnst það miður vegna þess að ég lagði hana fram um miðjan mars, 12. mars, þannig að það hefur tekið allt of langan tíma að koma þessari fyrirspurn í höfn. Ef að líkum lætur kemur hún ekki í mínar hendur fyrr en í september sem mér finnst afar miður.

[01:48]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Mér var gert viðvart um það í kvöld að þetta svar hefði ekki borist og finnst mér miður að ekki skyldi takast að ljúka gerð svarsins þannig að það næði hingað inn í Alþingi í tæka tíð. Ég hef þær upplýsingar að þetta hafi reynst tímafrekara en áætlað var, hér er um að ræða fyrirspurn sem tekur bæði til starfa landbúnaðarráðuneytisins, sjávarútvegsráðuneytisins og hins sameinaða sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis og skýrir það þessa töf. Það var auðvitað ekki ætlunin að svona tækist til en þetta gerist einfaldlega, tíminn var ekki nægur þegar á átti að herða að ljúka málinu í tæka tíð eins og áætlað hafði verið og bæði mér og ráðuneytinu þykir það miður.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:49]

13. dagskrármál var of seint komið fram. — Samþ. með 49 shlj. atkv. að taka það til meðferðar og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

2 þm. (AtlG, GMJ) greiddu ekki atkv.

12 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GAK, GÁ, HöskÞ, KVM, KÓ, RR, SJS) fjarstaddir.

Of skammt var liðið frá síðustu umr. og/eða útbýtingu þskj. í 1.–13. dagskrármáli. — Afbrigði samþ. með 50 shlj. atkv.

Sjúkraskrár, 1. umr.

Stjfrv., 635. mál (heildarlög). — Þskj. 1086.

[01:50]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Af augljósum ástæðum er þetta mjög stutt framsöguræða. Málið er mjög einfalt, þetta er frumvarp til laga um sjúkraskrár. Beðið hefur verið eftir þessum heildarlögum mjög lengi. Það þarf að huga að persónuverndarsjónarmiðum.

Ástæðan fyrir því að þetta er lagt fram er hins vegar sú að hér viljum við auka öryggi, auka gæði, draga úr kostnaði og auka ánægju sjúklinga. Það er allt saman í þessu frumvarpi og ég tel hyggilegt að hv. heilbrigðisnefnd fari yfir málið í sumar og við klárum það næsta haust.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og heilbrn.

Lyfjalög, 3. umr.

Stjfrv., 464. mál (aukin samkeppni, lyfjaverð o.fl.). — Þskj. 1273.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:52]

Frv. samþ. með 47 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GMJ, GuðbH, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖJ, ÖS.

3 þm. (ÁI, PN, ÞBack) greiddu ekki atkv.

13 þm. (AtlG, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GHH, GSB, GAK, GÁ, KVM, KÓ, KolH, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1298).

Útlendingar, 3. umr.

Stjfrv., 337. mál (flokkar dvalarleyfa, EES-reglur o.fl.). — Þskj. 1286.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:52]

Frv. samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

11 þm. (AtlG, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GHH, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1299).

Meðferð sakamála, 3. umr.

Stjfrv., 233. mál (heildarlög). — Þskj. 1287.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:53]

Frv. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GHH, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1300).

Staðfest samvist, 3. umr.

Stjfrv., 532. mál (heimild presta til að staðfesta samvist). — Þskj. 1288.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:53]

Frv. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1301).

Efni og efnablöndur, 3. umr.

Stjfrv., 431. mál (EES-reglur). — Þskj. 1289.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:54]

Frv. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS,

GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1302).

Vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum, 3. umr.

Stjfrv., 477. mál (hækkun gjalds fyrir veiðikort). — Þskj. 759.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:54]

Frv. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, MS, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1303).

Veðurstofa Íslands, 3. umr.

Stjfrv., 517. mál (heildarlög). — Þskj. 1290.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:55]

Frv. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1304).

Meðhöndlun úrgangs, 3. umr.

Stjfrv., 327. mál (EES-reglur, rafeindatækjaúrgangur). — Þskj. 1291.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:55]

Frv. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1305).

Framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða, 3. umr.

Stjfrv., 518. mál (heildarlög). — Þskj. 1293.

Enginn tók til máls.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:55]

Frv. samþ. með 45 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁPÁ, ÁJ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÖS.

8 þm. (AtlG, ÁI, ÁÞS, JBjarn, KolH, PN, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

10 þm. (ÁKÓ, ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1307).

Tæknifrjóvgun, 3. umr.

Stjfrv., 620. mál (heimild einhleypra kvenna o.fl.). — Þskj. 1292.

[01:57]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil fagna því að þetta frumvarp er að verða að lögum sem er mikil réttarbót, sérstaklega fyrir ákveðinn hóp fólks sem hefur beðið eftir þessu lengi. Einhleypum konum verður nú gert kleift að gangast undir tæknifrjóvgun. Það er afskaplega ánægjulegt að sjá hvernig hv. heilbrigðisnefnd og þingheimur allur hefur unnið hratt

og vel í þessu máli til að gera það að lögum á skömmum tíma. Ég vil þakka fyrir það og óska okkur öllum til hamingju með málið.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [01:58]

Frv. samþ. með 53 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

10 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GMJ, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1306).

Samningur milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu, síðari umr.

Stjtill., 621. mál. — Þskj. 995, nál. 1263.

[01:59]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um þetta mál og er sammála um afgreiðslu þess.

Með þessari tillögu er leitað heimildar Alþingis til að staðfesta samning milli Íslands og Færeyja um fiskveiðar innan íslenskrar og færeyskrar lögsögu á árinu 2008. Samningurinn kveður á um allar heimildir aðila til veiða á uppsjávarfiski í lögsögu hvors annars á árinu 2008, gagnkvæma heimild skipa hvors aðila til veiða á kolmunna og norsk-íslenskri síld innan lögsögu hins á árinu 2008 auk þess sem hann kveður á um að hvor aðili skuli veita tveimur skipum sem skráð eru í landi hins aðilans leyfi til tilraunaveiða á túnfiski innan lögsögu sinnar á árinu 2008.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [02:00]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 54 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GÞÞ, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

9 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÁ, KVM, KÓ, SJS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1296).

Samningur um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum, síðari umr.

Stjtill., 622. mál. — Þskj. 996, nál. 1262.

[02:01]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti frá utanríkismálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið.

Með tillögunni er leitað heimildar Alþingis til að ríkisstjórnin staðfesti þrjá samninga um veiðar úr norsk-íslenska síldarstofninum á árinu 2008. Um er að ræða sameiginlega bókun um niðurstöður fiskveiðiviðræðna um stjórnun veiða úr norsk-íslenska síldarstofninum í Norðaustur-Atlantshafi á árinu 2008, samkomulag milli Íslands og Noregs um veiðiheimildir innan efnahagslögsögu Noregs norðan 62°N, fiskveiðilögsögu Jan Mayen og efnahagslögsögu Íslands á árinu 2008, og samkomulag milli Íslands og Rússneska sambandsríkisins um veiðiheimildir innan efnahagslögsögu Íslands á árinu 2008.

Nefndin leggur til að tillagan verði samþykkt.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [02:02]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 52 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, AtlG, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁPÁ, ÁJ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GSv, HHj, HerdÞ, HöskÞ, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KaJúl, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PN, PHB, REÁ, RR, RGuðb, SKK, SF, SVÓ, StB, VS, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

11 þm. (ÁMM, BjH, BjörgvS, EMS, GSB, GÞÞ, GÁ, KVM, KÓ, KolH, SJS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1297).

Þingfrestun.

[02:02]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Háttvirtir alþingismenn. Senn lýkur störfum þessa vorþings og er það eins nærri starfsáætlun, sem gerð var fyrir upphaf þingsins í haust, og fært var. Á þessu löggjafarþingi hafa nú við lok vorþingsins verið afgreidd sem lög 111 frumvörp og 22 þingsályktanir verið samþykktar. Fyrirhugað er þó að afgreiða fleiri þingmál áður en þessu löggjafarþingi lýkur, 30. september næstkomandi, þar sem sú breyting var gerð á þingsköpum í desember síðastliðnum að þing mun koma saman að nýju til framhaldsfundar 2. september og ljúka þá afgreiðslu mikilvægra mála eins og hv. þingmenn þekkja. Þó að þingfundum sé nú frestað er fram undan áframhaldandi starf þingmanna í fastanefndum og í kjördæmum. Ég vænti þess að þinghléið nýtist vel uns þingfundir hefjast að nýju í september.

Mér virðist það vera almennt viðhorf meðal alþingismanna að þær umbætur sem samþykktar voru á starfsháttt-

um og þingsköpum Alþingis í desember hafi verið farsælar þó að skiptar skoðanir kunni að vera um fyrirkomulag umræðna. Ég lít hins vegar svo á að þessar úrbætur séu aðeins fyrsti þáttur í frekari breytingum sem nauðsynlegt er að gera á starfsháttum og starfsaðstöðu á Alþingi.

Einn veigamikill þáttur í þessu umbótaferli hefur verið að styrkja eftirlitshlutverk Alþingis. Ég tel að efla þurfi sérstaklega eftirlitshlutverk fastanefndanna og að opna eigi einstaka nefndarfundi fyrir fjölmiðlum og hagsmunaaðilum. Í því skyni lagði ég í lok apríl fyrir forsætisnefnd tillögur um opna nefndafundi og voru þær einróma samþykktar. Með þessari samþykkt forsætisnefndar hefur verið stigið mjög veigamikið skref sem á eftir að breyta ásýnd þingsins sem eftirlitsaðila með störfum framkvæmdarvaldsins. Nú er unnið að því að gera nauðsynlegar ráðstafanir svo fullnægjandi aðstaða verði fyrir nefndirnar til að halda opna nefndafundi.

Ástæða þess að ég legg svo mikla áherslu á eftirlitshlutverk Alþingis er sú eindregna skoðun mín að þingeftirlitið sé auk löggjafarstarfsins veigamesta hlutverk Alþingis og leiðir það ekki síst af þeirri stöðu sem Alþingi hefur í okkar þingræðisskipan. Mér finnst eðlilegt að fram fari heildarendurskoðun á þeim lagareglum sem gilda um þingeftirlitið. Ég hyggst því leggja fyrir forsætisnefnd tillögu um skipan nefndar sem fari yfir gildandi lagareglur, skoði álitaefni, rannsaki þá þróun sem orðið hefur í þessum efnum í nágrannalöndum okkar ekki síst á Norðurlöndum og skili síðan skýrslu til forsætisnefndar. Um þetta mál mun ég vitaskuld hafa náið samstarf við forustu þingflokkanna.

Ég vil greina þingheimi frá því að forsætisnefnd ákvað á fundi í dag að ráða Svein Arason endurskoðanda í embætti ríkisendurskoðanda frá og með 1. júlí næstkomandi. Ákvörðun forsætisnefndar var einróma. Ég vænti áframhaldandi góðs samstarfs Alþingis og Ríkisendurskoðunar og óska Sveini velfarnaðar í þessu ábyrgðarmikla starfi. Um leið vil ég þakka Sigurði Þórðarsyni fyrir langt og gott starf sem ríkisendurskoðandi en hann hefur gegnt því embætti í 16 ár.

Háttvirtir alþingismenn. Á þessum degi vorþings hafa náttúruöflin óþyrmilega minnt á sig. Líkt og öðrum landsmönnum varð okkur alþingismönnum brugðið þegar sterkir jarðskjálftar gengu síðdegis yfir Suðurland og víðar. Til allrar hamingju hafa ekki orðið mannskaðar af völdum þessara jarðskjálfta. Náttúruhamfarir sem þessar reyna mjög á fólk og þó að veraldlegar eigur megi margar bæta þá verður aldrei hægt að bæta fyrir þá hluti sem skemmast á heimilum manna og hafa tilfinningalegt gildi. Héðan úr þingsölum sendum við hlýjar kveðjur til þeirra sem hafa slasast og orðið fyrir tjóni í jarðskjálftunum og færum þakkir þeim stóra hópi manna sem unnið hefur hörðum höndum að því að aðstoða fólk í dag.

Nú í lok vorþingsins vil ég fyrir hönd okkar forseta þakka þingmönnum samstarfið. Skrifstofustjóra og starfsfólki Alþingis þakka ég alla aðstoð. Ég óska þingmönnum og starfsfólki ánægjulegra sumardaga og vænti þess að við hittumst öll heil á ný þegar Alþingi kemur saman 2. september.

[02:07]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég vil byrja á því að taka undir orð forseta og fyrr í kvöld orð hæstv. forsætisráðherra hvað varðar kveðju til allra þeirra sem slösuðust eða urðu fyrir tjóni af völdum jarðskjálftans á Suðurlandi í dag. Það er rétt sem forsætisráðherra sagði að á stundum sem þessum eru Íslendingar sem einn maður.

Nú er komið að því að fresta þessu þingi fram á haustið þótt nefndir komi til með að sinna verkefnum í sumar. Okkur tókst að standa við áætlun og það er mjög mikilvægt. Þetta tókst vegna sameiginlegs átaks okkar allra. Hitt er ljóður á vinnulaginu að of mikill hraði er á síðustu metrunum, enda þingmálafjöldinn mikill, mörg mjög seint inn komin, og fyrir bragðið er hætta á fljótaskrift og þá einnig hinu að þingmenn geti ekki gert nægilega vel grein fyrir sjónarmiðum sínum. Á komandi þingi þarf að færa þetta vinnulag til betri vegar.

Fyrir hönd þingmanna vil ég þakka hæstv. forseta ágætt samstarf á þessu vorþingi og væntum við góðs samstarfs á komandi hausti.

Fyrir hönd þingmanna óska ég forseta og fjölskyldu hans, þingmönnum öllum og starfsfólki Alþingis góðs sumars. Ég bið þingmenn að taka undir orð mín og óskir með því að rísa úr sætum. — [Þingmenn risu úr sætum.]

[02:09]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Ég þakka hv. 6. þm. Suðvesturkjördæmis, Ögmundi Jónassyni, fyrir hlý orð og góðar óskir í minn garð og fjölskyldu minnar og hv. þingmönnum fyrir að taka undir þau orð með því að rísa úr sætum. Ég endurtek þakkir mínar og óskir til hv. þingmanna og alls starfsfólks Alþingis.

[02:10]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

„Forseti Íslands gjörir kunnugt:

Að ég, að tilskildu samþykki Alþingis, veiti forsætisráðherra umboð til þess að fresta fundum Alþingis, 135. löggjafarþings, frá 29. maí 2008 eða síðar ef nauðsyn krefur til 2. september.

Gjört í Reykjavík, 27. maí 2008.

Ólafur Ragnar Grímsson.

Geir H. Haarde.

Forsetabréf um frestun á fundum Alþingis.“

Samkvæmt þessu umboði og með vísan til samþykkis Alþingis lýsi ég yfir því að fundum Alþingis, 135. löggjafarþings, er frestað.

Ég óska hv. alþingismönnum, starfsmönnum þingsins, svo og landsmönnum öllum, allra heilla.

Fundi slitið kl. 02:11.

116. FUNDUR

þriðjudaginn 2. september,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:
1. Minnst látins fyrrverandi alþingismanns.
2. Skýrsla forsætisráðherra um efnahagsmál.

Fjarvistarleyfi:
Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Björn Bjarnason dómsmrh., 6. þm. Reykv. s.,
Höskuldur Þórhallsson, 10. þm. Norðaust.,
Kjartan Ólafsson, 4. þm. Suðurk.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.

Framhaldsfundir Alþingis.

[13:32]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Forseti Íslands hefur gefið út svohljóðandi bréf:

„Forseti Íslands gjörir kunnugt:

Ég hefi ákveðið, samkvæmt tillögu forsætisráðherra, að Alþingi skuli koma saman til framhaldsfunda þriðjudaginn 2. september kl. 13.30.

Gjört í Reykjavík, 15. ágúst 2008.

Ólafur Ragnar Grímsson.

Geir H. Haarde.

Forsetabréf um að Alþingi skuli koma saman til framhaldsfunda.“

Framhaldsfundir Alþingis hefjast því nú á ný. Ég býð hæstv. forseta, hv. alþingismenn og starfsmenn þingsins alla velkomna til þingstarfa og læt í ljós þá ósk og von að störf okkar megi verða landi og lýð til blessunar.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Háttvirtir alþingismenn. Ég býð ykkur velkomna til framhaldsfunda Alþingis, 135. löggjafarþings.

Ég vona að gott sumar hafi verið alþingismönnum — og raunar þjóðinni allri — hamingjuríkt og að sem flestir hafi fengið hvíld og næðisstundir frá starfsönnum og amstri hversdagsins meðan bjartast og blíðast var. Þannig á það að vera.

Ég leyfi mér við þetta tækifæri að gera þá persónulegu játningu að hápunktur sumarsins hjá mér var við hátíðarguðþjónustu í Reykholtskirkju í júlílok þar sem séra Sigurbjörn Einarsson biskup, sem nú hefur kvatt í hárri elli, flutti eina af sínum áhrifaríku predikunum. Þar tvinnaði hann saman af mikilli þekkingu og hugkvæmni sögu Reykholts, Egils sögu, ævi Snorra Sturlusonar, örlagaríka valdakeppni og framandi íhlutanir. Hann fjallaði um íslenska tungu sem fjöregg sjálfstæðis okkar og ekki síst hin sístæðu verðmæti kristinnar trúar.

Um fjörbrot þjóðveldisins og það sem af þeim má læra, fórust honum svo orð:

„En það fór nú samt svo illa. Römm öfl og vond ollu því. Það kemur fyrir að mennirnir blindast og krossfesta sína eigin gæfu, hjálp og blessun. Verst fer þeim ævinlega þegar þeir blindast af ímynduðum glansi af sjálfum sér. — Ég er ekki viss nema einhverjir sperrtir hanar á tildurshaugum samtímans mættu taka þetta til sín. Og það er ekki hættulaust að seljast undir framandi íhlutanir og yfirráð. Hákon konungur reyndist Íslandi óheillavaldur. En verri en Hákon eru þau máttarvöld sum sem menn eru svo aumlega flatir fyrir nú á dögum. Ég nefni aðeins það sjúka yfirlæti sem þykist upp úr því vaxið að gera ráð fyrir neinu æðra sjálfum sér í alheimi, og þann gráðuga mammon sem virðir ekkert, enga helgidóma, engar hugsjónir, engin gildi.“

Þetta voru orð séra Sigurbjörns biskups á Reykholtshátíð. Þau varnaðarorð eiga vissulega erindi til okkar hér á hinu háa Alþingi sem og í samfélaginu öllu og ég hvet þingmenn til þess að kynna sér þessa merku predikun.

Tveir biskupar íslensku þjóðkirkjunnar önduðust á sumardögum, séra Ólafur Skúlason og séra Sigurbjörn Einarsson. Blessuð veri minning þeirra.

Septemberfundir Alþingis eru nýmæli. Þeir eru þáttur í þeirri breytingu sem við gerðum á þingsköpum Alþingis í desember á síðastliðnu ári og miða að því að lengja starfstíma Alþingis og dreifa þingstörfum betur yfir lengri tíma til hagsbóta fyrir alþingismenn, ríkisstjórn og allt skipulag þingsins.

Með septemberfundum Alþingis er ætlunin að skapa svigrúm til að ljúka á yfirstandandi löggjafarþingi afgreiðslu mála sem voru langt komin í vor en ekki vannst tími til að ræða til hlítar þá eða þurftu betri athugunar við í nefnd svo þau gætu orðið að lögum. Með þessu fyrirkomulagi er þess vænst að minnka megi nokkuð þær annir sem ætíð eru og vilja verða við lok þingfunda fyrir sumarhlé. Ýmsar þingnefndir hafa verið á fundum síðustu vikur til undirbúnings fyrir septemberþinghaldið og vænti ég þess að árangur þess starfs skili sér í vandaðri afgreiðslu mála. Þá má búast við að nokkur mál, sem ekki ættu að valda miklum ágreiningi, komi fram og fái afgreiðslu á þessum þingdögum.

Septemberfundunum er enn fremur ætlað að veita tækifæri til almennrar pólitískrar umræðu eftir sumarhlé þingsins.

Svo stendur nú á að blikur eru á lofti í efnahags- og atvinnumálum þjóðarinnar þannig að þörf er rækilegrar umræðu um þau hér á Alþingi. Eins og sjá má á dagskrá fundarins hefur forsætisráðherra óskað eftir því að flytja þinginu skýrslu í upphafi þingfundar í dag um stöðu efnahagsmála.

Áætlun um þinghaldið hér í september, bæði er varðar þingfundi og nefndafundi, hefur verið dreift til háttvirtra alþingismanna.

Ég vona að þessi nýbreytni í þingstörfum reynist heilladrjúg og bæti enn vinnubrögðin hér á Alþingi.

Minning Egils Jónssonar.

[13:39]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Egill Jónsson, bóndi og fyrrverandi alþingismaður, andaðist hinn 12. júlí síðastliðinn, sjötíu og sjö ára að aldri.

Hann var fæddur að Hoffelli í Nesjahreppi 14. desember 1930. Foreldrar hans voru hjónin Halldóra Guðmundsdóttir og Jón Jónsson Malmquist er þar bjuggu. Egill Jónsson lauk búfræðiprófi frá Bændaskólanum á Hvanneyri 1950 og búfræðikandídatsprófi frá sama skóla 1953. Árið 1955 stofnaði hann nýbýlið Seljavelli í Nesjum og bjó þar æ síðan. Hann var ráðunautur hjá Búnaðarfélagi Íslands 1954–1955 og síðar héraðsráðunautur Búnaðarsambands Austur-Skaftfellinga 1956–1980.

Egill Jónsson var valinn til fjölmargra trúnaðarstarfa, bæði í héraði og á landsvísu. Hann var fulltrúi á búnaðarþingi í 41 ár, 1954–1995, og í stjórn Búnaðarfélags Íslands 1991–1995, sat í hreppsnefnd Nesjahrepps í 20 ár, 1962–1982, í skólanefnd Bændaskólans á Hvanneyri, formaður hennar um skeið og í stjórn Áburðarverksmiðju ríkisins 1985–1993. Hann sat í stjórn Byggðastofnunar 1991–1999 og var formaður stjórnarinnar 1995–1999. Enn fremur átti hann sæti í stjórn Framleiðnisjóðs landbúnaðarins og var um skeið formaður í fagráði Landgræðslu ríkisins.

Í desemberkosningunum 1979 hlaut Egill Jónsson kjör til Alþingis og sat fyrstu átta árin sem landskjörinn alþingismaður fyrir Sjálfstæðisflokkinn en frá 1987 til 1999, þegar hann lét af þingmennsku, sat hann sem þingmaður Austurlandskjördæmis. Þar áður tók hann sæti á Alþingi sem varamaður haustið 1978 og sat á 23 þingum alls. Á Alþingi starfaði Egill í mörgum nefndum þingsins, lengst í samgöngunefnd og landbúnaðarnefnd, var formaður beggja þeirra í efri deild um tíma og síðan fyrsti formaður landbúnaðarnefndar Alþingis eftir afnám deildanna 1991.

Egill Jónsson var atorkumaður og framfarasinnaður, byggði upp bú sitt og varð bændahöfðingi í sveit sinni og orðlagður rausnarmaður. Heimahéraði sínu unni hann mjög og sögu þess og nýtti krafta sína á seinni árum til ritstarfa og ritstjórnar um mannlíf og náttúru Austur-Skaftafellssýslu. Á Alþingi beitti hann sér einkum í málefnum landbúnaðarins, í samgöngumálum og byggðamálum og var málafylgjumaður mikill, knúinn af hugsjónum um ræktun lands og lýðs. Hann var hreinskiptinn í samstarfi, innan þings sem utan, orðfæri hans meitlað og minnisstætt og bar vitni um heilsteyptan mann.

Ég bið þingheim að minnast Egils Jónssonar, fyrrverandi alþingismanns, með því að rísa úr sætum. — [Þingmenn risu úr sætum.]

Varamaður tekur þingsæti.

[13:43]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Borist hefur bréf frá þingflokksformanni Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, Ögmundi Jónassyni, um að Atli Gíslason, 7. þm. Suður., geti ekki af persónulegum ástæðum sótt þingfundi á næstunni. Fyrsti varamaður flokksins í kjördæminu, Alma Lísa Jóhannsdóttir, tekur sæti hans á Alþingi í dag. Hún hefur áður tekið sæti á Alþingi og er boðin velkomin til þingstarfa.

Skýrsla forsætisráðherra um efnahagsmál.

[13:43]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Í umræðu um skýrslu forsætisráðherra um efnahagsmál hefur ráðherra 20 mínútur til framsögu og talsmenn þingflokka 15 mínútur. Aðrir þingmenn og ráðherrar hafa 10 mínútur. Andsvör verða ekki leyfð fyrr en að loknum ræðum talsmanna þingflokkanna.

Að öðru leyti fer umræðan fram samkvæmt 80. gr. þingskapa um skýrslur.

[13:44]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég hef óskað eftir því að fá tækifæri hér við upphaf þessa þingfundar, sem til er boðað í byrjun september samkvæmt nýjum þingskapalögum, til að gera þingheimi grein fyrir stöðu og horfum í efnahagsmálum um þessar mundir. Tel ég eðlilegt að hefja þingstörfin nú með slíkum umræðum í ljósi þess hve efnahagsástandið hefur breyst hratt til hins verra undanfarna mánuði.

Efnahagsvandi okkar Íslendinga er að segja má tvíþættur. Í fyrsta lagi glímum við við hefðbundinn samdrátt í kjölfar mikilla uppgangstíma sem fært hafa þjóðinni betri lífskjör en nokkru sinni fyrr. Gengi krónunnar, sem almennt var talið of hátt skráð um nokkra hríð, lækkaði hratt fyrri hluta ársins með þeim afleiðingum að verðlag hækkaði og kaupmáttur rýrnaði. Hafa verður hugfast að þrátt fyrir kaupmáttarskerðingu undanfarinna mánaða er staðan enn sú að lífskjör eru hér jafngóð og þau voru fyrir rúmum tveimur árum og höfðu þau þá aldrei verið betri.

Á hinn bóginn er við að fást afleiðingar alþjóðlegar fjármálakreppu í kjölfar erfiðleika á húsnæðismarkaði í Bandaríkjunum. Þetta ástand hefur haft alvarlegar afleiðingar víða í nálægum löndum og lýst sér í miklum erfiðleikum og jafnvel gjaldþrotum virtra lánastofnana og mikilli áhættufælni fjárfesta sem gert hefur öllum erfitt fyrir um lánsfjáröflun. Augljóst er að slíkt ástand hlaut að hafa áhrif hér á landi miðað við hversu opið okkar hagkerfi er orðið gagnvart fjármagnsflutningum milli landa og hversu stórir íslensku bankarnir eru orðnir miðað við hagkerfið í heild.

Þessu til viðbótar hefur heimsbyggðin þurft að horfast í augu við stórfelldar hækkanir á olíumörkuðum og verði matvæla og annarra hrávara.

Undanfarin ár hafa verið okkur Íslendingum sérstaklega hagfelld. Kaupmáttur hefur vaxið mikið og stöðugt fleiri stoðum hefur verið skotið undir efnahagslífið. Þessi aukna fjölbreytni tryggir betur en áður sjálfbærni þess og þá um leið velferð Íslendinga til langframa.

Mjög mikilvægt er að við Íslendingar gerum okkur grein fyrir því að við erum ekki ein á báti í þessu efnahagslega umróti. Fjármálaráðherra Bretlands lýsti því yfir fyrir nokkrum dögum að efnahagslægðin þar í landi væru sú dýpsta frá lokum síðari heimsstyrjaldar og að allt að tvær milljónir Breta ættu á hættu að missa vinnuna fyrir næstu jól. Í Danmörku riða rótgrónar fjármálastofnanir á borð við Hróarskeldubanka til falls og í Bandaríkjunum hafa þegar orðið stór gjaldþrot sem rekja má beint til fjármálakreppunnar sem nú skekur heimsbyggðina.

Það er líka óhjákvæmilegt að þessar hræringar komi

fram í vaxandi verðbólgu í heiminum, hér á landi sem annars staðar, og stöðugt auknu álagi á hagstjórnina. Ísland er langt því frá eitt að finna fyrir vanmætti hagstjórnar gegn ástandinu. Við þurfum líka að átta okkur á því að í þessum efnum eru engar töfralausnir til. Engin ríkisstjórn nokkurs staðar í heiminum er fær um að veifa töfrasprota til að rétta efnahagslífið við, ekki sú íslenska, ekki sú breska og ekki sú bandaríska. Margir þeirra sem farið hafa mikinn í umræðu um efnahagsmál hér á landi á síðustu mánuðum virðast ekki hafa áttað sig á þessum veruleika.

Almenningur á Íslandi, líkt og annars staðar í heiminum, finnur óhjákvæmilega fyrir hinum alþjóðlegu þrengingum. Við finnum fyrir þeim á bensínstöðinni, í matvörubúðinni og þegar við borgum af húsnæðislánunum okkar. Það er bæði erfitt og sársaukafullt að sætta sig við versnandi lífskjör en hitt er þó sýnu verra að neita að rifa seglin þegar ágjöfin er mikil eins og nú. Íslenska þjóðin er ekki óvön því að takast á við erfiðleika og við munum vinna bug á þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir. En það krefst þolinmæði og þrautseigju. Þetta tekur tíma, við þurfum öll að búa okkur undir tímabundnar fórnir og minnkandi kaupmátt um hríð.

Í þessum þrengingum er gott að hugsa til þess að íslenska þjóðin, almenningur, fyrirtæki og ríkissjóður, hafa aldrei verið eins vel í stakk búin til að standast ágjöf í efnahagslífinu. Við notuðum uppgangstímann til að greiða niður skuldir ríkissjóðs, safna í digra sjóði og skjóta fleiri stoðum undir atvinnulífið og þar með verðmætasköpunina í þjóðfélaginu. Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn hitti nefnilega naglann á höfuðið í nýrri skýrslu sinni þar sem hann segir að efnahagslegar framtíðarhorfur Íslands séu öfundsverðar. Lífskjör hér á landi munu batna hratt á nýjan leik þegar við erum komin í gegnum yfirstandandi erfiðleika. Sá lífskjarabati mun ekki byggjast á lánum, töfrabrögðum eða skyndilausnum, heldur aukinni framleiðslu og nýtingu mannauðs og annarra auðlinda.

Við Íslendingar erum góðu vön og eftir eitt lengsta, samfellda hagvaxtarskeið sögunnar hefur hagkerfið hægt á. Það lá fyrir að það mundi gerast þegar lotu virkjunar- og álversframkvæmda lyki. En enginn sá fyrir þær þrengingar sem átt hafa sér stað á alþjóðlegum fjármálamörkuðum og afleiðingar þeirra fyrir Ísland. Eðli hagkerfa er einfaldlega að ganga í gegnum samdráttarskeið eftir löng hagvaxtarskeið. Eftir langhlaup þurfa jafnvel bestu hlauparar að stoppa og ná andanum áður en haldið er af stað á nýjan leik.

Ekki þarf að hafa mörg orð um það, herra forseti, hversu miklum stakkaskiptum íslenskt samfélag hefur tekið á síðustu tveimur áratugum. Aldrei í sögunni hefur kaupmáttur aukist jafnmikið, menntunarstig þjóðarinnar hefur vaxið jafnt og þétt og við sýndum þá ábyrgð að greiða niður skuldir ríkissjóðs þegar vel áraði. Það ber vott um fyrirhyggju og ráðdeild. Sökum þessa stöndum við frammi fyrir núverandi áskorunum í efnahagslífinu með mikil og góð vopn í höndum, vel menntaða þjóð, fleiri styrkar stoðir undir atvinnulífinu, skuldlausan ríkissjóð og digra sjóði.

Höfuðviðfangsefnið nú er að setja fram trúverðugar lausnir og fylgja eftir markaðri stefnu af ákveðni og yfirvegun. Ríkisstjórn og Seðlabanki hafa sannarlega tekið á þrengingum í efnahagslífinu af festu og gert það sem í þeirra valdi stendur til að vinna að lausn vanda síðustu mánaða. Stjórnarandstaðan og aðrir efasemdamenn hafa sakað ríkisstjórnina um aðgerðaleysi í efnahagsmálum. Þær ásakanir eru ekki á rökum reistar. Á síðustu mánuðum hafa mörg og markviss skref verið tekin til að sporna við áhrifum fjármálakreppunnar á íslenskt efnahagslíf. (Gripið fram í.)

Seðlabankinn hefur á árinu rýmkað reglur um veð í reglulegum viðskiptum hans við fjármálastofnanir. Veðhæfum eignum hefur verið fjölgað og með því hefur viðskiptaumhverfi íslenskra banka breyst í átt til þess sem tíðkast í nálægum löndum. Reglur Evrópska seðlabankans hafa einkum verið hafðar hér til hliðsjónar. Útistandandi fjárhæð veðlána er nú rúmlega 400 milljarðar króna og hefur hækkað undanfarin missiri líkt og gerst hefur annars staðar.

Í maí gerði Seðlabanki Íslands gjaldeyrisskiptasamninga við seðlabanka Noregs, Svíþjóðar og Danmerkur sem fela í sér bakstuðning bankanna og styrkir gjaldeyrissjóð Seðlabanka Íslands með þeim hætti um 180 milljarða.

Seinna í maí heimilaði Alþingi ríkissjóði að taka allt að 500 milljarða króna að láni, erlendis og innan lands, til að styrkja gjaldeyrisforðann enn frekar. Þessa heimild er nú verið að nýta í áföngum.

Í júní var tilkynnt um ráðstafanir tengdar Íbúðalánasjóði sem veita fjármálafyrirtækjum möguleika á að koma húsbréfum í verð og bæta þannig lausafjárstöðu sína. Þetta kemur einkum smærri aðilum á fjármálamarkaði til góða.

Í lok júní var tilkynnt um 75 milljarða króna skuldabréfaútgáfu ríkisins sem var mikilvægt skref til að laða að erlenda fjárfesta til Íslands og auka gengisstöðugleika. Hefur þetta þegar skilað góðum árangri.

Í byrjun júlí voru felld niður stimpilgjöld vegna kaupa á fyrstu íbúð. Sú aðgerð dregur úr kostnaði við íbúðakaup og er til þess fallin að glæða fasteignamarkaðinn og auðvelda ungu fólki að koma sér upp þaki yfir höfuðið. Og það er athyglisvert að í morgun var tilkynnt að bresk stjórnvöld hefðu hugsað sér að ráðast í nákvæmlega sambærilega aðgerð.

Í lok júlí var gjaldeyrisvarasjóðurinn aukinn um liðlega 12% með víxlaútgáfu ríkissjóðs.

Skattar á fyrirtæki voru lækkaðir í 15% á þessu ári og búa íslensk fyrirtæki nú við einna lægsta skatta í álfunni, sem aftur endurspeglast í samkeppnishæfni þeirra til langs tíma litið.

Þá hefur samist um að Ísland verði aðili að samkomulagi Evrópusambandsþjóða um viðbrögð við fjármálakreppu til þess að auka fjármálastöðugleika á Evrópska efnahagssvæðinu.

Þessa dagana er verið að ganga frá nýju gjaldeyrisláni að fjárhæð a.m.k. 250 milljónir evra, á kjörum sem eru mun hagstæðari en svokallað skuldatryggingarálag á ríkissjóð gefur til kynna. Það atriði er að sjálfsögðu mjög mikilvægt frá sjónarhóli skattgreiðenda en ekki síður annarra lántakenda á markaðnum og sýnir enn á ný hve skuldatryggingarálög á alþjóðlega fjármálamarkaðnum geta verið fjarri raunveruleikanum.

Gjaldeyrisforðinn nam um 200 milljörðum króna í lok

júní sl. Í júlí og ágúst var hann stækkaður í nokkrum áföngum og nam í lok ágúst um 300 milljörðum. Með hinu nýja láni, sem ég greini nú frá ásamt með áðurnefndum gjaldeyrisskiptasamningum og lánalínum ríkissjóðs og Seðlabankans, nemur forðinn nú jafnvirði rúmlega 500 milljarða króna. Á miðju ári 2006 var hann rúmlega 100 milljarðar króna á sambærilegu gengi. Gjaldeyrisforði okkar hefur því fimmfaldast á þessum stutta tíma og er nú hlutfallslega mun meiri en í flestum nágrannalöndum ef miðað er við landsframleiðslu. En það er eins og þeir sem tala mest um að auka þurfi gjaldeyrisforðann séu ekki alltaf með á nótunum.

Herra forseti. Allar þessar aðgerðir virka saman að lausn vandans. Áfram er unnið að mörgum öðrum atriðum sem öll miða að því að mæta hinum tímabundna vanda okkar. Ríkisstjórnin mun gera það sem í hennar valdi stendur til að taka á vandanum til skemmri tíma og auka stöðugleika í efnahagslífinu til lengri tíma. Fjárlagafrumvarpið og stefnuræða mín í byrjun október munu bera þess merki. Ríkisstjórnin hefur forðast innihaldslausar upphrópanir sem engu skila og eru síst til þess fallnar að treysta trúverðugleika okkar, inn á við sem út á við. Í efnahagslegu umróti eru yfirvegaðar aðgerðir mikilvægari en upphrópanir og úrtölur.

Allar þessar aðgerðir, sem ég hef minnst hér á sem og annað sem er í athugun, miða í fyrsta lagi að því að draga úr lausafjárerfiðleikum fjármálastofnana til skemmri tíma, í öðru lagi að því að auka fjármálalegan stöðugleika til frambúðar og í þriðja lagi að því langtímamarkmiði að skjóta traustum stoðum undir framtíðarhagvöxt og þar með bætt lífskjör í landinu.

Undanfarið hefur verðbólgan aftur látið á sér kræla. Nú eru orsakirnar aðrar en á árum áður. Allt er til þess vinnandi að ná niður verðbólgu áður en víxlhækkanir verðlags og launa, sem við þekkjum frá áttunda og níunda áratugnum, grafa um sig á nýjan leik. Margt bendir til þess að frá og með haustinu gangi verðbólgan tiltölulega hratt niður ef ekki verða óvænt áföll. Við þær aðstæður gætu vextir einnig lækkað hratt og fyrirtækin í landinu á ný ráðið fleira fólk til starfa.

Það hefur vissulega gefið á bátinn að undanförnu og andstreymið verið töluvert. Það gerist á sama tíma að olíuverð nær nýjum hæðum, hrávara og matvæli hækka í verði og krónan gefur eftir á gjaldeyrismarkaði með tilheyrandi hækkun innflutningsverðlags, eins og ég áður rakti. Þessi þróun er því miður ávísun á tímabundna kjaraskerðingu.

Til að mæta þessu er mikilvægt að allir sýni skilning. Ríkisstjórnin mun leita samráðs og hafa samvinnu við aðila vinnumarkaðarins og fleiri til að ná sem bestri samstöðu í þessari baráttu. Full ástæða er til að hvetja heimilin í landinu til að sýna aðhaldssemi og það rétt er að halda því til haga að í verðbólgu er fátt skynsamlegra en að borga niður skuldir og leggja fé til hliðar ef þess er nokkur kostur. Þannig sláum við ekki aðeins á verðbólgu heldur styrkjum um leið eignastöðu heimilanna sem skilar aftur auknum hagvexti og stöðugleika þegar fram í sækir.

Við erum öll á sama báti í þessum málum. Um þessar mundir er mikilvægasta framlag hvers okkar að ná niður verðbólgu sem er versti óvinur heimilanna í landinu. Ekkert viðfangsefni á sviði efnahagsmála skilar okkur meiri arði en að kveða niður verðbólgudrauginn. Fyrsta skrefið er að sjálfsögðu að greina aðstæður rétt. Þær birtast okkur vissulega sem krefjandi verkefni en ekki neyðarástand eða raunveruleg kreppa eins og Íslendingar kynntust fyrr á árum.

Við getum hins vegar fagnað því að verðbólgan stafar um þessar mundir ekki af eitraðri víxlverkun launa og verðlags heldur fyrst og fremst af hækkun innflutningsverðlags. Þetta er lykilatriði í allri umræðu um þessi mál. Verðbólgu sem má rekja til hækkunar innflutningsverðlags verður einfaldlega skjótar hrundið þar sem hún lækkar á ný þegar krónan nær nýju jafnvægi. Því er brýnt að allir sem hlut eiga að máli standist þá freistingu að hækka verð en bíði þess í stað af sér storminn. Það er ábati allra til langs tíma litið.

Í bakgrunni allra þessara hræringa er mikilvægt að muna að styrkur og sveigjanleiki þjóðarbúsins er mikill. Þótt þrenginga hafi orðið vart á vinnumarkaði upp á síðkastið megum við ekki gleyma því að langflestir Íslendingar geta gengið að fullri atvinnu með vissu. Þeir sem missa vinnuna geta treyst á netið sem sterkt velferðarkerfi býður upp á. Þeir geta treyst á sveigjanleika íslensks vinnumarkaðar. Verið vissir um að atvinnuleysi verður hrundið með því að auka verðmætasköpun í landinu. Við munum aldrei sætta okkur við skerta möguleika fólks til að framfleyta fjölskyldum sínum og það er forgangsverkefni ríkisstjórnarinnar að tryggja að hér eftir sem hingað til verði full atvinna fyrir vinnufúsar hendur í landinu.

Það er brýnt verkefni að auka verðmætasköpun í landinu með aukinni framleiðslugetu. Við verðum að nýta það sem okkur sem þjóð er gefið. Ekkert verður til úr engu. Allar þjóðir heims kappkosta að nýta auðlindir sínar á sem hagkvæmastan og skynsamlegastan hátt. Við getum ekki verið undantekning þar á. Það eru breyttir tímar í heiminum og við erum svo lánsöm, Íslendingar, að eiga dýrmætar orkuauðlindir. Með aukinni tækni og þekkingu ber okkur að nýta þær auðlindir á arðbæran hátt en jafnframt umhverfislega ábyrgan og sjálfbæran hátt. Besta leiðin til að vinna okkur út úr tímabundnum erfiðleikum er að framleiða, framleiða og aftur framleiða.

Auðlindir eru lítils virði nema þær séu nýttar á hagkvæman hátt og engin þjóð hefur efni á að vannýta auðlindir sínar. Besta andsvar okkar við núverandi þrengingum er að virkja auðlindirnar í auknum mæli með ábyrgum og sjálfbærum hætti, jarðhita jafnt sem vatnsafl. Það eru hagsmunir almennings í landinu að stjórnvöld liðki fyrir arðbærri nýtingu orkuauðlindanna.

Á síðustu árum höfum við, herra forseti, stóraukið fjárfestingu í menntun á háskólastigi og til langs tíma mun það heillaskref skila sér í hæfara vinnuafli og meiri hagvexti. Á tíu árum hefur háskólanemum fjölgað um ríflega 10 þúsund, úr 7 þúsund árið 1997 í rétt um 17.500 árið 2007. Þetta er fjárfesting til framtíðar.

Samhliða uppbyggingu orkugeirans á síðastliðnum árum höfum við lagt ofurkapp á að styrkja samkeppnishæfni þjóðarinnar og auka áhættudreifingu. Þetta sést best í því að útflutningur fiskafurða og áls er nú jafnverðmætur. Nú eru tvær meginstoðir á útflutningshliðinni þar sem áður var aðeins ein. Auk þess hafa ferðamannaþjónustan og ýmsar aðrar greinar vaxið hratt á undanförnum árum. Við eigum að

reyna að fjölga þessum stoðum enn frekar. Til þess eru ótal tækifæri fyrir hendi.

Verkefni stjórnmálanna er ekki síst að tryggja ramma til vaxtar og viðgangs atvinnulífs og mannlífs. Ég er sannfærður um að tímabundnar áskoranir munu reynast okkur lyftistöng til framtíðar ef við berum gæfu til að hagræða, endurskipuleggja, skapa ný tækifæri og nýta bæði auðlindir lands og sjávar. Við höfum lifað ótrúlega tíma uppgangs í heiminum en nú er kominn tími til að skerpa sýnina og lagfæra það sem betur má fara. Við vitum hvert við stefnum og að við munum komast í gegnum brimskaflinn.

Við megum aldrei gleyma því að á bak við kaldar hagtölur og þurrar skýrslur um þjóðarhag er fólk, venjulegir Íslendingar. Fólk sem sinnir sínum daglegu störfum, borgar reikninga og fylgist með börnum sínum og vinum við leik og störf. Íslenska þjóðin hefur áður lent í þrengingum og sigrast á þeim með dugnaði og elju sem einkennir þjóðina. Tækifærin eru fyrir hendi. Skuldlaus ríkissjóður, ung þjóð, öflugt lífeyrissjóðakerfi og miklar auðlindir gera okkur kleift að auka framleiðslugetu okkar, bæta við okkur menntun og ganga í forðabúrin til að mæta tímabundnum áföllum í efnahagslífinu. Þetta eru öfundsverð forréttindi sem við verðum að nýta að fullu, forréttindi og aðstaða sem margir öfunda okkur af, aðstæður sem margir vildu vera í. Við þurfum að nýta tækifærin öll sem eitt, enda höfum við séð á síðustu vikum hverju samhent liðsheild getur áorkað undir merki Íslands. Íslenska þjóðin mun leggjast samhent á árarnar í þessu máli og í sameiningu búum við okkur undir framtíðina, sameiginlega framtíð okkar allra.

[14:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir skýrsluna og vil taka það fram að það er vel til fundið að hefja störf Alþingis á þessu hausti nákvæmlega svona, þ.e. að hæstv. forsætisráðherra geri grein fyrir stöðu efnahagsmála. Við höfðum reyndar óskað eftir umræðu um þau áður en okkur var tilkynnt um að forsætisráðherra hygðist hefja máls á því sjálfur. Við höfðum reyndar gert betur því að í júlímánuði sl. lögðum við til að Alþingi kæmi saman í ágúst, að undangengnum fundum í helstu þingnefndum sem fjalla um efnahagsmál og ríkisfjármál, og tækist á við þennan vanda. Af hverju lögðum við til að sumarið yrði notað? Vegna þess að tíminn er dýrmætur og við kviðum haustinu og það hefur reynst ástæða til. Uppsagnir, niðurskurður og margs konar vonleysi hefur sett svip sinn á fréttaflutning að undanförnu. Nú veit ég ekki hversu vel formenn stjórnarflokkanna hafa náð að fylgjast með fréttum en maður leyfir sér að efast um að a.m.k. hæstv. utanríkisráðherra hafi verið vel tengd þegar hún fór í fjölmiðlaviðtal þar sem fyrirsögnin er: „Hér er engin kreppa.“

Nú má alltaf deila um orðanotkun og orðið „kreppa“ er stórt orð. En ég held að það sé nú ansi langt gengið að reyna að afneita þeim staðreyndum sem við okkur blasa, t.d. þegar verðbólgan mælist 14,5%. Það kallaði hæstv. forsætisráðherra hér áðan að verðbólga hefði látið á sér kræla, 11,5% að meðaltali sl. þrjá mánuði. Þegar vanskil aukast hratt, þegar í lok síðustu viku komu á einum degi fréttir um að á fjórða hundrað manns hefðu fengið uppsagnir, þegar fréttir af gjaldþrotum þriggja, fjögurra rótgróinna fyrirtækja berast í einni og sömu vikunni og þar fram eftir götunum og þegar sú staðreynd að við búum við hæstu stýrivexti í þróuðu ríki og vaxtamunur milli Íslands og nálægra landa er óheyrilegur og nánast óþekktur í sambúð hagkerfa og þetta dugar ekki til til að ná niður verðbólgunni þó að okurvextirnir séu auðvitað að sliga heimilishald og atvinnulíf og þegar forsendur allra kjarasamninga í landinu eru úti í hafsauga, þá er kannski dálítið karlmannlegt að tala um að hér sé engin kreppa. Krónan féll í gær, styrktist örlítið í morgun, rólar sér í kringum gengisvísitöluna 160, sem sagt nálgast botninn eða nálægt botninum, í sögulegu lágmarki.

Veruleikinn er sá að við erum föst í vítahring óðaverðbólgu og okurvaxta sem skerða nú lífskjör í landinu upp á hvern einasta dag, rýra kaupmátt landsmanna, skrúfa upp lánin og valda miklum erfiðleikum. Aðgerðarleysiskenningin hefur ekki reynst mjög nytsöm í sjálfu sér. Aðgerðarleysiskenningin í hagstjórn sem hæstv. forsætisráðherra setti fram 5. ágúst sl. kann að halda nafni hans á lofti á spjöldum hagsögunnar en ég óttast að það verði ekki vegna þess að hún verði talin eftirbreytnivert fordæmi heldur hitt: víti til að varast.

En nú er því sem ég hef leyft mér að kalla sumar hinnar löngu biðar lokið og haustið er komið, a.m.k. haustið í efnahagslífinu og það hefur gengið nokkuð harkalega í garð. Það er alveg rétt hjá hæstv. forsætisráðherra að það eru engar einfaldar og sársaukalausar töfralausnir til á þessum vanda en það er ekki þar með sagt að það eigi ekki að gera ekki neitt. Hvað var hæstv. forsætisráðherra í raun að segja okkur og boða í ræðu sinni? Ég tók fyrst og fremst eftir tvennu: Annars vegar því sem hann sagði um verðbólguna og hrósaði happi yfir, að hér væri ekki kominn í gang gamalkunnur og illræmdur vítahringur víxlhækkana verðlags og launa. En hvað felst þá í þeim orðum hæstv. forsætisráðherra? Er hann að boða okkur það að launamenn eigi að taka alla verðbólguna á sig óbættir og að það eigi að láta hana ganga þannig yfir að hún stórskerði kjörin í landinu? Ég spyr og það er von að spurt sé. Það er alveg rétt að á meðan launamenn fá engar kauphækkanir á móti 14,5% verðbólgu þá er engin víxlverkun í gangi en á það að halda þannig áfram mánuð af mánuði og ár af ári? Nú hlæja hér mjög sérstaklega samfylkingarþingmenn í salnum. Þeim finnst þetta sennilega skemmtilegur boðskapur. Ég er ekki viss um að sumum flokkssystkinum þeirra í verkalýðshreyfingunni þyki jafngaman og ég spái því að það verði rýnt í þessi ummæli hæstv. forsætisráðherra. Er hann að boða að lausnin sé stórfelld kjaraskerðing á því formi að laun og kaupmáttur skuli étast upp óbætt í verðbólgunni?

Hinar fréttirnar í ræðu hæstv. forsætisráðherra voru 250 millj. kr. evrulán. Það er ágætt, 30 milljarðar eða svo í gjaldeyrisvarasjóðinn og það er gott það litla sem gerst hefur í þeim efnum að styrkja hann, en ekki munu það teljast stórfréttir að ég tel og ég spái að bæði aðgerðarleysiskenningin og fullyrðingar hæstv. utanríkisráðherra um að hér sé engin kreppa muni þykja á skjön við veruleika almennings í landinu eins og hann blasir við í gegnum heimilisbókhaldið dag frá degi. Ég er sammála hæstv. forsætisráðherra um það. Ég fagna því einnig að nú hefur hann tekið upp mína aðferð við að skilgreina vandann, þ.e. að hann sé tvíþættur

og það er gott að hæstv. forsætisráðherra skuli viðurkenna að hann sé a.m.k. að einhverju leyti heimatilbúinn og að hinu leytinu er það hin illræmda undirmálslánakrísa í Bandaríkjunum sem reyndar er stórkostleg einföldun á þeirri uppdráttarsýki sem nýfrjálshyggjuheimskapítalisminn er að glíma við. Það er fleira á ferðinni en vandræðamálin ein í Bandaríkjunum eins og allir hljóta að sjá. En heimatilbúni vandinn er stærstur og hann veldur því að íslenskt þjóðarbú og samfélag er brothættara um þessar mundir en það hefur lengi verið og það er jafnerfitt og raun ber vitni að takast á við tímabundnar utanaðkomandi aðstæður sem eru okkur óhagstæðar, vissulega og enginn neitar því.

Um leið og maður getur sagt, og það hef ég sjálfur gert, að möguleikar Íslands og efni okkar til að takast á við þessa erfiðleika séu auðvitað meiri en yfirleitt fyrr í sögunni þá er það ekki nema hálfur sannleikur vegna þess að skuldirnar eru þarna og fram hjá þeirri staðreynd að skuldir íslenskra heimila hafa fimmfaldast síðan 1995 og skuldir atvinnulífsins tífaldast verður ekki litið. Við þurfum því að leita leiða til að glíma við þessa erfiðleika og komast út úr þeim þó að skuldabyrði þjóðarbúsins sé jafnþung og raun ber vitni. Vissulega er það gott að ríkissjóður sjálfur stendur sæmilega, og skárra væri það nú eftir allar veltitekjur af þenslunni og mikla eignasölu undanfarin ár, en þegar aðrar helstu máttarstoðir samfélagsins eru að kikna undan skuldum og bera af ákveðnum skuldum okurvexti þá er staðan ekki að öllu leyti auðveld viðfangs.

Við höfum lagt á það áherslu mörg undangengin ár að það þurfi að styrkja gjaldeyrisvaraforðann. Stærstu einstöku mistökin í hagstjórn og peningamálastjórnun undanfarinna ára var að gera það ekki meðan það var bæði einfalt og ódýrt, meðan kjörskilyrði voru til þess á árunum 2005, 2006 og 2007 en það litla sem gert er í þeim efnum er í rétta átt og að sjálfsögðu fögnum við því. Og þegar einhverjir segja að það sé dýrt þá segi ég á móti: Það er miklu dýrara að gera það ekki og biðin eftir því að eitthvað væri gert er búin að reynast okkur mjög dýr. Og við skulum ekki, hæstv. forsætisráðherra og góðir tilheyrendur, tala eins og bara af því að núna loksins séu menn að sýna lit þá séu menn lausir allra mála. Hefur hæstv. forsætisráðherra velt því fyrir sér hversu miklu dýpri kreppan er orðin og erfiðleikarnir meiri en þeir hefðu nokkurn tíma þurft að vera, ef menn hefðu tekið á málum með öðrum hætti?

Ég nefni í öðru lagi að það þarf að endurskoða lög um Seðlabanka Íslands og það væri fróðlegt ef hæstv. forsætisráðherra gæti upplýst okkur eitthvað um hvort það er í vændum. Það þarf að fara yfir og huga að frekari sveiflujöfnunarmöguleikum í íslenska hagkerfinu. Við eigum að læra af reynslunni og fyrst og fremst það að vera ekki jafnilla undirbúin og við erum núna þegar erfiðleikar banka upp á. Að okkar dómi þarf að endurskoða verkaskiptingu í efnahags- og ríkisfjármálum innan Stjórnarráðsins. Fyrirkomulagið í dag er dreifing kraftanna og það virkar ekki. Meint yfirstjórn forsætisráðuneytisins á efnahagsmálum, hvað er hún annað en að Seðlabankinn heyri að nafninu til undir ráðuneytið og einn starfsmaður ráðinn í sex mánuði til að leysa vandann? Það vantar þjóðhagsstofnun, það þarf aðgerðir til að auka þjóðhagslegan sparnað. Þar erum við hæstv. forsætisráðherra sammála en hvað á að gera í þeim efnum? Er hæstv. forsætisráðherra tilbúinn, eins og við höfum lagt til, til þess að endurskoða fyrirkomulag fjármagnstekjuskatts með frítekjumarki til að hvetja til almenns dreifðs sparnaðar, gefa út sparnaðarskuldabréf eða annað í þeim dúr? Það þarf að fylgjast með og kortleggja erlenda skuldastöðu þjóðarbúsins. Það er með ólíkindum að menn skuli rífast um það þannig að hleypur á tugum ef ekki hundruðum milljarða hverjar þær eru. Það þarf að beita afli ríkis og sveitarfélaga, hins opinbera til þess að fleyta þjóðarbúinu í gegnum lægðina og erfiðleikana. Hvað er að frétta af því, hæstv. forsætisráðherra, hvernig menn hyggjast beita ríkinu og sveitarfélögunum í samstarfi til að halda uppi atvinnu og framkvæmdum við þær aðstæður sem núna blasa við okkur? Er hæstv. ríkisstjórn með áformum sínum með plön um að styrkja stórlega stöðu sveitarfélaganna og gera þeim kleift að vera með, að vera virkir þátttakendur í þeim aðgerðum sem nú þarf að ráðast í? Stór hluti sveitarfélaga í landinu er alls ekki aflögufær, ræður varla við að halda uppi nauðsynlegri grunnþjónustu, hvað þá að fara í framkvæmdir sem mundu auðvitað hjálpa til í þessum efnum, svæðisbundið og á landsvísu.

Og í síðasta lagi um samstillingu kraftana í samfélaginu. Jú, þar er klappaður gamalkunnugur steinn, að menn vilji samráð og að menn vilji virkja öflin saman. En hvað er þá verið að gera í því? Hvernig stendur á því að Alþýðusamband Íslands skuli senda frá sér neyðarkall nú um mánaðamótin þar sem upplýst er að hið meinta samráð ríkisstjórnar við aðila vinnumarkaðarins er inntakslaust? Það er ekkert fært fram á þeim fundum. Það er bara boðið upp á kaffi. Formaður Rafiðnaðarsambandsins upplýsti slíkt hið sama og fleiri verkalýðssamtök hafa gert það og hvernig hyggst þá hæstv. ríkisstjórn vinna að þessum hlutum? Hefur verið fundað með lífeyrissjóðunum í landinu, t.d. um það hvort þeir geti lagt sitt af mörkum með því að beita fjárfestingarafli sínu í þágu þess að styrkja stöðuna á næstu mánuðum? Ætlar hæstv. ríkisstjórn að líta til aðstæðna og erfiðleika í einstökum atvinnugreinum? Hvað með landbúnaðinn og þá gríðarlegu erfiðleika sem að honum steðja núna? Er hæstv. ríkisstjórn tilbúin til að taka á einhvern hátt á með bændum og matvælaiðnaðinum í landinu eða eiga einu skilaboð til þessarar atvinnugreinar að vera frumvarp ríkisstjórnarinnar um óheftan innflutning á hráu kjöti? Ég held að hæstv. ríkisstjórn verði að gera betur en það sem kom fram í veikburða upptalningu hæstv. forsætisráðherra á því sem gert hefði verið og svo var það auðvitað álið, stóriðja, stóriðja, stóriðja, framleiða, framleiða, framleiða sagði hæstv. forsætisráðherra, ál, ál, meira ál. Og liggur það þó fyrir í glænýrri skoðanakönnun frá Gallup í gær að meiri hluti þjóðarinnar vill ekki fleiri álver. Nýting orkuauðlindanna á skynsamlegum og sjálfbærum forsendum er allt annar hlutur en hin blinda trú hæstv. ríkisstjórnar, að því er virðist því miður allrar, á ál. Menn hljóta að geta boðið betur en þetta. Mönnum hlýtur að geta dottið eitthvað annað í hug gagnvart öllum erfiðleikum íslensks samfélags og efnahagslífs en álver og kannski olíuhreinsunarstöðvar. Þvílík endemis hugmyndafræðigjaldþrot sem fólgið er í slíkum áherslum, sem fólgið er í þeirri vantrú sem birtir okkur alla hina fjölbreyttu og miklu möguleika Íslendinga með sinn mannauð og sitt land. (**Gripið fram í:** Hvar eru þínar hugmyndir?)

Nei, því miður, þá er ekki hald í aðgerðaleysinu. Það er heldur ekki hald í því að afneita erfiðleikunum eins og hæstv. utanríkisráðherra var að reyna að gera, hvaða orð sem þar er notað. Í aðgerðaleysinu er fólgið ekki neitt og af því að hæstv. forsætisráðherra tók nú líkingamál úr íþróttunum þá mundu menn ekki einu sinni viðurkenna að með því væri pakkað í vörn. Það er ekki einu sinni það, það er ekki neitt. Menn virðast bara standa einhvers staðar á vellinum og vita ekki sitt rjúkandi ráð. Það er aðgerðaleysið. Það er sundurleysið. Það er skortur á verkstjórn eða liðsstjórn sem við höfum einfaldlega ekki efni á. Við höfum lagt okkar tillögur fram, varað við þessu ástandi og lagt til tillögur til úrlausnar á hverju einasta ári á þingi síðan 2005 og þessi vandi er hvorki óvæntur né ófyrirséður. En nú þarf að taka til aðgerða, leitin að sökudólgi skilar okkur svo sem engu í þessum efnum. Við lítum aðeins til baka til að greina og skilja orsakir vandans og sókn er auðvitað besta vörnin. Hún er enn betri en pakka í vörn, hvað þá tala um að gera ekki neitt.

Virðulegi forseti. Tímann sem í hönd fer á hinu háa Alþingi og annars staðar í þjóðfélaginu verður að nýta til að setja nú í gírinn og fara að keyra þjóðarskútuna upp úr þessum mikla öldudal.

[14:19]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni Steingrími J. Sigfússyni að ég held að það sé vel til fundið að hefja þing núna í september með umræðu um efnahagsmál og fagna því að forsætisráðherra flytur hér skýrslu um stöðu mála.

Það er auðvitað um fátt meira rætt þessa dagana og hefur verið raunar í allt sumar en einmitt stöðuna í efnahagsmálum og alveg sjálfgefið að þegar þingmenn mæta til starfa núna í byrjun september ræði þeir þessi mál.

En ég verð að játa að eftir að hafa hlustað á formann Vinstri grænna áðan fara yfir það í hverju væri hald og í hverju ekki, verð ég að segja að lítið hald er í hávaðanum sem frá honum kemur. Fátt var um lausnir en meira um upphrópanir í því sem hann sagði.

Við horfumst auðvitað öll í augu við að talsvert mikill viðsnúningur hefur orðið í íslensku efnahagslífi á undanförnum mánuðum. Hér var þensluskeið í nokkur ár en núna eru blikur á lofti. Við sjáum verðbólguna, háa stýrivexti og takmarkaðan aðgang að erlendu lánsfé, að það er allt saman farið að hafa áhrif á kaupmátt almennings, á greiðslubyrði almennings af lánum, og á fjárfestingu og rekstur fyrirtækja. Um þetta þarf í sjálfu sér ekki að hafa mörg orð. Við horfumst öll í augu við þessa staðreynd. Það er ástæða til þess að hafa áhyggjur af þessari stöðu en við eigum líka að nálgast hana af raunsæi og ábyrgð. Skilningurinn og samúðin sem menn hafa — ég geri ráð fyrir að formaður Vinstri grænna hafi samúð með þeirri stöðu sem upp er komin — (Gripið fram í.) ég geri ráð fyrir því að formaðurinn hafi bæði skilning og samúð en það má ekki snúast upp í blekkingar og hræsni, að hrópað sé eftir lausnum, patentlausnum, sem ekki eru fyrir hendi. Þegar erfiðleikar steðja að, hvort sem það er í lífi samfélaga eða einstaklinga, eru engar einfaldar lausnir til. Eina lausnin sem til er er að vinna sig í gegnum erfiðleikana jafnt og þétt með margvíslegum hætti og það er það sem verið er að vinna að núna. Það er engin einföld lausn til.

Formaðurinn dró hér upp fyrirsögn úr *Viðskiptablaðinu* þar sem ég segi að það sé ekki kreppa á Íslandi. Það eru váboðar. Það eru blikur á lofti en það er ekki óveður á Íslandi núna. (Gripið fram í.) Vonandi getum við komið í veg fyrir að það verði. Það eru váboðar og við eigum að taka mark á þeim en það er ekki skollið á neitt óveður.

Það er margt sem við verðum að hafa í huga í þessu sambandi. Verðbólga og háir stýrivextir eru ekki til marks um kreppu. Það getur verið til marks um allt annað. Atvinnuleysið er enn þá sem betur fer lítið eða 1,2% þó að uppsagnir hafi sannarlega aukist. Það er enn þá mikil neysla í samfélaginu. Það er t.d. ekki samdráttur í dagvöruverslun og viðskiptahallinn er um 17%. Eins og ég sagði eru blikur á lofti og auðvitað má búast við því að atvinnuleysi aukist þegar líður á veturinn. Það má búast við því að gjaldþrotum fjölgi í ýmsum atvinnugreinum. Við skulum horfast í augu við þessar staðreyndir af alvöru og takast á við þær af ábyrgð.

Ég lít svo á að við stöndum nú andspænis þríþættu verkefni: Það er í fyrsta lagi lausafjárvandi bankanna sem þarf að takast á við. Það er í öðru lagi há verðbólga og enn eru til staðar umtalsverðar verðbólguvæntingar. Í þriðja lagi þurfum við auðvitað, þrátt fyrir alla þessa erfiðleika og kannski einmitt vegna þeirra, að vinna að efnahagslegum stöðugleika og langtímahagvexti, hvernig við ætlum að tryggja hann.

Ef við horfum aðeins á lausafjárvanda bankanna þá stafar hann fyrst og fremst af skorti á lánsfé á alþjóðlegum mörkuðum. Vandi bankanna er ekki eiginfjárvandi. Bankarnir eiga tiltölulega góðar eignir og nýtt álagspróf frá Fjármálaeftirlitinu sýndi að þeir eru nokkuð vel í stakk búnir til að takast á við vandann. Eins og fram kom hjá hæstv. forsætisráðherra er vandi bankanna ekki einskorðaður við íslenska fjármálakerfið. Þetta er alþjóðlegur vandi. Ef ég man rétt líkti seðlabankastjóri Bandaríkjanna nú nýverið stöðunni á alþjóðlegum fjármálamörkuðum við náttúruhamfarir. Það er þetta sem við erum að glíma við núna, hér eins og annars staðar. Bankarnir og ríkisvaldið verða að glíma sameiginlega við þennan vanda. Ég tel að þetta sé eitt stærsta málið sem takast þarf á við núna. Hvað er þá til ráða? Jú, bankarnir þurfa auðvitað sjálfir að halda áfram að afla sér erlends lausafjár og þeir hafa til þess ýmsar leiðir. Þeir geta líka losað um ýmsar eignir og þeir þurfa að gera það þar sem ekki of mikil afföll eru því samfara. Þeir geta haldið áfram að afla sér innlána á erlendum mörkuðum og svo þurfa þeir líka að hætta að skerða starfsfé sitt með óhóflegum bónus- og arðgreiðslum. Hafi þær óhóflegu greiðslur verið gagnrýniverðar, þ.e. bónusgreiðslur í fjármálakerfinu, þegar vel áraði er engin réttlæting fyrir þeim núna. Það er auðvitað eitt af því sem bankarnir þurfa að gera til þess að fá almenning í landinu með sér til þess að hann skilji hvað við er að eiga.

En ríkisvaldið þarf auðvitað að vinna að því að efla gjaldeyrisforðann með erlendri lántöku eftir því sem færi gefast. Eins og fram kom hjá hæstv. forsætisráðherra hefur verið unnið í því og varð 12% aukning á gjaldeyrisforðan-

um í lok júní. Hann var 200 milljarðar í lok júní en hann er nú kominn upp í 500 milljarða kr. Það hefur því sannarlega verið unnið að þessu verkefni. Seðlabankinn getur haldið áfram að leita eftir gjaldmiðlaskiptasamningum eins og hann hefur þegar gert upp á 1,5 milljarða evra og var gert í maí. Allir þessir aðilar, ríkisstjórn, Seðlabanki og bankarnir, þurfa auðvitað að stilla saman strengi sína eftir því sem hægt er varðandi erlenda lausafjáröflun. Þetta er mikilvægt verkefni sem þarf að takast á við.

Varðandi háu verðbólguna og verðbólguvæntingarnar stafar verðbólgan fyrst og fremst af þeirri gengislækkun sem orðið hefur sem og hækkandi innflutningsverði á eldsneyti og matvælum. Hvað er þá til ráða varðandi verðbólguna og verðbólguvæntingarnar? Meðan verðbólgan er í tveggja stafa tölu og kjaramál eru í ákveðinni óvissu eins og þau eru núna er ekki líklegt að Seðlabankinn lækki stýrivexti.

Það sem við verðum að horfast í augu við er að ákveðið hjöðnunarferli í okkar ofþanda hagkerfi var og er óumflýjanlegt. Þenslan sem verið hefur hér og hagvöxturinn á undanförnum árum hafa ekki verið drifin áfram af aukinni framleiðni heldur fyrst og fremst af skuldsetningu og innflutningi á erlendu vinnuafli. Það er ekkert sem getur komið okkur út úr þessum vanda annað en samstillt átak um að halda aftur af verðhækkunum eins og kostur er.

Það sem skiptir kannski mestu máli núna í þessu sambandi og við þessar aðstæður og gæti skapað aðstæður fyrir því að vaxtalækkunarferli gæti hafist, er að aðilar vinnumarkaðarins og stjórnvöld komi að einu borði til að sammælast um hvernig takast eigi á við þá staðreynd að forsendur kjarasamninga virðast brostnar. Sú staðreynd blasir við og á meðan málið er óleyst og menn hafa ekki komið sér saman um hvernig þeir ætla að takast á við þennan veruleika er mjög líklegt að verðbólguvæntingar verði áfram miklar og vaxtalækkunarferli geti ekki hafist.

Þeir eru ýmsir sem kalla nú á fráhvarf frá núverandi peningastefnu við þær aðstæður sem uppi eru og vilja að Seðlabankanum séu sett ný markmið. Kallað er á að menn hverfi frá markaðri stefnu. Það gerir m.a. formaður Vinstri grænna. Hann gerði það á fundi sem vinstri grænir héldu nú nýverið. Að kalla á að menn hverfi frá þessari mörkuðu stefnu er ekkert annað en ábyrgðarleysi og ávísun á meiri óstöðugleika. Það er auðvelt að hafa samúð með erfiðum rekstraraðstæðum fyrirtækja en atvinnulífið verður engu bættara ef gengið fellur frekar en orðið er og tveggja stafa verðbólga verður viðvarandi. Sterkt samband vaxta, gengis og verðlags verður ekki umflúið með óskhyggjuna eina að vopni.

Þriðja sem ég nefndi hér áðan var að vinna að efnahagslegum stöðugleika til lengri tíma og langtímahagvexti. Sveiflur í íslensku hagkerfi eru allt of miklar og þær skapa meiri óvissu í rekstri heimila og fyrirtækja en eðlilegt er. Þetta á að hluta til rót sína að rekja til gjaldmiðilsins sem nýtur ekki trausts og hefur ekki gert lengi. Við erum með verðtryggingu vegna þess að krónan okkar hefur ekki notið trausts. Það birtist bara með öðrum hætti nú en það hefur áður gert. Verðið á gjaldmiðlinum okkar sveiflast einfaldlega of mikið og þar af leiðandi eru það ekki margir sem vilja undirgangast fjárhagslegar skuldbindingar til lengri tíma án verðtryggingar. Hvað er þá til ráða í því sambandi? Jú, ég tel að það verði að móta til lengri tíma stefnu í gengismálum og stjórn peningamála. Það eru sterkar vísbendingar um að núverandi fyrirkomulag sé ekki það ákjósanlegasta og ég tel að fara þurfi fram ítarleg og vönduð úttekt á framtíðarfyrirkomulagi peningamála við fyrsta tækifæri rétt eins og forsætisráðherra boðaði á aðalfundi Seðlabankans. Það þýðir ekki að menn ætli að hlaupa á brott frá því markmiði sem fjármálastefnan hefur núna bara si svona. Að undangenginni vandaðri úttekt geta menn tekið ákvarðanir um hvernig stefnu í peningamálum eigi að marka þegar til framtíðar er litið.

Það hafa margir sagt að laga þurfi verðbólgumarkmiðið að svokölluðum íslenskum veruleika. Það þýðir á mannamáli að verðbólgumarkmiðinu verði annaðhvort vikið til hliðar tímabundið eða að Seðlabankinn fái fleiri markmið eins og hátt atvinnustig, viðskiptajöfnuð, gengisstöðugleika og svo á hann að vega þetta allt saman með þessu eina tæki sem hann hefur sem eru vextirnir. Að eiga að uppfylla mörg mismunandi markmið með einu tæki getur ekki verið ávísun á árangur. Reynsla okkar Íslendinga af fljótandi gengi með verðbólgumarkmiði getur ekki talist góð og þess vegna er full ástæða til að vinna að ítarlegri úttekt á reynslu undanfarinna ára af færustu sérfræðingum.

Varðandi hitt málið, sem er líka mikilvægt þegar til lengri tíma litið varðandi langtímahagvöxt og -stöðugleika, er að móta stefnu til framtíðar um nýtingu orkuauðlinda og orkufrekan iðnað. Okkar verðmætustu auðlindir eru vatnsafl og jarðhitinn. Auðvitað verðum við að nýta þær en það er ekki sama hvernig það er gert. Stefnan til framtíðar um nýtingu orkuauðlinda og orkufrekan iðnað á m.a., eins og kemur fram í stjórnarsáttmálanum, að byggjast á rammaáætlun um verndun og nýtingu náttúrusvæða.

Endurskoðun peningamálastefnunnar, gengismálanna og stjórn peningamála er ekki skammtímaaðgerð, það er langtímaaðgerð. Það sama á við um nýtingu auðlindanna okkar. Það er ekki hagstjórnarákvörðun til skamms tíma. Það eru miklir hagsmunir í húfi og við megum ekki láta stjórnast af skammtímahagsmunum í þessu. Auðlindirnar okkar eru þarna. Þær hlaupa ekki frá okkur. Verðmæti þeirra mun aukast ef eitthvað er og þess vegna þurfum við alltaf að tryggja að við nýtum þær með besta mögulega hætti og að besta verðið fáist sem fáanlegt er á hverjum tíma.

Virðulegur forseti. Við tölum hér um aðgerðir til skemmri tíma og unnið hefur verið mjög ötullega að þeim málum af hálfu ríkisstjórnarinnar en ekki með neinum stórum aðgerðum, ekki með neinum boðaföllum, enda er það ekki hægt. Það er engin slík lausn í sjónmáli og það getur enginn boðið upp á slíka lausn við þær aðstæður sem nú eru. Við þurfum að vinna okkur í gegnum vandann en samhliða því þurfum við að móta stefnu til framtíðar, bæði varðandi orkuauðlindirnar okkar og gengismálin.

[14:32]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka þessa umræðu um efnahagsmál og get sagt í upphafi ræðu minnar að þetta er í fyrsta sinn frá því að þessi ríkisstjórn tók við völdum á Íslandi að hún viðurkennir þó í ræðu að eitthvað sé að og við eitthvað sé að glíma. Vandi síðustu mánaða og missira hef-

ur verið sá að hann hefur ekki verið viðurkenndur, hvorki af hálfu forsætisráðherra né utanríkisráðherra, og eins og hér var greint frá sagði hæstv. utanríkisráðherra í einu af sínum eilífu ferðalögum frá Betlehem að hér væri engin kreppa en segir þó hér að það kreppi að. Það er því virðingarvottur að forustumenn ríkisstjórnarinnar viðurkenni það í fyrsta sinn að hér sé við töluvert mikinn vanda að glíma.

Ég verð að segja fyrir mig að mér finnst hæstv. forsætisráðherra vera svona eins og góður veðurfræðingur, hann lýsir ástandi síðustu ára og áratuga og ég tek undir það allt. Á Íslandi var búið að byggja upp gríðarlega sterkt samfélag, eitt framsæknasta samfélag á heimsvísu þar sem Íslendingar fengu gnægð nýrra tækifæra á svo mörgum sviðum. Það var ekki bara í kringum álver og stóriðju, það var á mörgum sviðum. Ég tek undir þessa lýsingu en ég verð að segja í upphafi máls míns að hér komu engar tillögur fram hjá hvorugum forustumanna ríkisstjórnarinnar um það hvernig þeir ætla að takast á við þann gríðarlega vanda sem nú blasir við samfélaginu.

Það var minnst á handboltamennina, silfurdrengina okkar, og öll vorum við þá í silfurskapi og stolt af því að vera Íslendingar. Hvað sögðu þeir? Sterkasta aðferðin í leik þeirra var vörn og markvarsla. Ef vörnin og markvarslan er í lagi þá er sigursæld í vændum, þá njóta stórskytturnar sín. Þetta var mikill árangur. En sannleikurinn er sá að það hefur engin vörn og engin markvarsla verið frá því að núverandi ríkisstjórn tók við völdum. Hún tók við mjög góðu búi, að vísu töluverðri þenslu sem við bentum strax á, framsóknarmenn, og að brýnt væri að stíga strax á hemla og takast á við þá þenslu. Síðan kom sú heimskreppa sem nú hefur geisað í haust og við í stjórnarandstöðunni töluðum strax um það, eins og svo margir aðrir, að nú væri brýnt að stíga á stokk og takast á við verkefnin.

Ég lýsi fullri ábyrgð á hendur Sjálfstæðisflokksins í þessu máli. Sjálfstæðisflokkurinn ber fulla ábyrgð á hvernig efnahagur Íslendinga er að fara um þessar mundir. Ég þekki ekki Sjálfstæðisflokkinn fyrir þann Sjálfstæðisflokk sem ég vann með. Þá þorði hann að takast á við málefni. Nú minnir Sjálfstæðisflokkurinn mig á risa sem er á flótta, risa sem hefur kastað frá sér bæði vopnum sínum og klæðum (**Gripið fram í:** Og er að skreppa saman.) og er kominn með merarhjarta í hvaða máli sem er. Hvergi er tekist á við þau stórkostlegu verkefni sem blasa við til þess að bjarga hag heimilanna og sjá til þess að atvinnulífið geti haldið áfram að efla sig. Það er ekkert gert, það er aðgerðaleysi sem hefur einkennt þessa ríkisstjórn. Farið þið bara, hæstv. forustumenn ríkisstjórnarinnar, og spyrjið fólkið á götunni, það mun segja þetta sama. Það hefur misst alla trú á þessari forustu. Þið hafið kannski smásjens enn, en það verður ekki í langan tíma sem núverandi ríkisstjórn nýtur nokkurs trausts því að hún hefur brugðist.

Hvað þýðir nú fyrir hæstv. forsætisráðherra að koma hér og segja að lífskjörin séu jafngóð og þau voru fyrir tveimur árum? Ég bið hæstv. forsætisráðherra að spyrja fólkið sem er að tapa vinnunni. Hann segir því að setja traust sitt á netið, nú geti það bara sett traust sitt á netið, sagði hann í ræðu sinni áðan. Hvers lags tal er þetta af hálfu hæstv. forsætisráðherra við erfiðar aðstæður á Íslandi? (**Gripið fram í:** Net…)

Ég bið hæstv. forsætisráðherra að spyrja líka fólkið sem á allar skuldirnar og átti bjartsýnina og trúði á framtíðina. Ég bið hann að spyrja fólkið sem er að fá mánaðarreikningana sína um skuldir og þær stíga og hækka, og okurvextina sem eru í gangi sem eru að sliga fólk og fyrirtæki. Það er ekki hægt að tala svona til þessa fólks. Þetta fólk spyr eftir úrræðum og aftur úrræðum, það spyr eftir forustu í íslensku samfélagi.

Svo segir hæstv. forsætisráðherra að við séum bara að gagnrýna, að það sé ekkert mark takandi á stjórnarandstöðunni. Bíðum við, er það bara stjórnarandstaðan? Í Fréttablaðinu sem kom út í vikunni var neyðarkall frá ASÍ vegna óðaverðbólgu. Ekki hefur tekist að verja kaupmátt og óðaverðbólga geisar, ég les þetta hér upp, með leyfi forseta, ekkert raunverulegt samráð er haft.

Það er ekki bara verkalýðshreyfingin sem skynjar að það hefur orðið kaupmáttarrýrnun um 6% á einu ári, fyrir utan það að margir félagar ASÍ og verkalýðshreyfingarinnar á vinnumarkaði sem skulda mikið verða fyrir miklum áföllum. 1.400 manns hefur verið sagt upp störfum í hópuppsögnum. Það hangir yfir fólki í fyrirtækjunum og áhyggjur um að því verði sagt upp vinnunni. Þetta eru alvörutímar.

Mér leiðist að þurfa að tala svona við upphaf þings. Mér þykir vænt um þessa blessaða ráðherra sem sitja hér á bekkjunum. Ég trúði því að þetta fólk hefði þrek og skilning til að taka á fyrir hönd íslenskrar þjóðar. Það eru ekki bara verkalýðshreyfingin og stjórnarandstaðan sem gagnrýna það fólk sem stjórnar landinu í dag. Það gerir atvinnulífið af meiri krafti en nokkru sinni fyrr og spyr eftir úrræðum. Það gerir bankakerfið sem vill auðvitað ná stöðu til að hjálpa fólki og fyrirtækjum til að hægt sé að halda áfram að halda uppi góðum lífskjörum. En það gerist ekkert, hæstv. forsætisráðherra, það verður ekkert úr neinum markmiðum, hér komu engin fyrirheit um nýjan tíma.

Ég sé það t.d. að þjóðlönd um alla veröld eru að bregðast við, þau gera sér grein fyrir því alveg eins og með fellibylinn Gústav. Bandaríkjamenn fóru á fulla ferð til að verja sitt fólk, bjarga eignum sínum, draga úr skaðanum. Um allan heim eru löndin að bregðast við með því að ráðast í aðgerðir til að takast á við efnahagsvandann. Hvað voru menn að gera núna í Ástralíu og Nýja-Sjálandi? Þeir voru að lækka vexti, þeir voru að lækka vexti til að bjarga sínu fólki og sínum fyrirtækjum. Þetta gerðu Bandaríkjamenn fyrir ári síðan til að búa sig undir kreppuna eða draga úr kreppuáhrifunum, til þess að vísa henni frá.

Við framsóknarmenn höfum hvað eftir annað í þinginu og tvisvar með formlegum hætti lagt fram efnahagstillögur sem séu mjög brýnar við þessar aðstæður, þ.e. að efla gjaldeyrisforða Seðlabankans. Það var beðið um 500 milljarða hér í vor og talið brýnt. Nú segir hæstv. forsætisráðherra að það sé verið að taka lánið smátt og smátt. Þetta voru vissulega nýjar fréttir því að hæstv. fjármálaráðherra lýsti því yfir við erlenda fréttamenn fyrr í sumar að ríkisstjórnin væri hætt við að taka lánið, þess þyrfti ekki. Það eru því nýjar fréttir að verið sé að taka lánið smátt og smátt og við hljótum auðvitað að leita eftir upplýsingum um það með formlegum hætti.

Það er mjög mikilvægt að styrkja gjaldeyrisforða Seðla-

bankans, það gerðum við 2006 og það er mikilvægt núna til að styrkja krónuna. Íslenska krónan hefur fallið um 40% frá áramótum eða hátt í það. Hæstv. forsætisráðherra sagði í fyrrahaust að það væri ekkert að óttast, hún væri komin á botninn þá. En þetta er gert áfram. Þetta er ein mesta kjaraskerðing sem Íslendingar hafa fengið á einu ári sem stafar af falli krónunnar og veldur íslensku atvinnulífi meiri erfiðleikum en hér hefur verið rætt um og reynir á skulduga Íslendinga því að þetta þýðir óðaverðbólgu sem hækkar skuldirnar.

Við framsóknarmenn höfum sagt, og það eru þjóðir að gera um allan heim, að það verði að lækka stýrivexti Seðlabankans strax. Það er ekkert grín. Það lifir ekkert atvinnulíf og það stendur enginn Íslendingur undir þeim skuldum með okurvöxtum sem eru einstakir á heimsvísu. Í landi sem á gnægð tækifæra eins og forseti Íslands sagði hér við innsetninguna eru Íslendingar vel undir það búnir að takast á við þennan vanda með mannlegum hætti til að draga úr því að þessi vandi skelli á fólkinu sem síst skyldi. Þess vegna ber að lækka stýrivexti Seðlabankans strax.

Bankakerfið segir: Við getum ekki farið í gang fyrr en búið er að lækka stýrivexti Seðlabankans, hér fara ekki hjólin að snúast fyrr. Þess vegna þarf samráð. Við höfum hvað eftir annað, hæstv. forsætisráðherra, bent á þjóðarsátt, samráð við atvinnulífið, bankakerfið, bændasamtökin, bændurnir eru líka í vaxandi vanda í sínum rekstri eins og allir aðrir. Við höfum margbent á þetta úrræði sem hefur reynst vel.

Við búum núna við umhverfi sem var fyrir 20, 30 árum daglegur viðburður og skerti fyrst og fremst kjör alþýðunnar á Íslandi meira en annarra. Þess vegna ber ríkisstjórnin fulla ábyrgð á þessu ástandi öllu. Við höfum talað fyrir því að við þessar aðgerðir þurfi að greiða jafnvel verðbólguna niður, minnka álögur á bensín og olíu sem eru líka að sliga heimilin því að margir sækja vinnu langt um veg að heiman og það eru orðnir ljótir reikningar eins og þau mál eru komin og farin að reyna mjög á fyrirtækin og hvað þá heimilin. Þetta er orðræða sem ég fann mjög þegar ég fór um landið að þetta veldur miklum erfiðleikum og fólk getur ekki haldið áfram þeirri vinnu sem það sækir um langan veg vegna þess að ríkisstjórnin hefur ekkert brugðist við á þessu sviði.

Við höfum líka talað um að það ætti að greiða niður matarskattinn til að greiða verðbólguna niður nú. Svo er það auðvitað spurningin við þessar aðstæður — til að auka hagvöxtinn. Allt snýst þetta um að það verði hagvöxtur á Íslandi. Við teljum að ríkið og sveitarfélögin séu við þessar aðstæður í allt öðru veðri og verði þess vegna að takast á við þetta núna með öðrum hætti. Ríkið og sveitarfélögin geta vikið af markaðnum þegar allt er í blóma og sólskini en núna þegar lægðin kemur eru hærri skyldur og meiri á ríki og sveitarfélögum að fara í framkvæmdir, vegaframkvæmdir, stórar framkvæmdir, að takast á við þau stóru verkefni sem hafa verið í undirbúningi lengi eins og álverin á Bakka og Húsavík þar sem slegið hefur verið á framréttar hendur, þar sem Samfylkingin leikur marga leiki eins og hún sé í þremur liðum. Einn hluti hennar berst gegn Helguvík, annar hluti hennar leggur þröskulda og tefur fyrir Húsavík. Leikrit Samfylkingarinnar er dæmalaust hvað þetta mikilvæga mál varðar.

Svo er það auðvitað haugalygi að búið sé að sökkva Íslandi. Ég fór einn hring um landið núna [Hlátrasköll í þingsal.] og Ísland hefur aldrei verið fegurra, fjöllin standa enn uppi. Ég sá tvö álver áður en ég fór úr Reykjavík, í Straumsvík og Hvalfirði, og svo eitt á Reyðarfirði. Þetta eru nú öll ósköpin sem alltaf er verið að tala um.

Það skal ég segja ykkur að Íslendingar vissu fyrir þúsund árum að við ættum hið fagra Ísland, Samfylkingin fann það upp. En við skulum gá að því að ef við ekki verjum kaupmáttinn, verjum atvinnulífið, þá er lögmálið það sama og var á Hvítárbakka, það er ekki fallegt nema það veiðist vel. Við verðum að halda uppi lífskjörum á Íslandi til þess að fólkið okkar flytji ekki úr landi. Þúsundir Íslendinga fluttu heim á góðæristímanum síðustu árin. Þess vegna er skylda okkar stór að halda uppi atvinnu og góðum lífskjörum.

Við framsóknarmenn höfum alltaf lagt áherslu á gróandi þjóðlíf á öllum sviðum, á jafnvægi í þjóðarbúskapnum. Af hógværð og festu skal sækja fram og það ber að gera núna við þessar aðstæður. Ég hef boðið hæstv. forsætisráðherra upp á þjóðstjórn sem gæti verið mikilvæg við þessar aðstæður, upp á þjóðarsátt sem er skylda hans. Að tala við verkalýðshreyfinguna, tala við atvinnulífið, tala við bankakerfið, eiga samráð við Seðlabankann (Forseti hringir.) og leysa bankann úr fjötrum hans með lagabreytingu ef hann fellst ekki á það með góðu, (Forseti hringir.) því að vaxtalækkun er langmikilvægasta málið gagnvart fólki og fyrirtækjum.

[14:48]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Uppsveiflunni í hagkerfinu er lokið. Mikill samdráttur er á íbúðamarkaði og lítil fjárfesting er í atvinnuvegum landsmanna. Verðbólgan er tæplega 15%, samdráttur er í atvinnu og uppsögnum launafólks fjölgar. Kaupmáttur lækkar, heimilin eru farin að draga saman og spara. Sala íbúða og einkum bíla er jafnan fyrstu merkin um samdrátt. Þótt stjórnarandstaðan hafi varað við því í fyrrahaust var lítið úr þeim varnaðarorðum gert og jafnan talað um mjúka lendingu fram undan. Fátt bendir nú til þess. Krónan hefur fallið mikið. Bankarnir búa við lánsfjárkreppu erlendis frá og innan lands er lánsfjárkreppa og ofurháir vextir í boði til atvinnulífs og heimila.

Okkur reynist mjög erfitt að halda úti minnstu fljótandi mynt í víðri veröld. Nú er verið að skoða möguleika á evrutengingu án aðildar að ESB. Það kann að vera að sá kostur færi meiri stöðugleika í hagkerfi landsins og peningamál þegar fram í sækir.

Við í Frjálslynda flokknum höfum talað fyrir því undanfarin ár að tryggja afkomu láglaunafólks, aldraða og öryrkja með því að hækka persónuafslátt sérstaklega svo að skattleysismörk verði að lágmarki 150 þús. kr. ASÍ, samtök launamanna, vildi fara þessa leið en ekki ríkisstjórnin sem Sjálfstæðisflokkurinn veitir forustu. Forgangsröðun Geirs H. Haardes, hæstv. forsætisráðherra, var lækkun og afnám hátekjuskattsins á sama tíma og ofurlaunamenn tryggja sér árslaun til jafns á við jafnvel 300–400 fullvinnandi verkamenn sem vinna allt árið samanlagt fyrir sömu launum og einn hæstlaunaði stjórnandi bankakerfisins. Það má segja að ofurlaunamenn hafi gjörsamlega fótumtroðið samstöðu

fólksins um eðlilegt jafnræði í þjóðfélaginu. Segja má að þeirri þjóðarsamstöðu og -sátt sem áður var hafi verið stolið. Þetta sjálftökulið á að skattleggja með hátekjuskatti. Ekki mun nú af veita að auka tekjur ríkissjóðs frá þeim sem hafa ofurlaun því að venjulegt fólk stendur frammi fyrir lækkun raunlauna, okurvöxtum og verðtryggingu. Þangað, til venjulegs fólks, verður að beina aðgerðum til að koma í veg fyrir fjöldagjaldþrot heimila sem gætu orðið. Þar er atvinnuleysið, sem mun að óbreyttu vaxa með haustinu, versti váboðinn. Ekki fer á milli mála að verðtrygging til viðbótar á skuldir heimila eyðir öllu eigin fé fólks á fáum missirum ef svo heldur fram sem nú er um verðbólgu.

Við í Frjálslynda flokknum höfum lagt það til á þessu þingi, í upphafi þings haustið 2007, með þingsályktunartillögu um skipan lánamála og lánskjör einstaklinga að þau verði sambærileg við það sem er á Norðurlöndunum. Unnið verði að því að verðtrygging verði lögð af og stjórnvöld vinni að því að hér verði sambærileg lánskjör á fjármagni og í nágrannalöndum okkar. Þetta mál var lagt fram í upphafi þings, eins og ég gat um áðan, vegna þess að þingmenn Frjálslynda flokksins töldu afar brýnt að taka þá þegar á málum vegna skulda venjulegs fólks. Í niðurlagi greinargerðarinnar með þingsályktunartillögunni sagði svo, með leyfi hæstv. forseta:

„Hér er um mikilvægasta hagsmunamál íslenskra lántakenda að ræða, unga fólksins í landinu, fjölskyldna sem hafa skuldsett sig mikið til að koma sér upp þaki yfir höfuðið. Breytingar í efnahagslífinu munu hafa veruleg og afgerandi áhrif og gætu leitt til fjöldagjaldþrota. Nauðsynlegt er að Alþingi og ríkisstjórn bregðist við áður en þessi fyrirsjáanlegi vandi verður að veruleika.“

Þetta var sagt og skrifað síðasta haust, hæstv. forseti. Einnig sagði, með leyfi forseta:

„Nauðsynlegt er að hér geti verið eðlilegur lánamarkaður fyrir neytendur sem bjóði einstaklingunum og fjölskyldunum upp á lánakjör eins og þau gerast best í okkar heimshluta í stað þess að bjóða upp á lánakjör sem eru þau verstu í okkar heimshluta.

Meðal annars af framangreindum ástæðum telja flutningsmenn nauðsynlegt að Alþingi samþykki þingsályktunartillögu þessa til að tryggja hagsmuni fólksins í landinu sem best og koma í veg fyrir að neytendur þurfi að búa við vaxtaokur umfram það sem nokkurs staðar þekkist í okkar heimshluta.“

Stjórnvöld leitast ekki við að verja kjör fólksins í landinu, ekki einu sinni þar sem því verður við komið. Það vantar viljann til verka. Við getum tekið dæmi. Olíu- og bensínverð er mjög hátt og ef rétt er munað ætluðu stjórnvöld að fá rúma 15 milljarða kr. í árstekjur samkvæmt fjárlögum þessa árs í ríkissjóð af álögum á olíuvörur og bensín. Vegna hækkunar olíu og bensíns eru tekjur ríkissjóðs á yfirstandandi fjárhagsári sennilega 3–4 milljörðum kr. hærri, þ.e. 18–19 milljarðar kr. að óbreyttu. Ef ríkið lækkaði álögur sínar hefði fólkið meira til ráðstöfunar og væntanlega hefði aðgerðin líka áhrif til lækkunar vísitölu og þar með á verðbólgu og verðtryggingu lánsfjár. En það er eins og Geir Haarde, hæstv. forsætisráðherra, sé frosinn fastur þegar kemur að því að tala um að stíga skref. Það má hvergi byrja ferlið til lækkunar verðbólgu, og álögum á almenning er haldið til streitu. Eða hvar hefur ríkisstjórnin hafið þá vegferð að halda niðri hækkunum opinberra aðila eins og báðir forustumenn ríkisstjórnarinnar töluðu um í ræðum sínum? Að halda niðri hækkunum á álögum til almennings? Ég held að ríkisstjórnin þurfi virkilega að fara af stað, hæstv. forseti.

Hvar á að leggja hönd á plóg til að breyta núverandi ástandi? Getur forsætisráðherra hugsað sér sem fyrstu skref að handstýra breytingu á vísitölunni, og hvar á þá að byrja? Engar tillögur um það hafa komið mér fyrir sjónir eða ég heyrt þær frá ríkisstjórninni. Hvar á að hefja þessa vegferð? Hér tala ráðherrarnir báðir, forustumenn ríkisstjórnarinnar, um að það þurfi að halda niðri verðlagi og álögum á almenning.

Hæstv. forseti. Við búum við hátt álverð á heimsmarkaði og það er samfara aukinni framleiðslu. Við verðum í þessari stöðu að nýta öll tækifæri og forðast atvinnuleysið eins og framast er hægt. Við búum einnig við hátt verð á fiskafurðum okkar sem er jákvætt. Við leyfum hins vegar allt of litlar þorskveiðar í lögsögu okkar. Þar er allt til staðar, skipin, áhafnir, fólkið í landi, vinnslustöðvarnar, sjávarbyggðirnar sem bíða eftir aukinni vinnu. Hafnirnar þurfa líka aukin verkefni. Að mati allra fiskimanna sem ég hef rætt við á þessu sumri er ekki nein sérstök áhætta af því að auka þorskveiðina jafnvel um 100 þús. tonn. Og hvað mundi það þýða fyrir þjóðarbúið ef það yrði gert? Það væru nýir peningar upp á 40–50 milljarða í útflutningstekjur. Niðursveiflan væri stöðvuð og miklu betra fyrir okkur að taka lán á Selvogsbankanum eða Eldeyjarbankanum en í erlendum lánastofnunum. Það er algjör óþarfi hjá Geir Haarde og Einari K. Guðfinnssyni, hæstv. ráðherrum, að skjálfa af hræðslu við auknar þorskveiðar þótt það hafi verið mat þeirra í fyrra að allt væri svo stórkostlega gott á landi hér að við mættum til með að skera niður, við þyldum það svo vel. Þannig var talað í fyrravor, við þyldum það svo vel að skera niður.

Nú þarf hins vegar að taka á vandanum og reyna að stefna út úr kreppunni en ekki inn í hana. Ég tel að við eigum að taka stefnuna út úr kreppunni, hæstv. forseti, alveg tvímælalaust og ef ég man rétt úr ræðu hæstv. forsætisráðherra áðan sagði hann eitthvað á þá leið að það væri rétt að taka áhættu af því að seilast í forðabúrið.

Hæstv. forseti. Það virðist orðið ljóst að stýrivaxtastefna Seðlabankans virkar ekki og lánakjör fólks og fyrirtækja til atvinnu í landinu rýrna sem er alls ekki það sem við þurfum nú. Hér þarf með öllum ráðum að efla atvinnu og koma í veg fyrir aukið atvinnuleysi. Yfirlýsing hæstv. sjávarútvegsráðherra í fréttum sjónvarps í gær um að niðurskurðarstefna hans í þorskveiðum hefði ekki orsakað miklar breytingar í útgerðarháttum vekur vægast sagt furðu þegar vitað er að útgerð í landinu liggur niðri í 2–3 mánuði yfir hábjargræðistímann og fiskvinnslustöðvum er lokað. Handfæraveiðar eru svo til að leggjast af, eru ekki nema svipur hjá sjón, og þarf ekki að leita nema 2–3 ár aftur til að sjá það. Þetta veldur tekjuhruni sjómanna og fiskvinnslufólks. Í hvaða heimi dvelur hæstv. sjávarútvegsráðherra? Við þurfum að gera allt sem við getum til að auka tekjur og atvinnu, hæstv. forsætisráðherra, og að því vékst þú í ræðu þinni.

Ég tek undir þau orð að hér þurfi að efla tekjustig og at-

vinnu og til þess eigum við að grípa til allra þeirra ráða sem við teljum í boði. Besta ráðið í því er að reyna að auka tekjur í samfélaginu. Það fer ekki á milli mála. Allt það sem getur dregið hér úr atvinnusköpun er okkur stórhættulegt við núverandi ástand, þar með talið að reyna að keyra í gegn það matvælafrumvarp sem var til umræðu síðasta vor en er sem betur fer ekki á dagskrá þingsins núna. Og væntanlega eru menn að endurskoða það mál gaumgæfilega vegna þess að þar var því spáð af framleiðendum að ef svo færi fram sem horfði í því frumvarpi gætu tapast þúsundir starfa í mjólkuriðnaði og það mundi hafa veruleg áhrif á stöðuna í landbúnaði. Ekki er á bætandi eins og staðan er í landbúnaði og ber fundur í Búðardal nýverið um stöðu landbúnaðarins og sérstaklega sauðfjáreignarinnar vitni um það hvaða áhyggjur menn hafa af framtíð sinni þar. Þar kemur auðvitað margt til, hækkandi olíuverð, hækkandi áburðarverð o.s.frv. og líka það að menn sjá að það er erfitt að koma fram miklum verðhækkunum í þjóðfélaginu við núverandi aðstæður. Bændur standa frammi fyrir því. Bændur hafa jafnan sýnt mikla ábyrgð þegar komið hefur að því að takast á við vanda í þjóðfélaginu. Ég minni á þjóðarsáttina sem bændur voru ekki hvað síst þátttakendur í og áttu mikinn þátt í að festa niður verðlag, halda því stöðugu og tryggja að íslensk heimili kæmust af í þeim þrengingum og þeim breytingum. Það er akkúrat það sem við þurfum að gera, hæstv. forseti, við núverandi aðstæður. Við þurfum að tryggja það að fjölskyldurnar komist af, við þurfum að koma í veg fyrir að gjaldþrot verði sú framtíðarsýn sem unga fólkið þarf að horfa til á næstu missirum. Með núverandi verðtryggingu og verðbólgu eru miklar líkur á því að mjög margt ungt fólk lendi í svo miklum erfiðleikum að það kjósi jafnvel að yfirgefa landið.

Við horfum fram á mikinn samdrátt í atvinnu á landinu og stefnir sérstaklega í það í byggingariðnaði. Við horfum líka fram á það að skuldaaukning heimila og atvinnuvega er ótrúlega mikil á stuttum tíma, hún hefur fimmfaldast hjá heimilunum frá 1995 og tífaldast í atvinnulífinu. Líklegt er að skuldir útgerðarinnar sem voru 95 milljarðar árið 1995 séu núna um 400 milljarðar á sama tíma og útgerðin býr eðlilega við mjög hátt verð á sínum helsta kostnaðarlið sem er olían þannig að það er að mörgu að hyggja.

Það verður hins vegar að segjast eins og er að við fengum sérstaka gjöf í sumar sem enginn gerði ráð fyrir, fisktegund sem synti inn í íslensku lögsöguna. Af henni er búið að veiða yfir 100 þús. tonn. Sjávarútvegsráðherra hefur ekki neinar sérstakar áhyggjur af því enda er það bara fínt hjá honum. Hann á ekki að hafa neinar sérstakar áhyggjur af því þó að aflist á Íslandsmiðum. Þessi stofn er samt kvótaskiptur í Norður-Atlantshafinu og við erum að veiða hann utan kvótaskiptingar og eigum fullan rétt til þess en tökum þar vissulega einhverja áhættu. En við eigum, hæstv. forseti, fyrst og fremst að horfa til þess hvar við getum aukið tekjurnar án mikils tilkostnaðar og ég segi alveg hiklaust að við getum gert það í þorskveiðunum. Og við eigum að gera það. Annað er ábyrgðar- og kjarkleysi og ég trúi því ekki að þessir tveir herrar sem standa úti í horninu núna ætli sér að halda áfram á þeirri vegferð.

[15:03]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Það er vel til fallið að ræða efnahagsmál nú á haustdögum eftir fundarhlé Alþingis. Staðan í efnahagsmálum er mjög viðkvæm sem stendur. Það er mikil verðbólga. Við höfum upplifað gengisfall. Erlendir vextir hafa hækkað. Sumir segja að þeir séu að nálgast jafnvægi eða eðlilegt ástand. En það má segja að vaxtastaða í heiminum og hækkandi hrávöruverð, hækkandi olíu- og matarverð sé afleiðing af bættum hag Indverja og Kínverja sem eru svo margir að þegar þeir fara að borða og nota olíu þá hækkar það verð á hvoru tveggja.

Afleiðing þessa er sú að við búum núna við kjaraskerðingu. Það er ekki hægt að mótmæla því. Við búum við eignaverðslækkun bæði á fasteignum og hlutabréfum og spariinnstæðum, hjá þeim sem eiga óverðtryggða reikninga. Allt þetta samanlagt skapar ákveðinn vanda sem við þurfum að glíma við.

Hækkun olíu- og matarverðs er slæmt fyrir okkur til skamms tíma en gott fyrir okkur til langtíma vegna þess að við Íslendingar erum orkuframleiðsluþjóð í formi áls. Við eigum mikla ónýtta orku enn þá, mjög mikla. Og við erum matvælaframleiðsluþjóð því við flytjum út fisk. Við flytjum sennilega út meiri matvæli á mann en nokkur önnur þjóð í heiminum.

En það hefur skapast sérstakur vandi vissra heimila í landinu þeirra sem hafa tekið mikla áhættu með skuldum. Það er líka vandi ákveðinna fyrirtækja. Ekki margra en sumra sem hafa sömuleiðis tekið mikla áhættu. Svo er líka vandi bankanna af sömu ástæðu, mikilli áhættutöku í útrásinni. Þetta allt saman endurspeglast í vanda ríkissjóðs sem núna þarf að gæta margra mismunandi markmiða sem rekast á. Ofan á allt þetta bætist svo mikið af jöklabréfum sem héldu uppi gengi krónunnar meðan þau söfnuðust upp og munu þrýsta niður gengi krónunnar þegar þau eru innleyst. Þetta er dálítið slæmt.

Í morgun boðaði ég til fundar í efnahags- og skattanefnd. Þangað boðaði ég sérfræðinga á sviði efnahagsmála, greiningardeildir bankanna þriggja, fjármálaráðuneytið og Fjármálaeftirlitið og aðila vinnumarkaðarins og Seðlabankann til að ræða þessi mál. Margt afskaplega fróðlegt kom þar fram. Teiknin eru mjög misvísandi. Það eru misvísandi teikn í atvinnulífinu. Ástandið á vinnumarkaðnum er til dæmis mjög gott. Það er eiginlega lítið sem ekkert atvinnuleysi og er óþekkt á heimsmælikvarða hvað atvinnuleysið er lítið hér. Menn búast við því að ástandið muni versna en sumir segja að það verði eðlilegt.

Töpuð útlán eru að aukast en það má sama segja þar, að þau hafa verið mjög lítil, töpuð útlán bankanna, vegna vanskila. Það var sagt sömuleiðis á fundinum að ástandið hefði verið óeðlilegt en það væri að nálgast jafnvægi.

Menn voru ekki á því að það væri kreppa — það þótti mönnum of sterkt til orða tekið — það væri samdráttur þannig að ég ætla að biðja menn að gæta að orðavali sínu.

Einnig var nefnt að það er geysilegur sveigjanleiki bæði hjá fyrirtækjum og einstaklingum. Fyrirtæki eru almennt að endurskipuleggja sig og minni hluti fyrirtækja hefur orðið fyrir vandræðum samkvæmt könnun Samtaka atvinnulífsins.

Jafnvægisatvinnuleysi á Íslandi hefur sennilega lækkað. Jafnvægisatvinnuleysi er hugtak sem byggir á því að framleiðslugeta þjóðfélagsins sé nýtt til fullnustu. Það hefur lækkað vegna flutning vinnuafls til og frá landinu á mjög auðveldan hátt, erlends vinnuafls.

Kaupmáttur hefur lækkað og kemur til með að lækka frekar. Þetta var svona niðurstaðan.

Svo kom fram hjá Seðlabankanum að stýrivextir væru í reynd lágir miðað við verðbólgu, þ.e. raunstýrivextir, þeir væru rétt yfir verðbólgustiginu.

En það sem allir eða flestir gestanna tóku fram var að það er nauðsyn á samráði, samráði ríkisvaldsins, atvinnulífsins og löggjafarvaldsins til þess að leysa þennan skammtímavanda.

Herra forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fannst mér mjög neikvæður og lítið kom fram í hans máli utan það að menn ættu að gera eitthvað. Ég er ekki hlynntur því að menn standi í einhverju óðagoti heldur að menn séu með yfirvegaðar aðgerðir.

Hv. þm. Guðni Ágústsson talaði um heimskreppu. Þar aftur á móti fór hann dálítið langt. Hann vildi lækka vexti og efla gjaldeyrisforðann. Hver vill það ekki? Svo sagði hann að það er ekki fallegt nema þegar það veiðist. Það er svo sem alveg rétt og ég minni á að í Njáls sögu kemur fram að þar mælti Gunnar á Hlíðarenda, með leyfi forseta:

„Fögur er hlíðin svo að mér hefir hún aldrei jafnfögur sýnst, bleikir akrar en slegin tún, og mun eg ríða heim aftur og fara hvergi.“

Þetta sagði Gunnar á Hlíðarenda og hvað benti hann á? (Gripið fram í.) Bleika akra og slegin tún sem ekki höfðu farið í umhverfismat. Hann benti á atvinnutækifærin. (**Gripið fram í:** Hann var ...) Hann benti nefnilega á það sem þurfti að gera til þess að fólk gæti lifað. (Gripið fram í.) Verðmætasköpun, já, og uppbyggingu auðlinda. (Gripið fram í.) Ég vil taka það fram að ef landnám Íslands hefði farið í umhverfismat þá hefði því örugglega verið hafnað.

Guðjón Arnar Kristjánsson vildi halda hækkunum opinberra gjalda niðri. Hann vildi auka þorskveiðar, ganga sem sagt á stofninn, að mínu mati, og svo gagnrýndi hann Seðlabankann. Hann vildi sem sagt lækka vextina. Ég veit ekki hvað erlendir greinendur mundu segja ef þetta allt yrði gert. Ég er hræddur um að þá mundi nú eitthvað bresta traustið á íslensku atvinnulífi.

En þetta var sem sagt niðurstaða fundar sem ég hélt í morgun með þeim efnahagssérfræðingum sem við eigum hér á landi að mínu mati.

Við Íslendingar erum mjög vel búnir til að taka á þessum vanda og hér er ekkert atvinnuleysi eins og kom fram á fundinum. Það er ekkert atvinnuleysi. Þetta litla atvinnuleysi á Íslandi telst ekki neitt í útlöndum. Ég þekki ekki eitt einasta land með svona lítið atvinnuleysi. Við erum mjög vel undir það búin að takast á við þennan vanda. Staða ríkissjóðs er glimrandi góð. Hann er meira að segja með afgang á hverju einasta ári. Það er þáttur ríkisvaldsins í því að halda niðri þenslu, það er að skila afgangi og hann er búinn að gera það. Síðustu tölur voru 80 milljarðar fyrir árið 2007.

Staða atvinnulífsins er mjög góð. Eftir lækkun skatta, einföldun kerfa og einkavæðingu bankanna þá er staða atvinnulífsins mjög góð. Atvinnulífið er mjög vel í stakk búið til að takast á við þá alþjóðlegu kreppu sem Guðni Ágústsson nefndi heimskreppu. Ég vil nú ekki ganga alveg svo langt í orðanotkun.

Við erum með stóraukinn útflutning og hækkun útflutningsverðs. Eins og ég gat um áðan hefur verð á orku og matvælum hækkað þannig að verð á sjávarvörum eða útvegsvörum og áli sem tengist orkuverði hefur hækkað umtalsvert og útflutningurinn á áli hefur tvöfaldast. Hann mun tvöfaldast á þessu ári miðað við síðasta ár og hann mun aukast enn frekar á næsta ári. Þannig að nú eru sem sagt álið og virkjanirnar að bjarga okkur úr þessum vanda. (**Gripið fram í:** Já.) Þannig er nú það.

Ég vil benda á það líka að fyrir nokkrum árum, fyrir svona einum eða tveimur áratugum, var ein stoð undir íslensku atvinnulífi. Það var sjávarútvegurinn, 70% af útflutningi var sjávarútvegur. Nú erum við með fjórar stoðir. Við erum með sjávarútveg, við erum með álið sem er orðið stærra, við erum með ferðamannaiðnað og við erum með fjármálageirann. Við erum með miklu dreifðari áhættu. Ef það gengur illa í einum geiranum, eins og núna í fjármálageiranum, þá ganga hinir tveir vel, t.d. ferðamannaiðnaðurinn og orkuiðnaðurinn, þ.e. áliðnaðurinn, og sjávarútvegurinn gengur líka þokkalega þannig að við erum komin í miklu betri stöðu til þess að takast á við þennan vanda enda, eins og hæstv. forsætisráðherra nefndi, hefur okkur verið sagt að við búum við öfundsverð framtíðarskilyrði í efnahagsmálum.

[15:12]

Útbýting:

Andstaða við eldflaugavarnakerfi í Austur-Evrópu, 652. mál, þáltill. SJS o.fl., þskj. 1313.

Lokun póstafgreiðslna og fækkun póstburðardaga, 637. mál, svar samgrh., þskj. 1311.

Stuðningur við frjáls félagasamtök, 484. mál, svar slrh., þskj. 1309.

Viðlagatrygging Íslands, 651. mál, stjfrv. (viðskrh.), þskj. 1312.

Vísindaveiðar á hrefnu, 605. mál, svar slrh., þskj. 1310.

[15:13]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir skýrslu hans um efnahagsmál þar sem hann greindi ástandið í tvennt, þ.e. ástandið eins og það er núna, og stafar það annars vegar af alþjóðlegri kreppu og hins vegar innlendri hagstjórn og innlendum aðstæðum. Hann sagði enn fremur að enginn gæti reiknað með að ríkisstjórnin gæti bjargað málum með töfrasprota. Ég held að enginn reikni með því, hvorki við né almenningur í landinu. Ég tel hins vegar að margt hefði mátt sjá fyrir, einkum það sem tengist innlendum aðstæðum og langar mig að gera það að umtalsefni.

Margir hafa orðið til þess, stjórnmálamenn, hagfræðingar og fleiri, að líkja þenslu undanfarinna ára við æðisgengið partí. Ég held að ég hafi síðast heyrt þá líkingu í morgun, á fundi efnahags- og skattanefndar. Menn voru ekki á eitt sáttir um hvernig bregðast ætti við timburmönnunum, hvort rétt væri að þreyja þá í hljóði, taka verkjalyf eða skella í sig

afréttara. Líkingin er orðin margtuggð og þvælð en í morgun kom upp í huga minn athugasemd frá góðri konu og hún var á þessa leið: Ef timburmennirnir kæmu á undan fyllirínu drykkjum við örugglega öll dálítið minna. (Gripið fram í.) Við þurfum að horfast í augu við að sá samdráttur sem nú stendur yfir þarf ekki að koma á óvart. Ef við hefðum haft afleiðingarnar í huga hefði kannski margt verið öðruvísi gert.

Lítum á ástandið eins og það er. Við göngum í gegnum samdráttarskeið, sumir vilja kalla það kreppu aðrir ekki, eins og formaður Samfylkingarinnar segir skilmerkilega í *Viðskiptablaðinu* í gær. En hvaða orð sem við veljum ástandinu liggja ákveðnar staðreyndir ljósar fyrir. Vaxandi vanskil hjá fyrirtækjum, verðbólga í 15%, víðs fjarri yfirlýstu verðbólgumarkmiði Seðlabankans upp á 2,5%, samdráttur í atvinnulífi, fyrirtæki farin að grípa til fjöldauppsagna og þó að atvinnuleysið sé lágt eiga þessar fjöldauppsagnir eftir að koma inn í atvinnuleysistölur. Vextir eru háir, heimili, fyrirtæki og sveitarfélög gríðarlega skuldsett. Margumtalað góðæri og þensla nýttist ekki öllum.

Hvað sjáum við? Jú, láglaunastéttir, umönnunarstéttir, sátu eftir í góðærinu á meðan þeir tekjuháu mökuðu krókinn með himinháum launum, kaupréttarsamningum og alls kyns tilfærslum. Forsendur kjarasamninga frá því í vor eru brostnar. Ljósmæður eru á leiðinni í verkfall. Almenningur í landinu situr uppi með 20% vexti, 15% verðbólgu, síhækkandi lán og síhækkandi matarreikning. Margir mæta hverjum degi með kvíðahnút í maganum af ótta við að endar náist ekki saman, ísskápurinn verði tómur um miðjan mánuð, atvinnurekandinn fari á hausinn þegar ekki fást lengur lán hjá bönkunum enda hefur aðgangur að erlendu lánsfé verið lítill. Spáð er tvöföldun á atvinnuleysi fyrir árslok og sumir kalla það bjartsýnisspár.

Mér fannst vera kjaraskerðingartónn í hæstv. forsætisráðherra þegar hann talaði hér áðan um þjóðarsátt, þegar rætt var um að forsendur kjarasamninga væru brostnar en ekki mætti rjúka til og fara að hækka lægstu launin. Það fannst mér vera kjaraskerðingartónn.

Ég vil líka benda á að þó að ríkisstjórnin búi ekki yfir töfrasprota vöruðum við vinstri græn ítrekað við því að í þetta stefndi, að góðærið væri tekið að láni. Við bentum líka á að taka yrði á viðskiptahalla þegar upp var staðið að loknu árinu 2006 með 26% viðskiptahalla, litla 300 milljarða. Þá var samt talað um góðæri og látið eins og aldrei kæmi að skuldadögum. Við vöruðum við vaxandi skuldasöfnun. Forsætisráðherra talaði hér áðan um að íslenska hagkerfið væri vel í stakk búið til að takast á við samdráttinn en á flestum samanburðarmælikvörðum er Ísland eitt skuldugasta hagkerfi meðal aðildarríkja Efnahags- og framfarastofnunarinnar. Á ég þá einkum við skuldir heimila, atvinnulífs og sveitarfélaga, ríkissjóður er þar undanskilinn. Það hlýtur því að vera eitt mikilvægasta viðfangsefni íslenskra efnahagsmála að stöðva þessa skuldasöfnun.

Við vöruðum líka við áherslu á blinda stóriðjustefnu með ofvöxnum fjárfestingum fyrir íslenskan þjóðarbúskap en ruðningsáhrif stóriðjuframkvæmdanna og þeirra efnahagsskilyrða sem þær áttu drjúgan þátt í að skapa drógu úr þrótti og nýsköpun á öðrum sviðum,ýttu beinlínis úr landi umsvifum annarra útflutnings- og samkeppnisgreina og í sumum tilfellum fyrirtækjum í heild sinni. En hæstv. forsætisráðherra er samur við sig í stóriðjustefnunni þó að í ljós hafi komið, t.d. í nýrri skoðanakönnun sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon nefndi áðan, að þjóðin hefur fengið nóg af þeirri mixtúru.

Nú er hv. þm. Pétur Blöndal farinn úr sal þannig að ég ætla ekki í miklar umræður við hann um *Njálu*, að bleiku akrarnir og slegnu túnin séu sambærileg við álver okkar tíma. Ég verð samt að benda á að ég held að Gunnar hafi átt við Hallgerði þegar hann nefndi þetta, þannig að ekki held ég að í *Njálu* megi finna rök fyrir stóriðjustefnu ríkisstjórnarinnar.

Við vöruðum við skattalækkunum upp á fleiri tugi milljarða sem voru lögfestar langt fram í tímann. Þær komu einkum hátekjufólki, fjármagnseigendum og stórfyrirtækjum til góða, mögnuðu þenslu og juku misskiptingu, veiktu undirstöður velferðarkerfisins. Við minntum ítrekað á að byggja þyrfti upp gjaldeyrisvaraforðann og við fögnum því vissulega að nú hafi skref verið stigin í þá átt. Við börðumst líka gegn atlögunni að Íbúðalánasjóði á sínum tíma en hann hefur nú virkað sem öryggisventill á húsnæðismarkaði. Við töluðum einnig fyrir því að stjórnvöld beittu sér fyrir því að jafna kjörin, endurskoða tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga, að innviðir samfélagsins, grunnþjónustan og velferðarkerfið, yrðu styrktir til að geta mætt niðursveiflunni.

Hv. þm. Pétur H. Blöndal spurði hverjar tillögur okkar væru. Jú, við lögðum fram ítarlegar tillögur í efnahagsmálum, bæði í vor og nú á haustmánuðum. Við fögnum því, eins og ég sagði, að gjaldeyrisvaraforðinn hafi verið styrktur en það þarf að styrkja hann frekar þannig að hann sé í einhverju samræmi við stærð fjármálakerfisins. Hluta þessa aukna gjaldeyrisforða þarf að leggja inn í Seðlabankann sem aukið eigið fé til að styrkja stöðu hans enn frekar. Þannig á að sýna í verki einbeittan vilja til að endurheimta trúverðugleika hagkerfisins, stöðugleika krónunnar og skjóta stoðum undir traustan íslenskan þjóðarbúskap.

Við höfum lagt til að lög um Seðlabankann verði endurskoðuð, rætt hvort þessi verðlags- og verðbólgumarkmið séu of þröng. Vandséð er að verðbólgumarkmið upp á 2,5% — sem næst ekki árum saman — auki trúverðugleika peningamálastefnunnar. Við viljum endurskoða innra skipulag banka og við viljum að lagaumhverfi fjármálafyrirtækja verði endurskoðað með almannahagsmuni að leiðarljósi, tekið verði á fákeppni og samtryggingu sem hefur fengið að hreiðra um sig óáreitt í fjármálakerfinu. Við viljum skoða möguleika á frekari sveiflujöfnunaraðgerðum í þjóðarbúskapnum, t.d. með stofnframkvæmdum á sviði samgangna og fjarskipta auk eflingar gjaldeyrisvaraforðans, skapa skilyrði til að auka þjóðhagslegan sparnað sem er kominn undir 10% af vergri landsframleiðslu — og endurreisa Þjóðhagsstofnun. Mér fannst um það samhljómur á síðasta þingi, þegar efnahagsmál voru rædd, að Alþingi þyrfti öfluga þjóðhagsstofnun, sem heyrði undir Alþingi, til að hægt væri að taka ígrundaðar ákvarðanir á sviði efnahagsmála.

Hið opinbera þarf að fjárfesta í innviðum íslensks samfélags, öflugu velferðarkerfi. Traustir innviðir eru besta sveiflujöfnunin, góðar samgöngur, greið fjarskipti, öflugt mennta-, heilbrigðis- og velferðarkerfi ásamt fjárfestingu í þekkingu, rannsóknum, nýsköpun og þróun er kjarninn sem

byggja á utan um. Þekkingin er eina auðlindin sem eykst með því að taka af henni og dreifa henni, hún er mikilvægasta fjárfestingin fyrir okkur og stærsta auðlindin, ekki þær auðlindir sem gengið er á, hinar fýsísku auðlindir landsins. Þetta er góð fjárfesting til langs tíma, gerir Ísland að góðu landi til að búa í, samkeppnisfært út á við í anda þess sem best hefur tekist á norræna vísu. Jafnvel þó að slíkt átak í innviðum samfélagsins og velferðarkerfinu þýði tímabundinn hallarekstur og einhverjar lántökur ríkis og sveitarfélaga getur slíkt verið réttlætanlegt við þær aðstæður sem við stöndum frammi fyrir og komum til með að mæta á næstu missirum.

Rætt hefur verið um þjóðarsátt en hún verður aldrei byggð á því að þeir sem hafa lægstu launin borgi brúsann, að umönnunarstéttir, upp til hópa konur, borgi brúsann eða að náttúrunni verði fórnað. Þjóðarsáttin þarf að snúast um að snúa af leið misskiptingar, auka launajöfnuð, efla velferðarkerfið og deila skattbyrðinni á réttlátari hátt þannig að hátekjufólk og fjármagnseigendur fái tækifæri til að taka þátt í samneyslunni, efla fjölbreytt atvinnulíf. Hún byggist á því að við sitjum öll við sama borð.

Sagt hefur verið að það hafi verið ljóst að þenslan hlyti að taka enda. Ég hef eytt nokkru púðri í að líta aftur, minna á að hafa þarf timburmennina í huga áður en glasi er lyft. Það skiptir máli að stjórnvöld sinni hlutverki sínu, standi við það að efna til samráðs, ekki bara við aðila vinnumarkaðarins heldur líka stjórnarandstöðu og aðra þá sem koma að málum, komi á jafnvægi í hagkerfinu án þess að allt fari í voða. Við höfum lagt fram tillögur okkar. Við höfum þá trú að Íslendingar hafi alla möguleika til að komast yfir samdráttinn ef skynsamlega er haldið á spilum og félagsleg hugsun höfð að leiðarljósi.

[15:22]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegur forseti. Það er gaman að vera kominn hingað aftur og fá tækifæri til að taka þátt í þessari umræðu. Ég var farinn að sakna þess að vera ekki hér með félögum mínum, hv. þingmönnum, á þinginu, sérstaklega sumum hv. þingmönnum.

Hæstv. forsætisráðherra hefur farið yfir og lýst í mörgum orðum eins konar stöðumati og stöðu Íslands í alþjóðlegu efnahagslegu umhverfi. Hann vék að ýmsum aðgerðum sem bæði Seðlabanki og ríkisvaldið hafa komið að. Rétt er að ítreka það varðandi umræðu um aðgerðaleysi, eins og nokkrir hv. þingmenn hafa talað um, að frá síðustu áramótum má segja að farið hafi verið í nokkuð margar markvissar aðgerðir. Þær aðgerðir allar eiga að skila því að við séum að reyna að endurheimta efnahagslegan stöðugleika.

Vikið var að því að Seðlabankinn hefur rýmkað reglur um verðbréf og þar með bætt aðgengi að lausafé. Umræddur skiptasamningur Seðlabanka við seðlabanka Norðurlandanna um lánalínur mun einnig skila miklu er varðar traust og trúverðugleika Seðlabankans og hagkerfisins í heild sinni. Sú heimild sem Alþingi samþykkti í vor, varðandi 500 milljarða kr. lán, hefur verið nýtt, m.a. með tilkynningu hæstv. forsætisráðherra hér í dag þar sem kom fram að gjaldeyrisforðinn er nú um 500 milljarðar kr. Lækkun bindiskyldu bankanna með tilliti til erlendra útibúa var ákveðin á vormánuðum en það eykur streymi fjármagns á markaðinn. Útgáfa ríkisskuldabréfa til styttri tíma, eða allt að 75 milljarða, styrkir einnig íslensku krónuna og það er trú markaðarins að krónu- eða jöklabréfaútgáfan skipti yfir í slík ríkisskuldabréf. Gjaldeyrisvaraforðinn var aukinn um 10–15% í júlí með víxilútgáfu og líkt og fram kom í ræðu hæstv. forsætisráðherra er gjaldeyrisforðinn fjór- til fimmfaldaður á síðustu tveimur árum.

Hv. þingmenn muna eftir aðgerðum tengdum kjarasamningum í febrúar, persónuafsláttur var m.a. hækkaður og tekjuskattur fyrirtækja lækkaður. Við tókum ákvörðun um flýtiframkvæmdir í samgöngumálum er lúta að Suðurlandsvegi og Vaðlaheiðargöngum. Tekin var ákvörðun um niðurfellingu stimpilgjalda af fyrstu íbúð, sem er fyrsta skrefið í niðurfellingu stimpilgjalda, og boðað nýtt húsnæðissparnaðarkerfi með skattafrádrætti fyrir 35 ára og yngri. Íbúðalánasjóður hefur boðað aðgerðir tengdar frystingu lána og nýlega hefur verið farið fram með aðgerðir til að losa um húsbréf bankanna þannig að fjármagn flæði betur um, sem stuðlar að umbreytingu lána og getur m.a. fjölgað leiguíbúðum, sem skiptir verulegu máli.

Á vetrarmánuðum var nokkur umræða um veikingu krónunnar en í þjóðhagsspánni sem kom út um miðjan janúar var ljóst að miklar sveiflur voru í ýmsum efnahagsstærðum eins og gerðist fyrir nokkrum árum eða í kringum síðustu aldamót. Þá var ljóst að margar forsendur voru fyrir því að krónan mundi veikjast umtalsvert á vormánuðum. Viðskiptahalli hefur verið mikill og með tilheyrandi erlendri skuldasöfnun. Þá hafa háir vextir Seðlabankans haldið gengi krónunnar mjög háu lengi og umrætt verðbólguskot kom í kjölfarið vegna hærra innflutningsverðs.

Veiking krónunnar hefur vissulega komið sér illa fyrir þá sem eru með lán í erlendri mynt en hins vegar hefur hagur þeirra sem stunda útflutning vænkast. Í umræðum hér hefur verið vikið að því að verðbólgan er okkar versti óvinur og sú verðbólga sem þjóðin býr við er ekki viðunandi eftir langvinnt hagvaxtarskeið. Við stöndum því í gættinni á samdráttarskeiði og á því skeiði skiptir miklu máli að með sameiginlegri neyslustýringu náum við verðbólgunni niður. Þar þurfa allir að líta í eigin barm, þetta er sameiginlegt verkefni okkar allra, opinberra aðila, fyrirtækja og íbúa í landinu. Það tengist einnig því að við þurfum markvisst að draga úr viðskiptahallanum. Margir hafa verið uggandi vegna viðskiptahallans og það er ljóst að þegar við skoðum vöruviðskiptajöfnuðinn er það ekki ásættanlegt, miðað við þann samdrátt sem við stöndum frammi fyrir, að í júlímánuði voru vöruskiptin óhagstæð um 15,6 milljarða.

Fyrstu sjö mánuðina á þessu ári voru fluttar út vörur fyrir 241 milljarð en inn fyrir 282 milljarða. Hallinn á vöruskiptum við útlönd nemur því 42 milljörðum, en á sama tíma í fyrra voru þau óhagstæð um 65 milljarða. Ýmsar hagstærðir, eins og til að mynda nýskráning ökutækja, gefa þó til kynna að innflutningur sé að dragast saman og líkt og ég kom að áðan hafa útflutningsgreinarnar styrkt sig með veikingu krónunnar.

Mikið hefur verið deilt um stjórn peningamála en árið 2001 varð breyting á stjórn peningamála hér á landi. Eldra fyrirkomulagi, þ.e. fastgengisstefnu með tilteknum vikmörkum, var breytt og þess í stað var tekið upp svonefnt verðbólgumarkmið eins og hér hefur verið fjallað um. Í því

felst að Seðlabankinn beitir vöxtum á skammtímalánum til fjármálafyrirtækja í þeim tilgangi að stuðla að því að almennar verðhækkanir á tilteknu tímabili haldist innan skilgreinds verðbólgumarkmiðs við fljótandi gengi krónunnar. Í vor lýsti hæstv. forsætisráðherra því yfir að tímabært væri að gera fræðilega úttekt á þessu viðfangsefni í góðu samstarfi við Seðlabankann. Ég gat ekki betur heyrt, virðulegur forseti, en að sú vinna færi af stað en í vor var því lýst yfir að það yrði þó brýnast á vor- og sumarmánuðum að taka höndum saman um að komast út úr því ólduróti sem íslenska fjármálakerfið væri statt í.

Margir tala um háa stýrivexti og kalla eftir því að stýrivextir lækki mjög ört. Það er nú hins vegar einu sinni svo að raunvextir eru frekar lágir í hárri verðbólgu ef litið er til stýrivaxtanna.

Ég vil gera að umtalsefni framkvæmd fjárlaga en það skiptir verulegu máli á samdráttarskeiði eins og við stefnum nú í að ríkisreksturinn fari fram af aga og festu, eins og sagt er, og að framkvæmd fjárlaga sé með réttum hætti. Ég beini því til ríkisstofnana að huga að því en við höfum verið að fylgjast með ríkisrekstrinum. Því miður verður að segjast eins og er að bæði Ríkisendurskoðun og fjárlaganefnd hafa þurft að gera allt of margar athugasemdir við ríkisreksturinn. Fjárlaganefnd mun fljótlega verða birt sex mánaða uppgjör í ríkisrekstrinum.

Örlítið var snúið út úr því sem hæstv. forsætisráðherra kom að varðandi net velferðarkerfisins en um er að ræða svokallaðar tekjutilfærslur í ríkisrekstrinum. Tekjutilfærslur eru greiðslur frá hinu opinbera án þess að á móti komi vinnuframlag eða önnur gæði. Þær eru mikilvægt tæki til tekjujöfnunar. Það skiptir verulegu máli á samdráttarskeiði eins og nú er að horfa til slíkra tekjutilfærslna. Um er að ræða lífeyristryggingar, sjúkratryggingar, fæðingarorlof, barnabætur, vaxtabætur og slíkar bætur, en þessar tilfærslur fara oft og tíðum í gegnum Tryggingastofnun ríkisins og njóta heimilin í landinu tilfærslna til annarra aðila. Það er afar mikilvægt að við gerum okkur grein fyrir því að stór hluti af ríkisrekstrinum fer í gegnum slíkt en á árinu 2007 var um að ræða 156 milljarða.

Virðulegur forseti. Nú reynir á samtakamátt stjórnmálamanna. Verða leiðarlínur þannig að hið opinbera, ríki og sveitarfélög, ríða á vaðið með auknum framkvæmdum, t.d. í stofnfjárfestingum sem kallar á lántökur? Að framansögðu ítreka ég þó að mikilvægast er að ná niður verðbólgunni, kalla fram stöðugleika að nýju, ná fram jafnvægisástandi og koma fjármagni á hreyfingu á nýjan leik. Það stuðlar að betra fjárhagslegu umhverfi fyrir fólk og fyrirtæki og hið opinbera á að ryðja brautina með aga og festu í rekstri sínum.

[15:32]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tók eftir því að hv. þm. Gunnar Svavarsson, sem ber mikla ábyrgð á fjárlagagerð sem formaður fjárlaganefndar og sem stjórnarþingmaður, minntist ekkert á það sem kannski hefur farið verst með fólkið í landinu á þessu ári, vinnubrögð bankanna varðandi gengisfellingu krónunnar. Hv. þingmaður sleppir meira að segja þessari umræðu. Seðlabankastjóri hefur talað um að bankarnir hafi gert þetta, fellt krónuna um 30%, fyrst 30. mars og svo 30. júní, þrem mánuðum síðar, rétt fyrir þriggja mánaða uppgjör og svo sex mánaða uppgjör bankanna. Það er auðvitað dálítið sorglegt ef íslensk stjórnvöld ætla að skauta fram hjá þessu máli og láta þetta koma án þess að gera neinar athugasemdir eða skoða þessi mál.

Tölum svo um velferðarkerfi. Öryrkjar og aldraðir hafa ekki notið þessa góðæris sem hefur verið síðustu 3–4 árin hjá flestum Íslendingum. Ég hef haldið því fram að góðærið hafi verið tekið að láni og tel að núna þurfi að hugsa vel til öryrkja og aldraðra og annarra sem eru að koma þaki yfir höfuðið sem hafa jafnvel tapað allri sinni eign í húsnæði og fjöldi, jafnvel þúsundir manna, er nánast sama sem öreigar eftir rúmt ár Samfylkingarinnar í ríkisstjórn.

[15:34]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vék að því áðan að ýmsar hagstærðir í þjóðhagsspá sem kom út í janúar og líka í október á síðasta ári hafi verið vísbendingar um það að krónan mundi veikjast á vormánuðum. Það lá alveg ljóst fyrir og greiningardeildir bankanna höfðu einnig spáð því. En hvort það gerðist á ákveðnum tímapunktum, 30. mars eða 30. júní, ætla ég ekki að svara til um eða hverjir hafi stuðlað að því. Hér hafa hæstv. ráðherrar lýst yfir í fjölmiðlum á vormánuðum að þau mál verði skoðuð og ég geri ráð fyrir því að þeir geti gert betur grein fyrir því. Það er ekki hlutverk mitt sem formanns fjárlaganefndar að fara í slíka rannsókn.

Ég vék hins vegar að því, líkt og hæstv. forsætisráðherra, að net velferðarkerfisins skipti verulegu máli á samdráttarskeiði. Það skiptir verulegu máli að gera sér grein fyrir því að stór hluti af ríkisrekstrinum, 160 milljarðar af 450, er í svokölluðum tekjutilfærslum. En hvað er það, hv. þm. Grétar Mar Jónsson? Tekjutilfærslurnar eru greiðslur frá hinu opinbera án þess að á móti komi vinnuframlag eða önnur gæði og þær eru mikilvægt tæki til tekjujöfnunar. Hlutfall tekjutilfærslna í útgjöldum hins opinbera er hátt, enda eru almannatryggingar taldar til hins opinbera ásamt ríki og sveitarfélögum. Ég vék að því áðan í ræðu minni að um væri að ræða stærðir líkt og lífeyrisgreiðslur, það væri um að ræða fæðingarorlofsgreiðslur, vaxtabætur, barnabætur og ýmislegt annað. Þetta er hluti af hinu stóra neti velferðarkerfisins sem hefur verið byggt upp á Íslandi á síðustu árum og áratugum.

[15:36]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, velferðarkerfið segirðu, hv. þm. Gunnar Svavarsson, það er ekki nógu gott og auðvitað hefur fólk sem þarf að fá styrk út úr velferðarkerfinu einhvern tímann á lífsleiðinni lagt hönd á plóginn með að búa til peninga. Það fólk hefur verið á vinnumarkaðnum. Það er ekki hægt að segja bara að þeir sem þurfa að fá út úr velferðarkerfinu, hvort sem það eru öryrkjar eða aldraðir eða þeir sem eru sjúkir með einum eða öðrum hætti, hafi aldrei lagt neitt inn í kerfið. Það er alveg ótrúlegt að halda þessu fram því að auðvitað hefur flest þetta fólk staðið að því að byggja upp samfélagið í gegnum tíðina, byggja upp allt það sem við erum raunverulega að gera. Margir hafa jafnvel orðið öryrkjar vegna þess hvað þeir hafa þurft að vinna

mikið í gegnum tíðina og orðið útslitnir fyrir aldur fram. Eins má segja um aldraða sem hafa þrælað og púlað í gegnum tíðina, jafnvel 50–60 ár á vinnumarkaði, og við erum svo að tala um að þeir fái út úr kerfinu. Þetta er ótrúlegur útúrsnúningur og ég átti satt best að segja ekki von á því frá hv. þm. Gunnari Svavarssyni að hann tæki þennan pól í hæðina þegar hann ver þetta.

Velferðarkerfið okkar og það að aldraðir og öryrkjar þurfi sumir að lifa á 120–130 þús. á mánuði við þær aðstæður sem eru í dag í þjóðfélaginu er ekki boðlegt. Það þarf að bæta um betur.

[15:38]

Gunnar Svavarsson (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég bið hv. þm. Grétar Mar Jónsson að hlusta á það sem ég er að segja. Það skiptir verulegu máli. Ég var einmitt að tala fyrir því að á samdráttarskeiði skipti máli að standa vörð um tekjutilfærslurnar, að standa vörð um net velferðarkerfisins. Til að setja þetta í rétt samhengi er það einu sinni þannig að þriðjungur, einn þriðji af ríkisútgjöldunum, liggur í tekjutilfærslunum. Lífeyristryggingarnar eru um 40 milljarðar, sjúkratryggingar 20 milljarðar, félagsleg aðstoð um 10 milljarðar, fæðingarorlof um 6 milljarðar, 10 milljarðar vegna búvöruframleiðslu, afskriftir skattkrafna 10 milljarðar, barnabætur tæplega 10 milljarðar, vaxtabætur 7 milljarðar og ég gæti lengi haldið áfram að telja. En það sem ég er að segja, hv. þm. Grétar Mar Jónsson, er að þingheimur, virðulegur forseti, þarf að gera sér grein fyrir því að á samdráttarskeiði verður þetta net velferðarkerfisins að vera til og við verðum að hlúa að því.

Auðvitað má gott bæta og við höfum talað fyrir því, hv. þingmenn, að standa vörð um velferðarkerfið hér á landi en það má kannski vera svo að þegar einhverjir kalla á það, hvort sem er inni á Alþingi eða úti í atvinnulífinu eða inni á heimilunum, að það eigi að draga úr ríkisútgjöldum vilji menn fara í tekjutilfærslurnar. Það er þá gott að vita til þess að fyrrum jafnaðarmaðurinn hv. þm. Grétar Mar Jónsson ætli sér að standa vörð um tekjutilfærslurnar.

[15:39]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég lýsi ánægju með það að við ræðum efnahagsmál á hv. Alþingi og þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir að hafa efnt til þessarar umræðu. Þetta er það sem allir eru að hugsa um og vissulega ber vel í veiði að einmitt skuli vera kallað til fundar á Alþingi nú þar sem mér heyrist að stjórnmálamenn hafi margt um málið að segja og mælendaskrá er löng.

Það fer ekkert á milli mála að við stöndum frammi fyrir erfiðleikum í efnahagslífinu og ríkisstjórnin er gagnrýnd fyrir að taka ekki á vandanum, grípa ekki til aðgerða. Eins og kom fram hjá hæstv. ráðherra hefur vissulega eitthvað verið klórað í bakkann, ef þannig má að orði komast, en allt hefur þetta verið heldur máttlaust. Það er vissulega búið að styrkja gjaldeyrisvaraforðann þannig að hann er 500 milljarðar í dag — en það er bara ekki nóg. Það þarf að gera miklu betur í þeim efnum ef Seðlabankinn á að geta gegnt því hlutverki sem hann á að gegna, að geta verið lánveitandi til þrautavara.

Sveiflur í hagkerfinu okkar eru svo sem ekki nýtt mál. Við búum við þær sérstöku aðstæður að við erum með fljótandi krónu í þessu litla efnahagskerfi okkar en erum bundin í hinn endann, ef þannig má að orði komast, með því að vera hluti af stærri heild, vera hluti af hinum innri markaði Evrópusambandsins og taka þátt í fjórfrelsinu en síðan bindur íslenska krónan okkur alltaf í hinn endann. Þetta er sú stóra spurning sem mér finnst að við þurfum að velta fyrir okkur og hefur ekki komið mikið til umfjöllunar á þessum fundi: Hvað getum við búið lengi við þessar aðstæður og er framtíð í þeim? Vissulega kom hæstv. utanríkisráðherra örlítið inn á það að gjaldmiðillinn nyti ekki trausts sem er vissulega hluti af vandanum en enginn hefur gengið svo langt í umræðunni að nefna það að til lengri tíma litið gæti það orðið lausn fyrir Ísland að gerast aðili að Evrópusambandinu. Það hefur ekki verið nefnt hér einu orði. En auðvitað er það eitt af því sem þarf að ræða og hæstv. forsætisráðherra lét þau orð falla í vor á fundi í mínu kjördæmi norður á Akureyri að í haust ætlaði Sjálfstæðisflokkurinn að efna til fræðslufunda, eins og ég skildi það, um Evrópusambandið. Það verður mjög fróðlegt að fylgjast með því hvenær sú fundaherferð fer í gang og hversu langt verður gengið í þeirri umræðu.

Auðvitað er þetta allt saman ein umræða. Það er ekki hægt að skipta þessari umræðu upp í efnahagsmálaumræðu, atvinnumálaumræðu og Evrópuumræðu. Þetta er allt sama umræðan. Hún á að fara fram og hún verður að fara fram. En eins og ég segi er skammt stórra högga á milli og auðvitað er það ástand sem nú er að skapast í þjóðfélaginu farið að minna óþægilega mikið á ástandið sem ríkti á árunum 1991–1995 þegar segja má að sömu flokkar hafi verið í stjórn, Sjálfstæðisflokkur og Alþýðuflokkur. Þá var mjög erfitt ástand á Íslandi og það var gríðarlegt vonleysi í landinu, það var vonleysi hjá fólki um framtíðina og það flutti úr landi í stórum stíl. Þá var það náttúrlega Framsóknarflokkurinn sem kom að málum, (**Gripið fram í:** Nema hvað?) nema hvað, þannig að nú sýnist mér að það gæti farið að styttast í að hann verði aftur kallaður til ábyrgðar. Vissulega er það allt saman tilhlökkunarefni.

Það vill svo vel til að það er alltaf kosið annað slagið í þessu landi og það getur allt gerst í kosningum eins og við þekkjum. Miðað við þær ræður sem komu fram hjá foringjum ríkisstjórnarinnar var svo sem ekkert óskaplega mikið á þeim að græða en engu að síður skil ég þetta þannig að Samfylkingin hafi gríðarlega sterka stöðu í ríkisstjórninni og ráði í raun för. Hæstv. utanríkisráðherra sagði að það væri ekki hagstjórnartæki til styttri tíma að nýta orkuna. Hvað var hún að segja með þessu þegar við vitum að það sem skiptir mestu máli núna er að auka hagvöxtinn? Forsætisráðherra sagði reyndar: „framleiðsla, framleiðsla, framleiðsla“ og þá var hann náttúrlega að tala um að auka verðmætasköpun í landinu. Samfylkingin virðist líta allt öðrum augum á þetta og formaður Samfylkingarinnar segir að það sé ekki hagstjórnartæki til styttri tíma að nýta orkuna. Auðvitað vitum við hvað Samfylkingin hefur verið að gera í þeim efnum núna á þessu sumri, fresta framkvæmdum á Norðurlandi sem skipta gríðarlega miklu máli fyrir Norðurland og fyrir þjóðfélagið í heild vegna þess að það þarf að auka verðmætasköpunina til þess að ná upp hag-

vextinum. Eru hv. þingmenn búnir að gera sér grein fyrir því að Ísland er á botninum innan OECD hvað varðar hagvöxt? Á botninum. Plús 0,4 í ár og mínus 0,4 á næsta ári, Ísland. Þetta er einkunnagjöfin sem ríkisstjórnin fær frá OECD. Miðað við orð hæstv. utanríkisráðherra sé ég ekki að það sé nein hreyfing í þá átt að auka hagvöxtinn.

Það var líka athyglisvert að heyra hæstv. forsætisráðherra segja að forustumenn ríkisstjórnar hefðu forðast innihaldslausar yfirlýsingar. Ekki veit ég nákvæmlega hvað hann var að fara með því að segja þetta en ég held því miður að það verði að segjast að hann er ekki alveg saklaus af því að hafa komið fram með innihaldslitlar yfirlýsingar eins og þegar hann sagði á vordögum áður en þingið fór heim að botninum væri náð í sambandi við fall krónunnar og annað slíkt. Það var ekkert annað en óskhyggja, hann hafði ekkert fyrir sér í því. Svo hélt krónan áfram að falla.

Eins vil ég nefna þau orð sem hann lét falla á aðalfundi Seðlabankans — það er næstum hálft ár síðan sá fundur fór fram — þá talaði hann um að endurskoða þyrfti peningamálastefnuna og að það eigi að fá færustu sérfræðinga innan lands og erlendis til að fara í þá vinnu. Nú er hann á fullri ferð á flótta frá þessari yfirlýsingu sinni miðað við nýlegt viðtal við hann í einu dagblaðanna. Mér finnst ekki að hann hafi alveg efni á því að tala með þeim hætti að yfirlýsingarnar hafi allar verið svo ábyrgar og hafi haft svo mikið á bak við sig fyrir utan það hversu gríðarlegt samstöðuleysið er á milli stjórnarflokkanna sem er ekki til að auka traust á Íslandi og ekki til að auka traust á fjármálastefnunni eða efnahagsstefnunni. Margt af þessu er heimatilbúið, mjög margt af því sem veldur stöðunni þó að enginn neiti því ástandi sem uppi er almennt á fjármálamörkuðum. Þessi lánsfjárkreppa hefur líka áhrif hér. Talandi um hana er það líka athyglisvert þegar horft er á spá OECD um hagvöxt að þekkt fjármálaþjónustulönd, bæði Sviss og Lúxemborg, eru með bærilegan hagvöxt bæði í ár og á næsta ári. Það er ekki þannig að þetta sé eingöngu út af ástandi á fjármálamörkuðum heimsins.

Ég ætla ekki að draga neina fjöður yfir það að ég tel mjög mikilvægt að auka hagvöxtinn. Það á að vera forgangsmál núna og þess vegna er það skylda ríkisstjórnarinnar að setja ekki fótinn fyrir það sem er þó að gerast í landinu og varðar það að fjölga störfum og auka hagvöxt. Þá er ég að tala um uppbyggingu áliðnaðarins og það á við bæði fyrir norðan og fyrir sunnan. Vissulega kom skoðanakönnun í gær sem sagði að fólk væri ekki áhugasamt um að fjölga álverum en hins vegar var það ánægjulegt að um það að nýta orkuna til atvinnusköpunar var allt annað upp á teningnum og fyrir því er stuðningur í landinu. Það er eitt af leynivopnum okkar í þeirri stöðu sem við erum í í dag að eiga þessa orku sem ekki hefur verið nýtt og er endurnýjanleg og er upplögð til að fjölga störfum þó að vissulega ætli ég ekki að segja að það eigi að ganga eins langt og þeir öfgafyllstu geta hugsað sér. Við þurfum að sjálfsögðu að gæta þess að skerða ekki okkar dýrustu og dásamlegustu náttúruperlur.

Af því að síðasti ræðumaður talaði um agaðan ríkisrekstur ætla ég að ljúka máli mínu með því að segja að auðvitað veit ég ekki hvernig það fjárlagafrumvarp kemur til með að líta út sem kynnt verður eftir mánuð en eitt sem vakti mikla athygli þegar síðasta fjárlagafrumvarp kom fram — þegar þenslan var enn þá mikil — var að þá kom ríkisstjórnin fram með þenslufjárlagafrumvarp. Það voru slæm skilaboð inn í þjóðfélagið eins og ástandið var þá.

[15:50]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni fyrir innlegg hennar við umræðuna í dag og það ber vel í veiði því hér talaði hæstv. fyrrverandi bankamálaráðherra sem fór af þeirri vakt fyrir rétt liðlega ári ef mig misminnir ekki, (**Gripið fram í:** Fyrir tveimur árum.) tveimur, og sagði okkur að gjaldeyrisvarasjóður upp á 500.000 millj. kr. væri langt í frá að vera nóg.

Ég hlýt þess vegna að spyrja hv. þingmann: Hversu mikið var í þeim gjaldeyrisvarasjóði fyrir tveimur árum þegar ráðherrann fór af áralangri vakt sinni sem bankamálaráðherra? Hversu miklu meira en 500.000 milljónir telur hv. þingmaður að þurfi að vera í gjaldeyrisvarasjóðnum? Og telur hv. þingmaður að það sé rétt og eðlilegt að almenningur greiði allan þann kostnað sem til fellur til að reisa svo gríðarlegar fjárhæðir sem þingmaðurinn gerir hér mjög sterka kröfu um? Og hvernig hefur þá hv. þingmaður hugsað sér að almenningur greiði fyrir svo öflugan gjaldeyrisvarasjóð sem hún boðar?

[15:51]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það eru reyndar tvö ár síðan ég lauk störfum sem viðskiptaráðherra. Það má nú ekki gleymast að ég var í utanríkisráðuneytinu í eitt ár.

Hvað varðar gjaldeyrisvaraforðann þá er náttúrlega ekki hægt að bera saman ástandið í þjóðfélaginu sem var á þeim árum, fyrir tveimur og hálfu ári síðan, og ástandið í dag og þá er ég að tala um hvað bankarnir hafa eflst gríðarlega. Við erum að tala um allt annað hlutverk fyrir Seðlabankann en var þá. Í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks, var gjaldeyrisvarasjóðurinn styrktur verulega. En ef stjórnvöld hefðu á þeim tíma gert sér grein fyrir hver þróuninni yrði þá er ég ekki í nokkrum vafa um að það hefði verið gert enn betur. Auðvitað getur maður fullyrt það núna að það hefði átt að gera betur miðað við það sem síðan hefur svo orðið þróunin.

En þegar við erum að tala um gjaldeyrisvaraforða, upp á kannski 1.000 eða jafnvel eins og heyrðist í einum prófessor í Háskóla Íslands að hann þyrfti jafnvel að vera 2.000 milljarðar, þá erum við náttúrlega tala um að við ætlum að halda í krónuna. En það er hins vegar þessi stóra spurning sem við þurfum að velta upp og ræða, þ.e. hvort krónan getur þjónað okkur til framtíðar.

Þetta er eitt af því sem við framsóknarmenn erum að vinna í núna, síðustu vikur og mánuði, og við munum greina frá niðurstöðum í þeirri vinnu á næstunni, hver niðurstaða okkar er í sambandi við framtíð gjaldmiðils okkar eða hvort við eigum aðra möguleika.

[15:53]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Hv. þingmanni til upplýsingar voru

um 100 milljarðar í gjaldeyrisvarasjóði fyrir tveimur árum. Hann hefur nú verið fimmfaldaður. Öllum ber saman um það að þá var tækifærið til þess að efla og auka hann á þeim kjörum sem voru þannig að við sem þjóð gætum gert það með hagkvæmum hætti. Þar með hefðu menn fyrirbyggt mikið af þeim vanda sem við nú stöndum frammi fyrir. En það hefur sannarlega komið fram allt þetta ár hversu erfið skilyrði eru nú fyrir ríkissjóð að sækja það fé sem menn hefðu betur hugað að þá. En það er gott að heyra hv. þingmann viðurkenna þetta hér í ræðustólnum.

En ég hlýt þó að ítreka þá spurningu hvort hún telji eðlilegt að hér sé gjaldeyrisvarasjóður upp á eitt eða tvö þúsund milljarða króna eins og hv. þingmaður talaði um. Gríðarlegar fjárhæðir. Hver á að bera þann kostnað? Hvernig sér hv. þingmaður fyrir sér að sá kostnaður verði borinn? Og þá hljótum við líka að spyrja hv. þingmann vegna þess að hún kallar hér eftir innspýtingu og auknum hagvexti, hvort hún telji að í 15% verðbólgu (Gripið fram í.) sem við búum við í dag, sé rétti tíminn til að grípa til þensluhvetjandi aðgerða og keyra hér upp hagvaxtaraukandi aðgerðir í 15% verðbólgu. Og hvers konar hagfræði er það eiginlega? Er hv. þingmaður ekki sammála aðilum vinnumarkaðarins um að mikilvægasta verkefni okkar sé að ná tökum á þeirri verðbólgu sem nú geisar, að ná tökum á verðbólgu sem hækkar skuldir heimilanna í landinu og rýrir kaupmátt fólksins á hverjum einasta degi? Eða hvernig ætlar þingmaðurinn að gera hvort tveggja í einu, (Forseti hringir.) að slá á þensluna og auka hana?

[15:55]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mín skoðun er sú að þenslutímabilinu sé lokið. Það er alveg rétt sem kemur fram hjá hv. þingmanni, að það sem núna er alvarlegt er verðbólgan. Miðað við það að hún er að miklu leyti vegna gengisfellingarinnar sem var, þá tek ég undir orð hæstv. forsætisráðherra um að henni ætti að linna seint á þessu hausti. Það má því ekki eingöngu horfa á verðbólguna vegna þess að þá lendum við í þeirri hörðu lendingu sem við höfum viljað forðast. Ef atvinnulífinu er látið blæða, ef eingöngu er horft á verðbólgutölur eins og Seðlabankinn hefur nú gert og ekkert horft á það að atvinnulífið er að bresta í þó nokkrum mæli, þá er hætta á að við stöndum frammi fyrir því að þegar Seðlabankanum tekst loksins að koma verðbólgunni niður þá verði hrun í atvinnulífinu. Það er ekki lausn.

En ég ætla að segja við hv. þingmann að ég er sammála formanni flokks hans þegar hann spyr hver eigi að bera kostnaðinn af því að styrkja gjaldeyrisvaraforðann, þá er ég sammála hæstv. utanríkisráðherra þegar hún hefur sagt að ríkisstjórnin muni standa að baki bankakerfinu.

[15:57]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Umræðan um efnahagsmál sem fram hefur farið til þessa hefur um margt verið fróðleg og það má segja að af hálfu ríkisstjórnarinnar standi upp úr þau skilaboð að vandinn sé töluverður og við honum séu engar einfaldar lausnir. Það er alveg rétt. Ég er algjörlega sammála þessari greiningu. Það er töluverður vandi. Hann er þó ekki svo að menn þurfi eða eigi að nota stærstu lýsingarorð til að lýsa honum eða mála dekkstu mynd á vegginn sem unnt er. Vegna þess að það mundi engum greiða gera. Íslenskt efnahagslíf er að mörgu leyti sterkt og þó að vandi sé á ferðum um þessar mundir þá er það ekki svo að öll þjóðarskútan sé að farast.

En það sem mér finnst líka standa upp úr er að svörin við því hvernig eigi að vinna sig út úr vandanum eru fátækleg. Forsætisráðherra benti að vísu á það sem ég tek undir að hluti af úrræðunum er að skapa meiri verðmæti í þjóðfélaginu. Nýta auðlindir lands og sjávar og framleiða meiri verðmæti. Það er alveg rétt. Ég er algjörlega sammála því. Það eigum við að gera. Við eigum ekki að gera langt hlé á uppbyggingu orkufreks iðnaðar hér á landi. En við eigum heldur ekki að ráðast í næstu framkvæmdir svo fljótt að þenslan vegna þeirra komi fram áður en náðst hefur jafnvægi í íslensku efnahagslífi. Því þá værum við einfaldlega að kynda undir verðbólguna áður en núverandi eldsmatur verður til þurrðar genginn. Menn verða að gæta að tímasetningum varðandi uppbyggingu orkufreks iðnaðar.

Að öðru leyti var ekki margt sem kom fram og ég held að það sé kannski vegna þess að ríkisstjórnin er ekki búin að koma sér saman um frekari aðgerðir og það kemur mér svo sem ekki á óvart. Í fyrsta lagi þarf að skoða, og ég held að ríkisstjórnin verði að horfast í augu við það að sá vandi sem er uppi verður ekki leystur nema með því að menn taki á ríkisfjármálunum. Það hefur verið umtalsverður vöxtur í ríkisfjármálum á undanförnum árum. Útgjöld fjárlaga jukust frá ríkisreikningi 2006 til fjárlagafrumvarps 2008 um 90 milljarða kr. eða um 26%. Það sýnir líka að ríkisstjórnin var algjörlega andvaralaus fyrir því sem fram undan var þegar hún gekk frá fjárlagafrumvarpi sínu á síðastliðnu hausti.

Það er dálítið merkilegt rannsóknarefni sem menn ættu kannski að kalla eftir svörum við. Hvernig stendur á að ríkisstjórnin flaut svona sofandi að feigðarósi? Það er alveg greinilegt að ríkisstjórnin trúði því fram á síðasta dag, þegar komið var fram að páskum á þessu ári að það væri allt í lagi og að það mundi ekkert gerast. Það væri hægt að sigla skútunni áfram undir fullum seglum þrátt fyrir þá váboða sem þá voru uppi og búnir að vera sýnilegir um langa hríð. Enda féll gengið eins og hendi væri veifað og hér kom fram í umræðunni að gengið hefði lækkað um 40%. Það er mikil lækkun. En við skulum ekki dvelja við það. Það er seinni tíma mál að kalla eftir skýringum á því hvers vegna ríkisstjórnin var svona andvaralaus því í því felst mikil ábyrgð og ráðherrarnir hafa ekki staðið undir ábyrgð sinni hafi þeir ekki, eins og bersýnilegt er, gert sér grein fyrir stöðu mála.

En það hlýtur að koma fram, ekki seinna en þegar næsta fjárlagafrumvarp verður lagt fram eftir réttan mánuð, hvernig ríkisstjórnin hyggst taka á með ríkisfjármálin að vopni til þess að koma á jafnvægi í íslensku efnahagslífi. Ef ríkisstjórnin sýnir ekki neinn dug í þeim efnum í því fjárlagafrumvarpi þá er ríkisstjórninni ekki við bjargandi. Það þýðir ekkert að fresta einhverjum framkvæmdum. Það þýðir ekki að fresta byggingu háskólasjúkrahúss um eitt ár eða fresta einhverjum jarðgöngum um eitt ár til þess að ná fram hagstæðum tölum í fjárlagafrumvarpinu. Það verður að fara inn í ríkisrekstrinn sjálfan og lækka hann. Ég hygg að ríkisstjórnin viti þetta því allir fróðir menn á þessu sviði benda

á það. Þetta er það sem verður að gera til þess að koma á jafnvægi í íslensku efnahagslífi. Ef það er ekki gert þá ná menn ekki tökum á því. Þá verður áframhaldandi flökt á íslensku gengi og áframhaldandi viðskiptahalli og áframhaldandi verðbólga.

Það stendur allt og fellur með ríkisstjórninni, virðulegi forseti, í þessum efnum. Hvort hún hafi kjark og þor til þess að taka á ríkisfjármálunum sjálfum. Ég tel hins vegar að ríkisstjórnin eigi á næstu árum að stefna að uppbyggingu þjóðfélagsins. Hún eigi að vera djörf í því að byggja upp innviði samfélagsins sem gerir okkur betur kleift að framleiða meiri verðmæti með hagkvæmari hætti en nú er. Það er fjárfesting sem borgar sig rétt eins og fjárfesting í stóriðju og þess vegna á ekki að fresta þannig framkvæmdum. En hún verður að taka niður rekstrarkostnaðinn. Það er engin þægileg leið í þeim efnum, virðulegi forseti. Það er ákaflega þægilegt við þessar aðstæður að tala um að lækka skatta eða bæta við útgjöld í ýmsa málaflokka velferðarkerfisins sem er örugglega vel hægt að rökstyðja með góðum rökum að þörf sé á en hleypi menn sér út í það þá er bara verið að velta á undan sér vandanum og gera hann stærri þegar að því kemur að einhverjir aðrir koma að verkinu og fara að taka á því. Þess vegna verður að taka á málinu strax.

Við þessu finnst mér engin svör hafa komið fram hjá ríkisstjórninni í þessari umræðu. Hvað hyggst hún gera við ríkisfjármálin? Ætlar hún að senda þau skilaboð til íslensku þjóðarinnar að allt geti gengið áfram eins og verið hefur? Menn geti bara bætt í hér og bætt í þar. Það þurfi hvergi að koma neitt við og hægt sé að koma á jafnvægi í íslensku efnahagslífi án þess að það komi við nokkurn mann. Ráðherrarnir sjálfir hafa þó sagt að það sé engin einföld lausn til. Og það er engin einföld lausn til. Þegar bæði núverandi ríkisstjórn og sú sem á undan sat hafa bætt svona miklu við ríkisútgjöldin þá er verið að auka vandann vegna þess að það þarf að taka á þeim. Það kann að vera einhvern tíma síðar þegar verðmætasköpunin í þjóðfélaginu hefur aukist á nýjan leik að þá sé hægt að bæta aftur við reksturinn. En menn hafa á undanförnum þremur, fjórum árum gengið allt of langt í að auka við ríkisútgjöldin miðað við þá verðmætasköpun sem er í þjóðfélaginu. Það hefur einfaldlega ekki verið til fyrir öllum þessum nýju útgjöldum.

Virðulegi forseti. Ég held að ríkisstjórnin þurfi líka að leggja mikið á sig og sýna að hún sé ríkisstjórn en ekki ríkisrekandi. Ríkisstjórn sem stjórnar efnahagsmálunum. Það felst í að koma á jöfnuði í viðskiptum við útlönd. Á meðan viðskiptahallinn er eins og hann er og hefur verið á undanförnum árum er verið að grafa undan íslensku krónunni. Þá er verið að grafa undan þeim lífskjörum sem fólkið býr við í dag. Þá erum við að eyða um efni fram, búa til skuldir sem verður að borga og þær verða ekki borgaðar nema með því að skerða lífskjörin. Viðskiptahallinn á undanförnum árum hefur verið alveg hrikalegur. Hann hefur að vísu mikið til orðið til vegna stóriðjuframkvæmda og við skulum trúa því að það sé hægt að taka þær skuldir til hliðar og segja að tekjur af þeim framkvæmdum muni borga þær skuldir. Ég held reyndar að það sé ekki alveg rétt. Það sé rétt að mestu leyti en ekki að öllu leyti.

Frá 2004 hefur viðskiptahallinn verið og fram á mitt þetta ár 423 milljarðar kr., 423.000 millj. kr. Á þessu ári 42 milljarðar á sjö mánuðum. Það verður að vera jafnvægi. Ríkisstjórnin hefur mörg stjórntæki sem hún getur beitt til þess að ná niður hallanum og koma á jöfnuði og hún hefur stóran þingmeirihluta til að koma fram málum sínum ef þörf er á lagasetningu. Þess vegna er hún að bregðast hlutverki sínu ef hún tekur ekki á þessum vanda sem er einn sá allra stærsti í íslensku efnahagslífi.

[16:07]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir afar upplýsandi skýrslu um efnahagsmál sem hann flutti hér í dag og það frumkvæði að hafa þessa umræðu á fyrsta degi haustþingsins. Það er afar vel til fundið. Í skýrslunni fór ráðherrann vel yfir stöðu mála og útskýrði hvað gert hefur verið og það sem fram undan er í þessum málum eins og hægt er á þessari stundu. Það er deginum ljósara að staðan í efnahagsmálum hér á landi sem og í löndunum í kringum okkur er mjög alvarleg og við þurfum öll að taka á honum stóra okkar í sameiningu til að komast farsællega í gegnum þennan vanda. Við slíkar aðstæður er þess vegna svo mikilvægt að stjórnvöld fari ekki á taugum og hafi yfirsýn yfir verkefnin sem glíma þarf við.

Eins og forsætisráðherra rakti hér að framan eru yfirvegaðar og rétt tímasettar ákvarðanir mun vænlegri til árangurs en handahófskennd, vanhugsuð viðbrögð eins og stjórnarandstaðan hefur verið mjög iðin við að benda á. Markmið ríkisstjórnarinnar, eins og fram kom í máli hæstv. ráðherra, eru mjög skýr og aðgerðirnar miða markvisst að þremur þáttum. Í fyrsta lagi að draga úr lausafjárerfiðleikum fjármálastofnana til skemmri tíma, í öðru lagi að auka fjármálalegan stöðugleika til frambúðar og í þriðja lagi að því langtímamarkmiði að skjóta traustum stoðum undir framtíðarhagvöxt.

Á fundi efnahags- og skattanefndar í morgun sem formaður nefndarinnar gerði ágætisskil fyrr í umræðunni — þetta var fundur með hagsmunaaðilum og sérfræðingum í efnahagsmálum víða úr samfélaginu — benti Edda Rós Karlsdóttir, forstöðumaður greiningardeildar Landsbankans, m.a. á það, aðspurð um hvaða aðgerðir frá stjórnvöldum fjármálageirinn kallaði eftir, hversu mikilvægt er að horfa til langs tíma. Framtíðarhorfur okkar væru nefnilega öfundsverðar, eins og fram hefur komið í mati Alþjóðagjaldeyrissjóðsins, við höfum yfir öflugum auðlindum að ráða, öfluga lífeyrissjóði, menntaða þjóð o.s.frv. og þess vegna þarf, að áliti Eddu Rósar, að passa upp á að skemma ekki þann árangur og þá stöðu. Ríkið þarf að hjálpa kerfinu við að hjálpa sér sjálft og það eru orð sem ég get svo sannarlega tekið undir. Þess vegna þarf að gæta þess að ríkið fari ekki af stað í einhverjar ómarkvissar, ótímabærar paníkaðgerðir sem hafa ekkert upp á sig nema að kæfa niður frumkvæði og kraft einkaframtaksins og þjóðarinnar allrar.

Maður hefði líka haldið að stjórnarandstaðan, sem hefur hrópað mjög hátt um aðgerðaleysi í allt sumar, hefði hlustað með athygli á hæstv. ráðherra flytja skýrslu sína hér í dag en miðað við málflutning hennar í umræðunni er líkt og menn hafi komið hingað vopnaðir heimaskrifuðum stílum

sem alls ekki má breyta út af, fullum af upphrópunum, klisjum og ranghugmyndum þar sem eini tilgangurinn er að slá pólitískar keilur. Það virðist engin innstæða vera fyrir orðum um samvinnu og nauðsyn samstöðu við lausn vandans. Stundum held ég hreinlega að það sé yfir höfuð enginn áhugi fyrir því að leysa vandann.

Aðgerðaleysistalið er ein klisjan í sjálfu sér. Það þarf sterk bein til að standa af sér þá endalausu gagnrýni um aðgerðaleysi eins og dunið hefur á hæstv. forsætisráðherra og ríkisstjórn á undanförnum vikum og mánuðum. Krafan um aðgerðir, bara einhverjar aðgerðir, hefur hljómað úr öllum áttum og er helst ætlast til þess að menn sveifli töfrasprota til að beita gegn þeirri tímabundnu niðursveiflu sem hagkerfi okkar sem og önnur vestræn hagkerfi eru að ganga í gegnum. Auðvitað eru engar slíkar brellur tiltækar og íslensk stjórnvöld vita það mætavel. Þess í stað er unnið stöðugt að lausn vandans með markvissum hætti eins og ráðherrann greindi frá.

Greiningardeild Glitnis gerir þetta aðgerðaleysi að umtalsefni í *Morgunkorni* sínu í dag. Fyrirsögnin er: „Aðgerðaleysi orðum aukið“ og þar segir, með leyfi forseta:

„Þegar litið er í baksýnisspegilinn kemur á daginn að stjórnvöld hafi vissulega brugðist við breyttum aðstæðum í hagkerfinu með ýmsum hætti undanfarna mánuði. Þrátt fyrir að ríkisstjórnin hafi ekki nýtt að fullu heimild Alþingis til lántöku upp að 500 milljörðum kr. til að styrkja gjaldeyrisforðann hefur forðinn verið aukinn með útgáfu víxla í erlendri mynt í sumar. Þá hafa á síðustu mánuðum verið gefin út skuldabréf fyrir 75 milljarða kr.“

Síðan er fjallað áfram um nokkrar af þeim aðgerðum sem hér hafa verið til umræðu í dag og segir svo í lokin, með leyfi forseta:

„Þegar þetta er tínt saman kemur í ljós að stjórnvöld hafa vissulega brugðist við með ýmsum hætti undanfarna mánuði. Hins vegar er ótímabært að leggja hendur í skaut heldur þarf að halda áfram á sömu braut á næstu mánuðum í samvinnu við sem flesta aðila atvinnulífsins og vinnumarkaðar. Það verður því forvitnilegt að heyra það sem fer fram á þinginu í dag.“

Ég held að þarna sé mjög mikill samhljómur með því sem kom fram í máli hæstv. forsætisráðherra og þeirra væntinga sem þessi markaðsaðili alla vega kemur á framfæri í pistli sínum.

Ég vona því að menn í þessum sal skipti um plötu á fóninum og hætti innstæðulausu aðgerðaleysissuði sem er ekkert annað en suð. Það gerir ekkert gagn og það leysir engan vanda. Ef maður fer aðeins inn fyrir klisjurnar og skoðar málflutninginn, hvert er þá inntakið í tillögum stjórnarandstöðunnar? Bæði formaður Framsóknarflokksins og formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa talað fyrir auknum opinberum framkvæmdum sem úrræði til lausnar á vandanum sem við er að glíma en þeir hafa ekkert sérstaklega nefnt að opinberar framkvæmdir voru auknar svo um munaði í síðustu fjárlögum og eins í mótvægisaðgerðum ríkisstjórnarinnar vegna niðurskurðar í þorskkvóta.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon blæs á allar hugmyndir um framleiðslu í þjóðfélaginu og kallar þær gamaldags, honum finnst bara frekar hallærislegt að við séum að framleiða eitthvað hérna. En hvaða lausnir býður hann upp á? Jú, hann er með millifærslur frá ríki til sveitarfélaga, sveiflujöfnunarsjóði og auknar opinberar framkvæmdir eins og ég sagði. Hvergi minntist þingmaðurinn á orðið „verðmætasköpun“, ég held hreinlega að það sé orð sem hann getur ekki tekið sér í munn. Honum er tamara að tala í klisjum, eins og um nýfrjálshyggjuheimskapítalisma — ég vona að ég fari rétt með — (Gripið fram í.) sem er svo sem ágætis steingrímska, við getum alveg fallist á það. Hv. þm. Katrín Jakobsdóttir fór líka yfir tillögur þeirra. Allar lutu þær að aðkomu hins opinbera með einhverjum hætti, þar var aldrei um neina verðmætasköpun að ræða.

Það er stundum erfiðara að ráða í tillögur hv. þm. Guðna Ágústssonar. Hann vill lækka opinberar álögur — ég deili þeirri skoðun svona almennt með honum — og hann vill auknar framkvæmdir á sama tíma og hann vill draga úr útgjöldum ríkisins. Hann vildi fara inn í ESB í vor eða alla vega ræða það en núna er það bara alls ekki málið. En hann verður líka að gæta sín að fara rétt með staðreyndir og þá á ég ekki við það sem hann sagði um netið. Hann hamrar alltaf á því að krónan hafi lækkað um 40% frá áramótum, og ég tók eftir því að hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson gerði það líka, að hún hafi fallið um 40% frá áramótum þegar hið rétta er 25%. Þetta er ekki til að bæta stöðuna erlendis þar sem nóg er af ranghugmyndum um íslenskt efnahagslíf.

Formennirnir hafa líka báðir lagt áherslu á að gjaldeyrisvaraforðinn verði efldur. Hæstv. forsætisráðherra fór vel yfir það sem verið væri að gera í þeim efnum og ég er að hugsa um að endurtaka það sem hann sagði þingmönnum til frekari glöggvunar vegna þess að ég held að þeir hafi ekki verið að hlusta. Hann sagði, með leyfi forseta:

„Gjaldeyrisforðinn nam um 200 milljörðum króna í lok júní sl. Í júlí og ágúst var hann stækkaður í nokkrum áföngum og nam í lok ágúst um 300 milljörðum. Með hinu nýja láni ásamt með áðurnefndum gjaldeyrisskiptasamningum og lánalínum ríkissjóðs og Seðlabankans nemur forðinn nú jafnvirði rúmlega 500 milljarða króna. Á miðju ári 2006 var hann rúmlega 100 milljarðar króna á sambærilegu gengi. Gjaldeyrisforði okkar hefur því fimmfaldast á þessum stutta tíma og er nú hlutfallslega mun meiri en í flestum nágrannalöndum ef miðað er við landsframleiðslu.“

Bara svo þetta liggi fyrir og ég vona að þingmennirnir hafi hlustað núna.

Á fyrrnefndum fundi efnahags- og skattanefndar í morgun var einmitt farið yfir þessa stöðu og fundurinn var mjög fróðlegur. Það vakti athygli mína þar að hjá einum greiningaraðilanum kom fram að við ættum að líta til Sviss sem fyrirmyndar varðandi það hvernig tryggja skuli fjármálastöðugleika. Þeir eru eins og við lítil þjóð með hlutfallslega stórt fjármálakerfi þó svo að forskot þeirra sé augljóslega það að myntin þeirra gengur víðar en krónan okkar. Þessi aðili benti á að við ættum að fara að fordæmi þeirra varðandi stærð á gjaldeyrisforða, þar væri hann í kringum 20% af landsframleiðslu þeirra eða sem væri sambærilegt 300 milljarða kr. gjaldeyrisforða hér. Það er því ánægjulegt að heyra að forsætisráðherra greinir frá því að við erum komin vel yfir þann mælikvarða sem þessi aðili nefndi.

Virðulegi forseti. Eins og forsætisráðherra brýndi fyrir okkur áðan er mikilvægt að við stöndum saman. Það hljóm-

ar kannski klisjukennt en það er sannleiksgildi fólgið í gamla orðatiltækinu að hugurinn beri mann hálfa leið. Nú skulum við því öll taka höndum saman og vinna að lausn þessa vanda í sameiningu.

[16:17]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður hefur ugglaust verið að leggja drög að þessari miklu samstöðu með ummælum sínum um stjórnarandstöðuna áðan. Hv. þingmaður varar við því að ríkið vaði út í ótímabærar taugaveiklunaraðgerðir eða framkvæmdir því það geti drepið niður frumkvæði og kraft einkaframtaksins. Þá má spyrja: Hvar hefur einkaframtakið á Íslandi verið að fjárfesta undanfarin ár? Er vandinn ekki m.a. sá að fjárfestingar Íslendinga á Íslandi hafa verið hverfandi undanfarin ár? Og þessu hafa menn mætt og vilja mæta áfram með því að halda uppi fjárfestingarstigi í hagkerfinu með risainnspýtingum erlendra aðila í formi stóriðjuframkvæmda. Er þetta falleg framtíðarsýn? Er ekki betra að skapa hér forsendur og aðstæður sem gera Íslendingum kleift að fjárfesta á Íslandi, svona til tilbreytingar? Og ætli það sé nú ekki viðráðanlegra og jafnara að gera það þannig?

Aðgerðaleysiskenningin. Það er greinilegt að þetta kemur mjög við og er sárt. En það eru ekki bara stjórnarandstæðingar sem hafa talað um þá hluti. Hæstv. forsætisráðherra gekkst sjálfur við henni 5. ágúst síðastliðinn og sagði að hún væri að skila árangri. Hann, með leyfi forseta, þ.e. forsætisráðherra, sagði að það sem ýmsir hafi kallað aðgerðaleysi hefði haft jákvæð áhrif. Þetta kalla ég aðgerðaleysiskenninguna í hagstjórn og vitna í forsætisráðherra sjálfan.

Að ég blási á allar hugmyndir bæði um framleiðslu og verðmætasköpun yfir höfuð. Er þetta nú ekki einum of ódýrt, hv. þingmaður, þó að ég skrifi ekki upp á það að allsherjarlausn á öllum vanda sé frekari álvæðing íslensks efnahagslífs en vilji þess í stað leggja áherslu á fjölbreytni, á nýsköpun? Í okkar tillögum er t.d. einmitt það að leggja núna áherslu á fjárfestingar í innviðum samfélagsins og leggja grunn að nýsköpunar- og uppbyggingarskrefi á fjölbreyttum forsendum. Auðvitað til þess að hér sé verðmætasköpun. En það er hægt að gera fleira, hv. þingmaður, en bara að falbjóða íslenska náttúru og íslenskar orkulindir á útsöluverði handa erlendum (Forseti hringir.) stórfyrirtækjum til að framleiða ál, bræða ál. Það eru fleiri möguleikar í stöðunni, (Forseti hringir.) hv. þingmaður.

[16:20]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég get alveg tekið undir með hv. þingmanni að við eigum að skapa hér þau skilyrði að Íslendingar telji hag sínum þannig best varið að þeir fjárfesti á Íslandi. Og ég held að það sé nú akkúrat það sem við erum að leggja til. En einkaframtakið má mér algjörlega að meinalausu vera erlendis frá og ég fagna erlendri fjárfestingu hvaðan sem hún kemur.

Aðgerðaleysiskenningin, að hæstv. forsætisráðherra hafi sagt það sjálfur, ég get ekki tekið undir það. Því eins og þingmaðurinn las upp þá sagði hann að það sem margir vilja kalla aðgerðaleysi, ef mig ekki misminnir, þá útskýrði hann í þessu viðtali hvað það var sem hann átti þar við.

Framleiðslan og nýsköpunin. Mér þykir miður ef ég hef verið að væna þingmanninn um að hafa andúð á framleiðsluþáttunum. Ég spyr þá bara og endilega segðu mér, hvað viltu framleiða hér? Fjárfestingar í innviðum eru fínar en fjárfesting í innviðum kemur venjulega ekki með nýtt fjármagn inn í samfélagið heldur eru það opinberar fjárfestingar. Það er það sem ég var að gagnrýna í ræðu minni að í tillögum vinstri grænna eru allar tillögur sem eru til úrbóta opinberar framkvæmdir. Ég er bara ekki alveg sannfærð um að það verði til að koma okkur út úr þessum vanda.

[16:21]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vill áminna þingmenn um að ávarpa forseta.

[16:21]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég skal alveg fara yfir það í góðu tómi með hv. þingmanni hvaða hugmyndir ég og skoðanasystkin mín sjáum fyrir okkur og möguleika á fjölbreyttum sviðum atvinnulífs. Í raun er þar allt milli himins og jarðar og sérstaklega að veðja á framsæknar tækni- og þekkingargreinar, á fjölbreytni, á nýsköpun í litlum og meðalstórum fyrirtækjum sem er yfirleitt á byggðu bóli talin framsækin atvinnustefna og nútímaleg en ekki sú undarlega staða sem uppi er á Íslandi að það er eins og við séum að uppgötva iðnbyltinguna hina gömlu núna og sjáum helst ekkert í því nema bara álbræðslur. Gamla iðnbyltingin gekk þó út á alls konar verksmiðjur og járnbrautarteina og ýmislegt en hér á Íslandi er þungaiðnvæðing 21. aldarinnar að hætti Sjálfstæðisflokksins bara að bræða ál. Það er ekkert annað sem kemst að. Það er alveg með endemum.

Ég hef t.d. fagnað og stutt uppbyggingu aflþynnuverksmiðju á Akureyri. Af hverju? Af því að það er meðalstór iðnaðarkostur sem smellpassar inn í það samfélag, notar hóflegt magn af orku, mikið af heitu og köldu vatni, hrein framleiðsla, hátæknistörf og hefur allt með sér. Það er ósköp einfaldlega þannig að við tökum afstöðu til þeirra hluta sem í boði eru. Viljum stuðla að fjölbreytni og nýsköpun en ekki sitja bara föst í þessari eymd nauðhyggjunnar að Íslendingar eigi enga aðra kosti í stöðunni en að falbjóða orkuna á útsöluverði og leggja íslenska náttúru undir að henni óbættri. Hún er ekki metin á eina einustu krónu eins og erlendir aðilar hafa bent okkur á að vanti inn í útreikninga um þjóðhagslega heildararðsemi þessara framkvæmda.

Af hverju hefur t.d. ekki verið gerð sú breiða úttekt á þjóðhagslegri arðsemi stóriðjufjárfestinganna sem Efnahags- og framfarastofnun Evrópu hefur lagt til við íslensk stjórnvöld í mörg ár? Þolir það ekki dagsins ljós hversu lítill nettóvirðisaukinn er að lokum, sem eftir verður í íslenska hagkerfinu þegar við tökum þarna inn á okkur dýrustu störf í heimi sem það er að byggja þau upp með þessum hætti? Er það álitlegt fyrir skuldsettasta hagkerfi innan Efnahags- og framfarastofnunarinnar að veðja á þá tegund atvinnuuppbyggingar þar sem hvert starf kostar fleiri hundruð milljónir í fjárfestingu?

[16:24]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Þar erum við aftur sammála, ég og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, að framsæknar tæknigreinar teljast líka til atvinnugreina sem mér hugnast mjög vel og nýsköpun, ég er algjörlega með því. Enda finnst mér þetta ekki snúast um að annað þurfi að útiloka hitt og hvorki Sjálfstæðisflokkurinn né ríkisstjórnin hafa talað þannig að annað þurfi að útiloka hitt.

Það er einfaldlega ekki rétt að það sé bara talað fyrir áli. Ég veit ekki betur en talað sé um að virkja orkulindirnar til þess að nýta orkuna í þágu alls kyns framkvæmda. Þar á meðal gagnaveitu og annarra verkefna sem eru þingmanninum meira að skapi. (Gripið fram í.)

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður fagnar aflþynnuverksmiðju. Það er allt í lagi að virkja. Það er allt í lagi að virkja og að selja orku svo framarlega sem það er ekki fyrir álið. Er það sem sagt atvinnustefna vinstri grænna? Hann segir að þeir fái ekki rafmagnið í gagnaveiturnar. En það er líka af því að það eru vandkvæði að virkja í neðri hluta Þjórsár. Ég vil því spyrja hv. þingmann, virðulegi forseti: Er allt í lagi að virkja bara svo framarlega sem það er ekki ál?

[16:25]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég furða mig svolítið á þeirri umræðu sem hér fer fram þar sem aftur og aftur er talað um það hér í ræðupúlti Alþingis að stjórnarandstaðan hafi uppi ábyrgðarlausar upphrópanir um efnahagsmál. Hafi uppi ábyrgðarlausar tillögur.

Ég kalla eftir svari við því hjá hv. þingmanni, kalla eftir því hjá henni, einni af mörgum sem hafa talað á þessum nótum, hverjar eru þessar ábyrgðarlausu tillögur? Það sem við höfum fyrst og fremst kallað eftir í stjórnarandstöðunni núna í meira en ár er að stjórnarliðið geri eitthvað af því sem það gefur fyrirheit um. Það hefur ekki verið svo mikill ágreiningur og það hefur komið alveg skýrt fram í dag. Stjórnarandstöðuþingmenn hafa margir, sem eðlilegt er og ég geri það með þeim, fagnað því að gjaldeyrisvaraforðinn hafi verið efldur og ég hef fagnað í skrifum mínum mörgu af því sem hefur verið gert. En við höfum kallað eftir því að fleira sé gert. Og þegar talað er um ábyrgðarleysi og upphrópanir þá hefur mér fundist þær helst eiga við um þá sleggjudóma sem hér birtast um málflutning einstakra flokka án þess að það sé nokkurn tíma farið ofan í eða hlustað á hvað raunverulega hefur verið sagt.

Hv. þingmaður ámælti hér stjórnarandstöðuþingmönnum fyrir það að hafa ekki hlustað á ræðu hæstv. forsætisráðherra. Ég ber það a.m.k. af mér, ég hlustaði á hana af mikilli athygli og var sammála sumu en öðru ekki.

En ég spyr á móti: Hefur hv. þm. Ragnheiður Árnadóttir lesið tillögur sem stjórnarandstaðan hefur komið fram með í efnahagsmálum? Hvar er viljinn til samstöðu og viljinn til samstarfs í þeim erfiðu aðstæðum sem ríkja í íslensku hagkerfi hjá stjórnarliðinu eða ætlar meiri hlutinn að valta yfir og ekki einu sinni að hlusta á orð okkar stjórnarandstæðinga?

[16:27]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)*:

Ábyrgðarleysið að mínu mati, virðulegi forseti, felst fyrst og síðast í því sem ég vildi kalla aðgerðaleysissuð hérna áðan. Það er suð um að ekkert hafi verið gert þegar menn vita fullvel að það hefur verið unnið hörðum höndum að lausn þessa vanda um margra mánaða skeið.

Reyndar minnist ég þess í umræðum í vor, á vorþinginu, að hv. þm. Bjarni Harðarson hélt eina af sínum mörgu ræðum um efnahagsmál og þá sagðist hann hafa séð þetta allt saman fyrir. Það var ekki bara íslenska efnahagslægðin sem hann hafði séð fyrir heldur þessi alþjóðlega fjármálakreppa. Ég man að ég kallaði fram í og ég var nú kannski ekki sérstaklega kurteis og það fór aðeins í taugarnar á þingmanninum og ég biðst afsökunar á því ef ég hef pirrað hann á þeim tíma, en ég leyfði mér að spyrja þingmanninn að því af hverju hann hefði bara ekki skipt um vinnu og farið og gerst alþjóðlegur fjármálaráðgjafi vegna þess að þetta lá svo beint fyrir og var svo auðsjáanlega fyrirséð að þingmaðurinn var með öll svörin.

Það er þetta sem mér finnst vera innihaldslaust og ábyrgðarlaust, að vera með slíkar yfirlýsingar um það sem allir sem setja sig inn í þessi mál vita að er grafalvarleg alþjóðleg fjármálakreppa sem hefur áhrif hér á Íslandi og verið er að vinna að lausn á hörðum höndum. Það er ábyrgðarleysi sem í því felst, virðulegur forseti.

[16:29]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil nú byrja á því að taka fram að mér hafa ekki mislíkað frammíköll þegar ég tala en ég skal alveg viðurkenna að mér fipast oft. En það gerir frammíköllin ekki minna virði.

Ég vil aftur á móti bera það alveg af mér að það sé eitthvert ábyrgðarleysi að fylgjast með fjölmiðlum. Ég hef starfað sem blaðamaður, ekki sem fjármálaráðgjafi, lengst af starfsævi minni og ég hef líka sem blaðamaður haft mikinn áhuga á því að lesa það sem aðrir blaðamenn skrifa og varðandi það að ég hafi vitað fjármálakreppuna fyrir þá hafði ég það vit bara af því að lesa blöð, *Economist*, *Newsweek* og síðan íslensku blöðin. Ég er ekki að tala um nokkurs konar forvitrisnáttúru því þótt hún hafi verið þekkt á Suðurlandi á tímum Gunnars Hámundarsonar frænda míns þá er hún nú mjög á undanhaldi.

Það að fyrir dyrum stæðu mjög alvarlegir tímar vegna ofurveðsetningar í hinum kapítalíska vestræna hagkerfi held ég að ekki hafi þurft neina sérstaka spádómsgáfu til að vita. Ég held raunar að stjórnarmeirihlutinn hafi allt frá því að ný stjórn tók við völdum og geri enn, spilað inn á mjög ódýra pólitík um það að þetta sé nú kannski ekki endilega kreppa. Þetta sé kannski ekki endilega svo slæmt.

Við heyrðum hér síðast einn af stjórnarliðum, hv. þm. Pétur H. Blöndal, tala um það að ef til vill væri þetta nú bara allt saman í góðu lagi og ástandið á Íslandi væri aðallega frábært. Málflutningur af þessu tagi ber ekki vott um mikla ábyrgð. Það er ekki mikil ábyrgð í því fólgin að afneita veruleikanum og ég hef litið á að það sé eðlileg verkskylda manna hvort sem þeir vinna við blaðamennsku eða stjórnmál að fylgjast með því sem skrifað er um efnahagsmál.

[16:31]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Alltaf kemur það í ljós að við hv. þm. Bjarni Harðarson erum sammála um miklu meira en við höldum. Ég er alls ekki á móti því að þingmaðurinn fylgist með og ég hvet hann til þess að halda áfram að lesa blöðin og get deilt því með honum hér að ég á það til að lesa eitt og eitt blað sjálf og fylgist dálítið með. Það er því ekki ábyrgðarleysi að fylgjast með fréttum.

En til að koma aftur að alvöru málsins … (**BjH:** Hvenær vissir þú um kreppuna?) Til að koma aftur að alvöru þessa máls þá held ég að við getum öll verið sammála um að við höfum verk að vinna eins (Gripið fram í.) og efnahagsástandið er núna. Nú er þingmaðurinn farinn að fipa mig með frammíköllum og leyfi ég honum að hefna sín á mér hér.

Við verðum að standa saman í þessu og þess vegna getum við hætt að karpa og brett upp ermarnar og tekist á við þann vanda sem við höfum fyrir framan okkur. Vegna þess að eins og hv. þm. Pétur Blöndal sagði hér, og var fulljákvæður að mati þingmannsins, þá eru tækifærin óendanleg og við eigum bara að taka íslenska átakið á þetta — ég hugsa að talað hafi verið um handboltann hér í dag — við getum gert allt ef við setjum okkur þessi markmið og tökum núna íslenska átakið og klárum málið hvort sem kreppan hefur verið fyrirséð fyrr eða síðar.

[16:33]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Við ræðum hér um efnahagsmálin, aðgerðir og aðgerðaleysi í þeim efnum, hverjum er að kenna og hvað og hvar upphófst sá hrunadans sem sumir vilja kalla svo nú á síðustu missirum.

Það er fróðlegt að kíkja stundum á bloggheimana. Þar hefur að undanförnu gengið sú skrýtla að hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde væri einstaklega laginn að finna upp sandhauga til að stinga höfðinu í og þegar talið bærist að efnahagsmálum horfði hann í kringum sig eftir næsta sandhaug. Þetta eru bloggheimarnir og forsætisráðherra hefur reyndar sjálfum verið tíðrætt um þá í kringum umræðuna um efnahagsmál. Og stendur hann nú upp og veltir sjálfsagt fyrir sér hvar hann geti fundið þann næsta.

Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, formaður Samfylkingarinnar, komst alveg réttilega að orði áðan þegar hún sagði að hagvöxtur síðustu ára hefði verið drifinn áfram fyrst og fremst af skuldasöfnun, skuldsetningu heimila, skuldsetningu þjóðarbús o.s.frv. Innri verðmætasköpun í samfélaginu hefði verið mjög takmörkuð. Það gefur augaleið að efnahagslíf, efnahagskerfi sem er rekið áfram með þessum hætti hlýtur fyrr eða síðar að komast í þrot.

Þingmönnum Sjálfstæðisflokksins er einkar tamt að kenna alþjóðlegri kreppu um. Vissulega skal ekki gert lítið úr þeim vandamálum sem koma erlendis frá á fjármálamörkuðum en engu að síður er jafnhættulegt að viðurkenna ekki eigin mistök, að viðurkenna ekki hvað fór úrskeiðis og læra af því og breyta.

Seðlabankinn hefur haft verðbólgumarkmið síðastliðin sjö ár. Aðeins eitt ár af þessum sjö árum hafa þau markmið náðst. Það ætti ekki að hafa farið fram hjá neinum sem við stjórnvölinn sátu. Og hvað eftir annað komu aðvaranir frá Seðlabankanum, seðlabankastjórum, um að það væri mikið ójafnvægi í þjóðarbúskapnum. Einu sinni nefndi hann þetta ógnarjafnvægi, það hlyti að springa, og hann varaði við þeirri grimmu stóriðjuþenslu, skattalækkunum og þensluhvetjandi áhrifum sem ríkisvaldið stóð að. Afleiðingin þarf þess vegna ekki að koma stjórnarherrunum og stjórnvöldum hér á óvart.

Það sem ég kallaði að stinga höfðinu í sandinn er að viðurkenna ekki þessi efnahagsmistök. Það held ég að sé hin veika hlið efnahagsstjórnunarinnar núna sem hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde fer með. Að viðurkenna ekki eigin mistök, viðurkenna ekki hvað hefur misfarist og breyta til. Það verður ekki keyrt áfram á sömu braut. Aðgerðir í efnahagsmálum sem miða að því að halda áfram þessari grimmu misskiptingu, áframhaldandi skuldasöfnun erlendis, áframhaldandi stóriðjuuppbyggingu og stóriðjuæði o.s.frv. geta ekki leitt til annars en að framlengja þetta ógnarjafnvægi sem er ekkert lengur í jafnvægi. Þetta ógnar afkomu íslensks þjóðarbúskapar til næstu ára með verðbólgu upp á 14,5%, með hæstu stýrivexti í heimi upp á sömu tölu. Það getur enginn ábyrgur forsætisráðherra sagt að þetta sé eitthvað „að láta á sér kræla“ eins og hæstv. forsætisráðherra. sagði um verðbólguna áðan. Slíkt er ábyrgðarlaust að mínu mati.

Það sem gerst hefur á undanförnum árum er að auðurinn hefur safnast á örfárra manna hendur og gerir enn og einmitt í þeim tilfærslum sem núna eru gerist það áfram. Og hverjir eiga að taka á sig þennan skell, þennan samdrátt? Jú, það er nefnt hér áfram, launafólk. Launafólkið á að gera það áfram. Við sjáum þann grimma slag nú sem ekki síst kvennastéttir standa í. Var ekki lofað sérstöku átaki í að bæta kjör kvennastétta? Átti það ekki að vera eitt fyrsta verk ákveðins stjórnmálaflokks sem nú er í ríkisstjórn? Kjarabarátta ljósmæðra sýnir hvar sú barátta stendur. Ég sendi ljósmæðrum einlægar baráttukveðjur í baráttu þeirra fyrir bættum kjörum og virðingu fyrir starfinu.

Leggja á þunga áherslu á að styrkja innviði samfélagsins, ekki síst á þeim landsvæðum sem hafa orðið undir í þeirri þenslu sem gekk yfir landið á undanförnum missirum, á þeim svæðum þar sem hagvöxtur var neikvæður. Tökum til dæmis Vestfirði, Norðurland vestra. Það er ekki gert heldur þveröfugt. Birtingarmyndin er t.d. niðurskurður í póstþjónustu á þessum svæðum. Það var þá það sem menn héldu að Vestfirðingar þyrftu helst á að halda, að skera niður og fækka póstburðardögum og fækka póstafgreiðslum. Er það svo? Það eru skilaboðin sem ríkisstjórnin gefur. Og þegar kemur ákall — ég er með bréf frá sveitarstjóra Reykhólahrepps sem sendir ákall til samgönguráðherra, Kristjáns Möllers, um að fresta niðurskurðaraðgerðum Íslandspósts á þjónustu í sveitarfélaginu. Því er ekki svarað það ég veit. Öðruvísi mér áður brá þegar Kristján Möller, hæstv. núverandi samgönguráðherra, var óbreyttur þingmaður og við börðumst hér hlið við hlið fyrir þessari þjónustu, fyrir póstþjónustunni um allt land. Jafnræði þegnanna. Við börðumst fyrir lækkun flutningskostnaðar á landsbyggðinni. Ekkert bólar á því heldur.

Þegar forsætisráðherra kallar eftir vinnuaflsfrekum aðgerðum, að nú þurfi einmitt að styðja slíka starfsemi,

hvernig birtist það þá? Í frumvarpi sem á að heimila hömlulausan innflutning á hráu kjöti, innleiða matvælalöggjöf Evrópusambandsins með þeim hætti að hér geti flætt inn hömlulítið eða hömlulaust hrátt kjöt og hráar kjötvörur sem allir vita að munu á mjög skömmum tíma eyðileggja innlenda matvælavinnslu, innlenda kjötvinnslu og verða jafnframt ógn við íslenskan innlendan landbúnað, jafnframt því sem það ógnar matvælaöryggi og sjálfstæði þjóðarinnar hvað það varðar. Það eru þúsundir starfa bundnar í matvælavinnslu í landinu. Þessu finnst ríkisstjórninni allt í lagi að slátra ef marka má áhuga þeirra á að koma umræddu frumvarpi, illræmdu frumvarpi um innleiðingu matvælalöggjafar Evrópusambandsins inn.

Sjálfstæðisflokkurinn kennir Samfylkingunni um að hún píni þetta áfram. Kannski getur hv. þm. Lúðvík Bergvinsson, þingmaður Sunnlendinga, Suðurlandskjördæmis, vitnað um það hvort það sé Samfylkingin sem er að keyra íslenskan landbúnað út af borðinu með þeim hætti að heimila innflutning á hráu kjöti og stefna þar með heilbrigði dýra og hollustu matvara í hættu. Nei, ég held að Sjálfstæðisflokkurinn verði fá að standa fyrir sínu í þeim efnum þó að allir viti og það liggur á Samfylkingunni að hafa erft landbúnaðarstefnu Alþýðuflokksins gamla sem hugsaði meira um það hvernig stuðla mætti að og efla aukinn innflutning á landbúnaðarvörum en að efla innlenda framleiðslu.

Norðmenn leggja höfuðáherslu á að standa vörð um sinn landbúnað. Það er pólitískt markmið að það sé gert og að tryggja matvælaöryggi og sjálfsforræði þjóðarinnar á þeim vettvangi og allar aðrar aðgerðir taka mið af því. Hjá okkur er þessu öfugt farið. Við hugsum eða af hálfu stjórnvalda, Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar, er samkvæmt frumvarpinu lögð höfuðáhersla á innflutninginn, markaðinn og íslenskur landbúnaður og íslenskt matvælaöryggi á síðan að laga sig að því.

Ég krefst þess, frú forseti, að þessu illræmda matvælalöggjafarfrumvarpi sem á að heimila innflutning á hráu kjöti verði bara endanlega ýtt út af borðinu og samningar teknir upp á ný við Evrópusambandið með hagsmuni Íslendinga, íslensks landbúnaðar, íslenskra neytenda og íslenskrar þjóðar fyrir brjósti. (Forseti hringir.) Og það verði krafa sem við setjum fram á þessu þingi, frú forseti.

[16:44]

Útbýting:

Aðgerðir til stuðnings smáum og meðalstórum fyrirtækjum, 653. mál, fsp. SJS, þskj. 1314.

Framganga lögreglu gagnvart mótmælendum stóriðjuframkvæmda, 574. mál, skýrsla dómsmrh., þskj. 1308.

MS-sjúklingar og lyfið Tysabri, 654. mál, fsp. VS, þskj. 1315.

[16:44]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil hér í upphafi þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir góða skýrslu áðan þar sem hann fór vel og skilmerkilega yfir stöðu efnahagsmála núna. Það er mikilvægt að hún sé rædd í upphafi þings enda efnahagsástandið alvarlegt og miklar blikur á lofti. Hæstv. forsætisráðherra greindi ástandið réttilega í tvennt, annars vegar væri um afleiðingar alþjóðlegrar kreppu að ræða og hins vegar sérstakar íslenskar aðstæður. Ég ætla ekki að hafa of mörg orð um hinn erlenda þátt en líta frekar að hinum innlenda þætti.

Virðulegur forseti. Við höfum heyrt mjög sérkennilegan og athyglisverðan málflutning, einkanlega úr ranni stjórnarandstöðunnar, um stöðu efnahagsmálanna. Framsóknarflokkurinn sem okkur birtist hér í dag er Framsóknarflokkurinn sem ekkert hefur lært og ekkert hefur skilið af þeim mistökum sem Framsóknarflokkurinn er búinn að demba yfir þjóðina í stjórnartíð sinni undanfarin ár.

Framsóknarflokkurinn sem stóð að hagstjórnarmistökunum efndi til stóriðjuframkvæmda án þess að gæta á sama tíma nauðsynlegs aðhalds í ríkisbúskapnum, Framsóknarflokkurinn sem stóð að aukningunni á lánsfjármagni í umferð án þess að gera nokkuð til þess að draga þar úr, Framsóknarflokkurinn sem vanrækti að heyja, vanrækti að auka við gjaldeyrisforðann í hlöðu meðan aðstæður voru góðar til að sækja erlent fjármagn á síðasta kjörtímabili.

Virðulegur forseti. Við erum núna að uppskera afleiðingarnar af þessari efnahagsstefnu þar sem aldrei var horft fram á veginn, heldur látið skeika að sköpuðu. Það eru aðstæðurnar sem við búum við í dag. Og hvað kemur þá Framsóknarflokkurinn með og býður okkur upp á? Jú, hann kallar eftir vaxtalækkun. Hann kallar eftir tafarlausri vaxtalækkun sem brýnasta hagsmunamáli í íslensku efnahagslífi. Þessi sami Framsóknarflokkur var reyndar í ríkisstjórn og bjó í ríkisstjórninni til peningamálastefnu sem byggir á því að Seðlabankinn hafi stjórn á verðbólgu og verðbólguvæntingum með hækkun stýrivaxta. Þegar Seðlabankinn beitir því tæki eins og honum ber lögum samkvæmt kemur Framsóknarflokkurinn og segist vilja hlaupa frá því verki, skipta um hest í miðri á.

Virðulegur forseti. Það er sannarlega erfitt ástand í íslensku efnahagslífi núna. Við finnum fyrir því. Heimilin finna fyrir því og fyrirtækin finna fyrir því. En eins og hæstv. utanríkisráðherra rakti áðan í ræðu sinni eru engar einfaldar lausnir til. Það er ekkert hægt að stytta sér leið í þessu verki og síst af öllu á að elta lýðskrumstillögur af því tagi sem Framsóknarflokkurinn telur sér sæma að bera á borð fyrir okkur í dag. Það er ekki — og það er erfitt að segja það — hlutverk ríkisins að grípa til skyndiaðgerða í dag til að koma í veg fyrir nauðsynlega aðlögun að raunveruleikanum í íslensku efnahagslífi. Því miður er það þannig vegna þess hvernig látið var á reiðanum reka hér í tíð síðustu ríkisstjórnar að undirlagi Framsóknarflokksins að aðlögunin verður sársaukafyllri og erfiðari en hún hefði þurft að vera. Aðlögunin verður samt að verða og við getum ekki eyðilagt tæki Seðlabankans til þess að reyna að ná tökum á ástandinu. Það er því miður enginn valkostur við það að fylgja verðbólgumarkmiðinu við núverandi aðstæður. Að efna til framkvæmdafyllirís, álverafyllirís, núna í 15% stýrivöxtum og 17% viðskiptahalla er ekki heldur sjálfbær uppbyggingarstefna eða atvinnustefna. Við verðum einfaldlega að horfa til framtíðar, reyna að bjóða stöðugleikann velkominn í íslenskt efnahagslíf og byggja undir langtímasjálfbæran hagvöxt í þessu landi til hagsbóta fyrir almenning í landinu.

Ég held að íslenskur almenningur hafi lært bitra lexíu á

undanförnum missirum. Það er ekki endilega skynsamlegt að efna til ofurhagvaxtar sem ekki er sjálfbær, sem er að hluta til fenginn með rangri gengisskráningu, sem er að hluta til fenginn með tímabundnu framboði af ódýru erlendu lánsfé og er ekki til lengdar sjálfbær og skapar ekki verðmæti fyrir almenning til lengri tíma litið. Ég held líka að almenningur hafi af biturri reynslu lært að skattalækkanir við þær aðstæður sem voru á síðasta kjörtímabili eru nokkuð sem við eigum vonandi aldrei aftur eftir að sjá í miðri efnahagsuppsveiflu. Þetta gerir ekki nokkur þjóð og vonandi var þetta í síðasta skipti sem þessi furðuvillukenning var reynd í íslensku efnahagslífi.

Virðulegur forseti. Það skiptir höfuðmáli til þess að draga úr verðbólgu að við drögum úr verðbólguvæntingum. Þá þurfum við líka — alveg eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi hér áðan, að við þyrftum að gæta þess að búa ekki til eldsmat — að forðast að gefa þær yfirlýsingar að það sé væntanleg ný lest með meira brenni rétt handan við hornið. Við þurfum einfaldlega að gefa fyrirheit um stöðugleika. Það er það sem mestu máli skiptir til að komast út úr þessum ógöngum.

Virðulegur forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði hér áðan að mönnum hlyti að geta látið sér detta eitthvað annað í hug. Ég vil hrósa hv. þingmanni fyrir ýmislegt sem hann sagði en ekki varð ég var við það í ræðu hv. þingmanns að honum hefði dottið margt í hug til lausnar á þeirri stöðu sem við erum í. Eina spurningu hnaut ég sérstaklega um. Það var þegar hv. þingmaður spurði hvort launamenn ættu virkilega að taka á sig alla verðbólguna. Ég ætla að svara honum játandi, þeir munu þurfa að gera það. Og ég ætla að benda honum, til frekara sannindamerkis um það, á að tala við hv. flokksbróður sinn, Ögmund Jónasson, sem rakti í vetur að höfuðkosturinn við tilvist íslenskrar krónu væri að með henni væri hægt að láta alla Íslendinga bera kostnað sem félli til vegna efnahagsmistaka. Með öðrum orðum, íslenska krónan er að áliti hv. þm. Ögmundar Jónassonar útjöfnunartæki til að jafna á íslenska launamenn hagstjórnarmistökum eigenda framleiðslutækjanna. Og ég held nú, Drottinn minn dýri, að góðir marxistar eigi erfitt með að kyngja þessum boðskap, (**SJS:** Enda er þetta útúrsnúningur.) að það sé hlutverk samfélagsins að búa þannig um hnútana að launamenn geti borið mistökin fyrir eigendur framleiðslutækjanna. Það er boðskapur hv. þm. Ögmundar Jónassonar í þessum efnum.

Virðulegur forseti. Launamenn bera alla verðbólguna, þeir þurfa að taka þetta allt á sig. Þeir munu gera það fyrr eða síðar. Þeir bera byrðarnar, atvinnulífið ber byrðarnar. Atvinnulífið veltir þeim kostnaði auðvitað á neytendur í landinu og á enga aðra kosti. Bankarnir eru núna bundnir af gengisvörnum til að reyna að verja sig fyrir sveiflum ónýts gjaldmiðils. Landsbankinn hefur upplýst að kostnaður Landsbankans eins sé 20 milljarðar á þessu ári. Hver ber þann kostnað? Það eru íslenskir neytendur, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Og hver er kostnaður annarra banka? Gefum okkur að hann sé nú bara 20 milljarðar á hina tvo og ekki meiri. Þá erum við komin með 60 milljarða þar.

Hér er kallað ákaft af talsmönnum stjórnarandstöðunnar eftir styrkingu gjaldeyrisvaraforða og auðvitað verðum við að grípa til þess ráðs. En kostnaðurinn af því er mikill og hann ber almenningur í landinu þegar öllu er á botninn hvolft. Við verðum að horfa á kostnaðinn af þessum ónýta gjaldmiðli, að hann sé núna farinn að losa í þessu erfiða jafnvægisástandi, þ.e. kostnaðurinn við gjaldmiðilsvarnirnar einar og sér, 100 milljarða. Það bætist við þann kostnað sem hagfræðingur Samtaka iðnaðarins og hagfræðingur Alþýðusambands Íslands hafa metið af krónunni í jafnvægisástandi upp á 70 milljarða.

Við erum með öðrum orðum að tala um það að binda skelfilega sandpoka á bakið á hverjum einasta Íslendingi. Og það að Vinstri hreyfingin – grænt framboð skuli standa gegn því að við horfum til annarra lausna í gjaldmiðilsmálum í landinu er auðvitað þyngra en tárum taki. Sá flokkur gefur sig nefnilega oft út fyrir það að bera hagsmuni launafólks fyrir brjósti.

Virðulegur forseti. Það eru því miður engar einfaldar lausnir í því efnahagsástandi og þeirri efnahagságjöf sem nú stendur. Eitt er því miður ljóst, við getum ekki skipt um hest í miðri á. Við verðum að flykkjast að baki Seðlabankanum í því verki sem hann stendur í núna. Við eigum að horfa til framtíðar og við eigum þar að leggja grunninn að sjálfbærum hagvexti til lengri tíma litið og það gerum við fyrst og fremst og einungis með gjaldmiðli sem hentar íslensku atvinnulífi. Öðrum gjaldmiðli en þeim sem við búum við í dag.

[16:54]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér vefst nú nokkuð tunga um tönn að veita hér andsvör. Mér þykir að ég sé að nokkru leyti að fara í umræður við mjög marga menn í senn þar sem nýlega hefur flutt hér ræðu hv. þm. Árni Páll Árnason og varði af miklu kappi stefnu Seðlabanka Íslands í fyrri hluta ræðu sinnar en sneri síðan við og skipti um hest í miðri ræðu en það er örugglega allt annar hlutur en að skipta um hest í miðri á. Og síðan voru höfð hestaskipti nokkrum sinnum í þessari sömu ræðu.

En ég kalla aðeins eftir því hvað átt sé við með því að það séu ábyrgðarlausar tillögur frá Framsóknarflokknum að vilja skoða vaxtastefnu Seðlabankans og það að lækka hér stýrivexti. Í raun og veru er það í samræmi við margt af því sem ríkisstjórnin hefur gert, m.a. á íbúðalánamarkaði, sem gengið hefur þvert á stefnu Seðlabankans og það er ekkert sem styður það á því samdráttarskeiði sem nú er hafið að hér sé beitt þensluhvetjandi aðferðum í hagstjórninni.

Ég hef reyndar hlustað á nokkuð margar ræður í dag og ég sé að hv. þingmenn Samfylkingarinnar skilja þetta hver með sínu nefi og hafa einmitt sumir, svo sem hv. þm. Helgi Hjörvar, talað fyrir því að hér verði enn að stíga á bremsur gegn þenslunni. Ég hefði gaman af að vita hvort það sé þá sameiginlegur skilningur þingmannanna beggja, hv. þm. Helga Hjörvars og hv. þm. Árna Páls Árnasonar, að enn þurfi að beita hér þeim aðferðum sem notaðar eru í klassískri hagfræði þar sem þensla (Forseti hringir.) er of mikil og þess vegna eigi að halda uppi stýrivöxtum.

[16:57]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er engin þversögn í því annars

vegar að vilja styðja við núverandi stýrivaxtastefnu Seðlabankans og þannig stuðla að því að við náum sem fyrst tökum á verðþróun undanfarinna missira og svo hinu að vilja búa til sjálfbæran kost í gjaldmiðilsmálum þjóðarinnar til lengri tíma litið.

Hv. þm. Bjarni Harðarson talar um að það sé eðlilegt að grípa til þensluhvetjandi aðgerða við núverandi aðstæður. Forsenda stýrivaxtastefnunnar, forsendan (Gripið fram í.) sem liggur til grundvallar stýrivaxtastefnunni, er að vaxtatækinu sé beitt til þess að ná tökum á þenslu. Við sjáum í dag að það er mikil verðbólga. Við sjáum í dag að það er 17% viðskiptahalli og við þær aðstæður er grafið undan stýrivaxtastefnu Seðlabankans og grafið undan væntingum um verðhjöðnun ef menn ætla að ástunda mikla framkvæmdagleði á þessum tímapunkti. Það er jafnvitlaust að efna til fjárfestingafyllirís núna eins og til neyslufyllirís. Það er ekki tímabært að gera það í 15% stýrivöxtum, hv. þingmaður.

Það sem ríkisstjórnin hefur hins vegar gert og er hárrétt er að grípa til aðgerða til þess að tryggja eins og kostur er að bankarnir geti haft laust fé undir höndum, að komið sé í veg fyrir frost á íbúðalánamarkaði. Þannig er reynt að tryggja að verðfall á íbúðalánamarkaði verði ekki óhæfilegt og reynt að stuðla þannig að því að hjól efnahagslífsins snúist áfram og að við köllum ekki óþarfa kreppu yfir fólkið í landinu. Það er það sem við erum að gera en að efna til stórfelldrar veislu, þensluveislu að hætti framsóknarmanna, er óskynsamlegt við núverandi aðstæður.

[16:59]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ekki veit ég alveg hvernig mér ber að skilja svar hv. þingmanns í þessum efnum. Hér er enn leikinn sá leikur að það tala, að mér finnst, margir menn í einu í ræðupúltinu. Annars vegar er talað fyrir því að það hafi verið eðlilegt hjá ríkisstjórninni að reyna að koma hjólum atvinnulífsins og hjólum fasteignamarkaðarins af stað en á hinn bóginn megi alls ekki efna til þenslufyllirís.

Nú veit ég að hv. þm. Árni Páll Árnason hefur mikla trú á okkur framsóknarmönnum. Þeirri trú deili ég með honum en hún er þó ekki það mikil að ég haldi að Framsóknarflokknum tækist við núverandi aðstæður að koma á einhverju þenslufylliríi. Það eru grafalvarlegir tímar fram undan og það eru engar líkur á því að tilslökun á hinni aðhaldssömu stefnu Seðlabankans mundi leiða til einhverrar ofþenslu í samfélaginu. Ég hefði gaman af að vita hvort hv. þm. Árni Páll Árnason telur virkilega að hætta sé á slíkri (Forseti hringir.) ofþenslu í íslensku samfélagi á komandi vetri.

[17:00]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Öllum hagfræðingum sem ná máli í þessu landi ber saman um að núna sé ekki tíminn til að hverfa frá stýrivaxtamarkmiði Seðlabankans.

Hv. þm. Guðni Ágústsson kom hér áðan og boðaði tafarlausa lækkun stýrivaxta, jafnvel með lagabreytingu ef ekki vildi betur. Það er þetta ábyrgðarleysi sem ég gagnrýni harðlega og einnig að flutt sé ræða af því tagi sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir gerði áðan. Ég fékk ekki betur skilið en að hér ætti að setja álver á hverja þúfu, það væri boðskapur Framsóknarflokksins. (**BjH:** Boðskapur forsætisráðherra.) Það er ekki boðskapur sem er líklegur til þess að hjálpa okkur að komast fljótt út úr þeim efnahagslegu þrengingum sem við stöndum í nú, þvert á móti. Við þurfum að standa við bakið á Seðlabankanum í þeirri stöðu sem núna er og við þurfum að leggja grunninn að sjálfbærum hagvexti til lengri tíma litið.

[17:01]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég verð að taka undir með hv. þm. Bjarna Harðarsyni að mér fundust ræður hv. þm. Árna Páls Árnasonar vera þess eðlis að maður vissi ekki alveg í upphafi hvernig endirinn mundi verða. Í upphafi talað um eitt og ræðunni var lokið með öðrum hætti.

Eitt af því sem hv. þm. Árni Páll nefndi í ræðu sinni var að það væri mikilvægt að gefa ekki eldsmat fyrir verðbólguna og talaði þá um að gefa yrði fyrirheit um stöðugleika. Þá spyr ég: Hvaða fyrirheit hefur ríkisstjórnin gefið um stöðugleika? Hvaða fyrirheit sér þingmaðurinn fram á að ríkisstjórnin muni gefa um stöðugleika? Var eitthvað í máli helstu forustumanna ríkisstjórnarinnar, forsætisráðherra eða utanríkisráðherra, sem gaf fyrirheit um stöðugleika? Var talað um eða minnst á með hvaða hætti lægra verðbólgustigi yrði náð, með hvaða hætti við gætum afnumið verðtryggingu lána og skapað fjölskyldunum í landinu sambærileg lánakjör og gerist annars staðar í okkar heimshluta? Var einhvers staðar talað um með hvaða hætti yrði um að ræða viðunandi vexti fyrir atvinnulífið í landinu? Var einhvers staðar talað um með hvaða hætti atvinnustigið yrði tryggt?

Þetta eru allt saman atriði sem skipta máli ef gefa á fyrirheit um stöðugleika. Ég hlýt að spyrja að gefnu tilefni: Fyrst það er að mati þingmannsins mikilvægasti hluturinn að ríkisstjórnin gefi fyrirheit um stöðugleika — og ég gat ekki skilið þingmanninn öðruvísi en að ríkisstjórnin hefði gefið slík fyrirheit — hvar er slík fyrirheit að finna og hvað er það í aðgerðum ríkisstjórnarinnar sem bendir til þess að um verði að ræða stöðugleika í íslensku þjóðlífi og efnahagskerfi á næstunni?

[17:03]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki í valdi ríkisstjórnarinnar að veifa töfrasprota og koma á stöðugleika með því í einu vetfangi. Ég vil hins vegar benda hv. þingmanni á það, hafi farið fram hjá honum efnismikil ræða hæstv. utanríkisráðherra hér í upphafi umræðunnar, að þar var nákvæmlega farið yfir þetta í smáatriðum. Þar var greint hversu mikilvægt það væri sem fyrsta skref, án þess að ég ætli nú að endursegja þá ágætu ræðu í smáatriðum, að allir aðilar, aðilar vinnumarkaðarins, fyrirtæki, reyndu að draga sem kostur er úr verðbólguvæntingum til næstu mánaða. Það er eitt mikilvægasta atriðið sem við stöndum frammi fyrir. Í því samhengi vil ég vara sérstaklega við miklum gælum við stórfelldar álframkvæmdir. Ég vil líka vara við innstæðulausum loforðum á borð við þau sem frjálslyndir hafa hér staðið fyrir um aukningu þorskkvóta sem enginn vísinda-

legur grunnur er fyrir. Ég vil líka vara við að menn kalli um of á taumlausar opinberar framkvæmdir. Markmið stýrivaxtastefnunnar er jú að hægja á. (Gripið fram í.)

Framsóknarflokkurinn má ekki verða svo upptekinn af hinni viðstöðulausu þeytivindu æsingsins að hann geti ekki jafnað sig á (**BjH:** Þarf að hægja á?) ofurvitleysunni sem hann hefur keyrt í efnahagsstefnu undanfarinna ára. Það lá alltaf fyrir, meira að segja í spám Framsóknarflokksins sjálfs, að neikvæður hagvöxtur yrði á þessu ári. Það er því ástæða til þess að Framsóknarflokkurinn hugleiði aðeins hver var grunnurinn í efnahagsstefnu flokksins.

[17:06]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég geri mér grein fyrir því að ríkisstjórnin hefur ekki vald yfir neinum töfrasprota, það hefur svo sannarlega sýnt sig á undanförnum tímum og mánuðum. En það er eitt sem rekst illilega á í málflutningi hv. þingmanns, þ.e. þegar hann talar um að mikilvægt sé að skapa stöðugleika en í dag búum við við 14,5% verðbólgu, þrjá síðustu mánuði rúmlega við 11% verðbólgu. Hv. þingmaður segir: Það er ónýtur gjaldmiðill sem við höfum, varnirnar við gjaldmiðilinn kosta þjóðfélagið 100 milljarða.

Að mati hv. þm. Árna Páls Árnasonar er verið að verja ónýtan gjaldmiðil og nemur kostnaðurinn við það um 100 milljörðum kr. á ári. Hvernig er þá hægt að skapa stöðugleika?

[17:07]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er góð spurning hjá hv. þingmanni og við henni er ekkert einfalt svar. Þetta er einfaldlega sú staða sem við stöndum frammi fyrir í dag, þ.e. að við erum með gjaldmiðil sem hentar ekki þörfum íslensks atvinnulífs og efnahagslífs og við þurfum að reyna að koma á stöðugleika með þennan gjaldmiðil sem skoppar þó eins og korktappi. (**GÁ:** Það er ríkisstjórnin sem er eins og korktappi.) Það er með þann grunn sem við verðum því miður að reyna að vinna út frá.

Hins vegar er ég þakklátur fyrir og glaður að heyra þau jákvæðu viðhorf sem hv. þingmaður hefur hér í frammi til þess að við tökum upp nýjan gjaldmiðil, sem ég held að sé grundvallaratriði fyrir hag almennings í landinu og fyrirtækjanna í landinu. Einungis þannig komumst við til langframa út úr viðvarandi of háu vaxtastigi sem síðustu áratugina hefur verið hærra en í samkeppnislöndum okkar vegna þess að við höfum haft gjaldmiðil sem enginn hefur trú á og enginn hefur viljað halda í ótilneyddur.

[17:08]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Af því að ég er í góðu skapi kýs ég að segja að hv. þm. Árni Páll Árnason hafi ekki bara misskilið Ögmund Jónasson þegar hann ber honum það á brýn að hann telji aðalkost krónunnar og sjálfstæðrar efnahagsstefnu vera þá að með því sé hægt að skerða lífskjör launamanna.

Ætli formaður BSRB og einn reyndasti formaður heildarsamtaka launamanna sem nú er á dögum hafi ekki sannað eitthvað annað með störfum sínum? Ég óska hv. þm. Árna Páli Árnasyni til hamingju ef hann ætlar að sannfæra þjóðina um að það sé allt saman misskilningur, Ögmundur Jónasson eigi sér þá hugsun alveg sérstaklega að skerða lífskjör.

Hv. þingmaður hefur þá líka misskilið mig þegar ég spurði hér í umræðunni: Ber að skilja boðskap forsætisráðherra þannig að hann ætli nú launamönnum að taka á sig búsifjarnar af verðbólgu óskertar í formi kjaraskerðingar? Getur það virkilega verið stefna ríkisstjórnarinnar? Mér heyrðist því miður hv. þm. Árni Páll Árnason svara því að þannig hlyti það að vera.

Þá skilja leiðir vegna þess að við vinstri græn viljum þjóðarsátt um að verja lífskjörin en ekki skerða þau. Það er undarlegur málflutningur sem hér ber á á köflum frá stjórnarliðum, og það jafnvel frá flokki sem á hátíðisdögum kennir sig við jafnaðarstefnu, ef það er virkilega þannig að menn eru sáttir við efnahagsstefnu sem virðist eiga að ganga út á að senda allan reikninginn af óráðsíunni í hausinn á heimilunum í landinu og skerða lífskjörin hér í óðaverðbólgu mánuð af mánuði.

Að öðru leyti var framlag hv. þingmanns til þessarar umræðu gamalkunnugt, hann var að níða niður krónuna, hún er ónýt og ómöguleg, kostar hundruð milljarða o.s.frv. Þetta hjálpar nú aldeilis, þetta er stuðningur við það sem aðrir aðilar sem eiga að heita að vera að reyna að sinna efnahagsmálum eru að reyna að gera, hæstv. forsætisráðherra, Seðlabankinn, ríkisstjórnin — að ég hélt — en þetta er framlag Samfylkingarinnar. Aftur og aftur og aftur hafa þeir ekkert fram að færa annað en að níða niður krónuna (Forseti hringir.) og útmála hvað hún sé ónýt. (Forseti hringir.) Þvílíkir liðsmenn.

[17:10]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vitnaði í ummæli hv. þm. Ögmundar Jónassonar áðan en hef þau nú ekki fyrir framan mig orðrétt. Þar útskýrði hv. þm. það sem helsta kost sjálfstæðs gjaldmiðils að við efnahagslegar þrengingar væri hægt, eins og hann orðaði það — ég held að ég muni það orðrétt — að tryggja að allir tækju á saman. Með því var hann að vísa til þess að hægt væri að hreyfa gengi krónunnar til þess að ná fram efnahagslegum bata. Með öðrum orðum mælti hann einfaldlega með því að við hefðum krónu, sjálfstæða krónu, og að höfuðkosturinn við hana væri sá að það væri þá hægt að ná fram kjaraskerðingu með gengisfellingu. Ég get ekki skilið hvað gengisfelling er annað.

Ef það er orðið svo brýnt fyrir hv. þingmann að forðast að horfast í augu við þann veruleika sem íslenska krónan hefur í för með sér að hann sjái ekki að gengisfellingar þýða kjaraskerðingu fyrir íslenskt launafólk og hafa alltaf þýtt það, áratugum saman, þá er hann á nokkrum villigötum. Hv. þingmaður talar eins og það sé hægt að tala upp gengi krónunnar með því að segja eitthvert bull um það hvað hún er sem hún er alls ekki.

Það vita það allir hver herkostnaður bankanna er af gjaldeyrisvörnum í dag, það er talað um það opinberlega. Hv. þingmaður virðist hins vegar helst vilja loka augum og eyrum fyrir efnahagslegum staðreyndum og þannig reyna að tala upp gengi krónunnar eða að reyna að telja fólki trú

um að í henni felist einhver skynsemi fyrir almennt launafólk í landinu.

Ég kalla bara eftir því að hv. þingmaður útskýri það hvernig gengisfellingar undangenginna áratuga hafi orðið til þess að bæta kjör launafólks í landinu. Ég held að það skilji enginn nema þá kannski hann og Ögmundur Jónasson.

[17:12]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er sjónarmið út af fyrir sig að einn af kostum þess að hafa sjálfstæðan gjaldmiðil og sjálfstæða peningamálastefnu er að aðlögun geti þá að einhverju leyti átt sér stað í gegnum þær breytur og forðað öðru verra, t.d. fjöldaatvinnuleysi. Það skyldi nú ekki vera kannski að Ögmundur Jónasson hafi verið með einhverjar slíkar hugleiðingar sem hv. þingmaður kýs að túlka og nota svona smekklega eða hitt þó heldur, að kjaraskerðingin sé markmið í sjálfu sér hjá Ögmundi Jónassyni. Ég segi bara: Verði hv. þingmanni að góðu að reyna t.d. að sannfæra félagsmenn í BSRB um það sama.

Herkostnaðurinn af krónunni og gjaldeyrisvarnir, hvers vegna skyldu þær nú vera hjá bönkunum eins og þær eru nema vegna þess að Seðlabankinn og ríkisstjórn, bæði fyrrverandi og núverandi, vanræktu að byggja upp gjaldeyrisvarasjóð? Hvað gerðu þá bankarnir? Þeir gerðu það í staðinn. Þeir byggðu upp sinn eigin gjaldeyrisvarasjóð, tóku stöðu gegn krónunni og hanga á henni enn þá. Það er af þeim sökum sem staðan er eins og hún er.

[17:13]

Árni Páll Árnason (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Eru það eðlilegar aðstæður í efnahagslífi að fyrirtæki þurfi að stunda spekúlasjónir með gjaldmiðla til þess að reyna að verja hagsmuni sína? Nei. (Gripið fram í.) Er það eðlilegt að almenningur þurfi nauðbeygður að reyna að flýja íslenska krónu og umhverfi hennar eins og almenningur hefur gert undanfarin ár og sótt í auknum mæli í erlend lán og þarf þá líka að fara að stunda gjaldeyrisspekúlasjónir? Nei. (**SJS:** Nei, vegna þess að stjórnvöld bregðast.)

Auðvitað hlýtur það að vera meginmarkmið stjórnvalda að hafa gjaldmiðil sem fólk og fyrirtæki hafa trú á, svo einfalt er það. Gjaldmiðill sem fyrirtæki geta átt viðskipti með í öðrum löndum og einhver hefur smátrú á. Þannig er það ekki með íslenska krónu, það er einfaldlega ekki þannig.

Vegna ummælanna um atvinnuleysi — sú fjármálastefna sem keyrð er í dag miðar að samdrætti. Sá samdráttur mun kosta atvinnuleysi, við sjáum þegar glitta í atvinnuleysi nú. Það er ekki eins og íslenska krónan forði okkur frá atvinnuleysi, því miður.

[17:15]

Birkir J. Jónsson (F):

Frú forseti. Hér hafa farið fram ágætar umræður um efnahagsmál og þann brýna vanda sem við blasir. Ég vonast til þess að sú umræða muni knýja ríkisstjórnarflokkana og ríkisstjórnina til aðgerða í samvinnu við aðila vinnumarkaðarins, bændur og sveitarfélög í landinu rétt eins og við í stjórnarandstöðunni höfum lagt til í marga mánuði.

Tækin eru vissulega fyrir hendi, hæstv. forseti. Við erum öll sammála um að ríkissjóður hefur aldrei verið eins vel í stakk búinn til að takast á við þá erfiðleika sem blasa við í efnahagslífinu. Ríkissjóður er skuldlaus, við búum við sterkasta lífeyrissjóðakerfi í heimi, sterkt og sveigjanlegt atvinnulíf og hækkandi menntunarstig þjóðarinnar. Það kom áðan fram að árið 2007 stunduðu 17 þús. manns háskólanám hér á landi en árið 1997 voru þeir um 7 þús. Allt hefur þetta sitt að segja til að gera samfélag okkar betur í stakk búið til að takast á við framtíðina. Við höfum líka byggt upp aðra atvinnuvegi eins og frægt er orðið. Við höfum byggt upp álver á Austurlandi, í Reyðarfirði, sem hefur skapað 700–800 störf á því landsvæði.

Það er ekki lítið mál að búa við skuldlausan ríkissjóð. Til samanburðar samsvöruðu vaxtagreiðslur ríkissjóðs árið 1998 öllum framlögum hins opinbera til menntakerfisins. Góð staða ríkissjóðs getur því skilað miklu og svigrúm til að takast á við erfiðleika dagsins er til staðar. Það er meira en margar þjóðir geta státað sig af.

Í ljósi þess hver staðan er, og menn virðast sammála um hana, hefur verið hjákátlegt að heyra hv. þingmenn Samfylkingarinnar koma hér upp hvern á fætur öðrum og lasta það sem gert hefur verið í efnahagsmálum þjóðarinnar síðustu tólf árin. Steininn tók úr, hæstv. forseti, þegar hv. þm. Árni Páll Árnason sagði að Framsóknarflokkurinn, og þá væntanlega Sjálfstæðisflokkurinn, hefði ekkert lært og ekkert skilið af mistökum í stjórnartíð sinni. Afleiðingar af efnahagsstefnu þar sem ekki var horft fram á veginn, sagði hv. þingmaður, og allt var það að undirlagi Framsóknarflokksins.

En hv. þingmaður Samfylkingarinnar gleymir því að í lok síðasta kjörtímabils var sami forsætisráðherra Sjálfstæðisflokksins og sami fjármálaráðherra þess flokks við völd, hæstv. ráðherrar Geir H. Haarde og Árni M. Mathiesen. Hvaða skilaboð eru það frá samstarfsflokki í ríkisstjórn til hæstv. forsætisráðherra og til hæstv. fjármálaráðherra að þeir hafi ekki horft fram veginn og hafi yfir höfuð ekki lært neitt? Er nema von að traust á milli þessara tveggja flokka fari þverrandi? Er nema von að skilaboðin frá þeirri nýju ríkisstjórn sem við búum við á erfiðum tímum séu misvísandi í ljósi þeirra orða sem hér hafa fallið?

Hæstv. forseti. Stjórnarliðar hafa reynt að reka af sér slyðruorðið hér í umræðunni og ekki ætla ég að halda því fram að ekkert hafi verið að gert. Við stjórnarandstæðingar höfum hins vegar sagt að stjórnin hefði þurft að sýna miklu meira frumkvæði í því að ráðast að vandanum í efnahagsmálunum. Það hafa samtök atvinnulífsins jafnframt gert, samtök verkalýðsfélaga og greiningardeildir. Aðilar erlendis hafa sagt að það þyrfti að heyrast meira frá ríkisstjórninni í þeim ólgusjó sem íslenskt efnahagskerfi er í. Stjórnarliðar standa því einir, hæstv. forseti, í þeim málflutningi að ríkisstjórnin hafi staðið sig ágætlega í stjórn efnahagsmála síðustu tólf, þrettán mánuðina. Þeir standa einir og tala meira að segja ekki í takt hér í dag, hæstv. forseti. Það er það alvarlega ástand sem við búum við í dag, okkur vantar ríkisstjórn sem er trúverðug, er sterk og talar einu máli.

Ég trúi því ekki, hæstv. forseti, að við munum ljúka umræðunni hér í dag án þess að forsvarsmenn Sjálfstæðis-

flokksins svari þeim árásum sem þeir hafa orðið fyrir af hálfu þingmanna Samfylkingarinnar — að þeir hafi ekki skilið neitt, hafi ekki haft neina framsýni eða framtíðarsýn á síðustu tólf árum. Það er ótrúlegt að horfa upp á hið svokallaða stjórnarsamstarf eins og það birtist okkur úr ræðustól Alþingis. Þetta er náttúrlega ekkert samstarf, hæstv. forseti. Við búum ekki við eina ríkisstjórn, við búum við tvær ríkisstjórnir.

Sjálfstæðismenn þurfa, samkvæmt síðustu skoðanakönnun, að fara að láta stóru systur heyra það í þessu samstarfi. Það virðist vera lögmál í samstarfi Sjálfstæðisflokks og Samfylkingar að Samfylkingin megi lúberja Sjálfstæðisflokkinn. Sjálfstæðisflokkurinn er í þessu samstarfi eins og laminn rakki og segir ekkert. Það virðist hins vegar vera algjörlega frítt spil hjá þingmönnum Samfylkingarinnar að segja hér nákvæmlega það sem þeim hentar. Þeir tala um hæstv. forsætisráðherra og hæstv. fjármálaráðherra líkt og þeir hafi ekki hundsvit á því sem þeir eru að gera. Er hægt að taka slíkan stjórnarmeirihluta alvarlega? Ég spyr, hæstv. forseti.

Hæstv. forseti. Ég tek undir það sem hæstv. forsætisráðherra sagði fyrr í þessari umræðu, á bak við þær neikvæðu og erfiðu tölur sem við þyljum hér upp er fólk. Tökum dæmi um einstakling sem keypti sér íbúð fyrir rúmu ári á 40 milljónir. Hann tók lán upp á 30 milljónir og lagði fram 10 milljónir af eigin fé til þeirra kaupa. Staðan hjá þeim einstaklingi er nú sú að 10 milljónirnar eru horfnar og gott betur. Hvernig á viðkomandi einstaklingur að standa undir þeim skuldbindingum sem í því felast? Hann þarf að hafa atvinnu. Þegar þingmenn Samfylkingarinnar koma hingað upp og harðneita því að nokkuð megi gera gagnvart þeirri peningamálastjórn sem hér þrífst hef ég miklar áhyggjur. Það er verið að éta atvinnulífið að innan. Í því ástandi sem er stendur atvinnulífið ekki undir 20% vöxtum og það vita menn. 1.400 mann hafa á síðustu mánuðum misst vinnuna í hópuppsögnum. Mörg hundruð aðrir hafa misst vinnuna vegna einstakra uppsagna. Vissulega hrannast óveðursskýin upp, ég held að allir séu sammála um það hér í dag.

Ef lausnarorðið hjá Samfylkingunni — ásamt því sem hæstv. forsætisráðherra hefur nefnt aðgerðaleysi — er að stoppa álversæðið, eins og hv. þm. Árni Páll Árnason sagði, leggja stein í götu atvinnuuppbyggingar á Norðausturlandi, eru það váleg tíðindi. Ef þetta eru skilaboð stjórnvalda á þeim tímum þegar atvinnuleysi er að stóraukast þá eru það vissulega váleg tíðindi.

Það mátti síðasta ríkisstjórn eiga að hún var samstiga um að flytja þjóðinni þau tíðindi sem menn voru sammála um á stjórnarheimilinu. Samfylkingin hefur kosið að segja þjóðinni hvað menn eru ekki sammála um. Menn eru ekki sammála um að „halda áfram“ — eins og hv. þm. Árni Páll Árnason sagði hér áðan — álversfylliríinu. Þó var það enginn annar en hæstv. viðskiptaráðherra sem tók fyrstu skóflustunguna að álveri í Helguvík. Hvort er að marka hv. þm. Björgvin G. Sigurðsson eða hv. þm. Árna Pál Árnason þegar kemur að álversumræðu?

Innan Samfylkingarinnar eru alla vega tvær ef ekki þrjár skoðanir á uppbyggingu álvera í landinu. Því miður hefur Samfylkingin yfirhöndina í stjórnarsamstarfinu. Hæstv. umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, hefur lagt stein í götu uppbyggingar álvers á Bakka við Húsavík með fráleitum úrskurði um sameiginlegt umhverfismat — sem er ekki sameiginlegt þar sem það tekur einungis til fjögurra þátta vatta. Mun þetta að öllum líkindum seinka tilraunaborunum á Þeistareykjum um eitt ár þrátt fyrir orð hæstv. forsætisráðherra um að úrskurður umhverfisráðherra muni í engu breyta framgangi þess verks.

Hv. formaður iðnaðarnefndar, Katrín Júlíusdóttir, tók enn stærra upp í sig. Hún sagði að úrskurður hæstv. ráðherra, Þórunnar Sveinbjarnardóttur, mundi ekki seinka framkvæmdum um einn dag. Mér er nær að halda, hæstv. forseti, að þeir sem töluðu í kjölfar þess að hæstv. ráðherra felldi úrskurð sinn hafi ekki vitað um hvað málið fjallaði. Við hljótum að krefjast þess af hæstv. forsætisráðherra að hann standi við þau stóru orð að framkvæmdum vegna álvers á Bakka við Húsavík verði ekki seinkað. Miklar uppsagnir hafa átt sér stað í þjóðfélaginu. Við horfum því miður upp á aukið atvinnuleysi og það er ábyrgðarhluti hjá stjórnvöldum ef þau ætla að leggja stein í götu frekari atvinnuuppbyggingar. Við framsóknarmenn höfum talað með uppbyggingu atvinnuveganna, við höfum áhyggjur af stöðu mála og ég segi enn og aftur: Ekkert atvinnulíf mun þrífast við 20–25% vaxtaumhverfi, ekki neitt, því miður. Ef svo verður ber það að öllu óbreyttu feigðina í sér, aukið atvinnuleysi og mikil vanskil heimila í landinu.

[17:25]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Eins og fram kom í ræðu hæstv. forsætisráðherra liggur fyrir að ekki er lengur ágreiningur um að um verulegan vanda er að ræða í efnahagslífi þjóðarinnar. Því héldu ýmsir fram í þessum sal á síðasta ári en þá var því eindregið vísað á bug. Síðast í vor sagði forsætisráðherra í þessum ræðustól að botninum væri náð.

Miðað við það sem nú er sagt er ljóst að hæstv. forsætisráðherra telur að því fari fjarri að orð hans í vor hafi reynst sönn, þ.e. að botninum væri náð, langur vegur væri þangað. Í því sambandi minnti hæstv. forsætisráðherra á þau ummæli fjármálaráðherra Breta, Alistairs Darlings — hann heitir því hlýlega nafni — að um alþjóðafjármálakreppu væri að ræða og langur vegur frá því að botninum væri náð, um væri að ræða vaxandi atvinnuleysi og vaxandi vanda. Bretar eiga að hluta til við sama vanda og við að stríða, þeir hafa verið með gjaldmiðil sem hefur verið of hátt skráður. Vandi þeirra er að hluta til sá sami og hjá okkur, þeir glíma við ákveðna gengisfellingu þó að hún sé ekki nema brot af því sem við erum að eiga við.

Hæstv. forsætisráðherra sagði að stjórnarandstaðan og aðrir efasemdarmenn hafi sakað ríkisstjórnina um aðgerðaleysi. Með þeim orðum er verið að setja stjórnarandstöðuna undir einn hatt en menn hafa nálgast þessa hluti með ólíkum hætti. Hitt er annað mál að þegar hæstv. forsætisráðherra vísar til efasemdarmanna á hann sjálfsagt við skýrslu fjármála- og ráðgjafarfyrirtækisins Merrill Lynch sem talaði um það fyrir nokkrum mánuðum að aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar væri eitt alvarlegasta vandamálið sem við væri að etja í íslensku efnahagslífi. Ég tek í sjálfu sér ekki undir þau sjónarmið sem þar komu fram en þetta kom eftir sem áður fram í skýrslu þessarar virtu stofnunar.

Hæstv. forsætisráðherra rakti hvernig staðið hefði verið að málum, hvað hefði verið gert. Að hluta til var þar greint frá atriðum sem voru varnaraðgerðir við þeim vanda sem um er að ræða en aðrir hlutir komu því alls ekkert við. Það að lækka skatta á fyrirtækjum snerti ekki þann efnahagsvanda sem við er að glíma, til þess var boðað þegar stjórnin hóf göngu sína. Það sama á við um stimpilgjaldið, þegar á síðasta kjörtímabili var talað um það sem óréttlátan skatt. Ég lagði í þingræðum í vor mikla áherslu á að frumvarpi ríkisstjórnarinnar yrði breytt á þann veg að stimpilgjaldi yrði með öllu aflétt af einstaklingum af því að nauðsynlegt væri að efla markaðsstarfsemi á húsnæðismarkaði. Það voru orð að sönnu, það reyndist rétt. Það var hins vegar ekki gert, farin var slæm, vond millileið.

Það sem gert hefur verið er að auka möguleika til skuldsetningar, lántöku, og auka gjaldeyrisvarasjóð sem margir hafa talið að gæti verið merkilegasta lausnin á öllum okkar vanda. Ég er hins vegar ekki sammála því. Þegar verið er að tala um að stjórnarandstaðan kalli stöðugt eftir því að gjaldeyrisvarasjóðurinn verði aukinn hef ég ekki krafist þess að hann færi í þær hæðir sem hann er þegar kominn í.

Hv. þm. Árni Páll Árnason vakti athygli á því hér áðan að kostnaður við það sem hann kallaði „þennan ónýta gjaldmiðil“ væri um 100 milljarðar kr. á ári. Hverjir bera þann kostnað? Jú, það eru engir aðrir en fólkið í landinu. Ég hlýt því að spyrja hæstv. forsætisráðherra: Er hann sammála þeim ummælum hv. þm. Árna Páls Árnasonar að við höfum ónýtan gjaldmiðil? Er það rétt greining hjá þingmanninum að kostnaðurinn við það sem hann kallar ónýtan gjaldmiðil sé 100 milljarðar kr. á ári? Sé það rétt greining hjá hv. þm. Árna Páli Árnasyni að kostnaður við, að hans mati, ónýtan gjaldmiðil sé 100 milljarðar kr. á ári, er þá nokkur glóra að halda þeim gjaldmiðli? Eru þá ekki aðrir kostir líklegri til árangurs í því að skapa stöðugleika í þjóðfélaginu? Eða er það mat hæstv. forsætisráðherra að þessi sjónarmið stjórnarþingmannsins, Árna Páls Árnasonar, eigi ekki við nokkur rök að styðjast? Ég tel mjög mikilvægt að fá svör við þeim spurningum.

Hæstv. forsætisráðherra talaði um að það skipti máli að framleiða. Ég er honum sammála að því leyti en þá verður að hafa í huga að ekki er nóg að framleiða heldur verður að vera markaður fyrir það sem er framleitt. Ef svo er ekki er framleiðslan eingöngu til þess fallin að grafa undan lífskjörum og valda erfiðleikum. Það er kannski vandamálið í dag, við höfum e.t.v. verið að framleiða of mikið vegna þess að menn voru of bjartsýnir. Við sitjum uppi með hundruð íbúða sem eru óseldar, með gríðarlega mikið magn af verslunar- og atvinnuhúsnæði sem er óselt. Byggingariðnaðurinn er í erfiðleikum og ljóst að grípa verður til ákveðinna ráðstafana varðandi virkjanir og aðra mannvirkjagerð svo að ekki verði um fjöldaatvinnuleysi að ræða, það er ekki flóknara en það.

Á sama tíma segir hæstv. utanríkisráðherra að hún sé ekki hrifin af virkjun eða álveri í Helguvík. Hver er þá stefna stjórnarinnar hvað það varðar?

Í viðtali í *Viðskiptablaðinu* þann 29. ágúst segir utanríkisráðherra, með leyfi forseta:

„Ég hef sjálf aldrei verið hrifin af hugmyndum um álver í Helguvík.“

Hver er þá stefna ríkisstjórnarinnar varðandi þær framkvæmdir?

Það er einhvern veginn þannig að hér er talað að hluta til með mismunandi hætti eftir því hver talsmaður ríkisstjórnarinnar er hverju sinni, hvort um er að ræða hæstv. forsætisráðherra, hæstv. utanríkisráðherra eða títtnefndan hv. þm. Árna Pál Árnason. Það gengur ekki ef menn vilja vinna að stöðugleika og tala einum rómi — keppa í sama liðinu að því að vinna bug á þeim vanda sem allir eru sammála um að við sé að etja — að ríkisstjórnin komi til leiks með þeim hætti sem hún gerir og komið hefur fram í umræðum hér í dag.

Hæstv. forsætisráðherra sagði í upphafi þingfundar í dag að lífskjör væru nú jafngóð og þau voru fyrir tveimur árum og hefðu þá aldrei verið betri. Það þýðir þá væntanlega að í sjálfu sér blasa engin vandamál við fólkinu í landinu. En er það svo? Eigum við að segja þeim sem nú eru atvinnulausir að hlutirnir séu með þessum hætti, að lífskjör þeirra séu jafngóð og þau voru fyrir tveim árum? Eigum við að segja þeim 500 sem eru að missa vinnuna, þeim sem hefur verið sagt upp um þessi mánaðamót, að ástandið hjá þeim sé jafngott og það var fyrir tveimur árum? Eigum við að segja unga fólkinu, eins og hv. þm. Birkir Jón rakti hér í upphafi, fólkinu sem tók lán og er búið að missa aleigu sína vegna verðtryggingar, að ástandið sé jafngott og það var fyrir tveim árum? Eigum við að segja fólkinu sem á ekki fyrir afborgunum vegna verðhækkana og vegna vísitölunnar og verðtryggingar að ástandið sé jafngott og það var fyrir tveimur árum?

Að sjálfsögðu gengur svona málflutningur ekki. Til þess að ná tökum á vandanum (Forseti hringir.) verða menn að skilja hann og skilgreina hann rétt. (Forseti hringir.) Það hefur því miður ekki verið gert af hálfu ríkisstjórnarinnar í þessari umræðu.

[17:35]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill minna hv. þingmann á að ávarpa þingmenn með fullu nafni.

[17:35]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil eins og aðrir sem hafa talað þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og sérstaklega vil ég færa forsætisráðherra þakkir fyrir þá skýrslu sem hann flutti í upphafi umræðunnar. Að mínu mati var hún greinargott yfirlit, bæði yfir þann vanda sem við stöndum frammi fyrir og eins líka þær aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur gripið til á undanförnum mánuðum og missirum til að mæta þeim vanda sem að okkur steðjar. Það er skoðun mín að ein af þeim niðurstöðum sem hafa fengist hér í umræðunni í dag sé sú að um allt tal um aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar, að ríkisstjórnin hafi sofið á verðinum, að ríkisstjórnin hafi ekki skynjað vandann og ekki gert sér grein fyrir því hvernig ætti að mæta honum, muni sá tónn breytast mjög hjá stjórnarandstöðunni. Það er eðlilegt að stjórnarandstaðan hafi uppi gagnrýni um efnahagsstjórn, það er hlutverk hennar, en það er líka mjög mikilvægt við þær aðstæður sem eru að myndast nú í hagkerfinu að sú gagnrýni sé upp-

byggileg og þjóni þeim tilgangi að leiða fram þær bestu lausnir sem við getum gripið til til þess að mæta þeim vanda sem við stöndum nú frammi fyrir.

Við höfum líka hér í dag reynt að greina þann vanda sem uppi er. Ég er þeirrar skoðunar að við verðum að horfast í augu við það að eitt af því sem hefur farið úrskeiðis á undanförnum árum er að ríkisútgjöld hafa vaxið alveg óhóflega hér á landi, langt umfram það sem var eðlilegt. Það setur auðvitað suma stjórnarandstæðinga í erfiða stöðu af því að flestir stjórnarandstæðingar hafa kallað eftir auknum ríkisframkvæmdum á undanförnum árum, auknu framlagi til menntamála, auknu framlagi til heilbrigðismála, vegamála og allra þeirra málaflokka sem menn vilja svo gjarnan styðja við. En það hefur þýtt það að ríkisútgjöldin hafa aukist með þeim hætti sem raun ber vitni.

Ég er einnig þeirrar skoðunar að sú stefna sem hefur verið uppi varðandi Íbúðalánasjóð hafi gert okkur vandann erfiðari að fást við. Það gengur auðvitað ekki og getur ekki gengið til lengdar að ríkið setji út peninga með annarri hendinni á ákveðnu vaxtastigi, reyni að hafa vextina háa til að stöðva verðbólgu, en láni með hinni hendinni peninga á allt öðru vaxtastigi. Það kemur fyrst og síðast niður á þeim sem tóku þau lán vegna þess að þegar svona misvægi myndast kemur það út í verðbólgu og verðbólgan er hættulegasti óvinur alls launafólks. Það er verið að plata fólk með því að halda því fram að það hafi það betra með því að lána því peninga út úr Íbúðalánasjóði með þessum lágu vöxtum þegar afleiðingin verður síðan sú að verðbólgan hleypur upp.

Það er líka annað sem ég hef sannfæringu fyrir, við þurfum að líta mjög nákvæmlega á stefnu Seðlabankans. Á undanförnum árum hafa menn bent á það að sú stefna sem þar er fylgt, sú aðferðafræði og sú hugsun, mundi fyrr eða síðar lenda á vegg. Ég tel að staðan sé sú að Seðlabankinn, sem lýtur nú lögum sem snúa að því að gengið eigi að ráðast á markaði og vextir eigi að bera mark af efnahagsstarfseminni, framboði og eftirspurn — að menn séu komnir í þá stöðu sem enginn hafði látið sér detta í hug að ætti að vera möguleg, að menn séu að reyna að stýra genginu með vaxtastiginu. Það segir sig sjálft að auðvitað getur það ekki gengið nema í örskotsstund og því hljótum við að velta fyrir okkur af mikilli alvöru til hvaða ráða við þurfum að grípa þar.

Hávaxtastefnan hefur, því miður, af því að þannig eru aðstæður hér á Íslandi — við höfum þessa verðtryggðu krónu, við höfum þennan opna fjármálamarkað, við höfum þennan stóra hluta af lánum landsmanna í erlendri mynt — gert það að verkum, þessi mikli vaxtamunur, að innflutningur til landsins hefur verið of ódýr, kaupmáttur þjóðarinnar hefur með öðrum orðum vaxið umfram það sem eðlilegt er. Ef maður skoðar hver aukningin hefur verið í framleiðni og ber síðan saman við kaupmáttaraukninguna sést auðvitað að með því að hafa gengið svona sterkt hefur verið búinn til falskur kaupmáttur. Þegar við hér úr þessum ræðustóli höfum áhyggjur af því að kaupmáttur almennings muni rýrna verðum við að horfa til þess að hluti af þeim kaupmáttarauka sem við höfum notið hefur m.a. verið til kominn vegna þessarar stöðu. Fram hjá því verður ekki litið að þegar olía hækkar í verði á heimsmarkaði, þegar matvæli hækka í verði á heimsmarkaði og þegar hrávara hækkar í verði á heimsmarkaði hefur það að segja um lífskjörin á Íslandi. Ef maður ætlar að reyna að plata sig fram hjá því, ef maður ætlar að reyna að koma í veg fyrir að það komi inn í landið, er bara verið að fresta vandanum og gera hann erfiðari. Vandinn með þá hávaxtastefnu sem hefur verið í gangi er líka sá að þar með varð útrásin ódýrari, það var betra að taka íslenskar krónur, breyta þeim í evrur eða dollara og fjárfesta erlendis. (**SJS:** Niðurgreitt.) Þessi stefna hefur því valdið okkur töluvert miklum vandræðum.

Staðan er þessi: Seðlabankinn vinnur eftir þeim lögum sem við settum hér í þingsal árið 2001, hann hefur þetta eina stjórntæki sem eru vextirnir og þar af leiðandi getur hann alveg haldið því fram með réttu að hann hafi ekki aðra möguleika. En ég er þeirrar skoðunar að það séu ákveðin efri mörk á því hversu mjög menn geta hækkað vextina á Íslandi umfram það sem þeir eru í öðrum löndum, þ.e. ef vaxtamismunurinn verður of hár leiðir hann af sjálfum sér til vandamála í okkar hagkerfi. Þetta er eitt af þeim stóru verkefnum sem við stöndum frammi fyrir og ég held því fram að það sé mikill misskilningur að halda að það leysist bara með því að við tökum upp evru, það er ekki þannig. Þeir sem fylgjast með fréttum erlendis frá, fylgjast með umræðu um efnahagsmál á Írlandi, Spáni eða annars staðar sjá að það er ekkert allt unnið með því. Það eru gríðarleg efnahagsleg vandamál sem geta myndast við það að hafa mynt sem ekki er í takt við eigið hagkerfi. Þeir sem halda að íslenska hagkerfið sé nær hagsveiflu Evrópusambandsins en t.d. það írska eða spænska gætu lent í afskaplega óþægilegum uppgötvunum innan ekki svo langs tíma frá því ef við tækjum upp evru.

Síðan er auðvitað hitt að það eru ákveðin vandamál sem við stöndum frammi fyrir sem snúa að okkur sjálfum sem ég tel að við getum leyst. Við höfum allar forsendur til að leysa þau og ríkisstjórnin hefur unnið hörðum höndum að því að koma á því jafnvægi sem að henni snýr. Staðan er hins vegar sú að alþjóðlega lánsfjárkreppan verður ekki leyst hér á Íslandi en hún hefur alveg gríðarleg áhrif á okkar stöðu, hún hefur fyrst og síðast áhrif á íslenska bankakerfið. Hún veldur því að bankarnir eiga erfiðara með að fjármagna sig og áhættan af rekstri þeirra er meiri en ella. Við verðum raunverulega að bíða og vona að þessi kreppa leysist sem fyrst. Ef hún leysist ekki mun hún valda okkur meiri og meiri vandamálum

Ríkissjóður er vel settur til þess að fást við þessi vandamál vegna þess að sú stefna hefur verið rekin að greiða upp skuldir hans og menn hafa aukið tekjurnar með því að auka hvatann í hagkerfinu með skattalækkunum og öðru slíku.

Fyrirtækin eru því miður mörg hver mjög illa sett og illa í stakk búin til að mæta þessum vanda. Það má halda því fram að margir af forustumönnunum í íslensku atvinnulífi hafi farið offari í rekstri fyrirtækja með því að allt að því hreinsa út eigið fé í sumum þeirra og gera þau mjög viðkvæm einmitt fyrir þessari tegund af kreppu sem við nú stöndum frammi fyrir. Hið sama má segja með fjármálafyrirtækin, vöxtur þeirra hefur verið alveg gríðarlegur, hann hefur reyndar verið á bakinu af því að menn hafa litið svo á að íslenska ríkið mundi ábyrgjast þessa banka og þess vegna hafa þeir líka að hluta til getað tryggt sér erlent fjár-

magn á lægri kjörum, en þeir eru orðnir það stórir núna að menn hljóta að velta fyrir sér þessu samhengi, eins og þingmenn hafa gert hér í dag, á milli Seðlabankans og getu hans og síðan starfa bankakerfisins. Þetta er eitt af þeim vandamálum sem erlenda lánsfjárkreppan eykur og magnar upp.

Spurningin er síðan þessi: Hvað getum við gert? Það eina sem við höfum virkilega í höndunum núna er að nýta okkur það tækifæri sem við höfum í orkuiðnaði og þeim atvinnutækifærum sem svo sannarlega eru til staðar í landinu. Við erum bara svo blessuð og heppin þjóð að búa yfir svo gríðarlegri orku sem er bæði græn og endurnýjanleg að stórum hluta og er þess eðlis að við setjum hana ekki bara í tunnur og flytjum hana út. Þeir sem vilja nýta orkuna hér á Íslandi þurfa að koma til okkar og fjárfesta í íslensku samfélagi. Þetta er alveg stórkostleg gæfa fyrir eina þjóð að hafa og það er alveg furðulegt að láta sér detta í hug að við eigum að ekki að nýta okkur þessa gæfu.

Framtíðin fyrir íslenskt samfélag er mjög björt. Ég hef alla trú á því að við eigum eftir að sjá á næstu árum og áratugum öflugt, og öflugra, íslenskt samfélag. Það sem við þurfum að gera núna er að færa þá framtíðarsýn inn í núið, við þurfum að sannfæra hinn erlenda fjármálamarkað, við þurfum að sannfæra sjálf okkur um það að við komust í gegnum þann skafl sem við núna stöndum frammi fyrir. Það er aðalatriðið, það er meginverkefni stjórnvalda og ég tel að á undanförnum mánuðum hafi ríkisstjórn Íslands, undir forustu Geirs H. Haardes, hæstv. forsætisráðherra, sýnt að þar er til staðar öll sú geta og öll sú ábyrgð sem nauðsynleg er. Og ekki bara þar, ég tek líka fram að ég tel að verkalýðshreyfingin, bændurnir og fleiri sem að þessum málum hafa komið nú á undanförnum mánuðum hafi sýnt mikla ábyrgð í málflutningi sínum. Því eigum við að fagna og við eigum að nýta þá samstöðu sem við getum náð saman í okkar samfélagi, bæði hér í þessum þingsal í samvinnu stjórnar og stjórnarandstöðu og síðan á milli þeirra aðila sem mest hafa um það að segja hvernig okkur gengur að komast í gegnum þau vandamál sem fram undan eru.

[17:45]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka þessa umræðu í dag en vil líka alveg sérstaklega þakka þá ræðu sem hér hefur verið flutt nú vegna þess að ég er um mjög margt sammála þeirri greiningu sem hér kemur fram á ástandinu og sammála því að erfiðleikar hagkerfis okkar eru að hluta til vegna þess að við höfum farið inn á þá óheillabraut að stýra gengi með vaxtastigi, með því í raun og veru að Seðlabankinn hefur verið leiðandi í, mér liggur við að segja, „gambli“ á alþjóðlegum mörkuðum með þessu móti.

Þess vegna langar mig að spyrja hv. þingmann einmitt út frá þessum orðum hvort hann sé sammála þeim skilningi sem hér hefur komið fram oftar en einu sinni í ræðum stjórnarþingmanna að Seðlabankanum beri að halda sig við þá háu vexti og þá hávaxtastefnu sem hann rekur í dag varðandi stýrivextina. Eða er tímabært, líkt og við framsóknarmenn höfum lagt fram í tillögum okkar, reyndar núna í bráðum ár, að það sé stigið á þessa stefnu og horft til þess að lækka hér stýrivextina og samræma þá með því sem er í öðrum löndum?

Og í öðru lagi langar mig að spyrja hv. þm. Illuga Gunnarsson hvort hann hafi einhverjar heimildir fyrir því að hin ágæta ríkisstjórn sem hann bar nokkurt lof á — ég veit ekki hvort það var að öllu leyti verðskuldað — sé að vinna að þessu. Það væri vissulega mikið fagnaðarefni, þá meina ég það verkefni að lækka stýrivextina.

[17:48]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Seðlabankanum hafa verið sett lög og þau eru þannig að hann hefur sjálfstæði frá framkvæmdarvaldinu og frá löggjafarvaldinu á meðan þessi lög eru eins og þau eru. Ég teldi það mikið óráð við þær aðstæður sem nú eru uppi á fjármálamörkuðum heimsins að fara að gera breytingar á lögunum um Seðlabankann. Ég held að menn verði að fara mjög varlega í allri slíkri umræðu og gæta mjög orða sinna hvað það varðar. Ég held að það yrði lesið alls staðar sem einhvers konar nauðvörn hjá okkur Íslendingum og mundi valda óróa á fjármálamörkuðum.

Hitt er annað mál að ég held að menn verði að hafa það í huga varðandi Seðlabankann og vaxtastigið — af því að ég tel að Seðlabankinn sé fyrst og fremst núna að reyna að verja með vöxtum það gengi sem er þó á íslensku krónunni — að ef hagkerfið sjálft fer að gefa meira og meira eftir, ef það dregur úr framleiðslunni, ef það gengur svo á móti íslenskum fyrirtækjum að þau þurfi að segja upp gríðarlegum fjölda starfsmanna sinna, draga úr allri framleiðslu, mun það eitt og sér valda því að gengið gefur eftir. Það er bara hlutverk gengisins að það ber saman ólík hagkerfi og ef okkar hagkerfi veikist umfram það sem er að gerast annars staðar mun það bara leiða til gengisfellingar og menn missa trúna á íslenskt hagkerfi. Þess vegna eru fyrir því efri mörk hversu mjög lengi menn geta haldið slíkri vaxtastefnu úti.

Þá spyrja menn á móti: Hvað hefðu menn átt að gera? Ég tel eins og ég sagði hér áðan að það séu mörk fyrir því hversu mikill vaxtamunurinn megi vera. Eftir það snýr það mjög að sveitarfélögunum og ríkisvaldinu að menn komi með aðgerðum í ríkisfjármálum og í fjármálum sveitarfélaga til móts við Seðlabankann þegar hann hefur þurft að hækka vextina og er kominn í þá stöðu að geta í raun og veru ekki hækkað meira. Og þá verða menn að sýna gríðarlegan aga í ríkisfjármálum og fjármálum sveitarfélaganna til þess að (Forseti hringir.) hjálpa Seðlabankann þannig að hann geti farið í það að lækka vexti.

[17:50]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er ekki hægt að ræða það til hlítar á einni mínútu en ég vil koma því hér að að leiðrétta þann misskilning að Seðlabankinn sé sjálfstætt stjórnvald í landinu. Stjórnskipun okkar gerir ráð fyrir því að valdinu sé þrískipt en ekki fjórskipt og það er tímabært að menn átti sig á því að þetta algera vald Seðlabankans yfir því hvaða peningamálastefna er rekin er ekki fyrir hendi. Framkvæmdarvaldið hefur alla möguleika þarna.

Hinu hjó ég eftir og er hreint undrandi á að heyra ef ég hef skilið orð hv. þingmanns rétt með það að nauðvörn til að lækka stýrivextina væri þá sú að við ríkjandi kreppuaðstæður — sumir vilja ekki nota orðið kreppu heldur sam-

drátt en ég sé ekki mun akkúrat á þessum orðum — væri ráð að ríki og sveitarfélög drægju stórkostlega saman um leið og hér stefndi í stórkostlegt (Forseti hringir.) atvinnuleysi. Er það virkilega skilningur hv. þingmanns að það sé æskileg leið við komandi fjárlagagerð?

[17:51]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Já, hv. þingmaður misskildi mig. Ég var að lýsa því hvernig rammi ætti að vera utan um þá peningastefnu sem ég tel að menn verði að horfa til, þ.e. að takmörk séu fyrir því hversu mjög Seðlabankinn geti aukið vaxtamuninn. Þegar hann er kominn að einhvers konar efri mörkum reynir miklu meira einmitt á ríkisvaldið og sveitarfélögin að mæta því með því að draga úr sínu til að koma í veg fyrir of mikla þenslu. Það er jú það sem Seðlabankinn er að gera með vaxtahækkunum, hann er að reyna að draga úr þenslu. Þarna var ég að tala almennt um rammann að því fyrirkomulagi sem ég teldi að þyrfti að vera uppi.

Nú stendur þetta öðruvísi af sér. Hávaxtastefnan hefur sett Seðlabankann í þessa stöðu. Það er óumflýjanlegt. Valið er að taki menn áhættuna af því að lækka vextina fellur þar með gengið. Það er það sem Seðlabankinn hefur áhyggjur af. Það eru sterk rök fyrir þessum áhyggjum. Eða menn hafa áhyggjur af því að þessir háu vextir keyri svo niður hagkerfið (Forseti hringir.) að það valdi vandræðum með gengisfalli. Þetta eru því miður þeir kostir sem menn standa frammi fyrir.

[17:52]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er kannski tvennt sem ég mundi vilja bregðast örlítið við í ágætri ræðu hv. þm. Illuga Gunnarssonar, að mestu leyti að minnsta kosti. Hann nefndi sérstaklega peningamálastefnuna og segir að peningamálastefnan gangi í raun ekki. Og það er í takt við það sem þessi sami ágæti þingmaður skrifaði um, eins og okkur er í fersku minni, grein í Morgunblaðið fyrir ekki svo mjög mörgum mánuðum ásamt félaga sínum úr þingflokknum þar sem þeir ræða um það að Seðlabankinn þurfi að breyta um stefnu.

Mig langar að forvitnast um það hjá þingmanninum hvernig það megi þá vera og hvernig það gangi upp þetta sjónarmið hans andspænis því sjónarmiði sem kom fram í máli hæstv. utanríkisráðherra, formanns Samfylkingarinnar, þegar hún ræddi um peningamálastefnuna og kallaði þau viðhorf sem hafa komið fram í umræðunni um að það þurfi að endurskoða eða að minnsta kosti huga að markmiðum Seðlabankans í peningamálastefnunni fullkomlega óábyrg. Hvernig gengur þetta upp hjá stjórnarflokkunum?

Annað atriði, þingmaðurinn sagði líka undir lok ræðu sinnar að við þyrftum að sannfæra sjálf okkur um það að við kæmumst í gegnum skaflinn. Hann hafði þá nýlokið umræðu um gjaldmiðilsmálin og evruna og brýnt fyrir mönnum að það væri engin sérstök úrræði að finna í því að taka upp evruna. Hvernig fellur þessi málflutningur að málflutningi samfylkingarþingmannsins Árna Páls Árnasonar sem hér talaði í raun og veru um evruna og inngöngu í Evrópusambandið sem lausn á hagstjórnarvanda okkar?

Það er verið að tala um að vinna sig út úr skaflinum og það er augljóst að það er enginn samhljómur milli stjórnarflokkanna tveggja í þessum málum. Það er mjög brýnt að þingmaðurinn svari því hvernig rætt er um þessi mál á stjórnarheimilinu.

[17:54]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hvað hið fyrra varðar tók ég það einmitt fram í svari mínu til hv. þm. Bjarna Harðarsonar að ég teldi óráð að hlaupa til og gera lagabreytingar um Seðlabanka Íslands. Ég held að það væri ábyrgðarlaust við þessar aðstæður.

Á sama tíma tel ég — hef lengi verið þeirrar skoðunar og hef lýst henni bæði í ræðu og riti á undanförnum árum — að núverandi peningamálastefna henti einfaldlega ekki við þær aðstæður sem eru uppi í heiminum. Við verðum að finna betri lausnir á stjórn peningamála.

Hvað síðari spurninguna varðandi upptöku evru og hvort ég væri sammála hv. þm. Árna Páli Árnasyni í málflutningi hans er svarið einfalt: Nei.

[17:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Fyrst varðandi svar hv. þingmanns, ég þakka honum fyrir greinargóð svör varðandi Seðlabankann. Hann telur núna óráð að gera lagabreytingar. Þá er rétt að rifja það upp að ekki er eingöngu um að ræða lagaumhverfi. Það er í gildi samkomulag milli ríkisstjórnarinnar og Seðlabankans um ákveðin markmið í peningamálastefnunni. Telur þingmaðurinn koma til greina að taka það samkomulag að einhverju leyti til endurskoðunar án þess að menn gefi sér endilega fyrir fram að á því yrðu gerðar breytingar? Telur hann það koma til álita? Ber að líta svo á að greinin sem hann ritaði ásamt þingmanninum Bjarna Benediktssyni sé nú marklaus? Og hvað hefur þá breyst?

Varðandi seinna atriðið fagna ég afdráttarlausu svari hans við spurningu minni um gjaldmiðilsmálin. En það undirstrikar auðvitað enn og aftur að ríkisstjórnartungurnar eru að minnsta kosti tvær í þessu máli. Það er ekki býsna sannfærandi til þess að (Forseti hringir.) vinna traust allra þeirra aðila sem þurfa að bera traust til stjórnenda í þessum málaflokki.

[17:57]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hvað varðar hið fyrra aftur tel ég að alltaf hljóti að vera uppi, bæði hjá ríkisstjórninni og þinginu öllu, hugleiðingar um það hvernig peningamálunum yrði best komið fyrir og þau markmið sem þar eru sett.

Enn og aftur vil ég bara ítreka að menn verða að fara mjög varlega þegar þeir tala um þessa þætti. Það er ekki lengur svo að við séum bara lokað hagkerfi eins og var hér á árum áður þar sem einu skipti hvað við sögðum, menn höfðu ekki áhuga á því. Nú skiptir öllu máli hvað hinn alþjóðlegi fjármálamarkaður heldur um hvernig okkur takist að vinna með peningamálastefnuna.

Ég hef litið svo á, a.m.k. fram að þessu, að Seðlabankinn hafi verið samkvæmur sjálfum sér í sinni skoðun. Ég

hef bara ekki verið sammála honum. Það er samkvæmni í því hvernig hann nálgast það vandamál og það verkefni sem bankinn (Forseti hringir.) stendur frammi fyrir, en það þarf ekki að þýða að maður sé sammála því. (Gripið fram í.)

[17:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Illuga Gunnarssyni fyrir góða ræðu sem ég var að langmestu leyti sammála. Það er athyglisvert að þeir skuli eiga að teljast stuðningsmenn sömu ríkisstjórnar, hv. þm. Illugi Gunnarsson og hv. þm. Árni Páll Árnason, miðað við það hvernig þeir tala hér.

Vaxtastigið og þessi mikli vaxtamunur milli Íslands og nágrannalandanna er mikill hausverkur og það ástand er ekki sjálfbært til lengdar. Sú staðreynd að við erum með hérna á fóðrum í hagkerfinu 500–800 milljarða af erlendu spákaupsfé sem blóðmjólkar vaxtamuninn úr landi í mánuði hverjum er ein og sér næg sönnun þess að þetta ástand er ekki vænlegt.

Stóra spurningin er auðvitað: Af hverju hafa menn ekki fyrir löngu farið í þá endurskoðun sem menn svona tala utan af? Og af hverju er enn í gildi óbreytt samstarfsyfirlýsing ríkisstjórnar og Seðlabanka frá því í mars 2001?

Tvennt vil ég svo nefna sem hv. þingmaður ræddi um, annars vegar orkuiðnaðurinn — ég held að það séu mistök, misskilningur af hv. þingmanni og öðrum sem það gera að stilla ágreiningnum upp um allt eða ekkert, um að þetta snúist um það hvort menn vilji nýta orkulindir í landinu eða ekki. Ég held að það sé enginn ágreiningur um það. Ágreiningurinn er um hvernig, hvenær, í hve miklum mæli og í þágu hvers. Við viljum fyrst og fremst að það sé gert á sjálfbærum forsendum, að viðhöfðum varúðarreglum og í þágu fjölbreytni og nýsköpunar í íslensku atvinnulífi en höfnum hinni blindu og einsýnu álvæðingarstefnu.

Hitt sem ég vil nefna og væri fróðlegt að ræða í lengra máli er þetta með útrásina og niðurgreiðslu á því að Íslendingar fjárfesti erlendis en ekki heima hjá sér. Ef við segjum nú að þeirri niðurgreiðslu sé að hluta lokið með núverandi gengi á krónunni, hvernig ætla menn þá að stuðla að því að eðlilegar og heilbrigðar og fjölbreyttar fjárfestingar Íslendinga hjá sjálfum sér geti (Forseti hringir.) komist í gang á nýjan leik? Eða á áfram að búa við það að Íslendingar fjárfesti lítið eða ekkert hér en útlendingar haldi þessu uppi með áliðjufjárfestingum?

[18:00]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég vísa til fyrri ummæla minna um stjórn peningamálanna og þá umgjörð sem þar er utan um höfð.

Hvað varðar fjárfestingar á Íslandi og það síðara mál sem hv. þingmaður nefndi er ég alveg sammála því að það er og hefur verið vandamál í hagkerfi okkar að þessi niðurgreiðsla, sem ég vil meina að hafi verið vegna hins sterka gengis, olli ekki bara því að peningar hafi runnið út úr landinu. Það gerði það líka að verkum að sjávarútvegurinn og framleiðslan í landinu mátti borga fyrir það. Einhvern veginn varð að borga þetta. Það eina sem kannski má segja að sé jákvætt við gengisfallið núna er það að sjávarútvegurinn og framleiðslan í landinu er þá í sterkari stöðu. Og ég vildi nefna það af því að ég kom því ekki að í ræðu minni áðan að það er eitt af stóru málunum þegar kemur að því að nýta landsins gögn og gæði að sjávarútvegurinn er og verður hryggjarstykkið í efnahagslífi okkar, ég tala nú ekki um í hinum dreifðu byggðum, og það er alveg nauðsynlegt að okkur takist að byggja betur upp þorskstofninn alveg sérstaklega og efla þessa atvinnugrein því að án þess náum við aldrei neinum árangri í byggðamálum.

Hvað varðar orkunýtinguna er ég ekki að stilla því þannig upp að það sé allt eða ekkert. Hv. þingmaður má ekki misskilja mig með það. Að sjálfsögðu verðum við að lúta skynsamlegum mörkum sem snúa að náttúruverndinni. Við viljum ekki ganga um of á náttúru landsins en um leið verðum við líka að nýta þau tækifæri sem þar eru. Okkur ber skylda til þess að gera það vegna þess að hagvöxtur í samfélaginu þýðir auðvitað betri skólar, betri elliheimili, betri sjúkrahús og allt það sem við viljum gjarnan veita. Hvort það síðan rennur til að byggja upp álver eða aðrar framkvæmdir sem hafa verið á teikniborðinu — ég minni á umræðu sem varð um framkvæmdir í Þorlákshöfn sem tengdust orkuframleiðslu á Íslandi sem því miður virðast ekki ætla að ganga eftir — eru það ekki bara álverin sem við erum að tala um. Það er sú almenna stefnumótun að nýta þá orku (Forseti hringir.) sem er í landinu til að byggja upp öflug tækifæri. Þar eru álver ekki undanskilin.

[18:02]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Vandinn er sá að Ísland er frátekið fyrir álver. Það er sagt að biðlistar séu hjá iðnaðarráðherra frá aðilum sem vilja gera ýmislegt annað og þurfa kannski brot af þeirri orku sem búið er að lofa í álverin. Hvað gera menn á Húsavík ef þangað kemur aðili og segir: Við höfum áhuga á meðalstóru iðnfyrirtæki og þurfum nokkra tugi megavatta af orku? Þá segja þeir: Nei, því miður, við erum búin að skuldbinda okkur til að tala ekki við aðra. Hvernig er ástandið á Suðurnesjum? Það sama. Allt frátekið fyrir álver í Helguvík og aðrir iðnaðarkostir hrökklast úr landi. Frá þessu þurfum við að komast.

Ég held að það sé og hafi verið mikil meinsemd hvernig öll orka íslenskra fyrirtækja og banka fór í fjárfestingar erlendis á sama tíma og fjárfestingar innan lands fóru niður í ekki neitt. Reyndar rýmkuðu á sama tíma einmitt heimildir lífeyrissjóða til að fjárfesta meira fé erlendis en áður var. Á þetta benti maður á árunum við litlar undirtektir þegar allir mærðu útrásina. Nú held ég að við ættum að læra af því að þetta var kannski ekki sérstaklega hollt og reyna að skapa hérna umhverfi á nýjan leik þar sem það verði spennandi fyrir menn að skapa störf á Íslandi en ekki endilega bara í Bretlandi og Danmörku.

[18:04]

Illugi Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það má ekki skilja orð mín svo að ég sé á móti því að Íslendingar fjárfesti í útlöndum, heldur betur ekki. Það verður að vera gert á réttum forsendum. Það er hættulegt þegar gengið er t.d. langtímum of sterkt skráð, þá

myndar það halla í hagkerfinu og þegar við lendum síðan í því að hinn harði raunveruleiki efnahagslífsins nær að grípa utan um stöðuna er hættan sú að þegar við skjótumst til baka förum við of langt. Ég vil gjarnan og tel alveg nauðsynlegt fyrir íslensk fyrirtæki að fjárfesta erlendis og fyrir lífeyrissjóðina að gera það líka til að dreifa áhættu sinni en það verður að vera gert á réttum forsendum.

Hvað varðar síðan orkuframleiðsluna og aðgengi að orku á auðvitað að horfa til þess fyrst og síðast að þeir sem geta greitt hæsta verðið fyrir orkuna eigi að ganga fyrir þegar kemur að orkusamningum. Það skiptir alveg lykilmáli og það er sú breyta sem á að ráða því í hvað við ráðumst en ekki neitt annað.

[18:05]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Hv. þm. Árni Páll Árnason varaði í þingræðu við einföldunum. Hann sagði að á efnahagsvandanum væru engar einfaldar lausnir. Ég er sammála þingmanninum. Ég velti því fyrir mér hvort við getum orðið sammála um það líka að til sé nokkuð sem heitir einfeldningslegur málflutningur og ég verð að trúa hæstv. forseta þingsins fyrir því að mér fannst ekki alveg frítt við að málflutningur hv. þingmanns, talsmanns Samfylkingarinnar við þessa umræðu, væri einfeldningslegur, einkum þegar hann vék að gjaldmiðlinum, að íslensku krónunni. Vísaði hann þar í ummæli mín frá því í vor leið um að gengissig krónunnar hefði það í för með sér að þjóðin öll tæki áföllum í stað þess að afmarkaðir hópar gerðu það. Það væri ekki góður marxismi eða sósíalismi, fannst hv. þm. Árna Páli Árnasyni.

En hverjir eru valkostirnir við það að þjóðin taki öll við áföllunum, að innflutningurinn verði dýrari fyrir okkur öll? Það eru til aðrar breytur í efnahagslífinu en gengi gjaldmiðilsins, t.d. atvinnustigið. Viljum við það? Viljum við taka áföllum sem íslenska þjóðfélagið verður fyrir með því að gera hluta þjóðarinnar atvinnulausan? Ekki vil ég það. Ég verð að segja að ég fagna þeim yfirlýsingum hæstv. forsætisráðherra í upphafi þessarar umræðu í dag að það væri forgangsverkefni fyrir ríkisstjórnina að tryggja fulla atvinnu á Íslandi. Þetta er ekki sjálfgefið samanber málflutning talsmanns Samfylkingarinnar við þessa umræðu sem gefur það í skyn að hann vilji að aðrar breytur í efnahagslífinu verði þá nýttar eins og væntanlega atvinnustigið. Þegar hann gerir lítið úr því að ég vilji að þjóðin taki áföllum verður hann að horfast í augu við þann veruleika að það er hægt að svara áföllum sem efnahagslíf okkar verður fyrir með því að hluti þjóðarinnar verði án atvinnu og það er nokkuð sem skiptir hvern einstakling miklu máli. Það er mikil ógæfa að missa atvinnuna og snertir ekki einvörðungu þann sem fyrir því verður heldur alla hans fjölskyldu og þá sem nærri honum standa.

Hitt er svo annað mál að hægt er að hafa áhrif á atvinnustigið með mismunandi hætti. Það er hægt að setja fólk til starfa í olíuhreinsistöð. Störf geta orðið til í matvælaiðnaði, ferðaþjónustu, listsköpun, gerð veiðarfæra, velferðarþjónustunni, gróðurhúsarækt, við fiskvinnslu eða í áli. Hér getur stefna stjórnvaldanna skipt sköpum. Olíuhreinsistöð á Vestfjörðum verður ekki til án atbeina stjórnvalda.

Það skiptir líka máli hver aðföng fyrirtækjanna eru og tilkostnaður heimilanna, t.d. hvað varðar verð á raforku. Hvaða stefnu hafa stjórnvöld í þeim efnum? Eiga þar allir að sitja við sama borð eða á stóriðjan að sitja við annað borð en fyrirtækin í landinu almennt gera, eða heimilin? Halda menn að það sé einhver tilviljun að samningum við stóriðjufyrirtækin, fjölþjóðafyrirtækin, er haldið leyndum fyrir íslenskum heimilum og öðrum fyrirtækjum? Það er engin tilviljun. Það er nefnilega verið að mismuna. Og þeim er líka haldið leyndum fyrir Þjórsánni sem aldrei má frétta á hvaða forsendum á að fórna henni (Gripið fram í.) fyrir stóriðjufyrirtækin. Þess vegna segi ég það, hæstv. forseti, að yfirlýsingar og heitstrengingar um fulla atvinnu skipta miklu máli en þær mega aldrei verða að skálkaskjóli til að réttlæta óásættanleg náttúruspjöll og stóriðju á forsendum fjölþjóðarisa sem þegar til lengri tíma er litið er á kostnað íslensks efnahagslífs eða á kostnað íslenskrar náttúru, Þjórsárinnar eða jökulánna í Skagafirði.

Hv. þm. Pétur H. Blöndal bað okkur að gæta að orðanotkun við þessa umræðu. Við skyldum ekki tala um kreppu, hann hafði hitt bankamann í morgun sem sagði að við skyldum frekar tala um samdrátt. En gætum við orðið sammála um að það megi tala um kröpp kjör? Að tilteknir hópar í þjóðfélaginu búi við kröpp kjör, t.d. sá hópur sem á allt sitt undir okkur komið sem erum í þessum sal, fjárveitingavaldinu, löggjafarvaldinu, öryrkjarnir og aldraðir sem eiga allt sitt undir okkur komið? Ég átti í samræðum við einn slíkan í gær og fletti upp í staðtölum almannatrygginga í kjölfarið. Gera menn sér grein fyrir því að lífeyrisþegi sem ekki hefur tekjur úr lífeyrissjóðum er með eftir skatt 121 þús. kr. á mánuði? Öryrkinn 123 þús. á mánuði?

Þetta hlýtur að koma upp í hugann þegar við hlustum á hæstv. forsætisráðherra þjóðarinnar tala um mikilvægi þess að við tökum öll á í sameiningu, séum öll á sama báti. Hann sagði að við hlytum öll að hafa sama skilning á vandanum, vísaði þar til verðbólgunnar. Hann sagði reyndar og bætti því við að við gætum fagnað því að þótt verðbólgan væri mikil í og með vegna aukins kostnaðar við innflutning mundi hún ganga sjálfkrafa niður ef gengið styrktist. Hefur það gerst? Það hefur ekki gerst. Varan hefur hækkað en hún hefur ekki lækkað með þessu gengisflökti á undanförnum mánuðum. Hvers vegna vek ég máls á þessu? Vegna þess að við erum að tala um ábyrgð. Við erum að tala um hverjir það eru sem axla ábyrgð og hverjir eiga að axla ábyrgð og hverjir hafa ekki axlað ábyrgð. Hvers konar skilaboð halda menn að það séu að kjarasamningaborði ljósmæðra eða til löggæslumannsins sem er með uppsagnarbréfið í vasanum þegar hann les um það í blöðum að bankastjórar veita ofan í eigin vasa mörg hundruð milljónum kr.? Voru það ekki 600 millj. núna um daginn? Á kostnað hvers halda menn að það sé? Hvaðan koma þessir peningar? Þeir koma frá fólkinu í landinu og það skiptir mig engu máli þótt gróðinn sé fenginn á kostnað alþýðumanna á Balkanskaga eða annars staðar í heiminum. Þetta eru peningar sem heyra okkur öllum til og við erum að tala um mikilvægi þess að jafna kjörin í landinu. Ef við ætlum að taka sameiginlega á verður að gera það. Hvað er það sem liggur fyrir þessu þingi? Okkur er hótað núna í aðdraganda þingsins að ráðist verði gegn Íbúðalánasjóði. Samfylkingin sem hefur lofað okkur því að

ekki verði hróflað við Íbúðalánasjóði er að hóta því að á næstu vikum verði ráðist til atlögu gegn Íbúðalánasjóði. Það er ekki víst, það er ekki alveg víst, segir hæstv. félagsmálaráðherra, að þetta muni koma íbúðalánaþegum í koll, það er ekki alveg víst. En hvað? Er það ekki mjög líklegt?

Hvað er á borði einkavæðingarmálaráðherra heilbrigðismála? Hvað fáum við til umræðu síðar í vikunni eða í byrjun næstu viku? Það eru áform um að búa í haginn fyrir einkavæðingu á heilbrigðiskerfi Íslendinga. Síðan leyfa menn sér að koma hingað upp og tala um sameiginlegt átak. Þá segi ég: Við skulum sameinast í atlögu gegn þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir. En þá gerum við það líka á þeirri forsendu að við jöfnum kjörin í landinu, við bætum kjörin hjá öryrkjanum, hjá hinum aldraða, hjá launamanninum og við setjum út af borðinu öll áform um að skerða félagsþjónustu á Íslandi.

[18:15]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Við ræðum efnahagsmálin og fyrr í dag var gefin út yfirlýsing af formanni Starfsgreinasambandsins um lífeyrissjóðina í landinu, erlendar fjárfestingar þeirra og að þar væri rétt að horfa sérstaklega til þess við núverandi aðstæður að flytja a.m.k. drjúgan hluta af þeim fjárfestingum hingað heim. Ég vil þess vegna, vegna þess að við þekkjum það að hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur lagt gjörva hönd á plóg, bæði í stéttarfélögunum og í uppbyggingu lífeyrissjóða í landinu, inna hann álits á yfirlýsingu formanns Starfsgreinasambandsins, hvort hann sé sama sinnis og hvort hann hafi á sínum vettvangi beitt sér fyrir því að þær stefnubreytingar verði hjá lífeyrissjóðunum við þessar aðstæður að flytja hluta sinna fjárfestinga hingað heim.

[18:16]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég hef stutt þá þróun sem átt hefur sér stað á undanförnum árum eða það ráðslag að lífeyrissjóðirnir dreifi fjármunum sínum sem víðast og hef ekki lagst gegn því að hluti fjármagnsins sé fluttur úr landi. Hins vegar finnst mér við þessar aðstæður sjálfsagt að taka slíkar hugmyndir til skoðunar. En þá verðum við að hafa eitt í huga, ef við ætlum að flytja fjármagn lífeyrissjóðanna sem nú er vistað erlendis heim til Íslands verðum við að finna því þar stað. Hvar ætlum við að fjárfesta? Og þá verðum við að horfa til þess að sú var tíðin að ríki og sveitarfélög notuðu fjármagn lífeyrissjóðanna til uppbyggingar á velferðarþjónustu landsins, á innra stoðkerfi í samfélagi okkar. Þetta er liðin tíð.

Ég hef hins vegar stutt það að lífeyrissjóðirnir noti öll tækifæri sem þeim gefast til að fjárfesta í uppbyggilegri starfsemi á Íslandi. Þá horfi ég ekki síst á stoðkerfi landsmanna. Þannig hef ég jafnan stutt að keypt séu húsnæðisbréf frá Íbúðalánasjóði en þetta hefur nánast verið einasti kosturinn sem ríki og sveitarfélög hafa boðið upp á.

Þá spyr ég á móti: Á ríkið að gerast umfangsmeira og umsvifameira í uppbyggingu velferðarþjónustunnar á Íslandi og eigum við að reyna að kalla fjárfestingar eða fé frá lífeyrissjóðunum til slíkrar uppbyggingar? Ég væri því fylgjandi, alveg tvímælalaust.

[18:18]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir greinargott svar og fagna því að hann telji tilefni til að taka slíkar hugmyndir til alvarlegrar umræðu. Það er eins og kom fram hjá hv. þingmanni auðvitað þannig að við höfum öll stutt það að dreifa áhættu lífeyrissjóðanna með því að flytja fjárfestingar þeirra í ríkara mæli út fyrir landsteinana. Það verður hins vegar ekki fram hjá því horft að nú búum við í heiminum öllum við algerlega einstakar aðstæður sem enginn gat séð fyrir. Þegar kallað er eftir því, m.a. af forustunni á vinnumarkaði, bæði launþegahreyfingu og hjá atvinnurekendum, að hér þurfi að tryggja atvinnustigið eins og hv. þingmaður fór vel og rækilega og málefnalega yfir í sinni ræðu hlýtur að vera eðlilegt að þeir skoði á sínum vettvangi þau tæki og tól sem þeir sjálfir hafa yfir að ráða til þess áður en þeir fara að hrópa um aðgerðaleysi annarra aðila í samfélaginu.

[18:19]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég kveð mér hljóðs að nýju fyrst og fremst til að taka undir með hv. þingmanni og ítreka að að þessu leytinu erum við sammála. Reyndar eru þetta hugmyndir og tillögur sem Vinstri hreyfingin – grænt framboð setti fram í sínum efnahagspakka. Við lögðum til og leggjum til og höfum talað fyrir því að lífeyrissjóðirnir verði kallaðir að sameiginlegu borði með stjórnvöldum til þess m.a. að íhuga þann kost á hvern hátt þeir geti orðið til þess að styrkja stöðu okkar, styrkja gjaldmiðilinn en verða jafnframt að gagni við uppbyggingu á innra stoðkerfi samfélagsins. Þetta er að finna í tillögum okkar, þetta er að finna í skrifum okkar á undanförnum vikum og mánuðum.

[18:20]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Nú skerðast lífskjör almennings hér í landinu, heiminn allan skekur lausafjárkreppa og ég held að óhætt sé að segja að það setji nokkurn ugg að mönnum og að af fullri ástæðu beri margir nokkurn kvíðboga fyrir því sem fram undan er og hafi áhyggjur af því að þetta geti orðið erfiður vetur. Ég held þó að það sé fyllilega rétt hjá hæstv. utanríkisráðherra að það sé rangt að kalla það kreppu sem við nú lifum við á Íslandi í dag í allri okkar velsæld. Sannarlega er það ekki kreppa sem við upplifum hér á hverjum degi en ýmsir upplifa sannarlega erfiðleika og það er ekki ástæða til að gera lítið úr því með nokkrum hætti. Hins vegar held ég að það sem setji ugg að mönnum mætti helst kalla það að við erum í tvísýnu. Við höfum á undanförnum árum farið mikinn og við sættum lagi á mörkuðum heimsins til að sækja gríðarlegt lánsfé, margfalt meira en við höfðum nokkru sinni áður gert, á lágum vöxtum sem þá voru í boði og notuðum það fé til að fjárfesta í atvinnurekstri. Og þegar hvort tveggja gerist í senn, að afrakstur af atvinnurekstri almennt í heiminum er verri en hann áður var og hitt að vextir á lánsfé eru umtalsvert hærri en þá var og á stundum jafnvel erfitt um vik að verða sér úti um fjármagnið, er auðvitað full ástæða til þess fyrir okkur að hafa nokkrar áhyggjur. Það var þess vegna gríðarlega mikilvægt

að sjá á fyrsta degi þessa haustþings formenn stjórnarflokkanna koma fram og gera grein fyrir þeim aðgerðum sem gripið hefur verið til og því sem í farvatninu er. Ég held að það sé ótvírætt að í þeim ræðum hafi langlangmikilvægast verið sú greinargerð sem hæstv. forsætisráðherra hafði um eflingu gjaldeyrisvarasjóðsins. Þeir áfangar sem þar hafa náðst síðan á vordögum eru okkur gríðarlega mikilvægir.

Það er rétt að þegar allt lék hér í lyndi sváfu menn á verðinum með að setja í gjaldeyrisvarasjóðinn og kannski kom mönnum á óvart í vetur hversu erfiðlega gekk að sækja lánsfé á alþjóðamörkuðum. En sú aðferð sem nú hefur verið notuð, að auka við í sjóðinn og styrkja hann í áföngum, skref fyrir skref frá því í vor, virðist hafa gefið býsna góða raun og 500 þús. millj. kr. gjaldeyrisvarasjóður verður sannarlega að teljast töluverður árangur. Ekkert er eins mikilvægt nú og einmitt hinn fjármálalegi stöðugleiki vegna þess að það sem við verðum að tryggja umfram allt, ekki síst núna á samdráttartímum, er að hér sé í landinu súrefni fyrir atvinnulífið, fjármagn í umferð fyrir atvinnulífið, fyrir sinn rekstur og fyrir sínar fjárfestingar. Það er þess vegna höfuðverkefni okkar. Það er líka gott og mikilvægt hvaða árangri það hefur skilað að breyta reglum hjá Seðlabankanum. Einnig náðist nokkur áfangi í sumar þótt hann hefði kannski mátt vera meiri í því að koma í veg fyrir algera stöðnun á fasteignamarkaði með aðgerðum á Íbúðalánasjóði. Ég held að hér hljótum við að taka til alvarlegrar skoðunar að afnema stimpilgjöldin með öllu til að reyna enn að koma á hreyfingu á þeim markaði.

Ég þakka líka stjórnarandstöðunni fyrir innlegg hennar í umræðuna hér í dag. Þau hafa mörg verið málefnaleg og efnislega góð en ég verð þó að segja að jafnmikil ástæða og er til að ræða efnahagsmál í dag hefur sjaldan verið jafnlítil ástæða til að leggja eyrun við málflutningi Framsóknarflokksins í þeim efnum. Upphrópanir flokksins í umræðunni og þá ekki síst formanns flokksins, Guðna Ágústssonar, á hringferð um landið síðustu vikur eru með nokkrum ólíkindum. Þar fer forustumaður þess flokks sem ber höfuðábyrgðina á ofþenslu á tilteknu skeiði með því að kosningaloforð hans um að gera allt fyrir alla ollu ofhitnun og þegar menn eru í miðju kafi við að takast á við eftirleikinn, eftirköstin af pólitík Framsóknarflokksins, og taka erfiðar ákvarðanir, m.a. í Seðlabankanum samkvæmt samningi sem Framsóknarflokkurinn sjálfur gerði við Seðlabankann, hleypst Framsóknarflokkurinn úr liði og sakar þá sem eru að taka til eftir hann um að vera vondu mennirnir. Þær upphrópanir eru auðvitað allar í anda lýðskrums því að það eru upphrópanir um vaxtalækkanir, aukin útgjöld og lægri skatta sem allur almenningur veit auðvitað að er ekki hægt að efna öll í einu og því síður á þrengingartímum eins og kunna að vera fram undan. Það er vinsælt að hrópa upp um vaxtalækkanir og það er ekki örgrannt um að kannski hafi hér verið mótuð röng stefna, svokölluð hágengisstefna, hávaxtastefnan sem m.a. hv. þm. Illugi Gunnarsson gerði lítið eitt að umfjöllunarefni. Það hefur gert henni sérlega erfitt fyrir hversu ólíkt menn hafa hafst að í Seðlabankanum annars vegar og í ríkisfjármálunum hins vegar. Hv. þm. Illugi Gunnarsson nefndi réttilega þenslu ríkisútgjalda á síðustu árum sem hefur verið alveg úr hófi fram og í algeru ósamræmi við þá stefnu sem Seðlabankanum var lögð en þar er auðvitað líka hin hliðin á teningnum, skattalækkanir á versta tíma fyrir framkvæmd peningastefnunnar.

Það má líka spyrja hvort tími lítillar flotmyntar eins og íslensku krónunnar í hinu alþjóðlega opna hagkerfi sé einfaldlega liðinn. Það má spyrja hvort verðtrygging íslensku krónunnar varni því algerlega að hér geti verið öflug og sterk peningamálastefna. Hvað sem öllu því líður hefur okkur ekki tekist það sem gerir það að verkum að við stöndum núna í nærri 15% verðbólgu. Og að fara um á þeim tímapunkti og hrópa um tafarlausar vaxtalækkanir og að það eigi að breyta stefnu Seðlabankans með löggjöf á Alþingi er einfaldlega fyrir neðan allar hellur og það er ekki hægt að taka alvarlega stjórnmálaflokk sem heldur því fram á Alþingi Íslendinga í dag. Vextirnir eru ekki vandamálið í þeirri verðbólgu sem við eigum nú við. Það er verðbólgan sjálf og henni verður að ná niður. Þó að við séum í tvísýnu eins og ég kallaði áðan og sumir kalla kreppu verður ekki fram hjá því horft að í dag til að mynda birtust fréttir um það að á fyrstu sex mánuðum ársins fluttust hingað til lands 4.500 erlendir ríkisborgarar umfram þá sem fluttust frá landinu. Hér hefur sem sagt streymt inn erlent vinnuafl, 200 nýir verkamenn í hverri viku frá áramótum, og það er ekki hægt að kalla kreppu, það er heldur ekki hægt að kalla samdrátt. Þetta eru nýjustu fáanlegar tölur. Langt fram eftir árinu vorum við enn að setja met í innflutningi á bifhjólum og bifreiðum. Hallinn á viðskiptunum við útlönd er enn til staðar og það er einfaldlega of snemmt að lækka vextina þótt það kunni að hljóma til vinsælda fallið að hrópa um það einmitt nú því að auðvitað er ekkert atvinnulíf sem til lengdar getur lifað við það vaxtastig sem við höfum í dag. Og auðvitað getur almenningur ekki búið við þetta vaxtastig sem er í dag.

En einmitt núna ríður á að standa í lappirnar og það er þess vegna sem menn í lýðræðislegum markaðssamfélögum hafa hneigst til þess að gera seðlabanka sjálfstæða. Við höfum gert það, gerðum það árið 2001 og af ástæðu. Það er gert af þeirri ástæðu að það er niðurstaða þeirra færustu manna að það þurfi að forða almenningi frá framsóknarmönnum allra landa, forða þeim frá því að hlaupið sé til og vextirnir lækkaðir áður en menn hafa náð tökum á verðbólgunni. Það er óþægilegur sannleikur og það er kannski ekki til vinsælda fallið en það þarf að ná verðbólgunni niður áður en hægt er að lækka vextina. Þá er líka mikilvægt að það gerist hratt og að allir aðilar stefni sameiginlega að því markmiði sem hæstv. forsætisráðherra hefur lýst fyrir (Forseti hringir.) efnahagsstefnu ríkisstjórnarinnar, að ná þeim skilyrðum í íslensku efnahagslífi sem eru skilyrðin fyrir upptöku evrunnar, þ.e. þeim stöðugleika sem okkur hefur nú allt of lengi skort.

[18:30]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Við höfum vakið máls á því fyrr í þessari umræðu að málflutningur fulltrúa stjórnarflokkanna hefði verið býsna ólíkur og nú undir lok ræðu sinnar kemur hv. þm. Helgi Hjörvar, 7. þm. Reykv.n., ekki fyrstur þingmanna Samfylkingarinnar, með málflutninginn um evruna. Jafnvel þó að hann hafi af klókindum orðað það þannig að við þyrftum að uppfylla skilyrðin fyrir upptöku evrunnar

var auðvitað ekki hægt að skilja orð hans á annan veg en þann að í því ætti að felast einhvers konar lausn til að ná niður verðbólgunni til þess að síðan væri hægt að ná niður vöxtum. Ég ætla því að inna hann eftir því hvort það sé rétt skilið hjá mér að það sé viðhorf hans, eins og t.d. hv. þm. Árna Páls Árnasonar, að það sé ein af kannski ekki patentlausnunum því að við erum sammála um að það sé ekki patentlausn en ein af mikilvægu lausnunum við þeim aðsteðjandi vanda sem við er að glíma í efnahags- og atvinnulífinu að taka upp evru og kasta krónunni.

[18:32]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Ég þakka hv. þingmanni fyrir spurninguna. Það hefur verið gert nokkuð af því hér í umræðunni að reyna að draga upp þá ólíku sýn sem stjórnarflokkarnir hafa. Auðvitað hafa stjórnarflokkarnir ólíka sýn. Annar þeirra er Sjálfstæðisflokkurinn og hinn er Samfylkingin, það eru mjög ólíkir flokkar. Þeir hafa hins vegar náð saman um verkefnin á þessu kjörtímabili.

Það er alveg ljóst hvað Sjálfstæðisflokkinn varðar að til lengri framtíðar hefur hann ríkari áherslu á stóriðjustefnu en Samfylkingin mundi nokkurn tíma hafa. Það er sömuleiðis þannig til lengri framtíðar að Samfylkingin horfir til Evrópusambandsins sem Sjálfstæðisflokkurinn gerir ekki, a.m.k. ekki enn. Þetta eru hugmyndir flokkanna um langtímaleið okkar til varanlegs hagvaxtar í aðalatriðum. Það breytir því ekki að á þessu kjörtímabili liggur alveg fyrir hvaða stóriðjuverkefni kunna að verða. Það á ekki eftir að taka neina pólitískar ákvarðanir um álver sem reisa á á þessu kjörtímabili, og menn eru sammála um það leiðarljós efnahagsstefnunnar, sem Geir Haarde hefur lýst, að ná hér þeim stöðugleika í íslensk efnahagsmál sem duga til þess að við gætum gengið inn í evrópska myntsamstarfið. Það eru kröfur um stöðugleika í ríkisfjármálum, stöðugleika í vöxtum, stöðugleika í viðskiptum við útlönd og stöðugleika í verðbólgu og ég held að það sé sannarlega mikilvægt að flokkarnir hafa náð saman um það og að þeir eru samhentir í þessu verkefni þetta kjörtímabil þó að þeir hafi ólíka sýn til langframa um uppbyggingu hagvaxtar á Íslandi.

[18:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Helgi Hjörvar sagði að þetta væru ólíkir flokkar og það má til sanns vegar færa en þeir hefðu náð saman um verkefnin á þessu kjörtímabili. Eins og þetta mál blasir við þjóðinni hafa þessir flokkar alls ekkert náð saman um verkefnin á þessu kjörtímabili því að það kemur fyrir ítrekað í sölum Alþingis og úti í samfélaginu, í fjölmiðlum, að talsmenn flokkanna, ráðherrar flokkanna eru með yfirlýsingar sem ganga hver á aðra, ganga alls ekkert upp. Það er ekkert eitt mál eða tvö eins og oftlega hefur verið bent á hér í þessum sal. Það er það sem blasir við.

Þegar við tölum um alvarlega hluti eins og þá stöðu sem við erum í í efnahagsmálum í dag og lögð er áhersla á það að reyna að ná saman einhvers konar þjóðarsátt eða samstöðu í samfélaginu um aðgerðir er auðvitað mjög mikilvægt að menn tali einum rómi, ef svo má segja, ekki síst ríkisstjórnin. Það sem við gagnrýnum hér er að jafnvel þó að flokkarnir hafi hvor sína stefnuna og ekki ætla ég að mótmæla því eða gera lítið úr því að það sé eðlilegt, þá verða þeir engu að síður að tala með trúverðugum hætti einni röddu. Það gera þeir ekki. Þess vegna eru þeir í raun að grafa undan þessum trúverðugleika sem er svo mikilvægur og við höfum öll verið að tala um, þeir eru að grafa undan því að samfélagið allt, allir aðilar sem þurfa að koma að málum, beri traust og trúnað til þeirrar ríkisstjórnar sem hér situr.

[18:36]

Helgi Hjörvar (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Enn verður það hér að umfjöllunarefni að stjórnarflokkarnir eru ekki sammála í öllum málum og hafa ekki dregið neina dul á það að þetta eru tveir ólíkir flokkar.

Það sem við fjöllum um eru efnahagsmál þjóðarinnar og það sem ég hef reynt að gera hv. þingmanni grein fyrir er að forsætisráðherra ríkisstjórnarinnar, Geir Hilmar Haarde, hefur lýst því efnahagslega markmiði sem þessi ríkisstjórn starfar að sem er að ná inntökuskilyrðunum inn á evrusvæðið, tölusettum mælanlegum markmiðum um helstu lykilþætti í hagstjórninni. Um það er fullur einhugur í ríkisstjórn Íslands.

Ég kannast ekki við að þar sé neinn því andsnúinn þannig að ég fæ ekki séð að fullyrðingin, þó að hún kunni að eiga við á sviði hvalveiða t.d. eða einhverra annarra mála sem menn hafa haft skiptar skoðanir á, eigi við nein rök að styðjast þegar kemur að því máli sem við ræðum hér og skiptir þjóðina mjög miklu nú sem er efnahagsstefna ríkisstjórnarinnar. Forsætisráðherra hefur einfaldlega skilgreint þau meginmarkmið sem þar er verkefnið að ná og það er auðvitað á endanum stöðugleikinn sem okkur er svo mikils virði. Ég held að unnendum íslensku krónunnar hljóti að vera orðið nokkurt umhugsunarefni hvort það sé ekki að verða fullreynt eftir liðlega 60 ár að honum verði náð með því tæki og kannski líka hvort krónan hafi ekki verið tæki sem hentaði þeim atvinnuvegum sem við vorum að byggja upp þá, sjávarútveg og stóriðju, sveiflugreinum sem skipti miklu máli að hefðu mikla aðlögun, meðan aftur evran er miklu nýtilegra tæki fyrir nýsköpun, (Forseti hringir.) fyrir þekkingariðnað, fyrir sígandi lukku (Forseti hringir.) fyrir vaxtargreinar þær sem við nú viljum leggja áherslu á og börnin okkar vilja starfa í.

[18:38]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Við ræðum nú skýrslu hæstv. forsætisráðherra um efnahagsmál enda brýnasta verkefni okkar og í reynd allra landsmanna að leysa úr þeim efnahagsvanda sem við okkur blasir. Í nær tvo áratugi höfum við notið hagsældar, hagvaxtar og aukins kaupmáttar. Við reiknuðum með bakslagi um þetta leyti, 2008–2009, en enginn sá fyrir nákvæmlega þá stöðu sem nú er uppi. Staðan í efnahagsmálum er viðkvæm, hún er ströng og erfið.

Í dag höfum við heyrt þingmenn lýsa stöðumati sem einkennist af nokkrum veigamiklum þáttum. Ég ætla að nefna átta þeirra:

Í fyrsta lagi tíðar efnahagssveiflur sem gera fjármálastýringu heimila og fyrirtækja afar erfiða. Í öðru lagi lækkandi gengi krónunnar. Í þriðja lagi gríðarlega háir stýrivext-

ir. Í fjórða lagi alþjóðleg lausafjárvandræði sem hafa orðið til þess að erfitt er að ná í lán á þeim kjörum sem við höfum vanist á undanförnum árum, og ég nefni það að sjálfsögðu eins og aðrir hafa gert að sá lausafjárvandi er ekki síður til staðar beggja vegna Atlantshafsins en hér heima. Ég nefni líka að bankar hafa riðað til falls eins og við þekkjum í Danmörku, í Bretlandi og í Bandaríkjunum svo að dæmi séu tekin. Í fimmta lagi hækkandi hrávöruverð á alþjóðamörkuðum, hækkun matvæla- og olíuverðs. Þetta getur reyndar haft áhrif til góðs fyrir okkur líka en í nútíðinni eru þessar hækkanir alla vega erfið staða. Í sjötta lagi gífurleg skuldsetning bæði fyrirtækja og heimila í landinu. Í sjöunda lagi viðskiptahallinn. Allt leiðir þetta til áttunda þáttarins sem ég ætla að nefna og það er hin hrikalega verðbólga sem við stöndum frammi fyrir. Hún ógnar okkur öllum, heimilum í landinu, fyrirtækjum, fjölskyldum. Það er hætta á frystingu í atvinnulífinu, það er raunveruleg hætta á frystingu, það er hætta á frystingu á húsnæðismarkaði. Þetta er nokkurn veginn í grófum dráttum sú staða sem þingmenn, á þriðja tug þingmanna sem hér hafa tjáð sig, hafa nefnt.

Við þurfum að horfast í augu við þennan vanda og ekki vera hrædd við það vegna þess að í slíkum vanda, ef við horfum á hann raunhæfum augum, búa líka tækifæri, gríðarleg tækifæri, af því að í öllum þrengingum búa tækifæri. Mig langar til að nýta þann tíma sem ég hef til að gera þessi tækifæri að umtalsefni en mig langar líka að nota tímann og undirstrika nokkra þætti úr ræðu hæstv. forsætisráðherra sem mér finnst einhvern veginn að þingheimur hafi annaðhvort ekki heyrt eða ekki tekið nógu sterkt eftir, alla vega ekki gert að umtalsefni. Hvað um það, tækifærin fyrst.

Við verðum að horfa fram á veg og það eru tveir þættir sem ég vil nefna fyrst og fremst. Við þurfum samstöðu, þetta samræmda áralag, við kunnum það, við gerðum þetta 1992, 1993. Við kunnum að kveða niður verðbólguvandann sem við eigum við að etja. Við getum ekki unað við hann, hvorki fólkið í landinu né fyrirtækin í landinu, ekkert okkar getur unað við þann bagga sem verðbólgudraugurinn er. Verkefni númer eitt, tvö og þrjú er að finna þetta samræmda áralag sem við getum fundið og eigum að finna. Þetta er fyrra atriðið.

Hitt atriðið er að efla verðmætasköpun. Þetta hefur líka komið fram hjá fleirum. Við verðum að nýta auðlindirnar. Fyrsta auðlindin sem mér finnst að við verðum að huga að, og þar eigum við helling inni, er menntun og þekking. Við gleymum því oft að fyrir tíu árum voru aðeins 13% þeirra sem voru á atvinnumarkaði á Íslandi með háskólapróf. Í dag höfum við nær tvöfaldað þetta hlutfall. Þetta er með ólíkindum á einum áratug. Þvílíkur sóknarleikur og þvílík djörfung. Við erum því með mjög verðmætan og menntaðan atvinnumarkað sem á að geta skilað sér í nýsköpun og aukinni verðmætaaukningu bæði með því að búa til ný fyrirtæki og sjá sóknarfæri í núverandi fyrirtækjum. Við höfum líka sóknarfæri í rannsóknarvinnu sem hefur stóreflst og á eftir að stóreflast á næstu árum. Ég held að við áttum okkur ekki enn þá á því, Íslendingar, hversu yfirgripsmikil þekking hefur myndast hér á landi og hve mikill styrkur það er að hér skuli vera stundaðar rannsóknir á heimsmælikvarða. Þetta eru auðlindir. Orkan er auðlind, hún er dásamleg auðlind, hún er ólýsanleg auðlind og við eigum að nota hana. Og vitið þið, auðlindin er ekki bara til að selja orku til fyrirtækja, sem við gerum auðvitað, heldur líka að við þekkjum orkunotkun.

Ég er Evrópuráðsþingmaður og nýt þess að koma fram þar fyrir hönd okkar Íslendinga, að fá að taka þátt í því að hlusta á umræðuna í Evrópu. Hvað er Evrópa að segja? Hún segir: Við þurfum að breyta orkukerfum heimila og fyrirtækja í þjóðlöndum okkar. Þá lítur maður í eigin barm. Gerðu Íslendingar það ekki fyrir nær 40 árum síðan, gjörbreyttu því hvernig við nýtum orku frá því að nota jarðefnaeldsneyti í það að nýta sjálfbæra og endurnýjanlega orkugjafa til húshitunar? Þessi þekking auk þess sem það er þekking okkar Íslendinga á því að fara frá því að vera afar fátæk þjóð í að vera með öflugustu og auðugustu þjóðum heims. Það býr svo margt í þekkingu okkar, orkunni okkar, vatninu okkar, matnum okkar. Við eigum endalaus sóknarfæri. Ég vil kalla á okkur að framkalla styrkleika okkar. Þeir eru í sögu okkar og menningu, í menntuninni og orkunni. Við getum séð fleiri tækifæri og við eigum að gera það og þessi tækifæri eiga að nýtast til verðmætasköpunar. Hér sé ég þessi tvö tækifæri sem ég tel vera mikilvægust, annars vegar að mynda þetta samræmda áralag og hins vegar að nýta þennan kraft sem við eigum sem er einstakur.

Tíminn líður hratt og ég sé það af boðskapnum sem forsætisráðherra flutti okkur í byrjun dagsins. Hann fór yfir stöðumatið ekki ólíkt því sem við höfum verið að tala um núna. Hann talaði líka um tækifærin, um það sem einkennir okkur og það sem er gott, að ríkissjóður skuli hafa skilað afgangi á síðasta ári, að lífeyrissjóðirnir okkar eru sterkir, að atvinnulíf okkar er sveigjanlegt og atvinnuleysi er lítið. Hann talaði um aðgerðir og að aðgerðirnar sem þegar hefur verið farið í ættu að vera til eflingar á gjaldeyrisvaraforðanum og hann er nú orðinn 500 milljarðar kr. eins og fram hefur komið. En það skiptir líka máli sem forsætisráðherra sagði, að aðgerðirnar sem þegar hefur verið farið í hafi verið í þrennum tilgangi, að auka aðgengi banka að lánsfé, að efla fjárhagslegan stöðugleika í landinu og að efla framtíðarhagvöxt okkar. Hann minnti okkur líka á að Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn hefur metið það nýlega svo að við værum vel í stakk búin til að takast á við efnahagsvandann.

Ég held að stóra myndin gleymist stundum, henni á að halda til haga, að við erum mjög sterk. Í boðskap forsætisráðherra kom líka fram að mikilvægast af öllu er að ná niður verðbólgunni og að forgangsverkefnið sé að tryggja atvinnu, tryggja fulla atvinnu hér á landi. Það er enginn smáboðskapur sem forsætisráðherra boðar hér í dag. Ég held að við getum öll í stóru myndinni fallist á að greiningin er til staðar, hana þarf að dýpka, samræma þarf áralagið, og það áréttar forsætisráðherra líka í ræðu sinni, og við þurfum að kalla fram kraftana sem við eigum.

Mig langar að gera lokaorð forsætisráðherra að mínum þar sem hann segir, með leyfi forseta, að við megum ekki gleyma því að á bak við allar hagtölur er fólk.

Það er fólkið okkar. Við verðum að líta til framtíðar, til tækifæranna í þágu fólksins okkar. Íslenska þjóðin á að leggjast samhent á árarnar og sameiginlega ætlum við að búa okkur undir framtíð (Forseti hringir.) sem er þá auðvitað sameiginleg framtíð okkar allra.

[18:48]

Ólöf Nordal (S):

Hæstv. forseti. Það hefur verið fróðlegt að fylgjast með umræðunum í dag og auðvitað sýnist sitt hverjum hvernig rétt er að bregðast við ástandinu en mér sýnist að enginn af þeim sem hér hafa talað haldi því fram að til séu einhverjar patentlausnir á þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir. Eftir sumarið er hollt og gott fyrir þingmenn að takast nokkuð á og ég býst við að sjaldan hafi jafnmikið legið á hjarta margs þingmanns og nú.

Hv. þm. Guðni Ágústsson kom reiður til þings í dag eftir að hafa gert mikla för um landið og haldið marga fundi og komist að því að ekki sé búið að sökkva Íslandi og fjöllin standa enn en jafnframt hefur hann komist að því að allur sá vandi sem blasir við okkur er Sjálfstæðisflokknum að kenna. Honum finnst ríkisstjórnin ekki hafa gert neitt og framsóknarhagfræðin kennir okkur að það þurfi a.m.k. að gera eitthvað allt annað en við erum að gera. Hann vill fá þjóðstjórn. Hann talaði um eitt og annað en það var dálítið skemmtilegt að hann passaði sig sérstaklega á því að ræða ekki Evrópumál. Framsóknarflokkurinn hefur sem sagt ákveðið að láta af þeirri Evrópuumræðu sem hann hóf í vor og ég býst við því að þegar formaður Frjálslynda flokksins fór af stað um landið hafi hann komist að því að Íslendingar eru ekki á þeirri skoðun að upptaka evru muni bjarga því ástandi sem við blasir nú.

En förum aðeins yfir það sem hefur komið fram í dag. Hv. þm. Ögmundur Jónasson er ánægður með þá yfirlýsingu hæstv. forsætisráðherra að mikilvægt sé að atvinna sé í landinu, að halda uppi atvinnustigi í landinu. Hæstv. forsætisráðherra tók mjög sterkt til orða þegar hann lýsti því að það væri grundvallarsjónarmið ríkisstjórnarinnar að halda uppi framleiðslustigi í landinu. Hann sagði: Framleiða, framleiða, framleiða. Það er akkúrat þannig sem við vinnum bug á þeim erfiðleikum sem við erum í núna væntanlega, það er að halda áfram að vinna, halda áfram að skapa verðmæti í landinu og hv. þm. Ögmundur Jónasson var ánægður með þá yfirlýsingu en hann sagði leiðirnar vera margvíslegar. Ég get tekið undir það með honum. Hann nefndi olíuhreinsunarstöð, hann nefndi gróðurhúsarækt, ylrækt, hann nefndi umönnunarstéttir, orkuframleiðslu og ýmislegt fleira. Ég er ötull talsmaður þess að innviðir landsins þurfa að vera sterkir og við Ögmundur erum væntanlega sammála um það. Ég er afskaplega stolt af því hvað við höfum eflt menntakerfið á undanförnum árum og hve rannsóknarsjóðirnir hafa verið efldir. Ég held að á grunni menntunar munum við auka hagvöxt í landinu og á því munum við byggja framtíðina, framtíðina sem við verðum að horfa til vegna þess að við verðum alltaf vera með það í huga hvernig land við viljum að Ísland sé. Ég bind líka miklar vonir við að heilbrigðiskerfið muni dafna. Ég get hins vegar ekki tekið undir það með hv. þm. Ögmundi Jónassyni að í þeim þrengingum sem nú eru til staðar sé ráðlegt að auka ríkisafskipti.

Ég hef efasemdir um að það sé heppilegt við þessar aðstæður að stofna hér sérstakt efnahagsráðuneyti eins og þingflokkur vinstri grænna hefur velt fyrir sér. Ég held að þegar við tölum um hversu mikilvægt það er að ríkið standi fyrir framkvæmdum við skilyrði sem þessi þá erum við ekki að tala um rekstrarverkefni. Við hljótum við þessar aðstæður að hugsa til þess að ríkisreksturinn sé skikkanlegur. Hins vegar gegnir allt öðru máli um framkvæmdir sem eru meira á sviði samgöngumála, framkvæmdir þar sem er um tímabundið verkefni að ræða þar sem ríkið geti komið af krafti inn og skiptir verulegu máli við að koma hjólunum aftur af stað. Það er gríðarlegur munur á því hvernig verkefni eiga að vera valin.

Ég held að þetta aðgerðaleysi sem ég ætla ekki að dvelja mikið við eða aðgerðir sem menn hafa verið að gagnrýna í dag ég sé ekki ástæðu til að staldra mikið við það að öðru leyti en því að þetta haust í efnahagslífinu sem formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs orðar svo gefur líka tilefni til þess að það vori aftur, að eftir haustið kemur raunar veturinn en svo kemur vorið og sumarið. Ég held að það borgi sig ekki fyrir okkur að horfa öðruvísi á hlutina heldur en akkúrat þannig að við erum í ákveðnum þrengingum, við munum vinna okkur út úr þeim með skynsamlegum hætti. Það er verið að stíga ákveðin skref, það hafa verið stigin mjög ákveðin skref. Fréttirnar sem hæstv. forsætisráðherra færði okkur í morgun um eflingu gjaldeyrisforðans eru afskaplega mikilvægar á þessu stigi og það er náttúrlega einstakur árangur að hann skyldi hafa verið fjölfaldaður á svo skömmum tíma sem raun er. En í mínum huga gildir núna fyrir stjórnmálamenn að stappa stálinu í þjóðina og muna að við munum komast upp úr þessari lægð, við munum komast yfir þetta. Þetta er ekki heimatilbúinn vandi.

Við vissum mjög vel að það mundi draga úr hagvexti um þessar mundir. Það hefur verið gert ráð fyrir því árum saman. Menn hafa spáð því og menn hafa reynt að búa sig undir það. Stjórnvöld áttu von á þessu. En þau áttu ekki von á þeim umhleypingum sem eru á erlendum mörkuðum. Þau áttu ekki von á þeim miklu olíuverðshækkunum sem hafa orðið. Þau áttu ekki von á þeirri lánsfjárkreppu sem við stöndum frammi fyrir. Við vissum ekki að hrávöruverðið mundi hækka eins og það hefur gert. Við gátum ekki búið okkur undir hluti sem við vissum ekki að yrðu. Ég veit ekki hvaða spádómsgáfum sumir þingmenn eru gæddir þar sem þeir segjast hafa séð þetta allt saman fyrir í fyrra en þá gera þeir mun betur en allir þeir spekingar sem eru úti um víða veröld og eru í nákvæmlega sama vanda og við, t.d. Spánverjar, Ítalir eða Portúgalar. Þetta eru allt saman Evrópusambandsþjóðir sem eiga við gríðarlegan vanda að stríða, vegna þess að evran fylgir ekki hagsveiflunni í heimalandinu. Það er ekki þannig að þetta sé eitthvað sem við höfum fundið upp hér á Íslandi.

Við vitum að ástandið er erfitt núna. En við vitum líka að það er tímabundið og við munum ná tökum á verðbólgunni og við trúum því að kaupmáttarminnkunin muni stoppa og það muni birta til. Þegar þær aðstæður skapast þá skapast líka ný tækifæri, það skapast ný tækifæri í viðskiptalífinu úti um allt land vegna þess að við svona los eins og nú er, þá vitum við að þegar hjólin fara aftur að snúast, sagan hefur sagt okkur það, þá skapast ný tækifæri.

Það má spyrja sig að því hver staðan væri núna ef ekki hefði orðið sú gerbylting í útflutningsverðmætum þjóðarinnar eins og hefur orðið á síðustu mánuðum og missirum. Hvernig skyldi staða gjaldeyrismála hafa orðið þá ef við

hefðum ekki aukið útflutning svo umtalsvert eins og við höfum gert að undanförnu? Hún væri miklu verri, hún væri alls ekki góð. Margt hefur verið gert vel. Sumt hefur ekki gengið alveg jafn vel. Við vitum það og við lærum af þeim mistökum sem við gerum og við horfum fram á veginn. En aðalatriðið er þetta: Mér finnst að hlutverk allra stjórnmálamanna hvort sem þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu sé að segja þjóðinni að við munum komast út úr þessum þrengingum og það verður bjartari tíð. Það verður erfitt og það tekur tíma en það gerist.

[18:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Örfá atriði í ræðu hv. þm. Ólafar Nordal sem ég vil leggja aðeins út af. Í fyrsta lagi sagði hún í upphafi að það hefði komið fram í þessari umræðu hér hjá öllum að það væru engar patentlausnir til. Ég er sammála því og það höfum við m.a. sagt í stjórnarandstöðunni. Hins vegar er þetta enn eitt dæmið um ólíkan málflutning stjórnarflokkanna því að hæstv. utanríkisráðherra, formaður Samfylkingarinnar, kom hér með miklum gassagangi í ræðustól og áfelldist okkur, sérstaklega Vinstri hreyfinguna – grænt framboð, fyrir að vera með upphrópanir um patentlausnir sem við höfum alls ekki verið með í okkar málflutningi. Þó við tölum stundum hátt og hvellt þannig að heyrist í af því að það er stundum nauðsynlegt, þá höfum við ekki verið með ómálefnalegan málflutning um einhverjar patentlausnir þannig að hér er enn eitt dæmið um málflutning stjórnarflokkanna sem stangast á.

Hv. þingmaður sagði að það væri ekki ráðlegt að auka ríkisafskipti á þessum tímum. Í mál hv. þm. Illuga Gunnarssonar kom fram að á undanförnum árum hefðum við einmitt verið með ofþanin ríkisútgjöld. Ég er þeirrar skoðunar að ef það er eitthvert tímabil sem menn eiga heldur að halda í við sig í ríkisútgjöldum og ríkisfjármálum þá er það á þenslutímum eins og hafa verið undanfarin ár sem við gerðum ekki. Og hvenær eiga opinberir aðilar þá að spýta í ef ekki einmitt þegar það er samdráttur, til að vega upp sveifluna? Það er mín afstaða og það eru hagfræðikenningar á bak við það sem ég held að séu almennt viðurkenndar.

Þingmaðurinn sagði að ríkisrekstur væri eitt en framkvæmdir annað. Ég velti því fyrir mér hvort þingmaðurinn sé sem sagt að tala um að það sé fínt að leggja í framkvæmdir en síðan eigi einkaaðilar að sjá um allan reksturinn.

[18:59]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég get alveg tekið undir það að ríkisútgjöld hafa verið mjög veruleg á undanförnum árum. Ég get alveg tekið undir þá gagnrýni sem hefur tekið fram víða. Hins vegar við þær aðstæður sem nú eru og það er alveg rétt að hagfræðin segir okkur það að þegar að syrtir þá eigi ríki að koma inn. En það er bara ekki sama hvernig það er gert og það er það sem ég var að tala um. Það er ekki sama hvers konar framkvæmdir ríkið fer í. Það er langheppilegast við tímabundnar framkvæmdir eins og t.d. í samgöngumálum. Það er miklu heppilegra en t.d. framkvæmdir sem kalla á mikinn mannafla og mikinn rekstur. Um leið og það gerist aukast líka ríkisútgjöldin umfram það sem þau eru nú þegar. Það er þetta sem ég á við. Að þetta sé tímabundið en ekki eitthvað sem við vitum ekki alveg hvernig verður í framtíðinni. Ef við t.d. förum og byggjum skóla, svo ég taki sem dæmi, þá þurfum við líka að reka hann og þar með er komið langtímaverkefni. Ef hins vegar er ákveðið að byggja t.d. brú þá er það tímabundið verkefni og ríkið kemur inn og fer út aftur. Það er þetta sem ég var að reyna að segja.

En varðandi hið fyrra sem hv. þingmaður sagði og hefur skemmt sér mjög vel við það núna um eftirmiðdaginn, að draga fram ágreining í stjórnarflokkunum liggur mér við að segja, þá held ég samt sem áður að það sé svo þegar maður hlustar á þær umræður sem hafa verið úti í heimi þá hafa menn engar patentlausnir á þeim efnahagsvanda sem að okkur steðjar í vestrænum heimi núna. Menn vita að þeir þurfa að þreyja þorrann. Það er það eina sem hægt er að gera og halda áfram á þeirri braut sem við erum, ekki fara skipta um hest í miðri á.

[19:01]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það fer nú alveg eftir því hvaða hestur það er, hvaða aðstæður eru og hvernig boðaföllin eru í ánni hvort það borgar sig að skipta um hann. Ef hesturinn er t.d. núverandi ríkisstjórn getur vel verið að það borgi sig að skipta um hann. En það er annað mál. (Gripið fram í.)

Varðandi það sem þingmaðurinn sagði hér um framkvæmdir, að það skipti máli hvers konar framkvæmdir eða hvers konar útgjöld hins opinbera væri um að ræða á samdráttartímum, get ég alveg tekið undir það. Það skiptir máli. En það má ekki gleyma því að framkvæmdir eins og samgönguframkvæmdir kalla líka á rekstur. Það að byggja brú kallar að sjálfsögðu á að það þarf að reka það samgöngumannvirki. Fjárfesting í fjarskiptum kallar líka á rekstur og þess vegna spyr ég hv. þingmann: Er þingmaðurinn að ýja að því að þennan rekstur eigi síðan að fela einkaaðilum? Á þingmaðurinn við það með þessu?

Svo er líka annað sem ég vil leggja áherslu á í þessu sambandi og sérstaklega vegna þess að það hefur komið aðeins fram í þessari umræðu hér, ekki hjá hv. þm. Ólöfu Nordal heldur aðeins fyrr hjá kollega hennar úr þingflokki Sjálfstæðisflokksins, að það verði að skapa verðmæti, það verði að hugsa um það og þess vegna séu ríkisafskiptin ekki lausnin. Sannleikurinn er auðvitað sá að það er margt í ríkisrekstrinum sem er verðmætasköpun í sjálfu sér. Það að fjárfesta í innviðum í samgöngumálum er verðmætasköpun. Það að reka háskóla er verðmætasköpun jafnvel þótt ríkið geti það. Það heldur því væntanlega enginn fram að engin verðmætasköpun sé fólgin í rekstri Háskóla Íslands. Ég trúi því ekki.

Menn mega ekki tala svona í svart/hvítu eins og að ekki geti verið heilmikil verðmætasköpun fyrir samfélagið þótt það séu opinberir aðilar, ríki eða sveitarfélög eða samstarfsverkefni af ýmsum toga, félagslegur rekstur eða eitthvað þess háttar, sem eiga í hlut.

[19:03]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég held ekki að ég hafi sagt að ekki væru verðmæti fólgin í því sem ríkið gerir. Ég hélt að ég hafi

einmitt sagt að menntunin sé eitt það dýrmætasta sem við eigum og að meginstofni til er menntakerfið ríkisrekið. Þar eigum við að hlúa að framtíðinni. Hins vegar er ég þeirrar skoðunar að það eigi að nýta einkaframtakið þar eins og hægt er. Ég sé ekkert athugavert við það.

Varðandi þetta dæmi, hvort ég hafi lagt það til að brýr yrðu þá í einkarekstri eða hvernig sem hv. þingmaður orðaði það, er ég náttúrlega ekkert hrædd við það að brýr séu í einkarekstri. Reyndar hefur ekkert verið á döfinni að einstök brú verði sett í einkarekstur. Ég átta mig ekki alveg á því í hverju það felst. Er það þá þannig að maður geti lokað brúnni? Eða í hverju felst …? (Gripið fram í.) Hv. þm. Árni Þór Sigurðsson hefur svo mikið hugmyndaflug í því sem ég var að segja. Hann leggur út af því á mjög skemmtilegan hátt.

Ég sagði bara númer 1, 2 og 3 að þau verkefni sem ríkið fer í á þrengingartímum eigi að vera eins tímabundin og hægt er. Ekki að fara í verkefni sem krefjast ægilega mikils rekstrarkostnaðar, t.d. mannaflafrek verkefni með afbrigðum. Ég held að það sé mun lakara en ef t.d. ríkið færi í samgöngumannvirki sem ég held að við félagar í samgöngunefnd getum verið afskaplega sammála um að sé eitt af brýnustu verkefnunum sem blasa við í landinu.

[19:05]

Útbýting:

Beinar aðgerðir til að jafna flutningskostnað, 656. mál, fsp. JBjarn, þskj. 1317.

Námslán námsmanna erlendis, 658. mál, fsp. BJJ, þskj. 1319.

Skuld ríkisins við verktakafyrirtækið Impregilo, 655. mál, fsp. SJS, þskj. 1316.

Örorkumats- og starfsendurhæfingarnefnd, 657. mál, fsp. BJJ, þskj. 1318.

[19:06]

Alma Lísa Jóhannsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Við skulum vona að veturinn verði stuttur og vorið komi hratt og verði hlýtt þannig að við getum komið betur út úr þessu en nú horfir.

Ég þakka hæstv. forsætisráðherra skýrsluna, og umræðurnar í dag voru mjög fróðlegar. Það sem mig langar að gera að umræðuefni er efnahagsstefnan og áhrif hennar fremur en að fara út í miklar umræður um Seðlabanka og annað.

Fram kom í ræðu hæstv. forsætisráðherra að hér væru lífskjör jafngóð og fyrir tveim árum. Staðreyndin er sú að á undanförnum árum hefur ójöfnuður aukist. Skattbyrði hefur aukist á fjölskyldur með meðal- og lágtekjur. Kaupmáttur þeirra hefur rýrnað. Og tekjur launþega bera nærri fjórum sinnum hærri skatta en tekjur sem fólk hefur af fjármagnseign sinni. Það fólk sem hefur einungis fjármagnstekjur og greiðir ekki útsvar tekur ekki þátt í að fjármagna þjónustu sem það nýtur í nærsamfélaginu þrátt fyrir að njóta hennar. Þetta er staðreynd sem við sjáum.

Á undanförnum missirum höfum við horft á verðbólguna æða upp í 14,5% við síðustu mælingu. Vextir eru með því hæsta sem við sjáum í Evrópu og skuldir heimilanna einnig. Skuldaaukning þeirra hefur verið hröð og mikil. Og hver hafa svo viðbrögð ríkisstjórnar verið við þessu? Þau hafa verið að rífast um upptöku evru. Hvers konar lausn er það á vanda sem blasir núna við heimilunum í landinu? Kannski eru þetta bara viðbrögð til að dreifa athygli frá því sem máli skiptir, tíðræddu aðgerðaleysi og máttleysi undanfarinna mánaða. Umræða um Evrópusamband og upptöku evru skilar fjölskyldunum í landinu engum lausnum eins og er og er ekki til þess gerð að auka trúverðugleika. Það er ekki það sem skiptir máli fyrir almenning.

Hvað er það þá? Það hlýtur að vera að sjá viljann í verki, er það ekki? Að hafa einhvers konar upplifun af því að Samfylkingin, jafnaðarflokkurinn okkar og félagshyggjuflokkurinn, standi við stóru orðin, núna í miklum meira hluta á Alþingi. Og það hryggir mig að heyra þær köldu kveðjur sem hæstv. forsætisráðherra sendi launafólki um að taka á sig kjaraskerðinguna í kreppunni — eða aðþrengingunni. Hvar eru loforðin um að bæta kjör kvennastétta? Og hvernig er staðan hjá ljósmæðrum í dag?

Það skiptir máli fyrir almenning að hafa eins konar upprifjun á því að það sé félagshyggjuflokkur við stjórnvölinn, að verða vitni að því og finna það á peningaveskinu að það sé verið að gera eitthvað, núna þegar vöruverð hækkar, verðtryggð lán rjúka upp við hæstu vexti í heimi og kaupmáttur launa rýrnar. Ég vænti þess að ríkisstjórnin fari að skipta kökunni með sanngjarnari hætti.

Núna, eins og aðstæður eru í dag, er tími til þess að treysta innviði samfélagsins, styrkja sveitarfélögin, efla velferðar- og heilbrigðiskerfið og tryggja að allir hafi sama rétt til þátttöku, að við getum öll notið menntunar, velferðar og heilbrigðis. Grunnþjónusta samfélagsins er forsenda framfara og velmegunar. Tekjuskiptingu sveitarfélaga þarf að laga en hún er í engu samræmi við þau verkefni sem sveitarfélögin eru að sinna. Íbúum margra sveitarfélaga er mismunað eftir búsetu. Þeir sitja ekki við sama borð og aðrir hvað varðar samgöngumál, aðgengi að þjónustu og kostnað við það eitt að lifa.

Og nú stendur til að hagræða. Trúarbrögðin eru slík að reynsla annarra þjóða er gerð að engu. Rannsóknir sem sýna að einkavæðing er engin hagræðing, að hún skilar ekki bættri þjónustu, að einkavæðing hafi neikvæð áhrif á aðgengi þegar horft er til búsetu eru hafðar að engu. Þetta er lausnin fyrir fjársvelt heilbrigðiskerfi í tíð sjálfstæðismanna.

Mér líður stundum þegar ég horfi á fréttir og umsagnir stjórnarþingmanna um ástandið í efnahagsmálum eins og við séum stödd hvert í sínum veruleikanum. Það virðist ekki vera mikill skilningur á aðstæðum fólks. Grundvöllur þess að geta komið til móts við fólk er að skilja fólk, skilja þarfirnar og aðstæður þess. Í stað þess að gera það virðist landstjórnin vera að tína heilbrigðis- og velferðarkerfið í sundur þar sem hentar án þess að hún virðist velta fyrir sér afleiðingunum. Þessi glórulausa einkavæðing í opinberum geira mun skila einni niðurstöðu. Hún mun auka ójöfnuð. Grunnþjónustan okkar á að vera aðgengileg öllum og ég vænti þess að Samfylkingin fari að standa vaktina sem jafnaðarflokkur, félagshyggjuflokkur, fari að standa við stóru orðin í kosningabaráttunni fyrir liðlega ári síðan. Ég vænti þess.

Hæstv. forsætisráðherra segir að við þurfum öll að búa

okkur undir tímabundnar fórnir og minnkandi kaupmátt, að það sé mikilvægt að almenningur sýni skilning á þessum aðstæðum. Á sama tíma hefur ríkisstjórnin ekki tekið ákvörðun um hvort hún ætli að afnema sérréttindi þingmanna. Á sama tíma. Geta menn í alvöru horft framan í almenning og sagst vera að gera allt sem í þeirra vanda stendur til að leysa þann vanda sem blasir við þjóðinni? Ætla menn ekki að byrja á að taka til í eigin ranni?

Hver er svo staðan fyrir hinn almenna launamann? Opinberir aðilar hafa hækkað gjaldskrár. Forsenda kjarasamninga er brostin. Vextir er í hæstu hæðum, verðbólga sögulega há, sömuleiðis skerðing lífskjara og fyrir marga mjög óöruggt atvinnuástand. Hugmyndir ríkisstjórnarinnar um það sem við verðum að gera eru m.a. að almenningur eigi að sýna aðhald og spara. Það eru bara ansi margir sem hafa ekkert til að spara. Við erum ekki öll á sama báti. Það hefur Sjálfstæðisflokkurinn tryggt.

Hverjar eru hugmyndir ríkisstjórnar að lausnum aðrar en evra? Jú, það er álver, virkja eins og það sé guðsgjöf til Íslendinga að ganga á náttúru okkar og menga umhverfið. Er þetta *Fagra Ísland?* Það hlýtur að vera hægt að leita lausna, annarra lausna og tryggja fjölbreytileika í atvinnulífi og skapa aðstæður fyrir innlendar fjárfestingar, treysta t.d. á innlendan landbúnað í stað þess að ganga á vaxtarmöguleika hans og heimila innflutning á erlendu kjöti.

„Framleiða, framleiða, framleiða," svo að ég vitni eins og margur annar í hæstv. forsætisráðherra um nýtingu auðlinda okkar. Málið er bara það að auðlindirnar fara ekki neitt. Þær eru verðmætar í sjálfum sér og eins og hæstv. utanríkisráðherra benti hér réttilega á ber okkur að fara varlega í að virkja. Þær verða verðmætari með tímanum. Það er ekkert aftur snúið þegar við erum búin að sökkva sveitum landsins og auðlindum okkar. Við verðum að leita annarra lausna, vinna með samstarfsflokkunum okkar, hagsmunaaðilum á vinnumarkaði, öllum þeim sem vettlingi geta valdið til þess að leysa þetta ástand. Það sem máli skiptir er að leita lausna saman, komast að þjóðarsátt til jöfnunar fyrir almenning um að skerða ekki lífskjör almennings og efla atvinnulíf þannig að við sitjum öll við sama borð.

[Fundarhlé. — 19:15]

[19:46]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Þetta er búin að vera löng og að mörgu leyti merkileg umræða hér í dag og ég vil þakka fyrir að Alþingi skuli þó koma saman til umræðu um þessi mál og hefði fyrr mátt vera því að það er mín skoðun að hér séum við að tala um mjög alvarlegan vanda þjóðarbúsins, miklu alvarlegri en stjórnarmeirihlutinn hefur viljað kannast við fram að þessu. Það hefur verið rifjað upp fyrr í dag úr þessu ræðupúlti að mjög langt er síðan því var lýst yfir af hæstv. forsætisráðherra að botninum væri náð. En síðan hefur enn heldur hallað á í hagþróuninni. Samt glímum við enn við það að stjórnarliðar eru bæði margir hverjir afskaplega illa upplýstir um hið raunverulega ástand efnahagsmála og leggja sig í líma við að gera sem minnst úr vandanum.

Það hefur sérstaklega hér í dag í umræðu verið vitnað til fundar sem í morgun var haldinn í efnahags- og skattanefnd Alþingis þar sem komu fulltrúar frá fjármálafyrirtækjum og atvinnulífi og ræddu sína hlið á málinu og margir hafa notað þeirra málflutning til að réttlæta einmitt það sjónarmið að í rauninni sé eiginlega ekkert að, það sé alla vega ekki kreppa, það megi kannski tala um samdrátt og umræðunni hefur verið eytt í slíkar hártoganir. Ég held reyndar að orðið kreppa verði það orð sem sagan mun gefa þessu tímabili og ekki bara hér heldur á alþjóðlegum fjármálamarkaði. Hvað okkur Íslendinga varðar hygg ég að efnahagslegar afleiðingar af þessum samdrætti núna verði ekki minni en þær voru í heimskreppunni miklu, sem oft er kölluð, 1930. Þá voru aðstæður auðvitað allt aðrar í hagkerfinu og okkar samfélag allt miklu fátækara. En það hafði líka mikil áhrif að það var einangraðra og alþjóðlegir straumar náðu þess vegna ekki inn í stærstu atvinnuvegina nema að litlu leyti.

Hv. þm. Illugi Gunnarsson vék að því að eftir þennan dag færu stjórnarliðar út úr húsi með þá fullvissu að það væri fullur skilningur á vandanum. Ég verð að hryggja hv. þingmann með því að það er alls ekki þannig. Það er alls ekki þannig að við sem höfum hlýtt á umræður í dag — og það hefðu svo sem mátt fleiri hlýða á þær. Sumarfrí þingmanna hefur verið mjög gott og gefandi og hefði verið full ástæða til að þingmenn hefðu séð sér fært að sitja þingfundinn allan í dag, svo mikilvægt mál sem hér er til umræðu einmitt nú. (Gripið fram í.) Það er að vísu vel mannað í þingsalnum núna. En ég sé samt ástæðu til að koma að því að mér finnst að þingmenn hefðu mátt vera þaulsætnari í þingsalnum einmitt vegna þessa máls.

En akkúrat með því að gera lítið úr þessu og tala um að framtíðin sé björt á Íslandi — vissulega er hún það til lengri tíma litið — en það breytir ekki því að vandinn sem hagkerfið stendur frammi fyrir, vandinn sem bankarnir standa frammi fyrir, er gríðarlegur. Ég kvíði því að margt í þeim vandamálum sé alls ekki komið upp á yfirborðið enn þá hvað varðar hin stærri fyrirtæki og bankana, bæði fjármálastofnanir stórar og smáar, að þar eigi enn eftir að hrikta miklu verr í.

Um vanda heimilanna vitum við miklu meira vegna þess að þar liggur fyrir þessi opinbera tölfræði og við vitum að þúsundir Íslendinga, þúsundir heimila eru læstar í skuldafjötra eftir þá fasteignabólu sem hérna varð, sem er hluti af því þensluskeiði sem hér ríkti og hluti af vandamálum sem skapast við ofurveðsetningu hér rétt eins og vestan hafs. Ofurveðsetning í hinu vestræna kapítalíska kerfi er vandi sem hefur breiðst út um allan hinn vestræna heim og er fráleitt að tengja það eingöngu við húsnæðislán í Bandaríkjunum. Þetta er miklu víðtækara vandamál og þetta er mjög mikið vandamál hér á landi. Við gengisfellingu eins og nú verður þetta vandamál og þá skapar þetta vandamál á mjög mörgum sviðum, neikvæða eiginfjárstöðu, og skapar vanda. Sérstaklega ef það verða í sama mund áföll í hagkerfinu, atvinnuleysi, tekjubrestur af einhverjum ástæðum hjá fyrirtækjum og einstaklingum þá getur þetta skapað mjög mikil vandamál. Þess vegna hef ég verið talsmaður þess að ríkisstjórnin leggi allt sitt af mörkum til þess að koma í veg fyrir að svona þróun verði jafnvel þó það kosti skattgreiðendur nokkurt fé eins og til dæmis það gerir að auka gjaldeyrisvaraforðann og ég lýsi yfir ánægju með þó það skref sem þar hefur verið stigið nú og hæstv. forsætisráðherra til-

kynnti um í dag. En ég held að meira þurfi að gera.

Vandamálið í þessari stöðu nú er ekki hvað síst það að við vitum ekkert á hvaða leið ríkisstjórnin er í þessum efnum. Við vitum ekkert hvað er næst á döfinni. Hér hafa talað ráðherrar og stjórnarliðar. En við erum engu nær um það hvernig ríkisstjórnin ætlar að beita þeim helstu hagstjórnartækjum sem hún hefur yfir að ráða, sem eru fjárlögin fyrst og fremst. Þess utan vitum við heldur ekki hvort ríkisstjórnin ætlar að láta Seðlabankanum haldast það uppi enn og áfram um ókomna mánuði að keyra hér á allt of háum stýrivöxtum sem stórskaðar atvinnulífið og getur gert kreppuna og erfiðleikana miklu dýpri.

Við heyrum á talsmönnum Samfylkingarinnar í umræðunni í dag að þeir telja fulla ástæðu til að stýrivöxtum sé haldið sem hæstum til að koma í veg fyrir að hér verði framkvæmdafyllirí, til að koma í veg fyrir það. Við höfum heyrt orð töluð á þessum nótum af fleiri en einum af fulltrúum þess ágæta flokks og talsmaður flokksins, hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir talaði um þá erfiðleika sem eru í hinu alþjóðlega efnahagsumhverfi sem hálfgerðar náttúruhamfarir og í næstu setningu talaði hún síðan um hina háu stýrivexti og ég veit ekki nema það sé þá jafnvel skoðun innan þess flokks að háir stýrivextir Seðlabankans og stjórnarlag innan þess banka séu líka einhvers konar náttúruhamfarir.

Mér þykir það ekki mjög rismikil stjórnarstefna að telja sig ekki geta haft nokkur tök á hlutum eins og Seðlabanka og allsendis óviðunandi að stjórnarliðar og ráðherrar skuli tala þannig sýknt og heilagt — þeir hafa gert það í raun töluvert alla þá tíð sem þessi ríkisstjórn hefur setið — eins og Seðlabankinn í landinu sé fjórða valdið, eins og hann sé algjörlega sjálfstæð stjórnarstofnun með enga pólitíska ábyrgð, þ.e. sem ráðherrar beri enga pólitíska ábyrgð á. Það er auðvitað ekki svo. Valdið á Íslandi er þrískipt, ekki fjórskipt. Það hefur ekki verið gerð nein grundvallarbreyting í stjórnskipun landsins og meðan svo er hljótum við að líta svo á að forsætisráðherra beri ábyrgð á stefnu Seðlabankans. Öðruvísi er það ekki.

Hitt stjórntækið sem ég vék að, sem er ekki síður mikilvægt að ríkisstjórnin beiti, eru fjárlögin og við erum af ræðum hv. þm. Gunnars Svavarssonar, formanns fjárlaganefndar, og af ræðum annarra stjórnarliða engu nær um það hvernig fjárlögunum verður beitt, hvort farin verði sú leið sem ég tel æskilega nú, að ríkisvaldið beitti sér fyrir arðvænlegum fjárfestingum og þyrði að koma þannig til móts við samdráttinn, nokkuð sem var reyndar haft á orði hér fyrir ári síðan og var alls ekki tímabært þá (Forseti hringir.) enda hefur það sannað sig að atvinnuleysi hefur í raun ekki látið á sér kræla (Forseti hringir.) að neinu marki fram að þessu (Forseti hringir.) En það er rétt bak við leitið.

[19:56]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegur forseti. Hæstv. forsætisráðherra gaf greinargóða lýsingu á stöðu efnahagsmála og orsökum þess þrönga ástands sem hér ríkir og aðgerðum stjórnvalda til að bregðast við á þessum erfiðu tímum. Eftir skýringar forsætisráðherra og yfirferð á sú innantóma gagnrýni sem hér hefur fram komið um aðgerðaleysi ríkisstjórnarinnar ekki við rök að styðjast og verða þessi málefni ekki rædd frekar á þeim nótum. Það getur vel verið að okkur hv. þingmenn í sal Alþingis greini á um þær aðgerðir — og okkur gerir það — sem beita beri til lausnar þessu vandamáli. En því verður varla haldið fram eftir yfirferð hæstv. forsætisráðherra með trúverðugleika að ekkert sé verið hér að hafast að.

Það sem mér fannst hvað mikilvægast í innleggi forsætisráðherra er mikilvægi þess að efla stoðir atvinnulífs og verðmætasköpunar i samfélaginu. Grundvöllur þess að við byggjum upp það mannsæmandi samfélag sem við höfum byggt upp á undanförnum árum og við viljum halda hér áfram að lifa í er að hér sé trygg atvinna og trygg verðmætasköpun og öflugur útflutningur.

„Framleiðsla, framleiðsla, framleiðsla,“ orðaði hæstv. ráðherra það. Hann sagði jafnframt að ríkisstjórnin hefði engan töfrasprota til snöggra breytinga við þær aðstæður sem eru uppi. En ríkisstjórnin getur vissulega ýtt undir þá atvinnuþróun og uppbyggingu úti um land sem nauðsynleg er til að bregðast við, uppbyggingu sem byggir á nýtingu orkuauðlinda okkar til iðnaðarreksturs á breiðum grunni og fjármögnuð er af þeim erlendu fyrirtækjum sem í hlut eiga, fyrirtækjum sem hafa áhuga á að koma til landsins, nýta okkar umhverfisvænu og góðu orku til þess að skapa hér atvinnu og útflutningstekjur.

Álverin eru ekkert undanskilin í þeirri umræðu og ákveðið ábyrgðarleysi fylgir því hvernig reynt hefur verið að gera þá framleiðslu tortryggilega. Ábyrgð þeirra sem þannig tala er mikil og það er þeirra að koma með einhverjar tillögur um aðra nýtingu, önnur tækifæri sem þeir vilja sjá orkuna fara í, sem hefur þá sömu afleiðingar fyrir efnahagskerfið.

Nýting náttúruauðlinda hafsins hefur skipt sköpum fyrir þessa þjóð í gegnum áratugina. Fiskveiðar og vinnsla og útflutningur sjávarafurða lagði grunninn að því góða samfélagi sem við búum í. Á þeim vettvangi verða engar stórar breytingar. Það verða engar miklar byltingar. Við höfum náð miklum árangri. Við höfum náð þeim árangri að vera fremstir meðal sjávarútvegsþjóða þegar kemur að verðmætasköpun í sjávarútvegi. Við munum vonandi sjá aðgerðir stjórnvalda til þess að reyna að efla hér kvóta, þorskkvóta sérstaklega, bera árangur á næstu árum og við það mun þessi grein náttúrlega eflast enn frekar þjóðinni til hagsældar. En stóriðja er það sem skiptir okkur meira og meira máli og það er það besta sem við eigum við í dag til að bregðast við aðsteðjandi vanda. Engin þjóð hefur efni á því að nýta ekki náttúruauðlindir sínar.

Í eldhúsdagsumræðum í vor sem og nú í þeirri umræðu sem farið hefur fram hér í dag hefur þjóðin verið blessuð og nefnd blessuð vegna þeirrar gnóttar grænnar orku og mikils mannauðs og samstöðu sem við eigum í þessu samfélagi. Við eigum gnótt grænnar orku. Við eigum góðan mannauð. Við eigum vaxandi hóp vel menntaðs fólks. Við eigum dugnaðarmikið fólk út um allt land. Það skortir reyndar aðeins á samstöðuna. Virðulegi forseti. Það er hættulegt öllu samfélagi þegar samstöðu skortir á svo mikilvægum stundum sem nú.

Það er í raun ömurlegt að verða vitni að ráðamönnum sem kvarta yfir því að hafa ekki verkfæri til að geta stöðvað atvinnuuppbyggingu. Það er ömurlegt að heyra frá ráða-

mönnum að slík verkfæri felist í svokölluðu landsskipulagi. Ég segi að ráðamenn sem tala þannig mega aldrei fá slík verkfæri í hendur sem notuð verða til þess að koma í veg fyrir frekari atvinnuuppbyggingu, í veg fyrir frekari nýtingu náttúruauðlinda landsins. Það er ömurlegt að verða vitni að ráðamönnum sem fagna, standa upp og klappa þegar milljarðafjárfestingu við undirbúning vegna virkjanaframkvæmda er kastað fyrir róða. Þessi óvissa og misvísandi skilaboð hafa þegar kostað okkur stórkostlega atvinnuuppbyggingu á Suðurlandi með tilheyrandi afleiðingum. Við höfum ekki efni á þessu.

Það eru ekki mörg ár síðan við fórum um heimsbyggðina, virðulegi forseti, með logandi ljósi leitandi að fyrirtækjum sem væru tilbúin að koma með öfluga atvinnuuppbyggingu til landsins, atvinnuuppbyggingu sem byggðist á nýtingu náttúruauðlinda landsins. Í dag sendum við því miður misvísandi skilaboð til þessara fyrirtækja sem hafa verið að skoða okkur sem valkost. Afleiðingarnar eru kannski meðal annars þær að stórt norskt fyrirtæki sem hugði á uppbyggingu við Þorlákshöfn hefur horfið frá því og valdi annað land umfram okkur. Við erum þó að tala um frændþjóð sem maður hefði haldið að hefði séð mikla hagsmuni í því að vera með þessa starfsemi ekki fjær heimahögunum en hún er á Íslandi. Slíkt má ekki endurtaka sig. Ein orrusta töpuð við þessar aðstæður er einni of mikið.

Við höfum séð það líka að úrskurður hæstv. umhverfisráðherra um sameiginlegt umhverfismat á Bakka veldur mikilli óvissu. Það er ágreiningur um afleiðingarnar. Því er haldið fram að þetta muni tefja framkvæmdir um allt að 12–15 mánuði og það eru miklir fjármunir í húfi. Þegar er búið að fjárfesta þarna fyrir um 6 milljarða. Þar af eru þátttakendur í þeim fjárfestingum sveitarfélög í nágrenninu sem eru ekkert allt of sterk fjárhagslega og bera mikla vaxtabyrði á hverju ári af þessari framtíðaruppbyggingu sinni. Vegna þeirra óljósu afleiðinga sem þessi úrskurður hefur og þess reynsluleysis sem við höfum af þeirri meðferð sem ákveðin er í þessu tilfelli um sameiginlegt mat á umhverfisáhrifum vegna álvers á Bakka þá sé ég ekki neina aðra sanngjarna lausn en að þessi úrskurður verði felldur úr gildi og það verði farið eftir niðurstöðu Skipulagsstofnunar sem fyrir lá og menn fari betur yfir það ferli sem felst í svona sameiginlegu mati og geri sér grein fyrir afleiðingum þess fyrir sambærileg verkefni.

Í þessu felast líka skilaboð sem geta verið mjög hættuleg. Hvað ætla menn að gera ef Alcoa tilkynnti okkur að vegna þeirrar óvissu sem um er að ræða hafi þeir hætt við að reisa álver á Bakka og ákveðið að fara með það eitthvert annað? Það er víst að margir ráðamenn eða einhverjir ráðamenn mundu standa upp og fagna því. Ég er ekki í þeim hópi. Ég skal fyllilega taka undir mikilvægi þess að við horfum til breiðrar nýtingar og breiðrar iðnaðarframleiðslu þegar litið er til nýtingar náttúruauðlinda okkar til orkuvinnslu. Ég skal vissulega taka undir þau orð að mikilvægt sé að fjölga eggjunum í þeirri körfu. En það verður þá að vera á borði en ekki bara í orði.

Sóknarfæri okkar til að vinna okkur út úr núverandi ástandi er að tryggja atvinnustig og áframhaldandi hagvöxt og styrkari útflutning sem felst í nýtingu náttúruauðlinda okkar. Við verðum að tala einni röddu og áttum okkur vonandi á því í ljósi reynslunnar núna undanfarinna daga, undafarinna vikna að Ísland er ekkert eini valkosturinn fyrir þau fyrirtæki sem hyggja hér á framleiðslu og starfsemi fyrir sín fyrirtæki.

Ég tek undir þau orð hæstv. utanríkisráðherra, virðulegi forseti, að það ríkir ekki kreppa á Íslandi, ekki enn þá. Kreppa í mínum huga er bundin við það þegar vinnufúsar hendur fá ekki að vinna verk, hafa ekki verk að vinna og að fjölskyldur nái ekki að brauðfæða sig vegna þess að þær hafa ekki atvinnu. Þá er komin kreppa. Sem betur fer búum við ekki enn við þær aðstæður og það má ekki gerast. Það má ekki gerast að þessi dugmikla þjóð sem er vön því að leggja mikið á sig, er tilbúin að leggja mikið á sig til sjávar og sveita, búi við atvinnuleysi. Það er sá versti draugur sem við getum fengið og það er skylda okkar á hinu háa Alþingi, okkar hv. alþingismanna að sjá til þess að svo verði ekki. Til að tryggja það verðum við að tala einni röddu. Það verður að senda héðan sameiginleg skilaboð til þeirra sem horfa til okkar sem valkosts fyrir sína starfsemi. Við verðum að tryggja, virðulegi forseti, að traust ríki við samningaborðið.

[20:06]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þm. Jón Gunnarsson talaði um dugmikla þjóð sem væri vön að leggja mikið á sig og það er hárrétt hjá hv. þingmanni. Fyrir tilstuðlan flokks hans er því hins vegar þannig háttað að ef þessi dugmikla þjóð vill leggja eitthvað á sig þarf hún sérstök leyfi. Ekki má róa til fiskjar eða hlaupa fyrir fé nema hafa sérstakt bréf upp á það, og er það nokkur nýlunda í Íslandssögunni og takmörkun á atvinnufrelsi manna sem veldur keðjuverkunum út og suður.

Hv. þingmaður talaði líka um að aðgerðir ríkisstjórnarinnar væru á þann veg að ekki þyrfti að ræða það frekar að hún hefði brugðist við með þeim hætti sem hægt hefði verið að krefjast af henni og ekki frekari þörf á aðgerðum eftir því sem ég skildi hv. þingmann.

Ég spyr því: Hvað hefur ríkisstjórnin gert umfram það að auka skuldir, skuldsetja sig og auka gjaldeyrisforðann, sem hefur ekki aðra þýðingu en þá að hægt sé að henda vondum peningum eftir góðum með því að kaupa krónur fyrir evrur eða dollara? Og hvaða þýðingu hefur það — er það ásættanlegur kostnaður, 100 milljarðar á ári, sem hv. þm. Árni Páll Árnason talaði um?

Í þriðja lagi: Framleiðsla, framleiðsla, framleiðsla. Hvað á að framleiða? Tekur hv. þingmaður undir það með hv. þm. Guðjóni Arnari Kristjánssyni að við eigum að veiða meiri þorsk, leyfa meiri fiskveiðar? Eða hvað vill ríkisstjórnin gera þegar utanríkisráðherra segir nýlega í blaðaviðtali, með leyfi forseta, að hún vilji ekki álver í Helguvík, sé á móti því, og umhverfisráðherra setur álver á Bakka í umhverfismat? Hvað ætlar ríkisstjórnin sér að gera?

[20:08]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að fara að endurtaka ræðu hæstv. forsætisráðherra frá því í dag. Ég hvet þingmanninn til að kynna sér hana betur og fá þá glöggar upp-

lýsingar um þær aðgerðir sem ríkisstjórnin hefur gripið til.

En hvort það felst í því að allir megi róa til fiskjar — sú breyting sem hefur orðið hjá þessari dugmiklu þjóð, að mega það ekki lengur, er ákvörðun sem tekin var af mikilli skynsemi.

Fiskstofnarnir í hafinu kringum landið eru takmörkuð auðlind. Það lá fyrir á sínum tíma þegar farið var út í kvótakerfi á helstu nytjastofnum okkar að annars yrði um ofnýtingu að ræða. Ég veit vel að stefna Frjálslynda flokksins og hv. þm. Jóns Magnússonar er sú að auka frelsi manna til atvinnu á þessum vettvangi og mörg skref hafa verið stigin og miklar aflaheimildir verið færðar til þeirra sem eru minni í þessum greinum frá þeim stærri. Hlutur smábátasjómanna hefur aukist mjög mikið af heildarkökunni ef litið er til þess. En þessu verður ekki stjórnað öðruvísi en með takmarkaðri sókn. Menn geta síðan tekist á um aðferðafræðina við það. Lengi hefur verið rætt um breytingar á henni en menn hafa ekki komist að betri niðurstöðu en þeirri sem við búum við í dag.

Hvað á að framleiða? Á að leyfa meiri þorskveiði og framleiða þannig meiri sjávarafurðir? Það væri bara eins og að pissa í skóinn sinn, hv. þingmaður.

Ég er að tala um iðnaðarframleiðslu. Ég sagði í ræðu minni áðan að tækifærin lægju í orkunýtingu og eflingu iðnaðarframleiðslu. Ég lít á það sem tækifæri til að styrkja stoðir atvinnulífsins við hliðina á (Forseti hringir.) öflugum sjávarútvegi.

[20:10]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hafi þingmaðurinn átt við það og þannig framleiðslu liggur fyrir að ríkisstjórnin er ekki samstiga í því efni. Það er alveg ljóst að þar tala ráðherrar Sjálfstæðisflokksins og ráðherrar Samfylkingarinnar hver með sínum hætti eins og ég rakti áðan. Og hvaða ákvörðun á þá ríkisstjórnin að taka og hvaða ákvörðun er líklegt að hún muni taka?

Í annan stað: Varðandi það að það hafi verið rétt ákvörðun þegar tekið var upp kvótakerfið í fiskveiðum — rétt ákvörðun tekin af mikilli skynsemi og rétt leið valin — þá hef ég aldrei skilið hvernig á því stendur að fólk sem telur sig vera markaðshyggjufólk skuli verja þetta kerfi. Verja það að tekið skuli hafa verið upp miðstýrt útdeilingarkerfi þar sem sumir fengu en aðrir ekki í stað þess að gera þá það sem var auðveldast að gera, að láta markaðinn stjórna, útdeila á grundvelli markaðslögmála, að veita öllum sama rétt, sömu heimildir, til þess að nýta sér það hagræði sem markaðurinn býður upp á — sem markaðshyggjufólk bendir á sem auðveldustu leiðina til að nýta þjóðarauðlindirnar. Hv. þm. Pétur Blöndal hefur ítrekað talað um þetta með miklum ágætum og ég er þingmanninum algerlega sammála um það atriði.

Og þegar hv. þm. Jón Gunnarsson segir að ekki hafi verið hægt að komast að betri niðurstöðu heldur en gert var varðandi kvótakerfið þá er það nú þannig að frá því að kvótakerfið var tekið upp hefur botnfiskafli á Íslandsmiðum verið að minnka og það hefur leitt til margvíslegs óréttlætis. Sumir hafa fengið en aðrir verið útilokaðir. Er möguleiki að verja þau mannréttindabrot sem þar er um að ræða?

[20:12]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég ætla ekki að gera stefnuna í sjávarútvegsmálum að sérstöku umræðuefni við þessa umræðu. Ég get þó sagt að þarna er ekki um einfaldan völl að fara, það vitum við. Það hefur heldur betur verið tekist á um fiskveiðistjórnarkerfið gegnum árin. Auðvitað þarf að taka tillit til hagsmuna þeirra sem eru í þessum rekstri, til hagsmuna þjóðarinnar og síðan þeirra einstaklinga sem hafa áhuga á að komast inn í þennan rekstur. Ég vil ekki tjá mig frekar um það.

Hitt, sem er kannski hér til umræðu sérstaklega, eru efnahagsmál og í þessu tilfelli sú atvinnuuppbygging sem ég er að tala fyrir — hún er eitt af verkfærunum til að leysa það ástand sem fyrirséð er og til þess fallin að tryggja hér áfram mannsæmandi lífskjör.

Það er rétt hjá hv. þm. Jóni Magnússyni að ríkisstjórnin talar ekki einum rómi í þessu máli og ég harma það. Í ræðunni sem ég flutti hér áðan felast skilaboð til þeirra sem ráða, þau skilaboð að það sé ákaflega mikilvægt og bráðnauðsynlegt að við tölum einum rómi í þessu máli, að við sendum út þau skilaboð sem við viljum senda út. Það er á okkar ábyrgð að komast að sameiginlegri niðurstöðu í þeim efnum — ekki, eins og hlutirnir hafa litið út, að fagna og leggja þröskuld í veg fyrir þá starfsemi sem fyrirhuguð er og senda þar með þau skilaboð til þeirra sem hafa áhuga á að koma hingað að hér sé ótrygg stefna og kannski ekki fýsilegt að ganga til samstarfs við okkur á þessari stundu.

[20:15]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það eru nokkur atriði í ræðu hv. þm. Jóns Gunnarssonar sem vöktu mig til umhugsunar og mig langar til að eiga orðastað við hann um.

Í fyrsta lagi talar hann um stóriðjuna og álverin og segir að það sé ábyrgð þeirra sem eru gagnrýnir á þá atvinnuuppbyggingu að benda á eitthvað annað. Gott og vel. Við getum auðvitað tekið þá umræðu en ég hlýt að spyrja um leið: Hver er ábyrgð — eða er hún kannski engin — stjórnarþingmannanna sem tala fyrir áli og áli og áli á alþjóðasáttmálum um losun gróðurhúsalofttegunda? Berum við enga ábyrgð þar? Ber stjórnarliðið enga ábyrgð þar? Eru það hinir, gagnrýnendurnir, sem eiga að bera ábyrgð á alþjóðlegum skuldbindingum? Hv. þingmaður segir líka: Stóriðja er það sem dugar og er þar með að segja að það sé það sem leggja eigi höfuðáherslu á. En um leið sagði hann líka, ég hjó eftir því í ræðu hans, að það mætti ekki setja öll eggin í sömu körfu. Þegar við horfum á landsframleiðslu í dag og hvernig hún er samsett og gjaldeyristekjur af atvinnuvegum, þá hljótum við að spyrja hvort ekki sé komið nóg af því og að við þurfum að fara að fá okkur fleiri körfur undir eggin.

Að lokum ætla ég að segja þetta: Ræða hv. þingmanns var að stórum hluta til samfelld árás á hæstv. umhverfisráðherra vegna ákvörðunar ráðherrans um sameiginlegt umhverfismat vegna framkvæmda á Bakka. Hér er enn eitt dæmið um það í dag að stjórnarliðar tala ekki einni röddu. Hér kemur þing saman mánuði fyrr en venjulega að hausti. Við höfum gagnrýnt ríkisstjórnina, stjórnarandstaðan, fyrir aðgerðaleysi og bragðdeyfð í allt sumar og vor. Kannski er

það vegna þess að ríkisstjórnin hefur ekki getað komið sér saman um nokkurn skapaðan hlut og það endurspeglast í umræðunni í dag.

[20:17]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það getur vel verið að hv. þingmaður hafi skilið ræðu mína sem árás á umhverfisráðherra. Ræðu minni var ekki beint sem árás á umhverfisráðherra en hún ber auðvitað ákveðið vitni um að það er ekki samhljómur í ríkisstjórnarflokkunum í þessu máli og það hefur margkomið fram í þessari umræðu og áður. Ég er að leggja áherslu á það sem ég tel að sé ákaflega mikilvægt í þessu. Auðvitað berum við okkar ábyrgð ásamt þjóðum heims á losun gróðurhúsalofttegunda. Það hvarflar ekki annað að mér en að við tökum þátt í því en að við gerum það með því að kasta fyrir róða hagsmunum þjóðarinnar umfram það sem aðrar þjóðir gera dettur mér ekki í hug að standa fyrir. Við höfum þessar náttúruauðlindir til að byggja á, sjálfbæra nýtingu þessara náttúruauðlinda til að byggja á framtíðaratvinnustarfsemi í landinu. Og það þýðir ekkert að segja, eins og hv. formaður vinstri grænna, Steingrímur J. Sigfússon, sagði í ræðu sem hann flutti fyrir nokkrum dögum að Íslendingar hefðu alla burði og næga möguleika, þekkingu, mannauð og auðlindir til að nýta með skynsamlegum og sjálfbærum hætti, þannig að hér eftir sem hingað til verði forsendur til framþróunar, velmegunar og velferðarsamfélags í fremstu röð í sígildum, norrænum anda. (**SJS:** Þetta er skínandi vel sagt.) Já, þetta er skínandi vel mælt en þetta mega bara ekki vera orðin tóm, hv. þingmaður, vegna (Forseti hringir.) þess að orðin tóm vigta ekki á vogarskál lífsafkomunnar. (Forseti hringir.) Það verður að vera eitthvað á bak við þau.

[20:19]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég vek athygli á því að það var sá sem hér stendur sem var í andsvari við þingmanninn en ekki hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Ég fagna því sem þingmaðurinn sagði um að það hvarfli ekki annað að honum en að við eigum að taka þátt í því að standa undir alþjóðlegum skuldbindingum hvað varðar losun gróðurhúsalofttegunda en hann sagði síðan: „en við gerum það ekki í ríkari mæli eða meiri mæli en aðrar þjóðir“. Má þá benda á og minna á að Íslendingar hafa fengið sérstakar undanþágur í Kyoto-samkomulaginu sem gera það að verkum að við getum leyft okkur meira í þeim efnum en aðrar þjóðir. Okkur ætti því ekki að vera neitt að vanbúnaði að standa við þær skuldbindingar sem við höfum undirgengist þar en það er alveg ljóst að skuldbindingar okkar í Kyoto-samkomulaginu leyfa ekki þá endalausu og látlausu stóriðjuuppbyggingu sem stjórnvöld hafa talað um.

Síðan vil ég minna á það þegar þingmaðurinn segir núna að þetta hafi ekki verið nein sérstök árás á umhverfisráðherra að hann sagði að í ræðu sinni væru skýr skilaboð til þeirra sem færu með völdin og var í því sambandi að tala um úrskurð umhverfisráðherra vegna Bakka og ekki er hægt að skilja það öðruvísi en að í orðum hans hafi falist hávær gagnrýni á ákvörðun umhverfisráðherra, enda hefur hún líka komið frá öðrum þingmönnum úr röðum Sjálfstæðisflokksins, ekki endilega í þessari umræðu núna heldur á undanförnum dögum og vikum eða frá því að sá úrskurður féll. Það sem ég er að benda á í þessu sambandi er að ríkisstjórnin mætir til leiks í upphafi þings fullkomlega ósamstæð og það endurspeglar eða er til vitnis um það að hún hefur ekki komið sér saman um hvað gera eigi í efnahagsmálunum til þessa og hefur ekki enn. Svona mætir hún til þings og það er ekki góð byrjun á þessu hausti.

[20:21]

Jón Gunnarsson (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hef ekki farið dult með þá skoðun mína að ég er ósáttur við ákvörðun umhverfisráðherra í þessum efnum varðandi Bakka. Ég hef fært rök fyrir því hér að mér finnist eina skynsamlega leiðin í þeim efnum vera sú að hún dragi þessa ákvörðun sína til baka og farið verði miklu betur yfir afleiðingar þess ferlis sem felst í sameiginlegu mati eins og þarna er verið að taka ákvörðun um. Afleiðingar þess eru mjög óljósar og skilaboðin mjög misvísandi og eru verulega miklar áhyggjur af því heima í héraði að þetta hafi slæmar afleiðingar bæði í tíma og náttúrlega fjárhagslega líka.

Orkunýting þarf ekki endilega að vera til fyrirtækja sem menga mikið. Við erum nýbúin að missa úr landi kannski út af misvísandi skilaboðum fyrirtæki, sem hefði skapað um 300 störf á Suðurlandi, þar af um 150 hátæknistörf, sem er mjög umhverfisvænt en það krafðist orku — það var grundvöllurinn að því — og kannski annarra hluta sem nauðsynlegir eru fyrir slíka starfsemi. Það eru óljós skilaboð um að það sé m.a. vegna misvísandi skilaboða úr stjórnkerfinu að það tók annan valkost. Svona fyrirtæki eru ekkert að leika sér, þau eru í alvarlegum viðskiptum. Þetta eru fyrirtæki sem eru að fara í milljarðafjárfestingu til að hagnast og við höfum tækifæri til að bjóða þeim orku sem við eigum til í landinu. Okkar sóknarfæri liggja þar og um það verðum við að sameinast.

Ég óska bara eftir því að þeir hv. þingmenn sem taka þátt í þessari umræðu og vilja fjalla um þessi mál af skynsemi geri það á þeim nótum að þeir komi með dálítið raunhæfar hugmyndir að því hvaða atvinnustarfsemi á að byggja upp hér ef þeir eru ekki sáttir við að fara þessa leið. Það er ákaflega mikilvægt og það er mjög mikilvægt að sú umræða sé tekin áður en farið er að rífa niður þá ágætu vinnu (Forseti hringir.) sem þegar er búið að leggja grunninn að.

[20:24]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég tel að umræðan í dag hafi að mörgu leyti verið ákaflega góð. Það var vel til fundið að byrja á því að fjalla um stöðu efnahagsmála því að það verður að viðurkennast að það eru óveðursský á lofti sem hafa hrannast upp. Við horfum því miður fram á það að verðbólga er hér meiri en hún hefur verið í langan tíma og við horfum líka fram á það að rekstrarkostnaður fyrirtækja er orðinn mjög hár, samkeppnisstaða þeirra versnar, og við heyrum af því að það eru uppsagnir víðs vegar og á ýmsum sviðum atvinnulífsins sem veldur manni auðvitað miklum áhyggjum.

Það er samt sem áður svo að þrátt fyrir að Ísland sé eyja erum við ekki eyland í þessum efnum. Í dag kom það fram í viðtali við fulltrúa greiningardeildar hjá einum viðskiptabankanna að í samanburði við önnur lönd værum við á sumum sviðum betur stödd en sum önnur. Í því samhengi voru nefnd Danmörk, Bandaríkin og Bretland og tekið fyrir t.d. lækkun fasteignaverðs sem hefur þó verið miklu meiri í þessum löndum en hér á landi og voru nefndar tölur í kringum 15% á meðan lækkun hér hefur verið í kringum 2% að raungildi.

Það sem hefur líka gerst í kringum okkur er að lánsfjárkreppan hittir flestöll lönd fyrir, ekki öll, að sjálfsögðu ekki olíuríkin í það minnsta. Þetta kemur illa niður á okkur og þetta er að koma illa niður á þeim löndum sem ég minntist á áðan. Þetta hefur m.a. skilað sér í því að bankar eru farnir að fara á höfuðið eins og í Danmörku og við höfum líka séð það í Bandaríkjunum og Bretlandi. Sem betur fer höfum við ekki horft fram á það hér á landi enn sem komið er en auðvitað má segja að vandræði einstakra sparisjóða lykti af því að þeir hafi verið komnir að fótum fram, því miður. Að sumu leyti má segja að stærsti banki landsins hafi sem betur fer haft styrk til að koma þar inn.

Það sem valdið hefur þessu slæma ástandi er, eins og ég kom inn á, lánsfjárkreppan og hækkanir á hrávöruverði en sem betur fer sjáum við það nú ganga mjög hratt til baka og ef að líkum lætur ætti það að bæta ástandið í löndunum í kringum okkur og þá hjá okkur líka um leið, en við erum alveg gríðarlega háð því að bati verði hjá stórveldum eins og Bandaríkjunum og Bretlandi til að við náum bata hér. Við erum mjög háð því. Olían lækkar mjög hratt, kornið lækkar mjög hratt og við sjáum sem betur fer að áburðarverð er líka að lækka sem bendir til þess að matvöruverð muni fara lækkandi, olíuverð muni jafnframt fara lækkandi sem ætti síðan að skila sér út í aðra orku eins og raforku.

Þessi ágæti fulltrúi bankans kom líka inn á að það væru góð tíðindi sem hér hefðu komið fram í dag um 30 milljarða kr. lánið, það væri mjög góð viðbót. Hún sagði að búið væri að gera heilmikið til að bæta stöðu atvinnulífsins og stöðu efnahagsmála og tók sem dæmi mikla aukningu á gjaldeyrisforða þjóðarinnar og þetta væri góð viðbót þar á og mjög mikilvæg tíðindi.

Það sem hefur truflað mann mikið er í rauninni hvernig þetta hefur snúið sérstaklega að okkur. Við getum talað um það sem gerðist í kringum okkur og kennt því um en því er ekki bara um að kenna. Eitt af því sem við höfum gert á Íslandi er að við höfum verið ákaflega dugleg við að taka erlend lán og það sem meira er, við höfum byggt upp kerfi sem hefur hvatt til erlendrar lántöku. Það sjáum við í því að hin mikla svokallaða jöklabréfaútgáfa er í rauninni ekkert annað en rándýr lán til þjóðarinnar. Það er svo merkilegt að þegar vextir eru hækkaðir hér á landi leiðir það til aukinnar neyslu. Það hljóðar býsna mótsagnakennt en það verður auðvitað til þess að erlendir aðilar fara að gera út á vaxtamismun hér á landi og þess vegna streymir gjaldeyrir inn í landið sem aftur verður til þess að við erum að drena íslenska hagkerfið um sennilega milljarðatugi á ári hverju, sem við erum að borga í leigu fyrir þetta fjármagn. Það er mjög slæmt að þurfa að drena afkomu okkar með þeim hætti. Ég hef hins vegar sagt að það hafi verið svolítið sérstakt á sínum tíma að Seðlabankinn ýtti í rauninni undir þessa þróun með sífelldri hækkun stýrivaxta og mér sýnist að jöklabréfaútgáfan hafi blómstrað þegar stýrivextir voru í kringum 12–13% og jafnvel neðar. Þess vegna á ég líka mjög erfitt með að átta mig á þessu. Ég geri mér vissulega grein fyrir að Seðlabankinn er í vanda staddur því að sagt er að með lækkun stýrivaxta verði jöklabréfin leyst út einn, tveir og þrír en ef menn voru að gera út á þessi jöklabréf í 12–13% vöxtum af hverju skyldu skilaboð um einhverja lækkun á vöxtum inn í framtíðina vera svo slæm þó ekki væri nema um hálft prósent? Fyrirtækin hér þola ekki þetta háa vaxtastig. Þó svo að við séum með vel rekin fyrirtæki, fyrirtæki sem ekki hafa tekið þátt í þessari miklu skuldsetningu, bara þokkalega stæð fyrirtæki geta ekki rekið sig á 20% vöxtum, 15,5% stýrivöxtum plús álag bankanna, jafnvel 25% þegar komið er út í yfirdráttarvexti. Þetta eru alveg hrikalegar upphæðir og það sér hver maður að afkoma fyrirtækjanna þarf að vera rosalega góð til að standa undir þessu. Þess vegna tel ég bráðnauðsynlegt að þau fari að sjá eitthvert ljós fram undan. Og rétt eins og ég hef sagt að Seðlabankinn hafi horft upp á þetta og ekki tekið á þessu þá finnst mér einhvern veginn þegar verið er að tala um það núna að hér sé lítið atvinnuleysi að þá séu það tölur í fortíðinni. Við þurfum að fara að horfa á tölurnar sem fara að koma inn núna á næstu fimm mánuðum. Hverjar verða þær? Hverju eru menn að spá þar? Það hlýtur að skipta öllu máli.

Við sjáum fram á fjölda uppsagna hjá fyrirtækjum sem ekki eru komnar til framkvæmda og við þetta vaxtastig er ég alveg sannfærður um að fleiri fyrirtæki munu þurfa að hagræða eða eiga svo erfitt uppdráttar að við munum sjá fram á enn frekari uppsagnir. Hvað er þá til ráða? Ég held að við megum ekki hunsa orkufrekan iðnað, alls ekki. Ég held að við eigum að horfa til hans. Það er sárt að við skulum ekki koma sterkari út úr því mikla hagvaxtarskeiði sem hér hefur verið en það eru auðvitað skýringar á því og við verðum bara að horfast í augu við staðreyndir. Það eru erfiðir tímar fram undan og það væru vissulega gríðarlega góð skilaboð fyrir umheiminn ef við sæjum t.d. fram á að menn væru komnir á fulla ferð með álverið fyrir austan svo ég tali ekki um það sem komið var inn á hér áður að norska fyrirtækið sem vildi koma hingað og framleiða sílikon og sólarrafhlöður þar sem við hefðum getað verið með endurnýjanlega orku til að framleiða endurnýjanlega orku. Það hefði ekki verið slæm hugmyndafræði fyrir Ísland að selja. Talað var um 300 störf. Mér sýnist Quebec vera að tala um þúsund störf sem fylgja því og þetta fyrirtæki valdi að fara til Kanada. Ég er líka svolítið svekktur einmitt í þessu samhengi að umhverfismatið skyldi vera sameiginlegt því að mér hefði fundist ef það má virkja ef það skaðar ekki umhverfið að þá eigi það ekki að vera háð því hvort byggt verður álver. Þá gætu menn einmitt verið að bjóða hátæknifyrirtækjum af öðrum toga til landsins eins og netþjónabúum, eins og svona pólýsílikonverksmiðjum og fleiru í þeim dúr. Ég held að við verðum að grípa tækifærin þegar þau gefast núna. Við eigum að vera einbeitt í því að nýta okkur þau í staðinn fyrir að nánast að afþakka þau góðu tækifæri sem okkur hafa þó verið að berast upp í hendurnar, virðulegi forseti.

[20:34]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir þá ítarlegu umræðu sem hefur farið fram hér í dag um stöðu efnahagsmála og um leið færa hæstv. forsætisráðherra þakkir fyrir að flytja skýrslu sína hér. Full ástæða er til að ræða þá stöðu sem við blasir í efnahags- og atvinnumálum um þessar mundir. Ég fagna því að þessi umræða hefur að mestu leyti verið málefnaleg þó vissulega hafi verið skiptar skoðanir um einstök atriði eins og gengur.

Ég vil líka þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir þá nennu, ef svo má segja, að sitja hér í allan dag undir þessum umræðum og er nú meira en hægt er að segja um ýmsa aðra ráðherra ríkisstjórnarinnar því ráðherrabekkurinn hefur lengst af umræðunnar verið býsna þunnskipaður og eins og ég segi þá hefur fyrst og fremst hæstv. forsætisráðherra eðli málsins samkvæmt setið undir henni en lítið farið til að mynda fyrir forustusveit hins stjórnmálaflokksins, Samfylkingarinnar. Það getur nú verið að miðað við þann málflutning — litla en málflutning þó — sem hefur komið fram hjá þeim flokki í þessari umræðu að þá hafi kannski verið allt eins gott fyrir forustusveitina að vera víðs fjarri.

Hæstv. utanríkisráðherra kvartaði undan því í upphafi þessarar umræðu að fyrst og fremst hávaði kæmi frá þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, háreisti og köll um patentlausnir. En eins og hér hefur síðan komið fram í umræðunni hafa ekki aðrir heyrt það þannig úr okkar röðum. Vissulega getur stundum heyrst í okkur þingmönnum Vinstri grænna og við þurfum oft að brýna raustina. En það er ekki þar með sagt að ekki sé málefnalegt innlegg þar á ferðinni.

Við höfum eins og hér hefur komið fram lengi talað um að hætta væri á því að við mundum lenda í niðursveiflu í efnahagslífinu líkt og við erum að upplifa núna vegna hinnar miklu þenslu. Sumir segja, þar á meðal hæstv. forsætisráðherra, að það hafi verið viðbúið að það kæmi niðursveifla eða samdráttur eftir hina miklu þenslu og uppsveiflu. Þá má spyrja sig hvort ekki hafi verið fyrirséð til dæmis árið 2005 að það mundi gerast einhvern tímann þó menn vissu ekki nákvæmlega hvenær og þótt menn vissu ekki nákvæmlega hvernig eða af hvað miklum þunga af því þeir sáu auðvitað ekki fyrir alla hluti, eðlilega. Það er rétt að hér hafa líka verið nefndar í þessu samhengi ytri aðstæður sem hafa kannski magnað upp þann vanda sem við er að glíma og var ekki að öllu leyti fyrirséður. En þá hefði verið, eins og við höfum lagt til og bent á í umræðum undanfarinna ára, mikilvægt að búa í haginn, sérstaklega á uppsveiflutímum, á þenslutímum, uppgangstímum í efnahagslífinu, búa þannig í haginn að þjóðarbúið væri búið undir samdráttinn hvenær sem hann kæmi og hversu mikill sem hann yrði. Það er það sem við höfum gagnrýnt og sagt að það hafi ekki verið gert, til að mynda hafi gjaldeyrisvaraforðinn ekki verið efldur þegar hvað bestu aðstæður voru til þess. Þó er því að sjálfsögðu haldið til haga sem er jákvætt gert í þeim efnum og þær upplýsingar sem hæstv. forsætisráðherra kom með hér í umræðuna í dag eru jákvætt innlegg í það. En að okkar mati þarf að gera mun betur.

Við höfum í okkar tillögum bæði á þinginu á síðastliðnum vetri og eins í okkar umfjöllun á flokkslegum vettvangi bent á ýmsar leiðir sem við teljum mikilvægar. Við höfum lagt mikla áherslu á að auka gjaldeyrisvaraforðann og talið að hann þyrfti á næsta eina til eina og hálfa árinu að fara í jafnvel 60–70% af áætlaðri vergri landsframleiðslu. Um það geta verið skiptar skoðanir hversu hátt hlutfallið þarf að vera. En við erum þeirrar skoðunar að það þurfi í öllu falli að vera talsvert umfram það sem það er í dag. Ætli það séu ekki nálægt 20% af landsframleiðslu eða þar um bil í dag og þyrfti að aukast allverulega að okkar mati.

Við höfum bent á það hér að endurskoða þyrfti lögin um Seðlabankann. Hæstv. utanríkisráðherra gagnrýndi í umræðunni Vinstri hreyfinguna – grænt framboð sérstaklega fyrir þetta sjónarmið, sjónarmið sem þessi sami utanríkisráðherra, þá í stjórnarandstöðu, hafði væntanlega á síðasta kjörtímabili og var ekki ágreiningur um við okkur þá. En um leið og hún er komin í ríkisstjórn þá snýr hún alveg við blaðinu og segir þó í okkar samþykkt um þetta mál ekki annað en, með leyfi forseta:

„Skoða ber hvort gjaldeyrisstöðugleikamarkmið og markmið um fulla atvinnu og sjálfbæra þróun í okkar þjóðarbúskap eigi ekki að bætast við sem hliðar- eða undirmarkmið.“

Það er nú ekki fastar að orði kveðið um þetta en að við teljum að skoða eigi hvort aðrir þættir geti komið þarna inn heldur en einungis 2,5% verðbólgumarkmiðið sem hefur alls ekki verið raunhæft viðmið undanfarin ár þannig að ég hafna því algerlega að hér sé um óraunhæfar og ábyrgðarlausar hugmyndir að ræða eins og kom fram hjá formanni Samfylkingarinnar.

Hér hefur verið vikið að hugmyndum um að endurskoða verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins á sviði efnahags,- viðskipta- og ríkisfjármála. Ég ætla ekki að fara sérstaklega yfir það. Við höfum lagt áherslu á að efla og auka þjóðhagslegan sparnað. Segja má að þjóðhagslegur sparnaður á Íslandi hafi lengi verið lágur í samanburði við nágrannaþjóðir okkar og í raun allt of lágur um langt skeið. Það er að mínu mati ekki nýtilkomið vandamál. Það verður að vinna að því að auka þjóðhagslegan sparnað og þar tel ég til dæmis að eigi að horfa ekki síst til lífeyriskerfisins auk annarra þátta.

Þegar okkur er legið á hálsi fyrir að hafa ekki neinar lausnir í þeim vanda sem við er að glíma er auðvitað rétt að hafa í huga sem hér hefur margoft verið sagt að engar töfralausnir eða patentlausnir eru til. Við höfum samt sem áður lagt áherslu á tiltekna þætti. Við höfum sagt að það sé mikilvægt að fjárfesta í innviðum íslensks samfélags. Við teljum að í því felist heilmikil verðmætasköpun. Kvartað er yfir því að við viljum ekki endalausa uppbyggingu álvera; ergo við viljum ekki verðmætasköpun. Rétt eins og engin verðmætasköpun sé fólgin í því að fjárfesta í innviðum samgöngukerfisins eða fjarskiptakerfisins eða í menntun og menningu þjóðarinnar. Við teljum að það sé mikilvægt einmitt á samdráttarskeiði að ríkisvaldið komi þá inn og opinberir aðilar eins og sveitarfélögin líka og fjárfesti í þessum innviðum í samfélaginu.

Í þessu samhengi höfum við leyft okkur að minna á og benda á reynslu Finna sem lentu í miklum efnahagsþrengingum á tíunda áratug síðustu aldar með hruni Sovétríkjanna. Þegar þeir tóku ákvörðun um það að leggja verulega fjármuni í og tókust í raun á við sínar efnahagsþrengingar

með því að fjárfesta í menntun, í rannsóknum, í þróun, í fjárfestingu, í nýsköpun. Þetta var auðvitað kostnaðarsamt á sínum tíma og ekki útlátalaust fyrir finnska efnahagskerfið nema síður sé. En þetta hefur skilað þeim gríðarlega miklum árangri. Ég tel að við ættum gjarnan að horfa til svo jákvæðrar reynslu nágrannaþjóða eins og þar er á ferðinni.

Síðan höfum við einfaldlega sagt að við teljum og við tökum undir það að vinna eigi að sem breiðastri samstöðu allra aðila, þar með talið stjórnarandstöðuflokkanna og hlýt ég að hvetja hæstv. forsætisráðherra til þess að hlusta á það líka þó það komi úr röðum stjórnarandstæðinga að þeir vilja líka leggja lóð á vogarskálarnar og við teljum okkur hafa ýmislegt fram að færa í þeim efnum. Við höfum hins vegar líka sagt að við teljum að þjóðarsátt eða hvað annað sem þetta á að kallast verði að byggjast á því að endurheimta stöðugleikann, auka jöfnuð í samfélaginu og efla velferðarkerfið, deila skattbyrðinni á réttlátan hátt. Ég heyrði hæstv. forsætisráðherra útiloka það í sjónvarpsviðtali hér áðan að taka til dæmis upp hátekjuskatt. Ég undra mig á því að ekki skuli neitt af þeim toga vera í hans huga svona liður í því að fá sem allra flesta að borðinu.

Ég hlýt líka að spyrja þegar við horfum fram á þessa miklu vaxtabyrði sem almenningur í landinu býr við til dæmis á sínum húsnæðislánum hvort það hafi hvarflað að ríkisstjórninni að koma til móts við sérstaklega tekjulága einstaklinga með því að auka og efla vaxtabótakerfið og húsnæðisbótakerfið til þess að koma til móts við þessa auknu vaxtabyrði og greiðsluerfiðleika sem heimilin í landinu búa við. Það tel ég að gæti verið jákvætt innlegg ríkisvaldsins inn í þessa umræðu og áreiðanlega til þess fallið (Forseti hringir.) að verkalýðshreyfingin og samtök launafólks taki því jákvætt.

Virðulegi forseti. (Forseti hringir.) Miklu fleira er hægt að ræða í þessari umræðu (Forseti hringir.) heldur en ég komst yfir á þeim tíma sem ég hef haft. En þetta (Forseti hringir.) eru svona þau meginsjónarmið sem við höfum haldið fram og ég vildi leyfa mér að koma á framfæri.

[20:45]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það líður sennilega nokkuð á þessa umræðu sem hefur fyrir margra hluta sakir verið athyglisverð, þótt ekki væri nema fyrir það að hér hafa sjálfsagt um eða yfir 30 manns sett sig á mælendaskrá eða talað og það þýðir sem sagt að um hálfur þingheimur hefur haft áhuga á því að vera með í þessari umræðu og það hefur dreifst nokkuð jafnt á stjórn og stjórnarandstöðu og þingflokka. Sem aftur endurspeglar að mínu mati þá tilfinningu margra og flestra væntanlega sem hér hafa talað að við séum stödd í býsna miklum erfiðleikum, Íslendingar, og að þannig tímar séu fram undan að enginn getur látið sér það í léttu rúmi liggja eða vera óviðkomandi.

Hæstv. utanríkisráðherra er ekki lengur hér en ég hafði einmitt hugsað mér að gera athugasemdir við það sem hún sagði og vék að okkur og okkar málflutningi, ekki bara almenns eðlis — ég læt mér það í léttu rúmi liggja þó að hæstv. utanríkisráðherra hafi um það einhver orð en að einu leyti vil ég mótmæla því sem hún sagði. Það var að í því sem við höfum sagt um þörfina á því að endurskoða lög um Seðlabankann sé fólgið sérstakt ábyrgðarleysi. Annaðhvort hefur hæstv. ráðherra ekki lesið það sem við höfum látið frá okkur fara í þeim efnum eða hún leggur það vísvitandi út á versta veg. Það undarlega er að þetta er einmitt sami hæstv. utanríkisráðherrann og fyrir um ári síðan eða tæplega það viðhafði sjálf þau ummæli að peningamálastefnan og tæki Seðlabankans væru ekki að virka og að menn yrðu að horfast í augu við það. Það vill svo til, herra forseti, að ég man þetta vel vegna þess að ég gagnrýndi þessi ummæli utanríkisráðherra og sagði: Nú, þetta hjálpar Seðlabankanum ekki beinlínis í viðleitni hans við að reyna að ná hér niður verðbólgu og halda aftur af þenslunni í landinu.

Nú kemur sami hæstv. utanríkisráðherra og segir að ekki komi til greina að hrófla við þessum hinum sömu hlutum hjá Seðlabankanum og kallar það ábyrgðarleysi — að leggja hvað til? Að leggja til að þetta verði endurskoðað, að fyrirkomulagið verði yfirfarið, við ræðum það hvort frágangur mála frá 2001 og reynslan af því síðan að keyra á þeim lögum og þeim markmiðum sem þar eru sett sé nógu góð. Eða er árangurinn þannig að það sé engin ástæða til að velta því fyrir sér? Er hæstv. utanríkisráðherra svona hæstánægð með það að í sex ár af þeim sjö sem Seðlabankinn hefur keyrt á þessum þröngu verðbólgumarkmiðum hafi þau ekki náðst og eru langt frá því í dag? Þau eru 10,5% ofan við efri mörkin, þ.e. 14,5% verðbólga þegar hún má mest verða 4%, bilið 1–4 og auðvitað 2,5% miðjan langt frá því að vera í sjónmáli. Það er ekki ábyrgðarleysi.

Hitt er hins vegar ábyrgðarleysi sem Samfylkingin hefur eitt fram að færa hér í þessari umræðu þegar hennar snautlegi málflutningur er samandreginn og það er að níða niður krónuna. Ég spái því að menn muni ekki eftir neinu sem Samfylkingin hefur sagt hér í dag þegar frá líður öðru en því að hún var hér með sinn venjulega málflutning um að níða niður gjaldmiðilinn, hann væri ónýtur, hann væri stórkostleg byrði á okkur og honum þyrfti að henda.

Ég hef aðallega áhyggjur af einu eftir þessa umræðu og það er sá kjaraskerðingartónn sem mér fannst, því miður, vera í máli hæstv. utanríkisráðherra og jafnvel tekið undir hann af fleiri stjórnarliðum eins og hv. þm. Árna Páli Árnasyni. Var það kannski það eina sem talsmenn úr báðum stjórnarflokkunum virtust vera sammála um hér í dag, það að ekkert væri fram undan nema bullandi kjaraskerðing hjá almenningi í landinu. Ég vara mjög við þessum málflutningi og segi við hæstv. forsætisráðherra: Það verður engin þjóðarsátt um það að láta óráðsíureikninginn í heild sinni og mistökin frá undanförnum árum í hagstjórn og efnahagsstjórn lenda núna allan í hausinn á heimilunum í landinu. Þau þola það ekki.

Hvað gerist hjá ungu skuldsettu fjölskyldunum í landinu sem núna hafa tekið á sig frá 30, 40 og upp í 80 þús. kr. aukna greiðslubyrði á venjulegum íbúðalánum einum á örfáum mánuðum ef til viðbótar verður veruleg skerðing á launaþættinum? Þá fyrst fáum við mikla og almenna erfiðleika svo að maður tali nú ekki um ef eitthvað af þessu fólki missir atvinnuna.

Ég hefði viljað heyra hæstv. forsætisráðherra tala á öðrum nótum um þessi mál og að síðustu hefði ég viljað heyra hvernig ríkisstjórnin ætlar á næstu dögum og vikum (Forseti hringir.) að standa að því samráði sem hún er alltaf

að tala um og boða en gerir ekkert gagnvart, (Forseti hringir.) og verður stjórnarandstaðan höfð þar með í ráðum?

[20:50]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég get tekið undir það með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að í ástandinu eins og það er núna er mjög rangt að tala niður gjaldmiðilinn okkar. Að tala niður krónuna núna er mjög slæmt. Þessi gjaldmiðill hefur virkað vel undanfarin ár, vandamálið var hvað hún var sterk. Staða hennar í dag er að mínu mati vegna þess að stýrivextir voru of háir. Ef við hefðum ekki farið í þá vegferð að taka hérna við endalausum jöklabréfum og skuldsetja okkur held ég að staða krónunnar væri önnur í dag, þetta sé í raun ekki flóknara en það, og þá væri enginn að tala um krónuna með þessum hætti. Þetta sem gerðist í kringum jöklabréfaútgáfuna er nokkuð sem hægt er að leiðrétta að mínu mati og kemur í rauninni krónunni harla lítið við í sjálfu sér því að við sjáum líka mjög miklar sveiflur á milli dollara og evru, mjög, svo að talið er í tugum prósenta, menn mega ekki gleyma því. Margir eru farnir að kvarta undan styrkri stöðu evrunnar.

Mig langaði að fá fram hér hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni hvaða afstöðu hann hefur til vísitölubindingar lána og hvort hann hafi sterkar skoðanir í þeim efnum því að hann virðist hafa sterkar skoðanir á ýmsum hlutum.

[20:52]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég fagna því að við séum þó samherjar í því a.m.k. að grafa ekki frekar undan krónunni en orðið er. Hún hefur átt fáa vini á köflum, blessuð. Ég er reyndar sammála þeirri greiningu að hluti af vanda okkar sé sá að gengið varð jafnóraunhæft á hina hliðina og það er kannski of lágt núna, og eitthvert jafnvægisgengi á krónunni er auðvitað mjög mikilvægt og að því þurfum við að stefna. Þar í liggja m.a. mistökin að mönnum yfirsást það. Það er ekki nóg að einblína bara á þröng verðbólgumarkmið ef sveiflurnar eru svona rosalegar á hina hliðina hvað varðar gjaldeyrinn vegna þess að það kemur síðan í bakið á mönnum líka inn í verðlagið. Seðlabanki sem einblínir bara á verðmælingarnar í núinu en lætur sér í léttu rúmi liggja hvernig gjaldmiðillinn sveiflast fær það í hausinn síðar meir. Í því liggja að mínu mati m.a. mistök Seðlabanka og ríkisstjórnar á undanförnum árum að þetta hangir miklu meira saman en menn vilja kannski vera láta í orði kveðnu.

Jöklabréfin upp á 500–800 milljarða kr., eða hvað það nú er á fóðrum hér í hagkerfinu, sem blóðmjólka vaxtamuninn milli Íslands og nágrannalandanna og flytja það úr landi í mánuði hverjum eru mikill hausverkur. Það er akkúrat hárrétt, og eitt af því sem við verðum einhvern veginn að átta okkur á er hvernig við náum að vinna okkur út úr þeirri stöðu.

Varðandi vísitölubindingu almennt í hagkerfinu held ég að það sé slæmt að við Íslendingar skulum hafa svona mikla sérstöðu í því að fjárskuldbindingarnar og alveg sérstaklega fjárskuldbindingar heimilanna séu að svona miklu leyti verðtryggðar og vísitölubundnar og þess vegna — enn litið í baksýnisspegilinn — hefðum við auðvitað átt að nota tækifærið þegar verðbólga var minni og reyna að byrja að vinda okkur út úr því, bakka út úr því. Það var alltaf í orði kveðnu ætlunin. Strax árið 1990 þegar þjóðarsáttin var gerð og menn sáu í fyrsta skipti sumarið 1990 eins stafs tölu í verðbólgu byrjuðu þeir að ræða að nú væru að skapast forsendur til þess að byrja að bakka út úr verðtryggingunni. Síðan hefur það ekki verið gert á sama tíma og (Forseti hringir.) laun og ýmsir aðrir hlutir eru auðvitað ekki tryggðir með þessum (Forseti hringir.) hætti. Þetta misgengi er slæmt.

[20:54]

Ármann Kr. Ólafsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þau sjónarmið hafa auðvitað komið fram að vísitölubindingin sé sú leið að tryggja sparifjáreigendum eðlilegan arð af fjármunum sínum. En auðvitað yrði það svo, eins og í öðrum löndum, að vextir yrðu ekki fastir hér. Ef við tækjum upp það vaxtaform að hætta með þessa vísitölubindingu eða í það minnsta þessar annuitets-greiðslur mundum við sjá að stýritæki Seðlabankans mundu virka miklu betur, þ.e. hækkun vaxta mundi bíta á næstu mánaðarlegu afborgun viðkomandi skuldara en ekki dreifast á næstu 20–25 ár eins og nú er. Þar með ætti fólk bara minna í veskinu við næstu mánaðamót vegna þess að stýrivextir voru hækkaðir. Þar með mundi það ekki eyða þeim peningum.

Svo kemur líka hitt sem margir hafa bent á, verður vísitalan til þess að bankar — fjármálastofnanir eru bæði með belti og axlabönd, tryggðar í bak og fyrir, þurfa að hafa miklu minni áhyggjur af að dæla þess vegna peningunum út, þurfa í rauninni ekkert að hafa áhyggjur af verðbólgu — yrði ekki samábyrgð efnahagsmála miklu meiri, samábyrgð stjórnvalda og bankanna einmitt miklu meiri ef þessi vísitölulán yrðu lögð niður?

Hitt er annað mál að það er ekki einfalt að vinna sig út úr þessu, ég geri mér fullkomlega grein fyrir því. Það er í rauninni mjög flókið mál en hefði kannski verið leið þegar við vorum komin á dálítið eðlilegan grundvöll í vaxtakjörum á Íslandi á sínum tíma. Þetta er hins vegar verkefni sem við getum farið í þegar við erum búin að laga núverandi ástand að mínu mati.

[20:56]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég heyri ekki annað en að ég og hv. þingmaður séum að verulegu leyti sammála í þessu máli. Það eru að sjálfsögðu ekki aðstæður til þess núna að hjóla í þessi mál með verðbólgu eins og hún er og við það vaxtastig sem við búum við. Ég tek það fram að ég er ekki andvígur verðtryggingu sem slíkri og ég tel að hún geti vel verið hluti af fyrirkomulaginu innan hóflegra og skynsamlegra marka, m.a. með það í huga að sparnaðarform séu tryggð og varin fyrir verðbólgu.

Þetta virkar fyrst og fremst á hina hliðina hjá okkur og þjóðhagslegur sparnaður er þrátt fyrir verðtrygginguna hér mjög lágur. Fjármagnið er oftryggt, það er tryggt í bak og fyrir með belti og axlabönd eins og ég held að Ögmundur Jónasson hafi fyrstur kallað það. Af því að hv. þingmaður nefndi hér að nafnvextir yrðu auðvitað breytilegir ef lán

væru óverðtryggð skulum við ekki gleyma því hvernig ástandið og fyrirkomulagið er í dag, við erum með verðtryggð lán sem eru tryggð fyrir verðbólgu en þau eru líka með breytilegum vöxtum, sem er auðvitað algjört siðleysi. (**Gripið fram í:** Fráleitt.) Auðvitað er það fráleitt og um það höfum við einmitt flutt frumvörp, ég og nefndur þingmaður, hv. þm. Ögmundur Jónasson, að þetta fyrirkomulag verði einfaldlega afnumið.

Kannski er maður brenndur af því enn þann dag í dag að hafa verið kominn í stjórnmál þegar misgengið illræmda rændi þúsundir fjölskyldna í landinu eigum sínum, þegar lánin óðu upp úr öllu valdi í verðbólgunni verðtryggð en vísitölutrygging launa var afnumin með skelfilegum afleiðingum þannig að margir hafa blett á samviskunni enn þá sem að því stóðu og lesa má um í ævisögum manna, þ.e. stjórnmálamanna sem hafa látið af störfum, sumir hverjir. (**Gripið fram í:** Er það ekki Jakob?)

Ég er því enn þeirrar skoðunar og sammála hv. þingmanni um að þetta sé eitt af þeim viðfangsefnum sem við þurfum að taka til yfirvegunar og skoðunar. Þegar við erum búin að koma húsinu í lag, gera hreint í núverandi ástandi förum við sjálfsagt líka yfir gjaldmiðlamálin og margt fleira sem ekki á erindi inn í verkefni dagsins í dag, í ástandið í núinu því að við verðum að takast á við það (Forseti hringir.) eins og það er út frá þeim aðstæðum sem okkur eru búnar og með þeim tækjum sem við höfum í höndunum.

[20:58]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Það var ákveðið atriði sem ég vildi koma inn í umræðuna, ekki síst í tengslum við þau orð sem hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson lét falla um fjármálastofnanir og sparisjóðina.

Við höfum rætt hér í dag um mikilvægi þess að ríkisstjórn og Seðlabanki njóti trúverðugleika, byggi upp trúverðugleika og standi við hann. Þetta er alveg hárrétt og enginn deilir um það. Hluti af þessu dæmi er líka fjármálastofnanir landsmanna og það verður að segjast eins og er að því fer fjarri að þær standi undir þeim trúverðugleika sem æskilegt er. Það er reyndar svo að síðan ríkisstjórn Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks einkavæddi og seldi eða hálfgaf vinum sínum eða skipti bönkum þjóðarinnar á milli sín, Búnaðarbankinn kom í hlut framsóknarmanna og Landsbankinn í hlut Sjálfstæðisflokksins, má segja að þá væri sleppt lausri alveg hömlulausi spillingu og græðgi einstaklinga og hópa á fjármálamarkaði. (**Gripið fram í:** Jasso.) Já, jasso.

Það er einmitt þessari græðgi og þessari áhættusækni sem þar var hleypt af stokkunum sem við erum enn að bíta úr nálinni með og sér ekki fyrir endann á því. Sparisjóðirnir hafa einmitt fallið þar í gin þessarar græðgi. Sparisjóðirnir eru að stofni til samfélagslegar stofnanir. Þar var ekki gert ráð fyrir því að ábyrgðarmenn eða svokallaðir stofnfjárhafar væru í eigin ábataskyni, heldur var hlutverk sparisjóðanna að veita staðbundna fjármálaþjónustu. Það var ekki hlutverk sparisjóðanna að stunda áhættufjárfestingar í formi hlutabréfakaupa eða slíks, en því miður hafa þeir farið út á þá braut.

Ég verð að segja að tími sparisjóðanna er ekki liðinn ef tími heiðvirðs og góðs siðferðis er ekki liðinn því að þá eiga sparisjóðirnir og þessir eiginleikar samleið. Ef græðgin á hins vegar að fá að leika lausum hala getur vel verið að tími sparisjóðanna sé liðinn.

Ég verð að segja að í ljósi síðustu daga og umræðunnar þar sem verið er að taka upp mál gagnvart sparisjóðunum — það er mál núna í gangi, sá ég, gagnvart sparifjáreigendum í fyrrverandi Sparisjóði Hafnarfjarðar þar sem menn eru að kæra að stofnbréf sem seld voru á 40 eða 50 millj. kr. hefðu verið seld nokkrum vikum síðar á 90 millj. Ekki veit ég hvernig viðkomandi fengu þessi stofnbréf.

Svo les maður í *Viðskiptablaðinu* í dag um Sparisjóð Keflavíkur þar sem sprenging hefur orðið í lánveitingum sparisjóðsins til stjórnar hans og félaga sem tengjast stjórninni. Þar segir orðrétt, með leyfi forseta:

„Um áramótin síðustu námu þessi útlán liðlega 194 milljónum en sex mánuðum síðar, þ.e. í lok júní, voru útlánin til stjórnarmanna og tengdra félaga og fyrirtækja komin í rúman 1,6 milljarða króna.“

Hvað er á seyði? Ég hef kynnst yfirtöku á Sparisjóði Skagafjarðar, Sparisjóði Siglufjarðar og nú síðast Sparisjóði Mýrasýslu. Það er einkennilegt að oft dúkka upp sömu nöfn sem þar eru á ferðinni í kringum þær yfirtökur. Sparisjóður Mýrasýslu heldur aðalfund í maí og allt í fínu lagi. Hálfum mánuði seinna er úrskurðað að hann verði að grípa strax til aðgerða. Eitthvað er þarna að.

Ég tel afar mikilvægt til að hreinsa andrúmsloftið, til að skapa hér þokkalegt siðferði, að gera líka úttekt á þessum málum. Það er eðlilegt að gerð verði á þessu rannsókn. Ríkislögreglustjóri er nú byrjaður á að kanna hvað hafi verið að gerast innan sparisjóðanna og ég tel eðlilegt að fylgja því eftir. Það væri ekkert óeðlilegt að ríkisstjórnin hefði um það forgöngu að gera úttekt á því hvað þarna hefur verið að gerast varðandi þessar samfélagsstofnanir sem sparisjóðirnir eru (Forseti hringir.) þannig að við getum búið við þá og að þeir sem vilja vera sparisjóðir (Forseti hringir.) fái möguleika til þess að vera það áfram.

[21:03]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka forsætisráðherra fyrir að hefja þessa umræðu og fyrir góða og gagnlega skýrslu um efnahagsmálin. Ég tel að sú umræða sem hér hefur farið fram í dag hafi að mörgu leyti verið góð og skýrt mörg mál. Að sjálfsögðu greinir fólk þó á um það og það er eðlilegt með hvaða hætti og hvernig best sé að taka á þeim vandamálum sem við er etja hverju sinni í efnahagsmálum þjóðarinnar.

Það sem ég tel brýnast að gera í dag er að lækka stýrivexti Seðlabankans og skapa hér eðlilegt lánaumhverfi og tek þá undir með varaformanni Sjálfstæðisflokksins, hæstv. menntamálaráðherra, sem benti sérstaklega á það þegar hún gegndi starfi forsætisráðherra í fjarveru hæstv. forsætisráðherra að vextir mættu ekki vera svo háir að það lamaði hjól atvinnulífsins. Þetta er það mikilvægasta sem við er að etja í dag því að hjól atvinnulífsins mega ekki stöðvast.

Þá verður ekki hjá því komist að við hverfum frá þeirri gengisstefnu sem við höfum fylgt. Ég hefði talið heppilegast að við tengdumst stóru myntkerfi því það liggur alveg

ljóst fyrir að kostnaðurinn við myntina sem við erum með í dag er orðinn of mikill. Þá tel ég líka nauðsynlegt til að sinna kröfum neytenda og lækka vöruverð að auka frelsi í innflutningi og auðvelda neytendum að fá vörur á góðu verði. Samfara því verður að sjálfsögðu að efla Samkeppnisstofnun og verðlagseftirlit ASÍ og taka upp sérstaka innflutningsvísitölu sem mælir verð innfluttra vara þannig að auðveldlega sé hægt að sjá hverju sinni hvort innlendir aðilar leggi óhóflega mikið á neytendur eða ekki.

Þá tel ég mjög brýnt að lækka skatta með því að hækka skattleysismörk, sérstaklega hvað varðar lægstu tekjur. Það kæmi á móti þeirri kjararýrnun sem heimilin í landinu hafa orðið fyrir og munu verða fyrir meðan verðbólgan geysar. Jafnframt tel ég í ljósi þeirrar reynslu sem verið hefur að við verðum að taka upp hálaunaskatt á tekjur umfram eina milljón á mánuði. Ég tel raunar ekkert annað koma til greina. (Gripið fram í.) Að hækka skatta á ofurlaun, að sjálfsögðu. (Gripið fram í.) Skapa þjóðfélagslegt réttlæti, það er spurningin um það.

Ég hef verið talsmaður þess um langa hríð, í meira en áratug, að við gerðum breytingar og afnæmum verðtryggingu á lánsfé. Ég bendi á það, m.a. vegna þeirrar umræðu sem fram fór áðan á milli hv. þingmanna, að meðan íslenska krónan var sterkasti gjaldmiðill í heimi, hækkaði og var hærri en nokkur annar gjaldmiðill, evra, dollari eða pund, þá hækkaði samt sem áður vísitala neysluverðs til verðtryggingar þannig að lánin hækkuðu eftir sem áður. Af hverju? Af því að þetta er óréttlát viðmiðun, hún stenst ekki. Ég fæ bréf frá fjölda fólks, sjálfsagt vegna þess að ég hef verið eindreginn andstæðingur verðtryggðra lána, þar sem fólk rekur með hvaða hætti og hvernig komið er fyrir því. Eitt bréf fékk ég í dag þar sem rakin er saga fólks sem keypti íbúð fyrir 30 millj. og tók yfir 20 millj. kr. lán. Það horfir nú á það að afborganir hafa hækkað um 200 þús. á mánuði og nú er svo komið að það er ekkert eftir af því sem fólkið lagði í íbúðina. Ég hefði talið brýnt eins og ástandið er núna að nýta þá kosti sem ríkisvaldið hefur, m.a. vegna þess að hér eru digrir sjóðir eins og hæstv. forsætisráðherra talaði um áðan, og svara þörfum þess unga fólks sem hefur verið að fjárfesta með þessum rangláta lánahætti og aðstoða það við að halda eignum sínum, aðstoða það við það að lifa mannsæmandi lífi. Það finnst mér vera forgangsatriði.

Það hefur verið fagur haustdagur í dag. Ég vona og ég treysti á það að hæstv. forsætisráðherra standi þannig að verkstjórn að við megum líta bjartari daga og fallega vordaga í efnahagsmálum þegar þessum vetri linnir.

[21:09]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Nú skil ég af hverju hv. þingmaður yfirgaf Sjálfstæðisflokkinn. Hann er nefnilega alls ekki frjálshyggjusinnaður eða frjálslyndur. Hann vill lækka stýrivexti Seðlabankans, væntanlega með handafli, og hann gerir sér ekki grein fyrir því hvernig það mundi virka á alþjóðamarkaði þar sem Íslendingar sækja um lán. Í miðri ánni á að skipta um hest, afnema vald Seðlabankans og fara að handstýra stýrivöxtunum. Er það nú trúverðugt?

Svo segir hann eins og ekkert sé að við ættum að tengjast stærra myntkerfi. Mig langar til að spyrja hv. þingmann hvaða myntkerfi hann ætlar að tengjast. Er það norska krónan eða svissneski frankinn eða hin fræga evra sem er órólegri gagnvart dollaranum en íslenska krónan? Hvað vill hann taka upp? Svo talaði hann um innflutningsvísitölu og hefur enga trú á samkeppni, þ.e. að samkeppni haldi niðri álagningunni. Nei, nei, það á að gera með handvirkum hætti líka. Svo talar hann um hálaunaskatt á tekjur yfir milljón. Það vita náttúrlega flestir að það gæfi afskaplega litlar tekjur og virkaði hreinlega sem öfundarskattur ef eitthvað er. Vegna þess að það eru ekkert voðalega margir með yfir milljón á mánuði og þær tekjur yrðu sáralitlar en mundu hugsanlega friðþægja einhverjum sem horfa öfundaraugum á slíkar tekjur.

Svo vill hann afnema verðtryggingu. Fyrir hvern? Fyrir sparifjáreigandann eða fyrir skuldarann? Auðvitað fyrir skuldarann. Hv. þingmaður hefur aldrei hugsað um sparifjáreigandann eða eigendur fjármagnsins sem eru lífeyrissjóðirnir líka. Það eru alltaf tvær hliðar á hverri medalíu. Og það eru ekki bankarnir sem taka verðtrygginguna, bankar eru ekki sparifjáreigendur, þeir skulda yfirleitt, þeir skulda spariféð. Það eru sparifjáreigendur, gamalt fólk sem er búið að nurla og leggja hart að sér um ævina, sem eiga spariféð. Þannig er það. Það sem hv. þingmaður vill er að taka björgina frá þeim til að mæta skyndiverðbólgu eins og er núna þar sem sparifé rýrnar og enginn talar um það og enginn hefur samúð með því.

[21:11]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég veit satt að segja ekki í hvaða heimi hv. þm. Pétur Blöndal hefur dvalið að undanförnu. Í fyrsta lagi hvet ég hv. þm. Pétur Blöndal til að skoða hver afkoma lífeyrissjóðanna er. Það er ljóst að afkoman er slík að ef þeir hefðu haft eignir sínar á óverðtryggðum innlánsreikningum bankanna væri afkoman betri en raun ber vitni. Þeir eru ekki með þetta verðtryggt, heldur betur ekki.

Hv. þingmaður talar um að ég vilji lækka stýrivexti með handafli. Ég spyr: Með hvaða hætti er stýrivöxtum beitt á Íslandi? Þeir hafa verið hækkaðir með handafli. Þeir hafa verið hækkaðir vegna þess að það eru geðþóttaákvarðanir í Seðlabankanum sem hafa ráðið því. Það er engin samkeppni, það er engin vísindaleg niðurstaða þar að baki.

Þegar ég tala um að tengjast stærra myntkerfi þá get ég tekið undir með hæstv. dómsmálaráðherra sem hefur komið með mjög skýran og að mínu viti mjög góðan málflutning um það atriði sem ég tel að sé allrar athugunar verður og ríkisstjórnin ætti að hyggja að og skoða mjög gaumgæfilega hvort sú leið er fær.

Hvað varðar innflutningsvísitölu þá er það einmitt til að efla samkeppni, hv. þm. Pétur Blöndal. Það er nú svo að hörðustu frjálshyggjumenn eins og Pétur Blöndal vilja hafa samkeppni án nokkurs eftirlits. Ég er ekki þannig. Ég vil hafa samkeppni með eftirliti þannig að samkeppnin virki og það er e.t.v. þar sem okkur greinir á, mig og hv. þm. Pétur Blöndal. Þetta er eitt atriði til að mæla sem best hvort samkeppnin er að virka eða ekki til að verslunarkeðjurnar geti ekki lagt of mikið á okkur. Varðandi ofurlaunaskattinn, hálaunaskattinn, þá er það bara spurningin um að koma á eðlilegu kerfi í þjóðfélaginu, eðlilegum jöfnuði í þjóðfélaginu.

[21:13]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Stærstu eigendur verðtryggðra skuldbindinga á Íslandi eru lífeyrissjóðirnir. Þeir eiga reyndar mikið af öðrum eignum bæði erlendis og innan lands í hlutabréfum en þeir eru stærstu eigendurnir og þeir eru stærstu kaupendur að húsbréfum og íbúðalánabréfum. Þeir þurfa á verðtryggingunni að halda til að geta borgað verðtryggðan lífeyri og það gleymist oft að lífeyrir frá lífeyrissjóðunum er verðtryggður eins og þessar verðtryggðu skuldbindingar. Ef menn ætla að afnema eitt verða þeir að afnema annað líka.

Varðandi hækkun með handafli. Seðlabankinn er samkvæmt lögum óháður. Hann er óháður ríkisvaldinu og löggjafarvaldinu, hann er óháður okkur hv. þingmönnum, hann er óháður hæstv. ríkisstjórn. Það er einmitt aðall hans að hann tekur ákvarðanir sínar einn og sér, ekki með handafli, ekki með þrýstingi frá okkur. Ef menn ætla að fara að beita því og segja honum að nú eigi hann að lækka stýrivextina, eins og mér heyrðist hv. þingmaður leggja til, þá mundi það vera ákveðið merki um það úti í heimi að við ætluðum að handstýra þessu öllu saman.

Varðandi myntina og það sem hæstv. dómsmálaráðherra hefur sagt um að taka upp evru og gera samning um það. Til þess þarf að uppfylla ákveðin skilyrði um góða hagstjórn og þegar við verðum búin að uppfylla þau skilyrði dettur engum manni í hug að afneita krónunni og afhenda Evrópusambandinu, ef aðild fengist, allar okkar auðlindir. Ég hef mikla trú á eftirliti með samkeppni og ég hef margoft lagt til að samkeppniseftirlit verði styrkt vegna þess að ég trúi á samkeppni en ekki það að ég viti um innflutningsverðlag og geti því farið að segja fyrirtækjum að þau leggi of mikið á. Ég treysti því að samkeppnin haldi álagningunni niðri.

[21:15]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er með miklum ólíkindum að lífeyrissjóðirnir skuli ekki skila betri niðurstöðu en raun ber vitni miðað við það sem hv. þm. Pétur H. Blöndal heldur fram. Hefðu lífeyrissjóðirnir fjárfest með þeim hætti sem þeir geta gert í verðtryggðum hlutum og pappírum væri afkoma þeirra til muna betri en hún raunverulega er.

Afkoma lífeyrissjóðanna verður því ekki notuð til að afsaka það að taka skynsamlega ákvörðun um að afnema verðtryggingu á lánsfé. Hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson kom með mjög greinargott yfirlit yfir það hvernig þetta væri reiknað sem gerir það að verkum að stöðugt er verið að hækka höfuðstólinn þannig að smám saman vex þetta yfir eignirnar. Eignamyndunin verður engin, hún verður neikvæð.

Og eins og ég benti á: Hvaða glóra getur verið í því að hafa þannig lánakjör á Íslandi að enginn gjaldmiðill í heimi standist lánavísitölu íslenskra banka, og þess vegna Íbúðalánasjóðs, snúning? Það getur ekki verið réttlátt kerfi. Það er sérhannað kerfi fyrir lánveitendur og til verulegs baga fyrir eðlilegt ástand í þjóðfélaginu, og ekki er hægt að sætta sig við það. Það er gjörsamlega útilokað að svo verði áfram, og seldar verði ofan af fólki, fjölda ungs fólks, íbúðir vegna þess að útilokað er að standa undir þeim okurvöxtum sem verðtryggingin hefur í för með sér. Ég get ekki samþykkt það. Ég mun berjast gegn því að slíkt gerist með oddi og egg eins og ég framast get af því þetta er óréttlæti.

Hvað varðar Seðlabankann og heimildir hans þá tel ég að Seðlabankinn hafi farið offari varðandi vaxtaákvarðanir þannig að Alþingi beri að skoða hvaða heimildir eigi að hafa.

[21:18]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Langar umræður eru senn að baki um afar mikilvæg mál. Ég vil taka undir með þeim sem hafa sagt hér undir lok umræðnanna að um margt hafa þetta verið mjög góðar og gagnlegar umræður, ég vil segja það fyrir mitt leyti.

Það er alveg rétt, sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði, að athyglisvert er hversu margir þingmenn hafa fundið hjá sér þörf til að taka til máls um þessi mál. Það er líka til marks um að þingskapabreytingin og þingfundir nú í september hafa ákveðnu hlutverki að gegna.

Ég lagði mikla áherslu á það í upphafi máls míns að Íslendingar byggju í opnu hagkerfi, að það sem gerist á alþjóðlegum fjármálamörkuðum og í öðrum stærri hagkerfum sem við erum tengd hefði mikil áhrif hér á landi. Það verður ekki umflúið og þeirri þróun verður ekki við snúið. En það er líka til marks um það hversu skilaboð berast hratt, m.a. héðan úr þessum sal og úr efnahagslífi okkar, að fréttir voru komnar af þessum umræðum, ekki bara á vefsíðurnar íslensku heldur voru erlendir fjölmiðlar farnir að spyrjast fyrir um það sem hér var rætt, mjög stuttu eftir að þær hófust. Við getum því ekki lokað okkur af hér. Það sem sagt er hér og gert — þau skilaboð sem fara út eru tekin, vegin og metin af þeim aðilum sem leggja mat á ástandið hjá okkur, þar á meðal af þeim sem e.t.v. gætu hugsað sér að lána fjármuni hingað til Íslands, þ.e. af erlendum fjármálastofnunum.

Það litla sem ég hef getað rýnt í það í dag sýnist mér að það sem tilkynnt var í dag, um lántöku ríkissjóðs og hvernig að þeim málum hefur verið staðið, mælist vel fyrir af þeim aðilum. Það skiptir mjög miklu máli og er líka þakkarvert hvernig tekið hefur verið undir það af fulltrúum annarra flokka, þau skref sem stigin hafa verið í þeim efnum.

Eins og ég sagði hér í fyrstu ræðu minni þá erum við öll á sama báti í þessum efnum. Það er sameiginlegt verkefni, og sameiginlegir hagsmunir í húfi, að komast í gegnum þá erfiðleika sem nú er við að fást, og það er málið. Menn geta síðan rætt um ýmis fyrirkomulagsatriði eftir að við erum komin á sléttan sjó um það hvernig við viljum haga umgjörð efnahagsmála í framtíðinni.

Eitt af því sem mönnum verður tíðrætt um er verðtryggingin sem rædd var hér áðan, verðtryggingin sem hefur verið við lýði í næstum 30 ár — var tekin upp árið 1979 af brýnni nauðsyn og er ekki til bölvunar í sjálfu sér ef aðstæður eru þannig. Það er eins með hana og skilyrðin til þess að uppfylla evruaðild, ef þau eru uppfyllt er engin ástæða til að taka upp evruna. Ef verðbólgan er lítil sem engin skiptir ekki máli hvort hér er verðtrygging eða ekki. Hvort tveggja á að vera okkur keppikefli, að uppfylla þessi skilyrði og koma verðbólgunni niður á viðráðanlegt stig.

Ég ætla ekki að fjalla sérstaklega um mörg einstök atriði sem hér hafa komið fram. Ég vil þó svara spurningu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar, sem aðrir hafa líka tekið upp undir lok umræðunnar, um hugsanlega endurskoðun laga um Seðlabankann. Ég hyggst ekki beita mér fyrir slíkri endurskoðun á næstunni. En ég hef sagt, og gerði það á ársfundi bankans í vetur, að ég teldi rétt að þegar um hægðist yrði gerð úttekt á okkar vegum og í samstarfi við bankann af innlendum og erlendum sérfræðingum á því hvernig umgjörðin í peningamálastefnunni frá 2001 hefði reynst. Ég tel eðlilegt að við gerum það þegar rétti tíminn er kominn til þess. Ég man ekki betur en að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hafi komið hér upp í ræðustól á Alþingi stuttu síðar og spurst fyrir um þetta og fagnað þessu.

En þetta er fyrir utan og ofan einhvern daglegan ágreining hér eða átök um einstök atriði í því sem menn eru að glíma við þessa dagana. Það held ég að allir hljóti líka að geta verið sammála um. Hitt er svo annað mál að engum dettur í hug að skilja Seðlabankann, eða stofnanir ríkisins yfirleitt, eftir á berangri í þeirri baráttu sem nú er verið að heyja eða kippa teppinu undan þeim. Það væri auðvitað hið mesta óráð og er ekki hugmyndin með því sem ég hef greint frá og upplýsti á ársfundi Seðlabankans.

Nei, herra forseti. Við erum að mörgu leyti að fást við mjög óvenjulegt ástand. Það stafar af því hvað við erum orðin háð ytri aðstæðum jafnvel enn meira en áður var þegar við áttum allt okkar undir því að geta selt fisk til útlanda. Það er vegna þess að fjármagnsmarkaður okkar er orðinn hluti af miklu stærri heild, íslenskar fjármálastofnanir eru orðnar hluti af miklu stærri heild, og undan því verður ekki vikist. Það er ekki hægt annað en að horfast í augu við þær staðreyndir.

Ef við byggjum enn í litlu lokuðu hagkerfi væri allt öðruvísi umhorfs hvað það varðar að glíma við sveiflur í eftirspurn á Íslandi. Þá væri allt annað að glíma við það að samdráttur tæki við af þensluskeiði, og við höfum auðvitað mikla reynslu af því að fást við slíkar aðstæður.

Við vissum auðvitað að hægja mundi á í hagkerfinu eftir að lotu virkjana og álversuppbyggingar á Austurlandi lyki. Það hefur margoft verið rætt hér í þingsölunum og ég hef margoft talað um það. Ég lagði fram fjárlagafrumvarp í þinginu ár eftir ár sem gerði ráð fyrir því að þegar þessu lyki mundi myndast halli á ríkissjóði. En aðalatriðið var að sjálfsögðu að við notuðum uppsveifluna og afganginn á ríkissjóði til þess að koma okkur upp forðabúri með því að greiða niður skuldirnar og búa þannig um ríkissjóð að hann gæti tekið á sig breyttar aðstæður og sveiflur. Þegar við förum að fjalla um fjárlagafrumvarpið eftir nokkrar vikur mun koma í ljós hvernig sú staða er við þessar aðstæður.

En það sem hefur flækt þessa mynd, og gert þetta allt miklu erfiðara viðfangs, er það að samtímis því sem við erum að fást við þetta, sem við venjulegar aðstæður hefði verið mjög viðráðanlegt mál, er brostin á lánsfjárkreppa í Bandaríkjunum og svo hinar stórfelldu hækkanir á olíu- og hrávörum og öðru sem við höfum verið að ræða í allan dag. Það flækir málið og svo bætist það við, eins og ég sagði í upphafi ræðu minnar, að allt sem sagt er og gert hér er samstundis þýtt og túlkað af öðrum aðilum sem getur líka haft áhrif, bæði til góðs og ills, á það sem við erum að gera hérna. Það er því mikil víxlverkun í gangi milli landa og innan atvinnugreina o.s.frv.

Herra forseti. Að endingu vil ég segja það sem ég sagði í upphafi fyrri ræðu minnar að ég taldi nauðsynlegt að hefja þessar umræður hér. Ég tel mjög eðlilegt að fyrsta degi þinghaldsins við þessar aðstæður sé varið í þetta. Ég held að þátttaka þingmanna, og það sem hefur komið fram í umræðunni, staðfesti það svo sannarlega þó vissulega séu skoðanir skiptar um mörg atriði eins og eðlilegt er. Þess vegna eru fimm flokkar á Alþingi en ekki bara einn.

[21:27]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir ræðu hans og fyrir að vera hér við umræðuna og við lok hennar. Það er alveg ljóst að við erum orðinn hluti af stórum samtengdum heimi, markaðsvæddum heimi. Það er þannig að ef markaðir hnerra í Asíu þá fylgir það snúningi jarðarinnar og menn fara að hiksta í Evrópu nokkrum tímum seinna og ropa svo í Bandaríkjunum í lokin. Þetta er alveg ljóst og við erum tengd þessu og það er líka nýtt fyrir okkur að með okkur er nú fylgst og það hefur áhrif.

Það er þrennt sem ég vil nefna: Í fyrsta lagi um endurskoðun laganna um Seðlabankann. Ég hafði e.t.v. vonast til þess að hæstv. forsætisráðherra mundi gefa hér eða á næstunni yfirlýsingar um að slíkt starf yrði hafið, yrði endurbúið, og vonandi þá á sömu forsendum og lögin um Seðlabankann voru sett á sínum tíma að undangengnu starfi þverpólitískrar nefndar. Ég fagnaði því réttilega þegar forsætisráðherra boðaði fyrir meira en hálfu ári að hann hygðist gera þessa úttekt á því hvernig umgjörðin frá 2001 hefði reynst. En síðan er liðið hálft ár eða um það bil og er ekki bara allt í lagi að fara að drífa sig í þetta?

Ég vil nota tækifærið og spyrja hæstv. forsætisráðherra að einu sem ef til vill hefur ekki borið beint upp í dag og það er spurningin um að endurreisa einhvers konar Þjóðhagsstofnun. Af ummælum manna nú í sumar hefur mátt ráða að fyrir því væri sterkur þingmeirihluti. Nú veit ég ekki nákvæmlega hvernig það stendur í flokki hæstv. forsætisráðherra en ég leyfi mér að fullyrða að talsmenn úr öllum öðrum flokkum hafa lýst því yfir að þeir teldu að það ætti að skoða ef ekki beinlínis ákveða. Menn hafa þá gjarnan séð fyrir sér að hún yrði vistuð í skjóli Alþingis.

Í þriðja og síðasta lagi spyr ég enn og aftur um það hvernig ríkisstjórnin hyggist haga samráði um efnahagsmál á næstu dögum og vikum. Forseti Alþýðusambandsins brást við þessari umræðu í dag með því að rukka enn og aftur um það að verkalýðshreyfingin hefði beðið um slíkt samráð og biði eftir því að fá slík fundarboð. Og ég spyr: Verður stjórnarandstöðunni boðið að því borði? Væri það nú ekki skref sem mætti stíga að ósekju? Að stjórnarandstaðan kæmi inn í samráð ríkisstjórnar og aðila vinnumarkaðarins. Fyrir hönd stærsta stjórnarandstöðuflokksins á (Forseti hringir.) Alþingi lýsi ég okkur reiðubúna til slíks.

[21:29]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir að vilja leggja sitt af mörkum fyrir sína hönd og stjórnarandstöðu-

flokkanna í þessu máli. Við munum ekki slá á þá hönd. En spursmálið er hvernig slíku verði fyrir komið. Við höfum komið á skipulögðu samráði við aðila vinnumarkaðarins og sveitarfélögin á sérstökum vettvangi. Stjórnmálaflokkarnir á Alþingi hafa önnur tækifæri og aðra möguleika til að ráðgast og það er auðvitað gert reglulega. Ef þannig aðstæður koma upp að nauðsynlegt verði að allir flokkar komi að erfiðum málum verður að sjálfsögðu haft gott samráð við stjórnarandstöðuna um það þó að ekki sé hægt að ætlast til þess að stjórnarandstaðan hafi aðkomu að öllum málum sem þessu tengjast eða geti tekið á sig ábyrgðina á þeim öllum.

Varðandi síðan spurninguna um Þjóðhagsstofnun þá er það ekki á dagskrá að endurvekja hana eins og hv. þingmaður spurði um. Hún hefur runnið sitt skeið á enda og við verkefnum hennar tóku aðrir aðilar innan ríkiskerfisins. Hagstofan tók við mjög miklu af þeim verkefnum sem Þjóðhagsstofnun annaðist áður og sinnir þeim með miklum sóma. Það var að mörgu leyti eðlilegt að flytja þau verkefni þangað vegna þess að það hafði verið rætt um það í mörg ár að þar væri hugsanlega einhver tvíverknaður. Önnur verkefni fóru í fjármálaráðuneytið og svo má ekki gleyma því að ýmsir aðilar utan ríkiskerfisins, sérstaklega verkalýðshreyfingin en einnig vinnuveitendasamtökin, fengu sérstakar aukafjárveitingar árlega, viðbótarfjármagn til þess að sinna hagrannsóknum og gera þjóðhagsspár á sínum eigin vegum. Það er því búið að koma þessu öllu í allt annað horf en áður var og ég held að það sé ekki raunhæft að tala um að endurreisa Þjóðhagsstofnun eins og hv. þingmaður spurði um.

[21:31]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þessi svör hæstv. forsætisráðherra valda mér vonbrigðum. Það er auðvitað rétt að Hagstofan tók við ýmiss konar skráningarvinnu og heldur utan um ákveðna hluti og án efa ágætlega sem að henni snúa. Að hinu leytinu fóru þessi verkefni inn í fjármálaráðuneytið. Við sjáum afrakstur þess í ákaflega rýrum þjóðhagsáætlunum og spám með takmörkuðum gögnum sem koma frá fjármálaráðuneytinu og eru nú einu sinni frá fjármálaráðuneytinu og sett fram á ábyrgð pólitísks ráðherra.

Að hinu leytinu er vísað í það að að einhverju leyti sé þessu sinnt hjá aðilum vinnumarkaðarins og svo eru það greiningardeildir banka. En þó að greiningardeildir banka eigi að vera sjálfstæðar með einhverjum kínamúrum innan þeirra stofnana, skyldu þær nú ekki vera dálítið svona uppteknar af því hvernig bönkum reiðir af og hafa tilhneigingu til að reyna að réttlæta það hvernig bankar hafa staðið að málum í sínum rekstri og sínum ákvörðunum, til dæmis innrásinni á íbúðalánamarkaðinn og svo framvegis? Eftir situr meðal annars Alþingi sjálft í miklu veikari stöðu en áður var gagnvart undirstöðugögnum af þessu tagi. Það þekki ég sjálfur vel af eigin raun því að við þingmenn og ekki síst stjórnarandstaðan notaði sér þjónustu Þjóðhagsstofnunar mikið á sínum tíma. Ég man eftir mörgum tillögum og nefndarálitum sem ég sendi upp í Þjóðhagsstofnun og fékk útreikninga á og ráðgjöf gagnvart á sínum tíma. En ég ber það nú ekki við að senda Árna Mathiesen þær og biðja hann að fara yfir þær fyrir mig ef ég sem stjórnarandstæðingur er að leggja til dæmis til breyttar tillögur eða útfærslur í skattamálum og svo framvegis.

Ég hvet því hæstv. forsætisráðherra að minnsta kosti til að skoða hug sinn vel um það hvort einhvers konar — þó að það sé ekki Þjóðhagsstofnun — hagdeild sem hér gæti orðið í skjóli Alþingis, væri fjárstjórnar- og fjárlagavaldi Alþingis og nefndum Alþingis til stuðnings og annaðist slíka tiltekna óháða greiningu og álitsgjöf á sviði efnahagsmála og hagstjórnar. Það þarf ekki að vera neitt stórt bákn sem við erum þar að tala um.

[21:33]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður nefndi greiningardeildir bankanna. Ég nefndi þær nú ekki á nafn og tel að það sé auðvitað annað mál sem þær eru að gera en það sem unnið var á vegum Þjóðhagsstofnunar. Hins vegar eru þær til marks um það hvað margir aðilar eru komnir inn á þennan vettvang og hvað það er orðið miklu einfaldara og tæknilega hægara um vik fyrir aðila sem á annað borð geta fjármagnað slíka starfsemi að sinna þessu. Háskólarnir eru líka með efnahagsspár og svo framvegis.

Ég vil aðeins mótmæla einu sem fram kom í máli hv. þingmanns því að mér fannst hann gera lítið úr því að fjármálaráðuneytið og efnahagsdeild þess gæti unnið faglega eða ópólitískt sína vinnu. Það vil ég fullyrða og þekki sjálfur sem fyrrverandi fjármálaráðherra og veit að það er enn þá þannig undir stjórn núverandi fjármálaráðherra að engin pólitísk afskipti eru höfð af því hvernig menn vinna sína spávinnu þar eða haga sínum störfum. Það eru reyndar mörg ár, ætli það séu ekki að verða 20 ár, síðan tekjuspáin sem fylgir fjárlagafrumvarpinu og er grunnurinn að öðrum helmingi fjárlagafrumvarpsins var flutt úr Þjóðhagsstofnun gömlu yfir í fjármálaráðuneytið. Fjármálaráðuneytið hefur því annast þann þátt málsins mjög lengi og hefur aldrei hlotið sérstakar ákúrur fyrir það enda hefur verið stundum deilt um það hvort fjármálaráðuneytið væri líklegra til að hækka spána til að auka afgang eða draga úr halla eða að lækka tekjuspána til þess að minnka kröfur á hendur ríkissjóði. Þetta er nú bara þannig að þó að þetta sé formlega vistað í fjármálaráðuneytinu þá vinna þeir embættismenn sem á þessu bera ábyrgð störf sín af fullum heiðarleika og einlægni og það leyfi ég mér að fullyrða.

Umræðu lokið.

Fundi slitið kl. 21:37.

117. FUNDUR

miðvikudaginn 3. september,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:
Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Fjarvistarleyfi:
Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Tilkynning um dagskrá.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess að um klukkan tvö í dag, að loknum óundirbúnum fyrirspurnatíma, fer fram umræða utan dagskrár um stefnu ríkisstjórnarinnar í virkjana- og stóriðjumálum. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Iðnaðarráðherra, Össur Skarphéðinsson, verður til andsvara. Samkomulag er um ræðutíma og stendur umræðan í tvær klukkustundir.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Bankamál.

[13:34]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla að beina orðum mínum til hæstv. forsætisráðherra og ræða aðeins bankastarfsemi. Bankar eru gríðarlega mikilvægir hverri þjóð og það er engin spurning í mínum huga að bankarnir á Íslandi hafa orkað miklu á síðustu árum og skapað störf og mikil tækifæri fyrir Íslendinga í framtíðinni þó að þar hafi auðvitað orðið fall á eins og hjá bisnessmönnum seinni ára. Þeir verða auðvitað að bera ábyrgð á sínu tapi og engin ástæða í sjálfu sér til að vorkenna þeim en bankar eru mikilvægir og þeir þurfa að fá afl til að starfa áfram. Þeir hafa auðvitað fengið glýju í augun af gullinu og á mörgum sviðum gengið langt.

Það sem ég ætlaði að minnast á við hæstv. forsætisráðherra er það að þegar bankarnir voru einkavæddir var dálítið rætt um það hvort viðskiptabanki og fjárfestingarbanki ættu að vera í einu og sama fyrirtækinu. Nú hefur þetta þróast með þeim hætti hér að stærð fjárfestingarbankanna er gríðarleg í bankakerfinu, ég hygg hátt í 80% en viðskiptabankarnir eru u.þ.b. 20%. Maður verður því mjög var við það að sú spurning er áleitnari hvort banki sé hlutlaus við þær aðstæður þegar hann er fjárfestingarbanki í leiðinni og á orðið fyrirtæki og rekur, gagnvart viðskiptavinum sínum og fyrirtækjum í ráðleggingum og ráðgjöf. Ég hef sett það fram að það þurfi í rauninni að fara vel yfir þetta faglega, hvort þetta eigi að vera með þessum hætti eða hvort við eigum að stíga ný skref til að skapa öryggi bæði fyrir viðskiptavini og fyrirtækin í hlutleysi. Ég spyr því hæstv. forsætisráðherra hver sé hugsun hans í þessu efni og hvort hann hafi hugleitt þetta mál.

[13:36]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Ég get tekið undir eitt og annað í máli hv. þingmanns um mikilvægi bankastarfseminnar í landinu og varðandi það að farið sé fram með fyllstu gætni og hlutleysi gagnvart viðskiptavinum o.s.frv. En þær reglur sem um þetta gilda, fjárfestingarbankastarfsemi annars vegar og viðskiptabankastarfsemi hins vegar, eru byggðar á samevrópskum reglum og ég hygg að við skerum okkur ekki neitt úr hvað þetta varðar miðað við nálæg lönd. Ég tel ekki að reynslan af þessu eins og þetta er núna á Íslandi sé neitt sérstaklega slæm, alls ekki. Hins vegar er það verðug spurning sem hv. þingmaður reisir hér hvort gera megi endurbætur á þessu og það er sjálfsagt að fara vel og vandlega yfir það. Það er hins vegar mjög mikilvægt við núverandi aðstæður að rasa hvergi um ráð fram þegar bankakerfið á í hlut og það er mjög mikilvægt að allir leggist á eitt um að styðja þannig við bakið á okkar bankakerfi að það geti komist í gegnum þá lausafjárkreppu sem nú er við að fást í heiminum og gerir þeim erfitt um vik að afla sér eðlilegs starfsfjár með lánum eins og við ræddum reyndar ítarlega, mörg hver, í umræðunni í gær. Ég hygg því að það væri óheppilegt að ætla að gera einhverjar róttækar breytingar á starfsumhverfi bankanna um þessar mundir. (**ÖJ:** Það liggur fyrir frumvarp.)

[13:38]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir orð hans. Nú líkaði mér hæfi hans og gætni. Ég er sammála honum um að þarna má ekki rasa um ráð fram eða fara óvarlega að því það er ekkert til viðkvæmara en banka- og peningastarfsemi. (**Gripið fram í:** … snigill.) Ja, hann ætti nú að vera lærdómur fyrir vinstri græna, snigillinn er þeirra, hann er grænn. En ég þakka fyrir þessi svör og að hæstv. forsætisráðherra telur verðugt að fara yfir málið og skoða það.

Ég vil segja að lokum að aðalmál bankanna, að þeir komist í gang til að hjálpa fólki og fyrirtækjum, er auðvitað að ríkisstjórnin vinni sitt verk. Þeir segja að stærsta málið sé að lækka vexti, eins og við framsóknarmenn, til að koma fólki til hjálpar og takast á við verðbólguna. Það er stærsta málið. En ég þakka þessi svör og virði þau.

Samningar við ljósmæður.

[13:39]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Fyrsta verkfall íslenskra ljósmæðra frá upphafi blasir við á morgun og spurning mín til hæstv. ráðherra snýst um framtíðarlausnir á þessari deilu, langtímalausnir sem ríkisvaldið ber ábyrgð á. Ef við rifjum upp staðreyndirnar þá er það svo að undanskildum dýralæknum uppfyllir engin háskólastétt jafnmiklar menntunarkröfur og ljósmæður til að geta starfað við fag sitt, sex ára háskólanám. Samt eru ljósmæður í sjöunda neðsta sæti meðal 24

BHM-félaga í launasetningu. Til að fá námið metið að verðleikum í samræmi við aðrar stéttir með sambærilega menntun hjá ríkinu þurfa meðalgrunnlaun ljósmæðra að hækka um 24–25% og það er einungis leiðrétting á því misrétti sem ljósmæður hafa þurft að búa við í fjölda ára, misrétti sem aðrar fagstéttir hafa viðurkennt. Kostnaður við slíka launaleiðréttingu mun kosta ríkið um 10 millj. á mánuði. Sama ríkisvald hikar ekki við að eyða 100 millj. af fé íslenskra skattborgara í heræfinguna Norðurvíking sem nú stendur yfir. Ólíkari iðju en heræfingar og að taka á móti nýju lífi í þennan heim get ég vart ímyndað mér og ólíkt heræfingum spara störf ljósmæðra gríðarlegar fjárhæðir fyrir ríkisvaldið. Yfirseta ljósmæðra, heimaþjónusta og aðhlynning með tilheyrandi styttri sængurlegu sparar ríkissjóði miklar upphæðir fyrir utan að tryggja mæðravernd á heimsmælikvarða. Samkvæmt bjartsýnustu spám munu 44% stéttarinnar fara á eftirlaun á næstu tíu árum — hver og einn einasti vinnukraftur þessarar stéttar er því sérlega dýrmætur — og stefnir í fullkomið óefni.

Ég spyr því í ljósi þess að ljósmæður eru einungis konur og augljóslega beittar mismunun í launum: Með hvaða hætti hyggst ríkisstjórnin efna þau loforð stjórnarsáttmálans þar sem skýrt er kveðið á um að endurmeta beri sérstaklega kjör kvenna hjá hinu opinbera, einkum þeirra stétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta? Hvaða umboð hefur ríkisstjórnin veitt samninganefnd ríkisins um að leiðrétta kjör ljósmæðra? Hvers vegna gengur svo hægt og illa? Hvers vegna þarf fjöldi verðandi mæðra að skrifa opið bréf í dag og krefjast umbóta og hvernig ætlar ríkisstjórnin að tryggja að ekki komi til 44% brottfalls úr stétt ljósmæðra í náinni framtíð? [Lófatak á þingpöllum.]

[13:41]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill biðja gesti á þingpöllum að sýna stillingu og gefa þinginu hljóð.

[13:42]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Í þeirri samningalotu sem staðið hefur núna að segja má það sem af er þessu ári hefur tekist nokkuð átakalaust að semja við langsamlega flestar stéttir opinberra starfsmanna og reyndar líka á hinum almenna vinnumarkaði. Það eru einungis örfáir hópar sem ekki hefur náðst samkomulag við og hafa talið sig þurfa að leita eftir frekari og betri samningum eða meiri hækkunum en almennt hafa náðst fram í samningum að þessu sinni.

Það er auðvitað svo að ekki eru allar stéttir í sömu stöðu á hverjum tíma og ekki óeðlilegt að það sé eitthvert svigrúm til að taka tillit til einstakra starfsstétta í samningum þó að mest af því svigrúmi sem er mögulegt í þeim efnum sé í stofnanasamningum en ekki í miðlægu samningunum. Það sem hefur einkennt þá samninga sem náðst hafa á síðustu mánuðum er að mínu mati mjög mikill samningsvilji þeirra sem að málinu hafa komið og hugsanlega hefur það líka markast af því ástandi sem við höfum verið að upplifa í efnahagslífi þjóðarinnar, þar hafa verið sviptingar og breytingar að gerast og koma fram, og einnig það að flestir þessir samningar eru til skamms tíma. Samningar sem eru til skamms tíma eru síður til þess fallnir að gera miklar breytingar á kjörum einstakra hópa eins og þeirra sem hér um ræðir og því er þrengra um vik að gera slíkar breytingar nú en þegar um lengri samninga er að ræða. Við vonumst þó til að hægt sé að ná saman áður en til verkfalla eða raunverulegrar hörku kemur og ég bind vonir við að það takist.

[13:44]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hæstv. ráðherra vonast til þess að hægt verði að ná lausn en fyrsta verkfallið frá upphafi blasir við á morgun. Ég tel ljóst að það þurfi að vinna hratt. Ég minni á að ljósmæður eru kannski sú starfsstétt sem hefur ríkt hvað mest sátt um í samfélaginu allt frá upphafi vega. Heimspekingurinn Sókrates kallaði ljósmæðrastarfið göfugustu starfsgrein í heimi og kallaði sjálfan sig ljósmóður þekkingar. Við dagleg störf ljósmæðra eru ljósmæður með a.m.k. tvö mannslíf í höndunum. Ákvarðanataka þeirra getur bjargað eða hætt lífum skjólstæðinga. Þetta eru mjög dýrmæt störf. Ég vil minna á þetta út af tvennu, annars vegar að hér er um leiðréttingu að ræða sem hefur verið viðurkennd af öðrum starfsstéttum og hins vegar að þetta snýst um loforð sem er gefið í stjórnarsáttmála, orð sem féllu bæði fyrir og eftir kosningar. Ég minni á að formaður Samfylkingarinnar sagði í ræðu 1. maí að til að leiðrétta kynbundinn launamun sem hefði staðið í stað í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar væri vilji allt sem þyrfti. Ég minni því ríkisstjórnina á loforð hennar um að bæta kjör kvennastétta. [Lófatak á þingpöllum.]

[13:45]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Þingheimur allur er vel meðvitaður um það sem kemur fram í stjórnarsáttmálanum hvað varðar að leiðrétta kynbundinn launamun og huga að störfum kvennastétta. Ég held að raunin sé sú að í þeim samningum sem þegar hafa verið gerðir hafi náðst ákveðnir áfangar í þá veru. Eins er ríkisstjórnin með ákveðið starf í gangi þessa mánuðina og gert ráð fyrir að skilað verði áfangaáliti hvað það varðar í haust. Ég held því að verið sé að vinna vel í þeim efnum.

Það misvirðir enginn störf ljósmæðra eða gerir lítið úr þeim en staðan er einfaldlega sú í dag undir þessum kringumstæðum að erfiðara er um vik. Það er þrengra um vik til að gera jafnvel það sem menn kalla leiðréttingar eins og staðan er núna. Vonandi náum við niðurstöðu áður en til verkfalls kemur.

Svar frá mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna.

[13:46]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Ég vil beina þeirri fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegsráðherra hvort hann geti upplýst okkur hér á hv. þingi um hvaða svör hann hafi fengið varðandi það erindi eða drög að svari til mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna sem hann lýsti hér á vordögum. Hefur ráðuneytið fengið viðbrögð við þeim svörum sem hann sendi frá sér og í hvaða veru eru þau þá? Mér er kunnugt um að lögmaður-

inn Lúðvík Kaaber hefur fengið ákveðið svar við því erindi sem hann sendi til Sameinuðu þjóðanna sem varðar þetta sama mál. Þar kemur fram að þau atriði sem hann benti á verði tekin gaumgæfilega til athugunar.

Ég vil líka láta þess getið að við í Frjálslynda flokknum sendum til Sameinuðu þjóðanna þýðingu á þeirri þingsályktun sem flutt var af okkur og vinstri grænum um réttarstöðuna sem við töldum að væri komin upp í málinu og yrði að leiðrétta. Það mál fluttu þrír þingmenn Frjálslyndra og þrír frá Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Ásamt því sendum við greinargerð okkar í Frjálslynda flokknum um það hvernig við teljum að þessi mál snúi við íslenskum þegnum að því er varðaði mannréttindi og réttarstöðu Íslendinga til að ná fram lagfæringum á því sem fundið var að í ályktun mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna.

Eins og menn muna var það m.a. að ekki væri gætt jafnræðis. Þess væri ekki gætt að menn tækju aflaheimildir til sín frá ríkinu heldur yrðu að borga einhverjum öðrum handhöfum aðgang fyrir auðlindina o.s.frv. Þess vegna inni ég hæstv. sjávarútvegsráðherra, sem hefur forræði málsins í sínum höndum, um stöðu málsins.

[13:49]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ekki hefur borist neitt svar í mínar hendur frá mannréttindanefnd sem hv. þingmaður var að vísa til þannig að mér er ekki kunnugt um að mannréttindanefndin hafi sent neitt annað erindi til sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytis. Í sjálfu sér fara þessi mál í gegnum dómsmálaráðuneytið en sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið hafði eðli málsins samkvæmt fyrirsvar fyrir því að svara erindinu og niðurstöðunni sem kom frá mannréttindanefndinni. Alveg eins og ég sagði í upphafi var að því stefnt að það yrði gert með fullnægjandi hætti á réttum tíma og við það var vitaskuld staðið. Þetta var mjög vel rökstutt svar þar sem við fórum yfir málin og brugðumst síðan með markvissum hætti við þeim ábendingum sem fram komu frá mannréttindanefndinni.

Ég hafði að vísu fregnað það sem hv. þingmaður var nú að staðfesta að lögmaðurinn Lúðvík Kaaber, sem fór með mál tvímenninganna sem vísuðu þessu máli til mannréttindanefndarinnar, hefði borist erindi frá mannréttindanefndinni. Mér skilst að það hafi falið í sér að hann hefði rétt til að koma frekar fram sínum sjónarmiðum. Mannréttindanefndin hefur komist að niðurstöðu og við henni verður í sjálfu sér ekki haggað. En hins vegar var óskað eftir því af hálfu nefndarinnar að einhver stjórnvöld sendu viðbrögð og kæmu fram með svör um hvernig brugðist yrði við niðurstöðu nefndarinnar. Það var gert á réttum tíma með fullnægjandi hætti.

[13:50]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það kom fram í máli sjávarútvegsráðherra að hann teldi að þessu erindi hefði verið svarað með fullnægjandi hætti og að eðlileg viðbrögð af hálfu stjórnvalda hefðu verið viðhöfð. Ég vil spyrja hæstv. ráðherra að því hvenær við eigum þess að vænta hér í hv. Alþingi að inn komi einhverjar tillögur sem gangi í þá átt sem fólst í áliti mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna að því að auka lýðréttindi, jafnræði í því kerfi sem stýrir hér fiskveiðum. Eigum við þess að vænta nú á komandi hausti að eitthvað komi frá ráðuneytinu eða tillögur frá ríkisstjórninni í þeim efnum eða er þess frekar að vænta þegar líður fram yfir áramót á næstkomandi þingi? Eða hvaða verklag hyggst ráðuneytið hafa í framhaldi af því svari sem gefið var?

[13:51]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það kom m.a. fram í ítarlegu og vel rökstuddu svari okkar að ætlunin væri að setja á laggirnar nefnd sem hefði það hlutverk að vinna úr fyrirheitum sem komu fram í stjórnarsáttmálanum og taka jafnframt frekar til efnislegrar meðhöndlunar þær ábendingar sem fram komu frá mannréttindanefndinni.

Ég vona að þessi nefnd verði skipuð nú alveg á allra næstu dögum eða vikum og að sú nefnd gæti þá farið að vinna í þessum efnum. Hv. þingmaður spurði hvort það væri að vænta sérstakra tillagna í þessa veru nú í haust og svarið er nei.

Ljósmæðradeilan og leiðrétting launa kvennastétta.

[13:52]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég hafði hugsað mér að bera fram sambærilega fyrirspurn og hv. þm. Katrín Jakobsdóttir gerði hér áðan varðandi deilu ríkisvaldsins og ljósmæðra enda finnast mér kröfur ljósmæðra vera sanngjarnar þar sem þær leggja fyrst og fremst áherslu á sambærileg kjör við karlastéttir með sambærilega menntun.

En ég hef líka skilning á svörum hæstv. fjármálaráðherra. Það er erfitt að fjalla um svo viðkvæmt deilumál á því stigi sem það er. Ég leyfi mér þess vegna í framhaldi af þessu að minna á stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar þar sem segir:

„Gerð verður áætlun um að minnka óútskýrðan kynbundinn launamun hjá ríkinu og stefnt að því að hann minnki um helming ...“

Og áfram:

„Endurmeta ber sérstaklega kjör kvenna hjá hinu opinbera, einkum þeirra stétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta.“

Mín fyrirspurn er þess vegna stutt og laggóð: Hvað líður gerð þessarar áætlunar? Hún hlýtur að vera áleitin og tímabær, sérstaklega undir þeim kringumstæðum sem nú blasa við í deilum ljósmæðra og ríkisvaldsins.

[13:54]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Já, herra forseti. Á vegum mín og hæstv. félagsmálaráðherra eru nú að störfum þrír hópar eða nefndir. Í fyrsta lagi er það hópur sem Jón Sigurðsson, fyrrverandi ráðherra, fer fyrir. Hópurinn á að kanna, meta og leita úrræða til að bregðast við kynbundnum launamun á almenna vinnumarkaðnum. Í öðru lagi er það samsvarandi nefnd sem kannar sömu atriði á opinbera markaðnum og hv. þm. Ólöf Nordal

fer fyrir. Í þriðja lagi er það samráðshópur milli þessara tveggja þátta sem Lára V. Júlíusdóttir lögmaður fer fyrir. Þessir hópar hafa verið að störfum frá því á fyrri hluta ársins og ég geri ráð fyrir því, eins og ég nefndi í fyrri fyrirspurn, að skilað verði áfangaáliti nú á haustdögum þannig að hægt verði að hefja þá vinnu sem við teljum nauðsynlega til þess að bregðast við þessu. Það er auðvitað of snemmt að segja til um hvaða hlutir það eru nákvæmlega sem þarna verður um að ræða en ég geri ráð fyrir því að það séu fleiri þættir en þeir sem snúa að kjarasamningunum. Það séu hlutir sem snúa að stjórnun fyrirtækja og stofnana sem þarf að vera á betri veg en hún er núna.

En auðvitað snýr þetta að kjarasamningum líka. Ég held að við höfum stigið skref í rétta átt í þessum efnum í þeim kjarasamningum sem núna er að mestu leyti náð. Alla vega held ég að það sé alveg klárt að við höfum ekki farið í öfuga átt og hef góða von um að okkur miði nú þegar áleiðis.

[13:56]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. fjármálaráðherra fyrir þessi svör sem ég skil þannig að eigi að gefa mjög ákveðið merki og vilyrði um að ríkisstjórnin ætli sér að ganga þessa braut og styrkja stöðu kvenna í þeim stéttum sem orðið hafa undir í launastríðinu á undanförnum árum.

Enda þótt vonandi allir geri sér grein fyrir því að hér stendur karlmaður í pontu fer því fjarri að ég sé áhugalaus um launamál kvenna og jafnrétti á þessum vettvangi. Ég tel þetta vera ólíðandi ástand og að þessar stéttir þurfi á leiðréttingu að halda áður en þessu kjörtímabili er lokið. (**Gripið fram í:** Nú er tækifærið.) Ég held að miðað við það sem nú hefur komið fram hjá hæstv. fjármálaráðherra í þessu síðasta svari hans sé vissulega (Forseti hringir.) hægt að binda vonir við að úr rætist áður en langt um líður.

Stefna ríkisstjórnarinnar í vaxtamálum.

[13:57]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Hér fóru í gær fram langar og miklar umræður um efnahagsmál og margt fróðlegt kom þar fram. Ástæða er til að þakka fyrir að efnt skuli til slíkra umræðna því að vissulega var full þörf á því.

Hitt er aftur á móti jafnmikið í lausu lofti fyrir mér og öðrum sem hlýddu á þessar umræður hver stefna ríkisstjórnarinnar er og ég kalla eftir svörum frá hæstv. forsætisráðherra um hver hans afstaða er í þeim málum sem hér komu fram sem stjórnarliðar voru í rauninni mjög margsaga um. Sérstaklega voru þeir margsaga um það sem laut að því hvaða efnahagsúrræðum skyldi beita við núverandi aðstæður. Allmargir stjórnarliðar töluðu um að halda yrði uppi háu vaxtastigi til þess að stemma stigu við því að hér færi af stað ofsaþensla og framkvæmdaæði sem Framsóknarflokkurinn lúrði yfir að vilja koma á. Ég benti á að þótt sá flokkur væri göldróttur hefði hann nú ekki yfir því að ráða að geta kveikt slíkan neista í hagkerfinu eins og stendur.

En það er alls ekki svo að allir stjórnarliðar hafi litið þetta þeim augum heldur komu hér líka stjórnarliðar sem töluðu af meiri skilningi um efnahagsástandið. Í raun og veru var ekki hægt að skilja annað á þeim en að þeir teldu, líkt og við framsóknarmenn, að vaxtastigið í landinu væri allt of hátt til þess að atvinnulífið gæti rétt úr kútnum. En ég er jafnnær um það hver afstaða ríkisstjórnarinnar er þegar óbreyttir stjórnarliðar hafa talað um þetta mál í ýmsar áttir og gat ekki merkt á ræðu hæstv. forsætisráðherra, þó að þar hafi margt gagnlegt komið fram, hver afstaða hans er í þeim efnum. Ég kalla því eftir því í fyrirspurn nú.

[14:00]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Herra forseti. Það liggur við að ég geti sagt það sama og hv. þingmaður að ég er litlu nær um það hver hans spurning eiginlega var. Við vorum gagnrýnd harkalega á síðasta þingi af hálfu hv. þingmanns og samflokksmanna hans fyrir að auka framkvæmdir í fjárlögum ársins 2008. Sjá ekki allir í hendi sér núna hvað sú gagnrýni var vitlaus og út í hött miðað við það ástand sem er að skapast hérna í þjóðfélaginu? Það er þörf fyrir framkvæmdir og þörf fyrir störf hjá fólki sem er verið að segja upp í byggingarstarfsemi og fleiru þess háttar. Það kemur á daginn að það var skynsamlegt að fara þá leið og það mun koma á daginn þegar fjárlagafrumvarp næsta árs verður lagt fram 1. október hver stefnan verður varðandi þetta á næsta ári.

En auðvitað varðandi vextina hlýtur það að vera vilji og stefna okkar allra að koma þeim niður en það verður ekki hægt að reikna með því að vaxtastigið í landinu lækki fyrr en verðbólgan lætur undan síga. Sem betur fer bendir flest til að það geti orðið nú með haustinu og þá er vonandi ekki langt að bíða þess að vaxtalækkanir fylgi í kjölfarið.

[14:01]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég þakka svar hæstv. forsætisráðherra svo langt sem það nær og skil hann þá svo að hann telji ekki beina nauðsyn á því líkt og sumir stjórnarliðar töldu í gær að halda hér uppi háu vaxtastigi til að berja á ímyndaðri þenslu. Um hitt vil ég aðeins fá að ræða, þ.e. um stefnu okkar framsóknarmanna við gerð síðustu fjárlaga. Við töldum ekki efni til þess að þá væru fjárlögin hækkuð um 20%, enda líkt og margir stjórnarliðar bentu á í gær og reyndar menn úr báðum liðum, að atvinnuleysi er ekki orðið enn í landinu og það er ekki enn þá orðin sú staða að ríkisvaldið hefði raunverulega þurft að auka útgjöld á þessu ári en það er allt annað hver staðan verður á næsta ári og var raunar alveg fyrirséð með nokkrum fyrirvara að sú lægð sem nú leggst yfir væri á leiðinni. Ég vísa því þannig algerlega til föðurhúsanna að Framsóknarflokkurinn hafi fylgt eitthvað rangri stefnu heldur einmitt eins og bæði Seðlabankinn og fjölmargir greiningaraðilar bentu á, að ríkisstjórnin fór of geyst við síðustu fjárlagagerð.

Umræður utan dagskrár.

Stefna ríkisstjórnarinnar í virkjana- og stóriðjumálum.

[14:03]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Verður þá gengið þeirrar utandagskrárumræðu sem boð-

uð var um stefnu ríkisstjórnarinnar í virkjana- og stóriðjumálum. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Iðnaðarráðherra verður til andsvara.

Samkomulag er um umræðuna og stendur hún í tvær klukkustundir. Málshefjandi og ráðherra hafa 15 mínútur og aðrir flokkar 10 mínútur í 1. umferð. Í 2. og 3. umferð hafa ræðumenn flokkanna 5 mínútur. Í lok umræðunnar hafa málshefjandi og hæstv. iðnaðarráðherra 5 mínútur hvor.

[14:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Eins og fram kom heitir þessi umræða eða yfirskrift hennar er stefna ríkisstjórnarinnar í virkjana- og stóriðjumálum, og það er ekki að tilefnislausu.

Það er reyndar rétt að það komi fram að ég beindi umræðubeiðni minni til forsætisráðherra og vonaðist að sjálfsögðu einnig til þess að hæstv. iðnaðarráðherra og hæstv. umhverfisráðherra yrðu viðstaddir. Ástæðan er ekki síst sú að ég hef áhuga á því að reyna að grafast fyrir um það hver er hin raunverulega stefna ríkisstjórnarinnar út frá pólitískum, efnahagslegum og auðvitað umhverfislegum forsendum. En það er að sjálfsögðu hið besta mál að eiga orðastað um þetta við hæstv. iðnaðarráðherra og ekki spillir fyrir að hæstv. forsætisráðherra sé viðstaddur.

Það er þannig að framan af að minnsta kosti voru yfirlýsingar mjög misvísandi og talsverð óvissa ríkjandi um það hver væri hin raunverulega stefna ríkisstjórnarinnar í virkjana- og stóriðjumálum. Samfylkingin gekk til kosninga með fyrirheit um stóriðjustopp og á grundvelli kosningastefnuskrár sem kölluð var *Fagra Ísland* og á þeirri stefnu voru engir fyrirvarar. Þeirri stefnu er þannig lýst í kosningaplöggum Samfylkingarinnar að vilji hennar standi til að, með leyfi forseta:

„Slá ákvörðunum um frekari stóriðjuframkvæmdir á frest þangað til fyrir liggur nauðsynleg heildarsýn yfir verðmæt náttúrusvæði Íslands og verndun þeirra hefur verið tryggð.“

Þetta útlistaði formaður flokksins í umræðu um stefnuræðu forsætisráðherra 3. október 2006 á eftirfarandi hátt, með leyfi forseta:

„Með þessari stefnumótun um hið fagra Ísland hefur Samfylkingin tekið þá skýru stefnu að sú stóriðjustefna sem ríkisstjórnin hefur fylgt á umliðnum árum og boðar á komandi kjörtímabili eigi ekkert erindi við framtíðina. Hún á ekkert erindi við framtíðina, nú er tímabært að stokka upp spilin, gefa upp á nýtt og gefa náttúrunni betri spil á hendi en hún hefur haft hingað til. Samfylkingin mun fylgja þessu máli fast eftir, þetta verður veganesti hennar inn í nýja ríkisstjórn.“

Svo mörg voru þau orð. Og spurð að þessu enn frekar síðar á sama þingi og nokkru áður en kosið var um stækkun álvers í Hafnarfirði sagði hæstv. núverandi utanríkisráðherra, formaður Samfylkingarinnar, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, með leyfi forseta:

„Ég sagði, virðulegur forseti, að það væri mikilvægt að taka í taumana og ég tel að til þess að við getum náð utan um þetta og tekið raunverulega í taumana þurfi að fresta þeim stóriðjuframkvæmdum sem fyrirhugaðar eru á næstu árum“ — þeim stóriðjuframkvæmdum sem fyrirhugaðar eru á næstu árum, ekki einhverjum öðrum — „og þar vísa ég auðvitað til áforma um stækkun í Straumsvík og álver í Helguvík.“

Svona nákvæmlega var þetta orðað samkvæmt skjalfestum heimildum, herra forseti. Nú er það að vísu upplýst á miðju sumri 2008 og virtist koma sumu samfylkingarfólki á óvart að Samfylkingin hafi gert málamiðlun þegar samið var um myndun núverandi ríkisstjórnar. Ef ráðið er í yfirlýsingar ráðherra samstarfsflokksins, hæstv. forsætisráðherra og fjármálaráðherra að undanförnu, þá tala þeir nú eins og sú málamiðlun hafi gengið út á allt sem í gangi er. Hæstv. forsætisráðherra talar um stuðning við tvö álver, hæstv. fjármálaráðherra sagði á dögunum að hann vissi ekki um neinn ráðherra í ríkisstjórninni sem væri á móti álveri við Bakka á Húsavík. Stækkun álversins í Straumsvík er á fullri ferð og til viðbótar þessu öllu saman er olíuhreinsunarstöð í undirbúningi á Vestfjörðum. Hún þarf að vísu ekki mikla orku úr dreifikerfinu en mundi losa gríðarlegt magn gróðurhúsalofttegunda í viðbót við það sem fyrir er eða í vændum er. Um losunarþátt málsins sem varðar þetta samhengi allt sagði einmitt formaður Samfylkingarinnar 6. febrúar 2006, með leyfi forseta, í ræðu á Alþingi:

„Innan kvótans,“ þ.e. íslenska ákvæðisins margfræga, „rúmast annaðhvort stækkun eða eitt álver fram til ársins 2012. Er ekki rétt að segja það þá skýrt og vera ekki að láta menn gæla við þá hugsun að hér geti komið einhverjar framkvæmdir sem hvorki standast þær alþjóðlegu skuldbindingar sem við höfum gert né heldur þau markmið sem við höfum í hagstjórn?“

Þá er fyrsta spurningin til hæstv. iðnaðarráðherra: Með hvaða veganesti ætla ráðherrar ríkisstjórnarinnar á loftslagsfundinn í Kaupmannahöfn annað haust, í ljósi skýrra yfirlýsinga formanns Samfylkingarinnar um að það sé ekkert pláss nema fyrir annaðhvort stækkunina í Straumsvík eða eitt lítið álver, fyrri áfangann af fullvöxnu álveri eins og þarna var verið að vísa til?

Í öðru lagi: Er það þá stefna ríkisstjórnarinnar þrátt fyrir ummæli formanns Samfylkingarinnar um hagstjórnarþátttinn að dæla á næstu árum inn í hagkerfið tveimur til tveimur og hálfu álveri í viðbót og jafnvel olíuhreinsunarstöð í kaupbæti? Það verður auðvitað að líta svo á að stækkun álversins í Straumsvík sem er í gangi þrátt fyrir andstöðu íbúa Hafnarfjarðar, upp á fleiri tugi þúsunda tonna í ársframleiðslu sé svo sem eins og þriðjungur eða kvartálver. Er þá ríkisstjórnin algerlega ónæm fyrir efasemdum um að arðsemi þessara fjárfestinga sé bara allt of lítil fyrir þjóðarbúið? Hefur ríkisstjórnin ekkert farið ofan í saumana á því hversu lítill nettóvirðisaukinn af álstarfseminni eða álbræðslunni er hér í hagkerfinu þegar upp er staðið? Hvað segir ríkisstjórnin? Hvað segir Samfylkingin um endurteknar tillögur Efnahags- og framfarastofnunarinnar OECD um að Íslendingar láti fara fram óháða, gagnsæja og breiða arðsemisúttekt á því hvort það sé yfir höfuð skynsamlegt fyrir íslenskan þjóðarbúskap að veðja á meira af því sama? Hvað segir ríkisstjórnin? Hvað segir Samfylkingin um röksemdir sem benda á að frekari og enn aukin álvæðing íslenskra orkumála og þjóðarbúskapar auki á nýjan leik einhæfni íslensks atvinnulífs í stað þess að auka fjölbreytni? Það sér

auðvitað hver maður að ef svo fer að ekki bara 80–85% af öllum orkubúskap Íslendinga, raforkubúskap, verða beintengdir þessari einu breytu, heimsmarkaðsverðs á áli, heldur stór hluti þjóðarbúskaparins og útflutningsviðskiptanna í heild þá er mikið lagt undir í þessari einu álkörfu. Og eru menn þá tilbúnir til þess að gera Ísland á sinn hátt jafnháð heimsmarkaðsverðsveiflum á áli og óvissu sem því tengist inn í framtíðina eins og við vorum kannski fyrir 30–40 árum háðir sjávarútveginum einum? Hvað segja menn um ruðningsáhrifin gagnvart öðru atvinnulífi og þá staðreynd að ef svo heldur sem horfir þá verður orkan meira og minna öll frátekin í tvö til tvö og hálft álver á næstu árum? Norðurland er frátekið fyrir Alcoa, ég tala nú ekki um ef þar á að reisa 346 þúsund tonna álver. Suðurnesin, Reykjanesið og suðvesturhornið verða frátekin ef fyrsti áfangi álvers fer þar af stað sem auðvitað verður byrjað að undirbúa að stækka áður en þeirri uppbyggingu verður lokið því það byggir enginn og rekur 125 þúsund tonna álver í dag. Hvað segir Samfylkingin þá sem gekk til kosninga með háleitum loforðum, ekki voru þau minna glæsileg þar, um hátækniáratuginn? Hún vann verðlaun á nýsköpunarþingi fyrir hátækniáratuginn. Hvað átti að felast í honum? Að fjórfalda framlög til Tækniþróunarsjóðs. Það var ekki með fyrstu fjárlögunum sem Samfylkingin stóð að. Það var hækkað um skitnar 80 millj. kr. og samkvæmt þeim forsendum á að hækka um 500 millj. kr. á kjörtímabilinu. Það vantar sem sagt allmikið upp á að stóru orðin standi þar. Hvað er orðið um hátækniáratug Samfylkingarinnar ef í fyrsta lagi eru ekki settir í hann neinir peningar og í öðru lagi er orkan öll meira og minna frátekin fyrir álver? Það er búið að taka Ísland frá fyrir tvö til tvö og hálft stykki álver næstu árin.

Þá kem ég að virkjunarþættinum því að gangi þessi ósköp öll eftir þarf að virkja og virkja mikið. Er það þá stefna ríkisstjórnarinnar að virkja að fullu í neðri hluta Þjórsár og mun iðnaðarráðherra veita heimildir til eignarnáms ef þær þarf til sem allt bendir til? (**GÁ:** Þú mæltir með því.) Vegna þess að … Þegiðu nú Guðni, aldrei nokkurn tíma. Það á ekki að vera með svona fleipur hér, það er allt í lagi að kalla fram í ef það er eitthvert minnsta vit í því sem er sagt. (Gripið fram í.) Já. Hef ég talað fyrir eignarnáminu í Þjórsá? Nei. (**GÁ:** Í samvinnurekstrinum.) Neðri hluti Þjórsár, er hún undir og mun iðnaðarráðherra veita heimildir til eignarnáms? Skjálfandafljót, verður því fórnað? Jökulánum í Skagafirði, verða þær teknar? Hvaðan á að koma orka í 346 þúsund tonna álver á Norðurlandi sem allar vísbendingar benda til að háhitasvæðin í Þingeyjarsýslu munu gefa minna en áformað eða áætlað var? Er það kannski þannig að menn renni enn hýru auga til hluta vatnanna sem falla til Jökulsár á Fjöllum? Er það þess vegna sem stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs er ekki barn í brók, að það vantar kaflann frá jöklum og niður að þjóðgarðinum í Jökulsárgljúfrum? Af hverju er Jökulsá á Fjöllum með Kreppu og Kverká ekki með? Er það kannski vegna þess að menn renna enn hýru auga til þess að veiða þaðan vatn? (**BJJ:** Hræðsluáróður.) Hvað með Bitruvirkjun? Fer hún ekki á fulla ferð? (**BJJ:** Að sjálfsögðu.) Og svæðið upp að Hveragerði? Já, að sjálfsögðu, kalla menn glaðbeittir fram í, sem sagt, það er allt undir, öll stóriðjuáform sem voru á fyrra kjörtímabili og allar helstu virkjanir og virkjunarmöguleikar sem menn hafa látið sér detta í hug. Engu að síður er það svo að þrátt fyrir allt talið um kreppu, erfiðleika og fréttir af uppsögnum og atvinnuleysi vill þjóðin ekki fleiri álver. Það er nóg komið, segir þjóðin. Skýr meiri hluti svarar því í nýjustu könnun Gallups og þó að menn séu að sjálfsögðu ekki andvígir hófsamlegri orkunýtingu og hlynntir því t.d. að nýjar greinar geti bæst við, eins og netþjónabú eða annað slíkt, þá finnst mönnum nóg komið af hinni blindu álverastefnu. Það er veruleikinn og þetta ættu ráðamenn að hafa í huga.

Ágreiningurinn um þessi mál snýst ekki um það hvort eigi að nýta á einhvern skynsamlegan hátt og í hófsamlegum mæli orkulindir Íslendinga hér eftir sem hingað til. Hann snýst ekki um það heldur um hvort það verði gert á hverjum stað fyrir sig, hvernig, hvenær, í hve miklum mæli og í þágu hvers. Það er ekki ágreiningur um það að sjálfsögðu, að ef fyrst verði gengið frá rammaáætlun og hún lögfest, ef varúðarreglan og meginreglur umhverfisréttarins verði í heiðri hafðar, og hér stuðlað að sjálfbærri þróun í orkubúskap okkar og þjóðarbúskap almennt, þá getur einhver beislun orkulinda þar sem sæmileg sátt er um áframverið hluti af valkostum okkar í atvinnuuppbyggingu, að sjálfsögðu. Það er afvegaleiðandi tal og það eru vísvitandi útúrsnúningar að halda öðru fram. (**Gripið fram í:** Hvar?) Þetta upplýsa þeir sem skrifa og fjalla um umhverfismál. Þetta er okkar afstaða, okkar vinstri grænna. En við höfnum þeim ósköpum sem nú eru á teikniborðunum og á þeim forsendum sem þetta á að gerast og áður en nokkur rammaáætlun og nokkurt almennilegt verklag í þessum efnum lítur dagsins ljós. Við höfnum því að Skjálfandafljót, jökulvötnin í Skagafirði, Bitruvirkjun, neðri hluti Þjórsár og fleiri og fleiri svæði sem menn eru að reyna að læsa klónum í séu lögð undir. (**BJJ:** Hræðsluáróður.) Og það er dapurleg staða fyrir þá sem unnu til verðlauna fyrir tillögur um hátækniáratuginn ef veruleikinn nakinn og kaldur birtist okkur þannig að það er búið að taka alla orkuna frá næstu árin í álver og ekkert nema álver og biðlistarnir sem hæstv. umhverfisráðherra státar af að séu á skrifstofunni hjá sér af mönnum sem eru með ýmsar aðrar hugmyndir, lítil og meðalstór fyrirtæki, nota miklu minni orku, hrein framleiðsla, þau komast ekki að, þau hrökklast jafnvel til Kanada.

Meginspurningarnar um stefnu ríkisstjórnarinnar eru þá þessar: Er hún sem sagt þessi, getur þá hæstv. iðnaðarráðherra svo dapurlegt sem það er, staðfest að þetta sé allt í gangi? Er það niðurstaðan að öll stóriðjuáformin sem voru í undirbúningi á síðasta kjörtímabili, á tíma ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks séu á fullri ferð?

Í öðru lagi með hvaða veganesti ætla ráðherrar og ekki síst ráðherra Samfylkingarinnar til Kaupmannahafnar annað haust? Er það þá þannig að menn ætla að keyra langt fram úr öllum viðmiðum, langt fram úr íslenskum undanþágum, langt fram úr heimildunum fram til 2012 og með hvaða veganesti ætlið þið til Kaupmannahafnar? Verður meira og minna öll virkjanleg orka næstu árin og er hún fyrir fram frátekin fyrir álver? Verður staðan þannig ef menn banka upp á hvort sem heldur er á Suðurnesjum, suðvesturhorni landsins, Norðurlandi, segjast hafa áhuga á iðnaðaruppbyggingu með hreinni framleiðslu og þurfi nokkra tugi megavatta raforku að þá verði áfram sagt: Nei, því

miður, við erum búnir að skuldbinda okkur til að tala ekki við aðra?

Er ríkisstjórnin þá að lokum og með stuðningi Samfylkingarinnar staðráðin í að ástunda þessar hrossalækningar líka í efnahagslegu tilliti, að keyra inn í hagkerfið með tilheyrandi þenslu, verðbólguhættu og hærri vöxtum en ella væri, tvö þrjú risavaxin stóriðjuverkefni á næstu missirum?

[14:18]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill vekja athygli hv. þingmanna á því að gæta hófs í frammíköllum og orðavali þrátt fyrir að mikið gerist í hita leiksins og orðsins brandi beitt.

[14:19]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon skrúfaði eins og vænta mátti upp desíbelin í ræðu sinni en það var mjög erfitt að fylgja hinum rökræna þræði í ræðu hv. þingmanns. Í fyrsta lagi sagði hv. þingmaður að það væri ekki ágreiningur um að það mætti virkja svo fremi sem það yrði ekki til þess að skaða náttúruperlur. Í öðru lagi sagði hv. þingmaður að hann vildi gjarnan virkja til þess að fá hingað grænan hátækniiðnað til Íslands. Í þriðja lagi kom hv. þingmaður hér og jós úr skálum reiði sinnar yfir einhverja hugaróra síns eigin sjálfs um það hvað væri á teikniborðinu. Hv. þingmaður kom hér t.d. og velti því upp að þessi ríkisstjórn hefði áform um að virkja Jökulsá á Fjöllum. Það liggur alveg skýrt fyrir að það eru engin áform um það, þvert á móti er það einbeittur ásetningur núverandi ríkisstjórnar að allt vatnasvið Jökulsár á Fjöllum verði partur af Vatnajökulsþjóðgarði til þess að vernda þessa mikilúðlegu jökulelfi til framtíðar sem dæmi um ósnortna jökulá á Íslandi.

Að því er varðar ýmsar aðrar spurningar vísa ég þeim til þeirra sem eiga og geta svarað þeim. Ég hef ekki hugmynd um hvað borgarstjórn Reykjavíkur ætlar að gera varðandi Bitru. Ég hef orðið þess áskynja að það er kominn endurnýjaður vilji, a.m.k. í parti borgarstjórnarinnar, til að skoða Bitru en ég veit ekkert um það.

Afstaða mín t.d. til olíuhreinsistöðvar á Vestfjörðum hefur legið fyrir í meira en ár. Ég tel að það sé ekki jákvætt að fá þess konar iðnað inn á Ísland m.a. vegna mengunarhættu. Ég vísa til þess þegar ég lagði fram svar við skriflegri fyrirspurn að ég var ekkert að fela það að mér gekk illa að fá upplýsingar um hvers konar mengun kynni að stafa af þeirri verksmiðju miðað við það hvernig menn hafa hugsað sér hana.

Hv. þingmaður fór skoplegum orðum um stefnu ríkisstjórnarinnar varðandi hátækni og græna iðju á Íslandi. Ég vil vekja eftirtekt hv. þingmanns á því og hann sá það strax í fjárlögum í fyrra að þar er ríkisstjórnin að hrinda í framkvæmd sinni yfirlýstu stefnu um að tvöfalda framlög til Tækniþróunarsjóðs á Íslandi. Það var m.a. út á það sem Samfylkingin vann til þeirra verðlauna sem hv. þingmaður nefndi hérna. Það er rétt að geta þess líka að okkur í ríkisstjórninni tókst að koma á laggir samlagssjóði upp á 4,6 milljarða sem á að vinna fyrir hátækniiðnað á Íslandi. Það tókst fyrri ríkisstjórn ekki en þetta hefur okkur tekist.

Að því er varðar síðan það sem hv. þingmaður nefnir skort á orku fyrir það sem hann kallar lítil og meðalstór fyrirtæki í nýjum iðnaði þá vil ég að það komi alveg skýrt fram að það er alveg ljóst að á næstu árum, miðað við það sem blasir við, verður hægt að afla orku til þessara fyrirtækja.

Hv. þingmaður spyr mig m.a. um Þjórsá og afstöðu mína til Þjórsár. Hvernig dettur hv. þingmanni í hug að óska eftir því að ég gefi yfirlýsingu um Þjórsá hér og nú í dag? Ég, samkvæmt lögum, er sá ráðherra sem að lokum á að skera úr um það í fyrsta lagi hvort þeir sem vilja virkja í Þjórsá fái virkjunarleyfi og í öðru lagi ef þörf krefur til þess að fá eignarnámsheimild, þá á ég að úrskurða það. Það kemur einfaldlega fram þegar ég hef uppfyllt þær lagalegu skyldur sem á mér hvíla varðandi það efni hvort til þess verður gripið. En það verður að upplýsa það í þessari umræðu að það var hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem sagði hér í þessum sölum fyrir nokkrum missirum að Þjórsá og virkjanirnar sem nú er deilt um í Þjórsá væru ákjósanlegri valkostur en margir aðrir. Það hefur enginn þingmaður í stjórnarliðinu tekið jafnmikið upp í sig og hv. þingmaður varðandi lofsöng til virkjunarkostanna í neðri hluta Þjórsár. Reyndar er það svo ef farið er yfir sviðið að þá blasir það einfaldlega við þegar ég skoða þá sem sitja í þessum sal að hér er enginn þingmaður staddur sem hefur jafnoft á sínum ferli stutt stóriðju á jafnmörgum stöðum á landinu og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. (Gripið fram í.)

Það er að vísu þannig að hv. þingmaður er búinn að skipta um skoðun núna og hann verður bara að eiga það við sig. En hann er búinn að vera í flokkum sem hafa stutt stóriðju á Húsavík, að vísu ekki ál, sem studdu stækkun Straumsvíkur á sínum tíma, sem hafa stutt álver á Grundartanga og þessi hv. þingmaður, sem kemur hér með öllum þessum hávaða, var í ríkisstjórn sem studdi álver á Keilisnesi sem að vísu aldrei varð. (Gripið fram í.) Það var hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem flutti hérna miklu meiri lofsöng en núverandi iðnaðarráðherra hefur nokkru sinni flutt um gæði áls sem sérstaks umhverfisvæns málms. Þegar hv. þingmaður kemur núna þegar við stöndum andspænis atvinnuleysi, meiru en við höfum staðið andspænis ákaflega lengi og þegar það liggur fyrir að við þurfum að slá undir verðmætasköpunina, og bókstaflega skopast að þeim möguleikum sam blasa við, bæði í hefðbundinni stóriðju en líka í grænum hátækniiðnaði, þá segi ég í fyrsta lagi: Heyr á endemi. Í öðru lagi segi ég: Það var þessi þingmaður, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, sem í ræðu úr þessum stóli lagði til við Alþingi og stjórnarliðið sem hann studdi þá að þeir styddu framgang álvers á Keilisnesi. Af hverju? Vegna þess að hv. þingmaður sagði og sló enga varnagla varðandi náttúrvernd og umhverfi, hann sló einn varnagla og hann sagði: „Ef hagstæðir samningar nást er stóriðja á Keilisnesi valkostur í atvinnumálum.“ (Gripið fram í.) Þetta verða menn bara að hafa hugfast þegar þeir hlusta á þennan endemis málflutning.

Hv. þingmaður kemur síðan og ber mér og hæstv. utanríkisráðherra, sem er formaður Samfylkingarinnar, það á brýn að hafa gert einhverja leynisamninga við þessa herramenn í Sjálfstæðisflokknum. Það voru engir leynisamningar gerðir. Það sem við náðum var kjarninn í því sem kom

fram í máli hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar og honum finnst eftirsóknarvert vegna þess að hann segir: „Það má virkja og jafnvel til hefðbundinnar stóriðju ef það samrýmist loftslagsmarkmiðunum og ef það samrýmist rammaáætluninni.“

Meginkjarninn í því sem núverandi ríkisstjórn náði saman um á Þingvöllum þegar hún var mynduð var að í hvaða framkvæmdir sem menn ráðast, hefðbundna stóriðju, virkjanir vegna stóriðju nýja atvinnulífsins, grænu stóriðjunnar, hátækniiðnaðarins, þá verður ekki farið inn á verðmæt náttúrusvæði sem ekki er búið að raska. Og hv. þingmaður, þrátt fyrir allan hávaðann í honum, getur ekki bent á eitt einasta dæmi um það að þessi ríkisstjórn hafi gert það hingað til. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir kom hér tvisvar sinnum í fyrra með stöllu sinni hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur og hélt mikla ræðu um hin yfirvofandi svik iðnaðarráðherra varðandi merkilegt svæði fyrir norðan, Gjástykki. Jæja, afstaða mín liggur fyrir í því efni. Það kom sumum á óvart og sumum líkaði það ekki. Það sem ég sagði þá var að vísa til þess sem við náðum saman um við myndun ríkisstjórnarinnar og ég stóð við það. Ég lýsi því alveg klárt og kvitt yfir að þessi ríkisstjórn mun halda áfram að byggja upp íslenskt atvinnulíf með því að nýta auðlindir íslenskrar náttúru, þar á meðal auðlindir orkugjafa, af varúð og skynsemd gagnvart auðlindinni en líka af mikilli umhyggju gagnvart náttúrunni sjálfri. Það er leiðarstefið í öllu því sem við erum að gera, þ.e. að gæta þess að ekki verði með nokkrum hætti farið inn á þær náttúruperlur sem við teljum, þjóðin, Alþingi, að séu þess eðlis að það megi ekki raska þeim. (**Gripið fram í:** Bitra?) Og það er þess vegna … (**SJS:** Þjórsá?) Hv. þingmaður talar um Þjórsá. Það var hv. þingmaður — ég ætla nú ekki að vísa í ræðu hans hér um árið — sem með mér og ýmsum öðrum hér kallaði eftir því að farið yrði í rammaáætlun til þess að meta kostina. Það var gert varðandi vatnsaflið. Sú rammaáætlun sem við erum í núna varðar fyrst og fremst háhitasvæðið. Það er vinnuaðferð sem hv. þingmaður talaði mest um í þessum sölum og sótti til Noregs og dásamaði þar hina góðu norsku krata sem hefðu tekið þetta upp með góðum stuðningi flokkssystkina hans.

Hvar var Þjórsá og þær þrjár virkjanir sem við deilum núna um í þeirri röð? Númer eitt og númer tvö og Urriðafoss númer níu. Það var í krafti þeirrar niðurstöðu sem hv. þingmaður leyfði sér að segja það sem ég hef aldrei sagt að efri virkjanirnar tvær í neðri hluta Þjórsár væru ákjósanlegri virkjunarkostir en aðrir vegna þess að þá var hann samkvæmur sjálfum sér. Hann hafði óskað eftir ákveðinni vinnuaðferð, menn fóru í það, það kom niðurstaða og þá studdi hann það. Nú er bara annað uppi hjá hv. þingmanni, það er svo einfalt, það er ekkert öðruvísi.

Núverandi ríkisstjórn hefur tekið sér sterkari stjórntæki en fyrri ríkisstjórnir hafa gert varðandi samspil náttúruverndar og stóriðju. Það er sú rammaáætlun sem ekki var búið að vinna gagnvart háhitasvæðunum. Það er þess vegna sem menn eru í þessari vinnu og þegar henni lýkur verður niðurstaðan lögð fyrir Alþingi Íslendinga og það verður hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sem fær að fjalla um það, koma öllum sjónarmiðum sínum á framfæri, og það verða fulltrúar allra Íslendinga, löggjafinn, sem að lokum munu taka ákvörðun.

Þetta er opið, gagnsætt og lýðræðislegt fyrirkomulag. Þetta er ekki eins og áður þegar það var lokað inni í ráðuneytunum, þegar upphafsskrefin voru alltaf tekin af orkufyrirtækjunum og embættismönnum í ráðuneytum og þrýst hingað inn. Alþingi tók síðan ákvörðun án þess að þessi tegund af áætlun lægi fyrir. Þá var að vísu til varnagli sem var sá að iðnaðarráðherra þurfti að skrifa upp á orkusölusamningana og við vitum öll hvernig þeir varnaglar voru. Í kjölfar þessa, eftir að ríkisstjórnin hafði tekið þessa ákvörðun fleygði ég út úr ráðuneytinu öllum þeim óskum um rannsóknar- og nýtingarleyfi á nýjum óröskuðum svæðum sem þar lágu inni og höfðu sum legið árum saman. Það voru t.d. svæði eins og Grændalur, Kerlingarfjöll og Fremi-Námar sem ég veit að hv. þingmanni er annt um.

Það var líka þess vegna, til að undirstrika staðfastan vilja sinn í þessu efni, sem ríkisstjórnin tók sex mikilvæg háhitasvæði með einstakt verndargildi út fyrir sviga. Það voru svæði eins og Askja, Hveravellir, Torfajökulssvæðið. Ég man að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði að það skipti engu máli, engum dytti í hug að virkja þar. Ég upplýsi hann um það að innan Vatnajökulsþjóðgarðsins eru svæði sem ég hef séð skrifað í gömlum plöggum iðnaðarráðuneytisins sem ná allar götur til daga Hjörleifs Guttormssonar, fjögur, fimm svæði, að menn vildu virkja þar. Þökk sé honum og þinginu öllu að það er þó búið að vernda þessi svæði.

Ríkisstjórnin sagði líka að ekki yrði farið í Langasjó í virkjunarskyni og hv. þingmenn vita það. Það er kannski blæbrigðamunur á milli afstöðu minnar og ýmissa í Sjálfstæðisflokknum varðandi Norðlingaölduveitu. Menn vita afstöðu mína í því. En það er þó samstaða um að vernda hin viðkvæmu votlendi Þjórsárvera og það er mikilvægasti áfangi sem náðst hefur í 20 ára baráttusögu þess.

Aðeins varðandi þau tvö stóriðjuver sem nú eru í gangi. Þetta eru áform sem báðum var hrundið af stað í tíð síðustu ríkisstjórnar. Hvorki núverandi né fyrri ríkisstjórn hefur nokkru sinni komið með neinum formlegum hætti að Helguvík. Þegar hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon var að biðla til Sjálfstæðisflokksins um að komast í ríkisstjórn með honum í beinni útsendingu daginn eftir kosningar þá orðaði hann það með þeim hætti, það var ekki hægt að skilja það öðruvísi, að hann teldi að það væri tæknilega ókleift að stöðva Helguvík nema með lögum. Kristján Már Unnarsson fréttamaður spurði hann að því og hv. þingmaður, sem belgir sig hér út á kostnað félaga sinna í þinginu, sagði að það væri ekkert „ultimatum“ af hálfu VG. Með öðrum orðum, VG var á þeim tíma reiðubúið til þess að kaupa sig inn í ríkisstjórn gegn því að falla frá prinsippunum.

Um Bakka gegnir allt öðru máli. Fyrri ríkisstjórn kom að því, ég kom líka að því fyrir hönd núverandi ríkisstjórnar. Ég styð Bakka og ríkisstjórnin gerir það. Ég held að það skipti máli fyrir samfélagið á þeim stað að fá þessi 1.200 nýju störf. (**Gripið fram í:** En Helguvík?) Hins vegar lá það alveg ljóst fyrir að Alcoa vildi þriggja ára frest, ég sagði eitt ár. Við náðum 15 mánuðum vegna þess að það eru fleiri um orkuna en bara Alcoa. Alcoa vildi líka halda inni ákveðnu loftslagsákvæði frá fyrra samningi sem batt

hendur ríkisstjórnarinnar. Það fór ekki inn. (Gripið fram í.)

[14:34]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir að hefja þessar umræður þótt betra hefði kannski verið ef málflutningur hans hefði verið annar en samhengislaus reiðilestur og hræðsluáróður. (**SJS:** Þá skalt þú reyna að halda þræði.) Viðfangsefnið er brýnt og nú þegar váleg tíðindi berast af efnahagsmálum þjóðarinnar og yfirvofandi atvinnuleysi er vert að spyrja: Hver er stefna ríkisstjórnarinnar í stóriðju- og virkjunarmálum? Skilaboðin sem berast af stjórnarheimilinu eru nefnilega ekkert sérstaklega skýr. Menn tala út og suður. Samfylkingin reynir eins og hún getur að sannfæra þjóðina um að plaggið *Fagra Íslands*é á lífi en ekki dautt á meðan þjóðin hefur áttað sig á að það er ekkert annað en visið laufblað.

Stefna Framsóknarflokksins er skýr í þessum efnum. Við viljum taka upp stjórnarskrárákvæði sem tryggir þjóðareign á orkuauðlindum. Þetta er að mínu mati algjört grundvallaratriði í íslenskum þjóðmálum og sú stefna sem Framsóknarflokkurinn hefur fylgt í um 90 ár.

Við höfum líka lagt fram rammaáætlun um vernd og nýtingu náttúruauðlinda. Við viljum ganga hóflega um landið okkar, vernda umhverfið, en byggja upp atvinnu þar sem þess gerist þörf með nýtingu náttúruauðlinda okkar. Aðeins þannig verða til tekjur sem munu svo standa undir kostnaði við okkar dýrmæta velferðarkerfi.

Það er líka alveg á hreinu að við munum standa með heimamönnum á Norðurlandi við að nýta þær orkuauðlindir sem þar er að finna, við að byggja upp atvinnu á svæðinu. Í Norðurþingi einu og sér hefur íbúum á aldrinum 18–40 ára fækkað um 26% á síðustu tíu árum. Þá hefur íbúum í sveitarfélögum í Þingeyjarsýslum fækkað um allt að 31%. Þetta eru háar tölur en sýna því miður svart á hvítu að ef fólk missir atvinnuna þá neyðist það oft til þess að flytja í burtu því það vantar fjölbreytni í atvinnulífið. Það er rangt að aðeins sé horft til stóriðju. Það vinna allir hörðum höndum við að sporna við þessari þróun. Sumt hefur gengið, annað ekki. Það hefur bara ekki dugað til.

Við framsóknarmenn munum berjast fyrir því að komið verði á fót einhverjum umhverfisvænstu stórframkvæmdum í heiminum á Norðurlandi. Það verða framlög okkar Íslendinga til umhverfisverndar á heimsvísu. Það verður alltaf mun hagkvæmara að nýta endurnýjanlega orku en að knýja atvinnustarfsemi með kolum og olíu eins og tíðkast víðsvegar í Evrópu og umheiminum.

Hér er spurt: Hver er stefna stjórnvalda í stóriðju- og orkumálum? Það komu fá svör frá hæstv. iðnaðarráðherra. Fyrst væri kannski best að fá úr því skorið hver stefna hæstv. umhverfisráðherra sé í þessu máli. Ráðherrann hefur nú á skömmum tíma fellt tvo úrskurði um sambærilegar framkvæmdir, annars vegar í Helguvík og hins vegar á Bakka við Húsavík. Úrskurðirnir stangast á. Um það verður ekki deilt. Það er þó verra að þegar Helguvíkurúrskurðurinn var kveðinn upp sagðist hæstv. umhverfisráðherra vera ósammála eigin úrskurði. Hæstv. umhverfisráðherra hafði með öðrum orðum tvær skoðanir á eigin gjörðum. En það er erfitt að vera í togstreitu við sjálfan sig þannig að þegar kom að því að kveða upp sams konar úrskurð varðandi framkvæmdir og orkuöflun á Húsavík var kveðinn upp sá úrskurður að framkvæmdir skyldu fara í sameiginlegt mat. Sú ákvörðun er fyrst og fremst persónuleg ákvörðun ráðherra en haldin þeim annmörkum að með henni voru þverbrotnar meginreglur stjórnsýsluréttarins um að gæta meðalhófs og jafnréttis.

En af hverju að úrskurða að framkvæmdirnar skyldu fara í sameiginlegt mat? Þetta er sanngjörn spurning. Í fyrsta lagi þá er algjörlega útilokað að hægt sé að fullyrða að það sé betra hvað umhverfissjónarmið varðar að fara í sameiginlegt mat. Í raun væri hægt að fullyrða að sjálfstætt ítarlegt mat væri miklu betur til þess fallið að gæta umhverfissjónarmiðanna. Þá vissu menn heldur ekki hvað sameiginlegt mat fæli í sér. Hvernig er hægt að fullyrða að eitthvað sé betra út frá umhverfissjónarmiðum þegar enginn veit hvað felst í því?

Á þessu áttuðu félagar mínir sig í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði. Þeir fagna úrskurðinum vegna þess að hann tefur og seinkar framkvæmdunum um að minnsta kosti eitt ár ef ekki verður veitt leyfi til nauðsynlegra rannsóknarborana sem fara áttu fram á næsta sumri. Ástæðan er jú að hinu sameiginlega mati verður ekki lokið fyrr en í fyrsta lagi í október 2009.

En þarna liggur annar stóri misskilningurinn í málinu. Þeir sem standa að orkuöflun ætla sér að virkja hvort sem orkan verður seld til stóriðju eða ekki. Það er rík samstaða um málið. Viljayfirlýsing aðilanna gerir það vissulega að verkum að það er strax arðbært að ráðast í verkið. En það er ekkert í hendi um að álver rísi á Bakka. Allir samningar eru eftir. Heimamenn ætla sér að selja orkuna til þeirra sem vilja byggja upp atvinnu í heimabyggð sama hvaða nafni hún nefnist. Þá erum við kannski komin að kjarna málsins. Með hinum arfavonda úrskurði var fyrst og fremst verið að eyðileggja vonir heimamanna á Norðurlandi um atvinnuuppbyggingu á svæðinu. Það hefur í raun bara með þetta eitt að gera.

Eru vinstri grænir búnir að yfirgefa rauða litinn sem ég hélt að táknaði samvinnu og atvinnu fyrir alla? Hefur hin gegndarlausa umhverfisöfgahyggja blindað mönnum þannig sýn að þeir standa upp og klappa þegar atvinnuuppbygging er stöðvuð úti á landi? Úrskurður hæstv. umhverfisráðherra hefur nefnilega valdið því að verktakar á svæðinu eru þegar farnir að missa verkefni tengd framkvæmdunum. Jarðvinnufyrirtæki og vélsmiðjur hafa minnkað umsvif sín sem og öll verslun á svæðinu.

Í þessari dæmalausu umræðu fleygði hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon því fram þegar hann talað um svokölluð ruðningsáhrif að önnur atvinna fái ekki rúmast með stóriðju. Það er ekkert fjarri sanni. Í raun er nýting náttúruauðlinda forsenda þess að ný atvinnutækifæri bjóðast. Ef fólki fjölgar þá fjölgar þjónustufyrirtækjum einnig og þannig verður hægt að byggja upp heildstætt þjónustu- og atvinnusvæði fyrir heil byggðarlög.

Við framsóknarmenn höfum þá stefnu að heilbrigðis- og menntakerfi eigi að standa öllum opið óháð efnahag og búsetu. Við teljum að stór hluti samneyslunnar eigi að fara í þessa þætti. Hvernig á að standa straum af þeim kostnaði sem fylgir þessum kerfum ef hvergi má nýta auðlindir til að

standa straum af velferðarmálum okkar Íslendinga? Halda menn að tekjur ríkissjóðs verði til af sjálfu sér? Lifa menn kannski í draumaheimi, í einhvers konar draumalandi þar sem peningarnir vaxa á trjánum?

Íslendingar standa nú frammi fyrir einum mesta efnahagsvanda í sögu þjóðarinnar. Um það eru menn sammála. (Gripið fram í.) Sá vandi bitnar mest á ungu fólki, barnafólki sem þarf að koma sér upp þaki yfir höfuðið. Það mætir nú þungum byrðum, háu húsnæðis-, matvæla- og eldsneytisverði og sífellt hærri vöxtum á verðtryggðum lánum. Í nýrri skýrslu OECD kemur fram að hagvöxtur mælist minnst á Íslandi eða 0,4% meðal aðildarþjóða og því er spáð að hagvöxtur á næsta ári verði neikvæður um sama prósentustig. Hvernig ætla stjórnvöld að snúa að snúa þessari þróun við?

Hæstv. forsætisráðherra fullyrti hér í gær í umræðum um efnahagsmál að verið væri að vinna að lausn mála, að uppbygging atvinnu og nýting orkuauðlinda væri stór þáttur í því að snúa þessari óheillaþróun við. Hverjir haldið þið að trúi þessu þegar hæstv. umhverfisráðherra er nýbúin að setja fótinn fyrir atvinnuuppbyggingu á Norðurlandi? Ríkisstjórnin ber að sjálfsögðu öll ábyrgð á málinu. Hvernig ætlar hæstv. forsætisráðherra að beita sér fyrir því að framkvæmdum verði hraðað við álver á Bakka eins og hann hefur þegar fullyrt að verði? Ég hefði óskað eftir því að skýr svör hefðu borist hér í dag við því og að hæstv. forsætisráðherra hefði verið hér fyrir svörum því engin komu svörin frá hæstv. iðnaðarráðherra.

Í gærkvöldi kom reyndar fram, í viðtali í sjónvarpsþættinum Ísland í dag, að hæstv. forsætisráðherra hefði í raun enga hugmynd um hvernig úrskurðurinn mundi ekki tefja framkvæmdirnar. Hann sagðist ekki vita það, vísaði bara á umhverfisráðherra, sagði að hún hefði fullyrt það og best væri að hún svari. Það er krafa okkar framsóknarmanna að þessari spurningu verði svarað sem allra fyrst til að steypa ekki framkvæmdum við atvinnuuppbyggingu á Norðurlandi í voða og ég hefði óskað þess að iðnaðarráðherra hefði komið með skýr svör í þessa veru. (Gripið fram í.)

Fjölskyldur, einstaklingar og fyrirtæki standa nú frammi fyrir vaxandi atvinnuleysi og vanskil og gjaldþrot blasa því miður við. Heil byggðarlög standa frammi fyrir mikilli fólksfækkun. Við framsóknarmenn munum áfram berjast fyrir því að skotið verði sterkum stoðum undir samfélagið okkar og að áfram verði haldið með atvinnuuppbyggingu. Hagvextinum verður að snúa við (Forseti hringir.) og það verður aðeins gert með skynsamlegri nýtingu á þeim auðlindum sem við Íslendingar eigum. Um þessa (Forseti hringir.) mikilsverðu hagsmuni munum við framsóknarmenn standa vörð og aldrei gefa eftir.

[14:45]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Í þeirri efnahagslægð sem gengur yfir veröldina leita allar þjóðir þeirra leiða sem færar eru til að verja og helst bæta lífskjör sín. Íslendingar njóta þeirrar gæfu að landið býr yfir miklum auðlindum sem gefa okkur færi á því að glíma við aðsteðjandi vanda á nokkuð öðrum forsendum en margar aðrar þjóðir. Við eigum alla möguleika á að auka verðmætasköpun þjóðarinnar með þeim hætti að nýta auðlindir landsins til þess að auka atvinnustarfsemi og útflutningstekjur þjóðarbúsins.

Orkustofnun hefur lagt mat á mögulegar virkjanir eða orkuframleiðslu Íslands. Niðurstaða sérfræðinga er sú að við eigum möguleika á því að virkja allt að 50 teravattstundir í vatnsafli og jarðhita. Í dag nýtum við einungis um 16 teravattstundir eða einn þriðja af virkjanlegri orku og eigum því ónýtta möguleika sem nema tveimur þriðju af virkjanakostum þjóðarinnar. Þann fyrirvara verður þó að hafa á þessu mati að nokkur óvissa getur verið um mat á jarðhitaorkunni og í því sambandi má nefna að unnið er að rannsóknum á enn frekari nýtingu jarðhita með svokölluðum djúpborunum og ef þær gefa góða raun er ljóst að tækifæri okkar í orkuframleiðslu gætu aukist til stórra muna.

Möguleikar okkar í þessum efnum eru því afar miklir og aðrar þjóðir líta þessa stöðu öfundaraugum. Nálægar þjóðir svo sem Norðmenn og Svíar hafa þegar nýtt um 60% framleiðslugetu sinnar í vatnsafli og líkast til er Sviss að nýta u.þ.b. 90% af getu landsins til að framleiða rafmagn í vatnsaflsvirkjunum. Þrátt fyrir að þessi lönd hafi virkjað svo stóran hluta vatnsfalla sinna geta sjálfsagt flestir verið sammála um að ekkert þessara landa þykir hafa haft uppi landeyðingarstefnu. Þvert á móti eru þetta traustar og vel stæðar þjóðir í löndum sem rómuð eru fyrir náttúrufegurð.

Skoðanir eru mjög skiptar um nýtingu þeirrar orku sem landið býr yfir og oftar en ekki láta andstæðingar virkjana þeirra verðmæta sem hér um ræðir á þá lund að Íslendingar gangi svo hratt á þessi verðmæti að í óefni stefni og að hér á landi sé rekin nokkurs konar landeyðingarstefna. Nægir í því sambandi að minna á umræðu um Kárahnjúkavirkjun, neðri hluta Þjórsár, Bitru og e.t.v. mætti margt fleira tína til.

Ég tel alveg ljóst að þrátt fyrir að vissulega höfum við þurft að færa ákveðnar fórnir til að byggja upp stóriðju hér á landi undanfarin ár, þá sé ábatinn og sá vöxtur sem hún hefur skilað okkur mun meiri. Það er hollt fyrir menn að velta því fyrir sér hvernig við stæðum í dag varðandi útflutning og viðskiptajöfnuð ef ekki hefðu komið til framkvæmdir og álverið fyrir austan. Við stæðum miklu verr að vígi og ættum lengra í land að ná því jafnvægi í hagkerfi sem við erum öll sammála um að þurfi að komast á. Ég minni líka á að ef ekki hefði verið fyrir Kárahnjúka sæjum við fram á færri tækifæri fyrir ungt menntað fólk til að snúa heim til landsins og nýta þekkingu sína og færni í þágu þjóðarinnar því að þessi atvinnustarfsemi hefði verið byggð upp í öðru landi hvort sem er þar sem rík þörf er í veröldinni fyrir framleiðslu stóriðjunnar.

Þeirri spurningu er stundum velt upp hvort við Íslendingar eigum nokkuð að vera að standa í uppbyggingu í stóriðju og hvort við getum ekki gert eitthvað annað. Sumir halda því jafnvel fram að hér ráði för blind trú á álbræðslur í atvinnustefnu stjórnenda landsins. Ég tel að þessi málflutningur sé ekki skynsamlegur. Aðalatriðið er að hlutverk okkar stjórnmálamannanna er að móta það umhverfi sem ýtir undir blómlega atvinnustarfsemi Íslendinga, ekki að leggja stein í götu tiltekinna framkvæmda eða fyrirtækja. Hér á landi getur hæglega farið saman að reisa álver og gagnaver eða álþynnuverksmiðjur og þar fram eftir götunum. Það er ábyrgðarhluti okkar stjórnmálamannanna að standa ekki í vegi fyrir framkvæmdum og uppbyggingu.

Nýlega fréttum við af vali norska fyrirtækisins REC um stað fyrir framleiðslu á sviði kísilhreinsunar. Líkur þóttu til að þessi starfsemi mundi byggjast upp í Þorlákshöfn en því miður varð sú ekki raunin heldur varð Kanada fyrir valinu og menn geta spurt sig hvers vegna. Gæti það hafa stafað af því að fyrirtækinu hafi þótt óspennandi að ganga inn í þetta verkefni í ljósi þeirra umræðna sem verið hafa um orkuöflun til starfseminnar, innbyrðis deilum í sveitarfélögunum eða gátu Kanadamenn boðið eitthvað annað eða betra en Íslendingar sem gerði útslagið?

Það er sem betur fer liðin tíð að reist sé níðstöng gegn áformum sem þessum líkt og gert var þegar Járnblendiverksmiðjan í Hvalfirði var reist en engu að síður heyrast oft stórkarlalegar mótbárur gegn atvinnuuppbyggingu sem fremur eru byggðar á tilfinningum en staðreyndum. Það er illt til þess að vita að enn í dag eru stjórnmálaöfl í landinu sem leyfa sér að fagna því að unnið sé gegn ákveðinni tegund atvinnurekstrar sem sagan sýnir að fellur vel að íslenskum aðstæðum. Á þessum sviðum bíða ótal tækifæri og ábyrgðarhluti er að mínu mati að láta þau ganga sér úr greipum vegna seinagangs og þvermóðsku.

Ég tek undir með forsætisráðherra sem sagði í gær að það væru hagsmunir almennings að stjórnvöld liðki fyrir arðbærri nýtingu auðlinda. Þegar litið er yfir sviðið sést ágætlega að Íslendingar hafa staðið sig framúrskarandi vel í þessum efnum og eru enn að sem betur fer. Unnið er að verkefnum á Bakka við Húsavík og við Helguvík sem hvort tveggja eru álbræðslur. Við stöndum á þröskuldi þess að fá einnig til landsins orkufreka starfsemi sem er meiri hátækni. Ég nefni sem dæmi Becromal á Akureyri, netþjónabú, sólarkísil eða hreinkísilframleiðslu fyrir sólarrafala og svo mætti áfram telja. Ég fagna öllum þessum áformum og vona svo sannarlega að fleiri tækifæri stór og smá sem styrkja og bæta lífskjör þjóðarinnar muni líta dagsins ljós á næstu missirum.

Það liggur fyrir að mikill efnahagslegur ávinningur er að því að byggja upp stóriðju hér á landi. Það sem skiptir máli er nettóávinningurinn, þ.e. það sem verður eftir í landinu þegar búið er að greiða erlend aðföng og eftir þessu var spurt hér áðan af hv. framsögumanni Steingrími J. Sigfússyni. Það er fróðlegt að bera þetta saman við sjávarútveginn og áliðnaðinn á árinu 2008 út frá spám um útflutning á árinu. Þannig spáir Kaupþing að útflutningstekjur af áli verði 135 milljarðar og 119 milljarðar af sjávarútvegi. Að gefnum þeim forsendum að launahlutfall í áliðnaði sé um 10% þá mun þetta þýða að launagreiðslur í sjávarútvegi verði um 41 milljarður á móti 13,5 milljörðum í áli. Út frá þessum sömu spám um útflutningstekjur er unnt að áætla hvað áliðnaðurinn gefur af sér fyrir þjóðarbúið. Almennt er reiknað með að vöruútflutningur á Íslandi hafi skilað um 50% nettó í þjóðarbúið. Líklegt þykir að innlendi þátturinn sé um eða yfir 40% fyrir álið en gera má ráð fyrir 80% hlutfalli í sjávarútvegi. Hér er athyglisvert að setja það í samhengi við þorskinn, þá skepnu sem allt fram undir lok síðustu aldar réð mestu um lífsafkomu þjóðarinnar. Þorskafurðir hafa á undanförnum árum verið um 40% af útfluttum sjávarafurðum sem verður væntanlega lægra á árinu 2008 út af skerðingu. Samt sem áður þýðir þetta að nettóávinningur þjóðarbúsins samkvæmt þeim forsendum sem ég gat um áðan frá Kaupþingi er sá að 38,4 milljarðar skila sér í þjóðarbúið fyrir þorskinn á móti 54 milljörðum fyrir álið, þ.e. að á árinu 2008 mun þetta þýða að áliðnaðurinn gefur töluvert meira af sér umfram þorskinn inn í þjóðarbúið.

Í framhaldi af þessu er óhjákvæmilegt að minnast á álverið á Bakka og hvernig undirbúningi framkvæmda þar miðar. Eins og ég hef áður sagt taldi ég úrskurð umhverfisráðherra vera óþarfan og óheppilegan. Með honum fór ráðherra gegn niðurstöðu og mati Skipulagsstofnunar og umsögnum fleiri aðila. Raunar er það svo þegar úrskurðurinn er lesinn í gegn og skoðað hvað umsagnaraðilar segja að einungis Umhverfisstofnun mælir með því að farið sé í heildarmat á umhverfisáhrifum en Skipulagsstofnun hafði talið heppilegra að hver þáttur framkvæmdanna yrði metinn sjálfstætt. Það sem er athyglisverðast er að Skipulagsstofnun taldi að það verklag mundi ekki einungis spara tíma heldur skila efnislega sömu niðurstöðu og heildarmatið sem mun tefja framkvæmdir töluvert. Lykilatriðið í þessu máli er að úrskurðurinn seinki ekki framkvæmdum við Bakka á Húsavík. Þar er grundvallaratriði að unnt verði að ráðast í rannsóknarborholur á næsta ári, á árinu 2009, og það ber að hafa í huga að þær er ekki hægt að vinna nema að sumri til. Og ég veit og ég treysti ríkisstjórn Íslands til þess að hafa forustu um að svo verði.

Hæstv. forseti. Ég vil ljúka máli mínu með því að skora á þingheim að sýna ábyrgð og framsýni í þeim aðstæðum sem við stöndum nú frammi fyrir hvað varðar efnahagsmál þjóðarinnar. Við Íslendingar búum yfir miklum náttúruauðlindum sem við höfum margoft sýnt að við kunnum að nýta á skynsamlegan og arðbæran hátt og hefur þeim aðferðum og þeirri þekkingu sem er beitt hér á landi raunar ítrekað verið hampað og hrósað erlendis. En verðmætin vaxa ekki á trjánum og til þess að auka lífskjör í landinu verðum við að byggja upp.

[14:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir þau sjónarmið sem hér hafa komið fram í umræðunni að það sé bæði rétt og skylt að nýta auðlindir lands og sjávar til að skapa þjóðinni betri lífskjör en hún hefur búið við fram til þessa. Það á ekki að vera neinn vafi, a.m.k. ekki í mínum huga og í mínum flokki, að ráðast á í það að nýta auðlindir landsins, orkuauðlindina, hvort heldur það eru fallvötnin eða jarðhitinn, til þess að vinna að því að skapa störf og verðmæti hér á landi. Menn eiga auðvitað að gæta að umhverfisáhrifum við ákvörðun slíkra mála og sjónarmið manna í þeim efnum hafa breyst mjög mikið á undanförnum áratugum og viðhorf til umhverfisverndar hafa styrkst skulum við segja frá því sem var fyrir t.d. 20 eða 30 árum þegar umræðan var líka mikil um þessi mál ekki síður en núna. Allt hefur það áhrif á mat manna á því hversu mikið umhverfisrask menn treysta sér til að þola við ákvörðun um nýjar framkvæmdir í þessum efnum. Meginatriðið á að vera að menn eiga að nýta auðlindir landsins. Þær eru best nýttar með því að breyta þeim í lífskjör fyrir þjóðina.

Virðulegi forseti. Þær framkvæmdir sem hér hefur helst verið rætt um á undanförnum missirum, við Helguvík og Bakka, eru þess eðlis að enginn vafi er í huga míns þing-

flokks að við eigum að ráðast í þær. Við eigum auðvitað að gera það með hliðsjón af efnahagsmálum og gæta þess að setja ekki of mikinn þrýsting á þau eins og menn gerðu reyndar því miður með Kárahnjúkavirkjun. Um nokkurra ára skeið var of hátt gengi sem er að koma okkur dálítið í koll um þessar mundir og þess vegna er mikilvægt að tímasetningin sé rétt þegar ráðist er í framkvæmdir.

Það er það langt í framkvæmdir við Bakka að engin ástæða er til að búast við því við núverandi aðstæður að hægja þurfi á þeirri framkvæmd frá því sem spár líta út um hvenær framkvæmdir geti hafist. En það þarf að skoða Helguvíkurframkvæmdir og setja þær af stað á þeim tíma að við bætum ekki í þenslu heldur verði búið að ná henni niður tryggilega sem vonandi verður ekki seinna en í vetur þannig að þær framkvæmdir muni ekki á nýjan leik setja í gang þenslu og verðbólgu sem við höfum mátt búa við síðan á vormánuðum.

Ég held að við þurfum líka að huga að því að nýta þessar auðlindir landsins á þann veg að það styrki búsetu um landið. Auðvitað er þetta eign þjóðarinnar og það þarf að setja það inn í stjórnarskrá lýðveldisins að þessar náttúruauðlindir séu þjóðareign en þær á að nýta líka þannig að þær styrki búsetu í þeim landsfjórðungum þar sem auðlindirnar eru. Við leggjum mikið upp úr því að orkan í Þingeyjarsýslu verði nýtt með þeim hætti að það styrki búsetu á því landsvæði. Við bendum líka á að Sunnlendingar leggja mikið af orkuauðlindum til þjóðarinnar og það er eðlilegt að litið sé til þess við frekari nýtingu þeirra til atvinnuuppbyggingar í þeim landsfjórðungi.

Þessi sjónarmið eiga rétt á sér og það á að hafa þau í huga, virðulegi forseti. Það er fráleitt eins og var á sínum tíma sem ég held að séu sem betur fer horfin viðhorf að það væri eðlilegt að virkja jökulárnar á Austurlandi og flytja raforkuna með línu þvert um landið endilangt til Keilisness á Reykjanesi eins og áform voru uppi um fyrir um 20 árum. Þetta þótti eðlilegt á þeim tíma, ég tel þetta ekki eðlilegt í dag. Ég teldi það algjörlega fráleitt ef menn væru að ráðast í Kárahnjúkavirkjun um þessar mundir að gera það með þeim áformum að láta alla atvinnusköpunina sem af framkvæmdinni verður koma fram í allt öðrum landsfjórðungi.

Ég held að menn eigi ekki að hika mikið í þessum efnum og ég tek undir þær áhyggjur sem komu fram í ræðu áðan að kannski er ágreiningurinn um virkjunar- og stóriðjumálin í ríkisstjórninni hluti af ástæðunni fyrir því að ákveðið var að flytja stóriðju, sem til stóð að reisa í Þorlákshöfn, til Kanada. Kannski komu fleiri atriði þar að en ég er því miður uggandi um að sá harði ágreiningur sem verið hefur í þessum málaflokki í íslenskum stjórnmálum og er að finna í þeirri ríkisstjórn sem nú situr hafi dregið úr vilja manna til að ráðast í slíkar framkvæmdir í því umhverfi sem leiðir af slíkum átökum. Og þá held ég að komið sé að því sem er kannski aðalumræðuefni þessarar umræðu. Hver er stefna núverandi ríkisstjórnar? Hvað ætlar hún sér að gera í þessum efnum? Það er það sem skiptir máli. Það er alveg rétt sem komið hefur fram í þingsölum að það skiptir miklu máli að halda áfram að nýta auðlindir landsins til að skapa ný verðmæti til að bæta lífskjörin til lengri tíma litið og það hjálpar okkur til að komast út úr þeim þrengingum sem við göngum í gegnum um þessar mundir. En hvað ætlar ríkisstjórnin að gera í þessum efnum? Ef við lítum á stjórnarsáttmálann þá er ekki eitt orð í honum um að halda eigi áfram að virkja með þeim krafti sem verið hefur. Það eina sem segir í stjórnarsáttmálanum um það efni, virðulegi forseti, er að stórframkvæmdir eigi að tímasetja í ljósi markmiða um lága verðbólgu og lága vexti. Það verður ekki skilið á þann veg að það sé yfirlýsing ríkisstjórnarinnar um að hún ætli sér að ráðast í tvær nýjar stóriðjuframkvæmdir á næstu árum, á þessu kjörtímabili. Hins vegar er langur kafli í stjórnarsáttmálanum um umhverfismál, um áherslur ríkisstjórnarinnar í þeim efnum. Þar segir, virðulegi forseti, að ríkisstjórnin einsetji sér að Ísland verði í fararbroddi þjóða heims í umhverfismálum og að ná víðtækri sátt um verndun verðmætra náttúrusvæða landsins og gera skýra áætlun um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Við vitum að ef það er markmið ríkisstjórnarinnar að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda á næstu árum þá verða ekki byggð fleiri álver. Ég held að það sé alveg ljóst. Það sem lesa má úr sáttmála ríkisstjórnarinnar er því ef eitthvað er stefna Samfylkingarinnar í stóriðjumálum.

Ég er hér með áherslur umhverfisráðherra, virðulegi forseti, sem gefnar voru út á síðasta ári. Þar er sérstök áhersla lögð á það að vinna að því að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og að styrkja þurfi stöðu náttúru og umhverfisverndar á Íslandi og tímabært að rétta hlut náttúruverndar sem farið hefur halloka gagnvart hagsmunum stóriðju. Þetta er stefna umhverfisráðherra ríkisstjórnarinnar. Það kom líka fram í ræðu þess ráðherra á umhverfisþingi á síðastliðnu hausti að sátt milli nýtingar og verndar verði að byggjast á því að jafna aðstöðu náttúruverndar gagnvart þeim öflum sem knýja á um frekari stórframkvæmdir. Hver eru þau öfl? Sjálfstæðisflokkurinn? Þar segir, með leyfi forseta:

„Við sem nú lifum höfum ekki leyfi til að ráðstafa stórum hluta orkuauðlinda okkar og arfi komandi kynslóða á sem skemmstum tíma. En það hefur sýnst vera stefnan á undanförnum árum — full kapps og án forsjár.“

Tvö álver á þessu kjörtímabili og virkjanaframkvæmdir. Er það stefnan sem umhverfisráðherrann er að lýsa? Er það stefnan sem menn sjá í stjórnarsáttmálanum? Nei, virðulegi forseti, það sem menn sjá í stjórnarsáttmálanum og heyra á máli umhverfisráðherra ríkisstjórnarinnar er stefna Samfylkingarinnar.

Og hvað verður gert á þessu kjörtímabili, virðulegi forseti? Verða auðlindir lands og sjávar nýttar til þess að bæta lífskjörin? Ég fæ ekki betur séð en að Sjálfstæðisflokkurinn sé í úlfakreppu. Hann kemur hér engu fram. Hann verður að láta það yfir sig ganga að stóllinn er settur fyrir álver á Bakka og hann verður að kyngja því. Ég fæ ekki séð að það sé líklegt að núverandi ríkisstjórn geri mikið á þessu kjörtímabili í að nýta orkuauðlindir landsmanna.

[15:04]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum stóriðju- og virkjunarmál og stefnu ríkisstjórnarinnar í þeim efnum. Auðvitað hefur það verið leitt fram í þessari umræðu að í ríkisstjórninni ríkir mikið stefnuleysi í þessum málaflokki. Það gerði hv. síðasti ræðumaður með prýði í ræðu sinni.

Að láta að því liggja að við, þingmenn Vinstri hreyfing-

arinnar – græns framboðs, séum mótfallin atvinnuuppbyggingu og bættum lífskjörum þjóðarinnar talar sínu máli. Ég fullyrði að þar eru menn að tala gegn betri vitund. Þar eru menn að ætla okkur eitthvað sem er ósanngjarnt að ætla okkur. Varnarræða hæstv. iðnaðarráðherra hér áðan snerist upp í ómálefnalegar og ómaklegar árásir á hv. þm. Steingrím J. Sigfússon, formann Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, og það veit hæstv. iðnaðarráðherra. Tilraunir hæstv. ráðherra til að grænþvo sig og sinn flokk voru að mínu mati afar aumkunarverðar. Þær lýsa sér sjálfar.

Hæstv. forseti. Ríkisstjórnin hefur í það rúmlega eina ár sem hún hefur starfað komið að stórvirkjunarframkvæmdum, undirbúningi þeirra. Það er sem sagt rangt sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði áðan að hvorki þessi ríkisstjórn né sú fyrrverandi hefðu komið að málefnum álvers í Helguvík. Þetta er rangt vegna þess að búið var að undirrita viljayfirlýsingu sem fyrri ríkisstjórn átti aðild að og hæstv. núverandi viðskiptaráðherra tók eigin hendi fyrstu skóflustungu að því álveri ásamt fjármálaráðherra. Það er því rangt sem hæstv. iðnaðarráðherra segir hvað þetta varðar (**Gripið fram í:** Hann vissi ekki af skóflustungunni ...) þannig að — já, hann vissi ekki af skóflustungunni. Það er kannski eitt og annað sem hæstv. iðnaðarráðherra ætti að fara að kynna sér um þennan málaflokk þannig að hann geti talað af einhverri ábyrgð.

Hæstv. iðnaðarráðherra talar um að við búum við opið, gagnsætt og lýðræðislegt kerfi hvað þetta varðar. Ég mótmæli því. Ríkisstjórnin hefur ekki verið þess umkomin að leiða í lög þær tvær stoðir Árósasamningsins sem enn á eftir að leiða í lög þannig að hér erum við að fara á svig við þá samninga sem við höfum undirritað á alþjóðlegum vettvangi. Það á að hleypa almenningi að ákvarðanatöku sem varðar umhverfismál. Það á að fara í lýðræðislegt ferli með þessa hluti. Það er ekki það sem ríkisstjórnin beitir sér fyrir eða hæstv. iðnaðarráðherra. Þvert á móti. Nú heyrum við ekki minnst á Árósasamninginn sem þessir hæstv. ráðherrar, hæstv. iðnaðarráðherra og hæstv. umhverfisráðherra, töluðu samt fjálglega um meðan þeir voru almennir þingmenn. Ég auglýsi eftir því að menn standi við orð sín og innleiði opið gagnsætt og lýðræðislegt kerfi sem er ekki til staðar í dag.

Hæstv. ráðherra segist hafa hent út úr ráðuneyti sínu umsóknum um virkjunarleyfi, rannsóknarleyfi í jarðvarma. Ég ætla að minna hæstv. ráðherra á að ákvæði í lögum segja að búa þurfi til reglur um hvernig eigi að velja milli aðila sem sækja um rannsóknarleyfi. Við höfum ekki enn komið okkur saman um þessar reglur. Það er þess vegna sem hæstv. iðnaðarráðherra getur ekki veitt rannsóknarleyfi. Það er ekki vegna þess að hann sé svo mikill náttúruverndarsinni. Það er ekki af því að hann sé að bjarga háhitasvæðunum úr klóm þeirra sem vilja búa til raforkuvirkjanir fyrir stóriðju í jarðvarma. Og bara það eitt, hæstv. forseti, er ekki til marks um mikla umhverfisverndarstefnu eða mikla náttúruverndarsinna þegar menn eru að virkja jarðvarmann okkar til stóriðju. Þegar við erum búnir að metta hitaveitukerfi okkar eins og raun ber vitni er óráð að virkja háhitasvæðin til að framleiða rafmagn fyrir stóriðju. Í rafmagnsframleiðslu nýtum við í hæsta lagi 14% af þeirri orku sem upp kemur. Annað fer til spillis, 85%, nema okkur takist að dæla því niður í tankinn aftur, segja menn, og menn vita ekki enn hvort það tekst. Menn eru að gera tilraunir með það. Þess vegna segi ég, hæstv. forseti: Menn fljóta sofandi að feigðarósi og ríkisstjórnin styður að verið sé að virkja til stóriðju á svæðum sem við vitum ekki hvort geti borið slíkt. Viðkvæm háhitasvæði, ágeng nýting í boði Samfylkingarinnar.

Hæstv. forseti. Það er allt of oft sem það gerist, líka núna undir þessari ríkisstjórn og valdi þessa hæstv. iðnaðarráðherra, að stjórnmálamenn, ráðamenn, koma sér saman um framkvæmdir áður en búið er að uppfylla lagaskilyrði um mat á umhverfisáhrifum. Síðan tala menn niður eigin ákvarðanir eins og hæstv. umhverfisráðherra gerði um daginn þegar hún talaði niður eigin úrskurð um álver til Bakka og sagði að það mundi ekki tefja það mál nema óverulega. Sem sagt, ríkisstjórnin lítur á umhverfiskríteríurnar sem óþægilega hraðahindrun í vegi framkvæmda.

[15:09]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegi forseti. Það segir allt sem segja þarf um stjórnarandstöðuna á Íslandi að hingað koma foringjar hennar, hv. þm. Guðni Ágústsson og Steingrímur J. Sigfússon, til þings eftir þriggja mánaða fjarveru til að standa í þessum ræðustól, ekki til að veita ríkisstjórninni aðhald heldur til að gera hróp hvor að öðrum.

Virðulegur forseti. Ríkisstjórnin og þessi þjóð þarf á stjórnarandstöðu að halda sem getur hamið innbyrðis sundurlyndi sitt og veitt sér það nauðsynlega aðhald sem þarf að vera í landinu. Hún þarf málefnalegt aðhald og það er því þyngra en tárum taki að sjá hvað formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs kemur nestislítill til þings, bæði í dag og í gær. Er vandséð hvaða brýnu mál hann hefur borið hingað inn sem hefðu átt að kalla á að Alþingi væri kvatt sérstaklega saman í júlí til að heyra þær ræður. Það er gott að hv. þingmaður saknaði þess sem hér stendur. En heimsendaspár og blekkingar í boði formanns Vinstri grænna er það sem einkenna á þennan daginn. Draga á upp þá mynd að Samfylkingin hafi svikið og hér eigi að eyðileggja náttúru landsins frá fjalli til fjöru á fjórum árum. Þegar staðreyndin er sú, og ég fullyrði það, að það samkomulag sem náðist í umhverfismálum í þessum stjórnarsáttmála er samkomulag sem formaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hefði gert hvaða dag vikunnar sem vera skyldi við Sjálfstæðisflokkinn og hefði verið stoltur af. Þó að sannarlega væru ekki skilyrði fyrir því fyrir síðustu kosningar að stöðva þau stóriðjuverkefni sem hafin voru þá náðist það fram að ekki verði á þessu tímabili farið inn á óröskuð náttúrusvæði vegna verkefna í stóriðju. Það náðist líka fram að friða hvert mikilvæga náttúrusvæðið á Íslandi á fætur öðru. (**Gripið fram í:** Hvar?) Hæstv. iðnaðarráðherra taldi það upp áðan og það náðist einnig fram að gera þá rammaáætlun sem umhverfissinnar, bæði í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, Samfylkingunni og fjölmörgum öðrum stjórnmálaflokkum, hafa árum saman kallað á, rammaáætlun um friðun náttúru Íslands og nýtingu og hún mun liggja fyrir á kjörtímabilinu og vera skynsamlegur grundvöllur ákvarðana um alla framtíð. Hv. þingmaður og Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefðu verið stolt af því

að ganga til ríkisstjórnarsamstarfs um þá áfanga. Það er þess vegna, virðulegur forseti, ekki mikill hljómur í þeim upphrópunum sem hér eru hafðar þegar litið er til þess hversu stórir áfangar í náttúruvernd hafa náðst.

Hinu leynir svo ekki sá sem hér stendur að í röðum okkar í Samfylkingunni voru margir efasemdarmenn um það verkefni í álbræðslu sem verið er að vinna að í Helguvík. En eins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði sjálfur daginn eftir kosningar þá var það verkefni ekkert „ultimatum“ því það var hafið og of langt komið. Það hefði þurft að flytja sérstök lög til að stöðva það og það vita allir að fyrir því er ekki þingmeirihluti hvernig svo sem á málið er litið.

Það er vandséð hvaða árangri hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefði skilað í stjórnarsamstarfi umfram það sem Samfylkingin hefur náð. Um leið og ástæða er til að gjalda varhuga við þessum heimsendaspám sem lýsa sér best í orðunum sem hv. þingmaður valdi hinum nýja þjóðgarði í sínu eigin kjördæmi. Hann sagði úr ræðustól Alþingis að Vatnajökulsþjóðgarður væri ekki barn í brók. (Gripið fram í.) Ég hvet hv. þm. Steingrím J. Sigfússon til þess að draga aftur þau orð sín vegna þess að þau eru eins og aðrar yfirlýsingar hans við upphaf þessarar umræðu fullkomlega úr takti við veruleikann, algerlega tilefnislausar upphrópanir. Vatnajökulsþjóðgarður er auðvitað stórkostlegur áfangi í náttúruvernd á Íslandi, mikill og merkilegur, og þó vissulega megi bæta við hann — ég tek undir það með hv. þingmanni — eru upphrópanir um að hann sé ekki barn í brók jafnfjarri veruleikanum og hræðsluáróður hans um umhverfismál og stöðu náttúruverndar í landinu.

[15:14]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég veit ekki hvort hægt er að fagna þessari umræðu eins og hún hefur þróast hér í dag og eins og til hennar er efnt því að til hennar er efnt undir því venjulega fororði sem gilt hefur í stóriðju- og iðnaðarumræðu á Íslandi að flokka menn niður í stóriðjusinna og stóriðjuandstæðinga. Ég hafna þeirri flokkun algerlega. Ég tel að þetta sé uppsetning þeirra sem vilja einfalda hlutina niður í skotgrafarhernað sem mun síðan aldrei leiða af sér farsæla niðurstöðu.

Í ljósi þessa var margt ágætt í ræðu hæstv. iðnaðarráðherra, margt sem ég get tekið undir, en hitt er miklu meira áhyggjuefni að hvorki stefna hans né nein önnur stefna virðist ráða í störfum ríkisstjórnarinnar þegar kemur að þessum málaflokki. Ríkisstjórnin er einfaldlega fálmkennd í þessu eins og eiginlega öllum öðrum athöfnum sínum — það eina sem ríkisstjórnin hefur illu heilli lagt til, einu afskipti hennar af málaflokknum, er að eyðileggja fyrir norðanmönnum uppbyggingu á Bakka við Húsavík með þeim hætti að það er óskiljanlegt. Það er ekki einu sinni hægt að fá það fram að þetta sé stefna ráðherra ríkisstjórnarinnar upp til hópa né heldur að á bak við þær tafir sem þarna eru settar fram liggi nokkur sannfæring fyrir því að niðurstaðan verði önnur eða hafi nein raunveruleg áhrif á gang málsins annan en þann að tefja málið. Það er því slæmt að þessi leið hafi verið farin varðandi Bakka. Hægt er að nefna fleira sem hefur farið miður í tíð núverandi ríkisstjórnar eins og uppbygging á sólarkísilverksmiðju í Þorlákshöfn sem er horfin okkur fyrir hreint klúður og handvömm og fyrir það að stjórnvöld hafa ekki stutt eðlilega við bakið á þessari framkvæmd.

Hv. þm. Helgi Hjörvar kom í ræðupúlt og var honum mjög umhugað um að draga fram þann ágreining sem væri milli stjórnarandstöðuflokkanna. Þess misskilnings gætir innan stjórnarliðsins að stjórnarandstaðan eigi að tala einum rómi. Það er rétt að koma því hér á framfæri, ég hef reyndar bent á það áður, að það er stjórnarliðið sem á að sýna samstöðu. Stjórnarandstöðunni er algerlega frjálst hvaða aðferðir hún hefur við stjórnarandstöðuna og við að veita ríkisstjórninni aðhald. Auðvitað væri það auðveldara fyrir ríkisstjórnina að hafa andstöðuna bara úr einni átt og geta alltaf séð það fyrir að stjórnarandstaðan yrði að semja sig að einni niðurstöðu, þá væri staða ríkisstjórnarinnar vissulega einfaldari. En það er afskaplega barnalegt og í algerri andstöðu við það kerfi sem við búum við og við það kerfi sem ríkir í hinni vestrænu þingræðishefð.

Um orðahnippingar þær sem urðu milli forustumanna stjórnarandstöðuflokkanna er ekkert annað að segja en að þær eru gamalkunnar. Það er gamalkunnugt að við framsóknarmenn höfum margir gagnrýnt afstöðu vinstri grænna til virkjunarmála í neðri hluta Þjórsár. Ég hef sjálfur alltaf verið mikill efasemdarmaður um að þessar virkjanir séu réttar. En ég bjó við það þegar ég kynnti mér þetta mál fyrst að á þeim tíma var við ramman reip að draga að ætla að vera á móti þessum virkjunum. Virkjunarsinnarnir höfðu nefnilega stóru umhverfisverndaröflin öll með sér undir forustu Steingríms J. Sigfússonar.

[15:19]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég vil í upphafi máls míns þakka hv. þingmanni Steingrími J. Sigfússyni fyrir að hefja þessa umræðu í dag. Hún er mikilvæg vegna þess að frá Alþingi þurfa að koma skýr skilaboð um hvert stefni í þessum málaflokki. Það þarf atvinnulífið að vita. Það þurfa fjárfestar að vita, þeir sem stunda orkuöflun og ekki síst þeir sem leita til Íslands og hafa hug á því að byggja hér upp atvinnustarfsemi.

Ég hef átt þess kost að vinna nokkuð að þessum málaflokki einmitt varðandi það að fá fjárfesta hingað til lands en því miður verður að segjast eins og er að sú neikvæða umræða sem hefur þróast hjá okkur varðandi einmitt virkjanir, umhverfismálin og stóriðjuuppbyggingu hefur fælt frá. Það má minna á fyrri tíma hvað það varðar þegar iðnaðarráðherra var úr röðum Alþýðubandalagsins og fór fyrir þessum málaflokki og árangurinn á þeim tíma var ekki mikill í uppbyggingu stóriðju.

Það má líka fara aftur til þess tíma þegar alþýðubandalagsmenn töluðu sem hæst úr ræðustól á Alþingi og voru á móti álverinu í Hafnarfirði, á móti Búrfellsvirkjun. Hvar stæði okkar samfélag í dag ef málflutningur þeirra hefði náð fram og ekki hefði verið virkjað á Búrfelli á sínum tíma? Þá voru úrræðin þau að atvinnutækifæri væru í því að sjóða niður fisk í dósir og senda til Rússlands. Það voru mótvægisaðgerðirnar (Gripið fram í.) sem þá voru. Þannig var nú sú saga. (Gripið fram í.) Þá var tekin ákvörðun um að byggja Búrfellsvirkjun sem við eigum nú skuldlausa og

við megum þakka fyrir það núna að hafa farið inn á þessa braut.

Auðlindanýtingin, að sjálfsögðu eigum við Íslendingar að halda áfram að nýta auðlindir okkar. Við erum að reyna að stjórna fiskveiðunum af þeirri skynsemi sem við frekast megum og getum og við eigum auðvitað að nýta þær auðlindir sem felast í fallvötnunum og gufunni og vatnsaflinu eins og kostur er til þess að hér megi byggja upp áfram sterkt og öflugt samfélag.

Við áttum þess kost í umhverfisnefnd Alþingis að fara í ferð til Skotlands. Þar kynntum við okkur meðal annars landskipulagsmálin. Þá kom fram einmitt að þar nota þeir umhverfisumræðuna, umhverfismálin til að vinna með og fyrir atvinnulífið þannig að atvinnulífið geti byggst upp og þar megi verða meiri hagvöxtur en áður hefur verið. Þannig eigum við að nota umræðuna um umhverfismálin. Við eigum að nota hana á jákvæðan hátt með atvinnulífinu og fyrir atvinnulífið og fyrir aukinn hagvöxt í okkar landi. Þannig eigum við að snúa þessari umræðu. En einhverra hluta vegna hafa tilteknir stjórnmálaflokkar eins og vinstri grænir getað nýtt sér umræðu um neikvæða umhverfisvernd og nýtt sér það í pólitískum tilgangi til að fá byr undir vængina og ná fylgi fólks og efnt þannig til áróðurs og andstöðu við heilbrigða atvinnustefnu og uppbyggingu og nýtingu þeirrar orku sem við höfum. Það er miður.

Ég vil í örfáum orðum koma að því, hæstv. forseti, að í þeirri umræðu sem hér hefur átt sér stað hafa menn talað um einstök verkefni, einstaka virkjanir. Því vil ég benda sérstaklega á að við eigum að horfa til þess, eins og gert var fyrir austan þegar Kárahnjúkavirkjun var byggð, stíflan og virkjunin í kjölfarið, að nýta orkuna sem næst upprunanum. Það er umhverfismál. Það er stórt og mikið umhverfismál að stytta línur og nota orkuna sem næst heimabyggðinni þar sem hún er framleidd. Þannig minnkum við umhverfisáhrifin frá raflínunum.

Að lokum þetta, forseti: Við eigum að sjálfsögðu að halda áfram að nýta orkuauðlindir í landinu til uppbyggingar samfélags okkar.

[15:24]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Kjartan Ólafsson sagði áðan að frá Alþingi þurfi að koma skýr skilaboð í virkjunar- og landnýtingarmálum og ég er honum algjörlega sammála. Þess vegna var hæstv. iðnaðarráðherra verulegur vandi á höndum þegar hann hóf hér mál sitt og fjallaði um þessi mál vegna þess að stefna ríkisstjórnarinnar og málefnasamningur hennar gefur satt að segja mjög takmarkaðar vísbendingar um hvað ríkisstjórnin hyggst fyrir í þessu efni. Þar hefðu þurft að koma fram skýr skilaboð, hv. þm. Kjartan Ólafsson. Þar var viðfangsefnið og þar áttu hlutirnir að koma fram.

Ég fór sérstaklega yfir stjórnarsáttmálann með tilliti til þess hvar talað væri um virkjunarmál í stjórnarsáttmálanum og ég fann að fjallað var um það á einum stað þar sem segir, með leyfi forseta:

„Ríkisstjórnin mun áfram kappkosta að virkja kraftinn í menningarlífi landsmanna ...“ (**ÁI:** Er það ekki gott?) Það er mjög gott, verðugt viðfangsefni.

Í kafla stjórnarsáttmálans Kraftmikið atvinnulíf er fjallað um þekkingarsköpun, að styðja menningu og listir, útrás íslenskra fyrirtækja, útrás orkufyrirtækja, mikilvægi öflugs landbúnaðar og stöðugleika í sjávarútvegi en það er ekki fjallað um stefnu ríkisstjórnarinnar í virkjunar- og stóriðjumálum. En í kaflanum Í sátt við umhverfið er sérstaklega fjallað um gerð rammaáætlunar og hvar ekki megi skerða eitt eða neitt.

Þetta er ósköp rýrt og það er í sjálfu sér engin furða að hv. þm. Ellert B. Schram hafi rekið upp ramakvein í sumar og gert kröfu um að útbúinn yrði nýr stjórnarsáttmáli í samræmi við nýjan veruleika sem hv. þingmaður hafði áttað sig á að var orðinn til í þjóðfélaginu.

Þá liggur fyrir að ráðherrar hafa gefið misvísandi yfirlýsingar. Hæstv. iðnaðarráðherra gefur út viljayfirlýsingu um álver í Bakka og lýsir því yfir að það sé stefna ríkisstjórnarinnar. Viðskiptaráðherra tekur skóflustungu að álveri í Helguvík. Formaður Samfylkingarinnar segist ekki vera hrifin af hugmyndinni um álver í Helguvík og umhverfisráðherra setur álvershugmyndina í Bakka í uppnám með kröfu um umhverfismat. Síðan kemur forsætisráðherra hér í gær og segir að við eigum að framleiða, framleiða og framleiða og rakti það í ræðum sínum í efnahagsmálunum að við ættum að nýta náttúruauðlindir okkar og virkja — eftir því sem ég gat best skilið — hvar sem því væri helst við komið.

Ég hlustaði með óvenju mikilli athygli á ræðu hæstv. iðnaðarráðherra áðan um hvaða tökum hann mundi taka þetta mál vegna þess að vandamálið er að ekki hefur legið ljóst fyrir hvað ríkisstjórnin ætlaðist fyrir í þessu efni eða hvort það væri yfir höfuð samstaða um það hvernig ætti að taka á þessu viðfangsefni af hálfu ríkisstjórnarinnar.

Hæstv. iðnaðarráðherra, eins og hans var von og vísa, flutti hér ágæta ræðu og smeygði sér fimlega fram hjá þeim vandamálum sem þurfti að smeygja sér fram hjá. (**Iðnrh.:** Hverjum?) Öllum þeim vandamálum sem hann þurfti að smeygja sér fram hjá. En eins og komið hefur fram hér í þessum umræðum þá erum við sammála um það — það er ekki ágreiningur um það — og það kom reyndar fram hjá hv. málshefjanda að við erum sammála um að landnýting verði í sátt við skynsamlega landvernd. Það er bara spurning hvernig við skilgreinum skynsamlega landvernd.

Ég tel nauðsynlegt — og um það er einhugur í mínum flokki — að við virkjum fallvötn og orku í iðrum jarðar til að skapa atvinnu og bæta lífskjör. Við eigum hins vegar aldrei að ganga of nærri landinu þannig að aðgerðir okkar í dag leiði ekki til að unnið verði óbætanleg skemmdarverk eða tjón á landi eða vistkerfi. Það er grundvallaratriði. Það er hins vegar síðan skilgreiningaratriði hvar og hvenær við teljum að um slíkt geti verið að ræða.

Það er tvímælalaust skynsamlegt nú að halda áfram með áform um álver á Bakka og í Helguvík og að virkja í neðri hluta Þjórsár til að tryggja nægilega orku. Alvarlegasti hluturinn í nútímasamfélagi er víðtækt atvinnuleysi. Við þurfum að reyna og vinna að því að koma í veg fyrir það (Forseti hringir.) með öllum tiltækum ráðum.

[15:30]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Hér var hæstv. iðnaðarráðherra gefið tækifæri til þess að skýra stefnu ríkisstjórnarinnar í stóriðjumálum. Hann þakkaði ekki fyrir það og reyndi það ekki einu sinni. Það er nú kannski ekki nema von því að manninum er nokkur vorkunn, ekki síst þegar litið er til þeirrar óeiningar sem öllum er ljós að er um framhald þessara mála í stóriðjumálum á landinu innan hans eigin flokks, Samfylkingarinnar.

Það sem hæstv. iðnaðarráðherra sagði hér áðan var þó tvennt: Hann sagði að ríkisstjórnin styðji öll álver á Bakka og kallaði hér fram í að full eining væri á milli sín og hæstv. umhverfisráðherra.

Ég er hér með viðtal við hæstv. ráðherra Þórunni Sveinbjarnardóttur þar sem hún segist hvorki styðja uppbyggingu álvers á Bakka, í Helguvík né annars staðar. Hún lýsir þar eindreginni andstöðu, segist ósammála þeirri skoðun hæstv. iðnaðarráðherrans að Íslendingar muni ná þeim skilningi alþjóðasamfélagsins að álver á Íslandi séu umhverfisvænni en álver sem knúin eru með kolum í viðræðum um loftslagssamninginn. Það var hitt atriðið sem kom fram í ræðu hæstv. iðnaðarráðherra. Hann svaraði engu um það hvaða nesti hæstv. umhverfisráðherra fer með til Kaupmannahafnar á loftslagsfundinn að ári. Hann var spurður beint um það og svaraði því engu.

Nei, í hverri viku eru landsmenn minntir á þau miklu svik, stærstu kosningasvik við stefnuskrá sem menn þekkja til hér á landi. *Fagra Ísland* sem nú gengur undir nafninu *magra Ísland* eða þaðan af ljótari nöfnum.

Það hefur kristallast í umræðunum í dag og reyndar í umræðunum um efnahagsmálin í gær að Vinstri hreyfingin – grænt framboð er eini flokkurinn sem við þær aðstæður sem við búum við í dag og alla daga lítur til annarra átta en til ofvaxinna fjárfestinga í stóriðju. Við stingum ekki höfðinu í sandinn og við lokum ekki augunum fyrir ruðningsáhrifum stóriðjuframkvæmdanna fyrir austan. Við leyfum okkur ekki að útiloka áhrif stóriðjuframkvæmdanna á þá stöðu í efnahagsmálum sem hér hefur verið mikið til umræðu. Við setjum heldur ekki kíkinn fyrir blinda augað þegar við horfum á náttúruspjöllin og segjum að arðurinn af þessum framkvæmdum sé svo mikill að þetta hafi allt saman borgað sig. Þetta er það sem við heyrum æ ofan í æ frá stóriðjuflokkunum gömlu sem ekkert hafa lært af Kárahnjúkamálinu og síðan heyrum við þennan söng úr Samfylkingunni líka sem vill ekkert læra af Kárahnjúkavirkjuninni. Það er hrópað hér á framkvæmdir og meiri virkjanir, að bræða meira ál og fá svo eina litla olíuhreinsistöð í eftirrétt ef mögulegt er. Við vitum öll hvað er í pípunum. Það eru álver fyrir norðan og álver fyrir sunnan. Það eru stækkanir í Straumsvík og jafnvel stækkun á Reyðarfirði. Það eru væntingar í Þorlákshöfn líka. Allt snýst þetta um ál.

En orkan virðist hins vegar hvorki vera jafnaðgengileg né -auðsótt og ætlað var. Það er dapurlegt að það skuli eiga á altari þessara fyrirhuguðu framkvæmda ríkisstjórnarinnar að tutla hvert einasta háhitasvæði á Norðausturlandi og á Reykjanesi til þess eins að bræða ál. Það á að haga sér á nákvæmlega sama hátt og gert var í Kárahnjúkavirkjun þegar ekki aðeins stórárnar og hliðarár þeirra voru teknar heldur var hver einasta smáspræna tutluð á gjörvöllum hraunum og múla. Það er það sama sem á að fara að gera núna á jarðhitasvæðum bæði við Norðausturland og hér í nágrenni Reykjavíkur. Er það þetta sem þjóðin vill? Nei. Þjóðin telur að nú sé nóg komið. Þjóðin vill ekki fleiri álver.

Ég held að það væri holl lesning þingmönnum að lesa grein Andra Snæs Magnasonar í *Morgunblaðinu* síðastliðinn mánudag sem heitir einfaldlega „Hvenær er nóg komið?“

Þeir umhverfisnefndarmenn sem kusu Samfylkinguna vegna *Fagra Íslands* eiga um þetta að velja. Þeir eiga að reyna að koma vitinu fyrir forustulið sitt eða að ganga til liðs við vinstri græna. (**Iðnrh.:** Af hverju gera þeir það ekki?)

Það verður aldrei sagt að við höfum ekki reynt að koma vitinu fyrir þessa ríkisstjórn. En ég verð að segja alveg eins og er, herra forseti, að það er komið að samfylkingarfólki (Forseti hringir.) að taka til í sínum ranni og brýna sitt forustufólk eða hreinlega ganga til liðs við okkur vinstri græn og reyna að (Forseti hringir.) verja þetta land fyrir stóriðjustefnunni.

[15:35]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Mikil er orðin örvænting Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs þegar þeir standa hér í ræðustól Alþingis og kalla og hrópa eftir atkvæðum út í samfélagið.

Þessi umræða hefur sannfært mig um að ríkisstjórnin er á réttri braut í þessum efnum. Annars vegar erum við sökuð um að bregða fæti fyrir atvinnuuppbyggingu þegar ákvarðanir eru teknar um umhverfismat og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson er stórhneykslaður á þessum langa kafla um umhverfismál í stjórnarsáttmálanum. Á hinn bóginn talar Vinstri hreyfingin – grænt framboð um kosningasvik og það eina sem þingmenn Samfylkingarinnar sjái sé ál, ál, ál.

Þessi umræða frá hvorum sínum öfgunum hér í salnum hefur sannfært mig um að við erum á réttri braut. Við erum nefnilega á þeirri braut að forða þjóðinni frá því að klofna í herðar niður, klofna í tvær fylkingar um hvert einasta verkefni á sviði virkjana eða annarra stórframkvæmda hér á landi eins og við höfum séð á undanförnum árum og áratugum. (Gripið fram í.) Við ætlum koma þjóðinni út úr því ástandi með því að setja hér skýra ramma, með því að flýta gerð rammaáætlunar sem mun líta dagsins ljós í lok næsta árs þar sem verður forgangsraðað þeim verkefnum sem við ætlum að ráðast í.

Ég er ekki reiðubúin til, sem mér heyrist reyndar að Vinstri hreyfingin – grænt framboð vilji gera, að láta þjóðina klofna aftur og aftur í tvennt í framtíðinni vegna þess að hingað til hafa verkefnin verið valin með tilviljanakenndum hætti. Ég held að Vinstri hreyfingin – grænt framboð vilji hafa ástandið svona áfram. Hún byggir tilveru sína á þessum deilum. (Gripið fram í.) Hún byggir tilveru sína á þessum deilum. (Gripið fram í.) Heyra má að menn verða órólegir vegna þess að þetta er staðreynd. Þetta er staðreynd og hún byggir á þessum deilum. (Gripið fram í.)

Orkuauðlindir okkar eru gríðarlega mikilvægar og þær eru mikil náðargjöf fyrir okkur Íslendinga. Það er því mikil-

vægt að við höfum skarpa sýn á það hvernig við ætlum að nýta þessar auðlindir og til hvers við nýtum þær. Það er eitt stærsta verkefni sem þessi ríkisstjórn ræðst í á þessu kjörtímabili, að móta hér alvöruorkupólitík. Alvöruorkupólitík sem tekur mið af nútíð og framtíð, orkupólitík sem tekur mið af skynsamlegri nýtingu og náttúruvernd og af uppbyggingu fjölbreyttari stoða í atvinnulífinu. Þetta er kjarni þess sem þessi ríkisstjórn er að gera, öfgalaus stefna. Stefna sátta. (Gripið fram í.)

Ég leyfi mér að fullyrða að aldrei hefur nokkur ríkisstjórn tekið jafnstór skref til þess að koma orkuöflun og orkunýtingu okkar Íslendinga í gagnsæjan, skynsamlegan og réttlátan farveg og akkúrat sú sem nú situr. Það hefur heldur engin ríkisstjórn, hvorki fyrr né síðar, ekki einu sinni sú ríkisstjórn sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, upphafsmaður þessarar umræðu, sat í, gefið náttúrunni jafngóð spil á hendi og þessi ríkisstjórn. Það hefur engin ríkisstjórn hingað til tekið og veitt náttúrunni jafnmikinn og góðan umbúnað eins og þessi ríkisstjórn er að vinna að. Þetta vita hv. þingmenn og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson veit þetta jafn vel og ég vegna þess að hann studdi þá ríkisstjórn sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sat í. Þar voru umhverfismálin ekki tekin jafnföstum tökum og þau eru nú. (Gripið fram í.)

Eins og menn vita (Gripið fram í.) hefur hin nýja orkupólitík sem nú er verið að móta, hin nýja, skynsamlega orkupólitík, (Gripið fram í.) tekið mið af náttúruvernd og *Fagra Ísland* skilaði sér með mjög skörpum og skýrum hætti inn í stjórnarsáttmálann (Gripið fram í.) og inn í alla vinnu þessarar ríkisstjórnar og stefnumótun.

Virðulegi forseti. Ég tel eftir þessa umræðu og er enn og aftur sannfærð um það að við erum að móta hér skýran og skarpan ramma (Forseti hringir.) sem lætur náttúruna njóta vafans en býr jafnframt til sátt í þjóðfélaginu um nýtingu orkuauðlindanna.

[15:40]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vill biðja hv. þingmenn um að sýna ræðumönnum tillitssemi meðan þeir flytja mál sitt.

[15:41]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Í gær fór fram umræða hér í þinginu þar sem minnst var á stóriðjumálin. Það er mjög athyglisvert að skoða leiðarana í morgun varðandi þau mál af því þeir fjalla um þau skilaboð sem hér voru færð fram á mjög misjafnan hátt.

Í *Morgunblaðinu* segir að það sé athyglisvert hversu samstiga stjórnarflokkarnir voru í umræðunum á Alþingi í gær um að frekari virkjun vatnsafls og jarðhita væri nærtækasta leiðin til að koma Íslandi upp úr núverandi efnahagslægð. Það er nú varla þannig að við sem hlustuðum á umræðurnar í gær getum alveg kvittað upp á það því að þar var ekki samhljómur.

Leiðarinn í *24 stundum* dregur það líka fram og hefur eftir Geir H. Haarde hæstv. forsætisráðherra að það séu hagsmunir almennings í landinu að stjórnvöld liðki fyrir arðbærri notkun orkuauðlindanna. Svo segir leiðarahöfundur í *24 stundum:* Nú reynir á að samstarfsflokkurinn hans, þ.e. Sjálfstæðisflokkurinn, hlusti á hann. Það segir leiðarahöfundur í *24 stundum.*

En hver voru skilaboð forsætisráðherra í gær? Hvað sagði forsætisráðherra í ræðu sinni? Skilaboð hans voru eiginlega ákall til Samfylkingarinnar. Það er ekki hægt að túlka hans skilaboð öðruvísi. Hæstv. forsætisráðherra sagði að það bæri að liðka fyrir arðbærri nýtingu orkuauðlindanna. Skilaboð til hvers eru það? Það eru skilaboð til Samfylkingarinnar. Það eru skilaboð til hæstv. umhverfisráðherra að liðka fyrir, ekki leggja stein í götu og ekki að hinkra. Þetta eru mjög skýr skilaboð sem ekki er hægt að misskilja.

Hvað segir hæstv. forsætisráðherra meira? Hæstv. forsætisráðherra fjallar um að nýta beri orkuauðlindirnar o.s.frv. og svo segir hann: Besta leiðin til að vinna okkur út úr tímabundnum erfiðleikum er framleiðsla, framleiðsla og aftur framleiðsla.

Hvaða skilaboð eru þetta? Var ekki nóg að segja bara að nærtækasta leiðin væri framleiðsla, punktur? (**EMS:** Hann var í stuði.) Þarf að þrítaka þetta? (Gripið fram í.) Það þarf að tyggja þetta ofan í Samfylkinguna? Og það er það sem hæstv. forsætisráðherra var að gera í ræðunni í gær. Það er ekkert hægt að túlka þetta öðruvísi. En það er kannski ekkert skrýtið að sjálfstæðismenn þurfi að segja það með svo skýrum hætti við Samfylkinguna af því við vitum öll sem hér erum inni að Samfylkingin er klofin í þessum stóriðjumálum og hefur verið það lengi. Það er allt í lagi. Stjórnmálaflokkar geta verið klofnir um mörg stór hagsmunamál en Samfylkingin (Gripið fram í.) er klofin í þessu máli.

Ég ætla minna hv. þingmenn Samfylkingarinnar á að þeir studdu Kárahnjúkavirkjun meira og minna í þinginu. Það voru 44 sem greiddu atkvæði með henni, níu á móti og tveir sátu hjá. Össur Skarphéðinsson, hæstv. iðnaðarráðherra, greiddi atkvæði með Kárahnjúkavirkjun en það var nú mjög holur hljómur í því öllu saman af því að sami hv. þingmaður þá og nú hæstv. ráðherra vann ötullega gegn íslenska ákvæðinu í Kyoto-bókuninni og taldi allt því til foráttu að koma því ákvæði á. Hann sagði hér digurbarkalega í þinginu að þetta ákvæði yrði hlegið út af borðinu, það væri svo fráleitt og allt fundið því til foráttu. Á sama hátt talaði núverandi hæstv. umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, en hún greiddi reyndar atkvæði á móti Kárahnjúkavirkjun og talaði líka gegn íslenska ákvæðinu í Kyoto-bókuninni. Það var auðvitað ákvæði sem var ein af forsendunum fyrir því að við gátum farið í þessar framkvæmdir. Samfylkingin hefur verið klofin í þessu máli um langan tíma og hefur að hluta til stutt Kárahnjúkavirkjun. Hún hefur þó líka talað gegn íslenska ákvæðinu sem var nú forsenda þess að við gátum farið í þær framkvæmdir.

Núna stöndum við frammi fyrir næsta verkefni, þ.e. hvað á að segja í Kaupmannahöfn í haust. Kyoto-bókunin rennur út árið 2012. Það var samið um tímabilið 2008–2012. Í Kaupmannahöfn á að fara í næsta tímabil. Hvað verður þá sagt? Það eru fjórir hæstv. ráðherrar í nefnd sem á að undirbúa hagsmunabaráttu Íslands þar og við höfum ekki fengið skýr svör um hvernig á að halda á þeim málum. Samtök atvinnulífsins og fleiri hafa miklar áhyggjur af þessu. Það er alveg ljóst að hæstv. umhverfisráðherra

vinnur ekki að hagsmunum Íslands að mínu mati í þessu máli, ekki frekar en varðandi undanþágur í fluginu. Þar gerði hæstv. umhverfisráðherra ekki neitt, ekkert. Og hæstv. samgönguráðherra er búinn að viðurkenna opinberlega að við náðum ekki að tala fyrir hönd Íslands innan Evrópusambandsins til þess að fá undanþágur á fluginu. Þingmenn Samfylkingarinnar hafa meira að segja sagt að Ísland hafi (Forseti hringir.) misst af strætisvagninum í þessu máli. Ég vil því spyrja hæstv. iðnaðarráðherra: Hver verða skilaboðin okkar í Kaupmannahöfn?

[15:46]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti ítrekar við hv. þingmenn að gefa ræðumönnum sem hér tala tóm til að flytja mál sitt.

[15:46]

Jón Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Sóknarfæri okkar liggja í frekari nýtingu, gnótt grænnar orku sem þjóðin er svo lánsöm að eiga. Það eru ríkari hagsmunir en nokkru sinni fyrr í heimi sem fær um 80% orku sinnar úr jarðefnaeldsneyti og býr við ógn gróðurhúsalofttegunda. Sú skoðun á umhverfismálum sem er bundin svona þröngt við landið á sér ekki valkosti að mínu mati, við þurfum að hugsa þetta miklu meira á hnattræna vísu.

Við höfum mikið að bjóða þegar kemur að orku, vinnslu og þekkingu hennar á hinum náttúruvænu orkuauðlindum okkar. Það er sjálfsagt að leita til allra átta þegar leitað er tækifæra til atvinnuuppbyggingar í landinu, það er sjálfsagt að leita að fjölbreytni eins og hægt er þegar við leitum valkosta hjá fyrirtækjum sem vilja koma með starfsemi sína til Íslands. Álver eru þar reyndar ekkert undanskilin eða hvaða þjóð getur boðið heimsbyggðinni betri og umhverfisvænni vinnslu á áli en við Íslendingar?

Það er margt gott sem fylgir nýtingu náttúruauðlinda. Ferðaþjónusta hefur t.d. notið mjög góðs af nýtingu og virkjunum sem við stöndum fyrir. Hver ætlar að halda því fram að þjóð, fámenn þjóð í stóru landi sem búin er að gera yfir 20% af stóru landi sínu að þjóðgörðum á meðan um 2% fara undir virkjanasvæði, hver ætlar að halda því fram að við séum ekki náttúruverndarfólk?

Þau skilaboð sem hér hafa verið send frá stjórnvöldum og úr pólitíkinni af stjórnmálamönnum á undanförnum missirum eru mjög hættuleg. Við erum að upplifa tapaða orrustu í Þorlákshöfn og það er einni orrustu of mikið. Við vorum að tapa þar fyrirtæki sem framleiðir náttúruvæna afurð en þarf orku til framleiðslunnar, mikla orku og hefði skilað hér fjölda hátæknistarfa og mikilli framlegð og útflutningstekjum fyrir þjóðarbúið.

Ég fagna orðum iðnaðarráðherra áðan, hann sendi skýr skilaboð um að hér stæði til að virkja og hér stæði til að stunda áfram stóriðju og það er það sem skiptir öllu máli. Ég er kannski ekki alveg sammála því að þessi rammaáætlun sé algjört lykilorð í framtíðinni í þessum efnum, ég held að við verðum alltaf að skoða hvern valkost fyrir sig. Ég vil líka fagna því að það stendur til að virkja fyrir vestan, það stendur til að virkja Hvalá og tryggja þar með þeim fjórðungi og því byggðarlagi næga orku til atvinnustarfsemi fyrir íbúa þess í náinni framtíð.

Við getum ekki boðið fólki í Þingeyjarsýslu upp á það að vera tilraunadýr fyrir sameiginlegt umhverfismat sem umhverfisráðherra er að setja þar á. Það er engin skynsamleg lausn á því máli að mínu mati önnur en sú að umhverfisráðherra verði að draga ákvörðun sína til baka og ákvörðun Skipulagsstofnunar verði að standa. Við getum ekki boðið upp á svo misvísandi skilaboð og svo mikla óvissu sem þetta skapar í tímalengd, það er talað um 12–15 mánuði eða allt frá nokkrum vikum eða jafnvel nokkrum dögum upp í 12–15 mánuði. Það eru miklir fjármunir í húfi, það er búið að fjárfesta þarna fyrir 6 milljarða, þar af bera fátæk eða lítt burðug sveitarfélög hluta af miklum vaxtakostnaði af þeirri fjárfestingu. Það er ábyrgðarhluti þegar við tölum niður álver og segjum að öll orka sé frátekin. Það eru næg orkutækifæri í landinu, það er ekki öll orka frátekin fyrir álframleiðslu, við erum að leita miklu víðar.

Við hlustum hér á fögur orð vinstri grænna um næga möguleika, þekkingu, mannauð og auðlindir sem við eigum að nýta sjálfbært. Þetta eru bara orðin tóm vegna þess að þegar kemur að aðgerðum virðist ekkert eiga að gera. Skynsamt fólk er tilbúið til að breyta afstöðu sinni og breyta ákvörðunum sínum og taka málefnalega á umræðunni. Það var þannig þegar álverið í Straumsvík var samþykkt með eins atkvæðis meiri hluta þá voru það vinstri menn sem voru hér á móti. Þá flúði fólk land. Við viljum ekki þetta atvinnuleysi, við viljum ekki slíka stöðu aftur í samfélaginu. Fólk flúði hér um allan heim. Það er eitthvað sem er á ábyrgð okkar stjórnmálamanna að endurtaki sig ekki. Við eigum dugmikla þjóð og það verður ekki hér kreppa fyrr en vinnufúsar hendur fá ekki vinnu.

Okkar ábyrgð er sú að þau skilaboð sem við sendum umheiminum, sendum þeim fyrirtækjum (Forseti hringir.) sem hafa áhuga á að koma með starfsemi sína hér til Íslands, séu einróma og þau séu skýr og menn geti treyst því að (Forseti hringir.) það ríki sátt við samningaborðið.

[15:51]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir að hreyfa þessu máli þó svo að við séum hvor á sínum hólnum og sjáum þetta hvor með sínum augum. Ég hef lengi talið að við þyrftum að auka framleiðslu, við þyrftum að auka útflutningstekjur þjóðarinnar. Til þess að það sé hægt verðum við að virkja vatnsföll og þess vegna neðri hluta Þjórsár, sem er sennilega eitthvað það arðbærasta sem hægt er að gera í virkjunarmálum þessa stundina.

Við þurfum að virkja jarðhita hvar sem er í landinu. Til gaman má geta þess að á Suðurnesjum erum við að nýta í dag um 200 megavött úr bæði Svartsengisvirkjun og Reykjanesvirkjun en það er talið að við getum nýtt þar 2.000 megavött, sem sagt tíu sinnum meira. Þá er ég ekki að tala um djúpborholuverkefni sem eru í gangi og munu kannski skila okkur enn þá meiri og jafnvel ódýrari orku í framtíðinni.

Fallvötn, jarðhita, hugsanlega vindorku, hugsanlega flóð og fjöru getum við virkjað í framtíðinni. Við erum með velferðarkerfi sem við viljum flest bæta og laga og það verður

ekki hægt nema með því að auka framleiðslu- og útflutningstekjur. Það er ólíklegt að okkur takist að gera það með öðrum hætti en að skapa fleiri störf sem gefa okkur skatttekjur og fyrirtæki geti nýtt sér orkuna til þess að skapa störf víðs vegar á landinu.

Það má taka undir það eins og hefur komið fram hjá ræðumönnum að það er auðvitað ekki góður kostur að virkja austur á fjörðum eða fyrir vestan og flytja orkuna yfir allt landið. Það er eðlilegt að virkjað sé þar sem orkan er nýtt enda verða afföll af orkuflutningum þá minnst. Það er t.d. eitt sem er dálítið skondið að þrátt fyrir að Búrfellsvirkjun, efst í Gnúpverjahreppi, hafi starfað í 35 ár þá skuli ekki vera þriggja fasa rafmagn á efstu bæjum í hreppnum, þrátt fyrir að við séum búin að vera með raforkuframleiðslu þarna allan þennan tíma. Sama á við um efstu bæi í Rangárvallasýslu. Þetta er dæmi sem gengur ekki alveg upp í huga manns.

Það sem er kannski vandamálið og hefur verið er að við höfum ekki fengið nein svör hér í dag. Það hefur verið spurt um ýmislegt, t.d. hvort menn ætli að fara á fundinn í Danmörku í haust og sækja um undanþágu eins og gert var í sambandi við Kyoto á sínum tíma, við fáum ekki svör við því. Við fáum ekki svör við því hvort við getum fengið undanþágur út á vistvænu orku, þ.e. að við mengum ekki með sama hætti og þeir sem þurfa að nota kol eða olíu til að knýja álver sín eða stóriðjur sem verið er að byggja hér og þar. Við höfum ekki fengið nein svör við þessu. Við höfum heldur ekki fengið svör við því hvort mengunarkvóti dugi fyrir Helguvík eða Bakka eða hugsanlega olíuhreinsistöð á Vestfjörðum. Okkur hefur ekkert verið svarað með þetta og það er auðvitað mjög bagalegt að ríkisstjórnin skuli ekki geta sagt okkur eða ráðherrar úr ríkisstjórninni skuli ekki geta sagt okkur hvað þeir telji að sé hægt að gera í þessum málum.

Auðvitað fagnar maður því að Vestfirðingar fari að virkja Hvalá í Ófeigsfirði og nái þar jafnvel 37 megavöttum ef allt gengur að óskum en það vantar svör frá ríkisstjórninni, enda kannski ekkert skrýtið að ríkisstjórnin eigi erfitt með að svara. Það virðast vera skiptar skoðanir innan Samfylkingarinnar um hvernig eigi að standa að þessum málum. Sumir ráðherrar vilja virkja og aðrir ekki og sumir vilja álver og aðrir ekki. Síðan er það Sjálfstæðisflokkurinn en 50% ráðherranna kemur úr þeirra röðum (Forseti hringir.) og þeir vilja allir virkja.

[15:57]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Það er alveg hárrétt hjá hv. þm. Jóni Gunnarssyni að menn flúðu hér land unnvörpum á viðreisnarárunum enda voru þá við völd í landinu Sjálfstæðisflokkur og Alþýðuflokkur, í grófum dráttum sömu öfl og stjórna landinu í dag.

Það er lán fyrir hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson og okkur hin auðvitað að hann er tiltölulega einn um þá iðju sem hann stundar sem ákafast og er uppteknastur af. Hér eyddi hæstv. ráðherra tíma sínum, eiginlega öllum tíma sínum í útúrsnúninga og í að gera andstæðingum sínum upp skoðanir. Það var sláandi að þegar næsti ræðumaður, hv. þm. Höskuldur Þórhallsson, kom í ræðustól þá eyddi hann allri orku sinni og mestum tíma sínum í að veitast að Vinstri hreyfingunni – grænu framboði fyrir að við værum á móti öllum virkjunum og allri stóriðju. Hæstv. iðnaðarráðherra reyndi að sanna hið gagnstæða, að við eða a.m.k. ég sem hér stend væri með eiginlega öllum stóriðjuáformum sem mönnum hafa nokkurn tíma dottið í hug. (Gripið fram í.)

Ég hygg að Össur Skarphéðinsson sé í nokkurri sérstöðu meðal íslenskra stjórnmálamanna einfaldlega vegna þess að hann reynir vísvitandi að gera mönnum upp skoðanir. Hæstv. ráðherra veit auðvitað vel að ég hef ekki þau sjónarmið í umhverfismálum sem hann ber upp á mig en hann gerir það samt æ ofan í æ. Með öðrum orðum, Össur Skarphéðinsson er stjórnmálamaður þeirrar gerðar að væri hann í knattspyrnu færi hann yfirleitt í manninn en sjaldan í boltann.

Ég lýsi því yfir að Össur Skarphéðinsson má tala um mig hér úr þessum ræðustóli og hann má blogga um mig á nóttu sem degi eins og honum sýnist, hefur til þess fullt leyfi frá mér. Hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson má reyna að ljúga upp á mig eins og innræti hans framast býður honum (Gripið fram í.) af því að það tekur hvort sem er enginn mark á honum. Það tekur enginn mark á honum og menn fara inn á heimasíðu hans, ekki til að lesa pistlana heldur til að athuga hvenær nætur þeir voru skrifaðir.

Það sem eftir þessa umræðu stendur er það eins og ég dreg það saman að í undirbúningi á Íslandi og á fullri ferð eru áform um tvö og einn þriðja — tvö og hálft álver. Það er olíuhreinsunarstöð í kaupbæti. Ráðherrar grípa stundum til þess ráðs að segja að þeir séu ekki hrifnir af viðkomandi verkefni en það er undirbúið á fullu samt og jafnvel með þátttöku stjórnvalda. Utanríkisráðherra er ekki hrifin af álveri í Helguvík, iðnaðarráðherra er ekki hrifinn af olíuhreinsunarstöð, umhverfisráðherra er ekki hrifin af álverum yfirleitt, en þau eru samt öll á fullri ferð.

Með öðrum orðum, niðurstaðan er sú að Samfylkingin hefur selt *Fagra Ísland* eins og það leggur sig í samningunum við Sjálfstæðisflokkinn. Það er hér í gildi áfram algerlega óbreytt stóriðjustefna frá tíð fyrri ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks. Það er meginniðurstaða þessarar umræðu. Þrátt fyrir ýmsar yfirlýsingar í ýmsar áttir og þrátt fyrir eitthvert orðagjálfur í stjórnarsáttmála birtist okkur veruleikinn í að þessi áform eru öll á fullri ferð og þar með eru undir, þar með er hótað öllum þeim helstu náttúruperlum sem átökin hafa staðið um. Því miður er sem sagt ekki í boði og ekki í sjónmáli nein sátt um þessi erfiðu deilumál sem hafa rifið þjóðina sundur og skipt henni í tvær fylkingar undanfarin ár, það er bara veruleikinn. Átökin geisa á Suðurlandi, átökin geisa hér í nágrenni höfuðborgarsvæðisins og það eru mikil átök og verða enn meiri fyrir norðan þegar sá veruleiki birtist mönnum að í 346 þús. tonna álver þarf orku úr einhverju af fallvötnun norðan heiða, plús öll háhitasvæðin nálægt byggð.

Að síðustu, herra forseti, er eitt alveg skýrt eftir þessa umræðu, mjög, mjög skýrt, og það hefur ekki farið fram hjá neinum sem hefur hlýtt á árásirnar frá fjórum þingflokkum á Vinstri hreyfinguna — grænt framboð, að það er bara einn umhverfisverndarflokkur á Alþingi Íslendinga.

[16:01]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Öðruvísi mér áður brá, að víkingarnir skuli koma hingað í pontu og fella tár. Ég er ekki vanur því að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon kveinki sér yfir því að tekið sé á honum. Þegar það hefur loksins gerst að hv. þingmaður hefur fundið klærnar sínar sem svolítið hafa verið til umræðu er ekki að búast við öðru en að hann sé klóraður til baka.

Hv. þingmaður, þetta er ekki sunnudagaskóli. Þetta er Alþingi Íslendinga þar sem menn takast á með rökum. (Gripið fram í.) Hv. þingmaður þarf ekki að búast við því að geta hellt hér úr öllum hlandfötum sínum yfir iðnaðarráðherra og halda að hann svari ekki á móti. Það vill svo til að ég hef verið í flokki með hv. þingmanni. (**RR:** Öfgaflokki.) Ég ber mikla virðingu fyrir Steingrími J. Sigfússyni og mér finnst hann snjall stjórnmálamaður en ég hef verið í flokki með honum og þótt ég sé tekinn að reskjast hef ég ágætisminni og ég man skoðanir hv. þingmanns, ég man þetta allt saman. Ég man þetta ekki bara, ég á tilvitnanir í þetta allt saman. Það skiptir ekki máli, hv. þingmaður kom hingað til umræðunnar beinlínis til að láta eins og hann lét. Það var ekki til arða af málefnalegum málflutningi.

Hv. þingmaður kveinkar sér undan því að menn séu að ljúga upp á hann. Ég hef ekki farið rangt með eitt eða neitt. Ég hef tilvitnanir fyrir þessu öllu. Hv. þingmaður kom hingað — og hvað talaði hann um margar ár sem ég hefði í einhverjum heimullegum tilgangi áformað að virkja? Hann talaði t.d. um Jökulsá á Fjöllum. Ég sat í nefnd með hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni þar sem hann vann ákaflega gott starf ásamt mér og fyrrverandi umhverfisráðherra við það að undirbúa Vatnajökulsþjóðgarð og hann veit alveg mína afstöðu til Jökulsár á Fjöllum o.s.frv.

Það sem hér hefur komið fram við þessa umræðu er það sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði áðan og er væntanlega tilgangur hans með umræðunni. Hann hefur sýnt það vel að Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur ákveðna sérstöðu í þessum sölum. Hún vill ekki virkja þó að hann tali með öðrum hætti. Það er mín niðurstaða að bara kategóríska vilji hann ekki virkja þótt hann tali allt öðruvísi af því að hann er svona aðeins að, ekki klóra en kitla suma kjósendur. Þetta er bara staðan og eftir þennan dag liggur það fyrir. Það var tilgangurinn auðvitað með öllu þessu írafári og allt í lagi með það. Við þurfum líka málsvara á Alþingi fyrir þau viðhorf. Þannig er lýðræðið.

Hv. þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa komið hérna og fyrir utan þessa merkilegu ræðu hjá hv. þingmanni töluðu hv. þm. Álfheiður Ingadóttir og Kolbrún Halldórsdóttir, m.a. um jarðhitasvæðið. Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði að það væri verið að fara í jarðhitann. Tutla úr honum, sagði hv. þm. Álfheiður Ingadóttir, hverja einustu örðu. Starfssystir hennar varaði við því vegna þess að orkan væri ekki nægilega vel nýtt og ekki með sjálfbærum hætti. Það er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að orkan við raforkuframleiðslu í jarðhitavirkjunum er ekki nægilega vel nýtt í dag. Það er verkefni okkar að finna leiðir til að nýta þessi 2.000 megavött sem hv. þm. Grétar Mar Jónsson greindi okkur frá hérna áðan og er ekki nýtt í dag. Það eru vandamál sem iðnaðarráðuneytið ásamt greininni er líka að spreyta sig á. Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir veit væntanlega að ég hef tekið undir með henni varðandi sjálfbærni og endurnýjanleika jarðhitasvæða. Ég ber ákveðinn kvíðboga gagnvart því og þess vegna sendi ég, eins og hv. þingmaður hlýtur að vita, formlega beiðni til starfsfólks rammaáætlunar. Í fyrsta lagi yrðu gerðar skilgreiningar á því í hverju sjálfbær nýting jarðhitasvæða fælist og í öðru lagi hvernig umgengnisreglur ættu að vera á svæðunum sem hv. þingmaður hefur lögmætar áhyggjur af. Það mun ég síðan gera að reglu samkvæmt lagaheimild sem ég hef.

Hv. þm. Höskuldur Þórhallsson kom hér og eftir að hafa skammað félaga sína í stjórnarandstöðunni kvartaði hann undan því að hinu og þessu hefði ekki verið svarað. En það voru allt saman spurningar sem hann gat ekki búist við að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon svaraði. Hann gerði að umræðuefni ákvörðun umhverfisisráðherra um heildarmat á Bakka. Það gerðu fleiri þingmenn. Ég spyr: Út af hverju er allt þetta írafár? Ég hef lesið þau lög. Ég var í salnum þegar þau voru sett og það var aldrei rætt svo að ég muni um þetta tiltekna ákvæði. Í greinargerðinni er varla neitt um það að finna. Ég sé engin lög mæla gegn því að tilraunaboranirnar sem menn tala um að hljóti að frestast hafi sinn eðlilega gang þrátt fyrir heildarmatið. Ég hef engin rök séð fyrir því. Hv. þm. Birki J. Jónssyni vil ég segja út af ræðu hans í gær að við búum á Íslandi. Þar vinna menn á vetrum. (Forseti hringir.) Þar geta menn borað á vetrum. Í fyrra voru menn að bora fyrir norðan í fjögurra metra snjólögum.

[16:06]

Útbýting:

Fjarskipti, 523. mál, nál. samgn., þskj. 1321.

Jarðgöng og vegagerð á sunnanverðum Vestfjörðum, 659. mál, fsp. KHG, þskj. 1320.

Póst- og fjarskiptastofnun, 522. mál, nál. samgn., þskj. 1322; brtt. samgn., þskj. 1323.

Fundi slitið kl. 16:07.

---

118. FUNDUR

fimmtudaginn 4. september,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Viðlagatrygging Íslands, stjfrv., 651. mál, þskj. 1312. — 1. umr.
3. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442.

mál, þskj. 705, nál. 1158, brtt. 1159. — 2. umr.

4. Ársskýrsla Ríkisendurskoðunar 2007, , 626. mál, . — Ein umr.

5. Fjarskipti, stjfrv., 523. mál, þskj. 824, nál. 1321. — 2. umr.

6. Póst- og fjarskiptastofnun, stjfrv., 522. mál, þskj. 823, nál. 1322, brtt. 1323. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Árni Þór Sigurðsson, 9. þm. Reykv. n.,
Bjarni Harðarson, 8. þm. Suðurk.,
Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Jóhanna Sigurðardóttir féltrmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Þórunn Sveinbjarnardóttir umhvrh., 8. þm. Suðvest.

Störf þingsins.

Málefni ljósmæðra – frumvarp um matvæli.

[10:32]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hér voru í gær tekin upp málefni ljósmæðra og kjaradeila þeirra sem nú stendur yfir. Hæstv. fjármálaráðherra kom hér upp í gær og sagðist vona að ekki kæmi til verkfalls. Þó var ekki boðað til neinna samningafunda í gærkvöldi og verkfall skall á á miðnætti.

Nú stendur yfir samningafundur sem hófst klukkan 10 og mig langar að beina máli mínu hér til hv. formanns heilbrigðisnefndar, hv. þm. Ástu Möller, því að málið snýst auðvitað ekki einungis um kjör ljósmæðra, sem ég fór hér aðeins yfir í gær, heldur öryggi verðandi mæðra sem stóðu fyrir utan Karphúsið í morgun, snýst um þá þjónustu sem núna er veitt þegar skert þjónusta er á meðgöngudeild, í mæðraeftirliti, á fæðingardeild og enn fremur hvernig heilbrigðisnefnd þingsins sér fyrir sér að hún muni beita sér í málinu. Eins og hér kom fram í gær er þetta auðvitað stórt heilbrigðismál því að störf ljósmæðra spara ríkinu gríðarlegar fjárhæðir með öflugri heimaþjónustu, aðhlynningu við fæðandi konur, styttri sængurlegu, yfirsetu og öðru slíku fyrir utan að hér hefur verið tryggð mæðravernd á heimsmælikvarða.

Annað atriði sem hér var nefnt í gær og ég vildi ræða líka við formann heilbrigðisnefndar er að samkvæmt spám munu 44% stéttarinnar fara á eftirlaun á næstu 10 árum — og hvert sjáum við horfa ef ekki verður bætt úr kjörum ljósmæðra og við sjáum fram á þessi miklu afföll úr stéttinni? Ég tel fulla ástæðu í ljósi alvarleika málsins — að verkfall er skollið á, fleiri verkföll standa fyrir dyrum og ekki er fyrirséð hvert stefnir — að málið verði hér aftur rætt í dag.

[10:34]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Tveggja daga verkfall ljósmæðra hófst á miðnætti og ég hlýt að lýsa vonbrigðum mínum með að til þess hafi þurft að koma. Ég hlýt jafnframt að lýsa þeirri skoðun minni að kröfur ljósmæðra um leiðréttingu launa eru á rökum reistar. Það er ekki viðunandi að hefðbundin kvennastörf hjá hinu opinbera sem krefjast langrar menntunar og mikillar sérþekkingar séu metin til tuga þúsunda lægri launa en aðrar fagstéttir sem eru með sambærilega lengd menntunar að baki svo að ekki sé talað um hefðbundnar karlastéttir sem virðast ætíð tróna á toppnum í launum. Það er ekki viðunandi að einstaklingur sem bætir við sérþekkingu sína og leggur á sig tveggja ára viðbótarnám þurfi að eiga von á lækkun í launum. Það eru slæm skilaboð til kvenna sem vilja læra ljósmóðurfræði og þetta er afleit aðferð til þess að sporna gegn yfirvofandi miklu brottfalli ljósmæðra úr starfi sökum aldurs á næstu árum.

Ljósmæður eins og aðrar kvennastéttir binda miklar vonir við ákvæði stjórnarsáttmálans um að gert verði sérstakt átak til að minnka kynbundinn launamun og taka sérstaklega á hefðbundnum kvennastéttum. Því fagna ég því sem kom fram í umræðum á hinu háa Alþingi í gær að nefndir á vegum fjármála- og félagsmálaráðuneyta munu skila niðurstöðum nú á haustdögum um aðgerðir til að taka á kynbundnum launamun.

Heilbrigðisnefnd Alþingis hélt fund í gær til þess að fá upplýsingar um viðbrögð stofnana ef til verkfalls ljósmæðra kæmi. Það sem stendur upp úr fundinum er í fyrsta lagi að bæði fulltrúar ljósmæðra og stofnana sýna mikla ábyrgð við þessar aðstæður. Í öðru lagi verður þess gætt að fæðandi konur geti gengið að fullkomlega öruggri þjónustu, barnshafandi konur þurfa þar ekkert að óttast. Í þriðja lagi bitnar verkfallið fyrst og fremst á eftirliti á meðgöngu en öllum bráðatilvikum verður sinnt. Í fjórða lagi hefur verkfallið ekki áhrif á heimaþjónustu ljósmæðra.

Að lokum í þessari umræðu vænti ég þess að samningsaðilar leggi sig alla fram um að ná lausn á þessari kjaradeilu. Barnshafandi konur, ófædd börn þeirra, ljósmæður og samfélagið allt eiga það skilið.

[10:36]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Í maí sl. tókust kjarasamningar milli ríkis og sveitarfélaga og BSRB. Þá var ekki hægt að leiðrétta kjör kvenna og það var gagnrýnt hér mjög harkalega. Það er vegna þess að ríkisstjórnin hefur gefið fyrirheit og loforð um að leiðrétta kjör kvenna sérstaklega. Hæstv. jafnréttisráðherra Jóhanna Sigurðardóttir hefur sagt að það muni reyna á stjórnarsáttmálann varðandi það að leiðrétta kjör kvenna, það verði að lyfta konunum upp án þess að karlarnir fylgi á eftir og þetta sé eitt brýnasta jafnréttismál samtímans. Þetta segir hæstv. jafnréttisráðherra Jóhanna Sigurðardóttir.

En hver er staðan núna? Hv. þm. Ásta Möller kemur hér upp og segir: Þetta er ekki viðunandi, kjör ljósmæðra eru ekki viðunandi. Og það er rétt. En hvað segir hæstv. fjármálaráðherra Árni Mathiesen? Sá ráðherra segir: Það er ekki hægt að leiðrétta þessi kjör, efnahagsástandið er svo erfitt.

Þetta mál er komið í mjög erfiðan hnút og það er skollið á verkfall. Ég vil nýta tækifærið hér og skora á karlinn, hæstv. fjármálaráðherra Árna Mathiesen, að hlusta á konurnar sem krefjast eðlilegra launabóta. Ég vil líka skora á karlinn, Árna Mathiesen, hæstv. fjármálaráðherra, að hlusta á konuna, hv. þm. Ástu Möller, í sama flokki sem segir að þetta sé ekki viðunandi. Ég skora líka á Jóhönnu Sigurðar-

dóttur, hæstv. ráðherra jafnréttismála, að fela sig ekki heldur stíga nú fram og taka þátt í þessari umræðu og þrýsta á hæstv. fjármálaráðherra að hjálpa til við að leiðrétta þessi kjör.

Nú er ekki tími til að fela sig, kæru konur, nú á að taka á því. Nú þarf að leiðrétta þessi kjör.

[10:38]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Virðulegur forseti. Það mál sem við ræðum hér, verkfall ljósmæðra, er gríðarlega alvarlegt mál. Um það deilir enginn, held ég, sem er í þessum sal, hvort sem fólk er í stjórn eða stjórnarandstöðu. Það sem deilt er um hér bæði í dag og í gær er til hvaða aðgerða hægt er að grípa.

Hæstv. fjármálaráðherra lýsti því hér í gær hver hans sýn væri á málin. Mín sýn er sú, og ég tek undir með hv. þm. Ástu Möller, hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur og öðrum hv. þingmönnum sem hafa rætt þetta mál, að staðan er algjörlega óviðunandi. Og það er auðvitað algjörlega óviðunandi að störf ljósmæðra séu ekki metin að verðleikum, um það deilir enginn. Við deilum hins vegar um það hvað hægt sé að gera í þessari stöðu núna.

Ég tala af reynslu eftir störf mín hjá Reykjavíkurborg þegar ég segi: Þar sem er vilji til þess að leiðrétta þessi mál, þar er vegur. Það liggur fyrir að það er pólitískur vilji núna hjá núverandi ríkisstjórn til að leiðrétta laun kvennastéttanna. Það liggur fyrir (Gripið fram í.) í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar (Gripið fram í.) og ég segi það núna sem ég sagði (Gripið fram í.) hér í vor að innbyggt óréttlæti verður ekki leiðrétt í einni svipan. Það er bara ekki þannig og ég tala af mikilli reynslu þegar ég segi það.

Það liggur fyrir stefnuyfirlýsing um það og það liggja fyrir yfirlýsingar um það að á þessum málum verði tekið í haust á jafnréttisþingi þar sem hæstv. félagsmálaráðherra hefur sagt að kynntar verði tímasettar aðgerðir og dagsetningar varðandi þessi mál.

Hins vegar þarf að sjálfsögðu að leysa þá kjaradeilu sem við stöndum frammi fyrir núna. Ég átti samtöl í morgun við deiluaðila og ég treysti því að málið muni leysast á eins farsælan hátt og mögulegt er miðað við núverandi aðstæður á allra næstu dögum þannig að við þurfum ekki að horfa upp á það að þetta verkfall verði lengra en þeir tveir sólarhringar sem stefnir í núna.

[10:41]

Þuríður Backman (Vg):

Hæstv. forseti. Hér var beint fyrirspurn til hæstv. fjármálaráðherra í gær varðandi þá alvarlegu stöðu sem blasti við, að ljósmæður mundu hefja verkfall um miðnætti. Hann gaf þá yfirlýsingu hér eða það mátti skilja af orðum hans að það mætti búast við samningafundi í gærkvöldi en því miður var hann ekki boðaður. Því hefur komið til þessa verkfalls. Þetta er fyrsta aðgerð af nokkrum sem ljósmæður munu grípa til verði ekki samið núna fram að næstu mánaðamótum. Þá munu uppsagnir ljósmæðra dynja á, og það finnst mér vera sú sýn sem við verðum að horfa á, hversu alvarleg þessi staða er og hversu margar ljósmæður hafa lýst þeim vilja sínum að standa við uppsagnir. Þær eru búnar að gefast upp. Launakjörin, starfsaðstæðurnar á vinnustaðnum, álagið, ábyrgðin, sem ekki er svo fylgt eftir með viðurkenningu í launum. Þær eru búnar að gefast upp.

Þegar þetta bætist við og sú staðreynd að um 44% ljósmæðra eru komnar á þann aldur að þær fara að hætta störfum sökum aldurs blasir við staða sem ég tel að hv. formaður heilbrigðisnefndar og ríkisstjórnin öll verði að horfa til, kjör fólks sem vinnur við umönnun, ljósmæðra, hjúkrunarfræðinga, sem ekki sækja núna í hjúkrunarnám. Hvers vegna? Vegna þess að þær sjá ekki fram á að laun þeirra verði leiðrétt þrátt fyrir fagrar yfirlýsingar og stjórnarsáttmála um að það eigi að bæta laun kvenna og rétta kynbundinn launamun. Tækifærið var í vor, tækifærið er núna, það þýðir ekkert að bíða eftir jafnréttisþingi og að ljósmæður bíði eftir margra ára áætlun (Forseti hringir.) sem við getum ekki treyst að verði neitt annað en yfirlýsingar og loforð.

[10:43]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég held að það sé öllum ljóst að hér á Íslandi hefur ríkt alvarlegur launamunur eftir því hvaða stéttir eiga í hlut og hvort um er að ræða karla eða konur. Þetta er hið alvarlegasta ástand og ég skil þessa umræðu sem hér hefur farið fram bæði í gær og í dag svo að það ríki almennur stuðningur við og skilningur á að þetta ástand lagist. Það tekur tíma og mun vonandi og vissulega úr rætast áður en langt um líður eins og hér hefur komið fram.

Nú erum við að tala um þessa stöðu sem er í kjaradeilu milli ríkis og ljósmæðra. Mér finnst raunar algjörlega útilokað að skilja hvernig ein stétt, kvennastétt sem þarf að ganga í gegnum sex ára nám, getur borið skarðari hlut eftir að hafa bætt við sig tveimur árum eftir hjúkrunarfræðinámið þegar upp er staðið og setið uppi með lakari laun en þeir sem stunda fjögurra ára nám. Almennt talað er um að ræða að þessi stétt ljósmæðra hefur ekki sambærileg kjör miðað við aðrar stéttir sem hafa sambærilega menntun. Úr þessu verður að leysa.

Ég skora á stjórnvöld og bind miklar vonir við að á þessu máli verði tekið á allra næstu vikum og mánuðum. Þessa deilu sem hér er um að ræða verður að leysa, hún leysist ekki í sölum Alþingis en ég tek undir áskoranir til stjórnvalda og til hæstvirtra ráðherra um að ganga nú fram skörulega og skera á þennan hnút sem er okkur öllum til vansa.

[10:45]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það er með algjörum ólíkindum að til þessa verkfalls hafi þurft að koma. Ástandið veldur vissulega kvíða. Þetta snýst ekki bara um ljósmæður. Þetta snýst um fæðandi konur og þetta snýst um þá staðreynd að fæðingar ganga verr þegar fólk er kvíðið. Það er það sem er svo alvarlegt og það getur haft alvarlegar afleiðingar að láta ástand sem þetta koma upp.

Og ég spyr: Hvers konar stjórnsýsla er það? Hvers konar stjórnsýsla er það sem lokar meðgöngudeild á Landspítalanum, meðgöngudeild þar sem konur þurfa að leggjast inn og vera undir stöðugu eftirliti til þess að reyna að tryggja að meðgangan fái eðlilegan framgang og að barnið fái að koma heilbrigt í heiminn? Af hverju er þessari deild

lokað? Hvers konar stjórnsýsla er það? Það er vegna þess að undanþágulistar hafa ekki verið uppfærðir í fjármálaráðuneytinu í 13 ár. Frá 1995 hafa sjálfkrafa ár eftir ár verið uppfærðir undanþágulistar. Hvers konar stjórnsýsla er þetta?

Á fundi heilbrigðisnefndar í gær var upplýst að heilbrigðisráðuneytið hefði boðist til að aðstoða fjármálaráðuneytið við þetta en það hefði ekki verið þegið.

Heilbrigðisráðherra sem hér er kominn í dyrnar var dapur í gær í sjónvarpsfréttum yfir því að geta ekkert gert í þessu máli, en treysti á samningsaðila. Ég man ekki eftir því að menn hafi verið mjög daprir, hvorki fjármálaráðherra né heilbrigðisráðherra, þegar nýr forstjóri Landspítala – háskólasjúkrahúss fékk 25% launahækkun á dögunum, úr 1,3 millj. kr. á mánuði í 1,6 millj. kr.

Það eru til peningar í þessu kerfi og ljósmæður óska eftir því að fá sjálfsagða viðurkenningu á menntun sinni, reynslu og ábyrgð. Það er ekki nóg að tala um pólitíska vilja, hv. þingmaður (Forseti hringir.) Samfylkingarinnar, Steinunn Valdís Óskarsdóttir. Spurningin er að koma þeim vilja í framkvæmd og standa við stóru orðin.

[10:47]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hér lýsa hv. þingmenn yfir stuðningi, skilningi, viðurkenningu. Fólk er á einu máli um að leiðrétta þurfi kjör ljósmæðra, að þær hafi setið eftir. Fólk virðist vera nokkuð sammála um að ástæðurnar séu þær að þetta er kvennastétt, kvennastétt sem hefur setið eftir af því að þetta er kvennastétt. Hér liggur fyrir stjórnarsáttmáli um að leiðrétta þurfi kynbundinn launamun.

Hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir segir: Ég hef reynslu af þessum verkum. Hv. formaður Samfylkingarinnar, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, sagði fyrir síðustu kosningar: Vilji er allt sem þarf.

Ég hlýt að spyrja eins og ljósmæður hljóta að spyrja: Á þá ekki að ganga til verka? Getum við verið þekkt fyrir að þetta verkfall standi lengur, að þjónustan sé skert, að verðandi mæður þurfi að mæta aftur fyrir utan Karphúsið til að sýna stuðning sinn í verki? Getum við verið þekkt fyrir það að ekki sé gengið í það mál að leiðrétta kjör sem við getum öll verið sammála um að þurfi að leiðrétta?

Stuðningur og skilningur ná bara visst langt. Nú þarf að reisa merki í verki.

[10:49]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg ljóst að kjarasamningar verða ekki leysir hér inni á borði Alþingis en hins vegar er líka ljóst að umræður sem fara hér fram skipta verulegu máli. Það hefur komið fram í umræðunni að skilningur er alveg þvert á flokka á aðstæðum ljósmæðra og á kröfum þeirra um bætt kjör.

Ákveðin skref voru tekin í samningum hjúkrunarfræðinga síðasta vor sem þeir virtust á því stigi vera sáttir við. Ég reikna með og geng út frá því að ákveðin skref verði tekin í samningum við ljósmæður sem eru fram undan og sem aðilar geta sætt sig við. En ég tek jafnframt undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur að Róm verður ekki byggð á einum degi. Það er bara þannig að það þarf að taka þetta í skrefum og ég geri ráð fyrir að það verði hér eftir sem hingað til.

En samningstímabilið er ekki nema átta mánuðir og samningar verða lausir aftur á næsta ári. Og það er alveg ljóst að þar skapast ákveðið svigrúm að byggja á þeirri vinnu sem fer fram núna í haust á vegum fjármálaráðuneytisins og félagsmálaráðuneytisins þar sem unnið er í þremur nefndum að tillögum í þessa veru.

Við konur, hvar í flokki sem við stöndum, viðurkennum þennan vanda. Við bindum vonir við að þarna verði tekin raunhæf skref til að ráðast gegn þeim kynbundna launamun sem við höfum þurft að búa við árum saman. Áratugum saman. Öldum saman. Þetta er ekki viðunandi. Það er ekki viðunandi að kvennastörf séu metin með þeim hætti sem gert er í dag. Það er það ekki. Og ef eitthvað er eru kvennastörf verr metin, þegar kynbundinn launamunur er skoðaður og horft á stéttir er horft á karla og konur innan sömu stéttar og þar er tiltekinn kynbundinn launamunur. Þegar bornar eru saman kvennastéttir og karlastéttir er þar mun meiri munur og það er ekki hægt að una við það.

Það sem stendur upp úr er að fólk kemur af ábyrgð að þessu máli. Barnshafandi konum, fæðandi konum er ekki hætta búin og við horfum fram á tveggja daga verkfall sem vonandi verður ekki (Forseti hringir.) meira en svo.

[10:51]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég vil taka það fram að það er dálítið erfitt að fara hér inn í umræðu um allt annað mál vegna þess að þetta er stórt mál sem við vorum að ræða áðan. Þessi þingsköp sem við höfum samþykkt hér eru þó þannig að þetta er það sem ætlast er til og að þetta er leyfilegt.

Ég ætla að fá að ræða hér, hæstv. forseti, örlítið við formann sjávarútvegs- og landbúnaðarnefndar um matvælalöggjöfina sem við frestuðum í vor og hefur ekki komið til umfjöllunar á hv. Alþingi nú í haust. Og ekki er útlit fyrir að það verði eftir því sem ég best skil. Það er ekki fundur í nefndinni á mánudag en hins vegar mun verða fundur á þriðjudaginn.

Ástæða þess að ég spyr um þetta er m.a. sú að því hefur verið haldið fram, a.m.k. í nefndinni, að það sé ákveðin hætta á því ef þetta frestast mjög að það geti bitnað á okkar mikilvægu atvinnugrein sem er sjávarútvegurinn og að Evrópusambandið geti beitt sér gegn innflutningi á sjávarafurðum frá Íslandi ef þetta dregst úr hófi. Þess vegna er mikilvægt fyrir þingið og alla sem láta sig þessi mál varða að fá svör frá hv. formanni um það hvernig hún sér í fyrsta lagi fyrir sér vinnu við þessa löggjöf og svo í öðru lagi hvort einhver hætta sé á að þessi frestun sem nú þegar hefur orðið geti komið sér illa fyrir sjávarútveginn.

Nú veit ég að það er von á umsögn frá Bændasamtökunum um þetta mál. Þau hafa lagt gríðarlega mikla vinnu í það og vonandi verður vel tekið þeim ábendingum sem þaðan koma. En mér finnst ómögulegt annað en að hv. formaður nefndarinnar greini frá því hvernig hún sér fyrir sér áframhaldandi vinnu við þetta mál.

[10:53]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Ég tek undir að það er erfitt að fara í svona mál þegar mál eins og verkfall ljósmæðra brennur á okkur. En þetta er mjög mikilvægt líka.

Í fyrsta lagi varðandi vinnubrögðin í nefndinni er alveg ljóst að þegar ákveðið var að fresta málinu í vor lá fyrir að Bændasamtökin óskuðu eftir því að fá lengri frest til að skila áliti sínu. Og ég veit til þess að þau hafa unnið mjög stíft að því í sumar. Haraldur Benediktsson, formaður Bændasamtakanna, hafði samband við mig í gær og sagði mér að nú væri alveg að bresta á þetta álit sem þau ætla að gefa og hann óskaði eftir því að Bændasamtökin fengju að koma fyrir nefndina í næstu viku. Við munum reyna að koma því á á fimmtudaginn.

Hins vegar ætluðum við að hafa fund í nefndinni á þriðjudaginn til að fara yfir stöðuna og skoða það hvernig málin hefðu þróast í sumar vegna þess að auðvitað hefur verið vinna í gangi við það að fara betur yfir þetta í ráðuneytinu og í utanríkisráðuneytinu. Ég tel það mjög mikilvægt.

Varðandi það hvort sjávarútvegurinn muni á einhvern hátt líða fyrir þessa frestun er auðvitað ákveðin hætta á því að kærur komi á okkur út af þessu og samkeppnisþjóðir okkar í sjávarútvegi muni reyna að stöðva innflutning okkar inn á Evrópska efnahagssvæðið. Það má reikna með (Forseti hringir.) að menn hafi þolinmæði að minnsta kosti fram eftir hausti þannig að ég á ekki von á því að það muni hafa alvarlegar afleiðingar að löggjöfin hafi frestast þetta mikið.

[10:56]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á því að lýsa yfir afdráttarlausum stuðningi mínum við baráttu ljósmæðra fyrir viðurkenndum leiðréttingum á kjörum sínum, virðingu fyrir starfi sínu og ábyrgð sem þessi ein elsta stétt landsins býr nú við og gekkst fyrir að bæta. Ljósmæður réðu miklu og störf þeirra hafa skipt sköpum fyrir bætt heilbrigði þjóðarinnar, í þeim mikla árangri sem við höfum náð í að ná niður barnadauða, barnsfararsóttum o.s.frv. Þessi stétt á stuðning minn eins og okkar allra í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði.

Varðandi hitt málið sem er hér til umræðu, landbúnaðarmálin, vil ég ítreka að það var fyrir harðfylgi og samstöðu bænda, íslenskra matvælaframleiðenda, neytenda og sérfræðinga í heilbrigði dýra sem tókst að stöðva þetta illræmda frumvarp ríkisstjórnarinnar um óheftan innflutning á hráu kjöti síðasta vor. Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs börðust af alefli gegn því hér á Alþingi og áttu sinn þátt í því að málið var stöðvað.

Ég furða mig á þeim áhuga hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur að hún skuli koma hér upp til þess að ýta á eftir þessu frumvarpi sem er ógn við landbúnaðinn, ógn við matvælavinnslu í landinu, ógn við matvælaöryggi í landinu. Svör við fyrirspurnum frá fulltrúum vinstri grænna í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd um bréfaskipti á milli utanríkisráðuneytisins, landbúnaðarráðuneytisins og samninganefndarinnar við Evrópusambandið um þessar kröfur komu ekki. Þessi bréf komu ekki. Þetta virðist eingöngu ráðast (Forseti hringir.) af hnjáliðamýkt Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins og einhvers hluta forustu Framsóknarflokksins (Forseti hringir.) fyrir Evrópusambandinu.

[10:58]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég vil bara vegna fyrra málsins sem hér var rætt, af því að allmargir hv. þingmenn tóku þannig til orða að „við konur“ hlytu að hafa skilning á þessari stöðu og mikilvægi ljósmóðurstarfsins og þess að rétta kjör ljósmæðra, segja að í mínum huga er sá þáttur málsins ekki kynbundinn og ég held að við karlar hljótum að taka það til okkar alveg jafnt og konur hér á þingi.

Varðandi frumvarpið um óheftan innflutning á hráu kjöti er ég þvert á móti ekki að reka á eftir því hér, heldur fagna því sérstaklega að afgreiðslu málsins var þrátt fyrir allt frestað í vor. Sömuleiðis væri það að mínu mati algert óráð að fara að hrapa að einhverri afgreiðslu hér á þessu stutta haustþingi. Þetta er einfaldlega mál sem þarf að skoða miklu betur.

Menn mega ekki líta svo á — það er kannski gott fyrir menn að læra það af þessu máli, bæði samningamenn okkar og ráðuneytin — að afgreiðsla Alþingis á málum sem samið er um með stjórnskipulegum fyrirvara sé formsatriði. Það er ekki sjálfgefið að Alþingi taki alltaf við hverju sem er. Sá möguleiki er til staðar að Alþingi Íslendinga segi nei, hann er innbyggður í samninginn um hið Evrópska efnahagssvæði, og segi einfaldlega við okkar samningamenn og ráðuneytin: Nei, takk. Þið stóðuð ykkur ekki nógu vel. Farið aftur og reynið að ná betri samningum. Það væri stórkostlega lærdómsríkt ef þetta mál færi í þann farveg.

Ég er líka þeirrar skoðunar að það sé hægt að skipta þessu upp og innleiða þetta fyrir sjávarútveginn. Undanþága Íslands, sú sem varin var með kjafti og klóm á sínum tíma, var varðandi innflutning á hráu kjöti og hrámeti og hana hefði aldrei átt að gefa eftir. Að mínu mati hefði það ekki þurft að valda neinum vandræðum þótt Ísland hefði staðið fast á þeirri afstöðu.

Það vantar enn gögn í málinu og það gætir ótrúlegrar tregðu úr ráðuneytunum að afhenda fullnægjandi gögn um feril málsins. Og auðvitað er óþolandi fyrir Alþingi að það skuli kosta (Forseti hringir.) margra mánaða eftirrekstur að fá slík grunngögn. Áður en þau eru komin kemur að sjálfsögðu ekki til greina að afgreiða þetta mál.

[11:00]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég gerði mér nú engar vonir um að fulltrúar Vinstri grænna mundu taka málefnalega afstöðu til þessa máls eða (**JBjarn:** Málefnalega! .... á móti ...) taka á einhvern hátt ábyrgð á málinu. Þeir hafa ekki tekið ábyrgð á neinum málum nema girðingarlöggjöfinni hérna fyrir nokkrum árum. Það voru þau lög sem voru samþykkt (Gripið fram í.) í tíð fyrrverandi ríkisstjórnar. Mér er þetta mjög minnisstætt. En þetta er bara svona. Við stöndum frammi fyrir því að þurfa að innleiða þessa löggjöf og aflétta stjórnsýslulegum fyrirvara.

Erindi mitt hér upp var náttúrlega fyrst og fremst það að

heyra frá formanninum hvernig hún sér fyrir sér vinnu við málið, ekki síst vegna þess að ég hef áhuga á því að sjávarútvegur á Íslandi geti starfað óhindrað áfram. Það er stóra málið í þessu öllu saman. Það þýðir ekkert fyrir hv. formann Vinstri grænna að koma hér fram og skella skollaeyrum við staðreyndum sem blasa við. Það er ekki einu sinni fyndið. Það er klaufalegt að svona reyndur þingmaður skuli ekki reyna að horfa á málið út frá staðreyndum og átta sig á aðalatriðunum. (Gripið fram í.)

Ég hef eins og fleiri hér áhyggjur af stöðu bænda, ekki síst núna á haustdögum og ekki síst sauðfjárbænda þar sem þeir eru náttúrlega í sviðsljósinu á haustdögum af eðlilegum ástæðum vegna hækkunar á áburðarverði og vil spyrja formanninn vegna þess að ég reikna með því að hún eigi eftir að tala hér aftur hvort einhverjar aðgerðir séu fyrirhugaðar af hálfu stjórnvalda til að koma til móts við erfiða stöðu bænda vegna aukins kostnaðar.

[11:02]

Arnbjörg Sveinsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Fullkomin ástæða er til að hafa áhyggjur af stöðu sauðfjárbænda. Ég vísa til þess sem sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra sagði á fundi í Búðardal að hagsmunir þeirra verða skoðaðir í ráðuneytinu og hvernig hægt verður að bregðast við þessari erfiðu stöðu.

Varðandi matvælalöggjöfina þá höfum við nokkra reynslu fyrir því hér að yfirleitt batnar löggjöfin eftir því sem hún er lengur í meðförum á Alþingi þannig að ég held í sjálfu sér að þetta verði ágætislöggjöf þegar við ljúkum við hana hér. Það verður alla vega búið að fara mjög vel yfir hana og mjög margir hagsmunaaðilar hafa komið að því að því að leggja fram álit sitt og það ber auðvitað að þakka þá miklu vinnu sem ýmsir hafa lagt í að koma með álit og ráðgjöf til okkar í sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd. En eins og hv. þingmaður Valgerður Sverrisdóttir nefndi þá er ástæða til að hafa áhyggjur af hagsmunum sjávarútvegsins og við verðum að hafa í huga þegar við vinnum að þessari löggjöf að drátturinn má ekki verða það mikill á því að ljúka löggjöfinni hvernig sem við gerum það svo á sínum tíma að það komi niður á hagsmunum sjávarútvegsins. Það væri mjög alvarlegt ef við sætum uppi með að útflutningur okkar væri stöðvaður á hafnarbökkum í Evrópu þegar líða fer fram á haustið eða veturinn. Þetta verðum við allt að hafa í huga við vinnslu málsins í Alþingi og (Forseti hringir.) reyna að vinna þetta sem best.

Umræðu lokið.

Um fundarstjórn.

Umræðuefni undir liðnum Störf þingsins.

[11:05]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Mér dettur nú bara í hug að nefna það hér vegna þess að mér fannst þetta svo vandræðaleg staða sem kom upp þarna áðan, þ.e. að eftir að búið var að ræða þetta alvarlega mál, verkfall ljósmæðra og ástand á fæðingardeildum, þá var farið að tala um annað mál sem var svo gerólíkt og var eitthvað svo allt annars eðlis. Er ekki hægt að hafa það þannig að umræðunni sé skipt alveg upp og forseti tilkynni af ræðustól að umræðu um þetta mál sé lokið og nú hefjist umræða um annað mál? Svo fóru hv. þingmenn að blanda saman umræðu um matvælalöggjöf og ljósmæður sem líka var vandræðalegt. Þetta er bara ábending um hvort ekki færi betur á því að það séu skil og tilkynnt af hálfu hæstv. forseta þegar um það er að ræða að tekin séu fyrir fleiri en eitt mál í sama umræðutíma í upphafi fundar.

[11:06]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti hefur hlýtt á þessar ábendingar og mun taka þær til athugunar. Hins vegar er nokkur vandi á höndum eins og einmitt hv. þingmaður benti á. Það er ekki hægt að hefta málfrelsi þingmanna og beina þeim á einhverjar sérstakar brautir í þessari umræðu. En þetta þróast allt saman og fer til betri vegar.

Viðlagatrygging Íslands, 1. umr.

Stjfrv., 651. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 1312.

[11:07]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Ég mæli fyrir frumvarpi til laga um staðfestingu Alþingis á bráðabirgðalögum um breytingu á lögum um Viðlagatryggingu Íslands, nr. 55/1992, með síðari breytingum.

Eins og þingheimi og raunar allri þjóðinni er kunnugt reið mjög harður jarðskjálfti yfir Suðurland þann 29. maí síðastliðinn. Þetta var með hörðustu skjálftum sem hér hafa lengi komið eða 6,3 stig á Richter og það varð því miður mikið tjón á innbúi og heimilum þúsunda Sunnlendinga. Svo er guði fyrir að þakka að það varð þó ekkert tjón á fólki sem heitið gæti.

Fljótlega eftir að áhrif skjálftans komu í ljós komu fram ábendingar frá þeim sem áttu um sárt að binda af skjálftans völdum að eigin áhætta þeirra sem tryggðu lausafjármuni sem bæta skyldi hjá Viðlagatryggingu Íslands væri óeðlilega há miðað við það sem gerist hjá vátryggingafélögum á markaði. Þegar þetta var skoðað kom í ljós að líklegt var að að þessu leyti gæti munurinn verið allt að áttfaldur í sumum tilvikum og fjórfaldur hjá öðrum. Munurinn var greinilega mjög mikill þarna.

Í ljósi þess að mjög skýrt er kveðið á um eigin áhættu í lögum sem þá giltu þá var ekki mögulegt þrátt fyrir góðan vilja að lækka eigin áhættu þess sem vátryggði hjá Viðlagatryggingu nema með breytingu á lögunum. Eins og ég sagði áðan varðaði þúsundir heima það tjón á lausafjármunum sem varð og þess vegna þótti ekki annað fært en grípa til þess að breyta lögunum með útgáfu sérstakra bráðabirgðalaga. Að öðrum kosti hefði uppgjör tjónsbóta hugsanlega getað tafist með tilheyrandi neikvæðum afleiðingum fyrir þá íbúa Suðurlands sem urðu fyrir tjóni í jarðskjálftanum.

Nú er mér mætavel kunnugt um það, herra forseti, að ákvæði er í stjórnarskránni sem gerir kleift að grípa til ráða ef mjög brýna nauðsyn ber til. Ég geng þess heldur ekki dulinn að í sölum hins háa Alþingis hafa staðið deilur og

stundum illvígar um það hvernig bæði þessi ríkisstjórn og fyrri ríkisstjórnir hafa beitt þessu ákvæði. Ég tel hins vegar að þau tilvik sem við höfum stundum rætt á Alþingi séu svo allt öðruvísi en þetta og, ef ég mætti orða það svo, lítilfjörlegri miðað við það sem þarna gerðist að ég tel að það hafi verið fyllilega réttlætanlegt að grípa með þessum hætti til tafarlausra ráðstafana. Ég ætla aðeins, herra forseti, að reifa þau ákvæði sem var breytt með bráðabirgðalögunum og ég legg hér fyrir hv. Alþingi að staðfesta.

Í 10. gr. laganna um Viðlagatryggingu Íslands er kveðið mjög skýrt á um eigin áhættu vátryggðs og samkvæmt ákvæði laganna fyrir setningu bráðabirgðalaganna er eigin áhætta um 5% af hverju tjóni en þó aldrei lægri en 40 þús. kr. þegar um var að ræða tjón á húseignum og lausafé sem er brunatryggt en sömuleiðis kemur þar fram að fjárhæðin skuli umreiknast til samræmis við gildandi vísitölu byggingarkostnaðar á hverjum tíma. Ef fjárhæðin sem ég nefndi áðan er umreiknuð með þessum hætti þá kemur í ljós að eigin áhætta miðað við 1. apríl síðastliðinn var 85 þús. kr. Hún er sem sagt mörgum sinnum hærri en hjá vátryggingarfélögum þar sem skoðun leiddi í ljós að hún var 10–20 þús. kr.

Þegar um var að ræða tjón á ýmsum stærri mannvirkjum í eigu ríkis og sveitarfélaga — og þau mannvirki sem um ræðir geta hv. þingmenn séð talin upp í 2. mgr. 5. gr. laganna eins og þau stóðu, hér er um að ræða hitaveitur, vatnsveitur og hafnarmannvirki — þá var lágmarksfjárhæð eigin áhættu 400 þús. kr. En uppreiknuð upphæð miðað við 1. apríl 850 þús. kr. Í 1. gr. bráðabirgðalaganna er kveðið á um að eigin áhætta vátryggðs skuli vera 5% af hverju tjóni en þó ekki lægri fjárhæð en 20 þúsund í tilfelli lausafjármuna og 85 þúsund vegna húseigna, enn fremur að eigin áhætta vegna mannvirkja sem falla undir þá málsgrein 5. gr. laganna sem ég reifaði hér áðan verði 850 þús. kr. Þá er sömuleiðis í 2. mgr. 1. gr. bráðabirgðalaganna kveðið á um að ráðherra sé heimilt að hækka lágmarksfjárhæðir eigin áhættu með reglugerð og þar með er afnumin sú binding sem núna er að finna í lögunum við gildandi vísitölu byggingarkostnaðar á hverjum tíma. Til þess að hægt væri að ná því eindregna markmiði sem ég held að allir hafi deilt sem að málinu komu af ríkisins hálfu, bæði ríkisstjórn og Alþingi, að bæta tjónþolum með sanngjörnum hætti þá bar brýna nauðsyn til að gera breytingu á lögum um Viðlagatryggingu Íslands án tafar og það var gert með bráðabirgðalögum. Auk þess er síðan í 2. gr. laganna kveðið á um að þau skuli taka til tjóns sem hefur orðið frá 25. maí 2008. Hv. þingmönnum til upplýsingar get ég þess að samkvæmt þeim upplýsingum sem ég hef aflað mér í dag þá höfðu þann 28. ágúst borist 3.785 tjónstilkynningar og þær skiptust þannig að 2.080 eru vegna íbúðarhúsa en 2.220 vegna tjóns á innbúi. Þá höfðu sömuleiðis borist 175 tilkynningar um tjón á atvinnuhúsnæði, þar af 160 vegna tjóns á lausafé og síðan höfðu borist tilkynningar um 180 tjón á sumarhúsum.

Af hálfu tryggingafélagsins hafa 976 eignir verið skoðaðar, 830 millj. kr. verið greiddar í bætur vegna innbústjóna, 822 millj. kr. vegna 314 fasteignatjóna. Enn standa út af uppgjör vegna 202 fasteignatjóna sem mér er tjáð að sé rétt ólokið.

Það er svo rétt að geta þess líka að hæstv. viðskiptaráðherra Björgvin G. Sigurðsson hefur þegar sett í gang nefnd sem er falið það hlutverk að semja frumvarp til nýrra laga um viðlagatryggingu. Nefndinni er ætlað að hraða starfi sínu með þeim hætti að unnt verði nú þegar í haust að leggja fram frumvarp sem er afrakstur af starfi nefndarinnar. Þá hefur forsætisráðherra sömuleiðis skipað nefnd sem hefur það hlutverk að meta hvernig skuli fara með ótryggð tjón einstaklinga og fyrirtækja og sömuleiðis hvernig skuli haga fjárhagslegum stuðningi við sveitarfélög meðal annars vegna endurreisnarstarfsins.

Herra forseti. Þetta er í stuttu máli sú greinargerð sem ég hef að flytja fyrir því frumvarpi sem hér er lagt fram þar sem óskað er staðfestingar Alþingis á bráðabirgðalögunum og ég legg til að að lokinni þessari umræðu verði málinu vísað til hv. viðskiptanefndar.

[11:15]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það má segja að um þau atvik sem urðu í sumar sé eðlilegt að stjórnvöld leggi sig fram um að skoða áhrif þeirra á eignir og afkomu einstaklinga og fyrirtækja og bregðast við eftir föngum með löggjöf þar sem það á við með tillögum sem eru vel ígrundaðar og ætlaðar til að bæta úr þeim ágöllum sem fram hafa komið í framhaldi af viðkomandi atburðum. Það verður þó að segjast um þetta mál að snautlegri framsögu hef ég ekki heyrt um nokkurt mál en þetta bráðabirgðalagafrumvarp. Þetta er í annað skiptið sem sami ráðherrann setur bráðabirgðalög um atburði í eigin kjördæmi á aðeins einu ári. Í fyrra skiptið mætti hann ekki til umræðunnar, hvorki til 2. né 3. umr., og hann sagði við 1. umr. málsins að rökstuðningur fyrir því að hann teldi sig hafa heimild til að setja bráðabirgðalög væri sá að málið væri svo lítilfjörlegt. Það var vissulega lítilfjörlegt í augum hans því að hann mætti ekki, hvorki til 2. né 3. umr. um málið þá. Ég veit ekki hvað honum finnst um þetta mál og hvernig hann rökstyður þörfina á því að setja bráðabirgðalög en hann mætir ekki einu sinni til 1. umr. Ég verð að segja að ég gagnrýni þetta harðlega, virðulegi forseti, skeytingarleysi ráðherrans gagnvart málinu og lítilsvirðingu hans gagnvart þinginu, bæði með því að grípa tvisvar sinnum til bráðabirgðalagavalds af tilefni sem hingað til hefur ekki verið talið fullnægja rökstuðningi sem þarf að vera fyrir því að beita þessari bráðabirgðalagaheimild og svo hinu, að mæta ekki einu sinni til að mæla fyrir eigin máli.

Það eru nokkur atriði sem þarf að skoða í þessu máli.

1. Átti að setja bráðabirgðalög?
2. Breytingarnar sem eru í bráðabirgðalögunum.
3. Afturvirkni breytinganna.

Við skulum aðeins fara yfir þessa þætti málsins. Ég gerði rækilega grein fyrir því á síðasta þingi þegar við ræddum bráðabirgðalagafrumvarp ráðherrans þá hvernig löggjafinn gekk frá bráðabirgðalagaheimildinni við stjórnarskrárbreytinguna 1991, las upp úr þingtíðindum í rökstuðningi þingmanna þá fyrir því hvernig ætti að skilja bráðabirgðalagaheimildina og hvernig ætti að beita henni. Ég vísa til ræðu minnar þá þannig að ég þarf ekki að endurtaka það sem þá kom fram en vil þó endurtaka einn kafla.

Áður fyrr, fyrir stjórnarskrárbreytinguna 1991, var eðlilegt að ráðherrar hefðu bráðabirgðalagavald vegna þess að fram að þeim tíma var Alþingi slitið á vorin og það var ekki sett aftur fyrr en 10. október. Þegar Alþingi var slitið misstu þingnefndir umboð sitt, forseti Alþingis missti umboð sitt þannig að ekkert þing var starfandi í marga mánuði, ekkert löggjafarvald var og auðvitað varð einhver að hafa vald til að geta gefið út bráðabirgðalög þegar þess þótti þurfa og þess vegna höfðu ráðherrarnir það á þeim tíma.

Árið 1991 er þessu breytt þannig að Alþingi situr allt árið, þingnefndir sitja allt árið, forseti er kjörinn allt árið. Það er alltaf hægt að kveðja Alþingi saman ef þörf er á og sérstaklega ef brýn þörf er á. Það hlaut því að breyta inntakinu og skilningnum á bráðabirgðalagavaldsheimild ráðherranna. Sá þingmaður sem gerði það kannski best í fæstum orðum þá, að mæla fyrir samkomulagi allra flokka, bæði í efri og neðri deild, var framsögumaður málsins í neðri deild sem var Margrét Frímannsdóttir. Ég hugsa að viðskiptaráðherra ætti kannski að hlusta dálítið á þann fyrrverandi þingmann. Framsögumaðurinn sagði, með leyfi forseta:

„Að vísu er það svo að ríkisstjórn mun áfram hafa heimild til þess að leggja til við forseta að gefa út bráðabirgðalög meðan þingfrestanir standa, en það er skilningur allra sem að þessu máli hafa staðið að til þess komi ekki nema í sérstökum neyðartilvikum, heldur verði tekinn upp sá nýi siður að verði þörf á skjótri löggjöf utan venjulegs starfstíma Alþingis, t.d. yfir sumartímann, þá verði Alþingi kallað saman til aukafunda til að afgreiða hana með eðlilegum hætti.“

Ég held að það væri rétt að gefa viðskiptaráðherra þessi ummæli Margrétar Frímannsdóttur innrömmuð til að hann geti sett þau upp á vegg hjá sér og lært þau, farið yfir þennan texta kvölds og morgna þannig að frá honum hverfi sú freisting að setja bráðabirgðalög þegar eitthvað gerist í hans eigin kjördæmi sem honum finnst ástæða til að bregðast við.

Í öðru lagi eru efnisatriðin. Það er verið að lækka sjálfsábyrgð tjónþola í tjónum á lausafjármunum, innbúi. Það er efnisleg breyting frumvarpsins, að lækka tjón einstaklinga sem þeir bera vegna skaða á innbúi. Þetta er búið að vera í lögum síðan þau voru sett 1992, nákvæmlega þessi sjálfsábyrgð sem var í gildi fram að bráðabirgðalögunum. Allir þeir sem þurftu á lögunum að halda fram að þeim tíma, í sumar, báru þessa sjálfsábyrgð. Aldrei hafði neinn viðskiptaráðherra fram að þeim tíma talið þörf á að breyta þessu lagaákvæði og lækka sjálfsábyrgðina.

Þeir sem urðu fyrir tjóni í snjóflóðunum á Vestfjörðum 1995, á Flateyri, báru þessa sjálfsábyrgð. Þeir sem urðu fyrir tjóni í snjóflóðunum á Vestfjörðum 1995, í Súðavík, báru þessa sjálfsábyrgð. Þeir sem urðu fyrir tjónum í jarðskjálftunum á Suðurlandi 17. júní og 21. júní árið 2000 báru þessa sjálfsábyrgð. Nú spyr ég: Hvers vegna þurfti að lækka sjálfsábyrgðina árið 2008? Hvað gerði það að verkum að tjónþolar voru verr í stakk búnir til að bera sjálfsábyrgð sína þá en þeir sem áður höfðu þurft að bera þessa sömu sjálfsábyrgð? Ég ætla ekki að leggjast gegn því að það kunni að vera rétt að lækka þessa sjálfsábyrgð, en ég segi ekki já nema það komi rökstuðningur í málinu. Hann kemur ekki fram í bráðabirgðalögunum og hann kom ekki fram í snautlegri framsöguræðu varaviðskiptaráðherrans, enginn rökstuðningur um það hvers vegna þurfti, og þarf, að mati ráðherrans að lækka þessa sjálfsábyrgð í þessu eina tilviki.

Virðulegi forseti. Ég skora á ráðherrann að draga fram rökin. Þau skipta máli. Þess vegna á ráðherrann að vanda sig. Hann á að koma með þau. Það er ekki boðlegt gagnvart þeim sem hafa búið við þessi lög fram til þessa og borið þessa sjálfsábyrgð þegjandi og hljóðalaust að segja nú að þetta sé of há sjálfsábyrgð. (**Gripið fram í:** Þetta er ekki boðlegur málflutningur.) Jú, þeir sem taka sér lagavald verða að beita því þannig að það sé sanngjarnt gagnvart öllum þegnum landsins. (**Iðnrh.:** Það er ekki sanngjarnt … að draga … með þessum hætti inn í þetta.) (Gripið fram í.) Þeir báru þessa sjálfsábyrgð og það er von að hv. þingmaður sé órólegur yfir þessu þegar hann er minntur á að þessum lögum hefur verið beitt gagnvart þeim sem hafa á þeim þurft að halda í öðrum tilvikum, á öðrum tíma og annars staðar á landinu. Menn sem setja bráðabirgðalög verða að færa rök fyrir því hvers vegna þarf að víkja frá því sem gilt hefur til þessa, í þessu eina afmarkaða tilviki.

Svo setur ráðherrann líka efnislega inn í bráðabirgðalögin heimild til sjálfs sín um að hann geti breytt sjálfsábyrgðinni. Sú heimild er ekki í lögunum sjálfum. Alþingi hefur hingað til ekki veitt ráðherra heimild til að ákvarða sjálfsábyrgðina eftir einhverju mati hans sem er svo sem engin leiðbeining um hvernig eigi að ákvarða. Hvers vegna telur ráðherrann sig hafa þörf á því að hafa þessa heimild? Hvers vegna?

Í þriðja lagi er það afturvirknin. Í þessu máli er tryggt eftir á, það er óumdeilt. Það hefur komið til kasta Alþingis áður. Árið 1995 flutti heilbrigðisráðherra sem þá fór með þennan málaflokk frumvarp þar sem lagt var til að tryggja eftir á, mannvirki sem höfðu verið ótryggð yrðu færð inn í tryggingu og fengju greiðslu úr sjóðnum. Heilbrigðis- og tryggingaráðnefnd fór yfir það mál á sínum tíma og formaður nefndarinnar þá, Gunnlaugur Stefánsson, mælti fyrir því. Segir í nefndaráliti frá 22. febrúar 1995 sem öll nefndin stóð, með leyfi forseta:

„Hv. heilbr.- og trn. telur ekki rétt að lögfest sé afturvirkt ákvæði sem byggir á því að munir séu tryggðir eftir á eins og frumvarpið gerir ráð fyrir.“

Nefndin var algerlega sammála um það árið 1995 að taka út úr stjórnarfrumvarpinu ákvæði um að tryggja eftir á. Þess í stað lagði nefndin til, til að mæta sjónarmiðum ráðherrans, fjárveitingu sem var eingreiðsla til að bæta viðkomandi aðila það tjón sem hann hafði orðið fyrir og það var samþykkt. Alþingi samþykkti þá fjárveitingu. Ég held að svo oft sé búið að ræða það í þessum þingsal að afturvirkni er eitthvað sem gengur ekki gagnvart stjórnarskránni. Ég er undrandi á ríkisstjórninni að koma hér með frumvarp með afturvirkni. Hún hefði frekar, ef hún hefur talið ástæðu til, átt að leggja til í frumvarpinu að fá fjárveitingu sem eingreiðslu til að greiða þá tjónþolum það tjón sem talið var nauðsynlegt að þeir fengju bætt betur en lögin kveða á um. Þá fara menn fram hjá afturvirkninni. Þetta finnst mér óvönduð lagasmíð sem er ekki ráðuneytinu boðleg, að koma með stjórnarfrumvarp sem gerir ráð fyrir afturvirkni. Ég veit að hæstv. iðnaðarráðherra veit það, þekkir það frá umræðunni í þingsölum að það er ekki talið standast stjórn-

arskrá lýðveldisins að leggja slíkt til. Ég skora á þá þingnefnd sem fær þetta mál til umfjöllunar að taka á þessu atriði málsins, taka það út úr frumvarpinu og koma þá með aðrar breytingar sem hún telur að geti mætt þeim sjónarmiðum með lögmætum hætti sem sóst er eftir.

Ég skora líka á nefndina að taka út úr frumvarpinu heimild til ráðherrans til að ákvarða sjálfsábyrgðina. Ég tel að ekki eigi að ganga svo langt í lagasetningu að fela ráðherranum það vald að geta haft breytilega sjálfsábyrgð að eigin mati. Í svona málum verða landsmenn sem reiða sig á þessa tryggingu að geta treyst því að allir sitji við sama borð.

Því miður verð ég að segja að mér finnst ríkisstjórnin vera farin að ganga nokkuð langt í þá átt að líta svo á að löggjafarvaldið sé í hennar höndum. Þessi bráðabirgðalög eru til marks um það að ef eitthvað kemur upp á sem ráðherrann telur sig þurfa að bregðast við setji hann bara bráðabirgðalög sem ég tel náttúrlega alveg fráleitt.

Ég get nefnt nokkur dæmi af öðrum toga sem lýsa því sama hjá ráðherrum í núverandi ríkisstjórn. Fyrir nokkrum dögum var gefin út fréttatilkynning frá menntamálaráðuneytinu. Þar sagði að ríkisstjórnin hefði ákveðið að styrkja handknattleikslandslið Íslands um 50 millj. kr. Ríkisstjórnin fer ekki með fjárveitingavald en hún talar eins og hún hafi það. Félagsmálaráðherra ákvað að stofna nýjan lánaflokk við Íbúðalánasjóð, setja 5 milljarða kr. í hann. Hann hefur núna viðurkennt í svari við fyrirspurn minni að það sé engin fjárveiting fyrir þessum 5 milljörðum, það þurfi að sækja um (Forseti hringir.) hana á fjáraukalögum núna í haust. Engu að síður er búið að veita fé inn í stofnunina og byrjað að greiða það út. Þó vitum við að stjórnarskrá Íslands segir að fjárveitingavaldið sé hjá Alþingi en ekki ríkisstjórn.

[11:31]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti.

Ég var soltinn og klæðlaus og orti í Alþýðublaðið,
og allur heimurinn fyrirleit blaðið og mig.

Ég bið nú hv. þm. Kristin H. Gunnarsson afsökunar á því að ég skuli leyfa mér að gegna skyldu minni og koma hér og mæla fyrir þessu máli í fjarveru hæstv. viðskiptaráðherra. Hann er í embættiserindagjörðum erlendis m.a. sem norrænn samstarfsráðherra. Það er þess vegna ekkert óeðlilegt við það að hann sé fjarverandi hér. Hér er maður sem vel getur staðið fyrir þessu máli.

Það er ágætt hjá hv. þingmanni að koma hingað og kasta köpuryrðum og kalla ræðu mína snautlega og segja að hún sé ekki boðleg. En ég verð að segja það að ræða hv. þingmanns var ekki boðleg. Hún var ekki boðleg gagnvart hans eigin umbjóðendum sem hann kaus að draga með óviðurkvæmilegum hætti inn í þetta.

Ég man alveg slysið á Flateyri og umræðurnar á eftir því. Þær snerust m.a. um það tjón sem þeir sem því sættu þurftu að bera. Menn eru hér m.a. til að læra af reynslunni. Menn hafa líka lært af reynslunni frá árinu 2000 þar sem það kom fram að þótt upphæðin væri minni, ríflega 50 þús. uppreiknuð, var hún of há. Hvað hefur gerst síðan?

Það er eitt sem hefur breyst sem hv. þingmaður hefur margoft drepið á hér í ræðum sínum og skömmum gagnvart ríkisstjórninni. Byggingarkostnaður hefur rokið upp úr öllu valdi og hvers vegna skyldi þá sjálfsáhætta vegna innbús tengjast því? Það er bara fráleitt. Það er þess vegna sem m.a. er verið að rjúfa þau tengsl og það tel ég algjörlega sjálfsagt.

Ríkisstjórnin reyndi með þessum hætti að greiða úr vanda þúsunda fjölskyldna. Ég gæti haft ýmis orð um það hvers vegna hv. þingmaður kýs að leggjast gegn því en ég veit að hann er ekki illa innrættur og það er ekki þess vegna sem hann talar svona. Eins og ég mun koma að í seinni ræðu minni hér í dag og svara þá ýmsum öðrum efnisatriðum, frábið ég mér málflutning af þessu tagi. (Forseti hringir.)

[11:33]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hæstv. ráðherra verður nú að sitja uppi með að gjörðirnar eru gagnrýndar þegar þær eru gagnrýnisverðar. Það er langt gengið þegar ráðherrar taka sér bráðabirgðalagavald í máli eins og þessu og í máli eins og á síðastliðnu sumri. Það er langt gengið gagnvart hlutverki Alþingis. Það er það sem á að setja lögin en ekki ráðherrarnir. En ráðherrarnir eru farnir að tala, hugsa og haga sér eins og það sé þeirra yfirþjóðlega vald — eða hvað á að kalla það — eins og það sem ég las hér upp áðan og kemur frá öðrum ráðherrum í ríkisstjórninni.

Það gengur ekki að ráðherrar gangi hér um og setji lög þegar þeir telja þörf á. Það er þingið sem á að gera það. Þeir eiga að koma með málið fyrir þingið og þeir eiga að leggja sín rök fyrir það.

Og rökin fyrir því að lækka þurfi sjálfsábyrgðina núna en ekki árið 2000 hafa ekki komið fram. (Gripið fram í.) Þau hafa ekki komið fram. Ég held að menn eigi þá að vanda sig. Það er ekki stafkrókur um það í þessum bráðabirgðalögum eða í greinargerð með því, ekki stafkrókur, og hafa menn þó haft nógan tíma til þess að draga það efni saman.

Í öðru lagi eru þessi mál svo tímafrek að ekki þurfti að setja bráðabirgðalög strax til þess að breyta lagaumgjörðinni. Það var alveg nóg að gera það núna í september og það veit hv. þingmaður. Það kom fram í því sem hann las upp, að málinu er alls ekki lokið.

[11:34]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hv. þingmaður er algjörlega úti á túni í röksemdafærslu sinni. Þegar gripið var til þessara ráða lá það fyrir að sérfræðingar höfðu meira að segja spáð því að koma mundi annar stór skjálfti. Fólkið sem sætti þessum náttúruhamförum var í tilfinningalegu uppnámi eins og þjóðin öll. Það var sjálfsagt að ríkisstjórnin sýndi það í verki að hún hefði einbeittan vilja til þess að reyna að létta það tjón sem það þurfti að bera.

Það þýðir ekkert fyrir hv. þingmann að vísa til reynslunnar árið 2000 eða Flateyrarsnjóflóðsins. Auðvitað hafa menn lært af þeirri reynslu. Það tókst svo vel að sinna m.a.

tilfinningalegum þörfum þeirra sem urðu fyrir þessum hamförum í vor vegna þess að menn byggðu á reynslunni frá árinu 2000 og frá öðrum náttúruhamförum. Ég þekki þetta af eigin raun. Ég var umhverfisráðherra þegar tvö alvarleg snjóflóð dundu yfir. Hv. þingmaður minntist á annað þeirra hérna áðan.

Ég er sammála hv. þingmanni um að auðvitað ber að reisa skorður við ásælni framkvæmdarvaldsins, sem oft er mikil og óhófleg, til þess að ráða of miklu. Ég er sammála hv. þingmanni um það. Ég er sammála því að gæta verður hófs í beitingu heimildar til setningar bráðabirgðalaga.

Um þetta mál gegnir allt öðru en t.d. það sem hér var til umræðu síðasta sumar og sumarið þar áður kannski sérstaklega. Þegar hv. þingmaður kemur svo hér með einhvern „popúlisma“ og talar um handbolta og 50 millj. kr. sem settar voru fram til styrktar landsliðinu og HSÍ og síðan peningum til Íbúðalánasjóðs þá minni ég hv. þingmann á að það er farvegur fyrir slíkt og hann er að finna í fjárreiðulögunum frá 1996. Ef menn fylgja þeim eins og þessi ráðherra hefur t.d. gert þegar (Forseti hringir.) hann hefur þurft á þessu að halda er í lagi að gera slíkt. En það má auðvitað ekki fara úr böndum. Hér er um allt annað mál að ræða.

[11:37]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nei, hér er um nákvæmlega sama málið að ræða. Það er meðferð ráðherra á beitingu bráðabirgðalagaheimilda stjórnarskrárinnar. Það er það sem um er að ræða í þessu máli. Hæstv. iðnaðarráðherra stendur að fréttatilkynningu sem segir, með leyfi forseta:

„Í kjölfar frækilegs árangurs íslenska landsliðsins í handbolta og einstæðs afreks á Ólympíuleikunum í Peking hefur ríkisstjórnin ákveðið að styrkja Handknattleikssamband Íslands um 50 millj. kr.“

Nú hefur verið upplýst að ráðherrann hefur viðurkennt að ríkisstjórnin hefur ekki fjárveitingavald en hún talar eins og hún hafi það og segir þjóðinni að hún hafi ákveðið eitthvað.

Félagsmálaráðherra segir í fréttatilkynningu í sumar að ríkisstjórnin hafi á fundi sínum í sumar samþykkt að sinni tillögu að veita 5 milljarða kr. lánsfjárheimild til Íbúðalánasjóðs vegna leiguíbúða og hefur falið stjórn sjóðsins að hefja lánveitingar. — Að hefja lánveitingar, takk fyrir. Í svari sínu, sem dagsett er 1. september, við fyrirspurn minni segir ráðuneytisstjóri félagsmálaráðuneytisins um þetta, með leyfi forseta:

Gert er ráð fyrir að aflað verði heimildar á lánsfjáraukalögum fyrir árið 2008.

Gert er ráð fyrir að aflað verði heimildar á fjáraukalögum 2008 fyrir 5 milljörðum kr. sem búið er að tilkynna að ríkisstjórnin hafi ákveðið að veita og hafi falið viðkomandi stofnun að hefja útgreiðslu fjárins.

Hvað er þetta, virðulegi forseti, annað en tilhneiging ríkisstjórnarinnar til þess að taka til sín vald Alþingis, gera lítið úr Alþingi en mikið úr sjálfu sér? Það er það sem er gagnrýnisvert og hæstv. ráðherra ætti að sjá sóma sinn í því að virða Alþingi sem ég þykist vita að honum er mjög í mun að verði gert.

[11:39]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Ræða hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar er svona á svipuðum slóðum og hún var á síðasta vetri þegar við ræddum um setningu síðustu bráðabirgðalaga. Þá tókumst við talsvert á í 2. umr. þess máls hvort brýn nauðsyn hafi verið að setja þau lög með þeim hætti sem þau voru sett. Hv. þingmaður er nú með svipaðan málflutning og þá og sér í rauninni setningu þessara bráðabirgðalaga sem hér eru til umræðu allt til foráttu og gagnrýnir talsvert meðferð ráðherrans á þessari heimild.

Ástæðan að baki þessum bráðabirgðalögum er auðvitað öllum ljós. Hér átti sér stað einn stærsti jarðskjálfti í sögu þjóðarinnar, eitt mesta eignatjón í Íslandssögunni. Að mínu mati kallar það á einhvers konar viðbragð frá löggjafanum og á þessum tíma bráðabirgðalöggjafanum.

En mig langar til að kalla eftir skýrum svörum frá hv. þingmanni þar sem hann er ekki sammála því að ráðherrann hefði átt að setja þessi bráðabirgðalög í sumar eftir þennan stóra jarðskjálfta og hið mikla eignatjón sem þar varð. En hv. þingmaður sá hins vegar ríka ástæðu til þess þegar lögum um lax- og silungsveiði var breytt árið 2003. Þá studdi hv. þingmaður setningu bráðabirgðalaga hér á þingi. Mig langar að fá skýringu frá hv. þingmanni af hverju hann telur frekari réttlætingu fyrir breytingu fyrir þeim bráðabirgðalögum sem ég hlýt að geta fullyrt að hafi verið talsvert lítilfjörlegri en þau bráðabirgðalög sem hér um ræðir. Ég held því að hv. þingmaður skuldi bæði þjóðinni og þingheimi skýringar á muninum á þessum bráðabirgðalögum.

[11:41]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Nei, ég skulda ekki þær skýringar vegna þess að ég gaf þær á síðastliðnu þingi. Ég fór yfir þetta mál sem hv. þingmaður nefndi og gaf skýringar á því. Ég gagnrýndi setningu þessara bráðabirgðalaga árið 2003. Ég gagnrýndi minn eigin landbúnaðarráðherra fyrir að beita bráðabirgðalagavaldinu og setti fram þá skoðun bæði í blaðagrein í Morgunblaðinu og í þingræðum að hann hefði farið út fyrir valdsvið sitt í þeim efnum.

Lögin fóru fyrir landbúnaðarnefnd. Landbúnaðarnefnd samþykkti ekki þessi bráðabirgðalög. Það er kjarninn í málinu. Landbúnaðarnefnd breytti lögunum í átta greinum, ef ég man rétt. Hún tók lögin og gerði á þeim veigamiklar breytingar í óþökk við ráðherrann og skilaði þeim þannig til þingsins og það var það sem ég studdi.

Menn geta svo velt því fyrir sér hvað ríkisstjórnin á að gera við ráðherra sem fer svona með bráðabirgðalagavaldið að hann hefur greinilega ekki meiri hluta þingsins á bak við sig í því. Það var það sem gerðist í þessu máli, að ráðherra hafði ekki meiri hluta þingsins á bak við bráðabirgðalagasetninguna sjálfa.

Þess vegna spurði ég eftir því á síðasta þingi: Hvernig var kannað hvort meiri hluti þingsins var á bak við bráðabirgðalögin í fyrra? Ég tel að viðkomandi ráðherra sem beitir slíkri heimild sé skylt að gera það vegna þess að að forminu til er það forseti Íslands sem setur bráðabirgðalögin. Hann þarf auðvitað að hafa vissu fyrir því að hann sé að setja lög sem meiri hluti þingsins er á bak við.

Ég spyr hv. þingmann, varaformann Samfylkingarinnar: Var gengið úr skugga um það áður en bráðabirgðalögin voru sett að meiri hluti væri á bak við þau? Var haldinn fundur í þingflokki Samfylkingarinnar til að samþykkja bráðabirgðalögin (Forseti hringir.) áður en þau voru sett?

[11:43]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Forseti. Það segir sig sjálft að þegar bráðabirgðalöggjafi sem beitir sínu löggjafarvaldi liggur það vald hjá honum en ekki hjá þinginu. Það er eðli slíkrar lagasetningar eins og hv. þingmaður ætti að vita. En ég er nú beinlínis með fyrir framan mig þar sem er talað um hverjir hefðu stutt staðsetningu bráðabirgðalaganna sem lutu að breytingum á lögum um lax- og silungsveiði. Þar greiddi hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson atkvæði með staðfestingu þeirra bráðabirgðalaga. Mér finnst hv. þingmaður því vera kominn í fullkomna mótsögn við það sem hann ber á borð fyrir okkur hér í dag.

Mig langar einnig í þessu seinna andsvari mínu að koma inn á það hver skilyrðin eru fyrir því að hægt er að setja bráðabirgðalög. Í bók Gunnars G. Schrams, *Stjórnskipunarrétti*, er talað heilmikið um þessi fræði og þar segir, með leyfi forseta:

„Þessi skilyrði eru að Alþingi sitji ekki, að brýn nauðsyn sé til lagasetningar og að bráðabirgðalögin brjóti ekki í bága við stjórnarskrána.“

Ég tel að öll skilyrðin þrjú séu uppfyllt. Alþingi sat ekki í sumar. Brýn nauðsyn var til lagasetningarinnar og bráðabirgðalögin brjóta að mínu mati ekki gegn stjórnarskrá.

Þarna stendur einnig, með leyfi forseta:

Eftir orðanna hljóðan er ekki nægilegt að löggjöf sé æskileg, skynsamleg eða jafnvel nauðsynleg heldur að þörfin á löggjöf sé svo brýn að ekki megi bíða þar til þing hefji aftur störf. Einhverjir verulegir hagsmunir verða að vera í húfi.

Að mínu mati voru hér verulegir hagsmunir í húfi eftir stærsta jarðskjálfta í Íslandssögunni, eitt mesta eignatjón í Íslandssögunni. Litlu neðar stendur í þessu sama riti:

„Annað sem skýrir þetta sem brýna nauðsyn er óneitanlega matskennt og teygjanlegt.“

Varðandi hvort brýna nauðsyn beri til setningar bráðabirgðalaga segir Gunnar G. Schram að mat á því þurfi að verulegu leyti að byggjast á því að hvaða markmiðum er stefnt hverju sinni í stjórnmálum og hvernig þeim skuli náð. Því marki er verulegur hluti almennrar löggjafar brenndur. Verður m.a. af þeim sökum að líta svo á að bráðabirgðalöggjöfin (Forseti hringir.) hafi allfrjálsar hendur um slíkt mat en þó ekki óbundnar með öllu. Hér er því á ferðinni mat bráðabirgðalöggjafans sem að mínu áliti uppfyllir að öllu leyti þau ákvæði sem við erum hér að tala um. (Forseti hringir.)

[11:45]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er ekki hægt að fara í gegnum þessa rökræðu í andsvörum og vísa ég til þess sem ég sagði á síðasta þingi, þess sem ég dró þar fram um afstöðu Hæstaréttar og einstakra lögfræðinga um bráðabirgðalög sem þá voru til umfjöllunar.

Það sem ég greiddi atkvæði með, virðulegi forseti — ég vil ítreka það — voru bráðabirgðalögin, svo breytt. Bráðabirgðalögin sem ráðherrann gaf út höfðu ekki þingmeirihluta, það er kjarni málsins, sem ráðherrar eiga kannski að taka eftir svo að þeir forðist að lenda í þeirri stöðu aftur. (Gripið fram í.) Þau voru ekki staðfest, þeim var breytt, staðfest þannig, og menn geta velt því fyrir sér í hvaða stöðu ráðherra er sem lendir í því.

Fyrst talið var nauðsynlegt, og brýna nauðsyn bera til, að setja bráðabirgðalög til að lækka sjálfsábyrgð í innbúi hvers vegna var það sama ekki gert varðandi tjón á fasteignunum sjálfum, því að sjálfsábyrgðin er óbreytt í því? Þar er þó tjónið miklu meira. Ekki var talin þörf á því. Rök hæstv. iðnaðarráðherra hér áðan falla um sjálf sig vegna þessa. Menn verða að færa rök fyrir máli sínu og menn verða að beita lögum á þann veg að samræmi sé í lögunum gagnvart þegnum landsins frá einum tíma til annars, frá einu tjóni til annars. Menn geta ekki haft breytileg lagaákvæði eftir stöðum eða atburðum, það er það sem er verulega gagnrýnisvert í þessu máli, virðulegi forseti.

Ég þakka hv. þingmanni fyrir að upplýsa um það að þingflokkur Samfylkingarinnar var ekki kallaður saman og hefur ekki samþykkt fyrir fram setningu bráðabirgðalaganna þannig að forseta Íslands er falið að gefa þau út (Forseti hringir.) án þess að hafa neina vitneskju eða vissu fyrir því að þingmeirihluti sé á bak við þau.

[11:47]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Það er gamalkunnug umræða hér, og þræta má segja, um bráðabirgðalagasetningu og hversu langt framkvæmdarvaldið megi teygja sig í þeim efnum eða hversu rúmt það geti túlkað heimildir sínar. Viðleitni undanfarin mörg ár hefur verið sú að reyna að koma í veg fyrir að bráðabirgðalagavaldinu væri beitt og takmarka sem allra mest kringumstæður í slíkum tilvikum. Það ber m.a. að hafa í huga þegar vitnað er í eldri texta í þeim efnum að Alþingi hefur sjálft verið að reyna að móta ákveðna stefnu í þeim efnum að bráðabirgðalagavaldinu væri ekki beitt nema algerlega sérstakar og mjög brýnar neyðaraðstæður krefðust þess.

Mér fannst eitt vanta inn í skoðanaskiptin áðan um hið matskennda í þeim efnum — að sjálfsögðu deilir enginn um að ákvæði stjórnarskrár þurfa að vera uppfyllt. Það er hárrétt ábending hjá hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni að kanna ber þingviljann, að traustur þingmeirihluti sé fyrir málinu, áður en lengra er farið. Að mínu mati á að kanna viðhorf allra þingflokka. Það er lýðræðislegra og eðlilegra en að treysta á meiri hlutann einan og það hefur oft verið gert. Það mun hafa verið gert mjög lauslega að láta menn vita að þetta stæði til.

En það er að mínu mati ekki nóg að allar þessar kröfur séu uppfylltar, þ.e. gagnvart hinu matskennda, að þingmeirihluti sé til staðar, að viðfangsefnið sé mjög brýnt og að ákvæði stjórnarskrár séu uppfyllt. Það þarf líka að ganga úr skugga um að engin önnur úrræði en lagabreyting gangi til að takast á við málið. Menn þurfa með öðrum orðum að fara í gegnum það: Er hægt að takast á við viðfangsefnið,

brýnt sem það kann að vera, með einhverjum öðrum aðferðum en þeim að breyta lögum? Væri t.d. í þessu tilviki hægt að bíða með lagasetningu til hausts þegar þing er komið saman og leggja til fjárheimildir til að mæta tjóninu að sama marki? Þar með hyrfi þörf fyrir setningu bráðabirgðalaga en viðfangsefnið væri engu að síður leyst. Ég hef ekki heyrt á það minnst í þessari umræðu hvort þeir möguleikar hafi verið kannaðir. Ef við föllumst á að efnisleg rök hafi verið fyrir því að gera þessa breytingu, að lækka sjálfsáhættuna, hún hafi verið orðin of há, átti að mínu mati að skoða rækilega hvort hægt væri að leysa úr því máli á annan hátt en þann að grípa til bráðabirgðalagasetningarvalds — alveg eins og átti að skoða hvort ekki væri hægt að takast á við raflagnamál á Keflavíkurflugvelli öðruvísi en að setja bráðabirgðalög. Ekki er hægt að segja að þetta byrji endilega sérstaklega vel hjá hæstv. ríkisstjórn.

Að öðru leyti vil ég segja að mér fannst undarlegt hvernig hæstv. ráðherra og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson tóku á ræðu Kristins H. Gunnarssonar. Þeir hafa að sjálfsögðu fullt leyfi til þess að vera honum ósammála, hv. þingmanni, en ég heyrði ekki betur en hann flytti rök fyrir máli sínu og fyrir þeim sjónarmiðum sem hann setti hér fram. Ég hlustaði á þau og ég er sammála sumum þeirra. Ég veit ekki hvort við bætum okkur neitt með því, sem mér virðist vera að verða plagsiður, að fara út í mikla einkunnagjöf um ræðuhöld annarra í staðinn fyrir að reyna að glíma við efnisatriðin sem þar er tæpt á.

Suðurlandsskjálftar eru með harkalegri náttúruhamförum sem við getum átt von á, Íslendingar, á u.þ.b. 100 ára fresti, það var mér kennt ungum og stóðst nokkuð í þessu tilviki því að stóri skjálftinn 1896 var náttúrlega miklar hamfarir. (Gripið fram í.) Já, ekki þessi stóri, stóri sem við tölum nú um og kemur kannski að meðaltali á 100 ára fresti þegar spenna hefur byggst upp á brotabeltinu. Hegðun þeirra er gjarnan svipuð, þeir byrja í uppsveitum og austast í Árnessýslu eða vestast á Rangárvöllum og færast síðan til suðvesturs niður í átt að ströndinni og það gerði skjálftinn einmitt núna þó að þetta bil væri á milli þeirra, 2000 og 2008. Þegar slíkir stóratburðir verða er í sjálfu sér ekkert nema gott um það að segja að ríkisstjórn sé á tánum og reyni að leggja sitt af mörkum. Ég vil því segja um þetta tilvik að ég gagnrýni það í sjálfu sér ekki að öllu leyti að gripið var til bráðabirgðalagavalds — ég er hugsi yfir tilefninu og inntaki þess og velti fyrir mér hvort hægt hefði verið að finna aðrar leiðir til að ná fram sömu markmiðum. Ég vil segja að mér finnst ákaflega óheppilegt að grípa þurfi til bráðabirgðalagasetningar við slíkar aðstæður.

Menn eiga líka stundum að telja upp að tíu. Ég held að það hefði í sjálfu sér ekki breytt miklu um andrúmsloftið dagana eftir skjálftana hvort þetta var nákvæmlega gert svona eða upplýst að þessi mál yrðu skoðuð en brugðist við með öðrum hætti — ég held það hafi tekist ágætlega í öllum aðalatriðum að takast á við þetta.

Vandinn er m.a. sá að menn verða að huga að samræminu í þessum hlutum og þar er komið að því sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson var m.a. að ræða og ég verð að taka að nokkru leyti undir. Maður spyr: Hvað hefur breyst síðan 2000, þó að við tökum ekkert annað, þegar skjálftarnir riðu yfir þá í júní og tjónið varð mjög hliðstætt því sem er núna? Já, það varð talsvert tjón á húsum en það var gríðarlegt tjón á innbúi. Það vill svo til að ég fór sjálfur um uppsveitir Suðurlands og kom á bæi í hinum ágæta Gnúpverjahreppi, eða Eystrihreppi, sem svo var sagt til forna, og inn á heimili þar sem húsin höfðu staðið þetta sæmilega af sér en allt var ein rjúkandi rúst innan dyra, með öðrum orðum þar var mikið tjón á innbúi. Þá báru menn þessa áhættu sem nú á að lækka verulega þannig að þá kemur þessi spurning upp, þarna er ákveðið misræmi.

Að byggingarvísitalan hafi hækkað svo gríðarlega síðan. Já, hún hefur auðvitað gert það og kannski skrúfað þetta dálítið meira upp en heppilegt er, e.t.v. ætti að hafa annars konar verðtryggingu eða uppreikningsákvæði gagnvart t.d. innbúi, bara almenna neysluverðsvísitölu eða eitthvað því um líkt, en ég hygg þó að þetta sé ekki það langt frá þróun almenns verðlags að hægt sé að segja að það breyti mjög miklu. Hér er auðvitað um umtalsverða ívilnun að ræða ef við munum eftir því að menn báru 50 þús. kr. sjálfsáhættu gagnvart innbúi árið 2000. Síðan er nokkuð liðið og nokkrar verðhækkanir, það er 60 þús. í dag eða eitthvað svoleiðis framreiknað, þ.e. viðmiðunin frá 2000, en hér er hún lækkuð aftur ofan í 20 þús. Það er þó nokkuð rausnarlegt verð ég að segja. Það hlýtur að teljast tiltölulega lítil sjálfsáhætta. Ég er ekki að gagnrýna það að komið sé til móts við fólk í þessum efnum og það eru sjónarmið sem eru gild að horfa til þess hvað er almenn og venjuleg sjálfsáhætta hjá fólki t.d. í tryggingum, það er ekkert óeðlilegt að viðlagatryggingin taki eitthvert mið af því en það þarf líka að huga að samræmi hlutanna að einhverju leyti.

Svo kemur að því sem ég er mjög ósáttur við í frumvarpinu og það er reglugerðarákvæðið. Þar tel ég að menn fari ekki vel með bráðabirgðalagasetningarvaldið í öllu falli. Hvað á það að þýða að ætla í bráðabirgðalögum að fara að breyta fyrirkomulagsatriði af því tagi, framkvæmd, sem ekkert á skylt við þetta tjón? Ef við höfum nú skilning á því að menn hafi talið sig knúna til að fara til forsetans og óska eftir bráðabirgðalögum til að lækka sjálfsáhættuna hvaða erindi átti þá kerfisbreyting inn í það mál? Ekki neitt. Ég hef miklar efasemdir um hana. Ég tel að menn hafi þarna gert mistök, þessu átti ekki að blanda í málin, þessum síðasta málslið 1. gr., enda er ég á því að mjög varhugavert sé að fara út á þá braut. Er skynsamlegt að ráðherrann hafi heimildir í hendi sinni í hvert skipti sem tjón verður af þessu tagi að sýna eitthvert örlæti? Er ekki betra að það sé bara bundið í lögum? Ég held að þetta sé ekki gáfulegt og það hljóti að vera hægt að finna viðmiðanir til framreiknings á þessum fjárhæðum sem hægt er að hafa í lögum og það sé miklu betri frágangur. Ég legg því til að þessu verði hent út og athugað miklu betur, hugsanlega hvort að einhverju leyti ætti að nota aðra viðmiðun en byggingarvísitöluna eða einhvern blandaðan uppreikning eða hvernig sem það nú gæti orðið. Þetta eru athugasemdir mínar við frumvarpið, frú forseti, á þessu stigi málsins.

[11:58]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil þakka hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni fyrir málefnalega ræðu og einnig þær undirtektir sem

koma fram hjá honum við hina efnislegu gerð frumvarpsins.

Hv. þingmaður spurði svo sem upphátt hér í stólnum hvort hugsanlega hefði mátt ná fram markmiðum frumvarpsins með öðrum hætti, ég skildi hann svo, eins og reyndar hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hafði ýjað að í máli sínu áðan — hann velti fyrir sér hvort ekki hefði verið hægt að bæta tjónið þó að það hefði dregist fram í september.

Nú er það svo, eins og hv. þingmaður benti sjálfur á, að mjög vel tókst til í kjölfar skjálftans að styðja íbúana að öllu leyti og öllum ber saman um að menn hafi lært mjög vel af reynslunni frá árinu 2000. Það er nefnilega þannig að bæði löggæslan og almannavarnir lærðu mjög mikilvæga lexíu af því sem gerðist árið 2000. Gerð var skýrsla um það, dregnar voru saman niðurstöður, og ég verð að segja að eitt af því sem kom fram árið 2000 var nauðsyn á því að bæta tjón hratt og meta tjón hratt. Það var t.d. þess vegna sem nú var farin sú leið að tryggingafélögunum var í umboði ríkisins falið að meta tjónið og greiða það út til þess að ná fram sem mestum hraða.

Ef menn hefðu farið þá leið að bíða með þetta fram í september hefðu menn orðið miklu seinni til. Ég vek athygli á því, eins og ég upplýsti í framsöguræðu minni, að búið er að greiða út 1.650 milljónir nú þegar. Það skiptir máli fyrir þá íbúa sem sættu þessu tjóni. Þetta er ástæðan fyrir því. Ég skal svo ræða hér á eftir reglugerðina sem ég er ósammála hv. þingmanni um, en ég get vel fallist á að það er kannski umdeilanlegt að gera kerfisbreytingu (Forseti hringir.) með þessum hætti í bráðabirgðalögum.

[12:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér fannst ráðherrann allur saman á miklu mýkri nótum núna. Hann er kannski að átta sig á því að það er alveg tilefni til skoðanaskipta um þetta mál og eru ýmis sjónarmið eðlilega uppi höfð í þeim efnum.

Ég er alveg sammála því að það er mikilvægt að hægt sé að bregðast fljótt við og greiða fólki bætur, meta tjónið hratt og það hjálpar fólki alveg tvímælalaust við að komast í burtu frá atburðunum og geta sem fyrst farið að takast á við að koma sínu heimili aftur í lag og hreinsa til. Það vill svo til að ég þekki nokkuð til í þessum efnum af því að ég á stóra og tengdafjölskyldu akkúrat á svæðinu þar sem mörg heimili voru grátt leikin. Ég er ekki að gagnrýna það í þessum efnum. Ég held hins vegar að einhver endanleg uppgjörsatriði eins og þau hvort sjálfsáhættan í endanlegu uppgjöri tjónsins yrði 80 þús., 50 þús. eða 20 þús. séu ákaflega einföld í framkvæmd. Það er hægt að borga inn á tjónið en skilja eftir uppgjör sem sé vegna þess að það hafi kannski ekki verið tekin endanleg ákvörðun um það nákvæmlega hvernig því verði fyrir komið.

Varðandi reglugerðarákvæði sem hæstv. ráðherra hafði ekki tíma til að svara í fyrra andsvari sínu þá bara stend ég við mína skoðun. Það á ekkert erindi inn í þetta mál. Það voru mistök — af því að ég er nú í góðu skapi og orða þetta mjög kurteislega — bara hrein mistök að hafa þetta með í bráðabirgðalögunum og menn eiga að sjá sóma sinn í að kippa þessu út.

[12:06]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu frumvarp til laga um breytingu á lögum um Viðlagatryggingu Íslands, þ.e. þau bráðabirgðalög sem sett voru í sumar sem styðjast við heimild í 28. gr. stjórnarskrárinnar. Það er einu sinni þannig að þær heimildir sem þar er um að ræða takmarkast við það að brýna nauðsyn beri til. Það verður að vera brýn nauðsyn til þess að um það geti verið að ræða að gefa megi út bráðabirgðalög. Ef ekki er um slíkt að ræða þá er bráðabirgðalagaákvörðun óheimil. Þess vegna er spurningin þegar hlutirnir koma fyrir þingið hvort brýna nauðsyn hafi borið til að gefa út þau bráðabirgðalög sem hér ræðir um. Það er eitt atriði. Síðan er annað atriði hvort menn geta verið efnislega sammála eða ósammála því sem hér er um að ræða. Ég get lýst því strax yfir að ég er efnislega sammála meginhluta þeirra breytinga þess frumvarps sem hér liggur fyrir. Miðað við hvers konar tjón var um að ræða þá tel ég að eðlilegt hafi verið að lækka sjálfsáhættuna svo sem hér var gert. Í því tilefni finnst mér eðlilegt að vekja athygli á því sem mér hefur fundist á skorta að kæmi inn í umræðuna en það er að meginatriðið varðandi eigin áhættu kemur fram í upphafi 1. gr., þ.e. 10. gr. laganna, þ.e. eigin áhætta vátryggðs skal vera 5% af hverri fjárhæð. Þetta er meginreglan, 5% af hverju tjóni, þó eigi lægri fjárhæð en hér segir. Það þýðir að ef um verulegt tjón er að ræða þá kemur þessi 5% regla til greina en ekki þær fjárhæðir sem eru í töluliðum 1–3. Tjón sem varð í jarðskjálftunum þann 29. maí var yfirleitt ekki altjón heldur minni háttar tjón og því reyndi mjög á þær reglur sem þar er um að ræða vegna þess að menn komu ekki inn í 5% regluna eftir því sem ég skil, þ.e. fjárhæðirnar sem um var að ræða voru það lágar. En ef það hefði verið altjón þá hefði 5% reglan ávallt gilt og lágmarksfjárhæðirnar aldrei komið til greina. Ég tel að meginmunurinn á þessu og til dæmis snjóflóðunum sem hér var minnst á að þar hafi nánast í öllum tilvikum gilt meginreglan um 5% áhættuna en ekki reynt á lágmarksfjárhæðirnar. Mér þykir það alla vega líklegast. Það er verið að tala um að eigin áhættan er 5% en hún má þó ekki vera lægri en þær fjárhæðir sem þarna er um að ræða.

Þá vaknar líka spurning um hvort við séum að setja eðlileg mörk í þessu tilviki og vel kann að vera að það geti verið spurningin um hvers eðlis það tjón er sem þarna er um að ræða. Þarna var mikið það sem við getum kallað tjón sem nam ekki verulega háum fjárhæðum þó að mörg þeirra hafi gert það og því hygg ég að eðlilegt hefði verið að taka þetta til skoðunar. Efnislega voru því rök fyrir því að gera breytingar á lögum um viðlagatryggingu. En það er spurning hvort eðlilegt hafi verið að gera það með bráðabirgðalögum svo sem gert var eða ekki. Það vildi þannig til að jarðskjálftinn varð þann 29. maí á síðasta starfsdegi Alþingis í vor og mátti því gera ráð fyrir því þá þegar að komið gæti til þess að eðlilegt væri að þingið brygðist við. Miðað við þær aðstæður hefði verið eðlilegt að mínu mati að ríkisstjórnin hefði komið saman og það hefði verið ákveðið hreinlega að fresta frestun á þingfundum Alþingis og athuga hvernig hlutirnir hefðu þróast miðað við þær miklu náttúruhamfarir sem hæstv. starfandi viðskiptaráðherra lýsti rækilega í sinni framsöguræðu. En það var ekki gert og

skömmu síðar, örfáum dögum síðar, eru þau bráðabirgðalög gefin út sem um ræðir og þar er að mínu viti verið að fara á ystu brún þess að segja að brýna nauðsyn hafi borið til þess að gefa út bráðabirgðalögin miðað við þær aðstæður sem voru fyrir hendi. Þó ég sé efnislega sammála þeirri niðurstöðu sem þarna er um að ræða tel ég að verið sé að fara stjórnskipulega á ystu brún varðandi það að túlka hugtakið brýna nauðsyn svo rúmt sem raun ber vitni. Það hefur þó verið viðtekið og miðað við að almennt meti stjórnvaldið sjálft hvort nauðsyn sé brýn eða ekki. En það liggur fyrir að stjórnvald hefur ekki eitt úrskurðarvald í þeim efnum og þarna er að mínu viti farið alla vega á ystu brúnina hvað það varðar. Það ber þó hins vegar að segja það svo gætt sé samræmis í málflutningi að þarna var um að ræða tjón sem greinilega snerti mjög mikinn fjölda einstaklinga sem var kannski ástæða til að taka tillit til.

Ég átta mig ekki á hvernig þessi tímaviðmiðun er, virðulegi forseti, því ég sé ekki annað en klukkan hoppi til og frá. Allt í einu eru það 28 mínútur. Svo eru það 14. Svo er það allt í einu komin niður í sjö. Miðað við klukkuna þarna uppi er ekkert samræmi í þessu.

(Forseti (ÁRJ)**:** Forseti vill biðjast velvirðingar á þessu. Klukkan hefur ekki alveg látið að stjórn hér. En nú gerum við ráð fyrir að hún sé komin í lag. Hv. þingmaður á eftir sjö mínútur af sinni ræðu miðað við það hvenær hann hóf ræðuna.)

Mér fannst þetta ágætt áður, virðulegi forseti, meðan klukkan stóð alveg kyrr og hugðist notfæra mér það til hins ýtrasta. En það verður greinilega ekki um það að ræða eftir því sem þetta er.

Spurningarnar voru þessar sem sagt: Bar brýna nauðsyn til eða ekki? Og ég hef lýst því að ég tel að farið hafi verið á ystu brún hvað það varðar.

Þá er spurningin líka: Ef brýna nauðsyn ber til að gefa út bráðabirgðalög á þá að gefa út bráðabirgðalög sem að efni og inntaki fjalla um annað en það sem brýna nauðsyn ber til að taka á? Ég tel að það eigi ekki að hafa lögin með öðrum hætti en þeim að það sé eingöngu vikið að því sem stjórnvaldinu þykir, viðkomandi ráðherra eða ríkisstjórn, nauðsynlegt eða sem sagt fellur undir hina brýnu nauðsyn. Þá komum við að síðustu málsgrein 1. gr. frumvarpsins, þ.e. að ráðherra er heimilt með reglugerð að ákveða hækkun á ofangreindum lágmarksfjárhæðum. Hvaða brýna nauðsyn bar til að setja þetta ákvæði í bráðabirgðalög? Ég gat ómögulega séð að um það gæti verið að ræða að þetta félli undir þær heimildir sem markaðar eru í 28. gr. stjórnarskrárinnar um brýna nauðsyn. Þar af leiðandi er stjórnvaldið farið að seilast lengra heldur en eðlilegt er miðað við það tilefni sem þarna var um að ræða. Að gefnu tilefni og af því að ég get tekið undir þau sjónarmið sem hafa komið fram að fara beri varlega varðandi útgáfu bráðabirgðalaga — ég gat ekki heyrt annað í framsöguræðu hæstv. starfandi viðskiptaráðherra en að hann væri þeim sjónarmiðum sammála, að það bæri að fara varlega og það ætti ekki að gera nema það væri virkileg þörf á — þá tel ég líka að efni og inntak þeirra bráðabirgðalaga sem verið er að ganga frá eigi að vera líka þess eðlis að ekki sé farið út fyrir þá brýnu nauðsyn sem í raun getur hugsanlega hafa réttlætt útgáfu bráðabirgðalaganna. Ég tel ljóst að í 2. mgr. 1. gr. sé farið út fyrir hið eðlilega mat á því hvenær og hvernig menn túlka brýna nauðsyn í því sambandi.

Af hverju er ég að velta þessu upp með þessum hætti? Það er vegna þess að ég tel að umræður á Alþingi skipti máli sem lögskýringargagn varðandi það hvernig menn líta á útgáfu bráðabirgðalaga. Þess vegna finnst mér þetta nokkuð stórt mál, mjög mikilvægt atriði að það séu þá ekki gefin út bráðabirgðalög nema eingöngu þegar brýna nauðsyn ber til að tekið sé á eða brugðist sé við. Hver var hin brýna nauðsyn? Jú, eins og hæstv. starfandi viðskiptaráðherra sagði í framsöguræðu sinni þá bar að mati stjórnvalda brýna nauðsyn til að lækka lágmarksfjárhæðir eigin áhættu. Það bar brýna nauðsyn til þess miðað við það sem um var að ræða. En það var engin þörf á einum eða neinum lagaákvæðum til viðbótar því. Það var eingöngu lágmarksáhættan sem spurningin var um. Þar af leiðir að þá erum við komin — þó ekki sé vikið til annars en eingöngu framsöguræðu hæstv. starfandi viðskiptaráðherra — þá erum við komin út fyrir viðfangsefnið og heimildirnar í 28. gr. stjórnarskrárinnar. Ég tel það óeðlilegt og óheppilegt að þannig skuli hafa verið staðið að málum og mér finnst óhjákvæmilegt annað en að vakin sé sérstök athygli á þessu máli þannig að komi til og þegar kemur til — því að ég reikna ekki með því að þetta sé síðasta tilvikið sem kom upp til þess að þessi bráðabirgðalög verði notuð — að þá verði þess sérstaklega gætt af stjórnvöldum að gera ekki þau mistök sem ég tel tvímælalaust að hafi verið gerð hvað þetta varðar í þessu efni. Þó að kannski efnisatriðið sé ekki stórt eða mikilvægt þá finnst mér að gjalda beri varhuga við því að láta svona hlut átölulaust fara í gegn. Ég á seturétt í viðskiptanefnd sem væntanlega fær þetta mál til meðferðar og mér finnst eðlilegt að þar verði getið sérstaklega um þetta atriði.

Ég vil svo taka undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni varðandi þær tilkynningar sem hafa verið sendar frá ríkisstjórninni um alls kyns gjafir og útgjöld úr ríkissjóði sem er ekki ríkisstjórnarinnar að gera af því að fjárveitingavaldið er hjá Alþingi — mér finnst miður að þannig skuli hafa verið staðið að málum — og tilkynnt um stórar fjárveitingar jafnvel sem ekki hafa verið neinar fjárveitingar fyrir. Mér finnst óviðurkvæmilegt að þannig sé staðið að málum. En það er í raun annað mál. Hins vegar get ég ekki tekið undir með hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni þegar hann talar um að framsöguræða hæstv. starfandi viðskiptaráðherra hafi verið snautleg vegna þess að hæstv. ráðherra er með vígfimari mönnum í ræðustól og ræður hans eru aldrei snautlegar þó þær séu mismunandi innihaldsríkar og vissulega hafa margar ræður hans verið innihaldsríkari en sú sem hann flutti í framsögu fyrir því máli sem hér um ræðir.

[12:16]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Þetta var fín ræða hjá hv. þm. Jóni Magnússyni og efldist eftir því sem á leið og best var hún í lokin. Hv. þingmaður er hæstaréttarlögmaður og hann kemur inn í sali Alþingis eftir að hafa átt mjög góðan og víðfeðman feril á því sviði. Hann hefur því að baki mikla reynslu og þekkingu á lögum og stjórnspeki. Ég hugsa að enginn þing-

maður hafi viðlíka starfsreynslu og hann að baki. Það ber því að taka mark á því sem hv. þingmaður sagði.

Mér þótti ákaflega merkilegt þegar ég greindi kjarnann í ræðu hans með eftirfarandi hætti: Í fyrsta lagi að hann er sammála markmiði breytinganna. Í öðru lagi að hann telur að varðandi beitingu heimildar til bráðabirgðalaga hafi ríkisstjórnin farið út á ystu nöf. Þetta þrítók hv. þingmaður. Og það var athyglisvert að hann sagði aldrei í ræðu sinni að ríkisstjórnin hefði hrotið út af stapanum. Með öðrum orðum, ég get ekki skilið ræðu hv. þingmanns öðruvísi en svo að hann telji að í þessu tilviki hafi þetta verið réttlætanlegt. Tvennt nefndi hann jafnframt í ræðu sinni sem styrkir þá túlkun mína. Í fyrsta lagi vakti hann eftirtekt á því að gert væri ráð fyrir að ríkisvaldið hefði töluvert rúmar heimildir til að túlka hvenær slík neyðartilvik koma upp að réttlætanlegt sé að grípa til úrræðisins. Í öðru lagi nefndi hann einnig sem ég skildi svo að það yki svigrúm ríkisvaldsins í þessu efni að þarna væri um að ræða aðgerð sem tæki til mikils fjölda. Þetta finnst mér allt saman skipta máli.

Ég er algjörlega sammála hv. þingmanni að ríkisstjórnin verður að beita sig miklum aga varðandi þetta úrræði og ég tel að (Forseti hringir.) það eigi að fara mjög spart með það. En ég tel að þetta sé sérstakt tilefni og þetta séu sérstakar aðstæður sem beri að taka tillit til.

[12:18]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er ekki þeirrar skoðunar að miðað við þær almennu reglur sem settar hafa verið um bráðabirgðalög hafi ríkisstjórnin farið út af brúninni eða út fyrir ystu mörk. Mér finnst þó spurning um orðalagið sem ég vakti sérstaka athygli á: „Ráðherra er heimilt með reglugerð að ákvarða hækkun á ofangreindum lágmarksfjárhæðum.“

Ég vil hins vegar benda hæstv. viðskiptaráðherra á að lögfræði er ekki ein þeirra vísindagreina sem taldar eru vera „exact“ vísindi þar sem menn koma með hina einu réttu niðurstöðu nema dómstólar hafi þá fjallað um málið og æðsti dómstólinn. Ég reikna t.d. með því að það væri ágreiningur um þetta efni milli mín og hv. Atla Gíslasonar sem hefur viljað túlka þetta með mun þrengri hætti en ég vil gera. En ég tel miðað við það sem fræðimenn í lögfræði telja, m.a. menn sem ég tek mjög mikið mark á hvað þetta varðar, menn eins og Ólafur Jóhannesson og Bjarni Benediktsson, að þarna séum við innan heimilda hvað þetta varðar. Þó finnst mér mjög mikilvægt að gjalda varhuga við því að bæta inn reglum og ég hefði kosið að í andsvarinu hefði hæstv. viðskiptaráðherra vikið einmitt að þessum hortitti sem settur er inn í bráðabirgðalögin þar sem mér finnst eiginlega vera farið út fyrir brúnina í þeim efnum.

[12:20]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að lögvísindin eru ekki nákvæmnisvísindi. Það er þess vegna sem menn horfa til þeirra manna um túlkun sem hafa mikla reynslu að baki við að túlka lög og benda mönnum á leiðir til að framfylgja þeim sem best. Það hefur verið starfi hv. þingmanns og þess vegna tek ég mark á honum.

Ég segi það svo að ég er sammála þeirri túlkun sem hefur komið fram hjá honum og hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að ef að ríkisstjórnin telur þörf á því að grípa til þess úrræðis sem felst í bráðabirgðalögum eigi hún að freista þess að halda sig við nákvæmlega það sem er mjög brýnt úrlausnarefni. Þess vegna get ég með hálfum huga farið í humátt eftir hv. þingmönnum þegar þeir benda á að hugsanlegt sé að ákvæði um reglugerðina sem hv. þingmenn hafa vísað til sé skafanki í annars mjög þarfri löggjöf. Ég mun sem starfandi viðskiptaráðherra ræða það mál við hæstv. viðskiptaráðherra þegar hann kemur heim vegna þess að ég hef röklega samúð með þeim viðhorfum sem þingmennirnir hafa sett fram.

Þetta er auðvitað eitthvað sem viðskiptanefnd ræðir og því má ekki gleyma að hún leggur síðan til við Alþingi hver verða afdrif þessa frumvarps og í hvaða mynd það kemur. En þetta er a.m.k. eitthvað sem ég er reiðubúinn til að setja í reynslusjóðinn og draga dám af í framtíðarverkum. Ég tek það þó alveg skýrt fram að ég er ekki að boða það að núverandi ríkisstjórn ætli að taka upp þann plagsið að setja bráðabirgðalög af hvaða tilefni sem er. (**KHG:** Bráðabirgðalög á Húsavík.) Ég vil bara ítreka það að ég er sammála því sem fram hefur komið að það á að fara mjög spart með þetta og það verður að vera mjög ríkt tilefni til.

[12:22]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alltaf spurning um hvort má gagnálykta frá því sem menn segja í ræðustól eða utan hans eins og þegar hæstv. viðskiptaráðherra segir að vegna þess að sá sem hér stendur hafi þá menntun og starfsreynslu sem hann hefur og þess vegna taki hann mark á honum, sem þýðir þá að ef hann hefði ekki þá menntun eða starfsreynslu tæki hann ekki mark á honum. En það er annað mál.

Síðan segir hæstv. ráðherra að hann sé tilbúinn að taka undir gagnrýni varðandi 2. mgr. 1. gr. með hálfum hug og hann talar um að eiga samleið að hluta. Það er náttúrlega alltaf spurning um ef menn eru að fara til Akureyrar hvort menn eigi samleið upp á Akranes eða eitthvað lengra. (Gripið fram í.) Það hefði verið meira gaman og eðlilegra miðað við það sem hæstv. ráðherra sagði að hann hefði þá tekið af skarið og hreinlega gefið það út að það væri í sjálfu sér óeðlilegt að vera með svona viðbótarákvæði sem ekki bæri brýna nauðsyn til að hafa í lögum eins og bráðabirgðalögum.

Ég er hins vegar mjög ánægður með það, og ég tel nauðsynlegt að fá fram sem víðtækastan skilning á því og það var það sem hæstv. ráðherra sagði áðan, að það eigi að beita þessu ákvæði mjög varlega og ekki nema brýna nauðsyn beri til eins og ég gat um áðan. Í þessu tilviki var farið á ystu nöf varðandi beitingu þess og menn verða að gæta sín að gera það ekki og miða við það að sé þess kostur eigi að kalla Alþingi saman þegar nauðsyn ber til lagasetningar.

[12:24]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Það frumvarp til laga um breytingu á lögum um Viðlagatryggingu Íslands sem hér er lagt fram og er hugsað sem staðfesting á þeim bráðabirgðalögum sem rík-

isstjórnin setti í vor vegna jarðskjálftanna á Suðurlandi er nú komið til umræðu eins og stjórnarskráin kveður á um að skuli gera strax í upphafi þings eða á næstu þingdögum eða innan mánaðar eftir að þing kemur saman.

Ég vísa til ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar varðandi almenna reifun málsins bæði hvað varðar eðlileg og nauðsynleg og skjót viðbrögð vegna þeirra náttúruhamfara sem gengu yfir Suðurland um mánaðamótin maí/júní, eða 29. maí. Það er afar mikilvægt að þeir sem verða fyrir tjóni af völdum náttúruhamfara hafi sem skýrasta mynd af réttarstöðu sinni hvað varðar bætur og þátttöku í hvers kyns kostnaði og útgjöldum sem fólk verður fyrir. Nógu erfitt er að bæta eða koma til móts við þau bæði andlegu og líkamlegu áföll sem oft fylgja í tengslum við náttúruhamfarir sem þessar. Það var ánægjulegt og einstök mildi að ekki skyldi verða meira líkamlegt tjón á fólki en raun ber vitni en vafalaust bera margir enn andleg ben frá þessum atburðum. Það er skoðun mín, svo sjálfsagt sem það er að bregðast við ef menn telja að á skorti, að það beri samt engu að síður að fara að lögum og ákvæðum stjórnarskrárinnar. Nú hefur það komið skýrlega fram að bráðabirgðalög, sem er mjög umdeilt í sjálfu sér hvenær á að beita — reyndar er skýrt kveðið á um að þeim eigi ekki að beita nema í algerum neyðartilvikum ef ekki er unnt að kalla þing saman og við nútímaaðstæður er auðvelt að kalla þing saman — en það var mat ríkisstjórnarinnar að sú staða væri uppi að þetta yrði að gerast með þessum hætti. En þá verður það fyrst og fremst bundið við mjög afmarkaða þætti málsins eins og hér er.

Ég vil þó taka undir orð þingmanns sem féllu hér áðan. Mig minnir að það hafi verið hv. þm. Jón Magnússon sem benti á að þrátt fyrir bráðabirgðalagasetningu af þessum toga sem hefur í för með sér aukin fjárútlát eða útgjöld og fjárskuldbindingar af hálfu ríkisins en fjárlagaheimildir eru til um þá ber bæði samkvæmt stjórnarskránni og einnig samkvæmt lögum um fjárreiður ríkisins að bera slíkt undir Alþingi, a.m.k. að kynna það fyrir fjárlaganefnd strax. Það hefur ekki verið gert og allan þennan tíma síðan í byrjun júní hefur fjárlaganefnd í sjálfu sér ekki fengið neina formlega tilkynningu um þetta. Það er hún sem fjallar um eða fer með þessi mál fyrir hönd Alþingis þegar þingið ekki situr. Ég gagnrýni þau vinnubrögð að ekki skuli farið að eðlilegum stjórnsýslulögum hvað þetta varðar og þó að málið sé brýnt og gott og þarft er það engin afsökun.

Í öðru lagi vil ég líka leggja áherslu á að nú þegar málið kemur til meðferðar um Viðlagatryggingu Íslands og hvernig umboð hennar til að koma inn í tjónabætur er víkkað út og gert skýrara að því marki sem menn töldu að ekki væri skýrt sem er gott, þá tel ég mjög mikilvægt að einnig sé horft til fleiri slíkra tilvika sem geta komið upp og vafi leikur á.

Það er minnst á náttúruhamfarir eins og jarðskjálfta og fleira, snjóflóð, skriðuföll o.s.frv., viðurkenndar náttúruhamfarir. Þó eru enn mörg tilvik þar sem réttarstaða er óviss og það kom einmitt upp í umræðunni um jarðskjálftana á Suðurlandi í ár að uppgjöri vegna jarðskjálftans árið 2000 er enn ekki lokið. Þar eru enn margir aðilar sem telja að á þeim hafi verið brotið eða þeir ekki fengið fullnægjandi bætur.

Ég vil einnig minnast á fleiri atriði sem geta komið upp. Hér er fyrst og fremst talað um það þegar verða hópskaðar af þessum toga. En það er jafnalvarlegt fyrir hvern einstakling þó að það sé bara eitt heimili sem verður fyrir skaða. Við höfum heyrt umræðuna um fólk sem lendir í því að hús þeirra verður ónýtt vegna myglusvepps t.d. — vegna atriða, náttúrulegra fyrirbrigða, sem ekki er hægt að tryggja sig fyrir. Og það má nefna fleiri slík dæmi þar sem fólk á á hættu að tapa eigum sínum, húsi sínu og húsbúnaði. Það getur ekki tryggt sig og viðlagatrygging eða samtrygging með öðrum hætti kemur ekki til móts við það.

Ég lít svo á að það sé sameiginlegur vilji okkar allra að það ríki sú samtrygging og samhjálp meðal þjóðarinnar að einstaklingar og heimili eigi rétt til bóta ef þeir verða fyrir tjóni eins og ég hef nefnt hér og ekki hefur verið hægt að tryggja sig fyrir. Við þekkjum mörg sorgleg dæmi um þetta og því tel ég nauðsynlegt þegar farið er í gegnum þetta frumvarp, þó að því hafi í sjálfu sér ekki verið ætlað að taka á nema þessu afmarkaða máli, að nefndin fari yfir þessa þætti líka þannig að fulls samræmis og jafnræðis sé gætt. Við viljum efla og standa að baki samtryggingunni og við viljum líka að hún nái til þessara þátta og ef fleiri kunna að vera en ég hef hér nefnt.

Ég tel einnig mikilvægt þegar málið kemur til nefndar, og ég sit í viðskiptanefnd fyrir hönd Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að farið sé mjög nákvæmlega yfir það og við fáum nákvæmar upplýsingar um það hvernig þessi mál hafa gengið fyrir sig á Suðurlandi í vor, í sumar og í haust og hvernig staðan þar er varðandi tjón og bætur og hvaða frekari aðgerðir þarf að gera. Ég tel einnig mikilvægt að safnað sé upplýsingum um önnur möguleg tilvik sem snerta einstaklinga og heimili, fyrirtæki og mannvirki sem fólk getur ekki tryggt sig með eðlilegum hætti fyrir en getur orðið fyrir ófyrirsjáanlegu tjóni af eins konar náttúruhamförum án þess þó að þær þurfi endilega að vera jarðskjálftar, skriðuföll eða snjóflóð og þannig sé samtryggingin tryggð.

Þetta voru orð mín í þessu sambandi, frú forseti, að samtrygging og samhjálp í atburðum sem þessum og öðrum viðlíka eigi að vera skýr og ljós og við eigum að standa þar mjög vel saman.

[12:34]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Bara til þess að upplýsa mig og til þess að umræðunni vindi betur fram langar mig til þess að koma með eina spurningu til hv. þm. Jóns Bjarnasonar. Hv. þingmaður kvartaði undan því að ríkisstjórnin hefði ekki látið fjárlaganefnd vita um þetta mál. Mig langar til þess að spyrja hv. þingmann: Af hverju átti ríkisstjórnin að koma með þetta mál til fjárlaganefndar?

[12:34]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta mál felur í sér auknar fjárskuldbindingar af hálfu ríkissjóðs og allt í lagi með það. Samkvæmt lögum um fjárreiður ríkisins, séu ekki heimildir inni á fjárlögum þá ber, jú eins og hefur komið fram, að leita ber

heimilda á fjáraukalögum. Málið gæti þess vegna verið það brýnt að ríkisstjórnin fái heimild til þess að samþykkja þessar fjárskuldbindingar án þess að fjáraukalög liggi fyrir, gott og vel. En samkvæmt lögum um fjárreiður ríkisins ber engu að síður að gera fjárlaganefnd grein fyrir málinu um leið og ríkisstjórnin hefur samþykkt sína fyrir þessu. Ákvæði þetta stendur í fjárreiðulögum. Mér finnst þetta rétt og það er mjög mikilvægt að menn fylgi þeim lögum og reglum og stjórnsýslu sem gilda um meðferð fjármuna ríkisins. Þess vegna benti ég á þetta og tel að ráðherrar eigi að hafa þetta rækilega hugfast.

[12:36]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Það er kannski ósanngjarnt af mér að ætlast til þess að þingmenn sem hafa setið í áratug næstum því í fjárlaganefnd þekki haus og sporð á stofnunum ríkisins. Ég vil upplýsa hv. þingmann um það að Viðlagatrygging Íslands er sjálfstætt fyrirtæki sem hefur sjálfstæðan fjárhag og lýtur eftirliti Fjármálaeftirlitsins. Það er enginn að koma til þingsins og biðja um peninga vegna þessa. Það sem hér um ræðir er einfaldlega að breyta lögum um stofnunina til þess að hún geti greitt úr sínum sjóðum sem þessu nemur. Það er enginn að biðja hv. Alþingi um að samþykkja fjárframlag vegna þessa.

Ef staðan væri sú að það væri verið að biðja um peninga til þess að standa undir þessu þá hefði að sjálfsögðu þurft að gera það, koma til fjárlaganefndar og fara að fjárreiðulögum. En það er ekki svo. Og það er kannski lágmark að menn viti svona grundvallaratriði í málinu þegar þeir halda langar ræður um það.

[12:37]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég skil nú ekki í hæstv. ráðherra að vera svona viðkvæmur og viðskotaillur út af þessu. Viðlagatryggingasjóður er algjörlega á ábyrgð ríkisins og tekjustofnar hans eru ákveðnir með lögum og hann starfar á ábyrgð ríkisins og skuldbindingar hans eru hluti af samstæðuskuldbindingum ríkissjóðs.

Ef vantar aukið fjármagn, segjum að sjóðinn vanti aukið fjármagn, þá er jú ríkissjóðs að hlaupa þar undir bagga og mér finnst það í sjálfu sér allt í lagi því ríkissjóður er jú okkar sjóður og þó hann velji að verja ákveðnum viðfangsefnum ríkisábyrgðarinnar gagnvart almenningi með þessum hætti í sambandi við Viðlagatryggingasjóð — allt í lagi með það — en hins vegar allt í lagi að fylgja settum leikreglum og ætti enginn að þurfa að vera sérstaklega hörundsár yfir því.

[12:38]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil upplýsa hv. þingmann um að ég er í einstaklega góðu skapi í dag og fer fjarri því að ég sé viðskotaillur og væri ég það þá mundi ég aldrei vera það gagnvart hv. þingmanni sem ég hef mætur á.

Hins vegar verður auðvitað að gera kröfu um að hv. þingmenn viti hvað þeir eru að segja þegar þeir saka ríkisstjórnina um að hafa ekki uppfyllt skyldur laga. Ef svo væri að við þyrftum, ríkisstjórnin, að koma til Alþingis og biðja um peninga og fjárframlög og heimild Alþingis til þess að standa undir þessu þá hefði það auðvitað verið gert.

Hér er um það að ræða að þetta er sterk stofnun eins og hv. þingmaður veit. Hann hlýtur að vita það eftir að hafa fjallað mörgum sinnum um stofnanir ríkisins, þar á meðal þessa gegnum langa tíð sína í fjárlaganefndinni, að hún situr á gildum sjóðum.

Það er ekki um það að ræða að verið sé að óska eftir fjárheimildum, bara svo það liggi alveg ljóst fyrir, frú forseti, og það er þess vegna sem ég vildi bara vekja eftirtekt hv. þingmanns á þessu. Það var margt gott og rétt sem hann sagði í sinni ræðu. En það gengur ekki að hann komi hingað og kvarti og kveini undan því að ríkisstjórnin standi ekki við lög um fjárreiður ríkisins. Það sem hann sagði að ríkisstjórnin hefði þurft að gera á sér ekki stoð í veruleikanum. Það hlýtur hv. þingmaður að geta fallist á. Hann getur hins vegar líka hugsað þetta í leyndum huga síns og þarf ekkert að svara mér núna. En svona er nú staðan.

[12:40]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Hæstv. ráðherra fær hér að fara nokkuð oft upp í andsvör og það er ágætt. En ég frábið mér það að hann sé að draga athyglina frá mikilvægi þessa máls sem er að Viðlagatryggingasjóður geti staðið við skuldbindingar sínar og komið til móts við svo brýnar þarfir sem eftir jarðskjálftana á Suðurlandi. Það er meginmálið.

En af því að hæstv. ráðherra hefur greinilega ekki lesið frumvarpið til enda sem hann er að flytja — ég held að hann sé í sjálfu sér í góðu skapi en ég virði honum til vorkunnar að hann er hér settur viðskiptaráðherra og hefur þess vegna ekki lesið frumvarpið til enda. En hér stendur nú, með leyfi forseta, í 1. gr.

„Ráðherra er heimilt með reglugerð að ákvarða hækkun á ofangreindum lágmarksfjárhæðum.“

Ráðherra hefur ekki annað fjárveitingavald en hann tekur frá Alþingi og þarna er verið að gera það. Eins stendur hér í umsögn fjárlagaskrifstofunnar, bara svo ég bendi á það að fjárlagaskrifstofan er á öðru máli en ráðherrann og allt í besta lagi með það. Þar stendur, með leyfi forseta:

„Verði frumvarpið óbreytt að lögum verður ekki séð að það muni hafa í för með sér aukin útgjöld fyrir ríkissjóð.“ (**Iðnrh.:** Akkúrat.)

„Verður ekki séð.“ En það er ekki þar með sagt, og þeir einmitt ítreka það, að þetta komi ríkissjóði með beinum hætti við því annars hefði ekkert verið leitað umsagnar fjárlagaskrifstofunnar. Það er nú þannig.

Ég vona að hæstv. iðnaðarráðherra, þótt hann sé settur viðskiptaráðherra, lesi frumvarpið til enda og umsagnir fjárlagaskrifstofunnar því eins og segir, ef það hefði ekki snert ríkissjóð beint þá hefði ekki þurft að leita umsagnar fjárlagaskrifstofunnar. Svo einfalt er (Forseti hringir.) það nú.

En ég vona svo sannarlega, frú forseti, að viðskiptanefnd sem fær málið til umfjöllunar taki efnislega á því og (Forseti hringir.) afli upplýsinga þannig að það fái afgreiðslu sem fyrst.

[12:42]

Kjartan Ólafsson (S) *(andsvar)*:

Frú forseti. Við ræðum bráðabirgðalög um Viðlagatryggingu Íslands og ég vil leyfa mér að koma með eina fyrirspurn til hv. þm. Jóns Bjarnasonar í þessu andsvari sem varðar ræðu hans hér áðan því þar fullyrðir hann að ekki sé búið að ganga frá málum frá því í jarðskjálftunum 2000.

Ég mundi vilja fá að heyra í hv. þingmanni hvaða mál séu óafgreidd. Samkvæmt mínum upplýsingum hefur Viðlagatrygging Íslands gengið frá öllum þeim málum sem urðu í hamförunum árið 2000 og þær reglur sem gilda núna eru slíkar varðandi tjónið í jarðskjálftunum 29. maí að fjögur ár mega líða þangað til tjón er tilkynnt þannig að það fyrnist ekki fyrr en eftir fjögur ár og tíu ár mega líða frá atburði þangað til að búið að verður að klára og ganga frá tjóni.

Ég held að við Íslendingar eigum að vera stoltir af því hvernig við höfum búið þennan lagaramma og búið þessa tryggingu til sem er Viðlagatrygging Íslands. Ég hygg að í fáum löndum sé jafn vel er búið að þessum tryggingaþætti gagnvart vá af náttúrunnar hendi eins og er hér á landi. Þess vegna finnst mér að við eigum að fara rétt og satt með.

En ef hv. þingmaður veit um mál sem eru ófrágengin þá væri gott að fá að heyra það.

[12:44]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil bara þakka hv. þingmanni fyrir að taka undir þær áherslur mínar um mikilvægi samtryggingar og samhjálpar þegar náttúruvá ber að höndum og það að við Íslendingar höfum borið gæfu til að tryggja með lögum að réttur fólks, einstaklinga og hópa, sé sem best tryggður hvað það varðar. Það verður kannski seint gert alveg 100% en það er vilji held ég okkar allra að svo sé. Nóg hrín á fólki sem lendir í náttúruhamförum bæði andlega og líkamlega og þess vegna er mjög mikilvægt að tryggja því bætur.

Ég minntist á uppgjör eða mat vegna tjóns við jarðskjálftann árið 2000. Það má vel vera hvað varðar mál að það sé afgreitt af hálfu viðkomandi laga- og reglugerðarhafa sem fara með það. En ég þekki dæmi þar sem fólk hefur að minnsta kosti verið mjög óánægt með það í ákveðnum tilvikum hvernig að sú niðurstaða var þó vel geti verið að þeim sé lagalega lokið. Það undirstrikar áherslur mínar að lögin séu sem skýrust og að réttur einstaklingsins sé sem öruggastur og bestur og tryggður þannig að sem fæst vafamál komi upp (Forseti hringir.) og viðkomandi fái sanngjarnar bætur.

[12:46]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við ræðum hér bráðabirgðalögin um Viðlagatryggingu Íslands. Það er okkur minnisstætt sem vorum hér á Alþingi í maímánuði, 29. þess mánaðar, að upplifa þá atburði sem áttu sér stað. Á þeim tíma sat sá er hér talar á forsetastóli og gleymir því væntanlega seint hvernig honum varð innan brjósts. Það á örugglega einnig við um þúsundir Sunnlendinga sem upplifðu þennan voðaatburð.

Hér í dag er búið að tala fyrir frumvarpi um þessi bráðabirgðalög. Þingmenn frá stjórnarandstöðunni hafa komið hér upp og gert að umtalsefni þá aðferð að ríkisstjórn noti bráðabirgðalög og hafi þau með þeim hætti sem hér hefur verið greint frá og raunin er. Ég vil ekki fara ofan í þau mál, það er sérmál hvernig menn líta á bráðabirgðalög yfir höfuð og hvort verið sé að mismuna í þessu tilfelli frekar en áður hefur verið gert. Ég vil ekki fara út í þá umræðu. Mér finnst hún ekki eiga við í þessu máli en skil þó að þingmenn vilji láta koma fram hver hugur þeirra er almennt til bráðabirgðalaga.

Um þessi lög vil ég segja að þau sýna að ríkisstjórnin brást mjög skjótt við. Á ríkisstjórnarfundi 30. maí, daginn eftir atburðina, var að frumkvæði forsætisráðherra strax ákveðið að starfræktar skyldu tímabundið þjónustumiðstöðvar eftir jarðskjálftana. Nú er sú þjónustumiðstöð á Selfossi en þar var íbúum svæðisins gefinn kostur á að koma og fara yfir sín mál. Meðal þeirra sem komu að þessum þjónustumiðstöðvum var Rauði krossinn. Sveitarfélögin réðu Ólaf Örn Haraldsson, fyrrverandi alþingismann, til verksins og starfar hann á þjónustumiðstöðinni á Selfossi ásamt öðrum starfsmanni. Þar er það besta gert fyrir fólk sem varð fyrir tjóni, þ.e. þar er það upplýst. Þegar vá sem þessi kemur upp er fólk auðvitað í sjokki, það þarf aðstoð og hún hefur verið veitt á mjög myndarlegan hátt eftir þessa atburði. Ég held að við eigum að draga slíka þætti fram en ekki fara út í samjöfnuð eins og ég hef aðeins heyrt hér í morgun.

Við Íslendingar erum þekktir fyrir að vera sveigjanlegir og snöggir að bregðast við þegar aðstæður breytast og þegar þessi mikli jarðskjálfti varð breyttust þær svo sannarlega. Við höfum jafnframt öðlast reynslu, m.a. af jarðskjálftunum 2000 og annarri náttúruvá eins og snjóflóðum, og við höfum í rauninni fetað þessi skref smám saman allt frá því að eldgosið í Vestmannaeyjum varð. Við höfum búið löggjöfina betur út þannig að íbúar samfélags okkar á Íslandi geti treyst því að þegar óvæntir atburðir verða, eins og náttúruhamfarir, sé tekið á þeim málum með þeim hætti að fólki finnist það vera öruggt. Við Íslendingar eigum að vera stolt af því að hafa búið þannig um hnútana.

Við megum hins vegar ræða og hafa í huga að net eins og Viðlagatrygging Íslands má aldrei verða til þess að einstaklingar og fjölskyldur tryggi ekki eignir sínar á hinum almenna tryggingamarkaði, hvort sem um er að ræða lausafjármuni eða íbúðarhús. Þar eru að sjálfsögðu ákveðnar skyldutryggingar en einnig eru í boði viðbótartryggingar og við eigum að hvetja til þess og ýta undir að einstaklingar kaupi sér þær tryggingar sem þeir kjósa hverju sinni.

Þegar atburðir sem þessir verða eigum við ekki að hika heldur bregðast við eins og á þarf að halda og eins og hér hefur komið í ljós með lausafjártryggingu sem bundin var byggingarvísitölu. Stíll okkar Íslendinga er nákvæmlega að bregðast við þegar á þarf að halda og það hefur verið gert.

Við þurfum að fara yfir mörg önnur mál í kjölfar þessa atburðar og þess ef bráðabirgðalögin hljóta samþykki á Alþingi og verða gerð að lögum. Það þarf að taka tillit til fleiri þátta og mig langar til að tæpa á þeim í örfáum orðum.

Bæði forsætisráðuneyti og viðskiptaráðuneyti hafa starfshópa í gangi sem fara yfir þessi mál og munu væntanlega koma með frekari úrlausnir er varða þessa lagasetningu.

Ýmis vafamál hafa komið upp varðandi bætur, til dæmis hafa hús á frumbyggingarstigi ekki verið tekin út til fasteignamats og eru þar af leiðandi ekki tryggð hjá Viðlagatryggingu. Þessi hús geta verið á mismunandi byggingarstigi, allt frá einingahúsum sem sett eru saman á stuttum tíma til húsa sem verið er að byggja. Hús sem hafa verið endurbyggð verulega á síðasta eða þarsíðasta ári hafa ekki farið inn í nýtt fasteignamat. Þau hafa ekki endilega verið tekin til endurmats og eru því kannski of lágt metin þegar tjónið verður.

Þannig má nefna fjölmörg dæmi. Við vitum að íbúðarhús hafa stækkað, ef ég má orða það svo, út í garðana þegar byggðir eru pallar. Þeir eru oft mikil mannvirki og geta verið gríðarleg verðmæti. Eru þeir inni í þessari tryggingu eða ekki? Mér skilst að svo sé ekki og því þarf að ræða hvort mannvirki sem tilheyra húsum eigi að vera inni í tryggingunni.

Eins og ég sagði áðan tel ég að ríkisstjórnin hafi gengið skörulega fram í þessu máli, annars vegar með því að ákveða strax 30. maí að koma á fót þessum þjónustumiðstöðvum og í framhaldi af því ráða starfsmenn til verksins. Sveitarfélögin stóðu mjög myndarlega að þessum málum. Þau héldu íbúafundi með lögreglustjórum og björgunarsveitum, Rauða krossinum og fleiri aðilum þar sem farið var yfir málin og íbúunum gefinn kostur á að fá upplýsingar um hvernig skyldi farið með tjónið. Mér finnst, þótt ég vilji ekki blanda of miklum tilfinningum inn í þetta mál, að menn verði að átta sig á því að bráðabirgðalög af þessum toga eru gríðarlega mikið tilfinningamál fyrir fólk sem hefur kannski misst allt sitt innbú og íbúðarhús, nánast aleiguna. Ef viðkomandi aðilar hafa verið búnir að endurnýja húsin mikið getur aleiga þeirra nánast legið undir. Mér finnst ekki óeðlilegt að í okkar sterka samfélagi sé reynt að gera það besta fyrir þá einstaklinga sem lenda í slíku tjóni.

Tjónauppgjörið gekk gríðarlega hratt og var vel unnið. Að þessu sinni var það gert í samstarfi við tryggingafélögin sem voru snögg að meta lausafjártjónið og þau voru greidd út, að ég hygg, eftir tvær til þrjár vikur að meginhluta til. Fyrst við getum státað af slíku uppgjöri er ljóst að við höfum komið upp sterku öryggisneti á Íslandi. Það tekur einfaldlega lengri tíma að meta tjón á fasteignum en það verður gert upp síðar. Það er eðlilegt mál.

Eins og ég gat um í andsvari mínu áðan, frú forseti, þá er málum þannig háttað að tjón geta komið fram á löngum tíma. Það er kannski sýnilegast á þjóðveginum undir Ingólfsfjalli þar sem sprungur og mishæðir hafa komið fram nánast vikulega. Á næstu árum munu örugglega koma fram einhverjir skaðar á íbúðarhúsum á upptökusvæði jarðskjálftanna 29. maí á Suðurlandi. Heimilt er að tilkynna slík tjón alveg til ársins 2012, sem er að mínu mati rúmur tími, og endanlegur fyrningartími er síðan 10 ár frá tjóni.

Ég held, frú forseti, að við eigum að læra af þessum náttúruhamförum, því regluverki sem verið er að setja upp og þeirri aðferðafræði sem notuð hefur verið allt frá því að ríkisstjórnin tók ákvörðun um þessa þjónustumiðstöð, íbúafundunum og því hve vel gekk að meta og greiða út lausafjártjónið. Síðan eigum við eftir að sjá hve langur tími fer í að ganga frá fasteignunum. Auðvitað munum við eftir á reyna að haga okkar lagasetningu þannig að við stöndum okkur sem best og verðum tilbúin þegar önnur áföll dynja á í samfélagi okkar. Því miður búum við í landi þar sem eru eldar, ísar, jarðskjálftar og annars konar náttúruvá og við verðum að vera sterklega undir það búin að geta aðstoðað fólk þegar svona ber undir eins og gerðist 29. maí.

[Fundarhlé. — 12:59]

[13:31]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við höldum hér áfram að ræða um frumvarp til laga um breytingar á lögum um Viðlagatryggingu Íslands sem við ræddum fyrir hádegið og snýst umræðan um að ríkisstjórnin tók sér það vald að setja bráðabirgðalög í kjölfar jarðskjálfta, frægs Suðurlandsskjálfta, sem var þann 29. maí sl. Þann dag var síðasti fundardagur Alþingis og ég sat hér í sæti mínu ásamt fleiri þingmönnum sem hafa tekið þátt í umræðunni, hv. þm. Kjartani Ólafssyni og Kristni H. Gunnarssyni, og það fór ekki fram hjá neinum sem hér var inni að eitthvað mikið átti sér stað því hér hrist ust ljósakrónur. Síðar kom í ljós að skjálftinn átti upptök sín suður á landi og eitthvað mikið hafði þar gerst. Þá voru átta ár liðin frá stóra skjálftanum árið 2000 og miklar náttúruhamfarir hafa því leikið Sunnlendinga grátt á þessu tímabili.

Það var strax ljóst að gríðarlegt tjón hlaust af skjálftunum og eins og hæstv. iðnaðarráðherra hefur gert okkur grein fyrir hafa hátt í fjögur þúsund tjón verið tilkynnt. Það er því ljóst að það tjón sem skjálftinn árið 2008 hefur valdið snertir þúsundir einstaklinga sem margir hverjir eru jafnvel vart búnir að jafna sig á hamförunum árið 2000. Hér var því í einhverjum tilvikum um ítrekuð tjón að ræða hjá sömu einstaklingunum sem, eins og ég sagði áðan, voru enn með skjálftann árið 2000 í fersku minni.

Við höfum rætt það mikið í dag hvort ástæða hafi verið fyrir ríkisstjórnina í þessu tilviki að grípa til þess að setja bráðabirgðalög og ég tel að í ljósi þeirra aðstæðna sem þarna voru uppi og þess gríðarlega tjóns sem mörg þúsund manns urðu fyrir að það hafi verið réttlætanlegt í þessu tilfelli að setja bráðabirgðalög þó að, eins og fram hefur komið í umræðu hér, eigi að beita þeirri heimild mjög varlega. Nú þegar er búið að greiða út hátt í 1,7 milljarða vegna þess tjóns sem þarna varð og trúlega eiga meiri fjármunir eftir að renna út og ég styð þá ákvörðun sem ríkisstjórnin tók á sínum tíma, þ.e. að grípa til bráðabirgðalaga í ljósi þess og þeirrar reynslu sem við urðum fyrir árið 2000.

Stjórnvöld á þeim tíma voru gagnrýnd mikið fyrir að bregðast of seint við, bæði hvað varðar áfallahjálp handa þeim sem lentu í þeim hamförum sem þá gengu yfir, sem og að bæta tjón þeirra sem lentu í tjóni sökum skjálftans. Það var því eðlilegt að mínu viti — náttúrlega með því fororði að menn eiga að fara mjög varlega þegar þeir grípa til bráðabirgðalaga — að setja bráðabirgðalög til þess að aðstoða þær þúsundir einstaklinga og þær mörg hundruð fjölskyldur sem lentu í tjóni nú í vor, að bæta tjón þeirra eins fljótt og verða má og veita þeim hjálp, m.a. áfallahjálp þeim sem á þurfa að halda. Ég vil halda því til haga nú umræðunni að ég tel að Almannavarnir og yfirvöld almennt hafi staðið eins vel að þessu og hægt er. Það var gríðarlegt

áfall sem reið yfir Sunnlendinga í kjölfar þessara skjálfta, margir minnugir skjálftanna árið 2000, og það er fagnaðarefni að stjórnvöld virðast hafa lært af reynslunni. Ég tel að yfirvöld hafi að mörgu leyti staðið ágætlega að því að leysa mál í kjölfar skjálftans þó að náttúrlega sé aldrei hægt að uppfylla þarfir allra og um gríðarlega umfangsmikið tjón var að ræða.

Ég vil, hæstv. forseti, taka undir með hv. þingmönnum sem hér hafa talað varðandi 1. gr. frumvarpsins þar sem ráðherra er heimilt með reglugerð að ákvarða hækkun á ofangreindum lágmarksfjárhæðum. Hér er í raun og veru verið að ganga mun lengra en nauðsyn er til að mínu mati, að ráðherra skuli setja sjálfum sér reglugerðarheimild í þessu. Það var vissulega ástæða til þess að hreyfa eitthvað við eigin áhættu þeirra sem lentu í tjóninu en ég tel að það hafi verið gengið mun lengra en þurfti varðandi það að setja þetta ákvæði um reglugerðina. Við í viðskiptanefnd munum örugglega fara nánar yfir það og ég er sammála því sem hv. þingmenn Kristinn H. Gunnarsson og Steingrímur J. Sigfússon hafa sagt hér í dag að það er ekki sama hvernig ríkisstjórn hagar verkum sínum í málum sem þessu. Hér er um algjört neyðarúrræði að ræða og mér finnst ekkert sjálfgefið að menn beiti því í hvaða tilvikum sem er.

Í ljósi þess að þetta mál, Suðurlandsskjálftinn árið 2008, snertir svo gríðarlega marga einstaklinga, eins og ég nefndi hér urðu hátt í 4.000 tjón á svæðinu, og í ljósi reynslunnar árið 2000 stend ég að því og mun styðja það að þessi bráðabirgðalög verði afgreidd og að við staðfestum þau því hér er vissulega um einstakt tilvik að ræða eins og nefnt hefur verið, stórir Suðurlandsskjálftar koma hér á 100 ára fresti og það er brýnt að bregðast við í þeim efnum.

Um leið og ég nefni það hversu ívilnandi þetta lagafrumvarp er þá get ég ekki látið hjá líða, eins og þegar hefur verið nefnt í umræðunni, að nefna það að margir í samfélaginu lenda í óhöppum sem eru hamfarir út af fyrir sig sem menn geta raunverulega ekki gert að og ég tel að við þurfum að skoða. Við heyrum mörg dæmi þess að hús eru jafnvel að eyðileggjast af ástæðum sem eru nýtilkomnar, vegna myglusvepps. Ég þekki hjón sem lentu í því að þurfa að láta rífa húsið sitt vegna myglusvepps og fá það ekki bætt og þurftu að byggja sér nýtt hús. Vissulega er í mörgum tilfellum um að ræða tjón sem fólk getur sannarlega ekki að gert og tryggingar bæta yfir höfuð ekki.

Ég ætlaði ekki að halda langa ræðu hér en umræðan um þetta mikilvæga mál hefur að mörgu leyti verið ágæt. Ég mun standa að því að styðja þessi bráðabirgðalög með því fororði að menn gangi hægt um gleðinnar dyr hvað valdbeitingu varðar í þeim efnum. En í ljósi þess hversu yfirgripsmikið tjónið var og vegna ásetnings um að menn vilji bæta tjón einstaklinga og fjölskyldna á Suðurlandi með skjótum hætti og að reynt sé að bregðast fljótt við að aðstoða það fólk sem lenti í hremmingunum, þá styð ég þau bráðabirgðalög sem hér eru til umræðu þó svo að vissulega beri að skoða einstaka þætti í því, t.d. þá heimild sem ráðherra veitti sjálfum sér með reglugerðinni sem ég nefndi hér að framan. En í það heila styð ég það frumvarp sem hér liggur fyrir en þó með öllum þeim fyrirvörum sem ég hef viðhaft hér að framan.

[13:39]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Það er kannski ástæða til þess að draga saman helstu atriði í þessu máli og fara stuttlega yfir þau hvert og eitt. Í fyrsta lagi bráðabirgðalögin, að þau skuli hafa verið sett.

Það má segja að nokkuð góður samhljómur sé um það að a.m.k. sé ástæða til að efast um að rétt hafi verið að setja bráðabirgðalög. Ég tel að það hafi ekki verið ástæða til þess, ég leyni þeirri skoðun minni ekki. Það er nákvæmlega sama skoðun og ég hafði á síðasta ári, þ.e. að þetta mál var ekki þannig vaxið að það þyrfti að setja bráðabirgðalög. Það var hægt að leysa úr þeim atriðum sem menn vildu koma á hreint, annaðhvort með lagasetningu síðar eða kalla þing saman ef ástæða var til að fá hana afgreidda fyrr. Bráðabirgðalagaheimild á að nota varlega og það hefur hæstv. viðskiptaráðherra í þessari ríkisstjórn ekki gert.

Í öðru lagi varðandi efnisinnihaldið í lögunum sem sett eru, þau eru umdeilanleg, þá tel ég í fyrsta lagi að það ákvæði að ráðherra veiti sjálfum sér heimild til þess að geta hækkað sjálfsábyrgðina, lágmarksfjárhæð hennar, vera algerlega óþarfa, því að hvaða tilgangi þjónar hún nema væntanlega að ráðherra hafi verið að velta því fyrir sér að það gæti orðið annað tilefni til tjóns frá því að bráðabirgðalög yrðu sett og þar til þing kæmi saman, kannski annar jarðskjálfti? Hann þyrfti þess vegna að hafa heimild til að geta brugðist við með því að breyta lágmarksfjárhæð sjálfsábyrgðar. En ég er ekki viss um að það hafi verið í huga ráðherra vegna þess að heimildin er aðeins til þess að hækka lágmarksfjárhæðina. Þá hefði átt að beita henni þannig, ef þörf er á að hafa hana í bráðabirgðalögum, að í síðara tilviki sem kynni að koma upp væri hærri sjálfsábyrgð og það finnst mér ekki geta staðist. Það er því alveg sama hvernig maður veltir fyrir sér hugsanlegum málsatvikum frá því að bráðabirgðalög eru sett og þar til þing tekur þau til afgreiðslu, að ég sé ekki rökin fyrir því að hafa þessa heimild í lögunum. Ef það hefðu átt að vera einhver rök væri það frekar á þann veg að geta þá lækkað lágmarksfjárhæðina enn frekar miðað við þau rök sem frumvarpið er reist á.

Í öðru lagi er það afturvirknin sem er að finna í 2. gr. laganna og þar segi ég bara hreint út: Ég tel algerlega víst að það stangist á við stjórnarskrá og byggi það m.a. á afgreiðslu heilbrigðis- og tryggingaefndar frá 1995 sem tók slíkt ákvæði út úr stjórnarfrumvarpi þá, henti því út og sagði: Menn tryggja ekki eftir á. Við getum ekki sett í lög svona ákvæði eins og þar var og er sambærilegt þessu ákvæði hér. Þá var málið leyst með því að nefndin flutti tillögu um fjárveitingu til að bæta viðkomandi aðila þann skaða sem hafði orðið með beinni fjárveitingu, eingreiðslu. Það hefði verið hægt að gera slíkt hið sama í þessu tilviki.

Þriðja efnisatriðið er um lækkunina á sjálfsábyrgðinni. Ég sagði það í ræðu minni að ég ætlaði ekki að kveða upp úr um það hvort ég legðist gegn því eða styddi það, ég ætlaði að heyra rökin. Þau hafa ekki komið fram. Það sem fullyrt er í frumvarpinu er að byggingarvísitalan hafi hækkað svo mikið frá því að lögin voru sett að þess vegna hafi sjálfsábyrgðin hækkað og það sé óeðlilegt og þess vegna þurfi að bæta það. Ef við lítum á rökin eru þau þannig að

byggingarvísitala hefur hækkað örlítið meira en neysluverðsvísitala frá 1992 þannig að sjálfsábyrgðin hefði átt að vera 75 þúsund kr. en ekki 85 þúsund kr. En launavísitalan hefur hækkað miklu meira en byggingarvísitalan á þessum tíma þannig að ef við miðum við launin og getu viðkomandi einstaklings til að bera skaðann hefði sjálfsábyrgðin átt að fara upp í 105 þúsund kr. (Forseti hringir.) Það eru því engin rök í þeirri staðhæfingu sem bráðabirgðalagafrumvarpið byggir á. (Forseti hringir.) Þess vegna segi ég enn og aftur, virðulegi forseti: Það vantar rökin fyrir því að þessari sjálfsábyrgðarfjárhæð sé breytt.

[13:44]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Það ætti ekki að þurfa að ræða bráðabirgðalög, það á ekki að þurfa að setja bráðabirgðalög á meðan þing er að störfum. Þó að þing sé að fara í frí einhvern tíma er minnsta mál, og hefði verið í þessu tilfelli, að kalla þingið saman, þess vegna að fresta þinglokum um tvo, þrjá daga eða eitthvað þess háttar. Þetta er klúður og það á ekki að nota bráðabirgðalög með þessum hætti.

Bætur vegna skjálftans 2000 á Suðurlandi voru með þeim hætti að það eru margir óánægðir og sárir út í ríkisstjórnina og stjórnmálamenn fyrir hvernig var staðið að þeim og telja sig ekki hafa fengið réttar bætur fyrir þau óhöpp og það ólán sem fólk lenti í. Það er hætt við því að það verði núna líka vegna þess að það eru ákveðnir hlutir sem falla kannski ekki undir innbú eða venjulegar tryggingar og það er það sem maður hefur áhyggjur af á þessu svæði, að það verði margir sem telji sig ekki fá bætur sem þeim ber. Það er sumt sem er svona á jaðrinum, t.d. hvað varðar nýbyggingar, vatnslagnir, klóaklagnir og ýmislegt í þeim dúr.

Það er auðvitað vont að tryggja eftir á eins og hefur komið fram en ég fagna lækkun á sjálfsábyrgðinni. En fyrst við erum að tala um þessi bráðabirgðalög er rétt í lok þeirrar umræðu að þakka lögreglu og björgunarsveitum hvernig þau stóðu að málum í aðgerðunum í vor. Það hefur tekist þokkalega til og við megum kannski þakka það því að við erum orðin reynslunni ríkari í svona tilfellum, þegar svona ógæfa brestur á, við getum lært af því, en við þurfum að ganga þannig frá þessum málum að fólk fái þær bætur sem því ber og geti sloppið frá þessu að mestu leyti án tjóns.

[13:48]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hlustaði grannt á ræðu hv. þingmanns. Það er hugsanlegt að ég hafi ekki heyrt allt sem hann sagði. Ég hef eina spurningu til hv. þingmanns — ég held það sé gagnlegt fyrir kjósendur hans á Suðurlandi að fá fram skýra afstöðu hjá hv. þingmanni til bráðabirgðalaganna: Er hv. þingmaður þeirrar skoðunar að ótímabært hafi verið og rangt að aðstoða fólk á Suðurlandi sem lenti í skjálftunum með því að grípa til bráðabirgðalaga? Mun hv. þingmaður styðja þessi lög, þá hugsanlega með breytingum sem viðskiptanefnd kann að leggja til að gerðar verði á þeim?

[13:48]

Grétar Mar Jónsson (Fl) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg skýrt að ég styð að fólk fái bætur. En ég styð ekki þann gjörning ríkisstjórnarinnar að setja bráðabirgðalög, mér fannst ekki rétt að gera það með þessum hætti. Auðvitað styð ég flesta þætti í frumvarpinu en ég neita því ekki að hugsanlega eru ákveðnir þættir, eins og hæstv. ráðherra minntist sjálfur á, sem gerð verður breyting á. Í megindráttum styð ég það að lækka sjálfsábyrgðina og tryggja að fólk fái bætur.

Ég veit að búið er að borga 1,6 milljarða í bætur en ég óttast að einhverjir lendi utangarðs og fái ekki bætur fyrir það tjón sem þeir hafa orðið fyrir í þessum skjálfta. Í stórum dráttum fagna ég því að ríkisstjórnin skyldi þó gera eitthvað en ég er ekki sammála því að setja bráðabirgðalög. Í þessu tilfelli áttum við annaðhvort að fresta því að slíta þinginu, jarðskjálftinn varð í vor áður en við slitum því, og/eða kalla þing saman aftur til að setja lög en ekki bráðabirgðalög.

[13:50]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Frú forseti. Ég vil þakka þeim hv. þingmönnum sem tekið hafa til máls um frumvarp til staðfestingar á bráðabirgðalögum sem ríkisstjórnin greip til í vor. Ég hef skýrt út fyrir hv. þingmönnum þær forsendur sem lágu til grundvallar þeirri ákvörðun. Ég held að almenn samstaða sé um það hér á þinginu að ríkisstjórn hverju sinni verður að fara mjög spart með heimildir sínar til þess að grípa til úrræða af þessu tagi. Ég er hjartanlega sammála þingmönnum sem hafa brýnt það fyrir ríkisstjórn. Ég tel hins vegar að í þessu tiltekna máli sé um að ræða allt öðruvísi atvik og málsaðstæður en í sumum tilvikum öðrum sem hafa orðið tilefni deilna hér á síðustu árum.

Hv. þingmenn hafa nánast allir, þó ekki allir, lýst yfir stuðningi við innihaldið og markmiðið með lögunum. Sumir hafa hins vegar talið að ekki væri rétt að fara þá leið sem ríkisstjórnin gerði og þá heldur að kalla saman þing eða, eins og sumir þingmenn hafa sagt, að bíða með það fram í september. Það sem mér finnst skipta máli er að í umræðunni hafa komið fram, m.a. úr röðum stjórnarandstöðunnar, ýmis rök sem styðja málstað ríkisstjórnarinnar. Það kom t.d. fram hjá hv. þm. Jóni Magnússyni, sem hefur víðtæka starfsreynslu sem hæstaréttarlögmaður, að hann telur að ríkisstjórnin hafi ekki farið út fyrir þau mörk sem henni eru sett í stjórnarskránni. Hv. þm. Jón Magnússon nefndi jafnframt nokkur atriði sem styrktu þá skoðun hans.

Í fyrsta lagi sagði hann, og vísaði til stjórnlagaspekinga eins og Bjarna Benediktssonar og Ólafs Jóhannessonar, sem báðir gegndu prófessorsstöðu í þeim fræðum, og sátu á þingi og voru forsætisráðherrar báðir tveir, að þeir hefðu túlkað það svo að heimildir ríkisstjórnar til þess að beita úrræðinu væru nokkuð rúmar. Í öðru lagi benti hæstaréttarlögmaðurinn og hv. þm. Jón Magnússon á að það yki líka svigrúm ríkisstjórnarinnar að um var að ræða mjög mikinn fjölda fjölskyldna sem verið var að greiða fyrir. Mér finnst mikilvægt að þetta liggi alveg ljóst fyrir. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon benti á að hugsanlegt væri að fara aðrar leiðir. Hann nefndi t.d. að hægt hefði verið að klára greiðsl-

urnar í september og í seinni ræðu sinni setti hann fram hugmyndir um að kannski hefði verið hægt að greiða inn á reikning — allt saman rétt hjá hv. þingmanni. Það sem vakti fyrir ríkisstjórninni var að byggja á reynslunni árið 2000 og grípa strax til aðgerða, ganga strax frá því að fólkið vissi að það ætti rétt á þessum ívilnunum. Það tel ég að hafi verið ákaflega mikilvægt.

Ég hef síðan í umræðunni hlustað mjög grannt eftir rökum hv. þingmanna gagnvart ákveðnum annmörkum sem þeir telja vera á lögunum. Þar er þá helst að telja þá heimild sem ráðherra er falin til þess að hækka eigin áhættu þeirra sem eiga tryggt innbú og fasteignir hjá Viðlagatryggingu Íslands gagnvart hamförum af þessu tagi.

Ég er í grundvallaratriðum sammála því viðhorfi sem hefur komið fram að ríkisstjórn sem grípur til bráðabirgðalaga verður að fara mjög gætilega í að grípa til úrræða sem ekki varða beinlínis vandamál sem stafa af atburðunum sem verið er að verjast. Ég hef því fullan skilning á því að ýmsir hv. þingmenn andmæli því að reglugerðarheimildinni sé skotið inn með þessum hætti og ég hef lýst því hér yfir að ég tel að það sé mál sem viðskiptanefnd muni skoða. Ég lýsi því yfir fyrir hönd viðskiptaráðherra að hann hefur ekkert á móti því að það verði skoðað, þá hugsanlega með breytingar í huga eða með því að gera það öðruvísi úr garði, t.d. að ráðherrann hafi ekki svona afdráttarlausa og fortakslausa heimild heldur þurfi kannski að vera þar ákvæði um einhvers konar samráð. Þetta eru hlutir sem viðskiptanefnd skoðar og gerir síðan, þegar hún hefur lokið þeirri skoðun sinni, tillögur um til þingsins.

Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson hefur vísað til þess að ekki sé heimilt samkvæmt stjórnarskrá að beita lagasetningum með afturvirkum hætti eins og hér er gert. Um þetta hafa oft spunnist umræður á hinu háa Alþingi og ýmsir þingmenn — ég man eftir ræðum frá hv. þm. Pétri Blöndal, sem hér er í salnum — hafa viðrað svipaðar skoðanir af allt öðrum tilefnum.

Nú er það einfaldlega þannig að þarna urðu hamfarir sem snertu á fjórða þúsund fjölskyldna á Suðurlandi. Ríkisstjórnin vildi koma til móts við það tjón sem fjölskyldurnar höfðu beðið og þá er töluvert erfitt, en þó hugsanlega ekki útilokað, að gera það með öðrum hætti. Í þessu tilviki bárust mjög sterkar óskir og ábendingar um að eigin áhætta væri úr hófi há og mjög erfitt er að koma beinlínis til móts við óskir fólks varðandi það atriði nema beita með þessum hætti afturvirkum lögum. Ég get ekki skilið að það varði einungis setningu bráðabirgðalaga því að ég skil hv. þingmann þannig að það gildi einu hvort um er að ræða bráðabirgðalög eða aðra hefðbundna lagasetningu, hann er auðvitað að segja að það sé óheimilt þá sem endranær með þeim rökum sem hann vísar til stjórnarskrárinnar. Ég er honum ekki að öllu leyti sammála og tel að það sé réttlætanlegt í þessu tiltekna máli.

Hv. þingmaður vísaði t.d. til dæmisins frá 1994. Ég þekki það, ég var umhverfis- og skipulagsráðherra þegar það brast á, þegar snjóflóð varð í Tungudal (**KHG:** Skíðalyftan fór.) og skíðalyftan fór. Mig minnir að þurft hafi 90 milljónir til þess að mæta því tjóni. Það er rétt hjá hv. þingmanni að frumvarpið sem þá kom fram — líklega frá mér eða hugsanlega fjármálaráðherra, (**KHG:** Tryggingaráðherra.) já, heilbrigðis- og tryggingamálaráðherra á þeim tíma — gerði ráð fyrir afturvirkni. Nefndin sem fjallaði um það kaus að leysa málið með öðrum hætti, fella það út til þess að ná samstöðu í nefndinni. Ekki voru allir algjörlega sammála því á sínum tíma. Tjóninu var síðan mætt með sérstakri greiðslu sem heimild var sótt um á fjárlögum. Það er aðferð, það var auðvelt að beita henni þar vegna þess að þar var um að ræða eitt tiltekið tilvik. Hér er um að ræða þúsundir tilvika og sum eiga eftir að koma fram og það er þess vegna sem þessi frestur er gefinn fram í tímann. Þá hefði verið miklu óhönduglegra að sækja í hvert einasta skipti um sérstaka fjárveitingu á lögum. Þetta er sjónarmið hjá hv. þingmanni en ég er því bara ekki sammála í þessu dæmi.

Hv. þingmaður vék síðan að því að ekki væri sanngjarnt gagnvart öðrum sem hafa þolað tjón áður, í fortíðinni, að breyta sjálfsáhættunni með þessum hætti. Hann vísaði til Flateyrar, hann vísaði til jarðskjálftans á Suðurlandi árið 2000. Þeim hamförum sem urðu á Suðurlandi er í þessu tilviki ekki hægt að jafna við snjóflóðin sem urðu fyrir vestan, eins og hv. þm. Jón Magnússon rakti er tjónið annars eðlis. Í snjóflóðunum er um það að ræða að þar varð í mörgum tilvikum gríðarlega mikið tjón á eignum fjölskyldna, á Suðurlandi sættu hins vegar mjög margar fjölskyldur töluverðu tjóni en það var miklu lægra þannig að sjálfsábyrgðin eða eigin áhættan beit miklu fastar. Þetta eru ein rök.

Önnur rök eru síðan þau að auðvitað er tekið mið af því hvað tíðkast á markaði. Aðstæðurnar voru öðruvísi á markaðnum 1992 en þær eru 2008 og hugsanlega eilítið öðruvísi — þó að ég hafi ekki skoðað það — en árið 2000. Tilhneigingin í samkeppni á markaðnum hefur með öðrum orðum verið sú að eigin áhætta sem tryggingafélögin nýta hefur verið að lækka. Staðan er einfaldlega þannig núna að á meðan hún er 85 þús. kr. varðandi lausaféð hjá Viðlagatryggingu er hún 10–20 þús. hjá félögunum. Þetta var mismunurinn sem menn voru að benda á. Þessi munur hefur aukist með árunum, það eru önnur rök fyrir því að fara þessa leið.

Í þriðja lagi er það svo að þó að hv. þingmaður bendi á að lítill munur sé á verðlagsvísitölu, hún hafi ekki hækkað mikið minna en byggingarvísitala og ef menn horfa á launavísitöluna sé munurinn á hinn veginn, þá er það samt sem áður svo að samkvæmt þeim tölum sem ég hef þá hefur byggingarkostnaðurinn meira en tvöfaldast á föstu verðlagi frá því að lögin voru sett 1992 til júní sl. Ég dreg það mjög í efa að sama þróun hafi verið á því sem við getum kallað verðlag á innbúi. Það er hugsanlegt að ef við hefðum vísitölu fyrir það mundi hún vera nær verðlagsvísitölu, ég er bara ekki viss um það. Ég er þess vegna þeirrar skoðunar að það sé fyllilega réttlætanlegt að nýta ekki lengur þessa viðmiðun við byggingarvísitölu. Vísitölu byggingarkostnaðar er ætlað að sýna breytingar á kostnaði við byggingu á einni tiltekinni tegund íbúðarhúsnæðis á höfuðborgarsvæðinu. Hún er vísitala kostnaðaraðfanga sem byggist á því að verðleggja aðföng, bæði vinnu og efni sem þarf til að byggja fjölbýlishús. Ég veit ekki hvort rétt er að beita þeirri viðmiðun við að meta hver á að vera lágmarksupphæð sjálfsábyrgðar í húsum sem ekki eru fjölbýlishús á Suður-

landi, þannig að mér finnast það líka vera viðbótarrök. Ég tel ekki að þessi tegund vísitölu sé heppileg til þess að bæta samkvæmt lögum um viðlagatryggingu tjón sem verður á lausafé. Þetta eru kannski fjórðu rökin í þessu. Svo getur hv. þingmaður auðvitað ráðið því hvort hann tekur eitthvert mark á því.

Hv. þingmaður vísaði hér til stallsystur minnar fornrar á þingi og hans, Margrétar Frímannsdóttur, sem var framsögumaður fyrir stjórnarskrárbreytingunum 1991. Ég var á þingi þá og hv. þingmaður líka ef ég man rétt, ég held að við höfum þá báðir verið að koma inn sem fullgildir fýrar á þessi mið. Margrét Frímannsdóttir tók það skýrt fram í framsögu sinni þá að þrátt fyrir hinar þrengri heimildir sem sú breyting fól í sér væri þó heimilt í sérstökum neyðartilvikum að grípa til þessa úrræðis. Hv. þingmaður las þetta sjálfur upp. Þó að minni mitt sé ágætt þá mundi ég þetta ekki orðrétt en ég greip þetta úr ræðu hv. þingmanns. Sú ágæta þingkona sem hv. þingmaður vísar til um stuðning við sín rök hélt þessu þó opnu, sérstökum neyðartilvikum, og ég tel að hægt sé að fella þetta undir það. Ég fellst því ekki alveg á þessa tegund raka hjá hv. þingmanni.

Þetta, frú forseti, er meginefni þess sem menn hafa rætt hér í dag. Hv. þm. Jón Bjarnason bað mig líka að fara yfir stöðuna og hvernig til hefði tekist. Nú er hann ekki í salnum þannig að ég ætla ekki að eyða miklum tíma í það. Almennt vil ég þó segja þetta: Ég held að það sé útbreidd skoðun að ákaflega vel hafi tekist til við að greiða úr þeim vandamálum sem upp komu vegna jarðskjálftanna nú í júní. Ástæðan er sú að menn fóru mjög vandlega yfir viðbrögðin árið 2000. Þá riðu líka yfir skjálftar, ekki jafnstórir, tveir skjálftar, og menn lærðu vel af þeim. Ég verð að segja það eins og hv. þm. Birkir Jón Jónsson og fleiri að ég dáist að skipulagi Almannavarna, hvernig þær tóku á þessu máli, bæði fyrstu dagana eftir að jarðskjálftinn reið yfir en líka þegar leið fram á sumarið.

Eitt af því sem menn tóku upp á grundvelli reynslunnar frá árinu 2000 var að starfrækja tímabundna þjónustumiðstöð og sú ákvörðun byggðist á heimild í lögum um almannavarnir. Eins og menn muna var það einn af kollegum okkar sem var fenginn til þess að veita henni forstöðu, Ólafur Örn Haraldsson, og hann hefur gert það með stökum sóma. Það hefur verið snar þáttur af verkefnum þjónustumiðstöðvarinnar að greiða úr vanda einstaklinga og fjölskyldna og vísa þeim áfram í kerfinu og helst leysa ákveðin mál. Þetta tryggði það, sem var mikilvæg reynsla frá árinu 2000, að íbúar sem lent höfðu í þessum hremmingum þyrftu ekki að sækja á marga staði til þess að fá úrlausn sinna mála. Þetta er eitt af því sem menn lærðu og hafa gert óskaplega vel.

Ég vil að lokum, frú forseti, þakka fyrir þessa umræðu. Ég vona að menn skoði þetta vel og rækilega í nefnd og veiti málinu skjótt brautargengi.

[14:05]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Um það atriði sem ég spyr hvað mest um, rökstuðninginn fyrir því að breyta sjálfsábyrgðinni í lágum tjónum, þá eru rökin í frumvarpinu þau að hækkunin á vísitölu byggingarkostnaðar hafi verið óeðlilega há og því þurfi að breyta til að tjónþolar fái sanngjarnar bætur. Nú er staðreyndin sú að ef sjálfsábyrgðin hefði hækkað miðað við vísitölu launa en ekki byggingarkostnað væri sjálfsábyrgðin ekki 85 þúsund heldur 105 þúsund, þá væri hún 20 þús. kr. hærri. Ef sjálfsábyrgðin hefði fylgt neysluverðsvísitölu væri hún 75 þúsund en ekki 85 þúsund. Ef menn breyta viðmiðuninni mundi hún lækka í öðru tilvikinu um 10 þúsund en hækka í hinu tilvikinu um 20 þúsund. Ég get ekki fallist á að það sé rökstuðningur fyrir því sem fullyrt er sem ástæða fyrir málinu í bráðabirgðalögunum og það er enn síður rökstuðningur fyrir því ef það eru rökin að byggingarvísitala hafi hækkað meira en t.d. neysluverðsvísitala. Hvernig stendur á því að sjálfsábyrgðin fer þá ekki niður í 75 þúsund heldur niður í 20 þúsund og er þá orðin innan við einn fjórði af því sem sjálfsábyrgðin var í tjónunum á Suðurlandi árið 2000? Menn þurfa auðvitað að fá svör við því. Voru menn svona miklu betur í stakk búnir til að bera tjónið árið 2000 en árið 2008? Menn verða að gæta að þessu í lagasetningu. Mér finnst það ekki rök fyrir því að lækka sjálfsábyrgðina vegna þess að það reyni á hana þegar tjónin eru lág og hafa tjón tjónþolans óbreytt þegar tjónið er mikið, því að það er áfram 5%. Er ekki frekar ástæða til að ívilna þá tjónþolunum (Forseti hringir.) í miklu tjóni en í litlu tjóni?

[14:08]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þegar jarðskjálftinn reið yfir árið 2000 komu einmitt upp raddir um að sjálfsábyrgðin væri of há. Það var rætt þá og það var þess vegna sem þær raddir komu samstundis upp, svo að segja bara daginn eftir að jarðskjálftinn reið yfir þann 29. maí. Eins og ég hef sagt í ræðum mínum í dag byggja menn á þeirri reynslu sem varð til þá og þetta var eitt af því sem kom til umræðu þá. Hugsanlega hefðu menn átt að grípa þá þegar til þess ráðs — ég þori varla að segja það — að veita einhvers konar heimild til ráðherra inn í lögin til að breyta því. Það var ekki gert. Menn gerðu það núna með þessum hætti.

Ef hv. þingmaður skrúfar nú aðeins til baka fram í daginn og rifjar upp ræðu mína fyrir framsögunni þá lagði ég enga sérstaka áherslu á þróun byggingarvísitölunnar. Það sem ég lagði áherslu á var að sjálfsábyrgðin væri allt of há í samanburði við þá sjálfsábyrgð sem er í sams konar tjónum hjá þeim félögum sem starfa á tryggingamarkaði. Sú upphæð hefur lækkað með árunum, hugsanlega vegna innbyrðis samkeppni þeirra. Þar er munurinn. Sjáið til, frú forseti, þessi félög hafa sjálfsábyrgð upp á 10–20 þús. kr. Sjálfsábyrgðin, þegar hún er uppreiknuð miðað við 1. apríl, samkvæmt lögunum um Viðlagatryggingu Íslands er 85 þúsund. Munurinn er því frá því að vera fjórfaldur upp í það að vera rösklega áttfaldur. Það er það sem ég átti við í framsögu minni að væri óhóflegur munur eins og ég hef orðað það. Þetta var ekki sísta röksemdin sem gerði það að verkum að ríkisstjórnin small til eindrægni og samstöðu um þetta mál á sínum tíma.

Ég ítreka það að bráðabirgðalög orka alltaf tvímælis, ég tek undir það, en í þessu tilviki er ég algjörlega sannfærður um að þarna voru menn innan valdheimilda.

[14:10]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Reynslan af tjónunum árið 2000 var sú að það hefur ekki verið lögð til breyting á þessu ákvæði af hálfu viðskiptaráðherra. Það er niðurstaðan. Ef talið hefði verið ósanngjarnt hversu há sjálfsábyrgðin var hefðu verið lagðar til breytingar á því. Auðvitað geta menn haft þau sjónarmið og komið með frumvarp um breytingar á því og við skoðum það efnislega. Það sem ég gagnrýni er að menn breyta þessum þætti málsins skyndilega eftir á, menn breyta tryggingaskilmálum eftir á. Viðlagatryggingasjóður er bara sjóður, hann hefur iðgjöld og hann hefur útgjöld. Ef menn breyta útgjöldunum verða menn líka að breyta iðgjöldunum, það er ekki hægt að gera bara annað en ekki hitt. Og þá breyta menn líka þannig að breytingin komi jafnt við alla sem í hlut eiga en senda ekki misvísandi skilaboð á tjónþola eftir því hvort þeir urðu fyrir tjóni árið 2000 eða 2008. Menn verða að hafa eitthvert samræmi í hlutunum.

Mér finnst það ekki rök í málinu að segja að það sé ástæða til að lækka það sem hver ber vegna þess að þeir séu svo margir sem hafi orðið fyrir smáu tjóni, það eru ekki rökin. Það finnst mér ekki hægt að festa hönd á sem rökstuðning fyrir breytingum. Árið 2000 voru yfir tvö þúsund tjónastaðir og greiddir yfir 2,6 milljarðar í tjónabætur. Það vantar enn þá rökstuðninginn fyrir því að breyta þessu og jafnvel þótt almennu tryggingafélögin hafi breytt skilmálum sínum þá bendi ég á það sem kom fram í máli hv. þm. Kjartans Ólafssonar að menn verða líka að gæta að því að taka ekki fyrir allan hvata einstaklinga til að tryggja sig sjálfir og reiða sig bara á opinbera forsjá.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu og viðskn.

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 2. umr.

Stjfrv., 442. mál (heildarlög). — Þskj. 705, nál. 1158, brtt. 1159.

[14:12]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti um frumvarp til laga um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands sem kemur frá utanríkismálanefnd. Nefndin hefur fengið til sín fjölmarga aðila og er þeirra getið í nefndaráliti sem liggur frammi á þskj. 1158. Meðal fulltrúa sem komu fyrir nefndina eru fulltrúar frá utanríkisráðuneyti, framkvæmdastjóri Þróunarsamvinnustofnunar, stjórn Þróunarsamvinnustofnunar kom líka fyrir nefndina, fulltrúi frá Bandalagi háskólamanna, Samtökum atvinnulífsins, Félagi ráðgjafarverkfræðinga, Hjálparstarfi kirkjunnar, Rauða krossi Íslands, Háskólanum á Akureyri og frá Nýsi hf. Eins og ég gat um bárust umsagnir um málið frá sumum þessara aðila og einnig öðrum.

Með frumvarpinu er lagt til að sett verði heildarlöggjöf um opinbera þróunarsamvinnu Íslendinga, tvíhliða jafnt sem marghliða.

Ég vil láta þess getið í upphafi máls míns að rauði þráðurinn í störfum nefndarinnar við vinnslu þessa máls var sá að leggja áherslu á að ná sem víðtækastri sátt um afgreiðslu málsins. Þess vegna var þetta á þessu þingi sem brátt lýkur nú á haustdögum eitt af veigameiri málunum í meðförum nefndarinnar fram eftir vetri. Það tókst ljómandi vel að ná niðurstöðu um þau mál sem helst þurfti að ræða í tengslum við þetta frumvarp og eru allir nefndarmenn með á málinu þó að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og Siv Friðleifsdóttir styðji álitið með fyrirvara.

Frumvarpið felur sem sagt í sér heildarlöggjöf um opinbera þróunarsamvinnu Íslendinga og er því ætlað að leysa af hólmi núgildandi lög frá 1981, um Þróunarsamvinnustofnun Íslands, en þau lög hafa mun takmarkaðra gildissvið en frumvarpið gengur út frá. Í frumvarpinu er m.a. gert ráð fyrir því að Alþingi komi að málefnum þróunarsamvinnu, bæði hvað varðar stefnumörkun og í tengslum við skýrslugjöf utanríkisráðherra. Þá gerir frumvarpið ráð fyrir því að stjórn Þróunarsamvinnustofnunar verði lögð niður, en þess í stað hafi utanríkisráðherra 15 manna samstarfsráð sér til ráðgjafar við stefnumarkandi ákvarðanatöku. Framlög til þróunarsamvinnu nema nú meira en þriðjungi útgjalda utanríkisþjónustunnar en ríkisstjórnin ákvað árið 2004 að framlög til þróunarsamvinnu skyldu fara stigvaxandi þannig að þau næmu 0,35% af vergum þjóðartekjum árið 2009. Frumvarpið gengur út frá því að nauðsynlegt svigrúm sé til staðar til að beita þeim aðferðum sem tryggja að framlögum til alþjóðlegrar þróunarsamvinnu sé vel og skynsamlega varið þannig að þróunarsamvinnan verði skilvirk og árangursrík.

Nefndin ræddi efnisatriði frumvarpsins ítarlega á fundum sínum eins og ég hef nú getið um. Meðal þeirra atriða sem helst komu til umfjöllunar var aðkoma Alþingis að málefnum tengdum þróunarsamvinnu, niðurlagning stjórnar Þróunarsamvinnustofnunar Íslands og skipan samstarfsráðs um alþjóðlega þróunarsamvinnu. Þá var rætt um tengsl friðargæslu við þróunarsamvinnu, tímabundnar ráðningar starfsmanna ríkisins til Þróunarsamvinnustofnunar og valdframsal til ráðherra með heimildum til setningar reglugerða. Ég ætla aðeins að koma við þessa þætti sérstaklega í framsögu minni eins og gerð er grein fyrir þeim í nefndarálitinu.

Þá er fyrst til að taka að í 3. og 4. gr. frumvarpsins er tilgreint annars vegar að ráðherra leggi annað hvert ár fram tillögu til þingsályktunar á Alþingi um áætlun stjórnvalda um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands til fjögurra ára í senn og hins vegar að Alþingi kjósi fimm fulltrúa til setu í samstarfsráði um alþjóðlega þróunarsamvinnu. Auk þess er í 10. gr. gert ráð fyrir að ráðherra gefi Alþingi skýrslu um framkvæmd áætlunar stjórnvalda um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands annað hvert ár.

Ég vil kannski láta þess getið hér að því nýmæli að ráðherra leggi annað hvert ár fram tillögu til þingsályktunar um þetta efni var mjög vel tekið í nefndinni og eins hinu að aðkoma þingsins yrði áfram tryggð þrátt fyrir niðurlagningu stjórnarinnar en hana hafa að jafnaði skipað fulltrúar þingflokkanna, kosnir af þeim á þinginu.

Varðandi þetta frekar ítrekar nefndin mikilvægi þverpólitísks samstarfs og samstöðu, sem og langtímastefnumörkunar á sviði þróunarsamvinnu. Telur nefndin því

heppilegt að skilgreina aðkomu Alþingis að málefnum alþjóðlegrar þróunarsamvinnu með nokkuð öðrum hætti en frumvarpið gerir ráð fyrir og tryggja þannig nánar aðkomu fulltrúa þingflokkanna að stefnumarkandi umræðu og ákvörðunum ráðherra um alþjóðlega þróunarsamvinnu til lengri tíma. Nefndin ræddi sérstaklega þá breytingu að leggja niður stjórn Þróunarsamvinnustofnunar, en eins og ég hef nú getið um er hún kjörin hlutfallskosningu af Alþingi. Voru nokkuð skiptar skoðanir um þetta atriði meðal umsagnaraðila og reyndar einnig í nefndinni en þar var því sjónarmiði hreyft að aðkoma stjórnar Þróunarsamvinnustofnunar að rekstri og stefnumörkun stofnunarinnar hefði gefið góða raun. Á móti því sjónarmiði kom fram að það gengi gegn anda frumvarpsins að takmarka aðkomu fulltrúa þingflokkanna við tvíhliða þróunaraðstoð og því væri skynsamlegt að þeir hefðu heildaryfirsýn yfir málaflokkinn með einhverjum þeim hætti sem frumvarpið gerir ráð fyrir. Eftir að hafa rætt þetta atriði í þaula leggur nefndin til breytingu á 2. gr. frumvarpsins þess efnis að á fót verði sett sérstök Þróunarsamvinnunefnd sem Alþingi kjósi sjö fulltrúa til setu í. Jafnframt falli brott ákvæði 4. gr. um að Alþingi kjósi fimm fulltrúa til setu í samstarfsráði um alþjóðlega þróunarsamvinnu, en fulltrúar þess í Þróunarsamvinnunefnd skulu eigi að síður eiga sæti í ráðinu sem samkvæmt því verður þá skipað 17 fulltrúum í stað 15. Með skipan sjö þingkjörinna fulltrúa í Þróunarsamvinnunefnd er hugsunin sú að tryggt sé að fulltrúar löggjafans hafi eftir þetta aðkomu að allri þróunarsamvinnu, tvíhliða jafnt sem marghliða.

Nefndin leggur auk þess til að við 3. gr. bætist ákvæði þess efnis að drög að tillögu til þingsályktunar sem ráðherra leggur fyrir Alþingi verði lögð fyrir Þróunarsamvinnunefnd til umsagnar og umsögn hennar fylgi tillögunni til Alþingis. Með þessu er stuðlað að vandaðri undirbúningi umfjöllunar málsins á Alþingi. Í tillögunni felst að þingkjörnir fulltrúar fjalla um heildarstefnumörkun í þróunarsamvinnu með nokkuð öðrum hætti en samstarfsráðinu er ætlað að gera. Nefndin telur eðlilegt að vinnulag verði með þeim hætti að Þróunarsamvinnunefnd verði kölluð saman meðan á áætlanagerð ráðherra stendur þannig að afstaða nefndarmanna komi skýrt fram snemma í ferlinu. Jafnframt má búast við því að fulltrúar Þróunarsamvinnunefndar verði kallaðir fyrir utanríkismálanefnd við umræður um þingsályktunartillöguna á tveggja ára fresti. Þá bendir nefndin á mikilvægi þess að fulltrúar í Þróunarsamvinnunefnd og samstarfsráði um alþjóðlega þróunarsamvinnu hafi tækifæri til að kynnast starfsemi sem Ísland á aðild að í þróunarmálum á erlendri grundu. Nefndin telur einnig eðlilegt að samstarfsráðið komi að lágmarki saman tvisvar á ári.

Varðandi þetta síðastnefnda hefur það tíðkast að stjórnarmenn í Þróunarsamvinnustofnun hafi farið í vettvangsferðir og þarna er þeirri ábendingu komið á framfæri frá nefndinni að þetta hafi þótt vera mikilvægar ferðir til þess að efla skilning á því starfi sem við tökum þátt í. Þeirri ábendingu er því komið á framfæri í nefndarálitinu að fulltrúar í Þróunarsamvinnunefndinni geti tekið við þessu hlutverki en það verður auðvitað að segjast alveg eins og er varðandi þessa hugmynd að þetta er tilraun til að tryggja áframhaldandi aðkomu þingkjörnu fulltrúanna að stefnumörkun í málaflokknum. Það má svo sem segja að þar sem þeir munu bæði sitja í Þróunarsamvinnunefndinni og síðan í ráðinu geti orðið dálítið vandasamt að skilja nákvæmlega þarna á milli. Við þurfum að gefa mönnum hæfilegan tíma til að þróa þetta samstarf og þetta fyrirkomulag en vonir standa til þess að þetta geti tekist með ágætum. Þetta er sem sagt niðurstaðan eftir að nefndin fór yfir þetta í vor á fjölmörgum fundum og um þetta hefur m.a. verið haft samráð við utanríkisráðuneytið. Mér sýnist á öllu að allir þeir sem komu að umfjöllun um þetta mál séu sæmilega bjartsýnir um að fyrirkomulagið geti tekist vel. Í það minnsta er alveg ljóst að með þessum breytingum er tryggt að fulltrúar þingflokkanna munu hafa betri yfirsýn yfir málaflokkinn í heild sinni en verið hefur hingað til.

Nefndin leggur til þá orðalagsbreytingu á 2. mgr. 4. gr. frumvarpsins að hlutverki samstarfsráðsins verði lýst þannig að það verði að sinna ráðgefandi hlutverki við stefnumarkandi ákvarðanatöku í stað þess að vera ráðgefandi stjórnsýslunefnd ráðherra. Ég held að þetta atriði þarfnist svo sem ekki sérstakrar skýringar umfram þetta en í athugasemdum við frumvarpið er gert ráð fyrir því að sérstakur stýrihópur verði starfandi innan utanríkisráðuneytisins undir stjórn ráðuneytisstjóra. Honum er ætlað að veita utanríkisráðherra þá heildarsýn á málefni þróunarsamvinnu sem frumvarpið stefnir að og móta tillögur til ráðherra sem hafa stefnumótandi áhrif á framkvæmd málaflokksins. Gert er ráð fyrir því að hópurinn samhæfi vinnuaðferðir og ákvarðanir og sinni innra aðhaldi og eftirliti með ákvörðunum og rekstri allrar þróunarsamvinnu opinberra aðila hér á landi.

Í 6. gr. frumvarpsins er að finna ákvæði þess efnis að um þátttöku íslenskra stjórnvalda í friðargæsluverkefnum fari samkvæmt ákvæðum laga um íslensku friðargæsluna og þátttöku hennar í alþjóðlegri friðargæslu. Þetta atriði var tekið til umfjöllunar í nefndinni og eftir nokkra umræðu þar varð niðurstaðan sú að nefndin taldi þetta ákvæði hafa mjög takmarkaða sjálfstæða þýðingu og því er lagt til að það falli brott úr frumvarpinu.

Til að taka af allan vafa leggur nefndin auk þess til breytingu á 7. gr. frumvarpsins þess efnis að áskilið verði að framkvæmdastjóri Þróunarsamvinnustofnunar skuli hafa lokið háskólaprófi í stað þess að hann skuli hafa háskólamenntun. Þetta er auðvitað bara orðalagsatriði en nefndin telur að ákvæðið sé skýrara með þessum hætti.

Nefndin bendir á að ákvæði 11. gr. frumvarpsins um reglugerðarheimildir feli í sér töluvert víðtækt reglusetningarframsal til ráðherra án tengingar við sérstök efnisákvæði. Nefndin telur reglugerðarheimildir í 4. og 7. gr. frumvarpsins um hlutverk samstarfsráðs um alþjóðlega þróunarsamvinnu og hlutverk Þróunarsamvinnustofnunar í sjálfu sér nægjanlegar að svo komnu máli og leggur því til að ákvæði 11. gr. falli brott.

Nefndin ræddi ákvæði 8. gr. frumvarpsins, um tímabundna ráðningu starfsmanna ríkisins við afmörkuð verkefni í þróunarsamvinnu erlendis, sérstaklega á fundum sínum. Ég held að það sé óhætt að láta þess getið hér að þetta efnisatriði fékk töluverða umfjöllun í nefndinni. Sú meginbreyting verður með samþykkt ákvæða frumvarpsins að þeir starfsmenn sem Þróunarsamvinnustofnun ræður til

starfa hér á landi við verkefni erlendis munu falla undir lög um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, nr. 70/1996, en svo hefur ekki verið til þessa. Þeir munu því borga skatta og skyldur af launum sínum hér á landi, vera í stéttarfélögum, greiða til íslenskra lífeyrissjóða og ávinna sér réttindi samkvæmt almennum reglum, auk þess sem þeir fá greiddar staðaruppbætur eftir sömu reglum og gilda um starfsmenn utanríkisþjónustunnar samkvæmt frumvarpi fjármálaráðherra sem lagt var fram sem mál nr. 515 eins og getið er um í nefndaráliti, en hefur í millitíðinni, frá því að nefndarálitið var gefið út, verið samþykkt sem lög nr. 61/2008. Gengið er út frá því að Þróunarsamvinnustofnun reki áfram starfsstöðvar í samstarfslöndum og að ráðherra geti ákveðið að þær skuli reknar sem sendiráð, en þær eru nú sex talsins og hafa stöðu sendiráða. Vegna ójafnvægis í fjölda starfsmanna í höfuðstöðvum Þróunarsamvinnustofnunar hér á landi annars vegar og starfsmanna á skrifstofum stofnunarinnar í samstarfslöndunum hins vegar er erfitt að koma við flutningsskyldu með sama hætti og gildir í utanríkisþjónustunni. Því er gert ráð fyrir því í frumvarpinu að starfsmenn sem fara til starfa erlendis fái tímabundinn samning hverju sinni. Það er þetta atriði sem nefndin skoðaði sérstaklega. Nefndin leggur áherslu á að hér er um heimildarákvæði að ræða og það er bent á að starfsmannalögin sem slík eru ekki sniðin að starfsmönnum ríkisins sem eru við störf erlendis um lengri tíma. Í lögum um utanríkisþjónustu Íslands, nr. 39/1971, er að finna slík ákvæði og þeim hefur verið beitt um starfsmenn annarra ráðuneyta og ríkisstofnana sem starfað hafa erlendis um lengri tíma. Í þeim tilvikum þegar um er að ræða starfsmann Þróunarsamvinnustofnunar, utanríkisráðuneytis eða annars opinbers aðila fær viðkomandi starfsmaður leyfi frá reglulegu starfi sínu eins og tíðkast hefur meðan starfi er sinnt erlendis fyrir Þróunarsamvinnustofnun. Tímabinding á störfum erlendis er þannig fyrst og fremst hugsuð til að ná sömu markmiðum og mætt er með flutningsskyldu starfsmanna utanríkisþjónustunnar. Regla starfsmannalaga um að tímabundin ráðning megi mest vara í tvö ár gæti leitt til þess að óbreyttu að mjög erfitt yrði að fá starfsmenn til tímabundinna starfa í þróunarlöndum. Nefndin fellst því á þau rök sem eru fyrir þessari sérreglu frumvarpsins.

Þá er í 2. mgr. 8. gr. frumvarpsins að finna heimild til tímabundinnar tilfærslu starfsmanna milli Þróunarsamvinnustofnunar og utanríkisráðuneytisins án þess að viðkomandi starf sé auglýst. Heimildir af slíku tagi eru nú þegar að nokkru leyti fyrir hendi, bæði í starfsmannalögum og í lögum um Stjórnarráð Íslands. Regla frumvarpsins er sérregla sem gengur framar almennu reglunni samkvæmt starfsmannalögum og reglum fjármálaráðherra þar sem samkvæmt henni má ráða starfsmann án auglýsingar til allt að tveggja ára í senn. Nefndin telur heppilegast að almenn lög gildi um starfsréttindi opinberra starfsmanna og er þá vísað til þess að heppilegast væri að geta byggt á tveggja ára reglunni. Hins vegar verður í þessu sambandi jafnframt að horfa til séreðlis Þróunarsamvinnustofnunar og utanríkisþjónustunnar á sviði starfsmannamála og hinnar miklu skörunar þar á milli þar sem sveigjanleiki í starfsmannamálum og flutningsskylda starfsmanna getur skipt miklu máli. Ákveðin rök eru því fyrir þessari sérreglu frumvarpsins sem nefndin fellst á.

Ég vil láta þess getið varðandi 8. gr. að öðru leyti að þegar í henni er fjallað um tímabundna ráðningu til fimm ára í senn er átt við einstök verkefni. Það er ekkert sem kemur þá í veg fyrir það að viðkomandi starfsmaður verði að nýju ráðinn tímabundið í fimm ára verkefni síðar enda hafi orðið hlé á milli og um sé að ræða nýtt verkefni. Fimm ára viðmiðunarreglan í þessu tilliti er afmörkuð við það verkefni sem unnið er að hverju sinni.

Þá ræddi nefndin töluvert um aðkomu einkaaðila og félagasamtaka að þróunaraðstoð. Í því sambandi tekur nefndin fram að ákvæði 8. gr. frumvarpsins girða á engan hátt fyrir að Þróunarsamvinnustofnun geti gert samninga við einkaaðila og félagasamtök um aðkomu að þróunarverkefnum. Nefndin áréttar að um slíkt gilda almennar reglur og þar sem ábending um að taka þyrfti á þessu sérstaklega kom fram vill nefndin koma því á framfæri að hún telji ekki nauðsynlegt að sérstök lagaákvæði verði sett til grundvallar slíkum samningum.

Loks ræddi nefndin um gildistökuákvæði frumvarpsins. Þegar málið var tekið út úr utanríkismálanefnd á vormánuðum gerði nefndin ráð fyrir því að frumvarpið yrði samþykkt í vor og þess vegna er þess getið í nefndaráliti að nefndin telji rétt að lögin öðlist þegar gildi en það er lagt til í breytingartillöguskjali að við frumvarpið bætist bráðabirgðaákvæði þess efnis að stjórn Þróunarsamvinnustofnunar starfi til 1. september 2008. Nú hefur það gerst að þessu máli var vísað áfram inn á frestað þing til haustsins og þess vegna er þessi tillaga nefndarinnar í sjálfu sér orðin úrelt. Nefndin gerði ráð fyrir því í vor að Alþingi mundi kjósa fulltrúa til setu í Þróunarsamvinnunefnd strax núna í september en þar sem málið er ekki enn orðið að lögum mun ég fyrir 3. umr. þessa máls tefla fram breytingartillögu á þessu bráðabirgðaákvæði og leggja til að bráðabirgðaákvæðið verði miðað við 1. nóvember. Er þá út frá því gengið að Alþingi muni kjósa fulltrúa til setu í Þróunarsamvinnunefnd strax og þing kemur saman í október. Þetta þykir skapa stofnuninni hæfilegt svigrúm til að halda áfram óröskuðu starfi, stjórnin muni því halda umboði sínu þar til svigrúm hefur gefist til að kjósa í Þróunarsamvinnunefndina og hún tekur þá til starfa, væntanlega frá og með nóvembermánuði.

Ég hef þá farið yfir öll þau helstu atriði sem nefndin tók til umfjöllunar og gert grein fyrir þeim breytingartillögum sem nefndin teflir fram á þskj. 1159. Með þessum breytingum leggur nefndin til að frumvarpið verði samþykkt. Ég hef áður gert grein fyrir því að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon og Siv Friðleifsdóttir gera fyrirvara við nefndarálitið en ég vil nota þetta tækifæri til að þakka nefndarmönnum í utanríkismálanefnd fyrir samstarfið í þessu máli. Eins og ég gat um í upphafi máls míns tel ég ánægjulegt að okkur hafi tekist að skapa jafnríka samstöðu og raun ber vitni. Þessi málaflokkur er þess eðlis að það skiptir miklu máli að um hann séu ekki deilur í grundvallaratriðum þótt menn geti auðvitað tekist á um útfærsluatriðin.

[14:34]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég þakka formanni utanríkismálanefndar, hv. þm. Bjarna Benediktssyni, fyrir ágæta framsögu hans

og fyrir vinnu hans að þessu máli og þá ekki síst það að leggja jafnmikið á sig og hann gerði til að samstaða gæti tekist um afgreiðslu málsins. Ég stend að afgreiðslu utanríkismálanefndar með fyrirvara eins og fram hefur komið og ætla að gera grein fyrir honum, hafandi þó gagnrýnt ýmislegt í þessu máli nokkuð ákveðið við 1. umr. Ég vil fyrir mitt leyti taka fram að ég lagði það á mig talsvert að teygja mig til sátta í þessu máli og ég gerði það ekki síst vegna þess að mér er annt um málaflokkinn. Ég er algerlega sammála formanni utanríkismálanefndar að það er mikilvægt að menn reyni að skapa sem besta þverpólitíska sátt um þennan mikilvæga, viðkvæma málaflokk og að hann njóti sem allra öflugasta bakstuðnings á Alþingi sem og annars staðar í þjóðfélaginu. Að sjálfsögðu geri ég það með ánægju líka að reyna að ná saman við menn ef það er í boði þannig að það þurfti svo sem ekki þetta til en ég neita því ekki að mér fannst við aðstæður sem þessar óvenjurík skylda hvíla á öllum að reyna að ná um þetta sæmilegum friði.

Það var margt jákvætt í frumvarpinu þegar það birtist okkur og það tók ég skýrt fram í ræðu minni við 1. umr. málsins. Þegar ég blaða í henni sé ég að ég hef eytt a.m.k. fyrstu blaðsíðunni af þremur nokkurn veginn í það að hrósa því sem vel væri gert í frumvarpinu og væri í rétta átt þótt enginn deili um að það var tvímælalaust orðin þörf á að endurskoða lagaákvæði á þessu sviði jafnmikið og tímarnir hafa breyst frá því að fyrst voru sett lög um þetta og skipulag og starf Þróunarsamvinnustofnunar mótað í grófum dráttum eins og það hefur haldist síðan. Síðan bætist það auðvitað við að enn eru uppi áform um að auka framlög okkar til þróunarsamvinnu eins og reyndar lengi hafa verið en því miður gengið sorglega hægt að hrinda þeim í framkvæmd. Það þokast í rétta átt en auðvitað allt of, allt of hægt. Á það höfum við verið minnt með ýmsum hætti, Íslendingar, svo sem eins og þegar við höfum mikil markmið og áform um að gera okkur gildandi á alþjóðavettvangi og sækjast jafnvel eftir æðstu metorðum í þeim efnum, ef svo má að orði komast, og að axla þá mestu ábyrgð sem menn kannski gera í alþjóðasamvinnu með því að taka sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna þá var það auðvitað ekki besta veganestið sem við gátum lagt af stað með í þann leiðangur fyrir nú utan allt annað að vera í hópi þeirra þróuðu ríkja og auðugu ríkja sem verma nokkurn veginn botninn hvað varðar framlög til þróunarsamvinnu. Við höfum verið þar lengi í skammarkróknum með Bandaríkjum Norður-Ameríku og varið um 0,15–0,20% af þjóðartekjum til þróunarsamvinnu.

Það sem var gagnrýnisvert í þessu frumvarpi að mínu mati og ég setti einkum hornin í ef svo má að orði komast við 1. umr. málsins voru þættir sem lúta að fyrirkomulaginu og skipulaginu í þessum efnum og einkum og sér í lagi því að blanda öðrum þáttum og jafnvel óskyldum saman við viðfangsefnið þróunarsamvinnu. Ég hef, hafði og hef enn efasemdir um að það sé skynsamlegt að fella niður sjálfstæða stjórn yfir Þróunarsamvinnustofnun sem framkvæmdatæki hins opinbera á þessu sviði og var mjög ósáttur við frágang mála eins og frumvarpið leit út en þar hefur utanríkismálanefnd sameinast um umtalsverðar breytingar sem að mínu mati eiga að geta tryggt miklu sterkari aðkomu og þátttöku Alþingis og stjórnmálaflokkanna eða þingflokkanna í þessu verkefni og það er vel. Það er verulegt skref í rétta átt sem fólgið er í breytingartillögum nefndarinnar um þróunarsamvinnunefnd, kosna af Alþingi, sjö manna, og þar vek ég athygli á orðalaginu „að tryggja aðkomu fulltrúa þingflokka að stefnumarkandi umræðu“ o.s.frv. Það er rétt að fram komi, ég tók ekki eftir hvort það beinlínis kom fram í máli formanns og framsögumanns, að að baki liggur sá skilningur að staðið verði þannig að málum hér að öllum þingflokkum verð tryggð aðild að þessu ráði. Þannig var það rætt í utanríkismálanefnd. Það er svona eins og mundi kallast á dönsku „underforstået“ að menn muni reyna að leita samkomulags um að þannig verði stillt upp til kjörs í stjórnina að einar saman hlutfallsreglur ráði þar ekki endilega för heldur verði markmiðið að reyna að tryggja öllum þingflokkum aðild að málinu í þeim anda að menn ætli að reyna að varðveita sem breiðasta og öflugasta þverpólitíska samstöðu um málið.

Eftir standa þættir sem ég vil aðeins ræða hér og það er áfram spurningin um stöðu þessa málaflokks og hvernig honum er sinnt og hvernig honum er fyrir komið innan stjórnsýslunnar. Ég er algerlega bjargfast sannfærður um að það er málaflokknum fyrir bestu og öllum fyrir bestu að þróunarsamvinnuviðfangsefnið í heild sinni sé algerlega sjálfstætt, að það sé þannig um það búið og öðrum hlutum ekki blandað saman við það. Þess vegna fagna ég náttúrlega alveg sérstaklega samstöðunni sem tókst um að leggja til að 6. gr. falli einfaldlega brott því að hún á ekkert erindi inn í þetta mál, ekki neitt. Þar er verið að fjalla um íslensku friðargæsluna sem er allt, allt annar hlutur. Þó að í hinu alþjóðlega reikningsverki fáist hún bókfærð sem framlag af okkar hálfu til þróunarsamvinnu, einfaldlega vegna þess að henni er ekki sinnt af her og hún fæst flokkuð sem borgaraleg aðstoð og er nú vonandi að þróast aftur í rétta átt hvað það varðar að vopnaburðurinn sé á undanhaldi og þetta verði meira í anda gildandi laga um friðargæsluna að um eingöngu og hrein borgaraleg störf við gæslu friðar, uppbyggingu og fyrirbyggjandi aðgerðir á sviði friðarmála o.s.frv. verði að ræða. Af þessu og atburðum sem við höfum nýlega rætt hér eins og í Afganistan eiga menn að læra.

Eftir stendur að þau áform munu vera uppi í utanríkisráðuneytinu að sameina á einu stjórnsýslusviði innan ráðuneytisins bæði verkefni þróunarsamvinnu og friðargæslu. Það er að mínu mati óskynsamlegt og ég ætla að leyfa mér, í anda þess sem hér svífur nú mjög yfir vötnum að menn vilji ná saman um þessa hluti, að beina eindreginni áskorun til hæstv. utanríkisráðherra, sem er með okkur í umræðunni, að endurskoða þessi áform og ganga þannig stjórnskipulega frá málinu innan ráðuneytisins að þróunarsamvinnan verði algerlega sjálfstæður málaflokkur, ekki blandað saman við önnur svið ráðuneytisins. Hægt er að færa að mínu mati mjög sterk rök sem fátt hnekkir fyrir því að þannig sé best um þetta búið. Ég nefni sem dæmi hversu mikilvægt það er fyrir málaflokkinn, fyrir þá sem þar starfa, fyrir orðstír þess sem við viljum gera vel í þessum efnum og fyrir þá sem vilja verja þennan málaflokk og réttlæta fjárútlát til hans að reynt sé að standa þannig að málum að það sé alltaf hafið yfir gagnrýni. Þá er það algerlega nauðsynlegt að þróunarsamvinnan sé með fullkomna fjarvistar-

sönnun frá því að öðrum hagsmunum sé blandað inn í hana, að hún sé algerlega hrein og rekin á eigin forsendum, ekki í þágu þess að við ætlum að hafa eitthvað út úr henni sérstaklega annað en það að okkur líði vel vegna þess að við erum að reyna að gera okkar og leggja okkar af mörkum. Þaðan af síður af því að við ætlum að reyna að græða eitthvað á henni eða hafa eitthvað út úr henni sem slíkri og allra síst að við ætlum í gegnum hana að ná fram einhverjum pólitískum markmiðum eða séum að reyna að læða öðrum hagsmunum samhliða með í farteskinu.

Ég tek sem dæmi þá stöðu sem er uppi nákvæmlega núna að Ísland er að keppa að sæti í öryggisráði Sameinuðu þjóðanna og hversu ákaflega óheppilegt það væri ef við misstum t.d. upp mikla umræðu um það sem fótur væri fyrir, eitthvað efnislegt væri á bak við, að við værum í gegnum þróunarsamvinnuna og samskipti okkar við önnur lönd í þeim efnum að reyna að afla okkur atkvæða í þessari kosningabaráttu. Ég ætla ekkert að segja meira um þennan þátt málsins, ég tek þetta bara sem dæmi um það sem getur verið að varast í þessum efnum.

Þess vegna var ég og er algerlega andvígur því líka að friðargæslunni sé blandað saman við þetta þó svo að hún flokkist þarna með í bókhaldinu, einfaldlega vegna þess að þá erum við komin út í allt aðra hluti sem verða ábyggilega hér eftir sem hingað til miklu umdeildari. Jafnvel þó að við séum að ná eitthvað saman í þeim efnum þegar menn eru að læra af mistökunum og afvopna friðargæsluna og kalla hana út úr verkefnum þar sem menn hafa verið undir hernaðartitlum á átakasvæðum með vopnaburð, þá er sú staða auðvitað alltaf uppi og opin að það geti orðið umdeilt mjög og um það pólitískar deilur og átök hvað menn eru að gera eða ekki að gera í slíkum hlutum sem tengjast oft pólitískum stóratburðum á alþjóðavettvangi, umdeildum atburðum, styrjaldarrekstri o.s.frv. Þá er svo miklu, miklu betra að þarna sé algerlega veggur á milli og engin hætta á að tortryggni skapist eða neitt komi upp. Þess vegna endurtek ég áskorun mína til hæstv. ráðherra um að fara aftur yfir áformin hvað varðar hið innra skipulag í ráðuneytinu og þó að það sé auðvitað í sjálfu sér innanhússmál þar svo langt sem það nær samkvæmt stjórnskipuninni að deildarskipta eða flokka upp verkefni ráðuneytisins þá er hér um að ræða mjög stóran og mikilvægan hlut sem hefur pólitíska tengingu. Ég held að það gæti líka verið ágætt að hið nýja þróunarsamvinnuráð og nefnd sú sem kosin verður væntanlega í framhaldi af setningu laganna, Þróunarsamvinnunefnd, fengi einfaldlega að skoða þessa hluti og gefa sitt álit til ráðherra áður en einhverjar ákvarðanir verða teknar og reglugerð sett eða hvers konar frágangur er á þeim málum.

Ég vil svo taka fram að fyrirvari minn lýtur á vissan hátt líka að starfsmannamálunum og ég get að mestu leyti vísað til þess sem formaður fór yfir í framsöguræðu sinni í þeim efnum. Nefndin skoðaði þetta nokkuð vel og fór yfir það fram og til baka, var held ég mjög umburðarlynd þegar hún í aðalatriðum féllst á rökin fyrir því að hér væri réttlætanlegt að viðhafa nokkrar sérreglur. Ég var kannski í þyngri kantinum hvað það varðar einfaldlega vegna þess að ég skrifa ekkert alveg upp á það að þau viðfangsefni sem þarna er verið að glíma við, að slepptu því sem lýtur að búsetu manna og verkefnum erlendis, séu eitthvað svo sérstök umfram annað sem gert er í stjórnsýslunni að búa þurfi til nánast einhvern sérstakan vinnurétt fyrir utanríkisráðuneytið, það hefur gætt tilhneigingar í þá átt. Ég minni á að þetta er aldeilis ekki eina frumvarpið sem við höfum verið að fást við á Alþingi úr þeirri átt þar sem menn hafa talið sig þurfa heilmiklar heimildir til að víkja frá hinum almennu leikreglum á hinum opinbera vinnumarkaði og færa menn til án auglýsinga og ýmislegt í þeim efnum með miklu rýmri hætti en annars staðar er tíðkað. Ég held að menn þurfi að gæta sín aðeins þarna, að sannfæra sjálfa sig ekki um að þeir séu að vinna í einhverjum svo óskaplega miklu æðri heimi að almennar leikreglur á opinberum vinnumarkaði dugi þeim ekki. Það þarf að færa sterk rök fyrir því í hverju tilfelli, eins og formaður utanríkismálanefndar reyndar sagði, ef ekki á að halda sig við hinar almennu reglur. Það gildir um að auglýsa störf, það gildir um tímabundnar ráðningar og það gildir um að færa menn fram og til baka á þeim vettvangi. Hvað varðar erlendu búsetuna og þær aðstæður sem hún skapar starfsmönnum og fjölskyldum þeirra eru gild rök, það þarf að horfa til þess, en þegar menn eru farnir að bera það á borð að það sé vegna þess að einhver alveg sérstök sérfræðiþekking sé í þessum málaflokki sem lúti einhverjum öðrum lögmálum en annars staðar og þess vegna þurfi út af heilabúinu í mönnum að vera hægt að fara einhvern veginn öðruvísi með þá en starfsmenn í heilbrigðisþjónustunni eða einhvers staðar annars staðar í stjórnsýslunni, það kaupi ég ekki. Þarna þurfa menn að gæta sín.

Að lokum, herra forseti, ætlaði ég að ræða gildistökuákvæðið en það má segja að formaður hafi tekið af mér ómakið. Ég rak auðvitað augun í það að við þurfum að gera þar breytingar á og vaknaði allt í einu upp til þess að við erum komin inn í 2. umr. og hafði þá hugsað mér að biðja um að henni yrði ekki lokið fyrr en við gætum komið fram breytingartillögu, en það er að sjálfsögðu hárrétt að hana má flytja við 3. umr. og væntanlega er fullnægjandi að gera þetta eins og formaður lagði til, að miða þarna við 1. nóvember. Mér hafði einfaldlega dottið í hug að stjórn Þróunarsamvinnustofnunar fengi svipaðan tíma og við höfðum ætlað henni í vor til að ljúka störfum sínum og skila af sér, þ.e. bara til áramóta, en það er bitamunur en ekki fjár og væntanlega eru menn á þeim bænum orðnir nokkuð vel undir það búnir að það líði að lokum þess að þeir hafi umboð, hafandi fylgst með málinu frá vordögum.

Ég fagna því að þrátt fyrir allt hefur náðst samkomulag um að lagfæra þetta mál að mínu mati heilmikið. Utanríkisráðherra hefur í valdi sínu að gera það enn betur í anda þess sem hér svífur yfir vötnum. Ég túlka þær breytingar sem utanríkismálanefnd leggur hér til alveg hiklaust í þá átt — það er vissulega mín túlkun — að vilji Alþingis standi til þess að hafa þróunarsamvinnumálaflokkinn mjög sjálfstæðan og blanda öðru ekki saman inn í hann, samanber tillögu okkar um að fella 6. gr. niður, og að ráðuneytið ætti að taka mið af þeirri leiðsögn sem Alþingi er í raun og veru að leggja til með þessum breytingum.

Þá eru 3 mínútur og 16 sekúndur eftir af ræðu minni, herra forseti, og ég held að þessu mæltu ljúki ég máli mínu og þar með er ég farinn í göngur.

[14:51]

Siv Friðleifsdóttir (F):

Virðulegur forseti. Það er gott að menn geti farið í göngur og sparað heilar þrjár mínútur af ræðutíma sínum í leiðinni.

Við erum að ræða um alþjóðlega þróunarsamvinnu og breytingar sem við erum að gera á henni til nokkurrar framtíðar. Þetta mál var tilbúið í vor og vannst að mínu mati vel í nefndinni og við höfum ekki unnið í því í sumar enda ekki þörf á þar sem málið var nánast tilbúið til afgreiðslu í vor. Málið var eitt af þeim málum sem var látið bíða til þess að klára á yfirstandandi septemberþingi og það er því ekki hægt að segja að miklar deilur séu um það. Það skrifa allir undir nefndarálitið, eins og hér hefur komið fram, þó að sú er hér stendur og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon skrifi undir með fyrirvara.

Ég sagði í framsöguræðu minni við 1. umr. að ég teldi þetta frumvarp almennt vera mjög jákvætt. Það er verið að taka heildstætt á þróunarsamvinnunni og það er verið að fjalla sérstaklega um marghliða þróunarsamvinnu sem er að vissu leyti nýmæli í stefnumótun okkar og frumvarpið er að mestu leyti jákvætt. Síðan eftir vinnuna í utanríkisnefnd get ég fullyrt að málið hefur batnað enn frekar og ég tel að allir hafi teygt sig allmikið til sátta um þetta mál til að ná saman einu nefndaráliti. Ég tel að það sé mjög gott og að ástæða sé til að þakka sérstaklega hv. þm. Bjarna Benediktssyni, sem er formaður utanríkismálanefndar, fyrir að hafa leitt þá vinnu og leitt okkur saman um þokkalega samstöðu um þetta mál af því að við viljum gjarnan að unnið sé í pólitískri samstöðu að þróunarsamvinnumálum almennt.

Það er alveg ljóst að þróunarsamvinna er málaflokkur sem er mjög vaxandi og miklu meiri umræða fer fram um þróunarsamvinnu núna í samfélaginu en áður, ekki bara á Íslandi heldur erlendis líka. Fólk hefur miklu meiri áhuga á þessum málum. Fyrir utan það erum við Íslendingar að setja hærri upphæðir í málaflokkinn en nokkurn tíma hefur sést þótt við séum auðvitað langt frá því takmarki sem við settum okkur á sínum tíma og þjóðir heims, og langt frá því takmarki sem aðrar Norðurlandaþjóðir hafa langflestar náð. Bæði Danmörk, Noregur og Svíþjóð hafa náð 0,7% markinu af vergum þjóðartekjum í þróunarmál, þróunarsamvinnu. Við erum langt frá því markmiði og Finnland hefur sett sér það takmark að ná þessu markmiði, 0,7% markmiðinu fyrir árið 2015, en við höfum ekki sett okkur markmið um ártal hvenær við náum 0,7% markinu en við stefnum á 0,35% árið 2009.

Þróunarsamvinna er að vissu leyti öryggismál í dag. Það er mjög brýnt að aðstoða þjóðir til sjálfshjálpar þannig að þær geti risið upp og búið vel að þegnum sínum. Það er mikið öryggismál. Þetta höfum við rætt nokkuð mikið t.d. á norrænum vettvangi þar sem Norðurlöndin beittu sér sérstaklega fyrir að aðstoða Eystrasaltsríkin, svo ég taki það sem dæmi. Þar var litið á aðstoð og stuðning við Eystrasaltsríkin sem sérstakt öryggismál. Ef þau ríki mundu ekki rísa upp og þar yrði ekki bætt úr t.d. velferðarmálum þá mundi það grafa undan öryggi á Norðurlöndunum, þannig er þróunarsamvinna mjög nátengd öryggismálum.

Ég tel að hæstv. ráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, sem fer með þennan málaflokk byggi að verulegu leyti á arfleifð fyrrverandi utanríkisráðherra, hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, og ég hef fundið það í störfum hennar að hæstv. utanríkisráðherra hefur líka lagt mikla áherslu á stöðu kvenna og hlutverk jafnréttisbaráttunnar í þróunarsamvinnu. Ég vil sérstaklega við þetta tækifæri taka undir þá stefnumótun af því að það er bara þannig, og allir sem hafa skoðað þessi mál faglega sjá það að þróunarsamvinnan sem beinist sérstaklega að konum, sú þróunarsamvinna skilar sér mjög vel og betur en þróunarsamvinna sem beinist að öðrum málaflokkum og að körlum, svo ég segi það hreint út, að þegar verið er að þjálfa konur og aðstoða konur þá er verið að þjálfa heila fjölskyldu og aðstoða mun stærri hóp en ef það er ekki gert. Ég styð því þá stefnumótun heils hugar.

Nefndin fjallaði um fjölmörg mál og hv. þm. Bjarni Benediktsson fór vel yfir það í framsögu sinni þannig að ég ætla ekki að endurtaka mikið af því, en í nefndinni var ítrekað að það væri mjög mikilvægt að hafa þverpólitískt samstarf og samstöðu um langtímastefnumörkun á sviði þróunarsamvinnu. Þess vegna náðist samstaða í nefndinni um að gera talsverðar breytingar á frumvarpinu og breytingarnar fólust, eins og hér hefur komið fram, í því að samstarfsráðinu er breytt. Það er fjölgað í því úr 15 í 17 og Alþingi kýs 7 fulltrúa til setu í ráðinu og þeir 7 fulltrúar eru í svokölluðu þróunarsamvinnuráði eða þróunarsamvinnunefnd. Þróunarsamvinnunefndin mun fá alveg sérstakt hlutverk sem er miklu víðtækara en samstarfsráðið sem átti að vera einungis í hugmyndafræðinni sem kom í frumvarpinu. Nefndin á að vera til umsagnar um stefnumótunina, umsögn hennar á að fylgja drögum að þingsályktunartillögu sem ráðherra leggur fyrir Alþingi. Þannig hefur hún miklu víðtækara hlutverk en samstarfsráðið sjálft. Það er líka gert ráð fyrir því að þróunarsamvinnunefndin verði kölluð fyrir utanríkisnefnd þegar verið er að ræða þingsályktunartillöguna en sú tillaga á að koma á tveggja ára fresti inn í þingið. Þróunarsamvinnunefnd á því að hafa víðtækt hlutverk.

Ég vil líka koma því á framfæri varðandi vinnuna í nefndinni að það kom skýrt fram að það er skilningur okkar að af þeim 7 fulltrúum sem hér verða kosnir í þróunarsamvinnunefnd er gengið út frá því að allir þingflokkar eigi a.m.k. einn fulltrúa í nefndinni, óháð því hvernig kosningar fara og hvernig pólitískt landslag skipast að öðru leyti. Það var rætt um að til að tryggja þverpólitíska sátt þá væri eðlilegt að allir þingflokkar ættu a.m.k. einn fulltrúa. Ég vil taka undir það sem hér kom fram hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni og votta að það er líka minn skilningur. Ég heyrði ekki að formaður nefndarinnar tæki sérstaklega á þessu í framsögu sinni en ég vil að það sé skjalfest hér að þetta er a.m.k. skilningur minn og ég heyri að það er líka skilningur hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar.

Í ræðu minni við 1. umr. gagnrýndi ég líka mjög víðtækt vald til setningar reglugerða. Það var komið til móts við þá gagnrýni sem reyndar fleiri þingmenn ræddu um í framsögu á þeim tíma og umræddar heimildir hafa verið minnkaðar allverulega og skýrðar í frumvarpinu þannig að það lítur mun betur út núna og er sett fram með miklu eðlilegri hætti en var.

Hér hefur verið rætt, það gerði hv. formaður Bjarni Benediktsson í framsögu sinni áðan með nefndarálitinu,

talsvert mikið um starfsmennina og kjör þeirra og hvernig þeir eru ráðnir. Í 2. mgr. 8. gr. frumvarpsins er heimild til tímabundinnar tilfærslu starfsmanna milli Þróunarsamvinnustofnunar og utanríkisráðuneytisins án þess að viðkomandi starf sé auglýst. Það voru gerðar athugasemdir við þetta. Ef ég man rétt var það BHM sem gerði það og líklega fleiri og ég hef talsverðar efasemdir um þetta, ég verð að viðurkenna það. Þetta var rætt í nefndinni og úr varð að nefndin, segir í nefndarálitinu, telji heppilegast að almenn lög gildi um starfsréttindi opinberra starfsmanna. Það er tekið undir það álit að það sé heppilegasta leiðin og sú eðlilegasta. Svo kemur röksemdafærslan fyrir því af hverju sú leið er ekki farin. Hins vegar verðum við í þessu sambandi jafnframt að horfa til séreðlis Þróunarsamvinnustofnunar og utanríkisþjónustu á sviði starfsmannamála og hinnar miklu skörunar þar á milli, þar sem sveigjanleiki í starfsmannamálum og flutningsskylda starfsmanna skiptir miklu máli. Ákveðin rök eru því fyrir þessari sérreglu frumvarpsins sem nefndin fellst á. Ég hef sem sagt talsverðar efasemdir um þetta og fyrirvari minn lýtur m.a. að þessu. Ég hef skilning á þessum rökum en mér þykir mjög óheppilegt ef við erum að pikka út hópa, og það er vaxandi tilhneiging í þá átt, hópa þar sem ekki þarf að auglýsa stöður þeirra. Mér finnst það óheppileg þróun.

Það var líka talsverð umræða, virðulegi forseti, um stöðu einkaaðila og hvernig hægt væri að auka aðkomu þeirra að þróunarsamvinnu. Við fengum til okkar gesti sem gagnrýndu það á vissan hátt að þeim fannst að það hefði ekki verið nógu opið fyrir það hingað til að einkaaðilar gætu komið að þróunarsamvinnu. Auðvitað er þetta mjög viðkvæmt atriði af því að ekki er ætlast til að einkaaðilar græði á þróunarsamvinnu, alls ekki, en einkaaðilar geta gegnt þarna miklu hlutverki og mikilvægu. Það er skilningur nefndarinnar að í ákvæði 8. gr. frumvarpsins sé alls ekki á nokkurn hátt verið að girða fyrir að Þróunarsamvinnustofnun geti gert samninga við einkaaðila og félagasamtök um aðkomu að þróunarverkefnum. Nefndin áréttar að um slíkt gildi almennar reglur og að ekki nauðsynlegt að sérstök lagaákvæði verði sett til grundvallar slíkum samningum þannig að það er skilningur okkar að það sé algerlega opið fyrir það að einkaaðilar komi í vaxandi mæli að þróunarsamvinnu og fyrir utan öll grasrótarsamtökin sem nú þegar eru að vinna á þessum vettvangi.

Í framsögu minni fjallaði ég nokkuð mikið um það fjármagn sem við erum að setja í þróunarsamvinnu og kallaði eftir svörum utanríkisráðherra um hvort við gætum verið einbeittari í að setja markmið um að hækka framlögin. Af því að hæstv. utanríkisráðherra situr hér og hlýðir á þessa umræðu, sem er virðingarvert, ætla ég leggja fram spurningar sem ég ætlast ekki endilega til að verði svarað en ef hæstv. ráðherra vill þá væri það ágætt. Ég mun reyndar ekki geta hlustað á svörin þar sem ég þarf að fara til annarra starfa bráðlega en mun fletta þeim upp og kíkja á svörin ef þau berast. Hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörg Sólrún Gísladóttir, sagði við umræðuna í febrúar að það yrði lögð fram áætlun um þróunarsamvinnu á þinginu í haust. Tilvitnunin er orðrétt þannig, virðulegi forseti:

„Ég mun leggja þessa áætlun fram á þinginu í haust og þá mun þetta allt saman koma fram.“

Ég vil spyrja: Er þessi ætlan enn þá fyrir hendi? Mun ráðherra leggja fram þessa áætlun núna í haust eða verður það notað sem rök fyrir frestun hennar að við kláruðum ekki málið í vor þannig að hún teygist þá kannski fram í janúar eða eitthvað slíkt?

Í öðru lagi, virðulegi forseti, sagði hæstv. ráðherra í sömu umræðu eftirfarandi orð: „Ég geri mér hins vegar grein fyrir því að við þurfum að setja okkur stefnumið í þessu sambandi. Í utanríkisráðuneytinu er verið að skoða með hvaða hætti við getum komið okkur upp í þetta hlutfall og þá á svipuðum tíma og aðrar þjóðir hér í kringum okkur.“ Hér er hæstv. ráðherra að tala um fjármagnið sem við erum að stefna að að setja í þróunarsamvinnu sem er 0,7% af vergri þjóðarframleiðslu og notar orðalagið „á svipuðum tíma“ sem var það orðalag sem ég notaði líka í ræðu minni, vegna þess að Finnar, sem eru eina norræna þjóðin fyrir utan Ísland sem hefur ekki komið sér upp í 0,7%, hafa sett sér það stefnumið að klára sitt ætlunarverk, koma sér upp í 0,7% árið 2015. Ef þessi áætlun kemur fram í haust þá skil ég það svo að það sé afar líklegt að við munum sjá í henni að Ísland setji sér það markmið að vera komið upp í 0,7% árið 2015 af því að hæstv. utanríkisráðherra notar orðin „á svipuðum tíma“, þá er bara Ísland eftir og til að vera á svipuðum tíma hlýtur annaðhvort að vera átt við ártalið 2015 eða mjög nálægt því.

Virðulegur forseti. Ég er ánægð með þetta frumvarp í heildina, sérstaklega eftir breytingarnar sem utanríkismálanefndin gerði á frumvarpinu og ég tel að okkur sé lítið að vanbúnaði að klára umfjöllunina á þessu stutta haustþingi og tel ekki ástæðu til að tefja þingið frekar með útskýringum á nefndarálitinu en vinnan í nefndinni gekk mjög vel.

[15:06]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Mig langar að segja nokkur orð um þetta frumvarp um alþjóðlega þróunarsamvinnu Íslands vegna þess að ég var ekki viðstödd þegar málið var tekið úr nefndinni en tók að sjálfsögðu þátt í vinnu nefndarinnar sem var allmikil í vetur og hefur skilað því að menn eru sammála um þetta mál þegar það kemur nú til 2. umr. í þingið. Frumvarpið kom í vetur inn í þingið eftir mikla stefnumótunarvinnu í utanríkisráðuneytinu og var vandað. En síðan hefur málið fengið ágæta umræðu og umfjöllun í nefndinni. Ég er ekki frá því að það sé enn vandaðra þegar það kemur þaðan eftir þær breytingar sem lagðar eru til við 2. umr.

Hér eru á ferðinni fyrstu íslensku heildarlögin um þróunarsamvinnu þar sem tekið er tillit til allra þátta hennar. Þessi lög munu leysa af hólmi lög sem eru barn síns tíma, 27 ára gömul lög um Þróunarsamvinnustofnun Íslands, lög frá 1981. Verið er að auka mjög fjárveitingar til þróunarsamvinnu og eins og komið hefur fram í umræðunum í umfjöllun um þetta mál fer þriðjungur af útgjöldum utanríkisráðuneytisins til þessa málaflokks þannig að það er mjög mikilvægt að um hann sé mjög skýr lagasetning og vönduð.

Ég get tekið undir það sem komið hefur fram að þróunarsamvinnumál eru öryggismál, ákaflega mikilvæg sérstaklega núna þegar við horfum fram á ýmsar breytingar, loftslagsbreytingar. Hlýnun jarðar mun hafa áhrif í þeim lönd-

um sem njóta þróunaraðstoðar og því mikilvægt að til hennar sé vandað. Ég fagna líka þeim áherslum sem hafa verið settar um þróunaraðstoðina í ráðuneytinu þar sem lögð hefur verið áhersla á aðstoð við konur og börn. Það skilar sér svo sannarlega til fjölskyldunnar, bæði menntun og heilsugæsla. Ég fór á eigin vegum og skoðaði það sem við höfum verið að gera í Afríku og sá hversu miklu það skilaði að kenna konunum lestur, skrift, reikning og síðan að sinna heilsugæslu þeirra, kvenna. Ég tel það vera mjög mikilvægt.

Það hefur verið farið yfir það í ræðum á undan minni ræðu um hvað var fjallað í nefndinni. Það var tekið á ýmsum þáttum. Meðal annars var heilmikil umræða um að stjórnin yrði lögð niður í Þróunarsamvinnustofnun. Það var rætt um aðkomu Alþingis og ýmislegt fleira, valdaframsal til ráðherra, og skilar sú umræða sér hér í þeim breytingartillögum sem liggja fyrir þinginu og ég held að það hafi vel tekist til í þeim efnum. Það er mikilvægt að fá nýja löggjöf. Við höfum gengist undir ýmsa alþjóðasáttmála sem snúa að þróunarhjálp og tekið er tillit til í þessari löggjöf. Mig langar að nefna þúsaldaryfirlýsinguna frá árinu 2000, Monterrey-yfirlýsinguna um fjármögnun þróunarhjálpar frá 2002 og svo Parísaryfirlýsinguna um markvissan árangur í þróunarsamvinnu. Með þessari lagasetningu, þegar þetta frumvarp verður orðið að lögum, verða þessi atriði sem kveðið er á um í þessum sáttmálum komin í íslenska löggjöf.

Ég sé enga ástæðu til að fara neitt ítarlega yfir þessar breytingar sem við höfum lagt til þar sem það hefur verið gert mjög vel. Ég vil reyndar þakka formanni nefndarinnar og varaformanni fyrir þá vinnu sem þeir hafa lagt á sig til að ná samstöðu í nefndinni í þessu máli öllu. Ég taldi þó ástæðu til að koma aðeins hér upp og segja nokkur orð þar sem ég hafði ekki tök á því við 1. umr. málsins og var ekki viðstödd afgreiðslu málsins í vor þegar það var afgreitt úr nefndinni. Svo sannarlega styð ég þetta mál heils hugar og vonast til að það verði afgreitt fljótt og vel héðan frá Alþingi þannig að við getum farið að sinna okkar þróunaraðstoð eftir þeirri lagasetningu sem hér er lögð til.

[15:12]

Árni Páll Árnason (Sf):

Virðulegi forseti. Það frumvarp til laga um þróunarsamvinnu sem hér er til 2. umr. felur í sér mikil tímamót. Í gildi eru nærri 30 ára gömul lög um þróunarsamvinnu Íslands sem endurspegla á engan hátt nútímaviðhorf til þróunarsamvinnu og framkvæmdar hennar og það er mjög mikilvægt að breyta þeirri umgjörð.

Frumvarpið sem utanríkismálanefnd fékk í hendur var vel úr garði gert af hálfu ráðuneytisins og í það hafði verið lögð mikil vinna. Það kom skýrt fram af því frumvarpi að lögð hafði verið mikil rækt við þá stefnumörkun sem að baki lá og frumvarpið var vel hugsað að því leyti. Það sem ég tel mikilvægast við þetta frumvarp er að með því er vörðuð leiðin áfram fyrir íslenska þróunarsamvinnu og það skapar tækifæri og svigrúm fyrir aukna fjölbreytni í þróunarsamvinnu og því hvernig þróunarsamvinna er veitt. Núverandi lagaumgerð þvingar okkur nær alfarið til áherslu á tvíhliða þróunaraðstoð af gömlu sortinni sem byggist á afmörkuðum verkefnum sem unnin eru í samvinnu við þau lönd sem aðstoðarinnar njóta.

Með því frumvarpi sem hér er lagt fram er gert ráð fyrir því að svigrúm verði aukið að þessu leyti þannig að íslensk stjórnvöld eigi um það val við framkvæmd þróunarsamvinnunnar að taka þátt í fjölbreyttari formum í þróunarsamvinnu hvort heldur er með körfufjármögnun eða fjárlagastuðningi við samstarfsríki. Við höfum unnið með mörgum ríkjum. En það einkennir þátttöku okkar í þróunarsamvinnu að þegar samstarfsríkin eru komin nokkuð á legg og uppfylla skilyrði fyrir fjárlagastuðningi þá lýkur vegferð okkar með þessum samstarfsríkjum og það er miður að við getum hjálpað ríkjum rétt af stað en getum ekki fylgt þeim lengra á þróunarbrautinni. Þess vegna er mikilvægt að hafa svigrúm til þess að koma að þróunaraðstoð með ólíkum hætti. Það er algengt viðhorf að þeir fjármunir sem Ísland hefur til ráðstöfunar til þróunarsamvinnu séu ekki svo miklir í hnattrænu samhengi að þeir skipti nokkru máli þegar kemur að fjárlagastuðningi eða körfufjármögnun. Ég er því hjartanlega ósammála og held að það sé mjög mikilvægt að við getum eins og önnur ríki sem sinna þróunarsamvinnu tekið þátt í uppbyggilegu þróunarsamstarfi með samstarfsríkjum okkar. Ég held að okkar krónur skipti líka máli í hinu stóra samhengi þegar kemur að fjárlagastuðningi við ríki eða körfufjármögnun. Að því er körfufjármögnun varðar þá tel ég að lítið ríki eins og Ísland sem hefur takmarkaða burði í innviðum til þess að stjórna fjárveitingum til þróunarsamvinnu geti sérstaklega nýtt sér vel körfufjármögnun.

Í því frumvarpi sem hérna liggur fyrir er kveðið með skýrum hætti á um aðkomu Alþingis að stefnumörkun um þróunarsamvinnu og er það mikið nýmæli. Það er ekki bara nýmæli á sviði þróunarsamvinnu. Það er líka ákveðið nýmæli í meðferð málaflokks í íslensku stjórnkerfi. Hér er í sjálfu sér gert ráð fyrir því að utanríkisráðherra leggi áætlun fram á Alþingi og þingið komi þar með beinum hætti að forgangsröðun í þróunarsamvinnu og taki þátt í að leggja línur um hvernig áherslur í þróunarsamvinnu eru til lengri og skemmri tíma. Þetta er mjög mikilvæg nýbreytni en hún leggur okkur auðvitað skyldur á herðar um vandaða meðferð þessara mála og sannast hér enn og aftur að þegar þingið fær aukin verkefni og aukna ábyrgð þá kallar það líka á að þingið sjái til þess að það hafi nægilega burði og búi yfir þeim innviðum sem gera því kleift að takast á við ný verkefni.

Í meðförum nefndarinnar var fjallað nokkuð um þessa þætti sem lúta að aðkomu Alþingis að þróunarsamvinnunni og var um það mikil samstaða hvernig henni skyldi hagað og í sjálfu sér styrkt enn frekar aðkoma Alþingis að því máli með þeirri breytingu sem lögð er til í breytingartillögu, að komið verði á sérstakri þróunarsamvinnunefnd.

Virðulegi forseti. Í umræðu nefndarinnar var einnig nokkuð fjallað um starfsmannamál eins og hér hefur verið rakið í þessari umræðu. Það er vissulega þannig að sérsjónarmið gilda samkvæmt því frumvarpi sem hér er lagt til að verði að lögum. Það gilda nokkur sérsjónarmið um starfsmenn sem koma að málefnum þróunarsamvinnu. Fyrir því eru sterk rök og þau lúta að séreðli þessarar stofnunar. Ég held að það sé ekki rétt að stilla málum þannig upp að í því felist einhver lítilsvirðing gagnvart öðrum opinberum starfsmönnum heldur er einfaldlega eðli þessarar starfsemi

slíkt, sérstaklega eðli starfsemi eins og þeirrar sem við höfum rekið hingað til að mestu, sem er tvíhliða þróunaraðstoð byggð á afmörkuðum verkefnum. Þar þarf oft afmarkaða þekkingu um stund og því erfitt að koma því við að ráða starfsfólk til langframa til stofnunarinnar. Auðvitað er valkostur í því efni hvað starfsmannamálin varðar að taka einfaldlega upp fyrir Þróunarsamvinnustofnun einhvers konar flutningsskyldukerfi fyrir þá starfsmenn sem þar starfa til langframa. En það er í sjálfu sér ekki heldur einfalt í framkvæmd og skapar náttúrlega líka þá ákveðna tvískiptingu milli þeirra sem hjá stofnuninni starfa.

Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon rakti áðan þá breytingartillögu sem nefndin hefur orðið sammála um, sem er að fella út 6. gr. frumvarpsins sem felur í sér tilvísun til þess að um þátttöku í friðargæsluverkefnum fari samkvæmt ákvæðum laga um Íslensku friðargæsluna og þátttöku hennar í alþjóðlegri friðargæslu. Hv. þingmaður kaus að lesa í þetta hvatningu til hæstv. utanríkisráðherra um að skilja þróunarsamvinnu frá friðargæslu. Ég tel að þar hafi hann farið nokkuð offari í túlkun á vilja nefndarinnar. Reyndar er skýrt tekið fram að ástæðan fyrir því að þessi breyting er lögð til sé sú að nefndin telur þetta ákvæði hafa litla sjálfstæða þýðingu og vill þess vegna að það falli brott. Það kom skýrt fram í nefndinni að enginn einhugur er þar um að aðskilja eigi friðargæslu frá þróunarsamvinnu. Þvert á móti er ég eindreginn talsmaður þess að friðargæsla og þróunarsamvinna séu samtvinnuð sem kostur er og ég tel að það sé mjög mikilvægur þáttur í framtíðarþróun hvors tveggja. Við höfum of lengi undanfarin ár nálgast alþjóðlega friðargæslu á forsendum ... (**ÖJ:** NATO.) sérstaklega NATO, já, eins og hv. þingmaður kallar hér fram í og því er mjög mikilvægt að binda hana frekar við alþjóðlega þróunarsamvinnu þar sem hún á betur heima samkvæmt öllum alþjóðlegum viðmiðunum. Með því er lögð ríkari áhersla á hinn borgaralega þátt friðargæslunnar en hinn hernaðarlega og það er sú stefna sem liggur að baki stefnumörkun Alþingis og stefnumörkun utanríkisráðherra í málefnum alþjóðlegrar friðargæslu. Ég held að menn sem kalla eftir aðskilnaði friðargæslu og þróunarsamvinnu vegna þess að þeir vilja draga úr áherslu á hernaðarlegan þátt friðargæslunnar fari villir vegar. Þvert á móti skiptir máli að tvinna hvort tveggja saman til þess að fella friðargæsluna í þann ramma sem hún á betur heima sem er í samræmi við borgaralegt starf að þróunarsamvinnu.

Í umræðunni hefur aðeins verið drepið á aðkomu einkaaðila að verkefnum á sviði þróunarsamvinnu. Um það var nokkuð rætt í meðförum nefndarinnar. Ég held að í því efni skipti mestu máli hvernig unnið er að hinum faglega grunni verkefnanna. Aðkoma einkaaðila, held ég, að gæti orðið af hinu góða í þróunarsamvinnuverkefnum en þá að því tilskildu að það sé algerlega ljóst að verkefnin séu ekki unnin á forsendum einkaaðila heldur að einkaaðilar geti með einhverjum hætti sóst eftir að taka að sér einstaka þætti í framkvæmd verkefna sem hins vegar eru skilgreind af hinu opinbera og að hið opinbera hafi gæðaeftirlit og faglegt eftirlit með framkvæmd verkefnanna. Ég held að í sjálfu sér mæli ekkert heldur gegn því að í auknum mæli verði notast við ráðgjafa og sérfræðinga á einkamarkaði í framkvæmd þróunarverkefna. Það er ekki þannig að opinberir starfsmenn búi yfir hinni endanlegu handhöfn sannleikans. Það hafa margir þekkingu og vitneskju sem starfa vítt og breitt í samfélaginu og mikilvægt að við getum boðið samvinnuríkjum okkar upp á víðtæka þekkingu og bindum okkur ekki við að bjóða bara fram sérþekkingu opinberra aðila. En allt fer þetta eftir því á hvaða forsendum aðkoma einkaaðila er. Ef hún er á forsendum þeirrar stefnumörkunar sem liggur að baki frumvarpinu og ef unnið yrði með þeim hætti og skilgreindar skýrar efnislegar kröfur gerðar til þeirra sem að framkvæmd verkefnanna kæmu þá óttast ég ekki aðkomu einkaaðila. Ég held að hún gæti beinlínis orðið til góðs fyrir skilning okkar allra og þátttöku okkar allra í þróunarsamvinnunni.

Virðulegi forseti. Að síðustu vil ég þakka fyrir þann góða einhug sem náðist í nefndinni um þetta mál. Það var sérstaklega gaman að vinna að nefndarálitinu og náðist mjög góð samstaða um það meðal allra flokka og það tel ég mikils virði og það er gott veganesti fyrir ráðherra við framkvæmd þessara mála. Það er mikilvægt þess vegna, tel ég, að byggja á þeim grunni. Alþingi mun áfram koma að málefnum þróunarsamvinnu og það er æskilegt að gera það eins myndarlega og við mögulega getum gert. Þetta frumvarp, verði það að lögum, skapar jákvæðan og góðan ramma utan um aðkomu Alþingis að þessum málaflokki.

[15:25]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að gerast mjög langorður. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon hefur gert ágætlega grein fyrir afstöðu okkar til þessa frumvarps. Við höfðum sitthvað við það að athuga þegar það upphaflega kom fram. En á frumvarpinu hafa verið gerðar mikilvægar breytingar í meðförum utanríkismálanefndar sem við teljum vera mjög til bóta. Þar má sérstaklega nefna tilkomu þróunarsamvinnunefndar sem tengir þróunarsamvinnuna betur við Alþingi en við höfðum upphaflega gagnrýnt og gerum reyndar enn, áform um að tengja þróunarstarfið rækilegar inn í og inn undir utanríkisráðuneytið. Við hefðum kosið að þetta væri sjálfstæð stofnun sem væri svona lausbeisluð frá utanríkisráðuneytinu og höfum gert rækilega grein fyrir því hvers vegna við teljum það æskilegt.

Hv. þm. Árni Páll Árnason, varaformaður utanríkismálanefndar, setti fram ágæt rök fyrir því að það gæti verið æskilegt að hafa tengsl á milli þróunarsamvinnunnar og friðargæslunnar ef okkur auðnaðist að færa friðargæsluna inn í annan farveg en hún hefur verið í að undanförnu, þ.e. inn í borgaralegri farveg og út úr hernaðarfarveginum. En eins og við þekkjum þá hafa Íslendingar verið eins konar hreinsideild sem hefur komið á vettvang eftir að Bandaríkjamenn hafa farið sprengjandi um héruð.

Ég er enn með efasemdir um þetta. Einfaldlega vegna þess að ég treysti ekki stjórnvöldum. Ég treysti ekki núverandi ríkisstjórn til að hafa uppi þessa stefnu enda held ég að það sé vandfundin ríkisstjórn á byggðu bóli þar sem eins andheitur stuðningur er við stefnu NATO og er einmitt frá þessari ríkisstjórn og frá núverandi hæstv. utanríkisráðherra, Ingibjörgu Sólrúnu Gísladóttur, sem hefur tekið undir áform NATO nánast í hverju sem er og á ákaflega gagnrýnilítinn máta. Og kemur þá á óvart það sem segir hér í

upphafi greinargerðar með þessu frumvarpi, að hornsteinar nýrrar utanríkisstefnu séu mannréttindi, þróunarsamvinna og friðsamlegar lausnir. Og ég spyr: Hvenær varð breyting þarna á og í hverju liggur sú breyting?

Síðan er ein pínulítil athugasemd sem ég hef oft gert við frumvörp sem fram koma um nýjar stofnanir og hún lýtur að hæfniskröfum stjórnenda. Það var gert ráð fyrir því í upphaflegu frumvarpi að forstjóri þessarar stofnunar eða forstöðumaður hefði háskólamenntun. Nú er talað um að hann hafi lokið háskólaprófi. Í hverju? Grísku, dönsku, reikningi? Í hverju? Hvers konar rugl er þetta eiginlega? Og hvers konar móðgun er þetta gagnvart öðru fólki sem hefur lagt stund á annað nám en í háskóla eða stundað önnur störf?

Það segir jú í frumvarpinu að viðkomandi skuli hafa þekkingu á þessari starfsemi. En að setja svona í lög, að það skuli ófrávíkjanleg krafa, lögbundin krafa um að fólk skuli hafa lokið einhverju háskólaprófi, ég held að nefndin ætti að taka þessa klásúlu til endurskoðunar.

[15:29]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég ætla bara að koma hér að örstuttum athugasemdum í tilefni umræðunnar sem hér hefur farið fram og hefur verið í alla staði góð og undirstrikar þá samstöðu sem hefur tekist að mynda um þetta mál.

Það er í fyrsta lagi atriði sem varða þróunarsamvinnunefndina og fjölda fulltrúa í henni. Það kom fram í máli hv. þingmanna Steingríms J. Sigfússonar og Sivjar Friðleifsdóttur að það væri þeirra skilningur að fjöldi fulltrúa í þróunarsamvinnunefndinni væri eins og hann er í tillögunni, þ.e. sjö í þeim tilgangi að tryggja öllum þingflokkum aðkomu að nefndinni og ég vil bara staðfesta þennan skilning. Þetta er sami skilningur og ræddur var í nefndinni, hugmyndin var sú að allir þingflokkar gætu átt þar fulltrúa þó að það segi ekki berum orðum í tillögutextanum.

Hér hefur einnig verið rætt um ráðningamálin, starfsmannamálin hjá Þróunarsamvinnustofnun. Nefndarmenn hafa hreyft hér athugasemdum og ég gat þess í framsögu minni áðan að 8. gr. í frumvarpinu fékk þó nokkra umfjöllun og vissulega voru uppi ákveðnir fyrirvarar í nefndinni við þessar sérreglur sem er að finna í frumvarpinu. Þess vegna vil ég láta þess getið að þetta eru atriði sem við tókum til mjög gaumgæfilegrar skoðunar. Ég er sjálfur þeirrar skoðunar að við eigum sem allra mest að styðjast við almennar reglur þegar kemur að starfsmannamálum opinberra starfsmanna og þær undantekningar sem við erum að fjalla um í þessu tilviki eru fyrst og fremst tvenns konar.

Það er hin tímabundna ráðning til allt að fimm ára í stað almennu reglunnar um tvö ár. Ég tel eftir að hafa skoðað þetta mjög ítarlega í nefndinni að þá séu þau rök sem teflt var fram fyrir reglunni nægjanleg til þess að fallast á þessa undanþágu frá almennu reglunni. Reyndar tel ég að það hafi kannski verið nokkuð langsóttara með ráðningu án auglýsingar en engu að síður voru færð fram fullnægjandi rök fyrir nefndinni til þess að það tókst samstaða í nefndinni um að styðja tillöguna eins og hún liggur fyrir þannig að í þeim tilvikum sem þar eru nefnd sé hægt að færa starfsmenn á milli án auglýsingar. Það eru dæmi um viðlíka reglur til að mynda hjá Varnarmálastofnun en þetta er atriði sem verður auðvitað að meta í hvert sinn fyrir sig. Ég vil bara taka það fram að að mínu áliti eigum við að leggja okkur fram um að skapa almennan lagaramma um þessi efni og reyna að forðast undantekningar sem mest við getum.

Síðan bara stuttlega að atriðinu sem hv. þm. Ögmundur Jónasson vék að, um hæfniskröfurnar fyrir forstöðumann Þróunarsamvinnustofnunar. Nefndin ræddi stuttlega um hæfnisskilyrðin. Hún fór ekki í endurmat á hæfnisskilyrðunum eins og þeim var teflt fram í frumvarpinu. En breyting nefndarinnar lýtur fyrst og fremst að því að skýra þann skilning sem nefndin lagði í frumvarpið, þ.e. að það væri átt við að hæfniskröfurnar ættu að vera háskólapróf og það væri þá betra að segja það bara hreint út frekar en að tala um háskólamenntun.

Ég held hins vegar að það megi ekki horfa fram hjá því að með því að gera ekki skilyrði um einhverja tiltekna menntun í þessu tilviki þá er einmitt verið að halda ákvæðinu opnara og það er víðara en væri ef ákvæðið fjallaði um að það væri einhver tiltekin háskólamenntun sem krafist væri. Þannig að þessu leytinu til er ákvæðið einungis bundið við háskólapróf. Síðan gilda almennar reglur um það í stjórnsýslunni hvernig gert er upp á milli umsækjenda þegar það á við.

Að þessu sögðu vil ég þakka fyrir þá umræðu sem hér hefur farið fram og ítreka aftur ánægju mína með samstöðuna sem hefur tekist í nefndinni um málið.

[15:34]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil þakka fyrir þá málefnalegu umræðu sem hér hefur farið fram af hálfu utanríkismálanefndarmanna sem hafa unnið með þetta mál og þekkja það greinilega orðið allvel. Ég vil þakka formanni og varaformanni utanríkismálanefndar fyrir þá vinnu sem þeir hafa báðir lagt í málið og hversu mjög þeir hafa lagt sig fram um að ná góðri sátt og samstöðu um málið í nefndinni. Ég tel að það sé mjög mikilvægt því hér er auðvitað um gríðarlega mikilvægan málaflokk að ræða, hina alþjóðlegu þróunarsamvinnu Íslands sem mikilvægt er að sem breiðust sátt sé um og góður stuðningur við af hálfu alþingismanna allra.

Það er hins vegar ekki svo að stefna og straumar í alþjóðlegri þróunarsamvinnu séu alveg hafin yfir pólitíska umræðu eða skoðanaskipti. Það er ekki þannig að það sé til einhver hrein stefna þegar kemur að þróunarsamvinnu þannig að það sé hægt að stunda þróunarsamvinnu hreina og ómengaða eins og menn láta kannski stundum liggja að í umræðunni því að sjálfsögðu eru jafnvel heilmiklar deilur og mikil umræða og það fara fram mikil skoðanaskipti um það um allan heim hvernig best sé að sinna þróunarsamvinnu og sýnist sitt hverjum í því. Það er bara eins og í velferðarpólitíkinni, við viljum jú stunda og vera með velferðarpólitík en það er nokkuð umdeilt hvaða leiðir eigi að fara og hvað gefist best og hvernig eigi að skipuleggja hana o.s.frv. Sama á við um þróunarsamvinnuna, þó að þetta sé vissulega mjög mikilvægur málaflokkur, þetta sé málaflokkur sem stendur mörgum mjög nærri þá er hann ekki

þannig að það sé hægt að taka hann út úr einhverjum umræðufarvegi og um hann geti ekki staðið deilur eða skiptar skoðanir.

Ég segi þetta vegna þess að mér fannst það aðeins koma fram hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að það færi best á því og það mundi gera það að verkum að ekki yrðu neinar deilur um málaflokkinn ef hann væri algjörlega sjálfstæður, eins og það var orðað, og að hann yrði tekinn einhvern veginn svolítið út fyrir ramma í öllu öðru sem lýtur að mótun utanríkisstefnu. Ég held að í rauninni hljóti þróunarsamvinna Íslands alltaf að tengjast utanríkisstefnu Íslands að einhverju leyti og þeim áherslum sem við viljum þar leggja. Um leið hljótum við auðvitað að skipuleggja hana miðað við það sem best gerist í öðrum löndum og fara eftir þeim stefnumiðum sem best eru talin á hinum alþjóðlega vettvangi.

Það hefur farið fram nokkur umræða um það hér hvort það væri skynsamlegt að sameina á einum stað í ráðuneytinu, á einu stjórnsýslusviði, þróunarsamvinnuna og friðargæsluna og það kom fram, m.a. hjá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni að hann teldi að það væri óráðlegt að hafa þann háttinn á. Það mundi alltaf kalla á gagnrýni um að verið sé að blanda öðrum hagsmunum inn í þróunarsamvinnuna.

Mín skoðun er sú að þróun og friður eða þróun og kannski það að vera laus við átök sé mjög samtengt. Þar sem eru átök er mjög erfitt að koma við þróun. Þar sem er skortur á þróun verða gjarnan átök þannig að þetta hlýtur alltaf að fara talsvert saman og ég hefði almennt talið að það væri hagfelldara og væri kannski líklegra til þess að skapa sátt um m.a. friðargæsluna að hún tengdist meira þróunarmálum hjá okkur og þróunarsviðinu en öryggis- og varnarmálasviðinu af því að við viljum að friðargæsla okkar sé borgaraleg í eðli sínu. Þess vegna færi vel á því að skoða þetta saman þannig að við værum í rauninni að vinna að friði og þróun sem heildstæðu máli í stað þess að tengja friðargæsluna — sem væri þá hinn kosturinn — alþjóða- og öryggismálasviðinu þar sem við erum m.a. með varnarmálaskrifstofuna. Það var fyrst og fremst það sem mér hefur gengið til með því að tengja þetta saman, að það gæti skapað meiri sátt um friðargæsluna og við gætum þá horft á friðargæsluna meira sem tæki í þágu þróunar. En allt er þetta auðvitað opið til umræðu.

Annað sem hér hefur verið rætt um eru starfsmannamálin og þær sérreglur sem verða í þessum lögum um starfsmenn Þróunarsamvinnustofnunar. Það kom fram að nefndin hefði fallist á rökin fyrir þessum sérreglum en þó er greinilegt að það er svona með vissum semingi vegna þess að það hefur auðvitað komið fram hjá nefndarmönnum að best væri að hinar almennu reglur starfsmannalaga gætu gilt um þessa starfsmenn eins og aðra, að viðfangsefnin þarna væru ekki svo sérstök að það þyrfti alveg sérstakan vinnurétt fyrir þetta fólk.

Ástæðan fyrir því að það er mikilvægt að geta ráðið fólk tímabundið inn í þróunarsamvinnuna og lengur en í tvö ár í senn, eins og starfsmannalögin kveða á um, er að það er mikilvægt að geta kallað inn í þróunarsamvinnuna fólk utan úr atvinnulífinu, fólk sem er í öðrum störfum, lækna, hjúkrunarfræðinga, sjúkraliða, sjúkraflutningamenn, alls konar fólk sem vinnur við önnur störf og er kannski ekki tilbúið að taka sig upp og fara í þessi störf bara til tveggja ára ef ekki er lengri tími í boði. Sumir eru auðvitað tilbúnir að koma inn í þetta bara í eitt ár eða tvö ár og það er engri loku fyrir það skotið að þannig verði það áfram, en að það verði sköpuð þessi heimild og þessi möguleiki að það geti verið ráðningar til fimm ára til þess að fá fólk til að starfa í þróunarsamvinnu. Ég tel að það sé styrkur þróunarsamvinnu okkar og ég tel að það sé styrkur friðargæslu okkar að fá fólk utan úr samfélaginu, utan úr þjóðlífinu sem er að sinna öðrum störfum til að koma og starfa að þessum málum einhvern tíma, lengri eða skemmri. Það skapar þekkingu úti í samfélaginu almennt, það skapar stuðning við þetta, það er gríðarlega mikilvægt fyrir málaflokkinn að það sé hægt að hafa þennan hátt á og þess vegna þarf þessi heimild að vera til staðar, að við getum ráðið fólk lengur en í tvö ár í ákveðnum tilvikum þó að hitt sé auðvitað enn þá í gildi, að það sé hægt að hafa það skemur.

Síðan hvað það varðar sem líka hefur komið hér upp hvort það eigi að skapa þennan gagnveg milli ráðuneytisins og Þróunarsamvinnustofnunar þannig að það sé hægt að ráða fólk frá Þróunarsamvinnustofnun tímabundið inn í utanríkisráðuneytið án auglýsingar þá er hugsunin þar kannski fyrst og fremst sú að það séu gagnvegir á milli ráðuneytisins og stofnunarinnar, á milli tvíhliða þróunarsamvinnunnar, sem er sinnt af stofnuninni, og marghliða þróunarsamvinnunnar sem er í utanríkisráðuneytinu þannig að það sé hægt að nýta þá þekkingu sem fólk sem er í tvíhliða þróunarsamvinnu ávinnur sér í ráðuneytinu.

Þegar við tölum um „án auglýsingar“ megum við ekki gleyma því að fólkið sem vinnur í utanríkisráðuneytinu hefur allt verið ráðið til starfa samkvæmt auglýsingu. Fólkið sem vinnur hjá Þróunarsamvinnustofnun hefur líka allt verið ráðið til starfa samkvæmt auglýsingu þannig að allt þetta fólk hefur verið ráðið á grundvelli auglýsinga til sinna starfa. Það er bara verið að búa til þessa víxlverkun á milli stofnunar og ráðuneytis, ekki svo að það sé verið að taka þetta fólk fram hjá kerfinu með einhverjum hætti. Eftir sem áður er auglýsingaskylda á störfum hjá ráðuneytinu og hjá Þróunarsamvinnustofnun en það er bara verið að búa til þennan gagnveg sem ég held að sé gríðarlega mikilvægur til þess að nýta sem best þekkingu og reynslu þessa fólks.

Það var spurt hér um einkaaðila og hlutverk þeirra. Það er auðvitað ekkert sem bannar að það séu gerðir samningar um tiltekin verk við einkaaðila í þessu, en ég tek undir það sem kom fram hjá hv. þm. Árna Páli Árnasyni, að það má auðvitað ekki vera á forsendum einkaaðilanna, það verður þá að vera á forsendum aðstoðarinnar og þess sem menn ætla sér að ná fram með aðstoðinni en það er hægt að hafa margvíslegan hátt á varðandi kaup á sérþekkingu eða þjónustu.

Það var spurt eftir því hvað liði áætlun um þróunarsamvinnu og hvort hún kæmi fram í haust og hvaða áform yrðu þá uppi um hvenær við ætluðum að ná 0,7% hlutfallinu. Þegar ég talaði við 1. umr. um frumvarpið sagði ég að ég stefndi að því að leggja þessa áætlun fram núna í haust en það gefur eiginlega augaleið að það verður einhver seinkun á því bara vegna orðanna hljóðan í sjálfum lögunum vegna þess að lögin, eins og þau munu þá væntanlega líta út eftir að þau hafa verið samþykkt hér á þingi, gera ráð fyrir því

að þróunarsamvinnunefndin eigi að koma að þeirri vinnu með ráðuneytinu. Ef hún verður ekki kosin fyrr en — ja, ef bráðabirgðaákvæðið verður um það að núverandi stjórn sitji til 1. nóvember og eftir það taki þróunarsamvinnunefndin við þá er auðvitað ekki hægt að vinna áætlunina til að leggja fram hér í þinginu fyrir þann tíma, ef það á að fara eftir lögunum eins og þau munu þá líta út. Við verðum bara að skoða það núna hvenær við gætum lagt fram slíka áætlun miðað við að þróunarsamvinnunefndin og samstarfsráðið sé komið á laggirnar sem eiga að koma að þeirri vinnu af hálfu löggjafans og af hálfu hinna frjálsu félagasamtaka.

Þetta er kannski það sem ég held að rétt sé að ég segi um þetta mál á þessu stigi en enn og aftur þakka ég fyrir góða umræðu hér og góða vinnu í nefndinni og mikilvægi þess að um þetta mál náist góð sátt.

Ég vil að lokum segja að þó að þetta frumvarp sé ekki mikið að vöxtum, sé tiltölulega fáar greinar, enda eru þetta rammalög sem eru fyrst og fremst til þess að marka stjórnsýslulegan ramma utan um þróunarsamvinnuna, þá held ég að þetta marki þó nokkur tímamót ef þetta verður að lögum vegna þess að það er verið að tengja Alþingi miklu betur inn í alla vinnu í þróunarsamvinnu en verið hefur. Það er verið að gefa Alþingi miklu meiri sess í stefnumótuninni sem varðar þróunarsamvinnu, bæði auðvitað með þróunarsamvinnunefndinni, sem kemur þá bæði að tvíhliða og marghliða þróunarsamvinnu, en hingað til hefur aðkoma Alþingis verið algjörlega einskorðuð við tvíhliða þróunarsamvinnuna, og hins vegar með þessari áætlun til fjögurra ára sem er gert ráð fyrir að leggja fyrir Alþingi og skýrslugjöf frá utanríkisráðherra sem ekki hefur verið hér í þinginu. Það hefur verið mjög takmörkuð umræða á Alþingi Íslendinga um þróunarsamvinnu þrátt fyrir þau auknu fjárframlög sem eru að fara í málaflokkinn núna þessi árin.

Aðkoma Alþingis er því að aukast verulega við þetta, gegnsæi í málaflokknum er að aukast mjög verulega, og ég vil leyfa mér að segja um leið fagleg vinnubrögð og eftirlit með málaflokknum og þeim fjármunum sem í hann fara mun aukast ef þetta verður að lögum.

[15:48]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Á einu atriði vildi ég vekja máls, á jákvæðum nótum og það lýtur að ágreiningi sem hefur verið okkar í milli, annars vegar í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði og stjórnarmeirihlutans hins vegar, er varðar hvar eigi að koma friðargæslunni fyrir í ráðuneytinu og hvort eigi að tvinna hana rækilega saman við þróunarmálin, þróunarsamvinnumálin. Hv. þm. Árni Páll Árnason vék að þessu í ræðu sinni og sömuleiðis hæstv. utanríkisráðherra.

Við höfum haft um þetta miklar efasemdir og erum þá að horfa til reynslunnar ekki, aðeins til margra ára heldur líka til síðustu mánaða. Við höfum verið mjög gagnrýnin á það hvaða áherslur núverandi ríkisstjórn og núverandi hæstv. utanríkisráðherra hafa haft gagnvart NATO og friðargæslunni. En nú er verið að tala um að færa þessa starfsemi inn á, hvað eigum við að kalla það, nýjar forsendur? Að reka hana á nýjum forsendum. Og þá er ég að segja að málið kann að horfa öðruvísi við.

Ég fagna því sem fram kom í máli hæstv. utanríkisráðherra að þessi mál væru núna öll opin til umræðu. Ég hvet til þess að við fylgjum því þá eftir í utanríkismálanefnd, að taka þetta skipulag og þau markmið sem við rekum friðargæslu á og þróunarstarfið til endurskoðunar og til frekari umræðu.

[15:49]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Það er alveg sjálfsagt, eins og ég sagði, að ræða þessi mál almennt og opið hvar við viljum leggja áherslurnar bæði í þróunarsamvinnu okkar og í friðargæslunni og ræða það í utanríkismálanefnd.

En ég vil þó segja að ég get ekki fallist á það að utanríkismálanefnd ákveði með hvaða hætti fyrirkomulag starfa er inni í ráðuneytinu, hvernig því er raðað niður, hvernig skipulag ráðuneytisins lítur út. Það er auðvitað framkvæmdarvaldsins að ákveða það.

[15:50]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Þetta hygg ég að sé mikill misskilningur. Við erum að fjalla hér um lög á Alþingi, um það hvernig við ætlum að skipa málum í utanríkisráðuneytinu. Við erum að ræða lög um nákvæmlega það efni. Það er okkar alþingismanna að hafa á því skoðun og hafa áhrif á hvernig málum er þar skipað. Þannig að það er Alþingis en það er ekki einkamál ráðherra eða framkvæmdarvaldsins hvernig þessum málum er skipað.

[15:51]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegur forseti. Ég veit ekki hvort það er nokkur misskilningur á ferðinni með það að það er auðvitað ráðuneytisins að ákveða hvernig það skiptir störfum sínum niður í svið og skrifstofur. Það er ekki Alþingi sem tekur slíkar ákvarðanir.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[15:51]

Útbýting:

Lyfjalög, 662. mál, frv. heilbrn., þskj. 1326.

Sjúkratryggingar, 613. mál, frhnál. meiri hluta heilbrn., þskj. 1327; brtt. meiri hluta heilbrn., þskj. 1328.

Viðmiðun lífeyrisgreiðslna, 663. mál, fsp. BJJ, þskj. 1329.

Vopnalög, 660. mál, frv. allshn., þskj. 1324.

Ársskýrsla Ríkisendurskoðunar 2007, ein umr.

Álit fjárln., 626. mál. — Þskj. 1020.

[15:52]

Frsm. fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Hér er ársskýrsla Ríkisendurskoðunar fyrir árið 2007 til umræðu og framlagningar en umrædd ársskýrsla kom út á vormánuðum í aprílmánuði. Ársskýrslan hverju sinni er nokkuð víðfeðm og fjallar um starfsemi Ríkisendurskoðunar á því ári sem hún tekur til, eða ársins 2007.

Sigurður Þórðarson, þáverandi ríkisendurskoðandi, fylgdi þessari skýrslu úr hlaði og var þetta síðasta ársskýrsla hans. En eins og alþjóð veit, virðulegi forseti, þá lét Sigurður Þórðarson af störfum á sumarmánuðum og Sveinn Arason var ráðinn ríkisendurskoðandi af hálfu forsætisnefndar og Alþingis eftir auglýsingu um starfið og yfirferð á fjölda umsókna sem bárust um starfið.

Ég vil nota tækifærið hér og ítreka þakkir bæði fjárlaganefndar og annarra til handa Sigurði Þórðarsyni fyrir mjög ánægjulegt samstarf á umliðnum árum og áratugum og einnig vil ég óska Sveini Arasyni velfarnaðar í nýju starfi. Sveinn Arason hefur starfað um árabil hjá Ríkisendurskoðun þannig að hann gerir sér fulla grein fyrir því hvað þar fer fram og fjárlaganefnd mun á komandi mánuðum eiga fjölþætt samstarf við Svein Arason ríkisendurskoðanda.

Ársskýrslan var kynnt í fjárlaganefndinni í maímánuði og allir hv. þingmenn fjárlaganefndar skrifuðu undir sameiginlegt nefndarálit og mun ég sem formaður fjárlaganefndar gera hér grein fyrir því áliti, virðulegi forseti. Síðan munu aðrir fjárlaganefndarmenn, m.a. varaformaður fjárlaganefndar, hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, fjalla enn frekar um skýrsluna og aðrir nefndarmenn í fjárlaganefnd munu fylgja hér eftir ýmsum atriðum úr skýrslunni.

Ég mun nú lesa upp álit fjárlaganefndar en undir það skrifa auk mín hv. þm. Kristján Þór Júlíusson, Guðbjartur Hannesson, Jón Bjarnason, Illugi Gunnarsson, Bjarni Harðarson, Ásta Möller, Guðjón Arnar Kristjánsson, Ármann Kr. Ólafsson, Steinunn Valdís Óskarsdóttir væntanlega og Björk Guðjónsdóttir. (Gripið fram í.) Ég held að allir 11 hv. þingmenn fjárlaganefndar hafi gengið frá þessu áliti. En það verður þá að leiðrétta hafi það ekki verið á vormánuðum.

Álitið hljóðar svo, með leyfi forseta:

Fjárlaganefnd hefur fjallað um ársskýrslu Ríkisendurskoðunar 2007 á fundi og fengið ríkisendurskoðanda til fundar við sig.

Skýrslan er í senn starfsskýrsla til þingsins og samantekt á upplýsingum um þau mál sem stofnunin hefur fjallað um á árinu 2007 og telur rétt að kynna Alþingi.

Ríkisendurskoðun starfar á vegum Alþingis og endurskoðar ríkisreikning og reikninga þeirra aðila sem hafa með höndum rekstur og fjárvörslu á vegum ríkisins. Enn fremur annast stofnunin eftirlit með framkvæmd fjárlaga og er þingnefndum til aðstoðar við störf er varða fjárhagsmálefni ríkisins. Ríkisendurskoðun er sjálfstæð og óháð stofnun sem starfar í umboði Alþingis. Forsætisnefnd getur þó ýmist að eigin frumkvæði eða samkvæmt óskum þingmanna krafist skýrslna um einstök mál er falla undir starfsemi Ríkisendurskoðunar.

Eins og skýrslan ber með sér eru viðfangsefnin fjölbreytt. Stofnunin varði 57% allra virkra vinnustunda til fjárhagsendurskoðunar, 16% til stjórnsýsluendurskoðunar, 10% til innra eftirlits, 7% til endurskoðunar upplýsingakerfa, 10% til annarra verkefna, m.a. lögfræðilegra umsagna, gæðaeftirlits og aðstoðar við önnur svið stofnunarinnar.

Það er mikilvægt fyrir fjárlaganefnd og þingmenn að fá með skýrslu sem þessari innsýn í eftirlitsstarfsemi Ríkisendurskoðunar en slíkar upplýsingar eru til þess fallnar að styrkja það sjálfstæða eftirlitshlutverk sem Alþingi hefur gagnvart framkvæmdarvaldinu.

Svo mörg voru þau orð í áliti fjárlaganefndar sem hún stendur saman að og er það nú oft þannig að fjárlaganefndin stendur samstiga að álitsefnum og álitsgerðum eins og þessum.

Ég vil ítreka hér kveðjur til handa þáverandi ríkisendurskoðanda sem lagði fram ársskýrsluna á vormánuðum, Sigurði Þórðarsyni, og óska nýjum ríkisendurskoðanda, Sveini Arasyni, velfarnaðar í sínum störfum. Ég vil nota tækifærið og þakka Ríkisendurskoðun og starfsfólki þess samstarfið og óska eftir góðu samstarfi héðan í frá sem hingað til varðandi þau störf sem Ríkisendurskoðun vinnur að fyrir Alþingi og ríkisreksturinn í heild sinni.

[16:00]

Kristján Þór Júlíusson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir orð formanns fjárlaganefndar, hv. þm. Gunnars Svavarssonar, um fyrrverandi ríkisendurskoðanda, Sigurð Þórðarson. Ég þakka honum góð störf og tek undir árnaðaróskir til nýs ríkisendurskoðanda.

Í þeirri ársskýrslu sem hér liggur fyrir, og er afgreidd frá nefndinni í nefndaráliti sem formaðurinn gerði grein fyrir, er farið yfir helstu þætti starfseminnar og þeim gerð góð skil. Meginviðfangsefni, hlutverk og helstu áhersluþættir, þessarar ríkisstofnunar er rakið. Jafnframt er bent á að á árinu 2007 séu liðnir tveir áratugir frá því að lög um Ríkisendurskoðun tóku gildi.

Ég held að í því ljósi, sem ég kem raunar að síðar í ræðu minni, sé vert að íhuga hvort þörf sé á því að fræða og taka til umfjöllunar með ítarlegum hætti starfshætti Ríkisendurskoðunar, hvernig farið er með þær upplýsingar sem þar er unnið úr og hún skilar frá sér. Að sjálfsögðu er það meginatriði í störfum Ríkisendurskoðunar að sjálfstæði hennar sem eftirlitsstofnunar sé tryggt og trúverðugleiki hennar hafinn yfir allan vafa.

Í meginatriðum má skipta verkefnum stofnunarinnar í tvennt, endurskoðun ríkisreiknings og reikninga ríkisaðila og hins vegar stjórnsýsluendurskoðun. Í ársskýrslunni kemur fram að stofnunin hafi að jafnaði áritað um 330 ársreikninga og sent frá sér um 250 endurskoðunarbréf eða skýrslur. Þetta er mikil vinna og ég minnist þess að í umræðum um ársskýrslu Ríkisendurskoðunar fyrir árið 2006 var því varpað fram af hv. þm. Ármanni Ólafssyni hvort ekki mætti færa fleiri verkefni á þessu sviði frá stofnuninni út til markaðarins og til einkaaðila þannig að meira svigrúm gæfist innan stofnunarinnar til að takast þá á við hitt meginviðfangsefni Ríkisendurskoðunar sem er stjórnsýsluendurskoðunin. Hún felst í því, eins og sagt er frá í skýrslunni, að kanna hvernig skyldum stjórnvalda er sinnt og hvernig skattfé því sem almenningur leggur inn til ríkissjóðs er varið.

Það er kannski sá þáttur sem ég hyggst gera að meginumræðuefni mínu við þessa umræðu, þ.e. þær stjórnsýsluúttektir og vinnan með þær, hvernig farið er með þær. Það kemur fram að á frá árinu 1987 hafa alls verið gerðar 77 stjórnsýsluúttektir af ýmsum toga. Ef litið er til einstakra kafla skýrslunnar þá hef ég staldrað við þann kafla sem

fjallar um kennitölur stofnunarinnar og umsvif og árangur. Við þekkjum það ágætlega að því verki er ætlað að mæla þá þætti sem menn telja að skipti meginmáli. Stofnunin hefur sett sér að mæla fjögur lykilsvið, þjónustu, innri verkferla, starfsmenn og þróun og fjármál. Þetta er tíðkað í nútímarekstri og sjálfsagt að viðhafa slíkt verklag innan starfsemi Ríkisendurskoðunar og gott mál í sjálfu sér.

Í skýrslunni kemur raunar líka fram að Ríkisendurskoðun hefur leitast við að fylgja eftir þeim stjórnsýsluúttektum sem hún hefur unnið. Fram kemur að hún meti árangur sinn að einhverju leyti í kjölfar þeirra stjórnsýsluúttekta sem gerðar hafa verið. Á árinu 2007 og fram til byrjunar ársins 2008 samdi hún eftirfylgniskýrslur vegna fimm úttekta frá árinu 2004.

Borið saman við það sem ég hef fengið í hendur frá því að ég tók til starfa hér á hinu háa Alþingi, ef maður reynir að meta árangurinn af þessu starfi, virðast sömu athugasemdir endurteknar aftur og aftur um rekstur stofnana — og maður hlýtur að spyrja hvernig standi á því. Ég tel eðlilegt að við leitum skýringa á því hvers vegna slíkar athugasemdir endurtaka sig og hvers vegna þær eru þá ekki fullnustaðar. Á bls. 28 í ársskýrslunni er tafla þar sem dregin eru upp viðbrögð við ábendingum Ríkisendurskoðunar í þessum stjórnsýsluúttektum og tekin ákveðin dæmi. Árið 2006 eru tvær skýrslur með 16 ábendingar, 12 eru framkvæmdar. Á árinu 2007 eru þetta fimm skýrslur, 38 ábendingar og 23 framkvæmdar. Innra eftirlit 2007 voru fimm skýrslur, 154 ábendingar og 108 framkvæmdar.

Ég vil leyfa mér að vitna orðrétt í skýrsluna, með leyfi forseta:

„Það liggur þó ljóst fyrir að stofnunin setur ekki fram ábendingar nema hún telji þær eðlilegar og réttmætar. Það hlýtur að vera markmið hennar að sem flestar séu teknar til greina og helst ekki undir 70%.“

Þegar á heildina er litið teljast niðurstöður þessarar eftirfylgnisúttektar, 68,8%, því ásættanlegar. Ég spyr: Er það ásættanlegt að ábendingar frá þessari stofnun séu ekki teknar til greina, ekki nema rétt rúmlega tveir þriðju athugasemda? Spyrja má hvort við þurfum að fara ofan í það, stofnunin sjálf eða Alþingi, hvers vegna athugasemdir eru settar fram af þessari trúverðugu og traustu stofnun ef ekki er farið eftir þeim. Ég tel nauðsynlegt að vinna þessar úttektir og meta árangurinn til þess að geta gert sér betur grein fyrir því hvernig stofnuninni gangi að verða við þeim markmiðum sem henni er ætlað að ná. En ef árangurinn af þessu er með þessum hætti þá hlýtur það að kalla á það hvernig við ætlum að vinna með þetta.

Ég tel ekki ofmælt að ætla að eftirlitshlutverk Alþingis, sem Ríkisendurskoðun leikur í rauninni lykilhlutverk í, verði styrkt að þessu leyti. En hvernig við eigum að gera það, hvernig við eigum að rækja það, þar finnst mér aftur á móti pottur brotinn. Kannski vegna þess að það er ekki nægilega vel skilgreint. Það hefur komið fram í fyrri skýrslum og í umræðum meðal þingmanna hefur verið varpað fram spurningum um það hvernig fara eigi með gögn, skýrslur og greinargerðir, sem frá Ríkisendurskoðun koma. Á því var gerð bragarbót á síðasta þingi þegar forsætisnefnd tók upp það verklag að setja reglur um þinglega meðferð skýrslna stofnunarinnar og það var ákveðinn áfangi. En maður getur samt sem áður spurt sig: Hvernig á síðan að fylgja þeim úr hlaði? Ég tel mjög mikilvægt að við mótum okkur með einhverjum hætti reglur um það hvernig eftirfylgninni verður háttað.

Þetta liggur í sjálfu sér ágætlega fyrir í mínum huga varðandi fjárhagslega þætti þeirrar úttektar sem verið er að gera. Þar kemur til kasta fjárlaganefndar og ég tel eðlilegt og sjálfsagt að hún kalli til nýskipaðan ríkisendurskoðanda og eigi við hann viðræður um það með hvaða hætti við getum komið þessum hlutum til betri vegar.

Í lokin vil ég vekja athygli allra hv. þingmanna, sem sitja undir þessum umræðum, á kaflanum um starfsmenn og þróun. (Forseti hringir.) Þar kemur fram að starfsmannavelta er óvenjumikil hjá stofnuninni (Forseti hringir.) og er full ástæða til að leita leiða til að bregðast við þeirri stöðu.

[16:10]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Við ræðum hér ársskýrslu ríkisendurskoðanda fyrir árið 2007. Eins og fram hefur komið í máli hv. formanns fjárlaganefndar og einnig varaformanns fjárlaganefndar, sem hér hafa talað, skilaði fjárlaganefnd sameiginlegu áliti um þessa skýrslu og hefur formaður nefndarinnar, hv. þm. Gunnar Svavarsson, rakið það álit.

Ég hef svo sem ekki miklu við það að bæta annað en að hér er fyrst og fremst um ársskýrslu stofnunarinnar sem slíkrar, Ríkisendurskoðunar, að ræða. Við fjöllum sérstaklega um skýrslur og álitsgerðir sem koma frá stofnuninni og hefur verið gert með misjöfnum árangri eins og hv. þm. Kristján Þór Júlíusson vék að. Ég tek undir það að því fer fjarri að Alþingi taki nægjanlega alvarlega ábendingar og aðfinnslur ríkisendurskoðanda. Allt of oft hafa þær verið hafðar að engu sem kemur til af því mikla og sterka framkvæmdarvaldi, ráðherraræði, sem Alþingi býr við. Við höfum ítrekað rekið okkur á og fundið fyrir beinum afskiptum ráðherra af málum sem Ríkisendurskoðun hefur verið að vinna að og skilað um áliti til fjárlaganefndar, svo að dæmi sé tekið.

Ég held að rjúfa verði þessa hörðu, sterku og nánu aðkomu framkvæmdarvaldsins að eftirlitsvinnunni sem Ríkisendurskoðun vinnur fyrir Alþingi. Það verður að rjúfa sambandið sem hefur að mínu mati verið allt of náið. Ég vil taka undir orð fráfarandi ríkisendurskoðanda í inngangi sínum í formála skýrslunnar. Hann leggur áherslu á að sjálfstæði og óháði eftirlitsstofnunar eins og Ríkisendurskoðunar, jafnt í ásýnd sem í reynd, sé best tryggð með fjárhagslegu sjálfstæði hennar — og gagnvart þeim sem hún endurskoðar, þ.e. framkvæmdarvaldinu. Ég tek einnig undir orð fráfarandi ríkisendurskoðanda um trúverðugleika ríkisendurskoðanda í sínum störfum. Það er gríðarlega mikilvægt. Það er bundið í lögum og samþykktum um Ríkisendurskoðun að hún skuli vera sjálfstæð, eins og segir í skýrslunni, með leyfi forseta:

„Ríkisendurskoðun er sjálfstæð og óháð stofnun sem starfar í umboði Alþingis. Henni er ætlað að endurskoða ríkisreikning og reikninga þeirra stofnana og fyrirtækja sem eru að hálfu eða meira í eigu ríkisins, rekin eru á ábyrgð þess eða sinna lögbundinni þjónustu eða öðrum verkefnum gegn greiðslu eða styrkjum úr ríkissjóði.“

Sjálfstæði Ríkisendurskoðunar er síðan ítrekað.

Það var einmitt þess vegna sem allmargir þingmenn, líklega úr öllum flokkum nema Sjálfstæðisflokknum, fluttu frumvarp til laga nú á vordögum um að Alþingi skyldi kjósa ríkisendurskoðanda — og hann fengi þannig enn sjálfstæðari stöðu gagnvart framkvæmdarvaldinu og afmarkaðri stöðu gagnvart Alþingi, svipað og umboðsmaður hefur. Enda er það tekið fram í greinargerðinni sem fylgdi því frumvarpi í vor, og áhersla lögð á það, að Alþingi beri að taka allar ákvarðanir um aðgerðir sem séu til þess fallnar að styrkja sjálfstæði ríkisendurskoðanda.

Í þessu felst ekki vantraust á þann ríkisendurskoðanda sem hefur verið ráðinn og er hann hér með boðinn velkominn til starfa. En það mun vafalaust verða hans vandi líka að standa vörð um sjálfstæði og trúverðugleika og það að geta sinnt þeim verkefnum sem ætlunin er að vinna.

Fráfarandi ríkisendurskoðandi minntist á hversu umhverfið hefði breyst á síðastliðnum árum, ekki væri um beinar ríkisstofnanir að ræða. Í sjálfu sér væri einfalt og gott að hafa eftirlit með hreinum opinberum stofnunum. En sú pólitík sem hefur verið rekin á undanförnum árum af ríkisstjórninni, markaðsvæðingarríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins, að stofna hlutafélag um almannaþjónustu, hvort sem það heitir Íslandspóstur, Ríkisútvarpið, Flugstoðir o.s.frv. — rekur almannaþjónustu í einkahlutafélagi þó svo að ríkið eigi það. Miklu erfiðara er að veita því eðlilega endurskoðun og aðhald eins og ríkisendurskoðanda ber að gera lögum samkvæmt. Það sama á við um útvistun sem kallað er, það er markaðsvæðing eða einkavæðing á einstökum þjónustuverkefnum sem hafa verið útvistuð til einkaaðila, en sem ríkissjóður og Alþingi bera engu að síður ábyrgð á og þar af leiðandi líka ríkisendurskoðandi. Þessi markaðsvæðingarstefna á almannaþjónustu og verkefnum ríkisins gerir enn ríkari og meiri kröfur til eftirlits af hálfu ríkisendurskoðanda. Ég hef ekki verið sammála þessari miklu markaðsvæðingarstefnu á almannaþjónustu en vil undirstrika hversu mikilvægt sjálfstæði ríkisendurskoðanda er.

Frú forseti. Ég þarf ekki að hafa um þetta öllu fleiri orð. Ég þakka fráfarandi ríkisendurskoðanda fyrir störf í þágu Alþingis á undanförnum árum og vil bjóða nýjan ríkisendurskoðanda, Svein Arason, velkominn til starfa. Ég vænti góðs samstarfs við hann og að hann standi einnig undir þeim trúnaði, því óhæði og sjálfstæði sem ríkisendurskoðandi verður að hafa gagnvart Alþingi.

[16:19]

Ásta Möller (S):

Virðulegi forseti. Hér er til umræðu skýrsla Ríkisendurskoðunar fyrir árið 2007. Eins og kom fram í ræðu hv. þm. Gunnars Svavarssonar fjallaði fjárlaganefnd um skýrsluna á fundum sínum í maí sl. og fékk þá ríkisendurskoðanda til fundar við sig. Þess má geta að þetta var síðasti fundur Sigurðar Þórðarsonar ríkisendurskoðanda með fjárlaganefnd, eftir því sem ég kemst næst. Ég verð að segja að samstarf fjárlaganefndar og Ríkisendurskoðunar hefur verið með miklum ágætum í gegnum tíðina. Það á við um alla starfsemi stofnunarinnar og ekki síst ríkisendurskoðanda sjálfan sem hefur verið fylginn sér, fylgt sannfæringu sinni og réttlætiskennd sem hefur auðvitað stundum þýtt að álit stofnunar hans hafa e.t.v. ekki alltaf fallið öllum í geð.

Einkennisorð og megingildi Ríkisendurskoðunar sem stofnunar eru óhæði, hlutlægni, hæfni og trúverðugleiki. Þessi orð lýsa þeim verkum sem stofnunin lætur frá sér og þar leggja sig allir fram við að standa undir þessum einkennisorðum. Sigurður Þórðarson ríkisendurskoðandi hefur verið sterk fyrirmynd í þessum efnum. Reyndar lýsa þessi einkennisorð ekki síst honum sjálfum. Ég vil nota tækifærið og þakka Sigurði Þórðarsyni, fráfarandi ríkisendurskoðanda, sérlega ánægjulegt samstarf í gegnum árin og um leið óska ég nýjum ríkisendurskoðanda, Sveini Arasyni, farsældar í störfum sínum. Ég hlakka til samstarfs við hann m.a. á vettvangi fjárlaganefndar.

Ríkisendurskoðun er undirstofnun Alþingis en er sjálfstæð í störfum sínum. Hennar viðfangsefni snúa m.a. að því að endurskoða ríkisreikning og reikninga opinberra stofnana. Enn fremur annast stofnunin eftirlit með framkvæmd fjárlaga og er þingnefndum til aðstoðar við störf er varða fjárhagsleg málefni ríkisins.

Það hlutverk sem snýr einna helst að daglegum störfum þingmanna eru skýrslur sem gefnar eru út á vegum stofnunarinnar. Þær eru þáttur í því að hafa eftirlit með rekstri þeirra aðila sem fara með opinbert fé, hvort heldur í beinum ríkisrekstri eða með samningum þar um. Markmiðið er að hafa eftirlit með því að opinberu fé sé varið á hagkvæman, skilvirkan og árangursríkan hátt, eins og segir á heimasíðu stofnunarinnar. Þessu tengdar eru þær áhugaverðu upplýsingar sem koma fram í skýrslu Ríkisendurskoðunar um að 70% ábendinga og athugasemda hennar við innra eftirlit og stjórnsýsluendurskoðun hafi verið teknar til greina samkvæmt úttekt stofnunarinnar sjálfrar sem þýðir að það er trúverðugleiki í störfum stofnunarinnar. Það er tekið mark á því sem hún segir. Það leiðir til bóta í ríkisrekstri og til þess að betur sé farið með opinbert fé.

Skýrslan sem hér er fjallað um er ársskýrsla til þingsins um verkefni sem stofnunin hefur haft til umfjöllunar á árinu 2007. Skýrslan er umfangsmikil og lýsir mikilli afkastagetu Ríkisendurskoðunar. Það var áhugavert að sjá í skýrslunni að stofnunin sendi árlega frá sér um 10 þúsund síður af upplýsingum í formi ársreikninga og endurskoðunarskýrslna. Stjórnsýsluúttektir eru hluti af starfsemi stofnunarinnar og í skýrslunni kemur fram að um 16% af tíma starfsmanna stofnunarinnar fór í stjórnsýsluendurskoðanir. Það eru þær skýrslur sem hafa reynst okkur mjög vel og hafa verið mjög gagnlegar. Það kemur einmitt fram í skýrslu Ríkisendurskoðunar sem við fjöllum hér um hverjar áherslur áranna 2007–2009 eru sem sýnir hve umfangsmikil starfsemin er hjá ríkisendurskoðanda. Þær áherslur sem stofnunin leggur í starfi sínu frá 2007–2009 eru vinnumarkaðsmál, fjölskyldu- og velferðarmál, löggilt dómskerfi, erlend efnahagsaðstoð og friðargæsla, utanríkisþjónusta, opinber fjármála- og stjórnsýsla, sjávarútvegsmál og rannsóknir og þróun. Svo segir jafnframt, með leyfi forseta:

„Einkum verði hugað að því hvernig staðið er að árangursstjórnun, framleiðni vinnuafls og fjármagns, málsmeðferð og afgreiðslutíma, stjórnskipulagi málaflokka, verka- og ábyrgðarskiptingu, gæðaþjónustu og starfsmannastjórnun.“

Það er alveg ljóst að starfsmenn stofnunarinnar þurfa að búa yfir viðamikilli þekkingu á þessum málum. Ég tek und-

ir með hv. þm. Kristjáni Þór Júlíussyni að það er ákveðið áhyggjuefni að svo virðist sem sótt sé í það hæfa starfsfólk sem er starfandi hjá Ríkisendurskoðun frá öðrum stofnunum eða aðilum sem geta þá boðið betri kjör. Það kemur fram í þessari miklu starfsmannaveltu.

Forsætisnefnd hefur beint tilmælum til þingnefnda að fjalla um efni skýrslu Ríkisendurskoðunar í þeim málefnum er varða verkefnissvið viðkomandi nefnda. Eitt af mikilvægari hlutverkum þingmanna er að hafa eftirlit með framkvæmdarvaldinu. Skýrslur og athuganir Ríkisendurskoðunar eru þar mikilvæg gögn og hafa gefið tilefni til umræðu, aukið aðhald í ríkisrekstri og almennt í meðferð opinbers fjár. Með tilmælum forsætisnefndar eru tengd enn frekar saman eftirlitshlutverk Ríkisendurskoðunar og stjórnmálalegt hlutverk Alþingis með opinberum rekstri og er það vel. Þá er einnig vert að nefna að skýrslur og stjórnsýsluúttektir til Ríkisendurskoðunar virðast hafa langan líftíma eins og kemur fram í ársskýrslunni. Það markast m.a. af því að þær eru aðgengilegar á heimasíðu og eru gagnlegar þegar rætt er um tiltekin málefni. Má þar m.a. nefna úttekt Ríkisendurskoðunar á þjónustu við aldraða sem kom út í nóvember 2005 sem er innan þess geira orðin hálfgerður „klassíker“, ef svo má að orði komast, þegar rætt er um málefni aldraðra og þá þjónustuþætti sem þar heyra undir. Sama má segja um skýrslu Háskóla Íslands í apríl 2005. Það er líka ánægjulegt til þess að vita að skýrslur Ríkisendurskoðunar eru notaðar sem námsefni í háskólum landsins, m.a. í opinberri stjórnsýslu og reynast afar gagnlegar þar.

Ég ætla ekki að hafa þetta innlegg mikið lengra en ég vil að lokum endurtaka þakkir til Sigurðar Þórðarsonar, fráfarandi ríkisendurskoðanda, fyrir ánægjulegt samstarf á liðnum árum og jafnframt fylgja góðar óskir honum til handa í framtíðarviðfangsefnum hans.

[16:25]

Ármann Kr. Ólafsson (S):

Frú forseti. Ég get ekki á mér setið með að koma hingað upp. Þar sem þetta er væntanlega síðasta skýrslan sem Sigurður Þórðarson undirritar vil ég þakka honum fyrir hans góðu störf í gegnum tíðina, bæði þarna og víðar. Það hefur verið mjög mikils virði fyrir stofnunina að hafa traustan mann í brúnni eins og Sigurður vissulega er. Það hefur verið gott að fá hann fyrir nefndina og ræða við hann. Það hefur verið gott að takast á við hann, hann hefur verið hreinskiptinn, talað hreint út um málin, sem vissulega er mikils virði fyrir fjárlaganefnd.

Ég hef áður sagt í þessum stól að ég tel að það sé æskilegt að bjóða út starfsemi Ríkisendurskoðunar eða einhvern hluta starfsemi hennar. Ég undirstrika að það tengist persónu Sigurðar ekki neitt og ég er ekki viss um að manni verði neitt frekar ágengt þótt hann sé horfinn á braut. Mér finnst ástæða til að koma hér upp og undirstrika að öll þau samskipti sem ég hef átt við Sigurð Þórðarson og stofnunina, bæði hér og á öðrum vettvangi, hafa verið mjög traust og fyrir það ber að þakka.

[16:27]

Frsm. fjárln. (Gunnar Svavarsson) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil í lokin fá að þakka fyrir þessa umræðu um ársskýrslu Ríkisendurskoðunar. Hér hefur verið farið yfir sameiginlegt nefndarálit fjárlaganefndar en einnig hafa hv. þingmenn vikið að ýmsum staðreyndum í rekstri Ríkisendurskoðunar og starfsemi hennar. Ég get tekið undir mjög margt sem hér hefur verið sagt, ef ekki allt. Til að mynda vék hv. þm. Kristján Þór Júlíusson að því að því miður væri ekki alltaf farið eftir ábendingum Ríkisendurskoðunar er varðar m.a. stjórnsýsluúttektir og þá skýrslu sem lýtur að framkvæmd fjárlaga. Það er afar mikilvægt að mótað sé nýtt regluverk um eftirfylgni þessara ábendinga, að ábendingunum, hvort sem þær koma fram í greinargerð eða skýrslum eða í einstaka yfirlitsúttektum, er þarft að fylgja eftir. Fjárlaganefnd hefur reynt að móta sínar reglur. Varaformaður fjárlaganefndar, Kristján Þór Júlíusson, lýsti því einnig yfir að við mundum eiga viðræður við nýjan ríkisendurskoðanda, Svein Arason, til þess að fara yfir þessi mál og sjá hvernig við getum fetað okkur í áttina að betri vinnubrögðum. Við höfum ekki heyrt annað, hv. þingmenn, en að ríkisstofnanir vilji hafa þessa hluti með öðrum hætti en nú er og einnig ráðuneyti.

Eins get ég tekið undir það sem hv. þm. Jón Bjarnason vék að, að afar mikilvægt sé að standa vörð um sjálfstæði og trúverðugleika ríkisstofnana og það óhæði og hlutleysi sem fólgið er í störfum Ríkisendurskoðunar. Við, hv. þingmenn, eigum að tala þannig til stofnunarinnar og styðja hana í þeim störfum sem hún vinnur að. Á sama hátt get ég tekið undir það sem hv. þm. Jón Bjarnason vék að er varðar hin opinberu hlutafélög og hlutafélagaformin. Ég ætla ekki að fara að deila við hann eins og hann gerði í ræðu sinni um hvort eðlilegt væri að færa einstakar stofnanir út í hlutafélög eða slíkt. Ég get hins vegar verið alveg sammála honum í því, eins og fyrrverandi ríkisendurskoðandi vék að, að það er örðugra fyrir Ríkisendurskoðun miðað við núverandi löggjöf að fylgjast með ríkisreikningum og eftirliti hjá umræddum félögum þegar þau starfa í svokölluðum E-hluta ríkisreiknings. Á þetta hefur verið bent og það má vel vera að hægt sé að fara fram með breytingar annaðhvort í fjárreiðulögum eða þá í því eftirlitshlutverki sem Ríkisendurskoðun sinnir. Um leið hefur hinum opinberu hlutafélögum verið gefið nokkurt sjálfræði í rekstri sínum og þau fara þar af leiðandi fram með annað form gagnvart fjárlögum.

Hv. þm. Ásta Möller vék að starfsmannahaldinu og að því hversu hæft og ábyrgðarfullt starfsfólk Ríkisendurskoðunar er. Við í fjárlaganefnd höfum nýlega fengið til starfa starfsmann frá Ríkisendurskoðun. Hann flutti sig um set í sumar og á sérstaklega að vera stjórnarandstöðunni til ráðgjafar í störfum er lúta að verkefnum fjárlaganefndar. Það er mikið sótt eftir því að fá starfsfólk Ríkisendurskoðunar til starfa, hvort sem er hjá sveitarfélögum eða í fjármálageiranum.

Að lokum vil ég, eins og hv. þm. Ármann Kr. Ólafsson, færa þakkir til fyrrverandi ríkisendurskoðanda, Sigurðar Þórðarsonar, fyrir hans öflugu störf til handa stofnuninni og í samstarfi við Alþingi á umliðnum árum og áratugum. Ég óska nýjum ríkisendurskoðanda velfarnaðar í störfum sínum sem og stofnuninni allri og starfsfólki hennar. Ég tek algerlega undir það sem hv. Ármann Kr. Ólafsson kom að í ræðu sinni.

Umræðu lokið.

Fjarskipti, 2. umr.

Stjfrv., 523. mál (EES-reglur). — Þskj. 824, nál. 1321.

[16:33]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir svohljóðandi nefndaráliti samgöngunefndar um frumvarp til laga um breyting á lögum nr. 81/2003, um fjarskipti, með síðari breytingum:

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Karl Alvarsson og Maríu Rún Bjarnadóttur frá samgönguráðuneytinu, Gest G. Gestsson frá Vodafone, Auði Ingu Ingvarsdóttur og Hallmund Albertsson frá Símanum hf. – Skipti og Harald I. Birgisson frá Viðskiptaráði Íslands. Jafnframt bárust nefndinni umsagnir frá Ríkisútvarpinu, Skipti hf. (Síminn hf. og Míla ehf.), Viðskiptaráði Íslands, ríkislögreglustjóra, Og fjarskiptum ehf. og Alþýðusambandi Íslands.

Frumvarpinu er ætlað að innleiða ákvæði reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins, EB, nr. 717/2007, um reiki á almennum farsímanetum innan bandalagsins, og um breytingar á tilskipun 2002/21/EB sem kveður m.a. á um hámarksverð í heild- og smásölu fyrir símtöl í reiki í farsímanetum. Frumvarpinu er einnig ætlað að efla neytendavernd og styrkja heimildir Póst- og fjarskiptastofnunar til að leggja smásölukvaðir á fjarskiptafyrirtæki með umtalsverðan markaðsstyrk. Þá eru felld niður sérstök ákvæði um heimild Póst- og fjarskiptastofnunar til að kveða á um skyldu fjarskiptafyrirtækja til að veita innanlandsreiki í farsímanetum en önnur almenn ákvæði fjarskiptalaga sem kveða á um aðgang að netum og þjónustu í VII. kafla eru talin nægja.

Á fundum sínum ræddi nefndin m.a. nýja heimild Póst- og fjarskiptastofnunar til að leggja smásölukvaðir á fyrirtæki telji hún að heildsölukvaðir muni ekki skila tilætluðum árangri. Stofnunin hefur til þessa eingöngu haft heimild til að leggja á heildsölukvaðir til að efla virka samkeppni og tryggja hagsmuni notenda. Nefndin varð vör við nokkra gagnrýni á þessa nýju heimild stofnunarinnar þar sem bent var á að eðlilegt væri að einungis yrði gripið til smásölukvaða þegar og ef heildsölukvaðir dygðu ekki. Nefndin áréttar að einungis verði gripið til smásölukvaða, skv. 2. gr. frumvarpsins, ef stofnunin telur að heildsölukvaðir skili ekki tilætluðum árangri. Nefndin telur því ekki þörf á breytingu hvað þetta varðar.

Nefndin fjallaði einnig um neytendavernd þá sem frumvarpinu er ætlað að styrkja. Í 3. gr. frumvarpsins er kveðið á um hámarksverð í heild- og smásölu fyrir reikisímtöl í farsímanetum. Er greininni ásamt öðrum frumvarpsákvæðum m.a. ætlað að ná fram því markmiði reglugerðar nr. 717/2007 að notendur farsímaneta innan Evrópska efnahagssvæðisins borgi hóflegt verð fyrir reikiþjónustu innan EES þegar þeir hringja eða svara símtölum í farsímaþjónustu. Umsagnaraðilar gagnrýndu ákvæðið þar sem ekki er gert ráð fyrir að hægt sé að gefa reikiverð upp í öðrum gjaldmiðli en íslenskum krónum. Reikiverð er ákveðið til eins árs og lækkun á gengi íslensku krónunnar getur því haft áhrif á framlegð af reikisímtölum. 2. mgr. 3. gr. frumvarpsins kveður á um að samgönguráðherra setji reglugerð um reiki þar sem m.a. skal kveða á um hámarksverð fyrir reikisímtöl. Listinn sem gefinn er upp í ákvæðinu er ekki tæmandi og því eðlilegt að í reglugerðinni séu einnig reglur varðandi önnur atriði tengd reikiverði.

Nefndin leggur því til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt. Árni Johnsen var fjarverandi við afgreiðslu málsins en að öðru leyti skrifa allir nefndarmenn undir þetta nefndarálit.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Póst- og fjarskiptastofnun, 2. umr.

Stjfrv., 522. mál (eftirlitsúrræði og málskot). — Þskj. 823, nál. 1322, brtt. 1323.

[16:37]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir svohljóðandi nefndaráliti um frumvarp til laga um breyting á lögum um Póst- og fjarskiptastofnun, nr. 69/2003:

Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Karl Alvarsson og Maríu Rún Bjarnadóttur frá samgönguráðuneytinu, Gest G. Gestsson frá Vodafone, Auði Ingu Ingvarsdóttur og Hallmund Albertsson frá Símanum hf. – Skipti og Harald I. Birgisson frá Viðskiptaráði Íslands.

Nefndinni bárust umsagnir um málið frá Persónuvernd, Ríkisútvarpinu, Landssambandi íslenskra útvegsmanna, Póst- og fjarskiptastofnun, Samtökum atvinnulífsins, Skipti hf. (Síminn hf. og Míla ehf.), Viðskiptaráði Íslands, Og fjarskiptum ehf. (Vodafone) og ríkislögreglustjóra.

Með frumvarpinu eru lagðar til breytingar sem varða m.a. endurskoðun á ákvörðunum Póst- og fjarskiptastofnunar. Þá er lagt til að Póst- og fjarskiptastofnun geti skotið úrskurðum úrskurðarnefndar um fjarskipta- og póstmál til dómstóla. Loks er lagt til að ráðherra skipi í nefndina án sérstakrar tilnefningar Hæstaréttar. Þá er einnig lagt til að tekið skuli upp gjald vegna málskots lögaðila til úrskurðarnefndar og lagðar til breytingar á málsmeðferðartíma og málshöfðunarfrestum. Loks er lögð til breyting er varðar eftirlitsúrræði Póst- og fjarskiptastofnunar gagnvart öðrum en fjarskiptafyrirtækjum og póstrekendum.

Nefndin ræddi á fundum sínum fjölmörg atriði, m.a. skipun nefndarinnar, skipunartíma nefndarinnar, málskotsgjaldið og heimild úrskurðarnefndarinnar til að skjóta málum til dómstóla. Nefndin telur að meiri festa og aukin sérþekking og samræmi fáist í úrskurðum nefndarinnar ef hún er skipuð til lengri tíma eins og gert er ráð fyrir í gildandi lögum og fellst því ekki á þá breytingu sem lögð er til í frumvarpinu um að stytta skipunartímann.

Nefndin ræddi einnig um styttingu áfrýjunartímans úr sex mánuðum í þrjá. Telur nefndin að þar sem oft sé um að ræða mjög flókin álitaefni í þessum málum vegi það þyngra en sá ávinningur að fá niðurstöðu fyrr. Þá telur nefndin það enn fremur samræmast þeirri breytingu frumvarpsins um að úrskurðir nefndarinnar skuli liggja fyrir innan tólf vikna í stað átta eins og í gildandi lögum. Leggur nefndin því til að tillaga frumvarpsins um styttingu áfrýjunartímans verði felld brott.

Þá ræddi nefndin þá tillögu frumvarpsins að Póst- og fjarskiptastofnun geti skotið úrskurðum úrskurðarnefndar um fjarskipta- og póstmál til dómstóla en á fundum nefndarinnar kom fram að stofnunin gæti haft mikla hagsmuni af því að fá úrskurði nefndarinnar endurskoðaða eins og aðrir aðilar kærumála. Nefndin fellst á þau sjónarmið en telur hins vegar mikilvægt að þessi heimild verði einungis notuð í undantekningartilfellum og þá með samþykki ráðherra og leggur til breytingu í þá veru.

Nefndin ræddi einnig á fundum sínum gjaldtökuheimildina sem lögð er til í frumvarpinu en þar er kveðið á um að taka skuli gjald vegna málskots fjarskiptafyrirtækja og póstrekenda til úrskurðarnefndar. Telur nefndin rétt að taka fram að ekki er tekið gjald vegna málskots einstaklinga til úrskurðarnefndarinnar. Nefndin telur þó nauðsynlegt að gera nokkrar breytingar á ákvæðinu þar sem hún telur að hvorki séu forsendur fyrir því né réttlætanlegt að mismuna fyrirtækjum við gjaldtökuna eftir veltu þeirra. Telur nefndin eðlilegra að úrskurðarnefndin líti til þess við ákvörðun málskostnaðar að tapist mál í grundvallaratriðum skal sá málsaðili sem tapar greiða málskostnað.

Loks leggur nefndin til smávægilegar breytingar á reglugerðarákvæði frumvarpsins til að afmarka frekar heimildir ráðherra til að setja reglugerð um starfsemi nefndarinnar, m.a. um að afmarkað verði í reglugerðinni umfang sérfræðikostnaðar og um skiptingu kostnaðar vegna málareksturs fyrir nefndinni.

Þá leggur nefndin til að samgönguráðherra skuli skipa úrskurðarnefnd eigi síðar en 1. janúar 2009.

Við leggjum því til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem lagðar eru til á sérstöku þingskjali og undir þetta rita, auk þeirrar sem hér stendur, Ólöf Nordal, varaformaður nefndarinnar, Herdís Þórðardóttir, Karl V. Matthíasson, Árni Þór Sigurðsson, með fyrirvara, Guðni Ágústsson, Ármann Kr. Ólafsson og Guðjón Arnar Kristjánsson.

[16:41]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Sú breyting á lögum um Póst- og fjarskiptastofnun sem hv. þm. Steinunn Valdís Óskarsdóttir, formaður samgöngunefndar, hefur gert grein fyrir lýtur, eins og kom fram í máli þingmannsins, fyrst og fremst að skipan úrskurðarnefnda og að ýmsum innri eftirlitsferlum og stjórnsýsluferlum innan póst- og fjarskiptamála.

Eins og kom fram í framsögu hv. þingmanns ritar hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í samgöngunefnd, undir nefndarálitið með fyrirvara. Því miður er hv. þm. Árni Þór Sigurðsson veikur og gat því ekki fylgt fyrirvara sínum úr hlaði. Ég mun því aðeins koma inn á hann og einnig önnur atriði sem snerta þetta mál.

Með lögum um póstþjónustu sem samþykkt voru árið 2002, að mig minnir, var annars vegar verið að gefa fyrirtækinu Íslandspósti ákveðna lagaumgerð og einnig póstþjónustunni í landinu. Einn mikilvægasti þáttur þess var að skilgreina svokallaða alþjónustu. Reyndar sneri lagabálkurinn allur í heild sinni að markaðsvæðingu póstþjónustunnar og hvernig ríkið gæti tryggt lágmarksþjónustu með lögum.

Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs vorum ekki sammála þeirri vegferð sem ríkisstjórn Sjálfstæðisflokksins og Framsóknarflokksins var þá að fara í við að markaðsvæða póstþjónustuna í landinu. Við lögðum áherslu á að póstþjónustan væri hluti af almennri grunnþjónustu sem ætti að veita öllum jafnt á landsgrunni og við töldum að verið væri að fara inn á mjög hættulega braut með því að markaðsvæða póstþjónustuna eins og þarna var lagt til. Engu að síður varð þetta nú staðreynd og það má eiginlega segja að síðan hafi póstþjónusta í landinu að því er virðist markvisst verið skorin niður af hálfu Íslandspósts sem fer með þetta verkefni. Sumu hefur líka verið breytt, þjónustunni hefur verið breytt á ýmsan veg, sumu til bóta en öðru ekki.

Það sem ég ætla að gera að umtalsefni hér lýtur ekki hvað síst að úrskurðarnefndunum. Þessar úrskurðarnefndir áttu að vera eins konar trygging fyrir því að póst- og fjarskiptafyrirtækin sinntu þeim kvöðum, m.a. alþjónustukvöðum, sem lögin kveða á um, þau væru ekki að skera niður eða breyta þjónustunni sem kæmi niður á íbúum landsins án þess að þær ættu þar einhverja aðkomu að.

Ég minni á að í framsögu lagði þáverandi samgönguráðherra, Sturla Böðvarsson, einmitt áherslu á þau nýmæli sem þessu fylgdi og verið væri að tryggja landsmönnum. Með leyfi forseta, sagði hæstv. þáverandi samgönguráðherra, Sturla Böðvarsson, orðrétt:

„Þá snýr ég mér að því frumvarpi sem hér er um að ræða. Markmið og nýmæli þessa frumvarps til laga um póstþjónustu er í fyrsta lagi að kveða skýrar á um rétt landsmanna til lágmarkspóstþjónustu, í samræmi við fyrrgreinda tilskipun Evrópusambandsins, og er í því sambandi tekið upp hugtakið alþjónusta í stað hugtaksins grunnpóstþjónusta sem er notað í núgildandi lögum. Með alþjónustu er átt við póstþjónustu sem landsmenn skulu hafa aðgang að á jafnræðisgrundvelli.“

Áfram segir í ræðu þáverandi samgönguráðherra þegar hann mælti fyrir frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Í þriðja lagi eru tekin inn í frumvarpið ákvæði varðandi kröfur um gæði póstþjónustunnar og ákvæði um söfnun pósts og útburð alla virka daga alls staðar á landinu. Lagt er til að fært verði í lög að póstsendingar innan marka alþjónustu skuli bornar út alla virka daga alls staðar á landinu nema kringumstæður eða landfræðilegar aðstæður komi í veg fyrir útburð. Slíkar kringumstæður geta verið ófærð og óveður eða sérstakar landfræðilegar aðstæður.“

Í umræðunni sem fylgdi á eftir eins og í ræðu formanns samgöngunefndar, hv. þm. Guðmundar Hallvarðssonar, var ítrekað lögð áhersla á þetta jafnræðissjónarmið að póstur skyldi borinn út fimm daga vikunnar alls staðar á landinu nema þar sem ófærð hamlaði eða ekki væri vegasamband. Í því sambandi voru m.a. nefndir staðir eins og Árneshreppur og Grímsey en ekki þar sem vegir eru ruddir með eðlilegum hætti.

Það sem gengið hefur á síðan er það að Íslandspóstur hefur ítrekað lokað póstafgreiðslum. Nú síðast tilkynnti hann um fækkun póstburðardaga, sem hafði áður verið fjölgað í fimm, í þrjá og einnig voru tilkynningar líka um lokanir á póstafgreiðslum. Það er sama hvernig sveitarfélög og íbúar hafa mótmælt og viljað ræða þetta þá hefur það verið mjög erfitt. Ég er t.d. með eitt dæmi um samskipti við

íbúa Reykhólahrepps í Vestur-Barðastrandarsýslu þar sem hafði verið tilkynnt eða ekki tilkynnt, það er ekki einu sinni svo að það sé ljóst hverjar eru boðleiðir frá Íslandspósti til neytenda og yfirleitt frétta neytendur þessarar þjónustu það á skotspónum hvaða áform eru uppi hjá almannaþjónustufyrirtæki eins og Íslandspósti um breytingar á þjónustu þannig að aðkoma að því er mjög erfið. En það kom þessi tilkynning um, ef við tökum dæmið um Barðastrandarsýslu, að fækka ætti póstburðardögum úr fimm í þrjá og sömuleiðis loka póstafgreiðslum, m.a. í Króksfjarðarnesi, þannig að þá yrði Reykhólahreppur algjörlega afgreiðslulaus hvað þetta varðaði og þar yrði engin pósthirða.

Nú er kveðið á um í lögunum hver þjónusta, m.a. pósthirðing, skuli vera að lágmarki. Ef þetta næði fram að ganga væri engin póstafgreiðsla á svæðinu frá Búðardal til Patreksfjarðar. Þarna eru samfélög, þau eru kannski ekki öll mjög þéttbýl en þau eiga öll rétt á sinni þjónustu á jafnræðisgrunni eins og kveðið er á um í lögunum og eins og kveðið er á um í stjórnarskrá Íslands. Það sér hver maður að aðför að samfélögum með þeim hætti að skera niður þjónustu — við upplifðum þetta í þjónustu Landssímans þegar hann var seldur, viðgerðarþjónusta og önnur viðbragðsþjónusta hvað símaþjónustu varðaði var lögð niður í heilu landshlutunum og eftir stóðu samfélögin og þurftu að sækja slíka þjónustu með mun dýrari hætti en áður og þannig er hægt að mola niður samfélög með því að skera af þeim þessa þjónustu.

Ég vil leyfa mér, herra forseti, að lesa síðasta bréfið sem sveitarstjóri Reykhólahrepps sendi hæstv. samgönguráðherra Kristjáni Möller sem fer með þessi mál, öll póstmál eru á ábyrgð ráðherra og þó að þetta sé fyrirtækið Íslandspóstur þá er það í 100% eigu ríkisins og samgönguráðherra fer með það hlutabréf. Aðgerðir sem gerðar eru af hálfu Íslandspósts eru því að sjálfsögðu á ábyrgð ráðherrans. Ég minnist þess að á Alþingi árið 2002 þegar þessi lög voru sett þá talaði einmitt þáverandi þingmaður, Kristján Möller, þá stóðum við hér hlið við hlið og vörðum póstþjónustuna í landinu. Þá hafði hann ekki síður en ég uppi stór orð um áform lokunar á pósthúsum hvort sem það var í Varmahlíð, á Hofsósi eða hvar það var á landinu. Þá var þáverandi þingmanni, Kristjáni Möller, fullkomlega ljóst hver bar ábyrgð því að hann beindi að sjálfsögðu orðum sínum til þáverandi samgönguráðherra, Sturlu Böðvarssonar. Með sama hætti er hann nú ábyrgur.

Ég ætla lesa sem dæmi um þessi bréfaskipti bréf til samgönguráðherra Kristjáns Möllers, dags. 26. ágúst á Reykhólum árið 2008, með leyfi forseta:

„Efni: Fækkun dreifingardaga í hluta Reykhólahrepps og lokun einu póstafgreiðslunnar í sveitarfélaginu.

Ágæti samgönguráðherra. Enn og aftur er vegið að lífsskilyrðum á landsbyggðinni. Sú stefna stjórnvalda að gera sitt besta til að allt landið geti verið byggilegt virðist vega létt á móti hagsmunum hluthafa Íslandspósts hf. Hagnaður Íslandspósts undanfarin ár hefur mælst í hundruðum milljóna króna. Eins og þér er kunnugt um eru uppi áform um að fækka póstburðardögum í hluta Reykhólahrepps úr fimm í þrjá á viku. Mun þetta taka gildi frá 1. sept. 2008 að telja. Sömuleiðis er búið að ákveða að leggja niður einu póstafgreiðsluna í sveitarfélaginu sem er í Króksfjarðarnesi. Við mótmæltum, en árangurslaust, og bentum á að flytja bæri póstafgreiðsluna úr dreifbýlinu og í þéttbýliskjarnann sem er hér á Reykhólum. Hér búa um 130 manns í þorpinu en engin póstafgreiðsla er hér. Hér eru fyrirtæki í fullum rekstri og við þurfum á þessari þjónustu að halda, hvað sem aðrir halda. Hluta af kostnaði við póstdreifingu er velt yfir á móttakendur póstsins, t.d. á einum bæ er póstkassinn í 7 km fjarlægð frá heimilinu, þar sem ein ekkja býr og þarf hún að aka 14 km til að tæma póstkassann sinn, eða til að komast að því að hann er tómur. Hingað til hefur þessi kona fengið póstinn sinn heim eins og aðrir. Við ætlum að leita réttar okkar í gegnum dómstóla gerist þess þörf. Við teljum að þetta stangist á við lögin og reglugerðin virðist ekki vera alveg í takt við lögin og ef ræður ráðherra og flutningsmanns frumvarpsins á sínum tíma eru skoðaðar er þetta ekki í anda þeirra. Með bréfi þessu viljum við biðja þig vinsamlegast um að fresta gildistöku þessara breytinga í að minnsta kosti tvo mánuði á meðan við fáum tíma til að fara ofan í þessi mál með lögfræðingum okkar.“

Það er ansi hart þegar íbúar í fámennum sveitarfélögum verða að fara að leita til lögfræðinga til að sækja rétt sinn um stjórnarskrárvarið jafnræði.

Fleiri sveitarfélög hafa síðan sent erindi, Vesturbyggð, Tálknafjarðarhreppur, Skagafjörður hafa sent erindi til að mótmæla þessum niðurskurði sem beitt er með einhliða hætti. Þeim er jú bent á að kæra fyrst til Póst- og fjarskiptastofnunar, sem virðist fyrst og fremst ætlað að vera afgreiðslustofnun, a.m.k. hefur hún ekki gert athugasemdir við þennan niðurskurð þó að lögin kveði að mínu mati á um allt annað. Síðan er hægt að kæra til úrskurðarnefndar og ég verð bara að segja að mér finnst orðalagið í úrskurðinum frá henni sem hefur komið um þessi mál oft hálfniðurlægjandi. Þegar beðið er um að bíða með aðgerðir — ég spurði að þessu í dag en ráðherra hefur ekki einu sinni svarað bréfinu sem honum var sent 26. ágúst og laut að lokun.

Hvað varðar það sem snýr að úrskurðarnefndinni í frumvarpinu og þessu nefndaráliti þá virðist þjónustan ekki skipta neinu máli í þessari nefnd enda virðist henni fyrst og fremst vera ætlað að taka á málum fyrirtækja, fyrirtækja í samkeppnisrekstri. Aðgengi og aðkoma einstaklinga, almennings varðandi þessa þjónustu er alls ekkert nefnd. Ég get rakið og hef afrit af fleiri bréfaskiptum þar sem það kemur skýrt fram að henni sé ekki ætlað að hafa afskipti af málinu.

Það þarf ýmislegt að taka til fremur en að skoða þessar úrskurðarnefndir. Ég tel reyndar að það eigi ekki að vera nein úrskurðarnefnd, það er skoðun mín að þetta eigi bara að vera hreint og klárt á ábyrgð ráðherra. Ráðherra er með 100% ábyrgð á Íslandspósti, það er ákvörðun Alþingis að þessi þjónusta skuli veitt, grunnþjónusta á jafnræðisgrunni fyrir alla, og það á bara að standa við það. Ef aðilar sem eru með þessa þjónustu vilja breyta þar frá eða vafi leikur á um túlkun, þá er eins gott að það komi til kasta Alþingis og Alþingi kveði bara upp úr um það hvaða þjónusta skuli veitt.

Frú forseti, nei, herra forseti. Ég er svo vanur því að hafa frú og hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir hafði sagt mér að hún mundi hugsanlega vera í forsetastól þannig að ég var búinn að æfa mig að segja frú forseti. En, herra forseti, að mínu viti er mikilvægara að samgöngunefnd taki

allt önnur atriði varðandi póstþjónustu í landinu til meðferðar en þessar úrskurðarnefndir. Reyndar sýnist mér þessi úrskurðarnefnd, hvort sem hún er skipuð af Hæstarétti, og þeir úrskurðir sem ég hef séð frá henni ekki mikils virði. Og síðan er fólki bent á dómstóla.

Það hefur verið aðall okkar að standa vörð um grunnþjónustu í landinu, að allir ættu þar sama rétt. Óneitanlega slær mann sú hugsun — minnugur orða hæstv. forsætisráðherra þegar hann sagði í viðtali að næst á dagskrá væri að selja Íslandspóst — að hér sé verið að undirbúa sölu á Íslandspósti með því að sníða af þá þjónustu, þau svæði sem að hans mati eru óarðbær. Ef póstþjónustan er bara bundin við stórþéttbýlið eykur það seljanleika fyrirtækisins, það er alveg augljóst. Þess vegna er þægilegra að búið sé að gera þetta áður en fyrirtækið hugsanlega verður selt, að skera af almenna póstþjónustu hvort sem það er á Vestfjörðum eða Norðurlandi, Norðausturlandi eða uppsveitum Suðurlands eða annars staðar og þetta sé liður í því.

Herra forseti. Ég tel þess vegna að það sem hér er verið að tala um, úrskurðarnefnd, sé mál sem ætti að vera í allt öðrum farvegi. Póstþjónustan á að vera almannaþjónusta sem allir eiga jafnan rétt á og það á ekki að flokka landið, íbúa þess niður í fyrsta og annars og þriðja flokks fólk eftir grunnpóstþjónustu í landinu eins og verið er að gera. Ég krefst þess og beini þeim eindregnu tilmælum til formanns samgöngunefndar, hv. þm. Steinunnar Valdísar Óskarsdóttur, að hún taki þetta mál upp með þessum hætti og kalli samgönguráðherrann Kristján Möller inn á nefndarfund og hann svari því hvort það sé í umboði hans sem tekin hafi verið upp svo gjörbreytt stefna í póstmálum eins og íbúar landsins upplifa núna .

Ég minnist þess að fyrrverandi samgönguráðherra lýsti því yfir afdráttarlaust að þessi þjónusta ætti að vera veitt á jafnræðisgrunni. Þess vegna finnst mér það koma úr hörðustu átt að sú gjörbreytta stefna sem Íslandspóstur keyrir núna á vítt og breitt um landið skuli vera á ábyrgð núverandi samgönguráðherra sem stóð hér á sínum tíma með þeim sem hér stendur og barðist fyrir og varði jafnræði póstþjónustunnar í landinu.

Þetta mál verður vafalaust tekið fyrir á fjórðungsþingi Vestfirðinga á morgun á Reykhólum þar sem ég geri ráð fyrir að Vestfirðingar muni taka þetta mál upp föstum tökum. Það er fleira, t.d. hefur póstur verið keyrður heim á bæi, póstur er almennt borinn hér í hús. Nú á að freista þess, eins og kom fram í bréfi sveitarstjórans á Reykhólum, að skilja póstinn eftir út við veg. Afleggjarar geta verið býsna langir. Er það einhver þjónusta? Nei. Hér þarf að taka virkilega fast í taumana og láta ekki bara markaðshyggjuna ráða ferð hjá almannaþjónustufyrirtæki eins og Íslandspóstur á að vera og kalla á samgönguráðherra til ábyrgðar um að standa vörð um þá þjónustu.

[17:02]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Herra forseti. Það er nú stundum þannig hér á hinu háa Alþingi að erfitt er að henda reiður á fundarsköpum og því hvernig menn kjósa að ræða einstök mál. Ég verð að segja það alveg eins og er að ég hélt ekki þræði í ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar hér áðan. Við ræðum hér nefndarálit um frumvarp til laga um breytingar á lögum um Póst- og fjarskiptastofnun en mér fannst hv. þingmaður fjalla um flest annað en þær breytingartillögur sem nefndin leggur til.

Ég er eiginlega engu nær um fyrirvara vinstri grænna á málinu miðað við ræðu þingmannsins. Það hefur ekki mikla þýðingu fyrir mig að hv. þingmaður kjósi að lesa upp úr gömlum ræðum ráðherra frá síðustu öld og vitna í eitthvað sem einhver sagði fyrir einhverjum árum síðan.

Það er ekki það sem við ræðum um hér í dag heldur nefndarálit með ákveðnum breytingum frá samgöngunefnd sem allir standa að þó að Vinstri hreyfingin – grænt framboð og hv. þm. Árni Þór Sigurðsson kjósi að hafa á því fyrirvara.

Hæstv. forseti. Mér finnst að það væri mun nær að hv. þingmaður beindi spurningum og vangaveltum úr ræðustóli til hæstv. samgönguráðherra hér á vettvangi þingsins eða að fulltrúi hans í samgöngunefnd, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, tæki þær upp þar og óskaði eftir að ráðherra kæmi á fund nefndarinnar. Það er sjálfsagt. Búið er að heimila að nefndir geti haldið opna nefndarfundi og kallað á ráðherra til skrafs og ráðagerða.

Ég verð hins vegar að segja það alveg eins og er, hv. þm. Jón Bjarnason, að ég held að samgöngunefnd ætti að ræða stærri og viðameiri mál við hæstv. samgönguráðherra en þetta sem við fjöllum um hér í dag.

Án þess að ég ætli að lengja umræðuna eða fjalla efnislega um þau atriði sem hv. þingmaður kom inn á fannst mér ýmislegt að í máli hans. Ég ætla að taka fyrir eitt atriði en hann orðaði það svo að úrskurðarnefndin tæki bara á málefnum fyrirtækja. Það er ekki þannig. Í þessu frumvarpi er sérstaklega gert ráð fyrir því að hagsmunir einstaklinga og annarra lögaðila séu tryggðir gagnvart nefndinni að því leyti að þeir þurfa ekki að greiða málskostnað skjóti þeir málum sínum eða úrskurðum til nefndarinnar. Það þurfa stóru fjarskiptafyrirtækin hins vegar að gera og á því er grundvallarmunur. Hvort sem menn eru að ræða um þessa úrskurðarnefnd eða aðra má ekki gleyma því að hugmyndafræðin á bak við úrskurðarnefndir er einmitt að einstaklingar geti skotið málum sínum beint til þeirra en þurfi ekki að fara með þau fyrir dómstóla.

Hæstv. forseti. Ef mig misminnir ekki var það hv. fyrrverandi þingmaður — nú man ég ekki hvort það var Vinstri grænna en alla vega þingmaður Alþýðubandalagsins — Hjörleifur Guttormsson sem beitti sér mjög fyrir því að þessar úrskurðarnefndir væru settar á laggirnar með hagsmuni „litla mannsins“ að leiðarljósi. Ég held að sú hugsun hafi verið mjög góð á sínum tíma. Síðan er spurning hvort nefndirnar þjóni tilgangi sínum í dag en það er önnur saga. Ég áttaði mig því ekki alveg á því hvað hv. þingmaður átti við með umfjöllun sinni um úrskurðarnefndirnar.

Ég fagna áhuga hv. þingmanns á þessum breytingartillögum nefndarinnar. Eins og ég gerði grein fyrir áðan eru þær svo sem ekki viðamiklar en þó í fjórum liðum. Ég hlýt að endurtaka það sem ég sagði hér í upphafi, ég held að þingmaðurinn fengi svör við þessum spurningum um póstþjónustu almennt á landinu og það væri miklu áhrifaríkara ef hann beindi fyrirspurn sinni til hæstv. ráðherra. Hann talar hér um mál sem voru til umfjöllunar löngu áður en ég settist á þing og því miklu nær að hann ræði það við hæstv. ráðherra en mig sem formann samgöngunefndar.

[17:07]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Í mínum huga er póstþjónustan alvörumál. Grunnpóstþjónusta fyrir alla landsmenn er stórmál fyrir byggðirnar, hvort sem það eru íbúar í Reykhólahreppi, Barðastrandarsýslu, Ströndum, Skagafirði eða uppsveitum Árnessýslu. Þetta er forsenda fyrir samkeppnishæfu atvinnulífi og búsetu á þessum svæðum eins og á öllu landinu.

Þess vegna er það mér alvörumál þegar fyrirtæki eins og Íslandspóstur fer út í stórfelldan niðurskurð og breytingu á þjónustu með einhliða hætti. Það ver ekki þennan rétt að mínu mati þegar varúðarkerfið sem hefur verið byggt upp í formi eftirlitsstofnana í Póst- og fjarskiptastofnun og úrskurðarnefnda gengur ekki upp heldur heimilar að þessi þjónusta sé skorin niður.

Þá segir mér eitthvað að þetta eftirlitskerfi virki einfaldlega ekki. Þegar talað er um úrskurðarnefndir og þess háttar er það þess vegna fyrir mér og okkur þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs eitthvað sem ekki virkar gagnvart því sem á að virka, þ.e. að allir landsmenn hafi sama rétt hvað varðar póstþjónustu.

Þess vegna er sama hvort ráðherra eða Hæstiréttur skipar úrskurðarnefnd, ef hún virkar ekki er hún engin hjálp fyrir íbúa þessara svæða.

Það er alveg rétt, ég bar fram fyrirspurn til ráðherrans í vor um póstþjónustuna. Ég fékk ekki svar þá en núna kemur loksins (Forseti hringir.) svar þar sem er snúið út úr og ráðherra segir að málið komi sér ekki (Forseti hringir.) við.

[17:09]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Herra forseti. Það er rétt hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni að póstþjónustan skiptir auðvitað mjög miklu máli fyrir byggðir landsins ekki síður en höfuðborgarsvæðið.

Ástæðan fyrir því að ég kem hér upp í andsvar er afstaða hv. þingmanns til úrskurðarnefnda. Ég gat ekki skilið hv. þingmann öðruvísi en svo í síðasta andsvari hans að hann væri í raun og veru að segja að þessum úrskurðarnefndum — nú skal ég ekki fullyrða hvort hann átti við úrskurðarnefndir almennt en hann átti alla vega við úrskurðarnefnd póst- og fjarskiptamála — væri yfir höfuð ekki treystandi. Það er mjög sérkennileg fullyrðing úr ræðustóli Alþingis miðað við afstöðu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til úrskurðarnefnda fram að þessu.

Hvað á þingmaðurinn við með þessari fullyrðingu í raun og veru? Leggur hann til að í þessu tilfelli verði úrskurðarnefndin lögð niður þannig að „litli maðurinn“ — sá sem þarf að leita úrskurðar vegna þess að honum finnst brotið á sér — fari beint til dómstóla? Mér þykja það merkilegar fréttir því fyrir hinn almenna notanda þessarar þjónustu þýðir þetta að hann getur ekki leitað réttar síns ókeypis til úrskurðarnefndar heldur þarf að fara með sín mál með tilheyrandi kostnaði fyrir dómstóla. Ég gat ekki skilið hv. þm. Jón Bjarnason öðruvísi en að hann legði þetta til og það þykja mér býsna mikil tíðindi.

[17:11]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil benda á að fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í samgöngunefnd, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, er með fyrirvara á álitinu sem undirstrikar að sú lagaumgjörð sem sett var um markaðsvæðingu póstþjónustunnar var ekki gerð með vilja og samþykki Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs.

Núna er verið að lappa upp á skipan úrskurðarnefndar um fyrirkomulag markaðsvæddrar póst- og fjarskiptaþjónustu en það fyrirkomulag er okkur ekki að skapi. Þessi uppálöppun er því ekki aðalatriðið í verndun þeirrar þjónustu.

Ég vil benda á eitt. Í breytingartillögunni stendur að málshöfðun fresti í sjálfu sér ekki gildistöku úrskurðarnefndar. Ég las upp bréf frá sveitarstjóra Reykhólahrepps sem er ósáttur við úrskurð nefndarinnar og vill leita til dómstóla fyrir hönd íbúanna. Hann biður um að gjörningnum, lokun pósthússins og fækkun póstburðardaga, verði frestað meðan verið er að ganga frá. Samkvæmt þessum lögum er það ekki hægt en ég er ekki sammála því. Ég tel að það eigi að vera svigrúm til þess að fresta gildistöku úrskurðar ef hann er kærður í slíkum tilvikum sem lúta að almannaþjónustu.

Ég bið hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, sem ég held að beri hug allra landsmanna fyrir brjósti hvað varðar póstþjónustu eins og ég, (Forseti hringir.) að setja sig í spor íbúa á Reykhólum sem fá þessi skilaboð (Forseti hringir.) frá almannaþjónustufyrirtækinu (Forseti hringir.) Íslandspósti um (Forseti hringir.) lokun póstafgreiðslu og fækkun (Forseti hringir.) póstburðardaga í héraðinu.

[17:14]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég held að ekki fari á milli mála hver stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs er í póstburðarmálum, það hefur oft verið sagt í þessum ræðustól. Ég þakka hv. þm. Jóni Bjarnasyni fyrir hlý orð í minn garð um að ég beri hagsmuni allra landsmanna fyrir brjósti. Ég tel reyndar að það eigi allir hv. þingmenn að gera.

Hins vegar hirti hv. þm. Jón Bjarnason ekkert um það sem ég sagði í svari mínu við andsvari hans. Ég reyndi að fá fram afstöðu hans og Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs til úrskurðarnefnda almennt. Mér finnst það vera grundvallaratriði í þessu máli þegar fram kemur í umræðum á Alþingi að einn hv. þingmaður þess stjórnmálaflokks sé þeirrar skoðunar að þessi úrskurðarnefnd, að minnsta kosti í þessum tiltekna málaflokki, sé óþörf. Ég gat ekki skilið hv. þingmann á annan hátt.

Hvað kallar hann yfir notendurna, fólkið í hinum dreifðu byggðum landsins sem okkur öllum er annt um? Jú, hann kallar yfir fólkið að sé það ósátt við einhver atriði þurfi það veskú að fara til dómstóla með tilheyrandi kostnaði en ekki til úrskurðarnefndar og fá skorið úr málum sínum án þess að borga neitt. Nei, veskú. Fólk þarf að mati hv. þm. Jóns Bjarnasonar að fara bara beint til dómstóla og í einhverjum tilfellum bæði til héraðsdóms og Hæstaréttar.

Mér finnst þetta standa upp úr í þessari umræðu af hálfu vinstri grænna og ég verð að segja að mér þykja það bara

(Forseti hringir.) býsna mikil tíðindi.

[17:16]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Hv. þingmaður formaður samgöngunefndar Steinunn Valdís Óskarsdóttir virðist ekki skilja þá fyrirvara sem hér eru settir. Ég get ítrekað það. Markaðsvæðing eða einkavæðing á póstþjónustunni er vinstri grænum ekki að skapi og lög um markaðsvæðingu póstþjónustu voru ekki sett með samþykki vinstri grænna. Við viljum að póstþjónustan sé hluti af almannaþjónustunni, grunnþjónustunni sem allir eiga jafnan rétt til, en ekki markaðsvædd.

Lendir hin markaðsvædda þjónusta í vandræðum með það að úrskurðarnefndin er skipuð af ráðherra eða Hæstarétti? Jú, auðvitað er þetta vandamál hinnar markaðsvæddu þjónustu en við sjáum ekki að það sé í sjálfu sér meginmálið. Það má vel vera að innan þess ramma og vandræðagangs sem er í kringum markaðsvædda þjónustu geti þetta verið betra eða verra. Helst vildi ég hafa stjórnlagadómstól þannig að ég set spurningarmerki við allar úrskurðarnefndir, ekki þessar sérstaklega heldur almennt við úrskurðarnefndir. Ég veit ekki hvað þær eru margar, kannski tugir sem eru starfandi. Ég hef ekki séð að þær séu neitt skilvirkari við að verja rétt og hag almennings.

Ábyrgðin er klárlega hjá samgönguráðherra. Sama hversu margar úrskurðarnefndir eru milliliðir þjónustu almennings vítt og breitt um landið og ráðherrans skiptir það ekki meginmáli. Ábyrgðin er ráðherrans.

Hvort nefndin er skipuð af Hæstarétti eða úrskurðarnefndinni eða ráðherra er í sjálfu sér — um það getum við svo sem haft skoðanir en það ekki aðalatriði hvað varðar rétt almennings í landinu til póstþjónustu.

Þess vegna er það meginmál okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs að hér sé rekin öflug og góð póstþjónusta á jafnréttisgrunni um allt land og þjóðin sé ekki flokkuð niður í fyrsta, annars og þriðja stigs fólk hvað varðar póstþjónustu.

Eins og hefur komið fram í fyrirvaranum tökum við í sjálfu sér ekki afstöðu til þess hvort ráðherra eða Hæstiréttur á að skipa úrskurðarnefndir vegna þess að það á ekki að markaðsvæða póstþjónustuna. Um það snýst málið. (Gripið fram í.) Hún á að vera fyrir íbúa hinna dreifðu byggða og þéttbýlis, það er líka verið að skera niður þjónustuna hér. Það er orðið býsna langt fyrir eldra fólk að komast á pósthús og hvar eru frímerkjaafgreiðslur? (Gripið fram í.) Ég þarf að bara vera samgönguráðherra úr því að við tökum til greina frammíkall hv. þm. Ólafar Nordal og það held ég að væri frekar lausn á málinu. Ríkisstjórnin og samgönguráðherra bera ábyrgð á að hér sé öflug póstþjónusta á jafnréttisgrunni og það er verið að ganga á hana.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fundi slitið kl. 17:21.

---

119. FUNDUR

þriðjudaginn 9. september,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442. mál, þskj. 705, brtt. 1159. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
3. Fjarskipti, stjfrv., 523. mál, þskj. 824. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
4. Póst- og fjarskiptastofnun, stjfrv., 522. mál, þskj. 823, brtt. 1323. — Frh. 2. umr. (Atkvgr.)
5. Sjúkratryggingar, stjfrv., 613. mál, þskj. 1220, frhnál. 1327, 1330 og 1332, brtt. 1208, 1328 og 1331. — 3. umr.
6. Vopnalög, frv., 660. mál, þskj. 1324. — 1. umr.
7. Lyfjalög, frv., 662. mál, þskj. 1326. — 1. umr.

Fjarvistarleyfi:

Ármann Kr. Ólafsson, 4. þm. Suðvest.,
Guðfinna S. Bjarnadóttir, 3. þm. Reykv. n.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jóhanna Sigurðardóttir fél.- og trmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.

Varamenn taka þingsæti.

[13:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Eins og forseti hefur tilkynnt á vef þingsins tóku sæti á Alþingi í gær, mánudaginn 8. september, Guðmundur Steingrímsson blaðamaður og Samúel Örn Erlingsson íþróttastjóri sem varamenn Árna Páls Árnasonar og Sivjar Friðleifsdóttur en þau eru erlendis í opinberum erindagerðum. Guðmundur Steingrímsson og Samúel Örn Erlingsson hafa áður tekið sæti á Alþingi og eru boðnir velkomnir til starfa á ný.

[13:32]

Útbýting:

Fjármálafyrirtæki, 661. mál, frv. ÖJ og JBjarn, þskj. 1325.

Sjúkratryggingar, 613. mál, frhnál. 1. minni hluta heilbrn., þskj. 1330; brtt. 1. minni hluta heilbrn., þskj. 1331; frhnál. 2. minni hluta heilbrn., þskj. 1332.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

Virkjun Jökulsár á Fjöllum.

[13:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Í umræðum utan dagskrár um stefnu ríkisstjórnarinnar í virkjana- og stóriðjumálum á miðvikudag fórust mér svo orð, með leyfi forseta:

„Er það kannski þannig að menn renni enn hýru auga til hluta vatnanna sem falla til Jökulsár á Fjöllum? Er það þess vegna sem stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs er ekki barn í brók, að það vantar kaflann frá jöklum og niður að þjóðgarðinum í Jökulsárgljúfrum? Af hverju er Jökulsá á Fjöllum með Kreppu og Kverká ekki með? Er það kannski vegna þess að menn renna enn hýru auga til þess að veiða þaðan vatn?“

Þetta kallaði hæstv. iðnaðarráðherra í svari „einhverja hugaróra míns eigin sjálfs“ og sagði svo:

„Hv. þingmaður kom hér t.d. og velti því upp að þessi ríkisstjórn hefði áform um að virkja Jökulsá á Fjöllum.“

Eins og heyra mátti í tilvitnun í ræðu mína hér á undan sagði ég ekkert slíkt en spurði hvort það væri enn svo að einhverjir hefðu virkjunaráform uppi.

Nú liggur það fyrir, ef farið er inn á heimasíðu Landsvirkjunar, að þar eru gögn um úthlutun Landsvirkjunar úr Orkusjóði til virkjanarannsókna og þar er m.a. styrkt í ár, og gott ef ekki undangengin ár, verkefni sem heitir því fróma nafni *Jökulsá á Fjöllum. Hófleg nýting til orkuframleiðslu.* Í þetta fara 1.400 þús. kr. og verkefnisstjóri er Birgir Jónsson hjá verkfræðideild Háskóla Íslands.

Spurningin er: Hverju sætir að Landsvirkjun, opinbert fyrirtæki í 100% eigu ríkisins, veitir fé til virkjana sem ganga þvert á vilja Alþingis, samanber nefndarálit með afgreiðslu frumvarps um Vatnajökulsþjóðgarð og væntanlega einnig þvert á stefnu ríkisstjórnarinnar? Telur hæstv. iðnaðarráðherra þetta sem sagt vera „hugaróra míns eigin sjálfs“ eða horfist hann í augu við þá staðreynd að Landsvirkjun er þarna, eins og alls staðar annars staðar þar sem hún eygir einhverja orkuvon, að reyna að læsa klónum í? Vill ekki hæstv. ráðherra tala við kollega sinn fjármálaráðherra og biðja hann að senda Landsvirkjun eitt lítið lettersbréf og segja henni að hætta þessu.

[13:35]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf):

Herra forseti. Lykilsetningin í máli hv. þingmanns var sú að fyrir liggur afdráttarlaus vilji Alþingis um það að ekki verði farið með virkjanir í huga í Jökulsá á Fjöllum. Ég og hv. þingmaður höfum áður verið sammála um það, gott ef ég var ekki einn af flutningsmönnum þingsályktunartillögu, sem hv. þingmaður á lof skilið fyrir að hafa flutt mörgum sinnum, um friðun vatnasviðs Jökulsár á Fjöllum. Ég rifja það líka upp að ég og hv. þingmaður sátum saman í nefnd sem undirbjó stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og alger samstaða var í þeirri nefnd ef ég man rétt. Í öllu falli liggur það ljóst fyrir að þessi ríkisstjórn hefur engin áform um slíkt. Mér er a.m.k. ekki kunnugt um það. Ekkert slíkt hefur komið inn á mitt borð og allar götur síðan 1994 hef ég verið þeirrar skoðunar að ekki komi til mála að gera þetta.

Ég rifja upp umræður sem þáverandi samgönguráðherra hóf meðan ég sat með honum í ríkisstjórn og hann spurði mig sem umhverfisráðherra, og þótti honum skondið í þessum sal, hvort einhver áform væru uppi um það. Ég sagði að af minni hálfu væru þau engin. Ég skal síðan, sökum gamallar og fornrar vináttu við hv. þingmann, íhuga mjög vel hvort ég eigi orðastað við hæstv . fjármálaráðherra og biðji hann um að senda bréf. Ég er hins vegar fullfær um það sjálfur að koma þeim skilaboðum til Landsvirkjunar.

[13:37]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég tek þögn hæstv. iðnaðarráðherra þannig varðandi þann þátt málsins að hann sé ekki lengur þeirrar skoðunar að þetta séu berir hugarórar úr mér. Menn væru ekki að setja peninga í rannsóknir ár eftir ár á virkjunarkostum sem kallaðir eru þessu nafni, *Hófleg nýting vatns úr Jökulsá á Fjöllum*, sem allir vita hvað þýðir — hugsunin er að taka a.m.k. Kverká ef ekki Kreppu líka eða vatn úr henni og það kostar uppistöðulón annaðhvort í Fagradal eða Arnardal og vatninu veitt austur á bóginn. Landsvirkjun hegðar sér í þessu tilviki eins og flestum öðrum eins og ríki í ríkinu sem þarf engan að spyrja eins né neins og gengur með störfum sínum þvert á það sem þó á að heita yfirlýst stefna Alþingis og ríkisstjórnar. Landsvirkjun neitar að slá af áform um Norðlingaölduveitu og uppistöðulón neðst í Þjórsárverum. Landsvirkjun veifar nú áformum um Bjallavirkjun þar sem á að fást tiltölulega lítið rafmagn upp úr risastóru lóni á miðhálendinu o.s.frv. Það er því ástæða til að vekja athygli á því hvernig þetta opinbera fyrirtæki hegðar sér. Það heyrir undir fjármálaráðherra og ríkisstjórnin hefur yfir því að segja og ekki þarf nema eitt bréf til að segja mönnum að hætta að ögra með þeim hætti sem þarna er gert.

Verðtrygging.

[13:38]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég beini fyrirspurn til hæstv. viðskiptaráðherra út af verðtryggingu. Verðbólgan er nú ein sú hæsta í 20 ár og er að sliga heimilin í landinu. Við heyrum fréttir um margar fjölskyldur sem lenda í greiðsluerfiðleikum. Allt er yfirfullt hjá Ráðgjafarstofu um fjármál heimilanna og mikilvægt fyrir okkur að ná tökum á þeirri óðaverðbólgu sem nú ríkir í samfélaginu. Það er því mikilvægt að hagsmunir allra séu í því að hér á landi sé verðlag stöðugt.

Ef við horfum til uppgjörs bankanna, síðustu tvö ársfjórðungsuppgjör, virðast þeir ekki beinlínis hafa tapað miklu á verðfalli krónunnar og þeirri verðbólgu sem hlotist hefur af falli hennar. Þvert á móti sýnir uppgjör bankanna mikinn gróða meðan almenningur í landinu býr við hæstu verðbólgu til 20 ára. Það er því nauðsynlegt að báðir aðilar, bankar og þeir sem við þá skipta, hafi hagsmuni af því að hér á landi sé verðlag stöðugt rétt eins og gerist og gengur í nágrannalöndum okkar. Mig langar því að spyrja hæstv. viðskiptaráðherra hvort hann hafi skoðað og hvað honum finnist um þá hugmynd að bankarnir taki á sig hluta af kostnaði vegna verðtryggingar. Þegar lántaki tekur lán hjá banka sé samið um ákveðna hlutfallsskiptingu þannig að það séu líka hagsmunir bankanna að hér á landi sé verðlag stöðugt. Við þurfum, eins og ég sagði áður, á því að halda að það séu sameiginlegir hagsmunir allra að verðlag sé stöðugt, að krónan hoppi ekki og skoppi eins og hún hefur verið að gera síðustu mánuði. Það er því mikilvægt að fá svar frá hæstv. ráðherra um það hvort hann sé viljugur að beita sér fyrir því að það verði hagsmunir bæði banka og

þeirra sem við þá skipta að verðlag sé stöðugt og menn skipti að einhverju leyti á milli sín kostnaðinum sem hlýst af mjög hárri verðbólgu sem nú geisar í landinu.

[13:40]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir prýðilega og merkilega spurningu. Fyrir það fyrsta er verðtryggingin birtingarmynd á ástandi og verðbólgu þannig að verðtryggingin sjálf er ekki vandamálið. Það sem skiptir mestu máli er að neytendur hafi val um að taka verðtryggð lán eða óverðtryggð lán og þá með breytilegum vöxtum sem mundi væntanlega í mörgum tilfellum þýða að verðbólgan og uppfærslan á verði peninganna kæmi fram um hver einustu mánaðamót í breytilegum vöxtum þannig að afborganir af lánum yrðu óbærilegar fyrir marga. Verðtryggingin er þannig líka vörn fyrir þá sem taka lánin um leið og hún ver alla okkar sparifjár- og lífeyrissjóðaeign. Umræðan snýst því ekki um það hvort verðtryggingin eigi að vera til staðar eða ekki heldur skiptir mestu máli að neytendur hafi val um verðtryggð lán og óverðtryggð, bæði til skemmri tíma og lengri. Það gagnast bæði skuldurum og þeim sem eiga sparifé og okkur lífeyrissjóðsgreiðendum öllum.

Verðtryggingin mun hins vegar alltaf fylgja krónunni. Hana munum við sjá í þessari mynd á meðan við höldum krónunni úti sem gjaldmiðli okkar. Það má hins vegar vel vera að með einhverjum hætti megi endurskoða fyrirkomulag og samsetningu á verðtryggingu eins og hv. þingmaður spurði um áðan þannig að hún komi með sanngjarnari hætti niður á annars vegar neytendum og hins vegar lánastofnunum. Ég held að umræðan eigi frekar að snúast um það en ekki fara út á þær villigötur hvort hún eigi að vera leyfileg eða ekki. Það er ekki eðlilegt að banna bönkunum að bjóða upp á verðtryggð lán frekar en óverðtryggð lán með breytilegum vöxtum en mestu máli skiptir að neytendurnir hafi val um hvort tveggja. Þú tekur áhættuna af verðbólguskoti með breytilegum vöxtum eða vilt verja þig með verðtryggingu o.s.frv. en allt er þetta merkileg umræða sem þarf að fara vel í gegnum.

[13:43]

Birkir J. Jónsson (F):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra svörin. Hann sagði efnislega að hann væri opinn fyrir því að endurskoða það fyrirkomulag sem nú ríkir á þessum markaði. Staðreyndin er sú að staðan á þessum markaði er ójöfn. Fáir og mjög sterkir bankar drottna á markaði en við hvert og eitt sem skiptum við þau ágætu fyrirtæki erum lítil og smá. Það þarf að jafna samkeppnisstöðuna á þessum markaði og bæta stöðu neytenda, ég er viss um að hæstv. ráðherra er áfram um það. Ég fagna því þessari merkilegu yfirlýsingu sem kom frá hæstv. ráðherra, að hann sé tilbúinn að endurskoða þetta fyrirkomulag. Það er vissulega mikið hagsmunamál að bæði bankar og heimilin í landinu búi við stöðugt verðlag og það snerti hagsmuni beggja aðila en ekki eingöngu fjölskyldnanna eins og staðan er í dag. Eins og ég benti á er mikilvægt að skoða þessi mál sérstaklega nú þegar verðbólgan er ein sú hæsta í 20 ár. Ég fagna því sérstaklega þessari yfirlýsingu hæstv. ráðherra.

[13:44]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Yfirlýsingin fólst ekki í öðru en því að ég sagði að vel mætti vera að endurskoða megi fyrirkomulag og samsetningu á verðtryggingunni sem slíkri en hún er óhjákvæmilegur fylgifiskur fyrirkomulags okkar, peningamála okkar og gjaldmiðils — allt er þetta partur af miklu stærra samhengi. Mestu máli skiptir að neytendurnir, eins og þingmaðurinn nefndi áðan, geti valið um sanngjarnar leiðir og sanngjarnar útfærslur á lánafyrirkomulaginu og að ábyrgðin og áhættan af því að lána peninga dreifist annars vegar á milli fjármálafyrirtækja og hins vegar lántakenda og neytenda. Það hefur hins vegar legið morgunljóst fyrir að ef verðtryggingin væri með einhverjum hætti bönnuð þá mundi það örugglega þurrka upp lánsfjármagn og framboð á lánsfjármagni. Umræðan á því ekki að snúast um það — hv. þingmaður lagði þetta upp með málefnalegum og skynsamlegum hætti hér áðan — heldur um það hvernig hægt er að gera þetta fyrirkomulag enn betra.

Síðari för menntamálaráðherra á Ólympíuleikana.

[13:45]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Það væri út af fyrir sig vel þess virði að blanda sér í þær umræður sem hér voru en ég beini hins vegar fyrirspurn til menntamálaráðherra. Í *Morgunblaðinu*, vefblaðinu þann 22. ágúst, var gerð grein fyrir því að menntamálaráðherra ætlaði að fara til Peking öðru sinni og mun hafa farið þann 23. ágúst 2008 ásamt eiginmanni sínum og ráðuneytisstjóra og maka hans.

Vegna þessarar ferðar vil ég spyrja eftirfarandi: Hver tók ákvörðun um að menntamálaráðherra skyldi fara þann 23. ágúst öðru sinni fyrirvaralítið á Ólympíuleikana í Kína en þá mun menntamálaráðherra hafa verið starfandi forsætisráðherra í leiðinni? Í annan stað: Var ferðin og ferðatilhögun borin undir kynnt eða samþykkt í ríkisstjórn? Í þriðja lagi: Var greiddur allur kostnaður vegna ferðarinnar, fargjöld, uppihald og dagpeningar, og í því sambandi sérstaklega voru greiddir dagpeningar maka? Og í fjórða lagi: Var valin ódýr ferðatilhögun og gisting eða leitað leiða til þess og hver er heildarkostnaður skattgreiðenda við þessa ferð?

[13:46]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Ég svara þessum spurningum með ánægju en það eru náttúrlega villandi upplýsingar í þessu eins og ýmsu sem kemur frá hv. þingmanni. Það er rétt að geta þess eins og alþjóð veit að ég hefði tekið þá ákvörðun aftur ef ég stæði frammi fyrir því að íslenska landsliðið í handbolta væri að leika um gullverðlaun á Ólympíuleikunum, ég mundi taka hana aftur sem ábyrgðarmaður íþróttamála og fara á Ólympíuleikana þannig að það sé alveg skýrt, enda um einstakan viðburð að ræða. Við fórum þrjú út. Það hafa aldrei verið greiddir dagpeningar til maka ráðherra svo ég viti til og aldrei nokkurn tíma meðan ég hef verið ráðherra.

Hins vegar er það alveg rétt að í hvert skipti sem svona ákvarðanir eru teknar varðandi útgjöld ríkisins, seinni ferð-

in kostaði um 1,8 millj., þarf alltaf að hafa varann á. Það þarf alltaf að spyrja sig: Er rétt eða rangt að gera þetta?

Ég mat það svo og segi það enn og aftur að það hafi verið afar mikilvægt og þýðingarmikið að ábyrgðarmaður íþróttamála færi á þennan mikilvægasta íþróttaviðburð í íslenskri sögu. Alveg eins og ég tók ákvörðun um það á sínum tíma í tengslum við heimkomu strákanna okkar að leggja út í ríkisútgjöld vegna heimkomu þeirra. Það er alveg ljóst hvað sú viðhöfn kostaði öll sem við skipulögðum í mikilli og góðri samvinnu við Reykjavíkurborg, við fjölmiðlana, við lögregluna, íþróttahreyfinguna og fleiri. Þetta er allt saman ákvörðun sem ég stend við og ég mundi taka slíka ákvörðun aftur. Enda tók þjóðin á móti strákunum okkar með reisn. En ég viðurkenni það alveg að ég ákvað að eyða ríkisfjármunum í þessa heimkomu og ég mundi taka þá ákvörðun aftur. Þetta er á ábyrgð ráðherra og ég stend við þessar ákvarðanir.

[13:48]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég get ómögulega fallist á það að með spurningum mínum hafi ég komið á framfæri villandi upplýsingum. Þetta voru eingöngu spurningar þannig að þetta er ómerkt hjal sem hér er haldið fram í því efni. En hvað sem því líður þá þakka ég hæstv. menntamálaráðherra fyrir greið svör hvað þetta varðar. Hins vegar er ljóst að hér munar töluverðu varðandi þann kostnað sem hún telur fram og þann kostnað sem komið hefur fram annars staðar opinberlega sem hefur verið talinn mun hærri.

Í annan stað liggur það fyrir að miðað við það sem svör ráðherra leiða af sér var málið ekki kynnt fyrir fram í ríkisstjórn eða að ríkisstjórnin hafi samþykkt þessa ferð. Ég get ekki skilið svörin með öðrum hætti. Og þá get ég ekki skilið það öðruvísi en að ekki hafi verið leitað ódýrra ferðaleiða eða reynt að gæta að því að hafa sem ódýrustu kosti við þessa ferð sem ákveðin var í skyndi með þessum hætti. Það kemur landsliðinu ekkert við eða þeim merka árangri sem það náði.

[13:49]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Herra forseti. Það er nákvæmlega þessi málflutningur að ýja að einhverju, að segja eitthvað í hálfkveðnum vísum eða eitthvað annað. Hv. þingmaður sagði í upphafi máls síns að fjórir aðilar hefðu farið á vegum ráðuneytisins í seinni ferðina. Það er alrangt. Og ég bið hv. þingmenn og þá sem vilja kynna sér þetta mál betur að gera það.

Heildarkostnaður við þessar ferðir var um 5 millj. með þessari seinni ferð sem er undir. Enginn hefur gagnrýnt fyrri ferðina. Seinni ferðin liggur alveg skýrt fyrir. Þannig að það er alltaf verið að ýja að einhverju með annarlegum hætti.

Ég vil líka segja það og það hefur komið alveg skýrt fram, m.a. af hálfu strákanna okkar, af hálfu forustumanna ÍSÍ og Handknattleikssambandsins að þeir töldu mikilvægt að bæði forsetinn og ábyrgðarmaður íþróttamála í landinu væru á staðnum. Og mér finnst það sérstakt ef það er málflutningur Frjálslynda flokksins að íþróttamálaráðherra eigi ekki að vera viðstaddur mikilvægasta íþróttaviðburð landsins í sögunni fyrr og vonandi ekki síðar en alla vega fyrr. (Forseti hringir.) Það eru sérstök skilaboð til íþróttahreyfingarinnar.

Frumvörp um skipulagsmál og mannvirki.

[13:51]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Síðastliðið vor lagði hæstv. umhverfisráðherra fram þrjú frumvörp. Frumvarp til laga um mannvirki, frumvarp til laga um brunavarnir og síðast en ekki síst frumvarp að nýjum skipulagslögum. Í skipulagsfrumvarpinu voru afar slæmar hugmyndir um svokallað landsskipulag. En þar er ríkinu í raun veitt fullt forræði að ákveða hvernig einstök sveitarfélög haga skipulagsmálum sínum. Þar segir, með leyfi forseta:

„Landsskipulagsáætlun sem felur í sér stefnu um landnotkun er bindandi við gerð skipulags samkvæmt lögum þessum og skulu sveitarfélög endurskoða staðfest skipulag sitt í samræmi við áætlunina við næstu endurskoðun aðalskipulags sveitarfélagsins en þó eigi síðar en innan fjögurra ára frá samþykkt hennar.“

Í stuttu máli sagt hafa þessar hugmyndir fallið í afar grýttan jarðveg hjá sveitarfélögum landsins sem og þeirra sem hafna algerlega þeirri forræðishyggju sem landsskipulagið felur í sér. Við framsóknarmenn höfnum því einnig en teljum að ríkið ætti að samhæfa áætlanir sínar og koma þeim á framfæri við sveitarfélögin á einum stað til að einfalda skipulagsvinnu sveitarfélaganna. Þetta er allt annað en kemur fram í frumvarpi til skipulagslaga.

Nú hefur það gerst að frumvörpin þrjú hafa verið send aftur upp í ráðuneyti til gagngerrar endurskoðunar og það þrátt fyrir að hafa fengið algjöra sérmeðferð í umhverfisnefnd. En nú er stóra spurningin: Ætlar umhverfisráðherra að falla frá hugmyndum um forræðishyggjuna í landsskipulaginu eins og þær lágu fyrir í frumvarpinu eða munum við sjá aðra og breytta tillögu um landsskipulag? Og einnig: Ætlar umhverfisráðherra að leggja fram að nýju frumvarp til laga um mannvirki og brunavarnir því að beðið er með óþreyju eftir betri og skýrari lagaframkvæmd á þessum sviðum sem og í skipulagsmálum?

[13:53]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Ég vil taka undir með hv. þingmanni að það er beðið með óþreyju eftir lagabótum og umbótum á sviði skipulagsmála og mannvirkjamála hér á landi, mjög margir bíða með óþreyju eftir því og hafa gert það lengi.

En hv. þingmaður ætti kannski að þekkja sögu Framsóknarflokksins aðeins betur eða kynna sér hana alla vega og kynna sér forsögu þessara mála af því að það var hæstv. þáverandi umhverfisráðherra, Siv Friðleifsdóttir, sem hóf þessa vinnu. Hún hélt áfram í tíð hæstv. umhverfisráðherra Sigríðar Önnu Þórðardóttur og enn áfram í tíð hæstv. umhverfisráðherra Jónínu Bjartmarz sem lagði þessi þrjú frumvörp fram í fyrsta sinnið. Þegar ég tók við í umhverfisráðuneytinu lagðist ég yfir það hvort þetta væru mál sem

þyrfti og ég ætti að endurflytja. Eftir að hafa farið yfir málin ákvað ég að gera það af því að þau eru vel unnin og þau eru til mikilla bóta fyrir skipulagsmál og löggjöfina í landinu hvað það varðar, fyrir réttindi almennings, fyrir öryggi við nýbyggingar o.s.frv. Þess vegna ber nýrra við að nú skuli Framsóknarflokkurinn afneita tveimur fyrrverandi hæstv. umhverfisráðherrum sínum með þeim hætti sem hv. þingmaður gerir hér.

[13:54]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Heldur þóttu mér þetta rýr svör og mér finnst satt best að segja afar aumt að skjóta sér undan þeim. Hæstv. umhverfisráðherra leggur þessi frumvörp fram og það hlýtur þá að vera ásetningur hennar að landsskipulagið sé með þeim hætti sem það var lagt fram. Hún ein ber ábyrgð á frumvarpinu og það er sorglegt ef ráðherrar þessarar ríkisstjórnar ætla að skjóta sér undan ábyrgð í jafnstórum málum og hér var um að ræða.

Sannleikurinn er sá að frumvörpin þrjú hafa fengið algjöra sérmeðferð á Alþingi. Ég efast reyndar um að nokkur frumvörp hafi fengið jafnítarlega meðferð og þessi þrjú stærstu mál sem umhverfisráðherrann lagði fram á síðastliðnu þingi. Ekki nóg með að þau hafi verið send einu sinni út til umsagnar heldur voru þau aftur send út til umsagnar. Reyndar fór umhverfisnefnd líka til Skotlands í og sjálfu sér bara til að staðfesta það að sama forræðishyggja er ekki í landsskipulagstillögum þar.

Ég lýsi hér yfir fullum sigri Framsóknarflokksins og stjórnarandstöðunnar (Forseti hringir.) í þessu máli og ég fagna því að landsskipulagið kemur ekki aftur fyrir (Forseti hringir.) þetta þing.

[13:55]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Ja hérna hér, hæstv. forseti, hér er greinilega á ferðinni nýliði í hv. umhverfisnefnd. Ég sat þar um árabil og það er ekkert nýtt við það að farið sé mjög vandlega ofan í mjög flókin lagafrumvörp sem þangað koma inn og þau séu tekin til ítarlegrar og vandlegrar og málefnalegrar meðferðar eins og gert hefur verið undir formennsku hv. þm. Helga Hjörvars í umhverfisnefnd í vetur. Það er ekkert óeðlilegt við það. Ég hefði haldið að hv. þingmenn ættu að hafa metnað til þess að vinna vel og faglega og málefnalega í þeim nefndum sem þeir eru kosnir til að vera í og í þeim verkefnum sem þeim er trúað fyrir í stað þess að koma hér upp, afneita sjálfum sér, afneita stefnu sinni, afneita fyrrverandi hæstv. umhverfisráðherrum Framsóknarflokksins og þykjast ekki kannast við eigin stefnu. (Gripið fram í.) Að sjálfsögðu (Gripið fram í.) er hér bara um lagabætur að ræða, vandlega undirbúin frumvörp sem beðið hefur verið eftir árum saman (Forseti hringir.) og það er ekkert annað eftir en að koma þeim í gegn.

Framlög til menntastofnana.

[13:57]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Hæstv. forseti. Í fréttum dagsins í dag kemur fram að Ísland ver mestum framlögum til menntastofnana samkvæmt nýju riti OECD. Þar kemur fram að Ísland lagði á árinu 2005 til 8% af vergri þjóðarframleiðslu á meðan önnur ríki OECD lögðu til 6,1%.

Í umræddu riti kemur einnig fram að á árunum 2000–2005 hafa framlög til allra skólastiga á landinu aukist um 61% á föstu verðlagi sem er mesta aukning innan OECD-ríkjanna. Framlög til grunn- og framhaldsskóla jukust á árunum um 40% en um 77% til háskólastigsins.

Þetta er merki um fjárfestingu í menntun í íslensku samfélagi sem ber að fagna. Því ber að fagna að Ísland ætlar sér og mun undir kröftugri forustu hæstv. menntamálaráðherra fleyta Íslandi áfram í krafti þekkingar og menntunar. Því spyr ég hæstv. menntamálaráðherra: Mun hún með einhverjum hætti nýta þessa greiningu OECD-ríkja til að efla enn frekar gæði skólastarfs á öllum sviðum? Og í öðru lagi: Hefur verið kannað formlega á hvern hátt aukin fjárfesting í menntun skilar sér til samfélagsins í heild og er þá bæði átt við efnahagsvog og ánægjuvog?

[13:59]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur fyrir að vekja athygli á þessum merkilegu tölum sem koma frá OECD í ritinu *Education at a Glance.* Ég vil líka vekja athygli á því að þetta eru tölur fyrir árið 2005. Við erum á réttri leið, það er alveg ljóst, við erum á réttri leið með því að auka markvisst fjárfestingu okkar í menntun, rannsóknum, vísindum og nýsköpun. Þar erum við að gera rétta hluti og ég held að þetta skipti okkur miklu máli núna til lengri tíma litið þegar við stöndum frammi fyrir ákveðnu umróti í efnahagsmálum að hafa einmitt fjárfest í grunnstoðum í okkar samfélagi.

Ég vil líka benda á að eftir 2005 höfum við verið að auka enn frekar framleiðni okkar til háskólamála, það er hægt að nefna rannsóknarsamninginn við Háskóla Íslands, aukin framlög til annarra menntastofnana eins og Háskólans í Reykjavík, fyrir norðan og svo má lengi upp telja. Við eigum líka að nota þetta sem ákveðinn vegvísi, ákveðinn leiðarvísi því að margt sem þarna kemur fram er ekkert hafið yfir gagnrýni. Ég tel að við verðum að fara markvissara í það og m.a. munu frumvörpin sem við samþykktum síðastliðið vor og eru nú orðin að lögum stuðla að því að við munum fara í það að auka enn frekar gæðamálin og gæðaeftirlitið með okkar skólastarfi. Það má því í rauninni segja: Já, við ætlum okkur að nýta þessar tölur til að efla skólastarfið enn frekar. Við erum búin að samþykkja ákveðinn ramma um ákveðna stefnu til lengri tíma litið en við erum m.a. með menntaþingi sem er núna á föstudaginn, menntaþing 12. september, og ég vil hvetja alla þingmenn til þess að mæta þangað, að marka brautina í samvinnu við skólaumhverfið, í samvinnu við kennara, nemendur, foreldra og þá sem munu sækja það þing.

Síðan er hitt að það hefur ekki verið mælt hvaða þýðingu þessar auknu fjárfestingar hafa almennt fyrir efnahagslífið. Það eru ýmsar leiðir til þess færar að mati hagfræðinga en menn eru ekki sammála um það. Ég er hins vegar sannfærð um að með því að efla og auka enn frekar fjárfest-

ingu í menntun munum við stuðla að enn frekari tækifærum fyrir fólkið okkar í landinu til að velja hvaða leiðir það vill síðan fara í lífinu.

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 442. mál (heildarlög). — Þskj. 705, nál. 1158, brtt. 1159.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:04]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Eins og fram kom við 2. umr. stend ég að nefndaráliti þessu með fyrirvara hafandi gagnrýnt ýmsa þætti frumvarpsins við 1. umr. en í utanríkismálanefnd tókst góð samstaða um viðamiklar breytingar á frumvarpinu sem bæta það verulega. Eftir standa þá af minni hálfu og okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs fyrst og fremst fyrirvarar sem lúta að tvennu, þ.e. annars vegar því að við viljum sjá sem allra skýrastan aðskilnað á milli þróunarsamvinnumálanna annars vegar og annarra verkefna utanríkisráðuneytisins hins vegar. Þar mætti betur gera, jafnvel þó að frumvarpið og sérstaklega breytingartillögurnar sem verða afgreiddar á eftir séu til verulegra bóta í þeim efnum er eftir að tryggja slíkan aðskilnað í innra skipulagi utanríkisráðuneytisins.

Hinn fyrirvarinn lýtur að því að hér eru settar nokkrar sérreglur um starfsmannamál og það eru talsverð frávik í þessu frumvarpi eins og reyndar fleiri frá utanríkisráðuneytinu frá hinum almenna og opinbera vinnumarkaði og á því máli höfum við mikinn fyrirvara að fara að búa til einhvern sérstakan vinnurétt innan utanríkisráðuneytisins.

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1159,1 samþ. með 49 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1159,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1159,3 samþ. með 50 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
5. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
Brtt. 1159,4 (6. gr. falli brott) samþ. með 50 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjH, BjörgvS, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GStein, GÁ, GSv, HHj, HöskÞ, IllG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KHG, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, SJS, SVÓ, StB, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖJ, ÖS.

13 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, BjarnB, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, HerdÞ, ISG, JóhS, KolH, KÞJ) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:09]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Ég vil bara fagna sérstaklega þessari breytingartillögu og vekja athygli á henni af tvennum ástæðum. Annars vegar vegna þess að greinin er tátólógía, hún er óþörf, hún segir sjálfsagðan hlut, þ.e. að um þátttöku íslenska stjórnvalda í friðargæsluverkefnum fari samkvæmt ákvæðum laga um friðargæsluna. Nema hvað?

Hin ástæðan og aðalástæðan er sú að þetta atriði á ekkert erindi inn í þetta frumvarp eða lög um þróunarsamvinnu. Ég kýs að líta svo á að með því að Alþingi víki þessu ákvæði nú út úr frumvarpinu sé það að undirstrika vilja sinn til þess að þessir málaflokkar séu aðskildir og þeim sé ekki blandað saman. Fyrir því hef ég lengi barist þannig að ég fagna því sérstaklega að frumvarpinu verði breytt á þennan veg.

Brtt. 1159,5 samþ. með 50 shlj. atkv.
7. gr. (verður 6. gr.), svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.

8. gr. (verður 7. gr.) samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjörgvS, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GAK, GStein, GSv, HHj, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS.

13 þm. (ALJ, ÁI, BjH, GÁ, HöskÞ, JBjarn, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÞBack, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁKÓ, ÁJ, ÁÞS, BjarnB, BBj, EMS, GSB, GÞÞ, HerdÞ, ISG, JóhS, KolH, KÞJ) fjarstaddir.

9.–10. gr. (verða 8.–9. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1159,6 (11. gr. falli brott) samþ. með 50 shlj. atkv.
12. gr. (verður 11. gr.) og ákv. til brb. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1159,7 (nýtt ákv. til brb., verður ákv. til brb. II) samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fjarskipti, frh. 2. umr.

Stjfrv., 523. mál (EES-reglur). — Þskj. 824, nál. 1321.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:14]

1. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.
2.–12. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.
Frumvarpið gengur (eftir 2. umr.) til samgn.

Póst- og fjarskiptastofnun, frh. 2. umr.

Stjfrv., 522. mál (eftirlitsúrræði og málskot). — Þskj. 823, nál. 1322, brtt. 1323.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:15]

1. gr. samþ. með 50 shlj. atkv.
Brtt. 1323,1 (ný 2. gr.) samþ. með 50 shlj. atkv.
3. gr. samþ. með 49 shlj. atkv.

Brtt. 1323,2 samþ. með 50 shlj. atkv.
Ákvæði til brb., svo breytt, samþ. með 50 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Afbrigði um dagskrármál.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [14:18]

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 1331. — Afbrigði samþ. með 49 shlj. atkv.

Sjúkratryggingar, 3. umr.

Stjfrv., 613. mál (heildarlög). — Þskj. 1220, frhnál. 1327, 1330 og 1332, brtt. 1208, 1328 og 1331.

[14:19]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir framhaldsnefndaráliti frá meiri hluta heilbrigðisnefndar um frumvarp til laga um sjúkratryggingar en málinu var vísað til nefndar að lokinni 2. umr. Hefur hún fjallað um það á ný og fengið á sinn fund aðila sem tilgreindir eru í nefndarálitinu. Nefndinni bárust einnig umsagnir um málið frá þeim aðilum sem jafnframt eru tilgreindir í nefndarálitinu.

Á fundum sínum ræddi nefndin um það ákvæði frumvarpsins þar sem Tryggingastofnun ríkisins er falið að annast reikningshald og daglega afgreiðslu slysatrygginga í umboði heilbrigðisráðherra þar til ný lög um slysatryggingar taka gildi, sbr. ákvæði a-liðar 12. tölul. 57. gr., en fram kom að vinna við gerð frumvarps til laga um slysatryggingar hefur dregist og mun taka lengri tíma en áætlað var. Þá kom einnig fram að slysatryggingar væru eðlislíkar sjúkratryggingum og hafa verið á sama sviði innan Tryggingastofnunar ríkisins sem samkvæmt frumvarpinu færist til sjúkratryggingastofnunar. Telur meiri hlutinn því við nánari athugun heppilegt að leggja til breytingar á frumvarpinu í þá veru að slysatryggingar færist einnig undir sjúkratryggingastofnunina enda einungis tæknileg útfærsla sem felur ekki í sér neinar efnislegar breytingar á réttindum eða hagsmunum einstaklinga.

Meiri hlutinn leggur einnig til smávægilega efnislega breytingu á 57. gr. frumvarpsins sem varðar lög um almannatryggingar og samræmist þeirri breytingu sem meiri hluti nefndarinnar lagði til við 2. umr. frumvarpsins síðasta vor. Meiri hlutinn leggur til að í stað þess að þeim heilbrigðisstarfsmönnum sem ábyrgð bera á vörslu sjúkraskráa sé skylt að veita læknum, eða eftir atvikum tannlæknum, Tryggingastofnunar ríkisins, eða eftir atvikum sjúkratryggingastofnunarinnar, þær upplýsingar sem stofnununum eru nauðsynlegar til ákvörðunar um greiðslu bóta, endurgreiðslu reikninga og vegna eftirlitshlutverks stofnananna, sem og að skoða þann hluta sjúkraskrár sem reikningsgerð á hendur stofnununum er byggð á, verði skylt að veita læknum og hlutaðeigandi heilbrigðisstarfsmönnum þær upplýsingar sem stofnununum eru nauðsynlegar — og áherslan er á hlutaðeigandi heilbrigðisstarfsmönnum en ekki útvíkkað frá tannlæknum.

Í nefndaráliti meiri hluta heilbrigðisnefndar við 2. umr. um frumvarpið var lögð áhersla á mikilvægi þess að stofnunin hefði virkt eftirlit með gæðum og árangri starfsemi þeirra sem veita heilbrigðisþjónustu samkvæmt samningum við sjúkratryggingastofnunina. Í því skyni lagði meiri hlutinn til breytingu á frumvarpinu þar sem skerpt var á þessu hlutverki hinnar nýju stofnunar með því að í stað þess að stofnunin geti ákveðið að setja í samninga ákvæði sem ætlað er að stuðla að gæðum og árangri þjónustunnar, m.a. um gæðastjórnunarkerfi og vottun þeirra, faggildingu, árangursmælingar og upplýsinga- og skýrslugjöf, sé kveðið skýrar á um þetta eftirlit, þ.e. að stofnunin skuli setja slík ákvæði í þessa samninga. Í ferð heilbrigðisnefndar til Stokkhólms, sem farin var seinni hluta ágústmánaðar til að kynnast framkvæmd sjúkratrygginga í Svíþjóð, varð nefndinni enn frekar ljóst mikilvægi þessa þáttar í starfsemi stofnunarinnar. Því vill meiri hlutinn styrkja þennan þátt í starfsemi hinnar nýju stofnunar enn frekar og leggur til breytingu á 5. gr. frumvarpsins um hlutverk stofnunarinnar. Leggur meiri hlutinn til að nýjum tölulið verði skotið inn í 3. mgr. 5. gr. frumvarpsins á eftir 4. tölul., svohljóðandi: 5. Að hafa eftirlit með gæðum og árangri starfsemi þeirra sem veita heilbrigðisþjónustu samkvæmt samningum, sbr. IV. kafla. Þannig verði skilgreint hlutverk stofnunarinnar samkvæmt 5. gr. frumvarpsins ekki aðeins bundið við að annast framkvæmd sjúkratrygginga og sjá um samninga um kaup og endurgjald fyrir heilbrigðisþjónustu, auk annarra verkefna sem stofnuninni er falið, heldur verði einnig skilgreint hlutverk stofnunarinnar að setja gæða- og árangursviðmið um þá þjónustu sem keypt er og hafa eftirlit með þeim viðmiðum í starfsemi þeirra sem veita heilbrigðisþjónustu samkvæmt samningum við sjúkratryggingastofnunina. Þess má geta að þegar er gert ráð fyrir að um 5–7 manns verði ráðnir til slíkra starfa hjá hinni nýju stofnun samkvæmt þeim áætlunum um mannafla sem nú liggja fyrir.

Í nefndinni var nokkuð rætt um reglugerðarheimild til handa ráðherra, sem er að finna í 55. gr. frumvarpsins. Skilningur meiri hluta nefndarinnar er sá að sú reglugerðarheimild veiti ráðherra einungis sjálfstæða heimild í þeim tilvikum þegar til stendur að auka greiðsluþátttöku sjúkratryggingastofnunarinnar frá því sem gert er ráð fyrir í öðrum ákvæðum frumvarpsins, en ekki til að draga úr þeirri greiðsluþátttöku sem þar er kveðið á um. Þá er ráðherra veitt heimild til að birta í formi íslenskrar reglugerðar breytingar sem gerðar eru á almannatryggingareglum Evrópusambandsins og Íslandi ber að leiða í lög í ljósi EES-samningsins. Þessi heimild er fyrst og fremst hugsuð til að auka réttaröryggi íslenskra borgara og tryggja að heildarákvæði um réttindi í almannatryggingum liggi fyrir í formi íslenskrar reglugerðar. Ákvæðið veitir hins vegar ráðherra að sjálfsögðu ekki sjálfstæða heimild til að setja í reglugerð breytingar sem stafa frá Evrópusambandinu og ekki rúmast innan annarra efnisákvæða laganna.

Nefndin ræddi á fundum sínum nánar um markmið og gildissvið samkeppnislaga gagnvart heilbrigðislögum en í áliti meiri hlutans síðasta vor var áréttaður sá skilningur að þegar ráðherra og sjúkratryggingastofnunin forgangsraða

verkefnum innan opinberu heilbrigðisþjónustunnar eða ákveða að fela opinberum aðilum að sinna ákveðinni þjónustu með vísan til þeirra sjónarmiða sem greind eru sem lögmæt viðmið í 40. gr. þá varðar það ekki við samkeppnislög. Þar var m.a. tekið dæmi um að einkaaðilar gætu ekki með vísan til samkeppnislaga krafist að fá tiltekna þjónustu boðna út ef úthýsing á þjónustunni gerir sjúkratryggingastofnuninni ókleift að tryggja opinberum heilbrigðisstofnunum fullnægjandi fjölda verkefna til að tryggja fullnægjandi viðhald þekkingar og fjölbreytni út frá öryggis- og kennsluhlutverki stofnananna, jafnvel þótt þeir geti boðið lægra verð. Í áliti meiri hlutans síðasta vor var á hinn bóginn einnig áréttað mikilvægi þess að við val sjúkratryggingastofnunarinnar á viðsemjendum, þegar ákveðið hefur verið að leita verðtilboða frá veitendum heilbrigðisþjónustu, verði höfð hliðsjón af markmiðum samkeppnislaga þannig að gætt sé jafnræðis og byggt á hlutlægum og málefnalegum sjónarmiðum við val á viðsemjendum. Í því tilliti var í nefndaráliti meiri hlutans vísað sérstaklega í 3. mgr. 40. gr. frumvarpsins. Meiri hlutinn telur í því sambandi mikilvægt að leggja áherslu á þann almenna skilning að þessi sjónarmið takmarkist ekki við þessa tilteknu málsgrein heldur að þau eigi við 40. gr. sem og frumvarpið í heild sinni þar sem við á.

Fyrir nefndinni voru rædd þau ákvæði 12. tölul. 59. gr. um nýtt ákvæði til bráðabirgða er varða stöðu og rétt starfsmanna þegar verkefni flytjast til sveitarfélaga vegna tímabundinna samninga ríkisins um rekstur heilbrigðisþjónustu samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007, sbr. 28. gr. Þau sjónarmið komu fram hjá Reykjavíkurborg og Sambandi íslenskra sveitarfélaga að í slíkum tilvikum gilda lög um réttarstöðu starfsmanna við aðilaskipti að fyrirtækjum, nr. 72/2002, og að í ákvæðinu gæti falist skerðing á stjórnunarrétti sveitarfélagsins sem vinnuveitanda og gæti jafnvel gengið þvert á ákvæði laga um jafnan rétt og jafna stöðu kvenna og karla, nr. 96/2000, þar sem kjör starfsmanna í sambærilegum störfum réðust þá af mismunandi kjarasamningum, annars vegar ríkis og hins vegar viðkomandi sveitarfélags. Meiri hlutinn telur hins vegar að þetta ákvæði skapi aukinn rétt starfsmanna til viðbótar við þann rétt sem þeim er tryggður í lögum um aðilaskipti að fyrirtækjum og leggur áherslu á að hugsanlegar breytingar á þessu ákvæði skuli unnar í samráði við hagsmunaaðila.

Loks leggur meiri hlutinn til að b-liður 2. tölul. 64. gr. falli brott vegna breytinga sem orðið hafa á lögum um landlækni þannig að 5. málsl. 5. mgr. 6. gr. þeirra laga standi óbreyttur.

Þá leggur meiri hlutinn til breytingar á gildistökuákvæðum frumvarpsins svo að lögin öðlist gildi 1. október 2008.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með framangreindum breytingum sem gerð er tillaga um í sérstöku þingskjali.

Guðjón Arnar Kristjánsson sat fundinn sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu með fyrirvara.

Undir álitið skrifa hv . þingmenn Ásta Möller formaður, framsögumaður, Ágúst Ólafur Ágústsson, Pétur H. Blöndal, Árni Páll Árnason, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Ellert B. Schram.

Ljóst er að umræða um sjúkratryggingafrumvarpið hefur farið fram síðasta vor og aftur nú í haust og einnig liggur fyrir hvert markmiðið er með nýjum sjúkratryggingalögum. Markmiðið er að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði og jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu, óháð efnahag. Markmið frumvarpsins er jafnframt að stuðla að rekstrar- og þjóðhagslegri hagkvæmni heilbrigðisþjónustu og hámarksgæðum hennar og styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda þessarar þjónustu og kostnaðargreina hana.

Grunnatriði frumvarpsins, þ.e. kostnaðargreining í heilbrigðisþjónustu, hefur verið til umræðu hér á landi árum saman og m.a. verið í stjórnarsáttmála ríkisstjórna allt frá árinu 1995. Margir aðilar, bæði fagaðilar og stjórnendur heilbrigðisstofnana, hafa hvatt til þess að fara þessa leið og margoft sent áskoranir í þá veru bæði til fjárlaganefndar og heilbrigðisyfirvalda og til fjármálaráðuneytisins.

Mikil vinna hefur farið fram hér á landi varðandi hið svokallaða DRG-kerfi sem er alþjóðlega viðurkennt kerfi sem er lagt til grundvallar kostnaðargreiningu í þjónustu heilbrigðisstofnana, sérstaklega sjúkrahúsa og ýmsar alþjóðlegar stofnanir eins og Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin hafa hvatt þjóðfélög til þess að taka upp kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustu í þeim tilgangi að bæta nýtingu fjármagns, auka hagkvæmni og gagnsæi útgjalda til heilbrigðisþjónustu og byggir þar á viðamiklum rannsóknum í þá veru. OECD sagði í skýrslu sinni til íslenskra stjórnvalda fyrr á þessu ári að nota ætti kostnaðargreiningu sem grundvöll í fjármögnun í heilbrigðisþjónustu og um þá skýrslu fór fram ítarleg umræða á vorþinginu.

Tekið var ákveðið skref í heilbrigðisþjónustulögum sem samþykkt voru vorið 2007 þar sem settur var inn nýr kafli sem ekki var áður í heilbrigðisþjónustulögum. Það var kafli um samninga um heilbrigðisþjónustu og þar segir m.a. í 29. gr. heilbrigðisþjónustulaga, með leyfi forseta:

„Samningar um heilbrigðisþjónustu skulu gerðir í samræmi við stefnumörkun skv. 3. gr., m.a. um skipulag heilbrigðisþjónustu, forgangsröðun verkefna innan hennar, hagkvæmni og gæði þjónustunnar og aðgengi að henni. Samningarnir skulu m.a. kveða á um magn og tegund þjónustu, hvar hún skuli veitt og af hverjum.“

Unnið var að þessu frumvarpi í þrjú ár og í nefndinni sem vann að því að móta frumvarpið voru fulltrúar allra stjórnmálaflokka, m.a. Vinstri grænna, og þegar það var afgreitt úr nefndinni hafði enginn stjórnmálaflokkur fyrirvara í þessa veru varðandi kaup á heilbrigðisþjónustu, ekki heldur Vinstri grænir. Þessi grein sem sett var inn í heilbrigðisþjónustulögin vorið 2007 var samþykkt samhljóða af öllum þingmönnum sem voru viðstaddir við atkvæðagreiðsluna.

Ég hef rakið hér í nokkrum orðum hvernig umræðan hefur farið fram á síðustu árum varðandi þessa breytingu og m.a. nefndi ég reyndar síðastliðið vor að Framsóknarflokkurinn hefði sett nefnd á laggirnar árið 2000 undir stjórn Davíðs H. Gunnarssonar til að vinna að þessari skipulagsbreytingu um kaupendur og seljendur í heilbrigðisþjónustu. Sú nefnd vann ágætt starf og m.a. spurði ég þáverandi heilbrigðisráðherra, Jón Kristjánsson, á árinu 2004 um störf þessarar nefndar. Þá kom fram að nefndin væri að störfum og væri m.a. að horfa á þá vinnu sem hefði farið fram á Landspítala – háskólasjúkrahúsi varðandi DRG sem væri síðan skoðað í framhaldi af því. Það má líka nefna og það

kom fram í umræðunni síðastliðið vor að hin svokallaða Jónínunefnd lagði sterklega til að þessari aðferðafræði yrði beitt. Því er ekki hægt að taka undir það sem komið hefur fram hjá þingflokksformanni Vinstri grænna, hv. þm. Ögmundi Jónassyni, sem fer mikinn í blöðunum þessa dagana og finnst umræða um þetta mál hafa verið af skornum skammti. Ég spyr þess vegna í því sambandi: Hvar hefur þingflokksformaðurinn verið síðustu ár? Hefur hann ekki fylgst með þeirri umræðu sem hefur farið fram? Er hann ekki með á nótunum? Hann kvartar jafnframt yfir því að heilbrigðisnefndin hafi ekki gefið sér nægan tíma til að fjalla um frumvarpið. Það er einnig alrangt. Það fór mikil vinna fram í vor við frumvarpið, 1. og 2. umr. um málið var tekin. Við fengum fjölda umsagnaraðila til fundar við okkur í heilbrigðisnefnd og góða umræðu og síðan var tekin ákvörðun um að fresta frumvarpinu til haustsins. Í ágústmánuði fór svo hv. heilbrigðisnefnd til Svíþjóðar til að kynna sér framkvæmd sjúkratrygginga en þar var byrjað að vinna að kostnaðargreiningu með sams konar markmið í huga í kringum 1990 og Svíar hafa mikla reynslu í þessum efnum. Þetta var mikil vinna, 10 tímar á dag í tvo daga, og ef eitthvað var þá var kvartað undan vinnuálagi en þetta var alla vega mjög góð ferð og mjög upplýsandi, enda hittum við þar færustu sérfræðinga á þessu sviði, aðila sem höfðu staðið að þessum breytingum á sínum tíma, sérfræðingar, embættismenn og stjórnmálamenn og fólk ef ég má sletta, með leyfi forseta, sem er með virkilega „hands on“ þekkingu á þessari vinnu.

Hv. heilbrigðisnefnd kom saman til fundar á þriðjudaginn var, hélt þá fund með umsagnaraðilum, fékk á þriðja tug aðila á fund nefndarinnar. Hún hélt síðan aftur fund á miðvikudag og fimmtudag og það var ljóst þegar á þriðjudeginum að málið yrði ekki tekið til umræðu í þeirri viku heldur yrði það tekið upp hér í dag. Heilbrigðisnefnd gafst því nægur tími til að fjalla um málið og jafnvel þótt boðið væri sérstaklega upp á það að hafa fleiri fundi óskuðu nefndarmenn ekki eftir því sem við hefðum þó hæglega getað gert ef þörf hefði krafið, bæði á föstudag og þess vegna á laugardag, í gærmorgun á nefndadegi og í morgun. Niðurstaða mín var sú að þar sem nefndarmenn óskuðu ekki eftir að halda frekari fundi að málið væri fullrætt innan nefndarinnar. Ég vísa því alfarið á bug að málið hafi ekki verið fullrætt á vettvangi nefndarinnar.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson hefur hins vegar sagt að hann hafi sjálfur og hans þingflokkur kynnt sér málið til hlítar í sumar. Það er vel, mjög gott, en jafnframt bendir hann á að til grundvallar leggi hann framsögu sem virtur vísindamaður, Svíinn Göran Dahlgren, hélt fyrir fjórum árum og síðan erindi sem annar fræðimaður hélt síðastliðið vor. Ef þetta er vinnan sem Vinstri grænir lögðu í í sumar þá er það sama vinna og við lögðum í síðastliðið vor þannig að ég tel ekki að hægt sé að ásaka nefndina fyrir að hafa slegið slöku við.

Á annað hundrað umsagnaraðilar fengu tækifæri til að koma athugasemdum sínum á framfæri við nefndina og að einum undanskildum hafa þeir ekki gert neinar athugasemdir varðandi grundvallarþætti í þeim breytingum sem frumvarpið felur í sér, þ.e. kostnaðargreiningu á þjónustunni og að fé fylgi sjúklingi. Þvert á móti má segja að þeirri breytingu var almennt fagnað af umsagnaraðilum og þær athugasemdir sem komu frá þeim snertu aðra þætti. Undantekningin er hins vegar BSRB sem er mjög mikið umhugsunarefni einmitt vegna tengsla formanns BSRB við Vinstri græna. Enda má líka segja að þeir aðilar sem hafa kynnt sér frumvarpið og tekið afstöðu til þess og fagnað því eigi í rauninni mjög erfitt með annað en taka undir þau markmið sem við erum að setja upp með frumvarpinu, þ.e. að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði, að tryggða jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag, að stuðla að rekstri og þjóðhagslegri hagkvæmni heilbrigðisþjónustu, að stuðla að hámarksgæðum heilbrigðisþjónustu, að kostnaðargreina hana og styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu. Ég mundi telja að þessi markmið séu góð og gild og mjög eftirsóknarverð.

Frumvarpið sem hér er til umfjöllunar felur í sér grundvallarbreytingu varðandi fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar, sem eins og ég tók fram áðan hefur mikið verið kallað eftir, þannig að farið er frá föstum fjárlögum í fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar í blandaða fjármögnun þar sem fjármagnið skiptist í grunnupphæð, greiðslu fyrir umsamda þjónustu og jafnvel árangurs- eða gæðatengdar greiðslur. Það kom fram í skýrslu, og ég hef reyndar nefnt það áður, sem gefin var út af Hagfræðistofnun Háskóla Íslands fyrir nokkrum árum að á þeim tíma voru það einungis Albanía og Ísland sem fjármögnuðu heilbrigðisþjónustu með föstum fjárlögum. Nú veit ég ekki hver staðan er í Albaníu en ég veit alla vega að það er löngu kominn tími til að breyta því hér á landi.

Eins og fram hefur komið fór hv. heilbrigðisnefnd Alþingis til Stokkhólms síðsumars til að kynna sér framkvæmd sjúkratrygginga í Svíþjóð en þar er heilbrigðisþjónustan skipulögð með nokkuð öðrum hætti stjórnsýslulega en hér á landi, þ.e. hún er fjármögnuð og skipulögð af fylkjunum sem eru stjórnsýslustig milli ríkis og sveitarfélaga en þau hafa sjálfræði í skipulagningu þjónustunnar. Fylkin hafa langa reynslu af kostnaðargreiningu í heilbrigðiskerfinu og hafa mörg hver tekið hana upp að einhverju eða öllu leyti. Þetta skref var fyrst tekið í kringum 1990 í Stokkhólmi og Dölunum, ef ég man rétt, og er það samdóma álit þeirra sem við ræddum við úti í Svíþjóð að þetta hafi verið mikið framfaraskref og til góðs.

Það sem vakti athygli mína í þessari ferð var að í Stokkhólmi, þar sem tekið var stórt skref í kringum 1990, tók undirbúningurinn að breytingunni mjög skamman tíma eða sex mánuði. Svíarnir vöruðu okkur einmitt við því að gera slíka breytingu með þeim hraða sem þeir gerðu því að þeir þurftu að gera ýmsar breytingar eftir á sem þeir hefðu betur hugsað áður en af stað var farið, en sex mánuðir eru náttúrlega mun styttri tími en við ætlum okkur hér að hafa þetta til umfjöllunar.

Það vakti líka athygli mína að það kom fram frá mjög mörgum aðilum og öllum sem spurðir voru eftir því, að það var mikil samstaða meðal stjórnmálaflokka að taka upp þessar vinnuaðferðir og það að allir aðilar, stjórnmálamenn, stjórnendur og fagaðilar, telja að kostnaðargreining geti tryggt betur hagkvæmni í rekstri stofnana, gagnsæi í þjónustu og fjárveitingum og aukna gæði í þjónustu. Því hefur verið haldið fram að aukinn einkarekstur í heilbrigðisþjón-

ustu, sem sumir leggja að jöfnu við einkavæðingu sem er allt annar hlutur, sé ástæða þess að farið er í kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustu. Það er rangt eins og hv. heilbrigðisnefnd komst að í ferð sinni til Svíþjóðar og vissi reyndar áður. Þar horfðu stjórnmálamenn fyrst og fremst á aukna hagkvæmni í þjónustu, að ná stjórn á veitendahlið þjónustunnar með það að markmiði að veita betri þjónustu með tilliti til gæða, öryggis og aðgengi að þjónustunni. Þeir töldu eignarhaldið ekki skipta máli eða eins og einn stjórnmálamaðurinn sem við ræddum við sagði, að það sem skipti þá meira máli væri langtímasamningur um þjónustu heldur en hvert eignarhaldið væri.

Nýtt kerfi mun leiða til gerbreyttrar hugsunar í heilbrigðisþjónustu, fjármögnun heilbrigðisþjónustunnar, þar sem í stað þess að horft sé á sjúkling sem leggst inn á stofnun sem kostnaðaraukningu fyrir stofnunina er litið á hann sem tekjulind þar sem umsamin greiðsla fyrir umsamda meðferð felur í sér greiðslu til viðkomandi stofnunar. Þetta ætti að tryggja sjúklingnum betra aðgengi að þjónustunni og hann fái þá meðferð sem hann þarf á að halda, að þjónustan taki mið af þörf. Í dag er það svo að dregið er úr þjónustu og deildum lokað til að stofnunin haldi sér innan fjárhagsramma en í nýju kerfi getur hins vegar lokuð deild á heilbrigðisstofnun jafngilt töpuðum tekjum fyrir stofnunina.

Það má kannski segja að þessi lýsing leiði til spurningarinnar: Mun þetta ekki leiða til aukins kostnaðar í kerfinu? Það gerðist í Svíþjóð. Það kom greinilega fram að kerfisbreytingin leiddi til aukins kostnaðar og framleiðsluaukningin var slík að með sama fólki sópaðist fé inn á heilbrigðisstofnanir og kostnaðaraukningin varð gríðarleg en um leið hurfu biðlistarnir á augabragði. En með breyttri samsetningu á greiðslum, því að áður hafði verið fjármagnað 100% með DRG, gátu menn náð kostnaði niður á ný þar sem það var betur skilgreint hvaða þjónusta var keypt af hverjum þjónustuaðila, það var sem sagt hægt að snúa þróuninni við án þess að framleiðslan minnkaði um of. Eða eins og einn viðmælandi okkar í Svíþjóð sagði: „Kostnaðarvitund leiðir til skynsamlegri nýtingar fjármuna í heilbrigðisþjónustu.“

Því hefur líka verið haldið fram að almennt hafi þetta leitt til mikillar kostnaðaraukningar í Svíþjóð þrátt fyrir það sem ég sagði á undan en það má benda á að á síðustu árum og með breyttu kerfi hefur Svíum tekist að hemja kostnaðaraukninguna í heilbrigðisþjónustu. Á tímabilinu 1990–2002 jókst kostnaður við heilbrigðisþjónustu í Svíþjóð sem hluti af vergri landsframleiðslu úr 8,4% í 9,2% en á Íslandi úr 8 í 10% af vergri landsframleiðslu þrátt fyrir að aldursskiptingin sé önnur. Svíar eru mun eldri en við, þar munar töluverðu, um 17% Svía eru 67 ára og eldri en 12% hér á landi. Þekkt er að aukinn fjöldi aldraða þýðir aukin heilbrigðisútgjöld en Svíum hefur tekist, m.a. með þessari aðferð, að hemja aukningu heilbrigðisútgjalda.

Virðulegi forseti. Heilbrigðisnefnd átti fund með Birgi Jakobssyni lækni, sem er forstjóri Karolinska sjúkrahússins í Stokkhólmi, en hann er íslenskur og hefur átt farsælan feril sem læknir og stjórnandi í sænska heilbrigðiskerfinu og m.a. kynnt sér sem stjórnandi kaupenda- og seljendamódelið sem frumvarpið sem hér er til umfjöllunar gengur út á. Það var eftirtektarvert þegar hann sagði okkur alþingismönnum að innleiðing kaupenda- og seljendamódelsins hefði orðið heilbrigðisþjónustunni til bóta og leitt til þess að tekið hefði verið af meiri festu á þáttum eins og biðlistum, gæði þjónustu og öryggi sjúklinga en áður þekktist. Jafnframt hefði þetta kerfi leitt til aukins gagnsæis í þjónustu og kostnaðarmyndun í þjónustunni sem er af hinu góða og benti til samanburðar á að áður en kostnaðargreining kom til var kostnaður og það sem hið opinbera var að fá fyrir peninginn sem lagður var til heilbrigðisþjónustu af opinberu fé allur í þoku. Ég held að það lýsi dálítið ástandinu hjá okkur í dag. Við erum með föst fjárlög til stofnana þar sem horft er á hvað stofnunin fékk á síðasta ári, í besta falli framreiknað eftir vísitölu og hugsanlega aukin verkefni, og þannig horft til þess hvað stofnunin á að fá í ár án þess að vita nákvæmlega hvað út úr því fæst. Jafnframt lagði hann áherslu á það, eins og aðrir viðmælendur okkar, að mikil sátt væri um kerfið.

Í þessu ljósi og því sem ég hef sagt á undan er hik Framsóknarflokksins og andstaða VG gegn frumvarpinu óskiljanleg. Ég hafði ekki séð nefndarálit hvorki 1. né 2. minni hluta heilbrigðisnefndar en ég skoðaði hins vegar nefndarálit frá því í vor og þar segir hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir við 2. umr. í nefndaráliti sínu, með leyfi forseta: „Nái frumvarpið fram að ganga má ætla að það leiði til einkavæðingar heilbrigðisþjónustunnar.“ Jafnframt fullyrðir hún að kostnaður við heilbrigðisþjónustu sem rekin er af einkaaðilum sé kostnaðarsamari og að bresk rannsókn bendi til að ef efnt yrði til samkeppni um heilbrigðisþjónustu á markaði geti það, með leyfi forseta, bein tilvitnun: „aukið dánartíðni sjúklinga vegna aðgerða.“ Þetta er náttúrlega töluvert mikil fullyrðing.

Vinstri grænir fullyrða í nefndaráliti sínu við 2. umr.: „Frumvarpið greiðir götu markaðsvæðingar innan heilbrigðisþjónustunnar og gagnstætt því sem fullyrt er gætu þessar lagabreytingar orðið þjóðhagslega óhagkvæmar.“

Svo mörg voru þau orð. En hver er reynsla Svía? Hvaða svör fékk íslenska heilbrigðisnefndin þegar þetta var borið undir sérfræðinga og stjórnmálamenn í ferð nefndarinnar til Stokkhólms í fyrri viku? Mun kostnaðargreining í heilbrigðisþjónustu leiða til aukinnar einkavæðingar þjónustunnar, eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir heldur fram og vinstri grænir jafnframt líka? Svíar sögðu nei, þvert á móti hafa einkaaðilar haft horn í síðu kostnaðargreiningar í heilbrigðisþjónustu því að það kallar á gagnsæi í verðlagningu á því hvað það kostar raunverulega að veita þjónustuna, hvað verið er að borga fyrir. Kostnaðargreining er því ekki alltaf til hagsbóta fyrir seljendur það allt er uppi á borðinu og því til viðbótar má líka segja að eftir því sem við styrkjum kaupendahliðina, þ.e. Tryggingastofnun í þessu tilviki, því betur eru menn í stakk búnir til þess að semja við þá sem eru samningsaðilar þeirra. Og það er ekki eins og við séum að sjá þetta kerfi alveg í fyrsta sinn því að um 30% af heilbrigðisþjónustunni eru í einkarekstri, eru aðilar utan hins opinbera kerfis og við höfum langa reynslu af því að semja við sérfræðinga og ég er þeirrar skoðunar að þeir hafi oft snúið á Tryggingastofnun vegna yfirburðaþekkingar sinnar á því sem samið er um.

Er kostnaður við heilbrigðisþjónustu sem rekinn er af einkaaðilum kostnaðarsamari? Svíar sögðu nei. Stjórnmálamenn sem við hittum bentu á skýrslu sem þeir létu gera við

viðskiptaháskóla í Stokkhólmi þar sem fram kom að þjónusta við einkaaðila í heilbrigðisþjónustu væri ekki dýrari fyrir samfélagið en sambærileg þjónusta sem keypt er af einkaaðilum. Til að fá hagnað af rekstrinum rækju þeir hins vegar oft þjónustuna með hagkvæmari hætti en opinberar stofnanir en kostnaður fyrir borgarana væri sá sami. Hér á landi hefur oft verið bent á hjúkrunarheimilið Sóltún sem dæmi um aukinn kostnað þar sem einkaaðili á í hlut. Ef svo er, og það má með vissum rökum segja að það sé dýrara, þá geta stjórnvöld alfarið tekið ábyrgðina á sig og ekki síst Framsóknarflokkurinn sem hélt um stjórnartaumana í heilbrigðisráðuneytinu þegar sá samningur var gerður. Á hinn bóginn benti ég á að upplýsingar sem komu fram í *Morgunblaðinu* fyrir einhverju síðan þar sem bent var á að einkareknu heilsugæslustöðvarnar tvær sem reknar eru á höfuðborgarsvæðinu væru best reknu og hagkvæmustu einingar innan heilsugæslunnar. Þar eru því ekki víti til að varast og þessu hélt jafnframt hæstv. heilbrigðisráðherra á sínum tíma, Jón Kristjánsson, fram í umræðu á þinginu.

Síðasta atriðið sem mig langaði að nefna varðar þá fullyrðingu að dánartíðni í meðferð aukist ef hún er veitt af einkaaðilum, eins og hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir vill láta liggja að í nefndaráliti sínu frá því í vor. Spurningin er þá hvort það sé munur á gæðum þjónustu eftir því hvort veitendur eru opinberir aðilar eða einkaaðilar. Svíar sögðu nei og vísuðu í sömu skýrslu og ég nefndi áðan um samanburð á þjónustu einkaaðila og opinberra aðila í heilbrigðisþjónustu. Ef eitthvað er þá töldu þeir að aðgengi hjá einkaaðilum væri betra og tilkoma einkaaðila við hlið opinberra aðila í sams konar þjónustu leiði til enn betri þjónustu frá hinum opinbera aðila. Við getum jafnvel séð ákveðna samsvörun í þessu í íslenska menntakerfinu þar sem bæði á grunnskólastigi og æðri skólastigum hafa komið aðilar sem reka skóla í samkeppni við hina opinberu skóla og það er samdóma allra að það hafi aukið gæði menntunar. Með samningum um tiltekna heilbrigðisþjónustu eru settir gæðastaðlar um meðferð sem keypt er af heilbrigðisyfirvöldum fyrir hönd skjólstæðinga sinna og ef seljandi þjónustu uppfyllir ekki gæðin tapar hann á því fjárhagslega. Því til viðbótar má hann sæta gæðasamanburði við aðra aðila sem veita sams konar þjónustu. Með þessum skilyrðum má ljóst vera að það er ekki hægt að halda því fram (Forseti hringir.) að þjónusta einkaaðila sé lakari að gæðum. Í seinni hluta ræðu minnar mun ég svo taka fyrir fleiri þætti sem ég tel vert að ræða.

[14:50]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég sé ástæðu til að spyrja hv. formann heilbrigðisnefndar, Ástu Möller, um það af hverju ekki var boðað til fundar í heilbrigðisnefnd í allt sumar. Þetta mál var allt of seint fram komið. Það var sent út til umsagnar með ákaflega óvenjulegum hætti. Margir treystu sér ekki til að veita umsögn með svo skömmum fyrirvara og því var málið sent út aftur eftir að þingi var frestað í vor. Eftir að þing fór heim í vor bárust 16 athugasemdir.

Mig undrar af hverju sá tími sem nefndin hafði og átti að nýta var ekki nýttur til þess að fara betur ofan í málið í sumar. Formaðurinn fór mikinn um að vel hefði verið unnið í nefndinni og því spyr ég: Var tekið tillit til einhverra af þeim athugasemdum sem bárust til að mynda í sumar?

[14:51]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þannig háttaði til síðasta vor að tekin var ákvörðun um að fresta 3. umr. til haustsins. Jafnframt lá fyrir skipulag á haustfundum þingsins 1.–15. september og var ljóst að fyrri vikan yrði tekin í nefndarstarf. Það var mín skoðun að sú vika yrði notuð í þá fundi sem þurfti til að fara yfir frumvarpið.

Frumvarpið var sent aftur út til umsagnar 2. júní og frekari umsagnir bárust og jafnframt var það sent til þeirra umsagnaraðila sem þegar höfðu sent umsagnir þannig að þeir höfðu nægan tíma til að fara yfir það. Breytt var um skipulag á haustfundum og í stað þess að nefndarfundir væru fyrri vikuna var tekin ákvörðun um að hafa þingfundi. (Forseti hringir.) Í skipulagningu minni gerði ég ráð fyrir að nefndin hefði nægan tíma til að fjalla um þau ágreiningsatriði sem uppi voru.

[14:52]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ekki var miklar skýringar að finna í þessu svari: Breytt skipulag á fyrirhuguðum fundum Alþingis í haust varð til þess að ekkert var unnið í sumar. Þetta gengur því miður ekki upp.

Ég held líka að það sé nauðsynlegt að hafa í huga að ekki var tekið tillit til einnar einustu breytingartillögu sem kom fram í sumar og voru þær þó margar mjög vel ígrundaðar og nauðsynlegar. Við vinstri græn höfum tekið nokkrar þeirra upp í tillöguflutningi okkar. Við ætluðum ekki að hafa mikinn tillöguflutning við 3. umr. en hv. meiri hluti heilbrigðisnefndar sá ástæðu til að leggja fram breytingartillögur upp á hátt í þrjár síður frá heilbrigðisráðuneyti en ekki eina einustu tillögu frá þeim fjölmörgu félagasamtökum og hagsmunaaðilum, fagaðilum í heilbrigðisþjónustu, sem komu með ábendingar um það sem betur má fara í þessu frumvarpi, og það er miður.

[14:53]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég legg áherslu á það sem fram kom í ræðu minni hér áðan að hv. heilbrigðisnefnd var gefið fullt svigrúm til að kalla á alla þá aðila (Gripið fram í.) — engin ástæða var til að halda fundi í sumar þar sem við höfðum nægt svigrúm að haustinu. Sumarleyfi þingmanna, frá miðjum júlí og út ágúst, var virt. Það var mitt mat að ekki þyrfti að funda, enda var það mat þingmanna sjálfra í heilbrigðisnefnd. Þegar þeim var gefið fullt svigrúm til að bera fram óskir um fleiri fundi, fleiri gesti í síðustu viku var það ekki þegið.

Varðandi athugasemdir frá umsagnaraðilum höfðu fjölmargar umsagnir borist síðasta vor og tekið var tillit til þeirra og ákveðnar breytingar gerðar á frumvarpinu í þá veru. (Gripið fram í.) Við getum farið yfir það, ég og hv. þingmaður, ef hann er búinn að gleyma þeirri vinnu sem fór

fram í vor. (Forseti hringir.) Það er engin ástæða til annars en að ítreka að frumvarpið er vel unnið frá hendi heilbrigðisnefndar.

[14:54]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ekki er hægt að mæla undirbúning að frumvarpsgerð sem þessari eingöngu í klukkutímum og setu í nefndarstarfi. Það er undirbúningurinn, tíminn sem gefinn er og umræðan sem fram fer þegar umsagnaraðilar og fleiri eru með til þess að velta upp ýmsum flötum — og ekki virðist veita af í þessu sambandi ef við vísum til reynslu bæði Svía og Breta, eins og gert hefur verið. Þær breytingar sem hafa verið gerðar hafa verið tæknilegar og jákvæðar en það er spurning hvernig þær eru svo notaðar. Ég vil því spyrja hv. formann heilbrigðisnefndar hvaða skýringu hún getur gefið á því að þrátt fyrir sömu landslög hafi einkavæðing heilbrigðisþjónustunnar (Forseti hringir.) ætt áfram undanfarin tvö ár í Stokkhólmi, þar sem borgaraleg stjórn er við völd, (Forseti hringir.) en ekki í öðrum landshlutum.

[14:56]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Varðandi fyrsta atriðið, um umræðuna sem hefur farið fram, vakti ég í ræðu minni áðan athygli á að umræðan hefur verið í gangi hér árum saman, það er ekki eins og hún sé að birtast fyrst núna. Hún hefur farið fram hér í þingsölum, hún hefur farið fram í samfélaginu, meðal fagfólks, meðal heilbrigðisstofnana, meðal stjórnmálamanna þannig að fólki er fullkunnugt um hvað málið snýst. Það snýst um að kostnaðargreina þjónustuna. Það snýst um að fá að vita hvað við erum að fá fyrir peninginn, það snýst um að auka öryggi sjúklinga og það snýst um aukið hagræði.

Varðandi spurninguna um Svíþjóð er það þannig að allir stjórnmálaflokkar eru sammála um þessar breytingar. Teknar hafa verið ákvarðanir í Stokkhólmi að leita samninga við einkaaðila um rekstur heilsugæslunnar. Í Noregi eru 90% af heilsugæslunni rekin af einkaaðilum og 100% í Danmörku þannig að Svíar eru á eftir ef eitthvað er.

[14:57]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Svíar eru á eftir ef eitthvað er, þeir eru á eftir í því að einkavæða heilsugæsluna og aðra heilbrigðisþjónustu miðað við það sem hv. þingmaður sagði hér rétt áðan.

Það er enginn að draga DRG-greininguna í efa sem slíka til þess að meta kostnað við heilbrigðisþjónustu. Það er hins vegar spurning hvernig þessi greining er notuð, í hversu miklum mæli, hvernig hún er fléttuð inn, hvort alfarið er greitt samkvæmt DRG-greiningu. Svíar fóru fram með hana í offorsi og þar æddi kostnaðarliðurinn upp af því að þetta er framleiðsluhvetjandi kerfi. Það er það.

Ekki er hægt að nota þetta DRG-kerfi nema við mjög takmarkaðar aðstæður, þ.e. á sjúkrahúsum þar sem hægt er að tala um þjónustuna sem framleiðslu. Hún á alls ekki við um þjónustu í dreifbýli, á minni sjúkrahúsum og þar sem aðstæður eru eins og hér, og er Landspítalinn þar með talinn eftir því sem Birgir Jakobsson sagði. Hv. þingmaður má svara þessu.

[14:58]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. DRG er ekki eina greiðslukerfið sem notað er til grundvallar. Eins og hv. þingmaður veit er svokallað RAI-kerfi, raunverulegur aðbúnaður íbúa, t.d. notað í öldrunarþjónustu, en það er bæði kostnaðargreining og gæðavísir. Innan heilsugæslunnar eru önnur kerfi notuð og í endurhæfingu — það er ekkert eitt kerfi sem er notað heldur eru fleiri valin. (Gripið fram í.) Ef ég má fá orðið án frammíkalla þá er það þannig að DRG-kerfið hefur verið einna mest í umræðunni, ekki síst vegna þess að það mun eiga við um flest sjúkrahús landsins. Þau sjúkrahús sem eru einna lengst komin eru Landspítalinn, sem hefur lagt í gríðarlega mikla vinnu til að þróa þetta kerfi hér innan lands, m.a. í samstarfi við norræna samstarfsmenn, og jafnframt hefur Sjúkrahúsið á Akureyri, (Forseti hringir.) eins og það heitir núna, lagt í mikla vinnu í þessa veru.

[14:59]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Ég vil geta þess að það er smábilun í klukkunni í ræðupúlti en við fylgjumst engu að síður með tímanum.

[14:59]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. formaður heilbrigðisnefndar fór mikinn í ræðu sinni og nokkur asi var á henni. Það er ósköp skiljanlegt vegna þess að þetta er hennar hjartans mál sem hér er komið til lokaafgreiðslu. Ef ég skildi hana rétt — hún var það óðamála að ekki var alltaf hægt að ná því sem hún sagði — sagði hún að hik væri á Framsóknarflokknum og það væri óskiljanlegt.

Ég held að hv. þingmaður hljóti fyrir löngu að hafa gert sér grein fyrir því að ágreiningur er á milli Framsóknarflokksins og Sjálfstæðisflokksins í þessum málaflokki. Það er þess vegna sem hún stóð æðioft í þessum ræðustóli á síðasta kjörtímabili og kjörtímabilum þar á undan og spurði þáverandi heilbrigðisráðherra hvort þeir ætluðu ekki að fara að drífa sig í meiri einkarekstur og meiri einkavæðingu. Sú var ástæðan fyrir því að hún þurfti að spyrja að hún var ekki ánægð með frammistöðu framsóknarráðherranna í sambandi við það að einkavæða og einkareka heilbrigðiskerfið.

Þetta er nú svona (Forseti hringir.) og hv. formaður hlýtur að gera sér grein fyrir því að um ágreining er að ræða.

[15:01]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég notaði orðið hik vísvitandi þar sem það lýsir Framsóknarflokknum í þessu máli einmitt nokkuð

vel. En ég bendi jafnframt á heilbrigðisþjónustulögin sem voru samþykkt á síðasta ári og voru unnin að undirlagi framsóknarráðherra, hv. þáverandi þingmanns og hæstv. ráðherra Jóns Kristjánssonar, og síðan Sivjar Friðleifsdóttur. Það var lögð töluvert mikil vinna í að koma þessu frumvarpi í gegn í samstöðu og það var samstaða meðal allra flokka að koma þessu frumvarpi í gegn. Þar var ákvæði um kaup á heilbrigðisþjónustu þannig að það var enginn ágreiningur frá hendi framsóknarráðherranna eða Framsóknarflokksins að fara þessa leið, að fara kaupenda- og seljendaleiðina.

Þess vegna undra ég mig hér enn og aftur á hiki Framsóknarflokksins í málinu vegna þess að mér fannst hann bara hafa staðið sig nokkuð vel (Forseti hringir.) í því að hrinda þessum hugmyndum í framkvæmd þótt hann hafi ekki náð því að fylgja þeim til endaloka.

[15:02]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Það er ágætisorðháttur í tungumáli okkar sem segir: veldur hver á heldur. Og það er alveg rétt hjá hv. þingmanni að það voru samþykkt lög um heilbrigðisþjónustu og það var nefndarstarf í gangi í tíð ráðherra Framsóknarflokksins í heilbrigðisráðuneytinu sem laut að því að skoða nýjar leiðir.

En ég verð bara að segja það hreint út að ég treysti ekki Sjálfstæðisflokknum til þess að fara þannig með framkvæmd hinna nýju laga sem væntanlega verða sett hér í dag eða á morgun, að það verði viðunandi. Það kemur fram í öllum málflutningi hv. formanns heilbrigðisnefndar hvað það er sem stendur til. Það stendur til að fara út í grundvallarbreytingar á heilbrigðiskerfinu hvað það varðar að færa reksturinn inn í einkarekstur og það sem sumir kalla (Forseti hringir.) einkavæðingu. En ég geri mér grein fyrir því að hv. formaður er mjög viðkvæmur fyrir því orði.

[15:03]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Framsóknarflokkurinn stóð sig vel í því að koma nýju heilbrigðisþjónustulögunum í gegn og náði samstöðu meðal allra flokka. Hv. þingmaður hefur m.a. sagt að hann treysti ekki Sjálfstæðisflokknum eða ráðherrum Sjálfstæðisflokknum til þess að halda utan um heilbrigðisþjónustulögin og hugmyndafræðina sem þar liggur að baki.

Mér finnst það mikill ábyrgðarhluti ef þingmaður sem talar fyrir Framsóknarflokkinn segir að löggjöf sem hún stóð að á sínum tíma sé sett fram með þeim hætti að það sé eingöngu einhver einn stjórnmálaflokkur sem geti framfylgt henni. Það verður að gera lög þannig úr garði að þau standist tímans tönn og geti fylgt þeim ráðherrum og þeim flokkum sem eru á hverjum tíma. Ég (Forseti hringir.) tel að Framsóknarflokkurinn ætti aðeins að hugleiða þetta.

[15:04]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég ætla að leiða hjá mér að sinni tilraunir hv. þingmanns til að gera tengsl mín við verkalýðshreyfinguna tortryggileg. Það var eitt sem ég vildi hins vegar leiðrétta í málflutningi hv. þingmanns en það er að hún skellir skuldinni á Framsóknarflokkinn þegar samningurinn var gerður við Sóltún á sínum tíma. Sá samningur var gerður í fjármálaráðuneytinu samkvæmt forskrift Sjálfstæðisflokksins. Og sú forskrift fékk falleinkunn hjá ríkisendurskoðanda þegar hann sagði að ástæðan fyrir því að Sóltún reyndist skattborgaranum kostnaðarsamari væri vegna þess að Sóltún yrði að greiða eigendum sínum arð. Þetta var forskrift Sjálfstæðisflokksins og ég skrifa Sóltún á ábyrgð Sjálfstæðisflokksins. Samningurinn var gerður í fjármálaráðuneytinu.

Síðan er spurning mín. Það segir í greinargerðinni með frumvarpinu að það sé byggt á reynslu Breta. Hvar var leitað fanga Í Bretlandi? Við hverja var rætt? Á hvaða gögnum er byggt? (Forseti hringir.)

[15:06]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Setningin í greinargerð ríkisendurskoðanda varðandi arðsemi í Sóltúni hefur alltaf valdið mér einhverju hugarangri vegna þess að ég hef hvergi séð þá setningu setta fram með einum eða neinum hætti frá hendi stjórnvalda. Það er mín skoðun, heilbrigðisyfirvalda, fjármálaráðherra, heilbrigðisráðherra, að þegar verið er að semja við aðila, burt séð frá rekstrarformi, þá eigi þeir að standa jafnfætis. Það eigi ekki að gera ráð fyrir arðsemi sérstaklega til þeirra aðila sem koma að verkefninu á einkarekstrarlegum grunni.

Því hefur verið haldið fram að þetta sé einhver forskrift á vegum stjórnvalda, að einkaaðilar eigi að skila arðsemi. Það á ekki að vera markmið ríkisins (Forseti hringir.) sérstaklega í samningum þannig að ég tek ekki undir þetta sjónarmið sem kom fram í skýrslu Ríkisendurskoðunar.

[15:07]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Hv. þingmaður segist ekki hafa séð þessa setningu en hún hefur séð bókhaldið og hún hefur samþykkt fjárlög ár eftir ár sem gera ráð fyrir hærri framlögum hlutfallslega til Sóltúns en annarra hjúkrunarheimila. Það er verið að mismuna og það er gert á ábyrgð Sjálfstæðisflokksins og samkvæmt stefnu hans sem við erum hér að gagnrýna.

En hvernig stendur á því að ég fæ ekki svör við þeirri spurningu sem ég bar fram? Ég spurði hvar leitað hafi verið fanga í Bretlandi því það er staðhæft í greinargerð með frumvarpinu að byggt sé á reynslu Breta. Hvar eru gögnin? Hvert var leitað fanga?

[15:08]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Mér vannst bara ekki tími til að svara seinni spurningunni því það er svo mikill æsingur vinstri grænna í að fara í andsvör við mig að þau takmarkast við eina mínútu.

Varðandi hvert var leitað fanga í Bretlandi þá hlýt ég

fyrst og fremst að nefna Sigurbjörgu Sigurgeirsdóttur sem er doktor í stjórnsýslufræðum og hefur kynnt sér sérstaklega heilbrigðisþjónustuna í Bretlandi. Doktorsritgerð hennar fjallar m.a. um samanburð á íslenskri og breskri heilbrigðisþjónustu og þeirri þróun sem hefur orðið á síðustu árum. Hún hefur þar af leiðandi verið aðalsérfræðingur okkar til þess að draga fram þekkingu frá Bretlandi sem við höfum byggt á.

Síðan eru náttúrlega flestir þingmenn nokkuð læsir á fræðigreinar bæði frá Bretlandi og annars staðar frá og hafa því fengið (Forseti hringir.) tækifæri til þess að skoða fræðigreinar í þessa veru. (Gripið fram í.)

[15:09]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli hér fyrir nefndaráliti, framhaldsnefndaráliti 1. minni hluta heilbrigðisnefndar og undir þetta álit skrifar ásamt mér hv. þm. Álfheiður Ingadóttir.

En, hæstv. forseti, áður en við förum lengra inn í þessa umræðu þá vil ég spyrja hæstv. forseta hvort hann viti hvar hæstv. heilbrigðisráðherra er staddur núna og hvort hæstv. heilbrigðisráðherra hafi látið vita um komu sína í þingsalinn til þess að fylgjast með umræðum sem hér fara fram um þetta mikilvæga mál.

(**Forseti** (KÓ)**:** Já mér er kunnugt um það að hæstv. heilbrigðisráðherra er í húsinu og geri þá ráðstafanir um að koma þeim boðum til hans.)

Þakka, hæstv. forseti. Ég tel rétt að hæstv. ráðherra sé hér með okkur í dag og hlusti á umræður og rök og rökstuðning sem fara fram varðandi þetta frumvarp.

Frumvarpið fjallar um grundvallarmál. Það fjallar um það hvert við ætlum að halda með heilbrigðiskerfið en við vitum að það er ásetningur ríkisstjórnarinnar að markaðsvæða heilbrigðisþjónustuna. Það hefur hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde sagt og lýst yfir í Valhöll.

Erum við þá að færa okkur út úr hinu félagslega kerfi, félagslegri heilbrigðisþjónustu yfir í markaðsvætt umhverfi viðskipta, kaupa og sölu, samanber sjúkratryggingastofnun og hlutverk hennar? Það er fyrst og fremst á þeirri forsendu sem við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs höfum andmælt frumvarpinu. Það er þeim möguleika að nota ákvæði frumvarpsins til einkavæðingar, til markaðsvæðingar og yfirlýstrar stefnu Sjálfstæðisflokksins sérstaklega, og ríkisstjórnarsamþykkt í þá veru að auka fjölbreytni en í raun og veru að koma heilbrigðisþjónustunni út á markaðstorgið.

Hæstv. forseti. Meginefni þessa frumvarps eru ný lög um sjúkratryggingar og þau byggjast á yfirlýstri stefnu ríkisstjórnarinnar um að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu, fjölga útboðum og rekstrarformum og koma á fyrirkomulagi kaupa og sölu í heilbrigðisþjónustu. Þessu fylgir að kostnaðargreina skuli einstaka þætti heilbrigðisþjónustu – eins og reyndar er gert nú þegar innan hinnar félagslegu heilbrigðisþjónustu – og taka upp blandaða fjármögnun í heilbrigðiskerfinu. Í grunninn byggist frumvarpið á þeirri stefnu ríkisstjórnarinnar að fram fari samningar og viðskipti á milli kaupenda og seljenda heilbrigðisþjónustu.

Minni hluti heilbrigðisnefndar telur að með samþykkt frumvarpsins verði gerðar grundvallarbreytingar á heilbrigðisþjónustu landsmanna. Með því að skilgreina ríkið sem kaupanda heilbrigðisþjónustu og veitendur þjónustunnar sem seljendur er verið að innleiða markaðssjónarmið í alla heilbrigðisþjónustu landsmanna. Ákvæði um að kostnaðargreina skuli alla þjónustu styrkir markaðsvæðinguna enda eiga samkeppnislög að gilda nema við ákveðnar aðstæður.

Í frumvarpinu er mælt með því að taka upp blandaða fjármögnun byggða á kostnaðarmati og útboðum. Minni hlutinn setur sig ekki á móti kostnaðarmati og kostnaðargreiningu þar sem slíkt er nothæft og til gagns, en varar eindregið við þeirri kerfisbreytingu í átt til markaðsvæðingar sem hér fylgir með í kaupunum. Með því að búa til innkaupastofnun er komið tæki til að auðvelda einkavæðingu og kollvarpa til frambúðar því félagslega heilbrigðiskerfi sem Íslendingar hafa notið um árabil.

Minni hlutinn telur að ekki eigi með nokkru móti að setja heilbrigðisþjónustu undir lögmál markaðskerfis þar sem hagnaðar- og viðskiptasjónarmið eru grundvöllur starfseminnar. Félagsleg heilbrigðisþjónusta, kostuð af opinberu fé, þar sem allir njóta jafns aðgangs óháð efnahagslegri og félagslegri stöðu, hefur reynst Íslendingum vel. Vissulega er margt sem þarf að breyta, bæta og efla innan íslenskrar heilbrigðisþjónustu, en sú vegferð til einkavæðingar sem þetta frumvarp boðar er ekki rétta leiðin, eins og reynslan bæði hér heima og erlendis sýnir.

Afgreiðsla frumvarpsins kallar því á víðtæka umræðu í samfélaginu og mun vandaðri málabúnað en einkennt hefur aðdraganda þessa frumvarps.

Það má geta þess að í Bretlandi og Svíþjóð hófst þessi vegferð sem við erum að hefja núna upp úr 1990. 1991 í Bretlandi í tíð Margrétar Thatcher og 1992 var það innleitt í Svíþjóð. Í báðum þessum löndum var þetta skilgreint sem tæknilegar breytingar. Það þurfti að breyta stjórnkerfinu, það þurfti að geta það liprara og aðgengilegra og í báðum þessum löndum hefur náðst samstaða um þessar breytingar.

Hv. heilbrigðisnefnd var í kynnisferð í Svíþjóð þar sem við kynntum okkur þann grunn sem Svíar byggja á en nefndin fékk í rauninni ekki miklar upplýsingar um mismunandi stöðu á milli léna, þ.e. hvernig útfærslan á breytingunum hefur svo verið, í raun og veru eftir pólitísku landslagi í mismunandi lénum. En nú er svo komið að þrátt fyrir þá samstöðu sem náðist hjá Svíum hafa umræddar breytingar sem allar voru tæknilegs eðlis meira og minna leitt til þess að þegar borgaraleg ríkisstjórn er við völd í Svíþjóð, þegar borgaraleg stjórn er í landsþinginu þá galopnaðist fyrir einkavæðingu, upp á gátt í Stokkhólmi. Og Stokkhólmur er það módel sem virðist vera fyrirmynd þeirra breytinga sem nú á að gera því í öðrum landsþingum og þá sérstaklega þeim sem eru í dreifbýli hefur framganga einkarekstrar og einkavæðingar ekki verið svo mikil eins og í Stokkhólmi.

Þannig að sá fyrirvari sem við höfum alltaf gert er þessi, eins og við afgreiðslu laga um heilbrigðisþjónustu, veldur hver á heldur. Það er spurning um pólitík. Það er spurning um ríkisstjórn. Það er spurning um pólitískan vilja að koma þessu og nota þetta verkfæri hvort heldur er til einkavæð-

ingar eða að nota kostnaðargreiningarkerfið til þess að styrkja þær stofnanir sem við höfum í heilbrigðisþjónustunni í dag þannig að opinber framlög til þeirra verði í takt við þá þjónustu sem stofnanirnar veita. Í dag er langt frá því að svo sé. Og auðvitað styðjum við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að það séu gerðar þær greiningar á umfangi og rekstri stofnana að þær fái réttlát framlög. Það er ekki hægt að ætla okkur það að við viljum það ekki.

Það sem við viljum líka bæta við og getur verið hluti af þessu, er að stofnanirnar fái skilgreint hvaða hlutverki þær eiga að þjóna. Tökum sem dæmi heilbrigðisstofnun Austurlands. Það var vitað við afgreiðslu síðustu fjárlaga að stofnunin væri afgreidd inn í þetta ár með 200 millj. kr. halla. Og þegar forstöðumenn stofnananna spyrja að því hvar eigi að skera niður og hvaða þjónustu eigi að veita þá eru svörin: „Ja, það er bara ykkar mál. Þið eigið ekki að draga úr þjónustunni. Það á ekki að loka. En þið fáið bara ekki meira fjármagn en þetta.“

Þetta er náttúrlega engin stjórnsýsla, þetta er engin ábyrgð á rekstri í heilbrigðisþjónustunni. Auðvitað viljum við, og því hefur stofnunin óskað eftir núna, fá greiningu á því hvernig reksturinn hefur verið, hvernig hann standi, hvað vanti, og hún kallar eftir því núna á ábyrgð ríkisstjórnarinnar hvaða þjónustu við eigum að veita heilum fjórðungi. Það skiptir máli. Erum við tilbúin að segja: „Þið úti á landi, sama hvort það er fyrir austan eða vestan, skuluð bara búa við skerta þjónustu“? En það er niðurstaðan sem varð í Bretlandi.

Ef hv. þingmenn og aðrir fylgjast með fréttum úr bresku blöðunum eða fjölmiðlum í Bretlandi þá eru uppi hávær mótmæli í Englandi — það er ekki hægt að segja Bretlandi vegna þess að Walesbúar og Skotar eru þarna fyrir utan — vegna skerðingar á þjónustu. Hvers vegna er það? Jú, vegna þess að innleitt er markaðsvætt kerfi sem lýtur lögmálum markaðarins. Þjónustan er þar sem þéttbýlið er, þar sem möguleiki er á samkeppni þannig að þegar við höfum sama pott, fjármagn sem við ætlum að setja í heilbrigðisþjónustuna þá er minna til skiptanna á þá staði sem eru veikari hvort sem það heita landshlutar eða stofnanir. Þeir sterku draga fjármagnið til sín. Þessi háværa mótmælaalda núna í Englandi er afleiðing þeirra kerfisbreytinga að fjármagnið hefur farið á þéttbýlli staði.

Hvað varðar aðdraganda frumvarpsins er rétt að rifja upp að að hluta byggist frumvarp þetta á lögum um heilbrigðisþjónustu. Þótt stuðningur væri við ýmsa aðra þætti þeirrar löggjafar, kom fram eindregin gagnrýni frá þingmönnum Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á þann hluta frumvarpsins sem sneri að markaðsvæðingu heilbrigðisþjónustunnar og skýr fyrirvari var gerður sérstaklega að því er varðar útboðsheimildir. Atkvæði voru hins vegar greidd með frumvarpinu við lokaafgreiðslu málsins í trausti þess að heimild til útboða mundi ekki nýtt til þess að brjóta niður þá félagslegu heilbrigðisþjónustu sem hér hefur tíðkast og við sögðum: „Veldur hver á heldur.“

Í desember síðastliðnum gerðist það næst að heilbrigðisráðherra fléttaði inn í bandormslöggjöf ákvæði sem veitti honum lagastoð til að skipa stjórn nýrrar sjúkratryggingastofnunar og ráða til hennar forstjóra. Þessu var mótmælt harðlega og bent á að áður en stjórn væri skipuð væri eðlilegt að setja lög um verkefni slíkrar stofnunar.

Þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs greiddu atkvæði gegn því að sjúkratryggingastofnun yrði sett á fót með slíkum hraða og bentu sem fyrr segir á að hér væri byrjað á öfugum enda, réttara væri að skilgreina verkefnin fyrst og meta hvort nauðsynlegt væri að setja á stofn nýja ríkisstofnun eða hvort Tryggingastofnun ríkisins gæti áfram annast greiðslu sjúkratrygginga í blandaðri fjármögnun. Þá bentu þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs á hinn mikla kostnaðarauka sem þessu yrði samfara, meðal annars tvöfalda yfirbyggingu í stað einnar. Þessar athugasemdir voru ekki teknar til greina en fullyrt að nægt tóm gæfist til vandaðrar og ítarlegrar umræðu þegar frumvarp um stofnunina liti dagsins ljós.

Frumvarpið sem hér er til afgreiðslu kom loks fram löngu eftir að liðinn var sá frestur sem veittur var til að leggja fram ný mál eins og við öll þekkjum og var afgreitt til 3. umr. á hálfum mánuði. Ég tel næsta víst að umsagnaraðilar hafi ekki fengið það ráðrúm eða umhugsunarfrest til þess að fara yfir frumvarpið til þess að skoða hvaða möguleikar væru þarna og hvaða gildrur væru þarna líka því að þær væntingar sem forsvarsmenn heilbrigðisstofnunarinnar hafa til þessa frumvarps byggja allar á því eða langflestar á því að með nýju fyrirkomulagi sé hægt að semja betur fyrir viðkomandi stofnun.

Það eru ekki allir búnir að átta sig á því að það verður ekkert meira fjármagn lagt í heilbrigðisþjónustuna. Potturinn verður ekkert stærri. Þetta verður spurning um skiptingu. Þeir sem komast inn í það kerfi að fjármagn fylgi sjúklingi verða allir sama marki brenndir. Það verður afkastahvetjandi kerfi. Að sumu leyti er það gott en að öðru leyti getur líka verið um oflækningar eða ofþjónustu að ræða. Við skulum hafa fyrirvara á þessu. Nýja kerfið mun ekki skila sér í betri greiðslum eða öruggara starfsumhverfi til minni stofnana en þær búa við í dag. Við vísum því til föðurhúsanna að undirbúningurinn hafi verið vandaður og góður. Ég vil rekja feril málsins til þess að það sé alveg ljóst hvers vegna við studdum frumvarpið um heilbrigðisþjónustu en sátum síðan hjá hvað varðar bandorminn mikla.

Það er nauðsynlegt fyrir okkur áður en lengra er haldið að gera ítarlega úttekt á þeirri þjónustu sem við búum við og þeirri uppbyggingu sem er hér á landi, sérstaklega með tilliti til einkavæðingar í grunnþjónustunni, í heilbrigðisþjónustunni og annarri grunnþjónustu eins og símanum og sölu bankanna og fleiri greina sem hafa farið út á markaðstorgin á undanförnum árum og skoða með ábyrgum hætti hvort þessar kerfisbreytingar, hvort markaðsvæðingin hafi skilað þjóðinni ágóða, hvort þetta hafi skilað okkur betri þjónustu, hvort þetta hafi skilað okkur ódýrari þjónustu. Hægt væri að nefna mýmörg fyrirtæki í því sambandi. En ef við flettum blöðunum eru frekar fréttir af kvörtunum íbúa í dreifbýli úti um land vegna lélegrar póstþjónustu og símaþjónustu og fleira þannig að við höfum lagt fram frumvarp hér á þingi þess efnis að gerð verði ítarleg rannsókn á áhrifum og afleiðingum markaðsvæðingar samfélagsþjónustunnar. Könnuð verði reynslan af markaðs- og einkavæðingu viðfangsefna ríkis og sveitarfélaga hér á landi og einnig verði dregnar saman og hafðar til hliðsjónar helstu

niðurstöður rannsókna á slíkum breytingum erlendis. Við teljum mikilvægt að gera þetta áður en lengra er haldið. Það hefur verið auðveldara í að komast en frá að hverfa að selja opinber fyrirtæki, að einkavæða opinber fyrirtæki, að markaðssetja þá vöru sem við höfum treyst á að sé samfélagsleg og við höfum verið tilbúin til þess að greiða úr sameiginlegum sjóðum okkar mishátt verð fyrir landsmenn eftir því hvort þeir búa í dreifbýli eða þéttbýli eða eru sjúkir eða fatlaðir. Við höfum verið tilbúin að taka sameiginlega á okkur og jafna kostnað vegna þessa.

Þetta frumvarp, 3. mál sem var hér lagt fram á þskj. 3, sem sé í upphafi þessa þings, hefur ekki komist á dagskrá og ég tel að það sé mjög ámælisvert hvað störf þingsins varðar að taka mál hreinlega ekki á dagskrá þingsins, mál sem stjórnarandstaðan setur í forgang við umræður, umsagnir og vinnslu, að þau séu bara látin liggja. Ég tel að ef við hefðum farið í þessa vinnu í haust og hefðum haft þessa úttekt á markaðsvæðingu grunnþjónustunnar, samfélagsþjónustunnar eins og hún hefur verið hér á undanförnum árum þá stæðum við betur í þessari umræðu núna, þ.e. ef við hefðum þetta kortlagt fyrir framan okkur. Það er ekki bara spurning um að spara í krónum. Þetta er líka spurning um gæði þjónustunnar og magn hennar. (**Gripið fram í:** Og nýtingu fjármagns.) Nýting fjármagnsins. Við viljum öll nýta fjármagnið vel, að farið sé vel með. En ef það kemur niður á þjónustunni og gæðum verða bara sumir hlutir að kosta það sem þeir kosta. Ef við viljum vera ein þjóð í einu landi þá er dýrara að búa úti á landi. Flutningskostnaður er hærri. Það er í gegnum þá samtryggingu sem við höfum með jöfnun í gegnum skattkerfið sem við eigum að stuðla að því að halda áfram og halda utan um.

Þessu framhaldsnefndaráliti fylgja tvö fylgiskjöl sem eru framsögur tveggja fræðimanna. Annars vegar frá Allyson Pollock, Bretlandi, sem var í vor með fund á vegum BSRB og fór þar yfir breska löggjöf og þróun frá árinu 1991. Fyrirlestur hennar fylgir hér með sem fylgiskjal og eins fyrirlestur Görans Dahlgrens um þróun þjónustunnar í Svíþjóð. Göran Dahlgren vann sem sérfræðingur hjá því ráðgjafarfyrirtæki sem heilbrigðisnefnd heimsótti í Stokkhólmi. Hann var þar í mörg ár og er mjög virtur prófessor og fræðimaður í Svíþjóð.

Hæstv. forseti. Ég get lokið þessari fyrstu ræðu minni öðruvísi en að fara aðeins yfir hugtakið einkavæðing. Hvað er einkavæðing? Hv. formaður heilbrigðisnefndar kom enn og aftur inn á það að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði færum ekki rétt með þegar við værum að tala um einkavæðingu og vil ég því fá að vitna í einn fræðimanninn til viðbótar en það er Rúnar Vilhjálmsson, prófessor við Háskóla Íslands. Hann hefur ítrekað bent á skilgreiningu fræðimanna á hugtakinu einkavæðing. Þetta er ekki eitthvað sem hann hefur fundið upp. Þetta er ekkert sem við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði erum að finna upp. Ég get ekki ímyndað mér að Birgir Jakobsson, læknir og forstöðumaður Karolinska sjúkrahússins í Stokkhólmi, hafi verið að búa þá skilgreiningu til sjálfur þegar hann var spurður að því hvort einkavæðing væri það að reka einkarekna heilbrigðisþjónustu greidda af almannafé. Hann horfði á okkur og sagði: „Vissulega. Þannig er það. Ef við erum að tala um einkarekstur sem er einkafjármagnaður þá tala þeir bara um prívat, prívat.“ Þannig að hjá þeim nær hugtakið einkavæðing yfir einkarekstur sem er fjármagnaður af opinberu fé.

En einkavæðing er meira. Hæstv. forseti. Ég vil fá að vitna hér í umsögn Rúnars Vilhjálmssonar sem segir m.a.:

„Einkavæðing heilbrigðisþjónustu er yfirhugtak sem felur í sér eitt eða fleira af eftirfarandi: a)Eignatilfærsla (sala eða afhending opinberra stofnana, opinberra fyrirtækja eða annarra opinberra eigna til einkaaðila). b) Tilfærsla á rekstri (frá hinu opinbera til einkaaðila, sbr. einkaframkvæmd). c) Tilfærsla á fjármögnun (þar sem einkafjármögnun kemur að hluta eða öllu leyti í stað opinberrar fjármögnunar áður).“

Þetta eru nokkrir þættir sem hver um sig eða allir saman eru einkavæðing.

Það er því óþarfi fyrir okkur hér í ræðu eftir ræðu að vera að takast á um það hvað sé einkavæðing. Um er að ræða skilgreint hugtak. Þetta er yfirhugtak yfir nokkra þætti og ég tel að rétt sé að nota það þannig.

Ljóst er að stjórnmálamenn hér á landi eru feimnir við að nota orðið einkavæðing eftir það sem á undan er gengið í þeim breytingum sem orðið hafa í stjórnsýslunni. Opinberar stofnanir og almannaþjónusta hefur verið sett yfir á markaðstorgið og hefur það ekki alltaf gefist vel — fólk kvartar undan bæði verri þjónustu og hærri útgjöldum — og því er þessu orði haldið niðri, orðinu einkavæðing. Mörgum þykir betra að nota önnur orð og önnur hugtök.

Í umræðum um frumvarpið í vor var bent á hagsmunatengsl á milli þingmanna og einkafyrirtækja í heilbrigðisþjónustu og um það var fjallað á nýafstaðinni flokksráðstefnu Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs í Reykholti, og voru fjölmiðlar hvattir til þess að kynna sér málið betur.

Ef það er svo að Svíar telja sig það litla þjóð að erfitt sé að vera með útboð vegna ýmissa hagsmunatengsla — þeir eru að mestu hættir við að stunda útboð í heilbrigðisþjónustu vegna þess að það er flókið, ekkert nema erfiðleikarnir og kostnaðurinn við það. Ef Svíar eru viðkvæmir fyrir því að hagsmunatengsl geti verið í þessu hvað má þá segja um okkur sem erum eins og lítið þorp í Svíþjóð? Við erum 300.000 manna samfélag og flestir á vinnumarkaði eru annaðhvort vinir, kunningjar, skyldmenni eða bekkjarfélagar. Við eigum mjög erfitt með að komast út úr hagsmunatengslum á einhvern hátt. Ég er ekki að tala um grófa spillingu. Ég er einungis að tala um það að við erum það fá að erfitt er að vera með heilbrigðisþjónustuna á markaðstorgi þó ekki væri nema vegna slíkra tengsla.

Við eigum líka að læra af reynslunni og horfa til þeirra stofnana sem samið hefur verið við í einkarekstri. Ég vil nefna nokkur dæmi. Fyrsta dæmið er Sóltún. Við Sóltún var fyrsti samningurinn gerður, samningur sem átti að vera flaggskipið í gerð slíkra samninga. Það er bindandi samningur að ég tel til 25 ára. Nú viðurkenna allir að sá samningur er samfélaginu dýr. Hann er tryggður fyrirtækinu og það getur fleytt rjómann í öldrunarþjónustunni og á að geta veitt betri þjónustu miðað við það fjármagn sem það fær.

Heilsuverndarstöðin ehf. er nýjasta dæmið. Húsnæði Heilsuverndarstöðvarinnar við Barónsstíg var selt og í því fólst eignatilfærsla frá hinu opinbera til einkageirans.

Heilsuverndarstöðin ehf. hóf þar starfsemi haustið 2007. Í kjölfarið hefur fjármagn til ýmissa verkefna verið fært til Heilsuverndarstöðvarinnar.

Fyrir skömmu var samningur Heilsuverndarstöðvarinnar og Reykjavíkurborgar afturkallaður vegna þess að Heilsuverndarstöðin ehf. gat ekki staðið við samninga. Eftir sem áður heyrðist það í fréttum í gær að halda eigi áfram að ræða við Heilsuverndarstöðina ehf. (Forseti hringir.) um að taka að sér áður umsamda þjónustu.

Hæstv. forseti. Ég er rétt rúmlega hálfnuð með framsögu mína. Ég mun hér á eftir, í seinni ræðu, gera grein fyrir breytingartillögum og koma frekar inn á greinargerðina.

[15:40]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar að spyrja hv. þm. Þuríði Backman um fylgiskjöl I og II — ljósrit sem fylgir nefndaráliti hv. þingmanna Álfheiðar Ingadóttur og Þuríðar Backman úr bæklingum sem BSRB, hagsmunasamtök launþega, hafa gefið út: Hafa þær, hv. þingmenn, heimild BSRB til að ljósrita þennan bækling í þeirri mynd sem hér liggur fyrir? Mig langar í öðru lagi að spyrja, af því að oftar en ekki hafa menn ekki heimild til að ljósrita annarra manna gögn og birta sem fylgiskjöl, hvort hv. þm. Þuríði Backman þyki það siðlegt að þingmenn Vinstri grænna láti fylgja með nefndaráliti sínu fyrirlestra sem fluttir hafa verið á vegum hagsmunasamtaka launþega, hagsmunasamtaka sem heita BSRB? Þykir hv. þingmanni þetta siðlegt og fékkst leyfi frá BSRB, hagsmunasamtökum launþega, til að birta og ljósrita þetta með þeim hætti sem hér er?

[15:41]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Svarið við fyrri spurningunni er: Já, við höfðum fullt leyfi til að nota þessa fyrirlestra sem fylgiskjöl með nefndarálitinu, annars hefðum við að sjálfsögðu ekki gert það. Ég var líka spurð hvort mér fyndist siðlegt að hafa sem fylgiskjöl bæklinga sem hagsmunasamtök hafa gefið út. Ég svara aftur: Já. Ef ASÍ hefði staðið fyrir viðlíka ráðstefnu eða fundi sem hefði verið jafnígrundaður og leitað til jafnþekkts fræðimanns á þessu sviði og BSRB gerði já — BHM já, aðrir já.

Við fögnum allri þeirri umræðu sem er um þetta efni og við fögnum því að fengnir eru hingað til lands þekktir og virtir fræðimenn sem eru yfir alla gagnrýni hafnir [Hlátur í þingsal.] til þess að upplýsa okkur um þá þróun sem orðið hefur bæði í Svíþjóð og í Bretlandi. Hingað hafa verið fengnir fræðimenn sem þekkja vel til og því segi ég já við þessum spurningum.

[15:43]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það kann að vera siðlegt en mér þykir það ömurlegt. Mér þykir hér vera komið inn á það sem hv. þm. Þuríður Backman sagði áðan um hagsmunatengsl, þ.e. sérkennileg hagsmunatengsl tveggja þingmanna Vinstri grænna við forustu BSRB. En það er kannski ekki að furða þar sem (**Gripið fram í:** Hvaða þingmanna?) — hv. þingmanna Þuríðar Backman og Álfheiðar Ingadóttur, sem skrifa undir það minnihlutaálit sem hér er.

En það þarf kannski ekki að vera skrýtið þar sem formaður þingflokks Vinstri grænna er jafnframt formaður BSRB og tali menn nú um hagsmunatengsl. Þau passa stundum fyrir hv. þingmenn Vinstri grænna en þegar það snýr að þeim sjálfum á eitthvað allt annað við. Ég fer fram á það, hæstv. forseti, að staðfesting BSRB fáist á því að þetta hafi verið heimilt. (Gripið fram í.)

[15:44]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég dreg enga dul á að ég dáist að atorku og dugnaði þingflokksformanns okkar, Ögmundar Jónassonar. (**Gripið fram í:** Það er ekki til umræðu hér.) Það er til umræðu hér (**Gripið fram í:** Ekki dugnaður hans.) — dugnaður hans og atorka, ég dáist að því. En að hann sé tekinn fyrir, og haft hefur verið á orði, sem málsvari eða ekki málsvari.

En BSRB eru sjálfstæð (Forseti hringir.) samtök opinberra starfsmanna og eru allt annað og meira en einn formaður. Það var nú þetta sem ég ætlaði að segja. (Forseti hringir.) Ég vil líka benda á að við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs (Forseti hringir.) höfðum sem fylgiskjal álit íslensks fræðimanns, (Forseti hringir.) Rúnars Vilhjálmssonar, með fyrra nefndaráliti.

[15:46]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Mig langar að spyrja hv. þm. Þuríði Backman nokkurra spurninga í kjölfar ræðu hennar. Reyndar sagði hún að hún hefði enn þá ekki haft tök á því að fara yfir öll efnisatriðin en mun þá væntanlega gera það í síðari ræðu þannig að það getur vel verið að ég spyrji um eitthvað sem mun koma fram þar.

Engu að síður, ég hef lesið nefndarálit vinstri grænna, þ.e. frá 1. minni hluta heilbrigðisnefndar, og ég verð að segja að mér finnst efni nefndarálitsins vera dálítið úr takti við frumvarpið. Ég get ekki betur séð en að nefndarálitið snúi fyrst og fremst að þeim ótta að eitthvað sé að gerast í heilbrigðiskerfinu sem ég get ekki séð að eigi við rök að styðjast þegar maður les frumvarpið og kynnir sér málið. Þótt ég sitji ekki í heilbrigðisnefnd hef ég reynt að kynna mér málið eins og kostur er.

Þess vegna langar mig að spyrja hv. þm. Þuríði Backman nokkurra spurninga: Finnst hv. þingmanni ekki eðlilegt að ríkisvaldið, með þá miklu fjármuni sem á hverju ári fara inn í heilbrigðiskerfið, reyni að nýta það fjármagn sem allra best og leita leiða til að gera það um leið og gæðin eru höfð í hávegum? Er hv. þingmaður á þeirri skoðun að ekki sé hægt að treysta stjórnvöldum í heilbrigðiskerfinu til að taka ákvarðanir með hagsmuni sjúklinga fyrir brjósti og um leið gæta að rekstri heilbrigðiskerfisins? Hvar stendur í þessu ágæta frumvarpi hæstv. heilbrigðisráðherra að verið sé að einkavæða heilbrigðiskerfið? Ég ætla samt ekki að fara að deila við hv. þingmann um skilgreiningar á því enda kemur það ekki málinu kannski ekki við í þessu samhengi.

Og að lokum: Var hv. þingmaður sammála því að gera

samning við sjúkrahúsið á Akureyri um bæklunaraðgerðir sem gerður var á liðnum vetri?

[15:48]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Jú, auðvitað er rétt að nýta fjármagn vel. En það er hægt að gera á ýmsan hátt. Það er hægt að gera með útboðum, taka lægsta útboði en hvar segir að þjónustan sé sú sama, að það bitni ekki á kjörum starfsfólksins sem vinnur við þjónustuna eða gæðum þjónustunnar?

Treysti ég stjórnendum heilbrigðisstofnana? Sannarlega. En það verð ég að segja að bæði heilbrigðisráðherra og fjármálaráðherra, núverandi og fyrrverandi, hafa ekki treyst þeim. Þó svo að stjórnendur heilbrigðisstofnana hafi lagt raunsannar rekstraráætlanir fyrir fjárlagagerðina og það sé í raun og veru staðfest að það sé engin þjónusta eða annað en það sem er viðurkennt að sú stofnun eigi að veita þá hafa þeir ekki fengið fjármagn til að sinna þeirri þjónustu.

Ég treysti stjórnendum. Ég treysti líka stjórnendum til þess að standa undir nýmælum, nýbreytni, þróunarstarfi. Það er mikill kraftur í hverri stofnun — ef hún fengi að njóta sín. En þegar allur kraftur fer í að láta enda ná saman og það er ekki hægt að leyfa sér að vera með þróunarstarf eða aukastarfsfólk í því að sinna þróunarstarfi eða nýbreytni eða brydda upp á fjölbreytni er þessum stjórnendum náttúrlega sýnt vantraust. Fjölbreytninni á, samkvæmt frumvarpinu, að ná í rekstrarformum en ekki í mismunandi þjónustu og skapa samkeppni milli opinberra stofnana. Þá væri búið að koma henni á.

Hvar stendur að til standi að einkavæða? Það stendur ekki í frumvarpinu. Það stendur í yfirlýsingum. Það stóð í yfirlýsingu Geirs Haardes í Valhöll að það ætti að einkavæða. Það stendur í stefnu Sjálfstæðisflokksins. Það á að auka einkarekstur (Forseti hringir.) o.s.frv.

[15:50]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er ágætt að hv. þingmaður lesi landsfundarályktanir Sjálfstæðisflokksins. Kannski ætti hún að lesa þær aðeins betur vegna þess að það sem hún fór með áðan stendur ekki þar. (Gripið fram í.)

Varðandi það að hægt sé að hafa útboð í heilbrigðisþjónustu og að í því geti falist að gæðin séu ekki tryggð þykir mér hv. þingmaður tala frekar niður til landlæknis sem hefur það sérstaka verkefni að fylgjast með gæðum heilbrigðisþjónustu. Það vill nú þannig til að ég held að segja megi að þau heilbrigðisyfirvöld sem nú starfa treysta einmitt heilbrigðiskerfinu. Þau treysta landlækni, ekki eins og hv. þingmaður gaf sjálfur í skyn áðan, að þeim sé ekki treystandi.

Svo var dálítið athyglisvert að hún svaraði ekki spurningu minni um bæklunarsamninginn á Akureyri. Mig langar líka að spyrja hana hvort hún telji að hjá Art Medica, fyrirtæki sem vinnur gríðarlega mikilvægt starf, ekki síst fyrir konur, sé um að ræða einhverja ógn fyrir heilbrigðiskerfið sem ætti þá jafnvel að loka. Og hvað með Lækningu sem að sama skapi (Forseti hringir.) gegnir mjög mikilvægu hlutverki?

[15:51]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil fara andartak í fyrri spurninguna. Ég vísa til reynslu bæði Breta og Svía. Það stendur ekki beint í lagaumgjörð þeirra að það eigi að einkavæða. Breytingarnar sem gerðar voru og grunnurinn sem lagður var upp úr 1990 er hins vegar grunnurinn að þeirri einkavæðingu sem er núna í dag. Og við erum núna að stíga þau skref. (**Gripið fram í:** Hvað með …?) Það er verið að opna fyrir það. Því vísa ég til reynslu þessara þjóða.

Hvað varðar landlæknisembættið tel ég að það eigi og verði að styrkja. Það átti að vera búið að því og ég tel að landlæknisembættið eigi að falla undir Alþingi sem óháð eftirlitsstofnun á þessu sviði (Forseti hringir.) og vera óháð heilbrigðisráðuneytinu.

[15:52]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tók eftir því að hv. þingmaður svaraði ekki spurningu hv. þm. Ólafar Nordal um bæklunarlækningar á FSA þannig að ég ítreka þá spurningu hér og bið um svar við henni. En það segir á blaðsíðu 5 í nefndaráliti 1. minni hluta heilbrigðisnefndar, með leyfi forseta:

„Pollock staðhæfir að samkvæmt rannsóknum og fenginni reynslu hafi það sýnt sig að sanngjarnasta, framsæknasta og hagkvæmasta leiðin til að standa straum af útgjöldum til heilbrigðismála sé í gegnum almennt tekjuskattskerfi. Það er slíkt félagslegt heilbrigðiskerfi sem við Íslendingar búum við í dag og nú er verið að grafa undan.“ Og nú er verið að grafa undan!

Ég held að ég geti ekki verið meira sammála en þessari konu hérna sem talaði um félagslegt heilbrigðiskerfi. Við erum með félagslegt heilbrigðiskerfi og munum halda því áfram. Það eru ekki nein áform uppi um að gera neinar breytingar á fjármögnun í heilbrigðisþjónustu, að hún sé fjármögnuð áfram af opinberu fé að mestu leyti.

Það eru heldur engin áform uppi um það að auka hlutdeild sjúklinga í kostnaði. (Gripið fram í.) Og ég mun fara í það nánar á eftir að þær tölur sem koma hérna fram í nefndaráliti 1. minni hluta heilbrigðisnefndar um kostnaðarhlutfall heimilanna í heilbrigðisútgjöldum eru alrangar.

Mig langar að segja að þarna er ég sammála fræðimanninum, hin félagslega heilbrigðisþjónusta er hið eftirsóknarverða form og þetta frumvarp breytir engu þar um. Ekki neinu. Mér þætti hins vegar mjög gott að heyra svar hv. þingmanns um bæklunarlækningar á Akureyri. Ef hún samþykkir þær, hvað sér hún þá athugavert við það að gera samninga við einhverja aðra aðila, sjálfseignarstofnanir (Forseti hringir.) eða einhverja aðra aðila, um slíkar lækningar?

[15:54]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Ég vil byrja á því að svara spurningunni um bæklunarlækningar á Fjórðungssjúkrahúsinu á Akureyri, hvort ég geri einhverjar athugasemdir við þær. Sá samningur er

gerður við opinbera stofnun um að framkvæma ákveðnar aðgerðir og ég geri ekki athugasemd við það. Framkvæmdin er á þeirri stofnun þannig að ég geri ekki athugasemdir við það.

Aftur á móti mundi ég gera athugasemdir við það ef samið hefði verið um sömu aðgerðir við sérfræðinga, sjálfstætt starfandi einkasjúkrahús í arðsemisrekstri á höfuðborgarsvæðinu þar sem aðgerðunum hefði auk þess verið safnað saman á eitt landsvæði. Þetta er dreifing, þetta eru þægindi fyrir sjúklingana og þetta er í opinberum rekstri eins og þetta er. Ég geri ekki athugasemdir við það.

Við erum með félagslegt heilbrigðiskerfi. Það er greitt af skattfé, það er rétt, en einkarekstur felst líka í því að nota opinbert skattfé til þess að gera samninga við einkahlutafélög eða félög og gott dæmi höfum við þá um Heilsuverndarstöðina og Sóltún þar sem verið er að nota opinbert fé til að fjármagna heilbrigðisþjónustu sem er dýrari, óhagkvæmari og viðkvæmari en annar rekstur.

Einu megum við ekki gleyma ef við erum að sundra því kerfi sem við höfum í dag þó svo að við greiðum allt með opinberu fé og skattfé, ef við dreifum þessu á samninga með mismunandi einkaaðila með mismunandi arðsemiskröfur missum við heildarsýnina. Við missum þræðina, við missum samfelluna í þjónustu. Það er það sem gerist. Og þjónustan þjappast þar sem fólkið er, þar sem samkeppnin er. Þeir sem verða undir verða þeir sem búa úti um land. Það gerist nákvæmlega eins og í Bretlandi. (Forseti hringir.) Úti á landi verður dregið saman. Þar verður lokað eins og er að gerast í dag með sameiningu (Forseti hringir.) heilbrigðisstofnana þar sem verið er að (Forseti hringir.) draga úr þjónustunni.

[15:57]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er nú bara hálfringluð verð ég að segja. Það er náttúrlega algjör þvæla að setja þetta fram með þessum hætti. Vill hv. þingmaður þá frekar biðlista eftir þjónustu, eins og var vegna aldraðra einstaklinga á Landakoti? Vill hún frekar biðlista eftir þjónustunni en að leita til einkaaðila um að veita þá þjónustu sem nauðsyn krefur? Mér finnst þetta alveg með ólíkindum. Við erum með félagslegt heilbrigðiskerfi. Við erum ekki að breyta því. Það á ekki að skipta neinu máli við hvern er samið, hvort það er einkaaðili eða opinber aðili.

Ég átta mig ekki á hvað það er í huga vinstri grænna sem gerir það að verkum að þeir hafa slíka fordóma gagnvart því að semja við aðra en opinbera aðila. Það er alveg ljóst að ef þeir hafa þá afstöðu að þótt hægt sé að mæta þjónustunni með (Forseti hringir.) einhverjum öðrum hætti en hjá opinberum aðila sé það ekki gert. Þá eru sjúklingarnir bara látnir bíða.

[15:58]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessa síðustu spurningu til mín. Hvað með biðlista eftir öldrunarþjónustunni? Hvað með samninginn við Grund um öldrunarþjónustu á Landakoti? Er ekki betra að eyða biðlistum? Vissulega. Hvernig hefði það verið ef öldrunarþjónustan á Landakoti hefði fengið það fjármagn til að reka þessar deildir ef heilbrigðisþjónustan og öldrunarþjónustan á Landakoti hefði fengið sömu dagpeninga, sömu greiðslur fyrir hvern sjúkling (Gripið fram í.) eins og Grund fékk? Þá hefði hún hugsanlega aldrei þurft að loka. Þá hefðu hugsanlega aldrei þurft að koma til biðlistar. Þetta er spurning um fjármagn til þeirra stofnana sem við höfum nú í rekstri. Þess vegna var gott að fá þessar spurningar.

Hvað varðar afstöðu okkar um að ekki megi semja við einn eða neinn. Við höfum ekki á móti því að stuðla að góðri öldrunarþjónustu eins og verið hefur hjá þeim sjálfseignarstofnunum sem hafa verið, (Gripið fram í.) (Forseti hringir.) þ.e. að það sé verklag hér (Forseti hringir.) án arðsemissjónarmiða. Grund fékk (Forseti hringir.) meira fjármagn en Landakot. (**Gripið fram í:** Nei.)

[16:00]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(um fundarstjórn)***:**

Herra forseti. Ég óskaði eftir því áðan að fá að bera af mér sakir en það mun ekki heimilt þannig að ég á ekki annan kost en þann að kveðja mér hljóðs um fundarstjórn forseta.

Það er greinilegt að það kemur við kaunin á sjálfstæðismönnum þegar vitnað er til virtra fræðimanna sem eru ekki sammála þeim í niðurstöðum sínum og greiningu. Hins vegar veit ég ekki til þess að nokkru sinni hafi verið gerðar athugasemdir við það þó að þingmenn leituðu fanga í fyrirlestrum, í greinum, í opinberum gögnum til að skýra mál sitt og styðja það rökum.

Það er það sem við höfum gert og ég mótmæli því harðlega að það sé borið á mig að það séu einhver óeðlileg hagsmunatengsl (Forseti hringir.) milli þingmanna og þeirra fræðimanna sem þannig er leitað til. Ég mótmæli því, (Forseti hringir.) herra forseti. Ég var spurð hér, ég var sökuð um þessi hagsmunatengsl og ég á ekki annan kost en þennan til að bera þær sakir af mér.

[16:01]

Forseti (Kjartan Ólafsson):

Þessi tími var til þess að ræða um fundarstjórn forseta og honum er lokið.

[16:01]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég geri hér grein fyrir framhaldsnefndaráliti um frumvarp til laga um sjúkratryggingar frá 2. minni hluta heilbrigðisnefndar.

Nú þegar komið er að afgreiðslu frumvarps til laga um sjúkratryggingar vill 2. minni hluti heilbrigðisnefndar ítreka það sem fram kom við 2. umr. málsins á síðastliðnu vori að þingmenn Framsóknarflokksins vilja ekki bera ábyrgð á þeim grundvallarbreytingum sem gerðar eru á heilbrigðisþjónustunni með samþykkt frumvarpsins og munu því sitja hjá við lokaafgreiðslu málsins.

Engu að síður er lögð áhersla á að það fyrirkomulag sem tekið er upp getur verið vel nothæft við ákveðnar aðstæður og er ekki ólíkt þeim hugmyndum sem voru komnar fram í

stjórnartíð fyrrverandi ríkisstjórnar.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar segir m.a. að skapað verði svigrúm til fjölbreytilegra rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum og þjónustusamningum. Með því frumvarpi sem hér er til lokaafgreiðslu telja stjórnarflokkarnir sig ná fram þessum markmiðum sínum. Sú fyrirmynd sem einkum hefur verið notuð við vinnu stjórnarflokkanna er sótt til Svíþjóðar og fór heilbrigðisnefnd til Stokkhólms á haustdögum til að fá upplýsingar um það fyrirkomulag sem héraðsyfirvöld í Stokkhólmi hafa viðhaft frá árinu 1992 og byggist á umræddu samskiptaformi ríkisins sem kaupanda og stundum seljanda heilbrigðisþjónustu, kostnaðargreiningu þjónustunnar og blandaðri fjármögnun. Í Svíþjóð er heilbrigðisþjónusta á hendi héraðanna og hafa 7 af 20 héruðum innleitt fyrirkomulag það sem hér um ræðir. Einnig kom fram að um helmingur heilsugæslunnar í Stokkhólmi er nú rekinn af einkaaðilum og fer það hlutfall vaxandi.

Annar minni hluti gerir sér grein fyrir að sá vilji stjórnarflokkanna að færa heilbrigðisþjónustuna inn í rekstrarform einkarekstrar og einkavæðingar verður ekki stöðvaður. Sú lagabreyting sem hér um ræðir er tæki til að koma þeirri breytingu til framkvæmda. Mjög misvísandi upplýsingar hafa borist um það hvort í breytingunum felst sparnaður fyrir ríkissjóð og óljóst er hvernig breytingarnar munu koma við rekstur heilbrigðisþjónustu í dreifbýli þar sem víða er ekki hægt að krefjast afkasta stofnana á við stofnanir í fjölmenni. Áform um að allar heilbrigðisstofnanir verði skilgreindar sem seljendur þjónustu samkvæmt hinu nýja fyrirkomulagi kunna að grafa undan stofnunum úti á landi. Einnig skal á það bent að Tryggingastofnun telur að aukið fjármagn þurfi bæði til rekstrar Tryggingastofnunar og einnig sjúkratrygginga.

Annar minni hluti leggur áherslu á að ríkisstjórnin þurfi að hafa að leiðarljósi nokkur þeirra atriða sem fram komu í svörum viðmælenda heilbrigðisnefndar í umræddri ferð til Stokkhólms. Fram kom að ríkið sem kaupandi þjónustu ætti fremur að nálgast hlutverk sitt á grundvelli samvinnu við veitendur þjónustunnar í stað þess að ýta undir takmarkalausa samkeppni þeirra á milli. Einnig kom fram að ekki væri um raunverulega markaðsvæðingu að ræða þegar kaupandi og seljandi eru sami aðilinn. Þá var lögð áhersla á að langan tíma þurfi til undirbúnings þeim skipulagsbreytingum sem frumvarpið mælir fyrir um og að verulega þurfi að vanda til þeirra.

Annar minni hluti leggur áherslu á að við framkvæmd sjúkratrygginga þurfi að gæta þess að viðhalda háu menntunarstigi innan heilbrigðiskerfisins og að útvistun verkefna hjá einkaaðilum komi ekki niður á stofnunum sem mesta ábyrgð bera í þeim efnum. Þá er enn einu sinni minnt á mikilvægi rafrænnar sjúkraskrár innan heilbrigðiskerfisins.

Þingmenn Framsóknarflokksins leggja áherslu á jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu án tillits til efnahags. Ísland hefur á síðustu árum getað státað af öflugri heilbrigðisþjónustu. Mikilvægt er að áfram verði lagt til grundvallar að heilbrigðisþjónusta getur aldrei orðið í formi hefðbundinna viðskipta þar sem hagnaðarvon ræður för.

Undir nefndarálitið skrifar sú sem hér stendur, Valgerður Sverrisdóttir.

Hæstv. forseti. Eins og hér kemur fram og hefur reyndar komið fram áður munum við sitja hjá við lokaafgreiðslu málsins. Ástæðan er sú að við viljum ekki taka ábyrgð á þessu máli í raun vegna þess að okkur finnst að það sé í besta falli óljóst hvaða leið hæstv. ríkisstjórn og stjórnarflokkarnir ætla að fara með þessu frumvarpi en eins og ég hef áður látið koma fram tel ég að það liggi nokkuð ljóst fyrir að meiningin sé sú að fara út í aukinn einkarekstur og það svo um munar.

Eins og fram kom erum við að velta fyrir okkur því fyrirkomulagi sem verður hjá minni stofnunum, ekki síst á landsbyggðinni. Það hefur reyndar komið fram hjá stjórnarformanni sjúkratrygginga í heilbrigðisnefnd að hann geri sér grein fyrir því að ekki sé hægt að horfa á allar stofnanir og þar á meðal minni stofnanir sem stofnanir sem geti veitt full afköst því að í ýmsum tilfellum er um það að ræða að stofnunin er til staðar og þjónusta er til staðar á viðkomandi svæði og á það viljum við leggja mikla áherslu að svo verði áfram. Hins vegar hefur ekki komið fram hvernig á að meta þær aðstæður sem uppi eru á slíkum stofnunum. Ég lýsi þó ánægju með það að stjórnarformaðurinn lét það koma fram á nefndarfundi að hann gerði sér grein fyrir því að þarna væri um sérstakar aðstæður að ræða sem horfa þyrfti til.

Eins og kemur fram í þessu nefndaráliti vil ég leggja áherslu á í raun þann mjúka tón sem mér fannst vera í umræðunni og í þeim upplýsingum sem okkur bárust í ferð okkar til Svíþjóðar, að þetta sé ekki fyrst og fremst spurning um viðskipti og bisness heldur sé haldið í hið félagslega kerfi sem er náttúrlega gríðarlega mikilvægt og formaðurinn hefur látið þau orð falla hér í umræðunni að áfram verði um félagslegt kerfi að ræða og auðvitað er það eitt af því sem við framsóknarmenn munum fylgjast mjög náið með. Við munum kannski spara stóru orðin í þessari umræðu en miklu frekar veita ríkisstjórninni og heilbrigðisyfirvöldum aðhald í þeim breytingum sem fram undan eru og átta okkur á á hvaða leið ríkisstjórnin er í heilbrigðisþjónustunni vegna þess að það læðist að manni sá grunur að þar sé ekki öll sagan sögð eins og mál standa í dag.

Við leggjum áherslu á að vanda þurfi til undirbúnings og það var einmitt það sem kom fram í Svíþjóð að þessu kerfi var eiginlega skellt á án undirbúnings og þess vegna kom ýmislegt fram sem hefði kannski verið hægt að forðast með því að undirbúa málið betur. Ég efast ekki um að við getum látið okkur ýmislegt að kenningu verða sem var þeim fjötur um fót þegar þeir fóru yfir í þetta kerfi, Svíarnir. Þess má geta að á þeim tíma sem Svíar ákváðu að taka upp þetta fyrirkomulag voru miklar efnahagsþrengingar í Svíþjóð og vilji til þess að nýta fjármagnið betur og spara í heilbrigðisþjónustunni en hins vegar varð það ekki raunin. Það er líka rétt að benda á í þessu sambandi að við Íslendingar stöndum núna frammi fyrir svipuðum aðstæðum eða miklum samdrætti og miklum erfiðleikum í okkar efnahagslífi svo að því leyti til mundi sjálfsagt ekki veita af að koma á góðri nýtingu fjármagns í heilbrigðiskerfinu. En eins og kemur fram í nefndarálitinu er kostnaðarsamt að fara yfir í þetta fyrirkomulag og það er kostnaðarsamt að skipta Tryggingastofnun upp í tvær stofnanir og fjölga í yfirstjórn þar með. Í rauninni tel ég að ekki sjái fyrir endann á þeirri breytingu sem gera þarf á Tryggingastofnun með

þessari lagabreytingu. Þar er mikil tæknivinna eftir og mikil fjárfesting í raun í tölvubúnaði og öðru sem ekki er búið að gera ráð fyrir í fjárlagatillögum. Ég veit ekki hvað kemur fram í því frumvarpi til fjárlaga sem birtist innan tíðar en alla vega fannst mér það koma fram í umsögn Tryggingastofnunar ríkisins að ekki væri allt reiknað sem ætti eftir að koma til tals í sambandi við kostnaðinn.

Ekki hefur verið talað mikið um menntunarstigið og um menntun heilbrigðisstétta sem er náttúrlega gríðarlega mikilvægt mál. Þar hefur Landspítalinn sérstaklega haft miklu hlutverki að gegna og ekki bara Landspítalinn, það eru náttúrlega miklu fleiri heilbrigðisstofnanir sem hafa hlutverki að gegna í sambandi við menntunina. Að sjálfsögðu verður að gæta þess að tína ekki allar rúsínurnar út úr stofnununum og vera ekki búin að sjá fyrir endann á því að allir þættir séu dekkaðir í sambandi við menntunina. Þetta tel ég vera gríðarlega mikilvægt og vil því biðja formanninn, sem á eftir að tala aftur í dag, að útskýra frekar hvernig hún sér þá hluti fyrir sér eftir að reksturinn hefur færst að ég vil segja að verulegu leyti út úr því formi sem við þekkjum í dag og yfir í einkarekstur.

Formaður nefndarinnar fór mikinn í því sambandi að markmið laganna væri að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði og jafna aðgang að heilbrigðisþjónustu. Það eru góð markmið og allir geta skrifað undir það en hins vegar verður útfærslan að vera í samræmi við þessi orð og það er mikilvægt að fylgst verði með því. Það er líka sagt að hér sé í raun eingöngu um formbreytingu að ræða en ekki mikla efnisbreytingu. Mér finnst það kannski svolítið langt gengið að segja það eða halda því fram vegna þess að breytingin er vissulega mikil.

Margar spurningar vakna sem ekki hefur verið svarað og kannski er ekki hægt að svara öllum spurningum sem upp koma vegna þess að við Íslendingar erum náttúrlega að fara út í, verði frumvarpið að lögum, ákveðna tilraunastarfsemi sem verður að vanda mikið til og margt af því sem maður vildi spyrja um í dag er eitthvað sem ekki er ljóst á þessari stundu.

Svo gerðist það á næstsíðasta fundi í nefndinni að við fengum inn miklar breytingartillögur frá heilbrigðisráðuneytinu sem varða slysatryggingar og það var tekin ákvörðun um að þær skuli færast til sjúkratryggingastofnunar sem er nýjung. Ég velti því fyrir mér og spurði að því í nefndinni hvort það væri í samræmi við þingskapalög að svo veigamikil breyting gæti komið fram við síðustu umræðu um mál þar sem allar lagabreytingar þurfa samkvæmt lögum að fara í gegnum þrjár umræður. Niðurstaða nefndasviðs og niðurstaða ráðuneytisins var að þetta stæðist og við verðum að trúa því að svo sé. En vissulega er þarna um að ræða breytingu sem er ekkert óumdeild. Það er ekkert augljóst að þetta eigi að vera með þessum hætti og getur á ýmsan hátt verið nokkuð flókið af því að örorkugeirinn hefur mikil samskipti við slysatryggingar. Ég sé ekki alveg fyrir mér hvernig þetta verður leyst innan stofnunarinnar en auðvitað mun fólk leggja sig fram um að gera það. Þetta er svona dæmigert fyrir það sem mér finnst svífa yfir vötnunum, að það er margt óútkljáð. Ég tel samt til bóta að tími vannst til þess í sumar að fara betur yfir hlutina og þó að nefndin hafi ekki verið að störfum í sumar, eins og hér hefur komið fram, þá hefur ráðuneytið væntanlega farið yfir alla þessa hluti aftur og komist að þessari niðurstöðu þó að hún sé umdeild. Við munum ekki styðja þessa breytingu, við munum sitja hjá við þá atkvæðagreiðslu þar sem ekki er augljóst að þetta sé rétt, m.a. vegna þess að réttindakaflinn er áfram í almannatryggingalögunum, réttindakaflinn sem varðar örorkugeirann.

Sporin hræða svolítið, m.a. var í sumar gerður samningur við heilsugæslulækna og mér finnst vera gert lítið úr hlutverki hjúkrunarfræðinga í þeim samningi og þar með gert lítið úr forvörnum sem eru gríðarlega mikilvægar og það er nú eitt af því sem kemur fram í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar að leggja eigi mikla áherslu á forvarnir. Hættan í þessu er m.a. sú þar sem farið verður með reksturinn út í einkarekstur, t.d. hvað varðar heilsugæsluna, að þá sé ekki það sama látið ganga yfir þær stofnanir og þær sem reknar eru af ríkinu. Það er það sem ég óttast og mun fylgjast vel með að verði framfylgt. Það er svo mikilvægt að það sama gildi í öllum rekstri, hver sem ber ábyrgð á honum, þegar um þessa þjónustu er að ræða. Að öðrum kosti er ómögulegt að gera samanburð á milli rekstrarforma ef allir sitja ekki við sama borð. Það hefur borið svolítið á því að mínu mati þegar borinn er saman rekstur heilsugæslustöðva, t.d. hér í Reykjavík, sem reknar eru af einkaaðila og svo aftur af ríkinu að þá gildir ekki nákvæmlega það sama á báðum stöðum.

Hv. formaður heilbrigðisnefndar undraðist hik á framsóknarmönnum í þessu mál og það verður hún náttúrlega að eiga við sig. Eins og ég kom inn á áðan viljum við ekki bera ábyrgð á þessari lagasetningu, vissulega er hún að hluta til lagasetning sem áður hefur átt sér stað og þegar framsóknarmenn fóru með völdin í heilbrigðisráðuneytinu. En þar sem svo óljóst er hvert halda skal vil ég ekki taka ábyrgð á lögunum sem slíkum, en eins og ég hef áður sagt er ekki þar með sagt að við séum algerlega á móti því að einkarekstur eigi sér stað að einhverju leyti enda höfum við staðið að samningagerð í þá átt og í ákveðnum tilfellum getur það verið skynsamlegt.

Það kom hér fram og var vitnað til þess að doktor Sigurbjörg Sigurgeirsdóttir hefði verið einn af ráðgjöfum við smíði þessa frumvarps. Ég tel að það sé sami einstaklingur og skrifaði einmitt fyrst ritgerð um sameiningu sjúkrahúsanna sem var talin af hinu góða en síðan var blaðinu snúið við og allt fundið því til foráttu að þessi sameining skyldi hafa átt sér stað. Ég átti því eiginlega von á því þegar ég heyrði nafn hennar nefnt að þá yrði byrjað á því að skilja sjúkrahúsin í sundur aftur, Landspítalann og Borgarspítala, þar sem það var skoðun hennar, a.m.k. þegar kom að kosningum, að þessi sameining hefði ekki átt að eiga sér stað. En það hefur ekkert heyrst um það úr herbúðum stjórnarflokkanna þannig að ég reikna þá með að það sé ekki á döfinni.

Hæstv. forseti. Ég ætla ekki að hafa þessi orð fleiri að sinni. Ég geri mér grein fyrir því eins og fram kom í nefndarálitinu að það er full alvara að gera þetta frumvarp að lögum núna og í sjálfu sér er ekki ástæða til að draga það, þetta eru staðreyndir sem liggja fyrir. Eins og ég sagði munum við fylgjast með verkum ríkisstjórnarinnar í framhaldinu og veita henni aðhald, eftirlitsþátturinn er mikilvægur, eftirlits-

þátturinn er bæði hjá landlækni og sjúkratryggingastofnun. Ég tel að þar verði um einhverja skörun að ræða en það er eitt af því sem verður að reyna að leysa þegar út í alvöruna er komið.

[16:21]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil þakka ágæta ræðu hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur og nefndarálit hennar, framhaldsnefndarálit 2. minni hluta. Þar kemur m.a. fram, í 1. mgr., að Framsóknarflokkurinn vilji ekki bera ábyrgð á þeim grundvallarbreytingum sem gerðar eru á heilbrigðisþjónustunni með samþykki frumvarpsins og þar er líka sagt að þeir muni sitja hjá við lokaafgreiðsluna.

Ég get tekið undir það með hv. þingmanni að verið er að gera ákveðnar grundvallarbreytingar varðandi fjármögnunina. Annars má segja að markmiðið með frumvarpinu, fyrir utan þær grundvallarbreytingar, sem er að kostnaðargreina og styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda, sé að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði og jafnan aðgang, stuðla að rekstri og þjóðhagslegri hagkvæmni í heilbrigðisþjónustu o.s.frv. Þetta er meginhlutverk frumvarpsins eða megintilgangurinn.

Í því sambandi er auðvelt að fara yfir í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks frá 1999 þar sem einmitt er verið að fara út í samkomulag sem var í þá veru, eins og segir, með leyfi forseta:

„Skoðaðir verði möguleikar á breyttu rekstrarformi einstakra þjónustuþátta eða stofnana í heilbrigðisþjónustu til að tryggja landsmönnum góða þjónustu en auka jafnframt ábyrgð stjórnenda í rekstrinum.“

Nú var að vissu leyti farið eftir þessari stefnuyfirlýsingu á þeim tíma sem var þá að sumu leyti endurtekning frá 1995 og m.a. farið í samninga við Art Medica, Heilsugæsluna í Salahverfi og Sóltún. Mig langar að spyrja hv. þingmann hvert hans mat sé á því hvort farsæl skref hafi verið stigin þegar samningar voru gerðir við þessa aðila um heilbrigðisþjónustu og hvort hv. þingmaður vill sjá framhald á slíkum samningum.

[16:23]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég held að við þurfum ekkert að endurtaka okkur með það að í tíð fyrri ríkisstjórnar var farið út í einkarekstur á ákveðnum sviðum þó að það hafi verið í takmörkuðu formi og mjög takmarkað í fjölda.

En fyrst hv. þingmaður nefndi Sóltún sérstaklega þá held ég að ljóst sé í dag að þar hafi ekki verið gerður góður samningur — hann átti að vera mikil fyrirmynd en reynist svo óttalegur bastarður. Þó að ég efist ekki um að í Sóltúni sé veitt góð þjónusta og fólkið sem þar dvelur hafi það gott þá hefur þessi samningur að mörgu leyti verið mjög gallaður.

Hvað varðar Art Medica þá er því ekki að neita að þeir sem þar semja við ríkið höfðu ákaflega sterka stöðu til að semja þar sem þeir höfðu sérþekkingu á því mikilvæga hlutverki sem þar um ræðir. Ég er ekki frá því að fyrrverandi heilbrigðisráðherra hefði frekar viljað reka þá þjónustu áfram í því formi sem áður var eða á þann hefðbundna hátt sem almennt þekktist í stað þess að semja eins og gert var. Ég tel að sá samningur hafi verið dýr en ég vil líka halda því til haga að þar er unnið gott starf.

Ekki er hægt að neita því að þegar ríkið hefur verið að semja þá hefur það oft reynst dýrt. Ég er tilbúin til að halda því fram hér að skort hafi þekkingu eða þurft hafi öflugra lið til samninga í heilbrigðisráðuneytinu til þess að kaupa þjónustu. Ég held að það sé ekkert launungarmál.

[16:25]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hv. þingmanni þetta ágæta svar. Í máli hv. þingmanns kom fram það sem er kannski meginrótin að frumvarpinu, þ.e. að styrkja kaupendahlutverk ríkisins hvað varðar heilbrigðisþjónustu fyrir almenning. Það er ljóst að í gegnum tíðina hafa heilbrigðisyfirvöld og þeir sem hafa verið að semja um þjónustu verið frekar vanmáttugir gagnvart þeim aðilum sem hafa verið að semja um að veita þjónustuna. Þekkingin liggur hjá veitendum þjónustunnar hvað snertir ýmis atriði, t.d. varðandi kostnað, sem hefur ekki alltaf legið fyrir, varðandi þá þjónustu sem á að veita, varðandi gæði þjónustu og slíkt.

Mig langar því að heyra frá hv. þingmanni hvort það skref sem er þá stigið núna, að styrkja kaupendahlutverkið, geti ekki orðið til þess — hvort við getum ekki orðið sammála um að út úr því fáist betri nýting fjármuna að því tilskildu að hlutverk þessarar nýju stofnunar varðandi eftirlit með gæðum verði til þess að gæði þjónustunnar fyrir skjólstæðinga, sjúklinga, verði meiri.

Þar erum við komin að ákveðnum kjarna í umræðunni, kjarnanum í frumvarpinu sem við ræðum hér — að við sem kaupendur þjónustu, heilbrigðisyfirvöld, og við sem ábyrgðarmenn stjórnvalda leitumst eftir því að veita betri þjónustu, meira aðgengi og fá meira fyrir peninginn.

[16:27]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)*:

Hæstv. forseti. Ég hef svo sem ekki miklu við þetta að bæta. Þetta er nokkuð ljóst okkar á milli. Ég get endurtekið það að ég tel mikilvægt að ríkið hafi sterkt lið í samningum þegar um er að ræða að kaupa þjónustu og það vil ég bæta.

Ég get sagt eins og hv. þingmaður að vissulega vonar maður að þetta geti allt saman gengið vel. Það er nú ekkert lítið í húfi. Það væri grátlegt ef við stæðum frammi fyrir því að hafa skaðað heilbrigðiskerfið okkar sem við höfum verið ákaflega stolt af. Sem bjartsýnismanneskja verð ég bara að vona það besta. En ég heiti því að fylgjast vel með því sem gerist og mun veita ríkisstjórninni aðhald eins og mér er unnt.

[16:28]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir það nefndarálit sem hún leggur hér fram. Mig langar engu að síður að leggja fram spurningu til hv. þingmanns.

Í 1. mgr. segir að þingmenn Framsóknarflokksins vilji ekki bera ábyrgð á þeim grundvallarbreytingum sem gerðar eru á heilbrigðisþjónustunni með því að samþykkja þetta frumvarp og ætli að sitja hjá. Í næstu málsgrein segir, með leyfi forseta:

„Engu að síður er lögð áhersla á að það fyrirkomulag sem tekið er upp getur verið vel nothæft við ákveðnar aðstæður og ekki ólíkt þeim hugmyndum sem voru komnar fram í stjórnartíð fyrrverandi ríkisstjórnar.“

Spurning mín til hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur er þessi: Eru þau lög sem Alþingi setur aðeins bær við ákveðnar aðstæður fyrir ákveðna flokka? Eru lög sem Alþingi setur ekki bær við ákveðnar aðstæður, þ.e. ef svo vill til að Sjálfstæðisflokkurinn fari með heilbrigðisráðuneytið?

[16:29]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég heyri að hv. þingmaður hefur tekið nærri sér þau orð mín að ég treysti ekki Sjálfstæðisflokknum til þess að fara með heilbrigðismál.

Ég tel að æðioft hafi komið upp ágreiningur, þó að hann færi kannski ekki hátt, í samstarfi okkar, sem var að mörgu leyti ágætt, í sambandi við heilbrigðismálin og þar hafi okkur kannski greint á um grundvallaratriði. Engu að síður stöndum við frammi fyrir því núna að verið er að setja ný lög sem gefa náttúrlega gríðarlega mikla möguleika á breytingum. Miðað við margt af því sem komið hefur fram í umfjöllun um frumvarpið liggur það fyrir að vilji er til þess að gera miklar breytingar á rekstrarforminu.

Auðvitað er ekki hægt að halda því fram að lög sem sett eru á Alþingi eigi bara að henta einhverjum ákveðnum stjórnmálaflokkum. En kannski má segja að einhverjir hafi ekki verið alveg á varðbergi hvað það varðar að lögin sem sett voru um heilbrigðisþjónustuna eru mjög opin og gefa mikla möguleika á samningum sem slíkum, eða samningum eins og þeim sem hafa verið gerðir og munu eflaust verða gerðir í enn ríkari mæli. Ég get því ekki svarað þessu öðruvísi en þannig að þessi lög voru sett og þau gefa mikla möguleika á einkarekstri. Slíkur rekstur hefur verið takmarkaður vegna þess að Framsóknarflokkurinn hefur viljað hafa hann takmarkaðan. En nú eru aðstæður breyttar og þá verðum við að sjá til hvað gerist. Hv. þingmaður verður sjálfsagt áhugasöm um að gera miklar breytingar ef ég þekki hana rétt.

[16:31]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur svarið. Það er ljóst að hennar niðurstaða er sú að Sjálfstæðisflokknum sé ekki treystandi fyrir heilbrigðisþjónustunni. Þá er það einfaldlega komið fram og þá eru lögin með þeim hætti að þau hentuðu betur við ákveðnar aðstæður ef einhver annar flokkur sæti með heilbrigðisráðuneytið.

Framsóknarflokkurinn hafði heilbrigðisráðuneytið árum saman í samstarfi Sjálfstæðisflokks og Framsóknar og einkarekstrinum eða breyttu rekstrarformi var komið á í tíð Framsóknarflokksins. Þess vegna dettur mér enn í hug akkúrat núna að það er algjörlega ljóst, hæstv. forseti, að það skiptir máli hvort menn eru í stjórn eða stjórnarandstöðu, þeir skipta um skoðun eftir því hvort þeir eru ráðherrar eða ekki ráðherrar og skipta um skoðun eftir því hvort þeir eru í stjórn eða ekki í stjórn. Þar er Framsóknarflokknum kannski gleggst lýst.

[16:32]

Frsm. 2. minni hluta heilbrn. (Valgerður Sverrisdóttir) (F) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér fannst þetta nú ekki vera alveg sanngjarnt hjá hv. þingmanni því að mér fannst ég vera mjög málefnaleg í mínum málflutningi hér. Þó svo að við höfum tekið þá afstöðu til þessa máls að styðja það ekki heldur að sitja hjá við lokaafgreiðslu málsins er því alls ekki algjörlega hent út af borðinu. (Gripið fram í.) Við höfum tekið undir ákveðna þætti og því held ég að sé best að halda hérna til haga.

Því að það sé sérstaklega Framsóknarflokkurinn sem skiptir um skoðun eftir því hvort hann er í stjórn eða stjórnarandstöðu í vil ég hins vegar mótmæla. Ég þekki annan flokk sem er nú ekki gamall, Samfylkinguna, þó ekki sé kannski sanngjarnt að tala um hana hér vegna þess að hún tekur ekki þátt í þessum orðaskiptum. Ég tel að hún hafi kannski sett öll met í sambandi við það að skipta um skoðun eftir því hvort hún er í stjórn eða stjórnarandstöðu og það má alveg telja heilbrigðismálin með í þeim efnum.

[16:33]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Það er markmið ríkisstjórnar Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks að heilbrigðisþjónusta á Íslandi verði ávallt í fremstu röð. Rúmlega fjórðungi fjárlaga ríkisins er varið til heilbrigðismála og nýting fjármuna, skipulag og rekstur heilbrigðiskerfisins er því mál sem varðar alla. Jafnaðarmenn vilja tryggja jafnræði til heilbrigðisþjónustu óháð efnahag og frá þeirri stefnu má aldrei hvika. Jafnaðarmenn vilja jafnframt nýta markaðsaðferðir þar sem það á við til að tryggja hagkvæmni, meðal annars í rekstri, án þess að það komi niður á jafnréttinu. Á sínum tíma setti Samfylkingin sér fjórar forsendur fyrir öllum breytingum í heilbrigðiskerfinu. Í fyrsta lagi að aðgengi allra landsmanna að heilbrigðiskerfinu sé óháð efnahag, í öðru lagi að þjónusta við sjúklinga batni, í þriðja lagi að beinn kostnaður við sjúklinga aukist ekki, í fjórða lagi að fjármunir hins opinbera nýtist vel. Herra forseti, þessi markmið og forsendur eru uppfyllt í þessu frumvarpi um sjúkratryggingastofnun sem hefur fengið mikla umfjöllun á vettvangi heilbrigðisnefndar, meiri en mörg önnur mál mörg undanfarin ár get ég fullyrt. Heilbrigðisnefnd fór ekki bara út fyrir landsteinana til að kynna sér málið heldur tók hún á móti um það bil 60 gestum sem verður að teljast einsdæmi. Í frumvarpinu segir, herra forseti, beinum orðum að aðgangur að heilbrigðiskerfinu verði óháður efnahag. Við þurfum ekki annað en líta á 1. gr. frumvarpsins til að sjá það. Ákvæðið felur í sér lýsingu á grundvallarréttindum sjúkratryggðra sem líta ber til við framkvæmd laga um sjúkratryggingar og hafa til fyllingar við skýringu einstakra ákvæða laganna.

Þá segir í 40. gr. frumvarpsins, með leyfi forseta:

„Við samningsgerð skal tryggja aðgengi sjúkratryggðra að þeirri heilbrigðisþjónustu sem samið er um óháð efnahag.“

Einnig segir í greinargerð með frumvarpinu, með leyfi forseta:

„Ekki er um aukna gjaldtöku að ræða frá núgildandi ákvæðum laga um almannatryggingar og laga um heilbrigðisþjónustu.“

Í 43. gr. stendur beinlínis, með leyfi forseta:

„Um gjald sem sjúkratryggður greiðir fyrir þjónustuna fer skv. 29. gr. og er veitendum þjónustu óheimilt að krefja hann um frekara gjald.“

Í greinargerð um þetta ákvæði stendur, með leyfi forseta:

„Veitanda þjónustunnar er þannig óheimilt að krefja sjúkratryggðan um annað eða hærra gjald en gert er ráð fyrir að hann greiði samkvæmt 29. gr. frumvarpsins.“

Þetta þýðir á mannamáli að hér er verið að banna að fólk geti keypt sig fram fyrir röðina. Í þessu frumvarpi er verið að banna að fólk njóti fjárhagslegs forskots í heilbrigðiskerfinu.

Herra forseti. Þá erum við komin með þessi þrjú mikilvægu atriði á hreint: Þjónustan verður óháð efnahag. Það eru engar auknar gjaldtökuheimildir í frumvarpinu og það verður ekki leyfilegt að kaupa sig fram fyrir röðina. Það er nú ekki slæmt að mínu mati að ná þessu í gegn.

Í 39. gr. segir að sjúkratryggingastofnunin geri samninga við heilbrigðisstofnanir, samanber lög um heilbrigðisþjónustu, sveitarfélög, sjálfseignarstofnanir, fyrirtæki og einstaklinga um veitingu heilbrigðisþjónustu og greiði þeim endurgjald í samræmi við ákvæði samninganna.

Í athugasemd við þessa grein segir, með leyfi forseta:

„Ekki er gert ráð fyrir að stofnunin semji við fagfélög eða stéttarfélög eins og tíðkast hefur.“

Þetta er gríðarlega mikilvægt nýmæli að mínu mati. En þessu tengt er að sjálfsögðu mjög mikilvægt að vel sé búið að hinni nýju stofnun og vel sé til vandað varðandi kostnaðargreininguna. Meiri hluti heilbrigðisnefndar bendir á í fyrra nefndaráliti sínu að stofnunin þurfi að hafa breiða faglega þekkingu til að tryggja henni sterkt samningsumhverfi. Þannig þarf stofnunin að hafa á að skipa sérfræðiþekkingu sem tryggi að saman geti farið innan stofnunarinnar fagleg og fjárhagsleg hæfni til að meta sjálfstætt aðstæður við samningsgerð hverju sinni, mat á heilsufarslegum þörfum notenda almennt og þeirri áhættu sem kann að felast í tilteknum aðgerðum eða aðgerðaleysi aðila sérstaklega.

Herra forseti. Í þessum efnum getur verið dýrt að spara.

Í 38. gr. frumvarpsins segir að séu samningar um heilbrigðisþjónustu ekki fyrir hendi sé í sérstökum tilfellum heimilt tímabundið að endurgreiða sjúkratryggðum útlagðan kostnað vegna heilbrigðisþjónustu á grundvelli gjaldskrár sem sjúkratryggingastofnunin gefur út. Þetta ákvæði er nýmæli. Í athugasemdunum stendur, með leyfi forseta:

„Meginreglan er enn sem fyrr að í öllum tilvikum þurfi að liggja fyrir samningar milli sjúkratryggingastofnunar og veitenda þjónustu ef til þess á að koma að ríkið greiði hlutdeild í kostnaði við heilbrigðisþjónustu. Í einstökum afmörkuðum tilvikum þykir þó rétt að sjúkratryggingastofnuninni sé heimilt að endurgreiða sjúkratryggðum útlagðan kostnað vegna heilbrigðisþjónustu á grundvelli gjaldskrár sem sjúkratryggingastofnunin gefur út. Gert er ráð fyrir að ávallt verði gripið til slíks úrræðis tímabundið og að ákvæðið heimili ekki að komið sé á varanlegu endurgreiðslukerfi án þess að fyrir liggi samningar milli sjúkratryggingastofnunar og viðsemjenda. Einkum er gert ráð fyrir að ákvæðið verði nýtt til að brúa millibilsástand þegar samningaviðræður standa yfir og ekki hafa verið gerðir fullnægjandi samningar um heilbrigðisþjónustu á afmörkuðu sviði.“

Hér er verið að koma, á mannamáli, í veg fyrir að myndist varanlegt ástand samningslausra lækna.

Herra forseti. Mig langar einnig að minnast aðeins á 40. gr. en þar kemur fram að við samningsgerð um heilbrigðisþjónustu skuli þess gætt að raska ekki þeirri þjónustu sem veita ber samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu og í greinargerðinni stendur beinlínis, með leyfi forseta:

„Ekki er gert ráð fyrir að samið sé við einkaaðila um veitingu þjónustu ef slíkt raskar hinu opinbera þjónustukerfi. Þannig er ekki unnt að tína út ábatasömustu þjónustuþættina ef það þýðir að opinber stofnun missi hæfni til að veita þjónustu á hagkvæman og öruggan hátt.“

Þá vildum við í meiri hluta nefndarinnar leggja áherslu á að þegar samningar eru gerðir um tiltekna þjónustu verði þess gætt að samningar verði gerðir við fleiri en einn aðila til að gæta samkeppnis- og öryggissjónarmiða svo að tryggja megi að þekking aðila sem veita sambærilega þjónustu viðhaldist og að þeir sem eru í samkeppni um að veita tiltekna þjónustu detti ekki af markaðnum sem leiði til ástands sem líkja má við fákeppni innan viðkomandi sviðs. Jafnframt leggur meiri hlutinn áherslu á að í samningum um veitingu heilbrigðisþjónustu, hvort heldur um er að ræða opinbera aðila eða aðra, skuli semja um að viðkomandi taki að sér menntunar- og þjálfunarhlutverk, sé þess kostur, til að tryggja endurnýjun þekkingar innan viðkomandi sviðs.

Herra forseti. Ein stærstu framfaraskrefin í þessu frumvarpi eru skilin á milli kaupanda og veitenda þjónustunnar enda á það ekki að skipta máli hvernig kötturinn er á litinn sem fremi sem hann veiðir. Það er í anda þess sem nágrannaþjóðirnar hafa fyrir löngu gert og það er ekkert leyndarmál að sænska kerfið er sérstök fyrirmynd að þeirri uppstokkun sem hér á sér stað.

Eftir samþykkt þessa frumvarps verður ríkið hins vegar áfram aðalkaupandinn. Í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir breytingu á því. Það kemur fram að tæplega þriðjungur af útgjöldum vegna heilbrigðisþjónustu rennur nú til greiðslu fyrir þjónustu sem aðrir en ríkið veita og þar er nefnt að ýmsar öldrunarstofnanir, endurhæfingarstofnanir, einkareknar rannsókna- og læknastofur, heilsugæslustöðvar og sjálfstætt starfandi hjúkrunarfræðingar eru innan þess kerfis sem nú þegar er fyrir hendi. Enn fremur má nefna starfsemi félagasamtaka eins og Krabbameinsfélags Íslands, SÁÁ og endurhæfingarstöð Styrktarfélags lamaðra og fatlaðra sem dæmi um einkarekna heilbrigðisþjónustu sem vinstri grænir virðast ekki geta þolað. Starfsemi þessara aðila hefur (**SJS:** Þetta er útúrsnúningur.) alla tíð verið fjármögnuð úr opinberum sjóðum og þeim sem á þurfa að halda hefur verið tryggður aðgangur að þeirri þjónustu, svo gott sem, ef ekki algerlega að kostnaðarlausu.

Talsverð umræða var í nefndinni um hvort við værum að auka vald ráðherra um of. Því er ég ekki sammála. Það

er ljóst að þegar ný lög um heilbrigðisþjónustu voru samþykkt fyrir nokkrum missirum jukust valdheimildir ráðherra. En það var eitt af markmiðunum með þeim breytingum sem þá voru samþykktar. Vald ráðherra þurfti að aukast enda gengur ekki að stjórnunin og stefnumótunin verði hjá undirstofnunum viðkomandi ráðuneytis. Við þurfum að styrkja heilbrigðisráðuneytið og það gerðum við þegar heilbrigðisþjónustulögin voru sett og ég minni á að allir flokkar þingsins samþykktu þær breytingar. Við erum hins vegar ekki að auka valdheimildir ráðherrans í þessu frumvarpi.

Herra forseti. Frumvarpið skerðir ekki réttindi sjúklinga. Er sérstaklega tekið fram að svo sé ekki og er vísað í lög um réttindi sjúklinga í frumvarpinu ásamt lögum um heilbrigðisþjónustu. Einkaaðilar sem munu sjá um eitthvað af þessari þjónustu munu ekki taka ákvarðanir um réttindi sjúklinga.

Frumvarpið tryggir betra eftirlit sömuleiðis með heilbrigðisþjónustunni, ekki síst hjá þeirri þjónustu sem nú þegar er í einkarekstri sem er um þriðjungur allrar heilbrigðisþjónustunnar. Eftirlitið mun liggja hjá ráðuneyti, landlækni og sjúkratryggingastofnuninni og eftir atvikum hjá Lyfjastofnun. Í framhaldsnefndaráliti frá heilbrigðisnefnd erum við einmitt að bæta við auknu eftirlitshlutverki hjá sjúkratryggingastofnun. Frumvarpið er því framfaraskref þegar kemur að eftirlitsþættinum og ég held, fyrst hér var rætt um Sóltún, að það mál hefði ekki komið upp ef við hefðum haft sjúkratryggingastofnun sem hefði samið á grundvelli ítarlegrar kostnaðargreiningar, faglegrar þekkingar og eftirlit, eins og er samkvæmt frumvarpinu, hefði verið við lýði.

Herra forseti. Almenn ánægja er með frumvarpið meðal umsagnaraðila og allt tal um að hér sé verið að innleiða eitthvert skelfilegt heilbrigðiskerfi á ekki við rök að styðjast. Við erum að feta í fótspor nágranna okkar á Norðurlöndunum þar sem bæði hægri menn og vinstri menn hafa stutt sambærilegar breytingar. Förum aðeins yfir hvað aðrir segja um þetta frumvarp fyrst hér eru einstaklingar í salnum sem leggja ekki trúnað á orð okkar sem styðjum ríkisstjórnina.

Landspítalinn segir, með leyfi forseta:

„Landspítali mælir eindregið með samþykkt þessa frumvarps og telur að með samþykkt þess sé stórt skref stigið í framfaraátt og leikreglur í samskiptum kaupenda og seljenda heilbrigðisþjónustu skýrar og mun auka til muna hagkvæmni í rekstri heilbrigðisþjónustunnar auk þess sem þessi lagasetning stuðlar að enn meiri gæðum þjónustunnar.“

Heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu segir, með leyfi forseta:

„Í heildina séð hefur verið vandað til frumvarpsvinnunnar, markmið frumvarpsins eru skýr og texti þess greinargóður. Í frumvarpinu er margt til bóta og fyrirhuguð styrking á hlutverki ríkisins sem kaupanda og kostnaðargreining heilbrigðisþjónustunnar mikið framfaraspor.“

Heilsugæslan á Akureyri segir, með leyfi forseta:

„Stjórnendur Heilsugæslunnar á Akureyri telja hugmyndafræði að nýju fyrirkomulagi og nýrri stofnun af hinu góða.“

Landlæknir segir, með leyfi forseta:

„Landlæknisembættið telur, eins og reyndar að ofan greinir, frumvarp þetta vera til mikilla bóta, skýra og skilgreina betur það umhverfi mismunandi rekstrarforma sem þegar hafa verið hér við lýði í mörg ár eða áratugi og jafnframt að veita þeirri hugsýn meira brautargengi.“

Annars staðar í umsögn landlæknis stendur, með leyfi forseta:

„Sérstakt fagnaðarefni er að þar kemur fram að allir sjúkratryggðir skuli njóta þjónustu, óháð efnahag.“

Sjúkrahúsið á Akureyri segir, með leyfi forseta:

„Það verður að teljast framfaraskref að heilbrigðisþjónustan í heild sé kostnaðargreind og tekin verði upp blönduð fjármögnun á heilbrigðisstofnunum og annars staðar þannig að fjármagn fylgi sjúklingum. Heilbrigðisstofnanir fái þá fjármagn í samræmi við þörf og fjölda verka.“

Landssamband eldri borgara segir, með leyfi forseta:

„Í fljótu bragði er frumvarpið vel unnið og ljóst er að það tekur mið af nútímalegum starfsháttum, rík áhersla er lögð á gæðaeftirlit, árangursstjórnun og kostnaðargreiningu.“

Í annarri umsögn frá Félagi eldri borgara stendur, með leyfi forseta:

„Markmiðið er meðal annars að auka áherslu á gæðaeftirlit, árangursstjórnun og kostnaðargreiningu sem FEB telur að verði til bóta.“

Læknaráð Landspítalans segir, með leyfi forseta:

„Stjórnvöld munu, í gegnum sjúkratryggingastofnun, óhjákvæmilega taka meiri þátt í því að forgangsraða þeirri þjónustu sem veitt er í heilbrigðiskerfinu í framtíðinni. Þeir kostir sem hlotist geta af þessari lagabreytingu eru m.a. betri nýting fjármuna í heilbrigðiskerfinu, aukin afköst og meiri gæði.“

Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga segir, með leyfi forseta:

„Fíh fagnar einnig hugmyndum um að komið verði á fót sérstakri stofnun sem heyri undir stjórn heilbrigðisráðherra og annist m.a. kaup, greiðslur og samninga um heilbrigðisþjónustu (18. gr.). Náist það markmið stjórnvalda sem ítrekað er í almennum athugasemdum með frumvarpi þessu, að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustu og að taka upp blandaða fjármögnun á heilbrigðisstofnunum þannig að heilbrigðisstofnanir fái fjárveitingar í samræmi við þörf og verkefni þá verður það án efa til mikilla bóta bæði fyrir þá sem þjónustunnar njóta og þá sem hana veita.“

Að lokum segir Öryrkjabandalagið, með leyfi forseta:

„Markmið frumvarpsins eru skýr og það er jákvætt að stuðlað sé að rekstrar- og þjóðhagslegri hagkvæmni í heilbrigðisþjónustu með hámarksgæði í huga. Jafnframt er það til bóta að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu óháð því hvort veitendur þjónustunnar séu opinberir aðilar, sjálfseignarstofnanir, einkafyrirtæki eða sjálfstætt starfandi einstaklingar.“

Herra forseti. Kjarni málsins er þessi: Hér er á ferðinni frumvarp sem tryggir að aðgangur að heilbrigðisþjónustu verður óháður efnahag. Það hefur engar nýjar gjaldtökuheimildir. Það bannar kaup fram fyrir röðina. Það kemur í veg fyrir einokunaraðstöðu heilbrigðisstétta gagnvart hinu opinbera. Það takmarkar möguleika lækna á að vera utan samninga. Það skerðir í engu rétt sjúklinga. Þá aðskilur

frumvarpið veitanda og kaupanda þjónustunnar í anda sænsku leiðarinnar. Það kemur í veg fyrir að hæfni opinberrar stofnana sé skert með þeim hætti að einkaaðilar tíni ábatasömustu þjónustuþættina út. Loks tryggir frumvarpið að fjármagn fylgi sjúklingnum.

Öll þessi atriði hljóta að vera fagnaðarefni allra sem vilja setja hag sjúklinganna í forgang og, herra forseti, það erum við að gera með þessu frumvarpi.

[16:48]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég saknaði þess í upplestri hv. þingmanns að hann las ekki upp umsögn ungra jafnaðarmanna um þetta frumvarp. Ég ætla að leyfa mér að gera það fyrir hans hönd og vandamanna. Ungir jafnaðarmenn hafa lýst í ályktun mikilli undrun yfir því að þingflokkur Samfylkingarinnar ætli að stuðla að því að þetta frumvarp verði samþykkt á yfirstandandi þingi.

Í ályktuninni segir að frumvarpið gangi í grundvallaratriðum gegn stefnu Samfylkingarinnar. Bragð er að þá barnið finnur, hv. þingmaður. Af hverju var ekki minnst á þessa hluti í annars langri lofræðu?

Mig langar líka til að spyrja hv. varaformann Samfylkingarinnar hvort hann sé samþykkur því og ánægður með það ákvæði frumvarpsins sem bannar að samið skuli við stéttarfélög fagaðila í heilbrigðisþjónustu, svo sem Ljósmæðrafélag Íslands, um heimaþjónustu við sængurkonur þegar þær koma heim af fæðingardeildum.

[16:49]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður beindi til mín spurningu sem laut að ályktun ungra jafnaðarmanna og ég er einfaldlega ósammála þeirri ályktun sem ungir jafnaðarmenn draga af þessu frumvarpi. Ég er sannfærður um og veit að þetta frumvarp fer ekki gegn stefnu Samfylkingarinnar. Við höfum á tveimur landsfundum farið í gegnum þessa umræðu og samþykkt frekar jákvæða nálgun á einkarekstri sem hefur alltaf verið með því skilyrði að við mismunum ekki eftir efnahag og það er svo niðurneglt í frumvarpið að það ætti að geta róað efasemdarmenn um það.

Sömuleiðis held ég að inntak ályktunarinnar og áhyggjur um að frumvarpið skerði hugsanlega réttindi sjúklinga séu einfaldlega misskilningur. Frumvarpið tekur sérstaklega fram að hér er ekki verið að skerða réttindi sjúklinga. Hér er sérstaklega vísað í lög um réttindi sjúklinga, hér er sérstaklega vísað í lög um heilbrigðisþjónustuna og komið í mörgum liðum inn á hver þau réttindi eru. Ég held því að hér sé ekki neitt til að hafa áhyggjur af, einkaaðilar munu ekki taka neinar ákvarðanir um réttindi sjúklinga. Þessir þættir munu lúta eftirliti bæði ráðuneytis, landlæknis og stofnunarinnar sjálfrar og það er auðvitað gríðarlega mikilvægt. Ég held að það sé framfaraskref hvað þetta varðar, að við fylgjumst betur með þeim einkarekstri sem þó er í gangi sem er allt að þriðjungur þjónustunnar.

Ég nefndi sem dæmi Sóltúnsmálið sem ég veit að hv. þingmaður hefur mikinn áhuga á. Ég er sannfærður um að slíkt mál hefði ekki komið upp ef þetta frumvarp hefði verið lög þegar sá samningur var gerður.

Svo að ég komi á síðustu sekúndunum inn á seinni spurninguna er ég mjög ánægður með það ákvæði frumvarpsins að ekki er lengur heimilt að semja heildstætt við fagfélög og stéttarfélög. Ég tel fullkomlega óeðlilegt að þessar stéttir hafi þá stöðu gagnvart hinu opinbera að geta sameinast í einum hópi og sett jafnvel hinu opinbera einhvers konar afarkosti. Það er óeðlileg staða. Markmið frumvarpsins er að styrkja ríkið sem kaupanda og við gerum það ekki ef við höfum (Forseti hringir.) það opið að t.d. allir sérfræðilæknar í tilteknu fagi geti sameinast í samningum við ríkið.

[16:51]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Maður fer að skilja af hverju ekki er samið við ljósmæður.

Á fund heilbrigðisnefndar kom fulltrúi frá, held ég, Samkeppniseftirliti og sagði að það væri alveg hreint óþolandi að menn gætu rottað sig svona saman í einhverjum fagfélögum eða stéttarfélögum. Er þetta skoðun hv. þingmanns, varaformanns Samfylkingarinnar? Ég spurði um alveg konkret dæmi og svarið kom: Það á ekki að semja við Ljósmæðrafélag Íslands um að sinna heimaþjónustu við sængurkonur.

Ég verð að segja alveg eins og er, herra forseti, að manni blöskrar. Það er greinilegt að Samfylkingin hefur með stuðningi við þetta frumvarp látið kreddukenningar frjálshyggjumanna í samstarfsflokknum, Sjálfstæðisflokknum, um að markaðslausnir eigi alltaf við, leiða sig út af braut jafnaðarstefnunnar. Það er kannski ekkert nýtt en það er staðfest hér enn og aftur.

[16:52]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að hv. þingmaður ætti ekki að ásaka aðra þingmenn eða flokka um kredduhugmyndir í ljósi þess hvernig málflutningur Vinstri grænna hefur verið (Gripið fram í.) þar sem trúarbrögðin eru í algjörum forgrunni.

Varðandi þá spurningu hvort mér finnist eðlilegt að fagfélög eða stéttarfélög séu samningsaðilarnir í svona samningum finnst mér alveg augljóst að ef markmið okkar er að styrkja kaupandastöðu ríkisins er ekki vænlegt ef t.d. allir hjartalæknar sameinast í einu félagi og reyna að semja við ríkið. Hvers konar stöðu munum við þá búa hinu opinbera hvað þetta varðar? Við sáum það þegar hjartalæknar náðu ekki samningum við hið opinbera, þá fóru þeir allir (Gripið fram í.) út af samningi, það var skelfileg staða. Það er ekki hollt því fólki sem við erum að reyna að setja hér í forgang, sjúklingunum, ef einhver stétt, sama hver stéttin er, getur sameinast í kröfum sínum gagnvart hinu opinbera í samningum.

Að því sögðu bendi ég líka á 8. gr., 43. gr. og 44. gr. — sérstaklega 8. greinina, þar er talað um að sjúkratryggingastofnuninni sé heimilt að skipa starfshópa og kalla til sérfræðinga til að (Forseti hringir.) aðstoða stofnunina. Það er aðkoma þessara fagfélaga og stéttarfélaga í vinnu sjúkratryggingastofnunar. (Forseti hringir.) En mér finnst óeðlilegt að við höfum þannig kerfi að einstakar stéttir geti sam-

einast í (Gripið fram í.) sínum samningum (Forseti hringir.) gagnvart hinu opinbera.

[16:54]

Forseti (Magnús Stefánsson):

Forseti vekur athygli á því að það er smábilun í klukkunni í ræðupúltinu en við gætum þess að taka réttan tíma.

[16:54]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil spyrja hv. þingmann hvort honum þyki að samningur sjúkraliða, samningur ljósmæðra, samningur hjúkrunarfræðinga, samningar við stéttarfélög hafi skilað þessum fagstéttum, þessum kvennastéttum, (Gripið fram í.) þeim launakjörum að það sé eitthvað að óttast. Er ekki ýmis starfsemi sem er hagkvæmari og betri innan sameiginlegra samninga en að vísa öllu yfir á fyrirtæki innan stofnunarinnar? Ég vil að hv. þingmaður svari því.

Hv. þingmaður segir að ekki skipti máli hver veiti þjónustuna. Ég spyr hann: Telur hann ekki að það geti valdið auknum kostnaði ríkissjóðs þegar samið er um hærri greiðslur til einkarekinna stofnana eins og við höfum öll dæmin um? Kemur ekki kostnaðurinn niður á ríkissjóði þó að það komi ekki niður á sjúklingunum, einstaklingunum sem fá þjónustuna? Hvað þykir hv. þingmanni um þá formbreytingu að þegar rekstur fer úr opinberri þjónustu yfir í einkarekstur fara líka réttindi starfsmannanna og réttindi stofnunarinnar úr opinberum stjórnsýslurétti yfir á svið einkaréttar? Er það það sem á að stefna að? Er það þar sem réttindi starfsmannanna eiga að liggja? Á að koma inn meiri samkeppni og eiga samkeppnislög að fara að gilda og taka við?

[16:56]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég er auðvitað ekki að tala fyrir því að fagfélögum og stéttarfélögum verði bannað að stunda einhvers konar kjarabaráttu eða gera kjarasamninga. Það er bara allt annar hlutur sem við erum að ræða hér. Við erum að tala um það að þegar þessar einstöku stéttir koma saman og mynda eitt félag þegar samið er um kaup og sölu á þjónustu. Mér finnst hjartalæknamálið svo gott dæmi í því efni (Gripið fram í.) þar sem samningsstaðan var engin og sjúklingar þurftu að líða fyrir það. Þetta finnst mér grundvallaratriði og það kemur mér á óvart að þingflokkur Vinstri grænna taki þessa afstöðu gegn því að þjónustan batni einfaldlega og kaupandahlutverk ríkisins batni.

Varðandi aðra spurningu hv. þingmanns um að ef reynsla sýnir að einkarekstur sé dýrari en opinber rekstur er ég að sjálfsögðu ekkert að tala fyrir einkarekstri. Ég er enginn sérstakur talsmaður einkareksturs. Ég er bara að segja að ef einkareksturinn uppfyllir þessi skilyrði, um t.d. að kostnaðurinn aukist ekki, t.d. að ekki sé hægt að mismuna eftir efnahag, t.d. það að þjónusta við sjúklinga batni, af hverju megum við ekki fara þá leið?

Takið dæmi eins og augasteinsaðgerðirnar. Núna fá 800 manns þjónustu sem ekki fengju þjónustu ef vinstri grænir hefðu ráðið (Gripið fram í.) út af trúarbrögðum og kreddum þeirra. Vinstri grænir hefðu ekki samþykkt þá aðferðafræði sem var notuð með augasteinsaðgerðirnar þar sem samið var við einkaaðila (Gripið fram í.) af því að trúarbrögðin og kreddan eiga heima hjá þingflokki Vinstri grænna en ekki hjá stjórnarflokkunum

[16:57]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Eins og ég skil hugmyndafræði Samfylkingarinnar og Sjálfstæðisflokksins í þessu máli verður bannað að semja við stéttarfélög. Skoðum stöðu ljósmæðra núna. Ef og þegar þetta verður að lögum á þá að þvinga þær sem eru núna að semja (Gripið fram í.) við Tryggingastofnun á félagslegum grunni (Gripið fram í.) til að stofna fyrirtæki (Gripið fram í.) til að geta samið? Þær semja núna um laun og kjör við TR en verða þær að stofna fyrirtæki til að geta samið við nýja stofnun?

Fjármagn fylgir sjúklingi. Skiptir ekki máli hvar staðsetningin er? Ef fjármagnið á að fylgja sjúklingi gilda þá ekki þau lögmál markaðarins að þjónustan þjappist þangað sem fjöldinn er? Hvernig á að stýra því að þjónustan verði úti um land? Á að hafa áhrif á það hvar staðsetningin er (Forseti hringir.) eða mun þetta ekki leiða til þess að þjónustan verði verri úti um landsbyggðina?

[16:59]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég tel að ég hafi svarað fyrri spurningu hv. þingmanns um þetta nýmæli frumvarpsins sem gerir ráð fyrir að stofnunin eigi ekki að semja við stéttarfélög og fagfélög eins og kemur fram í frumvarpinu. Það kemur fram í frumvarpinu í 39. gr. við hverja sjúkratryggingastofnun má semja. Það eru ekki bara fyrirtæki, það geta verið sveitarfélög, sjálfseignarstofnanir og einstaklingar (Gripið fram í.) þannig að þetta kemur mjög skýrt þar fram. Ég tel óþarft að endurtaka röksemdir fyrir því að þetta bann sé jákvætt.

Varðandi að þjónustan muni versna úti á landi hef ég ekki nokkra trú á því. Ég held að hér sé meira að segja tækifæri fyrir bætta þjónustu úti á landi með þessari nýju nálgun, með þessari sjúkratryggingastofnun sem mun kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna og jafnvel beita útboðum þar sem vantar vegna þess að við höfum því miður enn þá biðlista í heilbrigðiskerfi okkar. Markmiðið með þessari nýju hugsun, eins og má finna í frumvarpinu, er að útrýma biðlistum (Forseti hringir.) því að við eigum aldrei að sætta okkur við þá. Ég held að hér séu frekar tækifæri en einhverjar hættur fyrir landsbyggðina.

[17:00]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson grautar hér algjörlega saman og leggur að jöfnu þjónustu sem félagasamtök, sjálfseignarstofnanir, veita í rekstri sem ekki er rekinn í hagnaðarskyni og einkarekstri í ágóðaskyni. Hann kemst upp í einn þriðja af útgjöldunum með því að færa SÍBS, DAS, SÁÁ og aðra slíka aðila undir einkaaðila og ber okkur svo það á brýn að við séum á móti starfsemi sem þessir aðilar annast. Það er rakalaus þvættingur og ég bið

hv. þingmann um að finna þeim orðum sínum stað að Vinstri hreyfingin – grænt framboð sé andvíg þeirri þjóðþrifastarfsemi sem t.d. SÍBS veitir á Reykjalundi eða SÁÁ á sinni stöð á Vogi o.s.frv. Þetta er einfaldlega bull en skýrist kannski af því að hv. þingmaður virðist hafa búið sér til þá mynd af heiminum að þetta sé allt einn einsleitur einkarekstur og engu máli skipti hvort um er að ræða áratugagömul félagasamtök og sjálfseignarstofnanir, sem spruttu upp af þörfinni fyrir að sinna hagsmunum umbjóðenda sinna og landsmanna allra, eða nýríka bisnessmenn sem nú ætla að streyma inn í heilbrigðisþjónustuna til mjólka út úr henni peninga.

Hv. þingmaður. Það er náttúrlega undarlegasta jafnaðarstefna sem ég hef nokkurn tímann heyrt að það sé alveg stórhættulegt að fagfélög og stéttarfélög megi í einhverjum tilvikum koma saman — ef t.d. ljósmæður vilja semja á félagslegum grunni um tiltekna skilgreinda þjónustu sem þær veita í heimahúsum t.d. í staðinn fyrir að þurfa hver og ein vítt og breitt um landið að stofna einkafyrirtæki til þess að geta verið aðilar að slíkum hlutum. Ég hef aldrei heyrt aðra eins jafnaðarmennsku en það er náttúrlega ekki minn hausverkur heldur hv. þingmanns að tala fyrir slíku.

Hv. þingmaður skrifar hins vegar, og það skiptir mestu máli, algjörlega gagnrýnislaust upp á hugmyndafræðina sem að baki liggur, markaðsvæðingarhugmyndafræðina, aðgreininguna í kaupendur og seljendur og er kannski með meira samviskubit en maður hafði áttað sig á yfir því að standa að því ásamt með öðrum úr þingflokki Samfylkingarinnar að afhenda Sjálfstæðisflokknum heilbrigðisráðuneytið vitandi hvaða stefnu sá flokkur hefur og hvar hjarta hans slær.

[17:02]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hún er merkileg þessi aðgreining sem vinstri grænir gera á milli góðra einkaaðila og vondra. Það væri mjög gaman að vita hver mörkin eru þar.

En ég veit ekki betur en allt hafi orðið vitlaust hjá þingmönnum Vinstri grænna þegar við ræddum þjónustu sem Grund var að taka að sér varðandi þá eldri borgara sem höfðu verið á Landakoti. Er Grund vondur einkaaðili eða góður? Það væri fróðlegt að heyra það frá hv. þm. Steingrími J. Sigfússyni sem vill gera þennan greinarmun.

Fyrir mér skiptir þetta engu máli ef markmiðin eru skýr, ef skilyrðin eru uppfyllt, ef ekki er verið að mismuna eftir efnahag, ef við höfum ekki kerfi sem heimilar fólki að kaupa sig fram fyrir röðina. Ég skil ekki andstöðu Vinstri grænna, vinstri manna í þeim flokki, að vera á móti því ef við getum stytt biðlista eins og við gerðum með augasteinana.

Hvernig stendur á því að Vinstri grænir kalla aðra flokka kredduflokka meðan kreddurnar eru með þeim hætti sem þeir tala hér, hv. þingmenn? Það væri mjög fróðlegt að heyra af hverju Vinstri grænir sáu því allt til foráttu þegar samningurinn var gerður við Grund um bætta þjónustu. Ég veit ekki betur en að sú stofnun sé sjálfseignarstofnun sem hefur þjónað samfélaginu vel, sprottin af góðum hug, en Vinstri grænir vildu að sjálfsögðu ekki sjá það.

[17:03]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Hv. þingmaður dregur mig ekki út í einhverja útúrsnúninga. Það eru hans orð en ekki okkar að það séu góðir og vondir einkaaðilar. Það sem ég var að vekja athygli á, og er mjög sérkennilegt, er að hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, varaformaður Samfylkingarinnar, jafnaðarmaður væntanlega, skuli engan einasta greinarmun sjá á sjálfseignarstofnunum, félagasamtökum, sem ekki reka starfsemi sína í hagnaðarskyni, eru sem sagt „non profit organisations“ ef það má sletta því — ég hélt það væri almennt viðtekið að slíkar stofnanir eru allt annar hlutur heldur en einkaaðilar sem reka starfsemi sína í gróðaskyni og taka arðinn út úr rekstrinum.

Áttar hv. þingmaður sig ekki á því að svolítill munur sé á þegar SÁÁ eða SÍBS nota alla veltu sína og ef einhver afkoma er til áframhaldandi uppbyggingar í þágu málaflokksins en draga hana ekki út úr rekstrinum til þess að fitna á því sjálfir og svo aftur hinu sem hér er verið að leggja drög að?

Hv. þingmaður (Forseti hringir.) sér greinilega enga leið til að stytta biðlista eða bæta úr vandamálum í heilbrigðiskerfinu nema að gera það í gegnum einkarekstur. Það er mjög athyglisvert. Var ekki hægt (Forseti hringir.) að veita meira fé til þeirra opinberu stofnana sem voru fjársveltar og gátu ekki unnið á biðlistunum þess vegna?

[17:05]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er merkilegt að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, formaður Vinstri grænna, svarar í engu spurningum mínum um það af hverju Vinstri grænir sáu því allt til foráttu þegar Grund fékk það aukna hlutverk að sinna eldri borgurum. Af hverju virkar sá einkarekstur ekki í hugum Vinstri grænna? Ég vil fá einhverja skýringu frá Vinstri grænum á því hvaða einkaaðilar hugnast þeim og hverjir ekki. Auðvitað gerir Grund það ekki. (**ÖJ:** Spurðu fólkið í Landakoti.) Ég veit ekki betur en að Grund sé ekki rekin út frá einhverjum hagnaðarsjónarmiðum.

Mér finnst allt í lagi að hér séu heilbrigðisfyrirtæki, svo að ég leyfi mér að nota það orð, ef við höfum þau skilyrði uppfyllt sem alltaf er verið að tyggja ofan í hv. þingmenn. Þau skilyrði að ekki megi mismuna fólki, að þjónustan batni, að biðlistarnir hverfi. Þetta get ég kvittað upp á sem jafnaðarmaður og vinstri maður og tekið þar með hag sjúklinga í framtíðinni fram yfir einhver trúarbrögð og einhverja hugmyndafræðilega kreddu Vinstri grænna í þessu máli. Við sjáum líka að langflestir umsagnaraðilar, hvort sem litið er til Landspítalans, (Forseti hringir.) heilsugæslunnar, Öryrkjabandalagsins, Landssambands eldri borgara, landlæknis, lýsa yfir ánægju með hugmyndafræðina í frumvarpinu. (Forseti hringir.) Hv. þingmenn Vinstri grænna eru gjörsamlega einangraðir í þessari umræðu fyrir utan kannski BSRB.

[17:06]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Við höfum tekið þá ákvörðun í þingflokki Frjálslynda flokksins að styðja þetta mál. Það er álit

okkar að ekki sé verið að gjörbreyta hinu góða heilbrigðiskerfi okkar. Vissulega er verið að reyna að leita leiða til þess að kostnaðargreina þau verk sem unnin eru á sviði heilbrigðismála, en fyrst og fremst verið að leitast við að tryggja góða þjónustu við sjúklinga.

Markmiðið í 1. gr. frumvarpsins hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Markmið laga þessara er að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði og jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag, svo sem nánar er kveðið á um í lögum þessum …“

Við teljum að það markmið sé í samræmi við það hlutverk sem við viljum tryggja að heilbrigðisþjónustan hafi. Við viljum tryggja að jafnræði sé með fólki hvað þjónustuna varðar og að sjúkum verði ekki mismunað þegar þeir leita eftir þjónustu eða raðað eftir öðrum sjónarmiðum en þeim að þeir eigi kost á þjónustunni. Við teljum að áfram sé tryggt í frumvarpinu að efnahagur fólks ráði ekki forgangi að heilbrigðisþjónustunni sem við teljum góða og viljum viðhalda sem slíkri.

Við teljum einnig að einkarekstraraðilum sem hafa náð samningum við hina nýju sjúkratryggingastofnun sé settur rammi um að veita þjónustuna með sem hagkvæmustum hætti og jafnframt að tryggja að gæðum og árangri í starfseminni sé náð við að veita heilbrigðisþjónustu með þeim markmiðum að landsmenn sitji við sama borð óháð efnahag og mönnum sé ekki raðað þar upp eftir mismunandi stöðu.

Það er rétt, sem hér hefur komið fram, að heilbrigðisstéttir hafa almennt mælt með samþykki frumvarpsins. Það er einnig athyglisvert að bæði eldri borgarar og öryrkjar, heildarsamtök þeirra, hafa mælt með því að frumvarpið verði samþykkt. Í þessum hópum er nú að finna stóran notendahóp heilbrigðisþjónustunnar.

Heilbrigðisþjónustan tekur til sín mikla fjármuni, u.þ.b. 25% af fjármunum ríkisins hverju sinni. Það hlýtur að vera eðlilegt markmið okkar að reyna að tryggja að góð þjónusta sé veitt, eins góð og hægt er, og jafnframt að tryggja að þeir miklu fjármunir sem fara í þennan málaflokk nýtist sem allra best. Ég tel að réttur sjúklinga sé tryggður í frumvarpinu og ekki á hann gengið með neinum hætti.

Hæstv. forseti. Ég hafði ákveðna fyrirvara við 2. umr. þessa máls og hef einnig fyrirvara nú við afgreiðslu málsins. Við erum að reyna að ná betri meðferð fjármuna en veita samt góða og trygga heilbrigðisþjónustu sem ekki mismunar þegnunum, en við höfum auðvitað séð það hér á landi á mörgum undanförnum árum að stofnanir hafa haft tilhneigingu til að þenjast út án þess að beinlínis megi finna skýringu á því — ekki virðist hafa verið að því stefnt þegar lögin voru sett — og slíkar stofnanir virðast ekki endilega skila markverðum árangri til hagsbóta fyrir þjóðarbúið. Um þetta eru dæmi í stofnanasögunni. Ætli eitt frægasta dæmið sé ekki það þegar Þorsteinn Pálsson, þáverandi sjávarútvegsráðherra, lagði til að Fiskistofa yrði stofnuð og hún yrði aldrei stærri en 11 starfsmenn. Það vita jú allir hve margir starfsmenn starfa þar í dag og það hefur aldrei verið skilgreint í verkum þeirrar stofnunar að hún skili þjóðarbúinu einhverjum ákveðnum hagnaði, það hefur aldrei verið sýnt fram á það, því miður. Hún hefur eftirlitshlutverk en ekki hefur verið sýnt fram á beinan hagnað af starfseminni.

Ég hef því enn þann fyrirvara að sú stofnun sem nú er rætt um þenjist ekki óheft út þannig að fjárhagslegur ávinningur, sem hér er stefnt að, verði enginn. Þó að menn nái góðum árangri í samningum um það hvernig veita skuli sjúkraþjónustu, jafnt á stofnunum sem á hinu einkarekna sviði, geta slíkir fjármunir farið í þessa stofnun, til rekstrar, að það vinnist ekki neitt. Ég hef því þann fyrirvara, hæstv. forseti, að ég tel að gæta þurfi þess að stofnunin þenjist ekki of mikið út.

Með sama hætti þarf að gæta þess að í stofnuninni sé til faglegt þekking til þess að vinna með gerð samninga og ná fram þeim samningum sem heilbrigðisyfirvöld telja eðlilegt á hverjum tíma, samningum sem bæði tryggja góða þjónustu og fara vel með fé skattborgaranna. Þetta er eitt af því sem ég hef fyrirvara um.

Ég hafði líka fyrirvara við 2. umr., og ætla að endurtaka hann hér, að því er varðar frjálsræði til reglugerðarsetninga, ætli við getum ekki orðað það svo. Reyndar er það svo að í frumvarpinu er búið að marka reglugerðunum ákveðinn farveg, talið er upp hvar megi setja reglugerðirnar. Í eldri lögum var þetta alveg galopið. Þannig að út af fyrir sig er búið að setja reglugerðunum ákveðinn farveg og ég lít svo á að þær verði ekki settar án skýringa. Það kemur m.a. fram í nefndaráliti meiri hlutans að litið sé svo á að ráðherra geti ekki beitt reglugerðarvaldi sínu til þess að breyta samningum eða greiðslum í þá veru að það leiði til verulega aukins kostnaðar eða mismununar.

Þetta eru þeir fyrirvarar sem ég hef við þetta mál. Þeir snúa annars vegar að því að stofnunin þenjist ekki óhóflega út og menn sjái ekki ávinninginn af henni. Ég tel að menn eigi að ná ávinningi af sjúkratryggingastofnuninni og því ferli sem þar gæti fylgt á eftir, að samningar verði skilvirkari og fjármunir nýtist betur án þess að þjónustan við sjúklinga sé skert. Það er meginmarkmiðið, tel ég vera, í þessu máli og við sjáum ekki annað í Frjálslynda flokknum en að verið sé að leitast við að setja lögin þannig að þeim markmiðum verði náð. Við höfum því tekið þá ákvörðun að styðja þetta mál. Við höfum jafnan tekið þá afstöðu hér í hv. Alþingi að styðja mál sem við teljum að séu til bóta og geti skilað okkur ávinningi og árangri. En eins og ég gat um í fyrirvara mínum eru vissulega hér ákveðin atriði sem menn þurfa að hafa góða gát á. Við munum reyna að fylgjast vel með því hvernig framkvæmd þessara laga verður en ég sé ekki að hættan sé sérstaklega fólgin í því að einkarekstraraðilum verði falið veita þjónustu.

Ætli einkarekstraraðilum í dag sé ekki falið að veita þjónustu sem nemur um 30% af fjármunum ríkisins sem varið er til heilbrigðismála með einhverjum hætti. Það er út af fyrir sig fyrirkomulag sem er þekkt í heilbrigðisþjónustunni og ekki ástæða til að hafna frumvarpinu sérstaklega vegna þess að slíkt form sé til staðar eða verði tekið upp. Því það er fyrst og fremst markmiðið um trygga og góða þjónustu við sjúklinga, um jöfn réttindi sjúklinga til þess að nálgast þjónustuna sem við þurfum að passa upp á og að þjónustan sé til staðar, að hún sé veitt.

Sá sem hér stendur hafði ekki aðstöðu til að fara með í Svíþjóðarferðina og kynna sér það sem þar kom fram. Ég hef hins vegar reynt að kynna mér nokkuð af því sem þar var borið á borð sem rök með því að fara þessa leið. Svíar

hafa í rúm 15 ár, frá 1992, farið þá leið sem lögð er til í frumvarpinu og þeir leggja vissulega mikið upp úr því í sínum viðmiðunum að vanda beri til verka, vanda vel til undirbúnings og að fylgja þurfi málunum vel eftir þegar ferlið er komið í gang og þróa lögin. En það er nú þannig yfirleitt að menn þurfa að fylgjast með því að sá árangur sem að er stefnt náist.

Ég held að mikill ávinningur sé af því að ná fram kostnaðargreiningu og skilvirku eftirliti og með því að reyna að stýra því fjármagni sem við höfum til umráða sem best. Við höfum ekki endalaust fé til umráða í heilbrigðisþjónustuna. Íslendingar vilja allir, hvar í flokki sem þeir standa, að hér sé veitt góð heilbrigðisþjónusta sem allir eigi jafnan aðgang að. Það tel ég að sé markmið okkar og að nauðsynlegt sé, þó að ég hafi varað við útþenslu stofnunarinnar, að sjúkratryggingastofnunin hafi faglega þekkingu til að ná bæði eðlilegum samningum og síðast en ekki síst að tryggja að hér sé veitt góð heilbrigðisþjónusta sem allir eigi jafnan rétt til.

[17:19]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum afar þýðingarmikið lagafrumvarp sem ég tel að komi til með að hafa miklar afleiðingar um langa framtíð. Það lætur ekki ýkjamikið yfir sér og það er ljóst þegar umsagnir um frumvarpið eru skoðaðar að menn bregðast við ýmsum þáttum í þessum viðamikla lagabálki.

Í upphafsorðum mínum langar mig til að víkja að því sem ýmsir stjórnarsinnar hafa sagt um aðkomu stéttarfélaga, verkalýðshreyfingarinnar, að umræðu um þessi mál. Þá hafa tengslin við stærstu heildarsamtök opinberra starfsmanna, starfsfólks á sviði velferðarþjónustunnar og innan heilbrigðiskerfisins verið gagnrýnd sérstaklega og reynt að gera tortryggileg tengslin á milli þessara samtaka og mín sem hér stend og er formaður BSRB. Hér hefur komið fram þingmaður Sjálfstæðisflokksins sem spurði með nokkrum þjósti hvort samtökin hefðu verið spurð leyfis um að vitna í fyrirlesara sem hingað til lands hafa komið á vegum samtakanna. Ég spyr: Hvert erum við eiginlega komin í þjóðfélagsumræðu á Íslandi? Er bannað að leita sér upplýsinga? Er bannað að flytja fróðleik til landsins? Er bannað að reyna að hafa áhrif á þjóðfélagsumræðuna ef þú kemur úr tiltekinni átt? Ekki er bannað að hlusta á Samtök atvinnulífsins, Viðskiptaráð eða bankana. Við sátum á fundi í efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis fyrir tveimur dögum og hlustuðum á fulltrúa allra þessara aðila. Það er fullkomlega eðlilegt. Ef við viljum búa í fjölþátta kröftugu lýðræðislegu þjóðfélagi þá fögnum við því þegar upplýsingar eru settar fram og bornar fram á okkar borð en reynum ekki að drepa umræðunni á dreif með þessum hætti og gera hana tortryggilega.

Þar sem hv. þm. Ásta Möller gengur í salinn, formaður heilbrigðisnefndar, og vísað hefur verið í aðkomu stéttarfélagsfólks, því hún er fyrrverandi formaður í stóru stéttarfélagi, félagi hjúkrunarfræðinga, þá leyfi ég mér að furða mig á því að hún skuli ætla að samþykkja lagafrumvarp sem gerir það ólöglegt að félagasamtök á borð við hjúkrunarfræðinga og Ljósmæðrafélags Íslands geri samninga við ríkið um aðskiljanlega þætti eins og kveðið er á um í lögum nú og er heimilt. Það verður að setja bann við þessu. Við fengum markaðssinna úr Samfylkingunni áðan, varaformann þess flokks, hv. þm. Ágúst Ólaf Ágústsson, sem fagnaði þessu sérstaklega, að hér eftir yrði félagasamtökum meinað að koma að slíku samningaborði því nú værum við að fara inn á raunverulegt samkeppnissvið.

Hæstv. forseti. Mig langar til að víkja að grundvallaratriðum í þessu máli. Mig langar til að ræða pínulítið um pólitíkina sem býr að baki og mig langar til að hverfa eitt ár aftur í tímann eða rúmlega það, þegar Geir H. Haarde, hæstv. forsætisráðherra og formaður Sjálfstæðisflokksins ávarpaði flokksmenn sína í Valhöll, það mun hafa verið um mánaðamótin september/október árið 2007. Hann sagði, og af því var birt frásögn í *Morgunblaðinu* undir fyrirsögninni, Verulegar breytingar í heilbrigðiskerfinu fram undan, að nú ætti að taka til hendinni, að nú væru miklir möguleikar í augsýn. Hverjir voru þessir möguleikar sem hann sagði vera „í pípunum“? Þannig komst hann að orði. Hann sagði og nú vitna ég orðrétt í hæstv. forsætisráðherra, formann Sjálfstæðisflokksins, með leyfi forseta:

„Þar eru ótrúlega miklir möguleikar fram undan sem Samfylkingin er tilbúin til að vera með okkur í en aðrir flokkar voru og hefðu ekki verið.“

Prófessor í heilbrigðisfræðum við Háskóla Íslands, Rúnar Vilhjálmsson, hefur gefið ítarlega umsögn um þetta frumvarp. Hann segir okkur í umsögn sinni að hér sé komið stjórntæki, lagalegur grundvöllur til að einkavæða heilbrigðiskerfið. Á þetta bendir prófessorinn í umsögn sinni. Hér er kominn lagalegur grundvöllur til að framkvæma þá stefnu sem Sjálfstæðisflokkurinn boðaði í Valhöll fyrir rúmu ári og Samfylkingin hefur síðan hlaupið undir bagga með að koma í framkvæmd. Hvers vegna í ósköpunum þora menn ekki að horfast í augu við sjálfa sig og sína stefnu? Það er þetta sem þjóðinni var boðað og nú höfum við frumvarp sem skapar stjórnvöldum tækið. Ef við skoðum frumvarpið og þá möguleika sem hæstv. einkavæðingarmálaráðherra fær í hendur þá er kveðið á um það í 40. gr. frumvarpsins að honum eru færð talsverð völd um alla stefnumótun og er þar aftur vísað í 1. gr. um hver þessi áhrif eru. Hér segir, með leyfi forseta:

„Heilbrigðisráðherra markar stefnu innan ramma laga þessara, laga um heilbrigðisþjónustu og annarra laga.“

Hann markar stefnuna vissulega innan þessa lagaramma sem er þó svo víður að hann býður upp á þessa möguleika og er stjórntæki til einkavæðingar að mati þess prófessors við Háskóla Íslands sem gerst þekkir til þessara mála.

Hæstv. forseti. Það segir líka í greinargerð með þessu frumvarpi að byggt sé á reynslu sérstaklega tveggja þjóða, Svía og Breta. Ég spurði hv. formann heilbrigðisnefndar, Ástu Möller, að því fyrr í dag á hvaða gögn nefndin og ráðuneytið og stjórnarmeirihlutinn hefði reitt sig sérstaklega þegar Bretland var annars vegar. Ég fékk þau svör að þar væri fyrst og fremst um að ræða ritgerð sem starfsmaður heilbrigðisráðuneytisins hefði skrifað og með fullri virðingu fyrir þeim starfsmanni hlýddi ég á rökræður viðkomandi starfsmanns og prófessors Allyson Pollock á fundi sem haldinn var sameiginlega af BSRB og Háskólanum í Bifröst sl. vor þar sem rökrætt var um afleiðingar á kerfisbreyting-

unum í Bretlandi. Halda menn að þar sé saman að jafna reynslu og þekkingu aðila sem hefur komið á tiltölulega skömmum tíma að rannsókn á þessu máli og svo hins vegar manneskju sem veitt hefur forstöðu stofnunum, rannsóknarstofnunum bæði í London, University College London og núna í Edinborg, um áratugaskeið, einstaklingi sem kallaður er til af BBC og öðrum fjölmiðlum í Bretlandi og reyndar fjölmiðlum um heiminn allan til að sækja þekkingu um þessi mál? Þessi aðili hefur kynnt sér sérstaklega þær lagabreytingar sem hér eru til umræðu og hún varar við þeim. Hún segir að sporin frá sínu heimalandi hræði. Þar hafi það gerst að kerfisbreytingarnar hafi verið teknar í smáum skrefum, einar 30 lagabreytingar á um 20 árum. En þær eigi sér grundvöll í einni lagasetningu, frá 1991, og það er sú lagasetning sem er áþekk því sem við erum að ræða hér. Það er grundvöllurinn, það er tækið sem prófessor Rúnar Vilhjálmsson vitnar í í sinni umsögn. Það er þetta sem gerir þetta mál svo alvarlegt og það sem er alvarlegast er að margir hverjir í stjórnarmeirihlutanum nenna ekki að setja sig inn í þessi mál og koma til með að greiða atkvæði um málið nánast með bundið fyrir augun. Það eru örfáir einstaklingar sem hafa sýnt einhverja tilburði til að setja sig inn í þetta grundvallarmál sem kemur til með að hafa áhrif á heilbrigðiskerfi okkar og hvernig það þróast um ókominn tíma.

Síðan er sagt, réttilega, að okkur hafi borist margar jákvæðar umsagnir. Í þessum umsögnum kemur t.d. fram og ég hef orðið var við það líka, ég hef heimsótt fjölmargar stofnanir, von um að kerfisbreytingunum fylgi meira fjármagn. En kemur meira fjármagn til með að fylgja þessum lagabreytingum? Ég hef ekki heyrt orð um það. Ég hef ekki heyrt eitt einasta orð um það. Ég hélt að til stæði að reyna að ná hagkvæmari samningum fyrir skattborgarann. Það hefur verið látið í veðri vaka. Þegar varaformaður Samfylkingarinnar talaði áðan þá talaði hann um útboð með velþóknun og að það ætti að taka útboðin ef þau væru hagkvæmari, ódýrari. Um það snerist málið og ég verð sannast sagna að furða mig á því að Samfylkingin sem kallar sig jafnaðarmannaflokk Íslands skuli ganga til þessara verka sem þjónar íhaldsins og frjálshyggjuaflanna í Sjálfstæðisflokknum eins og þessir þingmenn gera og koma sennilega til með að greiða allir atkvæði með þessu á morgun. Það er dapurleg tilhugsun.

Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson sagði í umræðunni og vitnaði í lagagreinar þar sem segir að það sé ekki heimilt að auka gjaldtöku. Það er ekki heimilt að auka gjaldtöku, sagði hann. En ég segi: Það er ekki bannað með lögum að breyta lögum. Hér erum við komin með grundvöllinn, við erum komin með víðtækt reglugerðarvald ráðherrans og við erum líka með hv. þingmann, þann sama og ég vitnaði til og er varaformaður Samfylkingarinnar, jafnaðarmannaflokks Íslands, sem er að mæla með því að við heimilum auglýsingar í heilbrigðiskerfinu. Ég á sæti í nefnd undir forsæti hv. þm. Péturs H. Blöndals sem hefur sagt í þeirri nefnd að hann vilji heimila slíkar auglýsingar í gervöllu heilbrigðiskerfinu, hann hefur sagt það. Og þegar spurt er: Á hvaða grunni yrði það þá gert? Hver yrði grunnurinn? Það yrði lægsta verðið sem miðað er við og síðan yrði heimilað að auglýsa á grundvelli verðlags. En Samfylkingin, vegna þess að það stendur í þessum lögum að það eigi ekki að auka kostnaðarhlutdeild sjúklinga, ætlar að samþykkja lagabreytingar sem veita einkavæðingaröflunum í Sjálfstæðisflokknum, frjálshyggjupeningaöflunum í Sjálfstæðisflokknum, heimild til að einkavæða íslenska heilbrigðiskerfið.

Hvað er að gerast núna? Eru menn blindir? Sjá menn ekki hvað er að gerast uppi á heilsuverndarstöð, Heilsuverndarstöðinni ehf.? Sjá menn ekki hvað er að gerast? Það er byrjað að bjóða vildarsamninga fyrir kúnna bankanna, 20% lægri „díl“, ef þeir eru með gullkort upp á vasann. Sjá menn ekki hvað er að gerast? Það er byrjað að hygla einkavinunum í kerfinu. Og ég segi það og endurtek: Það á að rannsaka öll tengsl sem liggja á milli þingsins og stjórnmálanna hvort sem er á Alþingi, borginni, í bæjarfélögum við þau fyrirtæki sem hér eiga í hlut. Ég hef orðið var við það þegar maður hreyfir þessu að talað er um dylgjur, jafnvel rógburð … (**ÁMöl:** Það er slúður.) Það er slúður, segir hv. þm. Ásta Möller. Slúður og dylgjur eru það þegar staðhæft er eitthvað sem á sér ekki stoð í veruleikanum. Það er ein leið til að leysa úr því. En ég segi: allar upplýsingar upp á borðið með tilheyrandi dagsetningum, tilheyrandi hagsmunatengslum, fáum alla þessa hluti upp á borðið. Hvað er það sem dvelur orminn langa? Hvers vegna neitar Sjálfstæðisflokkurinn Alþingi um að fá settar reglur og lög um fjárhagsleg hagsmunatengsl? Hvers vegna setur Samfylkingin ekki sjálfkrafa af fúsum og frjálsum vilja fram slíkar upplýsingar? Hvers vegna skýtur hún sér á bak við þessa tregðu Sjálfstæðisflokksins sem neitar okkur um lagasetningu af þessu tagi?

Hæstv. forseti. Við erum að ræða grafalvarleg mál. Við erum að ræða lagafrumvarp sem opnar fyrir einkavæðingu á íslenska heilbrigðiskerfinu og ég ætla að vona að þegar við göngum til atkvæðagreiðslu á morgun þá geri menn það ekki með bundið fyrir augun.

[17:34]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þm. Ögmundur Jónasson fór mikinn í þessari ræðu og kvað heldur að honum, enda hvílir málið þungt á honum og reyndar fleirum en honum. Það var áhugavert að hlusta á hann lýsa því hvernig hann túlkaði orð hæstv. forsætisráðherra í Valhöll sem virðast líka hvíla mjög þungt á þingmönnum Vinstri grænna.

Flokkssystkini hv. þm. Ögmundar Jónassonar í þessari umræðu hafa keppst við að gagnrýna rekstur heilbrigðiskerfisins. Við höfum fengið upplýsingar um vondan rekstur hér og vondan rekstur þar. Reyndar hafa menn ekki rætt þann rekstrarárangur sem nú hefur orðið á Landspítalanum – háskólasjúkrahúsi eða Fjórðungssjúkrahúsinu á Akureyri.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson, með þessar upplýsingar á borðinu, mótmælir því sérstaklega að menn skuli vilja taka til hendinni í heilbrigðiskerfinu og bæta það. Þetta frumvarp er einmitt í þá veru að bæta heilbrigðiskerfið og gera það betra fyrir þá sem þurfa að nota það. Þetta er nokkuð sem hv. þm. Ögmundur Jónasson vill bara ekki viðurkenna, bara aldeilis ekki. Hann stendur á því fastar en fótunum að hér sé verið að gera eitthvað vont, hér sé ríkið að gera eitthvað vont, hér komi einkaaðilar að. Ég heyrði satt að segja engin rök fyrir því í ræðunni önnur en þau að benda til

Bretlands og tala um Thatcher o.fl., en ég fékk engin haldgóð rök fyrir því að menn væru að gera hér vafasama hluti nema síður væri.

Hv. þm. Ögmundur Jónasson segir að völd til hæstv. heilbrigðisráðherra séu allt of mikil í þessu frumvarpi og nefndi 40. gr. laganna í því samhengi þar sem verið er að veita ráðherra reglugerðarvald. Ég spyr þá hv. þm. Ögmund Jónasson sem er mjög mikill talsmaður ríkisrekstrar og ríkisafskipta af öllu tagi: Er hann sem sagt á móti því að heilbrigðisyfirvöld, pólitískir leiðtogar þar, hafi skoðun á því hvernig heilbrigðiskerfið þróast? Eru það skilaboðin?

[17:36]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er þetta með ríkisreksturinn, það er svolítið erfitt að alhæfa um hann. Ég hef t.d. verið gagnrýnandi stærstu ríkisábyrgðar síðari tíma, Kárahnjúkavirkjunar í þágu eins fjölþjóðlegs álfyrirtækis. Það eru Sjálfstæðisflokkurinn og Samfylkingin og ýmsir aðrir hér á þingi sem studdu þá ríkisvæðingu.

Ég er hins vegar hlynntur því að reka heilbrigðisþjónustuna á vegum almennings, á vegum ríkis og sveitarfélaga. Ég tel að þegar á heildina er litið hafi tekist mjög vel til og í íslenska heilbrigðiskerfinu hafa verið stórstígar framfarir á undanförnum árum af tæknilegum toga, einnig skipulagslegum toga. Menn eiga ekki að gera lítið úr því.

Á Landspítalanum hefur t.d. samkvæmt skýrslum Ríkisendurskoðunar orðið betri nýting á fjármunum vegna markvissra aðgerða á hverju einasta ári. Við erum ekki að lasta það sem vel er gert og við teljum mikið svigrúm til frekari umbóta og erum því að sjálfsögðu hlynnt. En þegar um það er að ræða að hleypa fjárfestingarkapítali inn í heilbrigðisþjónustuna eða grunnþjónustu menntakerfisins, fjárfestingarkapítali sem hefur það að markmiði að taka fjármuni út úr kerfinu ofan í eigin vasa, drögum við línuna. Það er á þessu sviði sem ágreiningur er milli Sjálfstæðisflokksins annars vegar og okkar hins vegar. Við erum að sjálfsögðu með framförum, við horfum á það sem vel hefur verið gert í íslenska heilbrigðiskerfinu, við horfum á þær miklu framfarir sem þar hafa átt sér stað. Við höfum verið talsmenn þess að bæta það meira, þetta er grunnþátturinn í okkar pólitík, þ.e. að efla velferðarþjónustu samfélagsins og treysta innviði þess. Þar er að sjálfsögðu heilbrigðisþjónustan í (Forseti hringir.) lykilsæti.

[17:39]

Ólöf Nordal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg ljóst að við hv. þm. Ögmundur Jónasson verðum væntanlega ekki alveg sammála á þessum fundi um þetta mál. Ég lít ekki svo á að þótt einkaaðilar komi að rekstri heilbrigðiskerfisins sé það vont og ég lít ekki svo á að þótt menn geti rekið hlutina vel og jafnvel haft af því ágóða sé það slæmt. Ég get ekki litið þannig á málið.

Hins vegar skil ég orð hv. þm. Ögmundar Jónassonar á þann veg að þau skref sem hafi verið stigin á undanförnum árum, m.a. með rekstri Art Medica og Lækningar, séu jákvæð skref, það hlýtur að teljast svo. Ég geri samt ráð fyrir því að þar gætu menn hugsanlega haft einhvern hag af því sem reka þetta. Það getur ekki verið vont að menn taki að sér svona þjónustu annars staðar en beint á vegum ríkisins.

Mig langar aðeins að bregðast við öðru í ræðu hv. þm. Ögmundar Jónassonar, þeim kafla ræðunnar er fjallaði um hagsmunatengsl, sem hv. þingmaður telur að séu núna undirliggjandi í öllu þessu máli, að þarna eigi að fara að hygla mönnum, einkavinavæða hlutina. Einkavinavæðingarráðherrann, eða hvað það nú var sem hv. þingmaður kallaði hæstv. heilbrigðisráðherra — þetta kom líka fram í ræðu hv. þm. Þuríðar Backman þar sem hún sagði sem svo að ekki væri hægt að reka, lá við, heilbrigðiskerfi á Íslandi vegna hagsmunatengsla, (Gripið fram í.) hættan væri slík á hagsmunatengslum. Þá kemur bara sá vandi sem blasir við í þessu 300 þús. manna samfélagi, að við gætum bara alveg eins pakkað saman og lokað ef við höldum að það komi aldrei til greina að það séu tengsl milli manna, t.d. vinátta. Hvernig í ósköpunum ætla menn að bregðast við þessu? Af hverju ætti það að vera verra heilbrigðiskerfi en einhvers staðar annars staðar? Af hverju er það endilega vont þegar hægri menn eiga í hlut en ekki þegar vinstri menn eiga í hlut?

[17:41]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Nafngiftirnar segja ekki allt. Tony Blair þóttist einhvern tíma vera vinstri maður en er hægri sinnaðri en hægri armurinn í Íhaldsflokknum breska.

Markmiðið með rekstri velferðarþjónustu og heilbrigðisþjónustunnar á að vera að veita þjónustu, lækna fólk og veita því aðhlynningu. Markmiðið með arðsemisrekstri er í og með, og í sumum tilvikum að grunni til, að veita eigendum fjárfestinganna arð. (**PHB:** Með því að veita góða og ódýra þjónustu.) Með því að veita ódýra og góða þjónustu, en það er nú það sem Ríkisendurskoðun benti okkur á, niðurstaðan væri sú að slíkur rekstur þar sem við höfum hann í íslenska heilbrigðiskerfinu hefði reynst skattborgaranum dýrari. Þetta var réttlætt með því að eigendur viðkomandi fyrirtækis þyrftu að hafa arð af þessari starfsemi.

Ég tel að markaðsstarfsemi og fyrirtækjarekstur eigi við um allflesta þætti samfélags okkar og plumi sig ágætlega. Við mælum hins vegar gegn því að þessum sjónarmiðum og þessum lögmálum verði veitt inn eftir spítalaganginum. Um það snúast átökin, hvar eigi að draga mörkin á milli arðsemisreksturs annars vegar og almannaþjónustu hins vegar.

[17:42]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér hefur fundist umræðan af hálfu Vinstri grænna og ekki síst hv. þm. Ögmundar Jónassonar einkennast af ákveðnum fordómum. Ég hefði akkúrat haldið að átakalínurnar í þessum efnum ættu að snúast fyrst og fremst um það hvort við erum að reka félagslega heilbrigðisþjónustu eða ekki.

Ég sagði í andsvari hér fyrr í dag að ég er algjörlega sammála fræðimanninum Pollock þegar hún segir, með leyfi forseta„að samkvæmt rannsóknum og fenginni reynslu hafi það sýnt sig að sanngjarnasta, framsæknasta og

hagkvæmasta leiðin til að standa straum af útgjöldum til heilbrigðismála sé í gegnum almennt tekjuskattskerfi. Það er slíkt félagslegt heilbrigðiskerfi sem við Íslendingar búum við í dag“. Og við ætlum að standa vörð um það.

Þarna ættu átakalínurnar að vera ef þær væru til staðar en þarna erum við sammála. Við viljum reka áfram félagslegt heilbrigðiskerfi en það á ekki að skipta máli hvaða aðilar veita þessa þjónustu fyrir hönd ríkisins, fyrir skattfé. Það er engin ákvörðun uppi um að auka greiðslur einstaklinga í heilbrigðisþjónustunni, engin ákvörðun um það, og það eru ekki réttar tölur sem koma fram í nefndaráliti 1. minni hluta heilbrigðisnefndar um greiðsluþátttöku einstaklinga.

Ég er með útskrift frá Hagstofu Íslands um búskap hins opinbera frá því í mars 2007 sem sýnir að hlutfall heimila af heildarkostnaði í heilbrigðisþjónustu fór minnkandi frá 1998 til 2006 eins og þessar tölur ná yfir, það hafi minnkað jafnt og þétt, tölurnar voru 18,78% 1978 og bráðabirgðatölur fyrir 2006 eru 16,92%. Línan er niður á við. Þetta hefur verið í tíð ríkisstjórnar Sjálfstæðisflokks og samstarfsaðila.

Mér finnst átakalínurnar vera rangar (Forseti hringir.) en þær eru hins vegar ekki til staðar þannig að við ættum að vera sammála um þetta.

[17:45]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er þetta með átakalínurnar og kannski líka með veruleikann. Hver er veruleikinn? Veruleikinn er sá að kostnaðarþátttaka í íslenska heilbrigðiskerfinu hefur þegar á heildina er litið verið að færast í aukana. Þetta þekkja þeir sem koma inn á spítalana. (**ÁMöl:** Ertu að draga í efa Hagstofuna?) Ég dreg ekki í efa þær rannsóknarskýrslur sem gerðar hafa verið t.d. frá landlæknisembættinu sem varaði við því að gjaldtaka væri þegar farin að hafa áhrif í þá veru að tekjulítið fólk leitaði sér síður lækninga. Ef þetta er markmið okkar, bæði sjálfstæðismanna, Samfylkingar og annarra, eigum við þá ekki bara að stefna að gjaldfrjálsu heilbrigðiskerfi? Hvernig stendur á því að við þurfum að standa í stappi við samþykkt fjárlaga hvers einasta árs um nákvæmlega þetta? Þá er það bara svo að menn eru beggja vegna þessarar átakalínu. Annars vegar er það Sjálfstæðisflokkurinn og nú hefur hann fengið Samfylkinguna með sér í lið um að standa vörð um gjaldtökukerfið og hins vegar erum við að berjast fyrir gjaldfríu kerfi.

Síðan er hitt og það skiptir meginmáli hvort við ætlum að fara inn á þá braut sem er að opnast núna, bæði með þessu frumvarpi og með tilurð fyrirtækja sem eru sett á laggirnar til að skapa eigendum sínum arð, fyrirtæki í arðsemisrekstri, ætlum við að færa þessa starfsemi í hendur þeirra? Það er það sem gerst hefur í Bretlandi og það er sem prófessor Allyson Pollock og kollegar hennar víðs vegar um Bretland vara við. Hún segir jafnframt að það sé nákvæmlega á grundvelli lagasetningar eins og þessarar sem þetta gerðist vegna þess að þarna er tækið komið, tækið sem Sjálfstæðisflokkurinn kannast við þegar hann er í Valhöll innan um sína félaga en þegar talað er úr þessum stóli þá gerast menn óskaplega feimnir (Forseti hringir.) og kannast ekki við markaðsvæðingaráform Sjálfstæðisflokksins.

[17:47]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Grundvöllur að þeim breytingum sem við fjöllum um í dag, þ.e. um kaup á heilbrigðisþjónustu, liggur í lögum um heilbrigðisþjónustu sem voru samþykkt vorið 2007. Það frumvarp var, eins og ég sagði fyrr í dag, í smíðum í þrjú ár og með fulltrúa Vinstri grænna innan borðs sem gerði ekki fyrirvara um þennan þátt né aðra þætti í því frumvarpi þegar því var skilað (**ÁI:** Hvað gerðist svo í þingsal?) til heilbrigðisráðherra.

Síðan er ég með útskrift frá atkvæðagreiðslunni þegar málið fór fyrir þingið og þá kemur fyrirvari hv. þm. Ögmundar Jónassonar um atkvæðagreiðsluna (Gripið fram í.) þar sem hann ræðir um hugleiðingar sínar í þessa veru en samt sem áður komu ekki fram neinar breytingartillögur um þennan kafla, um kaup á heilbrigðisþjónustu, frá hv. þingmönnum Vinstri grænna, engar breytingartillögur. Frumvarpið var síðan samþykkt samhljóða með 48 atkvæðum og þar á meðal þingmanna Vinstri grænna. Ef þessi ótti er til staðar í dag, hvers vegna kom hann ekki fram með skýrari hætti fyrir ári síðan? Hvað gerði það að verkum að hv. þingmaður og hv. þingmenn Vinstri grænna komu ekki með mótmæli sín fyrr, fyrir mörgum árum síðan þess vegna, fyrst þeir gátu ekki sætt sig við að farið yrði í kaup á heilbrigðisþjónustu? Hvers vegna settu þeir sig ekki upp á móti þessum kafla í heilbrigðisþjónustulögunum?

[17:49]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ekki finnst mér mikil reisn yfir þessum málflutningi. Vinstri hreyfingin – grænt framboð og þingmenn hennar hér voru með mjög skýra fyrirvara gagnvart þessum þáttum. Ég er ekki með þessa tilvitnun frá mér þar sem ég vísa í þær hættur sem við stöndum frammi fyrir núna í þessu frumvarpi og vara við þeim. (**ÁMöl:** Engar breytingartillögur.) Við vorum ekki með breytingartillögur en ég þykist vita að hv. þingmann kunni að reka minni til orðaskipta sem við áttum um þetta frumvarp í aðdraganda þess að það var samþykkt, það var reyndar ekki í þingsal.

[17:50]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Við eigum alltaf að standa vörð um velferðarþjónustuna og það er mikilvægt að horfa á allar breytingar á henni gagnrýnum augum. Það er hlutverk okkar og það er líka hlutverk stjórnarandstöðu hverju sinni. Samfylkingin er velferðarflokkur og við stöndum vörð um velferðarþjónustuna, félagslega velferðarþjónustu. Við höfum skoðað þetta þingmál mjög gaumgæfilega og við styðjum það vegna þess að það veikir ekki velferðarþjónustuna, það eflir hana frekar.

Hér lítum við til Norðurlandanna, þau eru fyrirmynd okkar í þessu máli. Það er engin einkavæðing á ferðinni í þessu þingmáli, ég held að menn verði að gera sér grein fyrir því vegna allra upphrópananna sem maður hefur heyrt í umræðunni í dag. Við erum að nútímavæða heilbrigðisþjónustuna og koma okkur upp tæki til að geta farið betur með almannafé.

Þessi leið hefur oft verið skoðuð á undanförnum árum og við höfum oft rætt það í þingsölum hvernig við getum farið betur með almannafé, hvernig við eigum að kostnaðargreina þjónustuna og styrkja ríkið sem kaupanda í þessari þjónustu. Það þarf ekki annað en nefna Jónínunefndina, lögin um heilbrigðisþjónustu. Það hefur verið talað um þetta allt í dag og ég veit að slík vinna hefur farið fram í heilbrigðisráðuneytinu á undanförnum árum. Hér er verið að huga að hagkvæmni, bæta nýtingu þeirra fjármuna sem fara til heilbrigðisþjónustunnar án þess að það komi á nokkurn hátt niður á þjónustunni. Við viljum auka gagnsæi en því miður vantar það í dag, það vantar gagnsæi í rekstrinn á heilbrigðisþjónustunni. Við erum að reyna að bæta það ástand og munum gera það með því verkfæri sem hér er verið að setja á laggirnar. Þessu fyrirkomulagi verður komið á á næstunni, þetta fer hægt af stað því að við ætlum auðvitað að læra af mistökum Svía sem fóru allt of hratt í málin eins og þeir bentu okkur á á fundum með þeim nú á dögunum þegar við kynntum okkur hvernig þessu hefði verið háttað í Svíþjóð. Þar var samstaða um að koma þessu fyrirkomulagi á og allir flokkar voru sammála um það. Það hefur enginn lagt til að bakka út úr þessu kerfi. Við töluðum við fulltrúa í stærsta léninu sem er Stokkhólmslén sem er með mjög stóran hluta af allri þjónustu, við töluðum bæði við stjórn og stjórnarandstöðu um þetta fyrirkomulag og þeir voru gersamlega sammála um ágæti þessa fyrirkomulags. Sama má segja um Birgi Jakobsson sem er yfir stærsta sjúkrahúsi á Norðurlöndunum, Karolinska sjúkrahúsinu og Huddinge, sem sagði okkur frá því hvað það væri til mikilla bóta að hafa komið á þessu kaupenda- og seljendafyrirkomulagi.

Þetta frumvarp snýst um að koma á fót sjúkratryggingastofnun. Það felur í sér eins og komið hefur fram í umræðunni í dag að það ber að kostnaðargreina þjónustuna. Það leggur til breytileg fjárlög í stað fastra sem er náttúrlega löngu tímabært enda úrelt að vera með föst fjárlög í heilbrigðisþjónustunni. Það eru aðeins Ísland og Albanía sem hafa það fyrirkomulag. Þegar þetta verður komið á verða samningarnir á einni hendi og þá hafa menn yfirsýn yfir alla samninga en áður voru þeir hjá fleiri en einum aðila og engin sameiginleg sýn yfir þá. Þeir voru hjá samninganefnd Tryggingastofnunar ríkisins, hjá ráðherra og samninganefnd heilbrigðisráðuneytisins þannig að þetta fyrirkomulag eykur mjög yfirsýn yfir samninga í heilbrigðisþjónustu.

Það er tryggt í þessu frumvarpi að aðgangur sjúklinga er óháður efnahag, enginn getur keypt sig fram fyrir í röðinni, það er alveg tryggt. Það eru ekki neinar nýjar gjaldtökuheimildir í frumvarpinu. Það er verið að koma á kaupenda- og seljendamódeli sem Svíar hafa verið með frá 1992 sem eins og ég sagði áðan allir eru sáttir við og var samstaða um hjá öllum flokkum að koma á. Þetta skerðir alls ekki réttindi sjúklinga. Þeir sem halda því fram fara með fleipur því að ég geri ráð fyrir að sjúklingar muni ekki gera sér grein fyrir að það sé búið að gera þessar breytingar. Þetta mun ekki koma beint við sjúklinginn nema kannski að þeir verða varir við að þeir þurfa ekki að bíða eins lengi eftir aðgerðum. Það verður unnt að stytta biðina eins og t.d. hefur verið gert núna með því að vinna á biðlistunum t.d. með augnsteinaaðgerðirnar. Ég held að við ættum að horfa á það útboð sem sýnir okkur hvernig við getum beitt aukinni hagkvæmni. Það var margfalt ódýrara að fá sömu þjónustu fyrir þá sem biðu á stofu úti í bæ en á Landspítalanum sem er auðvitað eðlilegt vegna þess að Landspítalinn er með meiri yfirbyggingu, en það var ekkert síðri þjónusta fyrir þá sem fengu þjónustuna úti í bæ. Það var verið að stytta biðina og nokkur hundruð sjúklingar sem ella hefðu þurft að bíða fengu þessa þjónustu mun fyrr. (**PHB:** Og sköpuðu arð.) Já, og sköpuðu arð, segir hv. þm. Pétur Blöndal sem passar upp á það. Það er auðvitað hægt að taka miklu fleiri dæmi. Það segir sig sjálft ef við horfum á dæmin hvað hægt er að hagræða og bæta í rauninni þjónustuna, þó að ég efist um eins og ég sagði áðan að sjúklingarnir geri sér grein fyrir að þarna sé verið að breyta einhverju. Ég velti því fyrir mér, ætli fólk velti því almennt fyrir sér eða viti þegar það fer til sérfræðings hvort þar sé einkarekstur á ferðinni? Allir sérfræðilæknar sem eru með stofur úti í bæ eru með einkarekstur. Eru þeir af hinu illa? Ég velti því fyrir mér á hvaða róli við erum þegar hlustað er á umræðuna eins og hún hefur verið í dag. Ég bið fólk að tala ekki svona því að þarna erum við með ágætisþjónustu, alla sérfræðiþjónustuna í einkarekstri og ég veit ekki betur en allir hafi verið sáttir við það fyrirkomulag.

Með þessari nýju stofnun verður aukið eftirlit með samningum og heilbrigðisverkum, það verður aukið og enn bætir heilbrigðisnefnd í með breytingartillögu sem liggur fyrir í þessari umræðu. Það verður ekki hægt að velja úr ábatasöm verk. Ég heyrði að einhver talaði um það áðan að einkaaðilar mundu velja auðveldustu verkin. Það er ekki heimilt. Það er tekið á því í lögunum. Varðandi eftirlitið þá ætla ég að nefna það líka að það eru fleiri en sjúkratryggingastofnun sem eru með eftirlit. Það er náttúrlega heilbrigðisráðherra og ekki síst landlæknir sem á að sinna því eftirliti.

Svo það atriði að fjármagnið fylgi sjúklingnum. Það þýðir að það verður ekki kvíðvænlegt fyrir sjúkrastofnun að taka inn sjúkling sem er mikið veikur, á dýrum lyfjum og þarfnast kostnaðarsamra aðgerða eins og kannski má ætla ef farið er að líða á árið og það koma inn þungir sjúklingar hjá stofnun sem stendur frammi fyrir föstum fjárlögum. Í þessu fyrirkomulagi fylgir fjármagnið sjúklingnum, hægt er að taka inn sjúklinga og þeir fá sína þjónustu vegna þess að fjármagnið á að fylgja þeim. Sjúkratryggingastofnunin styrkir hið opinbera sem kaupanda að heilbrigðisþjónustu og þarna þarf að safnast upp þekking og reynsla á einni hendi til að sinna þessari þjónustu, þeim viðskiptum sem þarna fara fram. Menn töluðu einmitt um það í Svíþjóð hve það væri mikilvægt að þekking væri fyrir hendi til að efla kaupandann gagnvart þeim sem veita þjónustuna.

Ég nefndi áðan að verið er að setja á eina hendi samninganefndir sem hafa sinnt þessu þannig að þetta verður ekki á mörgum stöðum. Þetta ætti að tryggja gæði, öryggi og árangur og hagkvæmni í þeirri þjónustu sem samið er um. Hingað til hefur þekkingarskortur hjá kaupandanum, ríkinu, gert það að verkum að ríkið hefur staðið höllum fæti gagnvart seljandanum þegar það hefur verið að kaupa þjónustu. Mig langar til að mótmæla þeim málflutningi sem hefur verið ríkjandi í dag hjá vinstri grænum þar sem alið er á óttanum við einkareksturinn. Einn þriðji af öllum rekstri í

heilbrigðisþjónustunni er í einkarekstri í dag og eins og ég nefndi áðan með sérfræðilæknana þá er ekkert að óttast. Við horfum til Norðurlandanna í þessum efnum, við horfum til Svía. Farið verður hægt í sakirnar eins og ég sagði. Það er mjög mikil vinna fram undan hjá þeim sem fara að sinna þessum verkum, að kostnaðargreina, bæði hjá sjúkratryggingastofnuninni og heilbrigðisstofnununum. Þar er mjög mikið verk fram undan sem fara þarf í og þó að nokkuð sé komið áleiðis í þeim efnum á enn eftir að vinna þar heilmikið verk.

Mig langar að koma aðeins inn á menntaþáttinn því að hann kom aðeins til umræðu fyrr í dag. Það er alveg ljóst að menntaþættinum verður sinnt áfram á háskólasjúkrahúsunum. Tekið er mjög skýrt fram í frumvarpinu að sú þekking sem nauðsynleg er til að sinna kennsluhlutverkinu verður til staðar á þeim stofnunum, þau verkefni sem nauðsynleg eru í kennsluhlutverkinu verða ekki tekin út af Landspítala eða FSA. Svo má auðvitað gera ráð fyrir því að einhvern tíma í framtíðinni fari læknanemar inn á aðrar stofnanir þar sem er verið að sinna öðrum verkum og verði líka þar, ég útiloka það ekki. Menntaþættinum er sinnt á t.d. Landspítalanum og svo verður auðvitað áfram.

Eins og ég nefndi horfum við til Norðurlandanna sem hafa verið fyrirmynd okkar í velferðarþjónustunni. Það er ekkert að óttast, sjúklingar munu ekki finna fyrir þessu nema þá kannski í styttri bið. Það er verið að koma á verkfæri til að auðvelda hinu opinbera að nýta betur þá miklu fjármuni sem fara í heilbrigðisþjónustuna, sjúklingum verður ekki mismunað eftir efnahag og enginn getur borgað sig fram fyrir. Hér er verið að koma á bættum vinnubrögðum í heilbrigðisþjónustunni og ástæðulaust að óttast það, þetta er allt til mikilla bóta.

[18:02]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég er sammála mörgu af því sem kom fram í máli hv. þm. Ástu Ragnheiðar Jóhannesdóttur. Það slær mig samt sem áður að ég greini miklar mótsagnir í þessum málflutningi því að í upphafi ræðu sinnar sagði hv. þingmaður að með þessu frumvarpi væri ekki verið að stuðla að meiri einkavæðingu, að ekki væri á neinn hátt verið að ýta undir einkavæðingu. Hún eyddi síðan ræðutíma sínum í það að útskýra fyrir þingheimi að einkavæðingin væri alls ekki svo slæm og menn ættu ekki að óttast einkaframtakið innan heilbrigðisþjónustunnar.

Í þessu er nokkur mótsögn og ég geri mér alveg grein fyrir því að það sem hér er að gerast er að einhverju leyti — sem kemur ekkert á óvart — svolítið þykkur grautur fyrir hv. þingmenn Samfylkingarinnar.

[18:04]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil bara mótmæla því að það séu einhverjar mótsagnir í máli mínu. Ég var að segja að hér væri ekki einkavæðing á ferðinni, aftur á móti væri víða einkarekstur í heilbrigðisþjónustunni. En ég get vel ímyndað mér að það sé svolítið þykkur grautur fyrir suma hv. þingmenn Framsóknarflokksins að átta sig á því að það er munur á hvort menn tala um einkavæðingu eða einkarekstur, það er tvennt ólíkt. Þarna eru því mótsagnir og einhver grautur á ferðinni (**Iðnrh.:** Framsóknargrautur.) hjá hv. þingmanni sem er greinilega nokkuð þykkur. Hann á augljóslega erfitt með að koma þessum graut niður.

Ég hefði talið að hv. þingmaður hefði átt að hlusta hér á foringja sinn, hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur, þegar hún talaði fyrr í þessari umræðu því að hún talaði af skynsemi. Hún veit það náttúrlega eins og við hin sem höfum lengi verið í heilbrigðisnefnd og fylgst með þeirri vinnu og því sem gert var hér á framsóknartímum í heilbrigðisráðuneytinu að þarna var verið að undirbúa nákvæmlega það sama. Farið var í mjög mikinn einkarekstur undir framsóknarráðherrum. Hér er ekki nokkur einkavæðing á ferðinni en aftur á móti er einkarekstur fyrir í heilbrigðisþjónustunni og það var það sem ég var að benda á.

[18:05]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil minna hv. þingmann á að rifja nánar upp hvað henni fór raunverulega um munn hér í ræðupúlti áðan þar sem hún sagði að henni blöskraði að í umræðunni í dag hefði verið alið á ótta við einkavæðingu. Síðan sagði hv. þingmaður — ég býst við að þetta verði prentað í þingtíðindum og við þurfum svo sem ekki að kvarta um það hér hvað sagt var. (Gripið fram í.) Hún sagði enn fremur að farið yrði hægt í sakirnar. Þá tók ég það svo að þar væri átt við að farið yrði hægt í sakirnar, bæði í einkavæðingunni og því sem þetta mál snýst kannski allt saman um. Ég kalla eftir því hvort hv. þingmaður sé mér sammála um að þetta frumvarp miði í raun og veru að markaðsvæðingu heilbrigðiskerfisins, ég hefði sérstaklega áhuga á að vita hver skoðun hv. þingmanns er á því.

[18:06]

Ásta R. Jóhannesdóttir (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þetta er kannski orðin lítil kennslustund í rekstri heilbrigðisþjónustu fyrir hv. þm. Bjarna Harðarson. Það er náttúrlega verið að tala um að farið verði hægt í sakirnar við að koma sjúkratryggingastofnun í fullan gang varðandi útboð og annað sem undir hana heyrir. Það er líka verið að kostnaðargreina, það tekur langan tíma þannig að þótt þetta frumvarp verði að lögum nú á næstu dögum tekur það tíma fyrir sjúkratryggingastofnun, sem er fyrst að fara af stað núna, að komast í gang. Þetta tekur því allt saman tíma og fara verður hægt í sakirnar. Það verður ekkert rasað um ráð fram því að við fengum þær leiðbeiningar og lærum af reynslu Svíanna að við eigum að stíga hægt og rólega til jarðar í þessum efnum. Það var einmitt það sem ég var að tala um en ekki að farið væri hægt í sakirnar í einhverri einkavæðingu.

Varðandi tal mitt um einkavæðingu var ég að benda á að hv. þingmenn Vinstri grænna hafa hrópað hér einkavæðing, einkavæðing, einkavæðing, en það er ekki það sem er hér á ferðinni, alls ekki. (**BjH:** Markaðsvæðing.) Kannski má segja að það komi inn samkeppni um heilbrigðisþjónustu sem mun auðvitað skila sér í hagkvæmari rekstri eins og sýndi sig með augasteinaaðgerðirnar sem ég benti hér á. Augasteinaaðgerð hjá sérfræðingum úti í bæ kostar u.þ.b. þriðjung af því sem hún kostar inni á Landspítala. Það sýnir

sig því strax að þarna er verið að nýta hagkvæmni þess að bjóða þetta út og síðan að minnka þá um leið bið sjúklinganna sem er líka hagkvæmt fyrir hvern og einn sjúkling. (Gripið fram í.)

[18:09]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Það frumvarp sem við ræðum hér hefur bæði góða spretti og miður góða. Ég vil byrja á því í upphafi máls míns að leiðrétta þann misskilning sem fram kom hjá síðasta ræðumanni að ég hafi ekki hlustað á flokkssystur mína, Valgerði Sverrisdóttur, þegar hún flutti framsögu sína sem framsögumaður okkar framsóknarmanna um þetta mál. Það gerði ég einmitt og vil gera öll hennar orð að mínum. Ég er mjög sammála hennar túlkun og sérstaklega lokaorðum hennar í greinargerð um málið þar sem hún varar við því að heilbrigðisþjónustan verði viðskiptum og hagnaðarvon að bráð.

Ég hef sannfæringu fyrir því að hér sé ekki verið að stíga spor inn í nútímavæðingu eins og hv. þm. Ásta Ragnheiður Jóhannesdóttir hélt fram hér áðan og tók þá mið af því að engin lönd væru eins aftarlega á þessari meri og Ísland og Albanía. Þykir mér óþarfi að blanda Albönum, þeim góðu mönnum, inn í þessa umræðu að saklausu, það eru fáir hér til að taka til varna fyrir þeirra hönd. Ég held að hér sé að nokkru leyti um að ræða úrelta hugmyndafræði markaðslausnanna. Það er sem sagt verið að innleiða þá hugmyndafræði sem hefur verið algjörlega ráðandi í stjórnmálum allt frá falli Berlínarmúrsins og hefur í rauninni horfið frá því að vera eitthvað sem við „diskúterum“ yfir í það að vera eitthvað viðtekið sem við rökræðum ekki, einhver viðtekin sannindi. Ég hef trú á því að einmitt á því herrans ári 2008 og næstu árum muni það gerast að við munum taka þessi sannindi mjög til endurskoðunar. Þá er ég ekkert að tala um okkur á Íslandi sérstaklega heldur miklu breiðara samhengi.

Ég held sem sagt að hugmyndafræði eins og markaðshugmyndafræðin hefur birst okkur á Vesturlöndum á undanförnum árum hafi verið full af klisjum og hálfsannleik, af fullyrðingum sem við gáum aldrei að hvað er á bak við. Mig langar til, með leyfi forseta, að lesa hér upp lýsingu á því sem er að gerast í mjög fróðlegri grein sem ég ráðlegg þingheimi öllum að lesa, sem birtist í nýjasta hefti *Skírnis* og er eftir Pál Skúlason, fyrrv. háskólarektor og heimspeking. Nú get ég ekki rakið allt efni greinarinnar en hann fer þar vel í gegnum hvernig hugmyndafræði villir okkur oft sýn þegar við hættum að horfa í rökin.

Svo að tilvitnun hefjist, með leyfi forseta, segir Páll hér:

Áður en lengra er haldið er rétt að skýra hvað ég við með hugmyndafræði. Með því orði á ég við samtengt safn hugmynda og hleypidóma sem öðlast hefur valdastöðu í mannfélaginu og hvetur fólk til að horfa á heiminn og haga sér á ákveðinn hátt. Hugmyndafræði í þessum skilningi á sér ekki ákveðna talsmenn eins og tiltekin stjórnmálaskoðun eða fræðikenning sem borin er fram í ræðu og riti af hugsandi einstaklingum, hugmyndafræðin styðst ekki við rök heldur það sem segir sig sjálft og þarf ekki að ræða eða rökstyðja. Þannig kyndir hún undir hugsunarleysi enda aðhyllumst við yfirleitt ekki hugmyndafræði af fúsum og frjálsum vilja heldur fylgjum henni í blindni og án þess að velta henni fyrir okkur. Til allrar hamingju hugsa fæst okkar eða breyta að öllu leyti í anda einnar tiltekinnar hugmyndafræði.

Síðan víkur Páll að markaðstrúnni og markaðshyggju samtímans sem hann telur einmitt að hafi verið þessu marki brennd á undanförnum árum. Ég er honum sammála í því mati þó að ég haldi alls ekki að við eigum að hafna markaðslausnunum. Við eigum að hverfa aftur til hins blandaða hagkerfis sem skilaði heiminum og velsæld okkar hér í norðanverðri Evrópu mun meiru en nokkur önnur kenning.

Háskólaprófessorinn segir jafnframt, með leyfi forseta:

Markaðshyggja boðar með stöðugum áróðri að samkeppni sé ávallt af hinu góða, boðskapur sem hefur sannarlega dunið á okkur af sívaxandi þunga. En um leið bannar markaðshyggjan okkur að tala um þann skaða sem samkeppni iðulega veldur með því að auka kostnað, draga úr gæðum og leggja meira á fólk en góðu hófi gegnir.

Þessi orð eiga svo fyllilega við nú þegar við innleiðum markaðshyggjuna í heilbrigðiskerfið. Páll fjallar í þessari grein sérstaklega um menninguna. Það má eiginlega segja að greinin sé nánast skrifuð af tveimur mönnum vegna þess að hann gerir það með skírskotunum í greinar eftir Sigurð Nordal, sem á sér nú skyldmenni hér í þessum sal. (Gripið fram í.)

Það háir mér hér í ræðupúlti að fipast við frammíköll og það er einkanlega af því að ég heyri þau aldrei. Þess vegna vil ég enn og aftur — ég hef sagt þetta hér áður — biðja menn ef þeir vilja kalla fram í hjá mér að gera það sæmilega hátt og skýrt þannig að ég eigi möguleika á að heyra brandarana líka því að ég býst við að frammíkall hæstv. iðnaðarráðherra hafi verið skemmtilegt.

Ég ætla ekki að dvelja meira við það en ég held að við séum hér með því sem hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson kallaði markaðslausnir í heilbrigðiskerfið í raun og veru að ganga inn á þá „dogmu“ sem Páli Skúlasyni verður að umtalsefni þar sem hann talar um menninguna. Hann telur einmitt að markaðshyggjan eigi alls ekki erindi inn í skólakerfið. Ég held að það sama eigi við um heilbrigðiskerfið. Það er eitt sem skiptir mjög miklu máli varðandi þá hugsun sem er grunnþráður í þessu frumvarpi að það er hægt að meta alla hluti fyrir fram en hér á fólk í hlut og við erum því ekki alltaf með mjög mælanlegar stærðir. Við erum með veikindi og við erum með vandamál sem vitum ekki endilega hver eru þegar upp er staðið. Við vitum að einstaklingurinn leitar sér aðstoðar, meira vitum við yfirleitt ekki í upphafi.

Það markaðshyggjumódel sem hér er lagt upp með leggur okkur í raun og veru þá skyldu á herðar að hægt sé að skilgreina hlutinn fyrir fram. Ef við ætlum að skilgreina hann eftir á verður sambandið milli kaupanda og seljanda, sem hér er lagt svo mikið upp úr, afskaplega undarlegt. Það vitum við sem höfum staðið í viðskiptum að ef ekki er vitað fyrir fram hver viðskiptin eru er staða kaupandans alltaf afskaplega slæm. Ég er því ekki viss um að þessi hugmyndafræði um kaupanda og seljanda eigi alltaf rétt á sér.

Ég held líka að í trúarbrögðum á markaðshyggjuna felist að við séum komin ákveðinn hring í hugmyndafræðilegum trúarbrögðum vegna þess að samfara markaðshyggju sam-

tímans — ég vil segja markaðshyggju stórkapítalismans vegna þess að þetta er allsendis ólíkt þeirri markaðshyggju sem Þórbergur Þórðarson talaði hvað mest á móti þegar hann var að gagnrýna hið tilviljanakennda og ráðvillta kapítalíska samfélag. Þetta er markaðshyggja hins vísindalega samfélags. Þetta er markaðshyggja sem á að mörgu leyti meira skylt við draum Þórbergs Þórðarsonar um að hægt sé að reikna alla hluti í litla ferninga og skipuleggja allt út í æsar.

Mig langar til að þingheimur átti sig á því hvað ég er að fara og vil þess vegna vitna hér í greinargerð hv. meiri hluta heilbrigðisnefndar þar sem segir:

„Í lagafrumvarpi þessu er aftur á móti mælt fyrir um hvernig ráðherra geti með skipulögðum hætti nýtt þær valdheimildir sem hann hefur samkvæmt lögum um heilbrigðisþjónustu og hvernig umboði hans til þeirra hluta skal fyrir komið innan heilbrigðiskerfisins. Það samskiptaform sem gert er ráð fyrir í frumvarpinu felur í sér samninga við alla þjónustuaðila innan heilbrigðiskerfisins þar sem nánar er samið um endurgjald fyrir tiltekna þjónustu, magn hennar og gæði. Með öðrum orðum er lagafrumvarpi þessu ætlað að styrkja möguleika ráðherra til að framfylgja stefnu sinni, stýra heilbrigðiskerfinu og taka ákvarðanir um skipulag þjónustunnar, hvort heldur ríkisstofnanir, einkaaðilar, sjálfseignarstofnanir eða sveitarfélög eiga í hlut.“

Ég hefði getað lesið áfram en það gera sér allir grein fyrir því að þetta er algjörlega merkingarlaus texti. Þetta er texti sem í raun og veru er saminn af þeim sem trúir því að hann geti skipulagt framtíðina alveg hreint upp á punkt og prik. Ég er ekkert fyrstur að koma með þá uppgötvun, þetta er það sem margir hafa fjallað um í hagfræðibókum á seinni árum. Þannig er stórfyrirtækjamarkaðshugsjónin í rauninni náskyld (**Gripið fram í:** Þórbergi Þórðarsyni?) Þórbergi Þórðarsyni og sósíalismanum. Nú langar mig að þakka hv. þm. Ólöfu Nordal sérstaklega fyrir að hafa kallað fram í hátt og skýrt svo að ég gat heyrt hvað hún sagði því að það er muldrið í þingsalnum sem alltaf setur mig út af laginu en ekki svona frammíköll.

Það er nákvæmlega þessi markaðshyggja stórkapítalismans sem sósíaldemókratar heimsins hafa trúað á jafnvel öllum öðrum mönnum fremur á undanförnum árum. Það rennur upp fyrir mér við þetta frumvarp hvað það var sem hæstv. forsætisráðherra átti við þegar hann sagði við myndun núv. ríkisstjórnar að með þessari ríkisstjórn yrði hægt að gera ýmislegt sem ekki væri hægt með nokkrum öðrum stjórnmálaflokki en Samfylkingunni hvað varðar að lagfæra heilbrigðiskerfið að höfði sjálfstæðismanna því að hér fara skoðanir stórkapítalismans og sósíaldemókratismans mjög saman, báðir trúa á reiknivélina. Báðir trúa á reiknilíkanið rétt eins og gert var í gamla áætlunarbúskapnum.

Ég ætla að koma mér út úr þessum hugmyndafræðilega grunni og langar til að gera aðeins að umfjöllunarefni það sem mönnum var tíðrætt um í dag, þ.e. að við framsóknarmenn gætum fallist á þetta frumvarp ef það væru ekki sjálfstæðismenn sem stýrðu heilbrigðisráðuneytinu. Það er ekkert mjög fjarri lagi. Það er einfaldlega þannig að öll lög eru rammi hvort sem er fyrir hið opinbera eða fyrir einkageirann og mörg lög getum við fallist á en við erum ekki hrifnir af því að menn með skoðanir okkur mjög andstæðar fylgi þeim eftir (Gripið fram í.) því að lögin gefa (Gripið fram í.) mjög breitt svigrúm. Framkvæmdarvaldið hefur innan þeirra mjög sjálfstætt vald þannig að það eru engin tíðindi, og það segir sína sögu að framsóknarmenn hafa ekki í mjög langan tíma — ef nokkurn tíma — hleypt (Gripið fram í.) sjálfstæðismönnum að heilbrigðisráðuneytinu. — Ég er orðinn leiður á frammíköllum núna, hv. þingmaður, (Gripið fram í.) ég hef líka svo lítinn tíma, ég hef ekki tíma fyrir þau.

Ég get alveg viðurkennt að það er margt gott í þessu frumvarpi, ég hef ekki tíma til að fara ofan í það í smáatriðum í svo stuttum ræðutíma sem hér gefst. Engu að síður er verið að fara út í mjög dýrar breytingar á heilbrigðiskerfinu og ég hef ekki sannfæringu fyrir því að þær muni skila okkur hagkvæmni. Við höfum verið of upptekin við að breyta hlutunum án þess að gá síðan að því eftir á hvert breytingin hefur leitt. Við breyttum hér rekstri spítalanna á höfuðborgarsvæðinu, sameinuðum þá í einn og komumst síðan að því löngu seinna að það var miklu, miklu dýrara. Um svipað leyti og við komumst að því var ráðist í að sameina allar heilbrigðisstofnanir í þremur sýslum á Suðurlandi, mínu heimahéraði, undir einn hatt. Það var ekki ákveðið af heimamönnum þar heldur af stjórnsýslunni hér fyrir sunnan. Það var auðvitað gert í nafni hagfræðinnar en hálfu ári eftir að það var gert var lýst yfir að auðvitað hefði alls ekki átt að spara með þessu. Það er það sem við eigum eftir að heyra núna hálfu ári eftir að þessi framkvæmd verður komin í gegn að aldrei hafi staðið til að spara. Það hafi aldrei staðið til að græða peninga, það hafi átt að fá eitthvað faglegt og gott út úr þessu. Þetta er sama niðurstaðan og við höfum fengið út úr eiginlega öllum rekstrarsameiningum á Íslandi og þarf engan að undra vegna þess að á Íslandi gildir ekki það að ná fram stærðarhagkvæmni. Við erum einfaldlega það fá, einingarnar verða alltaf það litlar að það sem við gerum þegar við sameinum mjög litlar einingar, sérstaklega hálfgerðar einyrkjaeiningar yfir í millistórar einingar, erum við samkvæmt öllum þekktum hagfræðimódelum að fara úr hagkvæmu fyrirkomulagi yfir í óhagkvæmt.

Til þess að við gætum náð hagkvæmni stærðarinnar þyrftum við einfaldlega að vera þrjár milljónir en ekki 300 þúsund. Ég veit ekki hvort núverandi ríkisstjórn — hún er mjög valdamikil — getur bætt úr því, alla vega tekur það svolítinn tíma veit ég. Mér hefur reyndar sýnst að stefnan hér í innflytjendamálum bendi ekki til þess að það verði mikil bót þar á.

Ég gæti haldið hér áfram en tími minn er á þrotum og ég ítreka þá afstöðu okkar framsóknarmanna að við teljum mikilvægt að heilbrigðiskerfið (Forseti hringir.) verði ekki lagt undir lögmál markaðskerfisins og við munum sitja hjá við afgreiðslu þessa frumvarps.

[18:24]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég verð að segja það eftir að hafa hlustað á þessa ræðu að ég á mjög erfitt með að skilja af hverju Framsóknarflokkurinn hefur þá sérkennilegu afstöðu að ætla að sitja hjá. Ég gæti vel skilið það ef hv. þingmaður

hefði talað á þeim nótum sem kollegi okkar, hv. þm. Ögmundur Jónasson, talaði hér fyrr í dag.

En í máli hv. þm. Bjarna Harðarsonar kemur fram í fyrsta lagi að hann telur að sá lagarammi sem felst í þessu sé alls ekki slæmur. Í öðru lagi sagði hann að það væri margt gott í frumvarpinu sem hér liggur fyrir. Og ef það er svo og hv. þingmaður bendir ekki á neitt handfast sem er neikvætt, hvað er það þá sem veldur því að framsóknarmenn, og hv. þingmaður sérstaklega, leggja ekki í að styðja frumvarpið?

Mér finnast það engin rök að segja að vegna þess að einn tiltekinn flokkur fari núna með málaflokkinn sé ekki í þessa sjóferð leggjandi. Eins og hv. þingmaður veit erum við öll eins og blik fyrir eilífðinni og okkar vera hér verður ekki til eilífðar, hvorki okkar sem þingmanna né einstakra flokka sem fara með tiltekinn part framkvæmdarvaldsins núna.

Mér finnast þetta engin rök og þetta felur líka í sér mjög mikla vantrú á því lýðræðislega samfélagi sem við búum við. Það byggist upp á því að valdþættirnir veita hver öðrum aðhald. Löggjafinn í krafti þeirra úrræða sem stjórnarskráin veitir honum, þó að ég vildi gjarnan að þau væru sterkari, hefur tök á því að sýna fram á með eftirlits- og aðhaldshlutverki sínu ef framkvæmdarvaldið bregst svo illa að það leggst hugsanlega í túlkun sinni á þessum lögum öndvert gegn yfirlýstum markmiðum sem koma þarna fram í frumvarpinu og fela m.a. í sér að allir eiga að vera jafnir fyrir þessum lögum og að allir eigi að fá þjónustu óháð efnahag. Það er mergurinn málsins. Allir verða jafnir fyrir þessu kerfi. En mér (Forseti hringir.) heyrist hv. þingmaður ekki hafa trú á því.

[18:26]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil trúa því að hæstv. iðnaðarráðherra hafi dottað í raun og veru eins og mér sýndist hann gera undir ræðu minni vegna þess að það að ég hafi ekki gagnrýnt umrætt frumvarp kemur mér mjög spánskt fyrir sjónir. Ég gagnrýni einmitt grunnstef frumvarpsins sem er markaðsvæðing heilbrigðiskerfisins.

Það sem ég sagði aftur á móti um þetta frumvarp er að ekki er allt slæmt við það og ég get alveg viðurkennt að inni í því eru mörg praktísk og góð tæki fyrir stjórnvöld sem má nota til skynsamlegra hluta til aukinnar hagræðingar í heilbrigðiskerfinu. Ég þræti alls ekki fyrir að henni þurfum við að ná fram. Það er mjög mikilvægt. Heilbrigðiskerfið tekur mjög mikið til sín og getur í rauninni gleypt fé út í það óendanlega liggur mér við að segja.

Ég tel að í þessu frumvarpi, þótt ég hafi ekki tök á því á einni mínútu að rekja það í smáatriðum, séu ákveðin tæki til handa stjórnvöldum til að útvista verkefni þar sem það á við og beita hagkvæmustu leiðum. Ég er ekki í grundvallaratriðum alltaf á móti því að það sé leitað til sjálfseignarstofnana eða einkafyrirtækja með ákveðna þjónustu.

Ég held aftur á móti, eins og ég lagði áherslu á áðan og eyddi mestum tíma ræðu minnar í að útskýra og get ekki rakið aftur á 42 sekúndum, að hugmyndin að markaðshyggjunni sem hér er grunnstef, að hægt sé að markaðsvæða heilbrigðisþjónustu og leggja heilsu okkar og vandamál sem við komum með inn á heilbrigðisstofnanir eða inn á sjúkrahús á vogarskál peninga í hvert sinn, feli í sér misskilning, að við séum með þeim hætti sem mannlegar verur mælanleg í krónum og aurum.

Það að ég hef ekki sagt neitt neikvætt um þetta frumvarp — ég verð bara að endurtaka að ég held að það hljóti að vera að hæstv. iðnaðarráðherra, og ég get alveg fyrirgefið honum það, hafi aðeins dottað. (Forseti hringir.)

[18:29]

Iðnaðarráðherra (Össur Skarphéðinsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Eins og hv. þingmaður man örugglega eftir er iðnaðarráðherra þeirrar gerðar að hann er helst gagnrýndur fyrir að sofa of lítið. Ég get fullvissað hv. þingmann um að ég dottaði ekki undir ræðu hans enda er hann með skemmtilegri ræðumönnum og ég hlusta með áfergju á hvert einasta orð sem af munni hans hrýtur.

Mér fannst hins vegar hv. þingmaður heldur gefa í þverstæðuna í málflutningi sínum í sinni seinni ræðu. Hann var búinn að segja að lagaramminn væri ágætur. Hann var búinn að segja að það væri margt gott í þessu og hann bætti nú um betur og sagði að í þessu væru stjórnvöldum gefin mörg praktísk tæki til þess að vista út og beita ýmsum úrræðum. Ef það á að vista út einhvers konar þjónustu hlýtur sá sem gerir það líka að geta með einhverjum hætti mælt kostnaðinn við hana, ella væri erfitt að semja um verðið fyrir þjónustuna sem ríkið keypti.

Hv. þingmaður sagði hins vegar síðar í ræðu sinni að heilsa og veikindi væru þess eðlis að það væri mjög erfitt að leggja einhvers konar mælikvarða verðgildis á það. Í þessu felast þverstæður. Ég get að vissu leyti fallist á að ekki sé hægt að mæla sumt sem heilbrigðiskerfið tekur til umfjöllunar og reynir að leysa. Það er ekki hægt að mæla það nákvæmlega. (Gripið fram í.) En lífið gengur ekki út á strangvísindalega nákvæmni. Vísindin ganga oft út á það að nálgast hlutina.

En í öllu falli verður hv. þingmaður að hafa það hugfast þegar hann segir að hann telji ekki hægt að markaðsvæða heilbrigðiskerfið að sá sem hóf það sem hann kallar núna markaðsvæðingu var hans eigin flokkur. Það var Framsóknarflokkurinn sem hóf það, bæði með því að byrja að verðmeta einstakar aðgerðir og í öðru lagi með því hreinlega að vista út heilum málaflokkum. Hann bjó til fyrirtækið Art Medica. Það var Framsóknarflokkurinn sem byrjaði líka með einkarekna heilsugæslu í Salahverfinu í Kópavogi sem framsóknarráðherrarnir (Forseti hringir.) sögðu alltaf að hefði tekist svo vel. Í þessu felast gríðarlegar þverstæður (Forseti hringir.) nema hv. þingmaður sé hérna enn einu sinni að birta ágreininginn í Framsóknarflokknum. Hann er á móti því sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir (Forseti hringir.) var að segja í dag.

[18:31]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Ég vil ítreka að ég hef flutt ræðu mína alla undir þeim orðum Valgerðar Sverrisdóttur sem eru lokaorð í áliti minni hluta heilbrigðisnefndar. Þar segir, með leyfi forseta:

„Mikilvægt er að áfram verði lagt til grundvallar að

heilbrigðisþjónusta getur aldrei orðið í formi hefðbundinna viðskipta þar sem hagnaðarvon ræður för.“

Varðandi þann þátt, sem kom fram í ræðu hæstv. iðnaðarráðherra, að Samfylkingin væri ekki að gera annað en það sem Framsóknarflokkurinn hefði innleitt — ég saknaði þess nú að hæstv. ráðherra heyrði ekki frammíkall mitt þar sem ég spurði hann hvort við bærum þá líka ábyrgð á spænsku veikinni. Það er auðvitað hægt að rekja sögu Framsóknarflokksins mjög langt aftur.

Ég rakti það einmitt í ræðu minni hér áðan að ég tel að hluti af því sem verið er að gera núna sé úrelt á árinu 2008. Ég held að við stöndum í þeim sporum í sögunni að við munum endurmeta margt í hugmyndafræði markaðshyggjunnar sem hefur ráðið för ekki bara í Sjálfstæðisflokki og Samfylkingu heldur í allri þjóðfélagsumræðunni og þar á meðal í umræðunni hjá okkur framsóknarmönnum. Ég er ekki þeirrar skoðunar, og ég veit að það er ekki heldur skoðun hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur, að allt sem Framsóknarflokkurinn stendur fyrir í 90 ára sögu sinni sé hafið yfir gagnrýni.

Ég held aftur á móti að munurinn á þeim verkum sem hæstv. iðnaðarráðherra ræddi hér í ræðu sinni, varðandi einstaka markaðsvæðingu og einstakar uppmælingar á einstökum verkum í heilbrigðiskerfinu, og því sem verið er að innleiða í dag sé töluverður. Með því sem verið er að innleiða í dag er ákveðin trúarjátning í þessum efnum. Og það er líka í þessu frumvarpi, og það hefur margoft komið fram hér í dag, ég get tekið undir með ýmsum þingmönnum sem hafa bent á það og þar á meðal Valgerði Sverrisdóttur. Í frumvarpinu eru tæki til þess (Forseti hringir.) að ganga mjög langt í algerri einka- og markaðsvæðingu á heilbrigðiskerfinu.

[18:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla, alveg öfugt við hæstv. iðnaðarráðherra, að hrósa hv. þm. Bjarna Harðarsyni og Framsóknarflokknum — sem gerist nú ekki á hverjum degi — fyrir það að vera að átta sig á þessu máli. Ég hlustaði með athygli á ræðu hv. þingmanns og greining hans á málinu var í öllum aðalatriðum rétt og sú sama sem lesa má um í nefndaráliti 1. minni hluta. Hér er verið að ryðja markaðs- og einkavæðingarhugsun braut og sú staðreynd að Sjálfstæðisflokkurinn fer með heilbrigðisráðuneytið með yfirlýstan áhuga sinn á því að einkavæða, færa meira yfir í einkarekstur, verður ekki þurrkuð út í þessu máli. Hún er staðreynd.

Framsóknarflokkurinn ætti að þekkja þetta af 12 ára sambúð við Sjálfstæðisflokkinn. Og ég vil taka það fram að þó að þeim yrði á í messunni á köflum, bognuðu og færu út í umdeilanlegan einkarekstur þá stóðu þeir líka í lappirnar í þó nokkrum mæli gagnvart einkavæðingaráráttu Sjálfstæðisflokksins. Meðan Jón Kristjánsson var heilbrigðisráðherra átti hann t.d. alltaf okkar stuðning vísan á meðan hann stóð gegn einkavæðingarofstækinu í Sjálfstæðisflokknum, og þá skipti það auðvitað máli að heilbrigðisráðuneytið var ekki í höndum sjálfstæðismanna.

Ég tek heils hugar undir það sem hv. þingmaður sagði um verðmiðann. Við stöndum einfaldlega stundum frammi fyrir því að sú spurning kemur upp, ef peningalegur mælikvarði er lagður á alla hluti í þessari viðkvæmu velferðarþjónustu: Hvað má eitt mannslíf kosta? Hvað má lyfjameðferð verða dýr áður en henni er neitað? Og það er inn á þessa vegferð sem menn eru að leggja.

Að síðustu var það ákaflega athyglisvert, sem fram kom í andsvari hjá hv. þingmanni, og ég leyfi mér að spyrja um það, að innan Framsóknar væri jafnvel hafin ákveðin endurskoðun á nýfrjálshyggjuveikinni sem auðvitað skók Framsókn líka og lék hana grátt á löngum tímabilum. (Forseti hringir.) Mjög áhugavert væri að heyra meira af því.

[18:35]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil fyrst aðeins í andsvari við ágæta ræðu hv. þm. Steingríms J. Sigfússonar víkja að þessu tvennu, annars vegar einkavæðingunni og hins vegar markaðsvæðingunni.

Ég tel raunar að í heilbrigðiskerfinu sé það síðarnefnda, þ.e. markaðsvæðingin — sú hugsun, sem er grunnurinn að lagafrumvarpinu, að hægt sé að skapa eitthvað gott með því að búa til markað, m.a.s. þar sem hlutunum er svo vitleysislega fyrirkomið að markaðsaðilarnir beggja megin eru undir sömu kennitölu, þ.e. þeir eru báðir ríkissjóður Íslands. En samt á að reyna að nota lögmál markaðsvæðingarinnar. Trúin er orðin svo blind. Þetta er það versta í frumvarpinu.

Hitt aftur á móti, hvort við bjóðum út einstaka verkþætti, ég held að það sé ekki það alvarlegasta. Það er markaðsvæðingin og verðlagningin á heilsu okkar. Setja á verðmiða á hvern einstakling og það orkar tvímælis, ég hygg að það sé að nokkru leyti úrelt.

Þá kem ég að aðalspurningu hv. þingmanns, hvort slíkt endurmat sé hafið innan Framsóknarflokksins. Já, ég get staðfest það að margir framsóknarmenn hafa rætt um að full ástæða sé til að skoða þessa hluti. Og það sem meira er, ég held að endurmat sem þetta sé hafið alls staðar í hinum vestræna heimi. Ég held að sú efnahagskreppa sem nú gengur yfir kalli á slíkt endurmat. Ég er ekki að flytja nein stórtíðindi, þetta heyrum við og sjáum í heimspressunni alls staðar. Við sjáum meira að segja merki um þetta þegar við lesum jafn harðsvíruð blöð og *Economist*, það góða blað, að menn eru farnir að sjá að blind markaðshyggja (Forseti hringir.) hefur runnið sitt skeið á enda.

[18:38]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þessum síðasta kafla í svari hv. þingmanns er ég algjörlega sammála. Nú hefðu menn kannski einhvern tímann í flokki hans notað gamla taktík og sagt: Rétt, allt rétt. Það gerðu framsóknarmenn gjarnan þegar þeir voru að hvetja sína menn í ræðustóli, þeir höfðu nokkra úti í salnum sem kölluðu þetta fram í af og til til að peppa sína menn upp.

Það er alveg hárrétt og það er ákaflega spennandi að fylgjast með því hvernig endurmat á þessari blindu nýfrjálshyggjukapítalistavæðingu fer nú fram — ég veit ekki hvort hv. þm. Pétur Blöndal er mikið farinn að efast enn. En þegar maður les athyglisverðar greinar eftir menn eins og Bill Gates og Soros þar sem þeir nánast láta opinberlega í ljós

iðrun yfir því hversu flatir þeir féllu fyrir hinni hráu einkagróðagræðgisvæðingarhyggju eða hvað við nú köllum það þá er það athyglisvert. Þegar páfar eins og Bill Gates mæta á fund iðnríkjanna og fara að tala um að endurskapa þurfi þetta í einhverju nýju formi, einhverju skapandi og uppbyggilegu. Það er með öðrum orðum verið að segja að nýfrjálshyggjan hafi ekki verið það og að hún hafi rústað þessu öllu niður.

Hv. þingmaður leggur annars vegar áherslu á markaðsvæðinguna, það sé það vitlausasta að ríkið kaupi jafnvel af sjálfu sér, og verðhugsunina sem sé innleidd og ég er að sjálfsögðu alveg sammála því. En það greinir okkur kannski að að ég tel að við eigum ekki að skauta svo létt yfir einkaréttarhugsunina í ágóðaskyni sem einnig er verið að innleiða. Hið fyrra er undanfari hins síðara.

Hvar endar það ef einkaaðilar fara inn í þessa viðkvæmu þjónustu okkar í litla samfélagi þar sem við höfum ekki efni á því að dreifa kröftunum? Stökkva á feitustu bitana, hirða arð út úr þeim rekstri og skilja hið opinbera eftir með afganginn, þyngstu og erfiðustu verkefnin sem enginn vill taka að sér af því að á þeim er ekkert að græða? Þetta er það sem við getum átt í vændum (Forseti hringir.) og það er gott að Framsókn sé aðeins að sjá ljósið í málinu.

[18:40]

Bjarni Harðarson (F) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hygg reyndar að innan Framsóknarflokksins hafi mönnum alltaf verið ljóst að þessar hættur væru til staðar í heilbrigðiskerfinu. Við heyrðum það vel á máli hv. þm. Valgerðar Sverrisdóttur í dag. Við heyrðum það líka á máli hæstv. forsætisráðherra rétt eftir myndun núverandi ríkisstjórnar þegar hann sagði að hægt væri að gera ýmislegt í heilbrigðiskerfinu sem ekki hefði verið hægt að gera með fyrri samstarfsflokki.

En varðandi endurmat á markaðshyggjunni þá langar mig að ítreka hér orð sem ég vitnaði í fyrr í dag frá prófessor Páli Skúlasyni, að hugmyndafræði eins og markaðshyggjan, sem hefur verið grasserandi í samfélaginu, hefur ekki átt sér einhvern einn stjórnmálaflokk eða einhverja ákveðna fræðinga til að tala sínu máli. Hún hefur hreinlega verið allsráðandi. Ég held að það hafi náð inn í raðir allra stjórnmálaflokka. Ég minnist þess ekki — þegar ég stóð upp hér fyrir nokkuð mörgum árum og mótmælti hugmyndum manna um að etja yrði smábændum, garðyrkjubændum og kartöflubændum saman í blóðuga samkeppni sín á milli til þess að lofa markaðsguðinn, ég taldi þá að þeir mættu vel tala saman og vel koma sér saman um verð þessir smáframleiðendur — að nokkur stjórnmálaflokkur hafi stutt mig í þeim málflutningi einfaldlega vegna þess að markaðstrúin var svo algjör í samfélagi okkar.

Og það er sú markaðstrú sem við þurfum að endurskoða. Eina heiðarlega undantekningin frá þessu er sú að við höfum viðurkennt rétt launafólks til að koma sér saman um laun sín en lengra hefur alls ekki mátt ganga. Þetta er alveg andstætt því Íslandi sem ég ólst upp í þar sem smáframleiðendur höfðu einmitt samtök sem þessi. Sjálfur er ég alinn upp í garðyrkugeiranum þar sem æðst synda var, þegar ég var barn, framhjáhald. En það var ekki framhjáhald fram hjá (Forseti hringir.) eiginkonu, það var framhjáhald fram hjá Sölufélagi garðyrkjumanna.

[18:42]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég vil fyrst vegna ummæla hv. þm. Bjarna Harðarsonar um það öngstræti sem nýfrjálshyggjan og markaðshyggjan í heiminum öllum er komin í benda á hversu öfugsnúið það er að á sama tíma og ríkisstjórn Bush í Bandaríkjum Norður-Ameríku er að þjóðnýta banka og íbúðalánasjóði þá skulum við hér uppi á Íslandi innleiða lög sem thatcherisminn bjó til í Bretlandi 1991 og til hvers? (Gripið fram í.) Til þess að einkavæða heilbrigðiskerfið sem er okkar grunnþjónusta og hefur fylgt frá upphafi þessu norræna módeli sem við viljum halda í.

Ég lít svo á að frumvarpið sem hér er til umræðu sé atlaga að þeirri góðu heilbrigðisþjónustu sem við höfum haft og viljum búa við. Árangur þessarar heilbrigðisþjónustu, skipulags hennar, kostunar, aðgangs að henni er hver? OECD segir að hann sé öfundsverður. Árangurinn er öfundsverður að mati OECD. Eins og ég sagði er þetta byggt á norrænu módeli, á félagslegu réttlæti, og Svíþjóð hefur um langa tíð verið eins konar fyrirmynd ekki bara okkar Íslendinga í því heldur margra annarra þjóða. En það er af sem áður var í Svíaríki vegna þess að undir hægri stjórn bæði í ríki og í Stokkhólmi þá hefur þar margt breyst eins og ég mun koma að í ræðu minni á eftir.

Hér er látið í veðri vaka að þetta mál snúist um vinnuaðferðir, að þetta mál snúist um tæknilegar breytingar, að þetta snúist um DRG, að þetta snúist um kostnaðargreiningu og reyndar um bókhald. En það er alrangt. Með þessu frumvarpi er, eins og hér hefur verið bent á, stigið það óheillaspor að fleygja heilbrigðisþjónustunni okkar út á markaðinn, út á markaðstorgið þar sem undirboð og samkeppni eiga að hafa völdin og eru mikilvægari en samþætting og gæði sem þessi þjónusta þarf að byggja á til að við glötum ekki þeim árangri sem við höfum. Það á að skipta þessari heildstæðu þjónustu okkar upp í tvennt, kaupendur og seljendur, og það á að setja þetta undir viðskiptalög og samkeppnislög. Þetta eru meginathugasemdir okkar vinstri grænna við þetta frumvarp. Þetta gerir það að verkum að við getum ekki samþykkt frumvarpið.

En það eru fleiri atriði hápólitísk í þessu máli. Þrjú atriði vil ég nefna. Ég vil nefna það hversu valdheimildir ráðherra eru auknar mikið og ég vil nefna það sem ég nefndi fyrr í andsvörum í dag, þá ósvinnu sem ég vil kalla að banna þessari fyrirhuguðu sjúkratryggingastofnun að semja við stéttarfélög og fagfélög í heilbrigðisþjónustu eins og verið hefur um árabil. Til hvers er verið að banna þetta? Við vitum að samkeppnislög eru orðin eins og kirkjan var forðum. Þetta er meira að segja þannig að Bændasamtökin mega ekki halda fund öðruvísi en Samkeppnisstofnun komi með veigamiklar athugasemdir. (Gripið fram í.) Nú er svo komið að stéttarfélög mega ekki semja í heilu lagi, nýta til þess fagþekkingu sína og samtakamátt til að semja um verð fyrir sína þjónustu. Þegar Samkeppnisstofnun kemur á fund heilbrigðisnefndar þá tala menn þar um stéttarfélögin sem hópa fólks sem rottar sig saman. Ég veit eiginlega gegn hverju. En þetta er undarleg trú sem menn hafa tekið. (Gripið fram í.)

Við höfum sem sé fulla ástæðu til að óttast að heimildir til útboðs sem vissulega voru í heilbrigðislögunum ársgömlum — og þingmenn Vinstri grænna greiddu atkvæði gegn því ákvæði frumvarpsins bara svo það sé í heiðri haft, hv. formaður heilbrigðisnefndar, sem alltaf gleymir því í þeirri umræðu — við höfum ástæðu til að óttast vegna stefnu núverandi ríkisstjórnar og vegna yfirlýstrar stefnu hæstv. heilbrigðisráðherra að þessar heimildir verði nýttar í vaxandi mæli til að flýta fyrir einkavæðingu í þjónustunni vegna þessarar yfirlýstu stefnu. Menn hafa verið hér á flótta undan stefnu bæði ríkisstjórnarinnar og heilbrigðisráðherrans. Ég vil því, frú forseti, minna á að í stjórnarsáttmálanum segir um heilbrigðismálin að það verði skapað svigrúm til fjölbreytilegri rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu. Við vitum vel hvað þetta þýðir. Þetta er einkarekstur og einkavæðingin. Heilbrigðisráðuneytið mun samkvæmt stefnuyfirlýsingu heilbrigðisráðherra frá 26. febrúar 2008 vinna að stefnumótun um eignarhald og yfirstjórn heilbrigðisstofnana og heilbrigðisfyrirtækja í eigu ríkisins, mun vinna að stefnumótun um eignarhald heilbrigðisstofnana og heilbrigðisfyrirtækja í eigu ríkisins. Hvað þýðir þetta? Meðal annars svo sem um skipulag og rekstrarform. Það þarf engar orðabækur eða orðhengilshátt til að fólk skilji hvað í þessu felst. Menn eiga ekki að þurfa að vera á miklum flótta undan þessari stöðu.

Við göngum ekki til þessa máls með bundið fyrir bæði augu. Við gerum okkur fyllilega grein fyrir því hvað hér er á ferð, vinstri græn, vegna þess að við lítum til reynslu annarra þjóða, meðal annars Svía og Breta af því sem þar hefur verið að gerast á undanförnum áratugum og það er dapurlegt að við skulum taka upp svona mikla kerfisbreytingu í heilbrigðisþjónustunni okkar án þess að um það hafi farið fram gagnrýnin umræða í samfélaginu öllu.

Við höfum lagt fram þingsályktunartillögu um að gerð verði úttekt á einkavæðingunni og gerð rannsókn á árangri einkavæðingar hér á landi því við höfum nú þegar nokkra reynslu af slíku og bara á undanförnum mánuðum, undanförnum vikum höfum við mýmörg dæmi um það hversu illa hefur tekist til í einkavæðingu í heilbrigðisþjónustu á höfuðborgarsvæðinu. Það er vísað til þess í nefndaráliti okkar fulltrúa VG í heilbrigðisnefnd hvernig Sóltúnssamningurinn hefur leikið íslenska skattgreiðendur sem þurfa að borga ekki aðeins 14–17% meira fyrir hvert pláss þarna heldur borga eftiráreikninga sem eru svo háir að heilbrigðisráðuneytinu blöskrar og þar stefnir allt í dómsmál. En samningurinn er bundinn til 25 ára, takk fyrir, og engin leið að losna úr honum. Þetta var flaggskipið. En við minnum líka í nefndaráliti okkar á fleiri dæmi sem núna á undanförnum vikum og mánuðum hafa sýnt að þessi einkarekstur, að þessi einkavæðing sem menn eru að fara að innleiða í stórum stíl er dýrari kostur en opinber rekstur.

Það var nokkuð rætt um það fyrr í dag að við fengum leyfi Allyson M. Pollock til að birta ágætan fyrirlestur hennar í nefndaráliti okkar. Ég vil biðja menn um að líta aðeins til þess sem hún segir þar um einkavæðingarferlið í Bretlandi sem hún skipti niður í sjö skref og hugleiða hvar við séum stödd á þeirri vegferð. Við erum komin langt yfir skref eitt og tvö. Skref þrjú erum við að taka hér, þriðja skrefið sem Bretar tóku 1991. En fjórða skrefið sem hún þar bendir á er þegar stofnanirnar fara að einkavæða sig innan frá, þ.e. breyta rekstrarforminu og koma sér út úr opinberum rekstri. Ég vil í því sambandi minna á hugmyndir sérstakrar nefndar sem hæstv. heilbrigðisráðherra skipaði undir forustu Vilhjálms Egilssonar um rekstrarform meðal annars Landspítala – háskólasjúkrahúss. Mig langar til að spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra: Hvar er það nefndarstarf statt? Formaður nefndarinnar kom með tillögu um það að hlutafélagavæða einmitt Landspítala – háskólasjúkrahús og ég man ekki betur en sá sem nú hefur nýlega verið skipaður aðstoðarforstjóri Landspítala – háskólasjúkrahúss hafi tekið undir að sjálfsagt væri að gera það. Þetta er það sem Allyson M. Pollock bendir á að sé fjórða skrefið í þessari vegferð. Svo minni ég á fimmta og sjötta skrefið sem hún þar rekur. Við þekkjum það líka héðan. Það er sem sagt búið að taka hér upp útboð á læknisþjónustu svo sem eins og augnaðgerðum og mjaðmaskiptaaðgerðum eins og hún nefnir dæmi um og það er líka í stórum stíl verið að einkavæða byggingar á vegum ríkisins, húsnæði, ýmist með því að selja það og endurleigja með áratugasamningum eða með því að reisa í einkaframkvæmd hús fyrir þjónustu með sama hætti.

Hér í dag var fjallað aðeins um ljósmæður og ég vil vekja athygli á breytingartillögu okkar vinstri grænna sem gerir ráð fyrir því að sjúkratryggingar greiði kostnað við þjónustu ljósmæðra í sængurlegu í heimahúsum. Hvers vegna skyldi þessi tillaga vera fram komin? Við hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson áttsum nokkurn orðastað um það hér í dag. Ég vil vekja athygli á því að 80% fæðandi kvenna á höfuðborgarsvæðinu nýta sér þessa þjónustu samkvæmt samningi — sem hvað? — Ljósmæðrafélag Íslands gerði við Tryggingastofnun ríkisins, sem Ljósmæðrafélag Íslands gerði fyrir hönd sinna félagsmanna við Tryggingastofnun ríkisins. Það er það sem þið ætlið að banna, ágætir þingmenn stjórnarmeirihlutans. Við leggjum til breytingartillögur sem gera það mögulegt annars vegar að heimilað verði að semja við stéttarfélög og fagfélög í heilbrigðisþjónustu þegar gengið verður til samninga og hins vegar að þjónusta ljósmæðra í heimahúsum verði greidd af sjúkratryggingum eins og þjónusta við fæðingar í heimahúsum. (Gripið fram í.) Það er gert í dag, hv. formaður heilbrigðisnefndar, samkvæmt samningi sem Ljósmæðrafélag Íslands gerði við Tryggingastofnun ríkisins. Samkvæmt því frumvarpi sem þú hefur lýst yfir stuðningi við verður það bannað eftir 1. október næstkomandi. (Forseti hringir.)

(**Forseti** (ÁRJ)**:** Ekki beina orðræðu.)

„Ekki beina orðræðu," segir forseti. Ég átta mig ekki alveg á í hverju sú athugasemd er fólgin. (Gripið fram í.)

Frú forseti. Mig langar til að víkja aðeins að heimsókn okkar til Stokkhólms. Ég nefndi áðan að það væri af sem áður var í Svíaríki því Svíþjóð er því miður ekki lengur sú fyrirmynd sem hún löngum var hvað varðar félagslegt réttlæti í heilbrigðisþjónustu og þar er nú gríðarlega mikil umræða um hvert stefni. Ég sé að hv. nefndarmaður í heilbrigðisnefnd, Ragnheiður Ríkarðsdóttir, hristir höfuðið. Ég trúi því vel að hún og fleiri þingmenn í heilbrigðisnefnd hafi ekki orðið mikið varir við þessa gagnrýnu. En þeir sem lögðu sig eftir því í þessari ferð urðu hennar mjög varir.

Ég vil nefna (Gripið fram í.) eitt í því sambandi. Nú

stendur til að opna barnasjúkrahús, prívat sjúkrahús fyrir börn í Stokkhólmi í lok september. Þetta sjúkrahús á einungis að þjóna börnum þeirra foreldra sem geta greitt beint úr buddunni fyrir þjónustuna. Þetta finnst mörgum Svíum hvorki samrýmast barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna né viðteknum hugmyndum þar í landi um félagslegt réttlæti. Um þetta fjallar gagnrýni manna í umræðunni í Svíþjóð þessa dagana.

Ég vil nefna líka, af því að menn tala um að þessari einkavæðingu fylgi aukið valfrelsi, að heilsugæslan í Stokkhólmi er að hálfu einkavædd og það kom fram í viðræðum heilbrigðisnefndar við þá sem stjórna þeirri þjónustu að það eru ekki sjúklingarnir eða fólkið í Stokkhólmi sem velur sér heilsugæslustöð. Það eru einkafyrirtækin sem reka heilsugæslustöðvarnar sem velja sér kúnnana. Með hverju? Með því að setja sig niður í þeim hverfum þar sem ekki eru mikil félagsleg vandamál, þar sem ekki er mikil hætta á að séu margir aldraðir eða fólk sem hefur viðvarandi heilbrigðisvandkvæði og þarf á þungri þjónustu að halda. Þetta er valfrelsið sem þetta kerfi hefur innleitt í Svíþjóð og ég get ekki stillt mig um, frú forseti, að minna á það. Þarna hefur það gerst sem menn þekkja að er fylgifiskur þessa kerfis víða um heim (Forseti hringir.) að einkaaðilarnir plokka rúsínurnar úr kökunni. Þeir fleyta rjómann ofan af og skilja hið opinbera heilbrigðiskerfi eftir með þyngstu, erfiðustu (Forseti hringir.) og dýrustu tilfellin.

[18:58]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mig langar að benda hv. þm. Álfheiði Ingadóttur á að fleiri urðu eftir í Svíþjóð eftir að fundi heilbrigðisnefndar lauk og það voru fleiri sem kynntu sér heilbrigðiskerfið í Svíþjóð en hv. þingmenn Vinstri grænna í heilbrigðisnefnd og ég frábið mér þá lítilsvirðingu sem hv. þingmaður sýnir manni með því að beina þeim orðum til manns að maður hristi höfuðið og hafi ekki unnið vinnuna sína.

Í öðru lagi vegna þess að hv. þingmaður nefnir nefndarálitið og vitnar hér til þess og segist hafa ásamt væntanlega hv. þm. Þuríði Backman fengi leyfi Allyson M. Pollock til að birta þar sem fylgiskjal hennar fyrirlestur þá langar mig að spyrja hv. þingmann af hverju í ósköpunum þess sé ekki getið á fylgiskjölum I og II að þau séu birt sem fylgigögn með pólitískum skoðunum Vinstri grænna með samþykki BSRB og samþykki Allyson M. Pollock.

[18:59]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er alveg óþarfi fyrir hv. þingmann að taka það svona illa upp sem ég sagði um að (Gripið fram í.) hér hristu menn höfuðið yfir því þegar ég sagði að (Gripið fram í.) umræðan í Svíþjóð væri mjög gagnrýnin, að það væru miklar umræður um það í Svíþjóð hvert stefnir í heilbrigðismálum þar. Það er bara staðreynd. Það er bara það sem ég sem einstaklingur kynntist á þessum tíma.

Hv. formaður heilbrigðisnefndar taldi hins vegar upp mörg atriði hér í dag og spurði: „Hafa Svíar áhyggjur af þessu? Nei. Þessu? Nei. Hinu? Nei. Svíar hafa ekki áhyggjur af þessu. Ekki þeir Svíar sem við hittum.“ Þeir voru sjö og það voru þrír Íslendingar sem við í heilbrigðisnefnd hittum. Það er 1,8 milljónir manna sem býr í Stokkhólmi, 1,8 milljónir manna og það segir sjálft að ekki er hægt að dæma um skoðanir Svía eða afstöðu eftir fundahöld eins og við vorum með þarna. Þess vegna, frú forseti, vekur það mér undrun að menn hristi höfuðið yfir því þegar ég segi að umræðan í Svíþjóð sé mjög gagnrýnin. Það er ekki bara þessi barnaspítali sem á að fara að opna. Menn eru búnir að opna þarna geislunarklínik, prívatklínik þar sem krabbameinssjúklingar geti komist inn bara ef þeir geti borgað. Og af því að Svíþjóð er hér mikið til umræðu þá er staðreyndin sú að heilbrigðiskerfi Svía er að molna að innan. Það eru orðnir yfir 300 þúsund Svíar sem hafa keypt sér prívattryggingu til að komast af í þessu kerfi sem hægri menn eru búnir að búa til á því sem brátt verður rústir norræna velferðarkerfisins í heilbrigðisþjónustu í Svíþjóð.

[19:01]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta var táknrænt svar Vinstri grænna og hv. þm. Álfheiðar Ingadóttur. Hún svaraði í engu þeim fyrirspurnum sem ég beindi til hennar svo að ég beini fyrirspurnunum aftur til hennar og vænti þess að fá svör.

[19:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef svarað því sem hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir bar hér fram til mín sem ekki var í ræðustól í dag um leið og hún bar fram þá fyrirspurn til hv. þm. Þuríðar Backman í andsvari um það hvernig á því stæði að við tækjum inn í nefndarálit okkar þennan fyrirlestur Allyson Pollock. (Gripið fram í.) Við fengum til þess leyfi.

Hv. þingmaður, ég kannast ekki við að nokkru sinni hafi verið gerðar athugasemdir af þessu tagi. Ég verð bara að segja alveg eins og er að ég veit ekki af hvaða hvötum það er. Eins og ég sagði í dag hafa þingmenn hér um árabil sett sem fylgiskjöl hvaðeina sem þeir telja að styðji málflutning sinn og séu rök fyrir því máli sem þeir flytja. Hér eru aldrei gerðar athugasemdir við það. Þess vegna er þessi athugasemd hv. þingmanns algerlega (Forseti hringir.) óskiljanleg og tilefnislaus.

[19:03]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það vakti athygli mína í nefndaráliti 1. minni hluta á bls. 9 þar sem fullyrt er að greiðsluþátttaka sjúklinga hafi farið vaxandi með hverju árinu og er bent á ákveðna mynd á bls. 10 og síðan aðeins neðar: „Bein kostnaðarþátttaka sjúklinga hefur vaxið hröðum skrefum.“

Ég benti á það fyrr í dag að í skýrslu Hagstofu Íslands um búskap hins opinbera sem kom út í mars 2007 er sýnt fram á að þetta er ekki rétt. Árið 1998 er hlutfall heimila í heildarkostnaði við heilbrigðisþjónustu 18,78% og síðan hefur það með einhverjum skrykkjum farið niður á við, en línan er niður á við og var samkvæmt bráðabirgðatölum 2006 16,92%. Þær fullyrðingar sem koma fram í nefndarálitinu eru settar fram til þess að styrkja hugmyndir Vinstri grænna um að hér sé allt að fara í kaldakol og að nú eigi að

fara að auka greiðsluþátttöku sjúklinga o.s.frv. Þetta er rangt sem kemur fram í nefndarálitinu.

Ég bendi jafnframt á að þegar við vorum úti í Svíþjóð var okkur kynnt t.d. greiðsluþátttaka Svía og m.a. kom fram í gögnum sem við höfum milli handanna að heimsókn til heilsugæslustöðvar kostar 140 kr. sænskar sem mundu vera u.þ.b. 2.000 kr. íslenskar sem er náttúrlega miklu meira, tvöfalt eða þrefalt ef ekki fjórfalt eða tífalt hærri upphæð, en hér á landi þar sem aldraðir og börn — börn fá náttúrlega ókeypis og aldraðir borga eitthvað um 350 kr. (Forseti hringir.)

Mig langaði aðeins að heyra í hv. þingmanni um hvaðan hún hefur þessar tölur.

[19:05]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Á bls. 10 í nefndaráliti okkar segir hvaðan þessar tölur eru komnar. Þær eru frá Hagstofu Íslands 2006 og Þjóðhagsstofnun 2002 þannig að því sé svarað.

Ef rýnt er í þetta stólparit í nefndarálitinu má sjá að samkvæmt því hafi beint-úr-buddunni-greiðslur verið á árinu 2004 16% sem hv. þingmaður segir að sé núna, þremur árum síðar, samkvæmt tölum Hagstofunnar fyrir 2007 í mars eða apríl 16,92%. Ég sé ekki að það hafi lækkað mikið, a.m.k. ekki frá 2004. Þetta eru tölur frá Hagstofu Íslands.

Við getum ýmislegt lært af Svíum. (Gripið fram í.) Við hefðum kannski átt að kynna okkur betur hvernig Svíar fara að því að hafa tannlækningar ókeypis fyrir 19 ára og yngri. Það hefði verið verðugt verkefni fyrir hv. heilbrigðisnefnd og fleiri þingmenn að læra eitthvað af því og eins hvernig þeir hafa haldið niðri gjaldtöku í almennu heilsugæsluþjónustunni sem við höfum því miður misst alla stjórn á. Því verður ekki á móti mælt að kostnaðarþátttakan, þó að hún sé mæld í prósentum eins og hér er, hefur aukist hlutfallslega mjög mikið með því að útgjöld til heilbrigðismála hafa vaxið mjög mikið og það hefur verið sýnt fram á að það bitnar einkum og sér í lagi á þeim sem hafa minnstar tekjurnar. Þess vegna er það að fólk hefur ekki efni á því að senda (Forseti hringir.) börnin sín til tannlæknis.

[19:07]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég hugsa að hv. þingmaður sé þá með eldri tölur en ég því að þessar tölur sem ég er með eru frá 2007. Hún ætti kannski aðeins að tékka það af.

Það er líka látið að því liggja á bls. 11 að opinberum heilbrigðisstofnunum sé haldið í fjársvelti. Á sömu blaðsíðu í sama hefti frá Hagstofu Íslands kemur fram að heilbrigðisútgjöld á föstu verði hafi frá 1998–2006 aukist um 30% umfram verðbólgu. Það er því ekki hægt að segja að það sé naumt skammtað til heilbrigðisþjónustunnar.

Varðandi ljósmæður mun ég í seinni ræðu minni fjalla um það mál.

[19:08]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þetta er kannski bara spurning um skilgreiningu. Hvað vill hv. formaður heilbrigðisnefndar kalla þá erfiðleika sem Heilbrigðisstofnun Austurlands á við að glíma núna? Ég kalla það fjársvelti vegna þess að það er fjársvelti.

[19:08]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður talaði mikið um einkavæðingu sem aðrir í hennar flokki hafa líka gert hér í umræðunni. Í sjálfu sér get ég glaðst yfir því því að ég er hlynntur einkavæðingu og gleðst stöðugt yfir því að menn tali svona mikið um einkavæðingu og gefi mönnum góðar hugmyndir. Hins vegar virðast þeir óttast einkavæðingu, ég sé ekkert í þessu frumvarpi sem ætti að næra þann ótta eða mína bjartsýni.

Hins vegar sagði hv. þingmaður að verstu rúsínurnar yrðu skildar eftir. Það er dálítið merkilegt vegna þess að hv. þingmaður var með mér í Svíþjóð þar sem menn eru að taka upp DRG-kerfi sem mælir þyngd ákveðinna aðgerða og greiðir fyrir þær samkvæmt þyngd þannig að það er bara hörkubisness að taka mjög þung dæmi og þau verða ekkert skilin eftir sem einhverjar lélegar rúsínur. Þetta á náttúrlega ekki við rök að styðjast.

Svo hefur mikið verið vísað hérna í tvær skýrslur frá BSRB sem eru nefndar í nefndaráliti 1. minni hluta. Mér sýnist að formaður þingflokks hv. þingmanns sé í rauninni að breyta BSRB í pólitískan flokk, stjórnmálaflokk, vegna þess að það er búið að kalla utan lands að alls konar já-bræður til að taka þátt í pólitískri umræðu á Íslandi um vatn, um Doha-viðræðurnar sem BSRB hreinlega tók pólitíska afstöðu gegn og gladdist yfir að hefðu farið út um þúfur. Aðrir telja að það valdi því að hungrað fólk í heiminum verði hungrað áfram. Svo eru núna fengnir tveir sérfræðingar frá Bretlandi, já-bræður, til að gefa sérfræðilegt álit á þessu og þá er það orðinn heilagur sannleikur, allt með félagsgjöldum opinberra starfsmanna.

[19:10]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það þýðir lítt fyrir hv. þm. Pétur Blöndal að gráta það að það sé lifandi umræða í alþjóðlegum samtökum opinberra starfsmanna um heim allan í þeirri atlögu sem verið er að gera að opinberri þjónustu, að réttindum þeirra og starfi. Það var kallað hér fram í áðan: Hverjir skyldu hafa flutt inn Friedman? Það er bara af hinu góða, hefði ég haldið, að menn kalli eftir reynslu annarra þjóða og fái bestu manna yfirsýn og Allyson Pollock sem hefur áratugareynslu á þessu sviði til að koma hingað. Ég held að menn eigi ekki að kvarta mikið undan því.

Varðandi það að þegar rúsínurnar eru plokkaðar úr kerfinu verði þyngstu og erfiðustu bitarnir eftir hjá hinu opinbera kerfi þá er það einu sinni þannig, hv. þingmaður, að DRG-kerfið svokallaða mælir til að mynda ekki heilsugæsluna. Það mælir heldur ekki endurhæfingu. Enda þótt í þessu frumvarpi og í öllum textum sé talað um þetta sem allsherjarlausn á bókhaldinu í kringum þetta allt saman er það ekki svo einfalt. Heilsugæsluna til að mynda þarf alltaf að meta með tilliti til samsetningar hópsins sem býr á viðkomandi svæði.

Það sem hins vegar er að gerast og gerist með einkavæðingu í grunnþjónustu eins og heilsugæslunni er að það er ekki lengur hægt að skipuleggja hana á landfræðilegum forsendum, ekki út frá fjölskyldum, ekki út frá hverfum, vegna þess að þeir sem veita þjónustuna ákveða sjálfir hverjir eiga að skipta við þá. Það er það sem við vörum við sem aukaverkunum af þessum fyrirhuguðu framkvæmdum hér.

[19:13]

Pétur H. Blöndal (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það eru þeir sem bjóða út verkefnin sem ákveða hvar þau eru framkvæmd. Það verður sjúkratryggingastofnun, hin nýja stofnun, sem mun segja: Við viljum fá þjónustu þarna og þarna og þarna. Þannig er nú það.

Varðandi stjórnmálaflokkinn BSRB er einn reginmunur á honum og hinum sem fluttu inn Friedman, það er frjáls aðild að þeim samtökum sem fluttu inn Friedman. Menn ráða hvort þeir borga þar. Í BSRB er lagaskylda, lög frá Alþingi, um að allir opinberir starfsmenn skuli greiða í stéttarfélag hvort sem þeir vilja vera þar eða ekki, hvort sem þeir vilja vera eða ekki vera félagsmenn, þ.e. félagafrelsi stjórnarskrárinnar er brotið og þeir skulu borga inn í þetta fyrir skoðanir sem þeir eru á móti. Þeir skulu borga fyrir að BSRB álykti að það sé gott að Doha-viðræðurnar fóru út um þúfur.

[19:14]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla rétt að vona að hv. þm. Pétur Blöndal tali ekki af jafnmikilli lítilsvirðingu um önnur lög sem hér gilda í landinu og þau lög sem hann vitnaði hér til um aðild að stéttarfélögum. Þetta gildir um allan vinnumarkaðinn þó að hann sé að láta BSRB — (**PHB:** Það er ekki rétt.) Er það ekki rétt? Þá biðst ég forláts, (Gripið fram í.) það er þá minn misskilningur og ég biðst forláts á því.

Það sem ég vildi sagt hafa varðandi einkareksturinn er að menn skulu ekki halda að við vinstri græn séum á móti öllum einkarekstri. Ég hef áður rakið það hér í þessum stól að við spyrjum þriggja spurninga: Er það betra og ódýrara fyrir þann sem á að njóta þjónustunnar, eins og sjúklinginn? Er það betra eða ódýrara fyrir þann sem á að borga þjónustuna, þ.e. ríkið? Er það betra starfsumhverfi og betri kjör fyrir þann sem á að sinna þjónustunni, sem eru starfsmennirnir? (Forseti hringir.) Ef svarið við einni af þessum spurningum er nei segjum við líka nei, (Gripið fram í.) og það á við um öll þau dæmi sem rakin eru í nefndaráliti okkar þar sem þessi þjónusta hefur reynst miklum mun dýrari fyrir ríkið en ella.

[19:15]

Útbýting:

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 442. mál, brtt. BjarnB, þskj. 1337.

Framlag áliðnaðarins til þjóðarbúsins, 624. mál, svar iðnrh., þskj. 1339.

Nálgunarbann, 294. mál, nál. meiri hluta allshn., þskj. 1334; brtt. meiri hluta allshn., þskj. 1335.

Viðlagatrygging Íslands, 651. mál, nál. viðskn., þskj. 1341.

Þjóðskjalasafn Íslands, 544. mál, nál. menntmn., þskj. 1340.

[Fundarhlé. — 19:16]

[19:45]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S):

Frú forseti. Við ræðum hér við 3. umr. frumvarp til laga um sjúkratryggingar. Margt hefur komið fram í ummælum þingmanna í dag en þó held ég að hv. þm. Ögmundur Jónasson hafi eiginlega toppað alla lágkúru með þeim orðum sínum um stjórnarþingmenn að þeir nenni ekki að setja sig inn í málið og muni greiða atkvæði með bundið fyrir augun. Ef þetta er málefnaleg umræða, frú forseti, um frumvarp til laga um sjúkratryggingar þá er illa farið fyrir hv. alþingismönnum.

Frumvarpi þessu er ætlað að tryggja sjúkratryggðum aðstoð til verndar heilbrigði, tryggja jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag samkvæmt nánari ákvæðum frumvarpsins og í samræmi við lög um heilbrigðisþjónustu, lög um réttindi sjúklinga og önnur lög eftir því sem við á. Í frumvarpinu er með skýrum hætti mælt fyrir um réttindi einstaklinga á Íslandi til að njóta sjúkratrygginga og þar með til heilbrigðisþjónustu sem greiðist úr ríkissjóði.

Sjúkratryggingar eru skilgreindar með ítarlegum hætti og taka til heilbrigðisþjónustunnar og annarrar aðstoðar sem ákveðið hefur verið með lögum, reglugerðum eða samningum að veita á kostnað ríkisins eða með greiðsluþátttöku ríkisins. Jafnframt taka sjúkratryggingar til bóta samkvæmt lögum sem greiddar eru með peningum.

Mér segir svo hugur að væntanlega verði flestir þingmenn jákvæðir gagnvart þessum þáttum frumvarpsins en það er jafnframt markmið þessa frumvarps að stuðla að rekstrar- og þjóðhagslegri hagkvæmni heilbrigðisþjónustunnar og hámarksgæðum hennar. Það er einnig markmið frumvarpsins að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustunnar og að kostnaðargreina þjónustuna, hver gerir hvað, hvenær og hvernig.

Þá er og kveðið á um sjúkratryggingastofnun, hlutverk hennar, stjórn og forstjóra samkvæmt II. kafla, 5. gr. Með sjúkratryggingastofnun er að því stefnt að sameina alla þá þekkingu ríkisins sem fer með greiðslur, samninga og kaup á heilbrigðisþjónustu til að ná samlegðaráhrifum slíkrar þekkingar á einum stað og að þróa slíka þekkingu miðað við aukna sérfræðiþekkingu sem þessir verkþættir þurfa að hafa og kalla á. En ekki síður, hæstv. forseti, sem er afar mikilvægt í heilbrigðisþjónustu landsins, að mæta vaxandi kröfum um gegnsæi í samskiptum ríkisins og borgaranna, gegnsæi sem er nauðsynlegt fyrir alla til að geta metið í hverju þjónustan er fólgin, hver eru gæði hennar og hvernig við ætlum að halda áfram að veita gæðaþjónustu.

Hæstv. forseti. Í febrúar síðastliðnum kom út skýrsla OECD um heilbrigðismál og þar eru lagðar fram tillögur sem lúta að heilbrigðisþjónustu á Íslandi og í þeim tillögum felst m.a. að auka kostnaðarvitund, að gera vel skilgreinda þjónustusamninga, að styrkja kaupandahlutverk hins opinbera. Í sömu skýrslu er bent á hve ung þjóðin sé og ef við höldum áfram á sömu braut í heilbrigðisþjónustunni komi það til með að kosta hátt í helming vergrar landsframleiðslu

þegar til lengri tíma er litið. Þessir þættir vega afar þungt sem rök í þessu breytingarferli heilbrigðisþjónustunnar.

Um 5. gr. frumvarpsins er ágreiningur og sér í lagi ágreiningur hv. þingmanna VG sem kemur hér fram við 3. umr. sem og við hinar fyrri.

Við Íslendingar berum okkur gjarnan saman á ýmsum sviðum við önnur lönd og lítum oftar en ekki til Norðurlandanna og annarra vestrænna ríkja í því sambandi. Heilbrigðiskerfin í Svíþjóð og Bretlandi eiga það sameiginlegt með íslenska heilbrigðiskerfinu að kostnaður við þjónustuna er fjármagnaður með sköttum og opinber rekstur á sér langa sögu í þessum löndum eins og á Íslandi. Þessi lönd eru meðal þeirra landa sem hafa hvað mesta reynslu af innleiðingu á fyrirkomulagi kaupenda og seljenda innan opinberrar heilbrigðisþjónustu. Þau og þá sér í lagi Svíþjóð eru góð viðmið fyrir það verkefni sem nú er fram undan í íslenska heilbrigðiskerfinu.

Það er ljóst að ekki eru allir á eitt sáttir um ágæti þessara hugmynda og vísa hv. þingmenn Vinstri grænna gjarnan í Göran Dahlberg og Allyson M. Pollock andstöðu sinni til stuðnings. Og eins og margoft hefur komið fram leggja þeir fyrirlestra þessara tveggja fræðimanna sem fluttir voru á vegum BSRB fram sem fylgiskjöl til stuðnings pólitískri skoðun sinni.

Ég virði skoðanir VG en ég er þeim einfaldlega ekki sammála. Mér þykja harla sérkennileg svör Allyson M. Pollock þegar hún er spurð af Elsu B. Friðfinnsdóttur hvort nýleg skýrsla OECD þar sem því er haldið fram að ef við einkavæðum ekki heilbrigðiskerfið í auknum mæli og m.a. sé tekið tillit til aldurs þjóðarinnar, þá sigli í strand. Því svarar fræðimaðurinn, með leyfi forseta:

„Ég mundi segja að skýrsla OECD sé ekki sérlega rökrétt eða vel unnin. Ég kem ekki auga á tengslin milli hinna aðskildu fullyrðinga.“

Seinna segir Allyson Pollock, með leyfi forseta: „Og þetta með aldurssamsetningu samfélagsins er hrein og klár rökleysa.“

Í þriðja lagi segir fræðimaðurinn, með leyfi forseta: „Þannig að ég mundi vera mjög á varðbergi gagnvart því sem segir í skýrslu OECD og skoða það gaumgæfilega sem í henni er haldið fram, hvaða sönnur eru færðar á það, hverjar heimildirnar eru og heimildarmenn.“

Allyson Pollock er jafnframt spurð á þessum fyrirlestri hjá BSRB um afstöðu breskra læknasamtaka. Með leyfi forseta, þá svarar fræðimaðurinn sem er læknir að mennt:

„Stjórn bresku læknasamtakanna hafa svikið grasrótina í samtökunum. Bresku læknasamtökin hafa gegnt mikilvægu hlutverki í einkavæðingunni. Meðal almennra félaga, hjá mér þar með talinni, gætir vaxandi reiði yfir þessari þróun og andóf og uppreisn á sér nú stað.“

Hæstv. forseti. Fyrrverandi landlæknir, Ólafur Ólafsson, spurði fræðimanninn hvort einhverja tölfræðilega fylgni megi merkja milli útgjalda til heilbrigðismála og hækkandi meðalaldurs þjóða og fræðimaðurinn svaraði á þennan hátt:

„Nei, það er engin fylgni þar á milli, það er allt of takmörkuð sýn á máli. En svona eru nú gögnin í skýrslu OECD hlægileg. Og þetta er mjög gott svar við henni.“

Þessi fræðimaður svarar því með öðrum orðum að OECD-skýrslan sem kom út í febrúar um heilbrigðismál, m.a. á Íslandi, sé einskisvert plagg. Ég tel að í þessum svörum fræðimannsins sé hún frekar að viðra eigin skoðanir en vísindalega skoðun eða þekkingu eða fræðimennsku. Hins vegar er margt í þessum fyrirlestri sem haldinn var á vegum BSRB og er fylgiskjal pólitískra skoðana vinstri grænna til þess fallið að við getum skoðað og varað okkur á ýmsum mistökum.

Í ágúst síðastliðnum fékk heilbrigðisnefnd Alþingis tækifæri til að fara til Stokkhólms og hlýða á og ræða við stjórnmálamenn frá Stokkhólmsléni, þá Stig Nyman frá kristilegum demókrötum sem situr í stjórn Stokkhólmslénsins og Anders Lönnberg frá sósíaldemókrötum sem er í stjórnarandstöðu, sem og ýmsa sérfræðinga sem má nafngreina hér og við hittum, svo sem Anders Wijkman, Önnu Hedlin, Sören Berg, Richard Lindkvist, Gunnel Blomgren og Birgi Jakobsson. Allir þessir sérfræðingar hafa unnið innan heilbrigðiskerfisins í Svíþjóð. Ég tek það fram að mér er ekki kunnugt um stjórnmálaskoðanir þessara sérfræðinga. Eini maðurinn sem viðraði stjórnmálaskoðanir sínar í þessari ferð var Birgir Jakobsson sem sagðist hafa verið vinstri sinni á yngri árum en tæki ekki þátt í pólitík dagsins í dag. Allir þessir sérfræðingar hafa unnið innan heilbrigðiskerfisins í Svíþjóð og komið að innleiðingu þessarar nýju hugsunar í heilbrigðisþjónustunni. Og allir þessir aðilar, stjórnmálamenn og sérfræðingar, voru sammála um að ekki yrði horfið aftur til þess sem var, þess kerfis sem var áþekkt því sem við þekkjum í dag, allir þeirra.

Það var eftirtektarvert þegar Birgir Jakobsson sem starfaði á Sankt Görans, einkasjúkrahúsi í Stokkhólmi, og fór síðan yfir sem forstjóri Karolinska í Huddinge í Stokkhólmi, sagði frá því að þar sem hann var forstjóri í Sankt Görans hafi þankagangur þeirra sem þar unnu verið allt annar. Þegar hann kom á Karolinska var viðtekinn kúltúr meðal hinna opinberu starfsmanna í þá veru að það gerði ekkert til, frú forseti, þó að farið væri fram úr fjárlögum vegna þess að það fengist bætt. Þetta sagði Birgir Jakobsson, núverandi forstjóri háskólasjúkrahússins, Karolinska sjúkrahússins í Stokkhólmi. Og þarna voru starfsmenn, sérfræðingar innan heilbrigðiskerfisins. Mig langar í því tilefni að vitna í erindi sem Göran Dahlgren hélt á vegum BSRB og er fylgiskjal með minnihlutaáliti þingmanna Vinstri grænna til að styðja þeirra pólitísku skoðun. Þar segir hann, þegar hann er spurður að því hvaðan hvatar komi til þess að reka á eftir svokallaðri markaðsvæðingu í opinberri heilbrigðisþjónustu, hann segir að þeir komi frá atvinnulífinu en hann segir jafnframt, með leyfi forseta:

„Læknasamtök og stéttarfélög heilbrigðisþjónustufólks hafa haft lykiláhrif á þróun í átt að aukinni aðkomu markaðsafla enda þjónar það í mörgum tilvikum hagsmunum þessara hópa að geta tekið þátt í rekstri eða fengið vinnu hjá fyrirtækjum á markaði.“

Það er tvennt í þessu, frú forseti, sem vekur athygli. Í fyrsta lagi að það eru læknasamtök og stéttarfélög í heilbrigðisþjónustunni í Svíþjóð, samkvæmt fyrirlestri þessa ágæta fræðimanns, sem hafa skipt meginmáli, hafa verið lykilaðilar í þeirri þróun sem þar er á ferð. En hann dregur úr hæfni lækna og stéttarfélaga í heilbrigðisþjónustunni með því að ýja að því að hagsmunir þeirra séu aðrir og meiri hvað varðar vinnu og laun og þeir beri sína hagsmuni

meira fyrir brjósti en hagsmuni heilbrigðisþjónustunnar.

Ef ekki er hægt að treysta fagfélögum, fagfólki innan heilbrigðisstétta, til að leiða þessa þróun, til að hafa áhrif á hana og vera í lykilhlutverki, hverjum er þá hægt að treysta? Ætla einstaka hv. þingmenn á Alþingi, með þá takmörkuðu þekkingu og reynslu sem flestir þeirra hafa væntanlega á fagþekkingu heilbrigðisstétta, að segja fólki hvað okkur er fyrir bestu innan heilbrigðisþjónustunnar og hvernig við eigum að stýra henni? Það kemur mér svo sem ekki á óvart að hv. þingmenn Vinstri grænna vilji haga því þannig vegna þess að forsjárhyggjan er þeirra. Hún er þeirra í einu og öllu og þeir sem ekki eru sammála eru vondir. Það sem kemur frá einkaaðilum til að betrumbæta þjónustu, bæta hagkvæmni, og auka gæði er vont vegna þess að það er einkarekstur og hann er gegnumsneitt afar slæmur eins og ég skil málflutning hv. þingmanna Vinstri grænna.

Frú forseti. Heilbrigðisþjónustan er ein af undirstöðum okkar samfélags og hún er okkur öllum afar mikilvæg. Þess vegna er það mikilvægara en margt annað fyrir íslenska þjóð, fyrir íslenskt heilbrigðiskerfi að við göngum til verka í átt að því göngulagi sem þetta frumvarp til laga um sjúkratryggingar kveður á um. Ég styð þetta frumvarp (Forseti hringir.) heils hugar.

[20:01]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það vakti athygli mína hvað hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir sagði um skýrslu OECD. Hún rakti nokkur atriði í fyrirlestri Allyson Pollock til þeirrar niðurstöðu að það plagg væri einskisvert og þá í augum okkar Vinstri grænna.

Ég vil aðeins vekja athygli á því að þegar skýrsla OECD kom hér til umræðu í vetur, og það var nokkuð mörgum mánuðum áður en sá ágæti fyrirlestur Allyson Pollock var fluttur hér, sögðum við Vinstri græn nei takk við þeim trakteringum sem þar voru á borð bornar. Á það sérstaklega við um heilbrigðismálin þar sem beinlínis var lagt til að afnema allar hömlur á þjónustu einkaaðila í heilbrigðisþjónustu, opna fyrir samkeppni og koma á kostnaðarþátttöku sjúklinga þar sem hún væri ókeypis nú. Og hvar skyldi þjónustan vera ókeypis? Það er á sjúkrahúsunum, þar er þjónustan ókeypis. Þar vill OECD koma á gjaldtöku. Og loks að forgangsraða í heilbrigðisþjónustunni.

Við sögðum nei takk við þessum trakteringum rétt eins og við segjum nei takk við þeim trakteringum frá OECD að taka eigi húsnæðisþáttinn út úr vísitölunni, afnema ríkisábyrgð á Íbúðalánasjóði, selja orkuframleiðslu Landsvirkjunar og krefjast frekari undanþágna frá stóriðju. Það er nú bara þannig. Ekki þarf að leita út fyrir landsteinana til þess að menn séu gagnrýnir á það sem frá OECD kemur. Ég vildi bara vekja athygli hv. þingmanns á því.

[20:02]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég veit eiginlega ekki hverju ég er að svara vegna þess að til mín var ekki beint neinni spurningu heldur einfaldlega bent á hvað vinstri grænum þætti um skýrslur OECD hvernig þeir vildu meðhöndla þær.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir varpaði ekki einni einustu spurningu til mín, hæstv. forseti, sem ég get svarað.

[20:03]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það hefur kannski ekki skilist en ég var að veita andsvar við þeim ályktunum sem hv. þingmaður dró um afstöðu okkar vinstri grænna í ljósi þess sem dr. Allyson Pollock segir um skýrslu OECD. Ég var að vekja athygli á því að afstaða okkar lá fyrir löngu áður en sá fyrirlestur var haldinn. Það var nú allt og sumt.

En ágreiningsefnið í orðum Allyson Pollock varðandi skýrslu OECD lýtur að þeim aðskildu fullyrðingum sem eru í skýrslunni hvað varðar annars vegar hækkandi meðalaldur og hins vegar óhefta útgjaldaaukningu í heilbrigðisþjónustunni. Hún bendir á að hægt sé að grípa til ýmissa annarra aðgerða en einkavæðingar til að koma hömlum á kostnað í heilbrigðisþjónustunni.

Ég vil líka nefna að ekki er stoð fyrir því að síhækkandi aldur fólks ráði auknum útgjöldum í heilbrigðisþjónustunni. Það eru því miður mjög dýrir lífsstílssjúkdómar ásamt nýrri og dýrri tækni, m.a. við líffæraígræðslur og annað, sem hafa hleypt kostnaðinum í heilbrigðisþjónustunni upp miklu frekar en umönnun aldraðra. Það er það sem Allyson Pollock bendir líka á að ekki þurfi endilega að vera samræmi á milli útgjaldaaukningar og hækkaðs meðalaldurs. Dýrir lífsstílssjúkdómar, hjarta- og æðasjúkdómar, og möguleikar til að skipta um líffæri í fólki hleypa þessum kostnaði upp með nýjum og dýrum lyfjum sem aldraðir njóta ekkert sérstaklega.

[20:05]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vitnaði í ræðu minni hér áðan orðrétt í það sem fræðimaðurinn hafði sagt um OECD-skýrsluna. Þau orð gera vinstri grænir að sínum þar sem þau leggja fyrirlesturinn fram sem fylgiskjal með nefndaráliti. Það gefur augaleið. Þeir eru þá einfaldlega sammála niðurstöðum þessa fræðimanns um skýrslu OECD.

Ég taldi í því sem ég las hér að ekki lægju sýnilegar vísindalegar rannsóknir að baki svörum þessa ágæta fræðimanns. Mér þóttu þetta vera prívatskoðanir hennar á umræddri OECD-skýrslu og hvergi nokkurs staðar hrekur hún það.

Með leyfi, frú forseti, þá stendur hér:

„Og þetta með aldurssamsetningu samfélagsins er hrein og klár rökleysa því ekkert gefur tilefni til að ætla að ekki megi mæta hækkandi aldri eða breyttum þverskurði samfélagsins á farsælan hátt.“

Hvaða rök og hvaða vísindaleg niðurstaða er það að „mæta einhverju á farsælan hátt“? Flestir reyna að mæta breytingum á farsælan hátt en það á hvorki skylt við vísindi né fræðigrein.

Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir lýsti því hér yfir að hún ásamt fleiri þingmönnum Vinstri grænna gæfi ekkert fyrir OECD-skýrsluna. Við þyrftum ekki að leita langt yfir skammt til þess að kynna okkur og finna upp hjólið. Ég bendi bara á þessi tvö erindi, þessa tvo fyrirlesara á vegum BSRB, sem eru fylgiskjöl til þess að styðja við skoðanir hv.

þingmanna Vinstri grænna. Þá er allt í lagi að fara út fyrir landið ef það hentar skoðunum manns hverju sinni.

[20:07]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Ragnheiði Ríkharðsdóttur verður mjög tíðrætt um fylgiskjölin sem fylgja nefndaráliti okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs með frumvarpinu. Ég vildi óska að önnur hagsmunasamtök, eins og ASÍ, BHM og fleiri, hefðu tekið sér BSRB til fyrirmyndar og leitað eftir erlendum fræðimönnum sem væru viðurkenndir á þessu sviði til þess að fá upplýsingar og umræður innan félaga sinna og samtaka, til þess að læra af reynslu annarra og til að fara yfir og vega og meta stöðuna betur en gert hefur verið. Ég dreg ekki í efa að ef við hefðum fengið fleiri slík gögn í hendurnar hefðum við líka leitað í þau.

Hvað varðar lækna og samtök þeirra þá er það ekkert einsdæmi að læknar í Svíþjóð og Bretlandi hafa verið því mjög fylgjandi að koma þessu kerfi á. Það eru læknar á Íslandi líka. Samtök lækna á Íslandi eru líka hvetjandi í því að koma þessu á. Það er ekki af einskærri umhyggjusemi fyrir sjúklingunum. Hverja telur hv. þingmaður vera ástæðu þess að læknar sem hafa opnað einkaheilsugæslustöðvar í Svíþjóð hafa opnað stöðvar sínar í þeim hverfum þar sem fólk er ríkt, þar sem barnafjölskyldur eru fáar, þar sem fátækt er lítil? Hvers vegna er það? Af hverju velja þeir þessa staði? Hvers vegna (Forseti hringir.) virkar greiningarkerfi hvetjandi á þjónustuna á þeim stöðum þar sem hún er eingöngu notuð? Er það ekki í (Forseti hringir.) ágóðaskyni? Ekki eingöngu fyrir sjúklingana.

[20:10]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég geri engan ágreining um það að BSRB kalli til sín fræðimenn, að BHM kalli til sín fræðimenn eða hvaða stéttarfélag sem er á Íslandi eða í allri veröldinni kalli til sín fræðimenn sem halda fyrirlestur fyrir félagsmenn og fræða fólk. Ég geri hins vegar athugasemdir við, og hef margoft gert, að pólitískur flokkur á Alþingi geti nýtt sér opinbera fjármuni félaga eins og BSRB — sem er verkalýðsfélag opinberra starfsmanna, sem menn greiða í samkvæmt lögum — á þann hátt að nota fyrirlestra á þeirra vegum sem fylgiskjal með frumvarpi. Mér finnst það siðlaust. Það kann að vera löglegt. En mér þykir það siðlaust.

Mig langar að spyrja hv. þm. Þuríði Backman hvort hún sé virkilega sátt við að slíkt sé gert og ef svo er gert af hverju er þá ekki tilgreint að það sé með samþykki stjórnar BSRB og samþykki fyrirlesaranna að þessu sé beitt í pólitískum tilgangi? Mig langar í öðru lagi að spyrja hv. þingmann, sem er heilbrigðismenntaður, hvort hún dragi yfir höfuð fagmennsku lækna í efa ef þeir starfa sjálfstætt?

[20:11]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil svara þessu síðasta strax. Ég dreg fagmennsku lækna ekki í efa ef þeir starfa sjálfstætt, ekki faglega þekkingu þeirra og faglega þjónustu. Ég dreg aftur á móti í efa að í læknastétt séu öðruvísi manneskjur en fólk er almennt þar hlýtur hvatinn til að auðgast ef hægt er að auðgast að vera til staðar. Það er innbyggt í læknastéttinni eins og í öðrum stéttum. Og læknar hafa í þjónustu sinni meiri möguleika í þessu markaðskerfi til þess að þéna meira, hafa hærri tekjur, en hjá því opinbera.

Það eru m.a. rökin fyrir því að við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði styðjum og viljum efla opinbera heilbrigðisþjónustu inni á sjúkrahúsunum, í heilsugæslunni eða í grunngæslunni. Hún er í grunninn ódýrari fyrir þjóðfélagið, m.a. vegna þess að stjórnunarkostnaður er lægri. Hún dregur líka úr mismunun fólks eftir efnahag og gerir ekki greinarmun eftir sjúkdómum og félagslegum aðstæðum.

Við erum á móti markaðsvæðingunni vegna þess að inni í henni er einkarekstur þar sem gerð er krafa um ávöxtun og ágóða. Ef hann er ekki reiddur fram með hærri framlögum úr ríkissjóði, eins og Sóltún og fleiri fyrirtæki í einkarekstri sem samningar hafa verið gerðir við, þá ná þeir í þennan ágóða með því að spara í launum eða þjónustu við sjúklingana. Er það það sem við viljum ef taka á ágóðann út úr fyrirtækjunum en ekki leggja hann inn í fyrirtækin aftur eða þjónustuna eins og hjá sjálfseignarstofnunum? Þess vegna styðjum við opinbera samfélagsþjónustu.

[20:13]

Ragnheiður Ríkharðsdóttir (S) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er gott að heyra að hv. þm. Þuríður Backman, heilbrigðismenntaður þingmaður, dragi ekki fagmennsku sjálfstætt starfandi lækna í efa. En hún gerði það samt — ef ske kynni að hvatinn til að auðgast væri fyrir hendi. (Gripið fram í.) Hv. þm. Þuríður Backman kom líka inn á það að stjórnunarkostnaður hins opinbera væri lægri en í einkafyrirtækjum. Þetta er eiginlega eins og besti brandari, (Gripið fram í.) hæstv. forseti. Yfirleitt er það nú þannig — og Heilsugæslan í Reykjavík er gleggsta dæmið um stjórnunarapparat af stærstu gerð, Heilsugæslan í Reykjavík sem er með eitthvert stærsta stjórnunarteymi á Íslandi, hv. þm. Þuríður Backman. (Gripið fram í.)

Stjórnunarteymið í Heilsugæslunni í Salahverfi er mun minna en stjórnunarteymi Heilsugæslunnar í Reykjavík. (**ÁI:** Minnsta heilsugæslan á svæðinu.) Hv. þm. Álfheiður Ingadóttir verður stundum að sætta sig við að ekki eru allir sammála og stundum þarf að vega og meta það sem maður segir þegar maður segir það. Ef ég ætlaði nú eins og hv. þm. Álfheiður Ingadóttir ætíð að bera af mér sakir við frammíköll þá geri ég það ekki en ég var að svara hv. þm. Þuríði Backman og ég tel að stjórnunarkostnaður hins opinbera sé ekki lægri. Hann er hins vegar mun óskilvirkari. Það hefur sýnt sig hvar sem er í opinberri þjónustu. Ríkisreksturinn er bágborinn á Íslandi og því þarf að breyta. Það eru engin heilög sannindi sem hér eru sögð. Það er bara þannig.

Ég hef hins vegar ekki, hæstv. forseti, (Forseti hringir.) lengri tíma og orð mín verða ekki fleiri.

[20:16]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Þetta hefur verið löng umræða hér í dag

og að mörgu leyti fróðleg. En stundum finnst manni að fólk fari of mikið um víðan völl og taki kannski of mikið upp í sig. Mér er ekki eins heitt í hamsi og ýmsum öðrum fyrri ræðumönnum hér í dag og finnst mér sumir þeirra reyndar hafa misst sjónar á aðalatriðunum í því máli sem er hér á dagskrá.

Það sem er á dagskrá er tiltölulega einfalt og augljóst. Það er verið að leggja fram frumvarp sem að í meginefni felur það í sér að ríkinu sé heimilað að setja á fót stofnun sem hafi það hlutverk að bjóða út þjónustu og fylgjast með árangri og afköstum innan geirans eftir að hafa kostnaðargreint þá starfsemi sem um er að ræða. Að gefnu tilefni segi ég: Ekki er verið að kostnaðargreina heilsuna, eins og einhver tók til orða hér við umræðuna í dag. Það er verið að kostnaðargreina lækninguna og þjónustuna sem veitt er til þess að fólk geti haldið heilsu. Á þessu tvennu er verulegur munur.

Með öðrum orðum er verið að gera tilraun til að hafa á því stjórn og hafa með því eftirlit hvernig fjármunir sem varið er til heilbrigðismála eru nýttir. Það er verið að skilgreina þjónustuna og hafa umsjón með þeim aðilum sem veita hana og reyna þannig að halda uppi aðhaldi með þjónustuaðilum hvort heldur er um að ræða heilbrigðisstéttir eða heilbrigðisstofnanir í opinbera geiranum eða í einkarekstri.

Umræðan um þær grafalvarlegu breytingar sem eiga sér stað í kjölfar frumvarpsins eru líka að mínu mati á misskilningi byggðar. Til margra ára hefur það verið heimilt samkvæmt lögum að semja við einkaaðila um að taka að sér tiltekna þjónustu og í dag skilst mér að um 30% af heilbrigðisþjónustu á Íslandi séu í höndum annarra en opinberra aðila. Þetta ástand hefur því verið til staðar og í grundvallaratriðum erum við ekki að breyta neinu. Við erum einungis að reyna að koma böndum á kostnaðinn og útreikninga sem honum fylgja og reyna að hafa strangt eftirlit með því að féð sem fer í þennan málaflokk, sem er vissulega stór og þýðingarmikill málaflokkur, sé undir eftirliti og að við vitum fyrir hvað við erum að borga.

Ég skil frumvarpið fyrst og fremst á þennan hátt og mér finnst það vera skref í rétta átt. Það felur ekki í sér neina stórvægilega grundvallarbreytingu í afstöðu okkar til heilbrigðismála. Sem betur fer hefur það komið fram í umræðum hér, svo að ekki fer á milli mála, að allir ræðumenn og allir flokkar eru einhuga um að standa áfram vörð um hið félagslega heilbrigðiskerfi. Að mínu mati er ekki verið að gera neina tilraun til þess að einkavæða. Það er hræðsluáróður og fælni við hið óþekkta. Það er verið að reyna að hagræða í kerfinu. Það er þungamiðja málsins, inntak og kjarni frumvarpsins.

Ég vil að gefnu tilefni enn og aftur undirstrika að einkavæðing felst í því að heilbrigðisþjónusta sé veitt af einkaaðilum án þess að ríkið taki þátt í kostnaðinum, að þeir efnameiri geti þannig notið forgangs með því að borga betur og meira en aðrir og njóti sérþjónustu og betri meðferðar með því að borga sig fram fyrir í röðinni. Ekki er verið að innleiða slíkt kerfi hér. Þungamiðja málsins er sú að verið er að veita þjónustu áfram án tillits til aldurs, kyns eða efnahags. Ég legg mikla áherslu á það. Hvað svo sem sagt er í þessari umræðu þá er alveg kýrskýrt að ekki er verið að innleiða neins konar einkavæðingu á hinu háa Alþingi.

Við þekkjum flest það ástand sem ríkt hefur í heilbrigðismálum á Íslandi. Við þekkjum það að í fjárlögum er kastað fram einni ákveðinni tölu sem á að duga til að reka kerfið í heilt ár. Stöðug vandamál eru uppi þegar líða tekur á árið í heilbrigðisgeiranum. Það ástand hefur kallað á biðlista og lokanir og alls kyns vitleysislegan sparnað og auðvitað óvissu og uppnám bæði hjá starfsfólki og þiggjendum þessarar grundvallarþjónustu samfélagsins.

Það er verið að reyna að ná tökum á þessu ástandi. Það er verið að reyna að laga það til. Ég get varla ímyndað mér að nokkur hafi á móti því að þessi tilraun sé gerð. Hér er verið að tala um að taka upp fyrirkomulag og kerfi um kostnaðargreiningu sem hefur verið notað í flestum ef ekki öllum þeim löndum sem við viljum bera okkur saman við. Það hefur að mati sérfróðra manna tekist vel og reynst vel í viðleitni allra þjóða til að hafa yfirsýn yfir þann kostnað sem fer í þennan málaflokk, hvernig hann er skilgreindur og nýttur.

Ég held, hæstv. forseti, að þetta sé meginmálið í frumvarpinu. Ég tel að það sé fullkomlega tilraunarinnar virði. Auðvitað má búast við að einhver slys verði á leiðinni, mistök verði gerð og við rekumst á einhverjar girðingar. Ekki er við öðru að búast þegar við nálgumst vandamálið eða viðfangsefnið frá nýjum sjónarhóli. Það var líka reynsla Svíanna að mistök áttu sér stað í upphafi en verið er að fara inn á nýjar brautir sem fela í sér hagræðingu þar sem beitt er nýrri tækni og nýjum vinnubrögðum. Ekki er verið að breyta grundvallarþjónustunni eða hverfa frá hinu félagslega heilbrigðiskerfi.

Að síðustu vildi ég gera hér að umtalsefni það viðhorf sem við þurfum að hafa gagnvart þiggjendum þjónustunnar að því er varðar réttindi þeirra. Að langstærstum hluta til munu ríkisspítalar og opinberar stofnanir bera hita og þunga dagsins í þessari þjónustu hér eftir sem hingað til, og það vonandi um ókomin ár. Enda gerir kerfið ráð fyrir að fyrst og fremst sé verið að taka til, ef svo má segja, eins og ég hef hér verið að lýsa. En þó að þjónusta kunni að einhverju leyti að færast frá opinberum stofnunum til einkaaðila þá breytist hagur og réttur sjúklinga í engu nema þá til góðs, hún verður vonandi betri og eftirlitið áhrifameira. Eftirlit með þjónustunni verður samkvæmt frumvarpinu strangara og markvissara ef eitthvað er en það breytir því hins vegar ekki að við þurfum að standa vaktina út frá stjórnarskrá og út frá stjórnsýslurétti og jafnaðarreglu þannig að hagsmunir þeirra sem þiggja þjónustuna séu áfram varðir og tryggðir þegar kemur að réttarstöðu þeirra.

Ég nefni þetta vegna þess að í skýrslu umboðsmanns Alþingis frá því í fyrra er nokkuð fjallað um þetta atriði út frá réttarstöðu aldraðra og þeim tilmælum beint til framkvæmdar- og löggjafarvaldsins að skoða stöðu aldraðra hvað þetta varðar með vísan til þess að einkaaðilar hafi í vaxandi mæli tekið að sér vistun, hjúkrun og umönnun ellilífeyrisþega.

Í þessari skýrslu vísar umboðsmaður Alþingis til þess að réttarstaða aldraðra kunni að breytast hvað varðar stjórnsýsluréttinn og andmælaréttinn og eftir atvikum kæruréttinn þegar aldraðir einstaklingar telja að einkaaðili sem annast þjónustu við þá hafi brotið á sér. Sú athugasemd af hálfu umboðsmanns Alþingis á ekki sérstaklega við það frum-

varp sem hér er til afgreiðslu, enda vísar umboðsmaður til þess að nú fer fram endurskoðun á almannatryggingalögunum og lögum um málefni aldraðra sem hann hyggst, samkvæmt skýrslunni, fylgjast með út frá þeim athugasemdum sem hann hefur gert um réttarstöðu aldraðra í slíkum tilvikum.

Ábendingar eða athugasemdir umboðsmanns víkja því ekki að þiggjendum heilbrigðisþjónustunnar almennt. En í frumvarpinu er eins og allir vita verið að fjalla um hagsmuni, þjónustu og rétt sjúkra og sjúklinga. Það má öllum vera ljóst.

Réttur sjúklinga er sem sagt til umfjöllunar í frumvarpinu og hann mun í engu breytast hvað þá versna með breyttum lögum um sjúkratryggingar. Hagræðingin á að vera sjúklingunum til bóta. Réttur sjúklingsins til þjónustunnar er í engu skertur. Hann er áfram varinn með lögum um rétt sjúklinga og eftirlit með gæðum þjónustunnar verður aukið með þessari lagasetningu. Vísa ég þá til kaflans um hlutverk landlæknis svo að eitthvað sé nefnt.

Ég leyfi mér að fullyrða að tilgangur löggjafans sé ekki sá að skerða rétt eða brjóta hann þegar tiltekin þjónusta er að einhverju leyti flutt frá hinu opinbera til einkaaðila ef til þess kemur enda er þá gengið út frá því við samningu frumvarpsins. Ég minni á að þegar rætt er um þiggjendur heilbrigðisþjónustunnar eru þeir ekki skilgreindir sem ungir eða gamlir. Sjúklingur er sjúklingur án tillits til aldurs.

Ég læt þessi orð falla hér við þessa umræðu að gefnu tilefni vegna skýrslu frá umboðsmanni Alþingis þar sem rætt er um réttarstöðu aldraðra út frá stjórnarskrá og stjórnsýslurétti þegar um er að ræða þjónustu t.d. á dvalarheimilum eða sjúkrastofnunum. Þetta er sem sagt önnur Ella og við getum þá fylgt því máli eftir þegar þar að kemur og reynsla er komin á, þegar við höfum meiri yfirsýn yfir fleiri lagabálka.

Hæstv. forseti. Það er með góðri samvisku sem ég styð þetta frumvarp. Enginn vafi er á því að um er að ræða ný og mjög merkileg vinnubrögð sem hrinda á í framkvæmd og ég bind nokkrar vonir við að þetta verði heilbrigðismálunum til góðs. Í öllum aðalatriðum, í hugmyndafræðinni á bak við þetta mál og í textanum, sé ég engar stórar hættur sem þessu fylgja. Við erum að nútímavæða og hagræða í heilbrigðisgeiranum skattgreiðendum og þiggjendum þjónustunnar til góðs. Á þann hátt erum við vonandi að bæta þjónustuna og gæðin og nýta peningana betur og taka á vanda sem hefur því miður verið viðvarandi í mjög langan tíma. Ég tel að samþykkt frumvarpsins verði skref í rétta átt og heilbrigðismálum til hagsbóta og samfélaginu öllu þegar upp verður staðið.

[20:30]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hv. þm. Ellerti B. Schram fyrir að lýsa sinni sýn á frumvarpið og hvers hann væntir með tilkomu þessa frumvarps þegar það verður orðið að lögum. Hann telur að það muni tryggja bæði jafnrétti, aðgengi og stöðu sjúklinga.

Þar sem okkur hefur orðið mjög tíðrætt um Svíþjóð og reynslu þeirra vil ég rifja upp að í Svíþjóð er jú sama lagasetning hjá ríki og í landsþingunum en það er mjög mismunandi útfærsla á þeim lögum. Í Stokkhólmslandsþingi og í sveitarfélaginu Stokkhólmi hefur nú á allra síðustu árum orðið mjög hröð þróun í einkavæðingarátt, markaðsvæðingu. Nú hefur Stokkhólmslandsþingið sett upp sérstakt kansellí eða ráðgjafarfyrirtæki til að leiðbeina þeim sem vilja fara í einkarekstur við að gera það. Kansellíið á líka að leita að erlendum fyrirtækjum sem eru tilbúin til að fjárfesta í heilbrigðisþjónustunni í Stokkhólmi og það er allt gert til þess að koma einkarekstri á.

Í öðrum landsþingum og sérstaklega fyrir norðan hefur þessi lagasetning ekki leitt til sömu einkavæðingar og í Stokkhólmi. Hvers vegna er það? Er þetta ekki pólitík? Ég spyr: Treystir þingmaðurinn samstarfsflokki sínum til þess að fylgja þeim gildum sem hann var að lýsa hér eða trúir hann því að samstarfsflokkurinn muni fylgja sinni pólitísku stefnu og koma þeim breytingum á sem hann ætlar sér samkvæmt yfirlýsingunni?

[20:32]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég tek strax fram að ég treysti samstarfsflokknum vel og dyggilega í að standa vörð um það sem stendur í þessu frumvarpi, að standa vörð um hið félagslega heilbrigðiskerfi, styrkja það með þessum ráðum og veita áfram góða þjónustu án tillits til aldurs eða efnahags.

Spurt er um ástandið í Svíþjóð. Ég er nú ekki fær um að rekja það í stuttu máli eða löngu hvernig það hefur þróast en að gefnu tilefni vil ég taka fram að það er einkavæðing ríkjandi að einhverjum hluta til í Svíþjóð eins og víða annars staðar. Það er líka hægt að hafa einkarekstur hér sem er hægt að flokka undir það að vera einkavæðing. Það er enginn sem bannar að einhver læknir eða sjúkrastofnun taki upp á því að bjóða þjónustu og taki fullt gjald fyrir. Það er öllum frjálst og ég hef ekkert við það að athuga.

Við verðum bara að standa vörð um þetta félagslega kerfi sem við höfum byggt upp hér fram að þessu og láta það vera þannig í pottinn búið að við vitum hvað það kostar, hvað það býður upp á og treysta þetta kerfi til þess að Íslendingar allir, háir sem lágir, geti leitað til þeirra og að við séum sjúkratryggðir. Það er forsendan fyrir þessu frumvarpi. Það er forsendan fyrir því að við erum með félagslegt heilbrigðiskerfi.

Einkavæðing getur vel verið til hliðar við okkur og mér kemur það bara ekkert við. Við erum með þessu að styrkja þær stoðir sem við leggjum áherslu á og höfðar til samfélagsins alls.

[20:34]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er nokkur vandi fyrir okkur sem gagnrýnum þetta frumvarp að við verðum að byggja á reynslu annarra sem hafa komið og innleitt þetta sama kerfi. Það getum við gert vegna þess að það var innleitt upp úr 1990 bæði í Bretlandi og í Svíþjóð. Í Svíþjóð var rekið opinbert sjúkrahús, Sankt Görans sjukhus, og það var hreinlega selt. Ríkið seldi þetta sjúkrahús með manni og mús og það var einkarekið og einkafjármagnað.

Það varð til þess næsta landsþing sagði stopp og bannaði að selja opinbera heilbrigðisþjónustu eins og gert hafði verið. Nú er búið að afnema þessi stopplög til þess að geta haldið áfram að koma heilbrigðisþjónustu í algeran einkarekstur eins og þeir kalla „prívat prívat“. Nú eru að koma tvö sjúkrahús, bæði geislameðferðarstofnun sem þegar er tekin til starfa og barnaspítali sem er að hefja starfsemi.

Það eru miklar deilur í Stokkhólmi um að það skuli vera búið að hleypa þessu í gegn og þess sem bíður handan við hornið. Menn sjá að stór alþjóðleg heilbrigðisfyrirtæki ryðja sér inn á alla þá markaði þar sem þau geta til þess að hafa hagnað af heilbrigðisþjónustu. Það er verið að leita að þeim og reynt að koma þeim inn í þessa þjónustu.

Auðvitað er það þjóðhagslega dýrt þegar verið er að taka ágóða út úr rekstri sem við höfum hingað til kallað þjónustu. Ég vil spyrja hv. þingmann að því hvort hann hafi skoðað hvort stefnumótun og heilbrigðisáætlun Alþingis sem við höfum samþykkt muni skarast á við 40. gr. um (Forseti hringir.) vald heilbrigðisráðherra til stefnumótunar og við það að framfylgja henni.

[20:36]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég skil og styð 40. gr. frumvarpsins sem felur í sér að ráðherra er falið að móta stefnuna til næstu framtíðar. Það finnst mér bara eðlilegt. Til þess er hann kjörinn, til þess hefur hann vald og einhver verður að stýra skútunni. Það þýðir ekkert að láta reka á reiðanum.

Ég geri mér alveg grein fyrir því að hægt er að breyta því kerfi sem er í dag á morgun. Það er hægt að breyta lögum frá einum degi til annars. Ég veit ekki hvað framtíðin ber í skauti sér. (Gripið fram í.) Já, já, það er hægt að breyta öllu. Ég kallaði það fælni við hið óþekkta að þora aldrei að stíga neitt skref af ótta við þriðja skrefið eða fjórða skrefið, (Gripið fram í.) — að maður hrasi á þeirri vegferð.

Við stöndum á þeim tímamótum núna að vera að gera tiltölulega einfalda en skynsamlega breytingu á kerfinu. Mér finnst hún vera hagræðing og ég vil veita þessari tilraun liðstyrk minn. Ég ætla svo ekki að hafa áhyggjur af því hvað geti breyst. Það getur margt breyst þó að við breytum ekki í dag.

Ég deili því þeirri hugsjón og skoðun með hv. þm. Þuríði Backman að við þurfum að standa vörð um sjúkratryggingarnar áfram og hið félagslega heilbrigðiskerfi. Ef tilefni verður til þess að standa við hliðina á henni og með vinstri grænum í þeirri baráttu þá geri ég það þegar þar að kemur en það er bara ekki augnablikið núna. Við tökum nú skynsamlegt skref og við gerum það með góðri samvisku. Svo sjáum við til hvernig það gengur og stöndum vörð um þetta kerfi svo lengi sem við lifum.

[20:38]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil í upphafi taka það fram að ég er alls ekki sammála hv. þingmanni um að frumvarpið sem við ræðum hér breyti í rauninni engu og sé bara hagræðing. Við höfum rökstutt að með því að skipta heildstæðri heilbrigðisþjónustu upp í tvennt, annars vegar í kaupendur og hins vegar seljendur, er verið að gera grundvallarbreytingar á þjónustu.

Við höfum ekkert á móti bókhaldi, ekki neitt, við viljum þó helst að það sé rétt. Við höfum því ekki lýst neinni andstöðu hér við kostnaðargreiningu hvort heldur er við DRG eða RAI-mat á öldrunarstofnunum. Við segjum bara að menn eigi ekki að trúa blint á þetta og halda að það taki á þeim vanda sem uppi er í heilbrigðisþjónustunni í dag. Það koma ekki meiri peningar inn í þetta kerfi með þessum hætti.

Hv. þingmaður hefur beitt sér mjög fyrir réttindum eldri borgara á vegum flokks síns, Samfylkingarinnar. Lögð hefur verið mikil áhersla á að með einkavæðingu í heilbrigðisþjónustu sé verið að auka valfrelsi manna um það hvaða þjónustu þeir geti sótt sér, hvaða lækni þeir velja — þeir þurfi ekki bara að fara til eins læknis eða til eigin læknis heldur geti þeir valið úr öllu mögulegu. Slíkt val og valfrelsi hlýtur auðvitað að byggjast á upplýsingum og aðgangi að upplýsingum.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann hvort hann haldi að aldraðir, sem kannski eru veikir og berskjaldaðir, háðir því að sérfræðingur taki ákvarðanir fyrir viðkomandi, muni njóta þessa valfrelsis sem lögð er áhersla á í sama mæli (Forseti hringir.) og þeir sem yngri eru og liggja á netinu alla daga?

[20:41]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég gleðst nú yfir þeirri yfirlýsingu hv. þingmanns að við séum sammála um að vera ekki sammála. Ég virði alveg afstöðu og skoðanir hv. þingmanns í þeim efnum.

Spurt er um hvort ég telji að þetta muni leiða til aukins valfrelsis fyrir aldraða þegar kemur að því að þeir þurfa að fá vistun eða að dvelja á einhverjum heimilum eða hvort þeir muni njóta þessa valfrelsis og hvernig þá.

Ég held náttúrlega almennt séð að það sé kostur eftir því sem valkostirnir eru fleiri og meiri tilbreyting í þeim. Hvort sem við köllum það valfrelsi eða eitthvað annað eru það möguleikar og tækifæri sem fólk getur valið úr. Hitt er svo annað mál hvort fólk er fært um að taka ákvörðun um hvort það vilji velja A eða B. Er það ekki bara eins og með allt annað í lífinu, eftir því sem fólk eldist á það kannski erfiðara með að taka réttar ákvarðanir? Ég er nú kannski ekki alveg sammála því vegna þess að eftir því sem fólk eldist þá þroskast það og vitkast og hefur meiri skynsemi til þess að velja réttu kostina.

Ég held að þetta sé huglæg spurning sem krefjist huglægs svars sem er bara í samræmi við hvað mér finnst. En það er ekki neitt sem mér finnst snerta þetta mál sem hér er á dagskrá nema að ég geri mér vonir um að eftir því sem fleiri vilja bjóða fram þessa þjónustu því meira frelsi og betri tækifæri verði á boðstólum fyrir það fólk sem þarf á þessu þarf að halda.

[20:43]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Það er margt búið að ræða hér í dag um þetta sjúkratryggingafrumvarp og mér sýnist sem þungamiðjan í gagnrýni okkar þingmanna Vinstri grænna og annarra þeirra sem gagnrýnt hafa frumvarpið sé að með

stofnun sjúkratryggingastofnunar eða innkaupastofnunar á heilbrigðisþjónustu sé verið að innleiða ákveðna markaðshugsun í heilbrigðiskerfið. Þetta form finnst mér að mörgu leyti varhugavert og ég ætla aðeins að ræða það hér og nú.

Þarna er verið að taka upp ákveðna hugsun. Það er verið að skilgreina kaupendur og seljendur á heilbrigðismarkaði, ef svo má að orði komast, sem er kannski nokkuð fjarri því hvernig við höfum litið á heilbrigðisþjónustuna hingað til. Þess vegna höfum við kallað þetta markaðsvæðingu heilbrigðisþjónustunnar. Þetta form er ýmsum vandkvæðum háð því að hér er auðvitað fyrst og fremst verið að miða við verið sé að stilla upp markaði sem þó er greitt fyrir af opinberu fjármagni, þ.e. hálfmarkaði.

Af því að það hefur verið vinsælt í dag að vitna í fræðimenn má nefna að Hagfræðistofnun Háskóla Íslands gerði úttekt á þessu hugtaki, hálfmarkaði, í skýrslu frá 2003 þar sem kemur fram að ýmis vandkvæði séu bundin því að innleiða form og lögmál einkarekstrar inn í rekstur sem þó er algjörlega fjármagnaður af opinberu fé. Þó að sumir vilji kalla þetta einfalda kerfisbreytingu held ég að full ástæða sé til að staldra við og velta fyrir okkur hvert stefnir varðandi það hvernig við færum saman einkasviðið og almannasviðið og innleiða lögmál inn á almannasviðið sem hingað til hafa þótt gilda um einkasviðið.

Formið hefur þótt vera vandasamt af því að samkeppnin er í raun öll inni í þessum sama potti opinbers fjármagns því að hið opinbera fjármagn eykst ekki þó að formið breytist. Kannski eru fleiri um hituna og ýmis óþekkt vandamál koma upp. Samkeppni er innleidd í opinberan rekstur þar sem við viljum frekar sjá samstarf. Þessir hálfmarkaðir hafa því skapað vandamál jafnframt því að einhverjir kostir kunna auðvitað að vera til staðar.

Það er erfitt að tala um kreddur, það er erfitt að segja: Þessi eða hinn er bara með kreddu því að auðvitað er það svo í pólitík að hugmyndafræði leysist oft upp í kreddur. Svo að ég vitni í fleiri fræðimenn hefur stundum verið sagt að frjálshyggjan sé alræðisstefna nútímans. Vitna ég þá í Slavoj Žižek, þann fræga slóvenska heimspeking sem segir að allt sem við ræðum sé metið á vogarskálum króna og aura. Sú grundvallarbreyting sem við viljum fjalla um er að hér um að ræða kannski það dýrmætasta sem við eigum, þ.e. heilbrigðiskerfið, velferðarkerfið, þangað sem við leitum í okkar veikasta standi. Þar viljum við auðvitað ekki upplifa að allt sé metið út frá krónum og aurum. Þar með er ég ekki að mæla gegn kostnaðargreiningu eða öðru slíku heldur að það sem skiptir máli er hvernig við horfum á manngildið.

Við höfum varað við þessu, ekki síst af því að við teljum að þetta frumvarp opni dyr fyrir auknum einkarekstri og aukinni einkavæðingu. Við höfum t.d. vísað í minnisblað Rúnars Vilhjálmssonar prófessors þar sem hann setur fram efasemdir um markaðsvæðingu heilbrigðisþjónustunnar, ekki síst á þeim forsendum að stjórntæki til einkavæðingar heilbrigðisþjónustu séu stórlega efld. Mér finnst því fullkomlega eðlilegt að við lýsum yfir áhyggjum okkar, við sem stöndum fyrir þann skilning að heilbrigðiskerfið sé á einhvern hátt lykilatriði í okkar samfélagsgerð. Mér finnst því að sjálfsögðu eðlilegt að við horfum aðeins lengra fram í tímann. Þó að hér sé aðeins um eitt skref að ræða skiptir auðvitað máli að við veltum fyrir okkur hvað gerist svo.

Rúnar Vilhjálmsson prófessor varar einnig við því að samkeppni geti jafnvel leitt til þess að gæði heilbrigðisþjónustunnar minnki og kostnaður aukist. Þetta er í sama anda og þeir aðrir fræðimenn sem vitnað er til í nefndaráliti þingmanna Vinstri grænna, Allyson Pollock, sem margoft hefur verið nefnd hér í dag, og Göran Dahlgren, þau ræða þetta, þ.e. að kostnaður geti vissulega aukist við einkarekstur í heilbrigðiskerfinu. Af því að hv. þm. Ragnheiður Ríkharðsdóttir minntist á stjórnunarkostnað í máli sínu áðan er stjórnunarkostnaður í Bretlandi talinn hafa tvöfaldast eftir að komið var á innri markaði, farið úr 6% í 12%. Staðreyndin er sú að einkavæðing og einkarekstur kalla á stóraukið eftirlit hins opinbera, útþenslueftirlitsiðnaðurinn er á vegum hins opinbera líka. Við getum því bæði séð fram á aukinn kostnað við það og aukinn kostnað við innri stjórnun. Þá er ég ekki búin að nefna hugsanlegar arðsemisgreiðslur, sem hér hafa líka verið nefndar, sem hugsanlegan aukafaktor í kostnaði.

Það má helst aldrei nefna Bandaríkin þegar rætt er um heilbrigðismál en mig langar samt að gera það og ég ætla að vitna í enn einn fræðimanninn, Paul Krugman hagfræðing, sem er Íslandsvinur líka af því að hann hefur unnið fyrir íslenska seðlabankann. Hann gaf út dálítið merkilega bók nýlega þar sem hann segir að stóra pólitíska málið í Bandaríkjunum sé heilbrigðiskerfið eða það sem hann kallar *Universal Health Care*. Hann segir: Við höfum setið eftir hér, eina þróaða landið sem ekki rekur almennilegt velferðarkerfi. Hann telur að þetta verði stærsta kosningamál næstu kosninga, bæði forsetakosninga og þingkosninga, og það sé grundvallaratriði fyrir bandarískt samfélag að þar verði komið á almennri heilbrigðisþjónustu. Hann vill að Bandaríkjamenn líti til evrópskra velferðarríkja.

30–50% af kostnaði við heilbrigðiskerfið í Bandaríkjunum fer einmitt í utanumhald, í tryggingafélögin sem þurfa að eyða gríðarlegum fjármunum í að meta hvern er gott að tryggja og hvern ekki og þar hefur auðvitað verið gengið alla leið. Ég er ekkert að segja að þetta frumvarp snúist um það en þar hefur verið gengið alla leið í því að markaðurinn fái að ráða og vilja margir, einkum bandarískir demókratar, snúa við. Þeir vilja horfa til baka til sjötta áratugarins, þeir vilja horfa til þess hvernig Evrópumenn gerðu þetta. Þess vegna finnst mér að við eigum að velta því fyrir okkur hvað við höfum hér í höndunum og þess vegna verðum við að stíga svo varlega til jarðar þegar við gerum breytingar á því sem við höfum. Þrátt fyrir allt er litið til okkar norrænu ríkjanna sem frumkvöðla í heilbrigðismálum. Við höfum byggt upp þetta velferðarkerfi og þó að okkur finnist við eyða miklu í heilbrigðismál þá eyða Bandaríkjamenn rúmlega 15% af vergri landsframleiðslu, miðað við tölur OECD 2005, í heilbrigðiskerfið. Samt njóta 15% bandarískra borgara ekki heilbrigðisþjónustu þannig að þar sjáum við dæmi um tilraun sem ekki hefur tekist.

Sviss varði 11,5% af vergri landsframleiðslu til heilbrigðismála sama ár, Þýskaland tæpum 11%, við Íslendingar vörðum u.þ.b. 9,5%, erum núna í 10% — fannst mér nefnt í dag. Það er alveg ljóst að útgjöldin hafa auðvitað vaxið til þessa málaflokks samhliða tækniframförum, tækniþróun og auknum kröfum. Samt sem áður höfum við

staðið okkur tiltölulega vel í samanburði við þau ríki sem við berum okkur gjarnan saman við. Í þessum efnum skiptir auðvitað máli að fólk festist ekki í kreddum, að samkeppnin, markaðsvæðingin, verði ekki markmið í sjálfu sér heldur að við stefnum í rétta átt, að við nýtum fjármunina sem best, að við förum ekki út í það kerfi að byggja upp heilbrigðisþjónustu sem miðast ekki við landfræðilegar forsendur, að það sé ekki yfirstjórn á heilbrigðisþjónustunni út frá landfræðilegum forsendum. Það skiptir máli að framboð á heilbrigðisþjónustu verði gott fyrir alla landsmenn óháð staðsetningu og það skiptir líka máli að stjórnunarkostnaði verði haldið í skefjum.

Ég vil minna á tillögu okkar þingmanna Vinstri grænna sem við lögðum hér fram á þinginu síðasta haust — mér finnst nú orðið langt síðan — og var vísað til allsherjarnefndar, um rannsókn á afleiðingum markaðsvæðingar, og hún situr þar enn. Ég held að það skipti máli, af því að hér vísar fólk í ýmsa fræðimenn, að það væri ekki úr vegi að við Íslendingar skoðuðum þetta mál hér á landi, hvernig markaðsvæðing innan almannakerfisins hefur tekist.

Mig langar aðeins að nýta þann stuttu tíma sem ég hef hér til að ræða örfáar af þeim breytingartillögum sem fulltrúar okkar í heilbrigðisnefnd, 1. minni hluti, leggur til við frumvarpið og þá sérstaklega breytingartillögur 4 og 6.

Í breytingartillögu 4 leggjum við til að nýr málsliður komi á eftir 2. málslið 2. mgr. svohljóðandi:

„Ef um barn yngra en 18 ára er að ræða taka sjúkratryggingar þátt í kostnaði við fargjald beggja foreldra.“

Þessi málsgrein snýst í rauninni aðeins um fylgd með sjúklingum og við teljum mikilvægt að tekið verði tillit til þess að greiða fargjöld beggja foreldra sem fylgja þurfa veikum börnum í sjúkraflutningum. Við byggjum þessar tillögur t.d. á umsögn Félags hjúkrunarfræðinga og fleiri umsagnaraðila sem komu með umsagnir um þessar málsgreinar.

Sjötta breytingartillaga okkar er af sama meiði. Í a-lið breytingartillögunnar, en hún er við 31. gr., leggjum við til að í stað orðanna „annars foreldris“ komi: „beggja foreldra“ því að við teljum skipta máli að börn njóti samvista við báða foreldra þegar svona á stendur. Þegar um er að ræða veikt barn er það auðvitað gríðarlegt álag á fjölskyldu og það skiptir máli að ef báðir foreldrar vilja fylgja barni þá eigi þeir þess kost og geti það af fjárhagslegum ástæðum.

Í b-lið leggjum við til að aldurstakmark, sem er 18 ára í þeim lið, gildi ekki ef um er að ræða barn sem haldið er verulegri fötlun. Þarna erum við í samhljómi t.d. við umsagnir frá Þroskahjálp og Sjónarhóli sem starfa með fötluðum börnum og þekkja vel aðstæður þeirra.

Báðar þessar breytingartillögur miða að því að létta álag á fjölskyldum barna sem eiga við sjúkdóma að stríða. Í frumvarpinu er talað um lífshættulega sjúkdóma en þessi samtök, Þroskahjálp og Sjónarhóll, gera athugasemd við það því að hver á að meta hvenær um lífshættulega sjúkdóma er að ræða? Þess vegna leggjum við til þessar breytingartillögur, að báðum foreldrum sé gert kleift fjárhagslega að fylgja börnum sínum á þennan hátt og komum þannig til móts við fjölskyldur veikra barna.

Tíminn líður hratt en ég vil bara ítreka að það er varhugavert að ráðast í grundvallarbreytingar og við teljum að þessi innkaupastofnun sé ákveðin grundvallarbreyting, þessi innleiðing markaðslögmála í heilbrigðisþjónustuna. Þetta er grundvallarbreyting á því góða og framsækna heilbrigðiskerfi sem við búum við. Þó að þar megi auðvitað margt bæta má ekki gleyma því að við höfum auðvitað náð gríðarlega góðum árangri á mörgum sviðum. Við teljum að ekki liggi nægilegar rannsóknir á bak við breytingarnar og við teljum líka að þetta sé til marks um allt aðra hugsun í heilbrigðismálum en hefur kannski tíðkast hingað til. Heilbrigðisþjónustan á að vera almannagæði. Þau eiga að vera öllum aðgengileg óháð aðstæðum. Hér eru opnaðar dyr fyrir einkavæðingu og einkarekstri, ráðherra fær auknar heimildir og við teljum að ef sú þróun verður sé hætta á því að samfella glatist í heilbrigðisþjónustu. Hún verði ekki endilega byggð upp á hagkvæmastan hátt heldur í kringum rekstur þeirra sjálfstæðu aðila sem taka að sér verkefnin. Það er hætta á því að einfaldar aðgerðir verði boðnar út en hið opinbera sitji eftir með þyngri verkefni. Það er hætta á því að aukinn kostnaður skapist af því að arðsemiskrafa verði gerð á rekstur heilbrigðisfyrirtækja.

Svona breytingar geta gerst hratt og við höfum séð það í Bretlandi og Svíþjóð. Því er full ástæða til að við ræðum þetta mál ítarlega og kynnum okkur allar þær rannsóknir sem á því hafa verið gerðar áður en ráðist er í slíkar breytingar.

[20:57]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Þannig vildi til að þegar ég var að hlusta á umræðuna í dag lá á borðinu hjá mér setningin: Oft er þögnin betri en þarflaus ræða. En þrátt fyrir að hafa fengið það framan í mig sem kannski hefur verið áminning um að óþarfi væri að taka þátt í umræðu sem tekið hefur jafnlangan tíma og umræðan hefur gert í dag gat ég ekki sleppt því að taka til máls og biðst velvirðingar á því að auðvitað verða einhverjar endurtekningar í umræðunni.

Þegar ríkisstjórn Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks var mynduð á síðasta ári voru sett inn nokkur atriði varðandi heilbrigðismál. Það eru sameiginleg markmið sem þar eru sett. Þar er talað um heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða og er ástæða til að ítreka að umræðan sem á sér stað hér er ekki í því samhengi að verið sé að tala um einhvern vandræðagang í heilbrigðisþjónustu eða að heilbrigðiskerfið sé slappt. Við búum við gríðarlega gott heilbrigðiskerfi en höfum einsett okkur að gera enn betur og þess vegna var það sett inn að við ætluðum okkur ekkert minna en að vera með heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða.

Orðið öryggi er líka sett þar inn, þ.e. örugg heilbrigðisþjónusta. Í stefnuyfirlýsingunni er líka talað um jafnan aðgang að heilbrigðisþjónustu óháð efnahag og einnig er talað um nútímavæðingu, um kostnaðargreiningu, þ.e. að menn átti sig betur á hvar kostnaður myndast og hvernig hann deilist. Talað er um blandaða fjármögnun og að fjármagn fylgi sjúklingi. Samkvæmt mínum skilningi er þar fyrst og fremst verið að ræða um það að eins og staðan er í dag hafa menn verið á biðlistum í ákveðnum deildum og ákveðnum sjúkrahúsum og ekki fengið að fara í aðgerðir á öðrum stofnunum jafnvel þó að hagstæðara væri að láta vinna verkið þar. Ekki hefur verið mögulegt að færa t.d. sjúkling í

mjaðmaaðgerð upp á Akranes frá ríkisspítölunum, ákveðin veldi hafa stjórnað því að þetta hefur ekki verið gert. Samið er um ákveðinn fjölda aðgerða og ekki hefur verið hægt að breyta því — blönduð fjármögnun og að fjármagn fylgi sjúklingi er m.a. til að koma til móts við þetta, þ.e. að auðveldara verði að láta verkefnin fara á milli sjúkrahúsa til nýrra staða, hvort það verða Selfoss, Reykjanes, Akranes, Akureyri o.s.frv. Síðan var það markmið sett að nýta ætti fjármagnið sem best og bæta áætlunargerð.

Ég held að allir þeir sem hér hafa talað hafi bent á að sú aðferð sem notuð er í fjárlögum — ég hef aðeins verið við gerð einna fjárlaga og er í fjárlaganefnd — gengur engan veginn upp. Ég held að við verðum bara að vera hreinskilin með það. Aftur og aftur er farið í fjáraukalög, að því er mér sýnist, og á síðasta ári settum við m.a. inn í ríkisspítalana í Reykjavík 2 eða 3 milljarða sem hét svo hjá Vinstri grænum niðurskurður í heilbrigðisþjónustu. Þetta eru gríðarlegir peningar og þetta hefur þurft að gera ár eftir ár sem þýðir að áætlanirnar eru ekki betur gerðar. Kostnaður fer vaxandi og menn hafa ekki náð utan um þetta. Þarna eru hlutir sem þarf að bæta. Heilsugæslan sat að sumu leyti eftir. Þó að hún fengi verulegar lagfæringar dugði það engan veginn til.

Við búum við það í dag að þrátt fyrir útgjaldaaukningu og þrátt fyrir leiðréttingar á síðasta ári þá er ástandið þannig að þegar sjúklingum fjölgar á einstökum sjúkrahúsum úti á landi fylgir fjármagn ekki með, fjármagnið fylgir ekki sjúklingum. Þessar stofnanir eru á föstum fjárlögum og þeim er gert að halda rekstri sínum innan marka óháð því hver þörfin er. Ég er nýkominn frá Patreksfirði þar sem við höfum verið að skoða þetta. Þar sjáum við að innlagnir eru fleiri en gert var ráð fyrir í áætlunum og kerfið var ekki viðbúið að bregðast við. Það er rétt að hægt er að leysa þetta með ýmsum hætti en þetta er ein af ástæðum þess að menn hafa verið að reyna að finna lausnir og frumvarpið sem hér liggur fyrir er tilraun til slíks.

Þegar rætt er um sjúkratryggingastofnun finnst mér stundum gæta mikils misskilnings. Ekki er í sjálfu sér verið að breyta því hverjir eru notendur þjónustunnar, það liggur fyrir hverjir það eru. Ekki er heldur verið að breyta þeim lagaramma sem gildir um heilbrigðisþjónustu í landinu. Hann er nýsamþykktur, var samþykktur á þinginu 2007, ef ég veit rétt, og ekki er verið að breyta neinu í honum eða óverulegu, eingöngu því er varðar sjúkratryggingastofnun. Fyrst og fremst er verið að breyta því að samningagerð sem áður var í ráðuneytinu, í sérstökum hópum sem stóðu að því að gera samninga, bæði við heilbrigðisstéttir og þá sem tóku að sér verkefni á vegum ríkisins, er færð undir sjúkratryggingastofnun. Af hverju er verið að því? Það er til þess að byggja upp betri þekkingu, nýta reynslu í allri samningagerð til að tryggja að hún verði markvissari og vandaðri. Verkefni þeirrar stofnunar er fyrst og fremst að semja við þá aðila sem veita þjónustuna, hvort sem það eru sjúkrahús, heilsugæslustöðvar, félagasamtök eða fyrirtæki. Allir þessir aðilar eru inni í myndinni í dag. Það er verið að semja við alla þessa aðila í dag. (**Gripið fram í:** Það er búið að banna að semja við stéttarfélögin.) Það er frammíkall hér varðandi stéttarfélögin og það er einfaldlega vegna þess að við búum við það kerfi að ef einstakar stéttir, eins og dæmi eru um, geta tekið sig saman og sett skrúfu á ríkiskerfið, neitað að sinna þjónustu, þá er samningsstaðan ekki mjög góð. Þetta er verið að reyna að fyrirbyggja með þeim hætti að ekki sé hægt að vera með samráð þarna frekar en á öðrum sviðum í sambandi við samningagerð við ríkið. Það er það eina sem verið er að breyta. Það er sem sagt verið að byggja upp nýtt reglukerfi í sambandi við samninga um einstök verk í heilbrigðiskerfinu og það er það sem verið er að gera og hvernig á þá að standa að því.

Tekið er fram, þegar menn eru að ræða um sjúkratryggingafrumvarpið, að ekki er eingöngu verið að ræða um peninga. Það er ekki hugmyndin að eingöngu sé samið um peninga. Það hefur líka komið fram hér fyrr í umræðunni að ekki er heldur samið um að þetta séu bara verk unnin óháð staðsetningu. Það er viðkomandi stofnunar og stjórnvalda á hverjum tíma að ákveða með hvaða hætti við tryggjum að aðgengi að slíkri þjónustu sé jafnt um landið, hvar hún fer fram o.s.frv. Það sem hefur einmitt verið rætt í sambandi við það sem þarf að semja um í slíkum samningum er aðgengið. Hvar er aðgengið að slíkri þjónustu? Er hún dreifð um landið, er hún á höfuðborgarsvæðinu, í kragasjúkrahúsunum, á Akureyri? Það er þessi jöfnuður um aðgengi sem hefur verið ræddur mikið hér, það er öryggið, það að geta fengið þjónustu þegar maður þarf á henni að halda innan einhvers ákveðins tilgreinds tíma, það er verið að ræða um gæði, það verður ekkert slakað á slíku í samningagerðinni. Það er reiknað með því að menn vinni almennilega að gæðum í sambandi við þessa vinnu og svo kemur auðvitað kostnaðurinn.

Takið eftir því að ég nefni kostnaðinn síðast og þannig hefur það verið í mörgum kynningum á þessum breytingum að það er aðgengi, öryggi, jöfnuður, gæði á undan kostnaði. Allt verður að spyrða saman og menn hafa m.a. verið að sækja reynslu út fyrir landsteinana, m.a. til Svíanna — fyrstu samningarnir sem gerðir voru í heilbrigðiskerfinu voru eingöngu byggðir á peningum. Það reyndist illa. Menn urðu að gera svo vel og skoða aðra þætti og af því eigum við að læra. Við eigum að hoppa yfir það þrep að ætla að láta peningasjónarmið ráða. Það verður að byggja á þeim atriðum sem ég var að nefna.

Af hverju styð ég frumvarpið? Fram kom hjá hv. þm. Ögmundi Jónassyni fyrr í umræðunni að við ætluðum að gera þetta með lokuð augu nema einhverjir örfáir þingmenn Samfylkingarinnar. Það er út af fyrir sig dæmigert að vera með þann hroka að það sé bara einn flokkur sem les mál og kynnir sér þau, aðrir láti stýrast af einhverjum öðrum hvötum. Ég ætla ekki að sitja undir því. Þó að ég sé ekki í heilbrigðisnefnd hef ég að sjálfsögðu fengið tækifæri til að taka þátt í töluvert djúpri umræðu um frumvarpið og ég get alveg sagt af hverju ég styð það. Það er vegna þess að við höfum sett inn í frumvarpið að ekki eigi að breytu þessu með aðgengi og efnahag og raunar er ríkur vilji fyrir því að aðgengið verði óháð búsetu líka. Ég talaði um það áðan að aðgengið skipti máli og hafði þá búsetu líka í huga, þ.e. að hve miklu leyti er hægt að veita þjónustuna í námunda við þá sem þurfa á henni að halda.

Ekki er verið að breyta kostnaðarhlutdeild, það liggur ekki í þessu frumvarpi sérstaklega. Hvort það verður gert í næsta skrefi — mér er ekki kunnugt um nein slík áform og get því stutt frumvarpið. Ekki er heimilt að veita forgang,

þ.e. menn geta ekki verið með fyrirtæki úti í bæ, fengið greiðslurnar frá ríkinu og leyft mönnum síðan að kaupa sig fram fyrir í röðinni. Það er tekið sérstaklega fram að það er ekki heimilt. Það er ein af ástæðunum fyrir því að ég styð frumvarpið. Ekki er verið að skerða réttindi sjúklinga almennt. Það er ein af ástæðunum fyrir því að ég styð frumvarpið. Ég treysti því og trúi að menn tryggi aðgengi minni sjúkrahúsa úti á landi, hvort sem það er í Stykkishólmi, á Akranesi, á Selfossi, í Neskaupstað — að þau eigi möguleika á að taka að sér þjónustu frá þessari sjúkratryggingastofnun í útdeilingu á verkefnum. Þeir geta með þeirri aðstöðu sem þar er, og því fólki sem þeir hafa, boðið samkeppnishæft verð, þjónustu og gæði á viðkomandi stöðum. Ég treysti á að það verði hægt, þess vegna styð ég frumvarpið.

Ef maður veltir því fyrir sér hvaða aðrir kostir hefðu verið til staðar, hvað annað við hefðum átt að gera — og það er kannski það sem ég sakna mest í gagnrýni á frumvarpið að ekki skuli meira púðri hafa verið eytt, ekki nema einni eða tveimur setningum, í að tala um hvernig hægt hefði verið að gera hlutina með öðrum hætti. (**ÁI:** Hvaða rugl er þetta?) Ekki hafa komið fram margar tillögur, ég hlustaði á umræðuna í allan dag. Ég hef ekki heyrt margar tillögur um með hvaða hætti hægt væri að gera þetta öðruvísi.

Af hverju eigum við að halda þessu óbreyttu? Af hverju erum við svo hrædd við að breyta ef þessir rammar eru hafðir nokkuð tryggir? Ég glími ekki við þann ótta. Ég þori að stíga fyrsta skrefið, eða eitt skref, það er ekki víst að þau verði mörg. En það er innifalið í samfélagi okkar að á hverjum tíma þurfum við að aðlagast nýjum aðstæðum og bregðast við því sem er að gerast. Ég tel að við séum að því hér. Þrátt fyrir að við eigum gott heilbrigðiskerfi þá nefndi ég áðan mikilvæga ástæðu þess að við þurfum að skoða með hvaða hætti við stjórnum fjárstreymi til heilbrigðismála og sjúkratryggingastofnun er fyrst og fremst tilraun til að ná utan um það og koma að því með skipulegum hætti einmitt til að gera þetta gagnsætt og koma þar á reglum. Það á að vera uppi á borðinu eftir hvaða reglum sjúkratryggingastofnun vinnur, hvaða skilmála hún setur. Menn hafa óttast einkavinavæðingu en ekkert í frumvarpinu eykur líkurnar á því, þvert á móti. Það ætti að vera auðveldara að halda betur utan um það.

Það er gott að þessi umræða hefur átt sér stað og efasemdarraddir eru mikilvægar í umræðu vegna þess að mikilvægt er að skoða alla fleti á málum og velta þeim upp. Það er mikilvægt að gagnrýna það sem verið er að gera. Ég ætla ekki að kveinka mér undan þeirri gagnrýni, ég held að hún sé nauðsynleg, það þarf að fara með varúð. En ég er ekki hræddur við frumvarpið. Ég styð það ekki af nauðung, tel þvert á móti að við séum að stíga jákvæð skref og ég held að áhættan sé ekki mikil. Ég tel þetta vera framfaraspor.

Við skulum sjá hvort þær hrakspár sem hér hafa komið fram, sem hafa einkennst af upphrópunum — eins og þetta með að við séum þjónar einhvers óskilgreinds íhalds, íhaldið í landinu er öflugast innan Vinstri grænna — og því að þetta sé dapurleg staðreynd. Þetta eru orð sem hafa verið notuð fyrr í umræðunni. Þetta er svo sem ekki málefnaleg umræða. (**SJS:** Viltu þá ekki vera málefnalegur.) Ég hef verið það í innganginum, ekki varðandi þessar athugasemdir hér í lokin einfaldlega vegna þess að þær eru étnar upp eftir Vinstri grænum og þeir hafa ekki verið að segja neitt málefnalegt. Ég lenti í því sem skólastjóri að afgreiða mál nemanda. Það alvarlegasta sem hann hafði gert var að hann sagði við kennarann: Sömuleiðis. Ég gat ekki annað en tekið undir að það væri mjög gróf aðför nemandans að kennaranum vegna þess að orð kennarans voru svo ljót. Hafi ég verið ómálefnalegur er það vegna þess að ég hef verið að vitna í ræður annarra í dag.

[21:10]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hv. þm. Guðbjartur Hannesson situr í fjárlaganefnd Alþingis og þekkir vel vinnubrögðin þar. Hann þekkir líka rekstrarstöðu nær allra heilbrigðisstofnana og þekkir hvað hún hefur verið erfið og kennir m.a. um því fyrirkomulagi sem við höfum að reksturinn sé á föstum fjárlögum.

Ég spyr hv. þingmann hvort hann hafi ekki með öðrum í fjárlaganefnd farið vel yfir rekstraráætlanir og þjónustu þessara stofnana, hvort ekki hafi verið litið til breytinga í þjónustunni, hvort ekki hafi verið litið til svæðisbundinna þátta eins og íbúafjölgunar og dreifbýlis og hvort fjárlaganefnd hafi ekki oft og tíðum þótt ástæða til að auka fjárframlag til stofnana umfram einhverja flata prósentu eins og hann var að vísa til í fjárlagagerðinni. Er það bundið við föst fjárlög að ekki sé hægt að vinna að fjárlagagerðinni með betri hætti en gert er í dag? Er ekki hægt að nota DRG-greininguna inn í fjárlögin og skoða kostnaðinn hjá þeim heilbrigðisstofnunum sem veita þjónustu sem DRG-greiningin fellur undir? Er ekki hægt að horfa á reksturinn — ég nefni enn og aftur Heilbrigðisstofnun Austurlands sem gerði vel grein fyrir því hvers vegna rekstrarstaðan var eins og hún var og hvers vegna vantaði þessar 200 millj. Er hægt að ætlast til þess að hún komist fram úr því með þeim auknu þjónustuskyldum sem hún hefur? (Forseti hringir.) Eru þetta eingöngu föst fjárlög?

[21:13]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er kannski rangt hjá mér að nota orðið „föst fjárlög“ af því að þetta eru ekki einfaldar prósentuhækkanir heldur er þetta, eins og hv. þingmaður nefndi, mat á aðstæðum sem ráða fjárveitingum frá ráðuneytinu. Eftir sem áður stendur að áætlað er að innlagnir séu svo og svo margar, einhver ákveðin viðmið eru lögð til grundvallar. Verði breytingar á því úti á landi, eins og á Patreksfirði, á Hvammstanga eða á Austurlandi, er sveigjanleikinn í kerfinu ekki ýkjamikill í dag. Það eru fleiri gallar á kerfinu nú þegar sem tengjast kannski ekki þessu beint en tengjast hinum svokölluðu reiknilíkönum eða þeim greiningum sem eiga sér stað í upphafi.

Ég ætla ekki að ræða einstakar stofnanir en ég held aftur á móti að allir sjái í hendi sér að fjárlaganefnd verður ekki besti aðilinn til að vinna úr DRG-greiningum í heilbrigðisþjónustu. Þar verða aðrir aðilar að koma til og það er

einmitt ástæðan fyrir því að við erum að tala um sjúkratryggingastofnun að við fáum þá sérfræðiaðstoð frá aðilum sem til þess eru bærir og þá verður sveigjanleikinn innan ársins mögulegur, þ.e. við höfum heildarsýnina ef tilfærslur verða innan landsins — ef augljóst er að þörfin verður meiri á Patreksfirði en gert var ráð fyrir, þá verður væntanlega, ef ekki er um að ræða verulegan innflutning á fólki, að draga úr einhvers staðar annars staðar á sama tíma, þá fylgir fjármagnið verkefninu. Það er hægt að mæta þessu með ýmsu móti en sjúkratryggingastofnun er leið til að taka á því og ég hefði talið að sú leið sé ásættanleg.

[21:14]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hvað varðar eðli og innihald frumvarpsins þá byggist það á samkeppni og útboðum. Ég lýsi eftir skoðunum hv. þingmanns á því hvernig hann sér fyrir sér að landsbyggðin, og þá tek ég landsbyggðina alla og stærstu þéttbýliskjarnana þar, muni fara út úr samkeppninni. Telur hv. þingmaður að samkeppni verði út um land, hægt verði að bjóða út þjónustu út um land? Hverjir eiga að keppa? Hverjir eru samkeppnisaðilarnir í þessari þjónustu úti um land? Ég óska eftir að fá svör við þessu og eins vil ég spyrja: Telur hv. þingmaður að meira fjármagn komi í pottinn þegar farið verður að semja samkvæmt þessum greiningum (Forseti hringir.) eins og væntingar forstöðumanna heilbrigðisstofnana standa til?

[21:15]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Sjúkratryggingastofnunin felur í sjálfu sér ekkert varðandi landsbyggð eða þéttbýli. Það þarf að vera einhver ákveðin pólitísk ákvörðun um að aðgengið sem ég ræddi um áðan, sem er hluti af þessu öllu saman, verði boðið þannig út að þessi verkefni verði áfram á landsbyggðinni. Á það treysti ég og talað er um að það eigi ekki að breyta því í þessu máli. Það er ekkert innbyggt í sjálfu frumvarpinu um þetta þannig að samkeppnin getur orðið gríðarlega öflug einmitt frá sjúkrahúsum og heilbrigðisstofnunum úti á landi sem vinna nú þegar ýmis verkefni og gætu gert þetta miklu betur en stóru spítalarnir hér en eftir sem áður er verið að senda fólk á landsbyggðinni til Reykjavíkur til að sækja þessa þjónustu. Ég bind auðvitað miklar vonir við að þetta fari í öfuga átt, þ.e. að aukning verði úti á landsbyggðinni.

[21:16]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það er vel við hæfi þegar farið er að líða á tíunda tímann að kvöldi að við séum þá kannski að komast að kjarna málsins, þ.e. fjárveitingum til heilbrigðisþjónustunnar í gegnum fjárlög. Við skulum ekki gleyma því að hvaða bókhaldsbreytingar sem gerðar verða á fjármögnun heilbrigðisstofnana í landinu þá er reiknað með því að það verði Alþingi áfram, fjárveitingavaldið, sem leggur til peningana.

Það hefur nokkuð verið minnst á það í dag að frumvarpið sem slíkt taki alls ekki á þeim raunverulega vanda sem heilbrigðisþjónustan býr við. Eins og bent var á í andsvari á undan hafa heilu stofnanirnar verið í jafnvel áralöngu fjársvelti og hv. þm. Guðbjartur Hannesson lýsti reynslu sinni af því í gegnum ein fjárlög og fjáraukalög hvernig þar þarf alltaf að hlaupa undir bagga jafnvel þó að menn viti á árinu fyrir fram að fjárveitingarnar sem verið er að úthluta eru ónógar.

Mig langar til að spyrja hv. þingmann, sem er fulltrúi meiri hlutans í fjárveitinganefnd, hvort hann telji eins og hér hefur komið fram eðlilegt að ríkið borgi meira fyrir þjónustu einkaaðila á tilteknu sviði í heilbrigðisþjónustu til þess að bæta þeim einkaaðilum tvennt sem veldur hærri kostnaði í því kerfi. Annars vegar aukinn stjórnunarkostnað eins og hér hefur verið bent á og eftirlitskostnað frá ríkinu, og hins vegar arðsemiskröfu sem hér hefur verið nefnt að geti numið allt að 25% í þeirri verðbólgu sem hér geysar.

[21:19]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Varðandi fjárveitingar mætti skilja þetta svo að fjármagn hafi ekkert verið aukið á milli ára. Það er einmitt þannig að menn hafa verið að reyna að sjá fyrir hver þörfin er. (Gripið fram í.) Já, og síðan hefur komið í ljós að það hefur ekki dugað, áætlanir hafa ekki staðist. Ýmislegt hefur valdið því. Sjúkratryggingastofnunin er einmitt tæki til að reyna að ná tökum á þessu. Til þess er verið að setja lög um sjúkratryggingastofnun, þ.e. til að fá tæki til að vinna betur áætlanagerðina, til að undirbúa mál betur og til að ná betri stjórn á því hvernig unnið er að heilbrigðismálum. Hafi menn önnur og betri tæki væri ágætt að heyra um það hér. En þetta er alla vega það sem ég hef fallist á að sé áhugaverð og mjög athyglisverð leið sem ég vil gjarnan að reynd verði.

Varðandi einkaaðila er svarið mjög einfalt. Það er auðvitað aldrei hugmyndin að viðkomandi kaupi þjónustu af einkaaðila sem er dýrari en hjá ríkinu. Menn geta togast á um það hvernig þetta er reiknað. Við höfum heyrt umræðuna, menn segja að stjórnunarkostnaður aukist. Þetta er eins og er í almennri verktöku, menn ræða um verkið og þegar unnin er mikil hönnun og undirbúningur og vinna við útboðsgögn þá eykst kostnaðurinn en venjulega reikna menn með því að vinna hann til baka í útboðsverkinu og með betra skipulagi á því sem þar er framkvæmt. Það er enginn eðlismunur á því. En það er mjög mikilvægt að halda því til haga að það er ekki verið að tala um að bjóða út alla heilbrigðisþjónustuna og færa hana yfir til einkaaðila, þetta er jafnmikið innan kerfisins. Ég held að menn verði að átta sig á því líka að það er gríðarlega mikilvægt, og það hefur margoft komið fram í tengslum við þetta frumvarp, að menn hafi hér grunnþjónustu því að menn geta ekki tekið heilu málaflokkana og fært þá út. Við erum alltaf að tala um einhverja „marginala“ til að leysa biðlista eða til að leysa ákveðin tiltekin vandamál. Menn færa ekki heilu málaflokkana yfir til einkaaðila vitandi það að færu viðkomandi aðilar á hausinn stæði ríkið uppi þjónustulaust á því sviði. Ég held að menn séu fyllilega meðvitaðir um þetta.

[21:21]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ef sá hefði verið eini tilgangurinn með því að setja sjúkratryggingastofnun á laggirnar að leiðrétta þessar fjárveitingar og ganga skipulegar til verks í samningamálum þá hefði verið einfalt að efla þann þátt í starfi Tryggingastofnunar ríkisins.

Það sem hér er um að ræða er allt annars eðlis. Það er verið að skipta heilbrigðisþjónustunni upp eins og margoft hefur verið bent á í dag, annars vegar í kaupendur og hins vegar í seljendur. Svo tala menn um samkeppni og valfrelsi og hvað þetta allt saman heitir. En það hentar auðvitað ekki Samfylkingunni nú um stundir að viðurkenna að þetta sé annað og meira en bókhaldslegt atriði.

Ég vek athygli á því að hv. þingmaður segir að það sé aldrei meiningin að borga meira fyrir einkaþjónustuna jafnvel þó að kosta þurfi heilmiklu til í útboð á báða bóga og ráðgjafageirinn fitni eins og púkinn á fjósbitanum. Staðreyndin er sú að þau dæmi sem hafa verið uppi á borðum í fjölmiðlum undanfarnar vikur, bara þann tíma sem hæstv. heilbrigðisráðherra hefur verið í sínu ráðuneyti frá því þessi ríkisstjórn var mynduð, eru orðin nokkuð mörg og í öllum tilfellum hefur verið samið við einkaaðila og ríkið látið greiða meira en áður var gert fyrir sömu þjónustu. Þetta er auðvitað það sem við meinum þegar við erum að tala um einkavinavæðingu versus einkavæðingu.

Það vakti líka athygli mína í orðum hv. þingmanns að hann talaði um þetta sem tilraun og hann er annar þingmaður Samfylkingarinnar sem talar hér um kjark og þor þess flokks. (Forseti hringir.) Ég vona að þeir eigi ekki eftir að iðrast mjög mikið þessarar afstöðu en ég reikna þó með að svo verði.

[21:23]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Já, ég talaði um tilraun. Það er innbyggt í minn þankagang að maður gengur áfram og ef maður áttar sig á því að gengið er í vitlausa átt þá gengur maður til hliðar eða tekur nýja stefnu. Maður gengur ekki aftur á bak.

Bent hefur verið á að Tryggingastofnun sinni þessu verkefni í dag og heilbrigðisráðuneytið raunar líka og ég hefði átt að nefna það. Það eru nákvæmlega þessir aðilar sem verið er að færa undir sjúkratryggingastofnun til að halda betur um verkefnið og hindra að menn geti verið að leika sér með það að gera samninga öðruvísi en með gegnsæjum, augljósum og upplýstum hætti þar sem forsendur liggja fyrir. Ég ítreka það aftur að þá erum við að tala um verk innan heilbrigðiskerfisins í núverandi ríkisreknu heilbrigðiskerfi. Það verður örugglega langstærsta verkefnið. Mér finnst þau dæmi sem hér hafa verið nefnd ítreka mikilvægi sjúkratryggingastofnunar. Þannig virkar þetta á mig.

Þegar menn tala um dæmi þess að borgað hafi verið eitthvað meira þá geri ég ráð fyrir að það sé vegna þess að stytta hafi þurft biðlista eða leysa einhver ákveðin tiltekin mál. Þannig er það stundum. Menn geta þá gert þessi verk upp ef þau eru undir sjúkratryggingastofnun, metið þau og fundið aðrar leiðir. Það hefur komið fram í umræðunni að stundum hafi menn fundið fyrir því, m.a. fyrrverandi heilbrigðisráðherra, að þeir hafi ekki verið nógu öflugir í samningagerðinni, ekki haft nægilega góða fagþekkingu á vinnunni á við þær fagstéttir sem þar hafa verið að vinna. Það er enn ein ítrekun á því hvers vegna við þurfum sjúkratryggingastofnun þar sem við reynum að byggja upp þekkingu til að standa í slíkri samningagerð. (**Gripið fram í:** En tæknilega?) Nei, það hefur ekkert með tæknileg atriði að gera, hv. þingmaður verður að átta sig á þeirri upptalningu sem ég var með áðan, þ.e. um aðgengið, gæðin og allt sem þar kom fram og þar kemur kostnaðurinn síðast. Það á ekki að slaka á þessum kröfum í neinu og um það var sátt við gerð frumvarpsins og það skiptir máli.

[21:25]

Forseti (Ragnheiður Ríkharðsdóttir):

Forseti vekur athygli á því að hér hafa orðið smávægileg mistök með klukkuna því að tveir síðustu hv. þingmenn fengu einnig tvær mínútur í seinni hluta og biðst forseti afsökunar á því en fylgir tíma í seinni umræðu þegar síðasti ræðumaður tekur til máls.

[21:26]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hv. þingmaður hóf mál sitt á því m.a. að ásaka aðra hér í umræðunni um hroka en lauk svo máli sínu á því að ásaka talsmenn ólíkra sjónarmiða eða annarra flokka fyrir að vera athvarf íhaldssemi og tók svo að lokum fram að hann væri aldrei ómálefnalegur í ræðum sínum nema þegar hann vitnaði í aðra. (Gripið fram í.) Þetta sjálfsmat hv. þingmanns á hann að sjálfsögðu við sjálfan sig.

Hv. þingmaður notaði orðið nútímavæðing og taldi það vera einn af kostum þessa máls og gott ef hann vitnaði ekki einnig í einhverja ríkisstjórnarpappíra því til stuðnings að nú ætti að nútímavæða. Þá spyr ég hv. þingmann: Hvað þýðir nákvæmlega nútímavæðing? Þýðir hún það að íslenska heilbrigðiskerfið sé ekki nútímalegt í dag? Var það ekki nútímalegt þegar við tókum hjartaskurðlækningar inn í landið? Þurfti það að gerast í einkarekstri eða með útboðum? Nei, við gerðum það á Landspítala – háskólasjúkrahúsi. Hafa ekki bæklunaraðgerðir farið í gang á Akureyri, Norðfirði, Akranesi og víðar á síðustu árum? Var það ekki nútímalegt? Nota menn ekki nýjustu lyf og kaupa nýjustu tæki inn í opinberu íslensku heilbrigðisþjónustuna? Ég veit ekki betur. Hvað þýðir nákvæmlega nútímalegt hér? Er það kannski dulbúningur yfir þá markaðsvæðingar- og einkavæðingarhugsun sem hér er verið að læða inn bakdyramegin? Það skyldi nú ekki vera að þetta væri einmitt málblóm, skrautumbúðir utan um pólitísk markmið sem þarna eru á ferðinni? (**GuðbH:** Það á við fjárveitingarnar.)

Varðandi það sem hv. þingmaður sagði um fjárveitingarnar þá vil ég einmitt spyrja: Hefur vandamálið verið það að stjórnendur gerðu sér ekki grein fyrir auknu umfangi rekstrar og að þeir sæktu ekki um fjárveitingar í samræmi við það? Nei, það hefur ekki verið og er ekkert vandamál að leiðrétta slíkt í næstu fjárveitingum ef umfangið vex óvænt innan ársins. Vandinn er að það hefur ekki fengist og mönnum hefur verið haldið í fjárhagslegri spennitreyju ár eftir ár. Þetta vitum við vel, allir þingmenn. Landspítala – háskólasjúkrahúsi, (Forseti hringir.) sjúkrahúsinu á Akureyri og fleiri stofnunum hefur verið haldið í fjárhagslegri

spennitreyju ár eftir ár að mínu mati í pólitísku skyni.

[21:28]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég ætla að játa það á mig að ég hélt að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon væri kominn í ræðu en ekki andsvar þannig að ég lagði ekki alveg á mig þær athugasemdir sem komu. Ég ætla samt að reyna bregðast við. (**SJS:** Nútímavæðingin.) Það er nútímavæðingin, það er alveg hárrétt hjá hv. þingmanni að við höfum nútímavætt heilbrigðiskerfið og höfum staðið okkur mjög vel eins og ég tók fram í ræðu minni. Aftur á móti get ég ekki sagt það sama um ytri umbúnað í sambandi við fjárveitingavaldið eða með hvaða hætti við stýrum og deilum niður þessum verkefnum, hvort sem það er á milli sjúkrahúsa eða út á landsbyggðina miðað við Reykjavík. Ég vil gjarnan sjá þar nútímalegri vinnubrögð og auðvitað markvissari pólitísk viðbrögð líka við því hvar á að vinna þessi verk, og að við jöfnum aðstöðuna og aðgengið og fylgjum því eftir sem þar er.

Varðandi athugasemdir mínar um hroka sem ég ræddi um þá var það bara ein tilvitnun í ræðu sem ég skráði niður meðan ég hlustaði á umræðuna fyrr í dag. Þar var sagt að við mundum greiða atkvæði með sjúkratryggingafrumvarpinu með bundið fyrir augun. Það eru ekki mín orð, það var haft eftir hv. þm. Ögmundi Jónassyni fyrr í umræðunni. Ég var að biðjast undan þess konar málflutningi.

Ég held að við getum verið sammála um að bæta þarf fjárveitingar til sjúkrahúsa. Það er rétt að oft hafa komið umsóknar um viðbætur og annað slíkt. Því miður er fjárlagagerðin ekki alltaf það gegnsæ að við fáum að sjá hver upprunalega óskin er. Dreifingin á fjárveitingum hefur líka verið mjög gölluð, þ.e. nú er það þannig að menn verða fyrst að greiða launin og annað rekstrarfé fá þeir ef afgangur er eftir að laun hafa verið greidd. Ég tel þetta vera fáránlegt kerfi og útilokað að hafa það óbreytt vegna þess að eftir sitja einstaka heilbrigðisstofnanir úti á landi án þess að fá nokkurt einasta rekstrarfé út af (Forseti hringir.) þessu fyrirkomulagi.

[21:30]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Já, naumt er skammtað. — Það viðfangsefni að betrumbæta fyrirkomulag fjárveitinga til opinbers rekstrar hvort heldur er í heilbrigðiskerfinu eða annars staðar er engin afsökun fyrir einkavæðingargötunni. Það eru svo margar aðrar skilvirkar leiðir til þess ef það er það eina sem þarf að takast á við. Það er í fyrsta lagi ekkert vandamál að gera það á grundvelli stefnu þar sem stofnanir hafa skilgreint hlutverk. Og ef það er eitthvað að mínu mati sem virkilega hefur skort á undanfarin ár þá er það slík heildaryfirsýn yfir heilbrigðiskerfið og einkum hlutverk stærstu stofnananna og að þær hefðu skilgreint afmarkað hlutverk og fengju fjárveitingar í samræmi við það sem væri hluti af hinni samræmdu heilbrigðisstefnu. Það er hægt að nota reiknilíkön af ýmsum toga o.s.frv.

En að halda að einhver svona brella um að kostnaðargreina þetta allt og fara að telja inn aðgerðirnar leysi allan vandann er álíka vitlaust eins og þegar menn héldu að reiknilíkönin ágætu mundu leysa allt í (Forseti hringir.) skólakerfinu sem ég spái að hv. þingmaður muni eitthvað eftir að gerðist nú ekki.

[21:31]

Guðbjartur Hannesson (Sf) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég held að hv. þingmaður og ég getum orðið sammála um að hvorki sjúkratryggingastofnunin né reiknilíkönin leysa allan vanda. Aftur á móti tel ég að hér sé verið að stíga réttara skref en gert hefur verið í mörgum öðrum aðferðum sem hafa verið nefndar til að leysa málið og þess vegna styð ég þetta frumvarp. Ég held að það sé einmitt mjög mikilvægt að fara í nákvæmari greiningar — að því gefnu og það er gefið upp í þessum umræðum öllum, að það sé ekki eingöngu fókus á fjármagn, það er fókus á aðgengi, á gæði og þá þjónustu sem veitt er. Það er það sem á að vera forgangurinn í þessari vinnu.

Og að því gefnu þá sé ég heldur ekki hvað mælir gegn því að starfsmenn Tryggingastofnunar sem hafa unnið þessa vinnu færist yfir í sjúkratryggingastofnun. Við bætum við reynslubankann og búum til öflugra batterí sem getur sinnt þessu betur. Hvað er svona neikvætt við það?

Við höfum rætt um þetta sem einkavæðingu. Hér varð gjaldfall á því orði þegar hv. þm. Katrín Jakobsdóttir var komin niður í hálfmarkaðsvæðingu yfir hugtakið. (Forseti hringir.) Við getum leikið okkur með orð en það er ekki einkavæðing sem er tilgangurinn með sjúkratryggingastofnun.

[21:33]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég vil byrja á því að segja að ég held að þessi umræða sýni og hún mun örugglega gera það hvað mig varðar, að það er naumt skammtað samkvæmt nýju þingsköpunum. Það er heldur aumt að fá 15 mínútur og síðan 5 mínútur til að ræða þetta stóra mál við 3. umr. og fá þær tilkynningar að nýju þingsköpin beri að túlka þannig að þingflokkar geti ekki nýtt sér rétt sinn til tvöföldunar umræðu nema við 2. umr. Þannig er nú gefið á garðann í þessu.

Íslenska heilbrigðiskerfið er í grunninn mjög gott. Það hafa margir sagt hér í dag. Líka aðstandendur þessa frumvarps. Og þá væri auðvitað nærtækast að spyrja í byrjun: Má það þá ekki að vera í friði, svona í aðalatriðum? Hvers vegna þarf að fara í þennan leiðangur ef íslenska heilbrigðiskerfið er gott? Er það ekki bara á heimsvísu eins og stendur í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar?

Og það er talað um það hér eins og stórtíðindi að ríkisstjórnin vilji að á Íslandi sé veitt heilbrigðisþjónusta á heimsmælikvarða. Nema hvað? Datt mönnum eitthvað annað í hug? Þarf að setja það á blað í stjórnarsáttmála? Vitum við Íslendingar það ekki vel að við eigum eitt allra besta heilbrigðiskerfi í heimi og deilum því með frændum okkar á hinum Norðurlöndunum og nokkrum öðrum þjóðum, t.d. Kanada og Hollandi, sem hafa valið einmitt sömu leið varðandi grunnuppbyggingu heilbrigðisþjónustu sinnar. Að hún sé kostuð af skattfé. Hún sé í aðalatriðum opinberlega rekin, á ábyrgð hins opinbera og veiti öllum jafna þjónustu eftir því sem framast er kostur.

Það er ekki mikið deilt um það í heilbrigðisumræðum í heiminum að þetta módel hefur algera yfirburði. Þegar Alþjóðaheilbrigðisstofnunin er að veita ráðgjöf í þróunarríkjum, hvert bendir hún? Til Norðurlandanna. Og það vel að merkja ekki endilega til Svíþjóðar í dag heldur þess heilbrigðiskerfis sem Norðurlöndin höfðu byggt upp í góðum jafnaðarstefnuanda en eru kannski sum á hlaupum frá núna, því miður.

Það er alveg sama hvernig menn reyna að halda öðru fram. Sá andi sem svífur yfir vötnum þessa frumvarps er andi markaðsvæðingar og einkareksturs. Hann er líka á bak við í stjórnarsáttmálanum þar sem talað er um mikilvægi fjölbreytilegra rekstrarforma í heilbrigðisþjónustu, m.a. með útboðum á þjónustusamningum o.s.frv. Það er vissulega tekið fram að síðan eigi að tryggja að allir hafi jafnan aðgang. Og ég segi aftur, nema hvað? Hér hafa þingmenn Samfylkingarinnar, varaformaður Samfylkingarinnar, komið upp og talað um að það séu stórtíðindi að það eigi ekki að fara að mismuna. Datt mönnum eitthvað annað í hug? Ég held að það beri hins vegar vott um að mönnum er kannski órótt inni í sér að þeir skuli þurfa að koma hér upp aftur og aftur og segja að heilbrigðisþjónustan eigi áfram að vera góð og hún eigi áfram að vera fyrir alla og það standi ekki til að fara að mismuna. Af hverju þarf að taka það fram? Hvarflaði eitthvað annað að mönnum? Getur verið að það sé vegna þess að þeir eru í mikilli vörn með þetta frumvarp? Og þeir vita hver hugmyndafræðin er á bak við það. Auðvitað vita þeir það. Í stefnuyfirlýsingu heilbrigðisráðherra frá því í febrúar andar af hverri síðu hugsuninni um fjölbreytileg rekstrarform í heilbrigðisþjónustu. Stefnumótun um eignarhald og yfirstjórn heilbrigðisstofnana. Það er þá sem sagt ekki sjálfgefið. Skipulag og rekstrarform. Aukið samræmi í fjármögnun ólíkra rekstrarforma o.s.frv. Þurfa menn einhverra vitnanna við? Hafa menn ekki nennt að lesa ályktanir síðasta landsfundar Sjálfstæðisflokksins? Muna menn ekki áhersluna sem þar var lögð á að nú yrði Sjálfstæðisflokkurinn að fá heilbrigðisráðuneytið til að hann gæti farið að taka til hendinni. Það var nánast bara úrslitakrafa og aðalályktun síðasta, nema ef það skyldi vera næstsíðasta landsfundar Sjálfstæðisflokksins.

Svo vitna menn í margt hið góða í þessu frumvarpi sem auðvitað er því í grunninn er margt í því sem er úr gildandi löggjöf okkar í þessum efnum. En það ber að hyggja mjög vel að því út í hvaða leiðangur menn eru að fara og hvaða svigrúm og valdheimildir lagasetning af þessu tagi færir síðan til pólitískra áherslna og útfærslu og stefnumótunar. Og þar verð ég að segja að ég held að það sé leitun á frumvarpi sem er mér liggur við að segja lævíslega saumað utan um það að um leið og ráðherrann er búinn að fá þetta í sínar hendur getur hann meira og minna gert það sem honum sýnist hvað varðar skipulag þjónustunnar, rekstrarform hennar og það hverjum er falið að veita hana.

Það er talað hér um það að heilbrigðisráðherra marki stefnu innan ramma þessara laga. Hvers vegna er það sérstaklega tekið fram? Er það yfirleitt tekið fram í faglöggjöf sem heyrir undir einhvern ráðherra? Nei, yfirleitt ekki. Það er oftast sagt að málaflokkurinn heyri undir ráðherra. Og þá fer það samkvæmt hefðum og venjum hvernig með það er farið innan stjórnsýslunnar en það er ekki sjálfstætt pósitíft valdaframsal til ráðherrans um pólitíska stefnumótun enda á hún ekki að gerast á þeim forsendum. Það er eitthvað sem menn semja um í stjórnarsáttmála. Það er eitthvað sem flokkar móta hjá sér. Svo koma þeir að völdum eftir atvikum og starfa á grundvelli laga og þess ramma sem þar er settur. Hér er verið að gera annað. Það er verið að lögtaka, ef af verður, alveg sérstaka pósitífa stefnumótunarheimild fyrir ráðherra. Hún gengur síðan aftur, t.d. í 40. gr. þar sem segir:

Samningar um heilbrigðisþjónustu skulu gerðir í samræmi við stefnumörkun samkvæmt 2. gr., m.a. um skipulag, forgangsröðun verkefna, hagkvæmni þjónustunnar og allt þetta. Með öðrum orðum, framkvæmdaraðilinn verður síðan að taka mið af hinum lögvarða rétti ráðherrans til pólitískrar stefnumótunar í málaflokknum.

Hvað getur þetta þýtt á mannamáli? Segjum nú bara svo að einhver heilbrigðisráðherra fái þá flugu í höfuðið að á næstu þremur árum skuli bjóða alla heilsugæslu í landinu út? Það er orðin stefna hans. Hann vísar í 2. gr. Hann vísar í 40 gr. og sjúkratryggingastofnuninni ber að fara að því. Það er þar með orðin lögbundin pólitísk stefna sem á að gilda í framkvæmdinni.

Þarna held ég að sé verið að fara inn á mjög hættulega braut og það eigi ekki að búa svona um þessa hluti í lögum. Þarna eiga bara að gilda grunnskilgreiningar laganna og það á ekki að vera með framsal af þessu tagi til pólitískrar stefnumótunar inn í málaflokkinn sem aðrir aðilar eru síðan lögskyldaðir til þess að framkvæma.

Það eru þarna ákvæði sem að mínu mati eru algerlega óásættanleg eins og frá þeim er gengið í þessu frumvarpi, vissulega að nokkru leyti sagt og skoðað í ljósi þeirra pólitísku áherslna sem t.d. núverandi heilbrigðisráðherra og flokkur hans fara með.

Hér hafa menn rætt talsvert um fordæmi frá Noregi og Bretlandi og Svíþjóð og ég hef gjarnan bent mönnum á að skoða aðeins Nýja-Sjáland og fleiri lönd sem mikið mætti læra af og ekki endilega dæmin um það hvernig rétt sé að gera hlutina. Í skýrslu sinni fyrir nokkrum árum tók Ríkisendurskoðun m.a. Nýja-Sjáland fyrir og gaf því nú ekki háa einkunn sem þar hefði verið gert í anda nýfrjálshyggjunnar.

En við skulum muna eftir einu þegar við berum Ísland saman við þó það sé ekki nema Svíþjóð hvað þá 60 milljóna Bretland, að við erum hérna 317 þúsund. Og við þurfum auðvitað að hugsa þessa hluti dálítið út frá því hvernig við sem erum svona lítil eining náum best utan um viðfangsefni af þessu tagi, af því að við höfum metnað til þess að vera með fyrsta flokks þjónustu, á heimsmælikvarða eins og þar stendur, og við viljum væntanlega gjarnan að sem allra mest af sérhæfðri læknisþjónustu sé í boði hér á landi.

Því nefndi ég nú hjartaskurðlækningarnar að ég þekki það vel af mínum högum og persónulega hversu rosalega erfiðir þeir tímar voru þegar allir þurftu að fara úr landi til að fá þá þjónustu og bíða upp á von og óvon, fyrst í Gautaborg og síðan í Kaupmannahöfn, um það hvort þeir lifðu biðina af, og allt það sem það þýddi fyrir viðkomandi fjölskyldur o.s.frv. Það að ná að gera þetta sem mest hér heima og að þessi góða þjónusta sé hér í boði er því gríðarlega dýrmætt, og hvernig getum við þá best gert það? Með því

að dreifa ekki kröftunum. Með því að standa vörð um stórar öflugar stofnanir og ekki síst flaggskipið okkar, Landspítalann.

Það er „den rene galne vanvid“ eins og sagt væri á dönsku ef Ísland, þessi litla eining, fari að taka tugmilljónaþjóða fordæmi í því að dreifa kröftunum og trúa á samkeppni og valkosti og guð má vita hvað þegar vandamálið í mörgum tilvikum er að við erum alveg í fæsta lagi til þess að ein eining í landinu geti boðið upp á viðkomandi þjónustu. Það er ekkert annað en aukinn kostnaður og óskilvirkni að taka þá áhættu að mola heilbrigðisþjónustuna í sundur og byrja að leysa hana upp og veikja þar með kjölfestuna sem fólgin er í stóru og öflugu opinberu stofnunum sem við eigum og þurfum að standa vörð um. Stofnanir eins og Landspítali – háskólasjúkrahús, sjúkrahúsið á Akureyri og heilsugæslukerfið sem þar er til fyrirmyndar nánast á allan hátt, leyfi ég mér að fullyrða, og auðvitað mikilvægar landshlutastofnanir eins og heilbrigðisstofnun Austurlands, Þingeyinga, fyrir vestan og stofnanirnar hér á suðvesturhorninu, að sjálfsögðu. Þannig að hér á að stíga varlega til jarðar.

Hér hefur eðlilega nokkuð verið rætt um þá markaðsvæðingu, einkavæðingu sem þarna er á ferðinni. Og ég vil bara leggja á það áherslu að af okkar hálfu er hin stóra víglína í því máli hvort menn hleypa einkarekstri sem er í ágóðaskyni, sem er rekinn til þess að draga arð út úr starfseminni, inn í kerfið. Þá erum við komin inn í alveg nýja hluti. Það skipulag sem hér hefur þróast, sumpart af sögulegum ástæðum að öflugar sjálfseignarstofnanir og félagasamtök hafa lyft grettistaki á mörgum sviðum í sambandi við hjúkrunar- og dvalarheimili, í sambandi við endurhæfingu og fleira í þeim dúr, það er inngróinn hluti í okkar ágæta heildstæða kerfi og er enginn að amast við því og ég vísa því algjörlega til föðurhúsanna að í málflutningi okkar sé fólgin einhver andstaða við það.

Enda má segja að í raun og veru hafi það verið framlengdur armur hins opinbera út í þessa uppbyggingu sem á sér sögulegar ástæður af ýmsu móti vegna þess að menn vildu gera betur en kannski hafði tekist að gera af vanefnum á hinni öldinni og menn bundust þar af leiðandi samtökum og réðust í átök og söfnuðu peningum og gáfu inn í kerfið. Það var nú ekki sá tíminn þá að menn væru farnir að hugsa um að græða á því og draga út úr því peninga þegar menn í sjálfboðavinnu meira og minna byggðu berklahælin og gáfu stórfé og létu þessar stofnanir erfa sig o.s.frv. Má ég þá frekar biðja um það hugarfar heldur en það sem svífur hér yfir vötnunum, að mikilvægasti kjarni heilbrigðisþjónustunnar og velferðarkerfisins í landinu eigi fyrst og fremst að verða matarhola til þess að græða á. Það finnst mér ekki geðfelldur hugsunarháttur. Það segi ég bara hreint út af því það eru vissir hlutir sem á að nálgast með öðrum hætti en þeim einum að hafa glýju mammons í augunum.

Ágóðaþátturinn inni í þessu er þarna og því munu menn ekki komast hjá. Við þekkjum af rannsóknum hvernig þetta ferli hefur verið þar sem menn leggja af stað án þess að segja söguna alla, ekki einu sinni hálfa, þessu er lætt af stað sem tæknilegum breytingum, lagfæringum, við þurfum að kostnaðargreina og reikna þetta út. Og hvar getur svoleiðis leiðangur endað og í hvaða átt stefnir hann? Ég held að þeir sem hafa engar efasemdir ættu að byrja á því að fara og sjá kvikmynd Michaels Moores um bandaríska heilbrigðiskerfið og samanburð á því og því sem best gerist á Norðurlöndunum, í Kanada og annars staðar. Lesa svo kannski þær ágætu skýrslur og greinargerðir sem hér eru birtar sem fylgiskjöl. Það er annars orðið undarlegt þegar amast er sérstaklega við því að hér séu dregin fram álit fræðimanna sem hafa annað mat á hlutunum en aðstandendur tiltekins frumvarps. Ég hef bara varla heyrt aðra eins umræðu eins og hér kom fram á köflum hjá ákveðnum þingmanni í dag út af því.

Má þá ekki ræða þetta nema með tiltekin gleraugu á nefinu? Er óheimilt að vera talsmaður annarra sjónarmiða en þeirra sem þóknast meiri hlutanum? Ég veit ekki hvar heimurinn er kominn ef menn ætla að fara að takast á um pólitísk álitamál og deiluefni með því hugarfari. Eru einhverjar launhelgar hér? Eða er það kannski það sem er að pirra, sérstaklega suma þingmenn Sjálfstæðisflokksins hér í dag og jafnvel suma samfylkingarmenn, að tjöldin eru að falla, að feluleikurinn hefur afhjúpast, að það er loksins að dragast fram í dagsljósið og vonandi að komast út í þjóðfélagið hvað hér er raunverulega á ferðinni og upp í hvaða leiðangur er raunverulega verið að leggja?

Og má ég svo að lokum, frú forseti, undrast mikla fjarveru hæstv. heilbrigðisráðherra hér. Ég hef ekki séð hann undir síðari hluta umræðunnar. Ég hefði haft hug á því að eiga við hann svolítil orðaskipti en ég verð að geyma það þangað til ég tek ef til vill aftur til máls þó að ræðutími minn verði þá nokkuð skorinn við nögl eins og kunnugt er. (Gripið fram í.) Það er gaman að sjá hæstv. ráðherra. Það gleður mig mjög að sjá hans ásjónu hér í hliðardyrum og ég skal þá eiga við hann orðastað aftur á seinni stigum.

[21:48]

Alma Lísa Jóhannsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Eins og fram hefur komið í nefndaráliti minni hlutans er meginefni þessa frumvarps ný lög um sjúkratryggingar og byggjast þau á yfirlýstri stefnu ríkisstjórnar um að styrkja hlutverk ríkisins sem kaupanda heilbrigðisþjónustu. Markmið laganna er að fjölga útboðum og rekstrarformum og koma á fyrirkomulagi kaups og sölu í heilbrigðisþjónustu þar sem fjármagn fylgir sjúklingi. Þessu fylgir að kostnaðargreina skuli einstaka þætti heilbrigðisþjónustu eins og reyndar nú þegar er gert innan félagslegu heilbrigðisþjónustunnar.

Frumvarpið byggir á þeirri grunnstefnu ríkisstjórnarinnar að fari fram samningar og viðskipti á milli kaupenda og seljenda heilbrigðisþjónustu. Í umræðum um heilbrigðismál hefur hæstv. heilbrigðisráðherra talað mikið um að þær breytingar sem til stendur að gera hafi í för með sér aukna þjónustu, aukin gæði og þá meiri hagkvæmni, að við fáum með þessu aukið valfrelsi og meira fyrir peninginn.

En standast þessar staðhæfingar? Er þetta rétt? Já. Þessar staðhæfingar eru vissulega réttar samkvæmt trúar- og kennisetningum nýfrjálshyggjunnar. Hugmyndafræði einkavæðingar sem er af mörgum hverjum talin vera hin eiginlega bókstafstrú samtímans. En er þetta rétt ef tekið er mið af reynslu þjóðanna? Sannar fengin reynsla að markaðsvæðing heilbrigðisþjónustunnar sé hagkvæmari og að

hin svokölluðu fjölbreyttu rekstrarform skili skattborgurum betri og ódýrari þjónustu? Hið stutta svar er einfalt: Nei, reynslan sannar ekkert slíkt.

Reynslan kennir okkur þvert á móti að stíga afar varlega til jarðar í þessum efnum og fórna ekki því sem byggt hefur verið upp í gegnum áratugina. Staðreyndin er sú að markaðsfyrirkomulag í heilbrigðisþjónustu fylgir óhagkvæmni. Hún er með öðrum orðum dýrari fyrir skattborgarana. Hafa stjórnvöld gert ráð fyrir stjórnunar- og umsýslukostnaði? Kostnaði af markaðssetningu og reikningagerð? Heill iðnaður vex upp í kringum slíkt eins og dæmin sanna og dregur til sín drjúgt fjármagn.

Önnur tegund útgjalda sem þekkist ekki í opinberu kerfi eru arðgreiðslur til hluthafa. Fyrir hverja krónu sem er greidd til hluthafa minnkar upphæðin sem fer í sjálfa heilbrigðisþjónustuna. Hvar ætli láti þá undan? Ekki eru meiri peningar í kerfinu og þá hljóta þeir að koma í jafnri þjónustu til landsmanna annars vegar og í greiðslu til starfsmanna.

Lykilspurningin sem við stöndum frammi fyrir núna er hvort við viljum veikja veigamikil samfélagviðfangsefni eins og menntun og heilbrigðisþjónustu. Hingað til höfum við valið að standa sameiginlega að heilbrigðisþjónustunni. Viljum við víkja frá þeirri stefnu?

Í 39. gr. frumvarpsins er lagt til að ekki megi gera samninga við stéttarfélög eða fagfélög á sviði heilbrigðisþjónustu eins og tíðkast hefur á undanförnum árum. Ég geri mjög alvarlegar athugasemdir við þennan lið og hafa einnig komið fram athugasemdir í umsögnum um frumvarpið þar sem tekið er fram að hér virðist verið að gera atlögu að félögum heilbrigðisstétta, brjóta niður samstöðu þeirra og gera að engu uppbyggingu félagsstarfs og fagmennsku innan þeirra. Ég tek undir þessa athugasemd af heilum hug og undirstrika mikilvægi fagfélaga og stéttarfélaga og aðkomu þeirra að samningum.

Fram hefur komið að starfsmenn hafa ekki grætt á því að þurfa að gera samninga sem einstaklingar við einkarekin félög í heilbrigðisþjónustu þegar stéttarfélög hafa ekki aðild að samningum þeim til stuðnings.

Í umræðunni hér á undan hafa einnig komið fram sjónarmið frá hv. þingmönnum Samfylkingar sem gera það að verkum að áhyggjur mínar af þessari grein eru ekki af engu komnar. Fram kom í orðum hv. þm. Guðbjarts Hannessonar hér áðan að eitt af markmiðum þess að setja þetta inn í frumvarpið væri að tryggja sig gegn samráði. Ég velti þá fyrir mér samráði starfsmanna sín á milli. Mér finnst þetta mjög sérstakt. Hvert er markmið stéttarfélaga?

Á undanförnum missirum hefur ýmsum þáttum innan Landspítalans – háskólasjúkrahúss verið úthýst. Yfirlýstur tilgangur með þessu er að ná niður útgjöldum. Rök eins og þau að í þessu felist tækifæri fyrir starfsfólk eru notuð. En á sama tíma er það mjög skýrt að ekki eru meiri peningar í pottinum. Hvaða tækifæri felast í því fyrir ljósmæður ef ríkið borgar þeim einfaldlega sanngjarnari laun? Felast ef til vill tækifæri í því?

Vissulega verður maður hugsi yfir þeim kafla nefndarálits 1. minni hluta sem nefnist *Reynsla Íslendinga af einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu*. Hefur þingheimur kynnt sér það til hlítar? Af hverju í ósköpunum hefur þingheimur ekki enn orðið við þeirri beiðni að reynsla Íslendinga af þessum málum sé einmitt rannsökuð til hlítar á faglegan og yfirgripsmikinn hátt? Er það ekki allra hagur að reynsla, þekking, rannsóknir og faglegt mat liggi til grundvallar svo stórum breytingum á heilbrigðisþjónustu Íslendinga?

Reynsla annarra landa hefur sannarlega sýnt okkur að það eru tvær hliðar á þessum málum öllum. Í því samhengi má m.a. nefna nefnd sem hefur starfað á vegum þingsins í Bretlandi, rannsóknarnefnd um heilbrigðismál. Ég fann engar vísbendingar um að rétt væri að einkarekstur væri skattborgurum ódýrari. Þvert á móti lýsti nefndin áhyggjum sínum yfir því að fé væri fært úr opinberum geira til þess að styðja nýjan einkarekstur. Slíkt væri ekki einungis tilfærsla fjármagns sem orkar tvímælis heldur hefði í för með sér ótryggari þjónustu og nýja kostnaðarliði.

Í ábendingum nefndarinnar fólust einnig áhyggjur af því að einkageirinn veldi sér heilsuhraustari viðskiptavini og arðvænlegar aðgerðir. Úr hinum opinbera geira færi fé til einkageirans. Eftir sæti minna til skiptanna innan opinbera kerfisins en samt sem áður sæti hann uppi með áhættumiklar og óarðbærar aðgerðir og sjúklinga og áframhaldandi álag.

Einnig benti nefndin á ábyrgð opinberra sjúkrahúsa á kennslu en slíkt hefur afleiðingar á þjálfun og menntun starfsfólks. Ofan á þetta allt saman átti nefndin sem rannsakaði heilbrigðismálin í Bretlandi í mesta basli við að fá gögn vegna viðskiptaleyndar þar sem ríkti á gögnum um ráðstöfun fjármuna og reikningsaðferðir. Það er því verið að endurskilgreina almannasviðið sem einkasvið og reisa múra um einkareksturinn. Þetta felur í sér ójafnan aðgang að upplýsingum í skjóli viðskiptaleyndar og upplýsingalaga. Einkageirinn lýtur arðsemiskröfum og nýtur leyndar en makar krókinn af fé og heilsu skattborgara. Er slíkt merki um heilbrigt samfélag?

Á undanförnum árum hefur kostnaðarþátttaka almennings í heilbrigðiskerfinu aukist. Komugjöld eru einn liður í að færa útgjöldin yfir á almenning og eru þetta ekkert annað en duldir skattar sem Sjálfstæðisflokkurinn færir yfir á okkur á meðan lækkaður hefur verið skattur á stórfyrirtæki og fjármagnseigendur. Þetta er nú jafnræðið.

Einstaka læknastéttir hafa sagt upp samningi við Tryggingastofnun og starfa nú algjörlega á einkaforsendum án tengsla við sjúkra- og almannatryggingar. Þar ríkir frjáls verðlagning og endurgreiðsla á þjónustu sem þau veita óháð hvað hún kostar. Þetta á einnig við um talmeinafræðinga og við þekkjum samsetningu af verðlagningu tannlækna þar sem kostnaður almennings getur verið ansi mikill eftir álagningu tannlækna. Þessi aukni kostnaður á almenning getur leitt til færri heimsókna til þjónustuaðila. Þetta getur leitt til ójafnaðar í aðgengi að þjónustu og þannig grafið undan þeirri heilbrigðisþjónustu sem við höfum notið þar sem haft er að leiðarljósi að allir séu jafnir.

Frumvarpið veitir einnig heimild til gjaldtöku fyrir almenna og sérhæfða heilbrigðisþjónustu á göngudeild, dagdeild, slysadeild og bráðamóttöku sjúkrahúsa sem veitt er án þess að um innlögn sé að ræða og velti ég fyrir mér hvort þetta muni hafa í för með sér aukinn kostnað fyrir sjúklinga sem gætu verið kallaðir inn til rannsókna sem er nauðsynleg forsenda fyrir til að mynda uppskurði án inn-

lagnar og þannig verður kostnaðurinn færður yfir á sjúkling.

Fram hefur komið í ræðum Samfylkingarinnar að þeir vilji láta markaðslögmálin vinna í þágu markmiða jafnaðarstefnunnar. Er það tilvikið þegar kostnaði við þjónustuna er velt yfir á notandann?

Hágæðaheilbrigðisþjónusta sem kostar Bandaríkjamenn 14% af þjóðarframleiðslu í markaðsumhverfi kostar aðeins 7–9% af þjóðarframleiðslu í ríkjum þar sem kerfið er opinbert og landsmenn sitja við sama borð. Einkavædd heilbrigðisþjónusta sem lýtur lögmálum markaðarins hefur þá tilhneigingu til að þenjast út eins og fram hefur komið hér í ræðum fyrr í kvöld og heildarútgjöld heilbrigðisþjónustu spennast einnig út í einkaframkvæmd á henni þar sem þar skapast offramboð á einstaka svæðum og umfram allt á vel efnuðum svæðum stórborga. Þetta hefur verið sannreynt.

Vaxandi einkafjármögnun eykur greiðslubyrði þeirra mest sem búa við lökust kjör og þurfa mesta þjónustu. Einkafjármögnun heilbrigðisþjónustunnar í gegnum komugjöld í opinbera kerfinu er að markaðsvæða einkavædda þjónustu byggir á allt öðrum forsendum en hin samábyrga hugsun sem við höfum búið við þar sem hugmyndafræðin gengur út á að við greiðum öll sameiginlega úr skattsjóðum okkar.

Í annars konar fyrirkomulagi greiða þeir mest sem mest þurfa á þjónustunni að halda, svo sem láglaunafólk, börn, aldraðir, heilsuveilir, sjúkir. Þetta þýðir að frískir greiði minna, vinnufærir greiði minna en aldraðir og heilsuveilir greiði meira. Karlar greiði minna en konur meira. Hátekjufólk greiðir minna en lágtekjufólk meira. Viljum við virkilega halda þá leið? Hér er um að ræða alvarlega tilfærslu á greiðslubyrði milli ólíkra þjóðfélagshópa í öfuga átt. Samt sem áður tala menn um samábyrga heilbrigðisþjónustu.

Könnun sænsku félagsþjónustunnar frá 2002 sýnir að 15% þeirra sem lifa undir viðmiðunarmörkum félagsaðstoðar segjast ekki hafa efni á að leita sér læknis vegna kostnaðar. Allt að 50% hafa ekki efni á að fara til tannlæknis. Þetta vekur spurningar um hvort þetta samræmist því leiðarljósi sem við höfum um aðgengi fyrir alla að heilbrigðisþjónustu. Auknum kröfum um að auka heilbrigðisþjónustu verður ekki mætt með hagræðingu og breyttum rekstrarformum. Vandamálið snýr að því að á sjúkrahúsum og hjúkrunarheimilum eru settar fjárhagslegar skorður í ósamræmi við skyldur. Það verður ekki leyft innan einkaframtaksins heldur án þess að skerða þjónustu þar sem eru meiri kröfur um framleiðni, sem sé meiri vinna fyrir lægri laun.

Ljóst er að Íslendingar eins og aðrar þjóðir munu óska eftir aukinni þjónustu á næstu árum og það felur í sér aukinn kostnað. Spurningin er: Hvernig ætlum við sem þjóð að leysa það? Það þarf að fara fram grundvallarumræða um grunnþjónustu. Á hún að vera á grundvelli samhjálpar? Þetta er í sjálfu sér efnahagsumræða vegna þess að við megum ekki gleyma því að heilbrigði landsmanna á sterkan þátt í hagvexti þjóðarinnar.

Einnig er ástæða til að hafa áhyggjur af stöðu landsbyggðarinnar. Reynsla annarra landa hefur sýnt að landsbyggðin situr eftir við markaðsvæðingu í heilbrigðiskerfinu. Dreifbýlið býr yfir læknaskorti. Sameining til hagræðingar verður á dreifbýlum svæðum og líklegt er að markaðsvædd þjónusta verði einungis þar sem arðbært er að setjast að. Og hvað gerist þá á landsbyggðinni?

Það eru vaxandi deilur í Svíþjóð um stefnumótun í heilbrigðisþjónustu. Reynsla Breta af markaðsvæðingu heilbrigðiskerfisins er mjög umdeild. Nýsjálendingar hafa eyðilagt hið samábyrga heilbrigðiskerfi og meira að segja Bandaríkjamenn eru farnir að lýsa yfir efasemdum um sitt kerfi. Engu að síður stefnum við Íslendingar á braut markaðsvæðingar og grunnþjónustu.

Hæstv. forseti. Ég hvet þingmenn alla til að kynna sér þessi mál af kostgæfni og axla þá ábyrgð sem þeim er falin. Ég trúi því ekki fyrr en ég sé það að meiri hluti þingmanna vilji halda í þessa vegferð með íslenska heilbrigðiskerfið, þá vegferð sem viðurkenndir sérfræðingar vara við, vegferð einkavæðingar, mismununar og óhagkvæmra fjárútláta eins og dæmin sanna. Mig langar að minna á að við erum ekki sterkari en veikasti hlekkurinn eða ríkari en fátækasta barnið. Við skulum ekki gleyma. því.

[22:02]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Í dag höfum við rætt frumvarp til laga um svokallaðar sjúkratryggingar sem fela í sér kerfisbreytingu á íslenskri heilbrigðisþjónustu. Reyndar má segja að hún hafi að hluta til fengið stoð í lögum um heilbrigðisþjónustu sem samþykkt voru hér á Alþingi fyrir örfáum árum síðan, árið 2002 eða 2003 minnir mig, eða 2005. Þar voru samþykktar allvíðtækar heimildir fyrir ráðherra til að haga fyrirkomulagi heilbrigðisþjónustunnar eftir sinni vild.

Við í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði vorum andvíg þeim breytingum sem það frumvarp fól í sér og nú er haldið áfram.

Vert er að huga að því sem áður hefur verið sagt í þessari umræðu. Það skiptir máli hver heldur á málunum og nú heldur Sjálfstæðisflokkurinn á heilbrigðismálunum. Ráðherra Sjálfstæðisflokksins fer með heilbrigðismálin.

Stefna Sjálfstæðisflokksins hefur verið skýr. Í umræðum fyrr í dag hafa þingmenn Sjálfstæðisflokksins einmitt sagt: Við virðum skoðanir vinstri grænna vegna þess að þær eru klárar og afdráttarlausar en við erum ekki sammála þeim. Sama gætum við sagt um skoðanir Sjálfstæðisflokksins. Þær koma grímulaust fram. Það má virða þær en við erum ekki sammála þeim.

Ef við lítum á stefnu Sjálfstæðisflokksins í heilbrigðismálum — einkavæðingarmálum — hefur krafan um einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu verið skýr á undanförnum landsfundum. Í ályktun frá landsfundi Sjálfstæðisflokksins 2007 stendur, með leyfi forseta:

„Því ber að huga að enn frekari einkavæðingu á öðrum sviðum svo sem á sviði heilbrigðis-, mennta- og orkumála.“

Er þetta ekki allt að gerast? Ráðherra heilbrigðismála er úr Sjálfstæðisflokknum. Ráðherra menntamála er úr Sjálfstæðisflokknum. Reyndar þurfa þeir ekki að hafa ráðherra orkumála í Sjálfstæðisflokknum því einkavæðingarsinninn, hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson, fer með þau mál. Það varð líka mikill fögnuður þegar Sjálfstæðisflokkurinn hafði myndað ríkisstjórn með Samfylkingunni á grundvelli þessa stefnumiða sinna.

Mér finnst að hv. þm. Ásta Möller eigi ekki að skammast sín fyrir einkavæðingartalið. Þetta er stefna flokksins. Ég hlustaði á ræðu hennar áðan. Hún átti í vandræðum og ræðan var full af tungubrjótum, einkarekstur, einkavæðing æ, æ, æ. (**ÁMöl:** Ég var ekki með neinn tungubrjót.) Bíddu við. Nei, það var því miður hv. þingmaður — (Gripið fram í.) Ásta Möller, formaður heilbrigðisnefndar, olli mér nokkrum vonbrigðum þegar hún kveinkaði sér undan því að taka sér orðið einkavæðing í munn. Það er stefna Sjálfstæðisflokksins. Hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde var yfir sig ánægður með að hafa fengið Samfylkinguna í ríkisstjórn. Af hverju? Jú, þá var hægt að koma einkavæðingu í heilbrigðismálum á fullt skrið. Með leyfi forseta vil ég vitna í orð hæstv. forsætisráðherra Geirs H. Haarde í Morgunblaðinu 30. september 2007:

„Við vildum mynda ríkisstjórn þar sem hægt væri að þróa samfélagið áfram og gera víðtækari breytingar í ætt við okkar stefnu en kannski hefði tekist á öllum sviðum í fyrrverandi ríkisstjórn og var líklegt í annars konar samstarfi.“

Mikilvægt væri að hafa í huga að núverandi ríkisstjórn ætlaði að taka til hendinni. Hann nefndi heilbrigðismálin sérstaklega og sagði orðrétt:

„Þar eru ótrúlega miklir möguleikar fram undan sem Samfylkingin er tilbúin til að vera með okkur í en aðrir flokkar voru og hefðu ekki verið.“

Samkvæmt stefnu Sjálfstæðisflokksins. Ég skil að hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde sé ánægður með að hafa fengið Samfylkinguna með sér í ríkisstjórn ef hún er eins leiðitöm að fylgja eftir stefnu Sjálfstæðisflokksins í einkavæðingarmálum og hann segir í þessu viðtali. Okkur þótti Framsókn býsna leiðitöm (**BJJ:** Svona, svona.) Sjálfstæðisflokknum, líka í einkavæðingarmálum, en þarna er fagnað. Þetta eru húrrahróp forsætisráðherrans yfir því að hafa fengið Samfylkinguna til liðs við sig því þá var ekkert því til fyrirstöðu að keyra einkavæðinguna áfram. Setningin sem ég las áðan upp úr ályktun Sjálfstæðisflokksins, þar sem talað var um að koma einkavæðingunni á fullt skrið, er að birtast núna. (**Gripið fram í:** Einkavæða allt bara.) Einkavæða allt. Já, ég kem að því aftur.

Við þekkjum þessa einkavæðingu. Við þekkjum áhrif þess að Landssíminn var einkavæddur og seldur og einkavæðingu bankanna sem núna eru að fara yfir um. Fjármálakerfið stendur að minnsta kosti töluvert völtum fótum.

Á hverjum bitnar einkavæðingin fyrst? Jú, á landsbyggðinni, dreifbýlli svæðum. Hún bitnar á þeim hópum sem þurfa sérstaklega á samhjálpinni í þjónustunni að halda. Þess vegna vitum við hvað vakir fyrir ríkisstjórninni með því að einkavæða heilbrigðiskerfið. Ég er í sjálfu sér ekki á móti einkavæðingu þar sem hún á við. Ég skammast mín ekki fyrir að taka mér í munn orðið einkavæðing en menn mega ekki heldur ekki fela sig á bak við og kynna allt annað en það sem er. Það er miklu betra að tala hreint út.

Ég hef hlustað á þingmenn Samfylkingarinnar tæpa á og í raun skammast sín fyrir að ganga undir jarðarmen með Sjálfstæðisflokknum í orði, þá bláköldu staðreynd sem einkavæðing heilbrigðiskerfisins er. Ýmsir aðrir jafnaðarmenn kunna þó að lesa í málin og tala tæpitungulaust. Betra væri ef hv. þm. Guðbjartur Hannesson eða hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson, varaformaður Samfylkingarinnar, fylgdust með grasrótinni í sínum flokki. Í ályktun sem kom í gær frá ungum jafnaðarmönnum — sem vilja fresta frumvarpi heilbrigðisráðherra um sjúkratryggingar — segir, með leyfi forseta:

„Ungir jafnaðarmenn lýsa undrun sinni yfir því að þingflokkur Samfylkingarinnar ætli að stuðla að því að frumvarp heilbrigðisráðherra um sjúkratryggingar verði samþykkt óbreytt á yfirstandandi þingi.“

Í ályktun ungra jafnaðarmanna segir að frumvarpið geri ráð fyrir að fela einkaaðilum rekstur og áfram mætti vitna í þetta álit grasrótar Samfylkingarinnar. Mér sýnist að ungir jafnaðarmenn ættu miklu frekar heima í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði.

Frumvarpið gengur því í grundvallaratriðum gegn stefnu Samfylkingarinnar en kjarni þeirrar stefnu birtist í því grunnskilyrði að réttarstaða almennings breytist ekki verði einstaklingum falið að sinna þjónustu á sviði heilbrigðismála. Sennilega hafa ungir jafnaðarmenn þá verið andvígir þessari ríkisstjórnarmyndun og því að Samfylkingin gekk undir stefnu Sjálfstæðisflokksins í einkavæðingarmálum sem hæstv. forsætisráðherra Geir H. Haarde var svo ánægður með.

Til að minna á áhrif aukins ráðherraræðis tilkynnti ráðherra seinni partinn í vetur að hann hefði ákveðið að sameina heilbrigðisstofnanir á Norðurlandi vestra og einnig heilbrigðisstofnanir á Vesturlandi. Sameiningin átti að koma til framkvæmda 1. janúar 2009 og allt yrði unnið og undirbúið í nánu samráði við heimamenn.

Hver hefur reynslan orðið þar? Nánast ekkert samráð hefur verið haft við heimafólk um skipan þessara mála og ég veit að hvorki Heilbrigðisstofnunin á Sauðárkróki né Heilbrigðisstofnunin á Blönduósi vita hvað þeirra bíður. Sama á við um heilbrigðisstofnanirnar í Stykkishólmi og Borgarnesi. Ég er hér með Stykkishólmspóstinn frá því fyrir viku síðan þar sem samskipti við ráðherra Sjálfstæðisflokksins eru rakin. Hann hafði ætlað að koma og ræða við heimamenn um tillögur sínar og áform en fundinum var frestað, seinkað og síðan aflýst. Að lokum var hann reiðubúinn að hitta fulltrúa sveitarstjórnar í Reykjavík fyrir skömmu síðan. Samráðið er því ekki neitt.

Hér hefur verið minnst á fjárveitingar. Með þeim er hægt að stýra atburðarásinni. Það sem hefur gerst, mun gerast og er að gerast núna er að stofnanir eru sveltar til þess að útvista verkefnum sínum. Þetta er að gerast á þessum stofnunum sem ég nefndi og einnig á Heilbrigðisstofnun Austurlands eins og sagt var frá í fréttum fyrir skömmu síðan.

Hv. þm. Guðbjartur Hannesson ræddi um fjárlagagerðina og því hef ég hér lista yfir stöðu eða áætlaða rekstrarþörf heilbrigðisstofnana í landinu og þá þörf sem ekki var fullnægt en var fyrirsjáanleg við fjárlagagerð síðasta haust. Þar á meðal var Heilbrigðisstofnun Austurlands sem var sameinuð úr mörgum stofnunum í hagræðingarskyni en hefur síðan þá verið í stöðugu og miklu fjársvelti og átt erfitt með að sinna lögboðnum hlutverkum sínum vítt og breitt um héraðið vegna fjárskorts. (Gripið fram í.)

Það er talað um neyðarástand. Ég veit ekki til þess að ráðherra grípi nokkuð inn í enda er stefnan að svelta stofn-

anir til að útvista verkefnum. Ég get sagt sögu af Landspítalnum. Ég þurfti sjálfur að fara á bráðamóttöku Landspítalans í vor og fékk þar mjög góða fyrirgreiðslu. Þá sagði læknirinn mér að á einungis tæpum tveim mánuðum hefðu þau tekið við, að mig minnir, níu sjúklingum með lungnabólgu af einkarekinni heilbrigðisstöð. Það kostaði svo mikið að hafa þessa dýru sjúklinga inni á stofnuninni og miklu ódýrara var að senda þá inn á Landspítalann og láta hann sjá um þessa dýru þjónustu. Það þurfti næturvakt og dýr lyf. Síðan sagði læknirinn við mig: Svo er klykkt út með því að sama stofnun reynir að yfirbjóða starfsmenn okkar sem eru yfirhlaðnir af verkum.

Þetta gerist þegar farið er út á braut einkavæðingar. Mig minnir að hv. þm. Ásta Möller hafi talað um að kostnaðarvitundin og markaðssjónarmið væru hvati til betri rekstrar. Já, ef hægt er að koma vandanum yfir á aðra. Það var gert í þessu tilviki og við stöndum frammi fyrir því að það verði gert. Verði þessi þjónusta markaðsvædd og einkavædd eins og hér er lagt til munum í rauninni við fá lagskipt, tvískipt heilbrigðiskerfi. Annar hlutinn tekur þann hluta sem hægt er að græða á og hinn hlutinn fer þangað sem hið opinbera verður að greiða meiri kostnað.

Nei, við viljum heildarsamtryggingu heilbrigðiskerfisins en ekki einkavæðingu Sjálfstæðisflokksins sem hér er keyrð áfram. Það er dapurlegt að verða vitni að þeim undirlægjuhætti (Forseti hringir.) sem þingmenn Samfylkingarinnar sýna gagnvart einkavæðingarstefnu Sjálfstæðisflokksins (Forseti hringir.) í heilbrigðismálum.

[22:18]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Þetta hefur verið áhugaverð umræða í dag og víða verið borið niður. Eitt af því síðasta sem kom fram hjá hv. þm. Jóni Bjarnasyni var hugtakið einkavæðing og það hugtak hefur verið vinstri grænum mjög tamt í munni í dag. (**JBjarn:** Við erum óræddd við það.) Það er ágætt, það er fínt, gott. Allt í fína lagi með það, einkavæðingu á Landsvirkjun þar á meðal geri ég ráð fyrir. (Gripið fram í.)

Það er vísvitandi sem ég nota ekki hugtakið einkavæðing um heilbrigðisþjónustuna vegna þess að ég hef annan skilning á hugtakinu einkavæðing en hv. þingmenn Vinstri grænna. Í mínum huga er það einkavæðing þegar bæði fjármögnun og rekstur fer frá ríki til einkaaðila. (Gripið fram í.) Já, en það eru engar hugmyndir uppi um að færa fjármögnun frá hinu opinbera yfir til einkaaðila. Ég nota hugtakið aukinn einkarekstur í heilbrigðisþjónustu eða aukið samstarf ríkis og einkaaðila um rekstur heilbrigðisþjónustu eða að veita heilbrigðisþjónustu. Ég hef ekki vísvitandi verið að þjarka um hvernig þetta hugtak er skilgreint. Við vitum að við skilgreinum það á mismunandi hátt og það hefur enga þýðingu að þjarka um það frekar. Hins vegar tók ég eftir að hv. þm. Álfheiður Ingadóttir sagði hér fyrr í dag að Vinstri grænir væru í sjálfu sér ekkert á móti einkarekstri í heilbrigðisþjónustu og þannig séð erum við sammála um það. Þeir hafa tekið ýmis dæmi um einkarekstur sem þeir gætu vel hugsað sér þó að greinilegt sé að það er ekki sama á hvaða vettvangi einkareksturinn er eins og dæmi komu fram í dag varðandi Grund. Grund er í lagi ef menn halda sig við elliheimilið Grund en Grund er ekki í lagi ef sú stofnun tekur að sér reksturinn á Landakoti. Það var mjög athyglisverð umræða sem varð um það í dag. (Gripið fram í.)

Hins vegar hafa hv. þingmenn líka kvartað undan því að við höfum ekki rætt sérstaklega um einkarekstur almennt í þessari umræðu. Það er vegna þess að þetta frumvarp er ekki sérstök forsenda þess að fara í aukið samstarf við einkaaðila. Það hefði verið hægt miðað við núgildandi lög og þannig séð er ekki nein sérstök ástæða til að draga sjúkratryggingafrumvarpið inn í það. Sjúkratryggingafrumvarpið er, eins og komið hefur fram í dag, fyrst og fremst hugsað til að setja ramma utan um þá hugmyndafræði að kostnaðargreina heilbrigðisþjónustuna og skilgreina þar kaupendur að þjónustu sem er ríkið og veitendur sem eru aðrir aðilar. Við erum ekki með neina fordóma gagnvart því hverjir þeir aðrir aðilar eru svo framarlega sem ákvæði um jafnræði, öryggi, aðgengi, gæði og kostnað eru uppfyllt. Við lítum svo á að ekki sé verið að fara út í neina breytingu í þá veru að kostnaði vegna heilbrigðisþjónustu leyfist að vera eitthvað dýrari gagnvart einkaaðilum en opinberum aðilum. Ég tel einmitt að leggja eigi mikla áherslu á að ná sem bestum samningum við aðila hvaða rekstrarform sem er notað og þá sé ekkert sérstaklega horft til þess að veita eigi einkaaðilum sérstaka arðsemi. Ég hef engan sérstakan áhuga á því, ég hef áhuga á að veita skjólstæðingum gæðaþjónustu og á góðu verði fyrir skattborgarana.

Ég vildi líka nefna sérstaklega í þessari umræðu að mér finnst mjög mikilvægt að hin nýja stofnun leggi áherslu á að hafa eftirlit með gæðum þjónustunnar. Meiri hluti hv. heilbrigðisnefndar hefur í umfjöllun sinni um frumvarpið lagt áherslu á að styrkja gæða- og eftirlitshlutverk sjúkratryggingastofnunar með starfsemi samningsaðila. Í því skyni lagði meiri hluti nefndarinnar til breytingar á frumvarpinu við 2. umr. þar sem skerpt var á þessu hlutverki hinnar nýju stofnunar. Breytingin var í þá veru að stofnuninni er áskilið að setja í samninga ákvæði sem ætlað er að stuðla að gæðum og árangri þjónustunnar, m.a. um gæðastjórnunarkerfi og vottun þeirra, faggildingu, árangursmælingar og upplýsinga- og skýrslugjöf. Þetta þýðir að stofnunin þarf að byggja upp gæða- og eftirlitskerfi. Mér þykir rétt að taka mið af reynslu Svía í því sambandi en hjá þeim hefur verið lögð mikil vinna í þróun gæðastaðla um einstaka þætti þjónustunnar eins og við komumst að raun um í ferð hv. heilbrigðisnefndar til Svíþjóðar um daginn. Þar var einmitt lögð mikil áhersla á það grasrótarstarf sem væri í gangi um samkeppni um að móta gæðastaðla og að það væri samkeppni um gæði á milli stofnana þannig að samkeppnin væri ekki fyrst og fremst um verð heldur gæði sem hægt væri að sýna þeim skjólstæðingum sem sækjast eftir þjónustunni eða þurfa á henni að halda. Meiri hluti heilbrigðisnefndar skerpti á þessum þætti við 3. umr. frumvarpsins með því að leggja til þá breytingartillögu að hlutverk stofnunarinnar verði styrkt í þá veru sem er í 5. gr. frumvarpsins og ég hef þegar gert grein fyrir í fyrri ræðu minni.

Við höfum að sumu leyti vísi að slíkum gæðaþáttum t.d. í starfsemi hjúkrunarheimila þar sem RAI-matskerfið sem þar er notað er ekki eingöngu notað til grundvallar greiðslu

daggjalda heldur einnig sem gæðakerfi til að tryggja ákveðin gæðaviðmið í þeirri þjónustu sem keypt er af opinberu fé. En það verður að segjast eins og er að gæðaþróun í starfsemi heilbrigðisstofnana er fremur vanþróuð hér á landi og langt frá því sem best þekkist. Við stærum okkur samt sem áður af því að hafa eina bestu heilbrigðisþjónustu í heimi og bendum m.a. á alþjóðleg viðmið um ævilengd og lágan ungbarnadauða, góðan árangur í meðferð krabbameina o.s.frv. Við höfum á hinn bóginn mjög vanþróaðar upplýsingar um óhöpp, mistök og atvik í heilbrigðisþjónustu sem hafa skaðað sjúklinga. Það kom m.a. fram í svari hæstv. heilbrigðisráðherra við fyrirspurn minni fyrir nokkrum missirum. Og þar sem gæðastaðlar hafa verið settir eru þeir yfirleitt ekki bindandi og oft settir einhliða, t.d. af landlækni eða fagfélögunum, án þess að eftirlit sé haft með því hvort þeim sé fylgt. Hér þarf að taka betur á. Ég legg ríka áherslu á þennan þátt í starfsemi stofnunarinnar. Þannig á stofnun ekki eingöngu að vera kaupandi heilbrigðisþjónustu heldur setja gæðaviðmið um það sem keypt er og hafa eftirlit með að svo sé og birta svo þess vegna niðurstöður opinberlega til að almenningur geti haft nauðsynlegar upplýsingar í höndunum þegar leitað er eftir þjónustu heilbrigðiskerfisins.

Í Stokkhólmi hefur verið það framtak á þessu ári að almenningur hefur aðgang að upplýsingum um árangur og gæði þjónustu frá mismunandi meðferðaraðilum t.d. á heilsugæslustöðvum, á netinu, á veffangi sem heilbrigðisyfirvöld halda úti. Þetta er m.a. gert til að auðvelda fólki val á þjónustuaðila ef svo ber við en auk þess leiðir það auðvitað til aðhalds og aukinnar samkeppni um gæði í þjónustu sem á að vera keppikefli okkar allra. Í Bretlandi hef ég líka séð að þar eru birtar opinberlega upplýsingar í fjölmiðlum um gæðamat, niðurstöður samræmds gæðamats á heilbrigðisstofnunum sem ég tel einnig vera af hinu góða.

Í umsögnum ýmissa stofnana, m.a. Samtaka heilsugæslustöðva sem eftir að lögin taka gildi verða seljendur þjónustu, má greina ákveðinn kvíða á stöðu slíkra stofnana gagnvart sjúkratryggingastofnun. Hið sama á við um fagfélög sem hingað til hafa verið í forsvari fyrir félagsmenn í samningum um þjónustu einstakra fagstétta. Við spurðum um þetta atriði í ferð heilbrigðisnefndar til Svíþjóðar og þar kom fram að stjórnendur heilbrigðisstofnana voru í raun og veru mjög fljótir að koma sér upp þekkingu á kostnaðargreiningu og samningum í heilbrigðisþjónustu og töldu menn þar að slíkar áhyggjur væru óþarfar. Meðal annars sagði Birgir Jakobsson, aðspurður, að þessi breyting ætti ekki að vera mikið mál fyrir minni stofnanir, þær væru fljótar að koma sér upp þekkingu og takast á við þetta verkefni enda væri það lífsspursmál fyrir slíkar stofnanir að geta sýnt fram á að verkefnin séu gagnsæ. Hins vegar mætti búast við því að það tæki ákveðinn tíma að byggja upp samband á milli kaupanda og seljanda þjónustu sem byggist á trausti og skilningi og það væri reynsla manna í Svíþjóð. En jafnframt yrði að sjá til þess að færni og þekking beggja samningsaðila væri á svipuðu stigi til að ásættanleg niðurstaða fyrir báða aðila næðist.

Þetta kallar á það að sjúkratryggingastofnunin þarf að hafa í þjónustu sinni einstaklinga sem hafa mikla faglega þekkingu á þeim sviðum sem verið er að semja um auk lagalegrar, viðskiptafræðilegrar og heilsuhagfræðilegrar þekkingar á viðfangsefninu. Á þetta hefur skort á undanförnum árum eins og ég hef sagt áður í samningum við heilbrigðisstéttir, stofnanir og fyrirtæki sem heilbrigðisþjónusta hefur verið keypt af hvort heldur hjá Tryggingastofnun eða samninganefndum á vegum ríkisins með þeim afleiðingum að mínu mati að hagsmunir ríkisins hafa ekki alltaf verið hafðir í hávegum og jafnvel orðið undir.

Varðandi það ákvæði sem hefur verið hér til umfjöllunar um það hverjir koma að samningsborðinu af hálfu fagaðila þá hefur það verið gagnrýnt í dag að það er ekki gert ráð fyrir að fag- eða stéttarfélög komi að því borði. Ég lít svo á að fag- og stéttarfélög muni fá breytt hlutverk í þessum efnum og þau komi til með að styðja við félagsmenn sína í samningum við sjúkratryggingastofnun um kaup á þjónustu með öðrum hætti en tíðkast hefur. Ég sé það m.a. fyrir mér og líki því við það breytta hlutverk sem fag- og stéttarfélög fengu þegar nýtt launakerfi ríkisins var tekið upp og aðlögunarsamningar færðir inn á stofnanir að þá voru það starfsmenn stofnananna sem tóku að sér gerð aðlögunarnefndarsamninga. Á hinn bóginn stóðu fag- og stéttarfélögin á bak við með ráðleggingar og stuðning við félagsmenn í stað þess að vera beinn viðsemjandi. Ég sé þetta breytta hlutverk koma fram með þessum hætti. Ég tel einnig að þessi leið gefi aukna möguleika á því að fleiri faggreinar komi að samningum við sjúkratryggingastofnun þannig að gerður verði víðtækur samningur um tiltekna þjónustu þar sem fleiri en ein fagstétt koma að. Í dag hefur verið samið við einstakar fagstéttir um einhvern bútasaum í stað þess að horfa á heildarþjónustuna þar sem fleiri en ein fagstétt koma að. Ég held að þetta muni gefa mikla möguleika fyrir þjónustuna og fyrir faggreinarnar líka og sjúklinga. Þetta mundi kalla á aukna samfellu og aukið samstarf milli fagstétta eins og í raun og veru hefur þróast í dag. Ákvörðun um meðferð sjúklinga liggur yfirleitt ekki hjá einni fagstétt heldur er hún samvinnuverkefni fleiri fagaðila og samningar með þessum hætti gefa möguleika á því.

Fyrr í dag var vísað til fyrri reynslu minnar sem formaður stéttarfélags og ég vil láta það koma fram að þegar ég var í forsvari fyrir hjúkrunarfræðinga og í samningum við Tryggingastofnun opnaði félagið á það að ekki yrði samið við félagið heldur einstaka hópa, einstaka hjúkrunarstofur ef svo bæri við, þannig að í því er engin stefnubreyting frá minni hendi.

Í samtölum við sjúkraþjálfara hefur einnig komið fram að þeir hafa litið svo á að heildarsamningar við stéttarfélög hafi verið mjög takmarkandi fyrir stéttina þar sem samið hefur verið um almenna þætti en sérákherslur ákveðinna sérgreina innan sjúkraþjálfunar hafi orðið út undan. Sjúkraþjálfarar hafa lýst því í samtölum við mig að þeir sjái þarna ákveðna möguleika á að gera samninga um sértæka þætti í þjónustu við skjólstæðinga.

Ég vil að lokum benda á í þessu sambandi að í núgildandi almannatryggingalögum er ekki vísað til þess að það sé samið sérstaklega við fag- eða stéttarfélög heldur við einstakar stéttir.

Tími minn er að renna út en mig langaði í lokin að taka upp tvö atriði af mörgum í greinargerð með nefndaráliti frá 1. minni hluta heilbrigðisnefndar um reynslu Íslendinga af

einkavæðingu í heilbrigðiskerfinu og leiðrétta þar ákveðna hluti. Þar er fullyrt að kostnaður við þjónustu einkaaðila sé meiri en opinberra aðila og er vísað annars vegar í heilsugæslustöðina í Salahverfi í Kópavogi og hins vegar í öldrunardeildina á Landakoti.

Varðandi öldrunardeildina á Landakoti þá er ekki rétt sem þarna kemur fram að það hafi verið dýrara að semja við Grund heldur var þegar upp var staðið u.þ.b. 17 millj. kr. sparnaður að því. Fyrir utan þann samning sem heilbrigðisráðuneytið hafði gert við stjórnendur Landspítala á Landakoti hafði Landspítalinn sjálfur lagt til aukafjármagn þannig að raunverulegur kostnaður vegna hvers sjúkling var áður um 22 þús. kr. á dag en (**ÁI:** … 17 milljónir?) — sparnaðurinn var um 17 millj. kr. þegar upp var staðið — kostnaðurinn var um 22 þús. á dag en það var samið um 21 þús. kr. Þetta var því ekki rétt. Og varðandi heilsugæslustöðina í Salahverfi kemur fram í athugun, sem hefur reyndar ekki verið birt, að þar voru fullkomlega sambærilega forsendur lagðar til grundvallar í mati á kostnaði hinna ýmsu heilsugæslustöðva (Forseti hringir.) og þar kom Salahverfið best út.

[22:33]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég hef beðið um að fá að flytja seinni ræðu mína, innan tíðar vænti ég, og þá mun ég fara betur yfir þær tölur sem hv. þm. Ásta Möller var með varðandi umdeilt útboð á öldrunardeildinni á Landakoti. Tölurnar sem þingmaðurinn fór með voru ekki réttar. Hins vegar gefst illa tækifæri til þess í tveggja mínútna andsvari að fara í tölur. Mig langar í þessu andsvari að ræða aðeins hvers vegna hv. þingmaður vill ekki nota hugtakið einkavæðing. Af hverju skyldi það nú vera? Skyldi það vera af því að það sé eitthvað viðkvæmt fyrir Sjálfstæðisflokkinn? Nei. Í landsfundarsamþykkt Sjálfstæðisflokksins segir, með leyfi forseta:

„Því ber að huga að enn frekari einkavæðingu á öðrum sviðum svo sem á sviði heilbrigðis-, mennta- og orkumála.“

Ég held að allir hljóti að skilja þetta. Ef hugtakið „einkavæðing“ er túlkað samkvæmt amerísku leiðinni sem hv. formaður heilbrigðisnefndar leyfði sér að gera hér áðan, að þá fari allt, bæði fjármögnun og rekstur — þá er stefna Sjálfstæðisflokksins öllu ískyggilegri en menn hafa haldið hingað til. Þá er verið að tala um prívat-einkavæðingu og við skulum horfa til þess að í Svíþjóð er einungis 1% af allri heilbrigðisþjónustu í landinu rekið með fullkominni einkavæðingu eins og þingmaðurinn skilgreinir. Samkvæmt Sjálfstæðisflokknum á að gera það á sviði heilbrigðis-, mennta- og orkumála og ég hlýt að spyrja: Er einhver mismunur (Forseti hringir.) á skilningi Sjálfstæðisflokksins og þingmannsins á þessu hugtaki?

[22:35]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég tel þetta vera útúrsnúning hjá hv. þingmanni. Ef hann hefði lesið landsfundarályktun varðandi velferðarmál sæi hann að þar er ekki notað orðið „einkavæðing“ heldur hugtök eins og „fjölbreyttari rekstrarform“ og „einkarekstur um heilbrigðisþjónustu“. Sá texti sem hv. þingmaður vísar í er í landsfundarályktun um atvinnumál eða iðnaðarmál, ég man ekki hvað það var þar sem hugtakið „einkavæðing“ er notað en það er notað til að lýsa iðnaðarmálum o.s.frv. með þeim hætti sem hv. þingmaður segir frá en ekki með þeim skilningi sem hv. þingmaður leggur í það. Hann notar hugtakið „einkavæðing“ yfir alla þessa þætti, líka einkarekstur sem fjármögnun er ekki sett yfir. Ég get alveg fullvissað hv. þingmann um að einkavæðing í heilbrigðisþjónustu í þeim skilningi að fjármögnun og rekstur fari yfir eins og hið ameríska kerfi, eins og grýlan sem hv. þingmenn Vinstri grænna hafa haldið á lofti, stendur ekki til. (Gripið fram í.) Eftir alla þá umræðu sem farið hefur fram í vetur og síðasta vetur og síðustu missiri vitum við, bæði ég og hv. þingmaður, nákvæmlega um hvað málið snýst og þurfum ekki að þvæla það fram og til baka. Þess vegna hef ég forðast að taka þessa umræðu því að við vitum nákvæmlega hvað við erum að ræða um og þurfum ekki að rugla almenning frekar í því.

[22:37]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er athyglisvert að heyra að það eru aðrar umbúðir notaðar þegar landsfundur Sjálfstæðisflokksins skrifar kaflann í landsfundarályktunina um velferðarmál en þær sem eru notaðar í einhverjum öðrum kafla sem ég veit ekki hvað heitir og hv. þingmaður telur að geti kannski hafa verið um iðnaðarmál eða atvinnumál eða eitthvað þess háttar. Þar eru notaðar fallegri umbúðir, svo sem einkarekstur og annað. Það eru einmitt þær umbúðir sem búið er að flagga í dag.

Það er nefnilega mjög mikilvægt að Samfylkingin þurfi ekki að gangast við því að hér er verið að stíga afdrifarík skref til að einkavæða heilbrigðisþjónustuna okkur. Ég minni á, eins og kemur fram í nefndaráliti okkar hv. þm. Þuríðar Backman, að þessir sjö Svíar sem við hittum voru ekkert feimnir við að viðurkenna skilgreiningu sína á því hvað einkavæðing í heilbrigðisþjónustu væri. Það var nákvæmlega það sem við höfum verið að lýsa hér, þetta er yfirhugtak en þegar rekstur og ábyrgð á rekstri eru flutt frá opinberum aðila yfir til einkaaðila — enda þótt fjármagnið komi frá ríkinu — er um einkavæðingu að ræða samkvæmt þeirri skilgreiningu.

[22:39]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Bankakerfið var einkavætt. (**ÁI:** Einkavinavætt, já.) Skipaútgerð ríkisins var einkavædd. Fjarskiptin, Síminn var einkavæddur, prentsmiðja og Síldarverksmiðjur ríkisins. Ég gæti nefnt ótal mörg dæmi um einkavædd verkefni þar sem verkefnin — (Gripið fram í.) já, fjármögnun og rekstur voru flutt frá ríki yfir til einkaaðila. (**Gripið fram í:** Heilbrigðis…) Við erum ekki að tala um það í heilbrigðisþjónustunni. Við erum að tala um að heilbrigðisþjónustan verði hér eftir sem áður félagsleg heilbrigðisþjónusta, fjármögnuð að mestu af hinu opinbera og að miklu minna leyti, 15–18%, úr vasa einstaklinga eins og verið hefur hingað til á síðustu árum. Það er ekki einkavæðing í mínum huga en ég veit að svo er í huga hv. þing-

manns. (Gripið fram í.) Þó hefur þingmaðurinn gert þann greinarmun að einkavæðing geti fallið bæði undir skilgreininguna „einkavæðingu“ í mínum skilningi og „einkavæðingu“ þar sem ég tala um einkarekstur. (Gripið fram í.) Já, ég held að við skiljum alveg hvor aðra í þessum efnum og óþarfi að þvæla það frekar.

Hv. þingmaður hefur reyndar lýst því yfir í dag einkarekstur í ákveðnu formi geti hugnast Vinstri grænum, (**Gripið fram í:** Já.) en skilin skil ég ekki. Ég átta mig ekki á því hvar mörkin liggja. (Gripið fram í.) Ég spyr hv. þingmann: Var það Grund? (Gripið fram í.) Var Grund sem sagt alveg ótæk þegar hún gerði samkomulag um Landakot en er allt í lagi á meðan hún heldur utan um öldrunarstofnunina Grund? Ég skil þetta ekki.

[22:41]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það er athyglisvert að formaður heilbrigðisnefndar, hv. sjálfstæðisþingmaðurinn Ásta Möller, virðist hafa komið sér upp alveg sérstakri skilgreiningu, níðþröngri skilgreiningu á því hvað kalla megi einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni. Það er sem sagt bara kerfi sem er algerlega einkarekið, bæði af þeim sem veitir þjónustuna og sem notandinn borgar fyrir sjálfur. Ég held að fæstir leggi þennan þrönga skilning í. Það er auðvitað gild spurning að spyrja hv. þingmann: Um hvað var eiginlega Sjálfstæðisflokkurinn þá að álykta þegar hann sagði: Því ber að huga að enn frekari einkavæðingu á öðrum sviðum, svo sem á sviði heilbrigðis-, mennta- og orkumála? Var þá Sjálfstæðisflokkurinn að álykta um þessa einkavæðingu sem hv. þm. Ásta Möller talaði um, að menn ættu bæði að borga fyrir þjónustuna og einkaaðilar að veita hana?

Ég hef mikinn áhuga á því líka. Það er augljóst að hér er orðum hagað væntanlega af einhverri tillitssemi við Samfylkinguna aðallega sem má helst ekki heyra á það minnst að hér sé verið að breyta einhverju, hér séu bara einhverjar tæknilegar lagfæringar þó að það sé Sjálfstæðisflokkurinn sem reki þessa hluti áfram.

Mér leikur hugur á að vita hvað er fram undan þegar formaður Sjálfstæðisflokksins talar um á fundi í Valhöll að nú verði tekið til hendinni, að fram undan séu verulegar breytingar á heilbrigðiskerfinu þar sem hann útskýrir hið nýtilkomna stjórnarsamstarf, talar um mikilvægi þess að aðgreina kaupendur og seljendur þannig að hægt sé að hleypa fleirum inn í reksturinn. Hann segir svo að þetta sé mikilvæg breyting sem ekki sé byrjað að sjást mjög mikið en að mikið sé í pípunum.

Þarna er verið að boða eitthvað mikið. Þarna er verið að boða að það eigi að taka til hendinni. Það séu miklar breytingar í vændum í málaflokknum. Af hverju er þessi feluleikur? Af hverju leggja menn ekki spilin heiðarlega á borðið og af hverju tala þá ekki sjálfstæðismenn skýrt í þeim efnum? Hversu mikla uppstokkun og eðlisbreytingu stefna þeir á í heilbrigðiskerfinu?

[22:44]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég er með fyrir framan mig umsögn Alþýðusambands Íslands sem er mjög athyglisverð og vísar m.a. til fyrri samþykkta þeirra frá þingum sambandsins. Alþýðusamband Íslands og BSRB lýsa ánægju sinni með þetta frumvarp. Þar segir einmitt, með leyfi forseta:

Nú þegar ýmis vel heppnuð dæmi um þátttöku einkarekinna stofnana á vegum félagasamtaka og almannaheillafyrirtækja í umönnun eldra fólks, barna og endurhæfingu og áfengis- og vímuefnameðferðar. Hugsanlega má styðjast við þessi dæmi við frekari útfærslu á þjónustutilboðum.

Hérna notar ASÍ einkarekstur með sama hætti eins og við hv. þingmenn Sjálfstæðisflokksins og ég geri ráð fyrir að hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon geri athugasemdir við þessa notkun eins og ýmislegt annað. En það er alveg ljóst að við erum ekki að tala fyrir einkavæðingu í þeim skilningi sem ég hef verið að lýsa í dag og þess vegna hef ég ekki notað það orð. Það er bara ekki í mínum orðaforða varðandi heilbrigðisþjónustuna en það er í mínum orðaforða varðandi bankana, skipaútgerðina og fleiri þætti sem hafa verið færðir alfarið frá ríkinu yfir til einkaaðila með góðum árangri. Um það er ekki að ræða varðandi heilbrigðisþjónustuna en hins vegar er verið að skoða breytt rekstrarform. Það er verið að skoða aukið samstarf við einkaaðila, það er ekkert leyndarmál, það stendur bæði í landsfundarályktunum og í samþykkt um stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, algerlega burt séð frá þessu frumvarpi eins og ég nefndi áðan. Það er engin forsenda fyrir því að fara þá leið. Sú leið er þegar opin í dag og hefur verið farin. 30% af heilbrigðisþjónustunni eru hjá einkaaðilum í þeim skilningi sem ASÍ skilgreinir, eins og ég las upp áðan. Meðal annars mundi ég telja að heilsugæslan lægi þar undir. Yfir 90% af heilsugæslunni eru í rekstri hins opinbera og ég tel að það sé bæði vilji (Forseti hringir.) hjá heilsugæslustöðvum og ríkisstjórnarflokkunum til að setja meira af heilsugæslunni í einkarekstur.

[22:46]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég þakka hv. formanni heilbrigðisnefndar fyrir og talsmanni Sjálfstæðisflokksins fyrir að staðfesta að það séu áform um að færa verulegan hluta heilsugæslunnar yfir í einkarekstur. Það er út af fyrir sig athyglisverð yfirlýsing. Ég veit ekki hvort hún hefur komið fram með svona skýrum hætti hér áður í umræðunni. Ég vona að þeir samfylkingarmenn, hv. þingmenn, sem hér eru hafi tekið eftir þessum orðum.

Ég held að það sé ákaflega óheppilegt hvort sem það kemur frá ASÍ, í umsögn eða úr munni hv. þingmanns að reyna alltaf að leggja að jöfnu góðan einkarekstur félagasamtaka, sjálfseignarstofnana, almannaheillasamtaka annars vegar og „púra“-einkarekstur í ágóðaskyni hins vegar. Við leggjum þetta ekki að jöfnu og viljum draga algjörlega skýra víglínu þarna á milli.

Það er alveg óþolandi að menn þvæli því alltaf hér inn í umræðuna að við eigum sjálfseignarstofnanir og félagasamtök sem hafa um áratugi verið hluti af uppbyggingu sameiginlegrar opinberrar velferðarþjónustu okkar og annast þar mikilvæg hlutverk og byggja þá starfsemi upp án þess að draga arð út úr henni og án þess að ætlast til ágóða af rekstrinum annars en þess sem fólgin er vellíðan þeirra sem

þeir veita þjónustu. Við erum að tala hér um tvo algjörlega ósambærilega hluti.

Ég verð ekki var við að það standi til að færa meira úr hinni hefðbundnu opinberu heilbrigðisþjónustu endilega yfir til einhverra félagasamtaka. Ég held að draumar sjálfstæðismanna séu um hið gagnstæða, að það eigi að vera fyrirtæki, hlutafélög, gróðastarfsemi sem komi inn í þetta af fullum þunga og þá eiga menn auðvitað að segja það og ræða bara hreinskilnislega um hlutina. Ekki blanda hér saman tveimur óskyldum hlutum sem þetta auðvitað eru, af því þetta er eðlisólík starfsemi, eðlisólík nálgun í rekstri en það er auðvitað greinilega verið að reyna (Forseti hringir.) að læða gróðasjónarmiðunum og lögleiða þau með því að slá þeim saman við rekstur eins og á vegum SÍBS eða SÁÁ eða einhverra slíkra samtaka.

[22:48]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég endurtek bara það sem ég sagði áðan, að ég a.m.k. fyrir mína parta geri ekki greinarmun á rekstrarformi svo framarlega sem þjónustan er góð, tryggir aðgengi, jafnræði, öryggi, gæði og kostnaðurinn er ekki meiri. Þá geri ég ekki greinarmun á því hverjir það eru sem veita þjónustuna.

Og ég spyr bara hv. þingmann á móti: Hvar mundi hv. þingmaður flokka heilbrigðisstarfsmeinn sem eru með samning við Tryggingastofnun? Er það „non-profit“ eða er það „profit“? Hvernig lítur hann á það? Telur hv. þingmaður að þeir samningar séu þess eðlis að það sé ekkert út úr þeim að hafa? Hvernig skilgreinir hann það? Ég hef aldrei áttað mig á hvar vinstri grænir flokka slíka samninga. Því það er náttúrlega ljóst að margir sérfræðingar fá töluvert út úr þessum samningum. Er það gróði, arðsemi, arður eða eru það laun? Ég vildi gjarnan átta mig á því hvar sú lína liggur hjá vinstri grænum.

[22:50]

Útbýting:

Umhverfismál, 664. mál, skýrsla umhvrh., þskj. 1342.

[22:50]

Frsm. 1. minni hluta heilbrn. (Þuríður Backman) (Vg):

Hæstv. forseti. Í þeirri umræðu sem hér hefur farið fram um frumvarp um sjúkratryggingar sem í raun ætti að heita um sjúkratryggingar og sjúkratryggingastofnun eða innkaupastofnun heilbrigðisþjónustu því þetta er hvort tveggja, þá hafa ýmis hugtök verið rædd og yfirfarin. Hugtakið einkavæðing hefur verið rætt sérstaklega, hin viðurkennda skilgreining á því, þ.e. að það sé yfirhugtak eða skilningur einstakra þingmanna á því.

Annað orð hefur komið hér fram sem er nútímavæðing. Það á að nútímavæða heilbrigðisþjónustuna. Það á að nútímavæða alla opinbera þjónustu og það á að nútímavæða samfélagið. Það eru alltaf í gangi straumar, alþjóðlegir straumar og stefnur sem ganga yfir heimsbyggðina og oft og tíðum eru það alþjóðlegar stofnanir eins og Alþjóðaviðskiptastofnunin eða WTO og OECD sem knýja þessar breytingar áfram. Alþjóðavæðingin er t.d. gott dæmi um slíka þróun þar sem ákveðnum hápunkti er náð í þeirri þróun þegar allir hagstæðu markaðirnir eru orðnir opnir en eins og merkin bera með sér núna þá er sú nútímavæðing sem hefur verið í gangi að hníga og gallar hennar orðnir svo augljósir að menn eru farnir að leita að nýjum kenningum, nýrri þróun, nýrri nútímavæðingu þar sem alþjóðavæðingin er að ganga sér til húðar. Hún gengur ekki upp. Hún gengur gegn sjálfbærri þróun á öllum sviðum og er orðin úrelt.

Það má segja að þær formbreytingar sem við stöndum frammi fyrir núna séu angar af þeim meiði. Sú þróun að búa til innri markaði hefur tíðkast í heilbrigðisþjónustunni í Evrópu og víðar, hugtökin að markaðsvæða, að hafa kaupendur og seljendur og setja verðmerkingar á þjónustuna, að koma á innra eftirliti, að koma á gæðaeftirliti og koma á eftirliti með þjónustunni. Mest af þessu er af hinu góða en það er erfitt að stíga þau skref að þetta þjóni í raun og veru þeim tilgangi að gera þjónustuna ódýrari en jafnframt betri og aðgengilegri. En það er eitt sem víst er og það er að stjórnunarkostnaðurinn hefur aukist og eftirlitskostnaðurinn með þessum kerfum öllum saman hefur blásið út eins og púkinn á fjósbitanum. Það er sammerkt með öllum þjóðum sem hafa gengið þennan veg.

Ég vil, hæstv. forseti, fá að leiðrétta innsláttarvillu í nefndaráliti okkar í 1. minni hluta, þar sem við vísum til frumvarps, þingsályktunartillögu sem hér liggur fyrir þinginu, 3. mál á þskj. 3, þar sem við teljum að það eigi að fara í rannsókn á áhrifum þeirrar markaðsvæðingar sem hefur verið í opinberri þjónustu á mismunandi sviðum. Hér stendur að þetta þingskjal hafi ekki komist á dagskrá þingsins. Það er ekki rétt, það komst á dagskrá en það hefur ekki verið hér til afgreiðslu. Það situr enn í nefnd og er búið að gera það frá því í byrjun vetrar og það er það sem er ámælisvert og ég vil leiðrétta þetta. Það komst á dagskrá, var hér rætt en hefur ekki verið afgreitt. Það er miður því ef við hefðum haft þessa úttekt á áhrifum markaðsvæðingar á þeim opinberu fyrirtækjum sem eru hér í grunnþjónustunni þá værum við betur undirbúin að fara í þær umræður sem nú fara fram, við gætum horft til baka og séð hvaða áhrif þetta hefur haft og það gæti hjálpað okkur til þess að líta inn í framtíðina, hvaða áhrif slíkar breytingar geti haft í heilbrigðisþjónustunni verði þessi leið farin.

En framtíðin er á þessu sviði ein pólitík og fer mikið eftir samstarfi þeirra tveggja stjórnarflokka sem nú eru við völd og hvernig útfærsla á hugtökum og innleiðingu á þessum formbreytingum verður. En þegar hv. formaður heilbrigðisnefndar sem hefur stöðu innan síns flokks lítur svo á að það skipti engu máli hvaða rekstrarform séu fyrir hendi þá sér maður ekki alveg fyrir hvaða rekstrarform verða fyrir valinu ef það á að breyta.

Í frumvarpinu er kafli um gjöld og gjaldtöku en það er stefna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs að heilsugæsluþjónustan skuli vera gjaldfrjáls og greiðsluþátttaka sjúklinga í heilbrigðisþjónustu takmörkuð verulega frá því sem nú er. Við viljum sannarlega draga úr gjaldtökunni. Hún kemur þeim verst sem mest þurfa að nota þjónustuna og heilsufar þeirra sem eru fátækir og verr settir er lakara og þar af leiðandi koma þjónustugjöld verr niður á þeim.

Það eru ýmis merki á lofti sem sýna að greiðsluþátttaka

er orðin of mikil fyrir ákveðna þjóðfélagshópa og þó svo að hægt sé að taka meðalgreiðsluþátttöku þjóðarinnar í heilbrigðiskostnaði, hvort hann hefur lækkað eða minnkað, þá er alveg augljóst að hann vegur orðið þyngra hjá þeim sem verst eru settir. Þetta er m.a. farið að koma niður á tannheilsu þjóðarinnar og annarri þeirri þjónustu þar sem sjúklingar taka meiri þátt í greiðslum, t.d. greiðslum til sálfræðinga og geðlækna, sérstaklega hefur borið á þessu hjá sálfræðingum og þeim sérfræðingum sem hafa staðið fyrir utan samninga. En það er ljóst að þetta er farið að koma niður á heilsu þjóðarinnar og það hefur orðið grundvallarbreyting frá því sem var og fyrri rannsóknir sem hafa verið gerðar hafa ekki bent til mismunandi aðgengis fólks eftir efnahag.

Ég vil, hæstv. forseti, fara hér nokkrum orðum um breytingartillögurnar og nota þær mínútur sem ég á eftir til þess. Í IV. kafla frumvarpsins sem fjallar um samninga um heilbrigðisþjónustu ítrekar minni hlutinn að hugmyndafræðin um kaup og sölu á sviði heilbrigðismála sé varhugaverð. Ekki er eðlilegt að setja heilbrigði manna undir skilmála um arðsemi þar sem ríkari áhersla er lögð á hagkvæmni og hagnað en réttindi og velferð einstaklinganna sem í hlut eiga.

Það eru tvær meginbreytingar sem við leggjum sérstaklega áherslu á. Við vörum alvarlega við þeim ásetningi stjórnvalda sem er að finna í 39. gr. frumvarpsins þar sem lagt er til að ekki megi gera samninga við stéttarfélög eða fagfélög á sviði heilbrigðisþjónustu eins og tíðkast hefur um árabil, það er algjört bann við því. Við viljum hafa þetta opið. Það geta verið þær aðstæður þar sem þetta form er heppilegast fyrir alla aðila og við teljum að það eigi að vera áfram opið. Annars er í raun og veru verið að brjóta á stéttarfélögum, að geta ekki samið fyrir sína félaga.

En við leggjum líka til og leggjum á það áherslu eins og við gerðum við afgreiðslu um bandorminn svokallaða, að 42. gr. frumvarpsins verði felld úr gildi og þannig afnumin útboðsheimild sjúkratryggingastofnunar. Útboð á heilbrigðisþjónustu er mjög viðkvæmt. Það er varasamt og við búum við þær aðstæður að samkeppnisumhverfið er takmarkað. Og ef við erum að tala um virka samkeppni og markað þá er það helst hér á höfuðborgarsvæðinu og í raun og veru væri verið að búa til eða byggja upp mismunandi þjónustu fyrir höfuðborg og landsbyggð. Við gætum verið að auka þar enn frekar misræmið. Við leggjum því þunga áherslu á þetta.

Við áréttum einnig og teljum það ámælisvert að ekki skuli vera gerðar kröfur til reynslu eða hæfi stjórnarmanna sjúkratryggingastofnunar og að ekki sé gerð krafa um að forstjóri stofnunarinnar búi yfir fagþekkingu á sviði heilbrigðismála. Við leggjum til breytingu á því ákvæði og að það verði gert krafa um fagþekkingu forstjóra sjúkratryggingastofnunar.

Við leggjum líka áherslu á það, og viljum taka það eftir Svíum, að gera tannlækningar barna og ungmenna upp að 20 ára aldri gjaldfrjálsar og eins aldraða og öryrkja sem njóta tekjutryggingar. Við leggjum það til að í kafla 20. gr. frumvarpsins verði tekið út „nauðsynlegra tannlækninga“ því það á að meta það í reglugerð, frekar að móta þar skýrari reglur um gjaldtökuna. En tannlækningar eru tannlækningar og við teljum að þær eigi að vera gjaldfrjálsar.

Við 28. gr. frumvarpsins gerum við tillögur um viðbætur þar sem tryggt er að sjúkratryggingar greiði fargjald beggja foreldra veiks barns sem er flutt með sjúkraflutningi á sjúkrahús og við teljum að það sé full ástæða til þess að hafa þessa heimild beggja foreldra bundna í lögum við slíkar aðstæður.

Við gerum einnig breytingartillögu á 2. tölul. 29. gr. Þar gerum við tillögu um að sjúkratryggðir greiði ekki beint úr buddunni fyrir rannsóknir sem er undanfari aðgerðar eða meðferðar. En eins og flestir vita þá eru aðgerðir eða meðferðir inni á sjúkrahúsum sem ekki eru bráðaaðgerðir stundaðar með þeim hætti í dag að fólk er látið koma deginum áður í þær rannsóknir sem eru undanfari aðgerðar eða meðferðar og greiða þá göngudeildargjald. Þetta getur tekið þungt í og við teljum í raun og veru að þetta flokkist sem aðgerð og hluti af innlögn á sjúkrahús og sparnaðurinn sem stofnunin og ríkissjóður hefur með þessari tilhögun, þ.e. að beina fólki fyrst á göngudeild, kemur fram í því að það þarf ekki leggja sjúklinga inn.

Við tökum einnig undir kröfur og ábendingar ljósmæðrafélagsins um að ekki verði heimilt að taka gjald fyrir aðstoð ljósmóður við fæðingu og sængurlegu í heimahúsum. Þó svo að samningar við ljósmæður séu á þennan veg þá viljum við tryggja þetta í frumvarpinu þannig að sængurlega sé innifalin.

Við viljum benda á efnislega þýðingu 12. tölul. 59. gr. en hún er sú að starfsmenn heilbrigðisþjónustu sem flyst frá ríkinu með samningum skv. IV. kafla laganna teljast áfram vera ríkisstarfsmenn þrátt fyrir að vinnuframlag þeirra sé innt af hendi fyrir sveitarfélagið.

Og við bendum einnig á að með aukinni einkavæðingu opinberrar þjónustu þá verður að skilgreina stöðu og réttindi starfsmanna þeirra fyrirtækja sem verða einkavæðingu að bráð og rétt almennings til að upplýsa um það hvernig með eignir hans verður farið.

Hæstv. forseti. Við teljum loks í (Forseti hringir.) minni hluta nefndarinnar að gildistaka frumvarpsins sem á að vera 1. október næstkomandi sé vanhugsuð enda (Forseti hringir.) liggja fyrir ýmsar breytingar í heilbrigðiskerfinu sem eiga að taka gildi innan tíðar. Við teljum því að það hefði verið ráðlegra að fresta gildistökunni að minnsta kosti fram að næstu áramótum.

[23:06]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Það hefur margt mjög athyglisvert komið fram í þessum umræðum í dag og kannski ekki síst í kvöld, þó einkum og sér í lagi í svari hv. formanns heilbrigðisnefndar við þeirri spurningu formanns Vinstri grænna um hvað væri í pípunum og þá á ég við þessa makalausu yfirlýsingu um að heilsugæslan á höfuðborgarsvæðinu ætti að fá annað rekstrarform. Ég vil minna á að sl. vetur var skipuð nefnd til að endurskoða eða skoða stöðu heilsugæslunnar á höfuðborgarsvæðinu og gera tillögur, m.a. um rekstrarform ef ég man rétt. Sú nefnd átti að skila áliti í apríl sl. Það skyldi þó ekki vera að menn séu að bíða eftir því að þetta frumvarp sem hér er verði að lögum til að virkja það sem hér var bent á áðan, þær valdheimildir sem þar er að finna í lögum til ráðherrans um að móta, marka og framfylgja

stefnu sem hentar þeirri pólitík sem hann rekur hverju sinni? Ég vil því spyrja hv. þm. Ástu Möller um það hver sé þá staða þeirrar heilbrigðisáætlunar sem Alþingi samþykkir til 10 ára þegar búið er að lögfesta að þetta eigi allt saman að vera í höndum ráðherrans.

Það var athyglisverð umræðan um umbúðir og innihald. Það liggur mikið við að kalla þetta ekki einkavæðingu. Þetta er búið í umbúðir eins og meiri hagkvæmni, aukið valfrelsi, hámarksgæði og nýta kosti einkarekstrar, auka fjölbreytni, efla samkeppni til að lækka verð, stytta biðlista og jafnvel að hækka laun starfsmanna. En einkavæðinguna má ekki nefna. Og það er auðvitað ekki nema von eins og hv. formaður heilbrigðisnefndar sagði áðan að menn eigi erfitt með annað en lýsa stuðningi við málið, eins og ítrekað hefur verið rakið hér og lesið upp úr umsögnum aðila vegna þess hvernig umbúðirnar eru. Þær eru til þess fallnar að fela innihaldið eins og hv. þm. Ásta Möller sagði áðan. Það gildir eitt hjá Sjálfstæðisflokknum þegar verið er að tala um velferðarmál og annað um aðra málaflokka.

Það eru gríðarlega miklar væntingar bundnar við þetta vegna þessara yfirlýsinga í kerfinu öllu og það hefur margt verið rakið í dag. Ég minnist eins álits þar sem var sagt: Ég fagna þessari stórkostlegu breytingu og hlakka til að sjá árangurinn. Við vorum einmitt vöruð við því í Svíþjóð hversu gríðarlega miklar væntingar voru til þessarar kerfisbreytingar og ég vil biðja menn um að fara varlega í því að láta alla halda að hér sé komin ein allsherjartöfralausn á öllu sem bjátar á í heilbrigðisþjónustunni.

Hér hefur verið rætt nokkuð um einkavæðingu í heilbrigðisþjónustu sem reynst hefur skattgreiðendum dýrari og ákveðin hefur verið á undanförnum mánuðum. Hér hefur sérstaklega verið rætt um útboð á öldrunardeild á Landakotsspítala sem var boðin út í mars sl. með 18 hjúkrunarrúmum í þeim yfirlýsta tilgangi að ná aukinni hagkvæmni í rekstri. Það bárust tvö tilboð og þau voru bæði hærri en kostnaður við rekstur deildarinnar hafði verið til þessa. Og þvert á öll hagkvæmnissjónarmið var öðru tilboðinu tekið. Í því fólst 21 þús. kr. á sjúkrarými á dag. Það náðist að lækka það niður í 19.700 kr. á dag en sú upphæð er þó 8% hærri en þær 18.260 kr. sem fóru í hvert sjúkrarými fyrir útboð. Nú vil ég, hv. þm. Ásta Möller, leiðrétta það sem hér kom fram áðan, og ég bið hv. þingmann þá að leiðrétta það til baka, að auk þessara 8% hærri greiðslu leggur Landspítalinn til hjúkrunarfræðing á vakt allar nætur um helgar til viðbótar og lengir samningstímann.

Með því að rekja þetta er ekki verið að kasta rýrð á þann sem tekur að sér þennan rekstur. Með því að rekja þetta er verið að benda á hvernig sú stefna sem hér er verið að leiða í lög leikur skattgreiðendur á Íslandi. Það er það sem er daprast við þetta, að væntingarnar sem eru til þess að þetta verði ódýrara og hagkvæmara, það bendir öll reynsla hjá okkur til þess að þetta muni verða skattborgurunum dýrara.

[23:11]

Frsm. meiri hluta heilbrn. (Ásta Möller) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Ég hafði ekki hugsað mér að fara í andsvar við hv. þingmann en hins vegar verð ég að ítreka það sem ég sagði áðan, að kostnaðurinn við rekstur á hverju sjúkrarúmi á Landakoti á þessari tilteknu öldrunardeild var 22 þús. kr. á dag og hann var lækkaður niður í 19.700 kr. Varðandi þá upphæð sem kemur fram hjá hv. þingmanni, 18.260 kr., þá er rétt að milli heilbrigðisráðuneytisins og stofnunarinnar var samningur um að greiða af sérstöku fé sem var tekið til hliðar í því skyni að minnka biðlistann, að greiða sérstaklega fyrir rekstur þessarar deildar. Hins vegar var kostnaður spítalans ekki 18.260 kr. heldur var hann raunverulega 22 þús. kr. Með þessu útboði tókst því að lækka kostnað við rekstrardeildina úr 22 þús. kr. niður í 19.700 kr. og eftir því sem ég kemst næst og hefur verið sagt í mín eyru þá fól þetta í sér, miðað við samningstímabilið, 16,8 millj. kr. sparnað. Það er hið rétta í þessu. Þessar upplýsingar hafa komið fram áður, m.a. ef ég man rétt inni á hinu háa Alþingi.

Hv. þingmaður spyr jafnframt um stöðu heilbrigðisáætlunar. Heilbrigðisáætlun stendur fyrir sínu með öllum þeim ágætu markmiðum sem þar koma fram. Það er m.a. hægt að nota þá hugmyndafræði sem þar kemur fram um kaup og sölu á heilbrigðisþjónustu til þess að ná ákveðnum markmiðum til þess að bæta heilbrigði. Þetta samsvarar því alveg ágætlega hugmyndafræðinni um kaupendur og veitendur, hugmyndafræðinni um sjúkratryggingastofnun og heilbrigðisáætlun.

[23:13]

Álfheiður Ingadóttir (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Ég hef í mínum fórum útskrift af nokkuð mörgum fréttum, bæði í sjónvarpi og útvarpi, þar sem fram kemur það sem ég sagði áðan, að samningar hafi náðst um rekstur umræddrar deildar á Landakoti um 19.800 kr. fyrir daginn með skilyrðum um lengri samningstíma og Landspítalinn taki að sér vakt hjúkrunarfræðings á nóttunni um helgar. Það framlag spítalans er ekki reiknað sem kostnaður inni í þessu dæmi.

Í þessum fréttum kemur einnig fram að með þessum samningi spari ríkið því 14,6 millj. kr. fyrir spítalann — þetta er haft eftir Birni Zoëga sem þá var forstjóri Landspítalans — en ekki 17 millj. kr. eins og hv. þingmaður sagði.

Það er ljóst, herra forseti, að við undirbúning þessa máls, með smyglgóssinu sem var sett inn í frumvarpið í vetur, sjúkratryggingastofnun sem sett var inn í bandorminn, að við framlagningu og tilurð þessa máls hefur pólitísk sýn ráðið meiru en reynsla, bæði okkar heima og reynsla Svía og Breta. Það er dapurlegt hversu miklar valdheimildir ráðherra fær með þessu frumvarpi í ljósi þess hver stefna hans er og hver yfirlýst stefna Sjálfstæðisflokksins er. Það er undarlegt að samfylkingarmenn skuli — mætti ég, herra forseti, [Kliður í þingsal.] fá frið til að ljúka máli mínu fyrir hæstv. varaforseta. Ég ætlaði að segja að það er dapurlegt til þess að vita að valdheimildir ráðherra eru svo miklar í frumvarpinu vegna stefnunnar sem er yfirlýst í málinu og það er önugt og óskiljanlegt að Samfylkingin skuli fagna þessu frumvarpi, berja sér á brjóst og kalla það kjark og þor.

[23:16]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Herra forseti. Ég gerði nokkrar athugasemdir við það hvað heilbrigðisráðherra sæist hér lítið í sölum og boðaði

að ég hefði áhuga á því að leggja fyrir hann spurningar í seinni ræðu minni en þar sem hún er ákaflega stutt væri æskilegt að það drægist ekki mikið að ráðherra kæmi í salinn.

Hv. þm. Ásta Möller spyr hvernig við flokkum rekstur sjálfstætt starfandi sérfræðinga og hvað það sé. Því er einfalt til að svara: Í heilbrigðisstefnu okkar er tekið alveg af skarið um að að sjálfsögðu geta sjálfstætt starfandi einyrkjar verið hluti af þessu kerfi enda séu þeir innan almannatryggingakerfisins og við þá samið á eðlilegum grundvelli. Og hvað er það sem menn hafa yfirleitt reynt að leggja til grundvallar slíkum samningum? Jú, það er að þar sé fyrst og fremst gengið út frá því að út úr samningnum komi eðlileg laun til viðkomandi sjálfstætt starfandi aðila að viðbættu því að hann hafi fengið starfskostnað sinn og rekstrarkostnað greiddan. Þá er það auðvitað allt annar hlutur en sá einkarekstur í ágóðaskyni í fyrirtæki sem getur skilað öðrum en þeim sem þar starfa, þ.e. eiganda utan úr bæ, fjárfesti, bullandi arði. Að þessu leyti á að sjálfsögðu ekki heldur að leggja þessa hluti að jöfnu.

Það er því miður veruleg hætta á því, herra forseti, að þetta frumvarp geti átt eftir að reynast úlfur í sauðargæru. Það er kunnuglegt ferli að mörgu leyti sem við stöndum hér frammi fyrir. Ég var að hugsa um það áðan hvort menn hefðu lesið frásagnir og upplýsingar af bréfaskriftum þeirra frúar Margrétar Thatcher og Pinochets húsbónda í Chile þegar þau áttu skoðanaskipti og bréfaskipti um það hvernig væri mikilvægt að læða nýfrjálshyggjunni og markaðsvæðingunni í lævíslegum og hóflegum skrefum og hvað væri hægt að bjóða mönnum upp á stóra skammta í hverju landi.

Frumvarpið þýðir vissulega ekki sjálfkrafa einkavæðingu eða útboð á meiru en gert er í dag en það opnar allar gáttir fyrir það, það gerir það. Það er ekki hægt að horfa fram hjá pólitísku baklandi þessa máls sem liggur í Sjálfstæðisflokknum, í landsfundarályktun Sjálfstæðisflokksins, í þeirri heilbrigðisstefnu sem ráðherra hefur mótað sér og jafnvel að einhverju leyti í orðalagi stjórnarsáttmálans.

Það sem ég vil inna hæstv. ráðherra eftir er í fyrsta lagi: Hvernig hyggst hann fara með ráðherravæðinguna í þessu frumvarpi, t.d. það að skipa stjórn fyrir hinni nýju stofnun? Verða það fjórir gæðingar, einkavæðingarsinnar úr Sjálfstæðisflokknum og kannski einn fagaðili sem fara þar inn? Gæti ráðherra hugsað sér að hún yrði þverpólitískt skipuð?

Í öðru lagi: Hvernig hyggst ráðherra fara með það einstæða stefnumótunarvald, lögverndaða stefnumótunarvald sem þarna á að fara að kveða á um og ég fullyrði að er mjög sérstætt í íslenskri löggjöf? Það er ekki hefðbundinn frágangur á forræði ráðherra yfir málaflokki þar sem oftast er látið nægja að taka fram í 1. gr. að málaflokkurinn heyri undir ráðherra, að hann sé yfir honum í venjulegum skilningi stjórnsýslunnar. Hér er annað og meira á ferðinni. Það er alveg sérstakt lögverndað stefnumótunarvald sem á síðan að ganga inn í kerfið og aðrir aðilar verða skuldbundnir til að vinna samkvæmt pólitískum markmiðum eða stefnumiðum ráðherrans, t.d. um það að á næstu nokkrum árum skuli bjóða alla heilsugæsluna í landinu út. Bang! Ráðherrann er með lögvarða stöðu í því og aðilar innan kerfisins skulu veskú gera það.

Hversu bundinn af landsfundarsamþykktum Sjálfstæðisflokksins telur hæstv. heilbrigðisráðherra sig vera, hvað er mikið í pípunum? Hvað var á bak við orð forsætisráðherra þegar hann útlistaði áformin samkvæmt stjórnarsáttmálanum og hrósaði Samfylkingunni fyrir að vera auðsveip og samvinnufús í einkavæðingu á þessum sviðum, heilbrigðismálum, orkumálum o.fl., umfram aðra flokka sem völ hefði verið á samstarfi við? Er hægt að fá einhverjar nánari upplýsingar um það hvað þarna er í vændum þótt seint sé og áliðið í umræðunni? Mér finnst að aðstandendur þessa máls skuldi á því skýringar og eigi að manna sig upp í að vera hreinskiptnir í þeim efnum að gangast við verkum sínum og því sem áformað er. Það liggja fyrir miklu meiri en nægar vísbendingar til þess að rökstyðja spurningar af þessu tagi, formaður Sjálfstæðisflokksins og forsætisráðherra ríkisstjórnarinnar hefur boðað miklar breytingar sem í vændum séu í heilbrigðismálum á grundvelli þess sem um hafi samist í stjórnarsáttmálanum. Ég vísa því til þess og þeirra gagna og ályktana sem hér hefur verið vitnað til í umræðunni og bíð spenntur eftir að heyra hvað (Forseti hringir.) heilbrigðisráðherra hefur fram að færa í þeim efnum.

[23:21]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst svolítið athyglisvert að hlusta á þessa ræðu og sérstaklega finnst mér athyglisvert að heyra um hinar miklu valdheimildir sem ráðherra á að fá samkvæmt þessu frumvarpi. Það er augljóst að hv. þingmaður hefur ekkert kynnt sér málið. Ef hann skoðar heilbrigðislögin — sem hann samþykkti sjálfur — um heilbrigðisþjónustu vorið 2007, þá er þar mjög skýrt tekið fram um samningsumboð ráðherra sem er víðfeðmt. Það er skemmst frá því að segja að ef eitthvað er þá skerðir þetta frumvarp þá valdheimild til ráðherra og setur í ákveðinn farveg.

Síðan varð hér heljarinnar mál eða í það minnsta uppistand hjá Vinstri grænum þegar hér var rætt um stjórn stofnunarinnar sem var samþykkt fyrir síðustu jól. Það er eins og hefur komið fram hjá öllum þeim sem hafa talað um þetta mál hér, sérstaklega í heilbrigðisnefnd, búið að skipa stjórn fyrir stofnunina og stjórnarformaður stofnunarinnar hefur komið á fund heilbrigðisnefndar og m.a. hafa nefndarmenn heilbrigðisnefndar úr Vinstri grænum farið nákvæmlega yfir það. Þetta er því eitthvað sem hefur löngu verið gert og það er mjög gott fólk þar inni.

Síðan skil ég ekki af hverju hv. þingmaður er sífellt að klifa á því að forsætisráðherra hafi verið að tala um einkavæðingu á þessum fundi í Valhöll, það gerði hann aldrei. Hann vísaði í stjórnarsáttmálann, sem er skýr, og það vill svo til að það eru sambærileg ákvæði í stjórnarsáttmálanum sem var samþykktur 1995 eða 1999, tel ég, en hins vegar var það ekki framkvæmt. Það er væntanlega það sem forsætisráðherra var að vísa í þegar hann sagði að menn væru tilbúnir til þess að ganga lengra en áður hafði verið gert. Það er alveg í samræmi við það sem menn hafa verið að gera í nágrannalöndunum með góðum árangri eins og allir sem vilja vita vita, en aðrir hafa ákveðið (Forseti hringir.) að reyna að gera það tortryggilegt.

[23:23]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Hæstv. ráðherra hefði að mínu mati að ósekju mátt biðja um orðið og svara hér í ræðu. Hann hefur ekki plagað okkur svo mikið með nærveru sinni hér í dag og ég bjóst því kannski við ítarlegri svörum en þeim sem hægt er að veita í tveggja mínútna andsvari. Það væri fróðlegt að vita hvort ráðherrann hyggst ekki kvitta fyrir umræðuna hér á eftir með ræðu þar sem hann gæti þá kannski farið yfir eitthvað af sem rætt hefur verið í dag, þær spurningar sem hefur verið varpað fram. Þannig er að samviskusamir ráðherrar sitja hérna í salnum og punkta niður hjá sér spurningar og athugasemdir sem þeir telja ástæðu til að bregðast við en það virðist ekki vera ætlun þessa ráðherra að temja sér það verklag, hann er kannski uppteknari við eitthvað annað mikilvægara að eigin mati en að sinna umræðunni með þeim hætti og koma svo hér með skeytasendingar af því tagi sem hann hafði í þessu stutta andsvari.

Þegar heilbrigðislögin voru sett á sínum tíma gagnrýndum við einmitt ýmislegt sem fól í sér að okkar mati allt of rúmar valdheimildir til ráðherra. Við greiddum atkvæði gegn slíkum ákvæðum í því frumvarpi þó að við veldum að styðja það við endanlega afgreiðslu þess af því að í því var líka margt mjög mikilvægt og er að sjálfsögðu í þeim lögum. Þetta hefur verið margútskýrt hér.

Hins vegar er eitt athyglisvert, að upp að einhverju vissu marki virðist hæstv. ráðherra vera að reyna að breiða yfir boðskap formanns síns úr Valhöll frá því í haust. Kannski er það áfram tillitssemin við samstarfsflokkinn sem þolir ekki stærri skammt í bili enda hreyfing ungliðanna hrokkin fyrir borð í málinu, að það verði að hafa þetta allt í silkiumbúðum núna hérna í gegnum umræðuna vegna aumingja Samfylkingarinnar. Það læðist dálítið að manni sá grunur. Hér virðist sem sagt ekki standa til að veita neinar upplýsingar um það sem þó er skjalfest að er áformað og kallað er „að hafa mikið í pípunum“, að verulegar breytingar séu fram undan í heilbrigðiskerfinu og annað í þeim dúr. Eða voru þetta bara einhver ómagaorð hjá formanni Sjálfstæðisflokksins, (Forseti hringir.) sem heilbrigðisráðherra tekur ekkert mark á?

[23:25]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Eins og þingreyndur maður, hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon, þekkir, þá flutti ég þetta mál og síðan kom það til kasta þingsins. Honum til upplýsingar get ég alveg sagt það að ég er búinn að fylgjast með umræðunni hér í kvöld en þetta mál er hins vegar á vettvangi þingsins eins og menn þekkja.

Mér hefði kannski fundist, eins og kom hér fram þegar ég fór aðeins yfir málið, að hann hefði mátt fylgjast betur með úr því að hann er að setja ofan í við menn almennt út af málinu. Enn og aftur er því miður þessi ágæti hv. þingmaður, Steingrímur J. Sigfússon, að reyna að leggja hlutina út með einhverjum öðrum hætti en þeir eru. Það liggur alveg fyrir hver er stefna ríkisstjórnarinnar í heilbrigðismálum, það kemur skýrt fram í stjórnarsáttmálanum. Hér er verið að leggja fram þetta frumvarp og ýmislegt annað hefur verið gert, t.d. í tengslum við lyfjamálin, sem eru nú ekki litlar breytingar. Ætli það séu ekki stærstu breytingar á lyfjamálunum sem hafa verið gerðar á undanförnum árum ef ekki áratugum á Íslandi. Það hefur því margt verið að gerast í þessum málaflokki, það er mikil áhersla lögð á forvarnir og ýmislegt annað sem enn á eftir að koma í ljós. Ég veit ekki af hverju hv. þingmaður er að leggja út af orðum forsætisráðherra á þessum fundi á einhvern annan veg en kemur skýrt fram í stjórnarsáttmálanum og eftir stjórnarsáttmálanum er unnið.

Ég tek hins vegar undir að þegar hlustað hefur verið á þessa umræðu í kvöld er í rauninni mjög erfitt að átta sig á því af hverju það er ekki fullkomin sátt um málið hér í þinginu því að það er ekkert sem kallar á óeiningu hvað þetta varðar, en eðli málsins samkvæmt ef menn ákveða að fara þá leið þá er það niðurstaðan.

[23:28]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg) *(andsvar)*:

Herra forseti. Málið er vissulega á vettvangi þingsins en það breytir engu um þær þinghefðir að ráðherrar sem eru samviskusamir og sýna umfjöllun þingsins um mál virðingu og sjálfum sér og sínu embætti, reyna gjarnan að vera viðstaddir umræðuna og fylgjast með henni og jafnvel blanda sér í hana, jafnvel svara að einhverju leyti spurningum í andsvörum sem þeir hafa góða aðstöðu til ef þeir eru hér í salnum, það er bara einfaldlega þannig. Ég hef hlýtt á umræðuna í allan dag og tel mig alveg þokkalega færan til þess að taka þátt í umræðum um þetta mál og ég held að ég sé ekkert að misskilja það. Ég held að okkur hafi tekist alveg ágætlega að draga upp þann bakgrunn málsins og þá hugmyndafræði sem á bak við liggur, sem er hins vegar greinilega mjög viðkvæm af hálfu Sjálfstæðisflokksins, væntanlega vegna þess að hann vill ekki gera samstarfsflokknum þann óleik að það birtist hér of nakið þegar tjöldin eru fallin. Að sjálfsögðu þarf ekki að ræða um að Samfylkingin sver af sér allar breytingar á þessu máli í einkavæðingarátt o.s.frv.

Ég hef ekkert túlkað eða lagt út af orðum forsætisráðherra á þessum fundi, ég hef vitnað orðrétt í þau, ég hef lesið þau upp og spurt: Hvað þýðir þetta í reynd, hver eru þá áformin? Hvað er þetta mikla sem er í pípunum? Er það ómálefnalegt að biðja um upplýsingar um það þegar svona er talað af hálfu forsætisráðherra ríkisstjórnarinnar? En hæstv. heilbrigðisráðherra bregst við eins og raun ber vitni. Samfylkingin sver að sjálfsögðu af sér allar breytingar í einkavæðingarátt, vill ekki gangast við neinu slíku. Formaður heilbrigðisnefndar kallar ekkert einkavæðingu nema það sé upp á ameríska vísu, að einkaaðilar bæði reki og veiti þjónustuna og menn borgi fyrir hana algerlega sjálfir, sem er allt annað mál en við höfum verið að tala hér um og er nánast ekki til staðar í norrænum samábyrgum velferðarkerfum, eitt prósent, var sagt hér áðan, í Svíþjóð.

Tilraunir okkar hafa því m.a. miðast að því, og ekki síst mínar hér á síðari hluta umræðunnar, að reyna að draga fram hvað er í vændum, hvað er fram undan. (Forseti hringir.) Hvernig verða hinar rúmu valdheimildir ráðherrans notaðar? Hvað er þetta mikla sem er í pípunum?

[23:30]

Ögmundur Jónasson (Vg):

Hæstv. forseti. Nú fer senn að ljúka umræðu um þetta

mikilvæga þingmál sem getur skipt sköpum um framtíðarþróun heilbrigðisþjónustunnar í landinu. Framan af umræðunni í dag einkenndi það sérstaklega málflutning fulltrúa Sjálfstæðisflokksins að tengslin á milli okkar sumra værum vafasöm sem höfum tekið þátt í þessari umræðu annars vegar og verkalýðshreyfingarinnar hins vegar og þá sérstaklega voru nefnd samtökin BSRB.

Mér finnst í rauninni sjálfsagt að ræða þessi mál. Mér finnst sjálfsagt að ræða hagsmunatengsl en þá skulum við líka gera það að fullu. Við skulum tala um hagsmunatengsl og við skulum tala um fjármálatengsl. Ég spyr hvort ekki sé kominn tími til þess núna að fulltrúar Sjálfstæðisflokksins, m.a. við þessa umræðu, upplýsi um sín eigin tengsl og við fáum þau þá öll á borðið. Að við einskorðum þessa umræðu ekki við það eitt að vafasamt sé að verkalýðssamtök, og þá þau samtök sem hafa innan sinna vébanda fólkið sem starfar á heilbrigðissviðinu, láti þessi mál til sín taka. Við skulum líka horfa til tengsla út í þau fyrirtæki sem eiga hagsmuna að gæta.

Ég hef margoft áður tekið þátt í umræðu um markaðsvæðingu samfélagsþjónustunnar og stoðþjónustu í samfélaginu. Ég man sérstaklega vel eftir umræðunni um Rafmagnseftirlit ríkisins. Það var á fyrsta kjörtímabili Framsóknarflokksins og Sjálfstæðisflokksins. Iðnaðar- og viðskiptaráðherra hét þá Finnur Ingólfsson en undir hann heyrðu þessi mál. Hann sagði okkur að markaðsvæðing raforkueftirlitsins mundi leiða til þess að til yrði blómstrandi eftirlitsiðnaður sem mundi styrkjast víðs vegar um landið. Við önnur sem tókum þátt vorum gagnrýnin á þessi sjónarmið, töldum að hér yrði um fákeppni að ræða sem fyrst og fremst mundi leita á höfuðborgarsvæðið.

Hver varð raunin? Að uppistöðu til er það eitt fyrirtæki sem sinnir þessu eftirliti. Það heitir Frumherji. Hver skyldi vera stærsti eigandinn í því fyrirtæki? Hann heitir Finnur Ingólfsson. Er að undra að menn tali um einkavinavæðingu og menn vilji fá hagsmuna- og fjármálatengslin upp á borðið?

Hafa menn hugleitt hvað muni gerast í reynd ef við förum með heilbrigðisþjónustuna á útboðsmarkað? Einhver þingmaður Samfylkingarinnar talaði um að það gæti eflt litlu sjúkrahúsin úti á landi. Halda menn það virkilega? Eru menn svo barnalegir að ímynda sér að þetta gerist?

Ef þorri bæklunarlækna tekur sig saman, t.d. á sjúkrahúsi í Garðabænum, og býður í tilteknar bæklunaraðgerðir, hvað mun þá gerast inni á Landspítalanum, hver verður hagur þeirrar stofnunar? Verður hann best tryggður með þessu móti? Hver er afstaða læknadeildarinnar í Háskóla Íslands, hver væri hún til slíkrar þróunar? Ég bara spyr. Þegar farið verður að bjóða í aðgerðir og stóru einkavæddu blokkirnar hér á suðvesturhorninu fá bitana, ekki sjúkrahúsið eða heilsugæslan á Hólmavík eða Blönduósi. Það verða þessi fyrirtæki sem hagnast á nákvæmlega sama hátt og gerðist með Frumherja á sínum tíma.

Væri nú ekki rétt að taka klútinn frá augunum og greiða alla vega ekki atkvæði á morgun með bundið fyrir augun? Því miður óttast ég að það gerist.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Vopnalög, 1. umr.

Frv. allshn., 660. mál (námskeiðs- og prófagjöld). — Þskj. 1324.

[23:36]

Frsm. allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á vopnalögum, nr. 16 frá 25. mars 1998, með síðari breytingum, sem flutt er af allsherjarnefnd.

Tildrög þessa frumvarps eru þau að þótt hefur skorta í vopnalög heimild til þess að innheimta gjöld fyrir námskeið vegna skotvopna og er ætlunin með þessu litla frumvarpi að bæta úr skorti á gjaldtökuheimild í lögunum. Það er frá því að segja að námskeið þessi hafa verið haldin á ábyrgð ríkislögreglustjóra sem hefur falið Umhverfisstofnun að framkvæma það á undanförnum árum og eru málin í þeim farvegi. En samkvæmt ábendingum sem borist hafa allsherjarnefnd hefur gjaldtökuheimildin ekki verið fullnægjandi og hefur nefndin því tekið sig saman. Er um það full samstaða innan nefndarinnar að flytja breytinguna nú á þessu septemberþingi til þess að unnt verði að innheimta gjöldin á námskeiðum sem nú fara í hönd.

Frumvarpið er einfalt í sniðum og felur í sér að kostnaður vegna námskeiða og prófa greiðist með gjaldi sem ráðherra ákveður að fengnum tillögum ríkislögreglustjóra og síðan er kveðið á um hvaða ráðherra skuli í reglugerð ákveða námskeiðs- og prófgjöld í ákvæðum um námskeiðin. Í meðförum nefndarinnar hefur komið fram að gjöld þessi eru að sjálfsögðu þjónustugjöld og lúta reglum um þjónustugjöld að því leyti að einungis er heimilt að innheimta gjöld sem nemur þeim kostnaði sem stafar af því að halda námskeiðin þannig að gjaldtakan fer ekki umfram það sem nauðsynlegt er til þess að hægt sé að standa straum af námskeiðshaldinu.

Þar sem málið hefur þegar komið til umfjöllunar í allsherjarnefnd og er flutt af nefndinni tel ég óþarfa að það gangi til nefndar að lokinni 1. umr. Ég legg því til að málið fari beint til 2. umr.

Umræðu lokið.

Frumvarpið gengur til 2. umræðu

Lyfjalög, 1. umr.

Frv. heilbrn., 662. mál (gildistaka greinar um smásölu). — Þskj. 1326.

[23:39]

Frsm. heilbrn. (Ásta Möller) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli hér fyrir frumvarpi til laga um breytingu á lögum nr. 97/2008, um breytingu á lyfjalögum, nr. 93/1994, með síðari breytingum. Frumvarpið er flutt af heilbrigðisnefnd.

Það hljóðar svo:

„1. gr. Við 13. gr. laganna bætist nýr málsliður, svohljóðandi: Þó skal ákvæði 10. gr., hvað varðar smásöluaðila, taka gildi 1. janúar 2009.“

Með frumvarpinu er lagt til að frestað verði að hluta gildistöku 10. gr laga nr. 97/2008, um breytingu á lyfjalög-

um, nr. 93/1994, með síðari breytingum, til 1. janúar 2009 og þá eingöngu hvað varðar smásölu lyfja. Þær breytingar er snúa að afslætti af lyfjum í smásölu haldist þannig í hendur við nýtt greiðsluþátttökukerfi lyfja sem fyrirhugað er að komi til framkvæmda á sama tíma.

Breytingar á lyfjalögum voru samþykktar á vorþingi og eiga þau ákvæði sem frumvarpið tók til að taka gildi 1. október nk. Hér leggur hv. heilbrigðisnefnd til að eitt ákvæði frumvarpsins taki gildi síðar eða 1. janúar 2009 er varðar afslætti af lyfjum í smásölu þannig að það taki gildi um leið og nýtt greiðsluþátttökukerfi, sem áformað er að komi til framkvæmda á sama tíma, taki gildi.

Þar sem frumvarpið er flutt af heilbrigðisnefnd tel ég eðlilegt að það fari ekki til nefndar heldur beint til 2. umr.

Umræðu lokið.
Frumvarpið gengur til 2. umræðu

Fundi slitið kl. 23:42.

---

120. FUNDUR

miðvikudaginn 10. september,
kl. 1.30 miðdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Sjúkratryggingar, stjfrv., 613. mál, þskj. 1220, frhnál. 1327, 1330 og 1332, brtt. 1208, 1328 og 1331. — Frh. 3. umr. (Atkvgr.)

Fjarvistarleyfi:

Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Ingibjörg Sólrún Gísladóttir utanrrh., 2. þm. Reykv. s.,
Jóhanna Sigurðardóttir féltrmrh., 5. þm. Reykv. n.,
Kolbrún Halldórsdóttir, 5. þm. Reykv. s.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

Tilkynning um dagskrá.

[13:33]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Um klukkan 3.30 í dag fer fram umræða utan dagskrá um stöðu landbúnaðarins og matvælaframleiðslu. Málshefjandi er hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra verður til andsvara. Umræðan fer fram samkvæmt 2. mgr. 50. gr. og stendur í hálfa klukkustund.

Störf þingsins.

Afdrif þingmannamála – efnahagsmál.

[13:34]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég ætla aðeins að ræða um störf þingsins og þá sérstaklega um afdrif svokallaðra þingmannamála á því þingi sem nú er að klárast. Mig langar að nefna nokkrar tölur.

Nú hefur forseti gefið það út að fyrir þingið voru lögð fram 145 frumvörp og þingsályktunartillögur frá ríkisstjórn og af þeim voru 120 samþykkt. Á sama tíma voru lögð fram 74 frumvörp frá þingmönnum og tvö samþykkt og 78 þingsályktunartillögur þar af 8 samþykktar. Þessi þingmannamál eru auðvitað bæði frá stjórn og stjórnarandstöðu og það sem mig langar að ræða hér undir þessum lið, um störf þingsins, er í rauninni hvernig hæstv. forseti sér störf þingsins þróast og hvort hann telji það æskilegt að svona mörg mál þingmanna dagi uppi í nefndum, fái þar ekki efnislega meðferð og efnislega afgreiðslu, séu send út til umsagnar og komi svo aftur til kasta þingsins og hvort hæstv. forseti sjái einhvern flöt á því að mál þingmanna fái í auknum mæli efnislega meðferð og afgreiðslu úr nefndum, hvort og þá hvernig hann gæti beitt sér í því máli og hvort hann sjái fyrir sér einhverja framtíð í því að þingið fari í auknum mæli að verða vettvangur þingmanna til að koma sínum málum á framfæri fremur en eingöngu ríkisstjórnar. Eða hvort hann telur að sú þróun sem hér hefur verið sé æskileg, þ.e. að megnið af málum framkvæmdarvaldsins séu samþykkt meðan hin sitja eftir.

[13:36]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Vegna ræðu hv. þingmanns er það rétt eins og fram kom hjá þingmanninum að lögð hafa verið fram allmörg þingmannamál og verið til umræðu. Mörg þeirra hafa hlotið umræðu í þingsalnum og gengið til nefndar. Önnur hafa ekki hlotið umræðu og þess vegna hafa nefndir ekki fjallað um þau en þetta er eins og oft hefur viljað verða. Forseti tekur þessar ábendingar að sjálfsögðu til skoðunar. Hvernig meðferð þingmannamála er, er í höndum nefndanna eftir að nefndirnar hafa fengið þau til umfjöllunar en ég tel að það sé ekki óeðlilegt að forseti eigi gott samstarf við þingmenn um að það geti orðið breyting til þess í framtíðinni að þingmannamál hljóti meiri umfjöllun og séu afgreidd á hinu háa Alþingi.

[13:37]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil í framhaldi af þeirri umræðu sem hv. þm. Katrín Jakobsdóttir hóf hér og svari hæstv. forseta láta í ljós það sjónarmið mitt að mér finnst mjög brýnt að forseti beiti sér fyrir því að þingmannamál fái meiri og betri umfjöllun í þinginu en verið hefur til þessa. Það er okkur sem erum að hefja störf hér eða hófu störf í kjölfar síðustu þingkosninga mörgum hverjum, og ég held að ég geti fullyrt fólki úr öllum stjórnmálaflokkum, undrunarefni hver afdrif þingmannamála verða gjarnan í þingsal og í störfum nefnda. Og ég leyfi mér að fullyrða að það sé ekki bara málefni þingnefndanna sjálfra eins og hæstv. forseti gat um

hver afdrif málanna verða vegna þess að ég hef orðið þess áskynja að þau svör fást jafnvel hjá nefndarformönnum að um það hafi verið tekin ákvörðun, væntanlega á vettvangi stjórnarflokkanna og þess vegna formanna stjórnarflokka eða þingflokksformanna stjórnarflokka, að þingmannamál séu ekki afgreidd og það sé engin afstaða tekin til þess hvert efni viðkomandi mála sé, það sé engin afstaða tekin til þess hvort um sé að ræða þingmál sem fulltrúar úr öllum flokkum flytja og ætti ekki að þurfa að vera mikill pólitískur ágreiningur um. Ég tel að þessi vinnubrögð verði að taka til endurskoðunar og vil hvetja forseta eindregið til að beita sér fyrir því, ekki bara að það geti hugsanlega orðið í einhverri framtíð heldur að það verði raunverulegt átak í því að bæta þessi vinnubrögð því það er þinginu ekki til sóma hversu mörg mál daga uppi og fá ekki efnislega umfjöllun. Og ég get sagt af þeim vettvangi sem ég þekki best, sveitarstjórnarvettvanginum, að þá mundi það aldrei líðast að tillögur sem kjörnir fulltrúar bera fram fái ekki einhverja efnislega meðferð hvort sem menn vilja samþykkja þau mál, breyta þeim eða hafna og því held ég að þingið þurfi að taka sig á í þessu efni.

[13:40]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Um leið og ég þakka hæstv. forseta fyrir breytingar á þingsköpum og sýndan vilja til að efla þingið, bæði að lýðræði og styrk með því að efla nefndir og gera hina lýðræðislegu umræðu markvissari — hæstv. forseti hefur þar stigið mikilvægt skref — þá er auðvitað vert við þessar aðstæður að vekja athygli á því að stoðirnar þrjár, Alþingi Íslendinga, ríkisstjórn og dómstólar þurfa að búa við mikið jafnræði. Alþingi Íslendinga er mjög veik stofnun og við þurfum að hafa metnað til að styrkja Alþingi, ekki bara hvað stjórnarandstöðu varðar heldur líka til þess að þingmenn finni fótfestu sína sem löggjafar á Alþingi Íslendinga og uni því að vera virðulegir og sterkir alþingismenn.

Sannleikurinn er sá að Alþingi Íslendinga kostar skattborgarana eins og eitt af tólf ráðuneytum. Þess vegna er það mikið kappsmál í mínum huga að efla Alþingi og að Alþingi nái þeirri virðingu sem því ber í samfélaginu, bæði með markvissum vinnubrögðum að hér geti menn notið afls síns og virðingar hvort sem þeir eru stjórnarliðar eða stjórnarandstæðingar og að ríkisstjórnin hafi það aðhald úr báðum áttum sem henni ber. Hún ræður því miður allt of miklu á Alþingi og hefur gert í áratugi, kannski alla tíð. Þess vegna þurfum við að styrkja Alþingi Íslendinga markvisst þannig að það verði virðuleg, hófsöm og sterk stofnun sem alltaf er tekið tillit til.

[13:42]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir með þeim sem hér hafa talað um þau alvarlegu mál hvað Alþingi Íslendinga er ríkisstjórnarliðuð stofnun, þ.e. að það fást nánast ekki afgreidd önnur mál en þau sem eru þóknanleg ríkisstjórn hverju sinni. Ég tek undir með hv. þm. Guðna Ágústssyni að forseti Alþingis hefur lýst því yfir og haft vilja á því að gera þarna ákveðnar breytingar. Við afgreiðslu á þingskapafrumvarpinu fyrir síðustu jól gerði ég það að sérstöku umræðuefni að það skipti verulegu máli að Alþingi færi að líta á störf sín með öðrum hætti en hingað til hefur verið, tæki meira tillit til þingmanna sem einstaklinga, til þeirra mála sem þeir bera fram og bæri meiri virðingu fyrir sjálfu sér. Það segi ég vegna þess að ég tel ekki vera virðingu fyrir þingstörfum þegar stjórnarfrumvörp hvert af öðru renna í gegn en þingmannamál, þingsályktanir og annað sem alþingismenn hafa fram að færa daga uppi, eru ekki afgreidd, eru ekki rædd í þeim nefndum sem þeim er vísað til. Það gengur ekki og það er ekki ásættanlegt. Það er spurningin með hvaða hætti eigi að fara að. Það væri eðlilegt að orða ákveðna reglu um það að mál væru tekin fyrir í ákveðinni röð, þess vegna í nefndum þingsins nema um væri að ræða ákveðin afbrigði varðandi það með hvaða hætti og hvernig mál væru þá tekin fram fyrir. Það er eitt atriði sem mætti hugsa sér. En það skiptir gríðarlegu máli varðandi virðingu Alþingis og varðandi það að þingmenn beri virðingu fyrir sjálfum sér og störfum sínum, að það sé tekið eðlilegt tillit til þeirra og starfa þeirra. Ég tek undir með hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni, ég hygg að nýjum þingmönnum úr öllum flokkum hafi brugðið í brún við að sjá ríkisstjórnarmiðaða starfsemi sem þingið býr við í dag, því miður.

[13:44]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka þessa umræðu og þakka svör forseta. Ég tel að það sé mjög mikilvægt að við saman í þessum sal beitum okkur fyrir því að efla Alþingi og ég held að mjög stór hluti af því sé að koma því til leiðar að mál þingmanna fái efnislega afgreiðslu og við virkum ekki eingöngu sem afgreiðslustöð. Ég veit að þar tala þær tölur sínu máli sem ég nefndi hér áðan. Af 145 ríkisstjórnarmálum eru 120 samþykkt, af 74 þingmannafrumvörpum eru tvö samþykkt. Þingsályktunartillögur eru miklu fleiri og örfáar samþykktar. Mér finnst þetta því skipta mjög miklu máli, að efla sjálfstæði þingsins og ég fagna því að þeir sem hér hafa tekið til máls eru mér sammála um þetta og ég hvet því hæstv. forseta til dáða, til þess að fara af stað með slíka vinnu að skoða þá möguleika sem á því eru að þingmannamál fái efnislega afgreiðslu og við getum saman styrkt þingið sem sjálfstæða löggjafarsamkundu.

[13:45]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Katrínu Jakobsdóttur fyrir að taka upp þetta mál. Ég hef margoft rætt að það þurfi að efla stöðu þingsins og huga betur að aðgreiningu og þrískiptingu valdsins.

Frumvörp sem samin eru í ráðuneytum og jafnvel í einstökum stofnunum sem sjá um að framkvæma viðkomandi lög leiða oft til þess að sá sem semur frumvarpið er í raun inni að smíða vopn í hendurnar á sér gegn borgurum. Það er miklu betra að kjörnir fulltrúar smíði þessi vopn og gæti að því að þau séu ekki of beitt.

En svo er þingið líka að vasast í framkvæmdum. Fjárlagafrumvarpið er fullt af skipunum frá þinginu til framkvæmdarvaldsins um hvað það eigi að gera í einstökum málum. Þar erum við að grípa inn í starfsemi framkvæmd-

arvaldsins og ég er á móti því líka. Ég vil því endilega að þingið taki sér tak og framleiði fleiri lög og samþykki og semji sjálft fleiri lög sem það afgreiðir.

Hingað til hefur verið mjög lítið um það að þingmannafrumvörp hafi verið samþykkt. Það er breyting núna. Það er mikil breyting. Áður fyrr var það þannig að það var tekið eitt frumvarp frá stjórnarandstöðunni, eins og dúsa og það var svona einhver góðmennska að það væri samþykkt, eitthvað sem skipti ekki máli.

Ég vil að þessu verði snúið við, að ráðuneytin snúi sér til þingnefnda með ákveðin mál og segi: Við viljum fá þetta samþykkt, eða einstaklingar eða samtök og síðan ákveði þingnefndirnar hvort málið sé þess virði að flytja það og semji viðkomandi lög og sendi þær til umsagna til ráðuneyta og aðila úti í bæ til að sjá hvort það er framkvæmanlegt. Núna erum við í rauninni í því hlutverki að endurskoða frumvörp frá ríkinu og við erum að kanna hvernig gengur að framkvæma þau.

[13:48]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég ætla að ræða hér annað mál vegna þess að í gær var svartur dagur á mörkuðum á Íslandi. Og ég ætla að ræða við hv. formann efnahags- og skattanefndar, Pétur H. Blöndal, um þetta mál vegna þess að ég tel að það sé erfitt ástand á Íslandi hvað varðar efnahagsmál. Við höfum rætt þetta allnokkuð við hæstv. ráðherra og lítið komið út úr því. Það er því spurning hvort það gæti borið meiri árangur að tala hér við hv. þingmann sem hefur góða og sterka stöðu í þinginu.

Eins og komið hefur fram er hagvöxtur minnstur á Íslandi í öllum OECD-löndum, bæði í ár og á næsta ári samkvæmt spá. Skuldir heimilanna hafa hækkað um 30% síðan núverandi ríkisstjórn tók við. Krónan hefur aldrei verið veikari. Í gær sló gengisvísitalan met, hún stóð í 169 stigum við lok markaða.

Fjárlagafrumvarpið á eftir að birtast okkur og ég get rétt látið mér detta það í hug að þar verði sýndur mikill halli á fjárlögum. Ég held að það sé nokkuð ljóst. Þess vegna velti ég því fyrir mér hvar tækifærin liggi. Eru stjórnarflokkarnir sammála um að það þurfi að auka hagvöxt á Íslandi? Og hvernig eru hugmyndir um að það verði gert?

Ég óttast að ef það er ekki hægt eða það tekst ekki að auka hagvöxtinn þá stöndum við frammi fyrir því annaðhvort að skera niður þjónustu eða að hækka skatta. Svona er þetta. Þetta er því grafalvarlegt mál og formaður efnahags- og skattanefndar sem þekkir allvel til á markaðnum og hefur a.m.k. reynslu á því sviði hann ætti að geta svarað einhverju um það (Forseti hringir.) hvernig eigi að auka hagvöxtinn á Íslandi.

[13:50]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Ég vil þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir að brydda upp á þessu máli. Þetta er mjög mikilvægt mál. Við upplifum núna vandamál víða um heim. Í Bandaríkjunum eiga bankar í miklum erfiðleikum, í Danmörku fór einn banki á hausinn, frá Spáni, Ítalíu og víðar á evrusvæðinu, Bretlandi heyrum við víða merki um þá áhættufælni og lánsfjárskort sem ríður yfir heiminn. Hér á landi hefur þetta valdið skyndilegu gengisfalli, verðbólguskoti og háum vöxtum Seðlabankans. Eitthvað af þessu kann að vera innlent líka, innlendur vandi en að mestu leyti held ég að þetta komi erlendis frá.

Til þess að mæta þessu þá höfum við verið að styrkja Seðlabankann og það eru áform um að gera það enn frekar. Það eru miklar arðbærar framkvæmdir á döfinni, nýting á auðlindum okkar og svo vil ég minna á það að við erum búin að gera stórátök í því að breyta menntakerfinu og það mun að sjálfsögðu skila sér til langframa. Það er sem sagt verið að vinna að mörgum atriðum sem eiga að hjálpa okkur í þessari baráttu. En það er rétt hjá hv. þingmanni, það er mjög mikilvægt að auka hagvöxtinn og koma honum aftur upp. Ég hygg að nýting auðlinda, bæði sjávarauðlinda, orkuauðlinda og ekki hvað síst mannauðsins eigi að skila sér í auknum hagvexti innan ekki langs tíma.

Á undanförnum árum höfum við breytt miklu. Við erum búin að skjóta fjórum stoðum undir hagkerfið í staðinn fyrir að hafa bara eina. Áður var það bara sjávarútvegur sem stóð undir 70% útflutnings. Nú er það sjávarútvegur, álframleiðsla og ferðamannaiðnaður auk fjármálastarfsemi. Og af þessum fjórum er ein í vandræðum og hinar þrjár í góðu gengi.

Þess vegna held ég að hér sé um skammtímavandamál að ræða og ég vona það. En ef svo er ekki verðum við að treysta á það sem segir í mati sendinefndar Alþjóðagjaldeyrissjóðsins en þar segir (Forseti hringir.) að efnahagshorfur á Íslandi séu öfundsverðar, markaðir séu opnir og sveigjanlegir og frumkvöðlakraftur mikill.

[13:52]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegi forseti. Út af því að hér var spurt um það hvernig ætti að auka hagvöxtinn þá er rétt að við gerum okkur grein fyrir því að hagvöxtur mælir aukningu landsframleiðslu á ákveðnum tíma eftir að tekið hefur verið tillit til verðbólgunnar.

Ég vil örlítið víkja að öðru máli er varðar hagvaxtarumræðu. Nú er mikið rætt og ritað um kostnað við aðild að ESB og upptöku evru. Í frægri grein á sínum tíma fjölluðu hagfræðingarnir Jeffrey Frankel og Andrew Rose um rannsóknir sínar á áhrifum sameiginlegrar myntar á útflutning og hagvöxt. Í þeirri umræðu sem varð í kjölfarið vantaði tilfinnanlega sýn á það hver heildarávinningurinn af aðild gæti verið. Í grein þeirra var leitast við að leggja heildstætt mat á ávinninginn bæði með lækkun á kostnaði í hagkerfinu og aukningu á hagvexti. En almennt er álitið að mestu áhrifin fylgi upptökum evrunnar.

Víðtækar rannsóknir á áhrifum sameiginlegrar myntar á hagvöxt hafa leitt í ljós að sá ávinningur er töluverður. En til að fá heildarsýn á ávinninginn er gagnlegt að fara yfir og meta einstök atriði þótt óumflýjanlega sé það háð nokkurri getspá.

Þorsteinn Þorgeirsson hagfræðingur birti á sínum tíma þá niðurstöðu að kostnaður í hagkerfinu muni lækka við inngöngu í ESB og upptöku evrunnar og hagvöxtur gæti aukist varanlega um allt að 0,5% á ári. Á meðan Ísland stendur utan ESB og myntsamstarfsins munu fyrirtæki í

samkeppnisgreinum þola hátt vaxtastig og gengissveiflur. Þá er viðbúið að skuldsetning þjóðarbúsins komi til með að hafa letjandi áhrif á hagvöxt til lengri tíma litið.

Virðulegi forseti. Stjórnarsáttmálinn er skýr og nú þegar hefur verið sett niður Evrópunefnd til að fara yfir málin til markvissrar Evrópuumræðu. Brýnt er að sem flestir hagsmunaaðilar komi að þeirri vinnu þannig að þjóðarsátt geti náðst um niðurstöðuna. Með vel ígrundaðri niðurstöðu um efnahagsleg áhrif ESB-aðildar og evrunnar verðum við færari um að vega og meta það í samhengi við aðra þætti, eins og menningu og stjórnarfar og um leið hagvaxtarumræðu.

Það mun auðvelda okkur öllum (Forseti hringir.) að taka skynsamlega ákvörðun þegar þjóðaratkvæði verða greidd á lýðræðislegan hátt í þessu mikilvæga máli.

[13:54]

Guðmundur Steingrímsson (Sf):

Herra forseti. Mig langaði að taka til máls í framhaldi af ávarpi hv. þm. Katrínar Jakobsdóttur. Það vill nefnilega svo til að ég get ekki orða bundist vegna þess að ég hef tekið saman tölur um nákvæmlega þessi mál og birt grein í tímaritinu *Herðubreið* og ég mæli með þeirri lesningu fyrir alla þingmenn. Ég skoðaði níu ára tímabil til ársins 2007 og skoðaði þar afdrif þingmannamála og stjórnarþingmannamála, þingsályktana og annars slíks.

Tölurnar eru ískyggilegar og benda til þess að þetta er djúpstæður og líklega langvarandi vandi sem þarf að takast á við með einhverjum markvissum aðgerðum. Mörg hundruð frumvörp voru lögð fram af hálfu stjórnarandstöðunnar á þessu tímabili og fimm voru samþykkt. Sem er langt innan við 1%.

Og staðan er ekkert betri þegar kemur að stjórnarþingmönnum. Þeir leggja líka fram mikið af frumvörpum og aðeins örfá eru samþykkt. Þetta er kannski ískyggilegast þegar maður skoðar þingsályktunartillögur. Margar þeirra eru þannig að þær ættu að renna hérna í gegn, í rauninni mjög einfaldlega vegna þess að þær varða oft og tíðum sjálfsagða hluti. En einungis nokkur prósent af þeim sem lagðar eru fram af stjórnarþingmönnum og stjórnarandstöðuþingmönnum eru samþykkt.

Ein þeirra sem var samþykkt varðaði það að setja fánann hérna við hliðina á púltinu. Það var Guðmundur Hallvarðsson sem kom því í gegn á einhverjum lokadögum þingsins. Það er ákveðinn mælikvarði á að þingið er ekki alveg nógu gott eins og er ef einungis örfáar, jafnvel slíkar tillögur komast ekki í gegn. Ég mæli með að við skoðum þetta og eins háskólaritgerð Eiríks Þórleifssonar stjórnmálafræðings sem skoðaði þessi mál, um dagskrárvald á Alþingi. Niðurstaðan er í stuttu máli sú að Alþingi er auðvitað mikilvæg stofnun en hún er ekki uppspretta laga.

[13:57]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég ætla nú að víkja að því máli sem hv. þm. Valgerður Sverrisdóttir kom inn á, varðandi hagvöxtinn. Það er uggvænlegt að heyra að hagvöxtur skuli vera hérna minnstur í OECD-ríkjunum. Og þá er náttúrlega spurningin, hvernig stendur á því? Hvað veldur því að svo er komið? Svarið er í sjálfu sér einfalt, það er verið að gera eitthvað rangt í íslensku samfélagi. Það er ekki haldið rétt um efnahagsstjórnina og þeir sem eiga að stuðla að hagvexti fara ekki rétt að.

Hvað er það sem um er að ræða? Það hefur aðeins verið minnst á einn hlut, þó aðeins í framhjáhlaupi en sem skiptir gríðarlegu máli og það er að við erum með gjaldmiðil sem kostar mjög mikla peninga. Það kostar gríðarlega mikið að vera með þennan gjaldmiðil í minnsta myntkerfi heimsins. Við þurfum að borga tugi, einn þingmaður hefur sagt hundrað milljarða á ári til þess að vera með þennan gjaldmiðil sem er þá aukakostnaður á þjóðina og atvinnulífið í landinu.

Annar hlutur er sá að meðan gengisstefnan hefur verið eins og hún hefur verið undanfarin ár þá hefur verið dregginn þróttur úr íslenskum framleiðslufyrirtækjum, úr frumframleiðslunni. Og hvað hefur verið aukið? Það sem hefur verið stuðlað að er það að fjárfesting eigi sér stað erlendis. Í staðinn fyrir það að fjárfesta í íslensku hugviti, í íslenskri þekkingu hefur þessu verið beint inn á fjárfestingar á erlendum húsnæðismörkuðum og erlendum tuskubúðum sem við höfum í sjálfu sér enga sérstaka þekkingu á.

Í samfélagi okkar þurfum við fyrst og fremst að komast í burtu frá kvótakerfi, landbúnaði og sjávarútvegi. Við þurfum að auka frelsi, taka upp gjaldmiðil sem nýtist okkur en frelsið er það sem skiptir máli fyrst og síðast.

[13:59]

Bjarni Harðarson (F):

Herra forseti. Ég vil halda áfram umræðu um efnahagsmál og mér þykja nokkuð sérkennilegar þær fullyrðingar að aðstæður erlendis, á erlendum mörkuðum, sé það sem veldur háum vöxtum Seðlabanka. Seðlabankinn er ekki undir náttúrulögmálum heldur er hann stofnun sem er stjórnað af fólki og það tekur sjálfstæðar ákvarðanir og í sumum tilfellum rangar.

Ég fullyrði hér að ríkisstjórn Íslands og sú stefna sem hún hefur fylgt frá valdatöku núverandi nýju stjórnar hefur verið mjög andstæð því markmiði að stuðla að hagvexti þar sem hér hefur bæði á samdráttarskeiði verið haldið uppi hávaxtastefnu sem er í rauninni afleit hagfræði og í annan stað þá stuðlaði ríkisvaldið með samþykkt síðustu fjárlaga, sem voru mjög bólgin, að því að efla verðbólguna.

Á þeim tíma töluðum við framsóknarmenn fyrir því að fjárlög væru aðhaldssöm en þess í stað væri hinum mikla afgangi ríkissjóðs varið til þess að vinna móti verðbólgunni og það er hitt atriðið sem ríkisvaldið getur gert. Það eru mjög athyglisverð ummæli sem komu fram hjá forstöðumanni Hagfræðistofnunar Háskóla Íslands í útvarpsviðtali um helgina, í byrjun vikunnar var það víst, þar sem hann benti á vegna aðgerða Bandaríkjamanna í íbúðalánasjóðakerfi þar, að einmitt á tímum eins og núna er virk hagstjórn mjög mikilvæg. Gunnar Haraldsson er mjög penn í orðavali um þetta en það var ekki hægt að skilja hann öðruvísi en svo að hann væri í raun og veru að vísa til þess að það sem okkur vantaði hér á landi væri virk hagstjórn, einmitt á erfiðum tímum eins og núna.

En það er fyrst og fremst þetta tvennt sem ríkisvaldið hefur gert, það er varðandi vextina og verðbólguna. Hin hugmyndin, þ.e. að hér væri hægt að efla hagvöxt með því

að taka upp umræðu nú um inngöngu í (Forseti hringir.) Evrópubandalagið er barnaskapur sem ekki tekur því að sé ræddur hér í pontu Alþingis.

[14:01]

Pétur H. Blöndal (S):

Herra forseti. Hér hefur margt áhugavert komið fram. Ég vil benda á það að góð staða ríkissjóðs og afgangur á ríkissjóði undanfarin ár er ekkert annað en aðhald sem vinnur gegn þenslu. Þetta er það sem ríkisstjórnir annarra landa gera til að ná árangri og þannig hefur ríkissjóður unnið með Seðlabankanum í baráttu gegn þenslunni. Ég minni á það að á síðasta ári var geysilega mikill afgangur af ríkissjóði. (**BjH:** Er þensla núna, Pétur?)

Varðandi töfralausnir sem menn sjá, veifa töfrasprota og allt er komið í lag, upptöku evru, inngöngu í Evrópusambandið þá vil ég minna á það að frá fullveldi Íslands, 1918, hefur hagvöxtur og lífskjör almennings hvergi batnað jafnmikið og hér. Ég vil sjá menn sanna það fyrir mér að það hafi verið slæmt að Ísland sé fullvalda ríki. Það að ganga inn í Evrópusambandið og vera fjarstýrðir frá útlöndum minnir mig á þá 600 ára reynslu sem Íslendingar höfðu af slíku, að vera fjarstýrðir frá landi úti í heimi og það er alveg öruggt að Danir voru ekki vondir menn. En þeir höfðu ekki skilning á íslenskum aðstæðum og þar af leiðandi var staða Íslendinga slík að ég vil ekki upplifa slíkt tímabil aftur. Við þingmenn þurfum að hugsa miklu lengra en 2–3 vikur fram í tímann. Við þurfum að hugsa 100, 200 ár fram í tímann og sjá hvernig Evrópusambandið verður eftir 100 eða 200 ár.

[14:03]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Hafi stjórnarflokkarnir talað í kross fram að þessu þá held ég að þeir hafi aldrei talað jafnmikið í kross og í þessari umræðu. Þvílíkt og annað eins að upplifa þetta, að samstaða skuli ekki vera meiri í ríkisstjórninni en raun ber vitni meðal stjórnarflokkanna eins og kom fram í þessari umræðu, það náttúrlega segir sína sögu. (**PHB:** Þetta eru tveir flokkar.) Það segir okkur að þessir flokkar geta ekki tekið á þeim vanda sem við stöndum frammi fyrir. Svona umræða eins og hér hefur farið fram skilar akkúrat engu og ræða eins og síðari ræða hv. formanns efnahags- og skattanefndar var þannig að hún á ekki rétt á sér. Það verður að vera hægt að tala um hlutina á annan hátt en þann sem hv. formaður efnahags- og skattanefndar gerði í lok umræðunnar. Miðað við hvernig hv. formaður nefndarinnar talaði og meðan stjórnarflokkarnir halda því fram að vandinn sé allur kominn erlendis frá þá vil ég halda því fram að við náum engum árangri, þá verður þetta bara svona.

Vissulega er hluti af vandanum sá að það er fjármálakreppa í heiminum. En hvers vegna eru þá þau lönd sem fyrst og fremst byggja á fjármálastarfsemi eins og Sviss með fínan hagvöxt, ágætishagvöxt í ár og á næsta ári? Þetta er vandamál sem hefur verið skapað og búið til hérna heima að verulegu leyti og ríkisstjórnin og ríkisstjórnarflokkarnir verða að ræða það. Það var minnst á vandamál í Danmörku. Vissulega fór þar banki á hausinn sem danski seðlabankinn þurfti að yfirtaka en Danir eru líka farnir að vinna í málinu en hér er ekkert verið að gera. Ég get tekið undir það með hv. formanni fjárlaganefndar að auðvitað þarf líka að ræða málið, hvernig á að leysa það til lengri tíma og þar með kemur umræðan um sameiginlega mynt. Þetta er eitt af því sem stjórnarflokkarnir munu ekki taka á og landsmenn þurfa að bíða í þrjú ár eftir því að eitthvað geti hugsanlega gerst í þeim málum hér á Íslandi.

Umræðu lokið.

Sjúkratryggingar, frh. 3. umr.

Stjfrv., 613. mál (heildarlög). — Þskj. 1220, frhnál. 1327, 1330 og 1332, brtt. 1208, 1328 og 1331.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[14:07]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Þetta frumvarp er beint framhald af lögum um heilbrigðisþjónustu sem samþykkt var af öllum þingmönnum vorið 2007 og markmiðið með frumvarpinu sem verður að lögum hér á eftir er að auka yfirsýn og fagleg vinnubrögð og hagkvæmni við kaup á heilbrigðisþjónustu fyrir landsmenn. Nú eru þessi kaup á þremur stöðum en eftir samþykkt frumvarpsins verða þau á einum.

Markmið er og verður, og um það er sem betur fer þverpólitísk samstaða á Íslandi, að allir Íslendingar eigi völ á heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða. Samþykkt þessa frumvarps er nokkuð sem mun auðvelda okkur það krefjandi eilífðarverkefni.

[14:08]

Ögmundur Jónasson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Stefna Sjálfstæðisflokksins og hluta Samfylkingarinnar er að einkavæða heilbrigðisþjónustuna á Íslandi. Með þessu frumvarpi er skapaður grundvöllur til þess að framfylgja þeirri stefnu. Ef þetta frumvarp verður að lögum getur það skipt sköpum um framtíðarþróun íslenska heilbrigðiskerfisins. Með tillögum sínum vill Vinstri hreyfingin – grænt framboð gefa Alþingi færi á að sníða nokkra alvarlegustu gallana af þessari lagasmíð og ég hvet þingmenn til að hugsa sig tvisvar um áður en þeir fella þær tillögur.

Hvað varðar tillögur stjórnarmeirihlutans þá snúa þær fyrst og fremst að slysatryggingum almannatrygginga. Það er verið að færa þær undir þennan lagabálk. Þær eru ekki til þess fallnar að bæta réttarstöðu fólks. Við erum í sjálfu sér ekki andvíg þeim að innihaldi til en hér er fyrst og fremst um kerfisbreytingar að ræða, ekki innihald og við sitjum hjá við þær tillögur. En ég hvet þingið til að hugsa sig tvisvar um áður en tillögur Vinstri hreyfingarinnar – grænt framboðs eru felldar.

[14:10]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Herra forseti. Hér er á ferðinni frumvarp sem langflestir hagsmunaaðilar styðja. Það tryggir að aðgangur að heilbrigðisþjónustu verði óháður efnahag. Það verða engar nýj-

ar gjaldtökuheimildir. Það bannar kaup fram fyrir röðina. Það kemur í veg fyrir einokunarstöðu heilbrigðisstefnu gagnvart hinu opinbera. Það skerðir í engu réttindi sjúklinga. Það aðskilur hag kaupenda- og neytendaþjónustuna í anda norrænna velferðarríkja. Það er engin einkavæðing í frumvarpinu. Það kemur í veg fyrir að hæfni opinberra stofnana sé skert með þeim hætti að einkaaðilar tíni ábótasömustu þjónustuþættina út. Og loks tryggir frumvarpið að fjármagn muni fylgja sjúklingum. Öll þessi atriði hljóta að vera fagnaðarefni allra sem vilja setja hag sjúklinganna í forgang og það erum við að gera með þessu frumvarpi.

[14:11]

Ásta Möller (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Hér er komið til atkvæðagreiðslu frumvarp til laga um sjúkratryggingar. Það felur í sér að sett er á laggirnar ný stofnun sem sjái um framkvæmd sjúkratrygginga, semji um og annist kaup og endurgjald fyrir heilbrigðisþjónustu, auk þess að hafa eftirlit með gæðum og árangri þjónustunnar.

Frumvarpið felur í sér kostnaðargreiningu á heilbrigðisþjónustu sem m.a. fagaðilar og stofnanir hafa kallað eftir um árabil og Íslendingar verið hvattir til að taka upp, m.a. af OECD og Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni. Frumvarpið felur hins vegar ekki í sér breytingar á réttindum sjúkratryggðra enda er það verkefni sem verður að skoða í heild sinni en verður ekki tekið í bútum eins og hv. þingmenn Vinstri grænna leggja til með breytingartillögum sínum sem er reyndar aðferðafræði sem þeir hafa gagnrýnt gegnum tíðina. Því mun meiri hluti heilbrigðisnefndar greiða atkvæði á móti breytingartillögum 1. minni hluta heilbrigðisnefndar í breytingartillögum þeirra við frumvarpið í atkvæðagreiðslum hér á eftir er varða breytingar á réttindum sjúkratryggðra og tekur m.a. til breytinga á 20., 22., 28., 29. og 31. gr. frumvarpsins. Að öðru leyti mun ég gera grein fyrir sjónarmiðum þingmannameirihluta heilbrigðisnefndar við breytingartillögum hv. þingmanna Vinstri grænna við einstakar greinar.

[14:12]

Valgerður Sverrisdóttir (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Markmið þessara laga er ágætt en ég vil halda því til haga að árangur þessarar lagasetningar byggist mjög mikið á framkvæmdinni. Þetta er í raun tæki til þess að gera allt mögulegt og vegna þess að við framsóknarmenn erum ekki tilbúnir til þess að taka ábyrgð á því hvernig framkvæmdarvaldið mun fara með framkvæmd laganna þá munum við sitja hjá við lokaafgreiðslu málsins.

Hvað varðar breytingartillögur þá munum við ekki standa að samþykkt breytingartillagna meiri hlutans sem varða slysatryggingar þar sem það hefur lítið verið rætt í nefndinni og er ekki sannfæring mín að það sé rétt að þær falli undir sjúkratryggingar. Við munum sitja hjá við þá atkvæðagreiðslu.

Brtt. 1208 kölluð aftur.

Brtt. 1328,1 samþ. með 40 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjH, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, VS, ÞKG.

10 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1331,1 felld með 38:6 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, KJak, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SÖE, VS) greiddu ekki atkv.

13 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1331,2 felld með 38:7 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, BjH, KJak, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

4 þm. (GÁ, MS, SÖE, VS) greiddu ekki atkv.

14 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BJJ, BjörgvS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:14]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Okkar tillögur ganga út á að rýmka aðkomu sjúkratrygginga að tannlækningum aldraðra, öryrkja, barna og ungmenna undir 20 ára aldri. Okkar skoðun er sú að það eigi ekki að gera greinarmun á tannlækningum og öðrum lækningum. Allt eigi þetta að heyra undir heilbrigðiskerfið og lúta sömu lögmálum og við erum þeirrar skoðunar að almenn læknisþjónusta eigi að vera gjaldfrjáls.

Okkar tillögur ganga út á það að ekki verði heimilt að taka gjald fyrir almennar tannlækningar barna og ungmenna, 20 ára og yngri, né heldur fyrir almennar tannlækningar elli- og örorkulífeyrisþega sem njóta tekjutryggingar.

Brtt. 1331,3 felld með 37:10 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, BjH, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, BBj, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

1 þm. (GÁ) greiddi ekki atkv.

15 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BJJ, BjarnB, BjörgvS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:16]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Hér er gerð tillaga um það að sjúkratrygg-

ingar taki ekki aðeins til þjónustu ljósmæðra í heimahúsum við fæðingu heldur einnig til þjónustu við sængurkonur eftir að þær koma heim af fæðingardeildum. Og til samræmis er gerð breytingartillaga við 29. gr., gjaldtökugreinina, um að ekki verði heimilt að krefja sængurkonur fyrir gjald fyrir slíka þjónustu.

Þetta er mikilvægt réttlætismál einkum í ljósi þeirra áforma að nú á að banna samninga við stéttarfélög, í þessu tilviki Ljósmæðrafélag Íslands en sú þjónusta hefur verið kostuð og greidd af Tryggingastofnun ríkisins á grundvelli samnings sem Félag ljósmæðra hefur gert við Tryggingastofnun Íslands. Ég segi já.

[14:17]

Ásta Möller:

Virðulegi forseti. Hér leggur 1. minni hluti heilbrigðisnefndar til að gerðar verði breytingar á ákvæðum núgildandi laga um almannatryggingar um þjónustu ljósmæðra sem kveðið er á um að taki til aðstoðar ljósmæðra í heimahúsum.

Í nefndaráliti meiri hluta hv. heilbrigðisnefndar við 2. umr. kom fram sá skilningur nefndarinnar að undir fæðingu í heimahúsum fælist jafnframt aðstoð vegna sængurlegu sem reyndar er kveðið á um í samningum við ljósmæður í dag. Samið yrði við ljósmæður um þjónustu við sængurkonur en meiri hlutinn telur það vera takmarkandi að útlista nánar í lögum í hverju sú þjónusta felst. Enda er sængurlega og aðstoð við fæðingu einungis tveir þættir af mörgum sem samningurinn nær yfir. Því segi ég nei.

Brtt. 1331,4 felld með 36:11 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

16 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BJJ, BjörgvS, BBj, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÓN, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:18]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Töluliðir 4 og 6 á þessu breytingartillöguskjali lúta að okkar dómi, þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, að sjálfsögðum og löngu tímabærum lagfæringum á þeim ákvæðum sem gilda annars vegar um þátttöku sjúkratrygginga í kostnaði við fargjöld þegar flytja þarf börn og flutningur er óhjákvæmilegur, eins og þar segir og að endurgreiðslan miðist þá við fargjald beggja foreldra í stað annars foreldris eða fylgdarmanns.

Í 6. tölulið er þetta dvalarkostnaðurinn. Þar er sömuleiðis um óhjákvæmilega dvöl barns að ræða fjarri heimili á sjúkrastofnun og það hlýtur að teljast mikil forneskja að þá taki sjúkratryggingarnar aðeins til fargjalds annars foreldrisins. Og að lokum er svo hið sama lagt til hvað varðar börn þegar um verulega fötlun er að ræða. Þetta eru ekki stórir útgjaldaliðir en mikið réttlætis- og jafnréttismál (Forseti hringir.) og ég hvet nú hv. þingmenn til að velta því fyrir sér hvort hér fari allt á hvolf þótt þessi lagfæring verði gerð.

Brtt. 1331,5 felld með 37:7 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, KJak, SÖE, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EMS, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

4 þm. (BjH, GÁ, MS, VS) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BJJ, BjörgvS, BBj, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

2 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:20]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Það hefur verið gerð hér grein fyrir þeim tillögum sem lúta að gjaldtöku hjá sjúklingum, nema hvað varðar túlkaþjónustu sem þarna er einnig að finna. En mig langar til þess að vekja athygli á því sem þarna er í 5 lið a.

Það hefur á undanförnum árum því miður verið gerð mikil krafa um auknar sértekjur á sjúkrahúsunum og vegna almennrar hagræðingarkröfu sem þar hefur verið þá hefur hluta af kostnaði við aðgerðir og meðferð verið velt yfir á sjúklinga. Þess eru dæmi að sjúklingar hafi þurft að greiða tugþúsundir króna á staðnum fyrir lungnamynd eða beinaskann vegna þess að þeir þurfa að fara í rannsóknina að mati læknis sem þarf að skera þá upp daginn eftir.

Þetta er mikið óréttlæti og þetta bitnar mjög illa á mjög veiku fólki. Og ég skora nú á menn að styðja þessa tillögu sem ég held að geti jafnvel verið ólögmæt í ljósi 18. gr. (Forseti hringir.) laganna.

[14:21]

Ásta Möller:

Virðulegi forseti. Ég vil gera grein fyrir atkvæði mínu varðandi 29. gr. a-lið. En í nefndaráliti meiri hluta heilbrigðisnefndar við 2. umr. segir eftirfarandi um þetta atriði, með leyfi forseta:

Nefndin ræddi sérstaklega um gjaldtöku á göngudeildum sjúkrahúsa vegna meðferðar og rannsókna, sbr. einnig gjaldtökuheimildir 2. tölul. 29. gr. sem kveður á um heimildir til gjaldtöku fyrir almenna og sérhæfða heilbrigðisþjónustu á göngudeild, dagdeild, slysadeild og bráðamóttöku sjúkrahúsa án innlagnar á sjúkrahús með vísan í 2. mgr. 18. gr. frumvarpsins. Meiri hlutinn leggur áherslu á að greiðsluþátttaka sjúklings annars vegar vegna rannsókna og annars undirbúnings vegna innlagnar á sjúkrahús og hins vegar vegna langvarandi meðferðar sem veitt er á göngudeild sjúkrahúsa án innlagnar verði skoðuð sérstaklega þar sem hún er mjög íþyngjandi fyrir sjúklinga og felur jafnvel í sér mismunun milli sjúklingahópa og meðferða. Meiri hlutinn telur mikilvægt að þessi atriði verði til skoðunar í nefnd heilbrigðisráðherra um endurskoðun á gjaldtöku í heilbrigðisþjónustu sem fyrirhugað er að skili niðurstöðum á haustdögum.

Nú er séð fyrir endann á starfi þessarar nefndar og niðurstöðu því að vænta fljótlega m.a. í formi lagafrumvarps og með vísan til þessa (Forseti hringir.) segi ég nei.

Brtt. 1331,6 felld með 34:11 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

18 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BJJ, BjörgvS, BBj, EKG, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KaJúl, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1331,7 felld með 36:12 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ, ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, KJak.

nei: KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, ÞKG, ArnbS, ÁÓÁ, GStein, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, StB.

15 þm. (KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS, ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn) fjarstaddir.

7 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:25]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Í 2. mgr. 39. gr. virðast vera taldir með tæmandi hætti þeir aðilar sem sjúkratryggingastofnun megi gera samninga við, þ.e. heilbrigðisstofnanir, sveitarfélög, sjálfseignarstofnanir, fyrirtæki og einstaklingar o.fl.

Það liggur fyrir að meiri hlutinn er beinlínis andvígur því að stofnunin geti í hvaða tilfellum sem er, við hvaða aðstæður sem er samið við fagfélög eða stéttarfélög.

Það eru alveg nýir tímar á Íslandi, sérstaklega þegar flokkur sem kallar sig jafnaðarmannaflokk leggst með þessum hætti svona þversum og berlega gegn því að fagfélög, stéttarfélög megi beita samtakamætti sínum í sína þágu. Þó svo að stofnunin hefði þarna heimildir til að semja við þessa aðila er ekki þar með sagt að hún þurfi alltaf og undir öllum kringumstæðum að gera það. En að banna það með beinum hætti er alveg ótrúlegur atburður og við erum þess vegna því algerlega andvíg og (Forseti hringir.) viljum að heimild komi inn til samninga við þessa aðila eins og alla aðra og því segi ég já, herra forseti.

[14:27]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Þegar Margrét Thatcher komst til valda í Bretlandi og hún hófst handa við að markaðsvæða og einkavæða samfélagsþjónustuna og hagkerfið þar þá sagði hún að forsenda þess að það gæti gengið eftir væri að ráðast gegn því sem hún kallaði verstu einokunarhringina. Hverjir voru það? Það voru stéttarfélögin. Það þyrfti að veikja verkalýðshreyfinguna og grafa undan þeim. Út á það gengur þetta frumvarp m.a. og við erum að reyna að koma í veg fyrir það.

Það er verið að meina félögum eins og Ljósmæðrafélagi Íslands, Félagi íslenskra hjúkrunarfræðinga að ganga til samninga við ríkið. Og menn tala um og ég heyrði sagt hér úti í sal: Þetta er óþarft og slæmt samráð.

En er þá ekki slæmt samráð að eiga sér stað núna í Karphúsinu þar sem ljósmæður eru á rökstólum við samninganefnd ríkisins um sameiginleg kjör sín? (Forseti hringir.) Og nú ætlar Alþingi Íslendinga að grafa undan (Forseti hringir.) félögum á borð við Ljósmæðrafélag Íslands, Félag íslenskra hjúkrunarfræðinga og verkalýðshreyfinguna í heild sinni. Og það er jafnaðarmannaflokkurinn, svokallaður, (Forseti hringir.) sem stendur að þessu.

[14:29]

Ágúst Ólafur Ágústsson:

Herra forseti. Ég neyðist til að koma í þennan ræðustól til þess að gera grein fyrir atkvæði mínu til að svara þessu bulli sem hv. þingmenn Vinstri grænna bera hér á borð. Það er enginn að veikja stéttarfélög. Við erum ekki að banna kjarabaráttu, eins og þá kjarabaráttu sem ljósmæður standa í. Þetta eru gjörsamlega ólíkir hlutir sem hér er verið að bera saman. Það sem hér er verið að gera er að bregðast við að heilar stéttir geti verið í þannig stöðu gagnvart hinu opinbera að geta sagt sig frá samningi ef samningar nást ekki.

Við skulum muna það í þessum sal þegar hjartalæknar allir með tölu fóru út úr samningi. Hver var samningsstaða ríkisins þá? Engin. Við erum að styrkja samningsstöðu ríkisins, eitt af meginhlutverkum þessa frumvarps er að gera það og þess vegna er þetta ákvæði inni.

Hversu óeðlilegt væri, og menn hljóta að sjá það, ef allir verktakar landsins sem eru að semja við Vegagerðina mundu sameinast í einu félagi? Þetta eru óeðlilegir hættir í samningum og þess vegna er verið að brjóta þetta upp með þessum hætti. En þetta kemur ekkert við kjarabaráttu eða tilvist stéttarfélags, svo það sé algjörlega á hreinu, hv. þm. Ögmundur Jónasson.

[14:30]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Það er greinilegt að þessi áskorun ungra vinstri grænna í gær um að nú væri komið að því að Samfylkingin stofnaði félag jafnaðarmanna innan sinna vébanda hefur komið á réttum tímapunkti. Að halda því fram að það sé nauðsynlegt að banna með lögum að Tryggingastofnun eða Sjúkratryggingastofnun geti samið við stéttarfélög eða fagfélög í heilbrigðisþjónustu til að styrkja samningsstöðu ríkisins, það er bull, hv. þingmaður.

Hér er verið að leggja til að það verði heimilt, eins og verið hefur um árabil og hefur verið bent á að er ekki mikil hætta fólgin í og þarf ekki endilega að vera eingöngu. Það er verið að opna þarna möguleika. Bannið er hins vegar atlaga að stéttarfélögunum í landinu og að fagmennsku og samstöðu í þeirra röðum. Ég segi já.

[14:32]

Ásta Möller:

Virðulegi forseti. Hér eru hv. þingmenn Vinstri grænna að rugla saman annars vegar greiðslu og samningum um þjónustu og hins vegar kjarasamningum. (**Gripið fram í:** Nei, nei.) Í 39. gr. segir í greinargerð með frumvarpinu: „Ekki er gert ráð fyrir að stofnunin semji við fagfélög eða

stéttarfélög eins og tíðkast hefur.“

Þess má geta að í núgildandi lögum um almannatryggingar eru fag- og stéttarfélög ekki sérstaklega tilgreind sem samningsaðilar þótt hefðin hafi orðið sú. Með þessari breyttu nálgun mun fag- og stéttarfélag gagnvart félagsmönnum sínum í samningsgerð verða með öðrum hætti en nú er og verða í formi ráðgjafar og stuðnings í stað þess að vera beinir samningsaðilar við hina nýju stofnun. Með þessu opnast jafnframt möguleikar á að semja um heilbrigðisþjónustu með fleiri en einum fagaðila um rekstur tiltekinnar starfsemi sem rekin er á þverfaglegum grunni eins og t.d. er gert við opinberar stofnanir. Jafnframt gefst kostur á samningum um sérhæfðari þjónustu en nú hefur verið gerð þegar heildarsamningur hefur verið gerður af stéttarfélögum um þjónustu viðkomandi stéttar. Með þessum rökstuðningi segi ég nei við breytingartillögu minni hluta heilbrigðisnefndar við 39. gr. frumvarpsins.

[14:34]

Guðni Ágústsson:

Hæstv. forseti. Við ræddum um þingið áðan. Á hvaða klafa eru hv. alþingismenn? Á hvaða vegferð eru samfylkingarþingmennirnir við þessar aðstæður? Það er búið að setja upp í þá múlinn og það er heilbrigðisráðherra sem teymir þá alla í lest. Þetta er frjálshyggjuleið Sjálfstæðisflokksins. Þeir fýla grön, ungir jafnaðarmenn mótmæla, því þeir skilja stéttarfélög og frelsi.

Hér er verið að stíga stórt skref. Hvar er félagafrelsið? Hvar er frelsi stéttarfélaganna? Hvar er samningafrelsið fallega og frjálsa, sem Samfylkingin hefur talað svo fallega um? Hún étur fóðrið sitt, hún er gengin inn í Sjálfstæðisflokkinn í mörgum málum og fylgir honum í blindni. Þannig er þessi staða.

Hér er verið að banna með lögum ákveðið frelsi sem verið hefur við lýði í landinu. (Forseti hringir.) Hér er verið að banna með lögum ákveðið frelsi sem hefur verið til staðar í landinu. Ég hef lesið þetta frumvarp frá A til Ö. (Forseti hringir.) Ég veit vel hvað ég er að tala um þannig að mér finnst að Samfylkingin hafi hér, hæstv. forseti, orðið sér til skammar og sé að ganga gegn öllum fyrri viðhorfum til verkalýðsfélags og samningsréttar. Ég segi eðlilega já.

[14:36]

Gunnar Svavarsson:

Virðulegur forseti. Mér finnst rétt að ég geri grein fyrir atkvæði mínu og það er byggt á því, eigum við ekki að segja sömu skoðun og hv. þm. Guðni Ágústsson hafði á frumvarpinu, það er að lesa það frá A til Ö. Ég setti þetta sérstaka atriði varðandi breytingartillögu minni hlutans í samhengi við það er lýtur að starfsemi verkfræðinga. Annars vegar höfum við fagfélag verkfræðinga sem heitir Verkfræðingafélag Íslands og hins vegar stéttarfélag verkfræðinga sem heitir Stéttarfélag verkfræðinga. Ég sé það ekki fyrir mér í þeim verkum sem verkfræðingar eru að vinna að fagfélagið eða stéttarfélagið fari fram með samningagerð við ríkið eða sveitarfélög varðandi þau verk sem verkfræðingar eru að vinna að. En hins vegar hafa verkfræðingar annaðhvort í gegnum stéttarfélag sitt eða fagfélag tækifæri til að koma að sjálfseignarstofnunum og koma að fyrirtækjum sem lögaðilar til að gera samninga við ríki eða opinbera aðra aðila á markaði og í ljósi þess segi ég nei.

Brtt. 1331,8 felld með 35:7 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, GStein, KJak, SJS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SÖE, VS) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, Herdþ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:39]

Álfheiður Ingadóttir:

Herra forseti. Við teljum nauðsynlegt í ljósi reynslunnar að fella nú niður úr lögum heimild til að bjóða út heilbrigðisþjónustu og einkum með tilliti til yfirlýstrar stefnu ríkisstjórnarinnar og heilbrigðisráðherra. Ég vil rifja upp að við þingmenn Vinstri grænna greiddum atkvæði gegn samsvarandi ákvæði í lögum um heilbrigðisþjónustu fyrir rúmu ári síðan. Það er því miður ástæða til að óttast að þessi heimild verði notuð ótæpilega til þess að flýta einkavæðingu í heilbrigðisþjónustunni og ég minni á yfirlýsingar frá því hér í gærkvöldi þegar boðuð voru aukin útboð í kjölfar þess að þessi lög verða væntanlega afgreidd á eftir og jafnframt að þar verði byrjað á heilsugæslunni. Ég skora á þingmenn að taka þessa heimild úr lögum og þó ekki væri nema til að verja heilsugæsluna okkar fyrir útboðum af þessu tagi.

Brtt. 1331,9 felld með 36:11 atkv. og sögðu

já: ALJ, ÁI, ÁÞS, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

16 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, Herdþ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, LB, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1328,2 samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BJJ, BjarnB, BjH, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GÁ, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, SVÓ, StB, VS, ÞKG.

6 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, KJak, SJS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, Herdþ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, LB, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1328,3 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM,

KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

12 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, LB, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1328,4 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GÞÞ, GStein, GÁ, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

11 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

17 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, GAK, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, LB, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1328,5 samþ. með 35 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

12 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

16 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, LB, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1328,6 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

12 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Brtt. 1328,7 samþ. með 36 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

12 þm. (ALJ, ÁI, ÁÞS, BJJ, BjH, GÁ, KJak, MS, SÖE, SJS, VS, ÖJ) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 36:6 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁMM, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjarnB, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GMJ, GuðbH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, IllG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, PHB, REÁ, RR, SKK, SVÓ, StB, ÞKG.

nei: ALJ, ÁI, ÁÞS, KJak, SJS, ÖJ.

6 þm. (BJJ, BjH, GÁ, MS, SÖE, VS) greiddu ekki atkv.

15 þm. (ÁKÓ, ÁJ, BjörgvS, BBj, EMS, HHj, HerdÞ, HöskÞ, ISG, JóhS, JBjarn, KolH, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

4 þm. gerðu svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[14:43]

Ögmundur Jónasson:

Hæstv. forseti. Prófessor við Háskóla Íslands, sérfróður um mismunandi rekstrarform í heilbrigðisþjónustu, fullyrðir að með þessu frumvarpi séu stjórntæki til einkavæðingar heilbrigðisþjónustunnar stórlega efld. Hann segir líka að hið nýja fyrirkomulag muni leiða til aukins heildarkostnaðar við heilbrigðisþjónustuna á Íslandi. Ég óttast að hann muni reynast sannspár.

Ferlið er alltaf eins. Almenna þjónustan er svelt. Hún getur ekki sinnt hlutverki sínu sem skyldi en fær fjármagn þegar hún er komin út á markað nema hvað þá aukast álögurnar á notendur. Dæmi um þetta er t.d. tæknifrjóvgun. Þar hafa biðraðir styst en kostnaður notenda aukist. Opinberri verðskrá er haldið svipaðri en einkavæddur rekstraraðili í einokunarstöðu færir ný gjöld yfir á notendur.

Hæstv. forseti. Með því að hleypa markaðslögmálunum inn eftir spítalagöngunum inn í heilbrigðiskerfi landsins, þá verður kerfið dýrara. Það verður óhagkvæmara, það verður óskilvirkara og á endanum ávísun á félagslega mismunun.

[14:44]

Ásta Möller:

Virðulegi forseti. Nú er komið að lokaafgreiðslu frumvarps til laga um sjúkratryggingar. Samþykkt þessa frumvarps er mikið framfaraspor í íslenskri heilbrigðisþjónustu. Með kostnaðargreiningu í heilbrigðisþjónustu verður tryggt aukið gagnsæi í því hvernig fjármagni til heilbrigðisþjónustu er varið með því að fé fylgi sjúklingi sem þjónustunnar þarfnast. Um leið gefast auknir möguleikar á samanburði á kostnaði, gæðum og árangri einstakra meðferðaraðila í heilbrigðisþjónustu. Það er trú mín að með þessu skrefi gefist tækifæri til að gera góða heilbrigðisþjónustu enn betri um leið og hlúð er að hinu félagslega heilbrigðiskerfi sem við búum við og viljum standa vörð um þar sem kostnaður við heilbrigðisþjónustu er að mestu greiddur úr sameiginlegum sjóðum landsmanna. Um leið er ítrekað að staðið er vörð um gildi eins og jafnræði, aðgengi, gæði og öryggi sjúklinga á sama tíma og gerð er krafa um hagkvæma nýtingu fjármuna almennings sem varið er til heilbrigðisþjónustu.

Að lokum vil ég þakka hv. heilbrigðisnefnd gott samstarf og góða vinnu innan nefndarinnar við vinnslu frumvarpsins frá því að það var lagt fram í vor. Jafnframt vil ég þakka starfsmönnum nefndasviðs, sérfræðingum heilbrigðisráðuneytisins, gestum og umsagnaraðilum fyrir framlag þeirra til þessarar vinnu og að lokum vil ég óska þjóðinni til hamingju með það skref sem hefur verið tekið í dag.

[14:46]

Steingrímur J. Sigfússon:

Herra forseti. Það vekur óneitanlega nokkra athygli að aðeins einn af ráðherrum Samfylkingarinnar sér ástæðu til að vera viðstaddur þessa atkvæðagreiðslu. Það verður a.m.k. ekki sagt að þeir leggi mikið á sig til að koma málinu í gegn og hugsanlega er a.m.k. einhverjum þeirra ekki eins rótt og varaformanni flokksins, hv. þm. Ágústi Ólafi Ágústssyni, og þeir ekki jafnglaðir yfir þessu máli og hann. Við þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs erum algerlega andvíg grundvallarbreytingu í átt til aukinnar markaðsvæðingar og einkavæðingar heilbrigðiskerfisins eins og hér hefur verið pakkað inn í silkiumbúðir. Við höfum reynt að fá grundvallarumræðu um þetta mál og höfum barist fyrir því að breyta því eða laga það til alveg fram á síðustu stundu. Breytingartillögur okkar hafa allar verið felldar og þá sjáum við okkur ekki annað fært en að greiða atkvæði gegn málinu og það helgast auðvitað fyrst og fremst af andstöðu okkar við þá hugmyndafræði, markaðsvæðingar og einkarekstur í ágóðaskyni sem hér á að fara að ryðja braut inn í sjálfan kjarna íslensku heilbrigðisþjónustunnar. Gróðahyggjan á hér eftir að verða lögmætt viðmið í heilbrigðisþjónustu á Íslandi.

[14:47]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson):

Virðulegi forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka þingmönnum og þá sérstaklega hv. heilbrigðisnefnd fyrir starfið í kringum þetta frumvarp. Ég efast um að í annan stað eða í það minnsta ekki oft hafi menn unnið jafnvel að nokkru máli eins og nú hefur verið gert í þinginu og það hefur verið tekinn sá tími sem menn hafa talið þurfa til að vinna þetta mál eins vel og gaumgæfilega og nokkur kostur er. Ég tel að þrátt fyrir allt hafi umræðan í þinginu að mestum hluta verið upplýsandi og góð fyrir málaflokkinn. Á því eru mjög áberandi undantekningar eins og við þekkjum og kannski var síðasta ræða hv. þingmanns skýrt dæmi um það. Ég tel það varhugavert þegar menn í fullri alvöru reyna að gera ákveðinn aðila innan heilbrigðisþjónustunnar og stjórnmálamenn tortryggilega með þeim hætti sem hér er gert. (Gripið fram í.) Allir Íslendingar eru sammála um það — virðulegi forseti, (Gripið fram í.) ég vil biðja um hljóð til að geta haldið þessa ræðu — allir Íslendingar eru sammála um að (Forseti hringir.) við viljum hafa heilbrigðisþjónustu á heimsmælikvarða fyrir alla landsmenn. Hér hefur verið farið að ráðum (Forseti hringir.) færustu aðila, menn hafa skoðað hvar hefur gengið vel annars staðar og menn eru að styrkja svið okkar til að ná því takmarki og ég óska ykkur öllum til hamingju með þessa löggjöf.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1344).

Fundi slitið kl. 14:50.

121. FUNDUR

miðvikudaginn 10. september,
að loknum 120. fundi.

Dagskrá:

Til menntamálaráðherra:

1. Námslán námsmanna erlendis, fsp. BJJ, 658. mál, þskj. 1319.

Til iðnaðarráðherra:

2. Aðgerðir til stuðnings smáum og meðalstórum fyrirtækjum, fsp. SJS, 653. mál, þskj. 1314.

Til heilbrigðisráðherra:

3. MS-sjúklingar og lyfið Tysabri, fsp. VS, 654. mál, þskj. 1315.

Til fjármálaráðherra:

4. Skuld ríkisins við verktakafyrirtækið Impregilo, fsp. SJS, 655. mál, þskj. 1316.

Til samgönguráðherra:

5. Jarðgöng og vegagerð á sunnanverðum Vestfjörðum, fsp. KHG, 659. mál, þskj. 1320.

Til forsætisráðherra:

6. Örorkumats- og starfsendurhæfingarnefnd, fsp. BJJ, 657. mál, þskj. 1318.

Námslán námsmanna erlendis.

Fsp. BJJ, 658. mál. — Þskj. 1319.

[14:51]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil spyrja hæstv. menntamálaráðherra út í kjör námsmanna erlendis en við Íslendingar búum sem betur fer við það lán að margir kjósa að ná sér í aukna þekkingu með því að fara utan og stunda nám. Það er mikill akkur fyrir þjóðfélagið því oftar en ekki kemur þetta fólk heim, þjóðinni til heilla eins og dæmin sanna. Hins vegar hefur þróun íslensku krónunnar síðustu mánuði leitt til þess að námslánin hafa skerst um allt að 40% eftir þróun gjaldmiðla í viðkomandi löndum. Það er því orðið mjög erfitt fyrir námsmenn erlendis að framfleyta sér og við höfum mörg hver heyrt í þeim og þeir bera sig ekki vel.

Ég spyr því hæstv. ráðherra hvort hún sé reiðubúin að gera breytingar í þá átt að bæta kjör þeirra sem stunda nám erlendis því 40% fall á íslensku krónunni hefur haft sitt að segja fyrir þann hóp. Fyrir svo utan það væri gaman að heyra hvað hæstv. ráðherra finnst um það fyrirkomulag að námslán séu greidd eftir á. Við getum tekið sem dæmi milljón króna námslán, þá er námsmaður að borga 16–25% yfirdrátt sem þýðir hátt í 200.000 kr. á ári sem viðkomandi greiðir í dráttarvexti til viðkomandi bankastofnunar. Gæti það verið mögulegt að greiða lánin út með reglulegu millibili en ekki í einni greiðslu þegar viðkomandi hefur sýnt fram á viðunandi námsárangur?

Að þessu sögðu er ljóst að með veikingu krónunnar og hás vaxtastigs hér á landi þá er staða þeirra sem eru í námi

erlendis ekki öfundsverð og ef við viljum sem þjóð hvetja ungt fólk til að leita sér mennta á erlendri grundu þá þurfum við að gera það fýsilegri kost en það er í dag. Við höfum heyrt í mjög mörgum námsmönnum og samtökum þeirra sem hafa kallað eftir því að breytingar verði gerðar þeim til hagsbóta og því er eðlilegt að spyrja hæstv. ráðherra hvort ríkisstjórnin hafi í hyggju nú þegar nýtt fjárlagafrumvarp verður lagt fram að bæta kjör námsmanna rétt eins og þeir hafa óskað, því það er óumdeilt að kjör námsmanna erlendis hafa versnað allsvakalega á síðustu mánuðum.

[14:54]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Ég vil nota þetta tækifæri og ítreka það sem ég hef áður sagt úr þessum ræðustól að það er gæfa okkar Íslendinga að við eigum mjög sterkan og öflugan lánasjóð og erlendar úttektarstofnanir hafa margoft ítrekað að Lánasjóður ísl. námsmanna er afar vel rekinn. Um tíma, á sársaukafullan hátt má segja, þurfti að taka á málefnum LÍN, á árunum 1991–1995, en síðan þá hefur rekstur sjóðsins verið í jafnvægi og vel það og þó að hv. þingmaður sé ungur að árum þá munum við þetta öll. Okkur hefur auðnast m.a. á undanförnum árum að lækka endurgreiðsluhlutfallið. Við höfum afnumið tekjutengingu maka. Við höfum verið að gera frítekjuhlutfallið hagstæðara en áður hefur verið þannig að okkur hefur auðnast að reka LÍN skynsamlega. Við getum því með mjög traustum og dyggilegum hætti stutt við okkar námsmenn hvort sem þeir eru á erlendri grundu eða hér heima og LÍN er tvímælalaust hluti af velgengni okkar og uppgangi á sviði háskólamála sem er óumdeildur.

Ég þakka hv. fyrirspyrjanda fyrir fyrirspurnina og vil aðeins útskýra hvernig málið liggur fyrir. Námslán eru að jafnaði reiknuð út frá upphafi í mynt viðkomandi námsláns. Reglurnar sem gilda fyrir skólaárið 2008–2009 gera ráð fyrir að tekjum og styrkjum sé breytt í mynt námsláns miðað við gengi 1. júní 2008. Þegar lánið eða hluti þess kemur síðan til útborgunar er upphæðinni sem greiða á út breytt í íslenskar krónur miðað við daggengið við útborgun. Þannig eru, frú forseti, hugsanleg gengistöp leiðrétt og eiga ekki að koma til skerðingar á lánum til námsmanna erlendis miðað við lánaáætlanir sem liggja fyrir strax í upphafi vetrar.

Sömuleiðis er leitast við að láta upphæð lánanna fylgja verðlagsþróun í því landi sem miðað er við. Dæmi um þetta er að t.d. hækkaði grunnframfærsla námsmanns í Danmörku úr 7.611 dönskum krónum veturinn 2007–2008 í 7.740 danskar krónur veturinn 2008–2009. Þar er því verið að taka tillit til verðlagsbreytinga og verðlagsþróunar í viðkomandi löndum, í þessu tilviki í Danmörku á milli skólaáranna. Miðað er við gengi gjaldmiðla 8. september 2008 og var grunnframfærslan á yfirstandandi skólaári vegna náms í Danmörku 129 þús. íslenskar krónur samanborið við 100.600 kr. íslenskar vegna náms á Íslandi.

Það er því ekki svo, frú forseti, að námslán til námsmanna skerðist erlendis vegna veikingar krónunnar. Hins vegar er það auðvitað svo að þessi lán sem önnur lán þar sem erlend mynt er lögð til grundvallar verða hærri í íslenskum krónum talið þegar gengi krónunnar veiktist. Þetta er í rauninni algerlega í samhengi miðað við það að við erum með íslenska krónu sem sveiflast eins og mönnum er mjög vel kunnugt um. Hún sveiflast upp og hún sveiflast niður og þetta bitnar á námsmönnum alveg eins og það bitnar á öðrum landsmönnum, þegar landsmenn njóta þess að vera með hagstætt gengi þá njóta námsmenn þess líka eins og menn þekkja.

[14:58]

Magnús Stefánsson (F):

Hæstv. forseti. Örstutt innlegg um leið og ég þakka þessa fyrirspurn. Hér er mikilvægu máli hreyft. Ég vil líka taka undir með hæstv. ráðherra um það sem hún sagði varðandi Lánasjóð ísl. námsmanna, tek undir það allt saman. En þetta er auðvitað mjög mikilvægt mál og ég veit að námsmenn sem eru erlendis hafa áhyggjur af þróun mála, eins og aðrir að vísu nú þegar gengi krónunnar hefur þróast eins og það hefur verið.

Ég vildi bara koma upp og hvetja hæstv. ráðherra — sem ég er út af fyrir sig ekki viss um að þurfi en ég geri það samt — að beita sér eins og hún helst getur til að gæta hagsmuna þeirra fjölmörgu námsmanna sem eru við nám erlendis og eru að sækja mjög mikilvæga þekkingu fyrir þjóðina á þeim vettvangi.

[14:59]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Hæstv. forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin sem og hv. þm. Magnúsi Stefánssyni fyrir að taka þátt í þessari mikilvægu umræðu. Staðreyndin er sú að danska krónan er 30–40% dýrari í dag en hún var fyrir ári síðan. Það er því 30–40% dýrara fyrir námsmenn á erlendri grundu að fleyta sér á íslensku krónunni í dag en fyrir ári síðan og það er engin smáskerðing fyrir námsmenn og það olli mér vægast sagt miklum vonbrigðum að hæstv. ráðherra skyldi ekki einu sinni gefa ádrátt um að það yrði að einhverju leyti tekið tillit til erfiðra aðstæðna.

Ég fór líka yfir það að námsmenn erlendis þurfa að greiða yfirdráttarvexti þangað til þeir fá lánið greitt út, 20–25% vexti í mörgum tilvikum. Ég tel því einboðið í ljósi erfiðrar stöðu að ríkisstjórnin og hæstv. ráðherra kanni leiðir til þess að bæta stöðu þeirra sem eru við nám erlendis því við viljum að Íslendingar sæki sér nám, sæki sér þekkingu á erlenda grund þannig að þegar þeir komi aftur til baka verði þeir landi og þjóð til heilla, rétt eins og þeir Íslendingar sem hafa verið við nám á erlendri grundu hafa gert.

Svo tek ég undir með hæstv. ráðherra um mikilvægi lánasjóðsins og við höfum staðið mjög vel við bakið á Lánasjóði íslenskra námsmanna. Við höfum lækkað endurgreiðslubyrðina og síðasta ríkisstjórn gerði marga mjög góða hluti til hagsbóta fyrir námsmenn. Þess vegna spyr ég hæstv. ráðherra hvort þessi nýja ríkisstjórn hyggist ekki halda áfram á þeirri braut að bæta kjör námsmanna erlendis því kjör þeirra eru svo sannarlega ekki öfundsverð.

Hæstv. forseti. Ég hvet ráðherrann til þess að beita sér í þessu máli, a.m.k. tímabundið þannig að það verði komið til móts við kjör þeirra sem sækja nám á erlendri grundu.

[15:01]

Menntamálaráðherra (Þorgerður K. Gunnarsdóttir) (S):

Frú forseti. Það var ekkert gert af hálfu LÍN eða ríkissjóðs þegar gengi krónunnar var afar hagstætt fyrir námsmenn erlendis. Það var ekki farið í það að endurheimta eða krefjast endurgreiðslu á ákveðnum hlutum námslána af því að þau voru svo hagstæð og námsmenn erlendis væru að njóta mun betri kjara en námsmenn hér heima. Það var ekki gert. Auðvitað er lykilatriði í þessu að námsmenn okkar búi við góð kjör, helst bestu kjör í heimi og þeir gera það í rauninni í dag. Þess vegna skiptir afar miklu máli að við rekum áfram öflugan lánasjóð sem hafi traustan fjárhagsgrundvöll til þess að koma til móts við ítrekaðar og stærstu óskir námsmannahreyfingarinnar sem er endurgreiðslubyrðin. Í gegnum árin hefur það m.a. verið frítekjuhlutfallið og að hækka framfærsluna. Ég held að það séu lykilatriði sem við eigum að einblína á.

Já, það er einboðið að ríkisstjórnin mun halda áfram að leita leiða til þess að tryggja og treysta grundvöll Lánasjóðs íslenskra námsmanna en það er ekki þannig að við bregðumst við núna nákvæmlega á því gengi sem nú er. Ég tel að það væri ekki rétt. Hins vegar munum við halda áfram að treysta undirstöður lánasjóðskerfis okkar með það í huga að allir námsmenn alls staðar, hvort sem þeir læra heima eða á erlendri grundu geti haldið áfram námi sínu. Ég tek undir það með hv. þingmanni að það er afar mikilvægt að þrátt fyrir að við höfum verið í mikilli sókn hér heima, en nýjustu tölur sýna að fjöldi háskólastúdenta hér heima hefur aukist og það er mjög gott, tel ég engu að síður afar mikilvægt að við höldum áfram þeirri sókn sem hefur verið, umfram önnur lönd, umfram hin Norðurlöndin til að mynda, með íslenska stúdenta á erlendri grund. Það er afar mikilvægt fyrir samfélag okkar því við fáum þessa stúdenta heim. Það er ekki þannig annars staðar.

Umræðu lokið.

MS-sjúklingar og lyfið Tysabri.

Fsp. VS, 654. mál. — Þskj. 1315.

[15:03]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég hef leyft mér að bera fram fyrirspurn til hæstv. heilbrigðisráðherra um MS-sjúklinga og lyfið Tysabri. Fyrirspurnin hljóðar svo, með leyfi forseta:

„Hefur ráðherra í hyggju að gefa fleiri MS-sjúklingum en þeim sem þegar hafa fengið lyfið Tysabri færi á notkun lyfsins? Ef svo er, hvenær mega sjúklingarnir eiga von á að fá lyfið?“

Eins og allir vita er MS-sjúkdómurinn mjög alvarlegur sjúkdómur. Nú er komið á markaðinn þetta lyf, Tysabri, sem er það besta sem hægt er að gefa sjúklingum samkvæmt mínum upplýsingum. Það stöðvar eða hægir á einkennum sjúkdómsins og jafnvel er hægt að tala um að hann gangi til baka. Lyfið hefur verið í notkun í nokkur ár og það eru að minnsta kosti tvö ár síðan fyrst var rætt um það að gefa sjúklingum það hér á landi en talið er að hér séu um 330 sjúklingar með þennan sjúkdóm og það sem mér hefur verið sagt er að í sjálfu sér mundi þetta lyf ekki henta þeim öllum.

Á haustdögum kom í ljós að það var nokkur tregða að taka lyfið upp hér á landi. Lyfið kom þó til Íslands í upphafi árs og gefin voru fyrirheit um að 50 einstaklingar fengju lyfið nú í ár. Nú er kominn septembermánuður og aðeins um helmingur þess hóps hefur fengið lyfið sem hlýtur að gera það að verkum að það er mikilvægt að heyra frá hæstv. ráðherra hvernig hann sér framtíðina fyrir sér bæði hvað varðar þetta ár og svo framhaldið.

Ekki þarf að hafa mörg orð um það hversu erfitt það er fyrir fólk með þennan sjúkdóm að bíða í óvissunni. Spurningin sem það veltir fyrir sér er hvort það fái lyfið og hvenær það fái þá lyfið og svo framvegis. Þetta er mál sem hefur verið tekið upp á sviði samtaka MS-sjúklinga á Norðurlöndum og þar hefur verið ályktað um málið. Þess vegna væri líka forvitnilegt að vita hvort þetta hefði verið tekið upp af hálfu heilbrigðisráðherra Norðurlanda þegar þeir hittast, sem ég tel að sé reglulega, að minnsta kosti var það þannig. En aðalspurningin er þessi: Hvernig sér hæstv. ráðherra fyrir sér að þetta muni þróast hvað það varðar að geta gefið sjúklingum færi á að nota þetta mikilvæga lyf?

[15:06]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir að beina til mín þessari fyrirspurn. Ég geri mig hins vegar tilneyddan til að gera athugasemdir við orðalag í spurningu hv. þingmanns. Svo því sé til haga haldið þá er það ekki ráðherra heilbrigðismála sem tekur ákvörðun um lyfjagjöf á Landspítalanum. Ákvörðun um það taka læknar og ákvörðun um að gefa lyf sem ekki er gagnrýnt byggist á þeirra bestu faglegu þekkingu sem til er í landinu.

Íslenskir heilbrigðisráðherrar hafa í gegnum tíðina horft meira til þessara faglegu ráðlegginga en kostnaðar þegar leitað hefur verið eftir fjárveitingum vegna nýrra dýrra lyfja. En rökin verða að vera faglega skotheld og þekkingin gagnreynd.

Lyfið Tysabri er mjög nýlegt lyf. Það er því ekki alveg fullreynt en lofar góðu. Lyfinu var veitt markaðsleyfi hér á landi um 2006 og er það ætlað til að nota sem einlyfja meðferð til að breyta sjúkdómsferli hjá skilgreindum sjúklingahópum með afar virka gerð af MS-sjúkdómi með köstum og bata á milli. Um er að ræða mjög vandmeðfarna lyfjameðferð og strangar reglur gilda um notkun þess en lyfið hentar ekki öllum MS-sjúklingum.

Að fengnu mati sérfræðinga Landspítalans var ákveðið að gefa um 50 sjúklingum hér á landi lyfið á árinu 2008 en það er hærra hlutfall en vitað er um annars staðar. Samsvarandi fjöldi er 8–13 manns í Danmörku og Svíþjóð að teknu tilliti til fólksfjölda. Íslendingar eru því að vissu leyti í fararbroddi á þessu sviði. Notkun lyfsins hófst á Landspítalanum þann 16. janúar síðastliðinn og hafa nú um 25 MS-sjúklingar fengið þessa lyfjameðferð.

Alvarlegar aukaverkanir sem fréttir hafa borist af nýlega undirstrika mikilvægi þess að fara varlega í notkun lyfsins. Lyfjastofnun Evrópu hafa nýlega borist tvær tilkynningar um alvarlegar aukaverkanir af völdum Tysabri og fylgist

náið með lyfinu. Aukaverkunin felst í lífshættulegri bólgu í heilanum sem hefur svipuð einkenni og MS-kast. Sérfræðinganefnd stofnunarinnar lítur þessi tilvik alvarlegum augum og hefur beðið Elan, markaðsleyfishafa Tysabri, að leggja fram öll gögn um lyfið. Á þeim grundvelli mun stofnunin taka ákvörðun um framhaldið. Þessi aukaverkun hefur ekki komið upp á Íslandi sem betur fer. Hins vegar hefur komið upp önnur alvarleg aukaverkun hér á landi þar sem sjúklingur fór í lost þegar honum var gefið lyfið en þar sem þetta gerðist á sjúkrahúsi var brugðist mjög skjótt við og sjúklingurinn beið engan skaða af. Við þekkjum þessar alvarlegu aukaverkanir og einnig þær varúðarráðstafanir sem ráðlagðar eru í tengslum við notkun lyfsins og í ljósi þess eru vinnureglur Landspítalans mjög eðlilegar. Allar áætlanir Landspítalans miðast við að á árinu fái 50 sjúklingar lyfið en það er að sjálfsögðu háð því að Lyfjastofnun Evrópu taki lyfið ekki af markaðnum. Ég treysti þeim sérfræðingum Landspítalans sem stjórnað hafa þessari lyfjagjöf fyllilega til að fylgjast með og meta ávinning og hættu af lyfjagjöfinni og hvort eða hvenær tilefni er til að fjölga þeim sjúklingum sem fá meðferð.

Virðulegi forseti. Ég vona að þessar upplýsingar svari fyrirspurn hv. þingmanns.

[15:09]

Birkir J. Jónsson (F):

Frú forseti. Ég þakka hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur fyrir að vekja máls á þessu mikilvæga máli hér á þingi sem og hæstv. ráðherra fyrir svörin. Vissulega eru það ný tíðindi að heyra um alvarlegar aukaverkanir sem af þessu lyfi geta hugsanlega stafað. Hins vegar er alveg ljóst að skapaðar voru miklar væntingar hjá MS-sjúklingum um að 50 einstaklingar mundu fá meðhöndlun á þessu ári. Það er brýnt að heilbrigðisyfirvöld stundi náið samráð við hagsmunagæslusamtök MS-sjúklinga. Mér sýnist á fréttaflutningi að samræður á milli þessara hópa, þ.e. Landspítalans annars vegar og MS-sjúklinga hins vegar hafi ekki verið nægilega reglubundnar og í raun er mjög átakanlegt að sjá unga einstaklinga á mínum aldri sem eiga um mjög sárt að binda af þessum sjúkdómi. Ég hvet því hæstv. ráðherra til að halda vel á þessu máli í samráði við Landspítalann því hér er um mikilvægt mál að ræða og vissulega hafa yfirvöld gefið miklar væntingar gagnvart þessum hópi. Það er óumdeilt.

[15:11]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég þakka hv. þingmanni kærlega fyrir fyrirspurnina og hæstv. ráðherra fyrir svörin. Það er gott að heyra hversu hratt og vel er tekið á málinu í samanburði við þau lönd sem við berum okkur gjarnan saman við, Svíþjóð og Danmörku. En það er mjög eðlilegt og skiljanlegt að MS-sjúklingar hafi miklar væntingar til þessa nýja lyfs. Ég held að það sé ákaflega brýnt að þeir 50 einstaklingar sem fyrirheit voru gefin um á þessu ári fái tryggilega að komast inn í meðferðina og það muni ekki stranda á húsnæðismálum eða mannahaldi eða öðru slíku hjá spítalanum og að ráðherra veiti spítalanum það eðlilega aðhald sem þarf að vera til að það geti gengið og síðan í framhaldi af þessum 50 sjúklingum þá geti fleiri fengið að njóta lyfsins ef það heldur áfram að lofa svo góðu því sannarlega eru það mikil tíðindi fyrir þá sem stríða við jafnalvarlega hrörnunarsjúkdóma og hér er um að ræða ef það er von (Forseti hringir.) til þess að stöðva sjúkdóminn eða hægja verulega á honum.

[15:12]

Fyrirspyrjandi (Valgerður Sverrisdóttir) (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka fyrir þessi svör. Vissulega olli mér vonbrigðum að heyra það sem hæstv. ráðherra sagði, að verið væri að tala um alvarlegar aukaverkanir vegna þess að ég taldi mig hafa upplýsingar um að læknisfræðin væri komin í raun nokkuð fram hjá því vandamáli og að við værum komin á beinu brautina hvað varðar notkun þessa lyfs. En ég dreg ekki í efa að hæstv. ráðherra fari þar með rétt mál, að þarna sé alvarlegt mál á ferðinni sem auðvitað þarf að taka tillit til. En ég treysti mér ekki út í læknisfræðilega umfjöllun um þetta mál.

En vegna þess, eins og hér hefur komið fram, að svo miklar væntingar hafa skapast hjá þessu sjúka fólki þá er ákaflega mikilvægt að þannig sé haldið á málum að fólkið sé upplýst um hvað sé fram undan og hvenær það megi eiga von á að fá þjónustu vegna þess að óvissan er mikil. Mér er kunnugt um það að fólk sem er þó búið að fá einhvern ádrátt um að fá þjónustu í ár veit ekki hvort svo geti orðið vegna þess að það er svo langt liðið á árið.

Ég vil því hvetja hæstv. ráðherra til að beita sér í þessu máli eins og hann getur. Miðað við það sem fram kom hjá honum er þetta ekki spurning um fjármuni heldur spurning um hvernig megi leysa þetta læknisfræðilega. Alla vega vona ég að þessi umræða verði til þess að þeir sjúklingar sem hér um ræðir fái frekari upplýsingar og geti þá vonandi trúað því og treyst að þeir fái þjónustu á þessu ári sem hefur verið lofað og svo að (Forseti hringir.) á næsta ári verði hægt að halda áfram á þessari braut.

[15:14]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil nota tækifærið og þakka aftur bæði fyrirspyrjanda og sömuleiðis þeim þingmönnum sem hér töluðu. Eins og kom fram hjá hv. þm. Birki Jóni Jónssyni þá þykir öllum það sárt að horfa upp á fólk í þeirri aðstöðu að þurfa að nota þetta lyf. Það er ekki sama hvernig farið er með orðræðuna í þinginu. Þessar ræður hv. þingmanna voru þeim til sóma.

Eins og fram kom þá höfum við verið mjög framarlega, ef þannig má að orði komast, þegar kemur að því að veita þetta lyf. Eins og ég nefndi þá vitum við ekki til þess að önnur lönd veiti fleirum hlutfallslega þetta lyf og kom það meðal annars fram á alþjóðlegri ráðstefnu sem MS-samtökin héldu hér í haust og sem ég ávarpaði. Við verðum alltaf að vinna þessa hluti út frá faglegum forsendum og ég veit að þeir ráðherrar sem voru á undan mér gerðu það og örugglega þeir ráðherrar sem á eftir mér koma. Þess vegna verðum við að treysta þeim sérfræðingum sem um þessi mál fjalla.

Það er nokkuð síðan að fjölmiðlar fluttu fréttir af þessum aukaverkunum. Við skulum vona að það fáist góð niðurstaða í það. Við verðum að hafa trú líka á þróuninni og

tækninni, að í kjölfarið komi ávallt betri lyf og tæki til þess að eiga við sjúkdóma eins og þessa. Ég gerði mitt besta í að upplýsa þingmenn um hver staðan í málinu er núna og mun að sjálfsögðu gera það í framhaldinu ef þess er óskað en ekkert bendir til annars en að þessir 50 fái lyfið í ár.

Umræðu lokið.

Skuld ríkisins við verktakafyrirtækið Impregilo.

Fsp. SJS, 655. mál. — Þskj. 1316.

[15:17]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Frú forseti. Þetta mál á sér nokkra forsögu í þinginu. Ég hef spurst fyrir um það nokkrum sinnum áður, fyrst strax á árinu 2003 þar sem ég þóttist sjá að nokkur vandamál gætu komið upp hvað varðaði skattalega meðferð mála við stórframkvæmdirnar á Kárahnjúkum og einkum hvað varðaði þá skatttekjur af erlendum starfsmönnum, starfsmannaleigna og undirverktaka sem ynnu fyrir aðalverktakana á svæðinu. Svar fjármálaráðherra þá var á þá leið að ekki væri ástæða til að ætla að nein sérstök vandamál yrðu við skattalega meðferð þessara mála umfram það sem vænta mátti við stór verk af þessu tagi.

Þetta vakti nokkra undrun mína þannig að ég endurtók fyrirspurn mína strax ef ég man rétt og í a.m.k. þrjú fyrstu skiptin svöruðu fjármálaráðherrar alltaf á sama veg, að þetta væri allt í góðum farvegi. Annað hefur nú komið á daginn og ríkið tapaði í rétti máli þar sem Impregilo fékk það staðfest að það skyldi ekki teljast launagreiðandi við þessar aðstæður heldur væru það starfsmannaleigurnar eða undirverktakar. Því hefði ekki verið heimilt að láta fyrirtækið borga skatta þessara starfsmanna og ríkið hlyti því að þurfa að endurgreiða fyrirtækinu. Í framhaldi af því að ekkert gerðist í uppgjörsmálum höfðaði síðan fyrirtækið mál sem það vann í héraði um að ríkinu bæri að endurgreiða upphæðina. Skuldin mun vera, eða var samkvæmt fjölmiðlafréttum um mitt sumar, um 1,5 milljarðar kr. eða ríflega það og dráttarvaxtagreiðslur yfir 1 millj. kr. á dag.

Í ágúst kom það í fréttum að fjármálaráðuneytið hefði tekið meðferð málsins úr höndum ríkisskattstjóra sem hafði þá hafið undirbúning að uppgjöri skuldarinnar. Nú leikur mér hugur á að vita hvernig þetta mál stendur og ekki er hægt að segja að útkoman úr því fyrir ríkissjóð eða fjármálaráðherra sé sérlega glæsileg. Ekki einungis virðist allt stefna í að þessar skatttekjur tapist ríkinu, heldur falli stórkostlegar drattarvaxtagreiðslur á það þar til viðbótar. Því spyr ég:

1. Hver er heildarupphæð skuldar ríkisins við verktakafyrirtækið Impregilo orðin í dag að meðtöldum dráttarvöxtum, samanber dóm Hæstaréttar 20. september 2007 og það sem síðar hefur gerst?

2. Hverju sætir að skuldin hefur ekki verið gerð upp eða a.m.k. borgað inn á hana til að draga úr kostnaði vegna dráttarvaxta?

3. Hverjar voru ástæður þess að fjármálaráðuneytið tók uppgjör málsins úr höndum ríkisskattstjóra?

[15:19]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Virðulegi forseti. Hv. fyrirspyrjandi spyr:

1. Hver er heildarupphæð skuldar ríkisins við verktakafyrirtækið Impregilo orðin í dag að meðtöldum dráttarvöxtum, samanber dóm Hæstaréttar 20. september 2007?

Impregilo SpA, útibú á Íslandi hefur höfðað mál fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur á hendur íslenska ríkinu til endurgreiðslu oftekinna skatta í framhaldi af dómi Hæstaréttar Íslands í máli nr. 523/2006, Impregilo SpA, útibú á Íslandi gegn íslenska ríkinu sem kveðinn var upp þann 20. september 2007. Í málinu er krafist endurgreiðslu oftekinna skatta að fjárhæð kr. 1.230.708.381 kr. auk vaxta og málskostnaðar.

2. Hverju sætir að skuldin hefur ekki verið gerð upp eða a.m.k. borgað inn á hana til að draga úr kostnaði vegna dráttarvaxta?

Dómur Hæstaréttar fjallaði um skattskyldu og staðgreiðsluskyldu vinnuveitanda annars vegar og launagreiðanda hins vegar þegar um var að ræða starfsmenn sem ráðnir höfðu verið hingað til lands af erlendum starfsmannaleigum. Meginmálið í niðurstöðu Hæstaréttar var að dómurinn taldi það alveg ljóst að Impregilo væri vinnuveitandi þessara erlendu starfsmanna og þeir því skattskyldir hér á landi. Hins vegar taldi Hæstiréttur að það væru hinar erlendu starfsmannaleigur en ekki Impregilo sem almennt teldust launagreiðendur umræddra útleigðra starfsmanna og bæri því Impregilo ekki almennt skylda til að standa skil á staðgreiðslu vegna launa þeirra. Þannig gekk dómurinn ekki út á endurgreiðslu af ofgreiddri staðgreiðslu heldur fjallaði hann um skattskylduna og staðgreiðsluskylduna sem slíka.

Þrátt fyrir að niðurstaða hæstaréttardómsins hafi verið sú að starfsmannaleigurnar teldust launagreiðendur hinna erlendu starfsmanna er ljóst að hluti af umræddum launum tilheyrði Impregilo sem launagreiðanda. Gögn málsins eru ekki skýr hvað þetta varðar. Í ljósi þessa ágreinings um endurgreiðslukröfuna hefur ekki verið samið um greiðslu við Impregilo. Þannig hefur ekki verið litið svo á að um sé að ræða tafir á uppgjöri skattskuldar. Endurgreiðslukrafan er óljós auk þess sem ekki er talið að um eiginlega staðgreiðslu sé að ræða heldur skattgreiðslu sem stefnandi ber ábyrgð á sem vinnuveitandi skv. 3. mgr. 116. gr. tekjuskattslaga. Þannig kann umrædd skuld ríkisins við Impregilo að vera óveruleg og jafnvel lítil sem engin.

3. Hverjar voru ástæður þess að fjármálaráðuneytið tók uppgjör málsins úr höndum ríkisskattstjóra?

Fjármálaráðuneytið hefur ekki tekið uppgjör málsins úr höndum ríkisskattstjóra. Ráðuneytið vinnur að málinu í góðri samvinnu við skattkerfið og þar á meðal embætti ríkisskattstjóra. Málið er nú í eðlilegum farvegi hjá dómstólum þar sem ágreiningur er uppi um endurgreiðslukröfuna.

[15:23]

Fyrirspyrjandi (Steingrímur J. Sigfússon) (Vg):

Herra forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Þau voru út af fyrir sig upplýsandi og ég geri ekki lítið úr því að enn kunni að vera álitamál í þessu. Ég verð á hinn bóginn að segja að ég tel að ríkið hafi tekið og sé að taka mjög

mikla áhættu á því að fara að lokum alveg, mér liggur við að segja, hörmulega illa út úr þessu máli. Ef ástæða þess að ekki er gengið til uppgjörs og ekki einu sinni borgað inn á skuldina er sú að menn ætla að reyna að hanga á því að að einhverjum hluta til geti Impregilo talist þarna launagreiðandi og því hafi verið réttmætt að krefja fyrirtækið um einhvern hluta skattanna er veikt að byggja allt málið á því ef það fellur á þann veg eins og nærtækt er að ætla af upphaflegum dómi Hæstaréttar að að uppistöðu til hafi þessir starfsmenn þegið laun sín frá starfsmannaleigunum eins og ég hélt að væru bara fyrirliggjandi upplýsingar því að þannig er fyrirkomulagið á þeim bæjum að starfsmannaleigan fær eina stóra ávísun frá aðalverktakanum og dreifir henni svo á reikninga frá starfsmönnunum, og gjarnan inn á bankareikninga erlendis ef ég veit rétt. Það aftur segir okkur að þann hluta skattskuldarinnar sem ríkið verður hugsanlega að endurgreiða Impregilo og ætlaði að reyna að endurkrefja starfsmannaleigurnar um geti nú orðið erfitt að sækja.

Mér sýnist allt stefna í að andvaraleysi fjármálaráðuneytisins í þessu máli og gagnrýnisleysi á sjálft sig, samanber þau arfavitlausu svör sem ég fékk ár eftir ár við mínum málefnalegum fyrirspurnum sem ég hafði undirbúið mjög vel og m.a. byggt á gögnum frá ríkisskattstjóra, þýði að hér geti verið í uppsiglingu verulegur löðrungur, svo að ekki sé sagt bara kjaftshögg, á ríkissjóð og núverandi og fyrrverandi fjármálaráðherra.

[15:25]

Fjármálaráðherra (Árni M. Mathiesen) (S):

Herra forseti. Það er auðvitað of langt mál fyrir mig að rekja öll málsatriði sem upp eru höfð í þessu máli fyrir dómstólunum en þar höfum við skilað greinargerð. Það eru fleiri atriði en hv. þingmaður nefndi, ekki bara það að jafnvel samkvæmt dómi Hæstaréttar sé Impregilo ábyrgt fyrir hluta af þessu, heldur jafnframt það hversu óljós endurgreiðslukrafan er og síðan einnig það að þrátt fyrir þetta geti stefnandinn borið ábyrgð sem vinnuveitandi skv. 3. mgr. 116. gr. tekjuskattslaganna. Þetta eru atriði sem þarf að meta í þessu tilfelli. Eins og ég sagði áðan getur verið að niðurstaðan af umræddri kröfu Impregilo sé sú að skuldin sé óveruleg og jafnvel lítil sem engin og þá hefðum við vissulega rasað um ráð fram ef við hefðum gengist við stórum upphæðum og jafnvel greitt þær. Ég er hræddur um að hv. þingmaður mundi gagnrýna fjármálaráðherrann ef hann stæði almennt þannig að málum.

Þetta mál er rekið af hálfu ríkisins samkvæmt ráðleggingum þeirra lögmanna sem þar starfa og því hvernig þeir meta þessa niðurstöðu. Við teljum að ríkið hafi góða stöðu í þessu en það verður auðvitað endanlega dómstóla að úrskurða um það og ríkisins á endanum að hlíta þeim úrskurði.

Umræðu lokið.

[15:26]

Útbýting:

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 442. mál, þskj. 1333.

Fjarskipti, 523. mál, frhnál. samgn., þskj. 1343.

Umræður utan dagskrár.

Staða landbúnaðarins og matvælaframleiðslu.

[15:31]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka fyrir að þessi umræða skuli komast að á þessum fáu þingdögum. Það er auðvitað margt sem hér væri þarft og brýnt að ræða og víða erfiðleikar í okkar þjóðarbúskap en við þingmenn VG höfum þó engu að síður ákveðið að setja í forgang og ræða stöðu eða vanda einnar atvinnugreinar sérstaklega þar sem er landbúnaðurinn.

Það er kunnara en frá þurfi að segja að landbúnaðurinn hefur fengið á sig gríðarlegar kostnaðarhækkanir að undanförnu þannig að fá dæmi eru um annað slíkt. Þannig hefur áburður hækkað um 70–80% ef ekki meira milli ára, olíuverðshækkun er gríðarleg, um 60% eins og það var metið í sumar miðað við þáverandi verð, fóðurkostnaður líklega hækkað um 50%, þjónusta dýralækna um 25% og þannig mætti áfram telja. Er þá ónefndur fjármagnskostnaður sem hækkað hefur gríðarlega á landbúnaðinn bæði vegna hás vaxtastigs í landinu og líka vegna þess að stofnlánasjóður eða fjárfestingarlánasjóður landbúnaðarins var lagður niður eða seldur og í kjölfarið fylgdu miklar hækkanir á fjármagnskostnaði eins og m.a. mátti sjá af gögnum á fundi Landssambands kúabænda fyrir skemmstu.

Hafa verður í huga að fjárbinding er mikil í búrekstri. Þannig hafa kúabú stækkað og bændur fjárfest í auknum framleiðsluheimildum og í sauðfjárbúskap er framleiðsluferlið mjög langt, allt í tvö ár má segja, og birgðahald allt árið eftir sláturtíð. Það sakna því margir vinar í stað þar sem var stofnlánadeild landbúnaðarins eða lánasjóðurinn þegar bændur þurfa núna að reiða sig á yfirdrátt til að fjármagna búrekstur sinn, í mörgum tilvikum með 25% vöxtum eða hvað það nú er. Það er erfitt að meta nákvæmlega hvernig þessar snöggversnandi aðstæður hafa leikið greinina eða afkomu í henni en þó er flest sem bendir til að framlegð sé nánast horfin úr helstu greinum íslensks landbúnaðar.

Á árunum 2006 og 2007 hækkaði fjármagnskostnaður kúabænda greinilega, á því hefur verið gerð úttekt. Áburðarverðshækkunin ein er talin þýða að bændur hefðu þurft að fá um 60 kr. hækkun á kíló á kjötverði á þessu hausti. Mat þeirra var að til samans væru hækkanir einar saman á áburði, olíu og fjármagnskostnaði slíkar að þeir þyrftu um 100 kr. hækkun eða 27%. Afurðastöðvar hafa hvergi nærri treyst sér til að mæta þeim verðum og eru vissulega í erfiðri stöðu til þess, þær hafa fengið á sig kostnaðarhækkanir, ekki síst kannski fjármagnskostnaðinn og stóraukinn flutningskostnað. Ég hvet hv. þingmenn til að kynna sér og lesa t.d. tvær greinar í nýútkomnu bændablaði, önnur er eftir Grím Atlason, nýráðinn bæjarstjóra í Dalabyggð, sem minnir menn á mikilvægi landbúnaðarins, og hin er eftir ungan bóndason úr Vopnafirði sem spyr stjórnvöld og forustumenn í íslenskum stjórnmálum — Kári Gautason heitir hann — mjög svo réttmætra spurninga um hvaða framtíð stjórnvöld eða stjórnmálamenn ætli íslenskum landbúnaði og hvað bíði ungra bænda sem hafa áhuga á því að hefja búskap.

Spurningarnar hljóta því að vera við þessar aðstæður: Hvað ætla stjórnvöld að gera eða ætla þau kannski ekkert

að gera? Á landbúnaðurinn að mæta þessum gríðarmiklu viðbótarerfiðleikum sem nú skella á honum og eru að hluta sértækir eins og ég hef hér útlistað? Minni ég líka á að vegna gengisfalls krónunnar batnar kannski staða ýmissa útflutningsatvinnugreina en landbúnaðarins í raun og veru í hverfandi mæli þar sem hann flytur lítið út af sínum afurðum en verðbólgan, segir þar, heldur betur til sín.

Í lok ágúst var viðtal við hæstv. landbúnaðarráðherra í kjölfar fjölmenns bændafundar í Dölum þar sem hann var spurður út í stöðuna. Hæstv. ráðherra sagðist skilja áhyggjur sauðfjárbænda, hann sagði að ríkisstjórnin mundi væntanlega ræða málið en hann boðaði engar aðgerðir. Nú verður einfaldlega að gera betur. Sauðfjárbændur óttast verulegan flótta úr sinni grein og það er ljóst t.d. að hjá kúabændum og reyndar í fleiri búgreinum innan landbúnaðarins eru gríðarlegir erfiðleikar.

Ég vil því spyrja hæstv. ráðherra í raun og veru fyrst og fremst hver staðan sé og hvað standi til að gera eða hvort eitthvað standi til að gera, en ég spyr þó sérstaklega: Telur hæstv. landbúnaðarráðherra koma til greina að beita Byggðastofnun í auknum mæli, það eru fá önnur tæki eftir, t.d. með því að hún fái fé ef með þarf til að koma til móts við bændur og afurðastöðvar og veita þeim lán til að ná niður hinum gríðarlega fjármagnskostnaði? Er ríkisstjórnin tilbúin til annarra aðgerða sem lækkað geta framleiðslukostnað, dregið úr hinum gríðarlegu hækkunum á aðföngum og/eða með öðrum hætti komið í stað afurðaverðshækkana sem bændur þyrftu annars að fá (Forseti hringir.) til að geta lifað af búskap sínum?

Hver er staða málsins, hæstv. ráðherra?

[15:37]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka hv. málshefjanda fyrir að hefja máls á þessu máli. Það er alveg rétt að það er ærið tilefni til að ræða stöðu landbúnaðarins. Það hefur slegið mjög í bakseglin af ýmsum ástæðum og í flestum tilvikum er um að ræða ytri aðstæður sem hafa verið að breytast okkur mjög í óhag. Hv. þingmaður nefndi nokkur þeirra atriða eins og hækkun áburðarverðs sem hefur skollið yfir landbúnaðinn með ofurþunga og sömuleiðis væri hægt að tiltaka hækkun á fóðurkostnaði og síðast en ekki síst þann grimmilega fjármagnskostnað sem er allt lifandi að drepa. Auðvitað sjá það allir að ekkert atvinnulíf, hvorki landbúnaður né annað, getur búið við þennan sligandi fjármagnskostnað og þess vegna skiptir mestu máli í þessu sambandi að ná þeim tökum á efnahagsmálunum að það verði til þess að vaxtastigið lækki, að Seðlabankinn geti hafið vaxtalækkunarferli sem leiði til þess að fjármagnskostnaður í landinu fari lækkandi.

Það kom mjög skýrt fram t.d. á þeim fjölmenna bændafundi sem haldinn var í Dalabúð og hv. þingmaður nefndi að það var eitt af því sem stóð upp úr þeim sem þar töluðu, ekki síst fulltrúum afurðastöðvanna, að þetta væri mjög íþyngjandi fyrir rekstur þeirra og mjög erfitt fyrir þær. Ég nefndi á þeim fundi og vil ítreka það hér að ég teldi að það kæmi mjög vel til greina sem þar var nefnt, vegna þess að bændur hafa rætt það við mig hvort ekki væri hægt að breyta samningum við sláturleyfishafa um vaxta- og geymslugjöld á þann hátt að greiðslum verði lokið í janúar nk. til þess að flýta til muna greiðslunum frá því sem núna er, það mundi muna allnokkru. Ég tel og lýsti því yfir á þessum fundi að ég væri jákvæður fyrir þessu. Ég held að þetta sé hlutur sem við þurfum að ræða núna frekar við afurðastöðvarnar og bændur og lýsi mig reiðubúinn til að stuðla að því eftir því sem hægt er og tel að það eigi að vera hægt að gera það og þetta gæti verið liður í því m.a. að reyna að lækka fjármagnskostnaðinn í afurðastöðvunum sem auðvitað gæti skilað sér til bændanna jafnframt.

Í framhaldi af þessum fundi voru síðan sendar til mín nokkrar ályktanir sem gerðar voru í framhaldi af þessu og m.a. var tekið undir það sem ég nefndi á fundinum, hvort ekki væri skynsamlegt að hefja núna athugun á því hverju þessi hagræðing í sláturgeiranum hefði skilað til landbúnaðarins og bændanna. Í þessum ályktunum sem mér hafa borist núna er tekið undir þetta og ég lýsi mig reiðubúinn til þess að við stöndum að þessu með bændum og afurðastöðvunum og ég held að það sé skynsamlegt á þessu augnabliki að við efnum til funda með þessum hagsmunaaðilum um það hvernig best verði að þessu staðið.

Vegna þess að það er ekki síst vandi sauðfjárbænda sem við ræðum hér þá hlýtur það að vera grundvallarstefna þeirra eins og annarra að sækja sem mestan hluta tekna sinna til sölu afurðanna og þess vegna skiptir öllu máli hvernig þau mál þróast. Það fer ekki á milli mála að það urðu mikil vonbrigði þegar fyrstu tölurnar um hækkanir á afurðaverði voru kynntar af hálfu afurðafyrirtækjanna. Ég er alveg sammála hv. þingmanni að staða afurðasölufyrirtækjanna, sláturhúsanna, er afar þröng og ekki hægt að búast við að þau geti endalaust tekið á sig kostnaðarhækkanir eða velt þeim út í verðlagið. Staða þeirra var því ekkert öfundsverð. Bændur höfðu farið af stað með óskir um að viðmiðunarverðið mundi hækka um 27%, ef ég man rétt, á milli ára en upphaflegu tölurnar sem komu frá fyrstu sláturleyfishöfunum hljóðuðu upp á u.þ.b. 15% hækkun. Síðan hefur hins vegar orðið allnokkur þróun og samkeppnin á milli þeirra hefur m.a. leitt það af sér að hækkanir verða á bilinu 18–20% rúmlega og hækkanir á útflutta kjötinu um 29%. Þetta telur auðvitað en ég er ekki að gera lítið úr því að vandinn er engu að síður til staðar.

Ég held líka að það sé ástæða til að nefna annað sem kom mjög skýrt fram á fundinum í Dalabúð og kemur líka fram í ályktunum bændanna sem ég nefndi áðan og það varðar stöðuna á smásölumarkaði. Ég hef áður sagt að ég tel að þetta sé hvað alvarlegasta ábendingin sem komið hefur fram af hálfu bænda og ýmissa afurðastöðva þeirra. Það vill svo til að við höfum komið upp miklu kerfi og öflugri stofnun sem á að fylgjast með því hvernig viðskiptaháttum í landinu er háttað. Bændur hafa bent á að sú skilaskylda sem mér er sagt að viðgangist á innlendum framleiðsluvörum sé ósanngjörn gagnvart innlendum framleiðendum. Þegar svona alvarlegir hlutir eru færðir í tal með þeim hætti sem gert hefur verið trúi ég ekki öðru en að menn skoði þessa hluti af alvöru og þar með talið viðeigandi stofnanir og yfirvöld.

Virðulegi forseti. Ég tek undir að það er full ástæða til þess að hafa áhyggjur af þessari stöðu. Hv. þingmaður

spurði sérstaklega um aðkomu Byggðastofnunar. Ég hef rætt þessi mál við forsvarsmenn Byggðastofnunar, m.a. með það í huga sem hv. þingmaður nefndi, hvort stofnunin gæti með einhverjum hætti komið þannig að málum, eins og hún hefur gert einhvern tíma áður, að það gæti stuðlað að lækkun fjármagnsgjalda. (Forseti hringir.) Þessi mál eru hins vegar á algjöru frumstigi en orð eru þó a.m.k. til alls fyrst.

[15:42]

Guðni Ágústsson (F):

Hæstv. forseti. Það hefur ríkt bjartsýni og trú og mikil uppbygging í íslenskum sveitum á síðustu árum og fjöldi nýrra verkefna hafa fallið bændum og sveitamönnum í skaut. Það hefur því verið gróska og gróandi þjóðlíf í sveitunum víðast hvar. Tíðindin í þessari umræðu eru þau að hæstv. landbúnaðarráðherra segir: Ekkert atvinnulíf lifir þessa vexti af. Hann er fyrsti ráðherrann sem tekur undir með okkur framsóknarmönnum sem höfum haldið þessu fram um langa hríð.

Íslenskir bændur eru í svipaðri stöðu og annar rekstur og skuldug heimili á Íslandi. Allt hefur farið í handaskolum hjá ríkisstjórninni á rúmu ári. Gengið er fallið um 40% á þessu ári. Hér ríkir óðaverðbólga á ný sem hefur ekki sést í 20 ár. Vextirnir reyna mjög á fólk og fyrirtæki og það viðurkennir hæstv. landbúnaðarráðherra. Þetta eru vextir sem ekki ganga upp í neinu einasta þjóðfélagi, enginn atvinnurekstur, enginn einstaklingur ber það til lengdar. Þess vegna höfum við framsóknarmenn sagt: Til þess að hjól atvinnulífsins fari að snúast á ný og fjármálakreppunni ljúki verða menn að ganga til vaxtalækkunar.

Aðföngin hafa hækkað til bændanna og reyna á afkomu þeirra og síðan á matvælaverðið til neytendanna. Hér er því mikill vandi á ferðinni. Áburðurinn, fóðrið, olían og vextirnir er allt farið að reyna mjög á og ekki síst á fólkið sem hefur verið að byggja upp hin stóru bú á síðustu árum. Ég vil bara minna á að allar þjóðir eru nú við þessar aðstæður að hugsa um sína atvinnuvegi, sinn landbúnað og við verðum að gera það líka, Íslendingar. Ísland er gott landbúnaðarland og á frábæra bændur, einstaka búfjárstofna og hreina náttúru. Það er skylda okkar allra að taka höndum saman um að verja landbúnaðinn en stærsta verkefnið er að hugsa heildstætt um efnahagsmál fyrirtækja og fólks á Íslandi. (Forseti hringir.) Það hefur ríkisstjórnin ekki gert. Hins vegar lofaði hæstv. landbúnaðarráðherra því hér og minntist á vextina sem allt eru að drepa. Hann hefur þó kveikt ljós í sínum kolli.

[15:44]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Hér ræðum við um stöðu landbúnaðarins og matvæla honum tengd. Þetta er gríðarlega mikið umfjöllunarefni og verður ekki gert skil í lítilli utandagskrárumræðu.

Það er alveg ljóst að mikil samþjöppun hefur átt sér stað í íslenskum landbúnaði og ein mesta samþjöppunin hefur orðið í sláturhúsageiranum og sú samþjöppun virðist ekki hafa skilað tilætluðum árangri. Æ fleiri gera kröfur um það og benda á það að bændur séu allt of fjarri neytendum, að það sé allt of langt frá bóndanum og þeirri vöru sem hann framleiðir til neytandans. (Gripið fram í.) Við þurfum að finna út leiðir sem stytta þetta bil og gera það að verkum að bændurnir fá meira fyrir vöru sína og jafnvel að hægt verði að lækka hana til neytenda. Ef allt bírókratíið sem er í kringum þetta og kringum verslunina minnkaði ættu að vera meiri vonir í þessu.

Það er líka dapurlegt að hugsa til þess ef sláturhúsamenningin á Íslandi er orðin þannig, ef svo má að orði komast, að hún stendur bara yfir í tvo, þrjá mánuði, eins og svo sem verið hefur, og flytja þarf inn fjölda fólks til að sinna þeim málum og ef enginn íslenskur bóndi kemur að þeim þá glatast þessi þekking hjá stéttinni og við þurfum að gæta þess. Ég er þeirrar skoðunar, frú forseti, að við þurfum að athuga hvort ekki sé hægt að auka heimaslátrun og gefa bændum meira tækifæri á því að hafa beint samband við neytendur og koma vöru sinni meira þannig á markað.

Það má nefna eitt í þessu sambandi (Forseti hringir.) að ég gleðst yfir því að menn eru farnir að hafa áhuga á því að koma upp nýrri áburðarverksmiðju á Íslandi sem ég tel að geti komið (Forseti hringir.) sem gott innlegg í þessa umræðu.

[15:47]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Frú forseti. Olíuverð, áburðarverð og fjármagnskostnaður hefur aukist gríðarlega mikið upp á síðkastið og hefur það bitnað mjög mikið á bændastéttinni. Nýtt frumvarp um innflutning á fersku kjöti frá ESB-löndunum kemur til með að hafa verulegar afleiðingar fyrir bændastéttina.

Það er auðvitað ýmislegt mjög erfitt sem bændur þurfa að kljást við þó að gleðifréttir heyrist líka og bændur hasli sér völl í ýmsum aukabúgreinum. Garðyrkjubændur eru í góðum málum, við erum farin að framleiða korn, þ.e. bændurnir, ferðaþjónusta er komin út í sveitirnar að miklu leyti og bændur eru farnir að stunda ýmsar aukabúgreinar sem í sveitunum. Auðvitað getur heimaslátrun hjálpað til, skapað atvinnu og skapað meiri virðisauka. Þetta eru allt hlutir sem eru í rólegheitunum að ryðja sér braut í íslenskum landbúnaði, en til framtíðar litið þarf kannski að hugsa þetta öðruvísi en verið hefur. Við þurfum að hugsa þetta meira út frá markaðslögmálunum. Ég hefði viljað sjá í framtíðinni í íslenskum landbúnaði og reyndar í sjávarútvegi og annars staðar í samfélaginu að við notuðum markaðslögmálið meira.

Beingreiðslur og framleiðslustyrki á að leggja af og ég tel að taka eigi upp búsetustyrki beint til hefðbundinna bænda sem eru í venjulegum búrekstri, í sauðfjárrækt og mjólkurframleiðslu sérstaklega, og að við eigum að nýta okkur (Forseti hringir.) þá möguleika í framtíðinni.

[15:49]

Katrín Jakobsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon fór hér yfir það hvernig háir vextir, hækkanir á olíuverði og áburði og lágt afurðaverð hafa haft áhrif á stöðu bænda og ég ætla að leyfa mér að vitna í þá grein sem hann nefndi hér eftir Kára Gautason, 19 ára bóndason úr Vopnafirði. Það er ljóst að honum þykir staðan heldur slæm þegar hann segir:

„Það er verið að taka meðvitaða ákvörðun um að byrja

fyrir alvöru jarðarför íslenska sauðfjárbóndans. Sú litla nýliðun sem þó er í stéttinni í dag mun gjörsamlega þorna upp þegar útgreitt verð er ekki upp í kostnað. Það tekur enginn ungur maður ákvörðun um að verða ánauðugur þræll.“

Það er nokkuð ljóst að ef svona hugur er í ungum bændum má eitthvað fara betur.

Ég tel nokkuð víst að við eigum auðlind í íslenskum landbúnaði og þar eigum við sóknarfæri. Við eigum t.d. sóknarfæri þegar kemur að lífrænum landbúnaði, við eigum sóknarfæri þegar kemur að verkefnum á borð við *Beint frá býli* og einmitt eins og hv. þm. Karl V. Matthíasson nefndi um heimaslátrun og fleiri tækifæri.

En við megum ekki heldur ógna þeirri stöðu, t.d. með því að taka þá áhættu að hér muni fjölga búfjársjúkdómum eins og hættan er ef nýtt frumvarp um innflutning á hráu kjöti verður að veruleika. Hér hefur sjúkdómastaðan verið hreint einstök, hún hefur verið einstaklega góð þannig að auðvitað skiptir máli að við stígum þar varlega til jarðar. Þar tek ég reyndar undir með bændum á þessum sama fundi í Dalabyggð sem ályktuðu um það líka svo að því sé til haga haldið.

Það eru hagsmunir neytenda hvar sem þeir búa í heiminum að geta borðað matvæli af sínu svæði. Það eru hagsmunir allra að búa við matvælaöryggi, að íslenskur landbúnaður sé öflugur og það eru auðvitað hagsmunir umhverfisins líka að matvæli séu ekki flutt yfir hálfan hnöttinn. Þar tek ég undir með 93,8% af íslensku þjóðinni sem segja samkvæmt viðhorfskönnun sem gerð var 2007 að það skipti miklu máli að hér verði stundaður landbúnaður til framtíðar. Ef ástandið er svona eins og við sjáum skiptir auðvitað máli (Forseti hringir.) að gripið verði til aðgerða.

[15:51]

Kjartan Ólafsson (S):

Frú forseti. Við ræðum stöðu landbúnaðarins eins og hún kemur fyrir sjónir nú í dag. Það eru vissulega vandamál sem hér hefur verið greint frá sem eru olíuverðshækkanir, kjarnfóðurs- og áburðarverðshækkanir og vaxtahækkanir. En ég held að það sé jafnvel hollt og nauðsynlegt okkur þegar við lítum yfir stöðu landbúnaðarins að líta nokkra áratugi til baka og fylgjast með því hver þróun landbúnaðarins hefur í raun verið í íslensku samfélagi.

Hér á landi hefur menntun aukist gríðarlega. Þær menntastofnanir sem við búum við, rannsóknarstofnanir, bændasamtök, búnaðarsamtök og búgreinafélög, eru gríðarlega öflug samtök bænda og skila inn í þessa atvinnugrein hámenntuðu fólki sem bæði stundar atvinnugreinina og er í stoðkerfi atvinnulífsins. Það er mjög mikilvægt. Jafnframt skulum við hafa hugfast að sú tækni sem notuð er á Íslandi í dag við landbúnaðinn, allt frá frumframleiðslu til úrvinnslu, er hátækni. Við erum að nota nánast sömu tækni og notuð er í Evrópu við búvöruframleiðslu okkar og það er mikil breyting frá því sem var hér fyrir 10, 15, 20 eða 30 árum þannig að við höfum möguleikana til að vinna áfram.

Allt frá því að EES-samningurinn og GATT-samningarnir sem síðan urðu WTO-samningarnir litu dagsins ljós í samfélagi okkar, á Alþingi og innan samtaka bænda hafa margar búgreinar búið sig undir það að taka við aukinni samkeppni og vera á markaði, á heimsmarkaði, og það hafa margar búgreinar gert. Það er einmitt vandi sumra sem ekki hafa fylgt þeirri stefnu og þeirri stöðu sem er raunverulega fram undan í íslenskum landbúnaði. Ég gæti nefnt hverja búgreinina á fætur annarri í búfjárrækt sem hefur stækkað bú, notað sér meiri tækni, lækkað verð, aukið heilbrigði o.s.frv. (Forseti hringir.) Jafnframt má nefna aðrar greinar, svo sem garðyrkju, en sumar greinarnar hafa staðið í stað og ekki fylgt (Forseti hringir.) þeirri þróun sem nauðsynlegt er að fylgja miðað við það lagaumhverfi sem við erum komin í (Forseti hringir.) og verðum í. (Gripið fram í.)

[15:54]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér mikilvægi landbúnaðarins og hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon spyr: Hvað ætla stjórnvöld að gera? Eðlileg spurning, en hver voru svörin? Þau voru í raun engin.

Jú, það hefur slegið í bakseglin, sagði hæstv. ráðherra, og hann talaði um mikinn fjármagnskostnað. Annað var það ekki. Hann talaði um það reyndar að gera athugun á því hvernig hagræðing í sláturhúsageiranum hefði skilað sér, ef ég skildi hann rétt. Það er bara sagnfræði, það hjálpar engum til framtíðar. Í þessum málaflokki eins og svo mörgum öðrum er því ekkert verið að gera og allra síst ef það skyldi varða atvinnulífið í landinu, það hefur ekki mikið verið gert sem snýr að atvinnulífinu. Það sem hæstv. ráðherra viðurkenndi þó var að fjármagnskostnaðurinn væri allt lifandi að drepa, eins og hann orðaði það.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarnefnd var á ferð um landið á síðasta ári og þar hittum við öflugan mjólkurframleiðanda sem sagði að ef fjármagnskostnaðurinn væri eitthvað eðlilegur á Íslandi, eitthvað í samræmi við það sem er annars staðar, þyrfti hann ekki einu sinni á beingreiðslunum að halda. Það var ekkert annað en það. Fjármagnskostnaður er stóra vandamálið og ef Sjálfstæðisflokkurinn ætlar ekki að átta sig á því og fara að vinna í því mun þetta allt saman keyra í stórastrand. Hæstv. ráðherra hafði talað við Byggðastofnun en það var allt á frumstigi í sambandi við það.

Það sem ég vil segja í lokin, hæstv. forseti, er að byggð í sveitum er ákveðinn þáttur í íslenskum kúltúr. Ef ekki er búið í sveitunum getum við ekki boðið upp á sama Ísland og við höfum gert fram að þessu. Þetta varðar margar aðrar greinar, t.d. ferðaþjónustuna. Þó að ég viti að hún mali ekki gull í sveitum þar sem gestir koma í örfáar vikur (Forseti hringir.) er það hluti af því að geta boðið upp á — ég ætlaði nú ekki að segja fagurt Ísland en það er í raun það sem ég meina — að það sé búið í sveitunum.

[15:56]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Staða landbúnaðarins er að vonum. Um árabil höfum við burðast með landbúnaðarkerfi sem er fokdýrt, skilar sauðfjárbændum lélegu kaupi en okkur neytendum rándýrri matvöru. Á þessu er enginn að græða. Við eigum að nota þann vanda sem nú steðjar að sem tækifæri til að skera upp þetta lélega kerfi (Gripið fram í.) með það að markmiði að auka þar samkeppni og með það að markmiði að tryggja að styrkirnir og niðurgreiðslurnar renni til

þeirra sem við raunverulega viljum að njóti þeirra, þ.e. til bændanna sjálfra, en hverfi ekki í milliliðahítina eða í verslun. (Gripið fram í.)

Við gátum flotið svona sofandi meðan hér var falskur kaupmáttur vegna of hárrar gengisskráningar meðan allar aðstæður í heiminum voru sérstaklega góðar með óvenjulega lágum fjármagnskostnaði, lágu olíuverði, lágu áburðarverði og með þeirri miklu vernd í tollum og innflutningshöftum sem íslenskur landbúnaður nýtur. Þessara þátta allra saman nýtur nú ekki lengur við og það mun ekki breytast á allra næstu mánuðum. Ríkissjóður mun ekki geta axlað þau viðfangsefni einn og sjálfur sem við er að fást í íslenskum landbúnaði. Þess vegna hygg ég að sú staða sem við erum nú komin í kalli einfaldlega á það og geri það að nauðsyn að við endurskoðum þær aðferðir sem við höfum haft við þetta, ekki með það að markmiði að draga úr stuðningi við íslenskan landbúnaði, heldur með það að markmiði að sá stuðningur gagnist (Forseti hringir.) neytendunum og bændunum en tapist ekki allur í milliliðahítinni.

[15:58]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er náttúrlega engan veginn hægt að ræða vanda landbúnaðarins hér og koma með góða rökræðu í stuttri utandagskrárumræðu. Vandamálið er mikið og vissulega þarf að horfa til margra átta.

Ég held hins vegar að við bætum ekki stöðu landbúnaðarins með því að rjúfa þá samninga sem við höfum gert við bændastéttina um beingreiðslur sem beinlínis koma neytendum til góða þegar varan kemur á markaðinn þó að vissulega virðist kjötmarkaðurinn hér á landi, sérstaklega í smásölunni, ekki færa bændum eðlilegt verð.

Hæstv. ráðherra sagði að enginn gæti búið við núverandi fjármagnskostnað. Ég tek alveg undir það með hæstv. ráðherra. Það voru hins vegar engar tillögur hjá ráðherra um hvernig ætti að taka á því. Bændur hafa talað um hvort hægt væri að fá betri fyrirgreiðslur, m.a. hjá Byggðastofnun, varðandi afurðalán til að lækka af þeim fjármagnskostnað. Við sjáum að áburðarverð hefur rokið upp, það vita allir um olíukostnaðinn og ríkisstjórnin hefur ekki tekið á því máli með neinum hætti. Því miður hefur ríkisstjórnin ekki verið með neinar tillögur um það hvernig eigi að bregðast við vandanum og þess vegna er algjörlega nauðsynlegt að menn komi ekki bara hér í pontu eins og hæstv. ráðherra og segi að enginn geti búið við núverandi ástand. Það hlutu menn að vera búnir að sjá fyrir nokkuð löngu síðan að gæti ekki gengið, það á við í atvinnulífinu okkar og það á líka við varðandi skuldsettar fjölskyldur.

Ungir bændur sem hafa verið að hefja búskap eru skuldsettir. Þó að menn séu vel menntaðir og duglegir og vilji allt til gera til að vera í landbúnaðinum er þeim það ekki kleift við núverandi aðstæður.

[16:01]

Steingrímur J. Sigfússon (Vg):

Frú forseti. Ég þakka fyrir þessa umræðu, hæstv. ráðherra fyrir svör og þingmönnum fyrir þátttöku í henni.

Ég vil segja við hv. þm. Kjartan Ólafsson að ég tel að allar greinar íslensks landbúnaðar hafi þróast, þó vissulega að hluta til á mismunandi hátt og á mismunandi forsendum, enda eru þær um sumt ólíkar þó að þær tilheyri allar sömu búgreininni. Mér finnst ómaklegt að ýja að því að einhverjar sérstakar greinar íslensks landbúnaðar hafi skorið sig þar úr. Ég bið þá hv. þingmann næst að gera betur og segja þá skýrt hvað hann á við. Á hann við vanda sauðfjárræktarinnar eða jafnvel bæði sauðfjárræktarinnar og mjólkurframleiðslunnar, að þær greinar hafi ekki þróast, það hafi engin tæknivæðing orðið í sauðfjárrækt? Það einfaldlega stenst ekki skoðun.

Ég hefði kosið að fá fleiri fréttir í ræðu hæstv. ráðherra. Það var fyrst og fremst eitt handfast í máli hans, og það er vissulega jákvætt, að það komi til greina að endurskoða fyrirkomulag á greiðslum vaxta og geymslugjalda og flýta uppgjörinu. En ég minni hæstv. ráðherra á að það er 10. september. Göngur og réttir standa yfir. Bændur taka næstu daga eða næstu vikur ákvarðanir um ásetning sinn, a.m.k. sauðfjárbændur, hvort þeir bregði búi. Ég held að það þoli ekki mikla bið að stjórnvöld geri upp við sig hvort þau ætli á einhvern hátt að koma til móts við greinina þannig að um það muni á þessu hausti og fyrir vetur. Annars er veruleg hætta á því að það gerist, a.m.k. í einhverjum mæli, sem bændur sjálfir óttast mest, að það verði verulegur flótti úr greininni og algjör brestur í nýliðun.

Ég bendi á þann möguleika að virkja Byggðastofnun til þess að fara í vaxtakostnaðinn. Hæstv. ráðherra sagði sjálfur og allir taka undir það með honum að það lifi ekkert atvinnulíf við þessa okurvexti og allra síst þeir sem síst mega missa sín, þ.e. þeir sem nýlega hafa fjárfest og komið undir sig fótunum og hafið atvinnurekstur, og því þá ekki að gera eitthvað í málinu?

Ég nefni líka flutningskostnaðinn af því að hér er hæstv. samgönguráðherra Kristján Möller. Hvar er það mál að damla í nefnd? Það væri stórkostlega mikilvægt fyrir matvælaiðnaðinn og landbúnaðinn í heild (Forseti hringir.) ef kosningaloforðin um að lækka flutningskostnað væru efnd þó að ekki væri nema að litlu leyti. Hér þarf að taka til hendinni, frú forseti. (Gripið fram í.)

[16:03]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á því að þakka fyrir þessa ágætu umræðu sem mér finnst hafa verið málefnaleg og uppbyggileg og fyrst og fremst lýsa því að hér á Alþingi ríki mjög jákvæður hugur í garð íslensks landbúnaðar. Því er oft haldið fram að það sé alls ekki þannig, að meðal almennings séu menn mjög krítískir og gagnrýnir á landbúnaðarmálin en ég held að umræðan hér í dag, sem í tóku þátt fulltrúar allra stjórnmálaflokka á Alþingi, sýni að það er breið samstaða manna um að standa vel vörð um landbúnaðinn og við skulum þá bara einfaldlega viðurkenna að við stöndum núna frammi fyrir óvenjulegum vanda sem stafar af breyttum ytri aðstæðum og það eru ekkert mjög auðveld úrræði til þess að fást við þetta.

Ég lagði fram ýmsar hugmyndir og tillögur og viðbrögð sem við höfum ýmist verið að íhuga eða viljum hrinda í framkvæmd og ég fagna þeim góðu viðtökum sem þessi mál fengu nema frá hv. þm. Valgerði Sverrisdóttur sem

virðist hafa lokað eyrunum þegar ég hélt ræðu mína og lagði fram tillögur mínar um það hvernig við vildum bregðast við vandanum.

Það er alveg rétt sem hér hefur komið fram að íslenskur landbúnaður hefur verið að þróast á margan hátt með mjög jákvæðum hætti. Það er rétt sem hv. þm. Steingrímur J. Sigfússon sagði að ýmsar greinar landbúnaðarins eru skuldugar og ástæðan er auðvitað sú að greinarnar hafa verið að taka þátt í því, hafa verið að fjárfesta heilmikið og það hefur haft í för með sér fjármagnskostnað sem núna verður sligandi vegna þess að vextirnir eru óvenjulega háir. Við sjáum hins vegar fram á að það eru forsendur til þess að þessir vextir geti lækkað á næstu mánuðum og missirum.

Þetta hefur orðið til þess að það hefur orðið afkastaaukning, það hefur orðið samþjöppun í greininni, búin hafa orðið stærri og sterkari og það sem mér finnst mestu máli varða varðandi landbúnaðinn þegar við horfum á hann sem heila atvinnugrein, er að atvinnutækifæri í landbúnaði eru fjölþættari og fjölbreyttari nú en nokkru sinni áður. Þrátt fyrir að það hafi slegið í bakseglin, þrátt fyrir að við stöndum frammi fyrir alvarlegum vanda sem enginn skyldi gera lítið úr er staðan engu að síður sú að við erum með fjölbreyttari, fjölþættari landbúnað og þess vegna fleiri atvinnutækifæri á þessum sviðum — (Forseti hringir.) spennandi fyrir ungt fólk — meira en nokkru sinni áður og við eigum líka að reyna að leggja áherslu á það og hvetja landbúnaðinn áfram á þessari braut.

[16:05]

Útbýting:

Frestun á fundum Alþingis, 665. mál, stjtill. forsrh., þskj. 1345.

Jarðgöng og vegagerð á sunnanverðum Vestfjörðum.

Fsp. KHG, 659. mál. — Þskj. 1320.

[16:06]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég hef leyft mér að flytja hér fyrirspurn um Dýrafjarðargöng og vegagerð á sunnanverðum Vestfjörðum, sem er svohljóðandi, með leyfi forseta:

„Hvenær verður gerð jarðganga milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar boðin út? Verður gerð nýs vegar um Dynjandisheiði boðin út samhliða?“

Ég minni á að á síðasta ári tilkynnti ríkisstjórnin að vegaframkvæmdum fyrir 6,5 milljarða kr. yrði flýtt til þess að mæta samdrætti í þorskveiðum sem þá hafði verið nýlega ákveðin. Meðal þess sem átti að flýta framkvæmdum á voru göng milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar.

Í fréttatilkynningu samgönguráðuneytisins segir um það mál, með leyfi forseta:

„Gert er ráð fyrir að flýta framkvæmdum þannig að göngum megi ljúka árið 2012 í stað 2014 og um leið verði ráðist í vegabætur á Dynjandisheiði. Gert var ráð fyrir 3,8 milljarða fjárveitingu árin 2011 til 2014 samkvæmt tillögu að langtímasamgönguáætlun en gert er hér ráð fyrir að einum milljarði króna verði veitt í verkið árin 2009 og 2010.“

Það er ekki hægt að skilja þessa fréttatilkynningu öðruvísi en að verkið sem talað er um sé annars vegar gerð jarðganganna og hins vegar vegagerðin um Dynjandisheiði sem eigi að fara fram á sama tíma.

Í skýrslu sem mig langar að minnast aðeins á og Rannsóknarstofnun Háskólans á Akureyri gerði og gefin var út í ágúst 2005 er einmitt farið yfir þetta mál og forsendur þess. Niðurstöður rannsóknarstofnunarinnar eru að göngin á milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar skili viðunandi arðsemi og hún ein og sér réttlæti gerð ganganna miðað við gefnar forsendur.

Í öðru lagi leiðir þessi athugun í ljós að arðsemi nýs vegar um heiðina sýni að líklega er arðsamt að gera hann eftir að Dýrafjarðargöng hafi verið opnuð.

Í þriðja lagi er niðurstaðan sú að einn helsti annmarki vegakerfisins á Vestfjörðum sé sá að ekki eru heilsárssamgöngur milli fjölmennustu svæða landshlutans, Ísafjarðarsýslna og Vestur-Barðastrandarsýslu, og þessi göng og vegagerð mundu bæta þar úr.

Loks vil ég geta þess sem einnig kemur fram í niðurstöðunni en það er að gerð þessara framkvæmda mundi ekki aðeins opna nýja leið á milli norður- og suðursvæða Vestfjarða heldur stytta leiðina milli Reykjavíkur (Forseti hringir.) og Ísafjarðar um a.m.k. 50 km frá þeirri leið sem opnast mun á næsta ári.

[16:10]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Svar við fyrirspurn hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar um jarðgöng og vegagerð á sunnanverðum Vestfjörðum, þ.e. við fyrri hluta spurningarinnar um hvenær gerð jarðganga milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar verði boðin út, er einfaldlega næsta sumar.

Svar við spurningunni um hvort gerð nýs vegar um Dynjandisheiði verði boðin út samhliða er nei, ekki er það svo. Það gengur ekki svo vel að við getum gert það og ég skal fara aðeins betur út í þetta svar.

Eins og hv. þingmaður gat réttilega um voru á gildandi samgönguáætlun árin 2011–2014 ætlaðar 3.800 milljónir til gerðar Dýrafjarðarganga. Með flýtiframkvæmdum ríkisstjórnarinnar frá 10. júlí í fyrra var þetta fært fram um tvö ár eins og hv. þingmaður gat um. Á árinu 2009 eru því að mig minnir 100 milljónir inni og árið 2010 eru 900 milljónir og restin er svo á árunum 2011 og 2012, eins og hefur komið fram hefur alltaf verið áætlað að ljúka verkinu 2012. Við þetta verður vonandi — og verður ekkert vonandi — hægt að standa.

Eftir mikla og ágæta umræðu á fjórðungsþingi Vestfirðinga sl. föstudag, m.a. um forgangsröðun sem ég ætla ekkert að fara frekar í núna nema menn vilji, þá sagði ég að ég teldi að við ættum þá frekar að gefa í hvað varðar Dýrafjarðargöng til þess að geta boðið þau út þannig að við náum því að halda samfellu í jarðgangagerð á Vestfjörðum í framhaldi af því að búið væri að sprengja og bora og verið að vinna við Bolungarvíkurgöngin en sú ánægjulega framkvæmd er einmitt komin í gang.

Þetta er það sem segja má um Dýrafjarðargöngin. En hv. þingmaður spyr líka út í Dynjandisheiði og svar við því er aðeins ítarlegra. Á fjórðungsþinginu komu fram ánægju-

leg gögn frá Vegagerðinni og í samgönguáætlun fjórðungssambandsins komu fram frekari upplýsingar um Dynjandisheiðina. Það sem við vitum er að 1.300 milljónir eru inni, voru hugsaðar inn á langtímaáætlun samgönguáætlunar — sem við skulum svo rifja aðeins upp að hefur ekki verið samþykkt — þar voru 1.300 milljónir á síðasta tímabilinu, þ.e. 2015–2018.

Nú er hins vegar komið í ljós eftir athuganir Vegagerðarinnar, m.a. fyrir stjórn fjórðungssambandsins, að heildarkostnaður við að byggja upp veg yfir Dynjandisheiði eru 4 milljarðar og 100 milljónir kr., 4.100 millj. kr., þannig að það vantar 2.800 milljónir kr. upp á það verk. Í skýrslu Vegagerðarinnar sem er ákaflega greinargott plagg eins og allt sem kemur frá Vegagerðinni, kom líka fram, svona örlítið til upplýsingar líka, að hugmyndir eins og fjórðungssambandið hefur sett fram um göng undir Dynjandisheiði sem yrðu 12 km löng kosti 14 milljarða kr. Þá upphæð höfum við ekki þannig að við erum ekkert að tala um það. Nóg verkefni eigum við fram undan við að útvega hinar 2.800 millj. kr. sem við þurfum í Dynjandisheiði til þess að klára þetta verk almennilega og fá heilsárssamgöngur milli norður- og suðursvæðisins og þá heilsárssamgöngur í hringtengingu Vestfjarða, eins og þarna er.

Þetta er því það verkefni sem við höfum að vinna í vetur þegar við förum í gegnum samgönguáætlun og það allt saman og ég vil vona og trúa því að við munum öll reyna að sameinast um það að finna þennan flöt á þessu máli, um styttingu o.fl. sem er um að ræða en vonandi tekst það. En til þess að fá fulla nýtingu Dýrafjarðarganga þarf náttúrlega að vera heilsársvegur um Dynjandisheiði þannig að þetta allt saman virki almennilega saman, og það er auðvitað það verkefni sem bíður okkar að vinna í og við vitum að það er stórt og mikið verkefni.

Rétt í lokin, virðulegi forseti, vegna þess að það eru ýmsar framkvæmdir í gangi á Vestfjörðum og ýmsar fyrirhugaðar sem fara vonandi að detta í útboð þá held ég að það megi taka undir það sem sagt var varðandi flýtiframkvæmdirnar í fyrra að þegar því verki verður lokið verður loksins hægt að fara að tala um nútímalegar samgöngur á þessu svæði eins og kveðið var á um í fréttatilkynningu sem m.a. var ættuð úr Vegagerðinni. Það var ákaflega vel að orði komist, við þurfum að sjálfsögðu að búa til nútímalega vegi á þessu svæði og að því er verið að vinna.

[16:14]

Karl V. Matthíasson (Sf):

Frú forseti. Það er gleðiefni sem hæstv. samgönguráðherra kemur hér með, að það verði drifið í því að bora frá Dýrafirði og yfir í Arnarfjörðinn. En það er náttúrlega alveg stórkostlegt að við skulum standa hér í þingsal og ræða um heilsárssamgöngur á þessu svæði, að það skuli ekki enn vera komnar heilsárssamgöngur. Ég hvet alla sem hafa áhuga á því að menn geti ferðast á milli þorpa í byggðarlögum að gefa gaum að þessu, hvað þetta er í raun og veru aftarlega á merinni.

Það var mjög gleðilegt um daginn þegar hæstv. samgönguráðherra sprengdi fyrstu sprengjuna í Bolungarvíkurgöngunum og ég hlakka til þegar fyrsta sprengjan verður sprengd (Forseti hringir.) í Hrafnseyrarheiðinni.

[16:16]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Hér er verið að ræða afar áhugavert mál og mikil nauðsyn er á að við áttum okkur á því hvernig við ætlum að halda áfram eftir að við erum búnir að gera Dýrafjarðargöngin sem stytta þessa leið verulega fyrir utan það að verða heilsársvegur á láglendi. Það er akkúrat það sem þarf að tala um í þessu máli, það að reyna að tryggja sem allra best heilsársveg á láglendi milli þessara byggðakjarna á norðanverðum og sunnanverðum fjörðunum.

Þegar fyrir liggur þetta nýja mat upp á 4,1 milljarð við að fara yfir Dynjandisheiði vil ég endilega beina þeirri hugsun til hæstv. samgönguráðherra að við skoðum vandlega hvort ekki megi fara leið sem liggur með sjónum að mestu leyti og það þótt við þyrftum að gera eina holu í viðbót til að komast þá leið en vera þá á láglendisvegi milli byggðarlaga. (Forseti hringir.)

Ég vil svo lýsa ánægju minni með það að á þessu fjögurra ára tímabili ætlum við að gera ein fern jarðgöng, það eru í raun og veru (Forseti hringir.) tímamót í samgöngusögu Íslands.

[16:17]

Fyrirspyrjandi (Kristinn H. Gunnarsson) (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir svörin. Af þeim er ljóst að útboð fer fram á næsta ári, næsta sumar sagði ráðherrann og þá má vænta þess að framkvæmdir geti hafist fyrir árslok. Það er nokkurn veginn í samræmi við viðbótina sem samþykkt var á samgönguáætlun í vor þar sem gert var ráð fyrir að framkvæmdir hæfust að einhverju marki í byrjun árs 2010. Ég skil því svar hæstv. ráðherra þannig að hann sé heldur að reyna að flýta meira upphafi framkvæmda við göngin en gert er ráð fyrir í þeirri viðbót sem samþykkt var.

Í öðru lagi er það Dynjandisheiðin og vegagerð um hana. Í ákvörðun ríkisstjórnarinnar frá því í fyrra er gert ráð fyrir og tekin um það ákvörðun að ráðast í vegagerð fremur en aðrar úrbætur sem yrðu þá að vera jarðgöng. Ég geri ekki athugasemdir við þá ákvörðun. Kostnaðurinn við að gera nýjan veg um Dynjandisheiði er talinn vera um 4 milljarðar kr. sem er langtum minna en kostnaður við að gera jarðgöng, fullkomin göng sem væru besta lausnin. Hún kostar um 14 milljarða kr. og það er of mikill peningur. Við ráðum ekkert við það að verja svo miklu fé á svo stuttum tíma á þessu svæði. Við eigum ekki að reisa markið svo hátt að þessu sinni, heldur vinna að vegagerð og kappkosta að hún geti farið fram samhliða jarðgangagerðinni þannig að þegar göngin verða tilbúin verði vegurinn tilbúinn líka. Að öðrum kosti nýtast göngin ekki til fullnustu. Það er árið 2012 sem gert er ráð fyrir að framkvæmdum við göngin ljúki og ég vænti þess að ráðherra vinni að því ásamt Alþingi (Forseti hringir.) að tryggja að þetta markmið náist þegar við göngum frá vegáætlun seinna á þessum komandi vetri.

[16:19]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er svo sem ekki miklu við þetta að bæta en ég vil nota tækifærið og þakka hv. þingmanni fyrir

að taka þetta mál upp og þeim þingmönnum öðrum að ræða það. Eins og kom fram hjá hv. þm. Karli V. Matthíassyni var það ákaflega gleðileg stund fyrir Vestfirðinga, og Íslendinga auðvitað alla, þegar við sprengdum fyrstu formlegu sprenginguna í Bolungarvíkurgöngum á fimmtudaginn, fyrir tæpri viku. Vonandi getum við haldið áfram þessu prógrammi sem búið hefur verið til sem hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson talaði um, þ.e. fern jarðgöng sem er verið að byrja á. Það er auðvitað stórt mál.

Þetta er í takt við það sem við sjáum í samgönguáætlun og það sem við erum að vinna að. Ég leyfi mér að halda því fram, virðulegi forseti, að aldrei í sögu Íslands hafi jafnmiklum fjármunum verið varið til samgöngumála og við erum að gera nú og næstu tvö ár. Veitir sannarlega ekki af, segja sumir. Það er alveg hárrétt og ég hef margoft tjáð mig um vegina eins og á sunnanverðum Vestfjörðum og svo þá kafla sem við erum að tala um hér, Dynjandisheiði, svo Hrafnseyrarheiði og Dýrafjarðargöng og allt þetta þannig að þarna þarf sannarlega að taka vel á.

Ég tek undir það sem hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson fyrirspyrjandi sagði, það verður verkefni okkar í vetur að búa til samgönguáætlun. Við vitum nokkurn veginn úr hvaða peningum við höfum að spila og við þurfum að raða þessu niður dálítið vel og sjá til þess að þeir nýtist. Til þess að Dýrafjarðargöng sem á að opna í síðasta lagi 2012 nýtist fullkomlega þarf að gera betri veg yfir Dynjandisheiði í framhaldi af því eða samhliða, hvernig sem það er. Þetta er verkefni sem bíður okkar.

Ég ætla ekki að tala meira um þetta núna en vek aðeins athygli á því að miðað við þessar nýju kostnaðartölur Vegagerðarinnar sem komu fram höfum við 1.300 millj. en verkið mun kosta a.m.k. 4,1 milljarð og það er auðvitað dálítið gat sem okkur ber að brúa. Ég ítreka þakkir fyrir þessa fyrirspurn.

Umræðu lokið.

Örorkumats- og starfsendurhæfingarnefnd.

Fsp. BJJ, 657. mál. — Þskj. 1318.

[16:28]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Frú forseti. Ég vil inna hæstv. forsætisráðherra eftir því hvenær megi vænta þess að örorkumats- og starfsendurhæfingarnefnd á vegum forsætisráðuneytisins ljúki störfum. Í kjölfar síðustu kjarasamninga var skipuð nefnd sem var skipuð fulltrúum frá forsætis-, fjármála-, heilbrigðis- og félagsmálaráðuneytum. Reyndar gleymdist í upphafi vinnunnar að tryggja Öryrkjabandalaginu fulltrúa í þessa nefnd en eftir ábendingu frá Öryrkjabandalaginu var fulltrúa þess bætt í hana.

Þessi nefnd er mjög merkilegt fyrirbæri því að í henni er fjallað um mjög mikilvægt mál sem er örorku- og starfsendurhæfing og í raun og veru leitast við nýja nálgun, sem sagt að nálgast einstaklinginn með því að horfa frekar á hvað viðkomandi getur gert en hvað hann getur ekki gert. Mjög margir bíða óþreyjufullir eftir að nefnd forsætisráðherra skili af sér því að miklar væntingar eru bundnar við það starf sem þar fer fram.

Við höfum heyrt af því að þessi nefnd hafi jafnvel ekki hist svo vikum skipti og óljóst hefur verið um það hvenær nefndin muni skila af sér og þess vegna hef ég ákveðið að spyrja forsætisráðherra hvað líði störfum þessarar nefndar. Það er margt sem hangir á spýtunni, til að mynda getum við nefnt að 100 þús. kr. frítekjumark öryrkja mun að óbreyttu falla úr gildi um næstu áramót og hefur það verið tengt starfi þessarar nefndar. Við hljótum þar af leiðandi að spyrja okkur hvort menn muni framlengja þetta frítekjumark ljúki nefndin ekki störfum á tilsettum tíma eða hvað ríkisstjórnin ætli sér í þessum efnum. Ég held að það sé mjög mikilvægt að við fáum á hreint í þessari umræðu hvernig störfum þessarar mikilvægu nefndar er háttað og hvenær hæstv. forsætisráðherra telji að hún muni ljúka störfum.

[16:30]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að hér er um mikilvægt nefndarstarf að ræða. Sú nefnd sem hann getur um í fyrirspurn sinni er reyndar hin síðari af tveimur sem hafa unnið að þessum málum. Sú fyrri lauk störfum og skilaði sameiginlegu áliti og tillögum í mars 2007. Það álit var kynnt í ríkisstjórn og samþykkt að minni tillögu þar að fela fulltrúum þeirra ráðuneyta sem sæti áttu í nefndinni að fylgja tillögum hennar eftir og gera frekari útfærslu og tillögur um framkvæmd í samráði við Öryrkjabandalagið, Landssamtök lífeyrissjóða og aðila vinnumarkaðarins. Eins og hv. þingmaður gat um var meginefni þessara tillagna að breyta núgildandi örorkumati þannig að það verði sveigjanlegra og taki fremur mið af vinnugetu tiltekins einstaklings en örorku hans. Það er einnig gert ráð fyrir því að starfsendurhæfing verði stórfelld og skipulag hennar bætt þar sem m.a. verði lögð áhersla á að saman fari læknisfræðileg endurhæfing og starfsendurhæfing eftir því sem við á og hún hefjist eins fljótt og hægt er.

Síðari nefndin hefur unnið að þessu verkefni um allnokkra hríð undir forustu ráðuneytisstjórans í forsætisráðuneytinu. Hún hefur notið aðstoðar fjölmargra sérfræðinga á þessu sviði, innlendra sem erlendra sem og sérstakra ráðgjafa, enda er hér um viðamikið verkefni að ræða og mikið í húfi að vel takist til alveg eins og hv. þingmaður benti réttilega á. Ég treysti mér ekki til að tímasetja nákvæmlega hvenær þessu starfi lýkur. Auðvitað fer það eftir ýmsu og ekki bara vilja og áhuga einstakra nefndarmanna en stefnt er að því að fyrsti áfangi þessara breytinga geti komið til framkvæmda á næstu mánuðum.

[16:33]

Fyrirspyrjandi (Birkir J. Jónsson) (F):

Frú forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra svörin svo langt sem þau náðu því að ekki nefndi hæstv. ráðherra neina sérstaka tímasetningu um það hvenær þessi nefnd mundi ljúka störfum. En hins vegar er það rétt sem hann benti á að hér er um mjög vandmeðfarið mál að ræða. Við eigum því ekki að ana að neinu heldur eigum við að hvetja til þess að menn fari mjög ítarlega yfir þessi mál og skili þar af leiðandi af sér betra starfi en ella. Ég bind miklar vonir við að þessi

nefnd muni stuðla að miklum framförum í þessum málaflokki og því mikilvægt að menn taki sér góðan tíma í þetta.

Ég held reyndar að það markmið sem menn settu sér að þessi nefnd mundi skila af sér um áramótin sé óraunhæft því að menn eiga eftir að innleiða heilmiklar kerfisbreytingar þar. Það er mjög svifaseint. Ef við gerum ráð fyrir því að þessi nefnd muni ekki skila af sér um næstu áramót heldur einhverjum mánuðum síðar er mikilvægt fyrir alla aðila að vita hvort ríkisstjórnin og forsætisráðherra ætli sér þá að framlengja þetta 100 þús. kr. frítekjumark sem hefur verið tengt við starf nefndarinnar með óbeinum hætti. Það er mikilvægt því að ég þarf ekki að fara yfir það með hæstv. forsætisráðherra að öryrkjar eru svo sem ekki með breiðustu bökin í samfélaginu og á miklum verðbólgutímum er örugglega hart í ári á mörgum bæjum þar. Það er mikilvægt að þessi hópur fái þá fullvissu um að menn ætli ekki að afnema frítekjumarkið um næstu áramót heldur að það verði framlengt þangað til þessi nefnd hefur lokið þeim mikilvægu störfum sem hún á að sinna og skilar vonandi fyrr en síðar.

Umræðu lokið.

Út af dagskrá var tekið 2. mál.

Fundi slitið kl. 16:35.

---

122. FUNDUR

fimmtudaginn 11. september,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Störf þingsins.
2. Umhverfismál, skýrsla, 664. mál, þskj. 1342. — Ein umr.
3. Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, stjfrv., 442. mál, þskj. 1333, brtt. 1337. — 3. umr.
4. Fjarskipti, stjfrv., 523. mál, þskj. 824, frhnál. 1343. — 3. umr.
5. Póst- og fjarskiptastofnun, stjfrv., 522. mál, þskj. 1336. — 3. umr.
6. Viðlagatrygging Íslands, stjfrv., 651. mál, þskj. 1312, nál. 1341. — 2. umr.
7. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 334, nál. 1334, brtt. 1335 og 1048. — 2. umr.
8. Þjóðskjalasafn Íslands, stjfrv., 544. mál, þskj. 845, nál. 1340. — 2. umr.
9. Vopnalög, frv., 660. mál, þskj. 1324. — 2. umr.
10. Lyfjalög, frv., 662. mál, þskj. 1326. — 2. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.,
Þuríður Backman, 8. þm. Norðaust.

[10:31]

Útbýting:

Póst- og fjarskiptastofnun, 522. mál, þskj. 1336.

Störf þingsins.

Álit mannréttindanefndar SÞ – landskiptalög – Íbúðalánasjóður – ný Vestmannaeyjaferja.

[10:32]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Fjórir hv. þingmenn hafa óskað eftir því að kveðja sér hljóðs um störf þingsins. Þar sem svo háttar til ætlar forseti að prófa að haga umræðunni þannig að málshefjendur og þeir sem umræðunni er beint til geti talað tvisvar hver og verður þá raunar lítið sem ekkert svigrúm fyrir aðra þingmenn.

[10:32]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Ég er hér með fyrirspurn til hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar, þingflokksformanns Samfylkingarinnar. Ég spyr um afstöðu Samfylkingarinnar til mannréttindabrota á tveimur sjómönnum frá Tálknafirði. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna telur að þessir tveir sjómenn eigi að fá skaðabætur frá íslenska ríkinu fyrir mannréttindabrot sem á þeim hafi verið stunduð.

Ég ætla líka að spyrja þingflokksformann Samfylkingarinnar hvort áfram eigi að brjóta mannréttindi á íslenskum sjómönnum og enn fremur, í ljósi þess að atvinnuréttur og atvinnufrelsi hefur verið brotið á okkur, mér og mínum líkum úr sjómannastétt, hvað Samfylkingin ætli að gera í þessum málum.

[10:33]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Hv. þm. Grétar Mar Jónsson spyr mig út í álit mannréttindanefndar Sameinuðu þjóðanna. Í sjálfu sér liggur fyrir afstaða mannréttindanefndarinnar. Þeirri afstöðu hefur verið svarað og gerð mjög skýr grein fyrir af hálfu stjórnvalda og ég veit ekki annað en að nefndin hafi í raun fallist á sjónarmið stjórnvalda, þ.e. að nefndin telji viðbrögðin þess eðlis að þau fullnægi því sem nefndin gerir kröfu til og lýsi ánægju sinni með að það eigi að skoða áhrif kerfisins eins og hæstv. sjávarútvegsráðherra hefur marglýst yfir, og fram kemur í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar að setja eigi á fót nefnd til að skoða áhrif kerfisins á sjávarbyggðir. Ég veit að mannréttindanefndinni hefur verið gerð grein fyrir þessu og ég veit einnig að hún hefur lýst ánægju sinni með það og vill fá að fylgjast áfram með þessu.

Í svari stjórnvalda til mannréttindanefndar er bótakröfu

hafnað og ég hef ekki upplýsingar um það að mannréttindanefndin hafi á nokkurn hátt gert kröfu til þess í sínum viðbrögðum að þær greiðslur ættu sér stað, eða hvaða greiðslur. Þess ber einnig að geta að í eina skiptið þar sem lögmæti forsendna kvótakerfisins hafa verið bornar undir dómstóla, í Vatneyrardómnum svokallaða, lýsti Hæstiréttur því yfir að forsendurnar væru lögmætar. Þegar af þeirri ástæðu er nánast útilokað fyrir stjórnvöld að greiða bætur, enda mundi það þýða að stjórnvöld (Forseti hringir.) væru að lýsa því yfir að kerfið væri ólögmætt.

[10:36]

Grétar Mar Jónsson (Fl):

Herra forseti. Það hefur ekkert verið snúið til baka með álitið frá mannréttindanefndinni sem skilaði áliti í desember, mig minnir 12. desember. Hún hefur ekkert breytt því eða dregið til baka. Það á samkvæmt mannréttindanefndarálitinu að borga þessum sjómönnum bætur og það verður að gera það. Mér sýnist að Samfylkingin ætli að láta það yfir sig ganga að hunsa bæturnar sem þessir tveir sjómenn eiga að fá og ekki að borga þær. Það er auðvitað grafalvarlegt mál — ég tala nú ekki um flokk sem þykist vera jafnaðarmannaflokkur — að brjóta mannréttindi með þessu og virða ekki álit mannréttindanefndarinnar.

Það er ekkert sem segir að mannréttindanefndin muni ekki halda áfram að fylgjast með gjörningum íslenskra stjórnvalda. Hún mun eflaust gera það og gera athugasemdir við þessi vinnubrögð. Þetta er skammarlegt og flokkur sem kennir sig við jafnaðarmennsku, sem á náttúrlega ekkert skylt við jafnaðarmennsku, ætlar að halda áfram að brjóta mannréttindi. Það er þetta sem kannski þurfti að koma fram, við stöndum frammi fyrir því hér að þeir tveir flokkar sem eru í ríkisstjórn og mynda þessa ríkisstjórn eru ákveðnir í því að halda áfram að brjóta mannréttindi. Það verður aldrei liðið. Menn þurfa ekki að halda að þeir komist upp með að brjóta mannréttindi til langs tíma. Þeir hafa komist upp með það lengi og snúið út úr íslensku réttarkerfi eins og þegar stjórnvöld sneru út úr dómi Hæstaréttar í svokölluðu Valdimarsmáli. Það er auðvitað ekki boðlegt. Þarf mannréttindanefnd til að sýna Samfylkingunni hvað er rétt og hvað rangt? Þarf einhverja mannréttindanefnd til að sýna henni og kenna hvað er rétt (Forseti hringir.) eða rangt?

[10:38]

Lúðvík Bergvinsson (Sf):

Virðulegi forseti. Ég held að enginn okkar sé þess umkominn að lýsa því yfir í öllum málum hvað sé rétt og hvað sé rangt, við erum ekki það fullkomin sem erum hér á þingi þó að við gerum okkar besta.

Ég vara við því að hv. þingmenn tali á þann hátt að það sé markmið stjórnmálaflokka eða alþingismanna að brjóta mannréttindi. Það er algjörlega fráleitt því að allir þeir þingmenn sem hér eru vilja virða mannréttindi. Þannig er það. Ég nefndi áðan í svari mínu að mannréttindanefndin hefði brugðist við, hún hefur lýst ánægju sinni með svar stjórnvalda og ætlar að fylgjast með þeim hugsanlegu breytingum sem kunna að verða gerðar. Í þeim viðbrögðum er engin krafa gerð um bætur, enda stjórnvöld bundin af þeim dómi sem ég vísaði til áðan. Ef stjórnvöld mundu lýsa því yfir að greiða þyrfti bætur væri í raun og veru verið að segja: Það þarf að greiða öllum bætur. Það þarf að greiða öllum bætur sem ekki hafa fengið aflaheimildir og það þarf þá líka að greiða þeim bætur sem hafa fengið aflaheimildir því að væntanlega þarf að taka þær af þeim. Væntanlega þarf að leggja kerfið niður.

Ég verð að segja alveg eins og er að mér þykir það — (Gripið fram í.) já, ég veit að hv. þingmaður er þeirrar skoðunar að leggja eigi kerfið niður. Hins vegar er þeim sem eru að reyna að stunda hér ábyrg stjórnmál og ábyrga stjórnun það ljóst að það verður ekki gert í einu vetfangi. Á næstu dögum verður sett á laggirnar nefnd til að fara yfir þetta á svipaðan hátt og þegar auðlindanefnd var sett á laggirnar á sínum tíma. Það verður farið yfir þetta. Ég skil vel vonbrigði hv. þingmanns yfir að mannréttindanefndin sé ánægð með svör stjórnvalda vegna þess að þetta er kannski það mál (Gripið fram í.) sem viðkomandi stjórnmálaflokkur hefur gert út á.

Það er samt afar mikilvægt að þessi umræða fari fram og stjórnvöld eru að bregðast við, og munu bregðast við og skoða þetta í þaula.

[10:40]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Fyrir nokkrum missirum var vakin athygli okkar nokkurra hv. þingmanna á því að fallið hefði dómur í héraðsdómi sem byggði á landskiptalögum frá 1941. Þar sem málið er nokkuð flókið tel ég eðlilegt, herra forseti, að ég lesi örlitla dæmisögu sem er kjarninn í málinu.

Tveir menn, Ari og Orri, eiga til helminga 100 hektara af óskiptu sameignarlandi. Þeir verða ásáttir um að skipta út einum hektara lands til hvors þeirra þannig að hvor fyrir sig á þá 49 hektara í óskiptu og einn hektara af úrskiptu landi, samtals 50 hektara. Ari fékk sinn hektara á skjólsælum stað og ræktaði þetta úrskipta land sitt í aldingarð, úrskipt spilda Orra er hins vegar á berangri og gerir hann engar endurbætur á spildunni. Þegar hér er komið sögu er land þeirra félaga metið til fasteignaskattsmats og hækkar heildarfasteignamat lands Ara mikið vegna landbótanna á úrskiptu landinu. Þá eru sett lög í landinu sem kveða á um að eignarhlutföll í sameignarlandi skuli fara eftir hinu nýja fasteignamati. Á grundvelli þessara nýju laga krefst Ari þess að hlutur hans í landinu sé skráður 70 hektarar og telur að svo sé samkvæmt hinum nýju lögum. Orri er ósáttur við að eignarhlutur hans á óskiptu landinu hafi minnkað úr 50% í 30% fyrir þá sök að nágranni hans, Ari, ræktaði úrskipt land sitt. Orri höfðar mál og krefst þess að sér verði dæmdur 50% eignarréttur á óskiptu landinu á þeirri forsendu að engir löggerningar hafi farið fram sem minnkað geti eignarhlut hans á óskiptu landinu. Dómstóllinn hafnar dómkröfu Orra og kveður Ara eiga skýlausan rétt lögum samkvæmt á að eignarhluti hans verði reiknaður samkvæmt hinum nýju lögum.

Herra forseti. Ég tel af þessari ástæðu eðlilegt að spyrja hv. þm. Birgi Ármannsson, formann allsherjarnefndar, hvort hann telji af þessu gefna tilefni ástæðu til þess að lögin frá 1941, þ.e. landskiptalögin, verði endurskoðuð.

[10:42]

Birgir Ármannsson (S):

Herra forseti. Það mál sem hv. þm. Einar Már Sigurðarson vekur hér athygli á er fyrir dómstólum eins og hann gat um og dómstólarnir hljóta auðvitað að dæma á grundvelli gildandi laga um þau álitamál sem þar kunna að vera uppi. Ég get í sjálfu sér ekki tjáð mig neitt frekar um það á þessum vettvangi. Það mál er rekið fyrir dómstólum og mun væntanlega hljóta þar niðurstöðu innan skamms og það hlýtur að gerast á grundvelli gildandi laga.

Hins vegar heyrist mér að þarna kunni að vera á ferðinni áhugaverðar eignarréttarlegar spurningar sem ástæða kann að vera að fara í. Lögin sem hv. þingmaður vísaði til, landskiptalögin frá 1941, eru auðvitað töluvert komin til ára sinna og það kann vel að vera tilefni til að fara yfir þau og kanna hvort ástæða sé til þess að breyta þeim með einhverjum hætti. Það þarf þá að líta á framkvæmd þeirra og hvernig þau hafa verið túlkuð fyrir dómstólum og eins hvort þau samræmist með öllu þeim sjónarmiðum sem nú ríkja varðandi eignarréttarleg atriði. Ég held að það sé alveg tilefni til að allsherjarnefnd velti þessari spurningu fyrir sér og vil með engum hætti útiloka að það gerist, en ítreka að um einstök deilumál get hvorki ég né nefndin sem slík fjallað, þau verða rekin fyrir dómstólum.

[10:44]

Einar Már Sigurðarson (Sf):

Herra forseti. Ég þakka hv. þm. Birgi Ármannssyni fyrir undirtektirnar. Ég tek undir með hv. þingmanni, þetta mál er auðvitað fyrir dómstólum og það er ekki eðlilegt að nefnd hafi afskipti af slíku. En þetta gefna tilefni, eins og hv. þingmaður nefnir, kemur inn á eignarréttinn og þar með inn á eignarréttarákvæði stjórnarskrár og það sem vekur kannski mesta athygli í þessu er að þarna virðast hafa orðið á einhver mistök af hálfu löggjafans ef það reynist svo að þessi lög skapi þá niðurstöðu sem hér um ræðir.

Ég fagna því enn og aftur að hv. þingmaður telur það þess virði að allsherjarnefnd komi hugsanlega að því að velta því fyrir sér hvort það sé nauðsynlegt að endurskoða lögin. Ég ítreka það sem hér hefur komið fram að málið er ekki gengið alla leið. Hæstiréttur á eftir að fjalla um það þannig að líklega er eðlilegt að við fylgjumst áfram með málinu og skoðum síðan hvort ástæða sé til að bregðast við.

Ég vil taka það fram, vegna þess að ég man ekki hvort ég gerði það í fyrri ræðu minni, að fleiri hv. þingmenn í fleiri þingflokkum hafa svipaðar áhyggjur af málinu eða svipað sjónarhorn á málið og fram hefur komið í máli mínu. Ég ítreka enn og aftur að ég fagna viðbrögðum hv. þm. Birgis Ármannssonar.

[10:46]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Við Íslendingar erum svo lánsöm að búa við sterkan Íbúðalánasjóð og hafa margir stjórnmálaflokkar staðið dyggan vörð um starfsemi þess sjóðs enda getum við rétt ímyndað okkur hver staðan væri á húsnæðismarkaðnum í dag ef Íbúðalánasjóðs nyti ekki við. Hann er í raun eini aðilinn á húsnæðismarkaðnum í dag, hann er rekinn án arðsemissjónarmiða og býður langlægstu vextina.

Við framsóknarmenn viljum áfram standa vörð um starfsemi sjóðsins rétt eins og hingað til og til þess er ég þá kominn hingað upp til að fá úr því skorið hver stefna ríkisstjórnarinnar er í málefnum Íbúðalánasjóðs.

Ráðherrar Sjálfstæðisflokksins hafa haldið því fram í umræðum síðustu vikna að breyta eigi Íbúðalánasjóði í heildsölubanka. Það er ekki bara forsætisráðherra sem hefur talað fyrir því, heldur einnig fjármálaráðherra. Nú bregður svo við að hæstv. viðskiptaráðherra segir á fundi á Selfossi, með leyfi hæstv. forseta,„að það standi ekki til að breyta Íbúðalánasjóði í heildsölubanka og hætta með almenn lán og skilja bara eftir félagslega þáttinn“. Í raun og veru er þetta efnislega nákvæmlega það sama og hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra hefur sagt, það komi ekki til greina að Íbúðalánasjóður hætti almennum lánveitingum.

Ég held að það sé eðlilegt að formaður félags- og tryggingamálanefndar Alþingis reyni nú að útskýra hver stefna ríkisstjórnarinnar er í málefnum Íbúðalánasjóðs þar sem Sjálfstæðisflokkurinn talar til hægri en Samfylkingin til vinstri. Það er með öllu óásættanlegt að ríkisstjórnarflokkarnir skuli tala í kross í svo mikilvægu máli sem húsnæðismálin eru og um leið vil ég spyrja hv. þingmann hvort hann telji það koma til greina að það sé hluti af hugsanlegri þjóðarsátt að Íbúðalánasjóður hverfi út af húsnæðismarkaðnum rétt eins og Samtök atvinnulífsins (Forseti hringir.) hafa lagt til.

[10:48]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Ég þakka það traust að ætla mér að svara og skýra út ólíkar yfirlýsingar úr fjölmiðlum varðandi stefnu ríkisstjórnarinnar. Ég get aðeins sagt það að málið hefur ekki hlotið sérstaka umfjöllun í félags- og tryggingamálanefnd eins og hv. þingmaður veit, en ég hef ekki heyrt neinar útgáfur frá ríkisstjórninni um Íbúðalánasjóðinn annað en að við ætlum að koma til móts við þær kröfur sem ESA hefur gert og hafa legið fyrir í langan tíma, þ.e. að innan Íbúðalánasjóðs verði skilið á milli félagslegra og svokallaðra samkeppnis- eða almennra lána.

Hæstv. ráðherra félagsmála hefur ítrekað að þessir lánaflokkar verði báðir í Íbúðalánasjóði. Þá hugmynd styð ég og tel gríðarlega mikilvægt að við stöndum einmitt vörð um að Íbúðalánasjóður verði áfram rekinn með svipuðum hætti og verið hefur að því gefnu að komið verði til móts við þær ýtrustu kröfur ESA sem lagðar hafa verið fram.

Eftir liggur það vandamál að skilgreina félagslegu lánin, hvar mörkin liggja hvað varðar tekjur og eins varðandi svæði. Það er mikilvæg umræða sem verður að eiga sér stað hér í þinginu og væntanlega í hv. félags- og tryggingamálanefnd þegar þar að kemur. Ég tek aðeins undir það sem liggur í orðum fyrirspyrjanda, það er mikilvægt að verja Íbúðalánasjóð, það hefur sýnt sig að hann er nauðsynlegur á markaðnum eins og er og ekki eru áætlaðar neinar stórbreytingar á honum. Þessar hugmyndir Samtaka atvinnulífsins hafa ekki komið til umræðu neins staðar en sjálfur tel ég óráðlegt að fara eftir þeim hugmyndum.

[10:50]

Birkir J. Jónsson (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka hv. þingmanni ærleg svör hér. Ef marka má orð hans eru ekki fram undan neinar stór-

breytingar á starfsemi Íbúðalánasjóðs. Það er í raun og veru þvert á það sem sjálfstæðismenn í þessu ríkisstjórnarsamstarfi hafa haldið fram og þar af leiðandi er ekki mikið að marka það sem forsætisráðherra hefur sagt í fjölmiðlum að undanförnu eða hæstv. fjármálaráðherra á síðustu vikum.

Eins og ég sagði hér áðan er í raun og veru lágmarkið að ráðherrar í ríkisstjórn Íslands tali einum rómi í svo mikilvægu máli sem húsnæðismálin eru. En kannski er ekki hægt að gera kröfu um það því að þessi ríkisstjórn og þessir ráðherrar í ríkisstjórninni hafa í raun og veru tvær stefnur í svo mörgum málum. Það eru tvær stefnur í stóriðjumálum, tvær stefnur í umhverfismálum, tvær stefnur í húsnæðismálum, tvær stefnur í utanríkismálum og áfram má telja. Það er enginn stöðugleiki í þeim ráðherrum sem sitja í þessari ríkisstjórn. (Gripið fram í.) Og nú segir eini hæstv. ráðherrann sem er viðstaddur þessa umræðu, sem ég ætla að hrósa fyrir að vera við umræðuna, eini ráðherrann, hæstv. ráðherra Össur Skarphéðinsson, sem ég býð velkominn í salinn — hann er eini ráðherrann sem er viðstaddur þá mikilvægu umræðu sem hér fer fram, ég ætla að hrósa honum fyrir að vera vaknaður og mættur til vinnu því að þessi ríkisstjórn hefur verið sökuð um að vera nokkuð daufgerð. Það má sannarlega ekki segja um Össur Skarphéðinsson hér á þessum morgni.

Ég bið líka hæstv. ráðherra að bera þau tíðindi inn á borð ríkisstjórnarinnar að menn fari að taka sér tak og tala einum rómi í svo stóru máli sem húsnæðismálin eru. Ef ríkisstjórnin hefur ekki áttað sig á því hversu grafalvarleg staða er á þeim markaði og hversu nauðsynlegt það er að við búum við styrka ríkisstjórn sem talar einum rómi er hún ekki jarðtengd. Ég ætla þó að fullyrða að sá sem er næstur jarðtengingunni er trúlega hæstv. iðnaðarráðherra. (**Gripið fram í:** Já, það er ekkert annað.)

[10:52]

Guðbjartur Hannesson (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. fyrirspyrjandi verður að venjast því að menn hafi ólíkar skoðanir, jafnvel þó að þeir séu komnir í ríkisstjórnarsamstarf, ólíkt því sem oft var áður að menn urðu sama sem einn flokkur og tjáðu sig sem slíkir. Við erum ólíkir flokkar og höfum ólíkar skoðanir á því sem hér er að gerast en eftir sem áður er Íbúðalánasjóður á forræði hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra og það sem ég fór yfir hér áðan er sú stefna sem sá hæstv. ráðherra hefur boðað.

Það kann að vera að það valdi misskilningi þegar menn eru að tala um heildsölubanka eða heildsölulán að Íbúðalánasjóður lánaði bönkunum 30 milljarða til að hjálpa þeim að losa um lánastífluna til þess að endurfjármagna húsnæðislán og minni fjármálastofnanir nýttu sér það. Það er eitt form af heildsölulánveitingum til lánastofnana þannig að ég held að það sé mikilvægt að átta sig á því að það hefur í sjálfu sér verið gert nú þegar til að reyna að koma af stað einhverri hreyfingu á íbúðalánamarkaðinn. Ég held að sá sem hér stendur og þeir sem mynda ríkisstjórn Íslands geri sér fulla grein fyrir því hversu alvarlegt ástandið er á húsnæðismarkaðnum og hversu mikilvægt það er að reyna að ná hreyfingu á markaðinn og muni að sjálfsögðu leita allra ráða til þess að svo geti orðið.

Mig langar aðeins að leiðrétta það sem ég sagði í fyrri lotunni, ég sagði að það væri byggt á úrskurði frá ESA. Það er í rauninni bara bráðabirgðaálit og mikilvægt að halda því til haga. Menn eru enn þá í viðræðum um með hvaða hætti þeir geti komið til móts við þær hugmyndir sem ESA hefur um fyrirkomulag íslenskra íbúðalánamála.

Laust og fast stöndum við saman um það að Íbúðalánasjóður gegnir gríðarlega mikilvægu hlutverki, hefur gert það og mun gera það áfram um fyrirsjáanlega framtíð miðað við ástandið í dag.

[10:54]

Árni Johnsen (S):

Virðulegi forseti. Mér þykir ástæða til að vekja athygli hv. Alþingis á því að miklir vankantar eru komnir upp á framgangi smíði nýrrar ferju milli lands og Eyja. Tvö tilboð bárust, frá Þýskalandi og frá Noregi, á svipuðu verði. Norska tilboðið var útfært mjög vandlega, þýska tilboðið er meira í lausu lofti og miðar við rýmisstærð sem á eftir að vinna að. Í báðum tilboðunum eru lausir endar sem er kannski ekki óeðlilegt miðað við útboðslýsinguna en nú hafa Ríkiskaup meinað Siglingastofnun að ræða við báða tilboðsgjafana, þeir hafa meinað henni að ræða tilboð Norðmannanna sem eru með fullútfært skip með þó breytilegum möguleikum. Það eru engin rök fyrir slíku.

Fyrr hafa átt sér stað alvarleg mistök í sambandi við smíði ferju milli lands og Eyja. Þegar núverandi Herjólfur var byggður fyrir 18 árum tók hæstv. þáverandi samgönguráðherra ákvörðun um að stytta skipið um nærri 10 metra til að ákveðin skipasmíðastöð á Íslandi gæti boðið í það. Þetta hefur kostað ómæld vandræði, peninga og tíma. Þess vegna skiptir miklu máli að tryggja að það sé unnið vandlega að þessu verki og til hlítar.

Siglingastofnun vill ræða við báða tilboðsgjafa, bæði Norðmenn og Þjóðverja, og nú er mikilvægt að ríkisstjórnin og hæstv. samgönguráðherra grípi inn í og láti þessar viðræður ganga eftir þannig að úr skugga sé gengið um það að valið sé besta mögulegt skip í þessum efnum. Benda má á að norska skipið er fjórum metrum lengra og einum metra breiðara þannig að það skiptir öllu máli að heimila þessar viðræður strax.

[10:57]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Mig langar stuttlega að blanda mér inn í þá umræðu sem hv. þm. Birkir Jón Jónsson hóf hér um Íbúðalánasjóð og þau svör sem komu frá hv. þm. Guðbjarti Hannessyni varðandi þetta atriði. Það er alveg ljóst að málefni Íbúðalánasjóðs varða hverja einustu fjölskyldu í landinu. Hér er um að ræða afskaplega mikilvægt velferðarmál, það að koma sér þaki yfir höfuðið er hluti af velferðarkerfi okkar eins og við höfum viljað byggja það upp undanfarin ár og áratugi og það er auðvitað afar brýnt að við höldum áfram á þeirri leið.

Nú hefur það komið fram að kröfur hafa verið gerðar í bráðabirgðaáliti frá Eftirlitsstofnun EFTA um að okkur sé skylt að breyta fyrirkomulagi íbúðalána og greina á milli svokallaðra félagslegra lána og almennra lána. Nú vill þannig til að ég hef í tvígang spurt Eftirlitsstofnun EFTA

um þetta álit sérstaklega og hvað þarna liggi að baki á fundum EFTA-nefndarinnar sem ég á sæti í. Ég fullyrði hér að í þeim svörum sem þar hafa komið frá forsvarsmönnum ESA er ekkert að finna sem gerir kröfu um að við skiljum á milli með þeim hætti sem hér er látið í umræðunni. Ég kalla eftir því að fram fari einhver umræða um það og að ríkisstjórnin og hæstv. félags- og tryggingamálaráðherra komi til þings og geri okkur grein fyrir því hvað ráðherrann er raunverulega að hugsa í þessu efni. Það er ekkert sem kemur í veg fyrir það að við skilgreinum öll lán Íbúðalánasjóðs sem félagsleg gagnvart ESA ef það er það sem málið snýst um. Það er ekkert að mínu viti í þessu áliti sem gerir kröfu um að við breytum fyrirkomulagi. Það þarf að búa til skilgreiningar en þær mega ná til allra íbúðalána (Forseti hringir.) eins og ég hef skilið málið.

[10:59]

Jón Bjarnason (Vg):

Herra forseti. Ég vil áfram gera að umtalsefni málefni Íbúðalánasjóðs. Mér fannst með ólíkindum að heyra fréttir af því í gær að Samtök atvinnulífsins, sem telja sig vera að beita sér fyrir þjóðarsátt í efnahags- og atvinnumálum hér á landi þessa dagana, skuli setja á oddinn einkavæðingu og afhendingu Íbúðalánasjóðs til bankanna, það væri krafa númer 1. Reyndar þekkjum við þá kröfu frá Sjálfstæðisflokknum. Sjálfstæðisflokkurinn hefur aldrei farið dult með það að hann telji að það eigi að einkavæða Íbúðalánasjóð. (Gripið fram í.)

Ég held að það væri rétt fyrir Samtök atvinnulífsins að senda fulltrúa þess til Bandaríkjanna þar sem yfirstjórn Bandaríkjanna varð nýverið að þjóðnýta íbúðalánasjóðina þar í landi. Þeir höfðu verið á markaði, þeir höfðu verið einkavæddir og þar hafði græðgin komið í spilið, menn höfðu keypt bréf í þeim á allt of háu verði og nú er erfið staða íbúðalánasjóðanna í Bandaríkjunum ein af ástæðunum fyrir fjármálaóróleikanum, og ekki bara þar heldur um allan heim.

Ég krefst þess að íslensk stjórnvöld láti af þessum tvískinnungi varðandi Íbúðalánasjóð og gefi bara alfarið út yfirlýsingu um að starfsemi hans sem íbúðalánasjóðs allra í landinu verði ekki breytt. Það tel ég, herra forseti, og umræðunni sem hér hefur verið að undanförnu um að það eigi að fara að einkavæða hann að hluta eða öllu leyti á bara að henda út af borðinu. Eða viljum við fara í sama fenið og íbúðalánasjóðirnir í Bandaríkjunum fóru?

Nei, það verður að taka af skarið, Íbúðalánasjóður (Forseti hringir.) er fyrir alla.

[11:01]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil taka undir þau sjónarmið að það eigi ekki að breyta starfsemi Íbúðalánasjóðs frá því sem nú er. Sjóðurinn hefur þann mikla kost að um hann gilda almennar og gegnsæjar reglur sem eru eins fyrir alla án tillits til búsetu. Það eru reglur sem við vitum ekki og getum ekki verið viss um að gildi í viðskiptabönkunum, miklu fremur liggja fyrir nokkrar upplýsingar sem rökstyðja að svo hafi ekki verið, sérstaklega á árunum 2004–2005 þegar viðskiptabankarnir voru sem mest í íbúðalánunum. Það lá t.d. fyrir skjalfest að ákveðin svæði á landinu gátu ekki fengið íbúðalán, fólk sem þar bjó gat ekki fengið lán í bönkunum, fékk bara nei.

Kerfið sem við notum er almennt og það er sjálfbært í þeim skilningi að það stendur undir sér og það skilar verulegum hagnaði og er ekki íþyngjandi fyrir ríkissjóð en það er samtrygging að því leyti að þar eru allir fyrir einn og sjóðurinn gerir ekki upp á milli lántakenda eftir efnahag ef þeir standast almennar reglur. Það er mikill kostur. Þetta er ódýrasta kerfið sem hægt er að hafa til að tryggja öllum almenn íbúðalán, ódýrasta kerfi sem hægt er að hugsa upp og kostar ríkissjóð ekkert en ríkisábyrgðin er nauðsynleg til að tryggja lægri vexti. Vilji menn breyta þessu og afnema ríkisábyrgðina spyr ég: Hvers vegna? Fyrir hvern er það? Það er bara til þess að gera stöðu sumra lántakenda verri en hún er. Hvaða félagslegu sjónarmið mæla á móti því að hafa það óbreytt? Er það svo að Evrópusambandslöndin sem sjálf eru með ríkisábyrgð á sínum viðskiptabönkum, eins og í Bretlandi og Danmörku, ætli sér að fara að bregða fæti fyrir íslenskan íbúðalánasjóð? (Forseti hringir.) Ætla menn hér á landi að vera kaþólskari en páfinn?

Umræðu lokið.

Um fundarstjórn.

Fyrirkomulag á umræðum um störf þingsins.

[11:04]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Við þessa umræðu um störf þingsins var breytt út af þeirri venju sem var í raun og veru mörkuð í kjölfar nýju þingskapalaganna sem samþykkt voru hér fyrr á þessu þingi þannig að forseti ákvað í upphafi umræðunnar að taka inn fjögur mál undir þessum lið um störf þingsins. Öðrum þingmönnum gafst ekki mjög mikið ráðrúm til þess að komast inn í umræðuna nema alveg í blálokin og ég vil þess vegna spyrja hæstv. forseta hvort þetta sé eitthvert vinnulag sem hafi verið rætt á vettvangi forsætisnefndar eða við formenn þingflokka eða hvort þetta sé vinnulag sem forseti hyggist taka upp varðandi þennan lið. Ég held að ef meiningin sé að gera það þurfi í raun og veru að endurskoða hugmyndina á bak við þennan lið um störf þingsins alveg frá grunni.

[11:05]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Forseti vill geta þess og undirstrika að hann er ekki sammála hv. þingmanni um að það þurfi að breyta hugmyndinni á bak við þennan dagskrárlið.

Það hefur komið fram gagnrýni vegna þess að það hefur gerst oftar en einu sinni að þingmenn sem hafa beðið um orðið og fengið orðið hafa komið og rætt um allt annað mál en það mál sem þingmaður, málshefjandi, hóf að ræða og hafði beint spurningum til formanns þingnefndar eða formanns þingflokks o.s.frv. Forseti vildi gera þessa tilraun núna — hún er ekkert njörvuð niður — til að reyna að skapa meiri festu í þessari umræðu og gefa þeim þingmönnum sem spurningar eru bornar upp til tækifæri til að svara. Það hefur gerst vegna þess hversu margir báðu um

orðið að sá þingmaður sem spurningu var beint til komst ekki að til þess að ræða um málið aftur.

Hvað um það, við þróum þessi þingsköp áfram og þessi tilraun í dag er til skoðunar áfram. Ábendingar hv. þingmanns verða að sjálfsögðu skoðaðar og við sjáum hvernig okkur tekst að þróa þessa umræðu eins og hún hefur verið hér í dag.

[11:06]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég þakka fyrir þessi svör. Ég vil þá bara vekja athygli á því að eins og þetta hefur verið lagt upp hafa menn getað óskað eftir því við forseta strax að morgni dags að taka til máls undir liðnum um störf þingsins og beina fyrirspurn þess vegna til einhvers ákveðins eða jafnvel ekki, eins og gerðist í þessari umræðu þegar einn hv. þingmaður tók upp og vakti máls á málefni sem ekki var sérstaklega beint til neins annars þingmanns. Það er svo sem allt í lagi með það en ég velti þá fyrir mér hvort menn geti með sama hætti, um leið og þeir verða þess áskynja að eitthvert tiltekið málefni eigi að ræða undir þessum lið, óskað eftir því fyrir fram að komast á mælendaskrá undir þeim sama lið.

Bara sem dæmi um þetta hefði ég hugsanlega í morgun getað óskað eftir því þegar ég varð þess áskynja að hv. þm. Birkir Jón Jónsson vildi ræða um Íbúðalánasjóð að fara þá þegar á mælendaskrá eða óska eftir því við forseta að fá að ræða hið sama mál við hinn sama þingmann, þ.e. formann félags- og tryggingamálanefndar.

Umhverfismál, ein umr.

Skýrsla umhvrh., 664. mál. — Þskj. 1342.

[11:08]

Forseti (Sturla Böðvarsson):

Tekið er fyrir 2. dagskrármálið, skýrsla umhverfisráðherra um umhverfismál. Samkomulag er um fyrirkomulag umræðunnar og ræðutíminn er sem hér segir: Ráðherra hefur allt að 20 mínútur til framsögu og talsmenn annarra þingflokka hafa 15 mínútur í 1. umf. Í 2. umf. hefur hver þingflokkur 10 mínútur. Eftir það er ræðutími samtals 63 mínútur og skiptist milli þingflokkanna eftir þingsætafjölda, þó þannig að enginn þingmaður tali lengur en 5 mínútur. Við lok umræðunnar hefur ráðherra 5 mínútur. Ekki er gert ráð fyrir andsvörum. Heimilt er að færa ræðutíma milli umferða.

[11:08]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er með mikilli ánægju að ég fylgi fyrstu skriflegu skýrslu umhverfisráðherra til Alþingis úr hlaði. Mér þykir tímabært og við hæfi að efna til almennrar umræðu um þennan mikilvæga málaflokk á Alþingi Íslendinga. Eins og gefur að skilja geymir skýrslan ekki tæmandi upptalningu á viðfangsefnum umhverfisráðuneytisins og stofnana þess en hún gefur þingmönnum og almenningi vonandi betri innsýn í það viðamikla og mikilvæga starf sem þar er unnið.

Umhverfismál eru ekki lengur jaðarmál í stefnumörkun stjórnvalda og almennri umræðu. Flest verkefni á vegum umhverfisráðuneytisins, bæði þau sem eru talin í þessari skýrslu og önnur, tengjast efnahags- og atvinnulífi, heilsu og lífsgæðum og stefnu Íslands í samskiptum við önnur ríki. Enn fremur hafa umhverfisþættir fengið aukið vægi í atvinnu- og efnahagsmálum og á verksviðum flestra ráðuneyta. Þetta krefst samhæfingar í stefnumótun innan Stjórnarráðsins og uppbyggingar öflugs þekkingargrunns um náttúru og umhverfi sem auðveldar faglega umræðu og ákvarðanatöku.

Ekki er lengur litið á náttúruvernd annars vegar og efnahags- og samfélagsþróun hins vegar sem andstæða póla. Í hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar er gert ráð fyrir að þróun samfélagsins og vernd náttúrugæða verði að haldast í hendur. Segja má að ríki heims hafi orðið ásátt um að starfa eftir þeirri hugmyndafræði frá og með Ríó-ráðstefnunni 1992 og byggjast alþjóðasamningar á sviði umhverfismála og auðlindanýtingar á þessari hugsun.

Þótt almenn sátt ríki um að vinna á grunni sjálfbærrar þróunar fer því auðvitað fjarri að það hugtak rúmi ekki skiptar skoðanir um hvernig standa skuli að uppbyggingu samfélagsins og vernd umhverfisins. Á síðustu árum hefur oft verið deilt harkalega um ýmsar framkvæmdir í íslensku samfélagi og áhrif þeirra á náttúru og umhverfi. Það mun seint ríkja fullkomin sátt um einstakar framkvæmdir en það er hægt að treysta faglegan grunn fyrir ákvarðanatöku svo að hægt sé að meta heildaráhrif ákvarðana á hina þrjá þætti sjálfbærrar þróunar: umhverfið, efnahaginn og félagslega velferð.

Þannig byggist starf loftslagssamnings Sameinuðu þjóðanna á grunni vísindanefndar sem hefur það hlutverk að taka saman hina bestu vísindalegu þekkingu um orsakir og afleiðingar loftslagsbreytinga af mannavöldum og möguleika til að bregðast við á skilvirkan og hagkvæman hátt. Ísland hefur lagt til á alþjóðavettvangi að svipuð vinna fari fram varðandi umhverfi hafsins þar sem þekking á vistkerfinu og áhrifum mengunar og nýtingar er um margt brotakennd og ófullkomin.

Hér heima þarf að efla rannsóknir og vöktun á íslenskri náttúru og ljúka grunnkortlagningu hennar til að skapa betri grundvöll fyrir ákvarðanatöku sem getur haft afleiðingar til langrar framtíðar. Rétt er einnig að ítreka mikilvægi rammaáætlunar um nýtingu og vernd náttúrusvæða þar sem reynt er að meta virkjanakosti á faglegan hátt, m.a. út frá verndargildi náttúrunnar. Mat á umhverfisáhrifum er mikilvægt tæki til að draga fram allar nauðsynlegar upplýsingar um áhrif framkvæmda og áætlana, ekki síst þegar um stór áform er að ræða.

Hér á landi hefur verið mikil og hröð uppbygging á mörgum sviðum á undanförnum árum, m.a. á sviði orkunýtingar og þungaiðnaðar sem hefur haft mikil áhrif á umhverfi og samfélag. Núverandi efnahagslægð er að hluta til afleiðing af ofþenslu á liðnum árum, auk samdráttar á alþjóðlegum fjármálamörkuðum og hækkana á olíu og matvöru eins og kunnugt er. Raddir heyrast um að við slíkt ástand þurfi að slaka á kröfum um umhverfisvernd og góða grundun ákvarðana um framkvæmdir.

Þvert á móti má færa fyrir því rök að aldrei hafi verið

eins nauðsynlegt að meta gaumgæfilega allar líklegar afleiðingar stórra ákvarðana eins og nú. Ísland býr yfir miklum og fjölbreyttum möguleikum til þess að byggja áfram upp blómlegt samfélag án þess að fórna sérstæðum náttúruperlum og víðernum sem vart er lengur að finna í öðrum ríkjum í vestanverðri Evrópu. Íslendingum er í lófa lagið að vinna að uppbyggingu atvinnulífs og velferðarþjónustu samhliða því að efla náttúruvernd, endurheimta gróður og jarðveg, vernda fiskstofna og standa við alþjóðlegar skuldbindingar í loftslagsmálum.

Íslendingar munu halda áfram að nýta orkulindir sínar og annan náttúruauð en það þarf að gera af virðingu fyrir náttúrunni og fyrirhyggju en ekki nauðhyggju. Ísland trónir nú í efsta sæti á lista yfir þau ríki þar sem mest velsæld ríkir, samkvæmt mælingu Þróunarstofnunar Sameinuðu þjóðanna. Ef við höfum ekki efni á að meta áhrif framkvæmda og stórra ákvarðana vel og gera umhverfisvernd hátt undir höfði er varla mikil von til þess að aðrir leyfi sér að reyna að vinna af heilum hug að sjálfbærri þróun.

Hæstv. forseti. Á einum mannsaldri hefur orðið grundvallarbreyting á afstöðu landsmanna til umhverfis- og náttúruverndar. Samt eru Íslendingar enn eftirbátar grannþjóða sinna á ýmsum sviðum, svo sem endurvinnslu heimilissorps svo að eitt dæmi sé tekið. Spyrja má hvað ráði því að flest sveitarfélög á Íslandi bjóði íbúum sínum og útsvarsgreiðendum upp á að niðurgreiða skussana þegar kemur að endurvinnslu og -nýtingu heimilissorps? Hvers vegna kostar meira að fá sér græna tunnu, eða bláa sums staðar, en það kostar að henda öllu sínu drasli í sömu svörtu ruslatunnuna? Þessu dæmi þarf augljóslega að snúa við og setja það upp í anda mengunarbótareglunnar svo að það borgi sig fyrir almenning að flokka sorpið og stuðla að endurvinnslu.

Fimm ár eru síðan fyrsta heildstæða náttúruverndaráætlunin fyrir tímabilið 2004–2008 var samþykkt hér á hinu háa Alþingi. Í henni var m.a. ályktað um stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og friðlýsingu 14 svæða sem flest voru valin með tilliti til verndargildis fyrir fuglategundir. Eins og þingheimi er kunnugt um hefur friðlýsing svæðanna gengið mun hægar en vonir stóðu til. Af því má draga nokkurn lærdóm, m.a. þann að handahófskennt val svæða til friðlýsingar án tillits til eignarhalds eða afstöðu viðkomandi sveitarfélaga er ekki fallið til árangurs. Friðlýsingarferlið er samvinnuverkefni ríkis, sveitarfélaga og landeigenda, þar sem það á við. Þá staðreynd þarf að hafa að leiðarljósi við gerð náttúruverndaráætlunar, framkvæmd hennar og eftirfylgni.

Í haust mun ég flytja nýja tillögu til þingsályktunar um náttúruverndaráætlun fyrir árin 2009–2013 á Alþingi. Í ljósi reynslunnar mun þar gæta nýrra áherslna. Ég hef ákveðið að hefja endurskoðun náttúruverndarlaga og þá er hafin endurskoðun dýraverndarlaga sem hefur staðið síðan í vetur. Það er einboðið að í náttúruverndarlögum þarf að treysta verndarákvæði og almannarétt.

Þá má einnig víkja að því stóra verkefni sem liggur fyrir og er í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar, að endurskoða stjórnarskrá lýðveldisins Íslands. Þar þarf vissulega að koma inn ákvæðum um umhverfisrétt og auðlindavernd.

Forseti. Undirbúningur og stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs 7. júní sl. gekk vonum framar og hefur starfsemi stærsta þjóðgarðs í Evrópu farið vel af stað. Þátttaka heimamanna og sveitarfélaga á fjórum rekstrarsvæðum þjóðgarðsins er grundvallarþáttur í skipulagi hans og starfsemi. Stjórnskipulag Vatnajökulsþjóðgarðs er viðamikið og krefst náinnar samvinnu þvert á sveitarfélög og landshluta. Ég er þeirrar skoðunar að stjórn garðsins hafi farist verkefnið afar vel úr hendi og vænti mikils af uppbyggingu þjóðgarðsins um ókomin ár.

Vatnajökulsþjóðgarður er í senn náttúruverndar- og byggðaverkefni. Þegar uppbyggingu gestastofa og grunnþjónustu lýkur árið 2012 mun hann færa þjóðarbúinu a.m.k. 3–4 milljarða króna í viðbótargjaldeyristekjur á ári og er þá ekki tekið tillit til allra hinna afleiddu tekna sem getur orðið um að ræða vegna komu ferðamanna vegna þjóðgarðsins.

Hæstv. forseti. Ísland er nú orðið aðili að viðskiptakerfi Evrópusambandsins með losunarheimildir þótt það hafi reyndar lítil áhrif eins og stendur þar sem engin íslensk fyrirtæki falla undir tilskipunina. Þetta mun hins vegar breytast í náinni framtíð þar sem fyrirséð er að flug falli undir kerfið árið 2011 og samkvæmt tillögum sem eru til umfjöllunar í Evrópuþinginu mun kerfið verða víkkað út eftir 2012 þannig að m.a. áliðnaður mun falla undir það.

Viðskiptakerfið er kvótakerfi, að mörgu leyti sambærilegt við það sem menn þekkja hér á landi í sjávarútvegi þar sem þak er sett á losun, heimildum til losunar er síðan úthlutað til fyrirtækja eða þær boðnar upp og þessar heimildir ganga síðan kaupum og sölum. Með slíkum viðskiptum vonast menn til þess að markaðurinn sjái um að losun dragist saman á eins hagkvæman hátt og hægt er.

Við Íslendingar þurfum að undirbúa virka þátttöku í viðskiptakerfinu á næstu árum. Fyrir liggur að fyrirtæki á sviði flugrekstrar og stóriðju þurfa að vera tilbúin að greiða fyrir losun gróðurhúsalofttegunda í framtíðinni, en fara þarf vandlega yfir fyrirkomulag þess. Sérstaklega þarf að skoða hvaða áhrif þátttaka í kerfi Evrópusambandsins hefur á stöðu okkar í alþjóðlegu tilliti í framtíðinni þar sem nú er verið að semja um framhald Kyoto-bókunarinnar sem rennur sitt skeið á enda í árslok 2012.

Íslensk stjórnvöld eru nú í viðræðum við Evrópusambandið um hvernig skuldbindingar okkar á alþjóðavettvangi og gagnvart EES-samningnum fari saman og hvernig hagsmunum Íslands sé best borgið í því samhengi. Þar verður haft að leiðarljósi að Ísland er reiðubúið að taka á sig sanngjarnar kröfur í loftslagsmálum, en að tryggt verði að íslensk fyrirtæki njóti sömu hagkvæmni og aðgangs að kolefnismörkuðum og sambærileg fyrirtæki innan Evrópusambandsins.

Það verkefni á sviði umhverfismála sem er í brennidepli á alþjóðavettvangi um þessar mundir er tvímælalaust samningaviðræður um hertar aðgerðir til að draga úr loftslagsbreytingum af mannavöldum. Vísindaleg þekking á orsökum og líklegum afleiðingum loftslagsbreytinga hefur styrkst mjög og leitt mönnum fyrir sjónir nauðsyn þess að búa sig vel undir afleiðingar þeirra, en ekki síður að reyna að draga úr hraða og umfangi þeirra með minnkun á losun gróðurhúsalofttegunda.

Viðræðurnar snúast einkum um að herða aðgerðir eftir árið 2012 þegar skuldbindingar Kyoto-bókunarinnar renna út og stefnt er að því að ná framtíðarsamkomulagi á fundi í Kaupmannahöfn í desember 2009 eins og hv. þingmönnum

er vafalaust kunnugt um. Þá er rætt um að ná samkomulagi um tímabilið 2013–2020. Miklu skiptir að fá Bandaríkin, stærsta losanda í heimi, til að taka á sig sambærilegar skuldbindingar og öll önnur þróuð ríki hafa nú tekið á sig, en einnig þarf að taka á losun frá Kína og öðrum ört vaxandi þróunarríkjum.

Öllum ætti að vera ljóst að afleiðingar loftslagsbreytinga munu bitna verst á fátækum þjóðum á þurrkasvæðum, láglendum óshólmum og smáeyjum og krefjast þróunarríki þess að aukið fé sé veitt til að aðstoða þær þjóðir og að þróuð ríki aðstoði við að beina efnahagsuppbyggingu þeirra í grænni farveg með loftslagsvænni tækni.

Ísland þarf að taka tillit til þessara sjónarmiða í þróunarsamvinnu við fátæk ríki og íslensk fyrirtæki á sviði endurnýjanlegrar orku og loftslagsvænnar tækni þurfa að fylgjast grannt með tækifærum sem skapast með vaxandi eftirspurn eftir slíkri þekkingu. Almennt þurfa Íslendingar að búa sig af kostgæfni undir það að takast á við nýjar skuldbindingar á eins hagkvæman hátt og hægt er. Í því skyni er verið að vinna að mati á kostnaði við ólíkar leiðir til að draga úr nettólosun gróðurhúsalofttegunda og sú skýrsla verður birt nú á haustdögum. Ísland hefur einnig lagt fram tillögu um að endurheimt votlendis verði viðurkennd leið til að draga úr losun þar sem vísindarannsóknir benda til þess að mikil losun sé frá framræstum mýrum með lífrænum jarðvegi. Þeirri tillögu hefur verið vel tekið í samningaviðræðum, nú síðast í Accra í Gana.

Hæstv. forseti. Ríkið kaupir vörur og þjónustu fyrir um 100 milljarða kr. á ári hverju og því ljóst að opinber innkaup geta haft mikil áhrif á þróun markaða. Á vegum umhverfis- og fjármálaráðuneytis hafa verið unnin drög að stefnu um vistvæn innkaup ríkisins. Það gefur augaleið að innleiðing stefnu um vistvæn innkaup ráðuneyta, ríkisstofnana og ríkisaðila mun hafa mikil áhrif til þess að draga úr umhverfisáhrifum innkaupa og hvetja til nýsköpunar og virkrar samkeppni á markaði með vistvænar vörur og þjónustu.

Virkir og upplýstir neytendur eru drifkraftur sjálfbærs samfélags. Mikið fræðslu- og kynningarstarf hefur verið unnið í umhverfisráðuneytinu á liðnum missirum. Samstarf við félagasamtök á sviði umhverfismála hefur verið eflt til muna og styrkir til þeirra hækkaðir. Upplýsingariti um loftslagsmál var dreift í skóla í haust og ný skýrsla vísindanefndar um afleiðingar loftslagsbreytinga hér á landi var m.a. kynnt með myndbandi á vefnum sem síðan er boðið skólum til afnota. Þá hefur ráðuneytið tekið þátt í og styrkt fjárhagslega fjölmörg grasrótarverkefni og viðburði.

Líklega er umhverfisstarf og -fræðsla hvergi jafnöflugt og í skólunum 119 um allt land sem taka þátt í grænfánaverkefni Landverndar. Þar vex úr grasi ný kynslóð Íslendinga sem notar aldrei einnota umbúðir, hvorki undir mjólk né vatn, hendir lífrænum úrgangi í safnhauginn og lærir í daglegri umgengni í skólanum sínum að bera virðingu fyrir umhverfinu og náunganum. Ég er þeirrar skoðunar að í skólum landsins sé unnið ómetanlegt umhverfisstarf sem muni skila sér í upplýstum og kröfuhörðum borgurum þegar fram líða stundir.

Hæstv. forseti. Ég vona að með flutningi þessarar skýrslu og umræðum um hana hér á hinu háa Alþingi skapist góðar og málefnalegar umræður um stöðuna í umhverfismálum, almennt um þá stöðu frá ýmsum hliðum. Það er margt efni í skýrslunni sem ekki vannst tími til að fara yfir í stuttri framsöguræðu, en ég geri mér vonir um að allir þættir hennar verði ræddir hér í dag.

[11:25]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir skýrsluna og prúða og yfirvegaða ræðu en leyfi mér þó að halda því fram að einu tíðindin séu þau að skýrslan hafi verið gerð. Það er rétt hjá hæstv. ráðherra að á vettvangi umhverfisráðuneytisins er unnið að mörgum brýnum málum. Það er líka rétt að vægi umhverfismála er sífellt að aukast. Það leiðir til þess að stjórnsýsla umhverfismála verður sífellt umfangsmeiri og vegur þyngra. Ég lít svo á að yfirvöld umhverfismála og þjóðin hafi misst af gríðarlega mikilvægu tækifæri á síðasta ári þegar lögum um Stjórnarráð Íslands var breytt. Þá hefðum við átt að nota tækifærið og gera róttækar breytingar á stjórnsýslu umhverfismála en Samfylkingin hafði hvorki uppburði í sér né hugmyndir til að breyta nokkru. Kannski stendur Samfylkingunni á sama um að nýting náttúruauðlinda lands og sjávar sé að stærstum hluta ákveðin í atvinnuvegaráðuneytunum. Iðnaðarráðuneytið ákveður hverjar af orkulindum þjóðarinnar eru nýttar og þar með hvaða náttúruperlum er fórnað á altari stóriðjustefnunnar. Kannski er flestum í Samfylkingunni sama um að rammaáætlun sé á ábyrgð iðnaðarráðherra en ekki umhverfisráðherra. Kannski er flestum sama um að iðnaðarráðherra gefi út leyfi fyrir rannsóknarborholum á viðkvæmum háhitasvæðum sem öll eru náttúruvættir, náttúruperlur á heimsmælikvarða. Okkur vinstri grænum er ekki sama og í sömu stöðu hefðum við beitt okkur fyrir breytingum á verkaskiptingu innan Stjórnarráðsins. Við hefðum tryggt að rannsóknir á náttúruauðlindum lands og sjávar, verndun þeirra og áætlanir um nýtingu, væru á ábyrgð nýs umhverfis- og auðlindaráðuneytis sem stæði jafnfætis fjármálaráðuneytinu í valdapíramída kerfisins. Umhverfisráðuneyti á að vera yfir öðrum ráðuneytum þegar umhverfisþættir allrar opinberrar starfsemi eru annars vegar líkt og félagsmálaráðuneytið á að sjá um að kynjajafnréttis sé gætt alls staðar í stjórnsýslunni, þvert á ráðuneytin.

Umhverfisráðherra á að vera verkstjórinn í endurfæðingu samfélagsins til sjálfbærrar þróunar og hann á að leiða samstarfsráðherra sína inn á sjálfbærar brautir á öllum sviðum. Hann á að vera sterkasti ráðherrann í ríkisstjórninni því hann þarf að standa vörð um lífríki jarðarinnar og viðhald allra auðlindanna. Umhverfisráðherra á að tryggja að vatnið sé hreint, að moldin sé hrein til þess að hreinar afurðir vaxi upp af henni og að loftið sé hreint og ómengað. Hann á að varðveita gersemar náttúrunnar svo komandi kynslóðir allra þjóða geti notið þeirra. Umhverfisráðuneyti á að vera hjartað í Stjórnarráðinu og umhverfisráðherra á að vera ljósmóðir hins sjálfbæra samfélags. Kjósendur héldu að loks settist sannur umhverfisverndarsinni í stól umhverfisráðherra en þá vildi ekki betur til en svo að hún var látin setjast í botnlangann en ekki hjartað, í líffæri sem hægt er að skera af. Þannig er litið á umhverfisráðuneytið í þessari ríkisstjórn og það er mjög miður. Mér finnst þetta skína í gegn

þegar skýrsla hæstv. umhverfisráðherra er lesin.

Hæstv. forseti. Það stefnir í að eftir tvö ár, þegar umhverfisráðuneytið verður 20 ára, verði umfang þess og vægi nánast það sama og þegar það var stofnað. Það var stofnað af vanefnum og er enn rekið af vanefnum. Málaflokkar þess og stofnanir hafa langt í frá getað risið til nægilegs sóma enda hefur engum utanríkisráðherra tekist að tryggja þessum málaflokkum þá fjármuni í fjárlögum sem nauðsynlegt er til að þeir geti staðið undir sínum lögbundnu verkefnum.

Sú skýrsla sem hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir flutti vekur því miður ekki sérstakar vonir um að mikilla breytinga sé að vænta á næstunni. Einna helst virðist sem ráðherrann átti sig ekki á mikilvægi verkefnisins sem hún hefur undir höndum eða hún finni til þess hvað hún stendur höllum fæti innan ríkisstjórnarinnar.

Hæstv. forseti. Það þarf að koma á framsýnni, nútímalegri stefnu á vettvangi umhverfismála. Hún þarf að endurspegla gerbreytta stöðu og sýn á umhverfismál 21. aldarinnar og gætum að því að 21. öldin er núna.

Skýrslan hefst á dapurlegri upprifjun á því sem stendur í stjórnarsáttmálanum. Sú tugga er orðin svo þvæld að hún er búin að tapa öllu bragði. Þjóðin er búin að missa trú á því sem þar stendur og ástæðan er einföld: Stöðugt er unnið gegn því. Hver trúir því sem stendur þar um að ekki skuli fara með framkvæmdir inn á áður óröskuð svæði? Hæstv. iðnaðarráðherra hóf ferilinn á því að neita að draga til baka leyfi til að bora rannsóknarborholu í Gjástykki, leyfi sem fyrirrennari hans hafði gefið út í leyni tveimur dögum fyrir kosningar. Ótrúverðugleikinn vex með hverri viku. Fyrir nokkrum dögum kom í ljós að hæstv. iðnaðarráðherra og hæstv. umhverfisráðherra eru sammála um að hægt verði að bora allar rannsóknarborholur vegna væntanlegrar orkuöflunar fyrir álver á Bakka á sama tíma og hið umdeilda heildstæða umhverfismat fer fram. Þetta er sýndarmennska sem við verðum því miður vitni að og það liggur við að þjóðinni finnist hún vera höfð að fífli.

Hæstv. ráðherra var ekki búin að sleppa pennanum sem hún notaði til þess að skrifa undir hinn umdeilda úrskurð um sameiginlegt mat tengdra framkvæmda þegar hún var farin að tala úrskurðinn niður, gefa út yfirlýsingar um að hann mundi ekki fresta framkvæmdum við álverið að neinu marki. Hvernig er þetta hægt, hæstv. forseti? Við hæstv. umhverfisráðherra Þórunn Sveinbjarnardóttir tókum nokkra snerruna við þá umhverfisráðherra sem okkur fundust vera ómögulegir og gengnir orkufrekjunni á vald. Mér sýnist þessi hæstv. umhverfisráðherra vera genginn í þau sömu björg.

Ég hef á tilfinningunni að það standi ekki til að standa við þennan stjórnarsáttmála. Það er jafnaugljóst í mínum huga og það að Samfylkingin ætlaði sér aldrei að standa við loforð um stóriðju meðan unnin væri áætlun um vernd og nýtingu náttúrusvæða, en áætlun samfylkingarfólks hét það til skamms tíma. Þeim var nefnilega ekkert sérstaklega um þessa rammaáætlun gefið. Þeir vildu einhvers konar nýja, öðruvísi áætlun, eitthvað eftir sínu höfði. Til skamms tíma, alveg fram á síðasta vor, vorum það við vinstri græn sem héldum því fram að rammaáætlun um nýtingu vatnsafls og jarðvarma ætti að hafa forgang. Við höfðum náttúruverndaráætlun og hún átti að ákveða náttúruverndarþáttinn, taka frá og skilgreina verndarsvæði og síðan áttu þeir virkjunarkostir sem féllu utan verndaðra svæða að vera efstir á blaði í nýtingaráætluninni. Rammaáætlun um nýtingu vatnsafls og jarðvarma sem ákveðið var að gera árið 1997, góðir hálsar, og var þá sett á aðgerðaáætlun ríkisstjórnarinnar er sem sagt enn í smíðum. Talað er um að ljúka eigi rammaáætlun fyrir árslok 2009 en hæstv. umhverfisráðherra veit vel að það er ógerningur. Þessari áætlun verður ekki hægt að ljúka fyrr en í fyrsta lagi undir vor 2010 því að vísindamenn okkar þurfa allan veturinn til að vinna úr þeim rannsóknum sem gera þarf sumarið 2009. Við skulum horfast í augu við það sem vísindamennirnir segja okkur á fundum. Þessi rammaáætlun verður ekki tilbúin árið 2009. Við værum heppin ef við gætum klárað hana á Alþingi Íslendinga vorið 2010 en eins og málum er háttað verður það að öllum líkindum ekki fyrr en á þinginu 2010–2011.

Hæstv. forseti. Allt þetta á að segja upphátt. Nefnd var náttúruverndaráætlun. Ég spyr: Hvað er að frétta af þessum 14 svæðum á náttúruverndaráætluninni sem rennur út á þessu ári? Við eigum ekki von á því að hæstv. umhverfisráðherra mæli fyrir friðlýsingu 11 eða 12 svæða í haust. Ætli við getum ekki talist heppin ef þau verða tvö? Er þetta til marks um að umhverfisvernd og náttúruvernd hafi verið sett í forgang? Nei, sannarlega ekki í þessari ríkisstjórn.

Á þessum síðustu og verstu tímum er erfitt að standa í lappirnar gagnvart stórkarlalegri framkvæmdagleði verktaka og byggingarfyrirtækja. Við erum enn að kljást við gríðarlega ásókn orkufyrirtækja í uppbyggingu virkjana, jafnt í vatnsafli sem jarðvarma. Menn sjást ekki fyrir og allt er heimilað, engar bremsur halda, ágeng nýting jarðvarma á Hellisheiði er samþykkt og virkjanir reistar. Fólk er varla búið að snúa sér við og rétt búið að læra að segja brennisteinsvetni þegar við fáum fréttir af því að brennisteinsvetnið sé búið að drepa mosa í kílómetravís uppi á Hellisheiði. Hraungambrinn er dauður á (Gripið fram í.) kílómetra löngum kafla af því að það var farið í ágenga nýtingu og ekki gætt að því að hreinsa mengunarefnin frá jarðvarmanum sem upp kemur. (Gripið fram í.) Besta fáanlega tækni var ekki notuð. Við högum okkur skammarlega (Gripið fram í.) gagnvart umhverfinu á hverjum einasta degi í þessum efnum. Fyrir örfáum dögum kom plöntuvistfræðingur fram og sagði okkur þessi hörmulegu tíðindi .

Hvað er brennisteinsvetni? Það er litlaus, eitruð gastegund sem Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin hefur sagt að þurfi að takmarka í andrúmsloftinu til að vernda almenning fyrir skaðlegum langtíma áhrifum þess. (Gripið fram í.) Hún kemur upp með jarðvarmanum og hvernig stöndum við okkur í að takmarka hana? Ég er ekki viss um að þetta fólk sem hér gjammar fram í viti að í íslenskum reglugerðum stendur ekki eitt einasta orð um það hver leyfileg heilsuverndarmörk brennisteinsvetnis séu. (Gripið fram í.) Hvernig ætlar hæstv. umhverfisráðherra að breyta því? Það verður að ráðast í breytingar í þessum efnum en í skýrslunni hennar stendur ekki orð um brennisteinsvetni.

Hæstv. forseti. Ég sé að það gengur ört á tíma minn og ég get ekki annað en hlaupið yfir stóran kafla í ræðu minni til að komast að loftslagsmálunum. Hvernig gengur okkur þar? Við erum eina þjóðin af Annex I ríkjunum í Kyoto sem fékk leyfi til að auka losunina um tíu prósent. Þar að

auki fengum við sérstakt undanþáguákvæði, íslenska ákvæðið svokallaða. Við vitum að skuldbindingar loftslagssamningsins eru að draga úr losun. Hvernig gengur okkur? Hörmulega. Við höfðum aukið losun gróðurhúsalofttegunda um 25% frá viðmiðunarárinu 1990 þegar síðustu tölur voru gefnar út, ég held það hafi verið 2006. (Gripið fram í.) Hv. þingmenn og hæstv. ráðherra, líka hv. þm. Pétur Blöndal, verða auðvitað að gera sér grein fyrir því að alls staðar í heiminum er verið að ræða um það hvernig við getum dregið úr sóun orkunnar en hér tölum við um hvernig við getum aukið orkuframleiðslu. Hér stendur allt á haus. Það skiptir verulegu máli að hæstv. umhverfisráðherra fái tæki í hendurnar til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og í Kaupmannahöfn árið 2009 verður hún að geta sýnt að hér sé einhver viðleitni í gangi. Hvað ætlar hæstv. umhverfisráðherra með í farteski sínu til Kaupmannahafnar og hvenær ætlar hún að sýna þau spil? Það er löngu orðið tímabært og ég vonaði að við fengjum að sjá eitthvað í skýrslu hennar en það er öðru nær. Því miður sjáum við það eitt að enn eru deilur um framkvæmdir sem við erum afskaplega sár yfir og það er erfitt að leita sátta. Hæstv. umhverfisráðherra verður samt að standa í lappirnar í þessum efnum. Það er ekki hægt að halda áfram á þessari braut, að sóa auðlindum okkar og halda áfram rányrkju auðlinda til lands og sjávar. Það verður að breyta um kúrs og það er bara hægt með því að setja stopp á stóriðjubrjálæðið og fara í atvinnuuppbyggingu sem byggir á öðru en rányrkju auðlindanna.

Hámarksnýting á því afli sem kemur upp í jarðvarmaholum er 14%, allt hitt fer til spillis. Þetta er ekki nokkur hemja. Þetta er ekki hugmyndafræði sjálfbærrar þróunar heldur ofnýting, rányrkja, ágeng nýting eins og segir réttilega í skýrslum um umhverfismat, þegar jarðvarmavirkjanirnar eru settar í gegnum umhverfismat. Þessu verður að linna.

Við sjáum nú framkvæmdir sem eru með þeim hætti að hæstv. umhverfisráðherra segir að það verði að leita sátta í framkvæmdagleðinni. Ég er hjartanlega sammála en þá verður hæstv. umhverfisráðherra að sýna að hún geti sætt einhver sjónarmið. Henni hefur ekki einu sinni tekist að sætta samstarfsflokk sinn í ríkisstjórn á að það þurfi að gera landsskipulag. Hvernig ætlar hún þá að sætta okkur við Múlavirkjun sem fór langt fram úr skipulagsheimildum eða Fjarðarárvirkjun fyrir ofan Seyðisfjörð þar sem allt er flakandi sár, virkjun sem fór líka út fyrir öll mörk í upphaflegu skipulagsferli? Hvernig ætlar hún að sætta okkur við nýjar grjótnámur í óröskuðu svæði fyrir ofan Seljalandsfoss eða það að vegur verði byggður upp niður eftir Markarfljótsaurunum fyrir hafnargerð úti á miðju Atlantshafi? Hvað með það sem er að gerast uppi í Teigsskógi eða á Gjábakkavegi? Það er mál að linni, (Forseti hringir.) hæstv. forseti. Það verður að fara að vinna öðruvísi í umhverfismálum og hæstv. umhverfisráðherra hefur sannarlega verk að vinna í þeim efnum.

[11:40]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Ég vil líkt og aðrir hv. alþingismenn þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir þessa skýrslu. Hún veitir að mínu mati mjög greinargott yfirlit yfir umhverfismál og störf umhverfisráðuneytisins og dregur fram með mjög skýrum hætti hversu mjög mikilvægi þessa málaflokks hefur aukist á undanförnum missirum og árum. Það er vissulega ánægjulegt fyrir alla þá sem láta sig íslenska náttúru og umhverfismál varða að sjá að sú aukning og meðvitund sem hefur verið að vaxa í samfélaginu er að leiða til þess að okkur gengur betur að umgangast náttúruna, af meiri skilningi og meiri virðingu en kannski var hér á árum áður.

Margt af því má reyndar rekja til þess að efnahagslegar aðstæður okkar Íslendinga hafa verið að eflast og batna mjög og þá gerist það hjá okkur eins og svo mörgum öðrum að augu manna opnast betur fyrir því að það ber að vernda náttúruna, það eru önnur gildi en bara að hafa í sig og á eða byggja yfir sig hús sem skipta máli. Það skiptir máli að hafa aðgang að óspilltri og hreinni náttúru, það skiptir máli að það sé auðvelt fyrir okkur að fara út úr húsunum okkar og eiga ekki nema skotstund upp á ómengað og ósnert hálendið, það skiptir máli fyrir gæði íslensks samfélags. Það skiptir líka miklu máli að vera örugg á því að hafa hreint vatn, örugg og hrein matvæli. Við getum verið sammála um að allir þessir þættir skipta máli.

Vandinn í umhverfismálum er sá að allt frá tímum iðnbyltingarinnar þegar framleiðsluhættir kapítalismans voru að þróast voru tveir þættir sem voru sennilega ekki hafðir með, einfaldlega vegna þess að annaðhvort yfirsást mönnum þeir eða menn töldu þá skipta ekki máli. Annars vegar var það það að menn litu ekki nægilega til þess að auðlindir kynnu að þverra og til þeirrar staðreyndar var ekki tekið nægilegt tillit í framleiðsluaðferðum. Hitt sem skiptir líka miklu máli var að skilningur manna á áhrifum mengunar var ekki til staðar með sama hætti og nú er. Með öðrum orðum, hvernig við framleiðum vöru og hvernig við framleiðum þjónustu á rætur sínar að rekja til iðnbyltingarinnar þegar þessir þættir voru ekki jafnljósir og þeir eru nú.

Það sem er stóra verkefnið í umhverfismálum og öllu skiptir er það að framleiðsluhættir nútímans verða að taka þessa þætti inn að fullu leyti, það er hið stóra verkefni. Það er nefnilega ekki nóg að við reynum að framleiða minna, að við reynum að menga aðeins minna, að við reynum að draga úr með þeim hætti, það er ekki það sem verkefnið snýst um. Verkefnið snýst um að framleiða með öðrum hætti, að framleiða með vistvænum hætti af því að það er jú þannig í veröldinni að það er ekki nema lítill hluti mannkyns sem býr við þá blessunarlegu stöðu sem við Íslendingar búum við, að hafa jafnmikið á milli handanna og við höfum og vera það efnahagslega sterkir að hafa efni á því að horfa á þau gildi sem skipta svo miklu máli sem ég lýsti í upphafi ræðu minnar. Meiri hluti mannskyns býr við allt aðrar aðstæður. Meiri hluti mannkyns býr við að þurfa að berjast við það að hafa í sig og á á hverjum degi og þá er því miður ekki verið að horfa svo mjög til umhverfismálanna. Þess vegna skiptir það máli að við gerum allt sem við getum til þess að hjálpa markaðnum — og þegar ég segi við þá á ég við stjórnvöld — að við gerum allt sem hægt er til þess að hjálpa markaðnum til þess að breyta þessum framleiðsluaðferðum.

Ég hef lengi verið þeirrar skoðunar að við þyrftum að skoða betur þjóðhagsreikninga okkar, þ.e. hvernig við mæl-

um framfarir í samfélaginu. Við gerum það vanalega með því að líta t.d. á þjóðarframleiðsluna og þegar hún er að aukast teljum við að öllu jöfnu að það hafi gengið ágætlega. Vandinn er sá að aukning þjóðarframleiðslu getur stundum átt sér alveg furðulegan uppruna, t.d. þegar hið hræðilega mengunarslys, Exxon Valdez slysið, varð í Kanada. Hreinsunarstarfið sem varð í kjölfar þess var svo gríðarlegt að það mældist sem aukning á þjóðarframleiðslu og auðvitað er það fullkomlega öfugsnúið, að unnt sé að mæla mengunarslys sem efnahagslega framför og bætta vellíðan þjóðarinnar. Það eru slíkir hlutir sem við þurfum að velta fyrir okkur og um leið og við gerum það erum við að hjálpa markaðnum og hvetja hann í rétta átt.

Mig langar að nefna hér í þessum ræðustól að í störfum forseta Íslands á meðal auðmanna hefur hann lagt mikla áherslu á umhverfismálin. Ég tel að forseti Íslands sýni þar mikinn skilning því að það er einmitt á markaðnum og hjá fyrirtækjunum sem lausnanna á þeim vanda sem við erum að fást við er að leita. Ég vil vekja athygli, herra forseti, þingheims á því að nú er fram undan í Reykjavík ráðstefna sem forseti vor er verndari fyrir þar sem koma munu saman bílaframleiðendur, orkuframleiðendur, sem eru að leita leiða til þess að breyta því hvernig við búum til bíla, hvernig við framleiðum bíla — af því að hugmyndin er ekki sú að búa til færri bíla. Hugmyndin er sú að búa helst til fleiri bíla sem menga ekki, það er niðurstaðan. Í þessu felst auðvitað ákveðinn hugmyndafræðilegur mismunur á milli t.d. þeirra sem eru á minni stjórnmálaskoðun, sem telja að markaðurinn búi yfir þessum lausnum, og þeirra sem vilja reyna að ná árangri í umhverfismálum bara með því að beita boðum og bönnum. Á því er töluverður mismunur og ég fagna því mjög hversu næman skilning forseti Íslands hefur einmitt sýnt á þessum málum.

Í skýrslu hæstv. ráðherra kemur fram einnig hvað þetta varðar, sem ég fagna mjög, aukin áhersla á umhverfismerkingar. Þegar kemur að því að virkja almenning til þess að taka þátt í því að bæta umhverfið eru umhverfismerkingar algjört lykilatriði, að almenningur geti gert sér grein fyrir því þegar við förum út í búð til að kaupa vöru eða kaupa þjónustu að það sé með óyggjandi og öruggum hætti hægt að vera viss um það að sú vara og þjónusta sem við kaupum sé umhverfisvæn. Sama gildir reyndar líka um þá stefnu sem lýst var í skýrslu hæstv. ráðherra um vistvæn innkaup opinberra stofnana. Ég tel að þetta skipti gríðarlega miklu máli fyrir okkur Íslendinga að við höldum þétt á þarna, hér er um að ræða eina 100 milljarða sem er stór hluti af þjóðarframleiðslunni, og ef okkur tekst að sameina þau sjónarmið annars vegar að gæta fyllsta aðhalds og sparnaðar fyrir hönd skattgreiðendanna en um leið að stuðla að bættri náttúru og bættri náttúruvernd erum við á réttri leið. Ég hvet hæstv. ráðherra mjög í þessum málum og tel að hæstv. ráðherra sé á réttri leið hvað þetta varðar.

Ég vil líka mótmæla því sem kom fram í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur að umhverfisráðherra sinnti störfum sínum ekki nægilega vel, að það væri ekki næg áhersla hvorki hjá hæstv. ráðherranum né ríkisstjórninni á þennan málaflokk. Ég tel að þessi skýrsla sýni hið gagnstæða og ef litið er nokkur ár aftur í tímann og menn bera saman umræðuna um umhverfismál þá og þá umræðu sem nú er og þann skilning sem hefur verið að vaxa á þessum málaflokki hlýt ég að mótmæla því að það hafi ekkert miðað áfram. Ég held að það sé ósanngjarnt að líta svo á og ég tel að þegar menn líta á þau verkefni sem hér er lýst og hvernig þeim hefur miðað fram sé augljóst að málaflokknum hefur verið vel sinnt.

Það sem skiptir auðvitað máli er hvað við gerum hér heima en ekki síður það sem við erum að gera erlendis. Einmitt þar tel ég að margt hafi verið ágætlega gert og bendi sérstaklega á þá stefnu sem við Íslendingar höfum framfylgt hvað varðar málefni hafsins, sem auðvitað skipta okkur Íslendinga alveg gríðarlega miklu máli.

Að sjálfsögðu vegur þyngst það sem fram undan er þegar kemur að ráðstefnunni í Kaupmannahöfn og stefnu okkar Íslendinga í loftslagsmálum. Ég er þeirrar skoðunar að það eigi að stefna að því, þegar kemur að því samkomulagi, að nýta sem best, eins og ég sagði í upphafi ræðu minnar, þá möguleika sem eru fólgnir í markaðnum til þess að leysa með tæknilegum hætti þau vandamál sem við stöndum frammi fyrir, því þau verða ekki leyst með boðum og bönnum. Þau verða einungis leyst þannig að markaðurinn finni leiðir til þess að framleiða vöru og þjónustu þannig að ekki hljótist mengun af. Þess vegna skiptir máli að stefna okkar Íslendinga sé byggð á því að þær þjóðir og þau fyrirtæki sem hafa tækifæri til þess að nýta hreina orku, bestu fáanlegu tækni og geta framleitt vöru og veitt þjónustu þannig að ekki hljótist mengun af eða leiði til þess að það dragi úr mengun á alþjóðavísu, til slíkrar starfsemi á að hvetja, ekki draga úr.

Ég hjó eftir því í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur að þingmaðurinn nefndi að markmiðið væri að draga úr sóun orku. Markmiðið er að draga úr mengun, það er það sem skiptir mestu máli, það er það sem er grundvallaratriðið í því sem við erum að fást við, þ.e. að draga úr mengun. Mengun sem verður til þess að við erum með orkugjafa sem er mengandi eins og olía, og við nýtum hann mjög illa og mengum þar af leiðandi er mjög alvarlegt mál, ekki bara fyrir okkur Íslendinga heldur heimsbyggðina alla.

Í Kaupmannahöfn erum við að leita leiða til að draga úr mengun. Við Íslendingar erum bara svo lánsöm þjóð að við búum yfir orkulindum sem eru, þegar borið er saman við aðrar orkulindir, mjög hreinar og að sjálfsögðu eigum við að halda þeirri staðreynd á lofti í Kaupmannahöfn. (**Gripið fram í:** En Hellisheiðin?) Að sjálfsögðu eigum við að halda því á lofti að möguleikar okkar til þess að framleiða valda minni mengun en möguleikar sem aðrir hafa. Að sjálfsögðu eru þeir ekki mengunarlausir en það er ekki stærsti vandi heimsbyggðarinnar, hv. þingmaður, að mosinn hafi drepist á heiðinni, það er ekki það sem heimsbyggðin hefur mestar áhyggjur af. Þetta er staðbundið vandamál hjá okkur sem við getum leyst og eigum að leysa í samvinnu við vísindamenn okkar.

Við eigum að hafa áhyggjur af því að þegar við ræðum þessi mál verðum við að horfa á þau í hnattrænu samhengi og áhyggjur okkar eiga að snúa að því hvernig við Íslendingar getum lagt gott til málanna á alþjóðavettvangi til þess að við náum lausn á þessu mikilvæga vandamáli. Ég er þeirrar skoðunar að sú leið og sú nálgun sem íslensk stjórnvöld fóru í þessum málum, leið sem hefur verið kölluð ís-

lenska ákvæðið, hafi verið mjög skynsöm og mjög ábyrg leið. Það er rangt og það er útúrsnúningur og það er verið að snúa hlutunum á haus þegar talað er um það sem eitthvert mengunarákvæði. Ákvæðið gengur nefnilega nákvæmlega út á að þeir sem geta framleitt með þeim hætti að það dragi úr menguninni á heimsmælikvarða, það eigi að ýta undir slíka framleiðslu, það eigi að ýta undir framleiðslu þar sem er verið að framleiða með bestu fáanlegu tækni, þar sem besti fáanlegi mengunarvarnabúnaður er notaður. Það eru slík ákvæði sem skipta öllu máli þegar kemur að því hvort við náum árangri þegar upp er staðið í Kaupmannahöfn.

Virðulegi forseti. Að lokum hvað varðar orkuuppbyggingu og iðnað hér á landi. Ég vil gera eina athugasemd við annars ágæta skýrslu hæstv. ráðherra en í niðurlagi skýrslunnar segir svo, með leyfi virðulegs forseta:

„Raddir heyrast um að við slíkt ástand“ — þ.e. efnahagsástandið hér — „þurfi að slaka á kröfum um umhverfisvernd og góða grundun ákvarðana um framkvæmdir.“

Ég vil taka það fram fyrir hönd míns flokks að um ekkert slíkt er að ræða. Það hefur hvergi komið fram í málatilbúnaði Sjálfstæðisflokksins að með nokkrum hætti eigi að draga úr kröfum um umhverfisvernd eða um gæði þeirrar ákvörðunartöku sem þarf að liggja til grundvallar þegar ráðist er í framkvæmdir. Stefna Sjálfstæðisflokksins í þessum málum er sú að það verði að vera sátt á milli nýtingarsjónarmiðanna, milli þjóðarinnar og milli landsins, af því að þetta verður ekki í sundur skilið, nýtingin og síðan verndunin. Þetta er grundvallaratriði og það er ekki með nokkrum hætti hægt að komast að þeirri niðurstöðu að í því sé fólginn einhver afsláttur á náttúruvernd þannig að ég reikna með að þessari setningu í skýrslunni sé beint að einhverjum ummælum sem hafa farið fram hjá mér og eiga í það minnsta ekki við Sjálfstæðisflokkinn. (Gripið fram í.) Ég vildi að þetta kæmi örugglega fram þannig að þeir sem þurfa og eiga að taka þetta til sín geti þá gert grein fyrir því ef þeir eru hér innan dyra.

Þetta er lykilatriði í málflutningi okkar sjálfstæðismanna að það er ekki bara þegar á móti blæs í efnahagslífinu sem þessi regla gildir, hún gildir líka þegar vel gengur. Við eigum að miða að þessu, við eigum að nálgast hlutina svona vegna þess að það samfélag sem við viljum byggja upp á Íslandi á að einkennast af því að við getum veitt alla þá þjónustu sem skiptir svo miklu máli, í heilbrigðismálunum, þjónustu til aldraðra, í menntamálunum og öllum þessum þáttum. Þetta þýðir að við þurfum að nýta náttúruauðlindir okkar með skynsömum, ábyrgum og vísindalegum hætti. Það er grundvöllurinn að stefnu ríkisstjórnarinnar, það er grundvöllur fyrir stefnu þess flokks sem ég tala fyrir og ég er reyndar sannfærður um að um það er góð sátt hér í þingsalnum.

Öfgasjónarmið sem byggja á því að það eigi ekkert að snerta, það eigi ekkert að gera, eða öfgasjónarmið sem segja að það eigi að gera allt og ekkert að gæta sín, þau eru jafngild og jafnslæm.

[11:55]

Höskuldur Þórhallsson (F):

Virðulegi forseti. Ég vil eins og aðrir þingmenn þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir skýrsluna. Hún er afar gott yfirlit yfir það sem menn eru að sýsla uppi í umhverfisráðuneyti og margt gott fer þar fram.

Það sem mér finnst einna jákvæðast er að það er öruggt mál að umhverfisráðherra ætlar sér að halda á margan hátt áfram með það góða starf sem fyrrverandi umhverfisráðherrar Framsóknarflokksins hófu og því ber sérstaklega að fagna. Að öðru leyti tel ég skýrsluna frekar rýra. Ég hefði óskað eftir því að þar yrði svarað þeim mörgu stóru spurningum sem brenna á íslensku þjóðinni í augnablikinu.

Umhverfismálin eru að verða sífellt stærri þáttur í hinni pólitísku umræðu. Um það verður ekki deilt. Töluverð vakning hefur orðið í umhverfismálum og sífellt stærri og mikilvægari spurningar skjóta upp kollinum um hvernig við ætlum að sjá heiminn fyrir okkur í framtíðinni. Þetta hefur átt sér stað um allan heim. Mörg alvarlegustu og flóknustu umhverfisvandamál mannkynsins eru alþjóðlegs eðlis og verða ekki leyst nema með víðtæku og markvissu alþjóðlegu samstarfi. Sem betur fer tel ég að umræðan hafi verið málefnaleg og sanngjörn. Aðeins þannig tel ég að hægt sé að leysa úr þeim vandamálum sem blasa við. Við Íslendingar höfum staðið okkur sérstaklega vel ef við tökum dæmið á heimsvísu. Við höfum dregið úr notkun á ósoneyðandi efnum og losun þrávirkra lífrænna efna sem berast langar leiðir og geta meðal annars valdið usla í lífríki hafsins ekki síst á norðurslóðum sem ég tel afar mikilvægt. Við Íslendingar losum til að mynda mun minna af óendurnýjanlegum orkugjöfum en aðrar þjóðir ESB og meðan við nýtum um 70% af okkar orku með endurnýjanlegum orkugjöfum stefna ríki Evrópusambandsins að því að ná því upp í 20% árið 2020.

Hér hefur verið mikið rætt um hið svokallaða Kyoto-samkomulag og maður veltir fyrir sér hver stefna stjórnvalda sé í þeim efnum. Þráspurt hefur verið á Alþingi um hvað eigi að gera, hvað umhverfisráðherra ætli að fara með sér í næstu samningaviðræður en því miður gefur þessi skýrsla engin svör um það efni. Kyoto-samkomulagið fól í sér að allar þjóðir heims komu saman og ræddu hvernig væri hægt að koma í veg fyrir sífellt meiri mengun í heiminum og áhrif hennar á andrúmsloftið. Til þess að einfalda hlutina féllust iðnríkin og þróuðu löndin á að minnka umhverfismengandi efni en þau lönd sem ekki höfðu mengað eins mikið fengu undanþágu frá því. Ísland sótti um slíka undanþágu.

Við framsóknarmenn börðumst fyrir því að tekið yrði tillit til þess að nánast öll okkar orka sé endurnýjanleg enda kyndum við húsin okkar meira og minna með endurnýjanlegum orkugjöfum á meðan aðrar þjóðir hita húsin sín meira og minna með kolum og olíu. Á þetta var fallist sem betur fer og ég tel að hið íslenska undanþáguákvæði sé afar mikilvægt eins og hefur margsinnis sannað sig. Rökin fyrir því eru mikil því það er átta sinnum umhverfisvænna fyrir lofthjúpinn að við Íslendingar nýtum endurnýjanlega orku í iðnaði heldur en það sé gert annars staðar með kolum og olíu. Þá er kannski ekki síst vert að minnast á hina miklu fjárhagslegu hagsmuni sem eru í húfi fyrir atvinnuuppbyggingu í landinu og losunarheimildir þessar verða gríðarlega mikilvægar þegar fram í sækir.

En hver er stefna stjórnvalda? Umhverfisráðherra sagði

ekkert um það. Hv. þm. Illugi Gunnarsson sagðist vonast til þess að barist yrði fyrir sömu undanþágunni. En við sem erum í stjórnarandstöðunni krefjumst þess að ríkisstjórnin og stjórnarflokkarnir komi sér saman. Ég held að það sé ekki eftir neinu að bíða í þessum efnum.

Því miður hefur umræðan um umhverfismál á Íslandi verið með allt öðrum hætti heldur en hún hefur þróast á heimsvísu. Hún hefur á margan hátt einkennst af upphrópunum, rakalausum fullyrðingum og stundum, því miður, bara hávaða og hræðsluáróðri. Því hefur verið fleygt fram í umræðunni að það sé verið að sökkva Íslandi, að álver eigi að koma í alla firði. Ekkert er fjarri sanni. Það mætti kannski segja að stundum hafi umræðan verið pínu fasísk og á köflum jaðrað við trúarofstæki. Þetta eru stór orð, hæstv. forseti. En því miður hefur þetta verið svona.

Vinstri grænir áttuðu sig fyrstir á því að umhverfisbylgjan væri á fullri ferð út um allan heim. Þetta er kannski undarlegt vegna þess að það má segja að vinstri menn, kommúnistar, hafa nú þótt frekar umhverfissóðar heldur en hitt. En þetta svínvirkaði. Fyrstir koma, fyrstir fá. Vinstri grænir komust á flug á síðasta kjörtímabili á meðan Samfylkingin (Gripið fram í.) tapaði stórt í stjórnarandstöðu.

Í raun má segja að þegar Samfylkingin snerist á umhverfissíðuna þá hafi þeir eyðilagt fyrir Vinstri grænum og í rauninni komið í veg fyrir að þeir hafi komist í ríkisstjórn. Þess vegna skilur maður vonbrigðin og biturðina sem því miður var einkennandi fyrir málflutning hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur því hið *Fagra Ísland* var því miður ekkert annað en popúlismi og til þess fallið að ná í nokkur atkvæði fyrir síðustu kosningar. Samfylkingin er nefnilega enginn sérstakur umhverfisverndarflokkur. Hann er bara hópur fólks héðan og þaðan sem þráði það svo heitt að komast í ríkisstjórn að hann var reiðubúinn að gera hvað sem er til að komast þangað.

Ég vil að við verndum landið okkar á sem mestan og bestan hátt. Ég vil og óska þess að umræðan verði öfgalaus á þann veg að við getum haldið uppi umhverfissjónarmiðum á meðan við nýtum auðlindir okkar til atvinnuuppbyggingar. Ég vil að við náum því markmiði að hér verði áfram byggð um allt land. Við eigum að nýta auðlindir okkar af skynsemi, fiskinn okkar, jarðvarmann og fallvötnin okkar. Ég vil alls ekki virkja hvar sem er og ég vil að það verði skoðað í hvert sinn hvort þetta geti ekki farið saman.

Mig langar til þess að nefna tvær stærstu birtingarmyndir hins svokallaða popúlisma í umhverfismálum. Hin fyrri er að hið svokallaða sameiginlega mat eigi að vera svo gott fyrir umhverfið. Það er bara ekkert sem segir til um það. Í rauninni komst Skipulagsstofnun að því í úrskurði sem hún felldi um framkvæmdir við álverið á Bakka að svo sé ekki. Það nefnilega veit enginn í raun hvernig hið sameiginlega mat virkar í framkvæmd. Það er á engan hátt hægt að fullyrða að betra sé að setja framkvæmdir í sameiginlegt mat heldur en að það fari fram ítarleg sjálfstæð möt sem hægt er svo að lesa saman ef vilji er fyrir því. Á þessu áttaði Vinstri hreyfingin – grænt framboð sig vegna þess að þeir fögnuðu í sjálfu sér ekki úrskurði ráðherra af því að þeir teldu hann góðan fyrir umhverfið. Þeir fögnuðu honum fyrst og fremst að þetta mundi stöðva eða hægja á álversframkvæmdum við Bakka á Húsavík.

Í öðru lagi hefur því verið fleygt fram hér í umræðunni, og hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir kom örstutt inn á það áðan, að landsskipulag sé nokkuð sem hljóti að vera svo svakalega umhverfisvænt. Sú er ekki raunin. Landsskipulagið er bara skipulag eins og svæðisskipulag, aðalskipulag og deiliskipulag og í því felst og kom fram í frumvarpi umhverfisráðherra að stjórnvöld áttu að geta trompað sveitarfélög þannig að sveitarfélög þyrftu að breyta sínu aðal- og deiliskipulagi í samræmi við ákvarðanir stjórnvalda. Þetta er að mínu mati taumlaus forræðishyggja og ég hafna því algjörlega að landsskipulag sé sett fram með þessum hætti.

Við framsóknarmenn ályktuðum um landsskipulag á okkar síðasta flokksþingi og þar segir, með leyfi forseta, að við viljum að mörkuð verði:

„Heildstæð sýn í skipulagsmálum, landskipulagsstefna, verði lögð til grundvallar við skipulagsgerð sveitarfélaga. Þar er um að ræða stefnumótun um landnotkun sem varðar þjóðarhagsmuni um grunngerð á landsvísu, sjálfbæra þróun, byggðaáætlun, samgönguáætlun, náttúruverndaráætlun, áætlun um nýtingu auðlinda, heilbrigðisáætlun og fleiri sem eiga að miða að sama marki.“

En við tökum það skýrt fram að sveitarstjórnir landsins ráði hvernig skipulagsmálum er háttað á þeirra umráðasvæði. Segjum sem svo að óður álverssinni væri umhverfisráðherra þá gæti hið svokallaða landsskipulag virkað þveröfugt en sem tæki til umhverfismála.

Þó ég telji Samfylkinguna hafa stolið umhverfisstefnu Vinstri grænna þá breyttist þetta einfaldlega þegar Samfylkingin komst í ríkisstjórn og nú hefur hún meira og minna tekið upp umhverfismál okkar framsóknarmanna. Og það er vel. Sú stefna er afar skynsöm. Við viljum ganga hóflega um landið okkar og viljum nýta það á sjálfbæran hátt.

Í skýrslunni er sagt (Gripið fram í.) að til standi að gera rammaáætlun um verndun og nýtingu hér á landi. Við framsóknarmenn lögðum sams konar rammaáætlun fram á vorþingi 2007 sem stjórnarandstaðan felldi því miður. Í henni er að finna tillögur að markaðri framtíðarstefnu um nýtingu og verndun auðlinda í jörðu og vatnsafls. Þar var lagt til að iðnaðarráðherra skipaði starfshóp sem hefði það hlutverk að móta áætlun um nýtingu auðlinda í jörðu og vatnsafls. Áætlunin átti að sýna á hvaða svæðum yrði heimilt að gefa út leyfi til rannsókna og nýtingar á auðlindum í jörðu og vatnsafli samkvæmt lögum nr. 57/1998, um rannsóknir og nýtingu á auðlindum í jörðu.

Umhverfisráðherra átti að skipa sérstakan og sambærilegan starfshóp til að móta sérstaka verndaráætlun fyrir auðlindir í jörðu og vatnsafl. Áætlunin átti að sýna á hvaða svæðum yrði heimilt að gefa út leyfi til rannsókna og nýtingar á auðlindum í jörðu og vatnsafli og síðan átti að gera ráð fyrir því að báðir starfshóparnir mundu skila tillögum sínum til forsætisráðherra og að hann mundi skipa sérstakan starfshóp sem muni hafa það hlutverk að samræma tillögur beggja hópanna í eitt lagafrumvarp um verndar- og nýtingaráætlun sem lagt hefði svo verið fram á haustþingi árið 2010.

Það eina sem er öðruvísi við þá áætlun sem Samfylkingin og stjórnarflokkarnir ætla að leggja fram er að henni verði flýtt um hálft ár. Hér kom hv. þm. Kolbrún Halldórs-

dóttir og sagði einfaldlega að það gæti ekki staðist, þær tillögur sem við framsóknarmenn lögðum til væru miklu raunhæfari heldur en það að það ætti að leggja þetta fram hálfu ári fyrr en á haustþingi 2010.

Virðulegi forseti. Ég sé að tími minn er að renna út. Ég óska þess að umræða um umhverfismál verði mun málefnalegri og hófstilltari en (Forseti hringir.) hún hefur verið. Ég óska þess einnig að umhverfisráðherra sýni ábyrgð og (Forseti hringir.) sé reiðubúin að taka á stórum og mikilvægum málum sem snerta alla þjóðina.

[12:11]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég þakka hæstv. ráðherra fyrir þessa ágætu skýrslu og það frumkvæði að hafa umræðu hér um þennan mikilvæga málaflokk og vonandi verður þetta árviss viðburður í þingsölum.

Áður en ég kem að skýrslunni vil ég segja út af orðum sem féllu áðan að menn eiga kannski að fara gætilega í því að tala þannig um stjórnmálin og stjórnmálaflokkana að það sé til þess fallið að grafa undan tiltrú almennings á þeim og virðingu fyrir þeim störfum. Mér finnst ekkert að því, þó að það sé ekki mitt hlutverk að taka upp hanskann fyrir Samfylkinguna, að í Samfylkingunni sé fólk héðan og þaðan eða að það fólk vilji komast til valda. Ég get sagt það um aðra flokka að allir erum við héðan og þaðan og allir vilja komast til áhrifa og koma sínum málum fram. Vinstri grænir sýndu það eftir síðustu alþingiskosningar, þegar þeir skynjuðu að tækifærið til ríkisstjórnarmyndunar var að renna þeim úr greipum létu þeir þau boð út ganga að þeir væru tilbúnir til að semja meira en áður hafði verið talið um niðurstöðu í umhverfismálum. Mér finnst það bara eðlilegur hlutur og ekki þeim til lasts eða neinum öðrum að vilja komast til áhrifa. Til þess eru stjórnmálaflokkarnir og til þess erum við sem erum í stjórnmálum að reyna að komast til áhrifa, að koma okkar málum fram, en við verðum auðvitað að gera okkur grein fyrir að ekkert okkar hefur undir höndum hinn eina rétta sannleika. Stjórnmál eru miðlun hugmynda og miðlun skoðana og menn þurfa að ná niðurstöðu og samkomulagi um hlutina.

Ég vildi bara draga þetta fram svo hér stæði ekki eftir það sjónarmið sem hér féll. Vafalaust hefði mátt hugsa það betur, ég geri ekki neina sérstaka athugasemd við það sjónarmið en læt bara mín sjónarmið koma fram í þessum efnum því að mér finnst að við megum vara okkur á að gera lítið úr því sem við sjálf erum að gera því að það veikir tiltrú almennings á störfum okkar og stjórnmálunum og það er ekki gott. Það vegur miklu frekar að lýðræðinu sjálfu ef menn ganga langt í þessum efnum og ég er svo sem ekki að segja að það hafi verið í þessu tilviki.

Virðulegi forseti. Í þessari skýrslu er af mörgu að taka og hægt að taka mörg mál fyrir og ræða þau ítarlega en það verður að afmarka sig við fáein atriði. Það sem mér finnst kannski standa upp úr og vera aðalatriði í því sem ráðherra vill koma á framfæri er það að ná eigi að sátt um verndun verðmætra náttúrusvæða og vinna eigi að því að skapa sátt um slíka hluti. Ég get alveg tekið undir það. Það er hlutverk stjórnmálamanna að ná samkomulagi um hlutina og ná sátt um þá og helst sem víðtækastri sátt. En í þessari áherslu, sem hefur verið mjög sterk í flokki ráðherrans, bæði fyrir kosningar og eftir, finnst mér felast skilaboð um að fyrri ákvörðunum hafi verið áfátt, að þær hafi verið teknar í mikilli ósátt eða teknar ákvarðanir sem hefði ekki átt að taka ef menn vildu gæta þess að sýna sátt. Ég held ekki. Það hefur vissulega ekki verið sátt um margar ákvarðanir í umhverfismálum, sérstaklega ekki margar ákvarðanir í virkjunarmálum. Það var engin sátt um þá ákvörðun að fara í Kárahnjúkavirkjun en yfirgnæfandi meiri hluti þjóðarinnar studdi það. Mig minnir að í öllum könnunum hafi tveir þriðju stutt þá framkvæmd og einn þriðji verið á móti. Það er alveg rétt að það er hægt að segja að það sé ekki sátt en það er yfirgnæfandi meiri hluti. Og ég get ekki fallist á að rangt hafi verið að ráðast í Kárahnjúkavirkjun með þessa niðurstöðu fyrir framan mig.

Ég veit ekki um neina meiri háttar virkjunarframkvæmd á seinni árum sem hægt er að segja um að hafi mætt yfirgnæfandi andstöðu landsmanna. Um margar þeirra sem ætlunin er að ráðast í er vitað að er ágreiningur og hægt er að segja að það sé ekki sátt um þær. Það er ekki sátt um að ráðast í að virkja í neðri hluta Þjórsár en ég held að yfirgnæfandi meiri hluti landsmanna styðji það. Það er ekki víst að sátt sé um að fara í jarðhitasvæðin eða háhitasvæðin til að fá orku fyrir Helguvík eða einhverjar aðrar framkvæmdir. Örugglega er ekki sátt um það en ég hugsa að það sé yfirgnæfandi meiri hluti fyrir því. Ég þekki að vísu ekki allar kannanir og man ekki eftir öllum sem til kunna að vera um einstakar hugmyndir um virkjanaframkvæmdir en það væri fróðlegt að fá það fram hvernig það liggur.

Ég held að almennt megi segja að það sem gert hefur verið á síðustu árum og áratugum hafi verið gert með góðum stuðningi landsmanna. Ég get ekki tekið undir það, ef það er meining manna með þessu tali, að menn hafi verið að gera rangt á hverjum tíma því að ég held að menn hafi ekki verið að gera rangt á þeim tíma. Ég held t.d. að bændur hafi ekki verið að gera rangt á sínum tíma þegar þeir grófu skurði og ræstu fram votlendi. Það var nauðsynlegt á þeim tíma til að bæta lífskjör landsmanna. Á sama hátt tel ég nauðsynlegt og rétta aðgerð að stíga skrefið til baka af því að við getum það og eigum færi á því.

Allir hlutir eru þannig að það er ekki ákvarðað í eitt skipti fyrir öll hvað er rétt í þeim efnum. Þetta er í fyrsta lagi matsatriði, þetta er byggt á viðhorfum fólks og viðhorfin breytast mikið á löngum tíma. Viðhorf þjóðarinnar hafa breyst mikið til umhverfismála á síðustu 20 árum, m.a. fyrir tilverknað þeirra sem hafa gengið mjög fram í þeim efnum og beitt sér fyrir því að ryðja braut nýjum hugmyndum um verndun svæða og annað slíkt. Það hefur bara verið góðs viti og menn hafa náð góðum árangri og breytt viðhorfum landsmanna jafnt og þétt í gegnum tíðina. Ég hugsa að við fengjum ekki sömu afstöðu til liðinna framkvæmda og var þá ef við mældum það í dag. Við þurfum að hafa í huga að þetta er breytilegur heimur og við getum ekki lagt á það mat eða sett það fram að eitthvað sé ákveðið og rétt í eitt skipti fyrir öll.

Við skulum taka sem dæmi þá hugmynd Landsvirkjunar um virkjun sem ég held að kölluð sé Bjallavirkjun. Ég veit svo sem ekki mikið um hana og hef ekki komið mér upp neinni skoðun á því máli, hvort það sé rétt eða rangt. Ég hef

þó séð í gömlum gögnum að þarna var vatn í u.þ.b. 600 ár, Stóravatn. Talið er nokkuð víst að sú dæld sem á að stífla til að búa til lón eða vatn hafi áður verið stöðuvatn, Stórisjór, sem hafi horfið í Veiðivatnaeldum um 1480. Er það endilega svo rangt að gera aftur það sem einu sinni var? Ég vil að minnsta kosti á þessu stigi ekki segja nei, við eigum ekki að skoða þessa hluti. Mér finnst að alveg eins megi segja: Við skulum skoða það. Þetta kann að vera skynsamlegt og látum meta þetta. Látum gera umhverfismat á þessari framkvæmd þannig að við sjáum hvernig framkvæmdin er hugsuð og hvaða áhrif hún hefur og þá getur hver og einn lagt mat á það og myndað sér skoðun á því hvað honum finnst um þessa hugmynd. Ég skal ekki segja hvað mönnum kann að finnast um það þegar það liggur fyrir en mér finnst að menn eigi ekki að segja nei strax.

Virðulegi forseti. Ég tek undir margt í því sem kemur fram bæði í stjórnarsáttmálanum og í skýrslunni, eins og um verndun svæða við Þjórsárver og Langasjó. Það er afrakstur umhverfisverndarsinna gegnum árin sem hefur breytt viðhorfi mínu til þess. Kannski hafa fleiri breytt viðhorfi sínu til þessara mála gegnum árin og kannski er meiri hluti þjóðarinnar sömu skoðunar.

Ég vil segja um lýðræði og fræðslu sem er einn af fjórum þáttum sem dregnir eru fram í þessari skýrslu að ég tel mjög mikilvægt að hafa umgjörðina um þessi mál þannig að þess sé gætt að fólk geti komið að málum, geti fengið góðar upplýsingar um hugmyndir sem á döfinni eru og komið sínum sjónarmiðum að, það er mjög mikilvægt, en mér finnst ákvarðanaferlið vera orðið afskaplega seinvirkt. Ég tel að fara þurfi í gegnum þennan þátt málsins með það í huga að stytta allan þennan tíma, ekki til að útiloka eða takmarka möguleika almennings til að koma sínum sjónarmiðum að heldur til að flýta því að niðurstaða fáist fyrr.

Það er algjörlega óásættanlegt eins og Vestfirðingar hafa þurft að búa við að fáeinir menn sem sætta sig ekki við niðurstöður ráðherra geti tafið vegaframkvæmdir árum saman og þúsundir manna líði fyrir það. Það er bara algjörlega óásættanlegt. Fólki hefur verið gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum, búið er að taka tillit til þeirra og komin er niðurstaða en menn hætta ekki. Og meira að segja samtök á landsvísu taka sér fyrir hendur að koma í veg fyrir áframhaldandi áform um vegagerð þarna. Hvað á þetta að þýða? Mér finnst allt of langt gengið í þessum efnum þegar menn fara alla þessa leið til að koma í veg fyrir að lögmæt áform nái fram að ganga.

Það er nefnilega mikilvægur hluti af lýðræðinu að menn sætti sig við niðurstöðu eða uni því að hún hafi verið tekin (**Gripið fram í:** Eða leiti réttar síns.) Eða leiti réttar síns? Hvaða rétt á Landvernd í því að tefja vegagerð á Vestfjörðum árum saman? Er það einhver réttur þeirra? (**Gripið fram í:** Má ekki láta reyna á …?) Það er búið að gefa öllum kost á að koma sjónarmiðum sínum að og taka tillit til þeirra. Það er búið að taka langan tíma í þetta ferli og samt, af því að mönnum líkar ekki niðurstaðan, á að leita allra lagakróka til að koma í veg fyrir framkvæmdir. Ég er að gera athugasemdir við það. (Gripið fram í.) Mér finnst vera takmörk fyrir því hvað menn eiga að geta tafið fyrir hlutunum lengi með þessum hætti. Vegna þess að þeir sem tala um sátt eru kannski sumir hverjir bara að tala um sátt um sína skoðun og ef hún nær ekki fram að ganga er leitað allra leiða til að koma í veg fyrir að niðurstaðan nái fram að ganga. Um það getur aldrei orðið sátt, hv. þm. Árni Þór Sigurðsson, það er ekki lýðræði.

Við verðum að muna eftir því að lýðræði er það þegar fólk býr saman og reynir að una hvert öðru þeirri niðurstöðu sem leikreglur hafa leitt til. Það verður ekkert lýðræði eða sátt um það að fáeinir einstaklingar taki sér það vald og rjúfi sig út úr og komi í veg fyrir að meirihlutavilji nái fram að ganga. Menn verða að gæta að því. Það leiðir bara til þess að menn breyta lögum, breyta ferli mála til að tryggja það að lögmæt niðurstaða nái fram að ganga og það er eðlilegt.

Virðulegi forseti. Af því að svo lítill tími er eftir langar mig að geta þess að ég legg mikla áherslu á að Alþingi og stjórnmálaflokkar efli umhverfismálin og sérstaklega umhverfisráðuneytið. Það er mjög mikilvægt í nútímaþjóðfélagi að gefa því ráðuneyti meiri tök á því sem lýtur að umhverfi. Ég tala mjög fyrir því að til umhverfisráðuneytisins verði flutt verkefni sem í dag eru hjá atvinnuvegaráðuneytum, bæði landbúnaðar- og sjávarútvegsráðuneytum. Hluti af þeim hefur þegar verið fluttur til umhverfisráðuneytisins í sambandi við stjórnkerfisbreytingarnar á síðasta ári og það er gott en meira þarf að gera sem lýtur að rannsóknum og nýtingu auðlinda, sérstaklega hafsins. Það er algjörlega nauðsynlegt og knýjandi þörf á að losa hafsvæðið og málefni þess undan krumlum LÍÚ og þeirrar klíku sem ræður ríkjum í Hafrannsóknastofnun og hefur mikil áhrif á sjávarútvegsráðuneytið. Það er algjörlega nauðsynlegt. Við sjáum hvernig nýting hafsins er og að þar er að mörgu að hyggja sem ekki er hugað að í dag vegna þess að hagsmunasamtökin hafa of sterka stöðu. Notkun botnvörpu hefur mikil áhrif á lífríki hafsins, bæði botninn sjálfan og lífríkið þar fyrir ofan, og það að nýta þessi veiðarfæri í nánast óheftum mæli er ekki rétt. Menn eiga að fara að huga að því að stýra nýtingu veiðarfæra til að tryggja að lífríkið í hafinu spillist ekki því að við viljum væntanlega hafa sjálfbæra þróun þar eins og fyrir ofan yfirborð hafsins. Við komumst ekkert áfram í þessum efnum meðan þessi mál eru vistuð undir handarjaðri hagsmunaaðila. Fleira væri ástæða til að nefna varðandi verndun og nýtingu hafsins en ég læt staðar numið enda tíma mínum lokið. Ég ítreka ánægju mína með að þessi mál skuli vera tekin hér til umræðu á svona breiðum grundvelli, á grundvelli skýrslu ríkisstjórnarinnar.

[12:26]

Helgi Hjörvar (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. ráðherra fyrir að leggja þessa skýrslu fram. Það er vel til fundið hjá ráðherranum að gera það og gagnleg samantekt á þeirri uppbyggingu sem verið hefur í málaflokknum um langt árabil. Ég vil sérstaklega fá að nota tækifærið og þakka ráðherranum fyrir niðurlag skýrslunnar og þá ekki síst þá ágætu tilvitnuðu setningu sem hv. þm. Illugi Gunnarsson vék hér að áðan og las úr ræðustólnum og sneri að verkefnum dagsins.

Í náttúruverndarmálum geta unnist á þessu kjörtímabili gríðarlega stórir áfangar. Þegar í stjórnarsáttmálanum er skörulega gengið til verks og stór mikilvæg landsvæði tekin

fyrir alla Íslendinga, náttúruperlur sem við unnum öll. Því er lýst yfir að þau séu frátekin, þau séu til verndunar og að ríkisstjórnin vinni að gerð áætlunar um vernd og nýtingu náttúru Íslands. Sú áætlun mun kannski ekki líta dagsins ljós fyrr en árið 2010 en þó á þessu kjörtímabili og fá afgreiðslu hér á Alþingi og tryggja að viðamikil og víðáttumikil landsvæði og mikilvægar náttúruperlur verði friðaðar til frambúðar. Mjög mikilvægur áfangi og gríðarlegur sigur næst í náttúruverndar- og umhverfisbaráttunni á þessu kjörtímabili með því. Ég vil líka halda til haga Vatnajökulsþjóðgarðinum sem er stofnaður á þessu kjörtímabili og er gríðarlegur áfangi í umhverfismálum á Íslandi.

Ég vil þakka hv. þingmönnum sem rætt hafa um skýrsluna fyrir þeirra mál en þó leyfa mér að gera athugasemdir við það með hvaða hætti forustumenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs tala um umhverfismálin í þinginu dag eftir dag. Rétt tveir dagar eru síðan formaður flokksins, Steingrímur J. Sigfússon, stóð hér og sagði að Vatnajökulsþjóðgarður væri ekki barn í brók. Hér kemur nú talsmaður flokksins í umhverfismálum, Kolbrún Halldórsdóttir, og segir okkur að umhverfisráðuneytið og umhverfismálin séu einhvers konar botnlangi sem skipti engu máli. Þetta sé svo ómerkilegt ráðuneyti af því að alls konar verkefni séu í öðrum ráðuneytum.

Það er ekki málaflokknum til framdráttar og ekki umhverfisvernd í landinu til framdráttar að tala með þessum hætti um umhverfismálin, um stofnanir sem sinna umhverfismálunum og um stóra áfanga í náttúruvernd eins og Vatnajökulsþjóðgarður er. Við eigum að leggja metnað okkar í að tala þennan málaflokk upp en ekki niður og beini ég því til þingmanna að hafa það í huga bæði í dag og aðra daga.

Ég vil einnig vísa algjörlega á bug þeim aðdróttunum sem fram komu í máli hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur í garð hæstv. umhverfisráðherra. Menn geta deilt á stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar í umhverfismálum, að meira hefði getað náðst fram eða að of langt sé gengið eða haft ýmsar skoðanir á því. En ég held að það sé fullkomlega ósanngjarnt af hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að segja að hæstv. umhverfisráðherra hafi ekki staðið vaktina. Ég held þvert á móti að hæstv. umhverfisráðherra hafi staðið vaktina vel og dyggilega og þannig að eftir hafi verið tekið um land allt og stundum hrikt í. Það getur á köflum kostað býsna mikinn kjark að standa umhverfisvaktina, ekki síst á erfiðum tímum í efnahagsmálum eins og nú eru. Það held ég að hæstv. umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, hafi sannarlega gert og fullkomlega ómaklegt sé af hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur að vega að henni og hennar starfi með þessum hætti.

Það mikilvægasta sem við eigum fram undan eru svo auðvitað loftslagsmálin. Það er stærsta verkefni heimsins alls. Þær hrikalegu afleiðingar af loftslagsmengun sem eru fullkomlega fyrirsjáanlegar og eru af manna völdum og við í heiminum verðum í sameiningu að takast á við. Það er mikilvægt að framganga Íslands í þeim viðræðum sé til sóma. Sú umræða hefur á löngum köflum verið afar undarleg svo að ekki sé meira sagt. Það er best fyrir heiminn að menga meira á Íslandi, segja sumir. Þeir virðast halda að Ísland sé eina landið í heiminum þar sem hægt sé að virkja endurnýjanlegar orkulindir. En hv. þingheimi til upplýsingar er það alls ekki svo. Þeir virðast halda að valkostirnir standi um það að reisa kolaorkuver í Kína eða vatnsaflsvirkjun á Íslandi en, hv. þingmenn, það er alls ekki svo.

Yfir helmingurinn af álverunum í heiminum er knúinn af vatnsaflsvirkjunum af því að þannig vill til að vatn rennur víðar í heiminum en á Íslandi og menn virkja vatn víðar í heiminum en á Íslandi. Ef einhver lætur sér detta í hug að ábyrgt alþjóðafyrirtæki eins og Alcoa, vandað í starfsaðferðum eins og við þekkjum af framgöngu þess hér, sé að velta því fyrir sér að byggja kolaorkuver í Kína eða álver á Húsavík þá held að það sé nokkuð mikill misskilningur. Slík fyrirtæki leita að leiðum til þess að byggja ábyrgar verksmiðjur og virkjanir hér eða annars staðar. Það kallar ekki á að við eigum að fórna umtalsverðum náttúrugæðum fyrir heiminn. Við þurfum ekki að fórna náttúruperlum okkar í þessu. En hitt eigum við sem er þekkingin til að hjálpa öðrum við að virkja endurnýjanlegar orkulindir í ríkari mæli og auðvitað má nýta þá þekkingu til að minnka hin hnattrænu áhrif.

Hættan í þessari nálgun, þeirri nálgun að við eigum að berjast fyrir ókeypis mengunarheimildum fyrir alþjóðleg stórfyrirtæki, er sú að hún gengur þvert gegn meginmarkmiðum baráttunnar gegn loftslagsmengun. Baráttan gegn loftslagsmengun gengur nefnilega út á það að alþjóðasamfélagið komi sér saman um að setja framleiðslunni í heiminum mörk, og að framleiðslan í heiminum þurfi að borga fyrir mengun. Ekki að hún fái ókeypis leyfi frá íslensku ríkisstjórninni til að menga loftslagið í heiminum meira.

Og hvers vegna er þetta gert? Þetta er gert til þess að þrýsta á hinar ýmsu framleiðslugreinar, m.a. álbræðslurnar í heiminum, um að nýta umhverfisvænni leiðir í starfsemi sinni. Meðan það kostar ekkert að menga og meðan menn geta fengið slíkar heimildir eins og þeim sýnist mun enginn iðnaður draga úr sinni mengun. En mengunin, til að mynda í áliðnaðinum, er ekki fasti. Mengun í áliðnaði fer verulega eftir því hvaða aðferðir eru notaðar og hægt er að fara ódýrar leiðir og hægt að fara dýrar leiðir. Hugmyndin í loftslagsmálum er sú að þjóðir heims komi sér saman um að láta það kosta að menga og hvetja þannig framleiðslugreinarnar til þess að draga úr mengun.

Í áliðnaðinum vita menn m.a. að hægt er að bræða ál með rafskautum sem ekki valda þeirri loftslagsmengun sem núverandi tækni gerir. Loftslagsbaráttan snýst um að þrýsta þannig á iðnaðinn og skapa honum hin almennu viðskiptalegu skilyrði að það borgi sig fyrir hann að innleiða umhverfisvænni tækni. Það gerum við ekki með því að kalla eftir sérískenskum ákvæðum um það að menn eigi endilega fá að menga meira á Íslandi af því það sé betra fyrir heiminn — það er bara vitleysa, góðir hálsar. Það er ekkert betra fyrir heiminn að gefa mönnum heimildir til þess að menga meira á Íslandi. Og það er beinlínis hættulegt ef við hefðum ætlað í þessum viðræðum að fara að leggja áherslu á okkar sérstöðu.

Þingheimur góður. Í heiminum eru 200 þjóðir. Hver og ein einasta hefur sérstöðu þó að við höldum stundum að við séum ein um það í heiminum að hafa sérstöðu. Ef þessar 200 þjóðir ætla allar að leggja áherslu á sérstöðu sína í þeim samningum sem fram undan eru er hætt við því að

ansi mörg ár líði áður en samkomulag næst um það mikilvæga verkefni sem fram undan er, að takast á við vaxandi loftslagsmengun í heiminum.

Ég sé, virðulegur forseti, að tími minn er á þrotum. Ég þakka hæstv. ráðherra aftur fyrir greinargóða skýrslu og þingheimi fyrir ágætar umræður.

[12:36]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Herra forseti. Ég vil byrja á því, eins og aðrir þingmenn, að þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir skýrslu um umhverfismál. Það er að sjálfsögðu jákvætt að umhverfismálin fái sérstakan sess í störfum Alþingis með skýrslu ráðherra af þessu tagi og umræðum um hana.

Ég vil þó segja að svo mikilvæga umræðu sem við eigum hér um umhverfismál má þó ekki hefta eða takmarka í skjóli tiltekinna formreglna um umræður eins og hér hefur verið gert. Ég vil líka láta það sjónarmið í ljósi að ég tel mikilvægt að skýrslur af þessum toga, sem ráðherrar leggja hér fram, fái umfjöllun í fagnefndum þingsins. Ég vil þess vegna koma því viðhorfi á framfæri að það er eðlilegt að skýrsla af þessum toga fari til umfjöllunar í umhverfisnefnd. Augljóslega verður ekki úr því á þessu þingi vegna þess að við erum hér á næstsíðasta degi þingsins. Ég tel því mikilvægt að það verði haft til hliðsjónar í framhaldinu.

Ég tel að umhverfismálin í víðum skilningi séu eitt mikilvægasta viðfangsefni alþjóðasamfélagsins nú um stundir og þar með um leið stjórnvalda í hverju ríki fyrir sig. Og um þetta held ég að sé kannski ekki ýkja mikill ágreiningur.

Þegar ég segi að það sé um leið mikilvægasta verkefni stjórnvalda vil ég láta það sjónarmið koma fram að markaðurinn einn og sér mun ekki leysa þau viðfangsefni sem hér er við að glíma eins og mér fannst koma fram í máli hv. þm. Illuga Gunnarssonar. Markaðurinn mun ekki leysa þessi mál á sínum forsendum. Það þarf að setja framleiðslunni og framleiðsluaðferðunum mörk.

Umræða um umhverfismál er mikilvæg í sérhverju lýðræðissamfélagi. En til þess að lýðræðið geti verið virkt þarf að tryggja rétt almennings og félagasamtaka til upplýsinga og virkrar þátttöku í umræðum og ákvörðunarferli. Enn skortir á að við fullgildum Árósasamninginn, sem er mikilvægt tæki í þessu efni, og orðalag í skýrslu hæstv. umhverfisráðherra hvað þetta snertir er allt of veikt. Ég spyr: Hvers vegna nýtti ráðherrann ekki tækifærið og setti efnisatriði Árósasamningsins inn í frumvarp til nýrra skipulagslaga sem getur verið einn þátturinn í þessu efni?

Í skipulagsmálum, og þau eru einn angi umhverfismálanna, eru samráð, umræða og skoðanaskipti gríðarlega mikilvæg. Skipulagsáætlanir sveitarfélaga lúta ákveðnu verklagi hvað þetta snertir og það er að mörgu leyti til fyrirmyndar þó að enn megi gera betur í því sambandi. Landsskipulagsstefna getur verið gott tæki til að taka á heildstæðum skipulagsmálefnum en slík stefna þarf sömuleiðis að lúta lögmálum samráðs, upplýsinga og umræðu og lýðræðislegs ferlis. Það er augljóst að stjórnarflokkarnir hafa ekki getað komið sér saman um slíka stefnumótun en ég tel að hægt væri, og sé enn hægt, að ná breiðri samstöðu um einhvers konar landsskipulagsstefnu þar sem saman fer mikilvægi samráðs á milli aðila, ríkisins, hagsmunaaðila og sveitarfélaganna hvers fyrir sig.

Loftslagsbreytingarnar eru sannarlega stærsta ógnin sem heimsbyggðin stendur frammi fyrir. Allir verða að leggja sitt af mörkum til lausnar þeim vanda. Það er skammarlegt að stærsta iðnríki heims og það ríki sem mest losar af gróðurhúsalofttegundum, Bandaríkin, skuli ekki vilja axla ábyrgð og það er forkastanleg afstaða. Það skiptir miklu, og það er rétt hjá hæstv. ráðherra, að stóru ríkin, Bandaríkin, og önnur þróuð ríki leggi sitt af mörkum en einnig vaxandi neyslusamfélög eins og Kína og Indland.

En þótt vandinn sé alþjóðlegur eru tækin til að takast á við hann ekki síst heima fyrir hjá hverjum og einum. Við þurfum að bera það sem okkur ber og muna að oft veltir lítil þúfa þungu hlassi. Við eigum að vera í fararbroddi og láta gott af okkur leiða, benda á það sem vel hefur tekist í samfélagi okkar og hvergi hvika í því að taka á okkur ríkar skuldbindingar án undanbragða. Kjarninn í alþjóðaskuldbindingunum er að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og það verður ekki gert með síaukinni neyslu.

Ég vil líka spyrja hæstv. umhverfisráðherra hvert veganesti ráðherrans verður í Kaupmannahöfn á næsta ári. Því það er ekkert, og það er að mínu mati miður, í skýrslu ráðherrans um markmið Íslendinga í þessu stóra og mikilvægasta hagsmunamáli og verkefni stjórnvalda og alþjóðasamfélagsins.

Ég ætla að nefna hér annað mál sem er mengun af völdum samgangna. Það er eitt helsta umhverfisvandamál í þéttbýli hér eins og víða annars staðar og losun gróðurhúsalofttegunda frá bílaumferð og siglingum ásamt flugsamgöngum er verulegt áhyggjuefni og alvarlegt hvað okkur miðar lítt í því að draga úr þeim vanda. Almenningssamgöngur eru nánast algjörlega vanræktar af hálfu ríkisvaldsins hér á landi. Þrátt fyrir alþjóðlegar skuldbindingar, m.a. frá Ríó, og fögur fyrirheit í samgönguáætlunum og stjórnarsáttmála er skilnings- og áhugaleysi stjórnvalda allt of mikið.

Ég er forvitinn að vita hvað líður störfum nefndar samgönguráðherra frá því í maí í fyrra um almenningssamgöngur en nefndin kynnti drög að tillögum sínum í febrúarbyrjun á þessu ári. Nú veit ég ekki hvort hæstv. umhverfisráðherra getur svarað því en við þessu þurfum við að fá svör. Vinstri hreyfingin – grænt framboð hefur lagt fram tillögur hér á Alþingi um að efla almenningssamgöngur en tillagan fæst því miður ekki afgreidd eða rædd í nefnd og því síður afgreidd út úr þingi.

Hér liggur líka fyrir tillaga frá fulltrúum allra flokka um að kanna aðra kosti í almenningssamgöngum, svo sem eins og lestarsamgöngur, en þrátt fyrir jákvæðar umsagnir þá hreyfist málið heldur ekki í nefnd. Því miður virðist allt of lítill vilji til að gefa þessum þáttum aukið vægi hvað sem líður fögrum yfirlýsingum í hátíðarræðum.

Gjaldtaka er leið, og það er nefnt í skýrslu umhverfisráðherra, til að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá vegasamgöngum og örva notkun umhverfishæfra ökutækja og eldsneytis. Í þessu efni þarf að gera miklu meira en þegar hefur verið gert og mér leikur líka forvitni á að vita hvað ríkisstjórnin hyggst fyrir með þær tillögur sem þegar liggja fyrir í nefndarformi hvað þetta áhrærir.

Herra forseti. Þjóð sem byggir afkomu sína jafnmikið á auðlindum sjávar og við Íslendingar, og erum eyþjóð, vit-

um hversu viðkvæm hafsvæðin og lífríki hafsins eru fyrir hvers konar mengun. Við erum líka matvælaframleiðendur til lands og sjávar og þurfum að tryggja matvælaöryggi og innlenda framleiðslu. Auknir skipaflutningar, sem m.a. fylgja loftslagsbreytingum, munu hafa áhrif við Íslandsstrendur. Norðurskautssiglingar munu stóraukast. Aukin olíuumsvif verða á norðurslóðum og það leiðir einnig til aukinnar skipaumferðar. Á sama tíma er af fullri alvöru verið að undirbúa olíuhreinsunarstöð á Vestfjörðum. Stakir ráðherrar segjast í yfirlýsingum sínum andvígir þeim áformum en hvað aðhafast þeir og hvað hyggjast þeir gera í því sambandi?

Við þurfum að vera vel á verði hvað varðar mengun sjávar og ég vil minna sérstaklega á þingsályktunartillögu sem ég hef flutt ásamt öðrum um að samdar verði reglur um siglingaleiðir við norðan- og vestanvert Íslands, m.a. í tengslum við Norðuríshafssiglingar, og afla staðfestingar Alþjóðasiglingamálastofnunar á þeim. Þetta mál hefur því miður heldur ekki fengist rætt eða afgreitt þó að í sjálfu sér ætti ekki að vera ágreiningur um það.

Því hefur nú þegar verið haldið fram í þessari umræðu að umhverfismálin séu jaðarmálaflokkur hjá núverandi ríkisstjórn þvert á það sem stendur í skýrslu umhverfisráðherra. Um þetta eru vafalaust mismunandi skoðanir og við tökumst á um það eins og gengur. En ég tel að þessar fullyrðingar eigi við rök að styðjast og það sést á því að umhverfisráðherra, hvað sem líður vilja ráðherrans sjálfs, er í sífelldri vörn gagnvart samherjum sínum í ríkisstjórnarliðinu. Þegar horft er á yfirlýsingar annarra ráðherra, m.a. iðnaðarráðherra og forsætisráðherra, verður því miður ekki séð að umhverfisráðherra fari ein og óskipt með umhverfismál í ríkisstjórninni.

Flokkur umhverfisráðherrans mótaði stefnu fyrir síðustu kosningar og kallaði Fagra Ísland og bauð landsmönnum til fylgis við sig um þá stefnu. Sú stefna beið hins vegar, að okkar mati í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði, skipbrot strax í stjórnarsáttmálanum og er enn pikkföst á strandstað hálfu öðru ári síðar.

Herra forseti. Við eigum öll þessa jörð saman. Verkefni okkar er að tryggja sjálfbæra þróun sem gerir okkur kleift að mæta þörfum okkar án þess að draga úr möguleikum komandi kynslóða á að mæta þörfum sínum og að tryggja náttúrunni og lífríkinu rétt til að þróast á eigin forsendum. Umhverfislegir, efnahagslegir og samfélagslegir þættir þurfa að fléttast saman í allri þróun en því miður hefur hin pólitíska umræða tilhneigingu til að einskorðast við þröngt skilgreinda efnahagslega hagsmuni einkum þegar á móti blæs og það er varasöm þróun.

Efnahagsleg velferð verður aldrei tryggð með því að ganga á höfuðstól umhverfis og samfélags. Því miður hafa íslensk stjórnvöld um langt árabil látið hagsmuni umhverfis og náttúru sitja á hakanum í glórulausri trú á stóriðju með tilheyrandi mengun og náttúruspjöllum og það er viðurkennt í skýrslu umhverfisráðherra. Á hinn bóginn er fátt bitastætt í skýrslunni um að nú verði blaðinu snúið við og umræðan hér í dag eykur ekki bjartsýni á að nýir tímar séu í vændum í þessu efni. Ég vil þó undir lokin, herra forseti, aftur þakka ráðherranum fyrir að flytja þessa skýrslu því það er nýbreytni og það er jákvætt. En ég kalla eftir því að skýrslur af þessum toga fái ríkari tíma til umræðu í þinginu og fari til umfjöllunar í viðkomandi (Forseti hringir.) þingnefndum.

[12:46]

Kjartan Ólafsson (S):

Herra forseti. Ég vil eins og aðrir hv. þingmenn þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir þessa skýrslu, að hún skuli vera lögð hér fram og fá þá umfjöllun sem raun ber vitni í dag. Ég get jafnframt tekið undir það með hv. þm. Árna Þór Sigurðssyni að umhverfisnefnd getur tekið þessa skýrslu til umræðu þó það verði á nýju þingi í haust. Umhverfisnefnd getur þá farið yfir skýrsluna efnislega og ég tel að það væri mjög jákvætt.

Við erum að fara yfir þessa skýrslu og reyna að átta okkur á þeim efnisþáttum sem við erum sammála um og það sem við erum ekki sammála um. Við reynum að ná sáttum og fara yfir þessi mál sem eru náttúruverndin og umhverfismálin. Ég tek undir ræðu kollega míns, hv. þm. Illuga Gunnarssonar, sem lýsti stefnu Sjálfstæðisflokksins mjög vel og fór vandlega yfir efnahagslega og umhverfislega þætti sem svo nauðsynlegt er að við höfum í huga. Fyrir það vil ég þakka. Mig langar jafnframt, herra forseti, að lesa hér upp eina setningu í þessari skýrslu sem mér finnst vera góð og við þurfum að hafa í huga. Þess vegna les ég hana sérstaklega upp, hún er á bls. 10.

Þar segir:

„Hér er um að ræða síkvikt samspil jökla, eldvirkni, jökulhlaupa, eldgosa og jarðhita.“

Það er verið að lýsa náttúru Íslands. Mér finnst að þetta sé atriði sem við verðum að hafa í huga, náttúra okkar er síkvik, hún breytist sí og æ. Við þurfum að lifa með þessari náttúru, lifa af landinu og taka tillit til þeirra breytinga sem eru hverju sinni.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði í ræðu sinni áðan að það væri verið að fórna náttúruperlum á altari stóriðju. Mér finnst á einstaka stað í þessari ágætu skýrslu verið að ýja að þessu. Þessu er ég alls ekki sammála. Ég held að virkjanir hafi í mörgum tilfellum stórbætt náttúru okkar.

Mig langar að fara nokkrum orðum yfir virkjanir. Ég hef búið í nábýli við Þjórsár-/Tungnaársvæðið, unnið á því í marga áratugi og þekki hvernig það svæði hefur breyst. Tökum sem dæmi að ein mesta náttúruperlan á landinu, alla vega á Suðurlandi, er gjáin í Þjórsárdal. Að ganga frá Stöng og upp í gjána er einstök upplifun. Ég hef gert það með útlendingum og það er einstakt. Þetta er einstök náttúruperla, ekki síst síðari ár.

Hvað hefur breyst? Þegar Búrfellsvirkjun og Sultartangavirkjun komu hætti Þjórsá að flæða yfir þetta fallega svæði með jökulleir og ísa og eyðileggja svæðið nánast. Nú er gjáin perla, ein mesta perla í Þjórsárdalnum. Það hefur gerst fyrir tilstilli virkjananna og beislunar þessara jökulvatna. Við eigum þess vegna ekki alltaf að segja að verið sé að fórna náttúruperlum á altari stóriðju. Ég get nefnt mýmörg dæmi á Þjórsár-/Tungnaársvæðinu sem eru gersemar vegna þess að búið er að beisla þessi jökullón sem þvældust um og eyddu gróðri, fluttu jökulleir og sanda yfir gróin lönd. Við eigum að horfa á og nálgast þetta frá því sjónarmiði líka, þarna eru tveir vinklar í sem við þurfum að hafa í

huga. (Gripið fram í.)

Við skulum nýta vatnsaflið. Það er talað um Þjórsárverin í skýrslunni. Auðvitað ætlum við okkur að vernda þau, það hefur hvergi komið fram að ekki skuli nýta Þjórsárverin. Hins vegar er mögulegt að vegna hitnunar breytist landslag í Þjórsárverum. Vötnin geta líka breytt Þjórsárverum, við skulum vera undir það búin líkt og með Langasjó. Skaftá rann í gegnum Langasjó. Svo að ég vitni aftur í þessa ágætu setningu þá er náttúran síkvik og við verðum að fylgjast með því og vera tilbúin að átta okkur á þeim hlutum.

Ég sé að tími minn styttist. Ég hef komið að þeirri hugmynd að umhverfisnefnd fari nú og skoði Hekluskógaverkefnið sem mundi upplýsa umhverfisnefnd mikið um það sem ég hef hér verið að segja.

Í skýrslunni er talað um innlenda framleiðslu og ég vil nefna það hér að menn eiga að huga að því að nýta innlendar vörur. Hér fyrir þinginu hefur legið frumvarp um að við gerumst aðilar að innri matvælamarkaði Evrópusambandsins. Þá skulum við hafa það í huga í öllum flokkum að það er mikilvægt að við framleiðum holl og góð matvæli og nýtum þau hér innan lands. Það sparar okkur mikinn útblástur og ég held að það sé okkur mjög nauðsynlegt.

Ég kom aðeins inn á það sem gerst hefur á Þjórsár-/Tungnaársvæðinu en ég get ekki farið héðan án þess að nefna stórvirki sem unnin voru hér á tímum áður. Í skýrslunni er talað um umhverfismál í sögulegu samhengi. Vita menn á hinu háa Alþingi hvað gert var þegar Markarfljótið sjálft var afgirt en það rann fyrir Landeyjarnar allar austur undir Vestur-Eyjafjöll, allt í gegnum Þverá, Hólmsá og út í Þjórsá þannig að bæirnir í Þykkvabænum eru allir uppi á hæstu hólum? Hvað skyldu nútímaumhverfissinnar segja ef fara ætti í slíkar framkvæmdir eins og gert var en þar ávannst þá eitthvert besta landbúnaðarland á Íslandi? Þetta vil ég draga fram þegar menn ræða um það hér að ekki megi búa til lón við Bjallavirkjun. Mér finnst að við þurfum að koma því sem verið er að gera svolítið í sögulegt samhengi.

Stærstu birkiskógar Íslands munu sjást nú á næstu árum á Skeiðarársandi og það er fyrir tilstilli þess að lagður var vegur yfir Skeiðarársand og árnar stokkaðar. Fyrir sunnan þjóðveginn er að koma upp breiða af birkiskógum þar sem birkifræin frá Skaftafelli hafa fengið að sá sér og spíra — þar er að koma mikill skógur sem við munum sjá. Þetta er allt fyrir það að lagður var vegur. Svo tala menn um að ekki megi leggja veg yfir Kjöl, það muni spilla einhverju. Auðvitað mun það stórbæta samgöngur á milli Suður- og Norðurlands. Það munu koma skógar í kjölfarið þar sem voru skógar fyrir á Kili, það er alveg augljóst mál. Við eigum að horfa á þessar jákvæðu hliðar á framkvæmdunum. (Gripið fram í.) Þar vil ég enn minna á þessa síkviku náttúru okkar.

Vatnajökulsþjóðgarði eru gerð góð skil og ég vænti þess og vona að Alþingi sjái sér fært að standa við þær fjárskuldbindingar sem við ætlum okkur til þess að það verkefni megi verða eins og við viljum sjá.

Ég sé að tími minn líður óðum. Mig langar aðeins inn í loftslagsumræðuna sem hér hefur verið nokkur og minna á ráðstefnu sem ég sat ásamt hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur á Gotlandi í síðustu viku. Ráðstefnan var um orku- og loftslagsmál þar sem menn fóru yfir þá gríðarlegu mengun sem orðin er í Eystrasaltinu vegna bæði köfnunarefnis- og ekki síst fosfórsmengunar þar sem nánast er búið að drepa líf á stórum svæðum í Eystrasaltinu. Við heyrum um áhyggjur nágranna okkar varðandi mengun.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir spurði rússneska fulltrúann hvað Rússland framleiddi mikið af orku sinni úr kjarnorku. Jú, það stóð ekki á svarinu. Rússar framleiða 16% af heildarorku úr kjarnorku en það fannst honum ekki nóg. Fulltrúinn sagði jafnframt án þess að vera spurður: Við munum nú innan örfárra ára tvöfalda það og rúmlega það þannig að 35–40% af orkunotkun Rússa komi úr kjarnorku. Hann bætti við: Við erum að huga að því að fara í vatnsafl og gufuafl. Það var innleggið frá Rússum í umræðuna um að spara CO_2 og um endurnýjanlega orkugjafa en við höfum sérstöðu varðandi þá hér á Íslandi.

Í lokin, herra forseti, vil ég taka undir lokaorð þessarar skýrslu sem segir að við Íslendingar höfum (Forseti hringir.) meiri möguleika en flestar aðrar þjóðir til að byggja atvinnu okkar upp, standa að því með því að lifa í sátt og samlyndi við (Forseti hringir.) náttúruauðlindirnar og þannig munum við vinna.

[Fundarhlé. — 12:57]

[13:30]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Virðulegi forseti. Ég þakka umhverfisráðherra fyrir þessa skýrslu um umhverfismál, sem mér þykir gefa ágæta heildarmynd af málaflokknum. Menn greinir á um hvað vanti en mér finnst margt af ágætu efni og spennandi hlutum í skýrslunni sem ekki hefur mikið verið minnst á í þessari umræðu og verður sjálfsagt ekki.

Í skýrslunni kemur m.a. fram að umhverfisráðuneytið sé orðið 18 ára. Umfangið á verkefnum þess ráðuneytis er orðið svo gríðarlegt að það hefði verið gaman að segja það þeim sem héldu á sínum tíma, og héldu því jafnvel fram, að umhverfisráðuneytið væri haganlega gert, lítið verkefni fyrir mann sem vantaði ráðherrastól. Nú er stóra spurningin: Hvar hefjast þessi mál og hvar enda þau? Það gerir vanda umhverfisráðherrans oft heilmikinn því að mörg spennandi mál sem snerta umhverfismál heyra beinlínis undir önnur ráðuneyti eða tengjast málum sem heyra þar undir og því kannski erfitt um vik að beita sér.

Í kafla í þessari skýrslu, um verkefni á sviði umhverfismála, er rætt um náttúruvernd og það er jú hið eilífa umræðuefni þessara daga og missira um umhverfismál. Þar er greint frá því að ríkisstjórnin hafi ráðist í gerð rammaáætlunar og það er jú tæki til að skapa sátt á milli verndar og nýtingar til orkuvinnslu í framtíð. Það eru reyndar til fleiri nýtingarform en orkuvinnsla sem takast á við þessa vernd, eins og t.d. ferðamennska, og nauðsynlegt að farið verði í svipað átak gagnvart þeirri nýtingu landsins — að mótuð verði landnýtingarstefna fyrir ferðamennsku og að þau svæði sem ferðaþjónustan getur nýtt sér til framtíðar verði skilgreind. Slík stefna er á margan hátt forsenda fjárfestinga, markaðssetningar og uppbyggingar á innviðum í ferðaþjónustu.

Af þeim fréttum sem ég hef haft af vinnu þessarar

rammaáætlunar má marka að hún sé bara rétt að fara af stað og kannski hefur tímanum ekki verið nógu vel varið í þeim ranni. Kallað er eftir hugmyndum frá orkufyrirtækjum þessa daga á haustmánuðum 2008 og er ætlunin að skila af sér rammaáætlun eftir eitt ár. Það verður að teljast kraftaverk, held ég, ef niðurstaða vinnu sem verður unnin með þeim hraði verður svo óumdeild að hún geti orðið grundvöllur að þeirri sátt sem menn tala um. Það skal nefnilega vanda það sem lengi skal standa og ég held að ég leyfi mér að skora á ráðherra að fresta lokum þessa verkefnis um eitt ár eða þar um bil.

Ráðherra ræðir um að fá þeirra svæða sem eru á náttúruverndaráætlun hafi hlotið verndun og segir að fara þurfi yfir verklagið. Ég tel því rétt að spyrja, þrátt fyrir jákvæð orð hér áðan hjá ráðherranum, hvort hún stefni að því að taka skipulagsvaldið frekar af sveitarfélögum í þessu sambandi.

Komum þá að Vatnajökulsþjóðgarði sem er frábært verkefni. Lögin um hann voru jú samþykkt á vorþingi 2007. Þórunn tók þar við kefli eftir glæsilegt boðhlaup Sivjar, Sigríðar Önnu og Jónínu og átti fínan endasprett en fataðist aðeins í lokin þegar hún staðsetti forstöðumann þjóðgarðsins í Reykjavík en ekki úti á landi. Það stemmir ekki alveg við kosningaloforð um störf án staðsetningar en hins vegar dvel ég ekki lengur við það heldur fagna hugmyndinni um vini Vatnajökuls, hollvinasamtök þjóðgarðsins, þar sem fyrirtæki og einstaklingar koma þjóðgarðinum til stuðnings. Ég vona að staðið verði við það loforð að hollvinasamtökin fái að sjá það fé sem þau koma með fara inn í reksturinn án þess að skerða framlag ríkisins í þessu efni.

Eitt af því sem rætt er um er akstur utan vega. Það er verkefni sem Siv Friðleifsdóttir setti af stað á sínum tíma og þykir sumum undarlegt hve mikið það verkefni hefur dregist. Á meðan er farið um ýmsa slóða á landinu og nýir búnir til og það veldur þeim áhyggjum sem vilja geta ekið um landið og farið um það á óræðum slóðum án þess að níðast á því.

Varðandi mengun hafsins er töluvert rætt um siglingar í skýrslunni og þar er rætt um vákort sem er afar mikilvirkt tæki og kostar ekki mikla fjármuni, það hefur sannað sig t.d. við strandið á Wilson Muuga. Talað er um kortlagningar og ekki veitir af að kortleggja Breiðafjörð og Vestfirði þar sem siglingaleiðirnar frá Rússlandi til Ameríku liggja, en þá er rétt að spyrja: Hvað líður uppsetningu radarkerfis sem mundi gera vaktstöð siglinga kleift að fylgjast með siglingum skipa og grípa inn í um leið og skip eru meðvitað eða ómeðvitað komin út af siglingaleið með slíka farma. Um þetta liggja fyrir hugmyndir Landhelgisgæslu.

Þá er kannski hægt að spyrja áfram um mál sem eru á kantinum og tengjast umhverfisnefnd: Er nóg að eiga eitt varðskip sem hefur einhvern almennilegan togkraft? Þyrftu þau ekki að vera tvö eða þrjú eða jafnvel fleiri?

Hér hefur verið minnst á búsvæði á hafsbotni og þeirri könnun hefur kannski ekki miðað hratt en velta má fyrir sér: Verður fé til þess á komandi fjárlögum?

Loftslagsmál eru hins vegar þau mál sem eru langflóknust og mikilvægust í þessu og enginn getur skorast undan því að taka þátt í þeirri baráttu. Þar hlýtur helsta alþjóðlega áherslumálið að vera að koma í veg fyrir þennan kolefnisleka sem felst í undanþágu þróunarríkja. Þannig hafa hlutirnir færst til þeirra í staðinn fyrir að menn kannski taki til eins og gera þyrfti.

Víða má koma að í þessum efnum og t.d. má velta fyrir sér: Er ekki rétt að fara í frekari viðræður við stóriðjuna um hvaða möguleika hún á í að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og þá sérstaklega að ýta undir frekari þróun og nýja tækni, eins og t.d. í álbræðslu með keramikskautum þar sem í stað koltvísýrings yrði framleitt súrefni? Það mætti hugsa sér að þeim aðilum sem tækju þátt í slíku mætti umbuna í formi hlutdeildar í verðmæti losunarkvóta en menn geta náttúrlega rætt það. Stóra spurningin í því hlýtur að vera, eins og hér hefur verið margnefnt, hver samningsmarkmið Íslendinga séu á Kaupmannahafnarfundinum og hvort ætlunin sé að glutra niður íslenska ákvæðinu sem er margra milljarða virði og umhverfinu til mikils gagns.

Við getum líka litið okkur nær. Oft þegar talað er um umhverfismál er horft langt fram í tímann, það þarf að gera svo mikið og allt í einu og það þarf að koma fram eftir nokkur ár. Það er þess vegna hægt að takast á við vandamál samtímans og miklu hraðar. Við getum ímyndað okkur t.d. útblástur bifreiða. Eitt af þeim tækjum sem hægt er að nota til að stýra því hvers konar bifreiðar eru keyrðar, hvers konar eldsneyti er eytt er olíugjaldið, sem sett voru lög um hér í þessum sal fyrir fjórum árum. Þar eru beinlínis forsendur fyrir því að menn geti beitt olíugjaldinu til að hafa dísilolíu ódýrari en bensín og þá væri minna eldsneyti eytt. Menn geta svo rifist um það hvað mengar meira en ég held að menn séu samt sammála um að þó að hvort tveggja mengi þá mengi dísilolían minna.

Þar sem ný reglugerð er væntanleg um bifreiðar og sérstaklega tvíorkubifreiðar, og talað er um vetnisbíla og alls konar bíla, má velta því sér að ein tegundin sem varð afgangs, að því er ég best veit, í tollaívilnunum var sú gerð tvíorkubíla sem gengur fyrir blöndu af metanóli eða etanóli og bensíni, þar er bensín ekki nema 15%. Fyrirsjáanlegt er að etanól eða metanól, sem reyndar er farið að framleiða í tilraunaskyni hér á landi, geti orðið samkeppnishæft, sérstaklega ef menn fara að nota það og þá getum við framleitt það sjálf. Það er því mjög margt athyglisvert í þessum efnum.

Að lokum: Það brýnasta sem ég rak augun í í þessari skýrslu eru ferskvatnsmál, innleiðing vatnatilskipunar — ég held að við Íslendingar, með allt þetta vatn, áttum okkur ekki alltaf á því hvað það er mikilvægt og kannski ekki heldur á því hversu viðkvæmur vatnsbúskapurinn getur verið, það þarf svo lítið til. (Forseti hringir.) Íslenska vatnið er fjársjóður.

Að lokum vil ég óska umhverfisráðherra til hamingju með að hafa landgræðsluna nú á sinni könnu, því að frá því var greint fyrir nokkrum dögum (Forseti hringir.) að loksins græðum við meira en upp fýkur.

[13:41]

Guðjón A. Kristjánsson (Fl):

Hæstv. forseti. Það er rétt að byrja á að þakka að þessi umræða skuli koma hér upp með þeim hætti að umhverfisráðherra komi með skýrslu hér inn í þingið og ræði stöðu

umhverfismálanna vítt og breitt.

Umræðan hefur auðvitað borið það með sér að hún hefur farið vítt og breitt en ég held að hún hafi ekki farið djúpt. Hvað á ég við með því? Ég hef ekki séð hana fara mikið niður í sjóinn.

Það vill nú svo til að sá sem hér stendur hefur löngum haft mikinn áhuga á hafinu, fjörunni, fjörðunum og því umhverfi sem þar er. Mér hefur oft og tíðum fundist að umræðan um umhverfismál hafi allt of mikið einkennst af því að menn horfi sérstaklega á mannvirkjagerð og þá oftast nær þannig að mannvirkjagerð sé af hinu slæma. Hún sé óvinur náttúrunnar og beri að skoða vel hvernig þar er að verki staðið.

Ég tek undir að það þarf að fara varlega að því er varðar náttúruna en eins má benda á að það skiptir máli hvernig við nýtum náttúru okkar og hvað við aðhöfumst í því sambandi. Sumar framkvæmdir kunna einfaldlega að vera mjög nauðsynlegar. Það er alveg ljóst að við Íslendingar getum ekki búið í þessu landi án þess að nýta orku okkar eins skynsamlega og við getum, m.a. til þess að byggja upp stóriðju þar sem við teljum að það sé eðlilegt og til bóta.

Ég vil taka fram til þess að koma í veg fyrir allan misskilning að ég er alls ekki að tala um álver í hverjum firði eða hverri vík. En ég gæti vel hugsað mér að tala um álver í hverjum landsfjórðungi vegna þess að við höfum jú þörf fyrir það vítt og breitt á landinu að reyna að tryggja undirstöðu atvinnuþátta í landsfjórðungunum. Þess vegna er það mjög eðlilegt að íbúar á Húsavík og þar í nágrenni geri kröfu til þess að fá að nýta orku sína og fái að nýta hana í heimahéraði sínu til undirbyggingar samfélagsins. Að mínu viti er því alls ekki hægt að leggjast gegn því að við nýtum náttúruna með skynsamlegum hætti.

Hitt vil ég líka segja að umhverfisumræðan hefur verið afar nauðsynleg og hún knýr fram betri orkunýtingu. Hún knýr fram þann vilja sem fyrirtækin verða að undirgangast, að draga jafnt og þétt úr mengun lofts og lagar, finna lausnir sem menga minna. Það er verkefni samtímans að geta nýtt orkuna en finna samt lausnir sem draga úr menguninni og að menga væntanlega þá eins lítið og mögulegt er í framtíðinni .

Við Íslendingar búum í fjöllóttu landi og þurfum að leggja hér vegi. Það er umdeilt. Það er m.a. deilt um hvort menn eigi að leggja veg í gegnum Teigsskóg á Vestfjörðum eða ofan til við hann. Ég fagna því að landsmenn fái nú að sjá þennan skóg þegar vegurinn verður lagður þar. Ég held að það sé öllum til bóta. Það er ekki spurning um að það verður Vestfirðingum til bóta að fá þar varanlegan veg alveg eins og það verður Vestfirðingum til bóta — og væntanlega landsmönnum öllum — að fá samtengingu á Vestfjörðum með varanlegum samgöngum og betri möguleikum til mannlífs og atvinnu.

Ég hef verið mikill aðdáandi og áhugamaður um að gera jarðgöng á Íslandi og tel að það þurfi enn að gera þrenn til fern jarðgöng á Vestfjörðum. Hið sama þarf að gera á Austfjörðum til að tengja saman byggðir. Þá erum við væntanlega farin að horfa á megnið af samgöngukerfi landsins á láglendi. Ég hef oft velt eftirfarandi fyrir mér: Hvað kostar nú að hafa þessa fjallvegi? Hvað haldið þið að það kosti að moka þessa heiði? [Þingmaður sýnir mynd í þingsal.] Þetta er Dynjandisheiði sem menn ætla ef til vill að leggja veg yfir í framtíðinni? Hæstv. umhverfisráðherra, hvað heldur þú það að kosti að moka þennan snjó? Þetta er í miðjum apríl á síðasta vori. (Gripið fram í.)

Hvað heldur þú að það kosti íbúa suðursvæðisins að keyra 650–700 kílómetra til að komast á fund á Ísafirði í staðinn fyrir að keyra kannski 120 þegar búið er að laga veginn? Á láglendisvegi sem tekur kannski 50 mínútur á milli Bíldudals og Ísafjarðar? Menn geta ekki leyft sér að tala eins og framkvæmdir séu alltaf neikvæðar. Þær eru það ekki.

Ætli jarðgöng eins og undir Hvalfjörð og Breiðadals- og Botnsheiði hafi ekki bjargað lífi svona 20–30 Íslendinga síðan þau voru gerð því að dauðaslysin voru tíð? Það er því að mörgu að hyggja orkulega, umhverfislega, tímalega og lífsgæðalega séð þegar við horfum á verklegar framkvæmdir. Það er alls ekki hægt að setja alltaf verklegar framkvæmdir fram með neikvæðum formerkjum. Það er bara ekki hægt og það er ekki efnisleg rökræða sem hægt er að sætta sig við.

Ég byrjaði á því að segja að mér fyndist ekki djúpt farið í umræðuna og átti þá við að það væri ekki farið mjög djúpt í hafsvæði landsins, strendur og firði. Landsfjórðungurinn sem ég kem frá, Vestfirðir, hefur 49 firði. Hann er með einn þriðja af strandlengju Íslands um 2000 kílómetra. Ég hef stundum spurt: Hvers virði er einn fjörður í náttúru Íslands til að viðhalda lífríki náttúrunnar, til að viðhalda þeirri auðlind sem við höfum byggt á um aldir sem hefur löngum verið ein af meginstoðum þess að hér sé útflutningur og atvinnulíf og gert mönnum kleift að lifa í landinu? Auðvitað eru fleiri stoðir komnar undir efnahag landsins í dag og ekkert nema gott um það að segja svo framarlega sem við förum ekki fram úr sjálfum okkur í þeim efnum. Ég er ekki hlynntur álveri í hverjum firði.

En ég er hlynntur því að stundaðar séu rannsóknir í þessum fjörðum og menn viti hvað einn fjörður í lífríki Íslands hefur að segja, hvað gefur hann af sér? Hvers vegna alast þorskseiði upp í öllum fjörðum Ísafjarðardjúps? Hafa menn leitast við að svara því? Hafa menn leitast við að svara því hvað minkurinn í sjávarríkinu, skötuselurinn, étur mikið? Ný tegund á Íslandsmiðum sem er komin allt í kringum land. Hefur einhvers staðar verið leitað svara við því? Nei.

Það er geysilega mikið sem vantar inn í þessa rökræðu og umræðu þegar við tölum um náttúru Íslands því að við þurfum að tala um hana uppi á fjöllum, niðri í dölum og niður í höfin. Við höfum ekki með neinu móti kortlagt þann breytileika sem nú hefur orðið á íslenskum fiskimiðum með aðkomu nýrra tegunda eins og ósaflúru, hlýsjávarbarra, makríl og fleiri fisktegunda, þ.e. hvaða áhrif hann hefur. Við njótum þess hins vegar í sumum tilvikum en ég bendi á að nýjar dýrategundir taka líka til sín fæðu.

Ég bendi einnig á kjölvatnið sem kemur með skipunum til landsins sem ekki hafa verið settar neinar sérstakar reglur um hvar dæla má út. Með kjölvatninu getur borist lífkeðja sem er kannski ekki æskileg í umhverfi okkar. Norðmenn hafa t.d. miklar áhyggjur af kóngakrabbanum sem kemur úr Norðuríshafinu þar sem Rússar slepptu kóngakrabba fyrir norðan Síberíu og breiðist nú út suður með

Noregi o.s.frv.

Allt eru þetta umhverfisþættir. Hafstraumarnir okkar eru ekki minnsti umhverfisþátturinn. Þeir eiga í raun og veru mestan þátt í því og hlýnandi sjór — hvað veturnir hafa verið hlýir á láglendi undanfarin ár. En það er ekki endilega samasemmerki á milli þess og úrkomu á hæstu fjöllum. Þess vegna sýni ég þessa mynd hér frá því í (Forseti hringir.) apríl um snjóalög á Dynjandisheiði sem Vegagerðin talar jafnvel um sem tiltölulega snjólaust svæði.

[13:51]

Guðmundur Steingrímsson (Sf):

Frú forseti. Ég þakka fyrir skýrsluna og að mörgu leyti áhugaverða umræðu. Hún hefur líka farið vítt og breitt og umræðan sýnir hve málaflokkurinn er í raun og veru stór.

Skýrslan er mikið til sögulegt ágrip. Farið er yfir sögu umhverfismála og sögu umhverfisráðuneytisins frá því það var stofnað. Það var dálítið áhugavert og sýnir í raun og veru hvers lags málaflokkur það er sem við ræðum um. Mig rekur nú minni til þess að það hafi ekki verið sérstaklega víðtækur skilningur í samfélaginu þegar hæstv. þáverandi forsætisráðherra lagði fram frumvarp 1990 um að stofna þetta ráðuneyti, umhverfisráðuneytið. Margir töldu það vera einhver klækjastjórnmál. Það ætti að reyna að koma inn ráðuneyti í ríkisstjórnina til þess að Borgaraflokkurinn gæti komið þar að ríkisstjórnarsamstarfi og eitthvað svoleiðis. Það var nú allur skilningurinn.

En það hefur auðvitað sýnt sig síðar að það var mikið framfaraskref og (**Gripið fram í:** Það var málþóf.) Já, það var málþóf og það var líklega eitt það síðasta sem Framsóknarflokkurinn gerði til framfara í umhverfismálum og ber að þakka honum fyrir það. [Hlátur í þingsal.]

Hvernig er þessi málaflokkur? Honum vindur fram. Við verðum bara að horfast í augu við það og þykir jafnvel eðlilegt að þeir sem voru einhverju sinni með virkjunum, með miklum stóriðjuframkvæmdum, eru á móti þeim núna. Þegar umræður um Kárahnjúka hefðu átt að standa sem hæst fyrir kosningar 2003 þegar framkvæmdirnar voru að byrja var það ekkert kosningamál. Síðan verður það kosningamál þegar framkvæmdirnar eru svo til búnar. Þessi málaflokkur er því dálítið skrýtinn. Þegar hugmyndir koma upp um virkjun í neðanverðri Þjórsá taka flestir undir það til að byrja með en svo verða allir á móti.

Málaflokkurinn er þannig svolítið margbreytilegur. Það er erfitt fyrir marga að vera samkvæmir sjálfum sér einfaldlega vegna þess að menn hafa ekki allar upplýsingar uppi á borðum. Menn hafa einfaldlega ekki nálgast málið þannig að þær liggi allar fyrir. Það verður að horfast í augu við það.

Það er annað sem gerir umhverfisverndarsinnum — og ég tel mig til umhverfisverndarsinna — svolítið erfitt fyrir og kannski sem betur fer vegna þess að það eru jú lög og reglur í landinu. Það eru hins vegar ákvarðanir sem búið er að taka áður sem við verðum að standa við einfaldlega vegna þess að framkvæmdaraðilar og verktakar hafa ákveðinn rétt.

Hér er ég búinn að nefna tvær ástæður þess að umhverfisverndarsinnar verða að horfast í augu við að þetta er dálítið stórt olíuskip sem verið er að stýra — svo að ég leyfi mér að nota líkingu sem ekki er viðeigandi — en vonandi ekki inn í Arnarfjörð. Þetta gerist. Við verðum einfaldlega að vera þolinmóð.

Annað sem torveldar kannski að framfarirnar geti verið jafn hraðar og við viljum er einfaldlega að almenningsálitið er ekki endilega andsnúið virkjunum. Í umræðunni um Kárahnjúka skiptist þjóðin örugglega í tvo jafnstóra hópa. Þetta leiðir því allt til þess að við verðum að sætta okkur við að framfaraskrefin verða ekki jafnstór.

Ég ætla að nota niðurlag þessarar stuttu ræðu til að sýna fram á það að við erum heldur betur á réttri leið. Vegna hvers samdi Samfylkingin og kom sér saman um *fagra Ísland?* Það er vegna þess að Samfylkingin skiptist nákvæmlega í tvo hópa, þeirra sem eru með því að virkja mikið og þeirra sem vilja vernda. Sú sátt sem náðist í Samfylkingunni, þeim stóra og mikla flokki þar sem rúmast margar skoðanir, er auðvitað vísir að því að það er hægt að ná sátt í samfélaginu. Grundvallaratriðin í stefnunni um *fagra Ísland* eru í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar. Það er stór sigur fyrir umhverfisvernd og það er vísir að því að hægt er að ná sátt um þann málaflokk í framtíðinni og um alla ókomna framtíð. Þar er auðvitað vinnan við rammaáætlun algert grundvallaratriði. Það eru lokaorðin. Við erum á réttri leið og það er ekki síst núverandi hæstv. umhverfisráðherra, Þórunni Sveinbjarnardóttur, að þakka. (Forseti hringir.)

[13:56]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Frú forseti. Ég þakka eins og aðrir þessa ágætu skýrslu. Aðrir þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa farið yfir efni hennar skipulega og það kemur í minn hlut að fjalla hér einkum um tvö atriði.

Ég vil byrja á því að minna á að það er ekki nema eitt og hálft ár síðan *fagra Ísland,*sem hér var til umræðu rétt á undan, fleytti Samfylkingunni inn í ríkisstjórn af því að þrátt fyrir stuðninginn við Kárahnjúka og stóriðjustefnuna tóku margir náttúruverndarsinnar flokkinn í sátt og trúðu því einlæglega að snúið yrði við blaði. Ég vil vitna til greinar eftir Kristínu Helgu Gunnarsdóttur í tímariti samfylkingarmanna, *Herðubreið,* þar sem hún segir í grein sinni, sem hún kallar reyndar Magra Ísland en ekki Fagra Ísland, að vonir hafi staðið til að nú viki stóriðjuflokkur Framsóknar og fortíðar og við tæki flokkur með metnaðarfulla umhverfis- og náttúruverndarsýn. Það var ekki aðeins *fagra Ísland* sem stuðningurinn við Samfylkinguna snerist um heldur einnig að menn töldu að innan raða Samfylkingarinnar væru trúverðugir andstæðingar stóriðju- og eyðileggingarstefnunnar sem mundu standa í lappirnar þegar á þyrfti að halda.

Fremstur í þeim flokki var hæstv. núverandi umhverfisráðherra, Þórunn Sveinbjarnardóttir, sem greiddi atkvæði gegn Kárahnjúkavirkjun hér á sínum tíma. Í ljósi þessarar upprifjunar mætti ætla að í þeirri skýrslu sem hér liggur fyrir mætti rekja sigurgöngu þessarar stefnmörkunar um *fagra Ísland* um viðsnúning frá stóriðjustefnu fyrri stjórnvalda. En því er þó ekki fyrir að fara einfaldlega vegna þess að græni liturinn Samfylkingarinnar reyndist ekki þvottekta.

Ég vil taka undir það sem segir í þessari skýrslu um

Vatnajökulsþjóðgarð að hér er á ferð stærsta náttúruverndarverkefni þjóðarinnar frá upphafi. En stofnun þjóðgarðsins sem slík var aðeins fyrsta skrefið og það var mun minna skref en vonir stóðu til í undirbúningsferlinu. Hv. þingmaður Steingrímur J. Sigfússon sætti ámæli hér í vikunni fyrir að minna á að á meðan Jökulsá á Fjöllum, Kreppa og Kverká væru ekki innan þjóðgarðsins væri Vatnajökulsþjóðgarður ekki barn í brók, eins og hv. þingmaður kallaði það.

En þingmaðurinn benti líka á að nú fara fram rannsóknir kostaðar af Landsvirkjun. Á hverju? Á hóflegri nýtingu vatns úr Jökulsá á Fjöllum og spurning væri hvort menn væru virkilega að undirbúa að virkja, taka Kverká og Kreppu og setja í uppistöðulón í Fagradal eða Arnardal. Iðnaðarráðherra sór þetta allt saman af sér hér í þingsalnum. En í ljósi þeirrar umræðu sem varð ansi snörp hér í vikunni er athyglisvert að lesa skýrslu ráðherrans því að þar segir á blaðsíðu 10, með leyfi forseta, um stækkun Vatnajökulsþjóðgarðs:

„Verið er að ræða við eignar- og nýtingarrétthafa lands um svæði eins og fjalllendi við Hoffellsjökul, Langasjó og landsvæði milli Langasjávar og Laka, hluta Ódáðahrauns, Tröllladyngju, Öskju og Lónsöræfa, svo að nokkuð sé nefnt.“

Svo að allt sé nefnt nema hvað? Jökulsá á Fjöllum? Jökulsá á Fjöllum er ekki nefnd. Hverju sætir þetta? Hverju sætir þetta verklag? Hæstv. umhverfisráðherra skuldar þingi og þjóð skýringu á því sem hér stendur sem annaðhvort hlýtur að vera stefnubreyting eða þá að stjórn þjóðgarðsins vinnur ekki samkvæmt því sem ákveðið hafði verið. En þá þarf líka að svara því af hverju ráðherra lætur það óátalið.

Frú forseti. Íslendingar njóta þess heiðurs að vera gæslumenn tveggja staða á heimsminjaskrá UNESCO. Þingvellir voru teknir á skrána 2004 og Surtsey 7. júlí síðastliðinn. Það hefur áður verið minnst á hvernig Vegagerðin ógnar nú lífríki Þingvallavatns að mati færustu vatnalíffræðinga heims og að þar fara framkvæmdir fram þrátt fyrir að málshöfðun sé yfirvofandi.

Þegar Surtsey var tekin á heimsminjaskrá sagði hæstv. ráðherra í grein í Morgunblaðinu að þetta væri mikill heiður en því fylgdi aukin ábyrgð og skuldbinding um áframhaldandi verndun Surtseyjar. En hvernig hefur ráðherrann svo farið með þessa miklu ábyrgð? Öllum að óvörum var í lok ágúst lagður sæstrengur á 2,5 km kafla í gegnum friðlandið við Surtsey. Umhverfisstofnun veitti leyfið fyrir framkvæmdinni þvert gegn umsögnum allra lögboðinna aðila. Ég átel þau vinnubrögð og ég tel að umhverfisráðherra skuldi þingi og þjóð einnig skýringu á þessu verklagi.

[14:01]

Guðfinna S. Bjarnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vil byrja á að þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir skýrsluna sem sýnir í raun hversu yfirgripsmikill og veigamikill þáttur umhverfismálaflokkurinn er. Umhverfismál í mínum huga snúast fyrst og fremst um það að um leið og við fáum notið auðlinda jarðarinnar skilum við henni hreinni til kynslóðanna sem á eftir koma. Því er hugtakið um sjálfbæra þróun bæði skynsamlegt og æskilegt leiðarljós í umhverfismálum. Ljóst er að skilgreina þarf samt betur hvað átt er við með sjálfbærri þróun þegar við erum að nýta það hugtak og þá fyrst og fremst hvernig vinna má með hugtakið þvert á ráðuneytin. Við þurfum nefnilega að flétta saman þeim þremur þáttum sem sjálfbær þróun snýst um, þ.e. samfélagsþróun og uppbygging, atvinnu- og efnahagsmál og svo umhverfis- og náttúruvernd. Við þurfum að gera þetta í alþjóðlegu samhengi.

Eins og glöggt kemur fram í skýrslu hæstv. umhverfisráðherra þá eru umhverfismál alþjóðamál. Í auknum mæli erum við að vinna í að framkvæma EES-gerðir, alþjóðlegar skuldbindingar og í raun má líka segja að við sýnum frumkvæði á nokkrum sviðum og þá sérstaklega í sambandi við umhverfi hafsins.

Ég ætla að fjalla um loftslagsmál í alþjóðasamhengi og svo kaflana sem mér finnst vanta í skýrsluna. Ég ætla ekki að fara mikið út í skýrslu vísindanefndar Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar en þar koma saman 2.500 færustu vísindamenn á þessu sviði og benda okkur á þá gífurlegu ógn sem stafar af loftslagsbreytingum og við eigum að taka þessa ógn alvarlega. Í niðurstöðu þeirrar skýrslu sem nýlega hefur verið birt frá þessari vísindanefnd kemur fram í lokin að aðgerðir næstu tveggja til þriggja áratuga muni skipta sköpum til að draga úr nettólosun og að það muni skipta sköpum um árangur jarðarinnar í framtíðinni að við fylgjum eftir breytingum.

Mikilvægustu aðgerðirnar til að stemma stigu við aukningu gróðurhúsalofttegunda í andrúmsloftinu eru að minnka notkun jarðefnaeldsneytis. Þetta vitum við öll. Við eigum að draga úr koltvísýringslosun. Við þurfum að gera það með því að auka vægi endurnýjanlegra orkugjafa en á því sviði hefur Ísland algjöra sérstöðu meðal þjóða heims. Einnig er mikilvægt að fylgjast með rannsóknum á förgun kolefnis. Mér finnst þetta afar spennandi vísindarannsóknir, sem meðal annars Íslendingar taka þátt í. Ég vil einnig hvetja til orkusparnaðar í iðnaði, landbúnaði, samgöngum og víðar.

Sem Evrópuráðsþingmanni er mér ljóst að gífurleg gerjun á sér stað hjá öllum Evrópuþjóðunum og það er mikill þrýstingur að draga úr þessari losun koltvísýrings. Mikil umræða um þá orkugjafa einkennir í raun samkundur Evrópuþingsins þessa dagana. En það er tvennt sem kemur mér á óvart, í fyrsta lagi þessi gífurlega umræða um kjarnorkuver, að heyrst hefur að Bretar ætli að reisa fyrir 2030 tíu ný kjarnorkuver. Frakkar leggja höfuðáherslu á kjarnorkuver. Þetta er endurnýjanlega orkugjafalausnin sem er rædd tölurvert mikið í Evrópuráðsþinginu og ég held að við eigum að gera okkur grein fyrir þessu.

Síðan er hitt að umræða um endurnýjanlega orkugjafa er þannig að hún er rædd án þess að það sé heildarkerfishugsun í því. Við erum að ræða, Evrópuþjóðirnar, alla vega á þessum vettvangi, svona í sílóum, eins og kannski má segja. Alþjóðlega verkefnið sem blasir við þjóðum heims er uppstokkun á orkukerfum heimsins, frá þeim kerfum, frá iðnbyltingunni, sem hvíla á notkun jarðefniseldsneyta yfir í hrein og endurnýjanleg orkukerfi. Þar kemur það sem mér finnst vanta í skýrsluna, þ.e. kaflann um sérstöðu Íslands í orkumálum. Það má kannski segja: Bíddu, af hverju á umhverfisráðherra að skrifa þann part í skýrslunni? Vitið þið

það, það vantar þennan samhæfingarkafla um það hvernig við ætlum að vinna þvert á ráðuneytin. Mér finnst ekki að landsskipulagið sé umhverfismál eingöngu. Það er efnahags- og atvinnumál. Það er líka samfélags- og félagsmál. Við verðum að líta á það hvar sérstaðan okkar er og ég sakna þess að við ræðum það ekki meira. 80% orkugjafa okkar eru endurnýjanleg. Engin þjóð ýtir endurnýjanlega orkugjafa í hærra hlutfalli. Einungis 5% (Forseti hringir.) af orkunotkun OECD-þjóðanna eru endurnýjanleg. Nær 90% orkuviðskipta í heiminum eru með jarðefnaeldsneyti. Við eigum svo mörg sóknarfæri (Forseti hringir.) og við eigum að fara að gera okkur grein fyrir því hvaða stöðu Ísland getur skipað í (Forseti hringir.) alþjóðamyndinni.

Ég kláraði reyndar ekki allt sem ég ætlaði að segja. Það er svo margt sem ég á eftir að segja, t.d. um nýju þjóðirnar, Brasilíu, (Forseti hringir.) Indland, Kína, (Forseti hringir.) það er bara þriðjungur jarðarbúa sem ekki einu sinni kemst í rafmagn (Forseti hringir.) í dag. Hvar haldið þið að við verðum eftir nokkur ár ef við gerum ekki eitthvað af viti?

[14:07]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill hvetja þingmenn til að halda markaðan ræðutíma.

[14:07]

Katrín Júlíusdóttir (Sf):

Virðulegi forseti. Maður kemur hérna upp innspíreraður eftir síðustu ræðu og ég tek undir með hv. þingmanni að auðvitað hefði maður viljað hafa lengri tíma til að ræða um þetta mikilvæga mál. Ég hefði líka viljað hlusta lengur á hv. þingmann vegna þess að mér fannst hún koma inn á mjög margt afar áhugavert og mikilvægt sem við höfum kannski ekki verið að fjalla um hér og það er þessi heildarhugsun í alþjóðlegu samhengi.

Virðulegi forseti. Við Íslendingar erum gríðarlega lánsöm þjóð vegna þess að við eigum mikið af auðlindum sem geta gefið okkur endurnýjanlega orku, alveg gríðarlega mikið. Til dæmis finnst mér alltaf svolítið merkileg sú tala að innan Evrópusambandsins hefur verið mótuð sú stefna að fyrir árið 2020, ef ég man rétt, ætla menn að verða komnir upp í 20% af allri orkunýtingu, að 20% af því eigi að verða endurnýjanlegir orkugjafar. Í dag á Íslandi er þessi tala 80%. Þið sjáið því að við stöndum gríðarlega vel að vígi og eins og komið var inn á hér áðan er umræðan um kjarnorku að verða æ háværari um allan heim og það virðist manni vera framtíðarmúsíkin hjá mörgum okkar nágrannaríkjum. Þetta höfum við ekki þurft að ræða hingað til og munum ekki þurfa að gera það í fyrirsjáanlegri framtíð þannig að við erum gríðarlega lánsöm þjóð.

Virðulegi forseti. Þess vegna hafa mér þótt afar slæmar, og okkur í Samfylkingunni og þessari ríkisstjórn, þær deilur sem hafa risið um nýtingu þessara auðlinda. Hvers vegna hafa þessar deilur ávallt risið? Það er vegna þess að við höfum verið með þær í ákvarðanatöku í tilviljanakenndu formi, þ.e. alla heildarsýn hefur skort.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði að við þyrftum framsýna umhverfisstefnu. Ég er alveg hjartanlega sammála því og það er sú framsýna umhverfisstefna sem birtist hér á heilli síðu í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar, er að birtast í skýrslu hæstv. umhverfisráðherra sem hér er verið að ræða og er að birtast í allri ákvarðanatöku innan umhverfisráðuneytisins og stefnumörkun. Aldrei fyrr hefur nefnilega verið jafnsterk áhersla á umhverfismál í stjórnarsáttmála, aldrei fyrr, eins og nú er, og það má taka það fram að þetta er lengsti kaflinn af öllum köflunum í þessum stjórnarsáttmála. Hann fjallar einmitt um umhverfismálin. Það hefur aldrei fyrr verið tekið jafnafgerandi á umhverfismálum og nú er gert og jafnskynsamlega.

Ekki þarf að tíunda að í stjórnarsáttmálanum eru strax tekin frá, til hliðar, mjög mikilvæg svæði og vernduð. Það á ekki að fara inn á óröskuð svæði og ekki verða gefin út nein ný rannsóknar- og nýtingarleyfi fyrr en heildarmyndin liggur fyrir í rammamáætlunum um vernd og nýtingu orkuauðlinda. Síðan er lykilatriði, virðulegi forseti, að þetta verður síðan lagt fyrir þingið og það verður hér rætt.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir, framsögumaður Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs, hélt að hún kæmi hér með einhver ný sannindi um að þetta yrði aldrei tilbúið fyrr en á vordögum 2010. Hún talaði af miklu yfirlæti um að menn þyrftu að segja það upphátt. Auðvitað vitum við það. Það er vegna þess að vinnu nefndarinnar verður lokið í lok árs 2009. Síðan á þingið eftir að fjalla um þessa rammaáætlun þannig að þetta ferli hefur alltaf legið fyrir. Þetta er í fyrsta skipti í sögu þessa þings þar sem raunveruleg bindandi ákvörðun um forgangsröðun á náttúruauðlindum okkar mun fara fram, í fyrsta skipti í sögu þessa þings. Ef þetta er ekki framsækin umhverfisstefna þá veit ég ekki hvað, virðulegi forseti, og þetta er nýmæli.

Ég verð líka, virðulegi forseti, aðeins að koma inn á það sem hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir sagði líka um skiptingu ráðuneyta hjá okkur í ríkisstjórninni og verkefna þar sem hún talaði eins og iðnaðarráðherrann væri einhver sérstakur talsmaður stóriðju annars vegar og umhverfisráðherrann sérstakur talsmaður umhverfisins hins vegar. Ég hef ekki séð þetta svona svart/hvítt. Hún sagði að á borði iðnaðarráðherra væri verið að kasta náttúruperlum á altari stóriðjustefnunnar. Ég spyr: Var hæstv. iðnaðarráðherra að gera það þegar hann hafnaði í takt við stjórnarsáttmála öllum umsóknum um rannsóknarleyfi inn á óröskuð svæði þegar hann tók við í fyrrasumar? Nei, virðulegi forseti. Það er nefnilega samhljómur í þessari ríkisstjórn. Það er samhljómur um að hér eigi að reka umhverfisstefnu sem ber virðingu fyrir náttúrunni og er ekki háð duttlungum stjórnmálamanna eða stjórnenda í sveitarfélögum hverju sinni og ber virðingu fyrir samfélaginu og fólkinu sem þar býr (Forseti hringir.) með því að skapa hér opið gagnsætt kerfi og heildarsýn. Við erum nefnilega á réttri leið, virðulegi forseti, (Forseti hringir.) og við erum að skapa sátt milli verndar og nýtingar. Það birtist best í því að við erum á réttri leið þegar við erum gagnrýnd (Forseti hringir.) bæði af öfganýtingarsinnunum og öfgaverndunarsinnunum í sömu umræðu eins og hér er gert.

[14:13]

Bjarni Harðarson (F):

Frú forseti. Ég vil eins og aðrir hér fagna þessari umræðu og fagna mörgu í þessari skýrslu. Ég er ánægður með

að Alþingi gefi umhverfismálunum gaum og tel það mjög mikilvægt. En ég hefði viljað sjá meira innihald í skýrslu hæstv. umhverfisráðherra. Þarna er tæpt á mörgum málum en mér þykir lítið um lausnir og lítið um að bent sé á hvert eigi raunverulega að fara. Ég hef stuttan tíma til að fjalla um mikið mál þannig að ég ætla að hlaupa inn á nokkur atriði.

Það er talað um Vatnajökulsþjóðgarð sem er vissulega stórt framtak en ég bendi á að í raun sé Vatnajökulsþjóðgarður enn ekki nema nafnið tómt og svo hins vegar hitt sem ég held að dragi mjög úr því að hann verði okkur að gagni og það tæki til umhverfisverndar sem hann gæti orðið, þ.e. að hann hefur verið gerður að skúffufyrirtæki við Austurvöll sem er mjög miður. Þannig nær hann ekki því vægi og flugi sem hann þarf að ná. Ég skora á hæstv. umhverfisráðherra — ég hef gert það fyrr úr þessu ræðupúlti — að breyta þeirri ákvörðun sem hún og aðstoðarmaður hennar hafa komið mjög að og bera algjörlega pólitíska ábyrgð á, að höfuðstöðvar þjóðgarðsins skuli vera í Reykjavík. Það verður til þess að aldrei næst sú samstaða og sá slagkraftur bak við þjóðgarðsstarfið úti á landi sem þarf til og sem er langt í frá að sé orðinn.

Annað sem mig langar til að víkja að er sorpmálin. Ég sé að í þessari ágætu skýrslu er einmitt vikið að því að það þurfi að minnka sorpmagnið. Ég kalla eftir svolítið virkum og raunverulegum aðgerðum í þá veru. Það er hægt raunverulega að takmarka hvað auglýsingaöflin í samfélaginu geta mokað inn af pappír og öðru auglýsingaefni inn um póstlúgur hjá landsmönnum. Þetta er einn stærsti þátturinn í þyngd sorpsins og þarna skiptir máli hvar við setjum forganginn. Ef við setjum neytendur og umhverfið í forganginn setjum við auðvitað þá regluna að aðeins megi nota póstlúgur sem slíka sorphirðu þar sem fólk setur miða á póstlúguna og segir: „Já, ég vil frípóst.“ Það skiptir miklu máli hvaða leið er farin. Þetta er róttækasta leiðin og þetta er leið sem ég skora á núverandi umhverfisráðherra að fara og hef raunar nokkra trú á því að hún geti verið mér sammála í þessu eða vonir til þess að svo sé.

Það líður óðum á tímann og mér fer eins og tveimur síðustu ræðumönnum að hafa miklu minni tíma en ég vildi hafa í svo stóru máli. Nú í upphafi þessa stutta haustþings féllu þau orð hjá hæstv. forsætisráðherra að lausnin út úr efnahagsvandanum væri sú að framleiða, framleiða, framleiða. Nú spyr ég hæstv. umhverfisráðherra — og ég veit að hún mun líka svara mér þessu um pappírinn og Vatnajökulsþjóðgarð hér á eftir þegar hún kemur upp — en ég spyr hana líka og bið hana að svara mér hvort hún hafi verið sammála þessari áherslu út úr efnahagsvandanum. Sjálfur hef ég miklar efasemdir þegar hlutirnir eru settir fram með þessum hætti. Ég held nefnilega að umhverfisverndarhugsjónin okkar, umhverfisverndin í verki komi til þegar við fylgjum því sem kona ein í bókabúðinni hjá mér fyrir austan kallaði fyrir nokkrum missirum þegar hún var að versla hjá mér „framsóknardyggðir“, þ.e. að vera trú yfir litlu og reyna að gera sér gott úr því sem maður hefur. (Gripið fram í.) Þær framsóknardyggðir sem segja að hollur sé heimafenginn baggi eru þær dyggðir sem við þurfum að rækta og þess vegna held ég að einu stærsta umhverfisslysi núverandi ríkisstjórnar — og það er fjórða spurningin til hæstv. umhverfisráðherra þegar hún kemur hérna upp á eftir, þ.e. hvort hún sé mér sammála í því — að ég held að það hafi verið afstýrt mjög stóru umhverfisslysi nú á þessu haustþingi þegar ákveðið var að slá út af borðinu frumvarp um sameiginlegan innri matvælamarkað með Evrópusambandinu sem hefði þýtt stóraukinn tilflutning á matvælum, hefði þýtt niðurbrot á íslenskum landbúnaði. En einmitt það að við framleiðum hér matvæli í eigin landi og nýtum gæði landsins er eitt mikilvægasta atriðið í umhverfismálum okkar. Þetta kemur líka inn á fjölmörg önnur mál eins og til dæmis sorpmálin og því gleymdi ég áðan að mig langar að minnast á hvort umhverfisráðherra hafi leitt huga að því að núorðið færist mjög í vöxt og hefur verið að aukast bara nú eftir að þessi ríkisstjórn tók við (Forseti hringir.) völdum að sorp sé flutt milli landshluta með tilheyrandi mengun, (Forseti hringir.) vegsliti og vitleysu.

[14:18]

Ólöf Nordal (S):

Frú forseti. Ég ætla að nýta tíma minn í þessari umræðu í tvennt um leið og ég þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir þessa skýrslu og að leggja hana fram hér og fyrir umræðuna sem hefur verið hér í dag. Ég held að skýrslan sýni það umfram annað hve umhverfismálin vega orðið þungt í þjóðfélaginu og hve þau eru samofin öllu okkar lífi.

Það sem mig langar til að gera að umtalsefni í fyrsta lagi er verndun hafsins. Ekki þarf að orðlengja það hve lífríki hafsins er mikilvægt okkur Íslendingum. Sjávarútvegur er og hefur verið grundvöllur íslensks efnahagslífs. Þótt við höfum í seinni tíð rennt fjölbreyttari stoðum undir atvinnulíf í landinu er sjávarútvegurinn enn þá og mun vonandi alltaf verða burðarás í efnahag þjóðarinnar. Ekki síst þess vegna höfum við Íslendingar gert okkur grein fyrir mikilvægi þess að vel sé gengið um hafið. Ég býst við að einmitt á þessu sviði sé umræða okkar um umhverfismál mjög langt á veg komin. Við höfum nýtt afl okkar á alþjóðavettvangi í áratugi til að stuðla að því að þjóðir gangi vel um hafið og bent á afleiðingar mengunar á lífríki þess.

Nú blasa við nýjar ógnanir í hafinu kringum Ísland. Með aukinni olíuvinnslu Rússa á norðurslóðum og flutningi olíu milli Rússlands og Bandaríkjanna skapast ógnanir á norðaustursiglingaleiðinni sem við verðum að mæta. Í skýrslu hæstv. umhverfisráðherra kemur fram að stjórnvöld hafi þegar gripið til ýmissa aðgerða vegna þessa, m.a. með því að efla siglingar opinberra aðila meðfram strandlengju Íslands.

Ég hvet stjórnvöld af þessu tilefni til að halda vöku sinni gagnvart siglingu olíuskipa og efnaflutningaskipa á sjónum í kringum landið og í því sambandi er ástæða til þess að taka undir áform um að reyna að fá fram alþjóðlegar reglur sem miði að því að þessar siglingaleiðir færist fjær ströndum landsins. Þarna tel ég að samstarf milli umhverfisráðuneytis og dómsmálaráðuneytis á sviði öryggismála skipti verulega miklu máli.

Hitt atriðið sem mig langar að gera að umtalsefni eru samgöngur bæði á Íslandi og til og frá landinu. Það liggur fyrir að við Íslendingar stólum mikið á olíu til þess að knýja fiskiskipaflotann og bílana okkar og ekki síst flugvélar til að komast frá landinu. Flug og skipasiglingar eru líf-

æð okkar Íslendinga í samskiptum við heiminn. Það er bráðnauðsynlegt að við leitum allra mögulegra leiða til að draga úr útblæstri í samgöngum. Í því efni þurfum við að treysta hvað mest á tækniframfarir sem hafa sem betur fer orðið töluverðar en það þarf miklu meira til. Við þurfum að velta fyrir okkur hvað við getum gert sjálf til að draga úr þessum útblæstri.

Það er hvað erfiðast að breyta hegðun okkar sjálfra og fá okkur t.d. til að draga úr bílanotkun en um leið og við vinnum í því er hægt að horfa í fleiri áttir. Hjá fiskiskipaflota okkar, sem verður væntanlega áfram knúinn af olíu, er hægt að hugsa sér fleiri leiðir, t.d. í notkun ljósavéla í landi og slíkt sem ég veit að hefur lengi verið til umræðu í stjórnkerfinu. Eins er hægt að halda áfram við það verkefni, sem var hafið fyrir löngu síðan og hefur stöðugt verið í gangi, að nýta rafmagn betur, t.d. á sviði iðnaðar og ekki síst á sviði fiskbræðslu og slíkra hluta. Skoðun mín er eindregið sú að við eigum að reyna að nota rafmagnið og koma því alls staðar við í stað olíu þar sem þess er nokkur kostur. Í því efni þarf ekki síst að horfa til aukinnar flutningsgetu í raforkukerfinu. Ég vil hvetja hæstv. umhverfisráðherra til að beita sér fyrir þessu.

Að lokum vil ég nefna flugið til og frá Íslandi. Enginn velkist í vafa um hve mikilvægt það er og hve áhrif eldsneytishækkana geta skipt miklu fyrir afkomu þess og einnig kostnað fyrir landsmenn. Nú erum við að innleiða svokallaða viðskiptakerfistilskipun ESB um losunarheimildir. Það liggur fyrir að flugið mun fara þar undir árið 2011. Þar eru hagsmunir eyþjóðarinnar gríðarlega miklir. Ég veit að Ísland hefur haldið þessum hagsmunum fram í viðræðum sínum á alþjóðavettvangi en þarna þurfum við að halda vöku okkar sérstaklega og ég vil beina því til ríkisstjórnarinnar og hæstv. umhverfisráðherra að gefa þessu máli sérstakan gaum.

[14:23]

Ellert B. Schram (Sf):

Hæstv. forseti. Senn er komið að lokum þessarar umræðu og þess vegna mun ég ekki verja tíma mínum til atyrða eða athugasemda gagnvart fyrri ræðumönnum en vil hins vegar leitast við að draga fram þá ályktun sem ég dreg af þeim ræðuhöldum sem hér hafa farið fram.

Í fyrsta lagi er skýrslu ráðherrans vel tekið, í öðru lagi eru bundnar væntingar við störf hæstv. ráðherrans og í þriðja lagi er vakning og viðurkenning gagnvart náttúruvernd og þjóðin og þingið er í auknum mæli meðvitað um að við höfum ekki leyfi til að spilla náttúrugersemum eða virða hættuna vegna útblásturs gróðurhúsalofttegunda að vettugi. Þvert á móti er sú skoðun og sá andi ríkjandi í þessari umræðu að núverandi kynslóð á sér aðeins stuttan stans á jörðinni, hótel okkar er jörðin og aðeins eitt augnablik í eilífðinni. Það er okkar að gæta þeirra gersema sem við höfum fengið í arf frá forfeðrum okkar og við eigum að skila þeirri arfleifð áfram til afkomenda okkar. Um þetta snýst hlutverk okkar þegar kemur að náttúruvernd og umgengni um umhverfið. Við eigum að fagna því að eiga umhverfisráðherra sem er áhugamaður um þetta viðfangsefni og hefur skilning á því hvoru tveggja að mínu mati að vernda umhverfið án þess þó að spilla fyrir eða stöðva með öllu framfarir í atvinnu- og framkvæmdamálum. Hæstv. ráðherra hefur reynt að feta farveg sátta og skilnings og leyfa báðum aðilum að njóta vafans. Þannig tók hæstv. ráðherra ákvörðun um sameiginlegt heildarumhverfismat fyrir norðan sem ekki kemur í veg fyrir framkvæmdir orkunýtingar á svæðinu, og eftir atvikum uppbyggingu álvers ef í það er farið, en tryggir sem eftirlitsmaður og yfirmaður umhverfismála að farið sé að lögum og miklar framkvæmdir og rask á svæðinu gangi ekki gegn náttúru og vernd hennar. Um þetta hljóta allir náttúruverndarsinnar að vera sammála og samþykkja. Þannig á að mínu mati að starfa. Það vill enginn og á enginn að ráðast gegn umhverfinu með jarðýtum, tækjum og tólum vegna skammtímaákafa og áhuga á framkvæmdum og spellvirkjum sem aldrei verða aftur tekin.

Ísland er lítið land en við eigum hins vegar skyldum að gegna gagnvart umheiminum og verðum að leggja fram okkar skerf til að þjóðir veraldar geti sameinast um árangur í þeirri varnarbaráttu sem nú er háð gegn loftslagsbreytingum og skaðlegum áhrifum gróðurhúsalofttegunda. Það er kannski barátta upp á líf eða dauða alls mannkyns og framtíðarinnar, barátta sem við eigum að heyja í þágu afkomenda okkar.

Hæstv. forseti. Umræður um umhverfismál eru mikilvægar, það er þýðingarmikið að við ræðum saman, skiptumst á skoðunum og reynum að komast að skynsamlegri og farsælli niðurstöðu. Öfgar eru ekki til neins, samræming og sátt í umhverfismálum er niðurstaða sem snýr að efnahagsmálum, atvinnumálum, siðferði og skynsamlegri stefnumótun sem hér er verið að leggja drög að og sem hér er verið að takast á um. Ég skora á þingheim og þjóðina raunar alla að slíðra sverðin, hætta ásökunum í hvers annars garð og fara offari, og nálgast viðfangsefnið af skynsemi, þekkingu og skilningi.

[14:27]

Útbýting:

Nálgunarbann, 294. mál, nál. minni hluta allshn., þskj. 1346.

[14:27]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Umhverfisstefna Samfylkingarinnar, *Fagra Ísland*, er vafalaust ein mestu kosningasvik íslensks stjórnmálaflokks síðustu áratugi. Eitt stærsta mál síðustu alþingiskosninga voru umhverfismálin, hvort tækist að stöðva hina hömlulausu virkjana- og stóriðjustefnu ríkisstjórnar Framsóknarflokks og Sjálfstæðisflokks. Um þetta var tekist á, um þetta var kosið og Framsóknarflokkurinn, sem hafði birst sem ímynd stóriðjustefnunnar og hömlulauss álæðis og náttúruspjalla, galt afhroð. Skilaboð þjóðarinnar voru skýr. Vinstri hreyfingin – grænt framboð, sem hafði stigið á afdráttarlausa stefnu í umhverfismálum, nær tvöfaldaði fylgi sitt í kosningunum. Skoðanakannanir nokkru áður gáfu vísbendingar um að VG gæti allt að þrefaldað fylgið. Þegar Samfylkingin sá að tvískinnungurinn í málflutningi forustumanna flokksins í umhverfismálum fældi stóran hóp kjósenda frá var soðin upp í skyndi ný umhverfisstefna, *Fagra Ísland.* Þar var lofað fimm ára stóriðjuhléi. Út á þau dýru loforð voru þingmenn Samfylkingarinnar kosnir.

Nú blasir hins vegar við helgrimm aðför ríkisstjórnar

Samfylkingar og Sjálfstæðisflokks að íslenskum náttúruperlum með stórvirkjunum og loforðum um nýjar álbræðslur. Þær álbræðslur eiga að fá forgang að allri virkjanlegri orku næstu árin. Nú þegar eru yfir 80% af raforkuframleiðslu landsmanna bundin í álverum. Skagfirðingar hafa barist hetjulega fyrir verndun jökuláa sinna, sama gera líka Sunnlendingar fyrir Þjórsá. Með samstilltu átaki í Skagafirði tókst að stöðva áform um stórfelldar virkjanir í jöklulánum í Skagafirði, Villinganessvirkjun stendur tilbúin á teikniborðinu.

Eitt af loforðum Samfylkingarinnar var verndun, friðun jökulánna í Skagafirði og Skjálfandafljóts. Nú hins vegar þegar fyrir liggur ákvörðun eða áform um álver á Bakka er alveg ljóst og kom fram þegar svokölluð staðarvalsnefnd var skipuð af Alcoa, Landsvirkjun og sveitarfélögum á Norðurlandi um val á stað fyrir álver, að það var skýrt kveðið á um það að sveitarfélögin yrðu að vera reiðubúin að verja virkjunarkostum sínum til álversins óháð hvar það væri. Það var alveg ljóst þá og er jafnljóst nú að tæplega 400 þúsund tonna álver mun krefjast orkunnar úr fallvötnum Skagafjarðar, úr Skjálfandafljóti og einnig hefur núna verið seilst í Jökulsá á Fjöllum.

Þegar tókst að stöðva virkjanaframkvæmdirnar í Skagafirði er farin önnur leið og núna er hafin línulögn yfir þveran Skagafjörð sem á að geta flutt raforkuna frá jökulánum í Skagafirði austur að Bakka. Þetta er hin grimma staðreynd, því miður. Ég verð að segja að sá ótrúverðugi málflutningur, sá tvískinnungur sem birtist af hálfu stjórnarflokkanna í virkjana- og stóriðjumálum, þar sem einu er lofað hér og öðru lofað þar, gengur ekki upp. Ég styð það að fram fari heildstætt mat á bæði orkuþörf og umhverfi væntanlegs og hugsanlegs álvers á Bakka á Tjörnesi. Þá kemur skýrt fram hvort þörf sé á að taka Skjálfandafljót og (Forseti hringir.) jökulárnar í Skagafirði. Það er þetta sem álbræðslusinnarnir óttast og vilja ekki. En ég krefst þess að það tekið verði heildstætt á málunum (Forseti hringir.) og jökulvötnin okkar varin, frú forseti.

[14:31]

Pétur H. Blöndal (S):

Frú forseti. Ég vil þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir skýrslu hennar. Ég vil taka fram að mér finnst virkni umhverfisverndarsinna afskaplega mikilvæg. Þó að ég sé alls ekki alltaf sammála þeim er mjög gott að heyra þessi sjónarmið í umræðunni og taka tillit til þeirra, og það er staðreynd að umræðan hefur breyst mjög mikið undanfarin ár.

Frú forseti. Öll virkni manna veldur mengun. Ég er viss um það að ef komin hefði verið Umhverfisstofnun og umhverfismat hefði landnám Íslands ekki verið leyft. Kindur á Íslandi hefðu verið bannaðar. Landbúnaður, bændabýli hefðu ekki komist í gegnum umhverfismat, ekki Reykjavík og ekki heldur Elliðavatn. Bláa lónið, Kárahnjúkavirkjun og Perlan eru allt saman umdeild virkni mannanna.

En mér finnst mjög mikilvægt, frú forseti, að við skiptum mengun niður í staðbundna og hnattræna mengun og áttum okkur á því að framleiðsla hverrar einustu vöru veldur mengun. Nýr jeppi kostar gífurlega mengun í framleiðslu, bæði staðbundna, þar sem hann er framleiddur, og líka hnattræna með koldíoxíðlosun.

Það verður að horfa undir yfirborðið. Það er ekki nóg að horfa bara á framleiðsluna, álframleiðslu á Íslandi, og segja: Þetta er slæmt. Um leið og við kaupum gos í áldós, sem sparar heilmikið af flutningskostnaði miðað við gler, erum við að biðja um álframleiðslu einhvers staðar hér á landi eða annars staðar.

Um leið og einhver tónlistarmaður heldur tónleika á Laugardalsvelli á sviði sem byggt er upp með áli er hann að biðja um framleiðslu á áli þó að hann sé að mótmæla því með tónleikunum. Við þurfum því að horfa undir yfirborðið og átta okkur á því hvert samhengi þáttanna er.

Það er t.d. talað um að gott sé að hafa metanframleiðslu á sorphaugum. Hefur einhver metið það hvað sú aðgerð að byggja 100 millj. kr. leiðslu til Reykjavíkur myndi kosta mikla mengun ein sér? Það að framleiða þessar pípur. Hafa menn áttað sig á því hvað það að sundurgreina sorp kostar mikla mengun? Að vera með margfalt kerfi í sorphirðu? Það getur vel verið að það borgi sig hreinlega ekki mengunarlega séð að vera að sundurgreina sorp. Þetta þurfa menn að fara að kanna og fara í gegnum.

Það er mjög mikilvægt að sætta umhverfissjónarmið og efnahagsleg sjónarmið. Við lifum ekki hér á landi án þess að nýta auðlindir þjóðarinnar, það er útilokað. Við verðum að nýta sjávarútveginn. Við verðum að nýta orkuna. Við getum ekki lifað í landinu án þess. Og til þess að nýta þessar auðlindir þurfum við að nýta mestu auðlindina sem er mannauðurinn. Og það þarf að flýta ferlum. Á það hefur verið bent hér í umræðunni að í sumum tilvikum væri umhverfismat farið að stöðva framkvæmdir. Það má ekki.

Ég hef þó mestar áhyggjur af Kyoto-samkomulaginu og hvernig við stöndum að því að gæta hagsmuna okkar þar. Við erum með íslenska ákvæðið sem bannar okkur að losa umfram ákveðið magn. Það þýðir að bannað er að framleiða ál á Íslandi með hreinni orku og það neyðir mannkynið til að framleiða ál í Kína og á Indlandi með raforku sem framleidd er með brennslu á jarðefnum, heilu fjöllunum af kolum, olíu eða gasi sem mengar hnattrænt. Þetta er nefnilega einn hnöttur og Kína og Ísland eru á sama hnetti, hæstv. umhverfisráðherra.

Það er því mjög mikilvægt að við breytum ákvæði okkar í viðræðunum sem verða núna í haust í þá veru að við föllum frá íslenska ákvæðinu, ekki neitt sérstakt, en krefjumst þess að það sé sama hvar framleitt er, það sama eigi að gilda, og það sé framleitt þar sem hagkvæmast er að gera það umhverfislega séð, þ.e. á Íslandi.

Ég geri ráð fyrir því að umhverfisverndarsamtök, þegar þau sjá undir yfirborðið og átta sig á samhengi þáttanna — því þetta er heil rökfræði — muni krefjast þess að Íslendingar virki hvern einasta foss. Ég vona að hæstv. umhverfisráðherra standi þá með mér í því að verja Gullfoss og Dettifoss. Það má líka vel vera að efnahagslega sé nóg komið af álverum og þá eigum við að nýta orkuna í eitthvað annað. En við þurfum engu að síður að nýta þessa auðlind, orkuna.

[14:36]

Steinunn Valdís Óskarsdóttir (Sf):

Frú forseti. Ég vil líkt og aðrir hv. þingmenn sem hér hafa komið upp og talað þakka hæstv. umhverfisráðherra

fyrir greinargóða skýrslu um þessi mál. Ég tel að fleiri ráðherrar ættu að gera slíkt hið sama. Það gæti verið gagnlegt að samgönguráðherra flytti t.d. skýrslu sína um samgöngumál hér á þinginu svo að við gætum haft efnislega og kröftuga umræðu um sýn okkar og stefnu í þeim málum. Ég held að blað sé brotið með því sem umhverfisráðherra gerir hér.

Ég get ekki látið hjá líða hér í umræðunni, vegna ræðu hv. þm. Jóns Bjarnasonar, án þess að ég ætli að elta ólar við málflutning vinstri grænna, að geta þess að mér fannst ræða hans einkennast af því að hann sé fastur í skoðanakönnunum sem gerðar voru í maí 2007. (Gripið fram í.) Hann virðist sjá mest eftir einhverju fylgi sem fór, að hans mati, frá Vinstri grænum til Samfylkingarinnar á þeim tíma. Það segir kannski eitthvað meira um stefnu Vinstri grænna og Samfylkingarinnar en nokkuð annað.

En ég held að það sé líka býsna merkilegt, talandi um það sem margir hv. þingmenn hafa komið inn á hér varðandi umhverfismálin, að vindar eru að breytast í samfélaginu. Umræðan er að breytast. Skilningur manna á umhverfismálum er að aukast. Skilningur manna á gildi náttúrunnar er að aukast.

Mér þóttu býsna merkileg tíðindi birtast í skoðanakönnun Capacent Gallup á afstöðu manna til úrskurðar umhverfisráðherra um mat á umhverfisáhrifum á Bakka. Um 42% þjóðarinnar eru sammála því að setja þetta í heildstætt umhverfismat. Ég er ekki viss um að sama niðurstaða hefði fengist hefði þessi skoðanakönnun verið gerð fyrir örfáum árum. Allt er þetta til marks um breyttar áherslur og breytt viðhorf landsmanna til náttúruverndar, til umhverfismála, til álvera og til stóriðju.

En mig langaði á þeim tæplega tveimur mínútum sem ég á hér eftir af ræðu minni að gera að umtalsefni almenningssamgöngur og samgöngumál. Þau voru rædd aðeins áðan af hálfu hv. þm. Ólafar Nordal. Mig langar að ræða sérstaklega strætó og almenningssamgöngur. Ég tel að það sé umhverfismál að við aukum þátt almenningssamgangna í samgöngum almennt. Í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er sérstaklega talað um að efla eigi almenningssamgöngur. Það er mín bjargfasta trú og skoðun að ríkið eigi með einhverjum afgerandi eða beinum hætti að koma að rekstri strætó eða rekstri almenningssamgangna hér á höfuðborgarsvæðinu.

Í gegnum tíðina hafa sveitarstjórnarmenn á þessu svæði leitað til ríkisins og óskað eftir því að ýmis gjöld, tollar og skattar væru felldir niður. Á því hefur fjármálaráðuneytið alltaf séð vankanta og vísað til fordæmis. Ég segi: Gott og vel, skoðum það þá með beinum hætti að ríkið leggi hreinlega eina upphæð árlega, ríkisstyrk, til almenningssamgangna á höfuðborgarsvæðinu. Það er síðan sveitarfélaganna að ákveða hvernig sá styrkur er notaður, hvort hann er notaður til þess að niðurgreiða fargjöld eða auka tíðni o.s.frv.

Ég tel einnig, og hef flutt um það tillögu hér á þingi, að við eigum að efla forgangsakreinar strætisvagna í umferðinni og ég tel líka að við eigum að skoða það að afnema skattskyldu strætókorta. Það hljómar mjög einkennilega en er nú því miður þannig að þeir starfsmenn ríkisins sem kjósa t.d. að nota bíla í sinni vinnu — að þau hlunnindi eru skattfrjáls. En notir þú strætó og fáir strætókort, veskú þá þarftu að borga skatt af þeim. Almenningssamgöngur eru umhverfismál í eðli sínu og við þurfum að (Forseti hringir.) skoða þau mál og taka á þeim eins og öðrum þáttum umhverfismála sem umhverfisráðherra hefur mælt fyrir í þessari ágætu skýrslu.

[14:41]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil aðeins víkja að loftslagsmálunum í síðari ræðu minni. Þau eru orðin býsna afgerandi og einnig niðurstöður vísindamanna í þeim efnum. Er engin ástæða til annars en að taka fullt tillit til þess álits sem þau setja fram og vinna samkvæmt því. Menn mega hins vegar aldrei gleyma því að vísindi eru ekki líkindareikningur. Við megum ekki gleyma vísindamanninum sem á sínum tíma hélt því fram að jörðin snerist í kringum sólina og gekk þannig gegn ríkjandi viðhorfum og var knúinn til þess að afneita skoðunum sínum en reyndist svo hafa rétt fyrir sér. Við þurfum alltaf að vera vakandi fyrir efanum í þessum efnum, fylgjast með og hafa fyrir því að staðreyna hlutina áfram þó að við förum þá braut að fylgja þeim meginniðurstöðum sem liggja fyrir í þessum efnum þar til annað kemur í ljós.

Þær loftslagsbreytingar sem þarf að vinna gegn hafa ýmis áhrif, m.a. hér á landi. Þær hafa þau áhrif að jöklarnir munu bráðna og minnka. Það mun hafa þau áhrif að vatnsföllin minnka. Orkan í vatnsföllunum mun minnka. Og það hefur áhrif á mat okkar á því hvenær og hvort hagkvæmt er að virkja á tilteknum stað eða ekki.

Það þýðir líka að við þurfum að vera vakandi fyrir því að nýta þessa orku meðan hún er. Fyrst þróunin eins langt og við sjáum fram í tímann er sú að við getum vænst þess að jöklar landsins hverfi er ekkert óskynsamlegt að nýta orku vatnsfallanna á meðan hún er fyrir hendi Við skulum ekki missa sjónar á því í þessu máli.

Í öðru lagi vil ég víkja að málefnum hafsins á nýjan leik. Mörgu er ábótavant í veiðarfærastýringu og álagsstýringu á einstaka fiskstofna í hafinu. Eitt af því sem hefur valdið mönnum áhyggjum, og er að koma æ sterkara upp á yfirborðið, er hvernig veiðum er stýrt á einstaka stofna eins og þorskstofna þar sem mjög mikið er veitt af stórum fiski úr stofninum. Telja menn í vaxandi mæli líkur leiða til þess að það breyti erfðasamsetningu stofnsins og breyti stofninum sjálfum. Þetta er kallað erfðarek og var nýlega frétt um það í dagblöðum að Íslendingur hefði verið í framhaldsnámi og kynnt ritgerð sína um það efni. Þetta er að mínu viti málefni umhverfisins.

Í öðru lagi er það nýting fiskstofna. Það þarf ekki bara að koma í veg fyrir ofnýtingu þeirra. Það þarf líka að koma í veg fyrir vannýtingu þeirra. Ýmsir stofnar eins og hvalir eru vannýttir og þeir hafa áhrif á aðra stofna í hafinu og lífríkið þar. Er ástæða til að hafa áhyggjur af því, fylgjast með því og grípa inn í til þess að koma í veg fyrir óæskileg áhrif af vannýtingu einstakra stofna.

Loftslagsútblástur hér á landi er mikill frá fiskiskipaflotanum. Við eigum því að líta til aðgerða sem draga úr honum. Eitt af því er að draga úr togveiðum sem eru mjög útblástursríkar. Með því að færa veiðarnar frá togveiðum og frystiskipum yfir í veiðar með öðrum veiðarfærum, eins og

t.d. línu, drögum við mjög úr loftslagsútblæstri. Við eigum að nota stjórntæki okkar til að stuðla að þessari breytingu.

Loks vil ég, virðulegi forseti, gera eina athugasemd við skýrsluna sem ég tel að öðru leyti hið ágætasta skjal. Á bls. 9 segir að löggjöf Evrópusambandsins sé ekki bara stefnumarkandi heldur lagalega bindandi fyrir Íslendinga. Ég er ósammála því. Á meðan ég hef ekki tekið þá trú að rétt sé að ganga í Evrópusambandið, (Forseti hringir.) og hef ekki tekið þann betlistaf mér í hönd, vil ég leyfa mér að halda því fram að ákvarðanir Evrópusambandsins séu ekki bindandi fyrir Alþingi Íslendinga.

[14:45]

Björk Guðjónsdóttir (S):

Virðulegi forseti. Eins og aðrir hv. þingmenn vil ég byrja á því að þakka hæstv. umhverfisráðherra fyrir greinargóða skýrslu um málaflokkinn. Umhverfismál eru að verða æ fyrirferðarmeiri í stjórnmálaumræðu samtímans og er því nauðsynlegt að skýrsla sem þessi sé flutt á hinu háa Alþingi eins og hér er nú gert. Það gefur hv. þingmönnum yfirsýn yfir þau mál sem unnið er að í ráðuneytinu og tel ég það afar jákvætt.

Það mætti staldra við og fjalla um marga áhugaverða þætti skýrslunnar en flest málin sem fjallað er um eru mjög stór og mikilvæg, ekki eingöngu fyrir okkur Íslendinga heldur ekki síður út frá hnattrænum sjónarmiðum. Vernd hafsins, að vernda hafið umhverfis Ísland gegn mengun, er mjög mikilvægt mál, mál sem skiptir eyríki eins og Ísland miklu máli, við höfum lífsviðurværið af því sem úr sjónum kemur. Einnig bendir margt til þess að umferð skipa sem flytja olíu fari vaxandi á næstu árum og er því afar brýnt að umræða um mengunarhættu á hafi, m.a. vegna olíuflutninga, sé sífellt í umræðunni og ekki síður viðbrögð við slíkri vá.

Í skýrslunni er greinargóður kafli um Vatnajökulsþjóðgarð og áætlanir um uppbyggingu hans og þjónustu honum tengda. Í skýrslunni segir að stofnun þjóðgarðsins sé eitt stærsta atvinnusköpunar- og byggðaþróunarverkefni sem stjórnvöld hafi tekist á hendur í þessum hluta landsins. Hægt er að gera ráð fyrir að þjóðgarðurinn skjóti styrkari stoðum undir ferðaþjónustu á þeim svæðum sem að honum liggja. Gera má ráð fyrir að þeim ferðamönnum sem sækja þjóðgarðinn heim fjölgi eftir því sem umsvif þjóðgarðsins verði meiri, innviðir styrktir og gestastofum fjölgað. Vatnajökulsþjóðgarður mun gefa ferðaþjónustuaðilum í sveitarfélögum nærri þjóðgarðinum aukna möguleika í þjónustu við ferðamenn. Sóknarfærin sem verða til á næstu árum vegna þjóðgarðsins verða af ýmsum toga. Með víðsýni og frjórri hugsun heimamanna verður til í tengslum við þjóðgarðinn fjöldi nýrra atvinnutækifæra sem þarf að nýta sem best.

Í kaflanum um sorphirðu og endurvinnslu úrgangs er fjallað um áherslur hæstv. umhverfisráðherra frá árinu 2007 þar sem lögð er áhersla á að neytendum sé auðveldað að stjórna neyslu sinni í samræmi við sjónarmið sjálfbærrar þróunar og þar með að halda myndun úrgangs í lágmarki. Einnig segir að draga þurfi úr sorpi frá heimilum og fyrirtækjum, bæta flokkun og auka endurnýtingu. Jafnframt er talað um að ráðuneytið vilji leita leiða að þessu markmiði í samvinnu við sveitarfélög og hagsmunaaðila.

Ég tek undir að í þessum málum þurfum við að taka til hendinni. Maður heyrir gjarnan að of tímafrekt sé að standa í flokkun, best sé að henda öllu í eina ruslafötu og þurfa ekki að hafa frekari áhyggjur af málinu. Einmitt vegna skoðana af þessu tagi spyr maður sig hvernig best sé að breyta hugsanagangi fólks um sjálfbæra þróun. Í mörgum sveitarfélögum hafa leik- og grunnskólar markað sér ákveðna stefnu í umhverfismálum. Ég þekki dæmi þess í mínu sveitarfélagi að leikskóli hefur unnið með skjólstæðingum sínum að umhverfismálum í á annan áratug. Verkefnið hófst með vettvangskönnunum um sveitarfélagið þar sem umhverfið var tekið til skoðunar. Því verkefni lauk með því að leikskólinn gaf út bók sem hefur verið notuð sem ítarefni í grenndarfræðslu við Háskólann á Akureyri. Þessi sami leikskóli ásamt einum grunnskóla hefur hlotið grænfána Landverndar. Eins og hv. þingmenn vita þarf að uppfylla ákveðin skilyrði til að hljóta slíka virðingu.

Ég sé, hæstv. forseti, að ég er að lenda í tímaþröng eins og margir aðrir hv. þingmenn sem áður hafa talað og verð að reyna að stytta ræðu mína. Ég vil því hvetja hæstv. umhverfisráðherra til þess að taka höndum saman með sveitarfélögunum og marka stefnu sveitarfélaga og ríkisins (Forseti hringir.) varðandi heildstæða stefnu grunn-, leik- og framhaldsskóla í umhverfismálum.

[14:51]

Illugi Gunnarsson (S):

Virðulegi forseti. Það líður að lokum þessarar umræðu og vil ég ítreka þakkir mínar til hæstv. ráðherra fyrir þá skýrslu sem lögð hefur verið fram. Jafnframt vil ég færa fram mínar persónulegu þakkir til þeirra sem tekið hafa þátt í umræðunni, ég tel að hún hafi verið mjög góð. Það er að vísu ekki mitt um það að dæma, en sú er alla vega mín skoðun. Ég tel að þau meginsjónarmið sem skipta máli hafi komið fram og það er áhugavert að nefndir hafa verið ýmsir möguleikar, ýmis úrræði, ýmis verkefni, í þessum málaflokki sem ég er sannfærður um að hæstv. ráðherra hefur bæði haft ánægju, gagn og gaman af því að hlýða á þingmenn ræða.

Ég er þeirrar skoðunar að einna mikilvægast í þessu sé það verkefni stjórnvalda að hjálpa markaðnum að leysa þau vandamál sem hér hafa verið rædd. Sú löggjöf sem var samþykkt hér á þinginu sem sneri að raftækjum og rafeindatækjaúrgangi er að mínu mati gott dæmi um það hvað hægt er að gera með skynsamlegum aðgerðum til þess að hjálpa markaðnum að hreyfa sig í rétta átt. Með framleiðendaábyrgðinni sem var sett á þennan tækjaflokk og á þessa framleiðslu er verið að segja við framleiðendur á þessum vörum: Í framleiðslukostnaðinum, þegar þið hannið tækin, þegar þið hannið þjónustu ykkar, eigið þið að taka tillit til þess að það kostar að farga þessum tækjum. Eftir því sem tækin eru betur hönnuð, eftir því sem mengunin er minni því minni kostnaður er af framleiðslunni og þar af leiðandi hafa þeir framleiðendur sem leysa þetta vandamál betra tækifæri á markaði en aðrir og þeirra framleiðsla verður ofan á. Þetta gildir um þessa framleiðslu og þetta gildir um alla aðra framleiðslu. Þetta er gott dæmi um það hvernig hægt er að ná árangri í samvinnu milli markaðarins og stjórnvalda.

Síðan er það lykilmálið sem er spurningin um orkuna og um leið líka spurningin um hvernig við nýtum náttúruauðlindirnar og um leið alþjóðlegt samstarf á sviði loftslagsmála. Sú orka sem við Íslendingar framleiðum er þess eðlis að þeir sem vilja nýta hana verða að koma til Íslands og fjárfesta hér með verksmiðjur sínar og þjónustu. Þetta er ólíkt því sem t.d. gildir um olíuríki eins og Noreg sem setur orku sína í tunnur og flytur til annarra landa. Ástæða þess að ég nefni þetta á sama tíma og ég nefni loftslagsmálin er sú að þegar norska orkan er flutt í formi olíu til annarra landa og nýtt þar mælist það sem mengunarkvóti hjá landinu sem tekur á móti orkunni og þeirri framleiðslu sem þar fer fram. Því er öðruvísi farið hjá okkur, orkan sem við framleiðum og búum til er nýtt hér og telst því til okkar framleiðslukvóta. Þetta er eitt af því sem ég tel að væri rétt að hafa í huga þegar verið er að ræða um hvernig best sé að nýta orku og hvaða reglur eigi að gilda um mengun og mengunarkvóta í umræðum á alþjóðavettvangi.

Ég tel einnig rétt að nefna að það eru auðvitað allir að reyna að sækja hagsmuni landa sinna. Það skiptir því máli að við Íslendingar sækjum okkar hagsmuni en að við gerum það með ábyrgum hætti. Ég nefni það hér að ESB leggur t.d. á það áherslu að ákveða hvaða ár er lagt til grundvallar þegar verið er að reikna út aukningu á CO_2 einfaldlega vegna þess að það ár sem þeir hafa lagt til grundvallar hentar ESB vegna þess að þá fengu þeir inn til sín öll þessi ríki Austur-Evrópu sem voru mjög aftarlega á merinni hvað varðar mengun og mengunarvarnir. Þar með eykst svigrúm þessara þjóða til þess að bæta stöðu sína. Við Íslendingar vorum bara komnir svo miklu lengra þegar að þessu ári var komið og því eru möguleikar okkar takmarkaðri en þeirra þjóða sem þar er um að ræða.

Ég vil að lokum nota tækifærið til að óska okkur öllum, Íslendingum, til hamingju með Vatnajökulsþjóðgarð. Ég tel að hann sé frábært dæmi um það hvernig, þvert á stjórnmálaflokka og þvert á stjórnmálaskoðanir, hægt er að ná miklum árangri í umhverfismálum í landi okkar. Vatnajökulsþjóðgarður og hugmyndin um hann varð ekki til á einni örskotsstundu, margir ráðherrar komu að því máli. Siv Friðleifsdóttir, sem þá var umhverfisráðherra, Jónína Bjartmarz og Sigríður Anna Þórðardóttir — allir þessir einstaklingar lögðu í störfum sínum sem umhverfisráðherrar mjög mikil og þung lóð á vogarskálarnar til þess að þessi (Gripið fram í.) — já, ég gleymi honum. Það er bara þannig að það er svo auðvelt að gleyma honum, það er bara — náttúran er þannig. Þessir ráðherrar lögðu (Forseti hringir.) gríðarlega mikið af mörkum, sem sýnir að umræðan um náttúruverndarmál þarf ekki að kljúfa samfélag okkar, hún á að geta sameinað okkur af því að hagsmunirnir eru sameiginlegir hagsmunir íslensku þjóðarinnar.

[14:56]

Umhverfisráðherra (Þórunn Sveinbjarnardóttir) (Sf):

Frú forseti. Ástæða er til að þakka hv. þingmönnum fyrir afar málefnalega og góða umræðu um þá skýrslu sem hér liggur fyrir, skýrslu um umhverfismál. Mér telst svo til að einir 20 þingmenn hafi tekið þátt í umræðunni auk mín hér í dag. Eins og gefur að skilja koma hv. þingmenn úr ýmsum áttum með ýmsar skoðanir í farteskinu en mér þykir þessi umræða bera því vitni hversu mikið grundvallaratriði umhverfismálin eru orðin í Stjórnarráðinu, í stjórnmálunum og í stjórn landsins og, eins og hv. þingmenn vita manna best, þvert á alla málaflokka. Ég get tekið undir ýmislegt af því sem hér hefur verið sagt um að styrkja þurfi og stækka umhverfisráðuneytið, þangað megi færa fleiri málaflokka. Það væri bæði fýsilegt og skynsamlegt að gera það.

Ég lít svo á að það skref sem stigið var um síðustu áramót, breytingarnar á Stjórnarráðinu sem þá urðu, hafi verið fyrsta skref af mörgum í átt til þess að skipa Stjórnarráðinu með þeim hætti að það sé í takt við þau verkefni sem verið er að vinna í samfélaginu og í takt við þær kröfur sem samfélagið gerir til stjórnvalda og stjórnmálamanna.

Mig langar að reyna að svara nokkrum spurningum og ábendingum sem fram komu í þessari umræðu. Það verður aldrei þannig að ég hafi tíma til þess að bregðast við öllu eða svara öllu en eitthvað hlýtur samt að takast að segja hér á sex mínútum og þremur sekúndum, frú forseti.

Hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir fór víða í ræðu sinni og hélt því m.a. fram að sú sem hér stendur hafi vart verið búin að úrskurða um heildarmat framkvæmda vegna álvers við Bakka fyrr en hún fór að bakka í því máli, ef svo má að orði komast. Ég vísa því algjörlega á bug. Á daginn hefur komið að það sem ég hef alltaf sagt um þetta mál er að ef einhver töf verði séum við að tala um vikur og mánuði. Fyrir liggur að samráðsferli framkvæmdaraðila og Skipulagsstofnunar hófst um leið og úrskurður féll og fyrir liggur hvernig fara eigi í gegnum heildarmatið, þetta er ekki flóknara en svo. Fyrirmæli úrskurðarins voru skýr og eftir honum er unnið.

Það var einnig rætt hér að ekki lægi fyrir markmið stjórnvalda, markmið ríkisstjórnarinnar, í loftslagssamningunum sem nú standa yfir. Það er ekki heldur rétt. Samningsmarkmið ríkisstjórnar Íslands voru afgreidd á fundi í lok nóvember, byrjun desember, fyrir aðildarríkjaþingið sem haldið var á Balí. Unnið er samkvæmt þeim samningsmarkmiðum og eftir því sem fram vindur í umræðunum og samningaviðræðunum mun fleira verða á því borði og það er fleira sem þarf að taka afstöðu til. Ég nefndi það m.a. verið er að vinna í þeirri tillögu Íslendinga að endurheimt votlendis gæti líka reiknast sem binding, og hefur verið tekið vel í hana í samningaviðræðunum. Við vonum svo sannarlega að endurheimt votlendis fái þá viðurkenningu sem við teljum að hún þurfi að fá í þessum samningum.

Hlutverk markaðarins hefur verið gert að umtalsefni, hv. þm. Illugi Gunnarsson hefur gert það. Markaðurinn getur verið mjög gott tæki til að ná markmiðum um umhverfisvernd og í umhverfismálum, m.a. þess vegna eru svokölluð sveigjanleikaákvæði í loftslagssamningnum nýtt og m.a. þess vegna er verið að setja upp kolefnismarkað svokallaðan. Markaður Evrópusambandsins með losunarheimildir, sem við verðum hluti af í gegnum EES-samninginn, er tæki til þess að nýta kosti markaðarins til að ná markmiðum í umhverfismálum, í þessu tilviki að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda. Þann markað eigum við að nýta og þann markað munum við þurfa að nýta vegna þess að við erum aðilar að Evrópska efnahagssvæðinu og munum með þátttöku í þeim markaði — það er mín skoðun — fara enn

dýpra inn í samstarf við Evrópusambandið en nú er, a.m.k. í umhverfismálum.

Aðalatriðið í loftslagssamningunum — og það er það sem allir stefna að núna — er að ná heildarsamkomulagi með þátttöku allra ríkja heims og þar eru nokkur ríki lykilríki. Það verður ekkert samkomulag nema allir setjist við borðið og semji, skipti byrðunum og skipti þeim í samræmi við losun og sanngirni og efnahagsstöðu. Það er aðalmarkmiðið. Ef ekki næst samningur er tómt mál að tala um einhverja aðra kosti fyrir Íslendinga eða einhverjar aðrar kröfur. Aðalmarkmiðið er að ná saman um heildarmarkmið um bindandi samning sem allir taka þátt í.

Það er líka mjög mikilvægt í því sambandi að allir geri sér grein fyrir því að innan einhverra ára í tiltölulega náinni framtíð munu losunarheimildir fara á markað og ekki nema að litlu leyti verða í boði ókeypis. Auðvitað gerist þetta ekki í einu vetfangi en smám saman, eigi kolefnismarkaðurinn að virka, mun það verða þannig. Við þurfum, Íslendingar, fyrirtæki og stjórnvöld, að laga okkur að þeirri staðreynd.

Ég vil nota þetta tækifæri og fagna sérstaklega orðum hv. þm. Árna Þórs Sigurðssonar sem sagðist telja að hægt væri að ná saman um skynsamlega landsskipulagsstefnu. Þetta er sá hinn sami maður og skilaði séráliti í niðurstöðu nefndarinnar sem vann stóru frumvörpin sem hafa verið til umfjöllunar í umhverfisnefnd, var þá sem fulltrúi íslenskra sveitarfélaga. Ég tel miklu máli skipta að maður sem sat í undirbúningsnefndinni og hefur unnið að þessari lagagerð í öll þessi ár skuli tala með þessum hætti hér í dag. Það treystir mig í þeirri skoðun minni að hægt sé að ná niðurstöðu í því stóra máli.

Ég get líka tekið undir með hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, formanni samgöngunefndar, að almenningssamgöngur eru umhverfismál og þær þarf að starfrækja með þeim hætti að ríkið sé ekki að leggja álögur á sveitarfélög sem halda úti almenningssamgöngum. Með einhverjum hætti þarf að leysa það mál og koma því þannig fyrir að hægt sé að létta undir með sveitarfélögunum þegar almenningssamgöngur eru annars vegar.

Rétt í lokin vil ég, vegna þess að ekki hefur gefist tækifæri eða tími til að fjalla um það sérstaklega í ræðu minni eða í umræðunni í dag, fagna því sérstaklega að nýju stofnanirnar, Landgræðslan, Vatnamælingar og Skógræktin, séu komnar til (Forseti hringir.) umhverfisráðuneytisins. Starf þeirra er blómlegt og gott og hefur verið í 100 ár, landgræðsla og skógrækt, og mun verða það áfram næstu 100 árin.

Umræðu lokið.

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, 3. umr.

Stjfrv., 442. mál (heildarlög). — Þskj. 1333, brtt. 1337.

[15:05]

Frsm. utanrmn. (Bjarni Benediktsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég kem fyrst og fremst upp í 3. umr. til þess að gera grein fyrir breytingartillögu sem ég legg fram sem formaður utanríkismálanefndar. Þegar nefndin afgreiddi frumvarpið aftur út til þingsins í vor var gert ráð fyrir því að þingið mundi ná að afgreiða frumvarpið sem lög fyrir sumarið. Í bráðabirgðaákvæði var reiknað með að stjórn Þróunarsamvinnustofnunar héldi umboði sínu fram á haust og við myndum kjósa í Þróunarsamvinnunefnd á þessu septemberþingi. Þar sem frumvarpið varð ekki að lögum í vor en allt stefnir í að það verði afgreitt á þessu haustþingi þarf að breyta bráðabirgðaákvæðinu. Um það snýst breytingartillaga sem liggur frammi á þskj. 1337.

Ákvæðið gerði áður ráð fyrir því að stjórnin héldi umboði sínu þar til þingið hefði kosið í Þróunarsamvinnunefndina og með sama hætti gerum við nú ráð fyrir því að málið verði afgreitt þegar nýtt þing kemur saman í október. Tillagan hljóðar því upp á að stjórn Þróunarsamvinnustofnunar, sem enn starfar, haldi umboði sínu óbreyttu til 1. nóvember. Eins og sjá má er þetta fyrst og fremst tæknilegs eðlis og mögulega komið til af bjartsýni utanríkismálanefndar um að málið mundi ná að klárast í vor.

Ég vil líka láta þess getið að e.t.v. hefði verið heppilegast að vísa bráðabirgðaákvæðinu áfram til 3. umr. og fella það síðan niður en málið var afgreitt óbreytt á milli 2. og 3. umr. Þá ber að horfa til þess að við 2. umr. málsins gerði ég strax grein fyrir því að þessi breytingartillaga kæmi fram og ég tel einsýnt að við þurfum að afgreiða hana.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Fjarskipti, 3. umr.

Stjfrv., 523. mál (EES-reglur). — Þskj. 824, frhnál. 1343.

[15:08]

Frsm. samgn. (Steinunn Valdís Óskarsdóttir) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli hér fyrir framhaldsnefndaráliti samgöngunefndar vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um fjarskipti, nr. 81/2003, með síðari breytingum. Að lokinni 2. umr. óskaði hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson eftir því að nefndin yrði kölluð aftur til fundar og farið yrði yfir ákveðna þætti sem ég mun gera grein fyrir hér á eftir. Af því til tilefni fengum við Karl Alvarsson, Ólaf Pál Vignisson og Maríu Rún Bjarnadóttur frá samgönguráðuneytinu á okkar fund vegna NMT- og GSM-kerfa landsins.

Leyfi til reksturs NMT-kerfisins mun falla niður nk. áramót, m.a. vegna úrelts tæknibúnaðar. Hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson óskaði eftir að farið væri yfir þetta á fundum nefndarinnar og nefndin fullvissuð um að kerfið yrði ekki lagt niður nema annað tæki við sem væri a.m.k. jafnöruggt. Með tilliti til þeirra upplýsinga sem við í samgöngunefnd fengum á fundinum teljum við ekki forsendur til þess að leggja til breytingar á frumvarpinu í þá veru að framlengja leyfi til reksturs á NMT-kerfinu. Aftur á móti bókum við að við teljum nauðsynlegt að fylgjast mjög náið með framkvæmd og uppbyggingu GSM-kerfisins og leggjum áherslu á að komi fram vankantar við niðurlagningu kerfisins verði brugðist við, sérstaklega varðandi öryggisþáttinn. Um þetta var alger samstaða í nefndinni.

Með þessu framhaldsnefndaráliti leggjum við til, öll sem eitt, að frumvarpið verði samþykkt.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Póst- og fjarskiptastofnun, 3. umr.

Stjfrv., 522. mál (eftirlitsúrræði og málskot). — Þskj. 1336.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Viðlagatrygging Íslands, 2. umr.

Stjfrv., 651. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 1312, nál. 1341.

[15:11]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf):

Frú forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti viðskiptanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um Viðlagatryggingu Íslands.

„Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á sinn fund Áslaugu Árnadóttur og Þóru M. Hjaltested frá viðskiptaráðuneytinu, Ragnhildi Helgadóttur frá Háskólanum í Reykjavík, Ásgeir Ásgeirsson og Torfa Áskelsson frá Viðlagatryggingu Íslands, Thelmu Þórðardóttur og Víði Reynisson frá almannavarnadeild ríkislögreglustjóra, Helgu Jónsdóttur frá Samtökum fjármálafyrirtækja og Ólaf Örn Haraldsson frá þjónustumiðstöð almannavarna á Selfossi.

Frumvarp þetta er lagt fram í samræmi við 28. gr. stjórnarskrár Íslands í þeim tilgangi að staðfesta bráðabirgðalög frá 7. júní 2008 sem breyttu lögum um Viðlagatryggingu Íslands, nr. 55/1992, en breytingin fól í sér lækkun eigin áhættu tjónþola. Aðdragandi að setningu bráðabirgðalaganna eru jarðskjálftarnir sem áttu sér stað á Suðurlandi 29. maí sl.

Lög um Viðlagatryggingu Íslands gerðu ráð fyrir að eigin áhætta vátryggðs vegna tjóna á lausafé væru 40.000 kr. og að hámark sjálfsábyrgðar breyttist í takt við byggingarvísitölu. Sökum verulegrar hækkunar á byggingarvísitölu á síðustu árum var eigin áhætta orðin 90.800 kr. miðað við vísitöluna 1. júní 2008 en sjálfsábyrgð í hefðbundinni innbústryggingu vátryggingafélaganna var 10.000–20.000 kr. Árið 2000 nam þessi eigin áhætta 51.600 kr. Af þeirri ástæðu og til þess að tryggja tjónþolum sanngjarnar bætur þótti brýn nauðsyn til setningar bráðabirgðalaga.

Samkvæmt bráðabirgðalögunum er reglum um eigin áhættu vátryggðs breytt til lækkunar og gert ráð fyrir því að eigin áhætta vátryggðs verði áfram 5% af hverju tjóni en hins vegar að lágmarksfjárhæð sé 20.000 kr. fyrir brunatryggt lausafé. Hvað varðar húseignir skal eigin áhætta vera að lágmarki 85.000 kr. og vegna mannvirkja sem eru vátryggð skv. 2. mgr. 5. gr. laganna skal eigin áhætta vera að lágmarki 850.000 kr. Þá er tekið fram í frumvarpinu að ráðherra sé heimilt með reglugerð að ákvarða hækkun á lágmarksfjárhæðunum og því verði afnumin sú tenging sem var við byggingarvísitölu.

Við meðferð málsins kom í ljós að 28. ágúst sl. höfðu 3.875 tjónstilkynningar borist og skiptust þær þannig: 2.080 voru vegna íbúðarhúsnæðis, 2.220 vegna tjóns á innbúi, 175 vegna atvinnuhúsnæðis, 160 vegna tjóns á lausafé og 180 vegna sumarhúsa. Alls höfðu 976 eignir verið skoðaðar og 830 milljónir kr. verið greiddar til að bæta innbústjón en 822 milljónir kr. til að bæta 314 fasteignatjón. Uppgjöri vegna 202 fasteignatjóna er rétt ólokið.

Þá liggur fyrir að viðskiptaráðuneytið hefur skipað starfshóp sem vinnur að heildarendurskoðun laganna um Viðlagatryggingu Íslands.

Nefndin ræddi á fundum sínum efnisatriði bráðabirgðalaganna og gerir ekki athugasemdir við þá lækkun sem orðið hefur á eigin áhættu tjónþola samkvæmt lögunum um Viðlagatryggingu Íslands.

Enn fremur ræddi nefndin á fundum sínum um skilyrði setningar bráðabirgðalaga eins og þau koma fram í 28. gr. stjórnarskrárinnar og hvort umrædd bráðabirgðalög hafi uppfyllt þau skilyrði. Í greininni segir að bráðabirgðalög verði aðeins sett ef Alþingi er ekki að störfum og brýna nauðsyn beri til lagasetningarinnar en auk þess mega bráðabirgðalög ekki brjóta í bága við stjórnarskrá.

Nefndin telur að breytinguna á 2. mgr. 10. gr. laga um Viðlagatryggingu Íslands, sbr. 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins, sem felur í sér að ráðherra verði heimilt að ákvarða með reglugerð hækkun á lágmarksfjárhæð eigin áhættu, hafi verið óþarfi að setja í bráðabirgðalög, sérstaklega þar sem endurskoðun laganna stendur fyrir dyrum. Því leggur nefndin til að ákvæði 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins falli brott og 2. mgr. 10. gr. laga um Viðlagatryggingu Íslands gildi aftur, þ.e. að lágmarksfjárhæðir eigin ábyrgðar umreiknist til samræmis við gildandi vísitölu byggingarkostnaðar á hverjum tíma.

Þá fjallaði nefndin um afturvirkni bráðabirgðalaganna, en þau taka til tjóna sem orðið hafa frá 25. maí á þessu ári en voru sett 7. júní sl. Gerir nefndin ekki athugasemdir við þetta atriði, m.a. þar sem gætt hafi verið málefnalegra sjónarmiða.

Þá ræddi nefndin einnig um tjónstilvik sem falla ekki undir lög um Viðlagatryggingu Íslands og möguleika til þess að víkka út hlutverk hennar. Sömuleiðis ræddi nefndin hvort bæta þyrfti eftirlit með greiðslum úr sjóðum Viðlagatryggingar. Nefndin telur að slík atriði eigi að koma til skoðunar þegar lögin verða endurskoðuð í heild sinni eins og stendur til að gera.

Nefndin leggur til að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi breytingu:

2. mgr. 1. gr. falli brott.

Birkir J. Jónsson, Árni Páll Árnason, Birgir Ármannsson og Guðfinna S. Bjarnadóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu.“

Undir álitið skrifa hv. þingmenn Ágúst Ólafur Ágústsson, Björk Guðjónsdóttir, Jón Gunnarsson, Höskuldur Þórhallsson og Jón Bjarnason.

Við þetta má bæta að varðandi setningu bráðabirgðalaganna í heild sinni, sem er auðvitað atriði sem við skoðuðum

mjög vel í nefndinni, er ljóst að heimild til setningar bráðabirgðalaga er fyrir hendi. Sú heimild var áfram fyrir hendi þó að menn gerðu ákveðnar breytingar árið 1991 en síðan þá hefur dregið talsvert úr notkun bráðabirgðalaga. Ef við rýnum í gögn frá því þegar löggjafinn breytti þessum lögum árið 1991 má sjá að talað er um að sérstök neyðartilvik geti réttlætt setningu bráðabirgðalaga. Ef einhverjir stærstu og mestu jarðskjálftar í sögu Íslands teljast ekki neyðartilvik veit ég ekki hvað ætti að teljast neyðartilvik.

Við fengum sérstakan sérfræðing, lögspeking, á fund nefndarinnar, Ragnhildi Helgadóttur frá Háskólanum í Reykjavík. Hennar skilningur var að þessi bráðabirgðalög stæðust þau skilyrði sem má finna í stjórnarskrá.

Skilyrði fyrir setningu bráðabirgðalaga eru þrjú eins og áður er getið:

Alþingi er ekki að störfum. Það var uppfyllt.

Lögin mega ekki brjóta í bága við stjórnarskrána. Það var uppfyllt.

Síðan verður að vera brýn nauðsyn fyrir setningu bráðabirgðalaganna. Ég ítreka að í þessum hamförum varð eitt mesta eignatjón í sögu Íslands og því hljóta viðbrögð af hálfu bráðabirgðalöggjafans að teljast brýn nauðsyn.

Það má líka draga sérstaklega fram að í bókinni *Stjórnskipunarrétturs*egir Gunnar G. Schram berum orðum að bráðabirgðalöggjafinn hafi allfrjálsar hendur þegar kemur að þessu mati. Dómstólar hafa sömuleiðis sagt að mat stjórnmálamanna varðandi setningu bráðabirgðalaga hafi verið skýrt rúmt. Ég held því að hér hafi bráðabirgðalöggjöfin verið innan eðlilegra marka.

Mig langar líka að koma inn á afturvirkni laga en ljóst er að hún er ekki bönnuð. Það fengum við staðfest hjá þeim lögfræðingum sem komu fyrir nefndina en löggjafanum ber þó að fara varlega. Hv. þingmenn þurfa að hafa í huga að um er að ræða ívilnandi lagasetningu og þar af leiðandi getur svigrúm löggjafans verið meira en ella þegar kemur að afturvirkni laga. Það getur verið réttlætanlegt í ljósi þess að við erum að bæta réttindi í lögum. Ekki er hægt að nota það sem ástæðu að slíkt megi aldrei þegar lög eru gerð afturvirk og réttur einstaklinga betri. Þessi lög eru í eðli sínu afturvirk vegna þess að þau áttu að taka til jarðskjálfta sem voru yfirstaðnir. Ég held því að það sé fullkomlega eðlilegt að þessi bráðabirgðalög hafi verið afturvirk með þeim hætti sem þau voru og þessi leið er að mínu mati mun sanngjarnari og gegnsærri en aðrar.

Að lokum vil ég draga fram nokkur efnisatriði varðandi stöðu mála. Í meðferð nefndarinnar fengum við upplýsingar um að þetta tjón hefði verið allt að, eða rúmlega, 5 milljarðar kr. Það er gríðarlegt eignatjón, eitt mesta eignatjón í Íslandssögunni eins og þingmenn vita. Við vissum að eigin áhætta hafði hækkað um 80% frá því árið 2000, úr rúmlega 50 þús. kr. upp í rúmlega 90 þús. kr. Við vissum einnig að eigin áhætta hjá einkareknum vátryggingafélögum var um 10–20 þús. kr. eða fjórum til níu sinnum lægri en eigin áhættan var orðin vegna þess að hún var, og er, tengd við byggingarvísitölu sem hefur hækkað gríðarlega undanfarin ár. Ég tel því að fullkomlega réttmætar ástæður hafi verið til að bregðast við með þessum hætti og ég vil sérstaklega fagna því að fulltrúar allra flokka hér á þingi standa án fyrirvara að baki þessu nefndaráliti. Ég held að þingmenn geti verið ánægðir með það þó að hægt sé að ræða í þaula um hvort nauðsynlegt hafi verið að setja bráðabirgðalög eða ekki. Ég held hins vegar að það skipti miklu máli gagnvart því fólki sem varð fyrir miklu tjóni að hér komi út samhljómur um efnisatriði þessara laga. Ég ítreka að á álitinu sjálfu eru þingmenn allra flokka án fyrirvara.

[15:21]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég vil taka undir síðustu orð hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar, framsögumanns og formanns viðskiptanefndar, um að markmiðið með þessari lagasetningu er að eyða óvissu og ná til sem flestra aðila hvað varðar eðlilegar og sanngjarnar bætur vegna hinna miklu landskjálfta sem urðu á Suðurlandi 29. maí sl.

Ég ítreka að ég stend að þessu nefndaráliti eins og komið hefur fram, enda hafa verið felld brott úr upphaflega frumvarpinu ónauðsynleg ákvæði um reglugerðarheimild til ráðherra sem var umdeild og ekki talin nauðsynleg og hefur verið felld brott. Þetta snýst fyrst og fremst um það viðfangsefni sem ætlunin var, þ.e. um bætur vegna landskjálftana á Suðurlandi. Eins ítreka ég líka að orð hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar um nauðsyn til að setja bráðabirgðalögin læt ég liggja milli hluta. Ég tel að í sjálfu sér hefði verið hægt að kalla saman Alþingi og afgreiða lögin. Enda tekur nefndarálitið ekki sem slíkt á því, það tekur fyrst og fremst á því efnislega að brugðist sé við með þeim hætti sem þar er tilgreint og að hluta til var lagt til í bráðabirgðalögunum og ég ítreka líka stuðning okkar þingmanna Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs við þann tilgang málsins.

[15:23]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Þó að ekki hafi verið beint beinni spurningu til mín get ég alveg tekið undir það að nefndin var sammála um að taka þessa reglugerðarheimild ráðherra út. Við töldum einfaldlega óþarft að staðfesta það í bráðabirgðalögunum, sérstaklega í ljósi þess að viðskiptaráðuneytið er nú að fara að endurskoða lögin í heild sinni. Þetta eru bara atriði sem ættu að koma til skoðunar þar að okkar mati og að sama skapi hvort útvíkka þurfi gildissvið viðlagatryggingar eða hvort bæta þurfi eftirlitið og annað slíkt. Það tækifæri er einfaldlega til staðar að endurskoðunin mun eiga sér stað.

Varðandi skilyrði um setningu bráðabirgðalaga þá tel ég mig hafa rakið það hér að ég tel að þau skilyrði hafi að öllu leyti verið uppfyllt. Að sama skapi hef ég vísað í það hvernig við eigum að nálgast umfjöllun um það hvort skilyrðin hafi verið uppfyllt eða ekki, þar get ég bæði vísað í dóma og fræðimenn sem hafa túlkað að bráðabirgðalöggjafinn hafi þessar rúmu heimildir, allfrjálsar hendur eins og sagt er. Það mundi kannski kveða við annan tón ef menn ættu að beita þrengjandi lögskýringu hvað þetta varðar en menn hafa ekki gert það hvorki fræðimenn né dómstólar. Auðvitað tek ég undir áhyggjur þingmanna sem höfðu áhyggjur af því við 1. umr. þessa máls hvort setja ætti bráðabirgðalög yfirleitt. Ég tel einfaldlega að sú heimild eigi að vera fyrir hendi. Menn eiga að nota hana sparlega,

ríkisstjórnin hefur gert það undanfarin ár. Þetta er tæki til að bregðast við í neyðartilvikum og ef, eins og ég sagði áðan, einn mesti jarðskjálfti og mesta eignatjón í Íslandssögunni uppfyllir ekki þau skilyrði þá veit ég ekki hvað gerir það, frú forseti.

[15:25]

Jón Bjarnason (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Ég ætla ekki að fjalla meira um lögmæti bráðabirgðalagasetningarinnar. Aðalatriðið nú er að bætur, uppbygging og endurbætur á því tjóni sem varð í Suðurlandsskjálftanum verði tryggt og að byggingar og annað tjón sem fólk hefur orðið fyrir verði bætt og komist sem allra fyrst í samt lag. Og sömuleiðis að fólk sem hefur orðið fyrir bæði eignalegum og andlegum áföllum af völdum Suðurlandsskjálftans í vor fái að því leyti sem samfélagið getur stuðning um bætur og endurreisn og það sé til staðar. Meginmarkmið þessarar lagasetningar er að óvissu um það sem gat verið óvissa um verði eytt. Ég óska þess svo eindregið að við þurfum ekki að upplifa margar slíkar stundir og marga slíka atburði en þegar þeir verða að þá stöndum við saman sem einn maður um að bæta tjón bæði andleg og veraldleg eftir því sem tök eru á. Með bestu óskum til þeirra Sunnlendinga sem lentu í þessum áföllum og ég vona að endurreisnarstarfið gangi vel.

[15:26]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Mér fannst örla á því hér í ræðum áðan að bætur til þeirra sem orðið hafa fyrir tjóni í jarðskjálftunum á Suðurlandi fengjust fremur greiddar ef menn féllust á að rétt væri að setja bráðabirgðalög. Þeir sem þessi orð létu falla hér áðan verða að tala skýrar svo að ljóst sé hvort ég skildi rétt eða ekki.

Til þess að bregðast við þessu þá vil ég segja: Eitt er tjón sem menn verða fyrir og fá bætur vegna þess, það er ákveðið í lögum. Það hefur verið í lögum mjög lengi og ákvarðaðar bætur fyrir það sem hingað til hafa verið taldar sanngjarnar.

Annað er hvort ráðherrar sem fara með bráðabirgðalagavald eigi að nýta sér það til þess að breyta hlutunum, bregðast við og rökstyðja með þessum hætti. Ég held að menn verði að aðskilja þessi mál og mér finnst slæmt ef menn ætla sér að reyna að draga fram þessi tvö sjónarmið og blanda þeim saman því að það er ekki sanngjörn umræða. Þeir, þar á meðal ég, sem tala fyrir því að ríkisstjórnin eigi ekki að nýta bráðabirgðalagavaldið nema samkvæmt þeim skilningi sem Alþingi setti á sínum tíma eru auðvitað ekki að tala gegn þeim sem verða fyrir tjóni. Það er ómálefnaleg framsetning á málinu að tefla þessu fram sem mótrökum fyrir því sjónarmiði að löggjafarvaldið eigi að vera hjá Alþingi. Ég vænti þess að menn fari ekki lengra inn á þær brautir í þessu máli.

Ég vil vísa til þess að á síðasta ári voru sett bráðabirgðalög. Þá brást þingflokkur Frjálslynda flokksins við því með því að álykta einróma á þann veg að það sé Alþingi sem eigi að setja lögin en ekki ráðherra. Við fluttum harða gagnrýni hér þingsölum einmitt um þann þátt málsins að ráðherrann hefði tekið sér lagavaldið. Ekki hefur verið gerð nein önnur samþykkt í þingflokknum um það mál. Ég held mig við þá afstöðu sem þingflokkurinn markaði sér á þeim tíma til þessa þáttar málsins hvort ráðherrar eigi að beita bráðabirgðalagavaldi eða ekki. Í málinu er það grundvallaratriði hvort brýna nauðsyn hafi borið til að setja bráðabirgðalög. Það er það sem málið hvílir á. Bar brýna nauðsyn til?

Ef við skoðum rökstuðninginn í sjálfum bráðabirgðalögunum er hann sá að brýna nauðsyn hafi borið til vegna þess að hækkun á byggingarvísitölu hafi leitt til þess að eigin áhætta á tjónum á innbúi þætti óeðlilega há. Það er rökstuðningurinn. Gott og vel. Hvað athugaði nefndin í þessu máli? Það kemur ekki skýrt fram en ef menn skoða verðlagsþróunina frá þeim tíma sem lögin voru sett — menn geta þess vegna valið sér annað tímamark eins og frá jarðskjálftunum árið 2000, það skiptir ekki máli, það leiðir til sömu niðurstöðu. Ef menn skoða verðlagsþróunina frá 1992 frá því að lögin voru sett hefur byggingarvísitalan hækkað um 114% og það hefur leitt til þess að sjálfsábyrgðin — þegar á hana reynir vegna þess að almenna sjálfsábyrgðin er 5% af tjóni. Þegar tjónið er lágt reynir á lágmarksfjárhæðina og lágmarksfjárhæðin var sett í lögunum 40 þús. Þessi 114% hækkun á byggingarvísitölu leiðir til þess að það eru 85 þús. kr.

Á sama tíma hefur hækkun á launavísitölu verið 162% sem þýðir að tekjur manna hafa hækkað mun meira en hækkun á byggingarvísitölu. Þessar tölur segja að menn eru betur í stakk búnir og hafa meiri tekjur til að bera sjálfsábyrgð sína en áður var. Kjörin hafa ekki versnað heldur batnað. Þess vegna eru þessi rök í aðfarakafla bráðabirgðalaganna að mínu viti ósönn. Það er verið að bera fram ósanna fullyrðingu.

Í öðru lagi ef staðan væri sú að tjónið sé svo mikið og verðlag hafi hækkað svo að menn eigi erfiðara með að bera það en áætlað var þegar lögin voru sett hefðu menn breytt lögunum þannig að þau næðu yfir öll meiri háttar tjón. Til þess að gera það hefði þurft að breyta sjálfsábyrgðinni úr 5% í eitthvað lægra. Það er ekki gert. Í bráðabirgðalögunum er niðurstaðan sú að þeir sem verða fyrir miklu tjóni bera það áfram óbreytt. Lögin eru á engan hátt ívilnandi fyrir þá sem verða fyrir miklu tjóni hvort sem það er á fasteign eða innbúi. Það eru algjörlega óbreyttar reglur varðandi tjón á fasteignum og það eru óbreyttar reglur varðandi tjón á innbúi ef tjón á innbúi er yfir 1.700 þús. Með öðrum orðum: Þeir sem urðu fyrir miklu tjóni njóta einskis af þessum lögum. Þeir sem njóta ávinnings af þessum lögum eru þeir sem urðu fyrir tjóni á innbúi sem var tiltölulega lítið.

Það liggur ekkert fyrir frá Viðlagatryggingu Íslands hvað lögin leiða af sér í fjárhæðum til tjónþola. Það mun ekkert liggja fyrir fyrr en einhvern tímann eftir nokkra mánuði. En það má áætla miðað við fyrirliggjandi upplýsingar að það séu fáar milljónir sem sjálfsábyrgðin lækki fyrir vikið. Hafi menn betri upplýsingar eru þær vel þegnar.

Þá spyr ég, burt séð frá afstöðu til þess hvort breyta eigi fjárhæðum til sjálfsábyrgðar — og af því ég sé að viðskiptaráðherra er hér í salnum þá vil ég gjarnan að hann leggi við hlustir: Bar brýna nauðsyn til að setja bráðabirgðalög sem létta aðeins kostnaðinn hjá þeim sem urðu fyrir litlu tjóni? Er það einhver nýr skilningur á orðasam-

bandinu „ber brýna nauðsyn til“? Ef mjög margir hefðu orðið fyrir mun meira tjóni en gert var ráð fyrir og sett hefðu verið lög til að draga úr því höggi sem menn hefðu orðið fyrir, þá hefði ég skilið það en svo er ekki. Með lagasetningunni er bara verið að ívilna þeim sem verða fyrir litlu tjóni.

Ég verð að segja að ég fellst ekki á að það sé rökstuðningur sem sé nægilegur til að segja að brýna nauðsyn hafi borið til. Alls ekki, ég get ekki fallist á það. Ég get heldur ekki fallist á að það sé neyðartilvik eins og framsögumaður nefndarinnar nefndi og var að reyna að rökstyðja málið með þeim rökum. Nei, þetta var ekki neyðartilvik vegna þess að lögin voru fyrir hendi. Þau voru í gildi, þau hafa virkað vel og virkuðu vel. Ekki var um neyðartilvik að ræða þannig að ég er ósammála framsögumanni nefndarinnar um það.

Lágmarkið í sjálfu sér er allt annað mál. Það er allt önnur umræða hvort það eigi að vera eins og það er eða hvort það eigi að vera lægra eða eitthvað slíkt. Ef menn leggja mikla ástæðu á að hafa lægri sjálfsábyrgð finnst mér engin ástæða til þess að fara í deilur um það mál. Það er bara eitthvað sem menn koma með inn í þingið. En það er þá eitthvað sem gengið er frá í lögunum vegna þess að þegar menn gera breytingar sem þýða aukin útgjöld fyrir Viðlagatryggingu skoða menn væntanlega tekjuhliðina líka og gera nægilegar breytingar á henni til þess að lagasetningin haldi gildi sínu og tilgangi. Það er ekki nóg að gera breytingar sem auka útgjöld ef ekki verður séð til þess að tryggingin hafi nægar tekjur til þess að standa undir þeim útgjöldum. Trygging er þannig í eðli sínu.

Ég er ekki viss um að hafa eigi sjálfsábyrgðina mjög lága í svona tilvikum. Það má vel vera að 20 eða 30 þús. kr. séu í lagi. En því lægri sem menn hafa sjálfsábyrgðina því meira kalla menn á tilkynningar um tjón sem eru mjög lág og kannski svo lág að það svarar varla kostnaði við allt umstangið, skriffinnskuna, matið og pappírana. Það er þess vegna sem lágmarkið er sett, til þess að setja einhver hæfileg mörk svo að hlutirnir séu í skynsamlegum farvegi.

Ég get ekki fallist á rök framsögumanns nefndarinnar í þessu máli og vísa honum og kannski ráðherranum líka á álit Samfylkingarinnar á bráðabirgðalögunum frá 2003 sem liggur fyrir í þingtíðindum. Álitið er frá minni hluta landbúnaðarnefndar þar sem Vinstri grænir og Samfylkingin sameinuðust í því mati sínu að ekki hafi verið rétt að setja bráðabirgðalögin og það stæðist ekki stjórnarskrána að hafa beitt bráðabirgðalagavaldinu á þeim tíma. Ég get lesið upp úr ræðum framsögumanns minni hlutans, hv. þm. Lúðvíks Bergvinssonar, eða hv. þm. Helga Hjörvars og fleiri sem tóku til máls af hálfu Samfylkingarinnar og töluðu fyrir því sjónarmiði að það sé Alþingi sem setji lögin en ráðherrarnir eigi ekki að beita þeim í afmörkuðum tilvikum við aðstæður þar sem þingið getur sjálft brugðist við.

Ég verð að segja að viðsnúningur Samfylkingarinnar í þessu máli er alveg ótrúlegur. Flokkurinn er búinn að vera í eitt og hálft ár í ríkisstjórn og hann er tvisvar sinnum búinn að setja bráðabirgðalög um afmarkað málefni. Ég dreg ekkert úr þýðingu málefnanna í hvoru tilvikinu fyrir sig en þau eru afmörkuð. Það er fyllilega á færi Alþingis að bregðast við og gera þær ráðstafanir sem þurfa þykir, það þarf ekki ráðherra til að taka af okkur ómakið í þeim efnum.

Má ég minna á að hér fór fram í gær að frumkvæði varaformanns Vinstri grænna umræða um að Alþingi væri hér ekki í verðugu hlutverki. Ríkisstjórnin réði hér öllu, aðeins málefni og frumvörp ríkisstjórnarinnar fengju hér afgreiðslu en ekki þingmannafrumvörp. Hvað eru menn að gera með því að skrifa upp á þessa gjörð viðskiptaráðherrans og ríkisstjórnarinnar? Menn afhenda ríkisstjórninni þann skilning á bráðabirgðalagavaldinu að hún geti beitt því í lítils háttar tilvikum sem varða tiltölulega fáa tiltölulega lítið. Þá eru menn búnir að gefa ráðherrunum algjörlega lausan tauminn um það að beita bráðabirgðalögum nánast hvenær sem þeim sýnist. Svo koma menn hér upp og kvarta yfir því að þingið sé ekki burðugt gagnvart framkvæmdarvaldinu. Ég sé ekki betur en að fulltrúi vinstri grænna skrifi upp á þetta nefndarálit en varaformaðurinn kvartaði yfir að ríkisstjórnin hefði allt of mikið um lagasetningu að segja.

Menn reisa ekki þátt Alþingis með því að skrifa upp á svona starfshætti í ríkisstjórninni. Menn reisa stöðu Alþingis með því að þingmenn segi ráðherrunum hverjir það eru sem eiga að setja lögin og vandi um fyrir þeim þegar það á við. Það reynir nefnilega á þingmenn þegar þeir eru í stjórn. Þá þurfa þeir að tala við ráðherra sína og segja við þá það sama og þeir sögðu þegar þeir voru í stjórnarandstöðu: Svona gerum við ekki. Það verða menn líka að gera þegar þeir eru komnir í stjórn. Þá reynir á þingmenn, hvort það er bein í bakinu á þeim eða brjósk, hvort menn eru bara hér sem skósveinar og vinnumenn en ekki sjálfstæðir þingmenn eins og þeir eru kosnir til að vera.

Mér finnst vanta mikið upp á þegar ég les nefndarálitið að það sé skrifað af alþingismönnum sem hafa fullan metnað fyrir Alþingi. Þetta er svona bætiflákanefndarálit fyrir frumhlaup með beitingu bráðabirgðalagavaldsins. Þannig finnst mér það líta út, virðulegi forseti.

Hér var vísað í Ragnhildi Helgadóttur og hún hefur væntanlega komið fyrir nefndina þó að ég eigi ekki von á því að fyrir liggi skriflegt álit hennar. Það hefði verið fengur að því ef nefndin hefði beðið um skriflegt álit sem hægt væri að vísa til og styðjast við í framtíðinni. Þessi sami lögfræðingur var fenginn til að koma árið 2003 þegar landbúnaðarnefnd hafði til meðferðar bráðabirgðalög þáverandi landbúnaðarráðherra. Lögspekingurinn komst að þeirri niðurstöðu þá eins og nú að ekki hefði verið farið yfir þau mörk sem bráðabirgðalöggjöfin hafði en sagði þó að nær hefði verið gengið löggjafarvaldinu en áður.

Þá voru þingmenn Samfylkingarinnar á einum máli um þessi ágæti lögfræðingur hefði ekki rétt fyrir sér, heldur hefði að þeirra mati ráðherrann sem þá sat gengið lengra en heimildir stjórnarskrárinnar veittu honum. Nú kemur þingmaður Samfylkingarinnar, vísar í þennan sama lögspeking sem segir það sama og er núna sammála honum. Hvers vegna? Jú. Ég vil leyfa mér að segja að það er bara vegna þess að það er þeirra eigin ráðherra sem á í hlut. Afstaða þeirra virðist mér sveiflast eftir því hver á í hlut, hvort þau eru í stjórn eða stjórnarandstöðu.

Hvernig getur þingið orðið burðugt sem löggjafarvald ef þingmenn þess hafa mismunandi skoðun á sama máli eftir því hvort þeir eru í stjórn eða stjórnarandstöðu? Það er

fyrsta skrefið sem þingmenn þurfa að stíga, að gera það upp við sig hvort þeir vilji vera samkvæmir sjálfum sér og þora að horfa framan í eigin forustumenn og segja hvað þeim býr í brjósti. Það er létt verk að þora það þegar menn tala við fólk úr öðrum flokkum og öðrum sóknum en það reynir fyrst á menn þegar þeir þurfa að horfast í augu við sína eigin forustumenn. Við breytum aldrei hlutunum ef menn hafa ekki þá staðfestu sem þarf við svona aðstæður.

Það má auðvitað margt fleira segja um þetta mál en ég ætla svo sem ekki að fara lengra. Ég flutti ræðu um málið við 1. umr. og gerði grein fyrir sjónarmiðum mínum þá og það er óþarfi að endurtaka þau hér. Ég veit að ráðherra hefur lesið ræðuna þannig að ég þarf ekkert að lesa hana yfir honum aftur. Honum er alveg ljós hugur minn í málinu. (Gripið fram í.) Hann sagði mér það og ég er viss um það. Ég dreg ekki í efa að hann fari með rétt mál í því.

En ég tel þó að sé til bóta sú breyting sem ég nefndi hér, að fella brott ráðherraheimildina til þess að hafa breytilega sjálfsábyrgð. Hún á auðvitað ekki heima í lögunum, hvorki í bráðabirgðalögum eða öðrum lögum. Ég mun styðja þá breytingu. Ég mun ekki greiða atkvæði gegn lækkun sjálfsábyrgðarinnar sem almenna breytingu, ég mun líklega sitja hjá við það, en ég mun greiða atkvæði gegn því að bráðabirgðalögunum skyldi hafa verið beitt. Það var afstaða mín á síðasta ári. Málsatvik eru það lík í þessum málum að ekki er hægt annað en að komast að sömu niðurstöðu.

Ég hef komist að þeirri niðurstöðu áður að það hafi verið rétt að setja bráðabirgðalög og hef staðið að því. Það var eftir 11. september 2001 fyrir nákvæmlega sjö árum. Þá var millilandaflugið í algjöru uppnámi og flugvélar fengu ekki að fara á loft af því engin tryggingafélög þorðu að ábyrgjast tryggingar og veita þær. Þá var gripið til þess ráðs að gefa út bráðabirgðalög þar sem ríkið ábyrgðist allan flugflota landsmanna. Það má kannski segja núna þegar málið er um garð gengið að ef reynt hefði á þessi lög hefði ríkið sennilega orðið gjaldþrota. En það var ekkert annað að gera. Það varð að bregðast skjótt við og það var gert. Ég studdi það á þeim tíma þegar málsatvik voru þannig að ekki var um annað að ræða, virðulegi forseti.

[15:46]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Ég vil gera athugasemdir við ræðu hv. þingmanns og spyrja spurninga. Hv. þingmaður óskar þess að við gerum greinarmun á efnisatriðum laganna og svo setningu bráðabirgðalaganna en ég heyrði ekki annað en að stór hluti í fyrri hluta ræðu hv. þingmanns lyti einmitt að efnisatriðum laganna. Mér sýndist hann finna allt því til foráttu að við gerðum þessa efnislegu breytingu að lækka eigin áhættuna. Hv. þingmaður hefur vísað í að ef litið sé til hækkunar á launavísitölu ætti eigin áhættan að vera 105 þús. kr. en ekki 90 þús. kr. eins og var áður en við breyttum lögunum. Hv. þingmaður gerði mikinn mat úr því hverjir nytu góðs af lögunum og hverjir ekki. Mér finnst leika vafi á hver afstaða hv. þingmanns er til efnisatriða laganna því að mér fannst hann ekki beint vera að styðja þau burt séð frá setningu laganna. Það væri þess vegna ágætt að fá það skýrar hér í þingsal hvort hann styðji þessa lækkun eða ekki.

Hv. þingmaður segir líka að lögin hafi virkað vel og þetta hafi ekki verið neyðartilvik. Ég tel að Suðurlandsskjálftarnir séu neyðartilvik. Ég tel að lögin hafi ekki virkað vel eins og þau voru í ljósi þess að eigin áhætta hefur hækkað um 80% frá árinu 2000. Hv. þingmaður gerir mikið úr því að honum finnist að Alþingi eigi að setja lög. Segja þingmenn Samfylkingarinnar eitthvað annað, hv. þingmaður? Við vitum að það er heimild í stjórnarskrá til að setja bráðabirgðalög í undantekningartilvikum og þetta er eitt af þeim tilvikum.

Svo gerir hv. þingmaður mikið úr einhverjum viðsnúningi Samfylkingarinnar. Ég veit ekki betur en að hv. þingmaður styddi setningu bráðabirgðalaga þegar lögum um lax- og silungsveiði var breytt, og með fullri virðingu fyrir þeim ágætu lögum tel ég að viðbrögð við Suðurlandsskjálftunum séu aðeins mikilvægari en breytingar á lax- og silungsveiði. Þá var hv. þingmaður í stjórn en er núna í stjórnarandstöðu. Hann ætti að vara sig á að kasta grjóti úr glerhúsi.

Ég frábið mér þann hroka hv. þingmanns að Alþingi setji niður við það að (Forseti hringir.) staðfesta þessi bráðabirgðalög og að þingmenn séu ekki sjálfstæðir ef þeir einfaldlega eru ósammála hv. þingmanni, því að hv. þingmaður er að mínu mati eini þingmaðurinn sem er með þá afstöðu sem hann hefur hér.

[15:49]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson getur alveg reitt sig á að ég hef sömu afstöðu núna og áður. Það er kannski meira en sagt verður um þá félaga hans sem tóku til máls árið 2003. Á þeim tíma voru sett bráðabirgðalög sem höfðu áður verið til umfjöllunar í landbúnaðarnefnd í frumvarpsformi. Nefndin var ekki tilbúin til að greiða fyrir því að frumvarpið yrði að lögum, ekki óbreytt. Þegar málið kom til landbúnaðarnefndar sem bráðabirgðalagafrumvarp brást landbúnaðarnefnd við á sama hátt og hún hafði gert vorið áður og gerði átta breytingar á frumvarpinu. Það segir einfaldlega það að bráðabirgðalögin höfðu ekki meirihlutastuðning á Alþingi og það var rangt að setja þau og væri kannski skynsamlegt hjá ráðherrum að temja sér það að kanna hvort meiri hluti sé fyrir því sem þeir ætla sér að gera. Samfylkingin var á þeim tíma algerlega andvíg því að þau bráðabirgðalög væru sett og greiddi atkvæði gegn þeim. Þannig liggur það fyrir, virðulegi forseti.

Afstaða mín liggur fyrir alveg skýr, ég var búinn að rekja það hér, ég fór yfir það hver rökstuðningurinn er í þessu frumvarpi eða bráðabirgðalögum fyrir því að rétt sé að beita þeim. Rökstuðningurinn er sá að sjálfsábyrgðin hafi hækkað svo mikið. Ég gerði grein fyrir því að þetta eru ekki rétt rök. Hækkunin á launum hefur verið meiri en hækkunin á byggingarvísitölu þannig að þetta er ekki íþyngjandi ástand frá því sem var. Það er fremur á hinn veginn, að menn eru betur í stakk búnir, menn hafa meiri tekjur til að bera sína sjálfsábyrgð núna en árið 2000 eða fyrr. Þess vegna getur það ástand ekki verið rökstuðningur fyrir því að setja bráðabirgðalög með tilvísun um að brýna nauðsyn beri til og það sé neyðarástand. Hjá hverjum er neyðarástand, virðulegi forseti?

[15:51]

Frsm. viðskn. (Ágúst Ólafur Ágústsson) (Sf) *(andsvar)*:

Frú forseti. Mér finnst hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson staðfesta það sem mig grunaði, að hann hefur efnislegar athugasemdir við þetta atriði og heldur áfram að gera athugasemdir við þessa lækkun á eigin áhættu og bendir á að fólk ætti frekar að vera í stakk búið að mæta hækkun undanfarinna ára vegna hærri tekna.

Fyrir mér er þetta mjög einfalt mál, ég sé tölurnar fyrir framan mig um að hér hafi átt sér stað mikil hækkun á byggingarvísitölu sem vill svo til að hækkar sömuleiðis eigin áhættu. Við sjáum sömuleiðis að eigin áhætta í þágildandi umhverfi var orðin fjórum til níu sinnum hærri en þekktist hjá vátryggingafélögunum sjálfum. Ég tel því að löggjafinn hefði átt að bregðast við þarna. Það vildi svo til að Alþingi var ekki að störfum þegar menn lögðu mat á þetta á sínum tíma, reyndar urðu skjálftarnir á síðasta degi þings ef mig man rétt. Þess vegna tel ég fullkomlega réttlætanlegt af bráðabirgðalöggjafanum að bregðast við með þessum hætti.

Það getur vel verið að hv. þingmann og allan þingheim greini á um hvað er brýn nauðsyn og hvað ekki og við getum rætt það í þaula fram á nótt. Ég tel einfaldlega að brýna nauðsyn hafi borið til, hér urðu óvæntar náttúruhamfarir sem þurfti að bregðast við. Fólk lenti í ákveðinni óvissu og eignatjóni sem bráðabirgðalöggjafinn tók ákvörðun um að bregðast við og við í viðskiptanefnd tökum sömuleiðis undir þau sjónarmið. Mér finnst þetta mjög einfalt. En ég ítreka ábendingu mína um viðsnúning hv. þingmanns að enda þótt hann hafi staðið að breytingum á bráðabirgðalögunum um lax- og silungsveiði var hann í stjórn þá og staðfesti bráðabirgðalögin með þeim hætti. Nú er hann kominn í stjórnarandstöðu og þá kveður við allt annan tón.

Samfylkingin hefur stutt bráðabirgðalög í stjórnarandstöðu en líka verið á móti þeim. Samfylkingin leggur heildstætt mat á hvort þörf hafi verið fyrir hendi eða ekki. Skoðanir okkar fara ekkert eftir því hvort við erum í stjórn eða stjórnarandstöðu eins og dæmin sanna og ég held að hv. þingmaður ætti að passa sig á að ásaka aðra þingmenn um viðsnúning (Forseti hringir.) eða tvískinnung.

[15:53]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)*:

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður veit það af því að ég hef sagt honum það tvisvar sinnum frekar en einu sinni að árið 2003 gerði ég grein fyrir afstöðu minni til bráðabirgðalaga og lagðist gegn þeim. Ég gerði það opinberlega í blaðagrein og opinberlega í þingræðu. Því er ekki hægt að bera mér það á brýn að ég hafi skipt um skoðun í þessu máli eftir því hvort ég var stjórnarliði eða ekki. Afstaðan lá fyrir, ég gagnrýndi mína eigin forustu opinberlega oftar en einu sinni fyrir það að hafa sett bráðabirgðalög.

Það sem ég gagnrýni er að hér eru gefnar forsendur í bráðabirgðalögunum fyrir því að beita bráðabirgðalagavaldinu og breyta gildandi lögum, breyta tryggingaskilmálum eftir á. Það er hlutur sem ég tel að menn eigi ekki að gera. Ég bendi á Alþingi sjálft árið 1995 sem hafnaði stjórnarfrumvarpi um að breyta tryggingaskilmálum eftir á einróma. (Gripið fram í.) Hér er sagt að brýna nauðsyn hafi borið til að breyta skilmálunum vegna þess að menn hafi orðið fyrir svo miklu tjóni. Samt er engum skilmálum breytt þar sem tjónið var mest. Engum skilmálum er breytt vegna tjóna á fasteignum, engum. Engum skilmálum er breytt vegna tjóna á innbúi þar sem það var 1.700 þús. kr. eða meira. Hvernig getur hv. þingmaður horft framan í þjóðina og haldið því fram að þetta hafi verið neyðarástand? Ef svo var hvers vegna var skilmálunum þá ekki breytt þar sem um var að ræða eitthvert umtalsvert tjón?

[15:55]

Jón Magnússon (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil vekja athygli á ákveðnum hlutum sem koma fram í nefndaráliti frá viðskiptanefnd, þar segir m.a.:

„Enn fremur ræddi nefndin á fundum sínum um skilyrði setningar bráðabirgðalaga eins og þau koma fram í 28. gr. stjórnarskrárinnar og hvort umrædd bráðabirgðalög hafi uppfyllt þau skilyrði. Í greininni segir að bráðabirgðalög verði aðeins sett ef Alþingi er ekki að störfum og brýna nauðsyn ber til lagasetningarinnar en auk þess mega bráðabirgðalög ekki brjóta í bága við stjórnarskrá.“

Þarna kemur fram ákveðin þungamiðja, að nefndin fjallar um þetta með faglegum hætti, með hvaða hætti og hvernig þessi bráðabirgðalög eru sett og kemst að þeirri niðurstöðu að setning bráðabirgðalaganna hafi í sjálfu sér ekki farið í bága við 28. gr. stjórnarskrárinnar. Með undirritun sinni eða því sem þarna kemur fram eru nefndarmenn í sjálfu sér ekki að lýsa yfir stuðningi við annað en það að gera grein fyrir því — það er hvergi verið að lýsa yfir fögnuði yfir setningu bráðabirgðalaganna en hins vegar verið að segja að þarna hafi verið farið að með stjórnskipulegum hætti.

Eins og ég gerði grein fyrir við 1. umr. þessa máls þá tel ég að við setningu þessara bráðabirgðalaga hafi verið farið á ystu nöf en ekki yfir brúnina nema hvað varðaði það atriði sem ég gerði sérstaka athugasemd við, að ráðherra væri heimilað að gera breytingar með reglugerð varðandi breytingar á lágmarki fjárhæða. Það var einróma mat nefndarinnar að það hefði verið óeðlilegt að hafa slíkt ákvæði eða setja slíkt ákvæði í bráðabirgðalög þannig að nefndin leggur til einróma að þetta verði tekið í burtu. Með tilliti til þess hefur því verið komið til móts við þá gagnrýni og þau sjónarmið sem ég rakti hér í ræðu minni við 1. umr. málsins og ég er ánægður með það því að ég taldi að það ákvæði í bráðabirgðalögunum ætti ekki heima þar og þar væri farið yfir þau mörk sem væru eðlileg. Mér finnst mjög mikilvægt að halda því til haga og það skiptir máli varðandi setningu bráðabirgðalaga. Ég lít þannig á að með þessari niðurstöðu sé það skoðun nefndarinnar að það megi ekki setja ákvæði eins og þetta í bráðabirgðalög, það sé hins almenna löggjafa að fjalla um atriði sem séu valkvæð með þeim hætti svo sem þar er kveðið á um. Þá koma líka til hlutir eins og hvort um er að ræða ívilnandi eða íþyngjandi atriði sem skipta verulegu máli, ekki síst þegar um afturvirkni laga er að ræða.

Við setningu þeirra bráðabirgðalaga með breytingu á viðlagatryggingu var um ívilnandi aðgerð að ræða til handa

þeim sem höfðu orðið fyrir tjóni. Það liggur fyrir að við setningu afturvirkra laga sem eru ívilnandi eru rýmri heimildir þar sem heimildir eru ekki þegar um íþyngjandi ákvæði væri að ræða. Með tilliti til þess þá get ég í sjálfu sér ekki annað séð en að lögin falli alveg að þeim ákvæðum stjórnskipunarlaga sem við höfum miðað við og það sem farið hefur verið af hálfu framkvæmdarvaldsins við setningu bráðabirgðalaga til þessa. Við formhliðina er því í sjálfu sér ekki hægt að gera athugasemdir, það er að mínu viti farið á ystu brún varðandi þetta en ekki yfir brúnina. Nefndin er í raun ekki að gera neitt annað í nefndaráliti sínu en að taka undir þau sjónarmið að það sé verið innan ramma þeirra stjórnskipunarlagaákvæða sem um þetta gildi. Það er í sjálfu sér ágætt mál og að það liggi fyrir.

Það liggur líka fyrir og kom fram í ræðu hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar í framsögu hans fyrir nefndarálitinu að það ber að fara varlega með beitingu ákvæða bráðabirgðalaga og þá er spurningin við hvaða tækifæri og við hvaða tilefni það sé afsakanlegt að setja bráðabirgðalög. Þá komum við að því þegar um er að ræða náttúruhamfarir og/eða atriði eins og hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson nefndi hér áðan varðandi það sem gerðist 11. september fyrir sjö árum síðan, 2001, þ.e. þegar upp koma aðstæður sem gera eðlilegt að taka á þeim sérstöku aðstæðum sem upp koma í viðkomandi þjóðfélagi. Jarðskjálftarnir á Suðurlandi voru náttúruhamfarir sem í sjálfu sér gátu kallað á einhver viðbrögð. Spurningin var þessi: Voru þetta rétt viðbrögð eða voru þetta röng viðbrögð?

Ég hef um árabil bent á það hversu arfavitlaust það væri í þessu þjóðfélagi að hafa verðtryggð lán, að miða við verðtryggingu og hversu það skekkti alla viðmiðun og allan grundvöll í samfélaginu. Fólkið í landinu er að verða vart við það núna með hvaða hætti verðtryggingin er að éta upp eignir þeirra. Það var nákvæmlega það sem hér er um að ræða, vegna þess að lágmarksfjárhæðin var verðtryggð með byggingarvísitölu þá var lágmarksfjárhæðin komin út yfir öll eðlileg mörk. Það hlýtur að vera viðmiðun hæstv. viðskiptaráðherra að þarna hafi þessi verðtrygging verið komin út yfir öll eðlileg mörk og þar af leiðandi hafi brýna nauðsyn borið til að setja þau bráðabirgðalög sem um er að ræða. Ef svo hefði ekki verið hefði enga nauðsyn borið til að gera það.

Það er þetta sem er kannski grundvallaratriðið og sem má benda á í víðtækara samhengi, að verðtrygging, hvort sem miðað er við þessa vísitölu eða einhverja aðra, er einfaldlega óréttlát, hún skekkir allan viðmiðunargrundvöll. Hún étur upp eignir fólks, hún eyðileggur sparnað fólks, og þar af leiðandi ber brýna nauðsyn til, ekki bara í þessu máli heldur líka varðandi lánakjör almennings í landinu að gera ráðstafanir til þess að koma verðtryggingunni út og þessum verðtryggingar- og verðbólguhugsunarhætti sem hún felur í sér.

Ég gat fallist á þau efnislegu sjónarmið sem lágu á bak við og fallist á að verðtryggingarákvæðin sem þarna komu fram hefðu skekkt þann viðmiðunargrundvöll sem um væri að ræða og réttlæti í sjálfu sér að við yrði brugðist með þeim hætti sem hæstv. viðskiptaráðherra gerði. Það liggur fyrir að fjöldi tjónþola var gríðarlega mikill þar sem um var að ræða minni háttar tjón þar sem 5% ákvæðið kemur sennilega ekki til greina, sem helst óbreytt, og það gildir töluvert annað þegar um er að ræða verulegt tjón, t.d. á íbúðarhúsnæði eða atvinnuhúsnæði, þá koma þessi bráðabirgðalög ekki til skoðunar. En þetta var réttlætanlegt og eðlilegt miðað við það sem um var að ræða í þessu tilviki að mínu mati eins og ég sagði við 1. umr. málsins. Undir þau sjónarmið tók hv. þm. Grétar Mar Jónsson á sínum tíma við 1. umr., að þau væru algjörlega málefnaleg og það hefði verið eðlilegt miðað við þær aðstæður sem þarna er um að ræða að gera þessar breytingar.

Það var bent á það við fyrri umræðu að það væri um annað að ræða við ákveðnar aðrar aðstæður þar sem ekki var í raun verið að bera saman sambærilega hluti þar sem altjón urðu nánast vegna þeirra náttúruhamfara sem þar var um að ræða en ekki mörg minni háttar tjón eins og hér ræðir um. Það liggur hins vegar fyrir og er kannski viðmiðun og spurning í þessu máli hvað ríkisvaldið á að skipta sér mikið af þessum málum og það er kannski hin gilda spurning. Á að hvetja fólk til þess að tryggja og hafa allt sitt tryggt þannig að viðlagatrygging komi þá ekki til greina eða með takmarkaðri hætti — eða eigum við að miða við það að þjóðfélagið bregðist við þegar náttúruhamfarir eða aðra slíka vá ber að höndum? Þeirri spurningu hefur ítrekað verið svarað í íslensku samfélagi þar sem þjóðfélagið hefur talið eðlilegt og nauðsynlegt að bregðast við með þeim hætti að taka myndarlega á og hjálpa þeim sem hafa orðið fyrir tjóni vegna slíkra atburða. Ég tel að það sé hluti af þeim mannúðarsjónarmiðum sem hafa einkennt þjóðfélag okkar og gera það kannski eftirsóknarverðara og betra en flest önnur samfélög í veröldinni og ég vil ekki kasta slíkri hugsun og slíkum hugmyndum fyrir róða.

Í nefndarálitinu er vikið að afturvirkni bráðabirgðalaganna og þess sérstaklega getið að ekki séu gerðar athugasemdir við þau atriði þar sem gætt sé málefnalegra sjónarmiða. Ég tel að fleiri atriði komi til og þá ekki síst að þarna er um að ræða að það er miðað við jafnræði þeirra sem urðu fyrir þessu tjóni, það er eitt atriði sem skiptir líka máli, og jafnframt því að þar er um ívilnandi aðgerð að ræða en ekki íþyngjandi. Það er það, þó að um afturvirkni sé að ræða þá sé það heimilt miðað við aðstæður eins og hér er um að ræða.

Þau sjónarmið komu fram hjá Ragnhildi Helgadóttur, prófessor í Háskólanum í Reykjavík, að í sjálfu sér væri ekki farið á svig við 28. gr. stjórnarskrár lýðveldisins við setningu bráðabirgðalaganna. Ég er sammála því lögfræðilega mati hennar.

[16:07]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf):

Virðulegi forseti. Ég þakka þá ágætu umræðu sem farið hefur fram um þetta mál og nefndarmönnum fyrir afskaplega góða og sannfærandi vinnu í málinu, þeir höfðu hraðar hendur og stóðu sig ákaflega vel. Ég gat því miður ekki verið við 1. umr. og flutt málið, eins og ég hefði svo sannarlega kosið að gera, þar sem ég var staddur í Gautaborg sem samstarfsráðherra Norðurlandanna, sem er verkefni sem ég tók að mér að tillögu forsætisráðherra í ríkisstjórn og gat ekki vikist undan því og því flutti staðgengill málið. Ég fylgdist vel með umræðunum og hef lesið ræðurnar sem

voru athyglisverðar og margar góðar og kem ég inn á helstu álitaefni sem einnig hafa verið nefnd hér áðan af hv. þm. Kristni H. Gunnarssyni.

Hér hefur verið rakið að það vildi svo til að það var á síðasta degi Alþingis sem skjálftarnir riðu yfir og það var ljóst að hér var um að ræða gríðarlegt tjón á innbúi þúsunda heimila, sérstaklega af því að skjálftarnir núna riðu yfir miklu þéttbýlla svæði en skjálftarnir gerðu 17. júní árið 2000 þegar svipað sterkur skjálfti, þó heldur sterkari, reið yfir mun dreifbýlla svæði og tjón því ekki næstum því eins mikið og varð í skjálftunum núna. Ég sat íbúafundi í fjórum sveitarfélögum dagana eftir jarðskjálftana, fyrst á Selfossi og Eyrarbakka á sunndeginum tveimur dögum eftir skjálftana, og það komu strax fram ábendingar um að eigið tjón, áhætta vegna tjóns á lausafjármunum sem bæta skyldi úr viðlagatryggingu væri óeðlilega há. Mér fannst besti samanburðurinn sem kom í ljós vera að eigin áhætta innbústrygginga hjá vátryggingafélögunum er yfirleitt á bilinu 10–20 þús. kr., og eins og hv. formaður viðskiptanefndar nefndi hérna áðan er það miklu, miklu hærra. Fyrir utan það að vísitölubindingin við byggingarvísitölu vegna innbús er að sjálfsögðu óeðlileg skoðað í þessu ljósi og á ekki við og hefur sjálfsagt ekki verið hugsuð til þrautar á sínum tíma þegar lögin voru sett út frá þessu og því ekki hægt að bera það saman að innbústryggingarnar hafi hækkað í samræmi við byggingarvísitölu þó svo að lágmarksfjárhæð vegna tjóna á fasteignum hafi hækkað í takt við byggingarvísitölu, það er ekkert óeðlilegt við það.

Annar samanburður sem er eðlilegur þar er sá að sjálfsábyrgð tjóna á fasteignum samanborið við sambærilegar sjálfsábyrgðir erlendis í svipuðum tilvikum er miklu, miklu lægri hjá okkur en nokkurs staðar annars staðar þannig að sú upphæð þótti einfaldlega ekkert óeðlilega há t.d. hvað varðar innbúið. Innbústryggingarlágmarkið þótti einfaldlega allt of hátt og hærra en eðlilegur samanburður leiddi í ljós og það kemur líka augljóslega langmest niður á þeim sem hafa minnst fé milli handanna og mega við mjög litlum skakkaföllum. Þó að okkur mörgum þyki þetta kannski ekki verulegar upphæðir sem þarna er um að ræða skipta þær mjög marga miklu máli, yngra fólk og eldra fólk. Þarna er um að ræða tjón á sjónvörpum og ýmsum slíkum hlutum sem ramba á barmi þess að fara upp fyrir eða niður fyrir 80 þús. kr. markið og fólk hefur kannski ekki fyrir að kynna inn ef um 80 þús. kr. er að ræða og það áttar sig ekkert nákvæmlega á því hvers virði hluturinn er í mati. En svo ég svari spurningu hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar, um hvort brýna nauðsyn hafi borið til, þá tel ég svo vera afdráttarlaust.

Það voru allar forsendur fyrir hendi til að bregðast strax við sanngjörnum og málefnalegum ábendingum um að eigin áhætta vegna tjóns á lausafjármunum væri óeðlilega há með þessum hætti. Þarna þurfti að bregðast strax við, tafarlaust, og gera þetta annaðhvort strax eða ekki og því var gripið til þess að setja bráðabirgðalög um málið sem núna hafa komið til baka frá viðskiptanefnd, alveg hreint prýðileg og ég felli mig mjög vel við þau og tek undir þá breytingu sem á því er gerð hvað varðar reglugerðarheimildina, sérstaklega þar sem endurskoðun laganna hefur nú þegar hafist. Við skipuðum nefnd til að endurskoða lög um Viðlagatryggingu Íslands í kjölfarið á bráðabirgðalagasetningunni eftir að við settum lögin og þar er mjög eðlilegt að sú vinna leiði það fram hvernig sé best að ákvarða, annaðhvort með árlegri ákvörðun frekar en einhverri vísitölubindingu hugsanlega, hvernig sú upphæð uppreiknast frá einum tíma til annars. Það er því hin ágætasta niðurstaða og gerir lagasetninguna betri fyrir vikið.

Markmiðið var það eitt að tjónþolum yrði bætt með sanngjörnum hætti og þess vegna var þessi leið lögð fram. Eins og fram hefur komið áður er um að ræða tjón hjá mjög mörgum. 28. ágúst höfðu borist á fjórða þúsund tjónatilkynninga, tæplega 3.800, 2.000 vegna íbúðarhúsa, 2.200 vegna tjóns á innbúi og svo mætti áfram telja. Það hafa verið skoðaðar 976 eignir og 830 millj. kr. verið greiddar nú þegar vegna innbústjóna en 822 millj. kr. vegna 314 fasteignatjóna. Þetta eru því verulegar upphæðir enda eins og nefnt var hérna áðan er þetta líklega mesta eignatjón sem hefur orðið á Íslandi í einu vetfangi.

Við höfum skipað nefnd nú þegar til að fara yfir hlutverk og semja frumvarp til nýrra laga um viðlagatryggingu og nefndinni er ætlað að hraða því starfi þannig að unnt verði að leggja það frumvarp fram núna fyrir áramótin. Forsætisráðherra hefur skipað nefnd, að tillögu okkar í ríkisstjórn, sem hefur það hlutverk að meta hvernig skuli fara með ótryggð tjón einstaklinga og fyrirtækja og hvernig haga skuli fjárhagslegum stuðningi við sveitarfélög vegna endurreisnarstarfsins o.fl. Það kom líka strax í ljós að það eru margir sem lenda á einhverjum jaðri þess sem viðlagatryggingin tryggir og margt af því sem eftir á þykir ósanngjarnt að láta fólk sitja uppi með óbætt og aðstoð við fólk sem lendir í alls konar skörunum og á gráu svæði þarna og þá er það umræddrar nefndar að fara yfir það hvernig á þeim málum verði tekið, hvernig er farið með ótryggð tjón einstaklinga og fyrirtækja, fólk sem lendir í sérstökum tilfellum sem er erfitt að bregðast við en eðlilegt að bregðast við hins vegar af hálfu ríkisvaldsins. Hið opinbera á að koma þeim sem lenda í náttúruhamförum og alvarlegum atburðum til hjálpar, að sjálfsögðu, um það er breið samstaða hér og ekki um það deilt.

Við höfum hins vegar deilt um það hér hvort aðstæðurnar sem sköpuðust við náttúruhamfarirnar á Suðurlandi 29. maí sl. og afleiðingarnar sem urðu af því uppfylli skilyrði 28. gr. stjórnarskrárinnar um brýna nauðsyn. Það er matsatriði. Mat mitt og ríkisstjórnarinnar var það að aðstæðurnar uppfylltu afdráttarlaust skilyrði um brýna nauðsyn og því var gripið til þess ráðs að setja bráðabirgðalögin. Aðrir geta haft aðra skoðun en þá — og svo er það Alþingi sem hefur síðasta orðið í málinu — hvort Alþingi sé sammála því mati ríkisstjórnarinnar að um brýna nauðsyn hafi verið að ræða. Þetta getur aldrei verið með öðrum hætti. Þessi heimild er til staðar, það verður alltaf matsatriði og alltaf í hverju einasta tilfelli verður það umdeilanlegt hvort rétt hafi verið að grípa til heimildar um bráðabirgðalagasetningu eða ekki.

Það var gert, eins og hér var nefnt áðan, út af lax- og silungsveiði fyrir fimm árum og það hefur verið gert af og til í gegnum tíðina, með ábyrgðum við flugfélög eftir 11. september, eins og þingmaðurinn nefndi áðan, og vegna annarra hluta. Þetta verður alltaf matsatriði, við getum alltaf deilt um hvort það hefði átt að gera þetta og af hverju þetta

var gert og hvort það hefði átt að gera þetta einhvern veginn öðruvísi, en ég er algjörlega sannfærður um að við gripum til þess ráðs sem rétt var í vor með því að setja þessi bráðabirgðalög strax og bregðast við áður en viðlagatrygging greiddi út nánast eina einustu krónu úr sjóðum sínum. Þeir voru búnir að meta og greiða út örfá tjón af því að tryggingamennirnir brugðust mjög hratt við og unnu þetta mjög vel og voru þá þegar byrjaðir að greiða út tjón vegna innbústrygginga því að það þótti mikilvægt að gera það strax. Þess vegna þurfti að setja lögin áður en lengra væri haldið. Ég held því að þarna höfum við farið fullkomlega rétt að með aðgerðum okkar fyrr á árinu. Eins og ég sagði áðan þá er svo fjarri því að gjörningur eins og bráðabirgðalagasetning sé hafin yfir gagnrýni, slík lagasetning verður alltaf seld undir gagnrýni í hvert einasta sinn sem henni er beitt og það er ekkert óeðlilegt við það svo lengi sem sú umræða er málefnaleg og upplýst út frá öllum hliðum.

Svo er að sjálfsögðu hægt að hafa umræðu um það hvort menn eru efnislega sammála eða ósammála inntaki lagasetningarinnar eða gjörningnum sjálfum eins og við höfum aðeins verið að blanda saman, finnst mér, í umræðunni hérna núna en hvað varðaði lagasetninguna frá 2003 þá var Samfylkingin einfaldlega á því á þeim tíma að það réttlætti ekki efnislega setningu bráðabirgðalaga. Það var ekki prinsippafstaða gegn því að það ætti aldrei að setja bráðabirgðalög — því fór víðs fjarri — en í því tilfelli voru forsendur ekki efnislega til staðar. Það er matsatriði hverju sinni, bæði fólks og flokka, þegar tekin er afstaða til þess hvort réttlætanlegt sé að setja bráðabirgðalög, hvort það uppfylli stjórnarskrárákvæði um brýna nauðsyn hverju sinni. Það er ekki deilt um það hvort þetta ákvæði sé til staðar af okkar hálfu eða hvort það eigi að vera til staðar. Við teljum afdráttarlaust að þetta ákvæði eigi og þurfi að vera til staðar þegar grípa þarf til þess með afgerandi hætti af því að það er alveg skýrt að bráðabirgðalögin skuli koma inn í Alþingi örfáum dögum eftir að Alþingi kemur saman næst til umfjöllunar með málið þannig að Alþingi hefur um þetta að segja um leið og það kemur saman aftur.

Nefndin gerir því í sjálfu sér ekki athugasemdir við meðferð málsins að öðru leyti en leggur til þá breytingu eins og ég nefndi áðan um reglugerðarheimild til viðskiptaráðherra hverju sinni um að ákveða þessa lágmarks eigin áhættu. Ég held að það sé breyting til bóta og að málið verði betra á eftir, sérstaklega þar sem, eins og ég sagði áðan, að nefnd er að störfum sem á að fjalla um málið heildstætt. Það er nauðsynlegt að fara yfir lög um viðlagatrygginga og það er alveg ljóst hafandi fylgst ágætlega með þessum ferli síðustu þrjá, fjóra mánuðina að það eru fjöldamörg atriði sem teljast til álitaefna og þarf að skýra og skerpa og betrumbæta upp á framhaldið. Við vitum aldrei hvenær reynir á lögin næst. Það reyndi svo sannarlega á þau með mjög ófyrirsjáanlegum og harkalegum hætti eins og við munum frá þessum eftirminnilega degi í vor, þegar margir héldu fyrst að tjón væri enn þá alvarlegra og fólk hefði stórslasast eða jafnvel látist, enn þá alvarlegri atburðir gerst og ýmislegt leit úr fyrir það svona fyrstu klukkutímana á eftir meðan brýr og mannvirki voru lokuð og fjarskipti um farsíma lágu meira og minna niðri, en svo reyndist sem betur fer ekki vera. Eingöngu var um eignatjón að ræða en það var gríðarlega umfangsmikið.

Það var líka ævintýri líkast að fylgjast með því vikurnar eftir jarðskjálftana hvað almannavarnir og sveitarfélögin á þessu svæði öllu héldu einstaklega vel utan um þessa hluti og hvað ferlarnir allir, jafnflóknir og þeir eru við svona aðstæður, en oft skapast mikil óþreyja og ákafi í samfélaginu, hvað allir ferlar gengu frábærlega vel og sveitarfélögin héldu einstaklega vel utan um þetta. Sama má segja í öllum þeim viðkvæmu málum eftir á þegar það blasir við að töluverður fjöldi fólks er í óíbúðarhæfum húsum. Nokkuð margir lentu þarna á ákveðnum jaðri þess að teljast með altjón eða hús sem væri hægt að gera við o.s.frv. Viðlagatrygging og fólkið sem fyrir henni fór reyndist vera afskaplega sveigjanlegt og mat hefur í langflestum tilfellum gengið afskaplega vel og það hefur gengið vel að koma þessum erfiðu og viðkvæmu málum fyrir, það hefur gengið vel að útvega fólkinu sem varð húsnæðislaust í skjálftunum húsnæði, það hafa sveitarfélögin séð um algjörlega. Svo hefur verið starfrækt sérstök miðstöð allan þennan tíma sem fyrrverandi þingmaður Ólafur Örn Haraldsson veitir forustu og hefur gert með myndarbrag og afskaplega jákvæðum hætti frá því að hann var ráðinn. Þarna skiptir náttúrlega mestu máli að við stjórnvölinn sé fært og lipurt fólk sem valdi vel aðstæðum og tilefninu og það hefur svo sannarlega verið á öllum stigum þessa máls.

Að öðru leyti fagna ég því að þetta mál kemur svona frá viðskiptanefnd. Breytingin sem lögð er til er til bóta að mínu mati. Þetta var það sem við lögðum til á sínum tíma til að ljúka málinu með einhverjum skýrum og afdráttarlausum hætti af því að við vorum að afnema vísitölutengingu við byggingarvísitölu, sem mér fannst algjörlega fráleit og það var niðurstaða okkar. Nú leggur nefndin til að þetta bíði endurskoðunar viðlagatrygginganefndarinnar og það er hið besta mál og eingöngu jákvætt. Ég ítrekaði það áðan að það bar brýna nauðsyn til þess að breyta lögum um viðlagatryggingu með bráðabirgðalögum og ég held að það hafi fengið mjög farsæla úrlausn, þetta mál allt saman í heild sinni. Það var þannig að eigin áhætta vegna tjóns á lausafjármunum var óeðlilega há, hana þurfti að lækka og átti að lækka, viðmiðið var til staðar alveg skýrt og afdráttarlaust, það lágmarkseigináhættuviðmið vátryggingafélaganna, annars vegar vegna tjóna á lausafjármunum og þau voru þetta 10–20 þúsund þannig að viðmiðið var skýrt og til staðar og þess vegna var auðvelt að velja töluna. Hún var ekki úr lausu lofti gripin heldur eingöngu út af því að samanburðurinn leiddi í ljós að eigin áhætta innbústrygginga hjá vátryggingafélögunum er á þessu bili 10–20 þúsund og því miklu lægri.

Svona rétt í lokin til að hafa sagt frá því, að sjálfsögðu ber ráðherra og ríkisstjórn að ganga úr skugga um það eins og hægt er að gera við slíkar aðstæður að meirihlutastuðningur sé við málið á Alþingi, það tek ég alveg afdráttarlaust undir. Áður en þetta mál var leitt til lykta og klárað af ríkisstjórn hringdi ég í formenn eða þingflokksformenn, eftir atvikum hvort ég náði í, allra flokkanna sem eiga þingmenn á Alþingi. Ég náði í fulltrúa frá þeim öllum nánast á augnabliki, á korteri náði ég að tala við þá alla. Ég man að ég talaði við hv. þingmenn Ögmund Jónasson, Siv Friðleifsdóttur, Guðjón Arnar Kristjánsson og að sjálfsögðu Arnbjörgu

Sveinsdóttur og Lúðvík Bergvinsson eða hvort ég talaði við varaformann þingflokks Samfylkingar, hv. þm. Steinunni Valdísi Óskarsdóttur, og gerði þeim grein fyrir fyrirætlunum mínum og ríkisstjórnarinnar. Þingflokksformenn stjórnarflokkanna eftir athugun í sínum röðum gátu fullyrt að stuðningur væri við málið í röðum stjórnarflokkanna.

Stjórnarandstöðuflokkarnir lýstu svo sem ekki afdráttarlausum skoðunum í málinu en enginn þeirra lagðist gegn því. Ég tek það hins vegar fram til að gæta fullkominnar sanngirni að hv. þm. Guðjón Arnar Kristjánsson sagði ekki eða fullyrti ekkert um að hann og hans menn mundu styðja málið, hann bara þakkaði mér fyrir að upplýsa hann um málið áður en það yrði afgreitt og til lykta leitt. Sama gerðu formenn eða þingflokksformenn hinna stjórnarandstöðuflokkanna, menn töldu það jákvætt að þeir væru upplýstir um það með þessum hætti, svo kæmi náttúrlega í ljós við vinnslu málsins hvernig úr því mundi spilast. Enginn þeirra tilkynnti mér það þá að þeir mundu leggjast gegn málinu enda kannski ekkert hægt að ætlast til þess að fólk hefði skýra og endanlega afstöðu til málsins á því augnabliki sem þarna var uppi af því að allir voru jafnkappsamir um að gera allt sem hægt væri til að létta fólkinu sem hefði lent í skjálftunum róðurinn, eins og unnt væri með sanngjörnum hætti þó að þeir tækju ekki afstöðu þar til umræddrar bráðabirgðalagasetningar. Ég gerði því mitt ýtrasta til að leita eftir því við forustumenn allra flokkanna á Alþingi, ekki bara stjórnarflokkanna heldur allra flokkanna fimm, hvort það væri stuðningur við málið á Alþingi. Ef upp hefðu komið efasemdir um, t.d. í þingflokki annars stjórnarflokksins, að það væri stuðningur við málið liti það allt öðruvísi út og okkur hefði ekki verið stætt á því að gera tillögu til forseta Íslands um að setja þessi bráðabirgðalög. Svo var ekki, það var afdráttarlaus stuðningur í stjórnarflokkunum og fínn stuðningur í flestum stjórnarandstöðuflokkunum þegar reyndi á málið og leið hjá. Þetta fór því allt eftir eins eðlilegu ferli, held ég, og hugsast gat á svo skömmum tíma. Þarna vorum við að vinna dagana tvo, þrjá og fjóra eftir jarðskjálftana. Við kláruðum þetta mál held ég á fimmta eða fjórða degi frá jarðskjálftum og það var til þess að undirstrika þá brýnu nauðsyn sem bar til að gera þetta.

[16:27]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Bráðabirgðalögin eru sett níu dögum eftir jarðskjálftana, níu dögum. Ég spyr: Var málið ekki svo brýnt að það hefði þurft að setja lög fyrr? Ef málið þoldi þó þessa bið, níu daga, hvers vegna gat það þá ekki þolað t.d. tveggja daga bið sem mundi leiða af því að kalla þing saman og leggja málið fyrir þingið? Hvers vegna gat ráðherrann ekki á sjöunda degi farið fram á það við forsætisráðherra að hann kallaði þingið saman? Þá hefði það væntanlega verið búið að afgreiða málið tveimur dögum síðar eða sama dag og bráðabirgðalögin voru sett. Þetta eru spurningar sem þarf auðvitað að bera fram og ráðherra þarf að gera grein fyrir svörum við.

Það er freistandi fyrir mann sem fær völd í hendurnar að nota þau. Þess vegna er þessi togstreita milli framkvæmdarvalds og löggjafarvalds, og ég er ekkert að beina málinu sérstaklega til viðskiptaráðherra í þessu máli, en þetta er almenn togstreita og almenn tilhneiging og fyrir því höfum við sögulega reynslu hér á Alþingi, almenn tilhneiging hjá ráðherrum að nýta, nota heimildina og teygja fyrir sjálfum sér rökin lengra og lengra til að réttlæta notkunina. Það er tilhneigingin, og það er okkar hlutverk hér á þingi á meðan þessi heimild er í stjórnarskránni, að halda henni sem þrengstri og sem næst því sem stjórnmálaflokkarnir náðu samkomulagi um árið 1991 og ég las hér upp úr framsöguræðu Margrétar Frímannsdóttur sem þá flutti málið í neðri deild Alþingis fyrir hönd allra stjórnmálaflokka og skýrði það. Ég veit að ráðherrann er búinn að lesa þá forskrift og ég er ekki viss um að honum gangi vel að samræma þá skilgreiningu Margrétar (Forseti hringir.) og eigin skilgreiningu nú.

[16:29]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Ég las með athygli tilvitnunina í ræðu Margrétar Frímannsdóttur sem hv. þingmaður fór með hér, ég get tekið fullkomlega undir það og sú setning bráðabirgðalaganna sem við ræðum hér í dag brýtur ekki með neinum hætti í bága við það sem fram kemur í ræðu Margrétar. Að sjálfsögðu er það hlutverk Alþingis að veita framkvæmdarvaldinu fasta viðspyrnu og allt það eins og við þekkjum hér, við erum allir sem að þessari umræðu stöndum miklir stuðningsmenn þess. Það dylst engum.

Það var einfaldlega niðurstaða mín og forsætisráðherra fyrst þegar við ræddum málið og síðan ríkisstjórnar að lengri tíma tæki að afgreiða málið með því að kalla Alþingi allt saman aftur svo stutt var liðið frá því að fundum var frestað og mjög margir farnir til annarra starfa bæði innan lands og utan. Þetta væri skjótvirkasta, besta og réttlátasta leiðin á þeirri stundu. Lögin voru gefin út af forseta á föstudegi, níu dögum eftir skjálftana en það tók okkur þá viku að undirbúa lagasetninguna og klára málið. Við þurftum að tala við marga sem að málum komu áður en við lukum efnisatriðum. Ég hafði t.d. samband við forstöðumenn allra tryggingafélaganna á Íslandi símleiðis og innti þá álits á viðmiðum og fleiri hlutum þannig að við unnum þetta eins hratt og hugsast gat. Ef þingið hefði verið kallað saman hefði það sjálfsagt tekið eitthvað lengri tíma.

Það varð einfaldlega niðurstaðan á því augnabliki að hafa þetta með þessum hætti og fyrst við gerðum það þá stendur það. Ég held að það hafi verið fullkomlega rétt ákvörðun hjá okkur. Það hefði tekið lengri tíma að kalla þingmenn alla til starfa aftur, stutt var frá því að þingi hafði verið frestað fram á haust og við höfðum einnig í huga að skammur tími mundi líða þar til þingið gæti fjallað um bráðabirgðalögin eins og við gerum nú um miðjan september.

[16:31]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Mér finnst þessi svör rökstyðja það enn frekar að kalla hefði átt þing saman. Í upphafi máls liggur fyrir að það tekur nokkra daga að undirbúa málið. Þá gátu menn tekið þá ákvörðun að kveðja þing saman viku síðar eða svo. Það var nógur tími til þess að kalla þingið

saman ef menn hefðu viljað það.

Í öðru lagi hefði verið fyllilega eðlilegt að kalla þing saman til þess að gera því grein fyrir afleiðingum skjálftans. Hér voru náttúruhamfarir á ferðinni og ekkert óeðlilegt við að Alþingi sé gert grein fyrir málum. Mér finnst nánast að þetta hefði átt að vera á hinn veginn, að menn þurfi að rökstyðja af hverju þeim fannst ekki rétt að kalla þingið saman þó ekki væri nema til að gera því grein fyrir stöðu mála án þess að lagabreytingar væru þá í undirbúningi. Það ásamt hinu gefur mér tilefni til þess að vera enn sannfærðari um að menn hefðu átt að kalla þing saman.

Mig langar að spyrja hæstv. ráðherra: Þegar sú ákvörðun var tekin að breyta lögunum, hvert var mat ráðherrans á áhrifum breytingarinnar? Hvað mundi hún kosta sjóðinn, Viðlagatryggingu? Hver var ávinningur tjónþolanna af lögunum? Menn hljóta að hafa lagt eitthvert mat á málið, tjónið og annað slíkt, sem þyrfti þá að bregðast við. Hvert var mat ráðherrans á þeim tíma á því hve tjónið væri mikið og hver áhrif laganna væru þá til þess að draga úr áhrifum tjónsins hjá einstökum tjónþolum?

[16:33]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Já, frú forseti, þetta var fín spurning. Við lögðum að sjálfsögðu mat á það eins og hægt var við þær aðstæður. Ég leitaði eftir því mati frá langreyndum forstjóra Viðlagatryggingar Íslands. Matið var á þann veg að þessi aðgerð mundi kosta sjóðinn eitthvað í kringum 100 milljónir. Það var gróft mat þeirra. Það var erfitt að meta það á því augnabliki hve tjónið væri mikið. Þeir voru rétt að byrja að meta það. Það var hins vegar hægt að slá á það út frá tjóninu árið 2000, margfalda það með íbúafjöldanum á umræddu svæði enda er það miklu þéttbýlla. Á þessu litla landsvæði, þar sem skjálftarnir riðu yfir, búa 10–11 þús. manns en miklu færri þar sem skjálftarnir riðu yfir árið 2000. Það var mat okkar að þessi lagabreyting mundi kosta plús/mínus 100 milljónir fyrir Viðlagatryggingasjóð sjálfan.

Hitt að lokum. Umræðan hefur farið um víðan völl. Mér fannst hv. þingmaður sneiða hjá því að útskýra hvort afstaða hans væri efnisleg á móti frumvarpinu, eins og svo sannarlega mátti ráða af ræðu hans hér áðan um þörfina eða ekki þörfina á því að lækka eigin áhættu, eða hvort hann er á móti því almennt að gripið sé til bráðabirgðalagasetningar sem þessarar. Það er alveg skýrt að hann er á móti því og hann ætlar að greiða atkvæði gegn því en sitja hjá við efnisbreytinguna um lækkunina sem hann gerði þó miklar athugasemdir við.

Við verðum að greina þarna á milli. Við getum alltaf deilt um það hvort brýna ástæðu bar til að setja lögin. Það er matsatriði. Það er matsatriði ríkisstjórnar upphaflega og svo er það matsatriði Alþingis. Ekki eru til neinir algildir mælikvarðar á það. Við getum rætt það hvort tilefni hverju sinni kalli á bráðabirgðalög.

Það var mat okkar fyrir fimm árum að lax- og silungsveiðin gerði það ekki. Það er afdráttarlaust mat okkar núna, stjórnarflokkanna beggja, að jarðskjálftarnir hafi (Forseti hringir.) verið tilefni til þess að setja bráðabirgðalögin og að brýna nauðsyn hafi borið til.

[16:35]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ráðherra beindi til mín fyrirspurn undir lok andsvaranna vitandi að ég gæti ekki svarað fyrirspurninni í andsvörum, ég yrði þá að gera það í ræðu. Ég vil gera stuttlega tilraun til að svara honum svo að það standi ekki eftir að ég hafi ekki svarað og menn haldi kannski að ég hafi ekki viljað svara.

Ég tel mig hafa gert skýra grein fyrir afstöðu minni í málinu, það á ekki að fara á milli mála. En ég get alveg undirstrikað það ef eitthvað er óskýrt í þeim efnum.

Ég hef efasemdir um að lækka sjálfsábyrgðina jafnmikið og gert er ráð fyrir í lögunum. Hún var 85 þús. en er orðin 90 þús. núna frá því í sumar, og það er býsna mikil breyting að fara niður í 20 þús. Ég held að þetta sé of neðarlega. Það muni gera það að verkum að mjög smá tjón verða núna gefin upp, gefin skýrsla og farið fram á bætur og annað slíkt, og umfangið aukist mjög mikið af litlu tilefni.

Hvar línan liggur í þeim efnum, milli þess að skapa ekki of mikið umfang og hins að hafa sjálfsábyrgðina það háa að það sé ósanngjarnt, skal ég ekki segja, en mér finnst þessi tala of lág. Mér finnst hins vegar finnst málið sem slíkt, að breyta sjálfsábyrgðinni, mál sem kemur inn með eðlilegum hætti, ekki vera af þeirri stærðargráðu að ég fari að leggjast í einhvern víking gegn tiltekinni tölu. Ef fyrir liggur einhver ákveðinn vilji í því tel ég einfaldlega ekki svara því að gera harðan ágreining um það. Ég lýsi einungis þeim almennu sjónarmiðum mínum að mér finnst þetta full lágt til þess að vera skynsamlegt að fara svona niður. En breyti menn lágmarki og auki þannig útgjöld tryggingarinnar verða menn samhliða að líta á tekjuhliðina og kanna hvort tekjustofnarnir standi undir þessum nýju útgjöldum og ef þeir gera það ekki verður að taka á því og hækka iðgjaldið. Iðgjaldið borgar tjónið.

Þarna er ráðherrann að leggja til breytingu sem eykur útgjöldin að hans mati um 100 millj. kr. án þess að leggja til neinn tekjustofn á móti því. Hann leggur raunverulega til að gengið sé á eigið fé sjóðsins. Það rýrir stöðu sjóðsins til að mæta tjóni í framtíðinni. Ég er ekki að segja að það rýri hana það mikið að hætta sé á að sjóðurinn sé neitt vanbúinn til að mæta tjóni. En þó er hann verr í stakk búinn til að mæta tjóni í framtíðinni ef gengið er á eigið fé. Mér finnst það almennt ekki skynsamlegt. Mér finnst vanta inn í málið hjá ráðherranum að gera ráð fyrir tekjum á móti útgjöldum. Það vil ég líka segja almennt um málið.

Varðandi matið á tjóninu, um 100 millj. kr. Þær upplýsingar sem ég gat fengið hjá Vátryggingu voru einfaldlega þær að mjög litlar upplýsingar væri að hafa. Málinu sé langt frá því að vera lokið og mjög erfitt sé að fá upplýsingar um hve mörg tjónin eru, hve mikið það sé og hver hlutur tjónþola er í málinu. Ekki liggja fyrir nákvæmar upplýsingar um það og mér er sagt að þær muni ekki liggja fyrir fyrr en undir áramót. Það er enn ein ástæðan fyrir því að bráðabirgðalög voru kannski ekki það sem þurfti til þess að ákveða hlutina þegar hlutirnir ganga svona seint fyrir sig. Menn gátu alveg þolað einhvern tíma til þess að láta Alþingi um að vinna sitt verk.

Ég fékk þær upplýsingar að sjálfsábyrgðin í því tjóni

sem búið væri að gera upp væri 72 millj. samtals. Ég er því ekki viss um, þó ég vilji ekki rengja mat ráðherrans hvað varðar þessar 100 millj., að það sé nákvæm tala. Ég held að áhrif laganna — það kemur í ljós þegar uppgjörinu er lokið — séu miklu minni. Ég held að þetta séu ekki nema nokkrar milljónir króna, kannski tveir, þrír tugir milljóna.

Það er það sem mér finnst vera áhyggjuefni í þessu. Af hverju fara menn þá leið að beita bráðabirgðalagavaldi stjórnarskrárinnar til að bregðast við máli sem er ekki stærra að umfangi en þetta? Jafnvel þó að það séu 100 millj., eftir því sem ráðherrann telur sig best vita, í tjóni sem er kannski talið að verði 5 milljarðar í heildina, er það ekki tilefni til þess að setja bráðabirgðalög af því að brýna nauðsyn beri til. Það get ég ekki séð. Ég get ekki séð að menn geti beitt þeirri röksemd á málið. Það er mín aðalathugasemd við þessi bráðabirgðalög og málsmeðferð að hún sýnir okkur inn í þann heim að ráðherrunum þykir svo þægilegt að geta afgreitt málið sjálfir með bráðabirgðalögum að þeir nota það tæki. Þeir eru komnir út fyrir þann ramma sem Alþingi setti þeim á sínum tíma.

Og þá segi ég, virðulegi forseti: Þetta getur aldrei þróast öðruvísi en áfram í þessa sömu átt. Það verða bara fleiri og fleiri ráðherrar sem leysa minni og minni mál með bráðabirgðalögum. Það er skelfileg framtíðarsýn ef mönnum finnst þetta tæki vera of freistandi og standast það ekki þegar eitthvað gerist að láta til sín taka, sýna vald sitt og sýna afstöðu sína í tilteknu máli. Mér finnst það ekki sú framtíðarsýn sem á að vera. Mér finnst það ekki vera sú þróun sem Alþingi markaði á sínum tíma heldur þvert á móti gegn henni, og ég vil tala gegn því. Ég vil halda ráðherrunum innan við þann ramma sem Alþingi setti árið 1991.

Vandinn er sá að ef þingmenn skrifa upp á þetta eru þeir að breyta því samkomulagi sem gert var árið 1991, og hv. þm. Lúðvík Bergvinsson vitnaði mjög vel til í þingræðu árið 2003. Þá eru þeir með samþykkt sinni að breyta þessu skref fyrir skref og víkka gáttirnar fyrir athafnasemi einstakra ráðherra til að leysa úr einstökum málum á sínu málasviði með því að kasta fram bráðabirgðalögum. Mér finnst sú þróun skelfileg og vil standa gegn henni. Og það á enginn ráðherra að geta búist við því, ef hann ætlar sér að beita bráðabirgðalagavaldi, að hann komist upp með það, komi því þegjandi og hljóðalaust í gegnum þingið. Hann á að þurfa að svitna undan því að þurfa að rökstyðja það að hafa notað þetta. Þannig á það að vera, virðulegi forseti, meðan við búum við þetta ákvæði í stjórnarskránni sem ég vil reyndar taka út úr henni. Ég er á þeirri skoðun að nauðsynlegt sé að taka þetta út. Það sé engin þörf á að Alþingi feli öðrum löggjafarvaldið, Alþingi er alltaf starfhæft. Ef upp koma þær aðstæður í veröldinni að Alþingi verður ekki starfhæft þá held ég að engin ráðuneyti verði starfhæf heldur.

[16:44]

Viðskiptaráðherra (Björgvin G. Sigurðsson) (Sf) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Rétt til að bregðast við síðari ræðu þingmannsins þá greinir okkur algjörlega á um það hvort tilefni hafi staðið til að setja bráðabirgðalög eða ekki. Ég er sannfærður um að tilefnið var nægilegt og til staðar og að brýna nauðsyn hafi borið til.

Þingmaðurinn spurði beint um tekjustofna sjóðsins og útgjöld. Sú tala sem ég nefndi áðan, 100 milljónir, var gróft mat tryggingamanna hjá Viðlagatryggingunni á því hvað þetta gæti kostað sjóðinn. Þá lágu þær upplýsingar sem nú liggja fyrir ekki fyrir. Ég er samt á því að þessi tala sé nokkuð nærri lagi en það á eftir að reyna á það.

En miðað við umfang og stöðu og getu sjóðsins til að bregðast við tjóni hefur þessi breyting ákaflega lítil áhrif á stöðu hans. Það var líka mat framkvæmdastjóra og forustumanna stjórnar sjóðsins, sem fundaði strax um þetta og tók afstöðu til málsins, að ekki þyrfti nýja eða aðra tekjustofna til að mæta þessum auknu útgjöldum sjóðsins sem við mátum vera, eins og ég sagði áðan, upp undir 100 millj. Burðir sjóðsins og geta er mjög mikil sem betur fer. Það er mjög öflugur og glæsilegur sjóður sem við höfum þarna byggt upp til að bregðast við tjóni af völdum náttúruhamfara og þetta hafði afskaplega lítil áhrif á stöðu, stærð, umfang og getu sjóðsins til að bregðast við þessu tjóni eða öðrum.

Að mínu mati var ekki farið út fyrir rammann frá 1991 með neinum hætti. Hann er skýr og afdráttarlaus. En það verður alltaf matsatriði hvort tilefni sé til að setja bráðabirgðalög og hvort við förum út fyrir rammann í hvert skipti. Þingmaðurinn taldi það ekki gert með lax- og silungsveiðinni árið 2003. Við töldum það þá. En við teljum tilefnið fullkomlega til staðar nú.

[16:46]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Varðandi mat á eiginfjárstöðu sjóðsins af þessari breytingu þá er ekki nóg að líta til kostnaðar sjóðsins af breytingunni í þessu einstaka tilviki í sumar. Það verður þá að reyna að meta hvaða áhrif þetta hefur á útgjöld sjóðsins til lengri tíma í komandi tjónum.

Ef það er mat ráðherrans að ekki þurfi að bregðast við þessum útgjöldum til lengri tíma litið með neinum nýjum tekjustofnum þá segir það mat mér að hann telur áhrifin vera mjög lítil í fjárhæðum talið. Og mjög lítil áhrif af breytingu segir manni að spurningunni um brýna nauðsyn sé auðvitað bara svarað með því. Henni er bara svarað með því mati.

Varðandi hitt að ráðherrann er ósammála mér um hvort brýna nauðsyn hafi borið til þá getur hann ekkert annað. Hann setti bráðabirgðalögin með þessari skírskotun í að brýna nauðsyn bæri til. Ráðherrann fer aldrei að viðurkenna hér í ræðustóli að hans mat hafi ekki verið rétt. Hann mun standa við það fram í rauðan dauðann þannig að ég er ekkert hissa á því að mér takist ekki að telja honum hughvarf í þessu máli. En ég er nokkuð viss um að ég er búinn að telja honum hughvarf svo að hann mun varla beita bráðabirgðalagavaldi meira á þessu kjörtímabili.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Nálgunarbann, 2. umr.

Stjfrv., 294. mál (heildarlög). — Þskj. 334, nál. 1334 og 1346, brtt. 1335 og 1048.

[16:49]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S):

Herra forseti. Ég mæli fyrir áliti meiri hluta allsherjarnefndar um frumvarp til laga um nálgunarbann. Í nefndarálitinu er getið um að fjölmargir gestir komu á fundi nefndarinnar og umsagnir bárust frá mörgum aðilum.

Eins og þarna kemur fram var frumvarp þetta var flutt samhliða frumvarpi til laga um meðferð sakamála, sem varð að lögum nr. 88/2008. Lögin öðlast gildi 1. janúar 2009. Réttarreglur um nálgunarbann er nú að finna í lögum um meðferð opinberra mála, nr. 19/1991, en við undirbúning sakamálafrumvarpsins var ákveðið að ekki væri rétt að skipa þar ákvæðum um nálgunarbann í kaflanum um þvingunarúrræði sem lög um meðferð sakamála gera ráð fyrir þar sem bannið hefði ekki það einkenni sameiginlegt sem þeim úrræðum að tengjast rannsókn eða meðferð sakamáls í tilefni af tilteknu broti. Því væri rétt að koma reglum um úrræðið fyrir í sérstökum lögum. Í frumvarpinu eru gerðar ákveðnar efnisbreytingar frá gildandi reglum að því leyti að lýst er nánar hvaða aðdragandi getur verið að því að lögregla geri kröfu til dómara um nálgunarbann og hvaða úrræði sá hefur sem ekki fær því framgengt að lögreglan krefjist nálgunarbanns, þ.e. að inn er sett heimild til að kæra höfnun á nálgunarbanni. Nefndin ræddi málið ítarlega á fundum sínum síðasta vor og eins á þessu septemberþingi. Helstu atriði sem bar á góma í umræðum nefndarinnar voru hvaða aðili ætti að hafa heimild til að úrskurða menn í nálgunarbann og hvort skilyrði fyrir beitingu nálgunarbanns væru fullnægjandi samkvæmt núgildandi lögum og frumvarpinu eins og það liggur fyrir. Nefndin fjallaði um málið á fundum sínum á vorþingi en ákvörðunina um að afgreiða það ekki samhliða sakamálafrumvarpinu má rekja til þess að nefndin taldi nauðsynlegt að fara nánar yfir álitamál sem upp komu við meðferð málsins síðastliðið vor.

Nefndarmenn ræddu hvort rétt væri að heimila lögreglu eða handhafa ákæruvalds að úrskurða menn í nálgunarbann frekar en dómara eins og nú er. Ýmsir umsagnaraðilar í málinu beittu sér töluvert fyrir því að slík heimild yrði færð yfir til lögreglu, en úrskurður hennar yrði síðan borinn undir dómstóla. Þau rök voru einkum færð fram fyrir breytingunni að hún gæti orðið til þess að stytta málsmeðferð og tryggja virkari framkvæmd úrræðisins. Þess ber að geta að efasemdir komu fram frá öðrum gestum um að sú breyting mundi skila tilætluðum árangri og jafnvel kom fram það sjónarmið að slík breyting gæti haft þær afleiðingar að málsmeðferð mundi þyngjast eða lengjast. Að vandlega athuguðu máli telur meiri hlutinn ekki rétt að fara þá leið að svo búnu og álítur að fyrst þurfi að fara fram ítarleg skoðun á kostum þess og göllum að ráðast í flutning á forræði í nálgunarbannsmálum frá dómstólum til lögreglu. Meiri hlutinn bendir í því sambandi á að slík skoðun þurfi meðal annars að fela í sér samanburð við nágrannalönd Íslands, einkum Noreg og Svíþjóð, og yfirlit yfir framkvæmd nálgunarbannsúrræðisins hér á landi til þessa, bæði framkvæmd lögreglu og dómaframkvæmd. Meiri hlutinn bendir jafnframt á að huga þurfi að því hvernig andmælaréttur og aðrar málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga komi til með að spila inn í slíka yfirfærslu úrskurðarheimildarinnar.

Nefndin ræddi einnig hvort ástæða væri til að breyta þeim efnisskilyrðum sem nú eru fyrir beitingu nálgunarbanns og frumvarpið gerir einnig ráð fyrir. Í þessu sambandi kynnti nefndin sér meðal annars dóm Hæstaréttar í máli nr. 423/2008 frá 7. ágúst síðastliðnum þar sem ekki var fallist á að skilyrði væru fyrir hendi til að manni yrði gert að sæta nálgunarbanni samkvæmt 110. gr. núgildandi laga um meðferð opinberra mála. Meiri hlutinn leggur áherslu á að nálgunarbannsúrræðið verði virkara en verið hefur til þessa og leggur í því skyni fram breytingartillögur þess efnis að teknir verði upp í frumvarpið ákveðnir mælikvarðar um þau atriði sem dómara beri að líta til við mat á því hvort skilyrði sé uppfyllt til nálgunarbanns. Meiri hlutinn leggur þannig til að nægilegt verði að ástæða sé til staðar til að óttast afbrot eða að friði verði raskað, en ekki rökstudd ástæða eins og frumvarpið gerir ráð fyrir. Þá leggur meiri hlutinn til að sá frestur sem lögreglu er ætlaður til að taka afstöðu til beiðni um nálgunarbann verði styttur úr tveimur vikum, eins og frumvarpið gerir ráð fyrir, í þrjá daga. Í núgildandi lögum eru hins vegar engir tímafrestir og því er þessi breyting til töluverðra bóta að mati meiri hlutans. Loks gerir meiri hlutinn það að tillögu sinni að við 3. gr. frumvarpsins bætist ný málsgrein þess efnis að við mat á því hvort skilyrðum til að nálgunarbanni sé fullnægt skuli meðal annars litið til fyrra framferðis þess, sem krafist er að sæti því og jafnframt skuli fara fram hagsmunamat þannig að horft verði til hagsmuna þess sem njóta eigi verndar af nálgunarbanni með tilliti til þeirra takmarkana sem bannið gæti lagt á athafnafrelsi þess sem krafist er að sæti því.

Loks leggur meiri hlutinn til breytingu á gildistökuákvæði frumvarpsins þess efnis að lögin taki gildi 1. janúar 2009, á sama tíma og ný lög um meðferð sakamála.

Í tengslum við meðferð málsins ræddi nefndin einnig nokkuð hina svokölluðu austurrísku leið sem felst í því að heimilt er að vísa manni af heimili sínu að uppfylltum tilteknum skilyrðum og ræddi hvort til álita kæmi að taka svipað fyrirkomulag upp hér á landi. Í því sambandi tekur meiri hlutinn fram að hér er um að ræða annað úrræði en nálgunarbann og umræða um það mál er mun skemmra á veg komin að mati meiri hlutans en nálgunarbannsumræðan. Meiri hlutinn beinir því hins vegar til dómsmálaráðuneytis að reynslan af því fyrirkomulagi í nágrannalöndunum verði könnuð og metið hvernig þetta úrræði falli að íslensku réttarfari. Meiri hlutinn óskar eftir því að afrakstur þeirrar vinnu verði kynntur henni þegar niðurstaða liggur fyrir.

Meiri hlutinn leggur til að frumvarp dómsmálaráðherra verði samþykkt með þeim breytingum sem hér hefur verið gerð er grein fyrir. Undir álit þetta skrifa sá sem hér stendur, Ágúst Ólafur Ágústsson, Jón Gunnarsson, Ellert B. Schram, Ólöf Nordal, Karl V. Matthíasson og Jón Magnússon. Samúel Örn Erlingsson skrifaði einnig undir álitið en gerði af sinni hálfu fyrirvara við það.

Herra forseti. Mér finnst rétt umræðunnar vegna að árétta nokkur atriði áður en ég lýk máli mínu. Í fyrsta lagi er nauðsynlegt að fram komi að málið hefur fengið ítarlega

umræðu í allsherjarnefnd og frumvarpið hefur tekið umtalsverðum breytingum í meðförum nefndarinnar. Frumvarpið sem hæstv. dómsmálaráðherra flutti síðasta vetur var, eins og kemur fram í nefndarálitinu og ég hef áður gert grein fyrir, fyrst og fremst flutt af lagatæknilegum ástæðum, þ.e. til þess að færa lagaákvæði um þetta efni úr lögum um meðferð opinberra mála, nú sakamálalögunum, yfir í sérlög. Það var því ekki farið af stað með þetta mál á þeim forsendum að um heildarendurskoðun reglna á þessu sviði væri að ræða. Það var hins vegar ákvörðun allsherjarnefndar að leggjast nánar yfir málið og af þeim sökum var horfið frá því að afgreiða það samhliða sakamálalöggjöfinni síðastliðið vor þannig að betri tími ynnist til þess að fara yfir einstök atriði, bæði efnisreglur og málsmeðferðarreglur. Það var ekki síst gert vegna þess að fram kom fjöldi athugasemda frá umsagnaraðilum um núverandi fyrirkomulag þessara mála og þær urðu til þess að nefndarmenn voru einhuga um að staldra við og ræða nánar hvernig þessum málum væri best fyrir komið.

Það má segja að við afgreiðslu frumvarpsins nú af hálfu allsherjarnefndar sé náð ákveðnum áfanga á þessari leið. Hins vegar er ekki um að ræða endanlega niðurstöðu. Með því á ég við að innan nefndarinnar var víðtæk samstaða um að gera tilteknar breytingar sem horfa í framfaraátt og tillögur nefndarinnar fela slíkar breytingar í sér. En jafnframt kemur fram í nefndarálitinu að innan nefndarinnar er áhugi á að skoða aðra þætti nánar, afla frekari upplýsinga varðandi framkvæmd úrræðisins hér á landi og nágrannalöndunum þannig að unnt verði í framhaldinu að taka afstöðu til hugsanlegra kerfisbreytinga á þessu sviði á traustari grundvelli en unnt er að þessu sinni.

Líka er nauðsynlegt að árétta að við í allsherjarnefnd töldum mikilvægt að ljúka meðferð þessa frumvarps sem slíks nú á haustdögum enda falla núgildandi ákvæði um nálgunarbann niður um næstu áramót með gildistöku nýrra sakamálalaga. Við vildum ekki eiga á hættu að orðið gætu neinar þær tafir sem hefðu hugsanlega geta skapast af því að bíða með málið fram yfir setningu nýs þings síðar í haust þar sem hefði þurft að hefja alla þinglega málsmeðferð upp á nýtt og leggjum þess vegna áherslu á að málið verði klárað nú á þessu stutta septemberþingi með þeim breytingum sem við leggjum til en tilteknir þættir síðan skoðaðir í framhaldinu með það að markmiði, eins og ég sagði áðan, að afla upplýsinga og gagna sem geta síðar orðið grundvöllur ákvarðana af okkar hálfu.

Það ætti líka, herra forseti, að hafa í huga að í raun er enginn ágreiningur um það innan allsherjarnefndar að úrræði á borð við nálgunarbann sé mikilvægt og það er auðvitað nauðsynlegt að úrræðið sé skilvirkt og unnt að beita því þegar við á. Við tökum mark á athugasemdum sem nefndinni hafa borist um að núverandi fyrirkomulag geti verið gallað að ýmsu leyti. Við gerum ákveðnar tillögur til úrbóta og óskum eftir nánari upplýsingum um aðra þætti málsins sem voru ekki, að okkar mati, nægjanlega skýrir í þessari umferð. En við viljum að sjálfsögðu að fyrirkomulag þessara mála sé með þeim hætti að nálgunarbannsúrræðið virki til að venda þá hagsmuni, þá einstaklinga sem því er ætlað að vernda og um leið þarf auðvitað að hafa í huga eins og við alla lagasetning á þessu sviði að huga að eðlilegum réttaröryggissjónarmiðum.

Frumvarpið eins og það liggur fyrir með þeim breytingum sem meiri hluti allsherjarnefndar leggur til felur í raun í sér talsverðar breytingar sem allar miða í þá átt að auka skilvirkni og bæta réttarstöðu þess sem óskar eftir nálgunarbanni. Með frumvarpinu er gert ráð fyrir að sá sem óskar eftir nálgunarbanni hafi skýran rétt til að kæra ákvörðun lögreglu um að fara ekki fram á nálgunarbann. Þetta er veruleg breyting því fram til þessa hefur slíkur réttur ekki verið fyrir hendi.

Í annan stað gerir breytingartillaga allsherjarnefndar ráð fyrir því að lögregla hafi aðeins þrjá daga til að taka afstöðu til þess hvort hún fer fram á nálgunarbann en samkvæmt frumvarpinu var, eins og áður kom fram, þessi frestur tvær vikur og í núgildandi lögum eru engir tímafrestir í þessu sambandi.

Í þriðja lagi er rétt að leggja áherslu á hér í lokin að breytingartillögur allsherjarnefndar gera ráð fyrir verulegum breytingum á orðalagi ákvæðisins um skilyrði þess að nálgunarbanni verði beitt. Það er gert mildara þannig að orðalagið rökstudd ástæða breytist í ástæða og þessari breytingu er auðvitað ætlað að stuðla að því að ekki verði jafnstífar kröfur gerðar í matinu á því hvort tilefni sé til að beita úrræðinu og áður hafa verið.

Af sama toga er sú breyting líka að líta skuli til fyrra framferðis þess sem nálgunarbann beinist að og til hagsmunamats eins og gert er ráð fyrir í breytingartillögunni við 3. gr. Allt eru þetta atriði sem við teljum að horfi til úrbóta og séu til þess fallin að styrkja stöðu þess sem þarf á nálgunarbanni að halda vegna hættu á ofbeldi, ógnunum, ofsóknum eða annarri röskun á friði.

Að þessu sögðu, herra forseti, mæli ég með því að Alþingi nú við 2. umr. samþykki frumvarpið með þeim breytingum sem meiri hluti allsherjarnefndar leggur til.

[17:02]

Frsm. minni hluta allshn. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg):

Hæstv. forseti. Ég mæli fyrir nefndaráliti minni hlutans sem lesa má á þskj. 1346 og er 294. mál þingsins, en frumvarpið sem hér er til umræðu var flutt samhliða frumvarpi til laga um meðferð sakamála, nr. 88/2008, eins og hér hefur komið fram og öðlast gildi 1. janúar 2009. Ákvæðið um nálgunarbann var tekið út úr þeim lögum með það að markmiði að gera ákvæðið að sérlögum.

Minni hluti allsherjarnefndar telur mikilvægt að tryggja réttarstöðu þeirra sem sæta ofsóknum í samfélaginu. Lagaákvæði um nálgunarbann hafa því miður ekki uppfyllt þau skilyrði og þær væntingar sem gerðar voru til þeirra, þau hafa reynst veik, þ.e. þau hafa ekki uppfyllt það að vernda fórnarlömb ofbeldis. Því er óhjákvæmilegt að breyta þeim í grundvallaratriðum svo hægt sé að beita þeim á markvissan og skilvirkan hátt. Breytingartillögum meiri hlutans er ætlað að tryggja það að ákveðnu marki og leggst minni hlutinn ekki gegn þeim en krefst þess að tækifærið sé nýtt til þess að bæta stöðu þolenda heimilisofbeldis.

Dómur Hæstaréttar, sem vísað var til áðan í ræðu hv. formanns allsherjarnefndar, frá 7. ágúst sl. þar sem úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur um að maður grunaður um

margháttað ofbeldi gegn þáverandi sambýliskonu sinni sæti ekki nálgunarbanni, þótt fullt tilefni hafi verið til, hefur vakið mjög hörð viðbrögð í samfélaginu og sýnir þá annmarka sem þetta úrræði hefur með núverandi löggjöf.

Það er mikilvægt að muna af hverju við beitum þessu úrræði og af hverju farið er fram á nálgunarbann í slíkum málum. Telur minni hluti allsherjarnefndar að frelsi einstaklinga skuli metið í slíkum tilvikum ofar skyldu ríkja til að vernda þegna sína, þ.e. frelsi til að búa ekki við ofbeldi, og að sú skerðing sem farið er fram á að ofbeldismaður sæti sé í raun og veru léttvæg í samanburði við það sem sá sem verður fyrir ofbeldinu þarf að búa við. Ofbeldismaður á auðvitað lögvarinn rétt og ber að standa vörð um þau réttindi en þolandi ofbeldis á ekki síður rétt. Friðhelgi einkalífs er stjórnarskrárvarinn grundvallarréttur hvers einstaklings og hlutverk ríkisvaldsins er að tryggja öryggi fólks á opinberum vettvangi og á heimilum.

Það er mat minni hlutans að nálgunarbann sé lagaúrræði sem nýtist í ákveðnum tegundum mála, en ekki endilega sem úrræði fyrir fórnarlömb heimilisofbeldis. Því sé nauðsynlegt að samhliða lagfæringum á lagaákvæðum um nálgunarbann verði hugað að réttarstöðu fórnarlamba heimilisofbeldis. Slíkt verður best gert með því að leiða í lög ákvæði um brottvísun af heimili og heimsóknarbann, sem þingmenn Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs hafa lagt til síðan á 131. löggjafarþingi, nú síðast á 133. löggjafarþingi. Þar er um að ræða hina svonefndu austurrísku leið. Málið var flutt í fyrsta sinn á haustdögum 2003 og var óskað umsagna hjá fjölda aðila. Rómuðu félagasamtök og flestar stofnanir frumvarpið og töldu það skref í átt að auknu öryggi kvenna á eigin heimilum. Það eru fimm ár síðan, hæstv. forseti.

Með ákvæðum um brottvísun af heimili og heimsóknarbanni og þeim úrræðum sem þar eru lögð til og úrræðum í frumvarpi til laga um nálgunarbann eru ákveðin líkindi, sem gera það að verkum að vel fer á því að vista þau í einum og sömu lögunum. Því leggur minni hlutinn til talsverðar breytingar á frumvarpinu, m.a. á heiti þeirra, þ.e. að þau nefnist lög um nálgunarbann, brottvísun af heimili og heimsóknarbann.

Það er mat minni hlutans að með góðum vilja hefði verið hægt að nýta tíma nefndarinnar í sumar til að gera nauðsynlegar athuganir á þróun löggjafar um nálgunarbann í nágrannalöndum okkar ásamt því að kanna reynsluna af austurrísku leiðinni í þeim löndum þar sem hún hefur verið innleidd. Í ljós hefur komið að ánægja er með lögin í þessum löndum og hafa þau reynst þolendum ofbeldis réttarbót. Hefðu slíkar athuganir getað flýtt fyrir því að lagaákvæði um nálgunarbann yrðu markviss og skilvirk ásamt því að gera nauðsynlegar breytingar á því óviðunandi lagaumhverfi sem fórnarlömb heimilisofbeldis hafa þurft að búa við allt of lengi. Einnig hefði slík athugun að öllum líkindum tekið af allan vafa um gildi þeirra breytinga sem óskað var eftir að gera.

Einnig telur minni hluti nefndarinnar með ólíkindum, í ljósi þess að frumvarp um austurrísku leiðina svokölluðu hefur verið flutt síðustu fimm ár, að nefndarmenn skuli ekki hafa nein gögn, engin gögn, enga vitneskju, ekkert til um það, hvernig málin standa í Austurríki, Noregi, Danmörku og Svíþjóð, sérstaklega þar sem ákveðið var fyrir þinghlé 2007 að kannað yrði af þinginu, allsherjarnefnd, hvort ástæða væri til að fara þessa leið hér á landi. Það er eitt ár síðan og menn hafa að mínu mati haft nægan tíma í það verkefni. Því spyr ég: Vantar kannski bara viljann?

Í nefndaráliti meiri hlutans koma fram efasemdir um að tímabært sé að færa heimildina til beitingar nálgunarbanni frá dómstólum til lögreglu og er því lýst sem áliti meiri hlutans að áður en af slíkri breytingu verði þurfi að fara fram skoðun á mögulegum áhrifum þess. Það er hins vegar óljóst hvert meiri hlutinn beinir því áliti sínu. Það kom fram í ræðu hv. formanns allsherjarnefndar áðan að hann beinir því til dómsmálaráðuneytisins, ef ég hef heyrt rétt. Minni hluti nefndarinnar telur reynslu nágrannalandanna sýna að úrræðið sé betur komið í höndum lögreglu og við hefðum viljað að kapp hefði verið lagt á að sýna fram á það svo að hægt hefði verið að innleiða nauðsynlegar breytingar í lagaumhverfi okkar í þessari atrennu. Einnig kom fram í máli flestra þeirra sem komu á fund nefndarinnar að með því að færa heimild til beitingar nálgunarbanni til lögreglu væri úrræðið gert virkara og voru flestir sammála um að það væri leið sem ákjósanlegt væri að fara.

Mig langar að ræða aðeins meira um tímaannmarkana og þá staðreynd að beina á því aftur til ráðuneytisins. Þann 10. október 2007, þ.e. fyrir ári síðan, spurði hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hæstv. dómsmálaráðherra að því hvernig skoðun á aðgerðum til verndar þeim sem verða fyrir ofbeldi á heimili sínu, sem vísað var frá allsherjarnefnd til ríkisstjórnar, gengi. Þá kom fram í svari hæstv. dómsmálaráðherra að ráðuneytið hefði haft þetta mál til skoðunar yfir sumarmánuðina og að flutt yrði sérstakt frumvarp um nálgunarbann, sem er hér til umræðu, og að ekki yrði gert ráð fyrir efnislegum breytingum á gildandi rétti í frumvarpinu um nálgunarbann. Ég geri þess vegna ráð fyrir að á þeim tíma sem þetta var í skoðun hjá dómsmálaráðuneytinu hafi bæði flutningur á beitingu nálgunarbanns til lögreglu og svokölluð austurrísk leið verið til umræðu og því finnst mér mjög óeðlilegt að ráðuneytið hafi ekki nein gögn og að nefndarmenn skuli ekki þekkja þessi mál nægilega vel til að taka ákvörðun og að það þurfi að skoða það meir.

Málsmeðferðarreglur stjórnsýslulaga komu einnig til umræðu í nefndinni í tengslum við yfirfærslu heimildar til beitingar nálgunarbanni yfir til lögreglu og það er mat minni hlutans að sakborningi sé tryggður andmælaréttur þar sem fram kemur í breytingartillögunum að í kjölfar úrskurðar um nálgunarbann yrði hann ávallt borinn undir dómara og þar með er andmælaréttar gætt, enda eru fordæmi fyrir því að andmælaréttar sé gætt á sambærilegan hátt í íslenskum lögum.

Ríkisstjórn Íslands hefur skuldbundið sig ásamt ríkisstjórnum hinna Norðurlandanna til að vinna markvisst gegn kynbundnu ofbeldi en það verður að horfast í augu við þann napra veruleika að konur og börn eru beitt ofbeldi í samfélagi okkar og ofbeldið á sér oft stað inni á heimilum fórnarlambanna. Í Noregi, Svíþjóð og Danmörku hafa verið leidd í lög ákvæði sem taka mið af austurrísku aðferðinni og hefur framkvæmd þeirra gefið góða raun.

Minni hlutinn leggur einnig áherslu á að breytingar þær sem hér eru lagðar til eru í samræmi við tilmæli alþjóðlegra

eftirlitsstofnana á sviði mannréttinda og breytingartillögurnar til þess fallnar að auka réttarvernd kvenna og barna. Vekur minni hlutinn sérstaka athygli á tilmælum þings Evrópuráðsins sem leggur til lagaheimild til brottflutnings ofbeldismanns af heimili, þ.e. upptöku austurrísku leiðarinnar, en með því er komið í veg fyrir þær afkáralegu aðstæður sem skapast við heimilisofbeldi þar sem fórnarlambið neyðist til að yfirgefa heimilið en ekki ofbeldismaðurinn. Austurríska aðferðin felur í sér úrræði til verndar þeim sem verða fyrir ofbeldi á heimilum með því að lögregla hefur við tilteknar kringumstæður heimild til að fjarlægja ofbeldismenn af heimili sínu og banna þeim heimsóknir þangað og í nánasta umhverfi í tiltekinn tíma. Með því að fara þessa leið yrði stigið mjög mikilvægt skref í baráttu gegn heimilisofbeldi. Þannig þyrftu þeir sem eru beittir ofbeldi á heimilum ekki lengur að flýja heimili sitt heldur yrði þeim sem brýtur af sér gert að yfirgefa það samkvæmt ákvörðun lögreglu.

Minni hlutinn telur að ákvæði af þessu tagi brjóti ekki gegn ákvæðum mannréttindasamninga sem Ísland á aðild að og ætlað er að vernda friðhelgi heimilis og einkalífs til verndar réttindum annarra. Sama á við um 71. gr. stjórnarskrár en það færi gegn tilgangi þessara samninga að túlka friðhelgi einkalífsins þannig að í skjóli hennar sé heimilt að brjóta gegn frelsi og mannhelgi kvenna og barna. Nær væri að túlka friðhelgi einkalífs svo að fólk njóti öryggis og friðar á eigin heimilum.

Með breytingartillögum minni hlutans er komið til móts við ítrekuð tilmæli nefnda Sameinuðu þjóðanna, sem m.a. fylgja eftir samningnum um afnám allrar mismununar gagnvart konum, um að íslensk stjórnvöld tryggi úrræði sem gagnist fórnarlömbum heimilisofbeldis og komi á virkum lagafyrirmælum um nálgunarbann.

Alþjóðlegar eftirlitsstofnanir á sviði mannréttinda hafa lýst áhyggjum sínum af hárri tíðni heimilisofbeldis hér á landi og þeim hindrunum sem fórnarlömb heimilisofbeldis standa frammi fyrir þegar þau þurfa að leita réttar síns. Þessar hindranir eru sérstaklega augljósar þegar um konur af erlendum uppruna er að ræða og konur sem tilheyra hópum sem eiga undir högg að sækja. Bent hefur verið á að tryggja beri aðgang fórnarlamba að aðstoð. Þessi sjónarmið hafa einnig komið fram í umsögnum um frumvarpið og er þar talað um brýna nauðsyn þess að tilnefna og skipa réttargæslumann til handa þolendum heimilisofbeldis.

UNIFEM stendur þessa dagana fyrir átaki til að hvetja landsmenn til að skrifa undir áskorun til stjórnvalda um allan heim til að binda endi á ofbeldi gegn konum. Hæstv. utanríkisráðherra, samgönguráðherra og heilbrigðisráðherra hafa undirritað þessa áskorun í viðurvist fjölmiðla — og er gaman að því — og segja þannig nei við ofbeldi gegn konum. Ég fagna því eindregið og hvet ríkisstjórnina til þess að fylgja þessu eftir í verki. Aukin réttindi kvenna skipta máli eins og við vitum.

Ofbeldi gegn konum er málefni sem þolir enga bið. Við skulum gera okkur grein fyrir því að a.m.k. ein af hverjum þremur konum er barin, þvinguð til kynlífs eða misnotuð á annan hátt einhvern tíma á lífsleiðinni, þ.e. að hún er beitt ofbeldi vegna kyns síns, og það þarf auðvitað að grípa til aðgerða, við sjáum það öll, held ég.

Mannréttindaskrifstofa Íslands, lögmenn og starfsfólk neyðarmóttöku vegna nauðgana á Landspítala hafa sent allsherjarnefnd umsagnir vegna frumvarpsins þar sem hvatt er til þess að Ísland fari að dæmi Austurríkis og nú margra annarra Evrópuríkja. Umsagnir þessara aðila eru fylgiskjöl með nefndaráliti þessu.

Hvati breytinganna í Austurríki var stöðug fjölgun kvennaathvarfa þar í landi og vakti það fólk til vitundar um nauðsyn þess að bregðast við á annan hátt en gert hafði verið. Hér á landi ríkir mjög svipað ástand núna og fyrir lagasetninguna þar. Þeim fjölgar stöðugt sem leita í Kvennaathvarfið og umfang starfsemi Stígamóta og neyðarmóttöku vegna nauðgana gefa ekki til kynna að þetta sé vandamál sem minnkar heldur þvert á móti.

Minni hlutinn leggur til að frumvarpið verði samþykkt með breytingum sem minni hlutinn leggur til og liggja frammi á því þingskjali sem ég hef hér stiklað á. Ég hvet þingheim til þess að samþykkja þessar breytingartillögur minni hlutans.

[17:17]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég held að það geti nú allir sem staddir eru í þessum sal, allir þingmenn og vonandi flestir landsmenn tekið undir það að ofbeldi, hvort sem það er kynbundið eða af öðrum toga, er slæmt og við erum öll á móti því. Ég held því að það sé enginn skoðanamunur hvað það varðar í tilviki meiri eða minni hluta allsherjarnefndar sem fjallar um þetta mál.

Ég skynja það svo að hv. þm. Alma Lísa Jóhannsdóttir sé þeirrar skoðunar að í tengslum við nálgunarbannsmálin sé ástæða til þess að breyta núverandi fyrirkomulagi þannig að ákvörðunin um nálgunarbann verði færð frá dómstólum til lögreglu. Ég fæ ekki betur séð en að við sem stöndum að meirihlutaálitinu séum reiðubúin til þess að skoða þann möguleika.

Hins vegar má ekki líta fram hjá því að það kom fram í störfum nefndarinnar að ef við mundum gera þessa kerfisbreytingu að óbreyttum lögum, færa ákvörðunarvaldið frá dómstólum eins og nú er og yfir til lögreglunnar, gæti það kostað þyngri og lengri málsmeðferð en núverandi kerfi mælir fyrir um. Ég er ekki að segja að það megi ekki breyta lögunum einhvern veginn og gera einhverjar tilfæringar í kerfinu sem gerðu það að verkum að slík breyting mundi hugsanlega leiða til hraðari málsmeðferðar.

Við fengum ábendingar frá héraðsdómurum og frá hæstaréttardómurum sem voru þess eðlis að nefndarmenn voru beðnir um að hugsa það betur og rannsaka nánar hvort sú breyting að færa ákvörðunartökuna frá dómstólum til lögreglunnar hefði þau tilætluðu áhrif sem hv. þingmaður telur (Forseti hringir.) að breytingin eigi að gera. Að fengnum slíkum viðvörunum (Forseti hringir.) hljótum við sem viljum taka ábyrga afstöðu í málinu að staldra (Forseti hringir.) við og leggja frekar til þá tillögu sem liggur fyrir í nefndaráliti okkar.

[17:19]

Frsm. minni hluta allshn. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Við erum auðvitað öll á móti ofbeldi.

Það vefengir það enginn. En það sem ég sagði var að mér finnst að við eigum að sýna það í verki og koma austurrísku leiðinni inn í löggjöfina vegna þess að hún er tæki til þess að stoppa það ofbeldi sem á sér stað inni á heimilum fólks. Það er það sem ég sagði.

Ég hef engar efasemdir um að hv. þm. Sigurður Kári sé á móti ofbeldi. Hins vegar finnst mér að nefndin hafi haft mikinn tíma til að skoða málið. Það er búið að vera í skoðun síðan 2007 síðast. Því var vísað til dómsmálaráðuneytisins með það í huga að athuga m.a. hvort það kæmi til greina að skoða austurrísku leiðina. Mér finnst bara vera kominn tími til að fara að gera eitthvað í málinu en ekki aðeins að tala um að það þurfi að skoða það.

Varðandi þyngri og lengri málsmeðferð þá erum við ekki að leggja neitt slíkt til. Það kom fram í máli annarra sem komu á fund nefndarinnar að þeir hefðu ekki trú á því að sú mundi verða raunin. Við erum að tala um að fólk fái andmælarétt fyrir dómi. Þar af leiðandi kemur biðin ekki til sem ég geri ráð fyrir að hv. þm. Sigurður Kári sé hér að vísa í.

[17:21]

Sigurður Kári Kristjánsson (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Það sem ég vil undirstrika í seinna andsvari mínu er að ég held að allir þeir sem hafa tekið þátt í umræðum um málið séu þeirrar skoðunar að það beri að berjast gegn ofbeldi hvort sem það er kynbundið ofbeldi eða annars konar.

Ég vil líka undirstrika að við sem sitjum í allsherjarnefnd fengum viðvaranir frá héraðsdómara og hæstaréttardómara sem eiga sæti í réttarfarsnefnd. Ég held að ég geti fullyrt að þeir sem þar sitja þekkja manna best til þeirra réttarfarsreglna sem gilda á Íslandi í íslenskum rétti. Þegar þeir segja við okkur að hugsanlegt sé að breyting sú sem hér hefur verið talað fyrir, að færa ákvörðunarvaldið frá dómstólum til lögreglu, kunni að leiða til þess að málsmeðferðarhraði slíkra mála muni minnka, þ.e. að kerfið verði þunglamalegra, hljótum við að taka slík viðvörunarorð alvarlega. Þau koma frá mönnum sem eiga að þekkja hvað best til íslenskra réttarfarsreglna.

Ef þeir reynast sannspáir er betur heima setið en af stað farið ef slíkar tillögur leiða til þess að málsmeðferðartíminn lengist og kerfið verður þunglamalegra gagnvart þeim sem þurfa að sæta slíku ofbeldi. Við erum öll sammála um að það beri að reyna að vernda fórnarlömb ofbeldis hvort sem það er heimilisofbeldi eða annars konar ofbeldi en við verðum að gera það að vel athuguðu máli. Það er það sem við í meiri hluta allsherjarnefndar leggjum til.

Ég tel að með þeim tillögum og tilmælum sem fram koma í nefndarálitinu séum við að sýna í verki að við erum á móti ofbeldi. Ég tel að ef farið verður yfir þau mál sem hæstv. dómsmálaráðherra hefur farið með í gegnum þingið á síðustu (Forseti hringir.) árum sýni það og sanni að ríkisstjórnin hefur lagt sig mjög fram við að berjast gegn því að menn komist (Forseti hringir.) upp með ofbeldi gagnvart öðrum.

[17:24]

Frsm. minni hluta allshn. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Ég vil bara taka það fram að við munum auðvitað styðja þær breytingartillögur sem meiri hlutinn hefur lagt til í þessu máli. Við erum sátt við að þarna skuli þó tekið eitt skref í rétta átt.

Varðandi ummæli réttarfarsnefndar þá sat ég þessa fundi líka. Mér fannst þeir að einhverju leyti snúast um það hvort lögreglan yrði hugsanlega rög við að beita slíkri heimild. Fram kom í máli lögreglunnar að hún væri ekki sammála því og taldi það vera fljótvirkara að hún fengi heimildina vegna þess að hún væri á vettvangi og vissi hvað væri að gerast. Hún væri því ef til vill meira í tengslum við það sem á sér stað eða við þær aðstæður þar sem úrræðunum er beitt.

Fleiri hæstaréttarlögmenn sem tjáðu sig um þessi mál og voru ekki alveg sammála þessu þannig að ég held að þetta sé svolítið tvíbent. Ég er að minnsta kosti þeirrar skoðunar að breytingin muni ekki seinka málsmeðferð.

[17:26]

Samúel Örn Erlingsson (F):

Virðulegi forseti. Ég skrifaði undir álit meiri hluta allsherjarnefndar um þetta mál með fyrirvara og fyrirvarinn er þessi:

Ég tel tillögur allsherjarnefndar um breytingar á frumvarpinu um nálgunarbann vera til bóta en þær ættu að ganga lengra. Ég er þeirrar skoðunar að réttara væri að færa ákvörðun um nálgunarbann til lögreglu en síðan væri dómstóla að fjalla um þær. Ég trúi að þannig komist nálgunarbann á fyrr og með skilvirkari hætti en nú er.

Í máli lögreglustjóra, ríkissaksóknara og fulltrúa dómstólaráðs fyrir nefndinni kom skýrt fram að einbeittir brotamenn á þessu sviði geta haft lögin að engu með því að fara í felur og hafa þannig tafið ferlið í einstökum tilfellum um daga, vikur eða jafnvel mánuði. Með því að færa ákvörðunarvald til lögreglu yrði öll framkvæmd einfaldari, minni hagsmunum yrði fórnað fyrir meiri, fórnarlamb yrði verndað fyrst en réttur meints brotamanns jafnframt tryggður með málsmeðferð fyrir dómstólum í framhaldi jafnvel þótt það taki lengri tíma.

Í nefndarálitinu kemur fram að fram skuli fara ítarleg skoðun á því með nágrannaþjóðum hvernig slíkur háttur hefur reynst. Ég fellst á að bíða megi eftir slíku í trausti þess að drifið verði í nefndri skoðun.

[17:28]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf):

Herra forseti. Ég held að allir hér, sama í hvaða flokki þeir standa, séu sammála um það að þetta úrræði, nálgunarbann, þarf að vera skilvirkt og ná tilgangi sínum, sem er fyrst og fremst að vernda þolendur í svona málum, hvort sem það er heimilisofbeldi eða annað ónæði sem viðkomandi verður hugsanlega fyrir. Því er auðvitað ekki að neita að þetta úrræði hefur, eða framkvæmd þess, eða jafnvel lögin verið talsvert gagnrýnd. Auðvitað vilja allir auka vernd þolenda og það er auðvitað grunnskylda okkar sem yfirvalds að tryggja öryggi einstaklinganna, tryggja þeim friðhelgi einkalífs og þegar viðkomandi einstaklingur verð-

ur annaðhvort fyrir beinu ofbeldi heima hjá sér eða látlausu ónæði eða áreiti þarf lagaramminn að vera með þeim hætti að réttur hans til friðar og öryggis sé tryggður.

Við í allsherjarnefnd ræddum nokkrar leiðir til að bæta þessi lög en það verður auðvitað að viðurkennast að það voru ýmsar skoðanir á því hver væri eiginlega vandinn. Sumir sögðu að vandinn væri lögin sjálf, aðrir bentu á að lögreglan væri of treg til að beita þessu úrræði og enn aðrir bentu á dómstólana, sögðu að þeir væru of strangir í túlkun sinni. Það er því ekkert ljóst í mínum huga hver vandinn er og það undirstrikar nauðsyn þess að við þurfum að skoða þetta mjög vel og skoða sérstaklega þá reynslu sem við höfum af þessu úrræði hér á landi en það hefur einfaldlega ekki verið gert. Við kölluðum ítrekað af vettvangi allsherjarnefndar eftir tölulegum staðreyndum um þessa þætti og þeir fengust ekki vegna þess að slík skoðun hefur ekki farið fram.

Sömuleiðis höfum við ekki greinargott yfirlit um hvernig nágrannaþjóðir okkar á Norðurlöndunum hafa gert þetta. Það er vísað í frekar stuttu máli til þess hvernig þetta er gert á hinum Norðurlöndunum en ef menn ætla að taka einhver skref í löggjöf þarf þetta allt að vera fyrir hendi.

Ég skal alveg viðurkenna það og hef svo sem gert það annars staðar að ég hef talið það skynsamlegt að færa ákvörðunarvald í þessum efnum frá dómstólum til lögreglu. Það voru flestir umsagnaraðilar sem kölluðu eftir þeirri breytingu og mér fannst þung rök hníga til þess að það væri skynsamlegt, að það mundi stytta málsmeðferðina sem hefur verið undirtónn margra sem hafa verið að gagnrýna þetta mál. Ég skal líka viðurkenna það og vera ærlegur með það að ég hikaði í þeirri afstöðu minni þegar þungavigtarlögfræðingar og réttarfarsnefnd komu með ný sjónarmið sem ég hafði ekki heyrt áður og ég efa að nokkur þingmaður hafi heyrt þau áður um að þetta mundi hugsanlega hafa þær afleiðingar að málshraðinn mundi lengjast. Þarna voru menn með efasemdir sem lutu t.d. að því að viðkomandi gerandi eða meintur gerandi fengi andmælarétt samkvæmt stjórnsýslulögunum. Þetta var nýr punktur í umræðunni og ég hef a.m.k. ekki heyrt nokkurn þingmann benda á þennan punkt en þetta gerðu þeir sem sitja í réttarfarsnefnd sem, eins og allir þingmenn vita, er ekki bara einhver nefnd úti í bæ heldur nefnd sem hefur haldið utan um þetta lagasvið lengi. Mér finnst það vera ábyrgðarhluti ef við ætlum að hlaupa í breytingar á sama tíma og við fáum svona upplýsingar. Það getur vel verið að þetta eigi ekki við rök að styðjast, málflutningur þungavigtarlögfræðinga sem eru í þessari nefnd, en við fáum það ekki á hreint fyrr en við förum í slíka skoðun sem við erum að kalla eftir í nefndaráliti meiri hlutans.

Mér fyndist það slæmt ef við mundum vera sammála um að taka þessa breytingu — sem ég var með nokkuð sterka skoðun fyrir að væri skynsamleg, að færa valdið frá dómsmálaráðuneyti til lögreglu, ef þetta væri skref til baka. Ég sé í breytingartillögu frá vinstri grænum að þeir gera ráð fyrir að valdið fari til lögreglu ef ég les breytingartillögurnar rétt, en þá spyr ég: Hvað ef þetta hefur þær afleiðingar að málshraðinn lengist og þyngist?

Hér sé ég í breytingartillögum frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur ekkert minnst á andmælaréttinn, hvernig á að uppfylla hann. Hér hefur nefnt og sumir gestir nefndu það að andmælarétturinn gæti hugsanlega verið fólginn í dómstólaleiðinni, þ.e. að menn geti borið þennan ágreining undir dómstóla eftir á. Ég tel það vera frekar langsótta skýringu ef andmælaréttur stjórnsýslulaga gildir. Það er grundvallarregla í stjórnsýslulögunum og ég óttast það, ef ég á að taka mark á réttarfarsnefnd, að breytingartillaga vinstri grænna sé jafnvel skref til baka vegna þess að þau taka t.d. ekki afstöðu til þess beinlínis að aftengja stjórnsýslulögin eins og við ræddum talsvert í allsherjarnefndinni, en það hefði verið ein leið, en vinstri grænir gerðu t.d. ekki ráð fyrir því.

Þetta er því mín afstaða hvað þetta varðar að við eigum að vanda okkur og fara aðeins varlega fyrst þessar efasemdir koma fram. Auðvitað útilokar þetta ekkert hugsanlegar breytingar í framtíðinni í þá átt að færa valdið frá dómstólum til lögreglu en flestir ef ekki allir gestir okkar í allsherjarnefndinni áttu eitt sameiginlegt, þeir kölluðu eftir frekari gögnum um málið, frekari gögnum um framkvæmdina, kölluðu eftir úttekt á þessu úrræði, og það erum við að gera núna í allsherjarnefndinni.

Austurrísku leiðina hefur borið á góma í þessari umræðu og sömuleiðis hef ég verið þar mjög skilningsríkur á það úrræði og hef álitið það vera úrræði sem við ættum að skoða mjög alvarlega, en það verður auðvitað að viðurkennast, og ég veit að hv. þm. vinstri grænir vita það, að við þurfum að undirbúa það skref betur. Ég og hv. þingmenn í Vinstri grænum erum oft samferða í þessum málaflokki og ég vona að við getum verið það áfram. Við vitum það að austurríska leiðin hefur ekki fengið neina sérstaka umfjöllun í allsherjarnefnd. Þingmál um austurrísku leiðina hefur t.d. ekki verið lagt fram á þessu þingi þar sem eru nýir þingmenn í allsherjarnefnd. Það liggur fyrir breytingartillaga um austurrísku leiðina, ég veit það, en þetta mál hefur ekki farið sem slíkt t.d. almennt í umfjöllun á vettvangi nýrrar allsherjarnefndar með öllum þeim gestum og umsagnaraðilum sem við köllum alltaf eftir. Allir þingmenn í þessum sal vita hvernig málsmeðferð svona mála fer fram og það skiptir máli að fá öll sjónarmið fram.

Ég tek eftir því að í fylgiskjölum nefndarálits frá minni hluta allsherjarnefndar er bara vísað í tvo umsagnaraðila sem draga fram kosti þess að taka beri upp austurrísku leiðina en auðvitað veit maður það og hv. þingmenn vita það að það eru fjölmargir aðrir hagsmunaaðilar sem hafa skoðanir á þessu og sú vinna er einfaldlega eftir. Þetta hefur verið þingmannamál í mörg ár og ég vil þakka hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur fyrir að halda þessu máli á lofti, ég er ekkert að gera lítið úr því enda hef ég skilning á þessu úrræði og hef talið það koma mjög alvarlega til greina ef við ætlum að reyna að ná tökum á þessum vanda, en það skiptir miklu máli að við vöndum lögin. Þegar kemur loksins að því að breyta lögunum stöndum við frammi fyrir því að lagasetningin þarf að vera vönduð, ákveðið ferli þarf að eiga sér stað með umsagnatímafresti og samtölum við hagsmunaaðila og gesti og þá sem láta sig þessi mál varða. Þetta er bara einfaldlega eftir.

Við höfum ekkert fengið yfirlit yfir hvernig nákvæmlega þetta er gert á hinum Norðurlöndunum, austurríska leiðin. Framsögumaður minni hluta minntist einmitt á það

sjálf að við hefðum fá gögn í allsherjarnefnd um þetta og við höfum það, við höfum ekkert sérstaklega mikið af gögnum um austurrísku leiðina. Við höfum þingmannamál hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur en okkur vantar meira þegar loksins kemur að því að taka skrefið. Þess vegna setjum við í meiri hluta allsherjarnefndar í okkar nefndarálit að þessi úttekt og rannsókn fari fram svo við getum farið að taka afstöðu til þess, svo við getum ekki staðið hérna eftir nokkur ár og sagt, heyrðu, okkur vantar enn þá gögn. Ég tel því að nálgun okkar sem erum í meiri hluta allsherjarnefndar sé mjög jákvæð, hún er jákvæð fyrir baráttufólk þess að taka beri upp austurrísku leiðina, að við séum að kalla eftir þessum gögnum. Ef reynslan er svona góð eins og þeir draga upp á Norðurlöndunum, ef þetta vekur engan vafa um réttindi gerandans, ef svo má segja, þá hljóta þeir að vinna þá röksemd þegar kemur að því.

Núna er ekki tímabært að taka þetta skref af því að okkur vantar gögnin. Það er alveg hægt að gagnrýna allsherjarnefnd og okkur sem sitjum í meiri hlutanum, af hverju fór hún ekki að finna gögnin o.s.frv., en það hefur einfaldlega ekki verið gert eins og allir hér vita og það má líka alveg færa rök fyrir því eins og stendur í nefndaráliti meiri hluta allsherjarnefndar varðandi úrræðið nálgunarbann og austurrísku leiðina, þetta þarf ekki endilega að vera nátengt, ef svo má segja, þ.e. okkar umfjöllun um nálgunarbannið getur alveg verið af öðrum toga en umfjöllun um hina austurrísku leið þó að auðvitað eigi þetta það sameiginlegt að reyna að vernda þolendur heimilisofbeldis.

Ég bind miklar vonir við það að dómsmálaráðuneytið fari í skoðun á þessu tvennu, annars vegar á nálgunarbanninu og að við fáum reynsluna og þá tölfræði og þá norrænu löggjöf sem við viljum helst líta til, og sömuleiðis með austurrísku leiðina, að við komumst aðeins áfram með þann mjög spennandi kost sem austurríska leiðin er. Núna erum við bara ekki í stakk búin til að taka þessi skref og held að hv. þingmenn Vinstri grænna skilji þetta sjónarmið eða ég vona að þeir skilji þetta sjónarmið þó að þeir tefli fram þeirri breytingartillögu að við tökum skrefið núna strax.

Þær breytingartillögur sem meiri hlutinn leggur hér fram á nálgunarbannið bæta allar lögin að mínu mati talsvert. Við erum í fyrsta skipti að setja tímafresti í lögin, tímafresti gagnvart þeim tíma sem lögreglan hefur til að taka ákvörðun um hvort sækja beri um nálgunarbann eða ekki. Það er enginn tímafrestur núna, þegar frumvarpið kom til okkar voru settar tvær vikur, við erum að stytta það í þrjá sólarhringa. Þetta skiptir máli vegna þess að einn af gagnrýnispunktunum á þetta úrræði var að það liði of langur tími, of langur tími hjá lögreglu.

Þessu tengt var sömuleiðis sett inn í frumvarpið þegar það kom til okkar nýmæli varðandi tilkynningarskyldu til þeirra sem hafa gert kröfu um nálgunarbann þannig að einstaklingur, þolandinn eða réttargæslumaður eftir atvikum, fái tilkynningu um ef lögreglan hafnar því að fara til dómstóla með þessa kröfu þá viti réttargæslumaðurinn og þolandinn það mætavel og geti síðan kært þá ákvörðun. Það er því líka nýmæli að hér er opnað fyrir kæruleið, stjórnsýslukæru, ef lögreglan hafnar eða ef lögreglunni þykir ekki efni til að bera kröfuna fram. Hér er því verið að bæta lögin talsvert.

Við erum einnig að taka út orðið „rökstudd“ úr 1. gr. og að mínu mati skiptir það máli, það setur annan blæ, í staðinn fyrir að það þurfi að vera rökstudd ástæða að viðkomandi ætli að fremja afbrot eða raska á annan hátt friði þess manns sem á í hlut þarf einungis að vera „ástæða“. Það getur vel verið að fólki finnist þetta vera léttvæg athugasemd en ég held að þetta geti samt haft ákveðin áhrif á framkvæmdina sem ég vona að verði til batnaðar.

Síðan erum við í meiri hlutanum — og ég heyri að minni hlutinn tekur undir þær breytingartillögur, ef ég skildi minni hlutann rétt — að setja inn sérstaklega í lögin að „nú skal líta til framferðis þess, sem krafist er að sæti nálgunarbanni, á fyrri stigum.“ Á mannamáli er það þannig að nú ber að líta á með beinum hætti og það er komið í lög að sé um að ræða t.d. heimilisofbeldi, þolandinn er kominn út af heimilinu, þá beri að líta til þess ofbeldis sem átti sér stað áður en t.d. sambúð lauk. Þetta er grundvallaratriði í mínum huga. Við sjáum að í greinargerð með frumvarpinu þegar lögin voru sett var komið inn á þetta en það er miklu meiri þungi í þessu þegar við erum búin að setja þetta í lögin þannig að dómstólar verða að fara eftir þessu, þ.e. að líta til framferðis viðkomandi þegar kemur að mati á hvort það eigi að setja nálgunarbann eða ekki.

Að lokum erum við að setja inn hagsmunamatið og þetta skiptir máli. Forsvarsmenn, réttarfarsnefnd tóku sérstaklega undir það þegar þeir voru spurðir, að þetta hefði efnislega þýðingu því að þetta var ekki eitt af skilyrðum um setningu nálgunarbanns, þetta hagsmunamat. Auðvitað finnst manni kannski sjálfsagt að dómstólar fari hvort sem er í þetta hagsmunamat en svo er ekki skilningur þess lögfræðings sem talaði fyrir réttarfarsnefnd. Því held ég að þetta sé einnig gríðarlega mikilvægt því að auðvitað eru öll svona úrræði og allar ákvarðanir bundnar hagsmunamati. Fyrir mér er nálgunarbann yfirleitt mjög væg skerðing á frelsi viðkomandi í ljósi þeirra hagsmuna sem við erum að verja. Við erum að reyna að verja friðhelgi einkalífs, tryggja öryggi borgaranna, það er frumskylda okkar sem stjórnvalds. Þegar tvenn réttindi rekast á þurfum við að fara í gegnum þetta hagsmunamat og það er beinlínis komið núna í lögin að það beri að gera. Í ljósi þess hversu vægt nálgunarbannsúrræðið er eða hversu væg skerðing það er yfirleitt, nálgunarbannið, t.d. það að viðkomandi megi ekki koma nær en 50 metra frá Kvennaathvarfinu er nú ekkert sérstaklega mikil skerðing fyrir viðkomandi í ljósi þess öryggis sem viðkomandi þolandi þarf á að halda. Þetta eru jákvæð skref að mínu mati en ekki, eins og ég segi, einhver lokaskref. Við erum ekkert að loka umræðunni, hvorki um nálgunarbann né austurrísku leiðina og ég ítreka það enn og aftur.

Að lokum við ég nefna það að við höfum náð talsverðum árangri í þessum málaflokki eins og allir þingmenn sem nú eru að hlusta vita. Við erum búin að setja í fyrsta skipti í lögin sérstaka refsiþyngingarástæðu í heimilisofbeldismálum. Það var ekkert í hegningarlögunum. Við settum í sakamálalögin núna í vor sérstakt ákvæði um að þolendur í heimilisofbeldi eigi rétt á réttargæslumanni. Það var ekkert áður. Svo erum við búin að breyta talsvert kynferðisbrotakafla hegningarlaga, eins og þingmenn vita, á síðasta kjörtímabili var skilgreiningu á nauðgun breytt. Við settum

lágmarksrefsingu, ef ég fer inn í málaflokkinn í heild sinni, við settum lágmarksrefsingu fyrir kynferðisafbrot gegn börnum. Við erum örugglega eina landið í heiminum sem hefur alvarleg kynferðisafbrot gegn börnum ófyrnanleg. Þetta eru allt atriði sem við höfum náð saman í gegn á síðasta kjörtímabili og ég vona að við náum að halda áfram að vera samtaka um næstu skref því að þetta er málaflokkur sem lokast aldrei. Það eru enn þá talsvert mörg álitaefni og við komumst nær því marki sem allir stefna að, að tryggja öryggi eins vel og kostur er í því ofbeldisumhverfi sem margar konur og börn búa við, með því að fá þessar úttektir gerðar og ég bind miklar vonir við að það gerist hratt og vel af hálfu ráðuneytisins svo að við fáum þetta mál aftur inn á okkar borð og getum þá farið að huga að næstu skrefum.

[17:45]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Við ræðum hér nefndarálit meiri hluta og minni hluta allsherjarnefndar um frumvarp til laga um nálgunarbann. Farið hefur verið vel yfir það hér í umræðunni hver meginálitamálin hafi verið í störfum nefndarinnar. Ég hef tekið þátt í störfum allsherjarnefndar allt síðasta kjörtímabil og flutt talsvert af málum sem tengjast málasviði nefndarinnar, m.a. þessa margumræddu austurrísku leið og ég kem til með að reyna að hamra það járn áfram eins og mögulegt er.

Ég vil segja áður en ég held lengra, hæstv. forseti, að það gerðist hér á vordögum í fátinu sem stóð þegar við vorum að reyna að ljúka þingstörfum fyrir sumarhlé að breytingartillögu um málið var dreift áður en hún varð fullburða. Það var fyrir hálfgerð mistök að hún fór út í flaustri, ef svo má segja. Hún var ekki alls kostar rétt. Ég las hana síðan yfir í veikindum mínum í gær og fyrradag en sé að ég hef heldur ekki lesið hana nægilega vel því að hún er enn röng. Annar töluliðurinn í tillögunni er að því leytinu til rangur að við í minni hlutanum ætlum ekki að leggja það til í þessari atrennu að lögregla fái heimild til þess að beita nálgunarbanni. Við ætlum að styðja tillögur meiri hlutans hvað þetta atriði málsins varðar. Við teljum hins vegar að það hefði mátt skoða þessi mál betur í nefndinni og fyrir alla muni fyrr.

Mér finnst það óásættanlegt í þessu alvarlega máli að það skuli ekki vera fyrr en þegar nánast er verið að afgreiða málið út úr nefndinni að réttarfarsnefnd kveður upp úr með að það verði svo tafsamt að láta lögregluna hafa úrræðið. Að það komi til með að veita þeim sem á að beita nálgunarbanninu á andmælarétt og þar af leiðandi sé bakkað með alla hugmyndafræðina sem okkur fannst vera komin algjörlega á lokapunktinn þegar við fórum í sumarfrí. Af hverju var málið ekki klárað betur og ef einhver vafamál voru í vor af hverju var þá ekki unnið í nefndinni í sumar? Mál af þessu tagi sem búið er að velkjast hérna og fara fyrir nefndina aftur og aftur, fara fyrir ríkisstjórn, fara í sérstaka skoðun í ráðuneytinu — af hverju leyfir nefndin sér að afgreiða það enn eina ferðina með því að segja: Nei, við verðum að skoða þetta betur?

Það er ekki ásættanlegt. Og þess vegna rennur mér í skap að við erum búin að taka mjög ítarlega umræðu um þetta mál. Samfylkingin hefur stutt okkur Vinstri græn í þessu máli með ráðum og dáð allt síðasta kjörtímabil og þó að nú sé komið nýtt þing og nýtt fólk í allsherjarnefnd þá er hér sami dómsmálaráðherrann. Og ég spurði þennan sama hæstv. dómsmálaráðherra, Björn Bjarnason, að því í haust hvað ríkisstjórnin hefði gert þetta sumar sem hún hafði þetta mál til skoðunar, til sérstakrar umfjöllunar. Það kom upp úr kafinu hjá hæstv. ráðherra að ekkert hafði verið gert. Sá hæstv. dómsmálaráðherra hafði með öðrum orðum engan áhuga á að innleiða hér austurrísku leiðina. Það verður ekki gert nema með vinnu í allsherjarnefnd.

Ef hv. stjórnarþingmenn Samfylkingarinnar eru tilbúnir að leggja okkur lið í þessum málum verða þeir að beita sér í því, og þeir eiga að beita sér í því í nefndarstarfinu. Og ég lýsi vonbrigðum með að það skyldi ekki hafa verið gert allan síðasta vetur þegar vitað var að málið yrði til umfjöllunar og var til umfjöllunar í nefndinni. Þá gætum við verið komin lengra en raun ber vitni núna.

Það má sjá það á umsögnum í þessu máli frá neyðarmóttöku vegna nauðgana að við erum hér með mjög alvarleg álitamál. Mér finnst vitnisburður starfsfólks og lögfræðinga á neyðarmóttöku Landspítala – háskólasjúkrahúss vega svo þungt að mér finnst nánast að nefndin hefði, lesandi þessar blaðsíður sem hún fékk frá neyðarmóttökunni, átt að kalla þá lögfræðinga sem þar hafa vélað um málin til þess að ræða þá við þessa réttarfarsnefnd sem er á öðru máli en lögfræðingarnir á neyðarmóttökunni. Það átti að leggja sig fram um að ná þeim niðurstöðum sem neyðarmóttaka vegna nauðgana leggur til.

Hæstv. forseti. Við höfum lagt fram breytingartillögu. Hún er gölluð. Ég geri ráð fyrir því, áður en við förum í atkvæðagreiðslu, að prenta hana upp aftur og ég kem til með að beita mér fyrir því. Mér finnst skipta verulegu máli að ríkisstjórnin sem nú starfar starfi samkvæmt aðgerðaráætlun gegn kynbundnu ofbeldi sem samþykkt var 2006. Meðal þess sem þar er sagt, og er tímasett í aðgerðaráætluninni, er að beita skuli ákveðnum aðferðum við að vinna gegn heimilisofbeldi. Austurríska aðferðin er allra virkasta leiðin sem vestræn lönd á seinni tímum hafa fundið upp til þess að reyna að vinna á skilvirkan hátt gegn heimilisofbeldi. Það er mikill ábyrgðarhluti hjá allsherjarnefnd að hún skuli ekki horfast í augu við það að þarna er tæki sem Norðurlöndin hafa verið að innleiða. Evrópuráðið hefur hvatt aðildarþjóðir til þess að innleiða það, við höfum haft tækifæri til þess að innleiða það í mörg ár, en erum að láta þetta tækifæri renna okkur úr greipum núna.

Ég lýsi vonbrigðum með það en stend þó við það að við erum hér með breytingartillögu sem gerir þingheimi kleift að samþykkja í þessari lotu þau ákvæði á þann hátt sem við höfum sett þau fram.

[17:51]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég skil hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur svo að Vinstri grænir styðji í rauninni frumvarpið með þeim breytingum sem allsherjarnefnd leggur til en vilji ganga lengra. Þar liggi ágreiningurinn. Ágreiningurinn liggur sem sagt í spurningunni um austurrísku leiðina en ekki í öðrum atriðum að svo stöddu alla vega.

Það er mjög gott að það liggur fyrir. Það er gott að hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir hefur veitt athygli ákveðnu misræmi í orðalagi þeirrar breytingartillögu sem hér var dreift. En kannski endurspeglar það að við stöndum öll frammi fyrir þeirri hættu í sambandi við svona lagasetningu að við þurfum að gæta þess að innra samræmi sé í því sem við erum að samþykkja og gera. Við þurfum að passa okkur að stíga ekki skref sem geta verið í ósamræmi við einhverjar aðrar reglur eins og hv. þm. Ágúst Ólafur Ágústsson benti á hér í sambandi við hugsanlegar afleiðingar þess að samþykkt yrði að færa ákvörðunarvaldið í nálgunarbannsmálum til lögreglu án þess að gera aðrar breytingar sem hugsanlega þurfa að koma til skoðunar í því samhengi.

En það er alla vega frá. Við erum þá í öllum meginatriðum sammála um það sem við erum að gera varðandi nálgunarbannið að svo stöddu. Við erum sammála um það líka að skoða að fara í frekari skoðun á því hvort úrskurðarheimildin eigi að vera hjá lögreglu eða dómstólum. En enn standa eftir þessar spurningar varðandi austurrísku leiðina. Hver sem afstaða okkar er til þess hvað gerðist í allsherjarnefnd á síðasta kjörtímabili þá held ég að það sé mjög mikilvægt að af hálfu þeirrar nefndar sem nú situr er komin fram brýning til dómsmálaráðuneytisins að láta fara fram skoðun á þessum málum. Ég tel að slík áminning af hálfu núverandi allsherjarnefndar sé mjög mikilvæg. Miðað við það sem (Forseti hringir.) fram kom á fundum nefndarinnar þá held ég að ekkert sé því til fyrirstöðu (Forseti hringir.) hjá dómsmálaráðuneytinu að ráðast (Forseti hringir.) í þá skoðun sem hér er um að ræða.

[17:53]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Það er rétt skilið hjá hv. þingmanni, við höfum ákveðið í Vinstri hreyfingunni – grænu framboði að greiða atkvæði með breytingartillögum meiri hlutans í þessu máli og ágreiningurinn stendur um austurrísku leiðina. Við hefðum hins vegar viljað að nefndin hefði unnið málið betur í sumar þannig að við hefðum getað tekið endanlega afstöðu til þess hvort ekki sé rétt að lögreglan hafi heimild til þess að setja nálgunarbannið og að andmælaréttur fari þá fram fyrir dómi. Við áteljum það sleifarlag sem varð á málinu í vinnu nefndarinnar líka.

Mér finnst síðan skipta máli, hæstv. forseti, að meiri hluti nefndarinnar, og við styðjum það líka, vill að þessi skoðun fari fram úr því sem komið er. Það er ekkert óeðlilegt og það var gott að fá þá brýningu frá allsherjarnefnd að dómsmálaráðherra eigi að láta þessa skoðun fara fram.

En ég tek fram að það er ekki í fyrsta skipti sem allsherjarnefnd biður þennan dómsmálaráðherra að láta slíka skoðun fara fram. Af hverju vísuðum við málinu vorið 2007 til ríkisstjórnarinnar? Til þess að láta þessa skoðun fara fram. Af hverju hefur allsherjarnefnd aldrei hreyft neinum mótmælum við því að Björn Bjarnason, hæstv. dómsmálaráðherra, lét aldrei skoða málið? Ég reyndi í tvígang á síðasta vetri að ræða þessi mál við hæstv. ráðherra og hef ekki fengið mikinn stuðning hjá öðrum þingmönnum í allsherjarnefnd í þeirri viðleitni minni.

Mér finnst fullljóst á hvern hátt nefndin leggur það til við ráðherrann að skoðunin fari fram. Það er ljóst að nefndin óskar eftir því að skoðun á austurrísku leiðinni eigi að fara fram í ráðuneytinu. Það er hins vegar ekki eins ljóst af nefndarálitinu að skoðunin varðandi nálgunarbannið eigi að fara fram í dómsmálaráðuneytinu því að orðalagið er fullalmennt. En mér þykir gott að vera búin að fá þá yfirlýsingu í ræðum hv. formanns nefndarinnar að hann sé að beina þeirri skoðun sömuleiðis til dómsmálaráðuneytisins. Ég hvet þá líka hv. þingmenn og aðra til þess að ganga eftir því að þessari skoðun í dómsmálaráðuneytinu verði hraðað.

[17:56]

Frsm. meiri hluta allshn. (Birgir Ármannsson) (S) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Við í meiri hluta allsherjarnefndar skiljum við málið að svo stöddu einmitt með þann einlæga ásetning að ýta á eftir því að það verði skoðun á báðum þessum þáttum, bæði varðandi það hvar úrskurðarheimildin í nálgunarbannsmálum eigi að liggja og eins varðandi austurrísku leiðina.

Ég vil hins vegar taka það fram, bara umræðunnar vegna, að þarna er um tvö aðskilin mál að ræða. Þau eiga ákveðna samsvörun í ákveðnum málaflokkum en engu að síður er um tvö aðskilin úrræði að ræða. Stundum getur austurríska leiðin átt rétt á sér ein og sér. Stundum getur nálgunarbannsúrræðið átt rétt á sér eitt og sér. Það er ekki alltaf til hjálpar í þessari umræðu að tala um málin eins og að um sama viðfangsefnið sé að ræða.

En burt séð frá því held ég að við hv. þm. Kolbrún Halldórsdóttir séum ekkert óskaplega langt hvort frá öðru í þessum málum. Ég held t.d. að þegar við ræðum nálgunarbannið, og það hvar úrskurðarvaldið á að liggja, hafi meðal okkar margra — ég ætla ekki að tala fyrir munn allra nefndarmanna í allsherjarnefnd, en verulegur áhugi var í allsherjarnefnd á að færa úrskurðarheimildina frá dómstólum til lögreglu. Það kom hins vegar líka fram hjá þeim aðilum sem mæltu með því að nálgunarbannsleiðin yrði færð til lögreglu að þeir höfðu ekki og gátu ekki lagt fyrir okkur upplýsingar eða statistik eða annað sem hefði verið nauðsynlegur grundvöllur þess að við gætum tekið ákvörðun í málinu.

Við stóðum því frammi fyrir því varðandi nálgunarbannsmálið hvort við ættum að taka afstöðu til málsins á grundvelli fullyrðinga reyndar frá ágætum og virðingarverðum aðilum gegn fullyrðingum einhverra annarra án þess að hafa gögn og upplýsingar í höndunum. Og það vildum við ekki gera.

Varðandi austurrísku leiðina þá höfum við ekki tekið hana til umfjöllunar með sama hætti og nálgunarbannsmálið og eins og kemur fram í nefndaráliti þá er það mál skemur á veg komið innan nefndarinnar en hitt. En við erum með engu móti að slá hugmyndina út af borðinu eða hafna henni. (Forseti hringir.) Við lýsum þvert á móti áhuga á að hún verið tekin til rækilegrar skoðunar.

[17:58]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég vil bara ljúka þessu á því að fagna þeim orðum hv. formanns allsherjarnefndar að hann skuli hafa þennan áhuga á því að austurríska leiðin verði skoðuð

rækilega með opnum huga og að hann skuli ekki ætla sér að leggjast gegn því að það verði unnið hratt og vel.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir, og við höfum aldrei deilt um það, að við erum að tala um tvö ólík úrræði, nálgunarbannsúrræðin varðandi það annars vegar og austurrísku leiðina hins vegar. Þessi úrræði gagnast í ólíkum málum og það sem mér svíður er að þar sem heimilisofbeldi brennur, þar sem austurríska leiðin getur virkað sem hemill gegn heimilisofbeldi, að þar skuli enn þurfa að bíða eftir niðurstöðum.

Og það er það sem ég hef verið að gagnrýna hér að við eigum auðvitað á hverjum tíma að gera allt sem í okkar valdi stendur til að koma í veg fyrir að konur og börn þurfi að flýja heimili sín undan ofbeldi fjölskyldumeðlims. Austurríkismenn sögðu: Það er ekki hægt að gera konur og börn að flóttamönnum í eigin heimalandi í stórum stíl. Við verðum að breyta þessu. Fyrir því höfum við Vinstri græn talað árum saman og nú fagna ég því að það skuli mögulega styttast í að við náum árangri í þessari umræðu og við fáum niðurstöðu sem endar með því að austurríska leiðin verði innleidd hér. Því það á eftir að gagnast þeim konum og þeim börnum sem búa við heimilisofbeldi, fólki sem ekkert hefur til saka unnið og á ekki að þurfa að flýja heimili sitt.

[18:00]

Ellert B. Schram (Sf):

Herra forseti. Ég les hér lýsingu í dómi Hæstaréttar, með leyfi forseta:

„Af gögnum þessa máls má sjá að áverkar á brotaþola voru m.a. rifbeinsbrot, sprungin hljóðhimna auk þess sem hún var með fjölda marbletta víðs vegar um líkamann. Þá liggur fyrir í málinu lögregluskýrsla þar sem brotaþoli kærir varnaraðila fyrir líkamsárás tiltekna aðfaranótt í desember 2007 þar sem hann hafði látið hnefahögg dynja á henni. Einnig eru til rannsóknir hjá sóknaraðila ætluð kynferðisbrot varnaraðila gegn brotaþola sem að hennar sögn hafa staðið yfir um langt skeið. Felast brotin að hennar sögn í því að varnaraðili hafi neytt hana til ýmissa kynferðismaka bæði með honum og með ókunnugum mönnum og hefði varnaraðili tekið atburðina upp á myndband. Hafi varnaraðili stýrt því sem gert var og gefið fyrirmæli sem hún hafi ekki þorað annað en að hlýða þar sem neitun hennar hafi leitt til þess að varnaraðili beitti hana ofbeldi.“

Herra forseti. Þetta er lýsing í dómi Hæstaréttar á atburðum í máli lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu gegn X þar sem krafist var nálgunarbanns. Skemmst er frá því að segja að Hæstiréttur komst að þeirri niðurstöðu að ekki lægi fyrir rökstudd ástæða til að ætla að varnaraðili mundi fremja brot gagnvart fyrrverandi sambýliskonu sinni og raska á annan hátt friði hennar. Sem sagt, Hæstiréttur, þ.e. meiri hluti dómara, tveir af þremur, úrskurðaði að ekki væri uppfyllt skilyrðum 110. gr. laga nr. 19/1991 og hafnaði þess vegna kröfunni um nálgunarbann.

Nú læt ég öðrum eftir að meta hvort þetta hafi verið rétt og sanngjörn niðurstaða, en dómur er dómur og sagt er að enginn deili við dómarann, ekki satt? (**Gripið fram í:** Það gekk nú á knattspyrnuvellinum í gamla daga.) Þetta er miklu alvarlegra mál en eitthvað sem gerist á knattspyrnuvelli, svo ég svari þessari athugasemd. Hálærðir lögfræðingar líta svo á að rifbeinsbrot og sprungin hljóðhimna og endurtekinn hrottaskapur dugi ekki til að sanna og sýna að rökstudd ástæða sé fyrir hendi til að dæma mann í nálgunarbann.

Það var þetta mál og þessi niðurstaða Hæstaréttar sem leiddi til almennrar umræðu um gildi nálgunarbannsins og um lögin sem um þau fjalla. Svona eru lögin, sögðu lögspekingar og lögfræðingur varnaraðila málsins í Kastljóssþætti, ef ég man rétt, og yppti öxlum þegar hann var spurður um dóminn og málavexti. Ég er ekki að gagnrýna þau ummæli eða þá framkomu en ég er að vísa til þess að viðbrögðin voru auðvitað mikil fyrirlitning á þessari niðurstöðu dómsins en líka á því hvernig lögin voru túlkuð og ef það var rétt túlkun, hvers konar lög eru þá fyrir hendi?

Við meðferð þessa máls í hv. allsherjarnefnd hefur athyglin að mestu leyti beinst að því atriði hver eigi að hafa úrskurðarvaldið um nálgunarbannið. Þar hefur sem sagt komið fram tillaga um það að í stað úrskurðar dómstóla verði lögreglunni heimilað og veitt heimild til þess að úrskurða um nálgunarbann, enda yrði sá úrskurður lagður fyrir dómstóla strax í kjölfarið.

Niðurstaða nefndarinnar er sú að það skuli ekki gert að sinni enda þótt sá sem hér stendur sé þeirrar skoðunar að það séu yfirgnæfandi rök til þess að færa þetta vald frá dómstólunum til lögreglu. En eins og komið hefur fram í þessari umræðu mættu á fundi nefndarinnar margir þungavigtarlögfræðingar og málsmetandi menn og bentu á að hugsanlega gæti afleiðingin orðið sú að það mundi tefja málareksturinn og ég hef fallist á þau rök enda lít ég svo á að þessi lög, sem vonandi verða samþykkt á endanum, séu til bráðabirgða. Eins og hér hefur komið fram í ummælum og umræðu virðast flestir sammála um að stíga þessi skref lengra og djarfar á allra næstu vikum eða missirum og það er vel. Ég tel hins vegar meginmálið í þessari lagasetningu vera að breyta efnisinnihaldi laganna á þann veg að það fari ekkert á milli mála að nálgunarbanni sé beitt þegar fyrir liggur ekki rökstudd ástæða heldur ástæða til að ætla að ofbeldi hafi verið beitt.

Ég minni á að þetta mál fjallar allt um það að koma böndum á þá sem fremja eða hóta ofbeldi. Við erum að vernda brotaþola og ég tel að brotaþoli eigi að njóta vafans þegar eitthvað kann að orka tvímælis um það hvort þessar hættur og ógnir liggi fyrir. Ég held einmitt að gagnrýni á dóm Hæstaréttar, sem ég vitnaði til áðan, snúist fyrst og fremst um þann skilning dómara að rifbeinsbrot og sprungin hljóðhimna og endurteknar hótanir og þvingun til kynferðismaka væri ekki nægilegur rökstuðningur til nálgunarbanns.

Mér finnst það sem sagt vera aðalverkefnið að gera lögin skýr þess efnis að ef hætta á ógn sé fyrir hendi og ástæða sé til að óttast að ofbeldi eða hótun um ofbeldi verði beitt skuli meta stöðuna brotaþola í hag. Að því leyti eru tillögur frá hv. allsherjarnefnd til bóta að nú er gerð tillaga um það að í staðinn fyrir orðin „rökstudd ástæða“ standi einfaldlega „ástæða“ sem ég skil og túlka til rýmkunar á þeim forsendum sem metnar eru brotaþola til varnar.

Ég skrifaði undir álit meiri hluta allsherjarnefndar, ég hef engan fyrirvara á því vegna þess að ég skil vel og styð áhuga á að fá betri útskýringar og rökstuðning fyrir því að

hægt sé réttarfarslega og stjórnsýslulega séð að færa úrskurð um nálgunarbann frá dómstólum til lögreglu. Ég held líka að þær tillögur sem koma frá nefndinni varðandi efnisatriði, um það sem ég nefndi áðan að breyta orðunum „rökstudd ástæða“ í „ástæða“ og enn fremur um það að stytta fresti og taka tillit til fyrra framferðis, séu allar í rétta átt og styðji það sjónarmið og það réttlæti að nálgunarbann sé sett. Þetta eru sem sagt nýir mælikvarðar sem settir eru inn í lögin og eru til bóta.

Ég hef svo hér í höndum tillögu frá minni hluta nefndarinnar. Það er að vísu búið að upplýsa það við þessa umræðu að fallið sé frá því að gera tillögu á þessu stigi málsins um að úrskurðurinn um nálgunarbannið sé fluttur frá dómstólum til lögreglu og gefnar skýringar á því. Ég reikna með því að það mál verði tekið upp aftur við nánari athugun á þessu máli þegar þar að kemur. Ég held hins vegar, þó að ég efist ekki um að þessar tillögur séu fluttar af góðum vilja, að tillagan við 1. gr., ný málsgrein, gangi í raun og veru skemur en það sem meiri hluti nefndarinnar leggur fram. Þar er áfram talað um að rökstudda ástæðu þurfi til og síðan eru talin upp ýmis atriði sem ég held að þrengi rammann gagnvart úrskurði eða dómi um nálgunarbann þegar á reynir. Þess vegna held ég að sú tillaga sem meiri hluti nefndarinnar leggur fram sé jákvæðari og nái meiri og betri árangri.

Herra forseti. Ég skal ekki tefja þessa umræðu miklu lengur. Ég er þeirrar skoðunar að þetta sé afar mikilvægt mál, alvarlegt mál. Ég held að heimilisböl sé því miður afar útbreitt og mjög falið. Þetta eru málefni sem okkur varða og við þurfum að gæta þess að lög hefti ekki dómstóla eða lögreglu eða okkur sjálf til að beita þeim ráðum sem til þarf til þess að draga a.m.k. úr ofbeldi og vernda þá sem ofbeldinu eru beittir.

[18:12]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Þegar fjallað er um hæstaréttardóma eða dóma eins og hv. þm. Ellert Schram gerði áðan verður að fara nokkuð gætilega og reyna að halda til haga öllum efnisatriðum málsins. Þarna var um það ræða að lagt hafði verið á nálgunarbann en það var krafa um framlengingu sem ekki var talið að uppfyllti þau skilyrði sem lögin kváðu á um, þó þannig að Hæstiréttur klofnaði á þann veg að tveir dómarar töldu að ekki væru forsendur fyrir hendi en einn dómari taldi að svo væri. Það er nú þannig í lögfræðinni að það getur verið ágreiningur um með hvaða hætti og hvernig skuli skýra og hvaða niðurstaða kemur.

Ég hygg að þeir dómarar sem þarna fjölluðu um málin hafi gert það út frá bestu samvisku og í samræmi við þau lög sem hafa gilt. En vegna þessarar umfjöllunar hv. þm. Ellerts B. Schrams vil ég spyrja hann að því hvort hann telji ekki að með þeim breytingum sem nefndin leggur til sé brugðist við því sem þarna er um að ræða og hvort nefndin hafi þá ekki fundið hinn gullna meðalveg hvað þetta varðar eða telur hann að ganga hefði þurft lengra til að bregðast við þessu?

Ég tel að þessi dómur Hæstaréttar sé tvímælalaust og fullkomlega reistur á málefnalegum sjónarmiðum. Menn getur greint á um það með hvaða hætti eða hvernig hefði átt að bregðast við en ég get ekki séð að gagnrýnin sé fyllilega réttmæt eins og hún var sett hér fram af hv. þingmanni.

[18:14]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég las upp úr þessum dómi það sem í honum stóð til útskýringar á því ástandi sem þarna ríkti til að sýna fram á að atferli eins og þarna er lýst var ekki talið nægilegt til að framlengja nálgunarbannið. Með öðrum orðum, ég var að undirstrika það að breyta þyrfti lögunum og túlkun þeirra á þann ótvíræða hátt að svona málsatvik leiddu auðvitað til þess að nálgunarbann yrði sett á. Ég er ekki með því að gera lítið úr dómurum Hæstaréttar, ég er bara að vitna í þann dóm sem liggur fyrir opinberlega og benda á að við svona aðstæður er það náttúrlega óverjanlegt, a.m.k. í mínum huga, að ekki sé hægt að beita nálgunarbanni. Dómurinn kemst að þeirri niðurstöðu að laganna vegna, vegna ákvæða sem í lögunum eru sé ekki hægt að kveða upp dóm um nálgunarbann og það eru rökin fyrir því — ég vona að hv. þingmaður skilji það — sem ég legg fram um nauðsynina á því að breyta þeim lögum sem við erum að fjalla um núna. Ég er þeirrar skoðunar að það að breyta orðunum „rökstudd ástæða“ í „ástæða“ í orðalagi frumvarpsins og þá laganna, sé í rétta átt, enn fremur þegar tekið er tillit til fyrra framferðis og hagsmunamats og tíminn styttur. Allt er þetta til bóta.

[18:16]

Jón Magnússon (Fl) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Það er alltaf spurning, hv. þm. Ellert B. Schram, hvort menn eru í fortíðinni eða nútíðinni. Og dómurinn sem hv. þingmaður vitnaði til var úr fortíðinni. Í lögum segir að nálgunarbann megi setja ef rökstudd ástæða sé til að ætla að hann muni fremja afbrot. Þarna er vísað til framtíðarinnar. Það varð niðurstaða dómsins að þrátt fyrir að þarna hefði orðið um verulega alvarlega hluti að ræða, eins og hv. þm. Ellert B. Schram vísaði til, að þá var spurningin um það hvort rökstudd ástæða væri til þess að ætla að hann mundi fremja afbrot, þ.e. vísað er til framtíðarinnar. Það var þar sem mat dómsins lá og það varð sú niðurstaða sem við erum að fjalla um. Þannig að tilvitnun í það sem gerðist áður átti ekki við það sem þarna var viðfangsefni dómsins.

Við erum sammála um að gera beri ýtrustu kröfur og reyna með öllum mætti sem löggjöfin hefur að koma í veg fyrir ofbeldisbrot. Með því m.a. að setja nálgunarbann eins og gert er og þess vegna skiptir gríðarlegu máli að afgreiða það mál sem hér er um að ræða.

Í nefndarálitinu eru sem sagt ákveðin fyrirheit um það að skoða málið frekar og var enginn ágreiningur í nefndinni um það atriði. En spurningin er þessi, með tilvísun til þess dóms sem hér hefur verið gerður að umræðuefni, hvort nefndin hafi ekki einmitt brugðist rétt við. Og það var það sem ég var að spyrja hv. þm. Ellert B. Schram að, hvort við hefðum ekki brugðist rétt við í nefndinni með því að gera þær tillögur sem hér eru og undirrita það nefndarálit og þær breytingartillögur sem hér liggja fyrir. Eða er þingmaðurinn eitthvað á móti þessari niðurstöðu?

[18:18]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Já, herra forseti. Hvort þetta séu viljandi útúrsnúningar eða þá að hv. þingmaður hafi ekki hlustað á ræðu mína áðan veit ég ekki. (**JM:** Ég hlustaði með athygli.) En það mátti og átti að skilja ræðuna á þann veg að ég var með tilvísun til þessa dóms að leggja áherslu á alvarleika þessa máls. Ég var að brýna þingið og löggjafarvaldið, framkvæmdarvaldið og lögreglu og alla sem að þessu komu að vera á varðbergi vegna þess að þessi dómur var ekki kveðinn upp í fortíðinni. Hann var kveðinn upp á þessu ári. (**Gripið fram í:** Hann vísar til fortíðar.) Hann vísar til fortíðar en þarna var um að ræða málsatvik sem höfðu verið framin og mátti ætla að yrðu áfram.

Við skulum ekki fara að rífast um það hér hvernig komist var að þessari niðurstöðu eða hvernig þessi atvik voru, heldur skulum við sameinumst um það — ég endurtek það hér að ég held að þessi bragarbót á lögunum sé til bóta. Vonandi getur þá bæði þingið og almenningur áttað sig betur á því, dómstólarnir, hvað þarf að vera fyrir hendi þegar dómar eru kveðnir upp um það að nálgunarbann megi ríkja og gilda að því er varðar til varnar brotaþola undir slíkum kringumstæðum.

[18:20]

Frsm. minni hluta allshn. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mig langar að benda hv. þm. Ellerti B. Schram á fyrsta lið breytingartillögu Kolbrúnar Halldórsdóttur. Þar erum við að vísa í vísun brott af heimili en ekki nálgunarbann, þannig að við 1. gr. bætist ný málsgrein.

[18:20]

Ellert B. Schram (Sf) *(andsvar)***:**

Herra forseti. Ég geri mér grein fyrir því að hér er um að ræða breytingu við 1. gr., að við bætist ný málsgrein. Allt í sjálfu sér gott um það að segja en ég hefði talið skynsamlegra, og talið það betri vinnubrögð, að bera þessa tillögu upp á nefndarfundum þannig að menn gætu tekið afstöðu til hennar (Gripið fram í.) á því stigi. Ég minnist þess ekki að þessi tillaga hafi verið kynnt á nefndarfundi.

Ég er ekki að gera mikið úr því en það er mín skoðun að þessi tillaga, svo góð sem hún er, sé sennilega þrengri en sú lagabreyting sem meiri hluti nefndarinnar gerir tillögu um, svona upptalning þrengir lagarammann.

Þegar talað er um ástæður þeirrar túlkunar sem fram hefur komið í ræðum þingmanna í dag er ég þeirrar skoðunar að það rýmki leyfi, tækifæri og möguleika þeirra sem kveða upp nálgunarbann að beita því ákvæði. Það er fyrst og fremst afstaða mín án þess að þetta skipti meginmáli því að bæði mér og flutningsmönnum þessarar tillögu, breytingartillögu frá hv. þm. Kolbrúnu Halldórsdóttur, gengur það eitt til að reyna að styrkja stöðu dómstóla eða lögreglu hvað það varðar að beita nálgunarbanni þegar ofbeldi er beitt.

[18:22]

Frsm. minni hluta allshn. (Alma Lísa Jóhannsdóttir) (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Mér finnst ekki rétt af hv. þm. Ellert B. Schram að segja að við séum að þrengja 1. gr. frumvarpsins með því að leggja til viðbót við málsgreinina sem snýr að öðru máli. Við erum að bæta við heimildir til brottvísunar af heimili og hún snýr ekki að því sama. Í 1. gr. er engin breyting hjá okkur við það sem nefndin hefur ákveðið.

Breytingartillögurnar sjálfar lágu fyrir Alþingi í maí síðastliðnum og ég kom með afrit af þeim inn á fund fyrir tveimur vikum og allir nefndarmenn fengu afrit. En þetta hefur legið fyrir frá því í maí.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Þjóðskjalasafn Íslands, 2. umr.

Stjfrv., 544. mál (rafræn gagna- og skjalasöfn o.fl.). — Þskj. 845, nál. 1340.

[18:24]

Frsm. menntmn. (Sigurður Kári Kristjánsson) (S):

Herra forseti. Ég ætla á þeim tíma sem mér er úthlutaður að gera grein fyrir nefndaráliti menntamálanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum um Þjóðskjalasafn Íslands. Nefndin hefur fjallað um málið og fengið á fund sinn Svanhildi Bogadóttur borgarskjalavörð, Þórhall Vilhjálmsson, Eirík Þorláksson og Jón Vilberg Guðjónsson frá menntamálaráðuneytinu, Jóhönnu Gunnlaugsdóttur og Kristínu Ólafsdóttur frá Upplýsingu – Félagi bókasafns- og upplýsingafræða, Hrafn Sveinbjarnarson frá Héraðsskjalasafni Kópavogsbæjar, Ólaf Ásgeirsson þjóðskjalavörð og Eirík G. Guðmundsson, sviðsstjóra útgáfu- og upplýsingasviðs Þjóðskjalasafns.

Á miðjum síðasta áratug, herra forseti, mörkuðu stjórnvöld framsækna stefnu um málefni upplýsingasamfélagsins og nýtingu upplýsingatækni. Af hálfu stjórnvalda var efnt til víðtæks samráðs um stefnumótun á þessu sviði. Meðal markmiða var að endurskoða löggjöf, reglur og vinnubrögð stjórnsýslunnar með tilliti til upplýsingatækni í því skyni að örva tæknilegar framfarir og gera upplýsingar aðgengilegri almenningi án tillits til efnahags og búsetu.

Afrakstur þess var m.a. lög nr. 51/2003 þar sem nýjum kafla var bætt við stjórnsýslulög, nr. 37/1993, þ.e. IX. kafla, um rafræna meðferð stjórnsýslumála. Í almennum athugasemdum við frumvarp það er varð að lögum nr. 51/2003 var m.a. bent á að í kjölfar þeirrar lagasetningar þyrfti mögulega að breyta lögum um Þjóðskjalasafn Íslands, nr. 66/1985. Meðal þeirra atriða sem talið var að huga þyrfti að voru skilgreiningar 3. gr. á skjölum og ákvæði 6. gr. um hvenær bæri að skila skjölum til safnsins. Jafnframt var ljóst að í lögin vantaði skýrari heimild en nú væri fyrir hendi í 2. tölul. 4. gr. til að safnið gæti sett reglur um rafræn gagna- og skjalasöfn opinberra aðila sem bæri að afhenda safninu skjöl sín til varðveislu samkvæmt 5. gr.

Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að ýmis tilraunaverkefni, m.a. í samstarfi við ríkisskattstjóra og menntamálaráðuneytið, hafi verið unnin um skil á rafrænum gögnum til langtímavörslu og að þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu byggist m.a. á reynslunni af þeim verkefnum.

Við varðveislu rafrænna skjala og gagnasafna verður

beitt aðferðum og tækni sem mótast hefur í framkvæmd hjá ríkisskjalasafni Danmerkur, Statens Arkiver.

Nefndin ræddi einstök ákvæði frumvarpsins ítarlega á fundum sínum. Þau atriði sem helst voru til skoðunar voru tímamörk skilaskyldu á rafrænum gögnum, hvenær veita ætti aðgang að gögnum og gildistaka laganna sem og skilgreining hugtaka.

Nefndin varð vör við að ákveðins misskilnings gætti varðandi hugtakanotkun þar sem fram kom í umsögn að ekki væri rétt að nota hugtakið „gögn“. Nefndin áréttar að hugtakið „gögn“ sé notað í íslenskum lögum sem hluti orðsins „gagnasöfn“ og það hafi víðari tilvísun en orðið „skjal“ samkvæmt íslenskri orðabók og nái m.a. til rafrænna gagna.

Í 2. gr. frumvarpsins er kveðið á um skyldu Þjóðskjalasafnsins til þess að gefa út reglur, m.a. um rafræna gagna- og skjalasöfnun opinberra aðila. Nefndin telur heppilegra orðalag að „setja reglur“ þar sem hlutverk Þjóðskjalasafns Íslands sé m.a. að taka ákvarðanir og móta stefnu um varðveislu og grisjun skjala.

Að mati nefndarinnar er rétt að nota orðalagið skjala- og gagnasöfn í b-lið, þar sem hugtakið gagnasöfn er viðurkennt og það er víða að finna í íslenskum lögum til nánari afmörkunar á rafrænum upplýsingasöfnum, sbr. lög nr. 163/2007, um Hagstofu Íslands og opinbera hagskýrslugerð. Nefndin telur með hliðsjón af þessu að nauðsynlegt sé að skýrt komi fram í lögunum að varðveita eigi gagnasöfn með sama hætti og skjöl.

Í 3. gr. frumvarpsins kemur fram að skjöl á rafrænu formi skuli afhent að jafnaði eigi síðar en þegar þau hafa náð fimm ára aldri. Nefndin áréttar að ekki sé verið að skylda stofnanir til að afhenda rafræn skjöl áður en þau hafi náð fimm ára aldri, heldur sé með hliðsjón af örri tækniþróun og úreldingu rafrænna tölvukerfa verið að veita skilaskyldum aðilum möguleika á því að afhenda nýleg rafræn gögn. Í samræmi við umfjöllun nefndarinnar um hugtökin skjöl og gögn telur nefndin rétt að 3. gr. frumvarpsins nái einnig til annarra gagna. Nefndin leggur til breytingu þess efnis.

Í 5. gr. frumvarpsins kemur fram að aðgangur að rafrænum skjala- og gagnasöfnun sé fyrst veittur í safninu 20 árum eftir afhendingu þeirra. Nefndin áréttar að það tímamark miðast við afhendingu gagnanna til safnsins.

Nefndin hefur orðið vör við gagnrýni á þann tímafrest sem Þjóðskjalasafninu er gefinn til að veita aðgang að skjala- og gagnasöfnum. Hefur m.a. verið rætt um að um tvíverknað væri að ræða þar sem gögnin væru þegar vistuð hjá stofnunum og Þjóðskjalasafnið tæki við gögnum þegar þau hefðu náð fimm ára aldri. Nefndin áréttar að til þess að gæta öryggis gagna sé eðlilegt að eiga af þeim afrit og óeðlilegt sé að taka við gögnum þegar þau eru orðin 20 ára gömul þar sem mikill hluti þeirra væri þá orðinn ólæsilegur og óvinnandi. Mismunur á afhendingartíma rafrænna gagna og þess tímamarks þegar Þjóðskjalasafn veitir aðgang að þeim helgast af því að safnið veitir ekki aðgang að nýlegum skjölum heldur viðkomandi stjórnvald.

Í 6. gr. frumvarpsins er lagt til að mikilvægustu skjöl safnsins skuli einnig vera til í rafrænu afriti. Nefndin áréttar að sú venja skjalasafna að nota míkrófilmur til öryggisafritunar sé örugg og dugi í áratugi. Hins vegar sé vandséð hvernig hægt sé að afrita gagnagrunna á míkrófilmur.

Í 7. gr. frumvarpsins kemur fram að lögin öðlist þegar gildi. Nefndin áréttar að mikilvægt sé að lögin öðlist strax gildi þar sem áhrifa laganna mun ekki gæta þegar við gildistöku þeirra, því þau feli m.a. í sér heimildir til handa Þjóðskjalasafni til að gefa út reglur um afhendingu skjala- og gagnasafna og móta stefnu um varðveislu og grisjun skjala. Þess megi vænta að sú vinna sem fram undan sé á þessum sviðum verði unnin í góðu samstarfi við héraðsskjalasöfn, skilaskylda aðila, fagfólk og aðra þá sem lögin gilda um. Breytingarnar muni þar af leiðandi koma fram smám saman á næstu missirum eftir gildistöku laganna, fremur en allar í einu. Fram undan sé því vinnuferli á þessu sviði sem ekki er ástæða til að tefja með því að fresta gildistöku laganna.

Eins og fram kemur í nefndarálitinu leggur hv. menntamálanefnd til tvær breytingar á frumvarpinu sem fram koma í þessu þingskjali. En undir álitið rita, auk þess sem hér stendur, hv. þingmenn Einar Már Sigurðarson, Katrín Jakobsdóttir, Illugi Gunnarsson, Guðbjartur Hannesson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir og Katrín Júlíusdóttir. Hv. þm. Jón Magnússon sat fundi nefndarinnar sem áheyrnarfulltrúi og er samþykkur áliti þessu en hv. þingmenn Höskuldur Þórhallsson og Kolbrún Halldórsdóttir voru fjarverandi við afgreiðslu málsins.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Vopnalög, 2. umr.

Frv. allshn., 660. mál (námskeiðs- og prófagjöld). — Þskj. 1324.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Lyfjalög, 2. umr.

Frv. heilbrn., 662. mál (gildistaka greinar um smásölu). — Þskj. 1326.

[18:33]

Álfheiður Ingadóttir (Vg):

Herra forseti. Hér er gerð tillaga um að fresta gildistöku umdeilds ákvæðis lyfjalaga sem var samþykkt í vor um bann við afslætti yfir búðarborð í apótekum. Við fulltrúar Vinstri grænna í heilbrigðisnefnd vöruðum eindregið við þessu, sérstaklega gildistökuákvæðinu. Mig langar til að vísa til nefndarálits okkar hv. þm. Þuríðar Backman þar sem fjallað er um þetta. Þar segir, með leyfi forseta:

„Íslenskur lyfjamarkaður einkennist af fákeppni sem bitnar harkalega á þeim sem síst skyldi, þ.e. sjúklingum sem hafa lítið val um hvaða lyf þeir kaupa eða hvort þeir yfir höfuð verða að kaupa lyf. Minni hlutinn telur miður að stjórnvöld skuli ekki telja aðra leið færari til að lækka lyfjaverð á þessu stigi en að banna alla afslætti sem sjúklingar fá

nú yfir borðið í apótekum. Einkum er þetta bagalegt fyrir örorku- og ellilífeyrisþega og þá hópa sjúklinga sem eru háðir tilteknum lyfjum ævilangt og hafa jafnvel fyrir atbeina hagsmunasamtaka sinna náð fram afsláttum í lyfjabúðum á tilteknum lyfjum. Eins hafa apótekin fram til þessa veitt slíkum sjúklingum einhvers konar magnafslátt.“

Síðan segir áfram, með leyfi forseta:

„Minni hlutinn telur víst að mörgum muni bregða við þegar lyfjaverð hækkar 1. október nk. við gildistöku laganna og hefði talið rétt að vísa þessu ákvæði frumvarpsins til frekari vinnslu í nefnd þeirri sem nú hefur lyfjakostnað landsmanna til skoðunar og kennd er við Pétur H. Blöndal alþingismann.“

Auk þeirrar sem hér stendur skrifaði hv. þingmaður Þuríður Backman undir þetta nefndarálit 28. maí sl.

Með því frumvarpi sem liggur fyrir á þskj. 1326 hefur heilbrigðisnefnd í raun fallist á það sem minni hlutinn lagði eindregið til þótt það sé ekki sagt berum orðum. Batnandi mönnum er best að lifa. Kannski er þetta undantekningin sem sannar regluna um að tillögur og hugmyndir frá stjórnarandstöðu séu aldrei samþykktar. Úr því að þetta var tilefni deilna síðastliðið vor vil ég lýsa því yfir að við styðjum þetta frumvarp og þá breytingu á gildistöku banns við afslætti á lyfjum sem hér er lögð til.

Auðvitað hefði verið eðlilegt að draga þetta ákvæði algjörlega til baka og falla frá því en vel kann að vera að meiri hlutinn komi aftur með tillögu um að fresta gildistökunni. Við sjáum hvað setur en við styðjum þessa frestun.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

[Fundarhlé. — 18:36]

Alþjóðleg þróunarsamvinna Íslands, frh. 3. umr.

Stjfrv., 442. mál (heildarlög). — Þskj. 1333, brtt. 1337.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:52]

Brtt. 1337 samþ. með 37 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, RR, SÖE, SKK, StB, ÖJ.

26 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, GMJ, GAK, GStein, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, KJak, MS, PHB, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1350).

Fjarskipti, frh. 3. umr.

Stjfrv., 523. mál (EES-reglur). — Þskj. 824, frhnál. 1343.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[18:53]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)*:

Hæstv. forseti. Hv. samgöngunefnd tók málið til sín eftir 2. umr. og skilaði frá sér framhaldsnefndaráliti sem lýtur að áhyggjum þeirra út af fyrirhugaðri lokun á NMT-kerfinu svokallaða. Þess vegna vildi ég upplýsa það hér, um leið og ég þakka nefndinni fyrir að hafa tekið þetta upp og lýst áhyggjum sínum, að í dag var haldinn fundur í samgönguráðuneytinu með forstjóra Símans og öðrum þar sem farið var yfir þetta mál. Þar kom fram að Síminn er tilbúinn að halda þessu kerfi opnu í allt að sex mánuði á næsta ári og keyra það með því kerfi sem þeir ætla að taka upp, þ.e. þriðju deildar — þriðju kynslóðar símakerfinu. [Hlátur í þingsal.] Það er rétt að kannski er full mikill fótboltaáhugi enn þá eftir landsleikinn í gær og úrslitaleiki undanfarið. Aðalatriðið er að þessi kerfi verða keyrð saman og þá þurfum við ekki að hafa áhyggjur af lokun NMT-kerfisins yfir veturinn eins og nokkrir samgöngunefndarmenn (Forseti hringir.) höfðu lýst yfir. Ég vildi aðeins skýra þingheimi frá því og þá sérstaklega samgöngunefndarfólki sem tók þetta upp.

[18:55]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)*:

Herra forseti. Ég fagna þessari yfirlýsingu hæstv. samgönguráðherra. Með henni er vissulega komið til móts við þær áhyggjur og sjónarmið sem komu upp á vettvangi samgöngunefndar, sérstaklega varðandi það að NMT-kerfinu yrði lokað um áramótin í mesta skammdeginu, ef svo má segja.

Frv. samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu

já: ALJ, ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, RR, SÖE, SKK, StB, ÖJ.

26 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, GMJ, GAK, GStein, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, KJak, MS, PHB, REÁ, SJS, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1351).

Póst- og fjarskiptastofnun, frh. 3. umr.

Stjfrv., 522. mál (eftirlitsúrræði og málskot). — Þskj. 1336.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:56]
Frv. samþ. með 38 shlj. atkv. og sögðu
já: ALJ, ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, RR, SÖE, SKK, StB, ÖJ.
25 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, GMJ, GAK, GStein, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, KJak, MS, PHB, SJS, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1352).

Viðlagatrygging Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 651. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 1312, nál. 1341.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:56]
Brtt. í nál. 1341 samþ. með 38 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ALJ, ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, RR, SÖE, SKK, StB, ÖJ.
1 þm. (KHG) greiddi ekki atkv.
25 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, GMJ, GAK, GStein, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, KJak, MS, PHB, SJS, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

2. gr. samþ. með 37 shlj. atkv. og sögðu
já: ALJ, ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjarnB, BjörkG, BBj, EBS, GHH, GuðbH, GSB, GÞÞ, HHj, IllG, ISG, JóhS, JBjarn, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KolH, KÞJ, KLM, LB, ÓN, REÁ, RR, SÖE, SKK, StB, ÖJ.
1 þm. (KHG) greiddi ekki atkv.
25 þm. (ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjH, BjörgvS, EKG, EMS, GMJ, GAK, GStein, GÁ, GSv, HerdÞ, HöskÞ, KJak, MS, PHB, SJS, SVÓ, VS, ÞKG, ÞSveinb, ÞBack, ÖS) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Nálgunarbann, frh. 2. umr.

Stjfrv., 294. mál (heildarlög). — Þskj. 334, nál. 1334 og 1346, brtt. 1335 og 1048.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [18:58]
Brtt. 1048 kölluð aftur til 3. umr.
Brtt. 1335,1 samþ. með 38 shlj. atkv.
1. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv.
Brtt. 1335,2–4 samþ. með 38 shlj. atkv.
2.–5. gr., svo breyttar, samþ. með 38 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Þjóðskjalasafn Íslands, frh. 2. umr.

Stjfrv., 544. mál (rafræn gagna- og skjalasöfn o.fl.). — Þskj. 845, nál. 1340.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [19:00]
1. gr. samþ. með 37 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1340,1 samþ. með 38 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv.
Brtt. í nál. 1340,2 samþ. með 38 shlj. atkv.
3. gr., svo breytt, samþ. með 38 shlj. atkv.
4.–7. gr. samþ. með 38 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Vopnalög, frh. 2. umr.

Frv. allshn., 660. mál (námskeiðs- og prófagjöld). — Þskj. 1324.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [19:02]
1. gr. samþ. með 37 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 35 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frumvarpið gengur til 3. umr.

Lyfjalög, frh. 2. umr.

Frv. heilbrn., 662. mál (gildistaka greinar um smásölu). — Þskj. 1326.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [19:02]
1. gr. samþ. með 37 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 37 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frumvarpið gengur til 3. umr.

Fundi slitið kl. 19:04.

---

123. FUNDUR

föstudaginn 12. september,
kl. 10.30 árdegis.

Dagskrá:

1. Óundirbúinn fyrirspurnatími.
2. Frestun á fundum Alþingis, stjtill., 665. mál, þskj. 1345. — Ein umr.
3. Viðlagatrygging Íslands, stjfrv., 651. mál, þskj. 1353. — 3. umr.
4. Nálgunarbann, stjfrv., 294. mál, þskj. 1354, brtt. 1048. — 3. umr.
5. Þjóðskjalasafn Íslands, stjfrv., 544. mál, þskj. 1355. — 3. umr.
6. Vopnalög, frv., 660. mál, þskj. 1324. — 3. umr.
7. Lyfjalög, frv., 662. mál, þskj. 1326. — 3. umr.

Fjarvistarleyfi:

Árni M. Mathiesen fjmrh., 1. þm. Suðurk.,
Björgvin G. Sigurðsson viðskrh., 2. þm. Suðurk.,
Grétar Mar Jónsson, 10. þm. Suðurk.,
Guðni Ágústsson, 3. þm. Suðurk.,
Herdís Þórðardóttir, 8. þm. Norðvest.,
Steingrímur J. Sigfússon, 4. þm. Norðaust.,
Steinunn Valdís Óskarsdóttir, 10. þm. Reykv. n.,
Össur Skarphéðinsson iðnrh., 2. þm. Reykv. n.

[10:33]

Útbýting:

Beinar aðgerðir til að jafna flutningskostnað, 656. mál, svar viðskrh., þskj. 1356.

Komugjöld aldraðra og öryrkja, 633. mál, svar heilbrrh., þskj. 1349.

Nálgunarbann, 294. mál, þskj. 1354.

Námsstöður í heimilislækningum, 630. mál, svar heilbrrh., þskj. 1348.

Tilskipanir Evrópusambandsins, 644. mál, svar utanrrh., þskj. 1338.

Tóbaksvarnir, 607. mál, svar heilbrrh., þskj. 1347.

Viðlagatrygging Íslands, 651. mál, þskj. 1353.

Þjóðskjalasafn Íslands, 544. mál, þskj. 1355.

Óundirbúinn fyrirspurnatími.

[10:34]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Forseti vill geta þess að fyrirspurnir eru miklu fleiri en hægt er að koma að. Forseti mun reyna að taka eins margar fyrirspurnir og kostur er á þeim tíma sem ætlaður er til þessa dagskrárliðar.

Heildarumhverfismat vegna framkvæmda á Bakka.

[10:35]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég þakka þetta frábæra tækifæri sem ég fæ hér til að eiga orðaskipti við hæstv. utanríkisráðherra, formann Samfylkingarinnar, um úrskurð umhverfisráðherra um heildstætt umhverfismat vegna framkvæmda á Bakka.

Það sem málið snýst um í dag, svo að ég reyni að gera langa sögu stutta, er það hvort framkvæmdaraðilinn geti haldið áfram með tilraunaboranir, með rannsóknarboranir, þrátt fyrir að hið heildstæða umhverfismat fari fram.

Í þessum stóli stóð hæstv. iðnaðarráðherra fyrir nokkrum dögum og sagðist ekki sjá neitt því til fyrirstöðu að þessar rannsóknir gætu farið fram þrátt fyrir heildstætt mat. Formaður iðnaðarnefndar hefur sagt að heildstætt mat muni ekki tefja framkvæmdir um einn einasta dag. Nú er stóra spurningin sú: Hvað segir formaður Samfylkingarinnar, hæstv. utanríkisráðherra, um þetta mál? Þar sem við vitum að hæstv. umhverfisráðherra átti samtal við formann sinn áður en hún felldi úrskurðinn hlýtur það að hafa verið skoðað gaumgæfilega af hálfu hæstv. ráðherra og formanns flokksins hvaða afleiðingar það hefði að fella þennan úrskurð.

Nú er spurningin þessi: Ætlar Samfylkingin að bera ábyrgð á því að framkvæmdum verði frestað um a.m.k. ár vegna þessa úrskurðar þar sem ekki verði hægt að fara í rannsóknirnar eða er hún tilbúin að standa með iðnaðarráðherranum og fullvissa okkur um að þessar rannsóknir geti farið fram þrátt fyrir að unnið sé að matinu? Þetta er sú spurning sem liggur í loftinu. Þetta er sú spurning sem allir eru að spyrja á Norðurlandi og víðar um land því að þetta er ekki bara spurning um að skapa störf á Norðurlandi, þetta er spurning um að auka hagvöxt á Íslandi sem fer mjög minnkandi.

[10:37]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Einhver þráhyggja einkennir þetta mál af hálfu Framsóknarflokksins því að ég held að það sé búið að spyrja um þetta í tíma og ótíma í þinginu. Það er búið að spyrja iðnaðarráðherra og það er búið að spyrja umhverfisráðherra og svo er ég spurð núna. Ég veit ekki betur en að svör þeirra beggja hafi verið nokkuð samhljóða með það að hægt er að finna leiðir til þess að framkvæmdaraðilar geti haldið áfram með rannsóknarboranir en auðvitað þurfa þær rannsóknarboranir engu að síður að lúta ákveðnu mati. Það á hins vegar ekki að þurfa að tefja rannsóknir þó að framkvæmdir á svæðinu fari í heildarmat. Ég veit ekki betur en að umhverfisráðherra hafi svarað þessu mjög skýrt í umræðunni og þar af leiðandi ætti ekki að vera mikil óvissa í þessu.

Skipulagsstofnun er að fara yfir málið með framkvæmdaraðilum og bendir á þær leiðir sem færar eru í þessu. Við

skulum bara sjá hver niðurstaðan af því verður. (Gripið fram í.)

[10:38]

Valgerður Sverrisdóttir (F):

Hæstv. forseti. Ég heyri að hæstv. ráðherra kveinkar sér þegar þetta mál ber á góma. Það er kannski skiljanlegt vegna þess að Samfylkingin er um það bil að klúðra þessu máli. Það er með ólíkindum að hæstv. ráðherra komi hér og segi að þetta eigi ekki að þurfa að tefja rannsóknir. Hvað er hún að segja með þessu? Þetta er ekki fullnægjandi svar. Annaðhvort mega rannsóknirnar fara fram á meðan á þessu heildstæða mati stendur eða ekki. Það er ekki hægt að stjórnsýsla á Íslandi bjóði upp á einhverjar krókaleiðir fram hjá úrskurði umhverfisráðherra. Annaðhvort stendur hann eða ekki og hæstv. ráðherra sem hefur tækifæri til að koma hér upp aftur og svara verður að svara því: Ætlar Samfylkingin að tefja málið um ár sem kostar framkvæmdaraðilann u.þ.b. milljarð eða ætlar ráðherrann að staðfesta hér orð iðnaðarráðherra (Forseti hringir.) að rannsóknin geti farið fram þrátt fyrir sameiginlega umhverfismatið?

[10:39]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Ég kveinka mér ekkert undan því þótt þessi umræða fari fram og ég lít ekki svo á að það séu neinir kveinstafir af minni hálfu þó að ég bendi á þá augljósu staðreynd hversu mjög þingmaðurinn Valgerður Sverrisdóttir er haldin þráhyggju í þessu máli, að koma hér aftur og aftur, spyrja sömu spurninganna (Gripið fram í.) og fá alltaf sömu svörin. Það er auðvitað þráhyggja þingmannsins. Það hefur verið bent á að það er hægt að finna leiðir til þess að rannsóknir geti áfram farið fram á Þeistareykjum og þurfi ekki endilega að lúta þessu heildstæða mati. Rannsóknarborholurnar þurfa engu að síður að fara í ákveðið umhverfismat. Allar slíkar framkvæmdir eru háðar ákveðnu umhverfismati og þurfa að lúta því þó að þær geti farið fram án þess að heildarmatið allt sé tekið undir.

Launamunur kynjanna.

[10:41]

Alma Lísa Jóhannsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Í stjórnarsáttmálanum kemur fram að ríkisstjórnin stefnir að því að minnka óútskýrðan launamun hjá ríkinu um helming fyrir lok kjörtímabils, að sérstaklega beri að endurmeta kjör kvenna, einkum þeirra stétta þar sem konur eru í miklum meiri hluta. Í vikunni var launakönnun SFR birt en í henni kemur fram að launamunur kynjanna hefur aukist um 3% á milli ára, herra forseti.

Í fyrsta lagi langar mig að benda á hið hróplega misræmi sem birtist í launum kvennastétta og karlastétta. Í öðru lagi kemur fram að launamunur er á milli sambærilegra starfa milli einstaklinga þar sem karlmenn njóta í mun meira mæli umbunar í formi aukagreiðslna og fleiri bónusa. Það er nöturlegt að þessar sláandi fréttir skuli birtast um leið og fréttir um að hæstv. fjármálaráðherra hafi ákveðið að stefna Ljósmæðrafélagi Íslands vegna þess sem hann kallar ólögmætar fjöldauppsagnir. Ljósmæður eru að leita leiðréttinga á kjörum sínum. Þær eru hrein kvennastétt sem konur þessa lands verða að geta treyst á þegar þær ganga með og fæða börn sín.

Hvað mega málaferli gegn ljósmæðrum kosta ríkissjóð? Er þetta launajafnréttisbarátta sem Samfylkingin vill sjá og ætlar jafnaðarmannaflokkur Íslands að láta draga ljósmæður fyrir dómstóla? Þetta er hætt að snúast einvörðungu um kynbundinn launamun og er farið að minna óþægilega á þvingunaraðgerðir, herra forseti. Í vor bauðst ríkisstjórninni gullið tækifæri til að leiðrétta laun þeirra lægst launuðu og hún afþakkaði. Hún lét það fram hjá sér fara.

Á hverju stendur í framkvæmd? Hver eru rökin fyrir því, hverjar eru útskýringarnar og hverjar eru afsakanirnar og réttlætingarnar? Þar sem er vilji, þar er vegur, hefur hæstv. utanríkisráðherra Ingibjörg Sólrún Gísladóttir sagt. Er bara vegur til að framkvæma, framkvæma, framkvæma í þessum málaflokki að mati Samfylkingarinnar? Eða ætlar hæstv. ráðherra (Forseti hringir.) og jafnaðarmannaflokkur Íslands að sitja undir þessum þvingunum þar sem er ætlast til þess að konur vinni á lægri launum og neita þeim svo um að hætta?

Frú forseti. Ég skora á ráðherrann um að semja strax við ljósmæður.

[10:43]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegur forseti. Fyrst er kannski rétt að segja frá því að hæstv. utanríkisráðherra semur ekki við ljósmæður, fer ekki með samningsumboð og er ekki við það samningaborð, heldur fer fjármálaráðherra með samninga við opinbera starfsmenn.

Varðandi launamuninn er það rétt sem kom fram hjá hv. þingmanni, óútskýrður launamunur milli kynja er að vaxa. Það er auðvitað algerlega óviðunandi að það sé að gerast og að það dragi í sundur með konum og körlum hjá ríkinu en á sama tíma sé það ekki að gerast hjá a.m.k. Verslunarmannafélaginu. Ef marka má kannanir er það ekki að gerast á almenna markaðnum, a.m.k. ekki hvað varðar þá félagsmenn. Meira veit ég svo sem ekki um aðra. Þetta segir okkur auðvitað að það eitt skilar ekki árangri að semja í gegnum kjarasamninga þó að auðvitað sé mjög mikilvægt að taka á málum kvennastétta og vonandi er sammæli um það í samfélaginu að það þurfi að lyfta hefðbundnum kvennastéttum. Þá verða auðvitað aðrir líka að bíða á meðan vegna þess að maður gerir ekki allt í einu. Það á að lyfta kvennastéttunum og þá verða aðrir að bíða á meðan og láta sér það lynda.

Hins vegar þarf auðvitað að gera það eftir öðrum leiðum líka. Það eitt að setja peninga inn í kjaramálin er engin trygging fyrir því að þeir lendi hjá konum. Það þarf að gera það með öðrum leiðum líka vegna þess að í gegnum stofnanirnar og fyrirtæki ríkisins eykst launamunurinn. Konur fá ekki í sinn hlut jafnmikið af ýmsum gæðum sem þar eru til úthlutunar og karlarnir. Þetta er tvíþætt mál, annars vegar í gegnum kjarasamningana og hins vegar með sértækum aðgerðum hjá stofnunum og fyrirtækjum ríkisins og það er einmitt unnið að því núna (Forseti hringir.) á vegum félags-

málaráðuneytisins að benda á leiðir til að takast á við þetta.

[10:45]

Alma Lísa Jóhannsdóttir (Vg):

Virðulegi forseti. Ég fagna því auðvitað að hæstv. ráðherra tekur undir áhyggjur mínar af stöðu kvenna í samfélaginu. En það er eina ferðina enn verið að tala inn í framtíðina og segja að það sé ekki hægt að leysa málin núna, það þurfi að skoða þetta og setja þetta í nefnd o.s.frv. Ljósmæður eru verkfalli núna og ég geri mér fulla grein fyrir því að hæstv. ráðherra situr ekki við samningaborðið en hún er í ríkisstjórn og hún hefur vægi þannig að hún ætti að geta beitt sér þar.

Það er staðreynd að SFR og önnur félagasamtök hafa margítrekað bent á að það þurfi ekki fleiri nefndir. Það þarf að framkvæma. Það hefur ekkert komið frá ríkisstjórninni enn þótt hún hafi fengið margítrekuð tækifæri til þess að leiðrétta kjör kvennastétta. Verkalýðshreyfingin hefur margsinnis boðið upp á það í kjarasamningum og það er ekkert víst að slík tækifæri bjóðist aftur og ríkisstjórnin (Forseti hringir.) gerir ekki neitt.

[10:47]

Utanríkisráðherra (Ingibjörg Sólrún Gísladóttir) (Sf):

Virðulegi forseti. Í fyrsta lagi er það rangt sem hv. þingmaður hélt hér fram áðan í sinni fyrri ræðu að ekki hefði verið unnið að því að leiðrétta laun hinna lægst launuðu í síðustu kjarasamningum. Það er beinlínis rangt vegna þess að þeir samningar miðuðu sérstaklega að því að lyfta launum hinna lægst launuðu.

Það var hins vegar ekki tekið í þeim samningum á þeim óútskýrða launamun sem er á milli kynjanna og það er verkefni sem við þurfum að vinna að og við höfum einsett okkur að vinna að samkvæmt stjórnarsáttmálanum. Það er ekkert verið að tala inn í framtíðina þegar um það er að ræða. Það er verið að tala um að gera eitthvað í þessum málum og ná verulegum ávinningi þar á þessu kjörtímabili. (Gripið fram í.)

Það dugir ekki eins og sumir hafa sagt að setja bara peninga inn í kjarasamningana vegna þess að það er engin trygging fyrir því, eins og ég sagði hér áðan, að þeir rati endilega til kvenna. (Gripið fram í.) Það þarf því að setja fram skýrar áætlanir um hvernig við ætlum að vinna á þessum launamun á þessu kjörtímabili (Forseti hringir.) og það er það sem unnið er að.

Staðgöngumæðrun.

[10:48]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég beini fyrirspurn minni til hæstv. heilbrigðisráðherra. Fyrirspurnin varðar svokallaða staðgöngumæðrun en það er þegar tæknifrjóvgun er framkvæmd á konu sem hyggst ganga með barn fyrir aðra konu og hefur fallist á það fyrir meðgönguna að láta barnið strax af hendi eftir fæðingu.

Staðgöngumæðrun er leyfð í á annan tug landa með mismunandi ströngum skilyrðum en samkvæmt lögum um tæknifrjóvgun er staðgöngumæðrun ekki leyfð hér á Íslandi og fyrir því eru margvíslegar aðstæður. Það eru ekki síst flóknar og áleitnar siðferðilegar spurningar sem vakna við þetta.

Staðgöngumæðrun er eitt þeirra úrræða sem konur sem af einhverjum ástæðum geta ekki eignast börn hafa að grípa til. Sem dæmi má nefna sístækkandi hóp kvenna sem gengið hafa í gegnum erfiðar krabbameinsmeðferðir á unga aldri og hafa með framförum í læknavísindunum blessunarlega lifað af þá meðferð en með þeim afleiðingum að þeim verður ekki barna auðið með hefðbundnum hætti. Þetta er dæmi um svokallaðar síðbúnar afleiðingar sem samtök krabbameinssjúkra barna t.d. hafa fjallað mikið um á síðustu árum á sínum vettvangi.

Fyrir rúmu ári síðan birtist auglýsing í Morgunblaðinu frá pari sem óskaði eftir staðgöngumóður. Þar sem það er ekki leyfilegt hér á landi var ætlunin að framkvæma aðgerðina í útlöndum þar sem það er heimilt og var talsverð umræða um það í þjóðfélaginu í kjölfar þess og mjög skiptar skoðanir.

Síðastliðið vor þegar frumvarp um heimild til tæknifrjóvgunar einhleypra kvenna var til meðferðar í þinginu var þessi möguleiki ræddur og ákveðið að ekki yrði lagt til að breyta þessu á Alþingi þar sem umræða í samfélaginu hefði ekki farið fram. Því vil ég spyrja hæstv. heilbrigðisráðherra hvort á vegum ráðuneytisins sé hafin eða standi til einhver slík vinna sem mætti verða til þess að hefja umræðu um þetta mikilvæga mál frá öllum hliðum þess. Þá á ég við frá læknisfræðilegum og lagalegum hliðum og ekki síst siðfræðilegu hliðum.

[10:50]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni fyrir fyrirspurnina. Eins og fram kom í máli hv. þingmanns er málið þess eðlis að tæknin er til staðar þegar um svona hluti er að ræða. Það sem er flókið í þessu ferli er annars vegar lagalegi þátturinn en kannski fyrst og fremst sá siðferðislegi. Vestrænar þjóðir hafa annaðhvort bannað þetta eða leyft að hluta. Það ber að hafa í huga að staðgöngumæður skiptast í tvo hópa, ef þannig má að orði komast: Annars vegar eru þær staðgöngumæður á viðskiptalegum grunni. Þá er það svo að þær fá greitt fyrir að ganga með börnin. Hins vegar verða þær staðgöngumæður af greiðasemi og þar er útlagður kostnaður oftar en ekki greiddur af verðandi foreldrum barnsins.

Þetta er hins vegar, eins og hv. þingmaður nefndi, mál sem við komumst ekki hjá að skoða hér á landi. Ég held að það sé mjög æskilegt að gera það og hef ákveðið að setja af stað hóp til þess að skoða þetta út frá þeim forsendum sem hv. þingmaður nefndi.

Það þarf að skoða málið út frá heilbrigðisþjónustuforsendum, lögfræði og siðfræði. Ég tel líka mikilvægt að kirkjan og almenningur komi að þessu máli. Það er mjög mikilvægt ef við ætlum að fara í breytingar í þessa veru að almenn sátt muni ríkja um þetta mál því að eins og ég nefndi er það fyrst og fremst viðkvæmt út frá siðferðilegum forsendum og mörg álitaefni þar. Þess vegna skiptir máli að sem flestir komi að því að skoða þessi mál og við getum þá

náð víðtækri sátt í samfélaginu um breytingar — ef við viljum gera breytingar — til þess að þetta verði leyfilegt.

[10:52]

Ragnheiður E. Árnadóttir (S):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. ráðherra kærlega fyrir þetta svar og fagna því að málið verði nú sett í þann farveg sem ráðherra boðaði hér. Ég ítreka það að mér finnst afar nauðsynlegt að málið verði skoðað frá öllum hliðum vegna þess að þetta er ekki mál sem neitt okkar getur fullyrt að óathuguðu máli að eigi að heimila eða eigi ekki að heimila.

Ég treysti mér alla vega ekki til þess að setja mig í það dómarasæti að meina fólki sem þráir að eignast barn að fara þessa leið út frá einhverjum sjónarmiðum sem ekki hafa verið fullkönnuð. Eins og í ljós kom í auglýsingunni í Morgunblaðinu í fyrra leitar fólk sér leiða til þess að komast fram hjá þessu vegna þess að staðgöngumæðrun er ekki leyfileg hér. Það er því nauðsynlegt að við hér á hinu háa Alþingi ræðum þetta og að samfélagið allt taki afstöðu til þess hvort þetta eigi að vera heimilað eða ekki. Því fagna ég svari (Forseti hringir.) hæstv. ráðherra.

[10:53]

Heilbrigðisráðherra (Guðlaugur Þór Þórðarson) (S):

Virðulegi forseti. Ég þakka hv. þingmanni sömuleiðis fyrir fyrirspurnina og innleggið í tengslum við þetta. Það er einn þáttur þessa máls sem er athyglisverður. Hv. þingmaður er búinn að fara vel yfir þau álitaefni og hvernig málið snýr að hinum ýmsu aðilum.

Einn þátturinn er sá að við Íslendingar komumst ekki hjá því að fara yfir málið vegna þess að það er í rauninni mögulegt fyrir Íslendinga að leyfa staðgöngumæðrun núna vegna þeirrar alþjóðavæðingar sem er í gangi. Þetta er bara ein birtingarmynd þess og við munum þurfa að taka á mörgum fleiri málum af þessu tagi. Alþingi verður auðvitað að axla sína ábyrgð á því eins og aðrar stofnanir þjóðfélagsins vegna þess að fólk hefur miklu meira val en áður og getur farið til annarra landa til að sækja þessa þjónustu ef svo ber undir.

Niðurskurður póstþjónustu á landsbyggðinni.

[10:55]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Samkvæmt lögum um póstþjónustu frá árinu 2002 skal íslenska ríkið tryggja öllum landsmönnum á jafnræðisgrundvelli aðgang að ákveðnum þáttum póstþjónustu, alþjónustu með ákveðnum gæðum og á viðráðanlegu verði. Þar er m.a. kveðið á um að póstur skuli borinn út alla virka daga og sömuleiðis er kveðið á um afgreiðslustöðvar, pósthús og fleira.

Nú berast fréttir af stórfelldum niðurskurði á þessari þjónustu vítt og breitt um landið. Póstafgreiðslum er lokað. Póstburðardögum er fækkað og póstur er skilinn eftir út við þjóðveginn langt frá bæjum og fólki sagt að sækja hann þangað.

Ég vil spyrja yfirmann póstmála fyrir hönd ríkisstjórnarinnar, hæstv. samgönguráðherra: Hefur hann samþykkt þessa stefnubreytingu sem birst hefur í meðferð póstmála í landinu? Ætlar hann að láta það líðast að hvert sveitarfélagið á fætur öðru — ég nefni Reykhóla, Þingeyjarsveit, Skagafjörð og svo fleiri og fleiri sem eru með niðurskurð á póstþjónustu í kæruferli? Önnur sveitarfélög bíða í ofvæni eftir því hvort þau lendi líka á dauðalista Íslandspósts hvað póstþjónustu varðar.

Það eru nefnilega skýr skilaboð þegar verið er að skera niður almannaþjónustu hjá ákveðnum hópi fólks á þeim forsendum að það sé svo dýrt að hafa þá og eiga þá að samborgurum. Ég spyr: Vill íbúi á Ægisíðu að póstkassinn hans standi hér upp við Ártúnsbrekku eða við veginn þar og hann sæki póstinn sinn þangað? Það er þetta sem verið er að bjóða bændum og íbúum dreifbýlisins. Þá mundu kannski renna tvær grímur (Forseti hringir.) eða þrjár á fólk ef íbúar Ægisíðu þyrftu að labba upp í Ártúnsbrekku í (Forseti hringir.) póstkassann sinn þar.

[10:57]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það hryggir mig nú ef fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar – græns framboðs lítur á það sem einhvern dauðalista ef eitthvað er í ríkisrekstri. (Gripið fram í.)

Ég hef átt samræður við hv. þingmann um þá ákvörðun sem stjórn póstsins fylgir nú eftir. Ákvörðunin var tekin fyrir nokkuð mörgum missirum síðan um að breyta á nokkrum stöðum á landinu formi póstdreifingar sem er í framhaldi af því að almennar póstsendingar hafa dregist mjög saman. Það eru færri sendingar og ýmislegt annað komið í staðinn eins og háhraðatenging, bankarnir bjóða greiðsluþjónustu o.s.frv. Hefðbundnum póstsendingum hefur því fækkað.

Þess vegna leitar pósturinn hagræðingar í rekstri sínum eins og honum ber að gera og skoða allt hvað það varðar. Þá skiptir ekki máli hvort menn hafi þá tekið sig til og lokað pósthúsi í Grafarholti eða Skipholti og fært þjónustuna annað, dregið saman hér á höfuðborgarsvæðinu, tekið upp samstarf við aðila eins og kaupfélög eða sparisjóði um rekstur eða breytt um form eins og t.d. á Bakkafirði. Það á að gera á fleiri stöðum þar sem hefðbundin pósthús eins og við sáum og þekktum í gamla daga — þau voru meira að segja öll með sams konar flísum á veggjum og á gólfum — og þeim ef til vill breytt yfir í pósthús á hjólum, ef maður getur notað þá samlíkingu um landpóst. Það er þá þjónusta sem boðin er í hinum dreifðu byggðum þar sem póstur er borinn út af landpósti. Jafnframt er tekin upp sú nýbreytni og þjónusta að viðkomandi aðilar geta látið vita og fengið aðra þjónustu í staðinn eins og að taka póst, kaupa frímerki eða borga reikninga eða annað slíkt.

Þetta er breyting sem á sér nú stað og hefur átt sér stað út um allt. Hins vegar (Forseti hringir.) vil ég bara — ég ætti kannski að gefa hv. þingmanni orðið vegna þess að ég sé að hann er orðinn óþolinmóður að komast í stólinn og fæ ég aftur tækifæri til að svara.

[10:59]

Jón Bjarnason (Vg):

Frú forseti. Það er alveg hárrétt að þessi mál brenna á mér sem og öðru á landsbyggðarfólki og ég verð fyrir von-

brigðum ef hæstv. ráðherra Kristján Möller hefur nú breytt um skoðun frá því að við ræddum um póstmál hér fyrir nokkrum árum síðan.

Ég er hér með bréf frá Reykhólahreppi þar sem pósturinn er skilinn eftir út við veg í sjö kílómetra fjarlægð. Heima á bænum býr ekkja sem þarf þá að fara 14 kílómetra leið til að sækja póstinn. Landpósturinn kemur því aðeins heim að þar sé pakki eða ábyrgðarsending.

Ég hef dæmi þar sem verið er að setja upp póstkassana út við veg og er hér með nýlegt bréf frá Íslandspósti þar sem hann tilkynnir um að það verði gert nú á mörgum stöðum á landinu, hvort sem fólki líkar betur eða verr. Daginn eftir er annaðhvort hesturinn búinn að nudda póstkassann niður ellegar þá að einhver ferðalangur er búinn að athuga hvort eitthvað sé í honum.

Þessi þjónusta er ekki boðleg og það þýðir ekkert (Forseti hringir.) að vera að tala þannig niður til sveitafólks að það sé hægt að bjóða því einhverja annars eða þriðja flokks (Forseti hringir.) þjónustu í þessum efnum. Þetta er á sameiginlegri ábyrgð okkar allra landsmanna og ég vona (Forseti hringir.) að Íslandspóstur verði í ríkiseigu þannig að við getum staðið (Forseti hringir.) vörð um þjónustuna hér á Alþingi.

[11:01]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Hv. þingmanni er mikið niðri fyrir þannig að hann heldur áfram úti í sal og það er eðlilegt og allt í lagi með það.

Það sem ég ætlaði að segja áðan, virðulegi forseti, vegna þess að rætt hefur verið um þrjú pósthús, á Laugum, Króksfjarðarnesi og annars staðar, að ég hef haft samband við stjórn póstsins og beðið um — þessi ákvörðun er tekin hjá þeim — að til lokunar komi ekki fyrr en að lokinni framkvæmd við háhraðatenginguna sem búið er að opna tilboð í, framkvæmd sem er að hefjast, þannig að á þessu svæði verði komin jafnmikil þjónusta hvað varðar fjarskipti og háhraðaþjónustu og er annars staðar og viðkomandi aðilar geti þá tekið þátt í póstfjarskiptum, fjármálaviðskiptum og öðru eins og gert er víðast annars staðar um landið þar sem þessi þjónusta er fullkomin og góð. Það er auðvitað sú breyting sem hefur átt sér stað og er að eiga sér stað, frá pósthúsum og landpóstum í dreifðum byggðum (Forseti hringir.) og frá hefðbundnum pósti í póst í fjarskiptum. Þetta er álíka breyting og þegar hætt var að bera út póstinn á (Forseti hringir.) hestum og farið var að nota bílana. (**Gripið fram í:** Versnaði þjónustan við það?)

Umhverfismerki fyrir ábyrgar fiskveiðar.

[11:02]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Virðulegur forseti. Ég vék örlítið að því í vor í fyrirspurn til hæstv. sjávarútvegsráðherra er varðaði skilgreiningu á fiskisvæðum í tengslum við það að sænska fiskistofan hafði haldið því fram að við værum að veiða síðasta þorskinn á ákveðnu svæði og verið væri að loka fyrir íslenskar sjávarafurðir á erlendum mörkuðum í kjölfar þess. Ég veit að það mál er í vinnslu og að verið er að skýra það út fyrir sænskum yfirvöldum.

Hins vegar víkur nú sögunni að viðurkenningarmerkjum eða vottunarmerkjum á íslenskum sjávarafurðum en líkt og hv. þingmenn vita, virðulegur forseti, þá erum við með viðurkenningarmerki í ýmsum starfsgreinum, m.a. í rafmagnsmálum og pappírsmálum, við þekkjum hvíta svaninn og CE-merkingar og svokallað MSC-merki hefur rutt sér til rúms í sjávarútvegi. Nú er það svo að íslensk fiskvinnslufyrirtæki eru í ríkum mæli að fá skilaboð frá erlendum mörkuðum um að það sé ekki hægt að taka við íslenskum sjávarafurðum og setja þær fram á mörkuðum út af því að þær hafi ekki viðurkenningarmerki. Því verða hinir íslensku framleiðendur annaðhvort að taka upp MSC-merkingar eða álíka merkingar eða að íslensk yfirvöld, í samstarfi við útgerðaraðila og fiskvinnsluaðila hér á landi, komi fram með sérstakt íslenskt merki sem fær vottun frá faggildum aðilum og er sett fram í ljósi þeirra formkrafna sem við setjum okkur, sem eru kröfur um sjálfbæra nýtingu auðlinda líkt og stefna okkar er og enginn ágreiningur er um, og kröfulýsingar okkar byggi þá á skilgreindum markmiðum. Mig fýsir að vita hjá hæstv. sjávarútvegsráðherra hvort einhver vinna sé farin af stað í sjávarútvegsráðuneytinu og þá í samstarfi við innlenda aðila vegna þess að þetta er auðvitað stórmál fyrir okkar íslensku sjávarafurðir.

[11:04]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Ég tek undir það með hv. þingmanni að eitt af stærstu málunum sem íslenskur sjávarútvegur stendur í rauninni frammi fyrir er spurningin um umhverfismerkingar. Að þessum málum hefur verið unnið af hálfu sjávarútvegsins með atbeina sjávarútvegsráðuneytisins og nú sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytisins á undanförnum mánuðum og missirum.

Segja má að það sé að koma að ákveðnum þáttaskilum í þessum efnum. Búið er að vinna þessi mál gríðarlega vel af hálfu þeirra sem hafa unnið að þeim og á sjávarútvegssýningunni sem hefst nú í byrjun október er ætlunin að kynna umhverfismerki eins og það verður lagt upp. Niðurstaðan er sú að íslenskur sjávarútvegur hefur hafnað því að undirgangast umhverfismerki hvort sem er frá MSC eða einhverjum öðrum erlendum fyrirtækjum og stefnan er sú að taka upp íslenskt umhverfismerki. Fyrsta kastið verður þetta kynnt sem umhverfismerki án vottunar en auðvitað er stefnan sú að taka upp fullgilda vottun þar sem að baki liggur síðan faggilding til að tryggja að um sé að ræða algerlega gagnsætt kerfi sem allir geta reitt sig á.

Það er alveg rétt sem hv. þingmaður segir að af hálfu kaupenda á fiski hefur sú krafa farið mjög vaxandi að menn vilji vita með sannanlegum hætti um uppruna fisksins. Staða okkar er að vísu mjög góð að því leytinu til að íslenskur fiskur hefur mjög gott orðspor. Það fer ekkert á milli mála þegar maður ræðir við kaupendur á fiski t.d. í Evrópu og víðar þar sem þessi krafa er uppi og alveg sérstaklega í Bretlandi að afurðir okkar njóta mikils álits og því má segja að það sé hægari vandi fyrir okkur að hefja vinnu við þetta en margra aðra.

Ég er þeirrar skoðunar að við Íslendingar eigum að taka

upp íslenskt umhverfismerki og að við eigum að fara inn í þetta vottunarferli. Við eigum engan annan kost, hagsmunir okkar búa þar að baki, en þá verðum við líka að gera okkur grein fyrir því að þetta leggur okkur heilmiklar skyldur á herðar, m.a. um mótun auðlindanýtingar okkar.

[11:06]

Gunnar Svavarsson (Sf):

Herra forseti. Það er gott til þess að vita að það er vinna í gangi varðandi þessi mál og ánægjulegt að það sé að gerast á næstu vikum eða mánuðum. Ég ítreka það að auðvitað ráða hinir erlendu markaðir mjög miklu um það hvernig sjávarafurðir okkar flæða inn og þegar farið er að gera kröfu um álíka merkingar og MSC-merkingar eða aðrar umhverfismerkingar þá þurfum við að standa saman að því, stjórnvöld og innlendir framleiðendur, að slík umhverfismerki séu sett á okkar vörur. En umhverfismerkin ein og sér duga auðvitað ekki, þau verða að byggja á trúverðugleika og trausti og hugsanlega kröfulýsingum eða leiðbeiningum frá FAO eða Matvæla- og landbúnaðarstofnun Sameinuðu þjóðanna um verklag og ég tel að trúverðugleikinn aukist til muna ef faggildar vottunarstofur koma að því, því að þær eru viðurkenndar á erlendum mörkuðum. Þetta er stórmál gagnvart sjávarafurðum okkar og ég fagna því að málið er í þessum farvegi.

[11:08]

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra (Einar K. Guðfinnsson) (S):

Virðulegi forseti. Það er alveg rétt og það er lykilatriði að við stöndum saman að þessu. Annars vegar atvinnugreinin sjálf, sjávarútvegurinn, sem verður að leiða þessa vinnu því að það er augljóst að þarna getur ekki verið um pólitíska ákvörðun að ræða. En hins vegar hafa stjórnvöld heilmiklu hlutverki að gegna, við ráðum yfir eftirlitsstofnunum eins og Fiskistofu og vísindastofnunum eins og Matvís og Hafrannsóknastofnun sem munu koma að þessu máli.

Staðan er nákvæmlega sú núna að það er einmitt verið að vinna þessa kröfulýsingu af hálfu Íslendinga til að leggja fram og til að geta unnið með vottunarstofunum. Við verðum að hafa þessa kröfulýsingu skýra og gagnsæja og við verðum að byggja á einhverjum meginhugmyndum. Það sem lagt er til grundvallar af okkar hálfu eru einmitt leiðbeiningar FAO, FAO Code of Conduct, sem svo er kallað, sem er auðvitað grundvallarplagg í þessum efnum. Ég vil vekja athygli á því að ég ásamt fulltrúum Hafrannsóknastofnunar og Fiskistofu undirrituðum yfirlýsingu í þessa veru sem er grundvöllurinn að þeirri vinnu sem unnið er að núna.

Starfsemi Íslandspósts.

[11:09]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Ég kveð mér hljóðs til að ræða við hæstv. samgönguráðherra um málefni Íslandspósts reyndar á töluvert öðrum forsendum en hv. þm. Jón Bjarnason gerði áðan.

Eins og alþjóð veit er Íslandspóstur hlutafélag sem er alfarið í eigu ríkisins. Starfsemi þessa ríkisfyrirtækis hefur verið mér dálítið hugleikin upp á síðkastið vegna þess að það hefur borið nokkuð á því að Íslandspóstur hefur verið að útvíkka starfsemi sína allverulega, hefur m.a. hafið smásöluverslun við einkaaðila út um allt land. Þetta er þróun sem er mér ekki að skapi enda tel ég að ríkið eigi ekki að standa í samkeppnisrekstri við einkaaðila.

Nú ber svo við að Íslandspóstur ætlar sér í frekari markaðssókn og frekari samkeppni við einkaaðila. Það kom fram á forsíðu Fréttablaðsins í gær að ríkið undirbýr samkeppni í flutningum og Íslandspóstur hefur nú útvíkkað hlutverk sitt með það að markmiði að efla starfsemi sína á flutningamarkaði. Ég hugðist spyrja hæstv. samgönguráðherra hvort hann teldi þessa þróun eðlilega en hæstv. ráðherra tók af mér ómakið með því að lýsa því yfir í viðtali við Fréttablaðið í dag að hann teldi eðlilegt að ríkið byggði upp flutningaþjónustu í samkeppni við einkarekin fyrirtæki.

Ég get ekki sagt að ég sé mjög ánægður með þetta svar hæstv. ráðherra en í framhaldinu langar mig til að spyrja hæstv. ráðherra hvort hann telji að það séu einhver takmörk fyrir því hversu langt ríkið undir merkjum Íslandspósts getur gengið í útvíkkunarstarfsemi sinni og sókn inn á markaði sem einkaaðilar hafa fram til þessa sinnt. Telur hann að það styrki rekstrargrundvöll einkarekinna flutningsfyrirtækja, sem nú um stundir þurfa að berjast í rekstrarumhverfi (Forseti hringir.) sem einkennist af hárri verðbólgu, háum vöxtum, lækkandi gengi krónu, hærra eldsneytisverði, að fá í ofanálag í andlitið samkeppni frá ríkinu af öllum aðilum?

[11:11]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Virðulegi forseti. Það er ánægjulegt að fá þessa fyrirspurn um Íslandspóst frá hægri hluta salarins, hin fyrri var frá vinstri hlutanum ef við förum út í samlíkingu við franska þingið, en svona er þetta. Ólíkt hafast menn að, eins og hv. þingmaður sagði er fyrirspurnin um Íslandspóst á talsvert öðrum forsendum en frá hv. þm. Jóni Bjarnasyni áðan.

Það er rétt sem kom fram í máli hv. þingmanns að stjórn Íslandspósts ákvað fyrir nokkuð mörgum árum, ég man ekki nákvæmlega hvenær það var en alla vega á síðasta kjörtímabili Alþingis, að útvíkka og breyta svolítið starfsemi Íslandspósts í takt við tímann. Eins og við ræddum um áðan hefur hinn hefðbundni útburður á bréfum minnkað og þá þarf fyrirtækið sem slíkt að bregðast við en fyrirtækið var auðvitað líka alltaf að flytja böggla og pakka. Það er því ekki rétt sem kom fram í Fréttablaðinu — það vill nú stundum verða þannig að fyrirsagnir eru svolítið öðruvísi en innihald í greinunum — að ríkið undirbúi samkeppni í flutningum. Pósturinn hefur verið töluvert lengi í því og verið með frábæra þjónustu hvað það varðar. Pakkar og bréf sem koma inn fyrir klukkan fjögur á daginn eru yfirleitt komin á leiðarenda daginn eftir í flestöllum landshlutum. Það er ekki rétt sem komið hefur fram í fjölmiðlum og annars staðar að pósturinn sé að byggja pósthús sem séu ekkert annað en flutningamiðstöðvar. Svo er ekki, þetta eru nútímaleg hús sem koma í staðinn fyrir gömul úrelt hús sem þarfnast mikils viðhalds og eru kannski þannig að

ganga þarf upp tröppur og inn um einfaldar dyr með pakka og vörur. Pósturinn er eingöngu að byggja nútímaleg hús, 10 pósthús. (Forseti hringir.) Það er ekki rétt, virðulegi forseti, að það sé eingöngu gert til að efla flutningastarfsemi í samkeppni við einkaaðila.

[11:14]

Sigurður Kári Kristjánsson (S):

Frú forseti. Það segir reyndar og er haft eftir Ingimundi Sigurpálssyni, forstjóra Íslandspósts, á forsíðu Fréttablaðsins í gær að það sé rétt að verið sé að útvíkka starfsemi fyrirtækisins verulega og uppbygging pósthúsanna sé til að auka samkeppnishæfni þess við einkaaðila á flutningamarkaði. Ég get ekki skilið það betur en svo að það sé hárrétt að Íslandspóstur sé í skjóli ríkisins að undirbúa samkeppni í flutningum. Þetta er þróun sem er mér engan veginn að skapi, ég tala ekki um í því ástandi sem nú ríkir í rekstrarumhverfi þessara fyrirtækja. Ef eitthvað er í takt við tímann, úr því að hæstv. ráðherra nefndi það, þá er það a.m.k. ekki að ríkið hefji á árinu 2008 grímulausa samkeppni við einkaaðila sem starfa á mörkuðum (Forseti hringir.) sem þeir hafa fram til þessa getað sinnt skuldlaust og ágætlega.

[11:15]

Samgönguráðherra (Kristján L. Möller) (Sf):

Hæstv. forseti. Það er ekki svo að árið 2008 sé samkeppni að hefjast. Eins og ég gat um áðan hefur pósturinn þjónað með bæði bréf og bögglasendingar alla sína tíð og hefur gert það vel þó að verið sé að breyta því núna með nútímalegum pósthúsum þar sem hægt er að taka vörur inn á hefðbundinn hátt eins og gerist hjá öðrum flutningsaðilum.

Ég held að það sé af því góða að meiri samkeppni sé í flutningastarfsemi á landinu. Þegar maður skoðar flutningsgjöld o.fl. hjá þeim flutningafyrirtækjum sem stærst eru sér maður t.d. að gjaldskrár eru mjög líkar. Ég hef ekki skoðað það gagnvart Íslandspósti en ég held að þetta sé ágætlega gert og sé í lagi. Það er rangt sem kemur fram í fjölmiðlum að Íslandspóstur noti skattfé almennings til að byggja upp eða niðurgreiða flutningastarfsemi. Svo er örugglega ekki, virðulegi forseti.

Frestun á fundum Alþingis, ein umr.

Stjtill., 665. mál. — Þskj. 1345.

[11:16]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

Virðulegi forseti. Ég mæli fyrir tillögu til þingsályktunar um samþykki til frestunar á fundum Alþingis skv. 1. mgr. 23. gr. stjórnarskrárinnar.

Tillagan er svohljóðandi:

„Alþingi ályktar að veita samþykki til þess að fundum þingsins verði frestað frá 12. september 2008 eða síðar, ef nauðsyn krefur, til septemberloka.“

Tillagan skýrir sig sjálf.

[11:17]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Eitt af því sem leiðir af því að samþykkja frestunartillögu er að ríkisstjórnin fær heimild til að beita bráðabirgðalagavaldi. Ég vil því, í ljósi þess að á síðasta sumri beitti ríkisstjórnin því úrræði fremur að setja bráðabirgðalög en að kalla þing saman, inna hæstv. forsætisráðherra eftir því — sem er sá, ef ég skil rétt, sem kveður þingið saman við slíkar aðstæður — hvort það sé stefna ríkisstjórnarinnar, ef eitthvert það tilvik kemur upp á þar til þing kemur næst saman, að velja þá frekar útgáfu bráðabirgðalaga en að kveðja þingið saman.

Ég vil segja, virðulegi forseti, og leggja á það áherslu — ég veit að hæstv. forsætisráðherra var hér á þingi 1991 þegar breyting var gerð á stjórnarskránni og m.a. á ákvæðum um bráðabirgðalagaheimild einstakra ráðherra — að ríkisstjórnin haldi sig innan þess ramma sem stjórnmálaflokkarnir komu sér þá saman um að gilda ætti um útgáfu bráðabirgðalaga. Mér finnst einsýnt að ríkisstjórnin hafi farið út fyrir þann ramma árið 2003, árið 2007 og aftur árið 2008. Mér finnst vera í gangi þróun í þá veru að einstakir ráðherrar freistist til að leysa mál sem þeir telja nauðsynlegt að bregðast við með breytingu á lögum á þann hátt að þeir sjálfir setji lögin en ekki Alþingi.

Ég held að við verðum að sameinast um þá niðurstöðu sem varð 1991 að hafa það á hinn veginn að menn leggi sig fram um að leggja málin fyrir þingið og ætli því að setja lögin.

[11:19]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Hv. þingmaður fitjar hér upp á gamalkunnu umræðuefni. Það er vissulega rétt að 1991 var stjórnarskránni breytt, m.a. með það fyrir augum að tryggja að bráðabirgðalög yrðu ekki gefin út jafnoft og tíðkast hafði á árunum áður. Það hefur gengið eftir. Bráðabirgðalög eru nú mjög sjaldgæf og eru aðeins gefin út ef brýna nauðsyn ber til, eins og segir í stjórnarskránni.

Þessi ríkisstjórn getur ekki frekar en aðrar gefið frá sér heimildir í stjórnarskránni og samkvæmt henni hefur ríkisstjórnin bráðabirgðalöggjafarvaldið þegar Alþingi situr ekki. Fer að vísu eins sparlega með það og unnt er og mun gera það áfram. Það er skoðun mín, eins og væntanlega flestra í þessum sal, að Alþingi eigi helst af öllu að setja lögin en ekki bráðabirgðalöggjafinn en þó geti einstaka sinnum við sérstakar aðstæður reynst nauðsynlegt að grípa til þeirra heimilda sem stjórnarskráin veitir ríkisstjórninni hvað þetta atriði varðar.

Að því er varðar aðstöðuna eins og hún er núna er ljóst að þingið mun koma saman eftir rúmar tvær vikur, þá hefst nýtt reglulegt þing. Ég get ekkert fullyrt um það frekar en aðrir hvað gerist í millitíðinni. Engin áform eru um að gefa út bráðabirgðalög í millitíðinni en ég get heldur ekki fullyrt með 100% öryggi að þær aðstæður skapist ekki að slíks gæti gerst þörf. Þetta er svarið og ég held að þetta hafi allt komið fram áður hér úr þessum ræðustóli.

[11:21]

Árni Þór Sigurðsson (Vg):

Frú forseti. Hv. þm. Kristinn H. Gunnarsson vekur máls

á mikilvægu efni, sem er heimild til útgáfu bráðabirgðalaga. Hæstv. forsætisráðherra svarar því með sama hætti og hann hefur áður gert þegar þessi mál hefur borið á góma, nefnilega á þann veg að ríkisstjórnin geti ekki ekki gefið frá sér bráðabirgðalagaheimildina enda sé hún ákveðin í stjórnarskrá og slíkar aðstæður geti komið upp í samfélaginu að nauðsynlegt geti reynst að gefa út bráðabirgðalög enda beri brýna nauðsyn til eins og sagt er.

Um þetta er út af fyrir sig og þarf ekki að vera ágreiningur en ég held þó að menn geti mjög oft greint á um það hver skilgreiningin er á þessari brýnu nauðsyn, hvort það þurfi að vera hálfgert þjóðargrand sem blasir við og að ríkisstjórnin þurfi þess vegna að grípa til þessa ráðs eða hvort mönnum sé heldur laus höndin, ef svo má segja, við að nota bráðabirgðalagaákvæðið.

Staðreyndin er sú að í dag er mjög auðvelt að kveðja Alþingi saman. Við erum í nýjum aðstæðum. Þingið hefur verið að störfum í septembermánuði og ekki er nema rétt rúmur hálfur mánuður þar til reglulegt þing kemur saman á nýjan leik. Ekki ættu að vera nein vandkvæði á að kveðja þingið saman til fundar ef einhverjar slíkar aðstæður koma upp nema um hreint neyðarástand sé að ræða.

Við höfum rætt í morgun um málefni sem brennur á mörgum í samfélaginu og það er staðan í kjaradeilu ljósmæðra og ríkisins. Þær fréttir bárust okkur í gærkvöldi eða í morgun að fjármálaráðherra hefði ákveðið að stefna ljósmæðrum fyrir það sem hann kallar ólögmætar uppsagnir. Það er framlag hans og innlegg inn í þessa kjaradeilu sem var líka rædd hér fyrir nokkrum dögum og þá stóð upp úr hverjum manni sem tók til máls, jafnt úr stjórnarandstöðuflokkum sem stjórnarflokkum, að staðan væri grafalvarleg og að samúð allra væri með ljósmæðrum í þessari deilu — að brýnt væri að rétta hlut þessarar stéttar og þegar verið væri að tala um að vinna bug á kynbundnum launamun væri ekki síst mikilvægt að taka á málefnum stéttar eins og ljósmæðra sem er alfarið kvennastétt.

Hæstv. utanríkisráðherra sagði það hér í svari í morgun að ekki væri allt fengið með því að setja viðbótarfjármagn inn í kjarasamninga því að ekki væri víst að það mundi skila sér til kvennastétta eða kvenna í viðkomandi stétt. Nú vill svo til að þau rök eiga ekki við í þeirri kjaradeilu sem nú stendur yfir við ljósmæður, sem eru að fullu kvennastétt. Ég fæ því ekki betur séð en að hægt sé að vinna á þeim kynbundna launamun sem ríkir m.a. með því að taka til hendinni og semja við ljósmæður.

Ég tek þetta mál hér upp í tengslum við umræðuna um hugsanlega notkun bráðabirgðalagavaldsins. Þegar fjármálaráðherra hefur tekið ákvörðun um að fara með þetta mál fyrir dómstóla er stutt í að menn velti því fyrir sér hvort ríkisstjórnin muni hugsanlega grípa til lagasetningar í þessari kjaradeilu.

Nú, þegar þessi tillaga er til umfjöllunar, um heimild til að fresta fundum Alþingis, og að Alþingi komi þá saman aftur 1. október, er þetta áleitin spurning. Ég vil af því tilefni inna hæstv. forsætisráðherra eftir því — hann sagði reyndar í svari sínu áðan við máli hv. þm. Kristins H. Gunnarssonar að ríkisstjórnin hefði engin áform á prjónunum um að beita bráðabirgðalagavopninu eða valdinu en hann vildi ekki útiloka að slíkar aðstæður gætu komið upp. Ég vil því inna hæstv. forsætisráðherra eftir því hvort það hafi verið til umræðu og hvort það komi yfirleitt til álita af hans hálfu að beita bráðabirgðalagavaldinu í kjaradeilunni við ljósmæður á þeim tíma sem líður þar til þing kemur saman á nýjan leik. Eða mundi hann frekar beita sér fyrir því að þingið yrði einfaldlega kallað saman ef slíkar aðstæður koma upp að með einhverjum hætti þurfi að hlutast til um þessa kjaradeilu — við vonum svo sannarlega að ekki þurfi að koma til þess.

Fjármálaráðherra starfar ekki einn — hann er ekki eyland — heldur á ábyrgð ríkisstjórnarflokkanna beggja, þar með talið Samfylkingarinnar. Þó að samningsumboðið sé ekki hjá hæstv. utanríkisráðherra, eins og hún tók fram hér í morgun, er gjörningur ráðherrans að sjálfsögðu á ábyrgð beggja stjórnarflokka, hlýtur ávallt að vera svo því að enginn ráðherra getur starfað ef hann hefur ekki stuðning og traust þingmeirihlutans — (**Gripið fram í:** … málssóknin líka …) og málssóknin líka. Málssóknin er að sjálfsögðu á ábyrgð beggja stjórnarflokkanna og menn geta ekki vikið sér undan þeirri ábyrgð þó að samningsumboðið sé hjá fjármálaráðherra.

Ég vil því inna hæstv. forsætisráðherra eftir því hvort til álita komi að hans dómi að beita bráðabirgðalagavopninu til að höggva á hnútinn í kjaradeilu ríkisins og ljósmæðra. Ég tel mjög mikilvægt, ef við ætlum að samþykkja hér að fresta fundum Alþingis, að svar fáist við þeirri spurningu.

[11:27]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S) *(andsvar)***:**

Virðulegi forseti. Gáum aðeins að því hvaða mál er hér til umræðu, til einnar umræðu. Það er tillaga um frestun funda Alþingis. Þá tillögu flyt ég í samræmi við skýr ákvæði reglna þingsins, þingskapanna. Við höfum komið okkur saman um það og það er í nýju þingskapalögunum að þingið hittist hér í hálfan mánuð í byrjun september, ljúki síðan störfum og komi aftur til starfa 1. október. Það er ekkert annað sem felst í þessari tillögu. Það er óvenjulegt, verð ég að segja, að blanda inn í umræður um hana alls kyns málum sem eru í gangi í þjóðfélaginu. Það er hægt að ræða, og var gert í morgun, undir öðrum efnisliðum á dagskrá þingsins.

Ég vil hins vegar svara spurningu þingmannsins alveg skýrt. Ekki hefur komið til álita, hefur ekki verið rætt og engin áform um það, að beita bráðabirgðalagavaldinu í kjaradeilu ljósmæðra. Ég skal endurtaka þetta svar, svarið er: Nei, ekkert slíkt stendur til eða kemur til álita að mínum dómi.

Ég vil bæta því við, virðulegi forseti, að það er hlutverk samningsaðilanna að leysa þessa deilu. Ábyrgð þeirra er mikil, þeir geta ekki vikið sér undan henni og allra síst með því að skáka í skjóli bráðabirgðalagavalds ríkisstjórnarinnar. Þessi deila er á viðkvæmum punkti. Umræður á Alþingi hjálpa ekki til við að leysa þessa deilu frekar en aðrar kjaradeilur og ég höfða til samningsaðilanna sjálfra að leysa málið undir traustri og öruggri forustu sáttasemjara ríkisins.

[11:29]

Árni Þór Sigurðsson (Vg) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Hæstv. forsætisráðherra minnir okkur á það

hvaða tillaga er hér til umræðu. Við erum engu að síður að fikra okkur inn á nýja braut í starfsháttum Alþingis með því að koma saman í september og nú liggur fyrir umrædd tillaga um að fresta fundum Alþingis til október og það er rétt. Á undanförnum dögum hefur engu að síður verið rætt um og samþykkt lagafrumvarp til staðfestingar á bráðabirgðalögum. Þá er eðlilegt að menn spyrji sig að því, af því að þetta eru önnur bráðabirgðalögin, ef ég man rétt, í tíð þessarar ríkisstjórnar, hvernig menn ætli að beita þessu vopni og valdi, ekki síst á þeim tímum sem nú fara í hönd, þessar tvær vikur fram að þingsetningu. Ég tel því mjög eðlilegt að menn velti þessu fyrir sér jafnvel þó að hér sé til umræðu tillaga um að fresta fundum Alþingis því að við erum að tala um það hvað verður hugsanlega gert á þeim tíma sem tillagan tekur til.

Hitt vil ég svo segja að ég fagna afdráttarlausri yfirlýsingu hæstv. forsætisráðherra um að ekki hafi verið til umræðu og ekki standi til af hans hálfu, eftir því sem er hans mat, að beita bráðabirgðalagavaldinu í kjaradeilu ljósmæðra Hann segir líka að deilan sé á viðkvæmum punkti og að umræður á Alþingi séu ekki til þess fallnar að leysa hana. Það kann vel að vera. En það er alveg ljóst að málshöfðun fjármálaráðherra er ekki til þess fallin að auka mönnum bjartsýni eða að efla traust og trúnað á milli samningsaðila, það er algerlega ljóst. Ég hlýt að segja að það framlag hæstv. fjármálaráðherra til að vinna að lausn þessarar deilu er ekki til fyrirmyndar (Forseti hringir.) og vafalaust frekar til þess að hleypa meiri hörku i deiluna ef eitthvað er (Forseti hringir.) og við þurfum ekki á því að halda.

[11:32]

Kristinn H. Gunnarsson (Fl):

Virðulegi forseti. Ég vil þakka hæstv. forsætisráðherra fyrir svörin sem hann gaf við fyrirspurn minni áðan. Og ég vil segja að það er rétt hjá hæstv. ráðherra að ríkisstjórnin getur ekki gefið frá sér það bráðabirgðalagavald sem er í stjórnarskránni. Það er í stjórnarskránni í þeim tilgangi að það verði nýtt samkvæmt þeim skilningi eða reglum sem um það gilda og menn hafa komið sér saman um.

Það er líka rétt hjá hæstv. ráðherra að það hefur dregið mjög úr útgáfu bráðabirgðalaga frá því að stjórnarskránni var breytt árið 1991 og þar er mikill munur á, til bóta. Það var orðið algjörlega óþolandi hvernig ríkisstjórnin beitti þessu bráðabirgðalagavaldi á þann hátt að bíða með lagasetningu þar til þingið var komið heim og þá voru sett bráðabirgðalög með ýmsum umdeildum ákvæðum sem ríkisstjórnin mat eflaust á þeim tíma að yrði erfitt að fara með í gegnum þingið. En eftir að búið var að setja bráðabirgðalög var auðvitað björninn unninn og þingið gat ekki spyrnt því út aftur þegar málið kom fyrir þingið. Það er því kjarninn í málinu að lögin séu gefin út á réttum vettvangi sem þarf að vera fyrir hendi.

Ég held hins vegar og minni á þann skilning sem stjórnmálaflokkarnir komu sér saman um árið 1991 en hann var þannig skýrður í framsöguræðu Margrétar Frímannsdóttur sem var framsögumaður málsins í neðri deild Alþingis á þeim tíma og segir í þeirri ræðu, með leyfi forseta:

„En það er skilningur allra sem að þessu máli hafa staðið að til þess komi ekki nema í sérstökum neyðartilvikum,“ þ.e. að til þess að setja bráðabirgðalög komi ekki til nema með sérstökum neyðartilvikum, „heldur verði tekinn upp sá nýi siður að verði þörf á skjótri löggjöf utan venjulegs starfstíma Alþingis, t.d. yfir sumartímann, þá verði Alþingi kallað saman til aukafunda til þess að afgreiða hana með eðlilegum hætti.“

Þetta er sá skilningur sem stjórnmálaflokkarnir allir komu sér saman um árið 1991 á ákvæði stjórnarskrárinnar um heimild til útgáfu bráðabirgðalaga. Og ég fer fram á það við ríkisstjórnina að hún haldi sig við þennan skilning. Ég fer ekki fram á það að hún gefi út yfirlýsingu um að hún muni aldrei gefa út bráðabirgðalög. Ég fer fram á það að ríkisstjórnin haldi sig við þann skilning sem menn komu sér saman um árið 1991. Og það hefur ekki verið gert á síðustu árum, því miður. Það var ekki gert árið 2003. Það var ekki gert árið 2007 og það var ekki gert árið 2008. Hér er að verða til þróun þar sem einstakir ráðherrar fara að taka minni háttar mál, svona horft á landsvísu, og leysa úr þeim með bráðabirgðalöggjöf.

Ég tel t.d. að málefni Stofnfisks á sínum tíma hafi verið minni háttar mál. Ég geri ekki lítið úr því að það þurfti að bregðast við í því máli. En það var ekki tilefni til að beita bráðabirgðalagavaldinu. Og sama var í fyrra.

Þetta er kjarninn í málflutningi mínum í þessu máli og um útgáfu bráðabirgðalaganna sem hefur farið fram í þingsölum á síðustu dögum. Ég fer fram á það að ríkisstjórnin og hæstv. forsætisráðherra beiti sér fyrir því að ráðherrarnir haldi sig innan þess ramma sem settur var einróma af öllum stjórnmálaflokkum á Alþingi árið 1991.

Ráðherrann hefur gefið út þá yfirlýsingu að ekki standi til að gefa út bráðabirgðalög á þeim stutta tíma fram til 1. október þegar þing kemur saman á nýjan leik og sérstaklega tilgreint kjaradeilu ljósmæðra. Ég tel það mikilvægt að þessi yfirlýsing var gefin því hún eyðir þeim grunsemdum að til hafi staðið að leysa þá deilu með löggjöf.

Og í trausti þess, af því ég vil frekar líta til ráðherranna með trausti en vantrausti, í trausti þess að þeir vinni í samræmi við yfirlýsingar forsætisráðherra ætla ég að styðja það að þessi þingfrestun fari fram. Ég vænti þess að hv. ríkisstjórn rísi undir því trausti.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Viðlagatrygging Íslands, 3. umr.

Stjfrv., 651. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 1353.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Nálgunarbann, 3. umr.

Stjfrv., 294. mál (heildarlög). — Þskj. 1354, brtt. 1048.

[11:37]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg):

Hæstv. forseti. Hér kemur til lokaumræðu frumvarp til laga um nálgunarbann. Ástæða þess að ég kveð mér hljóðs er sú breytingartillaga sem ég hef lagt fram við málið. Við í minni hluta allsherjarnefndar, þ.e. ég og hv. þm. Alma Lísa Jóhannsdóttir, sem starfað hefur fyrir Atla Gíslason á þessu „halaþingi“ í nefndinni en hún leggur fram sérálit um málið, við ræddum það hér í gær hversu víðtæk breytingartillaga okkar væri. Því eins og kunnugt er þá höfum við lagt á það áherslu að lögregla fái heimild til að beita nálgunarbanni en vegna þeirra upplýsinga sem komu mjög seint fram í nefndarumfjölluninni og vegna þeirra breytinga sem meiri hlutinn var tilbúinn til gera á ákvæðum frumvarpsins um nálgunarbann þá höfum við í minni hlutanum ákveðið að styðja breytingartillögu meiri hlutans eins og kom í ljós í atkvæðagreiðslu í gærkvöldi.

Nú stendur það eftir að breytingartillaga okkar sem varðar aðra þætti málsins, þ.e. hina austurrísku leið, hefur verið prentuð upp og er nú rétt og ég ætla að fara yfir þær breytingar sem við gerðum á henni. Önnur uppprentun, þ.e. því sem breytt var er að út var tekin alveg 1. mgr. 2. töluliðar vegna þess að þar voru leifar af breytingartillögu sem varðaði nálgunarbannsákvæðið og komu ekki austurrísku leiðinni við. Við gerðum einnig aðra breytingu, við tókum út úr 1. tölulið orðið rökstutt, þ.e. að lögregla þurfi að hafa rökstudda ástæðu til þess að beita því valdi sem við viljum að hún fái til að reka ofbeldismann burt af heimili og banni honum heimsóknir á það tímabundið. Að „rökstutt“ fari út úr þeirri setningu til samræmis við það sem breytt hefur verið nú í fyrri hluta 1. gr., samkvæmt tillögu meiri hlutans og allsherjarnefndar, þar sem orðið rökstutt var tekið út úr þeirri setningu.

Nú stendur sem sagt það eftir við þessa atkvæðagreiðslu sem fram fer hér á eftir, hæstv. forseti, að greiða atkvæði um austurrísku leiðina. Það er tillaga okkar Vinstri hreyfingarinnar – grænsframboðs og við leggjum á það mjög mikla áherslu að þessi tillaga verði samþykkt vegna þess að við teljum að við séum komin til botns í umræðu um hana. Við vitum að málið hefur verið tekið til skoðunar á vettvangi dómsmálaráðuneytisins. Það kom ekkert út úr þeirri skoðun. Hæstv. dómsmálaráðherra hvatti hins vegar Alþingi í þingræðu í október í haust til þess að þetta yrði skoðað í nefndinni. Nefndin skertist við og gerði það ekki þannig að eftir situr valdið hjá okkur alþingismönnum. Við getum leitt austurrísku leiðina til varnar þeim sem þurfa að þola heimilisofbeldi í lög hér á eftir og ég hvet þingmenn til þess að gera það.

[11:40]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Mér finnst margt mæla með upptöku austurrísku leiðarinnar í þessum málaflokki eins og margir hér í salnum vita. En ég er hins vegar á því að við þurfum að undirbúa það talsvert betur. Við erum ekki komin til botns í þessu máli í þeim álitamálum sem lúta að austurrísku leiðinni. Þessi hugmynd, austurríska leiðin, hefur t.d. ekki farið til umsagnar á þessu þingi. Ég tel því að við þurfum að vinna þetta aðeins betur og með því að segja það þá er ég ekkert að útiloka að þetta skref verði einhvern tímann tekið. En við þurfum að vanda lagasetninguna. Við þurfum að mæta þeirri gagnrýni sem er uppi varðandi þá leið og þess vegna tel ég þetta skref sem meiri hluti allsherjarnefndar er tilbúinn að taka í nefndaráliti sínu um að það verði sérstaklega könnuð reynslan á fyrirkomulaginu á hinum Norðurlöndunum. Það hefur ekki verið gert og það kom skýrt fram í meðförum nefndarinnar.

Framsögumaður vinstri grænna sagði í umræðunni í gær að við hefðum mjög lítil gögn um þessi mál og það er bara staðreyndin sem við stöndum frammi fyrir þegar við ætlum loksins að taka skrefið. Þá skiptir miklu máli að það sé búið að komast fyrir allan leka hvað þetta varðar.

Í nefndaráliti meiri hlutans segjum við að dómsmálaráðuneytinu beri sérstaklega að kanna reynsluna á Norðurlöndunum. Í öðru lagi að athuga hvernig úrræðin falli að íslensku réttarfari og síðan að leggja afrakstur þeirrar vinnu fyrir nefndina aftur. Þannig að við erum að taka skref fram á við varðandi austurrísku leiðina. Við erum ekki að loka neinu og ég ítreka það enn og aftur eins og ég gerði í umræðunni í gær en á þessum tímapunkti erum við einfaldlega ekki tilbúin að taka þetta skref. Það eina sem við höfum í rauninni fyrir framan okkur er þingmannamál hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur og með fullri virðingu fyrir því máli og því orðalagi sem þar er þá þarf að vinna það betur.

[11:42]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Hæstv. dómsmálaráðherra hvatti allsherjarnefnd Alþingis til að skoða þetta mál í þingræðu 10. október fyrir tæpu ári síðan. Hvers vegna hafa málin ekki verið skoðuð í nefndinni? Það er liðið tæpt ár og hv. þingmaður er varaformaður nefndarinnar. Ef honum hefur verið eitthvað í mun að innleiða þessa austurrísku leið þá gat hann þó gert þó ekki væri annað en það að safna saman öllum þeim umsögnum sem nefndinni bárust á síðasta kjörtímabili, veturinn 2006–2007, og kynna þau gögn fyrir nefndarmönnum.

Sannleikurinn er sá að í allsherjarnefnd og í fórum Alþingis höfum við aðgang að fjölmörgum gögnum um austurrísku leiðina. Við vitum að reynslan af henni eru mjög góð. Þess vegna hefur hún verið tekin upp í Svíþjóð. Þess vegna hefur hún verið tekin upp í Noregi. Þess vegna hefur hún verið tekin upp í Danmörku og þess vegna hefur Evrópuráðið hvatt aðildarríki sín til að taka hana upp. Okkur er ekkert að vanbúnaði, hæstv. forseti. Það er fyrirsláttur í hv. þingmanni að hann þurfi að skoða málið betur.

[11:44]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(andsvar)***:**

Frú forseti. Það sem við vorum að gera í nefndinni var fyrst og fremst að skoða hugsanlegar breytingar á lögum um nálgunarbann. Eins og hv. þingmaður veit sjálf þá eru þetta tvenns konar mismunandi úrræði, nálgunarbann annars vegar og austurríska leiðin hins vegar. Ég er einmitt að

taka undir það sem hv. þingmaður segir að við hefðum átt að gera, að kalla eftir gögnum. Við erum að gera það í meirihlutaáliti allsherjarnefndar. Við erum að kalla eftir þessum gögnum. Þau eru ekki fyrir hendi. Þannig að það er rangt að telja þingmönnum trú um að við höfum allar staðreyndir á hreinu.

Við vitum ekkert nákvæmlega hvernig reynslan hefur verið á hinum Norðurlöndunum. Við höfum ekkert farið í gegnum þessa umræðu. Hv. þingmaður veit það. Það getur vel verið að hv. þingmaður sé sannfærður í sinni sök að þetta hafi allt gengið vel. En við höfum þær staðreyndir ekki fyrir framan okkur. Við erum að kalla eftir þeim. Við erum að taka skref fram á við. Og þegar kemur að svona lagasetningu þá þarf að vanda hana.

Ég man þegar hv. þingmaður var með frumvarp sem laut að því að banna kaup fyrir kynlífsþjónustu. Þar var t.d. orðalag ekkert tækt til lagasetningar. Það þurfti að laga það heilmikið.

Þegar kemur að refsiheimildum þá þarf skýrleikinn að vera hafinn yfir allan vafa. Það veit hv. þingmaður. Þó að ég hafi ágætt þingmannamál hv. þm. Kolbrúnar Halldórsdóttur fyrir framan mig þá geri ég kröfu um meira. Ég geri kröfu um frekari gögn, hugsanlega betra orðalag. Það getur vel verið að álit hv. þingmanns sé algjörlega fullkomið en ég veit það ekki á þessum tímapunkti.

En að því sögðu þá tek ég alveg undir þá hugmyndafræði sem er á bak við austurrísku leiðina. Ég hef ítrekað gert það og mun gera það áfram. Mér finnst margt mæla með því að við tökum upp þá leið. En ef við ætlum að vera ábyrgir stjórnmálamenn þá getum við einfaldlega ekki gert það í dag.

[11:46]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(andsvar)***:**

Hæstv. forseti. Ég skil vel tilfinningar hv. þingmanns yfir því að hann skuli vera í þeirri stöðu sem hann er í núna. Hann vill í hjarta sínu fylgja austurrísku leiðinni, veit upp á sig sökina, hann hefur ekki fylgt því eftir í nefndinni allan sl. vetur að málið verði unnið það vel að orðalagið væri tilbúið, að hin lagatæknilega hlið málsins sé að hans mati orðin svo góð að hægt sé að færa austurrísku leiðina í lög.

Gott og vel. Þá væri hægt að gera eitt. Það væri hægt að krefjast þess að allsherjarnefnd gæfi yfirlýsingu um að hún ætlaði sér að leggja það fyrir Alþingi Íslendinga að austurríska leiðin verði leidd í lög. Allsherjarnefnd er ekki að gera það. Hvað er allsherjarnefnd að gera? Vísa málinu til hæstv. dómsmálaráðherra, sem er búinn að vísa málinu frá sér, hann er búinn að vísa því til nefndarinnar. Hann er búinn að segja: Alþingi setur lög. Refsiréttarnefnd gerir einhverja tillögu um þetta frumvarp, það kemur í þeim búningi til nefndarinnar og hæstv. dómsmálaráðherra bað nefndina í október sl. að fara vel yfir málin. Nefndin gerði það ekki og það er m.a. á ábyrgð hv. varaformanns nefndarinnar, hv. þm. Ágústs Ólafs Ágústssonar, sem er varaformaður Samfylkingarinnar og ég skil vel að hann engist. En það er ekki mér að kenna.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Þjóðskjalasafn Íslands, 3. umr.

Stjfrv., 544. mál (rafræn gagna- og skjalasöfn o.fl.). — Þskj. 1355.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Vopnalög, 3. umr.

Frv. allshn., 660. mál (námskeiðs- og prófagjöld). — Þskj. 1324.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Lyfjalög, 3. umr.

Frv. heilbrn., 662. mál (gildistaka greinar um smásölu). — Þskj. 1326.

Enginn tók til máls.

Umræðu (atkvæðagreiðslu) frestað.

Frestun á fundum Alþingis, frh. einnar umr.

Stjtill., 665. mál. — Þskj. 1345.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:51]

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Till. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS, ÞBack, ÖJ.

22 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GAK, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Tillagan afgreidd sem ályktun Alþingis (þskj. 1357).

Viðlagatrygging Íslands, frh. 3. umr.

Stjfrv., 651. mál (staðfesting bráðabirgðalaga). — Þskj. 1353.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [11:53]

Frv. samþ. með 39:1 atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS, ÞBack, ÖJ.

nei: KHG.

23 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, KolH, KÞJ, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[11:52]

Kristinn H. Gunnarsson:

Virðulegi forseti. Fram hefur komið í umfjöllun málsins að nægur tími var fyrir ríkisstjórnina til að kveðja saman Alþingi frá því að hún taldi nauðsynlegt að setja ný lög. Það hefur líka komið fram að óverulegar breytingar voru gerðar á löggjöfinni um Viðlagatryggingu Íslands sem höfðu engin áhrif á tjón þeirra sem urðu fyrir mestu tjóni og aðeins óveruleg áhrif á tjón þeirra sem urðu fyrir litlu tjóni á innbúi. Í þriðja lagi hefur þróunin síðan lögin voru sett verið þannig að laun hafa hækkað meira en byggingarvísitala þannig að menn eru betur í stakk búnir til að bera þá sjálfsábyrgð nú sem var ákveðin á sínum tíma.

Öll þessi atriði leiða til þeirrar niðurstöðu að ekki er fyrir hendi sú brýna nauðsyn sem getur réttlætt það að ríkisstjórnin setji bráðabirgðalög. Þess vegna greiði ég atkvæði (Forseti hringir.) gegn þessum lögum. Það hefði átt að kalla Alþingi saman til þess að leggja frumvarp fyrir það.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1358).

Nálgunarbann, frh. 3. umr.

Stjfrv., 294. mál (heildarlög). — Þskj. 1354, brtt. 1048.

ATKVÆÐAGREIÐSLA.

[11:54]

Kolbrún Halldórsdóttir (Vg) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Hér kemur nú til lokaafgreiðslu frumvarp til laga um nálgunarbann. Í þeirri atkvæðagreiðslu verða greidd atkvæði um tillögu okkar þingmanna Vinstri grænna um að farin verði hin svokallaða austurríska leið.

Ég verð að segja, hæstv. forseti, að það er önugt að maður skuli þurfa að berjast árum saman fyrir jafnsjálfsögðum réttarbótum og hér um ræðir. Við erum að tala um það að við sem setjum lög í landinu og leiðréttum það misrétti sem þolendum heimilisofbeldis er gert að búa við. Við erum að leggja það til að lögregla fái heimild til að fjarlægja ofbeldismann af heimili sínu tímabundið á meðan unnið er í málum hans og fjölskyldu hans í stað þess, eins og nú er, að lögregla hafi það eina úrræði að fjarlægja konuna og börnin og koma þeim í athvarf.

Ég spyr, hæstv. forseti: Hvaða skilaboð erum við að senda þessum börnum eða út í umhverfið með því að hafa lagafyrirkomulagið með þessum hætti? Nú er tækifæri til að gera breytingar og ég hvet þingmenn til þess að gera (Forseti hringir.) þær nauðsynlegu breytingar núna.

[11:55]

Birgir Ármannsson (S) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Hæstv. forseti. Við erum hér að ganga til lokaafgreiðslu frumvarps til laga um nálgunarbann. Í frumvarpinu með þeim breytingum sem allsherjarnefnd lagði til og eru komnar inn í málið, voru samþykktar hér við 2. umr., felast ýmis framfaraskref til þess að gera þetta úrræði virkara og betra. Það var víðtæk samstaða í allsherjarnefnd um þessar tilteknu breytingar. Þær lúta að því að það verði auðveldara að beita þessu úrræði, nálgunarbanni, til þess að vernda þá sem á því þurfa að halda.

Þær breytingartillögur sem hv. þingmenn Vinstri grænna eru að leggja til varða í eðli sínu annað mál, austurrísku leiðina, brottvísun af heimili, sem tengist tilteknum málum sem geta haft samsvörun við nálgunarbannsmálin en engu að síður er þarna um tvö aðskilin úrræði að ræða og eins og við höfum nefnt í nefndaráliti okkar (Forseti hringir.) er hér um að ræða mál sem er skemur á veg komið í vinnu. Við höfnum því ekki en við teljum ekki að á þessari stundu getum við samþykkt þetta með þeim hætti sem Vinstri grænir leggja til.

[11:57]

Ágúst Ólafur Ágústsson (Sf) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Frú forseti. Við erum að bæta lögin um nálgunarbann til muna með þeim breytingartillögum sem meiri hlutinn leggur hér fram.

Varðandi austurrísku leiðina tek ég fram að ég get vel tekið undir að það er margt sem mælir með því að við tökum hana upp en við erum einfaldlega ekki tilbúin að taka það skref núna. Þetta mál hefur t.d. ekki farið til umsagnar á þessu þingi. Framsögumaður Vinstri grænna viðurkenndi í umræðunni í gær að lítið væri af gögnum um þetta mál.

Þegar kemur að lagasetningu, sérstaklega í þessum málaflokki, þurfum við að hafa allar staðreyndir á hreinu, við þurfum að hafa orðalagið skothelt, við höfum það því miður ekki. Við erum hins vegar í meiri hlutanum að kalla eftir að ráðuneytið fari í könnun á því hvernig reynslan hefur verið á hinum Norðurlöndunum, hvernig þetta úrræði muni aðlagast eða hvernig þetta úrræði muni falla að íslensku réttarfari og síðan á dómsmálaráðuneytið að leggja afrakstur þeirrar vinnu fyrir allsherjarnefndina. Við erum því ekki að loka málinu, við erum að taka skref fram á við hvað þetta varðar þannig að því miður getum við ekki stutt breytingartillögu Vinstri grænna því að hún hefur ekki fengið þá umfjöllun sem henni ber. Við þurfum að vanda lagasetninguna, við þurfum að sýna lögunum ákveðna virðingu, við þurfum að sýna breytingartillögum ákveðna virðingu. (Forseti hringir.) Þessi vinna er bara einfaldlega eftir, hv. þingmenn.

[11:58]

Samúel Örn Erlingsson (F) *(um atkvæðagreiðslu)***:**

Virðulegi forseti. Ég vil vekja athygli á því að í nefndaráliti meiri hlutans felast tvær orðsendingar. Önnur er til dómsmálaráðuneytis, að skoðuð sé reynsla af hinni austurrísku leið og hin er sú að skoðuð sé reynsla af því að vald til þess að leggja á nálgunarbann færist til lögreglu.

Ég stóð að þessu áliti meiri hlutans í nefndinni með fyr-

irvara. Fyrirvarinn var sá að ég hefði talið rétt að þetta vald færi til lögreglu, þannig kæmist það hraðar á og með skilvirkari hætti og að það færi beint til dómstóla þar á eftir og í því fælist andmælaréttur þess sem væri meintur brotamaður í þessu máli.

Ég vil þess vegna ítreka það að í þessu felast tvær orðsendingar og ég vil ítreka það að ástæða er til að leggja áherslu á að þessi skoðun fari fram hratt og örugglega í dómsmálaráðuneytinu, (Forseti hringir.) ekki bara á austurrísku leiðinni heldur líka á því að færa þetta vald til lögreglu (Forseti hringir.) svo að meintir brotamenn geti ekki viljandi haft lögin að engu með því að tefja málið með því að mæta ekki og fara í felur.

Brtt. 1048 felld með 35:7 atkv. og sögðu

já: ÁI, ÁÞS, JBjarn, KJak, KolH, ÞBack, ÖJ.

nei: ArnbS, ÁÓÁ, ÁKÓ, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JónG, JM, KVM, KaJúl, KÓ, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS.

21 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddur.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:00]

Kolbrún Halldórsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég vil lýsa vonbrigðum mínum með þessa rauðu töflu sem ég horfi á hér. Ég hefði viljað óska — og ég gerði það áðan — að allsherjarnefnd lýsti því yfir að hún væri viljug og fús til þess að leiða í lög austurrísku leiðina. Slík viljayfirlýsing er ekki til staðar. Hvað gerir allsherjarnefndin? Hún vísar málinu til Björns Bjarnasonar, hæstv. dómsmálaráðherra, sem er búinn að vísa málinu frá sér, hann er búinn að vísa því aftur til þingnefndarinnar.

Það er sleifarlag í gangi í þessari þingnefnd, hæstv. forseti, að hún skuli ekki hafa nýtt allan veturinn til að skoða þá sjálfsögðu réttarbót sem hér er verið að leggja til til handa þeim sem þurfa að búa við heimilisofbeldi, ofbeldi inni á sínum eigin heimilum. (Gripið fram í.) Það er sleifarlag í nefndinni að hún skuli ekki hafa unnið málið í vetur, hún er búin að hafa allan veturinn til þess.

Guð láti gott á vita. Ég vona að það verði annað upp á teningnum næst þegar þetta mál verður tekið hér fyrir og ég skal sjá svo um að þess verði ekki langt að bíða. Þá treysti ég því að hv. þingmenn Samfylkingarinnar greiði atkvæði (Forseti hringir.) á annan hátt en þeir virðast gera núna. (Forseti hringir.) Ég segi já, hæstv. forseti.

Frv. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS, ÞBack, ÖJ.

22 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, ÁMöl, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

1 þm. gerði svofellda grein fyrir atkvæði sínu:

[12:02]

Ellert B. Schram:

Virðulegi forseti. Ég tel það afar mikilvægt við afgreiðslu þessa frumvarps að því sé rækilega til haga haldið að með breytingum þeim sem nú er verið að gera á þessari löggjöf er svigrúm til að úrskurða nálgunarbann rýmkað. Þá á ég við breytinguna við 1. gr. þar sem orðið „rökstudd“ er fellt niður og einvörðungu talað um ástæðu í stað rökstuddrar ástæðu.

Enn fremur í 3. gr. þar sem segir að horft skuli til hagsmuna þeirra sem njóta skulu verndar af nálgunarbanni með tilliti til þeirra takmarkana sem bannið leggur á athafnafrelsi þess sem því sætir.

Meginbreytingin er síðan sú að nú hefur verið sett inn í lögin ákvæði sem kveður á um að litið skuli til framferðis þess sem krafist er að sæti nálgunarbanni á fyrri stigum. Fortíðin og fyrra framferði skiptir auðvitað öllu máli þegar metið er tilefni til nálgunarbanns. Ég tel þetta mjög jákvæðar breytingar (Forseti hringir.) og segi já.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1359).

Þjóðskjalasafn Íslands, frh. 3. umr.

Stjfrv., 544. mál (rafræn gagna- og skjalasöfn o.fl.). — Þskj. 1355.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:04]

Frv. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS, ÞBack, ÖJ.

21 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddur.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1360).

Vopnalög, frh. 3. umr.

Frv. allshn., 660. mál (námskeiðs- og prófagjöld). — Þskj. 1324.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:04]

Frv. samþ. með 41 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS, ÞBack, ÖJ.

22 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, JBjarn, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddir.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1361).

Lyfjalög, frh. 3. umr.

Frv. heilbrn., 662. mál (gildistaka greinar um smásölu). — Þskj. 1326.

ATKVÆÐAGREIÐSLA. [12:05]

Frv. samþ. með 42 shlj. atkv. og sögðu

já: ArnbS, ÁÓÁ, ÁI, ÁKÓ, ÁÞS, ÁRJ, ÁMöl, BÁ, BjörkG, EKG, EBS, GHH, GSB, GAK, GÞÞ, GStein, GSv, HHj, HöskÞ, ISG, JBjarn, JónG, JM, KVM, KJak, KaJúl, KÓ, KolH, KHG, KÞJ, KLM, LB, MS, ÓN, PHB, REÁ, RR, SÖE, SKK, VS, ÞBack, ÖJ.

21 þm. (ALJ, ÁJ, ÁMM, BJJ, BjarnB, BjH, BjörgvS, BBj, EMS, GMJ, GuðbH, GÁ, HerdÞ, IllG, JóhS, SJS, SVÓ, StB, ÞKG, ÞSveinb, ÖS) fjarstaddur.

Frumvarpið afgreitt sem lög frá Alþingi (þskj. 1362).

Þingfrestun.

[12:05]

Forseti (Ásta R. Jóhannesdóttir):

Hv. alþingismenn. Þá er komið að lokum þessara septemberfunda Alþingis. Á þeim tveimur vikum sem fundirnir hafa staðið hafa níu frumvörp verið afgreidd sem lög. Sex þeirra voru frumvörp sem lögð höfðu verið fram á vetrareða vorþingi en samkomulag var um að skoða þau nánar og afgreiða nú í september. Fjögur ný frumvörp voru lögð fram á þessum tveimur vikum og þar af urðu þrjú þeirra að lögum.

Að mínu áliti hefur þetta nýmæli sem septemberfundirnir eru tekist vel til og bætir enn frekar vinnubrögðin hér á Alþingi. Septemberfundirnir urðu líka hvati fyrir þingnefndir til að koma saman í sumar og það oftar en áður og ég vil geta þess að alls voru haldnir 17 nefndarfundir í júlí og ágúst, m.a. til undirbúnings þingstörfum hér í september auk tíðra nefndafunda nú á meðan þingfundir stóðu. Þá vil ég nefna að septemberfundir hafa skapað gott tækifæri til almennrar pólitískrar umræðu hér í þinginu eftir sumarhlé þingsins. Á næstu dögum má búast við fundum nefnda og vettvangsferðum þeirra og jafnframt gefst þingmönnum tækifæri til að huga að undirbúningi fyrir næsta löggjafarþing sem verður sett miðvikudaginn 1. október nk.

Ég lýk máli mínu með því að þakka fyrir hönd okkar forsetanna hv. alþingismönnum fyrir mjög gott samstarf, skrifstofustjóra og starfsfólki Alþingis þakka ég alla aðstoð.

[12:07]

Forsætisráðherra (Geir H. Haarde) (S):

„Forseti Íslands gjörir kunnugt:

Að ég, að tilskildu samþykki Alþingis, veiti forsætisráðherra umboð til þess að fresta fundum Alþingis, 135. löggjafarþings, frá 12. september eða síðar, ef nauðsyn krefur, til 1. október 2008.

Gjört í Reykjavík, 9. september 2008.

Ólafur Ragnar Grímsson.

Geir H. Haarde.

Forsetabréf um frestun á fundum Alþingis.“

Samkvæmt þessu umboði og með vísan til samþykkis Alþingis frá því fyrr í dag lýsi ég hér með yfir því að fundum Alþingis, 135. löggjafarþings, er frestað.

Ég óska hv. alþingismönnum og starfsmönnum þingsins svo og landsmönnum öllum allra heilla.

Fundi slitið kl. 12:10.